מסכת

ביצה

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפסו מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

שנת תרפ"ה לפ"ק

Tałmud Bawli.
Sp. Akc. Wydawniczo-Druk. „Rom"
Wilno, 1925.

מסכת

ביצה

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור. כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפ"ד בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

עליהם נוספו

א) ספר **חכמת שלמה** (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) **חדושי הלכות** (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי

ג) **חדושי אגדות** (מהרש"א) אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) **מאיר עיני חכמים** (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) **מעדני יום טוב** בתחלה נקרא מעדני מלך על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות

ו) **דברי חמודות** בתחלה נקרא לחם חמודות והולין ובכורות ונדה להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספת יום טוב)

ז) **פלפולא חריפתא** על הרא"ש סדר נזיקין להנ"ל.

ח) **תפארת שמואל** (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק).

ט) **קרבן נתנאל** על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

י) **חסד אברהם** פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יא) **מסורות חדשות** (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יב) **הגהות הב"ח** להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יג) **הגהות הגר"א** להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

יד) **מראה יחזקאל** הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טו) **מעשה ר"ב** הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר)

טז) **גליון הש"ס** להג"מ עקיבא איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יז) **גליון מהרש"א** הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן

יח) **הגהות** הג"מ **שאול קאצנעלנבוגן** ז"ל מווילנא.

יט) **הגהות** הג"מ **אלעזר לנדא** ז"ל אב"ד בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

☜ וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה ☞

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה.

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראם"

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה :

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות :

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף :

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמצאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי ז"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות: מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמצאו בכ"י ונדפסו בספר"מ בשנת תרי"א).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא.

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (כניס דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק ברפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסום לו רוב הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בכמה מקומות מוכח בהן ספר התרומה ומחברו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדוייק וההוספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו בכרו של רבינו משלם ז"ל. ובראש הספר כתוב בכתב ובח"י הרחיד"א ז"ל כזה"ל: „חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבת, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט" עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקר הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל חתום עליו בעצם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפראג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות.

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכ"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירו לכמה כזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל.

ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעודנו בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והנ"י וכו' שעל הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת שע"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות.

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס אב קדש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות:

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת:

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם „פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס וויניציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (כדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג)

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס וויניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר ..... ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורניל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, וחלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל חכם צבי ז"ל).

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעה"מ ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקטות הגהות מהג"מ יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק דעסוי (נכד של הג"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס לפנת פנינה).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מו"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"מ והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב):

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה:

עם הוספנו בו: א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים „עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות. ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי. ה) ציוני המסכתות בתוספות.

על כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא ניהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

ביצה

מסורת הש"ס

[פסחים ע:ה. כל"ן]

גדיות פ"ד מ"א [ולפנינו שם ליתא]

שם ויומא עט:

[לקמן ט: עד ות פ"ד מ"ב]

שבת מה:

ב קמג. קנז.

[ועי' בתוס' לקמן לג: ד"ה ונפחת וביבמות מב: ד"ס סתם]

[דף לא. יבמות מב]

[תוס' שבת קמג. ד"ה עצמות]

גליון הש"ס

במתני' ובה"א לא ישחוט. עיין בר"ן פרק י"ט דשבת דף נח:

משנה

*שנולדה ביום טוב בית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים *לא תאכל בית שמאי אומרים *שאור בכזית וחמץ בככותבת ובית הלל אומרים זה וזה בכזית *השוחט חיה ועוף ביום טוב בית שמאי אומרים יחפור בדקר ויכסה ובית הלל אומרים לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה שאפר כירה מוכן הוא:

גמ' במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמייהו דבית הלל אוכלא דאפרת הוא אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דבית שמאי מוקצה היא ומאי קושיא דלמא בית שמאי לית להו מוקצה קא סלקא דעתין אפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסר מאי טעמייהו דבית שמאי אמר רב נחמן לעולם בתרנגולת העומדת לגדל ביצים *ודאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד בית שמאי כר' שמעון ובית הלל כר' יהודה ומי אמר רב נחמן הכי והתנן בית שמאי אומרים *מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה ובית הלל כר"ש אמר רב נחמן גבי שבת *דסתם לן תנא כרבי שמעון דתנן *מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים מוקים לה לבית הלל כרבי שמעון אבל גבי

[Marginal: לך רב נחמן / עין משפט]

רש"י

ביצה. לא תאכל · בו ביום בגמרא מפרש טעמא: שאור בכזית · מפרש בגמרא מפרש טעמא: משום דהני תלת מילי הוו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל גבי יו"ט תנא להו גבי הדדי ובגמרא מפרש טעמייהו: בככותבת · תמרה: יחפור בדקר · פי' בלע"ז: ומודים שאם שחט כו' · כדמפרש טעמא בגמ' כשיש לו דקר נעוץ מבעוד יום: שאפר כירה מוכן הוא · בגמרא בעי מאי קאמר:

גמ' העומדת לאכילה · שאינה מוקצת: אוכלא דאפרת · אוכל שנפרד וחבירו *במנחות חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמו וכן בשחיטת חולין (דף עג·): לית להו מוקצה · דדלמא כר' שמעון סבירא להו דאמר בפרק[כירה](שבת דף מד·)מותר השמן שבנר ושבקערה אסור (*דברי רבי יהודה) ור"ש מתיר: קא סלקא דעתין · להכי פרכינן מאי טעמייהו דבית שמאי דקא סלקא דעתין דאפי' לר' שמעון דשרי במוקצה בנולד אסיר דאילו במוקצה סבירא ליה לא מקצי אינים מדעתיה מידי דחזי ליה אבל נולד לא הוה ידע דנהוי דעתיה עלויה: ומי אמר רב נחמן הכי · דבית הלל כר' יהודה: מגביהין · בשבת מעל השלחן עצמות שאינן ראוין לאכילה וקליפי אגוזים ולא חיישינן למוקצה: ובית הלל אומרים · אין מטלטלין אותן בידים שמוקצה הן: אלא מסלק הטבלא · שיש תורת כלי עליה ומנערה: ואמר רב נחמן אנו אין לנו · בשיטת משנה זו לפי שמוחלפת שיטתה אלא כך שמעתי מרבותינו דבית שמאי כר' יהודה ומחמרי ובית הלל כרבי שמעון: מחתכין דלועין · תלושין לפני הבהמה ולא אמרינן טרחא דלאו צורך הוא: ואת הנבילה לפני הכלבים · ואע"פ שנתנבלה בשבת דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים אפילו הכי שרי דלית לן מוקצה בשבת הלכך מגביהין מעל השלחן דמיירי בשבת מוקים לבית הלל דנימרו כר' שמעון כי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא דקיימא לן הלכה כסתם משנה וקיימא [לן] הלכה כבית הלל אבל גבי יום טוב דאשכחן דסתם רבי כרבי יהודה דתנן

תוספות

ביצה שנולדה בי"ט בש"א תאכל ובה"א לא תאכל · וא"ת אמאי לא תנא אוסרין ומתירין וכי תימא אוסרין משמע שאסור לעולם זה אינו דאמרינן לקמן(דף ו·)אפרוח שנולד בי"ט אסור והיינו ביומו ועוד דאמרינן (לקמן ג:)מותר שמן שבנר רבי יהודה אוסר והיינו דוקא באותו יום ויש לומר דאי הוה תני אוסרין ומתירין הייתי אומר שמה שמתירין הבילה היינו לטלטל אבל באכילה אסורה והכי אמרינן (לקמן דף כד·) גבי נכרי אחד שהביא דגים לפני רבן גמליאל ואמר מותרים הם אלא שאין רצוני לקבל הימנו ומסיק מאי מותרים לטלטל אבל באכילה אסורים ואם תאמר לבית הלל דאמרי לא תאכל אבל לטלטל שרי והא קי"ל (לקמן ד.) דאף לטלטל אסור לכן פירש ר"י דנקט כי האי לישנא דסתם בינה לאכילה קיימא עוד יש לומר דנקט לבית שמאי תאכל משום דמשמע אכילה וטלטול דאין אכילה בלא טלטול ובית הלל אסרי אף בטלטול אלא אגב דנקטי ב"ש תאכל נקטי אינהו לא תאכל:

שאור בכזית · לא שייך הכא מידי אלא מייתי כאן תלת מילי גבי יום טוב דבית הלל לחומרא וב"ש לקולא:

אוכלא דאפרת הוא · פירוש אוכל הנפרד מן האוכל הוא דהבילה שנולדה נפרדה היא מן התרנגולת ואי בעי שחיט לה ואכיל כל שבגוה:

דלמא בית שמאי לית להו מוקצה · תימה במתני' קאמר בהדיא דבית שמאי אית להו מוקצה דקתני (לקמן דף י·) לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום ויש לומר דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי ומוקצה ביותר והתם הוא דאית ליה מוקצה כדחזינא ר"ש דאע"ג דלית ליה מוקצה אית ליה (שבת דף מה·) גבי גרוגרת ולמוקים דאתקצאי טפי:

קא סלקא דעתין דאפי' מאן דשרי מוקצה בנולד אסיר · דלא מקצי אינים מאי דחזי ליה אבל בנולד לא הוה ידע מאתמול ותימה דהא רבי שמעון דשרי במוקצה שרי בנולד כדאמרינן בשבת (דף כט·) רבי יהודה אומר אין מסיקין בשברי כלים ור"ש מתיר אע"ג דהוי נולד וי"ל דלא דמי דהאי נולד דהכא הוי נולד טפי שמתחילה לא היה בעולם אבל התם הכלי היה בעולם רק שנשבר וכן משמע נמי בעירובין (דף מה: ושם) מיא בעיבא מיבלע בליעי ופריך כל שכן דהוי נולד ואסור ומאי פריך ודלמא ההוא כר' שמעון דהא רבי שמעון מתיר בנולד אלא ודאי היינו טעמא כדפרישית דכיון דבליעי לא היו כלל בעולם ואפי' ר' שמעון מודה דהאי נולד אסור:

מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין · פ"ה אע"ג דאין ראוין לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה ולא נהירא דהא היכא בסיפא ושער של אפונין ושער של עדשים מפני שהן ראוין למאכל בהמה לכך נ"ל שהם ראוים למאכל בהמה כגון עצמות רכים וקליפי תפוחים ובית הלל סברי כיון דלא חזי למאכל אדם לא*:

ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא ומנערה · תימה והלא היא בסיס לדבר האסור דהא לא שכח הואיל והניחם שם מדעתו ויש לומר דלפירוש רבינו תם ניחא דפירש במסכת שבת* דלא הוי בסיס לדבר האסור אלא כשדעתו להניחם שם כל היום אי נמי כיון דהוו שם אוכלין הוה ליה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושר כדמוכח פרק נוטל (שם דף קמב·) ועוד דאין זה מניח בכוונה דהא אינו חושש היכן יפלו:

דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת כו' · וא"ת היכי דמי אי בדלועין שהיו מחוברין בין השמשות בהא ודאי מודה ר' שמעון גזרה שמא יעלה ויתלוש וי"ל דמיירי בתלושין וסלקא דעתך דלאסור דמשוה להו אוכלין לפי שהן קשין והחתוך מרכך אותם:

ואת הנבלה כו' · אנו צריכין לפרש שנתנבלה בשבת ומכל מקום תני להו בהדי הדדי דאע"ג דבדלועין לא הוי טעמא משום מוקצה כמו בנבלה משום דבשניהם שייך לשון מחתכין:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף א:

ב ב מיי' פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ב טוש"ע א"ח סי' תמב סעיף ז:

ג ג מיי' פ"ג מהלכות י"ט הל' א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תלת סעיף יד:

ד ד מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף כז:

ה ה מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יח סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכד סעיף ו:

ו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

רבינו חננאל

אתחיל מסכת ביצה · בעזרת גדול העצה ·

ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל: אוכלא דאפרת. פי' כגון אוכל שנפרד אבר מאבר. מוקצה כל דבר שאינו מוכן נקרא מוקצה. נולד פי' כל דבר שלא היה מאתמול ונעשה היום נקרא נולד. אוקמה רב נחמן למתני' בתרנגולת העומדת לגדל ביצים, וב"ש כר' שמעון דלית ליה מוקצה. וב"ה כר' יהודה דאית ליה מוקצה. ואקשינן ומי אמר רב נחמן ב"ש כר' שמעון וב"ה כר' יהודה והא אפכא שמעינן ליה דתנן בפרק נוטל אדם את בנו. ב"ה אומרים מגביהין. מעל השלחן עצמות וקליפין ובש"א מסלק את הטבלא כו'

גבי יום טוב *דסתם לן תנא כרבי יהודה דתנן · **אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב מוקים לה לב"ה כרבי יהודה מכדי מאן סתמיה למתני' רבי מאי שנא בשבת דסתם לן כר' שמעון ומאי שנא ביו"ט דסתם לן כר' יהודה אמרי *בשבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה סתם לן כרבי שמעון דמיקל יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה סתם לן כרבי יהודה דמחמיר במאי אוקימתא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה אי הכי אדמפלגי בביצה לפלגו בתרנגולת להודיעך כחן דב"ש דבנולד שרי ולפלוגי בתרנגולת להודיעך כחן דבית הלל דבמוקצה אסרי וכ"ת *כח דהתירא עדיף ונפלוג בתרוייהו תרנגולת העומדת לגדל ביצים היא וביצתה ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל אלא אמר רבה לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה וביום טוב שחל להיות אחר השבת עסקינן ומשום הכנה וקסבר רבה כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה *ורבה לטעמיה דאמר רבה מאי דכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב א"ל אביי אלא מעתה יו"ט בעלמא תשתרי גזרה משום יו"ט אחר השבת שבת דעלמא תשתרי גזרה משום שבת אחר יום טוב ומי גזרינן והא תניא *השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביום טוב ואם איתא ליגזר משום הנך דמתילדן ביומיהן א"ל ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיחא היא *ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן רב יוסף אמר גזרה *משום פירות הנושרין א"ל אביי פירות הנושרין טעמא מאי גזרה

תורה אור: שמות טז

רש"י

דתנן אין מבקעין עצים · בי"ט לא מן הקורות הסדורות זו על גב זו בקרקע ועומדות לבנין: ולא מן הקורה שנשברה בי"ט · ואע"פ שעומדת מעכשיו להיסק הואיל ובין השמשות לאו להכי קיימא כיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא אלמא אית לן מוקצה ביום טוב הלכך מוקי רב נחמן למתני' דאיירי ביום טוב ובית הלל כר' יהודה ובעומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה: מאן סתם לן למתני' ר' · הוא סדר המשנה וכשראה דברי חכם וישרו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שנויה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן: ולא אתי לזלזולי בה · אי מקילין בה הדא קולא לא אתי לאקולי בה טפי: דהתירא עדיף ליה · טוב לו להשמיענו כח דברי המתיר שהוא סומך על שמועתו ואינו ירא להתיר אבל כח האוסרין אינה ראיה שהכל יכולין להחמיר ואפילו בדבר המותר: ומשום הכנה · (א) דאסרי לה ב"ה כדמפרש ואזיל: דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה · ואף על גב דבידי שמים הוא אסור דבעינן כל סעודות שבת וסעודות יום טוב שיהו מזומנות ומוכנות מבעוד יום של חול: ורבה · דאסר בהכנה שאינה בידים ממש: לטעמיה · דאמר רבה · בפסחים (דף מז:) ויליף מהכא דמוקצה דאורייתא: והכינו · והזמינו כגון מכאן אני אוכל למחר דאי משום הכנה בידים וגומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו אלא הזמנה בפה קאמר וכתיב ביום הששי ותם ששי חול הוא ואחשבה רחמנא לסעודת שבת שיזמיננה מבעוד יום ובחול: ואין יום טוב מכין לשבת · ויום טוב נמי קרוי שבת ובעיא סעודתו הזמנה והזמנתה בחול אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה הלכך באחד בשבת בעלמא לית לן למיסר ביצה שנולדה ביה משום דאתכן בידי שמים דסעודת חול לא אצרכה רחמנא זמון מבעוד יום דלא שייך בה מוקצה: יום טוב בעלמא · שאינו אחר שבת: שבת דעלמא · שאינו אחר יום טוב: תשתרי · לגמרי ביצה היא שנולדה בו: ומי גזרינן · ומי אהדור רבנן בביצה למגזר התירא משום איסורא: [והתניא וכו']. וא"ת הויא לה גזרה לגזרה דהנך דמתילדן ביומיהם נמי אינן אסורות אלא משום גזרה דיום טוב אחר השבת תריץ הא מצי לאוקומי ביום טוב אחר השבת דהשתא איכא למיגזר אטו הנך דמתילדן ביומיהם ואשמועינן הך מתני' דאפי' בי"ט אחר השבת מותרות הואיל ואינם נולדות ומשום הנך דמתילדן ליכא למגזר דמילתא דלא שכיחא הוא בשם רבינו והא דאמרינן בכולי הש"ס שאין גוזרין גזרה לגזרה מהאי קרא נפקא ושמרתם את משמרתי עשו משמרת כלומר גזרה למשמרתי לתורתי ולא משמרת למשמרת שלא יעשו גזרה לגזרה. ואין י"ט מכין לחברו לא גרסינן במלתיה דרבה דהא קרא קא דריש ושני ימים טובים בתורה לא אשכחן דמספיקא עבדינן להו: רב יוסף אמר · טעמא דביצה בתרנגולת העומדת לאכילה וכדאוקימנא ובית הלל דאסרי משום פירות הנושרין מן האילן בשבת וקא סלקא דעתך השתא גזרה היא משום פירות הנושרין דלא נכלינהו דהא נמי לפירות הנושרין מן האילן דמיא שאף זו פרי הנושר:

ויתלוש

תוספות

גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון. והימא והא הוי סתם ואח"כ מחלוקת דהא פליג ר' יהודה במתניתין ואמר אם לא נתנבלה בערב שבת אסור ואין הלכה כסתם דכי האי גונא חשיב סתם ואח"כ מחלוקת בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכב: ושם) גבי מלתיה דרבי יוחנן בן ברוקה דפריך סתם ואחר כך מחלוקת היא וי"ל דהתם סמיך אותו מאי אלא דפריך בתר הכי וכן פירש שם בקונטרס אבל לעולם מהני הסתם להיות רבים והוי רבים רבי שמעון והוי יחיד רבי יהודה *והלכתא כרבים כת"ק דהיינו רבי שמעון וא"ת גבי שבת נמי סתם לן כרבי יהודה כי האי דתנן (שבת דף מד.) מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ור' שמעון מתיר והואיל ואוסר מוקצה מחמת מיאוס כל שכן מחמת איסור דהכי אמרינן התם וי"ל דהאי סתמא עדיפא הואיל ונשנית משנה בשתם לבסוף פרק מי שהחשיך (שם דף קנו: ושם):

מוקים לב"ה כר"ש · וקשה דמאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא וי"ל דבעדיות לא תני לה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה:

אין מבקעין עצים לא מן הקורות וכו' · לא מייתי מרישא דאין מבקעין קורות דהא מיירי בסואר של קורות דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס ובהא כ"ע מודו אפי' ר' שמעון אלא מייתי מסיפא דלא מן הקורה שנשברה וא"ת והא ר' שמעון אינו מתיר אלא ביושב ומצפה (לקמן ל:) וי"ל דה"נ הואיל ונשברה *בשבת מסתמא היתה רעועה מאתמול והוי כיושב ומצפה מתי תשבר קורתו ותהיה ראויה להסקה:

וב"ת כח דהתירא עדיף · פי' הקונט' לכך כח דהתירא עדיף כשאדם מתיר סומך על שמועתו וצריך להביא ראיה לדבריו אבל איסורא אדם יכול להחמיר עליו בלא טעם:

ונפלוג בתרוייהו · תימה ובכל מקום דקאמר כח דהיתרא עדיף לפרוך הכי *) וי"ל דהכי פריך ונפלוג בתרוייהו שלא יצריך משום כך ויאמר היא וביצתה אבל בעלמא לא שייך:

והיה ביום הששי וגו' · פרש"י וע"כ בא לאשמועינן דאפילו הכנה בידי שמים(ג) ביצה אסורה דאי משום הכנה בידי אדם כלומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום הא בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו אלא הזמנה בפה קאמר ואין י"ט מכין לשבת כו' ואין שבת מכין לי"ט מכ"ש דכיון דאין י"ט מכין לשבת כ"ש דאין שבת מכין לי"ט והקשה רש"י אם כן ביצה שנולדה באחד בשבת או לאחר י"ט תתסר מכ"ש דשבת וי"ט לא מכינין אהדדי כ"ש דלא מכינין אחול ותירץ דלגבי סעודת חול לא צריך הכנה דאין סעודת חול חשובה אך תימה הואיל והכנה דאורייתא היאך אופין ומבשלין מי"ט לשבת וכ"ת ע"י ערובי תבשילין וכי אתי תקנתא דרבנן ולעקר הכנה דאורייתא ונראה ליישב דרבה גופיה אזיל לטעמיה *דאית ליה הואיל ואי מקלעי אורחין חזי ליה השתא נמי חזי ליה ואפילו לדידן ניחא דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך ביה הכנה שאינו מחוסר רק תקון בעלמא דמעיקרא הוה חזי ליה רק גבי ביצה שהוא דבר חדש שלא היתה בעולם ולא היתה ראויה כלל מעיקרא (*ולאפות ולבשל תקוני מלתא בעלמא) תימה דכאן משמע שהמן לא היה יורד בי"ט כדפי' רש"י הששי הראוי להכנה וזהו בחול והא אמר ויברך ויקדש ברכו במן וקדשו במן שבשבת לא היה יורד מן אבל בי"ט היה יורד וי"ל דמדרשים חלוקין כדאיתא במדרש (מכילתא פ' בשלח) שבת לא יהיה (שמות טז) לרבות יום הכפורים לא יהיה בו לרבות י"ט שלא היה יורד בהן מן ועי"ל דאפי' היה יורד בי"ט מ"מ בי"ט שחל להיות בע"ש לא היה יורד מדכתיב קרא בו ביום הששי ולא כתיב ששי משמע הששי המיוחד שהוא ראוי להכנה ולא בששי שהוא יו"ט*:

נגזר משום הנך דמתילדן ביומיהן · ואין זה גזרה לגזרה דמותר לאוכלן בי"ט משמע אפילו ביום טוב דלאחר השבת:

מלתא דלא שכיחא היא · וקשה דלמא אם לא שחטה היתה עלדת היום ואם כן מאתמול גמרה לה ותאסר בלא גזרה מספק וי"ל דמאחר דלא עלדה ע"י כך לא חשיב גמר ובירושלמי פליג בהא:

*) [עי' בתוס' עירובין עב: ד"ה כח דהתירא]

עין משפט נר מצוה

*עיין בתוס' יבמות מב: ד"ה סתם]

ז א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף א:

שבת קנו: לקמן לא:

ח ב מיי' פ"א שם הל' יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקה סעיף ד:

[לקמן לה:]

ט ג ד מיי' שם הל' יט סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקג סעיף א וסי' תקיג סעיף ה וסי' תקכז סעיף א:

י ה מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף א:

יא ו מיי' שם טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף א ב:

יב ז מיי' פכ"א מהלכות שבת הל' ז סמג לאוין סה טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

ופרקינן בתר סתמא אזלינן. בשבת דסתם לן תנא כר' שמעון דלית ליה מוקצה וקיי"ל כוותיה דהלכתא כסתמא אוקימנא לב"ה כוותיה משום דקיי"ל הלכתא כסתם כי היכי דלא נקשי הלכתא אהלכתא אקשינן נמי אהא מ"ם דבי שסתם המשנה יסתם לן ביו"ט חילוף זה ויסתם לנו בשבת ופרקינן יו"ט קיל להו לבני אדם דהא אופין ומבשלין בו. ועושין בו כל צרכי אוכל נפש ואי שרית להו מוקצה אתו לזלזולי בי' לפיכך החמיר וסתם לן לחומרא אבל שבת דחמיר להו אע"ג דשרית להו מוקצה כגון חתיכת דלועין לפני בהמה וכגון נבלה לפני הכלבים וכיוצא בהן לא אתו לזלזולי בה ומשום הכי לא אחמר בה אלא שנאה בהלכה המסורה בידם. ואקשינן על רב נחמן במאי אוקימתא למתני' בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה אדמפלגי בביצה נפלגי בתרנגולת גופה [דהיא] (דאי) עצמה מוקצה היא שלא היתה מוכנת מאתמול לאכילה אלא לגדל ביצים. אלא אמר רבה לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה והכא ביו"ם שחל אחר השבת עסקינן ומשום הכנה וקסבר כל ביצה דמתילדה האידנא מאתמול גמרה לה ורבה לטעמיה [דאמר רבה] אמר קרא והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ם ואין שבת מכינה ליו"ם ואין יו"ם מכין לשבת. אי הכי יו"ם להודיה תשתרי גזירה כו'. ופשוטה היא. רב יוסף אמר גזירה ביצה שנולדה ביו"ם משום פירות שנשרו מן האילן

מסורת הש"ס

[עיין לקמן לא. בתוס' ד"ס ונפתח]

[ברכות ס. וש"נ]

עירובין לח: [וע"ש בתוס' ד"ה אמר רבה]

לקמן ו: [תוספ' פ"א]

[עירובין סג: וש"נ] [שם לט:]

[ועי' תוספות עירובין לח: ד"ה ואין ופסחים קח. ד"ה שם]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשום הכנה הוא דאסרי: (ג) תוס' ד"ה והיה וכו' בידי שמים דסייע ביצה:

גליון הש"ס

גמ' וכו' לאחר שבת עסקינן. ביצה דמשום גזירה אטו יו"ט אחר שבת. רשב"א בשבת דף קמט ע"א ד"ה ככה כנוהא של מתכת: תוס' ד"ה גבי שבת וכו' והלכתא כרבים. עיין יבמות דף מב ע"ב תוס' ד"ה סתם ודף מז ע"א תוס' ד"ה ולמא:

גזירה שמא יעלה ויתלוש *היא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה כולה חדא גזרה היא ר' יצחק אמר גזרה *משום משקין שזבו אמר ליה אביי *משקין שזבו טעמא מאי גזרה שמא יסחוט היא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה כולה חדא גזרה היא כולהו כרב נחמן לא אמרי כי קושיין כרבה נמי לא אמרי הכנה לית להו אלא רב יוסף מאי טעמא לא אמר כר' יצחק אמר לך ביצה איכלא ופירות אוכלא לאפוקי משקין דלאו אוכלא ורבי יצחק מאי טעמא לא אמר כרב יוסף אמר לך ביצה בלועה ומשקין בלועין לאפוקי פירות דמגלו וקיימו ואף רבי יוחנן סבר גזרה משום משקין שזבו דרבי יוחנן רמי דרבי יהודה אדר' יהודה ומשני תנן *אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין רבי יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור אלמא כל אוכלין לרבי יהודה אוכלא דאפרת הוא ורמינהו ועוד אמר רבי יהודה *מתנה אדם על כלכלה של פירות ביום טוב ראשון ואוכלה בשני וכן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני בשני אין בראשון לא ומשני רבי יוחנן *מוחלפת השיטה ומדקא מרמי להו אהדדי שמע מינה חד טעמא הוא

רבינא

רש"י

ויתלוש. דהוה איסורא דאורייתא דהייט קוצר שהוא אב מלאכה: חדא גזרה היא. לא שתהא זו גזרה דלא ליתי לידי פירות הנושרין אלא כשנמנו וגזרו על פירות שנושרין אף ביצה היתה במשמע ואע"ג דלית בה משום תלישה מיהו מכלל גזרת חכמים היתה שאף היא פרי הנושר: משום משקין שזבו. דקי"ל אסורין לשתותן ביום כדתנן ואם יצאו מעצמן אסורין (שבת דף קמג:) וביצה נמי דמיא להו שזבה ויצאה ממקום שהיתה בלועה: שמא יסחוט. וסחיטת פירות תולדה דדש היא שמפרקן מתוך זג שלהן כמפרק תבואה מקש שלה: חדא גזרה היא· כדפרישית כשגזרו על משקין שזבו אף ביצה היתה במשמע: כולהו· רבה דאוקי מתני' משום הכנה ורב יוסף ורבי יצחק דאוקמוה משום גזרה: כרב נחמן לא אמרי· משום מוקצה: כי קושיין· כדפרכינן לעיל ליפלגו בתרווייהו: ומשקין לאו אוכלא· הלכך כשגזרו על משקין שזבו לא היתה ביצה במשמע שהרי אינה משקה אבל בכלל פירות הנושרין היתה: בלועה· בתוך התרנגולת וזבה לחוץ: ומשקין בלועין· בחרצן וזבין לחוץ: לאפוקי פירות דמגלו וקיימו· הלכך נשירת הביצה לאו בכלל נשירת הפירות: ואם יצאו מעצמן אסורין· בו ביום גזרה שמא יסחוט: אם לאוכלין· הן מכונסין הפירות הללו היוצא מהן מותר בו ביום דכיון דלא ניחא ליה בהני משקין ליכא למגזר שמא יסחוט: אלמא· מדקאמר אם לאוכלין היוצא מהן מותר כל לאוכלין אמר בדבר היוצא מהן אוכלא דאפרת הוא ואינו בכלל גזרת משקין שזבו: ועוד אמר ר' יהודה· לעיל מיניה תנן במסכת ערובין ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר ויהיו שני ימים טובים מערב אדם שני ערובין כו' דקסבר שתי קדושות הן אחד חול ואחד יום טוב ולא ידעינן הי חול והי יום טוב: מתנה אדם על הכלכלה. להא מלתא (א) הוי שתי קדושות היתה לו כלכלה של פירות טבל ושכח ולא עישר מערב יום טוב ותנן *אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט מעשר ביו"ט בתנאי ואומר אם היום חול ולמחר קדש יהיו אלו תרומה ומעשרות על אלו ואם היום קדש אין בדברי כלום ונותן בהן סימן ולמחרת חוזר ואומר כן אם היום חול ואתמול קדש יהיו אלו תרומה על השאר ואם היום קדש ואתמול חול הרי נעשה תרומה מאתמול וממה נפשך נתקנו: ואוכלה בשני· אבל לא בראשון דשמא קדש הוא ואין בדבריו כלום: וכן לגבי ביצה· הוו שתי קדושות האחד חול והאחד יו"ט והנולדה בראשון מותרת בשני: בשני אין בראשון לא· אלמא כל מידי דזב ממקומו ביו"ט ואפילו אוכלא אסור: ומשני רבי יוחנן מוחלפת השיטה· שיטת המשנה דאין סוחטין ואיפוך דרבי יהודה לרבנן: ומדקא מרמי· רבי יוחנן משקין שזבו וביצה אהדדי: שמע מינה חד טעמא הוא· ומאן דאסר בהא אסר בהא ודשרי בהא שרי בהא:

רבינא

תוספות

גזרה שמא יעלה ויתלוש· ותימה לי"ל האי טעמא דלקמן (דף כד:) גבי נכרי שהביא דורון אם יש במינו במחובר אסור פי' רש"י דכיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא וכן משמע דטעמא משום מוקצה מדמייתי לה גבי ספק מוכן והשתא תרי טעמי למה לי וי"ל דטעמא דהכא אתיא אליבא דר' שמעון דלית ליה מוקצה ולקמן אתיא אליבא דרבי יהודה ותימה דהא פירש רש"י גופיה לקמן נכרי שהביא דורון כו' אסור הואיל ולא נקטינהו מאתמול אקצינהו והוי כמוקצה דגרוגרות וצמוקים דאפי' ר' שמעון מודה א"כ אתיא נמי כר' שמעון ע"כ י"ל דמיירי הכא כגון בחצר דהוי מוכן לעורבים ומוכן לעורבים הוי מוכן לאדם לכך צריך האי טעמא וא"ת הא אמרי' (שבת דף קנה:) מעמיד אדם בהמתו על המחובר אבל לא על המוקצה פירוש עשבים שנתלשו היום ואמאי הא הוי מוכן לבהמה דאי בעי אכלה מנפשה וי"ל דמיירי בתרי עברי דנהרא עוד יש לומר דלא שייך מוכן לעורבים רק בפירות האילן שרגילין להשיר מעצמן והוא מצפה לכך אבל תימה אם כן כיון דאמר האי טעמא למה לי טעמא דלקמן ויש לומר *דלקמן מיירי בדבר דבעי מרא וחצינא כגון לפת וכגון דלא שייך שמא יעלה ויתלוש דאדכורי מדכר הואיל ואין יכול בקל לתולשו וראיה לדבר הא דתנן במסכת שבת (דף קכב: ושם) נכרי שהדליק הנר בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו אבל בשביל הנכרי מותר ואמאי לא חיישינן שמא ידליקנו ישראל עצמו אלא אדכורי מדכר ומטעם זה אכל רבינו אליעזר ממי"ץ מליח (ב) שצלאו נכרי מעצמו בשבת דלמאי ניחוש הרי לא צלאו בשבילו וכי תימא שמא יצלה הוא עצמו הואיל ואיכא טרחא בדבר אדכורי מדכר ואי משום מוקצה חזי לכוס ולא נהירא דאמרינן בתוספתא שבת (ג"ז שם) בהדיא אם הביא נכרי מים אסור שמא ירבה בשבילו ואין לחלק ולומר דדוקא גבי מים שייך שמא ירבה בשבילו אבל כאן הנכרי צלאו כבר ולא שייך האי טעמא דהא איכא בתוספתא (דשבת פי"ג) בהדיא במכירו אסור מפני שמרגילו לשבת הבאה ועוד י"ל דדוקא בפירות וענבים שייך שמא יעלה ויתלוש ושמא יסחוט לפי שאדם מתאוה להם ובעודו בכפו יבלענו אך תימה מאי שמא יעלה ויתלוש הא אפי' לכתחילה מותר לתלוש דהא אוכל נפש מותר וגם קשה לקמן (דף כג: ושם) תנן אין צדין דגים מן הביברין ביו"ט ואמאי הא אוכל נפש הוא ואין לומר דכל דבר שיכול לעשותו מערב יו"ט אסור לעשותו ביו"ט עצמו כי לא אתעביד ליה מערב יו"ט דהא אמרי' (לקמן כח:) הוא ולא מכשיריו פירוש אוכל נפש ולא מכשיריו כגון לתקן שפוד רבי יהודה אומר לכם לכל צרכיכם והוא לבדו אילטריך לאסור מכשירין שאפשר לתקן מערב יום טוב אלמא דוקא במכשירין יש חילוק בין אפשר לעשותן מערב יו"ט בין אי אפשר אבל באוכל נפש כ"ע מודו דאפילו אפשר לעשותן מערב יו"ט מותר לעשותן ביו"ט וי"א דלכך אין צדין שמא יצוד דגים טמאים שאינם צורך ולא נהירא דאם כן הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דמותרת על כן פירש רבינו נתנאל מקינו"ן דבירושלמי יש אך אשר יאכל לכל נפש וסמיך ליה ושמרתם את המצות אותם מלאכות שמשימור ואילך הם מותרות דהיינו מלישה ואילך אבל שאר מלאכות דמקודם לכן אסורין ועוד דבירושלמי *יש מיעוט אחר אך שלא לקצור [וע' תוספות שבת לה: ד"ה והרודה]: רבי יוחנן אמר מוחלפת השיטה· פירש רש"י מוחלפת ההיא דאין סוחטין ויפה פירש דעל כרחך צריך לפרש הכי דאין לפרש איפוך ההיא דכלכלה דאם כן כ"ש דקשה מדרבי יהודה לדר"י שיאסור ביו"ט שני דהא רבנן דפליגי עליה אמרי קדושה אחת היא וא"כ אי אמרינן איפוך אסור אפילו ביו"ט שני ותימה דהא ר' יוחנן גופה פסיק בפרק חבית (שבת דף קמג: ושם) דהלכה כרבי יהודה (דקאמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה) בשאר פירות אבל זיתים וענבים לא אלמא דלא סבירא ליה דמוחלפת השיטה וי"ל דרבי יוחנן קאמר לפי דברי אותם האמוראים דלא סברי מוחלפת השיטה לדבריהם הכי הוא והכי נראה לי כמדומה ובשיטת מחבר"א תירץ דמוחלפת השיטה היא אותה דכלכלה ורבי יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו ביום הראשון מותרין דאוכלא דאפרת הוא ולדידכו דאסריתו נולד בההיא דאין סוחטין אפילו ביום טוב השני אסור ואם תאמר אם כן דלדבריהם קאמר להו אמאי קא מחליף השיטה לימא לדבריהם קאמר להו ולא מוחלפת השיטה כרבינא ויש לומר דזה נראה לו דוחק לומר לדבריהם קאמר להו כדלא מוקמינן מוחלפת כו' דהואיל ועדיין לא דברו חכמים כלל מתחילה קודם רבי יהודה לא שייך למימר לדבריהם ורבינא אינו חושש לזה:

אבל

רבינו חננאל

מותרין א"ל אביי ופירות שנשרו מן האילן משום מאי אסורין גזירה שמא יעלה ויתלוש מן הפירות היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור ביצה שנולדה ביום טוב משום פירות שנשרו שהן גופן אין בהן איסור אלא משום גזירה אסרום ונגזור גזירה לגזרה כו' ר' יצחק אמר גזירה ביצה שנולדה ביו"ט משום משקין שזבו כגון ענבים שזב מהן יין ביו"ט. הרואה שהתרנו לו ביצה יבא להתיר משקין שזבו ואמרינן משקין שזבו עצמן אין אסורין אלא גזרה גזרנו עליהן שלא יבא לסוחטן כו' כולהו (כרבה) [רבה] ורב יוסף ורבי יצחק לא אמרי כרב נחמן דאמר משום מוקצה דעלתה בקושיא דאמרי ליה ונפלגו בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא וביצתה בש"א תאכל כו'; ולא מצא פירוק לדבריו. ומש"ה לא אמרינן כוותיה. כרבה נמי לא אמרינן הכנה לית להו אלא רב יוסף כו'. ואף ר' יוחנן סבר ביצה שנולדה ביו"ט גזרה משום משקין שזבו ביו"ט. מדרמינן ליה דרמי דרבי יהודה אדרבי יהודה (הכי תנן) [דתנן] אין סוחטין פירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין. רבי יהודה אומר המשקין הללו שיצאו מן הפירות מעצמן אם לאוכלין עומדים הפירות הללו היוצא מותר מ"מ זה המשקה שיצא חשוב הוא כמו שנפרד מקצת מן האוכל הזה והכל בין הנפרד בין הנשאר כמו אוכל הוא ומותר. ואמר איני והאמר ר' יהודה בפ' בכל מערבין מתנה אדם על הכלכלה של פירות ביו"ט ראשון ואוכלה ביו"ט שני וכן ביצה שנולדה ביו"ט ראשון תאכל בשני ולא הודו לו חכמים בשני אין בראשון לא מכלל שהמשקין שזבו כביצה שנולדה הן וא"ר יוחנן מוחלפת השיטה כלומר כך היא הצעת של משנת אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין דברי רבי יהודה וחכמים אומרים כו' מדקא רמי מביצה לפירות שמע מינה חדא טעמא היא ומפורש בעירובין כיצד מתנה היו לפניו ב' כלכלות של טבל אומר אם היום חול תהא זו תרומה על זו ואם היום קודש אין בדברי כלום ולמחר אומר אם היום חול תהא כלכלה שאמרתי אתמול תרומה על זו ואם היום קודש תקנתיה מאתמול ואוכלה ביו"ט שני בכל מקום:

רבינא

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה יב וטוש"ע א"ח סי' שכ סעיף א:

יב ג מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כב סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ח:

[עירובין לט:]

יש גורסים הכא וי"ל דדוקא בפירות וענבים שייך שמא יעלה ויתלוש ושמא יסחוט לפי שאדם מתאוה להם ובעודו בכפו יבלענו ולקמן מיירי. מהרש"א

מסורת הש"ס

[שבת יט: כב. עירובין ד: לט. יומא יא. מג: סוכה ז: ברכות כח. קמ. עי' כת. חולין סב: קד. נדה סו:]

שבת קמג: חולין יד:

עירובין לט.

[ברכות יז: מט: עירובין לט. פסחים מט: נה. לקמן ט: יוד.]

[לקמן לו:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מתנה וכו' להא מילתא נמי הוו שתי: (ב) תוס' ד"ה גזירה וכו' ר' אליעזר ממי"ץ דג מליח שצלאהו ספתחו בשביל בשבת:

גליון הש"ס

גמ' מוחלפת השיטה. לקמן דף ט ע"ב דף י ע"א ברכות דף יז ע"ב פסחים דף מט: עירובין דף נה ע"א וברש"י שם:

[לקמן על מתני' הבורר קטניות]

רש"ל מוחק זה

רבינא אמר לעולם לא תיפוך ורבי יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו בראשון נמי שריא דאוכלא דאפרת הוא אלא לדידכו אודו לי מיהת דבשני שריא דשתי קדושות הן ואמרי ליה רבנן לא קדושה אחת היא רבינא בריה דרב עולא אמר הכא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ור' יהודה לטעמיה דאית ליה מוקצה מיתיבי **אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה ^ג^אבל כופה עליה את הכלי בשביל שלא תשבר ^ד^וספיקא אסורה ^ה^ואם נתערבה באלף כולן אסורות בשלמא לרבה דאמר משום הכנה הוי ספיקא דאורייתא וכל ספיקא דאורייתא לחומרא אלא *לרב יוסף ולר' יצחק דאמרי משום גזרה ספיקא דרבנן היא *וכל ספיקא דרבנן לקולא (*א"ל) °סיפא אתאן לספק טרפה אי הכי אימא סיפא נתערבה באלף כולן אסורות אי אמרת בשלמא ספק יו"ט ספק חול הוי *דבר שיש לו מתירין ^ו^וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל אלא אי אמרת ספק טרפה דבר שאין לו מתירין היא ותבטל ברובא וכי תימא ביצה חשובה ולא בטלה הניחא למ"ד *כל שדרכו לימנות שנינו אלא למ"ד את שדרכו לימנות שנינו מאי איכא למימר דתנן *מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלקו נתערבו באחרות ואחרות באחרות כולן ידלקו דברי ר' מאיר וחכמים אומרים יעלו באחת ומאתים שהיה ר' מאיר אומר את שדרכו למנות מקדש וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ר' עקיבא אומר ^ז^שבעה ואלו הן אגוזי פרך ורמוני באדן וחביות סתומות וחלפי תרדין וקלחי כרוב ודלעת יונית *ר' עקיבא מוסיף אף ככרות של בעל הבית *הראוי לערלה ערלה הראוי לכלאי הכרם כלאי הכרם ואתמר *עלה רבי יוחנן אמר את שדרכו למנות שנינו ור' שמעון בן לקיש אמר כל שדרכו למנות שנינו הניחא לר' שמעון בן לקיש אלא לרבי יוחנן מאי איכא למימר אמר רב פפא האי תנא תנא דליטרא קציעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטיל וכל שכן בדאורייתא *דתנן *ליטרא קציעות שדרסה על פי עגול ואינו יודע באיזה עגול דרסה על פי חבית ואינו יודע באיזו חבית דרסה על פי כורת ואינו יודע באיזו כורת דרסה ר' מאיר אומר ר' אליעזר אומר

רש"י

רבינא אמר. הא דקאמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה לא תיפוך: אוכלא דאפרת הוא. וכיון דמשום הכנה ליכא משום מתקן שזהו נמי ליכא בעומדת לאכילה: לדידכו. דאסריתו לה אף בשני נהי נמי דאית לכו הכנה גזירת מתקן שזהו ואפילו בתרנגולת העומדת לאכילה: אודו לי מיהת דבשני שריא. דחד מינייהו חול הוא: קדושה אחת היא. ולא דמו לשאר ימים טובים דהנך לאו משום ספקא התקון דאף בזמן ב"ד היו עושין אותם שני ימים אם באו עדים מן המנחה ולמעלה כדאמרינן בר"ה (דף ל:): רבינא ברי' דרב עולא אמר. רבי יהודה אדר' יהודה מעיקרא לא תקשי דהא דקאמר בשני אין בראשון לא בעומדת לבילים קאמר ומשום מוקצה ולא משום מתקן שזהו: מיתיבי. אהנך אמוראי קמאי דאפלוג בטעמא דבית הלל דמתני': לכסות בה את הכלי. פי' לגוחית: לסמוך בה. זוקפה כנגד חודה וסומך בה: אבל כופה עליה כו'. ואע"ג דהיא אינה ניטלת מטלטלין את הכלי לצורכה ולאפוקי מדר' יצחק דאמר (שבת דף מג.) אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ואיהו מוקי לה בצריך למקומו של כלי: וספקא. של זו אסורה קא סלקא דעתך ספק נולדה ביו"ט ספק בחול אסורה ביו"ט: ספק דרבנן היא. דאפי' ואי משום גזירה הוא דאתסר וכי הויא לה ספיקא הוי ספק במידי דאסור מדרבנן: לספק טריפה. ספק נולדה מתרנגולת טרפה ולאו ביו"ט קאי ואיידי דאיירי באיסור ביצה איירי נמי בהא: שיש לו מתירין. שיכול לאכלו אחר יו"ט בהיתר גמור: אפילו באלף לא בטיל. ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטיל דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות אחמור רבנן הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול: הניחא למ"ד. לקמן: כל שדרכו למנות שנינו. במסכת ערלה כדלקמן דלא בטיל משמע כל דבר שיש בני אדם המקפידין עליו מפני חשיבותו למוכרו במנין ביצה נמי הרבה מוכרין אותה במנין: אלא למאן דאמר את שדרכו. דמשמע את המיוחד לכך שאין אדם מוכרו באומד: מאי איכא למימר. הרי ביצה הרבה (א) נמכרת באומד בלא מנין: תלתן. מין קטנית (ב) למתק קדירה פילוג"ר בלע"ז: ידלקו. כדין כלאי הכרם שנאמר (דברים כב) פן תוקדש תוקד אש דאסירי בהנאה: יעלו באחת ומאתים. אם נתערב אחד מהן במאתים של היתר יעלה *אחד מהן וידלק והשאר מותרין וזה שיעור ביטול כלאים וערלה באחד ומאתים: שהיה ר' מאיר אומר. כלומר להכי אמר ר' מאיר כולן ידלקו ולית להו ביטול שהיה ר' מאיר אומר הואיל ודרכן לימנות אין בטלין ומקדשין לאסור כל המתערבין בהן: וחכמים אומרים. כל פירות שבעולם בטלים חוץ מששה דברים הללו המצויין כאן שהן חשובין מאד: פרך ובאדן. מקומות הן: קולחי. קלחי כרובין גדולים עם עלין שלהן וכרוב של א"י היה גדול כאילן כדאמרינן בכתובות (דף קיא:): הראוי לערלה ערלה. אותן שהן מין אילן וערלה נוהגת בהן מקדשין את ערוביהן משום ערלה: והראוי לכלאי הכרם. כגון חלפי תרדין וקולחי כרוב וככרות שאינן מין אילן מקדשין ערוביהן באיסור כלאי הכרם: את שדרכו למנות שנינו. במילתיה דר' מאיר: הניחא לר' שמעון בן לקיש. איכא לאוקמא לברייתא דלעיל דקתני ביצה לא בטלה כר' מאיר: האי תנא. דלעיל: תנא. דאיירי גבי ליטרא קציעות הוא דאמר כל דבר שיש בו מנין אפילו במידי דרבנן כגון ליטרא קציעות דאיירי בתרומת פירות דרבנן לא בטיל כדמפרש לקמיה: וכ"ש. ביצה טרפה: ליטרא קציעות. תאנים שנתייבשו בשדה וקלטן במקצוע והוא שם כלי העשוי לכך ומותכין בו עוקצי התאנים ואחר כך דורסין אותם בכלי עגול והן נדבקין יחד ונעשין כגבינה והוא נקרא עגולי דבילה וכשבאין למוכרן מפרידן במגריפה ומוכרן במשקל ליטרא: שדרסה ע"פ כלי. שסמו עגול שבו עושין העגולין: ואינו יודע באיזה עגול. אבל יודע שעל פיו הוא ולא בתוכו: רבי מאיר אומר. כן נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע בדבר זה ר' אליעזר אומר אף על פי שאין לטרות התחתונות בספק דמוע מצטרפות התחתונות אל הפומין של כל העגולין הללו: רואין

תוספות

אבל כופה עליה כלי. פירש רש"י דמהך ברייתא פריך התם לר' יצחק דאמר דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והוא תירץ בצריך למקומו ומכאן פוסקין דהא דקי"ל דדבר שמלאכתו לאיסור אסור (ג) אינו אלא דוקא שאינו לצורך גופו או לצורך מקומו אבל לצורך גופו או לצורך מקומו שרי ואם התחיל לטלטלו בשביל שצריך לגופו או למקומו מותר להוליכו אפילו בחדרו אם ירצה דהא חזינא הכא דהוציל וצריך למקומו או לגוף הכלי טפחו על הבילה:

לדידי אפי' בראשון נמי שריא. ותימה ר' יהודה דאמר כבית שמאי וכי שביק ב"ה ועביד כב"ש וי"ל דר' יהודה היה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה מעולם:

ואחרות באחרות וכו'. תימה דאם כן אוסר ספק ספיקא ובהתערובות (זבחים דף עד. ושם) (ד) *דקאמר מי איכא דאסר ספק ספיקא באסורי הנאה אמאי לא פשיט ליה מהכא דאסרינן אע"ג דאיכא ספק ספיקא בשלמא ההיא דלעיל דאמר וספיקא אסורה נתערבה באלף כולן אסורות נוכל לפרש כדפירש ר"ת נתערב' באלף האיסור עצמו קאי א"כ הא דלעיל ברייתא היא ומאי אולמא דהך ברייתא דהכא מהך ברייתא דהתם אבל (*מברייתא קשיא למשנה) ע"כ לא גרים ר"ת ואחרות באחרות ורבינו יצחק ב"ר ברוך אומר דגרס ליה שפיר וה"פ שנתערב גם האיסור דסד"א שמותר הואיל ואיכא כעין תרי רובי קא משמע לן ועוד תירץ הר"ר יצחק דגרס ליה שפיר ואעפ"כ לא מצי למיפשט מהכא דקים לן כל דבר שיש לו חשיבות אינו בטל אלא בתרי רובי לכך אינו בטל הכא אבל התם מוכיח ליה מתרי רובי דקאמר אם נתערב רובא בתוך רובא והתניא וכו' אבל הכא אין כאן תרי רובי שהתערובת הראשון היה שוה ובפרק הערל (יבמות דף פא. ושם בד"ה נתערבו) פירשתי: נימא

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה כ סמג לאוין עה טור ש"ע א"ח סי' שכב סעיף א וסי' תקיג סעי' א:

טז ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שי סעי' ו וסי' שכב סעי' א וסי' תקיג סעיף ד:

יז ג מיי' פ"ב מהל' י"ט הל' ו טוש"ע א"ח סי' תקיג סעי' ב וטוש"ע י"ד סי' קב סעיף א:

ונור זה שייך לעיל לפני ד"ה אבל

יח ד מיי' פ"א מה' י"ט הל' כ סמג שם טוש"ע שם סעי' א טוש"ע י"ד שם:

יט ה מיי' שם ופט"ו מה' מאכלות אסורות הלכה ט וי' סמג לאוין עה קמח טוש"ע י"ד שם:

כ ו מיי' פט"ז מהלכות מא"ם הלכה ח:

כא ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע י"ד סי' קי סעיף א:

אבל לרב נחמן לא פריך דמוקצה חמירא והוי כעין דאורייתא [כספק מוכן דאסור לקמן (כד:). ת"י]

[נ"ל ממשנה קשיא]

[חולין ק. זבחים עב.]

ערלה פ"ג מ"ו יבמות דף פא.

[ע"ז עד.]

[זבחים עב:]

[פלוגתא דר"מ ור"י גם כל אריכות לשון זה ליתא במשנה דתרומות ולכך עיקר הגי' דתניא וכן הוא בזבחים דף עג.]

רבינו חננאל

רבינא אמר לעולם לא תיפוך ור' יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו ביו"ט ראשון שריא ואיבלא דאפרת הוא כו'. רבינא בריה דרב עולא אמר (לעולם)[הכא] בעומדת לגדל ביצים ור' יהודה לטעמיה דאית ליה מוקצה ול"ו דמיא ביצה לפירות. מיתיבי אחת ביצה שנולדת בשבת ואחת שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה כלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה כלי שלא תשבר וספיקא אסורה. ואם נתערבה באלף כולם אסורות. בשלמא לרבה דאמר משום הכנה כיון דהכנה מדאורייתא היא הוי ספיקא דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא. אלא לרב יוסף ולר' יצחק דאמרי גזרה משום פירות הנושרים ומשום מש"ן שזבו כל ספיקא דרבנן לקולא הוא. אמאי ביצה זו אסורה. ופריק רב אדי סיפא דקתני וספיקא אסורה אינה ביצה שנולדה ספק ביו"ט ספק בחול אלא כגון שהיתה שם תרנגולת טרפה ואחרת שלמה ונמצאת בקן ביצה זו ואין יודעין אם הטרפה ילדה או השלמה ילדה אותה שהיא אסורה. ואקשינן בשלמא ספק יו"ט ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין כלומר ביצה זו ביו"ט אסורה אבל למחר מותרת וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל. לפיכך תני ואם נתערבה באלף כולן אסורות. אלא ספק טרפה דבר שאין לו מתירין לעולם הוא ונבטיל ברובא. וכי תימא ביצה חשובה וכל דבר שהוא חשוב לא בטיל אפי' באלף הניחא לריש לקיש דאמר כל שדרכו לימנות שנינו. כלומר זה שכתוב במשנה את שדרכו לימנות שנינו מקדש היה ר"ל שונה כל שדרכו לימנות מקדש. וכיון ששונה במשנתנו כל שדרכו שמעינן מינה ואפי' ביצה בכללם שדרכה לימנות אחת אחת אלא לר' יוחנן דאמר את שדרכו שנינו שאין בטלין אפי' באלף [והיינו] אלו השנויין במשנתנו בלבד. והן עשרה דברים. דאשכחן בירושלמי במסכת ערלה דר' יוחנן וריש לקיש חד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשין וחד אמר דברי ר"מ כל הדברים מקדשין. ש"מ דאליביה דר' מאיר חולקין ר' יוחנן ור"ל. ואלו הן עשרה השנויין במשנה. ראשון בגד שצבעו בקליפי ערלה ונתערב באחרים כולן ידלקו דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים. שני האורג מלא הסיט הצבוע בקליפי ערלה וארגו בבגד ונתערב באחרים ואין ידוע איזו היא ר' מאיר אומר הבגד כולו ידלק. וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים. שלישי חבילי תלתן של כלאי הכרם שנתערבו באחרים כולם ידלקו דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים. באלו הג' חלקו. והודו לו על השאר. ועל זה שנינו שהיה ר' מאיר אומר את שדרכו לימנות מקדש. וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ואלו הן אגוזי פרך ורמוני באדן. חביות סתומות. חליפות תרדין. קולסי כרוב. ודלעת יוונית. ר"ע מוסיף אף ככרות של בעל הבית. פירוש מפני שהן גדולין. ואינן (במנין) [נמכרין] אלא אחד אחד. הראוי לערלה ערלה. פי' כל מי שהוא מין אילן. כגון אגוזי פרך ורמוני באדן וחביות של יין או של שמן איסורן משום ערלה שנאמר ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו. אבל חליפות תרדין וקולסי כרוב ודלעת יוונית שהן ירקות אין איסור שלא משום כלאים. אבל איסור ערלה אין בהן. וזה ששנינו כי אין בטלין לעולם בזמן שהן שלמים. אבל אם נתפצעו האגוזים או נתפרדו הרמונים וכן כל כיוצא בהן לא הוו ממי שדרכו לימנות אלא עולין באחד ומאתים וראינו רבותינו שחשבו תשלום העשרה שהזכירו בתלמוד א"י כל הזבחים שנתערבו בחטאות מתות כו' והא דביצה ותתיכה של נבלה שנתבשלה עם התתיכות כו'. ומפרש בגמרא [יבמות פ"ב זבחים ע"ג] דבכל שדרכו לימנות ובאת שדרכו לימנות פליגי. (אלא) [ולא] סמכנו על זה דחזינא בה פרכא *) ולא השבנו על זה הפירוש שאין משיבין את הארי שלא בפניו. וחזרנו בעניינו לפרש שמועה זו. הניחא לר"ל דאמר כל שדרכו לימנות מקדש שנינו אליבא דר' מאיר איכא לרבויי אפי' ביצה דהא קתני בית כל. אלא לר' יוחנן דאמר את שדרכו אפילו לר' מאיר [והיינו] אלו העשרה שפירשנו שאין לנו לרבות ביצה ועמדה תקשיא אליבא דר' יוחנן ופריק רב פפא הכי זה התנא ששנה אחת ביצה שנולדה בשבת כו'. תנא דליטרא קציעות הוא. דסבר **) כל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה וכיוצא בה שלא יתכן להיות מותרת לזר לעולם לא בטיל אפילו בדרבנן דתניא ליטרא קציעות שדרסה על פי עיגול ואינו יודע כו':

*) אולי הפרכא הוא דהא בירושלמי מבואר דאף לר"י דאת שדרכו למנות שנינו לר"מ ע"מ י' דברים מקדשין וליכא למימר דהתיכות מונחים שנתערבו בכלל כו' דהא מבואר בגמ' שם דהם אינו בכלל דאת שדרכו למנות ע"ש. **) אולי צ"ל דסבר כל דבר שבמנין אפי' כדבר שאין לו מתירין וכו'.

מסורת הש"ס

[לקמן ד.] שבת דף מג.

[שבת לד. וש"נ]

[טעות וקנאית' במהר"ם]

[לקמן לט. יבמות פב. ב"מ נג.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי איכא למימר הרי ביצה הרבה פעמים נמכרת:

(ב) ד"ה תלתן מין קטנית. נ"ב וכן פי' רש"י במרובה דף פא וכמס' ר"ה דף יב פרש"י שהוא מין תבלין:

(ג) תוד"ה אבל וכו' אסור לטלטל אינו אלא דוקא:

(ד) ד"ה ואחרות וכו' ובהתערובות דקא מתמה אשמואל דקא' ספק ספיקא:

זבחים עג. תרומו' פ"ד מ"י [תוספתא תרומות פ"ה] [הר"ש מבי' ע"ז ממשנה א' פ"ב דערלה דא"ל לסרים ע"ש מ"ו פ"ג דערלה]

גליון הש"ס

גמ' סיפא אתאן לספק טרפה. עי' חולין דף סד ע"א תוד"ה שאם ריקמה ובשיט' מקובצ' בב"ק דף מז ע"א ד"ה מאי טעמא:

אומר *רואין את העליונות כאילו הן פרודות והתחתונות מעלות את העליונות ר' יהושע אומר *אם יש שם מאה פומין יעלו ואם לאו הפומין אסורין והשולים מותרין ר' יהודה אומר ר' אליעזר אומר אם יש שם מאה פומין יעלו ואם לאו הפומין אסורין והשולים מותרין ר' יהושע אומר אפילו יש שם שלש מאות פומין לא יעלו דרסה בעגול ואינו יודע באיזה עגול דרסה דברי הכל יעלו דברי הכל היינו פלוגתייהו אמר רב פפא הכי קאמר דרסה בעגול ואינו יודע באיזה מקום עגול דרסה אי לצפונה אי לדרומה דברי הכל יעלו רב אשי אמר לעולם ספק יום טוב ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל תניא *אחרים אומרים משום רבי אליעזר ביצה תאכל היא ואמה במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה פשיטה דהיא ואמה שריא אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסורה א"ר זירא תאכל אגב אמה היכי דמי °אמר אביי כגון שלקחה סתם נשחטה הוברר דלאכילה עומדת לא נשחטה הוברר דלגדל ביצים עומדת רב מרי אמר גוזמא קתני דתניא *אחרים אומרים משום רבי אליעזר ביצה תאכל היא ואמה ואפרוח וקליפתו מאי קליפתו אילימא קליפה ממש קליפה בת אכילה היא אלא אפרות בקליפתו עד כאן לא פליגי *רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב אלא היכא דיצא לאויר העולם אבל היכא דלא יצא לאויר העולם לא פליגי אלא אפרוח וקליפתו גוזמא הכא נמי תאכל היא ואמה גוזמא אתמר *שבת ויום טוב רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה נימא קסבר רב קדושה אחת היא *והאמר רב הלכה כארבעה זקנים ואליבא דרבי אליעזר דאמר שתי קדושות הן אלא הכא בהכנה דרבה קמיפלגי רב אית ליה הכנה דרבה ורבי יוחנן לית ליה הכנה דרבה כתנאי *נולדה בשבת תאכל ביו"ט ביום טוב תאכל בשבת ר' יהודה אומר משום ר' אליעזר עדיין היא מחלוקת שב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל אושפיזכניה דרב אדא בר אהבה הוו ליה הנך ביצים מיו"ט לשבת. אתא לקמיה אמר ליה מאי לאטווינהו האידנא וניכלינהו למחר א"ל מאי דעתיך רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן אפילו ר' יוחנן לא קא שרי אלא לגומעה למחר אבל ביומיה לא והתניא *אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אושפיזכניה דרב פפא ואמרי לה ההוא גברא דאתא לקמיה דרב פפא הוו ליה הנך ביצים משבת ליום טוב אתא לקמיה א"ל מהו למכלינהו למחר אמר ליה זיל האידנא ותא למחר *דרב לא מוקי אמורא עלויה מיומא טבא לחבריה משום שכרות כי אתא למחר אמר ליה איכו

רואין אותן כאילו הן פרודות. אם אין כאן מאה פומין של היתר שיהא בהן כדי להעלות פי האיסור באחד ומאה רואין כאילו ליטרות של כל הפומין פרודות מעל הפומין ומעורבות בשל שולים ונמצאו כולם בספק הדמוע ומצטרפות התחתונות להעלות את ליטרא שעל הפה דהואיל ותרומת פירות דרבנן מקילים בהעלאתם: ור' יהושע אומר אם יש שם מאה פומין. של היתר לבד פומין של אסור מעלין אותן באחד ומאה ואם לאו הפומין אסורין ואין השולים מועילין לבטל הפומין הואיל ואינן בספק הדמוע: רבי יהודה אומר. לא כן נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אלא כן נחלקו ר' אליעזר אומר כו': ר' יהושע אומר אפילו יש שם שלש מאות פומין. וכולן בכלל הספק אין מעלין את היחיד הואיל ופומי הכלי דבר שיש בו מנין הוא לא בטלי ואפילו בדרבנן אבל דרסה בעגול כו': הכי קאמר דרסה בתוך העגול. דעכשיו אינן נכרות שהרי מדובקות ואינו יודע היכן היא אם בצפונו של עגול או בדרומו הואיל והשתא לאו בת מנין היא ולא מנכרא דברי הכל יעלו ותנא דלעיל ר' יהודה ואליבא דרבי יהושע היא: רב אשי אמר לעולם. הא דקתני וספקה אסור ספק יום טוב ספק חול קאמר ודקשיא לך לרב יוסף ולרבי יצחק ספק דרבנן הוא ולקולא הכא אזלינן לחומרא הואיל ויש לו מתירין למחר: אפילו בדרבנן. כגון ביצה דגזרת פירות הנושרין היא לא בטלה בתערובתה וכי היכי דבבטולה מחמרינן מהאי טעמא בספקה נמי מחמרינן מהאי טעמא: ביצה תאכל. אם נולדה ביום טוב: פשיטא דהיא ואמה שריא. כלומר אם בא לומר כבית שמאי לשמעינן ביצה אמה למה לי פשיטא דשריא: היא ואמה אסורה. דשמעינן לר' אליעזר דאית ליה מוקצה דתנן בפרק המביא (לקמן דף לד.) ר' אליעזר אומר עומד אדם על המוקצה כו' אלמא הכנה בעי: אגב אמה. אם אוכלין את אמה היום תאכל אף היא: שלקחה סתם. תרנגולת זו קנאה סתם: גוזמא קתני. כאדם שרוצה להחזיק דבריו מדבר יתר ובעומדת לאכילה קאמר ונחלק על בית הלל האוסרים ואמה לא איצטריכא ליה אלא גוזם ואמר מילתא יתירא הכל יאכל גם את האב *גם את האם: דר' אליעזר בן יעקב. אוסר אפרוחים שלא נפתחו עיניהם ופליגי רבנן עליה ולקמן מייתי לה בגמרא: גוזמא. אע"פ דלא אפשר גזים ואמר מילתא דטופייכא גוזמא דבר שטוי שאינו מתקבל: שבת ויום טוב. הסמוכין והוא הדין ליום טוב ושבת: קדושה אחת היא. הרי הן כיום אחד ארוך: ארבעה זקנים אליבא דר' אליעזר. בערובין בפ' בכל מערבין (דף לח:): דאמר שתי קדושות הן. ומערב ליום א' למזרח ולשני למערב: הכנה דרבה. דאמר הכנה בידי שמים מתסרא מיום טוב לשבת דסעודת שבת בעיא הזמנה מיום חול מגזרת הכתוב: עדיין היא מחלוקת. ב"ש וב"ה בזה כשם שנחלקו לגו ביום: אושפיזכניה. בעל הבית: מיו"ט לשבת. היום נולדו והיה רוצה לאכלן למחר בשבת: לאטווינהו. לצלותן האידנא מי אסירי בטלטול בו ביום או לא: מאי דעתיך. דפשיטא לך דלמחר מיהא שרו משום דקיימא לן רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן מיהו בטלטול האידנא אסירי דאפילו ר' יוחנן לא שרי לגלותה היום אלא לגומעה למחר אם היה יו"ט קודם לשבת אבל ביומיה לא ואפילו בטלטול: והתניא. סייעתא: דרב לא מוקי אמורא עלויה. לא היה מעמיד מתורגמן לפניו לדרוש דרשה לרבים: מיומא טבא לחבריה. כלומר משעה שהיום יום טוב דהיינו לאחר סעודה עד מחר: משום שכרות. דרב אורויי הוה מורי בדרשה שלו כדאמרינן בכריתות וסבור אסור להורות דכתיב יין ושכר אל תשת (ויקרא י) וכתיב ולהורות את בני ישראל (שם):

נימא קסבר רב קדושה אחת הן. תימה לימא דקסבר שתי קדושות הן אלא הטעם הוי מגו דאתקלאי לבין השמשות דשמא יום שבת הוא אתקלאי לכולי יומא דיום שני וי"ל דלא אמרינן מגו משום יום שהוא לשעבר דדוקא להבא אמרינן הכי כגון בין השמשות דתחילת יום טוב או בין השמשות דשבת שמא שבת הוא ותימה דהא בסוכה (דף י') אמרינן נוי סוכה אסורין עד מוצאי יום טוב האחרון של חג שהוא יום תשיעי שהוא ספק יום שמיני ועל כרחיך טעמא משום דאתקצאי בין השמשות דשמא יום שמיני הוא והיינו לשעבר וי"ל דמוקצה מחמת מצוה שאני כדמפרש טעמא התם דילמא מתרמיא ליה סעודה ואכיל בגוה והתם אמרינן אפילו לשעבר אבל הכא מוקצה דמחמת אסור לא אמרינן הכי:

אלא בהכנה דרבה קמפלגי. ותימה דהא אמרינן *כל היכא דמתילדא אידנא מאתמול גמרה לה ואם כן כשחל יום טוב לאחר השבת והביצה נולדה בשבת היא נגמרת ביום שהוא חול ואם כן מאי הכנה איכא וי"ל דמכל מקום כשנולדה בשבת הרי זו הכנה דגם בשעת לידה שייך הכנה ועוד יש לומר דכיון דאם נולדה ביו"ט הרי זו אסורה אם נאמר כשנולדה בשבת הרי היא מותרת בשביל אותה לידה דשבת אם כן הוי שבת מכין ליום טוב:

רבי יהודה אומר משום ר' אליעזר עדיין היא מחלוקת. ואע"ג דפירשתי לעיל דר' יהודה סבירא ליה דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה מ"מ לא קשיא מהכא דהא דידיה והא דרביה: ותנן

[לעיל ב:]

רבינו חננאל

עד ר' יהושע אמר אפילו יש שם ג' מאות לא יעלו ש"מ כיון דלא בטיל ברוב רבנן הוא דאחמרו עלה. ועלה אמר ר' יהושע אפי' יש שם ג' מאות פומין לא יעלו. דסבר ר' יהושע אפילו מדרבנן לא בטיל וכן ביצת טרפה. דרסו בעיגול ואינו יודע באיזה עיגול דרסה. אוקמה רב פפא בספק ספיקא. ולפיכך קתני דברי הכל יעלו: ירושלמי א"ר בון וצריך להיות בכל עיגול ב' לטרין ועוד קציעות כדי לבטל בכל מקום שהיא אותה ליטרא של תרומה בליטרא ועוד של חולין. ועוד אמרו בתלמוד א"י במס' תרומות הא דתני ר' מאיר משום ר' יהושע אפילו היו שם ג' מאות פומין לא תעלה הדא אמרה פומין עשאום כדרך שדרכו להימנות הדא מסייעא לר' יוחנן [דו] אמר תניין אינון הדא מסייעא למ"ד דברי ר' מאיר כל הדבוים מקדשין מסייע למ"ד דלעת אפילו אחת ממאה אוסר. ובא רב אשי ופירק פירוק אחר לעולם ספק יו"ט ספק חול היא מתני' דא ודקאמרת אמאי ספיק' אסורה הא קיי"ל כל ספיקא דרבנן לקולא משום דהוי דבר שמחר (ומחרתים) הוא עצמו מותר. וכל כי האי גוונא אפילו בדרבנן לא בטיל. והא דתניא ביצה תאכל היא ואמה ואפרוח וקליפתו גוזמא. כלומר אינן דברים נכונים דקליפה לאו בת אכילה היא. ודברי הכל אפרוח בקליפתו קודם שיצא לאויר העולם אסור. יו"ט הסמוך בין מלפניה בין מלאחריה. קיי"ל כרב דאמר נולדה בשבת אסורה ביו"ט וכן נולדה ביו"ט אסורה בשבת. ואקשינן ליומא סבר רב קדושה אחת. והאמר רב הלכה כד' זקנים הללו והן רשב"ג ור' ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקה. ור' אלעזר בן שמוע. ור' יוסי ב"ר יהודה. אליבא דר' אליעזר דאמר ב' קדושות הן. ומפורש בפרק בכל מערבין. ופרקינן לעולם קסבר רב ב' קדושות הן והכא סבר לה כרבה דא' והיה ביום הששי והכינו חול מכין לשבת וליו"ט. ואין יו"ט מכין לשבת. ואין שבת מכין ליו"ט. ור' יהודה משום ר' אליעזר מוקים להו לב"ה כרבה דאמר. ואע"ג דר' יוחנן הוא בר פלוגתיה דרב הא רב אדא בר אהבה ורב פפא עבדו כרב. אמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא. חדא הא דאמרן ואידך ב' י"ט של ר"ה רב אמר נולדה בראשון אסורה אפילו בשני. ואידך ב' י"ט של גליות רב אמר נולדה בראשון מותרת בשני. ורב אסי מספקא ליה והוה עביד לחומרא מבדיל מיומא טבא לחבריה שמא יו"ט שני חול הוא ועכשיו ביום שני יו"ט. אמר רבה כוותיה דרב אסי מסתברא כו'. והדאמר אביי ואמר כרב מסתברא דתנן בראשונה כו'. ואסיקנא והאידנא דידעינן בקביעא דירחא מ"ט עבדינן תרי יומי משום ישלחו מא' הזהרו במנהג אבותיכם לעשות שני יו"ט כמנהג אבותיכם

עין משפט נר מצוה

כב א ב ג מיי' פ"ח מהלכות תרומות הלכה ו ז:

כג ד מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כ וט"ו הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קג סעיף א:

כד ה מיי' פ"א שם הלכה יט סמג לאוין סה עם טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף ה וסי' תקיג סעיף ה:

כה ו מיי' פ"א מהלכות עירובין הלכה ט סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' תע"ג סעיף ב:

מסורת הש"ס

פסחא מכתע דבצל ולעיל גבי תלתן קאמ' ר"מ כל שדרכו למנות לגרש"ל צ"ל הא דידיה וכאן בד' רבניה. תוס' ישנים

[תוס' דמהלכין פ"ו ודעדיות פ"ג]

[תוספ' עדיות פ"ג]

[לקמן ו:]

[עירובין לח:]

[תוספתא פ"א]

פ"א גם את הכן. רש"ל

כריתות יג: זבחים יח: [מס' סופרים פי"ט סוף הלכה ד]

גליון הש"ס

גמ' אמר אביי כגון שלקחה סתם. עי' חולין דף יד ע"א תוס' ד"ה נשמט ורש"י:

כו א ב מיי' פ"א מהל' יו"ט הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ג:

כז ג מיי' פט"ו מהלכות מא"ס הל' כה סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' לט סעיף ה:

כח ד מיי' שם הלכה כו טוש"ע שם סעיף ו:

כט ה (מיי' פ"ג מהל' יו"ט ה"ח) טוש"ע י"ד סי' קב ס"ד בהג"ה עי' טור או"ח סי' תקיג:

ל ו מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ה:

לא ז מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הלכה ח:

לב ח מיי' שם פ"ה הל"ה ופ"א מהל' יו"ט הלכה כא:

לג ט מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כד סמג לאוין מה טוש"ע שם:

לד י מיי' פ"ג מהלכות קידוש החודש הלכה ה:

מא"ה. רש"ל

הכי נמי היכא דליכא בנ"ל

איכו השתא אשתלאי ואמרי לך רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן הא אמר רבא *הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא אמר ר' יוחנן [א]עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביום טוב ואל תשיבני ביצה מ"ט ביצה משום דביומא נמי חזיא לגומעה ולא קא שרי לה עד למחר מדע ידיע דבת יומא אסורה עצים דלא חזו ליומייהו אי שרי להו למחר אתי למימר ביומייהו נמי שרו ואתמול משום שבת הוא דלא חזו להסקה *אמר רב מתנה [ב]עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן והא קא מהפך באיסורא כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך והא קא מבטל איסורא לכתחלה ותנן *[ג]אין מבטלין איסור לכתחלה [ד]הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר [ה]הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה הכא מקלא קלי איסורא אתמר שני ימים טובים של גליות רב אמר [ו]נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה לימא קא סבר רב אסי קדושה אחת היא והא °רב אסי מבדיל מיומא טבא לחבריה רב אסי ספוקי מספקא ליה ועביד הכא לחומרא והכא לחומרא אמר ר' זירא כותיה דרב אסי מסתברא דהאידנא ידעינן בקביעא דירחא וקא עבדינן תרי יומי אמר אביי כותיה דרב מסתברא *דתנן [ז]בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין ואילו בטלו כותים עבדינן חד יומא והיכא דמטו שלוחין עבדינן חד יומא והשתא ד דעינן בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם [ח]הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם זמנין דגזרו המלכות גזרה ואתי לאקלקולי אתמר שני ימים טובים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו °נולדה בזה אסורה בזה דתנן *[ט]בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום (*כולו) פעם אחת נשתהו העדים לבא ונתקלקלו

ותנן אין מבטלין איסור לכתחילה. ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטיל היינו היכא דמיערב ממילא אבל למערבינהו בידים לבטולי אסור דהכי תנן במס' תרומות (פ"ה מ"ט) סאה של תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה של חולין וחזרה ונפלה לתוכן סאה של חולין ורבה עליהן בשוגג מותר במזיד אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה ומשני הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ומש"ה הפילה אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה אבל הכא לא אמרינן הכי דשפיר מבטלין לכתחילה ואם תאמר לעיל (ג:) גבי עגול-דשוי תרומה דרבנן יוסיף עליו ויבטל וי"ל דהא דאמר בדרבנן מבטלין °היינו בדבר שעיקרו מדרבנן כגון מוקצה דעיקרו אינו אלא מדרבנן אבל בדבר שעיקרו מדאורייתא כגון תרומה דאיכא שום דבר דאורייתא כגון דגן תירוש ויצהר אפילו במקום שאינו אלא מדרבנן כגון בשאר פירות אין מבטלין וכן משמע פ' גיד הנשה (חולין צט.) גבי ההיא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדקולא סבר מר בר רב אשי לשעריגהו בתלתין פלגי דזיתא א"ל אבוה אל תזלזל בשיעורי כו' ואין מבטלין ואמאי לא הוסיף עליהן עד [*ששים] כדי לבטל אותם אלא שמע מינה כיון דעיקר איסורו דאורייתא כגון היכא דאיכא כזית *הכי נמי דליכא כזית וליכא אלא איסור דרבנן אין מבטלין:

ונתקלקלו

איכו השתא. אם הוריתי לך אתמול בשכרותי: אשתלאי. שכחתי ושגגתי והייתי מורה בו היתר משום דקיימא לן בשאר דוכתי רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן עכשיו יפה דהיתיך עד היום ונזכרתי: הא אמר רבא. לקמן (דף ה:): הלכתא כותיה דרב בהני תלת. שאמר לענין ביצה זו משבת ויום טוב ולקמיה בשני ימים טובים של גליות נחלק להקל והשלישי בשני ימים טובים של ראש השנה נחלק להחמיר: מן הדקל. שנשבר בשבת: אסור להסיקן ביום טוב. הסמוך לו: ואל תשיבני ביצה. שאמרתי בה נולדה בזה מותרת בזה דהכא שייך למיסר טפי: ומאי טעמא ביצה כיון דביומא. אי לאו דאסירא משום דנולדה בשבת הוה חזיא לגומעה חיה שיש בני אדם גומעין כן: ולא שרי ליה (מר) עד למחר מידע ידיע. כי שרית ליה למחר ואתמול לא שרית דבת יומא אסירא אבל עצים דשבת כיון דביומייהו בלאו איסור מוקצה נמי לא חזו שאין מבערין אש בשבת: אי שרי להו (מר) למחר אתי למימר. אם נפלו בו ביום נמי שרו ואתמול שלא בערטס משום דשבת לא חזי להסקה: והא קא מהפך באיסורא. כשמוליכן בתנור מזוית לזוית: בהיתרא מהפך. שהאיסור בטל ברוב: והא קמבטל איסור בידים. ותנן אין מבטלין איסור לכתחלה דאע"ג דאיסורא בטיל ברובא הני מילי היכא דאיערב ממילא אבל לאערובי ולבטולי בידים אסור דהכי תנן במס' תרומות (פ"ה מ"ט) סאה תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה וחזרה ונפלה סאה של חולין אם שוגג מותר ואם מזיד הפילה לאותה סאה אחרונה כדי להשלים מאה חולין להעלות את התרומה אסור: בדאורייתא. כגון תרומה: אבל בדרבנן. כגון מוקצה דהכא: של גליות. שאין עושין אותו אלא בני גליות הרחוקים מבית דין ואין השלוחין יכולין להגיע אצלם מראש חדש עד יו"ט להודיעם באיזה יום נקבע החודש אם ביום שלשים אם ביום שלשים ואחד ועושין ב' ימים יו"ט מספק ומדאורייתא ביום הראשון שבתון וביום השביעי שבתון ותו לא: מותרת בזה. דחד מינייהו חול הוא וממה נפשך שריא: אסורה בזה. כדמפרש ואזיל: לימא קסבר רב אסי קדושה אחת היא. חכמים קבעום על בני גולה לעשותם לדורות מחמת ספק זה והטילום עליהם כתומר יום ארוך: והא רב אסי מבדיל. ומברך המבדיל בין קדש לחול דקסבר קים לן בקביעא דירחא ויו"ט שני חול גמור הוא משום מנהג אבותינו שלא ידעו בקביעת החדש כמונו ועשאום מספק מאליהן אנחנו עושין אותם: ספוקי מספקא ליה. אם חק חכמים הוא שהוטל על הגליות לדורות ואפילו ירבו בהם חכמים יודעי העתים יהיו עושין אותן שנים א"כ הרי הוא מדברי סופרים כיום ארוך או אם הן עשאום מאליהן מספק וחד מינייהו חול ולמאן דקים ליה בקביעא דירחא בעי אבדולי: כותיה דרב אסי מסתברא. דאסיר: קים לן בקביעא דירחא. על ידי חשבון שנותחשבין תולדתו אנו למדים אם נראה ביום שלשים אם לאו: ועבדינן תרי יומי. אלמא חק קבוע הוא מתקנת חכמים על ישראל הרחוקים לעשותן ואפילו בלא ספק הלכך כחד יומא אריכא שוינהו: כותיה דרב מסתברא. שאינו חק אלא מדאגת הספק החמירום עליהם הגליות: בראשונה. קודם שקלקלו הכותים והשיאו הם משואות ביום שלא קבעו בו החודש כדי להטעות את ישראל: משיאין משואות. כמו להעלותם משאת העשן מן העיר (שופטים כ) (סימן) תבערה ובראש השנה מפרש להו ובהן היו יודעין כל בני הגליות הקרובים והרחוקים את קביעת החודש ולא היו עושין אלא יו"ט אחד בכל מקום: שיהו שלוחים יוצאים. ועד מקום שיכול להגיע בתוך חמשה עשר ימים הם מודיעים ועושין יום אחד והשאר עושין שני ימים: ואילו בטלו הכותים. הדרינן ועבדינן משואות בראש ההרים וידעו הכל: ועבדי חד יומא. בכל דוכתא והאידנא נמי היכא דמטו שלוחין קודם יו"ט עבדי חד יומא שמע מינה לא קבעום עליהם בתקנה לדורות: דגזרי המלכות גזרה. שלא יתעסקו בתורה וישתכח סוד העיבור מכם ותעבדו נמי חד יומא ואתי לקלקולי ולעשות חסר מלא ומלא חסר ותאכלו חמץ בפסח: אסורה בזה. שהם ודאי חוק קבוע להיות כיום ארוך מדרבנן שמתחילה לא מחמת ספק התחילו לעשותן: כל היום. יום שלשים של אלול ומבערב היו אסורין במלאכה שמא יתקדש החודש למחר ונמצא שהלילה הזה יו"ט שכן כל היום מצפין לעדות רואי הלבנה אולי יבואו וכל שעה שבאין עד שתחשך היו מקבלין עדותן ומקדשין החודש בו ביום:

ונתקלקלו

רבינו חננאל

אבותיכם. דחיישינן שמא יגזרו גזרה וישכחו חשבון הקביעות ויבואו לידי קלקול. א"ר יוחנן עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביו"ט ואל תשיבני ביצה כלומר אל תקשה עלי. ומפני מה [אני] מתיר בביצה שנולדה בשבת כי מותר לאוכלה בי"ט כו'. ופשוטה היא. והלכתא כוותיה בעצים ולא בביצה. אמר רב מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה עליהן עצים מוכנין ומסיקן דקיי"ל איסור עצים כי האי גוונא גזרה היא מדרבנן שמא יעלה ויתלוש ואע"ג דקיי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה א) ביו"ט הני מילי בדאורייתא אבל האי דמדרבנן אסור אפילו לכתחלה שרי. ואפילו לרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין כגון הני עצים דלמחר שרו לא בטיל הני מילי היכא דאיתא בעיניה. אבל הני עצים כבר נשרפו. ולפיכך בטלי ושרי למיפא ב) בתנור. והאי דאמרי רב ושמואל בב' יו"ט של ר"ה נולדה בזה אסורה בזה דתנן בראשונה היו מקבלין

א) אינו מובן דלבטל איסור לכתחלה אפילו בחול אסור וצ"ע.
ב) ומשמע דאי לא נצלי אסור לאפות ועי' תוס' פסחים ד' כ"ו ע"ב ד"ה תנש וצ"ע.

[לקמן ה:]

שבת כט. ע"ש

[עי' ר"ש ספ"ה דתרומות]

ר"ה כב:

שם ב:

[במשנה דר"ה ליתא]

גליון
הש"ס

גמ' והא רב אסי מבדיל. עיין ריטב"א סוכה ד' מו ע"א ד"ה והלכתא: תוס' ד"ה ותנן וכו' היינו בדבר שעיקרו. עי' פסחים דף ל ע"א תוס' ד"ה לשהינהו:

תורה אור

ונתקלקלו הלוים בשיר התקינו שלא יהו מקבלים את העדים אלא עד המנחה ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת דתנן *משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום א״ל אביי והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ביצה אסורה א״ל אמינא לך אנא רבן יוחנן בן זכאי ואת אמרת לי רב ושמואל ולרב ושמואל קשיא מתניתין לא קשיא *הא לן והא להו ורב יוסף אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מ״ט הוי דבר שבמנין *וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אמר רב יוסף מנא אמינא לה דכתיב °לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואומר °במשוך היובל המה יעלו בהר (*ותניא) *כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד וזו היא תחומה (*עלת) מן *(הצפון) ועקרבת מן (*הדרום) לוד מן המערב וירדן מן המזרח ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א״ר יוחנן מה טעם כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות ותניא כרם רבעי היה לו לר׳ אליעזר במזרח לוד בצד כפר טבי ובקש

ונתקלקלו הלוים בשיר. תמיד של בין הערבים שאמרו בו שירה של חול שהיו סבורים שלא יבאו עוד והיום חול וכשבאו נמצא שהוא קדש ובשל שחר אין טעות דבתמיד של שחר אפילו הוקדש החדש קודם הקרבתו שיר של חול היו אומרים לפי שברוב השנים אין העדים ממהרים לבא כל כך: עד המנחה. עד הקרבת תמיד של בין הערבים אבל לאחר מכאן אותו היום הרי הוא מעובר ומונין מיום המחרת ליום הכפורים וסוכות ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה אע״פ שאין מונין למועדות מהיום לא מזלזלינן ביה בהאי שלשים אלא גומרין אותו באיסורו כאשר הוזהרו עד המנחה ממלאכה כן נוהגין וגומרין אותו בקדושתו אלמא תחילת עשייה שני ימים לראש השנה אפילו בבית דין הוה ולא מספק שהרי ודאי שיום טוב למחר ואעפ״כ תקנו לעשותו שמע מינה חק חכמים ומנותן היה לעשותן בבאו עדים אחר המנחה והרחוקים יש עליהם לעשותן בכל שנה שמא יבאו עדים אחר המנחה והרי קדושתו אחת ואין כאן לומר ממה נפשך חד מינייהו חול דשמא אין כאן חול אלא שניהם קדש: אמר רבה גר׳: מתקנת רבן יוחנן בן זכאי. שהחזיר הדבר ליושנו לקבל עדותן כל היום ולקדש היום נמצא שאין בית דין עושין שני ימים והרחוקים העושים שני ימים אינו אלא מספק שאין יודעין אם נתקדש ביום שלשים אם בשלשים ואחד והרי הן כשאר י״ט של גליות וביצה שנולדה בזה מותרת בזה ממה נפשך דחד מינייהו חול: ולרב ושמואל קשיא מתניתין. דקתני דחזר הדבר ליושנו: הא לן והא להו. לבני א״י שעושין יום אחד מותרת אבל לדידן בני גולה אסורה שהרי עדיין אנו עושין שני ימים ועודנו כבתחילה מפני אותה תקנה ראשונה לא מפני ספק הלכך הואיל ולא פסקו מאללנו משהתחלנו אין להקל ולומר אין מנהגנו זה מפני תקנה ראשונה אלא מפני הספק וביצה מותרת הא לא אמרינן דכיון דלא פסקה אותה תקנה מאללנו שנה אחת לעשות יום אחד עדיין באיסורנו הראשונה עמדנו להיותם כיום ארוך: הוי דבר שבמנין. ביצה זו נאסרת בקבוץ חכמים שנמנו וגמרו לעשותן שני ימים קדושה אחת אם לא באו עדים לפני המנחה וכל העושין שני ימים מחמת כן עשו שמא לא באו עדים לבית דין קודם המנחה: צריך מנין אחר. שימנו לך ויתירוהו ולקמן פרכינן ביצה מי אתסרא במנין והלא לא נמנו אלא על קבלת עדות ובההוא חזר בו רבן יוחנן והתירו: מנא אמינא לה. דכל דבר הנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו ואפילו אירע דבר שאתה יכול להורות בו היתר ולומר אין תקנת מנין הראשון עומדת כי הכא אפילו הכי אסור עד שיתירוהו בפירוש בקבוץ חכמים: לך אמור להם. לקמן מפרש לה היכי יליף: ואומר במשוך היובל. לקמן מפרש: ותניא. נמי דצריך מנין אחר להתירו: כרם רבעי. שאמרה תורה קדש הלולים (ויקרא יט) וגמרינן קדש קדש ממעשר שני דכתיב ביה קדש וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ וגו׳ (שם כז) שצריך להעלות הפירות לירושלים או לפדותן ולהעלות הדמים לירושלים ותקנו חכמים במהלך יום אחד לכל צד שלא יפדוהו אלא הפירות עצמן יעלם ויאכלם שם כדמפרש לקמן כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות: במזרח לוד. הייתו בין לוד לירושלים בתוך מהלך יום דהא אמרינן לוד בתוך מהלך יום מן המערב נמצא מזרחה בין לוד לירושלים בכילד מברכין (ברכות דף לה.) יש פלוגתא חד תני נטע רבעי וחד תני כרם רבעי: להפקירו

ונתקלקלו הלוים בשיר. בשיר של בין הערבים מיירי שאמרו שיר של חול שלא היו סבורים שיבאו עדים אותו יום ונהגו אותו יום חול וכשבאו לאחר המנחה נמצא שהוא קדש אבל אינו אומר בשיר של שחרית שאמרו של חול בתמיד של שחרית שהרי אפילו באו קודם הקרבת תמיד של שחרית היו אומרים שיר של חול כדאמרינן בר״ה (דף ל: ושם) לפי שרוב השנים לא היו ממהרין כל כך לבא והקשה ר׳ פרץ והאיכא קלקול גבי מוספין ואמאי לא תנו אלא על עבודת התמיד דכשבאו עדים מן המנחה ולמעלה כבר הקריבו התמיד א] וא״כ אינן יכולין להקריב המוספין דכתיב והקטיר עליה חלבי השלמים ודרשינן (יומא דף לג.) עליה השלם כל הקרבנות כולן שאין קרבן קרב לאחריה ותירץ דאפילו לא באו עד לאחר הקרבת התמיד מכל מקום המוספין קרבין דהיכא דלא אפשר שאני מידי דהוי אמחוסר כפורים בע״פ שמביא כפרתו לאחר הקרבת התמיד של בין הערבים ואוכל פסחו בערב והכי אמרינן בפ׳ תמיד נשחט (פסחים נט. ושם) *ועוד י״ל דאתי עשה דרבים ודחי עשה דהשלמה משום דאלים טפי דהכי אמרינן בתמיד נשחט (ג״ז שם) דאתי עשה דפסח דענוש כרת ודחי עשה דהשלמה דאינו ענוש כרת ויש מפרשי׳ דמעיקרא אייתו התמיד ומתנו אם לא יבאו עדים יהא תמיד ואם יבאו יהא מן המוספין ואח״כ יביאו את התמיד ושאר קרבנות ולא נהירא דאיכא בהדיא התם דאמרו שיר של חול עם תמיד של בין הערבים: הא לן והא להו. פי׳ בקונטרס בני א״י שמקדשין החדש על פי הראייה ואין עושין אלא יום אחד ופעמים עושין שנים כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה ואשתני בשביל תקנת רבן יוחנן בן זכאי ואין עושין אלא יום אחד אף כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה ואפילו כשהיו עושין שני ימים כגון שלא באו עדים הרי הוא מחמת ספק והרי הן שתי קדושות לפי שאין זה מחמת המנהג לפיכך היתה מותרת להן אבל לבני חוצה לארץ אסור שהרי עדיין הם עושין שני ימים כבתחילה ואם כן לא אשתני להן מפני התקנה הואיל והתחילו לעשות שני ימים ולא פסקו בשום פעם לעשות יום אחד עדיין הם עומדים באיסורן להיותן כיום ארוך דלא נימא דמחמת ספק הן עושין דאין יודעין אם באו עדים אם לאו אלא מחמת המנהג הן עושין כיון דלא נשתנה להן המנהג וא״ת לר׳ יוסי דאמר בעירובין (דף למ: ושם) גבי שני ימים של ר״ה נולדה בראשון אסורה בשני והא ר׳ יוסי בא״י הוה לאחר חורבן וא״כ שתי קדושות הן ואמאי ביצה אסורה ואין לומר דהיינו קודם חורבן דהוו קדושה אחת דא״כ מאי נפקא מינה מאי דהוה הוה וכי תימא דהיינו לאחר חורבן והא דביצה אסורה היינו לבני בבל דלדידהו קדושה אחת הן זה אינו דר׳ יוסי מא״י ונקט מילתא בשביל בבל וי״ל דלעולם ר׳ יוסי מקודם חורבן קאמר ואין להקשות מאי דהוה הוה הואיל ואשמועינן פסק דגם עתה שייך לאחר חורבן לבני בבל:

כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. יש שהיו רוצין לומר מכאן דאותן חרמות שעושין לזמן עד פסח או עד זמן אחר דכי יגיע הזמן צריך מנין להתיר את החרם אע״פ שעבר הזמן דהא הרי הכא דהקב״ה אסר להם תשמיש בשביל מתן תורה וממילא ידעינן דלאחר שלשה ימים דנתנה תורה דמותרין ואעפ״כ התיר להם ולא היא דהכא אין כאן שום זמן דקרא דהיו נכונים לשלשת ימים וגו׳ (שמות יט) הזמינו עצמכם לדבר שיהיה לסוף שלשת ימים דאם כתיב היו נכונים שלשת ימים בלא למ״ד של לשלשת ימים הייתי מוכיח שפיר דכי היכי דצריך להתיר תשמיש צריך נמי להתיר החרם ומדלא כתיב הכי שמע מינה גבי תשמיש צריך להתיר משום דכתיב אל תגשו אל אשה וגו׳ דמשמע עולמית כי היכי דאסר להם קודם מתן תורה שלשת ימים אבל חרמות שמשימין לזמן מכי עבר הזמן ממילא עבר ואין צריך היתר: [ועי׳ תוספות סנהדרין נט: ד״ה לכל דבר]:

ובקש

רבינו חננאל

עדות כו׳. ש״מ מדקתני סיפא אם באו מן המנחה ולמעלה נוהגים אותו היום קדש ולמחר קדש דקדושה אחת היא. פי׳ שכיון שבבית הועד פעמים היו עושין ר״ה ב׳ ימים לפיכך החמירו בהן ועשאום קדושה אחת. אמר רבה מתקנה שהתקין ריב״ז שיהו מקבלין עדות החדש כל היום ביצה מותרת דהא כב׳ קדושות הן. ואסיקנא ל״ק הא לן והא להו. כלומר לבני א״י שהתקין להן ריב״ז להיות מקבלין עדות החדש כל היום כולו הרי הן ב׳ קדושו׳. *)הביצה אסורה מ״ט מפני שלא נמנו עליה ב״ד והתירוה להן דקיי״ל כל דבר שנמנו באיסור׳ צריך מנין אחר להתירו מדכתיב היו נכונים וגו׳ הלא ידענו שאחר ג׳ ימים מותר למה כתב לנו לך אמור להם שובו לכם לאהליכם אלא ללמד שכל דבר שנאסר ע״פ ב״ד אינו מותר עד שיותר בפני ב״ד. ואם תאמר לא בא מקרא זה שובו לכם לאהליכם אלא ללמד קביעות עונה; כלומר שחייב לתת לה עונתה הנה פסוק אחר כתיב השמרו לכם עלות בהר וגו׳ וכתיב בלוחות האחרונות ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא וגו׳ לאו מכלל שמותר היה לעלות בהר משעה שנסתלקה סמנו. במשוך היובל המה יעלו בהר למה לי אלא להתיר עליית ההר ע״פ האוסרה וא״ת איסור ביצה מדרבנן היא ולא בעינן כולי האי. הרי כרם שאיסור פדיונו חוץ לירושלים תקנה דרבנן היא. ואמר׳

*) פראה דחסר כאן וצ״ל ב׳ קדושות והביצה אסורה והא לאו לבני בבל הביצה מותרת ורב יוסף אמר אף וכו׳ ביצה אסורה מ״ט מפני וכו׳:

לה א ב מיי׳ פ״ג מהל׳ קידוש החדש הלכה ו:

לו ג מיי׳ פ״ב מהלכות ממרים הלכה ב:

לז ד ה מיי׳ פ״ט מהל׳ מעשר שני הלכה ט סמג עשין קל:

ר״ה ל:

[מגילות ה: וש״נ]

[סנהדרין נט.]

[ת״י ותתן]

ר״ה לא: מעשר שני פ״ה [מ״ב]

[ת״י הדרום]

דברים ה

שמות יט

[עי׳ מהרש״א]

[ג״י אילת]

[ג״י הצפון כך איתא במשנה]

הגהות מהר״ב רנשבורג

א] בתוס׳ ד״ה ונתקלקלו וכו׳ וא״כ אינן יכולין להקריב המוספין. נ״ב עי׳ ראבי״ן סי׳ ... ביו דף ... ריב״ש עי״ב בד״ה שלגי וכו׳:

תורה אור

ובקש להפקירו לעניים אמרו לו תלמידיו רבי כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו *מאן חבריך רבן יוחנן בן זכאי טעמא דנמנו הא לא נמנו לא מאי ואומר ה"ק מכדי כתיב °היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה °לך אמור להם שובו לכם לאהליכם למה לי שמע מינה כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וכי תימא למצות עונה הוא דאתא ת"ש °במשוך היובל המה יעלו בהר מכדי כתיב °גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא במשוך היובל למה לי שמע מינה דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וכי תימא הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן לא ת"ש כרם רבעי והא כרם רבעי דרבנן וקאמרי ליה כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו וכי תימא ביצה נמי אמנו עלה רבן יוחנן בן זכאי ושריוה כי אמנו אעדות אביצה לא אמנו א"ל אביי אטו ביצה במנין מי הואי ביצה בעדות תליא מלתא אתסר עדות אתסר ביצה אישתרי עדות אישתרי ביצה רב אדא ורב שלמן תרוייהו מבי כלוחית אמרי אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו ביצה ביום טוב שני השתא נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד שתי קדושות הן והשתא קדושה אחת היא אי הכי עדות נמי לא נקבל מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא קבלנו עדות החדש כל היום כולו השתא נמי נקבל הכי השתא התם *עדות מסורה לב"ד ביצה לכל מסורה רבא אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמע"ה *שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש ואמר רבא *הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא

אמר

להפקירו לעניים. שילקטוהו הם ויעלוהו לירושלים ויאכלוהו שם שהיה עליו טורח להעלות שם הפירות: כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו. לפדותו ולהעלות דמיו ואע"ג דלאחר חורבן הוה קסברי קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וצריך להעלות הפירות או הדמים: טעמא דנמנו הא לא נמנו לא. ואע"ג דממילא ליתא לתקנתא קמייתא דהא כדי לעטר שוקי ירושלים הוא דהוה וכיון דחרבה מה לנו לעטרה לצורך הנכרים ואפילו הכי צריך מנין: מאי ואומר. כלומר בילד אנו למדין מן המקרא הראשון ולמה נאמרו שנים: ה"ק. כך למד מן הראשון מכדי כתיב היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה וממילא איסתרו בתשמיש לאחר שלשה ימים שקבלו את התורה למה ליה למהדר ולמיתן להו רשות לשוב לאהליהם דהיינו תשמיש: ש"מ. הואיל וקודשא בריך הוא אסר בפי למשרייה הוא גופיה בהדיא וה"ה לכל דבר שבמנין: וכי תימא. כלומר וקרא דבמשוך היובל דיליף תנא מיניה להכי הדר ביה ויליף מהתם דהכי קאמר לך וכי תימא דהאי שובו לכם לאו למשרי תשמיש דהא ממילא משתרי אלא לצוותן לשוב במצות המלך על כרחן שלא לגרוע עונת כסותיהן: ת"ש. מהכא במשוך היובל שימשוך בהסתלק שכינה מן ההר ויאריך התוקע את קולו כמנהג התוקע באחרונה לשון אחר במשוך היובל שימשוך התוקע מלתקוע והכי מפרש לה במכילתא במשוך היובל בפסוק היובל: מכדי כתיב. בלוחות האחרונות ואיש לא יעלה עמך וגו' (שמות לד) מסיפיה דקרא יליף אל מול ההר ההוא כל זמן שהוא בהויית קדושתו שהשכינה עליו אסור אבל נסתלק שכינה מותר שמעינן ממילא למה ליה לאדכורי שריותא בהדיא בלוחות הראשונות ולמימר נסתלקה שכינה המה יעלו והלא לא נסתלקה שכינה ממנו מיום מתן תורה עד אחד בחדש שהוקם המשכן ועד בעשרים באייר שנעלה הענן והיה לו ללמוד היתר כשמסתלק מאל מול ההר ההוא ובמסכת תענית (דף כא:) נמי מההוא קרא ילפינן דתניא רבי יוסי אומר לא מקומו של אדם מכבדו אלא הוא מכבד מקומו שכל זמן שהשכינה היתה בהר אמרה תורה גם הצאן והבקר אל ירעו וגו' נסתלקה שכינה אמרה תורה במשוך היובל המה יעלו בהר הלכך למה ליה לכתוב בהדיא המה יעלו ולא איסתרי ממילא מדוקיא דההר ההוא ש"מ צריך מנין אחר להתירו כו': הני מילי בדאורייתא. באיסור שילא מפי הגבורה הוצרכו לשמוע היתר מפיו אבל במנין דרבנן לא בעינן שריותא בהדיא אלא מכללא: ת"ש כרם רבעי. דהא דהוצרך להעלות פירות עצמן במהלך יום דרבנן הוא וקא בעי מנין ואע"ג דליכא למשרייה מכלל: וכ"ת ביצה נמי וכו'. השתא הדר רב יוסף לאסוקי מלתא דאמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה: ביצה במנין מי הואי. כלום הוזכרה במנין הראשון לאוסרה: מהרה יבנה בית המקדש. ותחזור תקנה ראשונה שלא לקבל עדות אלא עד המנחה: מסורה לב"ד. אין נזקקין להם אלא ב"ד והם יודעין טעמו של דבר ולא יטעו: לכל מסורה. ליד הכל היא באה ואין הכל בקיאין לישאל וסומכין על מנהגן: מי לא מודה כו'. אע"ג דתקן לקבל עדות החדש כל היום להיות מוכן למועדות מן הראשון ואפילו באו עדים לאחר המנחה אבל מלעשות י"ט שני לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה:

אמר

ובקש ר' אליעזר להפקירו לעניים. וא"ת אי קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא א"כ מה הרויחו עניים בזה הא היו צריכין לפדותו קודם אכילה שהרי לא היה חומה לירושלים ולא היו יכולין לאכלו בשום מקום רק לפדותו קודם אכילה וי"ל לפרש"י ניחא דפי' קדושה ראשונה אליבא דרבי אליעזר קדשה לעתיד לבא א"כ יכולין העניים להביא פירות לירושלים ולאכלן שם בלא פדייה אי נמי אפילו ס"ל לא קדשה לעתיד לבא מ"מ היו מרויחין העניים דהא הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ואפילו לכתחילה בזמן הזה כדאי' בערכין (דף כט.*): **מכדי** כתיב גם הצאן והבקר אל ירעו וגו'. פירוש מכדי כתיב אל מול ההר ההוא דמשמע כל זמן שהוא בהוייתו בקדושה ששכינה שרויה עליו דוקא אסור אבל נסתלקה שכינה מותר וא"כ במשוך היובל למה לי וא"ת והא אל מול ההר ההוא בלוחות אחרונות כתיב ובמשוך היובל נאמר קודם לכן בלוחות הראשונות ואי לאו במשוך היובל לא שמעינן שריותא בלוחות הראשונות ופירש בקונטרס שלא נסתלקה שכינה ממנו מיום מתן תורה עד יום שהוקם המשכן ועד בעשרים באייר בשנה השנית שנעלה הענן וא"כ שריותא דבמשוך היובל לא הוי עד שנה שניה ואז נאמר כבר אל מול ההר ההוא דמשמע מינה שריותא כדפי' כך שיטת הקונטרס ודוחק הוא דהא במשוך היובל משמע שגם בו ביום דמתן תורה הותרו לעלות כשימשוך היובל שלא היו קולות רק בלוחות הראשונות בסיון וא"כ ליכא למימר שריותא דבמשוך היובל לא היה עד השנה שניה ועוד כיון דמההוא משתמע היתר בהדיא כדפרי' א"כ אין צריך מנין אחר להתירו מידי דהוה אתרומות לאחר הזמן כדפרישית לעיל לכן נראה לי ה"פ ת"ש במשוך היובל וכו' למה לי והלא בלאו הכי יש להתיר מסברא דהא לא אסר להם לעלות אלא משום שכינה וא"כ ממילא משתריין כשנסתלקה השכינה והא דקאמר מכדי כו' זהו שלא תאמר דבמשוך היובל אתי למשרי כשיפסקו הקולות אע"פ שלא נסתלקה שכינה עדיין והאי התירא לא הוה שמעינן ממילא מסברא והשתא לא תפשוט מידי הא לא אפשר לומר דמכדי כתיב גם הצאן והבקר אל ירעו בלוחות האחרונות אע"פ שלא היה שם קולות ומסתמא ה"ה כמידברות הראשונות שנאסרו כל זמן ששכינה בהר אפילו כשיפסקו הקולות כמו באחרונות א"כ במשוך היובל לא בא להתיר (אלא) כשיפסקו הקולות (*שנסתלקה) שכינה והאי התירא שמעינן ממילא מסברא אלא שמע מינה שצריך מנין אחר להתירו: **מי** לא מודה רבן יוחנן בן זכאי כו' דהיום קדש ולמחר קדש. וא"ת והא הוא עצמו תקן לקבל עדות החדש כל היום ופי' הקונטרס הני מילי לענין שמוכן המועדות מיום הראשון ואפילו באו לאחר המנחה אבל מלעשות יום שני קדש לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה וקשה דמנין ליה הך סברא דתקינו לענין מועדות לחוד הא לענין יום טוב הוי יום שני נמי קדוש וא"כ תהא הביצה אסורה ולימא כיון שהתקין שיהו מקבלין כל היום א"כ כשהיו עושין שני ימים הם מספק ושתי קדושות נינהו וביצה מותרת לכך נראה כפירוש ר"ח דגרס מי לא מודה שאם לא באו כו' ומ"מ קשה דכיון שלא באו א"כ היו שני ימים מספק וא"כ שתי קדושות נינהו וביצה מותרת וי"ל דה"פ שאם לא באו עדים עד סמוך לחשכה ומיד החשיך ולא היה שהות ביום כדי לקבל עדותם ומ"מ היו יכולין לעשות מעט מלאכה ולא היו עושין אלמא דקדושה אחת נינהו והא דאמר התקין שיהו מקבלין עדותן כל היום הייתה היכא דבאו עדים ביום או קודם המנחה או לאחר מיד והשתא דאתית להכי אין למחוק גרסת הספרים אם באו עדים וכו' כדפי' ומ"מ יש לייסב *פרש"י ודקשיא לך מנא ליה הך סברא ה"פ מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי וכו' כיון קודם חורבן דהוי קדושה אחת ואם כן גם לאחר חורבן נמי כשהיו עושין שני ימים כמו קודם חורבן הם קדושה אחת:

[ע"ע תוס' ר"ה לא: ד"ה ונקט ותוס' מגילה י' ד"ה דכ"ע ותוס' שבועות טז. ד"ה דכ"ע ותוס' חגיגה ג: ד"ה עמון]

רבינו חננאל

ואמרו לו תלמידיו לר' אליעזר כבר נמנו חבריך והתירו לפדותן בכל מקום. טעמא דנמנו הא לא נמנו לעולם באיסורו עומד ואע"ג דהיא תקנה דרבנן כו'. רב אדא ורב שלמן. וכן אמר רבא אף מתקנת ריב"ז [ואילך ביצה אסור*) מי לא מודי שאם לא באו עדים עד הערב שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש. הנה תמצא לריב"ז] נמי ב' י"ט כי האי גוונא כי הן קדושה אחת ש"מ שאפילו בני א"י צריכין להיות עושין ר"ה ב' ימים. אמר רבא הלכתא כרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא כבר פירשנוהו למעלה:

*) עי' בתוס' כאן ד"ה מי לא מודה מה שהקשו על פי' רבינו בזה.

[ר"ה לא:] [ביצות יב.] [עירובין לט] [לעיל ד:]

[צ"ל שנסתלקה]

פר"ח יש לייסב דגרס אם לא באו כו' ר"ה אם לא באו כלל ביום בלבים והקשיא לך

[ע"ע ר"ה] שני ימים מבסק ס"ס מי לא מודה כו'

גמרא

*אמר רבא *מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממים (א) מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ר"ה מה שאין כן בביצה נהרדעי אמרי אף בביצה דמה דעתיך דלמא מעברי ליה לאלול הא אמר רב חיננא בר כהנא אמר רב *מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ליה רב אשי אמר אע"ג דלא אשתהי נמי לא משהינן ליה מ"ט יום טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן אפילו *למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי חיישינן רבינא הוה יתיב קמיה דרב (*אסי) בשני ימים טובים של ראש השנה חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציב מר א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין אמר ליה ולותיב מר האידנא מי לא *אמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה אמר ליה איתמר דאמר רבא בשני ימים טובים של גליות בשני ימים טובים של ראש השנה מי אמר והא *אמרי נהרדעי אף ביצה מותרת אמר ליה רב מרדכי בפירוש אמר לי מר דלא סבר להא דנהרדעי אתמר אפרוח שנולד ביום טוב רב אמר אסור ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד ביום טוב אמר להו הואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה ומה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה שתיק רב אמר רבה ואיתימא רב יוסף מ"ט *שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים אמר ליה אביי השתא

רש"י

אמר רבא מת בי"ט ראשון כו'. מת המוטל לקבור אם י"ט ראשון הוא וכו': משא"כ בביצה. לענין ביצה לא הקלו בי"ט שני דראש השנה להשוות לשל גליות דאלו ר"ה נולדה בזה אסורה בזה: אף בביצה. נולדה בזה מותרת בזה: דמאי דעתיך. לאסרה בשני לרחוקי' מב"ד: דילמא מעברי ליה לאלול. שתקנה הראשונה למנות מיום שני ולעשות שני ימים כגון שלא באו עד יום שלשים ואחד: מימות עזרא ואילך וכו'. ואע"פ שתקנו לא אירע שבאו עדים מן המנחה ולמעלה חוץ מאותה הפעם ועדיין לא נתקנה הא' דנקט מימות עזרא משום דבימיו עברוהו דכתיב בעזרא (נחמיה ח) וביום השני ובראש השנה משתעי: לא אמרן. דיתעסקו בו ישראל: אלא דאשתהי. ומתירא שלא יסריח: אסא. הדס היו מניחין על מטת מת לכבודו: דאיכא חברי. אומה רשעה שהיו בימי פרסיים וכופין את ישראל לעשות מלאכתן ובי"ט היו נדחין מהן ע"י שאומרים להם י"ט הוא ואם יראו אותם מקברין מתיהם יכופו אותם למלאכה והאי גלימא דאמרינן לעיל איננו צורך המת שהרי יש לו תכריכין אחרים כל צרכו שאם צריך לו מאי אפילו דקאמר הא אמרינן בי"ט שני יתעסקו בו ישראל ועסק זה אליבת קברו ותפור תכריכין הלכך על כרחך בגלימא שאינו צריך לו מיירי דומיא דאסא דשרי למגזייה וקמ"ל דאע"ג דטרחא דלא צריך הוא אלא משום כבודו עושין לו יותר מדאי מותר לעשות לו כיון דלגבי מת כחול שויוה רבנן: חזייה. רבינא לרב אשי דהוה עציב: ה"ג אמאי עציב מר: א"ל דלא אותיבי ערובי תבשילין. לא הושבתי כלומר לא הכנתי לי ערובי תבשילין לאפות ולבשל מי"ט לשבת דתנן לקמן (דף טו:) עושה אדם תבשיל מערב י"ט לשם ערוב: האידנא. בי"ט ראשון והוא חמישי בשבת ועל תנאי הוא אומר אם היום הוא חול ולמחר קדש יהא ערוב ואם היום קדש ולמחר חול איני צריך לכך: מי אמר. והרי הם כיום ארוך ושניהם קדש: א"ל רב מרדכי. לרבינא מנהרדעי לא תותביה למר בפירוש שמיע ליה מיניה דלא סבר לנהרדעי רב מרדכי תלמידו של רב אשי היה כדאמרינן בסוטה (דף מו:) גבי לויה לרבו עד פרסה רב מרדכי אלויה לרב אשי כו': הואיל ומתיר עצמו. בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מוקצה התיר את עצמו בלידתו דמגו דאתקן להא אתקן להא: לעגל שנולד בי"ט. דתניא לקמן שמותר בו ביום לדברי הכל: מוכן אגב אמו. בעודו בתוך מעיה אם נשחטה האם היה נאכל: הטרפה. בנה אסור אם נמצא בתוכה א] דעובר ירך אמו הוא הואיל ובשחיטת אמו אתה בא להכלו וכי נולד בי"ט מן הטרפה ליכא למימר הואיל ומוכן אגב אמו ואפ"ה בשחיטת עצמו מותר לשחטו ולאכלו דלא אשכחן מאן דאסיר: לכלבים. דבין השמשות היתר אמו עומדת לכך אבל אפרוח שבקליפה אינו עומד לאכילת כלבים ואף לא היה ראוי הלכך נולד הוא: מוכן

תוספות

מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר. וא"ת והאמרינן בערובין (דף לט: ושם) דרבי יוסי אוסר הביצה שנולדה [בראשון ביום] השני וא"כ היכי פליגי נהרדעי אר' יוסי שהוא תנא וי"ל דלרבי יוסי אסור אי אתרמי ונהרדעי אמרי דלא אתרמי:

יום טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן אפילו למיגז ליה גלימא ואפילו למיגז ליה אסא. ותימה דבמועד קטן (דף ח: ושם) אמרינן אין חופרין טכין במועד והכא משמע דאין זו מלאכה וי"ל כפי' ר"ת דפירש שהיו רגילין לחפור הרבה ביחד כדי שיהיו מזומנות כשיבאו מתים ועל זה קאמר דאין חופרין במועד לצורך אחר המועד: והאידנא דאיכא חברי חיישינן. פרש"י שכופין לישראל לעשות מלאכה וכשהוא י"ט מניחין אותם ואם היו רואין שיקברו מתיהם יכופו אותם לעשות מלאכה והשתא בזמן הזה שאין חברי מותר ואין לומר שצריך מנין אחר להתירו דכיון דזה הטעם משום תשאת ועברה התשאת עבר הטעם וה"נ אמרינן גבי מים מגולין דאסורין שמא נחש שתה מהן ועכשיו שאין נחשים מצויין בינינו אנו שותין מהן אפילו לכתחילה אע"פ שהוא דבר שבמנין ומ"מ ר"ת היה אוסר ומעשה היה במלאו"ן שמת אדם אחד בי"ט שני ורצו להתעסק בו לקברו וגער בהן ר"ת ושלח להם בני בשכר אינן בני תורה ואתם בני תורה כדאיתא בשבת (דף קלט: ושם) שלא לקבור מת בי"ט שני משום דלאו בני תורה נינהו ואתי לזלזולי ביה אבל הר"י אמר דאין זה דמיון דהא לענין הרבה דברים אשכחנא דאינן בני תורה כדאי' ביבמות (דף מו: ושם) חזנהו דקא אכלי תורמוס דשלקי נכרים ואסר להם ופרכינן והא נאכל כמו שהוא חי וכל שהוא נאכל כמו שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים ומשני שלא היו בני תורה ואנו אין אנו חוששין בדבר זה דקיימא לן דכל שהוא נאכל כמו שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים והר"ר יחיאל אומר דלא דמי דשאני הכא דבלנעה הוא אוכל בביתו ולא אוושא מלתא אבל לקבור מתים בפרהסיא אוושא מלתא ואין נכון להתיר ועוד אמר רבינו תם דבזמן הזה נמי יש יהודים שהן משועבדים למלכות לעשות מלאכה כגון לקבל המס ולהתעסק בצרכיהם הלכך אם יראו שיתעסקו לעשות מלאכה במת יכופו אותם לעשות מלאכה למלכות:

אפרוח שנולד בי"ט וכו'. נראה לומר דאתרמי שנפתחו עיניו היום דהי לא נפתחו עיניו קי"ל דאפילו בחול אסור:

הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. פירש רש"י מתיר עצמו בלידתו להיות נשחט אבל קו"ם לידתו היה אסור וכיון דאתקן לשחיטה אתקן נמי לענין מוקצה ותימה למה להו לשמואל ור' יוחנן הך טעמא תיפוק ליה משום דלית להו מוקצה כדאמרינן פרק מי שהחשיך (שבת דף קנו:) דשמואל וזעירי ור' יוחנן כר' שמעון סבירא להו וי"ל דהכא קאמר טעמא אפילו לרבי יהודה דאית ליה מוקצה שרי מהאי טעמא ולכך צריך האי טעמא אי נמי איצטריך אפילו לרבי שמעון דלית ליה מוקצה דמודה בהאי מוקצה דהכא דהוי כגרוגרות ולמוקין ב] והכי מוכח בשבת (דף מה:): וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה. דהתם לא מצי למימר הואיל ומוכן אגב אמו דהא אמו טרפה והוא מותר ותימה והא מוכן הוא דאמרינן בחולין (דף עה:) דבן פקועה ניתר בארבעה סימנין בשחיטת אמו או בדידיה ואם כן יכול להושיט ידו במעי אמו וישחטנו ויהיה מוכן כהאי גוונא וי"ל דקאמר גמרא אליבא דרבי אושעיא דקמבעיא ליה התם בחולין (דף עד:) אם ניתר בן פקועה בארבעה סימנין אי נמי י"ל הואיל ולכתחילה אין לו לשחטו כי האי גוונא שאינו יכול לראות מידי דהוה אשוחט בלילה (שם דף יג:) דאסור לכתחילה לא מיקרי מוכן ועוד יש לומר דהתם מיירי דאירע שכלו לו חדשיו והכא מיירי בלא כלו לו חדשיו עד היום וא"כ לא הוי מוכן היום הואיל ובין השמשות לא הוה חזי השתא

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה כג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצו סעיף ב וסי' תקכו סעיף א:

לט ב מיי' שם פ"ב שם סעיף ד:

מ ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' א וסעיף ד:

מא ה ו מיי' פ"ו מהל' י"ט הלכה א יג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכז סעיף כב:

מב ז מיי' פ"ב מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט סמג עשין... טוש"ע י"ד סי' יג סעיף ג [וסי' שם סעיף ג]:

רבינו חננאל

ולגבי מת אע"ג דמת ביו"ט שני דלא אישתהי כלל לא משהינן ליה דקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא דאמר יו"ט שני לגבי מת כחול שווייה רבנן. ואפילו ביו"ט שני של ר"ה. אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי שאומרים לישראל ביון שאתם קוברים המת שלכם תקברו המת שלנו ביו"ט שלכם חיישינן ומשהינן למחר. והאי דאמר מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר שמעינן מינה מכלל דבימות עזרא עיברוהו מנהגי מילי שנאמר ויגע החדש השביעי (וכל) [ובני] ישראל בעריהן. *) ולגבי עירובי תבשילין מניח אדם מיו"ט הראשון שחל פסח או סוכות חמישי וששי בשבת מניח עירובו ביום חמישי. ואומר אם היום יו"ט מחר חול הוא ומותר לבשל בשבת בלא עירוב ואם יום ששי (כגון) היא יו"ט היום הוא עיו"ט והריני מערב מעיו"ט והני מילי בב' יו"ט של גליות אבל בב' יו"ט של ר"ה לא. אפרוח שנולד ביו"ט רב אסר כי מוקצה היא אבל עגל שנולד ביו"ט מותר שהיה מוכן מאתמול על גב אמו שהפרה מוכנת היא. ובלבד בידוע שכלו לו חדשיו ואם אינו ידוע אסור עד שמונה ימים. ואפילו בהול. וכמפירש בפרק ר' אליעזר במס' שבת.

*) עי' ביטב תוס' ר"ה דף יט ע"ב ד"ה מימות עזרא ע"ש.

הגהות הב"ח

(א) גמ' עממים ביו"ט שני כצ"ל ותיבת מת נמחק:

גליון הש"ס

גמ' אפרוח שנולד ביו"ט. עי' תוס' שבת פרק...

הגהות בהגר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה הטרפה וכו' דעובר ירך אמו הוא. ב"ב ר"ל לענין זה הוי עובר ירך אמו דלא ניתר בשחיטת אמו הטרפה היא אבל בנולד מן הטרפה אדרבה לאו ירך אמו הוא ומותר בשחיטת עצמו כדקיי"ל בי"ד ס"ס ע"ט וכמ"ש תוס' סנהדרין דף פ ע"ב ד"ה עובר וכו' יעוש"ה ודו"ק: ב] תוס' ד"ה הואיל וכו' והכי מוכח בשבת. ב"ב דף מה ע"ב בתוס' ד"ה אית ביה ביצה אפרוח יעוש"ה:

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצה סעיף ו:

מד ב מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ח:

[לעיל ב.]

מה ב מיי' פ"ג מהל' מא"ס הלכה י טוש"ע י"ד סי' טו סעיף א וברב אלפס פ' אלו טרפות דלא כר"ח ב"י]

מו ג מיי' פ"ט מהל' מא"כ הלכה ה סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פ"ז סעיף ה [רב אלפס ורא"ש כאן וחולין פ"ח רל"ז. וברא"ש שם סי' ג]:

מז ד מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה כ סמג לאוין שם טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ז:

גמרא

השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דתנן *מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם אמר ליה *אין מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דמאי דחזי ליה לאיניש לא שדי ליה לכלבים מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם דדעתיה דאיניש אבל מידי דחזי ליה תניא כותיה דרב תניא כותיה דשמואל ואיתימא ר' יוחנן תניא כותיה דרב [א]עגל שנולד ביו"ט מותר [ב]אפרוח שנולד ביום טוב אסור ומה הפרש בין זה לזה זה מוכן אגב אמו בשחיטה וזה אינו מוכן אגב אמו תניא כותיה דשמואל ואיתימא רבי יוחנן *עגל שנולד ביום טוב מותר *ואפרוח שנולד ביו"ט מותר מאי טעמא זה מוכן אגב אמו וזה מתיר עצמו בשחיטה תנו רבנן אפרוח שנולד ביום טוב אסור *רבי אליעזר בן יעקב אומר [ג] אף בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו כמאן אזלא הא דתניא* °לכל השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם כמאן כר' אליעזר בן יעקב אמר רב הונא אמר רב ביצה עם יציאתה נגמרה מאי עם יציאתה נגמרה אילימא עם יציאתה נגמרה ומותרת לאכלה בחלב הא במעי אמה אסורה לאכלה בחלב והתניא [ד]השוחט את התרנגולת ומצא בא ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב אלא עם יציאתה נגמרה ומותרת לאוכלה ביום טוב הא במעי אמה אסורה לאכלה ביום טוב והא תניא *[ד]השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביום טוב וכי תימא קמ"ל בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין הא נמי תנינא ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל ועד כאן לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנולדה אבל במעי אמן דברי הכל שריין וכי תימא בית הלל אפילו במעי אמן נמי אסרי והא דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש דאפילו נולדה נמי שרו אלא הא דתניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביום טוב מני לא ב"ש ולא ב"ה אלא עם יציאתה נגמרה ומגדלת אפרוחים במעי אמה אינה מגדלת אפרוחים למאי נפקא מינה למקח וממכר כי ההוא דאמר להו ביעי דפחיא

ויקרא יא

רש"י

מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים. למאן דאית ליה מוקצה דהא נתנבלה מעבת לר' יהודה אתמול בין השמשות היתה עומדת לאדם וקא חשיב ליה מוקצה* (א) בהא לגבי כלבים: אבל מידי דחזי ליה. ועובר שבמעי טרפה ראוי לו לכשיולד הלכך מאתמול דעתיה עלויה אם יולד יאכלנו: לפי שלא נתפתחו עיניו. ואתרבי לאיסורא מכל השרץ השורץ על הארץ כדלקמן: עם יציאתה נגמרה. כשיצאה נגמרה בריית‍ה אבל מקמי הכי לא חשיבא ביצה גמורה ולקמיה מפרש ואזיל למאי הלכתא: לאכלה בחלב. דהשתא הוה ביצה ולא בשר אבל הנמצאת במעי אמה אינה ביצה ואסורה לאכלה בחלב: ביצים גמורות. ואפילו בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור ואע"פ שמעורה עדיין בגידין שריא כדלקמן מדפליג ר' יעקב עליה ואמר אם היו מעורות בגידין אסורות: בי"ט. וה"ק יצתה ודאי מבעוד יום מותר כי ודאי הוא דנגמרה בחול אבל לא יצתה לא נגמרה בחול ואסורה משום הכנה דרבה: וכי תימא. אין הלכה כברייתא זו דאשמועינן בה מאי דלא אשמעינן במתני' ובשום משנה לא סתם לן רבי הכי ואם רבי לא שנה רבי חייא מניין לו: אלא הא דתניא כו'. הך ברייתא דלעיל מאן קתני לה: לא בית שמאי ולא ב"ה. לא ב"ש דמאי אריא במעי אמה אפילו נולדה בי"ט שריא ולא ב"ה דאפילו במעי אמן אסירי: ומגדלת אפרוחים. ולענין דין מקח וממכר אתמר דאם נולדה נגמר בשולה וראויה לגדל ממנה אפרוחים אבל נמצאת במעי אמה אינה מגדלת אפרוחים ואם הבטוהו למכור ביצים לגדל אפרוחים אם מכר אלו הוי מקח טעות ובטל מקח:

תוספות

השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן (ג) לבהמה דתנן מחתכין וכו' ר' יהודה כו' לפי שאינו מוכן. ותימה היכי הוי מוכן לאדם אדרבה לא הוי מוכן לאדם דבין השמשות לא מלי שחיט לה דשמא הוא שבת והיכי מוכח מהכא דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים על כן נראה להר"י דגרס אם לא היתה נבלה מעיו"ט ולא נראה דהא בהדיא אמרינן לעיל דגבי שבת מתניא דקאמר *גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש וכו' ומייתי הך משנה וי"ל דשפיר איירי בשבת ומייתי מן היתור דאי לא אשמועינן כי אם גבי שבת לתני רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה והו לא והייתי יודע דאסורה משום מוקצה ואמאי היה צריך למיתני לפי שאינו מן המוכן אם אינו ענין לשבת דהא שמעינן ליה תנהו ענין ליו"ט ואפילו הכי אסור ואע"ג דהוה מוכן לאדם בין השמשות משום דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים ותימה הא דתנן בשבת (דף מב: ושם) אין נותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל בו שמן ואם נתנו מבעוד יום מותר ואין נאותין הימנו לפי שאינו מן המוכן והתם מאי דרשינן מן היתור ולא שייך לרבות י"ט וי"ל דהתם נמי מרבי' מן היתור אע"פ שכבה הנר כבר אסור אחרי כן לפי שאינו מן המוכן והר"ר יעקב מקורביי"ל תירץ דשפיר מיירי דוקא לענין שבת ואעפ"כ מוכח שפיר דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דאי ס"ד מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים א"כ בע"ש מבעוד יום אם היה מוכן לאדם היה כמו כן מוכן לכלבים לפי דבריו דמוכן לאדם הוי מוכן לכלבים א"כ כשהחשיך וקדש היום אע"ג דנסתלקה הכנה דאדם באינה ראויה לאדם עכשיו מ"מ היתה מוכנת לכלבים מבעוד יום וכיון שהיתה מוכנת להם ההכנה לא נסתלקה בקדוש היום: מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם דדעתיה דאיניש אכל מידי דחזי ליה. וקשה דא"כ אפרוח נמי יהא מותר שמוכן לכלבים וי"ל דבעינן מוכן ועומד וזה אינו עומד לכלבים: עגל שנולד בי"ט מותר. ותימה מ"מ הוי אסור משום נולד כמו ביצה וי"ל דהא דאמר דשייך למיסר נולד הייני דוקא בדבר מאכל דומיא דפירות הנושרין ומשקין שזבו אבל בבעלי חיים לא: ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב. וקשה דהא אמרינן בעדיות (פ"ה מ"א) ביצת נבלה כל *שכמוה נמכרת בשוק ב"ש מתירין וב"ה אוסרין והכא היכי מותר לאכלן בחלב וי"ל דטעמא משום דבשר עוף בחלב מדרבנן ואפילו ב"ה מודו וקשה דאמרינן בעירובין (דף סב: ושם) אפילו ביעתא בכותחא לא לשרי אינש במקום רביה מאי קמ"ל פשיטא והאיכא בשמוך ר' יעקב דאסר וי"ל דכ"ע מודו דביצים *גמורות מותרות לאכלן בחלב וטעמא דב"ה דאסרי ביצת נבלה הייני משום דגזרינן אטו ביצת טרפה כדאמרינן בעדיות ומודים בביצת טרפה שהיא אסורה °מפני שהיא גדילה באיסור: [וע"ע תוס' עירובין סג: ד"ה אפילו ובכתובות ס: ד"ה אפילו ובב"ק מז. ד"ה מ"מ ובחולין נח. ד"ה ושוין]: וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמעינן במשנה. פירש רש"י וגילה לנו רבי הואיל ולא סתם לן במשנה הכי דהברייתא משובשת דרבי לא שנאה ר' חייא מנין ליה ותימה אם כן מאי פריך הא טולדה אסורה לא בית שמאי ולא ב"ה ואמאי דחיק נפשיה לאוקומה אליבא דתנאי הואיל ומשובשת היא על כן צריך לפרש הכי וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין כלומר מאי שפייר במתני' קתני הברייתא דאי לא תנא אלא מתניתין הייתי אומר שמתירין בית שמאי דוקא כשנולדה אבל במעי אמה היו מודים דאסור *ופריך תנינא דאדרבה נולדה חמורה יותר מבמעי אמה ואתיא מני כבית הלל וכו' דבמעי אמה דברי הכל שריא. מני לא כב"ש ולא כב"ה. ואינו יכול לפרש דקתני בברייתא מה שפייר במתניתין דהא ס"ד עכשיו שנולדה חמורה מבמעי אמה:

ומגל

רבינו חננאל

תניא כשמואל ואיתימא ר' יוחנן עגל שנולד ביו"ט מותר מפני שמוכן על גב אמו אפרוח שנולד ביו"ט מותר מפני שמתיר עצמו בשחיטה: ת"ר אפרוח שנולד ביו"ט אסור. ר' אליעזר אומר [אפי'] בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו תניא א"דך כל השרץ השורץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם. סוגיא דשמעתא עגל שכלו לו חדשיו מותר אבל אפרוח שנולד בו ביום אסור. אמר רב הונא אמר רב ביצה עם יציאתה נגמרה ואסיקנא עם יציאתה נגמרת ומגדלת אפרוחים אבל במעי אמן לא למאי נפקא מינה למקח וממכר.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ביצים וכו' מפני שהיא גדילה באיסור. עי' שיטה מקובצת ב"ק מז ע"ב ד"ה מ"מ:

מסורת הש"ס

ס"א מוקצה. בבא לגבי

לעיל ג.לקמן כו: חולין יד. שבת קנו: פסחים ס.

שבת קלו. חולין נח:

[תוספתא פ"ב]

[לעיל ד.]

חולין סד.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מוכן וכו' מוקצה לגבי כלבים כצ"ל ותיבת בהא נמחק: (ג) תוס' ד"ה השתא וכו' מוכן לכלבים דתנן מחתכין

[לעיל ב:]

דהיינו שקליפתה קשה

גמורות שלימות ויפורות

עיין ברש"י ורב"א

מז א טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ו:

מח ב מיי' פ"ג מהל' שאר אבות הטומאה הלכה י:

מט ג טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ו:

דפחיא. כמו דפעיה העולים מן התרנגולת היא שפועה בלידתה: פשיטא. דמקח טעות הוא דהא בהדיא אמר ליה דפחיא: דלריבן. לשון מבושלות כל צרכן כמו נרבת (ויקרא יג) כויה שבשול: ונפקא מינה. בין מאן דבעי להו לאכילה בין מאן דבעי להו לאפרוחים: למיתבא ליה דביני ביני. להחזיר לו דמי מעלה שבין ביעי דפחיא לביעי דשחוטה ואי בעי להו לאכילה אין המקח בטל דהא בני אכילה נינהו אלא שאלו יפים מהם ויחזיר לו דמי מעליותן: קא משמע לן. רבי אמי דהתם מאן דבעי ביעא דפחיא לאפרוחים בעי להו ואין אלו שוין לו כלום: דדכרא. שילדתן תרנגולת מתרנגול ולא נתחממה מן הקרקע לקולטן בלא זכר: דספנא מארעא. מתחממת בקרקע ויולדת ביצים ואותן ביצים אין מגדלות אפרוחים ספנא. קולטת ביצים כשמתעפרת בקרקע ובסמוך לקמן אמר כל היכא דליכא זכר לא ספנא מארעא כלומר אינה קולטת ביצים מן הקרקע אלא מן הזכר ואינו אלא לשון ספוני טמוני חול (דברים לג): עם יציאת רובה נגמרה. ולענין יו"ט קאמר דאם יצתה רובה מערב י"ט וחזרה בתוך מעיה וילדתה בלילה מותרת דהויא ליה כאילו נולדה מאתמול כדרבי יוחנן. דאמר לקמן הכי: ואי בעית אימא. רב לאפוקי מדר' יוחנן אתא ועם יציאתה דקאמר עם יציאת כולה ולמעוטי יציאת רובה: מעורות. מחוברות: נבלת עוף טהור. מטמאה האוכלה לטמא בגדים שהוא לבוש בשעת בליעתה ואין לה טומאת מגע ומשא ובמסכת נדה (דף נא:) ילפינן לה והאוכל אחד מן הדברים הללו ממנה: מן השלל של ביצים כשהן כבושין ושלולין וקבועין בסדרה כלומר האוכל אותם ביצים בעודן מעורין בגידין: מן הגידין. וקסבר אין בגידין בנותן טעם: שלל. בלע"ז כמו שלל של כובסין (שבת דף מח:): בשר שנתלש מן החי. לאו נבלה היא: מן האשכול. מבשר הסדרה שהביצים אדוקים בם: שהמחה את החלב. התיך את השומן וגמעו טמא ובהעור והרוטב (חולין דף קכ.) פרכינן והא אכילה כתיבה ביה ואמר רבי שמעון בן לקיש הנפש לרבות את השותה והכא כתיב ונפש אשר תאכל נבלה ובנבלת עוף טהור מתוקם בת"כ: מאן תנא מן השלל של ביצים טהור. אלמא לאו בשר הוא דלא כר' יעקב: אלא לענין אסורא. דאע"ג דלאו בשר נינהו אסר להו מדרבנן הואיל וקרובים להיות בשר ואיכא למגזר משום בשר בחלב אבל לענין טומאה לא דלאו בשר נינהו דלטמו: וכי תימא לענין טומאה (א) נגזור. דלטמו מדרבנן כי היכא דגזרינן לענין אסורא: אפושי טומאה הוא. דאיכא הפסד טהרות: ואפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן. ואע"פ שגזרו בטומאות במקומות הרבה ליכא למימר הכא נמי נגזור דלא ניחא לן דלפשו בטומאות: ואיכא דאמרי. דאשכול דסיפא הוה משמע ליה לרב יוסף ביצים המעורות בגידין ושלל הוה משמע ליה שאינן מעורות כל כך כמו אותן הגמורות קרובות לבא בהן קליפה הלבנה שאינם דבוקות יפה אלא מעט: מאשכול גופיה. בשר הדבוק בסדרה והביצים אדוקין בו: נולד ביום. נקבותיו יולדות ביום: עטלף. קלב"א שור"ץ בלע"ז: מערב יום טוב. בין השמשות דשוב לא ילדה אלא בלילה: השכים. קודם עלות השחר והאי דנקט בדק רבותא קמ"ל דאע"ג דבדק ולא מצא דליכא למתלייה בנולדה בחול אפילו הכי מותרת דסמכינן אברייתא דקתני כל שתשמישו ביום נולד ביום והא ודאי לא ילדתו בלילה: אימר יצתה רובה וחזרה הואי. ואע"ג דמילתא דלא שכיחא היא מגו דפשיטא לן דאינה יולדת בלילה תלינן בה: בדספנא מארעא. והיא יולדה אף בלילה: אי הכי. דיש יולדת בלילה: דרב מרי. היכי שריא אימא מארעא ספנא וילדה בליל יום טוב:

דשמעה

דפחיא למאן יהבו ליה ביעי דשחוטה אתא לקמיה דרבי אמי אמר להו מקח טעות הוא והדר פשיטא מהו דתימא האי לאכילה קא בעי להו והאי דקאמר דפחיא משום דצריבן למאי נפקא מינה למיתבה ליה ביני ביני קמ"ל ההוא דאמר להו ביעי דדכרא למאן ביעי דדכרא למאן יהבו ליה ביעי דספנא מארעא אתא לקמיה דרבי אמי אמר להו מקח טעות הוא והדר פשיטא מהו דתימא האי לאכילה קא בעי להו והאי דקאמר דדכרא משום דשמינן טפי למאי נפקא מינה למיתבא ליה ביני ביני קמ"ל ואי בעית אימא מאי עם יציאתה נגמרה עם יציאת רובה נגמרה וכדרבי יוחנן דא"ר יוחנן *ביצה שיצאה רובה מערב יום טוב וחזרה מותרת לאכלה ביום טוב ואיכא דאמר מאי עם יציאתה נגמרה עם יציאת כולה נגמרה עם יציאת כולה אין אבל רובה לא ולאפוקי מדר' יוחנן גופא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב ר' יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות מאן תנא להא דת"ר [י]האוכל מנבלת עוף טהור °מן השלל של ביצים מן העצמות ומן הגידין ומן הבשר שנתלש מן החי טהור מן האשכול של ביצים מן הקורקבן ובני מעיין או שהמחה את החלב וגמעו טמא מאן תנא מן השלל של ביצים טהור אמר רב יוסף דלא כרבי יעקב דאי כר' יעקב האמר אם היו מעורות בגידין אסורות אמר ליה אביי ממאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי יעקב התם אלא לענין אסורא אבל לענין טומאה לא וכי תימא לענין טומאה נמי נגזור אפושי טומאה הוא ואפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן ואיכא דאמרי מאן תנא מן האשכול של ביצים טמא אמר רב יוסף ר' יעקב היא דאמר אם היו מעורות בגידין אסורות א"ל אביי ממאי דאשכול מהנך דתליא באשכול דלמא אשכול גופיה וכי תימא אשכול גופיה מאי למימרא מידי דהוה אקורקבן ובני מעיין דאע"ג דבשר נינהו כיון דאיכא אינשי דלא אכלי איצטריך לאשמועינן הכא נמי כיון דאיכא אינשי דלא אכלי איצטריך לאשמועינן *ת"ר כל שתשמישו ביום *נולד ביום כל שתשמישו בלילה נולד בלילה כל שתשמישו בין ביום ובין בלילה נולד בין ביום ובין בלילה כל שתשמישו ביום נולד ביום זו תרנגולת כל שתשמישו בלילה נולד בלילה זו עטלף כל שתשמישו בין ביום ובין בלילה אדם וכל דדמי ליה אמר מר כל שתשמישו ביום נולד ביום זו תרנגולת למאי נפקא מינה לכדרב מרי בריה דרב כהנא דאמר רב מרי בריה דרב כהנא [י]בדק בקנה של תרנגולין מערב יום טוב ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת והלא בדק אימר לא בדק יפה יפה ואפילו בדק יפה אימר יצתה רובה וחזרה הואי וכדר' יוחנן איני והא אמר ר' יוסי בן שאול אמר רב בדק בקנה של תרנגולת מערב יו"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה אסורה התם בדספנא מארעא אי הכי דרב מרי נמי אימא מארעא ספנא בדאיכא זכר בהדה בדאיכא זכר נמי אימא מארעא ספנא אמר רבינא גמירי כל היכא דאיכא זכר לא ספנא מארעא ועד כמה אמר רב גמדא משמיה *דרב כל היכא

דשמעה

ומצא בה ביצים גמורות וכו' ר' יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות. תימה כיון דגמורות כיצד היו מעורות ופירש הקונטרס דגמורות קאי אחלמון אבל לא נתקשה עדיין הקליפה מבחוץ רק הקרום על כן קאי רבי יעקב וקאמר אם היו מעורות ולפי הספרים דלא גרסי גמורות ניחא והכי גרסינן ומצא בה ביצים מותרות לאכלן בחלב רבי יעקב אומר כו':

[תוספתא פ"א]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכי תימא לענין טומאה נמי נגזור:

בכורות ח.

[בכורות איתא יולד וכן בכל נולד דהכא איתא שם יולד]

גליון הש"ס

גמ' מן השלל של ביצים. עיין מנחות דף ע ע"א תוס' ד"ה כיצד נבילות: שם אמר רב גמדא משמי' דרב. נ"ל רבה. ס"ר הדורו' בהקדמ' אות ד':

[נ"ל רבא עיין בב"ק צב ע"א וכן הגיה בעל סדה"ד]

רבינו חננאל

כי ההוא דאמר ביעי דפעיא למאן והבו ליה ביעי דשחוטה. ואמר ר' אמי מקח טעות הוא והדר. ואמרינן פשיטא מהו דתימא האי לאכילה בעי להו והאי דקאמר דפעיא משום דצריבן טפי למאי נפקא מינה למיתבא ליה דביני ביני קמ"ל. ההוא דאמר ביעי דדיכרא למאן יהבו ליה ביעי דספנא מארעא. וא"ר אמי מקח טעות הוא והדר. איכא דאמרי מאי עם יציאתה נגמרה עם יציאת כולה אין עם יציאת רובה לא ולאפוקי מדר' יוחנן דאמר ביצה שיצאתה רובה מעיו"ט וחזרה מותרת לאוכלה ביו"ט. תניא השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאוכלן ביו"ט. גופא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאוכלן בחלב. ר' יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות פי' כלומר בשר הן. והתניא האוכל מנבלת עוף טהור מן השלל של ביצים מן העצמות ומן הגידים ומן הבשר שנתלש מן החי טהור. הנה השלל של ביצים אע"פ שהוא מעורה בגידים טהור. כלומר אינו בשר. ואוקימנא דלא כר' יעקב. אבל האוכל מן האשכול של ביצים ומן הקרקבן ומבני מעים או שהמחה את החלב וגמעו טמא. ופשוטה היא. אפושי פי' להרבות. ת"ר כל שתשמישו ביום יולד ביום תרנגולת. תשמישו בלילה יולד בלילה עטלף. תשמישו בין ביום בין בלילה יולד בין ביום בין בלילה. אדם וכל מילי. למאי נ"מ לכדרב מארי דאמר בדק בקינה של תרנגולת מעיו"ט ולא מצא בה ביצים. ובשחר השכים ומצא בה ביצים מותרות. אימר יצתה רובה וחזרה הואי. וכר' יוחנן

נ א ב טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ו:

נא ג מיי' פי"א מהל' רוצח הלכה ח טור י"ד סי' קיו [רב אלפס ע"ז פ"ב דף במ. וברא"ש שם סי' יג]:

נב ד מיי' פי"ד מהל' שחיטה הלכה יד סמג עשין סד טור ש"ע י"ד סי' כח סעיף ה:

נג ה מיי' פ"ב מהלכות י"ט הלכה יא סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף יד:

[נ"ל ראשון]

[ועי' תוס' יומא עט: ד"ה לומר]

[נ"ל חמץ]

[נ"ל שאור]

[נ"ל חמץ]

דשמעה קליה ביממא. ובלילה משמיעין קולם למרחוק יותר מביום ולא נקט בלילה משום דתשמישו ביום: כי לא בדק אימר מאתמול הואי. וא"ת והא בילה דבר שיש לו מתירין (א) א"כ ספקא לחומרא וי"ל דשאני הכא משום דגם כי ספנא מארעא שכיח דיולדת ביום יותר מבלילה: לומר לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה. פירש רש"י דאי לא כתב שאור הייתי אומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון ודוקא בכותבת וא"ת מנלן דשיעור חמץ בכותבת אימא כזית או כשיעור אחר ופ"ה דהלכתא גמירי לה דהוי ככותבת ולא נהירא דא"כ קרא למה לי ע"כ נראה פירוש (*אחר) הואיל וידענא דשיעורו של זה לא כשיעורו של זה נוקים ליה שיעורו כדאשכחנא בעלמא גבי יום כפור (יומא דף עט. ושם) דהוי בכותבת*: דאמר רבי זירא פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ וכו' ובית הלל סברי ילפינן ביעור מאכילה. ואם תאמר למה ליה לריכותא דלעיל הא ידענא שפיר [דחמץ] בכזית מהכא וי"ל שלא תטעה לומר הואיל וחלקן הכתוב בשני לאוין ולא יראה לך (*שאור) ולא יראה לך (*חמץ) ודאי אין שיעורן שוה דזה בכותבת וזה בכזית קמ"ל הצריכותא וא"ת הואיל ואית להו הצריכותא למה להו דר' זירא י"ל לא הייתי מסיים כרת אלא בחמץ דכתיב ביה כרת. בעפר

תורה אור

דשמעה קליה ביממא עבד רב מרי עובדא [א]עד שיתין בתי ואי איכא נהרא לא עברא ואי איכא מברא עברא ואי איכא מיצרא לא עברא הוה עובדא ועברא אמיצרא במאי אוקימתא בדספנא מארעא מאי איריא בדק כי לא בדק נמי כי [ב]לא בדק אימא מאתמול הואי אי הכי כי בדק נמי אימא יצתה רובה וחזרה היא וכדר' יוחנן דרבי יוחנן לא שכיח ואמר רבי יוסי בן שאול אמר רב [ג]האי תומא שחיקא סכנתא לגלויא: בית שמאי אומרים שאור בכזית: *מאי טעמייהו דב"ש א"כ לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור ואנא אמינא ומה חמץ שאין חמוצו קשה בכזית שאור שחמוצו קשה לא כל שכן שאור דכתב רחמנא למה לי לומר לך. שיעורו של זה לא כשיעורו של זה ובית הלל צריכי דאי כתב רחמנא שאור הוה אמינא משום דהמוצו קשה אבל חמץ דאין חמוצו קשה אימא לא צריכא ואי כתב רחמנא חמץ משום דראוי לאכילה אבל שאור שאין ראוי לאכילה אימא לא צריכא ובית שמאי לית להו דרבי זירא דאמר רבי זירא פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ לומר לך זהו שאור זהו חמץ לענין אכילה כולי עלמא לא פליגי כי פליגי לענין ביעור בית שמאי סברי לא ילפינן ביעור מאכילה ובית הלל סברי ילפינן ביעור מאכילה אתמר נמי א"ר יוסי בר חנינא מחלוקת לענין ביעור אבל לענין אכילה דברי הכל זה וזה בכזית תניא נמי הכי °ולא יראה לך (*שאור) ולא יראה לך (*חמץ) זהו מחלוקת שבין בית שמאי וב"ה שב"ש אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת וב"ה אומרים זה וזה בכזית: השוחט חיה ועוף ביו"ט וכו': השוחט דיעבד אין לכתחלה לא אימא סיפא וב"ה אומרים לא ישחוט מכלל דת"ק סבר ישחוט הא לא קשיא לא ישחוט ויכסה קאמר אימא סיפא ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה מכלל דרישא לאו דיעבד הוא אמר רבה הכי קאמר השוחט שבא לימלך כיצד אומר לו ב"ש אומרים אומר לו שחוט חפור וכסה ובית הלל אומרים לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעוד יום רב יוסף אמר ה"ק השוחט שבא להמלך כיצד אומר לו ב"ש אומרים אומר לו לך חפור שחוט וכסה וב"ה אומרים לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעוד יום א"ל אביי לרב יוסף לימא מר ורבה בדרבי זירא אמר רב קא מפלגיתו דא"ר זירא אמר רב *[ד]השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר °ושפך את דמו וכסהו בעפר עפר לא נאמר אלא בעפר מלמד שהשוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה דמר אית ליה דרבי זירא ורבה לית ליה דרבי זירא א"ל בין לדידי בין לרבה אית לן דרבי זירא והכא בהא קא מפלגינן רבה סבר אי איכא עפר למטה אין אי לא לא חיישינן דלמא ממליך ולא שחיט ולדידי (*אדרבה) הא עדיפא דאי לא שרית ליה אתי לאמנועי משמחת יום טוב: ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה: אמר רבי זריקא אמר רב יהודה [ה]והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום והא קא עביד כתישה אמר רב חייא בר אשי אמר רב בעפר

שמות יג

ויקרא יז

רש"ל מ"ז

דשמעה קליה ביממא. שהקול אינו נשמע ביום כבלילה: עובדא. דבדק מעי"ט ולא מצא והשכים ומצא ולא היה תרנגול זכר עד ששים בתים וסמך רב מרי על התרנגול והתיר את הבילה: מברא. גשר: מילרא. חבל קשור בראשי שתי יתדות אחת תקועה בשפת הנהר מזה ואחת תקועה בשפת הנהר מזה ועץ קצר מוטל לרוחב הנהר ועוברין בו בדוחק על ידי שאוחזין בחבל ועוברין: במאי אוקימתא. לדרבי יוסי ב"ר שאול: אימא מאתמול הואי. דכיון דרובא ביממא ילדן אי לא בדק תלינן ביממא: דרבי יוחנן לא שכיחא. הלכך בדאיכא זכר כיון דקים לן דאינה יולדת בלילה תלינן כרבי יוחנן אבל בדספנא מארעא ליכא לילד בלילה שכיח טפי מילתא רובה: תומא שחיקא. שומין שחוקין: לגלויא. הנחש שותה ממנו אם מוצאו מגולה ומטיל בו ארס. אם כן. דחד שיעורא לתרוייהו: שיעורו של זה כו'. להכי לא יליף שאור מחמץ משום דחמץ בככותבת °דלא תימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ושאור נמי בככותבת להכי כתביה בהדיא לשעורי בשיעורא זוטא ושיעורא רבא ולהכי נקט כותבת דבהכי הוי יתובי דעתא כדמפרש טעמא ביומא (דף עט.) אי נמי שיעורין הלכה למשה מסיני: לית להו דרבי זירא. בתמיה והא קרא בהדיא כתיב: פתח הכתוב בשאור. שאור לא ימצא בבתיכם (שמות יב): וסיים בחמץ. כי כל אוכל [מחמצת] והוה ליה למכתב כי כל אוכל שאור כו' דהא אתיא עונשו עם אזהרתו: זהו שאור וכו'. כזה כן זה: לענין אכילה כולי עלמא לא פליגי. דאפילו ב"ש מודו דחמץ חייב בכזית כשאור באכילתו וכדר' זירא אבל לביעור לב"ש לא השוו מדאיצטריך קרא למכתבינהו לתרוייהו לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור לא ילפינן למימר כי היכי דבאכילה השוה הכתוב אכילת חמץ לביעור שאור אף לביעורו השוה לו דמדאיצטריך למכתבינהו יש חלוק בשיעורן: תניא נמי הכי. דבביעור הוא דפליגי ולא באכילה: השוחט דיעבד. דאי שחט משמע אבל לכתחלה לא שרי ליה בית שמאי לשחוט אא"כ יש לו עפר מוכן תיחוח: מכלל דת"ק סבר ישחוט. בתמיה והא השוחט קאמר: הא לא קשיא. לא ישחוט דב"ה אכסוי לחודיה קא מהדרי והכי קאמר לא יגמור מעשה השחיטה דהיינו הכסוי: לא ישחוט ויכסה. אע"פ ששחט לא יגמור: השוחט שבא לימלך. אע"ג דהשוחט דעלמא דיעבד על כרחך הכא לכתחלה השוחט שבא לשחוט (בהמה) ובא לימלך לנו מה יעשה אם ישחוט אם לאו הואיל ואין לו עפר תיחוח ב"ש אומרים כו': רב יוסף אמר כו'. ולקמיה מפרש במאי קמפלגי רבה ורב יוסף אליבא דב"ש: בעפר. משמע שהוא נבלל וטמון בעפר קודם הכסוי: וכסהו עפר. הוי משמע דלא קפיד אלא אכסוי: אית לן דר' זירא. ובעינן עפר למטה והכי קאמר רבה אם יכולין לומר לו שחוט מיד שיש לו כבר עפר למטה שרינן ליה אבל אם אנו צריכין לומר לו חפור תחלה לא נתיר לו: דלמא. לאחר חפירה ממליך ולא שחיט נמצא שחופר בחנם: הא עדיפא. דלא תגזור הכי: והא קא עביד כתישה. לרב יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא דטעמא דמתניתין לאו משום דאתי עשה דוכסהו בעפר ודחי את לא תעשה כל מלאכה אלא משום דכבר חפור ועומד הוא והא קא עביד כתישה שעדיין רגבים מדובקים הם ואינן ראוין לכסוי אלא אם כן כותשן וכותש תולדה דטוחן הוא ומלאכה היא:
והא

[יומא עט:]

(א) תוס' ד"ה כי לא וכו' מתירין הוא אם כן:

חולין [פח.] פג: ע"ש

גליון
הש"ס
רש"י ד"ה שיעורו של זה כו' דלא תימא דיו. וכעין זה כ' רש"י בב"מ דף לב ע"א ד"ה לומר לך

רבינו חננאל
יוחנן. איני והאמר ר' יוסי בן שאול אמר רב בדק בקנה של תרנגולת מעיו"ט ולא מצא בה ביצים ובשחר השכים ומצא בה ביצים אסורות ואוקימנא התם בדספנא בארעא. אמר רבינא גמירי כל היכא דאיכא זכר ואפילו בחצר אחרת ושמעה קליה ביממא לא ספנא מארעא. עבד רב מארי עובדא עד שיתין בתי ואי איכא נהרא לא עברא כו'. א"ר יוסי בן שאול אמר רבי האי תומא שחיקא סכנתא לגילויא. בש"א שאור בכזית וחמץ ככותבת ובה"א זה וזה בכזית. תוספתא איזהו שאור המחמיץ אחרים ואיזהו חמץ שנתחמץ מאחרים. מאימתי קרוי שאור משיפסל מלאכול לכלב: מתני' השוחט חיה או עוף ביו"ט כו'. ואקשינן וכי ב"ש ישחוט לכתחלה קאמרי דקתני בה"א לא ישחוט ופרקינן הא דקתני לא ישחוט לא יכסה הוא. וכך היא הצעה של משנה אמרו ב"ש אם שחט דאיעבד יכסה לכתחלה ואמרי בית הלל לא יכסה. ודחינן להאי פירוקא מדקתני סיפא ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה. זכלל דרישא לכתחלה הוא. ופריק רבה פירוק אחר דהאי דקאמר השוחט כלומר הרוצה לשחוט שבא לימלך כיצד אומרים לו. בש"א אומרים לו שחוט מקודם ואח"כ חפור וכסה. ובה"א לא ישחוט כו'. ואסיקנא דב"ש אית להו דר' זירא דאמר בשחיטת חולין השוחט צריך שיתן עפר למטה וישחוט עליו ואח"כ יכסהו בעפר מלמעלה ובהא פליגי רבה סבר אי איכא עפר מוכן מאתמול למטה ישחוט ואם לאו לא יחפור ויתן עפר למטה כדי שישחוט עליו. חיישינן דלמא ממליך ולא שחיט ואתי למיעבר. ורב יוסף אמר הא עדיפא דאי לא שרית ליה למיחפר ומנין דלית ליה עפר ואתי לאימנועי משמחת יו"ט וקיי"ל כב"ה דאמר לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן וכרבה. ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה. פי' דקר כמן יתד וכמן נגר. ואוקמה רב יהודה והוא שיש לו דקר נעוץ מאתמול. ואקשינן והא עביד כתישה כלומר כשסומך על הדקר מכתש את העפר כדכתיב אם תכתוש את האויל במכתש. ואמר רב
בעפר

עין משפט נר מצוה

בעפר תיחוח והא קא עביד גומא כדר' זבא *דאמר ר' אבא ההופר גומא בשבת אינו צריך אלא לעפרה פטור עליה: שאפר כירה מוכן הוא: אפר כירה מאן דכר שמיה אמר רבה הכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שהוסק מערב יו"ט אבל הוסק ביום טוב אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר תניא נמי הכי כשאמרו אפר כירה מוכן הוא לא אמרו אלא שהוסק מערב יו"ט אבל הוסק ביום טוב אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר הכניס עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו *ואמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שייחד לו קרן זוית מיתיבי *כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו ואי איתא לכסייה כדרב יהודה ולטעמיך לכסייה באפר כירה או בדקר נעוץ אלא דלית ליה הכא נמי דלית ליה אי הכי מאי איריא ספק אפילו ודאי נמי לא לא מבעיא קאמר לא מבעיא ודאי דלא לשחוט אבל ספק אימא משום שמחת יו"ט לשחוט ולא לכסייה קמ"ל

והא

רש"י

והא קא עביד גומא · וחייב משום בנין: פטור עליה · כדמפרש טעמא בפ"ק דחגיגה דכיון דאינו צריך אלא לעפרה ולא לגומא אינו בונה ולא חורש אלא מקלקל וכל המקלקלים פטורים: מאן דכר שמיה · דקאמר שאפר כו' ייתמע דיהיב טעמא למילתיה דלעיל: שהוסק מערב י"ט · מאתמול דעתיה עלויה לכל מילי: אבל הוסק ביו"ט · דליכא למימר דעתיה עלויה מאתמול אסור: ואם ראוי לצלות בו ביצה · שיש עדיין רמץ חם: מותר · דמאתמול בעודם עצים היו מוכנים להסק ולבשל ולצלות ועודם בתשמישו זה ואיידי דחזי להפוכי ביה מידי לצליית ביצה שקיל ליה נמי ומנח ליה על הדם: הכניס עפר · הרבה במקום אחד לצורך גנתו או לצורך חורבתו כשוטחן בהן מותר לכסות בו דכל זמן שהוא צבור דעתיה עלויה לכל צרכיו: מכניס אדם מלא קופתו עפר · בסתם ונותנו במקום אחד ועושה בה כל צרכיו ולא אמרינן בטלה לה לגבי קרקע הבית איידי דזוטרא: והוא שיחד לה כו' · ולא שטחה דמוכחא מילתא דלצרכיו קא בעי לה ובעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה: כוי · ספק חיה ספק בהמה: אין שוחטין אותו ביו"ט · משום דשמא חיה הוא וצריך כסוי והוא אינו יכול לכסותו ביו"ט כדקתני: ואם שחטו אין מכסין את דמו · דשמא בהמה הוא ואין בו מצות כסוי ואין מטלטלין העפר לכך: ואי איתא · דיש עפר שמוכן לכל צרכי אדם אפי' הוא בהמה לכסייה: כדרב יהודה · אם הכניס קופת עפר: ה"ג ולטעמיך לכסייה בדקר נעוץ או באפר כירה · דהא בהדיא תנא במתני' דמוכן הוא: אפילו ודאי נמי · דהא כב"ה קי"ל דאסרי ואפילו דיעבד בלא דקר נעוץ: לא מבעיא קאמר · הא דנקט כוי אין שוחטין כל שכן חיה גמורה הטעונה כסוי והוא אינו יכול ורבותא אשמעינן כוי ולא מיבעיא ודאי: והא

תוספות

בעפר תיחוח והא קא עביד גומא · תימה דמשמע דשייך גומא אף בעפר תיחוח ובשבת פרק כירה (דף למ"ו) אמרי' אין טומנין ביצה בחול (*רב) אמר גזרה שמא יטמין ברמץ (*ור' זירא) אמר גזרה שמא יזיז עפר ממקומו* מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח פירוש למ"ד שמא יטמין ברמץ איכא למגזר אבל למ"ד שמא יזיז אין כאן משום שמא יזיז וי"ל דהתם מיירי שכל המקום סביב עפר תיחוח וכשמגביה הביצה אז נופל הקרקע ואין ניכר כאן שיש גומא אבל הכא מיירי שהוא קשה סביב והעפר תיחוח באמצע וא"כ כשמגביה(א) (*הביצה) ניכרת הגומא: ואינו צריך אלא לעפרה פטור · משום *דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עליה ותימה דא"כ פטור אבל אסור לכתחלה וי"ל דמשום שמחת י"ט מותר אפילו לכתחלה וא"ת אם כן למה לי דקר נעוץ וי"ל דמ"מ בעינן שיהא מוכן מערב יום טוב: הכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא · ותימה דאמרי' בפרק כסוי הדם (חולין דף פח: ושם) ב"ש אומרים אין מכסין באפר דאפר לא מקרי עפר והיכי *קאמר הכא דאפר מוכן הוא לעשות כסוי לכ"ע דהא קתני ליה גבי שוין במתני' וי"ל דמלתא דהכא באפי נפשה קאמר רבה כלומר ואפר הכירה מוכן הוא לענין טלטול שאר דברים כגון לכסות בו צואה וכיוצא בו אבל לא קאי אכסוי דלעיל כלל א"נ י"ל דהתם מיירי באפר אוכלין דאינו מגדל צמחין הלכך הואיל ואינו מגדל צמחין אין מכסין בו אבל הכא מיירי באפר עצים דמגדל צמחין ואע"פ דלא מקרי עפר מכסין בו דקאמר דבר המגדל צמחין אע"ג דלא אקרי עפר ואי אקרי עפר בשום מקום אע"ג דלא מגדל צמחין מכסין בו דתניא היה הולך במדבר ואין לו עפר לכסות שוחק דינר זהב ומכסה בו היה הולך בספינה ואין לו עפר לכסות שורף טליתו ומכסה בו ופריך אשכחן אפר דמקרי עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ולכך שורף טליתו ומכסה בו אלא דינר זהב מנא ליה ומשני דכתיב ועפרות זהב לו (איוב כח) ועל כרחך עפרות זהב ושריפת טלית לא מגדלי צמחים ולכך הוצרך הפסוק לומר דמקרו עפר דכל דבר המגדל צמחים מרבינן התם מקרא דוכסהו (ויקרא יז) אע"ג דלא אקרו עפר כגון נסורת של חרשים דקה ונעורת של פשתן דקה ושחיקת כלי מתכות וא"כ אפר הכירה וחול הדק ונעורת של פשתן וסיד ומגופה שכתשן מותר לכסות: אמר רב יהודה לא שנו אלא שהוסק מערב י"ט וכו' · נראה דהכי הלכתא דהא מייתי ליה סייעתא מברייתא ועוד דליכא מאן דפליג דאפי' ר"ש מודה דהאי דהוסק בי"ט דהוי נולד גמור דמעיקרא עצים והשתא אפר והוי"א כמיא בעיבא מבלע בליעי (עירובין דף מה:*) דמודה ר"ש וא"ת ואנו היאך אנו מסלקין אפר הכירה בי"ט לאפות הפשטיד"ה אע"ג שאין ראוי לצלות בו ביצה ואומר הר"ר יצחק דמוקצה אינו. אסור לטלטל בי"ט בשביל אוכל נפש ושמחת י"ט וראיה מדלקמן פרק אין צדין (דף כח:*) ובירושלמי מפ"ש דהכא מיירי בשלא שחט אבל שחט שרי אע"ג שהוסק בי"ט אלא לעקור מצות כסוי · ואמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר וכו' · וא"ת מה בא להוסיף על הברייתא דקתני אפי' הכניס לגנתו או לחורבתו וכ"ש מלא קופתו וי"ל דלפי' רש"י ניחא דבשהכניס עפר לגנתו מיירי שהכניס הרבה ביחד וכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל צרכו ואינו בטל אגב קרקע אבל הכא מיירי שלא הכניס הרבה רק מלא קופתו מעט (מפני) עפר וס"ד דיבטל אגב קרקע א"נ י"ל דהתם לא מיירי רק לכסות בו אבל שאר צרכיו לא והכא אשמועינן דהואיל ומלא קופתו עפר עביד בו כל צרכו: ואי איתא לכסייה כדרב יהודה · משמע דקאי אסיפא וכן פי' רש"י בסמוך בהדיא דקאי אסיפא ועל כרחך צ"ל דקאי ארישא מאי פריך לכסייה בדקר נעוץ הא ב"ה סבירא להו דלכתחילה לא ישחוט וכו' וכי פריך הש"ס ולעביד כב"ש אבל תימה מדפריך בסמוך והא סיפא וכו' מכלל דעד השתא איירי ברישא וי"ל דלעולם קאי ארישא ולא גרסינן בדקר נעוץ אלא גרס לכסייה באפר כירה עוד י"ל דלמה שפירש ר"ת לקמן (דף ט: ד"ה אמר ר"י) ניחא דפירש שמוחלפת השיטה דבית הלל אומרים יחפור בדקר ויכסה וב"ש אומרים לא ישחוט והשתא פריך אליבא דבית הלל: אי הכי מאי איריא ספק אפי' ודאי נמי · תימה מאי אי אמרת בשלמא שייך הכא *אפי' כי ליתא דרב יהודה שייך להקשות הכא לכסייה בדקר נעוץ וכו' וצריך לשנויי דלית ליה וי"ל דהכי פי' אי אמרת בשלמא דלית ליה דרב יהודה לא קשיא ליה הברייתא דאיכא למימר דלית ליה דקר נעוץ ואפר כירה דבני אדם לא שכיחי שיש להם דקר נעוץ ואפר כירה שהוסק מערב י"ט ודרב יהודה אית ליה שיש לו עפר מזומן דשכיח הוא טפי ומ"מ אין לכסות כדרב יהודה בעפר דליתא לדרב יהודה ואין הלכה כרב יהודה ואין להקשות מאי איריא ספק וכו' הואיל וליתא לדרב יהודה ודקר נעוץ לית ליה דהא ודאי איתא לדרב יהודה לענין שמכסה בו צואה ודאי חיה או עוף אבל מה שאמר רב יהודה ועושה בו כל צרכו לא סבירא לן כותיה ולא שרי לכסויי בו חי אבל כיון דאיתא לדרב יהודה צריך ליה לשנויי דלית ליה כל הני ואפי' עפר מזומן אין לו ואם כן אפי' ודאי נמי:

יהא

עין משפט נר מצוה

[נ"א רבה]

וגה"פ שם משום דקא עביד גומא

נד א מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה יח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף יד:

נה ב מיי' פ"א מהל' שבת הלכה יז:

נו ג מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יח סמג שם טוש"ע שם סעיף טו:

[סדקר כנ"ל]

[ועי' תוס' פסחים מז: ד"ה כתישה ביו"ט]

נז ד טוש"ע שם סעיף טז:

נח ה ו מיי' שם ופי"ד מהלכות שבת הלכה כב טוש"ע א"ח שם סעיף יז וסי' שח סעיף לח:

נט ז מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הלכה א טוש"ע שם סי' תצח סעיף יח

וסיכי קאמר רבה הכא כנ"ל

רבינו חננאל

בעפר תיחוח כלומר עפר מת שאינו מכתש. והא עביד גומא. כלומר משיתלוש הדקר נעשית גומא. ופרקינן מתני' כר' אבא דאמר בחגיגה פרק ראשון החופר גומא ואין צריך אלא לעפרה פטור עליה: פיסקא ואפר הכירה מוכן הוא. תניא כשאמרו אפר כירה מוכן לא אמרו אלא שהוסק מעיו"ט אבל אם הוסק ביו"ט אסור. ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר. הכניס עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו אמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכיו. ואסיקנא והוא שייחד לו קרן זוית ואותבינן עליה מיהא כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחט אין מכסין את דמו. ואם איתא ליכסייה כדרב יהודה כלומר בעפר שהכניס. ודחינן ולטעמיך ליכסייה בדקר נעוץ או באפר הכירה אלא דלית ליה אחד מהן לא עפר ולא דקר נעוץ ולא אפר הכירה. אי הכי אפילו צבי או עוף ודאי לא ישחוט שאין לו במה לכסות את

[צ"ל תוס' שבת קכ ד"ה א"כ]

שבת פט: חגיגה י.

הגהות הב"ח (א) תוס' ד"ה בעפר וכו' כשמגביה בעפר ניכרת הגומא:

שבת ג.

חולין פח: [עבודה זרה פ"ב פ"ג]

א מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ב סמג עשין לג לה עד: ב ה מיי' פ"ג שם הלכה ה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף יח: ג ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף יט: ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:

והא מדקתני סיפא ואם שחטו וכו' · ואם תאמר אמאי לא פריך אי לית ליה פשיטא דאין שוחטין דבמאי יכול לכסות ופירש הקונט' דאי קאי ארישא הוה אמינא דלשחוט ולא לכסייה משום שמחת י"ט אלא אסיפא דקתני אין מכסין אי דלית ליה הדא מהני אילטריך למימר אין מכסין אותו השתא ודאי אין אנו מכסין כב"ה דהכרי אפי' דיעבד בלא דקר נעוץ ספק מבעיא אלא שמע מינה בדאית ליה דודאי מכסין אבל ספק לא והדר קושיא לדוכתין לכסייה כדרב יהודה או באפר כירה: **סוף** סוף יו"ט עשה ולא תעשה אלא אמר רבא וכו' · ותימה דהכא משמע לרבא דאית ליה עשה ולא תעשה מדחיק נפשיה לשנויי ובפרק במה מדליקין (שבת דף כה: ושם) אמר רבא הוא ולא מכשיריו לבדו ולא מילה שלא בזמנה ורב אשי אמר יום טוב עשה ולא תעשה וכו' משמע דרבא לית ליה ההוא טעמא וי"ל דגמרא דחיק נפשיה לאוקומי מילתא דרבא אליבא דהלכתא די"ט עשה ולא תעשה אע"ג דרבא עצמו לית ליה האי סברא*:

תני ר' זירא לא כוי בלבד אמרו וכו' · וא"ת וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר שהוא מן התורה דהא כסוי דאורייתא דכתיב וכסהו בעפר וי"ל דאין הכי נמי דשב ואל תעשה יש כח בידם*:

גלגל

[עי' תוס' שבת כד: ד"ה ולא]

[ג"ז יבמות ג.]

והא מדקתני סיפא ואם שחטו אין מכסין את דמו מכלל (דרישא) בדאית ליה עסקינן אלא אמר *רבה אפר כירה מוכן לודאי ואין מוכן לספק מאי טעמא לא דקא עביד גומא ודאי נמי קא עביד ומא אלא כדר' אבא הכא נמי כדר' אבא אלא ספק מאי טעמא דלמא עביד כתישה ודאי נמי נגזור משום כתישה ודאי כי קא עביד כתישה אתי עשה ודחי את לא תעשה אימר דאמרינן *אתי עשה ודחי את לא תעשה כגון מילה בצרעת א"נ סדין בציצית דבעידנא דקא מעקר לאו קא מוקים לעשה הכא בעידנא דקא מעקר לאו לא מוקים עשה הא לא קשיא דבהדי דכתיש קא מכסי סוף סוף *יום טוב עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה אלא אמר רבא אפר כירה דעתו לודאי ואין דעתו לספק ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא הכנים עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם צפור דם צפור אסור לכסות בו צואה נהרבלאי אמרי אפילו הכנים עפר לכסות בו דם צפור מותר לכסות בו צואה אמרי במערבא פליגי בה ר' יוסי בר חמא ור' זירא ואמרי לה רבא בריה דרב יוסף בר חמא ור' זירא חד אמר כוי הרי הוא כצואה וחד אמר כוי אינו כצואה תסתיים דרבא הוא דאמר כוי הרי הוא כצואה דאמר רבא הכנים עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם צפור דם צפור אסור לכסות בו צואה תסתיים רמי בריה דרב ייבא אמר כוי היינו טעמא דלא מכסינן גזירה משום התרת חלבו אי הכי אפילו בחול נמי בחול אמרי לנקר חצרו הוא צריך שחט באשפה מאי איכא למימר בא לימלך מאי איכא למימר אלא בחול [אי נמי] מספקא אמרי ליה רבנן זיל טרח וכסי ביום טוב אי מספקא מי אמרי ליה רבנן זיל טרח וכסי תני רבי זירא לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמן זה בזה אסור לכסותו ביום טוב אמר רבי יוסי בר יאסיניאה לא שנו אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר פשיטא מהו דתימא נגזור דקירה אחת אטו שתי דקירות קמ"ל אמר *)רבה שחט צפור מערב יו"ט אין מכסין אותו ביו"ט

*) [יש ספרים דגרסי רב עי' ברא"ש]

גלגל

והא מדקתני סיפא כו' · כלומר בשלמא אין שוחטין דרישא אילטריך כדקאמרת דלא תימא נשחוט משום כבוד יום טוב בלא כסוי אלא סיפא דקתני אין מכסין אי דלית ליה הדא מהני לכסות מאי אילטריך לאשמועינן השתא ודאי אין מכסין כספק מבעיא אלא שמע מינה בדאית ליה דלגבי ודאי מכסין ואשמועינן דספק לא וקשיא לן אמאי אין מכסין אי כדרב יהודה אי באפר הכירה: מוכן לודאי ואין מוכן לספק · קא ס"ד דהכי קאמר אע"ג דדעתיה לכל מילי הכנסתו מועלת לודאי ואינה מועלת לספק ופרכינן וכיון דדעתיה עלויה ומשום דאקצה ליכא ספק מ"ט לא מכסינן משום דקא עביד גומא בתמיה: אלא כדר' אבא · ודאי מ"ט שרית כדר' אבא דאמר לעיל מקלקל הוא ופטור עליה: דלמא קא עביד כתישה · גרסינן שמא יהו שם רגבים ויכתישם: ודאי נמי נגזור משום כתישה · ומשני כיון דרוב פעמים אין צריך לכתוש לא גזור רבנן משום כתישה דאי נמי אתו לידי כך לאו איסורא דאורייתא איכא דאתי עשה דוכסהו בעפר ודחי לא תעשה מלאכה דקיימא לן בפרק קמא דיבמות (דף ז·) עשה דוחה את לא תעשה: מילה בצרעת · דכתיב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת ותניא בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר ותניא בגמרא דאם לא הביא כלי במסכת שבת (קלג:) ימול בשר ערלתו אפי' במקום בהרת יקוץ: אי נמי ציצית בכלאים דכתיב (דברים כב) לא תלבש שעטנז וסמיך ליה גדילים תעשה לך דבשעת מילה או בשעת לבישת הטלית מעקר לאו ומקיים עשה אבל עשה זה כשהוא כותש עובר בלאו והעשה אינו מקיים עד שיכסה: עשה ולא תעשה הוא · דכתיב (ויקרא כג) ביום הראשון שבתון דמשמע שבות: ואין דעתו לספק · הלכך איסור מוקצה איכא והוא הדין לדרב יהודה: ואזדא רבא לטעמיה · דאמר מי שדעתו לודאי לא רמי אנפשיה לאזמוני למידי דספק: הכנים עפר לכסות בו צואה · ביום טוב שיש לו תינוק וירא שמא יטיל רעי ביו"ט לפניו: מותר *לכסות דם צפור · שיש לו לשחוט ביום טוב דכיון שהזמינו לספק כל שכן לודאי: אסור לכסות בו צואה · אם יש לו תינוק קטן והטיל צואה ביום טוב מאי טעמא דם צפור ודאי היה לו שישחטנו ויהא צריך כסוי אבל הצואה ספק הוא אם יארע במקום המאוס לו ודעתו לודאי ולא לספק: מותר לכסות בו צואה · כיון דאזמניה אזמניה דהא נמי קרוב לודאי: נהרבלאי אמרי · בסנהדרין (דף יז:) מפרש דהוא רמי בר *בריבי: כוי הרי הוא כצואה · המכנים עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם כוי דזה וזה ספק: וחד אמר אינו כצואה · והמכנים עפר לכסות צואה אסור לכסות בו דם כוי דכוי לגבי צואה כספק לגבי ודאי דצואת תינוק שכיחא וקרובה לודאי: תסתיים דרבא הוא דאמר · צואה כספק וכוי מותר בהזמנת צואה: דאמר רבא הכנים עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם צפור דם צפור אסור לכסות בו צואה · אלמא ספק הוא: משום התרת חלבו · דאי שרית לכסוייה אתי למימר חיה הוא: בחול אמרי לנקר חצרו כו' · הרואה אומר לא מפני שטעון כסוי אלא כדי לנקר חצרו מכסהו: לא גרסינן וליטעמיך אלא הכי גרסינן בא לימלך מאי איכא למימר · מי שיש לו כוי ובא לימלך לחכמים אם צריך לכסותו ובחול והם מורים לו שצריך כסוי: מאי איכא למימר · איהו גופיה אתי למימר חיה הוא דהא מצרכו ליה כסוי: אלא לא גרסינן: בחול אי נמי ספקא הוא כו' · כלומר בחול זה שהורוהו לכסות לא מחזיק ליה בחיה ודאית דמימר אמר אי נמי מספקא להו לרבנן אי חיה אי בהמה אמרי ליה זיל טרח וכסי כו' אמרי ליה גר': לא כוי בלבד אמרו · דאין מכסין ביום טוב דדין הוא שלא יכסוהו שמא בהמה היא וטרח טרחא דלא מצוה ואפילו באפר הכירה: אלא אפי' שחט כו' · דאיכא חד דטעון כסוי אפי' הכי אין מכסין משום דקא טרח נמי בשל בהמה: פשיטא · דהא לא טרח בשביל בהמה מידי: אין מכסין אותו ביו"ט · דהיה לו לכסות מבעוד יום ומשום אמנועי משום שמחת יום טוב ליכא דמשום דלא מכסי דם לא מתסר צפור באכילה:

גלגל

רבינו חננאל

הדם *) ודייקינן מסיפא מדקתני אם שחטו אין מכסין את דמו מכלל דאית ליה במה לכסות. ופריק רבה אפר כירה מוכן הוא לכסות בו דם של ודאי ולא דם של כוי שהוא ספק חיה. מ"ט דלמא אתי למעבד כתישה אי הכי ודאי נמי נגזור דלמא אתי למיעבד כתישה ודחינן ודאי אפילו אי עבד כתישה שרי. מ"ט אתי עשה דושמחת בחגך ודחי את לא תעשה כל מלאכה. ואקשינן אימור דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בצרעת או סדין בציצית דבעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה. לאו בצרעת מנין דכתיב השמר בנגע כו' וכל השמר לאו הוא ובקציצת הצרעת בערלה מתקיימת המילה וביום השמיני ימול בשר ערלתו שהוא עשה אבל הכא בעידנא דעקר ליה לאו דלא תעשה כל מלאכה וכתישה היא מלאכה בעצמה לא מקיים עשה דכיסוי. ופרקינן הא ל"ק בהדי דכתיש מכסה כלומר שוחט וכותת והדם שותת זביבות תדקר ואקשינן עוד מכדי י"ט עשה ולא תעשה הוא כלומר עשה שבתון ולאו כל מלאכת עבודה לא תעשו **) ושמחת יו"ט עשה בלבד הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ופרקינן אלא אמר רבא לעולם כשיש לו אפר כירה וכיוצא בה מיתו תני מוכנין הן לודאי מ"מ דדעתו לודאי ולו הכינן ואין דעתו לספק לפיכך אין מכסין בו דם הכוי באפר הכירה ואזדא רבא לטעמא דכל מידי דדעתיה עלית ולו הכינו שרי. דאמר רבא הכנים עפר לכסות בו צואת מותר לכסות בו דם צפור. מ"מ דהא לנקות חצרו בעי כ"ש הכא דאיכון תרתי ניקוי ומצות כסוי. אבל הכניסו לכסות בו דם צפור אסור לכסות בו צואה נהרבלאי אמרי כו' ופשוטה היא. רמי בריה דרב יימר אמר כוי היינו טעמא דלא מכסין גזרו גזירה מפני הרואה שאם תתיר לו לכסות דם הכוי ביו"ט הרואה אומר ודאי חיה היא ויתיר חלבו. וא"ת בחול נמי בחול ליכא למיחש בהאי מלתא דאמרי ספק הוא ומפני הספק אמרו רבנן טרח וכסה אבל ביו"ט מספק לא אמרו טרח וכסה שמצוה הבאה בעבירה היא הלכך לא גזרינן כסוי דם הכוי בחול. תני ר' חייא לא כוי בלבד אמרו אלא שחט בהמה חיה ועוף ונתערב דמן אסור לכסותן ביו"ט ואם יכול לכסות כל הדם של אלו בדקירה אחת מותר ולא גזרינן דקירה אחת אטו ב' דקירות. אמר רבה שחט צפור מעיו"ט ופשע ולא כסהו אין מכסהו ביו"ט. שכל דבר שאפשר לו לעשותו מערב יום טוב ולא עשאו אינו דוחה את יום טוב.

גלגל

*) נראה דחסר כאן וצ"ל ופריק דלא מיבעיא קאמר וכו' ופו דייקינן מסיפא וכו'. **) לכאורה נראה פשוט דכך עשה דקאמרינן דהוי לנ"ח הייט עשה דכיסוי הדם וכמו שפרש"י ודברי רבינו צ"ע ועוד יל"ע בספק נמי איכא עשה זו ומהו לייבב

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה ח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ג:

סה ב מיי' פ"ה מהלכות בכורים הלכה יב טוש"ע י"ד סי' שכג:

סו ג ד מיי' פרק ה מהל' יו"ט הלכה ד טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ד:

סז ה ו מיי' פכ"ב מהלכות שבת הל' ג ופ"ה מהלכות יו"ט סם סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מה:

גלגל עיסה מערב יו"ט מפריש ממנה חלתה ביום טוב אבוה דשמואל אמר אפילו גלגל עיסה מערב יום טוב [א]אין מפריש ממנה חלתה ביו"ט לימא פליגא דשמואל אדאבוה (דשמואל) דאמר שמואל *[ב]חלת (א) חוצה לארץ אוכל והולך ואח"כ מפריש אמר רבא מי לא מודה שמואל שאם קרא עליה שם שאסורה לזרים: **מתני'** ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון לחלון וב"ה מתירין: **גמ'** אמר רב חנן בר אמי [ג]מחלוקת ברשות הרבים דב"ש סברי הרואה אומר להטיח גגו הוא צריך וב"ה סברי [ד]שובכו מוכיח עליו אבל ברשות היחיד דברי הכל מותר איני והא *אמר רב יהודה אמר רב [ה]כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור תנאי היא דתניא *שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר' (*אליעזר) ור' שמעון [ו]אוסרין איכא דאמרי אמר רב חנן בר אמי מחלוקת ברשות היחיד דב"ש אית להו דרב יהודה אמר רב וב"ה לית להו דרב יהודה אמר רב אבל ברשות הרבים דברי הכל אסור לימא רב דאמר כב"ש תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם רבי (*אליעזר) ור"ש אוסרין מתניתין

רש"י

גלגל עיסה מערב י"ט מפריש ממנה חלתה בי"ט · ואע"ג דתנן לקמן (דף לו:) אלו הן משום שבות אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט והא נמי כתרומת דגן דמיא שהיה יכול להפרישה מערב י"ט אפילו הכי מפריש שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגלה בי"ט ולאפותה כדי לאכול פת חמה:

אין מפריש הימנה · דלא התירו להפריש חלה אלא בעיסה שנתגלגל בי"ט אבל זו היה לו להפריש מערב י"ט כתרומת דגן ופירות: (ב) חלת [ח"ל]. חלה טורטי"ל חלה שמרימין מן העיסה שבחוצה לארץ הואיל ואינה מן התורה כדקיימא לן בקדושין (דף לו:) כל מצוה התלויה בפירות הגדלים בארץ אינו נוהג אלא בארץ: אוכל והולך · כל הפת ומשייר כדי חלה ומפרישה באחרונה אלמא הפרשתה שלא לצורך היא ולא הויא הפרשה והמפריש בי"ט אינו כמתקן דלתסר כשאר הגבהת תרומה דגזור בה רבנן מפני שנראה כמתקן: מי לא מודה שמואל · אע"פ שאינו צריך להפרישה שאם קרא עליה שם שחל עליה שם חלה ואסורה לזרים אלמא שם תרומה עליה ואיתא בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט:

מתני' אין מוליכין את הסולם · קס"ד סולם המיוחד לכך וניכר שהוא של שובך וטעמא דב"ש (ג) מפרש בגמרא דאסרי ואע"פ שהוא בא ליטול גוזלות לשמחת י"ט: מחלון לחלון · באותו שובך עצמו שכן דרך שובך להיות בו מחילות הרבה קן לכל זוג וזוג וחלון לכל קן וקן:

גמ' הרואה · שהוא מוליכו אומר להטיח גגו הוא צריך והרי הוא עושה מלאכה ביום טוב: להטיח · שהיו טחין גגותיהן בטיט לפי שלא היו משופעין אלא עשויין כמין תקרת עליה ומשתמשין בהן לפיכך טחין אותן ומשפעין הטיח לצד הכתלים שיזובו מימיו: שובכו מוכיח עליו · שובכו של סולם מוכיח ניכר שהוא של שובך: מותר · שהרי אין אדם רואהו: והאמר רב יהודה אמר רב כו' · וקשיא דרב אדרב חנן ואע"ג דרב אמורא הוא מקשי מיניה מפני שרבן של כל בני הגולה היה בדורו חוץ משמואל: תנאי היא · איכא תנא דקאי כוותיה: שוטחן בחמה · מי שנשרו כליו בדרך במי גשמים שוטחן בחמה והן נוגבין מאליהן: אבל לא כנגד העם · שלא יאמרו כבסן בשבת אלמא מידי דמשום מראית העין מותר במקום צנוע: לימא רב דאמר כב"ש · לרב חנן קא פריך דאוקי לה בית הלל ברה"ר אסרי וברשות היחיד שרו א"כ לרב חנן רב דאמר כל מקום שאסרו כו' דאמר כב"ש בתמי' הא ודאי לא שביק ב"ה ועביד כב"ש ועל כרחך לבית הלל אפי' ברשות הרבים מותר משום דשובכו מוכיח עליו דאי ברה"ר אסור וברשות היחיד שרי לא הוה אמר רב להא שמעתא: תנאי היא · כלומר אמר לך רב חנן ודאי רב סבר דבית הלל אפילו בר"ה שרו ופליג עלי והנך דאמרי כי האי תנא דאמר שוטחן בחמה דלית ליה דרב וההוא תנא מוקי בית הלל כוותיה דלא התירו אלא ברשות היחיד ורבי אליעזר ור"ש דסבירא להו כרב מוקמי פלוגתא דבית הלל דמתניתין ואפי' ברה"ר דקא סברי שובכו מוכיח עליו וב"ש לית להו שובכו מוכיח עליו ואסרי אפי' בחדרי חדרים וי"מ דלרב קא פריך אמר לך רב תנאי היא ולאו מלתא היא דמאי רבותייהו דרבי אליעזר ור' שמעון במקום בית הלל הא ב"ש נמי טובא הוו ואין הלכה כמותן:

תוספות

גלגל עיסה מערב י"ט מפריש חלה בי"ט · פרש"י דאע"ג דאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט והא נמי כתרומת גורן דמיא שהוא היה יכול להפריש מעי"ט דהא מאתמול התחיל זמנה להפריש דתנן (חלה פ"ג) מאימתי חיוב חלה משגלגל אפילו הכי מפרישין לה שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגל בי"ט ולאפות כדי לאכול פת חמה ואז מותר להפריש ממנה חלה כיון שבי"ט נלושה א"כ לא היה הפרשת חלה בכלל איסור הגבהת תרומה ואפי' כשגלגלה מבעוד יום עי"ל דלפי הירושלמי ניחא דקמיירי שלא גמר הלישה מעי"ט ואע"ג דסוף סוף היה יכול להפריש מבעוד יום משעת גלגול מכל מקום אחר שנגמרה הלישה בי"ט הוה ליה כאילו נעשית כל הלישה בי"ט שרגילות שלא להפריש חלה עד גמר הלישה ולעולם הפרשת חלה הוי בכלל הגבהת תרומה היכא דהיה לו להפריש מאתמול אבל לא מצי למימר דלהכי מחלק בין כסוי משום דגבי כסוי לא ממנע משמחת י"ט דאין הכסוי מעכב האכילה אבל הפרשת חלה מעכב אכילה דזה אינו דהא מיירי הכא בחוצה לארץ כדאמר בסמוך וא"כ אוכל ואחר כך מפריש דמשמע דליכא מאן דפליג בזה ובתוספתא פי' דטעמא דרבה דמיירי בחוצה לארץ ולא מחזי כמתקן כיון שבלאו הכי יוכל לאכול אבל בא"י מודה רבה ואין נראה דמשמע בסמוך דלא שייך כלל לומר זה הטעם דקאמר מי לא מודה שמואל שאם קרא וכו' א"כ כיון דשם חלה עליה מיחזי כמתקן ומשמע לפי הלשון דסברא זו פשוטה ולכך נראה עיקר כדפי' לעיל דאפי' בא"י מתיר רבה ואבוה דשמואל אסר אפי' בחו"ל ותדע דהא ודאי הירושלמי מיירי בא"י ואפילו הכי לא קא אסר אלא היכא דלש אבל ערס שרי דהיינו גלגל ונראה דהלכה כרבה דהוא בתרא ודוקא גלגל שלא נגמרה לישתה לגמרי דאי נגמרה לגמרי אפילו רבה מודה דאין מפרישין אותה בי"ט והכי (ד) נמי איתא בירושלמי כל הלש עיסה מעי"ט אין מפרישין חלתה בי"ט וקאמר לש אין ערס לא וה"פ דוקא לש דנגמרה מערב י"ט אין מפרישין אבל ערס לא דלא נגמרה הלישה מערב י"ט מפריש והכא נמי מיירי בגלגל שהוא כמו ערס והיכא דשכח ולא הפריש מן הפת מעי"ט קי"ל דחלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש וא"כ ישייר מן הפת מכל אחד ואחד ואוכל השאר ולמחר יפריש חלה וצריך שתהא גדולה כדי שיהיה לה הכירא אחר הפרשה דכתיב (במדבר טו) ראשית דבעינן שיהו שיריה ניכרין והיכא דאפה עריבה מלאה עיסה מערב י"ט ושכח ולא הפריש חלה מעי"ט ישייר פת אחת בשביל כולם עד למחר מפני שנבלן כאחד אבל בגלות בערב הפסח אם שכח ולא הפריש צריך לשייר מכל אחת ואחת מפני שגיבולן כל אחת ואחת בפני עצמה ולמחר יקח כל התיכות בכל אחד ומצרפן לחלה ויפריש מן כולם אחת ומיהו אם ירצה לעשות דבר קל יעשה מצה אחת ויאפה אותה ויצרפם ויפריש [מאחת על] כל האחרות אגב אותה מפני שחיובה בא עכשיו:

אין מוליכין הסולם · תימה אפי' הכין אותם מאתמול מ"מ אית בהו משום נידה כדאמרינן לקמן (דף כד·) הלד יוני שובך [ויוני עליה] חייב וי"ל דמיירי בקטנים שלא פרחו*:

והאמר רב יהודה אמר רב · אף על גב דרב היה אמורא אל חוץ משמואל אין סברא [ה]דרב חנן פליג עליה: **ורב** כבית שמאי · פרש"י ומקשה לרב חנן דמוקי דבית הלל לית להו דרב וברה"ר דברי הכל אסור ואפילו ב"ה אסרי וברשות היחיד שרו (ואדרבה) רב לא יאמר הכי דלא יאמר דלא כהלכתא אלא יאמר דב"ה שרו אפילו ברה"ר דשובכו מוכיח עליו ודלא כוותך ומשני תנאי היא כלומר רב חנן אמר לך אין הכי נמי דרב סבר דבית הלל שרו ברה"ר ופליג עלי והנא דאמרי כי ההוא תנא דשוטחן דלית ליה דרב וההוא תנא מוקי לה בית הלל כוותיה דלא התירו אלא ברשות היחיד וי"מ דלרב קא פריך ואמר לך רב תנאי היא דסבירא להו כב"ש ואנא סבירא לי כהני תנאי ולא נראה דמאי אולמייהו דרבי אליעזר ור"ש לגבי בית הלל הא ב"ש טובא תנאי הוו ואע"פ כן אין הלכה כמותם: ולא

בה"ר דברי הכל אסור. **) לשון זה שכ' רבינו שייך טפי אליבנא קמא דמקשינן מכ"ש דחזינן דלית ליה מראית העין כלל ודו"ק

רבינו חננאל

גלגל עיסה מערב יו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט אבוה דשמואל אוסר להפריש חלה ביום טוב מן העיסה שגלגלת מעיו"ט מ"ט שהיה לו להפריש חלתה בעת שגלגל. כדתנן אוכלין עראי מן העיסה עד שתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים גלגלה בחטים ותטמט' בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה כיון שנותנת המים מגבהת חלתה. וכבר אמרנו כל שאפשר לו לעשותו מערב יו"ט אינו דוחה את יו"ט ופליגא עליה שמעתא דשמואל בריה דאמר במסכת בכורות פרק עד כמה ישראל חייבין כו'. אמר שמואל תרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואח"כ מפריש והנה כיון שיש לו עדיין רשות לאכול בלא הפרשת חלה כאלו לא נתחייב ומתמהינן מי לא מודי שמואל שאם הפריש חלה וקרא עליה שם חלה קודם שיאכל חלה אסורה לזרים. וכיון שאילו עשה כך היתה חלתו חלה אפשר לעשותו מערב יו"ט קרינא ביה ולפיכך אין מפרישין אותה ביו"ט: ירושלמי תיפתר בעיסה טמאה שאינו יכול להפריש חלתה אלא [לבסוף: מתני' בש"א אין מוליכין את הסולם משובך לשובך כו'. עד וב"ה מתירין. אמר רב חנן מחלוקת ברה"ר אבל ברשות] היחיד דברי הכל מותר*). ואקשינן לימא רב דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אסור כגון זה שהרואה אותו מוליך הסולם ברה"ר אומר להטיח גגו הוא צריך אפילו בחדרי חדרים ברה"י אסור כב"ש אמרה לשמעתיה דהא ב"ה ברה"ר אסרי אבל ברה"י שרו ובית שמאי הוא דאסרי ברה"י. ופרקינן תנאי היא. כלומר לא אמר רב על כל החכמים אלא על אותן שאוסרין משום**) מראית העין א' שאוסרין אפילו בחדרי חדרים ועל׳ זולתם לא אמר דתניא שוטחן בחמה הבגדים שנשרו

*) ד' רבינו בהא דאמר ואקשינן קאי אליבנא בתרא דברה"י פליגי אבל

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר שמואל חלת תרומה בחוצה לארץ: (ב) רש"י ד"ה חלת חו"ל: (ג) ד"ה אין מוליכין וכו' וטעמא דב"ש דאסרי מפרש בגמרא כנ"ל: (ד) תוס' ד"ה גלגל וכו' וכמו איתא בירושלמי כצ"ל ותיבת נמי נמחק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והאמר רב וכו' ורב חנן פליג עליה. עי' ב"ב דף מו ע"ב תוס' ד"ה סרי נמי:

[כתובות כו. ע"ש]

[שבת סד: קמו:] ע"ז יב.

גבי סה. קמו:

[נ"ל אלעזר]

[נ"ל אלעזר]

[ועי' תוס' עירובין פח: ד"ה ה"ג וכו']

סח א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ז ופ"ס מהל' יו"ט הל' ד טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ד:

מתניתין דלא כי האי תנא דתניא *אמר רבי שמעון בן אלעזר מודים ב"ש וב"ה שמוליכין את הסולם משובך לשובך לא נחלקו אלא להחזיר שב"ש אומרים אין מחזירין וב"ה אומרים אף מחזירין אמר רבי יהודה במה דברים אמורים בסולם של שובך *אבל בסולם של עליה דברי הכל אסור ר' דוסא אומר מטהו מחלון לחלון אחרים אומרים משום רבי דוסא אף מדדין בו *בני רבי חייא נפוק לקרייתא כי אתו אמר להו אבוהון כלום מעשה בא לידכם אמרו לו סולם בא לידינו והתרנוהו אמר להם צאו ואסרו מה שהתרתם אינהו סבור מדקא אמר רבי יהודה בסולם של עליה לא פליגי מכלל דתנא קמא סבר פליגי ולא היא רבי יהודה טעמיה דתנא קמא קא מפרש ממאי מדקתני מוליכין את הסולם משובך לשובך ואי סלקא דעתך בסולם של עליה פליגי האי מוליכין את הסולם משובך לשובך מוליכין את הסולם לשובך מבעי ליה אלא לאו הכי קאמר של שובך אין של עליה לא ואידך מי קתני סולם של שובך משובך לשובך קתני ואפי' לכמה שובכין איכא דאמרי אמרו לו הטוי סולם של עליה בא לידינו והתרנוהו אמר להם צאו ואסרו מה שהתרתם אינהו סבור מאי דקא אסר תנא קמא קא שרי רבי דוסא ולא היא מאי דקא שרי תנא קמא קא אסר רבי דוסא: אבל מטהו מחלון לחלון וכו': אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהי *השוחט חיה ועוף ביום טוב ב"ש אומרים יחפור בדקר ויכסה וב"ה אומרים לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעוד יום אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ממאי דלמא עד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא ואי נמי עד כאן לא קאמרי בית הלל הכא אלא דשובכו מוכיח עליו אבל התם לא אלא אי קשיא הא קשיא בית שמאי אומרים *לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום וב"ה אומרים עומד ואומר זה וזה אני נוטל אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהי השוחט חיה ועוף ביו"ט אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ודלמא לא היא עד כאן לא אמרי ב"ש אלא היכא דאיכא דקר נעוץ
אבל

מתניתין · דקתני בהולכת סולם פליגי נהו כי האי תנא דקתני בהולכה נודו מפני שצורך י"ט היא: אבל של עליה אסור · דהוה ודאי אמרי להטות גגו הוא צריך: מדדין בו · אם החלון רחוק ואין ראש הסולם מגיע שם (א) בה בהטיה מדדין רגליו של סולם מעט מעט: לקרייתא · לכפרים לראות שדותיהן: סולם בא לידינו · הולכת סולם של עליה לשובך: מכלל דת"ק סבר · בשל עליה פליגי בחזרה ומודים בהולכה: טעמיה דת"ק קא מפרש · ובשל עליה ליכא למאן דשרי: ממאי מדקתני · במלתיה דת"ק משובך לשובך אלמא בסולם המיוחד לשובכין קאי: מי קתני · סולם של שובך · דכאוי משמע דבשל שובך קאי: משובך לשובך קתני · ולעולם בשל עליה ורבותא אשמועינן דיוליכנו מעליה לשובך ראשון וממנו לכמה שובכין: הטוי סולם של עליה · והוליכו לשובך מבעוד יום ועכשיו בא להטותו מחלון לחלון: מאי דקא אסר ת"ק · דרבי דוסא דהוא ר' יהודה דאמר בסולם של עליה אסור להוליך קא שרי רבי דוסא מיהא להטות: ולא היא מאי דקא שרי ת"ק · דהיינו של שובך להוליך קא אסר ר' דוסא והתא למימר הולכה אסור הטיה שרי ובשל עליה לא איירי כלל: מוחלפת השיטה · כאן הוחלפה שיטתן וצריך להפוך דבריהם: וממאי דמוחלפת · ומאי קשיא ליה לר' יוחנן דלמא טעמייהו דב"ש התם משום דאיכא דקר נעוץ וליכא גד איסור: אבל היכא דליכא דקר נעוץ · דאיכא גד רמז חפירה לא שרו ואפי' בעפר תיחוח שהוא כחפור ועומד והכא נמי לא שנא דהא איכא חשדא דלהטיח גגו: אבל התם לא · דגזרי משום כתישה דלמא זמנין דבעי כתישה: אלא אי קשיא · מתניתין אהדדי שהוצרך רבי יוחנן להחליף שיטתן וצריך להפוך דבריהם: הא קשיא · (ב) על זו החליפה: לא יטול · מן הגוזלות בי"ט: אא"כ נענע מבעוד יום · ולא סגי בהזמנה בדבור בעלמא כדמפרש לקמן טעמא דלגוא למחר כי שקיל להו חיים עלייהו וממליך:
אבל

ולא היה דר"י טעמא דת"ק מפרש · וא"ת והא כל מקום דתני במה לחלוק וי"ל דהיינו במשנה אבל לא בברייתא:
מאי דקא שרי ת"ק קא אסר רבי דוסא · דאפי' בשאר סולמות לא שרי אלא הטוי ותימה רבי דוסא דאמר כמאן דלכ"ע שרי הולכה בשאר סולמות וי"ל דר' דוסא יאמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה משמע דקי"ל כר' דוסא ותימה דאמר בעירובין פרק חלון (דף עז: ושם) מטלטלין את הסולם וכולי שמעתין משמע דאסור לטלטל סולם של עליה ור' דוסא אוסר אפי' סולם של שובך וי"ל דשני מיני סולמות הן וכן משמע בהדיא פרק חלון (שם דף עז:) והתם מיירי בקטנים *והכא מיירי בגדולים והר"ר אברהם מבורגו"ל פירש דהתם מיירי בשבת דמאי טעמא אסרי לטלטל הסולם משום דמחזי דלהטיח גגו הוא צ"ך ובשבת ליכא חששא שאסור להוציאו לחוץ אבל הכא מיירי ביום טוב דמותר להוציאו לחוץ וא"כ איכא הך חששא ולפי זה אסור לטלטל הסולם שלנו בי"ט ואפילו בביתו דשמא הלכה כרבי דוסא וצ"ע:
אלמא גבי שמחת י"ט ב"ש לחומרא וכו' וא"ת אמאי לא פריך מביצה שנולדה ופי' הקונט' משום דגבי ביצה לא שייך שמחה שאין בה שמחת י"ט כ"כ ומה שמתירין ב"ש היינו מטעם דלית להו הכנה ומטעם דלא דמי לפירות הנושרים ולמסקין שזבו: אמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה · פירוש ההיא דתריסין דב"ה סברי אין מסלקין התריסין בי"ט וכל הנך משניות דמייתי מחליף ואותה דהשוחט כדקאי קאי וקשה טובא להא פי' דא"כ מתוקמא לפי המסקנא כל הני שנויי דחיקי דלעיל דמייתי הואיל ולא מחליף בשום פנים אותה דהשוחט ועוד קשה מאי קאמר גבי עור משום דמחזי למזגא עליה הא מפרש טעמא לקמן (דף יא:) דהתירו סופן משום תחלתן וע"ק דא"כ דאותה דהשוחט נשארת במקומה א"כ רבה ורב יוסף שקלו וטרו (לעיל דף ז:) אליבא דב"ש וזאו דוחק גדול ועוד קשה כיון דמוחלפת ההיא דתריסין סבירא להו לב"ה דאין מסלקין משום דיש בנין וסתירה בכלים וברים פרק כל הכלים (שבת דף קכב: ושם) סתים לן תנא דאין בנין וסתירה בכלים לכך פר"ת דמוחלפת השיטה היינו ההיא דהשוחט דב"ה סברי יחפור בדקר ויכסה וכו' והשתא ניחא הכל ואומר ר"ת תמיה אני על מה הגריכו הטולם הכנה וזכור אני דבימי נערותי לא הוי מצריכין כלל אך עתה לפי מה שטעו דסבורים דמוחלפת לא קאי אהשוחט וכו' וב"ה לחומרא לפיכך מצריכין הכנה ומיהו זה אינו דלפי פירושו נמי לכל הפחות סברי ב"ה מאי דסברי ב"ש מעיקרא וב"ש בעו דקר נעוץ ואפי' בעפר תיחוח בעו הכנה מדקאמר הכא עד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא דאיכא דקר נעוץ משמע אפילו בעפר תיחוח בעו ב"ש דקר נעוץ מבעוד יום משום הכנה כדפ"ה ותדע דאל"כ הא דקאמר רב יהודה לעיל והוא שיש לו דקר נעוץ לאו אליבא דב"ה הוא לפי המסקנא דאמרי ב"ה שיחפור בדקר לכתחלה וישחוט ואע"ג דמייתי מלתיה דרב יהודה גבי ומודים מכל מקום קאי אכולה מתניתין כדפרישית וסברא היא דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא בהא דבכה"ג דשרו ב"ש בדיעבד שרו ב"ה לכתחילה ולעולם בעו דקר נעוץ משום הכנה ועוד ראיה מדקאמר רב יהודה גופיה לעיל (דף ח:) *ממלא קופתו ועושה בה כל צרכו משמע דבעינן הכנה לפי האמת ואע"פ שיש לפרש דבשאר צרכים מיירי כגון לכסות בו צואה אבל לכסוי דם לא בעינן הכנה לא משמע הכי לעיל לפי המסקנא וגם עתה דאמר מוחלפת השיטה אין להחליף פירוש דברי האמוראין וא"כ יפה נהגו העולם שלא לכסות רק בעפר מוכן שהוא תיחוח כגון מלבור של אפר או שראוי לגלות בו בילה ולא מעפר תיחוח שע"ג קרקע שהוא בטל אגב קרקע ולא מאפר הכירה שהוסקה בי"ט אם אינו ראוי לגלות בו בילה ותימה א"כ דמוחלפת קאי אההיא דהשוחט וביה שמאי לחומרא היכי מונה לה במסכת עדיות גבי הנך דב"ש לקולא וב"ה לחומרא וי"ל דמונה לה לפי הטעות דנשנית קודם דמוחלפת השיטה:
בית

כנה סולמות של בית

רבינו חננאל

אבל לא כנגד העם דאתי למימר היום רחצם ר' אלעזר ור' שמעון אוסרין ורב לדברי אלו קאמר. ומתני' דמפרש דבמוליכין פליגי ב"ש וב"ה דלא כר' שמעון בן אלעזר דתני דבמוליכין את הסולם משובך לשובך לא פליגי אלא דברי הכל שרי. כי פליגי לתחזיר הסולם ממקום שלקחו ממנו שב"ש אוסרין וב"ה מתירין. בד"א שחולקין בסולם של שובך אפילו ב"ה שמתירין משום דשובכו מוכיח עליו אבל בסולם של עלייה דברי הכל אסור רבי דוסא אומר מטה' מחלון לחלון. דק' בני ר' חייא מדקתני ר' יהודה אומר בסולם של עלייה לא פליגי אלא דברי הכל אסיר מכלל דרבי שמעון בן אלעזר סבר דאפילו בסולם של עליי' חולקין להוליכו לשובך וב"ה מתירין והי"ו להוליך סולם של עליית לשובך כב"ה אליבא דר' שמעון בן אלעזר דהיא ת"ק דר' יהודה אמר להן ר' חייא אביהן צאו ואסרו מה שהתרתם שטעיתם ולא דקדקתם יפה. פי' ר' יהודה שדקדקתם שחולק על ר' שמעון בן אלעזר בסולם של עלייה אינו חולק עליו אלא אדרבה איכא למידק הכי מדלא קתני מוליכין את הסולם לשובך סתם דאיכא למימר פ"ט בין מן השובך ובין מן העלייה מן הכל ב"ה מתירין אלא קתני במה דברים אמורים דמיל כין את הסולם משובך לשובך בסולם של שובך אבל בסולם של עליית דברי הכל אסור שמעינן מינה דר' יהודה מפרש דברי ר' שמעון בן אלעזר. איכא דאמרי לא הורו אלא להטות סולם של עלייה מחלון לחלון דקדקו ואמרינן מאי דאסר ת"ק והיא הולכת הסולם ואפילו הטיית סולם של עלייה. וא"ר דוסא אע"פ שאין מוליכין מותר להטות והורו כר' דוסא. ואמר להם אביהם טעיתם לא כי כי ר' דוסא אינו חולק על ר' יהודה בסולם של עלייה כלל. אלא בסולם של שובך שמתיר ר' יהודה להוליכו. אוסר ר' דוסא בהולכה ואינו מתיר אלא בהיטוי. מדקתני מחלון לחלון ש"מ לא שרי ר' דוסא אלא היטוי מחלון לחלון באותו שובך. אבל משובך לשובך להוליכו לא וכ"ש של עליית: דייקינן מתני' דקתני ב"ש אומרים אין מוליכין וב"ה אומרים מוליכין אלמא בשמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהו השוחט חיה ועוף ב"ש.

[תוספתא פ"א]

[נדה מד. כע"ש מו. כ' רש"י ד"ה נכי מ' חייא יהודה וחזקיה שמן]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה מדדין וכו' שם בהטיה כצ"ל ותיבת בה נמחק: (ב) ד"ה הא קשיא זו החליפה כצ"ל ותיבת על נמחק:

[נ"א 2]

יקמ"ן ·

[ממלא קופתו עפר ועושה כצ"ל]

אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא אי נמי עד כאן לא קאמרי ב"ה הכא אלא כיון דמוקצה הוא בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגי אבל התם לא אלא אי קשיא הא קשיא *ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר וב"ה מתירין אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהי השוחט חיה ועוף ב"ש וכו' אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ממאי דלמא לא היא עד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא אי נמי עד כאן לא קאמרי ב"ה הכא אלא דאיכא תורת כלי עליו אבל התם לא אלא אי קשיא הא קשיא *ב"ש אומרים אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא יגביהנו אלא אם כן יש עליו כזית בשר וב"ה מתירין אלמא גבי שמחת יום טוב ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהי השוחט חיה ועוף ביום טוב וכו' אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ממאי דלמא לא היא עד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא אי נמי עד כאן לא קאמרי ב"ה הכא אלא *דחזי למזגא עלויה אבל התם לא אלא אי קשיא הא קשיא ב"ש אומרים *אין מסלקין את התריסין ביום טוב וב"ה מתירין אף להחזיר אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהי השוחט חיה ועוף ביו"ט וכו' בשלמא ב"ש אבית שמאי לא קשיא התם דאיכא דקר נעוץ הכא ליכא דקר נעוץ אלא ב"ה אבית הלל קשיא אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה (*אי נמי) עד כאן לא קאמרי בית הלל הכא אלא משום *דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים אבל התם לא: **מתני'** ב"ש אומרים א) לא יטול אא"כ נענע מבעוד יום וב"ה אומרים ב) [א]עומד ואומר זה וזה אני נוטל: **גמ'** אמר רב חנן בר אמי מחלוקת בבריכה ראשונה דב"ש סברי גזרינן דלמא אתי לאמלוכי וב"ה סברי לא גזרינן אבל בבריכה שניה דברי הכל בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגיא וב"ה למה ליה למימר זה וזה אני נוטל לימא מכאן אני נוטל למחר וכי תימא ב"ה לית להו ברירה *והתנן [ב]המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורין חשב להוציאו באחד מהן או בחלון שיש בו ארבעה על ארבעה מצלת על כל הפתחים כולן ב"ש אומרים והוא שחשב להוציאו עד שלא ימות המת ובית הלל אומרים [ג]אף משימות המת הא אתמר עלה אמר רבה לטהר את הפתחים מכאן ולהבא וכן אמר רבי *אושעיא לטהר את הפתחים מכאן ולהבא אין למפרע לא רבא אמר לעולם למפרע והבא היינו טעמא דלמא מטלטל ושביק מטלטל וקא מטלטל מידי דלא חזי ליה והא אמרת בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגיא [ד]הני מילי מערב יו"ט אבל

א) [לעיל ט:] ב) [חולין קמב.]

רש"י: אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא · והא נמי להא דמיא דלמא ממליך ואסתכח דטלטלה בכדי דכיון דממליך בטלה לה הזמנה למפרע: אלא כיון דמוקצה הוא · כיון דאינו אסור אלא משום מוקצה בהזמנה בעלמא סגי: את העלי · דף עב וכבד וכותשין בו חטים לטרגים וטיסני והוי מלאכתו לאיסור וקא סברי ב"ש אסור לטלטלו ואפי' לצורך גופו שצריך לגוף הכלי למלאכה המותרת היום: תורת כלי עליו · ואף על פי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו: אין נותנין את העור · שהופשט ביום טוב: לפני הדורסן · לא ישטחנו במקום דריסת הרגלים שזהו צורך עבוד שמתעבד ע"י הדריסה: וב"ה מתירין · קס"ד משום שמחת יום טוב דאי לא שרית ליה לא שחיט: למזגא עליה · כן היתה ישיבתם שוטחין בגדים על גבי הקרקע ונסמכין ויושבין על ברכיהן כפופין כדאמרינן בפסחים (דף קח.) הוה זגינן אברכי דהדדי ונמצאת שטיחתו לצרך י"ט. תריסין · דלתות החלונות של חנויות שסוגרין בהן החלונות בלילה ומסלקין אותם ביום ונותנין אותן לפניהם ושוטחין עליהן תבלין · למכור לרבים ובי"ט מותר ליקח מחנוני המכיר אותו ובלבד שלא יזכיר סכום מקח: אף להחזיר · ולסגור בהן וחזרה ודאי שלא לצורך היא ואפילו דאמרינן אין בנין בכלים טרחא דלאו לצורך מיהא הוה וקא שרינן ליה משום תחלתן כדלקמן אלמא משום שמחת י"ט מקילין וקשיא ב"ה דכשוי: הכא ליכא דקר נעוץ · כלומר ליכא טעמא להתירא דקא סברי יש בנין בכלים: **מתני'** עומד ואומר · מבעוד יום: **גמ'** בבריכה ראשונה · דרך מגדלי יונים להניח בריכה ראשונה של כל שנה להיות עוות לאמה: גזרינן · כי שקיל להו למחר אתי לאמלוכי וחייס עלייהו והוי ליה טלטול שלא לצורך ומשנענע ומשמש בהן מבעוד יום לשחיטה ולא חס עלייהו תו לא חיישינן דחייס: בריכה · קובי"ד בלע"ז שהיונים יולדים בריכה בכל חדש וחדש והן שני גוזלות זכר ונקבה ומפסיקין בתקופת טבת וחוזרים ויולדים בניסן: לית להו ברירה · וכי שקיל למחר דלמא לא הני אזמין והוא לא הזמין את כולם אלא כדי צרכו: ולו פתחים הרבה · כולם פתוחים או כולם סגורים: כולם טמאים · כל כלים המונחים בחלל הפתחים תחת עובי התקרה של פתח טמאים ואע"פ שאינו תחת הגג המאהיל על המת [א] שגזרו חכמים טומאה על מקום שהוא דרך יציאת הטומאה שסופו לצאת דרך שם וכאן אין אנו יודעים באיזה יוציאהו הלכך כולם טמאים: נפתח אחד מהם · לאחר מיתת המת: הוא טמא · בין כלים דמעיקרא בין כלים דלבסוף המונחין בו מבחוץ: וכולם טהורים · לדברי הכל מוקמינן להו דמודו הכל מכאן ולהבא בכלים המונחים לתוכן אחרי כן מבחוץ דודאי בההוא דנפתח מפיק ליה: ארבעה על ארבעה · בכך שערוהו שראוי להוצאת מתים: מצלת על כל הפתחים · מלטמא כאילו נפתח: אף משימות המת · וקס"ד דבברירה פליגי ובכלים שהיו בהם בין מיתה למחשבה ב"ש סברי לא אמרי' הוברר דמעיקרא דעתיה להכי הואי ולא ירדה הטומאה לשאר הפתחים וב"ה סברי הוברר ולמאי דס"ד השתא סבירא לן דבנפתח אחד מהם נמי הוו פליגי בכלים דמעיקרא וטהורין דקא תני לעיל לדברי הכל בכלים דמכאן ולהבא: הא אתמר עלה כו' · ואפי' ב"ה לית להו הוברר ואין מטהרין אלא כלים דלבסוף דלאחר מחשבה אבל הראשונים טמאים וב"ש מטמאין אף האחרונים דקא סברי משירדה תורת טומאה לפתחים לפני מחשבה במיתת המת שוב אינו עולה מהם אלא על ידי מעשה כגון נפתח ובנפתח אחד מהם לא פליגי מידי: רבא אמר לעולם למפרע · נמי מטהרין ב"ה דאית להו ברירה והכא במתניתין היינו טעמא דצריך לברר ולומר אלו אני נוטל דלמא למחר מטלטל ובודק השמנים ושביק הא ושקיל אידך נמצא מטלטל מה שלא הזמין שהרי לא היה דעתו אלא בכדי צרכו הלכך אומר זה וזה אני נוטל ולמחר על כרחיה הני הוא דשקיל: והא אמרת בעומד · מרחוק ואין מנענע סגיא אלמא לא בדק מאתמול הכחושים והשמנים ואכתי איכא למיחש: ה"מ מערב י"ט · כלומר היכא דידע מערב י"ט דהני הוא דאזמינן דהו בין שהן כחושין בין שהן שמנים לא שקיל אחריני שהרי יודע שמוקצין הם שלא זמנן:
אבל

תוספות: **ב"ש** אומרים והוא שחשב עליו וכו' וב"ה אומרים אף משימות המת · וקא סלקא דעתך דמיירי בכלים דלמפרע וה"ה דפליגי כשנפתח אחד מהם ובכלים דלמפרע והא דקאמר לעיל נפתח אחד מהם הוא טמא והן טהורין ולא פליגי ב"ש מיירי בכלים הבאים אחר כן שם ותימה אדפליגי בחשב ליפלגו בנפתח ובכלים דלמפרע וי"ל דנקט חשב משום רבותא דב"ה דאפי' במחשבה דעלמא פליגי דמועיל להציל כל הפתחים אחרים אבל תימה לב"ה דאית להו ברירה היכי משכחת כשמת בבית ולו פתחים הרבה דכולן טמאים הא איכא למימר לבסוף כשמוציאין בההוא פתח הוברר הדבר מתחלה דסופו לצאת דרך שם וי"ל כגון שעשאו פתח חדש והוציאו המת דלא שייך ברירה (א) א"נ מיירי דנקבר המת במקומו:
איכא

סט א מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ה טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף י:

ע ב ג מיי' פ"ז מהל' טומאת מת הלכה ב סמג עשין רלח:

עא ד מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכ' ה טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף י:

רבינו חננאל

ב"ש אומר' (דאמר) יתפוס בדקר ויכסה. וב"ה אוסרין ופריק ר' יוחנן מוחלפת השיטה כלומר הפוך דברי ב"ש לב"ה ודברי ב"ה לב"ש. ודחינן ודלמא שאני התם דאיכא דקר נעוץ וכו'. על זה הדרך השמועה כלה ופשוטה היא: פיסקא בש"א לא יטול אלא א"כ נענע מבע"י כו'. אוקמה רב חנן בבריכה ראשונה. פירוש באפרוחין חדשין שלא הולידו בזה השובך אלא בריכה אחת והן הן שבשובך. ואין אפרוחין זולתן. ב"ש סברי אם לא יכנס בשובכו מעיו"ט ויעמד עליו חיישינן שמא כשיבא ביו"ט ליטול האפרוחין יראה השובך שאין בו יונים הרבה ויתירא ליטול מהם שמא כיון שלא ימצאו במי יצטוותו יברחו הנשארים ואם לא ינענע מקרי ואמר זה וזה אני נוטל ומתנחם ולא יטול ונמצא בטל בשמחת יו"ט אלא אם יבא ויראה וינענע ויעשה מעשה ודאי ביו"ט אינו מתנחם. וב"ה כולי האי לא חיישינן אלא באומר זה וזה אני נוטל. *) אע"פ שלא עיין האפרוחים אלא אמר מעיו"ט מזה השובך אני נוטל מחר אותם שיטול ביו"ט נתברר הדבר כי הן הן שהוכיר מעיו"ט. וכי תימא ב"ה לית להו ברירה והתנן באהלות פ"ז המת בבית ולו פתחין הרבה כולן טמאין. נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורין חישב להוציאו באחד מהן כו'. עד ובה"א אף משימות המת פירוש אלו הפתחים יש מהן שלהן **) כגון זיזין מבחוץ והמת בבית ומאהילין הזיזין שהן מחוץ הפתח על בני אדם או על כלים כולן טמאין שאין לך פתח [שאינו עשוי] לבא ולצאת וקיי"ל שכל פתח העומד להפתח כפתוח דמי. ואינו חוצץ בפני הטומאה אלא דבר הסותם לגמרי ותנן בפרק כיצד צולין מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ. ואסיקנא אגף עצמו בשערי עזרה כלפנים בשערי ירושלים כלחוץ מפני שמצורעין מגינין תחתיהן בחמה ובגשמים ואם נפתח אחד מהם נשארה סתימת הפתחים האחרים סתימה לגמרי וחוצצת וכל מי שתחת הזיזין שלהם טהור הוא. ולא תימא דלא מטהרי שאר פתחין עד שפתח אחד מהן אלא אפילו לא פתח אלא חישב לפותחו בלבד טהרו שאר הפתחין. מיהו בש"א צריך לחשב קודם שימות המת. ובה"א אף משימות המת אם יחשוב דיו דייקינן מינה כיון דב"ה אף משימות המת דיו כלומר משעה שמת המת בבית כל מה שהיה תחת הזיזין ותחת האגף שעל כל הפתחין בין אדם ובין כלים טהורין דכיון דחישב עכשיו לפתוח התתח פלוני הוא טמא וכולן טהורין. ונתברר אחר שהסכים עכשיו לפותחו כאלו הוי פתוח מקודם לכן. והנה יש לב"ה ברירה. ופרקינן לעולם לית להו ברירה ומשנתנו זו האתמר עלה אמר רבה לטהר את כל הבא תחת האגף וזיז שעל הפתחין מאחרי שחישב אבל מה שהיה למפרע לא אלא כל מה שהיה מקודם תחת האגף ותחת כל הפתחין טמאין ואע"ג דלענין שבת שנינו איסקופה משמשת ב' רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים נעול כלחוץ הכא לענין טומאה לא אלא כיון שעומד ליפתח כפתוח דמי ר' אבא אמר למפרע ואית ליה ברירה. והכא היינו טעמא דב"ה שצריך לומר זה וזה. שאם תאמר לי במיכן אני נוטל למחר

לקמן יא. [שבת קכג.]

ג"ז שם

[לקמן יא:] ג"ז שם

נ"א דילמא לא היא [לקמן יא: כב. שבת קכב: עירובין לה.]

עירובין סח. לקמן לז: ע"ש אהלות פ"ז מ"ג

[לקמן לז: ע"ש ע"י תוס' עירובין סח. ד"ה אמר]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ב"ש וכו' א"נ מיירי דנקבר. נ"ב ס"א דנשרף:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה כולם טמאים וכו' שגזרו חכמים טומאה וכו'. נ"ב עיין לקמן דף ל"ה ע"א רש"י ד"ה בדאורייתא וכו' פי' דהוא הלכה למשה מסיני ועיין בשיטה מקובצת כאן הרגיש בזה. ועיין מ"ש בספר דרך אמונה בלב יס ודו"ק וע"ע בתוי"ט פ"ז דאהלות מ"ש בזה ובפ"י כאן:

*) נראה דחסר כאן וצ"ל אני נוטל סגי ופרכינן למה לי למימר זה וזה אני נוטל אע"פ שלא עיין וכו'. **) אולי צ"ל שלהן אוסל כגון זיזין וכו'.

עב א מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף יב:

עג ב מיי' פט"ו מהל' גזילה הל' יח טוש"ע חו"מ סי' רס סעיף ח:

עד ג מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף יב:

עה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג·

אבל ביום טוב אסור דזימנין דמשתכחי שמנים כחושים וכחושים שמנים וקמטלטל מידי דלא חזי ליה אי נמי זימנין דמשתכחי כלהו כחושים ושביק להו ואתי לאמנועי משמחת יום טוב: **מתני'** זמן שחורים ומצא לבנים ומצא שחורים שנים ומצא שלשה אסורים שלשה ומצא שנים מותרים בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין ואם אין שם אלא הם הרי אלו מותרים: **גמ'** פשיטא אמר רבה הכא במאי עסקינן *כגון שזמן שחורים ולבנים והשכים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא הני אינהו נינהו ואתהפוכי אתהפוך קמ"ל הנך אזדו לעלמא והני אחריני נינהו לימא מסייע ליה לר' חנינא דאמר ר' חנינא *רוב וקרוב הלך אחר הרוב כדאמר אביי *בדף הכא נמי בדף: שנים ומצא שלשה אסורין: מה נפשך אי אחריני נינהו הא אחריני נינהו ואי לא אחריני נינהו הא איכא חד דמערב בהו: שלשה ומצא שנים מותרין: מ"ט הני אינהו נינהו וחד מנייהו אזל לעלמא לימא מתני' רבי היא ולא רבנן *דתניא הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה דברי רבי וחכ"א הכל חולין הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי וחכ"א הכל חולין אפילו תימא רבנן הא אתמר עלה ר' יוחנן ור"א דאמרי תרוייהו שאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות ולמה לי לשנויי עלה שאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות והא אתמר עלה דההיא דרבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר בשני כיסין מחלוקת אבל בכיס אחד דברי הכל חולין וחד אמר בכיס אחד מחלוקת אבל בשני כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל בשלמא למ"ד בשני כיסין מחלוקת היינו דאיצטריך לשנויי הכא שאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות אלא למ"ד בכיס אחד מחלוקת אבל בשני כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל השתא למה לי לשנויי עלה הא אמרת בשני כיסין לא פליגי אמר רב אשי הכא בגוזלות מקושרים *וכיסים מקושרים עסקינן גוזלות מנתחי אהדדי ורבי אמר לך כיסין נמי זמנין

דמתעבל

רש"י

אבל בי"ט· כשבא לברכן בי"ט כלומר שלא ברר דבריו מבעוד יום וסומך על בדיקת מחר שיבדוק את כולן: דזימנין דמשתכחי שמנים כחושין וכחושין שמנים· אותם הנראים שמנים למראה עיניו נמצאים כחושין במשמושן והכחושים נמצאים שמנים: מידי דלא חזי ליה· כל אותן שטלטל יותר על צרכו מוקצים היו: אי נמי גרסינן אי נמי זימנין דמשתכחי כלהו כחושין וקא ממנע משמחת י"ט וכל זה על ידי שלא ברר אתמול דבריו לפיכך סמך על שקר לומר אי אפשר שלא יהו שנים או שלשה טובים ולמחר נמצאו כולם רעים אבל כשאתה מזקיקו לברר שוב אינו סומך אלא על אלו בין היו שמנים או כחושין ולדעת כן זמנן ובא ונוטלן ולא ממנע: **מתני'** זמן שחורים· ולא היה שם עוד ולמחר מצא הכל לבנים ודאי המזומנים הלכו להם ואלו אחרים דאתו להו מעלמא לשובך וכן שנים ומצא שלשה ואינו מכיר את המוכנים כולם אסורים: שלשה ומצא שנים מותרים· האחד הלך והשנים נשארו ולא אמרינן הואיל והאחד הלך כן הלכו כולם ואלו אחרים הם: זמן בתוך הקן ומצא לפני הקן· ובתוך הקן לא מצא כלום הרי אלו אסורים ובגמרא מפרש לה: **גמ'** כגון שזמן שחורים ולבנים בשני קינין וכל הקינין מובדלין במחילות ועליות כדרך כל שובכין עשויין עליות הרבה וכל עליה יש בה מחילות הרבה: והשכים ומצא כו'· והכי קאמר זמן שחורים בקן זה ומצא בו לבנים ולבנים זמן בשני ומצא בו שחורים: דרבי חנינא· בבבא בתרא בלא יחפור: רוב וקרוב· אם בא מעשה לפניו ויש לתלותו בדבר הקרוב לו להתיר או לאסור ויש לתלותו אחר הרוב לענין אחר חלוף הקרוב הלך אחר הרוב ומתני' נמי הכי אמר דהא איכא למתליינהו להנך שחורים באותם שהיו אתמול בקן שבלדו וכן הלבנים ולומר נהפכו ולא תלינן אלא אמרינן מעלמא אתו ומרובא פירשו: כדאמר אביי· לקמן: בדף· שיש דף לפני השובך בולט ויוצא ממנו ושם באין ויושבין יונים דמעלמא תדיר שראים ליכנס לקן מפני שאותן שבקן מגרשים את כל הבא אליהן ובשולאין מסובך אלו. נכנסין הלכך חיישינן שמא מן הדף באו לקינין הלכך אסורים דהוו להו כלהו קרובים שבדף ושבקן הלכך זיל בתר רובא: מה נפשך כו'· פירושא דמתני' היא כלומר להכי אסורים דמה נפשך להתירם: [*לימא מתני' רבי היא· הא מתני' סתמא היא והלכה כסתם משנה ואנן קי"ל (*כתובות דף כא·) הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו]: הניח מנה· ממעות מעשר שני בתיבה: חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה· האחד חולין ואינו יודע איזהו ונוטל היפה שבהן ואומר אם (*היא זו) של מעשר הרי יפה ואם חולין היא תהא חברתה מחוללת עליה: הכל חולין· הואיל ולא מצא כמו שהניח תולין להקל ולומר נטל את הראשון והניחו במקום אחר והניח שוב את אלו ושכח·שאין אדם מניח מעות חולין ומעות מעשר ביחד: מנה מוטל· ונשאר הך מנה ממעשר: הכל חולין· הואיל ולא העלהו לירושלים לא הפרידן זה מזה ושניהם נטלן והניחם במקום אחר וזה חולין הוא שהניח הלום אחרי כן ושכח: שאני גוזלות· להכי איכא למימר האחד הלך וחבריו נשארו: הואיל ועשויין· רגילים הן להיות מדדין אחד אחד ויוצאין ונכנסין אבל מנה לא הלך מאליו אא"כ נטלו וכשנטל נטל שניהם: ולמה לי לשנויי עלה· רבי יוחנן ורבי אלעזר מה דוחקין לתלות טעם משנתנו במדדים הא לדידהו מתוקמת שפיר כרבנן בלאו האי טעמא דהא אינהו אפליגו בההיא דמעשר חד אמר מחלוקת במונחין שני המנין בכיס אחד בההוא הוא דקאמרי רבנן דכשנטל כל הכיס נטל אבל בשני כיסים מודו דהאחד נטל והניח השני וחד אמר מחלוקת בב' כיסין בההוא הוא דקאמר רבי מנה מונח ומנה מוטל: האי מאי לא גרסינן: בשלמא למ"ד כו'· המקשה סיומי מסיים למילתיה ומפרש קושייתו בשלמא מאן דמוקי פלוגתייהו בב' כיסין דהיינו כדומיא דמתני' דהוו שני גוזלות צריך לשנויי דתקום מתני' כרבנן מהאי טעמא הואיל ועשויין לדדות אלא למ"ד בשני כיסין מודו רבנן השתא למה לי לשנויי משום דעשויין לדדות הא בשני כיסים נמי הכי קאמרינן: השתא ומה כו' לא גרסינן אלא ה"ג אלא למ"ד בכיס אחד מחלוקת אבל בשני כיסים דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל השתא למה לי לשנויי עלה האמר בשני כיסים לא פליגי וחד מהני רבנן או רבי יוחנן או רבי אלעזר אוקמה הכי ולעיל אמאי שנו תרוייהו הואיל ועשויין לדדות: אמר רב אשי הכא בגוזלות כו'· מ"ד בכיס אחד מחלוקת בשני כיסין כעין כיס אחד קאמר דהיינו שני כיסין מקושרין ודקאמר אבל בשני כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל בשאין מקושרין ומתני' אפי' בגוזלות מקושרין משמע דהנותרין מותרין ולא אמרי' אותן שזמן נטלו כולם ואלו אחרים הלכך הי לא דשאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות לא הוה מתוקמא כרבנן דהא בכיסים מקושרין אמרי רבנן הכל חולין והשתא אגב האי שנויא מתוקמא שפיר כרבנן דגוזלות דמדדין מנתחי אהדדי ואיכא למתלי לקולא דחד מנייהו הוא דאזל ליה אבל כיסים לא מנתחי ואדם בא ונטלן וכיון דמקושרים הם שניהם נטל:

דמתעבל

תוספות

איכא חד דמערב בהו· וא"ת ולבטיל ברובא וי"ל דבעלי חיים לא בטלי דחשיבי אי נמי ה"ל דבר שיש לו מתירין לאחר יו"ט וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל:

חד מנייהו אזל לעלמא· וא"ת וכי תלינן לקולא בדבר שיש לו מתירין ויש לומר דהואיל ונשארו שנים במקומם ודאי בכה"ג תלינן לקולא: **חולין** ומעשר שני מעורבין זה בזה· פ"ה בורר מנה היפה שבשניהם ויאמר אם זה של מעשר מוטב ואם האחר של מעשר הרי זה מחולל על זה ותימה דמפרש בפרק הזהב (ב"מ דף מה.) דאין מחללין כסף על כסף ולא מעות על מעות לכך נראה דמחלל בתחלה המנה של מעשר על פרוטות של נחשת ואח"כ מחללו על מנה היפה שבשניהם*: **הכל** חולין· שאני אומר הוא לקח מעות של מעשר שני· והני אחריני נינהו ותימה דהא לא אמרי' שאני אומר להקל אלא כשהוא מדרבנן כדאיתא בפסחים (דף י') דקאמר שאני תרומה דרבנן לפיכך אני תולה להקל נומר שאני אומר וכו' וי"ל דכיון שאין אדם מניח חולין אצל מעשר תלינן שפיר לקולא ואמרי' ודאי נקח אלו משם ושכח ואחר כך הניח אלו שם:

פשיטא

ועי' רש"י ותוס' פסחים וז. ד"ה תולין וכו' שהניחו שיטתם]

רבינו חננאל

למחר סניא יאמר בדעתו כל השובך היכנתי לי ומותר לי ליטול איזה שאברור וחיישינן דלמא מטלטל ושביק כדי לבחור לו השמנים אי נמי משתכחי כולהו כחושים כו': [מתני'] זימן שחורים ומצא לבנים כו'. אוקמא רבא כגון שזימן שחורים בצד מזרחי ולבנים בצד מערבי ובא ביו"ט ומצא לבנים במזרח ושחורים במערב וכגון דאיכא בדף. ההוא אחרים הרבה שחורים ולבנים שלא זימן אותן דחיישינן שמא מאיתן שלא זימן מהן שהן רוב ואין עוד בדף אחר עמהן שהן קרובין נמצאו האסורין מרובין וקרובין לפיכך גם הן אסורים. ג' ומצא ב' הרי אלו מותרים ואוקימנא דסבר האי תנא חד מינייהו אזל לעלמא ואשתיירו תרי והן הן שזימן ואמרינן מתני' רבי היא דתניא הניח מאתים זוז ממעות מעשר שני ומצא מנה מנה מונח ומנה נוטל. כלומר מי שנטל לא רצה ליטול הכל ונטל מנה והניח מנה וזה המנה מעשר שני הן וחכמים אומרים הכל חולין. כלומר מעות מעשר שני כולן ניטלין ואלו אחרים הן ופריק רב אשי לעולם משנתנו אפילו לרבנן והכא בג' גוזלין מקושרין קמפלגי וזימן וכן הניח ב' כיסין מקושרין בכל כיס מנה גוזלין עבידי דמנתחי ואפילו רבנן מודו דחד מינייהו ניתח ועריק ואשתיירו הני תרי והן הן ולפיכך מותרים. אבל כיסין דלא מנתחי ליכא למימר הכי לפיכך מי שלקח הכל לקח. ואלו אחרים הן ורבי אמר לך כיסין נמי זמנין

ב"ב כג.

[לקמן יא.]

פסחים י.

[תוספתא מ"ש פ"ב]

[גיטין נח.]

גי' רש"ל

[עירובין מו:

פסחים כז.]

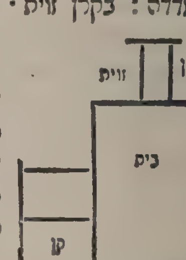
[נ"ל זו היא]

דמתעכל קטרייהו: *בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין: לימא מסייע ליה לר' חנינא דאמר ר' חנינא *רוב וקרוב הלך אחר הרוב אמר אביי בדף *רבא אמר בשני קנין זו למעלה מזו עסקינן ולא מבעיא זמן בתחתונה ולא זמן בעליונה ומצא בתחתונה ולא מצא בעליונה דאסירן דאמרינן הנך אזלו לעלמא והנך אישתרבובי אישתרבוב ונדות אלא אפילו זמן בעליונה ולא זמן בתחתונה ובא ומצא בעליונה ולא מצא בתחתונה הנך נמי אסירי דאמרינן הנך אזלו לעלמא והנך סרוכי סריך וסליקו: ^גואם אין שם אלא הן הרי אלו מותרין: היכי דמי אילימא במפורחין איכא למימר הנך אזלו לעלמא והני אחריני נינהו אלא ^גבמדדין אי דאיכא קן בתוך חמשים אמה אדדויי אדדו ואי דליכא קן בתוך חמשים אמה פשיטא דמותרין דאמר מר עוקבא בר חמא ^דכל *המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה ^הלעולם דאיכא קן בתוך חמשים אמה וכגון דקיימא *בקרן זוית מהו דתימא אדדויי אדדו קמ"ל כל היכא דמדדה והדר חזי לקניה מדדה ואי לא לא מדדה: **מתני'** *ב"ש אומרים אין נוטלים את העלי לקצב עליו בשר ^ווב"ה מתירין בית שמאי אומרים אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא יגביהנו אלא אם כן יש עמו *כזית בשר ^זובית הלל מתירין: **גמ'** תנא *^חושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו אמר אביי מחלוקת בעלי אבל בתברא גרמי דברי הכל מותר פשיטא עלי תנן מהו דתימא הוא הדין דאפי' תברא גרמי נמי והאי דקתני עלי להודיעך כחן דב"ה דאפי' דבר שמלאכתו לאיסור נמי שרו קמ"ל איכא דאמרי אמר אביי לא נצרכא אלא אפילו תברא גרמי חדתי מהו דתימא ממלך ולא תבר עלה קמ"ל וב"ש לא חיישי לאמלוכי והתניא *בית שמאי אומרים *אין מוליכין *טבח וסכין אצל בהמה ולא בהמה אצל טבח וסכין ובית הלל אומרים ^טמוליכין זה אצל זה בית שמאי אומרים אין מוליכין תבלין ומדוך אצל מדוכה ולא מדוכה אצל תבלין ומדוך וב"ה אומרים ^ימוליכין זה אצל זה הכי השתא בשלמא בהמה אתי לאמלוכי דאמר נשבק האי בהמה כחושה ומייתינא בהמה אחריתי דשמינה מינה קדרה נמי אתי לאימלוכי דאמר נשבק האי קדרה דבעיא תבלין ומייתינא אחריתי דלא בעיא תבלין הכא מאי איכא למימר ממלך ולא תבר כיון דשחטה לתבירא קיימא: בית שמאי אומרים אין נותנין את העור: תנא *^כושוין שמולחין עליו בשר לצלי אמר אביי לא שנו אלא לצלי אבל לקדרה לא פשיטא לצלי תנן הא קמ"ל ^לדאפי' לצלי כעין קדרה אסור ת"ר ^מאין מולחין את החלבים ואין מהפכין בהן משום ר' יהושע אמרו שוטחן ברוח ע"ג יתדות אמר רב מתנה הלכה כר' יהושע איכא דאמרי אמר רב מתנה ^נאין הלכה כר' יהושע בשלמא למ"ד הלכה כר' יהושע אצטריך סד"א יחיד ורבים הלכה כרבים קמ"ל הלכה כיחיד אלא למ"ד אין הלכה פשיטא *יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתבר טעמיה דר' יהושע דאי לא שרית ליה ממנע ולא שחיט קא משמע לן ומ"ש מעור לפני הדורסן התם

[תוספות פסחים פ"ז]

רש"י

דמתעכל קטרייהו · ניתר הקשר שלהם מתפרק מאליו והבא ונטל שמא לא מקושרין מאלם וחטף האחד והלך לו: לפני הקן · דרך כל שובכין להיות מעט מן דף העליה בולט חוץ למחילה של כל קן וקן ושם היונים יוצאים לאויר ונחים שם כשנכנסים וחוזרים לקן: הנך אחר הרוב · כי הכא דלא אמרי' אלו הותן שזמן בתוך הקן שהוא קרוב ללפני הקן אלא אמרי' מעלמא אתו: בדף · דכולהו קרוב נינהו הלכך הלך אחר הרוב דאיכא תרתי: רבא אמר · הא לא אצטריך לאשמועינן אלא בשני קינין זו למעלה מזו ובשניהם גוזלות וזמן את שבזו ולא זמן את שבזו ולמחר בא ולא מצא בתוך הקן שזמן אלא לפניו ובאותו שלא זמן לא מצא לא לפניו ולא בתוכו הלכך אסירי ולא משום חששא דיוני דעלמא אלא מאחר שלא מצאן במקומן ועוד בבקן האחר המוקצה לא מצא כלום יש לחוש שמא אלו שמצא לפני הקן המוכן לא מתוכו יצאו אלא מתוך המוקצה: ולא מיבעיא קאמר לא גרסי' אלא ה"ג ולא מיבעיא זמן בתחתונה ולא זמן בעליונה כו' · כלומר ותנא דאצטריך לאשמועינן אסורים לאו כשזמן את של תחתונה ולמחר מצא בתחתונה לפניה ולא בתוכה ולא מצא בעליונה כלום אצטריך למימר דאסירי דחיישינן דלמא הני דאזמין אזדו להו והנך שמצא לפניה משל עליונה באו ואשתרבובי אשתרבוב למטה ונחיתו הא לא אצטריך דאפי' זמן בעליונה בתוכה ולא זמן את של תחתונה ולמחר מצא בעליונה לפניה ולא בתוכה ולא מצא בתחתונה כלל אסירי ולא תימא לאו אורחייהו למסרך ומיסק בעודן קטנים אלא אמרינן סרוכי סרוך מן התחתונה המוקצה וסליקו לפני העליונה: א) ואם אין שם אלא הן · אם אין סביבותיהם אתמול אלא הן: ב) הרי אלו מותרים · דודאי אלו הן שהזמין בתוך הקן ובאו לפניה: מפורחים · גדולים ופורחים למרחוק: אדדויי אדדו · מאותו קן ואתו להכא כדמפרש ואזיל דעד חמשים אמה מדדה: בקרן זוית · שזוית הבית בולט להלאה מן השובך וקן זה שזמן בו עומד לגדרין דאי הוה אתי להכא לא הוה חזי לקניה שהזוית של בית עומדת לפניו:

מתני' עלי · מלאכתו לאיסור לכתוש במכתשת משום הכי אסרי ליה בית שמאי: **גמ'** שאסור לטלטלו · דאתעביד ליה צורך י"ט: בתברא גרמי · המיוחדת לקצב עליה בשר: מהו דתימא · הוא הדין דאפילו תברא גרמי אסרי ב"ש דלמא בתר דטלטלה ממליך ולא תבר ואשתכח דטרח בכדי: איכא דאמרי אמר אביי כו' · כי אותביניה פשיטא עלי תנן שני אביי גופיה הכי לא נצרכא הא דאמרינן אבל תברא גרמי דברי הכל מותר אלא לתברא גרמי חדתי שלא קצב עליה מעולם דאיכא למיחש דחייס עלה וממלך: לא חיישי לאמלוכי · בתמיה ופריך לאביי: אין מוליכין טבח וסכין וכו' · אם היו רחוקים זה מזה דלמא [בתר] דטריח ממליך: מדוך · בוכנא שדוכין בו תבלין במדוכה: נשבק האי קדרה · מין תבשיל זה שיהא צריך תבלין כגון בשר ובצלים: ואעבד קדרה דלא בעיא תבלין · כגון כרוב ולפת: מאי איכא למימר גרסי' קמ"ל לא גרסינן: שמולחין עליו · ואע"פ שהמלח מועיל לעבוד: לצלי · דאין מולחין אותו יפה: הא קא משמע לן דאפי' לצלי כעין קדרה אסור · האי אבל לקדרה דקאמר אביי לאו כעין קדרה קאמר כגון אדם המולח לצלי יפה יפה קרוב למליחת בשר שלצורך קדרה דלא תימא כל לצלי שרי: אין מולחין את החלבים · ביום טוב כדי שלא יסריחו ואפי' נשחטה הבהמה בי"ט: ומאי שנא מעור לפני הדורסן · דשרו בית הלל משום דאי לא שרית ליה ממנע ולא שחיט:

א) [עיין למשנה דלעיל י:] ב) [גם זה שם]

תוספות

*) **פשיטא** דמותרין דאמר מר עוקבא כל המדדה וכו' וקשה וכי מייתי ראיה ממר עוקבא שהוא אמורא וי"ל דע"כ אנו צריכין לומר כדמר עוקבא דאם לא כן לא מתוקמא מתניתין דלא יתפור (ב"ב דף כג:) : **אין** טטלין העלי · ותימה הא צריך לגופה וכל כלי שצריך לגופו או למקומו אפילו מלאכתו לאסור טטלין אותו ביום טוב וי"ל דבפרק כל הכלים (שבת דף קכד· ושם) מוקמינן ליה במוקצה שיש בו חסרון כיס דכ"ע מודו דאסור כגון סיכי זירי ומזורי דקפיד עלייהו וב"ה שמתירין הייט דוקא משום שמחת י"ט כדמפרש בגמרא: **ושוין** שמולחין עליו בשר לצלי · לאו משום דצריך מליחה לצלי כדמפ' בחולין (דף קיא·) אלא משום שנהגו למלחו כדי ליתן טעם [ועי' תוספות חולין יד. ד"ה ונסבין] :

רבינו חננאל

דמתעכל קטריהן ומיפרדי מהדדי ולקח אחד ונשאר אחד · פי' אשתרבובי כמין ירידה הוא וסריכה כמו תפיסה כדכתיב שממית בידים תתפש: ואם אין שם אלא הן מותרין · אוקימנא במדדין ולא במפריחין כלומר אין בהן כח לפרוח · ומתמהינן אי הכי פשיטא ודאי הן הן · ואמרינן כגון דאיכא קן אחד בתוך נ' אמה שיש שם אפרוחים שלא זימן מהן וקאי בקרן זוית מהו דתימא ניחוש דלמא מן הקן ההוא באו קמ"ל אע"ג דקיי"ל כמר עוקבא דאמר כל המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה כיון דקאי האי קן בקרן זוית (דלפי) [דאי] מדדה לא יכול למיהדר ומחזי לקניה לא מדדה הלכך ליכא למיחש להכי ושרי: *) פי' תרסין הקרשין שנועלין בהן פתחי החנויות וב"ה מתירין לסלקם ולפתוח להחזירם כדי לסגור: פי' העלי בוכנא שכותש בו הדיסא והפואה וכיוצא בה באסיתא. [והוא] מלאכת החול ואינו עומד לכתוש בו מיני מאכל׳ לפיכך אמרו כי זה העלי הוא דבר שמלאכתו לאיסור ואעפ"כ ב"ה מתירין לטלטלן ולקצב עליו בשר ולשבר עצמות. וכן תברא גרמא שהיא החתיכה של קורה שתתקינה לשבר עליה עצמות והיא עדיין חדשה מותרת וכ"ש ישנה וכן להוליך תבלין אצל מדוכה ומדוכה אצל תבלין אלו כולן ב"ה מתירין **)להגביה עור של בהמה ששחטה ביום טוב ולשוטחו ולדורסו בני אדם וב"ה מתירין ושוין ב"ש וב"ה שמולחין ע"ג העור בשר לצלי שאין צריך מלח הרבה אבל בשר לתבשיל שצריך מלח הרבה לא שנמצא מולח את העור: ת"ר אין מולחין את החלבים ביו"ט ולא מהפכין בהן משום ר' יהושע אמרו שוטחן ברוח ע"ג יתידות. אמר רב מתנה הלכתא כר' יהושע איכא דאמרי אין הלכה כו' אמ

*) נראה דלפני רבינו הי' סגי' כאן בש"ה אין מסלקין את התרסין וס"ל קודם דין דאין נוטלים את העלי. **) מלה דחסר כאן וצ"ל וכן אוסר ב"ש להגביה וכו'

עין משפט נר מצוה

*)[אמר אביי בדף תימה דלא אמר לציל אריתא] פ"י כ"י:

עו א ב ג מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הל' ו סמ"ג ל"ת סי' תנג סעיף יד:

עז ד מיי' שם ופט"ו מהל' גזילה הל' יח טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ח:

עח ה מיי' פ"ב מהל' יו"ט הל' ו טוש"ע א"ח שם סעיף יד:

עט ו טוש"ע א"ח סי' תנט סעיף ס:

פ ז מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הל' ד סמג לאוין עה טוש"ע שם סעיף ג:

פא ח טוש"ע שם סעיף ס:

פב ט טוש"ע א"ח סי' תלא סעיף ג:

פג י טוש"ע א"ח סי' תקד סעיף ג:

פד כ ל מיי' פ"ג שם הל' ד טוש"ע א"ח סי' תנט סעיף ג:

פה מ נ מיי' שם הל' ס טוש"ע שם סעיף ד:

ביצה יא

[בקרן זוית מאי אמ'. אדדויי אדדו כל היכא דמדדה והדר כו' כצ"ל מהר"ס]

בירושל' ל"ג תיבת כוית

[תוספתא פ"א]

[ענין שבת דנקט עמ"ש סב"י א"ח סי' תלח ד"ס ויטול לכולין]

מסורת הש"ס

עייך למשנה ולעיל יוד:

[לעיל יוד: ב"ב כג:]

ב"ב כג:

שבת קכג. [לעיל יוד]

[שבת קכג. זבח. תוספתא פ"א]

[בתוספתא אי' בש"א מוליכין טבח וסכין אצל בהמה אבל אין מוליכין בהמה אצל טבח וסכין וכ"א גרת"ש דהכא סימן יז ודע שהרב אלפס לא הביא כל זה אבל הר"ן כתב גרסת בגמרא בש"א אין מוליכין וכו' וע"ש פירושו שכתב לב"ש דאמרי מוליכין ועי' פרש"י ד"ה אין מוליכין וכו' ואולי איתרמי טעות בתוספ' וכן בהרא"ש וצ"ל אין מוליכין וכו']

גליון הש"ס

גמ' רבא אמר בשני קינין. עיין לקמן דף כט ע"א רש"י ד"ה ומגא:

עין משפט
נר מצוה

התם לא מוכחא מלתא *משום דחזי למזגא עליה הכא אתי למימר מ"ט שרו לי רבנן כי היכי דלא לסרח מה לי למשטחינהו מה לי לממלחינהו אמר רב יהודה אמר שמואל *מולח אדם כמה חתיכות בשר בבת אחת אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא:

מתני' ב"ש אומרים *אין מסלקין את[ס"ס] התריסין ביום טוב וב"ה מתירין אף להחזיר:

גמ' מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות ואמר עולא שלשה דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן עור לפני הדורסן ותריסי חנויות וחזרת רטיה במקדש ורחבא אמר רבי יהודה אף הפותח חביתו ומתחיל בעיסתו על גב הרגל ואליבא דרבי יהודה דאמר יגמור עור לפני הדורסן תנינא מהו דתימא טעמייהו דב"ה משום דחזי למזגא עלייהו ואפילו מערב יום טוב נמי קמ"ל התירו סופן משום תחלתן דיום טוב אין דערב י"ט לא תריסי חנויות נמי תנינא [וב"ה מתירין אף להחזיר] מהו דתימא טעמייהו דב"ה משום *דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואפילו דבתים נמי קמ"ל התירו סופן משום תחלתן דחנויות אין דבתים לא חזרת רטיה במקדש נמי תנינא* מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה מהו דתימא טעמא מאי משום דאין שבות במקדש אפילו כהן דלאו בר עבודה הוא קמ"ל התירו סופן משום תחלתן דבר עבודה אין דלאו בר עבודה לא פותח את חביתו נמי *תנינא הפותח את חביתו ומתחיל בעיסתו על גב הרגל ר' יהודה אומר יגמור וחכמים אומרים לא יגמור מהו דתימא טומאת עם הארץ ברגל כטהרה שויה רבנן ואע"ג דלא התחיל נמי קמ"ל התירו סופן משום תחלתן התחיל אין לא התחיל לא ועולא מאי טעמא לא אמר הא בפלוגתא לא קא מיירי הנך נמי פלוגתא נינהו *בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה מתניתין דלא כי האי תנא דתניא *אמר רבי שמעון בן אלעזר מודים בית שמאי ובית הלל שמסלקין את התריסין ביום טוב לא נחלקו אלא להחזיר שבית שמאי אומרים אין מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין במה דברים אמורים בשיש להן ציר אבל אין להן ציר דברי הכל מותר והתניא בד"א בשאין להן ציר אבל יש להן ציר דברי הכל אסור אמר אביי בשיש להן ציר מן הצד דברי הכל אסור אין להן ציר כל עיקר דברי הכל מותר כי פליגי בשיש להן ציר באמצע

מר

רש"י

התם לא מוכחא מילתא · שהא שטיחתו לצורך עבוד דמימר אמר האי דשרו ליה רבנן לאתו לפני הדריסה מפני צורך יום טוב התירו שאף שטיחתו לצרך י"ט דחזי למזגא עליה אבל הכא גבי חלבים כי שרית לשוטחן מוכחא מלתא שלתקון החלבים התרתו ואתי נמי לממלחינהו ומליחה מאבות מלאכות היא בדבר שיש בו עבוד דתנן (שבת דף עג.) והמולחו והמעבדו: בבת אחת. דחד טרחא לכולהו: מערים · לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חברתה ערבה עלי לאכלה היום וחוזר ומולחה: חנויות · כמו תיבות הן ועומדות בשוק ואינן מחוברו' לקרקע: תריסין · דלתות פתחיהן: התירו סופן · שאינו לצרך יום טוב: משום תחלתן · שהוא לצרך יום טוב ואי לא שרית סופן לא עביד תחלתן: עור לפני הדורסן · הותרה שטיחתן משום שחיטתן: תריסי חנויות · הותרה חזרתן משום סלוקן:(א)וחזרת רטיה· בשבת פרק כלל גדול (דף עה:) אמרו הממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק: במקדש · לכהן שלקה בידו וצריך לעבוד עבודה וליטול רטיה מעל ידו שלא תהא חציצה בין ידו לעבודה מחזיר הרטיה לאחר עבודה דאי לא שרית ליה להחזירה לא שקיל ליה מעיקרא: ורחבא אמר רבי יהודה · י"מ ספק משמיה דרבי יהודה נשיאה ספק משמיה דרב יהודה ואני אומר לא ראה רחבא את רבי יהודה נשיאה דהא מפומבדיתא הוה ולא מלינו שעלה לא"י ועוד כי אמרי' בעלמא *דדייק וגמר שמעתת' מפומיה דרביה כרחבא דפומבדיתא הוה לן למימר דאפילו ספיקי דגברי גרים כדאמרינן בדרב יהודה בהכל שוחטין (חולין יח:) ונראה בעיני משום דרבו מובהק היה ולא היה לומד מרב אחר הוה קרי ליה רבי דלא נספקיה בדרב יהודה אחרינא: אף הפותח את חביתו · הכי כשהתחיל למכור יינו או ככרו לעולי רגלים ברגל וממשמשי בה יד הכל וטומאת עם הארץ ברגל טהורה כל ימות הרגל ובמה שנשאר לאחר הרגל נחלקו רבי יהודה וחכמים בפרק חומר בקדש (חגיגה דף כו·) רבי יהודה אומר יגמור וימכרנה לחברים ולכל אדם ויזהר שלא יגע עם הארץ עוד והחכמים אומרים לא יגמור ולא ימכרנה עוד משום דנטמאת ברגל במגע עם הארץ והוי דכל ימות הרגל אשתראי שלא נביישם מיהו לאחר הרגל חלה למפרע ואשמעינן רחבא דרבי יהודה לא אמר יגמור אלא משום תחילתן דאי לא שרית ליה לא פתח ליה מעיקרא: תנינא · במתניתין ובית הלל מתירין ומעולא מאי נפקא לן: ואפילו מעי"ט · שהופשט מבעוד יום: דערב יום טוב לא · דליכא למיגזר משום תחילתן דאי נמי לא שרית ליה איהו נמנע מלפשוט מעי"ט (ג) דהא יכול לשוחטו מבעוד יום: תנינא · במתניתין: וב"ה מתירין אף להחזיר גרסינן: דאין בנין בכלים · אין איסור בנין וסתירה בכלים אלא בבתים דנחייב בבנין כל דהו והעושה כלי או גומרו בי"ט או בשבת משום מכה בפטיש הוא דמחייב שהוא חיוב לכל גמר מלאכה או אם הוא דבר שהוא מחליקו חייב משום ממחק ואם צריך קטע חייב משום מחתך וכן אורג או מסך או תופר אבל בנין וסתירה לא שייך בהו לאחיובי בסלוק וחזרה דהא דתנן (שבת דף קב:) הבונה כל שהוא בבתים תנן והלכך בית הלל אפילו בתיבות הבית שרו לסלק דלתותיהן ולהחזיר ואע"ג דלאו לשמחת י"ט קמ"ל עולא דאע"ג דאין בנין וסתירה בכלים קאסרי ליה · ב"ה מדרבנן אי לאו משום תחלתן דחנויות שהן צרכי רבים אין אבל תריסי כלי הבית לא: תנינא · בעירובין מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה: מהו דתימא טעמא · דהתירא משום דלא גזרו על השבות שבמקדש ולקשור רטיה וכן כל דבר רפואה שאין מלאכה אלא שבות הוא שגזרו חכמים בכל רפואות גזירה משום שחיקת סמנין: תנינא · בחגיגה: כטהרה שויה רבנן · דאסמכוה אקרא כאיש אחד חברים (שופטים כ) וטעמא דרבי יהודה משום דלא הדרה חיילא ואע"ג דלא התחיל על גב הרגל למוכרה ואירע שנגע בה עם הארץ ברגל קאמר נמי רבי יהודה דאין מגעו מטמאה ואפי' לאחר הרגל קמ"ל רחבא דמשום תחלתן הוא בפלוגתא לא קא מיירי · והא פליגי רבנן עלה: מתניתין · דקתני בסלוק נמי פליגי לאו כי האי תנא: בשיש להן ציר · ידות לשני ראשין דדומות לבנין: והתניא · בשאין להן ציר הוא דשרי ב"ה אבל בשיש כו': אמר אביי · דכולי עלמא תרווייהו הנך תנאי דברייתא דפרשי לן פלוגתא דב"ש וב"ה: *דברי הכל אסור · ובשאין להן ציר כל עיקר דברי הכל ב"ש וב"ה: בשיש להן ציר באמצע · כעין פליט"א ותוחבין אותו בחור שבאמצע דופן פתח התיבה:

מר

תוספות

מערים ומלח גרמא גרמא · וכן רגילין העולם שמערימין (ג) ואוכלין מעט מן התרנגולת ואוכלין הכבד ומיהו ה"ר שמואל היה אומר שיטו דוקא קודם אכילה אבל אחר אכילה לא*:

אמר רחבא אמר ר' יהודה · פי' רש"י יש מפרשים דלהכי קאמר האי לישנא משום שהיה מסופק אם שמע שמועה זאת מרבי יהודה הנשיא או מרב יהודה ולא נהירא דרחבא היה בפומבדיתא ולא מלינו שעלה לא"י ועוד מלינו בפסחים (דף נב:) דדייק וגמר שמעתתא מפומיה דרביה כרחבא דפומבדיתא כו' ואם כן שהיה מסופק ממי שמע שמועה היה לו לומר דאפילו ספיקי דגברי גרים כדאמר בחולין (דף יח:) בשמעתין דמוגרמת לכך נראה לי דלכך אמר רבי יהודה משום שהיה רבו מובהק והא דקאמר וגמר שמעתתא מפומיה (ד) קאי אהא דקאמר שהיו לפנים מסתיו ולא קאמר *אסטונית דאותו לשון שמע מרבו ולא רצה לשנותו:

מהו דתימא טעמייהו דב"ה דאין בנין וסתירה כו' · דקי"ל אין בנין וסתירה כשהוא מהדק ומפרק כי אם בעושה כלי שהוא חייב משום מכה בפטיש או בבונה על גבי קרקע כדאמרינן בשבת (דף קב:) הבונה כל שהוא חייב קמ"ל ותימה הא קיימא לן אין בנין וסתירה בכלים י"ל מ"מ אסור (ה) שמא יתקע:

השוחט

[וע"ע תוספות לקמן יח: ד"ה וכלכד]

פו א מיי' פ"א מהלכות יו"ט הל' יוד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תק סעיף ס:

פז ב מיי' שם פ"ד הל' יב סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיט סעיף א:

פח ג מיי' פ"ג שם הלכה ד:

פט ד מיי' שם פ"ד הלכה יב טוש"ע שם:

צ ה מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כה:

צא ו מיי' פי"א מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה י:

נ"א הגטבה

צב ז מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הל' יב טוש"ע א"ח סי' תקיט סעיף א:

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות כאחת אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת. רב אדא בר אהבה מערים ומלח ליה גרמא גרמא כגון דמלח האי חתיכה ואימלך ואמר לא בעינא האי אחריתי בעינא: ירושלמי מערים ומלח הכא עד דמלח כולה. כלומר היה מלח ע"ג העור מעט מעט. וישאל מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות. והני מילי חנויות אבל בתים לא. ג' דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן תריסי חנויות משום להוציא תבלין ומיני מאכל התירו לו. ואם תאמר לו אסור לסגור בהן כי יש בנין בכלים מתחלה לא יפתח. וכן עור לפני הדריסה. אם לא תתיר לו להניחו במקומו שוחח לא ישחום תחלה. וכן החזרת רטיה במקדש כמפורש בסוף עירובין ורב יהודה אמר אף עם הארץ הפותח חביתו ברגל והמתחיל עיסתו ברגל יגמור לאחר הרגל כר' יהודה. ואע"ג דקיי"ל מגע ע"ה בחזקת טומאה הוא הכא אם לא תטהר לו לא אתי למיעבד לכתחלה ושקלינן וטרינן בענין תריסי חנויות ואסקה אביי בשיש לה ציר מן הצד דברי הכל אסור. כדתנן מחזירין ציר התחתון במקדש אבל לא במדינה. בשאין לה ציר כל עיקר דברי הכל מותר. כי פליגי בשיש לה ציר באמצע

מסורת השי"ם

[לעיל יוד.]

[שם וש"נ]

עירובין קב:

[ברכות לג:]

חגיגה כ.

[ברכות לו: יבמות ט:] [תוספ' פ"א]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה (וה רת) רטיה וכו' משום ממחק במקדש) הא"מ ונ"ב ס"א וחזרת רטיה בשבת במקדש לכהן כו': (ב) ד"ה דערב יום טוב וכו' דהא יכול לשוחטו מבעוד יום: (ג) תוס' ד"ה מערים וכו' שמערימין ומולין ואוכלין מעט מן התרנגולת כמו הכבד: (ד) ד"ה אמר וכו' מפומיה דרביה קאי אהא: (ה) ד"ה מהו וכו' מ"מ אסור דחיישינן שמא יתקע·

גליון הש"ס

גמ' שלשה דברים התירו סופן · עיין ר"ה דף כג ע"ב תוס' ד"ה שיהו מהלכים ועיין יומא דף עז ע"ב ומו"ק דף ו ע"א:

[ר"ל חד ד"ה אסור וכן בשאין להם ציר ד"ה מותר קאי אב"ש וב"ה]

מר סבר גזרינן ציר באמצע אטו ציר מן הצד ומר סבר לא גזרינן : **מתני'** *בית שמאי אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרשות הרבים ובית הלל א מתירין : **גמ'** תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבדימי השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה א"ל דאמר לך מני בית שמאי היא *דאמרי לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דאי בית הלל ב הא אמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך הכא נמי מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך מתקיף לה רבה ממאי דב"ש ובית הלל בהא פליגי דלמא בערוב והוצאה לשבת ואין ערוב והוצאה ליו"ט קא מיפלגי מ"ס *ערוב הוצאה לשבת וערוב הוצאה ליו"ט ומר סבר ג ערוב הוצאה לשבת ואין ערוב הוצאה ליו"ט כדכתיב °ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת (ירמיה יז) בשבת אין ביו"ט לא מתקיף לה רב יוסף אלא מעתה ליפלגו באבנים אלא מדלא מפלגי באבנים ש"מ בהוצאה שלא לצורך פליגי ואף ר' יוחנן סבר במתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך פליגי דתני תנא קמיה דר' יוחנן *המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש לוקה משום *מבשל גיד ולוקה משום אוכל גיד ולוקה משום מבשל בשר בחלב ולוקה משום אוכל בשר בחלב ולוקה משום

רש"י

מר סבר · בית שמאי : ומר סבר · בית הלל והנך מתניתא לא אפלוג אלא מר אשמעינן חדא ומר אשמעינן חדא ולא פליגי מתניתא קמייתא הכי קאמר במה דברים אמורים בשיש להן ציר באמצע אבל אין להם ציר כל עיקר דברי הכל מותר ותנא בתרא ה"ק במה דברים אמורים דנחלקו בשאין להם ציר מן הצד אבל בשיש להם ציר מן הצד דברי הכל אסור : **מתני'** לא את הקטן · כל מילי דלאו צורך אכילה : **גמ'** עולת נדבה · דאילו עולת חובת היום רחמנא שרייה אבל זו יש להקריבה לאחר יום טוב : לוקה · משום (*לא תעשה כל מלאכה) (שמות כ) : לצורך · אך אשר יאכל לכל נפש : בעירוב הוצאה · אם נאסרה הוצאה ביו"ט ונתקנו הלכות עירובי חצירות ליו"ט אם לאו : ואין ערוב והוצאה כו' · ואע"ג דעיקר הוצאה מויעבירו קול במחנה נפקא לן (שבת דף צו:) בא ירמיה ופירש שלא נאסרה אלא בשבת משום הכי קא שרו הכל שחיטה שהיא אב מלאכה ובכלל לא תעשה כל מלאכה היא אימא לך אפילו לב"ה · אם הותרה לצורך לא הותרה שלא לצורך והך מתניתין אפי' ב"ה : מתקיף לה רב יוסף · אהך אתקפתא דרבה : אלא מעתה · דסבירא להו לב"ה אין אסור הוצאה ליו"ט : ליפלגו באבנים · אי אין אסור הוצאה אין אסור טלטול שלא נאסר טלטול אלא משום הוצאה ומה שלא גזרו על כל טלטולים אפילו על אוכלים וכלים משום דאין גוזרין גזרה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה : אלא מדלא אפלוג באבנים · ש"מ דלכולי עלמא יש הוצאה ליו"ט אלא שמן התורה הותרה לצורך וב"ה אית להו כיון דהותרה לצורך הותרה מן התורה לגמרי אלא רבנן גזור במידי דהוי טרחא דלא צריך כגון אבנים אבל בקטן וספר תורה דצריכינן להו ביו"ט לא גזור ובית שמאי לית להו מיגו ומידי דצורך אכילה שהתורה התירתו הותר ושאינו צורך אכילה באסורו עומד מן התורה: ואף ר' יוחנן סבר במתוך גרסינן : פליגי · ב"ש וב"ה ודכולי עלמא יש אסור הוצאה ליו"ט מויעבירו קול במחנה דישנה בשאר מלאכות וירמיה היה מזהירן על השבתות שהן חמורין והלואי ישמעו : לוקה משום מבשל גיד · שהבשול אב מלאכה הוא ובשול גיד דבר האסור ואינו ראוי לאכילה · ועומד באסור לא תעשה כל מלאכה דלא הותר אלא לצורך : ולוקה משום מבשל בשר בחלב · לאו משום יום טוב דמלקות דבשול יו"ט הא תנא ליה אלא אפילו הוא חול לוקה משום מבשל בשר בחלב דכתיב לא תבשל גדי בחלב שלש פעמים אחד לאסור אכילה ואחד לאסור הנאה ואחד לאסור בשול : משום

תוספות

השוחט עולת נדבה ביום טוב לוקה וכו' · וה"ה דמצי למימר ר"ע היא *דלית ליה מתוך אלא ניחא ליה למנקט ב"ש דסבירא להו הכי בהדיא טפי ותימה הואיל ומוקמינן לה אליבא דב"ש אם כן לימא השוחט עולת חובה בי"ט לוקה דהא ב"ש אית להו לקמן (דף יט.) על עולת ראייה דלוקה דדרשינן וחגותם חגיגה אין עולת ראייה לא וי"ל משום דיוקא נקטיה דאי הוה נקט עולת חובה הוה אמינא עולת חובה מחייבי אבל שלמי חובה כיוצא בו פטור הואיל והם חובה וגם יש בהן צורך האדם אבל שלמי נדבה חייב הואיל והיה יכול להקריבן למחר והשתא דנקט עולת נדבה אשמעינן רבותא דדוקא עולת נדבה חייב דכולה כליל אבל שלמי נדבה פטור אע"ג שאינו חייב בהן והיה יכול להמתין עד למחר הואיל ויש בהן צורך הדיוט וא"ת והא אפילו ב"ה מודו דלוקה דסבירא להו לקמן (שם) דנדרים ונדבות אין קרבים בי"ט ואמאי מוקים לה אליבא דב"ש וי"ל דמהיכא אית ליה דנדרים ונדבות אין קרבים בי"ט מלכם ולא לגבוה וא"כ הוי לאו הבא מכלל עשה דאין לוקין עליו וא"ת כיון דאהדריה אהדריה לאסורא קמא דהא אמרי'* גבי גוזז פסולי המוקדשין דלוקה אע"ג דלא ידעינן אסור גזיזה רק מדכתיב (דברים יב) תזבח ולא גיזה דהיינו לאו הבא מכלל עשה דאין לוקין אלא ש"מ כיון דאהדריה אהדריה לאסורא קמא כלומר ללאו שהיה בו קודם שנפסל וגם גבי נדרים ונדבות נימא הכי דאהדריה לאסורא קמא ולוקה וי"ל דשאני גיזה שלא הותרה בפסולי המוקדשין כלל בהדיא וא"כ הואיל ואשתכח סמך בהו לאסורא מוקמינן ליה באיסורא קמא אבל הכא גבי יו"ט דאוכל נפש הותר דכתיב אשר יאכל וגו' (שמות יב) וה"ה בנדרים ונדבות מתוך שהותרה וכו' וא"כ אשכחנא דהותרו בהדיא וכיון דאשכחנא דהותרו בהדיא לא אמרי' אהדרי' לאסור' קמא אלא למאי דאהדריה אהדריה ולמאי דלא אהדריה לא אהדריה וקאי דוקא בעשה:

דלמא בערוב והוצאה קמפלגי · פי' רש"י ערובי חצרות וקשה מאי צריך עירובי חצרות גבי י"ט הא בלאו הכי מותר לטלטל מחצר לחצר (לצורך) לכ"נ להר"ר חיים כהן דגרסינן ערוב הוצאה בלא וי"ו *והכי פירושו אם אסור הוצאה מעורב בו בין שאר מלאכות אע"ג שהיא מלאכה גרועה ואם שייכא אסור הוצאה אם לא קמפלגי ומיהו יש ליישב דגרסינן שפיר ערוב והוצאה דצריך ערוב שיוכל להוציא דברים שאינן לצורך יו"ט כלל (*ואין ערוב והוצאה ליו"ט דשאני הוצאה דגרועה היא מכל שאר מלאכות ויש ספרים דגר' קרא דירמיה ואל תוציאו משא מבתיכם ביום השבת בשבת אין ביו"ט לא דממעט לה בהדיא מטעם דהוצאה גרועה היא) :

ה"ג רש"י אלא מעתה לפלגו באבנים ומדלא מיפלגי באבנים ש"מ וכו' והכי פירושו אלא מעתה דב"ה לית להו אסור הוצאה לפלגו בטלטול אבנים ולשמעינן רבותא דלית להו בהן אסור הוצאה דהא לא נאסר בשום דבר טלטול אפי' דבר שמלאכתו לאסור וגם אינו צורך י"ט כלל אלא גזרה שמא יוציא כדאיתא בהדיא פרק כל הכלים (שבת דף קכד:) ואפי' דבר שהוא צורך יו"ט כגון כלי הצריך לו היה ראוי לאסור גזירה שמא יוציא אלא שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה ומדלא קמפלגי באבנים שמע מינה בהוצאה וש' דב"ה סברי מתוך וא"ת כיון דב"ה אית להו מתוך אמאי אין מתירין אפי' טלטול אבנים וכל דבר אפילו אינו צורך יום טוב ויש לומר דודאי אין ה"נ דמדאורייתא הואיל והותרה הותרה לגמרי אלא רבנן גזור על דבר שאינו צורך יו"ט דכיון דעיקר הוצאה נאסרה יש לאסור בדבר שאין לצורך יום טוב כלל-ע"כ פי' רש"י ולא רצה לגרוס כמו שיש בספרים אלא מעתה הוציא אבנים לב"ה ה"נ דלא מחייב מלקות דא"כ הוה מסיק לפי' זה הוציא אבנים לב"ה דחייב גרש"י קים ליה דב"ה סבירא להו הואיל והותרה הותרה לגמרי אלא רבנן הוא דגזור בדבר שאינו צורך יו"ט כלל וקשה הדא דאמרי' בפסחים (דף מו:) האופה מיו"ט לחול לוקה ולא אמרינן מתוך וכו' ואפילו לרבה דלא לקי הייטו מטעם הואיל ואי אתרמי ליה אורחים אבל מטעם מתוך לא קאמר ועוד דמוחק דגרסי' הספרים לכן נראה לפר' דגרסי' כגירסת הספרים אלא מעתה הוציא אבנים לב"ה ה"נ דלא מחייב פי' מדאורייתא מלקות וכ"ת ה"נ א"כ לפלגו באבנים אלא ודאי מדלא קמפלגי וכו' ודוקא בהוצאה שיש בה צורך יו"ט קצת אמרינן מתוך שהותרה לצורך יו"ט דכל אוכל נפש מותר הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש הואיל ואיכא צורך מקצת (א) שיש צורך יו"ט אבל שלא לצורך יו"ט כלל ודאי דאסור מן התורה כגון אופה מיו"ט לחול ומוציא אבנים דליכא לא צורך נפש ולא שמחת יו"ט חייב מדאורייתא וכי פליגי ב"ש וב"ה בדברים שאינן לצורך אוכל נפש ואיכא בהן צורך יו"ט קצת כגון קטן למולו דהמצוה נקראת צורך יום טוב ולולב ליטול בו וס"ת לקרות בו וכן פי' רבינו חננאל אבל*ליתא פירושו דלאו דוקא קטן למולו דה"ה שלא למולו דשרי גם (ב) טיול דהא אשכחן נמי דמשחקין בכדור שקורין פלוט"א בלע"ז ביו"ט ברה"ר אע"ג דליכא אלא טיול וא"ת השוחט עולה מה צורך יש לו בה יש לומר דהכא נמי איכא שמחת יו"ט שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקן כדמוכח לקמן (דף כ:) : הכא

עין משפט נר מצוה

[פסחים ס:]

צג א ב מיי' פ"א מהל' יו"ט הל' ד ופ"ה הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף א :

צד ג מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה ד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכח סעיף א:

[עי' תוס' חולין לח: ותוס' ע"ז סו: ד"ה אמר ר' יוחנן]

[ועי' תוספות כריתות יד: ד"ה עירוב]

רש"ל מוחק כל זה

מסורת הש"ס

שבת ד' ק יד: לקמן לו:

[כל מלאכה לא יעשה בהם שמות יב]

*ג"י רש"ל ותוס' ולא

[נ"ל הערוך ערך ערב מר סבר עירוב הוצאה לשבת עירוב הוצאה ליו"ט פי' י"ט לדברים שאינן צורך אוכל כשבת מה שבת אין מוציאין מרשות לרשות אלא ע"י עירוב כך ביו"ט]

מכות כא: פסחים מז: [מבשל גיד ביו"ט כצ"ל]

רש"ל גורס ליתא להאי פירושא וי"ג אבל ר"ת פירש

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ש"מ כו' רש"י וכו' ואיכא צורך צ"ל אבל שלא לצורך כצ"ל ותיבת שיש צורך י"ט נמחק : (ב) בא"ד דשרי גם בשביל טיול :

רבינו חננאל

ב"ה סברי לא גזרינן ומותר להחזיר : [מתני'] בש"א אין מוציאין לא את הקטן כו' · נקטינן לולב למצותו וקטן למולו וס"ת לקרות בו · וב"ה מתירין להוציאן אפילו לרה"ר · ומשום הכי אמרי' בגמרא הא דתני השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה · ואע"פ שעושה מצוה · ב"ש היא ולא ב"ה דשמעינן להו לב"ה דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך שנאמר אך אשר יאכל וגו' הותרה נמי הוצאת לולב וס"ת שאינן לצורך אכילה · הכא נמי כיון שהותרה השחיטה לצורך אכילה הותרה נמי שלא לצורך · אלא מתני' מני ב"ש היא · ודחינן להאי סברא ממאי דבהאי טעמא פליגי ב"ש וב"ה דלמא בעירוב והוצאה פליגי ב"ש [סברי] יו"ט בדברים שאינן לצורך אוכל נפש כשבת מה שבת אין מוציאין מרשות לרשות אלא ע"י עירוב כך ביו"ט · ומה שבת אין מוציאין בה [לר"ה] כך שבת אין מוציאין · וב"ה סברי אין עירוב והוצאה ליו"ט · דכי כתיב ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת הוא דכתיב ולפיכך הוצאה ביו"ט שרי · אבל לשחיטה שלא לצורך אפילו ב"ה אסרי ודחי רב יוסף אי הכי שאין הוצאה אסורה ביו"ט לדברי ב"ה אם יוציא אבנים לרה"ר פטור הוא · אלא מדלא תנינן דפליגי באבנים אלא בדברים שיש בהן צד מצוה · ש"מ במתוך שהותרה לצירך אכילה הותרה נמי שלא לצורך אכילה וכן נמי מדחזינן לר' יוחנן דאמר לתנא דהוה תני קמיה · המבשל גיד הנשה בחלב ואכלו לוקה ה' לוקה משום אוכל גיד ומשום מבשל גיד · שבישל ביו"ט דבר שאינו בר אכילה וה"ה למבשל בשר בחלב בי"ט וחו"ל

משום הבערה א"ל *פוק תני לברא הבערה ובשול אינה משנה ואם תמצא לומר משנה ב"ש היא דאמרי לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ה"נ לא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דאי ב"ה כיון דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך הכא נמי *מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך:

מתני' בש"א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביום טוב בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום וב"ה מתירין אמרו להם ב"ש גזרה שוה חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך אין מוליכין את המתנות אמרו להם ב"ה לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה תאמרו במתנות שזכאי בהרמתן:

גמ' קא סלקא דעתך שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום ושהורמו מאמש ושנשחטו מאמש מני מתני' לא רבי יוסי ולא ר' יהודה אלא אחרים דתניא *אמר רבי יהודה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המתנות שהורמו מערב יו"ט שמוליכין עם המתנות שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום לא נחלקו אלא להוליכן בפני עצמן שב"ש אומרים אין מוליכין ובית הלל אומרים מוליכין וכך היו בית שמאי דנין חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך אין מוליכין את המתנות אמרו להם ב"ה לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה תאמרו במתנות שזכאי בהרמתן אמר רבי יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שמוליכין לא נחלקו אלא על התרומה שב"ש אומרים אין מוליכין וב"ה אומרים מוליכין וכך היו ב"ה דנין חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שמוליכין את המתנות כך מוליכין את התרומה אמרו להם ב"ש לא אם אמרתם במתנות שזכאי בהרמתן תאמרו בתרומה שאין זכאי בהרמתה אחרים אומרים לא נחלקו ב"ש וב"ה על התרומה שאין מוליכין לא נחלקו אלא על המתנות שב"ש אומרים אין מוליכין ובית הלל אומרים מוליכין לימא אחרים היא ולא רבי יהודה אמר רבא מי קתני שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום שהורמו קתני ולעולם שחיטתן מאמש לימא רבי יהודה היא ולא אחרים אפילו תימא אחרים ובהנך דנשחטו מאמש אי הכי היינו ר' יהודה איכא בינייהו טפלה: אמר רב יהודה אמר שמואל [ה]הלכה כרבי יוסי רב טובי בריה דרב נחמיה הוה ליה גרבא דחמרא דתרומה אתא לקמיה דרב יוסף אמר לו מהו לאמטויי לכהן האידנא א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אושפיזכניה דרבא בר רב חנן הוה ליה אסורייתא דחרדלא א"ל מהו לפרוכי ומיכל מנייהו ביו"ט לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבא א"ל [ו]מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביו"ט איתיביה אביי *[ז]המולל מלילות מע"ש למחר מנפח מיד ליד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי [ח]המולל מלילות מערב יו"ט למחר מנפח על יד על יד ואוכל אפילו בקנון ואפי' בתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה מערב יו"ט אין ביו"ט לא אפילו תימא [ט]ביו"ט ואיידי דתנא רישא מע"ש תנא סיפא נמי מערב יו"ט א"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ותנן לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה וכו' לא קשיא הא

רש"י

משום הבערה · שהיא מלאכה לעצמה וקא סבר יש חלוק מלאכות ליום טוב ללקות שתים על שתי מלאכות משום יום טוב: הבערה ובשול · דיום טוב אינה משנה ללקות עליהן דמתוך שהותרו לצורך הותרו נמי שלא לצורך מן התורה: אינה משנה · לא נשנית מעולם בבית המדרש: ואם תמצא לומר משנה · אם יאמרו תנאים שנשנית ודאי בית שמאי שנאוה: **מתני'** אין מוליכין חלה · אע"פ שמותר בהפרשתה לא שרו ליה הולכתה אלא תקון לתקן עיסתו התירו לו ולא יותר: מתנות · הזרוע והלחיים והקיבה אף הן הרמתן הותרה לו שהרי נאסרו להרימן והיאך יאכל שאר הבשר ואע"פ שאין טובלין כשאר טבל לאסור הבשר באכילה מיהו אם לא פירש שאר הבשר מהן הרי הוא אוכלן ועובר בעשה הלכך הרמתן התירו ולא הולכתן וגזרו משום גזרה דאין מגביהין (א) אותם: גזרה שוה · לאו דוקא דכולה מדרבנן גזור אלא דומיא דגזרה שוה בדרבנן: מתנה לכהן · מעשרים וארבע מתנות כהונה הן: כשם שאין מוליכין · דבהא מודיתו לן שהרי מאתמול הוגבהה: שאינו זכאי · רשאי לא נתנו חכמים לאדם כח וזכות בהפרשתה: **גמ'** לא ר' יוסי ולא רבי יהודה אלא אחרים גרסינן: שמוליכין אותן כו' · ומתניתין קתני בין שהורמו מהיום וקס"ד דנשחטו היום קא מיירי ואסר: על המתנות שמוליכין · הואיל וזכאי בהרמתן והוא הדין לחלה וחד מינייהו נקט: אלא על המתנות · ואפילו נשחטו מהיום משמע כי מתניתין: לימא אחרים היא ולא ר' יהודה · כלומר כר' יוסי ודאי לא אפשר לאוקמא כרבי יהודה מאי מי מצינן למימר דמתניתין כמי דוקא בשל אמש קאמר ומתוקם אליביה או נזקק על כרחנו לומר דלא כרבי יהודה: מי קתני · מתני' בין שהורמו *ונשחטו מהיום ולעולם שחיטתן מאמש אבל בהנך דנשחטו ביום טוב מודו: לימא רבי יהודה היא ולא אחרים · כיון דמתניתין דוקא בשל אמש קאי מדלא קתני נשחטו היום נימא דלא כאחרים דהא אחרים על המתנות קאמרי: בהנך דנשחטו מאמש · על המתנות דקאמרי אחרים בשל אמש קמיירי: טפלה · ר' יהודה מתיר לטפל ולהוליך של אמש עם של היום ואחרים סברי דאפי' לטפל נמי אסרי ב"ש ומתני' דלא איירי בטפלה כלל איכא למימר כרבי יהודה והיכא למימר כאחרים: הלכה כרבי יוסי · ואליבא דב"ה דאפי' תרומה נמי מותר להוליך: אסורייתא · חבילות של חרדל בשרביטין והזרע בתוכן: מהו לפרוכי · השרביטין ולהוציא הזרע ביום טוב מי שרי בי"ט כשחיטה וכבישול או דלמא כיון דאפשר מערב יו"ט לא דתולדת דישה הוא: מוללין מלילות · דדש כלאחר יד הוא ואפילו בשבת לאו דאורייתא הוא אלא מדרבנן וביום טוב לא גזור: מלילות · של חטין שמולל בידיו כשהן רכים: גבי שבת גרסי' מיד ליד וגבי יום טוב גרסי' על יד על יד: מיד ליד · שלא כדרך חול: קנון · כלי הוא ראשו אחד רחב והשני עשוי כעין מרזב קצר ונותן הקטניות בתוך הרחב ומנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בכלי: תמחוי · קערה גדולה: על יד על יד · מעט מעט: אבל לא בטבלא כו' · דמחזי כמאן דעביד לצורך מחר שאין דרך לעשות בכלים הללו אלא הרבה: מערב יום טוב אין · המולל מערב יו"ט קתני ולא קתני המולל ביו"ט: אם כן · דמוללין מלילות ביו"ט מליט תרומה שזכאי בהרמתה דהשתא שבלין לא מפריסין תרומה עד שיעשו דגן והמוללן ביו"ט לאכלן מפרים מהן תרומה על כרחו: הא

תוספות

הכא נמי כיון שהותרה הבערה לצרך וכו' · וא"ת ומה צורך איכא במבשל גיד כיון שהוא אסור יש לומר כיון שהיה בדעתו של זה לאכלו היינו צורך יום טוב:

אין מוליכין חלה ומתנות לכהן כו' · פי' לאו דוקא מוליכין דה"ה אם יבא הכהן לביתו לא יתנם לו וכן משמע בירושלמי דדמאי פרק הלוקח פירות בהדיא דקאמר התם מי שקרא שם לתרומת מעשר דמאי ולמעשר עני של ודאי לא יטלם בשבת אבל אם כהן ועני (ב) רגילים לאכול אצלו באין ואוכלין ובלבד שיודיעם פי' מאתמול וקאמר עלה דההיא דקאמר לא יטלם היינו מתניתין לא יתנם ומייתי מהך דהכא אין מוליכין וכו' ומסיק ילפי' הוא מההיא וההיא ילפינן מהוא הוא ילפינן מהיא הוא יו"ט היא שבת פי' ה"ק דהיא דבשבת ילפינן מההוא דאין מוליכין דמיירי ביו"ט והוא ילפינן מהיא דוקא מה שמתירין ב"ה היינו דוקא כשרגילין לאכול אצלו ואותה של ירושלמי קרי היא אלמא דאם אין למדין לאכול אצלו לא יתנם אפי' אם יבא הכהן לביתו משום דלא סלקא אדעתא דבר איניש למיכל פיסתיה בביתא דחבריה ויסברו העולם שהוא תרם אותם ביום טוב ולכך הוא אוכל בביתו

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"א מהל' י"ט הל' ד ופ"ד הל' ב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקה סעיף א:

צו ב ג ד מיי' פ"ד מהל' י"ט הלכה כו טוש"ע א"ח סימן תקו סעיף ג:

צז ה מיי' פ"ג שם הל' כו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף א:

צח ו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יד ויז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף ז:

צט ז ח מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה טו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף א:

רבינו חננאל

וא"ל ר' יוחנן לתנא הבערה ובישול אינה משנה כלומר אינו חייב כהן אליבא דב"ה דמתוך שהותרה הבערה לצורך כו': **מתני'** בש"א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט כו' וב"ה מתירין · קס"ד הורמו מאמש' שנשחטו מאמש ושהורמו היום דקתני במתני' שנשחטו היום · נמצא חלוקתם אפילו נשחטו היום והורמו היום · ב"ש אוסרים וב"ה מתירים · מני מתני' לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אלא אחרים. ר' יהודה לא דהא שמעינן ליה דתני לא נחלקו אלא להוליך המתנות ששחטו מאמש ושהורמו מאמש להוליכן בפ"ע ב"ש אוסרין אבל לעשות טפילת ולהוליכן עם המתנות שנשחטו היום והורמו היום שמותר ומתני' קתני הללו והללו דב"ש אוסרין · וכך ב"ש דנין כו' · אי ר' יוסי האמר כל מתנות שאפילו הורמו מאמש מותר להוליכן בפני עצמן · ב"ש אותן שהורמו היום · לא נחלקו אלא על התרומה כו' · ואלא לאחרים דתני לא נחלקו אלא על המתנות סתם כלומר כל מתנות ב"ש אוסרין וב"ה מתירין · ובא רבינא לאוקומא למתני' אפילו לר' יהודה דמי קתני בפירוש במתני' שנשחטו מהיום. אתה הוספתה שנשחטו מהיו'. מתנות שהורמו מהיום קתני. ולעולם בבהמה שנשחטה מאמש ולא הורמו מתנותיה אתמול והורמו היום הן שאוסרין ב"ש ומתירין ב"ה אבל בבהמה שנשחטה היום ביו"ט והורמו מתנותיה ביו"ט דברי הכל מוליכין ואפילו אותן שהורמו אמש עושין אותן טפלה לאלו שנשחטו היום · וכיון שהעמדנו משנתנו על זה הדרך מקשינן אי הכי לימא מתני' דלא כאחרים · ופשוטה היא · ופרקינן הא דאמרי אחרים סתם כי על המתנות נחלקו ב"ש אוסרין וב"ה מתירין באותן שנשחטו מאמש' אבל באותן שנשחטו היום דברי הכל מוליכין' אי הכי היינו דר' יהודה ומה אחרים באו ללמדנו.

ופרקינן איכא בינייהו טפלה · פי' ר' יהודה סבר שנשחטו מאמש אין מוליכין [בפ"ע אבל טפלה שרי] · ואחרים אומרים לא בפ"ע ולא טפלה · ולדברי הכל תרומה אינו זכאי בהרמתה · אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר על המתנות לא נחלקו אלא דברי הכל מוליכין ולא נחלקו אלא על התרומה שאע"פ שאינו זכאי בהרמתה מותר לו להוליכה לכהן וכן הורה רב טובי לאשפיזכניה להוליך לכהן גרבא דחמרא דתרומה בי"ט כר' יוסי · וכן התיר רבא לפרוכי מאיסורייתא דחרדלא ביו"ט מיהא מוללין ומפרכין קטנית בי"ט ומותיב עליה אביי המולל מלילות מע"ש למחר מנפח על יד ועל יד ואוכל · וכן המולל מלילות מעיו"ט למחר מנפח על יד ועל יד ואוכל וכו' · ומקשינן מעיו"ט אין ביו"ט לא · ומשני אפילו ביו"ט שרי למלל מלילות · ואיידי דתנא רישא מע"ש דבשבת ודאי אסור · תנא סיפא נמי מעיו"ט · ואקשינן אם מוללין מלילות ביו"ט ודאי לא יתירו לו למלול ביו"ט אלא שיאכל מתן ביו"ט · וכיון דמבילי אי אפשר לאכול מהן בלא תרומה והנה מצינו שזכאי בהרמת תרומה ביו"ט · ואנו [illegible] אין זכאי בהרמתה · ופרקינן

מסורת הש"ס

[שבת קו · וש"נ]

[פסחים ה: כתובות ז·]

[תוספתא פ"א]

ונשחטו מהיום שהורמו מהיום קתני ולעולם שחיטתן מאמש כצ"ע

[תוספתא שם]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין מוליכין וכו' דאין מגביהין תרומה בס"ד:

(ב) תוס' ד"ה אין וכו' ועני למודים לאכול

גליון הש"ס

גמ' פוק תני לברא · שבת דף קו ע"א עירובין דף ט ע"א יומא דף מג ע"ב יבמות דף עז ע"ב:

הא רבי הא ר' יוסי בר' יהודה דתניא "הכניס שבלין לעשות מהן עיסה °אוכל מהן עראי ופטור 'למוללן במלילות רבי מחייב ור' יוסי ברבי יהודה פוטר ולרבי יוסי ברבי יהודה נמי משכחת לה כגון שהכניס שבלין לעשות מהן עיסה ונמלך עליהן למוללן ביום טוב דטבלא ביומיה אלא מאי תרומה רוב תרומה אמר אביי מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דברי הכל אסורייתא טבלא לימא מסייע ליה *"מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל הרי זה כותש ומחשב כמה זרע יש בהם ומפריש על הזרע ואינו מפריש על העץ מאי לאו רבי יוסי בר' יהודה היא דאמר התם לא טבלא הכא טבלא לא רבי היא אי רבי היא מאי איריא תלתן אפי' שבלין נמי אלא מאי רבי יוסי בר' יהודה לשמעינן שאר מיני קטניות וכ"ש תלתן אלא תלתן אצטריכא ליה סד"א הואיל וטעם עצו ופריו שוה לפרוש נמי אעצו קמ"ל איכא דאמרי אמר אביי 'מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דברי הכל אסורייתא לא טבלא מיתיבי מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל הרי זה כותש ומחשב כמה זרע יש בהן ומפריש על הזרע ואינו מפריש על העץ מאי לאו טבל טבול של תרומה "לא טבל טבול של תרומת מעשר וכדר' אבהו א"ר שמעון בן לקיש דאמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלין 'שמו טובלו לתרומת מעשר כותש למה לי לימא ליה כי היכי דיהבו לי הכי יהיבנא לך אמר רבא 'קנסא תניא נמי הכי בן לוי שנתנו לו שבלין במעשרותיו עושה אותן גורן ענבים עושה אותן יין זיתים עושה אותן שמן ומפריש עליהם תרומת מעשר ונותנן לכהן שכשם שתרומה גדולה אינה ניטלת

אלא

רש"י

הא רבי הא ר' יוסי ברבי יהודה · לעולם מוללין מלילות לדברי הכל ודקשיא לך אם כן מצינו תרומה שזכאי בהרמתה אין ודאי מצינו אליבא דרבי דאמר יש תרומה במלילות ומתניתין דקתני לא מצינו ר' יוסי ברבי יהודה היא דאמר אין תרומה במלילות: אוכל מהן עראי · כל זמן שלא דשן ומרחן בכרי לא נגמרה מלאכתן לתרומה: למוללן במלילות · הכניסן לאכלן מעט מעט ע"י מלילות: רבי מחייב · בתרומה שלא יאכל מהן עראי עד שיפריש לפי שהכנסתן בשבלין היא גמר מלאכתן שאין סופן נבא לידי גורן אחר וזהו גרנן: ורבי יוסי בר' יהודה פוטר · דגנך כתיב והיינו מרוח דאין דגון אלא קבון בכרי: ופרכינן לרבא דאמר מוללן לר' יוסי ברבי יהודה נמי אי שרית למוללן ביו"ט משכחת לה על כרחיך שזכאי בהרמתה במלילות שהכניסן לעשות עיסה בדישה ומרוח ונמלך עליהן למוללן להצניען כולן למלילות דעל כרחיך מודה בהו רבי יוסי דטבלן ביום שנמלך עליהן דכיון דהכניסן לשם גורן גמור ירדה להן תורת תרומות ומעשרות וכשנמלך למוללן נעשית הכנסתו גורן והמוללן ביו"ט על כרחו(א) קדיש תרומתן: אלא מאי תרומה רוב תרומה גרסינן · ולא גרס אלא מאי אית לך למימר אלא לא תימא הא רבי הא רבי יוסי דבין לרבי בין לרבי יוסי מתוקמא ומאי תרומה דתנן מתניתין אינו זכאי בהרמתה ברוב תרומות קאמר שישנן על ידי דישה ומרוח והן מערב יום טוב: מחלוקת בשבלין · בהנהו הוא דפטר ר' יוסי דרובן לדישה ואין גרנן אלא במרוח: אבל קטניות · יש בני אדם הרבה שאין חובטין אותן יחד אלא כדי קדרתן לפיכך הכנסתן בחבילין זהו גרנן: תלתן · מין קטנית הוא ומעט נותנין בקדרה ליתן טעם: כותש · זהו דרך דישתן: ומחשב · מאומד: ואין מפריש על העץ · אין צריך להפריש מן הקשים ואף על פי שטעם עצו ופריו שוה לא חייבוהו חכמים במעשרות מדקתני חבילין של טבל אלמא אסורייתא טבלא: לשמעינן שאר מיני קטניות · דטבלו בחבילי ואף על פי שהרבה עושין מהן כרי ומרוח וכ"ש תלתן שהוא נותנו מעט מעט בקדרה למתק ונותנו בעצו: אלא תלתן אצטריכא ליה גרסינן · ולעולם רבי היא וה"ה לשבלין ולא תסייעי' מהכא: איכא דאמרי אמר אביי מחלוקת בשבלין · בהנהו מחייב רבי לפי שהרבה כונסין אותן למלילות וקליות שהן גרנן אבל בקטניות סתם הכנסתם למרוח ואסורייתא לא טבלא: מאי לאו בטבל טבול לתרומה · כלומר מאי לאו גבי ישראל קרי ליה טבל ועדיין לא נקרא עליו שם בפה ומסתמא קרוי טבל וחייב בתרומה שהיא תחלה לכל המעשרות דכתיב בה ראשית: לא בטבל טבול לתרומת מעשר · לעולם אין חבילין גמר מלאכה ואילו גבי ישראל הוא לא הוה מקרי טבל אלא בבן לוי קאי שקדם והלך אצל ישראל ונטל מעשר ראשון ממנו בחבילין והואיל וחל על חבילין הללו שם מעשר נעשו טבל הגלו להפריש מהם תרומת מעשר מן המעשר שעל הלוי להפריש והיא במיתה וכל תורת תרומה עליה דתרומה קרייה רחמנא: שהקדימו בשבלין · שהקדימו לתרומה גדולה: שמו טובלו · שם מעשר שנקרא עליו טובלו ואוסרו באכילת עראי ובמיתה כדין טבל עד שיפריש תרומת מעשר שלו ולקמיה יהיב טעמא: כותש למה לי · אי בבן לוי מוקמינן ליה למה מוטל עליו לעשותו דגן אי אמרת בשלמא בישראל קאי ואסורייתא טבלא שפיר תנא כותש דכתיב דגנך ודרבנן דומיא דאורייתא תקון: קנסא · על שהקדים וגרם להעריס לעבור על דברי תורה שהמשנה סדר המעשרות עובר בלאו מלאתך ודמעך לא תאחר (שמות כג) דהכי קאמר לא תאחר תרומה להקדים לה מעשר: יעשה אותו גורן גרסינן:

אלא

תוספות

הא רבי יוסי · פרש"י ומה (ב) מצינו דזכאי בהרמתה היינו אליבא דרבי דאמר יש תרומה במלילות דסבר דהכנסתן דמלילות היינו גרנן וגמר מלאכה אבל מתני' דקתני לא מצינו היינו ר' יוסי ברבי יהודה דאמר אין תרומה במלילות דאדגן קפיד רחמנא ואין זה אלא קבון בעלמא ובסמוך גרסינן ולרבי יוסי בר' יהודה נמי משכחת לה וכו' משמע לפי' דלר' יוסי אפי' אכילת קבע יכול לאכול בלא מעשר דאם היה מחייב באכילת קבע משכחת לה לר' יוסי בר' יהודה דזכאי בהרמתה באכילת קבע ותימה דהלשונא משמע כן דהא קאי על אכילת עראי הכניס שבלין לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי ופטור ועלה מסיק למוללן במלילות רבי מחייב מעראי ור' יוסי בר' יהודה פוטר מעראי וע"ק לרבי נמי היכי מצינו (הוא) שזכאי בהרמתה ביו"ט הואיל דאית ליה דהכנסתן למלילות זהו גרנן וגמר מלאכתן אם כן נתחייבו מאתמול מעיו"ט ואם כן אין יכול להפריש ביו"ט לכן נ"ל דהא דקאמר דכהן זכאי בהרמתה אתיא אליבא דר' יוסי ברבי יהודה דפוטר דכיון דסבר דהכנסתן לאו זהו גרנן ואם כן כי מללן ביו"ט *בא לו חיוב השתא וא"כ זכאי בהרמתה והא דאמר דאינו זכאי בהרמתה אתי אליבא דרבי דס"ל דהכנסתן זו היא גרנן והיה להם לתרום מאתמול וא"כ אינו זכאי בהרמתה ובסמוך גרסי' ולרבי משכחת לה וכו': איכא דאמרי מחלוקת בשבלים אבל בקטניות ד"ה לא טבלא · והקשה הר"ר שמשון מקוצי דבכל התלמוד לא מצינו איכא דאמרי כה"ג שהוא להפך מן הראשון דודאי מצינו בשאר מקומות לישנא קמא דברי הכל ואיכא דאמרי בהא נמי פליגי או איכא דאמרי בהא פליגי ובהא דלישנא קמא דברי הכל אבל כה"ג לא דכל הפחות הוה לי' למימר דבקטניות מחלוקת אבל בשבלין כ"ע מודו ותירץ דה"ק לישנא קמא מחלוקת בשבלין היכא שפירש בהדיא שהכניסן לשבלין אבל בקטנית שפירש למוללן ד"ה טבלא וה"ה דפליגי בקטניות סתם ובשבלין סתם ולאיכא דאמרי ה"ק מחלוקת בשבלין סתם שלא פירש למוללן אבל בקטניות סתמא כ"ע מודו דלא טבלו וה"ה בקטניות שהכניסן למוללן פליגי וכן בשבלין פליגי והשתא ניחא דלא הוי להיפך לגמרי דהא דקאמר לישנא קמא דפליגי מסיק הכא בדאיכא דאמרי ד"ה [לא] טבלא וא"ת והא לא איירי כלל בפלוגתיה רק במפרש שהכניסן לשבלים יש לומר דמה דקתני סיפא למוללן במלילות משום דמסתמא כמו למוללן במלילות דכל שלא פיר' דהוו לעשות מהן עיסה הוי כמו למוללן במלילות בשבלים אבל תימה להאי פירושא דמקשה בסמוך מאי לאו בטבל וכו' מאי פריך לשני ליה דמיירי בדמפרש והכא מיירי בסתם ויש לומר דמשמע דמיירי בכל ענין אפילו בסתמא ועוד דבעי (ג) אליבא דכלהו תנאי:

כשם

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פ"ג מהל' מעשר הל' ה:

קא ב מיי' שם ופ"ה מהל' תרומות הל' ה:

קב ג מיי' פ"ג מהלכות תרומות הל' יד סמג עשין קלד טור י"ד סי' שלא:

קג ד מיי' פ"ג מהל' מעשר הל' ה:

קד ה מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' יד סמג עשין קלד טור י"ד סי' שלא:

קה ו מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה יט טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קי וסעיף קל:

קו ז מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' יד סמג עשין קלד טור י"ד סי' שלא:

[פי' לאכול קבע רש"ל]

רבינו חננאל

ופרקינן לא קשיא הא דתני מוללין ומפרכין ביו"ט לר' יוסי בר' יהודה שפוטר המלילות מן התרומה והא דתני המולל מלילות מעיו"ט ואמרינן מעיו"ט אין ביו"ט לא · לר' דתניא הכניס שבלין לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי ופטור למוללן במלילות רבי מחייב ור' יוסי בר' יהודה פוטר. ר' סבר כיון שחישב עליהן למוללן הוקבעו למעשר ולתרומה וכיון שהיה לו לעשר מאתמול ולא עישר מוקצה הוא ואסור למוללן ביו"ט ור' יוסי בר' יהודה סבר אין חייב אא"כ עשאן כעין גורן · אבל המכניס למלילות פטור הוא בחול כ"ש בי"ט לפיכך מוללין ביו"ט · ואמרינן ולר' *) נמי משכחת לה הא דתניא · ואוקימנא ר' יוסי ב"ר יהודה דמחייב ביו"ט בשלהא דלא הוה אפשר לו לעשותו מעיו"ט · וכל מלאכה [שהוא] צורך אוכל [נפש] שא"א אפשר לעשותה מעיו"ט מותר לעשותה ביו"ט · והוא כגון הלש עיסה מעיו"ט אין מפריש ממנה חלתה ביו"ט · והלש ביו"ט מפריש חלתה ביו"ט · הכא נמי כגון שהכניס שבלין לעשות עיסה דאפילו ר' מתיר לאכול מהן עראי בין בחול בין ביו"ט · ונכנס ביו"ט ואח"כ נמלך עליהן ואמר איני עושה מהן עיסה אלא מלילות אני עושה אותן כולן שנמצאו היום ביו"ט מתחייבין ולא היה בהו חיוב מאתמול כגון האי הכי נמי דאיבעי כו' למיכל מינייהו אסור אי לא

[א]ית לך למימר מתקן ואוכל: ירושלמי מטלטלין את האיסתגנין דר' ידע ה הורי לבר גירונמי אסיא מטעיניה בסדינה מיעול מבקרא בישיא בשובתא. מייבא בר בריה דריב"ל טען בסדיניה מיעו' מדרש בציבורא בשבתא לא סוף דבר שצורך הרבים בו. אלא שמא יצטרכו לו רבים. תני לא את המפתח וב"ה מתירין ב"ה מפתח של אוכלין אבל מפתח של כלים לא שרא. והא ר' אבהו הוה יתיב ומתני ומפתחא של פלמסירין בידיה פלפלין הוה ליה נגוות. תני הלש עיסה ביו"ט מפריש חלה ביו"ט מעיו"ט ושכח ולא הפריש חלתה אסור לטלטלה כו'. תיפתר בעיסה טמאה שאינו יכול ליפריש חלתה אלא לבסוף. ובדין הוה בעיסה טהורה שלא יפרישנה אלא בסוף תקנה תקנו להפרישה בתחלה שלא הטמא את העיסה. והא דתנן אין זכאי בהרמתה רוב תרומה זה"א ולא כל התרומה ויתבו **) לפרקי' שיודמן כגון זו ויש לו להרים התרומה ביו"ט אם צריך לאכול מהן כגון אפייה ובישול שהן מותרין וכגון הלש עיסה ביו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט הכא נמי אפילו לר' יוסי בר יהודה מאי תרומה דהגינן לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה רוב תרומה אמר אביי מחלוקת ר' ור' יוסי בר' יהודה בשבלין של תבואה אבל בקטניות דברי הכל איסורייתא טבלא לימא מסייעא מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל כו'. איכא דאמרי אמר אביי מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דברי הכל איסורייתא לא טבלא. ומותבינן עליה מהא דתנן בתרומות פ"ט מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל הרי זה כותש ומחשב כמה זרע יש בהן ומפריש על הזרע ואין מפריש על העץ מאי לאו תרומה היא דקתני ומפריש על הזרע. והנה מצינו כי נתחייב בחבילות שהן איסורייתא להפריש עליהן תרומה. ואיך [אמר] איסורייתא דברי הכל לא טבלי כלומר אין חייבין עד שיפריש ודחה לא זו שנינו ומפריש תרומת מעשר היא ולא תרומה גדולה. פי' כגון שיש לו לבעל הבית אלף חבילי תלתן ונתן מהן מאה מהן מעשר ללוי. חייב הלוי לכתוש עשר חבילות שהן מעשר מן המעשר.

חוץ

מסורת הש"ס

תרומות פ"ט מ"ו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ופרכינן וכו' על כרחו מרים תרומתן הס"ד: (ב) תוס' ד"ה הא וכו' ומה שמצינו וכו' דהא דקאמר שזכאי כנ"ל ותי' דכהן נמחק: (ג) ד"ה איכא וכו' ועוד דבעי לאוקמא אליבא:

גליון הש"ס

גמ' אוכל מהן עראי. עיין מנחות דף סז ע"ב תוס' ד"ה כדי שתכסה:

**) אולי צ"ל ומשני לפרקים כו'.

עין משפט נר מצוה

קז א מיי' פ"ג מהלכות תרומות הל' ד:
קח ב מיי' שם הלכה יג טור י"ד סי' שלא:
קט ג ד מיי' פ"ג מהל' מעשר הלכה יט טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף פז:
קי ה מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יח טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף ו:
קיא ו מיי' פ"ג מהל' מעשר הלכה ח:
קיב ז מיי' שם הלכה יג:
קיג ח מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ט:
קיד ט מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יז טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף ו:

גמרא

אלא מן הגורן ומן היקב כך תרומת מעשר אינה ניטלת אלא מן הגורן ומן היקב מחשב הא מדידה בעי הא מני אבא אלעזר בן גימל היא דתניא *אבא אלעזר בן גימל אומר °ונחשב לכם תרומתכם (במדבר יח) בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה גופא א"ר אבהו א"ר שמעון בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלין שמו טובלו לתרומת מעשר מאי טעמא אמר רבא הואיל ויצא עליו שם מעשר: *אמר ר"ש בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה שנא' °והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר *א"ל רב פפא לאביי אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי אמר ליה עליך אמר קרא °מכל (*מעשרותיכם) תרימו את כל תרומת ה' ומה ראית האי אדגן והאי לא אדגן: *תנן התם המקלף שעורין מקלף אחת אחת ואוכל ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב אמר רבי אלעזר וכן לשבת איני והא רב מקלפא ליה דביתהו כסי כסי ור' חייא מקלפא ליה דביתהו כסי כסי אלא אי אתמר אסיפא אתמר *המולל מלילות של חטים מנפח על יד על יד ואוכל ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב אמר רבי אלעזר וכן לשבת מתקיף לה רבי אבא בר ממל ורישא למעשר אין לשבת לא ומי איכא מידי דלענין שבת לא הוי גמר מלאכה ולמעשר הוי גמר מלאכה מתקיף לה רב ששת בריה דרב אידי ולא והא גרנן למעשר דתנן *איזהו גרנן למעשר הקשואין והדלועין משיפקסו ושלא פקסו משיעמיד ערמה ותנן נמי גבי בצלים *משיעמיד ערמה ואילו גבי שבת העמדת ערמה פטור אלא מאי אית לך למימר *מלאכת מחשבת אסרה תורה הכא נמי מלאכת מחשבת אסרה תורה: כיצד מולל אביי משמיה דרב יוסף אמר חדא אחדא ורב אויא משמיה דרב יוסף אמר חדא אתרתי רבא אמר °כיון דמשני אפילו הדא אכולהו נמי כיצד מנפח אמר רב אדא בר אהבה אמר רב מנפח

מקשרי

תוספות

כשם שתרומה גדולה ניטלת וכו' · ואם תאמר מה צריך למילף תרומת מעשר מתרומה גדולה דניטלת במחשבה תיפוק ליה דבהדיא כתיב בה ונחשב דקאי אתרומת מעשר וכו' ופ"ה דלאו דוקא נקט מחשבה אלא אומד דוקא נקט ועי"ל אי לאו דילפינן תרומת מעשר מתרומה גדולה לא הייתי אומר דתרומת מעשר ניטלת במחשבה דאי משום קרא דונחשב דכתיב גבי מעשר מוקמינן לה בתרומה גדולה דה"ק בירושלמי כל התורה למדה ומלמדה חוץ מתרומת מעשר דמלמדה ואינה למדה דהא ממנו דכתיב גבי תרומת מעשר דמיניה נפקא מוקף דדרשינן ממנו מן הסמוך לו ומוקמינן לה בתרומה גדולה דבעינן מוקף אבל בתרומת מעשר מדאורייתא לא בעינן מוקף אלמא גבי ממנו דכתיב במעשר מוקמינן ליה בתרומה גדולה והכא נמי ונחשב נימא כדפרישית:

ומה ראית האי אדגן והאי לא אדגן · ותימה היכי אסיק אדעתיה דמקשה לומר אפכא דבשבלין יהא חייב ובהקדימן בכרי יהא פטור אם הוא חייב בשבלים כ"ש בכרי שכל מה שאחרי כן יהא חייב ואומר הר"י דה"ק מה ראית לחייב מכל לדרין הקדימו בכרי ופטור בשבלין אימא דבין חיוב ובין פטור בהקדימו בכרי פטור קודם ראיית פני הבית וחיוב לאחר ראיית פני הבית ומשני האי אדגן פירוש בהקדימו בכרי וא"כ דין הוא שיהא חייב מכל לד:

ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב · פרש"י ואם קלף מתוך השבלין ותימה היכי מקלפא לרב דביתהו כסי כסי האמר לעיל דמולל מלילות מערב שבת וכו' משמע הא בשבת אסור ויש לומר דהתם מיירי לתלוש מן השבלים שהוא מפרק וזהו תולדה דדש שהוא אב מלאכה והכא מיירי בשכבר נתלשו מע"ש מן השבלין אבל עוד הן בקליפתן החיצונה ולכך שרי ומה שפרש"י הכא דאם קלף ונתן לתוך ידו חייב מפני שהוא קבע לא נהירא דבסמוך משמע שהטעם מפני שהוא גמר מלאכה הואיל והוא קולף הרבה ביחד דהיינו דגוטו:

כיצד מולל · פי' ביו"ט ובשבת אסור למלול וכילד מנפח ר"ל בשבת דביו"ט שרי אף בקנון ובתמחוי:

כיצד מנפח וקאמר בין קשרי אצבעותיו · ותימה דלעיל אמר המולל מלילות מע"ש למחר מנפח מיד ליד כו' אבל לא בקנון וכו' ויש לומר דלעיל הוי פירוש בין קשרי אצבעותיו וקנון ותמחוי דנקט משום י"ט נקט ליה:

בית

רש"י

אלא מן הגורן ומן היקב · שנאמר כולה דכתיב דגן תירוש ויצהר (במדבר יח): מחשב הא מדידה בעי · בשלמא אי בישראל מוקמת לה ובתרומה גדולה איכא למיהוי מחשב דניטלת באומד שתרומה גדולה לא נתנה בה התורה שיעור דכתיב ראשית דגנך (דברים יח) ורבנן הוא דאמרי שיעור עין יפה ובינונית ורעה הלכך באומד סגי דאי נמי לא יהיב כשיעור חטה אחת פוטרת כל הכרי אבל גבי לוי מעשר מן המעשר כתיב (במדבר יח) וצריך למדוד: אבא אלעזר בן גימל גרסי': ונחשב לכם תרומתכם · בלוים כתיב: בשתי תרומות הכתוב מדבר · דכתיב כדגן מן הגורן זו תרומה גדולה תרומתכם זו תרומת מעשר: מה תרומה גדולה ניטלת באומד כדפרישי' דלא כתיב בה שיעור: ובמחשבה · נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר דכתיב ונחשב ואתרוייהו קאי והא דקא יליף לה מתרומה גדולה משום אומד נקט לה: הואיל ויצא עליו שם מעשר · ורחמנא אמר והרמותם ממנו מעשר מן המעשר משנקרא מעשר הזקיקם לתרומתו: פטור מתרומה גדולה · שהיה לו לכהן ליטול תרומה גדולה תחלה שהרי קרויה ראשית והלוי אחריו מעשר במה שמשייר וזה שנטל מעשר תחלה ונמלא שלא הורמה תרומה גדולה ממעשרו וישראל לא יתן לכהן אלא אחד מחמשים במה ששייר נמלא כהן מפסיד פטור הלוי מתרומה גדולה שבמעשר זה שנאמר והרמותם ממנו תרומת ה' ופירש ומה היא התרומה מעשר מן המעשר: אפילו הקדימו · לתרומה בכרי משנתמרח נפטר לוי מהאי קרא: עליך אמר קרא · כדי שלא תאמר כן: מכל (*מעשרותיכם) תרימו את כל תרומת ה' · ובלוים כתיב והכי כתיב כל למימר דכל לד תרומה המוטלת בו יתן: ומה ראית · דהאי כל דמרבי שדית ליה אהקדימו בכרי ואידך אהקדימו בשבלים אימא איפכא: האי אדגן · הקדימו בכרי כבר נעשה דגן ומשבא לכלל דגן חלה עליו חובת כהן דכתיב ראשית דגנך הלכך מסתברא דהאי קרא דזוטא דכהן אכרי תשדייה: המקלף שעורים · לאוכלן קלופים חיים: ואוכל · ופטור מן המעשר דכי האי גוונא אכילת עראי היא ובשלא נתמרחו קאי שמקלפן מתוך שבולת שלהן: חייב · במעשר דהוה ליה קבע: וכן לשבת · אחת אחת לא הוי מפרק תולדה דדש דכלאחר יד הוא אבל משקבלן בידו הויא תולדת דישה וחייב: כסי כסי · מלא כוסות (א): ואוכל. בלא מעשר: לתוך חיקו. בשולי בגדיו שקורין פאנ"ץ. והרי גרנו של מעשר. כלומר הרבה מלאכות שאמרו שהן קובעות גורן למעשר להשוו באכילת עראי ומותרות בשבת: איזהו גרנן למעשר. לעיל מינה איירי בפירות וקאמר אימתי גמר מלאכתן ליקבע למעשר: משיפקסו. משינטל פקס שלהן והוא כמין פרח בראשו כמו שיש בתפוחים ונופל מאליו כשמתיבש: ושלא פקסו משיעמיד ערמה. כלומר ואם עד שלא פקסו העמיד ערמה מהן כמין כרי הוקבעו אלמא העמדת ערמה הויא גמר מלאכה למעשר ולענין שבת משהביא בגלים לביתו אין העמדת ערמה מלאכה: אלא מאי אית לך למימר. אע"ג דלמעשר הויא מלאכה לשבת (ב) מלאכת מחשבת שהיא מלאכת אומנות אסרה תורה בנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן בויקהל והתם מלאכה מחשבת כתיב: כיצד מולל. ביום טוב דאמרן לעיל מוללין מלילות והא ודאי שינוי בעי מעובדא דחול: חדא אחדא. בין גודל לאצבע: חדא אתרתי. בין גודל לשתי אצבעותיו: כיצד מנפח. דאמרינן לעיל למחר מנפח מיד ליד בשבת:

מקשרי

רבינו חננאל

יזהו שנקרא תרומת מעשר כדכתי' והרמותם ממנו וגו' ומחשב כלומר מחשב בדעתו של אילו החבילות יש בהן זרע עשרים סאה כותש מהן סאתים ונותן לכהן וזו הכתישה קנס קנסו ללוי שלא היה לו לקבל חבילות עד שיכתשם ישראל ויתקנ' וכריש לקיש דאמר שמו טובלן כלומר כיון שנקרא מעשר חייב להפריש ממנו תרומת מעשר · וזהו פי' שמו טובלן לתרומת מעשר ומחשב באומד דעתו כמה זרע יש בהן כמה שפירשנו ונותן לכהן תרומת מעשר כאבא אלעזר בן גימל דתני ונחשב לכם תרומתכם בב' תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר · מה תרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה כדכתיב ונחשב לכם כלומר אפילו בלא מדידה אלא במחשבה בלבד דיי כך תרומת מעשר · אמר ר"ל אם נתן ישראל ללוי מעשר ראשון שלו שבלין קודם שיפריש תרומה גדולה שהיא עין בינונית אחד מחמשים אין חייב בן לוי לתת לכהן אלא תרומת מעשר בלבד אשר פירשנו אחד מי' · אבל תרומה גדולה שהיא אחד מחמשים פטור עליה מ"מ מעשר מן המעשר חייבה תורה לבן לוי ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר · ואקשינן אי הכי למה אם הקדימו בשבלין בלבד הוא פטור אפילו הקדים מעשר של לוי על התרומה בכרי יהיה הלוי פטור מתרומה גדולה · ואסיקנא האי דבכרי אידגן ונתחייב ובנתינתו לבן לוי לא פקע חיוב תרומה מיניה לפיכך חייב לוי לתת לכהן אפילו תרומה גדולה אלא שבלין דלא אידגן ולא נתחייב פטור מתרומה גדולה:

תנן התם במעשרות פרק ד' המקלף שעורים מקלף אחת אחת על יד ואוכל. ואם קילף ונתן לתוך ידו חייב. א"ר אלעזר וכן לשבת. איני והא רב ור' חייא מקלפי להו דביתהו כסי כסי. אלא לקלף נוונא אפילו כסי כסי שרי. וכי אתמר דר' אלעזר אסיפא אתמר. המולל מלילות של חטין מנפח על יד על יד ואוכל ואם ניפח ונתן לתוך חיקו חייב. א"ר אלעזר וכן לשבת. ואקשינן ארישא דהא מתני' [illegible] מידי דלגבי מעשר הוי גמר מלאכה ולגבי שבת פטור. ודחינן ולא והרי גרנן למעשר דתנן במעשרות פרק א' איזהו גרנן למעשרות הקשואין והדלועין כו'. הנה הפיקוס בקשואין הוא גמר מלאכה [illegible] לגבי שבת שרי. דהא אנן מפקיעין ואכלינן בשבת. אלא בשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא קא מכוין לפקוס משום מלאכה אלא לאכשורי אוכלא. ואוקמה רבא למלילה אפילו אם מולל באצבעו הגדולות על

מסורת הש"ס

בכורות נח: ע"ש מנחות נד. ע"ש גיטין לא: פ"ש
שבת קמג: ע"ש עירובין לא· ע"ש פסחים לה: ע"ש
[תמורה ה:]
[ת"כ מתנותיכם]
מעשרות פ"ד מ"ב
ג"ז כט
[מתנותיכם]
ב"מ פח: מעשרות פ"א מ"ה
[מעשרות פ"א מ"ו]
[חגיגה יוד: ב"ק כו: ס: סנהדרין סב: זבחים מז: כריתות יט:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כסי כסי מלא כוסות וכו' ואוכל כצ"ל והד"א: (ב) ד"ה אלא וכו' לשבת לא הוי מלאכה דמלאכת מחשבת שהיא:

ס"א תלא שני יוטא

[סנהדרין ב: וש"נ]

פי' ולא כפס אחת אלא בפעם אחת זה אמר וכו' רש"ל

מקשרי אצבעותיו ולא בכפו: מתני' מדוך · הוא בוכנא (ג) שמכין בו כדרכו ואין צריך שנוי אבל במלח במקום שיש מלח גסה בפך של חרס ידוכנו ולא במדוכה: או בעץ פרור · כף גדולה שקורין פוקי"א דמלח בעי שנוי ובגמרא מפרש טעמא: והמלח במדוך של עץ · שנוי בעי אבל כגי בהאי שנוי זוטא: גמ' כל הקדרות · כל מיני תבשיל צריכות מלח הלכך מאתמול הוה ידע דאיבעי ליה לדוכה: ואין כל הקדרות צריכות תבלין · ואדם אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול מחר: מפיגין טעמן · ממירין טעמן אם ידוכן מאתמול ריחו לא נמר (ירמיה מח) מתרגמינן לא פג: דידע מאתמול מאי קדרה בעי בשולי · ללישנא קמא בעי שנוי ללישנא בתרא לא בעי שנוי: אי נמי · תבלין של מוריקא איכא בינייהו שיש קדרה שמתבלין אותה בכרכום ואינו מפיג טעמו אם נדוך מבעוד יום והוא לא היה יודע מה יבשל מחר ללישנא בתרא בעי שנוי ללישנא קמא לא בעי שנוי: עמהם · מלח ותבלין *כאחד: לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה · כדרכה כשאר תבלין: בפך ובעץ הפרור · על ידי שנוי ולא כדרכה ולצלי דהיינו דבר מועט: בכל דבר סלקא דעתך · ואפי' בדבר שאין ניטל בשבת: לכל דבר · ואפי' לקדרה ועל כרחך כדרכה אמרי ככל דרך שיטת הש"ס דעל מה נחלקו דומיא דלא נחלקו קאמר לא נחלקו על התבלין ומלח כאחד שנדוכין כדרכן על מה נחלקו לדוך כדרכה על מלח בפני עצמה שב"ש אומרים בפך בשנוי ועוד מחמיר לצלי ולא לקדרה וב"ה אומרים לכל דבר נדוכית כדרכה ולא הוצרך לפרש שכבר פירש: כי דייכת · מלח: אצלי אצלויי ודוך · הטה המדוכה על צדה דסבר כשמואל דאמר נידוכת כדרכה במדוך של אבן ומיהו שנוי זוטא בעי לשויי: קל בוכנא · במדוכת מלח: האי לאו מגויה דביתאי הוא · יודע אני שאין זה בתוך ביתי שאסרתי עליהם לדוך במדוך של אבן בלא שנוי: דהוה צליל קליה · ואינו מכה (ג) בהשמטה באלכסון לא היה קולו צלול: ודילמא תבלין הוו · שאינן צריכין שנוי: נבוחי מנבח · (ד) כשהן משברין הגרעינים נשמע קולו במדוכה כמגבהים ק.ויאסג"ט: אין עושין טיסני · בי"ט שטורח גדול הוא שכותש החטין עד שנחלקים א' לארבעה כדאמרי' במו"ק (ד' יג:): תרתי · שני דברים יש כאן לא זה דומה לזה קתני אין עושין טיסני הא חלקא ודייסא שפיר דמי דאין טרחן מרובה והדר תני אין כותשין כלל: ולימא אין כותשין · ואנא ידענא דהו לא מתעביד טיסנא: סתם מכתשת היינו גדולה: אבל קטנה אימא שפיר דמי · אפילו טיסני: קא משמע לן · אין עושין טיסני כלל לפי שאין כותשין שום כתישה במכתשת והך מכתשת על כרחיך לא שנא גדולה ולא שנא קטנה מדתני רישא אין עושין טיסני כלל: אבל כותשין בקטנה · דהוי כלאחר יד דאינה אלא לתבלין: כי תניא נמי מתני' · דלעיל מכתשת גדולה תניא ולא תימא מה טעם קאמר אלא תרתי קתני וה"ק אין עושין טיסני כלל אפי' בקטנה ואין כותשין שאר כתישות במכתשת כגון דייסא וסתם מכתשת בגדולה קא מיירי:

מקשרי אצבעותיו ולמעלה *מחכו עלה במערבא: כיון דמישני אפי' בכולה ידא נמי אלא א"ר אלעזר *מנפח בידו אחת ובכל כחו: מתני' בית שמאי אומרים תבלין נדוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור וב"ה אומרים *תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ: גמ' דכולי עלמא מיהת מלח בעיא שנוי מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות כולן צריכות מלח ואין כל הקדרות צריכות תבלין וחד אמר *כל התבלין מפיגין טעמן ומלח אינה מפיגה טעמה מאי בינייהו איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי אי נמי במוריקא אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנדוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח והא אמרת מלח בעיא שנוי הוא דאמר כי האי תנא דתניא אמר רבי מאיר לא נחלקו בית שמאי וב"ה על הנדוכין שנדוכין כדרכן ומלח עמהן לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה שבית שמאי אומרים מלח בפך ובעץ הפרור לצלי אבל לא לקדרה וב"ה אומרים בכל דבר בכל דבר סלקא דעתך אלא אימא לכל דבר (א) א"ל רב אחא ברדלא לבריה *כי דייכת אצלי אצלויי ודוך רב ששת שמע קל בוכנא אמר האי לאו מגויה דביתאי הוא ודלמא אצלויי אצלי דשמעיה דהוה צליל קליה ודלמא תבלין הוו תבלין נבוחי מנבח קלייהו תנו רבנן אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת תרתי הכי קאמר מה טעם אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת ולימא אין כותשין במכתשת אי תני אין כותשין במכתשת הוה אמינא ה"מ במכתשת גדולה אבל במכתשת קטנה אימא שפיר דמי קמ"ל והתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה אמר אביי כי תניא נמי מתניתא מכתשת גדולה תניא

בית הלל אומרים תבלין נידוכין במדוך של אבן · ותימה דמשמע הכא דתבלין מותר לדוך בלא שנוי ובמסכת שבת (דף קמא: ושם) קאמר פלפלין בחדא דסכינא חדא חדא שרי תרי תרי אסיר וכי תימא דיש חילוק בין פלפלין לתבלין זה אינו דבהדיא קאמר בתוספתא עלה דהכא פלפלין הרי הוא כתבלין וי"ל דהתם מיירי בשבת ותדע דשמעתא דהתם מיירי בשבת (א) דאם רוצה לומר בי"ט היה לו לפרש *כדפירש ר"ח והכא מיירי בי"ט וא"כ שרי כדרכו ואפי' במדוך של אבן אבל מלח של ים צריך שינוי לדוך אותו גרעין גרעין אבל *שליכייוג"ש אין צריך שנוי הואיל והוא עשוי בידי אדם:

איכא בינייהו דידע מ' בעי לבשולי · דללישנא קמא בעי שנוי וללישנא בתרא לא בעי שנוי אי נמי בהאי שאינו מפיג טעמו ולא ידע דללישנא בתרא צריך שנוי וללישנא קמא לא צריך שנוי ופסק ר"י שיש לאסור בכל ענין דאזלינן לחומרא אע"ג דבשל סופרים הלך אחר המיקל הואיל ולכל אחד ואחד יש קולא וחומרא מכל צד עבדינן לחומרא ומיהו שומין מותר לתקנם בי"ט בלא שנוי מפני שמתקלקלין ביותר אם יעשה אותן מערב יו"ט ועוד דאמרינן *דרוח רעה שורה עליהן כשנשתהין בלילה ומיהו מהאי פיסקא לא נפיק לן מידי דהא קי"ל כשמואל בסמוך דכל הנדוכין נדוכין כדרכן וכדתניא דמייתי בר ממלח שצרי' אצלויי דרך שנוי מעט וכן פסק רב אלפס דהואיל (ה) ואזלי וגרסי אמוראי אליבא דהאי ברייתא אע"ג דבמתני' פליגא עלה קיימא לן כברייתא וכן פסק רב יהודאי גאון בהלכות פסוקות וכן יש מנהג הלכה למעשה דהך מלתא תליא באשלי רברבי ומ"מ אסור לטחון פלפלין ברחים שלהם משום דמחזי כעובדא דחול כשטוחנין ברחים שקורין מוליני"ט בלע"ז כדאיתא בפ"ב (דף כג.) אבל במדוך של אבן מותר לדוכן בלא שנוי ואף *לפירוש התוספות דאזלינן לחומרא מכל מקום שמא דפלפלין מותרין היכא דלא ידע מאי קדרה בעי לבשולי לפי שהן מפיגין טעמן ופלפלין נמי מפיג טעמן מדלא קאמר איכא בינייהו פלפלין אבל לפי מה שפירש בשם הגדולים דקי"ל דכל הנדוכין נדוכין כדרכן יש להתיר אפי' כי ידע מאי קדרה בעי לבשולי ואפילו לא מפיג טעמו והמחמיר לדוכן מעי"ט הרבה ביחד יתברך באלהים ובשם המיוחד:

בכל דבר ס"ד · פי' ואפילו בדבר שאין ניטל בשבת כגון סיכי זיירי ומזורי *דמודי בהו ר' שמעון אלא אימא לכל דבר ואפילו לקדרה ואם תאמר ואכתי מאי מייתי דילמא לעולם בעי שנוי וי"ל כדפ"ה דשיטת התלמוד כך היא דדומיא דלא נחלקו קאמר דנחלקו וכי היכי דלא נחלקו על התבלין ומלח עמהן שנדוכין כדרכן ביחד בלא שנוי דומיא דהכי נחלקו בית שמאי וב"ה על מלח בפני עצמה לדוכה כדרכה בלא שנוי:

תרתי · כלומר למה לי למימר תרתי דסתרי אהדדי אין עושין טיסני הא חלקא ודייסא שפיר דמי דאין טרחא מרובה והדר תני אין כותשין כלל כדפ"ה: כי תניא נמי במתניתא במכתשת גדולה תניא · פירוש (ו) והשתא נימא דתרתי קאמר והכי קאמר אין עושין טיסני כלל אפי' במכתשת קטנה ואין כותשין שאר דברים בגדולה אבל בקטנה כותשין הכל חוץ מטיסני משום דהאי דליכא רק לתבלין הוי כתישה כלאחר יד:

קטו א מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה ט"ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקי סעיף א:

קטז ב ג ד מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקד סעיף א:

[ודלא כדפירש' רבינו חננאל בנ"ל ועי' בתוס' שבת קמא. ד"ה בני]

ס"א שלנו

[שבת קנג.]

רבינו חננאל

על שאר אצבעותיו שפיר דמי ור' אלעזר אומר מנפח בידו אחת ובכל כחו: מתני' בש"א תבלין נידוכין במדוך של עץ כו' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכתא כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפילו מלח דקיי"ל כר' מאיר דאמר לא נחלקו על כל הנידוכין דנידוכין כדרכן ומלח עמהן לא נחלקו אלא לדוך המלח בפני עצמן שבש"א בפך ובעץ הפרור לצלי אבל לא לקדירה ובה"א נידוך בכל ולכל דבר ואפי' לקדירה א"ל רב לרב אחא אצלי ודוך כלומר עשה שנוי המה אסיתא על צדה ודוך רב ששת שמע קל בוכנא דהוה ציל קליה ואמר כיון דציל קליה לא אצלו ודכו ותבלין מנבח קליהו והאי לא מנבח קליה לאו מביתי הוא: ת"ר אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת תרתי קתני אין עושין טיסני אבל במכתשת כותשין והדר תני אין כותשין במכתשת קשיין אהדדי ופרקינן הכי קתני אין עושין טיסני מ"ט לפי שאין כותשין במכתשת ופריק רבא ואמר הא דתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה לדידן אבל לבני א"י אפילו במכתשת קטנה לא כדתניא אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה רב אחא · נ"ב ס"א א"ל רב לרב אחא כגירסת כי דייכת כו': (ב) רש"י ד"ה מדוך הוא בוכנא ומכין בו במדוכה כדרכו: (ג) ד"ה דהוה צליל קליה ואינו מכה בהשמטה באלכסון: (ד) ד"ה נבוחי מנבח כשהגרעינין משתברין נשמע קולן כצ"ל: (ה) תוס' ד"ה איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי וכו' רב אלפס הואיל דשקלו וטרו אמוראי אליבא וכו': (ו) ד"ה כי תניא וכו' והשתא ניחא דתרתי:

הגהות מהר"ב לנרא

א] תוס' ד"ה בית הלל וכו' דאם ר"ל בי"ט היה לו לפרש כדפירש ר"ח · נתהפכו התיבות וצ"ל דאם ר"ל ביו"ט כדפירש ר"ח היה לו לפרש:

עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה יג סמג לאוין ע"ה טוש"ע א"ח סימן תקי סעיף ג:

קיח ב ג מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הלכה טו טוש"ע א"ח סימן תקי סעיף ב:

קיט ד מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקטו סעיף א:

קכ ה ו ז מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ב:

קכא ח טוש"ע שם סעיף ג:

קכב ט מיי' שם הלכה ז:

ב"ו שם ע"ש

דאפילו טלטול יהיה אסור כצ"ל

קכג י כ מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה יב סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סימן שא סעיף א:

[וקאמר]

וה"ג מפני מה אמרו וילון אסור כצ"ל

וא"כ היאך אמרו מפני מה אמרו כו' כ"ה בחלופי גרסאות

רבא אמר "לא קשיא *הא לן והא להו רב פפי אקלע לבי מר שמואל אייתי ליה דייסא ולא אכל ודלמא במכתשת קטנה עבדוה דחזייה דהוה דייק טפי ודלמא מאתמול עבדוה דחזייה דהוה קליף צהריה ואי בעית אימא שאני בי מר שמואל דאיכא פריצותא דעבדי: **מתני'** *הבורר קטניות ביום טוב בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל ובית הלל אומרים "בורר כדרכו בחיקו *בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה רבן גמליאל אומר אף מדיח ושולה: **גמ'** *תניא אמר *רבן גמליאל "בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי לא צריכא *דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא: רבן גמליאל אומר אף מדיח ושולה: תניא *אמר רבי אלעזר בר' צדוק כך היה מנהגן של בית ר"ג שהיו מביאין דלי מלא עדשים ומציפין עליו מים ונמצא אוכל למטה ופסולת למעלה והתניא איפכא לא קשיא הא בעפרא הא בגילי: **מתני'** בית שמאי אומרים אין משלחין ביום טוב אלא מנות ובה"א "משלחין בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין משלחין יינות שמנים וסלתות *וקטניות אבל לא תבואה ורבי שמעון מתיר בתבואה: **גמ'** תני רב יחיאל "ובלבד שלא יעשנו בשורה "תנא אין שורה פחותה משלשה בני אדם בעי רב אשי "תלתא גברי ותלתא מיני מאי תיקו: רבי שמעון מתיר בתבואה: תניא *רבי שמעון מתיר בתבואה כגון חטין לעשות מהן לודיות שעורים ליתן לפני בהמתו עדשים לעשות מהן רסיסין: **מתני'** *"משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין ואע"פ שיש בהן כלאים *והן לצורך המועד אבל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו תפור ר' יהודה אומר אף לא מנעל לבן מפני שצריך אומן "זה הכלל כל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו: **גמ'** בשלמא תפורין חזו למלבוש שאין תפורין נמי חזו לכסויי אלא °כלאים למאי חזו וכי תימא חזו למימך תותיה *והתניא °לא יעלה עליך "אבל אתה יכול להציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך לו נימא על בשרו וכ"ת דמפסיק מידי ביני ביני והאמר ר' שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי אמר ר' יוסי בן שאול אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלים "אפי' עשר מצעות זו על גבי זו וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהם (*משום שנאמר לא יעלה עליך) אלא בוילון והאמר עולא מפני מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו אלא

ירושלמי ליתא בקנון · ירושלמי ליתא וקטני'

תורה אור: ויקרא יט

רש"י

רבא אמר · לעולם מה טעם קאמר ובקטנה נמי קאי וקאמר אין כותשין כלל ודרמינן עלה אבל כותשין כו': הא לן · דלית לן עבדי דמזלזלי: הא להו · דאית להו עבדי דמזלזלי ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו: קליף צהריה · טוהר מראיתו היה קלוף ולבן: **מתני'** מדיח · במים: ושולה · מפרש בגמרא שולה הפסולת שצף למעלה כמו משולה בחביות (ע"ז דף נו.) דהיינו נמי שנוטל חרצנים הצפים ע"פ החביות: **גמ'** בד"א · דשרו ב"ה ליטול פסולת ממש ולהשליך: מי איכא מאן דשרי · ואפי' לטלטלו והא בטילי ליה מיעוטא לגבי רובא והוה ליה ככוליה פסולת ולא חזי: דנפיש בטרחא · שישנו דק והכי קאמר בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת הוא דקא אמרי ב"ה נוטל פסולת דמעוטי בטרחא עדיף אבל אם טורח הפסולת מרובה על של האוכל דברי הכל כו': ומציפין עליו מים · ונותנים בו מים עד שצפים על האוכל: איפכא · אוכל למעלה ופסולת למטה: עפרא · למטה מן האוכל: גילי · קש למעלה מן האוכל: **מתני'** אין משלחין · דורון איש לרעהו: אלא מנות · דבר המוכן ואינו עשוי להניחו למחר כגון חתיכות בשר חתוכות לפני האורחים וכן דגים: אבל לא את התבואה · שאינה ראויה היום שאין טוחנים ביום טוב שהיה לו לטחון מאתמול ולא תפיג טעמה: ורבי שמעון מתיר בתבואה · שמא יבשלם בקדרה ויכתשם במכתשת קטנה: **גמ'** שלא יעשנו בשורה · לא ישלח הדורון ע"י אנשים הרבה דאוושא מלתא ונראים כמוליכים למכור בשוק: תלתא גברי · שלוחים עם תלתא מיני: מאי · מי אזלינן בתר כל מין ומין ושרי כי היכא דיכול לשלוח איש אחד עם כל מין זה בלא זה השתא נמי שרי או דלמא השתא מיהא אוושא מלתא: לודיות · מאכל חטין: רסיסין · מאכל העשוי מן העדשים: **מתני'** משלחין כלים · בגדים: והן לצורך המועד · ובגמרא מפרש למאי חזו: אבל לא סנדל · של עץ מלופה עור ומסמרות קבועין בו שגזרו חכמים עליו שלא לנעלו בשבת וביום טוב משום מעשה שהיה שנהרגו הרוגים בשבת על ידיו במסכת שבת (דף ס.): ולא מנעל שאינו תפור · דלא חזי למידי: אף לא מנעל לבן · שלא היה דרכו לנעלו: שצריך אומן · להשחירו: שנאותין · מתקשטין: **גמ'** למימך · לכפול: שמא תכרך לו נימא · ויש נימים גדולים וגסים כגון של לופקרין שקורין קו"ט ומחממת במקומה ועובר משום לא תלבש שעטנז א"נ נימא בעלמא כיון דעיקר הבגד מהנהו ומחממו מלמטה הויא לה הא לבישה דאית בה הנאה: דמפסיק מידי · שנותן בגד אחר ביניהם: אסור לישן עליהם · מדרבנן: בוילון · שראוי לפרסו כנגד הפתח: מפני מה אמרו וילון טמא · מקבל טומאה ולא עשאוהו כא' ממחיצות הבית שאינן מקבלות טומאה: מפני שהשמש מתחמם כנגדו · מתעטף בוילון לפיכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחממים כנגדו אסור לעשותו כלאים: בקשין

תוספות

רבא אמר · לעולם מה טעם קאמר ושום כתישה לא שריא ואפילו בקטנה ומיירי להו לבני א"י שיש להם עבדים שמזלזלים בדבר כך פירש הקונטרס:

הבורר קטניות ביו"ט בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל · ולאו היינו ברירה וכו' ותימה דבמסכת שבת (דף קלח.) קאמר מה דרכו של בורר נוטל האוכל ומניח הפסולת והכא משמע שאין ברירה בכך דקרי ליה שנוי וי"ל דהתם ה"פ נוטל האוכל עצמו ומניח הפסולת פירוש יזרוק אותו ומכל מקום פסולת מתוך האוכל הוי ברירה אי נמי התם שהפסולת מרובה על האוכל ואז ודאי הוי אוכל מתוך הפסולת דרך ברירה אבל הכא מיירי שהאוכל מרובה על הפסולת דאז הוי פסולת מתוך האוכל דרך ברירה ובגמ' דפריך דפסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי פי' אפי' בטלטול יהא אסור היה יכול להקשות דזהו דרך בורר אלא דעדיפא נניה פריך *דאפילו טלטול יהא אסור דבטל מעוטא לגבי רובא והוי ככוליה פסולת:

מפני מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו · וא"ת והא בפרכת המשכן אמר בפרק גיד הנשה (חולין דף צ: ושם) דמקבל טומאה (*וקאמר) ושלש מאות כהנים וכו' ואף על גב דהאי טעמא לא שייך בהו ויש לומר דשאני פרכת הואיל דמיקפלי עליה דארון הוי הוא אהל ומטמא במת ומ"מ קשה דהיאך מטמאה בולד הטומאה דאמר במסכת שקלים (דף יג:) פרכת שנטמאה בולד הטומאה ומיירי במשקה דזב וזבה דאי לאו הכי לא מטמו כלי וי"ל כיון שנעשה אהל יש להם תורת כלי ומטמאים אף בולד הטומאה ועוד אומר הר"ר שמואל מאייבר"א כשהיו נושאים הפרכת ממקום למקום נותן הכלים לתוכה א"כ יש תורת כלי עליהם ובה"ג *גרס וילון אסור ויש לפרש אסור לעשותו מכלאים מפני שהשמש מתחמם כנגדו ול"נ דלא אשכחנא בשום מקום לא בברייתא ולא במשנה דיהא אסור וילון מכלאים *בשלמא טומאה אשכחנא כדתנן סדין שהיה טמא מדרס ועשאו וילון טהור מן המדרס אבל טמא מגע · (כלים פרק כ"ז מ"ט):

מסורת הש"ס

[ברכות נב: וש"נ] · שבת קטב. · רשב"ג כצ"ל · [ע' תוס' שבת קמב: סד"ה בז"ו] · [תוספתא פ"ה] · [תוספתא שם ע"ש] · [שבת ס:] · נ"ל ואע"פ שאין לצורך המועד וכן הובא במתני' בירושלמי (וע' בילקוט הגה"א לה"ה סימן תנ"ט ס"ק ס) · יומא סט. תמיד כז: · [ליתא ביומא ובתמיד]

גליון הש"ס

גמרא כלאים למאי חזו · ע' יבמות דף ד ע"א תוספות ד"ה דכתיב:

רבינו חננאל

רב פפי לא אכל דייסא בבית מר שמואל משום פריצותא דעבדי: מתני' הבורר קטניות ביום טוב · עד בה"א בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי אבל לא בטבלא כו' · תניא רשב"ג מחלוקה בשהאוכל מרובה על הפסולת בזה בה"א בורר כדרכו אבל אם הפסולת מרובה על האוכל כגון דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא פי' פסולת כגון אבנים דקות והאוכל נסים אחד מן האוכל כנגד שנים מן הפסולת דברי הכל בזה בורר תוטל האוכל ומניח הפסולת במקומו ר"ג אומר אף מדיח ושולה · וכך היו נוהגין מביאין דלי מלא עדשים ומציפין עליו מים אם הפסולת כגון תבן וכיוצא בו נמצא הפסולת צפה והאוכל למטה · ואם הוא עפר נמצא האוכל למעלה והעפר למטה: ירושלמי הבורר והטוחן ומרקיד בשבת נסקל ביו"ט סופג הארבעים והתנינן בורר כדרכו [ואוכל] ובתמחוי ההיא דר"ג היא דתני אף מדיח ושולה והתני שבית ר"ג שוחקין פלפלין ברחים שלהן מותר לשחוק ואסור לבור: [מתני'] בה"א משלחין ביו"ט בהמה וחיה ועוף *) ושוחטין ייננות שמנים וסלתות וקטנית אבל לא תבואה תני ובלבד שלא יעשה בשורה ואין שורה פחותה מג' בני אדם · בעי רב אשי תלתא גברי בתלתא מיני מאי תיקו · תניא ר' שמעון מתיר בתבואה **) של חטין לעשות מהן עססיות שעירין לעשות מהן רסיסין: מתני' משלחין כלים בין תפורין כו' · ואמרינן תפורין חזו למלבוש שאין תפורין נמי חזו לכסויי אלא כלאים למאי חזו וכי תימא חזו להצניען ולישן עליהן · והתניא לא יעלה עליך אבל מותר להצניעו מתחתיו · אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא מיכרך לן נימא על בשרו וכי תימא דמפסיק מצע אחר בינו ובין מצע של כלאים והאמרינן אפילו עשר מצעות זו ע"ג זו וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהם · אלא הכלאים שהתירו לשלחו ביו"ט הוא וילון פי' פרוכת · ואקשינן וכי מותר להשתמש בוילון של כלאים · והאמר עולא וילון טמא מפני שהשמש

*) נ"ל בין חיין בין שחוטין. **) כ"ה בתוספתא חטין לעשות מהן עססיות אבל בשעורים איתא שם כגי' דילן בגמרא ליתן לפני בהמתו ואולי דרבינו היה לו גירסא אחרת.

גמרא

אלא *בקשין וכי הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע *האי נמטא גמדא דנרש שריא אמר רב פפא ערדלין אין בהן משום כלאים אמר רבא הני צררי דפשיטי אין בהם משום כלאים דבזרני יש בהם משום כלאים רב אשי אמר [ג]אחד זה ואחד זה אין בהן משום כלאים לפי שאין דרך חמום בכך: אבל לא סנדל המסומר: סנדל המסומר מ"ט לא משום מעשה שהיה אמר אביי [ו]סנדל המסומר אסור לנעלו ומותר לטלטלו אסור לנעלו משום מעשה שהיה ומותר לטלטלו מדקתני אין משלחין דאי ס"ד אסור לטלטלו השתא לטלטולי אסור משלחין מבעיא: ולא מנעל שאינו תפור: פשיטא לא נצרכא דאע"ג דנקיט בסיכי: ר' יהודה אומר אף לא מנעל לבן: תניא **ר' יהודה מתיר בשחור ואוסר בלבן מפני שצריך ביצת הגיר ר' יוסי אוסר בשחור מפני שצריך לצחצחו ולא פליגי *מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דמר בשרא לתחת באתריה דמר בשרא לעיל: זה הכלל כל שנאותין בו ביום טוב: רב ששת [ד]שרא להו לרבנן לשדורי תפלין ביומא טבא אמר ליה אביי והא אנן תנן כל שנאותין בו ביום טוב משלחין אותו הכי קאמר [ה]כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביום טוב אמר אביי תפלין הואיל ואתו לידן נימא בהו מילתא [ו]היה בא בדרך ותפלין בראשו ושקעה עליו חמה מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו היה יושב בבית המדרש ותפלין בראשו וקדש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו מתיב רב הונא בריה דרב איקא היה בא בדרך ותפלין בראשו וקדש עליו היום מניח ידו עליהו עד שמגיע לבית הסמוך לחומה היה יושב בבית המדרש וקדש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לבית הסמוך לבית המדרש [ז]לא קשיא הא דמנטרא הא דלא מנטרא אי דלא מנטרא מאי איריא בראשו אפילו מחתן בארעא נמי דהא תנן *[ח]המוצא תפלין מכניסן זוג זוג לא קשיא הא *דמנטרא מחמת גנבי ומחמת כלבי הא דמנטרא מחמת כלבי ולא מנטרא מחמת גנבי מהו דתימא *רוב לסטים ישראל נינהו ולא מזלזלי בהו קמ"ל:

הדרן עלך ביצה

רש"י

בקשין · בגדים קשין שאין מחממים מותר לישב עליהן: נמטא · בגד שקורין פלטר"א בלע"ז: גמדא · קשה כמו גמוד מסאני (פסחים דף קיא.) דבר שהוא כווץ נעשה קשה: דנרש · מקום: שריא · לישיבה שאינו מחמם: ערדלין · ראיתי בתשו' הגאונים שרגילין ללבשן תחת מנעליהן (*ותולים) עליהם עור של תישים מעובדין תחת קרקעיתן וכנגד העקב של רגל יש עושין אותן של צמר וקורין אותן (א) נמטי: אין בהם משום כלאים · דקשין הן: צררי דפשיטי אין בהן משום כלאים · בגד כלאים שצרורין בו מעות מותר לתתן בחיקו שהמעות מקשין אותו ואינו מחמם: דבזרני · שצרור בהם זרעים: יש בהם משום כלאים · ואסור לתתן בתוך חיקו: אסור לנעלו ביו"ט: ומותר לטלטלו · דכלי הוא: מעשה שהיה · במסכת שבת פרק במה אשה יוצאה (דף ס.): בסיכי · יתדות קטנות של עץ וי"א תופר שתי תפירות באמצעו ושתים בראשו ושתים בעקבו: ביצת הגיר · גיר מין קרקע המשחיר · ביצת כל דבר הגלום ונעשה עב קרוי ביצת מטוג"ש בלע"ז: לצחצחו · להחליקו כדמפרש לקמיה שבמקומו היו הופכים מקום בשר מבחוץ ומקום שער מבפנים ודרך מקום בשר להיות בו מרטים וקליפות קליפות: באתריה דר' יהודה בשרא לתחת · לפנים הלכך א"צ לצחצחו: והאנן תנן כו' · ותפילין אין נאותין בהן ביו"ט כדאמר בעירובין (דף צו.) יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות: כל שנאותים בו בחול · שהוא מתוקן כל צרכו: משלחין אותו ביום טוב · דהאי ביום טוב דקתני מתני' לאו אנאותין דלקמיה קאי אלא אמשלחין דבתריה ולאתויי תפילין אתא דאי נמי מנח להו ביו"ט ליכא אסורא ומיהו סנדל המסומר לא דלא לימנו מדשרו רבנן לשלחו ש"מ מותר לנעלו: היה בא בדרך · בע"ש: מניח ידו עליהם · שלא יראוס וחכמים התירו לו להכניסם לעיר דרך מלבוש דהוי העברה כלאחר יד ומשום בזיון: בבהמ"ד · בשדה היה ואינו משתמר: לבית הסמוך לחומה · משנכנס לעיר יתנס בבית הראשון ולא יוליכם עד ביתו: הא דמנטרא · באותו בית הסמוך לבהמ"ד אם נשמרים הם בו יתנם שם: מאי איריא בראשו · שכבר היה מלובש בהן מבעוד יום דקא נקיט אביי: אפי' מחתן בארעא נמי · אפילו לאחר שקדש היום מצאן מונחים בקרקע התירו לו חכמים להניחן בראשו ולהצניען: המוצא גרס ולא גרסינן המוציא: המוצא תפילין · בשבת בשדה: מכניסן · לעיר: זוג זוג · נותן בראשו אחד ואחד בזרועו כדרך הנחתן בחול ומכניסן ותוזר והולך ולובש זוג אחר ומכניסן · תפילין של ראש ושל זרוע קרי זוג זוג: ולא מנטרא מחמת גנבי · ואשמעינן אביי דהואיל ולא מנטרא מחמת גנבי מאחר שהן בראשו יוליכם עד ביתו אבל אם מצאן שם במקום שהן נשמרין מן הכלבים לא יזיזם ממקומן:

תוספות

אלא בקשין · משמע הכא דבדבר קשה אין בו משום כלאים וכן משמע ביומא (דף סט. ושם) דקאמר שהכהנים היו מקפלים בגדיהם תחת ראשיהם ופריך הא קא מהנו מכלאים וכו' וכללא דסוגיא איתא התם כדאיתא הכא ואמר רב אשי שאני בגדי כהונה דקשין הן ותימה דאמר בערכין (דף ג:) הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא משום דכהנים הן יהיו פטורים ומשני מהו דתימא הואיל וכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך אימא כל שישנו בלא תלבש שעטנז ישנו בכלל גדילים תעשה לך והני כהני הואיל ואשתרו כלאים לגבייהו אימא לא לחייבו בציצית קמ"ל דכהנים חייבין והשתא תימה מאי קאמר הואיל ואשתרו כלאים לגבייהו דשאני בגדיהם שהיו קשין לכ"ע דדוקא להציע תחתיהם דהואיל דרכים ליכא אלא איסור דרבנן להציע בקשין לא גזור ומייתי כי ההיא וכו' נמטא גמדא דנרש שריא גמדא שמתקשה מותר להציע תחתיו כן פרש"י אבל רכים אסורים כדאמר התם דלבדין אסורין מפני שהן שוע ול"נ דשריא משמע אפי' ללבוש ויש לומר דה"ג דשריא אפילו ללבוש ואם תאמר מאי מייתי מהא גמדא דנרש וכו' והא פירש דקשין מותרין דוקא להציע תחתיו אבל ללבוש אסורין וי"ל דגבי [*בגדי כהונה] מיירי שהוא שוע טווי ונוז ואז יש בו איסור כלאים מדאורייתא וכיון שהן אסורין מן התורה א"כ אפילו קשין אסורין בלבישה ובהעלאה אבל גמדא אינו אלא דרבנן כדאמרינן בנדה (דף סא: ושם) דמדאורייתא בעינן שיהא שוע טווי ונוז והא דקאמר הלבדים אסורים מיירי דוקא דרבנן וכיון דרכים ליכא אסורא אלא דרבנן אפי' בלבישה בקשין לא גזור והאי פורפויינטי"ש שקורין באשכנז דמזיל"ש שאנו לובשים דפעמים שיש בהן צמר יש לומר הואיל ואם עושין קרע קטן מוליאין אותו דרך הקריעה דהך מסרך סריך לחבירו שרי אבל אם היו משימין בהן חתיכות קטנות של בגד צמר ודאי (ב) שיהא אסור:

הכי קאמר כל שנאותין בחול וכו' · ואתי לאתויי תפלין דמשלחין אותן דהא אפילו אם מניח אותן ליכא אסורא אבל לא תני לאתויי סנדל המסומר דודאי יהא אסור לשלחו דאי שרית לשלחו אתי לנעלו דאיכא איסורא בדבר זה *) אבל תפלין *(נהי דשבת ויום טוב לאו זמן תפילין הן) מכל מקום ליכא איסורא *להניחן:

היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו חמה וכו' או יושב בבית המדרש וכו' · פרש"י דתרווייהו מיירי בערב שבת דשבת לאו זמן תפילין וכי בא בדרך ושקעה עליו חמה התירו לו להביאם לעיר הואיל ומביאם כלאחר יד ולפ"ז קשה דא"כ אמאי נקט גבי בא בדרך ושקעה ולגבי יושב בבית המדרש וקדש היום כיון דטעמא דתרווייהו שוין אמאי שני בלישניה לכ"ג ובא בדרך ושקעה מיירי בחול והואיל ושקעה חמה יש לו לסלקן וקמ"ל דלילה לאו זמן תפילין הוא ואם תאמר אי מיירי בחול אמאי אינו מביא אותם בידו וי"ל דלמא משתלפי ליה מידיה והיא דיושב בבית המדרש נקט וקדש היום דבע"ש מיירי וקמ"ל דשבת לאו זמן תפילין הוא:

*)[וע"ע תוס' שבת ס. ד"ה לא בסנדל]

הדרן עלך ביצה

עין משפט נר מצוה

קכד א מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה יג סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' שא סעיף א:

קכה ב מיי' שם הלכה יד וסמג שם טוש"ע שם סעיף יד:

קכו ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ב [לא מצאתי ברמב"ם דאסור לנעלו ועי' תוס' ד"ה סנדל]

קכז ד ה מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הל' ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקטו סעיף ג:

קכח ו ז מיי' פי"ט מהלכות שבת הל' כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רכו סעיף י [רב אלפס הל' תפלין דף עד: וברא"ש שם סימן יז ועירובין פ"י דף קכב. וברא"ש שם סימן ב]:

קכט ח מיי' שם הלכה כג וסמג שם טוש"ע שם סימן שא סעיף מג:

פ"א הא דמנטרא מחמת גנבי ומחמת כלבי והא דמנטרא מחמת כלבי ולא מחמת גנבי [מהר"ם]

[וממוך דברי התוס' ד"ה כל שנאותין וכו' תרא"ה באינו מוהק וכתב פ"ו פי' יין נ"ש]

רבינו חננאל

שהשמש מתחמם כנגדו ופרקינן אלא הא כלאים ששנינו שמותר לשלחם ביו"ט מצעות קשות הן וכדרב הונא דאמר נמטא דנרש שריא · פי' הלבדין שעושין בנרש · אע"פ שהן כלאים מותר להשתמש בהן מפני שהן הזקים · ואין נימא נמשכת מהן: וסוגיין ערדלין וצררי דפשיטי ודבזרני אין בהן משום כלאים לפי שאין דרך חימום בכך · אמר אביי סנדל המסומר אסור לנעלו משום מעשה שהיה ומפורש בשבת בפרק במה אשה ומותר לטלטלו מדתנינן אין משלחין אותו ביו"ט דאי ס"ד אסור לטלטלו שלוחי מיבעי לטיפר · ולא מנעל שאינו תפור אע"ג דנקיט בסיכיה פי' תפוש ביתדות · תניא ר' יהודה אוסר (לנ"מ שלו שליחי מבעי"א) במנעל לבן כמנהג מקומו מפני שצריך ביצת הגיר ור' יוסי אוסר במנעל שחור כמנהג מקומו שהיו מצחצחין אותו באתריה דר' יוסי *) (בדבשהין) במקום השיער ואין צריך אלא צחצוח בלבד ובאתריה דר' יהודה בדבשרא וצריך ביצת הגיר ללבנו: ירושלמי תני אין מפרקין את המנעל מן האימום ביו"ם אבל מפרקין בחולו של מועד מהו להעמיד חלב אם אתה אומר אף הוא חולב ומעמיד מיו"ם לחול · תני ר' חלפתא בן שאול תכשיטין אסור לשלחן עד כדין תכשיטין של זהב ואפילו תכשיטין של כסף · **) א"ר חזקיה סליין דקיקין הוון מתרבין ברתיה דרבי ירמיה אתא שאול לר' זעירא א"ל לא תיאסר ולא תשתרי זה הכלל כל שנאותין משלחין אותו ביו"ם רב ששת שרא להו לרבנן לשדורי להדדי תפלין ביו"ם ואמר כך פי' המשנה כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביו"ם · אמר אביי היה בא בדרך ותפלין בראשו ושקעה חמה מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו · היה יושב במדרש ותפלין בראשו וקידש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו מיתיבי היה בא בדרך ותפלין בראשו וקדש עליו [היום] מניח ידו עליהן עד שמגיע לבית הסמוך לחומה היה יושב במדרש ותפלין בראשו וקידש עליו היום [מניח ידו עליהן] עד שמגיע לבית הסמוך לבית המדרש · ופרקינן לא קשיא הא דתני עד שמגיע לבית הסמוך לחומה ולבית הסמוך לבית המדרש מקום שמשתמרין מחמת גנבי וכ"ש מפני כלבים · והא דאמר אביי עד שמגיע לביתו בשאין שם בית סמוך לבית המדרש אלא מקום שהוא בית שימור מפני הכלבים · אבל מפני הגנבים לא מהו דתימא גנבי גופייהו לא מזלזלי בתפלי יניחם לשם קמ"ל דלא: הדרן עלך ביצה שנולדה ביום טוב

*) בערוך ערך גר י"ב איתא באתריה דר"י בר ביסרא לתחת וכלפי שיער לחוץ וסוי תלק ביוצגו ואינו צריך לגלות באתריה דרבי יוסי בר ביסרא לעיל ולא הוי חלקו וצריך לגלחתו. **) בירושלמי איתא אמרין נסב ר' ירמיה אסור ואמרין משמיה דר' ירמיה מותר א"ר חזקי' אנא וכו' סליין דקיקין וכו'.

מסורת הש"ס

[ע' תוס' שבת ס. ד"ה לא בסנדל]

[פסחים ג. וש"נ]

[עירובין צז.]

[פסחים קיב.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ערדלין וכו' וקורין אותן: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' ודאי אסור: [illegible]

גליון הש"ס

גמרא רבי יהודה מתיר בשחור. עיין בב"ק דף נט ע"ב תוס' ד"ה [illegible]

א א מיי' פ"ו מהלכות יו"ט הלכה א סמג לאוין ע"ה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף א:

ב ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם ס"ב:

ג ג מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף טו:

ד ד מיי' שם הלכה א:

ה ה מיי' שם הלכה יט סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקכט סעיף א:

ו ו טוש"ע שם סימן תקכז סעיף ז

יום טוב ״שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחלה מיום טוב לשבת אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותיר הותיר לשבת ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת בית שמאי אומרים שני תבשילין ובית הלל אומרים״ תבשיל אחד ושוין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין ״אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת: **גמ'** מנה"מ אמר שמואל דאמר קרא °זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ) זכרהו מאחר שבא להשכיחו מאי טעמא אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב רב אשי אמר ״כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת קל וחומר מיום טוב לחול תנן עושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת בשלמא לרב אשי דאמר כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת היינו דמערב יום טוב אין ביום טוב לא אלא לרבא מאי איריא מערב יום טוב אפילו ביום טוב נמי אין הכי נמי אלא גזרה שמא יפשע ותנא מייתי לה מהכא °את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו (שמות טז) מכאן אמר ר' *אלעזר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל מכאן סמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה ת"ר מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו בהלכות יום טוב יצתה כת ראשונה אמר הללו בעלי פטסין כת שניה אמר הללו בעלי חביות כת שלישית אמר הללו בעלי כדין כת רביעית אמר הללו בעלי לגינין כת חמישית אמר הללו בעלי כוסות התחילו כת ששית לצאת אמר הללו *בעלי מארה נתן עיניו בתלמידים התחילו פניהם משתנין אמר להם בני לא לכם אני אומר אלא להללו שיצאו *שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה בשעת פטירתן אמר להם °לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו (נחמיה ח) כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם אמר מר שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה והא שמחת יום טוב מצוה היא רבי אליעזר לטעמיה דאמר שמחת יום טוב רשות דתניא *רבי אליעזר אומר אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר' יהושע אומר ״חלקהו חציו לה' וחציו לכם אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר °עצרת לה' אלהיך (דברים טז) וכתוב אחד אומר °עצרת תהיה לכם (במדבר כט) הא כיצד רבי אליעזר סבר או כולו לה' או כולו לכם ורבי יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם מאי לאין נכון לו אמר רב חסדא למי שלא הניח עירובי תבשילין איכא דאמרי מי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין ״אבל מי שהיה לו להניח עירובי תבשילין ולא הניח פושע הוא מאי כי חדות ה' היא מעוזכם אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בר' שמעון אמר להם הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע ואמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בר' שמעון הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנאמר *°אדיר במרום ה' (תהלים צג) אי נמי אדרא כשמיה כדאמרי אינשי מאי אדרא דקיימא לדרי דרי תניא נמי הכי שדה שיש בה אדר אינה נגזלת ואינה נהמסת ופירותיה משתמרין תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה

כל

רש"י

יום טוב · לא יבשל בתחלה · להיות תחלת בשולו ועיקרו לשם שבת אלא לשם יו"ט יהא תחלת בשולו והמשויר יהא לשבת כדקתני ואזיל אבל מבשל הוא ליו"ט ובלא הערמה כדקתני לקמן: עושה תבשיל · לשם ערוב: וביצה שעליו · שהיו טחין ביצה על הדג כשצולין אותו: אכלו או שאבד · קודם שבשל כל צרכי שבת: סומך עליו · לבשל בשבילו: **גמ'** מנא הני מילי · לאו דוקא מקראי יליף דערובי תבשילין דרבנן והכי קא מבעיא ליה היכא אסמכוה רבנן: זכור · אין זכירה אלא בדבר המשתכח: זכרהו מאחר שבא להשכיחו · כשבא יו"ט בערב שבת קרוב שבת להשתכח מחמת יו"ט שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו והזהירך הכתוב לזכרו וכשמערב ערובי תבשילין נמצא שזוכרו שהרי אינו עושה אלא מחמת שבת: מ"ט · למה תקינו ערוב קרא ודאי לאו בערוב משתעי ולאו ערוב משתמע מניה ואסמכתא בעלמא הוא וכי אהא קרא לקדוש היום אתא כדתניא בפסחים (דף קו.) זכרהו על היין וערוב מדרבנן ומה ראו לתקן: אמר רבא כדי שיברור כו' · מתוך שמערב זוכר את השבת ואינו מכלה את הכל ליו"ט ובורר מנה לזה ומנה לזה: רב אשי אמר · לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יום טוב: כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת · אלא א"כ התחיל מבעוד יום דהיינו אלא כגומר והולך אבל אתחולי לא: ק"ו דמיום טוב לחול · לגמרי לא: בשלמא לרב אשי · דאמר לכבוד יו"ט תקנוהו כדי שיאמרו אסור להתחיל בשולי שבת ביו"ט היינו דמערב יו"ט הוצרך לעשותו: אלא לרבא · דאמר כדי שיברור: אפי' ביו"ט · יעשהו לפני סעודת יו"ט יש כאן זכירת שבת לברור מנותיו: שמא יפשע · ישכח ולא יערב משום דטריד: ותנא מייתי לה מהכא · כן דרך שיטת התלמוד כשמתחילין האמוראין להוציא טעם מן המקרא ויש תנא של ברייתא למד אותו ממקום אחר נקט הכי כלומר האמוראין למדוהו מכאן והתנא למד מכאן: את אשר תאפו אפו · הוה ליה למכתב היום אפו ובשלו אלא רמז הוא שיש לך יום שבי שאין אופין לצורך מחר: אלא על האפוי · בחמישי בשבת: אופין · פת: מבשלין · תבשיל: שהיה יושב ודורש · ביום טוב: יצתה כת ראשונה · לסעוד סעודת יום טוב והניחוהו דורש: בעלי פטסין · חביות גדולות היינו להם *בהגומלין ומסך משתאות לפיכך מהרו לצאת כלומר בעלי נפש הן ואינן יגעין לשמוע תורה: הללו בעלי מארה · שהיה בית המדרש מתוקן מהם וגנאי הדבר וקשה בעיניו: עד מתי הם יושבים ל"ג: התחילו פניהם משתנין · כסבורין שכועס על כת ששית מפני שאחרו לצאת וכ"ש עלינו: חיי שעה · סעודה: אכלו משמנים · מקרא הוא בספר עזרא עד כי חדות ה' היא מעוזכם: שלא היה לו להניח · כגון שאבדה לו אבדה מערב יו"ט ומחזר כל היום אחריה: חדות ה' · שמחה שאתם עושים בשביל הקב"ה הרי היא מעוזכם היא תעזור אתכם לשלם הקפותיכם ומלוותיכם שתלוו בשבילה: שיתקיימו לו נכסיו · שלא יהא אדם חומסן וגוזל שדות ממנו: יטע בהן אדר · אילן חשוב הוא יש לו שם למרחוק ואומרים פלוני יש לו אדר בשדהו ומתוך כך היא נקראת על שמו ואם הולך למדינת הים ובא אחר והחזיק בה יש לו עדים הרבה שהיתה שלו ואילו מכרה היה הקול יוצא להיות נקראת על שמו של שני: שנאמר אדיר במרום · כלומר שאדר לשון קיום וחוזק ולכך נקרא אדר: כשמיה · כשמו שמפרשין בני אדם את שמו: נהמסת · חמסן יהיב דמי* אלא שלוקח בכח ויש קול לדבר והיום או מחר מזמינו לבית דין: ופירותיה משתמרין · לא ידענא מאי היא ו"מ שנוטעין אותו על הגבולים ויש לו ענפים הרבה והוא לשדה לגדר ולי נראה שהוא מין עשב חשוב וזרעו מתערב עם הפירות ובשדה לבן קאמר ומשתמרת התבואה מן הכנימה והתולעים שריח אותו זרע מבריחן והורגן כדאמר בתומטין שמשמר התבואה במסכת שבת (דף נא.):

כל

תורה אור

תוספות

אי אוכל ושותה או יושב ושונה · ואע"ג דלעיל קאמר לתלמידיי אכלו משמנים ושתו ממתקים משום דסיים הדרשה הוא דהא בשאר ימים נמי היו אוכלים אחר הדרשה ומ"מ אמר להו אכלו משמנים ושתו ממתקים משום שמחת יום טוב: **לוו** עלי ואני פורע · והא דאמר (פסחים דף קי.*) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ה"מ כשאין * לו [א] לפרוע:

כל

רבינו חננאל

יו"ט שחל כו' לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת כו' · מנא לן שעושה תבשיל וסומך עליו לשבת אמר שמואל מדכתיב זכור את יום השבת כלומר זכרהו מקודם יום טוב שבא להשכיחו · ואמר רבא כיון שיודע כי מה צריך לבשל לשבת גם ע אף הוא מתכוין לברר מנה יפה לשבת שלא יבשל הכל ליו"ט. רב אשי אמר למה אין מבשלין מיו"ט לשבת אלא ע"י עירוב כדי שיאמרו אין א"פ מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט חול. ואקשינן עליה אי משום תאי לבה לי מעיו"ט אפילו ביו"ט נמי. ומשנינן אלא גזירה שמא יפשע ביו"ט ונמצא אופה ומבשל בלא עירובי תבשילין. ותנא כפריש טעמא דתניא מהכא את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו וגו' כלומר אם אפיתם מאתמול אפו גם עתה. וכן אם יש לכם כבר מבושל בשלו והאי אי אפשר לאוקמי בחול א"א מיו"ט לשבת ומפרש שאין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל. מיכן סמכו לעירובי תבשילין מן התורה. פי' בעלי פטסין דם בעלי חביות גדולות כלומר יש להן הרבה ומשכימין שיספק להם היין עד הערב בעלי לגינין פחות מן הכדים חבוטות פחות מן הלגין *) בת השפיות. אמר להן [הללו] בעלי מארה כלומר אין להם כלום לא קיימו שמחת יו"ט ולא מצות ביהמ"ד שכבר יצאו. ואסיקנא כל מי שהיה יכול להניח עירובי תבשילין ולא עירב פושע הוא מאי כי חדות ה' הוא מעוזכם. אמר הקב"ה לישראל לוו עלי ושמחו היום וקדשוהו והאמינו בי ואני פורע כלומר קיימו מצות הדת ה' שאמר הקב"ה ושמחת בחגך. והאמינו שאזמין לכם ברכה כמעשה ידיכם כדי שתפרעו מה שלקחתם בהלואה. וא"ר יוחנן הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנאמר אדיר במרום ה'. כלומר יעשה מהן צדקת תשובה לפני ה' במרום. כדכתיב אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף. וכפירוש נפרק השותפין במעשה דמינבז המלך שאמר אני גנזתי למעלה כלומר הצדקה שפרשתי לעניים הנה היא גנוזה לי למעלה במרום כדכתיב מלוה ה' חונן דל. איכא דאמרי אדרא כשמיה והוא מאילני סרק והיא גדול ומשלח פארות וענפים הרבה. ואם **) מסיין בו הכרם אין חיה יכולה ליכנס לתוכו ומשתמר לעולם. תני

כל

*) אולי צ"ל כתקוני כת ששית לצאת. **) ואם מקיים בו הכרם וכו' וכ"ה בערוך ערך אדר.

[קיב. קיג. ובשבת קיח.]

כלומר אא"כ יטול מן הצדקה אבל הכא מיירי שיש לו משכנות כדי לפרוע ואין לו מעות לכך אמר לוו עלי · רש"ל

[שבת י. לג: תענית כא.]

[לשון הערוך בערך אדר פירוש אדיר במרום ה' ויעשה מהן צדקה שהיא חשובה לפני ה' במרום כדכתיב אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף]

[צ"ל אליעזר וכ"מ בתוס' לקמן יז: ד"ה אמר רבא]

[הערוך בערך פט פי' בעלי מארה אין להם כלום לא קיימו שמחת יו"ט ולא מצות בית המדרש שכבר יצאו]

פסחים סח: ע"ש

[ב"ק סב.]

הגהות הגר"א

[א] תוספות ד"ה לוו · כשאין לו ממ' נגלה · כצ"ל:

ב' אין הלגלה ורבש

תורה אור

כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (א) ועד יום הכפורים חוץ א] מהוצאת שבתות והוצאת י"ט והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו א"ר אבהו מאי קראה °תקעו בחדש שופר (*בכסא) ליום חגנו *איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה וכתיב °כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מאי משמע דהאי חק לישנא דמזוני הוא דכתיב °ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה מר זוטרא אמר מהכא °הטריפני לחם חקי תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר °ברוך ה' יום יום תניא נמי הכי בית שמאי אומרים מחד שביך לשבתיך ובית הלל אומרים ברוך ה' יום יום *א"ר חמא ברבי חנינא הנותן מתנה לחברו אין צריך להודיעו שנאמר °ומשה לא ידע כי קרן עור פניו מיתיבי °לדעת כי אני ה' מקדשכם אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיע אותם מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו לא קשיא הא במתנה דעבידא לאגלויי הא במתנה דלא עבידא לאגלויי שבת נמי מתנה דעבידא לאגלויי מתן שכרה לא עבידא לאגלויי: אמר מר מכאן אמר רשב"ג הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו *מאי עביד ליה שייף ליה משחא ומלי ליה כוחלא והאידנא דחיישינן לכשפים מאי אמר רב פפא שייף ליה מאותו המין א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל מצות שנתן להם הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא חוץ משבת שנתן להם בצנעא שנאמר °ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם אי הכי לא לענשו נכרים עלה שבת אודועי אודעינהו מתן שכרה לא אודעינהו ואי בעית אימא מתן שכרה נמי אודעינהו נשמה יתירה לא אודעינהו *דאמר ר' שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו שנאמר °שבת וינפש כיון ששבת ווי אבדה נפש: עושה אדם תבשיל מערב יום טוב: אמר אביי *לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא מאי שנא פת דלא אילימא מידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא והא דייסא נמי דלא מלפתא דאמר ר' זירא *הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי מערבין בדייסא אלא מידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא ודייסא לא שכיחא איכא דאמרי אמר אביי לא שנו *אלא תבשיל אבל פת לא מאי טעמא אילימא דמידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא והא דייסא לא שכיחא ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי אין מערבין בדייסא אלא גמידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא ודייסא נמי לא מלפתא דאמר ר' זירא הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא תני ר' חייא געדשים שבשולי קדרה סומך עליהן משום ערובי תבשילין וה"מ דאית בהו כזית אמר רב יצחק בריה דרב יהודה דשמנונית שעל גבי הסכין גוררו וסומך עליו משום ערובי תבשילין והני מילי דאית בהו כזית אמר רב אסי אמר רב *הדגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים אמר רב יוסף ואם צלאן נכרי סומך עליהם משום ערובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסנא אסור פשיטא מהו דתימא הרסנא

רש"י

כל מזונותיו של אדם · כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיהא זון משם קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו ויש לו ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו: חוץ מהוצאת שבתות · אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומהיכן תבואהו אלא לפי מה שרגיל ממציאים לו לשעה או לאחר שעה: פוחתין לו · כלומר ממציאין לו שכר מועט: מאי קראה · שקוצבין מזונות בראש השנה: שהחדש מתכסה בו · שהלבנה מתכסה בו שאינה נראית לכל אדם אלא שחרית ליושבי מזרח וערבית ליושבי מערב כדאמר בר"ה (דף כ:) עשרים וארבע שעות מתכסה סיהרא: הוי אומר זה ר"ה · דאלו שאר י"ט כבר נתמלאה הלבנה במקצת ונראית בכל מקום: בכסא ליום חגנו · אבהדי קאי תקעו בחדוש הלבנה שופר כשהוא מתכסה ביום חגנו: ואוכל את הראשונה · נמצא אוכלה זו כדי שתהא היפה נאכלת בשבת דהויא לה אכילתה של הראשונה לכבוד שבת: לשם שמים · בוטח שתזדמן לו נאה לשבת: מחד שביך לשבתיך · מאחד בשבת שלך תן לבך לשבת הבאה: יום יום · יעמיס לנו את צרכינו ועזרתנו: אינו צריך להודיעו · לומר שלא יהא זה יושב ותוהה מהיכן בא אליו דבר זה: ומשה לא ידע · אלמא נתן לו הקב"ה קרון עור פנים ולא הודיעו: לדעת כי אני ה' וגו' · רישיה דקרא אך את שבתותי תשמורו ומאי לדעת רוצה אני שתודיעם מה מתנה חשובה אני מבקש ליתן להם: צריך להודיע את אמו · לעשות לו אות וסימן כאם יאכלנו קודם שיבא לאמו תראה את האות ותשאלנו מי עשה לך כך והוא יאמר פלוני וגם נתן לי פת ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם ותרבה אהבה ורעות בישראל: דעבידא לגלויי · כגון קרון פנים דמשה שהודיעוהו הרואין לא צריך הנותן להודיעו: ומלי ליה כוחלא · נותן כחול סביבות עיניו: לא (*נענשו) נכרים עלה · והא אמכהן* שחזר הקב"ה להעניסן על התורה ועל המצות דכתיב וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן (דברים לג) וכתיב אלוה מתימן יבא (חבקוק ג): נשמה יתירה · רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו: וינפש · דרשינן ליה אוי על הנפש שאבדה לה: לא שנו · דהוי ערוב: דמלפת · לפתן בעינן דמוכחא מלתא שעשוי לשבת: ופת לא מלפתא · הלכך לא מוכחא מלתא היא שהרי בכל יום יש לחם: שבשולי קדרה · שנשארו בלא מתוין: סומך עליהם · מערב יום טוב לשם ערוב ולא אמרינן לא חשיבי ובטלי: גוררו · מערב יום טוב: אין בהם משום בשולי נכרים · שגזרו חכמים בבשולי נכרים משום חתנות ועל שנאכל כמו שהוא חי לא גזרו על בשולו דכיון שנאכל כמו שהוא חי אינו בשול דלא אהני מידי ואלו נאכלין על ידי מלחן חיים: סומך ישראל עליהן · דהא סרו באכילה כסא דהרסנא · מטוגן בשומן קרבי דגים ובקמח: אסירי · דקמח אין נאכל כמו שהוא חי לפיכך יש בו משום בשולי נכרים: הרסנא

תוספות

כל מזונותיו של אדם קצובים כו' והוצאת בניו לתלמוד תורה · פרש"י הכל נפקי מקראי דלעיל מזונותיו דשבת כדאמר לוו עלי ואני פורע תורה דכתיב חדות וחדות היא תורה דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב (תהלים יט):

איזהו חג שהחדש מתכסה בו וכו' · פרש"י שהלבנה אינה נראית וקשה לפי' זה דהוה ליה למימר שהלבנה מתכסה לכך *פר"ת [פר"ח] מוזמן בו כלומר שרגיל לבא בו וכסא לשון זמן כמו ליום הכסא יבא ביתו (משלי ז) ורבינו משולם פירש מתכסה שלא היה שעיר של ר"ח קרב בו והקשה רבינו תם דבתוספתא *קאמר דקחשיב (*ל"ו) שעירים בשנה וקא חשיב י"ב שעירים דראשי חדשים ולא מנינו י"ב אם לא היה שעיר דר"ח דר"ה והשיב לו רבינו משולם דלא עלה על לבו לומר כן אלא היתה דעתו דלא מפרש קרא בהדיא של ראש חדש דראש השנה דכתיב בפינחס מלבד עולת החדש וחטאת לא הזכיר וי"מ מתכסה שאין מזכירין אותו במוסף דראש השנה ור"ת היה אומר אדרבה הואיל והיה קרב מזכירין אותו במוסף דראש השנה ותקן ר"ת לומר במוסף מלבד עולת החדש וגו' וכן תקן לומר שני שעירים כהלכתן וגו' שעיר אחד של ראש חדש ושעיר אחד של ר"ה*: אמר

רבינו חננאל

כל מזונותיו של אדם של כל השנה קצובין לו מראש השנה חוץ מהוצאת שבתות והוצאת ימים טובים ותוצאת בניו לת"ת שאם פיחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו ואמרינן מהאי קרא תקעו בחדש וגו' כי חק לישראל הוא והאי חק מזונותי הן כדכתיב הטריפני לחם חקי וכתיב ואכלו את חקם · שמאי הזקן היה אוכל כל ימיו לכבוד שבת · הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לשמים · ואומר ברוך ה' יום יום · תניא בש"א מחד שבא לשבתא · ובה"א ברוך ה' יום יום · הנותן מתנה לחבירו בלתא דעבידא לאיגלויי היא וא"צ להודיעו כדכתיב ומשה לא ידע כי קרן עור פניו ואע"ג דכתיב בשבת לדעת כי אני ה' מקדשכם משמע דהנותן צריך להודיעו משום דמתן שכרה לא עבידא לאיגלויי היא וכל מצוה נתנה בפרהסיא חוץ מן השבת שנתנה בצנעא שנאמר ביני ובין בני ישראל ואסיקנא השבת ומתן שכרה אודעינהו נשמה יתירה לא אודעינהו כדריש לקיש דאמר נשמה יתירה נתן הקב"ה באדם בע"ש שנאמר כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי כלומר כל שנבראו בעולם להתענג מהן נשמתן ביום השביעי נבראו ומתרווחות ומתגדלות בשבת וכיון ששבת וי אבדה נפש כלומר נתמעטה הנשמה. והנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו כלומר שייף לו מאותו המין. זו ששנינו ועושה תבשיל מעיו"ט לא שנו אלא תבשיל דבעינן מידי דמלפת אבל פת ודייסא לא דלא מלפת דא"ר זירא בבלאי טפשאי אכלי נהמי בנהמא כלומר הדייסא פת היא. תני ר' חייא ערשין שבשולי קדרה סומך עליו משום עירובי תבשילין והוא דאית ביה כזית ושמנונית שע"ג הסכין · אם יש בה כזית גוררה וסומך עליה משום עירובי תבשילין וכזית שאמרו בין לאחד בין למאה והאי דתנינן תבשיל וזה אפילו שלוק או צלי או מבושל ואפילו קוליים האספנין שנתן עליו חמין מעיו"ט ותחלתו וסופו אין לו שיעור · אוקימנא אין לו שיעור למטה פי' לא יהיה פחות מכזית אבל יש לו שיעור למעלה כלומר ביותר מכזית אפילו אלף ויותר אין לו שיאמר דיי · ואמרינן דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי נכרים כלומר מליחתם היא בישולם ותגברי לא בשל כלום כי כבר מבושלין הן וקיי"ל כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת וזה מפורש בפרק אין מעמידין וכן אם

נ"ל בכסה

[ברכות] ע"ש

תענית כז:

[לעיל]

[צ"ו כ: ע"ב]

נדרים מט:

ע"ז לח.

שב ז י:

הגהות הב"ח

(א) גמ' קצובין לו מר"ה (ועד יום הכפורים): תא"מ וג"ב ר"ה ועד ראש השנה:

ז א ב מיי' פ"ו מהל' יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף ד:

ח ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה ו:

ט ה מיי' פי"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה טו סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קיג סעיף יב:

י ו מיי' פ"ו מהלכות יו"ט הלכה ד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף ס:

[ועי' תוס' ר"ה ח: ד"ה שהחדש]

ר"ה ח. סנהדרין יא: ע"ש

[ל"ב]

[ועי' תוספות ירושלמי מ. ד"ה זכרון ותוספות ר"ה ח: ד"ה שהחדש ועוד שם בתוספות לה. ד"ה אילימא]

[ועי' תוספות לקמן יז: ד"ה אמר רבא]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמרא מהוצאת שבתות והוצאת יו"ט · כ"נ עיין במדרש רבה פ' אמור ריש פ' ל' ושם נאמר גם ר"ת · והש"ס שלא הזכירו אולי כללו בהוצאת יו"ט ור"ת איקרי מועד כדאיתא בפסחים עז ע"א · ועיין בטור א"ח סימן תי"ע ובב"י ובכ"ח ומג"א שם · ותמיהני שלא הזכירו המדרש הזה דלדבריו אולא דקיית כרב"י וצ"ע:

עין משפט
נר מצוה

יא א ב מיי' פ"ו מהל' יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף ג:
יב ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ה:
יג ד ה מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ט:
יד ו מיי' שם טוש"ע שם ס"ז:
טו ז מיי' פ"ו שם הלכה טו ופ"ח מהלכות עירובין הלכה יד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכח ס"ב:

הרסנא עיקר קמ"ל קמחא עיקר אמר ר' אבא *ערובי תבשילין צריכין כזית איבעיא להו כזית אחד לכלן או דלמא כזית לכל אחד ואחד ת"ש דאמר רבי אבא אמר רב ערובי תבשילין צריכין כזית בין לאחד בין למאה: תנן אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת מאי כל שהוא לאו אע"ג דליכא כזית לא דאית ביה כזית: ת"ש *תבשיל זה צלי ואפילו כבוש שלוק ומבושל וקוליים האספנין שנתן עליו חמין מערב יו"ט תחלתו וסופו אין לו שיעור מאי לאו אין לו שיעור כלל לא אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה אמר רב הונא אמר רב ערובי תבשילין צריכין דעת פשיטא דעת מניח בעינן דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן תא שמע דאבוה דשמואל מערב אכולה נהרדעא רבי אמי ורבי אסי מערבו אכולהו טבריא: מכריז רבי יעקב בר אידי מי שלא הניח ערובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי ועד כמה אמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי עד תחום שבת: ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין אמר ליה סמוך אדידי לשנה חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין אמר ליה פושע את לכולי עלמא שרי לדידך אסור ת"ר *יום טוב שחל להיות בערב שבת אין מערבין לא ערובי תחומין ולא ערובי חצרות רבי אומר מערבין ערובי חצרות אבל לא ערובי תחומין מפני שאתה אוסרו בדבר האסור לו ואי *אתה אוסרו בדבר המותר לו אתמר רב אמר הלכה כתנא קמא ושמואל אמר הלכה כרבי: איבעיא להו הלכה כרבי לקולא או להומרא פשיטא דלקולא קאמר משום דשלח רבי אלעזר לגולה לא כשאתם שונין בבבל רבי מתיר וחכמים אוסרין אלא רבי אוסר וחכמים מתירין מאי תא שמע דרב תחליפא בר אבדימי עבד עובדא כותיה דשמואל ואמר רב תחלת הוראה דהאי צורבא מרבנן לקלקולא אי אמרת בשלמא לקולא קאמר היינו קלקולא אלא אי אמרת לחומרא מאי קלקולא איכא כיון דמקלקלי בה רבים היינו

רש"י

הרסנא עיקר · שומן הדגים: בין לאחד בין למאה · די להם בכזית: לא דאית ביה כזית · ולגבי ככר שלם קרי ליה כל שהוא: תבשיל זה · של ערוב: כבוש · בחומץ ובחרדל ומיני ירקות: שלוק · מבושל הרבה מאד: מבושל · כהלכתו: קוליים האספנין · דג מליח הוא ורך ונאכל כמו שהוא חי אלא שנותנין עליו חמין וזה בשולו כדתנן במסכת שבת (דף לט.) שהדחתו זו היא גמר מלאכתו: שנתנו עליו חמין גרסינן שעשו לו מערב יו"ט בשול הראוי לו: תחלתו · כשעשה התבשיל אין לו שיעור כמה יהא בו: סופו · אכלו או שאבד ושייר ממנו קצת: מאי לאו אין לו שיעור כלל: לא גרב ולא למעט: לא אין לו שיעור למעלה · לומר שלא יוסיף בו על כך וכך: למטה · לא יפחות מכזית: צריכים דעת · שידעו שלשם כך נעשו ורב הונא לא פירש דעת מי ומפרשינן לה הכן ואמרינן הא ודאי פשיטא לן דכי אמר רב הונא צריכים דעת דעתו דמניח מיהא בעי דאיהו עדיף שעושהו לשם כך מיהו מבעיא לן דעת מי שהניחו לצרכו כגון דעשאו זה לצורך חברו כלום צריך שימלך בו תחלה לעשותו על פיו: עד תחום שבת · ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם ולא עלו על לבו לזוכרן: מסדר מתניתא · שהיה יודע משניות בגרסא ומחזר עליהן לפני מר שמואל שהיו סדורות בפיו כעיקרן: סמוך אדידי · דמערבנא אכולה נהרדעא שהיא עירו: לשנה · לשנה אחרת ונראה השנה היה שאין יכול להניח ולהתעות: לדידך אסור · שאין דעתי על המזידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים: לא ערובי חצרות · לטלטל מחר דנראה כמתקן דבר: שאתה אוסרו בדבר האסור לו · כח יש בידך לאסור עליו מלעשות לוכך מחר דבר שהוא אסור בו ביום והיינו תחומין שאף ביו"ט אסור לצאת מן התחום: ואי אתה אוסרו · אין כח בידך לאסור לו מלתקן למחר דבר שהוא מותר בו ביום ואסור טלטול חצרות ליתיה ביום טוב: משום דשלח רבי אלעזר כו' · לפיכך הוצרכו לשאול לקולא קאמר שמואל או לחומרא משום דשלח ר' אלעזר לחומרא ואנו בונין דרבי לקולא לפיכך שואלים אנו שמואל שקבע הלכה כרבי היכי מתני לפלוגתייהו: ואמר רב תחלת הוראה וכו' · דרב פליג עליה ואמר הלכה כת"ק: כיון דמקלקלי בה רבים · שסומכין ומטלטלין בלא ערוב:

תוספות

אמר ר"י אבא ערובי תבשילין צריך שיהא בהן כזית · וג' דינים יש בהלכות ערוב ערובי תחומין צריך שתי סעודות לכל אחד ואחד והכי מסיק בהדיא בעירובין (דף פ:) ערובי חצרות צריכין כגרוגרת לכל אחד ואחד והכי מסיק בהדיא בעירובין (דף פב:) עד שיהא ב' סעודות ואם יש שם מזון ב' סעודות אינו צריך יותר ואפילו מאה יכולין לסמוך עליו ערובי תבשילין בין לאחד בין למאה אינו צריך אלא כזית לכל מין ומין:

[לעיל] **דגים** קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים · דהא נאכלים כמו שהן חיין הואיל ומלוחים אבל אם לא היו מלוחים יש בהם משום בשולי נכרים ותימה דאמר במס' ע"ז פרק אין מעמידין (דף לח.) כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו איסור משום בשולי נכרים וקאמר עלה כגון דגים קטנים וי"ל דהתם בקטנים טפי מיירי והכא מיירי בדגים שאין קטנים כל כך שפעמים שהן עולין על שלחן מלכים ללפת בו את הפת:

קמ"ל קמחא עיקר · מכאן אנו סומכין ליקח מן הנכרים פת הבלוש מן הביצים שקורין קנטוי"ש ואובליא"ש דמאי נחוש אי משום פת עלמו התירו חכמים אי משום ביצים שבלקו בה הא אמרינן קמחא עיקר ואין לחלק ולומר דשאני הכא לחומרא כלומר דקמחא שהוא מן שלקות שבלילתו רכה אסור אבל בעלמא שהוא עב והוי מעשה תנור אף שהיתר עיקר לא אזלינן לקולא אי אפשר לומר כן דהא קאמר הכא מהו דתימא הרסנא עיקר כלומר היה לנו להתיר אלמא היכא דהיתר עיקר אזלינן בתריה אפי' לקולא אי נמי דהסיק דקמחא עיקר ואין לחוש שמא הביצים מעופות טמאים דהא אינן מצויין ביניט ושמא יש דם בביצים רובם אין בהם דם ומה שבודקים הביצים בשעה שמשימין אותם ברוטב אם יש בהן דם זהו חומרא בעלמא דהא אם לא נבדקו מותרין וגם אין לחוש משום ביצי נבלות או טרפות משום דאזלינן בתר הרוב וא"ת והא יש לחוש שמא נלושו בביצים טרופות דאמר בחולין (דף סד. ושם) דאין לוקחין ביצים טרופות מן הנכרי וי"ל ה"מ בעינייהו משום דאית בהו ריעותא דמוכחא נלתא ממה שהן טרופות דמנבלות וטרפות אתו וזבנהו ישראל לנכרי אבל הכא שנלושו דליכא שום ריעותא לא חיישינן לשום דבר ויש לומר שנלושו מביצים שלמות ומיהו פשטי"ד של דגים שאפאו נכרי אין להתיר דיש בהם משום בשולי נכרים הואיל ונבלע שומן הדגים בתוך העיסה והדגים אסורין משום בישולי נכרים א"כ אף העיסה שמבחוץ אסורה ונעשה כולו בשולי נכרים אע"פ שהעיסה אין בה משום ב"נ דהא התירו את הפת וגם מה שנבלע בה אינו בעין מ"מ קודם שנבלע בעיסה היה בעין והיה נאסר ונמצא שהעיסה *נלושה מן האיסור דרבנן ויש (א) שמסירין השומן והוכלים אותן בכה"ג ואותן ניליי"ש מדלא מברכין עלייהו ברכת המוציא יש בהן משום ב"נ ומיהו אומר הר"ר יהיאל דאין בהם משום ב"נ כיון דדרך אפיית פת עביד להו ועוד דאי קבע סעודתיה עלייהו מברך ברכת המוציא אלמא פת ניהו*:

רבי אומר מערבין ערובי חצרות אבל לא ערובי תחומין · תימה הא רבי ס"ל בפרק בכל מערבין (עירובין דף לח: ושם) דשבת ויו"ט קדושה אחת היא וא"כ היכי מערבינן ערובי חצרות מי"ט לשבת ויש לומר דאדרבה היינו טעמא הכא דרבי דהא דאית ליה קדושה אחת הן היינו בדבר האסור לעשות ביו"ט כגון תחומין אסור לעשותם ביו"ט בשביל שבת דהא קדושה אחת הן אבל בשביל שקדושה אחת היא לא אסרינן דבר המותר לעשות ביו"ט עצמו כגון לטלטל בחצרו לעשות ערוב בשביל שבת:

אין

רבינו חננאל

אסצלאו נכרי סימך עליהן משום עירובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסנא כלומר בישל הדגים הללו עם הקמח אסור משום בישולי נכרים מאי [טעמא] קמחא עיקר ולדברי הכל אינו נאכל כמות שהוא חי ועולה על שלחן [מלכים] לאכול בו פת ולא דמי לדייסא . אמר רב עירובי תבשילין צריכין דעת · אוקימנא ודאי המניח צריך לומר כי לפלוני ופלוני אני מערב כשמואל דהוה מערב אכולה נהרדעא ור' אמי ור' אסי מערבי אכולה טבריא · אבל דעת מי שהניחו א"צ להיות יודע בשעת עירוב אלא אפילו אח"כ ואפילו ביו"ט עצמו אם נודע לו שאחרים ערבו עליו מותר לו לבשל כר' יעקב בר אידי דהוה מערב ומזכיר הריני מערב זה על כל מי ששכח ולא עירב ואח"כ היה מכריז כל מי שלא עירב יבא ויסמוך על עירוב שלי ואמרינן עד כמה ואסיקנא עד כדי תחום שבת בא ושואלו וסומך עליו וכההוא סומא דאמר ליה מר שמואל ביו"ט קא סמוך אדידי בשנה אחרת נמי חזייה ביו"ט דהוה עציב · וא"ל פושע הוא לכ"ע שרי ולית אסור אוקימנא להא מתניתא הכי: ת"ר יו"ם שחל בע"ש אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצרות דברי רבי וחכמים מתירין וכן שלח ר' אלעזר לגולה ואסיקנא הלכה כרבי דאמר שאין מערבין ולא חיישינן למאי דתנינן אין מערבין עירובי תחומין ביו"ט שאתה אוסרו בדבר האסור לו כו' · כלומר ביו"ט דאסור לצאת חוץ לתחום כן לערב ביו"ם לצאת בשבת חוץ לתחום אסור אבל טלטול בחצרות שמותר ביו"ם יש לו לערב ביו"ם כדי לטלטל בשבת אע"ג דמסתבר טעמיה לא חיישינן ליה והלכתא כרבי שאין מערבין לא לתחומין ולא לחצרות: *) ת"ר יו"ם שחל בשבת [וכו'] בה"א מתפלל ז' מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע פי' מתפלל ג' ראשונות וג' אחרונות ואומר אתה בחרתנו באמצע מתחיל בשל שבת ואומר ותתן לנו ה' אלהינו את יום המנוח ומסיים בשל שבת בשמחה ובששון הנחלתנו ושבתות ומועדי קדשך · רבי אומר אף חותם מקדש השבת ישראל והזמנים ותרציה רבינא הכי מקדש השבת וישראל והזמנים דשבת לאו ישראל מקדשי לה דהא מיקדשא וקיימא · אמר רב יוסף הלכתא כרבי דחותם בה וכדמתרץ רבינא ברוך מקדש ישראל והשבת
*) שייך לדף י"ז ע"א

מסורת הש"ס

[לעיל קמב:]
[תוספתא פ"ב]
[תוספתא שם]
[ועיין תוספות כתובות ז. ד"ה מתוך]
נ"א בלושה ועיין רש"א
[ועי' תוספות ע"ז מ. ד"ה אמר רבה ותו' חולין סד. ד"ה סימנין]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה קמ"ל וכו' ויש שמסירין השומן · נ"ב ס"א ויש שמתירין השומן:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לשנה · ור"ס היה · עיין תשובת ח"צ סימן ק"ע:

היינו קלקולא אמר רבא אמר רב חסדא אמר רב הונא הלכה כרבי ולאסור תנו רבנן *יום טוב שחל להיות בשבת בית שמאי אומרים מתפלל שמנה [ואומר] של שבת בפני עצמה ושל יו"ט בפני עצמה וב"ה אומרים מתפלל שבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע רבי אומר אף חותם בה *מקדש השבת ישראל והזמנים תני תנא קמיה דרבינא מקדש ישראל והשבת והזמנים אמר ליה אטו שבת ישראל מקדשי ליה והא שבת מקדשא וקיימא אלא אימא מקדש השבת ישראל והזמנים אמר רב יוסף *הלכה כרבי וכדתריץ רבינא: *ת"ר שבת *שחל להיות בר"ח או בחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו רבי אליעזר אומר בהודאה ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע רשב"ג ורבי ישמעאל בנו של רבי יותנן בן ברוקא אומרים כל מקום שהוזקק לשבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע אמר רב הונא אין הלכה כאותו הזוג אמר רב חייא בר אשי אמר רב מניח אדם עירובי תחומין מיום טוב לחברו ומתנה אמר רבא *מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה מאן דאמר עירובי תחומין כל שכן עירובי תבשילין ומאן דאמר עירובי תבשילין אבל עירובי תחומין לא מאי טעמא דלמקני שביתה בשבתא לא תנו רבנן *אין אופין מיום טוב לחברו באמת אמרו ממלאה אשה כל הקדרה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד אבל לאפות אינו אופה אלא מה שצריך לו ר' שמעון בן אלעזר אומר *ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא אמר רבא הלכה כרבי שמעון בן אלעזר איבעיא להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר או דלמא הוא נאסר ואין קמחו נאסר למאי נפקא מינה לאקנויי קמחו לאחרים אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו לאחרים ואי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר לא צריך לאקנויי קמחו לאחרים מאי תא שמע מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואופין לו ומבשלין לו ש"מ הוא נאסר וקמחו נאסר ש"מ איבעיא להו עבר ואפה מאי ת"ש מי שלא הניח עירובי תבשילין כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואחרים אופין לו ומבשלין לו

זאי

רש"י

היינו קלקולא · אם היה מותר נערב אתמול והוא אסר: מתחיל בשל שבת · ברכה אחת לשניהם ומתחיל להזכיר שבת תחלה ותתן לנו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני הזה: ומסיים · הברכה בשל שבת מקדש השבת ותו לא: ואומר קדושת היום באמצע · ותתן לנו ה' אלהינו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני הזה: תני תנא קמיה דרבינא · במילתיה דרבי מקדש ישראל והשבת והזמנים: אטו שבת ישראל מקדשי ליה · שקדמת קדושת ישראל לשל שבת · בשלמא זמנים צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן שעל ידי קדושת ישראל נתקדשו הם ואילו לא נתקדשו ישראל לא היו קובעים חדשים וקוראין מועדים בבית דין: אלא שבת מקדשא וקיימא · משטת ימי בראשית ואינה תלויה בקביעות דראש חדש: מתפלל שבע · כשאר שבתות כי היכי דבחול אין לו למועד ברכה קבועה בשלש תפלות הללו אף בשבת אין צריך לקבוע לו ברכה לבית שמאי ולא נכללו לבית הלל: מעין המאורע · ראש חדש או מועד: בעבודה · כגון יעלה ויבא בברכת עבודה: בהודאה · כמו שאומר על הנסים בחנוכה ופורים: כל מקום שזקוק לשבע · ואפי' ערבית ושחרית ומנחה: אין הלכה כאותו הזוג גרסינן אלא כתנא קמא דאמר ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה מיהו לאו הלכתא כוותיה בהא דקאמר ובמוספין מתחיל כו' אלא בהא הלכתא כרבי דאמר אף חותם בה מקדש השבת ישראל והזמנים או ראשי חדשים בראש חדש: מיום טוב לחבירו · אם נזכר ביו"ט ראשון ואלו שני ימים טובים חמישי וערב שבת ומתנה אם היום חול ומחר קדש עירובי עירוב ואם חלוף איני צריך לעירובי תבשילין ובתחומין יאמר אם היום(א) קדש אין בדברי כלום ולמחר יאמר כמו כן בשל תחומין ובאותה הפת עצמה דממה נפשך הוי עירוב אבל בשל תבשילין אין צריך לשמור ולחזור את תנאו למחר: דלמקני שביתה בשבתא · לאו דוקא שבתא נקט אלא יו"ט קרי שבתא לא התירו לו לקנות שביתה ביום טוב ואפי' מספק ואם התירו בעירובי תבשילין התם משום כבוד שבת התירו: אין אופין · פת: ממלאה אשה כו' · דבחד טרחא שגי וכן בנחתום לגבי מלוי: אבל לאפות · כל ככר וככר צריכה אפיה ורדיה לעצמה: בזמן שהתנור מלא · שתנורים קטנים היו ומדביקין פת בדפנות ומתוך שהוא מלא מתמעט חללו ואין מקום לחמימותו להתפשט והפת נאפת יפה: הוא נאסר · לאפות: וקמחו נאסר · שלא יהו אחרים אופין קמחו בעודו שלו: לאקנויי קמחו · אם צריך לתת במתנה את קמחו שיהו אחרים מותרים לאפותו ולתת לו: בשלמא לא גרס: ולא יטמין · כדרך שמטמינין תבשיל שבת: עבר ואפה מאי · מהו שיאכל בשבת:

ואי

תוספות

אין הלכה כאותו הזוג · וא"ת אמאי לא קאמר הלכה כתנא קמא וי"ל דאי הוה אמר הלכה כתנא קמא הוה משמע אבל דבריו אף ממה שאמר מסיים בשל שבת והא ליתא דהא קי"ל דהלכתא כרבי דאמר חותם ברוך מקדש השבת ישראל והזמנים*:

מאי טעמא למקני שביתה בשבתא לא · וא"ת למה לי האי טעמא תיפוק ליה טעמא דהכנה כדאמרי' בפ' בכל מערבין (עירובין דף לח: ושם) מיו"ט לשבת מאי טעמא לא משום הכנה וי"ל דאי לאו ההיא טעמא דמקני שביתה בשבתא משום טעמא דקאמר משום הכנה לא אסרינן הואיל ויש שם ספק דשמא חול הוא לגמרי מכל מקום קשה דהתם בעירובין למה לי טעמא דהכנה תיפוק ליה משום דמקני שביתה בשבתא לא ויש לומר דהתם מיירי בעירובי חצרות ולא שייך למקני שביתה ומכל מקום קשה מההוא דגטין פרק הזורק (דף עז:) גבי שכיב מרע דקאמר איהי תזיל ותהוד ותפתח והתם מיירי בשבת דשרי לעשות קנין והכא אסר למקני שביתה אפי' ביו"ט וי"ל דשכיב מרע שאני דהתירו עליו שלא תטרף דעתו ותדע דיש חלוק בין שכיב מרע לאיש אחר דהא התירו לו לגרש בשבת ואין אנו מקדשין ואין מגרשין ואע"ג דלא קאמר לקמן* אין מגרשין מכל מקום למה יש לחלק בין קדושין לגרושין ועוד דבתוספתא אמרינן בהדיא אין מקדשין ואין מגרשין ולי נראה מדקאמר התם אי אתה מודה משמע דלא פליג שום אדם עליה והא פליג רבי עליה לעיל דאמר מערבין עירובי חצרות לכך נראה לפרש דטעמא דהכא יש לומר משום הכנה וה"ק אסור למקני שביתה בשבתא משום דהיינו הכנה ואין מכינין מיום טוב לשבת וא"ת לרבי יוחנן דאמר לעיל (דף ד.) נולדה בזה מותרת בזה וקאמר טעמא לעיל משום דלית ליה הכנה וכי פליג רבי יוחנן אכל הני תנאי ואמוראי דהכא(ב) ויש לומר דהתם מיירי בהכנה שנעשה בידים כגון עירובי תחומין ואפי' רבי יוחנן מודה אבל מה שמתיר ר' יוחנן היינו גבי ביצה דהוי הכנה בידי שמים שנעשית מאליה:

אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו לאחרים ואי אמרת אין קמחו נאסר אין צריך לאקנויי קמחו · ותימה הואיל וקמחו נאסר מה מועיל הקנייה לאחרים מי יכול לסלק האיסור שבו כדי שיאכל הוא עצמו אחר (כך) שנאסר ועוד קשה כיון שהוא נאסר מאיזה טעם יהא מותר שאחרים אופין (לשבת) בשבילו וכי אחרים יכולים לעשות בשבילו מה שהוא עצמו אינו יכול לעשות בשביל עצמו לכן נראה לי כגי' *דה"ג אי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר מאי לאקנויי קמחו לאחרים ולא מועיל הקנין ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר לא מאי לאקנויי קמחו לאחרים דהא לא מועיל הקנין ובסמוך גרס ש"מ הוא נאסר ואין קמחו נאסר:

ובלבד

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ב מהלכות תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' תפז סעיף א:

[ועי' תוספות מנחות לו: ד"ה והא]

יז ב מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע א"ח סימן תכה סעיף א וסימן תג סעיף ט:

יח ג שם סימן תא סעיף ב:

יט ד מיי' שם טוש"ע שם וסימן תכה סעיף ג:

כ ה מיי' פ"ו מהלכות יו"ט הלכה יא סמג לאוין ע"ה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף כב:

כא ו מיי' פ"ח מהל' עירובין הלכה יד טוש"ע א"ח סימן תקכח סעיף ב:

גבי יו"ט נקט איפכא יו"ט שחל להיות בשבת משום דביו"ט מתפלל כסדר של יו"ט אבל ר"ח מתפלל כסדר של שבת · מהרש"א בשם תוספות ישנים

[דף לו: ועי' תוספות שם ד"ה והא מנוה]

כב ז מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקג סעיף א:

כג ח מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ב:

[לעיל ו:]

כד ט מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תקז סעיף ו:

כה י מיי' פ"ו שם הל' ט סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקכז סעיף כ:

כו כ מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' כג:

רבינו חננאל

השבת וישראל והזמנים דישראל מקדשי להו לזמנים הלכך מקדימנן קדושתן דישראל דאינון מקדשי להו לזמנים: ת"ר שבת שחלה להיות בר"ח או בחולו של מועד · ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא וגו' ומזכיר מעין המאורע אם הוא ר"ח אומר של ר"ח ואם חולו של מועד אם פסח אומר של פסח ואם סוכות של סוכות · בעבודה ותהא רצה ה' אלהינו בעמך ישראל וכו' · ואם לא אמר מחזירין אותו והכי הלכתא · ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קידוש היום באמצע וחותם מקדש השבת וישראל והזמנים ותכי הלכתא רשב"ג ור' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר לא במוספין בלבד אלא כל מקום שזקוק לשבע בין ערב בין שחרית בין מנחה מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קידוש היום באמצע · אמר רב הונא אין הלכה כאותו הזוג והן רשב"ג ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה הללו. אמר רבא מניח אדם עירובי תחומין מיו"ט לחבירו ומתנה וכ"ש עירובי תבשילין ומשמיה דרב אמר מנית עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה אבל עירובי תחומין לא דלמקנא שביתה ביו"ט לא והני מילי בב' יו"ט של גליות שהן ב' קדושות שמתנה ואומר אם היום קדש ולמחר חול הוא אינו צריך לעירוב ואם מחר הוא יו"ט היום עיו"ט הנה אני מערב מעיו"ט ליו"ט וקיי"ל כרבא דהוא בתראה: ת"ר אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול · באמת אמרו ממלאה אשה קדרה בשר אפילו שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת וכן נחתום ממלא ומחמם קומקומוס מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון אחד כו' · ר' שמעון בן אלעזר אומר אף ממלאת אשה תנור פת מפני שהפת [נאפת] יפה בשעה שהתנור מלא · אמר רבא הלכה כר' שמעון בן אלעזר וקיי"ל מרבותינו ובלבד שלא יערים: איבעיא להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר · ואין לו תקנה אא"כ יקנה קמחו לאחרים אלא הוא שנאסר *) דכמה דלא סקני ליה לא היא אפי ליה ולא אחרים אפו ליה או דלמא הוא נאסר אבל קמחו לא נאסר ולא צריך לאקנויי קמחו לאחרים אלא הוא שנאסר לא אפי אחריני אפו ליה · ופשטנא הוא נאסר וקמחו נאסר ואין לו תקנה אלא אם יקנה קמחו לאחרים ויסמכו לתן נעשה כשלהן ומותר לתן לאפות

*) נראה דצ"ל אלא הוא שנאסר לא אפי ליה אבל כל כמה דלא מקני קמי'.

מסורת הש"ס

[תוספתא ברכות פ"ג]

[ת"כ פסק מס.]

עירובין מ: [תוספ' ברכות פ"ג] ע"ש בש"ם ביצה בכריו"ף

[תוספתא פ"ג]

[פי' תוספות פסחים מו. ד"ה עד שמלכם]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מיום טוב וכו' ובתחומין יאמר אם היום חול ומחר קדש עירובי עירוב אם היום קדש: (ב) תוס' ד"ה מאי טעמא וכו' תנאי ואמוראי דהכא והתם ויש לומר דהתם הכא מיירי:

גליון הש"ס

גמ' רשב"א אומר ממלאה אשה תנור פת · עיין לקמן דף כב ע"ב ברש"י ד"ה וב"ה מודין ובתוס' שם:

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ו מהל' יו"ט הל' ס טוש"ע א"ח סי' תקכז סעיף טז:

[לעיל יח:]

כח ב מיי' שם הלכה י סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תקכז סעיף כד:

כט ג מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ט טוש"ע או"ח סימן שלט סעיף ד:

ל ד מיי' שם הלכה ח סמג לאוין סה:

לא ה מיי' שם פ"ו הלכה כג טוש"ע או"ח סי' שיח סעיף א:

לב ו מיי' פ"ו מהלכות יום טוב הלכה ס טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף יג:

[וכן הוא בתוספתא פ"ב]

לג ז מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה סה:

לד ח מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן תקכו סעיף ח:

[ת"ל ת"ש]

תרומות פ"ב מ"ג גיטין נג.

לה ט מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה יז:

ב"ק עא. חולין טו. גיטין נג: תרומות פ"ב מ"ג עיין שם [שבת לח.] כתובות לד.

רבינו חננאל

לאפות ולהאכילו · איבעיא להו זה שנאסר אם עבר ואפה מאי כלומר קנסינן ליה ומנעינן ליה לאכול מה שאפה אי לא · ת"ש מי שהניח עירובי תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין ואם רצה לאכול עירובו הרשות בידו אכלו עד שלא אפה ועד שלא בישל ועד שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין ולא אחרים אופין ומבשלין לו · אבל מבשל ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת · ובלבד שלא יערים ואם הערים אסיר · ודחה רב אשי ואמר אחמרו רבנן במערים טפי מבמזיד רב נחמן בר יצחק אמר הא מתני' לחנני' היא אליבא דב"ש · (דתנן) [דתניא] אין אופין אא"כ עירב בפת ואין מבשלין אא"כ עירב בתבשיל כו' ובה"א מניח אדם עירובי תבשילין ועושה בו כל צרכו כלומר אופה ומבשל וממטין את החמין. ואתינן למפשטא לבעיין מן המעשר בשבת במזיד לא יאכל כלומר הנה זה עבר ועישר וקתני לא יאכל ש"מ עבר ואפה נמי לא יאכל. ודחינן התם לענין שבת משום דאפשר ליה להתענג בפרי אחריני. וכן בענין המטביל כליו במזיד בשבת לא ישתמש בהן'. ודחינן שאני התם דאית ליה כלי אחריני. אפשר כלים ולהשתמש בהן. וכן המבשל בשבת במזיד לא יאכל הנה קנסינן ליה אם עבר ובישל ודחינן איסורא דשבת שאני: מתני' בש"א ב' תבשילין ובה"א תבשיל אחד ומודין ב"ש בדג וביצה ב' תבשילין · אכלו או שאבד כו' מתני' דלא כי האי תנא דתניא אר"ש לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על ב' תבשילין שצריך כו' · אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דבית הלל דאב[...] אחד · אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה · שייר הימנו כל שהוא סומך עליו לשבת · אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו או שאבד הרי זה גומר · חל יום טוב לה[...] השבת מטבילין כלים מלפני השבת ואדם בשבת · כלים דלאו בני סחיטה נינהו בשבת מאי טעמא דלא מטבילינן להו · אמר רבה אפילו מי שיש לו בור בחצרו גזרינן שלא יטבילן לכליו ב[...] שמא

ואי איתא ליתני עבר ואפה מותר אמר רב אדא בר מתנה תנא תקנתא דהיתרא קתני תקנתא דאסורא לא קתני ת"ש מי שהניח עירובי תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין ואם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו אכלו עד שלא אפה עד (א) שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור אמר רב אשי הערמה קא אמרת שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד רב נחמן בר יצחק אמר הא מני חנניה היא ואליבא דבית שמאי דתניא חנניה אומר בית שמאי אומרים אין אופין אלא אם כן ערב בפת ואין מבשלין אא"כ ערב בתבשיל ואין טומנין אלא אם כן היו חמין טמונין מערב יום טוב ובית הלל אומרים מערב בתבשיל אחד ועושה בו כל צרכו (תנן) המעשר פירותיו בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל לא צריכא דאית ליה פירי אחריני ת"ש המטביל כליו בשבת בשוגג ישתמש בהן במזיד לא ישתמש בהן לא צריכא דאית ליה מאני אחריני א"נ אפשר בשאלה ת"ש המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל אסורא דשבת שאני: בית שמאי אומרים שני תבשילין: מתניתין דלא כי האי תנא דתניא אמר רבי שמעון בן אלעזר מודים בית שמאי ובית הלל על שני תבשילין שצריך על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שב"ש אומרים שני תבשילין ובית הלל אומרים תבשיל אחד ושוין שאם פרפר ביצה ונתן לתוך הדג או שרסק קפלוטות ונתן לתוך הדג שהן שני תבשילין אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה: אכלו או שאבד הרי זה לא יבשל עליו וכו': אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר: **מתני'** חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת וב"ה אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא מטבילין ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה: **גמ'** דכולי עלמא מיהת כלי בשבת לא מאי טעמא אמר רבה גזירה שמא

רש"י

ואי איתא · דעבר ואפה מותר מדי תנא אתקנתא קא מהדר נתני נמי הך תקנתא בהדי הך דמקנה קמחו: תקנתא דהיתרא · העשויה בהיתר: שלא יערים · לאחר שבשל לצורך (ב) לומר עוד אני צריך להזמין אורחים ויבשל תבשילין אחרים ויותירם לשבת אבל בקדרה אחת אם ירבה לשבת הא אמר דאפי' לחול שרי כדלעיל ממלאה אשה קדרה בשר ואע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת: ואם הערים אסור · לאכול דאחמור רבנן בהא מילתא שלא לעקור תורת עירוב ולא דמי להערמה *דרב אדא בר אהבה דמלח גרמא גרמא דאין עבוד באוכלין °ואי משום טרחא הא עדיפא דלמא חס שלא יסריח הבשר וממנע ולא שחיט וקס"ד דהוא הדין לעבר ואפה: שאני הערמה כו' · לעולם עבר ואפה מותר והערמה אינה ראיה לכאן דשאני הערמה ממזיד דאיכא למימר אחמור בה רבנן בהערמה טפי ממזיד דאלו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים ואין אחרים למדים הימנו והוא עצמו משים אל לבו ושב הלכך לא מעקרא תורת עירוב אבל מערים סבור לעשות בהיתר הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו ואחרים למדין הימנו ומעקרא תורת עירוב הלכך קנסוהו רבנן: הא מני · דקתני אם הערים אסור: חנניה היא · דשמעינן ליה דמחמיר בעירובי תבשילין ואליבא דבית שמאי: במזיד לא יאכל · שעבר על השבות דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט אלמא אחמור רבנן במילתייהו ואפי' גבי עונג שבת: דאית ליה פירי אחריני · לשבת: המטביל כליו · במקוה שיש לו בחצרו ועבר אדרבנן דאמרי במתניתין מטבילין כלים מלפני השבת דנראה כמתקן: ישתמש בהן · בו ביום: אפשר בשאלה · לשאול כלים מחבריו ולהשתמש: אסורא דשבת · בשול שבת מאבות מלאכות הוא ואיסור סקילה הוא הלכך קנסוה רבנן למזיד אבל עבר ואפה ביום טוב לשבת אסורא דרבנן הוא דעבד: על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שבית שמאי אומרים שני תבשילין · צריך וזה כתבשיל אחד שמחובר בו ובטיל לגביה וב"ה אומרים דיו בתבשיל אחד כזה: ושוין שאם פרפר ביצה · מבושלת ונתן לתוכו דלחודיה קאי שהן שני תבשילין: שרסק · מינצ"ר בלעז: קפלוטות · כרתי פורי"ש בלעז: כתנא דידן · דמתני' דקתני ב"ה שרו בתבשיל אחד: אם התחיל בעיסתו · לתקנה ולאפותה ע"י עירובו: **מתני'** מטבילין את הכל · כל הצריך טבילה בין אדם בין כלים: מלפני השבת · דקי"ל בר"ה (דף טז:) חייב אדם לטהר את עצמו ברגל דכתיב ובנבלתם לא תגעו (ויקרא יא) ומוקים לה ברגל הלכך יטביל מערב שבת דאסור להטביל בשבת וביו"ט: ובית הלל אומרים כו' · והא דנקט שבת רבותא אשמועינן לב"ה דאפי' בשבת שרו באדם ובגמרא מפרש מאי טעמא דכלים אסורים: ושוין שמשיקין את המים · מי שיש לו מים יפין לשתות ונטמאו ממלא מהן כלי אבן ונותנם במקוה מים מלוחים עד שמשיק מים למים ונמצאו אלו זרועים ומחוברים למי המקוה ובטלי אגבייהו וטהרו ואין עוד טהרה במקוה לכל אוכל ומשקה אלא למים ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה כדאמרינן בפסחים בפרק כל שעה (דף לד:): אבל לא מטבילין · בגמרא מפרש שאין טובלין אותן בכלי עץ טמא הצריך טבילה להשיקן בו כדי להעלות טבילה לכלי אגב השקת המים: ומטבילין מגב לגב · ביום טוב: ומחבורה לחבורה · בגמרא מפרש לה: **גמ'** ויעבירנו

תוספות

ובלבד שלא יערים · פרש"י בשתי קדרות שיאמר אני צריך להזמין אורחים או יבאו לי אורחים אבל בקדרה אחת מותר להערים ולהרבות דהא חזינן לעיל דאפי' מיום טוב לחברו שרי בכך ואם תאמר מאי שנא מהא דרב אדא* דמערים ומלח גרמא גרמא וי"ל דשאני התם דהוא עבוד אוכלין בעלמא ומשום שמחת יום טוב התירו דאי לאו הכי חיישינן שמא יסריח הבשר וממנע ולא שחיט אבל הכא מיירי בבשול דחמור וגם היה יכול לעשות תקנה על ידי עירובי תבשילין מבעוד יום:

על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שב"ש אומרים שני תבשילין · ודג וביצה שעליו אינו חשוב אלא תבשיל אחד וב"ה אומרים תבשיל אחד כלומר תבשיל אחד אפי' האי גוונא כגון דג וביצה שעליו חשוב שני תבשילין וקשה דליסנא לא משמע הכי לכך נראה לי דגרס אפכא *ב"ש אומרים תבשיל אחד פירוש דג וביצה שעליו אינו חשוב אלא תבשיל אחד וצריך עוד תבשיל אחר ובית הלל אומרים שני תבשילין פירוש דג וביצה שעליו חשוב שני תבשילין:

אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה · פירש רש"י ואליבא דבית הלל דקאמר תבשיל אחד ואר"ת דלאפיה צריך לערב גם בפת ואינו יכול לאפות על עירוב תבשיל (ג) אחד דהא קיימא לן כרבי אליעזר דאמר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל מדקא מייתי סתמא דגמ' כוותיה לעיל* בריש פרקין דקאמר ותנא מייתי לה מהכא והא דקאמרי ב"ה לעיל מניח אדם עירוב תבשיל אחד ועושה בו כל צרכו קאי אמאי דקאמר בית שמאי אין טומנין את החמין אלא אם כן היו לו חמין טמונין מבעוד יום וכו' וסברי דאפי' בשלשה תבשילין צריך שיהא לכל אחד ואחד כנגדו ועל זה קא מיירי ב"ה ואמרי דעל תבשיל אחד עושה בו כל צרכו כלומר כל מיני תבשילין כגון חמין וכיוצא בו והא דקאמר אביי לא שנו אלא תבשיל אחד אבל פת לא היינו דווקא היכא דאינו רוצה לאפות אבל אם היה רוצה לאפות היה צריך פת ולא נהירא להר"ר יצחק חדא דמכל הני משמע דלא צריך אלא תבשיל אחד לכל דבר בין לאפות בין לבשל ומה שמביא הש"ס לעיל דר' אליעזר לאו משום דהלכתא כותיה אלא אסמכתא בעלמא מייתי על עירובי תבשילין אלא אדרבה קיימא לן כרבי יהושע לגבי דרבי אליעזר משום דרבי אליעזר שמותי הוא ורבי יהושע פליג עליה בירושלמי ואמר אופין ומבשלין על המבושל ומ"מ אור"י לא מלאני לבי לעבור על דברי דודי וצריך שני תבשילין פת ותבשיל וכן עמא דבר*:

* [ועי' תוספות ע"ז לז: ד"ה והשלקות]

[לעיל פ"ו:]

מסורת הש"ס

[לעיל יח:]

[לקמן כב.]

תרומות פ"ב [מ"ג ע"ש] גיטין נג. [ועי' תוספות גיטין נג. ד"ה המעשר וכו']

[תוספת' פ"ב]

[עי' פרש"י דעירובין ס. ד"ה והשמר ר"נ נקטינן]

[עיין תוספ' לקמן יח. ד"ה ושוין]

[פסחים כב. ד"ה כל: סוכה כב: מגילה כ:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אכלו עד שלא אפה עד שלא בשל עד שלא הטמין: (ב) רש"י ד"ה שלא יערים וכו' לצורך יו"ט לא יערים לומר עוד וכו' אם ירבה בשביל שבת: (ג) תוס' ד"ה אמר רבא וכו' על עירוב תבשיל דהא קיי"ל כצ"ל ותיבת אחד נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואם הערים · ואי משום טרחא · משמע דליכא שום איסור רק טרחא וקשה לי הא קי"ל דאין עיבוד באוכלין מ"מ מדרבנן אסור כדאיתא בסוגיא דשבת ובתוספות סכ"ן פ"ק דחולין בסוגיא דקשות [...]

שמא ימלנו בידו ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים א"ל אביי יש לו בור בחצירו מאי איכא למימר א"ל גזירה בור בחצרו אטו בור ברשות הרבים התינח שבת ביו"ט מאי איכא למימר גזרו יו"ט אטו שבת ומי גזרינן והא תנן ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא מטבילין ואי איתא נגזור השקה אטו הטבלה ותסברא אי אית ליה מים יפים הני למה לי למעבד להו השקה אלא דלית ליה וכיון דלית ליה מזהר זהיר בהו איתיביה מדלין בדלי טמא והוא טהור ואי איתא נגזור דלמא אתי לאטבוליה בעיניה שאני התם מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י דליו זכור הוא איתיביה כלי שנטמא מעיו"ט אין מטבילין אותו ביו"ט מטבילין אותו ביום טוב ואם איתא נגזור דיום טוב אטו דערב יום טוב טומאה ביום טוב מלתא דלא שכיחא היא *ומלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן איתיביה *כלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו ביום טוב בולד הטומאה מטבילין אותו ביום טוב ואם איתא נגזור הא אטו הא ולד הטומאה היכי משכחת לה גבי כהנים *כהנים זריזין הם ת"ש דאמר רב חייא בר אשי אמר רב נדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ואם איתא נגזור דלמא אתי לאטבולי בעינייהו שאני התם מתוך שלא הותרה לה אלא על ידי מלבוש זכורה היא רב יוסף אמר גזרה משום סחיטה אמר ליה אביי תינח כלים דבני סחיטה נינהו כלים דלאו בני סחיטה נינהו מאי איכא למימר א"ל גזרה הני אטו הני איתיביה כל הני תיובתא ושני ליה כדשנינן רב ביבי אמר גזרה שמא ישהא תניא כוותיה דרב ביבי כלי שנטמא מערב יום טוב אין מטבילין אותו ביום טוב גזרה שמא ישהא רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי אי הכי אדם נמי *אדם נראה כמיקר הא תינח מים יפים מים רעים מאי איכא למימר אמר רב נחמן בר יצחק פעמים שאדם בא בשרב

רש"י

ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים · ממקומו עד המקוה: ומי גזרינן · ומי אמרו רבנן כולי האי בהך תקנתא דטבילת כלים למגזר התירא אטו אסורא וגזרה לגזרה: ותסברא · דהא קושיא הוא: מזהר זהיר בהו · שלא יטמאו וכיון דזהיר בהו הויא להו טומאתן מלתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן: מדלין · מים: בדלי טמא והוא טהור · מאליו והא נמי דמי למטביל כלי ע"ג מימיו דמתני' דאסור דהתם כל עצמו לא בא אלא לטהר בין מים בין כלי הלכך מוכחא מילתא דטבילה וטעמא דטבילה אסורה משום דנראה כמתקן כלי והאי מחזי אבל הכא אין הכל יודעים שהדלי טמא והרואה אומר לשאוב מים הללו היה צריך: נגזור דלמא אתי לאטבוליה בעיניה · בלא שאיבת מים: מתוך שלא הותרה לו · טבילה זו אלא ע"י דליו בשאיבתו שאין כן דרך שאר טבילות: זכור הוא · שהטבילה אסורה בי"ט: כלי שנטמא מערב י"ט · ובאב הטומאה כדלקמן: אין מטבילין אותו בי"ט · הואיל והיה לו להטבילו מבעוד יום: בי"ט מטבילין אותו בי"ט · וישתמש בו היום חולין שאין צריכין הערב שמש: דלא שכיחא · שהרי הכל מטהרין ברגל וכל שכן שזהירין מלהטמא: כלי שנטמא באב הטומאה · מערב י"ט כדלעיל: אין מטבילין אותו בי"ט · דכיון דטמא מן התורה הוה ליה כמתקן: בולד הטומאה · אין כאן תקון דמדאורייתא טהור מעליא הוא שאין כלי טמא אלא באב הטומאה כדתניא(*בהכל שוחטין (דף כה·) אוכל ומשקה מטמאין מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס משום דהוה ליה ולד הטומאה שמה שבתוכו אין מיטמא מחמת השרץ אלא מחמת אויר כלי יש מפרשים כלי שנטמא באב הטומאה אפילו נטמא בי"ט אין מטבילין אותו בי"ט וטעמא משום דבעי הערב שמש דטומאה דאורייתא צריכה הערב שמש הלכך הואיל ואינו ראוי היום לתשמיש לא יטבילנו וקשי' לי הרי ראוי להשתמש בו חולין שאין הערב שמש אלא לתרומה וקדשים כדתנן טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל *בקדשים (נגעים פרק יד מ"ג*): ולד הטומאה היכי משכחת לה · מי הוא הצריך להטבילו אינו אלא כהן דהא ולד הטומאה ראשון וכלי שנטמא בו שני ומותר לחולין שאין שני עושה שלישי בחולין וא"צ להטבילו אלא לתרומה: זריזין הן · ולא אתו למשרי דאב הטומאה אי נמי זריזין מלבא טומאה לכליהן והויא מלתא דלא שכיחא: שאין לה בגדים · טהורים להחליף וללבוש אחר טבילתה והיום י"ט ואינה יכולה להטביל את אלו שעליה: מערמת וטובלת · כשהיא לבושה וסלקא לה טבילה אף לכלים ולא מוכחא מלתא שהיא מתקנת דלטבילת עצמה נכנסה ואדם מותר לטבול כב"ה דנראה כמיקר כדלקמן: רב יוסף אמר · טעמא דמתני' דטבילת כלים בשבת וי"ט אסירא משום סחיטת בגדים שאף הן בכלל כלים: שמא ישהא · אי שרית ליה לאטבולינהו בי"ט משהי להו עד י"ט שהוא פנוי ואתי בהו בתוך כך לידי תקלה להשתמש בהן תרומה: רבא אמר · טעמא דמתני' מפני שנראה כמתקן כלי ו"מיא לתקנת מלאכה וגזור עלה מדרבנן: תינח מים יפין · שדרך לרחוץ בהן: בשרב

תוספות

שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים · תימה אמאי לא קאמר שמא יוליאנו מרשות היחיד לרשות הרבים וי"ל שיש היכרא בפתח ובגפופי החלר*:

גזרה י"ט אטו שבת · ולא הוי גזרה לגזרה די"ט ושבת אחת היא:

נגזור השקה אטו הטבלה · וקשה לפרוך נגזור משום שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים להשיקן וי"ל דגבי הטבלת כלי צריך לגזור שמא יעבירנו לפי שלהוט להטבילו אבל בהשקת מים אין להוט כל כך להשיקן דאפשר במים אחרים וכן בסמוך בולד הטומאה לא פריך נגזור שמא יעבירנו לפי שאינו להוט כל כך להטבילו כיון דליכא אלא טומאה דרבנן:

מדלין בדלי טמא והוא טהור · מאליו תימה דבמתניתין אמר אין מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו וי"ל דהתם מיירי שהוא מלא מים ויש בו הוכחה דלאטבולי קבעי ואסור להטביל כלי דמחזי כמתקן אבל הכא אין הכל יודעין שהדלי טמא וא"כ הרואה יהא סבור דלשאוב הוא צריך:

כלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו בולד הטומאה מטבילין אותו וכו'· פירש רש"י דמיירי שנטמא מערב י"ט דאי בי"ט אפילו באב הטומאה מטבילין אותו והא דאמרינן לעיל מערב י"ט אין מטבילין אותו בי"ט מיירי שנטמא באב הטומאה וטעמא דאב הטומאה אין מטבילין אותו משום דטומאה דאורייתא היא דנראה כמתקן אבל בטומאה שנטמא במשקין אינו נראה כי אם מדרבנן ולא מחזי כמתקן ועוד פירש פירוש אחר דמיירי שנטמא בי"ט עצמו ובאב הטומאה ומ"מ אין מטבילין אותו בי"ט הואיל וצריך הערב שמש ואין מטבילין לצורך חול אבל בולד הטומאה אינו צריך הערב שמש ומטבילין אותו בי"ט והא דאמרינן נטמא ביום טוב מטבילין אותו בי"ט מיירי שנטמא בולד הטומאה ולא נהירא ליה לרש"י דאכתי מ"מ הרי ראוי להשתמש בו חולין שאינו צריך הערב שמש אלא תרומה והר"י פי' דניחא לפי המסקנא דאיירי בתרומה דהם צריך הערב שמש ואינו נראה להר"ר יצחק דאטו פסיקא ליה דכהנים לית להו חולין ומיהו קשה היאך הוא מותר להטביל כלי שנטמא בולד הטומאה דאם רוצה להשתמש בחולין ובמעשר א"צ טבילה ואי משום תרומה הא בעי הערב שמש וא"כ לצורך חול הוא מטביל ויש לומר דלפירוש אחר שפירש רש"י ניחא דבטבילה דרבנן כמו זו לא בעיא הערב שמש *כדתנן במסכת פרה (פי"א משנה ה) כל הטעון ביאת מים מדברי חכמים לאחר ביאתו מותר בכולן:

היכי משכחת לה בכהנים · וא"ת בישראל נמי משכחת לה דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה וי"ל דמיירי בכלי שאינו ראוי להשתמש בתוכו מים כגון כלי מנוקב:

מערמת וטובלת בבגדיה · תימה היינו שרייה ושרייה אסורה מפני שהוא מכבס ומלבן דאמרי' שרייתו זו היא כבוסו וי"ל דהואיל דהוי דרך טינוף שרי ותדע דהאיך אנו מנגבים ידינו במפה בשבת הא הוי שרייה ואסור מפני שהוא מכבס ומלבן אלא כיון דהוי דרך טינוף שרי הכא נמי כימא הכי*):

גזרה שמא ישהא · פי' עד י"ט שהוא פנוי ויבא לידי תקלה להשתמש בהן תרומה אבל אדם אין משהא עצמו מלטבול ועוד לא שייך למיחש לידי תקלה כל כך: הדר

*) [ועי' תוס' שבת קיא· ד"ה הלא ותו' זבחים נד· ד"ה מקואה]

רבינו חננאל

שמא ימלם בחצר אחרת מי שאין לו בור בחצרו יעבירם ברה"ר וגזרינן נמי יו"ט להטביל הכלים אטו שבת · ומתמהינן ומי גזרינן והתנן ושוין שמשיקין את המים · פי' משיקין כלי אבן זה שיש בו מים מתוקין שנטמאו משיקין אותן במקוה הכלי כולו ובלבד שלא יצופו מן המקוה על הכלי אלא יהיה משוקע במלאו בכלי אבן לטהר אותן המים אבל לא מטבילין שיצופו המים ויעלו למעלה מן הכלי כדי שיהא הכלי ומימיו משוקעין במים אלא הכלי כולו צריך להיות משוקע במים ויהיו המים הטמאין שבתוך הכלי משיקין עם מי המקוה · ואי גזרינן נגזור השקה אטו הטבלה ונאמר הרואה שמשקין יטביל · ודחינן טומאת המים היפין בזמן שאין לו זולתם מיזהר זהיר בהו · וטומאתם מלתא דלא שכיח היא ומלתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן· ולמה בכלי אבן משום דלא מקבלי טומאה · כדקיי"ל כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה לא מקבלי טומא'. ופירשנוה בתחלת יומא· ומותבינן עלה מדלין בדלי טמא · [כמו] וגם דלה דלה לנו. כלומר ממלאין בו מים מן הבור והוא טהור מאליו כלומר אמאי לא גזרינן דלמא אתי לאטבולינהו · ודחינן מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י מילוי זכור הוא שאסור להטביל· ולא אתי לאטבוליה · וכן כלי שנטמא ביו"ט מטבילין אותו ביו"ט · ולא גזרינן דלמא אתי לאטבולי כלי שנטמא מעיו"ט · מ"מ ביו"ט מזהר זהירי אינשי בכלים שלהן וטומאת הכלים ביו"ם מלתא דלא שכיחא היא דהא זהירי בה · וכל מלתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן · ומותבינן עלה כלי שנטמא באב הטומאה כו' · ושנינן וולד הטומאה לא משכחת לה דצריך טבילה לטהוריה שלא יטמא אלא גבי כהנים דאכלי תרומה ושני עושה שלישי והן זריזין ולא אתי לאטבולי כלים שנטמאו באב הטומאה אבל וולד הטומאה אינו מטמא דאין שני עושה שלישי בחולין ואי משתמשי בכלי שנגע

וולד הטומאה *) שרי לית דהא לא מטמא בדקי"ל אין שני עושה שלישי בחולין וכן נדה שאין לה בגדים ללבוש מערמת ביו"ט וטובלת בבגדיה ונמצאו בגדיה מוטהרין עמה. משנינן בה מתוך שלא היתרתית לה להטביל כליה אלא ע"י מלבוש זכורה ה א ולא אתיא לאט-ולי בגדיה בפני עצמן·ורב יוסף אמר מתני' גזירה משום סחיטה כו' ופשוטה היא רב ביבי [אמר] גזירה שמא ישהא פי' כל כלים שנטמאו לו יאמר הנה ביו"ם שאני עושה מלאכה נטבילם עכשיו טרוד אני במלאכתי ונמצא משהא אותם ביו"ט · תניא כוותיה דרב ביבי כו' רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי פי' אתמול לא היה יכול להשתמש בו עכשיו ביו"ם משתמש בו נמצא כאילו היום תיקנו ואקשינן אי הכי אדם נמי נראה כמתקן עצמו שאתמול היה טמא ועכשיו ניזהר וניתקן ושנינן אדם נראה כמיקר פי' כיורד במים להצטנן בהן ולא להיתקן כו' ואקשינן והתינח שבת דא כא למימר מצטנן הוא דרחיצה בשבת שריא אלא יוה"כ שאסור ברחיצה מאי איכא למימר דליכא למימר נראה כמיקר למה טובל והא נראה כמתקן עצמו ומשני רבא הואיל ובשבת שרי ביוה"כ נמי שרי דליכא סירי ובשבת שרי

*) תרומה שרינן ליה לאטבולי ביו"ט דהא כו' כצ"ל

עין משפט נר מצוה

[ועי' תוס' ר"ה כט: ד"ה אמר וסוכה מג· ד"ה ויעבירנו ומגילה ד: ד"ה ויעבירנה]

לו א מיי' פ"ד מהל' י"ט הל' יח:

לז ב מיי' שם הל' יז.

לח ג ד מיי' שם הל' יח:

לט ה מיי' שם הל' יז:

מסורת הש"ס

[עירובין סג: וש"נ] [תוספ' פ"ב]

[שבת כ· וש"נ]

[שבת קלח:]

[שם מג:]

[בתרומה הביא כפרתו אוכל] [עי' בר"ם בהג"ם]

גליון הש"ס

גמ' נראה כמיקר · עיין יבמות דף מ"ז ע"ב תוס' ד"ה הקוני בגבות:

עין משפט
נר מצוה

ל א ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כד סמג לאוין סה טור ש"ע א"ח סי' שכח סעיף לג:

מא ג מיי' פ"ג מהל' שביתת עשור הלכה ב טוש"ע א"ח סי' תריג סעיף ח:

מב ד מיי' פ"ד מהלכות י"ט הל' י"ז:

בשרב ורוחץ אפילו במי משרה תינח בימות החמה בימות הגשמים מאי איכא למימר אמר רב נחמן בר יצחק פעמים שאדם בא מן השדה מלוכלך בטיט ובצואה ורוחץ אפילו בימות הגשמים תינח בשבת ביוה"כ מאי איכא למימר אמר רבא מי איכא מידי דבשבת שרי וביוה"כ אסור אלא הואיל ובשבת שרי ביוה"כ נמי שרי ומי אית ליה לרבא הואיל *והתנן החושש בשיניו [א]לא יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא ורמינן עלה *לא יגמע ופולט אבל מגמע ובולע ואמר אביי [ב]כי תנן נמי מתני' מגמע ופולט תנן ורבא אמר אפי' תימא מגמע ובולע ולא קשיא כאן קודם טבול כאן לאחר טבול ואם איתא נימא הואיל וקודם טבול שרי לאחר טבול נמי שרי הדר ביה רבא מההיא וממאי דמההיא הדר ביה דלמא מהא הדר ביה לא סלקא דעתך *דתניא [ג]כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביוה"כ: ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן וכו': מאי אבל לא מטבילין אמר שמואל אין מטבילין את הכלי על גבי מימיו לטהרו ביום טוב מני מתניתין לא רבי ולא רבנן דתניא *אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן דברי רבי וחכמים אומרים [ד]מטבילין כלי על גב מימיו לטהרו ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן מני אי רבי קשיא השקה אי רבנן קשיא הטבלא *איבעית אימא רבי איבעית אימא רבנן איבעית אימא רבי רישא דברייתא ביום טוב וסיפא בשבת וכולה מתניתין ביו"ט ואיבעית

רש"י

בשרב. חום: מי המשרה. שמורין פשתן בהן: ביום הכפורים. שאסור ברחיצה משום ענוי ומותר בטבילת מצוה כדלקמן: מאי איכא למימר. הא ודאי מוכחא מלתא דלטבילה מתכוין ולא כמיקר: מי איכא מידי. דמלאכה דבשבת שרי וליכא איסור דרבנן משום דדמיא למלאכה: וביום הכפורים אסור. משום מלאכה כי הא דבעית למסרי עליה משום דנראה כמתקן: כיון דבשבת. דחמירא במלאכה שרי משום טעמא דמיקר: ביום הכפורים נמי שרי. ואע"ג דלא נראה כמיקר שלא תחמיר לענין מלאכה ביום הכפורים משבת: ומי אית ליה הואיל. באיסורי שבת כה"ג משום דשרי בהא לא תשרי בהא: לא יגמע בהן את החומץ. לרפואה דכל רפואה בשבת גזור בה רבנן משום שחיקת סממנין שהיא אב מלאכה טוחן: אבל מטבל הוא. בו מאכלו כדרכו: לא יגמע ופולט. דמוכחא מלתא דלרפואה עביד: ואמר אביי גרסינן: ורבא אמר גרסינן: קודם טבול. קודם אכילה מגמע ובולע דלא מוכחא מלתא דלרפואה דסברי חומץ ההני ליה למיכל: לאחר טבול. לאחר אכילה וטבל מאכלו בחומץ דמוכחא מלתא דהאי חומץ בעי למטעם אלא משום רפואה ואמאי הרי קודם אכילה שבת היה מותר ובהאי שבת התם אוסרו ובחדא שבת אתה מתירו: נימא הואיל. וקודם אכילה שרי דנראה כתפנן בבליעת חומץ לאחר אכילה נמי שרי שאין חלוק בביעור של שבת: הדר ביה רבא מההיא דחומץ ובנייה כאביי ואת זו דטבילה דאית ליה הואיל אמר לאחר חזרה: דלמא מהא. דטבילה דיוה"כ הדר ביה ושל חומץ אמר באחרונה. לא ס"ד. למיסר טבילה ביוה"כ: בין בתשעה באב בין ביום הכפורים. ואע"פ שאסורין ברחיצה: אין מטבילין כלי. הצריך טבילה על גב השקת מימיו לטהרו: הכי גרסינן דתניא אין מטבילין את הכלי על גבי מימיו לטהרו ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן דברי רבי וחכמים אומרים מטבילין כלי על גב מימיו לטהרו ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן מני אי רבי קשיא השקה אי רבנן קשיא הטבלה אי בעית אימא רבי אי בעית אימא רבנן אי בעית אימא רבי מתניתא רישא בי"ט וסיפא בשבת וכולה מתני' בי"ט ואי בעית אימא רבנן וכולה מתני' בשבת. וה"פ אי רבי קשי' השקה דרבי אסר ומתני' תנן משיקין אי רבנן קשיא הטבלה דאינהו שרו להטביל ומתני' קתני אין מטבילין ומשני רישא דמתניתא דרבי דמלתא דרבי דאיירי בהטבלה לאוסרה הא השקה שרי איירי בי"ט וסיפא דמלתיה דאסר אף השקה איירי בשבת וכן רבנן נמי רישא איירי בי"ט וסיפא איירי בשבת והכי קאמר מטבילין כלי על גב מימיו לטהרו בי"ט וכל שכן דמשיקין ומשיקין את המים בכלי אבן בשבת השקה אין הטבלה לא ובתוספתא דביצה* ודשבת* בהדיא תני בה הכי אין מטבילין את הכלי על גבי מימיו לטהרו בי"ט ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת דברי רבי וחכמים אומרי' כו' והשתא דברייתא מתוקמא הכי אי בעית אימא מתני' רבנן היא וכולה מתני' בשבת הלכך הטבלה אסירא והשקה שרי כרבנן דאמרי משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת השקה הוא דשריא הא הטבלת כלים אסירא: והי

תוספות

הדר ביה רבא מההיא. פי' מההיא שנויא דקא משני כאן קודם כו' לא כ"ד דאמר כל חייבי טבילות כו' ותימה מנא ליה דרבא הדר ביה מההיא שנויא לעולם אימא לך והדר משנויא דהואיל דמאי מזקיקו להאי טעמא דהואיל דקמשני מתני' משום דנראה כמתקן ואימא דהדר ביה מההיא שנויא והדר ביה נמי מההיא שנויא דהואיל והא דכליס אסורים מההיא טעמא דשנויי אמוראי דלעיל משום שמא יסחטו או ישבירו ויש לומר דשמי חדא מקמי תרתי ההיא שנויא דהכא כאן קודם טבילה מקמי תרתי שנויי דמשני משום מתקן כלי והואיל ולא נהירא חדא דהא שבת אליה דהא מה דמשני רבא הואיל ושבת כו' היה יכול להעמיד שנויא משום דנראה כמתקן ועוד דהיה לו לפרש האי מקמי תרתי לכך נראה לי דקים ליה לגמרא דלא היה יכול לעקור מפני שנראה כמתקן כיון דמתרץ ליה עלה דמתני' אבל היה כשור לעקור שנויא דהואיל ומהא נמי מייתי ראיה דאין יכול לעקור [וע"ע תוס' שבת קיא. ד"ה לא]:

כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום הכפורים. היינו דוקא להני שטובלין טבילת מצוה בזמנה אבל השתא בכל טבילות שבזמנינו טובלות היינו טבילה שלא בזמנה דהן סופרות ז' נקיים מספק שהן זבות אין טובלות בט' באב וביוה"כ ומיהו יש לחלק כדאמר ביומא (דף פח.) נדות ויולדות טבילתן בלילה זבין וזבות טבילתן ביום בעל קרי טובל והולך עד המנחה כדי שיתפלל תפלת המנחה בטהרה אבל לאחר המנחה לא יטבול ומפרש התם טעמא דאי משום תפלת נעילה היה יכול להמתין עד הלילה ויטבול ויתפלל תפלת נעילה בלילה ואמאי אינו טובל ביום כדי שתהא הטבילה בזמנה אלמא ש"מ דקסבר הוואי תנא דטבילה בזמנה לאו מצוה היא ואפילו הכי שריא ביוה"כ ומיהו בתשעה באב אין טובלין כר' חנינא בן אנטיגנוס דאמר *כדאי בית אלהינו לאבד טבילה אחת בשנה וקאמר עלה בירושלמי הורה ר' לוי כר' חנינא בן אנטיגנוס ולית הלכתא כותך משנה דקאמר כל חייבי טבילות וכו' ועוד אומר ר"י דבזמן הזה אין טובלין לא ביוה"כ ולא בט' באב דדוקא הם שהיו עוסקין בטהרות היה צריך לטבול מיד כדי שלא יטמאו הטהרות אבל השתא דהטבילה אינה באה אלא לטהרה לבעלה יכולה היא לרחוץ ולחוף ערב יוה"כ כדי שתסרוק שערה והופפת מעט למוצאי יום הכפורים משום דצריך חפיפה סמוך לטבילה וכן בט' באב דהא אפי' הטבול ביום הכפורים ובט' באב אסורה *לבעלה:

*ושוין שמשיקין המים בכלי אבן לטהרן. אבל לא בכלי עץ לפי שהוא מקבל טומאה מן המשקין וגמלא שהיה מטביל כלי וא"ת אמאי אין מטבילין אותו הא איכא תרתי לטיבותא הדא דנטמא בי"ט ועוד דלא נטמא כי אם בולד הטומאה וכולי עלמא מודים דמטבילין לכל הפירושים דלעיל ולמאן דמוקי מתניתין בשבת וכרבנן ניחא אבל למאן דמוקי לה בי"ט וכו' קשיא וי"ל דמ"מ אין לגרום הטומאה לכלי בידים כדי שיטבילנו דדוקא כשנטמא כבר בולד הטומאה הוא דמטבילין אותו אבל אסור לטמאותו על מנת להטבילו בי"ט: אין מטבילין את הכלי על גבי מימיו לטהרו ואין משיקין וכו'. הכי גרים רש"י הטבלה קודם השקה בין בדברי רבי בין בדברי חכמים ובספרים היה כתוב איפכא השקה קודם הטבלה והכל אחד אלא שגרסת הספרים גרס רישא בשבת וסיפא בי"ט ולגירסת רש"י רישא בי"ט וסיפא בשבת ועל פי התוספתא הגיה רש"י הגירסא ולפי מה שכתוב בספרים השקה קודם הטבלה לא תוכל לפרש רישא בי"ט וסיפא בשבת אלא אם כן הפרש שאמתניתין קאי דקתני משיקין אבל לא מטבילין ובשום הוא כדפירש רש"י: אמר

רבינו חננאל

שרי וביוה"כ אסור ומקשינן ומי אית ליה לרבא הואיל והתנן החושש בשיניו לא יגמע בהן חומץ אבל מטבל כדרכו ואם נתרפא נתרפא. ורמינן עלה והתניא אינו מגמע ופולט אבל מגמע ובולע. ואמר רבא ל"ק ואוקמה למתניתין לא יגמע ויבלע לאחר טיבול ומתניתא דקתני מגמע ובולע (לאחר) [קודם] טיבול ואם איתא דאית ליה לרבא הואיל לימא הואיל מקודם טיבול נמי שרי לאחר טיבול נמי שרי אלא ודאי לית ליה הואיל ופרקינן הדר ביה רבא לגבי אביי [מהחיא] והודה דמתני' לא יגמע ויפלוט היא מהא דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ ש"מ דטבלין ביוה"כ ומפורש בפרק שמונה שרצים: ירושלמי תני כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ א"ר חנינא סגן הכהנים כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו הכהנים טבילה אחת דדריש ר' לוי בר' חנינא סגן הכהנים ואדם כשבת שכן אדם טובל לקריו בשבת ושוין שמשיקין את ה[מים] בכלי אבן דיקא של אבן שאינו מקבל טומאה אלא לטהר המים בלבד משיקין אבל לא מטבילין את הכלים ע"ג מימיהן לטהרם ואיירי' מתניתין לא ר' היא ולא רבנן. ופרקינן איבעית אימא ר' היא וכולה מתני' ביו"ט היא ששנויה שמשיקין אבל לא משיקין אותן בשבת ואע"פ שמשיקין את המים ביו"ט לטהרן אין מטבילין כלים ע"ג מימיהן לטהרן אפילו ביו"ט וכן דברי ר' מפורשים בלשון הזה בברייתא אבע"א רבנן היא וכולה מתני' בשבת והכי קתני ושוין שמשיקין את המים בכלי לטהרן בשבת אבל לא מטבילין ביו"ט מטבילין אפילו כלי ע"ג מימיו לטהרן ביו"ט פי' ומשיקין מלשון ותשק ידו לפי זכן

מסורת הש"ס

שבת דף קיא: עי' דף כח

[שבת שם]

שבת דף קיא: תענית דף יג [יומא פח.]

[תוספתא פי"ג ותוספתא שבת פי"ז]

אבע"א אבע"א מתניתא רישא בי"ט וסיפא בשבת ואב"א רבנן וכולה מתניתין בשבת ואב"א רבי וכולה מתניתין בי"ט ת"ר וכו' כצ"ל וכן גרש"י מהרש"ל

[תענית יג. וכס איתא ר"ת סגן הכהנים]

[וע"ע תוס' נדה סח ד"ה כא דאפשר]

[דיבור זה שייך אמשנה דלעיל יז: ולע"ק]

[פס"ן] [פי"ו]

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"א מהל' חגיגה הל' ח:
מד ב מיי' שם הל' ט.
מה ג מיי' שם הלכה ט והלכה י:

תוספות

ואי בעית אימא רבי קתני לה וכולה מתני' בי"ט כדאמרינן אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו בי"ט הטבלה הוא דלא הא השקה בכלי אבן שפיר דמי ובספרים שלנו נחלפה רישא לסיפא וסיפא לרישא דכתיב בהו ברישא אין משיקין והדר אין מטבילין ועל כן רוב התלמידים שגו בפירושה של סוגיא זו ואין אדם יכול לישבה על כנה וגורסין מפני דוחק ומתני' רישא בי"ט וסיפא בשבת ומפרשינן רישא דקתני משיקים בי"ט קאמר ותנא השקה והוא הדין להטבלה וסיפא דקתני אבל לא מטבילין איירי בשבת ותנא הטבלה והוא הדין להשקה ואין ראוי לפרש כן לגרדקי דבי רב

אמר עולא מחלוקת כו' · וא"ת לב"ש למה להו למימר טעמא משום וחגותם הא קאמרינן לקמן משום לכם ולא לגבוה וי"ל משום דלא תטעה לומר לה' כל דלה' ומ"מ קשיא לב"ה למה להו למימר כל דלה' תיפוק ליה משום דאית להו לב"ה מתוך וכו' והוי שפיר צורך קצת משום שלא יאמרו שלחן שלך מלא ושל רבך ריקן כדפרישית לעיל פ"ק (ד' יב: סד"ה ה"ג) וי"ל משום שלא תטעה לומר וחגותם חג חגיגה אין עולה לה:

רש"י

תורה אור

דא"כ ליתני קילתא ושמעינן חמירתא לשמעינן הטבלה דמותרת בי"ט ואנא אמינא דכל שכן השקה אבל השתא דאשמעינן משיקין איכא למימר דוקא קתני אבל הטבלה לא וכן לענין שבת דאשמעינן אבל לא מטבילין אי הוה הדין להשקה סבירא ליה הוה ליה לאשמועינן אין משיקין ושמעינן כל שכן דאין מטבילין אבל השתא דאשמעינן אין מטבילין איכא למימר הא השקה שרי וכיוצא לדברי ספר התוספתא דכך מליצו בו במסכת שבת ובמסכת ביצה: אין מטבילין אותו בין השמשות · מפני שהוא ספק לילה ונמצא מטביל בי"ט: אף בחול · אם אנו רואין אדם המטביל כלי בין השמשות אנו צריכין להחזירו ולמחות בידו מפני שצריך הערב שמש וזה המטביל כלי בלילה ודאי דעתו להשתמש בו מיד ולא להמתין הערב שמש דלמחר: ותנא קמא לא בעי כו' · בתמיה: אשכחתינהו לרבנן דבי רב · לתלמידים שבבית המדרש: מעשיו · דקא רהיט במרוצה: מידע ידע דבעי הערב שמש · והיינו דרהיט כסבור להספיק קודם יציאת היום וכשיראה שלא יספיק הואיל ובא למקוה גומר טבילתו וממתין מלהשתמש בו עד שיעריב שמשו למחר הלכך בין השמשות די"ט אסור משום דמטביל בי"ט שלא לצורך אבל בחול לא מחינן ביה דמחשבתו ניכרת שלהערב שמשו הוא מתכוין מתוך מעשיו של מרוצתו: דכולי עלמא לא פליגי · דודאי ניכרת באינש דעלמא והאי גברא דאפליג ביה רבי שמעון שזורי ואמר דלא אמרינן ביה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו: כגון דא יטמי ליה · מגא אחרינא בפחות מכעדשה מן השרץ ואתא לשיולי וכו': הא הוא דלא גמיר · דלא כתיב בהדיא בכעדשה אבל הערב שמש דבהדיא כתיב מגמר גמיר וככהן עסקינן דמשתמש בו תרומה: הרוצה לעשות גתו על גב כדו · מי שהיו כליו טמאין והטבילן לדעת דריכת זיתיו ונמלך לעשות גתו: עושה גתו על גב טבילה זו שהטביל לשם כדו וא"צ לחזור ולהטביל לשם גת והיא טבילה שניה הבא להחמיר על עצמו ולהטביל קתני מתני' שהוא מטביל בי"ט שאין כאן תקון כלי ואינה טבילה שהרי אינה צריכה: בחבורה זו · על פסחו והיה טמא לו כליו טמאין וטבל לדעת כן: הרשות בידו · וא"צ לחזור ולטבול וקאמר מתני' דאם בא להחמיר ולהטביל כליו לשם חבורה האחרת מטביל ביום טוב:

מתני' מביאין שלמים · בי"ט לפי שיש בהן אכילת אדם: ואין סומכין עליהן · שהסמיכה אסורה משום שבות שבכל כחו היה סומך והוי ליה משתמש בבעלי חיים ותנן אין רוכבין על גבי בהמה (לקמן דף לו:): אבל לא עולות · אין מביאין עולות חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור וזמנן קבוע אבל עולה יחיד לא יביא לפי שאין בה אכילת הדיוט וכתיב (שמות יב) יעשה לכם ולא לגבוה:

גמ' מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראייה ליקרב · מתני' דמודו תרוייהו בשלמים להביא ולא אפלוג בהו אלא בסמיכתן בשלמי חגיגה מודו ב"ש בהבאתן מפני שהן חובת היום כדאמרינן בחגיגה (דף ט.) מוחגותם אותו חג ועולה שנחלקו אף בהבאתן בעולת ראייה נחלקו והיא הוא דקא שרו ב"ה מפני שהיא של יום טוב דנפקא לן מולא יראו פני ריקם (שמות כג): אבל נדרים ונדבות · הואיל ואין זמנן היום כלל דברי הכל אין קרבין ואפי' שלמים וכ"ש עולות דיכול להביאן לאחר זמן ואף על גב דחגיגה וראייה יש להן תשלומין כל שבעה שרו בה שמא יאנס ולא יקריבנה בשאר הימים ותנן עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו והכי מפרש בברייתא לקמן *דמשום האי טעמא שרו לה: שאינה של יום טוב · כגון נדר ונדבה: שאינה קרבה · דאית בה תרתי לאסורא אין בה אכילת אדם ואפשר לאחר זמן: ועל שלמים שהן של י"ט · כגון חגיגה ושלמי שמחה: שקרבין · דאיכא תרתי להתירא אכילת אדם והן זמנן ברגל ואם יעבור הרגל בטל קרבנו: ועל שלמים שאינן וכו' · אלמא שלמים דנדרים ונדבות לבית הלל קרבין וקשיא לעולא: תנאי שקלת מעלמא · וכי לא משכחת תנא דאמר כעולא דתימא עולא כי ההוא סבירא ליה דאיצטריכא לך לשבושה להך מתני' ולתרוצה: תנאי היא · אשכחן תנא אחרינא דקאי כעולא: מחמת יום טוב · חגיגה ושמחה:

גמרא

ואיבעית אימא רבנן וכולה מתניתין בשבת: תנו רבנן כלי שנטמא מערב יום טוב אין מטבילין אותו בין השמשות רבי שמעון שזורי אומר אף בחול אין מטבילין אותו מפני שצריך הערב שמש ותנא קמא לא בעי הערב שמש אמר רבא אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקא אמרי *במחשבתו נכרת מתוך מעשיו קמפלגי והיכי דמי כגון דנקיט מנא בידיה ורהיט ואזיל בין השמשות לאטבוליה מר סבר האי דקא רהיט ואזיל מידע ידע דבעי הערב שמש ומר סבר מחמת מלאכתו הוא דקרהיט ואמינא להו אנא במחשבתו נכרת מתוך מעשיו דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי כגון דאיטמי בפחות מכעדשה ואתא לקמיה דרבנן לשיולי בפחות מכעדשה איטמי אי לא מר סבר מדהא לא גמיר הערב שמש נמי לא גמיר ומר סבר הא הוא דלא גמיר הא הערב שמש גמיר: ומטבילין מגב לגב: *תנו רבנן כיצד מגב לגב הרוצה לעשות גתו על גב *כדו וכדו על גב גתו עושה כיצד מחבורה לחבורה היה אוכל בחבורה זו ורוצה לאכול בחבורה אחרת הרשות בידו:

מתני' *ב"ש אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות ובית הלל אומרים *מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן:

גמ' אמר עולא מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראייה ליקרב דבית שמאי סברי °וחגותם אותו חג לה' חגיגה אין עולת ראייה לא וב"ה סברי לה' *כל דלה' אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביו"ט וכן אמר רב אדא בר אהבה *נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט מתיבי אמר רבי שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה שאינה של יו"ט שאינה קרבה ביום טוב ועל שלמים שהן של יום טוב שקריבין ביו"ט על מה נחלקו על עולה שהיא של יום טוב ועל שלמים שאינן של יו"ט שבית שמאי אומרים לא יביא ובית הלל אומרים יביא תריץ ואימא הכי אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה ושלמים שאינן של יו"ט שאין קריבין ביום טוב ועל שלמים שהן של יום טוב שקריבין ביו"ט על מה נחלקו על עולה שהיא של יו"ט שבית שמאי אומרים לא יביא ובית הלל אומרים יביא *רב יוסף אמר תנאי שקלת מעלמא תנאי היא דתני' שלמים הבאים מחמת יו"ט ביום טוב בית שמאי אומרים סומך עליהן מערב יו"ט ושוחטן ביו"ט ובית הלל אומרים סומך עליהן ביום טוב ושוחטן ביום טוב אבל

[נתוספתא איתא בדו ובדו על גב גתו וכן איתא בערוך ערך גב ע"ש]:

רבינו חננאל

וכן והשיק היקבים: ת"ר כלי שנטמא מעיו"ט אין מטבילין אותו בי"ט בין השמשות ר' שמעון שזורי אומר אף בחול אסור מפני שצריך הערב שמש אמרו רבנן דבי רב במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו פליגי היכי דמי דנקיט מנא טמא בידיה בין השמשות ורהיט לאטבולי רבנן סברי מדרהיט ידע דבעי הערב שמש כלומר לא יטהר הכלי הטמא אלא עד שיעריב עליו השמש בתר טבילה ולפי' רהיט לאטבוליה קודם ביאת השמש ובחול שפיר דמי ובי"ט הוא דאסור שנמצא מתקן מנא בי"ט לחול כי בעת שיערב השמש ונטהר חול הוא ור' שמעון שזורי סבר האי דרהיט בין השמשות לאו משום דידע דלא מיטהר אלא בהערב השמש אלא משום דטרוד במלאכתו הוא ולפי' ממהר. ואמר להו רבא במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דברי הכל דלאו כלום הוא והכא בכלי שנגע בו כעדשה מן השרץ ואינו יודע אם כעדשה מטמא אי אינו מטמא ובא לשאל מן החכמים ואמרו לו טמא דקי"ל שכן הרוטים תחלת ברייתו בכעדשה: *)וחזינן ליה להאי גברא דאזיל לאטבולי להווא מנא דאיטמי בכעדשה מן השרץ שאינו מפורש בתורה הוא שנסתפק לו אבל הערב שמש שכתב בפירוש בתורה ובא השמש וטהר מידע ידע ליה ור"ש שזורי סבר מדהא לא ידע הא נמי לא ידע: [פיסקא] ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה: ירושלמי כיצד מטבילין מגב לגב רצה לעשות עיסתו על גב גתו או גתו על גב עיסתו מטביל את כליו. מחבורה לחבורה היה אוכל בחבורה זו**) ובקש עוד לאכול בחבורה אחרת שלמים וכיוצא בהן הרשות בידו והני מילי ביו"ט***) אבל בחול לא כדתנן הטובל לתרומה והוחזק לתרומה אסור לקודש כיוצא נתו ובדו אחד מהן תרומה והשני קדש עושה בי"ט זו על גבי זו: מתני' בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות ובית הלל אומרים מביאין שלמים כו' אמר עולא מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך דבית שמאי אומרים מביאין חגיגה ואין סומכין עליהן ועולת ראיה אין מקריבין כל עיקר ביו"ט ובית הלל אומרים מביאין שלמים וסומכין ומקריבין עולת ראייה דכתיב לא יראו פני ריקם אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביו"ט: ירושלמי בית שמאי אומרים הותרה סמיכה שלא כדרכה ובית הלל אומרים לא הותרה אזו היא שלא כדרכה מאתמול א"ר זעירא הכל מודים באשם מצורע שסמך עליו מאתמול שלא יצא שלמי נדבה ע"מ עליהן מאתמול יצא מה פליגי בשלמי חגיגה בית שמאי עבדי לה כשלמי נדבה ובית הלל עבדי לה כאשם מצורע: אוקמה רב יוסף הא דתנינן נדרים [ונדבות] אין קריבין ביו"ט תנאי היא ר"ש בן אלעזר תני שלמים שאינן של יו"ט ב"ש אומרים לא יביא ובה"א יביא והאי תנא תני שלמים הבאין מעי"ט בש"א סומך עליהן מעי"ט ושוחטן ביו"ט

*) נ"ל דת"ק סבר ד"פ דהוזכן ליה להאי גברא דאזיל לבזולי להסות מגא וכו' מן השרץ אי מיטמא או לא היינו משום שאינו מפורש. **) בחבורה זו תרומה וביקש עוד כו' כצ"ל וכ"ה בה"ש בס"ד מבלי י"ט בשם רבינו ז"ל. ***) דברי רבינו אינו מובן לכאורה דהא עי' טבילה שנים אפילו בחול שרי ועי' בערוך ערך גב ב'.

[חולין יג:] [תוספתא פ"ב] חגיגה דף ז: ודף יז: מגילה דף כ: [לקמן כ:] סנהדרין לו: [לקמן כ: שבת קיד: פסחים עא: מנחות קי:] יבמות יז: ע"ש] [דף כ.]

עין משפט
נר מצוה

מז ב מיי' פ"ב מהל' חגיגה הל' י והלכה יג :
מח ג מיי' שם פ"א הלכה י :
מט ד מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה יג' סמג לאוין שלא :
נ ה מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה ח :

תורה אור

אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביום טוב והני תנאי כי הני תנאי *דתניא אין מביאין תודה בחג המצות מפני חמץ שבה ולא בעצרת מפני שהוא יו"ט אבל מביא אדם תודתו בחג הסוכות ר' שמעון אומר הרי הוא אומר °בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסכות כל שבא בחג המצות בא בחג השבועות ובחג הסוכות וכל שלא בא בחג המצות אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות ר"א בר"ש אומר *מביא אדם תודתו בחג הסוכות ויוצא בה ידי חובתו משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה אמר מר אין מביאין תודה בחג המצות מפני חמץ שבה פשיטא *אמר רב אדא בריה דרב יצחק ואמרי לה רב שמואל בר אבא הכא בארבעה עשר עסקינן וקסבר *אין מביאין קדשים לבית הפסול ולא בעצרת מפני שהוא יו"ט קסבר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב אבל מביא אדם תודתו בחג הסוכות אימת אילימא ביום טוב עצמו והא אמרת ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב אלא בחולו של מועד ר"ש אומר הרי הוא אומר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות כל שבא בחג המצות בא בחג השבועות ובחג הסוכות וכל שלא בא בחג המצות אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות מתקיף לה ר' זירא השתא סלותי מסלתינן נדרים ונדבות מבעיא אמר אביי בהקרבה כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי למיקם עליה בבל תאחר ת"ק סבר שלש רגלים אמר רחמנא אפילו שלא כסדרן *ור' שמעון סבר כסדרן אין שלא כסדרן לא רבי אלעזר בר' שמעון אומר מביא אדם תודתו בחג הסוכות אימת אילימא בחולו של מועד היינו ת"ק אלא ביו"ט וקסבר נדרים ונדבות קריבין ביו"ט ומאי שנא חג הסוכות דנקט רבי אלעזר בר' שמעון לטעמיה דתניא* רבי שמעון אומר לא יאמר חג הסוכות שבו הכתוב מדבר למה נאמר לומר שזה אחרון רבי אלעזר ברבי שמעון אומר לומר שזה גורם : ויוצא בה משום שמחה ואינו יוצא בה משום חגיגה : פשיטא דבר שבחובה הוא *וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין לא צריכא דאף על גב דפריש כדבעא מניה רבי שמעון בן לקיש מר' יוחנן האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה הריני נזיר ואגלח

רבי שמעון אומר הרי הוא אומר בחג המצות וגו' כל שבא בחג המצות בא בחג השבועות ובחג הסוכות · כך משמע מתוך פירוש הקונטרס דלקמן דגרים הכי וא"כ לפירוש זה מעיקרא דס"ד שבא לומר דנדרים ונדבות אין קרבין בחול המועד ה"פ כל שאינו בא בחג המצות כגון תודה וכיוצא בה דאליבא דתנא קמא תודה אינה קרבה בחג המצות ואפי' בחול המועד וזהו דוחק דהיכי משמע ממלתיה דנדרים ונדבות חוץ מתודה אינן באין בחג המצות וכי תימא כל שאינו בא בחג המצות ר"ל ביום טוב אם כן לא הוי דומיא דחג הסוכות ועוד דאם כן אמאי כתב בחג השבועות נומר שאינן באין בחג השבועות והא אף בחול המועד דסוכות אינן באין ועוד כי גם לפי המסקנא לא אתי שפיר דקאמר דלענין בל תאחר קאמר וה"ק כל שראוי לבא בחג המצות שנתחייב בו קודם חג המצות בא בחג השבועות ובחג הסוכות שלא יאחר מלהביאו או בעצרת או בסוכות ועתה איך יביאנו והלא אין בו חול המועד וכי תימא דנדרים ונדבות קרבין בי"ט הא משמע דבהני תנאי ליכא מאן דסבר קרבין בי"ט רק רבי אלעזר בר' שמעון ודוחק הוא לפרש בא בחג השבועות ששייבא לרגל יביאנו או קודם לכן ולאו בי"ט קאמר על כן נראה דגרס הכי כל הבא בחג המצות ובחג השבועות בא בחג הסוכות וכו' והשתא מעיקרא סלקא דעתך כל שאינו בא בחג המצות כגון תודה וכן שאר נדרים ונדבות שאינן באין בחג השבועות כדקאמר תנא קמא בהדיא אינן באין בחג הסוכות ואפילו בחול המועד ולפי המסקנא ה"ק כל שבא בחג המצות ובחג השבועות כלומר שראוי לבא בזמן שניהם כלומר שעברו שני רגלים כסדרן בא בחג הסוכות פירוש צריך שיביאנו בחול המועד של סוכות וכל שאינו בא וכו' כלומר שאינו ראוי לבא בשניהם רק בעצרת ולא בחג המצות אינו חייב להביאו בחג הסוכות זה ורישא דוקא פירוש בא בחג הסוכות כלומר חובה להביאו משום בל תאחר וסיפא לאו דוקא פי' סיפא דאינו בא ר"ל אם לא ירצה שהרי הוא יכול להמתין עד סוכות של שנה הבאה אבל לעולם אם ירצה יקריב בחול המועד וקל להבין :

אבל נדרים ונדבות כו' · ועולא דקאמר כי האי תנא : והני תנאי · דלקמן פליגי כי הני תנאי דלעיל בנדרים ונדבות : מפני חמץ שבה · על חלות לחם חמץ וגו' (ויקרא ז) : ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב · ותודה נדרים ונדבות היא : בחג הסוכות · בחולו של מועד : רבי שמעון אומר כו' · לקמיה מפרש לה : מביא אדם תודתו בחג הסוכות · לקמיה מפרש אפילו ביום טוב קאמר ויוצא בה משום שלמי שמחה ואף על פי שמחויב בתודה זו ועומד דתניא במסכת חגיגה (דף ח·) ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות של בשר לשמחה מדלא כתיב והבאת שלמים ואכלת שם ושמחת ומיהו פשיטא לן דכל זמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר (דברים כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת והאי קרא בהר גרזים כתיב ולא בשלמי שמחת י"ט כתיב דשמחת י"ט אם יש לו בכורות ומעשר בהמה אין צריך להביא שלמים : ואין יוצא בה משום חגיגה · דדבר שבחובה הוא וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ותודה זו כבר מחויב הוא בה ואין זו מן החולין שיהא פוטר בה חגיגתו : אמר מר · השתא מהדר אמילתיה לפרושי מאי דאמר לעיל בהקרבת נדרים ונדבות פליגי : לבית הפסול · שממעט זמן אכילתן שאינו יכול לאכול חמץ אלא עד ארבע שעות ומתוך כך תמץ שבה בא לידי נותר : ר"ש אומר כו' · קס"ד למיסר נדרים ונדבות בחולו של מועד אתא : השתא לרבי שמעון דאסר הני סלותי מסלתינן · לוקטין עצים בשדה מן המחובר בחולו של מועד דתניא במועד קטן (דף יב:) קוצצין עצים מן המחובר במועד לצורך המועד : אמר אביי בהקרבה כ"ע ל"פ דשרי · בחולו של מועד : כי פליגי למיקם עליה בבל תאחר · וכולה הך מתני' לענין בל תאחר איירי תנא קמא סבר כל המאחר נדרו שלש רגלים אפילו שלא כסדרן עובר בבל תאחר וטעמא יליף בר"ה (דף ד:) מהאי קרא שלש פעמים בשנה וגו' למה לי למיכתב בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות כיון דכתיב שלש פעמים פשיטא דהני נינהו דהא מינייהו קסליק דלעיל מיניה כתיב שמור את חדש האביב שבעה שבועות תספר לך חג הסוכות תעשה לך ש"מ לבל תאחר לומר אלה קבעתי לך לתשלום מתנותיך ונדריך והיינו דקא אתא לאשמועינן עלה טובה כל מי שיש עליו תודה יביאנה בחג הסוכות ואפילו הוא רגל ראשון אחר נדרו שאם לא יביאנה עכשיו יצטרך לבא בשבילה לירושלים שהרי בעלותו ברגל בפסח לא יביאנה מפני חמץ שבה ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב נמצא שאיחרה ג' רגלים שלא כסדרן ואתא ר"ש למימר הרי הוא אומר כו' כסדרן אין שלא כסדרן לא הלכך הטודרה לפני סוכות יש לו שהות עד לשנה הבאה וה"ק כל שבא בחג המצות כגון שנדר קודם הפסח והיה עליו להביאה בחג המצות בא בחג השבועות שלאחריו או בחג הסוכות ואין לו עוד שהות וכל שאינו בא בחג המצות שלא היתה עליו להביאה בפסח כגון שנדר אחר הפסח אינו בא *כלומר אינו צריך להביאה לא בחג השבועות שלאחריו ולא בחג הסוכות שיש לו שהות עד חג הסוכות של שנה הבאה שעברו שלש רגלים כסדרן : אלא ביום טוב וקסבר כו' · והיינו תנאי : לא יאמר חג הסוכות · כשהחזיר הכתוב להזכירן לשלש רגלים לבל תאחר לא היה צריך לכתוב ובחג הסוכות כיון שכתוב שלש פעמים בשנה וכתב בחג המצות ובחג השבועות דממילא ידענא דבו היה הכתוב מדבר שבפרשת סוכות הוא עסוק ובו נכתב כתוב זה : שזה אחרון · דבעינן כסדרן : שזה גורם · את בל תאחר שאפילו נדר לפני החג כיון שעבר עליו חג הסוכות עובר : דבר שבחובה הוא · דכתיב וחגותם : מן החולין · ולא ממעות מעשר שני ולא מנדרים ונדבות שהוא מחויב ועומד בהן : דאף על גב דפריש · דכשנדר התודה פירש על מנת שיוצא בה ידי חגיגתו :

רבינו חננאל

ביו"ט ובה"א סומך עליהן בי"ט ושוחטן בי"ט אבל · נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביו"ט והני תנאי כהני תנאי דתניא אין מביאין תודה בי"ד בניסן מפני חמץ שבה שאין מביאין קדשים לבית הפסול · כלומר שהן מרובין ונפסלין בלינה ואין מביאין קדשים לכתחלת ליפסל ולא בעצרת מביא תודה מפני שהוא יו"ט אבל מביא תודתו בחוה"מ בחג הסוכות ואם לא הביא עובר בבל תאחר · ור' שמעון אומר הרי הוא אומר בחג המצות ובחג כו' ואוקימנא לר' שמעון בחוה"מ סלותי מסלתינן כלומר *) עושה אדם מלאכה כגון סלין וכיוצא בהן הקרבה מיבעיא דודאי (אין) מקריבין כי פליגי למיקם בבל תאחר ת"ק סבר שלש רגלים אמר רחמנא אפי' שלא כסדרן כיון שעברו עליו ג' רגלים ולא הקריבו עובר במה שכתב כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו וגו' ור' שמעון סבר בעינן ג' רגלים כסדרן כדכתיבי באורייתא חג המצות חג השבועות וחג הסכות ר' שמעון לטעמיה דדייק **) חג המצות ואמר לא היה צריך לכתוב בפסוק חג המצות כאשר לא כתב בפרשת ראה אתה אומר אלי אלא הזכיר חג שבועות וחג האסיף ואמר שלש פעמים למה לא היה צריך מפני שבו פתח הכתוב תחלה וכתב שמור את חדש האביב ועשית פסח וגו' וכתיב בחג המצות לומר שזה ראשון לג' רגלים ואם הקדישו אחר הפסח אינו עובר עליו בבל תאחר עד שיעברו עליו אחר עצרת ואחר סוכות ג' רגלים כסדרן ור' אלעזר בר' שמעון אומר מביא אדם תודתו בחג הסכות ואוקימנה בי"ט עצמו ושמעינן מינה דקסבר נדרים ונדבות קרבין בי"ט ותוב ש"מ (דלא רבי) [דר'] אלעזר בר' שמעון [לטעמיה דס"ל] דחג הסכות לבדו הוא הגורם דאי ס"ד משום י"ט הוא ליתני עצרת מ"ם שבק עצרת ותני סוכות ללמד שזה גורם כלומר בין קודם הפסח הקדישו בין לאחר הפסח כיון שעבר עליו חג הסכות ולא הקריבו עובר עליו בבל תאחר ודייק מחג הסכות · ואמר לא יאמר בחג הסכות דמיניה סליק למה נאמר לומר שזה גורם ; ויוצא בתורה זו שמקריבה משום שמחה · ואין יוצא בה משום חגיגה אע"פ שאמר בשעה שנדר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה אסיקנא' המפריש בענין זה נדור ואינו יוצא כלומר נתחייב בנדרו וקידשה ושלמי חגיגה שהן עליו חובה שנאמר וחגותם אותו חג לה' ג' ימים אינן באין אלא מן החולין (וכיון) [וכמו] שאמר ר' יוחנן לר"ל האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה הריני

*) עי' בערוך ערך סלת. **) עי' בתוס' ר"ה ד: ד"ה וה"ל לומר

מסורת הש"ס

פסחים יג [תוספ' חגיגה פ"א]
[פסחים יג:]
יבמ וש"נ
ר"ה ד:
[ר"ה ד:]
[פסחים עא: כ"נ]
דברי' טז

גליון הש"ס
רש"י ד"ה כי פליגי למיקם עליה בבל תאחר וכו' כלומר א"צ להביאה · עיין טורי אבן ר"ה באבני שהם סד"ה כיון שעבר ובתשובת ח"צ סי' י"ב :

נ א מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה יד :

נא ב מיי' פ"ה מהל' נזירות הלכה יד :

נב ג מיי' פ"א מהל' זכיה הלכה כ כנוג לאוין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף יב [רב אלפס ב"ב פ"ט דף נג ע"ב] :

נג ד ה מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הל' ו סמג עשין קפג :

נד ו מיי' שם הל' יב :

ואגלח ממעות מעשר שני מהו א"ל נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח : ההוא גברא דאמר להו הבו ליה ארבע מאה זוזי לפלוני ולנסיב ברתי אמר רב פפא ארבע מאה שקיל וברתיה אי בעי נסיב אי בעי לא נסיב. טעמא דאמר הבו ליה ולנסיב אבל אי אמר לנסיב והבו ליה. אי נסיב שקיל ואי לא נסיב לא שקיל : יתיב מרימר וקאמר להא שמעתא משמיה דנפשיה א"ל רבינא למרימר אתון הכי מתניתו לה אנן כדבעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן מתנינן לה : *תני תנא קמיה דר' יצחק בר אבא ויקרב את העולה ויעשה כמשפט עולת נדבה למד *על עולת חובה שטעונה סמיכה א"ל דאמר לך מני בית שמאי היא דלא גמרי שלמי חובה משלמי נדבה דאי בית הלל כיון דגמרי שלמי חובה משלמי נדבה עולת חובה נמי לא תבעי קרא דגמרי מעולת נדבה וממאי דבית הלל שלמי חובה משלמי נדבה גמרי דלמא מעולת חובה גמרי ועולת חובה גופא בעיא קרא מאי שנא משלמי נדבה דלא גמרי שכן מצויין מעולת חובה נמי לא גמרי שכן כליל (*אלא) אתיא מבינייא וסברי בית שמאי שלמי חובה לא בעו סמיכה והתניא אמר רבי יוסי לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הסמיכה עצמה שצריך על מה נחלקו על *תכף לסמיכה שחיטה שבית שמאי אומרים אינו צריך ובית הלל אומרים צריך הוא דאמר כי האי תנא דתניא אמר רבי יוסי בר' יהודה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על תכף לסמיכה שחיטה שצריך על מה נחלקו על הסמיכה עצמה שבית שמאי אומרים אינו צריך ובית הלל אומרים צריך : ת"ר *מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה ביו"ט חברו עליו תלמידי שמאי הזקן אמרו לו מה טיבה של בהמה זו אמר להם נקבה היא ולזבחי שלמים הבאתיה כשכש להם בזנבה והלכו להם ואותו היום גברה ידם של בית שמאי על בית הלל ובקשו לקבוע הלכה כמותן והיה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן ובבא בן בוטא שמו שהיה יודע שהלכה כבית הלל ושלח והביא

רש"י

ואגלח ממעות מעשר שני · קרבנות שנזר עליו הכתוב ביום תגלחתו אקנה ממעות מעשר שני : נדור · על התודה ואינו יוצא בה ידי חגיגה : נזיר ואינו מגלח · ממעות מעשר אלא מן החולין דכיון דאמר הרי עלי נתחייב דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכי הדר אמר על מנת לאו מילתא היא: ההוא גברא · מצוה מחמת מיתה היה : להא שמעתא · דהאומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה: משמיה דנפשיה · ולא אמר לה בלשון בעיא אלא מאליו אמרה האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר שני נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח: אתון הכי מתניתו לה · מאליה ולא משמיה דר' יוחנן : אנן כדבעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן מתנינן לה · דאהדר ליה ר' יוחנן הכי : ויקרב את העולה. עולת יום שמיני של מלואים שהטיל הכתוב על אהרן חובה ליום קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים (ויקרא ט) : ויעשה כמשפט. מה משפט האמור בעולת חובה על כרחיך כמשפט המפורש בעולת נדבה בויקרא קאמר שכל משפטי עולה ושלמים שם נאמרו ובשל נדבה דבר הכתוב דכתיב אדם כי יקריב מכם משמע לכשירצה יקריב וכתיב התם וסמך ידו ואתא האי כמשפט דכתיב בעולת חובה ללמד עליה שתטען סמיכה *כשאר משפטי נדבה : אמר ליה · ר' יצחק לתנא : דאמר לך מני · הא דאיצטריך קרא להכי ולא גמר לה בבנין אב דמה מצינו בנדבה שהיא עולה וטעונה סמיכה אף חובה שהיא עולה כמותה תטעון סמיכה : ב"ש היא · דאמר במתניתין מביאין שלמים של י"ט שהן חובה ואין סומכין עליהן וטעמא מאי משום דסמיכה בויקרא כתיב בשלמי נדבה ואם זבח שלמים קרבנו וסמך ידו וגו' וקא סברי לא גמרינן חובה מנדבה דפרכינן מה לנדבה שכן מצויה בכל שעה שירצה יתנדב ויביא תאמר בחובה שאינה אלא לכשיתחייב הלכך °לא דחיא סמיכה דידהו יום טוב הלכך עולת חובה נמי אי לאו דפרט בה קרא כמשפט לא הוה בעיא סמיכה דחובה מנדבה לא גמרי' : וממאי דבית הלל כו' · דלמא לעולם חובה מנדבה לא גמרינן אלא בית הלל חובה מחובה גמרי שלמי חובה מעולת חובה הלכך עולת חובה בעיא האי קרא דכמשפט להיות מפורש בה ואי לא לא הוה ידעינן סמיכה לא בעולה ולא בשלמים דחובה והך מתניתא דברי הכל היא : אתיא מבינייא · לעולם מתני' דתני תנא דברי הכל היא ואפי' לב"ה בעיא קרא ומאחר דקי"ל סמיכה בעולת חובה מהאי קרא אכ: להו שלמי חובה מתרווייהו משלמי נדבה ומעולת חובה במה מצינו בשלמי נדבה שטעונין סמיכה אף שלמי חובה שהן שלמים כמותן יטענו סמיכה וכי פרכת מה לשלמי נדבה שהן מצויין עולת חובה תוכיח שאינה מצויה וטעונה סמיכה אף אני אביא שלמי חובה שאע"פ שאינן מצויין יטענו סמיכה וכי פרכת מה לעולת חובה שכן כליל תאמר בשלמי חובה שאינם כליל שלמי נדבה יוכיחו וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה לא ראי עולת חובה כראי שלמי נדבה לתלות טעם הסמיכה בראיה שכן מצוין דהך ראיה בעולת חובה ליתא ולא ראי שלמי נדבה כראי עולת חובה לתלות טעם הסמיכה בראיה שכן כליל דהא ליתא בשלמי נדבה וכתיב בהו סמיכה הצד השוה שבהן על כרחך תתלה טעם סמיכתן בטעם הצד השוה שבשניהם בעולת חובה ובשלמי נדבה הצד השוה שבשניהם שקרבן יחיד הן וטעונין נסכים [וסמיכה] אף אני אביא כל הטעון נסכים והוא קרבן יחיד שיטעון סמיכה ואתו להו שלמי חובה מהאי טעמא : בשלמי חובה שצריך · לא נחלקו על הסמיכה · אלא כך היו בית שמאי אומרים סומך עליהן מערב יום טוב ושוחטן ביום טוב ולא אמרינן תכף לסמיכה שחיטה : הוא דאמר כי האי תנא כו' על תכף לסמיכה שחיטה שצריך. בדבר הטעון סמיכה כדכתיב וסמך ושחט : על הסמיכה עצמה · אם טעונין שלמי חובה סמיכה : נקבה היא · שאין עולה נקבה : ולזבחי שלמים הבאתיה · מרוב ענותנותו של הלל היה משנה מפני השלום : כשכש להם בזנבה · כדי להטעותן שיהיו סבורים שהיא נקבה :

תוספות

נזיר ואינו מגלח · ודוקא דקאמר הכי אבל אם אמר אפכא על מנת שאלא משום חגיגה הרי עלי תודה לא וכן בנזיר וכן משמע בסמוך דקאמר דטעמא דאמר הבו ליה ולנסיב כו' וכן פי' בקונט' שפירש טעמא משום דכיון דאמר הרי עלי נתחייב דאמירה לגבוה כמסירתו להדיוט וכי אמר ע"מ לאו מילתא היא :

ויקרב את העולה וכו' · פירש רש"י דקאי אעולה של אהרן שנאמר בפ' שמיני ולא נהירא דהא קאי אעולת צבור דהכתיב שעיר העם ומיד אח"כ כתיב ויקרב את העולה ועולה של אהרן מפורשת בפסוק אחר בפרשה לכך נראה דאין הכי נמי דקאי אעולה של צבור :

למד על עולת חובה שטעונה סמיכה . ותימה דאמר התם דאין טעונין סמיכה בקרבנות צבור אלא בשתי קרבנות וזו אינה מן המנין אלא (*פר) של ע"ז ופר של העלם דבר ולפי' רש"י דפירש דהכא מיירי בקרבן של אהרן שהוא קרבן יחיד ניחא וי"ל דהא דקאמר דאין צריכין סמיכה אלא בב' קרבנות היינו דוקא בקרבנות שהן לדורות אבל הכא מיירי בקרבן המלואים שהיה לפי שעה ומ"מ קשה דהיכי ילפינן דורות משעה דקא למד על עולת חובה שטעונה סמיכה ועוד היכי ילפינן יחיד מצבור דהא פי' דקרא דויעשה כמשפט מיירי בקרבן צבור ולפי' רש"י ניחא ועוד י"ל שנויא השוה לשניהם הואיל וגלה לנו קרא דויקרב את העולה וגו' דילפינן שעה מדורות וקרבן צבור מקרבן יחיד דכתיב אדם כי יקריב לדורות. וה"ה דנילפי דורות משעה ויחיד מצבור ועוד אמר הר"מ דיש ליישב פי' רש"י ולעולם פשטיה דקרא דויקרב העולה מיירי בקרבן צבור ואי קשיא הא אינה טעונה סמיכה כדקאמר ב' סמיכות בצבור י"ל דאין ה"נ אלא אם אינו ענין לקרבנות צבור דהא קי"ל דאין טעונין סמיכה אלא בשתי קרבנות צבור וזו אינה מן המנין תנהו ענין לקרבנות אהרן שהוא קרבן יחיד :

דלא גמרי שלמי חובה כו' · השתא אית ליה לרבי יצחק בר אבא דטעמא דב"ש דאמרי אין סומכין היינו משום דאין טעונין סמיכה ולא כרבי יוסי דקאמר בסמוך דפליגי בתכף כו' ורש"י פי' במתני' טעמא משום שבות שמשתמש בבעלי חיים ויפה פי' א] דבפ' אין דורשין (חגיגה דף טז:) משמע דבהכי פליגי לרבי יוחנן :

דלמא מעולת חובה גמרי · ואם תאמר והא הוי דבר הבא מן ההיקש דעולת חובה לא ידעינן אלא מנדבה דכמשפט ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בבנין אב וי"ל דבעיא היא בזבחים (דף נ:) אם חוזר ומלמד בבנין אב ואם לאו והכא קאמר אם תמצי לומר חוזרין ומלמדין בבנין אב דבר הלמד בהיקש מעולת חובה גמירי לה דחובה מחובה ילפינן : והביא

רבינו חננאל

הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר שני נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח. הזכיר מעשה שדומה לו. ההוא דאמר הבו ת' זוזי לפלוני ולינסוב ברתי אמר רב פפא ת' זוז שקיל דהא אמר הבו ליה ת' זוזי ברתיה אי בעי שקיל ואי בעי לא שקיל ודייקינן מינה טעמא הבו ליה ולינסיב אבל אי פריש ואמר לינסיב והבו ליה אי נסיב ברתיה שקול ואי לא נסיב לא שקיל. תני תנא קמיה דר' יצחק מאי דכתיב ויקרב את העולה ויעשה כמשפט כמשפט עולת נדבה מה עולת נדבה כתיב בה אם עולה קרבנו מן הבקר וגו' וכתיב בה וסמך ידו על ראש העולה כו' כך עולת חובה טעונה סמיכה א"ל זו לב"ש היא דאע"ג דכתיב סמיכה בשלמי נדבה שנאמר ואם זבח שלמים קרבנו וגו' וסמך ידו על ראש קרבנו כיון דבשלמי חובה לא כתיבא סמיכה לא ילפי הני מהני ולפיכך שנו ב"ש במשנתנו מביאין שלמים ואין סומכין דאי ב"ה כיון דגמרי שלמי חגיגה משלמי נדבה לפיכך שנו במשנתנו מביאין שלמים וסומכין עליהן בעולת חובה לב"ה לא היה צריך לכתוב כמשפט וללמוד הימנו סמיכה בעולת חובה אלא אפילו בלא פסוק יליף עולה מעולה כמה דילפי שלמי חובה משלמי נדבה ודחינן וממאי דב"ה זה ששנינו סמיכה בשלמי חובה משלמי נדבה למדו אותה דלמא חובה מחובה למדו שלמי חובה מעולת חובה למדת ועולת חובה גופה בעיא קרא מפורש שיש בה סמיכה ולפיכך אתא כמשפט לומר שעולת חובה טעונה סמיכ' ואמרי' מה ראית*) שלא ילמדו סמיכה לשלמי חובה משלמי נדבה דאיכא למיפרך מה לשלמי נדבה שכן מצויין בכל השנה כולה ולפיכך °טעונין אבל שלמי חובה שאינן א"א בימים טובים בלבד לא עולת חובה נמי איכא למיפרך מה לעולה שכן כליל תאמר בשלמי חובה שאין עולה מהן למזבח א"א דם והלב בלבד זרקינן אלא אתיא מבינייא כלומר אתיא משתיהן מעולת חובה ושלמי נדבה ושלמי חובה לב"ש לא בעי סמיכה והתניא א"ר יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על שלמי חובה שטעונין כו' : ת"ר מעשה בהלל שהביא עולה לעזרה לסמוך כו' תניא

*) אולי צ"ל ואמרינן דיש לדחות .

גליון הש"ס

גמ' אמר רב פפא ארבע מאה שקיל . עי' נדרים מח ע"א בר"ן ד"ה לא שנו: רש"י ד"ה ב"ש כו' לא דחינן סמיכה דידהו וק"ל לפי מה דקיימינן עתה דב"ש ל"ל סמיכה כלל בשלמי חובה גם בחול אסור דהוי עבודה בקדשים דהא גם ביו"ט לא מיקרי משתמש בבע"ח רק הוא סמיכה בכל נהו כמ"ש רש"י ובמתניתין ע:

[פ' זוטא לג:] [עי' תוספות זבחים ל: ד"ה אם] ס"א וכשאר משפטי נדבה [פסחים סו. זבחים לג. מנחות צג.] [תוספתא חגיגה פ"ב] ויקרא ט

הגהות מהר"ב רנשבורג א] תוס' ד"ה דלא גמרי וכו' דבפ' אין דורשין מש"ע דבהכי פליגי נ"ב . כע פי' פסחים פ"ט ע"א תוס' ד"ה ואלו וכו'

[עי' תוס' פסחים דף סו: ד"ה מביאה]

ב"ין לקמן קודם ד"ה מאי

נה א מיי' פ"א מהל' חגיגה הלכה ו :

נו ב מיי' שם הלכה ו :

נז ג מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה יג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיב סעיף א וסעיף ג :

נח ד מיי' פ"א מהלכות חגיגה הלכה ח :

נט ה מיי' פ"ח מהל' תמידין ומוספין הלכה ח :

ס ו מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה יד וע"ש בכ"מ :

סא ז מיי' פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הלכה יט :

וב"ש אהדרו ליה נדרים ונדבות יוכיחו שכירתך פתוחה וכירת רבך סתומה משמע אפילו דשלמים. מהר"ש

והביא כל צאן קדר שבירושלים והעמידן בעזרה ואמר כל מי שרוצה לסמוך יבא ויסמוך ואותו היום גברה ידן של בית הלל וקבעו הלכה כמותן ולא היה שם אדם שערער בדבר כלום : שוב מעשה בתלמיד אחד מתלמידי ב"ה שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה מצאו תלמיד אחד מתלמידי ב"ש אמר לו *מה זו סמיכה אמר לו מה זו שתיקה שתקו בנזיפה והלך לו אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן דאמר ליה חבריה מלתא לא להדר ליה מלתא טפי ממאי דאמר ליה חבריה דאיהו אמר ליה מה זו סמיכה וקא מהדר ליה מה זו שתיקה : תניא *אמרו להם בית הלל לבית שמאי ומה במקום שאסור להדיוט מותר לגבוה מקום שמותר להדיוט אינו דין שמותר לגבוה אמרו להם בית שמאי נדרים ונדבות יוכיחו שמותר להדיוט ואסור לגבוה אמרו להם בית הלל מה לנדרים ונדבות שאין קבוע להם זמן תאמר בעולת ראייה שקבוע לה זמן אמרו להם בית שמאי אף זו אין קבוע לה זמן דתנן *מי שלא חג ביום טוב ראשון של חג חוגג והולך כל הרגל כולו ויום טוב האחרון של חג אמרו להם בית הלל אף זו קבוע לה זמן דתנן *עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו אמרו להם בית שמאי והלא כבר נאמר *לכם ולא לגבוה אמרו להם בית הלל והלא כבר נאמר לה' *כל דלה' אם כן מה תלמוד לומר לכם *לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים : *אבא שאול אומרה בלשון אחרת ומה במקום שכירתך סתומה כירת רבך פתוחה במקום שכירתך פתוחה אינו דין שכירת רבך פתוחה וכן בדין *שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן במאי קא מפלגי מר סבר נדרים ונדבות קרבין ביום טוב ומר סבר *אין קרבין ביום טוב אמר רב הונא *לדברי האומר נדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב *] לא תימא מדאורייתא מחזא חזו ורבנן הוא דגזרי בהו גזירה שמא ישהה אלא אפילו מדאורייתא נמי לא חזו *דהא שתי הלחם דחובת היום נינהו וליכא למגזר שמא ישהה *ואינו דוחה לא את השבת ולא את יו"ט : איבעיא להו לדברי האומר נדרים ונדבות אין קרבין בי"ט עבר ושחט מאי רבא אמר זורק את הדם על מנת להתיר בשר באכילה רבה בר רב הונא אמר זורק את הדם על מנת להקטיר אימורין לערב מאי בינייהו איכא בינייהו נטמא בשר או שאבד לרבא לא זריק לרבה בר רב הונא זריק מיתיבי *כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן או ששחטן בין לפני זמנן בין לאחר זמנן הדם יזרק והבשר יאכל ואם היתה שבת לא יזרוק ואם זרק

הורצה

תוספות

והביא כל צאן קדר בעזרה · תימה הא אין מביאין חולין בעזרה ויש לומר דלאו דוקא בעזרה אלא בהר הבית :

שבירתך פתוחה · פ"ה לשון כירה ממש ונראה דר"ל כמו ויכרה להם כירה גדולה (מלכים ב ו) :

נדרים ונדבות יוכיחו · פ"ה שמותר להדיוט במקום שמותרים להדיוט לעשות כל צרכו כגון ביום טוב אסורין ליקרב לגבוה אפילו שלמים וכל שכן עולות במאי קא מפלגי (א) מר סבר נדרים ונדבות אין קרבין פרש"י ת"ק דאמר נדרים ונדבות יוכיחו ומר סבר אבא שאול נדרים ונדבות קרבין בי"ט מדלא קאמר נדרים ונדבות יוכיחו והר"ר שמואל היה מפרש פירוש אחר נדרים ונדבות יוכיחו במקום שיש חלק להדיוט כגון שלמים ואסורי' לגבוה כגון עולות במאי קמפלגי ת"ק סבר נדרים ונדבות קרבין ביום טוב מדקאמר במקום שמותר להדיוט כגון שלמים דהוו נדרים ונדבות אלמא ס"ל לת"ק דנדרים ונדבות קרבין ביו"ט ואסורין לגבוה כגון עולה אבל אבא שאול *דאמר ומה במקום שכירתך סתומה כו' משמע אפילו דשלמים אלמא דס"ל דנדרים ונדבות אין קרבין בי"ט וקשה להאי פי' דבפ' אלו עוברין (פסחים דף מז. ושם) אמר בהדיא וסבר לה כאבא שאול דאמר לכם ולא לנכרים משמע אבל נדרים ונדבות קרבין בי"ט מדלא מוקי ליה לומר לכם ולא לגבוה אלמא דסבירא ליה לאבא שאול דנדרים ונדבות קרבין בי"ט לכ"ע כפי' ראשון:

לכם ולא לנכרים · ב"ה נמי דרשי לכם ולא לגבוה למעוטי נדרים ונדבות כדפי' בפ"ק (דף יב: בד"ה השוחט) אלא נקט כותים וכלבים דפסיקא ליה : **מאי** בינייהו כגון שנטמא · וא"ת נימא דאיכא בינייהו כגון שנטמאו אימורים או שנאבדו דלרבא זריק הואיל ואיכא בשר ולרבה בר רב הונא לא זריק כיון שנטמאו האימורין ותי' הר"ר שמשון מקוצ"י דרבה בר רב הונא מודה להא דרבא דזורק את הדם על מנת להתיר (ב) באכילה דהוי צורך אוכל נפש ושמחת יום טוב אבל הוא מוסיף עליה דקאמר אפילו נטמא בשר זורק את הדם ע"מ להקטיר אימורין לערב אבל קשה היאך יהא הבשר מותר באכילה הא אמר *התם אימורין כל [פסחים נט:] כמה דלא מקטרי בשר לא מתאכיל דהא דהקטרת אימורין לא מעכבא ה"מ היכא דליתנהו שנטמאו או נאבדו אבל היכא דאיתנהו מעכבי ויש מתרצים דהכא מיירי שנטמאו או נאבדו ולא נהירא דאם כן לימא דאיכא בינייהו דהכל קיים דלרבא לא זרק ולרבה זריק ועוד דבסמוך משמע אע"ג דאיתנהו דקאמר כבשי עצרת וכו' הדם יזרק והבשר יאכל ואם היתה שבת לא יזרוק ואם זרק הורצה ע"מ להקטיר וכו' אלמא דמיירי דאיתנהו ואעפ"כ בי"ט הדם יזרק והבשר יאכל וי"ל דהכא הואיל ואין יכול להקטיר האימורין מבעוד יום הוי כאילו נאבדו או נטמאו :

אבל

רש"י

צאן קדר · מטולים היו : טוב מעשה כו' · לאחר המעשה הזה היה מעשה בתלמיד אחד כו' : מה זו סמיכה · שאתה רוצה לסמוך ולעבור על דברי ב"ש והלא אנו חלוקין עליכם : אמר לו מה זו שתיקה · שהיה לך לשתוק ואינך שותק : שתקו בנזיפה · בגערה : מקום שאסור להדיוט · שבת שאסור לעשות להדיוט כלום מותר לגבוה תמידין ומוספין : מקום שמותר להדיוט · י"ט דכתיב (שמות יב) הוא לבדו יעשה לכם כל צרכי אכילה : אינו דין שמותר לגבוה · כל צרכי אכילת מזבח ואפילו עולת ראייה : נדרים ונדבות יוכיחו · שי"ט מקום המותר להדיוט הוא ואתם מודים לנו שאסורים להקריב והן צרכי גבוה : אף זו קבוע לה זמן כו' · ויש לחוש שמא יפשע או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא : והלא כבר נאמר לה' · וחגותם אותו חג לה' : אומרה בלשון אחרת · להאי קל וחומר דבית הלל דלעיל : כירה · יש לה בית קבול לקבל שתי קדרות ושייך למימר בה סתומה ופתוחה : במאי קמפלגי · אבא שאול ותנא קמא אבא שאול דלא אמר אמרו להם בית שמאי נדרים ונדבות יוכיחו סבירא ליה נדרים ונדבות קרבין לבית הלל : לא תימא מדאורייתא מחזא חזו · דלה' משמע כל דלה' אפילו נדרים ונדבות : שמא ישהה · עד המועד שיהא לו בשר מצוי ברגל ושמא כשיבא המועד יארע לו אונס ונמלא מאחר נדרו : מדאורייתא נמי · סבירא ליה דאסור דכי כתיב לה' דומיא דוחגותם קאמר עולות הדומות לחגיגה זמן קבוע ברגל כמותה : דהא שתי הלחם · דעצרת דחובת היום הן ואינן ראויין לבא קודם לכן דלגזר בהו שמא ישהה הואיל ויכול לאפותן מערב י"ט אמור רבנן במסכת מנחות (דף נה:) דאין דוחין לא שבת כו' באפייתן דלאו דומיא דחגיגה הוא שזמן שחיטתה קבוע ברגל ואינו יכול להקדים ולאחר : עבר ושחט מאי · מהו שיזרוק את הדם : על מנת להתיר בשר באכילה · כלומר אם הבשר קיים שתהא זריקתו לצורך י"ט שיאכל הבשר היום זורק ואם לאו אינו זורק : על מנת להקטיר אימורין לערב . אפילו אין כאן אלא לצורך הכשר קרבן להכשיר קרבן שאין יכול לזרוק בלילה והקטרת האימורין כשרה כל הלילה וימתין עד שתחשך ויקטירה : לרבא לא זריק · אף על גב דלאו מלאכה היא גזור בה משום שבות : כבשי עצרת · הבאים עם שתי הלחם כדכתיב בפרשת שור או כשב בעצרת ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים וגו' (ויקרא כג) : שלא לשמן · שצריך לשחטן לשם שלמי צבור ושחטן לשם עולה : לפני זמנן · קודם עצרת והם הופרשו לשם כבשי עצרת : הדם יזרק והבשר יאכל. דקיימא לן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ליקרב ואוכלין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה : ואם היתה שבת לא יזרוק · שהרי אסור לבשל ולצלות היום ולא יאכל מן הבשר : ואם זרק · ולא נמלך :

הורצה

רבינו חננאל

תניא אמרו ב"ה לב"ש ומה בעת שאסור להדיוט בשבת מותר לגבוה שנאמר וביום השבת שני כבשים וגו' בעת שמותר להדיוט ביו"ט שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש וגו' אינו דין שמותר לגבוה כו' אמר רבינא לדברי האומר נדרים ונדבות אין קרבן ביו"ט ולא תימא דמדאורייתא חזו לאיקרובי ביו"ט ורבנן הוא דגזרו בהו גזירה שמא ישהה אותן כלומר יאמר בשאר ימות השנה אני טרוד במלאכה איני יכול לעלות ולהקריב קרבן הנה כשאעלה לחג ביו"ט אקריב נדרי לפיכך גזרו שלא יקרבו נדרים ונדבות ביו"ט אלא אפי' מדאורייתא נמי לא חזו דהא שתי הלחם חובת היום הן וליכא למגזר שמא ישהה ואין עשייתו דוחה לא שבת ולא יו"ט ומיבעיא לן לדברי האומר אין קרבן ביו"ט עבר ושחט נדרים ונדבות ביום טוב מאי רבה אמר זורק את הדם להתיר בשר לאכילה ואם נטמא הבשר או שאבד אינו זורק רבה בר רב הונא אמר זורק הדם להקטיר אמורין לערב ואע"פ שנטמא הבשר זורק ואותבינן עליה מהא כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן שהן שלמי צבור כדכתיב ושני כבשים לזבח שלמים או שחטן קודם לשמן קודם עצרת או לאחר עצרת הדם יזרוק והבשר יאכל ואם היתה שבת לא יזרוק ואם זרק הורצה ע"ש

מסורת הש"ס

[הא שלא שאל מה זו עולה עי' תוס' חגיגה ז: ד"ה מביאין]

[תוספתא חגיגה פ"ב]

חגיגה ט. יז. ר"ה ה: יומא ג. מגילה ה:

ג"ז שם.

[פסחים מז.]

[לעיל יט.]

[פסחים מ לקמן כה: כח: מגילה ז:]

[חגיגה ז.]

[לעיל יט. וש"נ] [מנחות ק: ע"ש]

מנחות ק

נזיר כח: ע"ש מנחות מה. ע"ש

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נדרים וכו' במאי קא מיפלגי פרש"י דמר סבר ת"ק דאמר נדרים ונדבות יוכיחו נדרים ונדבות אין קרבין ומר סבר אבא שאול כצ"ל : (ב) ד"ה מאי וכו' להתיר הבשר באכילה דהוי צורך :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר ר"ה וכו' לא תימא מדאורייתא מחזא חזו . ע"ב עיין מהרש"א ומ"ש עליו בספר המלך פ"א מהל' חגיגה הלכה ח דף כד ע"א בד"ה ודע

הורצה על מנת להקטיר אימורין לערב אם זרק דיעבד אין לכתחלה לא בשלמא לרבא ניחא אלא לרבה בר רב הונא קשיא ואיבעית אימא שאני שבות שבת משבות י"ט: בעא מניה רב אויא סבא מרב הונא בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מהו לשחטה בי"ט אמר ליה *מותר *אמר ליה וכי מה בין זה לנדרים ונדבות אמר ליה *עורבא פרח כי נפק אמר ליה רבה בריה לאו היינו רב אויא סבא דמשתבח ליה מר בגויה דגברא רבה הוא אמר ליה ומה אעביד ליה *אני היום °סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים ובעא מינאי מלתא דבעיא טעמא וטעמא מאי בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה בי"ט דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה אבל נדרים ונדבות אסור לשחטן בי"ט דכהנים *כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו: אמר רב חסדא בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה בי"ט דהא אפשר ליה למפלגה בלישה מתיב רב חנא בר חנילאי *עיסת כלבים בזמן שהרועין אוכלין ממנה חייבת בחלה ומערבין בה ומשתתפין בה ומברכין עליה ומזמנין עליה ונאפת בי"ט ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ואמאי והא אפשר ליה למפלגה בלישה שאני עיסת כלבים הואיל ואפשר לפייסן בנבלה ומי אית ליה לרב חסדא הואיל והא אתמר *האופה מי"ט לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה רבה אמר אינו לוקה אמרי' הואיל אלא לא תימא הואיל ואפשר אלא כגון דאית ליה נבלה דודאי אפשר לפייסן בנבלה: בעו מניה מרב הונא הני בני באגא דרמו עלייהו קמחא דבני חילא מהו לאפותה בי"ט אמר (*ליה) חזינא אי יהבי ליה רפתא לינוקא ולא קפדי כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי ואי לאו אסור והתניא *מעשה בשמעון התימני שלא בא אמש לבית המדרש בשחרית מצאו [ר'] יהודה בן בבא אמר לו מפני מה לא באת אמש לבית המדרש אמר לו בלשת באה לעירנו ובקשה לחטוף את כל העיר ושחטנו להם עגל והאכלנום ופטרנום לשלום אמר לו תמה אני אם לא יצא שכרכם בהפסדכם שהרי אמרה תורה *לכם ולא לעובדי כוכבים ואמאי הא חזי למיכל מיניה אמר רב יוסף עגל טרפה הואי והא חזי לכלבים (שמות יב) תנאי היא דתניא °אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ממשמע שנאמר לכל נפש *שומע אני אפילו נפש בהמה במשמע (ויקרא כד) כענין שנאמר °ומכה נפש בהמה ישלמנה תלמוד לומר לכם לכם

רש"י

הורצה על מנת להקטיר כו' · כלומר ויקטיר אימורין לערב ולא יקטירם היום: לכתחלה לא · הואיל ולא יאכל בשר היום: שאני שבות שבת · החמירו חכמים בדבריהם בשבת מביום טוב: מה בין זה לנדר ונדבה · שאלין לו ואלין לגבוה ואסור לשוחטן מפני חלק גבוה: עורבא פרח · עורב הפורח למעלה השיאו לדבר אחר: כי נפק · רב אויא: אמר ליה רבה בריה דרב הונא לאבוה: לאו היינו כו' · ולמה דחיתו והלך לו בכלימה: אני היום סמכוני באשישות · י"ט הוא ודרשתי לרבים ולאיתי מטורח הדרשה וקורא אני עלי סמכוני באשישות הביאו לי סעודה ואסעוד: דבעיא טעמא · וצריך אני להרהר ולעיין בה: וטעמא מאי · סוגיא דגמרא הוא: כהנים משלחן גבוה קא זכו · בחזה ושוק וה"ה לבעלים בשאר הבשר כעבד הנוטל פרס מבית רבו נמצאת כל השחיטה לשם גבוה: חייבת בחלה · דלחם קרינא ביה: ומערבין בה · ערובי חצרות להוציא מבתים לחצר שהבתים רשות לכל יחיד ויחיד והחצר רשות כולן וצריכים ערוב להוציא כל אחד מביתו לחצר: ומשתתפים בה · שתוף קרי במבוי שחצירות הרבה פתוחין לו וכל חצרות שבש"ם לפני הבתים ויוצאים דרך חצר לרשות הרבים או למבוי: ומברכין עליה · המוציא: ומזמנים עליה · שלשה שאכלו כאחת: ונאפת בי"ט · משום חלק הרועים: ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח · לילה הראשון של פסח שהוא מצוה לאכול מצה דכתיב בערב תאכלו מצות (שמות יב) ושאר הימים אם רצה לאכול שאר דברים בלא לחם הרשות בידו: לפייסן בנבלה · ונמצאת כולה נאכלת לאדם: ומי אית ליה הואיל · סוף סוף מפרנס הכלבים ממנה שהרי אין לו נבלה ומשום אסמכתא דהואיל ואילו היה לו נבלה קא שרית לה: מי"ט לחול · לאחר שסעד אפה דהא ודאי לחול הוא: בני באגא · ישראל הדרים בכפרים: דרמו עלייהו קמחא דבני חילא · המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל לבני חילו אנשי מלחמתו: כל חדא וחדא כו' · ופליג רב הונא אדרב חסדא דאמר חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה: התימני · מתימנת היה כדכתיב (שופטים טו) שמשון חתן התימני מתמנת: אמש · כלומר בין הערבים של יו"ט: בלשת · חיל גדול של גדודי נכרים שמחפשים ובוזזין לשלול שלל: יצא שכרכם · שנשתכרתם בממון יצא ואבד בשביל הפסד עונש שתענשו על חלול יו"ט: ולא לכלבים לא גרסינן: והא חזי למיכל מניה · ולא יקפידו שהרי משלהן היה: היינו דקאמר ליה כו' לא גרס והכי גרס והא חזי לכלבים: תנאי היא · דאיכא תנא דאסר לכלבים: לכל נפש · אך אשר יאכל לכל נפש: הכי

תוספות

אבל נדרים ונדבות כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו · כהנים בחזה ושוק והישראל בבשר משלחן גבוה כעבד שנוטל פרס מרבו כן פרש"י ואפי' לרבי יוסי הגלילי דקאמר קדשים קלים ממון בעלים הן בב"ק (דף יב:) ואפי' לאחר *זריקה קאמר דממון בעלים הם רק במתנות כהונה מ"מ אותו ממון זכה משלחן גבוה דהא עיקר הקרבן בשביל גבוה והלכך אי דהוי ממונו לקדש בו את האשה מ"מ כל העבודות לצורך גבוה הם עושים: עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל · ואם תאמר והאמר לעיל* רבי שמעון בן אלעזר אומר ממלאה אשה תנור פת ואע"פ שאינה צריכה אלא לפת אחת מפני שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא ושרי לאפות בי"ט אפי' לכתחילה וכי תימא דאתיא לת"ק והא הלכתא כר' שמעון דמתיר *וי"ל דשאני התם דכל הפת של ישראל שהרשות בידו לאכול כל אחד ואחד או זה או זה ועוד דלמא מקלעי ליה אורחים אבל הכא דחציה של נכרי אסור לאפותה בי"ט: חזינן אי יהבינן (א) לינוקא ולא קפדי כל חדא וחדא וכו' · פרש"י ופליגא אההיא דלעיל דרב חסדא דקאמר עיסה חציה של נכרי וכו' דאפשר למפלגה בלישה ואומר ר"י דלא פליגי דשאני עיסה דחציה של נכרי וחציה של ישראל דישראל מצי למפלגה ולאפות חלקו אבל הכא מיירי שהיה הקמח לבני חילא אלא שטורח אפייה הוה רמי אבני באגא הלכך לא היו יכולין ליקח כלל מן הקמח קודם האפייה לאפותו לצורך התינוק אבל אח"כ שאפו בשביל החיל אז לא קפדי וכן בעגל דבסמוך לא שייך אפשר למפלגיה שנתנו משלהם ומש"ה אם היו לוקחין ממנו היו מקפידין אם לא ע"י טורח הבשול כדרך מבשלים שאוכלין מעט מן הבשול להכי פריך אדרב הונא מהכא: הואיל ומקלעי אורחים וכו' · ותימה הא אמר בשבת פרק המצניע (דף צה: ושם) הרודה חלות דבש ביום טוב סופג ארבעים ואמאי לוקה לרבה דאמר הכא הואיל וכו' התם נמי נימא הואיל דמקלעי אורחים וכו' ואין לומר דשאני התם דאפשר לעשותו מעי"ט דלענין אוכל נפש אין לחלק בין אפשר ללא אפשר כדפרישית בריש מכילתין (דף ג·) גבי רב יוסף דאמר משום פירות הנושרין ויש לומר דמיירי שהדבש הדבש ואינו ראוי לאכילה אלא לכתישה דגמלי א"נ שתלש חלות דבש סמוך לחשכה ולא היה שהות אפי' באו אורחים לאכלן: לכם

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה יד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף יא: [illegible]

סג ב מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ו:

סד ג מיי' פ"ו מהלכות בכורים הלכה ח טוש"ע י"ד סי' של סעיף ט:

[דף יז]

סה ד מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיב סעיף ג:

סו ה מיי' פ"ו מהלכות מצה הל' ט טוש"ע א"ח סי' תנד סעיף ב:

[ועי' תוס' פסחים מו. סד"ה עד שתאפה וכו' ותיישב קושית תוספות דהכא]

סז ו ז מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה טו:

סח ח מיי' שם הל' יד טוש"ע א"ח סי' תקיב סעיף ב:

רבינו חננאל

ע"מ להקטיר אימורין לערב דייקינן מינה דאי עבד אין דקתני אם זרק הורצה אבל לכתחלה לא בשלמא לרבה דאמר זורק הדם כדי להתיר בשר לאכילה כיון דבשבת לאו בר אכילה הוא לפיכך אינו זורק לכתחלה אלא לרבה בר רב הונא דאמר זורק הדם כדי להקטיר אימורין לערב אמאי אינו זורק לכתחלה הלא יקטיר אימורין לערב ועלתה לו בקושיא איבעית אימא אמר לך רבה בר רב הונא כי קאמינא בשבות דיו"ט שהוא קל לפיכך זורק אפילו לכתחלה אבל שבות דשבת דחמירא לא. עורבא פרח לשון גנאי ופחיתות היא כלומר דעת זו דעת נערים ששוחקין בעורבין. היום סמכוני באשישות כלומר היום סמכו אותי בישיבה. ואסיקנא לדברי רב חסדא בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשוחטה ביו"ט דאי אפשר לאכול ממנה כזית בלא שחיטה ולא דמיא לנדרים ונדבות דהני משלחן גבוה זכו. אבל עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה ביו"ט מ"ט אפשר דפלגו לה בליש' ומותבינן עליה מהא עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה חייבין בחלה ומערבין בה ומשתתפין בה ומברכין ומזמנין עליה ונאפת ביו"ט ואדם יוצא בה י"ח בפסח ואמאי נאפת אותה עיסה חלק הכלבים ביו"ט הא אפשר לחלק העיסה

ולימול מנת הרועים ולהניח מנת הכלבים ופריק רב חסדא שאני כלבים הואיל אם נזדמנה לו נבילה אפשר להאכילם ונמצאת כל העיסה לרועים בלבד ואקשינן ומי אית ליה לרב חסדא הואיל והא איתמר האופה מיו"ט לחול רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ואי מיקלעי ליה אורחין חזו ליה האי נהמא כוליה ורבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל ופרקינן לא שויא הדא מתניתין אלא בדאית ליה נבילה מוטלת דיודאי מיפייס להו לכלבים בה שנמצאת העיסה כולה לרועים: בעו מיניה מרב אי שדו בני החיילות של נכרים קמח על היהודים לאפות אותו ביו"ט להם מותר או אסור ואמר להם אם כשיתנו מאותה הפת להתינוקות של יהודים לא קפדי עליהן הני בני חיילא כל חדא והדא חזיא לינוקא ושרי אבל אי קפדי נמצאו כי לנכרים עושין ואסור ומותבינן עליה מהא דתניא שאמר שמעון התימני לר' יהודה בן בבא בולשת באה לעירנו לילי יו"ט ובקשו לחטוף את כל העיר ושחטנו להן עגל והאכלנום וא"ל ר' יהודה בן בבא והרי אמר' התורה לכם ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים מכלל שלא עשו כהלכה אמאי והא עגל זה ראוי [illegible] שיאכלו גם הם ממנו חתיכה והנכרים אין ממחין ולא [illegible] כי של ישראל היה ופריק רב יוסף עגל טריפה הואי דלא חזי לישראל כלל: לכם ולא לכלבים תנאי היא יש תנא דהוא ר"ע שאומר מותר ביו"ט
לעשות

מסורת הש"ס

ב"י תוס' חולין קכב: ד"ה עור וכו' [חולין קכד:]

פי' אותו היום [illegible] ערוך ערך סמך]

[קידושין נב: ב"ק יב: יג. ערכין כד: חולין קכ.]

חלה פ"א מ"ח

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חזינן אי יהבינן רפתא לינוקא:

פסחים מו: סב.

גליון הש"ס

גמ' שומע אני אפי' נפש בהמה. עיין מ"ר דף פ"ב ע"א ועיין בר"ש פרק יא מ"ט דתרומות ול"ע:

[נ"ל להו]

[תוספתא פ"ב]

עין משפט
נר מצוה

א*לכם ולא לכלבים דברי רבי יוסי הגלילי ר"ע אומר אפילו נפש בהמה במשמע אם כן מה תלמוד לומר לכם *לכם ולא לעובדי כוכבים ומה ראית לרבות את הכלבים ולהוציא את העובדי כוכבים מרבה אני את הכלבים °שמזונותן עליך ומוציא אני את העובדי כוכבים שאין מזונותן עליך: אמר ליה אביי לרב יוסף ולרבי יוסי הגלילי דאמר לכם ולא לכלבים הני סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביום טוב אמר ליה הואיל וחזו להסקה תינח ביבישתא ברטיבתא מאי איכא למימר אמר ליה חזו להיסק גדול תינח בי"ט בשבת מאי איכא למימר מטלטלינן להו אגב ריפתא כדשמואל *דאמר שמואל בעושה אדם כל צרכו בפת ופליגא דרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי °גמזמנין את הנכרי בשבת דואין מזמנין את הנכרי ביום טוב גזרה שמא ירבה בשבילו רב אחא בר יעקב אמר אפילו בשבת נמי לא משום שיורי כוסות אי הכי דידן נמי דידן חזו לתרנגולין דידהו נמי חזו לתרנגולין דידהו איסורי הנאה נינהו ולטלטלינהו אגב כסא מי לא אמר רבא *המטלטלין כנונא אגב קטמיה אע"ג דאיכא עליה שברי עצים התם לאו איסורי הנאה נינהו הכא איסורי הנאה נינהו: אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ולהוי כגרף של רעי אמר ליה *וכי עושין גרף של רעי לכתחלה: *אדבריה רבא למר שמואל ודרש מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי בי"ט גזרה שמא ירבה בשבילו: מרימר וכר זוטרא כי הוה מקלע להו נכרי בי"ט ואמרו ליה אי ניחא לך במאי דטריחא לן מוטב ואי לא טרחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן: מתני' *ב"ש אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראויין לשתיה וב"ה חמתירין טעושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה: גמ' איבעיא להו האי מדורה כאן קתני לה דברי הכל היא ושני להו לבית שמאי בין הנאת כל גופו להנאת אבר אחד או דלמא ב"ה קתני לה אבל ב"ש לא שני להו ת"ש ב"ש אומרים לא יעשה אדם מדורה ויתחמם כנגדה וב"ה מתירין: מתני' *שלשה *דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי ב"ש אין טומנין את החמין *לכתחלה ביום טוב ואין זוקפין את המנורה ביום טוב ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין אמר רבן גמליאל מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין אמרו לו מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל להיות אופין פתין גריצין וחררין: גמ' היכי דמי אי דאנח עירובי תבשילין מאי טעמא דב"ש ואי דלא אנח עירובי תבשילין מאי טעמא דב"ה אמר רב הונא לעולם אימא לך שלא הניח עירובי תבשילין וכדי חייו שרו ליה רבנן ורב הונא לטעמיה דאמר רב הונא מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת (א) אחת ומבשלין לו קדרה אחת ומדליקין

*) [עי' תוס' ע"ז כה: ד"ה מ"ט]

רש"י

הני סופלי· גרעיני תמרין: היכי שדינן להו· כיון דלאדם לא חזו ומאכל לבהמה לא משתרי אסירי בטלטול: עושה אדם כל צרכו בפת· ומטלטל ע"י הפת ולא חיישינן לבזיון דאוכלין: ופליגא דרבי יהושע בן לוי· הא דרב הונא דלעיל דאמר אי כי יהבינן רפתא לינוקא כו': שיורי כוסות· של יין ששרה בהן פתו ומטלטלן השמש להלניע הכוס: דידן נמי· הא לא חזו דמאיסי: כנונא· כלי שמשימים בו הגחלים: אגב קטמיה· שהיינו צריכין לאפרו והוכן מעי"ט לכסות רוק או צואה: ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים· דלא חזו מטלטל להו עם כנונא: הכא איסורי הנאה נינהו· ומוקלי טפי: ולהוי כגרף של רעי· שמותר לטלטלו ולפנותו לאשפה מחמת מאוס כדאמרינן בפרק בתרא (דף לו:): וכי עושין גרף של רעי לכתחילה· נהי דכי איתיה קמן מסלקינן ליה אבל לאתויי קמן או למיזל אנן לגביה כי היכי דנמאס עלן ונסלקיה מי שרי: מתני' לא יחם אדם חמין· לרחוץ רגליו אוכל נפש התיר הכתוב ולא להבעיר אור בשביל רחיצה: מדורה· היסק גדול: גמ' הנאת כל גופו· דמיא לאוכל נפש: מתני' ג' דברים כו'· מפ' טעמא בגמרא: אין זוקפין· משמע אם נפלה מנורה של מתכת אין זוקפין ומשיבין אותה: פתין גריצין· ככרות עבים משום טרחא: חררין· שאופים על הגחלים: גמ' שערב

תוספות

לכם ולא לכלבים דברי ר' יוסי הגלילי· אומר הר"ר שמואל מהייבר"א בשם אחיו הר"ר משה דהלכה כר' יוסי הגלילי ואף ע"ג דקיימא לן* דהלכה כרבי עקיבא מחבירו דהא אשכחנא סתמא דמשנה כותיה במס' חלה (פ"א מ"ח) בההיא דמייתי לעיל עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה נאפית ביום טוב ודוקא בזמן שהרועים אוכלין ממנה הא לאו הכי לא והכי איתא (*בספרי) בהדיא אבל אין הרועים אוכלין ממנה אין אופין אותה בי"ט: הני סופלי לחיותא היכי שדינן· ואם תאמר מאי מספקא ליה דאמאי היה לו לאסור אי משום טרחא מהא לא משני מידי דמה בכך משום דחזיא להסקה והאיכא טרחא יתירא ואי בעי לאסרו משום מוקצה דאית להו דמאכל לבהמה מוקצה הוא לא היא דאם כן תיקשי היאך אנו נותנין תבן לבהמה ועוד תנן* מטלטלין שער של אפונים הואיל שהוא ראוי למאכל בהמה ועוד דאמר* בשר תפוח מטלטלים אותו מפני שהוא ראוי למאכל כלבים ויש לומר דהני גרעיני תמרה אינן ראויין לבהמה אלא על ידי תקון גדול* לאתכן ומדרבנן הויא מלאכה ומ"מ ראויין כמו שהם על ידי הדחק והואיל ואינן ראויין להיות עיקר מאכל בהמה אלא על ידי תקון גדול היכי שדינן להו למאן דדריש לכם ולא לכלבים משום דהויא מלאכה ומשני דמותרין לטלטל. ליתנם לחיות מפני דחזו להסקה:

עושה אדם כל צרכו בפת· ותימה דאמר בשבת (דף קמג:) דלא אמרו היתר ככר או תינוק אלא למת בלבד ויש לומר בדבר שיכול לעשות מבעוד יום אמר. התם דלא אמר היתר אלא למת בלבד אבל הני סופלי לא היה יכול לעשותם מערב יו"ט:

כנונא אגב קטמיה אף על גב דאיכא עליה שברי עצים· וא"ת מאי מייתי מהכא דלמא שאני הכא שיש בו דבר המטלטל כגון קטמא שראוי לכסות בו צואה או רוק אבל בלא קטמא לא שרי משום דהוי בסיס לדבר האסור וא"כ הכא בכוס שיש בו דבר שאסור לטלטלו לא ויש לומר דה"נ נדמה שבכל אחד יש בו חדא לטיבותא וחדא לריעותא והכא הכוס שרי לטלטל ומה שיש בתוכו אסור וגבי כנונא יש בתוכו דבר המותר והכנונא עצמו אסור לטלטל דמלאכתו לאיסור וה"פ כי היכי דמטלטל כנונא אגב קטמא הכי הוה לן לטלטל השיורין עם הכוס ואין נראה: דלפום ריהטא משמע דהא דקאמר מטלטלין כנונא אגב קטמיה לאו מכח הקטמא אלא הייט לצורך גופו ולצורך מקומו ולא דמי לכוס ואם כן אף כי הוי מלאכתו לאיסור שרי לטלטל אלא נראה דטיבותא דכוס הוי משום דשיורי כוסות גריעי טפי וראויין להתבטל אגב הכוס כמו שברי עצים אגב קטמא ור"ת פי' דלא מקרי בסיס לדבר מועט שאינו נקבע כגון שברי עצים ושיורי כוסות ודאמרינן דבעינן קטמא היינו משום שמטלטל שברי עצים תוך הכנונא והיה לו לנערם אבל אי איכא קטמא לא היה יכול לנערם שלא יפול הקטמא וכ"ש שיורי כוסות אף על גב דליכא היתר עמהן מ"מ שרו לטלטל אגב כסא לפי שאי אפשר לנערם:

לא יחם אדם חמין אא"כ ראויין לשתיה· וא"ת מאי טעם שרו ב"ש ואפילו ראויין לשתיה הא לית להו מתוך* וי"ל דמיירי כגון ששותה ומרבה לרחוץ רגליו והכי א תא בהדיא בירושלמי דלב"ש צריך לשתות מהן וב"ה מתירין ודוקא לרגליו אבל לכל גופו מודה דאסור דדבר השוה לכל נפש בעינן וזה אינו ראוי אלא לבני אדם מעונגין. אבל ידיו ורגליו שוה לכל נפש:

רבינו חננאל

לעשות מלאכה לכלבים דכתיב לכל נפש ואפי' נפש בהמה במשמע ור' יוסי הגלילי אוסר שנא' לכם ולא לעובדי כוכבים ולא לכלבים ואמרי' לר' יוסי הגלילי סופלי פי' גרעינין איך מטלטלין איתן ומשליכין אותן לפני בהמות ביו"ט והלא אמר לכם ולא לכלבים ופריק משום דאפילו רטיבתא חזיין להסקה גדולה אבל בשבת לא מטלטלינן להו אלא אגב ריפתא כשמואל דאמר עושה אדם כל צרכיו בפת. והא דאמר רב כל מידי דחזי ליה לישראל שרי ליה למיעבדיה לנכרים פליגא עליה הא דריב"ל דאמר מזמנין נכרי בשבת ואין מזמנין נכרי ביו"ט גזירה שמא ירבה בשבילו ופשוטה היא רב אחא בר יעקב אמר אפי' בשבת אסור לזמוני לנכרי משום שיורי כוסות גזירה שמא ישתה וישייר מן היין בכוס ונעשה יין נסך והוא מאיסורי הנאה ואסיר לטלטלו בשבת. וא"ת. ליהוי כגרף של רעי קי"ל אסיר לעשות גרף של רעי לכתחלה בשבת ולא דמי נמי לכנונא דמטלטל אגב קיטמיה דאע"ג דאיכא עליה שברי עצים דכנונא לאו איסורי הנאה היא. מרימר ומר זוטרא כי הוו מיקלעי להו נכרי ביו"ט הוו אמרין ליה אי ניחא לך במאי דטריחא לן מוטב ואי לא טרחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן וקיימא לן כוותייהו דבתרא' נינהו וקיימי כריב"ל ונדחת שמועה דרב: [מתני'] ב"ה מתירין להחם חמין לרגליו אע"פ שאינן ראויין לשתיה וכן אם צריך להתחמם עושה מדורה ביו"ט ומתחמם כנגדה ובית שמאי אוסרין: מתני' שלשה דברים ר"ג מחמיר כדברי ב"ש אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת פירשו

מסורת הש"ס

[לעיל כ: מגילה ז:]
[לעיל כ: וש"נ]
[ברכות נז:]
[שבת ג: קמג.]
[שבת קמא.]
לקמן לו:
[שבת קמג.]
[עי' פרש"י לקמן כט. ד"ה אדבריה]
שבת לט:
עדיות פ"ג מ"י ע"ש
[במנהג שבמשניות ליתא ע"ש]
[לעיל יב.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אופין לו פת אחת וטומנין לו קדרה:

גליון הש"ס

גמ' שמזונותן עליך. עיין שבת דף יט ע"א תוס' ד"ה נותנין: שם מזמנין את הנכרי. עיין בר"ן פ"ק דשבת בדף הכב"ז ע"ב:

ומדליקין לו את הנר משום רבי יצחק אמרו אף צולין לו דג קטן תניא נמי הכי מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת ומומנין לו קדרה אחת ומדליקין לו את הנר ומחמין לו קיתון אחד ויש אומרים אף צולין לו דג קטן רבא אמר לעולם שהניחו ושאני הטמנה דמוכחא מלתא דארעתא דשבתא קעביד איתיביה אביי *רנניה אומר בית שמאי אומרים אין אופין אלא אם כן ערב בפת ואין מבשלין אלא א"כ ערב בתבשיל ואין טומנין אלא אם כן היו לו חמין טמונין מערב יו"ט הא היו לו חמין טמונין מיהא עביד ואע"ג דמוכחא מלתא דארעתא דשבת קעביד אלא אמר אביי כגון שערב לזה ולא ערב לזה וחנניה היא ואליבא דב"ש: ואין זוקפין את המנורה: מאי קא עביד אמר רב חיננא בר ביסנא הכא במנורה של חליות עסקינן דמחזי כבונה דב"ש סברי יש בנין בכלים (א) וב"ה סברי *אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים עולא איקלע לבי רב יהודה קם שמעיה זקף לה לשרגא איתיביה רב יהודה לעולא *הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה א"ל *לאו אדעתאי: אמר *) רב *קנבא [ס"א קנסא] שרי: בעא מיניה אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר אמר לו אפשר בבית אחר אין לו בית אחר מאי אפשר לעשות לו מחיצה אין לו לעשות מחיצה מאי אפשר לכפות עליו את הכלי אין לו כלי מאי אמר ליה *אסור איתיביה *) אין מכבין את הבקעת כדי לחוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה מותר אמר ליה ההיא רבי יהודה היא כי קאמינא אנא לרבנן בעא מיניה אביי מרבה מהו לכבות את הדלקה ביו"ט היכא דאיכא סכנת נפשות לא קא מבעיא לי דאפילו בשבת שרי כי קמבעיא לי משום אבוד ממון מאי א"ל אסור איתיביה אין מכבין את הבקעת כדי לחוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה מותר ההיא רבי יהודה היא כי קאמינא אנא לרבנן בעא מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול את העין ביו"ט היכא דאיכא סכנה *כגון רירא דיצא דמא דמעתא וקדחתא ותחלת אוכלא לא מבעיא לי דאפי' בשבת שרי כי קמבעיא לי סוף אוכלא ופצוחי עינא מאי א"ל אסור איתיביה אין מכבין את הבקעת ושני ליה כדשנין אמימר שרי למכחל עינא מנכרי בשבתא איכא דאמרי *אמימר גופיה כחל עינא מנכרי בשבתא אמר ליה רב אשי לאמימר מאי דעתיך *דאמר עולא בריה דרב עילאי כל צרכי חולה עושין ע"י נכרי בשבת ואמר רב המנונא *כל [שבת קכט.] דבר שאין בו סכנה *אומר לנכרי ועושה הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה אבל מר קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח אמר ליה *איכא רב זביד דקאי כותך ושניי ליה *) מסייע אין בו ממש לאמימר שרא למכחל עינא ביו"ט שני של ראש השנה אמר ליה רב אשי לאמימר **) והאמר רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה

מה

*) שבת נג. **) לעיל ו. שבת קלט:

רש"י

שערב לזה ולא ערב לזה. אפה ובשל מבעוד יום לשם עירוב ולא טמן חמין: במנורה של חליות. וכשנפלה נפרדו חליותיה: יש תורת בנין בכלים. ובונה חייב בכל שהוא: אין תורת בנין בכלים. ואינו חייב אלא אם כן עשה בו מלאכה כגון ממחק או מתקן או אורג או תופר שהן אבות מלאכות לעצמן אבל חזרת חליות שאין בה אלא משום בנין אין בונה אלא בבתים ואהלים: קם שמעיה. דעולא: זקף לשרגא. בשביל שיסתלק השמן לאחוריו ולא ימשך אחר הפתילה ותכבה: שרגא. נר של חרס קרויזל בלע"ז: הנותן שמן בנר. בשבת: המסתפק. הנוטל ממנו ואוכל: חייב משום מכבה. וכבוי בי"ט לא אשתרי: לאו אדעתאי. עשה השמש מה שעשה: קנבא. למחוט (ג) ראש הפתילה שנעשה פחם שקורין מוקיי"ר בלע"ז: מפני דבר אחר. לשמש מטתו: לעשות מחיצה. בסדין: בקעת. אישטיל"א: כדי לחוס עליה. שאין כבוי זה לצורך יו"ט ואני משמעתי דהוי ליה סותר ע"מ לבנות במקומו: מותר. אלמא לצורך יום טוב שיהנה היום שרי: ר' יהודה. דאמר לקמן* מכשירי אוכל נפש שרו ודריש יעשה לכם לכל צרכיכם והאי נמי צרכיכם הוא וכן תשמיש ואנא דאסרנא כרבנן דדרשי הוא לבדו: איתיביה כו'. ואין לך עשון בית גדול מן הדלקה ולורך יו"ט הוא לכבותה שלא יצטרך לישב בשרב ובגשמים: למכחל עינא. לשום בו כחול לרפואה: רירא. שיוצא ריר ביב"א והוא שקורין קליד"ה בלע"ז שהוא עושה ריר *שמגליד תמיד: דילא. פי' שנוקב כמו מחט כמו דן ביה מידי (חולין דף נג:): דמא. שנקנ"ר: דמעתא. מדמעת תמיד: קדחתא. לשון קדחה באפי (דברים לב) שורפת והוא שקורין איתקלפייבו"ן: תחלת אוכלא. תחלת החולי של כל אלו: דאפילו בשבת שרי. כדאמרינן במסכת ע"ז (דף כח:) שורייני דעינא באוכלא דלבא תלו: סוף אוכלא ופצוחי עינא. שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אלא להגיה מאורו: איתיביה בקעת. שמותר להנאת הגוף שלא יתעשן: כדשנין. רבי יהודה היא דאמר לכל צרכיכם: עמיץ ופתח. סוגר ופותח ריסי עיניו להכנים הכחול: איכא רב זביד. שהיה מקשה לי כמותך: ושניי ליה. ופרקתי לו: מסייע אין בו ממש. מי שאינו עושה מלאכה ממש אלא מסייע מעט כי האי ובלאו הוא מתעבדא אין בו ממש והכי אמר במסכת שבת בהמצניע (דף צג.) גבי זה יכול וזה אינו יכול יכול חייב ושאינו יכול פטור ואע"ג דקמסייע בהדיה מסייע אין בו ממש:

מה

תוספות

ומדליקין לו נר. מכאן משמע שצריך להזכיר בברכת עירובי תבשילין' יהא שרי לבשולי ולאפויי ולאדלוקי וכו' ואם בשביל הדלקה לא התנה משמע הכא דיהא אסור להדליק לו רק נר א' מדאיצטריך דהוצרך להזכיר אדלוקי הנר משמע דאסור למי שלא הניח להדליק לו רק נר אחד:

ובית הלל סברי אין בנין וסתירה בכלים. וא"ת והא בשבת (דף מו.) במנורה של חליות כ"ע לא פליגי דאסור וי"ל דהתם מיירי בשבת והכא מיירי בי"ט ולא החמירו חכמים הואיל ואין בנין בכלים אי נמי י"ל דהתם מיירי שכולה של חליות ומפרקין אותה אברים אברים אבל הכא מיירי שאין חסר כאן רק להקימה קצת ואינה בעלת אברים דכולה מחוברת היא:

והמסתפק ממנו חייב משום מכבה. אינו ר"ל מפני שממהר כבוי דלא הוי אלא גרם כבוי וגרם כבוי ביום טוב שרי אע"פ שממהר כבויה ובשבת נמי אינו חייב אלא הייט טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת ומכסה אורו דלא יכול לאנהורי כולי האי כי היכא שמן מועט בנר ולכך נראה ככבוי ומכאן יש להתיר קנדיל"א של שעוה גדולה לחתוך למטה ממנה כיון דבשעה שחותך אותה אינו מכחיש מאור שלה כלל אע"ג שהוא גורם לגרום כבויה שרי ודוקא לחתוך אותה באור אבל בסכין אסור אליבא דכולי עלמא דאמר לקמן במתני' (דף לג.) חותכה באור בפי שתי נרות:

קנבא שרי. פי' רש"י מוקיי"ר בלע"ז למחוט ראש הפתילה ועושה פחם ולא נהירא דלקמן פרק המביא (דף לג:) קרי ליה מוחטין את הנר מאי מוחטין עדויי חושכא ולא קאמר הכא כי ההיא ליבא דהתם לכ"ע דתרי חטויי יש אחד בשעה שדולק והיינו ההוא דלקמן ויש אחד לאחר שכבה שמתקנין אותה כדי שידליק מהר ומסיר הפחם שבראש הפתילה ובכך נוחה כשידליק אותה והיינו ההוא דהכא דשרי:

אין מכבין את הבקעת וכו'. מכאן יש למחות את הנשים שרגילות להסיר הפתילה מתוך השמן כשהיא דולקת ומשימין אותה על הקרקע וכן שלא לכבות את האור ומה שנהגו העולם להדליק הנר מי"ט לחברו ואין מדקדקין אם הוא לילה ולעיל פירשתי דהוי הכנה ואין י"ט מכין לחבירו י"ל דאע"ג שאינו לילה מ"מ הוא סמוך לחשיכה ואף בהותו יום צורך הוא אותה הדלקה:

ההיא רבי יהודה היא. דאית ליה לכל צרכיכם ואנן עבדינן כרבנן ואם תאמר והא אנן פסקינן לקמן הלכה כר' יהודה וי"ל דמסיק עליה ואין מורין כן אי נמי י"ל דהא דשרינן מדרשה דלכם היינו דוקא בדבר שהוא אוכל נפש אבל בדבר שאינו אלא לתשמיש בעלמא וכן שלא תתעשן הקדרה אסור:

דנפישא

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"ד מה' יו"ט הל' יג ופכ"ו מהלכות שבת הלכה טו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיט סעיף ב וסי' שיד סעיף א:

פ ב מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רס"ה סעיף א:

פא ג מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיד סעיף ג:

פב ד מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקיד ס"ד:

פג ה ו מיי' שם הלכה ד טור שו"ע שם סעיף א:

[ועי' תוס' שבת מו. ד"ה דתוליין].

פד ז מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה טור ש"ע א"ח סי' שכח סעיף ט:

פה ח מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תצו ס"ב:

פו ט מיי' שם הל' י:

פז י מיי' שם טוש"ע שם סי' שכח סעיף יז:

פח כ מיי' פ"א שם הל' טו טוש"ע א"ח שם בהג"ה:

פט ל מיי' פ"א מהל' יו"ט הלכה כד טור ש"ע א"ח סי' תקו סעיף ב:

רבינו חננאל

פירשה אביי הא דתנן [דאין טומנין את החמין] כדברי ב"ש אליבא דחנניה היא דתני בש"א אין אופין אא"כ עירב בפת ואין מבשלין אא"כ עירב בתבשיל ואין טומנין חמין אא"כ היו חמין טמונין מעיו"ט וכגון שעירב לאפיה ולבישול ולא היו לו חמין טמונין היה ר"ג אוסר להטמין כב"ש וכדתני חנני' משמו. ואין זוקפין המנורה אוקי מנא במנורה של חוליות משום דמחזי כבונה וב"ש לטעמייהו דאמרי יש בנין וסתירה בכלים ובה"א אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים (נמי) וקי"ל כב"ה ותנא [בת ספתא פ"ב] של בית ר"ג לא היו זוקפין המנורה ביו"ט ומעשה שנפלה המנורה בלילי יו"ט ברומי בפני ר"ג והזקנים ועמד ר' עקיבא וזקפה א"ל ר"ג עקיבא מה לך שאתה מכניס ראשך בין המחלוקת אמר לי' למדתנו רבינו אחרי רבים להטות אע"פ שאתה אוסר הן מתירין והלכה כמרובים. א"ר יהודה משום ר"ג מטלטלין מנורה ביו"ט אבל לא זוקפין: עולא איקלע לבי רב יהודה בלילי יו"ט קם שמעיה זקף שרגא כלומר זקפה ונתקבץ השמן לאחוריה כדי שתכבה מהרה וישאר השמן ונמצא כאילו מכבה ביו"ט. אותיב רב יהודה לעולא מהא דתניא בשבת הנותן שמן בנר חייב משום מבעי' והמסתפק ממנו חייב משום מכבה נמצא שמעת שזקף הנר וקיבץ השמן אחורי הנר כאילו נסתפק ממנו וחייב משום מכבה וכיון דבשבת חייב פשטינן מינה דביו"ט נמי הזוקף כמסתפק הוא והמסתפק אסור משום מכבה וכיבוי אפי' ביו"ט אסור א"ל עולא לאו אדעתאי כלומר לא עשה השמש דבר זה על דעתי. וכן אמר אביי אסור לכבות הנר ביו"ט אפילו אם צריך לשמש מטתו ואין לו בית אחר ולא דבר לעשות לו מחיצה ולא כלי לכסותו על הנר ומותביני' עלי' אין מכבין הבקעת בשביל לחוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או קדירה מותר ופריק ההיא ר"י דתני יעשה לכם לכל צרכיכם כי קאמינא דאסור אליבא דרבנן דאסרי. וכן א"ל רבה לאביי אין מכבין דליקה ביו"ט [משום] איבוד ממון אבל אם הוא סכנת נפשות מכבין בשבת וכ"ש ביו"ט איתיביה אין מכבין את כו' ופריק תאי ר' יהודה כי קאמינא לרבנן אמר רב יהודה *וקנינא שרי פי' יש מי שאומר כגון אבוקה שהיא עשויה מחתיכות עצים קטנים אם נוטל ביו"ט מאותן העצים שלא אחזה בהן האור שרי: בעא מיניה רב אשי מאמימר מ"ו לכחול עין ביו"ט. כגון רירא דיצא דמא דמעתא קדחא ותחלת אוכלא לא מבעיא לי דאפי' בשבת שרי כי קא מיבעיא לי סוף אוכלא (דסכוחי) [ופתיחי] עינא מאי א"ל אסור איתיביה בקעת כו' ושני ליה האי ר' יהודה היא כי קאמינא אסור אליבא דרבנן ומצאנו חלוקת ר' יהודה ורבנן ביוה"כ רבנן הוו אמרי אם חיה כ"ג זקן או איסטנים מחמין לו חמין ומטילין לתוך הצונן כדי שתפוג צינתן ותניא ר' יהודה אומר עששיות של ברזל היו מרתיחין מערב יוה"כ ומטילין בצונן כדי שתפוג צינתן אמר רב ביבי שלא הגיע לצירוף אביי אמר אפי' תימא הגיע לצירוף לר' יהודה דבר שאין מתכוין מותר ומי אמר אביי הכי והא אמר אביי כו' אמימר כחל מנכרי בשבת א"ל רב אשי כמאן כעולא דאמר כל צורכי חולה נעשין ע"י נכרי בשבת ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושהו הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה הכא מסייע בהדיה דעמיץ ופתח עיניה א"ל רב זביד אמר לי כוותיך ואמרי ליה מסייע אין בו ממש אמימר שרא למיכחל

עינא

*) נ"ל קנסא וכ"ה הגי' בר"ף וכן פי' שסמיה רביט הובא גם בר"ף כאן וע"ש היטב

הגהות הב"ח

(א) גמ' יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים וב"ה סברי: (ב) רש"י ד"ה קנבא למחוט. נ"ב כדאיתא נגד לג ע"ב:

גליון הש"ס

גמ' מהו לכבות את הנר. עיין כתובות דף ז ע"א תוס' ד"ה אמר ליה:

[לעיל יז:] [דף כח:] [לעיל יח:] *) גרס' בר"ף ובראש א"ר יהודה [עי' תוספות שבת ו. ד"ה המר] *) [תוספתא פ"ג] [ע"ז כח:] [עי' תוס' שבת צ. ד"ה אמר רב זביד] שבת קכט. [עי' רש"י גיטין ח: ד"ה כדאמר] [עי' תוס' שבת צג. ד"ה אמר רב זביד]

מה שאין כן בביצה אמר ליה אנא כנהרדעי סבירא לי דאמרי אף בביצה(א) ומאי דעתיך דלמא מעברי ליה לאלול *האמר רב חיננא בר כהנא מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר: ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין: *תנו רבנן ב"ש אומרים אין אופין פת עבה בפסח וב"ה מתירין *וכמה פת עבה אמר רב הונא טפח שכן מצינו בלחם הפנים טפח מתקיף לה רב יוסף אם אמרו בזריזין יאמרו בשאינן זריזין אם אמרו בפת עמלה יאמרו בפת שאינה עמלה אם אמרו בעצים יבשים יאמרו בעצים לחים אם אמרו בתנור חם יאמרו בתנור צונן אם אמרו בתנור של מתכת יאמרו בתנור של חרס אמר רב ירמיה בר אבא שאלית את רבי ביתוד ומנו רב מאי פת עבה פת מרובה איכא דאמרי אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב שאלית את רבי ביתוד ומנו רבינו הקדוש מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה משום דנפישא בלישה אי נמי באתריה דהאי תנא פת מרובה פת עבה קרו ליה מכדי משום דקטרח טרחא דלא צריך הוא מאי אריא פסח אפי' בשאר ימים טובים נמי אין הכי נמי ותנא ביו"ט דפסח קאי תניא נמי הכי ב"ש אומרים אין אופין פת *מרובה ביום טוב וב"ה מתירין: **מתני'** *אף הוא אמר שלשה דברים להקל מכבדין בית המטות ומניחין את המוגמר ביו"ט ועושין גדי מקולס בלילי פסחים [א]וחכמים אוסרין: **גמ'** אמר רב אסי מחלוקת לגמר אבל להריח דברי הכל מותר מיתיבי אין מכבדין בית המטות ביום טוב *ושל בית רבן גמליאל מכבדין אמר רבי אליעזר בר צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל ולא היו מכבדין בית המטות ביום טוב אלא מכבדין אותן מערב יום טוב ופורסין עליהם סדינין למחר כשאורחים נכנסין מסלקין את הסדינין ונמצא הבית מתכבד מאליו אמרו לו אם כן אף בשבת מותר לעשות כן ואין מניחין את המוגמר ביו"ט ושל בית רבן גמליאל מניחין אמר רבי אליעזר בר צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל ולא היו מניחין את המוגמר ביום טוב אלא מביאין ערדסקאות של ברזל ומעשנין אותן מערב יום טוב ופוקקין נקביהן מערב יום טוב למחר כשאורחים נכנסין פותחין את נקביהן ונמצא הבית מתגמר מאליו אמרו לו א"כ אף בשבת מותר לעשות כן אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב אסי [ב]מחלוקת להריח אבל לגמר אסור איבעיא להו מהו לעשן רב ירמיה בר אבא אמר רב אסור ושמואל אמר [ג]מותר רב הונא אמר אסור מפני שמכבה אמר ליה רב נחמן ונימא מר מפני שמבעיר א"ל תחלתו מכבה וסופו מבעיר א"ר יהודה על גבי גחלת אסור

על

[תוספתא פ"ב]

מה שאין כן בביצה. דקדושה אחת הן ולא הקלו בי"ט שני של ר"ה השנה אלא לענין מת בלבד: בפסח. קא סלקא דעתך שאינו יכול לשמרה מהחמיץ: וכמה פת עבה. שהתירו בית הלל: שכן מצינו בלחם הפנים. שהוא מצה כדאמרינן בכל המנחות באות מצה (מנחות דף נג.) ועביו טפח כמו לחם הפנים יש לו פנים ואין פנים פחותין מטפח*: בזריזין. כל בית גרמו שהיו אומנים וזריזים בדבר: פת עמלה. ברי"א בלעז שהיה טעון ג' מאות ביפה שפשוף בידו וחמש מאות בעיטה באגרוף של אחת בועט בתים של בתים בועט כלם במנחות (דף עו׳): עצים יבשים. מט"ו באב היו פוסקין מלכרות עצים למערכה במסכת תענית (דף לא׳) ומעלי לשבת העצים היו אופין ומבשלים כל צרכי מקדש: בתנור חם. שמסיקין אותו בכל יום הן למנחות הן ללוי: מתכת. במס' זבחים (דף לה:) אמרי' תנור של מקדש של מתכת היה משום בתי הלחם ולחם הפנים באפייתן וקדושתן בתנור הוה ליה כלי שרת וכלי שרת דחרס לא עבדינן: ביתוד. ביני לביני: ואיכא דאמרי. רב גופיה אמר שאלית את רבי ביתוד: ומנו. רבו דרב רבינו הקדוש לשון אחר ביתוד בברור כדתנן בשקלים (פ"ו מ"ב) וידעו ביתוד שם ארון נגנז: פת מרובה. ולאו משום המוץ הוא אלא משום דטרח טרחא יתירא למחר וליום אחר: וב"ה מתירין. כדאמרינן* שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא: תניא נמי הכי. דבשאר יום טוב נמי נחלקו: **מתני'** מכבדין בית המטות. בית המסיבה שאוכלין שם שהיו מסובין ואוכלין על גבי המטות: מוגמר. לבונה על גבי גחלים: מקולס. כרעיו °ובני מעיו תלויין וחולה לו בלדו כשלולהו והיו עושין זכר למקדש שכתוב בו על כרעיו ועל קרבו ומקולס לשון גבור מזויין שכלי זיינו תלוין לו בלדו כדמתרגמינן וכובע נחשת וקולסא דנחשא (שמואל א יז): וחכמים אוסרין. שבלשון בכבוד משום אשווי גומות ובמוגמר משום דלאו לורך כל נפש הוא ומהאי טעמא אסרינן ליה בכתובות בפרק ראשון (דף ז׳) אשר יאכל לכל נפש דבר השוה לכל נפש וזה אינו אלא למפונקים או למי שריחו רע ובגדי מקולס מפני שדומה לקדשים ואמרו מותר להקדיש ולאכול קדשים בחוץ: **גמ'** מחלוקת לגמר. כשאסרו חכמים לא אסרו אלא כשמניחו כדי לגמר בו כלים שנותן המחתה עם הלבונה והגחלים תחת הבגדים להכנים בהן ריח דלאו להנאת הגוף הוא אלא להכשיר כלים אבל מניח לבונה על גבי גחלים להריח ריח מותר שהנאת הגוף הוא ולאוכל נפש דמי והשתא למאי דקאמר רב אסי לא הוי טעמא דרבנן משום דבר השוה לכל נפש כדפרישית לעיל אלא משום דלקשוט כלים הוא מכון ולקמן הדר ביה מחמת קושיא: כשאורחים נכנסין. שהן קרויין לסעודת הגשיא לכבוד יום טוב: ערדסקאות. אגלינגייר"ש והם נכובים ומנוקבים: ופוקקין נקביהן. לשמור העשן והריח שלא יצא: אם כן. לא היו חביריו חלוקין עליו דהא בשבת מותר לעשות כן אלא ודאי ביום טוב היו מניחים לפיכך נחלקו עליו מכל מקום גמרינן מינה דלאו לגמר הוא אלא להריח ולכבוד האורחין ואפלוג רבנן עליה למיסר להניחו ביום טוב אליבא דתנא קמא ולר"א בר צדוק אפי' רבן גמליאל לא התיר ואת אמרת דברי הכל מותר: מחלוקת להריח. התם הוא דברי רבן גמליאל להניח ביום טוב כדי להריח כתנא קמא דרבי אליעזר בר צדוק ורבנן אסרי דבעינן דבר השוה לכל נפש: מהו לעשן. פירות בעשן בשמים לקלוט טעם הבושם: אסור. דתפנוק יתירא הוא ואין שוה לכל נפש אלא לאיסטנים ובהאי עשן ליכא אב מלאכה כדמפרש רב הונא טעמיה דרב מפני שהוא מכבה הגחלים כשנותן אבקת הבשמים עליהן: ושמואל אמר מותר. דאוכל נפש הוא ורחוי אף לעניים אלא שאינו מלוי להם ודמי לנזדמן לו צבי בי"ט כדאמרינן בכתובות (שם): מפני שמכבה. כדפרישית היינו שוה לכל נפש לפיכך אסור לעשות אב מלאכה בשבילה: ונימא מר מפני שמבעיר. הבשמים שיש זה אב מלאכה: אמר ליה תחילתו מכבה וסופו מבעיר. ותרוייהו הוו ביה ואגב קמא קמא נקיט: על גבי גחלת אסור. דהיכא מכבה ומבעיר:

דנפישא בלישה. פירש רש"י וב"ה מתירין משום דאמר ר"ש בן אלעזר* ממלאה אשה תנור פת וכו' ולא נהירא חדא דאם כן ה"ל לאתויי הא דר' שמעון בן אלעזר כיון דפלוגתייהו בהכי ועוד דלא דמי כלל לפתין גריצין ולמאי אייתינהו הכא לכן נראה לי דפת מרובה *דקאמר היינו פתים גדולים ביותר ועושה לצורך חול הואיל ואין בו טורח כל כך והכי משמע בירושלמי מתוך שאשה מיגעו ממגע ואין עושה אלא כדי צרכו דפת קטן יש בו טורח יותר בעריכת כל אחד ואחד ובין גריצין ובין רקיקין הייט כדי צרכו בלבד וגם כן בוין בעביין אלא דגריצין היינו גדולות ורקיקין קטנות והא דקאמר בסמוך משום דקא טרח טרחא דלא צריך הכי קאמר מתוך שעושה ככרות גדולות אתי למעבד יותר מצורך י"ט: [ועי' תוס' פסחים לז: ד"ה וב"ה]:

פל

עין משפט
נר מצוה

[לעיל יח.]

דפת מרובה דקאמר לאו ביותר מכדי צרכו קאמר אלא היינו פתים כנ"ל רש"ל

צ א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ג ופ"ד מהל' יו"ט ופ"ח מהל' חמץ הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תלז סעיף ב וסי' תקב וסי' תקיא סעיף ד וסימן תעו סעיף א:

צא ב ג מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' ו טוש"ע א"ח סי' תקיא סעיף ד:

רבינו חננאל

עינא ע"י ישראל ביו"ט שני ואפי' בב' יו"ט של ר"ה א"ל רב אשי והא אמר רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל מה שאין כן בביצה א"ל כנהרדעי סבירא לי דאמרי אף ביצה מותרת. מאי איכא למיחש דלמא עברוה לאלול תא אמר [רב חיננא בר כהנא] משמיה דר' מימות עזרא לא מצינו אלול מעובר. ואין אופין פתין נריצות אלא רקיקין מ"ט כיון דרקיקין נפיש טרחייהו אף הוא אינו אופה אלא כדי מה שיאכל ביו"ט בלבד וכך מפורש בירושלמי: ת"ר בש"א אין אופין פת עבה בפסח וב"ה מתירין ואוקמה כמה פת עבה טפח שכן מצינו בעובי לחם הפנים טפח ואתקיף לה רב יוסף אם התירו עובי טפח בלחם הפנים שכן עשייתן ע"י כהנים שזריזין הן אין מניחין אותו להחמיץ והן פת עמילה בשיפה ובבעיטה ונעשים בתנור של מתכת בעצים יבשין ובתנור חם יאמרו בפת של הדיוט שאין בה אחת מכל אלו. משום רבינו הקדוש אמרו מאי פת עבה פת מרובה כלומר נפישא בלישה ומשום טי הא יתירא אמרו ב"ש ולא תימא בפסח בלבד אלא בכל יו"ט כדתניא בש"א אין אופין פת עבה ביו"ט וב"ה מתירין: מתני' אף הוא אמר ג' דברים להקל מכבדין המטות תניא

מסורת הש"ס

[סוכה ה.]

לעיל ו. ע"ש ר"ה יט. ע"ש לג. ע"ש

פסחים לז.

[שם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמאי דעתיך:

[פסחים לז: עבה] [עדיות פ"ג מי"א]

[לעיל יח.]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מקולס. ובני מעיו תולה לו. עיין ברש"י פסחים נג ע"א ד"ה מקולס ובדף עד ע"א ד"ה מקולס:

על גבי חרס מותר ורבה אמר על גבי חרס נמי אסור משום דקא מוליד ריחא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו *סחופי כסא אשיראי ביומא טבא אסור מ"ט משום דקמוליד ריחא ומ"ש ממולו ומריח בו וקוטמו ומריח בו התם ריחא מיהא איתא ואוסופי הוא דקא מוסיף ריחא הכא אולודי הוא דקמוליד ריחא רבא אמר ב'על גבי גחלת נמי מותר מידי דהוה אבשרא אגומרי דרש רב גביהא מבי כתיל אפתחא דבי ריש גלותא קטורא שרי א"ל אמימר מאי קטורא אי *קטורא בידי מעשה אומן היא ואי לעשן אסור דהא קא מכבה אמר ליה רב אשי לעולם לעשן *מידי דהוה אבשרא אגומרי איכא דאמרי א"ל אמימר מאי קטורא אי קטורא בידי מעשה אומן הוא אי לעשן אסור דקא מוליד ריחא אמר רב אשי אנא אמריתא נהליה ומשמיה דגברא רבה אמריתה נהליה לעולם לעשן ומידי דהוה אבשרא אגומרי: ועושין גדי מקולס: תניא רבי יוסי אומר *תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדי מקולס בלילי פסחים שלחו ליה אלמלא תודוס אתה גוזרנו עליך נדוי שאתה מאכיל את בני ישראל קדשים בחוץ קדשים סלקא דעתך אלא אימא כעין קדשים: מתני' *שלשה דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרים *פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה ומקרדין את הבהמה ביו"ט ושוחקין את הפלפלין ברחים שלהן *רבי יהודה אומר אין מקרדין את הבהמה ביום טוב מפני שעושה חבורה אבל מקרצפין וחכמים אומרים אין מקרדין אף לא מקרצפין: גמ' *למימרא דר' אלעזר בן עזריה חדא פרה הויא ליה והאמר רב ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב תליסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא תנא לא שלו היתה אלא של שכנתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו: ומקרדין את הבהמה ביו"ט: תנו רבנן *איזהו קרוד ואיזהו קרצוף קרוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה *וג' מחלוקות בדבר רבי יהודה סבר *דבר שאינו מתכוין אסור מיהו קרוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה ולא גזרינן קרצוף אטו קרוד ורבנן סברי נמי כר' יהודה דבר שאינו מתכוין אסור וגזרינן קרצוף אטו קרוד ור' אלעזר בן עזריה סבר לה כר' שמעון דאמר *דבר שאינו מתכוין מותר ובין קרוד ובין קרצוף שרי אמר רבא אמר רב נחמן אמר שמואל ואמרי לה אמר רב נחמן לחודיה הלכה כר' שמעון שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו אמר ליה רבא לרב נחמן ולימא מר הלכה כר' יהודה שהרי חכמים מודים לו א"ל אנא כר' שמעון ס"ל ועוד שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו:

מתני'

רש"י

על גבי חרס. שהסיקו מותר. דכבוי ליכא והבערה נמי ע"י שינוי היא כלאחר יד וליכא איסורא דאורייתא: דקמוליד ריחא. שנכנס בחרס שלא היה בו ריח ואסור מדרבנן שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה: סחופי כסא אשיראי. לכפות כוס מבושם על השיראים של מלבוש להכניס בהן ריח הבושם בבשום: לאסור. דקא מוליד ריח בשיראים. מאי שנא ממוללו ומריח בו. דתניא (*בשבת) גבי עלי בשמים מוללו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו או קוטמו שיהא מקום הקטימה לח ונותן ריח ובתלושין קמיירי רבא אמר על גבי גחלת נמי מותר. כשמותר דאוכל נפש הוא עשון פירות זה ושוה לכל נפש ולאו משום כבוי והבערה ואולודי ריחא מידי דהוה אבשרא אגומרי דאיכא כל הני ושרי: קטורא שרי. כן דרש להם ולא פירש דבריו: אי קטורא בידי. שעושין לבתי שוקים ולבתי ידים של חלוקי הנשים שמקמטין אותן על עץ חלק או על אגודה של קנים וקורין איפרונצי"ר מעשה אומן הוא ואסור וקטורא לשון קשר: ואי קטורא. לשון קטור העשן דהיינו לעשן: אסור משום דמוליד ריח. והיכי דריש דשרי בשרא אגומרי. מוליד נמי ריח בפחמין: אלמלא תודוס אתה. אדם גדול ונכבד: קדשים סלקא דעתך. מאי קרוב להאכיל קדשים איכא היאך יכולין להיות קדשים ואין אדם מקדישן: אימא כעין קדשים. והכי שלחו ליה שאתה מאכיל את ישראל כעין קדשים והרואה אומר הוקדשו לפסח: מתני' פרתו יוצאה. בשבת: ברצועה שבין קרניה. לנוי ואמור רבנן משאוי הוא ואינו תכשיט לה: ומקרדין. אישטרילי"ר במגררת של ברזל שפיה דקות ואע"ג דעביד חבורה: ברחים שלהן. כעין אותם שלנו: מקרצפים. במגררת של עץ שפיה גסות ואין עושה חבורה: גמ' במאי קא מיפלגי. כולה ליכא לא גרסי' וה"ג ושלש מחלוקות בדבר ר' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור מיהו קרוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה ולא גזרינן קרצוף אטו קרוד ורבנן סברי לה כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין אסור וגזרינן קרצוף אטו קרוד ור' אלעזר בן עזריה סבר דבר שאין מתכוין מותר ופירש ר' יהודה סבר חבורה אע"פ שאין מתכוין לה אסור מיהו הך חששא בקרוד איתא הלכך אין מקרדין אבל בקרצוף ליכא למיחש משום חבורה: ורבנן סברי נמי כר' יהודה דדבר שאין מתכוין אסור. ואין מקרדין ומחמירי מיניה דגזרי קרצוף אטו קרוד: ור' אלעזר סבר. הואיל ואין מתכוין לחבורה אף על גב דזמנין דמתרמי שרי הלכך אפי' קרוד שרי: הלכה כר' שמעון. דאמר (שבת כב. מו:) גורר אדם מטה כסא וספסל דדבר שאינו מתכוין מותר:

מתני'

תוספות

על גבי חרס מותר. פי' רב"י משום שאין כאן כבוי ואי משום הבערה הוי הבערה כלאחר יד ושרי לעשותה ביום טוב והר"ר יצחק פירש דשפיר הוי הבערה כדרכה ומ"מ שריא דקסבר דהבערה שלא לצורך שרי לעשותה ביום טוב וכן משמע בירושלמי [דמשילין] מהו לאדלוקי נר של בטלה ביום טוב ר' יוסי אסר ורבנן שרו והטעם מאן דאסר סבר דהבערה לחלק יצאת והוי מלאכה ואסור לעשותה ביו"ט ומאן דשרי סבר דללאו יצאתה (א)והבערה שלא לצורך מותר לעשותה ביו"ט ולא הוי רק מלאכה ומיהו התם קאמר לא תאסור ולא תשרי ומכאן יש ליזהר מלעשות הבערה שלא לצורך כדקאמרינן בירושלמי לא תאסור ולא תשרי ומכל מקום על גבי גחלת אסור לפי שיש כבוי עם הבערה דלכולי עלמא האי לא שרי הואיל דאין זה דבר השוה לכל נפש ו"פי' למאן דשרי הבערה שלא לצורך כלל בירושלמי היינו לפי שישנו פעמים לצורך אוכל נפש אבל כבוי דלעולם אינו לצורך תקון אוכל נפש ודאי אסור לכולי עלמא בי"ט ורבא דשרי אף על גבי גחלת היינו משום דחשיב ליה דבר השוה לכל נפש דאם היו עשירים צריכין הן לכך: תליסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה וכו'. ותימה והא ר' אלעזר בן עזריה היה אחר חורבן הבית טובא דהא רבן גמליאל היה נשיא קודם ר' אלעזר בן עזריה ורבן גמליאל היה לאחר חורבן הבית דהא רבן יוחנן בן זכאי היה עושה תקנות מיד לאחר חורבן הבית משום דרבן גמליאל לא הגיעו ימיו להיות נשיא כדאמר משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי ואח"כ רבן גמליאל ואחר כך ר' אלעזר ור' אלעזר לא היה כי אם בן שמונה עשרה שנה כשהיה נשיא ונשיאותו לאחר חורבן ואמרינן בבכורות (דף נג.) דלאחר חורבן נתבטל כל מעשר בהמה ויש לומר דלא נתבטל לאלתר כי אם לאחר זמן אי נמי אפוטרופוס של רבי אלעזר בן עזריה שהיה בימי הבית היה מעשר אי נמי לאו דוקא מעשר אלא שהיה נותן למלך בכל שנה העשירית [וע"ע תוס' שבת נד: ד"ה הוה וכו' ומש"כ שם על הגליון]: שלש מחלוקות בדבר מר סבר גזרינן קרצוף וכו'. פירש ר"י דהלכה כר' שמעון שמתיר ודוקא במגררת של עץ דאין עושה חבורה אבל במגררת שלנו שהן של ברזל כ"ע מודו דאסור דפסיק רישיה ולא ימות הואיל שהולם שערות:

משום

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' ו טוש"ע א"ח סי' תקיא סעיף ד בהג"ה:

צג ב מיי' שם טוש"ע שם:

צד ג מיי' פ"ח מהל' יו"ט הל' יד טוש"ע א"ח סי' תקע"ט סעיף ב וסימן תקמא סעיף ג:

צה ד מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' טז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכג סעיף א':

צו ה מיי' שם פ"ג הל' יב טוש"ע א"ח סימן תקד סעיף א:

צז ו מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שלז סעיף א:

רבינו חננאל

ר' ירמיה אמר ע"ג חרס מולד רבה ורב יוסף אמרי אפילו ע"ג חרס אסור משום דמוליד ריחא וכן סחופי כסא אשיראי ואקשינן עליהו מ"ש מהדס דתניא מוללו ומריח בו קוטמו ומריח בו ופרקינן גבי הדס ריחא מיהא איתא ואוספי מוסיף עלה הכא מוליד ריחא. רבא אמר ע"ג גחלת לעשן פירות מותר מ"ד דהוה אצליית בשר ע"ג גחלים שאף על פי שתחלתו מכבה וסופו מבעיר שרי. דרש בר גביהא קיטורא שרי ואמר אמימר אי קיטורא בידי מעשה אומן היא ואסור אי לעשן פירות הא מוליד ריחא ואסיר. ואסיקנא אמר רב אשי אנא אמריתה ניהלה לרב גביהא ומשמא דגברא רבא אמריתה ניהליה והוא רבא דאמר לעשן שרי מידי דהוה בישרא אגומרי ומסקנא דשמעתא לגמר את הבית ריג מתיר והחכמים אוסרין וקי"ל כחכמים ולעשות מוגמר להריח ולגמר כלים לא איתפריש דשרי והלכתא בכולהי אסור בר מעישון הפירות שהוא מותר. ועושין גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרין: ירושלמי תנא אי זהו גדי מקולס כולו צלי ראשו על כרעיו ועל קרבו מקצתו שלוק מקצתו צלי או מבושל אין זה גדי מקולס לילי יו"ט של פסח עושין עגל מקולס לילי עצרת ולילי סכות עושין גדי מקולס. תודוס איש רומי דנהיג את ישראל לאכול גדי מקולס לילי פסחים. שלחו לו חכמים אילולי לאו תודוס אתה גזרנו עליך נידוי: תוספתא שהיו קורין אותן פסחים ואמרו לו שהמאכיל לישראל כעין קדשים בחוץ בר נידוי הוא: [מתני' ג' דברים ר' אלעזר ב' עזריה מתיר והכמים אוסרין פרתו היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה: ירושלמי רב ושמואל דאמרי תרווייהו אפילו להמשך בה דכמים אוסרין תנא ר' יונה בן פוי דברדיליה אמרו לו או העבר רצועה מפיתך או עמוד מבינותינו אמר רב יוסי בר בון שהיה מתרים כנגדן אמר חנינא פעם אחת יצאת והשחירו שיניו כפני הצומות. תנא לא היה שלו של שכינתו היתה וכי נענש אדם על שכינתו א"ר קירים ללמדך שכל מי שספק בידו למחות ולא מוחה קלקלה תלויה בו ומקרדין את הבהמה ביו"ט ת"ר איזהו קורוד בינים של בהמה כגון תולעים קטנים תפוסין בעור הבהמה שאי אפשר להסירם אלא בחבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה וג' מחלוקות בדבר ת"ק דהוא ר' אלעזר בן עזריה סבר דבר שאין מתכוין מותר וקירוד דעביד חבורה כיון דלא מתכוין הוא שרי כ"ש קרצוף דלא עביד חבורה ור"י סבר דבר שאין מתכוין אסור כו' ורבנן דאמרי אין מקרדין אף לא מקרצפין

מסורת הש"ס

[לקמן בכמני דף לג:]

[מו"ק י: עיין תוס' ד"ה קיטורי דגרס' בירי גריי]

[שבת קלד:]

פסחים נג. ברכות יט. [תוספ' פ"ב ע"ש]

עדיות פ"ג מי"ב

שבת נד

פסחים יא:

שבת נד:

[פסחים יא: תוספ' פ"ב]

[עירובין מה. וש"נ] [שבת מה: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה על גבי וכו' ומאן דשרי סבר דללאו יצאתה ולא הוי אב מלאכה והבערה שלא לצורך מותר לעשות ביום טוב ומיהו:

גליון הש"ס מתני' אבל מקרצפין. עיין שבת דף נג ע"א תוס' ד"ה מהו ליתן ומו"ק דף י' ע"ב תוס' ואין ד"ה מוגעין:

מתני' "הרחים של פלפלין טמאה משום שלשה כלים משום כלי קבול ומשום כלי מתכת ומשום כלי כברה : גמ' "תנא תחתונה משום כלי קבול אמצעית משום כלי כברה עליונה משום כלי מתכת : מתני' *"עגלה של קטן טמאה מדרס ונטלת בשבת °ואינה נגררת אלא על גבי כלים ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת : גמ' עגלה של קטן טמאה מדרס דהא סמיך עלויה ונטלת בשבת משום דאיכא תורת כלי עלה ואינה נגררת אלא על גבי כלים על גבי כלים אין על גבי קרקע לא מאי טעמא דקא עביד חריץ מני ר' יהודה היא דאמר *דבר שאין מתכוין אסור דאי ר' שמעון האמר *דבר שאין מתכוין מותר [אימא] (*דתנן) *רבי שמעון אומר "גורר אדם מטה [כ"ל] כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ אימא סיפא ר' יהודה אומר אין הכל נגררין בשבת חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת מפני שכובשת אין אבל חריץ לא עבדא תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה :

הדרן עלך יום טוב

אין "צדין דגים מן הביברים ביו"ט "ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהם מזונות רשב"ג אומר "לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר

רש"י

מתני' טמאה משום שלשה כלים · מקבלת טומאה על שם שלשה כלים נפקא מינה דהוי נמי אזל חד שמא מינה טמאה משום אידך ובגמרא מפרש לה : גמ' תחתונה · שמקבלת אבק הפלפלין כשטפל דרך נקבי המכבר : משום כלי קבול · שכלי עץ שיש לו בית קבול הוא : אמצעית · שהיא מקפה את המכבר משום כלי עץ לא מטמאה דאין קבולה קבול אלא חכמים גזרו טומאה על הכברה משום ארוג ואפי' אין המכבר של מתכת מטמאה משום כלי כברה ושלנו שהיא של מתכת ודאי טמאה משום פשוטי כלי מתכות : ועליונה · שמגהקין ושוחקין בה הפלפלין טמאה משום כלי מתכות דמשום כלי עץ ליכא לטמויה דפשוטיהן טהורין אלא משום לפוי התחתון שהוא עיקר והעץ בטל אגלו : מתני' עגלה של קטן · שעושין לו לשחוק ויושב עליה ומטלטלין אותו עליה : טמאה מדרס · אם התינוק זב נעשית העגלה אב הטומאה דמיוחדת לישיבה היא דהא סומך קטן עליה כמנהג שהיא מיוחדת לו לישיבה ואין אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו דאילו לא מיוחדא להכי לא הוא אב הטומאה כדתניא יכול כפה סאה ויושב עליה כו' (שבת דף נט·) : ונטלת בשבת · דתורת כלי עליה : ואינה נגררת · בשבת : אלא על גבי כלים · על גבי בגדים מפני שעושה חריץ בקרקע וחופר חייב משום חורש : מפני שכובשת · חריץ בגרירה בהלוכה לא על ידי חפירה הוא אלא כובשת ודורסת הקרקע וגדוש תחתיה ונעשה מקומה נמוך אבל אינו זז עפר ממקומה : גמ' לעשות חריץ גרסינן : כובשת אין · כובשת הוי אבל חריץ לא עבדא : תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה · חד סבר העגלה נמי כשאר כלים דעושה חריץ בגרירתה שפעמים שאין האופן מתגלגל והוא נגרר וחופר ואידך סבר לא שכיח הכי ואינה אלא כובשת תחת גלגולה :

הדרן עלך יום טוב

אין צדין דגים · אף על גב דשחיטה ואפייה ובשול מאבות מלאכות הן והותרו לצורך יום טוב טעמא משום דאי אפשר מערב יום טוב דשחיטה חיים למחר בשרא פן יתחמס ויסריח אבל צידה אפשר לצודו מבעוד יום ויניחנו במצודתו במים ולא ימות ולמחר יטלהו : ביברים · של דגים הן בריכות של מים שקורין ויב"יי"ר ביברין של חיה קרפיפות מוקפין גדר סביב וכונסין לתוכן חיות הבר ויולדות ומגדלות שם : ואין נותנין · לפני הדגים מזונות ואפי' למאן דאמר *נפש בהמה במשמע הני מילי דמזונותן עליך אבל דגים אפשר להם בלא מזונות שהם אוכלים שרשי עשבים וקרקע וגדול אוכל את הקטן : אבל צדין חיה ועוף · המכונסים מאתמול קא סלקא דעתך השתא כיון דמוקפים גדר הוו להו כנצודין ועומדין אבל דגים נשמטין לחורים ולסדקים והויא צידה ביום טוב : ונותנין לפניהם מזונות · בימי החורף צריכין מזונות ואף בימי הקיץ במקום דריסת בני אדם שאין עשבים עולים בו :

המחוסר

כל

תוספות

משום שלשה כלים · פי' ואם נטמא זה לא נטמא זה אפי' בשעת מלאכה שהן כולן יחד הואיל וכל אחד ראוי למלאכה בלבדו ולא דמי למספרים של פרקים ואזמל של רהיטני* דהתם הם מחוברים יותר בשעת מלאכה : משום כלי כברה · פירש רש"י אע"ג שהיא של עץ ואין לה בית קיבול שאין נשאר בה כלל מכל מקום גזרו עליה משום ארוג ולא נראה דלא שייך ארוג במעשה של עץ כי אם [בצמר ופשתים ונראה לפרש] בכברה של סלתות דקאמר בירושלמי כברות של סלתות טמאה משום שיש עליה תורת כלי שמקבלת הסובין שאינן יכולין לצאת דרך נקבים והא דקאמר משום כלי כברה ולא קאמר משום בית קיבול ה"ק משום תורת קבול כלי כברה דחשיב קבול שלה כדפי' : עגלה של קטן · פירש הקונטרס שהקטן יושב בתוכה ולא נהירא דמאי קא משמע לן פשיטא הא אין לך כלי מיוחד גדול מזה לכך נראה לי דהייט כלי שעושין לקטנים להתלמד להלוך והיא עומדת על שלשה אופנים ואוחז בה בידיו והיא מתגלגלת לפניו תמיד :

הדרן עלך יום טוב

אין צדין דגים מן הביברין וכו' - פירש רש"י דאע"ג דאוכל נפש מותר הייט דוקא כגון בשול ואפייה ושחיטה דאי אפשר מערב יום טוב דיותר טוב פת חמה וגם בשול בי"ט ושחיטה שמא יסריח אבל צידה אפשר לצודו מערב י"ט ויניחנו במים במצודתו ולא ימות ולא נהירא כדמפרש בריש מכילתין (דף ג· ושם) גבי גזרה שמא יתלוש דאין לחלק באוכל נפש בין אפשר לעשותו מערב יום טוב לאי אפשר אלא דוקא במכשירין יש חלוק לכך נ"ל *) כפר"ח מקוט"ן שפירש לעיל [דף ג. ד"ה גזרה] משום דדמי לקצירה :

ואין נותנין לפניהם מזונות · פירש רש"י דאין מזונותן עליו דהם אוכלים עשב הגמלא במים וגם פעמים אוכלים עפר · וגדולים אוכלים הקטנים ואפילו למאן דשרי מהך אשר יאכל לכל נפש (שמות יב) דמשמע אפילו בהמה מכל מקום דגים לא הואיל ואין מזונותן עליך ותימה דבגמרא פריך ורמינהי ביברין של חיה ועוף אין צדין וכו' ומשני כאן בביבר קטן כאן בביבר גדול והשתא תיקשי מצידה לצידה תרלת שפיר אלא מזונות מאי תרלת דבמתני' אמרי' ונותנין לפניהם מזונות והתם אמרי' אין נותנין לפניהם מזונות לכך נראה לי דהא תליא בהא אי צידה מותרת מותר נמי ליתן לפניהם מזונות והכי פירושו אין צדין דגים מן הביברין וכו' ואין נותנין לפניהם מזונות גזרה שמא יצודם דהא צידה שלהן אין מותרת ביום טוב והשתא כשמתרץ בגמרא מצידה ממזונות נמי ניחא דהא בהא תליא ומכל מקום קשיא דמשמע הכא דהיכא דצידה שלהן אסורה אפילו לזרוק להם מזונות אסור ובפרק מי שהחשיך (שבת דף קנה: ושם) קאמר גבי דברים שאסור ליקח מהן למשדא קמייהו שפיר דמי ויש לומר דהתם מיירי בשבת דחמיר דאוכל נפש אסור ולא שייך למגזר שמא יקח מהן אבל הכא מיירי ביום טוב דאוכל נפש מותר גזרינן דלמא כשיתן להם מזונות שמא יצוד מהם :

*) כפי' ר' נתנאל כנ"ל

עין משפט נר מצוה

צח א ב מיי' פ"י מהל' כלים הלכה ז :

[שבת מח:]

צט ג מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה טז :

ק ד מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' של"ז סעיף א :

א ה מיי' פ"ב מהלכות י"ט הלכה ז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצ"ז סעיף א ·

ב ו מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף ג :

ג ז מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ז :

רבינו חננאל

מקרצפין סברי לה כר' יהודה ומחמרי ואסיקנא אמר רב נחמן הלכה כר"ש דסבר דבר שאין מתכוין מותר שהרי ר' אלעזר בן עזריה מודי לו : [מתני'] הרחיים של פלפלין טמאה משום שלשה כו'.*)פי' כלי עץ חקוק ובאמצעיתו פס של ברזל קבוע במסמרים עומדים מלמטה והוא נקוב נקבים דקים כמין כברת והעליון משופה ליכנס בתוך התחתון ומצופה ראשו של עליון ברזל עשוי כמין פספוסין בלוטין קטנים קטנים . ונותן הפלפלין באותו ברזל המתוח באמצע החקוק לאורכו הנקוב ככברה ושוחקין בעליון שראשו מצופה ברזל כמין פספוסין קטנים נסין יותר מעט מן הנקבים ונותן הפלפלין על הברזל העשוי ככברה ושוחן בעליון וכשישחק יורד מן הנקבים למטה ויש בקרקעית התחתון נקב גדול סתום כשרוצה פותח ונוטל הפלפלין הנשחקין ומפורש בגמ' שלנו וגם כן בירושלמי התחתון כלי קיבול העליון משום כלי מתכות אמצעי משום כברה : [מתני'] עגלה של קטן טמאה מדרס דהא קסמיך עלה וניטלת בשבת משום דאיכא תורת כלי עליה ואינה נגררת אלא ע"ג כלים אבל על הקרקע לא דעביד חריץ . ומשום דאמר דבר שאין מתכוין אסור ר' וסיפא דהא מתניתין תנא אחר אליבא דר' יהודה שהוא שונה כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שאינה עושה חריץ אלא כובשת ור' שמעון תני גורר אדם מטה וכסא וספסל בשבת ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ וא"צ לומר ביו"ט . **) דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקבליה הגוד פותחין ונועלין בהן בשבת וא"צ לומר ביו"ט : הדרן עלך יו"ט

*) עי' בערוך ערך ריחים.

**) הוא בתוספתא שבת.

מסורת הש"ס

שבת פו.

[שבת מה: וש"נ] [שם וש"נ] שם כב. כט: מו: [תוספתא פ"ב פסחים קא· מנחות מה:]

[שבת ק·]

[לעיל כג:]

גליון הש"ס

מתני' ואינה נגררת · עיין שבת דף א' ע"ב תוס' ד"ה והאר"י :

המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר: **גמ'** ורמינהו *ביברין של חיה ושל עופות אין צדין מהם ביום טוב ואין נותנין לפניהם מזונות קשיא חיה אחיה קשיא עופות אעופות בשלמא חיה אחיה לא קשיא הא ר' יהודה הא רבנן דתנן* ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב לבית הוא דמחייב אבל לביברין לא וחכמים אומרים *צפור למגדל וצבי (א) לגנה ולחצר ולביברין אלא עופות אעופות קשיא וכי תימא הא נמי לא קשיא הא בביבר מקורה הא בביבר שאינו מקורה והא בית דכביבר מקורה דמי ובין לרבי יהודה ובין לרבנן צפור למגדל אין לבית לא אמר רבה בר רב הונא ²הכא בצפור דרור עסקינן שאינה מקבלת מרות דתנא דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמה צפור דרור שדרה בבית כבשדה השתא דאתית להכי חיה אחיה נמי לא קשיא הא בביבר קטן הא בביבר גדול היכי דמי ביבר קטן היכי דמי ביבר גדול אמר רב אשי ³כל היכא דרהיט אבתרה ומטי לה בחד שחיא ביבר קטן ואידך ביבר גדול אי נמי כל היכא דאיכא עוקצי עוקצי ביבר גדול ואידך ביבר קטן אי נמי ⁴כל היכא דנפלי טולא דכתלי אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול: רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין וכו': *אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן גמליאל *אמר ליה אביי הלכה מכלל דפליגי *אמר ליה ומאי נפקא לך מינה אמר ליה גמרא גמור זמורתא תהא: זה הכלל כל המחוסר צידה וכו': היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל ⁵כל שאומר הבא מצודה ונצודנו אמר ליה אביי והא אווזין ותרנגולין שאומרים הבא מצודה ונצודנו ותניא ⁶הצד אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות פטור אמר רבה בר רב הונא. אמר שמואל הללו באין לכלובן לערב והללו אין באין לכלובן לערב והרי יוני שובך ויוני עלייה דבאין לכלובן לערב ותניא הצד יוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקננו בטפיחין בבירות חייב אלא אמר רבה בר רב הונא אמר שמואל הללו באין לכלובן לערב ומזונותן עליך והללו באין לכלובן לערב ואין מזונותן עליך רב מרי אמר הני עבידי לרבויי והני לא עבידי לרבויי כולהו נמי עבידי לרבויי לכלובן קאמרינן דעבידי לרבויי: **מתני'** ⁷מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב לא יטול מהן ביום טוב אלא אם כן יודע שנצודו מערב יום טוב ומעשה בנכרי אחד שהביא דגים לרבן גמליאל ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו: **גמ'** מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ⁸ספק מוכן אסור ורבן גמליאל מתיר ומעשה נמי בנכרי אחד שהביא דגים לרבן גמליאל ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר"ג ואיכא דמתני לה אהא דתניא ספק מוכן ר"ג מתיר ורבי יהושע אוסר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהושע ואיכא דמתני לה אהא דתניא

שוחטין

המחוסר צידה. שצריך לצודו: **גמ'** הצד צפור. מן החוץ עד שהכניסו למגדל עץ שקורין מיסטיי"ר או הצד צבי מן החוץ עד שהכניסו לבית בשבת: חייב. דכיון דהכניס צפור למגדל וננעל לפניו הרי הוא אצור ועומד ונגמרה צידתו וכן צבי לבית וננעל בפניו אבל צפור שהכניס לבית וננעל בפניו פטור שיוצא לו דרך חלונות ואין כאן צידה או צבי שהכניסו מן החוץ לביבר וננעל לפניו אין זו צידה: וחכמים אומרים צפור למגדל. היא צידתו כאשר אמרת אבל צבי אין צריך עד שיכניסנו לבית דאף לגינה ולחצר ולביבר הוי צידה ומתניתין דקתני צדין מן הביברין ביום טוב רבנן היא דאמרי משנכנס לביבר הוא נצוד ועומד ובריית' ר' יהודה: אלא עופות קשיא. דהא כולהו מודו דאין צידתן אפילו לבית: מקורה. שיש לו גג: הכא. דקתני גבי שבת צפור למגדל ולא לבית: בצפור דרור. שדרה בבית כבשדה שיודעת להשמט בזוית הבית לכל צד ולכך נקראת דרור על שם דירה שדרה בכל מקום: השתא דאתית להכי. דעופות אעופות לא קשו אהדדי ולא דחיקא לאוקומי מתני' בפלוגתא דתנאי חיה אחיה נמי לא תוקמא כתנאי אלא תרווייהו כרבנן ומתניתין בביבר קטן וכן ההיא דשבת ובריית' דקתני אין צדין בביבר גדול ויש לה להשמט ורשב"ג אף בביבר קטן פליג אם צ"ל הבא מצודה אי נמי לאו לאפלוגי אתא אלא לפרושי כדלקמן: בחד שחיא. בפעם אחת שהוא שוחה עליו לתפסו אין לו להשמט ממנו: עוקצי עוקצי. זויות: דנפלי טולא דכתלי אהדדי. מרוב קטנו וקצרו: הלכה מכלל דפליגי. רבנן עליה למימר כל הביברין שוין בהנייה והא אוקימנא בביבר קטן משום דנצוד ועומד: מאי נפקא לך מינה. אי אמינא הלכה כר"ש דאי לא פליגי הלכתא היא: אמר ליה גמרא גמור זמורתא תהא. משל שוטים הוא כמו זמון וזבין תגרא אקרי (ב"מ דף מ:) כך גמרא גמור אומר לתלמיד שוטה למוד הן אמת הן שבוש ויהא לך לזמר ושיר: הבא מצודה. כלומר שצריך לבקש תחבולות לתפסו והיינו שיעורא דביבר גדול דלעיל ואידך ביבר קטן ורב אשי שנייהו לעיל בחדא שיעורא ורב יוסף בהאי שיעורא: הרדיסאות. על שם מקומם וי"א ע"ש הורדוס והן הגדלים בבתים: לכלובן. של שמקננין בו כמו ככלוב מלא עוף (ירמיה ה) אווזין ותרנגולין באין לערב לכלוב ונוח לתפשן שם הלכך הרי הן כנצודין ועומדים ומותר לצודן אפילו חוץ לכלובן: יוני שובך ויוני עלייה. יוני הבר הן ושטין ואוכלין בחוץ: בטפיחין בבירות גרס כמין פכין נותנין בחומות הבירות והמגדלים לקנן שם עופות הבר: ומזונותן עליך. הלכך כבהמה הן וחשיבי מזומן: הני עבידי לרבויי. יוני שובך עשויין להשמט ולברוח מפני בני אדם: לכלובן קאמרינן דעבידי לרבויי. פורחין עד קינן וצריך לעלות אחריהן וגם שם נשמטין ממנו ויורדין: **מתני'** מותרין הן. בגמ' פריך מעשה לסתור: אלא שאין רצוני לקבל הימנו. שאני שונאו: **גמ'** מעשה לסתור. בתמיה וכי דרך המדברים לומר דבר ומביאין מעשה אחריו להכחיש דבור הראשון: ספק מוכן. כלומר וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה יאסור לאו דברי הכל היא אלא פלוגתא דרבן גמליאל ור' יהושע היא לקמן בשמעתין מייתינן לה בברייתא: דמתני לה. להא דשמואל דאסר ספק מוכן: אהא. מאן דמתני אמתניתין אמר אין הלכה כר"ג דלא שייך למימר הלכה כר' יהושע משום דלא תני ליה לדר' יהושע במתניתין:

שוחטין

כל היכא דנפלי טולא מן הכתלים. ושיעור (ג) היה להם גובה בכתלים של ביברין: **כל** שאומר הבא מצודה ונצודנו כו'. וא"ת והרי אמרינן לעיל שיעור אחר ופ"ה דאידי ואידי חד שיעורא הוא ודוחק הוא דאם כן אמאי מפרש אותו פעם אחרת והלא פירש לעיל היכי דמי ביבר גדול וכו' לכך נ"ל דלעיל מיירי בבהמה וחיה והכא מיירי בעופות ואע"ג דלעיל קאמר הא בביבר מקורה מכל מקום לא פירש שיעור הביבר בכמה לא הוי מחוסר צידה והשתא ניחא דפריך עלה מאווזין ותרנגולין*:

ותניא הצד אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות (ג). וא"ת והא קיימא לן כל פטורי דשבת פטור אבל אסור מדרבנן ומתניתין נמי מודה דפטור אבל אסור מדרבנן וי"ל לפי מה שפירשתי במתניתין ניחא דגזרינן מזונות גזירה שמא יבא לצוד מהן דאם כן ע"כ צריך לומר דאסור מן התורה דאם אינו אסור אלא מדרבנן לא הוה גזרינן ליתן מזונות משום שמא יצוד דהוי גזירה לגזירה אי נמי סמיך אההיא דתנן פ' ההורג במסכת שבת (דף קו: ושם) דאמר התם רשב"ג מחוסר צידה הצד לתוכו פטור דהא מחוסר צידה [וא"כ] הצד מתוכו חייב והכי פריך הואיל ואוקמת מחוסר צידה דרוצה לומר כל שאומר הבא מצודה ונצודנו א"כ היכי קאמרת הכא הצד אווזין ותרנגולין פטור הא ספיר חשיב מחוסר צידה כיון שצריך לומר הבא מצודה ונצודנו ובמחוסר צידה הצד מתוכו חייב והכא הוי הצד מתוכו:

אלא

עין משפט
נר מצוה

ד א ב מיי' פ"י מהלכו' שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שטז סעיף א:

ה ג ד מיי' שם הלכה כ:

ו ה מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה י סמג שם טור ש"ע שם סעיף יב וסי' תצז סעיף ז

[ועי' תוס' שבת קו: ד"ה הלכה]

ז ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ;

ח ז ח מיי' שם הלכה ח סמג לאוין שם טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף ג:

שבת קו: [תוספתא פ"ג]

שבת קו. ע"ש

[שבת קו:]

[שם ושם]

[שבת קו: קיז. עירובין ס. ע"ז נג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' וצבי לגנה: (ב) תוס' ד"ה כל היכא וכו' ושיעור גובה היה להם בכתלים: (ג) ד"ה ותניא וכו' הרדסיאות פטור וא"ת וכו' דאמר התם רשב"ג מחוסר צידה:

רבינו חננאל

אין צדין דגים מן הביברין ביום טוב כו' אבל צדין חיה ועופות מן הביברין ורמינן עלה הא דתניא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים אין צדין מהן ביו"ט כו' קשיא חיה אחיה קשיא עופות אעופות ומפרקינן לא קשיא מתנית' ר' יהודה היא דתנן בפ' ר' אליעזר אומר כו' ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב ש"מ דר' יהודה כל חיה שהיא בבית נגמרה צידתה כשמכניסה בבית (שצד) אבל צד הצבי והכניסו לביברין פטור שאינה צידה וכיון שלענין שבת פטור שאינו כצדוי אסור לצוד אותו ביו"ט מן הביברין לפיכך שנה בברייתא אין צדין כי הביברין לר' יהודה כיער חשובין ומתניתין דקתני אבל צדין חיה מן הביברין לחכמים הוא דפליגי עליה דר' יהודה דתנן הצד צפור למגדל וצבי לגינה ולחצר ולביברין נגמרה צידתו וחייב בשבת וקתני לחצר ולביברין ביברין דומיא דחצר כאשר כל מה שבחצר מותר לצוד אותו ביו"ט כך כל מה שבביברין צדוי הוא קודם לכן ואסיקנא עופות אעופות לא קשיא מתניתין בביבר מקורה והוא כבית ונגמרה צידתו ובריית' בביבר שאינו מקורה שלא נגמרה צידתו כיון שאינו מקורה יתכן שיפרח אחרי כן בכל שעה שירצה לפיכך אין צדין ואי קשיא לך דהא בין ר' יהודה ובין רבנן הצד צפור לבית בשבת פטור הוא שלא נגמרה צידתו והנה הבית מקורה הוא ואעפ"כ אינה צידה כו' וכיון דבשבת פטיר ביו"ט אסור לצוד ממנו הלוקחם בצפור דרור הוא ושאני צפור דרור משאר עופות דשאר עופות כיון שנכנסין בביבר מקורה נגמרה צידתן אבל צפור דרור אינה מקבלת מרות ואין נגמרה צידתה אלא במגדל. בחד שחיא פי' כגון ריצה אחת ואינו צריך לפוש בינ' ביני. כל היכא דנפל טולא דכתלין אהדדי פי' בעת שהחמה במזרח צל כותל המערבי מגיע עד כותל המזרחי והוא ביבר קטן. רשב"ג אומר. היכי דמי מחוסר ואסיק' ואע"פ דבאין לכלובן לערב כגון יוני שובך ויוני עלייה כיון דבעי רבויי להו אסור לצוד מהן ביו"ט אבל אווזים ותרנגולים ויונים הרדסיות אע"ג דצדין אותן כיון דבאין לכלובן לערב ומזונותן עליו ובאין לכלובן מיהא לא בעו רבויי דבני תרבות הן ואין בורחין מבני אדם אלא כשרואין כי באין לצידן *) צדין מהן ביו"ט אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג דכל מחוסר צידה כענין שאמרנו אסור ושאינו מחוסר צידה מותר: מתני' מצודות חיה ועופות ודגים לא יטול מהן אא"כ ידוע שנצודו מעיו"ט ספק אסור ומעשה בנכרי שהביא לר"ג כו' אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר"ג איכא דמתני לה אהא דתניא

*) אולי צ"ל כי באין לגוזן מניחין עצמן ולפיכך צדין מהן ביו"ט

*שוחטין מן הנגרין ביו"ט אבל לא מן הרשתות ומן המכמורות רבי שמעון בן אלעזר אומר *בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב בידוע שמערב יום טוב נצודו ומותרין בא ומצאן מקולקלין ביום טוב בידוע שביום טוב נצודו ואסורין הא גופה קשיא אמרת בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב בידוע שמערב יום טוב נצודו טעמא דבא ומצאן מקולקלין הא ספיקא אסורין אימא סיפא בא ומצאן מקולקלין ביום טוב בידוע שביום טוב נצודו טעמא דבא ומצאן מקולקלין הא ספיקא מערב יום טוב נצודו ומותרין הכי קאמר בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב בידוע שמערב יום טוב נצודו ומותרין הא ספיקא נעשה כמי שנצודו ביום טוב ואסורין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר: ואמר מיתרין הם: מותרין למאי רב אמר מותרין לקבל ולוי אמר מותרין באכילה אמר רב *לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דאנא ולוי הוינן קמיה דרבי כי אמרה להא שמעתא באורתא אמר מותרין באכילה בצפרא אמר מותרין לקבל אנא דהואי בי מדרשא הדרי בי לוי דלא הוה בי מדרשא לא הדר ביה מיתיבי נכרי שהביא דורון לישראל אפילו דגים המפולמין ופירות בני יומן מותרין בשלמא למ"ד מותרין לקבל שפיר אלא למאן דאמר מותרין באכילה פירות בני יומן מי שרו באכילה ולטעמיך פירות בני יומן מי שרו בטלטול אלא בכוורי דאדימי ופירי דכבישי בירקא עסקינן ואמאי קרי להו בני יומן שהן כעין בני יומן אמר רב פפא *הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל ביום טוב אם יש מאותו המין במחובר אסור ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו ואם אין מאותו המין במחובר תוך התחום מותר

חוץ

שוחטין מן הנגרין. שוחטין חיות מן ביברים לפי שנצודים ועומדים ועל שם שעושין שם ניגרי מים וחריצין לשתות החיות שם קרי להו נגרים: אבל לא מן הרשתות. מלא היה במצודתו ספק נצוד היום ספק נצוד מאתמול: בא מעי"ט. למקום שהיו פרוסים והן בארוך מיל או חצי מיל וכשחיה נופלת בראשו אחד מתוך שמתפרקת ומתנתקת נצאת המצודות מתקלקלות כולן וראשו השני נתק ממקום שנתקע וסימן הוא לו שיש חיה בראש האחר: נתקלקלו ביום טוב. ע"כ הכי משמע שודאי נתקלקלו בי"ט וכגון שבדקן משחשכה ולא היו מקולקלין ועכשיו מקולקלין ולהכי פריך הא גופה קשיא: ה"ג טעמא דבא ומצאן הא ספק אסור הכי קאמר כו'. וכולה חדא מילתא היא בא ומצאן שנתקלקלו מערב יום טוב בידוע שמערב יום טוב נצודו ואם יש לחוש ולומר שנתקלקלו ביום טוב כגון שלא בא ומצאן מאתמול מקולקלין הרי הן כאילו ידוע שביום טוב נצודו: הלכה כר' שמעון. דאמר ספק מוכן אסור והיכא דבא ומצאן מקולקלין מאתמול יש לסמוך דנצודו מבעוד יום: לקבל. בטלטול דכולי האי לא אחמור בספק מוכן דלתסרו בטלטול אבל באכילה לא שריניהו רבן גמליאל: ולוי אמר מותרין באכילה. קאמר רבן גמליאל ולאו דסבירא ליה לרב ולוי כותיה אלא מלתיה הוא דמפרשי: מפולמים. לחים אמ"י בלע"ז: מותרין. והא על כרחך רבן גמליאל הוא דמיקל: שפיר. ואע"ג דלאו ספק הוא אלא ודאי מוקצה איכא למימר דמתיר בטלטולו ולקמן פריך עלה פירות בני יומן בטלטול מי שרי נהי דמיקל רבן גמליאל בספק מוכן בודאי שאינו מוכן מי מיקל: אלא בכוורי דאדימי. אדומים שלא כס ליחן והאדמומית שתחת לחייהן שבודקין אותן שם: ופירי דכבישי בירקי. כשלקטום טמנום מיד בירק שלא יברח לחלוחן כבישי טמונין כמו רישא בכבשא (חולין דף מג:) והני ודאי מוכן ניניהו דניכרין שמעי"ט הן והשמועינן דאע"ג דדמו לבני יומן לא חיישינן למראית העין ורבותי פירשו כוורי דאדימי מעותחין הן כמו אדמויי אדמוה (ע"ז דף לח:) וקשיא לי א"כ מאי למימרא: אם יש מאותו המין במחובר אסורין. משום מוקצה ואפילו לרבי שמעון יש מוקצה בגרוגרות ולצמוקים ומחובר כגרוגרות ולצמוקים דמי מדלא לקטן מאתמול אקצינהו מדעתיה ולא תחלוק במחובר בין שלו בין של נכרי: ולערב אסורין בכדי שיעשו. כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט והא דקאמר ולערב אסורים בכדי שיעשו הא לאחר כן מותרים אפילו לערב ראשון נמי אע"ג דליל יו"ט שני הוא ממתין בכדי שיעשו ומותרין ממה נפשך אם הלילה חול הוא הרי המתין בכדי שיעשו ואם קדש הוא נמצא שנלקטו בחול כן דעתי נוטה ויש לי ראיות הרבה מההוא בר טביא דעירובין (דף לט:) ומביצה שנולדה בזה שמותרת בזה (לעיל דף ד:) אלמא האחד חול הוא וממה נפשך מותר ולא זכיתי לשאול את פי רבי יעקב בדבר זה כי היו נוהגים בו היתר במקומינו והיה לי דבר פשוט ולאחר פטירתו של רבי שמעתי את רבי יצחק הלוי שהוא אוסר עד ליל מוצאי יו"ט שני וכל אנשי עירו כמותו וגם הלכות גדולות אוסרים כן ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר וכל טעמו אינו אלא מדנקט בכדי שיעשו בלילה הראויה לעשיה קאמר והני אומר צריך להמתין בכדי שיעשו משום שמא היום היה קדש והלילה חול ותדע מדלא קאמר לערב של שני אסורים בכדי שיעשו *לערב הראשון קאמר ובתשובת רבי' גרשום מאור הגולה מצאתי כמותי גם עתה בא אלי מכתב מגרמיי"ש שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא ושמו ר' קלונימוס ובקי בכל הש"ס והורה כן ונחלק עליהן:

חוץ

אלא בכוורי דאדימי וכו'. דודאי נצודו מערב י"ט וקרי ליה בני יומן כך פרש"י ולא נהירא דפשיטא דמותרין לטלטל ואתיא כדברי הכל ומשמע דלא אתיא אלא כרבן גמליאל דמתיר ספק מוכן לכן נראה לי דאין ודאי שהוא מערב י"ט אלא ספק והשתא אתיא כרבן גמליאל דמתיר ספק מוכן:

ולערב אסורין בכדי שיעשו. פרש"י כדי שיעור לקיטתן שלא יהנה ממלאכת י"ט ולערב ראשון קאמר דממה נפשך הן מותרין אם היה (א) חול הרי היום נלקטו ואם היה היום קדש הרי הלילה הזה חול ובשני ימים טובים של גליות מיירי והביא ראיה מביצה דלעיל (דף ד: ושם) שנולדה בזה מותרת בזה ומההוא טביא להתליד ביום ראשון ואכלו אותו ביום שני בעירובין (דף לט: ושם) כן פרש"י ורבינו יצחק הלוי והגאונים אוסרין עד מוצאי (ב) ליל יום טוב שני ומפרש בכדי שיעשו לילה הראויה לעשיה ומיהו בתשובת רבינו גרשום מאור הגולה מצאתי כמותי וגם רבינו קלונימוס איש רומי בקי בכל הש"ס שלח לי כתב מעיר גרמיז"א כמותי והקשה הר"י לפרש"י דפירש דלכך בעינן כדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב א"כ המבשל בשבת בשוגג *אמאי יאכל הא נהנה ממלאכת שבת אלא ודאי אין זה הטעם אלא הטעם שמא יאמר לנכרי לך ולקט ומזה הטעם אסורים עד מוצאי י"ט האחרון בכדי שיעשו דאי אמרת דמותרין במוצאי יום טוב ראשון חיישינן שמא יאמר לנכרי בי"ט ראשון לך והביא כדי לאכול מהן בשני ואם כן ע"כ לילה הראויה לעשיה קאמר ומה שהביא רש"י ראיה מביצה וכו' יש לדחות אותה דהתם נולדה מאליה מן השמים וגם ראיה שהביא מההוא טביא דעירובין (דף לט: ושם) יש לומר דמיירי שהיו המצודות פרושות מעי"ט ומאליו נצודו וכללא הכי הוא דדבר הבא מאליו או דבר מוקצה הבא בידים שהביא נכרי בשביל עצמו או בשביל נכרי אחר ונתנן לישראל בי"ט ראשון מותר בשני אבל אם הביאו בשביל ישראל מן המחובר אסור עד מוצאי יום טוב שני בכדי שיעשו ואם לאו שאין במינו במחובר חוץ לתחום אסורין תוך התחום מותרין ור"י פירש שאין במינו במחובר הבא מחוץ לתחום לא בעינן כדי שיעשו דלא הקפידו אלא בדבר שנעשה בו מלאכה דה"נ הקילו שמותר לישראל אחר אפילו בו ביום וקשה לרבי יהודה דאמרינן בפרק שואל (שבת דף קנא: ושם) הביאו חלילים למת מחוץ לתחום לא יספוד בהן עד מוצאי *יום טוב ומשמע התם בכדי שיעשו ויש לומר דשאני התם דהוושא טפי מילתא דהכל יודעין שהובאו בשבילו והיכא למגזר טפי ויש חלוק בין מת לדברים אחרים כדאמר התם עשה קבר לאביו בי"ט לא יקבר בו עולמית אע"ג דדברים אחרים מותרים בכדי שיעשו אחר שבת או אחר יו"ט ואומר הר"ר שמואל מאייבר"א דספק חוץ לתחום מותר והביא ראיה מעירובין (דף מה:) גבי מיא בעיבא מיבלע בליעי וכו' וקאמר דהוי ספק אם באו חוץ לתחום *וסיפא דברייתא לקולא ורבי יהודה היה אוסר במחובר ובלידה אפי' לא הביאו בשביל ישראל רק בשבילו או בשביל נכרי אחר ולא משמע כן גבי מדליק נר בשבת דשרי (שבת דף קכב.) הואיל ואיכא נכרים בעיר ואין סברא לחלק בין דבר אכילה לדבר אחר ואומר הר"י די"ט שחל להיות בה' בשבת ובע"ש או בא' בשבת ובב' בשבת הבא ביום ראשון שרי ליום שלישי ולא בעינן הראויה לעשיה דשני ימים קודם לא שייך שמא יאמר לנכרי ויש להחמיר בדבר (*ובכדי שיעשו דאמר לפי' התוס' כדי שיתלשו ויובאו ממקום שלך אותם גם יש לספק אם הביא קופה מלאה פירות אם צריך להמתין כדי שילקטו באדם אחד או בכמה בני אדם):

הבא

רבינו חננאל

תניא שוחטין מן הביברין ביו"ט אבל לא מן הרשתות כו' ותריצנא הכי ר' שמעון בן אלעזר אומר בא ומצאן המצודות שנתקלקלו מעיו"ט בידוע שמעיו"ט נצודו הא ספק נעשו כמי שנצודו ביו"ט ואסור.

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש בן אלעזר. מאי מותרין דקתני במתני' רב אמר מותרין לקבל ולעולם אל ימנע אדם את עצמו מבהמ"ד אפי' שעה אחת דאנא ולוי הוינא יתבי כי אמר לאכילה ולצפרא הדר ביה ואמר מותרין לקבל אנא דהוינא בבי מדרשא (שמעתא) [ושמעתיה] והדרי בי לוי לא הוה תמן ולא שמעה מיניה ולא הדר ביה. ומותבינן למאן דאמר מותרין לאכילה מהא דתניא נכרי שהביא דורון לישראל אפילו דגים מפולמין ופירות בני יומן מותרין ואי אמרת מותרין לאכילה בני יומן מי שרו באכילה ולטעמיך בני יומן בטלטול מי שרי אלא הכא בבוורי דאדימי כלומר כגון שנתנן ברבש ו[illegible] ופירי דכבישי בירקא ואמאי קרי להו בני יומן דאיתנהו כעין בני יומן. אמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו [המין] במחובר לקרקע אפי' בערב אסורים לאכול מהן עד שישהא בכ[illegible]

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ח טוש"ע א"ח סי' תקג סעיף ג:

כד ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה י סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקטו סעיף א:

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ג]

[שבת נג.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ולערב כו' אם היה היום חול נלקטו ואם היה היום קדש: (ב) בא"ד והגאונים אוסרין עד מוצאי יו"ט שני כצ"ל ותיבת ליל נמחק:

וספק דבריהם לקולא ור"י היה אוסר כצ"ל ור' נתנאל פרש"י

אלמא לערב הראשון כצ"ל

חוץ לתחום אסור *והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אמר רבה בר רב הונא אמר רב [א]הסוכר אמת המים מערב יום טוב ולמחר השכים ומצא בה דגים מותרין אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חיה שקננה בפרדס אינה צריכה זמון אמר רב נחמן נפל חברין ברברבתא איכא דאמרי אמר רבה בר רב הונא מדברי רבינו נלמוד חיה שקננה בפרדס אינה צריכה זמון אמר רב נחמן נפל בר חברין ברברבתא *) התם לא קא עביד מעשה הכא קא עביד מעשה ולא בעיא זמון והתניא חיה שקננה בפרדס צריכה לזמן וצפור דרור צריך לקשור בכנפיה כדי שלא תתחלף באמה וזו עדות שהעידו מפי שמעיה ואבטליון תיובתא ומי בעיא זמון והתניא *אמר ר"ש בן אלעזר מודים בית שמאי ובית הלל על שהזמינן בתוך הקן ומצא לפני הקן שאסורין במה דברים אמורים [ב]ביוני שובך ויוני עליה וצפרים שקננו בטפיחין ובבירה [ג]אבל אווזים ותרנגולים ויוני הרדסיאות וחיה שקננה בפרדס מותרין ואין צריכין זמון וצפור דרור צריכה לקשר בכנפיה כדי שלא תתחלף באמה והמקושרים והמנוענעין בבורות ובבתים ובשיחין ובמערות מותרין ובאילנות אסורין שמא יעלה ויתלוש [ד]והמקושרין והמנוענעין בכל מקום אסורין משום גזל אמר רב נחמן לא קשיא הא בה הא באמה אמה בזמון סגי לה צידה מעליותא בעיא אלא אמר ר"נ בר יצחק [ה]אידי ואידי בדידה הא בגנה הסמוכה לעיר הא בגנה שאינה סמוכה:

מתני' *[ו]בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא אם כן יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי ר"ע אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה *[ז]שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אבל מביא בידו אברים אברים: **גמ'** אמר רמי בר אבא הפשט ונתוח בעולה והוא הדין לקצבים מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט ונתוח (לאפוקי) מאי קמ"ל אילימא לאפוקי מדרב הונא *דאמר רב הונא [ח]בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה והאנן תנן מתניתין כדרב הונא דתנן ר"ע אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה מאי לאו מבית טביחתה ממש לא ממקום שטובחת אבילתה והא תני רבי חייא מקום טביחתה ממש אלא רמי בר אבא אורח

רש"י

חוץ לתחום אסורין. לא שמעתי טעם מוקצה אמאי מותר לישראל אחר ואי בשבילו א"כ לישראל אחר נמי אסור בשבת תנן (שבת דף קכב:) אם בשביל ישראל אסור ולא חלקו בינו לחבירו וי"ל דגבי איסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי ודיין אם אסרוהו על זה (*טעם אחר נראה לי מחוץ לתחום אסורין גזירה שמא ישלח בשבילו ושבא בשביל זה מותר לאחר דליכא למגזר בה שאינו מכירו): הסוכר אמת המים. סותמה שלא יכנסו בה דגים מבחוץ מבתחסך ואת אלה הכין והזמין על ידי מעשה זה: בפרדס. מקום המשתמר ואין הולד יוצא שאינו יכול לברוח וקל לצודו ואינו צריך זמון דהא הכא מפני שהיא סתומה ואין יכולין לצאת קרי להו מוכנים ולקמיה פריך דזמון גדול הוא זה שעושה מעשה לכם הזמנה: מדברי רבינו. רב דבלשון רב הונא ורב חסדא ורב נחמן דקרי ליה לרב חסדא חברין תלמידים של רב הוו: נפל חברין. רב חסדא: ברברבתא. נכנס רבהו למחלוקות גדולות שירבו עליו בזאת ולקמיה מסיים קושיא אלא מפסקא מלתא באיכא דאמרי דמהלפי רב חסדא ברבה בר רב הונא: נפל בר חברין. רב הונא חבריה הוה מתלמידיו של רב ורבה בריה קרי בר חברין: וצפור דרור. שזימנה מבעוד יום צריך לקשור בכנפיה להיות סימן לה: ומצא לפני הקן שאסורין. כדמתרצינן לה בפ"ק (דף י:) שהיו שני קינין וזימן את זו ולא זימן את זו ולמחר בא ומצא במזומנת ולא במקומן אלא בדף שבולט לפני הקן ובחברתה לא מצא כלום שאסורין דחיישינן שמא מקן שאינה מזומנת באו לכאן: במה דברים אמורים. דבעינן זמון: צפור דרור. קטנה היא והאם והבת שוות: והמקושרים. בכנפיהם סימן הוא להם: והמנוענעים. מאתמול לשם זמון והוא מכירן: בבתים ובבורות. ובכל מקום שאינו מחובר: מותרים. בי"ט: והמקושרים והמנוענעים. הנמצאים בכל מקום אף בחול אסורין למוצאן משום גזל שהראשון שקשרן או נענען קנאן בהגבהתם שהפקר נקנה בהגבהה: בה. בולד היינו צריך זמון שאינה יכולה לברוח ודעתיה עליה אבל אמה שהיא גדולה צריכה זמון: בדידה. בולד: בסמוכה לעיר. ידע בה ודעתיה עלויה: **מתני'** בהמה מסוכנת. שהוא ירא שתמות ואינו צריך לה שכבר סעד סעודתו אלא מחמת הפסדו הוא שוחט: לא ישחוט אא"כ. יודע שיש שהות ביום לאכול כזית לפי הימנה: מבית טביחתה. שהוא מזומן ומופשט מעורו ועומד: לא יביאנה במוט ובמוטה. בפני בני אדם משום דאוושא מלתא היא ומזלזל בי"ט: **גמ'** הפשט ונתוח. פי' הכתוב בעולה שהיא אכילת גבוה וה"ה יש ללמוד לקצבים באכילת הדיוט: מאי קמ"ל. דרך ארץ או איסור ולמימר דאסור לאכול ממנה עד שינתחנה שמא ימצא לה סימן טרפה בסתר והחזיק לנו הבהמות בספק טרפות אף קודם שראה בהן טרפות: לאפוקי מדרב הונא דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור. אבר מן החי עומדת ונפקא מינה שאם אירע ספק בשחיטתה נעמידנה על חזקתה ואסורה עד שיודע לך ברור שנשחטה כראוי ומשנשחטה כראוי הרי היא בחזקת היתר דסתם בהמות אינן טרפות ואם נמצא בה נקב בריאה או בבני מעים ויש להלותו לאחר שחיטה ולהכשיר ובקודם שחיטה ולאסור העמידנה על חזקתה שחיטה בה קודם שנמצא בה ספק זה ומותרת עד שיודע לך אמת שהיא טרפה: מבית טביחתה ממש. קודם הפשט: שטובחת אבילתה. מכני מעיה שהמאכל מתהפך ומתעכל שם: אורח

תוספות

הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר. תימה מה טעם זה אי הוה מוקצה אפילו לישראל אחר אסור ואי אסור לישראל ראשון בשביל שנעשה בהן איסור בשבילו אם כן לישראל אחר נמי אסורין כדאמרינן (שבת דף קכב:) נכרי שהדליק הנר אם בשביל ישראל אסור וליכא חלוק בין אותו ישראל לישראל אחר ותירץ רש"י דשמא גבי איסור תחומין דליכא איסורא אלא מדרבנן לא אחמור כולי האי ודי אי אסרינן על זה שהובאו בשבילו: [וע"ע תוס' שבת קכב. ד"ה ואם]:

המקושרין אסורים בכ"מ מפני גזל. פרש"י שהראשון קנה אותן בהגבהה ולא נהירא דלא שייך כאן הגבהה (א) אלא כדאמרי' א] *דשבשה קונה בהפקר הואיל ומתעסק הוא בהן קלת:

כאן בשדה הסמוכה וכו'. תימה אמאי לא משני לעיל כן וי"ל אמורא היה לו לפרש דבריו והואיל ולא פירש מיירי בין בסמוכה וכו':

בחזקת איסור עומדת. פרש"י בחזקת איסור אבר מן החי ולא נהירא דאם כן למה לי עד שיודע במה נשחטה כיון דחזינא שמתה א"כ לא שייך בה איסור אבר מן החי דאיסור אבר מן החי לא שייך אלא מחיים לכן נ"ל דחזקת איסור ר"ל בחזקת שלא נשחטה עד שיודע לך וכו' ומשום איסור שאינה זבוחה דרחמנא אמר תזבח ואכלת בחוט והכל. ובזה ניחא אפילו למ"ד *בהמה בחייה לאו לאברים עומדת: [ועי' תוס' פסחים נו. ד"ה לאוכל ותוס' שבועות כד. ד"ה האוכל ותוס' חולין לג. סד"ה השתא ועוד שם קכ. ד"ה מה להנך]: אורח

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המקושרין וכו' כאן הגבהה. נ"ב כלומר דמקושרין נמי כו' בשבת וכו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר ר"נ וכו' התם לא קא עביד מעשה. נ"ב עי' פרש"י מקובלת ופ"י:

הגהות מהר"י לנדא

ג] תוס' ד"ה המקושרין כו' דהגבהה קונה בהפקר. נ"ב כ"ה כו' דהגבהה וכו' עיין סופר:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקג סעיף ס:

יב ב מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף:

יג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

יד ד מיי' פט"ו מהל' אבידה הלכה ו סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף י:

טו ה מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצו סעיף ח:

טז ו מיי' פ"א שם הלכה יב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תלח סעיף ו:

[כ"מ ג. קית.]

יז ז מיי' פ"ב שם הלכה כ סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:

יח ח מיי' פ"א מהל' שחיטה הלכה יב סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' כו סעיף א:

רבינו חננאל

ואם אין בסימני במחובר לקרקע. הבאים מתוך התחום מותרים. וחוץ לתחום אסורין ותבא בשביל ישראל זה מותר לאכול איתו ישראל אחר. אמר רבה בר רב הונא אמר רב הסוכר אמת המים מעיו"ט ומחר השכים ומצא בה דגים מותרין ואמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד היה שקינתה בפרדס אינה צריכה זימון פי' הבנים שלה הקטנים השרויין בקן מיבנים הן לפיכך אין צריך זימון. אמר רב נחמ נפל חברין ברברבתא דהוא רב חסדא. בר חברין רבה בר רב הונא דרב הונא ורב חסדא חברים היו לרב נחמן והיה קורא לרב הונא חברין. פי' ברברבתא כלומר בקושיות התם בהסוכר אמת המים עשה ובאילו זימון אותן הדגים בידים. הכא גבי חיה שקינתה בפרדס לא עשה מעשה כלום. ועוד התניא עדות מפי שמעיה ואבטליון חיה שקינתה בפרדס צריכה זימון וצפור דרור צריך לקשור בכנפיה כדי שלא תתחלף באמה ואיך תפרש דלא בעיא זימון. והתניא ר' שמעון בן אלעזר מודין ב"ש וב"ה על שזימן בתוך הקן ומצא לפני הקן שאסורים. בד"א ביוני שובך וביוני עלייה וצפרים שקיננו בטפיחין ובבורות. אבל אווזין ותרנגולים ויוני הרדסיות מותרין שהן ברשות אדם חיה שקינתה בפרדס מותר. ואינה צריכה זימון. וצפור דרור שאינה מקבלת מרות לקשור בכנפיה שלא תחליף באמה והמקשר והמנענע בבורות בטפיחין בשיחין ובמערות מותרין ובאילנות אסורין גזירה שמא יעלה ויתלוש. המקושרים והמנוענעים בכל מקום אסורין משום גזל. ופרקינן ל"ק הא דתניא אינה צריכה זימון בפרדס הסמוך לעיר משום דחזו לה כל יומא ודעתיה עילויה והא דהני צריכה זימון בפרדס שאינו סמוך לעיר אי זימן אין ואי לא לא ושכח דעתיה מינה והני מילי בבת הקטנה אבל באם צידה מעלייתא בעיא: מתני' בהמה מסוכנת כו'. פי' כגון נוטה למות וזהו האמור בשר כום כום כל מר שחים מהר קודם שתמות ולא ישחוט אותה ביו"ט אלא אם נשאר שהות ביום כדי שיאכל הימנה כזית צלי שבע"י ר' עקיבא אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה. אמר רמי בר אבא כתיב בתורה והפשיט את העולה ונתח אותה למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא אחר הפשט וניתוח כשם שאין מקריבין העולה למזבח אלא אחר הפשט ונתוח ואסיק' הני מילי לענין מוסר וד"א כדתניא לא יאכל אדם שום ובצל מראשו שנראה רעבתן אלא מעלין. כיוצא בו כו' אבל איסורא ליכא כדרב הונא דאמר בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך שנטרפה ובמה נטרפה והאוכל ממנה אין בו איסור ור' עקיבא קאי כוותיה דתנן ר"ע אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה ואוקים א כדתני ר' חייא מבית טביחתה ממש כלומר קודם הפשט וניתות. וזה שאמר מקום שטובחת אכילתה כלומר

יט א טוש"ע א"ח סי' קע סעיף ח:

כ ב מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכב סעיף א:

כא ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

[כדאיתא שבת נ:]

אורח ארעא קמ"ל *לא יאכל אדם שום ובצל מראשו אלא מעליו ואם אכל ה"ז רעבתן כיוצא בו *לא ישתה אדם כוסו בבת אחת ואם שתה ה"ז גרגרן *תנו רבנן השותה כוסו בבת אחת ה"ז גרגרן שנים דרך ארץ שלשה מגסי הרוח ואמר רמי בר אבא חצובא מקטע רגליהון דרשיעיא נטיעה מקטע רגליהון דקצביא ודבועלי נדות תורמוסא מקטע רגליהון דשנאיהון של ישראל שנאמר °ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים ואת העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים ויעזבו את ה' ולא עבדוהו ממשמע שנאמר ויעזבו את ה' איני יודע שלא עבדוהו ומה ת"ל ולא עבדוהו א"ר אלעזר אמר הקב"ה אפילו כתורמוס הזה *ששולקין אותו שבע פעמים ואוכלין אותו בקנוח סעודה לא עשאוני בני תנא משמיה דר"מ מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין תנא דבי ר' ישמעאל °מימינו אש דת למו אמר הקב"ה ראויין הללו שתנתן להם דת אש איכא דאמרי דתיהם של אלו אש שאלמלא (*לא) נתנה תורה לישראל אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם והיינו דאמר ר"ש בן לקיש ג' עזין הן ישראל באומות כלב *בחיות תרנגול בעופות וי"א אף עז בבהמה דקה וי"א אף צלף באילנות: שחטה בשדה לא יביאנה במוט: ת"ר *אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה איני והא שלח ר' יעקב בר אידי זקן אחד היה בשכונתינו והיה יוצא בגלודקי שלו ובאו ושאלו את ר' יהושע בן לוי ואמר אם רבים צריכין לו מותר וסמכו רבותינו על דברי אחי שקיא דאמר אנא אפיקתיה לרב הונא מהיני לשילי ואמר ר"נ בר יצחק אנא אפיקתיה למר שמואל משמשא לטולא ומטולא לשמשא התם כדאמר טעמא אם היו רבים צריכין לו מותר א"ל רב נחמן לחמא בר אדא שליח ציון כי סלקת להתם אקיף וזיל אסולמא דצור וזיל לגבי דר' יעקב בר אידי ובעי מיניה כסא מה אתון ביה אדאזל להתם נח נפשיה דר' יעקב בר אידי כי סליק אשכחיה לרבי זריקא א"ל כסא מה אתון ביה א"ל הכי אמר ר' אמי ובלבד שלא יכתף מאי ובלבד שלא יכתף אמר רב יוסף בריה דרבא באלונקי איני והא רב נחמן שרא לה לילתא למיפק *באלונקי שאני ילתא דבעיתא אמימר ומר זוטרא מכתפי להו בשבתא דרגלא משום ביעתותא ואמרי לה משום דוחקא דצבורא: **מתני'** בכור שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה אם

תוספות

אורח ארעא קמ"ל. פי' רש"י ולאו משום איסור טרפה תימה דבכמון משמע שיש איסור בדבר דקאמר נטיעה מקטע רגליהון דקלביא וי"ל דודאי ליכא איסור דמסתמא היא עומדת בחזקת היתר מיהו אם נמלאת טריפה לאחר שאכל הוא נכנס כשוגג ולא כאונס שלא היה לו למהר כל כך:

וצלף באילנות. פרש"י ולא ידענא מאי עזותיה ופי' בתוספתא משום דעושה ג' פירות עלין אביונות וקפריסין ועוד שטוען פירות בכל יום *מה שאין כן בשאר אילנות ועוד פי' ר"י דעזותו הוי ממה (א) שסורין ביין מן הקפריסין שהיא עזה כדאמר בפטום הקטרת יין קפריסין למה הוא בא שסורין בו הצפורן כדי שתהא עזה ולא כפרש"י שפירש בכריתות (דף ו.) שהוא יין הבא ממקום קפרס:

שאני ילתא דבעיתא. וא"ת והא לא התירו אלא כי יש בה צורך רבים כדאמרינן לעיל וי"ל דלמא נמי הלכה לצורך רבים שבת ראש הגולה היתה והיו רבים צריכים (ב) ממנה: **בבור** שנפל לבור ר"י אומר וכו'. נ"ל דמיירי בבכור שהיה בו מום קבוע מאתמול אך שלא הראה לחכם מבעוד יום דאי נפל ביה מומא בי"ט ודאי לא הוה שרי רבי יהודה דהוי מוקצה מחמת איסור דלא הוה דעתיה עליה מאתמול ור' יהודה אית ליה מוקצה וה"ק בכור שנפל בו מום אך שלא הראהו לחכם מבעוד יום ונפל לבור בי"ט ירד המומחה וכו' דרואין מומין בי"ט ס"ל לרבי יהודה ר"ש אומר אין זה מן המוכן ע"כ

רש"י

תורה ארעא. ולא משום איסור טרפה: כדתניא. מלינו אף תנאים שמלמדים הלכות דרך ארץ שלא יראה אדם עצמו על הבריות כרעבתן אף זה הממהר לאכול קודם הפשט נראה כרעבתן: גגל. ליבול"ה: מעליו. מלד העלין: חצובא מקטע רגליהון דרשיעיא. עשב ששרשיו נוקבין ויורדין בעומק ואין מתפשט לצדדין כלל ונוטעין אותו בין גבולי שדות ובו תיחם יהושע לישראל את הארץ *מקטע רגלי הרשעים ליום הדין שגוזלין וחומסים ומשיגין גבול ואין נמדין ממנו: נטיעה מקטע רגליהון דקלביא. נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין שלש שנים מלאכול פירות מקטע רגלי הקצבים הממהרין לאכול קודם הפשט ונתוח ופעמים שנמצאת טרפה וכן דבועלי נדות שממהרין ואינם יכולין להמתין עד שתטבול: תורמוס. מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעה קטנה והוא מר מאד עד ששולקין אותו שבע פעמים *ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למעטמים בקנוח סעודה: מקטע רגליהון דשונאי ישראל. דכתיבי שבעה ע"ז באלו קרא ולבסוף ויעזבו את ה' התורמוס הזה לאחר שהטריח את בעליו שבע פעמים הוא חוזר למוטב וזה הטריחו את בוראן להביא עליהן פורעניות ולהכניעו בשבעת אלה ולא חזרו בהן: מאי ולא עבדוהו. לשון קבלה הוא שהוא קובל עליהם הקדיחוני והקניטוני שבע פעמים כבשול התורמוס ואחרי כל זאת לא נחשבתי בעיניהם: שהן עזים. ונתנה להם תורה שיעסקו בה והיא מתשת כחם ומכנעת לבם: דתיהן של אלו. מנהגם של אלו אש שהם עזים כאש: מימינו אש דת למו. מימינו נתן להם התורה מפני שאש דת למו והרבה מקראות חסרים כזה: עזים. קשים להגלא אגדרי"ש בלע"ז: צלף באילנות. לא ידעתי מהו עזות שלו: אין הסומא יוצא במקלו. דהוי דרך חול ואיכא זלותא די"ט: ואין יוצאין בכסא. שטוענין אותם בני אדם והם יושבין בקתדרא: בגלודקי. פלדייסטו"ל: צריכין לו. לבית המדרש לדרשה: מותר. להוציאו בו מביתו לבית המדרש: אפיקתיה. בכסא: מהיני לשילי. מקומות סמוכין ואין תחום שבת ביניהם: לחמא בר אדא. כך שמו: שליח ציון. רגיל היה לעלות לירושלים: אקיף. הרבה בשבילי את הדרך להקיף ההר ולך דרך סולם מעלות הר של צור ששם יושב רבי יעקב בר אידי: מה אתון ביה. מה אתם אומרים בו: כי סליק. כלומר כי מטא לא"י לאחר שעבר את צור: אלונקי. שנביאל"ש בלע"ז שנותן זרועו על כתף חבירו וחבירו על כתפו וזה בכסאו יושב על זרועותם דמתחזי דרך חול ופרהסיא ולהוליך למקום רחוק טפי משנושאים בין ידיהן בכסאו: ילתא. שם אשתו של ר"נ: דבעיתא. ליפול: בשבתא דרגלא. בבית המדרש: מכתפי להו. שדורשין עד מקומם: משום בעתותא דצבורא. שהיו נבעתים מן הצבור העומדים על רגליהם נפניהם והיו יראים ליפול: משום דוחקא. שעומדים על רגליהן וטורח לצבור הוא הלכך מכתפי להו עבדיהם ותלמידיהם ומוליכין אותן מהר למקומן: **מתני'** בכור שנפל לבור. בכור בזמן הזה אין נשחט בלא מום מפני שקדשים הוא דמאליו הוא קדוש והשוחטו כשהוא תם הוי שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת: שנפל לבור. וירא פן ימות שם: מומחה. בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר: אם

רבינו חננאל

*) מערא והוא אחר הפשט וניתוח נרתו דבריו. ועלתה השמועה מקום טביחתה ממש: ת"ר השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן. שנים דרך ארץ. שלשה מגסי הרוח: חצובה הוא עשב שבו תיחם יהושע תחומין לישראל את הארץ ובוקע ויורד מכוון דרך נכוחה עד התהום ואם יגזול אחד משדה חבירו חופרין עד שימצאו זו החצובה ומתפרסם הגזלן הנכנס לשדה חבירו ולא למדו מאלו הדברים. לפיכך הוא מקטע רגליהון של רשעים כלומר זה עשב השדה שלא נזהר במצות ואינו נוטה אילך ואילך אלא. יורד נכוחו והרשעים נצטוו ומפירין ומניחין דרך ישרה ומעמיקים ועושקים וחומסים. נטיעה מקטעת רגליהון דבועלי נדות וגם לקצבייא כלומר מוציא אדם כמה הוצאות ונוטע כרם וכיוצא בו וממתין לו שני ערלה עד שנת רביעית ואח"כ אוכל ממנו הרי הן בשני ערלה ממתינין דברי צורם והמוהירם ומי שאשתו נדה אינו ממתין לה עד שתטהר ואינו לוקח מוסר מנמיעה זו אלא בועלה בימי נדתה וכן הקצב אין ממתין עד שתכשר בהמתו אלא ממהר ואוכל קודם בדיקתה. תורמוסא מקטע רגליהון רשונאי ישראל. כלומר אע"פ שהוא מר אינן משליכין אותו אלא (הוברין) [חוזרין] ישולקין אותו כמה פעמים עד שתמתיק וישראל לכתחלה פשעו ויצאו היינו דאמר אפילו כתורמוס הזה לא עשו בני כו' מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין אמר הקב"ה. הללו ראויין שתנתן להן דת אש שנאמר מימינו אש דת למו. ג' עזין הן ישראל באומות כו': שחט בהמה ביו"ט בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה כדרך שעושה בחול אלא מביאה בידו אברים אברים: ת"ר אין הסומא יוצא במקלו והרועה בתרמילו תרגום ילקוט תרמיל (ש"א יז) ואין יוצאין בכסא אחד איש ואשה איני והא ההוא זקן שהיה יוצא בגלוג־קא שלו **) פי' בטיית מכפה. אריב"ל אם רבים צריכין לו מותר. וכן אמר אחי שקיא אנא כתפתיה כלומר אפיקתיה ***) אכתופיי למר שמואל ומשמשא למולא, ומטולא לשמשא. ואסיקנא הני מילי משום דרבים צריכים להן וכל מי שהרבים צריכים לו שרי. וכסא נמי שרי ובלבד שלא יכתף באלנקי פי' שמענו שהיא מרדעת של כתפים רב נחמן שרא לילתא אשתו למיפק באלנקי ומשום דבעיתא שמא תפול ולא תיישב דעתה לישיבה אלא באלנקי וכן מרימר ומר זוטרא הוו מכתפי להו בשבתא דריגלא באלנקי ומשום ביעתותא ודוחקא דצבורא: ירושלמי (בכ"ה ה"ז) הלכתא ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן כו' רב הונא הורי לאינתתיה דריש גלותא למיפק בכסא רב חסדא בעי ולא כן תנן אין יוצאין בכסא אחד נשים ואחד אנשים. אפי' ת"ח אין בעיין ברבר זה ורב הונא מיעה. מייתא בר בריה דריב"ל מטען בסדיניה מיעול מידרוש לצבורא בשבתא: תוספתא במס' שבת (פ"ו) יוצאין במוך ובספוג שעל המכה ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה יוצאין בקליפת השום ובקליפת בצל שע"ג המכה ואם נפל לא יחזיר וא"צ לומר שלא יתן לכתחלה בשבת יוצאין באגד שע"ג המכה וקושרו ומתירו בשבת אספלנית שפרשה מן האגד מחזירה עם האגד. יוצאין באיספלנית ובלוגמא וברטייה שע"ג המכה ואם נפל לא יחזיר וא"צ לומר לתת לכתחלה בשבת. סוף עירובין: ת"ר רטייה שפירשה מע"ג המכה מחזירין אותה בשבת ר' יהודה אומר הוחלקה למטה דוחקה למעלה. למעלה דוחקה למטה ומגלה קצת רטייה ומקנח פי המכה ורטייה עצמה לא יקנח מפני שממרח והממרח חייב חטאת אמר רב יהודה הלכה כר' יהודה: מתני' בכור שנפל לבור ר' יהודה אומר

*) בערוך ערך טבח איתא שמעכלת את המאכל היינו בבני מעיין שנבדקה ככר ע"ש, **) עי' בערוך ערך גלוגדקא וערך גלודקיא. ***) אפיקתיה לרב הונא וכו' ואמר רנב"י אני אכתופיי למר שמואל וכו',

מסורת הש"ס

[ד"א רבה פ"ו] | ב"ב | פסחים סו: [מס' ד"א רבה פ"ו] | עי' בב"ר פי' י"א תורמוסין צריכין להמתיק | [כרכות לה:] | [עי' תוס' מגילה כח. ד"ה אלמלא] | [עי' תוס' בכורות ח. ד"ה ומאי] | [תוספתא פ"ג]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וצלף וכו' דעזותו הוי ממה ששורין יין מן: (ב) ד"ה שאני וכו' צריכים לה הס"ד: ס"א באלונקי

אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט *ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן: **גמ'** במאי קא מפלגי אי נימא ברואין מומין קמפלגי דר' יהודה סבר רואין מומין בי"ט ור' שמעון סבר *אין רואין מומין בי"ט ולפלגו ברואין מומין דעלמא בכור שנפל לבור אצטריכא ליה סד"א משום צער בעלי חיים לערים ולסקיה *כר' יהושע קמ"ל אי הכי לא ישחוט לא יעלה וישחוט מבעי ליה לא צריכא דעבר ואסקיה סד"א לשחטיה קמ"ל לשחטיה הא תם הוא לא צריכא דנפל ביה מומא והא מוקצה הוא אלא דנפל ביה מום עובר מערב יום טוב והשתא הוה ליה מום קבוע מהו דתימא דדעתיה עלויה ונשחטיה קמ"ל: ת"ר בכור תם שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט אמר לו ר' שמעון בן מנסיא הרי אמרו אין רואין מומין ביום טוב כיצד נולד בו מום מערב י"ט אין מבקרין אותו בי"ט נולד בו מום בי"ט

רש"י

אם יש בו מום. על כרחך ר' יהודה מוקצה אית ליה ובמום הנופל בו ביום טוב לא שרי דלאו דעתיה עלויה מאתמול וה"ק בכור בעל מום שלא הראה לחכם מבעוד יום להתירו ונפל לבור בי"ט ירד מומחה ויראה מום שהיה בו אתמול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט משום דמוקצה ליכא דמאתמול דעתיה עלויה: אין זה מן המוכן. לאו משום מוקצה אסר ליה דהא לית ליה מוקצה אלא לפי שמתירו בי"ט נראה כמתקנו *דהוה ליה כמן דין דגזור ביה משום שבות וה"ק אין הס"ת היתר ואינו מוכן להכשר: **גמ'** אי נימא ברואין כו'. דהא ודאי משום מוקצה לא הוי טעמייהו דאפכו שמעינן להו אלא משום ראיית מום דר"ש סבר אין רואין כיון דהוה ליה כיושב ודן דין: לפלגו בעלמא. בלא נפל לבור: לערים. לומר ודאי ימצא בו מום: ולסקיה כרבי יהושע. דאמר בפרק משילין (לקמן דף לז.) אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון ע"מ לשחוט ואינו שוחט וחוזר ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט: אי הכי. דנפילת בור דנקט לאשמועינן דלא יעלהו נקט ליה ואם לאו לא יעלהו מבעי ליה דהא עיקר משום העלאה נקט לה ושחיטה פשיטא לן: לא צריכא דעבר ואסקיה. ומשמעותא דלא לסקיה מרישא ש"מ דקתני ירד המומחה ויראה ולא קתני יעלהו ויראה והדר אשמועינן אחריתי דאי עבר ואסקיה ולא מצא בו מום לא ישחוט: דנפל ביה מומא. השתא וה"ק אם יש בו מום הקבוע מעי"ט יעלה וישחוט ואם לאו דלא היה מעי"ט אלא היום אפילו עבר והעלהו לא ישחוט: והא מוקצה הוא. אי מאתמול לא הוה ביה מום כלל פשיטא דלא ישחוט דהא אשמעינן רבי יהודה בכמה דוכתי דאית ליה מוקצה: קמ"ל. דאי לא הוה קבוע מערב י"ט לא ישחוט משום דמוקצה מחמת איסור הוה אי נמי משום דעבר ואסקיה: בכור תם שנפל לבור גרסינן בברייתא דלית להו מוקצה להנך תנאי בבכור דכל שעתא דעתיה עלויה שמא יפול בו מום: ירד מומחה. ולא נערים ולסקיה: ר' יהודה הנשיא הוא רבי ולאו היינו רבי יהודה דמתניתין דסתם ר' יהודה הוא ר' יהודה בר אלעאי: אם יש בו מום. אפילו נפל בו היום: יעלה וישחוט. דלית ליה מוקצה בבכור: ואם לאו. ועבר ואסקיה לא ישחוט אפילו נפל בו מום לאחר העלאה וקנסא הוא משום דעבר ואסקיה [*א"נ] לא ישחוט לא יעלה בהערמת שחיטה קאמר דלא ישחוט לא אצטריך דהא תם הוא ומתניתין דלא שנינן הכי משום דמתניתין לא מצינן לאוקומה בתם משום דרבי יהודה מוקצה אית ליה ולא מצי למימר אם יש בו מום שנפל בו בי"ט יעלה וישחוט וכיון דע"כ בבעל מום תוקמה לא אצטריך לשנויי סיפא בשנויא דחיקא ולמימר דלא ישחוט לא יעלה קאמר דהא מצי לשנויא שפיר כדשנינן דאשמעינן ואם לאו דלא היה קבוע מבעוד יום דאפילו עבר ואסקיה לא ישחוט ואע"ג דאתעביד ליה מום קבוע השתא: לשון אחר לא גרס בברייתא בכור תם אלא כי מתני' גרסינן בברייתא בכור שנפל לבור ומתוקמא הכי בכור שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה דלא נערים ונסקיה מעיקרא: אם יש בו מום. אם ימצא בו מום הידוע שהיום לא נעשה יעלהו וישחוט ואם לאו אלא נפל בו מום היום אפילו העלהו לא ישחוט ולרבי יהודה *נשיאה ליכא למפרך כדפרכינן לעיל פשיטא דלא ישחוט דהא מוקצה הוא דאלו לדידיה אצטריך להשתא הוא דאשמעינן דאית ליה מוקצה: א"ל ר' שמעון בן מנסיא הרי אמרו. רבותינו דורות שלפנינו אין רואין מומין דר"ש בן יוחי מדורות שלפניהם היה ורבי תלמידו היה כדאמר במסכת עירובין (דף נג.) ובמסכת שבת (דף קמז:) א"ר כשהיינו לומדים תורה אצל ר' שמעון בתקוע הייתו מעלין לו שמן כו' וקאמר ליה ר' שמעון בן מנסיא לרבי הרי נחלקו בה דורות שלפנינו וזיל לחומרא: נולד בו מום מעי"ט. רבי שמעון בן מנסיא מפרש מלתיה דר' שמעון בן יוחי וה"ק הרי אמר ר"ש בן יוחי אין רואין מומין כיצד נולד בו מום מערב י"ט אין מבקרין אותו לכתחלה אבל אם עבר ובקרו שוחטו שהרי אינו מתקן כל כך שקרוב היה בין השמשות להיות מתוקן שלא היה מחוסר אלא ראיית חכם: בי"ט

תוספות

ע"כ לא בעי למימר דאין זה מן המוכן שהוא מוקצה דהא ר"ש לית ליה מוקצה אלא ה"פ כל שאין מומו ניכר שלא ראהו חכם מעי"ט ולא היה נודע אם היה קבוע אין זה מן המוכן כלומר אין היתרו היתר דאין מוכן להכשיר דקין רואין מומין בי"ט וטעמא משום דנראה כמתקן או כדן את הדין שהוא אסור משום שבות ע"כ פירש רש"י וקשה דאין זה מן המוכן משמע דאפילו בקרו חכם כיון שלא נודע שהוא מום קבוע מאתמול אוסר ר"ש ולפ"ה משמע דוקא דאינו מוכן להכשיר לכתחלה הא דיעבד שפיר דמי וע"ק דבשבת מוכח בהדיא בפרק כירה (שבת דף מו: ושם) דמטעם מוקצה קאמר דפריך מהכא דר"ש אית ליה מוקצה והא לית ליה מוקצה לר"ש לכן נ"ל דמטעם מוקצה קאמר דאין זה מן המוכן ואפילו עבר ובקרו מ"מ אסור משום מוקצה ופליגי ברואין מומין וגם פליגי במוקצה מיתורא דקתני אין זה מן המוכן והא דפריך הכא בגמ' לפלגו ברואין מומין בעלמא ר"ל דלא נפל לבור ולטעום כלישנא דמתניתין דמוקצה וכן הא דקאמר בגמרא מהו דתימא כיון דדעתיה עלויה נשחטיה קמ"ל ר"ל דאסור משום מוקצה ואפילו אם בקרו בדיעבד אף לר' יהודה כיון שלא היה בו מום קבוע מאתמול ור"ש אסר אפילו אם היה בו מום משום מוקצה כדפירש' דלא כאדא בר אוכמי וא"ת מ"ש דבכל דוכתא מחמיר רבי יהודה טפי במוקצה מרבי שמעון וי"ל דטעמא רבה אית ליה הואיל דס"ל דרואין מומין ביום טוב וידוע שמום קבוע היה מאתמול א"כ אין כאן מוקצה דהא מאתמול דעתיה עלויה אבל לר"ש אית ליה דאין רואין מומין הלכך לאו דעתיה עלויה מאתמול על כן אסור אפילו אם בקרו בדיעבד:

תנו רבנן בכור תם שנפל לבור ה"ג. דר' יהודה הנשיא לית ליה מוקצה דקאמר אם יש בו מום קבוע ואפילו אם נפל בי"ט יעלה וישחוט ולית להו להני תנאי מוקצה בבכור דלעולם דעתו עליו שמא יפול בו מום ואם לאו שאין בו מום מאליו לא ישחוט וא"ת פשיטא והא תם הוא וי"ל לא יעלה בהערמת שחיטה כדפירש' לעיל ועל ר' יהודה דמתני' לא בעי לשנויי הכא דלא בעי לשנויי שנויא דחיקא ולא יעלה בהערמת שחיטה קאמר הואיל דאית ליה שנויא אחרינא דר' יהודה אית ליה מוקצה בבכור וצריך לאוקומי בבעל מום ע"כ דהא אית ליה מוקצה אבל לרבי יהודה הנשיא דלית ליה מוקצה בבכור דהא בתם שנפל לבור מיירי לא מצי לשנויי הכי שנפל בו מום קבוע בי"ט כדמשני לרבי יהודה במתניתין עוד פרש"י פי' אחר דלא גרס תם בברייתא אלא ה"ג בכור שנפל לבור וכו' אם יש בו מום קבוע שידוע בו מום מערב י"ט ישחוט ואם לאו אלא נפל בו מום היום לא ישחוט אפילו אם העלהו משום דהוי מוקצה ולרבי יהודה נשיאה אית ליה מוקצה ולא פריך הש"ס כדפריך הש"ס לעיל לרבי יהודה דמתני' פשיטא דמוקצה הוא דודאי לרבי יהודה דמתני' פריך שפיר דמאי אצטריך לאשמועינן אי משום מוקצה בהרבה מקומות שמעינן דרבי יהודה דמתני' אית ליה מוקצה אבל ארבי יהודה הנשיא אצטריך לאשמועינן (דרבי יהודה) דאית ליה מוקצה ותימה דבשלהי מכלתין (דף מ.) מספקא ליה לרבי יהודה הנשיא אי אית ליה מוקצה והאי לא פשיט ליה מהכא וי"ל דלא פסיק להוכיח מהכא דאיכא לפרושי תרי לישני כדפי' דלחד אית ליה מוקצה ולחד לית ליה מוקצה ומספקא ליה אי כהאי לישנא אי כהאי לישנא לכך לא היה לו להוכיח מהכא: [וע"ע תוספות שבת מה: ד"ה לדבריו]: אלא

רבינו חננאל

אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו כו' אוקים ברואין מומין ביום טוב פליגי והאי דקתני נפל לבור איצטריך סד"א משום צער ב"ח ליערים וליסלקיה כר' יהושע דתני אותו ואת בנו שנפלו לבור ר' יהושע אומר מעלה את הראשון ע"מ לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני כו' קמ"ל דלא עבדינן כר' יהושע ולא יעלה הוה צריך למיתנא ואגב חדא קמ"ל תרתי. חדא לא יעלה ואי עבר ואסקיה לא ישחוט ואע"ג דנפל ביה השתא מום קבוע והוה ליה מעיו"ט מום עובר. מהו דתימא כיון דהוה ליה מעיו"ט מום עובר והאידנא הוה ליה מום קבוע דעתיה עלויה הוה מאתמול ולאו מוקצה הוא קמ"ל: ת"ר בכור תם שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מי שבקי במומין ויראה כו' אמרו לו הרי אמרו אין מבקרין מומין ביו"ט. נולד בו מום מעיו"ט אין מבקרין אותו ביו"ט נולד בו מום ביו"ט רבן שמעון אומר אין זה מן המוכן

עין משפט נר מצוה

כב א ב ג מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף ט:

מסורת הש"ס

שבת מה.

ז יהיה ליא בג"ל מכר"ש

[לקמן לז.]

יש"א ישי' רס"ג נמחק מן ועבר ואסקי' עד משום דעבר ואסק"

נ"ל שבת ו:

בי"ט ר' שמעון אומר *אין זה מן המוכן *ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן דרש רבה בר רב הונא נולד הוא ומומו עמו מבקרין אותו בי"ט לכתחלה א"ל רב נחמן אבא תני ב אם עבר ובקרו מבוקר ואת אמרת מבקרין אותו לכתחלה אמר אביי כותיה דרבה בר רב הונא מסתברא מדקתני תלתא בבי נולד בו מום מערב יום טוב אין מבקרין אותו ביום טוב לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי נולד בו מום ביום טוב ר' שמעון אומר אין זה מן המוכן דאפילו דיעבד נמי לא והדר תני ושוין שאם נולד (א) ומומו עמו שזה מן המוכן דאפילו לכתחלה נמי והא כי אתא רב אושעיא אתא ואייתי מתניתא בידיה בין שנולד בו מום מערב י"ט ובין שנולד בו מום בי"ט חכמים אומרים אין זה מן המוכן ואלא קשיא הך ההיא אדא בר אוכמי היא דמשבש ותני אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דייקא דקתני ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מערב י"ט אין זה מן המוכן מאי אין מומו ניכר אילימא שאין מומו ניכר כלל פשיטא צריכא למימר אלא דלא אתחזי לחכם מערב י"ט אם מום קבוע אם מום עובר קתני מיהת אין זה מן המוכן שמע מינה בעי מיניה (ב) הלל מרבא *יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת היכי דמי אי דאחזי בין השמשות אחזי אי דלא אחזי לא אחזי לא צריכא דאחזי והדר אדחי והדר אחזי מאי א"ל יש מוקצה איתיביה ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן ואמאי נימא האי בכור מעיקרא הוה חזי אגב אמיה אתיליד ליה אדחי ליה אחזייה לחכם אשתרי ליה אמר אביי ואיתימא רב ספרא כגון דיתבי דייני התם איכא דאמרי אמר ליה ג אין מוקצה לחצי שבת לימא מסייע ליה ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן והא בכור מעיקרא הוה חזי אגב אמיה אתיליד ליה אדחי ליה אחזייה לחכם אשתרי ליה אמר אביי ואיתימא רב ספרא כגון דיתבי דייני התם ת"ש *היה אוכל בענבים והותיר והעלן לגג לעשות מהן צמוקין בתאנים והותיר והעלן לגג לעשות מהן גרוגרות לא יאכל מהן עד שיזמין מבעוד יום וכן אתה מוצא באפרסקין ובחבושין ובשאר כל מיני פירות היכי דמי אי דחזו למה ליה הזמנה אי דלא חזו כי אזמין להו מאי הוי וכי תימא דלא ידע אי חזו אי לא חזו והאמר רב כהנא ד מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר אלא לאו דחזו ואדחו והדר אחזו ואי אמרת אין מוקצה למה להו הזמנה אלא מאי יש מוקצה כי אזמין להו מאי הוי ה לא צריכא דאחזו ולא אחזו דאיכא אינשי דאכלי ואיכא אינשי דלא אכלי אזמין גלי דעתיה לא אזמין לא גלי דעתיה אמר רבי זירא ת"ש מפולין ועדשים דהא פולין ועדשים מעיקרא חזו לכוס שדינהו בקדרה אדחו להו

גמר

רש"י

בי"ט. ואם נולד בו מום בי"ט בזו היה ר"ש בן יוחי אומר אין זה מן המוכן ואפילו עבר ובקרו לא ישחוט שהוא כמתקט לגמרי: ושוין ט'. אבל בזו היו מודים חולקים שלפניו ר' יהודה ור"ש שאם נולד היום ומומו עמו שזה מן המוכן שאין בזה משום תקון ומשום דין שלא היתה בו חזקת איסור מעולם וכדמוקי לה לקמן כגון דיתבי דייני התם: אבא תני. על אביו קאמר: מבוקר. ושוחטו לכתחלה: כותיה דרבה מסתברא. דלכתחלה שרי: מדקתני ה בתלתא בבי. בברייתא דלעיל כדרבי שמעון בן מנסיא: אין מבקרין. לכתחלה משמע: אין זה מן המוכן. משמע אפילו דיעבד אינה הכנה ועוד מדפלגינהו לתרי בבי: שזה מן המוכן אפילו לכתחלה. קאמר דמוכן לבקרו דאי בדיעבד קאמר ומאי מוכן מוכן לשוחטו קאמר אמאי פלגינהו לתלתא בבי לתנייה להך סיפא בהדי רישא ולערבינהו ולתנינהו הכי נולד בו מום מערב יום טוב או שנולד הוא ומומו עמו אין מבקרין אותו ביום טוב דלהוי משמע לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי: ואייתי מתניתא בידיה *גרסינן: חכמים אומרים אין זה מן המוכן. אפילו דיעבד והא ר' שמעון היא דשמעינן ליה אין רואין מומין וכיון דבהך תרתי ערב ותני להו איכא למימר דנולד הוא ומומו עמו דשרי דיעבד קאמר כרב נחמן וקשיא לאביי דסייעיה לרבה בר רב הונא מהך: והלא קשיא היא. דלעיל דמסייעא ליה לרבה ואי מינייהו סמכינן: ההיא. דלעיל: אדא בר אוכמי הוא. חכם אחד שהיו מכירין בו שהיה גורס משניות ומשבש ומשבשן: דיקא. כי הך דאייתי רב אושעיא: אי נימא שאין *מומו מאתמול כלל. שלא היה בו שום מום: צריכא למימר. בהמיה וכי צריך היה רבי שמעון לומר לר' יהודה בן מחלוקתו כן והלא רבי יהודה אית ליה מוקצה וכהי דרואין מומין סבירא ליה האי מיהא אסור דמוקצה הוא: אין זה מן המוכן. אפילו דיעבד ומהשתא על כרחיך ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן בדיעבד קאמר: יש מוקצה לחצי שבת. משום חצי שבת אם הוקצה בחציו מי הוי מוקצה לכולי שבת אם לא: היכי דמי. מכדי שתם מוקצה היינו גרוגרות וצמוקין שמעלה אותן על מנת ליבשן ומקצה אותן לכך ומשמתחילין ליבש אין ראוין לאכילה עד שייבשו לגמרי והא חצי שבת דקא אמרת היכי מספקא לך: אי דאחזו. שנגמרה מלאכתן בין השמשות אחזו ואין כאן אפילו חצי שבת בהקצאה כלל: ואי דלא אחזו. בין השמשות ודאי אסורין דאין כאן הכנה מבעוד יום ומאן דאית ליה מוקצה והכנה מבעוד יום בעי כדכתיב ביום הששי והכינו את אשר יביאו (שמות טז): לא צריכא

תוספות

דאחזו. בין השמשות: ואדחו. בשבת שנפלה עליהן גשמים ותפחו והדר אחזו שזפתן השמש וקא מיבעיא לן הך שעתא דאתקצו מי אסרה להו כולי יומא או לא: נימא האי בכור מעיקרא. בין השמשות הוה חזי לשחוט את אמו והוא נאכל בין תם בין בעל מום לפי שאין בכור קדוש אלא בלידתו דכתיב אשר יולד בבקרך וגו' (דברים טו): אדחיה ליה. שהיה בחזקת בכור תם ואסור עד שיראה מומו: דיתבי דייני התם. כשנולד וכפוטרו את הרחם ראו את מומו דלא הוקצה כלל: היה אוכל בענבים והותיר. רבותא נקט דלא תימא כיון דאוכל והולך לא ליבעי הזמנה וכן מפרש בפרק שלישי דשבת בכירה שהסיקוה (דף מה.): ענבים. יבשין קרוין צמוקים ותאנים שנתייבשו קרוין גרוגרות: אפרסקין. פרסקי"ש בלע"ז: חבושין. קרויצ"ן: אי דאחזו. בין השמשות: למה לי הזמנה. הא ודאי כיון דחזא בהו דיבשו דעתיה עלוייהו שהרי לא הוקצה אלא ליבשן: ואי דלא אחזו כי אזמין להו מאי הוי. הא לא חזי לאכילה ולא מהניא להו הזמנה דהוה ליה כמזמין עצים ואבנים לאכילה שאין בריה אוכלתן: וכי תימא דלא ידע אי חזו אי לא חזו. וכי תימא הך הזמנה דקתני כגון דטורח הוא לו לעלות אליהן ולראות אם יבשו אם לאו ואינו יודע אם ראוין אם לא ראוין ומכין בהזמנה ואומר הריני אוכל מהן למחר אם ראוין הן ואשמעינן אי לאו דאזמינהו מאתמול כיון דלא הוה ידע שהן ראוין לא הוה אמרינן דעתיה עלוייהו ואסורים לאכול אפילו מאלו ראוין: והאמר רב כהנא מוקצה. של גרוגרות וצמוקין: שיבש. מבעוד יום: ואין הבעלים מכירין בו. אין הבעלים יודעים שיבש שלא בדקוהו מבעוד יום ולמחר מצאוהו שיבש היה מאתמול: מותר. דכי אסקיה מעיקרא לא אקצייה אלא ליבש והרי יבש והוכן מבעוד יום כך פירש רב אחאי בשאלתות *שלו: אלא לאו דאחזו ואדחו והדר אחזו. ע"כ לא מתוקמא הך הזמנה אי לאו להכי דאזמין להו דאם ידחו למחר ויתקנו לבו ביום יאכל מהן: ה"ג אלא מאי יש מוקצה כי אזמין להו מאי הוי. הזמנה דקודם הקצאה מאי מהניא בלאו הזמנה נמי מוכנין ועומדין הן והאיסור בא אחרי כן: ה"ג אלא דאחזו ולא אחזו. בהכי עסקינן שיבשו ולא כל צרכן: דאיכא אינשי דאכלי ואיכא דלא אכלי. ואצטריך ליה לגלויי דעתיה אי אכיל אי לא אכיל: תא שמע. דאין מוקצה לחצי שבת: מפולין ועדשים. שאנו מבשלין ביום טוב: דמעיקרא. בין השמשות: חזו לכוס. חיין כל דבר הנאכל חי קרי אכילתו כוסס: אדחו להו. כל זמן שרותחין:

גמר

רבינו חננאל

ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן. דרש רבה בר רב הונא נולד ביו"ט ומומו עמו מבקרין אותו לכתחלה ביו"ט אמר אביי כוותיה מסתברא מדקתני תלתא בבי בברייתא נולד בו מום מעיו"ט אין מבקרין אותו ביו"ט לכתחלה הא דאיעבד שפיר דמי נולד בו מום ביו"ט ר' שמעון אומר אין זה מן המוכן דאפילו דיעבד נמי לא ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן [דאפי' לכתחלה נמי] ודחינן להא מתניתא דאייתי ר' הושעיא ותני בין שנולד בו ביו"ט ובין שנולד בו מעיו"ט חכמים אומרים אין זה מן המוכן ודייק ר' נחמ' ומוקים לה למתני' כוותיה מדקתני ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מעיו"ט דליכא למימר האי דקתני כל שאין מומו ניכר דלא הוה ביה מום כלל מעיו"ט [דקשיא פשיטא] הוא אלא לעולם דהוה ביה מום בעיו"ט ולא ניכר לחכם אי מום עובר אי מום קבוע הוא וקתני [בלשון] חכמים ש"מ דהלכתא כוותיה ומפורש בתלמוד א"י אתא עובדא קומי ר' אמי וסבר למימר ר' יהודה וא' שמעון הלכה כר' יהודה. אייתי ר' מתניתא דבר קפרא מדרומא ותנא. ודבי"א כל שאין מומו ניכר מעיו"ט ולא התירו מובדה אלא ביום טוב אינו מוכן וקיבלה וחזר ביה. והא דתניא תלתא בבי אוקימנא לאדא בר אוכמי דמשבש וה... משבשת היא ולא סמכינן עלה: בעא מיניה הלל מרבה יש מוקצה לחצי שבת כגון ענבים שהיו לילי שבת ראויין לאכילה. כמשו ואינן לא ענבים ולא צימוקין ינ־דו נשבה בהן ויח כל היו... בסוף היום כמו צימוקין וראויין לאכילה מאי כיון שנדחו בתחלת היום הוו להו מוקצה ואע"ג דהא [חזי] השתא אסירי אי לא. אמר ליה יש מוקצה: ירושלמי אין אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים א... בר ברסי מפני שמסריחות בינתים. איתיביה ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מוכן. והא האי דבשר היה ראוי אגב אמו נולד ביו"ט נדדה ביקר הכם מומו והתירו חזר וקתני הרי זה מוכן. יא"ת כי ת... אין הוא מוכן ופירק אביי כגון דיתבי [דייני] במקום שנולד בו זה הבכור ובשעת יצאתו ירדם אמו ראו זה המום והתירוהו מיד איכא דאמרי אין מוקצה אמר לו נימא מסייע ליה. ושוין שאם נולד ומומו עמו כו' היה אוכל בענבים והותיר והעלן לגג לעשות מהן צימוקין לא יאכל מהן בשבת עד שיזמין ויאמר בשעת שהותירו יהיו מוכנין לשבת וכן האפרסקים כו' ולא מיתוקמא אלא בזמן דאיחזו ואידחו והדר איה... כל דבר שהיה ראוי לאכילה אע"פ שנדחה אם חזר ונראה בכשרותו עומד ולא נדחה למה הצריך להזמין אלא מאי יש מוקצה וכי מזמין על דבר שאיני נר אכילה מאי הוי ופרקינן כגון דנדחו... גמרי. יש בני אדם שאוכלי' אותן כמותן שהן עכשיו ויש מי שאינו אוכל אם ניכה דעתו לאוכלן כמות שהן [הרי גלי] לא זימן נתברר כי מוקצה הן אצלו. ת"ש מפולין ועדשין כי בעת שהן יב...

עין משפט נר מצוה

כג א ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ד טור ש"ע א"ח סי' תצח סעיף ט:

כד ג מוש"ע א"ח סי' שי סעיף ג:

כה ד שם סעיף ד:

כו ה שם סעיף ה:

מסורת הש"ס

שבת קנז. חולין נג:

נ"ב ניכר מאתמול כצ"ל

[פירש"י בשלו' ס"ש]

שבת מה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' נולד הוא ומומו עמו כצ"ל וכן בכל העמוד: (ב) שם בעי מיניה רב הלל מרבה יש:

גליון הש"ס

גמ' יש מוקצה לחצי שבת. ע' שבת מג ע"א תוס' ד"ה ניצוץ עליו ודף מד ע"ב תוס' ד"ה יש עליו ובחולין דף טו ע"ב תוס' ד"ה כגון:

גמר בשולייהו הוו להו אמר ליה אביי ולטעמיך תקשי לך קדרות דעלמא דהא סתם קדרות דעלמא בין השמשות רותחות הן ולאורתא אכלינן מינייהו אלא גמרו בידי אדם לא קא מבעיא לן כי קא מבעיא לן גמרו בידי שמים ר' יהודה נשיאה הוה ליה ההוא בוברא שדריה לקמיה דר' אמי סבר דלא למחזייה א"ל רבי זריקא ואיתימא רבי ירמיה *ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה הדר שדריה לקמיה דרבי יצחק נפחא סבר דלא למחזייה א"ל ר' ירמיה ואיתימא ר' זריקא ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה א"ל רבי אבא מאי טעמא לא שבקתינהו לרבנן למעבד עובדא כר' שמעון א"ל ואת מה בידך א"ל הכי אמר ר' זירא הלכה כר' שמעון אמר *מאן דהוא *)אזכי ואסק להתם ואגמרה לשמעתא מפומיה דמרה כי סליק להתם אשכחיה לר' זירא א"ל אמר מר הלכה כרבי שמעון א"ל לא אנא מסתברא אמרי מדקתני במתניתין ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן וקתני לה בברייתא בלשון חכמים ש"מ מסתברא כוותיה מאי הוי עלה אמר רב יוסף ת"ש *דתליה *באשלי רברבי דאמר רבי שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי א"ר יוסי בן שאול אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלים ר' שמעון וחבריו אמרו הלכה כרבי מאיר אמרו והא אינהו קשישי מניה טובא אלא בשיטת ר' מאיר אמרוה דתנן* השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו ר' יהודה מתיר ורבי מאיר אומר ^א^הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור אלמא קסבר ר' מאיר ראיית בכור לאו כראיית טרפה ראיית בכור מחיים ראיית טרפה לאחר שחיטה ומינה ראיית טרפה אפילו בי"ט ראיית בכור מערב י"ט א"ל אביי אטו התם ברואין מומין פליגי בקנסא פליגי דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *בדוקין שבעין כולי עלמא לא פליגי דאסור משום דמשתנין כי פליגי במומין שבגוף רבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין ור' יהודה סבר לא גזרינן אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא דקתני ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור שמע מינה קנסא הוא דקא קניס שמע מינה אמי ורדינאה חזי בוכרא דבי נשיאה הוה ביומא טבא לא הוה חזי אתו ואמרו ליה לרבי אמי אמר להו שפיר קא עביד דלא חזי איני והא רבי אמי גופיה חזי רבי אמי כי חזי מאתמול הוה חזי ובי"ט

רש"י

גמר להו בשולייהו. אשתרו ולא אמרינן שעה אחת היו מוקצות ודחו: ולטעמיך. דמשוית להו לרתיחתן תורת מוקצה וילפת מינה דאין מוקצה לחצי שבת: תקשי לך. מהשתא דלא תוכל לתרץ היאך אנו אוכלים שום קדרות בלילי שבתות דעל כרחך המוקצה לבין השמשות מוקצה לכולי יומא והרי בין השמשות כל הקדרות מסולקות מרותחות מן הכירה ואכלינן מנייהו לאורתא: אלא מידי דגמרו בידי אדם לא קא מבעיא לן. דכיון דבידו לתקנו בו ביום לא מקצה ליה מדעתיה מפני רתיחתו הלכך פולין ועדשים אינם ראויה לכאן ומהאי טעמא נמי שרינן קדרות של בין השמשות: כי קא מבעיא לן גמרו בידי שמים. ע"י חמה דכיון שאין בידו לתקנו מסח דעתיה מניה: הוה ליה ההוא בוכרא. והיו לו בביתו כהנים סמוכין על שלחנו ואוכלין בכורות: רבי יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה. הכי כיילינן להו בעירובין (דף מו:): אמר ליה ר' זריקא. לר' אבא: ואת מה בידך. דשבקת לרבי יהודה ובעית למעבד כר' שמעון ממי שמעת דהלכה כר' שמעון בזו: אמר מאן דהוא. אחד מן התלמידים מי שהוא ולא נודע שמו: אזכי ואסק. יהי רצון שאזכה לעלות לארץ ישראל למקום שרבי זירא שם דהוא מרה דשמעתא דאמרי משמיה הלכה כר' שמעון ואגמרה לשמעתא מפומיה: אנא מסתברא אמרי. כן אמרתי דמסתברא כרבי שמעון אבל לא שמעתי שהוקבעה הלכה למעשה כמותו: בלשון חכמים. דקתני לעיל אתא ואייתי מתניתא בידיה בין שנולד בו מום מעי"ט בין שנולד בו מום בי"ט חכמים אומרים כו' ור' שמעון הוא דקאמר הכי וקרי ליה חכמים: באשלי רברבי. בחבלים גדולים וגשים שקשין לינתק כלומר חכמים גדולים אמרוה ואין נוחין לבטל דבריהם: ר' שמעון בן מנסיא וחביריו. אותן שאמר עליהן הרי אמרו אין רואין מומין בי"ט: אמרו הלכה כר' מאיר. בבכורות השתא משמע שמעידין קהלא קדישא על ר' שמעון בן מנסיא שאומר עוד דבר זה ומפרש רב יוסף אמרו בתמיה וכי אפשר שקהלא קדישא אומרים דבר זה על ר' שמעון בן מנסיא וחביריו אמרו הלכה כר' מאיר ועבדינן כותייהו. והא אינהו קדימי וקשישי מניה טובא. קהלא קדישא דאמרה רבי להא שמעתא משמייהו קשישי מר' שמעון בן מנסיא טובא דהא ר' שמעון בן מנסיא בימי רבי ובניו היה כדתנן באבות [פ"ו] אמר ר' שמעון בן מנסיא אלו שבע מדות שמנו חכמים בתלמידים כלן נתקיימו ברבי ובבניו ולעיל נמי אפלוג בהדיה והיכי אמרו ההוא קהלא קדישא הלכה משמיה דר' שמעון בן מנסיא דקתני ר' שמעון וחביריו אמרו הלכה כר' מאיר: אלא. הכי אמור קהלא קדישא ר' שמעון בן מנסיא וחבריו שאמרו אין רואין מומין בשיטת ר' מאיר אמרוה וכן אפשר שהזקנים נתנו דעתם על דברי הבחורים ואמרו דברי פלוני נוטין אחר דברי ר' פלוני שהיה לפניו: השוחט את הבכור. קודם שהתירו חכם ואח"כ הראה את מומו לחכם: אלמא קסבר ר' מאיר ראיית בכור. אינה קלה כראיית טרפה דאחשבוה רבנן וכל עצמה של התרת בכור תלויה בה שאף שחיטתו אסורה קודם שיראנו ואינו דומה לראיית טרפה שהתירו לבדקה אחר שחיטה: ומינה. וממנה למדו ר' שמעון בן מנסיא וחביריו ואמרו כיון דחשיבא כולי האי הוה ליה כמתקן *וכדן דין ואסור לראותו בי"ט ואע"פ שהטרפה נבדקת בי"ט והיינו תליא באשלי רברבי שאמרו קהלא קדישא דהא דר' שמעון כר"מ אזלא וקמו להו ר' שמעון בן יוחי ור' מאיר בחדא שיטתא וה"ל ר' יהודה יחיד ואין דבריו של אחד במקום שנים: אמר ליה אביי. לרב יוסף: אטו. ההיא דר"מ דבכור ברואין מומין לאחר שחיטה פליגי ומשום טעמא דחשיבותא אמרה ר"מ למלתיה והא קנסא קניס כדמפרש ואזיל והלא אדם אחר שחטו וכשבור שהוא ניתר מפי מומחה אפילו ר"מ מודה דרואין: בדוקין. טייל"א כמו הנוטה כדוק שמים (ישעיה מ) אם מום זה דוק שבעין: כולי עלמא. אפילו ר' יהודה מודה דאסור מפני שמשתנה לאחר המיתה ויש דוק שנראה לאחר שחיטה מום קבוע שאלו ראהו לפני שחיטה היה נראה עובר: במומין שבגוף. כגון נקלטה אזנו נשברה ידו דלא נשתנה בשביל השחיטה: מתני'. דבכורות נמי דיקא דמשום גזרה קאסר ליה וקנסא קנים כדי שלא ירגיל עוד מדלא קתני ר"מ אוסר דנהוי משמע דאסורו תלוי בגופו שאין ראייתו לאחר שחיטה כלום אלא הואיל ועבר ושחטו שמע מינה זהו טעמו של דבר מפני שהקיל לשחטו ותלה ר"מ הדבר ברשעו של כהן זה שהקיל בו: אמי ורדינאה. נאה היה ועל שם ורדים היה נקרא* ולי נראה מאותו מקום שמו ורדינה כדאמרינן בעירובין (דף מט·) שנקרא מאנשי ורדינה ואנשים לקנים וגרי עין בממונן היו: מאתמול הוה חזי. אם קבוע אם עובר: ובי"ט

תוספות

אלא גמרו בידי אדם לא מבעיא לן וכו'. וא"ת אמאי אין מוכיח מההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין כדי שיעלו וירדו וקאמר [שבת מג·] מותר לטלטלם פי' אחר שירדו מותר לטלטל הסל אע"פ שהיה אסור כשעלו האפרוחים עליו בחצי היום אלמא אין מוקצה לחצי שבת *וי"ל דשאני התם דהוי כמו גמרו בידי אדם שבידו להפריחם מעליו דהא שרינן קדרות אע"ג דבין השמשות רותחות הן ועוד יש לומר דהתם מיירי לענין טלטול דפשיטא ליה דאין מוקצה לחצי שבת והכא קא בעי לענין אכילה:

אלא ר' מאיר קנסא קא קניס. ופסיק רבינו יצחק דהלכה כרבי יהודה דקבעי התם בבכורות (דף כח: ושם) סתמא דש"ס אליבא דר' יהודה ואע"ג דר' מאיר ור' יהודה *הלכה כרבי מאיר בגזרותיו היינו ודאי בגזרותיו אבל לא בקנסותיו* : ועל

רבינו חננאל

לכוס עודנו בקידרא נדחו מלכוס ועדיין לא נתבשלו נגמר בשולן נראו ואנו מבשלין אותן ביו"ט הנה הן מוקצה א"ל אביי ולטעמיך תקשו לך כל קדירות דבין השמשות דאינון רותחות בין השמשות ואין ראויות לאכילה ולאח'[כך]אוכלין מינייהו אלא כל דבר שגמרו בידי אדם כגון אילו לא קמיבעיא לן דודאי אין מוקצת כי קמיבעי לן גמרו בידי שמים ולא איפשיטא. ר' יהודה נשיאה הוה ליה בכור שדריה לר' אמי ביו"ט לבקרו סבר דלא למיחזי' א"ל ר' ירמיה והא ר' יהודה תני במתניתין ירד מומחה ויראה ור' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה ואוקימנא למתניתין ברואין מומין ביו"ט פליגי ר' יהודה מתיר ור' שמעון אוסר וכן ר' יצחק נפחא לא רצה לבקר מומין ביו"ט ואמר לו ר' ירמיה כמו שאמר לר' אמי א"ל ר' אבא לר' ירמיה למה אינך מניח לר' אמי ור' יצחק נפחא לעשות כר' שמעון דאמר אין רואין מומין א"ל ר' ירמיה ואת מה בידך א"ל הכי אמר זעירא הלכה כר' שמעון

ואסיקנ' מסתברא קאמר מדקתני לה ר' אושעיא במתניתא דאייתי בהדיה הא דר' שמעון בלשון חכמים ש"מ הלכתא כותיה. מאי הוי עלה ת"ש מדאשכחן ר' שמעון בן מנסיא וחביריו שהקדימו באותו הזמן שהיו קודם ר' מאיר ואמרו הלכה כר' מאיר דתנן בבכורות עד כמה ישראל חייב ליטפל (בבשר): השוחט את הבכור ואח"כ הראה מומו ר' יהודה מתיר ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אס"ר. ודייקינן אלמא קסבר ר' מאיר ראיית בכור לאו כראיית טריפה כו' א"ל אביי אטו התם בראיית מומין ביו"ם פליגי בגזירת מומין שבגוף אטו מומין שבעין פליגי מפני שמשתנין לאחר מיתה וקנסא הוא דקא קניס ר' מאיר התם. (א') אמי ורדינאה לא היה רואה מומי בכור ביו"ם וא"ר אמי שפיר עביד דלא חזי. ר' אמי הוה רואה מומין מעיו"ם ולמחר ביו"ם הוה שואלו איך נפל בו מום וכן

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ג מהלכות בכורות הלכה ד סמג עשין קיא טוש"ע י"ד סי' שי סעיף א:

גליון

וא"ל דשאני התם דהוי כמו גמרו בידי אדם דבידו להפריחם מעליו דהא שרינן קדרות אע"ג דביה"ש רותחות הן דכפ' כירה (שם) קאמר אם היו עליו בה"ש אסור לטלטלו וא"כ לא הוי כגמרו בידי אדם וי"ל דהתם מיירי כו' כנ"ל מהרש"א

[עירובין מז. כתובות נז.]

[ועי' תוס' יבמות לז. ד"ה מי עביד ותוספות ב"ק ל: ד"ה והכמים ותוס' ב"מ עב. ד"ה קונסין ותוס' ב"ב לד: שילהי ד"ה וחכמים ותוס' בכורות כח. ד"ה ר"מ ותוספות זבחים קד. ד"ה אמר ר' עקיבא]

[בערוך פי' מלשון ויטע אשל כלומר אילנות גבוהים והיינו חכמים גדולים כדכתיב הנה אשור ארז בלבנון [יחזקאל לא] וכדאמרינן פסחים קיב. הרוצה ליחנק יתלה באילן גדול]

מסורת הש"ס

[עירובין מו: בכורות יח.]

[מו"ק כב. חולין כ.] *) [שם ונדה מח.]

[כ"ב לא: ע"ז ז:]

בכורות כח.

[שם ע"ב].

[פי' ג' מהר"מ לעיל נ"ל או כדן דין]

פי' גיטין מח. דשם נקרא שפיר נאה

*ובי"ט שיולי קא משייל היכי הוה עובדא כי הא דההוא גברא דאייתי בוכרא לקמיה דרבא אפניא דמעלי יומא טבא הוה יתיב רבא וקא חייף רישיה דלי עיניה והזייה למומיה א"ל זיל האידנא ותא למחר כי אתא למחר אמר היכי הוה עובדא א"ל הוה שדיין שערי בהך גיסא דהוצא והוה איהו באידך גיסא בהדי דבעי למיכל עייל רישיה ופרטיה הוצא לשפותיה א"ל דלמא את גרמת ליה א"ל לא ומנא תימרא דגרמא אסור *דתניא °מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא *יהיה בו מום מניין שלא יגרום לו על ידי דבר אחר שלא יביא בצק או דבלה ויניח לו על גבי האזן כדי שיבא הכלב ויטלנו ת"ל °כל מום *אמר מום ואמר כל מום: **מתני׳** *בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ומעשה ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאת ונכנס לבית המדרש ושאל ואמרו לו לא יזיזם ממקומם: **גמ׳** לימא תנן סתמא דלא כר׳ שמעון (*דתנן) ר׳ שמעון אומר *מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים *ר׳ יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה אפילו תימא ר׳ שמעון מודה ר׳ שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין *הניחא למר בר אמימר משמיה *דרבא דאמר מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין שפיר אלא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר חלוק היה רבי שמעון אפילו בבעלי חיים שמתו שמותרים מאי איכא למימר תרגומה זעירי בבהמת קדשים דיקא נמי דקתני עליה ועל החלה שנטמאת מה חלה דקדישא אף בהמה דקדישא אלא טעמא דקדישא הא דחולין שריא הניחא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר חלוק היה ר׳ שמעון אף בבעלי חיים שמתו שמותרין שפיר אלא למר בר אמימר משמיה דרבא דאמר מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין מאי איכא למימר הכא במאי עסקינן במסוכנת ודברי הכל: **מתני׳** *אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביו"ט אבל נמנין עליה מערב יום טוב ושוחטין ומחלקין ביניהם: **גמ׳** מאי אין נמנין אמר רב יהודה אמר שמואל אין פוסקין דמים לכתחלה על הבהמה ביו"ט היכי עביד אמר רב מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו תניא נמי הכי *לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתים אבל אומר לו הריני עמך למחצה ולשליש ולרביע:

מתני׳

תוספות

ועל החלה שנטמאת לא יזיזנה ממקומה. פרש"י דלמאי חזי אי לאכילה הא טמאה היא אי להסקה תחת תבשילו אין שורפין קדשים בי"ט וכ"ת יטילנה לפני כלבו כדאמרינן בפסחים (דף לב: ושם) גבי תרומת חמץ ומטילה לפני כלבו וי"ל דנתינה לכלבו אע"ג דאין כאן שום טורח זהו ביעורו וכשם שאין שורפין כך אין מבערים דרחמנא אחשבה להבערתו אע"ג דהוי לצורך כדאמר אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט ואע"פ שהוא לצורך יו"ט להדליק לצורך אכילה וקשה דהא דאין שורפין קדשים ביו"ט הייט טעמא משום טורח מלאכה לעשות אש ולעסוק בשריפתו אבל הכא כשנותן החלה לפני כלבו אין כאן שום טורח מלאכה לכן נ"ל דלכך אין נותנה לפני כלבו משום דמצותה בשרפה כדאמר בשבת (דף כה.) כשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת אבל גבי תרומת חמץ דקאמר מטילה לפני כלבו לא מיירי כשנטמאה אלא משום ביעור חמץ ולכך אינה צריכה שריפה וכן משמע בתמורה (דף לג:) דחשיב לה לתרומה טמאה בהדי הנשרפין וקאמר הנשרפין לא יקברו ומ"מ קשה דהיכי מדמה תרומה לקדשים למימר שאין שורפין תרומה ביו"ט אימא שאני שריפת קדשים דלית בהו צורך הדיוט כלל לכך אין שורפין אבל תרומה דלורך הדיוט להסיק תחת תבשילו אימא ישרפנו בי"ט תחת תבשילו דהא איכא צורך אוכל נפש ותירץ רבינו יצחק דתחת תבשילו הואיל ואית ביה נמי צורך גבוה בטל ליה צורך הדיוט אצל צורך גבוה והוי כאילו כולו של גבוה וראיה מדלעיל (דף יט.) דאמרינן נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט ואפילו שלמים ואמאי והא שלמים צורך הדיוט אית בהו אלא ודאי בטיל ליה חלקו אצל חלק גבוה והוי כאילו כולם לגבוה הכא נמי גבי תרומה נימא הכי וקשה לפי זה דא"כ נליית פסחים היכי דחיא י"ט הא אית ביה צורך גבוה כי אם ללי אש ואמאי לא בטיל ליה אצל מצות גבוה את מה שיש להדיוט אלא ודאי י"ל דאין קושיא מטעם זה דמצות גבוה לא בטלה חלק דהדיוט וגבי שלמים שאני דעיקר הקרבה בשביל גבוה והכהנים ובעלים משל גבוה קא זכו ומה שאין שורפין את התרומות הייט גזרה תרומה אטו קדשים*:

[**בבהמת** קדשים. ורבי טרפון שהיה מסופק דס"ד דשרי׳ משום בזיון קדשים]: ת"י גריפת

רש"י

וביו"ט שיולי קא משייל. פעמים שהיה טרוד בעיו"ט ומשרא המומין אומר לו לך עכשיו ובא למחר והיה שואלו על המום איך בא לו מפני שנחשדו כהנים על הבכורות להטיל בהם מום כדתנן (בכורות דף לה.) כל המומין הראויים לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנים רועי כהנים אין נאמנים וצריך להביא עדים שמאליו בא לו: ההוא גברא. כהן היה: דלי עיניה. נשא עיניו: הוצא. גדר של קוצים: הוה שדיין שערי בהך גיסא דהוצא. שעורין היו מושלכים מעבר לגדר והבכור היה לעבר השני: ופרטיה לשפותיה. קרע שפתיו והיא שניה במומי הבכור שפתו שנפגמה שלעולם הוא ניכר: את גרמת ליה. מדעת נתת השעורים שם שנחשדתם על הבכורות מפני טורח הגדול והגיאה שהוטל עליו שישראל אינו מטפל בו אלא שלשה חדשים ונותנו לכהן: לא יהיה. קרי ביה לא יהיה: ה"ג מום לא יהיה בו אין לי אלא כו׳. אי כתב מום ולא כתב כל לא היה לו לאסור גרמא אלא נתינת מום ממש אבל עכשיו אמר מום לאסור נתינת מום ממש ואמר כל מום לאסור גרמא: **מתני׳** חלה שנטמא׳. אינה ראויה לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם ובהסקה או לתתה לכלבו בי"ט אסור דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט ואפילו ע"י אכילת בהמה דקי"ל* שאין שורפין קדשים בי"ט ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא דהא אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט הבערה לצורך היא דהדלקת נר ביו"ט צורך אכילה היא ומותרת אפילו הכי בשמן שרפה לא והוא שמן תרומה שנטמאת דגזרת הכתוב היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביו"ט דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב באש ישרף (ויקרא ז) הלכך מלאכה היא: **גמ׳** ואת הנבלה לפני הכלבים. וכשנתנבלה בשבת קאמר מדפליג רבי יהודה עלה ואמר אם לא היתה נבלה מעי"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן: בבעלי חיים. בהמה בריאה בין השמשות: שמתו. בי"ט: שאסורים. וכי שריא במסוכנת בין השמשות דדעתיה עלויה להאכילה לכלבים: בבהמת קדשים. שאסורה בהנאה וטעונה קבורה ואינה נפדית דבעיא העמדה והערכה אי נמי אין פודין קדשים להאכיל לכלבים ואפילו למאן דאמר פודין בי"ט לא פרקי לה הלכך לא חזיא: אלא טעמא דקדשים. כיון דדיקא מתני׳ למתנייה דומיא דחלה על כרחך שמעינן מינה דדוקא בקדשים נקט ופרכינן אלא טעמא דקדשים בהמיה: הא דחולין שריא. לכלבים ולא מתסרא משום מוקצה: הניחא למר בריה דרב יוסף כו׳. איכא למימר מתני׳ דדיקא לאשמועינן דחולין שריא ר׳ שמעון היא דלית ליה מוקצה אלא למר בריה דאמימר. מני לא ר׳ יהודה ולא ר׳ שמעון: הכא במאי עסקינן במסוכנת. לעולם ר׳ שמעון היא ומתני׳ במסוכנת דשרי ר׳ שמעון בה ואמר מחתכין את הדלועין כו׳ הלכך טעמא דקדשים לא יזיזנה הא דחולין שריא: **מתני׳** אין נמנין. בגמ׳ מפרש מאי היא: אבל. שוחט הוא הטבח בלא פסוק דמים ומחלקין אותה ביניהם ולמחר יפסוק להם דמיה: **גמ׳** °אין פוסקין דמים. דמקח וממכר בשבת וביו"ט אסור *°בספר עזרא (נחמיה יג): היכי עביד. דקתני שוחט הוא ומחלקין ביניהן היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמיה: מביא. להם ביו"ט שתי בהמות שוות ויאמר ראו שזו כזו ולמחר שמין את הנותרת: הריני עמך. נמנה על בהמה זו בסלע והיינו כשמואל דאמר אין פוסקים לה דמים ביו"ט:

מתני׳

רבינו חננאל

וכן רבה הוה חייף בעיו"ט ואייתו ליה בכור לבקרו דלי רישיה ורזא למומא ואמר ליה זיל האידנא ותא למחר אתא למחר א"ל איך נפל ביה האי מומא א"ל בכור חזי שערי דרמו מאחורי דהוצא הכניס ראשו בין הוצא לאכול שעורים פרטיה כלומר חתך הקוץ שפתו א"ל ודילמא את גרמת ליה א"ל לא ונרמא דאסור מנא לן דתניא מום לא יהיה בו . אין לי אלא שלא יהיה בו מום אב׳ אם יש בו מותר לאוכלו במומו מניין שאסור לגרום לו מום שלא יביא בצק ויתן באזנו של גדי כדי שיבוא כלב ויטלנו ת"ל כל מום לא יהיה בו מעצמו מכאן שאסור לגרום לו : מתני׳ בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה כו׳. משנה זו סתם היא וקתני לא יזיזנה ממקומה לימא תנן סתמא דלא כר׳ שמעון דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ואמרינן אפי׳ תימא ר׳ שמעון מתניתין בשמתה ביו"ט ומודה ר׳ שמעון בשהיו בעיו"ט בחיים ומתו ביו"ט שאסורין לטלטלן *) (צריך למצוא מקומו) הניחא למר בר אמימר משמיה דרבא דאמר מודי ר׳ שמעון אלא למ"ד חלוק היה ר׳ שמעון אפילו בבעלי חיים שמתו ביו"ט שמותר לטלטלן וליתנם לפני הכלבים מאי איכא למימר. תרגמא זעירי למשנתנו בבהמת קדשים שטעונה קבורה ואסור להאכילה לכלבים לפיכך לא יזיזנה מטקומה ואמרי׳ מתני׳ נמי דוקא דבהמת קדשים היא דקתני עליה ועל החלה דומיא דחלה מה חלה קדש אף בהמה קדש ודייקינן מינה טעמא דהיא קדשים הא בהמה דחולין שמתה ביו"ט מותר לטלטלה אליבא דר׳ שמעון הניחא למ"ד חלוק היה ר׳ שמעון בב"ח שמתו שמותר לטלטלן אלא למ"ד מודה היה שאסורים מאי איכא למימר ואוקימנא במסוכנת מעיו"ט ומתה ביו"ט דכיון דמסוכנת**) מתה מאתמול ... מתני׳ אין נמנין על הבהמה בתחלה ביו"ט כו׳ אוקי׳ רבה אין נמנין לפסוק לה דמים אבל נמנין עליה ואומר זו כזו ... ושוחטין ומחלקים בלא פסיקת דמים תניא נמי הכי לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתים שנמצא פוסק דמי׳

*) כלום צ"ל ... **) כלום צ"ל דכיון דמסוכנת היתה ...

עין משפט נר מצוה

בח א מיי׳ פ"ב מהלכות יו"ט הלכה ג טור או"ח סי׳ תקח סעיף ט :

כט ב מיי׳ פ"ב מהל׳ בכורות הלכה ח טוש"ע יו"ד סי׳ שיג סעיף א :

ל ג מיי׳ פ"ב מהלכות יו"ט הלכה טו טוש"ע א"ח סי׳ תקיח סעיף ו :

לא ד ה מיי׳ שם :

לב ו מיי׳ שם טוש"ע שם :

לג ז ח מיי׳ פ"ד מהל׳ יו"ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי׳ תקז סעיף א :

[שם בבכורות איתא אחר מום ואחר כל מום]

[צ"ל דתניא]

פסחים ט

שבת מה:

שבת קנו:

[וע"ע תוס׳ שבת כד: ד"ה לפי ופסחים מו. ד"ה לא תקרא]

מסורת הש"ס

בכורות לג: [מנחות נו.]

[שם בבכורות לה. איתא יתן וכ"א בהלכות פ׳ בא סי׳ מדן]

שבת קמ:

לעיל ב: ע"ש שבת קנו: ע"ש

[שבת כג: כד]

[דרבא וכ"א בשם ובאמת צ"ל דרבא וכן הוגה שם]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אין פוסקין וכו׳. עי׳ רש"י לקמן דף לז ע"א ד"ה משום מקח וממכר : בא"ד בספר עזרא. לאיגנא דס"ם סוכה דף לז ע"א וכן בעזרה וכו׳ וזהו בנחמיה ת׳ ועי׳ סנהד׳ דף לג ע"ב :

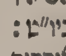
[תוספ׳ פ"ג]

[עי׳ רש"י לקמן לז. ד"ה משום מקח וממכר]

מתני' ר' יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ וחכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר: **גמ'** מאי כל עיקר אמר רב יהודה אמר שמואל אפי' לשמרו מן העכברים אמר רב אידי בר אבין והוא דתליא בתריטא ואמר רב יהודה אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר ביד ואמר רב יהודה אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר במים ואמר רב חייא בר אשי אסור לעשות בית יד בבשר אמר רבינא ובידא שרי אמר רב הונא מותר לעשות סימן בבשר כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא ר' חייא ור"ש ברבי שוקלין מנה כנגד מנה ביום טוב כמאן לא כרבי יהודה ולא כרבנן אי כר' יהודה האמר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ כנגד הכלי אין כנגד מידי אחרינא לא אי כרבנן הא אמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר אינהו דעבוד כר' יהושע דתניא ר' יהושע אומר שוקלין מנה כנגד מנה ביום טוב אמר רב יוסף הלכה כר' יהושע הואיל ותנן בבכורות כותיה דתנן* פסולי המוקדשין הנאתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור א"ל אביי ודלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' יהושע הכא אלא דליכא בזיון קדשים אבל התם דאיכא בזיון קדשים לא אי נמי עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דלא מחזי כעובדין דחול אבל הכא דמחזי כעובדין דחול לא למימרא דקפדי אהדדי והא הנהו שב בניתא דאתו לבי רבי ואשתכח חמש מנייהו בי ר' חייא ולא קפיד ר"ש ברבי אמר רב פפא שדי גברא בינייהו אי ר' חייא ור' ישמעאל בר' יוסי אי ר"ש ברבי ובר קפרא: **מתני'** אין משחיזין את הסכין ביום טוב אבל משיאה על גבי חברתה: **גמ'** אמר רב הונא לא שנו אלא במשחזת של אבן אבל במשחזת של עץ מותר אמר רב יהודה אמר שמואל הא דאמרת של אבן אסור לא אמרן אלא לחדדה אבל להעביר שמנוניתה מותר מכלל דבשל עץ אפילו לחדדה נמי מותר איכא דמתני לה אסיפא בשל עץ מותר אמר רב יהודה אמר שמואל הא דאמרת בשל עץ מותר לא אמרן אלא להעביר שמנוניתה אבל לחדדה אסור מכלל דבשל אבן אפילו להעביר שמנוניתה אסור איכא דמתני לה אמתניתין אין משחיזין את הסכין ביו"ט אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא לחדדה אבל להעביר שמנוניתה מותר מכלל דע"ג חברתה אפילו לחדדה נמי מותר ואיכא דמתני לה אסיפא אבל משיאה על גבי חברתה אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא להעביר שמנוניתה אבל לחדדה אסור מכלל דבמשחזת אפילו להעביר שמנוניתה אסור מאן תנא דבמשחזת אסור אמר רב חסדא דלא כר' יהודה (א) *דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר' *)יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש א"ל רבא לרב חסדא דרשינן משמך הלכה כרבי יהודה אמר ליה **)יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון משמאי אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף הוה קאימנא קמיה דרבא והוה קא
מעבר

*)[כך דר"י ליתא במשנה ולכן ספיר גרסינן דתניא] **)[יבמות פ. כתובות סח.]

מתני' ר' יהודה אומר שוקל אדם בשר · טבח המוכר בשר במשקל אע"פ שאסור לשקול בליטרא דהייט מעשה חול מותר הוא לשקול כנגד הכלי וכנגד הקופיץ סכין גדול שקולבין בו בשר דאיכא שנוי ולא הוי מעשה לחול: אין משגיחין · אין מעיינין: **גמ'** מאי כל עיקר · מאי אתא לרבויי האי כל עיקר נימא וחכמים אוסרין: אפי' לשמרו מן העכברים · אין נותנין אותו במאזנים התלויין ביתד גבוה: והוא דתליא בתריטא · בטבעת שתולין אותן בה כששוקלין דמחזי כנותנו לשם משקל: טבח אומן · שיודע לכוין משקל כנגד משקל בידיו: אסור לשקול בשר ביד · לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוין דבחול נמי כיון דאומן הוא בכך אורחיה הכי. במים · שיש לו שנתות וסימנים בכלי ונותנין בו מים והסימנים מודיעין אותו כמה המים עולין למעלה בשביל ליטרא בשר שכבר שיערו לכך: בית יד · נקב לאחוז בו: ובידא שרי · לנקוב באצבעו שרי דלאו דרך חול הוא אבל בסכין דרך חול הוא כשמוכר בשר עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו וביו"ט צריך לשנות לעשות היכר שאין מקח וממכר מותר בו: סימן בבשר · שלא יחליפהו הנושאו: אתלת קרנתא · כשהיה משלח הבשר לביתו היה רגיל לעשות כל חתיכה בעלת שלש קרנות

וכבר היו מכירין אנשי ביתו שזה היה סימן שלו: ר' חייא ורבי שמעון ברבי · כשהיו חולקין בשר ביניהם היו שוקלין אותה מנה כנגד מנה ביו"ט: כנגד כלי אין · דבחול לאו הכי אורחיה אבל מנה כנגד מנה כך דרך כל החולקין: הואיל ותנן בבכורות כותיה · דאסור לשקול ולמכור בכור בעל מום ששחטו כהן בליטרא שלא לעשות מעשה חול בקדשים דבזיון הוא וקתני דמנה כנגד מנה ויודע כמה משקל הראשונה ושוקל כנגדה מותר אלמא לאו עובדא דחול חשיב ליה: דתנן פסולי המוקדשין הנאתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור · סיפא דמתני' נקט ורישא הכי איתא כל פסולי המוקדשין נמכרים באטליז ונשקלים בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים אבל פסולי המוקדשין הנייתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור וכן פירושה כל קדשים בעלי מומים שנפדו במומן אף על פי שעדיין מקלת קדושה עליהן שאסרן הכתוב בגיזה ועבודה כדאמרינן בבכורות (דף טו.) תזבח ולא גיזה וכו' אפילו הכי נוהגין מעשה חולין בהן בזו שנשחטין באטליז ונמכרין באטליז בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהניית מכירתן ביוקר אינה להקדש אלא לבעלים לפי שאין להם פדיון במומם להיות דמיהן נכנסין לקדושתן דבבכור נאמר לא תפדה ובמעשר נאמר לא יגאל (ויקרא כז) אלא נאכלין לבעלים במומן הלכך אין נוהגין בהן מעשה חולין במכירת בשרם כשנפל בהן מום ושחטום הבעלים בעלים דבכור כהן ובעלים דמעשר ישראל אבל שאר פסולי המוקדשים הניית מכירתן ביוקר להקדש היא ואע"פ שכבר נפדו קודם שחיטה דהא קודם פדייה אין נשחטין דבעי העמדה והערכה אפי' הכי הניית מכירתן ביוקר להקדש שלפי מה שיודע שהנאתו יפה הוא מוסיף פדיונו מתחלתו לפיכך מבזין אותו למוכרו באטליז שהכל פונים שם ליקח בשר: ושוקלין מנה כנגד מנה · כשמוכרו בתוך הבית אלמא כי האי גונא לאו משקל הוי: לא היא · לא סבירא להו לרבנן דבכורות כר' יהושע ביו"ט ולא ר' יהושע ס"ל בבכור דקרי: ע"כ לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד מעשה דחול · דהתם מכירה היא ואין דרך לשקול בשר הנמכר במנה כנגד מנה: אבל הכא · גבי רבי חייא ור"ש ברבי קא עבדי עובדין דחול דהא חלוקה היא וכן דרך כל החולקין ולא סבירא להו לרבנן דבכורות כר' יהושע: ומי קפדי אהדדי · ר' חייא ור"ש ברבי לחלוק בשר במשקל והלא מותרין זה לזה ונוטלין זה משל זה משום אבה: דהנהו שב בניתא · שבעה דגים שבאו לרבי ונמצא שנטל רבי חייא חמש והוליכן לביתו: ולא קפיד רבי שמעון ברבי · לומר משל אבי הוא נזון יותר ממני: אי ר' חייא ור' ישמעאל בר' יוסי · היו אותן שחלקו שהן היו רגילין ליקח זה עם זה אי ר"ש ברבי ובר קפרא: **מתני'** אין משחיזין · אגוייזי"ר בלע"ז: אבל משיאה על גבי חברתה · דמשני מדרך חול: **גמ'** משחזת של אבן · דמתקנת ליה שפיר דמחזי כמתקן בחול: מכלל דבשל עץ כו' · גמרא קא דייק מדאוקי רב יהודה איסורא בשל אבן בלחדדה מכלל דבשל עץ אף להדדה שרי דמאי דאסר רב הונא בשל אבן שרי דכוותה בשל עץ: איכא דמתני לה · להא דרב יהודה: אסיפא · דמלתיה דרב הונא: איכא דמתני לה · להא דרב יהודה אמתני' ולאו אמלתיה דרב הונא: לחדדה · הוי תקון להעביר שמנונית איט אלא כהדחה בעלמא: מתיר אף מכשירי אוכל נפש · וטעמא משום דדריש יעשה לכם לכל צרכיכם: דרשינן משמך · נדרוש משמך:
מעבר

לד א ב ג ד ה מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הלכה כ סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תק סעיף ג :

לה ו ז ח מיי' פ"ג שם הלכה ו טוש"ע א"ח שם סעיף ג :

לו ט מיי' פ"א מהלכות איסורי מזבח הי"ב :

לז י מיי' פ"א מהלכות בכורות הלכה יח סמג לאוין שמג טוש"ע י"ד סימן שו סעיף ז :

לח כ מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה ט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקט סעיף ב :

רבינו חננאל

דמים אלא אומר לו הריני למחצה או לשליש או לרביע : [מתני'] וחכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. אמר שמואל אפילו לשומרו מן העכברים אל יתנהו בכף מאזנים והוא דתליא בתריטה שנראה כשוקל בשר אמר רב יהודה אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר ביד דנראה כאלו במאזנים הוא שוקל כיון דמשער בידיו כמה שיש בו והוא אומן בזה ודאי מכוון המשקל וכמאזנים חשוב : ירושלמי תני הטבח לא יהא שוקל בידו ויניח שידו כליטרא אלא חותך בידו בסכין ונותן לזה ולזה וכן (השוקל) [אסור לשקול] במים. אמר רב אסור לעשות בית יד בבשר פי' עושין לו מקום כדי שיהיה תולה אותו באותו המקום וכשרוצה לחתוך ממנו אוחז באותו המקום והוא נקרא בית יד שנראה כעושה כלי ביו"ט והני מילי בסכין אבל ביד שרי אמר רב הונא מותר לעשות סימן בבשר כרב הונא דהוה מחתך ליה אתלת קרנתא רבי חייא ורבי שמעון ב"ר היו שוקלין מנה כנגד מנה ביו"ט כשחולקין הבשר ביניהן למימרא דקפדי אהדדי שלא יטול אחד מהן יותר מחבירו והא מותרין הוו להדדי דהא קנו שבע בוניתא ואשתכח בי ר' חייא חמשה מינייהו ולא קפיד ר' שמעון בר' ופרקינן ר' שמעון ור' חייא מותרי להדדי והני או ר' חייא ור' ישמעאל בר"י או ר"ש ברבי ובר קפרא והא דשקלי מנה כנגד מנה כמאן לא כר' יהודה ולא כרבנן דמתניתי' כו' ואמרינן אינהו דעבוד כר' יהושע דתניא ר' יהושע אומר שוקלין מנה כנגד מנה ביו"ט ואמר רב יוסף הלכתא כר' יהושע הואיל ותנן בבכורות כוותיה דתנן פסולי המוקדשין הנאתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור והא אביי ואמר ודילמא לא אמר ר' יהושע דשוקלין מנה כנגד מנה אלא ביו"ט אבל בבכור דאיכא בזיון קדשים אפילו מנה כנגד מנה אסור אי נמי עד כאן לא שרו רבנן מנה כנגד מנה בבכור אלא משום דלא עביד עובדין דחולין דבחולין שוקלין בליטרא ובבכור התירו מנה כנגד מנה אבל ביו"ט דשקיל במאזנים כעובדא דחול אסרי ונדחית רוקיא דרב יוסף : מתני' אין משחיזין את הסכין כו' ואסיקנא אבל משיאה ע"ג חברתה אמר שמואל ל"ש אלא להעביר שמנוניתא אבל לחדדה אסיר והשחזה עצמה אפילו להעביר שמנוניתא אסור · מאן תנא אין משחיזין דלא כר' יהודה דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד הא כל דבר שאינו אוכל נפש שבת ויו"ט שוין ר' יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש א"ל רבא לרב חסדא דרשינן משמך הלכה כרבי יהודה א"ל יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון משמאי : ירושלמי רבי חנא ורבי יוסי בר בון אתפלגון חד אמר מיפוח בהמה ביו"ט שרי מיחבוט רבי חייא ור' שמעון חד אמר וחד ש"י · תני רשבג"א אף מפיס אדם את עצמו כליטרא לידע מה הגיע לו כהדא דרשב"ג · תני הטבח לא יהא שוקל בידו ויניח שידו כליטרא היא אבל חותך בסכין ונותן לזה ולזה · תני אי, מרגילין ביו"ט וי"א כחול

[לקמן כט.]

ב"מ כג: חולין צה:

בכורות לא.

לקמן לו: מגילה ז: שבת ס: קכד. קלז: [תוספ' מגילה פ"א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דתנן אין בין יום טוב לשבת :

תורה אור

מעבר לסכינא אפומא דדקולא ואמרי ליה לחדדה קא עביד מר או להעביר שמנוניתה ואמר לי להעביר שמנוניתה וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עביד וקסבר הלכה ואין מורין כן ואמר אביי הוה קאימנא קמיה דמר והוה קא מעבר סכינא אשפתא דרחיא ואמרי ליה לחדדה קא בעי מר או להעביר שמנוניתה ואמר לי להעביר שמנוניתה וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עביד וקסבר הלכה ואין מורין כן איבעיא להו מהו להראות סכין לחכם ביום טוב רב מרי בריה דרב ביזנא שרי ורבנן אסרי ורב יוסף אמר תלמיד חכם רואה לעצמו ומשאילה לאחרים ואמר רב יוסף סכין שעמדה מותר לחדדה ביום טוב והני מילי (א) הוא דפסקא אגב דוחקא דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרצם ואחד גריפת *תנור וכירים ביום טוב באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא *אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר' יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש *מ"ט דת"ק אמר קרא °הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשיריו ור' יהודה אמר קרא לכם *לכם לכל צרכיכם ות"ק הא כתיב לכם אמר לך ההוא *לכם ולא לנכרים ואידך נמי הא כתיב הוא אמר לך כתיב הוא וכתיב לכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יו"ט כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יו"ט אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שנרצף אסור לתקנו ביו"ט פשיטא לא צריכא דאע"ג דמפשיט בידיה ואמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביו"ט (ג) רב [א] אדא בר אהבה אמר רב מלכיו שומטו ומניחו בקרן זוית אמר רב חייא בר אשי אמר רב הונא והוא שיש עליו כזית בשר רבינא אמר אף על פי שאין עליו בשר מותר לטלטלו מידי דהוה *אקוץ ברשות הרבים *אמר רב חיננא בריה דרב איקא שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא רב מלכיא שמעתתא רב מלכיו וסימניך מתניתין מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות: **מתני'** לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר אבל שוחט ומחלק ביניהם: **גמ'** היכי עביד כי הא

דבסורא

שמות יב

מעבר לסכינא אפומא דדקולא · משפשף סכין על פי הסל: הלכה · כרבי יהודה ומותר כל איש לעשות אבל אין מורין לרבים כן שלא יזלזלו אף בשאפשר לעשותו מבעוד יום דכל הני דשרינן כגון שנתקלקלו ביו"ט או שהיה אתמול טרוד כדאמרינן לקמן דלא התיר ר' יהודה אלא במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יו"ט: מהו להראות · הטבח סכין לחכם בי"ט לבדוק שהטילו חכמים *על הטבחים להראות סכין לחכם קודם שישחוט שום בהמה ומהו לעשות כן בי"ט מי מחזי כעובדא דחול דאושא מלתא שדעתו למכור בהטליז או לא מחזי: רואה לעצמו · בביתו סכין שלו דלא אושא מלתא: שעמדה · מחריפות שלה שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה: מותר לחדדה ביו"ט · ואע"ג דמאתמול ומשלשום התחילה לקלקל ולינך דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאתמול דסבר לא צריכא אבל נפגמה מאתמול לא הוי שרי דמוכחא קלקול שלה והוה ליה למעבד מאתמול: והני מילי דפסקא אגב דוחקא · אבל אם אינה חותכת כלל אסור לחדדה דטרחא יתירה הוא: אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרצם · בי"ט אשפויינטי"ר בלע"ז שנשבר ראשו: ואחד גריפת התנור · שנפל לתוכו מן הטיח שלו ולא היה יודע מבעוד יום: באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן · כשנכנסו בדבר זה למחלוקתן שממחלוקתן אנו יכולים ללמוד שאף אנו ממכשירי אוכל הן: שפוד שנרצף · נמעך שדרסו עליו ונעקם אבל לא נשבר: אסור לתקנו ביו"ט · שהרי יכול להשתמש בו כמו שהוא וטרחא דלא צריך הוא: ואע"ג דמפשיט בידיה · שמתפשט בידים ואינו צריך להכות עליו בפטיש: שפוד שצלו בו · בשר ביו"ט: אסור לטלטלו · מיד לאחר שנגלה הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה צורך יו"ט: שומטו ומניחו בקרן זוית · שומטו מלפניו מהר בגרירא וטלטול מן הצד עד שיעבירו מלפניו לקרן זוית אבל לא טלטול גמור: שרי לטלטולי · בטלטול גמור ולסלקו שלא יוזקו בו אנשי ביתו: מידי דהוה אקוץ ברה"ר · דאמר בפרק כירה שהסיקוה (שבת דף מב.) דמותר להוליכה פחות פחות מד' אמות עד שמסלקנה לצדי רה"ר כדי שלא תזיק: שפוד שפחות וגומות רב מלכיו · אלו שלש הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא מפני ששמותיהן דומין זה לזה ויש שמחליפין שמועה של זה בשל זה נתנו בהם סימן לסדר השמועות שפוד הא דאמרן שפחות משנה היא בכתובות ר"א אומר אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זמה ואמר רב מלכיו הלכה כר"א גומות שמעתא היא ולא נאמרה על המשנה ולענין שתי שערות דאם נמצאו לה גומות של מקום שער אע"פ שאין שם שער גדולה היא (ג) והולכת דאין גומא אא"כ היה בה שער אלא שנשרו: בלורית · במס' ע"ז ועל ברייתא נאמרה הא דרב מלכיא לפרושא לברייתא דת"ר כותי המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו מפני שהכותי כשהוא מסתפר מניחה לשם ע"ז ואמר עלה וכמה אמר רב מלכיא שלש אצבעות לכל רוח ורוח לכל סביבותיה לא יגע שאם יגלח וילך עד הבלורית נמצא מניח לו בלוריתו ותיקנה לו לשם ע"ז: אפר מקלה · שמעתא היא במסכת מכות אמר רב מלכיא לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע: גבינה · אפירושא דמתניתין אתמר במס' ע"ז* מפני מה אסרו גבינות במסכתנו ואמר רב מלכיא מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר: מתניתין ומתניתא רב מלכיא · אסימנא דאתנא ברב מלכיא פליג רב פפא: שפחות · דמתניתין היא ומשוית ליה ברב מלכיו לאו דידיה היא דכל מתניתין ומתניתא דאית בהו רב מלכיא אמר פירושן אבל שמעתתא דאמרת ברב מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה נינהו: **מתני'** שקול לי בדינר בשר · שאסור להזכיר שם דמים: אבל שוחט · הוא בלא פסוק דמים והן חולקין ביניהן: **גמ'** היכי עביד · כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שליש ולא רביע אלא בדינר או בשנים מה יאמר לו:

בכורה

גריפת · תנור וכירים פרש"י (ד) אצווי גומות ולא נהירא דאם כן לא הוי דומיא דהני אחריני דחשיבי משום דהוי תקון כלי לכן נ"ל דמיירי בתנור חדש ועדיין יש בו אבנים ועפר שלא פיטו וכשיסיר אותם אבנים ועפר הויין כמו גמר מלאכתן וחייב משום מכה בפטיש דכל גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש ומכל מקום קשה דבלא טעמא דמשום מכה בפטיש תיפוק ליה דהוי אסור משום מוקצה דאפר ואבנים שבתוכו מוקצות הן ומכאן אומר ריצב"א דטלטול מוקצה התירו משום אוכל נפש ומכאן יש להביא ראיה למה דאמר בפ"ק (דף יב:*): **רבינא** אמר וכו' מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים · דשרי לטלטל אגדים אע"ג דהוי מלאכה וקשה דמשמע הכא דרבינא אית ליה מוקצה מדקאמר מידי דהוה אקוץ ברה"ר דאי לאו הכי הוה אסור מטעם מוקצה ובפרק מי שהחשיך (שבת דף קנז.) משמע דאית ליה כר' שמעון דלית ליה מוקצה דפליגי התם רב אחא ורבינא חד אמר לקולא וחד אמר לחומרא ובכל מקום *רב אחא לחומרא ורבינא לקולא וי"ל דהכא קאמר רבינא אליבא דרב יהודה אמר שמואל דאסר שפוד לטלטלו אבל איהו ס"ל דשרי אבל קשה מדשמואל אדשמואל דהתם פרק מי שהחשיך אמר כר' שמעון דלית ליה מוקצה גבי כרכי דזוזי והכא משמע דאית ליה מוקצה וי"ל דשאני שפוד דלאחר מלאכתו אין כאן תורת כלי עליו ולהכי אוסר שמואל דיש עליו תורת *מוקצה ולעולם ס"ל כרבי שמעון: [גם אקושיא דרבינא יש לתרץ כך · ת"י]: **איבא** בינייהו שפחות · גבי משנה אתמר בכתובות (דף סא:) וא"ת א"כ נימא אפר מקלה דהיינו שמעתא במכות (דף כא:) דלרב פפא רב מלכיו אמרה ולרב חיננא רב מלכיא אמרה וי"ל דה"פ שפחות וכנגדה פירוש האמצעית דהיינו אפר מקלה אי נמי ה"פ מתניתין ומתניתא דוקא רב מלכיא ולא רב מלכיו אבל שמעתא יש מהם רב מלכיו ולעולם רב מלכיא אמרה הוסיף שמעתא דאפר מקלה ולכך איני נותן סימן רק למתניתא:

שמואל

[חולין יז: יח.] לקמן לב: [מגילה ז: וש"נ] [שם ע"ב] [שם: סוכה מ. ב"ק קב: מכות יג.] [שבת מג.] מכות כא. כתובות סח: ע"ז כט. נדה נב. [לה:]

לט א ב מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הל' ט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקט סעיף ב:

מ ג ד מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' תנא סעיף א:

מא ה ו מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תקט סעיף ג:

מב ז ח מיי' פ"א מהל' יו"ט הלכה ד ה סמג שם טוש"ע א"ח סימן תנב סעיף א:

[נ"ל א. ושם ד"ה א"ר יהודה וע"ע תוס' לקמן לה: ד"ה א"ר זירא]

מג ט י מיי' פ"ד שם הלכה ח סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקט סעיף א:

מד כ ל מ טוש"ע א"ח סימן תקיח סעיף ג:

[פסחים עד: חולין לג:]

מה נ מיי' שם הלכה כא סמג שם טוש"ע א"ח סימן תק סעיף א:

[ע"ך במור"ם לובלין]

רבינו חננאל

בחול בבכור ולא בפסולי המוקדשין א"ר בון שלא יהא כעובד עבודה בחייו ועברי סכינא אפומא דדיקולא או אפומא דריחים לחדדה הלכה ואין מורין כן: להראות סכין לחכם בי"ט · רב מרי בריה דרב ביסא שרי ורבנן אסרי אמר רב יוסף ת"ח רואין לעצמן ומשאילין לאחרים·סכין שעמדה אי פסק' אגב דוחקא שרי לחדודה בפומא דרחייא או בפומא דריקולא או כיוצא בהן אבל במשחזת לא · דרש רב חסדא סכין שנפגמה ושפוד שנרצם וגריפת תנור וכיריים מחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד · ר' יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש · ואסיקנא מ"ט דת"ק דייק אך אשר יאכל לכל נפש וגו' ולא תימא לכל נפש דאפילו נפש בהמה משמע כדכתב מכה נפש בהמה דהא כתב לכם למעט העובדי כוכבים והכלבים · ור' יהודה דייק לכם לכל צרכיכם ואפילו מכשירי אוכל נפש והני מילי מכשירין שאי אפשר לעשותן מעיו"ם · אבל מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ם אפילו ר' יהודה אוסר דאתא הוא לבדו ומיעטן: אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שנרצם אסור לתקנו ביו"ם ואע"ג דיכיל למיפשטיה בידיה וכן שפוד שצלה בו בשר אם הוייא הבשר מ"מ אסור לטלטלו ביו"ם · רב מלכא ואיתימא רב אדא בר אהבה אמר שומטו ומניחו בקרן זוית כו' אמר רבינא אע"פ שאין בו בשר מותר לטלטלו מידי דהוה אקוץ ברה"ר הלא קוץ ברה"ר מטלטלין אותו ומניחין אותו בצידי רה"ר כדי שלא יוזקו בו רבים: גם זה השפוד לא גרע מקוץ: פי' שמועות של רב מלכא שפוד הא דאמרן שפחות בכתובות אפילו הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר גומות בנרה גומות אע"פ שאין שערות ואלו שמועות של רב מלכיה' בלורית וגבינה במס' ע"ז אפר מקלה במס' מכות ומי שאמר מתני' מלכתא אמר שפחות בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיה' שאלו כולן מתני' נינהו אבל שפוד וגומות שמועות הן והן בלבד לרב מלכא איכא בינייהו שפחות רב פפא אמר שפחות רב מלכיה היא *) ורב אמר לך לרב מלכין היא: מתני' לא יאמר אדם לטבח שכור לי בדינר בשר אבל שוחט ומחלק

*) נראה דצ"ל ולר"ח בריה דרב איקא לרב מלכא הוא.

הגהות הב"ח

(א) גמ' והני מילי דפסקא כצ"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) שם אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה שומטו הוא כצ"ל: (ג) רש"י ד"ה שפוד שפחות וכו' גדולה היא ואינם צריכים דאין גומא: (ד) תוס' ד"ה גריפת וכו' פרש"י משום אשוויי:

הגהות הגר"א

[א] גמרא רב אדא בר אהבה אמר רב מלכיו · נ"ב ס"ס הוא וצ"ל בהיפך רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה וכ"ה בכל המקומות (שבמסורת הש"ס) וברי"ף ובהא"ש גרסי רב מלכיו ואיתימא ראב"א:

מסורת הש"ס

*דבסורא אמרי תרטא ופלגו תרטא בנרש אמרי חלקא ופלגו חלקא בפומבדיתא אמרי אוזיא ופלגו אוזיא בנהר פקוד ובמתא מחסיא אמרי רבעא ופלגו רבעא · מתני' [ב]אומר אדם לחברו מלא לי כלי זה אבל לא במדה ר' יהודה אומר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב יו"ט ונותנן ללקוחות ביו"ט אבא שאול אומר אף במועד (א) עושה כן [א] מפני ברורי המדות וחכמים אומרים אף בחול עושה כן מפני מצוי המדות : גמ' מאי אבל לא במדה אמר רב יהודה אמר שמואל אבל לא בכלי המיוחד למדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו ואתא ר' יהודה למימר אפילו כלי העומד למדה לא ימלאנו אלמא גבי שמחת יום טוב ר' יהודה לחומרא ורבנן לקולא והא אפכא שמעינן להו דתנן *רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי וכנגד הקופיץ וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר אלמא ר' יהודה לקולא ורבנן לחומרא קשיא דר' יהודה אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא התם בשאינו עומד למדה הכא בעומד למדה דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא התם קא עביד כדעבדין בחול הכא לא קא עביד כדעבדין בחול רבא אמר מאי אבל לא במדה [ג]שלא יזכור לו שם מדה אבל כלי המיוחד למדה ימלאנו ואתא ר' יהודה למימר כלי המיוחד למדה לא ימלאנו אלמא גבי שמחת יום טוב רבי יהודה לחומרא ורבנן לקולא והא אפכא שמעינן להו דתנן רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי וכנגד הקופיץ וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר אלמא ר' יהודה לקולא ורבנן לחומרא קשיא דר' יהודה אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן דר' יהודה אדר' יהודה ל"ק התם בשאינו מיוחד למדה הכא מיוחד למדה דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא התם קא עביד כדעבדין בחול הכא לא קעביד כדעבדין בחול דעבדי אינשי דמקרבי חמרא במנא דכילא ושתו : מעשה באבא שאול בן בטנית : תנא אף במועד עושה כן מפני בטול בית המדרש תנו רבנן הוא כנס שלש מאות גרבי יין מברורי המדות וחבריו כנסו שלש מאות גרבי שמן ממצוי המדות והביאום לפני הגזברים לירושלים אמרו להם אי אתם זקוקים לכך אמרו להם אף אנו אין רצוננו בכך אמרו להם הואיל והחמרתם על עצמכם עשו מהם צרכי רבים דתניא *גזל ואינו יודע למי גזל יעשה בהם צרכי רבים מאי נינהו אמר רב חסדא בורות שיחין ומערות אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש *[ד]לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו ביו"ט אבל קודר הוא קב או קבים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש [ה]והנחתום מודד תבלין ונותן לתוך קדרתו כדי שלא יקדיח תבשילו אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב מודדת אשה קמח ביו"ט ונותנת לתוך עיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה ושמואל אמר [ו]אסור והא תנא דבי שמואל מותר אמר אביי השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל

[לעיל כח.] · ב"ק נ: · [תוספתא פ"ג]

רש"י

בסורא אמרי · דרכן לומר לטבח תן לי תרטא או פלג תרטא ובנרש אמרי חלקא או פלג חלקא ובפומבדיתא אמרי אוזיא · כל הטבחין היו מנתחין בהמותיהם בשוה כך וכך נתחים מן הבהמה ולאותן הנתחים קרו להו בסורא תרטא ובנרש חלקא ובפומבדיתא אוזיא ובנהר פקוד רבעא : מתני' אבל לא במדה · בגמ' מפרש לה ומאי פלוגתייהו : שהיה ממלא מדותיו כו' · שאין מודדין ביו"ט : אף בחולו של מועד עושה כן · בגמ' מפרש טעמא ולא גרסינן במתני' מפני ברורי המדות ואית דגרס ליה והן העלאת הרתיחות ובגמרא מפרש : מפני מצוי המדות · כשהיה מוכר שמן היה לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לאיש ואיש במדה לעצמו ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה : גמ' המיוחד למדה · שמודד ומוכר בו : העומד למדה · שכשישבר זה בא זה תחתיו אבל עדיין לא מדד בו : ואתא רבי יהודה למימר · כיון דהוא עצמו מדה ולכך עשוי וכדי מדה מחזיק לא ימלאנו דמחזי טפי כמודד ומוכר כעובדין דחול : כלי וקופיץ · אין עומדין לכך : כדעבדין בחול · במאזנים פעמים שאין הליטרא לפניו וכיון שיודע משקל כליו שוקל בו : לא קא עביד כעובדין דחול · דעדיין לא יצא טבעו של כלי זה למדה : שם מדה · רבעא או לוג אלא כך יאמר לו סתם כלי זה מלא לי : הכא לא קא עביד כדעבדין בחול · שדרך לקוחות לומר תן לי לוג ואין דרכן לומר כלי זה מלא לי בדרך מקח אלא בדרך הלואה או מתנה ואע"ג דמיוחד למדה : עבידי אינשי דמקרבי חמרא. לחבריהם : במנא דכילא · של מדה : תנא אף במועד עושה כן מפני בטול בית המדרש · שהיה חכם גדול ובאים רבים לשאול הימנו ובמועד רבים עוסקים בתורה שאין טרודים במלאכה והיה ממלאן בלילה שאין זמן בית המדרש כדי שיהא פנוי ביום ולמאן דגרס במתני' מפני ברורי המדות מפרש הכי מפני בטול בית המדרש של אחי מועד לא יהיה פנוי לשהות ולברר מדותיו שלא ירתיחו לפיכך ממלאן בלילה : הוא כנס כו' · משנתן יין בחבית כך וכך לוגין במדה ומכר ממנה עד שמכר חשבונו נמצא כל הנותר בחבית על ידי ברורין שהרתיח היין כשמוציאו ומעלה אופיא איסקומ"א בלע"ז ואין המדה מלאה והן נקראין ברורין לפי שמבררין אותן מן היין כששותה אי נמי על דקליסי וזיגי ושמן יש בו מצוי מפני שמודבק בשולי המדה ובדפנותיה וביין שכיחי ברורין ולא בשמן : וחבריו כנסו כו' · כדפרישית בברורין : לפני הגזברים · של הקדש לעשות בהן צרכי הקדש אם ירצו והם לא הקדישוה כבכורין אין יכולין להקדיש שאינו שלהם אי נמי יכולין הוה ליה גזל בעולה : אמרו להם חכמים אין אתם זקוקי' לכך · הואיל ומתחלה לא נתכונתם לגזול שהלקוחות מוחלין על ידי טרדן ומרוצתם שאינם יכולין לשהות עוד וידעי וקא מחלי : אף אנו אין רצוננו לכך · לזה ליהנות משל אחרים : אמרו להם · חכמים א"כ אין לכם לעשות הקדש אלא לעשות בהן צרכי רבים שהרי משל רבים היה ויהנו הבעלים מהן : ואין יודע למי גזל · שגזל אנשים הרבה : שיחין ומערות · שמתכנסין בהן מים ושותין מהן ובב"ק (דף נ:) מפרש מאי בור ומאי שיח ומאי מערה : אדבריה · הנהיגו ומטייל עמו במבואות העיר : לא ימדוד אדם קב שעורין · אפילו ליתן לבהמתו שנראה כמודד למכור : אבל קודר הוא · בקב עצמו נוקב בכרי וממלאו שלא כדרך מדה לתת בידו לתוכו : קודר · לשון נוקב : נחתום · מבשל קדרות נמי קרוי נחתום : יקדיח · ישרוף אורסי"ר בלע"ז : בעין יפה · שיעור חלה אחד מכ"ד לכהן וכשאינה יודעת מדת עיסתה היא מקמצת ואומרת אין כאן כל כך אבל כשיודעת מדת עיסתה יודעת מה תפריש ועינה יפה בה : תנא דבי שמואל · בתוספתא שסידר שמואל מתנאים שלפניו כמו שסדרו רבי חייא ורבי אושעיא וכמו שסידר רבי את המשנה : השתא דאמר שמואל אסור · והוא שנה במשנתו מותר שמואל בשמעתיה דאמר אסור הלכה למעשה אתא לאשמועינן שהבא לשאול הלכה לעשות מעשה מורין לו אסור ואי חזינן איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר ואין מורין כן :

אין

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ה מהל' יו"ט הלכה כא סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תק סעיף א :

מז ב ג מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקיז סעיף ג וסימן שכג סעיף א :

מח ד מיי' שם הלכה כב סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקיז סעיף ד [וסימן שכד סעיף ב]

מט ה מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תקד סעיף ד :

נ ו מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תקו סעיף א :

רבינו חננאל

ומחלק ביניהן היכי עביד בסורא אמרי כי תרטא כו' פי' נותן לזה כי תרטא והוא דבר ידוע באותו מקום ולזה פלגו תרטא · ובנרש היו אומרים כי חלקא ופלגו חלקא · וכן אוזיא וכן ריבעא כולן שם אותו כלי הידוע במקומם : [מתני'] אומר אדם לחבירו ביום טוב מלא לי כלי זה אבל לא במדה כו' אוקמה שמואל הא דתנן מלא לי כלי זה אע"פ שמכיל מדה ידועה כגון כלי שמכיל קפיזא והוא עשוי להשתמש בו בביתו · אבל לא במדה אבל לא בכלי המיוחד למדוד בו לבני אדם שאינו עשוי להשתמש בו אלא למדוד בלבד כגון קפיזא שהוא עשוי למדוד בו למכירה ולקנייה אלו דברי ת"ק ואתא רבי יהודה למימר אפילו כלי העשוי להשתמש בו כיון שמכיל מדה ידועה אסור למלאותו ולתת אותו לחברו ביו"ט שנמצא כאילו מודד ומוכר לו · ואקשינן וכי ר' יהודה מחמיר בשמחת יו"ט ורבנן [מקילין] והא אפכא שמעינן להו דתנן רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי כו' ופרקינן דרבי יהודה אדרבי יהודה ל"ק התם בכלי שאינו עומד במשקל ידוע לפיכך מותר הכא למלאות ולתת לו בכלי העומד למדה ידוע אסור לרבנן נמי דאמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר משום שעושה מעשה חול ושוקל במאזנים בשביל כך אסור אבל הכא פעמים שנותן אדם יין בכלי של מדה ושותה לפיכך מותר · רבה אמר ובלבד שלא יזכור לו שום מדה · מעשה באבא שאול בן בוטנית שהיה ממלא מדותיו ביו"ט כו' וחכ"א אף בחול עושין כן מפני מיצוי המדות · תנא הוא כינס ש' גרבי יין כו' ואסיקנא יעשה בהן צרכי צבור דתניא גזל ואינו יודע ממי גזל ילך ויעשה בהן צרכי צבור אלו הן צרכי צבור בורית שיחין ומערות : ירושלמי ר' אלעזר אמר לזעירא בר חמא מלא לי הדין מנא ולמחר אנן מכילין ליה · אדברית רב חסדא כלומר שסידבריו בפיו לרבנא עוקבא ודרש לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל באומד *) קב או קביים ואינו חושש משום מדה · אמר רב מודדת אשה קמח ללוש בו דכיון דידעה דלישה חמשת רבעים ועוד **) מסכמת כדי שתיטול חלתה בעין יפה ושמואל אמר אסיר ואסקה

שמעי

הגהות הב"ח

(א) במשנה אף במועד עשה כן וכו' נ"ב בחול עשה כן :

הגהות הגר"א

[א] במשנה מפני ברורי המדות' נמחק:

*) אולי צ"ל אבל ליטול באומד קב או קבים מותר ואינו חושש כו'. **) אינו מובן ואולי צ"ל ועוד היא מסכמת ליטול חלתה וכו'.

שמואל *הלכה למעשה אתא לאשמועינן תנו רבנן [א]אין שונין קמח ביום טוב משום רבי פפיים ור' יהודה בן בתירא אמרו שונין ושוין שאם נפל לתוכן צרור או קיסם ששונין תני תנא קמיה דרבינא אין שונין קמח ביום טוב אבל נפל צרור או קיסם בורר בידו אמר ליה כ"ש דאסור דהוה ליה כבורר דרש רבא בר רב הונא זוטי אפתחא דנהרדעא שונין קמח ביום טוב אמר להו רב נחמן פוקו ואמרו ליה לאבא *שקילא טיבותך ושדי אחורי פוק חזי כמה מהולתא הדרן בנהרדעא דביתהו דרב יוסף נהלא קמחא [ב]אגבא דמהולתא אמר לה *חזי דאנא רפתא מעליתא בעינא דביתהו דרב אשי נהלא קמחא [ג]אגבא דפתורא אמר רב אשי הא דידן ברתיה דרמי בר חמא ורמי בר חמא *מרא דעובדא הוה ואי לאו דחזיא מבי נשא לא הוה עבדא: **מתני'** [ד]הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ביצים ואגוזים במנין שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו: **גמ'** ת"ר *[ה]הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי אחד או טלה אחד אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כף אחת או ירך אחת אצל פטם הרגיל אצלו ואומר לו תן לי תור אחד או גוזל אחד אצל נחתום הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ככר אחד או גלוסקא אחת ואצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי עשרים ביצים או חמשים אגוזים עשרה אפרסקין וחמשה רמונים ואתרוג אחד [ו]ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה ר' שמעון בן אלעזר אומר [ז]ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח:

הדרן עלך אין צדין

המביא [ח]כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתפו *או לפניו וכן המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו אבל מביאה הוא בידו *ומתחילין בערמת

רש"י

אין שונין קמח · שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה ליפותו אין שונין דאפשר לו מאתמול: שונין · דליכא טרחא ודבר הנראה הוא שזו היא פעם שניה ואין זה כמרקד לברור: תני תנא קמיה דרבינא אין שונין · ואפילו נפל לתוכן צרור או קיסם אלא בודק הקסמין והצרורות ובוררן בידיו: כל שכן דאסור · דמחזי כבורר ובורר אב מלאכה היא כהרקדה והשונה אינו מרקד שהרי נראה שהכל יוצא ואין כאן סובין: לאבא · לחברי: שקילא טיבותיך · אין אנו מחזיקין לך טובה בכך נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוצים טיבותיך גרי"ר בלע"ז: מהולתא · נפות: הדרן בנהרדעא · שכולן יודעות שמותר: אגבא דמהולתא · באחורי הנפה כדי לשנות: רפתא מעליתא · אי את צריכה לשנות דשונין קמח ביום טוב: אגבא דפתורא · אחורי השלחן שיש לו תוך שקורין טורנרויי"ר והיא היתה שונה הקמח על אחוריו משום שנוי: הא דידן · זו אשתי ברתיה דרמי בר חמא היא: מרא דעובדא · מדקדק במעשיו: רועה · זה המגדל בהמות ופעמים שמוכר מהן: הרגיל אצלו · שמתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלא פסוק דמים: פטם · המפטם עופות לשון מטמין: סכום מדה · קב או קבים: סכום מקח דמים:

הדרן עלך אין צדין

המביא ממקום למקום · בתוך התחום או ע"י ערוב: לא יביאם בסל ובקופה · לתת שלש וארבע בתוך קופה וישאם משום דנראה כמעשה דחול לשאת משאות: אבל מביא על כתפו · אחת או שתים דמוכח דלצורך י"ט: או לפניו · בידו: וכן המוליך את התבן · להסק או לבהמה לא יפשיל קופה לאחריו דגנאי יו"ט (א) שנראה כמתכוין למלאכה רבה או להוליך למקום רחוק כדרך חול: ומתחילין

תוספות

שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן · פי' דאם יבא שום אדם לשאול לנו כיצד יעשה אומרי' לו הוראה לאסור אבל אם אנו רואין שום אדם שנוהג היתר בדבר אין אנו צריכין למחות בו ולפי זה לא פליג שמואל ארב דתרוייהו מודו לאסור למעשה מיהו בה"ג פירש ושמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן ופליג אברייתא ופליג ארב ויש שפוסקין כשמואל ואע"ג דהלכה כרב באסורי מ"מ מדאמר סתמא דהש"ס שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן משמע דהלכה כותיה ויש פוסקין כרב משום דהלכה כרב באסורי וכ"ש הכא דהא תנא [דבי] שמואל כותיה דרב ואומר הר"ר שמואל מאייבר"א דאפי' למ"ד דהלכה כרב מ"מ אסור לנו בזמן הזה למדוד משום ליטול חלה בעין יפה דדוקא בימיהן שהיו מפרישין חלה אחת מכ"ד ונותנין לכהן שייך לומר דמותר משום עין יפה אבל אנו שאין מפרישין כי אם מעט אפילו מעיסה מרובה ואותו מעט נמי אינו נאכל אלא נשרף אין למדוד דלא שייכא סברא דקאמר הכא כדי שתטול חלה בעין יפה אלא יש לנו לשער מאומד שתהיה ברווח כשיעור משום הברכה וכן בפסח נמי יש ליזהר מלמדוד ביום טוב למצות וצריך לעשות פחות מכשיעור ולא ימדוד במדה שעשה למדוד בחול בגמגום אלא יפחות או יוסיף אם המדה קטנה:

אגבא דפתורא · פ"ה אחורי השלחן כמו אגבא דמהולתא ואפשר לפרש ע"ג השלחן ממש וחשיב שנוי לפי שדרך לרקד בעריבה ומ"מ אין להתיר תחלת הרקדה על ידי שנוי דהא אשונין דברייתא קאי ורשב"ם פירש דע"י שנוי אין לחלק ויש לסמוך עליו לענין להתיר לשפחה נכרית תחלת הרקדה ע"י שנוי אבל אנו לעצמנו אין לסמוך:

אצל חנוני הרגיל אצלו · בין הוא נכרי בין ישראל דאין לחלק רק היכא דאיכא חששא דמחובר או נולד:

שלא יזכיר לו סכום מדה · פי' רש"י קב או קבים וסכום מקח שלא יאמר לו תן לי אגוזים בדינר אחד או בשנים וקשה *דפשיטא דאסור ועוד אמאי קאמר סכום מדה ה"ל למימר ובלבד שלא יזכיר מדה ותו לא. לכן נ"ל כר"ח דגרים סכום מנין וקאי אלעיל וה"פ אמרת דילך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ויאמר לו תן לי ה' אגוזים או י' אפרסקין ובלבד שלא יזכיר סכום מנין שלא יאמר לו תן לי י' אגוזים וכבר נתת לי ל' ואם כן אני חייב לך מ' בין הכל אבל רבי שמעון אומר ובלבד שלא יזכיר סכום מקח שלא יאמר *לו תן לי אגוזים בשתה פשיטין וכבר נתת לי כך ואם כן אני חייב לך מכל י"ב פשיטין אבל סכום מנין שרי *וכן איתא בתוספתא ובה"ג מכאן יש ליזהר שלא להזכיר אפילו סכום מנין לפי שדומה למקח וממכר: הדרן עלך אין צדין

המביא כדי יין וכו' לא יביאם בסל · ותימה דאמרינן בשבת פ' מפנין (דף קכו: ושם) מפנין ד' קופות או ה' וכ"ש שיהא מותר בי"ט וי"ל דהתם מיירי (ב) שאינו יכול להוציא לחוץ ואין רואין אותו וע"כ מותר והכא מיירי ביו"ט שיכול להוציאו לחוץ ורואין אותו וע"כ יהא אסור שהרואה אותו אומר לצורך חול מביא אותם ולהכי אסור ומ"מ קשה דאמר אבל הוא מביא על כתפו אלמא משמע דמרבה בהלוכא עדיף וקאמר התם במסכת שבת* למעוטי בהלוכא עדיף ויותר טוב להביאן בסל או בקופה בפעם אחת מלהביאן כל אחת בפני עצמה וי"ל דלמה דפי' ניחא דהתם מיירי בשבת דלא הוי כעובדי דחול שאין מטלטל כי אם מזוית לזוית באותו בית ולכך קאמר למעוטי בהלוכא עדיף טפי משום טרחא יתירא אבל הכא מיירי ביו"ט משום טרחא יתירא לא קפדינא אלא משום דמחזי דעביד כעובדי דחול וא"כ עדיף טפי לאפושי בהלוכא ויעשה דרך שנוי כי היכי דלא לתחזי דעביד כעובדי דחול ופעמים נמי דאסור לאפושי בהלוכא אע"ג דממעט במשאוי כיון שאין משנה מדרך חול:
דדרו

עין משפט נר מצוה

נא א ב ג מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הלכה יד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקו סעיף ב:

נב ד ה ו ז מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה כג כד סמג לאוין שם טוש"ע א"ח סימן שכג סעיף ג ד וסימן תקיז סעיף א:

א ח מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן שכג סעיף ה וסי' תקי סעיף ח.

רבינו חננאל

אביי ואמר השתא דתנא דבי שמואל מותר ואמר שמואל אסור שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן לאפוקי מתניתא הוא אתא · דרש רבה בר רב הונא זוטי בנהרדעא הלכה שונין קמח כלומר פעם שניה ביו"ט אמר להו רב חמא אמרו ליה שקילא טיבותיך שדי אחורי כלומר שיחתת דבריך הטובים במקום קוצים · וכי להוראתך צריכין כבר צא וראה כמה ככרות סובבות בנהרדעא כל אחת כוברת בנפה ובכברה דביתהו דרב יוסף היתה כוברת באחורי הנפה כלומר בנפה מהופכת על פיה והקמח על גבה א"ל חזי דאנא רפתא מעלייתא בעינא כלומר מותר לנפות כדרכו . ודביתהו דרב אשי הות נהלה אגבה דפתורא כלומר בשינוי ואמר רב אשי בתו של רמי בר אבא היא אילו לא ראתה בבית אביה לא היה עושה · אומר אדם לחנוני תן לי ביצים ואגוזים במנין שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו : ת"ר הולך אדם אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גב אחד או ירך אחת כו' וכן אצל נחתום ואומר לו תן לי ככר אחד או קלוסקא אחת כו' וכן אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר תן לי כ' ביצים נ' אגוזים י' אפרסקין ב' רמונים אתרוג אחד ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח פי' לא יאמר לו יש לך עלי *) נ' כסף תן לי בכסף אחר נעשה לך עלי ב' כספים וזהו פי' סכום מקח סכום מנין יאמר לו יש לך נ' אגווים תן לי עכשיו נ' אחרים הרי יש לך מאה : הדרן עלך אין צדין

המביא

*) נראה דצ"ל יש לך עלי כסף אחד תן לי בכסף אחר נעשה לך עלי ב' כו'.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכן וכו' דגנאי יו"ט הוא שנראה: (ב) תוס' ד"ה המביא וכו' וי"ל דהתם מיירי בשבת שאינו יכול:

[ברכות כד יה"נ]
[שבת סג: כתובות נב: ב"ק סג. ב"מ סג:]
[לקמן לב:]
[שבת לז: חולין קי.]
[תוספתא פ"ג ועיין תוספות דהכא ד"ה שלא יזכיר]
עירובין לט: ע"ש
[שבת קמו.]
עי' בכתרין דלא גרים ליה
[עי' תוס' שבת קמט. ד"ה כני הגורס ותוס' ב"מ סה. ד"ה בני וכו']
דף קכז.

בערמת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה: **גמ'** תנא אם אי אפשר לשנות מותר אתקין רבא *במחוזא דדרו [א] בדוחקא לדרו *ברגלא דדרו ברגלא לדרו באגרא דדרו באגרא לדרו באכפא דדרו באכפא נפרוס סודרא עלויה ואם לא אפשר שרי דאמר מר אם א"א לשנות מותר *אמר ליה רב חנן בר רבא לרב אשי אמור רבנן *כמה דאפשר לשנויי משנינן ביומא טבא והא הני נשי דקא מליין חצבייהו מיא ביומא טבא ולא קא משניין ולא אמרינן להו ולא מידי אמר ליה משום דלא אפשר היכא ליעבד דמליא בחצבא רבה תמלי בחצבא זוטא קא מפשא בהלוכא דמליא בחצבא זוטא תמלי בחצבא רבה קא מפשי במשוי [ב] תכסייה בנכתמא [א] זמנין דנפיל ואתי *לאתויי תקטריה זמנין דמפסיק ואתי למקטריה תפרוס סודרא עלויה זמנין דמטמיש במיא ואתי לידי סחיטה הלכך לא אפשר א"ל רבא בר רב חנין לאביי *תנן אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין והאידנא דקא חזינן דעבדן הכי ולא אמרינן להו ולא מידי אמר ליה ולטעמך הא *דאמר (*רבא) לא ליתיב איניש אפומא דלחיא דלמא מגנדר ליה חפץ ואתי לאתויי (ד' אמות ברה"ר) והא הני נשי דשקלן חצבייהו ואזלן ויתבן אפומא דמבואה ולא אמרינן להו ולא מידי אלא *הנח להם לישראל *מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין הכא נמי הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין *והני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא ולא היא לא שנא בדאורייתא ולא שנא בדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא הוא ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי: ומתחילין בערמת התבן: אמר רב כהנא זאת אומרת מתחילין באוצר תחלה מני ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה אימא סיפא אבל לא בעצים שבמוקצה אתאן לר' יהודה דאית ליה מוקצה הכא *בארזי ואשוחי עסקינן דמוקצה מחמת חסרון כיס ואפילו רבי שמעון מודה איכא דמתני לה אסיפא אבל לא בעצים שבמוקצה אמר רב כהנא זאת אומרת אין מתחילין באוצר תחלה מני רבי יהודה היא דאית ליה מוקצה אימא רישא מתחילין בערמת התבן אתאן לר"ש דלית ליה מוקצה התם בתבנא סריא תבנא סריא הא חזי לטינא דאית ביה קוצים:

מתני'

ומתחילין בערמת התבן · להסק ואע"פ שלא זמנה מבע"י ולא היה רגול להסיק ממנה והשתא משמע דלית ליה מוקצה: אבל לא בעצים שבמוקצה · רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה על שם שהיא מוקצה לאחור ואין נכנסים ויוצאין בה תדיר. ושם נותנין עצים וכל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה ובגמרא פריך סיפא לרישא דהשתא משמע דאית ליה מוקצה: **גמ'** ואם אי אפשר לשנות · כגון שזמן אורחים הרבה וצריך להביא הרבה ביחד מותר: דדרו בדוחקא · משאוי שאדם יחיד נושא על כתפו בחול בטורח אם בא לשאת אותו בי"ט נצרך י"ט כגון חבית או שק מלא פירות ישאנו בי"ט ברגלא עתר שקורין פורק"א כדרכי עושי מלח למכור מפני שצריך לשנות וכשהוא משנה ישנה להקל משאו ולא להרבות טורח בי"ט ועתר זה נוח הוא לשאת בו משא כבד וכשנושא בו חבית הנשאת בכתף משנה להקל הוא: דדרו ברגלא · משוי חבית גדולה שרגילין לשאת אותה ברגלא: לדרו באגרא · ישאוה בי"ט בשני בני אדם במוט על כתפיהם דהיינו נמי שנוי להקל: דדרו באגרא · במוט על כתפיהם לדרו בי"ט לאותו משוי באכפא במוט בידיהם משום שנוי ואע"פ שאינו להקל מ"מ שנוי הוא ואינו מרבה טורח בשנויו: נפרוס סודרא · קל הוא ואינו מכביד ושנוי (א) הוא בעלמא ולהכנע: ואם אי אפשר לשנות · שאין לו סודר לכסותו: מליין מיא · שואבות מים מן הנהר: תכסייה בנכתמא · כסוי של עץ העשוי לכדין: זמנין דמפסיק · שצריך לקושרו שלא יפול בדרך וזמנין דמפסיק בהליכתו ואתי למקטריה וקשר העשוי להתקיין אב מלאכה הוא: דמטמיש במיא · שנשרה במים: אין מטפחין · משום שיר או משום אבל: מטפחין · ידיו זו לזו: מספקין · כף על ירך: מרקדין · ברגל וכולם נאסרו משום שבות גזרה שמא יתקן כלי שיר בפרק משילין (לקמן דף לו:): אפומא דלחיא · לחי המתיר במבוי בשבת: דלמא מגנדר ליה חפץ · ברה"ר חוץ ללחי: ואתי לאתויי · מתוך שאינו במבוי מקורה להכיר שזה רה"ר וזה רה"י ומביאו: וקא מגנדר חפצייהו ומייתי להו לא גרסי': ולא אמרינן להו ולא מידי · ואע"ג דעברן אדרבנן דאמור לא ליתיב ואינהו יתבן: הנח להם · בדבר שהרגילו בו ולא יחזרו בהם: מוטב שיעשו שוגגין ואל יעשו מזידין · לעבור כשידעו ולא יניחו בכך: והני מילי · דהנח להם לישראל: בדרבנן · היכא דארגילו למעבר אדרבנן כי הנך דמטפחין והנך דיתבן אפומא דלחיא: תוספת יום הכפורים · שצריך להתחיל ולהתענות מבעוד יום דאורייתא היא דנפקא לן (יומא דף פא:) מועניתם את נפשותיכם בתשעה: ואכלי ושתו עד שחשכה · גרס ולא גרס משחשכה: באוצר. בדבר האוצר שהיה מוקצה לאוצרו לזמן ארוך כהאי גוונא דסתמא אוצרין אותו לבהמה: בארזי ואשוחי · אין אדם מסיק אותן דעומדין לבנין: אשוחי · ארז נקבה: דמוקצה מחמת חסרון כיס ניהו · שדמיה יקרין: דמתני לה · לדרב כהנא: תבנא סריא · נרקב ומסריח שאין ראוי למאכל בהמה וסתמיה לעצים ולא לאכילה והיינו *)לאוצר: לטינא · לטיט ללבון לבנים: דאית ביה קוצים · ואין יכול לגבלו בידיו וברגליו:

*) לאו לאוצר כצ"ל מוהר"ם.

מתני'

דדרו ברגלא · פי' בעתר שקורים פורק"א ועשוי כמין רגל לדרו באגרא בין שנים במוט על כתפיהם דהיינו שנוי והוי להקל כפ"ה וקשה דבסוף פ' המוכין (ב"מ דף פג·) משמע דמשאו כבד נושאין בקל ברגלא מבאגרא אלא נראה דאפילו מכביד יותר מכל מקום לא חיישינן כיון דמשנה מדרך חול וכן נמי פירש הקונטרס גבי דדרו באגרא לדרו באכפא *ואפילו נמי אין להקל מכל מקום שנוי הוא:

דמליא בחצבא רבה תמלי בחצבא זוטא הא קא מפשא בהלוכא · וא"ת מאי פריך והא מפשא בהלוכא והא אמרינן לעיל דאפושי בהלוכא שפיר דמי כשעושה דרך שנוי ויש לומר דהא מפיש בהלוכא ושטי נמי ליכא דבחול נמי עבדינן הכי:

זמנין דמטמיש בהו מיא ואתי לידי סחיטה · וא"ת והא אמר נפרוס סודרא עלויה ולא חיישינן לידי סחיטה וי"ל דלעיל מיירי בחבית שסתום כולו ופיו צר ולכך לא חיישינן לסחיטה ועי"ל דהכא מיירי בסחיטת מים דאסורה משום לבון וא"כ כי נפל (ב) בגוויה מיא אתי לידי סחיטה אבל התם מיירי ביין דסחיטה שלו אסורה משום דש וא"כ כי נפיל *לארעא הולך לאבוד ולא חיישינן לסחיטה:

אין מטפחין · פ"ה משום שיר או משום אבל ולא נהירא דתפוק ליה דאסור משום נער ואפי' בחול המועד כדאיתא בפ' ואלו מגלחין (מו"ק דף כח:) ולקמיה (דף לו.) מפרש שמא יתקן כלי שיר:

תנן אין מטפחין ואין מרקדין · פרש"י שמא יתקן כלי שיר ומיהו לדידן שרי דדוקא בימיהן שהיו בקיאין לעשות כלי שיר שייך למגזר אבל לדידן אין אנו בקיאין לעשות כלי שיר ולא שייך למגזר:

דהא תוספת יוה"כ דאורייתא היא ואכלי ושתו עד חשכה כו' · משמע דיש שיעור לתוספת יוה"כ מדהצריך להפסיק מבעוד יום דהא ודאי לא היו אוכלים ממש עד חשכה *דעבדי איסורא מדאורייתא ואעפ"כ קאמר מוטב שיהיו ישראל שוגגין ואל יהיו *מזידין ובפי' התוספת לא הוברר השעור ולכך יש ליזהר ולהפסיק מבע"י*:

התם בתבנא סריא דאית ביה קוצים · וגם אינו ראוי למאכל בהמה וקאי להסקה ואפילו רבי יהודה מודה וא"ת מאי שנא מעצים שבמוקצה דקא אסר רבי יהודה אע"ג דחזיין להסקה וי"ל דלא דמי דדוקא גבי אוצר של תבן לא הקלה דעתו למה שראוי עתה דלא הקלה דעתו כי אם ממאכל בהמה ועתה הוא ראוי להסקה ומזה לא הקלה דעתו אבל אוצר של עצים הקלה דעתו ממה שראוי עתה:

עד

ב א מיי' פי"ח מהל' יו"ט ה"א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' שכג סעי' ג וסי' תקי סעיף ז:

ג ב מיי' שם הל' ג טוש"ע א"ח שם:

ד ג מיי' פי"ז מהלכות שבת טוש"ע א"ח סי' שסה סעיף ה:

ואע"פ שאינו להקל כצ"ל

[גירסת הרי"ף בדנלא וכן הוא בערוך ערך רגל]

ה ד מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סה עה טוש"ע א"ח סי' תרח סעיף ב:

ו ה מיי' פ"ב מהלכות י"ט הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ז:

ז ו מיי' שם ופכ"ו מהלכות שבת הל' טו טוש"ע א"ח סי' שלג סעיף א:

ח ז ח מיי' פ"ב מהל' י"ט הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ז:

[עי' במהר"ם טבלין]

נ"ל לגווה. רש"ל

[נ"ל רבה אלא ברי"ף פ' תולין וברא"ש שם סי' יג ובב"י סי' שסח הגירסא רבא]

[עי' תוס' שבת נה. ד"ה ואף ותוס' ב"ב ס: ד"ה מוטב ותוס' ע"ז ד. ד"ה שפים]

שאינם יכולים לגמלם דעבדי איסורא

מוזידין ותוספת זה לא הוברר כצ"ל ועיין בהרא"ש פ' בתרא דיומא [סי' ה] מהרש"א

[ועי' תוס' ר"ה ט. ד"ה ורבי עקיבא כו']

רבינו חננאל

המביא כדי יין ממקום כו' לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתפו לפניו. המוליך תבן לא יפשול הקופה לאחוריו אבל נוטלה בידו. תנא אם אי אפשר לו לשנות מותר לעשות כדרכו. התקין רבא במחוזא הכתפין הנושאים את הקנקנים בדוחקא יעמסו אותן בשינוי הווסת וכו' אי אפשר לשנות מותר· א"ל רבה בר רב חנן לאביי [אמור רבנן] כל היכא דאפשר לשנויי משנינן והא הני נשי ממלאות מים בלא שנוי א"ל מי שדרכה למלאות בכלי גדול תמלא בקטן מרבה בשאיבה שצריכה לשאוב כמה פעמים כדי סיפוקה אם היתה שואבת בכלי הגדול פעם אחת מי שדרכה למלאות בקטן תמלא בגדול מרבה בכובד משאוי תכסהו פעמים שיפול הכיסוי וצריכה לעמוד לקשר תכסהו בסודר פעמים שינשר [הסודר] במים ותסחיטהו ביו"ט הלכך לא אפשר ולפיכך שרי. תוב א"ל תנן אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין פי' מספקין סיפוק שבא בחמתו כדכתיב ויספוק את כפיו ·מיפוח לרצונו והאידנא קא חזינן להו דקא עבדי ולא אמרי' להו ולא מידי א"ל וליטעמיך הא דאמר רבה לא ישב אדם בפי הלחי של מבוי דלמא מיגנדר ליה חפץ חוץ למבוי ואתי לאיתויי והאידנא חזינן דיתבי אפומא דליחיא ולא אמרינן להו ולא מידי אלא הנח להן לישראל שיהו שוגגין ואל יהו מזידין ותני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא שבקינן להו. נוסחא אחרינא ל"ש בדרבנן ול"ש בדאורייתא דהא תוספת יוה"כ דאורייתא הוא וקא אכלו וקא שתו עד חשיכה ולא אמרי להו ולא מידי·מתחילין בעריסת התבן אוקמה רב כהנא לר' שמעון דלית ליה מוקצה וסיפא דקתני אבל לא בעצים שבמוקצה. בארזי ואשוחי כלומר אלו העצים קרות הן ומוקצה מחמת כיס אפילו ר' שמעון מודה שאסור איכא דמתני להא דרב כהנא אסיפא אבל לא בעצים שבמוקצה ואוקמה רב כהנא לר' יהודה דאית ליה מוקצה ורישא דקתני מתחילין בעריסת התבן

[פסחים סג. ובפסחים ה: כתב רש"י ד"ה מחוזא עירו של רבא]

פי' שבת קמח.

שבת קמח: [וש"נ]

לקמן לו: בת קמח:

שבת קמח. וקמח:

[ב"ב ס:]

[שבת קמח: ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נפרוס וכו' ושנוי בעלמא הוא ולהכניע: (ב) תוס' ד"ה זמנין וכו' כי נפיל בגו מיא אתי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' בדוחקא. כ"ב הרמב"ם פי' בדוחקא במוט. ברגלא על גבו מאחוריו · באגרא על הכתף· באכפא בידו לפניו והערוך פי' בפ"א: [ב] שם תכסייה בנכתמא זמנין דמפסיק כו' כצ"ל (ועי' רש"א ומהר"ם):

הגהות מהר"ב רנשבורג א] גמ' זמנין דנפיל ואתי לאתויי. כ"ה שיין מהר"ם לובלין דלא גרס זה ועיין פיסק מקולת דברים זמנין דמתכר ואתי לאתויי ודברים אסורין מגד טלטול ועיין במג"א סי' תקי ס"ק ז.

מתני' [ה]אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה: **גמ'** מאי שנא מן הסוכה דלא דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי קא סתר אהלא אמר רב יהודה אמר שמואל [ג]מאי סמוך סמוך לדפנות רב מנשיא אמר אפילו תימא בשאין סמוך לדפנות כי תניא ההיא [ג]באסורייתא (א) *תניא ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור' שמעון מתיר ושוין בסוכת החג בחג שאסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ורבי שמעון מתיר והא קא סתר אהלא אמר רב נחמן בר יצחק הכא בסוכה נופלת עסקינן ור' שמעון לטעמיה דלית ליה מוקצה דתניא *[ד]מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר מי דמי התם אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה אימתי תפול סוכתו. אמר רב נחמן בר יצחק הכא בסוכה רעועה עסקינן דמאתמול דעתיה עלויה: ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו: ומי מהני בה תנאי *והאמר רב ששת משום ר' עקיבא [ה]מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה שנאמר °חג הסוכות שבעת ימים לה' ותניא ר' יהודה בן בתירא אומר מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חג לה' אף סוכה לה' [א] אמר רב מנשיא (ב) בריה דרבא סיפא אתאן לסוכה דעלמא אבל סוכה דמצוה לא מהני בה תנאה וסוכה דמצוה לא *והתניא [ו]סככה כהלכתה ועטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקים ורמונים ופרכילי ענבים יינות שמנים וסלתות ועטרות שבלים אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו אביי ורבא דאמרי תרווייהו [ז]באומר איני בודל מהם כל בין השמשות דלא חלה קדושה עלייהו [ח]אבל עצי סוכה דחלה קדושה עלייהו אתקצאי לשבעה ומאי שנא מהא דאתמר *הפריש שבעה אתרוגים לשבעת הימים אמר רב כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר ורב אסי אמר [ט]כל אחת יוצא בה ואוכלה למחר התם *דמפסקו לילות מימים כל חד וחד יומא מצוה באפי נפשיה הוא הכא דלא מפסקו לילות מימים כולהו יומי כחדא יומא אריכתא דמי:

מתני'

ויקרא כג

רש"י

מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה · כגון בפסח או בעצרת ויושב בסוכה בגנה או בפרדס אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה הטתא משמע אם הוא עב שנתנו קנים הרבה מותר ליטול מהם ובגמרא פריך הא סתר אהלא דכיון דבטליה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מניה סתירה הוא :

גמ' סמוך לדפנות · קנים הזקופים סביבות לדפנות כיון שלא נארגו עם הדופן לא בטלי לגבי דופן ואינו דומה לסמוך לסכך שהסכך אינו ארוג לפיכך הכל שוה העליון כתחתון סכך הוא : אפילו תימא בשאין סמוך לדפנות · אלא סמוך לסכך : וכי תניא · מתניתין באסורייתא חבילות של קנים שנתנן על הסכך מדלא התירן אגדן לא בטלינהו לגבי סכך אלא להצניעם שם : בברייתא נמי גרסינן אלא מן הסמוך לה : ורבי שמעון מתיר · אפילו מן הסכך ולקמן פריך ליה והא סתר אהלא : שהיא אסורה · אפילו בחוש"מ כדיליף לקמן : ואם התנה עליה · לפני י"ט : נופלת · שנפלה בי"ט דליכא סתירת אהל וטעמא דת"ק משום מוקצה דהא בין השמשות היתה קיימת ומוקצה היא מחמת איסור סתירה אבל הסמוך לה לאו מוקצה הוא דלית ביה משום סתירה: מותר השמן שבנר ושבקערה · נר קרוויזיי"ל מותר השמן שנותן בנר או בקערה שמן הניתן להדלקת הנר של שבת וכבה המותר יש בה משום מוקצה ואסור : אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו · שיודע שסופה לכבות · הלכך בין השמשות דעתיה על המותר : הכא אדם יושב ומצפה כו' · בתמיה וכי נביא הוא ויודע שעתידה ליפול למחר: בסוכה רעועה · דמסיק אדעתיה דנפלה ולמחר נפלה הלכך לרבי שמעון מוקצה ליכא דאמרינן דעתיה מאתמול עלויה ולת"ק לא אמרינן דעתיה עלויה בשום מידי דלא חזי בין השמשות : לה' · משמע כל שבעה לה' הוא הקדש : על החגיגה · שלמי חגיגה ליאסר משהוקדשו : חג · חגיגה : סיפא · דקתני ואם התנה עליה אסוכה דעלמא קאי ואריפא דברייתא קא מהדר דאיפלגו בה ת"ק ורבי שמעון דקתני אין נוטלין עצים מן הסוכה ואוקימנא בשנפלה ומשום מוקצה וקאמר אם התנה עליה מבעוד יום שאם תפול מחר יסיקנה הכל לפי תנאו : ועטרה · יפה בסדינין ובקרמין המצויירין קרמין בגדי צבעונין שקורין אובריי"ן סדינים לבנים של פשתן : ייטות שמנים וסלתות · בכוסות של זכוכית נטי : הכל לפי תנאו · מדקתני אסור להסתפק מהן ש"מ בטלי להו לגבי סוכה והוי להו כסוכה וקאמר דתנאי מהני : אביי ורבא דאמרי תרוייהו · דלא דמו לסוכה לענין תנאה ואע"ג דבטלי לגבה דכי מהני תנאה באומר מבעוד יום איני בודל מהם מהיות כותי וזכותי בהם ליטלן כל שהות הורך של בין השמשות של ערב י"ט הלכך בשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהם לא חלה לפיכך לא הוקצה אבל עצי [ב] סוכה שאינו יכול להתנות עליהם תנאי זה שהרי על כרחו יבדל מהם בין השמשות משום דסתר אהלא ובין השמשות ספק י"ט הוא חלה קדושה עליה ועל ידי קדושה זו הוקצה לשבעה: ומאי שנא מהא כו' · דלא אמר באתרוג דמשום בין השמשות קמא ליתקצי כל שבעה אלא לחד יומא מכי אתני עליה לחד יומא : דאתמר הפריש כו' יוצא בה · ביומה : ואוכלה לאלתר · קסבר למצותה אתקצאי והרי נעשית מצותה : ורב אסי אמר יוצא בה ואוכלה למחר · דכיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא והא עצי סוכה נמי כיון דאתני עלייהו ליהנות מהן בתוכו של מועד כהפרישה ליום ראשון דמי ומשום דבין השמשות קמא וקדיש קא אמרת דאתקצאי לשבעה: דמפסקי לילות מימים · שאין מצותו בלילה:

מתני'

תוספות

עד מוצאי י"ט האחרון · עד שיתחיל יום החול וא"ת התינח י"ט שמיני מוקצה הוא משום דהוי ספק שביעי וגם ביום תשיעי שם מוקצה עליו הואיל ואתקצאי לבין השמשות אתקצאי נמי לכולי יומא ושפיר אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר במוקצה מחמת מצוה כגון הכא בעצי סוכה אבל נהגו העולם כשחל תשיעי של חג בע"ש שאין מסתפקין מהן בשבת שהוא עשירי ומאי טעמא אי משום סתירת אהל לא שייך בפירות ואי משום דאתקצאי בין השמשות דתשיעי תרי מגו כה"ג לא אמרינן דבתשיעי נמי לא נאסר אלא מטעם מגו וי"ל דהיינו טעמא משום הכנה דהואיל ובע"ש היה אסור שהוא תשיעי והוא י"ט אם היה נאכל בשבת היה מכין י"ט לשבת והוי כעין נולד כיון שבא עתה ראויות שלו ולא בא בי"ט ומזה הטעם יש נזהרין כשחל שמחת תורה אחר השבת מלאכול האתרוג באותו יום דהואיל ובשבת היה אסור שהוא שמיני ועוד כי היה ראוי לברך בו אם אתי אליהו ואמר דעברו לאלול א"כ אם היה אוכל אותו בשמחת התורה כדאמרן הוי שבת מכין לי"ט :

אמר רב מנשיא בריה דרבא סיפא אתאן לסוכה דעלמא וכו' · אלי נמי למפרך דלמאי דס"ל דהוי מוקצה מחמת איסור לא אשכחנא דמהני ביה תנאה אלא דאינו חושש למפרך משום דאינו נשאר במסקנא אלא נקט האמת :

אבל עצי סוכה דחל קדושה עלייהו אתקצאי לשבעה · וקשה דמשמע הכא דמה שעצי סוכה אסורין היינו מטעם מוקצה וכן (ג) משמע בשבת (דף מה· ושם) הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו ולעיל קאמר מה חג לה' אף סוכה לה' אלמא דאסורין מדאורייתא ותירץ ר"ת דמה שאמר מה חג לשם אף סוכה לשם היינו לפי שיעור סוכה כגון ב' דפנות ושלישית אפי' טפח אבל אי עביד דפנות שלמות יותר משיעור סוכה לא נפיק מקרא ועל היותר קאמר שאסור מטעם מוקצה ור"י פירש דודאי כל זמן שהסוכה בעמידה שייך בה מה חג לה' אף סוכה לה' אבל כשנפלה לא שייך בה מה חג וכו' ואם כן היה יכול לתרולי הכא מה שעצי סוכה אסורין מקרא דלעיל מה חג היינו כשהיו בעמידה אבל כשנפלו מותרין אלא נקט האמת דכשנפלו נמי אסורין מטעם מוקצה*):

כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר · לאו דוקא לאלתר דהא אתרוג של יום ראשון אסור כל היום עד למחר ולא פליג רב ורב אסי אלא בשאר ימים :

מן

*) [וע"ע תוס' שבת כב. ד"ה סוכה]

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יד ופ"ו מהל' סוכה הל' טו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ח וסי' תרלח סעיף א :

י ב מיי' פ"ב מהלכות יו"ט שם טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ח :

יא ג טור ש"ע שם בהג"ה :

יב ד מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה יג ופכ"ה הלכה כג ופכ"ו הל' יד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסה סעיף ג וסי' רעט סעיף א :

יג ה מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סי' תרלח סעיף א :

יד ו ז מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ב :

טו ח מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף א בהגה"ה :

טז ט מיי' פ"ח מהל' לולב הלכה כו כז סמג עשין מד טוש"ע שם סי' תרסה סעיף ב :

רבינו חננאל

התבן בתיבנא סריא דלא עברו מיניה אוצר: [מתני'] אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה אוקמה שמואל דאין נוטלין לא מן הסוכה ולא מן הדפנות עצמן משום דסתר אוהלא אלא מן העצים הסמוכים לדפנות של סוכה זו ורב מנשה אוקמה באיסורייתא כלומר הדפנות הללו חבילות ע"ג חבילות היו שאינן עשויות לאהל ומותר להסתפק מהן · תני קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה *) ולא מן הסמוך לה ור' שמעון מתיר ואקשינן לר' שמעון והא סתר אהלא ופריק רב נחמן בסוכה שנפלה עסקינן ור"ש לטעמי' דלית ליה מוקצה דתניא מותר שמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק מהן ור"ש מתיר ואמרי' מי דמי התם כיון שסופו ליכבות מצפה אימתי תיכבה יסתפק מן השאר הכא [וכי] היה יודע שתפול הסוכה ונתן בדעתו להסתפק ממנה. ופירק רב נחמן בר יצחק לא תימא בסוכה בריאה שנפלה אלא מתניתין בסוכה רעועה עסקינן דמאתמול דעתיה עילויה · ושוין ת"ק דברייתא ור' שמעון בסוכת החג בחג שאסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ואקשינן וכיון דחל איסורא דחג עלה היכי מצי מתני עלה והא משמיה דר' עקיבא אמרו מניין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' ותניא מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה שנאמר חג הסוכות לה' חג לה' וסוכה לה' ופירק [רב] מנשיא (בריה דרוניא) משמיה דשמואל סיפא דקתני ואם התנה עליה אינה בסוכת החג אלא בסוכה בשאר ימים טובים ועלה אמרי' הכל לפי תנאו. ואקשי' וסוכה דחג לא מהני בה תנאה. והתניא סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין כו' עד ואסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו ופרקי אביי ורבא מתניתא זו באומר אינו נבדל מאלין שתליתי בסוכה זו כל בין השמשות דלא חלה עלייהו מעיקרא קדושה אבל עצי סוכה דמעיקרא חלה עלה קדושה אתקצאי כל שבעה וכי לא אמר בהני עיטורין איני בודל מהן כל בין השמשות נאסרו והא אתמר הפריש ז' אתרוגים לז' הימים אמר רב כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר ואמ' לר' אסי לא אמר אלא יוצא בה היום ואוכלה למחר אבל שבעה ימים לא אסר ופרקינן התם גבי אתרוג מפסקי לילות דלא מיחייב בהו ולפיכך שרי אבל בסוכה שחייב לישב בה בלילות כביממא כל שבעה ימים כיומא חדא אריכא דמי: מתני'

*) עי' בתוס' שבת מה: ד"ה ולא

מסורת הש"ס

(שבת מה.)

[שם מה.]

שבת מד. מו:

סוכה ט.

שבת כב. מה, סוכה י. [תוספ' סוכה פ"א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' תני ר' חייא בר יוסף: (ב) שם אמר רב מנשיא אמר שמואל סיפא אתאן כצ"ל וכן בתוספות: (ג) תוס' ד"ה אבל וכו' וכן בשבת משמע דקאמר הואיל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אף סוכה לה' ולא והתניא כו' כצ"ל ושבנתיים מוקפים בעגולים וכ"ב הרי"ף ל"ג לה : [ב] רש"י ד"ה אביי. אבל עצי כו' נ"ב אבל הרי"ף מפרש דהמסקנא דלא סתנה קאי אסוכת החג. ובאומר איני בודל ומ"ש אבל עצי סוכה דחיילא קדושה כצ"ל אמר איני בודל ועי' תוס' ד"ה אמר וכר"ן (ובמלחמות ומהרש"א) :

מתני' מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף אפי' מן המפוזר איזהו קרפף כל שסמוך לעיר דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל *אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף והא אנן תנן מן הקרפף ואפילו מן המפוזרים מתניתין יחידאה היא דתניא *א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המפוזרים שבשדות שאין מביאין ועל המכונסין שבקרפף שמביאין על מה נחלקו על המפוזרין שבקרפף ועל המכונסין שבשדות שבית שמאי אומרים לא יביא ובית הלל אומרים יביא אמר רבא [ג]עלי קנים ועלי גפנים אף על גב דמכנפי להו ומותבי כיון דאי מדלי זיקא מבדר להו כמפוזרים דמו ואסורין ואי אתנח מנא מאתמול עלייהו שפיר דמי: איזהו קרפף וכו': אבעיא להו היכי קאמר כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפילו בתוך תחום שבת נמי או דלמא הכי קאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר אפי' בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת אבל לית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא ת"ש מדקתני ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת ש"מ רבי יוסי תרתי לקולא קאמר ש"מ אמר רב סלא אמר רבי ירמיה [ד]הלכה כרבי יוסי להקל: מתני' *אין מבקעין עצים לא מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ואין מבקעין לא בקרדום ולא במגרה ולא במגל אלא בקופיץ: גמ' והאמרת

מתני' מביאין עצים · התלושים מן השדה שבתוך התחום ביו"ט: מן המכונס · אם כנסו מערב י"ט דגלי דעתיה דעלייהו סמיך ולאו מוקצה אבל המפוזרין מוקצין: ומן הקרפף · שהוא משתמר ומוקף סביב אפילו מפוזרים שבו לא הקצה מדעתו: סמוך לעיר · ממש: אפילו בתוך תחום שבת · בסופו: גמ' יחידאה היא · רבי שמעון בן אלעזר קאמר לה דאמר בית הלל הכי שרו ופליגי רבנן עליה: כמפוזרין דמו · ואפילו לא פזרתן הרוח דמכתחלה לא סמכה דעתיה כבר מבדר להו זיקא: ואי אתנח מנא עלייהו · להכבידן שפיר דמי דסמכה דעתיה: רבי יוסי לקולא או לחומרא קאמר לר' גרסינן דהא מלתיה דרבי יהודה נמי מבעיא לן היכי אתמר וה"ג אבעיא להו היכי קאמר כל הסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפי' בתוך תחום שבת נמי או דלמא ה"ק כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא רבי יוסי למימר אפי' בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת אבל דלית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא תא שמע מדקתני רבי יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת ש"מ רבי יוסי תרתי לקולא קאמר והכי פי' היכי קאמר מתני' כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת מפתח שמשתמר והאי דלא תנא ליה בהדיא משום דקא סבר סתמן יש להן פותחת ואסתם קרפיפות אמרה למלתיה ואתא רבי יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת לא בעינן סמוך וממילא דאי לית ליה פותחת בעינן סמוך ואשרי בהכי מדתלא בריותא בהאין סמוך בפיתחת מכלל דסמוך בלא פותחת נמי שרי ומיקל בתרתי דרבי יהודה בעי תרוייהו ורבי יוסי סבר בחדא סגי באיזו שתהא שם: או דלמא · כל שסמוך לעיר דקאמר ת"ק בהכי תלא טעמיה כיון דהוי סמוך בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה ואתא רבי יוסי למימר הטעם תלוי בפותחת בין סמוך בין רחוק והכי קאמר כל שנכנסים לו בפותחת הוא דמותר ואפילו הוא בתוך תחום שבת דלא מתלי טעמא בסמיכה כלל: תרתי לקולא קאמר · כלומר מדרבי יוסי נשמע לרבי יהודה דלאו תרוייהו בעי ורבי יוסי בתרתי אקיל דמכשיר בסמוך בלא פותחת ובפותחת בלא סמוך דשמעינן לרבי יהודה דקאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת וא"ל רבי יוסי כל שיש לו פותחת אפי' הוא בתוך התחום ואי סמוך לא בעי פותחת דאי רבי יוסי בפותחת תלא טעמא דאפילו הוא סמוך בעי פותחת לא הוה ליה לסיומי ואפילו בתוך תחום שבת אלא הכי הוה ליה למימר רבי יוסי אומר כל שנכנסין לה בפותחת דכיון דהוה תני כל הוה משמע דלריך פותחת סמוך או רחוק למה לי דסיים ואפילו בתוך תחום שבת אלא לאשמועינן דלא בעי פותחת אלא למשרי שאין סמוך ורבי יהודה דלא בעי תרתי נמי מרישא דרבי יוסי שמע מינה מדנקט כל שנכנסין לה בפותחת כיון דכולהו פותחת אית להו הכי אבעי ליה למתני רבי יוסי אומר אפילו בתוך תחום שבת: מתני' אין מבקעין עלים לא מן הקורות כו'. לפי סוגיא של גמרא היא מתפרשת: לא בקרדום. שתם קרדום עשוי כמין כלי אומנות שעושין בו אוכפות וסרגות שקורין איישי"ב וי"ש שעשוי כעין כלי האומן שקורין בירגוא"ה בראשו הקלר דומה לקרדומות שלנו ורחשו השני דומה לכלי אומני אוכפות וסרגות הסוסים: ולא במגרה. שיג"ה כעין סכין מלאה פגימות וממהר לקוץ בו עלים וכלי אומן הוא: מגל. דולוויר"א או פרפ"א וכולן כלי אומן הן ונראה כעושה בו מלאכה לפיכך אסור: אלא בקופיץ. סתם קופיץ הוא סכין של קלבים. דומה לקרדומות שלנו שאינן כלי אומן ויש בעובי שני ראשין והשני דומה קלת לקרדום האוכפות כדשמעינן מיניה בגמרא ומיהו כתמיה לאו למלאכת אומן הוא: גמ' והאמרת

מן הקרפף ואפילו מן המפוזר · תימה הא הוי מעמר דהוא אב מלאכה וי"ל דלא שייך עמור אלא במקום שגדילים שם כדמוכח בפרק כלל גדול (שבת דף עג:): איבעיא להו היכי קאמר כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת וכו' · אבל לא גרס ר' יוסי לקולא או לחומרא דא"כ משמע דמספקא ליה דרבי יוסי שמא הוא נחמיר יותר מת"ק ולא היא דהא במלתיה דרבי יהודה נמי מספקא ליה היכי אתמר אלא ה"ג היכי קאמר וכו' והכי פי' כל שסמוך לעיר וגם אית ליה פותחת ובעי רבי יהודה תרתי לחומרא דאע"ג דסמוך בעי פותחת והא דלא פי' בדבריו פותחת משום דקסבר כתם קרפיפות יש להן פותחת ואתא רבי יוסי למימר הואיל ואית להו פותחת ואפילו רחוק מן העיר נמי וא"כ שמעינן מדתלי טעמא דהיינו סמוך שרי בפותחת מכלל דכסמוך שרי אפילו בלא פותחת ותרתי לקולא קאמר רבי יוסי בסמוך בלא פותחת או באינו סמוך בפותחת או דלמא ר' יהודה סבר כל שסמוך בין אית ליה פותחת בין לית ליה פותחת שרי דקס"ד השתא דסתם קרפיפות לית להו פותחת ואתא ר' יוסי למימר דבעי פותחת אפילו בסמוך כ"ש ברחוק אבל סמוכה בלא פותחת אינה מועלת כלום ע"כ פרש"י והקשה הר"ר מקולי כהי דר' יהודה תליטעמא בסמוכה דוקא אבל פותחת אינה מועלת כלום מ"מ לרבי יוסי אמאי לא דייק כדפי' לעיל ללישנא קמא דמדתלי רבי יוסי טעמיה דשרי בפותחת באינו סמוך מכלל דבסמוך מועיל בלא פותחת דהשתא ללישנא קמא דרבי יהודה דבעי תרתי קאמר דלרבי יוסי סגי בחדא כ"ש להאי לישנא דקאמר השתא דלרבי יהודה סגי בחדא בסמוך בלא פותחת ותירץ דע"כ לא מלינן למימר דרבי יוסי תרתי לקולא אית ליה בהאי לישנא כדאמר ללישנא קמא דהואיל ולהאי לישנא ס"ל דרבי יהודה לא קפיד אפותחת ולא ס"ל דסתם קרפיפות אית להן פותחת אלא כל שסמוך בין אית ליה פותחת בין לית ליה פותחת אם כן לא היה לרבי יוסי למתני כל שנכנסים וכו' אלא הכי הוה ליה למתני רבי יוסי אומר אם יש לו פותחת אפילו אם היה בסוף התחום שרי הא אם כמוך שרי בלא פותחת ומדנקט כל משמע דיש קרפיפות דאין להן פותחת רבי יוסי ולאו תלי טעמיה בפותחת דוקא בין סמוך בין רחוק הבל ללישנא קמא ניחא דמלינא לפרושי דרבי יוסי תרתי לקולא אמר וניחא לשון כל שנכנסין דמאי אמרת הוה ליה למתני אם יש לו פותחת אדרבה אי הוה קאמר הכי הוה משמע דרבי יהודה לא קמיירי בפותחת וליתא דעל כרחך רבי יהודה בפותחת איירי אבל ללישנא דכל שנכנסין לו בפותחת משמע דמיירי בפותחת שאם תמלי נומר דלא מיירי רבי יהודה בפותחת אם כן רבי יוסי אי אמר תרתי לקולא קשיא ליה דמאי כל דמשמע דאיירי רבי יהודה בפותחת אדרבה רבי יהודה לא מיירי בפותחת אלא הוה ליה למתני אם יש לו פותחת *והכי משמע לקמן מתוך פירוש רש"י תא שמע מדקתני רבי יוסי וכו' דהכי משמע מדנקט רבי יוסי לישנא דכל הנכנסין ובסיפא דמלתיה אלטריך לסיים ואפילו בתוך תחום שבת ש"מ דרבי יוסי תרתי לקולא קאמר דאי רבי יוסי בפותחת תלי טעמיה דוקא ואפילו הוא סמוך בעי פותחת לא הוה ליה לסיומי ואפילו בתוך התחום אלא הכי הוה ליה למימר רבי יוסי אומר כל שנכנסין בה בפותחת דמאי אמרת דאלטריך לסיומי רבי יוסי אומר (א) בתוך תחום שבת לטעמיה להתיר בפותחת אפילו רחוק מלישנא דכל הנכנסין נפקא וכו' דהכי קאמר כל הנכנסין בפותחת שרי אפילו ברחוק אמאי מסיים בדבריו אפילו בתוך תחום שבת אלא ש"מ דלא בעי לרחוק אלא דוקא למשרי שאינו רחוק · יס"ק

רבינו חננאל

מתני' מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף אפילו מן המפוזר׳ אמר רב יהודה אמר שמואל אין מביאי עצים אלא מן המכונסים שבקרפף ואקשינן עליה והא אנן [תנן] מן הקרפף ואפילו מן המפוזרים שבקרפף [מתני' יחידאה היא] דתניא א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המפוזרים שבשדות כו' ור' נתן חולק עליו בתוספתא · אמר רבא עלי קנים ועלי גפנים שבקרפף אע"ג דמכנפי ומותבי כיון דאי את זיקא מדלי להו ומבדר להו כמפוזרין דמו ואסירי ואי אתנח עלייהו מנא דלא ליבדרינהו זיקא שרו. איבעיא להו ר' יוסי לקולא קאמר דשמע ליה לר' יהודה דאמר איזהו קרפף כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת. ובעי ר' יהודה תרתי סמוך לעיר ופותחת וא"ל ר' יוסי בחדא סגי כל שיש לו פותחת אפילו אינו סמוך לעיר אלא ברחוק בתוך התחום שבת שרי והיינו לקולא או דלמא ר' יהודה חדא בעי סמוך לעיר בלבד וא"ל ר' יוסי בהוא שנכנסין לו ופותחת נמצא לר' יוסי דבעי תרתי סמוך לעיר ופותחת והיינו להומרא ופשטינא מדיוקא דמתניתין דקתני כל שנכנסין לו בפותחת נמצא דר' יהודה בעי תרתי וא"ל ר' יוסי כל שנכנסין לו בפותחת לא חיישינן ליה ואפילו הוא רחוק שרי דאי ס"ד ר' יהודה סמוך לעיר בלבד בעי ור' יוסי הוא דבעי תרתי אי הכי והוא שנכנסין לו בפותחת הוה ליה למיתני אלא ש"מ לקולא ש"מ. אמר רב סלא א"ר זכאי הלכה כר' יוסי: [מתני'] אין מבקעין [עצים לא] מן הקורות כו' וסיפא קתני אלא בקופיץ

יז א מיי' פ"ב מהלכות י"ט הלכה יד טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף ג:

יח ב מיי' שם הלכה ט' טוש"ע שם סעיף ד:

יט ג מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ט:

[תוספתא פ"ג]

[לעיל ג: שבת קנז.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה איבעיא להו וכו' · ר' יוסי אומר ואפילו בתוך תחום שבת לטעמיה:

גי' רש"ל ולא משמע הכי

עין משפט
נר מצוה

כב א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף א:
כא ב ג מיי' שם פ"ד הל' י' סמג שם טוש"ע שם:
כב ד מיי' פ"ב מהל' יו"ט הל' ט טוש"ע א"ח סי' תקית סעיף ט:
כג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ג טוש"ע א"ח סי' שח סעיף יז:
כד ו טוש"ע א"ח סי' שיד סעיף י:
כה ז שם סעיף ז:
כו ח טוש"ע שם סי' תקיט סעיף ג:

והאמרת רישא אין מבקעין כלל אמר רב יהודה אמר שמואל חסורי מחסרא והכי קתני *אין מבקעין (א) מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מערב יו"ט [ב]וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגרה אלא בקופיץ תניא נמי הכי אין מבקעין עצים לא מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט לפי שאינו מן המוכן: ולא בקרדום: אמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב לא שנו אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר פשיטא בקופיץ תנן מהו דתימא ה"מ קופיץ לחודיה אבל קרדום וקופיץ אימא מגו דהאי גיסא אסור האי גיסא נמי אסור קמ"ל ואיכא דמתני לה אסיפא אלא בקופיץ אמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב [ג]לא שנו אלא בזכרות שלו אבל בנקבות שלו אסור פשיטא ולא בקרדום תנן מהו דתימא ה"מ קרדום אבל קופיץ וקרדום אימא מגו דהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי קמ"ל: **מתני'** *[ד]בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת ר' מאיר אומר אף פותח לכתחלה ונוטל: **גמ'** אמאי והא קא סתר אהלא *אמר רב נחומי בר אדא אמר שמואל באוירא דליבני איני *והאמר רב נחמן [ה]הני ליבני דאייתור מבנינא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזי למזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו אמר רבי זירא *ביו"ט אמרו אבל לא בשבת תניא נמי הכי רבי מאיר אומר אף פותח לכתחלה ונוטל ביו"ט אמרו אבל לא בשבת אמר שמואל [ו]חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך *[ז]שבכלים מתיר ומפקיע וחותך [ח]אחד שבת ואחד יו"ט מיתיבי חותמות שבקרקע בשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ביום טוב מתיר ומפקיע וחותך הא מני ר' מאיר היא דאמר אף פותח לכתחלה ונוטל ופליגי רבנן עליה ואנא דאמרי כרבנן ומי פליגי רבנן עליה בחותמות שבקרקע והתניא מודים חכמים לרבי מאיר בחותמות שבקרקע שבשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ביום טוב מתיר ומפקיע וחותך הוא

[שבת קלט:]

תוספות

וה"ק כל הנכנסין וכו' היכא אמרינן דבעי פותחת היינו למשרי רחוק אבל סמוך שרי בלא פותחת ש"מ דר' יוסי תרתי אמר לקולא ומדרבי יוסי נשמע לרבי יהודה דבעי תרתי לחומרא דמדנקט בדבריו כל הנכנסין א"כ שמעי' לרבי יהודה דבעי תרתי דאל"כ ליתנא דכל קשה ומאי אמרת האי כל דקאמר לטפויי כל הקרפיפות דבעינן שיש להן פותחת הא ר' יוסי תרתי לקולא אמר א"כ הו"ל למיתני אם · כך פירש רבינו שמשון מקולי:

והאמרת רישא אין מבקעין כלל · קסבר הש"ס דטעמא דמתני' משום דאע"פ דהוו מוכנים להסקה אין מבקעין מטעם מלאכה וטרחא יתירא והייטו זו ואין צריך לומר זו דאפי' עומדים להסק מערב יו"ט אסורין כל שכן קורה שנשברה ביו"ט עצמו והייטו הא דמותבי' והאמרת אין מבקעין וכו' כן פירש רש"י: **אבל** קרדום וקופיץ מדהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי · ופירשו התוספות דאין אנו בקיאין בקרדום היאך הן נעשין ולכך יש לנו לאסור לבקע עצים רק ביד:

ונפחת נוטל ממקום הפחת · פרש"י נפחת מאליו וא"ת אמאי נוטל ממקום הפחת הא הוה מוקצה בין השמשות דאסור לפתחו ביו"ט מדרבנן ומגו דאתקצאי בין השמשות אתקצאי לכולי יומא ופירש בקונט' דכיון דאינו אסור (ב) אלא מדרבנן לפחות כדמוקים ליה בגמרא באוירא דלבני השתא דנפחת שרי למיכל מינייהו דבמוקצה דרבנן לא אמרינן מגו דאתקצאי לבין השמשות וכו' והכי אמר גבי טבל בשלהי פרקין שהוא מוכן אגב שבת הואיל ואם עבר ותקנו מתוקן דלא הוי מוקצה אלא מדרבנן ולא אמר מגו דאתקצאי וכו' ולא נהירא דאמר גבי שבת (דף מג·) גבי סל לפני האפרוחים מגו דאתקצאי אע"ג דאין שם מוקצה אלא מדרבנן וכן גבי גלגל מוכני שיש עליה מעות* ואומר הר"ר משה דלא אמרו אלא כשהמוקצה אינו מסתלק מן העולם כגון מעות שע"ג הכר שאף על פי שנטלם עדיין הן בעולם אבל בטבל מיד שתקנו הטבל מסתלק המוקצה מכל וכל וא"ת והא אמרינן בחולין (דף יד· ושם) השוחט בשבת אסור באכילה ליומא ונסבין חברייא למימר ר' יהודה היא דמגו דאתקצאי לבין השמשות שהיתה חיה אסורה ואע"ג דעכשיו כשנשחטה נסתלק המוקצה מן העולם וי"ל כיון דבין השמשות היתה מוקצה מחמת חסרון מלאכה דאורייתא אמרינן מגו אע"פ שהמוקצה נסתלק מן העולם ומ"מ קשה דהכא הפחת הוי בעולם דומיא דמוכני שיש עליה מעות דהוי המוקצה בעולם אף על פי שאין כאן שהוא במקום אחר ה"נ גבי הפחת הכי איתא לכך"ל דאתיא האי סתמא כרבי שמעון דלית ליה מוקצה וא"ת מאי קאמר לעיל בריש מכילתין (דף ב:) גבי יום טוב סתם לן תנא כרבי יהודה והא הכא סתם לן תנא כרבי שמעון ויש לומר דאין זה סתמא דסתמא הוי אכו היה יכול לומר דברי רבי שמעון ולא קאמר אם כן הוה · כתם לן תנא כוותיה אבל הכא לא היה יכול לומר דברי רבי שמעון דהא רישא קאמר נוטל ממקום הפחת דמשמע דוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא יפחות ולא מצי למימר דברי רבי שמעון *דהא סבירא ליה אף פותח לכתחילה אבל לעיל ניחא דקאמר גבי יו"ט סתם לן תנא כרבי יהודה דלא איירי אלא במוקצה וא"כ היה יכול למימר דברי רבי יהודה ומדלא קאמר א"כ סתם לן תנא כוותיה: **אמר** ר' זירא ביו"ט אמרו · פי' דהתירו מוקצה משום אוכל נפש אבל לא בשבת מכאן יש ראייה לריב"א שפירש לעיל *) דטלטול מוקצה התירו ביו"ט משום אוכל נפש: אין

*) [דף כח: ד"ה גריפת]

רש"י

והאמרת רישא אין מבקעין כלל · *סברה דטעמא דמתני' לאו משום מוקצה תנא ברישא אין מבקעין עצים אלא משום מלאכה וטרחא והכי קאמר אין מבקעין עצים לא מן הקורות הנשברים מערב י"ט ועומדין להסק ולא מן הקורה כו' וזו ואין צריך לומר זו קתני והייטו דמותבי' והאמרת רישא אין מבקעין כלל והדר תני דבקופיץ שרי: חסורי מחסרא כו' · וטעמא דרישא משום מוקצה: סואר של קורות · המוסכבות לארך של בנין: ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט · ואע"ג דהשתא להסקה קיימא בין השמשות לאו להכי קיימא: תניא נמי הכי · כשמואל דטעמא דמתניתין משום מוקצה: לא שנו אלא בנקבות שלו · בראש הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו דדמי למלאכת אומן: אבל בזכרות שלו · בראש הקצר שמבקעין בו עצים מותר: פשיטא אלא בקופיץ תנן · וקופיץ כולה זכרות היא: ואיכא דמתני לה · להא דרב חיננא אסיפא דמתניתין ובאתריה דהא דמתני לה להא דרב חיננא אסיפא היו עושין לקופיץ זכרות ונקבות כמו שעשוי כלי אומן שקורין בידגוא"ה: פשיטא ולא בקרדום תנן · משום דכולו נקבות וממילא שמעינן דכי שרו קופיץ משום זכרות הוא דשריוה: מהו דתימא · ה"מ דאסר קרדום לחודיה דכוליה נקבות ואינו עשוי לבקע אלא לכלי אומן אבל מי שיש לו שני ראשין אחד זכרות כקופיץ ואחד נקבות כקרדום אימא דמוכחא מלתא דלבקע הוא ומי הוא דהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי קמ"ל: **מתני'** ונפחת · מאליו: נוטל ממקום הפחת · ולא אמרי' מוקצין מחמת איסור הן דאין יכול לפתחו ביו"ט ואסח דעתו מינייהו דכיון דלא הוה פתיחתו איסורא דאורייתא כדמוקמינן לה באוירא דלבני לאו מוקצה נינהו כדאמר גבי טבל בשלהי פרקין (דף לד:) שהוא מוכן אגל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן: אף פותח לכתחלה · כדמפרש טעמא בגמרא: **גמ'** באוירא דליבני · סדור של אבנים בלא טיט: דאייתור מבנינא · שנשתיירו לו לאחר שגמר בנינו: שרי לטלטולינהו · דמעתה לאו לבנין קיימי אלא למזגא עלייהו ותורת כלי עליהן: שרגינהו · סדרן זו על זו גלי דעתיה שמקצן לבנין ואסור לטלטולינהו ומתני' כמי נתסר מדרבנן שהרי מטלטלן: א"ר זירא ביו"ט · התיר ר"מ כיון דמדרבנן הוא דאסור ומשום שמחת יו"ט שרי שהרי מותר בו אוכל נפש אבל לא לשבת משום טלטול כרב נחמן: חותמות · פרמדוריי"ש: חותמות שבקרקע · כגון דלתות פתחי בורות ומערה הסגורים בקשרי חבלים: מתיר · את הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא שהרי להתיר תמיד הוא עשוי: אבל לא מפקיע · החבל לסתור עבותו וגדילתו: ולא חותך · דהא סתירה היא ויש סתירה בבנין של קרקע: ושל כלים · כגון תיבה הנעולה ע"י קשר חבל מתיר ומפקיע וחותך דאין סתירה בכלים: מיתיבי חותמות שבקרקע כו' ביו"ט מתיר ומפקיע וחותך · אלמא חותמות הקשורים אין בהן משום סתירה מדאורייתא ובשבת מדרבנן הוא דאסור:
הוא

רבינו חננאל

שבקעין קשיא רישא אסיפא ותרצה שמואל אין מבקעין מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט אבל מן הקורה שנשברה מעיו"ט מבקעין וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגרה אלא בקופיץ. תניא נמי הכי אין מבקעין מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט לפי שאינו מן המוכן ולא בקרדום ותני מילי בנקבות שלו והוא הפנימי הרחב אבל בזכרות שלו היוצא מן אחוריו מותר. נמצא זה הקרדום הצד הרחב אסור והצד הצר מותר ופשוטה היא: [מתני'] בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת ר"מ אומר אף פותח לכתחלה ונוטל אקשינן לר"מ אף פותח בתחלה ונוטל והא קא סתר אוהלא ופרקינן באוירא דליבני פי' לבנים סדורים אחד ע"ג חבירו ואינו בנין ואקשינן והאמר רב נחמן הני ליבני דאייתור מבניינא שרי לטלטולי בהו בשבת הואיל וחזיין למיזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו ופריק ר' זירא תנא ביו"ט אמרו ולא בשבת כלומר לא אמר רב נחמן שרגינהו אקצינהו אלא בשבת. ור' מאיר לא שרי ואמר פותח כלומר נוטל אלין הלבנים דשרגינהו אלא ביו"ט תניא נמי הכי ר"מ אומר פותח לכתחלה ונוטל ביו"ט אמרו אבל לא בשבת. אמר שמואל חותמות שבקרקע כגון (הרותי') [הדות] וחביות טמונות בקרקע וכיוצא בהן ופיהן חתומין וצרורין מתיר אותן הקשרין שבהן החותמות קשורין יחתומים אבל לא מפקיע החותמות עצמן ולא חותך *) אחד בשבת ואחד יו"ט קתני מיהת חותמות שבקרקע ביו"ט מתיר וחותך קשיא לשמואל דאמר חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך אחד שבת ואחד יו"ט ופריק שמואל הא ברייתא דקתני ביום טוב מפקיע וחותך לר' מאיר היא דאמר אף פותח לכתחלה ונוטל ומשוי הפקעת חותמות שבקרקע כמו פתיחת חבית כשם שמתיר בבית כך מתיר בחותמות להפקיעם ביו"ט ואנא דאמרי כרבנן דאמרי פתיחת חבית ואמרינן ומי פליגי רבנן עליה דר' מאיר בחותמות שבקרקע שבשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ביו"ט

*) חסר כאן וצ"ל מיתיבי חותמות שבקרקע מתיר בשבת מתיר וכו' ביו"ט מתיר ומפקיע וחותך קתני מיהא וכו'.

מסורת הש"ס

[נ"א סברוה]
[עירובין לה:]
[שם פ"ח]
שבת קכד:
[עירובין לה:]
[עי' תוס' שבת קמו. ד"ה מתיר ותוס' עירובין לג. ד"ה כעי']

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין מבקעין עצים לא מן הסואר של קורות:
(ב) תוס' ד"ה ונפחת וכו' שאינו אסור לפתות אלא מדרבנן כדמוקי:

דדלמא] ס"ע כר"מ דאף פותח לכתחלה כצ"ל וכ"ה בתוס' יבמות · מהרש"א

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף ו :
כח ב מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הלכה ח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיד סעיף ז :
כט ג מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סי' תקב סעיף ...:
ל ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיד סעיף ח :
לא ה מיי' פט"ז מהל' כלים הלכה ...:

הוא דאמר כי האי תנא דתניא חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך אחד שבת ואחד יו"ט ושבכלי בשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ביום טוב מתיר ומפקיע וחותך תרצת לך רישא אלא סיפא קשיא הא מני ר' נחמיה היא *דאמר כל הכלים אין ניטלין אלא דרך תשמישן אי רבי נחמיה מאי איריא שבת אפילו יום טוב נמי וכי תימא שניא ליה לר' נחמיה בין שבות שבת לשבות יום טוב ומי שניא ליה והתני חדא *"מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ותניא אידך מסיקין בין בכלים בין בשברי כלים ותניא אידך אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים ומשני לא קשיא הא ר' יהודה הא ר"ש הא ר' נחמיה תרי תנאי ואליבא דר' נחמיה :

מתני' "אין פותחין את הנר מפני שהוא עושה כלי "ואין עושין פחמין ביום טוב "ואין חותכין את הפתילה ר' יהודה אומר חותכה באור :

גמ' מאן תנא דפחיתת נר מנא הוא °אמר רב יוסף ר' מאיר היא דתניא *כלי חרס מאימתי מקבל טומאה משנגמרה מלאכתו דברי ר' מאיר ר' יהושע אומר "משיצרפו בכבשן א"ל אביי ממאי דלמא עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם אלא דחזי לקבולי ביה מידי אבל הכא למאי חזי לקבולי ביה פשיטי איכא דאמרי אמר רב יוסף ר' אליעזר בר' צדוק היא דתנן *אלפסין חרניות טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב ר' אליעזר בר' צדוק אומר אף טהורות במשא הזב לפי שלא נגמרה מלאכתן א"ל אביי דלמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר ברבי צדוק התם אלא דחזי לקבולי ביה מידי אבל הכא למאי חזי לקבולי ביה פשיטי תנו רבנן אין פותחין את הנר ואין עושין אלפסין חרניות ביום טוב רבן שמעון בן גמליאל מתיר באלפסין חרניות מאי חרניות אמר רב יהודה ערניות מאי ערניות אמר אביי צעי חקלייתא ואין עושין פחמין פשיטא למאי חזי תני רבי חייא לא נצרכה אלא למוסרן לאולייריו לבו ביום ובו ביום מי שרי *כדאמר רבא להזיע וקודם גזרה הכא נמי להזיע וקודם גזרה: ואין חותכין את הפתילה לשנים מ"ש בסכין דלא

דקמתקן

רש"י

הוא דאמר כי האי תנא· שמואל דאמר לעיל דאפי' ביו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי בחותמות שבקרקע דאפילו ביו"ט אין מפקיע : תרצת לך רישא · דמלתא דשמואל בחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא : סיפא קשיא · דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחותך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך: הא מני רבי נחמיה היא · כלומר לעולם מותר להפקיע ולחתוך דאין בהם משום סתירה ולהאי תנא גופיה אם יכול להפקיע ולנתק בידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר בערובין (דף לה·) אפי' תרווד· ואפילו טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמיש שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות ובהא לא סבירא ליה לשמואל כוותיה : אי הכי דרבי נחמיה היא : שבות שבת · דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כבשל שבת : מסיקין בכלים · דבני טלטול נמי נינהו ומטלטלן נמי להסיקן : אין מסיקין בשברי כלים · שנשברו בי"ט דהשתא לא חזי לטלטול ואי משום דחזו להסקה אתמול לא להכי קיימי : מסיקין בין בכלים כו' · דלית להו מוקצה : אין מסיקין לא בכלים · דאין ניטלין אלא לצורך תשמישן וכ"ש בשברי כלים דנולד הוא והא רבי נחמיה היא ומציעתא ר"ש וקמייתא רבי יהודה וש"מ ביו"ט א"ר נחמיה דהא הסקה ביו"ט קאי : תרי תנאי · חד אמר שני ליה שבות שבת משבות י"ט וחד אמר לא שני ליה : מתני' אין פותחין את הנר · ליטול אחד מן הגולמים של יוצר ולתחוב אגרופו לתוכו לחקוק נר קרוייזו"ל בלעז מפני שעושה כלי : ואין עושין פחמין · דאיכא נמי כלי נינהו לצורפי זהב ופתילה נמי כלי היא להדלקה שצריכה עשייה ותקון : חותכה באור · בגמרא מפרש מאי שנא אור מסכין :

גמ' דפחיתת נר מנא הוא · קודם שנצרפו בכבשן : משנגמרה מלאכתן · הקיקתם : משיצרפו · משיחזקם ע"י צירוף האור בכבשן מצרף בלשון חכמים מחזק ומקשה כלי חרס וכלי מתכו' בדבר המחזקן בין (ביד) [במים] בין באור* : וממאי · דס"ל לר"מ בנר כשאר כלי חרס בשלמא שאר כלי חרס גדולים הם ואם אינן ראויין למים ולייןולדבר לח מפני שממתן חזו מיהו לדבר יבש כגון פירות אבל נר קטן הוא וכי לא חזי למלתיה למאי חזי ומשני חזי לקבולי ביה פשיטי : איכא דאמרי אמר רב יוסף · מתני' דקתני פחיתת הנר מנא הוא ר"א ברבי צדוק היא דאמר לפני חקיקה לאו מנא הוא אבל חקיקה משוי ליה מנא : אלפסין חרניות · מפרש לקמן קערות של בני עיירות שאינן בני כרכים גדולים ואין מקפידין על כלים נאים ומשנפשטה הקערה של חרס אוכלין בה בשר ואין ממתינין עד שתתחקק ותצרף בכבשן : טהורות באהל המת · דלגבי אהל המת בעינן תוך לכלי חרס דכתיב וכל כלי פתוח (במדבר יט) משמע דיש לו פתח וכן לכל טומאת מגע : וטמאות במשא הזב · שהזב מטמא כלי חרס בהסטו דנפקא לן בתורת כהנים *מוכל כלי חרש אשר יגע בו הזב וגו' (ויקרא טו) ודרשינן התם זה הסטו וכיון דמטמי ליה הסטו מאברלי לא בעי תוך וקסבר ת"ק כלי נינהו הואיל ומשתמשין בהן כמות שהן הלכך מקבלין טומאה בדבר הראוי לטמאן : ר"א אומר · אין להם שום טומאה דלאו כלי נינהו : לפי שלא נגמרה מלאכתן · חקיקתן הא נחקקו מטמאות מדאפלוג באלפסין אלמא לר"א חקיקה משויא להו מנא : דחזי לקבולי מידי · משנחקקו ומיהו קודם הקיקה לא דסופן ליחקק : לאולייריו · מחמי חמין ומרחצאות ואע"ג דלצורך י"ט הן עושין : מי שרי · להחם והלא גזרו על הרחיצה במסכת שבת (*ודף מ·) ואפילו הוחמו מבעוד יום וכל שכן להחם חמין לא הותר מעולם : להזיע · מכניס הפחמים לתוכו ובני אדם נכנסין ומזיעין וקודם שגזרו על הזיעה נשנית משנה זו :

תוספות

אין פותחין את הנר · פירש רש"י ליטול אחד מן הגולמים של יוצר ולתחוב אגרופו בתוכו ולחקוק נר שעושה כלי ותימה א"כ פשיטא דאסור דאפילו אין עושה כלי גמור מ"מ אסור להתחיל את הכלי וע"ק מאי קא אמר עלה בגמרא מאימתי מקבלין טומאה משעה שנגמרה מלאכתן הואיל והוי כלי והא כיון דהוי קודם אפייתו בתנור אם כן הוי כלי אדמה וכלי אדמה אין מקבלין טומאה לכן נראה לפרש דאין פותחין את הנר שכך רגילין לשום באוירו קודם אפייתו קש או דבר אחר כדי לשמור האויר בשעת אפייה שלא יפלו המחיצות יחד ויסתום האויר ולאחר אפייתו קצת מסלקין אותו דבר שבתוכו ועל זה קאמר אין פותחין את הנר כלומר שאין מסירין מה שבתוכו דהוי כמו גמר כלי ונגמרה מלאכתו ולפי שרגילין לאחר שסלקו מה שבתוכו שמחזירין אותו לתנור כדי לצרפו היטב קאמר בגמרא מאן תנא דפחיתת נר מנא הוא וקאמר ר"מ היא דקאמר דמקבלין טומאה כשסלק מה שמשימין בתוכו אע"פ שלא החזירו אותו עדיין לתנור אלמא דפחיתת נר היינו גמר כלי ורבי יהושע קאמר משיצרפו בכבשן דאינו כלי עד שיחזיר אותו לתנור כדי נצורפו אם כן לדידיה פחיתה הוה שריא :

אלפסין חרניות טהורות באהל המת · פי' רש"י קערות של עיירות ואין מקפידין על כלים נאים ומיד כשנפשט הכלי של חרס אוכלין בה ואין ממתינין עד שתתחקק והנצרף באש והן טהורין באהל המת שאין להם תוך ובעינן כלי פתוח וטמאות במשא הזב דהזב מטמא כלי חרס בהסט כדנפקא לן* מכלי חרס אשר יגע בו איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה הסטו דלא בעינן תוך ותימה דהואיל דאין להם תוך היכי מטמא בהסט הא אמרינן *כל שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל הסט לכך פי' ר"ת ערניות יש להן תוך אלא שמכוסות למעלה ועומדות ליפתח ואותם של כפרים אין מקפידין ואוכלין כך עליהן וטהורות באהל המת דהא כלי צמיד פתיל טהור באהל המת ומיהו טמאים בהסט הואיל ועומדין ליפתח כדאמרינן* גבי צמיד פתיל שמא תסיטם אשתו וקאמר נמי* כלי צמיד פתיל נגול באהל המת ואינו נגול במעת לעת שבנדה : וקטמא

בתורת כהנים עיין רש"י ויקרא טו יב

[חולין קכד : ועיין תוס' שבת פד : ד"ה שטהורים ורש"י שם ד"ה ודין ועוד רש"י ב"ק כב: ד"ה שכן]

[גיטין סא:]

[נדה דף ה:]

שבת קמו. עירובין לה. [תוספתא דשבת פט"ו]

[לקמן לג.] שבת [כט:] כט . קכד: קמג. ע"ש

גליון הש"ס

גמ' א"ר יוסף ר' מאיר היא . עיין ר"ש פ"ב מ"ד דכלים :

תוספתא דכלים פ"ג

פד וח פ"ג מ"ס ע"ש

עי' תוי"ט פ"ד דכלים

ברכות כז:

[בקרא כתיב וכלי חרש]

[דף לח:]

רבינו חננאל

ביו"ט מתיר ומפקיע וחותך הא דלא כשמואל דשמואל אמר חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך אחד יו"ט ואחד שבת ואוקמה שמואל לר"נ דאמר אפילו טלית ואפי' תרווד אינו ניטל בשבת אלא לצורך תשמישן לפיכך אסור בשבת ליטול סכין להפקיע או לחתוך בה ואליבא דהאי תנא דתני דשני ליה לר' נחמי' בין שבות דשבת לשבות

ביו"ט אבל סיפא דהא מתניתא מסייע ליה לשמואל דקתני סיפא חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא הותך אחד שבת ואחד יו"ט כשמואל : אין פותחין את הנר מפני שעושאו כלי ואמרינן מאן תנא דפחיתת הנר משוי ליה מנא אמר רב יוסף ר' מאיר היא דתנן כלי חרס מאימתי מקבל טומאה ר' מאיר אומר מעתגמר מלאכתו וכיון שפחת לו מקום לצוק בתוכו שמן כבר נגמרה מלאכתו והכ"א עד שיצרפנו בכבשן ויכשר להדליק בו ודחה אביי להא דרב יוסף ואמר דלמא עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם משנגמרה מלאכתו הוי כלי ומקבל טומאה אלא משום דאע"ג דלא חזי למיכל ביה ולאשתמושי בגויה עד שיצרפנו בכבשן השתא מיהא חזי לאנוחי בגויה מידי הכא האי נר קודם שיצרפנו בכבשן למאי חזי ופרקינן הכא נמי כיון שעשה לו פתח חזי לקבולי ביה פשיטי רב אשי מתני לה הכי אמר רב יוסף ר"א ב"ר צדוק [היא] דתנן אלפסין חרניות טהורות [באהל המת טמאות] במשא הזב ר' אלעזר בר' צדוק אומר אף טהורות במשא הזב לפי שלא נגמרה מלאכתן פירוש אילו אלפסין חרניות סתומות הן דתניא אין פותחין הלפסין סתומים רשב"ג מתיר . גרסינן בירושלמי תני לפסין סתומין שעשאן מעיו"ט לא יפתחם ביו"ט מפני שהוא כמכשיר [כלי] ביו"ט ורשב"ג מתיר תמן תנינן ועל אלפסין הרוניות שהן טהורות כו' אתייה דיחיראה דהכא כבתמא דתמן ודיתיראה דתמן כבתמא דהכא . וקי"ל כלי חרס סתום אינו מטמא באהל המת שנאמר וכל כלי פתוח אבל מטמא במשא הזב כי כלי הוא אע"פ שאין פתוח ור' אלעזר ב"ר צדוק אומר אינו כלי עד שיפתח ופתיחתו היא גמר מלאכתו צעי חקלייתא פירוש קדירות של בעלי כפרים : ירושלמי ר' בא בשם רב יהודה בקעת סומכה בכותל בשביל שלא תשכך פירוש מלשון ליחכה גירו וסכסכה [illegible] תני אין מכבין את הבקעת בשביל לחוס עליה ואם בשביל שלא תעשן הבית או הקדירה מותר א"ר חנינה בשאין שם אויר אבל יש שם אויר משליכה לאויר ודיו. אין עושין פחמין אפי' לאולייריו שצריכין לרמם המרחץ בו ביום כדי להזיע שהיתה שנויה קודם גזירה מותר: ירושלמי א"ר נסא ויאות כן אנן אמרין הדא קלוריתא שרי מושיף ובכחל מינה ביו"ט . א"ר מנא כאן לשיטור כאן לרפואה: ואין חותכין הפתילה לשנים

ביו"ט

לב א מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' ז טוש"ע א"ח סי' תקיד סעיף ח :
לג ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף י :
לד ג ד מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ט:
לה ה מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה ח ופכ"ג מהלכות שבת הל' ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף א :
רש"ל ס"א צייריה ועיין בהרא"ש
[תוספתא פ"ג]
לו ו מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הל' י טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ד :
לז ז מיי' שם פ"ד הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף ג :
לח ח מיי' שם פ"ה הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקכב סעיף ד .
לט ט מיי' שם פ"ג הלכה י טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ד :
מ י כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז :
מא מ מיי' פ"ד שם הלכה יג :
מב נ מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף א :
ועי"ע תוס' שבת דף קלח. ד"ה כסא]

וקטמא שרי · פרש"י לגבלו ולטוח בו דלאו בר גבול הוא ותימה דאמרינן בשבת (דף יח·) דאפילו בנתינת מים על (ג) העפר בעלמא הוא חייב משום מגבל דקאמר התם אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב וי"ל דהכא ר"ל קטמא שרי כלומר וקטמא שרי לסתום הסדקים של תנור שלא יוציא האור כמו שהוא יבש בלא נתינת מים עליו ועוד יש לומר דה"פ וקטמא שרי כגון שגבלו מערב יום טוב (ד) ושרי בלא [*גיבול] :

מלמטה למעלה אסור · משום דהוי דרך בנין וכן הוי טעמא דכולן וא"ת היכי מסדרין שלחן שאין לו רגלים על גבי ספסלים שלו דמתחלה משימין הספסלים ואח"כ משימין עליהם את השלחן י"ל דהואיל ואין להם מחיצות שרי וכל הני מיירי דאית להו מחיצות לצדדים המגיעות לארץ ותימה דאמר בשבת (דף נו: ושם) מחזירין קדרה על גבי כירה והתם (דף נח:) קאמר מאן דאית ליה מחזירין דאפילו בשבת מחזירין וי"ל דכל הנך אינן אסורין אלא היכא שמתקן האהל והמחיצות אבל אם עשה האהל בלא מחיצות שרי והתם גבי כירה המחיצות היו עשויות מתחלה וכן פר"ח גבי ביעתא כגון שיש בילים מכאן ובילים מכאן וא' על גביהן והאור תחת אוירן ולא כפי' רש"י שפי' בילים שמסדרין על גבי אסכלא דכיון דליכא מחיצות לא הוי כעין בנין אלא כרא' כדפרים *וגם פוריא לא מיירי כגון

דקמתקן מנא באור נמי קא מתקן מנא תני ר' חייא *חותכה באור בפי שתי נרות אמר רב נתן בר אבא אמר רב *מוחטין את הפתילה ביום טוב מאי מוחטין אמר רב חנינא בר שלמיא (*משמיה דרב) לעדויי חושכא תני בר קפרא *ו' דברים נאמרו בפתילה ג' להחמיר וג' להקל להחמיר אין גודלין אותה לכתחלה ביו"ט ואין מהבהבין אותה באור ואין חותכין אותה לשנים להקל ממעכה ביד ושורה בשמן וחותכה באור בפי שתי נרות ואמר רב נתן בר אבא אמר רב עתירי בבל יורדי גיהנם הם כי הא דשבתאי בר מרינוס אקלע לבבל בעא מנייהו עסקא ולא יהבו ליה מזוני מיזן נמי לא זינוהו אמר הני מערב רב קא אתו דכתיב °ונתן לך רחמים ורחמך *כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו ואמר רב נתן בר אבא אמר רב כל המצפה על שלחן אחרים עולם חשך בעדו שנאמר °נודד הוא ללחם איה ידע כי נכון בידו יום חשך רב חסדא אמר אף חייו אינן חיים ת"ר *ג' חייהן אינם חיים ואלו הן המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שיסורין מושלין בגופו ויש אומרים אף מי שאין לו אלא חלוק אחד ות"ק אפשר דמעיין במניה :

מתני' אין שוברין את החרס ואין חותכין הנייר לצלות בו מליח ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה *ואין סומכין את הקדרה בבקעת וכן בדלת ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב ורבי אלעזר בר' שמעון מתיר :

גמ' מ"ט משום דקא מתקן מנא ואין גורפין תנור וכירים תני רב חייא בר יוסף קמיה דרב נחמן °ואם אי אפשר לאפות אלא אם כן גורפו מותר דביתהו דר' חייא נפל לה אריחא בתנורא ביומא טבא אמר לה ר' חייא *חזי דאנא רפתא מעלייתא בעינא *)א"ל רבא לשמעיה טוי לי (א) בר אווזא ואזדהר מחרוכא א"ל רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מהוצל דמר שרקין ליה תנורא ביומא טבא אמר ליה אנן ארקתא דפרת סמכינן והנ"מ (ב) הוא דצייריה מאתמול אמר רבינא וקטמא שרי : ואין מקיפין שתי חביות : אמר רב נחמן °אבנים של בית הכסא מותר לצדדן ביום טוב איתיביה *רבה לרב נחמן אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה אמר ליה שאני התם משום דקא עביד אהלא א"ל רבה זוטא לרב אשי אלא מעתה בנה אצטבא ביו"ט דלא עביד אהלא הכי נמי דשרי א"ל התם בנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה תורה וגזרו רבנן על בנין עראי משום בנין קבע והכא משום כבודו לא גזרו ביה רבנן (א) אמר רב יהודה האי מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן

(א) עירובין קא.

דקמתקן מנא · אחת היתה ועושה אותה שתים : בפי שתי נרות · נותן שני ראשיה בתוך שתי נרות אם צריך להדליקן כאחת ומדליק באמצע דלא מוכח דלתקוני מנא מכוין אלא להדלקה בעלמא : לעדויי חושכא · כשהיא נעשית בראשה פחם מעבירה : לעדויי · להסיר : חושכא. פחם המחשיך אורה : נאמ' בפתילה · ביו"ט : ממעכה ביד תקון כלאחר יד הוא : יורדי גיהנם הן · שאינן מרחמים לעשות צדקה : עסקא · סחורה להשתכר למחצית שכר : מזוני · שאל מהם מזונות מיזן נמי לא זינוהו : ונתן לך רחמים · שתרחם על הבריות : כאשר נשבע לאבותיך · מי שיש לו רחמים מזרעו של אבות : בעדו · כנגדו כמו שכת בעדו (איוב א) כלומר חשך פרוס לפניו הכל עליו כחשך : נכון בידו · מזומן אצלו : מי שאין לו אלא חלוק אחד · אין יכול לכבסו וכנים מצערין אותו : דמעיין במניה · מפלה את כליו מן הכנים: **מתני'** אין שוברין את החרס · כשצולין דגים על האסכלא שקורין גרדיל"א בלע"ז חותכין קנים או קש שבלים או שוברין חרסים או חותכין נייר ושורין במים וסודרין הנייר על גב האסכלא מפני שהמתכת מתחמם ושורף את הדג : מליח. דג : ואין גורפין תנור וכירים · אם נפל לתוכו מן הטפל והטיח אין גורפין אותו דמתקן מנא הוא והתיא [נ"א ובדרבנן] *דאמרי מכשירי אוכל נפש אסירי : מכבשין · מכבישין את האפר והעפר שיהא חלק משפילו ומשווהו שלא יגע בפת שמדובקים בדפנותיו וישרפו מכבשין פרימבר"א : מקיפין · מקרבין זו אצל זו כמו (*אין) מקיפין בריתה (חולין דף כ·) וכמו לתרום שלא מן המוקף (גטין דף ל:) היינו סמוך וכמו מקפת וקורא לה שם (נדה דף עא:) : לשפות עליהם קדרה · והאור בין שתי החביות : לשפות. להושיב כל הושבת קדרה על האור קרי שפיתה כשאין לו כלי ברזל שקורין טרפיי"ד או שאין לו כירה של חרס חלולה ואסר לה משום דדמי לבנין ומדרבנן משום דמתחזי כאהלא: ואין סומכין קדרה בבקעת · קסבר לא נתנו עצים אלא להסקה לפיכך מוקצין הן *אצל כל תשמיש : וכן בדלת · השתא משמע וכן אין סומכין קדרה בדלת ובגמרא פריך עלה: ואין מנהיגין את הבהמה במקל · ברשות הרבים השתא קס"ד משום דאין משתמשין בעצים שלא נעשו כלי מערב יום טוב דלא נתנו אלא להסקה : **גמ'** ואם אי אפשר לו כו' מותר · כר"י : אריחא · חצי לבינה ונתק מכותל התנור : רפתא מעלייתא בעינא · כלומר גרפי התנור : טוי לי אווזא · צלה לי אווז בתנור שתטריהם היו קטנים ופיהן למעלה ותולה הצלי לתוכו וכותם פיו והוא נצלה : ואזדהר מחרוכא · שלא יתחרך כלומר גרוף את התנור שלא יהא בו בשוליו דבר גבוה כמו אריח או אבן שהוסק בתנור שנוגע בצלי ושורפו : דמר · רב אשי : שרקין ליה תנורא · עבדי אדוני טחין סביבות כסוי פי התנור בטיט שלא יצא חומו כשהצלי בתוכו שהרוח קשה לצלי ותימה לן מלהא משום דגבול טיט תולדה דלישה הוא : ארקתא דפרת סמכינן · על שפתו של פרת אנו נסמכים בדבר שאין אנו צריכים לגבל טיט ששפת פרת טיט מגובל הוא : והוא דצייריה מאתמול · עשה בו סימן ונתקו לצד אחר : וקטמא שרי · לגבלו ולטוח בו דלאו בר גבול הוא : אבנים של בית הכסא · אבנים גדולות שמצדדין אותן להיות כמין מושב חלול ויושבין עליהם בשדות במקום המיוחד לבית הכסא : דקא עביד אהלא · שיש לו גג אבל הכא ליכא גג : אצטבא · כסא של בנין לבנים וטיט : בנין עראי · שאינו להתקיים : והכא · גבי בית הכסא משום כבוד הבריות לא גזור : האי מדורתא · היסק גדול שעושין לפני שרים כדרך בנין עושין לו כתלים מד' רוחות וסודרין עצים למעלה ודומה לאהל : מלמטה למעלה · לסדר העצים של כתלים תחלה לעשות עליהם הגג אסורין שדרך בנין הוא : מלמעלה למטה · להתחיל תחלה מן הגג ואח"כ יסדרו תחתיו עלי הכתלים שרי : וכן

רבינו חננאל

ביו"ט כו' ואוקימנה חותכה באור בפי שתי נרות ופי' כגון שהיתה פתילה ארוכה מכניס קצה הפתילה בפי הנר וקצתה האחרת בפי נר אחרת ומדליקה באמצע ומנתקת ונמצאו ב' נרות דולקין . מוחטין הפתילה ביו"ט עדוי חשכה פירוש המתעבה בקצה הפתילה כמין גחלת ומתעכב האורה מותר לחותכה: תני בר קפרא בפתילה ג' דברים להחמיר אין גודלין אותה לכתחלה ביו"ט . ואין מהבהבין אותה באור ואין חותכין אותה בשנים וג' דברים להקל ממעכת ביד ושורה בשמן וחותכה באור בפי ב' נרות: אמר רב עשירי בבל יורדין לגיהנם . כי הא דשבתי איקלע לבבל כו' ואמר נמי כל המצפה לשלחן חבירו עולם חשך בעדו שנאמר נודד הוא ללחם איה וגו' : ת"ר ג' (דברים) שחייהן אינם חיים המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שיסורין בגופו ופשוטין הן : אין שוברין חרס ואין חותכין נייר לצלות בו מליח ביו"ם משום דמתקן מנא ואין גורפין תנור וכירים ואם אי אפשר ל. לאפות אא"כ גורפו מותר. שרקין ליה תנורא פירוש טחין פי התנור בטיט כאשר נותנין הפת או הצלי בתוכו א"ל רב אשי לרבינא אנן ארקתא דפרת סמכינן לה כלומר אין אנו גובלין טיט ביו"ט אלא נוטלין מן העפר המלוחלח אשר על שפת נהר שהוא כעין טיט ובו טחין פי התנור וזה הטיט שבשפת פרת מעיו"ט מכינין אותו. ואפר כירה מותר לגבל ולטוח בו שאינו בן גיבול· אין מקיפין ב' חביות אחת מיכן ואחת מיכן לשפות עליהן הקדירה : ירושלמי משום בונה שנמצא עושה כמין כירה ועליה הקדירה אהל אבל אבנים לבית הכסא מותר לצדדן אחת כנגד אחת אמר רב יהודה האי מדורתא מסמה למעלה (שרי) [אסור] פירוש דרך

[גי' הערוך מוהמין וע"ין בשבת ל.]
[בכה"ג ליתא וכן בערוך ערך הט ליתא אלא הכי איתא מאי מוהטין עדויי חשוכא]
[שבת קנא. וע"ש לאמנם גירי' בש"ס דהכא דגרס כאשר נשבע לאבותיך מי שיש לו רחמים וכו' אתיא שפיר דהכא מכאשר נשבע לאבותיך קדריו]
[פסחים קיג: ע"ש ובתוס' שם]
[עיין תוי"ט דמוחק מלת אין]
שבת קכד.
[לעיל כח:] *)שם קיט.
[בכמי' הגי' רבא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לי אווזא כצ"ל ותיבת בר נמחק: (ב) שם והנ"מ דצייריה כצ"ל ותיבת הוא נמחק: (ג) תוס' ד"ה וקטמא וכו' על האפר בעלמא הוא : (ד) בא"ד שגבלו מעיו"ט וכריך בלא גבול :

גליון הש"ס רש"י ד"ה ואין סומכין וכו' אצל כל תשמיש . עיין לקמן דף לג ע"ב ברש"י ד"ה לא יטול ;

וכן ביעתא *וכן קדרה וכן פוריא וכן חביתא ואין סומכין את הקדרה בבקעת וכן בדלת בדלת ס"ד אלא אימא וכן הדלת: תנו רבנן אין סומכין את הקדרה בבקעת וכן הדלת *לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה ורבי שמעון מתיר ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביו"ט ור' אלעזר בר' שמעון מתיר לימא ר' אלעזר בר' שמעון כאבוה סבירא ליה דלית ליה מוקצה לא בהא אפילו ר' שמעון מודה משום *דמחזי כמאן דאזיל לחנגא: חזרא רב נחמן אסר ורב ששת שרי ברטיבא כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי ביבשתא מאן דאסר אמר לך לא נתנו עצים אלא להסקה ומאן דשרי אמר לך מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו איכא דאמרי ביבשתא כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי ברטיבתא מאן דאסר דלא חזי להסקה ומאן דשרי אמר לך הא חזי להיסק גדול *והלכתא יבשתא שרי רטיבתא אסור *דרש רבא *אשה לא תכנס לדיר העצים ליטול מהן אוד ואוד שנשבר אסור להסיקו ביו"ט *לפי שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים למימרא *דרבא כר' יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה והא אמר ליה רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ושדי מעיה לשונרא התם כיון דמסרחי מאתמול דעתיה עלויה: **מתני'** ר' אליעזר אומר *נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא וחכמים אומרים *מגבב משלפניו ומדליק *אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן (א)העפר **ולא מן הרעפים ולא מן המים *ואין מלבנין את הרעפים לצלות בהן: **גמ'** אמר רב יהודה אוכלי

רש"י

וכן ביעתא. ביצים גסות הנאונות ע"פ כלי חלול כעין טרפי"ד כגון מטה שלנו שאין לה מחילות אלא שיש לה מחילות אך תימה או על האסכלא אין מושיבין את הכלי תחלה ואח"כ יסדר עליו אלא יאחזנו בידו ויושיב הבילה עליו ואח"כ יושיב הכלי על הגחלים שלא יעשנו כסדר בנין: וכן קדרה. שמושיבין על ג' חביות לא *יקיפנה תחלה ואח"כ יושיב הקדרה עליהם אלא העליונה יתלה באויר ויאחזנה בידו ויסדרו החביות תחתיה סביב: וכן פוריא. מטות השרים שפורקין אותן ומחזירין לא יזקוף הכרעים תחלה לתת הארוכות בכרעים ואח"כ יפרוס העור למטה שסוכבין עליו אלא פורס העור תחלה ויאחזוהו בני אדם בידיהם ואח"כ יביאו הארוכות ויקשרו הרצועות של עור בהן ואח"כ יזקפו הכרעים ויתנו הארוכות לתוכן: וכן חביתא. חביות שמסדרים באוצר ומושיבין אחת על גבי שתים: בדלת ס"ד. ומי זה הסומך קדרה בדלת והלא הסבר: אימא וכן הדלת. אין סומכין אותו בבקעת: ור"ש מתיר. דלית ליה מוקצה: בהא אפי' ר"ש מודה. כלומר הך פלוגתא לאו במוקצה היא ואפי' ר"ש מודה כת"ק דאסור ולא משום מוקצה אלא נראה כמוליכה ממקום למקום שהוא צריך להנהיגה הרבה כגון למכור בשוק: חנגא. מחול ועל שם שבני אדם סובבים והולכים בשוק כעין סובבות במחולות קרו ליה חנגא: חזרא. ענף עץ שהוא חד כקוץ וראוי לתקעו בגלי כמין שפוד ולצלות בו: ר"נ אסר. ביו"ט משום דמוקצה נינהו לטלטל שלא עשאו לכלי מבעוד יום: ברטיבא. שאינו ראוי לטלטלו אפי' להסקה דכ"ע לא פליגי דאסור: מה לי לצלות בו. לתחבו לתוכו: מה לי לצלות בגחלתו. הרי ראוי לטלטלו לעשותו גחלת וצולה בה: והלכתא כו'. הך הלכתא אליבא דמאן דאית ליה מוקצה אקבע אבל אנן כר"ש ס"ל בין במוקצה בין בדבר שאינו מתכוין ור' יהודה במכשירי אוכל נפש ושלהו שרו בין חזרא בין סמיכת קדרות והקפת חביות ומדורתא וקדרה וכל האמוראים שאסרו את אלו לגמלה תלמידי דרב הוו ורב סבר לה כרבי יהודה במוקצה ואנן קיימא לן כרבי שמעון: דרש רבא כו'. דכרבי יהודה ס"ל: לדיר. דיר עצים: אוד. עץ לעשות אוד להגור פורנין בלע"ז וטעמא משום דלא נתנו אלא להסיק אא"כ נעשה כלי מבעוד יום: ואוד שנשבר. ביו"ט: ושדי מעיה לשונרא. השלך בני מעים לחתול ולר' יהודה אסור לטלטלו ולהתו לחתול דמאתמול מוכן לאדם היה ולא לכלבים דקאמר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה: כיון דמסרחי. אם ימרים לצורך מחר והיום לא היה צריך להם מאתמול דעתי' עלוייהו להשליכם לחתול **מתני'** נוטל אדם קיסם משלפניו. ממה שלפניו בבית. לחצוץ בו שיניו. ליטול בשר החוצץ בין שניו בורגיי"ר בלע"ז ומשלפניו לאו דוקא דלר"א אף מן החצר נמי דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא ורישא לא אתא לאשמועינן אלא היתר טלטול עצים אף שלא להסקה דהפלוג רבנן בה כדלקמן בברייתא בגמרא והא דנקט משלפניו משום רבנן דפליגי דאפילו משלפניו להדליק אין לחצוץ לא: מגבב. קסמין דקין וקשין מן החצר ומדליק בהן: וחכ"א מגבב משלפניו ומדליק אבל מן החצר לא הואיל ודקין הן וטורח לקוששן מאתמול לאו להכי קיימי ודקאמרת נוטל קיסם *לחצוץ שניו (ב) (מאתמול) אנן אית לן דאף משלפניו לא יטול אלא להדליק דלא נתנו [אלא] להסקה ובתרתי פליגי: ואין מוציאין את האור. משום דמוליד: מן המים. נותנים מים בכלי זכוכית לבנה ונותנו בחמה כשהשמש חם מאד והזכוכית מוליאה שלהבת ומביאין נעורת ומניחים בזכוכית והיא בוערת כך שמעתי *) בפיוט יוצר שיסד אחד מגאוני לומברדיא"ה: מן העפר. קרקע קשה כשחופרים אותה מוליאה אור כעין גרגישתא שלנו ממקום מחפורת שלה: רעפים. טייבלו"ש: אין מלבנין. באור ובגמרא מפרש טעמא: **גמ'** אוכלי

*) נ"ל בפירוש ספר יצירה. שכן נמצא מפורש בפי' לספר יצירה לר' שבתי דונולו הרופא מלומברדיא זצ"ל.

תוספות

מחילות אלא שיש לה מחילות אך תימה אי פרוונקא (*אפלגא) דשבא (ג) אסירא והתם המחילות היו עשויות כבר וי"ל דשאני התם הואיל ורחב הכובא דאמר בשבת (דף קלט:) יותר מדאי נעשה כאהל פרש"י דרב יהודה דהכא כ"ל כרבי יהודה דאוסר מוקצה ודבר שאין מתכוין אבל אנן ס"ל כר"ש ודבר שאין מתכוין מותר ודוחק הוא לומר דכל הני מילתא דלא כר"ש אלא נראה לומר דאפילו ר"ש מודה דהויא הכא אסור דהא דא"ר שמעון דבר שאין מתכוין מותר היינו כגון שעושה דבר שאין מתכוין לעשותו אבל הכא מתכוין לעשות מה שהוא עושה:

והלכתא יבשתא שרי רטיבא אסור. פרש"י דהלכתא אקבע אליבא דמאן דאית ליה מוקצה ולא נתנו עצים אלא להסקה אבל אנו דקי"ל כר"ש שרי אפי' חזרא רטיבא ודוחק הוא לומר דר"ש פליג אמאי דפסיק הש"ס וי"ל דאפילו לר"ש דנהי דאית ליה שנהנו עצים שלא להסקה ה"מ בדבר הראוי להסקה אבל רטיבא אין ראויין להסקה:

דרש רבא וכו'. פירש רש"י דכר' יהודה ס"ל וע"כ לא תכנס ליטול אוד דלא נתנו עצים אלא להסקה *ודוחק הוא לומר דהש"ס קיימא דלא כהלכתא אלא ודאי דאפילו ר' שמעון מודה דאסור משום דהוי כתקוני מנא:

ושדי מעיה לשונרא. פירש"י דלרבי יהודה הוה אסור לטלטלן ליתן לחתול דמאתמול מוכן לאדם הוה ולא לכלבים וא"ר יהודה דאם לא היתה נבלה מעיו"ט אסור ליתן לכלבים וגם אינו ראוי ליתן לאדם לפי שאין דרך בני אדם לאכול בני מעים ביו"ט דבלאו הכי יש להם הרבה לאכול וא"ת וכי משום שאינו אוכל מהן הוו מוקצין א"כ היכי מטלטלין בשר חי דחזיא לכוס במסכת שבת (דף קכח.) הא אינו אוכל מהן משום שיש לו הרבה לאכול וי"ל דמיירי שכבר הסריחו ולא הוי חזי לאדם ולר' יהודה היה אסור ומשני כיון דמסריחי כלומר כיון דודאי מסריחי דעתידין להסריח דעתו לכלבים:

רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו. פירש"י לאו דוקא משלפניו דה"ה משלאחריו נמי דקתני כל מה שבחצר מוכן הוא אלא נקט משלפניו משום רבנן דפליגי אח"כ דברו דוקא להדליק אבל לחצוץ בו שניו לא ותימה דהא משמע בפרק המוציא (שבת דף פא: ושם) דדוקא קתני דבעי התם אבנים של בית הכסא מהו להעלותן אחריו לגג וקא פשיט ליה דשריא ופריך מיתיבי ר"א אומר נוטל אדם קיסם משלפניו דדוקא משלפניו אבל בכל החצר לא ואת אמרת דיכול להעלות לגג וי"ל דהא"ג דודאי דוקא קאמר כדמשמע התם ואף על גב דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא היינו דוקא גבי אכילה משום דאדם קובע לו מקום לאכילתו והיה לו להכין אבל גבי אש לא שייך דפעמים שאינו עושה מדורה ביו"ט וכן מחלק התם בין אבנים לקיסם:

וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק. פרש"י דבתרתי פליגי דאפילו להדליק דוקא משלפניו ולהצון שניו אפילו משלפניו לא דעצים לא נתנו אלא להסקה וקשה לפירושו דהכמים כבירא להו דלא כהלכתא דפליגי בפלוגתא דרבי שמעון ורבי יהודה לכן נ"ל דטעמא דרבנן דלכך אסור להצון שניו גזירה משום שמא יקטום וכן מסיק נמי בגמרא:

פטור

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' טו טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף א וסי' שטו סעיף ו:

מד ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה יג טוש"ע שם סעיף ג בהג"ה:

מה ג מיי' פ"ד שם הלכה יא סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ג:

מו ד מיי' פ"ב שם הלכה יד סמג שם טוש"ע או"ח סי' תקא סעיף ג:

מז ה מיי' פ"ד שם הלכה א' סמג שם טוש"ע או"ח סי' תקב סעיף א.

מח ו מיי' שם פ"ג הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף א:

רבינו חננאל

דרך בנין אבל אם אחז העץ למעלה ונתן אחר תחתיו ועוד אחר תחתיו עד שמגיע למטה בקרקע כיון שאינה דרך בנין מותר וכן אם מבקש לצלות ביצים בענין הזה הוא עושה אוחז העליונה ונותן אחרת תחתיה וכן אוחז את הקרשים ומניח את הרגלים: אין סומכין הקדרה שלא תפול בבקעת וכן אין סומכין דלת בבקעת שלא נתנו עצים אלא להסקה ור' שמעון מתיר ואסיקנא ר' שמעון אינו מתיר אלא כגון זה אבל להנהיג בהמה ביו"ט במקל אוסר משום שנראה כהולך לדרך רחוקה. פירוש חיזרא ממיני קוצים מהו ליטול מהן עץ [כמין שפוד לצלות בו צלי ואסיקנא והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור. דרש רבא לא תכנס אשה לבין העצים ליטול מהן עץ] להכיני אוד שנמצאת עושה כלי ואוד שנשבר ביו"ט אסור להסיק בו ביום. שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים. למימרא דרבא כר"י סבירא ליה באיסור שברי כלים והא רבא אמר לשמעיה טוי לי בר אווזא ושדי מעיה לשונרא דלא כר' יהודה דתנן ר' יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן. ודחינן התם נמי מוכן הוא דכיון דמסרחי מאתמול הוה בדעתיה למשדינהו לשונרא: [מתני'] ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם להצות בו שיניו ומגבב מן החצר ומדליק וחכ"א מלפניו מגבב ומדליק: אמר רב יהודה

הגהות הב"ח

(א) במשנה ולא מן העפר ולא מן המים כצ"ל ותיבות ולא מן הרעפים נמחק: (ב) רש"י ד"ה וחכ"א כו' לחצוץ שניו אנן אית לן כצ"ל ותיבת מאתמול נמחק: (ג) תוס' ד"ה מלמטה וכו' אלא פרוונקא אפלגא דכובא שרי אכולה כובא אסירא והכא

מסורת הש"ס

[נ"ל יקיפס]

[סוכה מ. נדרים סב: ב"ק קב.]

[שבת מד:]

שבת קמג

[לעיל לג. וש"נ] [שבת קמב.]

שבת פח:

[במשנה שבמשניות ליתא ועי' תוי"ט]

[משלפניו]

גליון הש"ס

מתני' ולא מן הרעפים. בכי"ף ורא"ש ליתא ועיין בתוי"ט: תוס' ד"ה דרש כו' ודוחק הוא לומר. עיין מהרש"א ועיין תשובת מהרש"ם ח"א סי' י"ד:

*אאוכלי בהמה אין בהן משום תקון כלי איתיביה רב כהנא לרב יהודה *במטלטלין עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו ומריח בו ולא יקטמנו להריח בו ואם קטמו פטור אבל אסור לחצוץ בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת א"ל השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי חייב חטאת מבעיא אלא כי תניא ההיא בקשין קשין בני מלילה נינהו חסורי מחסרא והכי קתני מוללו ומריח בו קוטמו ומריח בו בד"א ברכין אבל בקשין לא יקטמנו ואם קטמו פטור אבל אסור לחצוץ בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת תני חדא קוטמו ומריח בו ותניא אידך לא יקטמנו להריח בו אמר רבי זירא אמר רב חסדא לא קשיא הא ברכין הא בקשין מתקיף לה רב אחא בר יעקב בקשין אמאי לא מאי שנא מהא דתנן* גשובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ועוד הא רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא דאמרי תרוייהו כי הוינן בי רב יהודה °הוה מפשח ויהיב לן אלותא אלותא אע"ג דחזיא לקתתא דנרגי וחציני לא קשיא הא ר"א הא רבנן דתניא ר"א אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו וחכ"א לא יטול אלא מאבוס של בהמה ושוין שלא יקטמנו ואם קטמו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו הדלת בשוגג בשבת דחייב חטאת במזיד ביו"ט סופג את הארבעים דברי ר"א וחכ"א °אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות ר"א דקאמר התם חייב חטאת הכא פטור אבל אסור רבנן דקא אמרי התם פטור אבל אסור הכא מותר לכתחלה ולית ליה לרבי אליעזר הא דתנן שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי אמר רב אשי כי תניא ההיא הבמוסתקי: ומגבב מן החצר: ת"ר מגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא ובלבד שלא יעשה צבורין צבורין ורבי שמעון מתיר במאי קא מפלגי מר סבר מחזי דקא מכניף למחר וליומא אחרינא ומ"ס קדרתו מוכחת עליו: אין מוציאין את האור וכו': מ"ט משום דקא מוליד ביום טוב: ואין מלבנין את הרעפים: מאי קא עביד אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך

אוכלי בהמה · כגון קש ועלי קנים אין בהם משום תקון כלי ומותר לקטום ולתקן קש של שבלין בשבת לחצוץ שניו: להניף. ווכטליי"ר משום הבלא: ומוללו · בין אצבעותיו להוציא ריחו: ולא יקטמנו להריח בו · שיהא מקום הקטימה לח וריחו נודף גזירה דלא ליחי לקוטמו לחצוץ בו שניו דהתם כלי משוי ליה ואיכא איסורא דאורייתא: פטור · דהינו לשם כלי: חייב חטאת. בשבת ויש עצי בשמים שהן אוכלי בהמה ואפ"ה חייב: א"ל. רב יהודה השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי כלומר תשובה גדולה חזרת להשיבני אם מאת ברייתא אומרת לחצוץ בו שניו פטור אבל אסור אף היא היתה תשובה לדברי שאני אומר מותר לכתחלה וכל שכן שהבאת לי חיוב חטאת אבל אינה תשובה דכי תניא ההיא בעצי בשמים קשין שאינן ראויין למאכל בהמה: קוטמו ומריח בו · ואפי' לכתחלה דהא אף לחצוץ בו שניו שרי אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך רכין לתקנן לחצוץ: בקשין אמאי לא · להריח בו מי גזור רבנן כשאין מתכוין לכלי אטו מתכוין: והתנן שובר אדם חבית · מגופה שיש בה גרוגרות ואוכל ובלבד שלא יתכוין ליפות השבירה להיות לה לפה שתהא עוד כלי: הוה מפשח . איישבריי"ר בלע"ז כשמשפץ בידו ענפים מעץ גדול כמו ויפשחני איכה ג) עשה לי גדר בסעיפות בענפי עצי היער סביבות דרכי כדי שלא אלא כדרך שעושין בני היערים שקורין פליישי"ן: הוה מפשח . לן מן התלושין: אלותא · מקלות גדולים כמו ולא באלה ולא ברומח במסכת שבת (דף סג·): ואע"ג דחזיא לקתתא דנרגי וחציני · שהיה קשה וראוי לעשות ממנו בית יד לקרדום ולפסל שקורין דולויי"ר והוא היה שוברה להריח: לא יטול אלא מן האבוס של בהמה · דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל צורך אבל עצים הואיל ודרכן לדבר האסור כגון לעשות כלים לא התירו לטלטלן אלא להסקה: שלא יקטמנו · אקיסם קאי: אחד זה ואחד זה · אחד שבת ואחד יום טוב: אינו אלא משום שבות · דקטימה תקון כלאחר יד הוא ולא תקון מעליא הוא אלא א"כ מחתכו וממחקו בסכין והשתא קא מהדר לתרוצי קושיא דלעיל הא דתני לעיל בקשין לא יקטמנו להריח ר' אליעזר דאמר בקוטם לכלי חייב חטאת הכא גבי קוטם להריח פטור אבל אסור גזירה שמא יקטמנו לכלי והא דרב יהודה דמפשח להריח כרבנן דאמרי בקוטם לכלי פטור אבל אסור הכא להריח מותר לכתחילה: ולית ליה לרבי אליעזר כו' · והא הכא דכי מתכוין לעשות כלי איכא חיובא דאורייתא וכי לא מתכוין לא גזור רבנן לכתחילה: כי תניא ההיא · דמותר: במוסתקי · חבית שבורה שמדבקין שבריה בשרף של עץ שקורין שף שטושין הימנו זפת וקורין אותו ריישי"נא וריחו דומה לריח לבונה ובלשון ערבי קורין אותו מוסתקי"י ומדבקין בו קערות חרס הנשברים כך אמר לי רבי שמואל המכונה חסיד מן ברבשט"א וכיון דרעועה היא ליכא למגזר בה שלא יתכוון לעשות כלי:

שצריך

פטור אבל אסור קא קשיא לי חייב חטאת מבעיא · פרש"י תשובה גדולה חזרת להשיבני דאפי' פטור אבל אסור קא קשיא לי כ"ש דחייב חטאת קא קשיא לי אבל לא קשיא כלל דהתם מיירי בקשין שאינן ראויין למאכל בהמה וקשה מאי מאריך בלשונו השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי לשני ליה לאלתר התם מיירי בקשין וע"ק דמשמע דבקשין מתסר לרב יהודה ובסמוך מתיר רב יהודה אף להריח דאמר דמפשח ויהיב אלותא וכו' ואר"ת דגרסי' כגרסא דר"ח דגריס א"ל וה"פ דרב יהודה משיב לרב כהנא פשיטא דהברייתא נשנית בטעות דהא הא דקאמר פטור אבל אסור קא קשיא לי דאדרבה מותר לגמרי ואפי' לכתחלה חייב חטאת מבעיא כ"ש דנשנית בטעות כיון דקתני חייב חטאת וא"ל רב כהנא לרב יהודה מאין לשנויי לך דהברייתא מיירי בקשין שאין ראויין כלל למאכל בהמה ולכך זהו דלהריח פטור אבל אסור לחצוץ בו שניו חייב חטאת אבל לדידך קשה דבקשין נמי קא אמרת דמותר להריח כדקאמר מפשח ויהיב אלותא וכו' ומ"מ רב יהודה לא הוה מודה ליה דרב יהודה ס"ל דלחצוץ שניו פטור אבל אסור ולהריח מותר אפי' לכתחלה אף על גב דקשין הן להריח מותר:

כי הוינן בי רב יהודה הוה מפשח לן כו' · ומיירי להריח כדמסיק דסבר כרבנן דאמרו התם גבי לחצוץ שניו פטור אבל אסור ולהריח מותר אפי' לכתחלה ולא גזרו שמא יקטום וא"ת למה נמנעו כשחל יו"ט במ"ש מלהריח בשמים משום שמא יקטום והא לא חיישינן כדמוכח הכא אליבא דרב יהודה דס"ל כרבנן וגם אין שייך לפרושי טעמא משום אם ניהנם שמתחיל לשרוף ולהסריח ולכך מברכינן בכל מ"ש דעלמא וכשחל יו"ט במ"ש אז אין האש מתחיל לשרוף ולהסריח ולכך לא מברכינן דהא גם ביו"ט שובת דא"כ גם במוצאי יו"ט אמאי לא מברכינן אבשמים וגם אין לפרש דהא דמברכינן אבשמים במ"ש משום נפש יתירה שאבד ומריח הבשמים ומישב דעתו עליו וכשחל במ"ש אז אינו מפסיד נפש יתירה דביו"ט אית ליה נשמה יתירה דא"כ במוצאי יו"ט אמאי לא מברכינן אבשמים ואי ליכא הני טעמי א"כ מ"ט דמברכינן אבשמים במ"ש וי"ל דלעולם טעמא דמברכי' אבשמים במ"ש הוי משום נשמה יתירה וביו"ט ליכא נשמה יתירה א) וא"ת אמאי לא מברכין אבשמים כשחל יו"ט להיות במ"ש כיון דיש לו מאכלים חשובים וטובים מישב דעתו ממילא בלא ריח בשמים*): **כי** תניא ההיא במוסתקי · מזופפת ורעועה פירש רש"י דלא חיישינן לתקון כלי דהואיל ורעועה הרבה יחוס עליה דשמא יקלקל החבית ועושה נקב לכל הפחות שיוכל וה"ר יצחק פירש במסכת ערובין (דף לד: ושם בד"ה ואמאי) דכיון שהם מדובקים בזפת ואין החתיכות שלמות לא הוי שום תקון כלי:

*) [וע"ע תוס' פסחים קב: ד"ה רב]

הכא

ממ א מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף ד וסי' תקיט סעיף ד:
נ ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף ה:
נא ג מיי' פכ"ג הל' ב שם סמג שם טוש"ע או"ח סי' שי"ד סעיף א:
נב ד מיי' פי"א שם הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף ד:
נג ה טוש"ע שם סי' סעיף א:

רבינו חננאל

אוכלי בהמה אין בהן משום תיקון ומותבינן עליה מטלטלין עצי בשמים להריח ולהניף לחולה כו' ופרקינן כי תניא ההיא בקשין. קשין בני מלילה נינהו ואוקימנא הכי מוללו ומריח בו קוטמו ומריח בו בד"א ברכין אבל בקשין לא יקטמנו ואם קטמו פטור אבל אסור לחצות בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת· תני חדא קוטמו ומריח בו ואוקימנא ברכין ותניא אידך לא יקטמנו ואוקימנא בקשין ואקשינן בקשין אמאי לא .והא תנן שובר אדם הבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי ועוד הא רבא ורבין בני רב אדא אמרי דרב יהודה הוה מפשח ויהיב להו אלוותא פישחי פישחי פירוש עצי קציעות שמעשנין בהן ואע"ג דהוו קשין וחזו לקתתא דנגרי וחציני ופרקינן אלא לא קשיא הא דתני קוטמו רבנן והא דתני לא יקטמנו ר' אליעזר. דתניא ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו שיניו וחכ"א לא יטול אלא מן האבוס של בהמה ושוין שלא יקטמנו בין ממה שנטל לפניו ובין מה שנטל של בהמה ואם קטמו לחצות בו שיניו ולפתוח בו דלת בשבת בשוגג חייב חטאת ביום טוב במזיד לוקה מדברי ר' אליעזר וחכ"א אחד זה ואחד זה בין ביו"ט בין בשבת אינו אלא משום שבות ר' אליעזר דקתני התם קטמו לחצות בו שיניו ולפתוח בו דלת חייב חטאת הכא לא יקטמנו לכתחלה להריח בו ואם קטמו פטור אבל אסור ורבנן דאמרי אפילו קטמו לחצות בו שיניו ולפתוח בו דלת אינו חייב אלא משום שבות הכא קוטמו להריח בו לכתחלה. פירוש במוסתקי כמו קציעות מהודקין בתוך החבית: פיסקא אין מוציאין אור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים מ"ט דמוליד ביו"ט. ואין מלבנין הרעפין לצלות עליהן בשר ופירוש אין מצרפין הקדרות באש ואוקמה ר' יוחנן דמתנין לבודקן אם מקבלין הא -לומר

[תוספתא שבת פ"ו]

גליון הש"ס

גמ' הוה מפשח. וכן בליגנא דמתני' אילן שנפשח פ"ד מ"ו דשביעית: שם וחכ"א אחד זה ואחד זה. עיין שבת דף קמו ע"ב רש"י ד"ה שמא יקטום:

שבת קמו.

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה כי הוינן וכו'. וביו"ט ליכא נשמה יתירה. נ"ב עיין רשב"ם בפסחים דף קב ע"ב בד"ה ושמואל אמר ינה"ק וכו' בסה"ד

שצריך לבדקן ואמרי לה מפני שצריך [א]להסמן תנן התם* [ב]דרסה או שטרפה בכותל או שרצצתה בהמה ומפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה כשרה *א"ר אלעזר בר ינאי משום ר' אלעזר בן אנטיגנוס [ג]צריכה בדיקה בעא מיניה ר' ירמיה מרבי זירא מהו לשחטה ביום טוב מי מחזקינן רעותא ביום טוב [ד]או לא אמר ליה תנינא אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן והוינן בה מאי קא עביד ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבדקן אמר ליה אנן מפני שצריך לחסמן מתנינן לה: תניא *אחד מביא את האור ואחד מביא את העצים ואחד שופת את הקדרה ואחד מביא את המים ואחד נותן בתוכו תבלין ואחד מגים כולן חייבין והתניא אחרון חייב וכולן פטורין [ה]לא קשיא הא דאייתי אור מעיקרא הא דאייתי אור לבסוף בשלמא כולהו קא עבדי מעשה אלא שופת את הקדרה מאי קא עביד אמר רבי שמעון בן לקיש הכא בקדרה חדשה עסקינן ומשום לבון רעפים נגעו בה: ת"ר *תנור וכירים חדשים הרי הן ככל הכלים הנטלין בחצר אבל [ו]אין סכין אותם שמן ואין טשין אותן במטלית ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות הרי זה מותר: תנו רבנן *[ז]מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלין אותם בחרסית ולא באדמה ולא בסיד ואין גוזזין אותן במספרים [ח]ואין גוזזין את הירק בתספורת שלו [ט]אבל מתקנין את הקונדס ואת העכביות [י]ומסיקין ואופין בפורני ומחמין חמין באנטיכי [כ]ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת: ת"ר *[ל]אין נופחין במפוח אבל נופחין בשפופרת ואין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו ת"ר *[מ]אין מפצעין את הקנה לצלות בו מליח [נ]אבל מפצעין את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע: **מתני'** ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה

ערב

רש"י

שצריך לבודקן · אם יוכלו לקבל *לבונה הלכך ביו"ט לא דלמא פקעי ואשתכח דטרח שלא לצורך: ואמרי לה שצריך לחסמן · להקשותם בהסק ראשון הם מתחזקין ומתקשים הלכך אע"ג דלצורך יו"ט נמי הוא דהא צולין עליהם מיהו כיון דבהסק זה נעשה כלי אסור: תנן התם · באלו טרפות: דרסה וטרפה בכותל · אדם שדרס על העוף או שזרקו והכהו בכותל: או שרצצתה בהמה ומפרכס · ואינה יכולה לעמוד: ושהתה מעת לעת · יום א' שלם ושחטה כשרה: ה"ג א"ר אלעזר בר' ינאי משום ר"א בן אנטיגנוס צריכה בדיקה · כי שהתה מעת לעת נמי צריכה בדיקה לאחר שחיטה שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה השדרה ונפסק החוט שלה או אחד משאר מיני טרפות ושהייה דמעת לעת אצטריך דאי לא שהתה אע"פ שבדקה ולא מצא סימן טרפות טרפה שזו היא אחת משמנה עשרה טרפות ונקרא רסוקי אברים שאבריה מתפרקין כולן ואע"פ שאין רושם ניכר בה וזהו סימנה אם שהתה מעת לעת בידוע שלא נתרסקו אבריה דקים להו לרבנן מסיני דרסוק אברים אינה חיה מעת לעת אבל שאר מיני טרפה חיה כל שנים עשר חדש: מהו לשחטה ביו"ט · מי חיישינן הואיל וצריכה בדיקה ואיתיליד בה רעותא: מי מחזקינן רעותא · בגוה משום חשש איסור מלאכה ביו"ט דלמא משתכח טרפה ונמצא שוחטה שלא לצורך בשלמא שאר בהמות אע"ג דמחמרינן אנפשין ובדקינן מיהו סמכינן ארובא ורוב בהמות אינן טרפות הכא מאי: ביו"ט · כלומר משום חומר מלאכה ביו"ט: מפני שצריך לבדקן · וחיישינן דלמא פקעי אלמא מחזקינן רעותא משום חומר יו"ט שלא ללבנן: מפני שצריך לחסמן · ולא משום חשש פקיעה אלא דודאי משוי ליה מנא בהסק זה: שופת את הקדרה · מושיבה רקנית על האור: מגים · מנער בכף שקורין קומיבר"א: כולן חייבין · מביא את האור משום מבעיר את הגחלת דכשהוא מוליכה היא מתלבנה מרוח הליכתו ומביא את העצים לאור משום מבעיר שופת קדרה לקמיה מפרש מאי עביד נותן מים ותבלין ומגים משום מבשל שאף הוא אב מלאכה: דאייתי אור מעיקר' · כולהו עבדי מעשה כדפרישי': דאייתי אור לבסוף · איהו הוא דעבד והנך לא עבדי מידי: בקדירה חדשה עסקינן · שנותנין אותה רקנית על האור לחסמה: ומשום לבון רעפים נגעו בה · משום הך גזירה גופה שאסרו ללבן רעפים נגעו גם בזו: חדשים · וכ"ש ישנים: הרי הן ככל הכלים הנטלין · בשבת בחצר דחזו למיתב בגוייהו מידי: אין סכין אותן שמן · להחליקן ולנאותן: טשין · שפין: ואין מפיגין אותן · לאחר הסקן אין מפיגין הסקן בצונן לחסמן שמתקשין ע"י הצונן וכולהו משום דמתקן מנא: ואם · להפיגה בשביל לאפות שהוסקו הרבה וחושש שלא תשרף הפת מותר: מולגין · ברותחין: אין טופלין אותם · בטיט להסיר שערן דהוי דרך העבדנין: ואין גוזזין אותן במספרים · דמחזי כצריך לשער: ואין גוזזין הירק · התלוש שיש בו ראשי עלין נרקבין וכמושין אין גוזזין אותן בתספורת שלו שגוזזין בה מן המחובר דמחזי סבר שלקטן היום: קונדס ועכביות · מיני ירקות הן שיש טורח בתקונן: פורני · הן תנורים שלנו הגדולים ופיהם בצדם ולא חיישינן לטרחא אם יש לו אוכלין הרבה דלא סגי ליה בתנור: שמא תפחת · ע"י שחדשה היא ונמצא טורח שלא לצורך: אין נופחין במפוח · דמחזי כאומן עושה מלאכה: ואין מתקנין את השפוד · ודלא כר' יהודה *אי נמי בגרנס מערב יו"ט ודברי הכל: אין מפציעין את הקנה · לתת קרומיותיו תחת המליח על האסכלא שעושה כלי דכל מידי דעביד להשתמש בו הוי תקון כלי: ואין חוששין שמא תקרע · ואפי' נקרעת לא אכפת לן *דאין זה קורע על מנת לתפור: **מתני'** ועוד אמר ר' אליעזר · משום דתנא אחת לקולא גבי מוקצה והדר אמר אחריתי קאמר ועוד וקשיא לי בגוה והא אפסקוה רבנן במילי טובא באין מוליאין את האור והנך דבהדיה והיינו מלתא אחריתי דלאו מלתיה ואמאי לא אותביניה בעירובין (דף כג·) גבי ועוד דר' יהודה בן בבא דאותביה מר"א דסוכה ושנינן לא אפסקוה אלא במלתיה ואלו אותבי' מהא לא הוה ליה לשנויי הכי ואומר אני שגרסת המשנה שלא כסדר: עומד אדם על המוקצה · הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו כגון אחזי ולא אחזי דאמר באין לדין (לעיל דף כו:):

ערב

תוספות

הכא בקדרה חדשה עסקינן · ומשום לבון רעפים נגעו בה ויש נזהרים שלא לבשל בתחלה בקדרה חדשה ולא היא דהכא בקדרה רקנית דאז שייך בה לבון רעפים שסופתה קודם שמביא המים אבל כשמבשלין בה מאכל לא שייך בה לבון רעפים:

מולגין הראש והרגלים · אבל כל גופו של גדי אסור הואיל ויכול בהפשט הקלה לעשות טפי:

ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות הרי זה מותר · ותימה דאמר לעיל אסור לחסמן אע"פ שהוא עושה נמי כדי לצלות עליהם וי"ל דשאני בין רעפים לתנור דתנור (שאני) כיון דהוא עושה ע"י מסקין שאני דאינו ודאי חוסמן:

ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת · וא"ת והא אמרינן לעיל ואם בשביל לאפות מותר וי"ל דהכא שאני בפורני שהוא גדול ויש לחוש יותר שמא תפחת:

אין נופחין במפוח כו' · פירש ר"י מדלא מפליג בין מפוח של אומנין ובין מפוח של בעל הבית כי היכי דמפליג בשל אומן בין מפוח לשפופרת משמע דכל המפוחין אסורים אפילו של בעל הבית נמי ויש ליזהר שלא לנפח בו כלל מיהו העולם נהגו בו היתר ע"י להפכו מלמעלה למטה ואומר מ"ו הר"ר פרץ נ"ע דיש לדחות מה שפירש' מדלא מפליג וכו' דשמא הא עדיפא ליה דכולי בשל אומן קא איירי:

ועוד אמר ר' אליעזר עומד אדם כו' · פרש"י דמשום דקאמר ר"א חדא לעיל גבי נוטל אדם קיסם קאמר הכא ועוד אחריתי לקולא והקשה רש"י הא אפסקו במילי טובא באין מוליאין האור והיינו במלתא אחריתי דלא *אמרו בה רבי אליעזר ורבנן וא"כ לא שייך ביה למימר ועוד דהכי מוכח בעירובין (דף כג· ושם) דכל היכא דאפסקוה בדבר דלא איירו בה לא שייך למימר ועוד ע"כ נראה לפירוש רש"י דהגרסא מהמשנה משובשת היא בספרים והא דאמר ר' אליעזר עומד אדם כו' יש להיות קודם ההיא דאין מוליאין וכו' וקשה דא"כ גם סדר הגמ' אינו כמשפט ור"ת אומר דהיכא דהוו תרווייהו לקולא שפיר קאמר ועוד אע"ג דאפסקו במילי אחריני והא דאמרינן בעירובין דלא שייך למימר ועוד היינו היכא דהוו חדא לחומרא וחדא לקולא *והא דהפסקוה זהו לפי שרוצה לשנות מילי דאור גבי הדדי:

ואומר

[אולי צ"ל איירו]

[ועי' תוס' מגילה כח ד"ה ועוד]

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ג מהל' י"ט הל' יא טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף א:

נה ב ג מיי' פ"ע מהל' שחיטה הלכה כ סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' נח סעי' ב ג:

נו ד מיי' פ"ב מהל' י"ט הלכה ד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף א:

נז ה מיי' פ"ע מהל' שבת הלכה ד:

נח ו מיי' פ"ג מהלכות י"ט הל' יא סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ה:

נט ז מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' תק סעיף ד:

ס ח ט מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף ו ז:

סא י מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סי' תקז סעיף א:

סב כ מיי' שם הל' י טוש"ע א"ח שם:

סג ל מיי' פ"ד שם הלכה ז טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף א:

סד מ מיי' שם הלכה ח טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף א:

סה נ טור ש"ע שם סעיף ב:

מסורת הש"ס

זי"ל ניבונן

חולין דף נו·

[שם: וע"ש]

[תוספ' שבת פי"ב ע"ש]

[תוספ' פ"ג]

[תוספ' שם]

שם

שם

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואין חוששין כו' דאין זה קורע ע"מ לתפור · קשה לי הא מ"מ אסור מדרבנן ואמאי לא כתב רש"י כפשוטו דהא קיי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ופסיק רישיה לא הוי דהא הוי רק חשש שמא תקרע:

[לעיל כח:]

רבינו חננאל

כלומר אם נגמר' מלאכתן ולא יתבקעו ואמרי לה מפני שצריך לחסמן לסתום הנקבים · ובעינן למפשט מהא [בהא] דתנן דרסה או שטרפה בכותל או שרצצתה בהמה והיא מפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה כשרה ותני עלה ר' אלעזר בן אנטיגנס אומר משום ר' אליעזר בן ינאי אפי' שהתה מעת לעת צריכה בדיקה וכיון שצריכה בדיקה לא שחטינן לה ביו"ט כשם שאין מלבנים הרעפים · ואוקימנא משום דצריך לבודקן · ודחה ר' זירא ואמר אנן מפני שצריך לחסמן מתנינן לה · ת"ר אחד המביא את האור ואחד שופת קדירה חדשה בלא מים · ומשום ליבון נגעו בה · ואחד נתן בה מים ואחד נתן בה בשר ואחד נתן בה תבלין ואחד מגים בה כולן חייבין והוא שהיה אור מקודם לכן שכולן עשו מעשה הנותן עצים משום מדליק והנותן מים משום מחמם והנותן בשר משום מבשל כו' · ואם לא הביא האור אלא אחר כולן אינו חייב אלא הנותן האור בלבד: ת"ר תנור וכירים חדשים נטלין בחצר כשאר הכלים . אבל אין סכין אותן בשמן · ואין טשין אותן בטמלית ואין מפיגין אותן בצונן לחסמן כדי לתקנן ואם בשביל לאפות מותר · ת"ר (אין) מולגין את הראש ואת הרגלים · פירוש מרתיחין אותן בחמין להעביר השיער מעליהן ומהבהבין אותן באור אבל לא טופלין אותם בחרסית ולא באדמה · ואין גוזזין אותן במספרים ואין גוזזין הירק בתספורת שלו אבל מתקנין את הקונדס ואת העכביות · ומסיקין ואופין בפורני ומחמין חמין באנטיכי · פירוש זאנטיכי הדתנן אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין ממנה והני מילי בשבת אבל ביו"ם מותר . ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת: ת"ר אין נופחין באור במפוח אבל נופחין בשפופרת ואין מתקנין השפוד ואין מחדדין אותו ואין פוצעין קנה לצלות בו מליח אבל פוצעין אגוזים בטמלית ואין חושש משום קריעה: מתני' א"ר אלעזר עומד אדם על המיקצה

פ"ש

סו א מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה ט :
סז ב מיי' פ"ה מהל' מעשר הלכה כא :
[פי' לעיל ב. תוד"ה דלמא במפרשי בס"ם]
[וכ"ה תוס כנ"ל וכן אי' בירושלמי]
סח ג מיי' שם פרק ד הלכה יח :
סט ד מיי' פ"ג שם הלכה ג :
ע ה מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה כו ופכ"ט הלכה כה :
[שמטו לאכול בשבת כנ"ל]

ואומר מכאן אני נוטל · מקשה בירושלמי מחלפה שטתייהו דב"ש ערב שבת בשביעית · שאין מעשר נוהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה
לעיל *קאמר לא יטול אא"כ נענע והכא קאמר דבאמירה והה"ה במעושר ובשאר שני שבוע אלא אורחא דמלתא נקט דבהם
בעלמא שני דהא ר"א שמותי הוא [א] וי"ל דלא קשה דלא מחלפה מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות ולמוקים הן סתם מוקצה ואין
שטתייהו דמוקצה דבעלי חיים *עדיף ומחמירין טפי אבל קשה רגילין לעשר קודם גמר מלאכה : ואומר מכאן אני נוטל למחר ·
דמחלפה שטתייהו דב"ה דלעיל קאמר דבאומר *מכאן אני נוטל למחר סגי והכא קאמר דבעי שירשום ויש לומר דשאני הכא דאקלייה בידים :

תורה אור

וסגי בהכי דיש ברירה : עד שירשום · בסימן דאין ברירה :

ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר וחכמים אומרים *עד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן : **גמ'** תנן התם *תינוקות שטמנו תאנים מערב שבת ושכחו ולא עשרו למוצאי שבת לא יאכלו אלא אם כן עשרו ותנן נמי *המעביר תאנים בחצרו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין מהן *עראי ופטורים בעא מניה רבא מרב נחמן שבת מהו שתקבע מוקצה למעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו מי אמרינן כיון דכתיב °וקראת לשבת עונג קבעה ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו או דלמא בדבר שנגמרה מלאכתו קבעה בדבר שלא נגמרה מלאכתו לא קבעה א"ל שבת קובעת בין בדבר שנגמרה מלאכתו בין בדבר שלא נגמרה מלאכתו א"ל ואימא שבת דומיא דחצר מה חצר אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו *אף שבת לא תקבע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו א"ל לימוד ערוך הוא בידינו שהשבת קובעת בין בדבר שנגמרה מלאכתו בין בדבר שלא נגמרה מלאכתו אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן אף אנן נמי תנינא ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית וכו' טעמא דשביעית דלאו בר עשורי הוא הא בשאר שני שבוע הכי נמי דאסור מ"ט לאו משום דשבת קבעה לא שאני התם כיון דאמר מכאן אני אוכל למחר קבע ליה עלויה אי הכי מאי אריא שבת אפילו בחול נמי הא קמ"ל דטבל *מוכן הוא אצל שבת *שאם עבר ותקנו מתוקן **והלא**

ישעיה נח

תינוקות שטמנו וכו' · ואע"ג שיכולין לאכול אכילת עראי עד שירא פני הבית או פני החצר מ"מ אכילת שבת חשובה ועראי שלו קבע וכיון שטמנו *בשבת לאכול הוקבעו אע"פ שעבר שבת ונקט תינוקות לרבותא אע"פ שאין להם מחשבה גרידא מעשה יש להם :
בניו ובני ביתו אוכלין אכילת עראי · פי' בירושלמי דוקא בניו אבל איהו גופי' אקבעינהו דגלה בדעתו להניחם שם *כך :
הא בשאר שני שבוע לא · דשבת אקבעינהו וכללא דשמעתין כל היכא דר"ל שקובע בלא ראיית פני הבית כמו אם הכניסן דרך (שערים) [דרך גגות וקרפיפות] :רש"ל
אי הכי מאי אריא שבת אפי' בחול נמי · אי הכי דטעמא משום דקבעי' בדבורו אפילו בחול נמי וכ"ת משום דאצטריך לאשמועינן הכנה ומכאן אני נוטל לפיכך נקט שבת והא מתני' קמשמע לן תרתי דדבורו קובע ואשמועינן דין הכנה דא"כ לשמעינן בחול דדבורו קובע דהוי רבותא טפי ופלוגתא דהכנה לשמעינן במקום אחר בפירות מתוקנים אם כנסן לאוצר(א) בצריך שירשום ולומר סגי לומר מכאן אני נוטל משמע מדנקט שבת לענין טבל דשבת קובע בטבל בשאר ימי שבוע א"נ ה"פ לשמעינן בחול דדבורו קובע ובהכנה לפלגו פלוגתא דב"ה וב"ש גבי גוזלות כדאיתא לעיל ולא נהירא כדפרישית לעיל דלא שייך פלוגתייהו בבעלי חיים : **הא** קמ"ל דטבל מוכן הוא אלל כו' · לכך נקטינהו לענין שבת דאגב אורחיה דהכנת שבת אשמועינן חדוש אחר דהיכא דהזמינו לשבת דאינו אסור אלא משום מעשר המעורב(ב) ואם בא אדם ותקנו מתוקן ולא אמרינן הואיל ונתקלה בשביל מעשר שבתוכו נתקלה לכל היום הואיל והגבהת תרומות ומעשרות לא הוי אלא מדרבנן והכי דייק ליה מדתני עומד אדם על המוקצה וכו' משמע הא בשאר שני שבוע לא יעמוד לכתחלה הא אם עבר ותקנו מתוקן אבל אי ס"ל לתנא דמשום איסור מוקצה לא תקנו כשעבר ותקנו הכי הל"ל העומד על המוקצה ע"ש בשביעית ואומר מכאן אני נוטל למחר הרי הוא מן המוכן ודייקינן מינה הא בשאר שני שבוע אינו מן המוכן : והלא

גמ' תינוקות שטמנו תאנים · בשדה או בגנה לאכילת שבת ושכחו ולא עשרו כו' לא יאכלו ואף על גב דקי"ל אין הטבל מתחייב במעשר לאוכלו אכילת עראי עד שיראה פני הבית או פני החצר בב"מ בהשוכר את הפועלים (דף פח·) אכילת שבת חשובה ועראי שלה הרי הוא קבע והרי הוטמנו לאכילת שבת והוקבעו והאי דנקט תינוקות רבותא היא דאשמעינן דיש להם מחשבה ע"י מעשה המוכיח וכדאמרינן בהכל שוחטין (חולין דף יג·) ותאנים דבר שנגמרה מלאכתן הוא אא"כ חשב עליהן לקליעות או לגרוגרות ושמעינן מינה בדבר שנגמרה מלאכתו שבת קובעת למעשר בלא ראיית פני הבית ובדבר שלא נגמרה מלאכתו לא שמעינן אי קבעה אי לא קבעה : ותנן המעביר תאנים · השוטח תאנים בחצרו : לקצות · ליבשן לעשות מהן קליעות ולאחר שנעשו קליעות דורסן בעגול : בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי ופטורין · מלעשר דאין חצר קובעת בראיית פנים אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ומבעיא ליה לרבא שבת מי הוה כחצר או עדיפא מיניה : מהו שתקבע מוקצה למעשר · מוקצה היינו לא נגמרה מלאכתו : בדבר שלא נגמרה מלאכתו · לישנא יתירא הוא והוא פי' של מוקצה ונכתב בספרים : כיון דכתיב וקראת לשבת עונג · כיון דאיקרי אכילה דידיה עונג קבעה שאין בה עוד שם עראי אלא שם קבע : שבת קובעת · אם יחדה לשבת אסורה אף למוצאי שבת ואם לא יחדה לשבת בשבת אסור לכל' שאכילתה לעולם קבע היא קרויה אבל למוצאי שבת מותר כדלקמן : על המוקצה · וסתמיה לא נגמרה מלאכתו עד עתה : שביעית · לאו בר עשורי היא נפקא לן במכילת' מואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה (שמות כג) מה היא אוכלת שלא במעושר אף אדם אוכל שלא במעושר : הכי נמי דאסיר · לאכול למחר משום מעשר : מאי טעמא · בשאר שני שבוע לא הא בשאר שני שביעית לא קבע למעשר בלא ראיית פני הבית ואפי' בבית אינו נקבע אלא בכניסהו דרך שערים כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פח·) וזה כשנכנס לא נקבע דהא לא נגמרה מלאכתו ואמר לעיל דאין חצר קובעת אלא בדנגמר ובית וחצר שוין כדאמרי' התם בהשוכר ואמאי נקט מתניתין שביעית למיסר שאר שנים לאו משום קביעות דשבת :

שאני התם כו' · דאיהו אחשבה בדבורו שקראה אכילה : אי הכי · דטעמיה משום דבוריה הוא : מאי אריא שבת · מאי אריא דאשמעינן הך בשבת לשמעינן בחול ובסדר זרעים והכא ליפלגו בהכנה דגוזלות כדאפלגו ב"ש וב"ה בברירה : הא קמ"ל דטבל מוכן הוא כו' · נהכי נקט גבי שבת לאשמועינן מלתא אחריתי אגב אורחיה דאצטריך לאפלוגי בהכנה תנא נמי הא בהדיה דבשאר שני שבוע אינו אסור משהזמינן אלא משום מעשר בלבד אבל הכנה איתא שאם בא אדם אחד ועבר ותקנו מתוקן ומותר לאכול ולא אמרינן לא מהניא ליה הזמנה כל זמן שלא נתקן דהא מוקצה מחמת אסור טבל הוא והסיח מדעתיה קמ"ל כיון דהגבהת תרומה ומעשר מדאורייתא בשבת שרי אין זה מוקצה מחמת איסור והכי שמעינן ליה ממתניתין מדקתני עומד אדם על המוקצה לכתחלה בשביעית ולא מצי למידק מינה איסור בשאר שני שבוע אלא הכי קאמר הא בשאר שני שבוע לא יעמוד ויאמר כן דקבע ליה בדבוריה ומחייב במעשר ולמחר אכיל ליה בטבליה דאי ס"ל לתנא דאיסור מוקצה נמי לא פקע מיניה הכי הוה ליה למתני העומד על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר הרי זה מן המוכן ודייקינן מיניה הא בשאר שני שבוע אינו מוכן אי נמי עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר והרי זה מן המוכן ודייקינן מינה הא בשאר שני שבוע אינו מוכן אבל השתא לא שמעינן מדיוקא דנהסר מבוס מוקלה אלא מבוס מעשר :
והלא

יש מוחקין תיבת כך וי"א שצ"ל שהניחם כך ר"ל אתלה כשהניחם היה ע"מ שמם שירצו לאכול לא יהא מוקצה

רבינו חננאל

ע"ש כו' בעא מיניה רבא מרב נחמן דבר שלא נגמרה [מלאכתו] ועדיין פגין הן ולא נתחייבו במעשר' כדתנן (מעשרות פ"א) מאימתי הפירות חייבין במעשר התאנים משיבחילו כו' ונכנסה השבת ונכנסה לענגה לכל דבר הראוי לו לשבת · ואפילו אלו הפגין וכיוצא בהן וכגון הקשואין קודם שיפקסו והאבטיחין קודם שישלקו אע"פ שלא נתחייבו למעשר כיון דלענין עונג אוכל הן כמו שנגמרה מלאכתן לענין מעשר דמי וחייב לעשר או לא · א"ל שבת קובעת ·כי האי גוונא וחייב לעשר · ואקשינן עליה שבת קובעת וחצר קובעת כשם שהחצר אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו דתנן במעשרות פרק ג' המעביר תאנים בחצירו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי ופטורין כך שבת לא תקבע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו· אמר (לך)[ליה] תלמוד ערוך הוא בידינו ששבת קובעת את המוקצה למעשר ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו · ואמרינן אף [אנן] נמי תנינא ועוד א"ר אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת כו' ודייקינן מדקתני בשביעית ש"מ משום דלאו בת עשורי היא ולפיכך שרי למיכל מיניה אפילו בשבת · הא בשאר שני שבועי אסור לאכול בשבת עד שיעשר משום דשבת קבעה · ופרקינן לאו משום דשבת קבעה אלא משום דפירש ואמר מיכן אני אוכל למחר · אמירתו היא שקבעתו

מעשרות פרק ד מ"ב

מעשרות פרק ג מ"א [לקמן לה:] [תיבת עראי ליתא במשנה]

[לקמן לפי' שבת קג·]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אי הכי וכו' אם כנסן לאוצר צריך שירשום ולומר סגי לומר וכו' בפלוגתא דב"ה: (ב) ד"ה הא וכו' המעורב כו ואם בא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ואומר כו' שמותי הוא· ומשני דמוקצה דב"ח עדיף ומחמירין טפי ומקש' דמחלפי שיטתייהו דב"ה דלעיל קאמרי באומר זה יזה אני נוטל למחר סגי והכא קאמר דבעי שירשום ומשני דשאני הכא דאקלייה בידים כצ"ל וא"צ ואף ש"ל דהוה הוא כלשון לפי דברי רבה בס (דף י) ג"מ אין משמעות בלשון זה יהיו שירשום :

גליון הש"ס

גמ' אף שבת לא תקבע · עיין פסחים דף קה ע"א

דגלי דעתיה דגמרה בהכי כמה שהוא עכשיו היא גמר מלאכתו והאי אפילו בחול אמירתו קובעתו למעשר ואמאי לא תני בחול אלא בע"ש קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן · ולא ניבעיא בשביעית דלאו בת עשורי היא שרי אלא אפילו בשאר שני שבוע אם אמר במוקצה מיכן אני אוכל למחר מוכן הוא וחייב במעשר ואם עבר ותיקנו מותר לאכול ממנו בשבת ואפשיטו

והלא מותרו חוזר ושמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר כל היכא דמותרו חוזר לא קבע דתנן* "הנוטל זיתים מן המעטן טובל אחת אחת במלח ואוכל ואם טבל ונתן לפניו *עשרה חייב ר"א אומר מן המעטן טהור חייב מן המעטן טמא פטור מפני שהוא מחזיר את המותר והוינן בה מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא וא"ר אבהו רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי מהדר ליה סיפא במעטן טמא וגברא טמא דמצי מהדר ליה מתניתין נמי במוקצה טהור וגברא טמא דלא מצי מהדר ליה והלא מחזירין ועומדין הן אלא אמר רב שימי בר אשי ר"א קא אמרת רבי אליעזר לטעמיה דאמר תרומה קבעה וכ"ש שבת דתנן* פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר"א אוסר לאכול מהן עראי ^ו וחכמים מתירין ת"ש מסיפא וחכ"א עד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן טעמא דע"ש בשביעית דלאו בר עשורי הוא הא בשאר שני שבוע דבני עשורי נינהו אסורים מ"ט לאו משום דשבת קבעה לא שאני התם כיון דאמר מכאן ועד כאן אני אוכל למחר קבע ליה אי הכי מאי אריא שבת אפילו בחול נמי הא קמ"ל *דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן ורמינהי *היה אוכל באשכול ונכנס מגנה לחצר ר"א אומר יגמור רבי יהושע אומר ^ג לא יגמור חשכה בלילי שבת ר"א אומר יגמור ר' יהושע אומר ^ד לא יגמור *התם כדקתני טעמא ר' נתן אומר לא כשאמר ר"א יגמור בחצר יגמור אלא יוצא חוץ לחצר ויגמור ולא כשאמר (א) ר"א יגמור בשבת יגמור אלא ממתין למוצאי שבת ויגמור כי אתא רבין א"ר יוחנן ^ה אחד שבת ואחד תרומה ואחד חצר ואחד מקח כולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתן שבת לאפוקי מדהלל דתניא *המעמר פירות ממקום למקום לקצור וקדש עליהן היום א"ר יהודה הלל לעצמו אוסר

חצר

הדרן עלך המביא

רש"י

והלא מותרו חוזר · היכי מלינא למימר דקביעותא משום דבורא הוא והלא אפי' נטל הרבה מן הטבל בחול ונותן לפניו דמחזי דקביע ליה באכילה. מרובה אם דבר הראוי להחזיר המותר אחר אכילתו למקום שנטלו משם הא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר לא קבע בנטילה קמייתא וכל שכן בדבורא בלא מעשה לא מקבע : מעטן · כלי גדול שכובשין בו את הזיתים כדי שיתחממו ויתבשל שמנן בתוכן ויהא נוח לאוליאו בבית הבד : טובל אחת אחת במלח ואוכל · בלא מעשר ולא אמרינן טבולן במלח משוי ליה קבע הואיל ואחת אחת אוכלן מיד : מן המעטן טהור חייב · לעשר שאין ראוי להחזיר מותרו כדמוקי לה לקמיה בגברא טמא שנטמא במגעו וכשמחזירן מתערבין הטמאים עם הטהורים ומטמא השמן וכיון דאין ראוי להחזיר מותרן ודאי כי שקלינהו מעיקרא אדעתא למיכל לכולהו שקלינהו ושויה אכילת קבע : מן המעטן טמא פטור · מפני שראוי להחזיר המותר וכי שקלינהו מעיקרא ברישא אדעתא למיכל פורתא ואהדורי מותר שקל : מאי שנא רישא · דאין יכול להחזיר משום דמעטן טהור והא אפשר להיות גם אם האדם טהור : וא"ר אבהו · כולה בגברא טמא מתוקמא רישא דמעטן טהור לא מצי למהדר וא"ת הרי נטמאו זיתי המעטן כשנטל מהן לא טמא אלא מקום מגעו ויכול לסלקן משם : ה"ג רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי למהדר סיפא בגברא טמא ומעטן טמא דמצי למהדר : ומשנינן מתני' נמי · דקבע בדבוריה במוקצה טהור וגברא טמא עסקינן דלא מצי למהדר מותרו : ופרכינן והלא מחזירין ועומדין · והלא לא נטלן אלא דבורא בעלמא הוא וכיון דכי נטלן ואפשר בחזרה מהניא ליה חזרה ולא מקבע כי לא אפשר בחזרה נמי ולא נטלן אלא דבורא בעלמא אין לך חזרה כזו דאפילו משקל נמי לא שקלינהו : ה"ג אלא אמר רב שימי בר אשי כו' · אלא לעולם שבת הוא דקבעה במתני' וכי מסלקת ליה למר זוטרא מסייעתיה דלא לסייעי' לאבוה ממתני' הכי תסלקיה : ר"א קא אמרת . מניה מייתית סייעתא דשבת קבעה אף בשלא נגמרה מלאכתן : ר"א לטעמיה דאמר תרומה קובעת · דבר שלא נגמרה מלאכתו שאם הגביה תרומתו נאסר לאכילת עראי עד שיפרים שאר מעשרות : וכ"ש שבת · דחשיבא אכילתה אבל רבנן אימא לך כי היכי דפליגי בתרומה פליגי בשבת : ת"ש מסיפא · דלא אפלוג רבנן עליה אלא לענין ברירה אבל מודו ליה דדוקא ע"ש בשביעית הא בשאר שני שבוע אסור משום מעשר : דטבל מוכן הוא כו' · כדפרי' והכא לא מצי למפרך והרי מותרו חוזר כדפריך לעיל אליבא דר"א משום דרבנן שמעינן להו דאפילו מותרו חוזר דחיילא עליה קביעותא הלכך איכא למתלי טעמייהו דרבנן במתני' נמי משום דאיהו קבעיה ולא משום שבת : ורמינהי · דר"א אדרבי אליעזר : היה אוכל באשכול · וסתם אשכול לאו גמר מלאכה היא דסתם ענבים לדריכה קיימי : ונכנס מגנה · שלקטם משם ובא לו לחצר : ר"א אומר יגמור · אם רצה לגמור בחצר יגמור אכילתו דאין חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו : רבי יהושע אומר לא יגמור · קסבר חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו : הכי גרסינן חשכה לילי שבת רבי אליעזר אומר יגמור · אם רצה לגמור כי היכי דאמר בחצר אמר בשבת יגמור אכילתו דאין שבת קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו· ומתניתין אוקימנא טעמא דר"א דבשאר שני שבוע לא משום דשבת קבעה למשום דבוריה לא מליגא למימר דהא לרבי אליעזר מותרו חוזר : הכי גרסינן רבי נתן אומר לא כשאמר רבי אליעזר יגמור בחצר יגמור אלא יצא חוץ לחצר ויגמור ולא כשאמר יגמור בשבת יגמור אלא ימתין כו' · ותרוייהו אדרבי אליעזר קאי דאית ליה לרבי אליעזר שבת קבעה ומיהו למוצאי שבת יגמור דלא דמיא לתינוקות שטמנו תאנים דתנן בהו לעיל למוצאי שבת לא יאכלו דהתם לאכילת שבת יחדום הלכך קבעה עלייהו אבל זו לא יחדה לשבת יש ספרים שהיא כתובה בהם בשבוש וכן גרסינן לה במשנה דמסכת מעשרות דרבי נתן בתוספתא דמעשרות הכי איתמר : ואחד מקח · אם מכרן לחבירו קודם גמר מלאכה לא אמרינן אחשבינהו בהכי ואצטריכא ליה לרבי יוחנן לאשמועינן משום דאיכא למאן דאמר קבעה כדלקמן : שבת · איצטריך לרבי יוחנן למימר : לאפוקי מדהלל · דלית הלכתא כותיה אלא כרבנן דפליגי עליה : הלל לעצמו · הלל לבדו אוסר משמע דכל דורו חלוקין עליו :

הלל

תוספות

והלא מותרו חוזר · ולרבי אליעזר אפי' נטל הרבה מן הטבל בחול לא הוי קביעות כדמוכח בסמוך בדבר הראוי להחזיר מותר וכל שכן דדבורו אינו קובע :

רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי למהדר · ואם תאמר והרי נטמאו זיתי המעטן כשנטל מהן וי"ל דלא טמא אלא מקום מגעו ויכול לסלקו מלמעלה שלא יגע באחרים ומ"מ אינו ראוי להחזיר המותר לפי שמתערבים הטהורים עם הטמאים כך פ"ה אי נמי כגון שנטלו בפשוטי כלי עץ או שנתן לו חברו : והלא הן מוחזרין ועומדין · דלא נטלן אלא בדבורא בעלמא ואין לך חזרה גדולה מזו דאפי' בראוי להחזיר לא מקבע כ"ש בלא נטל כלל :

אלא אמר רב שימי וכו' · ודאי לר' אליעזר קובע שבת אפילו בלא נגמרה מלאכתו כמו גבי תרומה אבל לרבנן דמתירין גבי תרומה לא ידעינן גבי שבת :

תא שמע מסיפא · דלא פליגי רבנן אלא דוקא בברירה :

[שאני התם כיון דאמר מכאן] · והכא לא שייך למפרך והלא מותרו חוזר דלרבנן לית להו הך סברא *דלעולם מותרו קובע :

(ג) רבי אליעזר אומר יגמור בשבת אלא כו' · וא"ת מ"ש מתינוקות שטמנו דלמוצאי שבת לא יאכלו ויש לומר דהתם יחדום לאכילת שבת אבל הכא לא יחדום לשבת כפי' רש"י אי נמי דהתם מיירי בתאנים דנגמרה מלאכתן אבל הכא מיירי באשכול שלא נגמרה מלאכתו :

אחד שבת (ג) אינו קובע וכו' אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו · ואם תאמר מאי נפקא מינה כיון דאינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וי"ל דנפקא מינה דקובע אפי' קודם ראיית פני הבית:

שבת לאפוקי מדהלל · ובדין הוא דהו"מ למנקט לאפוקי מדרבי אליעזר דאמר קובע אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומשום הכי לא נקטיה משום דלאו רבותא הוא דבלאו הכי אין הלכה כמותו דשמותי הוא ומ"מ קאמר בסמוך תרומה לאפוקי מדרבי אליעזר דלא אשכח תנא דאמר תרומה קובעת במעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו אלא רבי אליעזר :

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ה מהל' מעשר הל' יח :

עב ב מיי' שם פ"ג הלכה ד :

עג ג מיי' פ"ד שם הלכה יו :

עד ד מיי' פ"ה שם הלכה כב :

עה ה מיי' פ"ג שם הלכה ג :

מסורת הש"ס

מעשרות פ"ד מ"א

[תנא עשרה ליתא במשנה]

מעשרות פ"ב מ"ד

[לעיל לה: וש"נ]

תרומות פ"ח מ"ג

[לא יגמור מתניתין רבי נתן דתניא ר' נתן אומר כו' כצ"ל מהרש"א]

תוספתא דמעשרות פ"ג [וכס איתא המעביר כו']

דלעולם אפי' מותרו חוזר קובע כצ"ל

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא כשאמר יגמור כצ"ל ותיבת ר' אליעזר נמחק : (ב) תוס' ד"ה ולא כשאמר ר' אליעזר בשבת יגמור אלא כו' וא"ת כצ"ל : (ג) ד"ה אחד שבת וכו' אינו קובע אלא כצ"ל ותיבות אינו קובע נמחק :

רבינו חננאל

ואקשינן אמאי מחייב ר' אליעזר בדבר שלא נגמרה מלאכתו והלא מה שמשייר מכדי אכילתו מחזירו אצל העיקר שנטלו ממנו עד שתגמר מלאכת הכל כאחת ושמעינן ליה לר' אליעזר דכי האי גוונא לא קבע דתנן במעשרות פרק ד' הנוטל זיתים מן המעטן טמא פטור מפני שמחזיר את המותר · ואוקימנא לרישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי לאהדורי מה שישאר לו מן הזיתים וסיפא במעטן טמא וגברא טמא דאכיל מאי דאכיל ומאי דאשתייר ליה מן זיתיא מהדר להו למעטן ולפיכך פטור · ופרקינן מתניתין נמי במעטן טהור וגברא טמא ואקשינן והלא מתניתין מוחזרין ועומדין הן כלומר עדיין לא נגע בהן כלל אלא דיבור בלבד אמר מיכן אני נוטל למחר · אמר רב שימי בר אשי ר' אליעזר לטעמיה [דאמר] אפילו תרומה קובעת וכל שכן כשאומר מיכן אני אוכל למחר דתנן במעשרות פרק ב' פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר' אליעזר אוסר לאכול מהן עראי וחכמים מתירין · ת"ש מסיפא וחכ"א עד שירשום ויאמר כו' · כענין הראשון ופשוטה היא . הנה העמדנו טעמא דר' אליעזר משום דאמר מיכן אני אוכל למחר קבעה לה שבת עילווה · ורמי דר' אליעזר אדר' אליעזר דתנן בתרומות פרק ח' היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לחצר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור · חשכה בלילי שבת ר' אליעזר אומר יגמור כו' הנה כיון שהיה אוכל באשכול מערב שבת וחשכה בלילי שבת כאילו אמר מיכן אני נוטל כיון שתופס בידו האוכל ואוכל וא"ר אליעזר יגמור ולא קבעה שבת ומשנינן התם כדתני ר' נתן בירושלמי *) דתני ר' נתן לא שאמר ר' אליעזר משום שהתחיל באשכול בהיתר יגמור אלא שר' אליעזר אומר ימתין עד מוצאי שבת ויגמור. ש"מ · אבל בשבת לא משום דקבעה לה שבת כי האי גוונא · א"ר יוחנן אחד שבת ואחד חצר ואחד תרומה ואחד מקח כולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו . שבת לאפוקי מהלל דתניא המעמיר פירות ממקום למקום וקדש עליהן היום · א"ר יהודה הלל עצמו אוסר ומדקאמר וקדש עליהן היום שמע מינה דדבר שלא נגמרה מלאכתו [הוא] דאם נגמרה מלאכתו מאי איריא קדשה שבת אפילו בחול נגמרה מלאכתו אבי

יתא

*) שם פ"ח הלכה ב' והוא תוספתא דתרומות פ"ז

תורה אור

הצר לאפוקי מדרבי יעקב דתנן* המעביר תאנים בחצרו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי ופטורים מן המעשר ותני עלה רבי יעקב מחייב ור' יוסי בר' יהודה פוטר תרומה לאפוקי מדרבי אליעזר דתנן *פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר"א אוסר לאכול מהן עראי וחכמים מתירין מקח (*כדתנן) הלוקח תאנים מעם הארץ במקום שרוב בני אדם דורסין אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי שמע מינה תלת ש"מ מקח אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וש"מ *רוב עמי הארץ מעשרין הן וש"מ מעשרין דמאי מעמי הארץ אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו ולאפוקי מהא דתנן* המחליף פירות עם חבירו זה לאבול וזה לאבול זה לקצות וזה לקצות זה לאכול וזה לקצות חייב רבי יהודה אומר לאכול חייב לקצות "פטור ·

מעשרות פ"ד

הדרן עלך המביא

*משילין "פירות הדרך ארובה ביו"ט *"אבל לא בשבת "ומכסים פירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכדי שמן *"ונותנין כלי תחת הדלף בשבת: גמ' אתמר רב יהודה ור"נ נתן חד תני משילין וחד תני משחילין אמר מר זוטרא מאן דתני משילין לא משתבש ומאן דתני משחילין לא משתבש מאן דתני משילין לא משתבש דכתיב °כי ישל זיתך ומאן דתני משחילין לא משתבש דתנן *"השחול והכסול שחול שנשמטה ירכו כסול שאחד מירכותיו גבוהה מחברתה אמר רב נחמן בר יצחק מאן דתני משירין לא משתבש ומאן דתני משחירין לא משתבש ומאן דתני מנשירין לא משתבש מאן דתני משירין לא משתבש דתנן* רבי ישמעאל אומר "נזיר לא יחוף ראשו באדמה מפני שמשיר את השער ומאן דתני משחירין לא משתבש דתנן *"השחור והזוג של ספרים אע"פ שנחלקו טמאין ומאן דתני מנשירין לא משתבש דתנן *"מי שנשרו כליו במים מהלך בהם ואינו חושש אי נמי מהא דתנן *'איזהו לקט הנושר בשעת קצירה: תנן משילין פירות דרך ארובה ביו"ט עד כמה א"ר זירא א"ר אסי ואמרי לה אמר רבי אסי א"ר יוחנן כאותה ששנינו *"מפנין ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני בטול בית המדרש ודלמא שאני התם דאיכא בטול בית המדרש אבל הכא דליכא בטול בית המדרש לא א"נ התם היינו טעמא דארבע וחמש קופות שרי משום שבת *דחמירא ולא אתי לזלזולי ביה אבל יו"ט דקיל ואתי לזלזולי ביה כלל כלל לא אי נמי לאידך גיסא התם היינו טעמא דליכא הפסד ממון אבל הכא דאיכא הפסד ממון אפילו טובא נמי התם

דברים כח

רש"י

מעם הארץ שאין צריך להפריש תרומה דלא חשידי עלה ולא אמרינן הני והאי לא מעשרי דקודם גמר מלאכה לא עשרינהו. עם הארץ דקסבר האי תנא יש שמעשרין קודם גמר מלאכה ומדה הנוהגת היא ותלינן ביה לקולא: רוב עמי הארץ מעשרין הן. מדאזלינן לקולא דקאמר מעשרן דמאי וחומרא בעלמא היא דאחמור לאפרושי מספיקא שאר מעשרות שנחשדו עליהן: ולאפוקי מהא דתנן. אדרבי יוחנן קאי רבי יוחנן דאמר לעיל מקח אינו קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו אתא לאשמועינן דהלכתא כי הא דאמרי' לעיל ולאפוקי מהך: המחליף. הייט מקח: לקצות. דהייט לא עגמר: חייב. דמקח קבע אפי' בשלא נגמר: לאכול חייב. זה שדעתו לאכול חייב דלדידיה גמר מלאכה הוא:

הדרן עלך המביא

משילין פירות דרך ארובה. מי שיש לו חטין ושעורין שטוחין על גגו להתיבש וראה גשמים ממשמשין ובאין התירו לו לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טרחא יתירא ודוקא ארובה דכל ארובה מלמעלה למטה היא בתקרת הגג אבל חלון כגון גג שמוקף מחיצה וחלון בכותל וצריך להגביהו עד החלון ולהשליכו לא טרחינן כדלקמן: ומכסין את הפירות. ולא אמרינן טורח שלא לצורך יום טוב הוא דשרו ליה רבנן משום הפסד ממון דלף. גשמים הנוטפים מן הגג: וכן כדי יין. נמי מכסינן מפני הדלף: תחת הדלף. לקבלו בתוכו מפני טנוף הבית: **גמ'** לא משתבש. דכולהו לשון הפלה נינהו: כי ישל זיתך. אילן זית יפיל את פירותיו ולא יגיעו לבשול הכסול והשחול. מומין בבכור משום שרוע שאחד מאבריו גדול מחבירו: שנשמטה ירכו אלמא לשון השפלה הוא: שאחד מירכותיו גבוהה. מקום חבורה בכסלים והוא בוקא דאטמא גבוה למעלה מן הכסליה וקרוב לגג האליה יותר מחבירו: אדמה. גלייס"א: מאן דתני. כלומר אי הוה תנא דתני הכי לא משתבש: השחור. תער על שם שמשחיר את השער אלמא לשון השפלה הוא: והזוג של מספרים. יש להן שני סכינין להכי מקרו זוג ויש להן חליות ופורקין אותן זה מזה: אע"פ שנחלקו. מקבלין טומאה שראוין למלאכה כל אחד לעצמו: שנשרו. נפלו במים: מהלך בהן. והן מתנגבין והולכין ואינו חושש שיחשדוהו שכבסן: עד כמה. יהא בהן דלא אמרינן טרחא יתירא הוא: מפני האורחים. שזימן לאכול ואין מקום להסב: בטול בית המדרש. שאין לתלמידים מקום לישב: ודלמא. התם הוא דשרינן כולי האי דאיכא בטול בית המדרש והוא הדין לכבוד אורחים אבל משום הפסד ממון לא שרו רבנן כולי האי: *אי נמי לאידך גיסא. יש לתת טעם לצד אחר שיתירו כאן יותר משם: התם

תוספות

תאר· אצטריך לאשמועינן לאפוקי מהאי תנא דקתני ר' יעקב מחייב דלית הלכתא כוותיה אלא כרבי יוסי ברבי יהודה דפוטר: ה"ג מקח כדתנן הלוקח תאנים כו'. אצטריך לאשמועינן דהלכתא כי הך ולא כאידך מתני' דפליגי עליה לקמיה: הלוקח תאנים מעם הארץ במקום שרוב בני אדם דורסין. שרוב בני המקום עושין תאניהם קליעות ודורסים. אותם בעגולים הוו להו סתם תאנים דבר שלא נגמרה מלאכתו: אוכל מהן עראי. דאין מקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכולהו כשלא ראו פני הבית קא מיירו: ומעשרן דמאי. כשבא לעשרן מעשרן דמאי כדין כל הלוקחים

השחור והזוג של מספרים. פ"ה שחור תער שאין בית יד שלו מחובר ופורקין אותו לפעמים ואף על פי שנחלקו מקבלין טומאה שראוין למלאכתן כל אחד לעצמו וקשה דבית יד למאי חזי לעצמו ונראה דשחור נמי הוי מספרים אלא שהן קטנים וזוג של מספרים הוא גדול מן השחור ושני סכינים לזה ולזה והקטנים נקראים שחור על שם שמשחירין את השער אלמא לשון השפלה הוא:

מי שנשרו כליו בדרך. כאן משמע שהוא לשון נשירה מלשון פירות הנושרין ולא כמו שפירש רש"י בפרק *תבית (שבת דף קמו: ושם) לשון שרייה ומיהו לכך קאמר הכא [א"נ] כהא דתנן איזהו לקט זה הנושר בשעת קצירה דהאי איכא לדחויי ולפרושי לשון שרייה כדפירש הקונטרס* בדטיבלא

רבינו חננאל

הצר לאפוקי מדר' דתנן המעביר תאנים בחצירו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי ופטור שקציעתן היא גמר מלאכתן והואיל ועדיין לא עשאן קציעות אוכלין מהן עראי ופטורין. תני עלה ר' מחייב*) ור' יוסי ב"ר יהודה פוטר. תרומה לאפוקי מדר' אליעזר דתנן פירות שתרם מהן תרומה עד שלא נגמרה מלאכתן ר' אליעזר אוסר לאכול מהן עראי מן הפירות שהוציא מהן תרומה כי התרומה קובעתם ואוסרתם וחכמים מתירין. מקח לאפוקי מדתניא הלוקח פירות מעם הארץ ממקום שבני אדם דורסין אוכל מהן עראי. ומעשרן דמאי. שמע מינה תלת. שמע מינה מדקתני ממקום שבני אדם דורסין לא נגמרה מלאכתו עדיין שהרי לא נדרסו **) וקתני אוכל מהן עראי ולא קבע מכלל שהמקח קובע אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו [דגרס בהדיא בירושלמי במעשרות פ"ב ר' יוסי בשם ר' אילא אומר (כל מעשר שני) [אוכל מהן] עראי [משום] (מעשר שני) דבר שלא נגמרה מלאכתו ושמע מינה רוב עמי הארץ מעשרין. מדקתני מעשרן דמאי ואין מעשרן ודאי. ושמע מינה מעשרין עם הארץ אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו דהא פירות הללו לא נגמרה מלאכתן ולא מחייבינן ליה לעשורינהו ודאי אלא דמאי מספק. אי נמי מקח לאפוקי מדתנן זה לאכול וזה לקצות חייב הנה הלוקח לקצות לא נגמרה מלאכתו וקתני חייב שמע מינה דסבר דמקח מחייב אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו: הדרן עלך המביא כדי יין

משילין פירות. אבל לא בשבת. פירוש משילין משלשלין מאן דתני משילין לא משתבש דכתיב כי ישל זיתך. משחילין דתנן השחול והכסול. שחול שנשמטה ירכו כו'. וכן משירין ומשאירין כולם טעם אחד הוא מלשון הורדה ושלשול: ירושלמי תני היה שם חלון משילין דרך חלון משחילין פירות כמה כאותה ששנינן אפילו ד' ה' קופות של תבן ושל תבואה כו' הבא

*) נ"א רבינו רבי מחייב וכ"ה בירושלמי פ"ג דמעשרות ומיהו שם לא מיירי בשעבירן לקצות וצ"ע. **) אינו מובן ולולי דמסתפינא י"ל דגי' רבינו היה אסור לאכול עראי וכ"ה בתוספתא פ"ב ובירושלמי ושפיר גרס רבינו לאפוקי מדתניא ויתיישב בזה קושיות הסמ"ק כאן ומתיבות וקתני עד מע"ש שלא נגמרה מלאכתו היא הגהה מאיזה תלמיד שהיה לפניו כגי' דידן ידו"ק

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ה מהל' מעשר הלכה ד:
א ב מיי' פ"ה מהל' יו"ט הל' ה טוש"ע א"ח סי' תקכא סעי' א:
ב ג טוש"ע שם סי' שלח סעיף ז:
ג ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כג טוש"ע שם וסי' תקכא סעיף ג:
ד ה מיי' שם הל' כד טוש"ע א"ח סי' שלח סעיף ה וסי' תקכא סעיף ג:
ה ו מיי' פ"ז מהל' ביאת מקדש הלכה ט סמג לאוין שח:
ו ז מיי' פ"ה מהל' נזירות הל' יד:
ז ח מיי' פ"א מהל' כלים הלכה ח:
ח ט מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כ סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מה:
ט י מיי' פ"ד מהל' מתנות עניים הל' א:
[נ"ל במה אשה די' סה.]
י כ מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ב ופכ"ו הל' טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלג סעיף א:
ועי' תוס' שבת קמו: ד"ה מי]
[לקמן לו. שבת קכד.]
לקמן לו. שבת דף מג.

מסורת הש"ס

לעיל דף לד: מעשרות פ"ג מ"א ט"ה
[מעשרות פ"ג מ"ד]
[צ"ל כדתניא]
[שבת יג. כג. כתובות כד. גיטין סא. מנחות לא.]
בירושלמי ל"ג אבל לא בשבת
בכורות דף מ.
נזיר דף מב.
כלים פי"ג מ"א
שבת דף קמו:
פאה פ"ד מ"י
שבת קטו:
[לעיל ב: לקמן לו.]
[עי' יש גי' בלמ"ה]

התם תנן *אבל לא את האוצר ואמר שמואל מאי אבל לא את האוצר "אבל לא יגמור את האוצר כולו דלמא אתי לאשויי גומות הכא מאי התם הוא בשבת דאסור משום דחמיר אבל יום טוב דקיל שפיר דמי או דלמא התם דאיכא בטול בית המדרש אמרת לא הכא דליכא בטול בית המדרש לא כל שכן והכא תנן משילין פירות דרך ארובה ביו"ט ואמר רב נחמן לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא ותניא נמי הכי "אין מטלטלין מגג לגג אפי' כשגגותיהן שוין התם מאי (*כל שכן שבת דחמירא או דלמא) הכא הוא דאסור משום יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה אבל *שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה שפיר דמי או דלמא מה הכא דאיכא הפסד פירות אמרת לא התם דליכא הפסד פירות לא כל שכן הכא (*תנן) "לא ישלשלם בחבל בחלונות ולא יורידם דרך סולמות התם מאי הכא ביום טוב הוא דאסור דליכא בטול בית המדרש אבל שבת דאיכא בטול בית המדרש שפיר דמי או דלמא הכא דאיכא הפסד פירות אמרת לא התם דליכא הפסד פירות לא כל שכן תיקו: ומכסין את הפירות: אמר עולא "ואפילו *אוירא דלבני ר' יצחק אמר פירות הראוין ואזדא ר' יצחק לטעמיה *דאמר ר' יצחק אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת תנן מכסין את הפירות בכלים פירות אין אוירא דלבני לא הוא הדין דאפי' אוירא דלבני ואיידי דתנא רישא משילין פירות תנא סיפא נמי מכסין את הפירות תנן וכן כדי יין וכן כדי שמן הכא במאי עסקינן בטיבלא הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך כדי יין וכדי שמן דהתירא הא תנא ליה רישא פירות כדי יין וכדי שמן אצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא *להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו קמ"ל תנן *נותנין כלי תחת הדלף בשבת "בדלף הראוי תא שמע *פורסין מחצלת על גבי לבנים בשבת דאייתור מבנינא דחזי למזגא עלייהו תא שמע *"פורסין מחצלת על גבי אבנים בשבת באבנים מקורזלות דחזיין לבית הכסא תא שמע "פורסין מחצלת על גבי כורת דבורים בשבת בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים "ובלבד שלא יתכוין לצוד התם נמי דאיכא דבש אמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי התינח בימות החמה דאיכא דבש בימות הגשמים מאי איכא למימר לא נצרכא אלא לאותן שתי חלות מוקצות הן הכא במאי עסקינן שחשב עליהם אבל לא חשב עליהם מאי אסור אדתני ובלבד שלא יתכוין לצוד לפלוג ולתני בדידה במה דברים אמורים שחשב עליהן אבל לא חשב עליהם אסור הכי קאמר אע"פ שחשב עליהן ובלבד שלא יתכוין לצוד במאי אוקימתא כרבי יהודה דאית ליה מוקצה אימא סיפא ובלבד שלא יתכוין לצוד אתאן לרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ותסברא דרבי שמעון והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו *"מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לעולם כולה רבי יהודה היא והכא במאי עסקינן דאית ביה כוי ולא תימא לרבי יהודה ובלבד שלא יתכוין לצוד אלא

התם תנן כו' · כלומר ועוד שאלה אחרת: שלא יגמור את האוצר · אם לא היו שם אלא ארבע או חמש קופות שהתירו לו במקום שיש יותר כאן לא התירו לפנותן כולן. ולגלות את הרצפה דלנוא הוי בה גומא ומשוה לה: והכא תנן · כלומר ועוד יש לשאול: באותו הגג · שהארובה בגג שהפירות בו: אין מטלטלין · בפירות שבגג שבא להצילן מפני הגשמים קא איירי ואפילו בגגותיהן של שני בתים שוין שאין זה גבוה מזה שיהא שם טורח עלייה וירידה: בחלונות · כגון אם מוקף מחילה ואין בו ארובה אבל יש חלון במחילה לחצר או לבית לא ישלשלם בסקין דרך החלון בחבל מפני שיש טורח להעלות מן הגג לחלון ומשם לארץ: סולמות · כל מדרגה קרי סולם ואף הכבשים שלנו: ואפילו אוירא דלבני · לבנים הסדורים ומוקנים לבנין וגשמים טפפים ומתירא שלא ימוחו מותר לטלטל כלים לצרכן ולכסותן ולא אמרינן הואיל והן עצמן אין נטלין אף הכלי לא ינטל לצרכן: ור' יצחק אמר · דוקא פירות הראוין לטלטול הוא דשרו רבנן לטלטל כלים לצרכן אבל מידי דלאו בר טלטול אין כלי ניטל לצרכו: אלא לדבר הניטל · לצורך דבר הניטל: ואיידי דתנא רישא · פירות הראוין דעל כרחך בדחזי לטלטול אצטריך למנקט שהרי מטלטל הן עצמן ומשילן נקט נמי לענין כסוי פירות הראוין ומיהו סיפא לאו דוקא והוא הדין ללבני: תנן וכן כדי יין · מכדי בהני לא איירי לעיל וכיון דתנן הכא ובא לאשמועינן דברים אחרים לבד פירות היה לו להשמיענו לבנים וכ"ש אלו: הכי גרסינן הכא במאי עסקינן בדטיבלא · כלומר לא בא להשמיעך כי אם כיוצא בלבנים (*וכדברך) דהנך כדי יין דקא מוסיף ותני בדטיבלא עסקינן שאסורים בטלטול דאשמועינן ברישא פירות הראוין דומיא דמשילין והדר נקט להנך לאשמועינן אף שאין ראוין: הפסד מועט · גשמים הנוטפין על יין הפסד מועט הוא עד שתחסך ויסלקם אבל הפירות מרקיבין: נותנין כלי תחת הדלף · הרי שהכלי ניטל לקבל בו מוקצה כי האי דלא חזי למידי: בדלף הראוי · שהן נגולין וראוין לבהמה: על גבי אבנים · שנגובין לבנין וכשהן מתלהלהין צריך לחזור ולנגבן שאינן מקבלות את הטיט יפה והבנין שוהה ליבש: מקורזלות · אגוד"ש: לבית הכסא · לקנח: שתי חלות · של לפיתות מניחין בכוורת כשרודין אותה ומהן פרנסה לדבורים כל ימות הגשמים אותן שתי חלות מותר לכסות כל דבש הכוורת עשוי עליות עליות של חלות: מוקצות ניכהו · לדבורים: דחשב עלייהו · לאדם: אדתני ובלבד שלא יתכוין לצוד · משמע דלא ימנע לחלק את דבריו ולאסור עד שדלג מאיסור טלטול לאיסור צידה: לפלוג ולתני בדידה · באיסור טלטול גופיה יכול לחלק את דבריו ולמצוא לך איסור לדבר בדלא חשב עלייהו לא יטלטל המחצלת לצרכם: הכי קאמר אף על פי שחשב עליהם כו' · אף בשחשב בא ללמדך שיש לך איסור במתכוין לצוד ואף על גב דעיקר להצלה מפני הגשמים מכוון: במאי אוקימתא כרבי יהודה · כלומר מדהוה לך לתרוצי ארישא הא מני ר' שמעון דלית ליה מוקצה ומהדרת אשנויי דחיקי למימר משום שתי החלות כרבי יהודה בעית לאוקמא משום דרבי יצחק דמותבינן ליה הנך תיובתא אית ליה מוקצה כר' יהודה: ובלבד שלא יתכוין לצוד · ואף על פי שהוא נצד: דאית ביה כוי · חלונות יש בדפנותיה ואף על פי שמכסה את פיה אינן נצודין אם לא יכסה גם את החלונות ולא תימא ובלבד שלא יתכוין אלא בלבד שלא יעשנה מצודה שלא יסתום החלונות:

*פסיקא · כיון דאית ליה לרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור למה ליה למיתני ובלבד שלא יעשה מצודה דהא צידה אב מלאכה היא:

בדטיבלא · וא"ת והא אמרי' לעיל בסוף המביא (דף לד:) דטבל מוכן הוא שאם עבר ותקנו מתוקן ובפרק כירה (שבת מג.) נמי לא חשבי ליה מבטל כלי מהיכנו כיון דחזו א"כ אכתי תקשי לן דטבל אין אוירא דלבני לא וי"ל דעולא יאמר לך דמ"מ חשיב ליה כדבר שאינו ניטל כיון דבשבת מיהא לא חזי כל כמה דלא תקנו דאסור לפנותו בשבת כדתנן בפרק מפנין (שם קכו:) אבל לא את הטבל: במאי אוקימתא · פרש"י דלא אשכחנא דמוקי לה כרבי יהודה בהדיא אלא מדדחיק נפשיה כי פריך והא מוקצות ניכהו ולא קאמר רבי שמעון היא אלמא משמע ליה דאתיא כרבי יהודה:

אלא

מהו

[שבת קכו:] · רש"ל מ"ז · [עיל כו לה:] · שבת מג. [כל הסוגיא ע"ש כמה שינויים] · [שבת קכד: וש"נ] · [נ"ל וכדרך] · [שבת מג. קנ. זבחים קיא. קכ: קלג. קמג. סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה.] · [נ"ל תניא] · [גי' סערוך אארא] · לעיל לה: שבת מג. · שבת מג. · שם · *פסיקא [עיין נפ"ע]

יא א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ב ופכ"ו הלכה טו טוש"ע א"ח סימן שלג סעיף א:
יב ב ג מיי' פ"ס מהל' יו"ט הלכה ה טוש"ע א"ח סימן תקכא סעיף א:
יג ד מיי' פכ"ס מהל' שבת הלכה כג כס טוש"ע א"ח שם סעיף ב וסימן שלא סעיף ז:
יד ה ו מיי' פכ"ס מהלכות שבת הלכה כד כס טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ח וסימן תקכא סעיף ג:
טו ז ח מיי' פכ"ס שם הלכה כס טוש"ע א"ח סימן שעז סעיף ד:
טז ט מיי' פ"א שם הלכה ו טוש"ע א"ח סימן שלג סעיף א:

רבינו חננאל

הכא אמר רב נחמן לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג אפילו גגותיהן שוין לא ותניא נמי הכי · ותוב הכא תניא לא ישלשלם בחבל בחלונות ולא יורידם דרך סולמות התם משום ביטול בית המדרש מאי שרי אי אסיר ולא איפשיט · מכסין פירות בכלים מפני הדלף ר' יצחק אמר פירות ממש שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת · עולא אמר אפילו אוירא דלבני. תנן וכן כדי יין וכדי שמן כלומר פירות אין לבנים לא ופרקינן אלו הכדות טבל הן שהן חשובין כלבנים שאינן ראוין לאכול מהן היום· ועוד אקשינן לר' יצחק נותנין כלי תחת הדלף הנה אינן פירות ופירק בדלף הראוי להשתמש בהן וכן פורסין מחצלת ע"ג כוורת דבורים בשבת בחמה מפני החמה ובגשמים כו' · ופירק כוורת נמי בדאיכא דבש בגווה שהן פירות. ובלבד שלא יתכוין לצוד כלומר [illegible] פירש מחצלת של

עין משפט
נר מצוה

יח א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שלה סעיף ח וסימן תקכה סעיף ג :

יט ב מיי' פכ"ו שם הלכה יג טוש"ע א"ח סימן שח סעיף לד וסימן תקית סעיף ה :

יט ג טוש"ע שם סימן שח סעיף לה :

כ ד טוש"ע שם סעיף לד :

כא ה מיי' פ"ה מהל' יו"ט הלכה יז :

כב ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שלו סעיף א וסימן תקכד סעיף א :

דלית בה פירי לא וי"ל כנ"ל

כג ז מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סימן שלט סעיף א וסימן תקכד שם :

כד ח מיי' פכ"ג שם הלכה ה טוש"ע שם וסימן שלט סעיף ב ג :

כד [ח] מיי' שם הלכה יד טוש"ע או"ח סי' תקכד ס"א וסימן שלט סעיף ד :

[כלים פ"ב מ"ג]

[עיין תוספות חגיגה ף. ד"ה משום]

[עיין תוספות לעיל ג. ד"ה תנן]

אלא אימא ובלבד שלא יעשנה מצודה פשיטא מהו דתימא *במינו נצוד אסור שלא במינו נצוד מותר קמ"ל רב אשי אמר מי קתני בימות החמה ובימות הגשמים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים קתני ביומי ניסן וביומי תשרי דאיכא חמה ואיכא גשמים ואיכא דבש : ונותנין כלי תחת הדלף בשבת : [א]תנא אם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע בי רחיא דאביי דלוף אתא לקמיה דרבה אמר ליה זיל עייליה לפוריך להתם דלהוי כגרף של רעי ואפקיה יתיב אביי וקא קשיא ליה *וכי עושין גרף של רעי לכתחלה אדהכי נפל בי רחיא דאביי אמר תיתי לי דעברי אדמר אמר שמואל [ב]גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה [ג]וכשהוא מחזירו נותן בו מים ומחזירו סבור מינה גרף של רעי אגב מנא אין בפני עצמו לא ת"ש* [ד]דההוא עכברתא דאשתכח בי אספרמקי דרב אשי אמר להו רב אשי נקטה בצוציתה ואפקוה : **מתני'** [ה]כל שחייבין עליו משום שבות משום רשות משום מצוה בשבת חייבין עליו ביו"ט ואלו הן משום שבות [ו]לא עולין באילן [ז]ולא רוכבין על גבי בהמה [ח]ולא שטין על פני המים *ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין ואלו הן משום רשות [ח] לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין ואלו הן משום מצוה *לא *מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומה ומעשר כל אלו ביו"ט אמרו קל וחומר בשבת *אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד : **גמ'** לא עולין באילן גזרה שמא יתלוש ולא רוכבין על גבי בהמה גזרה שמא יצא חוץ לתחום שמע מינה *תחומין *דאורייתא אלא גזרה שמא יחתוך זמורה ולא שטין על פני המים גזרה שמא יעשה חבית של שייטין : ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין : *גזרה שמא יתקן כלי שיר : ואלו הן משום רשות לא דנין : והא מצוה קעביד לא צריכא דאיכא דעדיף מיניה : ולא מקדשין : והא מצוה קעביד לא צריכא דאית

דאית

רש"י

מהו דתימא דבר שבמינו נצוד · שדרך לצוד את בני מינו כגון חיה ועוף אסור אבל האי דאין במינו נצוד שרי קמ"ל : רב אשי אמר · לעולם כדשנינן מעיקרא דאיכא דבש למאכל אדם ודקשיא לך בימות הגשמים מי איכא דבש לא קשיא דמי קתני ימות החמה וימות הגשמים : שופך · לחוץ : ושונה · יחזירנו למקומו תחת הדלף : ואינו נמנע · מלשטות כל היום אם צריך לכך : בי רחיא דאביי דלוף · הדלף היה נופל על הרחים שלו והיו עשוין בטיט ונמוחים מפני הגשמים ולא היה מספיק לכלים הצריכים לתת תחת הדלף : זיל עייליה לפוריך להתם · לבית שהוא שם דלהוי כגרף של רעי שיהו מאוסים הרחים לך להיות לפני מטתך ואתה מותר לטלטלן ולהוציאן לחוץ כדאמר לקמן דגרף של רעי מותר להוציאו לאשפה : וכי עושין גרף של רעי לכתחלה · וכי מותר לגרום שיהא הדבר מאוס לו כדי שיוציאנו : תיתי לי דעברי אדמר · תבואני זאת בשכרי שעברתי על דברי רבי : גרף ועביט כלי חרס הן אלא של רעי קרוי גרף ושל מימי רגלים קרוי עביט : נותן בו מים ומחזירו · דמוקלין מחמת מאוס הן ואי לאו אגב מיא לא מצי לטלטלינהו ולהוציאו הוא דשרו ליה משום כבודו : סבור מינה · מדשמואל היו סבורים התלמידים דדוקא גרף נקט דאגב מנא שרי לטלטל את הרעי אבל בפני עצמו ליטול את הרעי או דבר מאוס ממש בידו ויוציאנו לא שרו ליה : באספרמקי · בשמים : בצוציתה · בזנבה : **מתני'** כל שחייב עליו · מדברי סופרים שלא לעשותו בשבת משום שבות או משום רשות שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה וקרוב הוא להיות דבר הרשות ויש בו איסור מדברי סופרים : או משום מצוה · או שיש בו מצוה ממש ואסרוהו חכמים לעשות בשבת : חייבין עליו · שלא לעשותו ביו"ט : ואלו הן · דברים שאסורין משום שבות שהטילו עליו חכמים לשבות מהן ואין בעשייתן שום מצוה : לא עולין באילן כו' · כולהו מפרש בגמרא אמאי גזור בהו רבנן : אין מטפחין · כיד : [ט]ואין מספקין · על ירך : ואין מרקדין · ברגל וכולן לשמחה ולשיר ובגמרא מפרש גזרה שמא יתקן כנגדן כלי שיר דקא עביד מנא : ואלו הן משום רשות · כלומר שהיה לנו להתירן משום שהן קרובין למצוה ואסרום חכמים הלא דקרו ליה רשות משום הנך דבעי למתני בסיפא דהוו מצוה גמורה ולגביהן קרי להנך מציעי רשות ולהנך קמאי קרי שבות דאיסור שבות גמור יש בהן לפי שאין בהן צד לסלק גזירות חכמים מעליהן שאין בהן לתלותם במצוה : לא דנין · דין : ולא מקדשין · אשה ובגמרא מפרש אמאי קרי ליה רשות (ומאי טעמא גזור עלייהו) : ולא מקדישין · הקדשות : מעריכין · ערכך עלי ונותן כפי שנים כמו שכתוב בפרשת ערכין (ויקרא כז) : ולא מחרימין · הרי בהמה זו חרם וסתם חרמים לבדק הבית : **גמ'** שמא יעלה ויתלוש · דהוי אסורא מדאורייתא דהיינו קוצר שתולש מן המחובר : שמא יצא חוץ לתחום · מתוך שאינו מהלך ברגליו אינו רואה סימני התחומין : שמע מינה תחומין מדאורייתא · מדגזור רכיבה אטו תחומין דאי מדרבנן לא הוו אסרי מלתא אחריתא משום דידיה : שמא יחתוך זמורה · להכותה והוי קוצר מן המחובר : חבית של שייטין · כלי של גומא שאורגין אותו ועושין כמין חבית ארוכה ולמדין בו לשוט : הא מצוה קא עביד · ואמאי קרי ליה רשות : ולא מקדשין הא מצוה קא עביד · שנושא אשה לפרות ולרבות ואמאי קא קרי ליה רשות :

דאית משום

תוספות

אלא אימא ובלבד שלא יעשנה מצודה · פ"ה ובלבד שלא יכסה בו כל החלונות דלר' יהודה אסור ולר' שמעון מותר וגם מעיקרא כי בעי לאוקמי כר' שמעון משמע ליה דבכל ענין מיירי אפילו לעשות כעין מצודה לסתום כל החלונות ותימה דהא מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות והכא ודאי הן נצודות ופירש הר"ר משה מאייבר"א דלר"ש נמי מיירי שיש חור קטן בכוורת אך אינו נראה וא"כ לא הוי פסיק רישיה ולא ימות ולר"ש מותר ורבי יהודה דאסר אפילו דבר שאינו מתכוין בעי חור גדול שיהא נראה לדבורים לצאת מן הכוורת :

שופך ושונה · למה דס"ד דאיירי לעיל בדלף שאינו ראוי לו קשה היכי מטלטל ליה הא הוה ליה ככלכלה והאבן בתוכה דאמר בסוף כירה (שבת דף מג. ושם) דלית בה *פירי וי"ל דשרי משום דהוי כגרף של רעי וכן משמע מדמייתי ליה הכא:

תיתי לי דעברי אדמר · אע"ג דאמרינן לעיל פ' יו"ט (דף כא: ושם) דאין עושין גרף של רעי לכתחלה ס"ל לרבה דהכא שרי משום פסידא דבי רחיא או משום דלא מקרו לכתחלה כל כך הכא כיון שהיו הגשמים כבר מזלפין בבית אין כל כך לכתחלה כמו מזמנין נכרי :

שמא יעשה חבית של שייטין · פ"ה שלוקחין קנים ועושה כעין חבית ושט בהן וקשה דהא תנן *ואלו טהורין בכלי חרס טבלא שאין לה לבזבזין וחבית של שייטין אלמא דחרס הוא לכן נ"ל שהוא כלי חרס שאין לו פתח ומתוך כך אינו יכול להשתקע במים לפי שאין המים יכולין ליכנס לתוכו ולכך צף על פני המים :

והא מצוה קא עביד · פ"ה וה"ל למתשבינהו בהדי אינך דסיפא ממצוה ומשני לא צריכא דאיכא דעדיף מיניה ולכך אינו מצוה כל כך דומיא דהני דסיפא ולפי זה יכול להיות דגם בדליכא דעדיף מיניה אסור וכן פירש נמי גבי לא מקדשין הא מצוה קא עביד כו' ומשני דאית ליה אשה ובנים משמע אפילו אין לו אשה ובנים מ"מ אסור וקשה דאמר פרק דיני ממונות (סנהדרין דף לה.) לפיכך אין דנין לא בע"ש ולא בערב יו"ט דהיכי נעביד לדייניה במעלי שבתא ולקטליה בשבת אין רציחה דוחה שבת ולא משני משום דאין דנין משמע התם דבסנהדרין דבשמעתא ליכא עדיף מנייהו שפיר דנין ויש לייטב דניחא ליה להש"ס למימר טעמא לאסור מן התורה ולא לאסור אלא מדרבנן ור"ת פי' דהא מצוה קא עביד ואמאי גזרו כו' ומשני לא צריכא דאית ליה אשה ובנים אבל אם אין לו אשה ובנים מותר לקדש דמצוה קא עביד וקשה דבפ"ק דיומא בירושלמי גבי כהן גדול מתקנין לו אשה אחרת פריך והרי קונין לו קנין בשבת ומשני אין שבות במקדש ולשני דשרי כיון דמצוה קא עביד דהא כיון שמתה אשתו מצוה לו ליקח אשה אחרת ועוד קא עביד מצוה דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו (ויקרא טז) אלא ודאי י"ל כפירוש הקונטרס ולא קשיא מההיא דסנהדרין דהא קאמר הכא טעמא שמא יכתוב וכיון דישבו כבר בדין מערב יו"ט וכתבו דברי המזכין ודברי המחייבים מבעוד יום כדקאמר התם אם כן לא שייך למגזר ועוד י"ל כפירוש ר"ת ולא קשיא מההיא דכהן גדול דשמא חד מתרי טעמי נקט והדר מסיק התם בירושלמי דיומא אמר רבי מונא הדא אמר' הדין דכונסין ארמלין צריך לכונסן מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת ואיתא נמי בריש כתובות בירושלמי ומפרש התם טעמא דעד שלא *קנה אינו זכאי במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה משכנסה זכאי בכולם ונמצא כקונה קנין בשבת והשתא נמי איכא לאוקמי בשיש לו אשה ובנים ומהאי טעמא דאין מקדשין לפי שנראה כקונה קנין אסור כמו כן לתת גט בשבת* :

[בהגה: ואיתא בכתובות פ"א ה"ב]

מסורת הש"ס

[שבת קכח: קמ:]

לעיל כא: [שבת קמא.]

[שבת קכא:]

לעיל ג. שבת קמח:

פסחים סו: [שבת קכד. קמח:]

שבת סו: קכד. קלו: מגילה ז: לעיל כח. תוספתא דמגילה פ"א

[עירובין לה: סוטה לג:]

[ועי' תוספות לעיל יז. ד"ה מ"ט ותוספות עירובין עח. ד"ה ומקני ותוספות גיטין עז: ד"ה ותיזיל ותוספות ב"ב קנו: ד"ה קונין]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואין מספקין על ירך · עיין מו"ק כז ע"ב תוד"ה אבל :

רבינו חננאל

והכוורת ירויתה למחצלת מעט מחוץ לנקב שנכנסין ויוצאין בו הדבורים · כי אם ישלשל המחצלת בדפני הכוורת במקום הנקב אין הדבורים יכולין לצאת ונמצא כצודה בשבת או ביו"ט ואע"פ שאין במיני דבורים ניצוד : נותנין כלי תחת הדלף בשבת תנא נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע · ירושלמי א"ר חנינא עשו אותה כנהרות ומעינות שבאו מחוץ לתחום ותני כן נהרות ומעינות שבאו מחוץ לתחום ממלא מהן בשבת ואצ"ל ביו"ט · בי ריחייא דאביי דלוף א"ל רבה עייליה לפורייך · התם כי היכי דליהוי האי דלף כגרף של רעי ועביט של מימי רגלים ואפקיה א"ל וכי עושין גרף של רעי לכתחלה אדשקלו וטרו נפל בי ריחייא דאביי אמר תיתי לי דעברי אדמרי אמר שמואל גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה *) ת"א [illegible] וכשמחזיר הכלי נותן בו מים ומחזירו ואסיקנא דגרף של רעי מוציאין אותו אפילו בפני עצמו בלא כלי מההוא עכברתא דאשתכח באספרמקיא דרב אשי ואמר להו שקלוה בצוציתא כ[illegible] ציצית הראש ואפקוה : מתני' כל שחייבים עליו משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה בשבת חייבין עליו ביו"ט אלו הן משום שבות לא עולין באילן גזרה שמא יתלוש : ירושלמי אין עולין לאילן בין לח בין יבש רבי אחא בשם רבי אמר אסור לדוש על גבי שורשי אילן היא קולסי כרוב בגבוהין ג' אבל אינן גבוהין כארץ הם מפני מה אין עולין באילן שמא ישכח ויאכל או שמא ישכח וירעיד · ולא רוכבין על גבי בהמה מפני שהוא מצווה על שביתת בהמתו כמותו שנאמר למען ינוח שורך וחמורך וגו' גמרא דידן לא רוכבין על גבי בהמה גזרה שמא יחתוך זמורה ולא שטין על פני המים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין לא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין גזרה שמא יעשה כלי שיר : ירושלמי לא מספקין סיפוק הבא מחמתו כדכתיב ויספוק את כפיו ולא מטפחין טיפוח שהוא לרצונו ר' יונה ותבריא תורינא אומר בין הכן בין הכן אסור ור' יונה אומר אחורי ידיהן שרי דהדה סבין ביומי והוו מטפחין אחורי ידייהו בשבתא בהלולא דר' שמעון בר' הוו מטפחין אחורי ידייהו בשבתא עבר רבי מאיר ושמע קלהון אמר רבותינו הותרה השבת שמע רבי קליה אמר מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתנו שמע רבי מאיר קליה דרבי וערק נפקין פריי בתריה מיפרי אפרח רוהא פקוליה מן על קרליה דרבי מאיר אודיק רבי מן כותא וחמא קדליה דר' מאיר מן אחורוי אמר לא זכיתי לתורה אלא על דחמית קדליה דר' מאיר מן אחורוי ר' יוחנן וד"ל תרוויהון אמרי לא זכינן לאורייתא אלא על דחזינן אצבעתיה דר' מן טלניקן דידיה · ולא מרקדין ריקוד עוקר רגלו אחת ומניח אחת קיפוץ ב' רגליו כאחת

*) כ"ס סני' ג"כ מרי"ף סגילה סני' סכי גרף של רעי וסני'

עין משפט
נר מצוה

כה א מיי' פ"ג מהל' יבום וחליצה הל' ו סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' קסה סעיף ד :
כו ב מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הל' ה טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ג
כז ג מיי' שם פ"ג הלכה ד טוש"ע א"ח סימן תלח סעיף י :
[עיין תוספות כ"ב יב: ד"ה אטו]
כח ד מיי' פ"ה מהלכו' יו"ט הל' ט טוש"ע א"ח סימן שט סעיף ג :
כח [ד] מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ד :
כט ה טוש"ע שם ס"ח :
כט [ה] מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף יא :
ל ו מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף יב :

דאית ליה אשה ובנים : לא חולצין ולא מיבמין : והא מצוה קא עביד לא צריכא דאיכא גדול *ומצוה בגדול ליבם וכלהו טעמא מאי גזרה שמא יכתוב : ואלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין: גזרה משום מקח וממכר : ולא מגביהין תרומות ומעשרות : פשיטא תני רב יוסף לא נצרכא אלא ליתנה לכהן בו ביום וה"מ פירי דטבילי מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון [י]עיסה *לאפרושי מינה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן והני משום רשות איכא משום שבות ליכא והני משום מצוה איכא משום שבות ליכא א"ר יצחק לא מבעיא קאמר לא מבעיא שבות גרידתא דאסור אלא אפי' שבות דרשות נמי אסור ולא מבעיא שבות דרשות דאסור אלא אפי' שבות דמצוה נמי אסור : כל אלו ביו"ט אמרו : ורמינהו *משילין *דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת אמר רב יוסף לא קשיא הא ר"א הא ר' יהושע דתניא *אותו ואת בנו שנפלו לבור ר"א אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות ר' יהושע אומר *[ג]מעלה את הראשון ע"מ לשוחטו ואינו שוחטו והוזר ומערים ומעלה השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט א"ל אביי *ממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר"א התם אלא דאפשר בפרנסה אבל הכא דלא אפשר בפרנסה לא א"נ עד כאן לא קאמר ר' יהושע התם אלא דאפשר לאערומי אבל הכא דלא אפשר לאערומי לא אלא אמר רב פפא לא קשיא הא בית שמאי הא בית הלל דתנן* ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרה"ר וב"ה מתירין דלמא לא היא עד כאן לא קא אמרי בית שמאי התם אלא אהוצאה אבל אטלטול לא אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא : **מתני'** *[ד]הבהמה והכלים כרגלי הבעלים [ד] המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי אלו כרגלי הבעלים [ה]כלים המיוחדין לאחד מן האחין שבבית הרי אלו כרגליו ושאין מיוחדין הרי אלו כמקום שהולכין [ה] השואל כלי מחבירו מעיו"ט כרגלי השואל ביו"ט כרגלי המשאיל [ו]וכן האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן *ר' יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש : **גמ'** מהניתין דלא

רש"י

דאית ליה אשה ובנים · שני זכרים לב"ש או זכר ונקבה לב"ה והא לא מיפקד טולי האי כדאמרינן ביבמות (דף סא:) ומיהא קיום מצוה איכא כדאמר *בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת יא) : מצוה בגדול · האחים ליבם ונפקא לן מוהיה הבכור (דברים כה) : שמא יכתוב · פסק דין לדינין ושטר אירוסין לקדושין ושטר חליצה לחולצת וכתובה ליבמה : משום מקח וממכר · דלמקח וממכר דמו שמוציא מרשותו לרשות הקדש ומקח וממכר *אסור מן המקרא דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר (ישעיה נח) אי נמי מקח וממכר אתי לידי כתיבה שטרי מכירה וא"ת הויא לה גזרה לגזרה *כולה חדא גזרה היא : תני רב יוסף אפי' ליתנם לכהן בו ביום · דאיכא למימר לאו מוכחא מלתא היא דלתקוני טבלא מכוין דאין ידוע שיהא הוא צריך לשיריים ורואים שמוליך תרומה לכהן ומחזי דטולא מלתא משום שמחת יו"ט דכהן שצריך לה הוא אפ"ה אסור : והני משום רשות איכא משום שבות ליכא · אאמצעיתא קאי דקאמר אלו הן משום רשות וכי אין בהן משום שבות והלא אסרום כדאמרינן כל שחייבין עליו אלמא כלהו לאסורא. והני בתראי משום מצוה איכא בעשייתו ומשום שבות ליכא לאסרה בשבת בתמיה והלא אסרום והיכי פלגינהו תנא דמתני' דקמאי אדכר שבות ובאמצעי ובתראי לא אדכר שבות : ה"ק לא מבעיא כו' · כלומר כולם משום שבות יש בהן והראשונים איסור יש בהן ואין בהן לחלוח מצוה והאמצעיים יש בהן שבות ואע"פ שיש בהן קצת מצוה והאחרונים מצוה גמורה הן ואעפ"כ גזרו עליהן שבות ולא זו אף זו קתני לא תימא קמאי הוא דאסירי דה"ל שבות גרידתא כלומר שעבר על השבות דאין עם עבירה זו שמץ מצוה אלא אפי' מצעי דה"ל שבות דאיכא רשות קרבות מצוה גבה נמי אסור : משילין פירות כו' · אלמא גזרו שבות על שבת שלא גזרו ביו"ט : הא ר' אליעזר · סיפא דקתני אין בין יו"ט לשבת דכל שבות דגזרו על שבת גזרו על יו"ט ואפי' בהפסד ממון ר"א היא שלא התיר להעלות אותו ואת בנו מפני הפסד ממון וריפא דקתני משילין ביו"ט מפני הפסד ממון ר' יהושע היא : אותו ואת בנו · שאינן מותרין לשחוט שניהן היום : דאפשר לאערומי · דלא מוכחא מילתא דלהצלת ממונו מכוין דהרואה אומר הראשון שהעלה כחוש הוא והשני יפה הימנו : אבל הכא לא אפשר לאערומי · דהכל יודעין שלא יניחם ואינו עושה אלא להציל ימולזלו באיסור יו"ט : אין מוציאין את הקטן וכו' · דלא הותרה הוצאה שלא לצורך וגבי טלטול שלא לצורך נמי גזרינן ואפי' גבי הפסד ממון ולב"ה דאמרי הוצאה שלא לצורך מותרת מה"ת בטלטול נמי לא גזור רבנן : אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא · תחילת הוצאה ע"י טלטול היא וכל מה שגזרו אינו אלא משום הוצאה והאי דלא גזרו על טלטול כלים ואוכלים מפני שלא יוכלו לעמוד בהן לבטל עונג שבת ושמחת יו"ט: **מתני'** הבהמה והכלים כרגלי הבעלים · אין אדם יכול להוליכה ביו"ט אלא במקום שבעליה יכולין לילך ואם לא ערב יש לה אלפים לכל רוח העיר ואם ערב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום : ושאינן מיוחדין · לאחד מהן אלא לכולן : הרי אלו כמקום שהולכין · למקום שכולן יכולין לילך מותר להוליך את הכלים אבל אם ערב אחד מהם לסוף אלפים לצפון והשאר לא ערבו הוא מעכב על ידם מלהוליכם לדרום אפי' פסיעה אחת מפני חלקו והן מעכבין על ידו מלהוליכם לצפון אלא אלפים שהן מותרין בהן : הרי הוא כרגלי השואל · שהרי קנה שביתתו אצלו בין השמשות דבין השמשות שהוא כניסת היום קונה שביתה : ביו"ט · ואם שאלו ביו"ט משתחכה : הרי הוא כרגלי המשאיל · לפי שקנה שביתה אצל בעליו : האשה ששאלה מחברתה תבלין · לקדרתה : ומים ומלח לעיסתה הרי אלו · הקדרה והעיסה : כרגלי שתיהן · אין מוליכות אותם אלא למקום ששתיהן יכולות לילך דכיון דביו"ט שאלה קנו התבלין או המים והמלח שביתה אצל בעליהן : שאין בהן ממש · אין ניכרות לא בקדרה ולא בעיסה הלכך אין מעכבות הולכתן ובגמ' מוקי לה בתבשיל עבה שאין המים ניכרים בו ובמלח לא פליג דמוקמינן לה בגמ' במלח אכתרוקנים שהיא גסה וניכרת: **גמ'** מתני' · דקתני המוסר בהמתו לרועה ביו"ט הרי אלו כרגלי הבעלים ולא כרגלי הרועה דלא

תוספות

משום מקח וממכר · פרש"י דלמקח וממכר דמו שמוליאן מרשותו לרשות הקדש ומקח וממכר אסור מן המקרא דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר אי נמי מקח וממכר אתי לידי כתיבת שטרי מכירה ואם תאמר הוי לה גזרה לגזרה כולה חדא גזרה : **ורמינהו** משילין פירות דרך ארובה וכו' · ותימה דאמרינן במגילה (דף ז:) אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ואמאי לא פריך ליה ממשילין *וכו' וע"ק אמאי לא פריך נמי אלתר מב"ה דמתירין הוצאה ביו"ט שלא לצורך ובשבת אסור וי"ל דהתם לא פריך ממתני' משום שהיה יודע שהיה יכול לדחות דהא דקאמר התם אין בין יו"ט לשבת כו' ה"מ דברים שהן דאורייתא אבל מילי דרבנן איכא טובא בינייהו והכא מיירי בשבות דרבנן ולכך לא מייתי מהוצאה דאיסורא דאורייתא ומ"מ קאמר שפיר בסמוך הא ב"ש דהכי מדמה דכיון דב"ש מחמירין גבי הוצאה שלא לצורך כך הם מחמירים גבי טלטול דרבנן כדמסיק במסקנא דטלטול משום הוצאה הוא דאסור : ושמואל

פירות דרך ארובה כצ"ל

רבינו חננאל

כאהת א"ר אלעזר כל משמיעי קול אסורין בשבת ומסקנא אקושי אתרעא בישנתא לא : ואלו הן משום רשות לא דנין והא מצוה קעביד דאיכא דעדיף מיניה ולא מקדשין בדאית ליה אשה ובנים דלאו מצוה קעביד ולא חולצין ולא מיבמין בדאיכא אח גדול ממנו דאמרינן מצוה בגדול לייבם · וכולהו מאי טעמא לא גזרה שמא יכתוב : ירושלמי תני ר' חייא ינין דיני ממונות בע"ש ואין דנין דיני נפשות ואלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין מאי טעמא משום דמחזי כמקח וממכר ולא מגביהין תרומות ומעשרות תני מילי דטבילי מאתמול אבל דטבילי ביו"ט כגון הלש עיסה לאפרושי מינה חלה וכיוצא בה מפרשינן ויהבינן ליה לכהן הני משום רשות אין משום *) מצוה לא כו' ופריק ר' יצחק לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא שבות גרידתא דאסור אלא אפילו שבות דמצוה אסור וכ"ש שבות דרשות תנא **) אין דנין ולא מקדשין ולא מגרשין ולא ממאנין ולא חולצין ולא מייבמין רשות לא מקדישין ולא מעריכי ולא מחרימין ולא מגביהין תרומר ומעשרות כל אלו ביו"ט ק"ו בשבת אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד וכו' שעשו ישראל בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעים מה שעשה עשוי בשבת ואין צריך לומר ביו"ט : אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד והתנן משילין פירות כו' ופריק רב יוסף [...]א קשיא מתניתין דהכא ר' אליעזר היא ומתניתין דמשילין ר' יהושע דתניא אותו ואת בנו שנפל לבור ר' אליעזר אומר מעלה את הראשון כו' ודחי אביי דלמא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר גבי הבהמה שהיא [...] עושה לו פרנסה במקומה ואינו מעלה אותה משום דאפשר לה בפרנסה במקומה אבל גבי פירות שהן בגג אי אפשר שלא יפסידם אלא אם כן משילן הכי נמי דשרי אי נמי עד כאן לא קשרי ר' יהושע [...] אלא בהערמה דסחיי כמעלהו לשוחטו אבל להשיל פירות בהדיא משום שלא יופסדו לא · ונדחה זה ושני רב פפא לא קשיא מתניתין דמשילין בית הלל דמתירין ומתני' דהכא בית שמאי היא דתנן אין [...] ואין את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרשות הרבים ובית הלל מתירין · ושרינן לאוקומה למתניתין אפי' לבית שמאי דטלטול בעלמא הוא ונדחה . וכרב פפא קי"ל דהא דקתני אין בין יו"ט לשבת [...] אוכל נפש בלבד דברי בית שמאי הן ובית הלל פליגי עלייהו : ירושלמי אין בין יו"ט כו' והא סקילה בשבת ואין סקילה ביו"ט כרת בשבת ואין כרת ביו"ט מכות ביו"ט ואין מכות בשבת וא"ת בדבריב [...] בהן אוכל נפש והא קתני משילין פירות ביו"ט כו' ועוד שוהקין עצי בשמים למילה ביו"ט אבל לא בשבת א"ר יוסי והוא שמל ותו התני מודים חכמים לר' מאיר בחותמות שבקרקע כו' מהו להדליק [...]
שר

*) אולי צ"ל משום שבות ליכא והני משום מצוה איכא משום רשות ליכא כו'. **) בתוספתא דמכילתין פ"ד ושם הגי' אלו הן משום רשות לא דנין וכו' ולא מייבמין ואלו הן משום מצוה לא מקדישין וכו' וכו"ל

מסורת הש"ס

[יבמות סב.]
[ביצה כז: לע.]
[עיין פרש"י לעיל כו: ד"ה לאי פוסקין]
[לעיל ס.]
[לעיל לו:]
[שבת קיז: קכד. תוספתא פ"ג]
[לעיל כו.]
[שבת קכד. פ"ש]
[ב"ק קכד: לעיל יב.]
[עירובין מו:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה משום מקח וממכר וכו' אסור מן המקרא · עיין רש"י לעיל דף כז ע"ב ד"ה אין פוסקין :

דלא כר' דוסא דתניא ר' דוסא אומר ואמרי לה אבא שאול אומר הלוקח בהמה מחברו מערב יו"ט אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הלוקח [א]והמוסר בהמה לרועה אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה אפי' תימא ר' דוסא ולא קשיא [ב]כאן ברועה אחד כאן בשני רועים דיקא נמי דקתני לבנו או לרועה שמע מינה *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' דוסא ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן *הלכה כסתם משנה *ותנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים ולאו אוקימנא כאן ברועה אחד כאן בשני רועים ת"ר [ג]שנים ששאלו חלוק אחד בשותפות זה לילך בו שחרית לבית המדרש וזה ליכנס בו ערבית לבית המשתה *זה ערב עליו לצפון וזה ערב עליו לדרום זה שערב עליו לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שערב עליו לדרום וזה שערב עליו לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שערב עליו לצפון ואם מצעו את התחום הרי זה לא יזיזנה ממקומה אתמר שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות רב אמר [ד]חבית מותרת ובהמה אסורה ושמואל אמר חבית נמי אסורה מאי קסבר רב אי קא סבר *יש ברירה אפי' בהמה תשתרי ואי קסבר אין ברירה אפילו חבית נמי אסורה לעולם קסבר יש ברירה ושניא בהמה דקא ינקי תחומין מהדדי אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב לאיסור מוקצה לא חששו לאיסור תחומין חששו שתיק רב מאי הוי עלה ר' הושעיא אמר יש ברירה ור' יוחנן אמר אין ברירה וסבר ר' הושעיא יש ברירה והתנן *[ד] המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורים חשב להוציאו באחד מהן או בחלון שיש בו ארבעה על ארבעה מצלת על הפתחים כולן ב"ש אומרים והוא שחשב עליו עד שלא ימות המת וב"ה אומרים אף משימות המת ואתמר עלה *אמר *ר' הושעיא לטהר את הפתחים מכאן ולהבא מכאן ולהבא אין למפרע לא אפוך ר' הושעיא אמר אין ברירה ור' יוחנן אמר יש ברירה ומי אית ליה לר' יוחנן ברירה *והאמר רב *אסי א"ר יוחנן [ה]האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל וכי תימא כי לית ליה לרבי יוחנן ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה ובדרבנן מי אית ליה *והתני איו ר' יהודה אומר אין אדם מתנה על שני דברים כאחד אלא אם בא חכם למזרח עירובו למזרח למערב עירובו למערב ואילו לכאן ולכאן לא

והוינן

רש"י

דלא כר' דוסא: כאן ברועה אחד · שאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר מעמידין בהמתם ברשותו ונקנית שביתתו הלכך בין מוכר בין לוקח דעתו שלא תקנה הבהמה שביתתו אצלו אלא בשביתת הרועה ומתני' בשני רועים דלא ידעינן להי מינייהו הויא לה דעת בעלים הלכך הרי הן כרגלי הבעלים אם אינם אצל הרועה מבעוד יום: דיקא נמי · דמתני' בשני רועים: שנים ששאלו חלוק · מבעוד יום להיות ברשות שניהם: זה לילך בו שחרית · של יו"ט לבית המדרש: וזה לילך בו ערבית · של יו"ט לבית המשתה: עליו לצפון · על מנת אותו חלוק להוליכו לצפון: זה שערב עליו לצפון מהלך · ומוליכו לצפון: כרגלי מי שערב לדרום · מה שרגליו של דרומי יכולין לילך לצפון מוליכו זה לצפון ולא יותר: וזה שערב עליו לדרום · מוליכו(א) זה לדרום כרגלי מי שערב עליו לצפון כמו שרגליו של צפוני מותרות לילך לדרום מוליכו זה ולא יותר מפני חלקו של צפוני כגון אם נתנו שניהם עירובן בסוף אלף אמה זה לצפון להיות לו שלשת אלפים לצפון ואלף לדרום שהרי ממקום עירובו יש לו אלפים אמה לכל רוח וזה לדרום לסוף אלף להיות לו שלשת אלפים לדרום ואלף לצפון אין יכולין להוליכן אלא אלף אמה לכל צד ששניהם מותרים בהם: ואם מצעו עליו את התחום · תחום שבת מצפון לדרום ארבעת אלפים שנים לצפון ושנים לדרום ואם נתנו עירובן זה לסוף אלפים לצפון וזה לסוף אלפים לדרום ונמצא תחום שלם ממוצע להפסיק בין שני עירוביהן לא יזוז ממקומו לא לצפון ולא לדרום שהצפוני אין לו לדרום אפילו פסיעה וכן הדרומי לצפון שממקום עירובו יש לו אלפים לכל רוח שהרי לכך ערב שתסתלק שביתתו ממקום לינתו ותקנה במקום עירובו: שנים שלקחו · מעיו"ט לחלקן ביו"ט: חבית מותרת · להוליך כל אחד חלקו למקום שערב: ובהמה אסורה · להוליך אלא למקום ששניהם הולכים: אפי' חבית אסורה · דאין ברירה וי"ל חלק שבא לזה היה ראוי לחברו ובין השמשות קנה חלק זה שביתת חברו: לעולם קסבר יש ברירה · הלכך חבית מותרת ושאני בהמה שהיתה בחייה בין השמשות וכל אבריה בחייה יונקים זה מזה ומשחטה ינק כל אבר ואבר משל חברו ואין כאן לברור: ינקי תחומין · חלקי הבהמה שראוין לשני תחומין: לאיסור מוקצה לא חששו · אנן סהדי דכל חד מינייהו אקלי דעתיה מחלקו של חברו ואם היו רוצים לאכלה כאן אינה אסורה עליהם משום מוקצה לומר כל חלק וחלק ינק מחבירו ויש כאן מוקצה ולהוליכה איש לתחומו אתה אוסר עליהם מפני יניקה זו אם יש לחוש צריך לחוש אף משום מוקצה: יש ברירה · וחבית ובהמה מותרין: אין ברירה · ושניהם אסורין: המת בבית כו' · מפורש בפרק קמא: ואתמר עלה א"ר אושעיא · הא דאמרי ב"ה אף משימות המת חשב מועלת לטהר כלים הבאים בפתחים ממחשבה ואילך הוא דקאמרי אבל כלים דמעיקרא לא דאין ברירה לומר הוברר דקודם שימות נמי דעתיה להאי פתח: אפוך · קמייתא: לקוחות הן · ולא אמרינן הוברר לכל אחד חלק ירושתו וירושה אינה חוזרת ביובל אלא שמא חלק הבא לזה לא היה שלו והרי החליפו חלקיהם והוו להו לקוחות ומחזירין זה לזה ביובל: בדאורייתא · לעמוד כנגד דבר תורה כגון יובל לא סמכינן אברירה: אבל בדרבנן · לעמוד כנגד איסור תחומין דרבנן סמכינן אברירה הלכך חבית ובהמה מותרים: ובדרבנן מי אית ליה והתני איו · שם חכם: אין אדם מתנה על שני דברים כאחד · בעירובין תנן מתנה אדם על עירובו ומניח שני עירובין ששמע שעתיד חכם לבא סמוך לעירו בתוך ד' אלפים לדרום ברבים ואינו יודע אם למזרח אם למערב אומר אם בא חכם למזרח ערוב שבמזרח יקנה לי שביתה בא למערב ערובי שבמערב יקנה בא לכאן ולכאן אם יבאו שנים למקום שארצה אלך ואברור למחר יהא ערובי דבין השמשות קונה לאותו רוח למפרע ואי אפשר כן אלא ע"י ברירה דכי בורר למחר אומרים הוברר דבין השמשות נמי דעתיה לגבי האי ובא ר' יהודה לחלוק ולומר אינו מתנה על שני חכמים לומר למחר אברור דכי בורר למחר מי יימר דערוב של אותו רוח קנה לו בין השמשות והוברר למפרע לא אמרינן: אלא אם בא חכם כו' · על חכם אחד ואינו יודע לאיזה רוח יבא אפשר להתנות:

והוינן

תוספות

ושמואל אמר אף חבית אסורה · דלית ליה ברירה ותימה דבפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:) דאמר דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם ימות יהא גט ואם לא ימות לא יהא גט ולכי מיית הוי גיטא אלמא אית ליה ברירה דה"נ · דייק ברים כל הגט (שם דף כה: ושם) וי"ל דהיינו דוקא תולה בדעת אחרים אבל תולה בדעת עצמו כי הכא לית ליה ברירה*:

לאיסור מוקצה לא חששו · אנן סהדי דכל אחד מנייהו אקלי דעתיה מחלקו של חברו ואם היו רוצין לאכלה כאן אינה אסורה משום מוקצה לומר כל חלק וחלק יונק משל חברו ויש כאן מוקצה ולהוליכה איש לתחומו אתה אוסר עליהן מפני יניקה זאת אם יש לחוש צריך לחוש אף משום מוקצה כפ"ה וקשה מאי יניקת מוקצה יש כאן והלא חלק חברו מותר לו לאכול אם נתן לו חברו דאמר לעיל* משלחין ביו"ט בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין ומפרש רבינו שמואל לאיסור מוקצה שהבהמה גדלה ומוסיפה שמנונית ביום טוב ולא אסרת להו למיחש להכי אע"ג דסבירא ליה כרבי יהודה במוקצה לאיסור תחומין שחלק כל אחד יונק ומתגדל משל חברו חששת לאסרה בכך:

והוינן

רבינו חננאל

של כשלה א"ר אבינא תני בית שמאי אוסרים ובית הלל מתירים: הבהמה והכלים כרגלי הבעלים כו' · איקימנא בב' רועים לפיכך כרגלי הבעלים אבל הא דתני ר' דוסא הלוקח בהמה מחבירו מעיו"ט אע"פ שלא נתנה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה אוקימנא ברועה אחד א"ר יוחנן הלכה כרבי דוסא · המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי הוא כתליו כלים המיוחדים לאחד מן האחים כרגליו ושאין מיוחדין למקום שכולן הולכין: ת"ר שנים ששאלו חלוק אחד זה לילך בו שחרית לבית המדרש וזה לילך בו ערבית לבית המשתה זה עירב עליו לצפון וזה עירב עליו לדרום זה שעירב לצפון מהלך כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזה כו' *) אם יש בו אלפים אמה לכל רוח ואם יערב לצפון בסוף אלף מקיר העיר והוצא יש לו רשות להלך לצפון ג' אלפים ובדרום אלף כלבד וזה פירושו כגון שעירב אחד מהן לצפון בסוף אלף והאחד בסוף אלף לדרום נשאר לזה שעירב לצפון אלף בדרום כלומר יש לו רשות להלך אלף בדרום שנשארו לו מן האלפים שבצפון וכן הדין בחבירו ואם מיצעו עליו את התחום הרי אלו לא יזיזוהו ממקומו כלומר אם עירב האחד בדרום בסוף אלפים נמצא שהעתיק רשותו מן העיר ושבת בסוף אלפים אמה **) [להלך בדרום אמה] ואין לו בצפון אפילו אמה אחת וכן אם עירב חבירו לצפון בסוף אלפים העתיק אלפים שהיו לו בדרום לצפון ולא נשאר לו בדרום כלום וכיון שחלוק זה קנה שביתה כרגלי שניהן וזה אין לו בצפון כלום רשות להלך בו והאחר אין לו בדרום רשות להלך אפילו אמה אחת לא יזיזוהו ממקומן וזה פירוש אם מיצעו עליו את התחום · איתמר שנים שלקחו חביות בשותפות ביו"ם וזה צריך לילך בדרום וזה צריך לילך בצפון אמר רב חבית מותרת לחלקה וליטול זה חציה בצפון וזה חציה בדרום אבל הבהמה אסורה ואע"ג (דאין) [דיש] ברירה וכיון שחלקו ונטל זה חציה וזה חציה נתברר כי כל אחד מה שלקח הוא חלקו המגיעו מאתמול · ולמה אוסר רב משום דקא ינקי תחומין מהדדי פירוש הבהמה איברית יונקין זה האבר אגב זה האבר ואי אפשר שלא נשאר מזה החצי לזה ומזה החצי לזה: ואקשו לרב [לאסור] מוקצה לא חששו כלומר הבהמה כולה אתמול מוקצה היתה ואנו שוחטין אותה ביו"ם לאיסור שינק זה החצי חששו שתיק רב ור' יוחנן אמר אפילו חבית נמי אסורה וקי"ל כר' יוחנן · איתמר רב א"ר יש ברירה ור' יוחנן אמר אין ברירה ואקשינן וסבר ר' (יוחנן) יש ברירה והתנן המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים נפתח אחד מהן כו' וכבר פירשנוהו למעלה ופירק אפיך רב אושעיא אמר אין בריר , ור' יוחנן אמר יש ברירה ומי אית ליה לר' יוחנן ברירה והאמר ר' אסי א"ר יוחנן האחין שחלקו הרי הן כלקוחות ומחזירין זה לזה ביובל וא"ת יש ברירה למה מחזירין כיון שלקחו נתברר כי זהו חלקו המגיע שהורישו אביו מתחלה · וא"ת שאני ירושה שהיא מן התורה ולפיכך אין לו ברירה אבל בדרבנן אית ליה ברירה ומי אית ליה ברירות כלל והתני [איו] ר' יהודה אומר אין אדם מתנה על ב' דברים כאחד

*) אולי צ"ל דאדם יש לו אלפים אמה וכו' **) אולי צ"ל נשאר בדרום עוד אלפים אמה

עין משפט נר מצוה

לא א ב מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הל' יא סמג עשין מד"ס א טוש"ע א"ח סימן שצז סעיף ה:

לב ג מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם בע"ש:

[וע"ע תוספות יומא נו. ד"ה דכרי ותוספות בכורות מה. ד"ה דכולי]

לג ד מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף י:

לג [ד] מיי' פי"ז מהל' טומאת מת הל' ב:

לד ה מיי' פי"א מהל' שמטה ויובל הל' כ:

[דף יד:]

[לעיל י. ע"ש]

ה גורסין רב אשי עיין בסדר הדורות

מסורת הש"ס

[לקמן מ.]

[שבת מו. וש"נ] לקמן מ.

עירובין כ ע"ש

[חולין קלב:]

עירובין פח. לעיל י. אהלות פ"ז מ"ג

[עי' תוספות עירובין פח. ד"ה אמר]

גיטין כה. מח. ב"ק סט: בכורות נב: נז.

עירובין לו: חולין יד: יומא נו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וזה שערב עליו לדרום מוליכו לדרום כצ"ל ותיבת זה נמחק:

והוינן בה מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה מזרח ומערב נמי אין ברירה וא"ר יוחנן וכבר בא חכם אלמא לית ליה לר' יוחנן ברירה אלא לעולם לא תיפוך [ו]וכי לית ליה לרבי אושעיא ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה דרש מר זוטרא הלכה כרבי אושעיא *אמר שמואל [ב]שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם [ג]שור של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר: [ד]השואל כלי מחבירו מערב יו"ט: פשיטא [ה]לא צריכא שלא מסרו לו אלא ביו"ט מהו דתימא לאו ברשותיה אוקמיה קמ"ל מסייע ליה לר' יוחנן דא"ר יוחנן השואל כלי מחבירו מערב יום טוב אף על פי שלא נתנו לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל. [ו]ביו"ט כרגלי המשאיל: פשיטא [ז]לא צריכא דרגיל ושאיל מיניה מהו דתימא ברשותיה קא מוקים ליה קמ"ל מימר אמר דלמא משכח איניש אחרינא ואזיל ושאיל מיניה: וכן האשה ששאלה מחברתה. כי סליק רבי אבא אמר יהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל כי סליק אשכחיה *לר' יוחנן ורבי חנינא בר פפי ור' זירא ואמרי לה ר' אבהו ור' שמעון בן פזי ור' יצחק נפחא ויתבי וקאמרי אמאי ולבטיל מים ומלח לגבי עיסה אמר להו ר' אבא הרי

ז סורת הש"ם

והוינן בה כו'. דקא ס"ד זימנין דחכם לא בא עד לאחר בין השמשות כגון שחשכה לו בתוך התחום שבאותו מקום בית המדרש או בתוך ד' אלפים והוא מכיר אילן או גדר לסוף אלפים למקום שחשכה לו ואמר שביתתי תחתיו דיכול להלך משחשכה ד' אלפים אמות כדאמר בעירובין (דף מה:) הלכך היכא דבשעת קניית עירוב לא אתי חכם להאי אתרא והדר אתא מי יימר דקנה ההוא עירוב למפרע דלמא חכם בין השמשות לא היה דעתו לבא לכאן אי לא סמכינן אברירה לומר הוברר דלרוח זה היה חכם עתיד לבא וזה התנה דלמקום שיבא החכם יהא עירובו קונה למפרע: וא"ר יוחנן גרסינן: וכבר בא חכם. הא דאמר רבי יהודה אם בא חכם למזרח וכו' דעל חכם יכול להתנות בשכבר בא קודם בין השמשות עסקינן אלא שזה אינו יודע לאיזה רוח בא וקאמר לאותו רוח שבא לו יהא עירובי קונה דאין קניית' על ידי ברירה אלא קנייה ודאית ולמחר גלוי מילתא בעלמא הוא דלרוח שישמע זה שהיה בו החכם קנה עירובו ומדאצטריך ר' יוחנן לאוקמה בשכבר בא חכם ש"מ לית ליה ברירה ואפי' בתחומין דרבנן: אלא לעולם לא תיפוך. ורבי אושעיא הוא דאמר יש ברירה ודקשיא לך לטהר את הפתחים מכאן ולהבא: בדאורייתא. כגון טומאת מת לית ליה ברירה ודרך יציאתה הלכה למשה מסיני כדאמרי' בסוכה (דף ו.) דהלכות טומאה הכי גמירי להו: אבל בדרבנן. כגון תחומין אית ליה: שור של פטם. שמפטם שוורים למכור: הרי הוא כרגלי כל אדם. אפי' בן עיר אחרת שבא לכאן ע"י עירוב מוליכו למקומו דכיון דאורחיה לזבוניה מאתמול אוקמיה ברשותיה דמאן דאתי למחר וזבין ליה: שור של רועה. אדם שמגדל בהמות שלו ופעמים שמוכר מהן לשכניו ומכיריו: הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר. אלפים אמה לכל רוח ואפילו עירב רועה זה ד' אלפים אמה לרוח אחת אינו מעכב על אחד מבני אותה העיר שלקחו הימנו ביו"ט מלהוליכו לרוח שכנגדה אלפים דמאתמול אוקמיה ברשות בני העיר לפי שרגילין ליקח הימנו אבל כרגלי בני עיר אחרת לא דאין לרועה שם סוחר בהמות כמו פטם שיכירוהו בני עיר אחרת ליקח הימנו: פשיטא. דכי שאלו מבעוד יום ברשותיה קאי: קמ"ל כו'. והשואל דקא תני בדבורא בעלמא ולא משך מבעוד יום וקמ"ל כיון דאסמכיה ברשותיה אוקמיה: ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל פשיטא. כיון דרישא בדבורא בעלמא מוקמינן וסיפא נמי הכי איתא דאפילו דבורא לא הוה אלא ביו"ט: מימר אמר. האי משאיל: דלמא. כיון דלא אתי ואמר לי איניש אחרינא אשכח: כי סליק רבי אבא. כשרצה לעלות או כשהיה בדרך אמר תפלה זו: יהא רעוא. כי אמטי להתם: אימא מילתא. דשמעתא: דתתקבל. לחכמי המקום שלא אבוש: כי סליק. כלומר כי מטא להתם: אמאי. כרגלי שתיהן לבטל איסור תחומין דמים ומלח דזוטרי לגבי עיסה דנפישא: אמר להו רבי אבא. ומשום דחלקה של זו מועט בה יאבד שמה מלקרות על עיסה זו וכי מי שנתערב לו כו' יאכל הלה זה שהרוב שלו:

וחדי

[לקמן מ.]

גירסת רש"ל אשכחיה לר' אבין:

והוינן בה מ"ש כו' מזרח ומערב נמי אין ברירה. פ"ה דס"ד דהחכם בא בשבת ע"י ידי אילן או גדר ואמר שביתתו תחתיו מבעוד יום ועל ידי כך בא בשבת מחוץ לתחום וקשה דהאיך יכול לבא בשבת מפני לדי העיר למזרח ולמערב כיון שיש יותר מד' אלפים בינתיים לכן נ"ל כדפ"ה בעירובין (דף לו: ושם*) דלעולם אינו יכול לבא בשבת רק מרוח אחת ומ"מ צריך ברירה דשמא לא יזוז ממקומו דהא קאמר ואם לאו שלא יבא חכם לא כאן ולא כאן הריני כבני עירי והא דקאמר למזרח ולמערב לאו דוקא דאם כן יהא משמע דצריך למזרח משום מערב ולמערב משום מזרח אלא רוצה לומר למזרח או למערב נמי אין ברירה דשמא לא יזוז ממקומו ועוד אמר הר"ף דיכול להיות דהחכם בא מפני לדדי העיר בשבת ואפי' בלא אילן וגדר כגון שהוא קרוב לסוף אלפים של עיר מלפונה והוא רוצה להתקרב לתוך ד' אלפים של עיר לרוח מזרחית לפוני' או לרוח מערבית לפונית מפני שיש שם מקום יפה לדרוש ואין נגד העיר ממש מקום פנוי לדרוש רק בשני מקומות אלו ואין האדם מניח עירובו למזרח ממש ולמערב ממש אלא מתקרב הוא לצד החכם כל מה שיכול ומניח עירובו לאלפים אמה של רוח מזרח לצד צפון וכן לאלפים אמה של רוח מערבי לצד צפון וכמנא שהוא יכול להתקרב עד תוך אלפים של מקום שביתת החכם שהוא מהלך כל אלכסון של ד' אלפים לצד צפון ע"י עירובו שמניח למזרח או למערב והא דקאמר למזרח ולמערב ר"ל למזרח תחומי העיר או למזרחו של חכם וקל להבין: **ואמר** רבי יוחנן וכבר בא חכם אלמא לית ליה לר' יוחנן ברירה. וא"ת לישני ליה דיש חלוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים לכאן ולכאן לא משום דתולה בדעת עצמו אבל למזרח ולמערב דתולה בדעת החכם אית ליה ברירה וי"ל דר' יוחנן סבר דאין חלוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים והא דקאמר מ"ש היינו ר' יוחנן דקאמר הכי כדי לבא לתרץ שכבר בא חכם וכי האי גוונא אשכחנא (*בבבא בתרא) דקאמר וכמה אמר ר' יצחק וכו' והיינו מילתיה דר' יצחק וא"ת מאי פריך מדתני אין לרבי יוחנן הא ע"כ צ"ל דלרבי יוחנן אית ליה ברירה לר' יהודה דסבר ליה דאין חלוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים דהכי אמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז: ושם) דקאמר התם מתנה אדם על שני דברים כו' ר' יהודה אומר אם היה אחד מהם רבו ילך אחר רבו ואם היו שניהם רבותיו למקום שירצה ילך דאית ליה ברירה וקאמר עלה בגמרא ליתא למתני' מדתני אין ופריך אדרבה ליתא לדאין מקמיה מתני' דמתנה אדם על ערובו ומשני התם משום דתניא הלוקח יין מבין הכותים פי' מסייע ליה לדתנא אין שמי הדא מקמי תרתי כו' והקשה ר"י התם אדרבה ליתא לדאין והוא דהלוקח דלית להו ברירה משום דתנן בפרק מי שאחזו (גיטין דף עג.) מה היא באותן הימים הרי היא כאשת איש לכל דבריה ולכי מיית הוי גיטא [ודייקינן מינה דאית ליה לר"י ברירה] ותנן נמי בעה"ב שאמר מה שלקטו עניים היום יהא הפקר אלמא כולהו הכי מתני' אית להו ברירה לר"י וא"כ שמי תרתי מקמי תלת ומשני לעולם איתא לדאין דכולהו מתניתין איירי בתולה בדעת אחרים ומשום הכא אית להו ברירה אבל אין מיירי בתולה בדעת עצמו ואם כן לר' יוחנן דלית ליה הך חילוק על כרחך אית ליה דליתא לדאין מקמי הך תלת מתני' ומאי פריך לר' יוחנן מדתני אין ושמא משום דבעי לתרץ לעולם לא תיפוך הקשה קושיא קלה אע"ג דבלא"ה לר' יוחנן לית ליה דאין עוד תירץ הר"ר שמשון משאנ"ץ דאפי' ליתא לדאין דר' יהודה לא אמרה מ"מ חד תנא מעלמא אמרה ולכך מייתב ר' יוחנן הברייתא שכבר בא חכם כו' ואם כן פריך שפיר: **ולבטיל** מים ומלח לגבי עיסה. פרש"י הואיל ועיסה נפישא ות"ה מה לא הוי דבר שיש לו מתירין שאפי' באלף לא בטיל וי"ל דה"מ מין במינו אבל מין בשאינו מינו כי הכא בטל שפיר והכי מפרש בהדיא בירושלמי ועוד דלא דמי לשאר איסורים דהדבר תלוי בטעם אבל הכא איסור תחומין תלוי בשם בעלים על החפץ ובכאן שם בעל העיסה עלויה ולא שם בעלת המים והמלח ולכך יש לו להתבטל אע"ג דיהיב טעמא ולא בטל בשאר איסורים ורבי אבא מהדר להו דאין שם בעלת המים והמלח בטל מכאן כמו שאין שם בעל ה"ג בטל בעשרה קבין דנפישי:

עין משפט
נר מצוה

לה א מיי' פ"ה מהל' יו"ט הל' כ:
לו ב מיי' שם הל' טו טוש"ע או"ח סי' שצז סעי' ו:
לז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
ד"ה מזרח ומערב
לח ד ה ו ז מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעי' יא:

רבינו חננאל

כאחד אלא אם בא חכם למזרח עירובו כו'. ומקשינן עלה מ"ש לכאן (מכאן) [ולכאן] דלא דאין ברירה למזרח ומערב נמי אין ברירה [ופריק ר' יוחנן לעולם אין ברירה] ולמה אם בא חכם למזרח עירובו למזרח משום שכבר בא חכם. וחזרנו לעולם לא תיפוך. ור' אושעיא הוא דאית ליה ברירה. וכי אית ליה ברירה בדרבנן אבל בדאורייתא' לית ליה. דרש מר זוטרא הלכה כר' אושעיא. אמר שמואל שור של פטם ששחטו ביו"ט הרי הוא כרגלי כל אדם. משום דאית ליה קלא וכל איניש דעתי' עילויה מאתמול. אבל שור של רעי *) כרגלי אנשי אותה העיר: השואל כלי מחבירו מערב יו"ט. אע"פ שלא נתנו לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגליו. אבל השואל ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל ואע"ג דרגיל דשאיל מיניה תדיר ולא אמרינן כמאן דמשאיל ליה מעיו"ט דמי. **) וכולן ברשותא דמשאיל קנו שביתה הרי הן כרגלי המשאיל ואין רשות לשואל (להלך) [להוליך הכלי] אלא במקום שמותר למשאיל לילך: האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים לעיסתה הרי הן כרגלי שתיהן. ר' יהודה פוטר במים. מפני שאין בהן ממש. אשכחינהו ר' אבא לרבנן דיתבי וקא הוו במתניתין וקאמרי וליבטלו מים ומלח לגבי העיסה כי היא הרוב אמר להו ר' אבא

*) נ"א רבינו שור של רעי הרי הוא כרגלי אותה העיר [וכ"ה הגי' בר' המאירי ז"ל כאן והוא מלשון המקרא במלכים א' ה' ועשרים בקר רעי.

**) אולי צ"ל וכלי ברשותא דשואל קני שביתה קמ"ל דהרי הן כרגלי המשאיל וכו'.

הרי

א מיי' פט"ו מה' מ"א הלכה יב סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' לח סעיף ג וסי' קט סעיף א:
ב מיי' פי"ח מה' מכירה הל' יג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף ג:
בא ג מיי' פי"ו מה' מ"א הל' ג סמג לאוין קמא:

הרי שנתערב לו קב חטין בעשרה קבין חטין של חבירו יאכל הלה וחדי אחיכו עליה אמר להו גולתיכו שקלי הדור אחיכו עליה אמר רב אושעיא שפיר עבוד דאחיכו עליה מאי שנא חטין בשעורים דלא קאמר להו דהוה ליה מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בטיל חטין בחיטין נמי נהי דלרבי יהודה לא בטיל לרבנן *מבטל בטיל אמר ליה רב ספרא *משה שפיר קאמרת ולא שמיע להו הא דאמר רבי חייא קטוספאה משמיה דרב *הבורר צרורות מגרנו של חברו חייב לשלם לו דמי חטים אלמא כילא חסריה הכא נמי כילא חסריה. א"ל אביי ולא שני ליה למר בין ממון שיש לו תובעין לממון שאין לו תובעין א"ל וליטעמיך הא דאמר רב חסדא *נבלה בטלה בשחוטה לפי שאי אפשר לשחוטה שתעשה נבלה שחוטה אינה בטל' בנבלה לפי שאפשר לנבלה שתעשה שחוט' הכי נמי דכי אית לה בעלים לא בטלה וכי תימא הכי נמי והא תניא א"ר יוחנן בן נורי *חפצי הפקר קונין שביתה אע"פ שאין להם בעלים דומין כמי שיש להם בעלים א"ל מי קא מדמית איסורא לממונא איסורא בטיל ממונא לא בטיל וטעמא מאי אביי אמר גזרה שמא תעשה עיסה בשותפות רבא אמר *תבלין לטעמ' עבידי וטעמ' לא בטיל ורב

תוספות

הרי שנתערב לו קב כו'. ואם תאמר האי פרכא אמאי המתין להקשות אותה עד כאן דהא בכל דוכתא דקאמר חד בתרי בטיל מצי למפרך הכי וי"ל דלא מצי למפרך בעלמא הכי דאין לדמות איסור לממונא אבל הכא במתני' ממונא אע"ג דאיכא איסור תחומים מ"מ איסור התחומים אינו בא אלא משום דעת הבעלים דבעלמא בשאר אסורי חד בתרי בטיל אבל הכא הכי פריך דודאי מי שנתערב לו קב חטין כו' משום בטול לא פקע שם בעלים ה"נ משום בטול לא פקע שם בעלים וקט מים ומלח שביתה אגל בעלים ולא בטיל:

וחדי. וישמח לבו בדבר שלא עמל בו כך זו אין שמה בטל מכאן הואיל וקנו המים שביתה אצלם והא לא קשי' דמשום שהשאילתו לו [או נתנתה] מתנה יהא מותר דהא אמר ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל דבתר בין השמשות אזלינן וכי קשיא להו משום מעוטא ורובא קשיא להו לשון הקונ':

נהי דלר' יהודה לא בטיל לרבנן מבטל בטיל. מכאן נראה דהלכה כרבנן מין במינו בטיל שפיר דהא סתמה דהש"ס קאמר הכי*:

הכי נמי דכי אית ליה בעלים לא בטיל. פרש"י אלא ודאי בטל וא"ת והא רב ספרא אתא לקיי' תירוץ דרבי אבא ור' אבא קאמר דאפילו אין לו תובעין לא בטיל כמו במתניתין כ"ש הכא שיש לו והיכי מייתי ראיה דאפילו יש לו תובעין בטל ואדרבה תקשי ליה לנפשיה וי"ל דבעלמא רב ספרא לא קשה ליה דשאני איסורא ממונא אע"ג דיש לו תובעין והכא מיירי באסור נבלה שנתערבה בשחוט' כו' לכך בטל אע"ג דיש לו תובעין ורב ספרא מייתי הכי אלנוא מידי דשייך ביה ביטול יש לו תובעין אין מועיל כלל לומר הואיל ויש שם בעליו עליו איטו בטל אלא מבטל שפיר אלמא לא תליא מילתא כלל בתובעין אם כן מתניתין נמי אע"ג דאין לו תובעין כיון דלא שייך ביה בטול דממונא הוא ואסור תחומין בא על ידי הבעלים ושם בעליו עליו קנו שביתה אצלו ולא שייך בו בטול:

וכי תימא הכי נמי דלא שייך והתני' רבי יוחנן בן נורי אומר חפצי הפקר כו'. אלמא אע"ג דאין לו תובעין קנו שביתה במקומן וא"ת מאי פריך מר' יוחנן בן נורי הא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן ואנן ס"ל כרבנן דאמרי לא קנו שביתה אלא כרגלי המוצאן הואיל ולית להו תובעין הכי נמי במתני' נימא הכי וי"ל דהכי מייתי דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' יוחנן בן נורי אלא היכא דאין שייכות הבעלים כלל כגון חפצי הפקר דקנו שביתה במקומן אבל היכא דיש להם שייכות הבעלים כגון במתני' אפי' רבנן מודו דאזלינן בתר בעלים אפי' היכא דליכא תובעין השתא ומדרבי יוחנן נשמע לרבנן דכי היכי דלרבי יוחנן חפצי הפקר קנו שביתה במקומן אע"ג דאין להן תובעין לרבנן נמי היכא דהיו להם תובעין אע"ג דהשתא לית להן קנו שביתה במקומן:

רבא אמר עבידי כו'. פ"ה דאביי יהיב טעמא לעיסה ורבא שני קדרה ולא פליגי ודוחק לכן נראה דאביי שני עיסה וה"ה קדרה שמא תעשה בשותפות ורבא שני קדרה והוא הדין עיסה דמלח יהיב טעמא בעיסה ומים חשיבי דעיקר העיסה נעשית ממים:

רש"י

וחדי. וישמח בדבר שלא עמל בו כך זו אין שמה בטל מכאן הואיל וקנו המים שביתה אצלה דהא לא קשיא לן משום שהשאילתן לה או נתנתן במתנה יהא מותר דהא אמר ביו"ט הרי הוא כרגל המשאיל דבתר בין השמשות אזלינן וכי קשיא להו משום מעוטא ורובא קא קשיא להו: גולתיכו שקלי. מלבושכם לקחתי שאתם משחקים עלי: גולתא. תכריך נאה שמתעטף בו תחת טליתו וכשיושב מעביר טליתו וזה נראה: מאי שנא חטין בשעורים דלא קאמר להו. למי שנתערב לו קב חטין בי' קבין שעורין של חבירו יאכל הלה וחדי מכלל דסבירא ליה בה דודאי יאכל וחדי דכיון דשאינו מינו הוא בטל מועט במרובה: חטין בחטין נמי כו'. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן במנחות בהקומץ רבה (דף כג.): אמר רב ספרא. לרב הושעי': משה. ביקרא דמשה קא משתבע*: שפיר קא אמרת. בתמיה כלומר אמאי קא מודית להו בחוכא ולאקשויי אמתני': ולא שמיע להו. להנך רבנן דמקשו אמתני' הא דאמר וכו': משלם לו דמי חטין. שאין דרך לבוררן והן נמכרין בתוך החטין: אלמא כילא חסריה. מפני שחסר מדתו מתחייב לו ואע"ג דלא מידי שוו וכ"ש מים ומלח דלא בטלי במעוטייהו דמידי דטעמיה הוא משום חיובא דממונא לא בטיל במיעוטיה: אמר ליה אביי. לרב ספרא והיכא מתרלא מתניתין בהכי: ולא שני ליה כו'. ומתני' ממון שאין לו תובעין היום הוא דאושלתינהו ניהלה עד לאחר יו"ט ואין לה בעיסה זו אלא איסור שביתה משום ממונא המעורב בה וכיון דמעוטא ברובא הוא וממון שאין לו תובעין הוא לא חשיב ממונא ולבטל: אמר ליה. רב ספרא לאביי ומשום דאין לו תובעין פקע שם ממונא מיניה ונוח ליבטל וכי טעמא דבטול ברוב בבעלים ולא בעלים קאי: ולטעמיך הא דאמר רב חסדא נבלה בטלה בשחוטה. אליבא דר"י אמר' במנחות דאמר מין במינו לא בטיל מין בשאינו מינו בטיל ותני רבי חייא נבלה ושחוטה בטלות זו בזו לר"י ואשמעינן רבי חייא דכי אמר ר"י היכא דאפשר לו להיות כמותו אבל אי אפשר לו להיות כמותו מין בשאינו מינו הוה ובטל ופריש רב חסדא דהאי אפשר ולא אפשר דרבי חייא בתר המבטל דהוא רובא אזלינן דאם אפשר לו להיות כמועט בהלכותיו הוי מין במינו ואי לא הוי מין בשאין מינו הלכך כזית נבלה שנתערבה בהרבה זיתים של שחוטה בטלה כמי שאינה שם והנוגע בהן אין טמא דמין בשאין מינו הוא דאי אפשר לשחוטה שהוא המבטל להיות מטמא במגע ובמשא כנבלה אבל שחוטה שנתערבה בנבלה דרובה נבלה אין השחוטה בטלה להיות הנוגע בהן טמא ודאי לשרוף תרומה על מגעו לפי שאפשר לנבלה שהוא המבטל שתעשה טהורה כשחוטה דלכי מסרחה ואינה ראויה לגר שוב אין קרויה נבלה: הכי נמי. דאי הוו לה בעלים לא בטלה: וכ"ת הכי נמי והתני'. דמשום דלאו בעלים לא פקע חשיבותא דממונא: דאמר רבי יוחנן חפצי הפקר. הגמלאים קונין שביתה והמוצאן מוליכן ממקום מציאתן אלפים לכל רוח ואינו מוליכן למקום שערב שם דיש להם שביתה לעצמן אלמא חשיבי בלא בעלים ושפיר תנן במתני' דאע"ג דאין לו תובעין לא לבטול: ר' יוחנן בן נורי אומר כו'. ולא בהדיא תנן לה הכי אלא מדבריו שמענוה בפ' מי שהוציאוהו (עירובין דף מה:): א"ל. אביי לרב ספרא הכתי מתני' לא מתרצא דאפי' יש לו תובעין איכא לאקשויי ליבטל מדמייתית על זה הבורר צרורות מי קא מדמית איסורא לאפסודי ממונא איסורא אמור רבנן לבטיל ברובא אבל ממונא לא בטיל מועט ברוב להיות קנוי ממון המועט לבעליו של מרובה ומתני' נמי לא קאמרי' דלפקע רוב ממונא אלל חברתה להפסיד אלא איסור תחומין שיש לה בה הוא דקשיא לן דלבטל: וטעמא מאי. הש"ס בעי לה דכיון דלאו תירוצא ניהו הנך שנויי טעמא דמתני' דלא בטיל מאי הוא: ה"ג אביי אמר כו' ורבא אמר כו' ולא פליגי אלא מר שני עיסה ומר קדרה: אביי אמר גזרה שמא תעשה עיסה בשותפות. אי אמרת מים ומלח לא אסרי עלה אתי למימר נמי בעיסת שותפות דיוליכוה כל אחת ואחת למקומה: ורבא אמר כו'. ולא פליג אדאביי אלא מר שני חדא ומר שני חדא:

שים

[מנחות כב: זבחים עט.]

[נשכוח לא. פרש"י משה גדול הדור וכתולין לג. פרש"י תלמיד חכם]

מנחות דף כב. [בכורות כב. ע"ש]

עירובין ד' לח: מה:ודף מו:

[חולין י.]

בה"ג דף נג: ע"ש

(ועי' תוס' פסחים י. ד"ה אמר ותוס' חולין לז. ד"ה אמר רבא)

רבינו חננאל

אי הכי כי המעט בטל ברוב. מי שנתערב לו קב חטין בי' קבין של חבירו יאכל הלה וחדי. שחקו עליו. אמר להן וכי מלבושיכם לקחתי שתשחקו על דברי כו'. א"ר אושעיא שפיר עבוד דאחיכו עליה למה לא אמר חיטין שנתערבו בשעורין משום דהוו ליה מין בשאינו מינו (ולא בטיל)[ובטיל] חיטין בחיטין נמי *)לר' יהודה דם אין מבטל דם ולא בטיל הא לרבנן מין במינו בטל ברוב. אמר ליה רב ספרא לר' הושעיא משה שפיר קאמר להו לא שמיעא להו הא דאמר רבה ב"ר חייא קטוספאה משמיה דרב הבורר צרור מגרנו של חבירו משלם לו דמי חיטין כלומר כיון שהיה (מורח)[מוכר] כמו שהוא בצרורותיו ללוקח לא בישלו ולפיכך חייב לשלם לו. וכ"ש חיטין בחיטין כך אלו המים והמלח כיון שעתידה ללוש בהן העיסה וכי לא תתקיים לישה אלא במים ולא בימלחם וזה דומה לזה. א"ל אביי לרב ספרא ולא שני ליה למר בין ממון שיש לו תובעין לממון שאין לו תובעין. כגון מי שנתערב לו חיטין בחיטין או מי שבורר צרור מגרנו של חבירו דודאי לא בטל והאיך ידמו למי שכבר השאילם ואילו תובעין (לעולם)[ולעולם] דודאי בטל. ואקשינן אלא הא דאמר רב חסדא במסכת מנחות פרק ג' נבילה בטלה בשחוטה שאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה. הא נבילה דכי אית לה תובעין למה בטלה. ¹פריך איסורא בטיל וממונא לא בטיל. פירוש חתיכת בשר נבילה שנתערבה בחתיכות בשר שחוטה בטלה טומאת הנבילה (מן) [בין] החתיכות כולן ואינן מטמאה במגע **) ולא אפילו באחת מהן. כי לעולם לא יתכן להיות השחוטה כנבילה לטמא במגע ובמשא. וכי היכי כל היכא דלית ליה תובעין לעולם בטל. והא נכסי הפקר לית להו תובעין וא"ר יוחנן בן נורי דקנו שביתה. ופרקינן: היו דקנו שביתה מיבטל לא בטלי ברובה. אביי אמר לעולם מים ומלח במילין גזרה היא שמא יעשו עיסה בשותפות כיון דידעינן כי משאלת מים ומלח העיסה התיא כרגלי שתיהן. כ"ש העושה בשותפות. רבא אמר תבלין ומלח לטעמא עבידי וטעמא לא בטיל. כי הנה הוא בעצמו לא נתערב.

*) נ"ל נהי דלר' יהודה אין דם מבטל דם ולא בטיל וכו'.

**) נראה דצ"ל ואפי' נוגע בכל אחת מהן.

ורב אשי אמר *משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל: רבי יהודה פוטר במים: מים אין מלח לא א] והא תניא ר' יהודה אומר *מים ומלח בטלין בין בעיסה בין בקדרה לא קשיא הא *במלח סדומית הא במלח אסתרוקנית והתניא ר' יהודה אומר *מים ומלח בטלין בעיסה ואין בטלין בקדרה מפני רוטבה לא קשיא הא בעבה הא ברכה: **מתני'** הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום גנחלת של הקדש מועלין בה ושלהבת לא נהנין ולא מועלין *המוציא גחלת לרה"ר חייב ושלהבת פטור: **גמ'** ת"ר *חמשה דברים נאמרו בגחלת הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום גחלת של הקדש מועלין בה ושלהבת לא נהנין ולא מועלין גנחלת של ע"ז אסורה ושלהבת מותרת המוציא גחלת לרשות הרבים חייב ושלהבת פטור דהמודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו מאי שנא שלהבת ע"ז דשריא ומאי שנא דהקדש דאסירא ע"ז דמאיסה ובדילי אינשי מינה לא גזרו בה רבנן הקדש דלא מאיס ולא בדילי אינשי מיניה גזרו ביה רבנן: והמוציא גחלת לרשות הרבים חייב ושלהבת פטור: והא תניא *המוציא שלהבת כל שהוא חייב אמר רב ששת כגון שהוציאו בקיסם ותיפוק ליה משום קיסם בדלית ליה שעורא דתנן* והמוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה אביי אמר כגון דשייפיה מנא משחא ואתלי ביה נורא ותיפוק ליה משום מנא בחספא ותיפוק ליה משום חספא בדלית ליה שעורא *דתנן חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו דברי ר' יהודה אלא הא דתנן המוציא שלהבת פטור היכי משכחת לה כגון דאדייה אדויי לרה"ר: **מתני'** *זבור של יחיד כרגלי היחיד ושל אנשי אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר ושל עולי בבל כרגלי הממלא: **גמ'** רמי ליה רבא לרב נחמן תנן בור של יחיד כרגלי היחיד ורמינהו *חנהרות המושכין ומעינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם אמר (*רבא) הכא במאי עסקינן *)במכונסין ואתמר נמי א"ר חייא בר אבין אמר שמואל במכונסין: ושל עולי בבל כרגלי הממלא: אתמר מילא ונתן לחבירו רב נחמן אמר כרגלי מי שנתמלאו לו רב ששת אמר טכרגלי הממלא במאי קא מיפלגי מר סבר בירא דהפקרא הוא ומר סבר בירא דשותפי הוא איתיביה רבא לרב נחמן *יהריני עליך חרם המודר אסור הרי

*) [פי' שאינן נובעים]

שיש לו מתירין · למחר יוליכוה או היום יאכלוה כאן: סדומית · דקה היא מאד ובטלה ותדע שהסדומית דקה היא דאמרינן (חולין דף קה:) מפני מה אמרו מים אחרונים חובה מפני שמלח סדומית יש שמסמאה את העינים אלמא דקה היא מאד ונדבקת ביד ואינה ניכרת: ואין בטלין המים בקדרה מפני רוטבה · הניכר לעינים ומתניתין פוטר במים תנן לא שנא עיסה ולא שנא קדרה דמתניתין בתרתי איירי מדקתני תבלין דהיינו לקדרה: עבה · תבשיל עבה שאין רוטבו ניכר והוי כעיסה: **מתני'** ושלהבת · כגון הדליק נר בשלהבת חברו אינו מעכב באיסור תחומין: מועלין בה · הנהנה ממנה מביא אשם: ושלהבת לא נהנין לכתחלה מדרבנן ואם נהנין לא מועלין אין חייבין קרבן מעילה דלית ביה ממשא: המוציא שלהבת פטור · מפרש בגמרא: **גמ'** גחלת של ע"ז · שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים יג) אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו: מאי שנא של ע"ז דשרי · לגמרי דאפילו מדרבנן לא גזור בה דקתני מותרת ובשל הקדש קתני לא נהנין: הקדש לא מאיס ולא בדילי אינשי מיניה · כולי האי כע"ז דבדיליתא דהקדש לאו משום מאיסותא אלא משום אסורא ונהי דבעלמא אמרינן לגבי חולין בדילי אינשי מהקדש אבל לגבי ע"ז לאו בדילותא היא: כל שהוא · בלא שיעור: הא דתני חייב כשהוציאו בקיסם · דכיון דיש לו דבר להדבק בו חשובה היא בכל שהוא ומתניתין דקתני פטור כדאוקימנא לקמן בדאדייה אדויי שהיתה דולקת ברשות היחיד סמוך לרשות הרבים ונפח בידו ונתק שלהבת והפריח' לרשות הרבים: ותיפוק ליה משום קיסם · אמאי תני המוציא שלהבת כל שהוא חייב בלאו שלהבת נמי חייב משום קיסם: בדלית בה שיעורא · להוצאת שבת: ביצה קלה · שהיא קלה לבשל מכל הביצים ושיערו חכמים זו ביצת תרנגולת: אביי אמר הא דתני חייב כגון דשייפיה למנא משחא כו' · ומשום דיש לה דבר להאחז בו היא חשובה אבל בקיסם לא סבירא ליה לאביי משום דמועט הוא וממהר לכבות אי נמי רבותא אשמעינן אביי ואפי' בחספא בעלמא נמי שאינה נאחזת כל כך חשיבא הוצאה: חרס · לענין הוצאת שבת: כדי ליתן בין פצים לחבירו · פצים כמו פצימי פתחים (סוכה דף יח.) ופצימי חלונות (ב"ב דף יב.) הקבועים בחומה והן של עץ וסודרין אותם למטה ולמעלה ומשתי רוחות ופעמים שהן קצרין ברוחב ומושיבין שנים זה בצד זה וצריך להושיבן בשוה שלא יהא זה נמוך מזה ולא יהו עקומים וכשהאחד נוטה נותן לתחתיו חרס או אבן להשוותו או בשאין די ברוחב שניהם מבדילן זה מזה מעט ונותן חרסים דקים ביניהם: אלא הא דתנן · מתני' פטור היכי משכחת לה: ומשני דאדייה אדויי · כמו וידו אבן בי (איכה ג): **מתני'** כרגלי היחיד · אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור: כרגלי אותה העיר · אלפים לכל רוח חוץ לעבורי': ושל עולי בבל · העשויין לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאום בני הגולה לשתות בעלותם: כרגלי הממלא · מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה ואם בא אחד ושאל לו ממימיו אינו מוליכן אלא כרגליו ולית ליה דרבי יוחנן דאמר חפצי הפקר קונים שביתה לעצמן במקומן וכ"ת א"כ הוה ליה למימר הרי הן כרגלי כל אדם ואמאי קתני כרגלי הממלא קסבר יש ברירה להחמיר ואמרינן הוברר דמאתמול נמי הוברר דלהאי גברא חזו וברשותיה קיימי ובעירובין (דף מה:) נמי דלא כרבי יוחנן בן נורי מתוקמא: **גמ'** נהרות המושכין · הייט סתם נהרות שיש להם משך להלכה ממקום מקור נביעתן: ומעינות הנובעין · ואין יוצאין מגומות נביעתן לימשך הלאה: הרי הן כרגלי כל אדם · אין להם שום שביתה לא במקומן ולא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הממלא אלא כל אדם מוליכן ברגליו דכל מידי דנייד לית ליה שביתה והכי מפרשי' בעירובין בפרק מי שהוציאוהו: מילא ונתן לחברו · וכגון שמילא לצורך חבירו דאי מלאו לעצמו הא תנן בהדיא כרגלי הממלא: כרגלי מי שנתמלאו לו · דנעשה זה שלוחו וקנה לו: רב ששת סבר בירא דהפקרא הוא · והמגביה מציאה לחברו לא קנה חברו כדאמרינן בבבא מציעא בשנים אוחזין (דף י.) דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים אלא המגביה קנה ורב נחמן סבר בירא דשותפי הוא לא הפקירוהו בני הגולה אלא נתנוהו לכל ישראל שיהיו שותפין בו וכשאמר זה לחבירו למלאות לו מחלקו והלך בשליחותו נעשה שלוחו ואין זה מגביה מציאה: המודר אסור · מי שהוטל עליו הנדר אסור ליהנות מזה שנדר הנדר דה"ק ממוני עליך הקדש: הרי

משום דהוי דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין וכו' · ואם תאמר והא [פריסית] לעיל דלא שייך דבר שיש לו מתירין אלא במין במינו וי"ל דאין הכי נמי דלא אמרינן ליה אלא במין במינו והכא גבי תחומין שאני דחמירי כאילו הוי מין במינו בעלמא כיון דממונה הוא ועי"ל דכיון דהעיסה אינה נלושה אלא ע"י המים והקדרה נתקנה בשביל התבלין אם כן כשנערב זה בזה הוי כאילו מין אחד:

הקדש דלא בדילי אינשי גזרו רבנן · וקשה דבפ"ק דפסחים (דף ו.) קאמר אם של הקדש הוא אין צריך לכסותו מפני שבדלים ממנו אלמא משמע דהקדש בדילי מיניה וי"ל דאין הכי נמי דלגבי חולין בדלין ממנו אבל לגבי ע"ז לא בדילי מיניה: **ותיפוק** ליה משום מנא · וא"ת ולבטיל מנא אגב שלהבת דהכי אמר בשבת פרק המצניע (דף צג:) פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי דהוי הכלי בטל אגב האוכלין וי"ל דשאני הכא דליכא חשיבותא בשלהבת לבטל הכלי לגבה דלית בה ממש:

והתנן

לעיל ג: [יבמות פב. ב"מ נג.]
ר' יהודה פוטר בין במים בין במלח לא קשיא כצ"ע רש"ל
עירובין נו:
[תוספתא פ"ד] [ושם חשיב כהדי הנך מברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת ע"ש]
[ברכות נג. תוספתא שבת פ"י]
שבת פט:
שם פב. ב"ב כ:
עירובין מה.
שם מו. מח. שבת קכה: [תוספתא פ"י]
נדרים מ. מז:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה משום וכו' ולא"ת. עיין בר"ש פ"ו מ"ג דכלאים:

מב א מיי' פ"ה מהל' יו"ט הלכה טו טוש"ע א"ח סימן שצז סעיף יג:
מג ב מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה יג:
מד ג מיי' פ"ז מהלכות ע"ז הל' י טוש"ע יו"ד סימן קמב סעיף א:
מה ד מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה יא טוש"ע יו"ד סימן רכא סעיף יב:
[שהוא קשה ולכך מלח לא בטל אבל מלח אסתרוקנית שהוא רפה בטלה ערוך ערך בן]
מו ה מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ס:
מז ו מיי' שם הלכה ד:
מח ז מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הל' יד טוש"ע א"ח סי' שצז סעיף יד:
ירושלמי ורי"ף ורא"ש ל"ג בבא זו דהמוליא וכו'
מט ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
נ ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף טז:
נא י מיי' פ"ה מהלכות נדרים הלכה א סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רכד סעיף א:

רבינו חננאל

רב אשי אמר זו העיסה מחר מותרת והויא לה דבר שיש לו מתירין ולא בטיל אפילו באלף ר' יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש כלומר נבלעין הן · ואקשינן לר' יהודה מלח לא בטיל והתניא ר' יהודה אומר מים ומלח בטלין בין בעיסה בין בקדרה · ופרקינן לא קשיא מתניתין במלח סדומית שאינו נימוח במים אלא עד שישחק ברייתא במלח איסתרוקנית. והתני ר' יהודה אומר מים ומלח בטלין בעיסה ואין בטלין בקדרה מפני רוטבה כלומר בעיסה נבלעו ואינן ניכרין ולפיכך בטלו וברוטב הנה המים ניכרין · ופרקינן הא דתניא בטלין בקדרה ברוטב עבה והא דתניא אין בטלין ברכה: הגחלת כרגלי הבעלים · אבל שלהבת כגון המדליק מנר לנר וכיוצא בזה כרגלי כל אדם כלומר אין בה ממש לקנות שביתה: ת"ר ה' דברים נאמרו בגחלת גחלת כרגלי הבעלים גחלת של הקדש הנהנין ממנה מועלין בה וגחלת של ע"ז אסורה והמוציא גחלת לרה"ר חייב והמודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבת שלו כלומר מדליק מנרו וכיוצא בו מותר והרי הוא כי ג' כל אדם ואם היא של הקדש לא נהנין ולא מועלין ואם משל ע"ז היא מותרת והמוציא שלהבת ברה"ר כגון שנפח בפיו וכיוצא בזה ודחה השלהבת מרשות היחיד לרשות הרבים פטור וזה פירוש דאדייה אדויי. אבל אם הוציא שלהבת בקיסם שהוא חתיכת עץ אע"פ דליכא בהאי עץ שיעור כדי לבשל ביצה קלה או שפא משחא בחספא פחות ממה שראוי לתתו בין פצים לחבירו או פתילה דולקת וכיוצא באלו חייב ואינו פטור בשלהבת אלא בזמן דאדייה אדויי כמו שפירשה' למעלה: מתני' בור של יחיד כרגליו. ורמינהי נהרות המושכין ומעינות הנובעין כרגלי כל אדם ואמר רב נחמן לרבא מתניתין במכונסין כגון מי גשמים בירותיות וכיוצא בהן *) הנובעין כרגלי כל אדם ושל אנשי העיר כרגלי אנשי אותה העיר ושל עולי בבל כרגלי הממלא · איתמר מילא מים מבור של עולי בבל ונתנם לחבירו רב נחמן אומר כרגלי מי שנתמלאו לו קסבר בירא דשותפי נינהו ומחלקו נתן לו ורב ששת אמר כרגלי הממלא קסבר בירא דהפקירא הוא והממלא הוא תזוכה בהן · איתיביה רבא לרב נחמן מהא דתנן בנדרים פרק השותפין שנדרו הנאה זה מזה אמר ראובן לשמעון הריני עליך חרם שמעון

*) נ"ל אבל מים הנובעין כו'.

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמרא והא תניא ר' יהודה אומר מים ומלח בטלים בין בעיסה בין בקדרה · נ"ל ר"י פוטר בין במים ובין במלח כך גרסת מהרש"ל וזו היתה גרסת רש"י בד"ה ואין בטלין וכו' · ודו"ק:

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ז מהל' נדרים הלכה ב טוש"ע י"ד סימן רכד סעיף א :

נג ב מיי' שם הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכו סעיף א :

נד ג מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה י ופ"ג מהלכות שקלים הלכה ד ה :

נה ד מיי' פ"ו מהלכות בכורות שם הל' י :

נו ה מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הלכה ב טוש"ע ח"מ סימן רסט סעיף א :

נז ו מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה יג טוש"ע א"ח סימן תטו סעיף יז :

*הרי אתה עלי חרם הנודר אסור הריני עליך ואתה עלי שניהם אסורים זה בזה [א]ומותרין בשל עולי בבל ואסורין בשל אותה העיר ואלו הן דברים של עולי בבל הר הבית הלשכות והעזרות ובור של אמצע הדרך ואלו הן של אותה העיר (א) הרחוב ובית הכנסת ובית המרחץ ואי אמרת בירא דשותפי הוא אמאי מותר והתנן *[ב]השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס לחצר לרחוץ בבור (ב)לרחוץ ה"נ והכא במאי עסקינן למלאות מר מדידיה קא ממלא ומר מדידיה קא ממלא וסבר רב נחמן יש ברירה והתנן *[ג]האחין השותפין כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה וכשחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון ואמר רב ענן לא שנו אלא שחלקו גדים כנגד טלאים וטלאים כנגד גדים אבל חלקו גדים כנגד גדים וטלאים כנגד טלאים אומר זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך ורב נחמן אמר [ד]אפילו חלקו גדים כנגד גדים וטלאים כנגד טלאים אין אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך אלא דכולי עלמא בירא דהפקרא היא (ג)אלא הכא *במגביה מציאה לחבירו קא מיפלגי מר סבר [ה]קנה ומר סבר לא קנה :

מתני' [ו]מי שהיו פירותיו בעיר אחרת וערבו בני אותה העיר (ד) להביא אצלו מפירותיו לא יביאו לו ואם ערב הוא פירותיו כמוהו

מי

רש"י

הרי אתה עלי חרם · הכי קאמר ליה הרי ממונך עלי כשתם חרמים שהן לבדק הבית הלכך הנודר אסור ליהנות משל המודר דכתיב לא יחל דברו (במדבר ל) ורשאי הוא לאסור עצמו בממון חברו : ומותרין בדברים של עולי בבל · שעשו בני הגולה לפי שהפקירום לכל ישראל ונתנום להם ולא להיותם שותפין בו שיהא להם כח לאסור זה חלקו על זה : של אותה העיר · שהן דרין בה מפני שהן שותפין בהן וזה אסור מפני חלקו של זה : הכא במאי עסקינן למלאות · הא דקתני ובור של אמצע הדרך מותרין לא לכל תשמיש הותרו כגון לירד ולרחוץ בתוכו דבירא דשותפין הוא וכשהתירו למלאות מימיו התירו דסמכינן אברירה ואמרי' מר מדידיה קא ממלא מים שעלו בכדו הן המבוררין מן השמים לחלקו : האחים השותפין · אחים שהן שותפין בירושת אביהן : כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה וכשחייבין במעשר בהמה פטורים מן הקלבון : כל ישראל הוזקקו לתת מחצית השקל לקרבנות צבור והטילו חכמים עליהם להוסיף מעה קטנה להיות קלבון לפרוטרוט מפני שהן חצאי שקלים חתיכות דקות ונוחין לאבד ופעמים שמחליפין אותן *במגים ונותנין הקלבון בחלוף ואף כשמצטרפין שנים לתת שקל שלם הטילו עליהם שני קלבוני' שלא לפחות מחבריהם ולמעט את ההקדש אבל האב שוקל בשביל שני בניו שקל שלם ופטור מקלבון שני : מעשר בהמה נוהג בכל שנה בוולדות הנולדים ועדר של שותפין פטורים הוולדות ממעשר כדתניא בבכורות (דף נו:) כל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך (שמות יג) ולא של שותפות ופרכינן, והא בבכור כתיב ומשכינן אם אינו ענין לבכור דאיתיה בשותפות דכתיב ובכורות בקרכם וצאנכם (דברים יב) תנהו ענין למעשר יכול אפי' קנו בתפיסת הבית כגון אחין שלא הספיקו לחלוק ירושתן עד שנולדו להם ולדות ת"ל יהיה הלכך אחים שהן שותפין שבותפותן לאחר חלוקה כגון שחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון כשאר שנים המתחברין לשקל שלם ופטורים ממעשר בהמה דשותפין בעלמא ניהו דבטלה לה תפיסת הבית וכשחייבים במעשר בהמה כגון שנשתתפו משנפלה להם הירושה דקיימא תפיסת הבית פטורין מן הקלבון כאילו היה אביהן קיים שממונן אחד ופוטרן יחד : ואמר רב ענן לא שנו · דבשביל חלוקה בטלה תפיסת הבית מנייהו : אלא כשחלקו · על פי שום בדמים גדים כנגד תישים זקנים או כנגד טלאים דבטלו מהן שם ירושה ונתנו בה תורת לקוחות וכי חזרו ונשתתפו הוו להו כלוקח זה בשלו וזה בשלו מן השוק ונתערבו ואין כאן עוד שם תפיסת הבית אלא שם שותפות אבל חלקו טלאים כנגד טלאים וגדים כנגד גדים דזהו משפט ירושה לכל אחד חלק בכל מין ומין אומרים זה חלקו המגיעו דיש ברירה ועדיין שם יורשים עליהן וכשחזרו ונשתתפו חזרה תפיסת הבית למקומה ויש פותרים הטעם משום לקוחות דתנן הלוקח פטור ממעשר בהמה (בכורות דף נה:) וטעות הוא בידם דכשהוולדות לקוחין הן פטורין מלהתעשר אבל הלוקח עשר בהמות וילדו חייבין במעשר והכא לגמרי פטר להו : אין אומרים כו' · ופטור אלמא אין ברירה אלא על כרחך לרב נחמן בירא דהפקרא הוא מדאסתרו ביה מודרי הנאה (ה) גבי מילא ונתן לחברו : במגביה מציאה לחבירו קא מפלגי · לא גרסינן במגביה מציאה קנה חברו קמפלגי ולא גרס מר סבר קנה חבירו כו' דאם כן קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דאבעי לן לפרושי הכא דרב נחמן סבר קנה חברו דקאמר כרגלי מי שנתמלאו לו ובשנים אוחזין (ב"מ דף י.) אמרינן רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו אלא ה"ג במגביה מציאה לחברו קא מפלגי ותו לא ופי' במגביה מציאה לחברו קא מפלגי ודכולי עלמא לא קנה חבירו בהגבהתו של זה אלא אם קנה המגביה אם לא קנה פליגי רב נחמן סבר לא קנה המגביה דלאו אדעתיה למקני אלא מי שנתמלאו לו קנאם במשיכה כשיקבלם כשבאו לרשותו ודעתו לקנות דכי אמר לא קנה חברו כל זמן שהוא ביד המגביה אמרינן דיכול לומר אני אזכה בה לעצמי אבל משנתנה לו קנה דתנן התם [דף ט:] ואם משנתנה לו אמר זכיתי בה תחלה לא אמר כלום ורב ששת סבר קנה המגביה תחלה ומידו קבלם זה הלכך כרגלי הממלא ולית דגרס כמו שכתוב בספרים ומפרשין הכי רב נחמן סבר קנה חבירו משנתן לו ורב ששת סבר לא קנה חברו אלא המגביה : **מתני'** לא יביאו · מפירותיו הואיל והוא לא ערב לשם דהכל כרגלי הבעלים : ואם ערב הוא · ללכת לשם : פירותיו כמוהו · ומותר להביאם :

מי

תוספות

[והתנן השותפין · מגופיה הוי מצי למידק דאסר בה"כ ובית המרחץ מטעם שותפין אלא זאת פשוט יותר] : ת"י

הכא במגביה מציאה לחברו קנה חבירו קמפלגי · דרב נחמן אית ליה קנה חברו ולכך קאמר כרגלי מי שנתמלאו לו כו' והקשה רש"י דבהדיא קאמר רב נחמן בפ"ק דב"מ (דף י. ושם) דמגביה מציאה לחברו לא קנה חברו אלא נראה לרש"י דה"ג במגביה מציאה לחברו קמפלגי ותו לא וה"פ רב נחמן סבר לא קנה המגביה דלא היה בדעתו למקני והוי הפקר עד שבאו ליד מי שנתמלאו לו והוא קנאם במשיכה דדעתו היה לקנות ואע"ג דמגביה מציאה לחברו לא קנה חברו היינו כשעודה ביד המגביה לפי דמצי למימר אני זכיתי לעצמי אבל כשנטלה חברו זכה מן ההפקר כיון דמגביה לא הגביה לקנות לו כדתנן התם ואם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום לכך הוי כרגלי מי שנתמלאו לו ורב ששת אמר מגביה מציאה לחברו קנה המגביה תחלה וזה קבלה מידו הלכך הוי כרגלי הממלא ודוחק הוא למחוק גרסת הספרים ועוד אין סברא לרב ששת שיקנה המגביה בלא מתכוין לכ"נ לרשב"ם לפרש שיש ליישב גרסת הספרי' ומה שהקשה רש"י לא קשה מידי דשאני התם דקאמר טעמא משום דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים דאחרים לא ימלאו המציאה אח"כ לפיכך קאמר רב נחמן דלא קנה אבל הכא אית ליה לרב נחמן שפיר דקנה מי שנתמלאו לו דלא הוי חב לאחרים דהא איכא הרבה מים דיכולים אחרים למלאות ועוד אומר ר"ת דיש לקיים גרסת הספרים וה"פ מר סבר המגביה מציאה לחברו קנה חבירו היינו רב ששת ולכך קאמר כרגלי הממלא דמאיזה טעם אמרינן המגביה מציאה לחברו קנה חברו דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה והואיל ואתי מכחו דין הוא שיהא כרגלי הממלא ור"נ ס"ל לא קנה חברו והשתא ניחא ההיא דב"מ °דגם הוא לא קנה דלא נתכוון לקנות וא"כ הרי הן הפקר כל זמן שלא באו לידי מי שנתמלאו לו ולכשיבאו לידו יזכה בהן מן ההפקר לפיכך הן כרגליו (לישנא אחרינא במגביה מציאה לחברו קא מפלגי ולא גרסינן מר סבר קנה חברו וכו' דא"כ קשיא דר"נ אדר"נ דמבעיא לפרושי הכא ר"נ סבר קנה חברו דקאמר ברגלי מי שנתמלאו לו ובשנים אוחזין רב נחמן ורב חסדא אמרי תרוייהו המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו בהגבהתו של זה ולא קנה המגביה דלאו אדעתיה למקני אלא מי שנתמלאו לו קנאן במשיכה כשיקבלו שיבאו לרשותו ודעתו לקנות דכי אמרינן לא קנה כל זמן שביד המגביה אמר דיכול לומר לו אני אזכה לעצמי בה תחלה אבל משנתנה לו קנה דתנן התם אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום ורב ששת סבר קנה המגביה ומידו קבלה זה הלכך כרגלי הממלא ואית דגרס כמו שכתוב בספרים ומפרש הכי רב נחמן סבר קנה חברו משנתנו לו רב ששת סבר לא קנה חברו אלא המגביה לשון הקונטרס) :

אלא

רבינו חננאל

שמעון המודר אסור אם א"ל הרי אתה עלי חרם ראובן הנודר אסור הריני עליך ואתה עלי שניהן אסורין ושניהן מותרין בדבר של עולי בבל (ואסור) [ואסורין] בדבר של אותה העיר. אלו הן דברים של עולי בבל הר הבית הלשכות והעזרות והבאר שבאמצע הדרך אלו הן דברים של אותה העיר הרחבה ובה"כ ובית המרחץ והתיבה והספרים ואי אמרת האי בור של עולי בבל דשותפי הוא אמאי מותרין והתנן השותפין שנדרו זה מזה הנאה אסורין ליכנס לחצר ופריק רב נחמן לירד לרחץ בזה הבאר אסור דהא בכל הבאר הוא רוחץ ואסור אבל למלאות מים מתוכו אמרינן כל אחד מחלק שיש לו בתוכו כלומר משלו ממלא · ואקשינן וסבר רב נחמן שזה המים ששאב הן הן בעצמן חלקו וכי יש ברירה והתנן בשקלים סוף פרק ראשון [ובשחיטת חולין פרק ראשון] ובבכורות פרק אחרון האחין השותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה והן שכבר חלקו כדתנן בבכורות פרק אחרון חלקו ולבסוף נשתתפו חייבין בקולבון ופטורין ממעשר בהמה פירוש חייבין בקילבון דכיון דחלקו נעשו כרחוקין ותנן השוקל על ידו ועל יד חבירו חייב בקולבון ופטור ממעשר דכיון דחלקו הרי הן כלקוחות ותנן הלוקח או שנותן לו במתנה פטור ממעשר בהמה · ושחייבין במעשר בהמה שעדיין לא חלקו וירשו בהמה או קנו ועדיין לא חלקו חייבין במעשר בהמה דתנן קנו בתפיסת הבית חייבין ואם לאו פטורין ופטורין מן הקולבון כי ממון אחד הביאו הסלע כי עדיין לא חלקו כך היתה חובת קולבון אם היו אחים ולא חלקו וקנו מתפיסת הבית (או) [אם] הביאו שניהן סלע פטור מן הקולבן ואמרינן התם בבכורות פטורין בזה ובזה שחלקו בבהמה ולא חלקו בכספים *) אע"ג דחלקו בהמה גלו דעתייהו דלמיפלג קיימי ליחייבו בקולבון קמ"ל · ואמר רב ענן לא שנו [אם] חלקו האחין פטורין ממעשר בהמה אלא בזמן שחלקו גדיין כנגד טלאין כו' ורב נחמן אמר אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים וטלאים כנגד טלאים אין אומר זה הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך · והנה רב נחמן לית ליה ברירה ופרקינן אלא דכ"ע באר של עולי בבל הפקירא הוא ובמגביה מציאה לחבירו פליגי רב נחמן סבר המגביה מציאה לחבירו כיון דבשעת הגבהה אדעתא דחבריה קמגבהה לה קנה חביריו וכן שמעתא סלקא בשנים אוחזין בטלית ורב ששת סבר לא קנה וקי"ל כרב נחמן · ת"ש מי שזומן לו אורחים כו' קתני מיהא אם זוכה להם יוליכו

עמהן

*) נ"ל וקמ"ל דאע"ג דחלקו בבהמה סד"א דגלו דעתייהו וכו'

מסורת הש"ס

נדרים ה. מז:

נדרים מה: ב"ק נא: ב"ב נז:

חולין קלה: בכורות נו: [שקלים פ"א מ"ז]

ס"א כמעוי

[ב"מ ח. י.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' של אותה העיר הרחבה ובית המרחץ ובית הכנסת ואי' כצ"ל : (ב) שם לרחוץ בבור הכי נמי כצ"ל ותיבת לרחוץ נמחק : (ג) שם דהפקרא היא והכא במגביה כצ"ל ותיבת אלא נמחק : (ד) שם במשנה וערבו בני אותה העיר לבא אצלו לא יביאו לו מפירותיו ואם ערב הוא פירותיו כמוהו כצ"ל : (ה) רש"י ד"ה אין אומרים וכו' מודרי הנאה והכא גבי :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הכא במגביה וכו' דגם הוא לא קנה · עי' ע"ז דף סב ע"א תוספות ד"ה לקוט

מי שזמן אצלו אורחים · מעיר אחרת ויבואו אצלו על ידי ערוב : לא יוליכו · לאחר סעודה מנות בידם לביתם לסעודת הלילה : אלא אם כן זכה להם · ע"י אחר : מנותיהם מערב יו"ט · שמסרם בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ולפלוני דזכין לו לאדם שלא בפניו והיו שלהם מבעוד יום לילך כרגליהם : גמ' אם הכניס ברשות · שורו וקדרותיו ופירותיו לחצר חברו בעל חצר חייב בנזקין ורישא דהך מתני' בבבא קמא דכי אמר ליה עול עול ואנטר קאמר ליה : לימא · הך פלוגתא דהכא כי הך אזלא משום דאמר רב הלכה כרבנן דקיימי ברשותיה לענין שמירה הוא הדין לתחומין : אמר לך רב · בהך אנא דאמרי אפי' לרבי דהילו רבי לא פליג אלא בדלא פריש אלא עול סתמא אמר ליה וסבר רבי עול ותנטר את קאמר ליה אבל מפקיד פירות דהכא לאו בסתמא עסקינן אלא בדקביל נטירותא: ושמואל אמר אנא דאמרי בהא אפי' לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם דקיימי ברשות בעל חצר אלא לענין שמירה דכיון דסבירא להו דמסתמא עול ואנטר לך קאמר ליה כ"ש דבעל השור מינח ניחא ליה דמוקי שורו ברשותו דבעל חצר לשמרו דאי מזיק האי שור לבעל חצר לא מיחייב עליה אבל הכא לענין תחומין מי ניחא ליה לאינים כו' : תנן ואם ערב הוא פירותיו כמוהו · אלמא כרגלי המפקיד ניהו : שיחד לו קרן זוית · דאושליה ביתא הלכך ברשות המפקיד הן אבל הכא דמשכן שומר וקבל עליו שמירתן הרי הן כרגליו : אא"כ זכה · וכי זכה מיהא מוליכין והרי בידו הופקדו לאחר זכיה וש"מ כרגלי המפקיד הן : זכה שאני · שהרי כל עצמו לא עשה אלא להוציאו מביתו ולהעמידו בשביתה שלהן וברשותן : תלא בשרא בעברא דדשא · בבית אושפיזכניה שנתנו לו טבחי העיר מבעוד יום והוא היה בן עיר אחרת שמערבין לו לבוא לכאן : ה"ג א"ל אם את תלית זיל שקיל ואי אינהו תלו לך · לצרכך לא תשקול להוליכן לעירך ולקמיה מפרש טעמא ואזיל : שאני עברא דדשא · כלומר שאני הכא דתלינהו איהו גופיה בעברא דדשא והם לא קבלוהו מידו לשמרו דכמי שיחד לו קרן זוית דמי : א"ל רב הלל לרב אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והאמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם · אלמא כיון דאוקמיה במחשבתו ברשות כל מי שיקנהו מותר הקונה להוליכו למקומו והכא נמי הא ברשותיה אוקמיה במחשבתו ברשות כל מי שיקחנו : א"ל רבינא לרב אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והא"ר יוחנן הלכה כר' דוסא · דאמר הרי הוא כרגלי הרועה אלמא כיון דאין רועה בעיר אלא הוא ואכן סהדי דכל מי שיש לו בהמה דעתו שתהא כרגליו אמרינן בתריה אזלה וכל שכן הכא דאוקמוה בהדיא ברשותיה ואדעתא דידיה תלו ליה : כרגלי הבעלים · וכיון דלצרכו תלאוה שם הוה ליה איהו בעלים : אלא שאני רב חנא בר חנילאי כו' · וטעמא לאו משום תחומין אלא רב הונא דאורי ליה הכי תלמידיה דרב הוה ורב אמר בשחיטת חולין (חולין דף צה.) בשר כיון שנתעלם מן העין אסור ואפי' תלוי ביתד בבית ישראל ורב חנא אגב טרדא דשמעתיה משכח שאר עסקיו : וה"ק ליה · רב הונא : אי את תלית · מידי דעביד איניש בידיה לא מנשי ולא מסח דעתיה : ואי אינהו תלו לך · אתה לא היה דעתך לכך והם אינם זהירים בשלך ואסחו דעתייהו ולא תשקול לשון אחר משום מוקצה : מתני' אין משקין ושוחטין את המדבריות · משום מוקצה ובגמרא מפרש אמאי נקט משקין : גמ' מלתא אגב אורחיה · דתנא דה"ל לאורויי בבהמות מי מותרת ומי אסורה נקט אורחיה בלישנא דמשמע מינה מילתא חדתי בדרך ארץ : משום סרכא דמשכא · שתהא נוחה להפשיטה שהוא נדבק יותר מדאי בבשר : ונכנסות · לישוב : ברביעה · במרחשון : פצעילי תמרה · תמרים שאין מתבשלות באילן לעולם וגודרין אותן מהאילן ועושין להן חותלות הן כלי כפות תמרים וכונסין אותן לתוכן ומתבשלות : מהו · לאכול מהן ביום טוב : אלא

מי שזמן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אלא אם כן זכה להם מנותיהם מערב יו"ט : גמ' אתמר המפקיד פירות אצל חבירו רב אמר כרגלי מי שהפקידו לו ושמואל אמר כרגלי המפקיד לימא רב ושמואל דאזדו לטעמייהו דתנן* אם הכנים ברשות בעל החצר חייב רבי אומר לעולם אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור ואמר רב הונא אמר רב הלכה כדברי חכמים ושמואל אמר הלכה כרבי לימא רב דאמר כרבנן ושמואל דאמר כרבי אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לרבי עד כאן לא קאמר רבי התם אלא דבסתמא לא קביל עליה נטירותא אבל הכא הא קביל עליה נטירותא ושמואל אמר אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דניחא ליה לאיניש דניקום תוריה ברשותיה דבעל חצר דאי מזיק ליה לא מיחייב אבל הכא מי ניחא ליה לאיניש דליקום פיריה ברשותיה דחבריה תנן ואם ערב הוא פירותיו כמוהו ואי אמרת כרגלי מי שהפקידו אצלו כי ערב הוא מאי הוי אמר רב הונא אמרי בי רב כגון שיחד לו קרן זוית ת"ש מי שזמן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אא"כ זכה להם מנותיהם מערב יו"ט ואי אמרת כרגלי מי שהפקידו אצלו כי זכה להם ע"י אחר מאי הוי ה"נ כיון שזכה להם ע"י אחר כמי שיחד לו קרן זוית דמי ואיבעית אימא זכה שאני רב חנא בר חנילאי תלא בשרא בעברא דדשא אתא לקמיה דרב הונא א"ל אי את תלית זיל שקיל ואי אינהו תלו לך לא תשקול ואי איהו תלא מי שקיל והא *רב הונא תלמיד דרב הוה ואמר רב כרגלי מי שהפקידו אצלו שאני עברא דדשא דכמי שיחד לו קרן זוית דמי א"ל רב הלל לרב אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל *והאמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם א"ל רבינא לרב אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והאמר *רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' דוסא א"ל רב אשי לרב כהנא ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והתנן* הבהמה והכלים כרגלי הבעלים אלא שאני רב חנא בר חנילאי דגברא רבה הוא וטריד בשמעתיה וה"ק ליה אי את תלית אית לך סימנא בגוויה ולא מסחת דעתך מניה זיל שקול ואי אינהו תלו לך מסחת דעתך ולא תשקול : מתני' *אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות אלו הן בייתות הלנות בעיר מדבריות הלנות באפר : גמ' למה לי למימר משקין ושוחטין מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלשקי איניש בהמתו והדר לשחוט משום סרכא דמשכא *ת"ר אלו הן מדבריות ואלו הן בייתות מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות באפר ונכנסות ברביעה ראשונה ואלו הן בייתות כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום רבי אומר אלו ואלו בייתות הן אלא אלו הן מדבריות כל שיוצאות ורועות באפר ואין נכנסות לישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ומי אית ליה לרבי מוקצה והא בעא מיניה ר' שמעון בר רבי מרבי *פצעילי תמרה לר"ש מהו א"ל אין מוקצה לר"ש אלא

תו"י [אלא אם כן זכה להן · תימה ל"ל זכה אפי' בירר חלק כל אחד ואחד נמי מידי דהוה אשואל דאמרינן לעיל (דף לח.) אע"פ שלא נתנו לו אלא ביו"ט וכו' וי"ל דשואל דעתיה טפי אכלי מאורחים על מנות] · [תנן ואם עירב הוא פירותיו כמוהו · מרישא דקתני ואם ערבו בני אותה עיר לא יביאו לא מני למידק דאיכא למימר דלא ערבו הנפקדים]: פצעילי תמרה · פ"ה תמרים שאינם מתבשלין באילן לעולם וגודרין אותן מן הדקל ועושין להם חותלות וכונסין לתוכן ומתבשלות ומבעיא לר"ש מהו לאכול מהן ביו"ט ולא נהירא דפצעילי תמרה לא משמע הכי אלא פירושו דהוי פגי תמרה שסופן להיות נגמרין ומתוקין יפה יפה ועדיין לא נתבשלו ופולעין אותם אחת לשנים בסכין ומעלין אותן לגג ליבשן ולא יהוו פגרוגרות וצמוקין דלא דחינהו בידים דלא היו ראוין מעולם :

הדרן עלך משילין וסליקא לה מסכת ביצה

ב"ק מז: נט: ב"מ פה:

[ב"ב קנח.]

לעיל לח.

[לעיל לז:]

לעיל יז:

שבת מה: קנז.

שבת מה: [תוספתא פ"ד]

שבת מה:

נח א מיי' פ"ה מהל' יו"ט הלכה יב טוש"ע א"ח סימן תצז סעיף יח :

נט ב מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה יד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שצג סעיף א :

ס ג מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה יג טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף יז :

סא ד ה מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הל' כ סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תצח סעיף ב וסימן תמת סעיף ג :

סב ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שי סעיף ב ·

רבינו חננאל

עמהן ופירק רב ששת זיכה שאני · מי שהיו לו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבוא אצלו לא יביאו לו מפירותיו ואם עירב פירותיו כמוהו: איתמר המפקיד פירות אצל חבירו רב אמר כרגלי המופקדין אצלו ושמואל כרגלי המפקיד · לימא אזדו לטעמייהו דתנן בב"ק בפרק שור שנגח את הפרה אם הכנים ברשות בעל חצר חייב רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור · ואתמר אמר רב הונא אמר רב הלכה כחכמים ושמואל אמר הלכה כרבי אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לר' עד כאן כו' וכבר פירשנוהו במקומו והא דתנן אם עירב פירותיו כמוהו דשמעינן מינה כרגלי המפקיד אוקמה רב בדיחד להן [קרן זוית] ולא קיבל להיות מופקדין אצלו לפיכך ברשות בעליו עומדין' רב חנא בר חנילאי תלא בישרא בעיברא דדשא והפקידו אצל בעל הבית בערב יו"ט ואתא ביו"ם לגבי רב הונא וא"ל מהו למישקליה ולמיזל היום בתחום שלי א"ל אי אנת תלית ליה בעיברא דדשא מוכחא מילתא דלא אפקדתיה לגבי מריה דביתא ואע"ג דאמר רב כרגלי המופקדים אצלו בכי האי גוונא מודי רב דהוא כרגלי המפקיד · ואי אנת אפקדתיה גבייהו ואינהו תלו לא תשקול · ואקשינן וכי האי גוונא אי אינהו תלו והאמר שמואל שור של פטם כרגלי כל אדם דכיון דמכרזי עליה כל אדם דעתיה עילויה וכ"ש זה שכבר קנה א"ל רבינא לרב אשי א)ואי הוו איהו תלי שקיל והא"ר יוחנן הלכה כר' דוסא דאמר הלוקח בהמה מחבירו מעיו"ם אע"פ שלא נתנה לרועה אלא ביו"ם הרי הוא כרגלי הרועה ואוקימנא ברועה אחד א"ל רב אשי לרב כהנא ואי אינהו תלו לא שקיל והתנן השואל כלי מחבירו מערב יו"ם כרגלי השואל · הנה אע"פ שהן ברשות המשאיל כרגלי השואל הן ואסיקנא אלא רב הונא הכי קאמר רב חנא בר חנילאי גברא רבה וטריד בשמעתיה הוא אי איהו תלא גלי דעתיה דכי יהיב סימנא שקיל ליה ולא מסח דעתיה ואי אינהו תלו חייש דלמא מחלפי ליה ב) ומסח דעתיה מיניה : מי שזימן אצלו אורחין לא יביאו בידם מנות אא"כ זוכה להן במנותיהן מערב יו"ם : [מתני'] אין משקין ושוחטין המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתיות · למה לי למיתנא משקין מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלישקי איניש והדר לישחיט ט"ם דכי איכא זירבא משמשא · ג) ת"ר אלו הן מדבריות שיוצאות בפסח ונכנסות ברביעה [ראשונה] בייתיות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום · ר' אומר אלו ואלו בייתיות הן · אלו הן מדבריות שיוצאות

א) נראה דצ"ל ואי אינהו תלו ליה לא שקיל. ב) נראה דרבינו ז"ל ס"ל דכיון דמסח דעתיה מיניה אסור משום תחומין וכן פי' הרב המאירי ז"ל בשם המפרשים ז"ל ואולי דכוון על רבינו ז"ל. ג) כ"ס פריך ... ועי' בש"ך יו"ד סימן נ"ט ס"ק ל"ב.

אלא גרוגרות וצמוקין בלבד איבעית אימא הני נמי כגרוגרות וצמוקין דמי ואיבעית אימא לדבריו דר"ש קאמר וליה לא ס"ל ואיבעית אימא לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אין מוקצה אלא לדידכו אודו לי מיהת היכא דיוצאות ורועות בפסח ונכנסות ברביעה ראשונה דבייתות הן ואמרו ליה רבנן לא מדבריות הן :

אלא בגרוגרות וצמוקין · שהן מתחלה ראויין לאכילה והוא דחה אותן בידים להעלותן ליבשן ושוב אינן ראויין עד שייבשו אבל אלו לא דחה אותן בידים ואיכא דאכיל מנייהו הכי קא סלקא דעתיה מדפרים ליה מילתיה דר"ש אלמא כר"ש ס"ל : איבעית אימא הני · מדבריות שאין נכנסות לישוב כלל כגרוגרות וצמוקין דמיין שמקצה אותן מאצלו בידים : ואיבעית אימא · אין מוקצה לר"ש קאמר ליה אבל לדידי יש מוקצה:והב"א· מתני' לדבריהם דרבנן דאית להו מוקצה קאמר להו :

מיוצאות ורועות באפר ואין נכנסות בישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ומקשינן ומי אית ליה לר' מוקצה כלל דקתני אלו הן מדבריות והא בעא מיניה ר' שמעון ב"ר מר' בצעילי תמרה לר' שמעון מהו ואמר ליה אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרת וצימוקין בלבד איבעית אימא תני נמי כגרוגרות וצימוקין דמו ואיבעית אימא לדבריו דר' שמעון קאמר וליה לא סבירא ליה ואיבעית אימא לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אין מוקצה לדידכו דאית לכו מוקצה אודו לי מיהא דהיכא דיוצאות בפסח ונכנסות ברביעה דבייתיות הן ואמרו לו לא מדבריות הן : תוספתא מי שזומן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אלא אם כן זיכה להן על ידי אחר מנותיהן מערב יום טוב מה הן מוציאין מבית המשתה חתיכת א) דקלוסתא וביצה מתובלת ר' שמעון בן גמליאל אומר מקום שנהגו לחלק אגוזים וקליות בעורלם יוליכו בניו ובני ביתו קטנים הולכין עמו לבית האבל ולבית המשתה למקום שנהגו ולא יתן ממנותיו לבנו ולבתו של בעל תבית מפני האיבה · אין חפין ואין מתגרדין ביום טוב ב) אבל מדיחין את הכלים בנתר ג) ושפין כלי כסף בקרקטין · אין חפין את הכלים בנתר ביום טוב · אבל מדיחין אותן במלח ובמורסן בשבת ואין צ"ל ביו"ט · אלו הן המדבריות היוצאות בפסח ונכנסות ברביעה בייתיות כל שלנים בתוך התחום · רבי אומר אלו ואלו היוצאות חוץ לתחום אע"פ שאין נכנסין לתוך התחום אלא משחשכה מותר לשוחטן ביום טוב · ואלו הן מדבריות הרועות באפר לעולם · מיהא שמעינן דכל מידי דחזי לאינש דעתיה עילויה ואפילו הא דאמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ד) קיימא לן כרבי ותורי דרדיא ותמרי דעסקא באנו למחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון הא בהדיא קיימא לן הלכתא כרבי שמעון ואף על פי דביום טוב קיימא לן כרבי יהודה הני מילי כגון נולד ומוקצה מחמת איסורו וכיוצא באלו אבל תני כולו שרי ביום טוב :

א) בתוספתא ספ"ד הגי' התיכות וגלוסקמא ומנה מתובלת. ב) בתוספתא כאן הגי' ואין מדיחין את הכלים בנתר ביו"ט אבל מדיחין אותן במלח ובמורסן וכו' וע"ע בשבת דף נ' ע"א ובב"י או"ח ס"ס שכ"ג ודו"ק היטב. ג) בתוספתא ספ"ד איתא ואין שפין כלי כסף בקרקטין ומיהו רבינו אפשר דגרים בתוספתא דשפין כלי כסף וכו' וכ"ה בירושלמי ביצה פ"ד הלכה ג' ובירושלמי שם הגי' בקרטיקון כמש"כ רבינו וכ"ה במוסף הערוך בערך גרטיקון ובערך קרטס ע"ש. ד) נראה דצ"ל ותרנגולת לבינתא ותורא דרדיא ותמרי דעסקא באנו למחלוקת ר"י ור"ש קיי"ל דברי דהא בהדיא קיי"ל וכו' ועי' ברי"ף שהביא לדעת רבינו ע"ש היטב

הדרן עלך משילין פירות וסליקא מסכת ביצה

הדרן עלך משילין פירות וסליקא לה מסכת ביצה

אחר השלמת המסכת יאמר זה ויועיל לשכחה בעזה"י

*) הדרן עלך מסכת ביצה והדרך עלן דעתן עלך מסכת ביצה ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת ביצה ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי :

יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה :

יהי רצון מלפניך יי' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא **) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא :

הערב נא יי' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך : מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי : יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש : לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני : ברוך אתה יי' למדני חקיך : אמן אמן אמן סלה ועד :

מודים אנחנו לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינן מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון מלפניך ה' אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת ביצה כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם ויתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך : כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים : אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד : יי' עוז לעמו יתן יי' יברך את עמו בשלום :

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו' :

*) [פי' הגון על זה תמצא בס' החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בס' זכיות ח"א פ"ג] **) [בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו] :

פסקי תוספות ממסכת ביצה

פרק ביצה שנולדה

א מוקצה [דב"ת] תמיד מגרוגרות וצמוקים ולא יבי"ל [א] יונים אא"כ נענע מבעוד יום . ד"ה דילמא : דף ב ע"א

ב מגביהין .ושל השלחן קליפין כראוין לבהמה . ד"ה מגביהין :

ג מצות שעל גבי הכר מנערו כשצריך לגופו אבל לצורך מקומו מטלטל עמו וזמניה ונעשה בסיס לדבר האסור היינו כשמניחו להיות שם כל השבת אבל הנית לפי שעה לא . ד"ה וב"ה :

ד רבי שמעון שודה במוקצה מחמת חסרון כיס . ד"ה אין : ע"ב

ה מי שכבה מותר דיושב ומצפה : בא"ד

ו הכנה לא שייך אלא בדבר הדש כמין כינס . ד"ה וה"ה :

ז דבר שמלאכתו לאסור דשרי לצורך גופו ומקומו (לטלטל) [מותר להוליכו] לכל מקום שצריך לו . ד"ה אבל : דף ג ע"ב

ח חמץ אחר הפסח [אסור] בהנאה אבל בטיל שלא במינו :

ט דבר שיש לו מתירין בטיל בדבר מעורב ולהכי יש מתירין תרנגולת שנמצא בה חטה בפסח וכן פשטידא" שנלושה מביצה שנולדה ביום טוב . [עי' הגהות אשר"י סימן א] :

י תרומה עולה באחד ומאה וצריך להרים אחד מה שאין כן בשאר אסורי [ב] הנאה :

יא לא אמרינן יוליך הנאה לים המלח כי אם בע"ז דתופסת דמיה [ג] :

יב לא אמרינן [כלשעבר מגו] דאתקצאי לבין השמשות דשמא יום הוא . ד"ה נימא : דף ד ע"א

יג וטיי סוכה דאסורי מצוה [ניניהו אמרינן מגו דאתקצאי לשעבר ואסורין] עד מוצאי יום שני [של י"ט אחרון] : בא"ד

יד אין מבטלין אסור לכתחלה (מדאורייתא אלא מדרבנן) [בדאורייתא אלא בדרבנן] בדבר שאין לו עיקר . ד"ה ותנן : שם ע"ב

טו ב' ימים טובים של גליות נולדה בזה מותרת [ד] בזה ומכל מקום אין מבדילין דלא ליהי לזלזולי :

טז סיכא דלא אפשר מביאין מוסף אחר התמיד של בין הערבים . ד"ה ונתקלקלו : דף ה ע"א

יז תרמות שהיו עושין הקהל לזמן קבוע אין צריך התרה לאחר אותו זמן . ד"ה כל :

יח הקדש שוה מנה יכול לחללו לכתחלה בזמן הזה על שוה פרוטה . ד"ה ובקש : שם ע"ב

יט אין חוזרין הוכין במועד להיות מזומנין כשיבאו אחים או למת שאינו מפורסם והאידנא כולם מפורסמי' ומותר לעשות להם כל צרכן ואפילו ביום טוב שני דליכא הכרי ואין צריך מנין אחר להתירו ומים מגולין אסורין משום נחש והשתא שרי' שאינו קובר מתו עובר משום בל תלין . ד"ה והאידנא : דף ו ע"א

כ אחד שלוהו קרוביו חוץ לתחום וכעס רבינו תם עליהם : בא"ד

כא כל הנאכל כמו שהוא חי שרי לדידן משום בשולי עכו"ם : בא"ד

כב אין שוחטין ולד במעי אמו כמו שאין שוחטין בלילה לכתחלה . ד"ה וכי :

כג בילת נבלה [אפילו] שבמוה נמכרת בשוק אסור . ד"ה ביצים : שם ע"ב

כד ביצה שנמצאת בתרנגולת בלא קליפה (אסור) [מותר] לאכלה בחלב : בא"ד

כה מותר לקנות ביצים מן הנכרי בלילי יום טוב [ה] ראשון :

כו מכלקין אפר כירה ביום טוב ראשון לאפות בו אף על פי שאין ראוי לגלות בו ביצה ומוקצה עלטולו מותר משום שמחת יום טוב . ד"ה אמר : דף ח ע"א

כז בירושלמי שחט מותר [לכסות באפר] אפילו הוסק ביום טוב משום מצות כסוי : בא"ד

כח מותר לכסות דם באפר[ו]ולא אמרי' שבורף לדם:

כט גלגל עיסה מעי"ט מפרים הלחה ביום טוב אבל נגמר לישתה לא אלא ישייר חתיכה גדולה ויפרים אחר יום טוב ממנה מעט ובמלות יצרפן לסל . ד"ה גלגל : דף ט ע"א

ל מותר לצוד יוני שובך שלא פרחו . ד"ה אין : שם

לא מותר לטלטל סולמות קטנים ולא גדולים [ודוקא] בשבת שרי ולא ביום טוב שמוליכו לרשות הרבים . ד"ה נוטי : שם ע"ב

לב צריך להכין אפר כיסוי דאפילו עפר תיחות לא שרינן אלא בדקר נעוץ . ד"ה אמר :

לג תרנגולת העומדת לאכילה אינה צריכה הזמנה :

לד נוצי לא בעי מליח אלא שמגו בו למלחו ותרנגולת שלמה צריכה מליחה . ד"ה ושוין : דף יא ע"א

לה רגילין להערים ולמנות ואוכלין קצת מן תרנגולת כמו ככבד אבל לאחר אכילה לא . ד"ה מערים : שם ע"ב

לו מותר להוציא קטן לטייל בו כמו שמשתקים בכדור [בר"ה] ואין להוציא סכין ומפתח בלי צורך יום טוב . ד"ה (טלטול) [ה"ג רש"י] : דף יב ע"א

לז מפתח שרי כשיש בו צורך אוכלים . (בא"ד) :

לח ספק [ז] אם צריך לערב חצרו :

לט מוליכין מתנות לכהן ברגילין לאכול אצלו דוקא דאין דרך לאכול פירות בבית חברו . ד"ה אין : שם ע"ב

מ מוללין מלילות לרכך תמין אבל לא להסיר הזרע דהוי דישה . ד"ה ואם : דף יג ע"ב

מא אסור לתלוש הקטניות מן השבלין ואם נתלשו מערב שבת קולפן מקליפתן החיצונה : בא"ד

מב מנפח מיד ליד בין קברי אצבעותיו . ד"ה כיצד :

מג תבלין ופלפלין נדוכין במדוך של אבן ביום טוב ובשבת אקתא דסכינא הדא הדא . ד"ה כ"ה : דף יד ע"א

מד מלח של ים צריך שנוי מלח כעשויה בידי אדם אין צריך שנוי : בא"ד

מה כל הנדוכין נידוכין כדרכן לבד ממלח דצריך שנוי להטות מעט . ד"ה איכא :

מו וילון אסור לעשות מכלאים . ד"ה מפני : שם ע"ב

מז כשנשאו ספרכת במדבר נשאו להצניע הכלים לתוכו : בא"ד

מח לבדין הקשין מותרין אפילו ללבוש . ד"ה אלא : דף טו ע"א

מט ומזי"ל שיש בתוכן גיזי למר (תופרין) [נ"ל מותרין] אבל בגדי למר בתוכן אסורין : בא"ד

פרק יום טוב

נ הא דתנן עשה שבתך חול כייט במוטל לדקה . ד"ה לוו : שם ע"ב

נא להוצאת בניו לתלמוד תורה ולהוצאת יום טוב אם הוסיף מוסיפין לו[ח]. ד"ה כל : דף טז ע"א

נב יש להזכיר דראש חדש בראש השנה לומר מלבד עולת החדש ושני שעירים . ד"ה איזהו :

נג נכרי שמלח דגים קטנים ובשלן מותרין דאמליחת נכרי לא גזרו ואפילו נאכלים על ידי מליחה . ד"ה דגים : שם ע"ב

נד הובלייא"ש הנילושיב בביצים של נכרים מותרים ד"ה קמ"ל :

נה אוכלין הביצים אף בלא בדיקת דם ומה שבודקין כשמבשלין ברוטב חומרא בעלמא ואם לא בדקו מותרין : בא"ד

נו פשטיד"א דגי' שאפה הנכרי אין להתיר ויש קולפין הפת מן השומן והדגים ואוכל : בא"ד

נז הובלאיי"ש דקבע סעודתיה עלייהו מברכין המוציא : בא"ד

נח יום טוב בערב שבת אין [ט] מערבין כלל . ד"ה רבי :

נט יום טוב שחל להיות בשבת אומר מקדש השבת ישראל והזמנים . ד"ה אין : דף יז ע"א

ס בשביל מרע התירו להקנות רשות בשבת וגם לגרש אבל (בדין) [בריא] אין מגרשין ולא מקדשין [אף] ביום טוב. ד"ה מאי :

סא מי שלא הניח עירובי תבשילין מקנה קמחו לאחרים . ד"ה אי :

סב מותרין לבשל בקדירה אחת להוסיף אף שלא לצורך בלא עירובי תבשילין. ד"ה ובלבד: שם ע"ב

סג צריכין שני תבשילין פת ותבשיל וכן עמא דבר . ד"ה אמר :

סד נדה מערמת וטובלת בבגדים דשרייתו לא זהו כבוסו דהוי דרך טנוף לכך מנגבין ידים במפה בשבת [י] . ד"ה מערמת : דף יח ע"א

סה מדיחין כוסות וקערות בשבת. (ד"ה ושוין ע"ב):

סו מי שידיו מלוכלכות בטיט [כ] רוחצן ביום הכפורים וכן בכ"מ לכלוך ושאר הגוף אסור :

סז בזמן הזה אין טובלין אפילו הנשים ביום הכפורים ובתשעה באב אלא מערב תרחץ ותחוף כדי שתסרוק שערה ותוספת מעט למוצאי יום הכפורים ותשעה באב דבעינן חפיפה סמוך לטבילה . ד"ה כל : שם ע"ב

סח אסור לבקע עצים בקועים דקים כטחינה [ל] :

סט אמר תנו מנה לפלוני ולנסיב ברתי חייבין לתת לו אף אם לא יקחנה אבל אם אמר לנסיב ותנו לא . ד"ז בגמרא : דף כ ע"א

ע עיסה שיש לעובד כוכבים חלק בה לא יאפה הישראל רק את שלו אבל בני חילא לא . ד"ה חזינן : דף כא ע"א

עא אין להביא לעזרה בהמה של חולין [מ] :

עב אין לבשל לצורך כלבים ביו"ט . ד"ה כני [נ] : שם ע"ב

עג אין לעשות מלאכה לצורך עובד כוכבים כמו בישול אבל טירחא בעלמא ליתן לפניו מזונות לא : בא"ד

עד אין לעשות צרכיו בפת [מה שהיה יכול לעשות מעיו"ט] . ד"ה עושה :

עה מיחם מים לרגליו ולא לכל גופו . ד"ה לא יחם :

עו צריך להזכיר בעירוב תבשילין יהא שרי לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי . ד"ה ומדליקין : דף כב ע"א

עז מנורה של חוליות אסור להחזירה אבל כולה מחוברת מותר . ד"ה וב"ש :

עח המסתפק מן הנר אסור משום מכבה . ד"ה והמסתפק :

עט נר של שעוה מותר לחתוך ממנה על ידי אש ולא בסכין . בא"ד :

פ מותר להסיר הפחם אחר שכבה . ד"ה קנבא :

פא הבילי עצים בוערים נוטל אחד שלא אחז בו האור [ס] :

פב להקן מכשירי אוכל נפש אין מורין להתירו אבל השמים אוכל נפש אסור . ד"ה הכיא :

פג לכחול עיניו מנכרי הוי מסייע ואין בו ממש . דין זה בגמ' :

פד ביום טוב של ר"ה ביצה אסורה דנולדה בזה אסורה בזה [ע]. ד"ז [שייך] לעיל דף ה ע"ב ד"ה מי :

פה מותר לעשות פתים גדולות וחלות גדולות . ד"ה דנפישא : דף כב ע"ב

פו אסור לכבד הבית אלא [פ] בית המטות ביו"ט ולא בשבת ולרבנן מותר . ד"ז בגמרא :

פז אין לעשות המערה שלא לצורך יום טוב וכן נר לבטלה . ד"ה ע"ג : דף כג ע"א

פח מקרדין בהמה ביום טוב במגררת של עץ דאין עושה חבורה ושל ברזל כעין שלנו אסור . ד"ה ושלש :

פט אריג לא שייך בען אלא בצמר או בפשתים . ד"ה משום : שם ע"ב

צ עגלה קטנה שלומד הקטן ללכת בה טמאה מדרס . ד"ה עגלה :

פרק אין צדין

צא אין ליתן מזונות לפני דגים וכן לפני חיות בביברים ולא לפני יוני שובך ביום טוב וכל דבר האסור לצוד . ד"ה והאין : שם

צב נכרי שהביא דורון לישראל ויש במינו במחובר אסור עד מוצאי יום טוב שני אבל בא מאליו הו לצורך עצמו או לישראל אחר ביום טוב ראשון מותר בשני בכדי שיעשה שיתלוש ויביא משם ובדגים כדי לפרוש מצודה ויצוד ויביא שם ונ"ע בקופה מלאה פירות אם צריך להמתין בכדי שיתלוש באדם אחד או בכמה בני אדם . ד"ה ולערב : דף כד ע"ב

צג בספק בכל מערבין פי' דאין צריך כי אם תלישה וצידה ולא הבאה : בא"ד

צד (הנאה) הבא לאדם מחוץ לתחום ואין [במינו] במחובר מותר בלא כדי שיעשה ודבר ספק מותר: בא"ד

צה קונין הפקר בהגבהה או בהכשה שמתעסק בו . ד"ה המקושרין : דף כה ע"א

צו אין הסומא יוצא במקלו דעביד [צ] לתרוצי סוגיא : ד"ז בגמרא שם ע"ב

צז השוחט בכור ואח"כ הראה מומו אסור [ק] . ד"ה בכור : שם ע"ב

צח אין מוקצה לחצי שבת לענין טלטול אלא לענין אכילה [ר] . ד"ה אלא : דף כז ע"א

צט אין הלכה כרבי מאיר במעוברת חבירו : בא"ד

ק לא יאמר לטבח הריני עמך בסלע אלא הריני עמך לחולקה . ד"ז בגמרא : שם ע"ב

קא תנור וכירים חדשים שיש בהן עפר ואבנים אסור לגרפן . ד"ה גריפת : דף כח ע"ב

קב אין למדוד כדי ליטול חלה בעין יפה כיון שנפרשה החלה ובפסח מוסיפין או פוחתין . ד"ה שמואל : דף כט ע"ב

קג אין לרקד בתחלה ע"י שנוי אם לא נרקד תחלה פעם אחרת . ד"ה אגבה :

קד נוקת מתנוני כרגיל אצלו ואפילו הוא נכרי . ד"ה אצל :

קה לא יאמר תן לי עשרה אגוזין וכבר נתת לי שלשים הריני חייב לך ארבעים או תן לי אגוזין בו' פשיטים וכבר נתת לי בו' פשיטים והריני חייב לך י"ב פשיטים . ד"ה שלא :

פרק המביא

קו מפניך ארבע או חמש קופות בשבת ולא ביום טוב וביום טוב מרבה בהלוכא עדיף ולא בשבת . ד"ה כמביא : שם

קז מותר לפרוש עליה סודרין ביין ולא במים דהוי שחיטה . ד"ה זמנין : דף ל ע"א

קח אין מטפחין משום [שמא יתקן] כלי שיר וה"מ לדידהו דבקיאי בכלי שיר ולדידן שרי . ד"ה ותנן :

קט מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין ומיהו [ש] אי ידיע מילתא דמקבלי מיניה חייבין לאוכחינהו . ד"ז בהרא"ש :

קי שיעור תוספת יום הכפורים אין מפורש ויש ליזהר להפסיק מבעוד יום . ד"ה דהא :

קיא כשחל שמחת תורה בערב שבת אין נוסתקין נוני סוכה בשבת ויש נזהרין אף אם נפלה . ד"ה עד : שם ע"ב

קיב כשחל באחד בשבת אין אוכלין האתרוג : בא"ד

קיג עצי סוכה שהיו דפנות ובליעית שבה אסור מדאורייתא ויתר על כן מדרבנן . ד"ה הכל :

קיד מעמר לא שייך אלא במקום שגדלים שם . ד"ה מן : דף לא ע"א

קטו אין אנו בקיאין בין קרדום לקופיץ ואסור לנו לבקע עצים ביום טוב . ד"ה אבל : שם ע"ב

קטז מוקצה מותר [מדרבנן] במקום שתקן ונסתלק המוקצה כמו בטבל . ד"ה ונפחת :

קיז אין לתחוב אגרופו בכילת יותר וכן להסיר ממנה קש שמשימין קודם צירוש שלא יפלו מחילותיהם . ד"ה אין : דף לב ע"א

קיח מותר לסתום חורי תנור באפר (או) [נ"ל ואין] נכנו מערב יום טוב שרי לטוח בו . ד"ה וקטמא : שם ע"ב

קיט מותר לסדר טבלא על גבי רגלים ולהשיב קדרה על גבי כירה אבל לסתום הגיגית אסור . ד"ה מגמטה :

קכ אין דרך לאכול בפי מעים ביום טוב . ד"ה ושדי : דף לג ע"א

קכא מטלטלין בשר חי בשבת : בא"ד

קכב כשחל יום טוב במוצאי שבת אין מברכין על הבשמים . ד"ה כי הוינא : שם ע"ב

קכג מותר לבשל בתחלה בקדרה חדשה . ד"ה הכא : דף לד ע"א

קכד מולגין הראש והרגלים ולא כל הגוף . ד"ה מולגין :

קכה אין אופין בפורני [ת] גדול . ד"ה ואין אופין :

קכו יש ליזהר שלא לנפח במצות כלל והעולם נהגו לנפח עליונו למעה. ד"ה אין נופחין :

פרק משילין

קכז מדרבנן חצר קובעת למעשר [א] :

קכח לא יכסה תלומת במקום שמצוין דבורים דהוי פסיק רישיה : ד"ה אלא : דף לו ע"ב

קכט לשפוך ולטלטל דלף שאינו ראוי מותר . ד"ה שופך :

קל וכן שיורי כוסות [שהן] אסורים בהנאה [ב] :

קלא אפילו י"ב מילין אין איסור תחומין מדאורייתא לרבנן [ג] :

קלב אין דנין ואין מקדשין בשבת אפילו אין ... אשה . ד"ה והא :

קלג מותר לתת מתנות [ד] :

קלד לא שייך מוקצה במה שחבירו נותן לו . ד"ה להסור : דף לז ע"ב

קלה בכר לצור מתוך ברטו שוב אסור מדאורייתא לערכו [ה] :

קלו מין [ו] במינו [לא] בטל . ד"ה ולבטיל : דף לח ע"א

קלז השואל כלי ולא נתן לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגליו . ד"ה [ז] והדי : שם ע"ב

קלח דבר שיש לו מתירין לא בטיל (אפילו) [דוקא] במינו . ד"ה משום : דף לט ע"א

קלט בית הכנסת דכפרים הוי דיחיד ודכרכין הוי כשל רבים ואפילו טובי העיר אין יכולין למוכרה [ח] :

קמ מותר להשקות בהמה שמזונותיה עליך :

קמא לא יתן [ט] לכלבים ולא ליוני שובך

סליק סימני פסקי תוספות ממסכת ביצה

הגהות בפסקי תוספות

[א] בתוס' כ"כ לב"ש אבל קי"ל כב"ה : [ב] מתני' פ"ב דערלה : [ג] תוס' יבמות פ"א ב' וזבחים ע"ב ב' ד"ה כולן : [ד] ד"ז מבואר בגמ' דאמר רבה הלכתא כו' ומ"ב מ"מ אין מבדילין לאפוקי מרב אסי ועי' ריטב"א בסוכה מ"ז א' : [ה] תוס' בכורות ח' א' ד"ה אימר ומ"ש כאן יו"ט ראשון לאפוקי שני של ר"ה : [ו] נ"ל באפר חם וד"ז מוכח מגמ' דקאמר ואם ראוי לגלות בו ביצה מותר וקאי הכל אכסוי לתירוץ ב' דתוס' ד"ה הכי [ז] עי' תוס' ד"ה דלמא וכר"ן . [ח] ד"ז מבואר בגמ' : [ט] ד"ז מבואר בגמ' דף י"ז וכן מ"ש בסימן נ"ט וסימן סא : [י] גמ' שבת קי"ח א' ועי' ר"ן כאן : [כ] גמ' יומא ע"ז ב' ומ"ש ושאר הגוף אסור מוכרח בגמ' כאן דקאמר תינח בשבת ביוה"כ כו' : [ל] גמ' שבת ע"ד ב' וז"ש כאן בגמ' דף י"ט ע"ב השתא סלותי כו' : [מ] ד"ז בתוס' ד"ה והביא דף כ' ע"ב : [נ] ד"ה לכה כנ"ל : [ס] ד"ז מבואר ברי"ף בפירוש הגמ' דכאן [ע] עי' כאן ברי"ף : [פ] עי' ברא"ש ומ"ש כאן ולא בשבת כן משמע בגמ' דר"ג אינו מתיר אלא ביו"ט ממ"ש בברייתא א"ל א"כ אף בשבת כו' : [צ] ר"ל לאפוקי תיגר שא"י לילך בלא מקל . ועי' תוס' שבת ס"ה ב' ד"ה הקיטע וביומא ע"ח ע"ט : [ק] ד"ה אלא ר"מ דף כ"ז ובדפו"י סימן זה אחר סימן שאח"ז : [ר] בתוס' לא כ"כ אלא דבטלטול כ"ע מודי אבל אנן קי"ל כליבנה בתרא דרבא דאין מוקצה לא"ם אף לאכילה : [ש] עי' בלשון הרי"ף והרא"ש כאן ומבואר בתוס' שבת דף נ"ה א' וש"מ : [ת] ר"ל בפורני חדשה : [א] סימן זה נ"ל בסוף הפרק דלעיל ושייך למ"ש בגמ' דף ל"ה ע"א ומבואר בתוס' ב"מ פ"ח א' ד"ה עד וש"מ : [ב] עי' גמ' דף כ"א ע"ב [ג] תוס' חגיגה י"ז ב' ד"ה דכתיב והוכיחו מהגמ' דכאן : [ד] עי' מג"א סימן ש"ו : [ה] כן מוכח בגמ' דף ל"ח ע"ב ועי' רשב"ם ב"ב נ"ד א' ד"ה נותן : [ו] מין במינו בטל : ד"ה נכי דף ל"ח ע"ב כנ"ל : [ז] ד"ה אלא דף מ: כנ"ל ובדפו"י סימן זה לקמן אחר ד"ה בשכ"ז : [ח] ד"ז בגמ' מגילה דף כ"ו : [ט] ע"ס כאן ועי' שבת קנ"ס ב' במשנה ובגמרא

רבינו אשר

מסכת ביצה פרק ראשון

א [דף ב ע"א] **ביצה** שנולדה ביום טוב ב"ש אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל : גמ' במאי עסקינן . אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמא דב"ה אוכלא דאפרת הוא . אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמא דב"ש מוקצה הוא . [דף ב ע"ב] ואוקמא רבה בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיות אחר השבת עסקינן ומשום הכנה* וקסבר רבה כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה . ורבה לטעמיה דאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליו"ט[א]. אלא מעתה יום טוב דעלמא תשתרי . גזירה משום יו"ט שאחר השבת. [א] שבת דעלמא תשתרי גזירה משום שבת שאחר יו"ט*. ומי גזרי' והתניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאוכלן ביום טוב . ואם איתא נגזור משום הנך דאתילדו ביומיה . וא"ת מאי פריך היא גופה גזירה אטו יו"ט שאחר השבת והיאך נגזור גזירה לגזירה אבל שבת דעלמא ויום טוב דעלמא חדא גזירה היא דאטו יו"ט אחר השבת ושבת אחר יום טוב דהוי איסורא דאורייתא . וי"ל דמשמע ליה הא דקתני מותר לאוכלן ביו"ט בכל יום טוב איירי . אף ביו"ט שאחר השבת דליכא אלא חדא גזירה אטו ביצה דמתילדא היום . וא"ת כיון דהשתא גמורות דלמא אם לא נשחטה היתה יולדת היום ותיאסר מספק דהוה ליה ספיקא דאורייתא . וי"ל דלא מיקריא הכנה אם לא שנגמרה הביצה היום ע"י הכנה שמאתמול [ב] ובמעי אמה לא נגמרה עד שהלא לאויר העולם . ודלא כרבינו אפרים דמוקי הך ברייתא ביו"ט דעלמא [ג] אבל ביו"ט שאחר השבת אסור מספק דלמא הוי מתילדא היום . אמר ליה ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיחא[ב] ולא גזרו ביה רבנן . ויראה מה שתפס הרב אלפס ז"ל שינויא דרבה עיקר [ד] אע"ג דרבי יוחנן אית ליה נמי טעמא דמשקין שזבו . [ה] משום דנראה לו גזירה רחוקה לדמות ביצה למשקין שזבו או לפירות הנושרים* כדמפרש הש"ס [ו] משום דביצה אוכלא ובלועה ופירות מיגלו ומשקין נמי אוכלא . הלכך נראה לו לפרש משום הכנה כיון דקיימא לן הלכתא כרבה (דאמר) דאית ליה הכנה . וגם קיימא לן דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה . [ז] ועוד נראה לו לפסוק לחומרא לאסור ביצה מדאורייתא בשבת ויום טוב . [דף ד ע"א] דאיתמר שבת ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה . ורבי יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה . וקמיפלגי בהכנה דרבה דרב אית ליה הכנה דרבה . ורבי יוחנן ל"ל הכנה דרבה . וקי"ל כרב . [דף ד ע"ב] דאמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא . חדא הא דאמרן . ואידך דאיתמר שני ימים טובים של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה . ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה . ואידך דאיתמר שני ימים טובים של ר"ה רב

הגה"ה

*ותלב שנחלב ביום טוב אפילו ממילא אסור ביום טוב. לא שנא נחלב לתוך הקדירה ול"ש לתוך הקערה משום נולד . וכן אם נחלב בשבת הסמוך ליו"ט אסור ביו"ט משום הכנה . והיא דחולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה מיירי בבהמה שלא הקצוה לחליבה ועומדת לאכילה דאי בעי שחיט לה ולא חשיב נולד ואפילו הכי לתוך הקערה אסור משום נולד דמעיקרא אוכל והשתא משקה . אבל לתוך הקדירה מעיקרא אוכל והשתא אוכל וליכא נולד ושרי ודוקא ביום טוב אבל בשבת בכל ענין אסור . מא"ז :

הגה"ה

*אבל ביצה שנולדה באחד בשבת או לאחר יום טוב לא איתסר משום הכנה דסעודת חול לא צריך הכנה דאין סעודת חול חשובה כן פירש רש"י אך תימה הואיל והכנה מדאורייתא היאך אופין ומבשלין מיום טוב לשבת . ואין לומר על ידי עירובי תבשילין וכי אתי תקנה דרבנן ועקר להכנה דאורייתא . ונוכל ליישב דלרבה גופי' ניחא דאזיל לטעמי' דאית ליה הואיל ומיקלעי אורחים ותזי ליה השתא נמי חזי ליה . ואפילו לדידן נמי ניחא דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך ביה הכנה שאין מחוסר רק תיקון בעלמא דמעיקרא נמי הוי חזי רק גבי ביצה שהוא דבר חדש ולא היתה ראויה כלל מעיקרא.(א"כ לאפויי ולבשולי תקוני מילתא בעלמא הוא). נעתק מן התוספות :

הגה"ה

*גזירה שמא יעלה ויתלוש . תימה לקמן [כד:] גבי נכרי המביא דורון לישראל אמר אם יש במינו במחובר אסור . ופירש רש"י משום דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא . והשתא תיפוק ליה משום טעמא דהכא . וי"ל דלקמן מיירי דבעי מרא ומגרפה . דלא שייך טעמא שמא יעלה ויתלוש דאדכורי מידכר הואיל ואינו יכול בקל לתלוש וראיה מדאמרינן במסכת שבת [קכב.] נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו ואמאי לא חיישינן שמא ידליקנו ישראל בעצמו . אלא אדכורי מידכר ומהאי טעמא אבל ה"ר אלעזר ממי"ץ דג שצלאתו שפחתו בשבילה . דלמאי ניחוש דהא לא צלאתו בשבילו . וכי תימא יצלאנו בעצמו . הואיל ואיכא טירחא אדכורי מידכר . ולא נהירא דהא בהדיא בתוספתא אמר אם

מכירו אסור מפני שמרגילו לשבת הבאה . פירוש לבשל בשבת אך תימה אמאי חיישינן שמא יעלה ויתלוש והא תליסה דאוכל נפש שרי לאכלה לכתחילה . וכן קשה מלקמן [כג:] דאמרינן אין צדין דגים והא אוכל נפש הוא . ותירץ רבינו נתנאל מקינו"ן דבירושלמי יש אך אשר יאכל לכל נפש וגו' וסמיך ליה ושמרתם את המצות אותם מלאכות שמשמור ואילך מותרות דהיינו מלישה ואילך אבל שאר מלאכות דמקודם לכן אסורות . ועוד אומר מורי דבירושלמי יש מיעוט אשר אך שלא לקצור . נעתק מן התוס' :

ומשואל דאמרי תרוייהו נולדה בזה אסורה בזה . וביצה דמתילדא בשבת או ביום טוב לא מיבעיא למיכלה הוא דאסור אלא אפילו לטלטלה נמי אסור . דתניא אחת ביצה שנולדה ביום טוב ואחת ביצה שנולדה בשבת אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה את הכלי בשביל שלא תשבר* וספיקה אסורה. נתערבה באלף כולן אסורות* ירושלמי (פ"ה הל' א) ובלבד שלא יהא כלי נוגע בביצה . והא דאמר שבת ויום טוב נולדה בזה אסורה בזה לא שנא שבת אחר יום טוב ולא שנא יום טוב אחר שבת [ח] דקיימא לן כרבה דאמר חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב . [ט] והניא נמי הכי נולדה בשבת תאכל ביום טוב נולדה ביום טוב תאכל בשבת . רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר עדיין היא מחלוקת שבית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל . [י] וקיימא לן כרבי יהודה . [כ] ואמרינן נמי אושפיזכניה דרב אדא בר אהבה הוו ליה הנך ביצים מיום טוב לשבת אתא לקמי' אמר ליה מהו למיטווינהו ולמיכלינהו למחר . אמר ליה מאי דעתיך רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן אף רבי יוחנן לא שרי אלא לגומעה למחר אבל לטלטלינהו ביומיה לא. דתניא אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה : אושפיזכניה דרב פפא הוו ליה הנך ביצים נשבה ליום טוב אתא לקמיה דרב פפא אמר ליה מהו למיכלינהו למחר . אמר ליה זיל האידנא והא למחר . דרב לא מוקים אמורא עליה מיומא טבא לחבריה משום שכרות . כי אתא למחר אמר ליה איכו השתא איתלאי ואמרי לך רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן . האמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא · וא"ת הא דאמרינן בירושלמי (פ"א הל' א) [ל] שיורי פתילה שכבו בשבת מהו להדליק ביו"ט רב ורבי חנינא אוסרין ורבי יוחנן מתיר . ומאי טעמא אין אנו נוהגין איסור מאחר דפסקינן הלכתא כרב . וי"ל משום דבירושלמי לא אסיר ליה מטעם הכנה [מ] דלא שייך הכנה בכי האי גוונא . אלא מטעם קדושה אחת אסר ליה דמסיק עלה בירושלמי רב הונא אמר בשם רב הלכה כארבעה זקנים . רב חסדא מיחלפא שיטתיה דרב . תמן הוא דעביד ליה שתי קדושות והכא עביד ליה קדושה אחת . אלמא בהדיא מטעם קדושה אחת אסר ליה ולא מטעם הכנה* והא דפסקינן כרב היינו באיסורי הכנה . [נ] ומהאי טעמא נמי כי מיקלע שמחת תורה באחד בשבת שרי התרוג באכילה.

הגה"ה

*מהסיא ברייתא פריך לרבי יצחק דאמר [שבת מג.] אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל . ושני ליה בדצריך למקומו · מכאן פוסקים הא דקיימא לן דבר שמלאכתו לאיסור אסור היינו דוקא שאינו צריך למקומו ולגופו אבל אם צריך מותר לטלטלו ואם התחיל לטלטל אותו דבר בשביל דצריך למקומו מוליכו אפילו לחדרו אם רוצה דקא חזינן הכא הואיל וצריך למקומו מגביה הכלי וכופה על הביצה . נעתק מן התוספות :

* ישראל ג שאפה בתנור פת ולא הכשיר התנור לא ימכרנו לנכרי . דחיישינן שמא ימכור לישראל אלא יחתוך הפת לחתיכות ואז לא יוכל למכור לישראל . ואם שבר ביצים לעשות מהם תבשיל ונתערב בהן ביצה שהיא ספיקא שנולדה ביום טוב כולן אסורות . אע"ג דליכא טעמא משום דהוה דבר חשוב ולא בטיל כיון שנשבר מ"מ הוי דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל . נעתק מן התוספות :

הגה"ה

*ואם תאמר נהי דלית ליה הכנה אמאי לא אמרינן מיגו דאיתקצאי בין השמשות דשמא יום הוא איתקצאי לכולי יומא דיום שני . ויש לומר דלהכא הוא דאמר מיגו דאיתקצאי כגון בין השמשות דשבת דשמא שבת הוא

הגהות הב"ח א ליו"ט א"ל אביי אלא מעתה : ב דלא שכיחא הוא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו : ג בהגה"ס ישראל שאפה בתנור. נ"ב פירוש בתנור של נכרים שבישלו בו נבילה וזב שומן נבילה לתוך התנור :

קרבן נתנאל

פרק ראשון [א] **שבת** דעלמא תשתרי גזירה משום שבת אחר יו"ט. רבים מקשים אמאי צריך לגזירה. תיפוק לי' דבשבת אסור משום מוקצה מחמת איסור שחיטה. והבינה נגררם אחרים כדפריך אי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מ"מ דב"ש מוקצה הוא . ואית דמוקי לה כגיש לו חולה של סכנה בתוך ביתו . שאף התרנגולת עצמה מותרת באכילה . אלא שבעל המאור כתב עלה ולא חזי לן לסמוך על הדין פירוקא דהא מילתא דלא שכיחא היא וליכא למגזר בה משום שבת אחר יו"ט. ותירוץ הר"ן הוא מאור דמאי תרנגולת העומדת לגדל ביצים דילתה מתורת מאכל לגמרי. וביצה שלה אעפ"י שהוא אוכל גמור אפילו חישב עליה לאכלה מע"ש. ע"כ נולד הוא ומיתסר אבל תרנגולת שעומדת לאכילה משום איסור שבת לא יצתה מתורת אוכל. דאיסורא הוא דרביע עליה כאריה בעלמא הלכך לא מיתסר משום מוקצה.אלא היא דאסורה . אבל ביצה דלא נאסרה מעולם שרי. ע"כ. והנה סברא זו לכאורה נגד סברת הש"ס דקס"ד אפי' מאן דשרי מוקצה נולד אסור.אע"ג דס"ל אי בעי שחיט לה ואכיל כל מה דבגווה דהא שרי מוקצה.וי"ל כיון דנולדה ביצה מדבר מוקצה לא שרינן לה מהאי טעמא כ"כ מהרש"א בתוספות בד"ה אוכלא דאפרת. וכ"ל דמ"מ מקצה מדעתו את הביצה ואת התרנגולת . נ"ל דזהו לפי ס"ד אבל למסקנא לא ס"ל סך סברא . אלא למאן דשרי מוקצה עם היות שהתרנגולת עומדת לגדל ביצים . מ"מ לא יצתה מתורת אוכל . ומש"ה פריך תלמודא שפיר שבת דעלמא תשתרי ונפ"ז תבין מ"ש מ"א בסי' תק"ס ס"ק א' . שכתב בשם הר"ן ולמאן דשרי מוקצה הכל שרי דאי בעי שחיט לה ואכיל הכל ע"כ ורבים נתקשו בזה מכח סברת מהרש"א דהא מ"מ מקצה מדעתו והוי נולד מחמת מוקצה . דלפי האמת לא קי"ל כהאי סברא : [ב] ובמעי אמה לא נגמרה עד שהלא לאויר העולם . שלשון אינו מתוקן ויש לכוין ע"פ מ"ש הר"ן דביצים במעי אמן אע"פ שהן גמורות הרי הן כא' מאבריה . ואע"ג דאמרינן לקמן דמותרות לאכלן בחלב היינו לומר שאין תורת בשר עליהן . אבל לענין הכנה חשיבה לן כגידול תרנגולת עצמה דלא מיתסרי משום הכנה . ובירושלמי אמרו שאינו דומה טעם אכילתה מבפנים לטעם אכילתה מבחוץ . והיינו משום שכל זמן שהיא בפנים אינו נעשה בריה לעצמה הלכך אפילו תאמר דמאתמול גמרה לא חשיבה היא הכנה כלל ע"כ: [ג] **אבל** ביו"ט שלאחר שבת אסור מספק . וא"ת מ"מ מקרי ס"ס שמא יו"ט שמא חול וא"ת שהוא יו"ט שמא לא מתילדא היום . וי"ל דס"ל דבדבר שיש לו מתירין אסור אפי' בס"ס.א"נ הך ספק שמא איתילדא היום מקרי ספק מחמת חסרון ידיעה ולא חשבינן לס"ס . וברמב"ן הקשה לרבי אפרים מאי פריך בגמרא נגזור משום הנך דמתילדן ביומייהו . ואי איירי הך ברייתא ביו"ט דעלמא א"כ הוי לי' גזירה לגזירה . וע"ק אמאי לא פריך נגזור משום יו"ט אחר שבת אם נמצא גמורות במעי אמן . ונראה לתרץ דהא לקמן דף ו' דייק ממתני' ע"כ לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנולדה אבל במעי אמן דברי הכל שריין . ודחי לעולם ב"ה אפילו במעי אמן אסרי והאי דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש דאפילו נולד נמי שרי. אמנם כל זה ניחא לדידן . דלא חיישינן להך פירכא לפלוגי בתרוייהו . אבל לרבה דנאיד מאוקימתי' דרב נחמן מכח הך פרכא לפלוגי בתרוייהו . דאף דכח ב"ש בה היתרא הוי מ"מ ב"ש במקום ב"ה אינו משנה א"כ לדידיה ודאי מוכח דהא דקתני בברייתא אם מצא ביצים גמורות מותר לאוכלן ביו"ט . אפילו גמורות ממש שעומדין לסתילד . דהא"נ הוי לי' לאפלוגי בתרוייהו. ומש"ה פריך שפיר נגזור משום הנך דמתיילדן ביומייהו אבל לדידן דלא חשיבא הך פירכא בכל הש"ס לפלוגי בתרוייהו . ודאי קים לן להאי סברת ר' אפרים . והא דקאמר כולהו כרב נחמן לא אמרו כי קושיין . ס"ל נר' אפרים דלא כפרש"י . אך שקושיא דב"ה קשיא אהדדי דאי פליגי במוקצה . סבר ב"ש לא תאכל משום מוקצה . והתם ס"ל מגביהין מפל השולחן . ולחלק בין שבת ליו"ט לא בדירה לאו. כדמשמע שלהי מסכת שבת דפריך ר"י אהדדי . מיו"ט לשבת. ולא ניחא הש"ס לחלק ביניהו ע"ש : [ד] אע"ג דר"י נמי אית לי' טעמא דמשקין שזבו . ורבה תלמיד תלמידו דרב ושמואל ור"י הלכתא כר"י . וכ"ש נגד רבה . דמאביי ורבא ואילך הלכתא כבתראי : [ה] **משום** דנראה לו גזרה רחוקה לדמות ביצה למשקין שזבו . דברים אלו נכתובה אך לנוסח, דהא אף אם נאמר דגזירה זו טעם הגון הוא. מ"מ קי"ל כרבה. ולאיזה ענין נפקא לן אי אסור מטעם הכנה או מטעם משקין בזבו. והלא עפי יש איסור בטעם הכנה שהוא דאורייתא מלומר טעם משקין שזבו שהוא מדרבנן. וכ"ל לדייק מינה כמ"ן חלב של בהמה העומדת לאכילה דאינה אסורה מטעם הכנה אסור החלב מטעם משקין שזבו. דהא דמי למשקין שזבו. וכ"כ מהרש"ל : משום דנראה לו גזרה רחוקה לדמות ביצה למשקין שזבו. וא"ת הלא בפיני ר' יוחנן הגון ואין נראה לו לגזרה רחוקה ומי הוא בדור אחרון להרים לבו לחלוק עליו . וי"ל דזה גרס לו באמר ר' יוחנן לית ליה הכנה . אבל אם היה סבר טעמא דהכנה . היה מסתבר לו כמו כן טעמא דהכנה טפי מלומר הך גזירה רחוקה . ואם כן לדידן דקיימא לן הכנה דאורייתא . מסתבר לומר טעמא דמתניתין משום הכנה מלאוקמי' מתניתין מטעם משקין שזבו שהיא גזירה רחוקה : [ו] **משום** דביצה אוכלא . דייקינן מיני' הא לגבי חלב דמשקין הן . אם נחלב לתוך הכלי ולא לקדירה עם היות שאין שייך הכנה בה . מ"מ אסור החלב מטעם משקין שזבו . ועי' פ' תבית סי' ג' : [ז] **ועוד** נראה לו לפסוק לחומרא לאסור ביצה מדאורייתא בשבת ויו"ם . לכאורה מייתי ראיה לפסוק כרבה מהא דרבא שפסק כרב בהני תלת . אך קשה הלא כבר כתב רבינו דקי"ל כרבה דהכנה דאורייתא . היינו מטעם זה דקי"ל כרב שסבר כרבה · וא"כ מאי חידש עוד בראיה זו . לכן נראה לי דה"פ שהם מתחיל רבינו בפסק אחר וה"ק כמו שפסק הרי"ף כרבה לאסור מדאורייתא ביצה שנולדה ביו"ם אחר שבת לחומרא בספיקה אסורה ולא כר"י לאסור מדרבנן . כמו כן עוד פסק לחומרא אם נולד בשבת לאסור מדאורייתא ביו"ט שאחריו . וא"ת כי נולד ביצה בשבת א"כ נגמרה מאתמול ואמאי יהיה אסור ביו"ט אחר השבת . כבר תירצו תוס' דלידה מקרי ג"כ הכנה כמ"ש רבינו סי' ז' דע"י לידה הוכנה לגדל אפרוחים גם יותר מוכנה לאוכלה . וזה מדייק רבינו לאסור מדאורייתא לאפוקי תי' הר"ן ותי' שני בתוס' שאינו אסור אלא מדרבנן ע"ש . וא"ת היכי הוי הכנה זו מדאורייתא . הא כי נולדה בראשון שרי' בי' מדאורייתא וממלא שבת הכין לעצמו . וי"ל מ"מ כיון דנעשית הכנה ביום הראשון והוא לא אכל הביצה באותו יום היו"ם מכין לשבת ושפיר הוי הכנה מדאורייתא . וכל זה בביצה שלא היה בעולם כיון דהיה בעולם שייך הכנה בידי שמים אבל בפירות הנושרין ביו"ם בשבת שאחריו מותרין מדאורייתא כיון דהיה בעולם ומ"מ ס"ל לרבינו שאסורין בשבת כסברת תוס' . כיון דאם נולדה בשבת הרי זו אסורה. אם נאמר כשנולד ביו"ם הרי הם מותרות בשביל שנשרו ביו"ם א"כ הוי כיו"ם מכין לשבת והכנה זו מדרבנן. וכן מוכח שמ"ל לרבינו כך בפרק אין לדין סוף סי' ב' שנשאל לחכמי לוניל דבר שאינו במינו במחובר שהובא לישראל ביו"ם ראשון של ר"ה שמותר מפני שאין עליו איסור הכנה ולא איסור התלוי בקדושה וכו' וכן יו"ם ושבת . כדייק מיניה הא הדבר הבא מן המחובר בי"ם אסור בשבת הסמוך משום הכנה . ודלא כמהרש"ל סי' ג' שרוצה להכריע מדברי רבינו סי' ז' דלא ס"ל הכנה זו ע"ם . ועי' לקמן סי' ז' מה שהכתוב בזה בס"ד והא דכתב רבינו בפ' לולב ומרבה סי' ל"ח די"ם האחרון של סוכות שחל סמוך לשבת שמותרין הנויי סוכה בשבת דמשום הכנה ליכא דמה הכנה שייך כאן . י"ל דלא דמי בעלמא פירות הנושרין בי"ם אם היו נושרין בשבת הוי אסורין ועכשיו שנשרו בי"ם יהיו מותרין כיון דאסורין בי"ם מדרבנן הוי הכנה מדרבנן מי"ם לשבת . משא"כ התם גבי נויי סוכה כל זמן האיסור הנויי סוכה בי"ם . ובזה אין שייך לומר הכנה דהא לא איתעבד בהו שום מעשה הכנה וכמו שמחלק בזה מהרש"ל עצמו בפ' המביא סי' ה' : [ח] דקי"ל כרבה . מלשון זה למד רבינו דסרי"ף אוסר משום הכנה דאורייתא : [ט] **ותניא** נמי הכי . דלא שנא י"ם אחר שבת או שבת אחר י"ם : [י] וקי"ל כר' יהודה . דהא רבא פסק כרב: [כ] **ואמרינן** נמי . דמהאי עובדא נמי מוכח* דהא שבת אחר י"ם : ה"נ הא אמר רבא הלכתא : [ל] **שיורי** פתילה שכבו . ובירושלמי שלפנינו יש נמי שיורי שמן מס"ל שנ"כ נוח לדלוק בטוב מבתחילה . ורבינו לא הזכיר משיורי שמן · אפשר שלא היה בגרסתו . א"כ דתלמודא דידן לא ס"ל הך סברא בשמן דהא בפ' שני לשבת דף ל"א מוקי לה לר' יוסי דכר"ש ס"ל ופתילה חייב בצריך להבהבה ואפילו ר"ש מודה דהא מתקן מנא . ואי בשמן נמי שייך שדולק בטוב מבתחילה בשמן נמי מתקן מנא . ודלא כמהרש"ל סי' ג' שנדחק בזה הרבה ע"ש כגלפ"ד: [מ] **דלא** שייך הכנה בכה"ג . כיון שהגוף הפתילה הוי בעולם והוי כמו אפי' וביטול . מרדכי . וכמו שכתבו התוס' בעירובין דף ל"ח ד"ה משום הכנה והא דאמרינן בפירות הנושרין בי"ם הסמוך לשבת כדכתבתי לעיל . י"ל דהתם אם נשרו בשבת היו אסורין. והשתא שנשרו בי"ם אם יהיו מותרין בשבת הוי י"ם מכין לשבת. משא"כ הכא בפתילות הי"ם מכין לעצמו דהא שרי להדליק בפתילה אפילו בי"ם ועי' מ"א סי' תק"א ס"ק ס"ז. א"כ דס"ל לרבינו דלא שייך בפתילה הכנה דתלמודא דידן ס"ל שיוכל להדליק בה בפתילה שאינה מהובהבת כמו שכתב רבינו בפ' במה מדליקין ס"ם י"א ע"ם: [נ] **ומהאי** טעמא נמי. נ"ל תהאי טעמא

הע"ג דבשבת אסור דשתי קדושות הן [ס] והבנה אין כאן. וה"ר ברוך בעל התרומות ז"ל כתב דרב חסדא לטעמי' דלית ליה סכנה בפרק במה מערבין (דף לח:) הלכך מפרש טעמיה דרב משום קדושה אחת אבל לדידן דאית לן סכנה אין מתלפין שיטתיה דרב וטעמא משום סכנה [ע] שיותר טובות הן להדליק כשהודלקו כבר וכבו. הלכך בשבת ויום טוב [פ] ושני ימים טובים של ראש השנה אסור להדליק בליל יום טוב שיורי הפתילה שכבו בראשונה. אם לא שנדלקו וכבו בחול דהשתא הוכנו מערב יום טוב וכן הלפידים שכבו בראשון. אם לא שירבו עליהם עלים אחרים ויבטלם ברוב כדרב מתנה. ובלבד שלא יגע בהן אבל יכול להפוך בהם אחר שנתבטלו ברוב:

אבל לשעבר לא אמרינן ובמוקצה מחמת מצוה אמרינן מיגו דאיתקצאי אפילו לשעבר כגון גבי נוי סוכה דאסור להסתפק עד מוצאי יום טוב האחרון. העתק מן התוספות:

ב ועצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביום טוב [צ] משום הכנה דרבה. ואם נשרו מן הדקל ביו"ט אסור להסיקן ביו"ט בפני עצמן [ק] משום דהוו להו נולד. [ר] ואסרי להו רבנן גזירה משום שמא יעלה ויתלוש* אבל אם נשרו מן הדקל לתוך התנור עביד להו כרב מתנה. דאמר רב מתנה עלים שנשרו מן הדקל ביום טוב מרבה עליהן עלים מוכנים ומסיקן ואף על גב דמהפך בהו כיון דרובא היתרא נינהו הנך בטלי בהו׳ ובהיתרא קא מהפך. ואע"ג דאין מבטלין איסור לכתחלה הני מילי איסור דאורייתא. (א) אבל איסור דרבנן מבטלין ליה לכתחילה ואע"ג דקי"ל כרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ואפילו בדרבנן. והני עלים שנשרו מן הדקל ביו"ט דבר שיש לו מתירין הן. דהיום הן אסורין ולמחר מותרין. ה"מ היכא דהיתא לאיסורא בעיניה אבל הכא מיקלי קלי איסורא. והא דקאמרינן נמי דמבטלין איסורא דרבנן לכתחלה היינו דוקא היכא דמיקלי קלי איסורא. [ש] אבל בעלמא אין מבטלין לכתחילה אפילו באיסורא דרבנן ואפילו אין לו מתירין. [דף ה ע"א] אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת ביו"ט שני של ראש השנה. דתנן משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום כולו. אמר ליה אביי והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ביצה אסורה. ופריק לא קשיא הא לן והא להו. [ת] רב יוסף אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה משום דהוי דבר שבמנין:

הגה"ה

*שבת ויום טוב ונלקט בהן דבר הנגמר אם נלקט בזה אסורה בזה דחשיב שפיר הכנה כבילה. מא"ז:

ג וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. דכתיב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם. פירוש דבר שנגזר במנין חכמים ואירע דבר שהוא ידוע שהגזירה בטילה [א] כגון שידוע מאיזה טעם נגזרה הגזירה ואותו הטעם בטל לו וא"כ ראוי היה שתבטל גם הגזירה ממילא אפילו הכי אינה בטילה עד שנמנו עליה חכמים והתירוה. ודוקא כשנגזרה הגזירה בלא זמן אלא שהיה ראוי שתתבטל כיון שבטל הטעם שבשבילו נגזרה הגזירה. אבל אם הטילו זמן לגזירה ועבר הזמן בטילה הגזירה ואינה צריכה היתר במנין. והא דכתיב היו נכונים לשלשת ימים לא קאי אמאי דכתיב בתריה אל תגשו אל אשה אלא הכי פירושו דקרא היו נכונים לשלשת ימים לקבל התורה ואל תגשו אל אשה. ולפרישה זו לא הוקבע לה זמן [ב] ולכך הוצרך לכתוב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וסתר אביי להאי דרב יוסף. והדר [דף ה ע"ב] אמר רבה אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה. [ג] מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש אלמא קדושה אחת היא וביצה אסורה:

ד [ד] **ושמע** מינה דבני ארץ ישראל צריכין למיעבד שני ימים טובים של ראש השנה ורבינו אפרים תלמידו נחלק עליו וכתב דהני מילי בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה. אבל עכשיו שאנו סומכין על סוד העיבור חזר כל ארץ ישראל גלויות בית הוועד שאין להן ספק בקדושת היום ואין להם לשמור אלא יום אחד. וכתב בעל המאור ז"ל כדברי רבינו אפרים ז"ל. ועוד כתב שכן נהגו בארץ ישראל כל הדורות שהיו לפנינו עד עתה חדשים מקרוב באו לשם מחכמי פרובינצ"א והנהיגום לעשות שני ימים טובים בר"ה על פי הלכות רב אלפס ז"ל. והביא ראיה שלא היו עושין מתחלה אלא יום אחד משאלה ששאל רבינו נסים גאון את רב האי גאון ז"ל. למה אמר אדונינו שבני ארץ ישראל תופסין ר"ה שני ימים הלא אנו רואים עד עתה שאין תופסין אלא יום אחד. והשיב בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה אין מקום הוועד עושין אלא יום א'. אר"ל חוץ לתחום אותו מקום נוהגין ב' ימים ושולחין שלוחים בכל מקום באיזה יום קדשו בית דין את החדש ובכל מקום שלוחי *ב"ד מגיעין אין נוהגין שאר המועדות אלא יום אחד. ואשר אמרתם שעבור ארץ ישראל ביום טוב של ר"ה. כך אמרנו כדי שיעשו כמנהג הראשונים [ה] לא ישנו ממנהג אבותיהם נוחי נפש. ונראה לי כדברי הרב אלפס דמדבילה אסורה גם צריכין לעשות שני ימים דראש השנה דחד טעמא לתרוייהו דכלום אסר רבה ביצה אלא משום דאם באו עדים מן המנחה ולמעלה סמוך לחשיכה שלא היה שהות ביום לקבל עדותן משלימין אותו היום קדש ולמחר מקבלין עדותן ועושין אותו היום קדש והוי קדושה אריכתא. ומטעם זה נמי אנו צריכין לעשות שני ימים. וא"ת כיון דבקיאין בסוד העיבור לעולם לא יארע לנו דבר זה שנצטרך לעשות שני ימים טובים ר"ה. כי אנו בקיאין בסוד העיבור וקובעין ר"ה על פי החשבון ביום שהעדים ראויין לבא. א"כ מאי טעמא תהא ביצה מותרת. אלא ודאי מדאסר רבה ביצה לבני דורו שהיו בקיאין בסוד עיבור אלמא טעמא דידיה מדבילה אסורה בזמן שמקדשין על פי הראיה מטעמא דקאמר גם בזמן שאין מקדשין נמי אסורה. כדאמרינן (לעיל ד:) בשני ימים טובים של גליות הזהרו במנהג אבותיכם דלמא גזרי גזירה ואתי לקלקולי. וזה הטעם עצמו שייך למימר בשני ימים טובים של ר"ה בארץ ישראל:

ה [דף ו ע"א] **אמר** רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין. ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל. ואפילו בשני ימים טובים של ר"ה. משא"כ בבילה. אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאישתהי אבל לא אישתהי משהינן ליה. רב אשי אמר אף על גב דלא אישתהי נמי לא משהינן ליה. מאי טעמא יום טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן. ואפילו למיגז ליה גלימא ואפילו למיגז ליה אסא. וכל שכן לחפור לו קבר ולעשות לו ארון. והא דתנן בפרק קמא דמועד קטן (דף ח:) אין חופרין כוכין וקברים במועד. [ו] ההוא מיירי ליקבר בהן לאחר המועד וכן פירש שם הרב אלפס ז"ל. ודוקא בצנעא אבל בפרהסיא לא. דאף בחוה"מ קאמר. וארון עם המת בחצר [ז] משמע דוקא בחצר שהמת מונח בו. מיהו בירושלמי (מ"ק פ"ק הל' ו) גרסינן לא שנו אלא באדם שאין מפורסם אבל באדם מפורסם עושין לו ארון אפילו בשוק ומטעם זה אמרו שהאידנא שאנו מפוזרין בין עובדי כוכבים ויש מעט יהודים בכל המקומות הכל הוי כאדם מפורסם. כי הכל יודעין שיש מת בשכונה. הא דאמר ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין. פירש רש"י במסכת שבת (דף קלט.) גבי עובדא הוה בבי כנישתא דמעון דמת ביום טוב הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה אתו לקמיה דרבי יוחנן ואמר להו יתעסקו בו עממין. ואמר רבא מת ביו"ט ראשון כו'. ופרש"י התם דוקא באישתהי כגון שמת בשבת שלפניו*. וכ"כ בה"ג מאן דשכיב ביום טוב ראשון וחזו ליה דלא מינטר עד למחר טרחינן ומייתינן נכרים וקברי ליה. ואי ליכא עממין אסור לישראל למיקבריה ביו"ט ראשון אע"ג דסריח. וביו"ט שני היכא דליכא נכרים לעסוקי ביה יתעסקו בו ישראל*. ומשמע דלא קברינן ביו"ט ראשון ע"י עממין אי מינטר עד למחר*. ולפי דבריהם צריך לומר דמר זוטרא דאמר לא אמרן אלא דאישתהי. קאי אכל מה דאמר רבא איום טוב ראשון ואיום טוב שני וכן כתוב בהור זרוע ופוסק כמר זוטרא ורב אשי דפליג אמר זוטרא לא קאי אכל מה דאמר מר זוטרא אלא דוקא איום שני [ח] ולישנא דהש"ס לא משמע הכי. וגם לא מיסתבר כלל שלא יהא כבוד הבריות דוחה אמירה לנכרי[ה] שבות דרבנן ואף על גב דלא סריח כבוד המת הוא שלא להלינו והמדחה מטתו הרי זה משובח. ועוד איכא תוספת לער לאוננים ביום טוב. אמר רבינא והאידנא

הגה"ה

*והוא הדין ד אישתהי משום טירחא אחרת של לבור או משום סכנה או כיוצא בזה אי נמי דלא אישתהי אבל אין המת נשמר עד יום השני מפני חום או נפות או כיוצא בזה אז יתעסקו בו עממין ביו"ט ראשון. מא"ז:

הגה"ה

*אבל אי איכא נכרי קמן אל יתעסקו בו ישראל ביום טוב שני אע"ג דאישתהי אבל אי לא אישתהי משהינן ליה ואל יתעסקו בו לא נכרים ביום טוב ראשון ולא ישראל ביום טוב שני. ומיהו אי איכא נכרים ביו"ט שני יתעסקו. אע"ג דשוויה רבנן יו"ט שני כחול לגבי מת למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא מן המחובר אע"פ כן אל יתעסקו בו אלא באישתהי. והא דאמר ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל הני מילי כגון טלטול ושאר דאברים שאינם של טורח כגון לכבסו או לגזוז שערו. אבל חפירה לא. וריב"א ז"ל התיר לתלמידיו אפילו חפירה והתחיל בעצמו לחפור וכן סבור רב אלפס ז"ל. מא"ז:

*וכיכא דמתעסק ישראל ביום טוב ראשון במת משהינן ליה. מא"ז:

הגהות הב"ח א בטלי בהן ברובא ובהיתירא קא מהפך: ב וביצה אסורה בתרוייהו: ג להיות בית הוועד. נ"ב פי' בבית הוועד שבאו העדים קודם מנחה שאין עושין אלא יום א': ד בהג"ה והוא הדין אי אשתהי: ה לנכרי שהוא שבות:

קרבן נתנאל

מטעמא דהסיקנא דלא קי"ל כרב דאמר קדושה אחת היא: [ס] והבנה אין כאן. כדפירשתי דהא נשלם הזמן: [ע] שיותר טובות הן להדליק כשהודלקו כבר וכבו. וכבר הוכיח רבינו שם בפ' ב"מ מדקאמר בפתילה שצריך להבהבה עסקינן. משמע דיש פתילות שאין צריכין להבהבם ודולקין יפה כמו שהם הבהבה. ובעל התרומות תפ' הסוגיא שם כדפרש"י בפתילה חדשה ע"ש: [פ] ושני י"ט של ר"ה אסור להדליק בליל י"ט. נ"ל דמהאי טעמא נוהגין הנשים בכל ע"ש להדליק הפתילה ולכבותה קודם שדלקתן. מפני חשש האוסרים כשחל יו"ט אחר שבת. וכן בר"ה נמי צריכין מנהג זה כדי לטלטל ולהדליק אח"כ ביו"ט שני. אח"כ מצאתי כן במרדכי בשם הר"מ מרוטנבורג: [צ] משום הכנה דרבה. דהא אסור מדאורייתא להסיק אם בשבת ואי שרי ביו"ט נמצא תלישת השבת מכין ליו"ט והוי הכנה מדאורייתא כך פירש מהרש"ל בסי' ז' (והקשיתי עליו שדבריו סותרים זה את זה. דבסי' ג' מביא שסעד לדבריו דהרא"ש לא ס"ל תי' שני מתוס' מהא דכתב רבינו לקמן סי' ז' גבי עגל ולא שייך בי' הכנה. דלפי תי' השני לא הוי קשה מעגל מידי שהרי מותר העגל אם נולד בי"ט. ומאי ראיה היא זו. דס"ק רבינו ולא שייך ביה הכנה דאם נולד בשבת אסור מדאורייתא לשחוט נמצא אין מכין לעצמה ואי שרית ביו"ט הוי הכנה דאורייתא וגם יו"ט עצמו אסור משום גזירה יו"ט אחר שבת. ותי' שפיר דלידת העגל לא שייך ביה הכנה דלא דמיא לבילה שהוכנה ע"י כך לגדל וולדות וליכא למימר דיו"מ). והר"ן כתב דתלישה לא הוי הכנה דאורייתא כיון דאילו היה לו חולה היה רשאי לתלוש ולבשל א"כ שבת הכינה לעצמה. אלא דהוי כעין הכנה דרבה ועי' לקמן סי' ז': [ק] משום דהוו להו נולד. וקשה הא תינח לדידן לשיטת הרי"ף דקי"ל ביו"ט כר"י. אבל ר' יוחנן דאמר אתי למימר ביומיה נמי שרי. אמאי אסור ביומיה הא ר' יוחנן לית ליה נולד גם לפי מה שבררתי שלהי מכילתין דפסק רבינו דאפי' ביו"ט קים לן דלא חיישינן משום נולד. וי"ל דהאי מוקצה דמחובר הוי כמו גרוגרות וצמוקין דמודה ר"ש דהוי דחיה בידים כמ"ש תוס' דף ג' ד"ה גזירה: [ר] ואסרי להו רבנן. כלומר שאסרו רבנן עוד מטעם אחר גזירה משום שמא יעלה ויתלוש. ודלא כמ"א סימן תק"ז ס"ק ז' שי"ל דחד טעמא הוא ודבריו אין להם שחר. וא"ת הכל קשה למה צריך לתרוייהו טעמי. ופ"ק דהא עלים שנשרו מילתא דלא שכיחא ולאו גזרו בהו רבנן שמא יעלה ויתלוש. וניחא לי בזה דאם יושב ומלפפה לא שייך טעמא דנולד כמ"ש תוספות בחולין דף י"ד ד"ה מתחכין. א"כ אסור מטעם שמא יעלה ויתלוש וא"ת ל"ל הנך טעמים כיון דביו"ט אחר שבת אסור משום הכנה יו"ט אחר שבת. ועוד נאמר דלעלמא גזרינן משום יו"ט אחר שבת כדאמרינן לעיל גבי בילה. תי' מהר"ם שי"ף ומ"א ופ"ז גם דברי מהרש"א יש לכוין על דרך זה והוא הסכון דלא דמי לבילה דהתם גזרינן אי שרינן בילה הנולדה ביו"ט שרינן נמי בילה הנולדה ביו"ט אחר שבת אבל הכא ליכא למגזר אם שרינן יו"ט עלים שנשרו אתי למעבד אם נשרו עלים בשבת למשרי ביו"ט דבין יו"ט לשבת לא טעי אינשי. ולשיטת הר"ן בלא"ה ל"ק דיו"ט אחר שבת היא גופא מדרבנן ואי נגזור יו"ט אטו יו"ט אחר שבת הוי גזירה לגזירה ומעתה קשה מאד על שיטת מהרש"ל דהוי הכנה דאורייתא ובפ"ק סימן י"ז בהשיגו על רבינו יחיאל ע"ש. לא ניחא ליה להך תי' לאשון. א"כ הקושיא במקומה עומדת. ופסק רבינו יחיאל ברור וקיים: [ש] אבל בעלמא אין מבטלין לכתחלה אפי' באיסורא דרבנן. וכ"פ כמ"א בי"ד סי' צ"ט. ומהרש"ל סימן ז' כתב שזה נגד כל המחברים דס"ל לעולם מבטלין איסור דרבנן לכתחלה ע"ש. ולא ידעתי הלא הרא"ה והר"ן ומרדכי והאגודה והגהות ש"ד ומהאחרונים תרומת הדשן לאו מחברים הם. ועוד יש אילן גדול דס"ל כשיטת רבינו הלא הוא הר"מ מרוטנבורק שפסק מותר השמן שבנר חנוכה שנתערב בשמן אחר ואין בו ס' לבטל שאסור לבטל להוסיף עליו לבטלו ול"ד לעלים שנשרו דשאני התם שאין נהגה מהם עד אחר ביעורן כו' ע"כ ואי ס"ל להר"מ דבכל איסורא דרבנן שאין להם עיקר מן התורה שמבטלין עדיין תקשי לך משאר איסורים לנר חנוכה. אלא ש"מ דס"ל דאין מבטלין ועלים שנשרו משום דמקלי קלי. ומה שתפס הרשב"א בשער שלישי על הרא"ה. מדפריך מדרב אשי שעדיין לא ידע מסברא תקלי קלי ואמאי לא פריך דאיסורא דרבנן נמי אין מבטלין לכתחלה ע"ש. וי"ל דודאי ידע מהאי סברא מקלי קלי אך בדבר שיש לו מתירין לא ניחא ליה להתיר משום סברא זו. ופ"כ אין זה דוחק דלדבריו עדיין תקשי לך מאי משני איסורא דרבנן מבטלין. עדיין קשה הא הוי תיקון ואין מבטלין בשבת ויו"ט כמו שהוכיח תרומת הדשן בסימן ג"ד דהוי כעין תיקון. אכ"ל דידע מהאי סברא דשאני הכא מקלי קלי. ע"כ אנן אהכנוזים שנגררין אחר רבינו אין לזוז מפסק זה דסדרינן לכללא דתני שתם במתניתין אין מבטלין איסור לכתחלה בין מדרבנן בין מדאורייתא כדכתב סכ"ל אהרן הלוי בבדק הבית: ה"ג אפילו דבר שאין לו מתירין: [ת] רב יוסף אמר אף מתקנת ריב"ז ואילך בילה אסורה משום דהוי דבר שבמנין. וכ"ת ה"מ דאורייתא אבל בדרבנן כגון בילה א"ל מנין אחר להתירו לזה מביא הש"ס ילפותא מכרם רבעי מבריייתא דאמרו לו תלמידיו לר"א כבר נמנו עליך חבריך והתירו. ויש לדקדק אמאי לא מייתי ממתני' גופא דקתני משרבו הפירות שתקינו שיהא נפדה סמוך לחומה מאי צריך תיקון הא בלאו הכי כיון שבטל הטעם בטל הגזירה. וי"ל כמ"ש התוי"ט שם שהתקנה היה שיהא נפדה ולא יעלו כלל לפי שרבו הפירות ואין קונה. אבל קשה דקאמר ומנאי היה הדבר דאימתי שירצה יחזור הדבר לכמות שהיה אלא בביטול טעם האיסור סגי. ומה שתי' התוי"ט דהוי דבר שבמנין לשיטת הרמב"ם אין ב"ד יכול לבטל אלא שצריך להיות גדול בחכמה ובמנין מב"ד הראשון זה אינו. דא"כ ה"ל לש"ס בשמעתין להוכיח זה ממתנה ולא מברייתא. ע"כ נ"ל דהש"ס ותנאי היה שאימתי שירצה יחזור הדבר לכמות שהיה כלומר אם ימעטו הפירות ונראה לב"ד לבטל התקנה אין להם רשות לעשות תקנה אחרת כ"א כמו שהיתה התקנה בתחלה על מהלך יום א'. ובזה נתבטל כל מה שהאריך שם התוי"ט ע"ש מש' מעשר שני פרק ה' משנה ב'. מו הקשה שם על ר' יוסי שאמר משחרב בה"מ היה התנאי הזה. הב"ל היתה התקנה הזאת. י"ל דלאחר החורבן באמת לא היה התקנה שיהא דוקא נפדו ולא יעלו כלל. וכן מוכח בשמעתי' דקאמר נמנו עליך חבריך והתירו. סב"ל ואסרו להעלות ספירות. ומה דאמר ר"י ותנאי היה אימתי שיבנה בהמ"ק יחזור הדבר לכמות שהיה. נמי הכי פי' יחזור הדבר לכמות שהיה שיהא תקנה לאמוגה על מהלך יום א' צריך להעלות ספירות. ומה שפסק הרמב"ם כר' יוסי דהלכה כר' יוסי ודלא כחוי"ט שם. ע"ש שהאריך: [א] כגון שידוע מאיזה טעם נגזרה גזירה ואותו הטעם בטל. כו' עד שנמנו עליו חכמים. ועי' בסמוך תוך סימן ה' בענין גילוי וחביריו. ובמסכת ע"ז פרק ר"י סימן ז' ביאר רבינו שם באריכות ותורף דבריו דגילוי ויין נסך לא גזרו בכ"מ אלא במקום שהנחשים מלוים ובמקום שמנסכין. מ"ש לא שייך בהו לומר דבר שבמנין דהא בשעת שתקנו לא תקנו בכל המקומות ע"ש. ועי' מזה ג"כ בשו"ת עבודת הגרשוני סימן ק"ז. ובב"ח וט"ז יו"ד סי' קס"ו. וע"ש מ"ש כרם רבעי שלא היה תקנה בכל המקומות כי אם יום אחד בכל לד. ולאחר החורבן בטל הטעם. וצריך מנין אחר להתירו ועי' בסמוך תוך סימן ה' יבואר: [ב] ולכך הוצרך לכתוב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם. ואין להקשות כפ"ל שלשה ימים ולא צריך היתר שובו לכם וגו'. י"ל כיון דהסם אמר למשה והיו נכונים ליום השלישי לקבל התורה לכך א"א לבנות בלשון אחר: ה"ג וסתר אביי: ה"ג ואסיקנא רבה אמר אף מתקנת: [ג] מי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים. גי' הרי"ף ורבינו כגירסת רש"י ועי' ברמב"ן ספי' וביש"ש שהפסקה דשמעתיה כפרש"י ע"ש: [ד] ה"ג ושמעינן מינה דבני א"י: [ה] ה"ג ולא ישנו ממנהג: [ו] ההוא מיירי ליקבר בהן אחר המועד. מדרכן לחפור כוכין וקברות לזמנן לצורך מתים שימותו: [ז] משמע דוקא בחצר שהמת מונח בו. אבל לא בחצר אחרת שלא יאמרו מלאכה אחרת היא. וילפינן מזה אם הוא מלאכה שא"א לעשות בחצר המת כגון חליבת קבר ודומיהן צריך לעשות עכ"פ בצנעה מפני הרואים. וקשה הא קי"ל דכל משום מראית עין אפי' בחדרי חדרים אסור תי' תוס' במ"ק דף ח' דדמיא להאי דפ' אע"פ לגור שפלה בו עשבים. ר"ל דשרינן התם דהוי איסור דרבנן. ה"נ כל מלאכת המת הוי מלאכה שא"ל לגופה ופטור אבל אסור. אך קשה אמאי לא מייתי רבינו להא מבריייתא דקתני התם אף מביאין עליו ותוכרן בצנעה בתוך ביתו. ופ"ק אמאי השמיטו דין זה דנסכים רי"ף ורבינו וכל הפוסקים וי"ל דדוקא במועד. אבל ביו"ט כיון דיש קול ופרסום גדול אסור לגמר נסרים. וכתבו תוס' שם סברא א. ומש"ס נמי אין ראיה מנכרים שצריך לגנבן בצינעה: [ח] ולישנא דהש"ס לא משמע הכי. דא"כ לא הוי ליה לרב אשי למימר סתמא אע"ג דלא אישתהי נמי לא משהינן ליה. אלא הכי הל"ל רב אשי אומר

תפארת שמואל

פרק ראשון (א) **אבל** איסור דרבנן מבטלין ליה לכתחלה וכו'. ודוקא דבר שעיקרו מדרבנן אבל תרומות פירות אף שהוא מדרבנן עיקרו מדאורייתא וכן חלי זית חלב כדעת תוספות

דליכא חברי חיישיק. ובזמן הזה אין לאסור מטעם זה כיון דליכא חברי האידנא כמו שאין נזהרין מגילוי לפי שאין נחשים מצויין. [ט] וכי האי גוונא לא הוה דבר שבמנין ורב אלפס נמי לא כתבו בהלכותיו אבל רבינו תם ז"ל היה מחמיר בדבר וגם ר"ח פסק כרבינא. (ג) ומעשה אירע בארפת ועשו כל צרכי המת ורכבו עמו עד שהביאוהו לעיר אחרת וקברוהו שמה וכעס עליהן רבינו תם משום דאמרינן במסכת שבת בפ' תולין (קלט.) דשלח להו לבני בשכר מת לא יתעסקו בו לא יהודים ולא ארמאין לא ביום טוב ראשון ולא ביום טוב שני לפי שאין בני תורה ואין ראיה מהא דאמרינן במסכת ע"ז בשילהי פ' רבי ישמעאל (דף נט. יבמות מו.) רבי חייא בר אבא איקלע לגבלא ואסר להו הורמוסי השלקי נכרים ואכלי ישראל לפי שאין בני תורה. ואנן נוהגין להקל בכל הגאכל כמו שהוא חי או שאינו עולה על שולחן מלכים ולא מחמרינן לפי שאין אנו בני תורה*. ועוד היה אומר ר"ת לפי שיש יהודים שמשתדלים במלאכת עובדי כוכבים לכתוב להם ולעשות כל צרכם ואם יראו שיתעסקו לעשות מלאכה לצורך המת יכופו אותם לעשות מלאכה גם לצרכם. [י] ונהגו באשכנז שהנכרי חופר הקבר ועושה ארון ותכריכין ובכל דבר שהוא איסור דאורייתא. אבל טלטול והולכת המת עושה ישראל דמתוך שהותרה הולאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך [כ] [א] והוא דאיכא מת מצוה. רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בשני ימים טובים דר"ה. חזייה דהוה עליב א"ל אמאי עליבת אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין. אמר ליה ולותיב מר האידנא מי לא אמר רבא מניח אדם עירובו מיו"ט לחבירו ומתנה. א"ל אימור דאמר רבא בשני ימים טובים של גליות בשני ימים טובים של ר"ה מי אמר. והאמרי נהרדעי אף ביצה נמי מותרת א"ל רב מרדכי בפירוש אמר מר לא ס"ל להא דנהרדעי:

*והר"ר יחיאל היה אומר דלא דמי דשאני הכא דבלנעה אוכל בביתו ולא אוושא מלתא בעבור זה אין לנו לקבור מתים בפרהסיא משום דאוושא מילתא. העתק מן התוס':

ו **אתמר** אפרוח שנולד ביום טוב רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא רבי יוחנן אמר [ל] מותר הוא. הואיל ומתיר עצמו בשחיטה* וא"ת אמאי צריכין שמואל ורבי יוחנן להאי טעמא הואיל ואינון קיימי כרבי שמעון דלית ליה מוקצה בשילהי מסכת שבת (קנו.) וי"ל דלטעמי' דרב קאמר דאף לדידך דאית לך מוקצה מותר מהאי טעמא א"נ משום [מ] דדמי לגרוגרות ולימוקין. והרב אלפס ז"ל לא כתב הלכתא כמאן.

הגה"ה

*וכגון שנולד עם הכנפים דהיינו נולה גדולה בעל גופו שיש לה קנים דכל עופות שלא גדלו כנפיהם אסר רבינו יואל משום שקץ. מא"ז:

להך לישנא דאמר שמואל פליג אדרב הלכתא כרב באיסורי. ולאידך לישנא דאמר ר' יוחנן הוא דפליג ארב הלכתא כר' יוחנן. יש פוסקין הלכה כרב משום דתרתי ברייתות כוותיה [ג] ומשנת [ג] ר' אליעזר קב ונקי וגם רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מ"ט שתיק רב אלמא קיימי כוותיה. ויש שפוסקין כשמואל משום דרב כהנא ורב אסי הקשו על דברי רב ושתיק להו רב. והגאונים פסקו כרב וכן דעת הרב אלפסי דאזלינן לחומרא ולהכי לא הזכיר פסק. ואע"ג דשתיק להו רב הרי רבה ואיתימא רב יוסף תירצו יפה קושית רב כהנא ורב אסי [ס] וגם משנת ר' אליעזר [בן יעקב] קב ונקי והלכה כמותו בכל מקום:

ז [דף ו ע"ב] **ועגל** שנולד ביו"ט מותר הוא הואיל ומוכן הוא אגב בהמה. ובבהמה העומדת לאכילה דאי בבהמה העומדת (ג) לגדל וולדות [ע] אסור למאן דאית ליה מוקצה. [פ] ולא שייך הכא טעמא דסכנה דדוקא לידת ביצה חשיב הכנה משום דעי"י לידה הוכנה לגדל אפרוח. דאילו נמלאת במעי אמה אינה מגדלת אפרוח [צ] וגם טובה יותר לאכול. אבל ולד הוא טוב לאכילה וראוי לכל דבר אם נשחטה אמו ונמלא במעי אמו כמו אחר הלידה. והא דמותר לאכלו ביום הלידה היינו היכא דקים ליה דכלו לו חדשיו אבל אי לא קים ליה דכלו לו חדשיו אסור עד ליל שמיני כדאיתא בפרק ר' אליעזר דמילה (דף קלו.) [ק] וגם לריך שיפרים על גב קרקע שילא מספק ריסוק איברים כדאיתא בפרק אלו טריפות (דף נא:) [ג]: ת"ר אפרוח שנולד ביו"ט אסור. ר' אליעזר בן יעקב אומר אף בחול אסור לפי שלא נפתחו עיניו ואסור משום כל השרץ השורץ על הארץ לפי שהוא נמאס לאכול. משמע דתנא קמא מתירו בחול. והרב אלפס ז"ל פסק כתנא קמא בפרק אלו טריפות דיחיד ורבים הלכה כרבים. ויש פוסקין כר' אליעזר בן יעקב [ר] וכן נראה [ד] דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ואפי' בברייתא כדמוכח בפרק הבא על יבמתו [ה] (דף ס.): ח **תניא** השוחט את התרנגולת ומלא בה בילים גמורות מותר לאכלן ביו"ט. והשוחט את התרנגולת ומלא בה בילים גמורות מותר לאכלן בחלב. ופרש"י גמורות שנגמר (ד) החלמון בעורן בלא קליפה ועדיין [ש] מעורות בגידין יפה. דמדאסר ר' אליעזר בן יעקב מעורות מכלל דת"ק שרי [ת] ואפי' הן מעורות אלא שנגמר החלמון והייט חלל של בילים כשמחוברות באשכול ובלבד שיגמור החלמון אבל אותם שלא נגמר החלמון שלהם אסורים:

ט **אמר** רב הונא אמר רב בילה עם יליאת רובה נגמרה פירוש לגדל אפרוחים. ונפקא מינה למקח ולממכר דהאי דאמר ליה לחבריה ביעי [דף ז ע"א] דפחיה למאן פי' שנולדו מתרנגולת על שם שתרנגולת פועה בשעת לידה. ויהיב ליה בילה דשחוטה

הגהות הב"ח א הלכתא כמאן משום דאיסתפקא ליה להך לישנא: ב אגב אמו ובבהמה העומדת: ג דמדאסר ר' יעקב מעורות מכלל דת"ק כצ"ל ותי' אליעזר בן נמחק:

הגהות הגרי"ב [א] דברים אלו אין להם סכנה ועי' בב"י או"ח סימן תקכו העתיק והוא דאיכא לורך מצוה: [ב] ר"א בן יעקב כצ"ל: [ג] עי' בב"י ביו"ד סימן פ"ז ואריכת הט"ז שם ס"ק ב': [ד] עי' רא"ש פ"ג דחולין סי' ד': [ה] וכן מוכח בפ' סחולין דף לז. אריי סבר לה כשמואל כו' כי סיכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא:

תפארת שמואל

וק"ל. ובבשר עוף בחלב אפילו למ"ד דס"ל שהוא מדרבנן כדי שלא יקילו בדאורייתא וכן מלאתי דהדין גבי תרומות חו"ל דאין בה כל חיוב מדאורייתא קילא טפי שאינה נוהגת בכל מקומות חו"ל מותר לערב חד בתרי ולבטלה כדאיתא בבכורות: (ג) **ומעשה** אירע בארפת וכו'. כתב הטור סימן תקכ"ה מעשה שמת תינוק וכו' עד דינו כשאר מת עכ"ל. והפשר אף ביו"ט ראשון אף שר' יעקב מודה שאין להקל ולתלל יו"ט מספק בפרט גבי תינוק דאין חשש בו באשתוי וכן נראה לי: (ג) **לגדל** ולדות אסור למאן דאית ליה מוקצה וכו'. משמע דוקא לר' יהודה אסור ולמאן דפסק ביו"ט במוקצה כר"י אף לפי דעת ר"ת ור"י דפסקו כר"ש במוקצה אף ביו"ט א"כ שרי העגל אפילו אינו עומד לאכילה. ותימה על הסמ"ג דס"ל כר"ת ור"י ואפ"ה כתב הואיל ומוכן אגב אמו. וי"ל דס"ל היכא דאינו מוכן אגב אמו אסור העגל משום נולד ובנולד ס"ל דאסרינן כל דבר בין שבת ויו"ט כמ"ש בשם ר"ת. ומש"ה כתב נמי הסמ"ג חולב העז לתוך הקדירה ובעז העומדת לאכילה היינו נמי טעמא דאל"ה אסור משום נולד כמו ביצה רק שהמתבר סבר דלא שייך נולד בעגל שהוא ב"ח שהרי אינו ראוי לאכילה מיד כמו ביצה וכדומה לה. וכן איתא בתוס' ולפיכך אפשר דאף לדעת הסמ"ג שרי בכל ענין א"כ דלא ס"ל לאיסור אפילו נולד בין בשבת ובין ביו"ט. ומ"ש לקמן אין מסיקין עלים מקורה שנשברה ביו"ט. כתב דעת הרי"ף דאוסר אפילו מוקצה ביו"ט וכ"ש נולד אכן הוא לא פסק כן וכן משמע להדיא בטור ע"ש: (ד) **החלמון** בעורן בלא קליפה וכו'. ומשמע מדברי רש"י דלא בעי אלבון כלל

קרבן נתנאל

אומר מת ביו"ט שני אע"ג כו'. א"ו משמע דמר זוטרא לא קאי אלא אמת ביו"ט שני משום דאמרינן לאיתעסוקי ביה ישראל. אבל מת ביו"ט ראשון דלא שרי אלא בעממין אפי' למר זוטרא שרי אע"ג דלא אשתהי. והקשה מהרש"ל סימן י' איתא רב אשי קאי נמי איו"ט ראשון דשמע ממר זוטרא דמשהינן ליה עד ימות החול היכא דאפשר שלא יסריח. ובזה פליג רב אשי וס"ל דלעולם לא משהינן ליה אלא אף המת של יו"ט [ראשון] קוברין אותו בשני ע"י ישראל דיו"ט שני כו'. ועוד הקשה מה מקשה רבינו וגם לא מסתבר כלל שלא יהיה כבוד הבריות כו' ועוד איכא תוספת לער וכו'. א"כ מה יעשה מר זוטרא דאמר אף ביו"ט משהינן ליה ולישנא דמשהינן משמע עד ימות החול. ואין קוברין אותו כלל ביו"ט ע"ש. ואני אומר דקושיא חדא פירוקא דאידך דקאמר רבינו לישנא דהש"ס לא משמע הכי כדפריבית. וצ"ל דרב אשי קאי נמי איו"ט ראשון דשמע ממר זוטרא דמשהינן ליה עד ימות החול. ע"ז הקשה רבינו וגם לא מסתבר וכו' ועוד איכא תוס' לער. כלומר דל"ל דמר זוטרא יאמר דמשהינן ליה עד ימות החול דזה לא מסתבר שמר זוטרא יסבור שלא יהיה כבוד הבריות דוחה אמירה לנכרי שבות. אע"כ דמר זוטרא מודה בדלא אשתהי ביו"ט ראשון נמי שרי ע"י עממין ומר זוטרא ור"א תרווייהו לא קאי אלא איו"ט שני: [ט] וכי האי גוונא לא הוה דבר שבמנין. דבריהם סתומים עד שמלאתי את שאהבה נפשי מ"ם הל"ן גבי האי דרב יהודה דף ס"ה וז"ל כתבו בתוס' דלא שייך לאסור משום דבר שבמנין כיון דהטעם דאזיל ומודה לא שייכי כי אם בהני דפלוגי לפ"ז ע"כ נראה שדעתם לומר דכי אמרי' צריך מנין אחר להתירו ה"מ להתיר אותם שהיה בהם טעם האיסור תחלה אע"פ שבטל עכשיו. אבל אותם שלא היה בהם טעם איסור מעולם שרו בלא מנין אחר ושפתים יושק. ומה שהקשה הכ"ץ וז"ל ואם הם רולים לומר כן ודאי מזו קולא גדולה. דאפשר דהוי קים להו לרבנן שלא נאסר מעיקר התקנה לשתות ולתת עם הנכרים דלא פלחי לע"ז אבל בסתם אין לנו עכ"ל לא אוכל להבין את מושל טונת תוס' ב"כ כיון דלא פלחו לע"ז לא הוי בכלל התקנה. מש"ה ניחא מה שעכשיו אנו נושאים ונותנים עמהם ביום אידם כמ"ש תוס' ריש מס' ע"ז. ויין של נכרים בזמן הזה שאין אסור בשתיה כיון דהני שאין מנסכין לא הוי בכלל עיקר התקנה וכן שיכתא או גילוי שאין נזהרין בזה"ז. דלא הוי בכלל עיקר התקנה וזהו הטעם בזמן הזה אין לאסור במת להתעסק בו ישראל. אבל אותם שהיו בכלל עיקר התקנה מחמת הטעם וא"כ נתבטל הטעם לריך מנין אחר אף שהתקנה לא היה בכל המקומות. ובהכי ניחא כהם רבעי על מהלך יום א' הנה עליהם היה עיקר התקנה אף שנתבטל הטעם לריך מנין אחר. וחילוק זה מפתח גדול בכל הש"ס לחלק בין ענין לענין. ולפ"ז מ"ש מהרש"ל מינך סימן י"ד בענין עד א' ביבמה יהיה נאמן להתירה לשוק דזימנין דקניא ליה אבל באשכנז"ש כבר פשט המנהג שאין מייבמין אין לומר זמנין דקניא ליה עכ"ל. מ"מ הוי דבר שבמנין וככל שכינו בספר עבודת הגרשוני סימן ס"ז. ועי' תוס' בע"ז דף ל"ה: [י] **ונהגו** באשכנז. ובתשובה כתב שנהגו העולם דלא כר"ת ולא כר"י להקל ע"י ישראל אכן באשכנז נהגו כו' אבל היכא דליכא עממין עושין ע"י ישראל. ובפרט האידנא דליכא למיחש לחשש השריס שאף הם נזהרים בכבוד המת ויודעין שראוי לעשות מלאכה עפי בשביל המת ממה שעושין בשביל אוכל נפש: [כ] **והוא** דאיכא מת מצוה. והאידנא בזמננו שכל מת מצוה נקרא. מהרש"ל סימן י': [ל] ה"ג מותר הואיל: [מ] **דדמי** לגרוגרות ולימוקין. וא"ת א"כ מאי פריך ומ"ש מעגל שנולד ביו"ט. איתא נוקלה דאפרוח שאני דדחית בידים. וי"ל דודאי ידע רב כהנא ורב אסי דרב ס"ל בכל מוקצה דאסור אפי' בלא דחיה בידים. והא דמותיב אדרב דהכא דבעלמא ה"א דלידה לא חשיב כלל מוקצה דלעמדיה עלויה כשיולד: [נ] **ומשנת** ר"א קב ונקי. וקשה דהא רב ור"י תרווייהו לא ס"ל כראב"י דע"כ לא פליגי אלא ביו"ט. אבל בחול לכ"ע שרי. אע"כ ל"ל דאיירו דאיתרמי שנפתחו עיניו כמ"ש תוס' א"כ מאי האי דקאמר ומשנת ראב"י קב ונקי. ומהרש"ל סימן י"ז הקשה דאין מראב"י ראיה דהוא איירי בלא נפתחו אבל בנפתחו עיניו ס"ל דשרי אף ביו"ט. ונראה דכוונת רבינו מדקאמר ראב"י אומר אף בחול אסור משמע ביו"ט פשיטא דאסור מוקצה אלא אפי' בחול אסור. מ"מ דר"א נמי ס"ל כרב: [ס] **וגם** משנת ראב"י קב ונקי. אפי' לרי"ף דפסק כרבנן היינו משום דרבים הם. אבל בהא מילתא רבנן נמי ס"ל דאפרוח שנולד ביו"ט אסור כמו ראב"י ואיירי בנפתחו עיניו כדאמרן: [ע] **אסור** למאן דאית ליה מוקצה. אבל משום נולד ליכא למיסרא. דאין נולד שייך בבעלי חיים כמ"ש תוס' ד"ה עגל ע"ש: [פ] **ולא** שייך הכא טעמא דהכנה. דאם שייך טעמא דהכנה א"כ יו"ט אחר השבת אסור משום הכנה. ולעיל בים"ש סימן ג' תביא שפעד לדברי רבינו לא ס"ל תי' שני לעיל דף ד' ד"ה אלא. דלפי התירוץ השני לא הוי קשה מידי מעגל. שהרי מותר העגל אם נולד ביו"ט ע"ש. ואיני רואה שום ראיה מזה. דהא לפי ס"ד ס"ה הכנת הלידה הן בבילה הן בעגל במה שילא לאויר העולם וא"ל לשמוע התרנגולת. ואף כי עגל שנעשה בעל חי שילא לאויר העולם ונעשה בריה בפני עצמו ופשיטא כיון דאין לבחור אמו הוי הכנה מעליא. א"כ אם יו"ט אחר שבת הוא הוי הכנה מעליא א"כ גזרינן יו"ט דעלמא משום יו"ט אחר השבת וא"כ יש לאסור העגל אפי' ביו"ט דעלמא משום יו"ט אחר השבת לשיטת מהרש"ל בהשיגו על רבינו בסי' זה דגזרינן גזירה ע. ואפי' לכה שכתבתי לעיל סימן ב' דלא גזרינן הך גזירה מ"מ קשה בעגל שנולד ביו"ט אחר שבת אמאי מותר. שלא בשבת אסור לשחוט ואין מכין לעצמו וסלידה הוי סכנה על יו"ט. ודמיא לבילים שנשברו מן הדקל. וכ"ל דאיסורא דרביע עלה. או שמוכן לעצמו אם יש חולה בביתו. א"כ בעלים שנשברו נמי ניחא שכי וס"ז תירץ רבינו דלידת בילה שאני. ולא מקרי הכנה בשביל שבת לטולם. אבל גבי עלים שנשברו נעשה שהלישה בשבת שמ"כ ראוי להדלקה מה שלא היה ראוי בסיותו מחובר על הדקל משא"כ עגל ראוי לה עם היותו במעי אמו. גם מה שהשיג מהרש"ל בסימן זה על רבינו יחיאל לק"ת כמ"ש לעיל סי' ב' ע"ש: [צ] **וגם** טובה יותר לאכול. שולכך לפעס זה משום בילים דספני מתרפה שאין מגדלות אפרוחים: [ק] **וגם** לריך שיפרים ע"ג קרקע. והקשה בס' לבינו ירוחם וכל הבאים אחריו. שלא אין זה אלא דמיס שם אבל לפי מסקנא קי"ל כרב נחמן דאמר בית הכסס אין בו משום ריסוק איברים וא"ל שיפרים ע"ג קרקע. עי' מהרש"ל יש"ש סימן י"ח והקשה עליו הט"ז ביו"ד סימן ע"ז א"כ היאך קאמר רבינו כדמוכח בפרק אלו טרפות. ובני החריף מוהר"ר שיאה מפלצג השיב דודאי מוכח מפ' אלו טרפות דלפי סברת מהרש"ל בלא כלו חדשיו איברים רכות ונוחים להתפרק מסרה. אפי' שסה מעט לעת אם לא הפרים חיישינן לריסוק איברים. א"כ היאך קאמר תניא דמסייע לך מתינוק ועגל שנולד ביו"ט. איתא רב נחמן קמ"ל אפי' בלא כלו חדשיו אפי' רב נחמן מודה דחוששין לריסוק. ולכאורה דבר מקובל הוא אבל אחר העיון קשה מנ"ל להוכיח מפ' אלו טריפות. דהיכא למימר דרב נחמן ליכא לאוקמא בדלא כלו חדשיו. דהא בלא כלו חדשיו א"א לשחוט עד אחר שמונה ימים לגידתו וכיון דשהה מעט לעת פשיטא דאין חוששין לריסוק איברים. אע"כ רב נחמן בכלו חדשיו ושפיר מקיים ליה ומנ"ל להוכיח מפ' א"ס סברא זו אף דשהה מעט לעת מ"מ בעינן שהפרים ע"ג קרקע. והנה הר"מ איסרלש חייבב דלענין שחיטת יו"ט דוקא בעינן שיפרים כמו דאיתא לקמן דף ל"ד תהו לשאחוס ביו"ט. אע"ג דקי"ל התם לקולא. שאני התם שיש לבהמה או לעוף חזקת כשרות מכח רוב הבהמות ועופות כשרים. משא"כ הכא אית ליה ריעותא מעטה שנולד שאין יכולה לעמוד וילא מחזקת רוב. בעינן שיפרים ע"ג קרקע. והשיגו עליו א"כ מאי ראיה מביא מפ' אלו טריפות. ובס' פ"ח א"ח הקשה א"כ מאי מייתי רבא משם ריעותא מתוך דנולד ביו"ט. ע"כ לריך לאוקמיה בוולא דופן. דהא גם לרב נחמן ביו"ט מיהו חיישינן לריסוק איברים ונראה לי דילא לרבינו מדקאמר רבא לרב נחמן תניא דמסייע לך. ותו אמר זה אחר זה ת"ש עגל שנולד וכו' ת"ש ושוין כו' אם סולד הוא ותומו פי'. תפ' רבינו דהנך ת"ש קושיות ניכהו כמו בכל הש"ס והכי קאמינא דרב נחמן אמר אין בו משום ריסוק איברים. שהיא אתא מן שמונה עשרה טריפות. ה"ל לרב נחמן למפסק בית הכסס אין בו חשש לשמונה עשרה טריפות אלא מ"מ דס"ק א"ל שהיה מעת לעת ומשום ריסוק איברים. אבל לריך בדיקה לאחר תיני טריפות כיון דאית ליה ריעותא שמעשה שנולד לא עמד. ולפ"ז באמת אסור לשחוט ביו"ט דשמא הוא טריפה וע"ז אמר רבא ת"ש כו'. ש"מ דמותר לשחוט ביו"ט וקשיא לר"נ. ומי' דספרים ע"ג קרקע נמלא דברי רבינו עולה כשגן. והא דכתב רבינו כדי שילא מספק ריסוק איברים ה"ק כיון דספרים ילא מספק. א"כ אין כאן ריעותא ונעמידו על הרוב בהמות שהמה כשרות: [ר] **וכן** נראה. ומ"ש רבינו פ' אלו טריפות סימן ס"ד דהלכתא כרבנן. הפתיק לשון הרי"ף וסמך על מ"ש כאן כהלכתא. מ"מ והסמ"ך ופיין בכללים: [ש] **מעורות** בגידין יפה. עיין פרש"י ד"ה ואיכא דאמרי: [ת] **ואפי'** הן מעורות אלא שנגמר החלמון. ובמרדכי ז"ל השוחט התרנגולת ומלא בה בילים גמורות מותר לאוכלן בחלב. פי' רשב"ם שנגמר לגמרי עם קליפתו החילונה. אבל אם לא נתקשה הקליפה החילונה כדרך שנמכרת בשוק דין בשר עליה לכל דבר. ודוקא לענין בשר בחלב שרינן בילים גמורות אבל תרנגולת שנתנבלה בשחיטה איסורה איסור דאורייתא (ר"ל התרנגולת מש"ה גזרינן אפי' בבילה גמורה בקליפה קשה. משא"כ בשר עוף האיסור מדרבנן לא גזרינן בילה גמורה בקליפה וכ"כ התוס') וככי תנן פ"ב דעדיות בילת נבילה אם יש כיולא בה נמכרת בשוק ב"ש מתירין וב"ה אוסרין עכ"ל. וכנס הש"ך בסימן פ"ז ס"ק יו"ד אומר דהרשב"ם פוסק כר"א שם ס"ל עד שנגמר קליפה הקשה סכל מעורות ניכהו. ע"ש באריכות וזה לימא דהא לא הזכיר כלום מדברי ר"א. אלא שמפ' דברי ת"ק. ואם נאמר דאליבא דת"ק קא מפרש לריכין לומר דמתיר הת"ק אפי' מדר"א א"כ א"א ליישב כל הסוגיא ובפ"ח י"ד סמ"ך פרשב"ם בל"ע. ונראה לי לקיים דברי התוס ואף דאם לא נתקשה הקליפה דין בשר עליה לכל דבר. היינו לענין איסור נבילה וטריפה. ה"ה לענין בשר בחלב גזרו רבנן עד שיתקשה הקליפה. וא"ת א"כ כיון שיש דין בשר עליה לכל דבר אמאי קאמר רב יוסף שלל של בילים אסור דלא כר"א הא אליבא דת"ק נמי לא אתיא זה מלאתי ברייתא דש"כ בפ' אחרי פ' י"ב אסר תאכל נבילה פרט לבילים. מ"מ אע"ג דבילים אסורים משום נבילה וטריפה מ"מ לענין טומאת נבילות עוף טהור מתמעטינן א"כ הך ברייתא דשלל לת"ק ניחא. אבל ר"א דמחלק בין מעורות לשאינן מעורות. ע"כ לא גזר בבשר בחלב אמו שאר איסורים דא"כ אפילו אינן מעורות ליתסר. אלא מ"מ דלר"א הבילים כשהן מעורות כבשר תרנגולת עלמה חשבינן ליה. א"כ אמאי שלל של בילים טהור. ואשר האכל אתיא לתמוהי כשאינן מעורות: ועתה בא וראה מ"ש הש"ך בנקודות הכסף סימן פ"ז ס"ק ו' על מהרש"ל פ' כל הבשר סימן ב' וכדומה שתקפה עליו מאנתו ושכח הסוגיא ולא עיין בש"ס ילא רק ברי"ף ורא"ש ע"ש. ושרי ליה מאריה לכתוב כדברים האלה על לויתן המשופט במגלות יש התלמוד אמנם דברי מהרש"ל בנוים ע"ד שפי' לשיטת הרשב"ם. אך שכתב על הרשב"ם שהוא מחמיר מאוד. ודי לנו לפ' הסוגיא ע"פ דרכו שדי בקליפה החילונה אפי' סיא רכה ולא נתקשה עדיין. ונמלא שאין בהשגת הש"ך כלום מתחלה ועד סוף שהקשה עוד. גם תימה עליו שהוא עצמו פסק בפ"ק דבילה כת"ק. כי בפ"ם דבילה אינו אומר אלא להביא ראיה מדברי רבינו וכל"ן שני' מעובשם היא בברי"ף מפסק כר"א. ופסק הלכה יבורר בפ' כל הבשר ודברים נכוחים למבין. ועי' בפ"ח שהקשים לפי' הרשב"א פ"ע:

 ופוסקינו

[א*] ואותבינהו תחת תרנגולת [ב] ולא נולד מהן אפרוח הוי מקח טעות. א"כ נפקא מינה לכדרב זרי בריה דרב כהנא דאמר בדק בקינה של תרנגולת מערב יו"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה קודם עלות השחר מותרת בידוע דמאתמול אתילדה. דקי"ל כל דשמיפי ביום מוליד ביום ולא בלילה. מאי ניהו תרנגולת. ואע"ג דבדק מערב יו"ט אימא יצתה רובה מערב יום טוב וחזרה וכדרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן ביצה שיצאה רובה מערב יום טוב וחזרה מותרת ביום טוב. (ס) ודוקא דאיכא זכר בהדה [ג] אבל ליכא זכר בהדה כיון דספקא מארעא אפשר דילדה בלילה. מותר ליקח ביצים מן הנכרי בליל יו"ט ראשון [ד] דרובן של זכרים. וכן בליל שני בימים טובים של גליות*. [דף ז ע"ב] השוחט חיה ועוף ביום טוב ב"ש אומרים יחפור בדקר ויכסה. ובית הלל אומרים לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום. ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה. אמר ר' זריקא אמר רב יהודה והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום. והא קעביד כתישה. אמר רב חייא בר אשי אמר רב [דף ח ע"א] בעפר תיחוח*. והא קא עביד גומא. כדר' אבא דאמר ר' אבא החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה*.

הגה"ה
*אבל לא בליל שני של ראש השנה דקדושה אחת היא. ובלבד שיביאם מתוך התחום. ושיכא שהנכרי מסיח לפי תומו ואומר שנולדו קודם יו"ט ואינו יודע בטיב ישראל כלל שביצה שנולדה ביו"ט אסורה זה היה מעשה והתיר ראבי"ה ז"ל. מא"ז :

הגה"ה
*ואפילו הכי בעי דקר נעוץ כדי שיהא מוכן ולא יאסור משום מוקצה. העתק מן התוס' :

הגה"ה
*ודוקא בדיעבד שכבר שחט מותר לכסות אבל בבא לימלך אומר לו שאין לו לשחוט אם אין לו עפר אחר מוכן. מא"ז :

ואע"ג דפטור אבל אסור [ה] היכא דשחט כבר התירו לכסות לבית הלל. ולכתחלה לבית שמאי משום שמחת יום טוב. [ו] לפירוש רבינו הם ז"ל שפירש מוחלפת השיטה דמחליף הך דהשוחט א"כ ב"ה שרו לכתחלה וכתב ר"ת בספר הישר [ז] והאידנא דהוו נהיגין דהבא לשחוט חיה ועוף בלא הכנת עפר [ח] אלא שהיה עפר תיחוח ומקרוב החמירו על עצמם [ט] להביא עפר דלא כהלכתא. ותמה ר"י על דבריו דהא אוקימנא מתני' בדקר נעוץ אע"ג דמוקי לה בעפר תיחוח ואין לומר דקאי דוקא אסיפא ומודים. דמוכח לשון המשנה דדקר נעוץ דשרו בית שמאי לכתחלה שרו ב"ה בדיעבד. והכי נמי אמרי' בגמרא (לקמן ט:) עד כאן לא שרו בית שמאי אלא בדקר נעוץ. ופרש"י ז"ל דבלא דקר נעוץ לא שרו בית שמאי אפי' בעפר תיחוח שהוא כחפור ועומד. ותימה הא דרב אלפס ז"ל כתב כל המשניות כצורתן ולא הביא הך גמרא דמוחלפת השיטה. וה"ר יוסף פירש דלא מהפכינן מילתייהו כלל. דבית שמאי ניחא כדקאמר הש"ס שאני הכא דאיכא דקר נעוץ. והא דקאמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ה"פ החליפו ב"ה שיטתן להקל בסילוק תריסין טפי מאחריני משום דהוי צרכי רבים ואין רוב צבור יכולין לעמוד בה. ירושלמי (הלכה ה) שאם אתה אומר לא יחזיר אף הוא אינו פותח ולא יפתח [י] אף הוא ממעט בשמחת יו"ט:

י שאפר כירה מן המוכן*. אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שהוסק מערב יום טוב אבל ביו"ט אסור [כ] ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר* [ל] ורבי שמעון מודה בכך נולד שהוא מעשה חדש דמעיקרא עלים והשתא אפר. וכן מוכח בפרק מי שהוציאוהו (דף מה:) דקאמר מיא בעיבא מיבלע בליעי ופריך כ"ש דהוה ליה נולד ואסור. ומשמע דאליבא דכולי עלמא פריך. ואי רבי שמעון שרי מאי פריך כ"כ בפשיטות והאיכא ר"ש דשרי. ירושלמי (הלכה ד) באפר שהוסק ביום טוב אסור לכסות בד"א בלא שחט אבל אם שחט מוטב שיטול מן האפר שהוסק ביו"ט ממה שיניח הדם בלא כיסוי. ואע"ג דבשחט בעו ב"ה דקר נעוץ אבל בלא דקר נעוץ לא משום דאיכא תרתי איסורי [מ] חדא דאינו מוכן ועוד דקא עביד גומא. אע"ג דאינו צריך אלא לעפרה [נ] איסורא מיהא איכא. תנ"ה כשאמרו אפר כירה מוכן הוא לא אמרו אלא שהוסק מעיו"ט אבל ביו"ט אסור. ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר. הכנים עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו. ואר"י מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו. דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שייחד לו קרן זוית :

הגה"ה
*ותימה דאמרינן בפרק כיסוי הדם (פח.) ואין מכסין באפר דאפר לא מיקרי עפר לענין כיסוי. וי"ל דהתם מיירי באפר אוכלין שאין מגדלין צמחים ולכך אין מכסין בו העתק מן התוס'

הגה"ה
*ואם א היכי מסלקינן אפר כירה ביו"ט בשעת אפיית פשטיד"א בלע"ז. ונראה לי דאע"פ שאינו ראוי לצלות בו ביצה מותר דדבר מוקצה אינו אסור לטלטל ביו"ט משום שמחת אוכל נפש ושמחת יום טוב. העתק מן התוס' :

יא וכוי אסור למשחטיה ביו"ט. ב דתנן כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו. ואפילו איכא אפר מוכן ואפי' אפר כירה. מאי טעמא [דף ח ע"ב] [ס] אמר רמי בריה דרב ייבא גזירה משום התרת חלבו. [ע] דמאן דחזי ליה דמכסי לדמיה ביו"ט אתי למימר דמין חיה הוא. [פ] דאי ספק הוא לא הוי מטרחי רבנן לכסות לדמיה מספק ביו"ט ואתי למישרי תרבא דיליה [צ] הלכך אין מכסין את דמו ביום טוב כלל. אבל לערב מוצאי יו"ט מכסין את דמו דכיון דלא מכסי ליה ביו"ט אע"ג דמכסי ליה בחול לא אתי למימר הכי. והא דאין שוחטין אותו לכתחלה וישמור את הדם עד הלילה ויכסנו לפי שאין שוחטין לתוך הכלי. ואם ישחטנו על העפר יבלע בארץ ולא יהא רישומו ניכר [ק] דלא מיסתבר שימנע משמחת יום טוב לפי שאינו יכול לכסות את הדם לאלתר :

יב תני ר' חייא לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו [ר] שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמם זה בזה אסור לכסותו ביום טוב*. אמר רבי אסי ב"ר יאסין לא שנו אלא שאינו יכול לכסותו בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר. אמר רבה שחט צפור מערב יום טוב אין מכסין אותו ביום טוב :

הגה"ה
*וא"ת וכי כח ביד חכמים לעקור דבר תורה דכיסוי הדם דאורייתא וי"ל דאין הכי נמי דיש כח ביד חכמים במקום שדבר תורה נעקר בשב ואל תעשה. העתק מן התוס' :

יג [דף ט ע"א] גלגל עיסה מערב יו"ט מפרים ממנה חלה ביו"ט אבוה דשמואל אמר אפי' גלגל עיסה מערב יו"ט אין מפרים ממנה ביו"ט. טעמא דרבה [ש] כיון דקיימא לן [ת] תרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואח"כ מפרים לא מחזי כמתקנו כיון דיכול לאכול בלא הפרשה ואפי' הכי אסר אבוה דשמואל כדמפרש רבא [א] מי לא מודה שמואל וכו'*. (ו) ופסק ה"ר אלפסי כאבוה דשמואל. דגרסינן בפ' משילין פירות (דף לז.) ולא מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט ואפי' ליתנם לכהן בו ביום

הגה"ה
*ודוקא גלגל שלא נגמרה ליישה לגמרי אבל נגמר ליישה לגמרי אפילו רבה מודה דאין מפרישין אותה ביו"ט. והכי איתא ג בתוספתא מי שלש מערב יו"ט אינו מפרים חלתו ביו"ט וקאמר לה אין עירס לה.

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה ואם היכי. צריך להתחיל ואם תאמר ואם היכי מסלקינן אפר כירה : ב דתניא כוי אין שוחטין : ג בהגה"ה ד"ה ודוקא גלגל וכו' והכי איתא בירושלמי מי שלש מעיו"ט :

קרבן נתנאל

[א] ואותבינהו תחת תרנגולת. מ"ש מהרש"ל בזה סי' כ' דרי"ף ורבינו לא גרסי פשיטא מהו דתימא אינו מוכרח וכן משמע בר"ן בקידושין דף תכל"ט. ומה שהקשה על גירסת רש"י דהא המקח קיים הא מתנה שלימה היא בפ' הספינה יפות ונמצאו רעות שחוזר. ואני אומר חלילה לטעות רש"י כטועה בדבר משנה. והילך לשון המשנה יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו. כי הוא נתאנה. ואם הוקרו אין המוכר יכול לחזור בו כדין מי שנתאנה ידו על העליונה וקמ"ל דגבי ביעא דפחיא דהוי מקח טעות ושניהם יכולים לחזור בו וכן מדויק לשון רש"י : [ב] ולא נולד מהן אפרוח. משמע הכא דביעי דשחופה אין מגדל אפרוח וביו"ד סי' פ"ו ס"ו אפרוח שנולד מביצת נבילה משמע שמגדל אפרוח. וי"ל דהתם איירי בנבילה מחיים כגון נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת או גיסטרא שנולד מהן ביצה. ועי' בשו"ת נחלת שבעה חלק שני סימן א' ובט"ז שם נותן טעם לאסור לכתחלה דגזרינן שמא אתיא לידי תקלה כמו שגזרו חכמים בגידולי תרומה. ואינו דומה ביצת נבילה שיגדל אפרוח הוא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בהו רבנן וכן בפ"ת אומר שאין מדמין גזירות חכמים ע"ש: ה"ג ולא מצא בה ביצה ולמחר : [ג] אבל ליכא זכר בהדה. כיון דבדק ע"כ צ"ל דספקא מארעא כיון שילדה בלילה. אבל אי לא בדק תלינן שפי שילדה מעיו"ט דרובן יולדות ביום אפי' בדספקא מארעא. תוספות : [ד] דרובן של זכרים. ומהרש"ל הכריע מדעתו דמחד רוב בדבר שיש לו מתירין לא מהני. אך דסיתרא הוא דאיכא תרי רובא דבספקא מארעא נמי רובן יולדות ביום וכמ"ש הטור סי' תקי"ג. וחולק על הר"ן שמתיר אפי' ביו"ט ראשון ליקח מן הנכרי. פי' בסימן כ'. וליתא דהא רבינו לא הזכיר מרוב זה והטור לא הזכיר מרוב זה. אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי הטור איירי בענין שאין זכר בכל העיר. ומ"מ מותר מטעם רובן יולדות ביום. וכן איתא במרדכי בשם תוס'. ונראה דבכל גוונא הוי תרי רובא. דהא אין דלתות מדינה נעולות. ואיכא רובא דעלמא ורובא דהכא. כדאיתא בפ"ק דכתובות דף ט"ו : [ה] היכא דשחט כבר התירו לכסות לב"ה. דמוטב לעבור על איסור קל דרבנן. ממה שיניח הדם בלא כיסוי כמ"ש רבינו בסמוך סימן י' בשם הירושלמי וכן פי' מהרש"א. ובמ"א סימן תל"ח ס"ק כ"ה ובט"ז ס"ק י"ג סברו דמה שמקיים משום שמחת יו"ט חד טעמא הוא לב"ה ולב"ש. ואינו כששחט כבר מה מניעת שמחת יו"ט איכא. אם לא יכסה דאין הכיסוי מעכב האכילה כמ"ש רש"י במתניתין ד"ה אין מכסין. ובחולין דף פ"ח ע"ב ד"ה הנאה ליכא. אבל קשה הא דתנן במסכת ר"ה דף ל"ב שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום ולא פולין באילן וכו' דאקירי משום שבות. ולא אמרינן שיעבור איסור דרבנן כדי לקיים מצות עשה דשופר ואף כשהיא מצוה דרבים ומפרש טעמא בגמרא משום דיו"ט הוי ל"ת ועשה ואין עשה דוחה עשה ול"ת. אע"ג דרבנן הוא עשאו חיזוק לדבריהם. וא"כ אמאי לא עשאו חיזוק לדבריהם הכא גבי כיסוי. וצ"ל דאין מדמין בשבותין. כדמצינו בפסחים דף ל"ב דלכמה דברים העמידו דבריהם ולכמה דברים לא העמידו דבריהם כמ"ש מ"א סימן רכ"ד : [ו] ה"ג ולפי' ר"ת. ועיין דף ט' ד"ה מוחלפת פירושו באריכות : [ז] ה"ג ודבירא דהוי נסיגין : [ח] אלא שהיה עפר תיחוח. פי' עפר תיחוח באמצע וקרקע קשה סביב דאז ניכרת הגומא כמ"ש תוס'. ואהא קא מתמה ר"י דהא אוקמינן מתני' בדקר נעוץ אע"ג דמוקי לה בעפר תיחוח. אבל אם כל המקום סביב עפר תיחוח בגומא כזה פטור ומותר לא היה ר"י מתמה על ר"ת דמאחר שהתירו לר"ת חופר גומא באסור מדרבנן בדקר נעוץ משום שמחת יו"ט. דלא משגחינן בחד איסורא דרבנן. ס"ל דצריכין באינו מוכן ועפר תיחוח לגמרי שאינו אלא חד איסורא משום מוקצה ודלא כמו שהקשה מהרש"ל בסימן כ"ה על ר"י ע"ש. אך בתוס' אוסר ר"י אפי' באפר כירה שהוסק ביו"ט אם אינו ראוי לצלות בו ביצה. משמע שאוסר אפי' חד איסור דרבנן ורבינו השמיט באמת פסק זה : [ט] ה"ג להביא עפר מוכן דלא כהלכתא : [י] אף הוא ממעט בשמחת יו"ט. משמע דמייתי סייעתא להר"ר יוסף וקשה להבין. ונראה דמייתי ראיה לפי' ר' יוסף ודלא כפי' הר"ן דהרי"ף ס"ל כמקצת נוסחאות דלמה לא היה ע"כ לא קאמרי ב"ה הכא אלא משום דאין בנין וסתירה בכלים אבל קשה אמאי כעורם מימרא א דעולא לקמן דף י"א שלבה התירו קופן משום תחלתן תליסי חנויות ומסיק תלמודא ה"א משום דאין בנין וסתירה בכלים קמ"ל : [כ] ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר. ונחלים עוממות אסור לטלטל ביו"ט מ"א ס"ק כ"ש. ואין נראה לי דהא אכתי עומדין למלאכתן הראויה. ולפי מה שפי' הרמב"ן ואם אפר חם וראוי לצלות בו ביצה מותר דמתוך דמותר לטלטל האפר לצורך ביצה שראויה לצלות בו יוכל נמי לטלטלה לכסות פשיטא שמותר. ע"כ נראה שטעות נפל בדפוס וצ"ל מותר לטלטל ביו"ט : [ל] ור"ש מודה בכך נולד. שהלך לזה לשיטת ר"ת וה"ג ורש"י שילהי משילין סימן י"ז דפסק כר"ש ביו"ט במוקצה ובנולד וכמ"ש לקמן דכך הוא מסקנת רבינו ובשבת פ' נוטל ע"ש : [מ] חדא דאינו מוכן. אע"ג דקים לרבינו דמוקצה מותר ביו"ט מוקצה דעפר מקרקע עולם לא התירו כמ"ש מ"א סי' תק"ב ס"ק י"א לענין טלים ואבנים : [נ] איסורא מיהא איכא. וקשה הא הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ומקלקל ומותר לכתחלה. כמו דבר שאינו מתכוין ומקלקל כמ"ש תוס' בכתובות דף ה' ד"ה אם תמצא לומר. וי"ל דמסיק שם דוקא משום מצוה. והכא יכול לקיים המצוה באפר שהוסק היום: ה"ג עפר מוכן ואפי': [ס] אמר רמי בריה דר' ייבא. הא דפסקו כמימרא דרמי נגד רבא. מדקתני במתני' סתמא כוי אין שוחטין אותו ביו"ט. משמע אפילו בעפר או אפר מוכן. ותו מדקתני בברייתא לא כוי בלבד אמרו אלא אפי' כו' וקתני כוי דומיא דנתערבו והתם אפי' באפר מוכן אסור. ולרמי אם הכנים עפר סתם מותר לכסות בו נוהה. אבל אם הכנים לודאי אסור לכסות בו נוהה. ובכה"ג א"ל פסק כיון דהכנים לודאי מ"ש הסמיכו כך דרבא הכנים עפר לודאי אסור לכסות בו ספק. אלא דאכתי קשה הא צריכין דלא תימה נוהה קרוב לודאי וי"ל דקי"ל כנרבלאי ור' זירא שהמה רבים נגד רבא : [ע] דמאן דחזי ליה דמכסי. ורש"י פירש חשש הרהרת חלבו על מי שמכסה הדם. ויש נפקא מינה בהני טעמי. אם מותר ביו"ט לתת עפר בכלי ולקבל הדם בכלי. ולכסותו בליל מוצאי יו"ט. דליכא למיחש למברי תרבא. דהא יש לו היכר שאינו מכסה הדם עד מוצאי יו"ט. אבל לטעם הרי"ף איכא חשש רואים דאיכא מאן דהוה כשקיבל הדם בכלי בעפר למטה. ויילך לדרכו ויסבור שיכסה ג"כ למעלה בעפר ביו"ט ואתא למברי תרבא : [פ] דאי ספק הוא לא הוי מטרחי רבנן לכסות לדמיה. אע"ג דסוגיא דהכא ס"ל דאפי' ספק נמי שרי בדאיכא דקר נעוץ אע"ג דפטור אבל אסור כדי לקיים ספק מצות עשה מדאורייתא כמ"ש תוס' בחולין דף פ"ד מכ"ש טלטול. דמ"מ מפני הרואים שיסברו דלא התירו איסור דדבריהם משום ספק מצות עשה ויתירו החלב : [צ] הלכך אין מכסין את דמו ביו"ט כלל. אפילו באמצע החלב דאיכא למימר לנקר חלירו הוא דקעביד. דס"ל להרי"ף דהדר ביה מהך שינויא דלנקר חלירו. אבל רש"י מוחק תיבות אלא דביו"ט היכא דעביד לנקר חלירו שרי לכסות ועיין מהרש"ל שכתב שע"ס הוא ולא היא וכ"פ רמ"א בסימן תל"ח : [ק] דלא מסתבר שימנע משמחת יו"ט. מגומגם ונראה המשך דברי רבינו דקאמר אבל לערב מכסין כו' והא דאין שוחטין וכו' עד לא יהא רשומו ניכר. מנ"ל למימר הכא. ועדיפא לן לומר דאפי' בערב אין מכסין דאתי למימר הך סברא זו דאין שוחטין לתוך הכלי אפילו עם עפר. גם הדם יבלע בארץ מוכח ממתני' לומר כך דאם לא כן למה אמר ב"ה לא ישחוט אא"כ היה לו דקר נעוץ. ישחוט לתוך הכלי. או על הארץ ויכסה למוצאי יו"ט. ומה תאמר במתני' שימנע משמחת יו"ט ע"ז מקיים דלא מסתבר שימנע משמחת יו"ט לפי שאין יכול לכסות את הדם לאלתר. א"כ ה"פ כיון דאמרת דאין שוחטין לכתחלה וישמור את הדם עד הלילה. א"כ אמאי כי שחט אין מכסין את דמו הא ימנע משמחת יו"ט כיון דלא מצי לקיים מצות כיסוי בלא זה לא הוי ק"ת דה"א דלא ימנע בשביל זה שמחת יו"ט דהא שפיר מצי לקיים מצות כיסוי בלילה. ע"ז קאמר דלא מסתבר כו' דאין הכיסוי מעכב האכילה : [ר] שחט בהמה וחיה ועוף ונתערבו דמם. מכאן קשה מ"ש הש"ך בסימן כ"ח ס"ק כ' בשם ב"ח דבעוף ע"ג בהמה פטור מלכסות כיון דדם העוף מועט דהא קתני עוף בברייתא דהכא ומ"מ חייב לכסות. וי"ל דאיכא לאוקמי הברייתא דשחט השוחט בקנה אחד על דם בהמה ונשכח ממנו היה איפה מקומו ועפ"ז מיושב נמי מה שהקשה ע"ז בסי' תל"ח סוף ס"ק כ"א על מה שפסק מהרש"ל היכא שלא יספיק דקירה אחת אז לא יכסה כלל אפי' דקירה אחת דשמא לא יכסה דם המחויבת בכיסוי ונמצא טורח ביו"ט שלא לצורך ע"כ. והא קי"ל דא"צ לכסות כל הדם כדאי' ביו"ד סימן כ"ח דדכסינן דמו אפי' מקצת דמו וא"כ בכל חלק דם יש בו דם חיה ושפיר יש לכסות ע"ש שהאריך דמיירי ששחט בקנה א' ונשכח ממנו המקום ששחט ושפיר פסק מהרש"ל שמא לא יכסה דם המחויב בכיסוי ונמצא טורח ביו"ט שלא לצורך: [ש] כיון דקי"ל. כן מסיק רבינו בהל' קטנות הל' חלה: [ת] תרומת חו"ל. כ"ה בבכורות דף כ"ז ובמכילתין הגי' חלת חו"ל. כי חלה ותרומת חו"ל דינם שוים : [א] מי לא מודה שמואל כו'. וכיון דאסורה לזרים כמו תרומה הוי בכלל אין מגביהין תרומה. א"כ כיון דהחלה אסורה לזרים ושאר העיסה מותר לזרים מחזי כמתקן. ורבה לא חייש לזה אף שאסורה לזרים מ"מ כיון דיכול לאכול בלא הפרשה לא מחזי כמתקן ולא הוי בכלל אין מגביהין ותוס' מיאנו בפי' כזה שפי' רבינו דמשמע בסמוך דלא שייך כלל למימר זה הטעם דקאמר מי לא מודה שמואל שאם ט'. א"כ כיון דעם חלה עליה מחזי כמתקן ומשמע לפי הלשון דסברא זו פשוטה ע"כ הכשון מדמשני רבה מי לא מודה ש'. ולא מקיים דמחזי כמתקן או דהוי בכלל אין מגביהין. אלא ש"מ דס"ל לרבא

תפארת שמואל

וכ"כ הטור וז"ל ורש"י פי' וכו' עד וילאה מדבריו וכו' ע"כ ומ"מ נראה דברי הרשב"א שכתב כל שיש לו חלבון וחלמון הרי היא גמורה אבל אין לה חלבון עדיין בשר וממילא צריך מליחה משום דם וכן פסק ר"ת בסתם ולא הביא דברי רש"י כלל וכן יראה עיקר ולפי דברי רש"י דוחק הוא שיקרא ביצים גמורות בנגמר החלמון לבד ואף לפי התוס' שהביאו פי' הקונטרס לא משמע הכי (וק"ל) [וז"ל] ופירש הקונ' דגמורות קאי אחלמון אבל לא נתקשה עדיין השפופרת מבחוץ רק הקרום ע"כ וזהו כפי' הרשב"א והחלמון דקאמר רש"י לאו דוקא אלא כלומר שהחלבון נגמר כל צרכו אבל לעולם יש לה חלבון שהרי יש לה קרום : (ס) ודוקא דאיכא זכר בהדה. ובגמרא מפרש עד ס' בתים תלינן בזכר ובלבד שלא יפסיק נהר שאין לו גשר ועוד מסיק בגמרא דדוקא בדק מעיו"ט אבל לא בדק אפילו ליכא זכר בהדה שרינן דתלינן דמאתמול היה שם דאף בלא זכר רובן יולדות ביום וכתב הטור מותר ליקח ביצים מנכרי ביום טוב ראשון וכו' משמע דמשום האי טעמא לחוד דכתב המחבר דרובן של זכרים לא שרינן ואפשר דמאחר דמחמרינן דבר שיש לו מתירין דאפילו ספק דרבנן אזלינן ביה לחומרא ואפילו באלף לא בטיל ה"נ מחמרינן בחד רובא כפרט מאחר שביצה שנולדה ביו"ט אסור ואי אפשר להוציא ביצה זו מאיסורא שאסרו חכמים ולכן בעינן רובא דמוכח דרובא זכרים וגם ספקא מארעא רובא יולדות ביום ולכן נראה שלא להתיר מ"ש הר"ן וז"ל ויש מי שמתיר ביצה אפילו ביום טוב ראשון משום דרובן של ביצים לאו בני יומא נינהו ואזלינן בתר רובא דעלמא היכא דאזיל המזבן לביתו דלא הוי קבוע וכו' ולא נהירא דלא הוי רובא דמוכח כלל : (ו) ופסק הרי"ף כאבוה דשמואל וכו'. והתוספות פסקו כרבה וכתבו דרבה איירי אפילו בא"י ואפ"ה שרי והא דפרק משילין לא הזכירו. אבל בודאי לא ס"ל לתוס' לאותה גירסא. אבל דעת הרמב"ן דרבה איירי אפילו בא"י ומש"ה נתבטלו דבריו מהא דפרק משילין כפי

כיון

יהני מילי דטביל מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא [ב] כגון עיסה שנלושה ביו"ט לאפרושי ממנה חלה מפרישין ויהיבנא לכהן. [ג] ולמה דפרישית טעמיה דרבה [ד] אין משם ראיה דרבה דוקא בחוצה לארץ קאמר אבל בא"י שצריך להפרים קודם אפייה אסור. והאי דפרק משילין (דף לז.) אמתני' קאי ואיירי בא"י. [ה] ורבינו חננאל פסק כרבה דהוא בתרא. [ו] ויש ספרים דגרסי

והכי פירושו לא אין דנגמר לגמרי מערב יום טוב אבל עירס דלא נגמר לגמרי מערב י"ט מפרישין. והכא מיירי בגלגול דומיא דעירס. והיכא דהפה תנור מלא פת מערב יו"ט ושכח ולא הפרים חלה יעמיד פת אחת בשביל כולם ולמחר יפרים ממנה חלה מפני שנגלם ביחד. אבל כמצות ערב הפסח אם שכח ולא הפרים צריך שישייר מכל אחד מפני שגיבל כל אחד ואחד לבדו ולמחר יניח כל החתיכות בסל ויצטרפו לחלה ויפרים כולן כאחת. ומיהו אם ירצה לעשות בקל יעשה מצה אחת ויאפנה ויצרפנה בסל ומפרים מאחת על כל האחרות אגב אותה מפני שחיובה בא עכשיו.

העתק מן התוס':

רב וכן מסתבר מדאקדמיה לאבוה דשמואל. וגם ה"ר ברוך בעל התרומות פסק לקולא. ורבינו חייא פסק בשם רש"י דמה שאוכל ומשייר החלה [ז] הוי בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות ומעשה בא לפני רש"י והורה לאיסור. [ח] אמר שמואל חלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים פרש"י אוכל כל הפת ומשייר בה כדי חלה ומפרישה באחרונה. ולא נהירא דא"כ הוה ליה למימר ומשייר כדי חלה. אלא משמע צריך לשייר יותר מכדי חלה כדי להפרים עליו חלה [ט] משום דבעינן ראשית ששיריה ניכרים. כדתנן פ"ק דחלה (משנה ט) האומר כל גורני תרומה כל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת [י] ומיהו מוקף דהי לא בעינן מדקאמר אוכל והולך ואח"כ מפרים. ומה שנהגו בפסח להניח כל המצות בכלי אחד בשעת הפרשת חלה. לאו משום דבעינן מוקף אלא משום דנהגו למיפא קפיזא קפיזא בפסח משום חימוץ ואם היה מפרים חלה קודם שצרפם בכלי לא מיפטרי בהכי ואם יבאו אח"כ לידי צירוף נתחייב בחלה ואוכל טבל: יד מתני' ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון לחלון וב"ה מתירין. ב"ש אומרים לא יטול אלא א"כ נענעו מבעוד יום. וב"ה אומרים עומד ואומר זה וזה אני נוטל*:

גמ' תרי לישני איכא בגמרא אליבא דרב חנן בר אמי. לחד לישנא מודים ב"ה דברה"ר אסור ולחד לישנא שרו ב"ה אפי' ברה"ר. ופסקו הגאונים ז"ל דבדרבנן עבדינן לקולא [כ] ולכך לא הביא רב אלפס אלא המשנה כצורתה משום דסבירא ליה דב"ה מתירין בכל מקום. [דף ט ע"ב] תניא א"ר יהודה בד"א בסולם של שובך [ל] אבל בסולם של עלייה דברי הכל אסור משום דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך ולפרושי דברי ת"ק אתא והכי הלכתא. [מ] ומסקינן הכא דסולם עלייה אסור לטלטל. וקשה מהא דאמרינן בפרק חלון (דף עז:) סולם המצרי אינו ממעט והצורי ממעט. ומפרש התם טעמא דסולם המצרי הוי דבר הניטל בשבת ואינו ממעט. ופריך אי הכי אפילו צורי נמי. ומשני כבידו קובעתו כלומר אע"פ שניטל בשבת לפי שאין דרך ליטלו משם מחמת כבידו. ואין לומר דסוגיא דעירובין [נ] כההיא לישנא דאמר [ס] ברה"י דברי הכל מותר. דאף להאי לישנא הייתו דוקא בסולם שובך או שמא כיון דב"ש אסרי בסולם שובך ברה"ר ושרו ברה"י הוא הדין נמי בסולם עלייה

הגה"ה

*ואין אדם יכול להזמין אלא לפי מה שהוא צריך ואם הזמין יותר לא הויא הכנה. וכן מי שיש לו תרנגולות בביתו שהקלה אותם לגדל ביצים צריך להזמין אותם מערב י"ט אם עלה בדעתו לאכול מהן בי"ט. ואותם שלא הזמין אסורין בטילטול דמוקצה הן אבל תרנגולות העומדות לאכילה אין לחוש אי מטלטלי ושביק להו ויכול לברור איזה שירצה דכולן חזו לאכילה ומותרין כולן לטלטל. מא"ז:

[ע] שרי לכ"ע ברה"י. ומיהו קשה דרבי חייא גופיה [פ] דקאסר הכא משמע התם (דף עח.) דסבר סולמות של בבל אין להם קבע וניטלין בשבת. ותירץ רבינו תם דהתם איירי בסולמות של בית שדרך לטלטלם מזוית לזוית ולא דמו לסולמות של עלייה שהיו גדולים וחזו להטיח בהן גגו. וה"ר אברהם מבורגיי"ל תירץ דהכא ביו"ט שמותר להוציא הסולם לרה"ר והרואה אומר להטיח גגו הוא צריך וכיון דאסור ברה"ר אפילו בחדרי חדרים אסור. [צ] אבל בשבת (ז) דאין דרך להוציא דרך רה"ר הלכך בבית מותר. [ק] ולהאי שיטה אסור לטלטל סולם שלנו ביו"ט: טו [דף י ע"ב] מתני' זימן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים שנים ומצא שלשה אסורין. שלשה ומצא שנים מותרין. [ר] בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין. ואם אין שם אלא הן הרי אלו מותרין*: גמ' משמע הכא דיוני שובך אינם אסורין אלא בלא זימון. והקשה ה"ר יוסף דלקמן ברים אין נדין (דף כד.) תניא הצד יוני שובך ויוני עלייה ולפרים שקננו בטפיחים בבירות חייב. וי"ל דהתם מיירי בגדולים והכא מיירי בקטנים כדאמרינן התם (דף כה.) גבי חיה שקננה בפרדס הא בה והא באמה. זימן שחורים ומצא לבנים פשיטא. אמר רבה הכא במאי עסקינן כגון שזימן שחורים ולבנים והשכים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא הני אינהו ניניהו ואיתהפוכי איתהפיכו קמ"ל [ש] דהנך אזלו לעלמא והני אחריני נינהו*. תניא בד"א ביוני שובך וביוני עלייה ובצפרים שקננו בטפיחים ובבירה. אבל אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות אין צריכין זימון מפני שהן ברשות אדם: [דף יא ע"א] מתני' ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר וב"ה מתירין: גמ' תנא ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו והני מילי מחמה לצל אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר [ת] כדאוקימנא לה [א] בפרק כל הכלים (דף קכד.) ור"י פי' דאפילו לצורך גופו ולצורך מקומו אסור. דבפרק כל הכלים (שם) מדמי ליה לסיכי זיירי ומזורי ורבא מוקי ליה מחמה לצל. והרב אלפס פסק כאוקימתא [ב] בתרייתא דרבא ובירושלמי (הלכה ה) גרסינן הדא אמרה שלא לקצב עליו בשר. הדא הוא דאמר רבא בר חייא בר שלמיה בשם רב מודים חכמים לרבי נחמיה בזיירי ומזורי ובוכנא. זיירי דעלר ביה. מזורי דחביט ביה. בוכנא דכתים ביה* זה מוכיח כפרש"י: טז מתני' ב"ש אומרים אין נותנין את העור לפני הדורסן [ג] ולא יגביהנו אלא א"כ יש עליו כזית בשר וב"ה מתירים: גמ' תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי*. ירושלמי (הלכה ה) מערים ומולח הכא ומולח הכא עד דמלח כולה. כלומר היה מולח על העור מעט כאן ומעט כאן עד דמלח כל העור: ת"ר אין מולחין את

הגה"ה

*על פתח של קן מותרין. ואם לא היו סביבותיה אתמול אלא אלו שהזמין ואינן מפריחין אלא מדדין וקן זו עומדת בקרן זוית אע"ג דאיכא קן אחר תוך חמשים אמה מותרין. מא"ז:

הגה"ה

*וכגון בקינים המובדלים במחיצה כדרך קינים שבשובכים אבל בקן אחד ודאי איתהפיכו ומותרין. מא"ז:

הגה"ה

*תברה גרמא דהיינו דף עב וכבד ועשוי לקצב עליו בשר אפילו לאחר שקיצב עליו מותר דאין בו מוקצה לגמרי. מא"ז:

הגה"ה

*לאו משום דצריך מליחה לצלי אלא משום דנהגו הטולם למולחן כדי ליתן בו טעם וכן משמע בחולין [קיא.] אבל לקדירה בעיא מליחה. ואע"פ שהדם יוצא בבישול מ"מ חוזר ונכנס בחתיכה אבל צלי הדם יוצא על ידי חום האור ואינו יכול לחזור. ובשביל דם שבתוך החתיכה אינו אסור שהוא דם האיברים ומותר. מכאן שאם רצה אדם לטגן יונים צלויים במחבת צריך להשהות בצלייה עד שיצא הדם כשיעור מליחה

תפארת שמואל

קרבן נתנאל

גירסת הרי"ף ועוד רבא דהוא בתרא מתרץ אליביה דשמואל לאסור אף בחלת חו"ל: (ז) דאין דרך להוציא דרך רה"ר הלכך וכו'. וזה התירוץ תופס הטור עיקר שהרי בסי' ש"ח כתב דבשבת מותר לטלטל אפי' סולם

כיון דאסורה לזרים זהו סברא פשוטה. וא"ל להזכיר ואי טעמא דרבה כיון דיכול לאכול בלא הפרשה לא מחזי כמתקן אף שאסורה לזרים. ואבוה דשמואל פליג עליו בסברא זו. ס"ל לפרש ועיקר חסר מן

ספפר: [ב] ה"ג כגון עיסה לאפרושי: [ג] ולמה דפרישית טעמיה דרבה אין משם ראיה. אמנם הרי"ף לא ניחא ליה לפרש כפי' רבינו כמ"ש תוס' מדקאמר מי לא מודה כו'. ולפי מה שחילקו תוספות בין גלגל עיסה מעיו"ט לנגמר לגמרי מעיו"ט נמי אין ראיה מהך דמשילין. והרי"ף לא נחית לחלק בזה. וס"ל כפרש"י דלא היה הפרשת חלה בכלל איסור הגבהת תרומה: [ד] אין משם ראיה. משמע דרבינו פסק לקולא כפסק ר"ת ובעל התרומות והאב"ד ור"ן והאב"ן. ובעל ש"ע פוסק כשיטת הרי"ף והמג"א והשב"א ושאר פוסקים. ובשאר ע"פ בשבת ושכח לספרים חלה מהלחמים אין לסס תקנה. ב"כ מ"ח להלכה בסימן תק"ו ס"ק א' ע"ש. ולא נהירא דכדאי אלו הפוסקים שפסקו לקולא להפרים חלה וליתן לכהן קטן או לגדול שטבל לקריו ואף לכהן טמא. דיוכל לבטלה ברוב ויוכל לאכול כמו דקי"ל בחל' חלה סימן שכ"ג. ואי ליכא כהן אוכל והולך וישייר פתות מכזית ויכפה עליו כלי עד מוצאי יו"ט כמו שאר חמץ שנמצא אם אין לו עובד כוכבים בסימן תמ"ד ס"ק ס' ולפסק מ"א קשה הא מפקיע העיסה מחלה בידים בכ"ל לפסק הלכה: [ה] ורבינו חננאל פסק כרבה דהוא בתראה. נראה שרבינו חננאל היה גורס רבה. ועי' מהרש"ל סימן כ"ח: [ו] ויש ספרים דגרסי רב. יש לפרש על שני פנים. פן האחד שבא לסתור דאיית כ"ח. או שבא לעזור לר"ח דרב ושמואל קי"ל כרב. וכמו כן נגד אבוה דשמואל דהא מרב מקשינן כמו שפרש"י בפ"ק דמכלתין דף ט' וז"ל אע"ג דרב אמורא הוא מקמי' מיניה שרבן לכל בני הגולה היה בדורו חוץ משמואל וזה עיקר: ה"ג ורבינו חיים: [ז] הוי בכלל אין מגביהין. יש לדקדק א"כ ס"ל לרבא לשנויי הכא אף שס"ל כשמואל חלת חו"ל כו' מה שמשייר החלה ביו"ט הוי בכלל אין מגביהין. וי"ל דר' חיים לא חשיב הגבהה אלא כשמשייר כשיעור חלה לחוד. אבל כשמשייר יותר לא א"כ עדיין הוי קשה דיכול לאכול ולשייר יותר מכדי שיעור חלה. ומה שאמר מעשה בא לפני רש"י והורה לאיסור היינו לסנית כשיעור חלה אבל לסנית יותר בזמה אין בו איסור וא"ת אם לסנית שיעור חלה מאי אריא משום אין מגביהין אפי' בחול נמי אסור דבעינן ראשית ששיריה ניכרים. וי"ל דרש"י ס"ל חלת חו"ל אין לה שיעור כמו שפסק רמ"א סימן שכ"ב. א"כ כל פעם יכול להפרים מכשיעור חלה ולהיות שיריה ניכרים ומ"ת הוי בכלל אין מגביהין כיון דלא שייר אלא מעט כשיעור שנוסגין להפרים: [ח] אמר שמואל. כאן שייך סימן ע"ג: [ט] משום דבעינן ראשית ששיריה ניכרים. ואיירי באין כהן קטן או גדול שטבל לקריו וא"ל רבינו לשיטתו במקום שאין כהן מפרים שתי חלות אחת לאור אין לה שיעור ואחת לכהן יש לה שיעור כמו שהביא הטור בשם הרא"ש בסימן שכ"ב. אבל כשיש כהן מסור אין מפרים אלא אחת ואין לה שיעור. אם כן בכל גוונא הוי ראשית ששיריה ניכרים כדפירשתי: [י] ומיהו מוקף ודאי לא בעינן מדקרינן אוכל והולך ואחר כך מפרים. אבל הר"ן כתב ז"ל יש מי שאומר שצריך להניח לבסוף יותר משיעור חלה כדי שיפרים מן המוקף. וכן כתבו תוספות בכורות דף כ"ז. ורבינו ס"ל כיון דאין כל העיסה ביחד בשעת הפרשת חלה אלא מן המוקף יחשב ועפ"ז מיושב דעת הטור מה שהקשה הפ"ז בא"ח סימן תנ"ו סס"ק ס' וא"ל לדחוקים וסברתו לא ס"ל לתוס' והר"ן ואל דכתב רבינו בפרק אלו עוברין סימן ו' דבעינן מוקף היינו בא"י: [כ] ולכך לא הביא רב אלפס אלא המשנה כצורתה. וז"ל הר"ן ורב אלפס לא הביא מזה כלום לפי שהוא פסק בפ' תבית כרב. הלכך ע"כ אמרו ב"ה אפי' ברה"ר. זכו דאי הוי אסרי ברה"ר נמי הוי אסרי ע"כ. ורבינו נא"ד מזה. משום דאיכא למימר אע"ג דקי"ל כרב מ"מ ב"ה לא קא שרי אלא ברה"י. וכ"ת דאי ברה"ר אוסר ברה"י נמי אסור משום מראית עין. י"ל כיון דאיסור קל הוא משום שמחת יו"ט התירו וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהלכות יו"ט ומה שהשיג עליו הראב"ד. דאי כדבריו אמאי משני התלמודא תנאי היא ולא קמשני משום שמחת יו"ט התירו ברה"י. לק"מ די"ל דהש"ס רוצה להתיר ברה"י אפילו בשבת. ובהכי ניחא מה שקשה לכאורה דס"ל לרב אלפס לסבירא ליסנא קמא דב"ש אוסר סולם של שובך ברה"ר וברה"י מתיר. נשמע לב"ה בסולם של עלייה דברה"י לב"ה נמי שרי. דאי ב"ה מתיר בשל עלייה ה"ל למיתני עוד בהא במתניה. פלוגתא ב"ש וב"ה בסולם של עלייה. ותו דהוי מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. אבל לפי מ"ש ניחא דבשל עלייה מתיר ב"ה ברה"י משום שמחת יו"ט: [ל] אבל בסולם של עלייה כו'. והכי הלכתא ויש לדקדק דהא לאישנא בתרא דר' חייא אוסר אפי' הטיית סולם של עלייה. וי"ל דהא כבר כתב רבינו בשם הגאונים דבדרבנן לקולא א"כ ה"ה בהנך דר' חייא עבדינן לקולא כלישנא קמא דהוצלת סולם של עלייה אסור לטלטל. כ"ה לשון תוס' בעירובין וכתוס' דהכא כתבו משמע דקי"ל כר' דוסא ועל זה קבעו קושייתם. נראה כהסכמת דתוס' בעירובין ונמשך רבינו לאחריהם קס"ד בקושייתם דסולם צורי ומצרי הכא נמי חזו להטית גגו. מש"ה אפילו לית הלכתא כרבי דוסא נמי קשה מפרק חלון. וכן מוכיח הלשון סתי' של תוספות שם ורבינו דקיים בתירולם דסולם של צורי לא חזי להטית גגו. אבל תוס' דהכא לא ס"ד דסולם צורי ומצרי שאין להם ד' חווקים שהתא לאויה להטית גגו אלא מידי דהוי כסולם של שובך משום לא פלוג מש"ה צריכין להקדים משמע דהלכתא כר' דוסא. ובשביל כך לא סיימו בתירולם שאין לאויים להטית גגו. אלא דמתרצו דבסולמות קטנים כי הכי לא שייך לא פלוג. רק בסולם של שובך דהמה גדולים יש בהן מראית עין אבל לא בקטנים ותוס' בעירובין ורבינו סוברים דאין הלכה כר' דוסא. רק דבני ר' חייא סברי הם דקאסר ת"ק שרי ר' דוסא. וכיון דמילי דרבנן הוא קים להו כר' דוסא ופ"ז א"ל ר' חייא לא היא מה דקא שרי ת"ק קאסר ר' דוסא. ומ"מ לית הלכתא כוותיה. אלא שאומר לכן אין לכם מי שהתיר הטייה של סולם אבל הטיית סולם של שובך בחמה ס"ל לר' חייא דשרי. ומש"ה הניח רבינו תוס' דהכא וכתב כל דבריו ע"פ תוס' דעירובין וכוון: [נ] כההיא לישנא דאמר ברה"י ד"ה מותר. ולכאורה קשה דלישנא בתרא נמי ס"ל לב"ה דמותר ברה"י ומה איכפת ליה בב"ש. וי"ל דלישנא בתרא פליגי ב"ש וב"ה ברה"י. ועפ"ז אמר רבי יהודה בד"א בשובך אבל בשל עלייה אסור. מ"מ דבשל עלייה אפילו ברה"י אסור אבל ללישנא קמא דפליגי ברה"ר איכא למימר דר' יהודה לא קאי אלא ארשות הרבים של עלייה אסור אבל ברשות היחיד אפילו בשל עלייה שרי. ובחדושי ביאה של מו"ם פנים מאירות כתב בזה שלא כדת יעוין שם: [ס] ברשות היחיד ד"ה מותר. דלית הלכתא הכי אלא כרב קי"ל כ"מ שאסרו חכמים משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור. לשון תוס' בעירובין. ורבינו מיאן בזה. דהך דסולם צורי בברייתא היא. והיכא למימר דברייתא סוברת כתנא קמא שומכן בחמה ולא כנגד הפס: ה"ג ושמא כיון דב"ש: [ע] שרי לכו"ע ברה"י. דאי בסולם של עלייה ב"ה סובר דאסור ברה"י. ס"ל לסגא דמתני' למיתני עוד בהא בסולם של עלייה מה דפליגי ב"ש וב"ה. ועוד דהוי מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה: [פ] דקאסר הכא. ומשמע דר"ח אוסר אפילו ברה"י מדקאמרי ליה בני רבי חייא סולם בא לידינו ושתרנוהו. ולא סיימו קמיה אי הוי ברה"י או ברה"ר ואמר להם לאו ואסרו מה שהתרתם: [צ] אבל בשבת שאין דרך להוציא. קשה הא דפריך בשבת דף ק"ד ארב לפי מ"ש הסמ"ג דזוג הוי חמוי א"כ לית ביה מראית עין דאין דרך ללאת בשבת משום חמוי. וי"ל דהסמ"ג איירי בזוג שאין קשור באפסר. אבל כשקשור באפסר בשל לגבי אפסר ולא הוי חמוי כמ"ש תוספות שם דף כ"ד. ומדאמר תלמודא הטעם משום דאזיל לחינגא ולא משום חמוי ע"כ איירי בקשור באפסר ופריך שפיר: [ק] ולהאי שיטה אסור לטלטל סולם שלנו ביום טוב. כ"ה הלשון תוספות בעירובין. והתוספות דהכא מסיימין דשמא הלכה כר' דוסא. וסיים דרבינו והתוספות בעירובין סברו לר"א טורגיל דסולם צורי ומצרי הוי כמו סולם עלייה. ולזה אין אנו צריכין לר' דוסא. אבל תוס' דהכא סברי דאפילו לתירוץ ר"א לא הוי סולם צורי ומצרי כ"א כסולם של שובך. ומש"ה צריכין לסיים דשמא הלכה כר' דוסא. ולזה אין צריכין להגהות של מהרש"ל ביש"ש סימן כ"א. גם מה שכתב דשמא הלכה כר' דוסא כתבו כן לתירוץ ר"ת ותמה אני על פירושו דהא לפי ר"ת צריכין לומר דסולמות קטנות לא נחשבים כסולם של שובך. א"כ אפילו הלכה כרבי דוסא מ"מ סולמות קטנות שרי: [ר] בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים. פריך בגמרא לימא מסייע לרבי חנינא כו' ושני' אביי בדף ורבא במילי אוחרי וכתב ב"י הא דהשמיטו הרי"ף ורבינו הנך אוקימתות משום דקי"ל כר' חנינא לדינא וכסקה פ"ה מ"מ ה"ל להביא אך דרבא בקן מדדין ויש שם ב' קינין אחד הזמין ואחד לא ואין קן זולתם בחמשים דליכא רובא דעלמא דאסורים דאמרינן איסתרכבו איסתרכבו דהך סברא אמר רבא לא מבעיא משמע דפשיטא ליה. וגם שאר פוסקים מקשים על ב"י ומשוי ליה לטועה. ואני אומר שלדקו דבריו. דסכי קאמר רבא ליכא לכיוע לר' חנינא דים שני קינין וזימן בא' ולא' לא. א"כ הוי קרוב ורוב ומש"ה לא אזלינן בתר קורבא אפילו דמוכח. אבל כשליכא רוב בהדיה מודה רבא דלא אמרינן איסתרכבו או מסריך. דהך דמצאו לפני הקן הם קורבא דמוכח שאלו יוצים הם מקן הזה. והא דפריך במתניתין אי דליכא קן בתוך חמשים אמה פשיטא דמותרין. מאי פריך לרבא דהא לריכא רבא היא דים שם ב' קינין דמותרין לא אמרי' מיסרך ואיסתרכבו י"ל דפריך לאוקימתא דאביי דלדידיה אין שם אלא קן אחד ועפ"ז מיושב מה שהקשו על הרי"ף ורבינו שהשמיטו הך סינויא כגון דקיימא בקרן זוית. משום דלרבא לא צריכנא לדוחק הזה כגון דקיימא בקרן זוית ותו נראה מה שלא הביא רבינו שינויי דבמקושרין איירי נראה דדחק מאד לאוקמי מתניתין במקושרים אך ר"י ור"א קשיא להו במתניתין קושיית רבי יוסף שה אסורים משום לידה. מש"ה מוקמי מתני' במקושרין דלית בהו לידה. אבל רבינו והרי"ף פותרים מתניתין בקן מדדין ולכן אין לנו לדחוק המתניתין במקושרין: [ש] דהנך אזלו לעלמא. אע"ג דבמדדין איירי מ"מ חיישינן דאזלו לעלמא. מכאן סתירה למ"ש המ"א סימן תנ"ה ס"ק י"ד דלמסקנא דאמרינן שאני גוזלות דמדדין לא חיישינן שהלכו כולם. ובעיקר קושייתו לק"מ כמ"ש הפ"ך ביו"ד סימן ק"י ס"ק כ"ז שהר"ן סובר כשו"ת רבינו ע"ש. גם שם במ"ז ס"ק ט' הקשה על סינויא דרב אשי ל"ל לדחוקי דפליגי רבי ורבנן במקושרין הל"ל במקושרין מודה רבי לרבנן דהכל הוגין לק"מ דהכריח לרב אשי לאוקמי פלוגתא אפילו במקושרים מהך מימרא בפרק קמא דפסחים דף י' הניח עשר ומצא תשע הייתו פלוגתא דרבי ורבנן והתם איירי במקושרים כמ"ש תוס' שם: [ת] כדאוקימנא לה. היינו תירוצא דרבא שם: [א] בפ' כל הכלים. דף קכ"ד ועל"ל הרי"ף: [ב] בתרייתא דרבא. פירוש כיון דלאביי ורבא לא ניחא להו לדמות לסיכי זיירי ואינהו אמוראי בתראי. משמע הכא שפוסק הרי"ף כאביי ורבא כנגד רבה. ובכמה דוכתין פסק הרי"ף דהא דהלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך אבל לא כנגד רבה. והכרעתי דמספקא ליה ומש"ה כאן דאיסורא מדרבנן היא קים ליה לקולא כאביי ורבא. ועיין בכללים שבסוף ספר נכנס מקומות: ה"ג ובירושלמי גרסינן הא אמרה שלא לקצב עליו בשר אחר: ה"ג וזה מוכיח כפרש"י [ג] ולא יגביהנו. ולכאורה לאחר הפשטתו. כ"פ (הראב"ד) [הרע"ב] וכ"כ הראב"ן. ולא כהב"ח בסימן תנ"ט

אחלבים [ד] ואין מהפכין בהם. משום רבי יהושע אמרו שוטחן *בחמה על גבי יתידות. אמר רב מהגה הלכה כר' יהושע. איכא דאמרי אין הלכה כרבי יהושע וטהגין העולם ליפנא בהדא*. [דף יא ע"ב] אמר רב יהודה אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בבת אחת אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת. רב אדא בר אהבה מערים ומלח להו גרמא גרמא*. [ה] משום דאין עיבוד באוכלין מיקל במליחת בשר ואע"ג דלית ליה טעמא כלל בשריותא דשמואל שאין החתיכה שהוא צריך לה מיתקנא ומשבחת כלל [ו] במליחת שאר החתיכות וגם צריך להפך כל חתיכה וחתיכה ולמולחה: יז תניא (בתוספתא פ"א) ב"ש אומרים מוליכין *טבח וסכין אצל בהמה אבל אין מוליכין בהמה אצל טבח וסכין ובה"א מוליכין זה אצל זה וזה אצל זה: **מתני'** אין [ז] מסלקין את התריסין ביו"ט וב"ה מתירין אף להחזיר: **גמ'** מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות. ודוקא תריסי חנויות [ח] דבעי לאפוקי תבלין לזבוני לרבים דאי לא שרית ליה להחזיר לא פתח ואתי לאימנועי משמחת יו"ט אבל דבתי לא דכיון דברשותיה נינהו פתח ולא מימנע. וכשיש להן ציר מן הצד דכ"ע לא פליגי דאסור ואפילו דחנויות. ושאין להן ציר כל עיקר דכ"ע לא פליגי דשרי [ט] ואפילו דבתי. כי פליגי שיש להן ציר באמצע ב"ש סברי גזרינן אטו שיש להן ציר מן הצד וב"ה סברי לא גזרינן. אמר עולא [י] שלשה דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן עפר לפני הדורסן ותריסי חנויות וחזרת רטייה במקדש הלכך לא שרינן נתינת עפר לפני הדורסן אלא כשנשחט ביו"ט אבל כשנשחט מערב יו"ט לא [כ] דלא מימנעי משום שיכול בלשחטו בערב יו"ט: יח [דף יב ע"א] **מתני'** ב"ש אומרים אין מוציאין את הקטן ולא את הלולב ולא ספר תורה לרה"ר וב"ה מתירין: **גמ'** פי' רבינו חננאל קטן למולו. לולב לצאת בו. ס"ת לקרות בו. דטעמא דב"ה דשרו מפרש בגמרא דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ולא שרי במתוך אלא דבר שהוא קצת לצורך כגון הנך שהן לצורך מצוה דאי לא תימא הכי האופה מיו"ט לחול (פסחים דף מו:) לא ילקה וכן שריפת קדשים ביו"ט אמאי אסרינן בפרק כיצד צולין (דף פג:) ובפרק במה מדליקין (דף כד:) ומוגמר נמי אסרינן בפ"ק דכתובות (דף ז.) ולא שרינן ליה במתוך לפי שאינו שוה לכל נפש [ל] כ"ש דבר שאין לצורך היום במקלת. ועולת נדבה נמי חשיב ליה צורך היום כדקאמר לקמן בפ"ב (דף כ:) שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן. ומבשל גדי בחלב אמו ואכלו אע"ג דאסור מ"מ כיון דבאכילתו איכא שמחת יו"ט חשיב צורך היום. וכן בעילת מצוה שרינן במתוך בפ"ק דכתובות (דף ז.) משום דאיכא שמחת יו"ט. והא דאסר לקמן בפ' שני (דף כב.) לכבות את הנר מפני דבר אחר משום [מ] דהוי כעין מכשירין. ור"ת פירש דלאו דוקא למולו אלא הוא הדין נמי אם צריך לילך לבית הכנסת או לטייל בשמחת יו"ט ואי אפשר לו להניח את הקטן [נ] יחיד בבית יכול הוא להוליכו עמו. וכן להוליך ספרים עמהם לבית הכנסת [ס] ואף להחזירן דהתירו סופן משום תחלתן: גרסינן בירושלמי (הלכה ו) ב"ש אומרים ולא את המפתח וב"ה מתירין וא"ר הושעיא בר רב יצחק הדא דתימא במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא והא ר' אבהו יתיב ומתני ומפתח דפלטרין בידיה [ע] פילפלין הוה ליה בהדיה. ובתוספתא דמכילתין (פ"א) הני אמר רשב"ג מודים ב"ש לב"ה שמוליכין כלים מלאים לצורך וריקנים למלאותן. על מה נחלקו על ריקנים שלא לצורך שב"ש אוסרים וב"ה מתירין. יוצא אדם במפתח שבאלבשו לרה"ר ואינו חושש. פי' ריקנים למלאותם לצורך היום ולשתותם וריקנים שלא לצורך היינו שלא לצורך שתיה אבל לצורך מצוה לא. וכן במפתח שבאלבשו דהיינו במפתח של אוכלין. לכך צריך ליזהר ביו"ט שלא להוציא דבר שלא לצורך: בתשובת הגאונים כתוב כל הוצאה גבי צורך יו"ט במותרת משום אכילה דכוותיה מותרת גבי תכשיט משום כבוד יו"ט. אבל הוצאה שלא לצורך אכילה ושלא לצורך התכשיט (ט) כגון אותן שיוצאין עם המפתחות קשורות באזוריהן שלא כדין הן עושין [פ] ואסור לעשות כן. וכן פסקו הלכה בבתי ישיבות: ב"ש אומרים אין מוציאין וכו'. ב"ש סברי לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. וב"ה סברי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. פי' לצורך לצורך אכילה ושלא לצורך כגון קטן ולולב וספר תורה והוא הדין כלים אבל אבנים וכיוצא בהם אפילו ב"ה אסרי (י) וכן הלכה: יט וקי"ל דיו"ט צריך עירובי תחומין [צ] ואין צריך עירובי חצירות (כ) אבל יוה"כ צריך אף עירובי חצירות ושיתופי מבואות כשבת. דתניא (עירובין דף ל.) אמרו להם ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביוה"כ ואע"פ שחייב בתענית ואסור לאכול כך מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה שמעינן מינה בין ב"ש בין ב"ה סבירא להו דמערבין לגדול ביוה"כ עירובי תחומין [ק] ועירובי חצירות כשבת וכן הלכתא:

[דף יב ע"ב] **מתני'** ב"ש אומרים אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש ובין שהורמו מהיום וב"ה מתירין אמרו ב"ש גזירה שוה חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך אין מוליכין את המתנות. אמרו להם ב"ה לא אם אמרת בתרומה שאין זכאי בהרמתה תאמר במתנות שזכאי בהרמתן: **גמ'** תניא אמר רבי יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שמוליכין. על מה נחלקו על התרומות שב"ש אומרים אין מוליכין [ר] וב"ה אומרים מוליכין. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי. אושפיזכניה דרב ביבי בר מתנה הוה ליה גרבא דתרומה אתא לקמיה דרב יוסף א"ל מהו לאמטויי לכהן האידנא א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי:

ב **אושפיזכניה** דרבה בר רב חנן הוה ליה איסורייתא דתרדלא אתא לקמיה דרבה

שאם לא כן יתזור הדם מן המחבת ויכנס בחתיכות העתק מן התוס':

הגה"ה

*ואפילו נשחטה הבהמה ביום טוב אבל לטלטלן מותר דלאו מוקצה הוא דחזו להדלק: ועוד דדעתא דאיניש עלייהו לטלטלן ולהצניען שלא יאבדו. מא"ז:

הגה"ה

*ומשום פסידא שלא יסריח הבשר התירו על ידי הערמה. ואומר ריב"א דאהא סמכינן לנקר הבשר ואפילו אינו צריך אלא למקצתו דדמיא נמי להא דמערים ומלח גרמא גרמא (ת) ומותר נמי למלוח חתיכות גדולות אע"פ שיודע בודאי שלא יאכל אלא מקצתם. מא"ז: ואין מתירין הערמה זו אלא לת"ח דאין פורץ גדר וכן נדה דמערמת וטובלת באשת הכר. א"ז: לכך רגילין העולם שמערימין ומולים התרנגולת ואוכלין ממנה מעט מן הכבד ומיהו ה"ר שמואל מאייור"א היה אומר דהיינו דוקא קודם אכילה אבל לאחר אכילה לא. העתק מן התוס':

הגהות הב"ח א משום ר' יהושע אמרו שוטחן כרות על גבי יתדות: ב משום שיכול לשחטו מערב יו"ט:

קרבן נתנאל

מג"ש שפי' להגביהנו לשמות על הכלונסות. וכבר השיג עליו מ"א שם ס"ק ג' ודבריו נכונים ועיין לקמן סי' י"ז: [ד] ואין מהפכים בהם. פי' שלא יהפוך אותו צד שנתקשה שהוא מלמעלה למטה ומלמטה למעלה כדי שיתקשה וכתב הב"ח אבל לטלטלו מותר דלאו מוקצה הוא דחזי להדלקה ועוד דדעתיה דאיניש עלייהו לטלטלו ולהצניעו שלא יאבדו ע"כ. ובמ"א סימן תצ"ט ס"ק ט' השיג ע"ז דנולד הוא דאתמול היה אוכל והשתא לאו אוכל הוא ע"ש באריכות. ונדפס בגליון השגה על זה ותורף דבריו כיון דחלבים חזו לכלבא ושוכרא לאו נולד הוא לפי מה דקי"ל כר"ש בנולד שמתחלה לאוי לאדם ועכשיו מאכל בהמה לאו נולד הוא ע"ש באריכות. ואין אני רואה דבריו. דדוקא בקליפין ועצמות דהוא מאכל בהמה. אבל חלבים אין עומדים לאכילת כלבים שהוא דבר שנמכר כפלים כבשר ומידי דחזי לאדם לא שדי לכלבים וכמ"ש מ"א סי' ש"ח ס"ק כ"ז בשם בעל המאור דכל מידי דבר אכילה דלא חזי למיכל פד מולי"ם לכלבים נמי לא קאי ולא מטלטלי ע"ש. אבל נראה דלאו נולד הוא דהשתא נמי אוכל הוא אך אריא הוא דרביע עליו וכמו שפרש"י בשבועות דף כ"ד וכן מוכח הסוגיא שם. ומ"ש תוספות בשבת דף מ"ו ד"ה מי יימר גבי נדר דהוי מוקצה אבל לא נולד. והב"ח ויש"ש ופ"ת וע"ז כולם הסכימו לדינא כהגהות: [ה] משום דאין עיבוד באוכלין. כרבא פרק כלל גדול דף עה. וא"ת א"כ מה האי שהקשה רבינו בפ"ק דחולין סימן י"ט וא"ת והא אין יכול למולחם בשבת הא קי"ל דאין עיבוד באוכלין. וי"ל דכמו שכתבו התוספות שם דרבא לא פליג אלא שאין חיוב חטאת אבל מדרבנן מ"מ אסור ע"כ. והיינו מטעם דמחזי כמעבד. וכ"כ הרמב"ן שם. ומכאן יש לאסור למלוח אוגרקם בשבת דמחזי כמעבד ודלא כמ"ש בשו"ת שבות יעקב חלק שני סימן י"ב ע"ש. ועיין בפרק שמונה שרצים סימן ב' מ"ש: [ו] במליחת שאר החתיכות. כלומר לא דמי להך דלקמן דף י"ז ממלאה אשה קדרה וממלאה אשה תנור אע"פ שאינה צריכה אלא לחד דהתם משביחה אותה שצריכה על ידי מילוי: [ז] מסלקין את התריסין. עיין לעיל סוף סימן פ: [ח] דבעי לאפוקי תבלין לזבוני לרבים. עי' פרק אין לדין סימן י"ד בגוונא דשרי למכור ביו"ט: [ט] ואפילו דבתים. להחזיר: [י] שלשה דברים התירו. מכאן קשה נמי למה שכתבתי סימן ע"ז בשם הב"ח דמותר להגביה הטור על כלונסות. ה"ל למחשב ארבעה דברים התירו סופן משום תחלתן ומלתא דא לא דמי לעור לפני דורסן דהתם חזי למזגא ע"פ הדחק וגם שמחת יו"ט. אבל להגביה על כלונסות לא חזי למזגא. והוי אשמעינן רבותא דאפ"ה שרי: [כ] דלא מימנעי משום שיכול לשחוט בערב יו"ט. משמע לשטות הוא דאסור אבל בטלטול שרי. אע"ג דעור לא היה ומבהמה דקה. אבל בתוס' פרק במה טומנין דף מ"ט. משמע דלא שרינן לטלטל עור אם לא בגסה ויבש דחזי למזגא עליה ע"ש. אבל רבינו לא הזכיר מאומה מהנך חלוקים שם ובפרק כל כתבי. גם הטור בסי' ש"ח כותב בסתם עור אפי' של אומן מותר לטלטל. והיה תמה בעיני הלא אנן צריכין לחלק או כפרש"י או כר"ת מכח קושיית תוספות. ע"כ לבי אומר לי דרבינו והטור לא ס"ל הנך חלוקים. ולא קשה להו קושיית תוס' ממתניתין ומפרק כל כתבי. דהיינו טעמא דאסור לטלטל משום נולד דמערב יו"ט העור צריכה לאוכל וחשיבי כאוכל עצמו עד שנשחטה הבהמה לכך חשיב להו נולד ולא מהני מה שדעתיה עלייהו מאתמול כ"כ תוספות בשבת דף כ"ט ד"ה אוכלין. ומשום הכי במתניתין ובפרק כל כתבי בהמה שנשחטה ביו"ט ובשבת העור הוי אסור לטלטל אם לא מטעם שמחת יו"ט ובפ' כל כתבי גבי פסח שנשחט בשבת אסור לטלטל העור אם לא על ידי בשר אבל כשנשחטה הבהמה מעיו"ט אז מותר לטלטל העור דלא הוי נולד כך שיטת רבינו והטור אבל לדידן דקי"ל לחלק כמו דאיתא בסימן ש"ח ודאי אם נשחט מעיו"ט אסור העור אפי לטלטלה דלא חזי למזגא באסר שהיה לחה וכ"כ פ"ת שאסורה לטלטלה והנה הב"ח סימן ש"ה ס"ק י"ב כתב דיש לנו להחמיר כחומרות שבשני הפוסקים שלא להתיר כ"א בגסה ויבש. ולפי מה שהצעתי רבינו וטור לא חלקו כלל. ודי לנו לאסור בדקה ולחה ככ"ל. ודברי תוספות צ"ע אמאי לא תירצו כמ"ש וצ"ע: [ל] כל שכן דבר שאין צורך היום במקלת. אבל שיטת רש"י והרמב"ם פ"א מהל' יו"ט לדעת הרב המגיד סברי דאפי' דבר שאין לצורך היום כלל אמרינן מתוך וכל הקושיות שהביא רבינו יש ליישבם דמהך דאופה מיו"ט לחול דלוקה היינו טעמא דלא אמרינן מתוך אלא בזמן האכילה שראוי לעשות בהם אוכל נפש ולכך תלתה התורה באוכל נפש. אבל מיו"ט לחול שהיא לאחר האכילה לא אמרינן ביה מתוך ועיין מזה בספר מגיני שלמה ומה שהקשה פ"ת במה דלא אמרינן מתוך במבשל לעובד כוכבים או לכלבים התם התורה אסרה בפירוש דכתיב לכם. ומה שהקשה משריפת קדשים קושיא זו אינה אלא לרב אשי דלאידך מ"ד כולהו ילפי מקרא דאין שורפין קדשים ביו"ט וגזירת הכתוב הוא. ולרב אשי תי' רש"י בעצמו קושיא זו לקמן דף כ"ז דרחמנא אחשביה דכתיב בהם תגלפו ע"ש. וממוגמר נמי לא קשיא דמוגמר הוי דבר שאינו רגיל וגרע מדבר הרגיל ואינו לצורך כלל. ומזה אומר אני שיטת הרב המגיד ברירא וקיימא דהרמב"ם סובר כשיטת רש"י. ורמב"ם סובר דבכל מילי אמרינן מתוך והוצאה לדוגמא נקיט. ובזה נסתלקו כמה קושיות בסוגיא עליו ומה שהקשה פ"ת סימן תצ"ה על שיטת הה"מ מהא דכתב בסמגבן שאינו אסור אלא מדרבנן שכתב שאם גבן מעיו"ט אין בו חסרון טעם. משמע הא מדאורייתא שרי א"כ הבונה לא יחייב מלקות דנימא מתוך וקושיא זו הקשו תוס' בשבת דף צ"ה נראה דלא ק"מ כיון דגבינה הנעשה מאתמול עדיף מגבינה בת יומא כדאיתא בשבת דף קל"ד. אפי' באוכל נפש לוקה דהיה לו לעשותה מעיו"ט וכן מצאתי להדיא במגילה דף ז' בתוס' ד"ה כאן ע"ש ומה שהוכיח הפ"ת מדקא מפליג בפ' אין לדין במכשירין בין שאפשר לעשותן מעיו"ט ובין שא"א לעשותן מעיו"ט משמע הא באוכל נפש ליכא למיפלג. היינו בדבר שלא יגונה ולא יפוגם. אבל בדבר שעדיף אם עשה מעיו"ט מאם עשה ביו"ט. אפילו באוכל נפש אסור ולוקה. וזהו שיטה המתוורכת בהרמב"ם ודלא כפ"ת. ומ"א סי' תקי"ח ס"ק א' מה שהקשה על הרב המגיד מהא דפ"ק דפסחים לק"מ דר"ע ע"כ לא ס"ל הך דרשה ביום השבת דהא הרב המגיד ע"כ דרשה זו אומר אפי' למ"ד לחלק יצאת דהא הרמב"ם פסק להדיא בהל' שבת דחייב סקילה אהבערה ואהכי קאמר תלמודא שם שפיר ש"מ דלא אמרינן מתוך ס"ל לר"ע ומ"ש תוספות לקמן דף כ"ג דפליגי הנך מ"ד אי ללאו יצאת אי לחלק היה לו להוס' גירסא אחרת בירושלמי דאי היה להוס' גירסא זו ביום השבת ולא ביו"ט אין מקום לדבריהם לומר מאן דסבר ס"ל ללאו יצאה. א"כ ביום השבת ל"ל הא ללו מלאכה היא וקושיא שניה שהקשה המ"א היאך יתכן דפליגי ב"ש וב"ה בפלוגתא דר' יוסי ור' נתן. זה אינו דלתרווייהו ס"ל דלחלק יצאת אלא פליגי בהך דרשה ביום השבת דבית הלל דרשי הך דרשה ומש"ה התירה תורה דאמרינן מתוך אף שהוא דבר שלא לצורך. וב"ש לא ס"ל הך דרשה כמו ל"ע: [מ] דהוי כעין מכשירין. כ"כ תוס' שם בכתובות והביאו ראיה לזה ויישבו שם עוד בענין אחר: [נ] יחיד בבית. ומהרש"ל סי' ל"ד בשם מרדכי מתיר אפילו כאם בבית משום שמחת יו"ט של אב ובנו: [ס] ואף להחזירן דהתירו סופן משום תחילתן. היינו כשרוצה ללמוד בו היום או שמתיירא שמא יגנובו. מהרש"ל: [ע] פילפלין הוה ליה בהדיה. פירוש בפלטרין היו בה פילפלין תבלין: ה"ג אבל לצורך מצוה וכן במפתח: [פ] ואסור לעשות כן. אפי' חושש משום גניבה ומתיירא להניח המפתחות בביתו כשהולך לבהכ"נ מ"מ שלא לצורך היום מקרי דמותר לישב בביתו ולשמור המפתחות מתם שיעבור בלאו דהא הוצאת אבנים לוקה לב"ה ולא מצינו שהתירו לחלל יו"ט משום הפסד ממון. מהרש"ל. ולפ"ד הפר"ח על מדותיו ואין הנדון דומה לראיה. ופוק חזי מה עמא דבר: [צ] ואין צריך עירובי חצירות. והא דפ' שני דף י"ח יו"ט שחל להיות בערב שבת רבי אומר מערבין כו'. ובמתניתין דמסיק רב יוסף דבמתוך פליגי ודר"ע סבר עירוב והוצאה ליו"ט. הרי"ף גורס עירוב הוצאה כמ"ש תוספות: [ק] ועירובי חצירות. דמדלא קאמר שמערבין לגדול ביום הכפורים שחל להיות בשבת. והרא"ש בביאורו לסמ"ג הקשה מאי מייתי ראיה מהך ברייתא אימא בתחומין איירי והניח בתימה. ומהרש"ל סימן ל"ה תירץ דמדקאמר מערבין משמע דהוי דבר הרגיל כו' ע"ש. ואיני רואה שום תירוץ בזה דהא אמרינן ביומא דף ס"ז שהיו צריכין לערב כל יום הכפורים משום איש עתי ע"ש והוי דבר רגיל כל שנה ושנה ולי נראה דהא ב"ה סובר דמערבין עירובי חצירות לישראל בתרומה. ונסתייע מהא דמערבין לגדול ביוה"כ. ואי לא צריכין לעירובי חצירות ביוה"כ ליכא למילף מתחומין על עירובי חצירות דפת גרים משא"כ עירובי תחומין מערבין בכל דבר דבעירובי חצירות דירה גרים וצריך להיות פת ראוי אע"כ דמערבין לגדול ביוה"כ עירובי חצירות והה"ה סבירא להו דעירובי חצירות ביוה"כ מהא דתניא ביבמות דף ק"ב אבל מטייל באנפילי בתוך ביתו ומדקתני בתוך ביתו אתא למעט חצר שאינה מעורבת דקי"ל עירוב והוצאה ליוה"כ כמו בשבת ובשבת אסור לצאת בכל דבר שאינו מנעל דחשיב מבוי ע"כ. והרי"ף ושאר פוסקים נראה דס"ל דהך דקתני בתוך ביתו לאו דוקא. ואיידי דנקט רישא לא יטייל אדם בקורדיקיסין בתוך ביתו משום מנעל תנא סיפא בתוך ביתו כמ"ש רבינו בפרק יום הכפורים סימן ז'. והקשיתי לפי מה דקי"ל עירוב והוצאה ליוה"כ. מהא דיומא דף ע"ד דפריך מהא דשווין שקב הקיטע ביוה"כ אסור מ"מ אפילו אינו של עור מקרי מנעל. הל"ל היינו טעמא דשווין דלר"מ קב הקיטע מנעל הוי ולר"י אסור משום דלמא מפסיק ואתא לאתויי ד"א כמו בשבת. וי"ל בדוחק דא"כ לא הוי שווין דלר"מ אפי' בביתו אסור. ולר"י אינו אסור אלא ברה"ר אבל מטייל בביתו. מש"ה צריך לדחויי דכ"ע מנעל הוא: [ר] וב"ה אומרים מוליכין. כ' מהרש"ל והיכא דאין מוליכין כגון רה"ר או כרמלית מותר ליתן לכהן או עני כשהם אוכלין בביתו ולמה לא הזכיר רבינו דאין רשאין לאכול בביתו כ"א בלמודין אצלו ע"כ. וע"ז חולק עליו בסימן תק"ו ואומר כיון דלאויה לכהן או אוכל נפש הוא ומותר להוליכו לרה"ר מתוך שהותרה הוצאה לצורך ובעיקר קושייתו למה לא הזכיר בלמודין אצלו זה נ"כ אינו שזה שכתב בירושלמי היינו לב"ש או לב"ה אליבא דר' יהודה. אבל לפי מה דקי"ל כר' יוסי כשם שמוליכין ולא יקבלו המולים שהוא תרם תרומה ולא חש ב"ה לכהי טעמא ה"ה אם אוכלים נגיעו ולפי' אחר שפי' הר"ש שצריך שיודיעו דפעמים אינו טהור הכהן ואסור בתרומה ועני כמו כן אין לחוי לטעמא שהרומתיו של חבירו לא צריך האידנא דאין מדקדקין עכשיו של טומאת אוכלין הגם בחלה בטומאה

תפארת שמואל

של עלייה ובסי' תקי"ח גבי יו"ט כתב שסולם אשר עליו אסור לטלטלו אפי' בבית וק"ל: (ת) **מצאתי** כתוב לשון מהר"ם שיש היתר בניקור בשר ביו"ט ואין כאן משום שוויה אוכלא דכל הבשר מותר בכל מקום שהוא והאוכל חשיב במקום קביעות הבשר וברירה לא שייך כאן ובהגהת הרמב"ם בשם ראב"ד מתיר אף לנקר הבשר שנשחט מערב יו"ט ומהרא"י פסק דדוקא על ידי שינוי כגון קופיץ וקרדום או נהג להתיר וכ"פ מהר"ש דאפילו תרנגולים לא ינקרו בסכין אלא בקופיץ וקרדום וכן דעת מהרי"ל ומש"ה כתב מהרי"ל בשר אחוריים צריכין ניקור היטב ולא די להן בשינוי או בקופיץ כה"ג אין לנקר כלל ביו"ט: (ט) **כגון** אותן שיוצאין עם המפתחות קשורות. ומטעם זה נהגו שלא לצאת עם הסכינים חוץ לעיר אבל במטלית קטן שמונח בו כ"ל דשרי דבכלל צורך היום הוא כ"ל: (י) **וכן** הלכה. הגהת מרדכי לשון מורי הר"ם ולהחזיר ספרים לבית אסור ביו"ט אם אינו רוצה ללמוד בהם היום דלא אמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך אלא מצות היום (עכ"ל מרדכי) ולי נראה דאף המחבר לא התיר אלא היכא דאיכא למיחש שמא יגנבו דאיכא למימר התירו סופו משום תחלתו אבל היכא שרוצה להחזיר בלא חששא שמא יגנבו לא וכל זאת דוקא איירי ברה"ר או בכרמלית הדומה לרה"ר אבל תוך העיר אפי' בלא עירוב מותר וליכא חששא דאיסור ודו"ק: (כ) **אבל** יום הכפורים צריך אף עירובי חצירות כשבת. ורצים ממה שאחז"ל בגמרא דעירובין אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורים ע"ש והוא תמיה גדולה דלמא אותו גמ' איירי בעירובי תחומין וכבר הרגיש בזה הרא"ש וב"י ורש"ל פ' יו"ט ותירצו בדוחק אבל לי נראה דהא קאי על עירובי תחומין קשה מאי בין ב"ש לב"ה אי אתם מודים שמערבין לגדול ברגליו וא"כ אינו איירי מבום פת וא"כ מאי מקשה אלא ע"כ דאיירי אף מעירובי חצירות ודו"ק. וי"מ דלמא בתחומין איירי וכן פי' התוס' לשם דמתני' איירי בתחומין וכן השיג רבי' הפרים ומכל מקום צ"ל לומר דודאי אף בחצירות נמי איירי מדה"ל אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורים משמע דשוה הוא וכ"ע מודו ליה ואי בתחומין לחוד מיירי אינה שווה כ"כ ולא פסיקא מילתא כ"כ שיאמר

דר רב חנן אמר ליה מהו למיפרכינהו למיכל מינייהו ביומא טבא לא הוה בידיה. אתא לקמיה דרבא [ש] א"ל מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביום טוב. איתיביה אביי המולל מלילות מע"ש למחר מנפח מיד ליד אבל לא בקנון ובתמחוי. והמולל מלילות מערב יום טוב למחר מנפח על יד על יד ואוכל ואפילו בקנון ואפילו בתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה. מערב יו"ט אין אבל ביו"ט לא. ומשני הוא הדין דאפילו ביו"ט שרי ואיידי דתנא רישא מערב שבת תנא נמי סיפא מערב יו"ט:

כא [דף יד ע"א] **מתני'** ב"ש אומרים תבלין נידוכין במדוך של עץ ומלח בפך ובעץ הפרור · ובית הלל אומרים תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ: **גמ'** דכולי עלמא מיהת מלח בעי שינוי מ"ט. רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות צריכות מלח ואין כל הקדירות צריכות תבלין. וחד אמר תבלין מפיגין טעמן ואין מלח מפיג טעמו. מאי בינייהו איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי בשולי א"נ מוריקא. מדלא קאמר איכא בינייהו פילפלין דאין כל הקדירות צריכות פילפלין ואין מפיגין טעמן מכלל דפילפלין מפיגין טעמן. ובין לרב הונא ובין לרב חסדא נידוכין כדרכן [ת] במדוכה ובמדוכה של אבן. וכן תניא בהדיא בתוספתא (פ"א) הפילפלין הרי הן כתבלין והא דפ' חולין (דף קמא.) אמר רב יהודה הני פילפלין מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרי תרי אסיר. רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא. [א] התם בשבת איירי הכא ביו"ט [ב] ודלא כמו שפירש רש"י התם וכן רבינו חננאל וכן בשאילתות (פ' אמור) דביו"ט איירי דא"כ הוה ליה לפרושי כיון דכולה מסכתא איירי בשבת. ועוד דביו"ט נידוכין כדרכן כדפרי'. והא דאסרינן לקמן בפרק שני (דף כג.) לטחון פילפלין בריחים שלהם ריחים שאני דמיחזי כעובדא דחול* [ג] וצריך ליזהר שלא לידוך תבלין כדרכן היכא דידע מאי קדירה בעי לבשולי דלא ידענא כמאן הלכתא. ואין לומר בשל סופרים הלך אחר המיקל [ד] דמר מיקל בחד לד ומר מיקל בחד לד. ומיהו שומין ודאי מותרין לדוך כדרכן [ה] דמתקלקלין ביותר אי עביד ליה מאתמול. ועוד אמר בפרק כל היד (דף יז.) השום קלוף שעבר עליו הלילה האוכלו מתחייב בנפשו דרוח רעה שורה עליהן. וזו היא שיטת ר"י שפוסק כדרב הונא וכדרב חסדא. וכן דעת בעל המאור. והכי איתא בירושלמי (הל' ט) רבי אמי בשם רבי יוחנן השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרכן. משמע דוקא הני אבל אחריני לא. [ו] אבל ה"ר אלפס ז"ל לא הביא דברי רב הונא ורב חסדא וזהו לשונו. אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפילו מלח. א"ל רב לרב אחא ברדלא כי דייכת אגלי ודוך. והא דרב אוקמוה רבוותא במילחא אבל תבלי לא בעו אגלאה. ומסייע הדין סברא מהא דאמרינן רב ששת שמע קול בוכנא אמר האי לאו מינו דביתאי הואי · ואקשינן ודילמא אגלויי אגלי ודייקי. ופריק שמעיה דהוה ליה קליה. ודלמא תבלין הוו. תבלין נבוחי מנבחי קלייהו. ומדקא מקשינן ודלמא אגלויי אגלי ודייקי ופריק שמעיה דהוה ליה קליה. והדר מקשינן דלמא תבלין הוו. שמעינן דתבלין לא בעו אגלאה. וממילא שמעינן דהא דאמר רב לרב אחא ברדלא אגלי ודוך [ז] לענין מלח קאמר ליה אבל תבלין לא בעו אגלאה והכי איפסיקא [ח] בהלכות פסוקות ובהלכות גדולות*:

הגה"ה
*ואין לדוך תבלין במדוך שלהם משום עובדין דחול ונהגו העולם להטות המדוך כששוחקים הפילפלין ביום טוב ובמה משום שיהא ניכר שלא לשחוק יותר מצורך. סמ"ג וסמ"ק:

הגה"ה
*וכן פסק רב יהודה גאון וה"ג וכן יש לנהוג הלכה למעשה דהך מילתא תליא באגלי דרבוותי וכן פסק בא"ז ומ"מ אסור לטחון פילפלין בריחים שקורין מולינ"ט משום דמיחזי כעובדא דחול אבל בשל אבן מותר לדוך בלא שינוי והמחמיר לדוך מלח ותבלין יחד יתברך בשם המיוחד:

כב **ת"ר** אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת. והרי"ך דה"ק מה טעם אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת: (ל)והא מתניתא אוקימנא לבני ארץ ישראל [ט] אבל לדידן כותשין במכתשת קטנה. דתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה. ואוקימנא לבני [י] בבל. *דאמרינן [דף יד ע"ב] רב פפי איקלע לבי מר שמואל אייתי ליה דייסא ולא אכיל. ודלמא עבדוה במכתשת קטנה. חזייה דהוה דייק טפי. דלמא מאתמול עבדוה. חזייה דהוה קליף זיהריה טפי. ואיבעית אימא שאני בי מר שמואל דאיכא פריצותא דעבדי ועושין בגדולה ואמרי בקטנה עבדינן:

כג **מתני'** הבורר קטניות ביום טוב ב"ש אומרים [כ] בורר אוכל ואוכל ובה"א בורר כדרכו בחיקו ובקנון ובתמחוי. אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה. רבן גמליאל אומר אף מדיח ושולה: **גמ'** תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר בד"ה בזמן שהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה מן האוכל דברי הכל נוטל אוכל ומניח פסולת. פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי. פירש רש"י אפילו בטלטול אסור לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא · נראה [ל] דאגוזים ובטנים שנשתברו ומונחין עדיין בקליפתן אע"פ שהקליפה מרובה על האוכל לא מיקרי שם פסולת עלייהו כיון דאורחייהו בהכי והוי שומר לפירי. ולא דמו לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לגמרי מן האוכל:

כד **מתני'** ב"ש אומרים אין משלחין ביום טוב אלא מנות וב"ה אומרים משלחין בהמה חיה ועוף חיין ושחוטין. משלחין יינות שמנים וסלתות וקטניות אבל לא תבואה. ורבי שמעון מתיר בתבואה: **גמ'** תני רב יחיאל ובלבד שלא יעשה שורה. [מ] ותנא אין שורה פחותה משלשה בני אדם*: תנא ר"ש מתיר בתבואה. [נ] חיטין לעשות מהן לודיות. שעורין ליתן לפני בהמתו. ועדשים לעשות מהן רסיסין. מדהביא רב אלפס ברייתא זו משמע דפסק הלכה כר"ש (מ) [ס]ולא ידענא טעמא מאי.[ע]בעל העיטור ז"ל כתב דטעמא דת"ק כדגרסי' בירושלמי (הל' י"א) אתיא דר"ש בשיטת ר"ע. כמה דדריש ר"ע (לקמן כח:) לכל נפש אף אוכל נפש בהמה בכלל. וכן סבר רבי שמעון אף נפש בהמה בכלל. ות"ק דאסר סבירא ליה כר' יוסי הגלילי א] ונראה לי דגמרא דידן פליגא אירושלמי דטעמא דרבי שמעון מפרש בגמרא [פ] משום דחזיא למיעבד מינייהו מאכל אדם. וגם ליסנא דמתניתין משמע דלא כירושלמי [צ] דמשמע דרבנן אסרי תבואה לפי שאינן ראוין למאכל אדם כקטניות. והרמב"ם ז"ל פסק כתנא קמא וכן עיקר:

הגה"ה
*ותלתא גברי בתלתא מיני שרי. מא"ז:

כה **מתני'** משלחין כלים בין תפורין ובין שאינן תפורין אף על פי שיש בהן כלאים והן לצורך המועד*: אבל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו תפור. רבי יהודה אומר אף לא מנעל לבן מפני שהוא צריך אומן. זה הכלל כל שניאותין ממנו ביום טוב משלחין אותו: **גמ'** בשלמא תפורים חזו למילבש. שאינן תפורים חזו לכיסוי. אלא כלאים למאי חזו וכ"ת חזו למימך תותיה. והתניא לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך נימא אחת על בשרו. וכי תימא דמפסיק מידי ביני וביני והא אמר ר"ש בר פזי אמר רבי יוסי בר שאול משום קהלא קדישא שבירושלים אפילו עשר מצעות זו על גב זו וכלאים תחתיהם אסור לישן עליהן. אלא בוילון והא אמר עולא [ק] מפני מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו [דף טו ע"א] אלא בקשין*. דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שרי א)ערדילין וגררי דזוזי ודפסיטי[ר]ודביזרני אין בהן משום כלאים. לפי שאין דרך חמום בכך ב): זה הכלל כל שנאותין וכו'. רב ששת שרא להו לרבנן לשדורי תפילין ביום טוב. אמר ליה אביי והא אנן תנן כל שניאותין בו ביום טוב משלחין אותו. אמר ליה הכי תנן כל שניאותין בחול [ש] משלחין אותו ביום טוב ג):

הגה"ה
*כתב רב נמת חלוק או בגד שתפרו נכרי אסור ליטלו הימנו ביום טוב ואם שיגרו ונתפר מעיו"ט מקבלו וה"ה אם הביא נכרי כתבים וכו':

הגה"ה
*ודוקא להציעו תחתיו מותר. כיון דאפי' ברכין ליכא איסורא דאורייתא דלא אסרה תורה אלא דרך מלבוש א"כ בקשין לא גזור. אבל בלבישה אסור. כיון דברכין איכא איסורא דאורייתא. ובכהנים איתמרי אפילו לבישה והיכא דלא הוי אלא שוע ולא טוי ונוז שרי לישראל אפילו בלבישה בקשין. ואותן מיניי"א שאנו לובשין ופעמים שיש בהם נמר יש לנו לומר הואיל ואם עשינו קרע קטן מוציאין אותו דרך הקריעה והד נסרך סרך לחבירו שרי. אבל אם היו משימין בהן חתיכות קטנות דבגד צמר ודאי יהא אסור. העתק מן התוס' (דף טו. ד"ה אלא):

הגה"ה
א) פירש רש"י לישיבה ור"ל אבל לכסות בה כדאמרי' בתמה מפני שתמה אסור מפני שהוא מלבוש. הלכך כובעים שלנו שיש לכן רצועות צריך ליזהר שלא יהו תפורות הרצועות בכובע בחוטין של פשתן. והלבדים שהם רכים כאותם שמשימין בסנדלים צריכין בדיקה שלא יהו תפורין בפשתן. מנעל של זרב פירוש כפול ובין הכפלים משימין עצבין או פשתן אין חוששין שמא יש ביניהן צמר. ואסור ללבוש אנפליאות של צמר על גבי אנפליאות של פשתן. מא"ז:

הגה"ה
ב) וליתן מעות בבגד צמר ולקושרו בחוט של פשתן או להפך. רב הונא ורב אסרי. ושמואל ורבי יעקב בר אחא בשם ר' אסא מתירין. ובגד שהוא כלאים מותר לטלטלו ביו"ט. מא"ז: ואמר רבינו אבי העזרי בשם אביו רבינו יואל שמותר לפרוש בגד כלאים על גבי הגיגית כשרואלין בה הואי· שאינו אלא מעמיד החום בעלמא כי האי גוונא לא שייך כלאים.. מא"ז:

הגה"ה
ג) וקשה והא לצורך המועד קתני במתניתין ותפילין לאו לצורך המועד כלל נינהו אלא הכי פירושו כל שניאותין ממנה בחול דהיינו בחוה"מ ואתא לאתויי תפילין שנאותין בחול המועד. ולצורך המועד דקתני היינו לצורך חולו של מועד. ומכאן ראיה שצריך ללבוש תפילין בחולו של מועד. משלחין כל מיני תכשיטין ביום טוב: אין מפרקין את המנעל מעל גבי ב האימום אבל מפרקין אותו בחול המועד. מטלטלין שופר להשקות בו תינוק ופינקס וקרקים ומראה לכסות בו כלים. אסור להעמיד חלב ביום טוב וכל שכן שאסור להלוש ואם חלבו נכרי וישראל רואהו והביאו דורון לישראל ביום טוב ראשון בשני ימים טובים של גליות מותר לערב כביצה. מא"ז: **הדרן עלך ביצה**

הגהות הב"ח א לבני בבל רב פפי כצ"ל ותי' דאמרינן נמחק: ב מעל האימום ביו"ט אבל:

הגהות הגר"א א] ונראה דבגמרא דידן פליג אירושלמי דטעמא דרבי שמעון בחטים מפרש בגמרא משום דחזיאן למיעבד מינייהו אוכל אדם משמע דרבנן אסרי כו' כצ"ל:

תפארת שמואל

עליו אי אתם מודים דרוב ב"א אינם מניחים עירובי תח מין ביום הכפורים שהרי רוב היום אדם עוסק בתפלה ובתחנונים שהרי אין בו מלאכה ולא אכילה ודו"ק מצאתי כתוב בשם רש"ל ע"כ: (ל) **והא** מתני' אוקימנא לבני א"י וכו'. פרש"י שיש להם עבדים שמזלזלין ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו ולכן אוסרים להם אף בקטנה והרמב"ם פירש בענין אחר לפי שתבואה של א"י טובה היא ואף אם עושין אותה מאתמול דהיינו מעיו"ט אינה נפסדת בכך: (מ) **ולא** ידענא טעמא מאי וכו' פי' הלא יחיד הוא כנגד הת"ק דאוסר. וכן דעת הרמב"ם וכתב ר' ישעיה שישלחו שעורים הראוין לבהמה שמותר למרות בשביל בהמה וכו' ונראה בעיני שהרא"ש אינו מגיה בהאי פיסקא אליבא דתלמודא דידן: **הדרן עלך ביצה**

קרבן נתנאל

בפומא היוצא מגופו נזהרין י"ל דרבינו לא ס"ל הך טעמא: [ש] **א"ל** מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביו"ט. והא דלא הביא רבינו פלוגתא דאמוראי כיצד מולל חדא אחדא או חדא אכולהו משום דס"ל דהך לענין שבת איתמר וכמ"ש רבינו בפרק מפנין ס"ם ב' בשם הרי"ף. אבל ביו"ט לא צריך שום שינוי ודלא כמ"ש תוס' ורש"י דקאי איו"ט: [ת] ה"ג ובמדוכה ובמדוך: [א] **התם** בשבת איירי. מבלעדי הוכחה זו מוכח התם דבשבת איירי דהא רב יהודה התם בשמעתין כשמואל ס"ל דכל הנידוכין נידוכין כדרכן. אפס דמוכח כן השתא אפי' לרבא: [ב] ה"ג ודלא כמו שפי' התם ר"ח וכן: [ג] וצריך ליזהר כו' היכא דידע. ה"ה אם לא ידע מה בישולי אלא שאין מפיג טעמא כמו מוריקא. אך רבינו הזכיר חלוקה זו לומר דלרב אלפס אין צריך ליזהר. משא"כ במוריקא אפי' לדעת רב אלפס צריך ליזהר וכמו שאבאר בסמוך: [ד] **דמר** מיקל בחד לד. עיין מ"ם בפרק שני דמועד קטן סימן מ"ב ותמצא נחת: [ה] **דמתקלקלין** ביותר. דתבלין אף שתש כחן ואינן הדין יכול לתקן הדבר כשמרבה תבלין. אבל הפגת טעם שומין אין יכול לתקן מידי דהוה אבוחש ואופה ומבשל. לשון תוס' בשבת: [ו] **אבל** רב אלפס לא הביא דברי רב הונא ורב חסדא וז"ל הרב אלפס. ובתוס' על פסק ר"י לא נפקא לן מידי דקיי"ל כשמואל וכן פסק הרב אלפס ע"ש באריכות ורבינו השמיט במתכוין. שלא נראה לו לפ' דעת הרב אלפס שיפסוק כשמואל וכתנא דברייתא ולשבק המתניתין. ותו דקיי"ל כר"י דהלכה כסתם מתני' ובשמואל ורב ור"י קי"ל כר"י כמו שהקשה מהרש"ל. לכן סובר רבינו דרב אלפס לא פסק כשמואל אלא כרב וכרב ששת דבעי שינוי כהלכה כתנא דמתני' דבעי שינוי מדוך של עץ. וס"ס שינוי הלכה ואפשר לומר דרבותא נקט התנא מדוך של עץ שאינו ניכר כ"כ השינוי דמאי אין לו מדוך של אבן. כ"ש העיית מדוכה שאין דרך לדוך בהעייה. וכך פירש הב"ח סי' תק"ד סעיף א' דרב ורב ששת פליגי אדשמואל. וסבירא להו כתנא דמתניתין. וכן משמע בפ' נוטל סימן י"ב שהביא שם המתניתין דמלח במדוך של עץ. דלא כשמואל. והא דהביא הרי"ף מימרא דשמואל עיין ב"ח וצ"ל להורות דרב ורב ששת קאי אמלח. והקשה הר"ן איכא למבעי מהך מסקנא מ"ע מלח בעי הגה"ה ספי מתבלין ומצטרכינן לטעמייהו דרב חסדא ורב הונא והיה לו לרב אלפס להביאן בהלכותיו משום דנפקא מינה. ומה שתירץ הר"ן אין עולה לשיטתו. והב"ח שם תי' דרב ורב ששת וכולה הסוגיא סוברים דאפילו מוריקא מפיג טעמא. וא"כ ליכא נפקותא ע"ש. ולא נכירא חדא היכי יתלוקו במליאות אי מוריקא מפיג טעמא אי לא. ועוד מה יענה בהלכות גדולות דכתב בפי' מלח ומוריקא בעי שינוי. ותו דרב אלפס תמיה וכי איפסקא בה"ג תמתע שהוא סובר כבה"ג דמוריקא בעי שינוי וכן מוכח דפריך ודלמא תבלין הוי ומשני תבלין מנבחין קולייהו ואי מוריקא שרי קשה דלמא מוריקא הוי דלא מנבח קלייהו. אלא ש"מ דמוריקא אסור אפילו בדלא ידע מה בשולי. ומ"ה לא צריך רב אלפס להביא הך דרב הונא ורב חסדא · דהא מוכח דתבלין שרי לדוך כדרכן ומוריקא אסור אפילו בדלא ידע בישולי ב"מ דפעם הוא משום אפוגי טעמא: [ז] **לענין** מלח קאמר · אבל מלח שלנו אין צריך שינוי כיון דנעשית בידי אדם. תוס'. ותמהני אמאי לא חילק רבינו: [ח] וה"ג בהל' פסוקות בהלכ' גדולות: [ט] **אבל** לדידן כותשין במכתשת. וזהו לפרש"י אבל הרמב"ם פי' לפי דבני א"י התבואה שלהם יפה אפילו כתושין מעיו"ט אין בהו הפסד. וא"כ לכך טעמא אפילו האידנא אסור: [י] ה"ג בבל רב פפי איקלע לבי מר שמואל: [כ] **בורר** אוכל ואוכל. דהוי בורים לאחר יד והא דאמרינן בפ' תולין דף קל"ח מה דרכו של בורר נוטל אוכל מתוך הפסולת. עיין בתוס' ובפ' היה נוטל דף קמ"ב תי' ר"ת באופן אחר. ורבינו הסכים לתי' תוס' דהכא: [ל] **דאגוזים** ובטנים. עיין סימן תק"י במ"א סק"ד: [מ] **ותנא** אין שורה פתותה משלשה בני אדם. ובגמרא בעי רב אשי תלתא גברי ותלתא מיני מהו וקאי בתיקו. והנה הרמב"ם פסק לקולא בספיקא דרבנן. ורי"ף ורבינו מדהשמיטוהו הך איבעי' פסקו לחומרא. וכתב הר"ן ואיני יודע למה ובי"ם סימן ת"ז תי' אי לא איפשטא בזה אזלינן לקולא. אבל מאחר דרב אשי ודורו שחתמו התלמוד הניחו כאיבעי' בתיקו אלמא שהניחו בספק איסור עד שיבא התשבי. ובעל הלכות וגם הראב"ן פסקו לחומרא דלא כפסק הש"ע סי' תקט"ז: [נ] ה"ג בתבואה המין לעשות מהן לודיאות: [ס] **ולא** ידענא טעמא מאי. ואני אומר דמשום הא אינו משמע דפסק רב אלפס כר"ש ולכן מייתי הברייתא דלא תימא דת"ק לא פליג אדר"ש אלא בדבר שהוא מאכל בהמה דנפש בהמה איט בכלל. אבל במידי דחזי למעבד מינייהו מאכל אדם מודו רבנן לר"ש. לכן מביא הברייתא דאפילו בחטין ועדשים דחזי למעבד לודיות וכיסנין מ"מ פליגי רבנן עלי' ועיין פ"ק דשבת סימן ז' שתי' הב"י גם הרי"ף ע"ד זה: [ע] **בעל** העיטור ז"ל כתב · אינו מקושר ונראה דהמשך רבינו כך כאומר לדברי בעל העיטור יש לתמוה יותר על הרי"ף שפסקיו סותרים אהדדי שכאן פסק כר"ש כשיטת ר"ע ולקמן בפ' שני סי' ע"ו פסק כר"י הגלילי שהוא כדברי ת"ק. וע"ז השיג על בעל העיטור דגמ' דידן פליג על הירושלמי ותש"ה לא הקשתי על הרי"ף אלא שנעלם הטעם ממני: ה"ג משום דחזי למעבד: [פ] **משום** דחזי למעבד מנייהו מאכל אדם. נראה שהרי"ף לא היה גורס בברייתא שעורין ליתן לפני בהמתו: [צ] **דמשמע** דרבנן אסרי תבואה לפי שאין ראוין למאכל אדם כקטניות. אף כי כייתת שמנים וסלתות. ונראה דהכי משמע לרבינו מהא דקתני משלחין יינות כו' אבל לא תבואה ס"ל לשנות בקלרה משלחין דבר מאכל אדם ולא מאכל בהמה · אלא נדייק עם היות שתבואה ראוי לעשות מהן רסיסין ולודיאות אם אינו מאכל אדם כקטניות אין משלחין: [ק] **מפני** מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו. ובסי' ש"א ביו"ד הקשה ב"י מתו"ת הרא"ש כלל ב' סימן ו' וילון המאוי למחילה ואין מתחממין בו כלל אין בו משום כלאים וזה היפך מ"ש בפסקיו. ושמא י"ל דהכי קאמר וילון שהוא קשה עד שאין ראוי להתחמם בו ע"כ. ואיני יודע מה קושי' דהא כתב לסדיא שאין מתחממין בו כלל כגון שתלויה למעלה שאין יד אדם מתחממין בו או במקום אחר שאין דרכו להתחמם בו שום אדם. וברייתא דקתני מפני שהשמש מתחמם כנגדו פרש"י מתעטף בוילון. אבל מה שמגין הוילון מפני חמה או צינה לא מלינו בו שום איסור כי אם חימום דרך לבישה: [ר] **ודביזרני** אין בהם משום כלאים לפי שאין דרך חימום בכך. כר' אשי וכן בנמטים. ובגדים של' כלאי בגדים ומור סי' ש"א חזרו מדבריהם ופסקו דלא כרב אשי וצ"ע למה: [ש] **משלוחין** אותו ביום טוב. מסכה משמע דמותר לטלטל תפילין ביו"ט ובשבת. וכ"כ מהרי"א. ומקשין והא לצרך המועד קתני במתני' ותפילין לאו צורך מועד נינהו. ופי' הטור ארוע דת"ק כל שנאותין בו בחול ר"ל חה"מ תשלחין אותו. ומכאן ראיה שחייב במצות תפילין בחוה"מ. ובעל העלמה פי' כיון דאיכא שמחת יו"ם בשולחן הוי צורך יו"ם. א"נ שגוה לנמורי נפשיה: **הדרן עלך ביצה**

פרק שני

א [דף טו ע"ב] **יום טוב** שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחלה מיום טוב לשבת אבל [א]מבשל ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת. ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת. בית שמאי אומרים שני תבשילין ובית הלל אומרים תבשיל אחד. ושוין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין. אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה. שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת: **גמ'** מנהני מילי אמר שמואל אמר קרא זכור את יום השבת לקדשו זכרהו מאחר שבא להשכיחו מאי טעמא אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט. רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופים מיום טוב לשבת [א] ק"ו מיו"ט לחול. [ב] ויראה דנפקא מינה בין אלו שני הטעמים דלרבא צריך לערב דוקא בערב יו"ט כדי שיברור מנה יפה לשבת ולרב אשי יכול לערב אפי' קודם ערב יום טוב ויום טוב של סוכות שחל להיות בחמישי בשבת יכול לערב ערב יו"ט עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה: **ב תניא** אמר ר' אליעזר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה. ר' יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש. אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם הא כיצד ר' אליעזר סבר או כולו לשם או כולו לכם. ורבי יהושע סבר חלקהו חציו לשם וחציו לכם. גרסינן בפסחים בפ' אלו דברים (דף סח:). אמר ר' אלעזר [ג] הכל מודים דבעצרת בעינן נמי לכם יום שנתן בו תורה לישראל. אמר רבה הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם דכתיב וקראת לשבת עונג. רב יוסף אמר הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם דמעיקרא להכי איתקון ימי משתה ושמחה כתיב. מר בריה דרבינא כוליה שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מיומא דעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי. [ד] דתני רב חייא מדפתי (א) ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב וכי בתשיעי מתענין והלא בעשירי מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי: ושלחו מנות לאין נכון לו מאי לאין נכון לו [ה] אמר רב חסדא למי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין כגון שהיה טרוד בערב יום טוב ולא היה לו פנאי להניח [אבל היה לו פנאי להניח] ולא הניח פושע הוא. דכל אדם חייב להניח עירובי תבשילין. ואין לו לסמוך על גדול העיר שמניח על כל בני העיר. כדאמרינן לקמן שמואל מערב אבולא נהרדעא. רבי אמי ורבי אסי מערבי אכולי טבריא:

ג דודאי כל גדול העיר יש לו לערב על כל בני עירו ונפקא מינה למי שהיה טרוד ולא היה יכול לערב [ו] או ששכח ולא עירב אבל לכתחלה אין לו לאדם לסמוך על עירוב של גדול העיר אלא צריך כל אדם להניח בביתו עירוב. ואם מכר ולא הניח עירוב ולכתחלה סומך על עירובו של גדול העיר פושע הוא ואינו יוצא בעירובו כדאמרינן לקמן (דף טז:) ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא [ב]קמיה דשמואל. יומא חד חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת א"ל דלא אנחי עירובי תבשילין א"ל סמוך אדידי. לשתא אחריתא חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אנחי עירובי תבשילין א"ל פושע את לכולי עלמא שרי [ז] ולדידך אסור:

ד תני רב תחליפא בר אבוה דרבנא חוזאה ואמרי לה אחוה דרבנא חוזאה [דף טז ע"א] כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ר"ה חוץ מהוצאת שבת והוצאת ימים טובים והוצאת בניו לתלמוד תורה. שאם פיחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו*. תניא אמרו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אמר זו לכבוד שבת למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום. תניא נמי הכי בית שמאי אומרים מחד בשבתיך לשבתיך [ח] ובית הלל אומרים ברוך ה' יום יום:

הגה"ה

*וא"ת והא אמרינן עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. וי"ל דהתם איירי שאין לו לפרוע אלא א"כ יטול מן הצדקה. אבל הכא איירי שיש לו משכונות כדי לפרוע ואין לו מעות לכך קאמר לוו עלי ואני פורע. הועתק מן התוס':

ה ועושה תבשיל מערב יום טוב וכו'. אמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא מאי טעמא מידי דמילפת בעינן ופת לא מילפת. וכן דייסא נמי לא מילפת א) דאמר רבי זירא בבלאי טפשאי אכלי נהמא בנהמא. תני רבי חייא [ט] עדשים שבשולי קדירה סומך עליהן משום עירובי תבשילין ב) וה"מ דאית בהן כזית. אמר רב יצחק בריה דרב יהודה שמנונית שעל גבי סכין גוררו וסומך עליו משום עירובי תבשילין והוא דאית ביה כזית ג): אמר רב אידי אמר רב דגים מלוחים אין בהן משום בשולי נכרים. ואמר רב אשי [י] אם צלאן נכרי סומך עליהן משום עירובי תבשילין ואפילו מלחן נכרי וצלאן דמליחת הנכרי אין אוסרת. אע"פ שנאכלין מחמת מלחן חיין דלא אסור אלא בישולי נכרים וצליית הנכרי לא אסרה כיון דנאכלין חיין ואי עבדינהו כסא הרסנא [דף טז ע"ב] דהרסנא אסור. מאי טעמא קימחא עיקר ד): אמר רבי אבהו אמר רב עירובי תבשילין צריכין כזית בין לאחד בין למאה. ותבשיל זה אפילו צלי אפילו שלוק ואפילו כבוש ואפילו מבושל ואפילו קוליים האיספנין שהודחו בחמין מערב יו"ט: **ו אמר** רב הונא אמר רב עירובי תבשילין צריכים דעת. פשיטא דעת מניח בעינן שיהא בדעתו על מי שרוצה להניח. דעת מי שהניחו עליו בעינן או לא בעינן. תא שמע דשמואל מערב אבולא נהרדעא. רבי אמי ורבי אסי מערבי אכולא טבריא. [כ] מכריז רבי יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי תבשילין יסמוך על שלי. ועד כמה אמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי [ל] עד תחום שבת. ושמעינן מהני כולהו [ד]לא בעינן דעת מי שהניח לו אלא כשמודיעו ביום טוב עצמו שהוא ערב שבת שעירב עליו מאתמול הולך וסומך עליו ומבשל לכתחלה לשבת. ומאן דמערב אבני מתיה או אחבריה צריך לזכות להם. דגרסינן בעירובין בפרק חלון (דף פ.) בעי רב נחמן עירובי תבשילין צריך לזכות או לא. אמר רב יוסף ומאי תיבעי ליה הא אמר שמואל צריך לזכות. וכשהוא מזכה להם אינו מזכה על ידי בנו ובתו הקטנים אלא על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי שפחתו ועבדו העברים [מ] ועל ידי אשתו (ב) ולי נראה דאין מזכה על ידי אשתו. דהא דאמרינן גבי ערובי חצירות דמזכה על ידי אשתו [נ] מוקי לה בשילהי נדרים (דף פח:) בשיש לה בית באותה חצר. דמיגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני אבל אין לה בית באותה חצר לא. דיד אשה כיד בעלה. ובעירובי תבשילין אין אדם צריך לזכות לאשתו ולבני ביתו אלא כשהוא עירב כולן מותרין. [ס] וכיון דאינה צריכה לזכות אין מזכין על ידה מידי דהוה אעירובי חצירות כשאין לה בית בחצר. ומה שמזכה על ידי בנו ובתו הגדולים היה אומר רבינו תם דלרבי יוחנן דאמר גבי מציאה בפ"ק דבבא מציעא (דף יב:) לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא קטן ואינו סמוך על שולחן אביו הוי גדול וגדול הסמוך על שולחן אביו זהו קטן. [ע] הוא הדין הכא נמי. ואין לזכות העירוב על ידי גדול הסמוך על שולחן אביו דידו כיד אביו ועבדו ושפחתו העברים אף על פי דסמוכין על שולחנו לא הוי ידם כידו דדוקא בנו גדול הוא דאמר רבי יוחנן דידו כיד אביו לפי שרגיל להיות תמיד סמוך על שולחנו. אבל נכרי הסמוך על שולחן בעל הבית אין מציאתו של בעל הבית ואפילו אוכל אצלו בחנם וכ"ש עבדו ושפחתו העברים דבסתמא קאמר:

ז תנו רבנן יום טוב שחל להיות ערב שבת אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצירות. רבי אומר מערבין עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין מפני

הגה"ה

א) כשעושה עירובי תבשילין בתחלה יעשה פת כבילה ותבשיל בכזית או פת וצלי ואם עשה פת גרידא לא עשה ולא כלום ואפילו לאפות אינו יכול. מא"ז:

ב) וכוה שהתנה עליהן מערב יום טוב אם נשארו עדשים בשולי הקדירה שיהא שרי לן בדין וכו'. מא"ז:

ג) ושלשה דינים יש עירובי תחומין צריכין שתי סעודות לכל אחד ואחד כדמסיק בעירובין. ועירובי חצירות צריכין כגרוגרת לכל אחד עד שתי סעודות. ואם יש שם שתי סעודות אפי' אלף יכולין לסמוך עליו. ועירובי תבשילין אפילו מאה אין צריך כי אם כזית מכל מין ומין. אם כן נראה דערובי תחומין עושין אותו מתומן דלא צריך כי אם מעט לכל אחד לשתי סעודות אבל מפת צריך הרבה שיהא שתי סעודות לכל אחד:

ד) מכאן אנו למדים ליקח מן הנכרי פת כנילוש מן הבילים שקורין אובליי"ש וקנשייא"ש דלמאי ניחוש לה אי משום פת הא תכמים התירוה. ואי משום בילים שבלקו בו הא אמרינן הכא דקימחא עיקר. וגם אין לחוש שמא הבילים הן מעופות טמאים או שמא יש בהן דם או שמא של נבילה וטריפה הם דאזלינן בתר רובא. וגם אין לחוש שמא נילושו בבילים טרופין מהאי טעמא ומיהו פשטיד"א של דגים באפיה נכרי אין להתיר דיש בה משום בישולי נכרים הואיל ונבלע השומן של דגים בתוך העיסה אע"פ שהעיסה אין בה משום בישולי נכרים דהא התירו הפת וגם השמנונית שנבלע בה אינו בעין מ"מ קודם שנבלע בעיסה הוא בעין והיה נאסר. נמצא שהעיסה בלועה מן האיסור דרבנן ואותן נילו"ש נראה דמיקרו שלקות. מדלא מברכין עלייהו ברכת המוציא יש בהן משום בישולי נכרים דליכא תורת פת עלייהו ומיהו אמר מהר"ר יחיאל ז"ל דמ"מ אין בהן בשולי נכרים כיון דדרך אפיית פת עביד להו. ועוד דאי קבע סעודה עלייהו מברכין ברכת המוציא אלמא פת נינהו הועתק מן התוס':

הגהות הב"ח א מבשל הוא ליו"ט: ב קמיה דמר שמואל:

קרבן נתנאל

פרק שני [א] ק"ו מיו"ט לחול. דמדאורייתא אסור לבשל מיום טוב לשבת ק"ו לחול. אלא דשרי ע"י הואיל ומיקלעי אורחים. אלא דאיסורא מיהו איכא וע"י עירוב שרי. הר"ן פ"ג דפסחים. ולפ"ז דאם הוא סמוך לחשיכה דליכא למימר הואיל ואסור לבשל מיו"ט לשבת מדאורייתא. ובזה לא מהני ע"ת. וא"כ סמוך לחשיכה אסור לבשל תבשיל מיו"ט לשבת כ"כ מ"א סי' תקכ"ז. כל זה לרבה דקי"ל כוותיה כמו שפסק הרמב"ם ורבינו בפ' אלו עוברין אבל רב חסדא דס"ל דלא אמרי' הואיל מסיק אליביה בפסחים דף מ"ו מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט ורבנן הוא דגזרו כו'. ולרב חסדא אפילו סמוך לחשיכה מותר לבשל. ובזה ניחא מה שקשה לי מה שפסק רבינו בפ' אלו עוברין סימן מ"ו דהלכתא כרבה. ומאי ל"מ בזה הפסק דהואיל מהני שלא לוקה אבל מדרבנן מ"מ אסור. ולפי מה שכתבתי אית לן נפקותא בהא דקי"ל כרבה א"כ אסור לבשל מיו"ט לשבת סמוך לחשיכה: [ב] ויראה דנפקא מינה בין אלו שני הטעמים. ורבינו לא הכריע כמאן. לכן פסק בש"ע דלכתחלה יניח העירוב בעיו"ט ובדיעבד יצא · אך ברמזים מסיק דרבאי לערב על יו"ט אחרון. וסיימו משום דקים ליה כרב אשי שהוא בתראה. ובכלבו בשם רבינו נתנאל אומר דאין לשנות מנהג לערב עיו"ט גלא רחים ברורה ואין לנו אלא לשון משנתינו עושה אדם תבשיל מעיו"ט וסומך עליו לשבת וגם הברייתות והגמרא כך הוא. וגם אין כבוד בתבשיל שכבר עברה צורתו. ואין שייך בתבשיל זכרהו מאחר שבא להשכיחו. ותהכס"ל כתב עליו שכן עיקר דלא כפסק ש"ע ויש ל"מ בין אלו שני טעמים כפי מה שכתב האגודה דסמך רבינו שמואל על הא דרבא פעם א' דשכח ולא עירב עד יום שני והניח ע"ת ביו"ט כי התלמודא פריך לרבא אפילו ביו"ט נמי. ומשני שמא יפשע וסיכה דשכח ליכא למיחש: [ג] הכל מודים דבעצרת בעינן נמי לכם. ואין לדקדק מדקאמר הכל מודים מ"מ דהלכה כר"א אלא כך שיטת התלמוד נוטר הכל מודים בזה כמו במתני' ושוין בדג וביצה שעליו. והסמ"ג כמו כן הביא כך סוגיא וכתב שאין הלכה כר"א. וכ"מ אף למי שהוא עושה כמותו ב"ש מ"מ בעצרת ובפורים אין להחמיר ע"כ יש לגמור בס"ן אם בא להאריך בניגונים בשבתות ויו"ט יותר מהלות: [ד] דתני רבי חייא מדפתי ועניתם כו' כאילו התענה תשיעי ועשירי. דברי רבינו קשה דהא בפ' יום הכיפורים סימן א' מביא דרשות דר' ישמעאל דיליף מהאי קרא דועניתם תוספת שבתות ויו"ט. ובפ"ק דר"ה דף ט' משמע דהך דרשא כאילו התענה תשיעי ועשירי אתיא לר"ע דיליף תוספת שבותים מבתרים וקליר. וא"כ היכי מזכי שפרי לבי תרי. ועיין בל"מ פ"א מהל' שביתת עשור שהקשה כמו זה בהרמב"ם: [ה] אמר רב חסדא · כאן שייך סי' ג': [ו] או ששכח ולא עירב. ואם נזכר שלא עירב אחר שאמר הקהל ברכו אסור לערב כדאיתא בסי' רס"ח כ"כ מ"א סי' תקכ"ז ס"ק ה'. ואני אומר שמותר. גם הפ"ז מביא בשם הראב"ן דשרי לערב כ"ז שהצבור לא התפללו תפלת יו"ט. והוא בראב"ן סי' קס"ח. ובאמת מהראב"ן אין ראיה דהוא מסיק שם דאפילו בשבת שיחיד אין נגרר אחר הצבור כל זמן שלא התפללו תפלת שבת ע"ש. אבל אנן פסקינן דבשבת אסור ליחיד לעשות מלאכה כשהתפללו ברכו. מ"מ נראה לי דאין דומה לשבת. דבשבת היו תוקעין שש תקיעות וברכו הוא במקום תקיעה ששית. אבל בערב יו"ט לא היו תוקעין דכן מוכח בפ"ה דסוכה במתני' דקתשיב מ"ח תקיעות בשבת בתוך החג. ואי ביו"ט נמי היו תוקעין א"כ מלינו מ"ח תקיעות כל שנה ושנה בעיו"ט האחרון. ע"כ נראה לפסוק דאחר שהתחילו הצבור ברכו יכול עדיין היחיד לעשות עירוב תבשילין: [ז] ולדידך אסור. פי' אפילו האי סמיא שלא בא לסמוך על אחר אלא בשכח מלהניח ע"ת נקרא פושע בפעם ב' משום שהיה לו ליזהר. מכ"ש מי שלכתחלה אינו רוצה להניח ובא לסמוך על גדול סגיר: [ח] וב"ה אומרים ברוך ה' יום יום. ומ"ש בה"ג מצוה להכין מיום א' בשבת לשבת דבריו אינם להלכה וכמ"ש הרמב"ן פ' יתרו. ומה שהביא ראיה שם ממעשה דשמאי קשה אינו ראיה. כיון דשבת הוא מצוה להכים מנה יפה לשבת לזכות אחרים כדי שהעניים והאביונים ימלאו ג"כ מרגוע לנפשם מאכל טוב כי בחול רוב הקונים אוכלי בשר ומעטמים המה עשירים אבל כל אים בביתו ים לעשות כב"ה: [ט] עדשים שבשולי קדירה סומך עליהן משום עירובי תבשילין. כתב מהרש"ל מדלא קתני מערבין אינו אלא לסמוך עליו בשעת הדחק שאין לו תבשיל אחר מלוי או שעה עוברת. אבל לכתחלה ביזוי מצוה הוא וכתב עוד דצריך להתנות דוקא מבעו"י אבל בתבשיל שיחדו לע"ת ונפרפה השעה שכחה מלבדך ולאתנות אינו מעכב. ולישנא דמתניתין דייקת הכי ועושה תבשיל מעיו"ט וסומך עליו: [י] ואם צלאן נכרי סומך עליהן משום ע"ת. הנ"ל רבותא טפי אם מלחן נכרי סומך עליהן משום עירוב תבשילין וה"ל לאשמועינן רבותא טפי לענין ע"ת. וכן בברייתא בסמוך דחשיב שלוק וכבוש וצלי ומליח שיירה ש"מ דאין סומכין על דג מליח לענין ע"ת ואפילו בדיעבד דלא כשו"ת חכם צבי סי' ק"ל. וא"ת מ"ש כבוש מ"ש מליח תי' בעל מ"א דכבוש הרי הוא כמבושל. אבל מליח אינו אלא כרותח דצלי עכ"ע. ואפרש שיחתו מדקתני במתני' ועושה תבשיל מעיו"ט לאפוקי דג מליח. משא"כ כבוש וצלי וקוליים האספנין דהדחתן זהו בשולן וחייב עליו בשבת כל שכן נכללין בתבשיל. ואפשר עוד לומר דלאומצא בלחוד הוא דאמרי' מליח כרותח דצלי ולא לקולא. כדאשכחן במליחת כבד דאין תקנה לבשלה כ"א אחר צלי ש"מ דלקולא לא אמרינן כרותח דצלי: [כ] מכריז רבי יעקב בר אידי. שמי שדרכו להניח בכל שנה כשמואל ור' אמי ור' אסי א"צ להכריז אלא סומכין עליהן מן הסתם. אבל מי שאין דרכו להניח כר"י בר אידי צריך להכריז. ר"ן: [ל] עד תחום שבת. דלעומדים חוץ לתחום מסתמא לא היה בדעתו על אדם שהוא חוץ לתחום אף שעירב ויכול לבא אצלו. איבעיא היכי דפי' להדיא אפילו על אותן שחוץ לתחום ועירבו דוודאי מצי מזכה. וכן הסכים מהכס"ע סי' י': [מ] ועל ידי אשתו. ע"כ ברי"ף מדויק בספרים ישנים: [נ] מוקי לה בשילהי נדרים בשיש לה בית באותו חצר. והר"ן מתרץ דברי הרי"ף דכי אוקמינן התם הכי לר"מ דס"ל דאין קנין לאשה בלא בעלה אבל לרבנן דפליגי על ר"מ התם לא צריך בע"מ שתהיה לה בית באותו חצר מצי מזכה ע"י אשתו ע"כ. ובספרים חדשים של הרי"ף הסכים לדעת רבינו והקשה שם קושיות הר"ן ודחה כיון דרב פסק כר"מ. קי"ל כרב באיסורי ועוד דבקדושין קאמר רבה דכ"ע יד אשה כיד בעלה דמי והכינן אחר פליגי אתחכם דלדברי הכל צריך שיהיה לה חלק כו' ע"ש. והרש"ל סי' י' הקשה עוד על הר"ן והוכיח דהא דמוקי בשילהי נדרים כשיש לה בית באותו אלא משום מתני' אחריתי דמותיב מינה דקתני להדיא דאין מערבין ע"י אשתו ואינו תלוי כלל בפלוגתא דרב ושמואל התם וכ"כ שם הר"ן ותוס' ורבינו ע"ש. ואני אומר דמשום הא לא אריא. דבלא רבא ל"ק מתני' אהדדי. דהא דמתני' דכיוצא משתתפין אתיא כרבנן. ובברייתא דקתני אבל לא על ידי אשתו אתיא כר"מ. אבל בתר דמשני רבא מודה ר"מ וכו' פריך שפיר: [ס] וכיון דאינה צריכה לזכות אין מזכין על ידה. מש"ה לא תנן בפ"ד דמעשר שני גבי מערים אדם על מעשר שני על ידי אשתו אלא בשותפי מכוי כן הוא ברי"ף ועיין פ' חלון סי' ח' במידושי שם: [ע] הוא הדין הכא נמי ואין לזכות העירוב ע"י גדול הסמוך על שולחן אביו דידו כיד אביו. ובטור סי' שס"ו כתב זה לפוט אבעב"ם ז"ל פסק כשמואל דאמר גדול גדול ממש קטן קטן ממש שאינו יכול לזכות ע"י קטן. אפילו אינו סמוך על שולחן אביו וא"ת הרא"ש ז"ל לא כתב כן. וטוב להחמיר כדברי שניהם שלא לזכות ע"י

תפארת שמואל

פרק שני (א) ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וכו'. הרב מביא על פסוק ועניתם את נפשותיכם כל הב' פירושים של השני מ"ד ובגמרא דראש השנה משמע מאן דאית ליה הא לית ליה הא וצריך עיון: (ב) ול"נ דאין מזכה ע"י אשתו וכו'. לפום ריהטא משמע דפליג אדברי רי"ף שכתב ע"י אשתו

שאתה אוסרו בדבר האסור לו ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו. שלח רבי אלעזר לגולה לא כשאתם שונים רבי מתיר וחכמים אוסרין אלא רבי אוסר וחכמים מתירין. אמר רבא אמר רב ששת אמר רב הונא [ע] הלכה כרבי לאיסורא: [דף יז ע"א] תנו רבנן יום טוב שחל להיות בשבת בית שמאי אומרים מתפלל שמונה של שבת בפני עצמה ושל יום טוב בפני עצמה. ובית הלל אומרים מתפלל שבע. מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע. ר' אומר אף חותם מקדש השבת וישראל והזמנים. תני תלמידו דרבינא מקדש ישראל והשבת והזמנים. אמר רבינא אלא שבת ישראל מקדשי לה שבת מיקדשא וקיימא. אלא אימא מקדש השבת וישראל והזמנים. אמר רב יוסף [צ] הלכתא כרבי וכדמתקן רבינא: ח ת"ר שבת שחל להיות בראש חדש או בחולו של מועד. ערבית ושחרית ומנחה מתפלל של שבת ואומר מעין המאורע בעבודה. ואם לא אמר מחזירין אותו. רבי אליעזר אומר בהודאה ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע. רבן שמעון ב"ג ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומרים כל מקום שזקוק לשבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע:

הגה"ה

*ואם הניח עירובי תבשילין מערב יום טוב שמערבין עירובי חצירות ולא עירובי תחומין ועירובי חצירות מערבין לו לאדם שלא לדעתו. דוקא בשבת שלאחריו. מה"ר:

ט אמר (ג) [ק] רב הונא אין הלכה כאותו הזוג. אמר רב חייא בר אבין אמר רב מניח אדם עירובי תחומין מיום טוב לחברו ומתנה וה"ה עירובי תבשילין. רבא אמר מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה אבל עירובי תחומין [ר] דלמיקני שביתה ביום טוב לא וכן הלכתא כרבא דהוא בתרא. ומסתברא לן דהני מילי בעירובי תחומין דמיקני שביתה אבל עירובי חצירות דביטול רשות מניח אדם עירוב מיום טוב לחבירו ומתנה. ביום חמישי יאמר אם היום חול בעירוב זה נהיה מותרין לטלטל מבית לחצר ומחצר לבית ומבית לבית ואם היום קדש אין בדברי כלום. ולמחר יאמר אם היום קדש כבר עירבנו אתמול ואם היום חול בעירוב זה נהיה מותרין וכו'. ובעירובי תבשילין יאמר ביום חמישי אם היום קודש איני צריך לערב. ואם היום חול בעירוב זה משתרי לן למיפא ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי ולמיעבד כל צרכנא מיומא טבא לשבתא. [ש] ולמחר אין צריך כלום. ודוקא בשני ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה לא כדאיתא לעיל בפרק קמא (סימן ה)*:

הגה"ה

*והשתא דאנו בקיאין בקביעא דירחא ואין עושין יו"ט שני אלא משום מנהג אבותינו לא מערב ומתנה:

ת"ר אין אופין מיום טוב לשבת קל וחומר מיום טוב לחול באמת אמרו [ת] ממלאה אשה קדירה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ממלא נחתום חבית של מים אף על פי שאין צריך אלא לקיתון אחד. אבל לאפות לא יאפה אלא מה שצריך לו. ר"ש בן אלעזר אומר ממלאה אשה את התנור פת מפני שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא. פרש"י שהתנורים שלהן קטנים והיו מדביקין הפת בדפנותיו ומתוך שהוא מלא אין מקום לחמימותו להתפשט והפת נאפה יפה משמע [א] אבל בתנור גדול אין לאפות יותר מכדי צורכו*. וכן משמע מדשבק ר"ש בן אלעזר נחתום דאיירי ביה תנא קמא ונקט אשה משמע דוקא אשה שאופה לביתה בתנור קטן אבל נחתום שאופה בתנור גדול לא:

הגה"ה

*וכן פסקו התוספות ודוקא בתנור קטן שהפת משביח בשביל שהתנור מלא אבל בכירה שקורין פורנא אסור מפני שאין הפת משביח ולכן יש ליזהר בפסח כשעושין מצות ביום טוב שלא יעשה יותר מן הצורך להם לאכול שלא יותר להם אחר יום טוב כיון שאין משביח כדפרש"י. העתק מן התוס':

י איבעיא להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר ואין קמחו נאסר או דלמא הוא נאסר וקמחו נאסר. למאי נ"מ לאקנויי קמחו לאחרים. אי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר [לא] צריך לאקנויי קמחו לאחרים. ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר (לא) צריך לאקנויי קמחו לאחרים מאי. תא שמע מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו. כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים והן אופין ומבשלין לו. [ב] שמע מינה הוא נאסר וקמחו נאסר ש"מ. איבעיא להו עבר ואפה מאי. מי קנסוהו רבנן או לא. ואתינא למפשט מהא דתניא [דף יז ע"ב] מי שהניח עירובי תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין. ואם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו. אכלו עד שלא אפה עד שלא בישל עד שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלים לו. אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותיר הותיר לשבת. ובלבד שלא יערים

הגה"ה

*פירש רש"י בשתי קדירות שיאמר אני צריך להזמין אורחים אבל בקדירה אחת מותר להערים ולהרבות כדאמר לעיל פרק שני. העתק מן התוס':

הגה"ה

*אבל בשוגג פירש ריב"א ז"ל דשרי ולא כדברי רבי יואל והמחמיר תבא עליו ברכה או שמא אין להחמיר כדי שלא ימנע משמחת יום טוב אלא מתירין לו בדיעבד ומלמדין אותו שלא יעשה יותר כך והכל לפי ראות עיניו של החכם ששואלין אותו יעשה. מה"ר:

ואם הערים אסור*. וה"ה נמי אם עבר ואפה. ודחי לה רב אשי שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד. [ג] ולא איפשיטא בעיין. [ד] ויראה מרב אשי ורב נחמן בר יצחק [ה] דקאמרי הא מני חנניה היא ואליבא דב"ש דאיתן אמוראי בתראי דחו להך פשיטותא דמיסתבר להו משום כבוד שבת אין לקונסו*: יא ב"ש אומרים שני תבשילין וכו'. מתניתין דלא כי האי תנא. דתניא אמר ר' אלעזר לא נחלקו בית שמאי וב"ה על שני תבשילין שצריך. על מה נחלקו על דג וביצה שעליו. שבית שמאי אומרים שני תבשילין ובית הלל אומרים תבשיל אחד. אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דבית הלל. רבינו תם היה אומר דפלוגתא דבית שמאי ובית הלל הוי בבישול דב"ש סברי דאפילו לבשל לחודיה צריך שני תבשילין ובית הלל סברי דלבשל סגי בתבשיל אחד. וכן משמע לישנא דמתניתין דלא הזכיר אלא בישול אבל לאפות אף בית הלל מודו דבעינן פת דכולהו אית להו דרבי אלעזר דאמר אין אופין אלא על האפוי. והא דאמר אביי לעיל (דף טז.) לא שנו [ו] אלא תבשיל אבל פת לא. לצורך בישול קאמר וכל מילי בכלל בישול (קאמר) [ז] דכתיב ובשלו את הפסח. וכן צלי הוא במין כדאיתא בפרק כירה (דף מ:) גבי מים הפשרן זהו בישולן אבל אפייה לאו בכלל בישול הוא. כדאשכחן דפת ושלקות הוו שתי גזירות. דפת משמונה עשר דבר כדאיתא פ"ק דשבת (דף יז:) ושלקות הוא גזירה קדמונית כדמוכח בפרק אין מעמידין (דף לז:) דהוה ס"ד דהוי דאורייתא עד דמסיק קרא אסמכתא בעלמא הוא. ושמונה עשר דבר היו ידועות לכל ואי הך הויא מהן היאך היה טועה לומר דהוי דאורייתא אם כן חסר להו משמונה עשר דבר. ומכל מקום הואיל והדלקה שריין אע"ג דלא הוו בכלל פת ותבשיל דלא אצרכוה רבנן אלא בעיקר תיקון סעודה. והא דתניא לעיל [ח] בברייתא דחנניה בית הלל אומרים מניח אדם עירוב אחד ועושה בו כל צרכו אבישול והטמנה קאי ולא אאפיה. ור"י היה אומר מה שמדקדק רבינו תם מפת ושלקות דאין אפיה בכלל בישול אינה ראיה. אלא אפילו הוי בכלל הוציאוהו מכללו לפי שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה כמו בשלקות. ואחר כך הוסיפו לאסור אף הפת. והא דדרשינן ואת אשר תאפו אפו לאו דברי הכל היא. דתניא בתוספתא (פ"ב) העושה תבשיל מערב יום טוב אופה ומבשל עליו בשבת ומטמין עליו את החמין. עוד הביא התם דאין בני מבוי לעשות תבשיל ולאפות ולבשל עליו. ובהדיא פליגי ר"א ורבי יהושע בירושלמי (הל' א) וז"ל. כתוב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו רבי אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלים על המבושל ורבי יהושע אומר אופין ומבשלים על המבושל. ורבי יהושע דריש קרא את אשר תאפו [ט] במכילתין דתניא רבי יהושע אומר הרוצה לאפות היה נאפה לו והרוצה לבשל נתבשל לו. וקיימא לן דרבי אליעזר שמותי הוא. ומה שלא חשש הש"ס לעיל להביא דברי רבי יהושע לאו משום דלא נהוי הלכה כמותו אלא [משום] דאמוראי פירשו טעם לעירוב קאמר והנא מייתי לה מהכא ולא חשש להביא אלא מדרש הפסוק ונהגו להחמיר כדברי רבינו תם וכן כתב בהלכות גדולות וכן כתב רבינו שמשון הזקן:

יב אבל או שאבד לא יבשל עליו וכו'. אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ואכל עירובו גומר. איכא לאיסתפוקי בפירוש מילתא דאביי דאי בעי למימר גומר עיסה זו כיון שהתחיל בה [י] ושוב לא יבשל ולא יטמין וכן אם התחיל לבשל תבשיל אחד יגמרנו בלבד או שמא מכיון שהתחיל באחד להתעסק מצרכי השבת בעוד העירוב קיים יגמור כל צרכי שבת והוא הדין אם התחיל בתבשיל. והא דנקט עיסה שהיא הכנה ראשונה שעושין מע"ש לשבת. שכן תיקן עזרא (ב"ק פב.) שתהא אשה משכמת ואופה. והלשון משמע כן דקאמר גומר משמע כל צרכי שבת. דאי אעיסה לחודה קאי הוה ליה למימר גומרה. והדבר שקול עד שיבא מורה צדק: מתני' חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת. ובית הלל אומרים כלים לפני השבת ואדם בשבת: גמ' דכולי עלמא כלים בשבת לא מאי טעמא. והביא הרב אלפס טעמא דרב יוסף דאמר (דף יח.) משום סחיטה. וטעמא דרב ביבי דאמר גזירה שמא ישהא. ושביק טעמא דרבה דאמר גזירה שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים וטעמא דרבא משום

תפארת שמואל

ותימה שלא כתב הרי"ף א"כ ודוקא כדאמרינן בנדרים וכו' ואולי כתב ולי נראה שכל מה שמצא כתב וכן משמע להדיא פרק חלון וליתנא באלפסי שאותו מבוי והיא היא רק שדרה עמי בבית לבדה ולא שהיתה עמו בבית ואח"כ ראיתי שהטור כ"כ להדיא שהרי"ף ס"ל שיכול לזכות ע"י אשתו א"כ ע"כ מ"ש ברי"ף חדש אינו לשון רי"ף וכן ראיתי באלפס של קלף שאיתו: (ג) אמר רב הונא אין הלכה כאותו הזוג וכו'. וא"ת אמאי לא קאמר הלכה כת"ק די"ל דאי הוי אמר הכי הוי משמע אבל דבר אף ממה שאמר מסיים בשל שבת והא ליתא דקי"ל דהלכתא כרבי דאמר חותם מקדש השבת וישראל והזמנים:

קרבן נתנאל

פ"י בנו קטן אפילו אינו סמוך על שלחנו. ולא פ"י בנו הסמוך אל שלחנו אפילו הוא גדול וכן סברית אחרין סב"י בארוך וקצר ומהרש"ל וכל האחרונים שבאים אחריהם בלי פקפוק ואשתומם על שמראה הגדול הזה והילך לשון הרמב"ם פ"א דעירובין דין כ' ויש לו לזכות ע"י בנו ובתו הגדולים אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים כו'. וכן יש לו לזכות להן ע"י שפחתו העבריה אע"פ שהיא קטנה שהקטן זוכה לאחרים בדבר שהוא מדברי סופרים עכ"ל וזה תלמוד ערוך בגיטין דף ס"ד דקאמר שמואל קטן זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים. ופריך מאמה עבריה דע"כ איירי בלא שביאה שתי שערות וזוכה פ"י אחרים. ומשני רב חסדא שאני שתופי מבואות דהוי מדרבנן. וא"כ איך ס"ד לומר להרמב"ם קטן שאינו סמוך על שלחן אביו אין יכול לזכות על ידו אלא בדבר דרבנן קטן יש לו זכיה דמ"מ מאמה עבריה אע"כ דקטן הסמוך על שלחן אביו הוא דאמר דאין יכול לזכות על ידו דלענין מציאה ידו כיד אביו כמ"ש הרמב"ם בפרק י"ז מהל' גזילה ואבידה. ומקור הרמב"ם בזה על מה שביאר בהל' גזילה מפסק שם כר' יוחנן דגדול בשאינו על שלחן אביו וקטן בסמוך על שלחן אביו ודי לו בביאור זה דאמה העבריה יכול לזכות על ידה אף שהיא קטנה ממילא נלמד דהאי קטן שאינו זוכה על ידו איירי בסמוך על שלחן אביו אפש על שמואל גופיה לא תקשי דמשני בפ' האומר שאני שיתופי מבואות דרבנן. ומ"מ מבנו ובתו הקטנים דאין מזכה על ידן. יש לומר דשמואל דאמר התם בב"ת קטן קטן ממש ומטעם דבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו. י"ל דמהאי טעמא לכל דבר ידו כיד אביו ואמה העבריה איירי בשאין לה אב אבל הרמב"ם דפסק כר"י לענין מציאה ודאי קשה למה אין מזכין על ידי בניו הקטנים. אלא ע"ת מיירי שהמה סמוכים על שלחנו. ומה שהביא עוד בב"י ראיה מהירושלמי ובבלי דלא קבעו פלוגתא דר"י ושמואל רק על מתני' דמציאה משמע דלגבי עירוב מודה ר' יוחנן דקטן ממש אינו כאיש דודאי קטן דעירוב איירי בסמוך כמו שהוכחתי. אלא בהא ליכא למימר דמודה ר' יוחנן דלענין עירוב אף שהוא גדול וסמוך על שלחן אביו. אע"ג דלענין מציאה שלו יוכל שאב לזכות על ידו. והיינו מטעם שפסק הרמב"ן בשו"ת סי' רי"ב במציאה אין האב זוכה אלא כדי שלא תהיה לו איבה. כיון שהבן סמוך על שלחנו. אבל במה שהאב רוצה לזכות לאחרים על ידי בניו זוכים שהם לאחרים כאיניש דעלמא ומש"ה ליכא למימר דלא קבע ל"י דבריו על מתני' דעירובין. וכן מה שהביא ראיה בשם רבינו שמשון הזקן אינו כותב על קטן קטן ממש הוא אינו סמוך על שלחן אלא כך הובא בהגהות אשרי בפ' חלון וז"ל ורבינו שמשון הזקן אמר דבנו הגדול אפילו סמוך על שלחן אביו מזכה על ידו דלא אמר ר' יוחנן לא גדול ממש אלא במציאה אבל בעירוב גדול גדול ממש (ר"ל אף שהוא סמוך על שלחן אביו) דגמרא שלנו וכן הירושלמי לא מייתי מילתא דר"י אלא במציאה בכל מקום עכ"ל. בכן אין לזוז מפסק רבינו דקטן כשאינו סמוך על שלחן אביו לכתחלה יכול לזכות על ידו: [פ] הלכה כרבי לאסורא. והא דאין מערבין עירובי תחומין ביו"ט בפ"ש. דוקא שלא עירב בראשון. אבל אם עירב בראשון מערב ברגליו בשני. ר"ן:

[צ] הלכתא כו' וכדמתקן רבינא. ובסי' תפ"ז ס"ק ב' פסק מ"א אם חתם ביו"ט או בשבת מקדש ישראל יצא כן משמע בפסחים דף ק"ז. ולא ידעתי על מה סמך דהא רבא גופא הדר בי' ע"ש:

[ק] אמר רב הונא אין הלכה כאותו הזוג. והא דלא אמר הלכה כת"ק עיין תוס' ורש"י ולי נראה דמה שאמר ת"ק אם לא אמר מחזירין אותו משמע דקאי אפילו בתפלת ערבית ובהא לית הלכתא כוותיה דקי"ל כרב בשלשי תפלת השחר שאין מחזירין בר"ח מטעם דאין מקדשין את החודש בלילה: [ר] דלמיקני שביתה ביו"ט לא. אבל מתנה על כלכלה של תרומה בשני י"ט של גליות כדאיתא בפ' בכל מערבין סי' ח'. אע"ג שאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט על ידי תנאי שרינן דמת"נ חד מינייהו חול. אבל תוספות ד"ה מ"מ פי' כיון דלמקני שביתה אסור ביו"ט אסור להתנות ביו"ט משום הכנה ולפי טעם זה אפילו מיו"ט לחבירו כשחל באמצע שבוע נ"כ אסור להתנות וס"ס שאין יכול להתנות על הכלכלה וצ"ל הא דמסיק בעירובין דף ל"ט מודה ר' יוסי בשני י"ט של גליות לא קיי"ל הכי דקיי"ל כרבא הכא במתניתין. אבל הרי"ף ורבינו דפסקו התם דבשני י"ט של גליות יכול להתנות על הכלכלה ובתחומין שאוסר רבא משום דלמיקני שביתה ביו"ט אסור ולא מטעם הכנה: [ש] ולמחר א"ל כלום. פ"כ ביו"ט תנכך קודם העירוב. וכ"כ מ"נ: [ת] ממלאה אשה קדרה בשר. פי' סי' תקכ"ג באריכות במ"א: [א] אבל בתנור גדול אין לאפות יותר מכדי צרכו. פי' לקמן דף כ"א בתוס' ד"ה עיסה: [ב] ש"מ הוא נאסר וקמחו נאסר. וגי' תוס' הוא נאסר ואין קמחו נאסר ותלי לאקנויי קמחו לאחרים. ולכאורה אין נפקותא לדינא. ואי דייקת טבל לומר דאיכא בינייהו כמ"ש בעל העימור והביאו המור בשמו. מסתברא אחרים שלא הניחו עירוב אופין ומבשלין למי שהניחו דשלוחו של אדם כמותו. והשינו עליו דבהדיא גרסינן אין אופין לאחרים אבל אם נאסר דקמחו נאסר איכא למימר דהא דקתני אין אופה לאחרים. היינו מקמח שלו. אבל אי גרסינן אין קמחו נאסר פ"כ צ"ע דלא כבעל העימור: ה"ג ואתינן למפשט:

[ג] ולא איפשיטא בעיין. כ"כ הרי"ף וספיקא דרבנן לקולא. והרא"ש כתב וכיון דלא איפשטא נראה לי דלא יאכל דלחומרא עבדינן: [ד] ויראה מרב אשי ורב נתן. פי' יש"ש סי' י"ז מה שדקדק בדברים אלו ולכאורה אין לו שחר. ורבותי בב"ת סי' תקכ"ז ס"ק י"ב שהשיב עליו באריכות: [ה] ה"ג דקאמר הא מני חנניה היא: [ו] אלא תבשיל אבל פת לא. ולמאי דקאמר פת [illegible] אין לומר דה"ק ל"ש אלא תבשיל אבל פת לא דלפת לא מהני תבשיל. א"כ לא שייך בזה כך טעמא דאמר התם פת שכיחא. ואין לומר דהכי קאמר דלתבשיל לא מהני פת כ"א תבשיל כר"ח. דהא ר"א אמרה אין אופין כו' אע"כ ה"ק ל"ש אלא תבשיל דהוי עירוב אבל פת לא הוי עירוב לשום דבר אפילו באפיה שמכינן אעירוב תבשיל. ופ"ז מתני לטעך בישול קאמר דלתבשיל לא תכני פת אלא לאפיה ואביי קמ"ל דלכל מילי מהני תבשיל אפילו לגלי ולאמין דלא אתא לאפוקי אלא פת לחודיה: [ז] ה"ג דכתיב ויבשלו הפסח. והוא בד"ס ב' נ"ס: [ח] ה"ג בברייתא דתני' ב"ה אומרים מערב אדם תבשיל אחד: [ט] ה"נ במכילתא דתני'. והוא בפרשה ה' ע"ש: [י] ושוב לא יבשל ולא יטמין וכן אם התחיל לבשל ט' בלבד. וכן דעת הלח"ד והרא"ן גם דעת רש"י שפי' במתניתין אכלו או שאבדו קודם שבישל כל צרכו. משמע להדיא אפילו בישל כמה תבשילין לא יבשל עליו בתחלה. ועיקר ספיקא דרבינו מדלא קתני גומרה ואפשר לומר דאי אגב נגמרה ה"א דאין גומר אלא מלאכה עיסה. אבל לא לאפותה. ונראה דזה כוונת רש"י ד"ה אם התחיל בעיסתו לתקנה ולאפותה על ידי עירובו כלומר דסיה דעתו לאפות וקא משמע לן

דינא

ישראל כמתקן. והמתני' למה הארך לפרש משנה זו מה שייך טבילת כלים האידנא. [נ] ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביום טוב. [ל] הילכך נראה. [מ] דטעמא דרבה עיקר דהלכתא כוותיה לגבי דרב יוסף [נ] וכן מצינו זה הטעם גבי שופר ולולב ומגילה (ר"ה כט:) וכן רבא בתראה הוא. [ס] ומאלו שני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים ביום טוב*:

הגה"ה

*וכן אסור להגעיל קערות שאינן בני יומן ביום טוב משום ביטול שלא לצורך אוכל נפש אלא לצורך מכשירי אוכל נפש ואפשר לעשות מערב יום טוב (ומשום הכי) אסור. אבל מותר ללבן מחבת בת יומא בחור ביום טוב כדי לאפות בתוכו דיבון דהתיר משום דהוי צורך אוכל נפש. מא"ז:

[דף כא ע"א] אמר רב חסדא בהמה חליה של נכרי וחליה של ישראל מותר לשוחטה ביום טוב משום דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה. אבל עיסה חליה של נכרי וחליה של ישראל אסור לאפותה ביום טוב [ע] דהא אפשר למיפלגה בלישה. ובהמה אפי' הן שותפין אי אפשר למיפלגן [פ] לפי שאינן שוות: יד בעו מיניה מר"ה הנהו בני בהגי דשדו עלייהו קמחא דבני חילא מהו למיפינהו ביום טוב. אמר להו חזינא אי כי יהבי ריפתא לינוקא לא קפדי כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי. ואי קפדי אסיר. וליתא להא דר"ה אלא בין כך ובין כך אסיר. [דף כא ע"ב] דאמר רבי יהושע בן לוי מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב גזירה שמא ירבה בשבילו. מרימר ומר זוטרא כי מקלע להו נכרי ביומא טבא אמרו ליה אי ניחא לך במאי דטריחא לן מוטב ואי לאו טירחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן. ואם נשלח שליח נכרי לישראל ביום טוב מותר להאכילו ביום טוב וכן נוהגין בשבתות שיש להן עבדים ושפחות נכרים. דלא אסר ריב"ל אלא לזמן את הנכרי שהוא חשוב ביקרו לו מנות וחיים שמא יבשל קדירה לבדה שלא היה מבשל בה אם לא בשביל הנכרי דאי להרבה [צ] בשביל הנכרי אלא בקדירה שהוא מבשל בה ליכא חשש איסור וה [ק] והא ליכא למיחש בעבדים ושפחות שבבית ישראל:

מי איתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה. רבה אמר אינו לוקה הואיל ואי מיקלעי אורחים חזי להו השתא נמי חזי. רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל [ר] והלכתא כוותיה דרבה. כדפרישית לה בפרק אלו עוברין בפסחים (סימן ו). הניח לך מה שנאמר יאכל לכל נפש שומע אני נפש בהמה במשמע כענין שנאמר מכה נפש בהמה ישלמנה ת"ל לכם לכם ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים דברי רבי יוסי הגלילי. ר"ע אומר נפש בהמה במשמע א"כ מה ת"ל לכם לכם ולא לעובדי כוכבים. ומה ראית לרבות את הכלבים ולהוציא לעובדי כוכבים. מרבה אני את הכלבים שמזונותן עליך ומוציא אני את העובדי כוכבים שאין מזונותן עליך. והלכתא כרבי יוסי הגלילי דסתם לן תנא כוותיה. דתנן עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה נאפית ביום טוב וכו'. וקיימא לן סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתני'. והר"ז הלוי ז"ל הקשה על דבריו מהא דאמר ליה אביי לרב יוסף לרבי יוסי הני סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביומא טבא ואיצטריך לשנויי ליה בשינויי דחיקי ודלא כהלכתא. דהא דמשני ליה רטיבתא חזי להיסק גדול דלאו כהלכתא כדאמרינן (לקמן לג.) בחיזרא והלכתא יבישתא שרי רטיבתא אסיר. ובהדיא תנן (שבת דף קנו:) מחתכים את הנבילה לפני הכלבים ואפילו בשבת ולדין חיה ועוף מן הביברים ביום טוב ונותנין לפניהם מזונות (לקמן כג:). [א] וקודר חדש קב או קביים ונותנו לפני בהמתו ואינו חושש (לקמן כט.) ומתירין פקיעי עמיר לפני בהמה. ומפספסין את הכיפין (שבת קנה.) ומלקטין לתרנגולים. ונותנים מים למורסן ונותנין מים לפני אווזים ותרנגולין ולפני יוני הרדיסאות (שם:). וכל אלו מותרין בלא אגב ריפתא דלא כרבי יוסי הגלילי. והיאך אפשר לדחות כל אלו מפני משנה יחידאה דעיסת כלבים שנשנית כרבי יוסי הגלילי אגב גררא דעירוב ושיתוף וברכה וזימון וחלה ומלה'. ועוד יש לומר דמודה ר"ע בעיסת הכלבים [ש] כיון דאפשר לכלבים בעיסה בלא אפיה לא טרחינן ליה במלאכה יתירתא. אלא בזמן שהרועים אוכלין ממנה. מכל זה נראה לנו שהלכה כמאן דאמר נפש בהמה במשמע. ולא ידענא מה הביא מכל אלו המשניות ראיה לרבי עקיבא אינו מי איכא מאן דפליג בטלטול מזונות ליתנם לפני בהמה אפילו בשבת. והרב אלפסי ז"ל פסק כרבי יוסי שאסר לבשל ולאפות ביום טוב לצורך בהמה. ומתוך קושיא דסופלי [ת] עלה בלבו דר' יוסי הגלילי אסר אף לטלטל מאכל בהמה וזה אי אפשר לומר כדפרישי'. [א] וגם בית הלל דרשו לעיל (דף כב:) לכם ולא לעכו"ם לכם ולא לכלבים והיינו דאמרי בפרק נוטל (דף קמג.) מעבירין מעל השולחן פירורים פחות מכזית וכו' משני שאין מאכל בהמה. אלא צריך לומר כמו שפירש רשב"ם דסופלי לא חזי לחיותא [ב] אלא על ידי תיקון שמרככין אותו או שוחקין אותו אלא שלפעמים אוכלין אותן על ידי הדחק הלכך לרבי יוסי הגלילי שאי אפשר לתקן ביום טוב היכי מטלטלין להו למישדי לחיותא והלא מוקצין הן כיון דאינן ראויין לאכילה כי אם על ידי הדחק ומשני דחזו להסקה ופריך בשבת מאי ואפילו לר"ע אמר ליה [ג] דמטלטלינן להו אגב ריפתא. [ד] פירש ריב"א כשאוכל הפירי זורק הגרעינין נופיו לתוך הסל כשהלחם בו אבל להניח לחם עלייהו כדי לטלטל אסור [ה] דלא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד: מתני' ב"ש אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראויין לשתיה ובית הלל מתירין. ועושה מדורה ומתחמם כנגדה: גמ' ודוקא חמין לרגליו הוא דשרו ב"ה אבל לא כל גופו* כדתנן בשבת (דף לט:) אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה. ולענין רחיצה ביום טוב בחמין שהוחמו בערב יום טוב חזינן לגאון דקא כתב הכי דהיא דאמרינן לא ירחץ אדם כל גופו בחמין בשבת בחמין שהוחמו בע"ש. דוקא בשבת אבל ביו"ט שרי לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מערב יום טוב. דלא הוי דבר שחייבין עליו משום שבות ולא הוי משום מלוה אלא גזירה היא. וכי גזור רבנן בשבת אבל לא ביום טוב. ובשבת פרק כירה (דף מ.) על ההיא ברייתא מרחץ שפקקו נקביו מערב יו"ט למחר נכנס ומזיע [ו] כתבתי (שם סי' ז) דאסור לרחוץ כל גופו ביו"ט בחמין שהוחמו מערב יו"ט:

הגה"ה

*דדבר השוה לכל נפש בעינן וזה אינו ראוי אלא לבני אדם מעונגים אבל ידיו ורגליו שוה לכל אדם. העתק מן התוס':

טז מתני' שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי. אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת. ואין זוקפין את המנורה ביום טוב. ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמר רבן גמליאל מימיהם של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמרו לו מה נעשה לבית אביך שהן מחמירין על עצמן ומקילין לכל (בני) ישראל להיות אופין פתין [ז] גריצין ורקיקין: גמ' אין טומנין את החמין וכו'. [ח] היכי דמי אי דהנח עירובי תבשילין מאי טעמא דב"ש ואי דלא הנח עירובי תבשילין מ"ט דב"ה. אמר רב הונא לעולם שלא הניח עירובי תבשילין וכדי חייו שרו ליה רבנן. רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחד ומבשלין לו קדירה אחת ומחמין לו קיתון אחד [דף כב ע"א] [ט] ומדליקין לו את הנר ויש אומרים אף צולין לו דג קטן. יש מדקדק מדקתני אופין לו ומבשלין לו משמע דאחרים עושין לו אבל לא הוא עצמו וליתא. דאם יש אחרים שעירבו יקנה להן קמחו ויעשו לו כל צרכיו ועוד מאי קאמר משום כדי חייו שרו ליה רבנן מה הוצרכו להיתר זה כיון שיכול להקנות להם קמחו. הלכך מיירי בדליכא מאן דעירב ומשום כדי חייו התירו לעשות לו דבר מועט ואופין ומבשלין אבני ביתו קאי. [י] וכן משמע בירושלמי (הל' א) דקאמר לא עירב ולא עירבו לו אחרים רבי יצחק אומר צולה לו דג. רב הונא אמר מחמם לו חמין. שמואל אמר מדליק לו את הנר. מדקאמר ומדליקין לו את הנר [ס"מ] מי שלא עירב אף להדליק אסור. ומדליקין לו את הנר דקאמר היינו נר אחד כמו פת אחד וקיתון אחד אע"פ שלא פירש כן לכן נהגו כשמניחין עירוב לומר [כ] לאפויי ולבשולי ולאדלוקי ולאטמוני*. ואף על פי שפירשתי לעיל שלא תיקנו אלא לעיקר סעודה היינו דאין צריך לעשות העירוב אלא מפת ותבשיל שהוא עיקר סעודה. אבל צריך להזכיר כל דבר שאסור לעשות בלא עירוב:

הגה"ה

*נוטל פת כביצה ותבשיל בכזית ואומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב בדין יהא שרא לנא לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולאפוקי מרה"י לרשות הרבים מרשות הרבים לרשות היחיד מיום טוב לשבת לנו ולכל מי שסומך על עירוב זה עד מוצאי יום טוב האחרון. (ד) ובדיעבד סומך על עירוב תבשיל

הגהות הב"ח א מיו"ט לחול רבה אמר אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה רבה אמר: ב ר"ע אומר אפי' נפש בהמה במשמע: ג נ"ב יוסי הגלילי פני סופלי: ד דלאו כהלכתא הוא כדאמרי' סי': ה ואפילו בשבת וכ"ש ביו"ט ולדין: ו ות"ה בשבת ועוד: ז בהלכה כר' עקיבא אפי' נפש: ח כל גופו בשבת כנ"ל ותיי' בחמין נמחק:

הגהות הגרי"פ [א] וקודר קב כצ"ל:

קרבן נתנאל

דיכול לגמור את האפיה: [כ] ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביום טוב. טעמא דר' יוסף וטעמא דרב ביבי דהא וולד טומאה לא שייך לרב ביבי טעמא כיון דלית בהו תקלת תרומה דמדאורייתא טהור הוא הכלי. א"כ טבילה דבכלים חדשים לא שייך שמא ישהה. ובלומר פוק חזי מה עמא דבר שנוהגין איסור בדבר להטביל כלים ביום טוב. ולהרי"ף מותר להטביל כלים חדשים ביו"ט: [ל] הילכך נראה דטעמא דרבה עיקר דהלכתא כוותיה לגביה דרב יוסף וכו' וכן רבא בתראה הוא. ובאמת דברי הרי"ף צ"ע במה דנא או כרבא. וע"ק למה פסק כרב יוסף וכרב ביבי והיה לו לפסוק כחד מינייהו. והנראה ליישב דברי הרי"ף דס"ל דהך טעמא דמה ישהה (לא) שייך בכלים הראוים להשתמש בהם לא ויבא. ושחיטה דאינן ראוים להשתמש בהן תרומת טהרות וילכך כי אם תרומת דגן משום האי חששא דהוקה אינו מן הסברא נגזור שמא ישהה. אלא דרב ביבי סמך בכלי שחיטה אטעמיה דרב יוסף. אבל אטעמיה דרב יוסף לחוד הוי קשה כלים דלאו בני שחיטה מאי איכא למימר ומשני רב ביבי לתרוצא מילתא דרב יוסף בכלים דלאו בני שחיטה גזרינן שמא ישהה דראויין להשתמש בהן. שבתא ניחא דלא פסק כרבה ורבא דהא תניא כוותיה דרב ביבי ב"מ להנך טעמי דרבה ורבא ליתא. דא"כ למה תני בברייתא שמא ישהה. אבל לרב יוסף איכא למימר דסברייתא אתא דרב יוסף. אלא בצריכה לטעמא שמא ישהה לכלים דלאו בני שחיטה ניניהו. ועיין מ"ב מהרש"א ליישב דברי הרי"ף. והא"ג לפניך מה שתירץ בני הגופלא מוסכ"ר ליתמן כר"ז על מה שהקשה מהרב"א על הרמב"ם דבבני י"ע של גליות יכול להפריש תרומה על ידי תנאי ואומר אם היום חול שהיה זאת תרומה ואם היום קודש אין בדברי כלום. ולמחר אומר אם אתמול קודש והיום חול אפריש היום תרומה ואם אתמול חול כבר הפרשתי. וכ"פ רבינו בפ"ג דעירובין סימן ח' סי' שם. א"כ ה"ה בטבילת כלי זו מטומאה לטהרה דבעי כוונה לטבילה כדאיתא בח"ך סי' קי"ב ס"ק כ"ח יכול להתנות ולטבול ולא שייך טעמא דמתקן. לכך ביו"ט כתב הרמב"ם הטעם שמא ישהה. ובשבת דזמן טוה מועט הוא לא מייבינן שמא ישהה אלא מטעם דרבא דהוי כמתקן והביא בני הכ"מ ראיה לדברי הרמב"ם דבפסחים דף כ' ע"ב איתא דב"ה לא חיישי להקלה וא"כ היכי קאמר רב ביבי שמא ישהה אליביה דב"ה אע"כ חילוק בין זמן מרובה לזמן מועט ועיין בתשב"א ב"ק דף קמ"ו ע"ב ודו"ק: [מ] דטעמא דרבה עיקר. וקשה הא בהדיא אמר תניא כוותיה דרב ביבי. וי"ל דרבה ורבא מודים לרבי דלא מחלק בין יום טוב לשבת לענין טבילת כלים ע"ש מימיו דאסור מטעם ישהה ואתיא הך ברייתא כרבי אבל לרבנן אסור מטעם דרבה ורבא ובגימוד סוגיא שהארכתי בזה בכתם דאיות: [נ] וכן מצינו זה הטעם גבי שופר לולב ומגילה. ונתקשה בזה פמ"ג בסימן ס"ק ס' דהתם בשבת שפיר גזרינן. אבל כאן דביו"ט וס"ל לרבה גזירה יו"ט אטו שבת לא מצינו כ"ש. ולק"מ דיו"ט ושבת חדא גזירה היא כמ"ש תוס' ד"ה יו"ט כו'. מאי איכא לך למימר דלא נגזור בור בהלידו אטו בור ברה"ר. ע"ז מייתי רבינו דאיכא אגימתא שלא כמו כן מצינו בלולב ושופר ולא נאמר דבשבת חייב בתקיעת שופר כשיש לו שופר בביתו או לולב. אע"כ דגזרינן אטו רה"ר: [ס] ומאלו שני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים ביו"ט. מ"מ דרבינו ס"ל דטבילת כלים חדשים דאורייתא כסברת הרשב"א ורמב"ן שהביא בתשובת הרשב"א דלא כרמב"ם בס"ל שהוא מדברי סופרים דאמ"ה הא רבה ורבא מודים דכלים שנטמאו בוולד הטומאה מטבילין ביו"ט כיון דאינו טבילה מדאורייתא ומ"ש כלים חדשים. וע"כ צ"ל דס"ל לרבינו דטבילת כלים חדשים מדאורייתא. א"כ דבאני כתב דעכ"פ ראוים להשתמש בו דברים מתחים מבה"כ כלי חדש לא חזי כלל קודם טבילה ומחזי כמתקן וגם רבה מודה דבכה"ג אסור משום דמחזי כמתקן וכו' מזה סבב סמיך בפ"ד: [ע] דהא אפשר למיפלגה בלישה. ופריך בש"ס ממתני' דחלה עיסת הכלבים כו' ומוקי לה דאית ליה נבלה אחריתא לפייסן. ובירושלמי מוקי לה כרשב"א פי' ב"י. ונראה דלא פליגי. כי תנן במסכת חלה קאמר ר' יוחנן אפי' גלוסקין והדתני אין הרועין אוכלין ממנה. ותפתר בעשאה מתחלה לאכלה שלא יאכלו הרועים ממנה. ולכך מ"ד אי אפשר לאוקמיה בדאית ליה נבלה לפייסן. דא"כ אפי' אין דעתו מתחלה לאכילת הרועים. מ"מ הא חזיא ליה מש"ה לכך לאוקמיה דלית ליה נבילה לפייסן אז לא מהני ובזמן שהרועים אוכלין ממנו מותר לאפות מטעם דרשב"א. אבל לריש לקיש דמפרש אין הרועים אוכלין ממנו שעירב מורסן הרבה עד שאין ראוין למאכל רועים אפי' לדידיה ודאי תפתר המתני' בדאית ליה לפייסן. ועי' ב"י ורמ"א סימן תקי"ב שהאריכו בזה ומ"ש הוא נכון: [פ] לפי שאינן שוות. אף שוות בדמיהן אין שוות בטעם שזו שמנה וזו ילדה. ולפ"ז אפי' אם הנכרי רוצה ליתן לו הגדולה והטובה מותר לשחוט שניהם וכ"כ פ"מ ודלא כמ"א סי' תנ"ח ס"ק כ"ח. ואם שוות ואין המכר כ"א חלק הפנימי וחלק החיצון מניח בזה לנכרי המשותף לכ"ע מותר לשחוט שניהם אף שהן שוות דהא אין לו ערמה בחלק הנכרי. וה"ה לכזית בשר בלא שחיטה: [צ] ה"ג בשביל הנכרי אלא בקדירה שהוא מבשל בה ליכא חשש איסור והא: [ק] והא ליכא למיחש בעבדים ושפחות שבבית ישראל. וא"ת לפ"ז מאי קאמר ליתא להא דרב הונא מדאמר ריב"ל. הא דילא דרב הונא לא הוי אלא בעבדים ושפחות דאין מרבה בשבילם ואינו דומה לדריב"ל דהתם מזמין לנכרי וחיישינן שמא ירבה בשבילו. וי"ל דבעבדים ושפחות לא ברינן אלא באותה קדירה אבל לא בשתי קדירות ואפיית פסח הוי כשתי קדרות דבכל חד וחד יש בו עיסה. ופריך שפיר וכ"ב מ"א סי' תקי"ב ס"ק ג' ע"ש: [ר] והלכתא כוותיה דרבה. אבל מ"מ איסורא מיהא איכא. וגם יש נפקותא לדידן עיין לעיל בפרק זה סימן ה' מה שכתבתי בזה: [ש] כיון דאפשר לכלבים בעיסה בלא אפיה. אבל בגלוס עיסה לכ"ע מותר עיסת כלבים ביו"ט אפי' אין הרועים אוכלים ממנה. ודקתני עיסת הכלבים. איירי שנילושה מעיו"ט ולר"י הגלילי נ"ל דמאפיה נלמוד לאו כ גליבת העיסה וקתני באפיה משום אידך מילי: (ת) עלה בלבו. של הרי"ף: [א] וגם ב"ה דרשו לעיל לכם ולא לכלבים. ותמהני אמאי לא מייתי סייעתא דהלכה כר"י הגלילי דב"ה קיימי כוותיה: [ב] אלא ע"י תיקון שמרככין אותו או שוחקין. וקשה עדיין ממתני' דמחתכין את הנבילה דמוקי לה בפרק מי שהחשיך סימן ב' בנבילה דאיכא זוטרי או בשר פילי א"כ לא חזו להו לכלבים בלא תיקון. וי"ל דהתם אין הנבלה הוויה לאכול אפי' ע"י הדחק בלא חיתוך. וקי"ל כרב יהודה דאמר שיווי אוכלין מוקצין מש"ה סופלי דחיותא כיון דלפעמים אוכלין אותן ע"י הדחק הויא כמו אוכלין. ומזה ראיה ברורה דלא כרב ב"י ובעל מ"א סי' שכ"ד ס"ק ד' דמחשבי שיווי אוכלין אפי' כשאוכלין ע"י הדחק בלא תחיכה. דא"כ הני סופלי לחיותא אמאי לא צריכי לתקן רק לבוסקן: [ג] דמטלטלינן להו אגב ריפתא. ובטו"ע סי' תקי"ב אסור לבשל ולאפות לצורך כלבים. אבל מותר לטלטל מצות ליתן לפניהם וכ"ה בטור. והקשה בס' מ"א דבתוס' משמע דבר שאין ראוי למאכל בהמה אלא ע"י הדחק אסור לטלטלו כ"א ע"י פת. ולפי שיטתן דמגבינן שיווי אוכלא אפי' נאכלין ע"י הדחק בלא תחיכה לק"מ דאיכא למימר דכל הך סוגיא דאמר אביי לרב יוסף כר"י הגלילי הני סיפלי לחיותא אלא לרב הונא דקא מצני אליביה והוא ס"ל שיווי אוכלא אסור והני סיפלי אפי' נאכלין ע"י הדחק שיווי אוכלא הוא מש"ה לדידן דקי"ל כרב יהודה שיווי אוכלין מותר מש"ה פסקו בתוס' מותר לטלטל וליתן לפניהם. אבל בלא"ה לק"מ דה"ק מותר לטלטל מצות וליתן לפניהם בדבר שראוי למאכל בהמה כמות שהוא ותשמועינן לאפוקי מדעת בעל המאור דאוסר כל טלטול מאכל כר"י ואנן קי"ל כר"י הגלילי: [ד] פי' ריב"א כשאוכל הפרי. ובתוס' חולקין דהתם בדבר שיכול לעשות מבעו"י. אבל הני סופלי לא היה יכול לעשותו מערב יו"ט. ורבינו לא חילק בזה וכ"פ בפ' נוטל סימן ג' שאין ניתן ככר ע"ג מנורה בהדליקו בה בשבת. מש"כ דמזרק הגרעינין לתוך הסל הוי בסיס לדבר איסור ולדבר מותר שרי לטלטל ועי' ט"ז סי' ש"י ס"ק ס': [ה] דלא התירו. שבת דף קמ"ב: [ו] בתבתי' סי' ז' ופ"ש. והגאון בהתיר דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור מ"ש הך ברייתא מרחץ שפקקו לא הוי מיוחדים. ומאן דאוסר גוזר משום מרחץ: [ז] ה"ג גריצין וחרירין: [ח] היכי דמי אי דהנח עירובי תבשילין מ"ט דב"ש. קשה הכ"ל כגון שעירב בתבשיל אחד דלב"ש לא הוי עירוב. וי"ל דהכי ס"ל למתני במתני' שלשה דברים שהמחמיר כב"ש לעירוב בעי ב' תבשילין: [ט] ה"ג ומדליקין לו את הנר משום ב' יצחק אמרו אף צולין לו דג קטן תנ"ס מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחד ומבשלין לו קדרה אחת ומחמין לו קיתון אחד ומדליקין לו את הנר וי"א: [י] וכן משמע בירושלמי דקתני לא עירב ולא עירבו לו אחרים. לפי גירסא זו לא עירב ולא עירבו לו אחרים. והר"ן דייק מדקתני אופה ומחמם ומדליק ולא קאמר אופין ומדליקין משמע ... [כ] לאפויי ולבשולי ולאדלוקי ולאטמוני. ונעיל סימן פ' מקיים ולמעבד כל צרכנא. ולא שני בהא בסעודה. דאתא למעוטי שמותר לו לעשות לצורך שבת אפי' לדברים שאסורים ... משום

תפארת שמואל

(ד) ובדיעבד סומך וכו'. פי' היכא שלא הניח מעיו"ט ע' ביה עירוב אף ליו"ט האחרון אפ"ה מותר

יח.ב אלפס לא הביא מימרא דרב הונא ולא ידענא טעמא [ל] אי משום דרבא דהוא בתראה אוקמא למתניתין בשיטה אחריתא [מ] מיהו ברייתא מיתניא כרב הונא: יז **עולא** איקלע לבי רב הונא קם שמעיה זקפיה לשרגא. פירוש הגביה הנר להרחיק השמן מן הפתילה כדי שימהר לכבות. איתיביה רב יהודה לעולא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר המסתפק ממנו חייב משום מכבה. כתבו התוס' הא דחשיב ליה מכבה היינו משום דכשממעט השמן ומרחיקו מפי הנר שהוא דולק מיד כהה אור הנר ואין דולק יפה כבתחילה והוה ליה מכבה. [נ] אין לפרש משום שממהר כביית הנר כשיכלה השמן דהיינו גרם כיבוי שנחלקו רבי יוסי וחכמים דתנן (שבת דף קכ.) עושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה. [ס] וקיימא לן כרבנן דגרם כיבוי מותר* ומיהו הביא דשפופרת על פי הנר דאסור (שבת דף כט:) דלמא אתי לאיסתפוקי מניה היינו על כרחך מפני שממהר כיבוי שאינו מכחיש מאור הנר כלל שהרי הנר לעולם מלא שמן (ו) כי מן השפופרת מטפטף תמיד לאור הנר [ע] אף אם יסתפק מעט משמן שבתוך השפופרת אינו מכחיש מאור הנר. הלכך נראה לי טעמא דמסתפק מן הנר משום שממהר כיבויו. ואף רבנן דרבי יוסי מודו בהאי גרם כיבוי דחייב. דעד כאן לא פליגי התם אלא משום דאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר חוצה לו הגורם את הכיבוי כשהגיע שמה הדליקה. אבל הכא השמן והפתילה שהיכן גורמים את הדליקה והממעט מאחד מהן וממהר את הכיבוי חייב* והיינו טעמא דנותן שמן בנר משום דמאריך בהבערתו. דאילו לא נתן שמן בנר היה כבה כשיכלה השמן שבנר. ומה שהוא דולק מכאן ואילך הוי כאילו הוא הדליקו. וכן לענין כיבוי נמי ממהר הכיבוי על ידי שנסתפק מן הנר הוי כאילו כבה הוא. [פ] ואין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר דמיד שסלקה מן הנר הוי ליה מכבה ומה הועיל אם חזר והדליק:

יח **אמר** רב יהודה קנבא שרי. פירש רש"י למחוט ראש הפתילה כשנעשה פחם וקשה לקמן פרק המביא (דף לב:) מפיק לה בלישנא אחרינא מוחטים את הפתילה ומפרש ליה לעדויי חושכא. ונראה כמו שפירש הערוך אחר שכבה הנר חותכין ראש הפתילה שנשרף וקמשמע לן שאין בו משום תיקון כלי שמתקן הפתילה כדי שתהא נוחה לידלק. [צ] ודוקא כשרוצה להדליק באותו לילה. ולשון קנבא כמו קניבת ירק. [ק] ועוד פירש מדורה העשויה מעצים דקים שמותר להסיר מהם קודם שאחז בהן האור:

יט **בעא** מיניה אבא ב"ר מתנה מאביי מהו לכבות את הנר ביום טוב מפני דבר אחר שאסור לשמש מטתו לאור הנר*. א"ל אפשר בבית אחר. אין לו בית אחר מאי. [ר] אפשר לעשות מחיצה. אין לו לעשות מחיצה מאי. אפשר לכפות עליו את הכלי. אין לו לכפות עליו את הכלי מאי א"ל אסור. [ש] אע"פ שהתירו בעילת

שהיה במרב יום טוב ראשון אפילו ביום טוב האחרון כ"ז שהעירוב קיים. וצריך לומר עירובי זה עלי ועל כל מי שלא עירב. מא"ז:

הגה"ה

*ומכאן יש להתיר קנדל"א שהיא גדולה משעוה לחתוך ממנה למטה כיון דבשעה שהוא חותך אותה אינו מכחיש אורה כלל אע"פ שהוא גורם כיבוי ודוקא לחתוך אותה באור (ה) אבל בסכין כולי עלמא מודו דאסור דאמרינן לקמן חותך אותה באור ועושה שתי נרות. *נעתק מן התוס' (ד"ה והמסתפק):

הגה"ה

* (ז) אבל אם א חתיכה קטנה של חלב בנר דולק ונוטל אחת מן החתיכות מן הנר הרחוקות מן הפתילה אין נראה שיהא חייב ומיהו לכתחלה ודאי אסור לעשות בין בשבת בין ביום טוב וכן לחתוך מן הנר של שעוה (ח) בשעה שהוא דולק. מא"ז:

הגה"ה

*וכן שלא לכסות האור ומה שנהגו קצת להדליק מיום טוב לחבירו ואינם מדקדקין אם הוא לילה ולעיל פירשתי דהוי הכנה ואין יום טוב מכין לחבירו יש לומר דאע"פ שאין לילה מכל מקום סמוך לחשיכה הוא ואף באותו היום צריך לאותה הדלקה. נעתק מן התוס':

מצוה על ידי מתוך. והכא נמי יתירו כיבוי לצורך בעילה ע"י מתוך שהותר כיבוי לצורך אוכל נפש כגון גריפת התנור או שלא תשרף הקדירה י"ל בעילת מצוה שאני. [ת] אי נמי כיבוי זה חשיב כמכשירי אוכל נפש. איתיביה אין מכבין את הבקעת בשביל לחוס עליה. ואם בשביל שלא תתעשן הבית או שלא תתעשן הקדירה מותר. א"ל ההיא רבי יהודה היא דאמר לכם לכל צרכיכם בי קאמינא אנא לרבנן. וכן רבא וכן אמימר כולהו דחו להא מתניתא ואוקמוה כר"י למימר דלאו הלכתא היא. ושמע מינה דלית הלכתא כי הא מתניתא אלא אסור לכבות את הדליקה בין לחוס עליה בין שלא תתעשן הקדירה והבית. והאי דאסור לכבות כדי שלא תתעשן קדירה היינו באפשר להצילה מעישון בלא כיבוי כגון שיסירנה מאש זה לבשלה על אש אחר. ואם אין לו אש וצריך לבשל קדירתו באש זה ואם לא יכבה תתעשן הקדירה מותר לכבות לצורך אוכל נפש כמו שמותר לבשל ולאפות. ומיהו קשה דכל הנך אמוראי סברי כרבנן ולקמן פרק אין צדין (דף כח:) פסקינן כר"י דמכשירין דאי אפשר שרו. ואפשר משום דאמרינן לקמן הלכה ואין מורין כן. [א] אי נמי במידי דלאו אוכל נפש ממש החמירו טפי:

כ **בעא** מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול את העין ביום טוב. היכא דאיכא סכנה כגון רירא דילא דמעתא וקדחתא ותחלת אוכלא לא קא מיבעיא לי דאפילו בשבת שרי. כי קמיבעיא לי סוף אוכלא ופלוחי עינא מאי. אמר ליה אסור וכן הלכתא. והני מילי מישראל אבל מנכרי שרי דהא אמימר שרי למיכחל עינא מנכרי. ואיכא דאמרי אמימר גופיה כחל מנכרי בשבתא. אמר ליה רב אשי לאמימר מאי דעתיך דאמר עולא בריה דרב עילאי כל צרכי חולה עושין על ידי נכרי בשבת. ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה. הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה ומר קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח. אמר ליה איכא רב זביד דקאי טותיך ואמרי ליה מסייע אין בו ממש. [ב] אמימר שרא למיכחל ביום טוב שני של ר"ה. דסבר כנהרדעי דסבירא להו דשתי קדושות הן ולית הלכתא כוותייהו דקי"ל קדושה אחת היא (פ"ק סי' ה'). מיהו שמעת מינה דלאמימר [ג] דשרי למיכחל עינא ביום טוב שני של גליות:

כא [דף כב ע"ב] **תניא** בית שמאי אומרים אין אופין פת עבה ביום טוב ובית הלל מתירין. מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרי ליה פת עבה משום [ד] דנפישא בלישה: **מתני'** אף הוא אמר ג' דברים להקל מכבדין בית המטות. ומניחין את המוגמר ביום טוב. ועושין גדי מקולס בלילי פסחים. וחכמים אוסרין. משמע דאף רבן גמליאל דמיקל לא שרי לכבד אלא בית המטות וביום טוב. אבל כל הבית אסור לכבד. כדאיתא בפרק המצניע (דף צה.) והתם מסיק על ריבוץ הבית והאידנא דקי"ל כר"ש שרי אף לכתחלה לרבץ הבית דאין מתכוין לאשווי גומות ופסיק רישיה נמי לא הוי. ופסקו ר"ח וה"ג דה"ה לכבד שרי ולא נהירא דבפרק כל הכלים (דף קכד:) פליגי במכבדות של תמרה רב שרי מכבדות של מילתא לטלטל מחמה לצל ואסר בשל תמרה ורבי אלעזר שרי אף בשל תמרה. ופריך במאי עסקינן אילימא מחמה לצל בהא לימא ר"א אף בשל תמרה ומאי קושיא לימא אה"נ דסבירא ליה כר"ש דקי"ל כוותיה והוה דבר שמלאכתו להיתר. אלא ודאי ר"ש מודה דאסור כיבוד דהוה ליה מזיז עפר ממקומו אי נמי דחשיב פסיק רישיה טפי ממרבץ. ובית המטות דוקא התירו ומשום פירורין וביום טוב ולא בשבת. [ה] ורבינו חננאל והלכות גדולות ס"ל [ו] דהני תנאי כר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור: כב **גמ'** ומניחין את המוגמר ביום טוב אמר רב אסי מחלוקת להריח אבל לגמר את הכלים דברי הכל אסור. איבעיא להו מהו לעשן פירות. פירוש מפזרין סמים על גבי גחלים ליתן ריח בפירות. אמר רב יהודה על גבי גחלים אסור מפני שהוא מכבה. [דף כג ע"א] על גבי חרס מותר. והסיקנא הלכה על גבי גחלת נמי

הגהות הב"ח א אבל אם היו חתיכות קטנות:

תפארת שמואל

עליו בדיעבד אבל גם הוא מודה שיכול להניח עירוב אף לכתחלה מעיו"ט ראשון גם על יו"ט אחרון כמו שפסק הרא"ש לעיל: (ה) **אבל** בסכין וכו'. ונראה אפי' קודם שידליקנו אסור בסכין משום דהוי כעובדא דחול ואין חילוק בין דולק לאינו דולק להאי ד"נא דחותכין בסכין דומיא דפתילה וכן יראה מן הטור שהבאתי לקמן: (ו) **כי** מן השפופרת וכו'. ול"נ דאין ראיה מזה לסתור דברי התוס' שגם הם ידעו המשנה אלא דהתם איכא למיחש שמא יסתפק ממנו ויטול כל השמן שיפסוק הטיף טיף מיד והוי מכבה ומי הוא הנביא שהגיד לו דשמא יסתפק דהתם היינו טעמא שמא יקח מעט שמן ממנו ואדרבה נראה דהתם לאו דוקא לאסתפק לבד קאמר אלא שמא יקח כל השפופרת עם השמן ויסתפק ממנו או יערה למקום אחר דהא דבר שאינו מוקצה אפי' אם הוא מונח על דבר מוקצה מותר ליטלה מעליו וכן פסק מהר"ם ועוד אפילו את"ל דלא חיישינן לכתחלה שמא יקח השפופרת מ"מ איכא למיגזר שמא יסתפק מעט ואם יסתפק במעט את"כ איכא למיחש שמא יסתפק ממנו בכולו או יטול השפופרת ודו"ק. ומ"מ נראה דברי הרא"ש דלא שרי גרם כיבוי אלא בענין שבא הכבוי ממקום אחר אבל אם מאותו דבר עצמו נהי דאינו מחייב משום מכבה מאחר שאינו מכחיש מאורו מ"מ אסור מדרבנן משום דדומה לכיבוי: (ז) **אבל** אם חתיכה קטנה וכו'. ואפשר בזה הרא"ש מודה שאינו חייב מאחר שאינו מהותך וגם אינו מחובר לאותו חלב שדולק הוי כגורם כיבוי ממש ודו"ק: (ח) **בשעה** שהוא דולק (וכו'). פי' אפילו באור דלא גרע מחתיכת חלב דאוסר וקי"ל ולדעת הרא"ש הוי חייב וז"ל הטור נר שרוצה להדליק וכו' עד דגרם כבוי מותר. וכן התיר רבינו קלונימוס וכ"כ המרדכי בפרק כל כתבי בשם הר"י מטראני וה"ה דשרי להטמין הנר בחול כדי שלא ישרוף אלא כשיעור שרוצה ואף

קרבן נתנאל

לעשות ביו"ט. ולהכי צריך לפרש אפיה ובישול והטמנה והדלקה. מ"מ **דהני מילי ולמעבד כל צרכא** קאי אהלך אדלבעה. כלומר לעשות מה שצורך לבישול ואפיה גם לשחוט ולעשות אש. או לבקע עצים ע"י שינוי. ועי' ט"ז סימן תקכ"ז ס"ק י"א: [ל] **אי** משום רבה דהוא בתראה. נ"ל רבא. או אביי. דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי אבל לא כרבה נגד רב הונא שהוא תלמיד תלמידו וכ"כ רבינו בבכורות: [מ] **מיהו** ברייתא מיתני' כרב הונא. ונראה דהיינו טעמא דהרי"ף דהוא סבר כסברת יש מדקדקין דהא דקתני בברייתא אופין לו ומבשלין לו. אחרים עושין לו כשהם עירבו. והך ברייתא נגד תרי ברייתות דקתני לעיל דף י"ז מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה כו' ולא אחרים אופין ומבשלין לו. ומשמע אפי' תבשיל אחד דומיא דרישא הרי זה לא יאפה לא לו ולא לאחרים. ותו תני התם אבל העירוב כו' לא אחרים אופין לו ומבשלין לו. לכך עדיפא ליה לומר שמי חדא מקמי תרתי. אך רבינו מוקי לה הנך ברייתות כשעירבו אחרים. וברייתא דהכא שלא עירבו הוא ואחרים. ולפי שאין יכול להקנות קמחו אופין ומדליקים בני ביתו לו: [נ] ה"ג ואין לפרש משום: [ס] וקי"ל כרבנן דגרם כיבוי מותר. מכאן משמע דלא ס"ל להתוס' ורבינו כדעת רבינו יואל במרדכי פרק כל כתבי וכ"פ רמ"א סימן שנ"ד דלא התירו חכמים כ"א במקום פסידא דהא הכא ליכא פסידא. ולאיו זו א"כ מלאתי במ"א סימן תקי"ד ס"ק ז'. ואין לומר דה"פ וקי"ל כרבנן דגרם כיבוי מותר כשיש פסידא א"כ במקום דליכא פסידא אינו אסור אלא מדרבנן. א"כ אמאי קתני בברייתא המסתפק ממנו חייב.

דפ"כ נ"ל אף לדברי רבינו הא דקתני חייב היינו מכות מרדות כמ"ש תוס' דנראה ומחזי ככיבוי דאלת"ה מאי האי דקאמר וקי"ל כרבנן אפי' לרבי יוסי נמי דאסיק פ' כ"כ שם דלא אוסר ר"י גרם כיבוי מדאורייתא דכתיב לא תעשה כל מלאכה וזה אינו עושה ע"ש. אלא דראיה זו יש לדחות דמצינו למימר דרבינו דקאמר וקי"ל כרבנן אינו אלא כמעתיק לשון תוס'. אבל הוא בעצמו ס"ל חייב דקתני בברייתא מדאורייתא הוא ולדידיה אפי' קי"ל כר"י נמי קשה. אלא דלפ"ז מה קא סותר פי' תוס' מההוא דשפופרת שאינו מכחיש אור הנר. התם טעמא משום גרם כיבוי דהא התם ליכא פסידא והתם לא קתני חייב. אלא מ"מ דס"ל לרבינו אנן דקי"ל כרבנן שרינן גרם כבוי אפי' בלא מקום פסידא. ועי' בסוף כירה סי' כ"ד מה שמדמתי שם: [ע] אף אם יסתפק מעט מן השמן שבתוך השפופרת מטפטף תמיד לאור הנר. וביש"ש סי' כ"ח מהסס בזה כי חיישינן שמא יקח כל השפופרת עם השמן ויסתפק ממנו או יערה למקום אחר או יסתפק ממנו בכולה ע"ש שהאריך. ונ"ל קצת ראיה לדבריו דבשפופרת חיישינן דמכחיש מאור הנר. מהא דאמרי' בפרק במה מדליקין (דף כט) ומאי אשמועינן הני תרתי בהא קאמר רבי יהודה משום דלא מפסק אבל קערה דמפסקא אימא מודה להו לרבנן. ה"ל לתלמודא למימר דאי אשמועינן הני תרתי בהכי קאמר ר' יהודה דאינו מכהה מאור הנר דיקח מן השפופרת רק מעט. אבל בקערה דראש הפתילה בתוך הקערה ויונק משמן אם יקח קצת מהקערה מכהה מאור הנר ואי מכבה אימא מודה להו לרבנן וק"ל: [פ] ואין ליטול פתילה דולקת. ר"ל לפי' תוס' דכשממעט השמן הוי מכבה פשיטא דאין ליטול פתילה דולקת דהוי מכבה. אלא דאיכא לומר אף לפי' רבינו דלא הוי אלא גרם כיבוי מ"מ מודה בזה דאין ליטול פתילה דולקת דהוי מכבה. ובט"ז סימן תקי"ד ס"ק ה' הקשה דלפי מ"מ סימן תק"ב כדעת המרדכי דמותר ליקח עץ הדולק מצד זה של מדורה להניחה לצד אחר ולא אמרי' דהוי מכבה. ונראה לכאורה דהמרדכי לא ס"ל הך דינא של רבינו שאסור ליקח פתילה דולקת. וא"כ הטו"ע ומהרש"ל מזכי שטרא לבי תרי ע"ש. ולי לק"מ דודאי לא להגם לוקח עץ דולק מצד זה ומניחו בצד שני. אי משום שבצד זה יקדים הקדרה מרוב אש. או בצד שני ליכא עצים כדי צרכו לבשל הקדרה ואין לו אש אחר נמצא צריך לאוכל נפש וכיבוי לצורך אוכל נפש מותר כמו הבערה אבל פתילה דולקת ליכא ביה אוכל נפש: [צ] ודוקא כשרוצה להדליק באותו לילה. והיינו מטעם הכנה. וק"ק דהא שיורי פתילה דאוסר רבינו בפ"ק סימן א' מטעם הכנה משבת ליו"ט או בשני י"ט של ר"ה. אבל בשני י"ט של גליות אין חוששין לזה דלא' מהן חול ואיסור הכנה לא שייך מיו"ט לחול. וי"ל דהתם קאי לענין הכנה דממילא. כמו ביצה שנולדה. או נכרי שהביא דורון מחוץ לתחום. אבל הכנה בידים פשיטא דאסור להכין מיו"ט לחול. דאפילו להביא יין מיו"ט למוצאי יו"ט להבדלה אסור: [ק] ועוד פי'. וכן פירש הרי"ף ולפי פירוש זה גורם קיסמא שרי: [ר] אפשר לעשות מחיצה. וקשה דהא קי"ל בסי' שע"ו דאסור לעשות מחיצה בשבת בפני אור כדי שישמש מטתו. וי"ל דהתם איירי מחיצה גמורה שיקשרה שלא תנוד ברוח דבזה עושה אהל בפני עצמו. אבל הכא איירי לעשות מחיצה בעלמא בפני הנר. ומהני לזה דיכול להאפיל בטליתו. אבל בלא מחיצה אסור לשמש בפני הנר אפי' כשמאפיל בטליתו שכ"כ בהגהות מיימוני בשם תוס' ויסוד של הראב"ד. ובט"ז סי' תקי"ד סס"ק ב' תי' דכמחיצה לא הוי תיקון ביו"ט דקי"ל כר' יהודה מכשירי אוכל נפש מותר לעשותו ביו"ט. א"כ מותר לכבות את הנר כדי לשמש. אלא שאין מורין כן. וה"ל כעשיית מחיצה לנטיעות בעלמא ע"ש. הכא הי' זה שפיר לתי' דאסור שכתב רבינו בסמוך. אבל לתי' שני במידי דלאו אוכל נפש החמירו טפי הקושיא במקומה עומדת ולפמ"ש הכל ניחא: [ש] אע"פ שהתירו בעילת מצוה ע"י מתוך. בכתובות דף ז'. מתוך שהותרה חבורה לצורך אוכל נפש כגון שחיטה. ותוס' שם הקשו קושיא זו ותירצו הני שני תירוצים: [ת] א"נ כיבוי זה חשיב כמכשירי אוכל נפש. והשתא כל הבעילות כיון דהנאת יו"ט הוא הוי כאוכל נפש. אלא דהכיבוי היא מכשירי אוכל נפש ותי' זה אזיל לפי תי' לאשון שכתב רבינו בסמוך דהלכה כר"י ואין מורין כן. אבל בשינויא בתרא דבסמוך ס"ל כתי' ראשון דמחלק בין בעילת מצוה לשאר בעילות: [א] א"נ במידי דלאו אוכל נפש ממש החמירו טפי. והשחזת סכין ושפוד שנרצף וגריפת תנור חשיב טפי אוכל נפש מעישון בית או קדרה דיוכל לבשל באש אחרת ועיין בסמוך בסימן כ' מה שכתבתי בשם פ"ח: [ב] ה"ג אמימר שרא למיכחל עינא ביום טוב שני של גליות. ובפרי חדש סי' תצ"ו ס"ק ב' הביא להלכה שכמו כן מותר לכבות הנר משום דבר אחר ביום טוב שני של גליות בשם הר"ש מלוניל ורמב"ן והרשב"א והר"ן והרא"ה. דהא כיבוי ג"כ שבות דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו מיכחל עינא ולכבות הנר משום ד"א ולכבות את הדליקה ומיכחל עין כולהו כהדדי ניכהו לר"י מותר ולרבנן אסור. וכיון דגילה תלמודא בכחול ה"ה באידך והיינו כשאין לו בית אחר ואין לו לעשות מחיצה או לכפות עליו כלי. ואני אומר שאין לסמוך על הוראה זו. דהא לא איפשיטא אביי לחלק בין יו"ט ראשון לשני גבי כבוי משום דבר אחר או משום דליקה. ומה שעיקר ההיתר לסמוך על ר' יהודה. הא לר' יהודה אסור לכבות ביו"ט שני דהא מלאכה הוא דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. ומש"ה לא אמר אמימר אלא גבי כיחול. אבל כיבוי אסור לרבנן דמכשירי אוכל נפש הוא. ולר"י אסור דהוי אב מלאכה. והרשב"א בעצמו כתב שראוי לאסור. והפוסקים המתירין רבו האוסרין על המתירין. הלא המה ה"ג והרמב"ם הרא"ש וטור ורי"ו והמ"ן והלפש לא חילקו בין יו"ט ראשון לשני וכל האחרונים גם מהרש"ל ביש"ש סימן ל"א מסיק לאסור. ומלאתי בכ"ה סימן תל"ו לבשל ביו"ט שני לשבת בלא הנחת עירוב תבשילין מותר. רדב"ז חלק ראשון סימן כ'. והיינו בדיעבד אם שכח איירי. ואין בידי גוף התשובה ולא אדע מה טעמא. אי משום דסמך אדר' יהודה כמו גבי כיחול סתם שבות אבל אפיה ובישול אב מלאכה: [ד] **דנפישא** בלישה. פי' פרש"י ומה שהביא רבינו בשם רש"י לעיל סימן מ': [ה] ה"ג ורבינו חננאל וה"ג ס"ל: [ו] דהני תנאי. היינו ר"ג וחכמים דאסרי. והאי דמכבדות של תמרה דבפ' כל הכלים השיב הרי"ף בתשובה שגירסא אחרת יש להגאונים ואי מחמה לצל בהא לימא רבי אלעזר אף של תמרה. ומשני סבר לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר. רשב"א בפ' המצניע. וביש"ש סימן ל"ג התמיר בכיבוד ע"י נכרי. ואפי' כנף אווז. ולא ידעתי למה. איכא מיכל אלי ו[illegible] מקנים לא קסימי. ומה שנהגין באשכנז לאסור אינו אלא מנהג והחמירו על עצמם משום הלכ לאוסר. וע"י נכרי לא קבלו החומרא ולא שייך בזה. דכל שאסור לעשותו אסור לומר לנכרי. [illegible]

מותר. [ז] מידי דהוה אבישרא אגומרי וכן הלכתא*. ירושלמי (במסילין הלכה ב) מהו נהדליק נר של אבטלה. פי' נר של בטלה שאין צריך לו. חזקיה אמר אסור מהניתא פליגא אדחזקיה לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת בשבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביום טוב. אין תימא בדברים שיש בהן אוכל נפש אנן קיימינן. הא כתיב אך אשר יאכל לכל נפש. אלא כי כן קיימינן בנר של אבטלה. [ח] א"ר אבינא הכי [ט] תנינן תמן (פ"ק יב.) ב"ש אוסרין וב"ה מתירין. ר' נחום אחוה דר' עילאי בעא קמי' רבי יוחנן אמר לא תיסר ולא תישרי. [י] ונרות שמדליקין בבהכ"נ לא מיקרי נר אבטלה דלשם מצוה ולשמחת יו"ט מדליקין אותו (י) ושרי על ידי מתוך כמו הוצאת קטן ולולב וס"ת:

הגה"ה
*אסור לכסות כוס מבושם על מלבוש של שיראים (ס) כדי שיכנס בו ריח הבושם משום דקא מוליד ריחא. מא"ז:

כג גרסינן בפרק רבי אליעזר דמילה (דף קלד.) ת"ר אין מסננין את החרדל במסננת שלו ואין ממתיקין אותו בגחלת*. והא תניא ממתיקין אותו בגחלת. לא קשיא כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ. א"ל אביי לרב יוסף מ"ש מבישרא אגומרי. א"ל [כ] התם ליכא כיבוי הכא איכא כיבוי. בעא מיניה אביי מרבה מהו לגבן. א"ל אסור. ומ"ש מליסה. התם לא אפשר הכא אפשר. והא אמרי נהרדעא גבינתא בת יומא מעלייתא. ה"ק אפילו בת יומא מעלייתא. וקטורי בידים מעשה אומן הוא ואסור והוא שעושין בתי זרועות של הנשים סמוך ליד וכן בתי שוקים קמטין קמטין:

הגה"ה
*דמיתזי כבורר שמסנן הסובין שלו אבל נותנין ביצה במסננת של חרדל ומסננו בתוכה לייפות מראיתו דלא מיתזי כבורר. מא"ז:

כד מתני' שלשה דברים ר"א בן עזריה מתיר וחכמים אוסרין. פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה. ומקרדין את הבהמה ביום טוב ושוחקין את הפילפלין בריחים שלהם* ר' יהודה אומר אין מקרדין את הבהמה ביום טוב מפני שהוא עושה חבורה אבל מקרצפין. וחכמים אומרים אין מקרדין אף לא מקרצפין: גמ' ת"ר איזהו קירוד ואיזהו קירצוף. קירוד קטנים ועושין חבורה וקרצוף גדולים ואין עושין חבורה[א]. ת"ק סבר כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקירוד אע"פ דקא עביד חבורה שרי כל שכן קירצוף דלא עביד חבורה. רבי יהודה אומר דבר שאין מתכוין אסור וקירצוף דלא עביד חבורה שרי. ורבנן סברי נמי כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור וגזרי קירצוף אטו קירוד. ותימה דלא מידכר הכא אלא איסור חבורה ואנו רואים כשמגררין הסוסים במגררת של ברזל שהולשין מן השער והוי פסיק רישיה כההיא דתנן (נזיר מב.) נזיר חופף ומפספס [ל] אבל לא סורק. וצריך לומר שלא היה עשוי כעין שלנו ולא היה תולש את השער [מ] אבל שלנו ודאי אסור. אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כר' שמעון שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו. אמר רבא לרב נחמן ולימא מר הלכה כרבי יהודה שהרי חכמים מודים לו. אמר ליה אנא כר"ש סבירא לי ועוד שהרי ר"א בן עזריה מודה לו:

הגה"ה
*ור"ת ז"ל מתיר לדוך פילפלין במדוכות כשאר כל תבלין ולא נאסרו אלא בריחים שלהן דדמו לריחים של חיטים. מא"ז:

[דף כג ע"ב] מתני' [נ] הריחים של פילפלין טמאה משום שלשה כלים. משום כלי קבול. ומשום כלי מתכת. ומשום [כלי] כברה:

כה עגלה של קטן טמאה מדרס וניטלת בשבת ואינה נגררת אלא על גבי כלים. רבי יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת: גמ' [ב]זו דברי רבי יהודה ר"ש אומר גורר אדם מטה וכסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ [ס] וקיימא לן כרבי שמעון: הדרן עלך יום טוב

פרק שלישי

א אין צדין דגים מן הביברין ביום טוב. ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין חיה ועוף[ג] ונותנין לפניהם מזונות. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין* זה הכלל כל [דף כד ע"א] שמחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר*. מתוך פירוש רש"י משמע דצידה אסורה מדאורייתא כי נתן טעם לדבר הא דצידה אסורה מדאורייתא טפי משחיטה ואפייה ובישול משום דכל הני עדיפי טפי היום משאם נעשה מאתמול. אבל צידה אפשר מאתמול ויניחם במצודה במים עד למחר. ולקמן (דף כח:) לא משמע הכי דמפליג רבי יהודה במכשירין בין אפשר לעשותם מאתמול ובין אי אפשר לעשותם מאתמול. [א] מכלל דבאוכל נפש לא מפליג. ומדרבי (יהושע) [יהודה] נשמע להו לרבנן דבאוכל נפש לא פליגי [ב] אלא רבנן הוא דגזור על קצירה ובצירה וטחינה לפי שאדם רגיל לבצור כרמו כאחד ולקצור שדהו כאחד ולטחון הרבה ביחד ולדרוך ענביו כאחד. לכן אסרו כל אלו דדמי לעובדא דחול ומטעם זה נמי אסרו צידה. כי פעמים תעלה במצודתו דגים הרבה ודמי לעובדא דחול. ובירושלמי (פ"ק הל' י) [ג] מסמיך ליה אקרא דגרסינן התם מנין שאין טוחנין ואין בוררין ואין מרקדין ת"ל אך אשר יאכל לכל נפש וגו' ושמרתם את המצות כלומר מלישה ואילך מותר ולא מלאכות שקודם הלישה. תני חזקיה אך הוא לבדו [ד] הרי אלו מיעוטין מכאן שלא יקצור ולא ירקד ביום טוב. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון ב"ג: גמ' [ה] היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו. א"ל אביי לרב יוסף והרי אווזין והרנגולין שאומר הבא מצודה ונצודנו ותניא הצד אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות פטור. תימה אמאי פריך הא כל פטורי שבת פטור אבל אסור כדאמרינן ריש שבת (דף ג.). והכא נמי תנן כל שמחוסר צידה אסור. וי"ל דהא דקאמר כל המחוסר צידה אסור ר"ל חייב. וכן מוכח בפרק האורג (דף קו:) דרשב"ג דהכא תני התם כל המחוסר צידה [ד]פטור דלא חשיב כניצוד ועומד ואם כן הצד מתוכו חייב. [ו] ולפי זה אסור לצוד ביו"ט אווזין ותרנגולין ההולכין בחצר ואין העולם נזהרין מזה. ובעל העיטור כתב [ז] דפטור דאווזין ותרנגולין פטור ומותר קאמר. ואף לדברי התוס' איכא למימר מה שהוצרכו לתרץ דכל המחוסר צידה אסור היינו חייב משום דאביי סקשה כל כך בפשיטות לרב יוסף מאווזין ותרנגולין אמתני' ומאי הוה ליה הקושיא כולי האי כיון דמצינו לפרש דפטור דתרנגולין הוי פטור אבל אסור. לכך הוצרכו לתרץ דמחוסר צידה חייב הלכך אפילו אי מפרשת דפטור דאווזין ותרנגולין דפטור אבל אסור אכתי תיקשי לך. [ח] ומיהו אפשר אף לדברי התוס' הוי פטור ומותר כיון דאין לכלובן ומזונותיהן עליך (ב) לא מיתסר למצדינהו: ב מתני' מצודת חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב לא יטול מהן ביום טוב אלא אם כן ידוע שניצודו בערב יום טוב. ומעשה בנכרי אחד שהביא דגים לר"ג ואמר מותרים הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו: גמ' [ה]אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר"ג ואיכא דמתני לה אהא דתניא ספק מוכן ר"ג מתיר ורבי יהושע אוסר. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהושע. [דף כד ע"ב] אמר רב פפא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסורין לערב בכדי שיעשו. [ט] ואפילו ר"ש מודה במוקצה כי האי דכיון דלא לקטינהו מאתמול (ג) כגרוגרות וצימוקין דמו. ומה שצריך להמתין לערב בכדי שיעשו פרש"י שלא יהנה ממלאכת יום טוב. ולערב

הגה"ה
*ביברים שלהם בימות החורף ואף בימות הקיץ במקום דריסת רגלי בני אדם שאין עשבים עולין בו. מא"ז:
*שמוכנין מאתמול כשהן ביברין קטנים ושיעור ביבר קטן הייטו כל היכא דרהיט בתריה מטי ליה בהדא שחיה בפעם אחת שהוא שוחה עליו ואין לו להשמט ממנו ביבר קטן ואידך ביבר גדול (א) ולרב יוסף אפילו ביבר קטן כזה אם צריך לבקש תחבולות היאך לתופסו אסור. מא"ז:

הגהות הב"ח א חבורה ושלש מחלוקות בדבר ת"ק: ב אמר רב נחמן זו דברי ר' יהודה אבל ר"ש אומר: ג חיה ועוף מן הביברין ונותנין: ד פטור היינו מחוסר צידה חייב וה"פ מחוסר צידה פטור הצד לתוכו פטור דלא חשיב: ה אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כנ"ל והי' אמר רב יוסף נמחק:

קרבן נתנאל

אסור מצד הדין ולא משום מנהג. דבזה נהגו ובזה לא נהגו. והכא ליפרא"ל: [ז] מידי דהוה אבישרא אגומרי. התם נמי אפשר לצלותן סמוך לגחלים ולא לעשות כיבוי אלא שהוא מעולה ביותר ושרי ה"ט (רמב"ן) דשביח טפי כשצולין ביום מאתמול וה"ה לעשן ועי' סימן תק"א ב"י וב"ח: [ח] ה"ג אמר ר' אבינא ותנויי תמן: [ט] תנינן תמן. הייטו בפ"ק דף י"ב דב"ש אוסר הוצאת קטן וס"ת נכה"ל דלא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך וה"ה דלא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך וב"ה מתירין ועי' בס סימן י"א מה שכתבתי: [י] ונרות שמדליקין בבהכ"נ לא מקרי נר אבטלה ושרי ע"י מתוך. ורבינו אזיל לשיטתו לעיל פ"ק סימן י"א דבעינן צורך יו"ט קצת. אבל נרות שמדליקין להראות עשרו ונדיבתו בפני אחרים אסורים: ולא אוכל להתאפק מלהעלות על הספר מרבה המכשלה בישראל שתיית טובא"ק ביו"ט. שמזלזלין באיסור מלקות הבערה שלא לצורך שמסיק רבינו לעיל פ"ק סי' י"א וכאן שצריך דוקא קצת ליו"ט או דבר מצוה ושתיית טובא"ק לאו צורך יו"ט ומה מצוה יש בו. ולאיתי בשו"ת דרכי נועם שהאריך למצוא היתר. ובכל דבריו אתה רואה שאין בהם ממש והעלה כתעלא מבי כרבא. ויש מהם אמרו שמעכל המזון גם משלשל. א"כ עושין רפואה ביו"ט. ויש אומרים שהוא דבר הרגיל. בא וראה שאינו דבר הרגיל יותר מהמוגמר כדתנן אע"פ שאין מביאין המוגמר אלא לאחר הסעודה. ת"מ אסרו המוגמר שאינו שוה לכל נפש אלא להמפונקים. אף כי שתיית טובא"ק למי שאינו רגיל יסתכן ויתוגו ויטעו כשכור. ולא על העמי הארצים תלונתי. אך על הלומדים ששותין בפרהסיא. ובגלל כן מתעיאי רבים נותנים יד להמון. והמה אינם יודעים להזהר ותכבין ומבעירין שלא לצורך. ולא עוד אפי' מי שאינו רגיל כ"כ ואינו שותה בחול. עושה כמטייל ע"פ חוצות ושותה והוא חילול יו"ט לעיני העמים. והלומדים הם הם גרמא בניזקין ע"ז אמרו הגם לכו בהורא"ה. ושוב להם לעיני העדה שימנעו יום או יומים לכבוד השם ותורתו. אף שיש להם קצת היתר ע"פ ש"ס הילך הרע. ותהם ילמדו אילני סרק ולא יחללו יו"ט. ויהיו ממלדיקי הרבים ויקבלו השכר בשב ואל תעשה. אשרי שומע לי: [כ] התם ליכא כיבוי. שסופו מבעיר. והבערה ליכא דלאי ליה על המדורה שמבשל בה תבשילין ליו"ט והרז"ה מגיה על הרי"ף דגי' זו ליתא כי כל כיבוי שהוא משום אוכל נפש מותר מה לי הבערה ומה לי כיבוי אלא גי' רש"י עיקר הכא לא אפשר והרמב"ן מקיים גי' הרי"ף ואומר שמיתוק החרדל תיקון הוא ואינו כאפיה ובישול אלא כמחינת החטין וכענין שאמרו בהגדה שכל מה שנברא בששת ימי בראשית צריך תיקון. חרדל צריך למתק חטים צריך לטחון ואפי' אדם צריך תיקון ומפני כך אסרוהו ע"כ. ועדיין טעם זה אינו מתוק כמו שנוח על זה הט"ז בסימן תק"י דהא פת נמי צריך תיקון שצריך אפיה ובשר כמו כן צריך בשול. ונראה שכוונתו שצריך תיקון כמו חטין. רצונו שדרך לתקן בפעם אחת כמו קצירה וטחינה ומחזי כעובדא דחול כמו שפי' רבינו ריש אין צדין ואם אין כוונת הרמב"ן כך ת"מ סברא נכונה היא לייטב גי' הרי"ף: [ל] אבל לא סורק. משום דהוי פסיק רישיה ומוקמינן התם כל"מ דמודה בסורק: [מ] אבל שלנו ודאי אסור. אע"ג דהוי פסיק רישי' דלא איכפת ליה. זהו לדעת הערוך דלא חשיב פסיק רישי' כה"ג. אבל מתו ליה מאה עוכלי רבינו בפרק הבונה סימן א'. ומסיק לאסור פסיק רישי' דלא ניחא ליה ע"ש: [נ] הריחים של פלפלין טמאה משום שלשה כלים. וכ"מ לדידן שמותר לטלטל. אף כשנשבר ואחד קיים דתורת כלי עליו: [ס] וקי"ל כר"ש. בשבת דף כ"ב עבד שמואל כר"ש בגרירה: הדרן עלך פרק שני

פרק שלישי [א] מכלל דבאוכל נפש לא מפליג. היינו בדבר שאינו מתקלקל אם עושהו מאתמול. אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עבוי מאתמול אסור לעשותו ביו"ט. וכזה מסיק לעיל פ'(המביא)[יו"ט] סי' כ"ג גבי גבינה שעדיף טפי גבינה ישן מחדש בדבר זה אסור לעשותו ביו"ט כיון דאפשר לעשותו מעיו"ט. וכ"כ להדיא במגילה דף ז' ד"ה כאן וכן כתבתי לעיל בפ"ק סימן י"א. ומהרש"א שם במגילה אומר שלגבי אוכל נפש כשאינו מתקלקל אם עשוי מעיו"ט הרי אפשר לעשותו מאתמול ואסור ביו"ט ע"ש. ואשתמיטתיה מה שכתבו תוס' הכא ורבינו דמתירין צידת דגים דאפשר מאתמול ויניחם במצודה במים. ומה שהקשו תוספות שם תמוה דאימא הבלייתא דהמצניע איירי בדלא צריך ביום טוב מה שמגבן ומתבן. ואין כאן מקומו וצריך עיון: [ב] אלא רבנן הוא דגזרו. כתב מהרש"ל סימן א' דברי רבינו מלשון תוס' אלא שהוסיף שצידה אסורה מדרבנן. והתוס' ס"ל דאין צדין מדאורייתא והדין עמם דגזרינן מזונות פן יצוד מהם. ואי צידה מדרבנן הוי גזירה לגזירה ע"ש. ותמהני וכי לא ראה בפ' המצניע דף צ"ה בתוס' ד"ה והרודה. שמסיק שם להדיא דהוי מדרבנן. ותו קשה לעיל דף כ"ג בד"ה הואיל מקשין הרודה חלות דבש ביום טוב אמאי לוקה נימא הואיל. ואי מדאורייתא הא תולש תולדה דקצירה וקצירה מדאורייתא אפילו באוכל נפש אלא ש"מ דסבירא להו דאינו אסור אלא מדרבנן. ובתוס' דהכא בשמעתין מוכח דהוי דאורייתא מדגזרינן מזונות פן יצודו דאי מדרבנן הוי גזירה לגזרה. ע"כ נראה לפרש דלדקו יחדיו. דבפ' האורג דף ק"ו כתבו תוס' בשם ר"י ע"ש. ולפירושו א"ל לתי' תוספות דהכא שאין נותנים לפניהם מזונות שמא יצודם. והיינו טעמא דר"י אזיל לשיטתיה שסובר דצידה אינו אלא מדרבנן כמו שכתבו תוס' בשמו בפ' המצניע. מ"ה נאיד מהך פירוש דמזונות גזרו משום צידה. דהא צידה גופא מדרבנן גם קושיית תוס' לעיל דף כ"ג נמי אזלי בשיטת ר"י. אבל תוס' דהכא בשמעתין אזלי לתי' רבינו נתנאל מקינון שהביא ירושלמי שמעינן מיניה דהוי מדאורייתא. מש"ה שפיר קאמר אין נותנין מזונות שמא יצודם וצידה אסור מדאורייתא. ולפי הלעה זו מיושב קושית מהרש"ל על רבינו: [ג] מסמיך לי' אקרא. לכאורה נראה דזה נמשך אדלעיל דרבנן הוא דגזרו על קצירה ובצירה אלא דסמכו אקרא וכן הבינו מהרש"ל. וזה ליתא דהא בירושלמי משמע להדיא דהוי דאורייתא דאיתא התם הבורר המרקד הטוחן ביום טוב לוקה ארבעים ויליף לי' מהך קרא. וקשה לדברי מהרש"ל דהא רבינו גופא מסיק בסמוך דהא דקאמר רשב"ג כל המחוסר צידה אסור ר"ל חייב אלמא דסובר רבינו דלקי מדאורייתא אצידה ביו"ט אלא דרבינו נמי סובר דמדאורייתא היא. אלא שצריך עוד להך סברא שכתוב לעיל לחלק בין מלאכה לזמן מרובה או ליום א'. והא דמצינו בכל הגידולין מותר לדוך כדרכן ושחיקה תולדה דטוחן הוא. ולמה טחינה אסור ושחיקה שרי. ואפי' בדבר שאין מפיג טעם כגון מלח מותר ע"י שינוי. ולא מצינו היתר זה גבי טחינה וצידה וקצירה כיון שהיא מדאורייתא. לזה הקדים לחלק בין מלאכה שהיא לימים הרבה. למלאכה שהיא לשעה או ליום אחד. והיינו מדמשמע קרא הוא לבדו. שאסור לעשות מלאכת אוכל נפש. וקרא אחר אומר מלאכת אוכל נפש יעשה לכם. הא כיצד מקצת מלאכה אסורה ומקצת מלאכה מותרת ולא מסרן אלא לחכמים כדתניא בחגיגה דף י"ח דדרשינן כן למלאכת חה"מ ע"ש. ה"נ אסרו חכמים טחינה והרקדה וצידה וקצירה ותלישה שהיא לימים הרבה אף שעושה בשעה מועטת מ"מ דרכן דרבנן לעשות לימים הרבה. וה"ה צידה דרכה לצוד הרבה. אבל שחיקת סממנים ודיכת מלח אין דרכם לימים הרבה תבלין מפיגים טעמם. ומלח אין דרך לדוך אלא לשעה הצריכה מש"ה מותרים: [ד] הרי אלו מיעוטין מכאן שלא יקצור ולא ירקד. ובירושלמי הגירסא הרי אלו מיעוטין שלא יקצר שלא יטחון שלא ירקד ולפי גי' זו דריש שלשה מיעוטין אך. והוא. ולבדו. וזה ליתא דהא לקמן דף כ"ח ר"י ורבנן תלוייהו דרבי הוא לדרשא אחריתי. ע"כ סוגיא נכונה שהביא רבינו: [ה] היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יוסף כו' שאומרים הבא מצודה ונצודנו. וגבי חיות לא הביאו הרי"ף ורבינו החילוק בין ביבר קטן לביבר גדול. משמע דס"ל כפרש"י דתרוייהו חד שיעורא הוא: ה"ג תימה מאי פריך: [ו] ולפי זה אסור לצוד ביו"ט אווזין ותרנגולין ההולכין בחצר. דהך סברא דאין לכונן לערב לא מהני אלא שלא נחייב אצידה שלהן אבל מ"מ אסור לכתחלה: [ז] דפטור דאווזין ותרנגולים פטור ומותר קאמר. וקשה הא שמואל בהדי' אמר כל פטורי דשבת פטור אבל אסור. ומצאתי תי' בתוס' ריש שבת ד"ה בר מהני תלת שלא חשיב שמואל אלא פטורין השנוין במשנה. אבל בברייתא איכא טובא פטור ומותר: [ח] ומיהו אפשר אף לדברי התוס' הוי פטור ומותר. וז"ל מהרש"ל ונ"ל דלק"מ דודאי פטור אבל אסור קאמר לענין שבת ומילתא ביו"ט לצורך אוכל נפש שרי לגמרי ע"כ. ותימה דהא צידה דמיא לקצירה ואף לצורך אוכל נפש אסור. א"כ שבת ויו"ט שוין לענין איסור זה: [ט] ואפי' ר"ש מודה במוקצה כי האי. הוצרך לזה משום דמסיק רבינו שלהי מצילין סי' י"ד דהלכתא כר"ש ביו"ט:

תפארת שמואל

שהטור כתב קודם שידליק לאו דוקא אלא אחר שדולק כבר שרי דהא גרס כיבוי כה"ג שרי אלא דקמ"ל דאף מקודם שדולק לא יחתוך בסכין למטה וכמו שפסקו התוספות לעיל ודו"ק: (ע) כדי שיכנס בו ריח וכו'. דרש מהרי"ל אסור להניח אתרוג ע"ג טלית או סרבל ביו"ט ראשון משום דמוליד בו ריחא דומיא דכסא על שיראי' פ"ק דביצה. ותימה לי הא לא אסרו להניח הכוס אלא כדי לגמרייה כמ"ש הא"ז והא ראיה דמשום הכי נקט שיראים ולא אמר אבגד אלא שהדרך שמגמרין אותו אבל היכא דאין מכוין לגמריי' נראה דשרי ולא שייך הכא לומר פסיק רישי' אלא במלאכה ממש וק"ל: (י) ושרי ע"י מתוך כמו הוצאת קטן ולולב וספר תורה. דאמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ה"נ מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך:

הדרן עלך פרק שני

פרק שלישי (א) ולרב יוסף. וכ"כ התוס' שמילתא דרב יוסף הוא שיעור אחר ממה שאמרו לעיל בסוגיא כל היכא דממטיא ליה בשחייה אחת ולא כפרש"י שפירש דחדא מילתא הוא ומ"מ כותבים דרב יוסף איירי דוקא בעופות ולא בחיות ע"ש ונראה דאפילו בעופות דוקא שאר עופות אבל אווזים ותרנגולים מותר כמ"ש בעל העיטור וכן דעת הרא"ש לפי המסקנא כ"ל: (ב) לא מיתסר למצדינהו. לא שכך נאמר בגמרא דא"כ מאי כתב המחבר לעיל ולפ"ז אסור לצוד ביו"ט וכו' אלא שהרא"ש כתב לפי דעת בעל העיטור והסיקנא א"כ מ"ש בגמ' ולפי שחוזרין לכלובן ומזונותיהן עליך היינו אפי' לכתחלה קאמר ודו"ק: (ג) בגרוגרות וצימוקין דמו וכו'. כך פי' רש"י וק"ל אמאי סביא המחבר טעם זה תיפוק ליה דאסור שמא יאמר לנכרי לעשות בשבילו מלאכה ואפשר דטעם זה מספיק שיהא אסור לישראל אחר בו ביום א"כ מהני האי טעמא דאסור אפילו בטלטול וכן מוכרח אתה לפרש לפירוש רש"י שפירש הטעם כדי שלא יהנה ממלאכת

וכא

ראשון אע"פ שהוא יום טוב מותר ממה נפשך אם חול הוא הרי המתין בכדי שיעשו. ואם קדש הוא הרי נלקט בחול. והביא ראיה מביצה שנולדה בזה מותרת בזה (לעיל דף ד:) ומההיא טביא דאיתליד בי ריש גלותא ביום טוב ראשון ופסק בפ' בכל מערבין (דף לט:) דאכלוהו ביום טוב שני ומדאמר רבא לעיל (דף יז.) מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו מתנה ועוד הביא ראיה דעיקר מלתיה דרב פפא דאמר בכדי שיעשו ביו"ט ראשון קאמר. מהא דאמר בפרק בכל מערבין (דף מ.) הנהו בני גינאה דגזו להו נכרים אסא ביום טוב שני שרי להו רבינא לאורותי לאלתר. אלמא קסבר כי בעינן בכדי שיעשו היינו ביו"ט ראשון משום דבקיאינן בקיבועא דירחא וראשון עיקר. [י] והא דעבדינן תרי יומי משום דשלחו משם הזהרו במנהג אבותיכם. וכיון דקיל יו"ט שני לא בעינן בכדי שיעשו וכן פסקו רבינו גרשום מאור הגולה ורבי יעקב בר יקר ורבינו קלונימוס [כ] והרמב"ם והראב"ד. והקשה ר"ת לפירוש רש"י דפירש משום שלא יהנה ממלאכת יום טוב מהא דתנן (*חולין דף טו.) המבשל בשבת בשוגג יאכל ואמאי והא נהנה ממלאכת שבת הוא ואפילו הכי שרי וכ"ש כשהעובד כוכבים עושה המלאכה מעצמו. וכ"ת מבשל שאני דחזי לכוס והיה ראוי ליהנות ממנו בלא מלאכת שבת. הא אמר בפ"ק דחולין (דף טו:) השוחט בשבת בשוגג יאכל היכא דהוה חולה והבריא דלא איתקצאי בין השמשות. וגם איסור שבת ליכא בשוגג לרבי מאיר ואף ר"י דאסר מבשל בשבת מפרש טעמא בפרק הניזקין (דף נג:) [ל] משום דקנים שוגג אטו מזיד ולא משום שמא יהנה ממלאכת שבת כשהוא שוגג וכ"ש אם עשה העובד כוכבים מעצמו ויש ליישב פירוש רש"י דיותר החמירו בעובד כוכבים שעשה לצורך ישראל ממה שעשה ישראל בשוגג. [מ] דמילתא דלא שכיחא לא גזרו. ורבינו תם פירש דטעם שצריך להמתין לערב בכדי שיעשו משום גזירה שמא יאמר לנכרי להביאו לו ביום טוב כדי שיאכל לערב מיד ולהאי טעמא צריך להמתין עד ערב שני בכדי שיעשו דחיישינן שמא יאמר לנכרי להביא ביום ראשון כדי שיאכל ביום טוב שני. [נ] והאי טעמא לא שייך אלא בנכרי שעושה בשביל ישראל [ס] אבל אם עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד. כדמוכח בפרק שואל (דף קנא.) גבי מרחץ דאם רוב נכרים בעיר למוצאי שבת רוחץ בה מיד דאפילו ביום השבת מותר ליהנות ממה שעושה הנכרי לעצמו כדתנן (שבת דף קכב.) מילא מים לבהמתו משקה אחריו ישראל הדליק את הנר משתמש ישראל לאורו וכן אם עשה כבש לעצמו או בדבר הנילוד מאליו לא שייכא הך גזירה. הלכך מהאי טביא [ע] אין ראיה שנילוד מאליו. ומה שהביא ראיה מבני גינאה דלא אמר בכדי שיעשו אלא ביום טוב ראשון אינה ראיה דדלמא רבינא לית ליה בכדי שיעשו לא ביו"ט ראשון ולא ביו"ט שני. וה"ה לדידיה אי גזו להו ביו"ט ראשון הוי שרי להו לאלתר. ומה שהוצרך הגמרא להזכיר שהמעשה ביו"ט שני הוה ולא נקט יו"ט סתם. הא קמ"ל דאפילו ביו"ט שני היה רוצה רב תחליפא לאסור לפי שאינם בני תורה. ולפירוש רבינו תם היה צריך להמתין בכדי שילך הנכרי למקום שלד הנכרי הצבי והדגים ותלש הפירות ויחזור לכאן. דאי לא תימא הכי אלא בכדי תלישה וצידה בלבד אכתי איכא למיחש שמא יאמר לנכרי ביום טוב כדי שיאכל בלילה אחר שעה מועטת ושמא יש לומר שלא החמירו כולי האי ויראה שימתין עד שעה שיוכל להביא מאותו המין הנמצא בסמוך לעיר ולא נחמיר כולי האי בכדי שיבא מן המקום שהביאו הנכרי. וגם בעל הלכות כתב כר"ת ושני ימים טובים שחלו ביום חמישי וששי והובא ביום ראשון כתב בעל העיטור שאסור עד מוצאי שבת בכדי שיעשו שלא יאמר לנכרי להביא לצורך שבת. וה"ר יחיאל מפרי"ש התירו בשבת שאין להחמיר כולי האי וכן מסתבר. ולפי' רש"י אסור לכל ישראל בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת יו"ט אבל לפי' ר"ת שפירש משום שמא יאמר לנכרי להביא ביו"ט. שיאכל לערב מיד [פ] מסתבר שמותר לישראל אחר מיד ולא חיישינן שיאמר לנכרי להביא בשביל אחר דאין אדם חוטא ולא לו. [צ] והא דלא קאמר ומותר לישראל אחר מיד כדקאמר גבי בא מחוץ לתחום. [ק] כיון דבו ביום אסור לכל בשביל שעה מועטת דבכדי שיעשו לא חש להאריך. ולפי' ר"ת מבשל בשבת א"צ להמתין לערב בכדי שיעשו דהכא ליכא למיגזר מידי. ואם אין באותו המין במחובר. בתוך התחום מותר [ר] חוץ לתחום אסור וא"צ להמתין לערב בכדי שיעשו. דלא החמירו חכמים אלא בדבר שנעשה בו איסורא דאורייתא [ש] ואין לחוש שמא הביאו הנכרי דרך רשות הרבים סרטיא ופלטיא דלא שכיחי האידנא רה"ר [ת] דששים ריבוא בוקעין בו. והא דתנן בפ' (מי שהחשיך) [שואל] (דף קנא.) נכרי שהביא חלילין לא יספוד בהן ישראל במוצאי שבת עד כדי שיבאו ממקום קרוב. שאני מלתא דמת דאוושא טפי והכל יודעין שבשביל המת הביאו ואחמור טפי כדתנן התם אם עשה נכרי קבר בשבת בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא שרי בכדי שיעשו. והרב אלפס ז"ל כתב בתשובה דאף בבא מחוץ לתחום צריך להמתין בכדי שיעשו*. וכן כתב בספר התרומות ובס' השאלות דאין לסמוך על מה שחילק ר"י במת. ומסתבר כדברי ר"י כיון שמצינו בקבר שנעשה בשביל ישראל דאסור עולמית ובשאר דברים שעושה בשביל ישראל כגון מינו במחובר מותר לערב בכדי שיעשו גם במובא מחוץ לתחום יש לחלק* וכן מוכח מדלא קאמר חוץ לתחום אסורין לערב בכדי שיעשו. ולא מיסתבר למימר דאאיסור דלעיל קאי דא"כ לימא רב פפא בכדי שיעשו בסוף דבריו והיה קאי אתרוייהו אלא ודאי מדהזכיר בכדי שיעשו אמינו במחובר מכלל דאינו מינו במחובר שרי לערב לאלתר. ודבר שאינו מינו במחובר שהובא לישראל ביו"ט ראשון של ר"ה כתב הר"ז הלוי ז"ל ששאל לפני חכמי לוני"ל ז"ל והשיבו שמותר ביום טוב שני מפני שאין עליו שום איסור הכנה ולא איסור התלוי בקדושה שנאמר קדושה אריכתא היא אלא כעין קנסא הוא שמא יאמר לו להביא ודיו שקנסו אותו בראשון וכן יו"ט ראשון ושבת. [א] ומזה יש ללמוד דכ"ש דלא בעינן בכדי שיעשו [ב] והבא בשביל ישראל זה (ד) מחוץ לתחום מותר לישראל אחר. והא דאמר אם יש מאותו המין במחובר אסור [ג] לא מיבעי באכילה דאסור אלא אפילו לטלטל נמי אסור דלא חזי לאכילה וכמוקצה דמי. אבל הבא מחוץ לתחום (ה) אף על גב דאסור באכילה מותר בטלטול כיון דמותר לישראל אחר. גרסי' בפרק בכל מערבין (דף לט:) ההוא בר טביא דאיתליד ביו"ט ראשון ואישתחיט ביו"ט שני רב נחמן ורב חסדא אכול ורב ששת לא אכיל דסבר קדושה אחת הן וקי"ל כרב נחמן וכרב חסדא. ורב ששת נמי הדר ביה. ואמר נמי התם (דף מ.) ההוא ליפתא דאתא למחוזא חזינהו רבא דכמישי אמר האי ודאי מאתמול עקרוה מאי אמרת מחוץ לתחום אתה הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכ"ש דלדעתא דנכרים אתא שרא להו למיזבן מינייהו כיון דחזי דקמפשו ומייתו אסר להו. (שם) הנהו בני ד גינאה דגזו להו נכרים אסא ביום טוב שני שרא להו רבינא לאורותי [ד] לאלתר אתו שיילוה לרבא (ו) אמר להו בעינן בכדי שיעשו:

הגה"ה

*עד כדי שיבואו ממקום שהובאו שם ואפילו הוא רחוק הרבה וספק אם עולה הלילה לכדי שיבא אף ע"פ שאין רגילות לילך בלילה שמא יותר רגילות הוא מהרהלת מ חן דלא בריכן בפ' שואל (דף קנא.) במוצאי שבת לאלתר אלא אם כן ש אדם חשוב וכשמחמין לו עשר קימקומין בבת אחת אבל אי ליכא אדם חשוב לא לפי שאין רגילות לחזור אחר עבדים שימתנו וריב"א רומ' דאין צריך בכדי שיעשו ודוקא ביום טוב אבל בדבר הבא מחוץ לתחום בשבת אסור אפילו לישראל אחר וגם לערב בכדי שיעשו. מא"ז:

*וכן פסקו בתוס' והומר ה"ר שמואל מאייור"א דספק חוץ לתחום מות' ורא"ה מדאמרינן בעירובין (דף מה:) גבי מיא [בעיבא] מיבלע בליעי דהוי ספק אם באו חוץ לתחום וספק דדבריהם להקל:

ג [דף כה ע"א] **אמר** רבה בר רב הונא אמר רב [ה] השוכר אמת המים מערב יום טוב ולמחר השכים ומלא בה דגים מותרין דהא כבר ניצודו

הגהות הב"ח א הנהו בני גננא דגזו להו נכרים אסא ביו"ט שני לאורתא שרי להו רבינא לאורותי: ב לטו מזיד ולא משום שהוא נהנה ממלאכת שבת וכו' דבמילתא דלא שכיחא: ג מבני גננא דלא: ד הנהו בני גננא דגזו להו נכרים אסא ביו"ט שני לאורתא שרי להו רבינא לאורותי:

תפארת שמואל

יום טוב א"כ אין חילוק בין ישראל זה לישראל אחר א"כ למה פירש משום מוקצה אלא שיהא אסור אף בטלטול כמ"ש המחבר לקמן שהוא תופס לשם טעם הרי"ף בתולה איסור מוקצה באיסור אכילה וק"ל: (ד) **מחוץ** לתחום מותר לישראל אחר וכו'. נ"ל היכא שהוציאו ישראל נוטה דעת המגן גבורים מי שהוציאוהו דאפילו לישראל אחר אסורים ע"ש: (ה) **אע"ג** דאסור באכילה מותר בטלטול. שתולה טעם מוקצה משום דאסור באכילה ואינו תולה בטעם דמודה ר"ש במוקצה ומחובר כמ"ש רש"י לעיל גבי. אינו תולה במוקצה מחמת איסור ועיין פ"ק דחולין בספר ים של שלמה מ"ש הרב רש"ל שם: (ו) **אמר** להו בעינן בכדי שיעשו. פי' ואפי' ר"ש מודה ליה דאף ביום טוב בעי' בכדי שיעשו נמי דבקיאים בקביעי דירחא ש"מ מאחר דיו"ט שני משום ספק מיקרי א"כ אסור אף ביום טוב שני כמו ביו"ט ראשון ומאן דשרי היינו משום דסבר דלא חשבינן ליה כספק כמ"ש המחבר ז"ל לעיל אליבא דרש"י ודו"ק:

קרבן נתנאל

[י] **והא** דעבדינן תרי יומי משום דשלחו. כל זה לשון רש"י בפ' בכל מערבין: **ה"ג** ור' יעקב בר יקר. ובפרש"י שלפנינו במשנתין כתב שלא זכה לשאול את פי ר' יעקב בדבר הזה: [כ] **והרמב"ם** והראב"ד. וכן גרס ב"י סי' תקט"ו והביא ראיה דרמב"ם פסק להדיא כדעת רש"י שהרי בפ"א כתב שני י"ט של גליות שתי קדושות הן לפיכך דבר מוקצה ביו"ט ראשון או נולד אם הכין לשני מותר כיצד ביצה כו' וסוף שנילודו כו' דבר המחובר לקרקע שנעקר בראשון יאכל בשני ע"כ. ולא חילק בין נילודו ונתלשו בשביל ישראל לנילודו ונתלשו בשביל נכרי. ובהגהות מיימוני החדשות כתב שדעת הרמב"ם כדעת ה"ג ולא חש לקדמאים מי שכתב כן עכ"ל. ואני אומר שקמחו סולת מנופה. דהא הרמב"ם בפרק ששי מהלכות שבת דין ח' כתב הטעם שאסרו חכמים בכל מקום בכדי שיעשו. שאם תאמר יהא מותר מיד שמא יאמר לנכרי לעשות לו וימצא הדבר מוכן מיד וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו לא יאמר לנכרי לעשות לו שהרי אין מסתכל כלום כו'. הרי לפניך שס"ל להרמב"ם כפי' ר"ת ולהאי טעמא צריך להמתין עד ערב שני בכדי שיעשה דחיישינן שמא יאמר לנכרי להביא ביום ראשון כדי שיאכל ביום שני כמו שכתב רבינו בסמוך. והאי דפסק דאסון איירי בנילוד ממילא או הנכרי עשה לעצמו וכמו שכתבו תוס' דאינו אסור אלא משום שמא יאמר משום הכי מותר ביום טוב שני. ולפ"ז צריך להגיה והריב"ס והראב"ד וכן הוא ברי"ו: [ל] **משום** דקנים שוגג אטו מזיד ולא משום שמא יהנה ממלאכת שבת. ואין בזה שום תפיסה על רש"י שהוא גופי' פי' בפ"ק דחולין טעמא דר"י משום שלא יהנה אלא בהניזקין ס"ל טעמא דקנים וסוגיות מחולקות נינהו. ועי' מהרש"א פ"ק דחולין דף ט"ו: [מ] **דמילתא** דלא שכיחא לא גזרו. אע"ג דלפרש"י הכא לא אסרו משום גזרה שמא יאמר. מ"מ הא דאסור בכדי שיעשה גזרת חכמים היא שלא יהנה ממלאכת יו"ט ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו וכ"כ תוס' פ' בכל מערבין וע' יש"ש: [נ] **והאי** טעמא לא שייך אלא בנכרי העושה בשביל ישראל. כלומר לפרש"י פשיטא כשעושה נכרי לעצמו לא שייך טעמא שלא יהנה ממלאכת יו"ט. אלא אפי' לר"ת ה"ה הא נמי גזרינן שמא יאמר בפרט אם הביא בשבילו אפי' נילוד או נתלש מאליו או נעבור נכרי: [ס] **אבל** אם עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד. אבל אי לא ידעינן שעשה בשביל עצמו ה"ל ספק מוכן ואסור: [ע] **אין** ראיה שנולד מאליו. או שלד הנכרי לעצמו: [פ] **מסתבר** שמותר לישראל אחר מיד. פי' לאפוקי שאין צריך להמתין למוצאי יו"ט בכדי שיעשה. דהא אפלוגתא דאשונה קאי שאמר לר"ת משום שמא יאמר לנכרי להביא ביו"ט שיאכל לערב מיד והיינו מוצאי יו"ט שני ועלה קאי מסתבר שמותר לישראל אחר מיד במוצאי יו"ט שני ולא חיישינן שיאמר לנכרי להביא בשביל ישראל אחר כדי להנות ישראל אחר ממנו במוצאי יו"ט מיד דאין אדם חוטא ולא לו. אבל ביו"ט שני לישראל אחר נמי אסור. ולאו משום מוקצה דביום שני לא שייך מוקצה בשני יו"ט של גליות. וליכא למימר משום מגו דאיתקצאי ביה"ש. דלא אמרינן מיגו משום יום שהוא לשעבר כדאיתא לעיל דף ד' בתוס' ד"ה נימא. אלא היינו טעמא דחיישינן לגומלין שיאמר לנכרי להביא לו אף שאסור לו לאכול ממנו יתן ויכבד לישראל אחר ומול' זה אותו אדם אחר יערים גם כן ויאמר לנכרי להביא לו כדי שיחזור ויתן לו לחבירו. כדכתב רבינו לקמן בפ' כל כתבי סימן ב' בדבר דאורייתא אסור לישראל אחר כמו שאסור לאותו שהדליק נכרי בשבילו. והיינו מטעם גזרה שמא יאמר לנכרי להדליק. משא"כ במוצאי יום טוב לא חיישינן לזה דמשום שעה מועטת בשביל אמרינן בגירוף האי סברא אין אדם חוטא ולא לו. וכ"ה דעת הסמ"ק: [צ] **והא** דלא קאמר ומותר לישראל אחר מיד כדקאמר גבי בא מחוץ לתחום. כתב מהרש"א מאי קא קשיא ליה דהא איכא למימר דקאמר לה בסוף דבריו וקאי אתרוייהו. דהה"ג כתב הרא"ש בסמוך לימא רב פפא בכדי שיעשו בסוף דבריו והיה קאי אתרוייהו כו' ע"כ. דבריו אינם מובנים לי בשלמא אי הוי תני בקיפא בכדי שיעשו גבי איסור תחומין שהוא מדרבנן והוי נלמד בק"ו בריפא באיסור מחובר דאסור בכדי שיעשו וע"כ קאי אתרוייהו. משא"כ אי אמרינן דלישראל אחר מותר אפילו באיסור מחובר הל"ל בהדיא כדי שלא נטעה לומר דלא מקילינן כך קולא אלא באיסור תחומין: [ק] **כיון** דבו ביום אסור לכל בשביל שעה מועטת דבכדי שיעשו לא חש להאריך. גם בזה הקשה מהרש"א כיון דלשיטת תוספות אסור גם ביום ב' אין זה שעה מועטת להתיר לישראל אחר גם כל יום ב' עכ"ל. ולפי מה שכתבתי לפי דברי רבינו דלאחר גם כן כל יום ב' אסור אלא למוצאי יו"ט שני מותר מיד ולא צריך להמתין בכדי שיעשו הוי שפיר שעה מועטת. ומהרש"ל סימן ה' בסופו כתב אבל ביום טוב שני לאחרים שרי לכ"ע ממ"נ והאריכו לפי דעתו הוראה שאין בו ממש ואינו ראוי לשמוע ואחרים באו לחלק עלי בזה והפסו דברי הסמ"ק שכתב שיש להחמיר ולאסור כל ב' ימים לאחרים וכו' ובתשובה בימי חרפי האלכתי נגד החולקים עכ"ל. ואני אומר מצוה לשמוע דברי חכמים דהא מדברי רבינו מוכח להדיא דאף לאחרים אסור ביום טוב ב' דאל"כ מה יענה בקושית מהרש"א וכי כל יום ב' קרי לאינשי שעה מועטת ומה שהורה בשו"ר סימן תקס"ו אבל לאחרים מותרים מיד לערב יום א' הגהה חדשה היא ואין בו ממש: [ר] **חוץ** לתחום אסור. אבל ספק חוץ לתחום מותר* וסמך כאן על מה שמסיק רבינו שלהי שואל סימן פ' דאפילו לגבי מת דאוושי מילתא פסק כשמואל דחיישינן שמא חוץ לחומה לנו ולא הביא חלילין מחוץ לתחום. וכל"כ בשמואל מחייבתא פסק גם כן ספק חוץ לתחום מותר והביא ראיה מפ' בכל מערבין עיין תוס' וקשה למה לא הביא ראיה מהאי דפ' שואל דקאמר הניח טוחים דשמואל. אלא דלהר"ר שמואל איכא למימר דס"ל גם כפי' הרי"ף דכך דאמר שמואל חיישינן שמא חוץ לחומה לנו לחומרא ע"ש. אבל על התוס' קשה במסקנא דהכא נמי שואל כפרש"י דשמואל חיישינן לקולא קאמר. ואפשר לומר דהתוס' הביאו לנה דהר"ר בשמואל מחייבתא לסיוע לכך סברא שחלקו בין מת לדברים אחרים דהר"ר שמואל ס"ל דספק חוץ לתחום מותר והביא ראיה מפ' בכל מערבין. וא"כ ע"כ הסוגיא דפ' שואל מפ' להו כפי' הרי"ף. ובשאר דברים ברינן ספק חוץ לתחום. פ"מ דס"ל דיש חילוק בין מת לשאר דברים: [ש] **ואין** לחוש שמא שביאו הנכרי דרך רשות הרבים סרטיא ופלטיא. ובתוספות פ' שואל ד"ה אלא תירצו וי"ל דהביא ממקום קרוב לא תהני כ"כ הבאתו ע"ש: [ת] **דששים** ריבוא בוקעין בו. ז"ל מהרש"ל דהוא סברת תוס' וסמ"ג ובה"ת. אבל בפ"ק דשבת כתבתי דה"ל ס' ריבוא אלא ע"ז אמות ומפולשין משער לשער: [א] **ומזה** יש ללמוד דכ"ש דלא בעינן בכדי שיעשו. ור"ת דאוסר בכדי שיעשו משום גזרה שמא יאמר היינו טעמא דבמינו מחובר איסור דאורייתא ואוסר מפני כך אפילו ביום טוב שני ומוצאי יו"ט בכדי שיעשה. משא"כ באין מינו במחובר דאיסור מדרבנן די לנו לקנוס יום אחד בלבד: [ב] **והבא** בשביל ישראל זה חוץ לתחום מותר לישראל אחר. עיין מ"ש רבינו בפ' מי שהוציאוהו ב"ש י': [ג] **לא** מבעיא באכילה הוא דאסור אלא אפילו לטלטל הוא דאסור דלא חזי לאכילה וכמוקצה דמי. יש מקשין למאי נפקא מיניה כתב רבינו הך טעמא דרי"ף הלא כתב ריש סימן זה כפירוש רש"י דאף ר"ש מודה במוקצה דמחובר ומהך טעמא אסור אף בטלטול. ועי' מהרש"ל שנ"ת לפרש"י דאסור הביא דוקא במחובר אפילו במוצאי יו"ט דאינו בכדי שיעשו אפילו בטלטול אף דלא מוקצה מצד עצמו דלפרש"י הוי שרי בטלטול דמוקצה אינו אלא ליומו דשני יו"ט של גליות לכ"ע שתי קדושות הן. ועיין מהרש"ל פ"ק דחולין סימן ל"א. וקשה דהא רש"י ע"כ לא ס"ל כשיטת הרי"ף דא"כ אמאי צריך רש"י לפרש מוקצה דהוי כגרוגרות וצימוקין כיון דאסור באכילה. ע"כ נראה דרבינו הביא הך סברת הרי"ף לשיטת ר"ת דאסור באכילה אף ביום שני. ובשני יו"ט של גליות הוי מותר לטלטל ביום שני. אבל מטעם הרי"ף אסור בטלטול אפילו ביום שני: [ד] **ה"ג** לאורתא לאלתר: [ה] **השוכר** אמת המים מערב יום טוב ולמחר השכים ומלא בה דגים מותרין. הקשה הרב המגיד על שיטת הרשב"א והראב"ד בשוברים דאין לדין דגים מן הביברין אפילו מביבר קטן מהא דהשוכר אמת המים ועיין ב"י סימן תצ"ז וביש"ש סימן י"א. וי"ל שהמה מפרשים אמת המים בענין שעשוי שמצד א' סתום לגמרי ומצד שני יש נקבים בהנסר שסוכר המים שהולכין דרך שם ונמצאו הדגים סגורים בלי מים הרבה שיכול ליקח בידים ואין מכוסים במים ותמצא יש במקומות הרבה: **ודע** שהרש"ל בסימן ב' תפס שיטה ע"פ ירושלמי בפ' כלל גדול דבדגים אינו חייב משום צידה אלא משום קוצר דהוי עוקר דבר מגידולו ע"ש באריכות. ותמהני עליו איך תפס שיטת ירושלמי ושבק תלמודא דידן דגרסינן

בגמ

מערב יו"ט והוו נהו מוכנין וחיה שקיננה בפרדס כגון איל וצבי וכיולא בו וילדו עפרים עדיין הן קטנים ואין צריכין צידה אין צריכין זימון ומותרין ביום טוב. ודוקא בפרדס הסמוך לעיר דדעתיה עילויה אבל בפרדס שאינו סמוך לעיר צריכין זימון וה"מ בדידהו אבל באימייהו כיון דבעי צידה לא מהני להו זימון: ד מתני' בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא א"כ יודע שיכול לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום. ר"ע אומר אפילו כזית חי מבית שחיטתה. שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אבל מביאה בידו איברים איברים: גמ' ש"מ הפשט וניתוח לכלבים דרך ארץ הוא ולא איסורא הוא [ו] והתירו לאכול כזית מבית טביחתה בלא בדיקה משום הפסד ממונו וכ"ש שאם הוציאו הריאה בלא בדיקה שאין להפסיד הבהמה ושמינן ארובה וכשירה: ה [דף כה ע"ב] ת"ר אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה. ואם היו רבים צריכים לו מותר ואע"פ דלפירוש ר"י [ז] בפרק במה אשה במסכת שבת (דף סה:) דקיטע יוצא וכו' דמי שנכוולו גידי שוקיו מותר לצאת במקל בשבת. שאני התם דאינו יכול לילך כלל בלא מקל וכמנעלים דידיה דמו. אבל סומא במקל דידיה לתרוצי סוגיא עביד (ז) [ח] ואיכא זילותא דיו"ט. א"ר אמי ובלבד שלא יכתף מאי כיתוף רב יוסף בריה דרבא אמר אלונקי שמשים כל א' ידו על כתף חבירו והכסא על זרועותיהן. איני והא רב נחמן שרא לה לילתא למיפק (ח) באלונקי. [ט] שאני ילתא דבעיתא. מרימר ומר זוטרא הוו מכתפי להו בשבתא דרגלא באלונקי משום בעיתותא דציבורא [י] ואמרי לה משום דוחקא דציבורא: ו מתני' בכור שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה [דף כו ע"א] אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט ור"ש אומר כל שאין מומו ניכר מערב יו"ט אין זה מן המוכן: גמ' במאי קמיפלגי ברואין מומין ביום טוב קמיפלגי. ר"י סבר רואין מומין ביום טוב ור"ש סבר אין רואין מומין ביו"ט* ואע"ג דקי"ל (עירובין דף מו:) ר' יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה בהא קי"ל כר"ש [כ] דאמרינן אמי וורדנאה חזי בוכרא דבי נשיאה הוה סבר דלא למיחזי ביומא טבא אתו אמרו ליה לרבי אמי אמר להו שפיר עבד דלא חזי. איני והא רבי אמי גופיה הוה חזי. רבי אמי מאתמול הוא דחזי וביומא טבא שיולי הוה משייל היכי הוה עובדא. כי ההוא גברא דהייתי בוכרא לקמיה דרבא אפניא דמעלי יומא טבא הוה יתיב רבא וקא חייף רישיה. דלי עיניה וחזייה למומיה. א"ל זיל האידנא ותא למחר. אתא למחר א"ל היאך הוה מום זה א"ל הוה מנחן שערי בהך גיסא דהוצא. בהדיה דעייל רישיה פרטיה הוצא לשפתיה. א"ל ודלמא אנת גרמת ליה. א"ל לא. ומנא תימרא דגרמא אסור דתניא כל מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יהיה בו מום בידים. מניין שלא יגרום לו על ידי אחרים שלא יביא בצק או דבילה ויניח לו על גבי אזנו כדי שיבא הכלב ויטלנו. תלמוד לומר כל מום לא יהיה בו. אמר מום ואמר כל מום. ואם עבר החכם וראה מום ביום טוב [ל] אסור לשוחטו ביום טוב. [מ] אבל אם נולד הוא ומומו עמו ביום טוב וראהו החכם מותר*: ז [דף כו ע"ב] בעי מיניה הלל מרבא יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת. [דף כז ע"א] ומסיק דגמרו בידי אדם כגון קדירות בין השמשות לא מיבעיא ליה דודאי אין מוקצה*. כי קמיבעיא ליה גמרו בידי שמים כגון גרוגרות שנתייבשו מע"ש וירדו עליהם גשמים ונתלחלחו ואח"כ זרחה עליהם החמה ונתייבשו ודוקא במידי דאכילה קא מיבעי ליה אבל במילי דטלטול פשיטא

הגה"ה

*ואפילו אם ראוהו מערב יום טוב שהוא מום קבוע ואינו עובר אף על פי כן אם לא התירו לו מערב יום טוב אין זה מן המוכן ואינו יכול להתירו למחר ביום טוב אם לא שראוהו מערב יום טוב שהוא מום קבוע ואמר מום זה ראוי לשחוט עליו אף ע"פ שלא שאל מערב יום טוב היאך צא לו מום זה יכול לישאל ביום טוב דבר זה. בהמה שנפלה בבור ביום טוב אסור להעלותה ביום טוב אע"פ שיש לירא שלא תמות בבור אבל מותר ליתן לה מזונות בבור כדי שלא תמות. מא"ז:

הגה"ה

*שמעינן מפרש"י דאחר שנטפל בו ישראל בבכור הנולד בעדרו כשיעור שאמרו חכמים בדקה שלשה חדשים ואחר הזמן הזה לא רצה הכהן לקבלו אלא אמר לישראל שיטפל בו עד שיפול בו מום ואחר כך יתננו לו דכייפי' לכהן על כרחו שיקבל אותו ויטפל בו עד שיפול בו מום. מא"ז:

הגה"ה

*ונכרי שעשה מנעלים ביום טוב בסתם למכור לכל מי שירצה ובא יהודי אחד הרגיל אצלו ולקחם מאתו זה היה מעשה ואסרם ה"ר יו"ט ז"ל משום מוקצה וה"ר אליעזר התירם הואיל וגמרו בידי אדם ויכול לגומרו ביום טוב לית ביה משום מוקצה. מא"ז:

דאין מוקצה לחצי שבת. מהא דתנן (שבת דף קכח:) כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו. והניא בפרק כירה (שם דף מג.) מותר לטלטלו כשאין עליו. והוא שלא היו עליו כל בין השמשות. ועוד דקאמר התם (דף מד.) אמר רב מטה שיש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה. והוא שלא היו עליה כל בין השמשות. ואיכא תרי לישני. בלישנא קמא א"ל יש מוקצה לחצי שבת ובלישנא בתרא א"ל אין מוקצה לחצי שבת: [נ] ומיסתבר כלישנא בתרא דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולכך לא הביאה ה"ר אלפס: ח [דף כז ע"ב] מתני' בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה מעשה ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאה ונכנס לבית המדרש ושאל ואמרו לו לא יזיזום ממקומם: גמ' תרגמה זעירי בבהמת קדשים והיתה מסוכנת מערב יום טוב. וטעמא דבהמת קדשים דאין מאכילין אותה לכלבים הא דחולין שרי לטלטלה. [ס] כיון דמסוכנת היא מערב יום טוב דעתיה עילויה מאתמול להאכילה לכלבים הלכך שרי לטלטלה לד"ה*:

ט אין נמנין על הבהמה בתחילה ביום טוב אבל נמנין עליה מערב יו"ט ושוחטין ומחלקין ביניהם. [ע] רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי כנגד הקופיץ וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר: גמ' מאי אין נמנין אמר רב יהודה אמר שמואל אין פוסקין דמים על הבהמה בתחלה ביום טוב היכי עביד אמר רבא מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ויאמר זו כזו. תניא נמי הכי לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתים אלא אומר לו הריני עמך למחצה לשליש ולרביע*. [דף כח ע"א] וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר מאי כל עיקר. אמר רב יהודה אמר שמואל ואפילו לשומרו מן העכברים. אמר רב אידי בר אבין והוא דהניא בתריתא מפני שנראה כשוקל ביום טוב. [א] והא רבי חייא ור"ש דהוו שקלי מנה כנגד מנה. לא קי"ל כוותיהו אלא כרבנן דאמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. אמר רב יהודה אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר ביד. פירש רש"י שלוקח הבשר בידו אחת והמשקל בידו אחרת ומכוין המשקל. משמע דוקא בכה"ג אסור שדומה לכף מאזנים. אבל אם יודע לכוין המשקל בידו אחת מותר. ולא נראה דא"כ הוה ליה למימר אבל שוקל [ב] בידו אחת ומניח. [פ] ואם היה טבח אומן לא ישקול בידו מפני שידו כמשקל (יא) [צ] אבל חותך בסכין ונותן לזה ולזה. אמר רב יהודה אמר שמואל אסור לשקול בשר במים. אמר רב חייא בר אשי אסור לעשות בית יד בבשר. אמר רבינא וביד שפיר דמי אמר רב הונא מותר לעשות סימן בבשר כי הא דרבא מחתך לה אתלת קרנתא: י מתני' אין משחיזין את הסכין ביום טוב אבל משיאה על גבי חברתה: גמ' מאן תנא דהשחזה עלמא אסורה. אמר רב חסדא דלא כרבי יהודה. דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ר"י מתיר במכשירי אוכל נפש. א"ל רבא לרב חסדא דרשי' משמך הלכה כר"י [ג] א"ל יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון משמי. אמר רב יהודה בריה דרב יוסף הוה קאימנא קמיה דרבא והוה קא [דף כח ע"ב] מעבר סכינא אפומא דדיקולא. ואמרי ליה לחדודי קבעי מר או לעבורי שמנוניתא. א"ל לעבורי שמנוניתא. וחזיתי לדעתיה דלחדודי קא עביד. והא דלא קאמר לי ולא מידי קסבר הלכה ואין מורין כן. אמר אביי הוה קאימנא קמיה דמר והוה קמעבר סכינא אפומא דרחיא. ואמרי ליה לחדודי קבעי מר או לעבורי שמנוניתא קבעי מר אמר לי לעבורי שמנוניתא וחזיתי לדעתיה דלחדודי קבעי וקסבר הלכה ואין מורין כן. ואמר רב יוסף סכין שעמדה* מותר לחדד ביו"ט וה"מ דפסקא אגב דוחקא ודוקא אגב ריחיא או אגב דיקולא. אבל במשחזת לא. ומה שפסק ה"ר אלפס ז"ל אבל במשחזת לא היינו שאין להורות כן. [ק] אבל הלכה כר"י

הגה"ה

*אבל אם היתה בריאה בין השמשות ונטרפה ביו"ט אסור לטלטלה ולכך רואין את הטריפה ביום טוב אבל האשפה שאם תטרף (ט) יניחנה שם ולא יטלטלנה. מא"ז:

הגה"ה

* (י) וה"מ ישראל לישראל אבל ישראל לגבי נכרי אסור ואסור להפיס ביום טוב כשמחלקין בשר או שום דבר. מא"ז:

הגה"ה

*מחריפות שלה שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה אע"ג דמאתמול שלשום התחילה לקלקל ולילך מותר לחדדה ביום טוב אגב ריחיא או אגב דיקולא אבל לא במשחזת אבל אם עמדה לגמרי שאינה חותכת כלל או שנפגמה מאתמול אסור. מא"ז:

הגהות הב"ח א והא דר' חייא כו' כנגד מנה ביו"ט לא קי"ל: ב בידו אחת אלא ודאי דאפילו בידו אחת אסור וכן נראה מן התוספתא דקתני אבל שוקל בידו ומניח ואם היה: ג א"ל כל כי הני מילי מעלייתא:

קרבן נתנאל

בשבת דף ע"ה הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת. והיינו משום צידה. אבל על הפציעה אינו חייב שאין פציעה בכלל דישה דקסברי רבנן דאין דישה אלא בגידולי קרקע. ומ"ה תלמודא דידן פליג אהך דירושלמי פ' כלל גדול רבנן דקסרי אמרי בדין דצייד כוורא וכו' דבר שאתה מבדילו מחיותו חייב משום קוצר דכפס שאין דישה אלא בגידולי קרקע ה"ה שאין קצירה אלא בגידולי קרקע. והך ירושלמי אתיא כרבי יהודה דמחייב אפציעה משום דישה ה"ה הצד דג חייב משום קצירה ולית הלכתא כוותיה אח"כ מצאתי בחידושי רשב"א שלא במקומו בשבת דף ק"ז שכותב בשם הרמב"ן כמו שכתבתי מדעתי ע"ש ושמחתי ועיין חדושי מהרש"א מלובלין בשבת דף ע"ה בתד"ה הצד חלזון וליכא לאקשויי אי רבנן דקסרי אתיא כר"י. איך קאי שם פ' כלל גדול הל' ג' מ"ד הצד חלזון חייב אחת דלית בי' משום צידה וחייב משום נטילת נשמה למה אינו חייב משום קוצר ומשום נטילת נשמה. י"ל דחלזון עולה מן הים להרים אחת לשבעים שנה כמו שפרש"י בפ"ק דמגילה דף ו'. הביא המזרחי פ' וזאת הברכה ומשם צד החלזון כמלא שאין עוקר החלזון מגידולו. ובמנחות דף מ"ד יש ע"ש ברש"י ועולה מן הארץ צ"ל ועולה על הארץ. ולשיטת הירושלמי דהצד כוורא חייב משום קוצר אינו אלא כשנוטל ממקום היותו היינו הביברין שעל הארץ שאוכלין שם מן הגידולי קרקע. אבל לא כשצד מהאגם מנוקב וכ"ש כשנוטל מן כלי מלא מים. ודלא כמ"א סימן תצ"ז ס"ק ו' שאומר שהירושלמי איירי כשלוקח הדג מכלי של מים חייב משום קוצר. איך אפשר לומר כן א"כ להירושלמי א"א לאכול דג חי ביום טוב דהא אם לוקח דג מן המים חייב משום קוצר וקצירה אסור ביו"ט: [ו] והתירו לאכול כזית מבית טביחתה. ומלשון זה פסק הטור כר"ע. אבל באמת הלכה כת"ק דהלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו ומ"ש תוס' בפ"ק דיומא דף ד' ד"ה מסייע ליה. היינו שם פליג עם כל יחיד בפני עצמו. משא"כ סתם מתני' הוי כרבים וכ"כ ספרי סוגיות. ורבינו שהביא דברי ר"ע אינו אלא ללמוד מדבריו דבלא בדיקה מותר לאכול ויליף במכ"ש אם הוציאו ריאה בלא בדיקה ומדר"ע נשמע לת"ק דבהא לא פליגי וכ"כ מהרש"ל ופ"ח דלא כב"ח והא דקתני מבית טביחתה לשון משנה היא וקאי אדברי ת"ק ור"ע והא דלא קתני בריאה כזית בלי מבית טביחתה ור"ע אומר כזית חי. אי תני הכי ה"א דר"ע בעי כזית ממקום דחזי לאומצא בבשר רכיך אבל לא מבית טביחתה וכנ"ש מ"א סימן ש"ח ס"ק כ"ו ע"ש: [ז] בפרק במה אשה. דף ס"ה: ד"ה הקיטע: [ח] ואיבא זילותא דיו"ט. ומ"מ נראה דביו"ט אינו אסור אלא בכה"ר או כרמלית הדומה לרה"ר דקי"ל אין עירוב והוצאה ליו"ט. לאפוקי בשבת אפי' חוץ לעירוב אסור. מהרש"ל סימן י"ד: [ט] שאני איתתא. ויש גורסי' ילתא ויש חילוק בין שני הנוסחאות: [י] ואמרי לה משום דוחקא דציבורא. והכי קי"ל להרי"ף דהלכה כלישנא בתרא גם לאחר פוסקים דהלכה כדברי המיקל בדרבנן: [כ] דאמרינן אמי וורדינאה. לקמן דף כ"ז: [ל] אסור לשוחטו ביום טוב. דאתמול בין השמשות לא היה עומד לשחוט כיון דאין רואין מומין ביו"ט והוי מוקצה: [מ] אבל אם נולד הוא ומומו עמו ביו"ט וראהו החכם מותר. אבל לכתחלה אין מבקרין אותו ביו"ט כרב נחמן. והיינו טעמא כי היכי דלא ליתי לאחלופי בשאר מומין כ"כ הב"ח סימן תצ"ח ס"ק י"ב. ובשו"ת חכם צבי סימן פ"ה אומר הטעם דאין מבקרין אותו לכתחלה משום טלטול ע"ש וליתא כי הרב המגיד כתב טעם זה לגבי בכור שאין רואין מומין ביו"ט. משום איסור טלטול במה-ימצא שזה המום אינו מום קבוע ואסור לשחוט עליו וא"א שלא יטלטלנה ויטלטל למפרע דבר מוקצה. ודוקא בכה"ג שלא היה לבהמה חזקת היתר. משא"כ כשנולד הוא ומומו עמו דלית ביה איסור טלטול דהא בהש"מ היה חזי אגב אמו והיה לו חזקת היתר. וצריכן טלטול כמו שאר טריפות שרואין ומטלטלין משום האי טעמא. ותדע דאי שייך איסור טלטול בנולד מומו עמו. א"כ מאיזה טעם אמר רבה בר רב הונא מבקרין אותו ביו"ט לכתחלה ודברי ב"ח עיקר. ובט"ז סימן תצ"ח ס"ק ט' כתב דבר זה יש ללמוד מבכור דאם היה איסור מבורר כגון שנפל איסור לא בהיתר לא בפחות מס' או יבש ביבש ואין רוב בהיתר בעיו"ט ואח"כ נתוסף. היתר ביו"ט ונתבטל האיסור דבר זה אסור להורות ביו"ט דהוא מתם כבכור ואסור להורות לחכם בזה ביו"ט ע"כ. ולא ראיתי מעולם רבנן קמיסאי דחשו לזה. ואין הנדון דומה לראיה דלפרש"י הטעם משום דהוי כדן את הדין. אין זה אלא בבכור דהוי כדיני ממונות שע"י פסק הדיין מוציא ממון מרשות זה לרשות אחר. ה"נ יוצא הבכור מרשות הקדש לרשות כהן ע"י הוראתו. משא"כ בהוראות איסור והיתר. ואי משום מוקצה הא אתמול מוכן לכלבים היה ומוכן לכלבים מוכן לאדם. וא"א למצוא אלא באיסור בשר בחלב לא שלא באסורים לכלבים מאתמול בבשר בחלב אמרינן התיכה נעשה נבילה. וצ"ל שנתוסף היתר ס' פעמים נגד התערובות. א"כ על הרוב הזה אנו דנין וזה היה לו חזקת היתר כנלע"ד עי' ת"ה סימן כ"ד: [נ] ומיסתבר כלישנא בתרא דבשל סופרים הלך אחר המיקל. טעם זה לדעת רבינו. אבל להרי"ף בלאו הכי פוסק בכל מקום הלכה כלישנא בתרא. ועי' בפרק כל הכלים סימן ד' מה שכתבתי לענין איזמל של מילה בשבת שהאריך מהרש"ל סימן ע"ז בזה: [ס] כיון דמסוכנת היא מעיו"ט דעתיה עלויה מאתמול להאכילה לכלבים הלכך שרי לטלטלה לדברי הכל. כן הוא לשון הרי"ף ולדידיה ניחא שפסק שלשי משילין בשבת כר"ש וביו"ט כר' יהודה וא"כ הא דתני במתני' בהמת קדשים הא חולין שרי לטלטולי. לפי מה דקי"ל כר"י ע"כ איירי במסוכנת ובכה"ג ר"י מודה דלא פליגי ר"ש ור"י אלא בב"ח שמתו. אבל רבינו שפסק כר"ש אפילו ביו"ט קשה למה צריך לאוקמא במסוכנת. וכ"ת דס"ל לרבינו כמר בר אמימר משמיה דרבא דמודה ר"ש בב"ח שמתו. דא"כ בסוף מי שהחשיך דפסקו סתמא דמתני' דשרי לחתוך את הנבילה כר"ש לא אלקו במידי. וע"ק למה פסק לאוקמא כמר בר אמימר. ה"ל למפסק כמר בריה דרב יוסף דאמר חלוק היה ר"ש אף בב"ח שמתו ובמילי דרבנן אזלינן לקולא והנכון בזה מ"ש הב"ח סימן שי"ד דבלא"ה מקשה שם בב"י לפי מה שפסק רבינו בפ' מי שהחשיך סימן ב' כרב יהודה שיווי אוכלין משוינן מטרח באוכלין לא מרחינן. ואליבא דר"י מסיק שם דף קנ"ה מתני' דתני מחתכין את הנבילה ואת הדלועין. נבילה דומיא דדלועין מה דלועים דאשוני אף נבילה דאשוני. והיכי משכחת לה בבשר פילי. א"כ בגורייתא זוטרא. וקשה על רבינו שהביא המתני' דמחתכין כצורתה ולא כתב הא דשרי לחתך נבילה לכלבים דוקא בנבילה קשה שא"א להם לאכלה בלא חתיכה שאוכלא משוינן. אבל אם היתה רכה מטרח באוכלא לא מרחינן. וצ"ל כיון דפי' שם רבינו סימן ה' דבדלועין תלושים איירי ואשמועינן דשוי אוכלין משוינן דומיא דהכי נבילה איירי בשווי אוכלין ולא במטרח אוכלין ה"ה סמך רבינו בזה שלא ביאר שם הא דמחתכין במסוכנת איירי דדומיא דדלועין קתני דהיו תלושין מבעו"י דדעתיה עלויה. ה"נ נבילה במסוכנת איירי ודלא כתפארת שמואל בשבת בפרק בתרא ועי' מ"ש בשבת שם סימן ה' ע"ש: [ע] רבי יהודה אומר. דף כח: [פ] ואם היה הטבח אומן. אין הלשון מכוון. ותו שהוא לשון תוספתא בפירקין. ע"כ נראה להגיה תוספתא ואם היה טבח אומן. ומסתייע לפירושו מהתוספתא: [צ] אבל תותך בסכין. אפי' יודע לכוין המשקל: [ק] אבל הלכה כר"י דאף במשחזת של אבן מותר. ודלא כפי' הר"ן שאומר

דבמשחזות

תפארת שמואל

(ז) ואיבא זילותא דיו"ט וכו'. ומ"מ נראה דביו"ט אינו אסור אלא ברה"ר או בכרמלית הדומה לו כדפי' לעיל פ"ק לאפוקי בשבת אפילו חוץ לעירוב אסור כמו כל הדברים שאסרו עליו לצאת בו חוץ מתכשיטי נשים: (ח) באלונקי שאני (איתתא). ס"א ילתא והילוק יש בין שני הנוסחאות: (ט) בהגה"ה אבל כו' יניחנה שם ולא יטלטלנה. וכ"כ הטור ר"י דאוסר במוקצה אוסר לטלטל וקשה בעיני וכי גרע מהלבים שאין מולחים אבל מטלטלים ויש לחלק דהלבים ראוי להסקה לעצמו וגם מאתמול היה דעתו עלויה מ"מ קשה מאחר שהתירו כמה דברים סופן משום תחילתן אפילו בדאורייתא כמו נותנין העור לפני הדורסן. ה"נ נימא במוקצה דרבנן אם לא תתיר לו לטלטל במקומה א"כ יתקלקל או יאכלו הכלבים או שאר הקלות א"כ. מימנע ולא שהיע מהוית חשבא דהא חשבא דטריפה האידנא שכיחי ומן התלמוד אינה ראיה דלא חזי טריפה אלא אקלקלתא וכו' אפשר דבעידו לא היה טריפות שכיחי כולי האי א"כ טריפות דאווזים ותרנגולים חזי וכל כה"ג דלא שכיח בהו טריפות א"כ לא היו נכרים במקומו למכור להם הטריפות ומש"כ נראה דלא שרי. טלטול אלא להצניעו ולא בע"א. ומ"מ נראה לפי דעת התוספות דקי"ל כר"ש במוקצה שרי לטלטל ומ"מ לכתחילה לא יבדוק ופשוט שאם תמצא טריפה אז לא יוכל לפשוט יותר וכ"כ הטור וכתב עוד בענין מכירה לנכרי נראה שמותר כדרך וכו' עי"ש: (י) בהגה"ה וה"מ ישראל לישראל אבל ישראל לגבי נכרי אסור וכו'. פי' דגבי ישראל הוי שינוי כה"ג ולא הוי כמקח וממכר אבל לגבי נכרי אפילו בישראל אומר כך מ"מ הנכרי זוכר פיסוק דמים ואין יכולת ביד הישראל למחות בו והוי כמקח וממכר וז"ל א"ח מדברי הג"ה דסוף פרקין משמע דשרי ליטול מן חנווני נכרי כל היכא שאינו חשש מחובר ואינו מזכיר לו ישראל סכום המנין ומקח דשאני בשר שאין לו קצב קבוע דיש בשר שמן שהוא ביוקר וכן כמה מינים בשר יש ומשום הכי נראה כמקח ובפרט שחולק עמו הבהמה ודו"ק וצריך אתה לחלק כן דאל"כ היאך התיר הר"ר אליהו בא"ז ליקח מן החנוני אלא שצריך לחלק ודו"ק: (יא) אבל חותך בסכין ונותן לו וכו'.

אלא במשחזת של אבן מותר [ר] דאמתני' דאין משחיזין את הסכין דאוקמא רב הונא במשחזת של אבן קאמר רב חסדא דלא כר' יהודה . [ש] וה"ר אלפסי ז"ל לא הביא כל הני ליסני דקאמר רב יהודה אמר שמואל משום דקיימי אמתני' דאין משחיזין את הסכין דלאו הלכתא היא דקי"ל כר' יהודה [ת] ומה שהביא ה"ר אלפסי ז"ל מההוא דרבא דקא מעביר סכינא אפומא דדיקולא לא הביאה אלא להשמיענו דהלכה כר' יהודה אבל לא הביאה להשמיענו דאין מורין כן דלא מיסתבר למימר דבמשחזת של עץ אין מורין כן . דהא אפילו רבנן מתירין במשחזת של עץ אפילו לחדדה לחד לישנא דרב יהודה אמר שמואל . וכיון דשל סופרים הוא דאזלינן בהך לישנא לקולא הלכך נראה בשל עץ אפילו לחדדה מורין . ומשיאין על גבי חבירתה אפילו לחדדה ובמשחזת של אבן להעביר השמנונית מותר רק לחדדה במשחזת של אבן אין מורין כן :

יא דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרצם ואחד [א] גריפת תנור באתו למחלוקת רבי יהודה ורבנן . דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד . רבי יהודה אומר אף מכשירי אוכל נפש . מ"ט דת"ק אמר קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשיריו ור' יהודה אמר קרא לכם לכל צרכיכם ורבנן ההוא מבעי ליה לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים . ור' יהודה כתיב הוא וכתיב לכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב וכאן במכשירין שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב*:

הגה"ה
*וכגון שנתקלקל ביום טוב או שהיה טרוד מערב יום טוב . מא"ז :

יב איבעיא להו מהו להראות סכין לחכם ביו"ט רב מרי בריה דרב איקא שרי ורבנן אסרי* [ב] ופירש בעל הלכות טעמא דמלתא דרבנן דלמא אזיל חוץ לתחום לאחווי. אמר רב יהודה ת"ח רואה לעצמו ומשאילה לאחרים :

הגה"ה
*ומפירוש רש"י משמע דוקא טבח העשוי למכור בשר א באיטליא אסור להראות סכינו ביום טוב דאוושא מילתא דנראה כשרוצה למכור באיטליא ודבר זה אסור אבל לשאר כל אדם מותר להראות סכינו לחכם . מא"ז :

יג אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שנרצף אסור לתקנו ביו"ט ואע"ג דפשיט ליה בידיה כי יכול ללוות בלא תיקון . ואמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביו"ט רב מלכיו ואיתימא רב אדא בר אהבה אמר שומטו ומניחו בקרן זוית . אמר רב חייא בר אשי אמר רב והוא שיש עליו כזית בשר [ג] רבינא אמר אע"פ שאין עליו בשר שרי מידי דהוה אקוץ ברה"ר והכי הלכתא :

יד מתני' לא יאמר אדם לחבירו [ד] שקול לי [בדינר] בשר אבל שוחטו הוא ומחלק ביניהם : **גמ'** והיכי עביד אם אינו צריך חלי הבהמה ולא שלים ולא רביע . כי הא [דף כט ע"א] דבסורא אמרי [ה] תלתא ופלגא תלתא . בנרש חלקא ופלגא חלקא . במתא מחסיא אמרי רבעא ופלגא רבעא. כך היו שם החלקים שהיו הם רגילין לחלוק בו הבהמה : **מתני'** אומר אדם לחנוני מלא לי כלי זה אבל לא במדה ר"י אומר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו בעיו"ט ונותן ללקוחות ביו"ט . אבא שאול אומר אף במועד עושה כן מפני בירורי המדות . וחכ"א אף בחול עושה כן מפני מלוי המדות: [**גמ'**] מאי אבל לא במדה אמר רב יהודה אבל לא בכלי המיוחד למדה אבל בכלי העומד למדה ימלאנו. רבא אמר מאי אבל לא במדה שלא יזכיר לו שם מדה* אבל כלי המיוחד למדה ימלאנו*. ומסתבר דהלכה כרבא דהוא בתראה . וכן פסק בעל העיטור [ו] והרמב"ן ז"ל פסק כרב יהודה והרב אלפסי ז"ל לא הביא דברי רבא (יג) כמו שכתוב בגמ':

הגה"ה
* דהיינו ריבעא או לוג אלא יאמר מלא לי כלי זה סתם . מא"ז :

* ולא חיישינן שמא יזכיר לו סכום מקח שיאמר תן לי בפשוט או בב"פ דהא לא הוי סכום מקח אלא כגון שתחלה היה חייב לו פשוט ואומר תן לי עתה בפשוט הרי לך בידי שנים (יב) וזהו סכום מקח ואסור והא דאמר לעיל אין פוסקים דמים ביום טוב היינו דוקא בדבר שאין ידוע שיעור ממכרו ונהגו להטיל טבעת במדה או דבר שאין מוקצה וכן נמי אם אינו ממלא את הכלי או מוסיף עליו מותר ואין בו משום גזל שהכל רגילין בכך ביום טוב . חלוק שתפרו נכרי או בגד שצבעו נכרי ביום טוב אסור ליטלו מן הנכרי אבל אם שיגר לו כלים תפורים שנגמרה מלאכתם מערב יו"ט מקבל הימנו ואומר ראבי"ה ז"ל שאם הביא נכרי מחוץ לתחום כתב לישראל בשבת או ביום טוב שמותר לקבלו הימנו ולקרות בו וכשם ר' שמואל שמעתי שיש חילוק בין קריאה בפה לראיה בעלמא. מא"ז :

טו אדברי' רב חסדא לרב עוקבא ודרש לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל קודר הוא קב או קבים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש . פירש רש"י קודר לשון נוקב בקב בכרי עלנו וממלאו שלא כדרך מדה [ז] וה"ר אלפסי ז"ל פירש קודר משער באומד דעתו . והנחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדירה שלא יקדיח תבשילו . אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב מודדת אשה קמח לעיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה . ושמואל אמר אסור . והא תנא דבי שמואל מותר אמר אביי כיון דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל [ב]מותר הלכה למעשה אתא לאשמועינן . פירש רש"י הבא לישאל הלכה למעשה מורים לו איסור ואי חזינא איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר אבל אין מורין כן . ולפי זה מלינו לפרושי דרב דשרי לאו הלכה למעשה קאמר ולא פליגי . ויותר נראה' דרב ושמואל בהלכה למעשה פליגי והלכתא כרב באיסורי . [ח] וכן פסק בה"ג בשם ישיבת סוריא וז"ל דשדור ממתיבתא דסורא דכל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי . וכ"ש דהכא דבי שמואל כוותיה דרב והוה ליה יחיד במקום רבים . אבל מתיבתא דפומבדיתא שדרוה לאיסור כשמואל . [ט] וטעמייהו משום דיכול למדוד מאתמול דלאו צורך [ג]קדירה דנימא שלא יפגום טעמא או שלא יקדיח התבשיל וכן פסק הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ובעל העיטור ז"ל . וכן זהירות הנשים שלא למדוד במדה שמודדין בה בחול אלא או פוחתות או מוסיפות . ואף למתירין היינו דוקא בימיהם שהיו נוהגין אחד מכ"ד חלה וטעמא זה לא שייך האידנא ומיהו בפסח שאין לשין יותר מעשרון וגם אין לפחות משיעור חלה אפשר שדומה לנטילת חלה בעין יפה למתירים :

טז [דף כט ע"ב] **ת"ר** אין סונין קמח [ד]ביום טוב ר' פפיים ורבי יהודה בן בתירא אמרו סונין [י] ושוין שאם נפל לתוכו צרור או קיסם שבוררין . דביתהו דרב יוסף הוה נהלא קימחא אגבא דמהולתא [כ] אמר לה חזי דאנא ריפתא מעליא בעינא . דביתהו דרב אשי הוה נהלא קימחא אפתורא . אמר רב אשי הא דידן ברתיה דרמי בר חמא היא [ל] ורמי בר חמא הוה שכיח קמיה דרב פפא מרי דעובדא ואי לא דחזאי בבי נשא לא הות עבדה [מ] וכל הני עובדא אשונין קאי . אבל בתחילת הרקידה אפילו ע"י שינוי אסור . ומה שהביא הרב אלפסי הני תרי עובדי אף על גב דלכאורה משמע דפליגי אהדדי רב יוסף לא בעי שינוי ורב אשי בעי שינוי . ומסתמא הלכה כרב אשי ולא היה לו להביא עובדא דרב יוסף . אומר אני [ה]דסבירא דל"פ אהדדי דשינוי אגבא דמהולתא לא בעיא לפי שאינו נרקד יפה והיינו דקאמר לה רב יוסף ריפתא מעליא בעינא ובגבא דמהולתא אין הפת יפה [נ] אבל שינוי דאפתורא בעי (יד) ודלא כהרמב"ם ז"ל שדימה שניהם יחד שכתב (בפ"ג מהל' יו"ט הל' יד) ואם שינה מותר כגון שרקד מאחורי הנפה או שנרקד על גבי השולחן :

יז מתני' אומר אדם לחנוני תן לי ביצים ואגוזים במנין שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו : **גמ'** ת"ר הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי אחד או טלה אחד . אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כתף אחד או ירך אחד . אצל פטם הרגיל אצלו ואומר תן לי תור אחד או גוזל אחד . אצל נחתום הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ככר אחד גלוסקא אחת . אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר תן לי עשרים ביצים חמשה אגוזים עשרה אפרסקין חמשה רמונין ואתרוג אחד . ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה . ר"ש בן אלעזר אומר שלא יזכיר לו סכום מקח . [ס] זו היא גירסת רש"י ופירוש סכום מדה קב או קבים סכום מקח דמים . ור"ח גורס סכום מנין במילתיה דת"ק והכי איתא בתוספתא ופי' בה"ג שלא יאמר נטלת כך וכך אגוזים טול עדיין כך וכך כדי שיהיה לך ק' או מאתים ור"ש בן אלעזר מתיר אף ע"פ שמזכיר סכום מנין מאחר [ע] שאינו מזכיר סכום מקח שלא אמר לו טול כך וכך להשלים דינר . וה"ר אלפסי ז"ל גרים במילתיה דת"ק מקח ובמלתיה דרבי שמעון מנין (טו) ולכך יש ליזהר בשניהם וכן

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה ומפרש"י וכו'. בשר באטליז אסור וכו' למכור באטליז ודבר זה: ב מותר שמואל הלכה למעשה : ג דלאו צורך קדירה הוא דנימא: ד קמח ביו"ט משום ר' פפיים : ה דסבירא ליה דל"פ :

תפארת שמואל

מה שאמר חותך בסכין היינו אפילו שיהא שיודע הטבח לכוין דרך חתיכות ליטרא או חצי ליטרא הפ"ה שרי לחתוך כדרכו ואינו חושש וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א ומה שפירש הרא"ש לא ישקול בידו ויניח מפני שידו כמשקל אבל חותך בסכין וכו' שכל שוא בירושלמי ע"ש וכתב הרשב"א לכאורה נראה דכל זה לא איירי אלא בלוקח מן הטבח או בשני שותפים שמחלקין ביניהם אבל לשקול בביתו וידע כמה לבשל מותר ומיהו גבי מדידת קמח דאפילו בביתו נמי אסור כנ"ל . והטור והמרדכי כתבו שיכול לשקול בביתו והביא הירושלמי שהתיר מ"מ נראה לפי תלמודא דידן שאוסר מדידת קמח אפי' בביתו נמי אסור כמו הכא ודו"ק: (יב) **בהג"ה ולא** וכו' וזהו סכום וכו'.דפי' של סכום היינו כך הכל כך ועי' במרדכי:(יג) **במו שכתוב בגמ'**.דכתב שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו ולדעת רבא בגמרא אבל כלי המיוחד למדה ימלאנו : (יד) **ודלא כהרמב"ם** ז"ל שדימה שניהם יחד וכו'. וכן נראה בעיני שכך הפירוש דאל"כ מהא דאמר רב אשי אי לאו דחזאי מבני נשא וכו' משמע שהקילו . וע"ז קאמר מאחר שאביה היה וודאי מדקדק במעשים והיא באתה ממנו לא היתה מקילה אי לא שאביה היה נוהג כן אבל אי אחומרא קאי מכל שכן אי היתה בתו של אחר ואינו מיושב שפיר לכן נראה שהקילה ולא עשתה שינוי גדול כדביתהו דרב יוסף ודו"ק: (טו) **ולכך** יש ליזהר בשניהם . ונראה שאף לגירסת ר"ח שגורס סכום מנין במילתא דת"ק מ"מ יש לאסור שניהם דלדידהו ה"פ דמכ"ש אוסר

קרבן נתנאל

דבמשחזת של אבן אפי' ר"י מודה לפי שהוא עושה כלי. וכשם שאוכל נפש עצמו אסור לטחון ולרקד דהמלאכות אלו נעשים לזמן מרובה . ומה גם במכשירי אוכל נפש פשיטא דלא שרינן מלאכה שהיא נעשית לימים מרובים כה"ג שהוא עושה כלי ע"כ. ואני אומר שלדקו דברי רבינו דס"ל אף שהוא עושה כלי ע"י משחזת של אבן שרי . דלמיא להא דתני לעיל דף ע"ז ממלאה אשה כל התנור פת אפי' א"נ אלא לפת א' כיון דהפת נאפה יפה כשהיא מלאה וכל מה שהוא עושה ומטריח הכל לכבוד האי פת שנאכל ביו"ט ה"נ האי דהשחיז במוצ עד שנעשה כלי לימים רבים הכל הוא עושה לכבוד היום . ולא דמיא לקצירה ומחינה שדרכם לקצור ולטחון הרבה ביחד ומה אהניא ליה לשבת בכך דבר שהוא צורך יום טוב מאחר שאין משביח יותר משקולל ומוחן הרבה או מעט: [ר] **דאמתני'** דאין משחיזין דאוקמא רב הונא במשחזת של אבן קאמר רב חסדא דלא כרבי יהודה. מדלא קאמר מאן תנא דבמשחזת של עץ אסור אמר רב חסדא דלא כר"י מהא נשמע דלא כהר"ן : [ש] **והרב אלפסי** לא הביא כל הני ליסני דקאמר רב יהודה אמר שמואל.ואי כפי' הר"ן דר"י מודה במשחזת של אבן ה"ל להרי"ף לבורי הני ליסני אי להעביר שמנוניתא מותר בשל אבן או לא אלא ש"מ דר"י פליג אפילו במשחזת של אבן לחדד וכל הני ליסני קיימו אמתני' דאין משחיזין ודלא כהלכתא הוא דקי"ל כרבי יהודה : [ת] **ומה** שהביא הרי"ף ז"ל מההוא דרבא דקא מעבר סכינא אפומא דדיקולא לא הביאו אלא להשמיענו דהלכה כר"י. וה"פ דרבא ס"ל דר"י לא שרי אלא במשחזת של עץ אבל בשל אבן מודה ר"י ובשל עץ דפליגי ר"י ורבנן אף שהם רבים קים ליה לרבא דהלכה בזה כדברי היחיד . וא"כ למאי דס"ל כרב חסדא דר"י פליג אחכמים אפילו במשחזת של אבן כיון דגמירי לן דהלכה כר"י א"כ אפילו במשחזת של אבן ג"כ הלכה כר"י. ואי תקשי א"כ כיון דס"ל לרבא דאין הלכה כר"י אלא במשחזת של עץ א"כ ה"ל להרי"ף לפסוק כרבא. וי"ל כיון דרב חסדא ס"ל במשחזת של אבן נמי פליג ר"י ואמר ליה לרבא לדרוש ברבים תמתי'. היכא למימר דרבא מחמיר אעצמו היה : [א] **גריפת תנור**. עיין לקמן פרק המביא סימן ח' מה שכתבתי שם : [ב] **ופי'** בעל הלכות גדולות טעמא דמילתא דלמא אזיל חוץ לתחום . וקשה דהא תחומין מדרבנן אפילו חוץ לי"ב מיל כמ"ש הרי"ף ורבינו סוף פרק ראשון דעירובין . וא"כ הוי כמו גזרה לגזרה ותי' הרמב"ן כיון דהוי דבר הרגיל בכל יום שמראה סכינו לחכם חיישינן טפי עיין ר"ן . ומכאן אני אומר יש ראיה אלימתא לפי' רבינו הרי"ף לעיל סימן י' ודלא כהר"ן . דאי כדבריו ס"ל להרי"ף לפ' טעמא דרבנן דגזרינן שמא ישחיז במשחזת של אבן כמ"ש הרמב"ם א"ו דהרי"ף ס"ל דהלכה כר"י אף במשחזת של אבן אלא שאין מורין כן ומ"ה א"א למגזר משום משחזת : [ג] **רבינא** אמר אע"פ שאין עליו בשר שרי. רש"י והאב"ן פירשו דשרי לטלטל טלטול גמור ורבינא פליג אדרב אדא ואדרב חייא בר אשי . אבל הטור בסימן תקי"ח וכ"פ בש"ע סעיף ג' לקח עץ לשפוד וצלה בו בשר אסור לטלטלו אחר כך אלא שומטו ומניחו בקרן זוית . וזה תימה דהא רבינא ע"כ שרי לטלטלו טלטול גמור דהא מדמה לקוץ ברה"ר ובשבת דף מ"ב אמר רבינא קוץ ברה"ר מטלטלו פחות פחות מארבע אמות דאיסור מדרבנן הוא ובכרמלית מטלטל אפילו טובא. דבמקום היזקא לא גזרו רבנן שבות וכ"פ בש"ע סי' ש"ח סעיף י"ח. וא"כ למה פסק הטור וש"ע דשפוד אסור לטלטלו כ"א טלטול מן הצד . ונראה דס"ל כשיטת בה"ג הביא המ"א סי' ש"ח ס"ק ל"ז דדוקא קוץ שאינו נראה . אבל קוץ גדול לא מרינן לטלטל בכרמלית דהא ניכר לעין כל שלא יזיק . א"כ קשה מהך דשפוד דמסתמא גדול הוא. וא"כ איך מקים רבינא שפוד לקוץ ברה"ר.אע"כ דרבינא לא שרי אלא טלטול מן הצד וס"ק מידי דהוי אקוץ ברה"ר דשרי לטלטל טלטול גמור. שכ"פ בשפוד גדול שרי לטלטל בטלטול מן הצד דלפעמים אדם הולך דרך הלוכו וניזק על ידי השפוד . אבל רש"י והרמב"ן לא ס"ל הך דינא דבה"ג ומש"ה התירו טלטול גמור כמו קוץ אפילו גדול שניכר . ובזה מיושב קושיית מ"א מה שהקשה שם ע"ש : [ד] **שקול** לי בדינר בשר . ר"ל קח לי או תן לי . כמו שקול טיבותך ושדי אחיזרא. דאי לשקול במשקל אפילו בלא סכום מעות אסור דאין מגיעין בכף מאזנים כל עיקר : [ה] **ה"ג** תרעא ופלגא תרעא . ועיין בערוך ערך אזא : [ו] **והרמב"ן** ז"ל פסק כרב יהודה . ונראה דגירסתו היה רבה ואין הלכה כתלמיד במקום הרב . וכן היה גירסת הראב"ן וע"ש שלווח על המנהג : [ז] **והרב** אלפס ז"ל פי' קודר משער באומד דעתו . ואפילו בידים נותן במדה אך באופן שלא ימלא המדה. ולפירוש רש"י הוא להיפך כשהוא נוקב בכרי יכול למלאות כל המדה. ובידים אסור ליתן תוך המדה . וכתב מהרש"ל כיון דמילי דרבנן שוא אזלינן לקולא בתרוייהו : [ח] ה"ג וכן פסק בתשובת הגאונים בשם ישיבות וכ"ה בסמ"ג ובהגהות מיימוני : [ט] **וטעמייהו** משום דיכול למדוד מאתמול . אבל תימה וכי יש רשות לגאון או מחבר להכריע נגד קבלת הלכות דהלכתא כוותיה דרב באיסורא. מהרש"ל . אבל בתשובת הגאונים איתא שדרוה לאיסור כשמואל ואביי . וא"כ אפשר לומר דהך וטעמייהו קאי אשמואל ואביי : [י] **ושוין** שאם נפל לתוכו צרור או קיסם שבוררין . אפילו בלא שינוי כ"כ הטור אבל ביד משמע דאסור דהוי כבורר כרבינא . וכא דלא הביאו רבינו הך דרבינא · שסמך בזה אהך ברייתא דקתני שבוררין משמע הא ביד אסור דהוי כבורר : [כ] ה"ג אמר לה חזי דאנא ריפתא מעלייתא : [ל] **ורמי** בר חמא הוה שכיח קמיה דרב פפי . דבר המוה רמי בר חמא אתנותא דרב חסדא הוי ובתר דשכיב רמי בר חמא נסיבא היתתיה לרבא כדאיתא בב"ב דף י"ב . ובתר דמית רבא נולד רב אשי כדאיתא בקידושין . דף ע"ב . ורב פפי היה תלמיד דרבא כדאיתא במגילה דף כ"ו . ומלאתי נוסחא אמתית בהלכות גדולות רמי בר אבא דהוי שכיח קמי' דרב פפי : [מ] **וכל** הני עובדא אבוכן קאי . והא דבעי שינוי משום דפסקו כת"ק דס"ל אין שונין מ"מ ע"י שינוי מודה . ומלה קתני בסיפא אם נפל צרור ט' שבונין . אפילו בלא שינוי וכפי' הטור וכן פי' הפ"ח ודלא כב"ח . וכן מוכח דאי הרי"ף ורבינו פוסקים דלא כת"ק ושמכי אעובדא דרבה בר רב הונא ואדרב נחמן . א"כ ה"ל להביאו הך עובדא : [נ] **אבל** שינוי דאפתורא בעי . והקשה מהרש"ל סימן כ"ז דא"כ ה"ל לרב יוסף למימר לאיניתו שתעשה שינוי אחר . ומכח קושיא זו הלך בדרך אחר לייסב דברי הרי"ף . ולי לק"מ דודאי רב יוסף סובר דלא בעי שינוי כלל . ומה שכתב רבינו אבל שינוי דאפהורא בעי דהכי סבר רב אשי וקי"ל כרב אשי דבתראה הוא . והא דהביא עובדא דרב יוסף. ללמוד מזה שאינו רשאי לעשות שינוי זאת אגבה דמהולתא דפוגם בכבוד יום טוב דריפתא מעליא בעינן : [ס] זו היא גירסת רש"י ופי' שכום מדה קב או קביים סכום מקח סכום דמים . ובתוס' הקשו על פירש רש"י דפשיטא דאסור וכוונתו מ"ש דרשב"א דפליג וכ"ת דלא פליג א"כ הכי הל"ל רשב"א א' אף שלא יזכיר לו סכום מקח . וגו אמאי קאמר סכום מדה הכי ה"ל למימר ובלבד שלא יזכיר מדה . ורבינו לא חש להך קושיות דאיכא למימר שלא יזכיר מדה קב או קביים כגון שלא יאמר לחנוני סכום אגוזים או אפרסקין שמתוין לקב או לקביים : [ע] **שאינו** מזכיר לו סכום מקח שלא אמר לו טול כך וכך להשלים הדינר . אבל להזכיר דמי מקח פשיטא דאסור . אבל בתוספות הני' סכום מקח תן לי אגוזים בששה פשיטים וכבר ט' שייב לך מכל י"ב פשיטים . ועיין מהרש"א מ"ש בזה וכ"כ מהרש"ל בי"ש דלא כהגהת מהר"ס מלובלין ולפיעתם ס"ל לתוס' כסברת מרדכי בשם ראב"י . ומכאן שדיתי נרגא במ"ש רמ"א בסימן ש"ז לייסב המנהג הרע שאומרים לחנוני תן לי מדה או חצי מדה שכר או יין דכמו שכתבו המרדכי בשם ראב"י לענין להזכיר שם דמים שאינו אסור אלא בדבר שאין מקחו ידוע אבל בדבר שמקחו

ידוע

כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ד מהל' יו"ט הל' כ"ד) שלא יזכיר שם דמים ולא סכום מנין. כתב בה"ג ה"מ חנוני ישראל אבל חנוני נכרי במאי דאיתי' במחובר אי נמי קימחא דאיכא למימר נטחן ביו"ט או בא מחוץ לתחום. א"כ בילים דאיכא למימר דאיתילדן ביו"ט אסור למישקל מיניה. כדגרסי' (בפירקין דף כד:) נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר לקרקע אסור וה"ה כל דבר שנעשה בו איסור מלאכה האסורה לישראל. [ע] ולא היה לו להזכיר מחוץ לתחום דהא ודאי שרי. כדאיתא בפרק בכל מערבין (דף מ.) גבי ליפתא דאתאי למחוזא ובפרק מי שהוציאוהו (דף מז:) הנהו דיכרי דאתו למברכתא. וכן קמח שנטחן ביו"ט מאי איסורא איכא כיון דרובא נכרים אדעתא דרובא טחני לה כדאמר (שבת קכב.) בנר הדולק במסיבה ומשום מוקצה ליכא למיסר דחטין חזי לכוס בין השמשות או לעשות מהן קליות ודייסא אבל בשבת אין להתיר פת הניקח בשבת שמא היה בין השמשות קמח או עיסה דלא חזו לכוס* . וכן אסר ר"ת להריב"ם לחם של נכרים שנאפה בשבת. ובספר התרומות כתב פנים לאיסור ולהיתר . [צ] ולי נראה דאפילו אם הוה קמח או עיסה בין השמשות לא הוי מוקצה (טז) דכיון דהוי ביד נכרי הוי גמרו בידי אדם והאפיה אינה נאסרת דבשביל רוב נכרים היא* :

הגה"ה

*ואתי שפיר לדברי הר' יצחק ואחיו ור"ת שאסרו והנהיגו שלא ליקח פת מן הנכרים נתאומין ביום טוב אם לא שיודע שהקמח היה נטחן מערב יום טוב והעצים נלקטו מערב יום טוב וטעמא דכל מידי דאכילה איכא למיגזר טפי דאי שרית פת של נכרי שאפה ביו"ט אע"פ שלא ידע שהיה הקמח מנופה מערב יום טוב אתי ישראל גופיה לנפות קמחו ביום טוב וללקוט עצים ביום טוב וה"ר יצחק בר' ברוך וה"ר שמואל ורוזורי"ן התירו לקנות הפת שאפה נכרי בשבת בשעת הדחק וכן כתב ה"ר יהודה שירלאון בשם רבינו יצחק ורא"בי"ה היה מלקה בני אדם שאכלו פת שאפה נכרי בשבת ואר"י דלד"ה אם בישל או אפה עבד ישראל בשבת אפילו לצורך עצמו ואפילו בשבת ראשונה ובפעם ראשונה שאין העבד יודע אם אדונו יאכל מזה אם לאו לפ"ה אסור . מהר"ז :

* ונכרי ששאב מים מן הבור שהוא רחב ארבעה ועמוק עשרה והביא דרך רה"ר לביתו של ישראל רבינו תם מתיר לשתות המים אע"פ ששאב והוליך בשביל ישראל ואומר ר"י דהא ודאי שרי דאם מילא הנכרי והביא לצורך ישראל זה שמותר לישראל אחר לדידן דלית לן רשות הרבים. מהר"ז : הדרן עלך אין צדין

פרק רביעי

א **המביא** כדי יין וכדי שמן ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא לפניו על כתיפו . וכן המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחריו אבל מביאה בידו : **גמ'** הגא [דף ל ע"א] אם אי אפשר לשנות מותר . אתקין רבא במחוזא דדרו בדוחקא לידרו [בדגלא דדרו בדגלא (א) לידרו] *באיגרא. דדרו באיגרא לידרו אכתיפא . דדרו אכתיפא [א] ניפרוס סודרא עליה . ואם אי אפשר לשנויי שרי . דאמר מר אם אי אפשר לו לשנות מותר :

ב **אמר** ליה רבה בר רב חנן לאביי תנן אין מספקין ואין מטפחין ואין מרקדין והאידנא חזו להו דקעבדי להו ולא אמרינן להו ולא מידי . א"ל הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין . והני מילי במידי דידעינן בודאי דלא מקבלי מינן . אבל במידי דלא ידעינן מחייבינן למחות בידם והני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא . ולא היא ל"ש מדאורייתא ול"ש מדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי. דהא תוספת עינוי דיום הכפורים מדאורייתא וחזינן להו [ב] דקאכלי ושתי עד חשיכה ולא אמרינן להו ולא מידי . כתב בעל העיטור דוקא במידי דאתי מדרשא כגון תוספת עינוי דיום הכפורים אבל במידי דכתיבא באורייתא בהדיא מחינן בהו ועונשינן להו עד דפרשי : **מתני'** מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה : **גמ'** [ג] בחד לישנא מוקי לה רב כהנא כר"ש . וכיפא בארזי ואשוחי דהוו מוקצין משום חסרון כיס . ור"ש מודה ביה . ובאידך לישנא מוקי לה כרבי יהודה ומוקי רישא בתיבנא סריא דאית ביה קוצי דלא עבדי ליה אוצר* :

הגה"ה

* מוקצה שיבש ואין בו ממש אפ"ה לא פקע מיניה איסור מוקצה ואסור ליגע בו אפי' לטלטלו. מה"ז :

ג [דף ל ע"ב] **מתני'** אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה : **גמ'** מ"ש מן הסוכה דלא דקסתר אוהלא. מן הסמוך לה נמי קסתר אוהלא אמר רב יהודה אמר שמואל מאי מן הסמוך לה מן הסמוך לדפנות* . [ד] רב (אסי)[מנשיא] אמר אפי' מן הסכך ובאיסורייתא

הגה"ה

דהיינו קנים שהקימם סביב הדפנות ולא נארגו עם הדופן ולא בטילי לגבי דופן ובשלא נתכוין לעשות שיהא סכותו עב דאם נתכוין לעשותה אסור אבל אם התנה מותר . מהר"ז :

כגון שהניח חבילות על הסכך ולא התיר אגודן . תני רב חייא בר יוסף קמיה דרבי יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה [ה] ורבי שמעון מתיר . ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו . ומי מהני בה תנאה והאמר רב ששת משום רבי עקיבא מנין לעצי הסוכה שהן אסורין בהנאה כל ז' ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה'. ותניא רבי יהודה בן בתירא אומר מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה תלמוד לומר חג הסוכות לה' מה חג לה' אף סוכה נמי . אמר רב מנשיא בריה דרבא סיפא אתא לסוכה דעלמא . אבל סוכה דמצוה לא מהני בה תנאה . והתניא סיככה כהלכתה ועטרה בקרמין וסדינים המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקין ורמונים ופרכילי ענבים ועטרות שבלים יינות שמנים סלתות אסורין להסתפק מהן עד *יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו . אביי ורבא דאמרי תרוייהו באומר איני בודל מהן כל בין השמשות דלא חייל קדושה עלייהו כלל . [ו] אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו איתקלאי לשבעה* : ומאי שנא מהא דאיתמר הפרים שבעה ההרוגים לשבעה הימים אמר רב כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר . ורב אסי אמר כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר. התם דמפסקי לילות מימים כל יומא ויומא מצוה באפי נפשיה הוא . הכא דלא מפסקי לילות מימים כולהו כחד יומא אריכתא דמו :

הגה"ה

* ותבילות של קנים שמונחין על הסכך ולא התיר אוגדן ולא בטלינהו לגבי סכך אלא הניחן שם מותר ליטלן וסוכה רעועה שנפלה ביום טוב נוטלין ממנה ומן הסמוך לה דמאתמול דעתיה עלויה דמסיק אדעתי' דנפלה דקי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אבל בסוכת החג אסור אפילו רעועה ונפלה ולא מהני בה תנאה והיכא דעביד סוכה ולא יתיב בה אי נמי עבדא לסוטנא ולא אגבה לאיפסק בה שריין בהנאה דסוכה לאו מילתא היא . מה"ז :

[דף לא ע"א] **מתני'** מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף ואפי' מן המפוזר ואיזהו קרפף כל שסמוך לעיר דברי רבי יהודה . ורבי יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך התחום : **גמ'** אמר רב יהודה [ז] אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף והאנן תנן מן הקרפף ואפילו ממפוזר מתני' יחידאה היא דהניא אמר ר"ש בן אלעזר וכו'. ות"ק דידיה סבר דנחלקו במכונסין שבקרפף . אבל מכונסין שבשדה ומפוזרין שבקרפף מודו ב"ה דאסירי וכן הלכתא . אמר רבא עלי קנים ועלי גפנים אע"ג דמיכנפי ומותבי כיון דמדלי להו זיקא ומבדר להו כמפוזרין דמו ואסירי ואי אתנח מנא מאתמול עלייהו שפיר דמי : איזהו קרפף כל שסמוך לעיר . [ח] איבעיא להו היכי קא"ר יהודה איזהו קרפף כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת . ואתא רבי יוסי למימר דכיון דאית ליה פותחת ואפילו בתוך התחום נמי . וממילא ידעינא סמוך לעיר כגון בתוך ע' אמות ושירים ואפילו לית ליה פותחת [ט] או דלמא הכי קאמר ר' יהודה איזהו קרפף כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא רבי יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת ואפילו בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת הא לית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא . תא שמע רבי יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת [י] ואם איתא אם נכנסין לו בפותחת מיבעי ליה [כ] שמע מינה דרבי יוסי תרתי לקולא קאמר שמע מינה . [ל] אמר רב סלא אמר ר' ירמיה הלכה כרבי יוסי :

ד **מתני'** אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב ואין מבקעין עצים לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופיץ : [דף לא ע"ב] **גמ'** ונא אמרת רישא אין מבקעין כלל אמר רב יהודה אמר שמואל חסורי מיחסרא והכי קתני . [אין] מבקעין (א)עצים מן הקורות הסדורות לבנין ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב אבל נשברה מערב יום טוב מבקעין וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל אלא בקופיץ . תניא נמי הכי אין מבקעין עצים מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב לפי שאינן מן המוכן אבל קורה שנשברה מערב יום טוב מבקעין וכו'. ולא בקרדום אמר רב הונא בריה דרב שלמיא משמיה דרב לא שנו אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר . איכא דמתני לה אסיפא אלא בקופיץ א"ר הונא בר שלמיא לא שנו אלא בזכרות אבל בנקבות שלו אסור . פירוש בנקבות שלו הצד הרחב והצד הקצר הוא הזכרות. הרמב"ם ז"ל (בפ"ד מהל' יו"ט ה"י) [מ]פסק כלישנא בתרא.וכן בעל העיטור . כתב הראב"ד ז"ל דבוקע עצים מותר על ידי שינוי לכ"ע לפי שאי אפשר

הגהות הב"ח א אין מבקעין עצים לא מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה :

קרבן נתנאל

ידוע רק שאומר לו כמה צריך שרי אם לא מזכיר לו סכום. כמו כן לידד הרמ"א מסברתו להזכיר שם מדה במקחו ידוע . ואני אומר חלילה להתיר על סברא קלושה כמו שהאריך בעל ט"ז . ואני אבא אחריו למלאות דבריו דאי כדברי רמ"א מאי קא קשיא להו לתוס' על פירש רש"י פשיטא דאסור ואמאי פליג רשב"א הא תניא לעיל במתני' אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא יזכיר לו שם מדה . התם איירי בשאין מקחו ידוע וכאן מקחו ידוע תש"ה פליג רשב"א . וע"ק אמאי צריך תוס' להגיה בת"ק סכום מנין ה"ל להגיה גי' רש"י סכום מדה ודוקא סכום מדה אסור . אבל שם מדה כיון דמקחו ידוע מותר להזכיר . אלא ש"מ דרשב"י לא מחלק כך אלא לענין שם דמים ולא בשם מדה ע"כ . על כל זאת ראוי להחמיר שלא להזכיר בשבת ויום טוב שם מדה אלא מלא לי כלי זה . אבל מה שהשיג הט"ז בזה דה"ל לתוס' להגיה גי' רש"י שם מדה וכפי סברת רשב"י . אין בו השגה כלל דהא לשיטתו כפי הגהת מהרש"ם איכא למימר דלא ס"ל תוס' הך סברת רשב"י אפילו לענין שם דמים . אבל מאן דאית ליה הך סברא אית לן למימר נמי לענין מדה . אבל לשיטת מהרש"א ס"ל לתוס' סברת רשב"י מוכח שפיר דלא ס"ל לתוספות הך דינא דרמ"א :

[ע] **ולא** היה לו להזכיר חוץ לתחום דהא ודאי שרי כדאיתא בפ' בכל מערבין . לא מיבעי היכי דמספקינן דאתי מחוץ לתחום פשיטא דשרי (הלא) אפילו הביא בשביל ישראל דספק חוץ לתחום מותר כמ"ש רבינו בשבת פ' השואל סימן ט' . אלא אפילו אם ידעינן בוודאי שהביא הנכרי מחוץ לתחום נמי שרי מהאי דליפתא . ועיין בפרקין סימן ב' מ"ש בזה : [צ] ולי נראה דאפילו אם היה קמח או עיסה בסמ"ג לא הוי מוקצה . ומהרש"ל בפ"ק דחולין סימן ל"ב אומר דלא הוי גמרו בידי אדם אלא היכא שהתחיל במלאכה מבעו"י ועוד כתב הסמ"ג דלענין דבר מאכל יש להחמיר . אבל אם הוא לצורך שבת ללחם משנה דמשום כיבוד שבת שרינן ספק איסור דרבנן ע"ש : הדרן עלך פרק שלישי

תפארת שמואל

ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח אבל סכום מנין שרי וא"כ הגכה כת"ק דמוסיף לאסור אף סכום מנין מכ"ש סכום מקח והו"ק : (טז) **כיון** דהוי גמרו וכו' . נ"ל דהוי גמרו ביד נכרי הוי גמרו ביד אדם כו'(כצ"ל) פי' ולעיל בנכרי שריין גמרו בידי אדם דלית ביה מוקצה כך הוא דעתו ואף שאין משיבין את ארי וכו' מ"מ תורה היא וכו' דלא שייך לומר גמרו בידי אדם אלא שהתחיל המלאכה מבעו"י וכין השמשות לא נגמר כדלעיל כה"ג שרינן בגמרא אבל מה שלא התחיל מבעוד יום א"כ הוי מוקצה ממש ומכעלים שהתיר בא"ז בנכרי היינו שתפרו בעיו"ט וגמרו ביום טוב וכך משמע מלישנא הואיל ויכול לגומרה בו ביום וק"ל וע"כ נראה שאין להקל ובפרט מאחר שראבי"ה היה מלקה וכו' : הדרן עלך פרק שלישי

פרק רביעי (א) **לידרו** באיגרא וכו'. פירוש מבאוי שאדם יחיד נושא בעצמו על כתיפו בחול בטורח ישאהו ביום טוב באיגרא הוא עתר שקורין בלשון אשכנז (גאפי"ל) כדי שישנה ועתר זה נוח

פרק רביעי [א] **נפרוס** סודרא עליה . והא דלא חיישינן לסחיטה כמו דאמר בשמעתין זימנין דמטמיא בהו מיא ואתא לידי סחיטה . תי' רש"י בפ' שואל דמיירי בפירות יבשים . ותוספות תירצו דים לחלק דבמים אסור סחיטה משום ליבון . אבל הכא מיירי ביין דלא שייך משום ליבון אלא משום סחיטה, דיליה אסיר משום דש ואם כן כי נפל לארעא הולך לאיבוד ולא חיישינן לסחיטה . אך הר"ן כתב בפ' במה טלית דיין ג"כ מלבן ומביא ראיה מהא דב"ק דף ק"ב לאכלה ולא לכבוסה . ותמהני עליו דהוי ליה להביא ראיה ממקרא מלא דכתיב כבס ביין לבושו . ובאמת הוא כמ"ש הט"ז סימן ש"כ סק"ך י"ב דיין לבן מלבן כמו מים אבל יין אדום אינו מכבס אדרבה מאדים הבגד . והכי איתא במדרש כבס ביין לבושו זהו החלב . ובדם ענבים סותה זהו האדום . ופי' מ"כ זה החלב הוא יין לבן . שבלשון ערבי קורין ליין לבן חלבא : [ב] **דקאכלי** ושתי עד חשיכה . פירש רש"י ולא גרסי' משתחשיכה . ופירש מהרש"ל ה"ט משום דכתיב באורייתא בהדיא . ומש"ה נראה לא זו ודאי דאורייתא אלא אפילו ספיקא דאורייתא מאחר דספיקא דאורייתא לחומרא הוי כוודאי דאל"כ שפיר גרס משתחשיכה ור"ל בין השמשות אלא ודאי אף בה"ש הוי מחינן בהו אי הוו אכלי כי ספיקא כוודאי ע"כ . וכן פסק המ"א סימן תר"ח . ולי נראה דאין מכאן ראיה דאי אכלי בהש"מ . מה נ"ל דהא תוס' יו"כ מדאורייתא. אף אם תאמר שאינו מדאורייתא עכ"פ בהש"מ מדאורייתא . וכן הוא בש"ח סימן רס"ב דאפילו בספק חשיכה אמרינן נמי מוטב שיהיו שוגגין : [ג] **בחד** לישנא כו' ובאידך לישנא . וצ"מ להנך תרי לישני . אי קי"ל ביום טוב כר"ש . כמבואר בשלטי הגבורים : [ד] **רב** מנשיא אמר . ומדהביא הרי"ף ורבינו תרווייהו ש"ל דתרווייהו הלכתא נינהו ולא פליגי דלא כהרמב"ם : [ה] **ור"ש** מתיר . ובגמרא פריך והא קסתר אהלא ומוקי לה רב נחמן בר יצחק בנפולה ורעועה . והשתא אמאי לא הביא הרי"ף ורבינו הך אוקמתא איך שיהיה אי פסק כר"ש ואף אם קי"ל בהא כחכמים מ"מ ה"ל להביא לאורויי דרבנן אסרי ליטול עצים מן הסוכה אפילו ברעועה ונפולה וצ"ע . ובש' מ"א סימן תקי"ח ס"ק י"ב תמה בזה על הטור למאי הלכתא כתב סוכה רעועה ונפולה שרי לר"ש דהא לא קי"ל כר"ש במוקצה מחמת איסור ע"ש . ולק"מ דמדר"ש נשמע לרבנן אם התנה הכל לפי תנאו אתאן לת"ק בסוכה דעלמא לא מהני תנאי כ"א בנפולה ורעועה וכשיטת המאור דלא מהני תנאי במוקצה מחמת איסור כ"א ברעועה דאין בו איסור סתירת אהל מן התורה ובמצות על הכל לא מיירי בהתנה שאם התנה בהאי תנאי מהני : [ו] **אבל** עצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו איתקלאי לשבעה . ועיין מ"ש בפ"ק דסוכה סימן י"ג : [ז] **אמר** שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף . כתב פ"ח דשמואל נמי סבר דמכונסין בשדה מביאין ולא נקט קרפף אלא להורות דאפילו בקרפף בעינן מכונסין . דאל"ה ה"ל למפרך אשמואל מרישא דמתניתין ע"ש . ולק"מ דפריך מסיפא אכולה מילתא דשמואל דקתני מן הקרפף אפילו מן המפוזר ממילא שמעינן דבשדה אין מביאין מן המפוזר אלא מן המכונס : [ח] **ה"ג** איבעיא להו רבי יוסי לקולא קאמר דקאמר רבי יהודה : [ט] **ה"ג** או דלמא לחומרא קאמר דקאמר רבי יהודה : [י] **ואם** איתא אם נכנסין לו בפותחת . והיינו כפירש הר"מ מקוצי פיין הוס' : [כ] **ש"מ** דרבי יוסי תרתי לקולא קאמר . וכ"כ רש"י ותוספות וטור והראב"ד והרי"ף אין הכרע כמ"ש הר"ן אך הרמב"ם פסק דבין רחוק בין סמוך צריך פותחת וכ"פ בש"ע סימן תק"א . וכמ"א לא הגיה עליו . וזה תימה שהניחו כל הני אשלי רברבי ותפסי לחומרא במילי דרבנן וסמכו על עמוד אחד . גם מהרש"ל והאחרונים פסקו לקולא בתרווייהו : [ל] **ה"ג** אמר רב סלא אמר רבי ירמיה הלכה כר"י לקולא . היינו דר"י תרתי לקולא . דאלת"ה קשה מאי איצטריך למפסק הלכה כרבי יוסי הא אמרינן בפ' מי שהוציאוהו ר"י ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי : [מ] **פסק** כלישנא בתרא וכן בעל העיטור . והר"ן כתב דלא פליגי הני לישני אלא דבאתריה דהאי היו עושין לקרדום נקבות וזכרות וקופיץ כולה זכרות . ובאתריה דהאי היו עושין לקופיץ נקבות וזכרות וקרדום כולה נקבות . ולדקו דברי רבינו ודעימיה דע"כ מוכח דפליגי דקשה ללישנא קמא אדתני קופיץ אמאי לא מפליג דבקרדום נמי בוקעין בו מצד הזכרות והוי רבותא טפי דלא גזרינן משום אידך גיסא . אע"כ צ"ל דללישנא קמא קופיץ נמי בצד א' נקבות וקמ"ל דקופיץ מותר אפילו בצד נקבות שלו . ולאידך לישנא קשה אדתני קופיץ בזכרות שלו ליתני קרדום וכ"ש דבמקום תנא דמתניתין לא היה לו לקרדום צד זכרות

לבשל ולאפות בלא עצים ולפיכך עשו אותה כדיכת המלח שהתירו על ידי שינוי ע"כ . [נ] ולא ידענא מאי שינוי קאמר כבר מפורש במשנה היתר הביקוע בקופיץ דוקא ולא בדבר שהוא כלי אומנות . (ב) ויראה דהיתר הביקוע דאיירי ביה היינו לבקע מן הקורה שא"א לאפות ולבשל בה בלא ביקוע . אבל עצים של הסקה והם גדולים קצת לא יבקעם כיון שיכול לבשל ולאפות בהם בלא ביקוע [ס] טרחא שלא לצורך הוא ואב מלאכה כדאמר בפ' כלל גדול (דף עד:) האי מאן דסלית סילתא חייב משום טוחן . וקצת משמע כן מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב (בפ"ד מהל' יו"ט ה"י) ולמה אסרו בקרדום וביוצא בהן מפני שאפשר היה לו לבקע מערב יום טוב ולמה לא נאסר הביקוע כלל מפני (שאי אפשר) [שאפשר] שיפגע עץ עבה (ג) ולא יוכל להבעירו וימנע מלבשל לפיכך התירו לו לבקע בשינוי

המתני' בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת רבי מאיר אומר אף פוחת לכתחלה ונוטל : גמ' [ע] והא דאמרינן נוטל ממקום הפחת דוקא מאוירא דליבני כדמוקי לה בגמרא [פ] דליכא בסתירתה אלא איסורא דרבנן . הלכך לאו מוקצה הוא כדאמר בשילהי פירקין גבי טבל שאם עבר ותקנו מתוקן [צ] אבל בנין גמור דאיכא בסתירה איסורא דאורייתא אסיר דאיתקלאי בין השמשות מחמת איסור ואפילו לרבי שמעון דלא שרי אלא בסוכה רעועה שנפלה : ו אמר שמואל חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך . [ק] ושבכלים מתיר ומפקיע וחותך אחד שבת ואחד יו"ט :

ז [דף לב ע"א] מתני' אין פוחתין את הנר [ר] מפני שהוא כמתקן כלי ואין עושין פחמין ואין חותכין את הפתילה לשנים רבי יהודה אומר חותכה באור לשתי נרות : גמ' מאי שנא בסכין דלא [דף לב ע"ב] דמתקן מנא באור נמי קמתקן מנא . הני רבי חייא חותכה באור בפי שתי נרות . פירש רש"י נותן ראשיה בתוך שתי נרות אם צריך להדליקן כאחת ומדליק באמצע . משמע דאם אין צריך להדליק שניהם לא והכי איתא בירושלמי (הל' ג) כשצריך לשתיהן . מדהביא רב אלפס הגמרא שמפרש דברי רבי יהודה מכלל דסבירא ליה דהלכה כרבי יהודה . ולא ידענא [ש] טעמא מאי יפסוק הלכה כיחידאה במקום רבים . דמשמע דרבנן אסרי לגמרי. אמר רב נתן בר אבא אמר רב מוחטין את הפתילה ביום טוב . מאי מוחטין אמר רב חיננא בר שלמיא לעדויי חושכא . מסיר ראש הפתילה שנשרף ונעשה פחם ומחשיך את הנר . ואע"פ שמפילו לארץ והוא כבה מותר כמו שמותר להדליק את הנר להשתמש לאורו כך מותר לכבות מה שמונע הדלקת הנר. והרמב"ם ז"ל (בפ"ד מהל' יו"ט ה"ג) אוסר להסירו בכלי. ואפשר דחשיב ליה תיקון כלי שהוא מתקן הפתילה ולא מסתברא דאין כאן תיקון כלי וגם מדקאמר מוחטין סתם משמע דבכל ענין מותר · תני בר קפרא ששה דברים נאמרו בפתילה שלשה להחמיר ושלשה להקל . אין גודלין אותה לכתחלה ביום טוב . ואין מהבהבין אותה באור. ואין חותכין אותה לשנים. שלשה להקל ממעכין אותה ביד. ושורה אותה בשמן. וחותכה באור בפי שתי נרות* :

הגה"ה

*מותר לטלטל הנר ממקום למקום ולהוסיף עליו שמן משום שלום בית והמדליק ליל יו"ט צריך לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יום טוב :

ח מתני' אין שוברין את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות בו מליח [ת] ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן הקדירה ואין סומכין הקדירה בבקעת וכן בדלת ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב : גמ' אין שוברין את החרס מאי טעמא משום דקמתקן מנא . ואין גורפין וכו' . תני רבי חייא בר יוסף קמיה דרבי יוחנן אם אי אפשר לו לאפות אלא אם כן גורפו מותר . דביתהו דרבי חייא נפל לה אריחא בתנורא ביומא טבא. אמר לה רבי חייא חזי דאנא ריפתא מעליא בעינן ממך.

אמר ליה רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ואזדהר מחרוכא . הך [א] גריפה דמתניתין מיירי כשנפל לתוך התנור מן הטפילה והטיח של תנור . ואין צריך כל כך בגריפה זו אלא שיהא הפת נאה שלא יגע בפת ושלא יגע בכלי ויחרך ואפילו הכי התירוה דאין בה אלא איסור טלטול בעלמא . אבל גריפה שלנו שמכבין את הגחלים אפשר שלא היו מתירין הני אמוראין בשביל פת . אבל בתנורין שלנו אי אפשר לאפות כלל בלא גריפה הלכך מותר ואפילו לרבנן דבעינן לצורך אוכל נפש מותר אף לרבנן :

ט אמר ליה רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מהוצל דמר שרקין ליה תנורא ביום טוב . אמר ליה אנן ארקתא דפרת קסמכינן . כלומר אין אנו טובלין טיט ביום טוב אלא על שפת נהר פרת סמכינן והוא טיט ורפש שסביבות הנהר. אמר רבא והוא דלייריה מאתמול . אמר רבינא וקיטמא שרי . [ב] פירש רש"י שהאפר אינו בר גיבול ולפיכך מותר לגבלו ביום טוב לטוח בו פי התנור על הלחם או על הכלי . [ג] והקשה ר"ת מהא דאמרי' בפ"ק דשבת (דף יח.) אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב דברי רבי רבי יוסי ברבי יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל. אלמא כי מגבל ליה לכ"ע חייב . ועוד מוכח התם בפרק מי שהחשיך (דף קנה:) דמיחייב טפי במידי דלאו בר גיבול דנתינת מים זהו גיבולו . ואליבא [א]דר' אפשר לפרש דמיירי שנתן בו מים מערב יום טוב ונתינתו זהו גיבולו וכבר נתגבל מערב יו"ט . ור"ת פירש דקאי אמתניתין דקתני אבל מכבשין כלומר שמסבבין את האפר וקמ"ל רבא דמותר ואפילו אפשר מבעוד יום . וקאי אהאי והוא דלייריה מאתמול אבל השכבת האפר אף על פי שהיה יכול לעשות מאתמול שרי . עוד פר"ת דאיירי להניח קיטמא ע"ג כיסוי התנור להחזיק החום ואשמועינן דוקא קיטמא אבל עפר אסור שמא ימרח . מיהו בכולה שמעתא לא משמע איסורא משום מירוח אלא משום גיבול דהא שרי רב אשי לשרוק התנור בטיט שעל שפת הנהר ולא חיים למירוח :

י אין מקיפין שתי חביות וכו' אמר רב נחמן אבנים של בית הכסא מותר לצדדן ביום טוב דבנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה תורה וגזרו רבנן על בנין עראי משום בנין קבע והכא [ד] משום כבודו של יום טוב לא גזרו ביה רבנן :

יא אמר רב יהודה מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור [דף לג ע"א] וכן קדירה וכן ביעתא וכן פוריא וכן חביתא. פירוש כשהוא עושה מדורה של אש לא יהא מניח עצים למטה ומניח אחרים מלמעלה ועולה שנמצא דרך בנין. [ה] פי' לפירושו כשעושין מדורה גדולה עושין ארבע שורות של עצים כעין ד' דפני התיבה ונותנין עליהן עצים מלמעלה וקאמר שלא יעשה הדפנות תחלה אלא אחד יאחוז העצים העליונות בידו ואחד יעשה הדפנות תחתיהן שאין זה דרך בנין וכן קדירה כששופת אותה לא יניח אבנים בתחלה ויתן עליהם את הקדירה אלא אוחז את הקדירה בידו ומכניס אבנים תחתיה וכן ביצים כשרוצה לצלות אותם ומניח אחת על שתים או על שלש והאש ביניהם אוחז את העליונה ונותן את האחרות תחתיה . וכן פוריא שאוחז את הקרשים תחלה ומכניס את [ו] הרגלים תחתיה . וכן חביתא כשרוצה להטותה על גבי אבנים מטה אותה בתחלה ואח"כ מכניס אבנים תחתיה . ומה שכתב בפוריא שאסור לתת הרגלים תחלה וליתן הקרשים עליהן לא יתכן לאסור זה אם לא שיהא הרגלים [ז] ד' דפין מחוברין [ח] בארבע דופני התיבה דאין אהל בלא מחיצות ואין העולם נזהרין מלהניח השולחן על גבי הרגלים בשבת . והא דאמר בפרק בתרא דעירובין (דף קב.) כרוך בודיא ושייר בה טפח אלמא דמקרי אהל בלא מחיצות התם שאני [ט] דהוי בנין חשוב .

הגהות הב"ח א ואליבא דר' יוסי אפשר לפרש דמיירי ·

תפארת שמואל

נשאת בו מאוי כבד ואותם שנושאין בחול בריגלא יבנה וישא אותו בהיגרא שהוא משא שני בני אדם במוט בכתפיהם . ואותן שנושאים בחול במוט על הכתפים ישא עתה באיפה במוט בידם אע"פ שאינו להקל מ"מ שינוי הוא : (ב) ויראה דהיתר הבקוע כו' . וכתבו התוספות דהאידנא אסור גם בקופין לפי שאין אנו יודעין מהו קרדום ומהו קופיץ ואין אנו בקיאין בהם וכן המנהג ויש מחמירין שלא לבקע לבישול עצים קטנים כגון צורך בישול דגים וכה"ג אפילו במועד חשבינן לטירחא יתירה כמ"ש הרא"ש שהרי יכול לבערו כך בלא ביקוע והמהדר תבא עליו ברכה ובמקום דדמי העצים יקרים לא חיישינן לטירחא דהא הפסד מרובה הוא וק"ל : (ג) ולא יוכל להבעירו וימנע וכו' . משמע דוקא שאינו יכול כלל להבעירו בכה"ג הוא דשריא ליה ולא בע"א וכל מה שכתב המחבר הוא דברי ראבי"ה במרדכי ע"ש והטור כתב דלפי' רש"י מותר

קרבן נתנאל

*כרות הלא משנה שלימה בפי"ג דכלים קרדום שניטל עושפו טמא מפני בית ביקוע ניטל בית ביקוע טמא מפני עושפו אלא צ"ל דקתני קופיץ הוא דבוקעין בו בזכרות אבל קרדום אפילו בזכרות שלו אסור : [נ] ולא ידענא מאי שינוי קאמר כבר מפורש במשנה היתר הביקוע בקופיץ. והקשה מהרש"ל סימן ז' כוונת הראב"ד נמי שינוי דקופיץ אלא שהוא נותן טעם הא הוי מכשירין שיוכל לעשות מעיו"ט וכ"ה להדיא בהשגות . ולי נ"מ דרבינו ס"ל דביקוע עצים גדולים לא הוי מלאכה כ"א עובדא דחול וכ"כ מרדכי הובא בת"א סי' שי"ד וזה מותר על ידי שינוי אף במכשירין שיוכל לעשות מערב יו"ט. אבל לעשות עצים דקים אסור. וזהו שסיים רבינו ויראה דהיתר ביקוע אינו אלא מן הקורה כו' אבל עצים של הסקה כו' ואב מלאכה כדאמר בפ' כלל גדול : [ס] טרחא שלא לצורך הוא. מזה למד

הטור שכתב לשברם ביד ירא' תלשון א"א הרא"ש נמי אסור . וטרח מהרש"ל למצוא מקורו ופשוט הוא דלשברם ביד מסתמא עצים קטנים הם וראוים לבשל עמהם כמו שהם והוי טרחא שלא לצורך :
[ע] והא דאמרינן נוטל ממקום הפחת . משמע הכא בפסק רבינו כת"ק . ובפ' בכל מערבין תוך סימן ה' משמע שפוסק כר"מ שכתב שם ומוקי לה באוירא דליבני וביום טוב דוקא כו' וזהו כאוקימתא דרב ושמואל דמוקמינהו להו מתניתין דהתם כר"מ . ובסימן ש"ד ס"ק ב' הכניס בזה מ"א . ומתרץ דמשום שמחת יו"ט רבנן מודו ע"ש . וזה ליתא דהא ר"מ גופא לא שרי אלא ביום טוב משמע דת"ק אפילו בכה"ג פליג . ונראה דאוקימתא דרב ושמואל אתיא אפילו לת"ק . דס"ל כרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בהש"מ . אלא דלא ניחא להו לאוקמי מתניתין כרבי . משום דליבא דמתני' אתיא כרבנן כמ"ש תוספות שם בעירובין ד"ה והאמר . מ"מ לדינא שפיר כתב רבינו שם דמוקי לה באוירא דליבנא אפילו לת"ק וזה נכון : [פ] דליבא בסתירתה אלא איסורא דרבנן הלכך לאו מוקצה הוא . וקשה דהא בפ' כירה גבי סל של אפרוחים ומטות שע"ג הכר משמע דאמרינן איתקלאי לבהש"מ איתקלאי לכולה יומא אע"ג דלית בהו אלא איסורא מדרבנן . והאריכו תוספות ביישוב קושיא זו עד לבסוף לכ"נ דאתיא האי סתמא כר"ש דלית ליה מוקצה והך דפ' כירה אתיא כרבי יהודה . והקשה ע"ז מהרש"ל סימן ה' עדיין קשה אמאי שרי לר"ש אף שהוא איסור מדרבנן והא סוכה רעועה נמי מוקצה מדבריהם שאפילו בבריאה לא מחייב מדאורייתא משום סותר אלא סותר ע"מ לבנות ומוקי התם דוקא ברעועה ונופלת אבל בריאה ונופלת מודה ר"ש דאסור . ומחלק בענין אחר ולסברתו א"צ לאוקמא כר"ש ע"ש . ולי נ"מ דהא התוס' גם כן לא הקשו מכך דסוגיא דלעיל דף ל' כמו שהקשה הרמב"ן . והיינו משום דהכא מוקמינן באוירא דליבנא. דהוי בנין רעועה . ואסיק אדעתי' דנופל בשבת כמו בסוכה רעועה ונופלת דמתיר ר"ש ה"ה הכא כיון דבנין רעועה ונפחת שרי לר"ת דמאי שנא ואח"כ מצאתי כדברי בחידושי ריטב"א דף ל"ד ושמחתי :
[צ] אבל בנין גמור דאיכא בסתירה איסורא דאורייתא אסור . אבל הרי"ף והרמב"ם כתבו סתמא להתיר אפילו בבנין גמור . והרמב"ן נותן טעם לשבח דהכא הפירות ראויים הם אלא שדבר אחר גורם להם שאינו יוכל להנות מהם ואינו אלא כאילו היו פירותיו במקום שאין יוכל לילך לשם ע"כ . ועיין בט"ז סימן תקי"ח ס"ק ז' : [ק] ושבכלים מתיר ומפקיע וחותך. כתב מהרש"ל סימן ע' זוג של מנעלים או בתי שוקיים שדרכן של אומנין לתפרם ביחד . וכמו כן הכתונות אם נתקשרו המשיחות וא"א לו להתירן . שמותר לנתקן הואיל ולא עבידי להתקיים וכל זה לא יעשה בפני ע"ה אלא ילך בצינעא ויעשה : [ר] מפני שהוא כמתקן כלי . וקשה אמאי העתיק רבינו הך בבא . הא התם בכלים סוף פ"ד עד שילרפנו בכבשן והלכה כסתם בתרא דבשתי מסכתות יש סדר . וי"ל הואיל ותני בבחירתא כוותיה בפ' ב' אלפסין ענניות : [ש] טעמא מאי יפסוק הלכה כיחידאה. וי"ל דר"י לאו יחידאה הוא דרבי חייא ובר קפרא סבירא להו כוותיה . א"כ י"ל שיפסוק כת"ק ומבית פירושא דרבי יהודה כדי לישמע מיניה דת"ק אוסר אפילו בצריך לשתיהן :-[ת] ואין גורפין תנור וכירים . פירש רש"י דמתקן מנא . והקשה בי"ש סימן י"ג א"כ אמאי מפ' בגמרא טעמא דאין שוברין משום תיקון מנא ואינו מפ' אין גורפין משום תיקון מנא ע"ש . ואיסתמיטתי' מ"ש תוס' פ' אין צדין דף כ"ח ד"ה גריפת שנאדו שם מפי' ר"י שכתב טעמא משום אשווי גומות א"כ לא הוי דומי' דהני אחרינא דחשיבי משום דהוי תיקון כלי . וס"ל לתוספות דתלמודא מפ' טעמא דליכא משום תיקון מנא וממילא נשמע כל אינך דחשיב בהאי בבא טעמייהו נמי משום תיקון מנא :
[א] גריפה דמתניתין מיירי כו' ואפ"ה התירוה דאין בה אלא איסור טלטול . מהרש"ל בשי' הנזכר לידד לפ' דברי רבינו דהא דכתב גריפה דמתניתין קאי אמתניתין ואברייתא והנך אמוראי דגריפה דמתני' אינו אסור משום תיקון מנא אלא משום טלטול עפר ואבנים ומשכיבין דתנן היינו להשכיב האש והאפר שהן מותרין אבל להשכיב העפר ואבנים אסורים משום טלטול אף דלא שייך ביה תיקון מנא ע"ש . ודבריו תמוהים דהא מתניתין דקתני אין גורפין א"א לפרש דאיירי מהטפילה והטיחה אינה מעכבו כלל והפת נאפת יפה בלא גריפה . דא"כ קשה פשיטא משנה שאינה צריכה היא ועוד למה מכבשין . א"ו מתני' איירי בגוונא שאינו צריך כ"כ בגריפה אלא שיהא הפת נאפת יפה שלא יגע בפת . א"כ קשה ממתניתין אהנך אמוראי לפי פי' רבינו דהתירו גריפה כדי שיהא הפת נאפת יפה ושלא יגע בפת . וליכא למימר דמתני' אתי כרבנן ואינהו סבור להו כרבי יהודה א"כ קשה דהא רבא גופיה בפרק אין צדין גבי מעביר סכינא אפומא דדיקולא ס"ל הלכה ואין מורין כן . וא"כ כאן למה אזהר כן לשמעיה . אע"כ דהמתני' וברייתא איירי בתנור חדש ומשום תיקון מנא כדאמרן . והנך עובדא דאמוראי לא היה אלא בתנור ישן והתירוהו לגרוף כדי שתהא הפת נאפת יפה ולא יגע בהפת התירוהו טלטול אף שאין צריך בגריפה כ"כ עיין פ' אין צדין סימן י' מ"ש שם . אבל תימה מה שלא הביא בש"ע ובטור דין גריפה בתנור חדש . ועיין סימן תק"ז בב"י ובב"ח וט"ז :
[ב] ה"ג פי' הרי"ף בהאפר : [ג] והקשה ר"ת מהא דאמרינן בפ"ק דשבת כו' . דברי רבינו תמוהים כי מאי קושיא איכא לרבינא סבר כאביי דאמר התם מאי אפר עפר . דזהו בר גיבול אבל אפר לא . ותו מאי תירץ אליבא דר' וכו' דמיירי שנתן מים מבעו"י וזהו לרבי . אבל לר"י בר יהודה לא מהני נתינת מים . והרי"ף פוסק כר"י בר יהודה בפ' מי שהחשיך סימן ג' וא"כ רבינא לא אתיא אליבא דהלכתא . ונראה דשיבוש דבריו כך הוא דהא אביי פריך התם ע"כ לא קאמר ר"י אלא בקמח דבר גיבול הוא . אבל דיו דלאו בר גיבול איתא לחייב והא דקתני אחד נותן את האפר מאי אפר עפר א"כ קשה אם רבינא סבר כאביי הואיל ולאו בר גיבול הוא חייב טפי היאך אמר רבינא לפי' הרי"ף דמותר לשרוק התנור הואיל ולאו בר גיבול ה"ה כמו שהקשו תוס' קושי' זו בפ"ק דשבת אע"כ צ"ל דלא ס"ל כדדחי אביי אלא כרב יוסף . א"כ קשה כי מגבל ליה לכ"ע חייב . ר"ל שנותן מים עליו ביום טוב ומגבלו לכ"ע חייב . וע"ז תירץ שפיר וכנ"ל ואליבא דהרי"ף אפשר לפ' דלעולם רבינא סבר כדדחי אביי מאי אפר עפר . ולא תקשי א"כ לרבי יוסי היאך שרי לגבל ביו"ט דמיירי שנתן ביה מים מבעו"י דנתינת מים היא גיבולו כיון דלאו בר גיבול הוא ולכך שרי לגבל ביו"ט . ותי' זה יתירץ רבינו מוכרחים לומר אליבא דהרי"ף . דאלת"ה קשה קושיא עצומה לפי מה שפסק הרי"ף בפ' מי שהחשיך כר"י בר' יהודה והכא פסק כיון דלאו בר גיבול הוא שרי לגבלו ביו"ט . א"כ לא ס"ל כשינויא דאביי ומתני' דהתם דקתני אין שורין דיו ע"כ מוקמינן כרבי כדאמר רב יוסף . וכיון דפסק כר"י ב"ר יהודה . א"כ מתני' דא שלא אליבא דהלכתא דלר"י בר"י נתינת מים לאו היינו שרייתן . אבל לפי תי' רבינו דמתני' אין שורין דיו אתי' כר"י בר"י וכאוקימתי' דאביי כדאמרן . ובי"ש מגיה ואליבא דר"י ואפשר שכין מהירות פלטתו . וא"ת הלא המורסן נמי לאו בר גיבול הוא כדאמר בשבת דף קנ"ה אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא ואמאי קתני במתני' נותנין מים ע"ג מורסן ואין גובלין . וי"ל דהתם לגבי קמח קאמר דאינו בר גיבול אבל בר גיבול הוא טפי מדיו . וכ"כ תוס' דף י"ח בפ"ק דשבת . ולכאורה אמרתי שפס"ז ניחא נמי פסק הרמב"ם פ"ג דשבת שורין דיו סמוך לשבת משמע הא בשבת אין שורין א"כ ס"ל כר' ובפ"ח כתב אין גיבול באפר ובחול הגס ולא במורסן · א"כ ס"ל דנתינת מים עליהן אינו חייב משום לישה וכפי הבנת הראב"ד . וא"כ קשה דידיה אדידיה . ובעל ל"מ יישב בדוחק ובירר דרך לעצמו דשריית דיו היינו משום צובע ומפ' השמעתתא ע"פ שיטתו בדוחק ע"ש באריכות בפ"ח אבל לפי דברינו ניחא שס"ל כשיטת רבנו הרי"ף וזה שכתב אין חייב על גיבול אפר וחול הגס . היינו לאחר שנתן עליהן מים מבעו"י דנתינת מים עליהן זו גיבולן. ולהכי אחר מעשה זאת אין שייך גיבול בהן . וא"כ דברי הרמב"ם עולים כהוגן ודלא כהבנת הראב"ד בהרמב"ם . ודלא כמגיד משנה שלידד לומר דרמב"ם ס"ל במה שאינו בר גיבול אינו חייב על שרייתן וגיבולן . אבל אחר העיון א"א לומר הכי דא"כ תקשי לי' מתני' דמי שהחשיך נותנים מים למורסן בשבת ואין גובלין וליכא למימר דמורסן בר גיבול הוא טפי מדיו א"כ מאי קאמר ולא במורסן הלא מתני' משמע אבל אין גובלין : [ד] ה"ג משום כבודו לא גזרו . כ"ה גי' הש"ס ורי"ף ובפרש"י [ה] פירוש לפירושו. של הרי"ף : [ו] ה"ג הרגלים תחתיהן :
[ז] ד' דפים מחוברים כארבע דופני התיבה. וקשה אמאי צריך ארבע הלא בשתים סגי דהא גבי ביעתא קאמר מניח אחת על ב' . ומצאתי תי' בט"ז סימן תק"ו ס"ק ד' שיכה דצריך לאויר תחתיה מקרי אהל אפילו בב' מחיצות אבל אם א"צ לאויר תחתיה בעינן ד' מחיצות כיון דארבע מחיצות מגיעין לארץ לאוי להשמיש תחתיה ע"כ . ודבריו תמוהים דהא הכתי קשה גבי מטה אמאי צריך ד' מחיצות הלא צריך לאויר התחתיה לסנדלין כמו שהביא הוא בעצמו בשם הרמב"ם . ועיין בסמוך ישוב לזה : [ח] ה"ג כארבע דופני התיבה : [ט] דהוי בנין חשוב. פירוש שיש לו ד' מחיצות

ועיין

[י] וגם עיקר כוונתו לעשיית אהל [כ] אבל בנין ערא־ כזה לא מיקרי אהל בלא מחיצות. רש"י פירש, לקמן במתניתין דהך מלתא דרב יהודה אליבא דרבי יהודה דאסר דבר שאין מתכוין ואנן קי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר. ולא נהירא דמה ענין זה לדבר שאין מתכוין הרי הוא עושה מה שמתכוין לעשות ואף על פי שאין מתכוין לבנין [ל] מ"מ מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין. ואסרוה חכמים גזירה אטו בנין ואליבא דהלכתא היא מלתא דרב יהודה:

יב [מ] **אין** סומכין את הקדרה בבקעת וכן בדלת. בדלת ס"ד. אימא וכן הדלת. תניא נמי הכי אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן הדלת לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה ורבי שמעון מתיר. ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: חיזרא רב נחמן אסר ורב ששת שרי. פירוש עצים ממיני הקוצים נקראים חיזרא. רב נחמן אסר ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר כמו שפוד לצלות בו. ורב ששת שרי. ברטיבא כ"ע לא פליגי דאסור דכמוקצה דמי. כי פליגי ביבישתא. מאן דאסר אמר לא ניתנו עצים אלא להסקה. ומאן דשרי אמר לך מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו. והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור. פירש רש"י הך הלכתא אליבא דאית ליה מוקצה איקבע ואנן כרבי שמעון דמתיר קי"ל. וה"ר אלפסי ספי' רטיבא אסור משום מוקצה לדידיה ניחא דאיהו פסיק לקמן בשילהי מכילתין (סימן י"ד) דקי"ל כרבי יהודה במוקצה ביום טוב. אבל לרש"י קשה דרב אשי יקבע הלכתא בש"ס דלא קי"ל הכי. [נ] ופירש ר"ת דטעמא דאין סומכין לאו משום מוקצה אלא משום גזירה יום טוב אטו שבת כדמסיק בפרק כל הכלים (דף קכד.) ומסיק התם דמתניתין דהכא בית שמאי היא. דפריך מהך דמשלין אהך דאין סומכים ואהא דאין בין יום טוב לשבת. ומשני רב פפא הא ב"ש הא ב"ה דפליגי גבי אין מוליאין את הקטן לרה"ר ורבי שמעון מתיר כבית הלל. והא דקתני שלא ניתנו עצים אלא להסקה הכי פירושו ובשבת לא חזו להסקה וגזרינן יו"ט אטו שבת. ורב נחמן ורב ששת דפליגי בחיזרא. ואפילו מאן דשרי לא שרי אלא משום מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו. ואליבא דת"ק פליגי ולא אליבא דרבי שמעון ולא מוקי פלוגתייהו בפלוגתא דב"ש וב"ה אלא כרב יוסף דמשני התם הא רבי אליעזר והא רבי יהושע ולית להו דיחויא דהתם [ס] וניחא לאוקמינהו כב"ש. ומסקנא דשמעתין והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור קיימא שפיר כרב פפא דמוקי הך כב"ש. והא דאסר רטיבא לאו משום דסבר כבית שמאי דלא ניתנו עצים אלא להסקה אלא היכא דחזו להסקה שרו ב"ה לכל דבר. ורטיבא דלא חזי להסקה אסרי לכל דבר [ע] א) ולא משום מוקצה אלא משום דגזרינן ביום טוב אטו שבת. דרש רבא אשה לא הכנס לבית העצים ליטול מהם אוד פי' רש"י משום מוקצה דלא ניתנו עצים אלא להסקה* ור"ת ז"ל פירש משום דמיחזי כמתקן כלי לכבד בו את התנור. [פ] וכן פירש בה"ג. כלי שנשבר אסור להסיקו ביום טוב לפי שמסיקים בכלים ואין מסיקים בשברי כלים:

הגה"ה
* ולית הלכתא כוותיה אלא כרבי שמעון קי"ל דמותר ומותר להוליך בני מעים לכלבים אף על גב דלא מסרחי. מהר"ז:

יג **מתני'** רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם מלפניו לחצוץ בו שיניו. ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן. וחכמים אומרים מגבב מלפניו ומדליק: [דף לג ע"ב] **גמ'** תניא רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם מלפניו לחצוץ בו שיניו. וחכמים אומרים לא יטול אלא מאבוס של בהמה. ושוין שלא יקטמנו. קטמו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו את הדלת. בשוגג בשבת חייב חטאת. המזיד ביום טוב סופג את הארבעים דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים אחד שבת ואחד יום טוב אינו אסור אלא משום שבות. פרש"י הא ושוין שלא יקטמנו אקיסם קאי. [צ] וכן משמע דאבוס של בהמה לא חזי לפתוח בו הדלת. והא דאמרי רבנן שאין בו אלא משום שבות כשקטמו בידו דהוי כלאחר יד. [ק] דאי בסכין אמאי לא מיחייב כיון דעבד לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו את הדלת. ובתוספתא משמע דקאי אאבוס של בהמה דקתני אבל נוטל הוא מן האבוס של בהמה ובלבד שלא יקטמנו לחצוץ בו שיניו ואם קטמו בשבת חייב חטאת במזיד ביום טוב לוקה את הארבעים [ר] ומילתא דרבנן לא מתניא התם. [ש] ולרב יהודה דאמר אין בו משום תיקון כלי איכא לאוקמי בקוטם בידו והכא בסכין. השתא לפום גמרא דידן ושוין ע"כ קאי אקיסם דאבוס של בהמה לא חזי לפתוח בו את הדלת. ואמרי רבנן דבקיסם לחצוץ בו שיניו. היכא חיוב חטאת בכלי ושבות ביד. באבוס של בהמה אף בכלי שרי לקטום לחצוץ בו שיניו דדוקא בקיסם דאיכא חיוב חטאת בכלי גזירה ביד אטו כלי אבל באבוס של בהמה לא גזרינן כלי דידה אטו כלי דקיסם. [ת] וכן משמע דמדמי ליה לשבירת חבית דאיירי בכלי. אבל *לפי' התוספות ר"י אליעזר איירי באבוס של בהמה משמע דרבנן אסרי באבוס של בהמה לקטום בסכין. וגמרא דידן עיקר ואפילו בסכין מותר לחתוך מן האבוס של בהמה לחצוץ בו שיניו. אמר רב יהודה אוכלי בהמה אין בהן משום תיקון כלי כלומר מותר לקטום מהם קיסם לחצוץ בו שיניו והכי הלכתא:

הגה"ה
*אבל כל הבהמות פשיטא ליה דשרי לשחוט ביו"ט אע"ג דמחמרינן אנפשין ובדקינן מיהו סמכינן ארובא ורוב בהמות אינם טריפות אבל במקום שהטרפות מצויות כמו סכברות אסור לשחוט בהמה ביום טוב. מהר"ז:

יד **ומותר** לטלטל עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו להריח בו וקוטמו להריח בו אחד קשין ואחד רכין. [א] ולא שנא מהא דתנן שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי. ועוד דהא רבה בר רב הונא ורבין בר רב אדא אמרי כי הוינא בי רב יהודה הוה מפשח (ד) ויהיב לן אלוותא אלוותא ואע"ג דחזיין לקתתא דנרגי ותליני:

טו [דף לג ע"א] **מתני'** אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר [ב] ולא מן המים. ואין מלבנין את הרעפים לצלות עליהן. [דף לד ע"א] ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה [דף לד ע"ב] ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר. וחכמים אומרים עד שירשום ויאמר מכאן עד כאן: [דף לג ע"ב] **גמ'** אין מוציאין את האור וכו' מ"ט משום דקמוליד. ואין מלבנים את הרעפים מאי קעביד אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני [דף לד ע"א] שצריך לבודקן ואמרי לה מפני שצריך לחסמן. תנן התם דרסה וטרפה בכותל או שרצצתה בהמה ומפרכסת אם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה. אמר רבי אלעזר בר ינאי משום רבי אלעזר [ג] בן אנטיגנוס דאפילו שהתה מעת לעת צריכה בדיקה. בעא מיניה רבי ירמיה מר"ז מהו לשוחטה ביום טוב מחזיקין ריעותא ביום טוב* או לא. אמר ליה תניתוה אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן והוינן בה מאי קעביד אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבודקן א"ל תנן מפני שצריך לחסמן לה: [ד] ונראה דהכי הלכתא דהא ר"ל סבר כי האי לישנא דקאמר הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה. והיינו משום חיסום דאיכא חיוב חטאת משום מכה בפטיש. אבל משום שצריך לבודקו ליכא חיוב חטאת: ת"ר תנור וכירים חדשים הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. אבל אין סכין אותן שמן ואין טשין אותן במטלית. ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות מותר. וא"ת כיון דבחדשים הן מדלריכי עדיין חיסום א"כ בלא הפגת צונן אפילו היסק ראשון אסיר כדאמר לעיל ברעפים חדשים מפני שצריך

הגהות הגר"א א] ורטיבא דלא חזי להסקה אסרי לכל דבר משום מוקצה [ולא משום דגזרינן וכו' כצ"ל]. נ"ב ר"ל בהא אפי' ר"ש מודה ועי' תוס' (שכ"כ להדיא).

קרבן נתנאל

ועיין תוס' בפ' כירה דף מ"ג ד"ה ופורסין והאי דמחזירין קדרה פ"ג כירה אפילו בשבת. אע"ג דיש לו ד' מחיצות. היינו טעמא דמחיצות נעשות מבעו"י והמחיצות אינם רחבים אינו דומה לבנין אסור משא"כ כובא ופוריא אף דמחיצות נעשות מבעו"י מ"מ כיון דמחיצות רחבים דומה לבנין אסור: [י] וגם עיקר כוונתו לעשיית אהל. להיות נצל הוצרך רבינו לזה דעל תי' ראשון עדיין הוי קשה מהאי דפסק רבינו בפ' תולין סימן ג' דסיכא אסור משום אהל בלא מחיצות וצ"ל דשאני התם שכוונתו להיות נצל על ראשו: [כ] אבל בנין ארעי כזה שאין בו ד' מחיצות וגם לא נתכוין לעשות אהל לא מקרי אהל: [ל] מ"מ מתכוין לעשות דבר הדומה לבנין. כגון פוריא שיש לו ד' מחיצות אע"ג דמחיצות כבר עשויין בחול מ"מ דומה לבנין כיון שיש ד' מחיצות ועכשיו עושה אהל על גביהן. וביעא וחביתא אע"ג דאין להם אלא ב' מחיצות מ"מ הוא עושה בשבת הגג וב' מחיצות ומתכוין לאויר תחתיה. אסרוהו חכמים גזרה אטו בנין. משא"כ אם אין כ"א ב' מחיצות והמה עשויים כבר מבעו"י בזה א"א לגזור אטו בנין גמור. דהוי גזרה לגזרה דאף אם עושה בשבת אהל כזה אינו חייב כיון דבעשת מעשה אינו מתכוין לאויר תחתיה. ובזה מיושב קושיא שהקשיתי בסימן זה: [מ] אין סומכין את הקדרה בבקעת. אפילו כשהוא אצל האש וא"א לבטל כ"א בסמיכה אסור להשתמש במוקצה לצורך אוכל נפש אבל לטלטל ולסלק מוקצה בשביל אוכל נפש כתבו התוספות דשרי וכ"כ בחידושי מהרש"א ומ"א סימן תק"ט ס"ק ס"ז הוכיח ג"כ סברא זו ולא לאה דברי מהרש"א. וק"ק אמאי לא אמרינן ג"כ מה לי לבטל בו בגחלתו ומה לי לסמוך קדרה בו שהוא טרך ביטול. ולפי פי' ר"ת בסמוך ניחא דסומכין בבקעת ברטיבא איירי וגזרינן יום טוב אטו שבת ולאיכא דאמרי דרב ששת שרי אפילו ברטיבא מתני' אתיא כר"א ורב ששת ס"ל כרבי יהושע. אבל לפרש"י קשה, ויש לחלק דחיזרא צריך כלי דא"א לצלות זולתו. מה שאין כן סמיכת קדרה רוב פעמים נתבטל הקדרה ואין צריך לסמיכת הבקעת על כן לא חלקו ואסרוה: [נ] ופירש ר"ת דטעמא דאין סומכין לאו משום מוקצה אלא משום גזרה יום טוב אטו שבת. והיינו ברטיבא כמו שסיים ואזיל וא"כ אתיא מתניתין אליבא דהלכתא אבל סברייתא בבקעת יבשה איירי דאי בלאה לא הוי פליג ר"ש, ומס"ע לא פליג ר"ש במתניתין: [ס] ה"נ וניחא לאוקמינהו כר"א מלאוקמי' כב"ש: [ע] ולא משום מוק'ה אלא משום דגזרינן ביום טוב אטו שבת. כיון דרטוב הוא החיזרא א"כ לא חזי להסקה ואם תתיר ביום טוב בשבת נמי יתיר כיון דעץ לחה לא חזי להסקה ובכה"ג יו"ט ושבת שוין. משא"כ ביבשה דאוי לצלות ולבטל בו אוכל יש לחלק דביו"ט שרינן מלאכת אוכל נפש ולא בשבת. וא"ת נ"ל משום גזרה תיפוק ליה כיון דלאו כלי הוא להסיק א"כ אסור לטלטל בין לצורך גופו בין לצורך מקומו. וי"ל נהי דלא חזי להסקה מ"מ עומדת להיסק. וחזי נמי להיסק גדול. ומ"מ כיון דלא חזי להיסק קטן מודה ב"ס דגזרינן יו"ט אטו שבת. ומהאי טעמא לא ניחא לרבינו דברטיבא מודה ר"ש דמוקצה הוי כמו אבנים ועפר כמ"ש תוס' דאינו דומה דהא חזי מ"מ להיסק גדול: [פ] וכן פי' בעל ה"ג, עיין פ' נוטל דף קמ"ג, וקשה כפי מה שהביא רבינו בפ' משילין סימן י"ד בשם בה"ג לחלק בין מוקצה לנולד דקי"ל כר"י א"כ מאי פריך למימרא וכו' והאמר רבה. והיכי פשיטא ליה דרבא כר"י ס"ל דאית ליה מוקצה דהך דאוד טעמא משום תיקון כלי ודאין מסיקין בשברי כלים היינו מטעם נולד. ולגבי בר אווזא אינו אלא איסור מוקצה. ורבים מן המפרשים נתקשו בזה ויש בהם שהסכימו שה"ג לא היה גורס קושיא ופירוקא דא. ונראה לי ליישב דהך בר אווזא איירי שנשחטה ביום טוב והשיב נולד וכמ"ש מ"א סימן תצ"ט ס"ק ט'. ופריך מנולד אנולד. ומשני כיון דמסכתא אם ימיתנה לימות החול ולהכי מאתמול דעתיה עליה. כלומר לאכול הוא עלמו. עם היות שהוא דבר שאין דרכו לאכול ביו"ט. א"כ לאו נולד הוא דעדיין מוכן לאדם וליכא לפרש מאתמול דעתיה עלוי' למיתב לשונרא כיון דהמעים צריכין לאווז לא מהני מה שדעתו עלויה מאתמול כמ"ש תוספות בפ' כירה דף כ"ע ד"ס אכלן לענין גרעינין. ודלא כמהרש"ל סימן י"ז שנדחק בזה: [צ] וכן משמע דאבוס של בהמה לא חזי לפתוח בו את הדלת. וא"ת פשיטא דאל"כ רב יהודה דאמר אוכלי בהמה אין בו משום תיקון כלי ומותר לכתחלה דלא כמאן. וי"ל דצריך לזה למתרי' רב יהודה גופא מכ"ל דחכמים מתירין באבוס של בהמה אפילו לכתחילה אהא קאמר וכן משמע וכו'. א"כ י"ל דרב יהודה דאמר דאין בו משום תיקון כלי היינו בדיעבד. אלא דלגי' רש"י ליכא למימר דא"כ מאי חילק רב יהודה בין רכין לקשין ה"ל לשנויי אהא דאמרי כרבנן ואהא איכא למימר דרבינו ס"ל כגי' ר"ח ועי"ל לפירוש רש"י דרב יהודה לכתחילה קאמר ובאבוס בהמה גם כן יש לחלק בין רכין וקשין דבקשין פטור אבל אסור. עי"ל דרב יהודה איכא לאוקמי' בקוטם ביד וחכמים דאמרי לא יקטום היינו בכלי וכמ"ש רבינו בסמוך לפי התוספתא: [ק] דאי בסכין אמאי לא מחייב כיון דעבד לחצוץ בו שיניו ולפתוח הדלת. ומלשון רש"י משמע אפילו בקוטם בכלי נמי תיקון לאחר יד הוא ולא תיקון מעליא א"כ מחמטו וממתקו: [ר] ה"נ ומילתא דרבנן דאמרי אין בו אלא משום שבות לא מתניא התם: [ש] ולרב יהודה דאמר אין בו משום תיקון כלי איכא לאוקמי בקוטם ביד. ואיני יודע למה צריך רבינו לאסוקי דברי ר"י עם ברייתא דתוספתא כיון דלפום גמרא דילן ליתא להך תוספתא וכמ"ש וצריך עיון: [ת] וכן משמע דמדמי ליה לשבירת חבית דאיירי בכלי. כדתנן התם מתיז ראשה בסייף: [א] ולא שנא מהא דתנן שובר. וא"ת מתניתין דחבית איירי במוסתקי ולא יכול לבא לידי חטאת ה"נ אף כשקוטמו בסכין להריח נמי אינו חייב חטאת אף לסברת רבינו דבקוטם בסכין לחצוץ שיניו חייב חטאת אף כשאינו ממחקו היינו טעמא דעכ"פ עושה אותו כלי לחצוץ שיניו ולפתוח את הדלת משא"כ כשמותך בסכין להריח מה כלי עושה בזה. אבל לכתחלה נראה לי דאסור לקטום בסכין. דהא אמר ר"א דמחייב חטאת ביד הכא בקוטם ביד פטור אבל אסור ורבנן דאמרי התם בקוטם ביד פטור אבל אסור בקוטם להריח מותר לכתחלה משמע הא בקוטם בסכין דמודו לרבנן דחייב חטאת כמו שביאר רבינו בסמוך א"כ בקוטם להריח בסכין פטור אבל אסור דמדר"א ביד נשמע לרבנן בסכין ולא דמי להאבוס של בהמה דלא גזרינן הא כלי אטו הא כלי. וזה ראיה ברורה לפסק מהרש"ל ולא כט"ז סימן תקי"ט שמתיר לקטום בסכין להריח אפילו לכתחלה ומה שהקשה שם דהא אבוס בהמה שרינן אפילו בסכין והוכיח רבינו מדמדמי לשבירת חבית דאיירי בכלי. וא"כ בגמרא מדמי בהדיא קוטם להריח לשבירת חבית משמע נמי דאיירי בכלי לק"מ כי רבינו מסיק בפ' חבית סימן ו' דאף לרבנן במסקנא מוקמי' לה להאי דחבית במוסתקי. וא"כ אף כשמתכוין לעשות פה אינו חייב חטאת ומש"ה שובר אפילו לכתחלה בסייף. וה"ה אבוס בבהמה נמי לא יוכל לבא לידי חטאת בכלי מ"ס מותר אפילו לכתחלה ולא גזרינן משום קיסם לחצוץ בו שיניו דא"כ בחבית מוסתקי נמי נגזור אטו חבית שלם אלא לא גזרינן הא אטו הא. והא דפריך בתחילה וקשין לא מ"ם חבית דס"ד דהמקטן דבחבית שלמה איירי ומ"מ לא גזרינן לא מתכוין אטו מתכוין א"כ קשין נמי. אבל לבתר דאוקמי' במוסתקי שפיר גזרינן אינו מתכוין אטו מתכוין ובקיסם בקוטם בכלי לחצוץ בו שיניו חייב חטאת גזרינן אף באינו מתכוין. ובאבוס בהמה בקשין לקטום בסכין אסור לכתחלה, ובגכין לחוד הוא דמותר אפילו לכתחלה דכיון דאפילו במתכוין לא יוכל לבא לידי חיוב חטאת כיון דאוכלי בהמה הם. וזהו מדקדק רבינו וקוטמו להריח אחד קשין ואחד רכין ולא שנא מהא דתנן שובר כו' הכי הל"ל אחד רכין ואחד קשין, אלא ה"ק אחד קשין ביד ואחד רכין בסכין דלכין דומין ממש לחבית מוסתקי דאיירי בכלי: [ב] ולא מן המים ולא מן הרעפים. כך הגי' שלפנינו אבל הרי"ף ורבינו וגם הרמב"ם וש"ג השמיטו הרעפים. וכן הוא הנוסח דתנן הרעפים המה לבנים שמתכסין בהם הגג. א"א להוציא מהם אש. ובמדרש בראשית פרשת י"א זימן לו הקב"ה שני רעפים והקישן זה לזה ויצאת מהן האור. שיש אבנים הידועים שמוציאין מהם אש. אבל במתניתין א"א לומר הכוונה על אלו רעפים. דהא קתני בריפא ולא מן האבנים: [ג] ה"נ בן אנטיגנוס אפילו שהתה: [ד] ונראה דהכי הלכתא דהא רים לקיש וכו'. ומזה מסיק ברמזים ובטור סי' תצ"ח בסוף שנדרס צריך שהייה מעת לעת ובדיקה אחר שחיטה דיכול לשוחטו ביום טוב דלא מחזיקין ריעותא. והקשה בזה מהרש"ל סי' י"ט וז"ל ולא אבין דבריהם דאילו חיישינן ללישנא קמא דרבי יוחנן דאמר מפני שצריך לבודקן ליתא דרים לקיש גביה דר' יוחנן. ועוד דלמא תרווייהו איתא דחיישינן לבודקן ולחסמן ומאן לימא לן דלבודקן לא חיישינן. ועוד הא רבי ירמיה דקא בעי לחוסמן תני ליה ואפ"ה קא מבעיא לי' אי מחזיקין ריעותא וא"כ מאי סיוע מר"ל דס"ל לחוסמן ע"כ. והנה קושיא האחרונה לכאורה יש ליישב שכוונת רבינו מאחר שא"א לתרץ הברייתא דקתני אחד הביא את הדרה אלא אליבא דלישנא בתרא א"כ ע"כ לישנא קמא דרבי יוחנן ליתא. אתים כשנדקדק בדברי רבינו שכתב דהא ר"ל סבר כי האי לישנא הל"ל דהא סברייתא א"א לאוקמא אלא אליבא דלישנא בתרא. והנה מלאתי בסו"ת חוות יאיר סימן קנ"ח שהאריך בשמועה זו שאלה להגאון מוהר"ל גרשון ז"ל. והעלה באריכות לפי דבריו שרבינו ס"ל דסאיבעי' דרבי ירמיה לא נפשט אלא משום דס"ל ספיקא דרבנן לקולא ע"ם וזה דוחק גדול דא"כ למה צריך לסביא ראיה מהך דרים לקיש כבר כי האי לישנא. והנה הגאון סב"ל האריך לתמציתו לתרץ שתי קושיות האחרונים באומרו דע"כ לישנא דחיסום לית ליה טעמא דלבודקן דאל"כ מאי איכא בין לישנא דחיסום ללישנא דלבודקן דהא מרווייהו לא אסרי אלא ברעפים חדשים. וא"כ ע"כ ר"ל נמי ס"ל חיסום לחוד שאין סברא לחלק בין ר"י לר"ל פ"ג ולא אוכל ליגע לסוף דעתו בזה

תפארת שמואל

לבקוע בידים אפילו בלא עץ גדול ולא נהירא: (ד) ויהיב לן אלוותא אלוותא וכו'. פירש רש"י היה מספח בידו ענפים מעץ גדול ומזה כתב הטור בהלכות יו"ט דנראה מפרש"י דמותר לשבר ולבקע עץ גדול אף שאפשר להסיק בלא ביקוע ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה שאף ביד אסור עכ"ל ולי נראה דאין להביא ראיה מרש"י דהכא איירי בעץ גדול שלא היה אפשר להשתמש בו ולהריח בו מפני רוב גדלו והא ראיים שאפילו אחר פיצוחו היו מקלות גדולות הראוי לבית יד של מרגא ומה שהרשות ביד דבסכין ודאי אסור דהוי תיקון ממש בפרט מאחר שעשה אלוותא כו' אפי' עץ קטן אסור לקטום בסכין אלא קוטמים ביד דומיא דמוללן וקי"ל: הדרן עלך המביא

צריך לחסמן. וי"ל דהטור איתו תמר בהפסקה עד שיפיגנו בלוזן. [ה] ומכאן יש ללמוד שאין לבשל בקדירה חדשה ביום טוב דחסומי קמחסם להו* וקא חזינן דמדייתי ואין מחזיקין מים עד שיבשלו בהן פעם אחת. וגרסי' בירושל' דמו"ק(פ"א ה"ט) ר' יודן ב"ר ישמעאל אורי מדוחק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה קדירה ביום טוב :

הגה"ה
* ולא היא הכא מיירי בקדירה ריקנית דלא שייך בהם ליבון רעפים אבל כשמבשלים בה מאכל לא שייך בה ליבון רעפים. העתק מן התוס' :

טז **ת"ר** מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלין אותן לא בסיד ולא בחרסית ולא באדמה ואין גוזזין אותן במספרים ואין גוזזין את הירק במספורת שלו אבל [ו] מתקנין את הקנים ואת העכביות. ומסיקין ואופין בפורני ומחמין חמין באנטיכי [ז] ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת* [ח] בעל ה"ג אוסר למלוג את כל הגדי כדי לאכול העור משום דקל יותר להפשיט ואיכא טירחא יתירה :

הגה"ה
* והא דאמר לעיל ואם בשביל לאפות מותר י"ל דהכא מיירי בפורני שהוא גדול ויש לחוש יותר שמא תפחת. העתק מן התוס' :

יז **ת"ר** אין נופחין במפוח ביום טוב אבל נופחין [ט] בשפופרת ואין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו. וי"א דמפוחים קטנים של בעלי בתים דלא חזו לאומנים לא למלאכת נפחים ולא לצורפי כסף וזהב שרו*. ואין להקל מדלא אשכחן היתרא אלא בשפופרת מכלל דכל מפוחי אסירי. ת"ר אין פוצעין את הקנה לצלות בו מליח אבל פוצעין את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע :

הגה"ה
ויש ליזהר שלא לנפח בו כלל ומיהו העולם נהגו בו היתר מלמעלה למטה ועוד אומר ה"ר לבי דיש לדחות מה שפי' רש"י מדלא מפליג במפוח גופה כו' דשמא לא עדיפא ליה דכוליה בשל אומן קמיירי. העתק מן התוס' :

הדרן עלך המביא

פרק חמישי

א [דף לה ע"ב] **משילין** פירות דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת. ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף. וכן כדי יין וכדי שמן.

(א) נותנין כלי תחת הדלף בשבת. מתוך פירוש רש"י משמע דמכסין את הפירות איירי ביום טוב [א] ויותר נראה כדברי ר"י דבשבת דקתני בסיפא קאי אהני תרי בבי. דמדקתני רישא ביום טוב אבל לא בשבת ובסיפא קתני בשבת [ב] משמע דקאי אתרי בבי : **גמ'** עד כמה. אמר ר' זירא אמר רב אסי ואמרי לה אמר רב אסי אמר רבי יוחנן כאותה ששנינו מפנין ד' וה' קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש וכן נראה הלכה. ואע"ג דהש"ס שקיל וטרי ודלמא לא שרינא הכא כולי האי או דלמא שרינא הכא טפי מ"מ הני אמוראי לא מספקא להו אלא מדמו לה להאי דהתם ושבקי' ספיקא דסוגיא דגמ' [ג] ואזלינן בתר פשיטותא דהני אמוראי : משילין פירות דרך וכו'. [דף לו ע"א] אמר ר"נ לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא. תניא נמי הכי לא יוסיטם מגג לגג ואפי' גגותיהן שוין. תניא לא ישלשלם בחבל בחלונות ולא יורידם (בחבל) בסולמות* : ומכסין את הפירות. אמר עולא אפילו אוירא דלבני רבי יצחק אומר פירות הראויים לאכילה. ואזדא רבי יצחק לטעמי' דאמר רבי יצחק אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת. כבר ביארתי במסכת שבת (פ' כירה סימן י"ח) דאין הלכה כרבי יצחק : נותנין כלי תחת הדלף בשבת* [דף לו ע"ב] תנא אם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע*. בי רחייא דאביי דלוף אתא לקמיה דרבה א"ל זיל ועייליה לפורייך התם כי סיפי דליהוי גרף של ריעי ואפקיה.

הגה"ה
* ואפילו ככשים שלנו משום טירחא וכן אם אין ארובה בגג אלא הגג מוקף מחילות והלון בכותל וצריך להגביה עד החלון ולהשליכו לא טרחינן. מא"ז :

הגה"ה
* ועושין תקנה למוקצה להצילו שלא כדרכו וכו' שכבה מצילין את שמנו. מא"ז :

* ואותם המים מסתפק מהם ביום טוב מידי דהוה אנהרות ומעיינות הבאים מחוץ לתחום שממלאין מהן אפילו בשבת. מא"ז :

יתיב אביי וקא קשיא ליה וכי עושין גרף של ריעי לכתחלה. אדהכי והכי נפל ליה רחייא(ב) דאביי אמר תיתי לי דעבדי אדמר*. אמר שמואל גרף של ריעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה. [ד] וכשהוא מחזירן נותן לתוכן מים ומחזירן. וכי היכי דשרי לאפוקי לריעי אגב מאני שרי נמי לאפוקי בעיניה דהא ההוא עכברא דאשתכח באספרמקי דרב אשי נקטוה בזנביה ואפקוה :

הגה"ה
* ואף על גב דאין עושין גרף של ריעי לכתחלה כדאמרינן לעיל גבי שיורי כוסות משום הפסד ממונו שרי א"נ לא היה עושה גרף אלא שהכנים מטתו ומימאסי לי' סריחים לפני מטתו ומפיק להו לברא. העתק מן התוס' :

ב **מתני'** כל שחייבין עליו משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה בשבת חייבין עליו ביום טוב. ואלו הן משום שבות לא עולין באילן (א) ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים. ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין (ב) : ואלו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין (ג) לא חולצין ולא מייבמין. ואלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות. כל אלו ביו"ט קל וחומר בשבת. ואין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד : **גמ'** לא עולין באילן ד) [ה] גזירה שמא יתלוש. ולא רוכבין על גבי בהמה שמא יחתוך זמורה להנהיגה. [ו] ירושל' (הל' ב) [ז] משום שהוא מצווה על שביתת בהמתו. ולא שטין על פני המים גזירה שמא יעשה חבית של שייטים ה) ולא מספקין גזירה שמא יתקן כלי שיר. ירושלמי (שם) ולא מספקין סיפוק הבא מחמתו דכתיב ויחר אף [בלק אל] בלעם ויספוק את כפיו. ולא מטפחין [ח] טיפוח שהוא לרצוט. [ט] רבי יונה וחבריה דחבריה אמרי [י] בין הכין בין הכין אסור. [כ] רבי יונה אומר אחורי ידיהן שרי (כדהניא) [ל] דהוו סבין ביומיה דרבי יונה והוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא ו). בהלולא דרבי שמעון ב"ר הוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא. עבר ר' מאיר ושמע קליהון אמר רבותינו הותרה שבת שמע ר' קליה אמר מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתינו. שמע ר"מ קליה דרבי וערק. נפקין בתריה [מ] פרי מפריא [נ] אפרח רוחא פקיליה מעל קדליה דר"מ אודיק ר' [ס] מן כוותא וחמא קדליה דרבי מאיר מאחורי'. [ע] א"ר לא זכיתי לתורה אלא על דחמית לקדליה דרבי מאיר מאחוריה : לא דנין ולא מקדשין [דף לז ע"א] ולא חולצין ולא מייבמין. כולהו גזירה שמא יכתוב · לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין גזרה משום מקח וממכר : לא מגביהין תרומות ומעשרות ואפילו ליתנם לכהן בו ביום. וה"מ דטבילי מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון העיסה לאפרושי מינה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן. (ג) [פ] ירושלמי וכולן שעשו בין שוגגין בין אנוסין בין מוטעין מה שעשו עשוי בשבת ואין צריך לומר ביום טוב [צ] ושמע מינה מאן דעבר ואקני בשבת ממקרקעי או ממטלטלי הקנאתו הקנאה :

ג **ואין** בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ורמינהי משילין פירות ביום טוב ולא בשבת. אמר רב פפא לא קשיא הא בית שמאי הא בית הלל. דתנן בית שמאי

הגה"ה
א) לא לח ולא יבש ושרשי האילן וקלחי כרוב שגבוהים מן הארץ ג' טפחים הרי הן כאילן ואין משתמשין בהן ולא בעליהן. מא"ז :

הגה"ה
ב) קיפוץ עוקר ב' רגליו כאחד ריקוד עוקר אחת ומניח אחת. מא"ז :

הגה"ה
ג) יש מפרשים כשאין לו אשה ובנים וי"מ דוקא כיש לו אשה ובנים אבל אי ליכא שרי ובירושלמי משמע דלכ"ע אסור לקדש וסדר מסיק א"ר מונא הד"א הדין דכנים ארמלתא צריך לכונסה מבעו"י שלא יהא כקונה בשבת ורבינו יחיאל פסק שצריך לבוא עליה מבעו"י דאלמנה אין לה חופה ונמצא דאינה נקנית לנישואים ולא למעשה ידיה אלא בביאה לכך אסור לעשות ביאה ראשונה בשבת עיין פ"ק דכתובות :

הגה"ה
ולהשען באילן מותר בהא אסור אבל שימוש ...שתמש באילן או בבהמה אפילו בבריא אסור. לדדין אסורין דהיינו קנים הנטועים באילן ולידי לדדין מותרין דהיינו סולם המונח על אותם קנים וכל תשמישי אילן במחובר אסורין וכל המחובר לקרקע בסתות מגלגה כקרקע דמי ומותר להשתמש בו. מא"ז :

ה) ואסור לאדם להושיט דבר ולהוליכו מאצלו וכן אסור לאדם להשיב דבר ולהביאו אצלו וקיסמים שעל פני המים אסור להפילין לכאן ולכאן כדי לנקות המים שיהו יפין ביו"ט. מא"ז :

הגה"ה
ו) כל משמיעי קול אסורין בשבת ודוקא כשמתכוין להשמיע קול ערב לשמחה ומשמיע קול שאין מתכוין לשמחה כגון שמש המקשקש על הדלת להקיץ כל הקהל לבית הכנסת וכיוצא בזה מותר ונכרי המנגן בכלי שיר בנישואין שרי ואפילו אם ישראל אמר לו. מא"ז :

תפארת שמואל

פ"ה (א) נותנין כלי תחת הדלף בשבת וכו'. וכ"ז איירי במים צלולין דאל"פ מבטל כלי מהיכנו אף שבגמרא משמע דדוקא לר' יצחק הוא דמוקי הכי מ"מ נראה דלפי האמת לכ"ע איירי דוקא בצלולין וכ"כ הר"ן התם ודלא כדעת הטור בסימן של"ח ע"ש : (ב) דאביי אמר תיתי לי דעבדי וכו'. משמע מכאן שלא יחמיר אדם על דברי רבו וכן במרובה וכן גבי יהודה בן קיסמא שאמר מי הוא זה שמראה גדולה לפנינו וכו' : (ג) ירושלמי וכולן שעשו בין שוגגין וכו'. פסק הר"י בר פרץ מי שנשבע או קיבל בחרם שלא ליתן דבר או

קרבן נתנאל

בזה איתא דלישנא קמא דר"י ס"ל תרווייהו בדיקה וחיסוס ור"ל נמי ס"ל הכי ולישנא קמא דר"ל ולישנא קמא דר"י בחדא שיטה קיימו. ונראה לי לייסב דברי רבינו על נכון וזהו דהלכתא כלישנא דחיסוס מדאמר רבי ירמיה אנן משום שצריך לתקמן מתנינן לה לשון רבים ור"ז שביק ליה בגווי' ש"מ דהכי קים לי'. ומה דאיבעי' לי' לרבי ירמיה אי ס"ל להך לישנא נמי סברא דצריך לבדקן אלא ניחא ליה לומר טעם דחיסוס לאסור מדאורייתא ולא משום גזרה דרבנן. או דלמא דנאיד מלישנא קמא לגמרי דלא ס"ל כלל טעמא דבדיקה. וא"כ לדידן דס"ל לישנא דחיסוס מ"מ האיבעיא במקומה עומדת.

אתנס מוכח דע"כ דלישנא קמא נמי ס"ל טעמא דחיסוס מהך ברייתא אחד הביא את הקדרה. ולפ"ז ע"כ צ"ל דלישנא דחיסוס לא ס"ל כלל טעם דבדיקה דאל"כ מאי איכא בין הך לישנא להאי לישנא. וליכא למימר דלישנא קמא לא שמיעא ליה הך ברייתא הא ע"כ נשמע בבי מדרשא של ר"י דהא ר"ל מתרץ לה להך ברייתא מסתמא ר"י נמי ידע להך ברייתא. ושיעור דברי רבינו כך הוא. ונראה הכי הלכתא. שכן נראה שקיבל רבי ירמיה ור"ז. דהא ר"ל סבר כהך לישנא מהך ברייתא. וא"כ מסתמא ר"י נמי ידע הך ברייתא וס"ל ג"כ טעמא דחיסוס וע"כ צ"ל דלישנא דחיסוס לא ס"ל כלל טעמא דבדיקה וא"כ עוף שנדרס לא מחזיקין ליעותא ומותר לשוחטו ביום טוב והדברים ברורים למבין : [ה] ומכאן יש ללמוד שאין לבשל בקדרה חדשה. ובהג"ה ולא היא וכו' העתק מן התוספות. ואיזה תלמיד טועה כתבה. כי אין זו סתירה להך ראיות שהביא רבינו : [ו] ה"ג מתקנין את הקונדס : [ז] ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת. וקשה דהא בלא"ה אסור כמו רעפים חדשים משום חיסוס. תי' מ"א סימן תק"ז. דאיירי בתנורים שלהם. דאינו נגמר בהיסק ראשון עד שילטשנו בלוזן. אבל תנורים שלנו שנטשו ע"י טיט שהטיט מתייבש ונתחזק ודאי אסור משום חיסוס : [ח] בעל ה"ג אוסר למלוג כל הגדי. ודייק לה מדקתני מולגין את הראש והרגל דוקא ראש ורגל : [ט] בשפופרת. קנה ארוך וחלול ומשים ראשה בפיו וראש אחר מקרב אל האש ונופחין ומותר לנפות בכלי זה בלי שינוי וכלי זה מצוי בארץ שואבן : הדרן עלך פרק רביעי

פרק חמישי [א] ויותר נראה כדברי ר"י. בתוס' בפירקין דף ל"ו ד"ה בדטיבלא ע"ש : [ב] משמע דקאי אתרי בבי. ודעת הרמב"ם והר"ן כרש"י ומהרש"ל כתב וכן נראה עיקר דאם כדברי ר"י הל"ל ומכסין את הפירות מפני הדלף בשבת וכן כדי יין כו' דהוי קאי בשבת אכל מה דתני אחריו. אלא בוודאי דהא דקתני בשבת לא קאי אלא אשבא בתראה. ע"כ. ואני שמעתי ולא אבין. דהא מוכח להדיא דאפילו בשבת מכסין פירות וכדי יין משום הפסד ממון דהא לר"י מתניתין איירי בפירות הראויין גם לעולא איירי מתניתין נמי בפירות הראויין דהא קאמר ואפילו אוירא דלבני. ובברייתא קתני פורסין מחצלת ע"ג לבנים בשבת אע"ג דאוקי התלמודא דאייתור תבנינא דחזי למזגא עלייהו. מ"מ לא עדיפא מפירות הראויין וכדי יין. ויותר מזה קתני בברייתא לעיל דף ג' אחד ביצה שנולדה בשבת וכו' אין מטלטלין אבל כופה עליו את הכלי מפני הפסד ממון וה"ה דמכסין אפילו פירות טבלים ואף דמוקמי רבי יצחק בצריך למקומו אבל לעולא לא מוקמינן בצריך למקומו כמו שפירש רש"י שם. ע"כ אין לזוז מפסק ש"ע סימן של"ח ודלא כמ"א שהשיג עליו דעת מהרש"ל : [ג] ואזלינן בתר פשיטותא דהני אמוראי. דלא חיישי לדחויי ולאפרושי בין שבת ליום טוב ה"נ נקטינן בכולהו דיליף מהדדי. אלו הם דברי הרא"ה. אבל הרי"ף השמיט להך איבעיי' לומר דשרי אפילו טובא כתב מהרש"ל סימן ל"ב דהיינו טעמא כיון דהתם רב אשי בתיקו נגד הני אמוראי עומד בספק עד שיבא מורה לדק וספיקא דרבנן לקולא ע"ש באריכות. ותמהני דקשיא דידיה אדידיה שכתב לעיל בפ"ק סימן מ"ג וז"ל וכן נראה דעת הרי"ף שס"ל לחומרא שהשמיט האיבעי' ואומר אני אי לא נפשטה האיבעי' אזלינן לקולא. אבל מאחר שרב אשי ודורו שחתמו התלמוד וכתבו עליו תיקו אלמא שהניחו בספק איסור עד שיבא אליהו ע"כ. וצ"ל דהרי"ף השמיט מימרא דר"י. דאזל לטעמי' דברים תפנין לא הכריע אי ד' וה' דוקא או אפילו טובא. וכמו כן ולא את האוכל. או שלא יתחיל או לא יגמור. ואיך האיבעי' י"ל דס"ל כסברת הרז"ה דיום טוב ושבת חדא מילתא היא : [ד] וכשהוא מחזירן נותן לתוכו מים ומחזירן. לכאורה הטיתר דאגב מים מותר לטלטל הכלי. וקשה דהא קי"ל לא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד ותי' רי"ו ור"י אבוהב דאיירי שצריך להוציא בו ריעי או מי רגלים. ורבינו לא חילק בכך. ונראה דהיינו טעמא דכשאין בו מים אסור לטלטלו דמאוס הוא ולאו כלי הוא דאפילו לכסות בו מנא אינו ראוי וכ"כ הב"ח. משא"כ כשיש בו מים. ואיירי במים זכים דראוי לשתיית בהמה דאלת"ה אפילו יש בו מים נמי גרף הוא וכ"כ הרשב"א. וכיון דאית בי' מים זכים כלי הוא ליתן מים לבהמתו ודלא כבי"י ומ"א סימן ש"ח ס"ק ס' שנדחקו בזה : ודע שבעודו בידו מותר להחזירו אפילו בלא מים כ"כ מ"א סימן ש"ח ס"ק ס'. ולא נראה דכי עושין גרף לכתחלה דבמוקצה פסקינן כן ולא בגרף. עוד כתב מ"א ס"ק נ"ט כשצריך הכלי לפנות עלי' מותר להחזירו בלי מים דגדול כבוד הבריות ותו כתב ס"ק ש' בשם מהרש"ל ורי"ו דאיירי כשנתן בו מים וצריך הכלי לפנות עליה. א"כ דבריו סותרים זה את זה. גם בי"ש ורי"ו לא נזכר מזה רק שצריך הכלי להוציא ריעי. או מי רגלים : [ה] גזרה שמא יעלה ויתלוש. ואילן יבש בין בימות החמה ובין בימות הגשמים. עיין פ' המוצא תפילין סימן י"א י"ב כי שם מקומו : [ו] ירושלמי הלכה ב' והולך לטעם הירושלמי בגווני דלא שייך שמא יחתוך זמורה כמו במדבר או בספינה ואהכי מהני טעם הירושלמי ואפילו הכי אסור ודלא כרמ"א סימן רמ"ח ס"ק ב'. ושלא כדין השיג מ"א שם ס"ק מ' על העולה שבת דרבינו אוסר אפילו בספינה וכמו שהוכחתי בפרק מי שהוציאוהו סימן ג'. ומ"ש מ"א דהספינה ה"ל כלי לדדין לא דמי דכלי לדדין לא משתמש כלום בבהמה. אבל בהמות המושכות בספינה עובר משום שביתת בהמתו. ואין לומר דמותר באשר שבהמות והספינה שייכים לנכרי א"כ יושב בקרון גם כן תשתרי בכה"ג. אע"כ צ"ל כמ"ש בהגהות מרדכי בעירובין דף רכ"ח דאי כמו קיבולת בבית ישראל מפני שישראל יש לו מקום בקרון או בספינה ע"ש : [ז] מפני שהוא מצווה על שביתת בהמתו. פי' דלצער הוא לא כשרוכב עליה ועובר משום למען ינוח שורך וכן הוא בטור סי' ש"ה משום צער בעל חיים. ומהרש"ל סימן ו' השיג מהירושלמי על שיבולי לקט סימן רמ"ו סעיף ג' שהביא הרמ"א שם דמוכח דמצוה על שביתת בהמה ביום טוב. ומ"א שם ס"ק י"ב הליץ בעדו ואומר שהמה מפרשי' הירושלמי משום שביתת בהמתו שילא חוץ לתחום וסובר דתחומין דאורייתא והאדם עצמו אינו עושה איסור כיון שיושב על הבהמה כמ"ש רבינו בפ' מי שהוציאוהו בשם הרשב"א ע"כ. ודבריו תמוהים דהרשב"א כ"כ אמי שיושב בקרון. דפסק כר"מ דפוטר בכלאים היושב בקרון אבל ברכוב שמנהיג ברגליו ואזלי מתמהיה הרשב"א גם כן מודה דאסור לצאת חוץ לתחום דרכוב כמהלך דמי כמו שהאריך מ"א סימן רס"ו. ומי שרוכב על כלאים כ"ע מודו דלוקה. ע"כ אין להקל בשביתת בהמה ביום טוב וכמ"ש מ"א שם להלכה. ואם תקשי לך על מה מביא רבינו הך ירושלמי. הלא תלמודא לא ס"ל. י"ל דהתלמודא נמי סבירא הך טעמא דהירושלמי והא דקאמר משום שמא יחתוך זמורה. דאי משום שביתת בהמתו למען ינוח. אם רוכב עליה להשקותה או להביא לה מזונות הוי שרי דזה אין צער לה כי אם הנאה. כמו שכתבו התוספות בפ' כל כתבי דף קכ"ב דיבור המתחיל תעמיד עיין שם. אהכי קאמר דבכהאי גוונא מכל מקום אסור משום שמא יחתוך זמורה : [ח] טיפוח שהוא לרצוט. טיפוח וסיפוק תרוייהו יד על גבי יד ודלא כפרש"י טיפוח יד ע"ג רגל : [ט] ה"ג רבי יונה וחבריה דחבריה : [י] בין הכין בין הכין אבילי. פי' בין קומי ידיכן או אחורי ידיכן : [כ] ה"נ ר' יונה אמר אחורי ידיכון שרי דהוו : [ל] דהוו סבין : פי' זקינים : [מ] פרי מפריא. פי' רצים יצאו אחריו ורבי מאיר רץ מפניהם : [נ] אפרח רוחא פקילי'. הרוח הביאה הצנפת מעל אחורי' דר"מ : [ס] ה"נ מן כוותא. פי' חלון : [ע] א"ר לא זכיתי. עיין עירובין דף י"ג ע"ב : [פ] ירושלמי וכולן שעשו. כל הספרים ראשונים ואחרונים ניתנין כן בשם ירושלמי. ולא מצאתיו · אך ראה ברייתא זו בתוספתא פ"ד : [צ] ושמע מינה מאן דעבר ואקני בשבת מתקרקעי או ממטלטלי הקנאתו הקנאה. וכן הוכיח רבינו בפ' איזהו נשך

אומרים אין מוליכין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרה"ר ובית הלל מתירין*:

הגה"ה
*אנן כבי נהגינן להדליק נר של בית הכנסת ביו"ט כמתני' כבית הלל. מא"ז:

ד **מתני'** הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי היא כרגליו. פירוש אם מסרה לאחד מהן ביום טוב הרי אלו כרגלי המוסר: [דף לז ע"ב] **גמ'** מתני' דלא כרבי דוסא. דתניא רבי דוסא אומר ואמרי לה אבא שאול אומר הלוקח בהמה מערב יום טוב [ק] אע"פ שלא מסרה לו אלא ביום טוב הרי הן (א) כרגלי הרועה. אלמא כל בהמות שבעיר הרי הן כרגלי הרועה. אפילו תימא רבי דוסא ולא קשיא כאן ברועה אחד כאן בשני רועים. מתניתין בשני רועים דקתני לבנו או לרועה משמע שגם בני גדול לרעות לאן אביו. הלכך כל זמן שהבהמה ביד בעלים או שמסרה לאחד מהם ביום טוב הרי היא כרגלי הבעלים. [ר] דלא ידיע מאתמול למי ימסרנה שתקנה אלא שביתה. ברייתא דר' דוסא בשאין בעיר אלא רועה אחד וכל בהמות נמסרות לו לרעותן הלכך כולהו כרגליו:

ה **כלים** המיוחדים לאחד מן האחין שבבית הרי הן כרגליו ושאין מיוחדין הרי אלו כמקום שכולן הולכין: ו **ת"ר** שנים שאלו הלוק אחד זה נילך בו שחרית לבית המדרש וזה נילך בו ערבית (ב) לבית המדרש. וזה עירב עליו לצפון וזה עירב עליו לדרום זה שעירב עליו לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזה שעירב עליו לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שעירב עליו לצפון. ואם מילעו עליו את התחום הרי אלו לא יזוזו ממקומם. פי' לכל אדם יש לו ממקום שביתתו אלפים אמה לכל רוח ואם הניח עירובו בסוף אלפים אמה למזרח שמה קנה שביתתו. ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח נמלא שאין לו למערב ביתו אפילו אמה אחת. ואם הניח עירובו לסוף אלף למזרח הפסיד אלף למערב. הלכך אם הניח זה עירובו למזרח לסוף אלף וזה למערב לסוף אלף כל אחד מהן מוליכו מביתו אלף אמה עד מקום שגם חבירו יכול נילך:

ז **איתמר** [א] ישראל ונכרי שלקחו חבית ובהמה בשותפות. רב אמר חבית מותרת ובהמה אסורה ושמואל אמר אפילו חבית נמי אסורה. רב אמר חבית מותרת דקסבר יש ברירה ובהמה אסורה דינקי תחומין מהדדי. כלומר כיון שהבהמה יונקין איבריה זה מזה נמלאו התחומין שלה כאילו הן מעורבין זה בזה ולא יתכן בהם ברירה ושמואל אמר אפילו חבית נמי אסורה דקסבר אין ברירה ואמרינן מאי הוי עלה רבי יוחנן אמר אין ברירה ורבי אושעיא אמר יש ברירה ואסיקנא דרבי אושעיא אית ליה ברירה בדרבנן אבל בדאורייתא לית ליה ברירה ואיפסיקא הלכתא כר' אושעיא בההיא דקסבר דבדרבנן יש ברירה וקם ליה רב [ור'] אושעיא בחדא שיטתא וכיון דקאי כרבי אושעיא שמעינן דהלכתא כוותיה דרב. ולא הזכיר רב אלפס ז"ל דבריו דהא הש"ס בעי מאי הוי עלה בעיקר מחלוקתם דפליגי בברירה. ומסקינן דאמוראי אחריני נמי פליגי בברירה. והלכתא דיש ברירה בדרבנן. ואכתי לא ידענא בבהמה דאסר רב משום יניקת התחומין אי הלכתא כוותיה. דהא שתיק להו לרב כהנא ולרב אסי. ואיכא למימר דהודה להם כי לא מלא תשובה לדבריהם וחזר בו או דלמא לא חשש לדבריהם אבל לא חזר בו. והרב אלפס שפסק הלכה כרב סבירא ליה דלא חשש להשיב להם. ובעל העטור כתב דמסתברא כיון דלא אמר הלכתא כוותיה דרב שמע מינה דליתא לדרב דר' אושעיא פליג עליה ולרבי אושעיא אפילו בהמה מותרת. וטעמא דרב משום דקא ינקי מהדדי ליתא דהא שתיק רב וכן הלכתא. וכן כתב הר"ז הלוי ז"ל ולי נראה כדבריהם משום דקשיא לי אי אעיקר מחלוקותם דפליגי רב ושמואל בברירה קאמר הש"ס מאי הוי עלה מאי קא מספקא ליה להש"ס הא קיימא לן בכולי הש"ס הלכתא כוותיה דרב באיסורי. ועוד בכמה דוכתי פליגי תנאי בברירה ואמאי מייתי פלוגתא דאמוראי [ש] הלכך נראה דמאי הוי עלה קאי אמאי דאסר רב בבהמה משום יניקת תחומין. ושתיק להו רב לדרב כהנא ורב אסי ופשיט ליה ממאי דפליגי רבי יוחנן ור' אושעיא בפלוגתא דרב ושמואל ולא פליגי אלא בים ברירה או אין ברירה אבל אי יש ברירה תרוייהו שרו ולא אסרינן בהמה משום יניקת תחומין הלכך אמרינן דהדר ביה רב:

ח [דף לח ע"א] **אמר** שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם דאוקמיה ברשותא דכל מאן דזבין ליה והוה ליה כבור של עולי בבל דהוי כרגלי הממלא. של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר שאין דעתו אלא על אנשי אותה העיר ואין בני עיר אחרת באין לקנות הימנו. השואל כלי מחבירו בערב יום טוב הרי הוא כרגלי השואל ביום טוב כרגלי המשאיל: ט **האשה** ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן. ורבי יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש. מערב יום טוב כרגלי השואל פשיטא לא לריכא אלא שלא מסר לו אלא ביום טוב מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן השואל כלי מחבירו מערב יום טוב אע"פ שלא נתנו לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגליו. ביום טוב כרגלי המשאיל. ואף ע"ג דרגיל דשאיל מיניה מימר אמר דלמא אשכח איניש מעלמא ושאיל מיניה:

י [דף לט ע"א] **מתני'** הגחלת כרגלי הבעלים והשלהבת בכל מקום. גחלת של הקדש מועלין בה שלהבת לא נהנין ולא מועלין: **גמ'** ת"ר חמשה דברים נאמרו בגחלת. הגחלת כרגלי הבעלים והשלהבת בכל מקום. גחלת של הקדש מועלין בה והשלהבת לא נהנין ולא מועלין. גחלת של ע"ז אסורה השלהבת מותרת. המוליא גחלת לרה"ר חייב שלהבת פטור. המודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו. ירושלמי (ה"ד וכ"ה בתוספתא פ"ד) מברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת. [ת] והא דאסרינן לברך בשלהבת ע"ז ואע"ג דשריא [א] משום דיש עמה גחלת ואע"פ שאין הברכה אלא על השלהבת:

יא **מתני'** ב"ר של יחיד כרגלי היחיד. ושל אותה העיר כרגלי אותה העיר. ושל עולי בבל כרגלי הממלא: **גמ'** תניא נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם. [ב] ואפילו הן של יחיד דכיון דניידי לא קנו שביתה והן כרגלי הזוכה בהן תחלה. ואין לפרש כרגלי כל אדם כרגלי כל מי שהוא בידו עתה ואפילו מלאו אחר [ג] דהא בתוספתא בהך דנהרות המושכין ומעייינות הנובעין קתני כרגלי הממלא אלמא כרגלי הממלא וכרגלי כל אדם הכל אחד הוא:

יב **איתמר** מילא ונתן לחבירו. פירוש שמילא לצורך חבירו רב נחמן אמר כרגלי מי שנתמלאו לו. ורב ששת אמר כרגלי הממלא. בסדר תנאים ואמוראים פסק כרב נחמן בדיני וכרב ששת באיסורי. ועוד המגביה מליאה לחבירו קנה חבירו. והיינו טעמא דרב ששת לפי גירסת הספר וכדפירש ר"ת דהא דאמרינן המגביה מליאה לחבירו קנה חבירו ואע"פ שחב לאחרים היינו טעמא משום מיגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה וכיון דזכיית חבירו אינה באה אלא על ידי מיגו דאי בעי זכי לנפשיה הלכך הוי כרגלי הממלא. ורב נחמן לטעמיה דאמר בפ"ק דבבא מליעא (דף י'.) המגביה מליאה לחבירו לא קנה חבירו. והממלא נמי לא קנה הואיל ולא כוון לקנות והוי הפקר עד שבאו ליד מי שנתמלאו לו:

יג [דף לט ע"ב] **מתני'** מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבוא אללו לא יביאו לו מפירותיו. ואם עירב הוא הרי פירותיו כמוהו [דף מ ע"א] מי שזימן אללו אורחים לא יוליכו בידם מנות אלא אם כן זיכה להם ע"י אחר במנותיו מערב יום טוב: **גמ'** איתמר המפקיד פירות אלל חבירו רב אמר כרגלי מי שהופקדו אללו. ושמואל אמר כרגלי המפקיד. והלכתא כרב באיסורי. ודוקא כשקיבל עליו שמירה אבל ייחד לו קרן זוית הוי כרגלי המפקיד:

יד **מתני'** אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ואלו הן הבייתות הלנות בעיר ומדבריות הלנות באפר: **גמ'** למה לי למימר משקין ושוחטין מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלישקי איניש והדר שחיט [ד] משום סירכא דמשכא: ת"ר אלו הן מדבריות ואלו הן בייתות מדבריות שיולאות בפסח ורועות ונכנסות לייתוב *ברביעה בייתות שיולאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום. רבי אומר אלו ואלו בייתות הן. אלו הן המדבריות שיולאות ורועות באפר ואינן נכנסות לייתוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. אשכחן רבוותא דפסקי בהא מלתא לקולא ואמרי דס"ל כרבי שמעון דלית ליה מוקלה* וכדאמר רב נחמן (שבת דף י"ט:) עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לבילתה ותורי דרידיא

הגה"ה
* (ד) וכלי שבא מחוץ לתחום מותר לטלטלו ובלבד בד' אמות:

והמרי דעיסקא פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון דרבי יהודה הוא דאסיר ורבי שמעון שרי וקאמרינן (שם דף קנ"ז.) דהלכתא כר"ש ואנן לא סבירא לן הכי דכי איתמר הלכתא כרבי שמעון (ג) בשבת איתמר. והא דאמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' *לא קא פסיק רב נחמן הלכה כמאן מינייהו אלא ה"ק פלוגתא דרבי יהודה ור"ש. [ה] וכיון דקיימא לן דבשבת סבירא לן כר"ש דלית ליה מוקלה [ו] וביום טוב כרבי יהודה ממילא שמעינן דה"מ כגון עז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' דכולהו ביו"ט אסירי ומה דחזו ליה מינייהו למיכל מינה בשבת כגון תמרי דעיסקא שרי למיכל מינה בשבת. ועוד דרב נחמן *גופיה אשכחן ליה דסבירא ליה דהלכתא ביום טוב כרבי יהודה דאית ליה מוקלה. דאמרינן ברים מכילתין במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמא דב"ה אוכלא דאפרת הוא. אלא בתרנגולת העומדת לגדל בילים מאי טעמא דב"ש מוקלה הוא. ופריק רב נחמן לעולם בתרנגולת העומדת לגדל בילים ודאית ליה מוקלה אית ליה נולד ודלית ליה מוקלה לית ליה נולד וב"ש כר"ש וב"ה כרבי יהודה. ומקשינן ומי אמר רב נחמן הכי והאנן תנן ב"ש אומרים (מעלין) [מגביהין] מעל השולחן עלמות וקליפין ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה

קרבן נתנאל

סימן י"פ מכך דרבא שם דף ס"ס סאי מאן דמסיק תריסר זוזי דמקח הנעשה באיסור רבית המקח קיים ע"ש. והא דלא הוכיח רבינו דין זה מבינויא דרבא בב"ק דף ע' הא דקתני גנב ומכר בשבת כשאמר לו עקוץ תאנה מתאנתי ותקני לך גניבותיך. משמע מקח הנעשה בשבת באיסור הוי מכירה. תי' הש"ך בח"מ סימן ר"ח דדלמא מדאורייתא הוי מכירה אבל מדרבנן לא הוי מכירה. אבל מהתוספתא וממימרא דרבא בהך דגליתא מוכח אפילו מדרבנן המקח קיים. והקשה בספר שלמי גבורים הנך תרתי מימרות דרבא אהך דרבא ברים תמורה דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עבר ועביד לא מהני. ותי' שמחוור דדוקא בשיש ריעותא בעיקר המעשה שאמר רחמנא לא תעביד הוי כאילו לא נעשה. משא"כ במכירת שבת או רבית שהאיסור מלד אחר ולא בעיקר המכירה מ"ה המקח קיים. ולפ"ז אם עשה שבועה שלא למכור ומכר נמלא נעשה איסור בעיקר מכירה המקח בטל כמ"ש המרדכי ודלא כהמ"א וב"י שם בח"מ סימן ר"ח על המרדכי ע"ש. ובהכי ניחא מה דאמר בכתובות דף פ"א הנחא דאמר רבנן לא ליזבין אי עבר וזבין לא הוי זבינא. וכן הוא מסקנת הש"ך וט"ז ע"ש: [ק] אע"פ שלא מסרה לו אלא ביום טוב. עיין מהר"ם שיף שמקיים גירסא ע. ואינו כי בלשון אע"פ אינו מדוקדק אך טעות המדפיס שדלג מתיבת אע"פ עד אע"פ שאחריו. וצ"ל אע"פ שלא מסרה לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגלי הלוקח והמוסר בהמה לרועה אע"פ שלא מסרה לו אלא ביום טוב הרי היא כרגלי הרועה: [ר] דלא ידיע מאתמול למי ימסרנה שתקנה אללו שביתה. הא אם מסרה לשניהם וביו"ט בירר דבריו שמסרה לשמרה לאחד מהן הוי כרגלי שתיהן לפי שלא בירר דבריו מערב יו"ט. ובמ"א סימן תנ"ז ס"ק ה' ע"ש יש וכנ"ל ואם מעיו"ט כו'. וזהו לדעת רש"י ורבינו ומ"ש אבל לרי"ף בכה"ג הוי כרגלי בעלים עיין בר"ן: [ש] הלכך נראה דמאי הוי עלה קאי אמאי דאסר רב בבהמה. עיין מהרש"ל סימן י"ב שחולק על רבינו ואומר שרב כהנא ורב אסי לא הוו מקשי ליה אבהמה דלרב יש לו קבלה מרבותיו דבהמה אסורה. אך הכי פרכי א"כ לאיסור מוקלה נמי ניחוש אלא ע"ח דלא מייתינן ליניקה ובהמה אסורה משום ברירה א"כ חבית נמי ע"ש באריכות. ולא ידענא מאי קאמר כי כמו שאמר שיש קבלה לרב על בהמה כמו כן נאמר שיש לו קבלה דחבית מותרת. והנה רש"י פי' ג"כ ר' אושעיא אמר יש ברירה וחבית ובהמה מותרת. נמלאת למידין רש"י והרז"ה ובעל העיטור והר"ן ורבינו וטור כולם בשיטה אחת דבהמה נמי מותרת. וכן מלאתי בחידושי רמב"ן בבבא בתרא דף ס"ב כתב ר"ח דשתיקה כהודאה דמיא וכן שמעתי דכל היכא דשתק להו לרב כהנא ורב אסי מודה להו ולא אמרינן משום דלא חש לה. כיון דרב כהנא ורב אסי לגמרי' דרב לריכי' לסברי' לא הוי לריכין תיהש הוא חייש להו וכי שתיק אודויי אודי להו. עד שלבסוף מסיק הרמב"ן דספיקא היא ובדיני ממונות קולא לנתבע ובאיסורא לחומרא. נראה דהיינו איסורא דאורייתא אבל איסורא דרבנן לקולא והנה בש"ע סימן של"ד פסק דבהמה אסורה. כאלו הלכה מקובלת היא. ולא זכר כל הני רבוותא דמקילין. ובפרט באיסור דרבנן. לכן מי שמקיל ומתיר בבהמה לא הפסיד ולאוי לסמוך על הני עמודי הוראה. וביותר אני תמה על הרמ"א שפרש המפה לכבוד הרא"ש ורבינו שפסקיהם בנויים על סברת תוספות ואנחנו בני אשכנזים נגררים אחריהם. ולמה לא הגיה כאן כלום על הב"י שסמך על שני העמודים רי"ף ורמב"ם כדרכו: [ת] והא דאסרינן לברך בשלהבת של ע"ז. כדתנן בברכות דף נ"א ולא על הנר שלפני ע"ז: [א] משום דיש עמה גחלת כו'. כתב מהרש"ל סימן י"ד ובהכי מתיישב שפיר אמאי לא תני תנא דידן שש דברים בגחלת וליחשב נמי הא דאין מברכין על גחלת ומברכין על שלהבת כדאיתא בירושלמי. אלא משום דלא תטעה לומר א"כ מברכין נמי על שלהבת ע"ז ע"ש. ולא ידעתי את שיחו היאך נטעה הא מתני' שלימה היא, דאין מברכין על נר של ע"ז. ועוד איך תני סך דיכא בירושלמי שלא יכול לבא לידי טעות. ולי נראה דלק"מ דתלמודא דידן סבר דגחלת כשהן לוחשות מברכין עלי' כדאיתא בברכות דף נ"ג ת"ר גחלים לוחשות מברכין עליהן. מש"ה לא תני גחלת אין מברכין עלי' דלפעמים על גחלת נמי מברכין. אבל הירושלמי סבר אפילו על גחלים לוחשות אין מברכין. וסילך למון הירושלמי חמשה דברים בגחלת כו' ומברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת. רבי חייא בר אשי בשם רב אם היו גחלים לוחשות מברכין ש"ת דמימרא קמייתא סברה דאפילו על גחלים לוחשות אין מברכין: [ב] ואפילו הן של יחיד. כ"כ תוספות בעירובין דף מ"ו ד"ה נהרות ע"ש: [ג] דהא בתוספתא. בתוספתא שלט פ"ד הני' כרגלי כל אדם. והדבר כתוב לקוחים מדברי תוס' דעירובין דף מ"ה ע"ב ד"ה ביום טוב שהיה גירסתם כרגלי הממלא: [ד] משום סירכא דמשכא. דאי איכא סירכא מתחמת רי"ף. פי' כי בהמה שלא שותקה קודם שהושב הביאה הנאה סירכות דקות וקשות. וכ"פ הרמב"ם בפירוש המשניות. ועיין ביו"ד סימן ל"ט ס"ק ל"ב: [ה] וכיון דקי"ל דבשבת ס"ל כר"ש דלית ליה מוקלה וביום טוב כרבי יהודה. כמו שהוכיח הרי"ף בבמוך [illegible] ברים מכילתין: [ו] וביו"ט כרבי יהודה. והיינו טעמא יום טוב דקיל אתי לזלזולי ביה אבל בשבת דחמיר לא אתי לזלזולי ביה והקשה בעל המאור שלא בשתא והשגגות ס"ל הך קשה. מהא דאמר לעיל דף י"ם גבי שבילם אדם בשבת אף ביוה"כ נמי דליכא מידי דבשבת שרי דהוה איסור סקילה וביוה"כ אסור. ועיין בר"ן ישוב נכון ע"ה:

תפארת שמואל

או לא למכור או [לא] ימחול לחייב לו או שאר דברים ועבר שבועתו ומכר ונתן אין במעשיו כלום כדאיתא פרק השבה שנפלו כיון דאמרי רבנן לא ליזבין אי זבין לא הוי זבינא ומסתמא אין אמירה דרבנן גדולה משבועתו ואם כן אין במעשיו כלום דע"ז עלמו אבד כמו וזכותו בנדר ובפ"ק דתמורה אמר אביי כל מילתא דאמור רבנן לא תעביד אי עביד מהני ורבא אמר לא מהני ושם מייתי פירכי טובא בין לאביי בין לרבא ומשני כולהו כרבא לבר מיע"ל קג"ס עכ"ל הגה"ס: (ד) בהגה"ה וכלי שבא מחוץ לתחום וכו'. פי' כשהן בשדה מאתמול דקנו שביתה במקומן אם כן דינן כיולא חוץ לתחום דאין לו אלא ד"א אבל היכא דבאו לתוך העיר חשבינן ליה כל העיר כארבע אמות ושרי לטלטל וכן האדם מותר להלך כל העיר וק"ל: שם בהגה"ה (פי') ואם הוליאן ישראל חוץ לתחום יש אוסרין אפי' לישראל אחר. עיין בהרא"ש פרק מי שהוליאוהו ע"ש:

וב"ה כרבי שמעון . ומפרקינן אמ' לך רב נחמן גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון יתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה והנבילה לפני הכלבים מוקי להו ב"ה כרבי שמעון . גבי יום טוב דסתם לן תנא כרבי יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב מוקי לה לב"ה כרבי יהודה . וכיון דאשכחן לרב נחמן דסבירא ליה ביום טוב כרבי יהודה ממילא שמעינן דעז לחלבה ורחל לגיזתה ותורי דרידיא ותמרי דעיסקא כולהו לרב נחמן ביום טוב אסירי · ומסקנא וטריא דגמרא נמי שמעינן דהלכה כרבי יהודה ביום טוב דקאמר אי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמא דב"ש מוקצה הוא כלומר [ז] כי זה דבר ידוע כי מוקצה אסור . ועוד אמרינן לעיל (דף ד.) תניא אחרים אומרים רבי אליעזר אומר ביצה תאכל היא ואמה במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה אטיעה היא ואמה שריא אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסורה [ח] דאלמא הכין הוא הלכתא . ולענין בייתות ומדבריות נמי הכי סבירא לן כסתם מתני' וכדפרים ת"ק דברייתא דאמר אלו הן מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה. בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום . ורבי דקאמר אלו ואלו בייתות הן לית הלכתא כוותיה דלא קי"ל הלכה כרבי אלא גבי חבירו אבל גבי רבים לא . והוו להו מדבריות דאינן באות ולנות בתוך התחום מוקצות דלאו דעתיה עלייהו [ט] דהא אין באות בתוך התחום . [י] ובעל ה"ג כתב מוקצה דרבנן וכיון דאיכא תרי לישני חד דאית ליה מוקצה לרבי שמעון במדבריות וחד דלית ליה עבדינן לקולא ושוחטין את המדבריות . [כ] וכן פסק רב האי והרמב"ם ז"ל (בפ"א מהל' יו"ט הל' יז) דקי"ל במוקצה בשבת כרבי שמעון וביום טוב כרבי יהודה . אבל רש"י כתב לעיל (דף כג . ד"ה והלכתא) אמתניתין דאין סומכין את הקדירה דקי"ל כרבי שמעון אף ביום טוב . וכן ר"ת ור"י ז"ל והביאו ראיה משילהי מסכת שבת דקאמר התם (דף קנו:) [ל] ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה . כי הא דלוי כי הוו מייתו טריפתא לקמיה ביומא טבא לא הוה חזי ליה אלא אקלקלתא דאמר דלמא לא מיתכשרין ואפילו לכלבים לא חזי . אלמא שאין חילוק בין יום טוב לשבת . ותו קאמר התם ואף רבי יוחנן סבר הלכה כר"ש ומי אמר רבי יוחנן הכי והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם מתני' ותנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב אלמא סתמא דהש"ם לא מפליג בין שבת ליום טוב ולא אשכחן דמפליג אלא רב נחמן נדחק לחלק להעמיד אוקימתא דידיה . אבל לשאר אמוראי אין צריך לחלק ולא חיישינן להך לישנא דקאמר מכדי מאן סתמיה למתניתין רבי מ"ש בשבת דסתם לן כר"ש ומ"ש ביום טוב דסתם לן כרבי יהודה . דבכמה דוכתי חזינן דפליגי סתמי אהדדי . ובעל ה"ג פוסק כר"ש במוקצה ביום טוב אבל בנולד פוסק כרבי יהודה [מ] והביא ראיה מדלעיל פרק המביא (דף לג.) דדרש רבא אשה לא תכנס לבין העצים ליטול אוד וכו' . ואינה ראיה דרבא לטעמיה דאפילו בשאר מוקצה דלאו נולד סבירא ליה כרבי יהודה כדמוכח [א] בסוף נוטל (דף קמב:) אבל אנן דקיימא לן (בשבת דף קמג.) כרבי שמעון במוקצה הוא הדין בנולד . ומיהו רבינו תם ז"ל דייק משמואל דבשילהי שבת (דף קנ"ו:) סבר כרבי שמעון ואפ"ה קאמר בסוף נוטל (דף קמ"ג.) דלא הוה מטלטל גרעיני תמרי אלא אגב ריפתא . [נ] ואינה ראיה משמואל דמחמיר על עצמו היה כאביי ורבא דהתם בההיא שמעתא תדע דהא פסיק שמואל בהדיא בנולד כר"ש בספ"ק דשבת (דף יט:) גבי שמן של בדדין . כדפירש התם דמיירי כשזב בשבת דקאי אהא דאיירי לעיל בטעינת קורת בית הבד . אלא ודאי מחמיר על עצמו היה . ועוד דרבי יוחנן פסק אף בנולד כר"ש כדדייק בשילהי שבת (דף קנז.) מההיא דעצמות וקליפין . ועוד דקדק ר"ת דנולד אסור [ס] מסתמא דהש"ם דפרק נוטל (דף קמג.) דאסר לטלטולי גרעיני דתמרי פרסייתא ואין לומר משום דאף לבהמה לא חזיין [ע] דבפרק במה מדליקין (דף כט.) מוכח דחזו לבהמה (ה) אלא ודאי משום נולד הוא דאסיר . והא דפריך בסוף כירה (דף מה:) אמילתא דרבי יוחנן מדרב נחמן דמאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד . לא קי"ל הכי והוי מצינן לשנויי התם דלא קי"ל הכי ולא חשש . תדע דבלאו הכי הוה מצי לשנויי דרבי יוחנן אסר ביצה (ו) משום (פירות הנושרין) [משקין שזבו] (לעיל דף ג.) [פ] ואפילו לטלטל כדמוכח לעיל (דף ד.) גבי אוספיזניה דרב אדא בר אהבה [צ] ואליבא דרבי יוחנן קיימא התם . ור"ח כתב הלא מהא שמעינן דכל מידי דחזי ליה לאינים דעתיה עילויה . והא דאמר רב נחמן עז לחלבה כו' באנו למחלוקת דרבי יהודה ורבי שמעון . הא בהדיא קי"ל כרבי שמעון . [ק] ואע"ג דביום טוב קי"ל כרבי יהודה ה"מ כגון נולד (ז) ומוקצה מחמת איסור וכיוצא בו אבל הני כולהו שרי ביום טוב וכן כתב בעל העיטור ז"ל :

הדרן עלך משילין וסליקא לה מסכת ביצה

הגהות הגרי"פ [א] [ועי' גם"כ סוגיא דביצה לג. מוכח הכי] :

תפארת שמואל

(ה) אלא ודאי משום נולד הוא דאסור וכו' . לכאורה משמע דהרא"ש ס"ל כר"ת דנולד אסור אף בשבת שהרי לא הקשה על דבריו ולא סתר ראיותיו וגם לפי' ר"ת לכל הפחות נולד ביו"ט אסור אפילו אינו מוקצה מחמת איסור אבל אינו כן אלא דעתו נוטה להקל ולהתיר אף בנולד כדמוכח בסוף פרק נוטל וכל היכא דכתב נולד בהאי מסכת לאיסור הוא לפי דעת הרי"ף שאוסר מוקצה ביום טוב : (ו) משום פירות הנושרין וכו'. צ"ל משום משקין שזבו וכן ר"י גופא מוקי טעמא דביצה ברים מכילתין וכו' משום משקין שזבו וכן איתא בתוס' דכירה כי האי לישנא משום משקין שזבו והרא"ש לא דק כולי האי כ"ל : (ז) ומוקצה מחמת איסור וכיוצא בו . נראה דאין נקרא מוקצה מחמת איסור אלא מחמת היום כגון נר שהדליקו באותו שבת שכל אותו שבת באיסורו . וה"ה סוכה של מצוה (שנופלת) יותר משיעור כגון לר"ת או אפי' שאינה של מצוה אם לא היתה רעועה מבעוד יום ונופלת בשבת ויום טוב דאסור ודו"ק . אבל חלב וחזיר ודומה לו לא קרי מוקצה מחמת איסור אבל כל דבר האסור מחמת היום אסור משום מוקצה ולא תלוי בדדחייה בידים לאפוקי לפירוש ר"ת וסמ"ג ודעת הרי"ף בפ"ק דחולין תלוי הכל בדחייה בפי' כדפרישית בפרק אין צדין בהגהתי ומכל מקום מודים במוקצה גמור מתוכר וסוכה שנפלה דמוקצה למצותה והדומה לו עיין בסוף שבת : הדרן עלך מסכת ביצה

קרבן נתנאל

[ז] כי זה דבר ידוע כי מוקצה אסור. ודבריו תמוהים דהא בס"ד התם אפילו מאן דלית ליה מוקצה בנולד כי האי דמתחלה הבילה לא היה בעולם אפילו ר"ש מודה והא דפריך מוקצה הוא כלומר נולד הוא : [ח] דאלמא דהכין הוא הלכתא . ולפי מה שפירש רש"י שם דשמעינן לר"א דאית ליה מוקצה דתנן בפרק המביא ר"א אומר עומד אדם על המוקצה כו' אלמא הככה בפי על"ל. א"כ גם מכאן ליכא ראיה דמדר"א פריך : [ט] דהא אין באות בתוך התחום . ע"כ דברי רי"ף : [י] ובעל ה"ג כתב מוקצה דרבנן כו' עבדינן לקולא . לשיטתו אזיל שה"ג סובר דהלכתא כר"ש אפילו ביום טוב כמו שהביא רבינו בסמוך : [כ] וכן פסק רב האי והרמב"ם ז"ל . פלאות משובש דהא הרמב"ם בפ' כ"ו דשבת פסק כר"ש. ובפ' שני דהל' יו"ט פסק כר"י לכך צריך להגיה וה"ג והרמב"ם פסקו כו'. וברמ"ז מפיק רב האי ועיי"ל השאילתות : [ל] ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה . ובספר פ"ח סימן תל"ה אומר מדקאמר תלמודא ברים מכילתין כולהו כרב נחמן לא אמרו כי קושיין ולא אמרי כולהו כרב נחמן לא אמרו דלא מפלגי בין יו"ט לשבת אלמא דהאוקימתיה לאוד לא ניחא להו אבל החילוק בין יו"ט לשבת אית להו ומשלהי שבת אין ראיה דאכתי לא אידע לן רב נחמן הך חילוקא. ואני אומר שדבריו ליתא דבסוגיא שילהי מכילתין יש להקשות מאי פריך רבי אדרבי מפלגינן תמה · הא איכא לשנויי הא ביו"ט והא בשבת וכ"ל כמו שתירץ מהרש"א דסוגיא אזלא לאידך אמוראי דלא חלקי . ולשיטת פ"ה א"כ א"א לפרושי סוגיא דהיא בסוף מסכת וידע מרב נחמן שפיר . [מ] והביא ראיה כו' דדרים רבא אשה לא תכנס לבין העצים . מכך מימרא אינו ראיה אנולד דהא ליטול אוד אסור משום מוקצה · ועוד דבה"ג מפרש הך מימרא משום דהוי כמתקן מנא כמ"ש רבינו בשמו פרק המביא ס"ם י"ב . ושיעור דבריו כך דהך ליטול אוד מפרש ה"ג משום מתקן מנא כי היכי דלהוי מימרא דרבא אליבא דהלכתא כמ"ש תוספות לעיל פרק המביא . ומינה מסתייע דאידך מימרא דרבא נמי אתיא אליבא דהלכתא . ומ"מ אף דמקילינן באיסור מוקצה מ"מ נולד אסור . והא דפריך התם למימרא דרבא כרבי יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה והא אמר לשמעיה טוי לי בר אווזא כו' . הכי פריך דהתם בבר אווזא נמי נולד הוא דמתחמול בין השמשות היה ראוי לאדם ומוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים · והיום ביו"ט תפלחי ונולד לאכילת שוברא . כמ"ש מ"א סימן תצ"ה ס"ק פ' . ועפ"ז השיג רבינו ואומר דממימרא דרבא אינו ראיה . אימא כוליה מימרא דרבא לא אתיא אליבא דהלכתא . וליטול אוד אינו אסור לדידן משום מתקן מנא . אלא דרבא אוסר משום מוקצה דרבא לטעמיה . וכדפי' רש"י התם : [נ] ואינה ראיה משמואל דמחמיר על עצמו היה . וכ"כ תוספות במסכת שבת דף קמ"ג ודף י"ט בשם ר"ת צ"מ דאיכה ראיה ע"ש : [ס] מסתמא דהש"ם דפרק נוטל דאסר לטלטולי גרעיני תמרי דפרסייתא. ר"ל אלמא דסתמא דגמ' שאוסרין לטלטל אע"ג דקי"ל כר"ש אלא ודאי בנולד קי"ל כר"י. אבל רבינו בסוף פ' טפל סימן ב' דחה ראיה זו שכתב דהך סוגיא אתיא כר"י ואנן קי"ל כר"ש ע"ש : [ע] דבפרק במה מדליקין . דף כ"ט מהא דרב שדי לחיותא : [פ] ואפילו לטלטל אסור כדמוכח לעיל וזבשבת דף מ"ה ד"ה דאית ביה ביצה נעלמו מהם הך ראיה דלר"י מלטול ביצה נמי אסור וצ"ע : [צ] ואליבא דרבי יוחנן קיימא התם . וה"ה דהוי מצי לאתויי ראיה מברייתא מפורשת דאסור לטלטל מהא דתניא לעיל דף ג' אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה כו' ופריך התם לרב יוסף ולרבי יצחק דאמרי משום גזירה ספיקא דרבנן הוא . משמע דרישא דקתני אין מטלטלין ניחא גם למ"ד משום משקין שזבו . אלא דניחא לרבינו להוכיח איסור טלטול מר"י גופא : [ק] ואע"ג דביו"ט קי"ל כרבי יהודה ה"מ כגון נולד . לכאורה משמע דמסקנת רבינו דוקא ביום טוב מחלקינן בין מוקצה לנולד אבל בשבת קי"ל בכולי מילתא כר"ש ואינו דהא לעיל מייתי כבר הוכיח רבינו משילהי מי שהחשיך . שאין לחלק בין שבת ויום טוב. אלא לאו דוקא יו"ט וה"ה שבת בתרווייהו מוקצה שרי ונולד אסור . אבל קשה מהא דפסק רבינו בפרק קמא דשבת סימן ל"ט בשמן של בדדין כשמואל דשרי והא נולד הוא כמ"ש רבינו לעיל בסמוך . ע"כ נראה דמסקנת רבינו דמוקצה ונולד שרי בין ביו"ט בין בשבת . והלעת דבריו כך הוא שהביא דהרי"ף ורמב"ם לא ניחא להו לחלק בין איסור מוקצה לנולד ור"י ור"ת וסייעתו לא ניחא להו לחלק בין יו"ט לשבת כמו שהוכיחו בראיה בכורה · ורבי יוחנן פסק אף בנולד כר"ש . וכיון שכן אוחז בקולתו של שניהם כיון דמוקצה דרבנן ובין ביום טוב ובין בשבת הכל שרי בין מוקצה בין נולד . ועם זה מיושב נמי דברי רבינו בסוף טפל . ואתיא נמי שפיר מה שלא הביא רבינו בפרק במה מדליקין סימן י"ח שאוקימתיה דרב אדא בר אהבה ובזה מיושב נמי קושיית מהרש"א פ' המביא סימן ז' על טור ע"ש :

הדרן עלך משילין וסליקא לה מסכת ביצה

קיצור פסקי הרא"ש ממסכת ביצה

ביצה פרק ראשון

א **ביצה** שנולדה בשבת או ביו"ם אסור אפילו ליגע בה וכ"ש לאכלה ואפילו נתערבה באלף כולן אסורות [אפילו בתרנגולת העומדת לאכילה ס"ס . וכן אם ליבן בה המאכל אפילו אם היא ספק אם נולדה ביו"ם אבל אם נלקחה מן הנכרי ואומר לפי תומו שנולדה קודם יו"ט ג, ב שרי והוא שאין הנכרי יודע במיב היהודים. מרדכי סי' תר"מ תרנ"א] אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר ובלבד שלא יגע בה הכלי וביו"ט שני בשני ימים טובים של גליות מותרת אבל בשני ימים טובים של ראש השנה אסורה בשני וכן משבת ליו"ט שאחריו או מיום טוב שלפני השבת לשבת אסורה וכן יש לאסור שיורי הפתילה ושיורי מדורה שכבו בשבת להדליקן ביום טוב אם לא שנדלקו וכבו בחול [וכן הלפידים שכבו בראשון] אם לא שירבה עליהם עצים ויבטלם ברוב · והשוחט את התרנגולת ביום טוב ומצא בה ביצים גמורות מותרות אפילו ביו"ם שחל אחר השבת : **ב** עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסורין ביום טוב וכן אם נשרו ביום טוב אסורין אבל אם נשרו לתוך התנור מרבה עליהם עצים מוכנין ומבטלן ובלבד שלא יגע בהיסק קודם שנתבטלו ברוב [ודוקא הכא] דכיון דקלי לאיסורא התירו לבטל איסור דרבנן ודבר שיש לו מתירין מה שאין כן בעלמא : **ג** גזרה שגזרו חכמים במנין אע"פ שיש טעם למה גזרום ונתבטל הטעם אין הגזרה בטלה עד שימנו עליה להתירה והני מילי שלא קבעו לה זמן אבל קבעו לה זמן כשעבר הזמן נתבטלה גם הגזרה: **ד** בני ארץ ישראל צריכין לעשות שני י"ם של ר"ה לרב אלפס ולרבינו אפרים אין צריכין רק יום אחד והרא"ש ז"ל הסכים כרב אלפס : **ה** מת ביו"ם ראשון יתעסקו בו עממים [אבל ישראל לא ואם נתעסק בו ישראל משמתינן לי'. א"ז] אפילו מת בו ביום ואפילו יכולין להשהותו עד למחר שלא יסריח וביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו לעשות לו ארון ותכריכים מיהו כל מה שיכולין לעשות בלינעא עפי עדיף וטוב לעשות ע"י נכרי איסורא דאורייתא כגון עשיית קבר וארון וע"י ישראל איסורא דרבנן כגון טילטול ואין לאסור האידנא כיון דליכא חברי ור"ת ור"ח מחמירין לאסור : **ו** אפרוח שנולד ביום טוב יש מתירין והגאונים פסקו לאיסור וכן רב אלפס · **ז** עגל שנולד ביו"ם מותר בבהמה העומדת לאכילה וכגון דקים לן ביה שכלו לו חדשיו דאי לאו הכי אסור עד ליל שמיני וכגון שהפרים על גבי קרקע שיצא מכלל ספק אברים · אפרוח שלא נפתחו עיניו פסק רב אלפס כתנא קמא דשרי ואדוני אבי הרא"ש ז"ל פוסק כר"א בן יעקב דאסור משום שרץ השורץ על הארץ : **ח** ביצים גמורות שנמצאו בתרנגולת מותר לאוכלן בחלב ואפילו הן מעורות כאותן שהם מחוברים בשליל ובלבד שיגמור החלמון [והמרדכי סימן תר"נ כתב ובלבד שנתקשה הקליפה וא"צ מליחה. וכן כתב מרדכי בפרק כל הבשר סימן תרפ"ז] אבל אם לא נגמר החלמון אסורות : **ט** ביצה עם יציאת רובה נגמרה ונפקא מינה למקח וממכר ואם יצא רובה מערב יום טוב [וחזרה] ויצאה ביו"ם מותרת ואם בדק בקינה של תרנגולת ולא מצא בה' ביצה ולמחר השכים ומצא בה מותרת וכגון דאיכא זכר בהדה דודאי מאתמול יצאה רובה וחזרה אבל ספקא מארעא אסורה· ומותר ליקח ביצים מן הנכרי בליל ראשון של יום טוב ובליל שני בשני י"ט של גליות דרובן של זכרים : מותר לשחוט לכתחלה חיה ועוף ביו"ם לר"ת אם יש לו דקר נעוץ ועפר תיחוח ולרב אלפס לכתחלה לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעו"י ואם שחט יחפור בדקר ויכסה אם הוא נעוץ מבעוד יום והעפר תיחוח : **י** אפר כירה שהוסק מערב יו"ט מותר לכסות בו הוסק ביו"ם אסור לשחוט כדי לכסות בו אלא אם כן ראוי לצלות בו ביצה ואם שחט בדיעבד יכסה בו ואם הכנים עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו וכן מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו ובלבד שייחד לו קרן זוית : **יא** כוי אין שוחטין אותו ביום טוב ואם שחטו אין מכסין דמו ואפילו יש לו אפר כירה או עפר מוכן ולערב אם דשומו ניכר יכסנו : **יב** שחט בהמה חיה ועוף ונתערב דמם זה בזה אסור לכסותו ביו"ם אלא אם כן יכול לכסותו בדקירה אחת שחט לפור מערב יו"ם אין מכסין דמו ביו"ם נגלגל עיסה בחולה לארץ מערב יו"ם לרבינו תם מותר להפרים ממנה חלה ביו"ם ורש"י ורב אלפס אוסרין : **יג** חלת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפרים ובלבד שבשעת הפרשה היה מעט יותר מכדי חלה ואינה צריכה מן המוקף ובפסח נהגו להקיף לפי שאין בכל עיסה שעור חלה נבדה: **יד** מוליכין הסולם משובך לשובך אפילו ברשות הרבים. בד"א בסולם שובך אבל בסולם עלייה אסור לטלטלו אפילו בבית ולפי דעת הרא"ש בשבת מותר לטלטל סולם בבית וביום טוב אפילו בבית אסור לטלטלו ואין צריך לנענע יונים כשמזמנן אותם אלא אומר מכאן אני נוטל למחר : **טו** זימן יוני שובך קטנים שאין מחוסרים לידה שחורים ולבנים ולמחר מצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים אסורים וכן ב' ומצא ג' אסורין ג' ומצא ב' מותרין בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין ואם אין שם אלא הן מותרים ואווזים ותרנגולים ויוני הרדסאות

אין

אין צריכין זימון: נופלין הטלי[והוא דף עב וכבד וכותשים בו חטים לפרגים ופסני והוי מלאכתו לאיסור] נקלב עליו בשר ואם קלב עליו בשר אסור לטלטלו לרב אלפס ומחמה נגל לצורך גופו ומקומו מותר ולר"י אפי' לצורך גופו ומקומו אסור ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל: יז מותר להגביה העור של בהמה שנשחטה ביו"ט וליתנו לפני הדורסן אפי' אין עליו בשר ומותר למלוח עליו בשר מליחה מעט לצלי [אבל למלוח הרבה כעין לקדירה לא · גמ'] ויכול להערים למלוח מעט כאן ומעט כאן · אין מולחין החלבים ואין מהפכין בהם אפילו לשוטחן בחמה על גבי יתדות [מפני שאין ראוי' לאוכלן] אבל בשר יכול למלוח כמה חתיכות אע"פ שאינו צריך אלא לאחת [ואסור לקנות בשר בעי"ט ולמלוח ביו"ט.מרדכי סימן תרנ"ז]: יח מוליכין שבת וסכין אצל בהמה ובהמה אצלם ומוליכין תבלין ומדוך אצל קדרה וקדרה אצלם. תריסי חנויות שיש להם ציר באמצע מסלקן ומחזירן ביו"ט וכל שכן באין להם ציר כלל דאפילו בדבתים נמי שרי ואם יש להם מן הצד אפילו בחנויות נמי אסירי: יט כל הוצאה שיש בה צורך קצת קטן למולו או לולב לצאת בו או ספר ללמוד בו יכול להוציאו ולהחזירו וכן אם צריך לילך לבית הכנסת או לטייל לשמחת יום טוב ואינו יכול להניח קטן יחידי יכול להוציאו · או מפתח של אוכלין וכן כל צורך תשמיש להתקשט אבל דבר שאין צורך בו כלל אסור להוציאו [דבדבר שאין בו צורך כלל לא אמרינן מתוך]: כ יום טוב צריך ערובי תחומין ולא ערובי חצרות · [ויוה"כ צריך אף ערובי חצירות ושיתופי מבואות כשבת] ומוליכין חלה ומתנות לכהן אע"פ שהורמו מאמש]: כ מוללין [מלילות] ומפרכין קטניות ביום טוב ומנפח מעט מעט ואוכל אפילו בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ונפה וכברה. ואין מוללין בשבת ואם היה לו מלילות מערב שבת מנפח מיד ליד ואוכל אבל לא בקנון ותמחוי: כא מותר לדוך תבלין ופלפלין כדרכו אם אינו יודע מה תבשיל רוצה לבשל ביום טוב אבל אם יודע צריכין שינוי ואפילו שום ושחליים וחרדל נדוכין כדרכן וזהו לר"י ולרי"ף הכל נדוכין כדרכן חוץ ממלח שצריך הטייה קצת: כב אין כותשין לא טיסני ולא שאר דבר במכתשת בין גדולה בין קטנה והני מילי לבני ארץ ישראל אבל בני בבל מותרין לכתוש בקטנה אפילו שאר דברים: כג הבורר קטניות או שאר דברים ביום טוב אם יש טורח בברירת האוכל יותר מבפסולת בורר כדרכו וזורק הפסולת בחיקו ובתמחוי אבל לא בנפה וכברה ואם יש טורח [יותר] בברירת הפסולת כגון שהוא דק ג' על אוכל ומניח פסולת וכל זה כשנפח האוכל מרובה על הפסולת אבל אם נפח הפסולת מרובה אסור אפילו לטלטלו ומכל מקום לוזים ובטנים שנשתברו ומונחין בקליפתן אף על פי שהקליפין מרובין על האוכל מותרין ולא מקרי פסולת מרובה כיון דאורחייהו בהכי: כד משלחין ביום טוב מנות יינות שמנין וסלתות וקטניות ובלבד שלא יעשה שורה לשלוח בשלשה בני אדם ביחד אבל לא תבואה ורב אלפס מתיר אף בתבואה: כה משלחין כלים בין תפורים בין שאינן תפורין [דראוי לכיסוי] וכל דבר שראוי להנות ממנו בחול משלחין אותו ביו"ט אף על פי שאינו צורך יו"ט כגון תפילין וכן משלחין כלאים קשים [דראוי ליסיבה] וערדליים דזוזי ופשיטי ודבזרוני שאין בהם המוס:

ום טוב פרק שני

א יום טוב שחל להיות בערב שבת אסור לבשל לצורך השבת אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותיר מותר לשבת ומניח עירוב ואז מותר לבשל אכלו או שאבד לא יבשל עליו שייר ממנו כזית מותר לבשל ועירוב זה יכול להניחו עתה אדעתא דלסמוך עליה כל זמן שהוא קיים: ב מצות יום טוב לחלוק אותו חציו לאכילה [ושתייה וחציו לה'] וכ"ש שבת ופורים ועצרת דבכולי עלמא בעינן נמי לכם: ג מצוה על גדול העיר להניח עירובי תבשילין ונפקא מינה למי שהוא טרוד ולא הניח שסומך עליו אבל מצוה על כל אדם להניח עירובו ואם לא הניחו נקרא פושע: ד כל אדם יש לו לצמצם בהוצאותיו חוץ מהוצאת שבתות וימים טובים והוצאת בניו לתלמוד תורה: ה ועירוב תבשילין אין עושין אותו לא בפת ולא בדייסא לבשל עליו אלא מתבשיל ואפילו צלי שלוק כבוש ומבושל ואפילו עדשים שבשולי קדרה או שמנונית שעל גבי סכין גוררו וסומך עליו ובלבד שיהא בו כזית בין לאחד בין למאה · ודגים קטנים אין בהם משום בשולי נכרים אפילו מלחן ובשלן נכרי וסומך עליהם משום עירובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כסא להרסנא אסור: ו כשהוא מניח העירוב צריך שיהא דעתו על מי שרוצה לזכות לו אבל מי שהניחו בשבילו אין צריך שידע בשעת הנחה אלא למחר ביום טוב מודיעו וצריך לזכות לו על ידי אחר ולא יזכה על ידי בנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחתו הכנעניים ולא על ידי אשתו אלא על ידי בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים · וקטן שאינו סמוך על שלחן אביו מזכה על ידו וגדול שסמוך על שולחן אביו אין מזכה על ידו: ז יו"ט שחל להיות בערב שבת אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין . יו"ט שחל להיות בשבת מתפלל שבע מתחיל בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע וחותם מקדש השבת וישראל והזמנים: ח שבת שחל להיות בראש חדש או בחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמרו מחזירין אותו ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שניהם ואומר קדושת היום באמצע: ט מערב אדם עירובי תבשילין ועירובי חצירות מיום טוב של גליות לחברו ומתנה שאומר ביום ה' אם היום חול הרי זה עירוב ואם היום קדש איני צריך עירוב ואין צריך לומר ביום שני כלום בעירובי תבשילין אבל בעירובי חצרות צריך לומר גם כן ביום שני אם היום קדש כבר ערבנו מאתמול ואם היום חול יהיה עירוב אבל בשני ימים של ר"ה לא ועירובי תחומין אפילו בב' ימים של גליות לא [והשתא דאנו בקיאין בקביעא דירחא ואין עושין יו"ט שני אלא משום מנהג אבותינו לא מערב ומתנה] אע"פ שאין אופין מיו"ט לשבת ממלאה אשה קדרה בשר ונחתום חבית של מים אע"פ שאינן צריכין אלא לחתיכה אחת ולקיתון אחד וכן ממלאה אשה תנור קטן אף על פי שאינה צריכה אלא לככר אחד אבל תנור גדול אסור למלאותו: י מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא וקמחו נאסר ואין לו תקנה אלא שיקנה קמחו לאחרים והן אופין ומבשלים לו · מי שלא הניח עירובי תבשילין ועבר ואפה במזיד מותר לאוכלו אבל אם הערים לבשל שתי קדרות לצורך היום והותיר אחת לצורך מחר אסור: יא פסק ר"ת דאפילו לב"ה צריך פת ותבשיל לאפות על הפת ולבשל על תבשיל ור"י אומר שא"צ ונהגו כר"ת · וכן פסק בה"ג ורבינו שמשון הזקן: יב התחיל בעיסתו ונאבד העירוב גומר ומספקא ליה להרא"ש ז"ל אם גומר דוקא אותה עיסה או אם גומר כל צורכי השבת · אדם מותר לטבול בשבת ויום טוב וכלים טמאים או חדשים אסור להטבילן [בשבת] וביו"ט: יג בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב ואפילו יש להם שתי בהמות בשותפות ועיסה חציה של כותי וחציה של ישראל אסור לאפותה: יד מזמנין עכו"ם בשבת ואין מזמנין אותו ביו"ט הלכך אסור לאפות קמחא לבני חילא ודוקא לזמן אסור שמא ירבה בשבילו אבל עבדו שבביתו או שליח השלוח לו מותר. טו האופה מיו"ט לחול אינו לוקה.כשם שאסור לבשל ביו"ט לצורך עבודת כוכבים כך אסור לצורך בהמות ודוקא בשול ואפייה אבל טלטול מזונות לצורך ליתן לפני בהמה אפילו בשבת מותר. מותר להחם חמין לרחוץ רגליו אבל לא כל גופו ואסור לרחוץ ביום טוב אפילו בחמין שהוחמו מערב יום טוב: טז מי שלא הניח עירובי תבשילין התירו משום עונג שבת לעשות אפילו א)לעצמו דבר מועט לאפות פת אחת ולהדליק נר אחד שמי שלא הניח העירוב אסור אפילו להדליק הנר · ולכך צריך לומר כשמניח העירוב לאפויי ולבשולי ולאדלוקי שרגא ולאטמוני: יז אסור להטות הנר ולהרחיק השמן מן הפתילה דחשיב כיבוי ואסור ליקח פתילה מנר דלוק אפילו ליתנה לתוך נר אחר: יח נר שכבה מותר לחתך ראש הפתילה כדי שיהא נוח לידלק אם רוצה לחזור ולהדליקו ביום טוב וכן מדורה עשויה מעצים קטנים מותר להסיר מהם קודם שנאחז בהם האור [ומיהו אפילו אם אחז בהן האור מותר להזיזם ממקומם למקום האש דאין מכוין לכיבוי . מרדכי סימן תרפ"ב]: יט אסור לכבות הנר כדי לשמש מטתו ואסור לכבות הבקעת בין בשביל לחוס עליה בין כדי שלא יתעשן הבית או הקדרה ודוקא כשאפשר להצילה מעשן בלא כבוי כגון שיסירנה מאש זה על אש אחר אבל אם אין לו אש אחר ואם לא יכבנה יתעשן [הבית] מותר לכבוה כדי שלא יתעשן: כ לכחול העין במקום סכנה אפילו בשבת שרי ואם אין בו סכנה אסור וע"י נכרי מותר וביום טוב שני של גליות אפילו על ידי ישראל מותר: כא מותר לאפות פת מרובה ביו"ט . מותר לכבד בית המטות שאכלו שם לר"ש אבל בשאר מקום בבית או בשבת אפילו בית המטות אסור ולרבנן הכל אסור והלכתא כוותייהו וריבוץ מותר · ור"ח ורב אלפס מתירין

אף כתוב: כב אין עושין מוגמר ביום טוב לא להריח ולא לגמר הכלים אבל מותר לפזר את הסמנין על גבי גחלים ליתן ריח בפירות · נר של בטלה פי' נר שאינו צריך לו אסור להדליקו ומ"מ נרות של בית הכנסת מותר להדליקן: כג אין מסננין חרדל במסננת שלו ולא ממתקין אותו בגחלת של עץ אבל בשל מתכת מותר למתקו · אין עושין גבינה ביום טוב · קמטין שעושין הנשים בבתי שוקים ובבתי זרועות אסור לעשות ביו"ט . אין פרה יוצאה ברצועה שבין קרניה ולא שוחקין פלפלין ברחיים שלהן: כד קירוד מותר דאינו מתכוין לעשות חבורה וכ"ש קרצוף אבל מגררות שלנו דאי אפשר לגרר בהן בלא תלישת שער אסור: כה עגלה של קטן נפלת כבשת וגוררת על גבי קרקע וכן כל הכלים ובלבד שלא יכוין לעשות חריץ :

אין צדין פרק שלישי

א אין צדין דגים מן הביברין ביום טוב . ואין נותנין לפניהם מזונות . חיה ועוף אם מחוסרין צידה שצריך לומר הבא מצודה ונצודנו אסור לצודן וליתן לפניהם מזונות ואם אינן מחוסרין צידה מותר לצודן וליתן לפניהם מזונות . ויוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקננו בטפיח אסור לצודן ואווזין ותרנגולין שבבית מותר לצודן: ב מצודות חיה ועוף שעשאן מעיו"ט ולמחר מצא בהן חיה ועוף אסורין אלא אם כן ידוע שנכנסו בהן מאתמול דספק מוכן אסור [אבל דבר הנלקט והנצוד מאיליו או בשביל נכרי ב)צריך להמתין בכדי שיעשו ומותר ביום טוב לכ"ע אפילו נמלך אחר צידתו והביאו לישראל כיון שלא צדו בשביל ישראל א"צ להמתין אלא בכדי שיעשו] נכרי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר אסור לכל ואפילו לטלטל ולערב אסורין בכדי שיעשו לפרש"י מותרין מיד בליל יו"ט שני לאחר כדי שתלישה לבד וקודם לכן אסורין ומבשל בשבת נמי אין מותר לערב אלא בכדי שיתבשל ולפר"ת אסורין עד מוצאי יו"ט שני עד כדי שיוכלו להביא מאותו המין ממקום הקרוב הנמצא ממנו סמוך לעיר ודוקא למי שהובא אבל לאחר מותרין בלילה [של מוצאי יו"ט] מיד ואם חל יו"ט ביום ה' ו' והובא ביום ראשון מותר בשבת ואם אין במינו במחובר בתוך התחום מותר מחוץ לתחום אסור למי שבא בשבילו לאכלו ומותר לטלטלו ולאחר מותר אפילו לאכול ולערב לרב אלפס צריך להמתין בכדי שיעשו ולר"ת מיד ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל . ודבר שאין במינו במחובר שהובא לישראל ביו"ט ראשון של ר"ה מותר ביו"ט שני : ג הסוכר אמת המים בערב יו"ט ביציאה ובכניסה ולמחר מצא בה דגים מותרין . איל וצבי שקננו בפרדס הסמוך לעיר וילדו והצפרים קטנים ואינן צריכין צידה אין צריכין זמון ומותרין ביו"ט אבל האם אין מועיל בה זמנן ואם אין הפרדס סמוך [לעיר] גם הצפרים צריכין זימון : ד בהמה [מסוכנת] שירא שתמות והוא אבל ככר ואין צריך לה לא ישחוט אלא אם כן יודע שיכול לאכול כזית בשר מבעוד יום ואפילו אין שהות ביום לנתחה ולבדקה [אוכל] בלא בדיקה וכן ריאה שהוציאוה בלא בדיקה אין להפקיד הבהמה בכך · שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אלא מביאה בידו איברים איברים: ה אין הסומא יוצא במקלו ולא רועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא לא איש ולא אשה ואם רבים צריכים לו מותר ובלבד שלא יכתף שלא ישים כל אחד ידו על כתף יד חבירו והכסא על זרועותיהן ואי איכא ביעתותא אפילו כתף מותר·ומי שנכווצו גידי שוקיו מותר לצאת במקל: ו הילכתא אין רואין מומין ביו"ט ואפילו אם עבר חכם וראהו אסור לשחטו ביום טוב אבל נולד עם מומו ביו"ט ועבר חכם וראהו מותר לשחטו ואם ראה בו המום מערב יו"ט יכול לחקור עליו ביו"ט אם נפל המום מעצמו ומתירו: ז הלכתא אין מוקצה לחצי שבת בין לאיסור טלטול בין לאיסור אכילה הלכך כל דבר שהיה ראוי בין השמשות אם אירע בו דבר שנתקלקל בו ביום כשחזר ונתקן בו ביום מותר: ח בהמה שהיתה מסוכנת מערב יו"ט ומתה ביו"ט מותר לטלטלה אפילו לרבי יהודה · היתה בריאה ומתה אסור לטלטלה אפילו לר' שמעון · קצת חולה ומתה פליגתא דרבי יהודה ור"ש והלכתא כרבי יהודה וזהו לרי"ף · ולר"י בריאה אסורה אפילו לר"ש מסוכנת או חולה שרי ר"ש והלכתא כותיה: ט אסור לקנות בשר מהטבח ולפסוק הדמים אלא הוא מחלק להם שלישיות או רביעיות בלא פסוק דמים ומביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו ולמחר שמין הנשארת וכך יפרע לו . הלכתא אין משגיחין על כף מאזנים כל עיקר אפילו לשומרו מן העכברים אם היא תלויה במקום שרגילים לשקול בה . ואסור לשקול מנה כנגד מנה ולעשות בית יד בבשר בסכין ולשקול בשר במים אבל לעשות בית יד בידו ולעשות סימן אפילו בסכין מותר · וטבח אומן אפילו בידו אסור לשקול ולכוין המשקל : י הלכתא שמותר לחדד אפילו במשחזת של אבן סכין שנפגם ביו"ט או שעמדה אם לא עמדה כל כך שיכולין עדיין לחתוך בה על ידי הדחק ואין מורין כן אבל במשחזת של עץ או להשיאה על גבי חברתה אפילו לחדדה ובשל אבן להעביר שמנוניתה הלכתא ומורין כן : יא הלכתא כרבי יהודה דמכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יו"ט כגון שפוד שנרצם וגריפת תנור מותרין : יב אין מראין סכין לחכם ביום טוב אלא רואה לעצמו ומשאילו לאחרים : יג שפוד שנרצף בענין שעדיין יכולין לצלות בו אסור לתקנו ביו"ט אפילו ביד . שפוד שאינו מיוחד לכך ואינו כלי וצלו בו בשר אסור לטלטלו אחר כך אלא שומטו ומניחו בקרן זוית אפילו אין עליו בשר כלל: יד לא יאמר אדם לחבירו שקול לי בדינר בשר אלא מחלק להן כפי החלקים שרגילין לחלוק בהן הבהמות · מותר אדם לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה רק שלא יזכיר לו שום מדידה : טו לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל נוקב בקב בכרי עצמו וממלא שלא כדרך מדה לפרש"י ולרב אלפס דוקא משער באומד דעתו והנחתום מודד תבלין ונותן לתוך קדרתו · אסור למדוד קמח ביו"ט לעיסה. אלא יפחות או יוסיף מן המדה ובפסח יש מתירין שצריך לדקדק במדה שלא ליפחות משום שיעור חלה ושלא להוסיף על עשרון משום איסור חמץ : טז תחלת הרקדה אסורה אפילו ע"י שינוי ואם רקד מערב יו"ט ורוצה לשנות כדי שיהא הפת יפה אם נפל בו צרור או קיסם מותר לא נפל בו דבר שינוי קצת כגון על [גבי] פתורה בעי אבל אין צריך לשנות שינוי גדול ולרקד אחורי הנפה: יז אומר אדם לחבירו תן לי ביצים ואגוזים במנין והולך אצל רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי או טלה ואצל טבח לתת לו כף או ירך ואצל נחתום לתת לו ככר ואצל חנוני לתת לו שני ביצים או חמשה רמונים וכל כיוצא בזה ובלבד שלא יזכיר שם דמים ולא סכום קב או קביים ולא סכום מנין לומר כך יש לך בידי תן לי שנים ויהיו כך וכך וה"מ חנוני ישראל אבל נכרי אסור ליקח ממנו דבר שבמינו במחובר שמא נתלש היום ולא ביצים שמא נולדו היום אבל דבר שאין במינו במחובר מותר אפילו הובא היום וכן קמח אפילו נטחן היום ובשבת יש אוסרים ליקח מן הנכרי פת חם ויש מתירין· וכן התירו אדוני אבי הרא"ש ז"ל :

המביא פרק רביעי

א המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה כדרך חול אלא מביא לפניו או על כתפו וכן כל כיוצא בזה ישנה מדרך חול אפילו אין בשינוי קלות המשא רק שיהיה בו שינוי ואם אי אפשר לו לשנות מותר : ב אם רואה לבני אדם שעוברין עבירה וידוע לו שאפילו אם ימחה בהם אין שומעין לו מוטב שישתוק וישארו שוגגים ממה שימחה בידם ויהיו מזידים ואפילו הוא איסורא דאורייתא ודוקא דבר שלא מדרשה אבל אם הוא כתוב בפירוש מחינן בהו וענשינן להו על דפרשי . מתחילין בערימות התבן כר"ש אבל לא בעצים שבמוקצה באורזי ואשוחי דמודה בהו ר"ש ולרבי יהודה ס"פ איירי בכל מיני עצים ורישא בתבנא סריא ואית בהו קוצים שאינו עומד אלא להסקה: ג העושה סוכה בעצרת נגל אין נוטלין עצים ממנה ביום טוב אפילו אם היתה רעועה ונפלה אלא מן הסמוך לדפנות שלא היה ארוג עמהן או מחבילות קשורות שזרק על הגג לאחר שסככה ור"ש מתיר ברעועה אחר שנפלה ואפילו לתנא קמא אם התנה עליה מותר אחר שנפלה אבל בסוכת החג אפילו לאחר שנפלה אין מועיל בה תנאי ובנויי סוכה מועיל תנאי אחר שנפלו · אין מביאים עצים אלא ממכונסין בקרפף שהוא סמוך לעיר בתוך שבעים אמה ושירים ואפילו אין לו פותחת ג)ואפילו הוא בסוף התחום אבל ממכונסים שבשדה או מפוזרין שבקרפף אין מביאים ועלי קנים ועלי גפנים אפילו כנסן חשובין מפוזרין אלא א"כ הניח כלי עליהם מאתמול: ד אין מבקעין עצים מן הסואר של קורות ולא מקורה שנשברה ביום טוב ואם נשברה מערב יו"ט מבקעין ממנה דוקא בצד הקצר של קופיץ אבל בצד הרחב שלו או בקרדום אפילו בצד

א) נ"ל כעצמו : ב) נ"ל אין צריך וכו'. ושאר ביו"ט שני לכ"ע כו' אין צריך להמתין בכדי שיעשו . כ"ה בג"י בשם המרדכי סי' תקע"ז כ"ה הטור שם : ג) נ"ל או שיש לו פותחת ואפי' כו' וכ"ה בטור

הקצר או מגל ומגרה סכל אסור ואפילו בקופיץ דוקא מן הקורה שאי אפשר להסיקה בלא ביקוע אבל עצים של הסקה גדולים קצת לא יבקעם כלל כיון שיכול להסיקם בלא ביקוע: **ה** בית שאינו טוח בטיט אלא לבנים מסודרים זה על זה והוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת אבל אם הוא בנין גמור אסור אפילו לר"ש: **ו** חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ושבכלים מתיר ומפקיע וחותך אחד שבת ואחד יום טוב: **ז** אין פוחתין את הנר של חרס בעודו רך לתקנו לעשות כלי ואין עושין פחמין ולא חותכין פתילה לשנים אפילו בפי שתי נרות שצריך להדליק שניהם ולא גודלין אותה בתחלה ולא מהבהבים אותה אבל ממעכים אותה ביד ושורין בשמן ומסירין הפחם שבראשה כשהוא דולק אפילו בכלי אע"פ שנופל לארץ וכבה: **ח** אין שוברין את החרס ולא מחתכין הנייר לצלות בו צלי ולא גורפין התנור מטיח וטפלה שנפל לתוכו אבל אם צריך לגרפו אפילו אין צריך אלא כדי ליפות את הפת מותר וכ"ש לכבש האפר למטה שמותר אבל גריפת תנורין שלנו שמסכין הגחלים שאי אפשר לאפות זולתה מותר: **ט** אסור לגבל טיט לטוח בו פי התנור אבל יכול ליקח מטיט שעל שפת הנהר לטוח אותו בו ובלבד שייחדו מאתמול לכך שיציין אותו. ואפר לרש"י יכולים לגבלו לטוח בו ולרבינו תם אסור אלא אם כן נתן עליו מים מאתמול. ולרבינו תם מותר להניח אפר על כיסוי התנור להחזיק הומו אבל עפר אסור: **י** אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהם קדרה אבל אבנים של בית הכסא מותר לנדדן: **יא** מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן קדרה וביעתא וחביתא ופוריא ודוקא כשהרגלים ארבעה דפין מחוברים בארבע דופני המטה אז אסור לתת הרגלים ולתת הקרשים עליהם אבל אם אין לו מחיצות מותר דאין אבל ערסי כזה בלא מחיצות וכן אין העולם נזהרין מלתת השולחן על גבי הרגלים. ופרש"י דכל זה לרבי יהודה אבל לר"ש דבר שאין מתכוין הכל מותר. והתוספות מפרשין שזה הוא אפילו לר"ש: **יב** אין סומכין הקדרה ולא הדלת בבקעת לפי שאינה ראויה להסקה ולא עושין ממנה שפוד לצלות בה בשר אבל יבשה שראויה להסקה מותר לכל דבר. ואין מנהיגין הבהמה במקל. והאשה לא תכנס לבית העצים ליטול אוד. ועוד שנשבר אין מסיקין אותו ביום טוב ולרש"י הכל מותר: **יג** הילכתא אוכלי בהמה אין בהם משום תקון כלי הלכך מותר לקטום קש או תבן לחצוץ בו שיניו אפילו בסכין אבל בקיסם שאינו אוכלי בהמה אפילו ליטול ולחצוץ בו שיניו בלא קטימה אסור: **יד** מותר לטלטל עצי בשמים להריח בו ומוללו וקוטמו להריח בו אפילו קשין וכשמלקט עצים בחצר לשרוף לא יעשה מהם צבור אלא לעולם יביא וישרוף: **טו** אין מוציאין את האור לא מן האבנים ומן העצים ומן המים ומן העפר. ולא מלבנים הרעפים לצלות עליהם צלי. ותנור וכירים חדשים נטלים בחצר. אבל אין סכין אותן בשמן ולא טשין אותן במטלית ולא מפיגין אותן בצונן וכן קדרות של חרס חדשות אין לבשל בהם ביו"ט אלא א"כ בשל בהן פעם אחת מערב יום טוב: עוף שדרסתו בהמה ושהה מעט לעת ואחר כך בדקו יכול לשוחטו ביו"ט ולא חיישינן שמא ימצא טרפה אע"ג דאיתיליד ביה ריעותא: **טז** מולגין את הראש ואת הרגלים ברותחין ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלים אותן בסיד ובחרסית ובאדמה ואין גוזזין אותן במספרים. ואין גוזזין הירק במספורת שלו אבל מתקנין הקונדס והעכביות. ומסיקין ואופין בפורני ובלבד שלא תהיה חדשה. ומחמין חמין באנטיכי. ואין למלוג כל הגדי ביום טוב כדי לאכול העור משום פירחא: **יז** אין נופחין במפוח ביו"ט כלל אלא בשפופרת [נקוב מעבר לעבר ראשו אחד בפיו וראש האחד מקרב אצל האש ונופח: ס"ס] [וס"ה אוסר אף במפוחים קטנים של ו] ואין מתקנים ומחדדים שפוד שנרצם מאתמול ואין פוצעין הקנה לצלות בו מליח. אבל פוצעין האגוזים במטלית ולא חיישינן שמא יקרע:

משילין פירות פרק חמישי

א מי שיש לו פירות בגגו ורואה מטר שבא יכול לשלשלן לבית דרך ארובה שבגג אבל לא יטריח להורידם בחבל בחלונות שבמעקה ולא בסולם ומדרגה ולא יוציאם מגג לגג ודוקא ארבעה קופות או חמש אבל טפי לא. אבל בשבת אסור. ומכסין פירות או כדי יין וכדי שמן ולבנים מפני הדלף שלא ירד עליהם לפי' רש"י דוקא ביו"ט ולפר"י אפילו בשבת ונותנים כלי תחת הדלף ואפילו בשבת ואם נתמלא שופכו וחוזר ונותנו: גרף של רעי ועביט של מי רגלים מותר להוציאן לאשפה אבל להחזירן אסור אלא א"כ יתן לתוכו מים ואפילו רעי בלא כלי מותר להוציאו. אע"פ שאסור להביא לפניו דבר שעתיד להוציאו לימאס אדעתא להוציאו כשימאס מותר לקבוע ישיבתו אגלו אדעתא להוציאו כשימאס בעיניו: **ב** אין עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין להכות כף על כף ולא מטפחים כף על כף ולא מרקדין ולא דנין לא מקדשין לא חולצין ולא מיבמין לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות שטבלו מאתמול אבל אם טבל היום כגון חלת העיסה בו ביום מפרים חלתן. וכלן אם עשה אותן בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין מה שעשה עשוי: **ג** אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד: **ד** הבהמה והכלים כרגלי הבעלים שאין אחר יכול להוליכן אלא במקום שהבעלים הולכים ואם אין בעיר אלא רועה א' כל בהמות העיר הם כרגליו ואפילו היו ביד הבעלים בין השמשות ומסרה לו ביום טוב לפי שודאי ימסור אותה לו ואם שנים רועים בעיר ומסרה לאחד מהן ביו"ט הוא כרגלי הבעלים: **ה** כלים המיוחדין לאחד מן האחין שבבית הן כרגליו ושאינן מיוחדין הרי אלו כמקום שרובן הולכין: **ו** שנים ששאלו חלוק זה לילך בו ערבית לבית המדרש וזה לילך בו שחרית לבית הכנסת לא יוליכוהו אלא למקום ששניהם יכולין להלך בו: **ז** שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות וחלקוהו ביום טוב מותרין להוליך כל אחד חלקו למקום שילך דקיימא לן כרבנן דיש ברירה ולא אסרינן נמי לבהמה משום שחלקו של זה יונק מזה: **ח** שור של פטם כרגלי כל אדם ושל רועה כרגלי אותה העיר: השואל כלי מחבירו מעיו"ט אפילו לא נקחו אלא ביו"ט הוא כרגלי השואל כיון שאמר לו בעיו"ט להשאילו לו ביו"ט ואם לא שאל אותה ממנו מערב יום טוב הוא כרגלי המשאיל אפילו הוא רגיל לשאול ממנו בכל פעם: **ט** האשה ששאלה [מחברתה] מים ומלח לעיסתה ותבלין לקדרתה הרי היא כרגלי שתיהן: **י** הגחלת כרגלי הבעלים והשלהבת ככל אדם שאם הדליק בשלהבת של אחר יכול להוליכה למקום שילך: גחלת של ע"א אסורה והשלהבת מותרת: המוציא גחלת לרשות הרבים חייב ושלהבת פטור: המודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו: ומברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת: **יא** בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר אלפים לכל רוח ואפילו אם עירב אחד לצד אחד אינו יכול להוליך עמו ושל הפקר העומד בראש הדרך כרגלי הממלא הראשון ונהרות המושכים ומעינות הנובעין אפילו הן של יחיד לא קנו שביתה והם כממלא הראשון שממלא מהם: **יב** מילא מים מבור של הפקר לצורך חבירו הם כרגלי הממלא: **יג** מי שהיו פירותיו חוץ לתחום וערבו בני אותה העיר לא יביאו לו מפירותיו לעיר שהן כרגלי הבעלים שלהן שלא עירבו ואם ערב הוא הרי פירותיו כמוהו ויכול לילך שם ולהביאן עמו: מי שזימן אורחים שהם מעיר אחרת ובאו על ידי עירוב לא יוליכו עמהם חמה שיתן מי שקנה שביתה אצלו אלא אם כן זיכה להם מאתמול על ידי אחר שנמצא שהן בעליו מערב יו"ט: המפקיד פירותיו אצל חבירו הן כרגלי המפקיד ודוקא בשקיבל עליו שמירתן ואם ייחד לו קרן זוית ולא קבל עליו שמירתן הן כרגלי המפקיד: **יד** אין שוחטין את המדבריות ולא משקין אותן השקאה של צורך שחיטה שצריכה להשקות קודם שחיטה להפריד העור מן הבשר אבל שאר השקאה מותר להשקותן ולהאכילן ומדבריות הן שרועות חוץ לתחום ואינן באות ללון בתוך התחום זה הוא לרבי יהודה וכן פסק הרב אלפס כר' יהודה ביום טוב וכרבי שמעון בשבת: וכן פסק הרמב"ם ובשאלתות ובה"ג: ורש"י ר"ת ור"י פוסקין כרבי שמעון בין בשבת בין ביום טוב: ויש אומרים דהלכה כרבי שמעון במוקצה וכר' יהודה בנולד: ור"ח פסק כרבי שמעון אף ביו"ט אלא שבנולד ומוקצה מחמת איסור פוסק כרבי יהודה ביום טוב:

סליקא לה קיציר פסקי הרא"ש ממסכת ביצה

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס ממסכת ביצה המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון מו"ה בצלאל רנשבורג זצלה"ה

פרק ראשון

דף ב ע"א וב"ה אומרים לא יכסה אא"כ היה לו עפר מוכן מבעוד יום. הרא"ש בבכורות פ"ג סימן ה': שם שאפר כירה מוכן הוא. הרא"ש בעירובין פ"ז סימן י"ג: שם במאי עסקינן אלימא בתרנגולת העומדת לאכילה כו' אוכלא דאפרת הוא. הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"א: שם גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש. הרא"ש בשבת פי"ח סימן א': **ע"ב** אמרי שבת דתמירא ולא אתי לזלזולי בה סתם לן כר"ש. הרא"ש בשבת פכ"ד סימן ה': שם וקסבר כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה. הרא"ש בב"ק פ"ה סימן ב':

דף ד ע"א תנא אחרים אומרים ביצה תאכל היא ואמה. הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"ד: שם איתמר שבת ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה. הרא"ש בביצה פ"א סימן א'. ובסוכה פ"ד סימן ה': שם אושפיזכניה דר"א ב"א ה"ל הנך ביצים מיו"ט לשבת. הרא"ש בביצה פ"א סימן א'. ובפ"ה סימן י"ד: שם א"ל מאי דעתיך רב ור"י הלכה כר"י. הרא"ש בקידושין פ"ג סימן ג'. ובב"ק פ"ה סימן י"א. ופ"ט סימן כ"ב. ובע"ז פ"ה סימן כ"ט. ובבכורות פ"ג סימן ג': **ע"ב** ב' יו"ט של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה. הרא"ש בביצה פ"א סימן א'. ופ"ג סימן ב'. ובסוכה פ"ד סימן ה': שם משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידכם זימנין דגזרי וכו'. הרא"ש בביצה פ"א סימן ד': שם ב' יו"ט של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו נולדה בזו אסורה בזו. הרא"ש בביצה פ"א סימן א'. ובפ"ד סימן י"ד:

דף ו ע"א מת ביו"ט ב' יתעסקו בו ישראל. הרא"ש במו"ק פ"א סי' י"ג: שם אפרוח שנולד ביו"ט רב אמר אסור. הרא"ש בב"ב פ"ד סימן ב': שם א"ל אימא דאמר רבא בב' יו"ט של גליות. בב' יו"ט של ר"ה מי אמר. הרא"ש בביצה פ"ב סימן ס': **ע"ב** השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב. הרא"ש בחולין פ"ח סימן ג'

דף ז ע"ב האי תומא שתיקא סכנתא לגלויי. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן י"ג:

דף ט ע"א הלא ת"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש. הרא"ש בע"ז פ"ד סימן ט': **ע"ב** אר"י בד"א בסולם של שובך. אבל בסולם של עליה ד"ה אסור. הרא"ש בעירובין פ"ז סימן ב': שם מתאי דלמא לא היא ע"כ ל"ק ב"ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ. הרא"ש בביצה פ"א סי' ט':

דף יא ע"א ושוין דמולחין עליו בשר לצלי. הרא"ש בחולין פ"א סימן י"ט: **ע"ב** רא"ב"א מעריס ומלא גרמא גרמא. הרא"ש בשבת פ"כ סי' ה':

דף יב ע"ב אושפיזכניה דרבא בר רב חנן ה"ל אסורייתא דחרדלא. הרא"ש בע"ז פ"ד סימן ט': שם המולל מלילות מע"ש למחר מנפח מיד על יד. הרא"ש בשבת פי"ח סימן ב':

דף יד ע"א תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן. והמלח במדוך של עץ. הרא"ש בשבת פ"כ סימן י"ב: **ע"ב** מטלטלין כלים בין התפורין בין שאינן תפורין. הרא"ש בנדה פ"ט סימן כ"ב:

דף טו ע"ב היה בא בדרך ותפילין בראשו וקידש עליו היום. הרא"ש בעירובין פ"י סימן ב'. ובהל' תפילין סימן י"ז:

פרק שני

ע"ב ותנא מייתי לה מהכא את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו. הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"א: שם ר"י תלקוהו חציו לה' וחציו לכם. הרא"ש בברכות פ"ז סימן כ"ג: שם מהו לאין נכון לו א"ר לאין שלא הניח ע"ת. הרא"ש בר"ה פ"ד סימן י"ד:

דף טז ע"א כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד יוה"כ. הרא"ש בשבת פט"ז סי' ה': שם לא שנו אלא תבשיל. אבל פת לא. הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"א: שם הנהו בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא. הרא"ש בברכות פ"ו סי' כ"ו: **ע"ב** דאבוה דשמואל מערב אכולהו נהרדעא. הרא"ש בביצה פ"ב סימן ב': שם כאי סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל. הרא"ש בביצה פ"ב סי' ג':

דף יז ע"א מניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה. הרא"ש בביצה פ"ג סימן ב': שם איבעיא להו עבר ואפה מהו. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ל"א: **ע"ב** אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת. הרא"ש בשבת פ"כ סימן ה': שם וב"ה מערב בתבשיל א' ועושה בה כל צורכו. הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"א: שם ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרם. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג':

דף יח ע"א נדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה. הרא"ש בנדה בהל' מקואות סימן כ"א: **ע"ב** כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין ביוה"כ. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ל"ז. ובתענית פ"ד סימן ל"א:

דף כ ע"ב א"כ מה ת"ל לכם. לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים. הרא"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו: שם וכן בדין שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקם. הרא"ש בביצה פ"א סימן י"א:

דף כא ע"א עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה חייבת בחלה. הרא"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו: שם האופה מיו"ט לחול. הרא"ש בביצה פ"א סימן י"א: **ע"ב** הני סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביו"ט. הרא"ש בברכות פ"ז סי' ל"ב: שם ואין מזמנין את הכותי ביו"ט. גזירה שמא ירבה בשבילו. הרא"ש במ"ק פ"ב סימן י"ב:

דף כב ע"א הכא במנורה של חוליות עסקינן דמיתזי כבונה. הרא"ש בעירובין פ"ג סימן ה': שם מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר. הרא"ש בביצה פ"א סימן י"א:

דף כג ע"א ושוחקין את הפלפלין ברחיים שלהן. הרא"ש בביצה פ"א סימן כ"א:

פרק שלישי

ע"ב אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהם מזונות. הרא"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו:

דף כד ע"א הצד יוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקיננו בטפיחין ובבורות חייב הרא"ש בביצה פ"א סימן ט"ו: **ע"ב** הלכתא עכו"ם שהביא דורון לישראל ביו"ם. אם יש מאותו המין במחובר אסור. הרא"ש בביצה פ"ג סימן י"ז. ובחולין פ"א סימן י"ט:

דף כה ע"א והנא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר. הרא"ש בשבת פט"ז סימן י"ג. ובעירובין פ"ד סימן ב': **ע"ב** בכור שנפל לבור. הרא"ש בבכורות פ"ה סימן י"ג:

דף כז ע"א אמי וורדינאה הזא בוכרא דבי נשיאה הוי. הרא"ש בבכורות פ"ה סימן י"ג:

דף כח ע"א כנגד הכלי אין כנגד מידי אחרינא לא. ועיין הרא"ש בבכורות פ"ה סימן א': **ע"ב** ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט. וכאן וכו'. הרא"ש בביצה פ"ג סימן י"ט. ופ"ג סימן א':

דף כט ע"א אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה. הרא"ש בב"מ פ"ה סימן ע"ו: שם הוא כנס ג' מאות גרבי יין מברורי המדות. הרא"ש בסנהדרין פ"ג סימן י': שם אבל קודר הוא קב או קביים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש. הרא"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו: שם השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר. הרא"ש בנדה הלכות מקואות סימן י': **ע"ב** הולך אדם אצל הרועה הרגיל אצלו. הרא"ש בעירובין פ"י סי' י"ד:

פרק רביעי

דף ל ע"א דהא תוספות יוה"כ דאורייתא היא ואכלי ושתי עד שתחשכה. הרא"ש בברכות פ"ד סימן ו'. וביומא פ"ח סימן ת': **ע"ב** אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה. הרא"ש בסוכה פ"א סימן י"ג:

דף לב ע"ב מוחטין את הפתילה ביו"ט. הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"ח: שם ואין סומכין את הקדירה בבקעת. הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"ד:

דף לג ע"א והלכתא יבישתא שרי רטיבתא אסור. הרא"ש בשבת פכ"ד סימן ס'.

כבג

ובבילה פ"ב סימן ס"ו ושם בפ"ד סימן י"א. שם דרש רבא אשה לא תכנוס לדיר בעלים ליטול מהן אור. הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"ד: ע"ב אמר ר"א כי תניא ההיא במוספתי. הרא"ש בשבת פכ"ב סי' ו'. ובעירובין פ"ג סימן ה':

דף לד ע"א א"ל אנן מפני שצריך לחסמן מתכינן לה. הרא"ש בביצה פ"ד סימן ט"ו:

שם אחד מביא את האור. הרא"ש בשבת פ"ג סימן י"א: שם ואין גוזזין את הקן במספריים. הרא"ש בב"מ פ"ט סימן מ"ח: ע"ב הא קמ"ל דטבל מוכן הוא אגב שבת שאם עבר ותקנו מתוקן. הרא"ש בביצה פ"ד סימן ה':

דף לה ע"א היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לחצר. הרא"ש בפסחים פ"י סימן י"א:

פרק חמישי

ע"ב משילין פירות דרך ארובה ביו"ט. הרא"ש בשבת פי"ז סימן א': שם תנן משילין פירות דרך ארובה ביו"ט עד כמה. הרא"ש בשבת פי"ח סי' א': דף לו ע"ב לא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה. הרא"ש בב"ק פ"ז סימן ג': שם ולא מגביהין תרומה ומעשר. הרא"ש בביצה פ"א סימן י"ג: שם ולא שטין ע"פ המים. גזירה שמא יעשה חבית של שייטן. הרא"ש בעירובין פ"ד סימן ג': דף לז ע"א אותו ואת בנו שנפלו לבור. הרא"ש בשבת פ"כ סימן ה':

דף לח ע"א דרש מר זוטרא הלכה כרי' אושעיא. הרא"ש בנדרים פ"ה סימן א'. ובב"ק פ"א סימן ו'. ובב"ב פ"ו סימן ב': ע"ב הרי שנתערב לו קב חטין בי' קבין של חבירו. הרא"ש בע"ז פ"ה סימן כ"ט:

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת ביצה

פרק ראשון

ביצה שנולדה ביו"ט בית שמאי אומרים תאכל כו': (דף ב ע"א)

המוקצה אסור לאכלו ביום טוב. ומוקצה הוא הדבר שהפרישו מאכילה ונתכוין עליו שלא לאכלו. וכמו כן נולד אסור ביום טוב. ונולד הוא הדבר שיאסור ביום טוב מה שלא חשב עליו כמו הפירות הנופלות מן האילנות. ועל אלו השני עיקרים תסוב זו המסכתא. ואין מחלוקת ביניהם בזה המקום. וכשיהיה שום עוף עומד לגדל ביצים בלבד ולא לשחיטה ולאכילה אין מחלוקת בין ב"ש וב"ה שביצתה שנולדה ביום טוב אסורה לפי שאותו עוף מוקצה אבל המחלוקת בתרנגולת העומדת לאכילה. וטעם איסור בית הלל משום הכנה הוא כי לשון התורה והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב ויש לנו עוד כי הביצה שנולדה היום מאתמול נגמרה כשיחול יום טוב אחר שבת ונולדה ביום טוב אסורה מפני שהשבת הכינה אותה ונאסור אותה בכל יו"ט גזירה יו"ט אחר השבת. וכמו כן תאסר כשנולדה בשבת משום שבת אחר יו"ט. וכמו כן הכנה שהיא ההכנה טבעית אסרוה גזירה מדרבנן ובה חולקין בית שמאי ומתירין אותה. אבל אם ההכנה היא במלאכה מיו"ט לשבת הרי היא אסורה לדברי הכל. וממה שאתה חייב לדעת כי בזמן הזה שאנו עושין שני ימים טובים ביצה שנולדה ביום טוב ראשון תאכל בשני חוץ משני ימים טובים של ראש השנה מפני שהם קדושה אחת וכאילו שניהם יום אחד. וכן שבת ויום טוב נולדה בזה אסורה בזה. ודע כי כל מה שנאסר באכילה ביום טוב אסור לטלטלו ממקום למקום. וכבר קדמו לך מזה עקרים בשבת: ושאור הוא השאור עצמו שבו מחמיצים העיסה. ואין מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל כי שאור וחמץ לענין אכילה בכזית ואמר יתעלה שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל *)חמץ אמרו חכמים פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ לומר לך זהו שאור זהו חמץ אבל מחלוקתם לענין ביעור בית שמאי אומרים על כל פנים יש ביניהם הפרש ואם לאו למה אמר חמץ ולמה אמר שאור אלא כיון שהשוה ביניהם באכילה יש הפרש ביניהם לענין ביעור ובית הלל אומרים ילפינן ביעור מאכילה והביא בכאן זו ההלכה לפי שהיא מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל והיא דומה לביצה שנולדה ביום טוב:

השוחט חיה ועוף ביום טוב ב"ש אומרים כו': (שם)

אינו רוצה בכאן באמרו השוחט חיה ועוף לומר מי ששחט שיורה זה הענין דיעבד אין לכתחלה לא אלא רוצה לומר האיש השוחט כשנמלך בנו איך ישחט ביום טוב היאך נשיב לו. בית שמאי אומרים נתיר לו לחפור בדקר על הדרך שנזכיר לקמן וישחוט ויכסה. ובית הלל אומרים אלא אם כן היה לו עפר מוכן ויחד לו מקום מערב יום טוב. ואמר מודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה בשני תנאים האחד שיהיה אותו הדקר נעוץ בארץ ויעקור אותו ובשעת עקירתו יעקור העפר. והשני שיהיה העפר תיחוח כלומר קל ולא יהיה קשה ועב כדי שלא יהיה חופר. ומה שאמרו ב"ש יחפור בדקר ויכסה על אלו הפנים אמרוהו. ושאפר כירה מוכן הוא אין רוצה בזה שהן מודין שאפר כירה מוכן הוא כי לא היה ביניהם משא ומתן על האפר. אבל הוא פתיחת דברים והודיעך כי האפר מוכן הוא ומותר לשחוט עליו. ובתנאי שיהיה אפר שהוסק מערב יום טוב ולא בשלו בו ביום טוב אבל אם הוסק האפר ונעשה ביום טוב אסור לשחוט עליו לפי שהוא נולד אבל אם היה חם ביותר כדי לצלות בו ביצת תרנגולת וכיון שהוא ראוי לבשל בו יהיה מותר לטלטלו ולשחוט בו:

בית שמאי אומרים אין מוליכין את הסולם כו': (דף ט ע"א)

בית שמאי אומרים לא יטול אלא אם כן נענע כו': (דף י ע"א)

אין מחלוקת ביניהם בסולם של עליה שאסור לטלטלו ואין חולקין בסולם של שובך ברשות הרבים שאסור להוליכו משובך לשובך כי הרואה אותו מוליך סולם יאמר לתקן גג ביתו מוליכו ויחשוד אותו בחילול מועד אבל המחלוקת ביניהם הוא ברשות היחיד בית שמאי אומרים כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור והדבר כן הוא אבל בית הלל מתירין זה המעט מפני שמחת יום טוב. ומה שאמרו בית שמאי שאסור ליקח היונים ביום טוב אלא א"כ נענע מערב יום טוב הוא בבריכה ראשונה שבאותו שובך כי האדם חס על בריכה ראשונה ושמא ימלך ולא ירצה לקחתם ואחר הכנסת יום טוב ימלך שנית ויקח אותם והם מוקצה אבל בבריכה שניה והבאים אחריהם אין מחלוקת ודי לו שיאמר זה וזה אני נוטל:

זמן שחורים ומצא לבנים ומצא שחורים כו': (שם ע"ב)

רוצה בזה המאמר כשזימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים אסורות ביום טוב כי נאמר אותם שזימן פרחו והלכו להם ואלו שמצא אחרים הן שבאו ממקום אחר. וזהו התועלת שהשמיענו וכמו כן כשהניח השנים ומצא שלשה נאסרו ממה נפשך אם נוסף עליהם שלישי הרי נתערב המוקצה במוכן ואם הם אחרים הרי כלם אסורים. ואמרו אם אין שם אלא הם הרי אלו מותרין בתנאי שלא יוכלו לעוף ואם יש שובך שני בקרוב מזה השובך אבל אינו עומד בשורתו אלא שיהיה עומד בקרן זוית לימדנו בכאן שלא נאמר מן השובך השני נדדו לזה השובך לפי שהם כשמדדים משובכם והולכין אינן מדדין והולכין אלא בשוה לשובכם ואינן נוטים ממנו:

בית שמאי אומרים אין מסלקין את התריסין כו': (דף יא ע"ב)

בית שמאי אומרים אין נוטלין את העלי כו': (שם ע"א)

בית שמאי אומרים אין מוציאין לא את הקטן כו': (דף יב ע"א)

תריסין הם הנסרים שנועלין בהם פתחי החנויות. וכשאין להם ציר אין מחלוקת שהן מותרות ואפילו הם לנעול בית שבתוך החצר וכשיש להם ציר בצד הנסר אין מחלוקת שהן אסורות ואפילו הן לחנות שברשות הרבים לפי שנחוש שמא יתקע לחזוק הנסר אבל המחלוקת בנסרים שיש להם ציר באמצע הנסר ובתריסי חנויות בלבד בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין החזרת תריסין ונתינת העור לפני בית הדריסה מפני שמחת יום טוב כי אם נאסר עליו החזרת התריסין ימנע מפתיחת החנות להוציא תבלין כדי שלא יניח החנות פתוח ויגנבו משם ממונו. וכמו כן אם יש אצלו בהמה לא ישחטנה כדי שלא יפסיד העור: עלי הוא יד המכתש גדול מעץ והוא עגול שכותשין בו הריפות ודוגמתן. ופירוש לקצב בו לחתך עליו: ובית שמאי אין מתירין הוצאה אלא אם יש בה צורך אכילה לאמרו יתעלה אך אשר יאכל לכל נפש ולפיכך אמרו אין מוציאין את הקטן ואת הלולב וכיוצא בהם. ובית הלל אומרים שמתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה הותרה שלא לצורך וכמו כן אמרו מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך וזהו עיקר אמתי:

בית שמאי אומרים אין מוליכין חלה כו': (שם ע"ב)

מתנות הן הזרוע והלחיים והקבה. ועוד יתבאר לך כי מכלל הדברים האסורין ביום טוב אין מגביהין תרומות ומעשרות. ואמרם בזו המשנה כי בית שמאי ובית הלל חולקין בהולכת חלה ומתנות ומודים שאין מוליכין תרומה אינו אמת אבל הן מודים שמוליכין חלה ומתנות וחולקין בתרומה. ובית הלל אומרים חלה מתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שמוליכין את המתנות כך מוליכין את התרומה. ובית שמאי אמרו להם לא אם אמרתם במתנות שזכאי בהרמתן תאמרו בתרומה שאינו זכאי בהרמתן וזהו לשון מחלוקתם:

*) נקרא כתיב כי כל אוכל מחמצת ופי' בהגהות חשק שלמה שנדפסים בסוף המסכת בדף ז' ע"ב

בית שמאי אומרים תבלין נדוכין במדוך כו': (דף יד ע"א)

עץ הפרור הוא העץ שמגיסים בו הקדרות. ומה שהצריך לעשות שינוי בשחיקת המלח לפי שאינו מפיג טעמו ואינו מחסר פעולתו כשנשחק מערב יום טוב והתבלין מפיגין טעמן ומחסרין תמימותן וחריפותן כשישארו שחוקים מערב יום טוב ולפיכך מי שצריך לשחיקת מלח ביום טוב ישנה על כל פנים והשינוי היא שימה המכתש על צידו:

הבורר קטנית ביום טוב בית שמאי אומרים כו': (שם ע"ב)

בורר אוכל הוא שילקט האוכל מן הפסולת אחת אחת וכשהפסולת יותר מן האוכל אין מחלוקת שבורר ונוטל את האוכל. ומדיח ושולה פירוש שיתן מים על העדשים השחוקים או הפולין ודומיהן וכשינבה וירבה הפסולת על פני המים וירד האוכל והוא מסיר אותו הפסולת בידו וזהו ענין שולה כלומר מסיר הפסולת ושוטף אותו מעל פני המים ואין הלכה כרבן גמליאל:

בית שמאי אומרים אין משלחין ביום טוב כו': (שם)

הטעם שאוסרין בית שמאי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וגם בית הלל לא התירו אלא לשלוח ביד אדם אחד או שנים אבל לשלוח ביד שלשה או יותר ברבוי ויתן ביד כל אחד מהם הרי זה אסור כדי שלא יעשה מלאכות של חול גמורות. והתבואה אינה ראויה לאכילה לפי שהיא צריכה טחינה והטחינה ביום טוב אסור. ורבי שמעון אומר שיכול לבשל אותן הזרעים ולאכלן ואין הלכה כרבי שמעון:

משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין כו': (שם)

הבגדים התפורים הם ראוין ללבוש ושאינן תפורין הם ראויין לכסות ואמרו אף על פי שיש בהם כלאים, בבגדים שהם בתכלית הקושי והעובי ומיעוט הריכוך כי כשהן בזה הענין מותר לתלותן וכיון שמותר לתלותן מותר לשולחן ביום טוב וזהו ענין אמרם והם לצורך המועד: וסנדל מסומר כבר בארנו איסור נעילתו בשבת וביום טוב בפרק ששי בשבת. ומנעל שאינו תפור ענינו שלא נגמרה מלאכתו אלא כשהוא מדובק במין מן הדבוק אסור לשלחו ובמקום דירתו של רבי יהודה לא היה ראוי מנעל לבן לנעילה עד שיעובד בסיד זמן ידוע וזה הכלל שזכר אמתי ושיעור דברו וכן זה הכלל כל שנאותין בו אפילו בחול כמו שהוא ביום טוב משלחין אותו ולפיכך מותר לשלוח תפילין ביום טוב אע"פ שאסור ללובשן בשבת וביום טוב כמו שנתבאר בסוף עירובין ואל יקשה עליך בזה העיקר מה שאסרו לשלוח תבואה ביום טוב לפי שהיא אינה ראויה בחול כמות שהיא עד שיעשו בה מעשה שהוא אסור לעשותו ביום טוב והוא הטחינה:

פרק שני

יום טוב שחל להיות ערב שבת כו': (דף טו ע"ב)

כבר בארנו במה שקדם אמרם חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב. ואמרו עושה תבשיל מערב יום טוב לא פחות מכזית בין לאחד בין לאלף וזהו עירובי תבשילין וצריך ברכה ואדם אחד שיזכה בו למי שלא הניח ואינו צריך ליטול מהם רשות על הדרך שבארנו בעירובי חצרות:

חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים כו': (דף יז ע"ב)

כשהכלים הן טמאין אסור להטבילן ביום טוב ולא בשבת לפי שקודם הטבילה לא היו ראוין להשתמש בהן באותן הדברים שמשתמשין בהם לאחר הטבילה ונראה כמתקן מנא ביום טוב וכשיהיה אדם טמא באחד מן הטומאות מותר לו לטבול בשבת לפי שנראה כמתכוין לצנן גופו בלבד. ואמרם ושוים שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא מטבילין פירוש כי כשהמים הם טמאים שאפשר לו לתתם בכלי אבן ולהכניס אותו הכלי במקוה מים עד שיעלו מי מקוה על פני הכלי שהן בו אותן המים הטמאין ויטהרו המים וזהו ענין משיקין שיעלו המים עליו ומה שהצריך להיות הכלי מאבנים לפי שכלי אבנים אינו מקבל טומאה כמו שיתבאר במסכת כלים ואילו היה נותן אותן המים הטמאין בכלי עץ וכיוצא בו מן הכלים שמקבלים טומאה היה נטמא הכלי באותן המים הטמאין שבתוכו כמו שיתבאר במקומות מטהרות וכשיכניס הכלי במקוה נמצא שמטביל כלי טמא ביום טוב והוא אסור כמו שקדם בתחלת המאמר וזהו ענין אמרם אבל לא מטבילין ושיעורו אבל לא מטבילין כלי טמא על גב מימיו וכל זה בשבת אבל ביום טוב מותר לו להטביל כלי על גב מימיו ויטהר המים והכלי כאחד. ומה שהצריכו לטהר המים לפי שהמים הטמאים הם מתוקין ומי מקוה אינן ראוין לשתיה. ואמר מטבילין מגב לגב רוצה בו כי כשיש אצלו כלים טהורין משתמש בהן בבית הבד של שמן בדרך דמיון והוא חולין ורוצה להשתמש בהם בגת היין והוא הגזומה מותר לו להטבילן טבילה שנית ביום טוב לפי שהן. ואם הם טהורים על כל פנים צריכין טבילה אחרת אם ירצה שיעשה בטהרה וכמו כן מחבורה לחבורה הוא שיהיה בו כלי טהור ויאכל בו בחבורה אחת מעשר שני בדרך משל אם רצה לאכול בו בחבורה אחרת מותר לו להטביל אותה הטבילה שנית ביום טוב והעיקר בזו הטבילה מה שאגיד לך דע כי עוד יתבאר בפ' שני מחגיגה כי מי שטבל לחולין אף על פי שהוא טהור בלי ספק אסור לו לאכול מעשר שני עד שיטבול פעם שנית לשם מעשר וכן אם טבל למעשר ורצה לאכול תרומה על כל פנים צריך טבילה אחרת וכן אם היה טהור לתרומה ורצה לאכול קודש יטבול לשם קודש ואלו הטבילות שאדם הטהור טובל אותן בין מעשר ותרומה וקודש הם המותרות לעשות ביום טוב והיתרנו זאת הטבילה ביום טוב לפי שאינה להסיר טומאה אלא לתוספות טהרה אם כן שיעור דבריו כך אם טבל על גבי גתו טובל טבילה אחרת את הכלי על גבי בדו ואם טבל לאכול בו בחבורה זו טובל לאכול בו בחבורה אחרת ביום טוב:

בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין כו' (דף יט ע"א)

מחלוקת בית שמאי ובית הלל אינו אלא בשלמים של חגיגה ועולה של ראיה והוא דבר השם יתברך ולא יראו פני ריקם. בית שמאי אומרים חג לה' חגיגה בלבד היא הנקרבת ביום טוב אבל עולות ראיה הם קרבות בשאר ימי החג ובית הלל אומרים לה' כל דלה'. וכן מביאין ראיה ב"ש מן הכתוב עצרת תהיה לכם ולא לגבוה. ובית הלל מביאין ראיה מן הכתוב עצרת לה' כל דלה': אבל נדרים ונדבות לדברי הכל אין קריבין ביום טוב ועוד יתבאר דבר הסמיכה במקומו:

בית שמאי אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו כו': (דף כא ע"ב)

כלל הדברים כי חמים שהוחמו ביום טוב שרוחץ בהן פניו ידיו ורגליו ואינו רוחץ בהם כל גופו אלא אם כן הוחמו מערב יום טוב וחמין שהוחמו מערב שבת רוחץ בהם בשבת פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו ואוסרים ב"ש שיבעיר אדם אש להתחמם בו לפי שעיקרם ממה שאמר אך אשר יאכל לכל נפש אינו נכנס תחתיו הנאות הגוף מבחוץ ובית הלל אומרים כי מאמר השם אך אשר יאכל לכל נפש כלל הנאות הגוף כלם:

שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כו': (שם)

דעת ב"ש מה שאומר לך והנה כי הם אומרים אין אופין מיום טוב לשבת אא"כ עירב בפת ואין מבשלין אלא אם כן עירב בתבשיל ואין טומנין את החמין אלא א"כ היו חמין טמונין מערב יום טוב. וב"ה אין מצריכין אלא עירובי תבשילין בלבד ולפיכך אמר רבן גמליאל אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת אלא א"כ היו לו חמין כמו שביארנו מדעת ב"ש. וזוקפין את המנורה ענינו כשהמנורה תהיה מחוליות. ב"ש אוסרין להקימה מפני שנראה כבונה. ובית הלל אומרין אין בנין בכלים. וגריצין ככרות לחם גדולות. ורקיקין ככרות דקות. ואין הכוונה גודל הככר

ולא

לא קמנו. אבל הכוונה רוב הלחם ומיעוטו כי ב"ש אוסרין לאפות פת מרובה ביום טוב ובית הלל מתירין. וחורי מין גדול ממיני מעשה האופים והלכה כר"ג :

אף הוא אמר שלשה דברים להקל כו' : (דף כב ע"ב)

מכבדין ידוע. וזה אע"פ שהיתה ארצם עפרית. ומוגמר הוא הקטרה לסריח אבל לגמר הכלים דברי הכל אסור. וגדי מקולס כלומר מכובד שהיה ראשו על כרעיו ועל קרבו כמו כבש [הפסח] שהיה נאכל בירושלים והלכה כחכמים :

שלשה דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר כו' : (דף כג ע"א)

פרתו של רבי אלעזר בן עזריה כבר קדם הדבור בו בפרק חמישי בשבת. מקרדין הוא הסרת הזבובים הקטנים הנתלין בירכות הבהמה ועושין שם חבורה כשמסירין אותן. ומקרצפין הסרת הזבובים הגדולים שאינן עושים חבורה כשמסירין אותם. וחכמים סוברין דבר שאין מתכוין אסור כמו רבי יהודה והלכה כרבי אלעזר בן עזריה באומרו מקרדין את הבהמה בלבד כי העיקר אצלנו כמו שהודעתיך פעמים דבר שאין מתכוין מותר :

הרחים של פלפלין טמאה משום שלשה כו' : (שם ע"ב)

עגלה של קטן טמאה מדרס וניטלת בשבת כו' : (שם)

צורת אלו הריחים היתה כמו שאגיד לך. והוא כי הריחים עצמן שטוחנין מסבבין בהם כמו נפה ויורד מהן כל הנטחן ובשולי הנפה כמו קערה קטנה יתכנס מה שיורד מן הנפה ועם של ברזל סובבת בכל ותחזיר הכל גוף אחד נמצא הריחים של מתכות שטוחן שהוא כלי מתכות ומטמא בפני עצמו והנפה המנופה שמגיעה מה שיורד ממנה מן הדבר הנטחן היא נטמאת בפני עצמה לפי שהוא כלי בפני עצמו כמו שנטמאת הכברה והקערה שמתקבץ בו הדבר המנופה המטמאה בפני עצמה כמו כלי קיבול. והודיענו שכל חלק מאלו השלשה חלקים כלי בפני עצמו ואפילו פירש אחד מהם מזה הכלל אינו שברי כלים אלא כלי ומקבל טומאה. וטומאת מדרס שתטמא כשהלך עליו הזב ואפילו היה בינו ובינה דבר מבדיל וכבר נתבאר לך מזה דבר מועט בשבת ועוד יתבאר לך כל משפט המדרס במסכת זבים. והיו אומרים בשם רבי יהודה אינה נגררת אלא על גבי כלים כדי שלא תעשה רושם בארץ והאחד אומר בשמו חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת ענינו שהיא משוה הארץ בלבד ואינה חופרת. ודעת רבי יהודה כבר שמעת אותו כי הוא סובר דבר שאין מתכוין אסור והעיקר מה שהודעתיך דבר שאין מתכוין מותר ולפיכך יהיה הדין כמו שנתבאר בשבת גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ :

פרק שלישי

אין צדין דגים מן הביברין ביום טוב כו' : (שם)

ביברים פירוש בריכות מים שצדין בהם דגים. ועוד פירוש ביברים בתים מוקפות שמגדלין בהם החיות. וכל מה שהוא אסור לאכלו ביום טוב מפני שהוא מוקצה אסור ליתן לפניו מזונות מחוסר צידה הוא כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו ומה שהוא כן מוקצה הוא. והלכה כרשב"ג :

מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב כו' : (דף כד ע"א)

רבן גמליאל סובר כי ספק מוכן מותר וכן סובר כי נכרי שהביא ביום טוב דגים או פירות אף על פי שלקן ביום טוב מותרין ואין הלכה כרבן גמליאל ובשהביא נכרי פירות ונתאמת אצלינו מאורתן שלא נתלשו ביום טוב. וכן דגים שנתאמת אצלינו שלא נצודו ביום טוב ולא באו מחוץ לתחום שהן מותרין לאיכלן ביום טוב ואפילו לאותו שבאו בשבילו. ואם באו מחוץ לתחום או נסתפק בזה מותרין לישראל אחר ולא לאותו שבאו בשבילו. והדבר הנצוד או הנתלש ביום טוב ראשון מותר לאוכלו בשני ולא בשני ימים טובים של ראש השנה שהן קדושה אחת :

בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא א"כ יש שהות כו' : (דף כה ע"א)

ואין הלכה כרבי עקיבא :

בכור שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה כו' : (שם ע"ב)

רבי יהודה אומר רואין את המומין ביום טוב. ורבי שמעון אומר אין רואין את המומין ביום טוב. ולשון התורה כי הבכור קדש אבל אם נפל בו מום מיד נסתלקה הקדושה ממנו ויהיה מותר לאכלו כחולין אמרו כי יהיה בו מום. ועוד יתבארו לך המומים כולן המתירין הבכורות לשחיטה במסכת בכורות. ולפיכך אם נפל לבור ולא נפל בו מום אין מותר להעלותו מן הבור לפי שאינו ראוי לאכילה אע"פ שאצלינו צער בעלי חיים דאורייתא. ומ"ש ואם לאו לא ישחוט ולא אמר ואם לאו לא יעלה רוצה בו כי אם עבר אדם [והעלהו מהבור] והיה בו מום עובר מערב יום טוב שאסור לשחוט בו את הבכור וחזר עתה אחר שהעלהו מום קבוע אסור לשוחטו ביום טוב לפי שיעלה על דעתינו שכיון שהתחיל המום מערב יום טוב דעתיה עליה ואינו מוקצה כי רב יהודה סובר כי על כל פנים היה מום ניכר מערב יום טוב ומה שהתיר בבכור שנפל לבור לשוחטו במומו שיש בו משום צער ב"ח לפי שמעלין אותו ושוחטין אותו כיון שמותר לו ראיית מומין ביום טוב אבל כשעלה ונסתלק צער בעלי חיים אינו דין לשוחטו ואפילו היה המום עובר מום קבוע שהוא מוקצה. ועוד יתבאר לך בבכורות מומין עוברין ומומין קבועין ור' שמעון שאינו מתיר ראיית מומין ביו"ט אי אפשר לראות כלל והלכה כר' שמעון :

בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה כו' : (דף כז ע"ב)

זה הדבר אינו אלא בבהמת קדשים שמתה כי העיקר אצלינו אין מאכילין את הקדשים לכלבים ולפיכך אין מזיזים אותה ממקומה אבל בהמת חול שמתה מחתכין אותה ומאכילין אותה לכלבים. ובתנאי שתהיה מסוכנת מערב יום טוב אבל אם אינה מסוכנת מוקצה היא ואסור לטלטל :

אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביום טוב כו' : (שם)

רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי כו' : (דף כח ע"א)

אין נמנין פירוש שלא יפסיק דמים ביום טוב ויאמר זאת הבהמה בעשרה פשיטין בדרך משל ניקח אותה עשרה בני אדם פשוט לכל אחד : אין מניחין בכף מאזנים כל עיקר שאסור להשתמש בה ואפילו שלא לשקול כגון לתת שום חפץ בכף מאזנים או לכסות בהן כלי והלכה כחכמים :

אין משחיזין את הסכין ביום טוב כו' : (שם)

לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר כו' : (שם ע"ב)

השחזה היא העברת הסכין בריחים : והם מחלקין ביניהם שיאמר לו תן לי רביע הכבש או שמיניתו או חלק כך ממנו :

אומר אדם לחברו מלא לי כלי זה כו' : (דף כט ע"א)

הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו כו' : (שם ע"ב)

אבל לא במדה רוצה בו אבל לא בכלי מיוחד למדה אבל אם היה כלי מוכן להיות מדה ועדיין לא נעשה בדיוק ולא שמוה מדה מותר לתת בה. ורבי יהודה אוסר לפי שהוא כלי ידוע למדה. והיה עושה אבא שאול בן בטנית מה שאמרו עליו מפני ביטול בית המדרש כדי שלא יתבטל בעת המשקל ואין הלכה כרבי יהודה

פרק רביע

המביא כדי יין ממקום למקום כו' : (שם)

העיקר בכל זה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אלא בשינוי ואם אי אפשר לו לשנות מותר. ומתחילין בערמת התבן בתנאי שיהיה התבן מלא קוצים שאינו ראוי אלא לשריפה והוא כמו מוכן לאש ואינו צריך הכנה אבל אם אינו כן כמו שזכרנו הרי הוא כמו עצים שבמוקצה בשוה ורצה בכאן במוקצה מקום מיוחד להצניע שם העצים :

אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה כו' : (דף ל ע"ב)

מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף כו' : (דף לא ע"א)

סוכת החג בחג אסור להנות בעציו כל ימי הסוכות לאמרו חג הסוכות שבעת ימים לה' אלהיכם. ובאה הקבלה כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה. והדבר בכאן הוא על סוכה שאינה של מצוה כי העיקר אצלנו אין עושין אהל ואין סותרין אהל ביום טוב וכל שכן בשבת וכבר קדם זה בשבת : ואמרו ומן הסמוך לה ענינו מן הסמוך לדפנות. ואמרם מן הקרפף אפילו מן המפוזר אינה הלכה אלא מן המכונס על כל פנים ובתנאי שיהיה מן המכונס שבקרפף אבל מן השדה לא יביא ואפילו מן המכונס. ורבי יהודה אומר כי על כל פנים צריך פתח ויהיה סמוך לעיר. ורבי יוסי אומר כי כשיש לו פתח ואפילו רחוק מן העיר קרוב לאלפים אמה שהוא תחום שבת מותר ליטול ממנו והלכה כרבי יוסי :

אין מבקעין עצים לא מן הקורות ולא מן הקורה כו' : (שם)

בית שהוא מלא פירות סתום ונפחת כו' : (שם ע"ב)

שעור זו המשנה כך אין מבקעים עצים מסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב אלא אם נשברה מערב יום טוב. וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל. וטעם אלו הדינים כבר כולם קדמו ונתבארו. וקופיץ הוא כלי ברזל שחותכין בו הבשר ואין ראוי לבקע העצים אלא בצד הקצר שהוא כמו החץ ונקרא זכרות והצד הרחב נקבות לפי שאין דרך בני אדם לבקע בו ויהיה שינוי. ומה שאמר רבי מאיר פוחת אינו רוצה לומר שיסתור הכתלים ביום טוב אבל כפי סברתו הוא מותר לפחות אם היו כתלי אותו החצר לבנים סדורים מבלי בנין ואין הלכה כר"מ :

אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי כו' : (דף לב ע"א)

נר ידוע והנרות שלהם היו עושין אותן זוגות וחותכין אותן אחר עשייתן. חותכה באור לשתי נרות הוא שיתן הפתילה קצתו בנר אחד וקצתו בנר אחר ויתן האור בינתיים ותתחלק ותהיה פתילה דולקת בזה הנר ופתילה דולקת בזה הנר ואסר חתיכת פתילה בסכין או במספרים לפי שהוא מתקן מנא ולמעכה ביד מותר והלכה כר' יהודה :

אין שוברים את החרס ואין חותכין הנייר כו' : (שם ע"ב)

נייר ידוע וכשכותבין עליו שמן עומד לפני האש כל זמן שימלא בו שמן ואין גורפין תנור וכירים ומכבשים פירות שמשוין האפר ואם מנע הבישול גורפין אותו האפר. ובקעת חתיכה של עץ שאינה כלי. ואמר וכן בדלת רוצה בו כי כן המשפט בדלת אין סומכין אותו בבקעת כי העיקר אצלנו לא ניתנו עצים אלא להסקה :

רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו כו' : (דף לג ע"א)

לא התירו חכמים שיטול אדם קיסם לחצוץ בו שיניו אלא מאבוס של בהמה בלבד ואסור לחתכו ולתקנו אע"כ היה רטוב וראוי לאכילה לבהמה כי כל מה שראוי לאכילת בהמות מותר לחתכו בשבת ולא הלכה כר' אליעזר. ואמר חכמים ומגבב מלפניו ענינו כי כשמגבב בשדה שקושש מסביבותיו ומדליק:

אין מוציאין את האור לא מן העצים כו' : (שם)

ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה כו'. (דף לד ע"א)

רעפים לבנים שרופים בכבשן ואינו אוסר ללבן הרעפים אלא החדשים מהם לפי שהם נשרפים ומתחזקות ונראה כמתקן כלי ביום טוב אבל האבנים והרעפים הישנים (והחדשים) מותר ללבנן ולבשל ולצלות עליהם ומוקצה הוא משטח ששוטחין בו תאנים וענבים ומולתם ליבש. ומה שהתנה בשביעית לפי שבשנה אחרת שלא תהיה שביעית אסור לאכול מה שנמצא באותו משטח ביום שבת עד שיוציאו מעשרותיו כי עיקר אצלינו שבת קובעת למעשרות כמו שביארנו במקומות מסדר זרעים. ושביעית אינה חייבת במעשרות כמו שנתבאר במקומות מסדר זרעים ואין הלכה כרבי אליעזר :

פרק חמישי

משילין פירות דרך ארובה ביום טוב כו' (דף לה ע"ב)

מותר להשיל פירות ארובה בגג אחד כשירצה לטלטלן ממקום למקום אבל להשילן מגג לגג אחר אסור. והטעם מה שאמרנו כמה פעמים שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ודלף המים הנוזלים מן הגגות התלושות בעת ירידת הגשם :

כל שחייבין עליו משום שבות משום רשות כו' : (דף לו ע"ב)

אמרם משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה רוצה בו כי מה שאמר ה' תשבת נכנס תחתיו השביתה מן הדברים שהוא מספר והם הנקראים שבות ועוד מן הדברים שרשות לאדם לעשותן ושלא לעשותן אבל הם תלוין במצות ויש להם מבוא בדברים התוריים והם הנקראים רשות. ועוד יכנס תחת אמרו תשבת בהשלמת הדברים שעשייתן מצוה ושלום מצוה והם אותן שנקראין משום מצוה וטעמי אסורן כלן מה שאגיד לך. אין עולין באילן גזירה שמא יתלוש. ולא רוכבין על גבי בהמה גזרה שמא יחתוך זמורה להנהיגה. ולא שטין גזרה שמא יעשה הבית של שייטין. ולא מספקין ולא מרקדים ולא מטפחין גזרה שמא יתקן כלי שיר. ומספקין הוא הנגון והכאה בגלגל ומטפחין הכאה יד על יד. ואמרו משום רשות לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין לכלן יש תנאים לא דנין בתנאי שיהיה במקום יותר חכם ממנו. ולא מקדשין בתנאי שיהיו לו אשה ובנים שאינו חייב במצות פריה ורביה. ולא מיבמין ולא חולצין בתנאי שיהיה לו אח גדול ממנו שבו היא המצוה כמו שאמרו מצוה בגדול ליבם וכשיהיו אלו התנאים אז יהיו אלו הדברים רשות. אבל אם הדבר להפך שלא יהיו אלו התנאים לא יהיו משום רשות אלא משום מצוה. והטעם שאסרום כלן גזרה שמא יכתוב. ולא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין גזרה משום מקח וממכר. ולא מגביהין תרומות ומעשרות ואפילו ליתנם לכהן בו ביום ובזה דבר. ולא דבר בהוצאתם ביום טוב כדי ליתנם אחר יום טוב. וזה שאמר אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד זהו דעת בית שמאי. אבל דעת ב"ה כי יש דברים רבים מלבד אוכל נפש שהן מותרין ביום טוב ואסורין בשבת. ומהם אמרם בתחילת הפרק משילין פירות וכמו כן הוצאת לולב וקטן וספר תורה כמו שביארנו במה שקדם :

הבהמה והכלים כרגלי הבעלים המוסר כו' : (דף לז ע"א)

כבר קדם לך בערובי תחומין כי האדם יכול לילך לאיזה רוח שירצה יותר מאלפים אמה והוא שיחסר שיעור אותה התוספת מן הרוח שכנגדו על הדרכים שקדם חלוקה לשם ואמר בכאן כי בכל מקום שיוכל האדם ללכת תלך בהמתו וכל חפציו. ואמרו המוסר את בהמתו לרועה או לבנו הרי אלו כרגליו רוצה בו רגלי הבעלים ובתנאי שיתן אותה לשני בנים או לשני רועים שלא נתקיימו קנייתה לאחד מהם אבל אם נתנה לרועה אחד הרי היא כרגלי הרועה :

השואל כלי מחבירו מערב יום טוב כו' : (שם)

אמרם כרגלי השואל אפילו לא נתן לו אותו הבגד אלא ביום טוב כיון שקדם שאילתו מערב יום טוב הרי היא כרגלי השואל. ואמרם כרגלי המשאיל ואפילו היה רגיל לשאול ממנו אותו חלוק בכל יום טוב לא נאמר שיהיה עיקר לאותו רגילות אלא כיון שלא שאלו מערב יום טוב הרי הוא כרגלי בעליו ואין הלכה כרבי יהודה. ואמרם כרגלי שתיהן ענינו שבאותה העיסה היו בה שותפות כדי שלא תלך אותה העיסה אלא עד מקום ששתיהן יכולין לילך שאם האחת ערבה למזרח אלפים אמה שא"א לה ללכת במערב אפילו זרת אחת כמו שנתבאר והאחרת ערבה במערב אלפים אמה שאי אפשר לה ללכת בצד המזרח כלל אותה העיסה לא יזיזנה ממקומה :

הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום כו' : (דף לט ע"א)

בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אנשי אותה העיר כו' : (שם)

מי שהיו פירותיו בעיר אחרת כו' : (שם ע"ב)

כל זה מבואר :

מי שיש אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות כו' : (דף מ ע"א)

אין משקין ושוחטין המדבריות כו' : (שם)

רוצה באמרו לנות בעיר בתוך תחום שבת. ולנות באפר שיהיו בכפרים כל ימי החום והקיץ ואינן נכנסות לעיר עד שירדו הגשמים. ואפר שם הכפרים : ואמרו משקין להודיעך תועלת כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה ואם יש שם סירכא חלושה נשמטת ונכרתת ואסר שחיטת המדבריות לפי שהם מוקצה : סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת ביצה

מסכת ביצה

דף ב תוספת בד"ה ביצה שנולדה בי"ט כו' עי"ל דנקט לב"ש תאכל כו' דאין אכילה בלא טלטול וב"ה הכרי אף בטלטול אלא אגב דנקטי ב"ש כו' עכ"ל אבל לפי מה שהירש דלרבותא נקט תאכל לב"ש לא בעו למימר דנקטי ב"ה לא תאכל אגב דנקטי ב"ש תאכל דלא ניחא להו למימר בהך מלתא להודיעך כחן דב"ש לגבי כחן דב"ה דאסרי אף בטלטול אע"ג דאמרינן כח דהיתירא עדיף לאוקימתא דרב נחמן לא ניחא להו למימר הכי בשאר אוקימתא דאמוראי דבתמה דוכתין אמרינן דב"ש במקום ב"ה אינה משנה אבל השתא דתאכל משמע אכילה וטלטול לב"ש שפיר קאמרינן לב"ה דנקטי הכי אגב וק"ל : **בד"ה** אוכלא דאפרה כו' ואי בעי שחיט לה ואכיל כל שבגוה עכ"ל ומיהו למאי דס"ד הש"ס מאן דשרי במוקצה אוסר בנולד והיינו בתרנגולת העומדת לגדל ביצים אע"ג דה"נ אי בעי שחיט לה ואכיל כל שבגוה דהא שרי מוקצה מ"מ כיון דנולדה הביצה מדבר המוקצה לא בריך לה מהאי טעמא : **בד"ה** דלמא ב"ש לית להו מוקצה כו' וי"ל דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי כו' עכ"ל פי' בבעלי חיים היכא דמקצה מדעתיה כגון שהיא דיוני שובך דמקצה דעתיה מנייהו משום חורבן שובך חמיר טפי משאר מוקצה מיהו הכא בתרנגולת אע"ג דאי בעלי חיים אפי' בעומדת לגדל ביצים לא מקצי דעתיה מנייהו [א] לפי שהם גדלים בביתו של אדם ועיין בזה בספר המאור : **בד"ה** קס"ד דאפי' מאן כו' ואפי' ר"ש מודה דהאי נולד אסור עכ"ל וכתב מהרש"ל ומ"מ רב נחמן סבר דבהאי נולד נמי פליג כו' עכ"ל ובתוס' שם פ' מי שהוציאוהו כתבו וא"ת ולימא הא ר"ש היא דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד כדאיתא ברים ביצה וי"ל דבנולד כה"ג שהוא דבר חדש שלא בא לעולם כל עיקר מודה ר"ש כו' עכ"ל ע"ש : **בד"ה** מגביהין מעל השלחן כו' דהא איכא בסיפא ושער של אפונין כו' מפני שהן ראוין למאכל בהמה כו' עכ"ל והיא דשער אפונין כו' קאמרינן התם דאתיא כר"ש דלית ליה מוקצה ואין להקשות לפ"ז ל"ל לאתויי גבי שבת סתם לן תנא כר"ש מהך דמחתכין הדלועין כו' אמאי לא מייתי הך סתמא דגבי שבת ושער אפונין כו' דהיא סיפא דהך דמגביהין כו' די"ל כיון דר' יהודה פליג בהך מס' בתר הכי בפ' מי שהחשיך ה"ל סתמא דשער אפונין סתם ואח"כ מחלוקת ואע"ג דרבים לגבי יחיד הוא כמ"ש התוס' בהך דדלועין מ"מ לא הוי הך סתמא דשער אפונין כו' שהיא נשנית בפ' היה טעל עדיפא מהך סתמא דמטלטלין נר חדש אבל לא ישן כו' שהיא בפ' כירה אבל ההיא דדלועין ודאי עדיפא כיון שנשנית בסוף המס' כמ"ש התוס' : **ע"ב** בד"ה מוקים לב"ה כר"ש וק' דמאי אולמיה דהאי סתמא כו' עכ"ל הך דמגביהין נמי סתמא מקרי כדאיתא ס"פ מי שהחשיך דקאמר התלמודא ר"י סתמא אחרינא אשכח ומייתי הך דמגביהין ואר"נ אנו אין לנו אלא ב"ש כר"י וב"ה כר"ש אך קשה לדבריהם דבין אם נפרש דבריהם דמאי אולמיה דהאי סתמא כו' ולא היו להחליף ההיא דמגביהין אלא כל חדא היקום ההוכתיה ובין אם נפרש דמאי אולמיה כו' דלמא אדרבה הך דמחתכין היה להחליף אמאי לא הקשי להו הכי בכל דוכתא דאמרינן מוחלפת השיטה ולקמן דרמי דר"י אדר"י ומחליף.ההיא דאין סוחטין כו' תקשי להו נמי הכי דמאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא וע"ק דבפ' מי שהחשיך לא משכח אליבא דר"י סתמא כר"ש אלא הך דמגביהין דב"ה כר"ש אמאי לא הקשי להו מנלן להחליף הך למגביהין ונראה לומר דודאי ר' יוחנן דמשוה מדותיו דבין בשבת ובין בי"ט לית ליה מוקצה כר"ש כדאיתא התם קאמר שפיר אנו אין לנו אלא ב"ה כר"ש ומחליף ההיא דמגביהין לפי קבלתו כי היכי דתהוי סתמא כר"ש אבל ר"נ דאית ליה טעמא דמתני' דהכא משום מוקלה וב"ה כר"י ואליביה פרכינן אמאי קתני בהך דמגביהין דב"ה כר"ש דהיה לו להשוות מדותיו דבין בשבת ובין בי"ט כר"י ומשנינן משום דגבי שבת שהם לן תנא כר"ש והא קא מקשינן שפיר דהאי שניא לא יספיק לן דמאי אולמיה האי סתמא דדלועין מהאי סתמא דמגביהין טפי מסתבר לאוקמא הך דמגביהין בדוכתא כמו שהיא שנויה כדי להשוות מדותיהן דבין בשבת ובין בי"ט כר"י ודו"ק : **בד"ה** והיה ביום הששי כו' כדאיתא במדרש שבת לא יהיה לרבות יום הכפורים לא יהיה בו לרבות י"ט כו' כל"ל וכן נמלא במדרשות :

דף ג בד"ה גזירה שמא יעלה כו' עי"ל דלא שייך מוכן לעורבים רק בפירות אילן כו' עכ"ל עיין על דברי התוס' בזה בס"פ כל כתבי בתוס' שם בד"ה אוני והאמר רב הונא ובתוס' בפ' בכל מערבין בד"ה הא ודאי מאתמול נעקרה כו' ומהרש"ל כתב הכא פי' לדברי התוס' דלא אמרי' האי טעמא דמוכן לעורבים הוי מוכן לאדם אלא איירי בפירות שרגילין להשיר והוא יושב ומלפה אף שלישנא קלא דחוק כו' עכ"ל כתב כל זה לפי הבנתו בדברי התוס' דאפי' לאו מוכן לעורבים מותר בפירות הנושרין מטעם דיושב ומלפה-אבל

קרני ראם [א] לפי שהם . נ"ב ויותר נראה דבענין לגדל בצים אין זה הקצאה כלל כיון דאוכלה דאפרת הוא והרי הוא אוכל חלק ממנה ולא אקצה מדעתו ומש"ה אם הבילה אסור משום נולד ל"ש לומר כיון דמוקצה מותר אי בעי שחיט להכי תו הוי מוקצה דבע"ח דאחר שהבילה אסורה תו אקצה מדעתו ומיושב קושייתו לעיל בד"ה אוכלא דאפרת וז"ב :

חכמת שלמה

דף ב ע"א רש"י בד"ה לית להו כו' דאמרינן בפ' במה מדליקין כו' כצ"ל : **בד"ה** אלא מסלק כו' כלי עליה ומנערה כצ"ל : **תום'** בד"ה ביצה שנולדה כו' אלא שאין רצוני לקבל הימנו נ"ב לפי שהיה שונא את הנכרי [רש"י לקמן דף כד ע"א] : **בד"ה** קס"ד כו' היה בעולם רק שנשבר כו' **בא"ד** ואפילו ר"ש מודה כו'. נ"ב ומ"מ רב נחמן סבר דבהאי נולד נמי פליג ר"ש ודוקא מיא בעיבא דהוא נולד גמור מודה ר"ש וק"ל אבל במסקנא דעירובין פרק מי שהוציאוהו מסיק דלא אמרינן מיבלע בליעי אלא מינד איידי ושרי. (עיין במהרש"א) : **בד"ה** מגביהין כו' בסיפא שער של אפונין ושל עדשים מפני שהן כו' כצ"ל : **בד"ה** ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כו' דהא לא שכח הוא אוהיל כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' להודיעך כחן דבית הלל וכי תימא כח דהיתרא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה דתנן כו' לבנין ולא מן כו' וכיון דאתקלאי כו' וב"ה כר' יהודה כו' כצ"ל והד"א : **בד"ה** לטעמיה דאמר רבה בפסחים בפרק אלו עוברין ויליף מהכא כו' כצ"ל. וג"ב אבל אין המסקנא כן ע"ש והתוס' הקשו נמי עליו בפרק בכל מערבין וכתבו ולא נהירא : **בד"ה** מי גזרינן כו' למיגזר היתרא משום איסורא הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור והתניא כו' וא"ת כו' דהשתא היכא למיגזר כו' יעשו גזירה לגזירה כצ"ל והס"ד : **תום'** בד"ה גבי שבת כו' והא הוי סתם ואח"כ מחלוקת דהא פליג ר' יהודה במתני' ואמר אם לא נתנבלה בע"ש אסורה ואין הלכה כו' כצ"ל : **בד"ה** מוקים לבית הלל כו' דמאי אולמיה דהאי סתמא כו'. נ"ב פירוש ששנה ר' במתניתין דב"ש סברי מגביהין מעל השלחן כו' וב"ה אמרי מסלק את הטבלא והא בעי להחליפה ולדתותה מתמת האי סתמא ודו"ק : **בד"ה** והיה ביום הששי וגו' כו'. ואפי' לדידן ניחא כו'. נ"ב פי' שאין לנו בזמן הזה אורחים שיבואו בי"ט כמו שהיה בימיהם :

דף ג ע"א גמ' כי קושיין כרבה נמי כו' מוחלפת השיטה ומדקא מרמי להו כו' : **רש"י** בד"ה כי קושיין כו' כתרוייהו הס"ד : **בד"ה** לאפוקי כו' הלכך (אין) נשירת כו' כצ"ל : **בד"ה** אם אין כו' כל לאוכלין אמרינן בדבר כו' כצ"ל : **תום'** בד"ה גזירה שמא כו' עי"ל דלא שייך מוכן לעורבים כו'. נ"ב פי' לא אמרינן האי טעמא דמוכן לעורבים הוי מוכן לאדם אלא איירי בפירות שרגילין להשיר והוא

מהר"ם

דף ב ע"א בגמ' גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש. נראה דהא דקאמר רב נחמן אנו אין לנו וכו' יפרש"י כך שמעתי מרבותי וכו' אין ר"ל ששמע בפירוש מרבותיו שב"ש אומרים מסלק הטבלא וכו' ובה"א מגביהים וכו' דא"כ למה הוצרך לומר גבי שבת סתם לן תנא כר"ש וכו' תיפוק ליה דכך קבל מרבותיו ולא היה לו להביא אלא ההוא סתמא די"ט אלא ר"ל דשמע מרבותיו סתמא דב"ש ס"ל כר' יהודה וב"ה ס"ל כר"ש ומסברת עצמו הואיל ואשכח גבי שבת דסתים לן תנא כר"ש אוקי קבלתו ששמע מרביתיו שב"ה כר"ש היינו גבי שבת אבל גבי י"ט דסתים לן תנא כר' יהודה אוקי לב"ת כר' יהודה וק"ל : **ברש"י** ד"ה לית להו כו' דאמרינן פרק במה מדליקין מותר השמן שבנר וכו' מ"ס הוא וצ"ל בפרק כירה דברייתא היא שם דף מ"ד ע"ש : **בתוס'** ד"ה ביצה כו' וכי תימא אוסרין משמע שאסור לעולם וכו' ר"ל והואיל ופשוט הוא שהביצה אין אסורה לעולם לא שייך למתני נבה לשון איסור וק"ל : **בא"ד** וי"ל דאי הוה תני אוסרים ומתירים הייתי אומר שמה שמתירים הביצה היינו לטלטל וכו' והא דקתני גבי מותר השמן שבנר ר"ש מתיר צ"ל משום דגבי עצמו של שמן לא שייך טלטול ולכך תני לשון מותר ולא חייש דנימא דאיירי בטלטול : **בא"ד** לכן פירש ר"י וכו' ר"ל דר"י פירש ענין אחר וי"ל דלעולם לא שייך לחלק בין טלטול לאכילה והא דלא קתני לשון אוסרים ומתירים היינו משום דגבי ביצה שייך לישנא דתאכל טפי משום דסתמא לאכילה קאי : **בא"ד** עוד י"ל וכו' ר"ל דלעולם התירוץ הראשון יתיישב שפיר דמאי אמרת דמלשון לא תאכל משמע דלטלטל שרי זה אינו דבלישנא תאכל דקאמרי ב"ש נכלל בו אכילה וטלטול וממילא קאי עליה ב"ה ואסרי תרוייהו והא דלא נקטי ב"ה בהדיא לישנא דטלטול משום אגב דנקטי ב"ש תאכל וכו' וק"ל : **ד"ה** דלמא ב"ש לית להו מוקצה תימה וכו' דקתני לא יטול אא"כ נענע מבעוד יום וכו' ואע"ג דלקמן דף י' משמע בגמרא דטעמא דב"ש שם הוא מטעם דלמא אתי לאמלוכי דאיירי בבריכה ראשונה כדלקמן ופי' רש"י שם וה"ל טלטול שלא לצורך היינו נמי מטעם איסור מוקצה וכן פרש"י לקמן שם בסוף שמעתתא אהא דקאמר וקא מטלטל מידי דלא חזי ליה דפרש"י מידי דלא חזי כל אותן שטלטל יותר על צרכו מוקצים היו א"כ ר"ל ולמפרע מיפלים איסור מוקצה הואיל ואין נוטל אותם וא"כ ה"ה לב"ש בבריכה ראשונה דחיישי דלמא אתי לאמלוכי לאחר שיטלטל ונמצא שטלטל איסור מוקצה שלא לצורך א"כ ש"מ דב"ש אית להו איסור מוקצה וק"ל ועיין בבעל המאור : **בא"ד** דמוקצה דבע"ח חמיר טפי יש לדקדק א"כ מאי פריך לקמן בשמעתין אומפלגי בביצה ליפלגו בתרנגולת דלמא בתרנגולת מודו ב"ש מטעם דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי וצ"ל דאין התוס' ר"ל כל בעלי חיים אלא כגון יוני שובך דחיים איניש עלייהו דלא לחרוב שובכו ועיין בבעל המאור : **ד"ה** קא סלקא דעתין וכו' עד אבל התם הכלי היה בעולם קודם שנשבר וכן משמע נמי בעירובין וכו' בתוס' שם משמע דההיא סוגיא אתיא אפילו למסקנא דהכא דמסיק מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד ומאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד וא"כ צ"ל דמיא בעיבא הוי טפי מוקצה מביצה ע"כ צ"ל דשיטת התוס' דהכא הכי הוא וכן משמע נמי בעירובין דיש לחלק בין נולד לנולד דקאמר מיא בעיבא מבלע בליעי ופריך וכו' ומאי פריך וכו' דהא ר"ש מתיר בנולד כדקאמר הכא מאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד אלא על כרחך צ"ל אפילו למסקנא דהכא דההיא דמיא בעיבא וכו' הוי נולד יותר מביצה ולכך אפילו למסקנא דהכא אית ליה לר"ש ההוא נולד ה"ה לפי סברת המקשה הוי נמי ס"ד דביצה הוי נולד טפי מההיא דשברי כלים ולכך הוה ס"ד אפי' לר' שמעון דלית ליה מוקצה אית ליה נולד דהכא דהיינו ביצה וק"ל : **ד"ה** מגביהין מעל השלחן וכו' עד דהא איכא בסיפא שער אפונין. בתוס' שם דייק מסוגי' דהתם דההיא דשער אפונין אתיא כר' שמעון א"כ ש"מ דאפילו לר"ש צריך שיהיו ראוים לכל הפתות למאכל בהמה : **ד"ה** וב"ה וכו' דהא לא שכח הואיל והניחם שם מדעתו. הלשון אינו מדוקדק ונראה דר"ל אע"ג דלא הניח שם במתכוון דלא חייש להיכן יפלו כדקאמר בסוף הדבור מ"מ הואיל והניחם שם מדעתו נקרא בסים לדבר האיסור ולסוף קאמרי ועוד נוכל לומר דאע"ג דהניח מדעתו הואיל ולא חייש היאך יפלו לא נקרא בסים .לדבר האיסור : **ד"ה** ואת הנבלה וכו' אנו צריכים לפרש וכו' דאל"כ מנלן דסתם לן תנא כר"ש דקאמר גמרא גבי שבת סתים לן תנא כרבי שמעון דכי תימא היא גופא מנלן דמנא ליה לגמרא דאיירי דנתנבלה בשבת דמייתי מינה ראיה דסתים לן תנא כר"ש גמרא דייק לה מדקתני בסיפא ר' יהודה אומר אם לא זויתה נבלה מע"ש אסורה מכלל דלת"ק אפי' נתנבלה בשבת מתתכין וק"ל : **ע"ב בגמ'** אמרי שבת דחמיר וכו' יש לדקדק דלפי טעם זה יתיישב שפיר טעמם דב"ה דס"ל גבי שבת דאין בו איסור מוקצה וגבי י"ט חיישי לאיסור מוקצה אבל מ"מ תקשה לן ב"ש אב"ש דגבי שבת חיישי לאיסור מוקצה לרב נחמן וגבי י"ט לא חיישי לאיסור מוקצה וס"ל ביצה שנולדה בי"ט תאכל וצ"ל דב"ש ס"ל הסברא הפשוטה דשבת הואיל וחמיר מחמרינן גבי' ואסרינן איסור מוקצה אבל י"ט דקיל לא חיישינן גבי' לאיסור מוקצה וק"ל : **רבה** לטעמיה דאמר רבה וכו' הצעת הפשט לפירוש רש"י כן הוא רבה דאמר הכא דאפי' הכנה דבידי שמים כגון ביצה אסורה אזיל לטעמיה דמפרש קרא דוהכינו את אשר יביאו אהזומנה בפת כמבואר בפי' רש"י א"כ ש"מ דלדידיה הזומנה בפה יקרויה הכנה אע"ג דאין בה מעשה בידים וצריכה להיות בחול דוקא ולא מי"ט לשבת או איפכא וה"ה הזומנה דבידי שמים כגון ביצה אקרי ג"כ הכנה לדידיה וצריכה להיות דוקא בחול ואסורה מי"ט לשבת או משבת לי"ט וק"ל והא דאיצטריך רש"י לדחוק ולפרש כן משום דאיתא בעירובין דף ל"ח ע"ב אשבת וי"ט נולדה בזה אסורה בזה אמר רבה התם משום הכנה דתניא והיה ביום הששי והכינו חול מכין לשבת וחול מכין לי"ט וכו' וכתבו שם התוס' ר"ת מחק מספרו דתניא משום דאמרינן בריש מסכת ביצה רבה לטעמיה דאמר רבה והיה ביום הששי והכינו חול מכין לשבת וכו' עד ורש"י פירש בביצה דרבה לטעמיה דאמר אליביה בפ' אלו עוברין דמוקצה דאורייתא מהאי קרא ולא נהירא וכו' ע"ש א"כ ש"מ דטעמו של רש"י דמפרש כן כדי לתרץ הא דקאמר רבה לטעמיה והא ברייתא היא לכן פירש דהברייתא היינו יכולין לפרש דקאי אהכנה דבידים אבל רבה לטעמיה דיליף מהאי קרא איסור מוקצה ומפרש האי קרא אהזומנה דפה א"כ ה"ה דקאי נמי אהכנה דבידי שמים כמו שפירשנו : **בתוס'** ד"ה גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש ותימא והא הוי סתם ואח"כ מחלוקת וכו' משום דקתני בסיפא ר' יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן : **בא"ד** והואיל ואוסר מוקצה מחמת מיאוס כל שכן מחמת איסור. פירוש כגון נר הדולק ואע"ג דהכא לא איירי במוקצה מחמת איסור אלא מחמת שלא היה בעולם כגון ביצה או מחמת שאינו ראוי למאכל אדם כגון עצמות וקליפין מ"מ מייתי התוס' ראיית דנר ישן לאו דוקא דהא אוסר גם כן במוקצה מחמת איסור וא"כ ה"ה נמי במוקצה מחמת שלא היה בעולם או שלא היה ראוי דהרי הן ג"כ עדיפי ממוקצה מחמת מיאוס וק"ל : **בא"ד** הואיל ונשנית משנה בסתם לבסוף פרק מי שהחשיך ר"ל הואיל והסתם דמטלטלים נר חרש נשנית בפרק כירה והסתם דמחתכין דלועים וכו' נשנית אח"כ בסוף המסכת דהוא פרק מי שהחשיך ולכך הוא עדיף : **ד"ה** מוקים לב"ה כר"ש וקשה מאי אולמיה דהאי סתמא מהוא סתמא מתני' דקתני בה וב"ה אומרים מסלק הטבלא וכו' קרי לה נמי סתמא ור"ל מאי חזית דניזל בתר ההוא סתמא דמתני' מחתכין ולא בתר ההיא מתני' דקתני בה דב"ה אוסרים מוקצה ויש לדקדק מאי מקשו התוס' דהא מאחר דנוכל להחליף השיטה ב"ש לב"ה כדי שלא לסתור הסתם הכי עדיף טפי וי"ל דהתוס' ר"ל דמאי חזית דמחלפת ההיא דב"ש וב"ה דלמא נחליף הסתם וניזל בתר ההוא סתמא דרעת ר' יהודה דאסור אם לא היתה נבלה מאתמול אסורה וכו' היא נשנית בסתם ודעת ת"ק דקתני מחתכים דלועים דהוא דעת רבי שמעון היא נשנית במחלוקת וק"ל : **ד"ה** והיה ביום הששי וכו' עד ורבה גופיה אזיל לטעמיה דאית ליה הואיל וכו' פירוש דבפרק אלו עוברין בפסחים דף מ"ו פליגי רבה ורב חסדא באופה מיום טוב לחול דרב חסדא אמר לוקה ורבה אמר אינו לוקה דאמרי' הואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה וכו' ופיר' התוס' כן הוא דמטעם הואיל ליכא איסור דאורייתא כשאופין ומבשלים מי"ט לשבת כדאמר התם דאינו לוקה באופה מיום טוב לחול כי אם איסורא דרבנן איכא וזה תקנו חכמים בעירובי תבשילין ועיין שם בפרק אלו עוברין דקושיא זו דמקשו התוס' פריך שם רבה לרב חסדא דאיתא התם אמר ליה רבה לרב חסדא לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל היאך אופין מי"ט לשבת אמר ליה משום עירובי תבשילין ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא א"ל מדאורייתא צרכי שבת נעשים בי"ט ורבנן הוא דגזרי וכו' ע"ש וא"כ יש לתמוה על התוס' דהכא דמקשו קושיא המפורשת שם בגמרא וי"ל דהתוס' כל כוונתם לתרץ לדידן דקי"ל בהכנה כרבה וא"כ איכא איסורא במבשל מי"ט לשבת ולא קי"ל כרב חסדא דאמר מדאורייתא צרכי שבת נעשים בי"ט והואיל ואי מקלעי אורחים לא אמרינן קי"ל כוותיה וא"כ לדידן היאך אופין ומבשלין מי"ט לשבת והוצרכו לפרש דאפיה ובישול תקוני מלתא בעלמא הוא ולא שייך ביה הכנה והיינו מה שכתבו התוס' ואפי' לדידן ניחא וכו' וראיתי בספר ח"ש שכתב ופי' ואפי' לדידן צ"ל דלית לן אורחים וכו' ותמיה לי מה דחקו לפרש כן דהא משמעות לישנא דתוס' שכתבו מתחל' ונראה ליישב דרבה גופיה דאית ליה הואיל וכו' משמע בהדיא שבא לתרץ לדידן דלית לן הואיל וכמו שכתבתי וק"ל :

דף ג ע"א בתוס' ד"ה גזירה שמא יעלה ויתלוש וכו' עד ע"כ י"ל דמיירי הכא כגון בחצר דהוי מוכן לעורבים וכו' ר"ל שהאילן עומד בחצר ושם נמצאים עורבים ושאר עופות שהן של בעל חבית ואי בעו העורבים הם אוכלים הפירות מן האילן ולכך הוי נמי מוכן לאדם כדאמרינן לקמן דף ו' דמוכן לכלבים הוי מוכן לאדם ולכך לא קאמר הכא טעמא דמוקצה אבל גבי נכרי שהביא דורון ממקום האילן אין שם עורבים של ישראל ולכך הוי מוקצה וק"ל : **בא"ד** עוד י"ל דלא שייך מוכן לעורבים רק בפירות האילן וכו' לפי לשון התוס' משמע דאינו תירוץ בפני עצמו לתרץ הקושיא שבתחלת הדבור רק קאי לתרץ מה שהקשה בסמוך וא"ת הא אמרינן מעמיד אדם בשבת בהמתו וכו' על המחובר אבל לא על המוקצה משום דחיישינן שמא יטלטל המוקצה בידים ולא אמרינן הואיל והוי מוכן לבהמה הוי נמי מוכן לאדם ולא הוי מוקצה משום דלא אמרינן דשייך מוכן לעורבים הוי מוכן לאדם רק בפירות האילן וכו' אבל שם במעמיד אדם בהמתו על המחובר וכו' איירי בעשבים הראוים למאכל בהמה וק"ל אבל בסמ"ג לאוין הלכות שבת בדין הקוצר משמע שם שהוא תירוץ בפני עצמו על הקושיא שבתחלת הדבור ור"ל דלא שייך הכא טעמא דמוקצה משום דמיירי הכא בפירות האילן שרגילין להשיר מעצמן והוא מצפה לכך ולכן אינו מקצה אותם מדעתו ע"ש אבל לשון התוס' שלפנינו שכתבו דלא שייך מוכן לעורבים רק בפירות האילן וכו' לא משמע כן : **בא"ד** ואין לחלק ולומר דדוקא גבי מים שייך שמא ירבת בשבילו וכו' כצ"ל ור"ל דשם בשבת גבי נכרי שמילא מים לעצמו מותרים לישראל ואם מכירו אסור ולפום ריהטא משמע דהא דבמכירו אסור היינו משום דשמא ירבת בשבילו וא"כ נוכל לחלק

ולומר

בההיא דפ' מקום שנהגו באנשי יריחו שהתירו פירות הנושרין איתא דלא התירו אלא במוכן לעורבים במחובר והשתא דברי התוס' אתיין כפשטן דלא שייך להתיר משום מוכן לעורבין במחובר אלא דומיא דאנשי יריחו דהתירו בפירות הנושרין דאיכא נמי טעמא דיושב ומלפה אבל ההיא דלא על המוקצה דאיירי בעשבים אע"ג דהוי מוכן לבהמה במחובר אפ"ה אסור משום דלית ביה יושב ומלפה ודו"ק : בא"ד וי"ל דוקא בפירות וענבים שייך שמא יעלה ויתלוש ושמא ישחוט לפי שאדם מתאוה להם ובעודם בכפו יבלענה ולקמן מיירי בדבר דבעי מרא וחצינא כו' לשבת הבאה אך תימה מאי שמא כו' עכ"ל כל"ל וחד תירוצא הוא בב' טעמים וכן הוא בתוס' פ"ק דחולין בד"ה מחתכין את הדלועין כו' ע"ש וכ"ה נמי בתוס' ישנים ובהגהות אשר"י העתקה מתו' ע"ש : ודע לפי תירוץ זה של התוס' לא היו צריכין התוס' דלעיל לפרש בההיא דמחתכין הדלועין דמיירי בתלושין אלא דמצינן למימר שפיר דאיירי במחוברין בין השמשות ולא שייך בהו גזירה שמא יעלה ויתלוש כיון דלאו פירות אינן הן וכ"כ התוס' בהדיא שם בפ"ק דחולין ע"ש : בד"ה ר"י אומר מוחלפת השיטה כו' דא"כ כ"ש דקשה מדר"י לר' יהודה כו' עכ"ל ואין להקשות דאם כן השתא נמי דההיא דאין סוחטין מוחלפת תקשי לן מכ"ש דרבנן אדרבנן דאיכא למימר כיון דאשכחן דב"ש וב"ה פליגי בהא במתני' דהכא נימא נמי דהני רבנן תרי תנאי הוו ופליגי נמי בהכי : ע"ב בד"ה לדידי אפי' בראשון כו' ותימה ר"י דאמר כב"ש וכי שביק ב"ה כו' עכ"ל ולעיל לר"נ דמוקי פלוגתא דב"ש וב"ה במוקצה לא תקשי להו הכי וכי עביד ר"ש במוקצה כב"ש בי"ט ושבק ב"ה וכן ר"י עבד בשבת במוקצה כב"ש ושבק ב"ה דאיכא למימר דר"ש ור"י משוים מדותיהם בחד דינא שבת וי"ט ולהכי ר"י אית ליה כיון דבי"ט אית להו לב"ה מוקצה ההיא מתני' דגבי שבת דשרי מוקצה לב"ה ליתא וכן ר"ש סבר כיון דגבי שבת לית להו מוקצה ההיא מתני' דגבי י"ט ליתא וק"ל : גמ' אלא לרב יוסף ולר' יצחק דאמרי משום גזירה ספיקא דרבנן היא כו' [א] אבל לר"נ דאמר משום מוקצה לא פריך דמוקצה חמירא והוי כעין דאורייתא כספק מוכן דאסור לקמן . מהוספות ישנים . ונראה הא דקאמר בשלמא לרבה דהוי ספיקא דאורייתא דמיירי בי"ט אחר השבת ושבת אחר י"ט אבל שבת וי"ט דעלמא לרבה נמי אינו אלא משום גזירה : שם ר' מאיר אומר ר"א כו' השתא משמע דבטל ולעיל גבי תלתן דקאמר ר"מ לר"ל כל שדרכו לימנות נ"ל הא דידיה הא דרביה מתוס' ישנים :

דף ד תוס' בד"ה נימא קסבר רב קדושה אחת כו' ותימה דהא בסוכה אמרי' נויי סוכה אסורין עד מוצאי י"ט האחרון של חג כו' עכ"ל כתב מהרש"ל אין זה בסוכה כי אם שהתוס' פירשו כן לדידן ואדרבה בפ' לולב וערבה כו' עכ"ל אולי נעלם מעיני הרב דבהאי לישנא איתא בפ"ק דסוכה לגבי נויי סוכה עיטרה בקרמין כו' אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט אחרון של חג ומשמע להו דהיינו יום תשיעי לדידן ולקמן נמי בר"פ המביא מייתי לה וע"ש : בד"ה אלא בהכנה דרבה כו' ועי"ל דכיון דאם נולדה בי"ט ה"ז אסורה כו' עכ"ל וקרוב לזה מבואר בר"ן וז"ל והכנה זו אינה מדאורייתא דהא בי"ט גופיה אם נולדה כו' אינה אסורה לרבה משום הכנה אלא משום גזירה וכ"כ הר"ן ובזה יתיישב מה שמקשים בדברי הרי"ף שכתב ועלים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן בי"ט משום הכנה דרבה ואם נשרו מן הדקל בי"ט אסור כו' ואסרי ליה רבנן משום שמא יעלה ויתלוש כו' עכ"ל דאם שייך הכנה בעלים שנשרו מן הדקל ל"ל טעמא דאם נשרו בי"ט אסור משום שמא יעלה ויתלוש הא איכא למגזר י"ט דעלמא משום י"ט דאחר שבת כדאמרינן לעיל גבי בילה לרבה דאסר משום הכנה ולפי דרכינו ניחא דהכא גבי עלים לא שייך ההיא הכנה דאורייתא האמור בבילה דמתיילדא אידנא מאתמול גמרה אלא משום דבנשרו בי"ט אסור משום שמא יעלה ויתלוש אם נאמר דבנשרו בשבת מותר בי"ט שאחריו הוי שבת מכין לי"ט כמ"ש התוס' והר"ן ודו"ק : ע"ב בד"ה ותנן אין מבטלין כו' וא"ת לעיל גבי עגול דהוי תרומה דרבנן כו' עכ"ל משמע להו דבדרבנן היכא דלא הוי דבר שיש לו מתירין מבטלין לכתחלה אפילו איתא לאיסורא בעיניה שלא הוצרך התלמוד לחלוק ביניהם בין מקלא קלי איסורא ובין איתיה בעיניה אלא לרב אשי דאמר דיש לו מתירין כו' וכן הוא במרדכי ישן בשם ראבי"ה והשתא תקשי להו שפיר מהיא דעגול אבל הרא"ש כתב בשמעתין דאפילו באין לו מתירין לא מבטלין בדרבנן אלא דוקא היכא דמקלא קלי ולפי זה לא קשיא מידי מההיא דעגול :

דף ה בד"ה ונתקלקלו הלוים בשיר כו' ותירץ דאפי' לא באו עד כו' מ"מ המוספין קרבים דהיכא דלא אפשר שאני מידי דהוה אמחוסר כפורים בע"פ כו' עכ"ל והוא תמוה דליתא התם הכי בפ' תמיד נשחט להתיר מחוסר כפורים בע"פ משום דלא אפשר אלא דהכי אמרי' התם בשלמא לת"ק יבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה כו' והיינו כמ"ש התוס' הכא בתירוצם בתרא דלית לן להתיר במחוסר כפורים בע"פ אלא משום דהוי עשה דפסח שיש בו כרת ונראה שיש בדבריהם ערבוב וקלת דילוג וכל"ל ותירץ דאפי' כו' מ"מ המוספין קרבין דמעלה ומלינה בראשו של המזבח דהיכא דלא אפשר שאני דהכי אמרינן בפ' תמיד נשחט ועי"ל דאתי עשה דרבים ודחי עשה דהשלמה משום דאלים טפי מידי דהוה אמחוסר כפורים בע"פ שהפיא כפרתו לאחר הקרבת תמיד של בין

מהר"ם

ילומר דדוקא גבי מים שייך לומר שמא ירבה בשבילו ויביא יותר מן הנהר או מן הבאר אבל הכא שכבר צלאתו ואין לה יותר לא שייך לומר שמא ירבה בשבילו ולכך הוא מותר זה אינו דהא איתא בתוספתא בהדיא דהטעם מה שבמכירו אסור הוא מפני שמרגילו לשבת הבאה ולא מפני שמא ירבה וכו' וזה הטעם שייך נ"כ הכא גבי שפחה וע"ש במסכת שבת דף קכ"ב כי התוס' דהכא אין מביאין לשון הגמרא כהוייתו שם : בא"ד ועוד י"ל דדוקא בפירות וענבים שייך שמא יעלה ויתלוש וכו' כצ"ל : ד"ה ר' יוחנן אמר מוחלפת השיטה וכו' עד וי"ל דר' יוחנן אמר לדברי אותם האמוראים וכו' ר"ל האמוראים דבסמוך רבינא ורבינא בריה דרב עולא דמתרצי רומיא דר' יוחנן בשינויא אחריני ולא מחלפי השיטה לדידהו אמר ר' יוחנן לדבריכם שאין אתם מחלפים השיטה הוי הלכתא כר' יהודה בשאר פירות וכו' ולדידי אין זה דברי ר"י אלא דברי חכמים שאני מחליף השיטה : בא"ד (לעיל מזה) דאין לפרש איפוך ההיא דכלכלה דא"כ כ"ש דקשה מר' יהודה לר' יהודה וכו' מקשין העולם א"כ השתא נמי דמפיך ההוא דאין סוחטין א"כ יאמרו החכמים אם לאוכלין היוצא מהן מותר א"כ לדידהו כל אוכלין אוכלא דאפרת הוא ואינו בכלל גזירת משקין שזבו וגבי ביצה אמרו החכמים דקדושה אחת הן ואפי' בשני אסורה וא"כ כ"ש קשה מדברי החכמים לדברי החכמים דכלכלה וצ"ל דאותן חכמים דכלכלה לאו היינו אותן חכמים דאין סוחטין דחכמים דכלכלה היינו ר' יוסי כדאיתא התם בעירובין מאן חכמים רבי יוסי וכו' ע"ש : בא"ד ובשיטת מאיבר"א תירץ דמוחלפת השיטה ההיא דכלכלה וכו' ר"ל דחכמים אמרו מתנה אדם על כלכלה של פירות וכו' וכן ביצה וכו' ורבי יהודה קאמר בסוף ופליג עליהו ואמר דקדושה אחת היא ואמר לדידי אע"פ שאני סובר דקדושה אחת הן אפ"ה אפילו ביום ראשון מותרים דאית לי בההוא דאין סוחטים אם לאוכלין היוצא מהן מותר ולכך גם הביצה אוכלא דאפרת הוא ואינה בכלל גזירת משקין שזבו אלא לדידכו דאסריתו נולד בההיא דאין סוחטין ר"ל דאית לכו בכל ענין היוצא מהן אסור אפי' אם הכניסן לאוכלין א"כ גם גבי ביצה היה לכם לאסור אפילו ביום שני משום דקדושה אחת הן וק"ל ולפי זה צ"ל דחכמים דכלכלה הן הן אותן חכמים דאין סוחטין : ע"ב בגמרא מיתיבי אחד ביצה שנולדה בשבת וכו' עד א"ל סיפא אתאן לספק טריפה וכו' נ"ל למחוק תיבת א"ל דהא האי תיובתא סתמא דגמרא קא פריך לה ולא שייך כאן אמר ליה וק"ל ומ"מ יש לדקדק למה לא פריך כי אם לרב יוסף ולרב יצחק ולא פריך לרב נחמן דמוקי מתני' בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומטעם מוקצה ועוד עדיפא מיניה היה לו למפרך לדידיה דהא רב נחמן פסק לעיל במוקצה בשבת כר' שמעון ובי"ט כר' יהודה מכלל דלדידיה בשבת ביצה מותרת והכא תנא בהדיא אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה בי"ט וכו' ונוכל ליישב דרב נחמן יכול לתרץ דברייתא זו אתיא כר' יהודה דאית ליה מוקצה בין בשבת בין בי"ט ויכול להיות ג"כ דר' יהודה אית ליה מוקצה דאורייתא כמו שפי' רש"י לעיל אליבא דרבה ולכך אתי שפיר לדידיה הא דקתני וספיקא אסורה וק"ל : תוד"ה אבל כופה עליה כלי וכו' עד דהא דקי"ל דדבר שמלאכתו לאיסור אסור אינו אלא דוקא כשאינו צריך לגופו או למקומו אבל לצורך גופו או מקומו שרי ואם התחיל לטלטלו וכו' כצ"ל אבל דבר מוקצה אסור לטלטלו אפי' לצורך גופו או מקומו כמבואר בטור א"ח סי' ש"ח וע"כ אתי שפיר הא דקתני הכא גבי ביצה אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי וכו' אע"ג דזה הוי לצורך גופו ואפי' לרב נחמן דטעם דאיסור ביצה הוי משום מוקצה וכ"ש לאינך אמוראי דאסרי לה מטעמים אחרים : ד"ה לדידי אפי' בראשון נמי שרי ותימה ר' יהודה דאמר כב"ש וכו' לעיל נמי בריש פירקין דמוקי רב נחמן לב"ש כר' שמעון וב"ה כר' יהודה היה יכול להקשות קושיא זו אר"ש וכי שביק ב"ה וכו' ולתרץ דאיהו אמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כרהכא וק"ל : ד"ה ואחרות באחרות וכו' עד ובהתערובות דקאמר מי איכא דאסר ספק ספיקא באיסורי הנאה וכו' לשון התוס' מגומגם ואין זה לשון הגמ' שם אלא דשם בזבחים דף ע"ד איתא דשמואל ס"ל דספק ספיקא אסור באיסורי ע"ז ולא בשאר איסורים ומותיב ליה התם מברייתא דקתני דמותר ומשני תנאי היא ואיהו סבר כהאי תנא ומייתי רבי יהודה דסבר דאף בשאר איסורים ספק ספיקא אסור ודחיק שם לומר דשמואל סבר כוותיה בחדא דהיינו באיסורי ע"ז ופליג עליה בחדא ולכך תקשו התוס' אמאי לא מייתי סייעתא לשמואל ממתני' דהכא : בא"ד כדפר"ת נתערבה באלף אאיסור עצמו קאי אי נמי ההיא דלעיל ברייתא היא וכו' ברייתא דהכא מברייתא דהתם כצ"ל ור"ל אאיסור עצמו היינו שהאיסור הודאי נתערב באלף ולא קאי הא דקתני ואם נתערבה באלף אסורה אספיקא אסורה דבסמוך ליה אלא אודאי איסור קאי ולפי זה הא דקאמר הכא בגמ' אי הכי אימא סיפא נתערבה באלף וכו' אא"ב ספק יום טוב ספק חול הוי ליה דבר שיש לו מתירין וכו' אלא א"א ספק טריפה וכו' צ"ל דה"ק אא"ב דהא דקתני וספיקא אסורה היינו ספק י"ט ספק חול א"כ הא דקתני אבתריה ואם נתערבה באלף איירי נמי באיסור י"ט דהיינו ביצה שנולדה בודאי בי"ט ונתערבה אפי' באלף הוי ליה דשיל"מ וכו' אלא א"א ספק טריפה א"כ הא דקתני נמי אבתריה ואם נתערבה באלף איירי נמי באיסור טריפה דהיינו בודאי טריפה משום דאין סברא לומר דהא דקתני ואם נתערבה באלף יחזור אאיסור י"ט מאחר דהאי דקתני לקמן וספיקא אסורה איירי באיסור טריפת וק"ל ועיין בספר בעל המאור : בא"ד ור"י ב"ר ברוך אומר וכו' וה"פ שנתערב גם האיסור דספ"א שמותר הואיל ואיכא כאן תרי רובי וכו' פי' הא דקתני ואחרות באחרות אינו ר"ל שאחרים מן האחרות נתערבו באחרות אלא שכל האחרות עם האיסור שנפל לשם נתערבו באחרות וא"כ אין כאן כ"א ספק אחד בכל אחד ואחד וכי תימא א"כ מאי רבותית בתערובות השני מבראשון הואיל ותם בשני נתערב האיסור דספ"א שמותר וכו' : בא"ד ועוד תירץ הר"ר יצחק וכו' דקאמר אם נתערב רובא בתוך רובא והתניא כו' גם זה אינו לשון הגמ' שם וכך צ"ל דקתני נפל אחד מהן לתוך רביא ומרבוא לרבוא אסורים ור"ל דמהכא לא היה יכול להביא ראיה לדברי שמואל דספק ספיקא אסור דשם צריך להביא ראיית דס"ס אסור אפי' בתרי רובי ומתני' דהכא היינו יכולין לפרש הא דקתני נתערבו באחרות וכו' שהתערובות הראשון לא נתערב ברובא דהתירא דהיינו חד בתרי אלא חד בחד דהוא שוה בשוה ולכך כשחזר אחד מהן ונתערב באחרות כולן אסורים משום דלא הוי תרי רובי אבל ברייתא דמייתי התם מוכח מינה שפיר דקתני במלתיה דרבי יהודה נפל אחד מהן לרבוא ומרבוא לרבוא כולן אסורות וע"ש בתוס' דזבחים וביבמות דף פ"א :

דף ד ע"א בגמ' א"ל מאי דעתיך רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכו' לפרש"י צ"ל דה"ק מאי דעתיך וכו' אינו כן דהכא אין הלכה כר' יוחנן אלא כרב כדלקמן הלכתא כרב בהני תלת וכו' ואפי' ר"י בעצמו לא קא שרי אלא לנוטע' וכו' וק"ל : ברש"י ד"ה היא ואמה כו' דשמעינן ליה לר' אליעזר וכו' ואע"ג דאיכא למימר דלמא גבי גרוגרות וצימוקים אית ליה לר"א מוקצה וההיא דעומד אדם על המוקצה איירי במוקצה דגרוגרות וצימוקים כדמשמע מפרש"י דלקמן התם דף ל"ה דפי' דלהכי נקט ערב שביעית משום דסתם מוקצה היא גרוגרות וצימוקים ע"ש מ"מ ס"ל לרש"י מדנקט ר"א סתמא עומד אדם על המוקצה משמע בכל מיני מוקצה איירי וס"ל דבעי הכנה וק"ל : בתוס' ד"ה נימא קסבר רב וכו' עד דהא בסוכה אמרי' נויי סוכה אסורין עד מוצאי י"ט האחרון וכו' משום דאתקצאי בין השמשות דשמא יום שמיני הוא וכו' כצ"ל ור"ל לדידן דאנו עושים ב' ימים מספק אסורים נויי סוכה גם בתשיעי ועל כרחך טעמא משום דאתקצאי בין השמשות של מוצאי שמיני והכנסת תשיעי משום דאותו בין השמשות עדיין ספק יום שמיני הוא ולדידן ביום שמיני אסור דהא יתבינן בי' בסוכה משום ספק שביעי ואי אתרמי לן סעודה בבין השמשות של כניסת תשיעי ומוצאי שמיני צריכים אנו לסעוד בסוכה ומנו דאתקצאי בבין השמשות של כניסת יום תשיעי משום יום השמיני שעבר אתקצאי לכולי יומא דתשיעי : ע"ב ד"ה ותנן אין מבטלין וכו' וא"ת לעיל גבי עיגול וכו' יוסיף עליו ויבטל ר"ל ואמאי צ"ל ר"א רואין את העליונות כאלו הן פרודות ור' יהושע אומר אם יש שם מאה פומין יעלו ואם לאו הפומין אסורים אפילו לא יהיו כאן אלא שני פומין יעלם ויוסיף עליהם ויבטלם בידים אבל לר' יהושע אליבא דר' יהודה לא קשיא מידי משום דאיהו סבר דהוי דבר שבמנין ודבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטל ולכך ס"ל אפי' יש שם ג' מאות פומין לא יעלו : בא"ד אל תזלזל בשיעורי דרבנן ואמאי לא הוסיף עליהם עד ששים וכו' כצ"ל : בגמרא ואלו בטלו כותים וכו' והיכא דמטו שלוחים וכו' יש לדקדק מאי מייתי ראייה מזה הא מ"מ יכולין לומר דכל היכא דלא מטו שלוחים הטילו עליהם החכמים חוק קבוע שיהיו עושים לעולם ב' ימים וקדושה אחת הן ונראה דה"פ דאפילו בזמן הכותים דעבדי תרחוקים ב' ימים אין כל השנים שוין דהא השלוחים לא הגיעו בכל השנים לכל המקומות במרחק אחד בשוה אלא היה בנמצא איזה מקום שלא הגיעו השלוחים לשם בשנה זו והיו צריכים בני אותו המקום לעשות ב' ימים בשנה זו ובשנה אחרת הגיעו שם השלוחים ואז לא עשו כ"א יום אחד א"כ ש"מ שלא היה הענין דבר קבוע וק"ל :

דף ה ע"א בגמרא ונתקלקלו הלוים בשיר וכו' פי' רש"י בשיר תמיד של בין הערבים כו' דבתמיד של שחר וכו' שיר של חול היו אומרים ר"ל ולא חשו לדבר הואיל שבכל תמיד של בין הערבים היו רגילין לומר שיר של י"ט כי בכל השנים באו העדים תמיד קודם המנחה אבל באותו פעם שלא באו העדים קודם אמרו גם בתמיד של בין הערבים שיר של חול : רש"י ד"ה הא לן והא להו מותרת לבני א"י הביצה מותרת · רוצה לומר אפי' כשעושין ב' ימים כגון שלא באו העדים כל ביום שלשים אלא נשתהו ולא באו עד ביום ל"א דאז ע"כ היו עושין ב' ימים רק שאותן ב' ימים היו מספק

חכמת שלמה

יושב ומלפה אף שלישנא קלת דחיק מ"מ כן נ"ל עיקר וכן איתא בסמ"ג (עיין במהרש"א) : בא"ד מפני שמרגילו לשבת הבאה וי"ל דוקא כו' . נ"ב נ"ל ועי"ל אבל בסמ"ג מערב השני תירוצים יחד וע"ש : בד"ה ר' יוחנן כו' ר' יוחנן גופיה פסק בפ' תבית דהלכה כר' יהודה בשאר פירות כו' כנ"ל והשאר נמחק : ע"ב גמ' ותליפי תרדין כו' . נ"ב פי' רבי שמשון בשם הערוך ללעות תרדין והרמב"ם פי' מה שמהליפות ונומחות ע"ש : שם וקולסי כרוב כו' . כנ"ל וכ"כ הרמב"ם פי' קולסי כרוב עיקר הכרוב ר"ל הגדל מהן : שם דתנן ליפרא קליעות כו' ר' אליעזר אומר רואין כו' כנ"ל : רש"י בד"ה הניחא למ"ד לקמן הס"ד ואח"כ אותה במנין ג"כ ס"ד : בד"ה יעלה באחת כו' יעלה אחד מכן וידליק כו' . כ"ב בכאן ככודו הגדול במקומו מונח אבל לא דק כי משנה שלימה בפ' שני דערלה שא"ל להרים המדומע אלא בתרומה משום גזל השבט ולא בערלה וכלאי הכרם וכרים פ"ג דערלה פירש הרמב"ם יעלה באחד ומאתים ענינו כשיערבו אותו במאתים שיהיה הכל מותר כו' : בד"ה קולחי נ"ל קולסי קלחי כרוב גדלין כו' : בד"ה הניחא כו' דלעיל דקתני כו' כנ"ל : תום' בד"ה אבל כופה כו' אינו אלא דוקא כשאינו צריך לגופו או למקומו אבל לצורך גופו או לצורך מקומו שרי אם התחיל לטלטלו כו' כנ"ל : בד"ה ואחרות באחרות כו' ובהתערובת דקא מתמה אמאי דאסר ספק ספיקא באיסורי הנאה מברייתא דמתרת ולא אשכח דקאי כשמואל אלא ר"י אמאי לא פשיט מי' כנ"ל : בא"ד כדפי' ר"ת נתערבה באלף אאיסור עצמו קאי כו' כנ"ל . וכ"כ אבל הס"ת כתב בשם ר"י דנתערבה אפי' באלף קאי אספיקא ואפי' הכי אין זה ספק ספיקא שספק הראשון חשוב כודאי ולא מקרי ס"ס אלא בשתי הספיקות בגוף אחד כגון ספק תחתיו ספק אונס כו' או שתי תערובות וכן הביאו הסמ"ג ע"ש : בא"ד ומאי אולמיה דהך ברייתא דהכא מהאי ברייתא דהתם כו' באחרות ור"י בר ברוך אומר דגרם ליה כו' בתוך רובא וכו' אבל הכא כו' כנ"ל :

דף ד ע"א רש"י בד"ה ר' יהושע כו' בדרבנן אבל דרבה כו' הד"א : בד"ה גוזמא כו' ובעומדת לאכילה כו' את האב וגם את האם כנ"ל . וכ"ב ס"א את הבן : בד"ה גוזמא כו' טופיינא גוזמא כו' הד"א : בד"ה מאי דעתך כו' למחר אם היה י"ט כו' כנ"ל : בד"ה מיומא טבא כו' משום שכרות דרב כו' הד"א : תום' בד"ה נימא קסבר כו' נויי סוכה אסורין עד מוצאי י"ט האחרון של חג כו' כנ"ל . וכ"ב אין זה בסוכה כי אם שהתוס' פירשו כן לדידן ואדרבה בפרק לולב וערבה מסיק להדיא ר' יוחנן אתרוג בז' אסור בשמיני מותר סוכה אפי' בשמיני אסור ומפרש טעמא דאלו מתרמי ליה סעודה כו' : בא"ד דשמא יום שמיני הוא כו' . נ"ב פי' לדידן דמחזקינן שמיני בשביעי משום ספק כדפרישית ודו"ק (עיין במהרש"א) : ע"ב רש"י בד"ה הא אמר רבא לקמן כנ"ל והס"ד : בד"ה הלכתא כו' משבת ליו"ט כו' כנ"ל : בד"ה ומ"ט כו' גומפין כו ולא שרי ליה עד למחר כו' כנ"ל : בד"ה והא קא כו' מזווית לזוית הס"ד : תום' בד"ה ותנן כו' ואמאי לא הוסיף עליהן עד מאה כו' . נ"ב פי' אפילו למ"ד דהתם דס"ל כל איסורין שבתורה במאה : בסה"ד וליכא אלא איסור דרבנן כו' . נ"ב פי' אפי' לר"ש לקיש דסבר חלי שיעור מותר מן התורה ע"ש :

דף ה ע"א רש"י בד"ה עד המנחה כו' ומלותן היה לעשותן כו' כנ"ל : תום' בד"ה ונתקלקלו הלוים כו' . כ"כ לגא והקפה רבי' פרץ כו' ואח"כ יביאו את התמיד ואחר קרבנות כו' . נ"ב פי' שאר מוספין דהיינו עוד ז' כבשים ופרים שנים ואיל כולהו עולה ועוד שעיר לחטאת הכל משום מוסף ר"ח ואח"כ ז' כבשים ופר ואיל ושעיר משום ראש השנה ואח"כ התמיד : בא"ד דאמרו שיר של חול עם תמיד כו' . כ"ב ולפי זה לא היה הקלקול בתמיד אלא במוספין אבל התמיד הקריבו אח"כ כדינו בשיר של י"ט ודוק וכן פוא להדיא בתוס' דהם ע"ש : בד"ה הא לן כו' שני ימים כגון שלא באו עדים הרי הוא מחמת ספק והכי הן שתי קדושות לפי שאין זה מחמת כמנהג לפיכך היתה מותרת לכן אבל לבני חוצה לארץ

הערבים ואוכל פסחו בערב דהכי אמרינן בפרק תמיד נשחט דאתי עשה דפסח דענוש כרת כו' עכ"ל ופי' לדבריהם דהאה דא"ר ישמעאל בנו של ר"י ב"ב התם אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה קאמרינן מאי אולמי' דהאי עשה מהאי עשה ואוקמא רב פפא דמעלה ומלינה ברא"שו של מזבח ופריך והא כמה דלא נתקטרו אמורין כהנים לא מצי אכלי בשר ומשני לה רב פפא כיון דלא אפשר שאני דעשאום כמו שנטמאו כו' והשתא תירצו התוס' דה"נ במוספין דהא עשו כן דהיו מעלין ומלינין אותן ואף על גב דאין לעשות כן משום הכהנים דלא מצי אכלי בשר. היכא דלא אפשר שאני כדאמרינן התם אליבא דר"י בנו של ר"י ב"ב ושוב כתבו דעוד י"ל לאוקמא ההיא דהכא אפילו כת"ק דר"י בנו של ריב"ב ומשום דהתי הכא עשה דרבים כדאמרי' אליביה דאתי עשה דפסח גם התוס' דפ"ד דר"ה מוכיחין כדבריט אלה ע"ש: ע"ב בד"ה ובקש ר"א להפקירו לעניים וא"ת אי קסבר קדושה ראשונה לא כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דא"כ אמאי הוצרך כלל להעלותו כיון דלא קדשה לעתיד לא הוה ביה כלל דין כרם רבעי די"ל דאפ"ה הוצרך להעלותו משום דהוי דבר שבמנין וכ"ה בתוס' פ"ד דר"ה: גמ' וכ"ת למצות שונה הוא דאתא [א] וא"ת כיון דממילא ליתא לתקנתא ממילא נלטוו בפריה ורביה כמו שנלטוו כבר וי"ל דה"ק וכ"ת למצות שונה הוא דאתא דה"ל מצות פ"ו דבר שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני דלזה ולזה נאמרה יהכי אמרינן בפ"ד מיתות והרי פ"ו שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לך אמור להם שובו וגו' לישראל נאמרה ולא לבני נח ומשני ההוא לכל דבר שבמנין כו' והייט כמסקנא דהכא וק"ל: תוס' בד"ה מי לא מודה ריב"ז כו' ומ"מ יש ליישב פרש"י ודקשיא לך מנ"ל הך סברא ה"פ כו' לאחר חורבן נמי כשהיו עושין ב' ימים כו' עכ"ל ונראה דר"ל כמו דקודם חורבן בכל פעם שעושין ב' ימים היה קדושה אחת מפני קלקול שמא באו עדים לאחר המנחה השתא נמי לאחר החורבן שהתקין שיהיו מקבלין עדים כל היום מ"מ כשהיו עושין ב' ימים כגון בשלא באו עדים לא מספק היו עושים כן אלא מחמת תקנה הראשונה כיון שעדיין היו עושין ב' ימים כבתחלה אבל לשון רש"י א"א להולמו לפרש כך שהרי כתב דאפילו בבאו עדים לאחר מנחה לא נעקרה תקנה ראשונה והיו עושין ב' ימים והכתי תקשה לן מנלן הך סברא ובתוספות ישנים כל זה אינו ומדברי המלחמות נראה ליישב פרש"י בדרך זה וה"ק מי לא מודה ריב"ז כו' כגון קודם חורבן דהוי קדושה א' משום דאף שהשני היה י"ט ודאי אע"פ כן היו עושין גם הראשון י"ט א"כ לאחר חורבן נמי לא נעקרה התקנה מלעשות ב' ימים אע"פ שהראשון היה ודאי י"ט דלא תיקן ריב"ז אלא לקבל עדות אף לאחר מנחה שיהו מונין מיום הראשון אבל דברי התוס' שלפנינו לפי משמעם א"א לפרש כך ול"ע מה שכתבו לפי פירושם דיש ליישב פרש"י ודו"ק:

דף ו בפרש"י בד"ה דלמא מעברי ליה לאלול כתקנה ראשונה כו' כגון שלא באו עדים עד יום ל"א עכ"ל אין זה מדוקדק דהתקנה ראשונה היא בבאו עדים אבל בלא באו עדים עד יום ל"א מספק היו עושין ב' ימים אלא דר"ל שלא באו עדים הייט שלא קבלו אותן עד יום ל"א וכגון שבאו אחר המנחה והייט תקנה ראשונה וק"ל: תוס' בד"ה הואיל ומתיר עצמו בשחיטה כו' כדאמרי' בפ' מי שהחשיך דשמואל וזעירי ור"י כר"ש סבירא להו כו' עכ"ל

והא דאסר ר"י לעיל ביצה שנולדה בי"ט לאו מטעם מוקצה אלא משום משקין שזבו ואע"ג דפסק ר"י הלכתא כר' יהודה בשאר פירות בההיא דאין סוחטין כו' דלא גזרינן בהו משום משקין שזבו כבר תירצו התוס' בפרק חבית דשייך ליגזור טפי בביצה לפי שהיא עומדת ליסחט מן התרנגולת ודרך בגומעה חיה אבל שאר פירות אין עומדין ליסחט כלל עכ"ל: בד"ה וכי מה בין זה לעגל שנולד כו' והכא מיירי בלא כלו לו חדשיו עד היום וא"כ לא הוי מוכן היום כו' עכ"ל סא ודאי אין להקשות דא"כ בלאו נולד מן הטריפה תקשי ליה וכי מה בין זה לעגל שנולד בעי"ט ולא כלו לו חדשיו עד היום דלא הוי מוכן היום הואיל ובין השמשות לא הוי חזי דההוא בי"ט נמי אסור דספק נפל הוא וצריך להמתין ח' ימים מלידתו אמנם תקשי ליה מעגל שנולד קודם י"ט ולא כלו [ב] לו חדשיו ויום ח' שלו הוא בי"ט דהשתא לא הוי מוכן היום דבין השמשות לא הוי חזי ומיהו למאי דמסיק היתרא בנולד מן הטריפה הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים ניחא דקושטא דמילתא הוא דעגל שנולד קודם י"ט ויום ח' שלו הוא בי"ט דאסור לרב משום דלא הוי חזי בין השמשות אפילו לכלבים ודו"ק: ע"ב בד"ה בילים גמורות מותרות לאכלן בחלב וקשה כו' וי"ל דכ"ע מודו דבילים גמורות מותרות כו' וטעמא דב"ה דאסרי בילת נבילה כו' עכ"ל עיין בזה במהרש"ל והוא דחוק דהכתי איכא למימר בבילת נבילה אפי' באינן מעורות מחמרינן בה משום דאיסורא דאורייתא הוא ויש מגיהים ועי"ל טעמא דב"ה והוא קאי אקושיא דלעיל והנראה לקיים לגירסת תוספות שבספרים ישנים ור"ל דמשמע להו ר' יעקב דאסר לקמן הייט משום דאית ליה בשר עוף בחלב דאורייתא דאיכא מ"ד דאית ליה הכי במסכת חולין וכן משמע מהא דאמר לקמן ע"כ לא קאמר ר' יעקב אלא לענין איסורא ופרש"י אע"ג דלאו בשר ניכהו אסר להו מדרבנן הואיל וקרובים לבשר כו' עכ"ל ואי הוה סבר דבשר עוף גופיה בחלב איטו אלא מדרבנן לא הוה מסתבר לאסור בבילה כיון דלאו בשר ניכהו והשתא לר"י דמודה בבילים שאינן מעורות דשרי אכתי תקשי לן דמ"ט דב"ה דאסרי בבילת נבילה טפי ומש"ה הוצרכו למימר דמטעמא אחרינא אסרי ב"ה בילת נבילה משום דגזרינן אטו בילת טריפה כו' ומשום קושיא זו גופה דחו התוס' בפ' הדר פי' זה בשם ה"ג דאין לומר כך דמשום דבשר עוף בחלב מדרבנן הקילו דא"כ תקשי מאי קאמר אפי' ביעתא בכותחא כו' מי פשיטא היתרא טפי מבילת נבילה דהא איכא מ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא הוא גם במרדכי ר"פ כ"ה דחו פי' זה שהוא בשם ה"ג מכח קושיא זו וכתב לתרץ בשם ס"ה דב"ה אסרי בילת נבילה אטו בילת טריפה כמ"ש התוס' הכא וע"ש ודו"ק: בד"ה וכ"ת קמ"ל בברייתא מאי כו' אבל במעי אמה היו מודים דאסור כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דקמ"ל בברייתא דשרי אליבא דב"ש אבל רב פסק בבילה שנולדה כב"ש אבל בבילה שנמלא תוך התרנגולת פסק כב"ה דאסרי עכ"ל והכריחו לפרש כן השתא דבמעי אמה חמורה מנולדה אי הוה סבר רב כב"ה דאסרי במתני' נולדה לא הוה אצטריך לן רב לאשמועינן במעי אמה דאסורה דכ"ש הוא מנולדה אבל הוא דחוק דלפי מאי דס"ד השתא דרב מתיר בנולדה תקשי ליה דרב אדרב מכמה מימרות דאסר רב בנולדה בו ביום דאפי' בב' י"ט של גליות לא מתיר אלא בנולדה בא' שמותרת בב' וע"כ נראה דרב סבר נמי לפי דס"ד השתא כב"ה דאסרי אפי' בנולדה ורב אצטריך לאשמועינן

קרני ראם [א] וא"ת. נ"ב מלשון למצות עונה משמע דאיטו מצות פרי' ורבי' אלא דנפקדו אמצות עונה ולכל אדם ואפי' לשייל ופועל יסים תיכף עונתם בשוכם מהכר ולק"מ קושי' : [ב] ולא כלו. נ"ב פי' דלא ידעינן אי כלו חדשיו :

חכמת שלמה

אסור כו' כצ"ל : ע"ב גמ' ר' יוחנן בן זכאי טעמא דנמנו הא לא נמנו לא מאי ואומר כו' כצ"ל : רש"י בד"ה כבר נמנו כו' או סדמים כצ"ל והס"ד : בד"ה מכדי כתיב כו' ממילא ל"ל כו' שהוקש המשכן ועד כעשרים כו' דסהר הכוה ב"מ כו' כצ"ל והד"א : תום' בד"ה מכדי כתיב כו' הסר הסוה בלוחות אחרונות כתיב כו' שהוקש המשכן ועד עשרים בהייר כו' כדפרישית לעיל לכן נראה כו' כצ"ל : בד"ה מי לא מודה כו' וגע"מ קשה דכיון שלא באו כו' כצ"ל :

דף ו ע"א רש"י בד"ה אמר רבא מת בי"ט ראשון מת המוטל לקבור אם י"ט ראשון הוא כו' כצ"ל והס"ד : בד"ה לא אמרן דיתעסקו בו ישראל כצ"ל והס"ד : בד"ה א"ל דלא כו' לא לאפות כו' נמחק לא : בד"ה א"ל רב מרדכי כו' לנהרדעי ר"מ כו' ר"מ אלויה לרב אשי כו' כצ"ל והד"א : בד"ה טרפה במעי אמה כו' נ"ל הטרפה בנה אסור כו' הואיל ובשחיטת אמו אתה כו' כצ"ל : תום' בד"ה מימות עזרא כו' הבילה שנולדה בא' ביום הב' וא"כ כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה מוכן לאדם כו' מוקצה הבאה לגבי כלבים כצ"ל : בד"ה עם יציאתה נגמרה כשיצאה כו' כצ"ל : בד"ה בילים גמורות כו' בגידין אסורות הס"ד : בד"ה בי"ט כו' ואסורה משום הכנה דרבה כו' . נ"ב לא ידעתי מאי הכנה שייך ביומו אם לא איסור מוקצה ואולי גזירת הכנה קאמר. דגזרינן י"ט [דעלמא] אטו י"ט אחר השבת ודו"ק: תום' בד"ה השתא מוכן כו' מוכת מסכנא דמוכן לאדם כו' כצ"ל : בד"ה בילים גמורות כו' וי"ל דכולי עלמא מודו דבילים גמורות כו' . נ"ב פירוש היכא דאינן מעורות אפי' הכי לא לישרי איגס כו' והטעם דשרי משום דלא חשבינן כגופה וא"כ קשה בילה דנבילה למה אסורה אלא היינו טעמא משום דגזרינן כו' (עיין במהרש"א) : בד"ה וכי תימא כו' אבל במעי אמה היו מודים דאסור כו' . נ"ב קמ"ל בברייתא דשרי אליבא דב"ש אבל רב פסק בבילה שנולדה כב"ש אבל בבילה שנמלא בתוך התרנגולת פסק כב"ה דאסרי ודו"ק היטב (עיין במהרש"א) :

מהר"ם

שביום שלשים היו נוהגים קדושה משום שהיו מסופקים שמא יבואו העדים היום ואם היו יודעים שלא יבאו העדים היום לא היו נוהגים בו קודש ולכך כשלא באו עד למחר למפרע היה אתמול חול לכך הביצה מותרת להן כמו שפירשו התוס' אבל בני בבל עדיין עושין ר"ה ב' ימים כמו בתקנה הראשונה שבכל שנה היו צריכים לעשות ב' ימים משום דשמא באו העדים אחר המנחה אז היו הב"ד עושים ב' ימים בקדושה אחת ולכך בכל השנים היו הם צריכים לעשות ב' ימים בקדושה אחת ולא פסקה אצלן אותה התקנה ולכך להן הביצה נשארה באיסורת : בתום' ד"ת ונתקלקלו הלוים בשיר וכו' עד והאיכא קלקול המוספין וכו' פירוש שקודם שבאו העדים לא היו יכולין להקריב המוספים דשמא לא יבאו היום כלל אלא עד למחר ויהיה היום חול וא"כ יביאו חולין לעזרה ואחר שבאו העדים לאחר המנחה שכבר הקריבו התמיד של בין הערבים ג"כ לא היו יכולין להקריב המוספים מחמת עשה דהשלמה וא"כ לא הקריבו המוספים כלל : בא"ד דהיכא דלא אפשר שאני מידי דהוי אמחוסר כפורים בע"פ שמביא כפרתו וכו' כצ"ל ור"ל דהא דאין שום קרבן קרב לאחר התמיד הייט דוקא אותו קרבן שאפשר לדחותו ולהקריבו למחר וליום אחר אבל קרבן המוספים א"א להקריבן כ"א היום שהוא יום טוב וכן מחוסר כפורים אם לא יקריב כפרתו היום לא יהיה באפשר לו לאכול פסחו ולכך א"א לדחות כפרתו עד למחר ולכך נקרבים אפילו אחר הקרבת התמיד אלא שיש לתמוה על התום' דבהדיא איתא שם בפרק תמיד נשחט דף נ"ט דטעמא דמחוסר כפורים הוי משום דאתי עשה דפסח דענוש כרת ודחי עשה הקל דהשלמה וכמו שכתבו התום' אח"כ בתירוץ השני ולא מטעם דהיכא דלא אפשר שאני והתום' חלקו הענין ותקפו טעמא המבואר שם בגמ' לתירוץ שני והוסיפו תירוץ הא' מלבם ואי לא מסתפינא הוה אמינא דמ"ם הוא דב' התירוצים הם תירוץ אחד דמשום דלא אפשר הוא לדחות קרבן זה עד למחר אתי עשה החמור דקרבן זה ודחי עשה הקל דהשלמה וק"ל : בא"ד ויש מפרשים וכו' ולא נהירא דאיכא בהדיא וכו' ר"ל ולפי דבריהם לא קלקלו בתמיד של בין הערבים כלום דהא כשבאו העדים אח"כ נמצא שאותו קרבן שהקריבו במנחה לא היה תמיד למפרע כ"א קרבן מוסף והיו יכולין עוד להקריב שאר הקרבנות השייכים ליום ומוספי ראש חדש ואח"כ התמיד של בין הערבים ולומר עליו שיר של י"ט ומה שאמרו מתחלה שיר של חול כשהקריבו הקרבן הראשון במנחה בספק קרבן תמיד מה בכך דהוי כקראו מזמור של תהלים ואפי' יהא קלקול מה בכך מ"מ לא היה אותו קלקול בתמיד כ"א בקרבן מוסף שאמרו עליו שיר שהיו רגילים לומר בתמיד של חול וק"ל : ד"ה הא לן וכו' לשון התום' מגומגם ומיותר וכצ"ל ואפילו כשהיו עושים ב' ימים כגון שלא באו העדים הרי הוא מחמת ספק והרי הן שתי קדושות לפי שאין זה מחמת המנהג לפיכך היתה הביצה מותרת להן וכו' ור"ל במ"ש כגון שלא באו העדים היינו שלא באו ביום שלשים כלל כ"א למחר ביום ל"א וכן הא דקאמר בתר הכי דאין יודעים אם באו העדים אם לאו הכוונה אם באו היום ביום ל' או ביום ל"א ואז הוי חול ומחמת המנהג ר"ל המנהג שהיו נוהגים קודם ר' יוחנן בן זכאי דכשבאו העדים אחר המנחה היו עושים שני ימים קדושה אחת : ד"ה כל דבר שבמנין וכו' עד דהרי הכא הקב"ה אסר להם תשמיש בשביל מתן תורה וכו' ר"ל ונתן להם זמן שלשה ימים וממילא ידעינן דלאחר ג' ימים שכבר נתנה התורה מותרים ואפ"ה קאמר רבא דבשביל מנין אחר היה צריך הקב"ה להתיר להם וה"ה הרמות לזמן : ע"ב בתוספות ד"ה ובקש ר"א להפקירו לעניים וא"ת אי קסבר קדושה אחרונה וכו' כצ"ל פי' קדושת עזרא וכן בפרש"י צריך להגיה קדושה אחרונה. הרויחו העניים וכו' סברת התום' בקושיא זו דאפי' אמרי' דלא קדשה לעתיד מ"מ צריכים להעלות הפירות לירושלים או לפדותן ואדרבה גרע טפי במה שלא קדשה לעתיד שאין יכולין לאוכלן שם בלא פדיון לכך הקשו מה הרויחו העניים וכו' : בא"ד דהא הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה וכו' אבל ר"א לא היה יכול לפדותו שהוא היה סובר שהוא צריך להעלותו לירושלים על כל פנים מפני התקנה ע"כ הפקירו לעניים שהם יעלו אותו ושם בירושלים יפדו אותו על פרוטה ויטילו אותה לים המלח ויאכלו הפירות וא"כ יהיו הרבה : ד"ה מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי וכו' עד ואימא כיון שהתקין וכו' א"כ כשהיו עושין ב' ימים פי' כגון כשלא באו עדים ביום שלשים כלל רק בל"א הם מספק כדפירשנו לעיל וא"כ הביצה מותרת לכך נראה כפירוש ר"ח דגרים מי לא מודה שאם לא באו עדים וכו' פי' שלא באו ביום ל' כלל ומ"מ קשה דכיון שלא באו א"כ היו ב' ימים מספק וכו' כצ"ל והשתא דאתית להכי אין למחוק גרסת הספרים אם באו עדים וכו' משום דיש לפרש אם באו סמוך לחשיכה כדפרש"י : בא"ד ומ"מ יש ליישב פרש"י וכו' ודקשי' לך כו' לא אוכל ליישב כוונת התום' בלשונם זה דמה ענין פירוש זה לפירוש רש"י דהא דעת רש"י הוא דגם לאחר חורבן כשבאו העדים לאחר מנחה היו עושין ב' ימים כמו קודם חורבן בקדושה אחת רק שריב"ז תיקן שימנו המועדות מיום א' והתום' הקשו עליו מנ"ל זאת דלמא דאף כשבאו מן המנחה ולמעלה לא היו עושין כ"א יום א' לאחר תקנת ריב"ז וא"כ מה תיקן בפירוש זה פירושו של רש"י ויותר היה ט"ב אם היינו מגיהים בתום' לשון זה ומ"מ יש ליישב גירסת פירוש ר"ח דגרים אם לא באו עדים ור"ל אם לא באו כלל ביום שלשים ודקשיא לך מ"מ דכיון שלא באו א"כ היו שני ימים מספק ה"פ מי לא מודה ריב"ז וכו' כגון קודם חורבן כשהיו עושים ב' ימים דהיינו כשבאו העדים מן המנחה ולמעלה דהיו נוהגים היום קודש ולמחר קודש והיו הב' ימים קדושה אחת ה"ה לאחר חורבן נמי כשהיו עושים ב' ימים דהיינו כשלא באו העדים ביום שלשים כלל היו ג"כ נוהגים אותן בחומר קדושה אחת כמו קודם חורבן ודו"ק נ"ל :

דף ו ע"א בגמרא נהרדעי אמרי אף בביצה דמאי דעתך דלמא מעברי ליה לאלול וכו' צריך ליישב לישנא דנהרדעי דאמרי דלמא מעברי ליה לאלול דלכל הטעמים המבוארים לעיל לדעת האמוראים דאסרי לביצה אף לאחר תקנת רבי יוחנן בן זכאי אין אחד מהם שיאמר הטעם משום דעברי ליה לאלול וצ"ל דה"ק מאי דעתך לאסור הביצה משום דבזמן הב"ד היו הרחוקים צריכים לעשות בכל שנה ושנה שני ימים משום חששא דלמא מעברי ליה לאלול בב"ד ר"ל שיבאו העדים אחר המנחה ויעשו ב' ימים קדושה אחת ואותה התקנה לא נתבטלה מהרחוקים משום שלא פסקו מלעשות ב' ימים וכמו שפירשו במה שאמרו הא לן והא להו כדלעיל הא אמר רב חיננא וכו' מימות עזרא ואילך וכו' וא"כ לא נתקנה התקנה מעולם כיון דלא נתקיימה אפי' בפעם אחת ובטלה מעיקרא וטעולם לא היו הב' ימים קדושה אחת כמו שפרש"י וצ"ל דרב ושמואל דאמרי תרוייהו לעיל ביצה אסורה ס"ל כיון דבזמן הב"ד היו הרחוקים מב"ד מוכרחים לעשות בכל פעם ב' ימים מחמת חששא דשמא עתה בפעם זה באו העדים לאחר מנחה ואותן ב' ימים היו קדושה אחת גם הב' ימים שעושין עתה לאחר שנתבטל הב"ד הן קדושה אחת כיון שלא פסקו מעולם כי היכי דלא תקשי דרב אדרב דהכא אמר רב הינגא בר כהנא אמר רב מימות עזרא ואילך וכו' ומ"מ נ"ל שמ"ם נפל בפרש"י שלפנינו בד"ה דלמא מעברי ליה לאלול מתקנת וכו' כגון שלא באו עד יום שלשים ואחד גירסא זו א"א לישבה דהא אם לא באו עדים ע' יום שלשים ואחד אז היו הב' ימים מספק וא"כ הוו ב' קדושות ואין הביצה אסורת ותחילת איסור ביצה נפקא מתקנת אם באו העדים מן המנחה ולמעלה שהיו נוהגים היום קודש ולמחר קודש לא מחשש שמא לא באו עד יום ל"א ע"כ נראה שיש להגיה בפרש"י כגון שלא באו הערים עד לאחר מנחה וק"ל כמבואר משיטת ההלכה והתום' : ברש"י ד"ה טריפה במעי אמה וכו' מ"ם הוא וצ"ל טריפה בנה אסור אם נמצא בתוכה וכו' : בתום' ד"ה מימות עזרא וכו' עד י"ל דלר' יוסי אוסר אי אתרמי וכו' צ"ל הא דקאמר ר' יוסי ביצה אסורה היינו ר"ל שאם יתרמי שיעשו הב"ד שני ימים כגון אם יבאו העדים מן המנחה ולמעלה או יהיו הב' ימים קדושה אחת ויהיה הביצה אסורת שרבי יוסי היה בזמן הב"ד שהיו מקדשין השנה ע"פ עדים וקאמר דאם אתרמי שהיו עושים ב' ימים היו קדושה אחת ור' יהודה פליג עליה התם במתני' וסבר דאפי' אם היו עושין ב' ימים היו ב' קדושות אע"פ שהיו נוהגים היום קודש ולמחר קודש די"ל היו עושים כן כדי שלא ליתו לזלזולי כדאיתא התם ונהרדעי אמרי שלא אתרמי בב"ד עד היום שאנו מקדשים ע"פ החשבון ולכך נתבטלה התקנה מעיקרא : ד"ה י"ם שני לגבי מת וכו' ואפילו למינו ליה גלימ' כו' פירוש וכ"ש להפור קוך וא"כ תיסה דבמועד קטן אמרי' כו' והכא משמע שאין י"ו מלאכה רצה לומר שאף בי"ם שני מותר וכ"ש בה"ה : ד"ה והאידנא דאיכא חברי כו' עד כדאיתא בשבת שלא לקבור מת בי"ם וכו' הלשון מגומגם ור"ל שאסרו לבני בשכר לקבור מת בי"ם שני : בא"ד וה"ר יחיאל אומר דלא דמי וכו' הר"ר יחיאל פליג על סברת הר"י ומסכים לסברת ר"ת דלא דמי קבורה למה שאנו קי"ל לאכול דבר שנאכל כמות שהוא חי ואינו אסור משום בשולי נכרים : ד"ה וכי מה יין זה וכו' דהא אמו טריפה והוא מותר פי' כשנולד ממנה : בסוף הדבור ועוד י"ל דהתם מיירי דאירע שכלו לו חדשיו והכא מיירי בלא כלו לו חדשיו עד איום פי' דאי לא קים לן שכלו לו חדשיו גם היום א"כ אפי' נולד כחול אסור עד שמנה ימים מטעם ספק נפל וק"ל : ע"ב ברש"י ד"ה ביצים גמורות וכו' עד ואסורה משום הכנה דרבה ר"ל כמו ביצה שנולדה בי"ם דאסור אפי' בי"ם דעלמא משום נוי"ת די"ם אחר השבת כדאוקמא רבה לעיל ה"נ בנמצא במעי אמן נמי אסורים והא דהוצרך רש"י לכתוב זה משום דלא מצינו טעם לאסור ביצה הנמצא במעי אמו לא משום מוקצה דהא כיון דשחט התרנגולת ע"כ בעומדת לאכילה איירי וגם לא שייך לא טעם משקין שזבו ולא פירות הנושרים כ"א בנולד ע"כ תוכרח רש"י לפרש דאסור מטעם הכנה דרבה כדלעיל : בתום' ד"ה עגל שנולד בי"ם מותר ותימה מ"ם הוי אסור משום נולד כמו ביצה רוצה לומר דאע"ג דמוכן הוא אגב אמו ואין כאן איסור מוקצה מ"מ יאסר משום משקין שזבו או פירות הנושרים כמו ביצה שאפי' בתרנגולת העומדת לאכילה שאין בה איסור מוקצה אסורה הביצה משום פירות הנושרים ומשקין שזבו כדאוקמי' לעיל רב יוסף ורב יצחק : ד"ה ביצים גמורות וכו' וקשה דאמרי' בעירובין אפי' ביעתא בכותח' כו' מאי קמ"ל פשיטא

דבמעי אמה אסורה משום דלא נימא כפי הסברא האמיתית דנולדה חמורה טפי ובמעי אמה אפי' ב"ה מודו דשרי וליכא לאקשויי דא"כ מאי קפריך ממתני' דע"כ ל"פ אלא בנולדה כו' דלמא אשמועינן במתניתין רבותא טפי כפי סברא האמיתית דאפי' בנולדה שרי ב"ש ובברייתא אשמועינן דלא נימא כפי סברא המהופכת דס"ד השתא דבמעי אמה חמורה ומודו ב"ש דאסורה ואשמועינן בברייתא דשרי די"ל דהכי פריך כיון דאיכא סברא בהיפך לא ה"ל להשמיע במתני' לאשמועינן נמי דב"ש שרו במעי אמן כמו דאשמועינן בברייתא אלא ע"כ דע"כ ל"פ כו' ולית לן בהך מילתא אלא כפי סברא האמיתית דנולדה חמורה טפי וברייתא אליבא דב"ה אשמועינן דמודו במעי אמן דשרי דאל"כ ברייתא מני כו' כדמסיק ודו"ק כי הדברים ברורים :

דף ז ע"ב בד"ה דאמר ר' זירא פתח הכתוב בשאור כו' וא"ת נ"ל לריכותא דלעיל הא ידענא שפיר [דחמץ] בכזית מהכא כו' עכ"ל יש לדקדק מאי קא קשיא להו דהא שפיר איצטריך ב"ה לצריכותא משום קושיא דב"ש דא"כ ליכתוב חמץ ולא בעי שאור כו' וי"ל דה"ק התוס' דלא ה"ל לתלמודא אליבא דב"ה לאתויי אלא הא דר' זירא דזהו שאור וזהו חמץ כו' וילפינן ביעור מאכילה דחמץ נמי בכזית והא דכתב רחמנא שאור ע"כ אתא ללאו יתירא והאי תירצו דהואיל וחלקו הכתוב בב' לאוין לא הוה מוקמינן ללאוי יתירא אלא לאין שיעורן שוה וכטעמא דב"ש ודו"ק : בא"ד וא"ת כו' נ"ל דר' זירא וי"ל לא הייתי מפיס כרת אלא בחמץ כו' עכ"ל ולב"ש ליכא למימר דאצטריך הא דר' זירא משום דאי [לאו] מדר' זירא לא הייתי מפיס כרת בשאור אלא בכתובת דס"א דדיו לבא מן הדין להיות כנדון כיון דלא קאתי אלא מק"ו דחמץ דא"כ השתא נמי דנפקא ליה מדר"ז מהיקשא שאור לחמץ נימא דלא עדיפא שאור מחמץ דאתי מיניה אלא ע"כ דאית לן לאוקמא כרת בכל חד לפום שיעור איסורו וק"ל :

דף ח בד"ה ואינו צריך אלא לעפרה כו' ותימה דא"כ פטור אבל אסור לכתחלה וי"ל דמשום שמחת י"ט כו' עכ"ל לב"ה לא שייך למימר משום שמחת י"ט מותר כיון דלא שרו ב"ה אלא בשכבר שחט ליכא ביה משום שמחת י"ט דמשום דלא מכסי דם לא מתסר באכילה כדאמרינן לקמן אלא דכל דבריהם אלו לב"ש הם דמשמע להו דלב"ש נמי נ"ל והוא שיש לו דקר נעוץ ובעפר תיחוח דבהא לא פליגי ב"ש וב"ה אלא דכל מאי דשרי ב"ש לכתחלה לא שרי ב"ה אלא בדיעבד וכן נראה מדברי התוס' שכתבו לקמן אהא דפריך לכסויי' בדקר נעוץ וכי פריך תלמודא דליעביד כב"ש וכ"כ התוס' בהדיא לקמן בד"ה אר"י מוחלפת השיטה והשתא לב"ש שפיר כתבו התוס' דמשום שמחת י"ט מותר אפי' לשחוט לכתחילה ולב"ה ודאי ניחא להו דמשום מצות כיסוי מותר אפי' לכתחלה כיון שכבר שחט וכדאיתא בירושלמי גבי אפר שהוסק בי"ט כמ"ש התוספות לקמן ודו"ק : בא"ד וא"ת א"כ נ"ל דקר נעוץ וי"ל דמ"מ בעינן שיהא מוכן מעי"ט עכ"ל פי' משום דאיכא תרתי איסורא חדא דאינו מוכן ועוד דקא עביד גומא בעי ב"ה דקר נעוץ בשחט אבל באפר שהוסק בי"ט כיון דליכא ביה אלא איסור מוכן לחוד שרי בשחט כדאיתא בירושלמי כמ"ש התוספות לקמן וכ"כ הרא"ש ע"ש : בד"ה אמר רב יהודה לא שנו אלא שהוסק מעי"ט כו' ואור"י דמוקצה אינו אסור לטלטל בי"ט בשביל אוכל נפש כו' עכ"ל ומיהו לענין כיסוי אוסר רב יהודה בהוסק בי"ט משום דהאי טלטול [א] אינו משום אוכל נפש אלא משום הכיסוי ואסור בשלא שחט : בד"ה ואם איתא לכסייה כדר"י כו' וכן פרש"י בסמוך בהדיא כו' עכ"ל נראה דהיינו ממה שפרש"י בסמוך אפי' ודאי נמי דהא כב"ה קי"ל דאסרי כו' ע"ש : בד"ה אי הכי מאי אריא ספק כו' תימה מאי אי אמרת בשלמא כו' ויש לומר דהכי פי' הא"ב כו' דא"ל דלית ליה דקר נעוץ ואפר כירה כו' ודרב יהודה אית ליה כו' עכ"ל יש לדקדק לפי זה מאי קמשני אלא אמר רבה אפר כירה מוכן לודאי כו' כיון דהוה ניחא ליה מאפר כירה ודקר נעוץ ולא הוה קא קשיא ליה אלא מדרב יהודה אמאי לא שבק רבה סברת המקשה דמיירי בלית ליה אפר כירה ואלו ה"ל אפר כירה הוה מוכן גם לספק אלא דה"ל לרבה למימר דהא דר"י מוכן לודאי ואינו מוכן לספק ומי הכריחו למימר באפר כירה דמוכן לודאי ואינו מוכן לספק היפך סברת המקשה וי"ל דודאי עד השתא לפי סברתו שפיר איכא למימר דאפר כירה מוכן יהא לכל מילי ומש"ה מכסין בו נמי ספק אבל הא דרב יהודה אינו מוכן לכל מילי ומש"ה אין מכסין בו ספק אלא ודאי משום מצות כיסוי אבל לר"י דאית ליה דעושה בו כל צרכו ואפ"ה אין מכסין בו ספק והיינו טעמא כדמסיק רבה דדעתו לודאי ואין דעתו לספק ומש"ה א"כ דעושה בו כל צרכו מ"מ אין מכסין בו ספק דאין דעתו לספק וק"ל : ע"ב בד"ה והא מדקתני סיפא אם שחטו כו' וא"ת אמאי לא פריך אי לית ליה פשיטא דאין שוחטין כו' ופי' הקונט' כו' עכ"ל נ"ע דקארי להו מאי קארי להו דהא ודאי מרישא דקתני אין שוחטין ל"ק מידי כדקמשני תלמודא בהדיא בסמוך לעיל דבספק אימא משום שמחת י"ט לשחוט ולא לכסייה קמ"ל ומי הביאם להרץ קושייתם מתוך פ"ה כיון דהלמוד ערוך הוא וי"ל דמשמע להו לכאורה דלא קאמרינן לעיל אלא דספק הוי רבותא לגבי [ודאי] מה"ט דאימא משום שמחת י"ט לשחוט כו' מיהו קושטא דמילתא הוא דפשיטא דאף ספק לא לשחוט בדלית ליה מה לכסות ואהא הביאו התוספות פי' הקונטרס שפי' האי טעמא דהוי ספק רבותא לגבי ודאי כדאמר לעיל לא תקשי ליה נמי ארישא פשיטא דאין שוחטין ודו"ק : בא"ד והדר

קרני ראם [א] דהאי טלטול · נ"ב אין דבריו ברורים כיון דמשום מצות כסוי מותר ומש"ה מותר בשחט מ"ע בלא שחט אסור ואע"ג דהוי אוכל נפש וע"כ דעיקר הטעם דדוקא טלטול מוקצה מותר משום אוכל נפש ולא שימוש מוקצה וכאן הוי שימוש מוקצה וכמ"ש המ"א :

מהר"ם

ר"ל רכ"ע מודו דביצים גמורות מותרות כן נ"ל לגרום ולהגיה ויתר הדברים אשר הוגהו בתוס' שלפנינו טעות הן וכך הם קישור דברי התוס' הואיל ומן הדין ביצים חשובים כבשר כדאשכחן גבי ביצת נבלה דאסרי לה ב"ה אפי' כל שכמוה נמכרת בשוק אלא מה שאנו מקילין ומתירין אותם בחלב הוא מטעם דבשר עוף בחלב הוא מדרבנן א"כ אינו דבר פשוט הוא כ"כ להתיר א"כ קשה דאמרי' בעירובין וכו' דע"כ התם מיירי בשחט תרנגולת ומצא בה ביצים דאי בנולדים אין שום אדם מסתפק בהן כדי שיהא צריך להתיר אותם וא"כ מה קמ"ל שלא יתיר במקום רבו ופשיטא דאין זה דין פשוט כ"כ ולכך קאמרי וי"ל כמו אלא י"ל וחוזר משינויא קמא ור"ל דדבר פשוט הוא דביצים גמורות מותרות בחלב דאין שום מאן דאמר בעולם שיחשיב' כבשר ועד כאן לא פליג רבי יעקב אלא באם הן מעורות בגידין אבל בגמורות פשיטא דמותרין בחלב לכ"ע והא דאסרי (בה)[ב"ה] ביצת נבילה לא מטעם שנחשבה כבשר נבילה אלא מטעם גזירה שגזרינן משום ביצת טריפה והשתא א"ש מה שאמר בעירובין אפי' ביעתא בכותח' וכו' דרבותא ורבותא הוא שאף שדבר פשוט הוא אפ"ה לא לישרי במקום רביה וק"ל ודברי ספר ח"ש בענין זה אינו מובן לי : ד"ה וכי תימא קמ"ל וכו' עד ותימה א"כ מאי פריך וכו' ומאי דחיק נפשי' וכו' הואיל ומשובשת היא וכו' רוצה לומר דהא ע"כ המשך הסוגיא לפי פרש"י הכי הוא וכי תימא קמ"ל במתני' וכו' ר"ל וברייתא משובשת היא זה אינו דהא נמי תנינא ביצה שנולדה וכו' ולכך תני שנולדה לאשמועינן דעד כאן לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנולדה וכו' וכי תימא ב"ה אפי' במעי אמן נמי אסרי וכו' ר"ל וכי תימא דלעולם ברייתא זו משובשת היא משום דלא אשמועינן רבי רמז מזה במתני' והא דקתני נולדה לא לאשמועי' דב"ה מתירין במעי אמן דלעולם ב"ה אפי' במעי אמן נמי אסרי והא דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש וכו' א"כ כך הוא הצעת השיטה א"כ מאי קאמר בתר הכי אלא הא דתניא השוחט את התרנגולת וכו' מני דהא השתא היה בא לומר שהברייתא זו משובשת משום דאין לה רמז במתני' והא דקתני נולדה הוא להודיעך כחן דב"ש וא"כ איך סותר סברא זו במה שאמר אלא ברייתא זו מני הא השתא הוא סבר בסברא זו שמשובשת היא ואין ה"נ דאין לאוקמא כשום תנא וק"ל : בא"ד ע"כ צריך לפרש כו' כלומר מה ששייך במתני' וכו' ר"ל לפי פי' התוס' כך היא השיט' וכי תימא דהא דקאמר רב הונא דאסורים לאוכלן בי"ט אתיא אליבי' דב"ה והא דקתני בברייתא דמותרין לאוכלן בי"ט אתיא כבית שמאי וא"ת אי איתא דאתיא כב"ש מאי אתא לאשמועינן הא תנן במתני' ב"ש אומרים תאכל אי ממתני' ה"א דלא מתירין ב"ש כ"א בנולד אבל בנמצאים במעי אמן מודים ב"ש דאסורין דחמירין טפי ומה ששייר במתני' קמ"ל בברייתא דבמעי אמן נמי מתירין ב"ש זה אינו הא נמי תנן במתני' דאדרבה דבמעי אמן קילי טפי דאפי' ב"ה מתירין משום דהאי דקתני מתני' נולדה ע"כ אתא לאשמועינן דדוקא בנולדה פליגי ב"ה אבל במעי אמן מודו דמותרין דאין לומר דלהכי קתני נולדה משום דדוקא גבי נולדה מתירין ב"ש אבל במעי אמן מודו דאסירי משום דחמירי טפי דא"כ תקשה לך ברייתא דקתני דבמעי אמן מותרין מני וגם אין לומר דלעולם אימא לך השתא דבמעי אמן חמירי טפי וברייתא דמותרין אתיא כב"ש ואשמועינן טפי ממתני' דאפי' במעי אמן מתירין ב"ש והא דקתני מתני' נולדה משום כחן דב"ה דאפי' בנולדה אסרי דא"כ תקשה ליתני במעי אמן ולאשמועינן כחן דב"ש דאפי' במעי אמן מתירים דכח דהתירא עדיף א"כ ע"כ ליכא למימר בענין אחר אלא צ"ל דהא דקתני במתני' נולדה הוא לאשמועינן דדוקא בנולדה פליגי ב"ה אבל במעי אמן מודו דשריא נ"ל ולא עמדתי על כוונת ספר ח"ש בדבור זה אבל מ"מ קשה לי דלפי פירוש זה של התוס' לא יתיישב הא דקאמר בתר הכי וכי תימא ב"ה במעי אמן נמי אסרי והא דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש וכו' משום דלפי שיטה זו ע"כ צ"ל דה"ק וכי תימא דלעולם אימא לך דברייתא זו אתיא כב"ש ולאשמועינן אתא מאי דשריא במתני' דאפי' במעי אמן מתירין ב"ש אע"ג דחמירי טפי וא"כ איך שייך לומר הא דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש דאפי' בנולד נמי שרי דהא השתא בסברא זו ר"ל דלתרוצי אתא דנימא דבמעי אמן חמירי טפי והברייתא אתיא לאשמועינן דאפי' במעי אמן שרו ב"ש מאי דלא אשמועינן במתני' וק"ל וגם קשה שמאיזה סברא יעלה על דעת שום אדם לומר דבמעי אמן חמירי טפי מבנולד דקאמר עלה וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמועינן במתני' לפי פי' זה ע"כ פי' זה של התוס' תמוה בעיני וכבר חדשתי פירוש אחר ושימא אחרת בסוגי' זו בחדושי שחדשתי בישיבתי הרבה וגדולה במעלה ת"ל רק שאין כאן מקום להאריך :

דף ז ע"א בגמרא ביעי דפחיא למאן כו' גירסת הרי"ף והרא"ש יהבו ליה ביעין דשחוטה ואותבינהו ולא אפריחו וטעם של גירסא זו עיין בר"ן ריש פ' האיש מקדש דף תרל"ט ואין להאריך ע"ש : בגמ' אימר לא בדק יפה יפה ואע"ג דבדק יפה אימר יצאת רובא וחוזרה הוא כצ"ל : בתוס' ד"ה ומצא בה ביצים גמורות וכו' עד ופירש בקונטרס דגמורות קאי אחלמון וכו' עיין בטור י"ד סי' פ"ז דכתב דמפרש"י משמע שמתיר אפי' אין לה עדיין חלבון כלל ע"ש : ע"ב בגמ' א"ר זריקא וכו' והוא שיש לו דקר נעוץ וכו' פי' אבל מתניתין קאי גם אדברי ב"ש שמתירין לשחוט לכתחלה ולחפור בדקר אירי נמי בשיש לו דקר נעוץ מבעוד יום ועיין לקמן בתוס' דף ס' ע"ב ד"ה אמר ר"י מוחלפת השיטה : בתוס' ד"ה דאמר ר' זירא וכו' עד וא"ת למה ליה הצריכותות דלעיל וכו' דברי התוס' תמוהים מאד דמאי מקשו ל"ל הצריכותות דהא ע"כ צריך לתרץ קושיא דב"ש דלכתוב חמץ ולא בעי שאור וכו' וגם בקרא דר' זירא גופיה תקשי לן ל"ל שאור וחמץ לכתוב קרא חד ונ"ל דה"ק דלמה להו לבית הלל להשיב על דברי בית שמאי דאמרי דא"כ לכתוב רחמנא חמץ כו' הצריכותות היה לו להשיב ובית הלל ילפי' דחמץ ושאור חד שיעורא הוא מקרא דר' זירא ואי תקשה לך לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור וכו' יתרץ אותה בתירוץ בפני עצמה ע"כ השיבו התוס' וי"ל שלא תמעה לומר וכו' ר"ל שאם השיבו ב"ה בקצרה מרבי זירא ה"א מאי חזית למילף מדרש' דר"ז דנימא דאידי ואידי חד שיעורא הוא דילמא נימא אדרבה נילף מדרשה דבית שמאי דהואיל וחלקן הכתוב בשני לאוין וכו' ודאי אין שיעורן שוה ע"כ צריך להשיב הצריכותות דליכא למילף מזה כלום וק"ל כן נ"ל ביישוב כוונת התוס' הגם שלשונם לפי זה קצת רחוק אבל אין להפליג פי' זה בשביל כך כי כל לשון התוס' במסכת זו מגומגם ואינו מדוקדק : בא"ד י"ל לא הייתי משים כרת וכו' נ"ל דר"ל דלב"ה הא דפתח קרא בשאור וסיים בחמץ לא למילף מיניה רשיעורן שוה הא לא איצטריך דמהיכי תיתי ה"א לחלק ביניהם הואיל ואית לן הצריכותות אלא דה"א שאין עונש כרת כ"א באותו המפורש בקרא שענש עליו כרת בהדיא ולכך הוצרך דרשה דר' זירא שיהא עונש כרת בשניהם וק"ל אבל מ"מ יש לדקדק לב"ה דאית להו ביעור מאכילה הדרא קושיין לדוכתא וליכתוב רחמנא גבי ביעור חמץ ולא בעי שאור מאי אמרת אי כתב רחמנא חמץ ה"א דווקא חמץ משום דראוי לאכילה וכו' כדלעיל הא ילפינן ביעור מאכילה דשניהם שוין לענין עונש כרת כדרשה דר' זירא דפתח רחמנא בשאור וכו' וי"ל דהא דסברי ב"ה דילפינן ביעור מאכילה היינו דוקא השתא בתר דכתב רחמנא נמי גבי ביעור תרוייהו שאור וחמץ אבל אי לאו דכתב רחמנא תרוייהו גבי ביעור לא הוה ילפינן ביעור הקל מאיסור אכילה דחמיר טפי וק"ל נ"ל :

דף ח ע"א בתוס' ד"ה בעפר תיחוח וכו' עד אבל הכא מיירי שהוא קשה סביב וכו' וייש לדקדק מ"מ קשה דמנא ליה למקשה דהא דשני ליה דהכא בעפר תיחוח דרצה לומר דמיירי שקשה סביב דמקשה והא קא עביד גומא אימא דמיירי בתיחוח לגמרי גם מסביב ולא תקשה מידי וי"ל דהמקשה סבר דע"כ צ"ל כן דאי ר"ל בעפר תיחוח לגמרי גם מסביב דלא שייך בי' גומא כלל א"כ תקשה למה לא יהא מותר אפילו לכתחלה לב"ה הואיל ואין כאן שום חשש איסור כלל לא משום כתישה ולא משום גומא ולא משום מוקצה דהא איכא דקר נעוץ מבעוד יום ולמה לא התירו ב"ה כ"א באם שחט בדיעבד אלא ע"כ לא מיירי בתיחוח מסביב ולכך אסור לכתחלה לב"ה וא"כ פריך שפיר והא קא עביד גומא ומשני כדרבי אבא וכו' דפטור אבל אסור הוא ולכך לב"ה דוקא בדיעבד שאם שחט התירו לחפור בדקר משום מצות כיסוי אבל לכתחלה לא וב"ש ס"ל דאפילו לכתחלה מותר לשחוט ולחפור משום שמחת יום טוב וק"ל : ד"ה ואינו צריך אלא לעפרה וכו' עד ויש לומר דמשום שמחת י"ט מותר אפי' לכתחלה ר"ל לב"ש אבל לב"ה לא התירו משום שמחת י"ט לשחוט לכתחלה אלא שאם שחט בדיעבד מותר לחפור משום מצות כיסוי כדלעיל : ד"ה ה"ק ואפר כירה מוכן הוא וכו' עד דמלתא באפי נפשיה קאמר רבא נ"ל דתיבת רבא ט"ס הוא : בא"ד ואע"פ דלא מקרי עפר וכו' דקאמר דבר המגדל צמחין וכו' נ"ל דצ"ל ואע"פ דלא מקרי עפר מכסים בו דקי"ל דבר המגדל צמחים וכו' דתניא היה מהלך במדבר כו' נ"ל דמביא סוגיא זו כדי להוכיח ג"כ דאפר אוכלין אינו מגדל צמחים כמו שכתוב בסוף ועל כרחך עפרות זהב ושריפת טלית לא מגדלי צמחים וכו' דאי לא מביא סוגיא זו אלא כדי להוכיח דקי"ל דדבר המגדל צמחים אע"ג דלא מקרי עפר מכסים בו להוד שוחו הצריך לו כאן והשייך לו לתירוצו א"כ לא היה לו להביא כ"א הא דמרבינן התם מקרא דוכסהו אע"ג דלא מקרי עפר כגון נסורת של חרשים דקה וכו' וק"ל ועיין שם בפ' כסוי הדם דשם פריך לב"ש והא אפר אקרי עפר דכתיב ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ומשני עפר שריפה אקרי עפר סתם לא אקרי : ד"ה ואי איתא לכסויי' כדר"י וכו' עד וכן פרש"י בהדיא בסמוך וכו' היינו הא דכתב רש"י בסמוך ד"ה אפי' ודאי נמי דהא כב"ה קי"ל דאסרי אפי' דיעבד וכו' אלא שיש לדקדק לפי זה דפריך מסיפא א"כ מאי משני לא מיבעיא קאמר וכו' דהא האי שינויא לא שייך כ"א ארישא ולא אסיפא וצ"ל דה"ק דאין הכי נמי דהיה יכול לשנות דינא דסיפא ואם שחט אין מכסין את דמו אפי' אודאי הואיל ואיירי בדלית ליה אלא משום הכי נקטי' אספק משום דברישא אשמועינן חדוש בספק דלא מיבעיא בודאי דאין שוחטין אלא אפי' ספק דה"א דלשחטיה משום שמחת י"ט ולא לכסיי' ואגב זה תני נמי הסיפא בספק וק"ל : ד"ה אי הכי מאי אריא ספק אפילו ודאי נמי וכו' עד אפילו כי ליתא לדרב יהודה שייך להקשות וכו' וצריך לשנוי דלית ליה ר"ל וא"כ תקשה נמי מאי אריא ספק אפילו ודאי וכו' ויש לדקדק לפי' זה דע"כ צריך ליתן טעם דבשביל סברא מה היה סלקא אדעתא לומר דאיתא לדרב יהודה לענין שמכסה בו כשהוא ודאי וכו' : בא"ד דהא ודאי איתא לדרב יהודה : ולענין מה שאמר רב יהודה ועושה בו כל צרכיו לא הוה ס"ל כותיה דס"ש דאי משום שאינו מוכן לספק כדמסיק לקמן משום דאין דעתו אספק א"כ אפר כירה נמי ומלשון התוס' משמע דהוי משמע ליה דאם היה לו אפר כירה היה מוכן לכל דבר אפילו לספק שהרי כתבו דבני אדם לא שכיחי שיש להם דקר נעוץ ואפר כירה וכו' משמע דכשיש להם מכסים בו אפילו ספק ועוד דאם היה יודע סברא זו אפילו הכי הוה פריך אדברי רב יהודה משום דס"ל דמדאמר ועושה בו כל צרכיו משמע מיניה דאפילו לספק הוא מוכן ואם כן מאי משני תתרצן בסמוך אפר כירה מוכן לודאי וכו' ובמסקנא אפר כירה מוכן לודאי וכו' ופרש"י וה"ה לדרב יהודה הא רב יהודה ועושה בו כל צרכיו קאמר וק"ל ויש ליישב דבמסקנא חשיב המתרץ הכי דאף על גב דרב יהודה קאמר ועושה בו כל צרכיו ר"ל כל צרכי ידא ילא כל צרכי ספק דאין דעתו לספק : ע"ב בגמרא מכלל דרישא בראית ליה עסקינן נ"ל למחוק תיבת דרישא ולגרוס מכלל דבראי :

קושיא לדוכתין לכסייה כדר"י או בדקר נעוץ עכ"ל לדברי התוס' דלעיל דלא קשיא ליה אלא אהא דרב יהודה ז"ל דלא הדרא קושיין לדוכתין אלא דלכסייה כדר"י אבל מאפר כירה ומדקר נעוץ ל"ק מידי אלא שהתוס' כתבו או בדקר נעוץ כפי לשון הקונטרס שהביאו ומהרש"ל הגיה או אפר כירה כי כן לשון הקונטרס לפנינו ודו"ק :

דף ט בד"ה גלגל עיסה מעי"ט כו' ובתוס' פירשו דטעמא דרבה דאיירי בח"ל ולא מחזי כמתקן כיון דבלאו זה יכול לאכול אבל בא"י מודה רבה דאסיר ואין נראה דמשמע בסמוך דלא שייך כלל טעם זה דקאמר מי לא מודה שמואל שאם קרא שם שאסור לזרים כלומר כיון דשם חלה עליה מחזי כמתקן ומשמע לפי הלשון כו' עכ"ל כל"ל וכ"ה בספרים מדויקים ור"ל ובתוס' פירשו שבעלי התוספות פירשו כך ומהרש"ל מחק כל זה לפי מה שהבין דר"ל ובתוספות שבתוספתא שהוא מהברייתות ואינו כן אלא כמו שמלאתי בספרים מדויקים ודו"ק : בפרש"י בד"ה אין מוליכין את הסולם סולם המיוחד כו' עכ"ל כ"ה לשון הר"ן וכל"ל ומלת קס"ד שבפרש"י לפנינו אין לו מקום כאן לפי הנראה כ"א בדוחק ודו"ק : בד"ה הכאי היא כלומר כו' וב"ש לית להו שובכו מוכיח עליו ואסרי אפי' בחדרי חדרים כו' עכ"ל לא הוה צריך למימר לב"ש דאסרי אפי' בחדרי חדרים דא"כ מתירין ב"ש ברה"י לא תקשי מדב"ש לרב כיון דאיכא תנא דקאמר כוותיה והכי אמרינן ללישנא קמא אלא דניחא ליה למימר להאי לישנא דב"ש נמי אית להו הא דרב כיון דרב הכן נמי אית ליה הכי להאי לישנא אית לן למימר דרב לא פליג עליה בהא ודו"ק : ע"ב בד"ה סולם בא לידינו הולכת סולם כו' עכ"ל יש לדקדק לכאורה מי הכריחו לפרש הולכת סולם דא"כ חזרת סולם בא לידינו א"ש כיון דת"ק אית ליה דפליגי בחזרה והלכה כב"ה דשרו אפי' חזרה וי"ל דא"כ דפליגי בשל עלייה מ"מ לית הלכתא כתנא דברייתא דסבר דפליגי בחזרת סולם של עלייה אלא כתנא דמתני' דסבר דלא פליגי אלא בהולכת סולם של עלייה ודו"ק : תום' בד"ה אמר ר"י מוחלפת כו' דא"כ מתוקמא לפי המסקנא כל הני שנויי דחיקי כו' עכ"ל נראה מדבריהם דלמסקנא לא מחליף אלא ההיא דתריסין ובית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא אבל כל הנך משניות דמייתי לא מחליף דמתוקמא בשינויי דלעיל וקשה למאי דמחליף ההיא דתריסין ובית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא תקשי ליה כל הנך משניות דלעיל דמייתי דב"ש לחומרא וב"ה לקולא דהכא לא מתוקמן שינויי דלעיל וכן בכל הנך מוחלפת השיטה דקאמר לעיל משמע דלא מחליף הנך משניות דלעיל מינה אלא דמתוקמן כשינויי דלעיל ואמאי לא תקשי ליה הנך משניות ההך דמוחלפת וצ"ע : בא"ד וב"ש בעו דקר נעוץ כו' מדקאמר הכא ע"כ לא קאמרי ב"ש התם אלא דאיכא דקר נעוץ כו' עכ"ל אע"ג דלמאי דקיימינן השתא לפר"ת לא מתוקמן כל הני שינויי דחיקי מסתמא הך מלתא דמיירי ב"ש בדקר נעוץ ודאי קיימא דאין להחליף פי' המשנה וכמ"ש לעיל דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא מאי דשרי מר לכתחלה לא שרי אידך אלא דיעבד ודו"ק : בא"ד ותימה א"כ דמוחלפת קאי אההיא דהשוחט כו' היכי מוכה לה במסכת עדיות כו' עכ"ל יש לדקדק דלמאי דמוחלפת נמי ההיא דתריסין תקשי להו אמאי לא תני לה בעדיות מקולי ב"ש וחומרי ב"ה וי"ל כיון דקתני ההיא דלא ישחוט לא איצטריך ליה למתני ההיא דתריסין דבחדא גוונא קמשתעי הנך תרתי מתני' דב"ש לקולא וב"ה לחומרא בשמחת י"ט ודו"ק :

דף י בפרש"י בד"ה אף מטומאת המת וקס"ד דבברירה פליגי כו' וב"ה סברי הוברר ולמאי דס"ד השתא סבירא לן דבנפתח א' כו' עכ"ל וטעה לזה דברי התוס' ולא ניחא ליה לפרש דהשתא נמי לאו בברירה קמפלגי אלא דטעמא דב"ש הוא דאף בכלים דלבסוף אינו מטהר אלא ע"י מעשה כגון נפתח דא"כ לא הוה טעי המקשה למימר לב"ה דאף למפרע מטהר כיון דאיכא למימר דלא פליגי אב"ש אלא במכאן ולהבא כדמסיק ולא ניחא ליה למימר דבנפתח ב"ש מודה דאף למפרע מטהר דבברירה ליכא לפלוגי בין נפתח לחישב וכיון דלית ליה לב"ש ברירה בחישב ע"כ בנפתח נמי לית ליה ברירה וק"ק לפי זה מ"ש התוספות דמש"ה פליגי בחישב משום רבותא דב"ה כו' עכ"ל דמאי רבותא איכא הכא כיון דבברירה ליכא לפלוגי בין נפתח לחישב א"כ דהוו פליגי בנפתח ליכא למטעי למימר לב"ה דבחישב אינו מטהר למפרע כיון דמטהר בנפתח למפרע וי"ל דאע"ג דליכא למטעי מ"מ רבותא הוא לאשמועינן האי דינא בחישב לב"ה וק"ל : ע"ב תוספ' בד"ה חולין ומעשר שני כו' וא"כ מחללו על מנה היפה שבשניהם עכ"ל אין פירושו דלא סגי בלאו הכי דודאי אי בעי מעלה הפרוטות לירושלים אלא עצה טובה קמ"ל דאי בעי להעלות מעות הראשונים שהם קלים מחללן על מנה יפה שבשניהם וק"ל : בד"ה הכל חולין שאני כו' ותימה דהא לא אמרינן שאני הומר להקל כו' וי"ל כו' עכ"ל וצ"ע דהאי תקשי להו בסיפא דקאמר נמי שאני הומר להקל וליכא לפרושי שם משום דאין דרך להפרידן זה מזה כנראה מפרש"י דא"כ מאי קא קשיא ליה מגוזלות דהאי טעמא לא שייך בגוזלות ולמאי דמסיק שאני גוזלות כו' ניחא וק"ל : גמ' ורבי אמר לך כיסים נמי כו' משום דמשמע ליה השתא דלא פליגי אלא בכיסים מקושרים אבל בכים אחד ממש מודה רבי מש"ה הולרך למימר השתא דטעמא דרבי כיסים נמי כו' וק"ל :

דף יא שם אמר אביי בדף תימה דלא אמר הרישא לעיל מתוס' ישנים : שם ה"ד אילימא במפורחין כו' לשון הר"ן אבל במפורחין אפי' פריחה מועטת כו' דבמפורחין ממש א"כ דהנך ניהו אסורין משום נידה כדאיתא פרק אין לדין וכ"ה בתוספות ישנים : פרש"י בד"ה לא חיישינן לאמלוכי בתמיה ופריך לאביי עכ"ל ורצה לומר דאין זה מחובר למעלה ואסוקי מילתא דמ"ד ממלך ולא תבר קמ"ל דב"ש לא חיישי לאמלוכי אלא שהוא מחובר למטה בלשון בתמיה לאקשויי [לאביי] וק"ל : ע"ב תוספות בד"ה אמר רחבא כו' ולא קאמר אסטוונית כו' עכ"ל נ"ל אילטבא ועיין בזה פרש"י בפרק אין עומדין : גמ' מ"ד טעמא מאי משום דאין שבות במקדש ואפי' כהן דלאו בר עבודה כו' עכ"ל [א] צ"ע דא"כ לכתחלה נמי ובמתני' קתני מחזירין רטיה במקדש כו' ומסיים בסיפא אבל לכתחלה כאן וכאן אסור ויש לייסב בדוחק : שם הנך נמי פלוגתא ניהו ב"ש במקום ב"ה כו' יש מקשים אמאי לא דחו התוס' לעיל מהך דהתירו מאן דמפרש מוחלפת השיטה ההיא דתריסין והוי ב"ש לקולא דהתירו סופן משום תחילתן וע"כ עולא בפלוגתא לא קמיירי ולאו קושיא

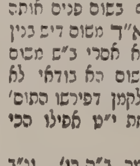
קרני ראם [א] נ"ע. כ"ב ולשיטת רש"י שם דמש"ה ליכא למיחש משום שחיקת סמנים כיון דמאתמול היה עליה ע"ש וא"כ לכתחלה אסור משום דאיכא שני שבותים שחיקת סמני' וגזירת מרח ושני שבותים לא הותרו במקדש וכשיטת הרע"ב והר"מ בשני שבותים גזרו אפי' ביה"ש וה"ה למקדש וא"ש :

חכמת שלמה

דף ט ע"א תוס' בד"ה גלגל עיסה כו' עי"ל דלפי הירושלמי דקמיירי כו' כצ"ל : בא"ד ובתוספתא פי' דטעמא דרבה דאיירי בחולה לארץ ולא מחזי כמתקן וכו' ומשמע לפי הלשון דסברא זו פשוטה כל זה נמחק . ונ"ב כל זה טעות וראיתי בכל התוספתא שאינה וגם אין שייך שתוספתא תפרש טעמא דרבה וק"ל (עיין במהרש"א) : בא"ד בא"י מתיר רבה ואבוה כו' ונראה דהלכה כרבה דהוא בתראה כו' כצ"ל . ונ"ב פי' נגבי אבוה דשמואל ותימה הא מקבלת הגאונים דלא קיימא לן כבתראה אלא מאביי ורבא ואילך ורי"ף פסק כאבוה דשמואל וכו' והר"ן כתב נמי מאחר שרבא שהוא בתראה מתרץ אליבא [דאבוה] דשמואל לאסור אף בחלת ח"ל הכי קיימא לן ע"ש : בא"ד אפילו רבה מודה דמפרישין אותה בי"ט והכי איתא בירושלמי כו' כצ"ל . ונ"ב בהגה"ת אשר"י כתוב בתוספתא וליתא כי לא אמרינן לשם לא אין כו' וטעות סופר הוא (עיין במהרש"א) : בא"ד וצריך שתהא גדולה כדי שיהיה לה היכר כצ"ל . ונ"ב פי' מה ששייר תהא יותר משיעור הלה כדי שיוכל להפרים חלה מן הנותר ויהיה עוד שיריה ניכר וכן פירש הר"ן : בא"ד ויפרים מאחת על כל האחרות אגב אותה מפני שחיובה בא עכשיו כצ"ל . ונ"ב ומשום הכי מותר להפרים אף בי"ט וק"ל : בד"ה אין מוליכין וכו' הגה"ד יוני שובך ויוני עלייה חייב וי"ל כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה לא יטול מן הגוזלות בי"ט הס"ד : תום' בד"ה ולא היא (מפני) דרבי יהודה טעמא דת"ק כצ"ל : בד"ה אמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה פי' ההיא דתריסין כו' כצ"ל : בא"ד וכל הנך משניות דמייתי מחליף כו'. נ"ב אבל לפי האמת אין שום אחת מוחלפת כי אם ההיא דתריסין וק"ל : בא"ד ולא מחליף בשום פנים אותה דהשוחט . נ"ב פירוש דזהו דחוק דל"ל לכל הני שינויי יחליף אותה דהשוחט והו"ק : בא"ד משום דיש בנין וסתירה בכלים כו' . נ"ב ואין לומר דנהי דסברי אין בנין וסתירה בכלים מ"מ דלמא אסרי ב"ש משום שמא יתקע כמו שפירשו התוס' דף י"ב עמוד א' גבי תריסין ואליבא דב"ש זה אינו דמשום הא בודאי לא אסרי לסלק התריסין מאחר דצורך י"ט הוא ובודאי לא אסרי משום גזירה שמא יתקע ולקמן דפירשו התוס' דאסור היינו להחזיר שאינו צורך י"ט אבל לסלק ולפתוח אפי' דבתים שאין בהם כ"כ שמחת י"ט אפילו הכי שרי לפתוח וכן איתא באשר"י ודו"ק :

דף י ע"א גמ' אי נמי עד כאן נמחק אי נמי וצ"ל דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ב"ה כו' . ונ"ב לפירוש רש"י ותוס' משמע דל"ג כל זה וכן הרא"ש דוק ותשכח אכן הר"ן כתב מה שמתמיהין על הרי"ף שהביא הנך תרתי משניות כצורתן בלא חילוף משום דאיכא מקצת נוסחאות דגרסי דלמא לא היא ע"כ לא קאמרי ב"ה כו' : רש"י בד"ה כלים טמאין צ"ל כולם טמאין וכן בס"ד : בד"ה ד' על ד' בכך שעבוהו שראוי כו' כצ"ל : בד"ה אף מטומאות כו' למחשבה ב"ש כו' להכי הואי ולא כו' הפתחים וב"ה כו' כצ"ל והד"א : ע"ב רש"י בד"ה אבל בי"ט כו' מבעוד יום וסומך כו' כצ"ל : בד"ה זימון בתורים כו' לשובך וכן כו' הד"א : בד"ה רוב וקרוב כו' לענין אחר תילוף הקרוב הלך אחר הרוב כו' כצ"ל והד"א : בד"ה בדף שיש כו' וכשיוצאין לשובך . כ"ב צ"ל משובך : קודם ד"ה הניח מנה צ"ל ד"ה לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן הא מתניתין סתמא היא והלכה כסתם משנה ואנן קיימא לן הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו :

דף יא ע"א רש"י בד"ה בקרן זוית כו' וקן זה בזמן כו' כצ"ל , ונ"ב צורה זו : *

בד"ה א"ד כו' וד"ה מותר אלא כו' הד"א : ע"ב גמ' תריסי חנויות נמי תנינא וב"ה מתירין אף להחזיר מהו דתימא כו' כצ"ל : שם לתנויות אין לבתין לא . נ"ב פי' להחזיר אבל לסלק ולפתוח אפי' דבתין שרי וכן איתא להדיא באשר"י : רש"י בד"ה ותזרת רטיה כבגת כו' . נ"ב הנראה בעיני דמש"ה פי' רש"י זה דלא תימא חזרת רטיה היינו שחוזר ומנערת הרטיה מחדש קודם שיניחנה על המכה משום הכי פי' דזהו אב מלאכה ולא איירי בכה"ג אלא בחזרה לבד ומשום שחיקת סמנים ודו"ק : בד"ה ורתבא א"ר יהודה יש מפרשים ספק כו' וגמר שמעתתא מפומיה דרביה כו' כצ"ל : בד"ה תנינא במתני' הס"ד : בד"ה תנינא בעירובין מחזירין כו' במדינה הס"ד והד"א : בד"ה נטהרה כו' כלים אחד תנרים . נ"ב שופטים כ' י"א : בא"ד תיולה הס"ד :

מהר"ם

דבדאית ליה עסקינן : ברש"י ד"ה מילה בצרעת וכו' ותניא בגמ' דאם לא הביא וכו' ימול בשר ערלתו וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה והא מדקתני סיפא וכו' וא"ת אמאי לא פריך וכו' ופירש הקונטרס וכו' דברי התוס' בדבור זה מגומגמים דלפי הנראה אין זה כוונת רש"י לתרץ אמאי לא פריך ארישא דאין שוחטין דהא כבר תירצו לעיל דלא מבעיא קאמר וכו' אלא פרש"י בא ליישב לישנא דקאמר והא מדקתני סיפא וכו' דהא לעיל עד השתא נמי מסיפא קא פריך לפי פרש"י דלעיל וכמו שדקדקו התוס' לעיל בד"ה ואם איתא לכסייה כדרב יהודה לכך כתב רש"י כלומר בשלמא אין שוחטים וכו' ר"ל דחוזר למפרך אשנוייא דשני ליה דלא מיבעיא קאמר וכו' והוי כאלו אמר דבתירוץ זה מתרצא הרישא דאין שוחטים וכו' אבל הסיפא דפרכינא מיניה לא מתרצה ליה פשיטא דאין מכסים את דמו ומאי אצטריך לאשמועי' דאפי' ודאי אין מכסים נ"ל וק"ל : ד"ה סוף סוף עשה ולא תעשה וכו' מדברי התוס' משמע דלעיל מזה בסמוך בגמ' צריך לגרוס אלא אמר רבא אפר כירה מוכן לודאי וכו' ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו רבה ובסמוך דקאמר אלא אמר רבא אפר כירה דעתו לודאי ואין דעתו לספק כו' לאו רבא בעצמו קאמר לה אלא סתמא דגמ' קאמר לה ור"ל דהא דשני רבא לעיל אפר כירה מוכן לודאי וכו' כוונתו הוא שדעתו לודאי ואין דעתו לספק והגמ' מפרש דברי רבא לאוקומי' אליבא דהלכתא : בגמ' תני רבי זירא לא כוי כלבד אמרו וכו' נראה דהשתא לפי סברת רבי זירא לא צריכנא לתירוצא דלעיל דטעמא דאין מכסין דם הכוי אפילו באפר כירה וכדרב יהודה משום דשמא בהמה הוא והוי טרחא שלא לצורך ודו"ק. בפרש"י הכא וק"ל : שם אמר רבה שחט צפור מערב י"ט וכו' גלגל עיסה מעי"ט וכו' ופרש"י שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגלה בי"ט ולאפות' וכו' מקשין העולם א"כ שחט צפור מעי"ט נמי אמאי אין מכסים אותו בי"ט שהרי נ"כ מותר לכתחילה לשחוט בי"ט ולכסות כשיש לו עפר מוכן לכ"ע אבל אין זה קושיא כלל דרבה אמתני' קאי דקתני ובה"א לא ישחוט וכו' ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ועלה קאמר רבה הא דקתני במתני' שמודים שאם שחט וכו' היינו דוקא כששחט בדיעבד בי"ט אבל אם שחט מעי"ט אפי' בדיעבד אין מכסים אותו הואיל ואין לו עפר מוכן והשתא א"ש דשחיטה אסורה לכתחילה בי"ט כשאין לו עפר מוכן אבל חלה אם איתא דהיא בכלל גזירה אין מגביהים תרומות וכו' לא היו מתירים לכתחילה לגלגל עיסה ולהפריש חלה ממנה ולאפות בי"ט :

דף ט ע"א בתוס' ד"ה גלגל עיסה וכו' עד ומשמע לפי הלשון דסברא פשוטא היא ר"ל דמאן דס"ל דחלה היא בכלל גזירת אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט אפילו בחו"ל אסור להפריש בי"ט אבל לפירוש התוס' צ"ש דרבה ס"ל דחלה לא היתה מעולם בכלל הגזירה אפי' בא"י וק"ל : בא"ד דמשמע בסמוך דלא שייך כלל לומר זה הטעם דאמר מי לא מודה שמואל שאם קרא וכו' כיון דשם חלה עליה מחזי כמתקן כצ"ל : בא"ד וצריך שתהא גדולה כדי שיהא היכר וכו' כצ"ל : בא"ד ומיהו אם ירצה לעשות דבר קל וכו' ויצרפם ויפריש ממנה על כל האחרות כצ"ל : בתוס' ד"ה אין מוליכים וכו' עד הצד יוני שובך פטור אבל אסור וכו' עיין לקמן בדף כ"ד שמביא שם בברייתא דקתני בה הצד יוני שובך ויוני עליה חייב : ע"ב בפרש"י ד"ה סולם בא לידינו הולכת סולם של עלייה לשובך הא דפרש"י הולכת סולם של עלייה ולא פי' חזרת סולם של עלייה דהא איגהו פסקו כרשב"א דברייתא ולפי סברתו הוא סבר דאפילו בעליה פליגי וס"ל לב"ה דמחזירים נ"ל דפירש כן משום דאי חזרת סולם של עלייה בא לידיהם א"כ תקשה מה ראו להורות כדברי רשב"א ולא כדברי ר"י דאסר חזרת סולם של עלייה ועוד דתנא דמתני' ס"ל דלא פליגי בחזרה כלל כ"א בהולכת ויכול להיות דבחזרה אפי' ב"ה מודו דאסור אבל השתא דפי' הולכת סולם של עלייה התירו א"ש דפסקו לפי סברתם אליבא דכ"ע דאף ר' יהודה לא פליג ארשב"א ואמר דבסולם של עלייה ד"ה אסיר אלא בחזרה דהא אדברי רשב"א קאי אבל הולכה גם ר' יהודה מודה דמותר לב"ה נ"ל : בתוס' ד"ה א"ר יוחנן מוחלפת השיטה וכו' עד הא מפרש לקמן טעמא דהתירו סופן משום תחילתן ר"ל אבל לפי פי' ר"ת דההיא דהשוחט היא מוחלפת א"ש דלפי המסקנא לא מתוקמות כל הני שינויי ולא הוי טעמא דעור משום דחזי למזגי אבל משום דהתירו סופן משום תחלתן שלא ימנע משמחת י"ט : בא"ד א"כ רבה ורב יוסף וכו' ר"ל דפליגי לעיל דרבה אמר כיצד אומר לו שחוט חפור וכסה וכו' ורב יוסף אמר חפור שחוט וכו' : בא"ד ס"ל לב"ה דאין מסלקין משום דיש בנין וסתירה בכלים וכו' משום דאל"כ אפי' ס"ל דלא הקילו כלום משום שמחת י"ט תינח דלא יחזרו ויסגרו משום דלא לצורך היא אלא סילוק תריסין אמאי אסור לב"ה אי לאו משום דיש בנין וסתירה בכלים ובגמרא דדייק דב"ה גבי שמחת י"ט לקולא לאו מסילוק מייתי לה דמשם אין ראיה דמשום דס"ל דאין בנין וסתירה בכלים הוא דמתירין בה אפילו להחזיר הוא דדייק לה וכמו שפרש"י לקמן ועיין עוד מזה במה שנכתב לקמן בדף י"א ע"ב בתוס' ד"ה מהו דתימא טעמייהו דבית הלל וכו' ועיין עוד בספר בעל המאור דמקשה עוד על פרש"י דפי' דההיא דתריסין היא מוחלפת א"כ גבי שמחת י"ט ב"ש לקולא אם כן תקשה לן מתני' דאין מוליכים דב"ש מחמירים וכן יש להקשות מכל הני משניות דאין נוטלים את העלי ואין נותנין העור לפני הדורסן דבכולהו מחמירין ב"ש ונגד ההיא דתריסין ליכא לשנויי ככל הני שנויי דשני לעיל אמתני' דהשוחט דע"כ לא קאמרי ב"ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ וכו' וק"ל :

דף י ע"א בגמ' אי נמי עד כאן לא קאמרי ב"ה הכא אלא משום דאין בנין וסתירה בכלים וכו' במקצת ספרים אין זה וכן משמע בתוס' בד"ה אר"י מוחלפת השיטה דלפי גירסא זו אין צריך להחליף כלל ועיין בספר מלחמות להרמב"ן שהוא מקיים גירסא זו : ע"ב בתוס' ד"ה חד מינייהו וכו' עד וי"ל דהואיל ונשארו וכו' בכה"ג תלינן לקולא ר"ל דרגלים לדבר הוא דאותן שהזמינום הן :

דף יא ע"א בגמ' לעולם דאיכא קן בתוך חמשים אמה וכגון דקיימי בקרן זוית מהו דתימא אדדויי אדדו וכו' לישנא דמהו דתימא וקמ"ל לא מתיישב שפיר במקום זה ומן הראוי היה לגרוס מאי אמרת אדדויי אדדו כל היכא דמדדה והדר חזי וכו' וק"ל : שם ומ"ש מעור לפני הדורסן התם לא מוכחא מילתא וכו' והא דהתירו סילוק תריסין משום דהתם ליכא למגזר מידי אבל הכא גבי חלבים ועור איכא למגזר אי שרי' להו למשטחינהו אתי נמי לממלחינהו דהוי איסור דעיבוד ולכך צריך להאי טעמא דלא מוכחא מילתא וק"ל : ע"ב בגמ' הנך נמי פלוגתא ניהו ב"ש במקום ב"ה אינה משנה מקשין העולם לפרש"י דמפרש לעיל דמוחלפת השיטה דהיינו ההיא דתריסין ואם כן מתירים אף להחזיר משום דהתירו סופן משום תחילתן והשתא ודאי פלוגתא היא דהא ב"ה מחמירים ואסרי אף לסלק ואדרבה דב"ש במקום ב"ה אינה משנה ואעפ"כ קאמר לה עולא ולדידי נראה דאין כאן קושיא כלל דשפיר הוצרך עולא לאימרה משום דעל ידי כן ידעינן דפלוגתייהו תלוי אי הקילו משום שמחת י"ט אי לא ואם כן תקשה לה מתניתין דהשוחט דשם מחמירים ב"ה והכא גבי תריסין גבי שמחת י"ט ב"ה לקולא וע"י כך אנו מוכרחים להחליף השיטה ולתקן טעות המשנה שטעו לשנות דברי ב"ה להקל כן ע"י מעמו של עולא נודע לנו סברת ב"ה על האמת אבל אי לא אשמועינן עולא הוה סלקא אדעתין לומר דמעמייהו דב"ה בסילוק תריסין הוי משום דס"ל דאין בנין וסתירה בכלים והא ס"ד לומר דאפילו איסור דרבנן ליכא בסילוק וחזרה לגבן אלא משום מלטול שלא לצורך ולכך מתירין ב"ה ולא מטעם שמחת י"ט . כלל ולא הוה קשה לן מידי מההיא דהשוחט וא"כ היה נשארה המשנה בטעות בסברת ב"ה : ברש"י ד"ה ורחבא אמר רבי יהודה י"מ ספק משמיה דרבי יהודה נשיאה וכו' יש לדקדק בזה דבשלמא מה שמפרשים דספק רבי יהודה שפיר דאי ודאי ל"ת דשמע מרב יהודה היה לו לומר ורחבא אמר רב יהודה ולא רבי יהודה אבל מה שמפרשים ספק רבי יהודה נשיאה דלמא אימא לך שודאי מרבי יהודה נשיאה שמע ולכך אמר א"ר יהודה וצ"ל דס"ל דאם כן היה לו לומר א"ר יהודה נשיאה ומדלא אמר נשיאה ש"מ מספקא ליה : בתוס' ד"ה מהו דתימא טעמייהו דב"ה עד י"ל מ"מ אסור מדרבנן שמא יתקע יש לדקדק אם כן לעיל בדף ס' ע"ב ד"ה אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה דמקשו שם התוס' וי"ל ...

ות"ק

יא ודאי שלא דאמרה הוא לפי דנסבית קמיה בטעות קתני ג' דהתירו סופן כו' דלא הוו בפלוגתא אבל לפי מוחלפת השיטה קשיא דלא הוו אלא ב' דלא הוו בפלוגתא וק"ל :

דף יב תוספות בד"ה דלמא בעירוב והוצאה כו' הא בלאו הכי מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך לכ"ג לה"ר"ת כהן דגרסינן כו' שאינו לצורך יום טוב כלל עכ"ל כ"ה בכל ספרים ישנים ויש לדקדק לדבריהם דקארי להו מאי קארי להו דאף אם מותר לצורך הא שלא לצורך אסור ומ"ה צריך עירובו לי"ט ומי הכריחם לומר דצריך עירוב לדבר שאינו לצורך י"ט כלל דהא גם לקטן ולס"ת דלצורך י"ט קצת עירוב צריך כיון שאסור. להוציא לרה"ר וזה הביא מחדשים מקרוב באו שהגיהו בדברי התוספות אף אם אסור לרה"ר בי"ט מכל מקום מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך י"ט דהא איסור טלטול מחצר לחצר אף בשבת אינו אסור אלא מדרבנן עכ"ל ואין זה נכון דאם אסור לרה"ר בי"ט לצורך דהיינו צורך קצת כמו קטן וס"ת למה לא נאמר לאסור טלטול מחצר לחצר ביום טוב כמו בשבת וכי כל הדברים שהם בשבת אינן אלא מדבריהם יהיו בהכרח מותר בי"ט אבל דבריהם מפורשים כך דמשמע להו השתא דפליגי בים עירוב והוצאה אבל למאי דמוקי פלוגתייהו במתוך שהותרה כו' לא פליגי כלל בים עירוב ולב"ה כמי יש עירוב ואהא קא קשיא להו ל"ל עירוב לבית הלל בלאו הכי מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך דאפי' לצורך קצת מותר לב"ה במתוך שהותרה כו' ואהא תירצו דצריך עירוב לדבר שאין צורך כלל דלא שרי במתוך כו' כמו שפירשו התוספות לקמן ודו"ק : בפרש"י בד"ה פליגי ב"ש וב"ה כו' וירמיה היה מזהירן על השבתות שהן חמורין כו' עכ"ל ולא ניחא ליה למימר לפי שיטתו דהשתא נמי נקט ירמיה בשבת אין ביום טוב לא משום דהותר מן התורה לגמרי הוצאה במתוך כו' דא"כ למה נקט ירמיה הוצאה דהא שחיטה ובישול וכל מלאכה שהיא לצורך י"ט נמי הותרו לגמרי בי"ט מן התורה במתוך כו' וק"ל : ע"ב תוספת בד"ה אין מוליכין חלה כו' והוא ילפינן מהיא דוקא מה שמתירין ב"ה כו' עכ"ל אף בלשון הירושלמי משמע דאין מוליכין דקאמרי ב"ש קאמר דהוא ילפינן מהיא כמו שפי' הר"ש בפ' הלוקח פירות ניחא להו לפרש אליבא דהלכתא דקאי אב"ה דמתירין ואמתירין דתרומה קאי דהכי קי"ל כר' יוסי בשמעתין והשתא ניחא מ"ש ויסברו העולם שהוא תרם אותם בי"ט כו' דהאי טעמא לא שייך הכא במתירין דב"ה בחלה אלא בתרומה אבל הר"ש בפירושו לפי דרכו דקאי אאין מוליכין דב"ש לגבי חלה ומתנות לא כתב האי לישנא שהוא תרם בי"ט כו' וע"ש ודו"ק :

דף יג בד"ה היכא דאמרי מחלוקת כו' וה"ה דפליגי בקטנית סתם כו' עכ"ל ירצה דללישנא בתרא ודאי הוצרכו תוס' למימר ה"ה דפליגי בפירס למוללן בין בקטנית בין בשבלין ולא רצו לפרש דבפירס בין בקטנית ובין בשבלין כ"ע מודה דטבלא דהא לא מיירי פלוגתייהו אלא בפירס למוללן בשבלין ומיהו בשהא נמי פליגי דכל שלא פירס לעיסה כמו שפירס למוללן הוא כמ"ש התוספות לקמן וכיון דפליגי בשבלין בפירס למוללן ע"כ דפליגי נמי בקטנית למוללן דהא עדיפי להאי לישנא שבלין מקטנית דבשבלין פליגי בסתם ובקטנית כ"ע מודו דלא טבלא בסתם אך ללישנא קמא ל"ע מי הכריח אותם לפרש דה"ה דפליגי בקטנית ובשבלים סתם דהא איכא למימר בין בקטנית סתם ובין בשבלין סתם כ"ע מודו דלא טבלא וי"ל דמשמע להו דהכי לישני לא פליגי בהאי דקאמרי מחלוקת בשבלין אלא דפליגי בהא דקאמרי בקטנית ד"ה וא"כ כיון דהשתא ע"כ ללישנא קמא נמי פליגי בשבלין סתם כדקאמר ללישנא בתרא מחלוקת בשבלין סתם ע"כ דפליגי נמי בלישנא קמא בקטנית סתם דהא עדיפי קטנית משבלין להאי לישנא דבשבלין שפירס למוללן פליגי ובקטנית שפירס כ"ע מודו דטבלא ודו"ק : ע"ב גמרא מנפה על יד על יד כו' במתניתין דמעשרות גרסינן מנפה מיד ליד כו' וכן נראה דהא אמרינן עלה וכן לשבת ולעיל גרסינן גבי שבת מיד ליד וגבי י"ט על יד כפרש"י :

דף יד תוספות בד"ה בה"א תבלין נדוכין כו' אבל מלח של יש צריך שינוי כו' אבל שלנו א"צ שינוי כו' עכ"ל התוספ' כן הוא בספרים מוגהים ואיך שיהיה לא ידענו בכוון דבריהם באיזה מלח איירי בשמעתין ומאין יצא להם חילוק זה : בד"ה א"ב דידע כו' ומיהו מהאי פיסקא לא נפקא לן מידי דקי"ל כשמואל כו' עכ"ל ולכאורה ק' דא"כ קי"ל כשמואל הא צריך במלח אצלויי טפי מתבלין וע"כ דהיינו מהני טעמי דהני אמוראי ושפיר נפקא לן מהאי פיסקא ועיין בזה בספר מלחמות ובר"ן באורך על דברי הרי"ף וק"ל : גמ' אמר אביי כי תניא נמי מתניתא כו' לפי הסוגיא לכאורה הל"ל אלא אמר אביי כו' ונראה דלאביי אפשר דהמתרץ לעיל נתכוון לזה וה"ק אי תניא אין כותשין ה"א במכתשת גדולה אבל בקטנה אימא ש"ד אף בטיסני קמ"ל בהדיא אין עושין טיסני כלל אפי' בקטנה אבל אין כותשין במכתשת כדקאי קאי במכתשת גדולה דוקא דסתם מכתשת בגדולה קמיירי ובדייסא קמיירי והיינו כדברי אביי ולפי שאפשר לפרש דברי המתרץ אי תנא כו' כרבא וכמו שהבין המקשה והגיה כו' להכי לא קאמר לעיל אלא אי תנא כו' ודו"ק : ע"ב תוספות בד"ה הבורר קטנית בי"ט בש"א כו' היה יכול להקשות דזהו דרך בורר אלא דעדיפא מיניה פריך דאפילו פסולת כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחות תוספות ישנות ור"ל דמשמע להו דבפסולת מרובה מודו ב"ה [וב"ש] דאינו בורר [האוכל אלא] הפסולת דאין זה דרך בורר ועדיפא ליה למפרך משום דבטל מיעוטא דהשתא כוליה פסולת וגם פסולת אסור וחדשים מקרוב

מהר"ם

יע"ק כיון דמוחלפת ההיא דתריסין ס"ל לב"ה דאין מסלקין משום דיש בנין וסתירה בכלים ובריש כל הכלים סתים לן תנא דאין בנין וסתירה בכלים ומאי קשה דלמא אימא לך דלעולם ב"ה ס"ל נמי אין בנין וסתירה בכלים ואפילו הכי אית להו דאין מסלקין משום דהא מ"מ אסור מדרבנן שמא יתקע כדאמרינן הכא ונראה דאיסור דרבנן משום שמא יתקע לא שייך כי אם גבי חזרת התריסין דשמעתין דהכא אחזרה קאי דאמר דהתירו סופן משום תחילתן אבל גבי סילוק לא שייך למגזר שמא יתקע דלמה צריך ליתקע כשמסלק התריסים הלכך אי מוחלפת ההיא דתריסין וב"ה יאמרו דאין מסלקין ע"כ לא הוי אלא מטעם דאית להו דיש בנין וסתירה בכלים ולכך הקשו התוס' שפיר מההיא דכל הכלים וק"ל נ"ל :

דף יב ע"א ברש"י ד"ה ליפלגו באבנים אי אין איסור הוצאה אין איסור טלטול וכו' נוכל לפרש שאין כוונת רש"י לומר שמקשה ליפלגו בטלטול אבנים אלא ר"ל ליפלגו בהוצאת אבנים כמו שפליגי בהוצאת קטן או לולב וס"ת אלא שהוצרך רש"י לכתוב זה משום שלא תאמר מאי פריך המקשה דליפלגו באבנים ויאמר דב"ה מתירין והא אבנים אסורין בטלטול והיאך יאמר וב"ה מתירין להוציאן והא אין הוצאה בלא טלטול לכך כתב רש"י אי אין איסור הוצאה אין איסור טלטול וכו' אלא שהתוס' כתבו בהדיא בפירוש דברי רש"י ז"ל לפלגו בטלטול אבנים וכו' אם כן צריך ליישב מה דוחקי' דרש"י לפרש דברי המקשה דפריך דלפלגו בטלטול אבנים ולא מפרש דפריך דלפלגו בהוצאת אבנים ואין לומר דכוונתם דמקשה ליפלגו בטלטול אבנים דהוי רבותא טפי לב"ש דאפי' טלטול אסרי דאדרבה דהשתא דפליגי בהוצאה הוי רבותא טפי לב"ה אלא שכוונת המקשה דשמעתא דלמה נקט פלוגתייהו בהוצאת קטן ולולב וס"ת לפלגו באבנים דאפילו הוצאת אבנים דאין בהן צורך כלל מתירין ב"ה ונראה דלהכי כתב לפלגו בטלטול אבנים דאי פירוש דפריך ליפלגו בהוצאת אבנים ר"ל מדלא פליגי בהוצאת אבנים ש"מ בהוצאת אבנים מודה ב"ה דאסור ובמתוך שהותרה הוא דפליגי אם כן הוה משמע דפליג המסקנא לפי מאי דמסיק אינו אסור כי אם הוצאת אבנים וזה אינו דאפי' טלטול אבנים אסור לפי האמת לכך מפרשי דברי המקשה בטלטול אבנים וק"ל : ד"ה אלא מדלא איפלגו באבנים וכו' אלא ע"י דרבנן גזור במידי דהוי סרהא דלא צריך כגון אבנים וכו' ר"ל אבל אי ס"ל דאין איסור הוצאה לי"ט אם כן אפילו אבנים לישתרו דלא שייך למגזר עלייהו ולאסור מדרבנן כיון דהוצאה אינה חשובה מלאכה כלל ואין בה שום איסור מדאורייתא אבל השתא דיש איסור הוצאה לי"ט ר"ל דהוי בכלל לא תעשה מלאכה מן התורה אלא דהותרה מכח מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דין הוא לגזור ולאסור מדרבנן במידי דלא צריך כלל כגון אבנים משום דלא ליתי להקל בי"ש בכל מלאכות שהן דאורייתא וק"ל כן נ"ל : ד"ה פליגי ב"ש וב"ה וכו' דישנה בשאר מלאכות וכו' נ"ל דר"ל מדכתיב ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה וגו' ויכלא העם מהביא ש"מ מלאכת ההבאה קרויה מלאכה ואם כן ישנה בכלל שאר מלאכות דאסרה התורה בי"ט דכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו' : בתוס' ד"ה השוחט עולת נדבה וכו' אבל הכא גבי י"ט דאוכל נפש הותר וכו' ולעיל גבי דהקשו התוס' תימה הואיל ומוקמינן לה אליבא דב"ש אם כן לימא השוחט עולת חובה בי"ט לוקה דהא ב"ש אית להו לקמן וכו' וליכא למימר דהוה לאו הבא מכלל עשה וכו' משום דלב"ש כיון דאהדר קרא לאיסורא קמא אהדרא דלדידיה ליכא למימר בי"ט אשכחנא דהותרו בהדיא מדהותר אוכל נפש דכתיב אשר יאכל וכו' ולמאי דאהדרא אהדרא דהא לב"ש לית להו מתוך שהותרה וכו' ולכך כיון דאהדרא קרא לאסורא קמא אהדרא וק"ל : ד"ה דלמא בעירוב והוצאה קמפלגי וכו' עד הא בלאו הכי מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך. אין לפרש לצורך אוכל נפש דמאי אריא טלטול מחצר לחצר אפילו כל מלאכה גמורה שרי אלא ר"ל לצורך קצת כגון הני דמתני' קטן ולולב וס"ת והטעם דאפילו בשבת אין איסור טלטול מחצר לחצר כ"א מדרבנן וכן הוא בס"א טעם זה בהדיא בתוס' : בא"ד ומיהו יש ליישב דגרסי' עירוב והוצאה דצריך עירוב שיוכל להוציא דברים שאינן לצורך י"ט כלל כך גורסים רוב המעיינים ומפרשים כוונת התוס' דלעולם גרסי' בגמרא עירוב והוצאה ועירוב קאי אחצרות והוצאה ארשות הרבים ודקשיא לך מאי צריך עירובי חצירות גבי י"ט כו' כדלעיל דוקא לדברים שהן קצת צורך אין צריך עירוב אבל לדברים שאין בהן צורך כלל צריך עירוב חצירות וסברא ע כתבה הר"ן בשם הרשב"א דסבר דלדברים שאין בהן צורך כלל צריך עירוב חצירות אבל לי נראה שאף אם נאמר דלקושטא דדינא הכי אבל שיטת ההלכה והתוס' דקאי אדברי ב"ש וב"ה לא יתיישב לפי זה משום דב"ש וב"ה לא איירי בדברים שאין בהן צורך כלל כ"א בהוצאת קטן ולולב וס"ת שיש בהם צורך קצת וראיתי קצת ספרים שהגה בהם בתוס' בלשון זה ומיהו יש ליישב דגרסי' ועירוב להוצאה דצריך עירוב שיוכל להוציא וכו' ולפי גירסא זו נראה דיש למחוק תיבת כלל רק צ"ל דצריך עירוב שיוכל להוציא שאינן לצורך וה"פ לפי גירסא זו ומיהו יש ליישב ר"ל שאין צריך לפרש לישנא דאם יש עירוב אם איסור הוצאה מעורב וכו' אלא דגרסי' עירוב והוצאה והכל דבר אחד ופירושו אם צריך עירוב כדי להוציא לרה"ר דבר שאינו אוכל נפש ולא איירי בהוצאה מחצר לחצר כ"א בהוצאה מרה"י לרה"ר וק"ל. ואין עירוב הוצאה וכו' הוא דבור בפני עצמו עד דהוצאה גרועה היא ואח"כ מתחיל דבור אחר ה"ג רש"י אלא מעתה וכו' : ע"ב בתוס' ד"ה הכא נמי וכו' ואם תאמר מה צורך איכא במבשל גיד וכו' ר"ל דהא לא אמרינן מתוך שהותרה וכו' אלא היכא שיש צורך יום טוב והכא מה איכא צורך יום טוב קצת במבשל גיד שהוא איסור : ד"ה אין מוליכים חלה וכו' עד וכן משמע בירושלמי וכו' מי שקרא שם לתרומת מעשר דמאי וכו' מתני' היא במסכת דמאי פ"ד ומפרש שם רבינו שמשון הא דנקט דמאי משום דבישראל איירי ובודאי הישראל חייב ליתן המעשר ראשון ללוי והלוי נותן תרומת מעשר למי שירצה אבל דמאי מעשרותיו שלו דהמוציא מחבירו עליו הראייה אלא שמפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן וע"ש ולפי ריהטא משמע פירושא דמתני' הכי לא ישלם ר"ל לא ישלם כדי לנותנם לכהן כדתנן הכא אין מוליכים וכו' ואפילו בא הכהן לביתו לא יתנם לו כמו שפירשו התוס' כאן ואליבא דרבי יוסי דס"ל בברייתא דהכא דבתרומה פליגי ב"ש וב"ה וס"ל לב"ה דאפילו תרומה מוליכים א"כ צ"ל דהא מתני' דדמאי דקתני לא ישלם בשבת אתיא כב"ש דוקא ולא כב"ה אבל לרבי יהודה ולאחרים דס"ל דלא פליגי כ"א במתנות אבל בתרומה מודה ב"ה דאין מוליכים אתיא כב"ה דהא מודו בה בתרומה וכן פי' שם רבינו שמשון ומשמע בפשיטות דאפילו במקום שאין מוליכים כגון במתנות לב"ש ובתרומה אפי' לב"ה אליבא דר' יהודה ואחרים אם כהן ועני למודים לאכול אצלו באין ואוכלין וכדקתני שם במתני' לא ישלום בשבת ואם היו כהן ועני למודים לאכול אצלו באין ואוכלין וכו' והאי לא ישלום היינו פי' דאין מוליכים וכו' כדקאמר בירושלמי ומינה נשמע דבמקום דס"ל לב"ה דמוליכים כגון במתנות לכ"ע ובתרומות אליבא דר' יוסי ס"ל לב"ה דאפילו באין למודים מותר להוליך וליתנם לכהן והא דקאמר בירושלמי דילפינן שבת מי"ט היינו לומר דפירושו של לא ישלום הוי כלומר לא ישלם כדי ליתן לכהן וי"ט ילפינן משבת לענין דאם היו למודים לאכול אצלו באין ואוכלין אפילו היכא דאין מוליכים אבל באינן למודים לא כדמפרש שם בירושלמי הטעם משום דלא ס"ד דאינש למיכל פיסתיה גבי חבריה וא"כ לא עמדתי על כוונת התוס' כאן בדבור במה שכתבו הוא ילפינן מהיא דוקא מה שמתירין ב"ה היינו דוקא כשרגילים לאכול אצלו וכו' דאם ר"ל במתנות לכ"ע ובתרומה אליבא דר' יוסי הא אפילו הולכה ונתינה מתירין ב"ה ואם ר"ל תרומה אליבא דר' יהודה ואחרים הא לא פליגי כלל ב"ש וב"ה אליבייהו בתרומה דאין מוליכים ואמאי נקטי התוס' ב"ה אלא ודאי משמע מדברי התוס' שהן מפרשים דמה שמתירים ב"ה במתנות או בתרומה למר כדאית ליה להוליך הוי פירושו לאכול אצלו ברגיל לאכול אצלו וכן משמע בפסקי התוס' ובספר ח"ש תמה על הרא"ש שלא פסק כדברי הפסקי תוס' ולפי מה שכתבתי אינו כן דלאכול ברגיל אצלו אפילו ב"ש מתירים גם מה שכתבו הטעם משום דלא ס"ד דבר אינש וכו' ויסברו העולם שהוא תרם אותן בי"ט טעם זה לא יתיישב במתנות שהרי מותר להרים אותן בי"ט אם לא שנאמר שגזרו מתנות משום תרומה וק"ל וע"ש בפי' ר"ש :

דף יג ע"ב בתוס' ד"ה כשם שתרומה גדולה וכו' עד דהא ממנו דכתיב גבי תרומת מעשר דמיניה נפקא מוקף וכו' י"ל למה לא ילפינן נמי תרומת מעשר מתרומה גדולה לתרום מן המוקף כי היכי דילפינן לענין אומד ומחשבה וצ"ל דיש שום לימוד דמיניה ילפינן דתרומת מעשר לא בעינן מוקף : ד"ה ואם קלף וכו' עד וי"ל דהתם מיירי לתלוש מן השבלים וכו' מקשין העולם א"כ מאי פריך איני והא רב מקלפא ליה דביתהו כסי כסי וכו' אימא הא דתנן ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב איירי דקולף מתוך השבלים דהוי אב מלאכה והתיא דהוה מקלפא דביתהו דרב איירי בשכבר נתלשו מע"ש מן השבלים וכו' ואין זה קושיא כלל דלפי פי' התוס' בתולש מן השבלים לא מקרי קולף אלא בשכבר נתלשו מהשבלים וקולף קליפתן החיצונה זה מקרי קולף ולכך ע"כ הא דקתני ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב היינו נמי בשכבר נתלשו מן השבלים מאי אריא דקתני בקולף ונתן לתוך ידו אפי' כשאינו נותן לתוך ידו אלא קולף אחת אחת ואוכל נמי חייב דהא הוי אב מלאכה ותולדה דדישה וק"ל :

דף יד ע"א ברש"י במתני' מדוך הוא בוכנא וכו' צ"ל שטכין בו כדרכו דתבלין א"צ אלא שינוי זופא : בתוס' ד"ה ב"ה אומרים וכו' עד ותרע דשמעתא דהתם איירי בשבת וכו' כדפ"ה ויש גורסים ודלא כפרוש הקונטרס אבל בפרש"י שלפנינו אינו מפרש שם כלל אי איירי בשבת או בי"ט אלא שבתוס' שם כתבו בשם השאלתות שמפרשים דבי"ט איירי : ע"ב בתוס' ד"ה מפני מה תני' עד ול"נ דלא אשכחן בשום מקום לא במתני' ולא בברייתא וכו' ר"ל ולישנא דקאמר מפני מה אמרו ולין מפני מה וכו' משמע שהוא שני בעלמא במשנה או בברייתא :

חכמת שלמה

דף יב ע"א גמ' דאסרי ולא אמרינן מתוך כו' כנ"ל : שם מתקיף ליה רבא נ"ל רבה : תוס' בד"ה דלמא בעירוב כו' ומיהו יש ליישב דגרסינן שפיר עירוב והוצאה כו' כנ"ל : בא"ד לצורך י"ט כלל הס"ד ואח"כ מס"ד הכי גרים רש"י אלא מעתה כו' והשאר הוא גליון : בגליון ואין עירוב והוצאה לי"ט כו' כנ"ל : בד"ה ה"ג כו' אבל ליתא פירושן דלאו כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה לימא אחרים כו' דמתני' נמי דוקא בבל כו' כנ"ל : בד"ה אסורייתא כו' בתוכן הס"ד : בד"ה מוללין כו' בשבת לאו דאורייתא כו' לא גזור כנ"ל והס"ד : תוס' בד"ה אין מוליכין כו' וכן משמע בירושלמי דדמאי פרק הלוקח פירות בהדיא כנ"ל : בא"ד לתרומת מעשר של דמאי ולמעשר עני של ודאי לא ישלם כו' כנ"ל . ונ"ב דאלו ודאי מעשר אין לבעלים בו כלום אלא הלוי נוטל המעשר ונותן תרומת מעשר לכל כהן שירצה אלא בדמאי איירי שמפריש ממנו המעשר והוא שלו ונותן אח"כ ממנו תרומת מעשר לאיזה כהן שירצה וגבי מעשר עני גרסי' ודאי : בא"ד ועני למודים לאכול אצלו כו' ומייתי מהך דסכא כו' כנ"ל : בא"ד דוקא מה שמתירין ב"ה . נ"ב וכן בפסקי תוס' ותימה שהרא"ש לא הזכיר חלוק זה בזה אליבא ד..לכתא וק"ל : בא"ד משום דלא סלקא אדעתא דבר אינש למיכל פיסתיה בביתיה דחבריה ויסברו כו' כנ"ל . ונ"ב וזהו לשון ר' שמשון בזרעים ומהאי טעמא נמי בעי מתני' שיודיעם דאפילו למודין לאכול אצלו לא סלק אדעתיה לאכול אצל חבירו בשבת אלא א"כ הודיעו בע"ש ועוד דפעמים אינו טהור ואסור בתרומה ועני נמי אינו צריך לטמאות טהרותיו של חבירו ע"כ :

דף יג ע"א גמ' טבל של תרומה לא טבל כו' כנ"ל : רש"י בד"ה ר' מתייב כו' שהכניסתן בשבלין הוא כו' כנ"ל : בד"ה ופרכינן כו' ומירות ונמלך כו' סד"א : בד"ה לא בטבל כו' ממנו בתבלין והואיל ואל על תבלין הללו כו' כנ"ל : תוס' בד"ה הא ר' יוסי וכו' דקתני לא מצינו היינו ר' יוסי כו' ולרבי יוסי ברבי יהודה נמי משכחת לה כו' כנ"ל : בא"ד וא"כ כי מללן בי"ט כו' . נ"ב פי' לאכול קבע ודו"ק : בא"ד אליבא דרבי דס"ל דהכניסתו כו' כנ"ל : בד"ה היכא דאמרי מחלוקת כו' בהא נמי פליגי או א"ד בהא פליגי ובהא דליכא קמא : בד"ה אבל כה"ג כו' מחלוקת אבל בשבלין כולי עלמא כו' בקטנית שפירס למוללן כו' : בד"ה לא טבלא וא"ת כו' אליבא דכלהו תנאי כנ"ל והס"ד : ע"ב רש"י בד"ה פטור כו' מפסיד פטור כו' הד"א : תוס' בד"ה כשם שתרומה כו' והכא נמי ונתחב נימא כדפריבית . נ"ב וה"ל מנלן לאפוקי מאתרי' ולומר שקאי על תרומה גדולה מאחר דלית לן מיעוטא בתרומת מעשר די"ל מאחר שמצינו בתרומה גדולה שנטלת באומד בלי שיעור דין הוא נמי שניטלת במחשבה ודו"ק : בד"ה ומה ראית כו' שקדימו בכרי ופטור כו' כנ"ל : בד"ה ואם קלף כו' הואיל והוא קולף כו' כנ"ל : בד"ה כיצד מולל כו' וכיצד מנפה פי' בשבת דאלו בי"ט שרי אף בקנון ובתמחוי כנ"ל :

דף יד ע"א רש"י בד"ה מדוך וכו' וא"ל שינוי כו' . נ"ב פירוש במדוך המכה : בא"ד גסה כפך של חרס ידוכנו ולא במדוכה כנ"ל והד"א : בד"ה עמהם מלח ותבלין כאחד . נ"ב פי' ולא בשת א' אלא בפעם אחת זה אחר זה כ"ל : בד"ה בפך כו' כדרכה הס"ד : בד"ה בכל דבר כו' שאין ניטל בשבת כנ"ל : בד"ה לכל דבר כו' כדרכה איירי בכל כו' כנ"ל : תוס' בד"ה ב"ה כו' לפרש כדפי' ר"ח והכא כו' גרעין כו' כנ"ל : בד"ה איכא בינייהו כו' ואזלי וגררי אמוראי כו' כנ"ל : בא"ד ואף לפי' התוס' כו' . נ"ב כלומר פי' ר"י : בא"ד מפיגין טעמן ופלפל נמי מפיג טעמו מדלא קאמר כו' כנ"ל : בד"ה בכל דבר כו' דומיא דהכי דנתלקו כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה שמא הכרך כו' שטעמו א"כ נימא בעלמא כיון דעיקר כו' כנ"ל והד"א : תוס' בד"ה רבא אמר כו' ומיירי להו כנ"ל : בא"ד כך פ"ה . נ"ב ולאפוקי לפי' הרמב"ם דמחלק בין תבואה של ארץ ישראל כו' וכ"כ הסמ"ג : בד"ה מפני מה כו' ומיירי במסק : דזב וזבה וכו' . נ"ב פירוש אין זה חיבור לענין קושיא שלפניו אלא שמפרש מהו ולד הטומאה משום דקי"ל שאין ולד הטומאה מטמא כלים א"כ הוא מסקה : בא"ד כלי עליהם ובה"ג גרסינן וילון אסור לעשותו מכלאים ול"נ האי לישנא דוילון אסור לעשותו משום כלאים דלא אהכתנא כו' ולא במתנה בבלגנא טומאה אהכתנא כו' כנ"ל והשאר נמחק :

כמו להגיה דאפילו אוכל יהא אסור כו' ולפי זה כוונת דבריהם ע"כ דאפילו אוכל יהא אסור לטלטל ועיקר חסר מן הספר גם בקצת נוסחאות הגיהו בגמרא פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי אין זה גירסת רש"י והתוספות דבשמעתין אבל היא גירסא אזלא לפר"ת בפרק נוטל ע"ש ודו"ק: בד"ה מפני מה אמרו וילון טמא כו' ול"נ דלא אשכחנא בשום כו' שיהא אסור כו' מכלאים כו' עכ"ל פי' כיון דלא אשכחנא בשום מקום שאמרו וילון אסור מכלאים לא שייך למימר מפני מה אמרו וילון אסור מכלאים מיהו קושטא דמילתא היא דאסור מכלאים כיון דמלינו שאמרו דטמא מפני שהשמש כו' וכפרש"י והתימה מדברי ב"י טור י"ד סימן ש"א שהבין מדברי תוספות אלו דאין בוילון כלל איסור כלאים וא"א לפרש כך כוונת התוס' דהא תלמודא בהדיא מייתי ליה הכא לאיסור כלאים ודו"ק:

דף טו בד"ה אלא בקשין כו' מותר להציע מתחתיו כפרש"י כו' עכ"ל כל"ל והיינו ממה שפרש"י בשמעתין שריא לישיבה כו' דמשמע להציע תחתיו לישיבה ולא ללבישה ל"ע דביומא פרק בא לו פירש רש"י בהיפך דאין בו משום כלאים לגמרי ומותר [א] אף בלבישה וע"ש בהתוספות וק"ל: סליק פרק ביצה שנולדה פרק ראשון

פרק יום טוב

ע"ב בפרש"י בד"ה זכרהו מאחר שבא להשכיחו כשבא י"ט בע"ש קרוב שבת כו' עכ"ל כל זה לא יתפרש אלא לטעמא דרבא והר"ן פירש בע"א ולפירושו יתפרש נמי לרב אשי ע"ש וק"ל: גמ' ר"א לטעמיה דאמר שמחת י"ט רשות כו' ירא"ה דלא קאמרינן לר"א דשמחה י"ט רשות אלא ביושב ושונה כל היום שיכול להתענות כל היום וללמוד אבל ביושב בטל ודאי דשמחת י"ט מצוה דאל"כ עצרת תהיה לכם ל"ל ועוד דהאי קרא דהביא ר"א חדות ה' היא מעוזכם בי"ט כתיב דמיניה דרש לוו עלי ואני פורע אבל לפי זה ההוספות שכתבו ומ"מ א"ל אכלו משמנים כו' אינו מדוקדק דהא ודאי אחר הדרשה איכא מצוה בשמחת יום טוב ודו"ק:

י"א דף טו ע"ב התחילו כת ו' לצאת כו'. י"ל אלו ו' כתות ע"פ מ"ש פ"ק דשבת דיש ו' כתות לענין אכילה שעה ראשונה מאכל לודים כו' שעה ת"ח כו' וה"נ הכא כת ששית ת"ח היא ויצאו לאכילה בזמנם ולא הוה ס"ל כר"א דאמר או כולו לה' כו' אלא דהוה ס"ל כר' יהושע חציו לכם וחציו לה' ואע"ג שהקדימו לאכול קודם הצות שעה א'. וי"ל שהשלימו אח"כ חציו לה' בתפלת מנחה ועוד דע"כ חציו לה' וחציו לכם לאו דוקא קאמר דא"כ הוה כזורק אבן לחמת כדאמרינן פ"ק דשבת ודו"ק: בעלי מארה כו'. פרש"י שארה לו על אלו ביותר לפי שבהמ"ד מתרוקן כו' ע"ש ובערוך פירש בעלי מארה אין להם כלום לא קיימו שמחת י"ט ולא מצות בהמ"ד שכבר יצאו עכ"ל ור"ל לפי דעת ר"א דאו אוכל ושותה או יושב ושונה כל היום וזה לא קיים שניהם ועי"ל דה"ק הללו בעלי מארה כיון דאכילתן היום מיד אחר ו' שעות ה"ל כאלו זורק אבן לחמת וקשה לגוף כדאמרינן פ"ק דשבת ותלמידיו שאכלו אח"כ כמ"ש אכלו משמנים גו' כבר כתבו בזה התוס' שבשאר ימים נמי אכלו אחר הדרשה ועי"ל דודאי היה שונה כל היום כשיטתו אלא שאמר להם אכלו משמנים בסעודת לילה שי"ט ר"ה היה וי"ט שני של ר"ה עהגין גם בא"י וקדושה אחת הן התחילו פניהם כו'. פרש"י כשבורין שכועס על כת ו' כו' וכ"ש עליהו עכ"ל והוא דחוק דמי היה מוחה בידו מלקיים הדרשה ואז לא היו מאחרין וי"ל כשבורין שנתן עיניו בם ומפני שגם דעתן לצאת אבל הוא נתן עיניו בהם דלכך היבה שאינן בכלל ו' כתות שיצאו: שמניחין כו'. ועוסקים בחיי שעה כו' כהאי לשנא אמרו פ"ק דשבת לגבי תפלה וע"ש: חלקוהו חציו וכו'. עצרת תהיה לכם גו' מפורש במס' פסחים פ' א"ד: מאי לאין נכון לו כו'. לפי פשוטו ה"ל למכתב לאין לו לאין נכון משמע שלא הכין לו כמו והכינו את אשר יביאו וכיון דהכא בי"ט איירי מאי לאין נכון לו קודם י"ט כיון שמותר להכין אוכל נפש בי"ט גופיה לה"ק למי שלא הניח ע"ת כו': לוו עלי וקדשו כו' הוא מחובר למעלה ואל תעצבו וגו' כלומר אל תדאגו שאחסר פרנסתי בחול בזה כי נאמן הוא ב"ה לפרוע וכן הוא לשון הטור א"ח סי' רמ"ב ודאמר בענין זה וקדשו קדושת היום לכבודו אין לו מקום כאן וי"ל דרמזו כאן דיין דקידוש היום הוא קודם לכבוד היום כדאמר פ' ע"פ: א"ב אדרבא כשמיה כו' עיין פרש"י דכולה מלתא לענין נסיעת דבר נאמר או אילן או עשב אבל בערוך פירש יסע בהן אדר שנא' אדיר במרום ה' שיעשה מהן לדקה שהיא חשובה לפני ה' במרום כדכתיב אמת מארץ תצמח ולדק משמים נשקף ופירוש אדרא כשמיה הוא מאילני סרק כו' ע"ש:

דף טז שם אי הכי לא ליענשו כותים עלה כו' פי' כיון דלא ידעי כותים דאיכא מצוה בשמירת שבת א"כ כותי ששבת לא לענש ובפ' ד' מיתות אמרינן כותי ששבת חייב מיתה והיינו לשם מצות שבת כמו שפירש הרמב"ם בהלכות מלכים פ"י ומהרש"ל פירש בע"א והוא דחוק: בפרש"י בד"ה ופת לא מלפתא כו' שהרי בכל יום יש לחם עכ"ל אין פירושו שהרי הוא בכל יום ושכיח הוא דהא קאמר בדייסא נמי דלא מלפתא ולא שכיחא אלא דר"ל שהרי הוא עשוי בכל יום מימי השבוע דהיינו בחול ואינו עשוי לשבת כמו דבר המלפת שעשוי לשבת ומוכחא מילתא והשתא דייסא נמי דלא מלפתא עשוי בכל יום מימי החול ואינו עשוי לשבת ומיהו לא שכיחא היא וק"ל: ע"ב בד"ה לשנה לשנה האחרת ור"ה היה כו' עכ"ל דקדק לפרש כאן דר"ה היה ולא פי' כך לעיל בפעם ראשונה דלא אותיב ע"ת משום דלא הוה אילטריך ליה לאשמועינן בהאי עובדא דהיה זה לשנה האחרת דשפיר אשכחן בב' רגלים בזה אחר זה כגון פעם ראשונה היה בחג המצות שחל יום ה' ו' והוא לא נזכר עד יום ו' שלא היה יכול להתנות כפי' הר"ן ופעם שנית היה בחג השבועות שאחר זה שחל יום ו' ז' וכיוצא בזה אבל אשמועינן דהיה זה לשנה אחרת שמגיעתו שלא היה יכול להניח ע"ת לא היה אלא משום שלא היה יכול להתנות שזה לא תמצא אלא לשנה אחרת מר"ה לר"ה שחל ב"פ יום ה"ו ודו"ק: תום' בד"ה קמ"ל קמחא עיקר כו' ונמצא שהעיסה בלועה מן איסור דרבנן ויש שקולפין הפת מן השומן והגיס ואוכלים מי שאינו נזהר מפת ש"ג ע"כ מהוספות ישנים:

ח"א דף טז ע"א כל מזונותיו כו' ואפי' למאן דאמר פ"ק דר"ה בפסח על התבואה כו'. י"ל היינו תבואה של כלל עולם אי מצלחת אי לא אבל מזונות של כל אדם פרטי אם יהיו לו בריוח או לא דינו מר"ה עד יו"כ כדאמרי' הכא ואדרבה למ"ד התם דהכל נידון בר"ה ונגזר דינו ביוה"כ ק"ק אמאי נקט בהאי קרא חוק דמשמע מזונות טפי דהא שאר דברים נמי נידונין בר"ה ויש לייישב ודו"ק: ואכלו את חקם וגו' והא דלא מייתי לעיל מיניה בהאי קרא דכתיב כי חק לכהנים וגו'. משום דאיכא לפרשו כי חק קצוב הוא לכהנים בכסף הניתן להם מאת פרעה ומאותו כסף קנו להם כל מה שיצטרכו אבל בסיפא דקרא ואכלו את חקם יותר מפורש דמשמע דחק הקצוב להם גופיה אכלו אותו דהיינו לחם כפרש"י בחומש: הטריפני לחם חוקי כו'. שבק קרא דמייתי מן התורה ואכלו את חקם והביא מדברי קבלה משום דואכלו את חקם נמי איכא לפרש שאכלו את חקם בכסף שניתן להם וקנו להם מה שיצטרכו לאכול אבל הכא מפרש לחם חקי וגו' א"נ דהאי קרא איירי בהאי ענינא גופיה שבקש מהקב"ה קצב שיעור מזונותיו לקיום נפשו ולא ריש ועושר ודו"ק: אוכל לכבוד שבת כו'. עיקר טעם הענין בזה נראה כמ"ש לעיל זכרהו מאחר שבאת להשכיחו שבכל יום משבת ימי השבוע יזכור אותו להכין לו על צד היותר טוב כמ"ש מחד בשביך כו' ואמר שהלל מדה אחרת היתה בו וכו' כלומר דודאי מדת שמאי מעולה וטובה היא אלא שזה מדה אחרת שיותר טובה ומעולה ממנה קותרת אותה דהיינו מדת הבטחון שבוטח בהקב"ה שיזמין לו הקב"ה נאה ממנה וקאמר שכל מעשיו כו' שאל תאמר שזו מדת לעצלנות כמ"ש הרוג בקר שחוט לאן וגו' כי מחר נמות וע"כ אמר שהרי כל מעשיו של הלל לש"ש הוא יש לנו לתלות גם זה המעשה היה לשם שמים ממדות הבטחון ומייתי ברוך ה' יום יום יעמס וגו' כלומר שיש לברך להקב"ה על כל מה שממציא לנו בכל יום ויום לבטוח בו שהוא יעמוס לנו עוד לימים הבאים וק"ל: הנותן כו' שנאמר ומשה לא ידע וגו' וכדמסיק במתנה דעבידא לאגלויי דמה שקרן עור פניו עבידא לאגלויי ע"י שהיו ישראל מגשת אליו וכמ"ש הרמב"ן ונתן המסוה על פניו כי התבונן בשובם אחור כי קרן עור פניו או הגידו לו כו' ע"ש: מתנה מתנה טובה יש לי בבית גנזי כו'. מפורש פ"ק דשבת: בצנעה כו' מדכתיב לעולם חסר ו' דרשו כן: לא ליענשו עכו"ם עליה כו' פרש"י ואנן אשכחן שחזר הקב"ה להעניש על התורה ומצות כו' ע"ש וק"ק דסיחך יענשו העכו"ם על השבת אם לא יקיימוה הא אמרי' פ"ד מיתות עובד כוכבים ששבת חייב מיתה וי"ל בהפך דה"ק כיון דמצות שבת לא אודעינהו לא ליענשא עובדי כוכבים עליה אם יקיימוהו דהא ודאי מסברא אם הנכרי שובת שלא לשם מצוה דאינו חייב מיתה ומשני דודאי מצות שבת אודעינהו ע"כ שעובדי כוכבים חייב מיתה אלא מתן שכרה דהיינו שבת של עוה"ב לא אודעינהו כי הוא דבר סודי בבית גנזיו ורב טוב הצפון לצדיקים לעוה"ב וז"ש כי אני ה' מקדשכם כשבת של עוה"ב שע"י השבת שהוא קודש שומריה קדושים לעולם הבא כמ"ש כל הנותר בירושלים קדוש גו' מה קדוש קיים: נשמה יתירה לא אודיענהו כו'. עיין בפירוש הרמב"ן בזה בחומש: כיון שבת כו'. לפי פשוטו קאי אעשה ה' וגו' שבשבת ביום השביעי אבל הלשון כפול דהיינו שבת והיינו וינפש לכך דרשו דשבת ויונפש קאי אלפני פניו אבני ישראל דכיון ששבת וי כו' ופירוש הכתוב לעיל מיניה כי שביתת שבת ולא בו' ימים הוא אות שבו' ימים עשה ה' את השמים וגו' דהיינו סורא על חידוש העולם ועיין בסוד נפש יתירה בדברי בעלי המקובלים: סליק פרק יו"ט

דף יז גמרא שבת שחל להיות בר"ח כו' גבי י"ט נקט איפכא י"ט שחל להיות בשבת משום דבי"ט מתפלל כסדר של י"ט אבל ר"ח מתפלל כסדר של שבת עכ"ל מתוספות ישנים: תום' בד"ה מ"ט למקני שביתה בשבת כו' הואיל ויש שם ספק דשמא חול הוא לגמרי כו' עכ"ל פירוש הכא דמיירי במניח מי"ט לחבירו על תנאי מספק וממ"כ העירוב מניח ביום שהוא חול לגמרי ולא שייך כאן הכנה אבל בההיא דעירובין דמיירי במניח מי"ט לשבת וספק הוא שמא הוא קודש שייך שפיר הכנה וק"ל: בא"ד וא"ת לר"י דאמר לעיל נולדה בזה כו' וכי פליג ר"י אכל הני תנאי ואמוראי כו' עכ"ל פי' דרב חייא בר אשי אמר רב לא פליג עליה דרבא אלא במניח מי"ט לחבירו אבל מי"ט לשבת מודה דאסור דהא רב פסק לעיל כת"ק דברייתא וטעמא דרבי ע"כ משום הכנה דרב אית ליה בהדיא בפרק בכל מערבין די"ט ושבת ב' קדושות הן מיהו רבי דאסר נמי לעיל מי"ט לשבת אפשר דלית ליה הכנה אלא דאסר לה משום קדושה א' כמ"ש התוס' לעיל ומ"מ כתבו התוס' שפיר וכי פליג ר"י אכל הני תנאי דהא ע"כ כיון דר"י מתיר בנולדה מי"ט לשבת ע"כ לא סבר כרב דמאן דאית ליה קדושה אחת אוסר בנולדה מי"ט לשבת ודו"ק: ע"ב בד"ה על מה נחלקו כו' לכך נ"ל דגרסי' איפכא בש"א תבשיל אחד פי' דג וביצה שעליו כו' עכ"ל ולא ניחא

קרני ראם [א] נ"ב לא מצאתי ברש"י שם דמותר אף בלבישה ומ"ש דהעלאה דומיא דלבישה דאית בה הנאת חימום הוא דאיתסר עיי"ש הייט דאל"ה הוי איסור מה"ת אבל השתא בישיבה הוי איסור דרבנן ובהעלאה מותר לגמרי וע"ש : [אבל התוס' כתב וגם בשם רש"י כן ע"ש ועי' בבית יצחק]

חכמת שלמה

דף טו ע"א גמ' אמר רבא הני זרדי כו' כצ"ל ונמחק רב פפא : רש"י בד"ה בילת הגיר כו' המשחיר בילת כו' כד"א: בד"ה באתרים דרבי יהודה הס"ד : בד"ה זוג זוג כו' ומכניסן ומוזר כו' הד"א : תום' בד"ה אלא בקשין משמע דבדבר כו' וי"ל דגבי בגדי כהונה מיירי שהוא ט' בלבישה בקשין לא גזור כו' באשכנז ומביוס"א שאנו לובשים ופעמים בים כו' הואיל ואם עושים כו' ודאי אסור כצ"ל: בד"ה הכא קאמר כו' נכי דשבת וי"ט לאו זמן תפילין נמחק:

הדרן עלך ביצה שנולדה פרק ראשון

יום טוב פרק שני

ע"ב רש"י בד"ה בעלי פטסין כו' בארגמלין . נ"ב עי' פ' תולין והוא יין ודבש ופלפלין : בד"ה עד מתי הם יושבים ל"ג הס"ד : תום' בד"ה לוו עלי כו' הני מילי כשאין לו לפרוע אח"כ יטול מן הצדקה אבל הכא מיירי שיש לו משכונות כדי לפרוע ואין לו מעות לכך קאמר לוו עלי ואני פורע כן הוא בס"א וכן בהגה"ת אשר"י :

דף טז ע"א גמ' והאידנא דחיישינן לכשפים מאי אמר רב פפא כו' כצ"ל : שם לא ליענשו כותים כו'. נ"ב הקשו בישיבה ומגלן (דאעונש שבת קאי) [דאיענשו כותים אשבת קאי] דלמא שבת דבלינעא לא ליענשו עלה ונראה בעיני דאי הוה שבת בלינעא א"כ לא ליענשו נמי אשאר תורה שיוכלו לומר אלמלא נתת לנו יום מנוחה היינו ג"כ מקבלין עול מלכות עלינו אבל לא נתת לנו יום המנוחה והדרכה כתיב יום ולילה לא ישבותו מש"ה לא קבלנו עלינו שום דת ועול מלכות אלא שיעשה אדם כל צרכו וכפי הנאות לו מבלי דת חוץ מז' מצות אלא שמעינן שהקב"ה רצה ג"כ ליתן להם השבת כמו לישראל ולא אבו שמוע כלל ודו"ק (עי' במהרש"א) : תום' בד"ה איזהו חג כו' והטאת לא הזכיר כו'. נ"ב וצ"ע למה לא הזכיר הכתוב : ע"ב רש"י בד"ה תבשיל זה של ערוב כצ"ל : בד"ה לשנה ורא"ה השנה היה כו'. נ"ב אי נמי בשאר י"ט כגון שבועות ואלו השני ימים בששי ובשביעי ורבינו נסים כתב א"כ בשתי יום טוב של גליות ולא נזכר עד יום שני ע"כ: תום' בד"ה דגים קטנים מלוחים כו' כצ"ל : בד"ה קמ"ל כו' מעשה תנור שהיתר עיקר וכו' כצ"ל : בא"ד נלושה מן האסור דרבנן . נ"ב פי' נתערב ודו"ק : בא"ד ויש שמסירין השומן כו' כצ"ל :

דף יז ע"א גמ' מתפלל שמונה ואומר של שבת כו' מפני שהפת נאפה יפה כו' כצ"ל : רש"י בד"ה ואומר קדושת היום באמצע ותתן לנו ה' אלהינו כו' . נ"ב ול"נ יעלה ויבא והשיאנו : בד"ה אמו ישראל כו' שבת בצלמא כו' הד"א : בד"ה אין הלכה כו' מעין המאורע בהודאה נמחק בהודאה : בד"ה מי"ט לחבירו כו' וכן אינו צריך לערב לתבשילים כו' . נ"ב אבל ברי"ף כתב שאף בעירוב תבשילין אומר התנאה אם היום קדש ולמחר חול איננו צריך לכלום ואם למחר קודש בהאי עירוב דקא מנתנא האידנא ליתשתרי לי כו' : תום' בד"ה מ"ט למיקני כו' ול"נ מדקאמר התם אי אתה מודה כו' כצ"ל ושייך בסה"ד מן ולי נראה עד בידי שמים שנעשית מאליה : שם בד"ה אי אמרת וכו' וכי אחרים יכול לעשות בשביל כו'. נ"ב פי' היכא דאינו מקנה לאחרים ודו"ק : בא"ד לכן נ"ל כגרסת הספרים דה"ג כו' הקנין ואי אמרת הוא כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה על מה כו' לגביה ובית הלל כו' הד"א : בד"ה אבל לא מטבילין בגמ' מפורש שאין נותנין אותו בכלי פן כו' : תום' בד"ה על מה נחלקו כו' וביצה שעליו אינו נמחק אינו :

מהר"ם

דף טו ע"א בגמ' לא קשיא הא דמנטרא מחמת גנבי ומחמת כלבי הא דמנטרא מחמת כלבי ולא מחמת גנבי ס"א וכן נ"ל עיקר הא דלא מנטרא לא מחמת גנבי ולא מחמת כלבי הא דמנטרא מחמת כלבי ולא מנטרא מחמת גנבי : בתוס' ד"ה אלא בקשין משמע דבדבר קשה וכו' עד והני כהני הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו וכו' פי' בשעת עבודה אבל שלא בשעת עבודה לא וכן הוא בהדיא בערכין ובמנחות והכי פריך ביומא הא קא מתהנו מכלאים : בא"ד ומייתי כי ההיא וכו' מותר להציע תחתיו פירש"י ונ"ל רצ"ל כן פירש"י : בא"ד וא"ת מאי מייתי מהאי גמרא דנרש וכו' והא פי' דקשין מותרים דוקא להציע וכו' נ"ל דהכא בשמעתין היה יכול לפר' דקשין מותרין היינו אפי' ללבוש אלא משום דהתם ביומא גבי בגדי כהונה שהכהנים היו מקפלים אותם תחת ראשיהם וקאמר רב אשי נמי עלה שאני בגדי כהונה דקשין הן ומביא ג"כ ראיה מהאי נמצא גמרא כו' והתם ע"כ צ"ל דהא דבגדי כהונה מותרים מטעם דקשין הן היינו דוקא להציע כדי שלא תקשה לן ההיא דערכין ולכך קאמרי התוס' והא פי' דקשין מותרים דוקא להציע תחתיו וכו' : בא"ד ויש לומר דגבי וילון מיירי שהוא שוע טווי ונוז ואז יש בו איסור כלאים מדאורייתא ר"ל וה"ה גבי בגדי כהונה שהיו גם כן שוע טווי ונוז ומדברי התוס' משמע שהן מפרשים דהא דקאמר בגמ' הכא אלא בקשין ר"ל בוילון קשין ואינו מוכרח דשפיר נוכל לפרש דהשתא דמשני אלא בקשין הדר משינויא דשני לעיל אלא בוילון אלא דנוכל לאוקמי מתני' גם במלבושים ממש וק"ל : ד"ה הכי קאמר וכו' עד אפי' מניחן ליכא איסורא וכו' מכאן משמע דאין איסור להניח תפילין ביום טוב וכל שכן בח"ה ותמיה על הפוסקים שנחלקו בדבר שלא הביאו ראייה מכאן :

יום טוב פרק שני

ע"ב בתוס' ד"ה או וכו' עד משום דסיים הדרשה ר"ל ולא היה לו עוד דבר ללמוד אבל אם היה צריך ללמוד איזה דין ה"נ שהיה לומר ולא היה אוכל דהא בשאר ימים נמי היו אוכלין אחר הדרשה ר"ל אע"ג דאין בו חיוב לאכול ה"נ בי"ט הא דהיו אוכלין לאו משום דחיוב לאכול ואסור לשהות בלא אכילה אלא משום שכבר סיימו לימודם ומ"מ אמר להם אכלו משמנים וכו' ר"ל דכיון שהיו אוכלין מצוה לאכול משמנים ולשתות ממתקים משום שמחת י"ט : ד"ה לוו עלי בספרים שלפנינו חסרים בסוף הדבור וכצ"ל אלא א"כ יקבל מן הצדקה אבל הכא מיירי שיש לו משכנות אלא שאין לו מעות לכך קאמר לוו עלי :

דף טז ע"א ד"ה איזהו חג וגו' עד לכך פר"ת שר"ח מזדמן בו וכו' כצ"ל ור"ל שר"ח חל בו : ע"ב ד"ה קמ"ל קמחא וכו' עד וא"ת והא יש לחוש שמא נילושו בביצים טרופות וכו' יש לדקדק מאי הקשו התו' הא נמי יש לתרץ דאזלינן בתר רוב ביצים ונ"ל לתרץ דהכא א"א לומר כן משום דהא עכ"פ א"א ללוש עם הביצים אא"כ ישרפה ואם היה מוצא אותם כך ביד העובדי כוכבים לאחר הטריפה קודם הלישה היינו מחזיקים אותן לאיסורא ולכך לאחר הלישה נמי יהא אסור ולכך תירצו התוס' דכיון דאין כאן ריעותא מתירים וק"ל : בא"ד ויש שמסירין השומן ואוכלין אותן וכו' כצ"ל שמסירין בסמ"ך :

דף יז ע"א ד"ה מאי טעמא וכו' עד הואיל ויש שם ספק פי' דהכא הוא מתנת ביום ראשון אם היום חול יהא עירוב ואם היום קודש אין בדברי כלום וכן למחר והשתא הוי ממה נפשך עירובו עירוב דהא חד יום חול ואחד קודש אבל התם בפ' בכל מערבין שרוצה להניח ביום שני ולא התנה בראשון או שחל י"ט ביום ו' וביום השבת ומניח העירוב ביום ו' לשבת שבשבת א"א לו להתנות ולכך קאמר שמי שאסור משום הכנה : בא"ד ול"נ מדקאמר התם אי אתה מודה וכו' נ"ל שיש בדבור זה קדימה ואיחור וזה שייך בסוף הדבור וכאן שייך להיות ס"מ קשה מההיא דגיטין פרק הזורק וכו' עד ועוד דבתוס' אמרינן בהדיא אין מקדשין ואין מעברין ואח"כ צ"ל ול"נ מדקאמר התם אי אתה מודה וכו' ודו"ק :

להו כנירסת הספרים וכפירושם משום דא"כ הוי ב"ש לקולא וב"ה לחומרא ומשמע להו דבהא לא פליג רשב"א אהגא דמתני' דודאי ב"ש לחומרא וב"ה לקולא דומיא דכל הני על מה נחלקו דמייתי פ"ק דלא פליג תנא דברייתא אהנא דמתני' למימר בהיפך דב"ש לקולא וב"ה לחומרא וק"ל :

דף יח בד"ה נגזור השקה כו' וכן בסמוך בולד הטומאה לא פריך נגזור כו' עכ"ל ובההיא דמדלין בדלי לא תקשי להו דנפרוך גזירה שמא יעבירנו כו' דדרך הדלי מונח אצל הבור ולא שייך בה שמא יעבירנו והא דקאמר נגזור דלמא אתי לאטבולי בעיניה משום דמדלין קתני אבל טבילה בעיניה ודאי אסורה משום גזירת שאר כלים ולרבה ודאי ההיא דמדלין בדלי לא דמי למטביל כליו ע"ג מימיו דהתם שייך בו שמא יעבירנו ואף אם אין להוט על השקת מים מ"מ להוט הוא אחר טבילת הכלי והתוס' שכתבו בסמוך מדלין בדלי כו' תימה דבמתני' אמר אין מטבילין כלי ע"ג מימיו כו' וי"ל כו' דמחזי כמתקן כו' עכ"ל וקרוב לזה פרש"י לרבא דאמר טעמא דמתני' משום דמחזי כמתקן הוצרכו לחלק בזה אבל רבה ודאי לית ליה טעמא דמחזי כמתקן אלא משום שמא יעבירנו ובמדלין בדלי לא שייך שמא יעבירנו כמו במטביל כליו ע"ג מימיו כמ"ש אבל מהרש"ל הבין מפרש"י שכתב בדלי טמא כו' והא לא דמי למטביל ע"ג מימיו כו' משום דנראה כמתקן כו' עכ"ל דלרבה הוצרך לפרש כן ואית ליה נמי טעמא דמחזי כמתקן ואין להאריך בדחוקיו כי אין בו צורך דודאי לרבה לא הוצרך רש"י לפרש כך כמ"ש אלא דרש"י נמשך לפרש כולה שמעתין לטעמא דרבא משום דהוא בהרא"ה דה"כ לעיל דמייתי תלמודא הך מתני' דאין מטבילין כלים לא פירש הטעם אלא משום דנראה כמתקן ולזה נמשך רש"י נמי לפרש בההיא שנטמא באב הטומאה דה"ל כמתקן ובולד הטומאה אין כאן תיקון דע"כ לרבא פי' כך דלרבה לא סגי לן בהכי דא"כ אין תיקון בולד הטומאה מ"מ ניחוש שמא יעבירנו וע"כ אית לן למימר כדברי התוס' דבולד הטומאה אין לחוש דאינו להוט כ"כ וכן בנטמא באב הטומאה נ"ל טעמא דהוה כמתקן דהא בלאו הכי ניחא לרבה כטעמיה משום שמא יעבירנו וכן בההיא דמערמת וטובלת כו' שפרש"י ולא מוכחא מילתא שהיא מתקנת כו' עכ"ל לרבא פי' כך אבל לרבה לא נגזור שמא יעבירנו דמתוך שלא הותרה כו' כדקאמר בשמעתין ובההיא דנטמא בי"ט מטבילין אותו בי"ט דפריך נגזור די"ט אטו דעי"ט לא תקשי להו דליפרוך נגזור שמא יעבירנו דכיון דנטמא בי"ט דלא היה לו להטבילו מבע"י לא חשו לגזירה דשמא יעבירנו וכ"ל נמי לרבא דטעמו משום דמחזי כמתקן דבנטמא בי"ט לא חשו כיון דלא היה לו להטבילו מבע"י ושוב מצאתי בתוס' ישנים וז"ל מה שהזכיר רש"י בפי' טעמא דמתני' משום דנראה כמתקן לא דק דהשתא לרבה טעמא שמא יעבירנו כו' עד דמסיק ליה רבא עכ"ל וזה מסכים לדברינו דטעמא דמחזי כמתקן אינו לרבה כלל ושלא כדברי מהרש"ל וק"ל :

בפרש"י בד"ה בולד הטומאה כו' י"מ כלי שנטמא באב כו' וטעמא משום דבעי הערב שמש כו' עכ"ל ולפ"ז בולד הטומאה דוקא בנטמא בי"ט מטבילין אותו ולא בנטמא בעי"ט דבולד הטומאה איירי לעיל דמחלק בין נטמא מעי"ט לנטמא בי"ט כמ"ש התוס' וקשה לפי זה הא דפריך נגזור הא אטו הא היינו ולד הטומאה שנטמא בי"ט אטו אב הטומאה ומאי קא קשיא ליה הא קאמרינן דטומאה בי"ט מלתא דלא שכיחא היא ולא גזרו ביה ובאב הטומאה מיהת אין מטבילין כיון דאין ראוי לתשמיש היום דבעי הערב שמש וי"ל דודאי לעיל בולד הטומאה נטמא בי"ט אטו עי"ט לית לן למגזר משום דמלתא דלא שכיחא כדקאמר משום דנטמא בעי"ט גופיה איכא ביה צורך י"ט ואינו אסור אלא משום גזירה דשמא יעבירנו אבל הכא כיון דאב הטומאה אסור משום דאין בו צורך י"ט כלל אית לן למגזר ולד הטומאה אטו אב הטומאה אע"ג דמלתא דלא שכיחא הוא וק"ל : **גמ'** מתוך שלא הותרה לה אלא ע"י מלבוש כו' מיהו לא דמי למטביל כלי ע"ג מימיו דאסור ולא קאמרינן ביה מתוך שלא הותר לו אלא ע"ג מימיו זכור הוא דהתם כל עצמו לא בא אלא לטהר או מימיו או כליו משא"כ הכא דלא מחזי כלל שבא לטהר אלא שהאשה נכנסת במים להקר וק"ל :

שם רב ביבי אמר גזירה שמא ישהה כו' יש לדקדק לטעמא דרב ביבי שהוא משום תקלת תרומה למה נחמיר לקמן בשמעתין בשבת טפי מבי"ט ומתוך זה נראה ליישב דברי הרמב"ם בהלכות י"ט פ"ד כתב טעם לטבילת כלים משום שמא ישהה כרב ביבי ובהלכות שבת פ"ג כתב משום דנראה כמתקן כרבא והיינו משום דמשמע ליה מתוך שמעתין שהחמירו בשבת טפי משום איסורא דמתקן דאיסור שבת חמור אבל י"ט כיון דלצורך י"ט הוא לא גזרו משום מתקן אלא משום תקלת תרומה ומזה נראה ליישב גם דברי הרי"ף שהביא טעם דרב ביבי משום דהגיא כוותיה והביא נמי טעמיה דרב יוסף דשמא יסחוט דמשום הכי החמירו בשבת טפי מבי"ט דכיון דלצורך י"ט הוא לא גזרו ביה שמא יסחוט אלא משום תקלת תרומה ודו"ק : **ע"ב** תוס' בד"ה ושוין שמשיקין המים בכלי אבן לטהרם אבל לא בכלי עץ כו' עכ"ל מדיוקא דקתני בכלי אבן ולא קתני סתם בכלי טהור משמע להו הכי דדוקא בכלי אבן אבל בכלי עץ אפי' טהור אסור שהוא מקבל טומאה מן המשקין מיהו בברייתא דקתני נמי האי לישנא אין מטבילין כלי ע"ג מימיו לטהרו ע"כ לא איירי בכלי עץ שנטמא עכשיו מן המשקין אלא בנטמא כבר מעי"ט. איירי דאל"כ ע"כ רבי אית ליה דאפי' נטמא בולד הטומאה ובי"ט אין מטבילין ופליג אברייתא דלעיל ואם ניחא להו למאן דמוקי מתני' בשבת ורבנן דהברייתא דשריא לעיל להטביל ולד הטומאה שנטמא בי"ט נמי אתי כרבנן ורבי פליג עלה א"כ מאי קא קשיא להו למאן דמוקי מתני' בי"ט וכרבי דהא איכא למימר נמי דהברייתא אתיא כרבנן וק"ל :

דף יט בפרש"י בד"ה מעשיו כו' מידע ידע דבעי הערב שמש כו' הלכך בין השמשות די"ט אסור משום דמטביל בי"ט שלא לצורך כו' עכ"ל הא דלא סגי ליה משום דאין מטבילין כלי בי"ט משום הנך טעמי דקאמרי אמוראי לעיל י"ל משום דכל הנך טעמי אינן אלא שבות ואיכא מ"ד בפ' בכל מערבין דלא גזרו על שבות בין השמשות משום הכי קאמר דאסיר משום שלא לצורך י"ט הוא דהא בעי הערב שמש אך קשה דמ"מ לצורך הוא להשתמש בו חולין ומעשר דלא בעי הערב שמש כמו שהקשה רש"י גופיה לעיל על הי"מ דאב הטומאה אסור לטבול בי"ט משום דשלא לצורך הוא וי"ל בדוחק דהכא בכהנים קמיירי וכיון דקא רהיט להספיק הטבילה קודם יציאת היום ודאי אינו טובלו אלא לצורך תרומה וה"ל שלא לצורך דהא בעי הערב שמש אך קשה למה לא נימא נמי לעיל דמיירי בהכי ול"ע ודו"ק : **בד"ה** אבל נדרים ונדבות כו' ואע"ג דחגיגה וראייה יש להן תשלומין כל ז' שרו בה שמא יאכם כו' עכ"ל בחגיגה לא הוי צריך להאי טעמא דהא ב"ש לית להו האי סברא דשמא יאכם ואפ"ה שרו חגיגה אלא דנקט חגיגה הכא דמשום האי טעמא מרבינן ראייה מלה' ולא נדרים ונדבות משום דראייה דומה לחגיגה דיש לה תשלומין כל ז' כו' וכפרש"י לקמן וז"ל מדאורייתא נמי סבירא ליה דאסור דכי כתיב לה' דומיא דוחגותם כו' עכ"ל ודו"ק : **תוס'** בד"ה אמר עולא מחלוקת כו' ומ"מ קשיא לב"ה נ"ל למימר כל דלה' כו' עכ"ל ולא ידענא מאי קשיא להו דהא בהדיא אמרינן לקמן דא"ל ב"ש והלא כבר נאמר לכם ולא לגבוה א"ל ב"ה והלא כבר נאמר לה' מזה מוכח דאי לאו לה' הוה ממעטין ראייה מלכם דה"נ ממעטין לב"ה נדרים ונדבות מלכם כמ"ש התוס' לעיל ולקמן ול"ע ודו"ק : **ע"ב** בד"ה רש"א הרי הוא כו' וכ"ת כל שאינו בא בחג המצות ר"ל בי"ט א"כ כו' ועוד דא"כ אמאי כתב בחג השבועות כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות דהיאך תלה תניא בדלא תניא דבעצרת תניא בדברי ת"ק דאין קריבין בו נדרים ונדבות ובחג המצות לא תניא אלא דאין מביאין תודה ודו"ק : **בא"ד** ולפי המסקנא ה"ק כל שבא בחג המצות ובחג השבועות כלומר שראוי לבא בזמן שניהם כו' עכ"ל אבל לפרש"י א"א לפרש בא בחג השבועות ובחג הסוכות שבא בזמן שניהם דא"כ לא הוי בא בחג השבועות דומיא דבא בחג הסוכות דהיינו חובה להביאו בחג הסוכות גופיה דהיינו חוה"מ ודו"ק : **גמ'** ראב"ש לטעמיה כו' לומר שזה גורם ולא ניחא ליה לתלמודא למימר דראב"ש אית ליה נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט ולא פליג עלייהו אלא בהך מלתא דזה גורם דא"כ לא הוי פלוגתא דראב"ש עם הת"ק מפורשת דהא ת"ק נמי קאמר האי לישנא מביא אדם תודתו בחג הסוכות אבל הך פלוגתא דנדרים ונדבות מפורשת דראב"ש סתמא קאמר מביא אדם תודתו בחג הסוכות דמשמע נמי בי"ט גופיה אבל ת"ק דקאמר מביא אדם תודתו בחג הסוכות ע"כ בחוה"מ קאמר דהא קאמר ולא בעצרת וק"ל :

דף כ תוספות בד"ה דלמא מעולת חובה גמירי וא"ת כו' והכי קאמר את"ל חוזרין ומלמדין בבנין אב דבר הלמד בהיקש כו' עכ"ל כל"ל : **ע"ב** גמרא א"ל מה זו סמיכה כו' בתוספות פ"ק דחגיגה ה"ה המ"ל מה זו עולה שהם אומרים שלא להביא אלא לא הבין שהיה עולה אבל הסמיכה שראה לפניו הקפיד והא דלא הקפיד כמו כן בהלל עצמו בעובדא דלעיל מיניה דשמא לא ראו הסמיכה כו' עכ"ל ע"ש : **שם** לדברי האומר נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט לא תימא מדאורייתא מחזו חזו כו' עכ"ל ירא"ה דרב הונא לא קאי אהני תנאי דבסמוך דת"ק דאבא שאול לפרש"י ודאי סבירא ליה דנדרים ונדבות אין קריבין מדאורייתא דאל"כ היאך קאמרי ב"ש נדרים ונדבות יוכיחו כיון דמדאורייתא משרי שרו ואין אסורין אלא משום גזירה דשמא ישהה ודו"ק : **שם** א"ב נטמא בשר כו' וה"ה דהמ"ל דא"ב שבת אלא דהא איכא שינויא דשאני ליה בין שבות שבת לשבות י"ט ועוד דניחא ליה למימר א"ב בי"ט גופיה דאיירי ביה וכן בהך מתניתא דמייתי דקתני ואם היתה שבת לא יזרוק ה"ה דה"מ למתני לרבא דאם נטמא הבשר או נאבד לא יזרוק אלא דחדא מנייהו נקט : **בפרש"י** בד"ה לפני זמנן קודם עצרת כו' דקי"ל כל הזבחים כו' אלא שלא עלו כו' עכ"ל [א] שיגרת לישנא דמתני' דריש זבחים נקט דקתני בה שלא עלו לבעלים לשם חובה מיהו דהיינו דוקא בקרבן יחיד אבל בקרבן לבור כדהכא עלו להם לחובה כדאיתא התם אלא דלא נחית הכא לאתויי אלא הדברים ליקרב וק"ל :

דף כא תוספות בד"ה אבל נדרים ונדבות כו' ואפי' לר"י הגלילי דקאמר ק"ק ממון בעלים הן בפ"ק דב"ק ואפי' לאחר שחיטה כו' עכ"ל וכל"ל מיהו מ"ש דממון בעלים הוי חוץ ממתנות דלא הוי ממון בעלים לאחר שחיטה ליתא התם הכי אלא דבק"ק הוי ממון בעלים מחיים ולא אחר שחיטה ובמתנות כהונה לא הוי ממון אפילו מחיים וע"ש בתוס' וק"ל : **בפרש"י** בד"ה וטעמא מאי סוגיא דתלמודא הוא עכ"ל דרב הונא ע"כ לא קאמר לה דלא הוי צריך לטעמא דה"א לכזית בשר בלא שחיטה דהא בעיסה ליכא האי טעמא כיון דאפשר למפלגיה ואפ"ה מתיר רב הונא בההיא עובדא דבני בגי כשיטת רש"י שם דפליג אדרב חסדא אלא ע"כ דסוגיא דתלמודא קאמר האי וטעמא מאי כו' וק"ל : **גמ'** והא חזי לכלבים תנאי כו' יש לדקדק דהיאך קס"ד למימר דליכא מאן דאסר לכלבים והאיכא משנה שלימה שנויה במסכת חלה דמייתינן בסמוך עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה כו' נאפת בי"ט ובסיפא בנוסחאות שלפנינו קתני בה בהדיא אבל אין הרועים אוכלים ממנה אין אופין אותה בי"ט כמ"ש התוספות לקמן דהכי איתא בספרים בהדיא ויש ליישב דהוי ס"ד כדברי הרז"ה דמודה ר"ע בעיסת כלבים כיון שאפשר לעיסת כלבים בלא אפיה לא טרחינן להן כו' עכ"ל ועיין ברא"ש והוא דחוק דא"כ מאי פריך הכא והא חזי לכלבים דה"נ איכא למימר דאפשר לכלבים בלא בישול וק"ל : **ע"ב** שם ופליגא דריב"ל כו' מזמנין את

קרני ראם [א] שיגרת לישנא · נ"ב לא כן הוא דדוקא שמי בעלים ליתא בצבור אבל שמי קודש איתא ג"כ בצבור כמבואר זבחים ס' פ"א ול"ע אלא דכפי' המשניות להרמב"ם רפ"א מזבחים כ' כן דשנוי קודש לי"ג בק"ל וכבר תמה בזה בנה"ז שם :

מהר"ם

דף יח ע"ב ד"ה אין מטבילין וכו' עד ולפי מה שכתוב בספרים השקה קודם הטבלה לא יתכן לגרוס רישא בי"ט וסיפא בשבת אא"כ תפרש שאמתני' קאי וכו' כצ"ל :

דף יט ע"א ד"ה אמר עולא וכו' עד ויש לומר משום דלא תטעה לומר לה' כל דלה' וכו' ר"ל דלעולם עיקר טעמא דב"ש משום לכם ולא לגבוה והא דקאמר הכא משום וחגותם וגו' לאו משום דוחגותם הוא עיקר הדרש אלא דאתא לאפוקי שלא תטעה לדרוש כל דלה' אלה' וכן נמי הא דדרשי ב"ה מלה' כדי שלא לדרוש מוחגותם איפכא :

דף כ ע"ב ד"ה נדרים ונדבות וכו' עד אבל אבא שאול דאמר ומה במקום שכירתך סתומה וכו' וב"ש אהדדי נדרים ונדבות יוכיחו שכירתך פתוחה וכירת רבך סתומה משמע אפי' דשלמים וכו' כצ"ל : ד"ה מאי בינייהו וכו' עד דהא דהקטרת אימורים לא מעכבי וכו' כצ"ל :

דף כא ע"ב בתוס' ד"ה הני סופלי לחיותא וכו' עד ואי בעי לאוסרו משום מוקצה וכו' פי' ולר"ע דשרי אפילו במלאכה גמורה משום מאכל בהמה א"ש דכ"ש דשרי מלטלטל מוקצה

חכמת שלמה

דף יח ע"א רש"י בד"ה בדלי טמא כו' דנראה כמתקן כלי כו' · נ"ב פי' אע"פ דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה טעמא דמתקן כלי היינו שלא רצה לפרש דמשום תיקון כלי לחוד אסור הטבילה אבל בתר דאסרו הטבילה משום שמא יעבירנו כו' אז אפי' היכא דליכא חשש דשמא יעבירנו מאחר דאין עיקר הטבילה לכלי לחוד אלא אגב מים אפ"ה אסור משום מתקן כלי שהרי שאר כלים שמאין אינם ראוין לכלום שהרי אסורין לטבול משום שמא יעבירנו ודו"ק (ועיין במהרש"א) : **בד"ה** מתוך שלא כו' זו אלא ע"י דליו בשאיבתו כו' כצ"ל נהד"א : **תוס'** בד"ה כלי שנטמא כו' אבל בטומאה שנטמא במשקין כו' · נ"ב פי' התוס' ס"ל דאין ולד הטומאה אלא ממשקים ע"ל דף ט"ו ע"א ד"ה וילון טמא : **בא"ד** דאטו פסיקא ליה דכהנים כו' · נ"ב פי' וכהי דכלי שנטמא בולד הטומאה לא משכחת אלא בכהן ובתרומה מ"מ רישא דאב הטומאה שייכא אפי' בחולין שהרי לכהנים נמי אית להו חולין וק"ל . **בא"ד** וי"ל דלפי' אחר שפירש"י כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' אב"א רבי אב"א רבנן מתניתא רישא בי"ט וסיפא בשבת ואב"א רבי וכולה מתניתין בי"ט ת"ר כו' כצ"ל וכן ברש"י : **רש"י** בד"ה לאחר טבול כו' קודם אכילה שבת היא ומותר ובחלי שבת כו' כצ"ל : **ד"ה** ה"ג כו' הד"א עד ד"ה אין מטבילין בעמוד שלאחריו : **תוס'** בד"ה כל חייבי כו' דטבילה בזמנה לאו מצוה כו' כצ"ל : **בד"ה** ושוין כו' הא איכא תרתי כו' כצ"ל : **בד"ה** אין מטבילין כו' ולפי מ"ש בספרים השקה קודם הטבלה לא הוכל לפרש רישא בי"ט וסיפא בשבת אא"כ תפרש כו' כצ"ל :

דף יט ע"א רש"י בראש העמוד ואיבעית אימא רבי קתני לה כו' כצ"ל : **בד"ה** אבל לא עולות כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' אין קרבין בי"ט אבל מביא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה אמר אביי כו' בפסח כגון שנדר כו' כצ"ל : תוס' בד"ה ר"ש כו' דלקמן דגרים שכי כו' והשתא מעיקרא ס"ד כו' כצ"ל :

דף כ ע"א גמ' אלא אתיא מביניא נמתק הלא : **רש"י** בד"ה נדור על כו' חגיגה הס"ד : **בד"ה** משמיה כו' תודה ואלא בה כו' כצ"ל : **בד"ה** א"ל ב"ש כו' נמתק אמר לכם וגו' בית שמאי כו' : **בד"ה** אתיא מביניא כו' ומעולת חובה במה מצינו כו' יסמנו סמיכה וכי פרכת מה לעולת כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה למד על כו' הטוה לשניהם הוא' כו' כצ"ל : **בד"ה** דלא גמרי כו' משמע דבהכי פליגי כו' · נ"ב פי' בתכף פליגי והיינו משום שבות י"ט אבל מאן דפירש אין טעונין סמיכה א"כ הסמיכה אסורה אף בלא י"ט (אף) משום עבודה בקדשים ודו"ק : **ע"ב** רש"י בד"ה שוב מעשה כו' אחד כו' הס"ד : **בד"ה** לא תימא חזו כו' דליי' משמע כו' ונדבות כל"ל והס"ד : **תוס'** בד"ה נדרים ונדבות וכו' וכ"ש עולות כמאי קא מפלגי הד"א : **בא"ד** ומה במקום שכירתך סתומה כו' משמע כל"ל · ונ"ב פי' והשיבו ב"ש נדרים ונדבות יוכיחו שכירתך פתוחה וכירת רבך סתומה דהא לא אפשר לפרש דנדרים ונדבות עצמן שרי דהא כירתך אי אפשר לפרש בשום קרבן אפילו בשלמים נסי דלישנא דמותר להדיוט שייך בהו לישנא דכירתך לא שייך אפילו בשלמים שסוף סוף הן מבושלין בעזרה וכירת רבך סתומה שייך בהו וכירתך פתוחה היינו כל מאכלך דשרי בי"ט ודו"ק : **שם** בד"ה מאי בינייהו כו' אימורין לא מעכבא ה"מ כו' כצ"ל :

דף כא ע"א גמ' בשלמא לרבא ניחא כו' בי"ט דכהנים כי קא זכו כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה חזינן אי כו' ספרי כל חדא כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' רשב"ג כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה כטעה כו' מדמה לכל אחד כו' לריעותא פרי וככה כו' כצ"ל : **בא"ד** לנערים ז"ל לנערים בכל פרידור :

נכרי כו' עכ"ל לשיטת התוס' דרב הונא איירי בדלא אפשר למפלגיה לא הוי רב הונא פליג אדריב"ל וכ"כ הר"ן לדעת הרמב"ם שהוא מפרש נמי הא דרב הונא בענין שלא היה אפשר למסקל ריפתא לינוקא אם לא יאפה טלה כו' ולפיכך נראה שהוא ז"ל לא היה גורס ופליגא דריב"ל כו' עכ"ל ועיין במ"מ שכתב לקיים גירסא ופליגא גם לדעת הרמב"ם ע"ש ודו"ק : תוס' בד"ה כגונא כו' דלפום ריהטא משמע הא דקאמר מטלטלין כגונא כו' היינו לצורך גופו ולצורך מקומו כו' עכ"ל אבל שברי עלים שעליה לא שרי לצורך מקומו רק אגב קטמא דאין עליהן תורת כלי וק"ל :

דף כב בפרש"י בד"ה איתיביה כו' ואין לך עישון בית גדול מן הדלקה ולורך י"ט הוא כו' עכ"ל ובמרדכי פי' בשם הר"א דכבית שאין בו לורך י"ט כלל קמבעיא ליה וכן משמע מדקאמר משום איבוד ממון וכ"כ הר"ן וכ"כ במלחמת ה' לפ"ז נ"ל איבוד ממון דמי למכשירי אוכל נפש ומיהו לחוש על הבקעת לא כי אין נפש שעגומה על דבר קטן כזה עכ"ל וק"ל : תום' בד"ה ההיא ר"י היא כו' אבל בדבר שאינו אלא להשמים בעלמא וכן שלא תתעשן הקדירה אסור עכ"ל אבל במרדכי כתוב דעישון [בית] הוי דמי למכשירי אוכל נפש אבל שלא יתעשן הקדירה אפי' רבנן דר"י מודו דהוי אוכל נפש ממש ובאשר"י חולק דהא דאסור כדי שלא תעשן הקדירה היינו שאפשר להגלה כו' עכ"ל ע"ש : ע"ב בד"ה דנפישא בליסה כו' ובין גרילין ובין רקיקין היינו כדי צרכו בלבד כו' עכ"ל ר"ל דבגרילין אפי' כדי צרכו בלבד אסור מיהו רקיקין אפי' ביותר מכדי צרכו מותר משום פת שיהא נאפה יפה לרשב"א וכן הוא לשון הר"ן אף במה שצריך לו פליגי ב"ש וב"ה בפת מרובה כו' עכ"ל ודו"ק : גמ' רב הונא אמר אסור מפני שמכבה כו' ירא"ה דבין רב הונא ובין רב יהודה דאמר ע"ג גחלים אסור וע"ג חרס מותר ובין רבה דאמר ע"ג חרס נמי אסור המ"ל מלתייהו נמי אגופא דמתני' דקתני להריח אסור לרבנן ולגמר לכ"ע אלא דהלמודא מסדר מלתייהו אמהו לעשן פירות משום דרבא דאמר ע"ג גחלת נמי מותר לא קאי אלא אעישון פירות דאוכל נפש הוא כשמואל ודו"ק :

דף כג תוס' בד"ה ע"ג חרס מותר פרש"י כו' דהבערה שלא לצורך שרי לעשותה בי"ט כו' עכ"ל ורב נחמן דפריך לרב הונא ונימא מר מפני שמבעיר אפשר דשמע מרב הונא דאית ליה דהבערה שלא לצורך הוי מלאכה בי"ט וכדמסיק רב הונא דסופו מבעיר וק"ל : בד"ה וג' מחלוקת בדבר כו' ודוקא במגררה של עץ כו' אבל במגררה שלנו שהן של ברזל כו' עכ"ל ר"ל דמגררה שלנו אין להתיר אלא בשל עץ דבשל ברזל תולש שערות אבל בשלהם ודאי אף בשל ברזל הוי שרי דהא קירוד דבשמעתין בשל ברזל הוא ואנן פסקינן כר"ש וכרא"ב"ע וכ"כ הרא"ש ע"ש ודו"ק : ע"ב בד"ה משום כלי כברה כו' ול"ל דלא שייך אריג בשל עץ אלא בלמר או בפשתן ונראה לפרש משום כברה של סלתות כו' עכ"ל וכל"ל וכן הוא בתוס' ישנים ועיין בפסקי תוספות : גמ' מני ר' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין כו' ולא ניחא להו למימר דאתיא כחכמים דאסרי לעיל בין קירוד בין קירצוף דלא אשכחן דאית להו דעגלה קעביד חרין וק"ל : סליק פרק יום טוב

פרק אין צדין

דף כד בפרש"י בד"ה הכא דקתני גבי שבת לפור למגדל ולא לבית בלפור דרור כו' עכ"ל אבל ההיא דאין לדין עופות בי"ט לא מוקים בלפור דרור דא"כ אמאי קתני ביברין דהא אפי' בבית נמי אינו ניצוד ועומד אלא במגדל ועוד דעופות קתני דמשמע נמי שאר עופות מדלא קתני לפור כדקתני גבי שבת ולפ"ז האי תירוצא דמחלק בין ביבר מקורה לאינו מקורה ע"כ קאי השתא ומיהו למאי שכתבו התוספות דהא דקאמר לקמן כל שאומר הבא מצודה כו' מיירי בעופות מלינן למימר שפיר דלא קאי האי תירוצא דמחלק בין ביבר מקורה לאינו מקורה אלא דאיכא לפלוגי דמתני' דקתני לדין בי"ט איירי באין בשיעור הביבר נומר הבא מצודה כו' וברייתא דאין לדין בי"ט איירי בים בשיעור הביבר לומר הבא מצודה כו' ועיין בזה בר"ן ודו"ק : בד"ה השתא דאתית כו' ורשב"ג אף בביבר קטן פליג כו' א"נ לאו כו' עכ"ל יראה דרש"י מספקא ליה בדברי רב יוסף אם בדרך דחייה בעלמא קא"ל אביי הכי ומאי נפקא לך מינה וקושטא דמילתא הוא לשמואל דפליג רשב"ג אף בביבר קטן

אלא דלא חש להשיב כך והיינו כפירוש הראשון שפרש"י או נימא דשמואל קאמר בקושיא כתמיהת אביי הלכה מכלל דפליגי וקושטא דמילתא דלא פליגי ורש"י ספי' לקמן דשיעורא דרב אשי ורב יוסף חד שיעורא הוא היינו לפי' שני שפירש"י אבל עיין בהגהות אשר"י שקיימו פירש ראשון של רש"י דנראה להם עיקר ולקמן בפרק משילין מליט בכה"ג גבי שתק רב ששק הרי"ף טותיה והא דשתק רב משום דלא חש להשיב ודו"ק : ע"ב בד"ה הלכה כר"ש כו' והיכא דבא ומלאן מקולקלין כו' עכ"ל דבספק מוכן דאוסר ת"ק נמי אית ליה הכי כדקתני אבל לא מן הרשות כו' אלא דבהך מילתא דבא ומלאן כו' דלא הוי אלא קרוב לודאי ואפשר דת"ק פליג עליה הוצרך לפסוק כרשב"א וק"ל : גמרא רב אמר מותרין לקבל כו' יראה הך סוגיא דלעיל דאמר הא גופא קשיא רישא לסיפא ומסיק דנעשה (לסיפא)[כוודאי] ואסורין אזלא אליבא דלוי אבל לרב דאמר מותר לקבל לא קשה רישא לסיפא דמלינן למימר דרשב"א סבר כר"ג דהשתא דיוקא דרישא בא ומלאן מקולקלין מערב יו"ט מותר אפילו באכילה הא ספיקא אסור באכילה ודיוקא דסיפא בא ומלאן מקולקלין בי"ט אסור אף לטלטל הא ספיקא מותר לטלטל ודו"ק : שם אלא למ"ד מותרין באכילה פירות בני יומן כו' וליכא למימר נמי אליביה דקושטא דמילתא הוא דלא מותרין אלא לקבל דלישנא דמותרין דהכא משמע דהוי כלישנא דמותרין דבמתני' דמותר באכילה הוא אליביה ובהכי ניחא נמי דליכא למימר אליביה דלוי דלרבנן דפליגי עליה דר"ג אסורין באכילה ומותרין לקבל ואתיא הך ברייתא כרבנן דלישנא דמותרין לא משמע אלא באכילה ומיהו בלא"ה נ"ל דללוי לרבנן אסירין אף לטלטל והיינו משום דלא יטול מהן בי"ט דקתני במתני' משמע הכי דהל"כ לא תקשי רישא לסיפא לעיל אף ללוי דמלינן למימר נמי דרשב"א סבר כרבנן דספיקא אסור באכילה ומותר לטלטל ודו"ק : תום' בד"ה ולערב אסורין כו' מההיא טבילה דערובין י"ל דמיירי שהיו המצודות פרוסות מעי"ט כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאוקמא דנצוד בי"ט בשביל נכרי וכ"ה במרדכי ישן וק"ל : באד וכללא הכי כו' שהביא נכרי כו' בי"ט ראשון מותר בשני כו' עכ"ל ובו ביום אסורין ולא דמי למדליק הנר בשביל נכרי דמותר אף בו ביום דהתם לית כאן איסור מוקצה דהך דהכא לא עדיפא מפירות הטמרין וכ"ה במלחמת ה' ומדברי התוס' נראה דוקא בשביל נכרי מותר בי"ט שני אבל אם הובאו אפי' בשביל ישראל אחר אסורין בי"ט שני אבל הרא"ש כתב לשיטת תוס' דמותר לישראל אחר ולא חיישי' שיאמר לנכרי להביא בשביל אחר דאין אדם חוטא ולא לו והא דלא קאמר ומותר לישראל אחר כדקאמר גבי מחוץ לתחום כיון דבו ביום אסור לכל בשביל שמה מועטת דבכדי שיעשו לא חש להאריך עכ"ל ואין דבריו מובנים לי כיון דלשיטת התוס' אסור גם ביום ב' בכדי שיעשו אין זה שעה מועטת להתיר לישראל אחר גם כל יום ב' ועוד מאי קא קשיא ליה לומר ומותר לישראל נ"כ גבי ים במינו במחובר כדקאמר גבי מחוץ לתחום דהא איכא למימר דקאמר לה בסוף דבריו וקאי אתרוייהו דכה"ג כתב הרא"ש גופיה לקמן גבי בכדי שיעשו דאי הוה קאי נמי אחוץ לתחום לימא רב פפא* בכדי שיעשו בסוף דבריו והיה קאי אתרוייהו כו' עכ"ל ול"ע ודו"ק : באד וקשה דר' יהודה אמר בפ' מי שהחשיך כו' שהם מתני' היא בפ' שואל לגבי שבת כו' וע"כ נראה דל"ל וקשה לר' יהודה דאמרי' בפ' שואל הביאו כו' ורבי יהודה זה הוא מבעלי תוס' והוא נזכר עוד לקמן בדיבור זה ומה שכתב עד מולאי י"ט האחרון אין זה מלשון המשנה אלא מלשון התוס' דהמתני' לגבי שבת מתנייא אלא משום דהכא לגבי י"ט קיימינן מש"ה הזכירו לשון י"ט ובאו לומר דעד מולאי י"ט לא יספוד לדייק מיניה אבל לא לעולם כפרש"י שם אלא בכדי שיעשו והייתו שכתבו ומשמע התם בכדי שיעשו ולא לעולם וכמו שדקדקו התוס' שם ע"ש ודו"ק : באד ור"י היה אוסר במחובר כו' או בשביל נכרי אחר ולא משמע כן גבי מרחלת כו' עכ"ל פי' דלאו כדעת התוס' דלעיל דמתירין בשביל נכרי ביום טוב שני ודאקשי' ליה לר"י ממרחלת ה"ה דה"מ לאקשויי ליה מההיא דמדליק הנר בשביל נכרי דמותר לישראל וכ"ה בהדיא במרדכי פ' בכל מערבין ואפשר משום דההיא דמרחלת דמיא טפי להאי דהכא דאסורה נמי בו ביום ולכך הביאו הך דמרחלת וק"ל : באד ובכדי שיעשו דאמר לפי' התוס' כדי שיתלשו כו' עכ"ל כל"ל עיין ברא"ש ותוס' פ' בכל מערבין :

דף כה בפרש"י בד"ה חוץ לתחום כו' טעם אחר נ"ל כו' גזירה שמא ישלח בשבילו כו' עכ"ל מהרש"ל מחק כל זה וכתב דנ"ל שאין זה לשון רש"י כי רש"י תופס

חכמת שלמה

דף כב ע"א רש"י בד"ה כמסתפק כו' ואוכל הס"ד : בד"ה בקעת איסטיל"א הס"ד : בד"ה ריגא כו' שמגליד כו'. כ"ב ס"א שמזליף ואחר דבור זה נ"ל ד"ה דינא פירוש שנוקב כמו מחפ כמו דן ביה מידי : בד"ה סוף אוכלא וכו' ואינו כותל אלא להגיה מאורו. נ"ב זהו פי' על פנותי עינא וק"ל : ע"ב תום' בד"ה דנפישא בליסה כו' לכן נ"ל דפת מרובה דקאמר לאו יותר מכדי צורכו קאמר אלא היינו פתים כו' כנ"ל :

דף כג ע"א רש"י בד"ה סחופי כו' שבכוס אסור כו' והד"א : בד"ה רבא כו' מידי דהוה כו' כנ"ל : תום' בד"ה וג' מחלוקת כו' פי' ר"י דהלכה כו' כנ"ל : הדרן עלך יו"ט פרק שני :

אין צדין פרק שלישי

ע"ב רש"י בד"ה ביברים כו' שקורין ויבייי"ר הס"ד :

דף כד ע"א גמ' והכי לא עבידי לרבויי כלהו נמי עבידי לרבויי לכלובן כו' כנ"ל : רש"י בד"ה הכא דקתני כו' ולא לבית כו' כנ"ל : תום' בד"ה כל היכא כו' שיה להם גובה בכתלים כו' כנ"ל : בד"ה ותניא כו' לפי מה שפירשתי במתניתין כו' גזירה לגזירה א"נ סמוך אההיא כו' מחוסר לידה פטור ושאינו מחוסר לידה חייב וה"פ מחוסר לידה פטור הצד לתוכו פטור דהא מחוסר לידה וא"כ הצד מתוכו חייב וה"פ הואיל ואוקמא כו' כנ"ל : ע"ב תום' בד"ה ולערב כו' דמותרין במולאי יום טוב כו' להחמיר בדבר כנ"ל והס"ד והשאר הוא גליון :

דף כה ע"א רש"י בד"ה חוץ לתחום אסורין כו' טעם אחר נ"ל כו' עד ס"ה נמחק. ונ"ב נ"ל שאינו לשון רש"י כי רש"י תופס הטעם משום שלא יהנה ולא משום שלא יאמר וכן כתוס' הביאו

מהר"ם

אבל לר' יוסי הגלילי בעי לאופרו משום דאית ליה דמאכל בהמת מוקצה הוא לא היא וכו' : באד ה"ל דהני גרעיני תמרים אינם ראוין לבהמה אלא ע"י תיקון לחתכן ולדככן דהויא מלאכה כצ"ל ומ"מ ראוין כמו שהן ע"י הדחק דאל"כ למאן דדריש לכם דאסור לתקנן למאי יתן אותן לפני הבהמה כלל והואיל ואינן ראוים כמות שהן אפי' לבהמה כ"א ע"י הדחק לכך חשובין מוקצה למאן דדריש לכם כיון דאסור לתקנן לדידיה לכך פריך היכי שדינן להו לבהמה ומשני דאינן מוקצה הואיל וחזו להסקה :

דף כב ע"א ד"ה אין מכבין וכו' עד וא"ת ומה שנהגו העולם להדליק הנר מי"ט לחבירו וכו' נ"ל דקושיא זו אין כאן מקומה דהא דאין מכבים הבקעת אינו מטעם הכנה וק"ל :

ע"ב ד"ה דנפישא בלישת וכו' עד ועוד דלא דמי כלל לפתין גריצין ולמאי מייתינהו הכא פי' אמאי מייתי ברייתא זו אמתני' דפתין גריצין :

דף כג ע"א ד"ה ע"ג חרס וכו' עד דקסבר דהבערה שלא לצורך שרי לעשותה בי"ט כו' ויש לדקדק והא אפי' מלאכה אחרת כגון הוצאה אמרי' לעיל לב"ה מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך וצ"ל דעישון פירות לרב הואיל ואינו שוה לכל נפש מקרי שלא לצורך כלל וגבי מתוך בעי צורך י"ט קצת :

אין צדין פרק שלישי

ע"ב ברש"י ד"ה ואין נותנים לפניהם מזונות כו' ואפי' למ"ד נפש בהמה במשמע הני מילי דמזונות עליך אבל דגים וכו' ויש לדקדק דהא דאמרינן לעיל הנהו דאין מזונותן עליך היינו כשעושה איזה מלאכה בתיקון מאכלן כגון אפיה ובישול אבל הכא כשזורק לפני הדגים מזונות מאי מלאכה קא עביד וצ"ל לפי' רש"י דהא דקתני במתני' ואין נותנים לפניהם מזונות הוי נמי פירושו שאסור לעשות איזה מלאכה כדי לתקן להם מזונות וליתן לפניהם א"נ י"ל דמה שזורק המזונות לתוך הביברין דהוי כרמלית הוי מלאכה שמוציא מרשות לרשות אבל לפי' התוס' דמפרשי דהא דקתני ואין נותנים לפניהם מזונות אינו איסור בפני עצמו אלא תלי באיסור צידה ובכל מקום דאפיר לצוד אסור ליתן מזונות גזירה שמא יצודם צ"ל דבזריקת מזונות אין בו איסור כלל :

דף כד ע"א בגמ' אמר רבה בר רב הונא הכא בצפור דרור עסקינן וכו' פי' לעולם כדקאמרת דלא קשיא הא בביבר מקורה והא בביבר שאינו מקורה דההיא דשבת רצפור למגדל אין לבית לא בצפור דרור עסקינן : ברש"י ד"ה השתא דאתית להכי וכו' עד ורשב"ג אף בביבר קטן פליג כו' אי נמי לא לאפלוגי אתא וכו' צ"ע למה לו לרש"י לארחוקי ולפרש דרשב"ג פליג אפילו בביבר קטן והא משמע בהדיא בגמרא דרשב"ג לאו לאפלוגי אתא וכדאמר ליה אביי לרב יוסף הלכה מכלל דפליגי בתמי' וא"כ צ"ל דשיעוריה בביבר קטן הוא שאינו מחוסר צידה שאין צ"ל הביא מצודה ונצודנו ות"ק ורשב"ג לא פליגי כלל ומטעם זה הוצרך רש"י לפרש לקמן בסמוך ד"ה הבא מצודה וכו' והיינו שיעורא דביבר גדול דלעיל ואידך בביבר קטן וכו' משום דמתוך שהשיב רב יוסף לעיל לאביי ומאי נפקא לך מינה ולא השיב לו דאין ה"נ דת"ק פליג ארשב"ג משמע דגם רב יוסף אודי ליה לאביי דת"ק ורשב"ג לא פליגי כלל וצ"ל דמשום דמתחלה כשאמר רב יוסף הלכה כרשב"ג עלו על דעתו של אביי דס"ל לרב יוסף דרשב"ג אתא לאפלוגי את"ק ולכך תמה עליו והאמר הלכה מכלל דפליגי לכך כתב רש"י הכא ורשב"ג אף בביבר קטן פליג וכו' וק"ל : תום' ד"ה כל היכא דנפלי פולא גו הכתלים ושיעור היה להם וכו' נ"ל דהוצרכו התום' לכתוב כן משום דהוקשה להם דעדיין לא ידעינן שיעורא דביבר קטן משום דהא לפי גובה הכתלים יתארך הצל ויש ביבר קטן וקצר והכתלים נמוכים ואז לא יפלו הצללים אהדדי ויש ביבר שהכתלים גבוהים ואז יפלו הצללים אהדדי אע"ג שהוא רחב וגדול וק"ל : ד"ה ותניא הצד אווזין כו' עד אי נמי פסיך אההיא דתנן וכו' מחוסר צידה הצד לתוכו פטור וכו' והצד מתוכו חייב והשתא פריך שפיר דהכי פריך וכו' כצ"ל : ע"ב ברש"י ד"ה אם יש מאותו המין במחובר אסורים משום מוקצה עיין בר"ן שהאריך לתרץ למה תוצרך רש"י לטעם מוקצה ולמה לא פירש הכל מטעם שלא יהנה ממלאכת י"ט שזהו הטעם לרש"י שאסורים לערב בכדי שיעשו וסוף דבריו דמטעם מוקצה אסורים אפי' אם תלשן העכו"ם לעצמו וע"ש ול"נ עוד דמטעם מוקצה אסורים אף בטלטול : בתום' ד"ה ולערב אסורין בכדי שיעשו כו' עד והקשה ר"י לפרש"י וכו' א"כ המבשל בשבת בשוגג וכו' כצ"ל : באד וכללא הכי הוא רדבר הבא מאליו וכו' מותר בשני וכו' פי' מיד בלא כדי שיעשו אבל ביום א' אסור עכ"פ משום מוקצה אבל אם הביאו בשביל ישראל וכו' אסור עד מוצאי י"ט שני והרא"ש כתב דלפי' ר"י אפי' אם הביאו בשביל ישראל מותרים לישראל אחר מיד במוצאי יום א' ואינו צריך בכדי שיעשו משום דלא חיישינן שיאמר לנכרי להביא בשביל ישראל אחר דאין אדם חוטא ולא לו ע"ש : באד ור' יהודה היה אוסר במחובר ובצידה כצ"ל אפי' לא הביאו בשביל ישראל וכו' פי' היה אוסר עד מוצאי י"ט שני בכדי שיעשו דבי"ט ראשון אסור לכ"ע גם ר"י מודה בזה כדלעיל מזה : באד וכדי שיעשו דאמר פי' התוס' וכו' נ"ל דצ"ל פי' ר"י גם הספרים שלפנינו חסרים וכצ"ל כדי שיתלשו ויובאו ממקום שנתלשו שם וכן בדגים בכדי שיצודו ויובאו ממקום שצד אותם וכל זה דווקא לפי' ר"י משום דאל"כ אכתי איכא למגזר שמא יאמר לעכו"ם להביא כדי שלא יצטרך להמתין עד שיביאנו ממקום שניצודים שם אבל לפירש"י שפירש הטעם כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט א"צ להמתין בכדי שיעור הבאה אלא בכדי שיעור לקיטתן בלבד שהיא עיקר המלאכה וק"ל :

דף כה ע"א בגמ' בד"א ביוני שובך ויוני עליה וכו' וצ"ל דכל זה מיירי ביונים קטנים שלא פרחו דאל"כ אסורים משום צידה וכדאיתא לעיל בברייתא דף כ"ד הצד יוני שובך ויוני עליה חייב ועיין לעיל בתוס' דף פ' ד"ה אין מוליכים וכו' : ברש"י ד"ה חוץ לתחום אסורים וכו' עד טעם אחר נראה לי וכו' בספר חכמת שלמה מוחק כל זה ונתן טעם לדבריו משום דטעם זה הוא לפי דעת התוס' שכתבו דטעם דכדי שיעשו הוא דגזרינן שמא יאמר לנכרי להביא אבל לרש"י לא הוי אלא מטעם כדי שלא יהנה ממלאכה י"ט ולא ס"ל דגזרינן שמא יאמר לנכרי להביא : ד"ה מאי קמ"ל דרך ארץ או איסור וכו' לא ידענא למאי נקט רש"י השתא טעמא דדרך ארץ דהא לפי משמעות סוגיית הגמ' משמע דהשתא ס"ד דאיסורא יש בדבר משום דיש בה איזה סימן טריפות ולאפוקי מרב הונא דאמר בחזקת היתר עומדת משנשחטה עד לבסוף דמסיק אלא רמי בר אבא אורח ארעא קמ"ל וק"ל :

טעמא משום שלא יראה ולא משום שלא יאמר כו' עכ"ל [א] ואין זה הכרע למחוק כל ספרים הישנים דודאי גבי יש במינו במחובר הוי טעמא משום שלא יהנה ממלאכת שבת ומש"ה לא חילקו בינו לחבירו אבל גבי חוץ לתחום דלא נעשה בגוף הדבר איסור מלאכה לא גזרו אלא משום שמא ישלח בשבילו ולהכי מותר לאחר דליכא למגזר ביה שאינו מכירו וכן מוכח מדברי הרז"ה שהוא מפרש גבי יש במינו במחובר כפרש"י וגבי מחוץ לתחום פי' הטעם שמא יאמר לו ומש"ה מותר לישראל אחר וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה שאני יולדת דבעיתא וא"ת והא לא התירו אלא כי יש בה צורך כו' עכ"ל וליכא למימר דמשום דבעיתא התירו בלא צורך דמ"מ המקשה דהכא לא ידע דבעיתא הקשי ליה אמאי התירו בגל ניליתא כיון דלא התירו לעיל אלא משום צורך רבים וק"ל: **בד"ה** בכור שנפל לבור ר"י כו' וקשה דאין זה מן המוכן משמע דאפילו בקרו כו' ולפ"ה משמע דווקא דאין מוכן להכשיר לכתחלה כו' עכ"ל ול"ע דאיך עלה על הדעת לומר שרש"י סובר שפי' אין זה מן המוכן לכתחלה הא דיעבד ש"ד דהא בכוליה שמעתין אמרינן לקמן בהדיא דאין זה מן המוכן אפילו אם עבר ובקרו ורש"י גופיה פי' [ב] לקמן לפי טעמו דאין זה מן המוכן ואפילו אם עבר ובקרו שהוא כמתקנו לגמרי וק"ל:

ח"א דף כה ע"ב השותה כוסו בבת אחת הרי כו' מפורש פ' כילד צולין: **חצובא** מקמע רגליהון כו' פרש"י ליום הדין בגוזלין וחומסין כו' ואין למדין ממנו עכ"ל ועוד י"ל בעולם הזה בדיני אדם כשיגזול אחד מאדם חברו שהיה ביניהן מלובא כשחופרין וימלא אחר המלובא יתפרסם זה הגזלן שנכנס לשדה חברו וכן פי' בערוך ע"ש: **בנטיעה** מקמע רגליהון דקלבים כו'. בפרש"י שאמרה תורה להמתין שלש שנים כו' יש לגמגם בזה דגבי חלובא ניחא שתלה משיגי גבול בו אם כפרש"י שחטבה הוא לא נאמנו על כך ואעפ"כ אינו עובר על גבולו והיה להם לרשעים שמאנים ע"כ ללמוד ממנו ואם לפי' הערוך שכתבתי ניחא טפי וכן בתורמסא יש לפרש כן שהיה להם לישראל ללמוד ממנו לחזור למוטב אחר שבע פורענות כתורמוס הזה אחר ז' שליקות אבל הכא מה לנו ללמוד איסור דבועלי נדות ודקלבים משום קודם זמנם מאיסורא דנמיעה קודם זמן ג' שנים דה"נ יש ללמוד בהפך איסורא דנמיעה קודם ג' שנים מאיסורא דבועלי נדות ודקלבים קודם זמן ומאי אולמא האי מהאי וקלא תיקן בזה כפי' הערוך וז"ל דמולית אדם כמה הולאות ונוטע כרם כו' וממתין שני ערלה כו' ומי שאשתו נדה כו' ואינו לוקח מוסר כו' עיין שם דהיינו דאלימא ליה נמיעה ללמוד ממנו שהוא הוליא כמה יליאות וממתין זמן רב ג' שנים וכ"ש בועלי נדות וקלבים שאין להם הולאות בזמן מועט והיה להם להמתין ודו"ק: **ששולקין** אותו ז' פעמים כו'. פרש"י שהדמיון בזה שישראל סמריחו בוראן להביא עליהן ז' פורעניות כו' וע"ש ולא ניחא ליה כפשטיה דלאחר ז' תועבות דכתיבי כאן לא עבדוהו וכ"פ בעל הערוך דלא הוה דמיון דז' שליקות שהטריח בעליו לחזור למוטב והז' פורעניות מפורש בזה דכתיב ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם דהיינו על ז' תועבות שעמו הביא עליהן ז' פורעניות ואעפ"כ לא חזרו למוטב ולא עבדוהו ופרש"י בספר שופטים דאפילו בשותפות לא עבדוהו ע"ש והיינו הדמיון דאפילו כתורמוס כו' כקנות שעודה לא עשאוני בני וק"ל: **מפני** מה נתנה תורה כו'. וא"ת הא אמרינן פ"ק דע"ז שהחזירה הקב"ה על כל האומות ולא קבלוה וי"ל דה"ל להקב"ה לכפות עליהם הכר כגיגית כדי שיקבלוה דכה"ג אמרינן שם דבדין לעתיד יאמרו האומות העולם כלום כפית עלינו הכר כגיגית ולא קבלנוה כמו שעשית לישראל דכתיב ויתיצבו וגו' ע"ש: **מפני** שהן עזין כו'. והתורה גם כן נקראת עוז כמ"ש בזבחים פ' פרת חטאת שאמר בלעם ה' עוז לעמו יתן וגו' שהיא התורה והיא מתיש כחן ועזותן של ישראל כמפורש שם באורך ועיין בזה בחדושנו פ"ק דנדרים גבי יראת ה' תהיה על פניכם זו הבושה שגם מטעם זה נתנה התורה לנו מפני שהן עזין ואמרינן ולא הביישן למד ופ"ז יש לכוין שאמרו ישראל עזי וזמרת יה גו' דהיינו עזי שאני עז באומות וזמרת יה שע"כ נתנה לי התורה שנקראת זמירות היו לי חקיך היה לי לישועה כדאמרינן במדרש מימינו בשביל התורה שנתנה בימינו של הקב"ה נגאלו ישראל: **ראוין** שתנתן להם דת אש כו'. לפי זה התורה נקראת אש כמה שאמרו הנה כה דברי כאש וגו' ורארייה היא שתנתן לישראל להתיש עזותן ולאיכא דאמרי דת אש קאי אישראל שדתן ומנהגן אש ואלמלא לא כו' אין כל אומה ולשון כו' ונראה דודאי לאו מה"ט כדי שיכולין כל אומה ולשון לעמוד תפניהם נתנה התורה להן דא"כ לאו למובתן של ישראל נתנה התורה להן אלא דעיקר טעמו מפני שהן עזין ולא הביישן למד גם מפני שיהיה יראת ה' על פניהם שהיא הבושה כמפורש בנדרים והכא ה"ק אלמלא לא נתנה תורה מכח הני טעמי שאמרנו לא היו יכולין אומות כו' ונראה נמי דעזותן דקאמר לאו היינו גבורה אלא לעמוד על דבריהם ולא ישובו מפני כל הוי עזתן ודומיא דהכי כלב כו' לאו לענין גבורה קאמר דכמה חיות וכמה עופות גבורים יותר מהן אלא עזותן הוא שלא ישובו מפני כל ומעיזין פניהם:

דף כו בא"ד וכן הא דקאמר בגמ' מ"ד כיון דדעתיה כו' קמ"ל ר"ל דאסור משום מוקצה ואפי' אם בקרו כו' עכ"ל רלונם בזה לראייה לפירושם דכמו דלר' יהודה סיכה דמודה לר"ש ואוסר היינו אפילו בדיעבד דהא אית ליה מוקצה בכ"מ דומיא דהכי אית למימר באיסורא דר"ש דפליג אר"י היינו נמי בדיעבד וק"ל: **בפרש"י** בד"ה בכור תם כו' דלית להו מוקצה כו' דכל שעה דעתיה עילויה כו' עכ"ל אע"ג דלית להו מוקצה מ"מ אי לאו משום דדעתיה עילויה כיון דתם הוא ה"ל כמוקצה דגרוגרת ואסור אפי' לר"ש וק"ל: **בד"ה** ואם לאו ועבר ואסקיה לא ישחוט אפי' נפל בו מום לאחר העלאה וקנסא הוא משום דעבר ואסקיה א"כ לא יעלה בהערמת כו' עכ"ל כל"ל וכן מלאתי בספרים מדויקים אבל מהרש"ל מחק כל זה גם התוס' לא הביאו מפרש"י רק פירוש שני דלא יעלה בהערמת שחיטה קאמר מיהו לעיל אהא דקאמר לר"י דמתני' מ"ד דדעתיה עילויה קמ"ל כתוב בכל נוסחאות שלפנינו בפרש"י א"נ משום דעבר ואסקיה עכ"ל מהרש"ל לא מחקו שם ואם יש לקיים לר"י דמתני' פי' זה ה"כ יש לקיימו הכא אברייתא וכהגהת ספרים שכתבתי אמנם יש לדקדק בפי' זה לעיל דל"ל דה"ק לעיל מ"ד דדעתיה עילויה

ונסחטיה דלית ביה משום מוקצה קמ"ל דאפ"ה אסור משום טעמא דעבר ואסקיה והא כן ברישא דלא עבר ואסקיה מותר אפילו בכה"ג בהיה לו מום עובר מעי"ט והשתא ה"נ מום קבוע ומאי קאמרינן לקמן מתני' נמי דייקא דאפילו במום קבוע הנופל בו מערב יום טוב אוסר ר"ש דמאי אין מומו ניכר אילימא שאין מומו ניכר כלל לריכא למימר כו' דהא ר"י נמי אוסר והשתא הא איכא לאוקמא דאין מומו ניכר שלא היה בו מום קבוע מערב י"ט אלא מום עובר דהשתא ודאי לריכא למימר דר"ש אוסר כיון דר"י מתיר בכה"ג דלית ביה משום מוקצה וע"כ הנראה למחוק לעיל פי' זה מפרש"י ודברי הרמב"ם מגומגמים בזה בפי' המשנה ע"ש וק"ל: **ע"ב** בד"ה אין זה מן המוכן אפי' בדיעבד ומהשתא ע"כ ושוין שאם נולד כו' עכ"ל פי' דהשתא דהנך תרתי בבי עריב ותני לה אית לן למימר טפי דשזה מן המוכן דקאמר [דומיא] דאין זה מן המוכן דהיינו אפילו בדיעבד ה"נ שזה מן המוכן בדיעבד קאמר ואביי דבעי למימר שזה מן המוכן אפי' לכתחלה ולא הוי דומיא דאין זה מן המוכן היינו מדקתני תלתא בבי ולא קתני הך סיפא בהדי רישא: **גמ'** הא בכור מעיקרא הוה חזי אגב אמיה כו' למאי דבעי למפשט השתא דסבר אין מוקצה לחצי שבת קשה דא"כ ליתני אפילו נולד תם ואח"כ נפל בו מום נמי וי"ל דדיחוי יתירא טלי האי לא מסיק אדעתיה כלל דפשיטא דיש מוקצה מתוס' ישנים וק"ל:

דף כז תוספות בד"ה אלא גמרו בידי אדם כו' וי"ל דשאני התם דהוי כמו גמרו בידי אדם כו' דהא לקמן שרינן קדירות כו' עכ"ל דבריהם תמוהים [ג] דאי הוי ההיא דאפרוחים כמו גמרו בידי אדם א"כ ליסתרי אפי' אם היו האפרוחין עליו בין השמשות כדשרינן קדירות בשמעתין ובפ' כירה תניא בהדיא דאסורין בעודן עליו בין השמשות מנו דאתקלאי כו' גם התוס' שם הוכיחו מזה דלא מקרי בידי אדם גם מה שהביאו ראייה לתירוצם מהא דשרינן קדירות הוא מגומגם דלא הוו לריכים לזה אלא להך מילתא גופה דגמרו בידי אדם דקיימינן בה והביאו בתוס' ישנים דכל"ל ואין לומר דשאני התם דהוי כמו גמרו בידי אדם שבידו להפריחם מעליו דהא שרינן קדירות אע"ג דבין השמשות רותחות הן ובפרק כירה קאמר אם היו עליו בין השמשות אסור לטלטל וא"כ לא הוי כבידי אדם וי"ל דהתם מיירי כו' עכ"ל ותו לא מידי ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה אלא הכי אמר קהלא קדישא ר"ש בן מנסיא כו' וכן אפשר שהזקנים נתנו דעתם כו' עכ"ל פירושו דחוק בזה לחלק ולומר דדבר הלכה לא יאמרו ודברי פלוני נוטין כו' יאמרו הזקנים על דברי הבחורים גם לפי פירושו הא דקאמר לעיל הרי אמרו אין רואין מומין כו' על חבירו אמר ר"ש בן מנסיא כך ופרש"י לעיל סותר זה שפי' א"ל ר"ש בן מנסיא הרי אמרו רבותינו דורות שלפנינו אין רואין מומין דרשב"י מדורות כו' עכ"ל מזה נראה דהרי אמרו כו' על חביריו דרשב"י קאי ועוד למה נפרש הא דר"ש וחביריו אמרו בשיטת ר"מ היינו ר"ש בן מנסיא טפי אית לן לפרושי דהיינו רשב"י דהוא מרא דשמעתין דאין רואין מומין כו' ולולי פרש"י היה נ"ל דקושטא דמלתא הכי הוא למאי דקאמר ר"ש וחביריו בשיטת ר"מ אמרו היינו רשב"י שהוא נקרא ר"ש סתם בתלמודא דהשתא ניחא דקהלא קדישא לא הוי קשיא מרשב"י ומיהו למאי דבעי למימר ר"ש וחביריו אמרו הלכה כר"מ ע"כ לאו רשב"י הוא דר"ש ור"מ בדור א' הוו ובר פלוגתיה הוא ואין מדרכו של רשב"י לומר הלכה כר"מ ולשיטתינו ניחא הא דאיתא בסדר התנאים והאמוראים דאיתא בירושלמי דר"י בן המשולם ור"ש בן מנסיא הם מקרו קהלא קדישא אבל לפרש"י קשה ודו"ק: **ע"ב** גמרא בבהמת קדשים ור' טרפון שהיה מסופק דס"ד דשרי משום בזיון קדשים עכ"ל תוספות ישנים: **שם** הב"ע במסוכנת וד"ה כו' עיין ברז"ה ור"ן לקיים הגירסא וד"ה לדברי הרי"ף. וה"ק מסוכנת אפי' ר"י מודה דשריא ובבריאה אפי' ר"ש מודה דאסור כי פליגי בחולה כו' עכ"ל וכ"כ הטור א"ח:

דף כח בפרש"י בד"ה פ"כ לא קאמר כו' אבל הכא גבי ר' חייא ור"ש כו' דהא חלוקה היא כו' עכ"ל ירלה דמלתיה דר' יהושע נמי איכא לפרושי דאיירי במכירה כההיא דבכורות וא"כ שפיר קאמר רב יוסף דהלכה כר"י מההיא דבכורות אלא למאי דקאמר תלמודא דאינהו עבוד כר"י דע"כ השתא בחלוקה איירי ופריך ליה אביי שפיר ואפשר דתלמודא קים ליה דבחלוקה נמי איירי ר"י ועוד דסתמא קתני ר"י דמשמע דאיירי בכל גוונא אבל ההיא דבכורות אמכירה דקתני ברישא נמכרין באטלז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור קאי אבל נשקלין מנה כנגד מנה ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה גריפת תנור וכירים כו' ומ"מ קשה כו' ת"ל דהוי אסור משום מוקצה כו' עכ"ל ואספוד שנרלף לא תקשי להו דיאסור נמי משום מוקצה דכיון דבין השמשות לא היה מוקצה שעדיין לא נרלף השתא נמי דנרלף בי"ט לאו מוקצה הוא כיון דמכשירין שא"א לעשותן בעי"ט מותר לעשותן בי"ט משא"כ הכא בגריפת התנור שהיה מוקצה בבין השמשות ומיהו לקמן גבי שפוד שללו בו בשר אע"ג דלא הוי מוקצה בין השמשות אסור משום מוקצה היינו משום דכבר נעשה בו לורך י"ט ואין לריך לו עוד וקושטא דאי הוה לריך לו עוד לללות בו בי"ט לא הוי מוקצה וק"ל: **בד"ה** רבינא אמר כו' וי"ל דשאני שפוד כו' ולהכי אוסר שמואל כו' עכ"ל גם אקושיא דרבינא יש לתרץ כך וכ"ה בתוספות ישנים:

קרני ראם [א] נ"ב וצ"ע דא"כ אמאי מותר לרש"י ביו"ט שני כיון דאיכא חשש דישלח בשבילו : [ב] נ"ב משם אין ראיה משום דמיירי בנפל בו מום ביו"ט דהוי מתקן ממש : [ג] דבריהם . נ"ב ונראה כוונתם כיון דגוף הטעם דלא מקרי גמרו בידי אדם משום דאין דעתו להפריחם דהרי כפה הסל כדי שיעלו כמ"ש בתוס' שם וא"כ בשבת דאם הוי מוקצה הרי אסור לטלטל כלי מהיכנו וע"כ דעתו להפריחם כדי שלא יעשה איסור ביטול כלי מהיכנו ולא הוי מוקצה מבע"י ולא הוי איסורא דביטול כלי מהיכנו תו אמרינן דדעתו שיעלו ואין דעתו להפריחם ולתי' השני דבטלטול ל"א מוקצה לתני שבת בלא"ה לא הוי ביטול כלי מהיכנו וז"כ וע"ש בתוס' :

מהר"ם

דף כו ע"א בגמ' סד"א משום צער בע"ח לערים ולסקי' וכו' פי' ס"ד שיעלהו קודם שיראה אם יש בו מום בהערמת מום כלומר על סמך לומר שבודאי ימצא בו מום קמ"ל דלא והוי בותא אפי' לר' יהודה ומ"מ שייכא נם כן האי רבותא בפלוגתייהו לאשמועינן דאע"ג דאיכא סברא להקל משום צער ב"ח אפי' הכי פליג ר"י ואמר כל שאין מומו ניכר וכו' ואסור להעלותו וק"ל: ברש"י ד"ה אין זה מן המוכן וכו' עד אלא לפי שמתירו בי"ט נראה כמתקנו דהוי ליה כדן דין וכו' נ"ל להגיה או דהוי ליה כדן דין דהא טעם דאין דנין בי"ט אינו מטעם דנראה כמתקן אלא משום שבות גזירה שמא יכתוב וכן התוס' שמביאים פי' רש"י כתבו או כדן את הדין : **ברש"י** בברייתא דגרים בת בכור תם וכו' ד"ה ואם לאו לא ישחוט וכו' עד וקנסא הוא משום דעבר ואסקיה לא ישחוט לא יעלה בהערמת שחיטה קאמר וכו' נ"ל להגיה אי נמי לא ישחוט לא יעלה בהערמת שחיטה קאמר וכו' ופי' אחר הוא דוק נ"ל :

דף כז ע"ב בגמרא בסוף שמעתין הכא במאי עסקינן במסוכנת ודברי הכל גירסא זו לפי פרש"י ליתא דהא פי' לעולם ר"ש היא וכו' ולדידיה א"א לגרוס בגמ' ודברי הכל ועיין בר"ן שכתב שגירסא זו לפי סברת רב אלפס ולפי גירסא זו בבעלי חיים שמתו דהיינו בבהמה בריאה אפי' ר"ש מודה שאסורין ובמסוכנת אפי' ר' יהודה מודה שמותר כי פליגי בחולה מאתמול ומתה בשבת או בי"ט ומתני' איירי במסוכנת ולכך טעמא דקדשים לא יזונה הא דהולין שריא אפי' לר' יהודה וכ"ש לר' שמעון ודבר הכל היא וע"ש :

דף כח ע"א במתני' שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ פי' שיודע משקל הכלי או הקופיץ ושוקל בו בי"ט וכפרש"י לקמן בדף כ"ט ע"א בד"ה כדעבדין בחול במאונים

חכמת שלמה

סתירון דאשון ושום תלמיד מבעלי תוס' הגיה פי' זה יק"ל (עיין במהרש"א) : **בד"ה** ומלא נסכי כו' כלום שאסורין דחיישינן שמא כו' כנ"ל וכד"א : **ע"ב רש"י** בד"ה מקמע כו' את ה' הס"ד : **בד"ה** לריכין כו' לדרשא מותר כו' סד"א : **תום'** בד"ה וגלף בחילות כו' . נ"ב דבור זה הוא גליון : **בא"ד** ועוד שטוען פירות כו' שסורין ביין מן כו' כנ"ל :

דף כו ע"א רש"י בד"ה ואם לאו כו' מן ועבר ואסקיה כו' עד דעבר ואסקיה נמחק הכל (עיין במהרש"א) : **תום'** בד"ה בכור כו' הכי פירושו כל שאין מומו ניכר כו' מום קבוע מאתמול ור' שמעון כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה חכמים כו' דייק קאמר כרב נחמן כו' כנ"ל : **בד"ה** ההיא דלעיל הס"ד : **בד"ה** אי נימא כו' מאתמול ניכר כלל כו' כנ"ל : **בד"ה** ואי דלא סד' כדכתיב ביום השני כו' . נ"ב פי' אסמכתא בעלמא : **בד"ה** ולדחו בשבת שנפלו כו' סד"א : **בד"ה** אי דאתזו בין השמשות הס"ד :

דף כז ע"א רש"י בד"ה אמרו הלכה כו' דבר זה ומפרש כו' כוותיהו והא כו' הד"א : **בד"ה** אמר ליה אביי לרב יוסף הס"ד : **תום'** בד"ה אלא גמרו כו' דשרינן קדרות כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה אלא טעמא כו' נקט ופרכינן כו' סד"א :

דף כח ע"ב רש"י בד"ה שפוד שפחות כו' המשושה שפוד הא דאמרן בפיות כו' ככרי אליעזר גומות כו' שנכנו בלורית כו' הד"א : **תום'** בד"ה רבינא אמר כו' גבי ככרי דוזי והכא כו' כנ"ל . וכ"כ פי' מתגלת סעמויה לססיות לכסות פרקמטיא שבתוכן ודוזי הוא פשיטא כלשון ארמי מלאתי בתשובת הגאונים רש"י :

עממים שאין הלימרא לפניו וכיון שיודע משקל כלי שוקל בו ע"ש וא"כ לא נצטרך לדחוק ולפרש כמו שראיתי מפרשים שלאחר י"ט הוא שוקל הכלי או הקופיץ : **ע"ב בתום'** ד"ה רבינא וכו' עד אבל קשה מדשמואל אדשמואל כו' וי"ל דשאני שפוד דלאחר מלאכתו אין כאן תורת כלי עליו להכי אוסר שמואל דיש עליו תורת מוקצה וכו' דברי התוס' צ"ע דמה לי לר"ש אם יש עליו תורת מוקצה הא לר"ש לית ליה מוקצה כ"א בגרוגרות וצימוקים וכל הדומה להו ומה טעם שכתב דשפוד לאחר מלאכתו אין עמו תורת כלי יותר מכל הכלים ונראה שלפי פי' התוס' לא איירי שמואל בשפוד המיוחד לצלייה אלא כגון שנטל עץ והדדו בראשו וצלה עליו והשתא א"ש דלאחר מלאכתו זורקו ואין עליו אח"כ תורת כלי כ"א כשאר קוץ בעלמא ולכך מודה בו ר"ש דיש עליו תורת מוקצה כי הוא דבר המזיק ואי לא מסתפינא אמינא דה"ם בספרים וצ"ל ולהכי אוסר שמואל דיש עליו תורת קוצים וכו' וכן פירשתי כוונת התוס' בדבור זה לתלמידי בישיבתי הרבה בכמות ובמעלות ועיין לקמן בזה שכתבתי בדף ל"א ע"ב ד"ה ונפחת כו' כי שם הוכחתי דלטלטל אבנים שאין עליהם תורת כלי אסורים לטלטל אף לר"ש ואחר זה מצאתי בטור א"ח סימן תקי"ח שכתב וז"ל שם לקח עץ שאינו מיוחד לשפוד וצלה בו בשר אסור לטלטלו אח"כ שאינו כלי וכ"כ שם הב"י על דברי הטור שכן נראה מדברי התוס' דהכא ושמחתי בדבריו שכוונתי לדעת הגדולים וגם הוספתי בו בהסברת לשוני שכתבתי לעיל בטוב טעם ודעת וכתב עוד הב"י וז"ל אב: רבינו ירוחם כתב דמאחר שאינו עושה מעשה כלי אלא מעשה קוץ בעלמא לא התירו לטלטלו אלא לצורך גופו וכ"נ סברת התוס' עכ"ל ונראה מדבריו שאפי' השפוד המיוחד לצלות בו מיירי עכ"ל ב"י : ד"ה היכא דאיתיה שפוד בסוף הדבור ולכך אינו סימן רק למתני' וה"ל שאמר וסימנך מתני' מלבתא דלתן סימן על מתני' ולא נתן נ"כ סימן על השמעתתא צלא ר"ל דשמעתתא יש סרך רב סלכיו ויש מרך רב מלכייא וגם לפי גירסת הספרים שלפנינו צ"ע כך יש' הכונה התוספות :

דף כט ע"ב בד"ה שמואל הלכה למעשה כו' ופליג אברייתא ופליג ארב כו' עכ"ל ולפי זה תלמודא דקאמר השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל הלכה כו' ה"פ כיון דשמואל ידע ברייתא דקתני מותר כרב ואפ"ה פליג עליה ואמר דאסור ע"כ הלכה למעשה אתא לאשמועינן ודו"ק : **בד"ה** שלא יזכיר לו סכום כו' שלא יאמר לו תן לי אגוזים בו' פשיטים כו' עכ"ל עיין בזה בדברי הר"ן לדברי הרי"ף אבל דברי התוס' א"א לפרש כך אבל יש לקיים דבריהם כמ"ש המרדכי בשם ראבי"ה דמותר לומר תן לי בפשוט או בב' דאין זה סכום דסכום הייט סך הכל כך וכך כו' והא דאמרי' לעיל אין פוסקין דמים לבהמה היינו בדבר שאינו ידוע שיעור ממכרו כו' עכ"ל ע"ש וכה"ג כתוב בהגהות אשר"י בשם א"ז ול"ל לפ"ז התוס' שהקשו לפרש"י דפשיטא דאסור היינו אסכום מדה לפי גירסת רש"י אבל אסכום מקח לפרש"י לאו פשיטא הוא דאסור דהא אדרבה קושטא הוא דשרי לדעת התוספות כפי ראבי"ה ובלא"ה נראה דל"ל כן דאסכום מקח דקאמר רשב"א מאי קשיא להו פשיטא דאסור דילמא הא אשמועינן רשב"א דפסיקת דמים אסור דה"נ אשמועינן מתני' לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר אבל אסכום מדה שפיר קשיא להו פשיטא דאסור ולא הוה פליג רשב"א למימר דשרי מיהו בתוס' פ' איזהו נשך כתבו כפי' הר"ן לדברי הרי"ף ע"ש ודו"ק : **סליק פרק אין צדין**

פרק המביא

תוספות בד"ה המביא כדי כו' ופעמים נמי דאסור לאפושי במשאו אע"ג דממעט בהליכה כו' עכ"ל ומלשון ופעמים נמי כו' משמע דמלתא אחריתא אתו לאשמועינן ואינו אלא הך מילתא גופה דלעיל וראיתי בספר מזויק דכל"ל ופעמים נמי דאסור לאפושי בהליכה אע"ג דממעט במשאו כו' עכ"ל וכה"ג כתבו לקמן ודו"ק :

ח"א דף כט ע"א והביאום לפני גזברים כו' פרש"י והם לא הקדישום כסבורים שלא יכולין להקדים שאינו משלהם א"כ יכולים ה"ל גזל כו' עכ"ל וק"ק דא"כ למה הביאום לפני הגזברים שהרי הם נמי אינן יכולין להקדים שאינו שלהם וא"כ יכולין ה"ל גזל בעולה ויש לומר דה"ל יאוש ושינוי רשות ביד הגזברים דלכולי עלמא קונה ולא מקרי גזל בידם ומיהו ק"ק לבסוף שהודיעו למביאים אי אתם זקוקים לכך לפי שהכל מחילה בידכם ואינו גזל וגם הם הודו לזה אלא שאין רצונם בכך שלא ליהנות משל אחרים כדפרש"י למה לא קבלוה הגזברים להקדש וא"ל יעשו לרכי רבים כדין גזל של רבים ויש לומר דלאומרא בעלמא עשו כן דנראה כעין גזל כיון דלא שמעו מתחלה בפירוש מהקונים ודו"ק :

דף ל גמרא זימנין דנפיל ואתי לאתויי תקטרי' כו' בסוגיא דר"פ שואל ליתא וכן ליה למתני ר' יוסי אומר אפי' בתוך תחום שבת עכ"ל ירא' דרש"י לא נחית הכא להך נראה מפרש"י : **תוספות** בד"ה דהא תוס' יה"כ כו' ולא האי אוכלין ממש עד חשיכה דהוי איסור דאורייתא ואעפ"כ קאמר מוטב כו' כל"ל וכ"ה בתוס' ישנים : **ע"ב** בד"ה עד מוצאי י"ט האחרון כו' כשחל ש"ת אחר השבת מלאכול אתרוג כו' עכ"ל הא דשרי אתרוג בי"ט האחרון טפי מסוכה עיין בתוס' פ' במה מדליקין ובפ"ק דסוכה : **בפרש"י** בד"ה אביי ורבא דאמרי תרווייהו כו' אבל עצי סוכה שאינו יכול להתנות עליהם תנאי זה שהרי ע"כ יבדל מהם בין השמשות משום דסתר אהלא כו' עכ"ל וה"ה דהאי תנאה דאינו בודל כל בהש"מ לא מהני בסוכה דעלמא דע"כ יבדל מהם בין השמשות משום דסתר אהלא אלא דמהני ביה תנאה כדאוקמינן לעיל דסיפא אתאן לסוכה דעלמא דהיינו שאם התנה עליה מבעוד יום שאם תפול למחר שיסיקנה כל"ל לפי' ר"ת שכתבו התוס' בפרק במה מדליקין דמהני תנאי ביותר מכדי שיעור סוכה [א] היינו תנאה דלעיל אבל האי תנאה דאינו בודל כו' לא מהני ביה משום סתירת אהל דהאי קאמר הכא אבל עצי סוכה כו' אתקצאי לז' כפר"ת ובסוכה דמצוה האי תנאה דלעיל נמי לא מהני משום דמה חג כו' ובנוי סוכה האי תנאה דלעיל נמי לא מהני משום דמה חג כו' ניהו תנאה דאינו בודל כו' מהני ביה דליכא ביה סתירת אהל זו היא שיטת רש"י אבל שיטת הרי"ף לגירסתו תנאה דאינו בודל כו' מהני בין בסוכה עצמה ובין בנויה והוא מסקנא דסוגיין דהא דקתני ואם התנה הכל לפי תנאו בהכי מתוקמא דקאמר איני בודל כו' ועיין בזה באורך בס' מלחמות ובר"ן וסיים בעל ס' מלחמות והא דקאמר השתא אבל עצי סוכה ליסנא דרב ששת נקט כו' וכבר הגלנו הדעת הזה ולפי הנמלא בגירסא שלהם והפשר שאפילו לפי גירסא שלנו דמוקי לה שמואל בסוכה דעלמא הכי סלקא במסקנא דאביי ורבא תרווייהו לתרולי כולה מהניתא ולאפוקי מדשמואל כו' עכ"ל וע"פ שיטה זו נראה שהוא כוונת התוס' שכתבו אמר רב מנשיא אמר שמואל סיפא אתאן לסוכה דעלמא כו' ה"מ למפרך דלמאי דס"ל כו' משום דאינו נשאר במסקנא עכ"ל דכל דיבור זה אינו בתוס' ישנים אבל דבריהם מיוסדים ע"פ שיטת הרי"ף כמ"ש ס' המלחמות דאף לגירסא שלנו האי שנויא דשמואל דקאמר סיפא אתאן לסוכה דעלמא אינו נשאר במסקנא אלא ההיא דקתני הכל לפי תנאו מתוקמא נמי באומר איני בודל כו' וע"פ דברים אלה סליקו דברי התוס' כהוגן בלי גמגום ומהרש"ל הבין דברי התוס' בדרך רחוק ודחוק ואין כאן מקום להאריך :

דף לא בד"ה תרתי לקולא קאמר כו' ור' יהודה דלא בעי תרתי נמי מרישא דר' יוסי ש"מ מדנקט כל שנכנסין לה בפותחת כיון דכולהו פותחת אית להו הכי אבעי

קרני ראם [א] נ"ב ומדברי רש"י משמע דבנויי סוכה ל"מ תנאי דלעיל והיינו משום דכל שלא אמר שאינו בודל מחשב כגוף הסוכה א"כ כ"ש ביותר מכדי הכשר סוכה ל"מ התנאי כ"ז שלא אמר אינה בודל דהוי כגוף הסוכה ואפשר סובר רבינו דהא דל"מ תנאי בנוי סוכה כ"ז שלא נפל אבל בנפל מהני תנאי · ובחי' הארכתי :

חכמת שלמה

דף כט ע"א גמ' אף במועד עושה כן כו' אף בחול עושה כן כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה תנא אף כו' ביום ולמאן כו' הד"א . **ע"ב** תוס' בד"ה שלא יזכיר כו' תן לי אגוזים בו' פשיטים נ"ב וקשה דזהו אסור אפי' בלא השבון הראשון וכן דעת הר"ן אלא עיקר כמו שכתב הרא"ש תן לי כך וכך אגוזים שיהיו עם מה שנתת לי ככר כדי להשלים לדינר ע"ש · שוב מלאתי כדברי התוס' שכן פסק הטור זרוע וכן דעת הרי"ף נראה לי : **הדרן עלך אין צדין פרק שלישי**

המביא פרק רביעי

דף ל ע"א גמ' בעלים שבמוקצה גרסינן גמ' : **שם** לדרו בריגלא כו' · נ"ב עץ מפולל בראשו וקושר בו משא ב' בני אדם ושכנים נותנו בין שני פלליו ומוטל על ב' כתפיו וקורין אותו בלשון אשכנז גבל"א וראשו של מטה ארוך וכשעומד לפוש מגיעו בקרקע רש"י סוף פרק האומנים : **שם** ד' אמות ברה"ר נמחק : **תוס'** בד"ה זימנין כו' כי נפיל בגו מיא כו' כי נפיל לגווה הולך כו' כן הוא בס"א : **בד"ה** אין מטפחין כו' ולא נהירא דתיפוק כו' כצ"ל : **בד"ה** דהא תוס' יוה"כ כו' · נ"ב עיין ברא"ש פרק כ"מ : **בד"ה** מן הקרפף כו' · נ"ב שייך לקמן בדף ל"א ע"א : **ע"ב רש"י** בד"ה וכי תניא כו' להכניעם שם הס"ד : **בד"ה** ור' שמעון כו' אהלא הס"ד : **בד"ה** ועטרה כו' אוברייז סדינים כו' הד"א : **בד"ה** אביי ורבא כו' תנאי זה שהרי על כרחו כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה עד מוצאי כו' נאכל בשבת היה מוכן מי"ט לשבת והוי כעין נולד כו' כצ"ל : **בד"ה** אמר רב מנשיא בריה דרבא סיפא כו' מאי נמי למיפרך למאי דס"ל כו' כצ"ל . ונ"ב ה"פ המקשה דפריך מדברי רב מנשיא אמאי דאמר דסוכה דמצוה לא ה"ה דהוי מאי נמי למיפרך אמאי דאמר דבסוכה דעלמא מהני תנאה דהא המקשה ע"כ ס"ל הא דקאמר רבי עקיבא דשני סוכה אסורין כל ז' ע"כ משום מוקצה מחמת איסור דסתירת אהל הוא וקרא אסמכתא בעלמא הוא דאי משום מצוה מ"ש מעטרה בקרמים כו' ותלה בה אגוזים דשרי אלא משום דלית בהו סתירת אהל וא"כ מאחר דאיסורו מחמת מוקצה דסתירה לא משתכח תנאי בשום סוכה אפי' בסוכה דעלמא דהא נמי אית ביה סתירת אהל אלא משום דבמסקנא עצי סוכה אסורי כן ז' מקרא משום מצוה ולא משום סתירת אהל כמו שעלה על דעתו בטעות מש"ה לא הם למיפרך ודי לו בזה מה שפריך מצוה אמצוה שהוא קשה אף לפי האמת ודו"ק : **בד"ה** אבל עצי כו' ועל שיותר קאמר באסור מטעם מוקצה כו' · נ"ב והמקשה דפריך מנויי סוכה אעצי סוכה לא ידע שיש חילוק בין יתר מכדי הכשר סוכה לכדי הכשר סוכה ומשני באומר איני בודל מהם כל בין השמשות דלא חיילא קדושה על נויי סוכה וכן על עצים שיתרים על הכשר סוכה מהני בה תנאה אבל עצי סוכה כדי הכשר חיילא קדושה עלייהו על כרחו דבר תורה כל ז' ולא מהני תנאה והא דקאמר התם ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו ופריך למימרא דמהני בה תנאה כו' ומשני סיפא אתאן לסיכה דעלמא ובתר הכי פריך וסוכת החג לא מהני בה תנאה והתנן סיככה כו' לא בעי לשנויי הכל לפי תנאו על יתירות מכדי הכשר סוכה דהכל לפי תנאו משמע בכל הסוכה · תוספות פרק במה מדליקין :

דף לא ע"א תוס' בד"ה איבעיא להו כו' והכי פי' כל שסמוך לעיר וגם אית ליה פותחת כו' כצ"ל : **ע"ב תוס'** ד"ה אבל קרדום וקופיץ וכו' . נ"ב גליון הוא מדברי אחרונים שקבלו מן הכלכוסים : **בד"ה** ונפתח כו' דלחות האי סתמא כר"ש כו' · ל"ב פי' הת"ק וכ"ש ר' מאיר ולא פליגי

מהר"ם

דף כט ע"א בגמ' הכא לא קעביד כדעבדין בחול דעבדי אינשי דמקרבי חמרא וכו' . נראה דה"פ הכא לא קעביד כעובדא דחול דבחול אין רגילות לומר מלא לי כלי זה במקח אלא במתנה או בדרך הלואה וא"כ כשאומר לו בי"ט מלא לי כלי זה אינו נראה כמקח אלא כמתנה בעלמא מאי אמרת כיון שנותן לו תכלי המיוחד למדה א"כ נראה שהוא מקח ולא מתנה זה אינו דעבדי אינשי אפילו כשנותנים אחד לחבירו בדרך מתנה לשתות דמקרבי ונותנים היין בכלי המדה וזה ר"ל במה שאמר דעבדי אינשי דמקרבי חמרית במנא דכילא ושתו : **ברש"י** ד"ה הכא לא קעביד וכו' עד אלא בדרך הלואה או מתנה ואע"ג דמיוחד למדה עבידי אינשי דמקרבי חמרא וכו' הכל דבור אחד ובכל שמעתין משמע דמלא לי כלי זה פירושו שהלוקח אומר למוכר מלא לי כלי זה שלך ועל כלי של מוכר הוא אומר שימלאנו לו : **ע"ב בגמ'** דביתהו דר"א נהלא קימחא אגבא דפתורא אמר רב אשי הא דידן וכו' ורמי בר חמא מריה דעובדא ואי לאו דחזיא וכו' הענין מוכיח דרב אשי לא בא לאשתעויי דמאחר שרמי בר חמא היה בעל מדקדק במעשיו א"כ יש לסמוך על אשתו שהיא בתו להחמיר דכ"ש אם לא היה מדקדק במעשיו כ"כ היה ראוי לסמוך על אשתו להחמיר לעשות שינוי אלא שבא לומר שיש לסמוך על אשתו שאפי' בשינוי מועט כזה די ויש להתיר הואיל שודאי רמי בר חמא היה נוהג כן והוא היה מרקדק במעשים א"כ בודאי הוא היתר גמור וזה יסתייע לסברת הרא"ש דס"ל דלמסקנא דשמעתין בעינן עכ"פ שינוי מעט ע"ש וק"ל : **בתוס'** ד"ה שמואל הלכה למעשה וכו' ולפי זה לא פליג שמואל ארב וכו' ר"ל איכא למימר דלא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא והא דאמר רב מותר לא למעשה אמר אלא לדינא דאי חזינן לאינש דעביד לא מחינן בידיה אבל לדברי הגמ' פליגי רב ושמואל בהלכה למעשה ואע"ג דתנא בברייתא דבי שמואל מותר מ"מ קאמר שמואל דהלכה למעשה יש לאסור ופליג ארב : **בא"ד** משום הברכה ר"ל דעכ"פ צריך שיעור מ"ג ביצים והוא שיעור חלה דאל"כ הוי ברכה לבטלה וכן בפסח וכו' וצריך לעשות פחות מכשיעור וכו' נ"ל דאין ר"ל פחות מכשיעור חלה אלא ר"ל פחות מכשיעור אותו כלי שמודד בו בחול למצות אם הוא גדול יותר משיעור חלה ואם הוא קטן ואין בו כ"א כשיעור חלה שא"א לפחות אזי יוסיף עליו ועכ"פ לא ימדוד במדת החול מדה מצומצמת כמו שמודד בחול כמו שמפ' אח"כ : **ד"ה** אצל חנוני הרגיל אצלו בין הוא נכרי כו' שלא כדברי הגמ' שהביא הרא"ש והר"ן ע"ש : **ד"ה** שלא יזכיר לו סכום מדה כו' ע"כ נ"ל כר"ח דגרים סכום מנין וקאי אלעיל וה"פ דילך אדם אצל חנוני וכו' כצ"ל אבל ר' שמעון אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח שלא יאמר כבר נתת לי כך וכך תן לי עוד כך וכך להשלים דינר כצ"ל דלפי סברת התוס' שהקשו אפירושו של רש"י פשיטא לא יתכן גירסת התוס' שלפנינו דא"כ עדיין תקשה לן פשיטא במכ"ש אבל מדברי האלפסי נראה דכשאומר תן לי בדינר או בשתים אינו אסור עד שיחשוב סך הכל עם מה שנתן לו כבר שזה מקרי סכום מקח וכן משמע מדברי הגהות אשר"י שכותב בשם א"ז וכן המרדכי אבל הר"ן יישב דברי האלפסי בסיגנון שכתבתי בפי' התו' ועכ"פ כוונת התוס' א"א ליישב באופן אחר כי אם כאשר כתבתי דהא הקשו לעיל פשיטא דאסור וק"ל :

המביא פרק רביעי

תוס' בד"ה המביא בסופו ופעמים נמי דאסור לאפושי בהליכה אע"ג דממעט במשאוי כיון שאין משנה וכו' כנ"ל להגיה והוא מה שכתבו לקמן בד"ה דמליא בחצבא רבה כו' דאע"ג דכשממלא בחצבא זוטא הוי ממעט במשאוי כיון דמפיש בהלוכא ושינוי נמי ליכא דבחול נמי זמנין דממלא חצבא זוטא לכך אסור לאפושי בהליכה :

דף ל ע"א בגמ' זימנין דנפיל ואתי לאתויי נ"ל דל"ג זה בגמ' דלשון זה לא שייך כ"א גבי שבת דאסור ד' אמות ברה"ר משא"כ בי"ט וכן בספרים אחרים אינו וגם רש"י לא הזכירו : **ברש"י** ד"ה תבנא סריא וכו' עד ופתמיה לעצים ולא לאכילה והיינו לאו לאוצר כצ"ל : **בתוס'** ד"ה זימנין דממשמש בהו מיא וכו' עד הולך לאיבוד וכו' ר"ל דאיסור דיין שהוא אסור משום תולדה דדש לא שייך כ"א בשטוחם היין לתוך הכלי אבל כששופכו לארץ והולך לאיבוד אין בו איסור סחיטה : **ד"ה** דהא תוס' יה"כ וכו' לשון התוס' הוא מגומגם ונ"ל לגרוס כן משמע דיש שיעור לתוס' יה"כ דהא ודאי לא היו אוכלין ממש וכו' עד ואל יהיו מזידין ותוס' זה לא הוברר השיעור ולכך יש ליזהר ולהפסיק מבעוד יום ר"ל קודם בין השמשות ועיין בדברי הרא"ש פרק בתרא דיומא ובטור א"ח סימן תר"ח : **ע"ב בתוס'** ד"ה עד מוצאי י"ט כו' עד אם היה נאכל בשבת היה י"ט מכין לשבת כן נ"ל לגרוס כיון שבא עתה ראויות שלו לשון ראויות ר"ל שאתמול לא היה ראוי לאכול והיום נעשה ראוי ודומה כאלו נולד : **בא"ד** ומוח הטעם יש נזהרים כשחל שמחת תורה וכו' צ"ל דגבי אתרוג לא שייך לומר מגו דאתקצאי לבין השמשות דמוצאי שמיני דשמא עדיין יום הוא והוא ספק שביעי אתקצאי לכולי יומא דתשיעי משום דאתרוג אין מצותו כל היום ולא היה ראוי לברך בו בבין השמשות של מוצאי שמיני משא"כ בסוכה דמצותו כל היום ואי אתרמי ליה סעודה בין השמשות היה צריך לאכול בסוכה ולכך אמרי' בה מגו דאתקצאי וכו' ולכך אתרוג אינו אסור בתשיעי רק כשחל התשיעי דהיינו שמחת תורה אחר השבת מטעם שלא יהא שבת מכין לי"ט ועיין בתוס' בסוכה דף י' ד"ה מוצאי י"ט האחרון דשם פסקו התוס' בע"א : **ד"ה** אמר רב מנשיא [בריה דרבא] (אמר שמואל) סיפא אתאן לסוכה דעלמא וכו' דברי התוס' בדבור זה תמוהים מאד וא"א ליישבם ע"פ שיטת פירש"י בהלכה זו ונ"ל דדבור זה ס"ל בפי' ההלכה כשיטת הרי"ף והרמב"ן בספר מלחמות שהשיב על דברי בעל המאור ואע"ג דלפי שיטת הרי"ף אינו גורס בגמ' שינויא דשמואל דאתאן לסוכה דעלמא הלא כתב הרמב"ן בסוף דבריו שם דאפשר דאפי' לגירסת הספרים דגרסי שינויא דשמואל זלקא במסקנא כסברת הרי"ף ולפי שיטתם פי' ההלכה כן דשמואל מוקי הברייתא בסוכה דעלמא אבל בסוכה דמצוה לא מהני בה תנאה ופריך עליה וסוכה דמצוה לא והתני' וכו' אביי ורבא דאמרי תרווייהו ר"ל ראינהו אתו לסתור שינויא דשמואל ולעולם בסוכה דמצוה נמי מהני תנאה כמו גבי נויי סוכה ודוקא באומר איני בודל מהם כל בין השמשות דאז לא חל שום קדושה לא על הנויין ולא על עצי הסוכה דתנאי דאיני בודל וכו' מהני נמי בעצי סוכה דהוי כאלו אמר והתנה שסוכה זו לא תהא סוכת דמצוה כלל ולכך לא חל על העצים שום קדושה אבל אם לא התנה בלשון זה אלא שאמר מערב י"ט אני מתנה עתה דכשיפלו הנויי סוכה או כשתפול הסוכה אשתמש בעצים או אאכול פירות הנויין לא מהני בהם אותו תנאי דהואיל וחל עליהם שם קדושה שעה א' אתקצאי כל שבעה בין בעצי סוכה בין בנויי סוכה והיינו דמסיים אבל עצי סוכה ר"ל וה"ה נויי סוכה וחד מנייהו נקט דחלה קדושה עלייהו כשלא התנה עליהם בלשון זה דאיני בודל מהם אתקצאי לשבעה והשתא במסקנא הדר משינוייה דשמואל דסיפא אתאן לסוכה דעלמא אלא רקאי אסוכה דמצוה וכגון דקאמר איני בודל מהם כל בין השמשות ולכך קתני בברייתא ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו כמבואר הכל באריכות בפירוש הר"ן והרמב"ן ז"ל והשתא יתיישבו דברי התוס' שפי' ע"פ שיטה זו וכתבו דהשתא משינוייא דשמואל דמוקי הברייתא דקתני ואם התנה הכל לפי תנאו אתאן לסוכה דעלמא וקאי אדברי ת"ק דברייתא דהוא ר"י דאית ליה מוקצה וס"ל אפילו אם נפלה הסוכה בי"ט אסורה מטעם מוקצה אבל אם התנה ואמר לכשתפול ממחר יסיקנה ה"ז מותר הוה מצי למפרך דלא שני שמואל מידי דהא האי מוקצה הוי מוקצה מחמת איסור דבין השמשות היתה אסורה מחמת איסור דסתירת אהל ובמוקצה מחמת איסור לא אשכחנה דמהני ביה תנאי דבשלמא כמוקצה משום דלא הוי דעתיה עליה מעי"ט כמוקצה דכולה מכילתין כגון יוני שובך או עצים דלא קיימי להסקה כשמתנה מבעוד יום שרוצה ליטול מהם למחר אזיל מוקצה אבל במוקצה מחמת איסור דע"כ הוא אסור בו בבין השמשות אין סברא שיועיל ביה תנאה והא דלא פריך גמרא כן אשנויא דשמואל דמוקי לה בסוכה דעלמא משום דאינו נשאר האי שינויא במסקנא דלמסקנא דאביי ורבא לא קאי אסוכה דעלמא אלא הא דקתני ואם התנה הכל לפי תנאו קאי אסוכת מצות דחג וכגון שהתנה ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות דלא חיילא עלייהו שום קדושה כלל ולכך מותרת לכ"ע וכ"ת מ"מ סוף סוף אית בה איסור מוקצה מחמת איסור דסתירת אהל לר"י י"ל דאין ה"נ לרבי יהודה אינה ניתרת ע"י תנאי זה בי"ט משום דאסור מטעם מוקצת דמחמת איסור דאיתקצאי בבין השמשות אלא דמהני האי תנאי להתיר בחה"מ אבל אם לא התנה היתה אסורה כל ז' ימי החג כדקתני ושוין בסוכת החג בחג שאסורה ר"ל לכל ימי החג אבל אי קאי אסוכה דעלמא ע"כ צ"ל דקאי אדברי ת"ק דאיירי בי"ט דבחה"מ לא שייך לאסור מטעם מוקצה מחמת איסור והואיל ולא נשאר שינויא זה דמוקי לה בסוכה דעלמא במסקנא לא רצה גמ' למפרך עליה אלא נקט האמת דפריך להוכיח שאפי' בסוכת מצוה מהני בה תנאה כן נ"ל ביישוב דברי התוס' ודו"ק היטב : **ברש"י** ד"ה ור' שמעון מתיר וכו' ולקמן פריך ליה והא קא סתר אהלא הוא סוף הדבור ואח"כ מתחיל דבור אחר שאסורים אפי' בחול של מועד וכו' וקאי אסה דקתני בברייתא ושוין בסוכת החג בחג שאסורה : **בתוס'** בד"ה אבל עצי סוכה וכו' וקשה דמשמע הכא דמה שעצי סוכה אסורים היינו מטעם מוקצה וכו' התוס' לא ס"ל כדמשמע מפירש"י דהא דקאמר אבל סוכה דחיילא קדושה עליה אתקצאי לז' ואסורים מטעם הכתוב חג לה' דהכי משמע מלשון רש"י קדושה זו אתקצאי לשבעה היינו שע"י קדושה זו אתקצאי לשבעה כדכתב וע"י קדושה זו הוקצה לשבעה אלא ס"ל לתוס' דאתקצאי לשבעה היינו מטעם מוקצה דמחמת מצוה וכיון דמצות סוכה נוהג כל ז' הוי כולהו כיומא אריכתא ואסור כל ז' מטעם מוקצה דאתקצאי למצוה ואיסור זה הוא מדרבנן ועיין בתוס' בשבת דף כ"ב ותוס' מ"ה ובסוכה ד' י' ושם בשבת דף הנ"ל מבואר יותר באריכות סברת המקשה והמתרץ בשמעתין : **ד"ה** כל אחת ואחת וכו' עד ולא פליגי רב ורב אסי אלא בשאר ימים ר"ל בהנהו אתרוגים שהפריש לשאר ימים אבל באתרוג שהפריש ליום ראשון לכ"ע אסור כל יום ראשון מטעם דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא :

דף לא ע"א ברש"י ד"ה תרת לקולא וכו' עד ור"י דלא בעי תרתי נמי מרישא דר"י ש"מ וכו' עד הכי אבעי ליה למתני ר"י אומר אפי' בתוך תחום שבת י"ל איצטא לעולם ר' יהודה תרתי בעי סמוך ופותחת

מלתא דודאי אצטריך למתני כל שנכנסין דאל"ה הוה איצטריך אפילו בתוך התחום לגופיה לגמרי בפותחת ברחוק ולא לדיוקא למשרי בלא פותחת בסמוך כפרש"י ומגלן הרתי לקולא לר' יוסי אלא דאי משום הא מ"מ מלת פותחת לא ה"ל למתני אלא דהכי הל"ל כל הקרפיפות שנכנסין לו ואפי' בתוך התחום שבת וק"ל : תוס' בד"ה אבעיא להו כו' והקשה השר מקוצי כו' דהשתא ללישנא קמא דר' יהודה דבעי הרתי כו' ותירץ דע"כ לא מצינו כו' ת"ש מדקתני ר"י כו' עכ"ל לפי שדברי התוספות שלפנינו מגומגמים בלשונות כפולות אמרתי לכתוב מה שנראה לנו מדבריהם כפי מה שראינו בתוספות ישנים והוא שהגראה לפי דרכו דאי הוה תני אם יש לו פותחת אע"ג דהשתא איצטריך ואפילו בתוך התחום לגופיה מ"מ הוה דייקינן מיניה נמי שפיר דשרי בסמוך בלא פותחת דהכי משמע לישנא אם יש לו פותחת כו' דלא פליג ר' יוסי בהא דשרי ר"י סמוך בלא פותחת אלא דהא לטפויי למשרי רחוק בפותחת אבל השתא דתני כל שיש לו פותחת כו' ממשמעותיה לא הוה דייקינן למשרי סמוך בלא פותחת דאדרבה כל משמע נמי סמוך ולהכי אצטריכו התוספות לדייק בדברי הפשטן למשרי סמוך מדאיצטריך לסיומי ואפילו בתוך התחום דלגופיה לא איצטריך דכיון דקתני כל כו' משמע נמי רחוק ויתיישב לפי דרכו מה שמקשים בהיפך דנימא כיון דללישנא בתרא שני לרבי יהודה בחדא קאמר לר' יוסי דלא שני בחדא מכ"ש ללישנא דבעי ר' יהודה תרתי דנימא לר"י דלא שני בחדא די"ל ללישנא קמא דהא בעיין ידע ג"כ זאת הסברא כיון דללישנא קמא רבי יהודה איירי בפותחת א"כ דלא הוה מסיים ר"י ואפי' בתוך התחום ידעינן דמהני ברחוק בפותחת דכל הנכנסין כו' משמע נמי לחוק מש"ה אית לן למימר טפי דאתי לדיוקא למשרי סמוך בלא פותחת אבל ללישנא בתרא דר' יהודה איירי בלא פותחת ע"כ ואפי' בתוך התחום לגופיה אתי ולא לדיוקא אתי למשרי סמוך בלא פותחת דא"כ ה"ל למתני אם יש לו פותחת כו' אלא דנקט כל הנכנסים כו' דאפילו בסמוך בעי פותחת ולהאי לישנא בתרא כיון דקתני כל כו' לא הוה איצטריך לסיומי ואפי' בתוך התחום אלא דע"כ אית לן למימר הכי דניחא ליה למתני מפורש מאי דבעי לטפויי בהא דקתני כל כו' והפשטן השיב לו דודאי הא קושיא הוא ללישנא בתרא דלא הוה איצטריך למתני ואפי' בתוך התחום דללישנא קמא א"ש דאתא לדיוקא למשרי סמוך בלא פותחת ומדלא קתני אם יש לו פותחת דהוה משמע הכי כמ"ש ע"כ רבי יהודה איירי בפותחת להכי קאמר כל שיש לו פותחת כדבריך אפי' בתוך התחום כל זה ראינו מתוך דברי התוספות שלפנינו ומהתוספות הישנים ודו"ק : בא"ד ולא משמע הכי לקמן מתוך פרש"י עכ"ל ור"ל לפי דרך השר מקוצי שכתב דאי הוה מיירי ר' יהודה בלא פותחת לא ה"ל למתני כל כו' אלא אם יש לו כו' ומפרש"י לקמן לפי דעת הפשטן לא משמע הכי דהא קושטא לפרש"י דר"י איירי בלא פותחת ואפ"ה קתני כל כו' וק"ל : ע"ב בד"ה ונפחת נוטל כו' ולא מצי למימר דברי ר"ש דדלמא ס"ל כר"מ דאף פוחת לכתחלה כו' עכ"ל כל"ל וכ"ה בתוספות ישנים ור"ל דת"ק דקאמר נוטל ממקום הפחת היינו משום דלית ליה מוקצה כר"ש מ"מ לכתחלה לא יפחות משום דהוי סתירת אהל מיהא מדרבנן ור"ש אפשר דס"ל בהא נמי כר"מ דאפילו משום סתירת אהל ליכא ולהכי לא מצי למתני דברי ר"ש וק"ל : גמ' איני והאמר רב נחמן הני לבני כו' ודאי אקצינהו כו' אע"ג דת"ק דמתני' לית ליה מוקצה כר"ש מכל מקום ר"מ לא הסכין דמתיר מוקצה ואי נמי דאית ליה דלית בפתיחת סתירת אהל מדרבנן מכל מקום טלטול מוקצה אית ביה ומשני דטלטול מוקצה מותר ביום טוב משום אוכל נפש ובשבת אסור אפילו טלטול מוקצה כמ"ש התוס' ומיהו לר"מ ודאי [א] דאכילת מוקצה אפי' ביום טוב אסור אלא דהפירות דהכא אינן מוקצין דהא אית ליה פותח לכתחלה :

דף לב שם חזי לקבולי ביה פשיטי כו' והכא ליכא למפרך כיון דלא חזי כלל בי"ט פשיטא דאסור כדפריך לקמן גבי פחמין דהכא טובא אשמועינן דתורת כלי עליו אע"ג דעדיין לא נצרף באש ולאפוקי מר"י דבעי בכלי חרס משיצרפו וק"ל : **ע"ב** תוספות בד"ה וקטמא שרי כו' ועי"ל דה"פ וקטמא שרי כגון שגבלו מעי"ט ושרי בלא צייריה עכ"ל כל"ל וכ"ה בתוספות ישנים וק"ל :

ח"א דף לב ע"ב עתירי בבל יורדי גיהנם כו' פרש"י שאין מרחמין לעשות צדקה עכ"ל וכדאמרינן פ"ק דב"ב וצדקה תציל ממות שתי צדקות הללו כו' אחת שמצלת מדינה של גיהנם דכתיב ביה יום עברה וגו' : כל המרחם כו' מלשון הכפול דרים ונתן לך רחמים דהיינו שיתן לב לרחם על אחרים לענין צדקה כמפורש פרק שואל ע"ש ועד"ז אמר הכתוב מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד לפי שתלה הכתוב רחמי שמים עלינו ברחמים שלנו על עניים ליתן צדקה התפלל דוד מהר יקדמונו רחמיך מרחמים שלנו על עניים כי דלונו מאד מליתן צדקה עד שתרחם עלינו מקודם לתת לנו שנזכה לרחם עליהם ונקט במלתיה זרעו של אברהם כו' במקום לאבותינו דבאברהם מפורש מדת הצדקה כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' : עולם חשך וכו' על דרך שאמרו פרק יום הכפורים גבי מן למען ענותך וגו' אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל ה"נ מי שמצפה לשלחן אחרים כאלו אינו רואה ואוכל דהיינו יום חשך וגו' וכה"ג יש לדמות לאין לו פת בסלו כמ"ש שם ורב חסדא שאמר דחייו אינן חיין סמך נמי אהאי קרא יום חשך וגו' דומה ליום המיתה שקרוי יום חשך : שלשה חייהן אינן כו' המצפה כו' בפ' ע"פ חשיב ג' אחריני ושם מפורש בתוספות : ומי שאשתו מושלת כו' כמ"ש ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' כמפורש פרק הבע"י : ומי שיסורין מושלין כו' דמי שמושל ביסורין כמ"ש כאב"ש בפ' הפועלים דבאורתא א"ל אתי וריעי כו' בצפרא א"ל זילו כו' מיקרי יסורין של אהבה מאח"כ שיסורין מושלין בו דלא הוה יסורין של אהבה וק"ל : סליק פרק המביא וסליקו להו מסכתא ביצה

דף לג גמרא אין סומכין את הקדרה בבקעת כו' לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה כו' אפילו למאי שכתבו התוספות דלכ"ע שרינן טלטול מוקצה משום אוכל נפש היינו לסלק המוקצה כגון גריפת התנור ופחיתת הלבנים התירו משום אוכל נפש אבל להשתמש בדבר מוקצה כסמיכת קדירה בבקעת וכחיזרא ודאי אסור לטלטל דתשמישו וטלטולו זהו כענין אכילתו דאסור ובזה יתיישב מה שמקשים לפרש"י שפירש דהך הלכתא ברטיבא אסור איקבע כרב דאית ליה מוקצה כר"י ובפרק מפנין אמרינן אמר רב הונא בשר תפל מותר לטלטלו ופריך והא רב הונא תלמיד דרב ורב כר"י סבירא ליה ומשני באכילה סבר לה כר"י במוקצה לטלטל סבר לה כר"ש דיש לומר דהתם הוה טלטול ממש ובההוא סבר לה כר"ש אבל טלטול שהוא להשתמש דזהו כענין אכילתו בההוא סבר לה כר"י ועי"ל דלרב הונא דהוה נמי תלמיד דרב מחלק תלמודא הכי התם אבל שאר תלמידי דרב קאסרי בטלטול נמי כר"י ובהדיא קאמר הכי התם לרב חסדא וק"ל : תוס' בד"ה דרש רבא כו' ודוחק הוא לומר דתלמודא קיימא דלא כהלכתא כו' עכ"ל אין זה מדוקדק דהא רבא קאמר לה וקושטא דמלתא הוא דרבא סבר כר"י כדמסיק ואין לחלק ולומר דרבא אית ליה דוקא בשברי כלים דהיינו נולד כר"י אבל במוקצה סבר כר"ש דא"כ מאי קפריך מההיא דשדי מעיה לשונרא גלה ע"כ דרבא אפילו במוקצה אסור כר"י כדמוכח בפרק נוטל כמ"ש הרא"ש בסוף מכילתין ע"ש ולשון תוספות ישנים ניחא דאדלעיל שכתבו דהך הלכתא רטיבא אסירא אפילו כר"ש איקבע כתבו וכן הא דאמר רבא אסור ליטול אוד כו' מודה ביה ר"ש משום דהוי כמתקן מנא ומסברא דנפשייהו קאמרי הכי לאוסרו אפי' לדידן דאית לן כר"ש מיהו רבא ודאי דמצי אמר מלתיה כר"י משום מוקצה ודו"ק : בד"ה ושדי מעיה כו' לפי שאין דרך בני אדם לאכול בני מעיים ביום טוב דבלאו הכי כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוס' ישנים דבחול הוי מוכן לאדם דדרכן של בני אדם לאוכלן בחול והשתא הוי דומיא ממש להאי דנבילה דבחול הוה מוכן לאדם ומשמתה ביום טוב מוקצה לאדם וק"ל : **ע"ב** בד"ה פטור אבל אסור קא כו' וה"פ דרב יהודה משיב לרב כהנא פשיטא כו' עכ"ל פירוש לפירושם דרב יהודה דלא ידע אכתי לפלוגי בין רכין וקשין וכולה ברכין קמיירי השיב לרב כהנא מסברא דרכין מותר אי נמי דידע נמי הך חדא דקתני קוטמו ומריח וא"כ ע"כ הך דקתני ולא יקטמנו דפטור אבל אסור ע"כ נשנית בטעות מסברא א"כ מהך דקתני קוטמו ומריח ע"כ מותר לגמרי הוא וכ"ש דהך דקתני חייב חטאת דנשנית בטעות וא"ל רב כהנא דמצינן לשנויי לך דההוא דלא יקטמנו איירי בקשין דהשתא לפי הסברא לא תוכל לומר שהיא נשנית בטעות וההיא דקוטמו להריח אינה סותרת דההיא איירי ברכין ואת אמרת אפילו בקשין כדאמר מפסח ויהיב אלותא כו' ומ"מ רבי יהודה כו' ובתוספות ישנים מסיים ורב יהודה לא חש להשיב דסבר כרבנן דשרו לכתחילה והך ברייתא כר"א כדמסיק עכ"ל ודו"ק :

דף לד בפרש"י בד"ה עומד אדם על המוקצה כו' כגון אחזי ולא אחזי כו' עכ"ל והתלמודא התם דבעי לאוכוחי דאין מוקצה לחצי שבת מברייתא דהיה אוכל בענבים והותיר כו' ולא ידע הך סברא דמסיק התם כגון אחזי ולא אחזי ה"ה דאהך מתני' דהכא דקתני עומד אדם על המוקצה כו' ה"מ לדקדק הכי ה"ד אי דחזי ל"ל הזמנה אי דלא חזי כי אזמין להו מאי הוי כו' כדדייק התם אברייתא אלא דהברייתא מפורש ליה טפי דאיירי בכה"ג וק"ל : **ע"ב** תוספות בד"ה הא בשאר שני שבוע לא דשבת כו' כמו אם הכניסן דרך שערים עכ"ל מהרש"ל הגיה דצריך להיות דרך גגות וקרפיפות עכ"ל ואין צריך וכי לא סגיא בלאו הכי דבלא ראיית פני הבית כלל כגון בשדה שבת נמי קבעה כההיא דתינוקת אבל ר"ל דכללא דשמעתין דשבת קובע אף בלא ראיית פני הבית כלל כגון בשדה כאילו הכניסן דרך שערים לבית דבכולה שמעתין אית לן למימר הכי דהא לרבי יוחנן דאמר לקמן דשבת קובע בדבר שנגמר מלאכתו לא נפקא לן מינה אלא בלא ראיית פני הבית. וה"נ הכא למאי דמוקמינן מתני' דשבת קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו כר"א ע"כ נמי בלא ראיית פני בית דהא לר"א חצר נמי קובע אפילו בדבר שלא נגמר מלאכתו כדקתני רבי נתן לא כשאמר ר"א יגמור בחצר אלא חוץ לחצר ואע"ג דחצר אינו קובע ביוצא אחר כך חוץ לחצר ה"נ שבת אינו קובע למ"ש בדבר שלא נגמר מלאכתו לחד הירוץ של התוס' לקמן ודברי התוס' לקמן אמימרא דר"י שכתבו וא"ת ומאי נ"מ כיון כו' הם בעצמם דברי התוס' דהכא ושפה יתר כתבו לקמן ובתוס' ישנים אינו :

קרני ראם [א] נ"ב עיין שבת דף מ"ד ע"א דר"מ ל"ל רק מוקצה מחמת איסור וגם זה בדאדחי' בידים ואם שרגינהו הוי כדחי' בידים ודאי אית ליה מוקצה :

מהר"ם

ופותחת ואי לא קתני בדברי ר' אלא ר"י אומר אפי' בתוך תחום שבת ותו לא ה"א דר' ס"ל דהכל תלוי בפותחת בין רחוק בין קרוב ואפי' בסמוך בעי פותחת ולכך הוצרך למימר כל שיש לו פותחת ולסיים במלתיה ואפילו בתוך תחום שבת למימר דלא בעי פותחת אלא למשרי ברחוק אבל בסמוך לא בעי פותחת וי"ל דרש"י אינו ר"ל דלא לתני כלל אפי' הוא בתוך תחום שבת אלא ר"ל דאם איתא דר"י נמי איירי בפותחת לא היה לו לר"י להתחיל מלתיה בתחלת דבריו בפותחת כיון דר' יהודה נמי בעי פותחת אלא הכי הל"ל ר"י אומר אפי' בתוך תחום שבת כיון דאית ליה פותחת וכיון דפתח ר"י תחלת דבריו בפותחת משמע דר"י לא בעי פותחת ומ"מ סברת רש"י הפוכה מסברת התוס' כמו שתראה מדבריהם : בתוס' ד"ה איבעיא להו וכו' עד ומדר' יוסי נשמע לר"י עד הל"ל אם וכו' י"ל אי קתני אם נכנסים בפותחת אפי' בתוך תחום שבת ה"א דה"ה בסמוך נמי בעי פותחת מאי אמרת א"כ לתני אם נכנסים בו בפותחת לחוד ה"א דקאי דוקא אסמוך כמו ר"י ולא ארחוק אבל השתא דקתני לישנא דכל הנכנסים ע"כ הא דמסיים במילתיה אפילו בתוך תחום שבת לאשמועינן הא בסמוך לא בעי פותחת דאל"כ ל"ל לסיומי אפי' בתוך תחום שבת דאי משום לאשמועינן אפי' ברחוק הא מלישנא דכל הנכנסים וכו' נפקא כמו שכתבו התוס' לעיל מזה בסמוך וי"ל דהתוס' ס"ל דלאו דוקא מלישנא דכל שמעינן בין רחוק בין קרוב דה"ה אם הוה תני אם נכנסים בפותחת הוה שמעינן נמי דס"ל דהכל תלוי בפותחת לחוד בין רחוק בין קרוב דאל"כ אלא להוסיף ולהחמיר אדברי ר"י בא ולומר דסמוך לא מהני אלא כשנכנסים בו בפותחת א"כ הל"ל ר"י אומר עד שיש לו פותחת או לשון אחר דמשמע מיניה דתרוייהו בעי וק"ל : **ע"ב** בתוס' ד"ה אבל קרדום וכו' מתוך לשון דבור זה מוכיח שאינו מגוף התוס' וגליון הוא : ד"ה ונפחת כו' עד לכן נ"ל דאתיא האי סתמא כר"ש דלית ליה מוקצה וכו' י"ל א"כ אפי' ת"ק דמתני' ל"ל מוקצה א"כ מאי פריך בגמ' איני והאמר רב נחמן הני לבני וכו' שרגינהו ודאי אקצינהו ופרש"י ומתני' נמי נתסר מדרבנן שהרי מטלטלן וע"כ ר"ל שיהיו אסורים. לטלטל מטעם מוקצה ומאי פריך הא אפי' ת"ק דמתני' ל"ל מוקצה לפי' התוס' וצ"ל דטלטול אבנים שאין עליהם תורת כלי כלל אפי' ר"ש מודה דאסורים לטלטל ויע"ל בתוס' דף כ"ח בסוף ד"ה רבינא אמר מידי דהוי אקץ ברה"ר : בא"ד וא"ת מאי קאמר לעיל בריש מכילתין וכו' עד ולא מצי למימר דברי ר"ש דהא ס"ל אף פותח לכתחלה וכו' צ"ל דס"ל אף פותח לכתחלה וכו' ור"ל כיון דמתני' איירי נג' בדין אם הפירות אסורים משום מוקצה וגם אם מותר לפחות לכתחלה והנה הת"ק בדין מוקצה ס"ל כר"ש אבל לא מצי למתני דברי ר"ש דדלמא ר"ש בעצמו ס"ל בדין הפחיתה כר"מ דמותר לפחות אפי' לכתחלה דהא ר"ש ור' יהודה לא פליגי כי אם בדין מוקצה ולא איירי בדין פותח כלל והיינו מה שסיימו התוס' בסוף דבריהם אבל לעיל ניחא וכו' דלא מיירי אלא במוקצה וכו' :

דף לב ע"ב בתוס' ד"ה וקטמא שרי עד קטמא שרי לסתום הסדקים וכו' ר"ל דוקא קטמא אבל עפר אסור משום גזירה שמא ימרח ועיין באשר"י : בא"ד ועוד י"ל דה"פ וקטמא שרי כגון שגבלו מעי"ט וכו' וי"ל א"כ אפי' טיט גמור נמי וי"ל דר"ל הא דקאמר וקטמא שרי היינו כגון שנתן עליו מים מערב י"ט ונתינת מים זהו גיבולו והוי כאלו נתגבל מעי"ט מה שאין כן בטיט ותירוץ זה אתיא כר' יוסי דס"ל במסכת שבת דנתינת מים על אפר זהו גיבולו ותירוץ הראשון של תוס' אתיא כר' יהודה דפליג עליו ועיין באשר"י :

דף לג ע"א בתוס' ד"ה מלמכה וכו' פרש"י דרב יהודה דהכא ס"ל כר"י וכו' עד ודבר שאין מתכוין מותר ר"ל וא"כ מדורתא ביעתא וקדרא ופוריא וחביתא דבכולן אינו מכוון לבנין ולכך מותרים לר"ש : ד"ה והלכתא יבשתא שרי וכו' עד אבל רטיבא אין ראויין להסקה ר"ל והוו כטלטול אבנים דאסור לר"ש כדלעיל : ד"ה דרש רבא פרש"י דכר"י ס"ל וכו' ודוחק הוא לומר דהגמ' קיימא דלא כהלכתא וכו' צ"ע מאי ר"ל התוס' בזה שאם כוונתם שדוחק הוא שדברי רבא קיימא כר"י והא ע"כ רבא כר"י קאים בדין אוד שנשבר בי"ט כדמוכח סוגיא דשמעתין ועיין באשר"י דלא כתב כל זה אלא ר"ת פי' דמחזי כמתקן כלי לכבד בו את התנור ר"ל ואתי אף כר"ש : **ע"ב** ד"ה פטור אבל אסור וכו' עד ואר"ת דגרסי' כגירסת ר"ח דגרים א"ל פי' דגרים א"ל כי תניא ההיא בקשין וכו' ולא כמ"ש בספרים שלנו אלא כי תניא ההיא וכו' :

דף לד ע"א ד"ה ואין מפיגין אותם בצונן וכו' ותימה דאמר לעיל אסור לחסמן וכו' הלשון אינו מדוקדק ור"ל הא דקתני לעיל במתני' ואין מלבנים את הרעפים ומפרשינן לה משמיה דר' יוחנן מפני שצריך לבודקן ואשרי לית מפני שצריך לחסמן : **ע"ב** ד"ה בניו ובני ביתו וכו' עד אבל אידו אפילו אקבעינהו דגילה בדעתו להציתם שם כך נ"ל למחק תיבת שם אלא צ"ל דגלה בדעתו להציתם

חכמת שלמה

אלא כפותח לכתחילה משום דדומה לבנין או משום סתירה : בא"ד דברי ר"ש דהא ס"ל כר"מ כנ"ל :

דף לב ע"א גמ' טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב כו' כנ"ל : רש"י בד"ה תותכן באור כגמי' כו' הד"א : בד"ה וממאי דס"ל לרבי מאיר בנר כשאר כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' ומי שיסורין מושלין בגופו כו' · נ"ב נראה לי לפרש מושלין וגוברין על הגוף שלא יכול ללמוד תורה והיינו דאמרינן בפ"ק דברכות איזה יסורין שאינם של אהבה שיש בהן ביטול תורה וכן הא דאמר מי שאשתו מושלת עליו כלומר שגוברת עליו ומבטלו מתורה ומצות וק"ל : תוס' בד"ה וקטמא שרי כו' וי"ל נ"ל ועי"ל כו' ושריק בלא גיבול כנ"ל :

דף לג ע"א גמ' ולא מן הרעפים נמתק : רש"י בד"ה והלכתא כו' וקדרה הס"ד : תוס' בד"ה ר' אליעזר אומר וכו' היינו דוקא גבי אכילה כו' · נ"ב פי' בעינן מלפניו : **ע"ב** גמ' ומריח בו קוטמו ומריח בו בד"א ברכין כו' כנ"ל : תוס' בד"ה כי הוינא כו' ולכך לא מברכי' דהא גם בי"ט כו' · נ"ב כל זה הוא בכלל אין לפרש כי לפי האמת אינו שובת כמ"ש במרדכי פרק ע"פ דף ר"ס עמוד ד' :

דף לד ע"א גמ' תנן התם נ"ל תניא אחד מביא כו' כנ"ל : רש"י בד"ה ואמרי לה כו' להקצותה בהפסק ראשון כו' כנ"ל : בד"ה מי מחזקינא כו' טרפות הכא מאי כו' הס"ד והד"א : בד"ה ועוד כו' אותביניה בעירובין כו' · נ"ב בפ"ב דף כ"ג : בא"ד בן בבא דאותבי מרבי אליעזר דסוכה ושני ולא הפסקיה אלא במילתיה ותנו אותביה מהא כו' שלא כסדר כנ"ל והס"ד : בד"ה עומד אדם כו' דאמר כאין נדין כנ"ל · נ"ב דף כ"ז ע"א : תוס' בד"ה למלוג נמתק למלוג ונ"ל הדבור מולגין הראש כו' : בד"ה ועוד א"ר אליעזר כו' חדא כו' לעיל כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' מהו שתקבע מוקצה למעשר כו' כנ"ל : רש"י בד"ה תינוקות כו' דיש לגם מהשבה ע"י כו' כנ"ל : בד"ה מהו שתקבע מוקצה למעשר מוקצה כו' הד"א : בד"ה מאי טעמא כו' כדאמרינן בהשוכר את הפועלים וזה כשנכנס כו' בהמוכר כנ"ל והס"ד : בד"ה שאני כו' אכילה הס"ד : תוס' בד"ה הא בשאר כו' שערים נ"ל דרך גגות וקרפיפות. (עיין במהרש"א) : בד"ה אי הכי כו' כדפריכית לעיל כו' כנ"ל :

דף לה בד"ה ת"ש מסי' דלא פליגי רבנן אלא דוקא בברירה ע"כ סוף הדיבור ואח"כ מ"ה שאני התם כיון דאמר מכאן כו' קבע ליה והכא לא שייך למפרך והלא יוהרו כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה ר"א אומר יגמור בשבת כו' כפרש"י א"כ דהתם מיירי בתאנים ונגמרה כו' עכ"ל ירלה לוהי תירולא אין חילוק בין יחדוס ללא יחדוס ובדבר שלא נגמרה מלאכתו אפי' אם יחדוס יאכל למ"ש ובהכי ע"כ מוקמינן מתני' דהכא להאי תירולא ואין להקשות דא"כ אכתי מנלן לאוקמא מתני' לר"א דשבת קובע דהיינו לשבת דלמא מתני' איירי בחלר דקובע נמי בכה"ג בחלר אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו לר"א כדקתני ר' נתן ונקט מתניתין שבת דקמ"ל דטבל מוכן הוא אלל שבת כו' דהא כיון דקושטא דמלתא הוא דשבת נמי קובע בכה"ג לר"א כדקתני ר"נ טפי הוה לן לאוקמא מתני' כפשטה דשבת קובע : בפרש"י בד"ה ה"ג חשכה כו' ה"ג ר' נתן אומר כו' והרווייהו אדר' אליעזר קאי כו' עכ"ל לפי שבסדר המשנה שלפנינו גרסינן בסיפא גבי שבת בהיפך דרבי יהושע אומר יגמור ר"א אומר לא יגמור קאמר דלפי שיטת הלמודא דשמעתין ע"כ דל"ג הכי אלא כגירסת רש"י והשתא ר"נ בתרווייהו אדר"א קאי : תוס' בד"ה שבת לאפוקי מדהלל ובדין הוא דה"מ למנקט לאפוקי מדר"א כו' עכ"ל וקשה לפי דרכם דאכתי אמאי לא קאמר לאפוקי מדרבי יהושע דאמר לא יגמור דשבת קובע וכן גבי חלר אמאי לא קאמר לאפוקי מדרבי יהושע דאמר לא יגמור ושוב ראיתי בזה בדברי בעל המאור וז"ל בדין הוא דהוה ליה למימר לאפוקי מדר"א ורבי יהושע דס"ל דשבת קובע כו' אלא הא עדיפא ליה לאשמועינן דהיכא תנא דסבירא ליה כרבי יוחנן כו' וכן תרומה כו' עכ"ל ע"ש ולפי דרכו של הרז"ה נמי בההיא דמקח שהולך לאתויי מההיא דהלוקח תאנים מע"ה כו' ולא פני ליה בההיא דלאפוקי מההיא דתנן המחליף כו' דלא ניחא ליה למימר דסבר כר' יהודה דהוי יחידאה בההיא דהמחליף אלא דסבר כסתמא דמתני' דהלוקח כו' והרא"ה כתב דה"ג דתנן הלוקח פירות מע"ה כו' עכ"ל ולא מלאתי משנה זו בסדר המשנה : סליק פרק המביא

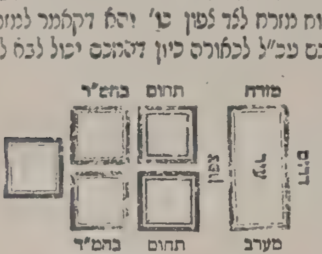
פרק משילין

ע"ב גמרא התם היינו טעמא דד' קופות שרי משום דחמירא ולא אתי לזלזולי ביה אבל בי"ט כו' וכה"ג אמרינן לקמן ההיא דלא שנו אלא בתוהו סגג כו' ויש לדקדק לפי סברא אמאי קתני הכא במתני' בי"ט אבל לא בשבת דהא אדרבה בשבת הוה ליה להתיר טפי מהאי טעמא דקאמר דלא אתי לזלזולי ביה ויש לומר דהא ודאי באיסורא דהכא דהוי טלטול שלא לצורך יש לנו להסור בשבת טפי מביום טוב דטלטול שלא לצורך משום הולאה כדלקמן והולאה גופה בי"ט מותר ובשבת אסור וה"ק הכא מלתא דשרי בשבת כההיא דמפנין משום אורחים וביטול ב"ה דלא גזרו ביה משום הולאה יש להתיר טפי מהיתרא דהכא גבי י"ט דלית ביה נמי למגזר משום הולאה דהתם ליכא לזלזולי ביה מה שאין כן ביום טוב דאסור משום טרחא יתירא אפילו עד ד' וה' קופות משים דאתי לזלזולי ביה :

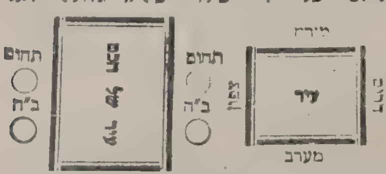
דף לו ע"ב תוס' בד"ה אלא אימא כו' וגם מעיקרא כי בעי כו' ותימה דהא מודה ר"ש בפסיק כו' ופי' הר"ס מאייבר"א דלר"ש כו' עכ"ל מהרש"ל כתב דלפי האמת מקשים לפ"ה עכ"ל ור"ל דהא קושטא דמלתא על דברי המקשה דקאמר אתאן לר"ש פריך הלמודא והסברא דר"ש היא והא אביי ורבא כו' וכתב עוד מהרש"ל מה שהלריכו התוס' להא שכתבו וגם מעיקרא כי בעי כו' הוא טעם למה שפ"ה כן כו' עכ"ל וכל זה דחוק ורחוק בדברי התוס' ואין להאריך בהם אבל מלאתי בתוספות ישנים דתמיהתם ותירולו של הר"ס מאייבר"א הוא על דברי המקשה וז"ל ותירץ הר"ס מאייבר"א דמעיקרא מיירי שיש חור קטן כו' עכ"ל גם במרדכי ס"פ כירה איתא בהדיא הך קושיית התוספות ותירולו של הר"ס מאייבר"א על דברי המקשה וז"ל ואי ר' יהודה כי לא מכוין מאי הוי וא"ת לר"ש מי ניחא הלא פסיק כו' ע"כ ע"ש וע"כ הגרלה דבגירסתם לא היה כתוב האי והסברא דר"ש היא והא אביי כו' והכי איתא בהדיא כל הך סוגיא דהכא בפ' כירה והאי והסברא דר"ש כו' ליתא התם כלל ולדעתנו דאינו אלא גליון מפי' הר"ס מאייבר"א כמ"ש התוס' וכתבוהו הטועים בגמרא והשתא תמיהת התוספות עיקר לפ"ה על דברי המקשה דדברי המתרץ ודאי איכא לפרושי כפ"ה דהיינו שלא יכסה בו כל החלונות ור"ש נמי מודה ביה דאסור בכה"ג אבל מדפ"ה בדברי המתרץ כך חזינן דגם מעיקרא מפרש ליה כך דמיירי בכיסוי כל החלונות ואפ"ה קאמר המקשה דאתאן שפיר כר"ש ובהך סברא ודאי לא חזינן דפליגי המקשה והמתרץ ואהא קשיא להו בדברי המקשה ותימה דהא מודה ר"ש כו' ותירץ הר"ס דמעיקרא מיירי כו' וכל"ל כמ"ש התוס' הישנים אבל לדברי המתרץ אין הכרע דודאי מלינן למימר דמיירי נמי בכה"ג ור"ש מתיר ומלינן למימר נמי דמיירי בכיסוי כל החלונות ור"ש מודה ביה דאסור וכל זה נראה ברור כדמוכח הסוגיא דפרק כירה ודברי המרדכי שם והתוספות ישנים שכתבנו : גמ' מ"ד במיני ניצוד אסור כו' מהרא"י קארו בארח חיים סימן שי"ו כתב לדחות דברי סה"ת דאסור לנעול התיבה בשבת משום הזבובים שבתוכה דעל כרחך לא קאסרינן לר"ש הכא משום פסיק רישיה אלא בדבורים שבמינן ניצוד אבל זבובים כו' עכ"ל ונעלם ממנו סוגיא דהכא דקאמר בהדיא דדבורים מיקרי אין במינן ניצוד :

דף לז תוס' בד"ה ורמינהי משילין כו' ולכך לא מייתי מהולאה דאסורא דאורייתא כו' עכ"ל פירוש דאיכא למימר דלענין דאורייתא יש חילוק בין שבת לי"ט אבל מדבריהם לא חלקו כו' ומהולאה לא פריך נמי מההיא דמגילה דאיכא למדחי איפכא דההיא דמגילה איירי במילי דרבנן כו' וכך כתב מהרש"ל ונראה מהך תרתי מתני' דנקט הך דמשילין והך דהולאה דב"ה ה"מ למפרך שפיר ממה נפשך אההיא דמגילה אלא דניחא ליה למפרך הכא מההיא דמשילין בלאו וגרלה דלע"נ דבדרך דחוי איכא למימר הכי מ"מ המקשה דהכתי לא ידע דטלטול משום הולאה הוא לא בעי להקשויי אלא דלמא ע"כ לא קאמר ב"ה אלא בהולאה דאורייתא אבל בטלטול לא דסברא בזוזנו שיש להחמיר טפי בדרבנן מבדאורייתא וניחא ליה למפרך עד כאן לא קאמר ב"ש כו' דזו עברא מעולה היא להחמיר בדאורייתא טפי מבדרבנן :

דף לח בד"ה והוינן בה כו' ושוב אמר הרל"ף דיכול להיות דהחכם בא מב' לידי העיר כו' ומניח עירובו באלפים אמה של רוח מזרח לצד לפון כו' יהא דקאמר למזרח ולמערב ר"ל למזרח תחומי העיר או למזרחו של החכם עכ"ל לכאורה כיון דהחכם יכול לבא לב' בתי המדרשות בשבת אין לצייר דבריהם כ"כ כזה

וצ"ל דהך ברייתא מתרלא כר"ח בן אנטיגנוס דאית ליה בפ' מי שהוליאוהו דאין נותנין לו אלא אלפים עגולות לכל רוח אבל למ"ד התם דנותנין לו כטבלא מרובעת של ד' אלפים כדי שיהא נשכר הזויות היה יכול הכא להניח עירוב א' באמצע הד' אלפים שהרי כל השטח מהעיר עד בתי מדרשות אינו יותר מד' אלפים ולשון התוס' יתפרש לפי ליור זה דתחום מזרחי נמשך לצד לפון לרוח מזרח וכן תחום מערבי וקאמרי דהשתא הא דקאמר למזרח ולמערב ע"כ לאו מזרח ומערב העיר כמשמעו אלא למזרח תחום העיר הנמשך לצד לפון וכן למערב או שהוא למזרח של חכם דתחום מזרח נמשך יותר למזרח ממקום שביתת החכם וכן המערבי כי שביתתו באמצע הב' תחומין ומה שכתבו שהוא מהלך כל אלכסון של ד' אלפים כו' קאי אמהלך החכם לבתי המדרשות שהוא הולך לשניהם באלכסון אבל לשון התוס' שהוא מהלך כל אלכסון של ד' אלפים כו' לא משמע כן אלא שיכול להלוך כל האלכסון ונשכר גם הזויות ועוד דהם אינו נשכר את הזויות א"כ לא הוי קרוב לשתי אלפים שהרי החכם לא היה יכול להלוך באלכסון כ"א ב' אלפים ואם כן הרי חסר מתחום החכם עד בתי המדרשות כשיעור שהאלכסון יתר על המרובע ויש מפרשים דבתי המדרשות רחוקים יותר מד' אלפים והחכם יכול לבא לשניהם על ידי עירו שהיא גדולה יותר מעיר המניח העירוב וליירו כזה*

דהשתא אתיא הך ברייתא שפיר אפילו כמ"ד שיהא נשכר את הזויות ומהלך כל אלכסון של ד' אלפים שכתבו התוספות קאי שפיר אמניח העירוב אבל קשה מאי קאמרי והא דקאמר למזרח ולמערב כו' מאי קא קשיא להו דהא שפיר הוה למזרח העיר שהתחום נמשך למזרח יותר מהעיר וכן למערב ואם לא יתפרש להם כך משום דאין התחום נגד העיר ממש אם כן איך יתפרש להם למזרחו של חכם דהא אין התחום נמי ממש נגד שביתת החכם אלא שהוא נמשך יותר למזרח וכן למערב ועוד דאין אני אלא דברי נביאות בדברי התוספות לומר שהעיר שהחכם בתוכה היא יותר גדולה מהעיר המניח ואם נחתי התוספות להכי למה לא יתפרש להם למזרח ולמערב כמשמעו אלא שהעיר שהחכם בתוכה

חכמת שלמה

דף לה ע"א רש"י בד"ה תא שמע כו' משום מעשר הס"ד : בד"ה ואחד מקח פי' כדלקמן הס"ד ותה"כ לר"י למימר הוא ג"כ ס"ד : ע"ב רש"י בד"ה הלוקח תאנים מעם הארץ במקום שרוב כו' מכן עראי ואין אוכל מהן קבע דאין מקח כו' כצ"ל : סליק פרק המביא

משילין פרק חמישי

רש"י בד"ה תחת הדלף לקבל בתוכו מפני טינוף שנית הס"ד והד"א וכ"ל. סדבור בסוף המשנה : בד"ה ובשמטה ירכו כו' · נ"ב פי' רש"י לשם וכגון שלא איעכיל ניביה דאי לאו הכי טריפה נמי הוה כו' :

דף לו ע"א גמ' בית המדרש אמרת לא שכח דליכא ביטול ביהמ"ד לא כ"ש כו'. כצ"ל : שם כ"ש שבת דחמירא או דלמא כל זה נמחק וכ"ב כ"ל טעות : שם ע"ג לבניס בשבת בלבנים דאייתור כו' כצ"ל : רש"י בד"ה והכא תנן כו' לשאול הס"ד : בד"ה ואפילו כו' וירידה הס"ד : בד"ה אלא לדבר כו' דבר הבטל הס"ד : ע"ב תוס' בד"ה אלא אימא כו' פ"ה ובלבד כו' . נ"ב בפירוש הקונטרס מלא אבל בפירוש שלנו אינו : בא"ד וגם מעיקרא כי בעי כו' · נ"ב פי' מ"ה פ"ה כן שסרי בתחלה נמי כך היה סלבר' שמעון פטור בכל ענין והשיב לעולם כר"י דמשמע כמו שעלה על דעתך תחלה דלרבי שמעון פטור כשאינו מתכוין אפילו מכסה כולה ולר"י מחייב וה"ק כו' ודו"ק : בא"ד ותימה דהא מודה רבי שמעון בפסיק רישיה כו' · נ"ב פירוש לפי האמת מקשה על פ"ה (עיין במהרש"א) : רש"י בד"ה פשיטא כיון דאית ליה כו' · כצ"ל : בד"ה תיתי לי כו' תבואתי זאת בשכרי. נ"ב פי' יהי רלון שיבוא זה ההפסד בשכרי ולא אקבל עונש ממקום אחר : בד"ה נותן בו מים ומחזירין כו' · כצ"ל : בד"ה ואין מרקדין כו' · עבד מנא הס"ד : שם בד"ה ולא מקדשים כו' נמחק ומאי טעמא גזרו עלייהו : תוס' בד"ה תיתי לי כו' · כמו מזמנין גוי כו' · כצ"ל וכ"ב דף כ"א ע"ב :

דף לז ע"א רש"י בד"ה והני משום כו' לא אדכר שבות הס"ד : תוס' בד"ה ורמינהי משילין וכו' ואמאי לא פריך ליה ממשילין כו' · נ"ב פירוש מאחר דבלאו הכי פריך גם אוכל נפש אין מכשירי אוכל נפש לא מתניתין דלא כר' יהודה כו' אמאי לא פריך להדיא ממתני' דמשילין ודו"ק : בא"ד ולכך לא מייתי מהולאה דאסירא מדאורייתא · נ"ב פי' דקושיא זו לא שייכא אהך מתניתין דאיירי לענין שבותים ואיכא למימר הפכא דלענין דאורייתא יש חילוק בין שבת ליום טוב אבל מה שהחמירו חכמים מדבריהם לא חלקו בין שבת לי"ט ואין להקשות א"כ אמאי לא פריך מהולאה להא דפ"ק דמגילה משום דאיכא למידחי נמי דלמא הא דמגילה נמי איירי דוקא במילי דרבנן וא"ל א"כ תרתי מתניתין למה לי אין זו קושיא דהתם אגב שיטפא דאינך מתניות דכלהו אין בין קתני התם ודו"ק (עיין במהרש"א) : ע"ב רש"י בד"ה ואם מנעו כו' ונמלא תחום שלם ממועט כו' כצ"ל : בד"ה המת כו' בפרק קמא · נ"ב דף י' : בד"ה ואיתמר כו' חשב מועלת כו' הד"א : בד"ה לקותות כו' לקותות ומחזירין כו' הד"א : בד"ה ובדרבנן מי אית לי' כס"ד : תוס' בד"ה לאיסור כו' ולא אסרת להו למיתם להכי כו' כצ"ל :

דף לח ע"א גמ' מאי שנא לכאן ולכאן דלא דאין ברירה כו' כי סליק אסבתיה לרבי אבין ורבי חנינא בר פפי כו' כצ"ל : רש"י בד"ה יהא רעוא כו' להתם הס"ד והא"כ דשמעתא הוא ג"כ ס"ד : בד"ה אמאי כרגלי שתיהן לבטל איסור התומין כו' כצ"ל והד"א : תוס' בד"ה וא"ר יוחנן כו' מדתני אין לר' יוחנן הא על כרחך צ"ל דלר' יוחנן אית ליה ברירה לר' יהודה דס"ל כו' להולה בדעת אחרים דהכי אמרינן בפ' בכל מערבין כו' כצ"ל · וכ"ב פי' ותנא דאיו אית ליה האי חילוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים א"כ ר' יוחנן לית ליה לדאיו כדלקמן : בא"ד דקאמר התם מתנה אדם כו' ליתא לדאיו ושאיא דהלוקח כו' ולכי מיית הוי גיטא ודייקינן מינה דאית ליה לר' יהודה ברירה ותנן נמי כו' אית להו ברירה אליבא דר' יהודה וא"כ פשי' פרתי' מקמי תלת ושני לעולם כו' אבל אין מיירי כו' כצ"ל :

מהר"ם

לתניחם כך ור"ל כשהוא בעצמו אוכל מהם א"כ הוא מגלה דעתו שטובים הם לו כך כמו שהם עתה ואינם צריכים להתייבש עוד יותר וא"כ נגמרה מלאכתן ואסור לאכול מהן עוד אפי' עראי ואקבעינהו ר"ל לאו דוקא אלא דגמר מלאכה גורמת שאפי' אכילת עראי נקרא קבע וכן לקמן דאמר תרומה קבעה ע"כ ר"ל הואיל והוא מפריש תרומה מהן גילה בו עתו שנגמר מלאכתן ולכך אסור לאכול מהן אפי' עראי : ד"ה אי הכי וכו' עד א"נ ה"ג נ"ל לגרוס ובקונטרס פירש וכו' ולא נהירא וכו' וק"ל :

דף לה ע"א ד"ה ר"א אומר וכו' תלשון אינו מדוקדק וצ"ל לא כשאמר ר"א יגמור בשבת יגמור אלא יגמור במוצאי שבת : [illegible] חשכה בלילי שבת ר"א אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור מתני' רבי נתן היא דתניא ר' נתן וכו' כצ"ל : סליק פרק המביא

משילין פרק חמישי

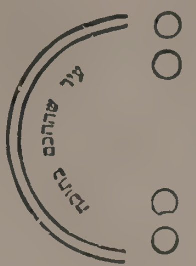
ע"ב בתוס' ד"ה מי שנשחו כליו וכו' עד ומיהו לכך קאמר הכא א"נ מהא דתנן איזהו לקט וכו' כצ"ל :

דף לו ע"ב בתוס' ד"ה אלא אימא וכו' דלר' יהודה אסור ולר"ש מותר וכו' עד ותימה דהא מודה ר"ש בפסיק רישיה צ"ע מה מתמיהים התוס' דהא לפי שיטת ההלכה אינו מוכרח שנאמר דלר"ש יהא מותר אפילו לעשות מצודה דהיינו לכסות כל החלונות וריהטא דשמעתתא כך הוא דמעיקרא הוה בעי לאוקמי סיפא דמתני' דוקא כר' שמעון והשיב ותסברא דלר"ש מתוקמי שפיר כפשוטה והא מודה ר' שמעון בפסיק רשיה ולא ימות אלא ע"כ צריך לאוקמא אי מוקמת לה כר"ש בראית ביה כוי צריך לאוקמא ובזה מתוקמא נמי כר' יהודה ולא תימא לר"י ובלבד שלא יכוין וכו' אבל אין ה"נ דלר"ש נמי אסור לכסות כל החלונות משום דאם כן הוה ליה פסיק רישית וק"ל : ד"ה שופך ושונה וכו' עד דאמר בסוף כירה דלית בה פירא לא וי"ל וכו' כצ"ל :

דף לז ע"א ברש"י ד"ה אבל הכא לא אפשר לאערומי דהכל יודעים שלא יניחנו וכו' ר"ל דהכל יודעים שלא יניחם כך כמות שהם למטה אלא כשיפסקו הגשמים יחזור ויעלם לגג לגמור יבשותן ואינו עושה עתה שמורידן למטה אלא כשיפסקו הגשמים יחזור ויעלם כדי להצילן ואתו לזלזולי באיסור י"ט : בתוס' ד"ה ורמינהו משילין פירות וכו' עד והכא מיירי בשבות דרבנן ולכך לא מייתי מהוצאה וכו' ר"ל דהאי דקתני הכא במתני' אין בין י"ט לשבת תינו במידי דשבות דרבנן דומיא דכל הני דאיירי בהו מתני' ולהכי לא מייתי מהוצאה דה"א משום דנוכל לומר גם איפכא מסברא ראשונה דהא דקתני הכא אין בין וכו' הני מילי במילי דרבנן אבל בדברים שהן דאורייתא איכא בינייהו ולכך לא פריך אלא ממשילין דהוי נמי מדרבנן אבל יש להקשות אמאי לא פריך במגילה מהוצאה דמתירין ב"ה הוצאה בי"ט שלא לצורך ובשבת אסור דהוי נמי דאורייתא ואין לומר שהיה יכול לתרץ איפכא דמתני' דהתם דקתני אין בין איירי במידי דרבנן והוצאה היא דאורייתא ובדאורייתא איכא בינייהו כמו שתירצו התוס' מתני' דהכא וכמו שראיתי בספר ח"ש שתירץ קושיא זו כן דזה אינו חדא דא"כ ה"ל לפרוך שם במגילה מההיא דמשילין ומההיא דהוצאה והוה קשה ממ"נ אי ההוא אין בין דהתם איירי במילי דאורייתא קשה מהוצאה ואי איירי במילי דרבנן קשיא ההיא דמשילין ונ"ל דשם במגילה לא פריך מהוצאה דמתירים ב"ה בי"ט שלא לצורך משום דפשיטא לו שהיה מתרץ לו דההיא דאין בין דהתם לא אתיא כב"ה אלא כב"ש אבל הכא פריך ממתני' דמשילין סלקא אדעתיה דלא מצי לשנויי לית למתני' דאין בין דהכא אתיא כב"ש וההיא דמשילין אתיא כב"ה משום דתקשי ליה דעד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא אהוצאה אבל אטלטול לא כדפריך בתר דמשני ליה הא ב"ש הא ב"ה וכו' וק"ל :

דף לח ע"א ד"ה והוינן בה וכו' וקשה והיאך יכול לבא בשבת משני צדדי העיר וא"ת מאי מקשו התוס' מנ"ל דאיירי בחכם אחד דלמא ה"ק אם בא חכם למזרח וכו' דיודע הוא שחכם א' יבא לתתוך העיר לדרוש אלא שיש שני חכמים שרגילים לבא לכאן אחד מן המזרח ואחד מן המערב

הוא

טא נחלה ועשויה כקשת וליורה כזה" דהשתא הוי למזרח ולמערב ממש וצ"ע: גמ' וכי לית ליה לרבי אושעיא ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה כו' יש לדקדק אהא דתנן לעיל בפ"ק דב"ש אמרי דעומד ואומר זה וזה אני נוטל פרכינן עלה מהך מתני' ומוקי לה לר' אושעיא דלטהר את הפתחים מכאן ולהבא והשתא למסקנא דהכא דרבי אושעיא אית ליה ברירה בדרבנן הדרא קושין לדוכתין דלתני מכאן אני נוטל ולמסקנא דהתם דאמר רבה היינו טעמא דלמא מטלטל ושביק כו' ניחא וק"ל: ע"ב שם מ"ש חטין בשעורין דלא קאמר להו דה"ל מין כו' יש לדקדק דהא דקאמרי' מין בשאינו מינו בטל לכ"ע לענין איסורא אתאמרא בעלמא וא"כ ר' אבא ע"כ דמדמה מלתא דהכא לממונא דאל"כ תקשי ליה אמאי לא תקשי ליה הכי בכל דוכתי דאמרי' חד בתרי בטל כמ"ש התוס' וא"כ אכתי תקשי ליה אמאי לא קאמר להו מחיטין בשעורין דא"כ דמין בשאינו מינו בטל באיסורא הכא דממונא הוא לא פקע שם בעלים מיניה וי"ל דודאי איכא סברא לדמות הך מלתא לממונא דמש"ה לא תקשי ליה לר' אבא הכי בעלמא דאמרי' חד בתרי בטל כמ"ש התוס' מיהו כיון דאיסור תחומין הוא איכא לדמויי נמי לאיסורא והשתא ה"ק מ"ש חיטין בשעורין דלא קאמר ליה דהא הך דהכא מים ומלח בעיסה מין בשאינו מינו הוא אלא דע"כ היינו משום דמספקא ליה לר' אבהו דאפשר לדמויי מלתא דהכא לאיסורא ומין בשאינו מינו בטל באיסורא לכ"ע ומש"ה קא"ל מחיטין בחיטין דבאיסורא נמי לא בטיל וכיון דאפי' באיסורא ממש לא בטיל מין במינו הכא דקלת ממונא הוא אף בשאינו מינו לא ניבטל מסברא והא קאמר ר' אושעיא נהי דלר"י באיסורא לא בטיל לרבנן הא בטיל אף במין במינו ולרבנן איכא למימר דקשיא להו ובזה יתיישב גם קושיית מהרש"ל בזה ודו"ק: שם א"ל ולטעמיך הא דאמר רב חסדא נבילה בטלה בשחוטה כו' ה"נ דכי אית לה בעלים לא בטלה כו' ותימה אמאי לא דקדק הכי אהך פלוגתא גופה דר"י ורבנן דבין לר"י בשאינו מינו ובין לרבנן אף במינו דבטל ה"נ דכי אית ליה בעלים לא בטיל וי"ל דודאי מסתמא כל איסורין לית להו בעלים [א] דמסתמא בעלים מפקירים להו ובהכי ודאי מליק לאוקמא מלתא דר"י ורבנן אבל מלתא דרב חסדא לא משמע ליה הכי דהא קאמר אוסיה אינה בטילה לפי שאפשר כו' ושחוטה מסתמא אית לה בעלים ואפ"ה אי לאו לפי שאפשר כו' היה בטילה ודומיא דהכי נבילה דבטילה אפי' באית לה בעלים וקאמר וכ"ה דא"ה לא בעית לדחוקי במלתא דרב חסדא נמי למימר דכי אית לה בעלים לא בטלה והתניא אר"י ש': תוס' בד"ה ה"נ דכי אית לה בעלים כו' פרש"י כו' וא"ת והא רב ספרא אהא לקיים תירוץ כו' עכ"ל ועיין בבעל המאור שכתב לפי גירסתו דכל זה מדברי אביי לדחות דברי ר' אבא ע"ש באורך: דף לט בפרש"י בד"ה כרגלי הממלא כו' קסבר יש ברירה להחמיר כו' עכ"ל ע"ש ור"ל דאית ליה לקמן אפי' חלקו גדיים כנגד גדיים כו' אין אומר כו' ופטור ממעשר. ולא אמרינן יש ברירה להחמיר לחייבו במעשר י"ל דה"ל חומרא דאתי לידי קולא לפוטר מקלבון ועיין ברא"ש שכתב דכרגלי הממלא וכרגלי כל אדם הוא ענין אחד וכ"ה בתוס' פרק בכל מערבין ע"ש: ע"ב גמרא והתנן השותפין שנדרו הנאה כו' מנופה הוה מצי למידק דאסור ב"ה ומרחץ מטעם שותפין אלא זאת פשוט יותר עכ"ל תוספות ישנים ועיין בזה דרך אחרת בדברי בעל המאור: דף מ במשנה אא"כ זיכה להן כו' תימה נ"ל זיכה אפי' בירר חלק כ"א וא' נמי מידי דהוי אשואל דאמרי' לעיל אע"פ שלא נתנו לו אלא בי"ט כו' וי"ל דשואל דעתיה טפי אכלי מאורחים על מנות עכ"ל ה"י: גמ' תנן ואם עירב הוא פירותיו כמוהו כו' מרישא דקתני ואם עירבו בני אותה עיר לא יביאו כו' לא מצי למידק דאיכא למימר דלא עירבו הנפקדים עכ"ל תוס' ישנים: שם ומי אית ליה לר' מוקצה כו' פלעילי תמרה לר"ש מהו כו' לרב נחמן דאית ליה ברים מכילתין דבי"ט סתם לן כרבי יהודה דמוקצה אסור משום דקיל ואתי לזלזולי בי' ובשבת דלא אתו לזלזולי ביה סתם לן כר"ש דשרי מוקצה וכן פסק הרי"ף בשמעתין ודאי דלא פריך הכא מידי דהא דהכא בי"ט איירי ואסר ר' מוקצה כר"י והיא דפלעילי תמרה איכא לאוקמא דבשבת איירי ושרי ר' מוקצה כר"ש אלא לאיך אמורא דלא מפלגי התם במוקצה בין י"ט לשבת פריך שפיר:

סליק פרק משילין וסליקא לה מסכת ביצה

קרני ראם [א] דמסתמא. נ"ב לא אבין מנ"ל דפשיטא דאיסורי אכילה לית להו בעלים ולמה יפקירם כיון שיש בו איסור הנאה אלא דגוף הפלוגתא דר"י ורבנן נובע מדם הפר ודם השעיר ושם אין לשם בעלים וצ"ע;

מהר"ם

והוא אינו יודע איזה מהן יבא ולכך מתנה ואומר אם יבא אותו חכם מן המזרח עירובי מן המזרח ואם אותו השני מן המערב עירובי למערב וי"ל דא"כ דזהו הספק אין כאן ברירה דהא על כרחך קודם בין השמשות כבר נעקר ממקומו אותו חכם שדעתו לבא לכאן רק אותו שמניח העירוב אינו יודע ולכך למחר כשיודע מאיזה צד בא החכם אין כאן כ"א גילוי מילתא בעלמא דומיא דמשני וכבר בא החכם אלא ע"כ אין הספק אלא על חכם א' אם יבא למזרח או למערב וקודם בין השמשות עדיין לא בא לא' מהצדדים ולכך הקשו התוס' שפיר היאך יוכל לבא בשבת משני צדדים וק"ל:

דף לט ע"ב בגמ' ואי אמרת בירא דשותפי הוא אמאי מותרים וכו'. נראה דהר הבית והלשכות והעזרות פשיטא דהפקירה לכ"ע ומזה לא הקשה ולא פליגי אלא בבור של עולי בבל דא"כ לא משני מידי במאי דקאמר לרחוץ בבור הכי נמי וכו' דהר הבית והלשכות והעזרות מאי איכא למימר ודו"ק:

דף מ ע"א בגמ' תנן ואם עירב פירותיו כמוהו וא"א כרגלי מי שהפקידו אצלו כי עירב מאי הוי וכו' יש מקשין למה פריך מסיפא ולא פריך מרישא דקתני לא יביאו לו מפירותיו וא"א כרגלי מי שהפקידו אצלו אמאי לא יביאו לו מפירותיו אצלו וי"ל דמרישא איכא למימר (משום) הא דלא יביאו מפירותיו היינו משום דהוי כרגלי שניהם ולא תידוק מיניה דהוי כרגלי המפקיד לחוד אבל מסיפא דייק שפיר דהוי כרגלי המפקיד לחוד דקתני פירותיו כמוהו וק"ל:

סליק פרק משילין וסליקא לה מסכת ביצה

חכמת שלמה

בד"ה ותדי נ"ל בע"ב אחר ד"ה הרי שנהערב: בד"ה ולבטיל כו' מתירין שאפי' בחלף סי' כנ"ל: בא"ד אבל מין בשאינו מינו כי הכא כו' · נ"ב ואין לומר א"כ מאי דקאמר לקמן חטין בשעורין אמאי לא משום דהוי מין בשאינו מינו א"כ מין במינו נמי כו' אמאי לא קאמר א"כ מים ומלח נמי מין בשאינו מינו הוא וי"ל דבודאי לגבי חטין ושעורין תשיבי מים ומלח בעיסה מין במינו וליכא למיפרך מיניה ולגבי דבר שיש לו מתירין נמי אין לדמות דלא הוי מין במינו ממש ות"ת רב אשי דחי לקמן וסבירא ליה דהוי מין במינו ממש ודו"ק: בא"ד הע"ג דיהיב טעמא כו' כנ"ל: ע"ב גמ' וכי תימא ה"נ כו' · נ"ב פירוש והא דרב חסדא איירי בנבילה ושחוטה דהפקר דלית להו בעלים והא תני כו' אלמא דחשבינן מידי דהפקר כאית ליה בעלים כך נ"ל אליבא דרש"י ודו"ק: רש"י בד"ה ביקרא דמשה קא משתבע. וכ"ב אבל בפרק לולב הגזול דף ל"ח פי' רש"י משה גדול הדור וכן בחולין פרק גיד הנשה פי' משה תלמיד חכם: בד"ה ולא במים כו' וכ"ש מים ומלח דמידי דטעמא הוא דמשום חיובא דממונא לא בטיל במיעוטייהו כנ"ל והס"ד: בד"ה וליטעמיך כו' ופריש רב חסדא כו' כנ"ל: בד"ה וטעמא מאי כו' מאי הוא הס"ד: תוס' בד"ה הרי שנהערב כו' לדמות איסור לממונא אבל כו' כנ"ל: בד"ה נהי דלר"י כו' מכאן נראה כו' · נ"ב ולאפוקי מרש"י דפסק כר' יהודה: בד"ה הכי נמי כו' אלמא מידי דשייך כו' אין מועיל כלל לומר הואיל כו' כנ"ל:

דף לט ע"א גמ' מים אין מלח לא והתניא ר' יהודה פוטר בין במים בין במלח לא קשיא כו' כנ"ל · וכ"ב ס"א ועיקר: שם אלא הא דתנן המוליא כו' כנ"ל: רש"י בד"ה ורב אשי אמר כו' נ"ל ורבא אמר כו' ולא פליגי דאביי כו': בד"ה סדומית דקה היא מאד כו' · נ"ב פירוש מלח דקה קרויה סדומית אבל סדומית אינו בנמלא כי אם קורטב בכורא כדאיתא בריש פ' כל הבשר: בד"ה ואין עמלין המים בקדירה מפני כו' פוטר במים תנן לא שנא כו' כנ"ל: בד"ה גחלת כו' מן התרם אסרו כו' כד"א: בד"ה כרגלי אותה העיר כו' חוץ לעיבורה פי' אהו ע' אמה ושירייא: בד"ה כרגלי הממלא כו' הוברר דלהאי גברא כו' כנ"ל: בד"ה מילאו כו' שנתמלאו לו שנעשה כו' כנ"ל: בד"ה ר"ש כו' קנה ור"נ כו' הד"א: ע"ב גמ' לרחוץ בבור ה"נ כו' כנ"ל: רש"י בד"ה אלא במאי עסקינן כו' מימיו התירו דסמכינן כו' כנ"ל: בד"ה כשחייבין בקלבון כו' פעמים שמחליפין אותו במנים · נ"ב ס"א במעות: בא"ד שקל שלם ופטור מקלבון שני כנ"ל · וכ"ב וכן משמע בפרק בתרא דבכורות אבל בסוף פ' קמא דחולין פי' רש"י פטור לגמרי וסמ"ג הביא שני הפירושים ולא הכריע: בד"ה מעשר בהמה כו' ממעשר בהמה דשותפין כו' הביא פטורין כו' כנ"ל והד"א: בד"ה ואמר רב ענן לא שנו כו' הד"א: בד"ה אלא כשחלקו כו' כדמים גדיים כו' טלאים בנטלו מהן כו' כנ"ל וכד"א: בד"ה במגביה כו' אבל משנתנו לו קנה כו' כרגלי הממלא ואית דגרסי כו' כנ"ל: תוס' בד"ה הכא במגביה כו' לפיכך הן כרגליו הס"ד והאחר נמחק מן ל"ה כו' עד סה"ד:

דף מ ע"א גמ' אלו הן בייאות פלוגת בעיר כו' כנ"ל: רש"י בד"ה מנותיהם מעי"ט שמסרם בעי"ה כו' כנ"ל: בד"ה א"ל כו' לא שקיל והאמר כו' הד"א: בד"ה אלא שאני כו' רב הונא אי את תלית מידי דעביד כו' כנ"ל וכד"א: סליק פרק משילין וסליקא לה מסכת ביצה

הגהות על מסכת ביצה מהגאון בעל הלבוש זצ"ל

עם הגהות ותקונים מאת הגאונים בעהמ"ח ספר מפרשי הים

דף ב ע"א גמ' ודלית ליה מוקצה · (עירובין מ"ו א') תוס' ד"ה כ"ש: דפתם לן תנא · (יבמות מ"ב ב') תוס' ד"ה סתם · (ב"ב קכ"ג ב') תוס' ד"ה אם · (חולין י"ד א') תוס' ד"ה אם: ע"ב גמ' גבי י"ש וכו' · (עירובין כ"ד נ"ל ל"ד ב') תוס' ד"ה נוטל · (ביצה ל"א ב') תוס' ד"ה ונפחת: ונפלוג בתרווייהו · (עירובין ע"ב ב') תוס' ד"ה כת: משום הכנה · (פסחים מ"ו ב') תוס' ד"ה רבה: פירות הנושרין · (פסחים נ"ו ב') תוס' ד"ה מחלוקת · (ביצה כ"א א') תוס' ד"ה הואיל:

דף ג ע"א גמ' שמא יעלה ויתלוש · (ביצה כ"ג ב') תוס' ד"ה אין · (חולין י"ד א') תוספות ד"ה מתכוין: פוחלפת השיטה · (עירובין ל"ט א') תוס' ד"ה וכן: ע"ב גמ' הניחא למ"ד · (זבחים ע"ב א') תוס' ד"ה אלא: הבילי תלתן · (סוכה ה' נ"ל ל"ה א') תוס' ד"ה ללמדך: ר"ע מוסיף · (מנחות ס"ז א') תוס' ד"ה ותרומתו: דליטרא קציעות · (ר"ה י"ב א') תוס' ד"ה תנא: כל דבר שבמנין · (בכורות כ"ד א') תוס' ד"ה ושני · [א"ה ע' משנה למלך פ"א ממע"ש הלכה י"ב במגיה]: ואינו יודע באיזה עיטול · (ביצה ד' ב') תוס' ד"ה ותנן · [א"ה דברי התוס' שם תמוהים דהא קי"ל כר"י וע' בכנה"ג ביו"ד סימן נ"ת בהגהת ב"י אות ס"ז וע' בספר עץ החיים למהר"ח אבולעפיא]:

דף ד ע"א גמ' מעלות את העליונות · (יבמות פ"א א') תוס' ד"ה מאי: אם יש שם · (יבמות פ"ב ב') תוס' ד"ה ירושה: דבר שיש לו מתירין · (עירובין מ"ה ב') תוס' ד"ה אב"א: נולדה בזה וכו' · (ביצה י"ז א') תוס' ד"ה מ"ט · (שם כ"ד ב') תוס' ד"ה ולערב: ע"ב גמ' הלכה כר"י · (בכורות כ"א ב') תוס' ד"ה ר"י · (חולין נ"ז א') תוס' ד"ה סמכינן: והאמר רבא הלכתא · (עירובין ל"ז א') תוס' ד"ה מ"ש · (שם ל"ט ב') תוס' ד"ה אי: מרבה עליהם · (פסחים ל' א') תוס' ד"ה לשכינו: דהאידנא ידעינן · (פסחים ל"א ב') תוס' ד"ה כגון · (סוכה מ"ג א') תוס' ד"ה לא: במנהג אבותיכם · (סוכה ל"ד נ"ל מ"ד ב') תוס' ד"ה כאן · (תענית ב' א') תוס' ד"ה מאימתי:

דף ה ע"א גמ' נוהגין אותו היום קודש · (פסחים מ"ז א') תוס' ד"ה נאכל: היו עולין לירושלים · (סנהדרין ל"ט ב') תוס' ד"ה לכל: מהלך יום אחד · (ב"מ כ"ח א') תוס' ד"ה חמשה: ע"ב גמ' להפקירו לעניים · (ר"ה ל"א ב') תוס' ד"ה ויקא · (מגילה י' א') תוס' ד"ה דכ"ע · (שבועות כ"ט) [א"ה לא נמצא במס' הנ' ואולי נ"ל ע"ז ע"א בתוס' ד"ה דכ"ע ושייך לזה]: בטהרה יבנה · (עירובין מ"ג ב') תוס' ד"ה ואסור · (מנחות ס' ב') תוס' ד"ה האיר · (שם ס"ח א') תוס' ד"ה והא:

דף ו ע"א גמ' מת בי"ט שני · (ב"ק פ"א א') תוס' ד"ה אומר: למיגז ליה גלימא · (מו"ק ח' ב') תוס' ד"ה אין: שנולד מן הטריפה · (סנהדרין פ' ב') תוס' ד"ה עובר: מ"ש שתיק רב. (ב"ב ס"ב א') תוס' ד"ה ומודה · [א"ה ע' בשו"ת זקני הגאון הח"צ ז"ל סי' קכ"ד שהקשה על דברי התוס' שם מכאן דהשיב על כראשונה וע"כ דהודה ולפשר דאתר שהשיב כיון דמוכן אגב אמו מוהר ממילא כ"ש בטריפה הוא מוכן ואלא דמוכן לאדם לא הוא מוכן לכלבים וספיר הוכיחו התוס' וח"ב והבן]: ע"א גמ' השתא מוכן לאדם · (חולין י"ד א') תוס' ד"ה אם · (שם ע"ו ב') תוס' ד"ה כגון: השוחט · (סוטה ב' א') תוס' ד"ה המקנא: ביצים נמורות · (כתובות ס' ב') תוס' ד"ה אפילו · (חולין נ"ח א') תוס' ד"ה ובזין:

דף ז ע"ב גמ' האוכל מנבלת · (מנחות ע' א') תוס' ד"ה בילי: אפושי טומאה · (ב"ק י"א ב') תוס' ד"ה גזירה: ע"ב גמ' זהו מחלוקת שבין ב"ש · (יומא ע"ט ב') תוס' ד"ה לומר לך: דקר נעוץ · (ע"ז ע"ו ב') תוס' ד"ה והדקר:

דף ח ע"א גמ' קא עביד גומא · (פסחים ס"ה א') תוס' ד"ה המכבד: מאן דבר שמיה · (חולין פ"ח ב') תוס' ד"ה מלינו: ואם ראוי לצלות בו · (עירובין מ"ו א') תוס' ד"ה ב"ש: ע"ב גמ' דעתו לודאי · (שבת כ"ה א') תוס' ד"ה ולא · (פסחים פ"ד א') תוס' ד"ה ולא: לנקר אגרו · (נדרים ס"ד) בתוס' ישנים השייך לדף מ"ט ע"ב ד"ה איכא: לא בוי בלבד · (חולין ע"ט ב') תוס' ד"ה כוין:

דף ט ע"א גמ' חלת חו"ל · (ע"ז נ"ח ב') תוס' ד"ה בלר · (נדה ז' א') תוס' ד"ה וכולן · [א"ה ע' בטוש"ע א"ח סימן תנ"ז והאחרונים וצ"ע שלא הביאו דברי התוס' בנדה הנ"ל]: ע"ב גמ' מוחלפת השיטה · (ביצה ח' א') תוס' ד"ה ואי:

דף י ע"א במשנה לא יטול וכו' · (ביצה ב' א') תוס' ד"ה דילמא: גמ' הטת בבית · (חולין קכ"ה ב') תוס' ד"ה יכול: ע"ב גמ' לימא מסייע ליה לר"ת · (ב"ב נ"ג ב') תוס' ד"ה רוב: בכיסין מקושרין · (פסחים י' א') תוס' ד"ה הנית:

דף יא ע"א גמ' דמתעכל קיסרייהו · (גיטין כ"ח א') תוס' ד"ה כיסין: במשנה וב"ה מתירין · (שבת מ"ט א') תוס' ד"ה טומנין: גמ' בשר לצלי · (פסחים ע"ד א') תוס' ד"ה הכי · (חולין י"ד א') תוס' ד"ה ונסבין: ע"ב גמ' דחוי למזגא · (זבחים נ"ד א') תוס' ד"ה מגין: התירו סופן · (עירובין מ"ד ב') תוס' ד"ה כל · (ביצה פ' ב') תוס' ד"ה אמר · (חגיגה כ"ב א') תוס' ד"ה לא · (ר"ה כ"ג ב') תוס' ד"ה לאו:

דף יב ע"א גמ' ב"ש היא · (שבת ל"ט ב') תוס' ד"ה אלא · (חגיגה ז' ב') תוס' ד"ה עולות: (מגילה ס' א') תוספות ד"ה עולות. לפלט באבנים · (כתובות ז' א') תוס' ד"ה תמוך: המבשל גיד הנשה · (סנהדרין ס"ג א') תוס' ד"ה על: ע"ב גמ' ב"ש היא · (פסחים מ"ז ב') תוס' ד"ה ולוקה: אמורייתא דחרדלא · (חולין ו' ב') תוס' ד"ה וסתיר: מוללין מלילות · (ע"ז נ"ח ב') תוס' ד"ה בלר:

דף יג ע"א גמ' שהכנים שבלין · (פסחים מ' א') תוס' ד"ה כדי · (יומא י' ב') תוס' ד"ה דילמא · (ע"ז מ"ח ב') תוס' ד"ה ומכניסין · (מנחות ס"ז ב') תוס' ד"ה כדי · (נדה ט"ו ב') תוס' ד"ה בסמתו:

דף יא ע"א במשנה נדוכין כדרכן · (מו"ק י"ג ב') תוס' ד"ה בתבלין: ע"ב גמ' כשהאוכל מרובה · (שבת ע"ד א') תוס' ד"ה בורר: דנפיש בטירחא · (שבת קמ"ב ב') תוס' ד"ה שאוכל

[א"ה עיין בשו"ת פנים מאירות חלק א' בסוף ספרו]: כלאים למאי חזי · (פסחים מ"ג ב') תוס' ד"ה ס"ד · (יומא ס"ע א') תוס' ד"ה קשין. (שבועות ב' ב') תוס' ד"ה כל: יכול להציע · ע"ז ס"ה ב') תוס' ד"ה סרי: תכרך לו בימא · (פסחים מ' ב') תוס' ד"ה לא: וילון מטא. (סוכה כ' ב') תוס' ד"ה חזיין · (חולין ל' ב') תוס' ד"ה שלם:

דף טו ע"א גמ' גמרא דנרש שריא · (שבת נ"ז ב') תוס' ד"ה אין: מנעל לבן · (ב"ק נ"ט ב') תוס' ד"ה דסוס · (סנהדרין ע"ד ב') תוס' ד"ה אפילו: תפילין ביומא טבא · (עירובין נ"ו א') תוס' ד"ה ימים · [א"ה ע' בשגה"ס כאן והבין כוונת התוספות שם והגאון התנא האלקי מוהר"א מווילנא ז"ל בביאורו לש"ע א"ח סי' ל"א לא נזכר מדברי שגה"ה אלו ומ"ש דע"ס במשנה וצ"ל אע"פ שאינו לצורך המועד כמ"ש בירושלמי ע' ברמב"ם ז"ל בפירוש המשנה כאן וע' בתבורתו שם והבן]: ולא מנטרא מחמת גנבי · (עירובין ל"ה א') תוס' ד"ה מכניסן: ע"ב גמ' על האפוי · (ע"ז ל"ז ב') תוס' ד"ה והבלקות: והציו לכם · (סוכה כ"ז א') תוס' ד"ה אי:

דף טז ע"א גמ' פורחין לו · (פסחים קי"ג א') תוס' ד"ה עשה: ע"ב גמ' מערבין ע"ח · (כתובות ז' א') תוס' ד"ה מתוך:

דף יז ע"א גמ' ע"ת מי"ט לחבירו · (עירובין ל"ט ב') רש"י ד"ה לא: כל הקדרה בשר · (פסחים ל"ז א') תוס' ד"ה וכ"ה · (שם מ"ו א') תוס' ד"ה עד · (גיטין ת' ב') תוס' ד"ה אע"ג: ע"ב גמ' בשוגג יאכל · (סוכה כ"ג ב') תוס' ד"ה שני: פרי אחריני · (שבת פ"ג א') תוס' ד"ה טבל:

דף יח ע"א גמ' בולד הטומאה · (חגיגה כ"ח א') תוס' ד"ה כהונ · (זבחים נ"ח ב') תוס' ד"ה טבול: שאין לה בגדים · (שבת קי"ה ב') תוס' ד"ה כלי: משום סחיטה · (כתובות ו' א') תוס' ד"ה כלי: ע"ב גמ' ע"ג מימיו לטהרו (מכות ד' א') תוס' ד"ה אמר:

דף יט ע"א במשנה מביאין שלמים · (חגיגה י"ז א') תוס' ד"ה ב"ש: גמ' נדרים

הגהות למסכת ביצה מהגאון בעל הלבוש ז"ל

מותר את קרבנו. (פסחים מ"ו א') תוס' ד"ה לא: לא גדולה ב"ש וב"ה. (חגיגה ז' ב') תוס' ד"ה עולות. (מגילה ס' א') תוס' ד"ה עולות: ע"ב גמ' תודתו בחג הסוכות. (ר"ה ז' ב') תוס' ד"ה והרי:

דף כ ע"א גמ' על עולת ה בה וכו'. (יומא ג' א') תוס' ד"ה אלא. (זבחים כ' א') תוס' ד"ה אם: תלמידי שמאי. (יבמות י"ד א') תוס' ד"ה לא: ע"ב גמ' מה זו סמיכה. (חגיגה ט"ז ב') תוס' ד"ה מגיהין: שמותרין להדיוט. (פסחים ס"ו א') תוס' ד"ה ואומר: אף זו קבוע לה. (פסחים ס"ו ב') תוס' ד"ה מ"ע: והלא כבר נאמר לכם. (פסחים מ"ז א') תוס' ד"ה לכם: שלא יהא שלחנך מלא. (ביצה י"ב א') תוס' ד"ה ת"ל:

דף כא ע"א גמ' עיסה חציו של עכו"ם. (פסחים מ"ו ב') תוס' ד"ה הואיל: ר"ת אמר ליקח. (כתובות ז' א') תוס' ד"ה מתוך: אמש לבהמ"ד (פסחים ק"ט א') תוס' ד"ה הון: שחטנו להם העגל. (ע"ז ע' ב') תוס' ד"ה ההוא: ע"ב גמ' ומוציא אני את הכותים. (שבת י"ט א') תוס' ד"ה נותנין: אגב ריפתא. (ברכות ג' ב') תוס' ד"ה כמאן. (שבת קמ"ג א') תוס' ד"ה רבא: אגב כסא. (שבת קמ"ז א') תוס' ד"ה ולשדינהו: אגב קממא. (שבת מ"ז א') תוס' ד"ה כוה: וכי עושין גרף. (ביצה ל"ז ב') תוס' ד"ה תיתי לי: במשנה לא יהם אדם. (גיטין מ' ב') ד"ה אע"ג: ג' דברים ר"ג מחמיר. (שבת מ"ו א') תוס' ד"ה דמוליות. (ע"ז כ"ח ב') תוס' ד"ה מ"ע:

דף כב ע"א גמ' וב"ה סברי אין בנין. (עירובין ל"ה א') תוס' ד"ה ומתני'. (שם ק"ב ב') תוס' ד"ה סעליון: והמסתפק ממנו חייב. (שבת מ"ה א') תוס' ד"ה אלא. (שם ק"כ ב') תוס' ד"ה מנער. [א"ה עי' בירושלמי בשבת פרק כירה הלכה ז' אלא כאן כר"י והיינו קודם דמסיק דסיפא אתיא כר"ש דמודה בעששיות אבל למאי דמסיק בירושלמי כ' טעי בשם ר"א אפילו כר"ש א"כ יכול לאוקמא אף כר"ש דמודה בעששיות כמ"ש התוס' זבחים ובתוס התפלא המפרש בעל ק"ע שם על התוס' וכגר מערבי שהרכנו בזה ודו"ק ועי' מ"ש על הרי"ף בשבת שם בחבורנו מעשה אילפס]: מפני דבר אחר. (כתובות ו' א') תוס' ד"ה אמר ליה: יתעסקו בו ישראל. (ב"ק פ"א א') תוס' ד"ה אומר:

דף כג ע"א במשנה שחקין את הפלפלין. (שבת קמ"א א') תוס ד"ה הני:

אבל מקרצפין. (שבת נ"ג א') תוס' ד"ה מהו: גמ' דבר שאין לו מתירין אסור. (כתובות ס' ב') תוס' ד"ה ואת"ל: הלכה כר"ש. (שבת פ"א א') תוס' ד"ה אכור. (שם קמ"א א') תוס' ד"ה דלמא: ע"ב במשנה ואינה נגררת. (שבת מ"א ב') תוס' ד"ה מיהם: מפני שהיא כובשת. (יומא ל"ד ') תוס' ד"ס ס"מ: גמ' ממאה מדרס. (מנחות ל"א א') תוס' ד"ה שידה: מני ר"י היא. (בכורות כ"ז ג"ל כ"ד ב') תוס' ד"ס והיינו: במשנה אין צדין דגים: (ביצה ג' א') תוס' ד"ס גזירה:

דף כד ע"א גמ' באים לכלובן. (מ"ק כ"ז ב') תוס' ד"ה בכליבה: הצד יוני שובך. (ביצה ט' א') תוס' ד"ה אין. [[א"ה עי' בשו"ת שארית בעל כנסת יחזקאל סי' כ'] : ע"ב גמ' מותרין לקבל. (ביצה ב' א') תוס' ד"ה ביצה: מאי תו המין במחובר. (ביצה ג' א') תוס' ד"ה גזירה: בכדי שיעשי. (עירובין מ' א') תוס' ד"ה אי:

דף כה ע"א במשנה לא יביאנו במוט. (שבת קכ"ז א') תוס' ד"ה דכ"ע. (שם קמ"ח א') תוס' ד"ה אתקין: ע"ב גמ' וכלב בהיות. (בכורות ח' א') תוס' ד"ה ומאי: מהיני לשילי. (יבמות קט"ז ע"א) תוס' ד"ה אע"ג. (גיטין פ' א') תוס' ד"ה כי. (ב"ב קע"ב א') תוס' ד"ה כתבו: במשנה בכור שנפל לבור. (שבת מ"ז ב') תוס' ד"ה והתנן:

דף כו ע"ב גמ' אם עבר וב קרו. (שבת מ"ג א') תוס' ד"ה טבל. [א"ה עי' בשו"ת זקננו הגאון הח"צ ז"ל סי' פ"ה]: יש מוקצה. (שבת מ"ד ב') תוס' ד"ה יש. (חולין ט"ו ב') תוס' ד"ה כגון:

דף כז ע"ב במשנה תעל החלה. (ס"ת כ"ד א') תוס' ד"ה גזירה: גמ' מה חלה דקדישה. (שבת קכ"ו ב') תוס' ד"ה תרגמא: אין פוסקין דמים. (שבת קמ"ח ב') תוס' ד"ה והא:

דף כח ע"א במשנה אין משחיזין. (ב"מ ע"ה א') תוס' ד"ה בני:

דף כט ע"א במשנה אבל לא במדה. (שבת קמ"ט א') תוס' ד"ה בני. (ב"מ ע"ה א') תוס' ד"ה בני: גמ' עשו מהם צרכי רבים. (ב"ב ל"ס ב') תוס' ד"ה דתני: ע"ב במשנה לא יביאם בסל ובקופה. (שבת קכ"ז א') תוס' ד"ה של. (שם קמ"ח א') תוס' ד"ה אתקין:

דף ל ע"א גמ' נפרוס סודרא. (שבת קי"א א') תוס' ד"ה האי. (כתובות ו' א') תוס' ד"ה האי: אין מספחין. (מו"ק כ"ז ב') תוס' ד"ה

אבל: מושב שיהיו שוגגין. (שבת נ"ה א') תוס' ד"ה ואע"ג: ע"ב גמ' יושב ומצפה. (עירובין ל"ט ג"ל מ' א') תוס' ד"ה הא. (חולין י"ד א') תוס' ד"ה מתכוין: בסוכה רעועה. (שבת מ"ד א') תוס' ד"ה שנגר: ומי מהני בה תנאי. (שבת כ"ב א') תוס' ד"ה סוכה: כך חל שם שמים. (זבחים ל"ז ב') תוס' ד"ה אלא: כל בין השמשות. (סוכה מ"ו ב') תוס' ד"ה אהרוג:

דף לא ע"ב גמ' שרגינהו ודאי וכו'. (עירובין ל"ד ב') תוס' ד"ה והאמר: שבכלים מתיר ומפקיע. (שבת קמ"ו א') תוס' ד"ה מתיר. (עירובין ל"ה א') תוס' ד"ה נעי:

דף לב ע"א גמ' אבל לא מפקיע. (שבת קמ"ו א') תוס' ד"ה הא: ע"ב גמ' לעדויי הושכא. (ביצה כ"ב א') תוס' ד"ה קנבא: אין גודלין אותה. (שבת כ"ח ב') רש"י ד"ה קיפול: ג' חייהם אינם חיים. (פסחים קי"ג ב') תוס' ד"ה כלפה: האי מדורתא. (שבת מ"ג ב') תוס' ד"ה ופורסין. (שם קל"ח א') תוס' ד"ה כסא:

דף לג ע"א גמ' וכן פוריא. (שבת ל"ו ב') תוס' ד"ה וב"ה. (שם קל"ח א') תוס' ד"ה כסא: ע"ב גמ' במוסתקי. (שבת קמ"ו א') תוס' ד"ה בוברי. (זבחים י"ד ל"ד) [א"ה לא מצאנו בעינינו דבר בשני מקומות אלו ואולי י"ד ג"ל כ"ד והוא ברש"י שם א' ד"ה וממלה ונשמט מדף ל"ב לכאן מהא דאמר אין מקיפין ול"ד הוא התחלת רשימת דף ל"ד אשר כל הבאים אחריו יסובו עליו וכל הציונים אשר מן הוא והלאה עד דף ל"ה יסבו כלכתן על דף ל"ד כי אין בהם שום רמז לדף ל"ג כמו שיבואר לפנינו]:

דף לד ע"א גמ' ואין משין אותו. (מו"ק י' א') תוס' ד"ה ר"י: במשנה ועוד אמר ר"א. (ביצה ד' א') רש"י ד"ה היא: ע"ב גמ' שבת קובעת. (שבת ל"ד א') רש"י ד"ה עשרתם. (פסחים ק"ה א') רש"י ורשב"ם ד"ה כשם. [א"ה עי' במשנה למלך פ"ה מה' מעשר במגיה שם הלכה כ"ב ודו"ק]: דטבל מוכן הוא. (עירובין ל"ד ב') תוס' ד"ה טבלי. (ביצה ל"א ב') רש"י ד"ה טבל:

דף לה ע"א גמ' לא ינמור. (פסחים ק"ה א') תוס' ד"ה כך. (ב"מ פ"ח א') תוס' ד"ה עד: ואחד חצר. (ברכות ל"ה ב') תוס' ד"ה דרך: ואחד מקח. (ב"מ פ"ח א') תוס' ד"ה מאי וד"ה בעה"ב: ע"ב גמ' לקצות. (ב"מ כ"א ב') תוס' ד"ה ופטורות: במשנה משילין פירות. (שבת קכ"ה ב') תוס' ד"ה הכל. (עירובין מ"ד א')

תוס' ד"ה פקק. (סוכה י"ז ב') תוס' ד"ה פירשו: גמ' חד תני משילין. (סוכה ב' ב') תוס' ד"ה והא. (ע"ז ב' א') תוס' ד"ה מ"ע:

דף לו ע"ב במשנה משום רשות משום מצות. (בכורות נ"ד א') תוס' ד"ה ושני: לא עולין באילן. (פסחים נ' ב') תוס' ד"ה מהלוקת: ולא רוכבין. (שבת קנ"ד ב') רש"י ד"ה קא מחמש. [א"ה עי' בהגהמ"ר בעירובין פ"ק ומ"ש בהגהותינו מעשה אילפס שם]: ולא מספחין. (סוכה נ' א') תוס' ד"ה שאינו. (מו"ק כ"ז ב') תוס' ד"ה אבל. [א"ה עשו"ת זקננו בעל שער אפרים סימן ל"ו בהגהת בנו ז"ל]: לא דנין. (סנהדרין ל"ה א') תוס' ד"ה ליגמריה: לא מקדשין. (חגיגה ח' א') תוס' ד"ה משום: גמ' שמא יחתוך זמורה. (חגיגה י"ו ב') תוס' ד"ה דכתיב:

דף לז ע"ב גמ' ושמואל אמר חבית. (סוכה כ"ג ב') תוס' ד"ה דברי: ר"ה אמר יש ברירה. (יבמות י"ט א') תוס' ד"ה ועוד: לפתוח את הפתחים. (עירובין ס"ח א') תוס' ד"ה תניא. [א"ה עי' בירושלמי פ' הלוך הלכה ס' יבש"ק שם ד"ס שמא ובחבורנו גר מערבי הארכנו שם]: והתני איו. (עירובין ל"ו ב') תוס' ד"ה לא. (חגיגה כ"ה ב') תוס' ד"ה תבר. (יומא מ' נ"ל נ"ו ב') תוס' ד"ה מ"ס. (גיטין כ"ד נ"ל כ"ה ב') תוס' ד"ה ולכי:

דף לח ע"א גמ' כי לית ליה לר"א. (נדרים מ"ס ב') בר"ן ד"ה ר"א: הלכה כר"א. (גיטין מ"ח א') תוס' ד"ה אי. (נדרים ס"א א') בתוס' השייך לדף מ"ו ע"ב ד"ה אמר (ב"ק פ"ח ב') תוס' ד"ה הכי: ע"ב גמ' שפיר עביד דאחיכו. (עירובין ס"ח א') תוס' ד"ה אמר. (פסחים ל' א') תוס' ד"ה אמר: מין בשאינו מינו. (יבמות פ"ב א') תוס' ד"ס ר"י: לרבנן מיבטל בטל. (מנחות כ"ב ב') תוס' ד"ה מכאן:

דף לט ע"א גמ' דהו"ל דשיל"מ. (נדרים ע"ד ב') בתוי"י ד"ה אמר השייך לדף נ"ט ע"א: נהרות המושכין. (עירובין מ"ו א') תוס' ד"ה נהרות: מי שנתמלאו לו. (ע"ז ס"ב א') תוס' ד"ה לקוט: ע"ב גמ' בשל עולי בבל. (נדרים ס"ג א') בתוי"י ד"ס כתבה השייך לדף מ"ח ע"א: כשחייבין בקלבון. (כתובות ל"ט א') תוס' ד"ה נתן: במגביה מציאה לחבירו. (ב"מ י' א') תוס' ד"ה ר"נ:

דף מ ע"א גמ' ומי אית ליה לרבי מוקצה. (ביצה כ"ו א') תוס' ד"ה מ"ר:

הגהות הגאון הגדול כו' מהור"ר שלמה איגר זצ"ל הנקראות בשם גליון מהרש"א

דף ב ע"א מתני' ב"ש אומרים תאכל. עי' לקמן ס' ב' תד"ה הלמא: שם גמ' בנולד אסור. עי' בלח"מ רפ"ד מיו"ט דאם שהולידה ביו"ט לית בי' משום נולד כיון דבאם הזה רק מדליק והיינו כפתת פי"ו: שם תד"ה ביצה. והא קיי"ל דאף לטלטל אסור. דף ד' סוף ע"א ועי' מג"א ועי' חדושי פ"י: בא"ד דאין אכילה בלא טלטול. עי' לקמן ח' א' תד"ה א"ר יהודה: שם תד"ה דלמא. דמוקצה דבעלי חיים. עי' בהר"ן סד"ה ואיכא למידק „אבל ביצה דלא נאסר מעולם שרי' כו' והלב וביצה שמותרים היינו משום שלא נאסרו מעולם„: שם תד"ה אם סלקא דעתין. בנולד לא הוה ידע מאתמול. ומ"מ אי הוכלא דאפרת הוא אין לאוסרו משום נולד דהא חזי כאי פלגא למאי דחזי כולו. כר"ן ועי' מהרש"א: בא"ד דכיון דבליעי לא היו כלל בעולם. עי' לקמן ח' א' תד"ה א"ר יהודה: שם תד"ה מגביהין (בסופו) דלא חזו למאכל אדם לא. עי' לקמן ד' ו' ריש ע"ב: שם תד"ה ובית הלל. להניחם שם כל היום. עי' לקמן כ"ח ב' תד"ה כגונא: שם תד"ה דתנן. גזרה שמא יעלה ויתלוש. עי' בתוס' לקמן ריש ד"ג בא"ש. וי"ל דלקמן כו' מרא וחצינא. שוב ראיתי שעמד ע"ז בס' מהרש"א ד"ה ודע: ע"ב גמ' וביו"ט שחל להיות אחר השבת. עי' גל"ת ריש מסכתי' סוף ד"ה שם הבוחש: שם כל ביצה דמתילדא. ע' לקמן דף ד' ע"א תד"ה אלא ומהרש"א שם: שם גזירה משום יום טוב. ע' פירושו בהר"ן. עי' מג"א הק"א ס"ק ע"ז. ועי' פי' מצניות לרמב"ם ועי' בר"ן לקמן ד"ה ואידך בני: שם שבת דעלמא תשתרי. עי' בהר"ן שבת פ' תבית ד"ה ואחרים אולקין מ"ש שם בשם הרמב"ן. ועי' בהר"ן ריש מסכתין ד"ה ואיכא למידק: שם ומילתא לא שכיחא לא גזרו. היינו דחד מלתא שכיחא דליכא למטעי אבל היכא דתרוייהו לא שכיחי עי' בספר הליכות אלי כלל תקפ"ו. ועי' מ"ש ע"ז בשעה"מ הל' יו"ט פ"ד הי"ח עלה מ"ד ד"ה ריש ע"ב עי' ת' חכם צבי סי' ס"ה עי' מהרש"א דף י"ח על רש"י ד"ה בולד בטומאה: שם פירות הנושרין טעמא מאי. עי' תוס' לקמן ו' ב' ד"ה עגל שנולד: שם רש"י ד"ה והכינו. והתשבה רחמנא לסעודת שבת. עי' אחרי ס"ס א': שם תד"ה וכי'. דמעיקרא הוה חזי ליה. ע' אחרי סס"י א' בפתילות שכבו: שם תד"ה אתא. לא חשיב גמר. עי' אחרי סי' ז':

דף ג ע"א גמ' היא גופא גזירה. עי' מ"ש בגליון הר"ן ר"ס אין נדין עי' לקמן כ"ד א' תד"ה ותניא: שם ואתן ניקוס ונגזר. עי' בב"י יו"ד סי' קס"ג סוף ד"ה ומ"ש בזבה כו' ואע"ג דגזירה לגזירה הוא כבר כתב הרשב"א והר"ן דמשום חומר כרת חששו ועי' ת' הרד"ך בית י"ט (בדף ועמוד המתחיל. וכדתי סדר הגמרא) דבכמה מקומות גזרי' גזירה לגזירה. וכן הכא להסוברים דתליסה וסחיטה ביו"ט דרבנן ומצאנו בתלמוד דבעי ומנא תימרא דגזרי' גל"ג משמע דסברא הוא דגזרי'. ועי' בכורות כ"ד ב' תד"ה והייט כו' וי"ל דההיא דמדרבנן כו' דאין אסוריה הכלו דאורייתא בשום מקום כו' ועי' בט"ז ט"ו א' ד"ה שרא ליה ובמהרש"א שם: שם גזירה משום משקין. עי' מהרש"א ו' א' בתד"ה הואיל: שם משום משקין בזוגו. פי' בהר"ן סוף פ' ד' דשבת: שם תד"ה גזרי' לסת וטרן דלא שייך. רצונם דבכלל גזירת הנושרין איגו דהא לא נשרו מעצמן משא"כ בביצה: בא"ד דתגן במסכת שבת (דף קכב) שם נכרי שהדליק בנר. עי' בהר"ן שם: בא"ד (בסופו) דמקודם לכן אסורין. ונידה דמי לקידרה. לקמן שם בתוס' ובר"ן ר"ס אין נדין משום דהוס מלאכת עבודה: ע"ב גמ' מי הוה ב"ש לו מכירין. עי' שעה"מ פ"ל מחמן

ומנה הלכה ס' עלה כ"ה ד"א ריש פ"ב: שם אלא אי אמרת ספק טריפה. עי' פלתי סי' פ"ו ס"ק ד' ד"ה ועשיתי סמך ובסי' ק"ב: שם והבטל ברובא. לרמב"ם פ' ט"ו ה"ד ממנ"א בעי בהיתר כפל מהאיסור ועי' בפ"מ בפתיחה להל' תערובת פרק א' ד"ה אשכחנא פתרי. ובדבור שאח"ז והיתר ברוב איסור ל"א נהפך להיסור ע"ש סוף פרק א': שם רש"י ד"ה שיש לו מתירין. בהיתר גמור. עי' ת' נ"ג סי' ס"ט בשני אסורים וא' מ:ם דבר שיל"מ ובפ"מ בפתיחה להערובות ח"ג פ"ב ד"ה דשיל"מ ודבורים שאח"ז:

דף ד ע"א גמ' רב אשי אמר לעולם ספק יו"ט. פי' בה:"מ פ"ב ה"ו שתמה על הרשב"א: שם הוי דבר שיש לו מתירין. עי' תוס' עירובין מ"ה ב' תוד"ה איבעית אימא עי' שעה"מ פ"ב מיו"ט עלה ל"ב דף א' ריש ע"ב. ובפ"א מחמן ומנה הלכה ס' עלה נ"ה ד"א ע"ב ד"ה ותמורים: שם רש"י ד"ה אפי' בדרבנן. וכי היכי דבביטולה. עי' לקמן ד"ז סוף ע"ב ובהר"ן שם ד"ה ודוקא בדאיכא זכר כו' ואע"ג דאמרי' דכל דשיל"מ כו'. עי' לקמן ד' י' ע"ב תד"ה הד מנייהו: יצם ד"ה היא ואמה אסורה. רבי אליעזר אומר. עי' בשעה"מ הל' יו"ט עלה ל"ד ד"א ע"ב ד"ה העומד על גמוקצה: שם תד"ה נימא. וי"ל דלא אמרינן מיגו. עי' שעה"מ הל' יו"ט פ"א הכ"ד עלה כ"ט ע"ג ועי' בגליון תוס' לקמן דף ו' סוף ע"א: שם תד"ה רבי יהודה. דפירשתי לעיל דף ג' ב' ד"ה לדידי: שם רש"י ד"ה הכנה דרבה בידי שמים. עי' לקמן י"ז א' תד"ה מאי. בסוף הדבור: ע"ב גמ' לתוך התנור ביו"ט. משא"כ בשבת שאסורים מדאורייתא משום הכנה ליו"ט. טור סי' הקס"ז: שם כיון דרוכא דהיתרא. ואינו מכיר העצים של איסור. הר"ן:

דף ה ע"א רש"י ד"ה מנא אמינא לה. אפילו אירע דבר שאתה יכול. עי' בב"י יו"ד סי' קט"ו בשם סמ"ק ומובא בט"ז יו"ד סי' קס"ו סק"ב וסקי' ועי' בהר"ן פ' אין מעמידין בסוגיא שבדף ל"ו ע"א (והוא בהר"ן עלה סד"מ ע"ב). בדבר שלא נתפשט בכל ישראל משום דאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו. ולההיר לפי שעה עי' רמב"ם פ"ב ה"ו מהל' ממרים ובמאמרי סוף מס' מגילה ובס' תומת ישרים סי' קס"ז. עי' לקמן ד' ו' ע"א בתד"ה והאידנא: שם ע"ב גמ' ת"ש כרם רבעי. ע' תוי"ט פ"ה מ"ב דמעשר שני ד"ה דהנאי הי'. ובכ"מ פ"ב מהל' ממרים: שם מ"ע מהרה יבנה. עי' מנחות בתוס' ד' סח א':

דף ו ע"א גמ' הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. עי' לקמן ע"ב ביצה עם יציאתה נגמרת וברים מס' מ"ע דב"ש מוקצה הוא ובחדושי ל"ח שם: שם רש"י ד"ה דאיכא תברי אליבת קברו. עי' רש"י במס' מ"ק ד"ת הביאו הר"ן כאן: שם תד"ה והאידנא. ועברה התששא עבר הטעם. עי' רש"י לעיל ד' ה' ע"א ד"ה מנא אמינא: שם תד"ה וכי. הואיל ולכתחלה אין לו לשחטו. עי' שבת מ"ג א' טבל מוכן הוא אבל שבת כו' עי' ט"ז יו"ד סי' כ"ד סק"ד ות' שבו"י ח"ג סי' מ"ה ונ"ע מתוס' לעיל ריש דף ד' ועי' שעה"מ הל' יו"ט עלה י' ד"א ע"א ד"ה תו קשה לי: שם ע"ב גמ' עגל שנולד ביו"ט. ע' אחרי והוא תמוה ועי' בזה כ"י א"ת סי' תנ"ת עלה ל"ב ע"ג ד"ה עגל ובט"ז יו"ד סי' ע"ו ובסי' תנ"ת בא"ח בפ"ו סק"ב ובמג"א סקט"ז: שם מאי עם יציאתה נגמרת. עי' מ"ש בגליון ש"ע יו"ד סי' פ"ו סק"ח: שם ומותרת לאכלה בחלב. עי' גליון דף זה ע"א: שם תד"ה השתא. לא נתלקה בקידוש היום. פי' רש"י לקמן ח' א' ד"ה מותר:

דף ז ע"א גמ' ביעי דספיקא למאן יהבי לי' ביעי דבחושה. בהרא"ש גרים (או סוסיגו פדילי' דרך סירוב) „ואותבינהו תחת תרנגולת. ועי'

כוונתו בהר"ן פי' האיש מקדש ד"ה ידאמרי' אפילו פחות מכדי אונאה„: שם והדר פשיטא מהו דתימא. ר"ל דהו"ל רק חייב אתה כי א"צ הדיין ליתן טעם אלא כשיש תימה בדבריו. שיטה מקובצת: שם רבי יעקב אומר אם היו מעורות בגידין. עי' מהרש"א על תוס' לעיל ו' ב' ד"ה ביצים: שם רש"י ד"ה כשר שנתלש. לאו נבילה היא. חולין קכ"ח ב': ע"ב גמ' פ"ש דב"ש, א"כ לכתוב רחמנא. פ' ס' שעה"מ הל' חמץ ומצה עלה כ"ה ע"ד ד"ה שם ולאיסור החמץ. ובעלה כ"ד ע"ד ד"ה אך קשה כו' ודע שכפי דברי התוס' כו' והלח"מ פ"א מחמץ ומצה הלכה ב' ד"ה ולאסור החמץ ולאסור השאור. ועי' בהה"מ שם ה"ב ומ"ש שם בגליון: שם חמץ משום דראוי לאכילה. עי' גל"ת בריש מסכתין ד"ה וראיתי: שם לאמנועי משמחת יו"ט. עי' גליון תוס' לקמן ח' א' ד"ה ואינו צריך: שם ומודים שאם שחט. פי' הר"ן פ' ר"א דמילה ד"ה והיכא דאשתפך: שם והוא שיש לו דקר נעוץ. עי' חדושי פ"י ריש ד' ח' בתוס' ד"ה ועוד כ"ל לייבב: שם וכא לא עביד כתישה. עי' שעה"מ הל' יו"ט עלה כ"ה דף א' ע"א ד"ה עוד הקשה:

דף ח ע"א תד"ה ואינו צריך. דמשום שמחת יו"ט מותר. עי' מהרש"א לקמן בסמוך על תד"ה אר"י עי' רש"י לקמן ט' ב' ד"ה וממאי כו' דליכא גד איסור וע"ש בחדושי גל"ת ובתי' פני יהושע: רש"י ד"ה והוא שיחד. לא הפירה ולא כתישה. עי' בב"י א"ח סי' תנ"ת עלה רל"ג ד"א סוף ע"ב: תד"ה אמר רב. והוי כמיא בעיבא. עי' תוס' ריש מסכתי' בא"ד. וע"ש תד"ה קא ס"ד: ע"ב גמ' דבעידנא דקא מעקר. עי' בס' אור חדש פסחים מ"ז ב' בגמרא וכתישה ביו"ט מי שרי עי' תוס' יבמות ל' ריש ע"ב תוס' זבחים ל"ז ב' סוף ד"ה ואחד עלם. ובפסקי תוס' שם. ובספר טורי אבן ריש חגיגה ד"ה ליתא שפתה: שם ונתערבו דמן זה בזה. עי' חולין ע"ט ב' ד"ס כין:

דף ט ע"א תד"ה גלגל. וצריך שתהא גדולה. דלא כרש"י שכ' ומשייר כדי חלה ועי' בהרא"ש: ע"ב תד"ה מאי. ובשבת ליכא חששא. מבואר יותר בהרא"ש: רש"י ד"ה וממאי דמחלפא. וליכא גד איסור. עי' גליון לעיל ח' א' תד"ה ואינו צריך: שם תד"ה אמר. פי' ההיא דהריסין. עי' לקמן י"ח ב' גמ' הכך נמי פלוגתא ניניהו ב"ש במקום ב"ה כו' ובמהרש"א שם:

דף י ע"א מתני' בית שמאי אומרים. עי' לעיל ב' א' תד"ס דלמא ב"ש: שם רש"י ד"ה כולם טמאים. שהוא דרך יציאתו. נ"ע מדברי רש"י לקמן דף ל"ח א' ד"ה בדאורייתא „כגון טומאת מת„ ועי' שעה"מ הל' עירובין עלה כ"ב ע"ד ד"ה עוד ראיתי לעמוד. עי' גליון לקמן ל"ח א': ע"ב גמ' לימא מסייע ליה. עי' תוס' ב"ב כ"ד א' ד"ה דתנא כו' ע"כ לאו ספיקא הוא ועי' שעה"מ פ"ב מיו"ט ה"ו עלה ל"ח ריש ע"ג: שם בגוזלות מקושרות. עי' בט"ז סי' תנ"ו סק"ט על תמיהת הב"י על הטור: שם תד"ה איכא. אי נמי היה דבר. עי' שעה"מ הל' יו"ט עלה ל"ב פ"ג. ד"ה ועוד:

דף יא ע"א גמ' וב"ה אומרים מוליכין זה אצל זה. אף דרך הר"ר ואע"ג דאפשר דעבד מאתמול דכוונתה בהוצל נפש כת"ג עלמו לא כמכשירי א"נ. הר"ן: שם אין מולחין את החלבים. עי' מנחות קי"ח א'. תקריב אפילו בשבת ובמל"מ פי"ח משבת הלכה כ'. ובשעה"מ פ"ג מיו"ט ה"ד עלה מ' ע"ג ד"ה ולפיקר: שם פשיטא יחיד ורבים. עי' שעה"מ הל' יו"ט פ"ג עלה מ"א הלכה ה': שם תד"ה אין טעלין לגופו לא למקעו.לעיל בשם ב' ב': ע"ב גמ'

מערים ומלת גרמא גרמא. עי' לקמן י"ז ב' תד"ה ובלבד שלא יערים: שם רש"י ד"ה ואפילו מעיו"ט. שהופשט מבעוד יום. משמע דבלא הופשט מעיו"ט אף דנשחט בעיו"ט שרי ליתנו והרמב"ם ולא כהרא"ש עי"ו פ' תנ"ד עלה רל"ג סוף ע"ד:

דף יב ע"א גמרא לא אמרינן מתוך שהותרה. עי' בהר"ן שבת פ' תולין ד"ה ודאמרי' יתעסקו בו עממין: שם תד"ה שהותרה. מלכה ולא לגבוה. עי' רש"י מגילה ה' א' ד"ה וב"ה אומרים: בא"ד לא אמרינן אהדריה לאסורא. ולצורך נכרי דהמעוט ג"כ מן לכם מ"מ נשמע מהרמב"ם דס"ל דאמרי' אהדריה לאסורא קמא. (עי' בלח"מ פ"א ה"ט מהל' יו"ט) והקשה כן בפרשת דרכים שרמז עליה בהגהת מל"מ שם ועי' בשעה"מ פ"א מהיו"ט עלה כ"ה ע"ד: שם תד"ה דלמא. להוציא דברים שאין לצורך י"ט כלל. ר"ל גם לב"ה מהרש"א ועי' בש"מ בשם הריטב"א: תד"ה ה"ג רש"י. דכיון דעיקר הוצאה נאסרה דהא דבי' אל תוציאו משא ביום השבת ויו"ט היה בכלל אלא שחזר והוציאו הכתוב כשהותרה לצורך אכילה וגם שלא לצורך מטעם מתוך:

דף יד ע"ב רש"י ד"ס הא להו. וברמב"ם משום דתבואה שלהן טובה היא ואם כותשים אותה מעיו"ט אין הפסד בכך: גמ' אלא כלאים נמאי חזו. עי' יבמות ד' א' תוס' ד"ס דכתיב ובתוס' פסחים מ"ג ריש ע"ב בסוף הדבור: תד"ה מפני. דלא אשכחנא בשום מקום. ול"ש לשון „מפני מה אמרו„ מהרש"א וכן בש"ך יו"ד סימן ש"א ותמהו על הב"י שדייק מהתוס' דלית ביה בחמת איסור כלאים:

דף טו ע"א גמ' כלי כיתנא גמדא. עי' בהר"ן סוף שמונה שרצים ד"ה ואין אלו לאיות: שם תד"ה אלא. להציע בקשין לא גזור. אבל בהעלאה אסור מה"ת וכ"כ הרמב"ם ומ"מ לא גזרו אטו להציע העלאה ועי' ר"ן: שם רש"י ד"ה מפלהין אותו ביו"ט ליכא אסורא. נ"ע ברש"י סנהדרין ס"א א' ד"ס ולהלון תפילין ועי' שעה"מ ריש הל' תפילין: תד"ה הכי קאמר. ויו"ט לאו זמן תפילין. עי' כתוי"ט ומ"ש עליו בשעה"מ ריש הל' תפילין:

דף טז ע"ב תד"ה אמר רבי אבא. עד שיהא ב' סעודות. שהם ח' גרוגרות היינו שש ביצים וי"א שמונה ש"ע א"ח פי' שס"ח ס"ג: שם תד"ה קמ"ל. פת הגלוס מן הביצים. ואם הביצים טוחים על פניו עי' ש"ע יו"ד סי' קי"ב ס"ו בהגה"ה: שם רש"י ד"ה לשנה. לשנה האחרת. עי' מהרש"א פ"י ונל"ת:

דף יז ע"א גמ' נמלאה אשה כל הקדירה. עי' מנחות ריש פ' ר' ישמעאל תד"ה שתים עי' חדושי רשב"א ריש פ' ר"א דמילה ד"ה הא דתניא. דמיירי הכא לצורך הול ועי' גיטין ח' ב' תד"ה אע"ג. בסוף הדבור: שם ממלאה אשה כל התנור. עי' לקמן כ"א א' תד"ה עיסה: שם אשה כל התנור פת. שבק רתוב ותפס אשה דדוקא בתנור קטן שרי. הרא"ש: שם מקנה קמחו לאחרים. עי' שעה"מ פ"ו מיו"ט ה"ס עלה מ"ע ד"א ע"ב: ע"ב גמ' המעשר פירותיו בשבת. עי' ת' תום השני סי' ע':

דף יח ע"א גמ' כולד הטומאה מטבילין אותו. עי' גליון פסחים ד"ע ע"א: ע"ב גמ' מי איכא מידי דבשבת שרי. עי' בהר"ן סוף מסכתין:

דף יט ע"א רש"י ד"ה מעשיו. דמחשבתו נכרת. עי' שעה"מ הל' עירובין פ"א עלה כ' ד' א':

דף כ ע"ב תד"ה והביא. ותימה הא אין מביאין. עי' מנחות דף ס' ב' ובתוס' שם ריש דף פ"א ובתוס' פסחים ס"ו ב' ורש"י ... דף פ"א ... לבוא פ"א:

דף כא ע"א גמ' כי קא זכו משלחן גבוה. פי' כ"ז ב' בתוס': דאי אפשר לכזית בשר. מכאן דן הח' שער אפרים סי' נ"ו דישראל שחייב עצמו ליתן הלשון מבהמה שישחוט והוא בשותפות עם נכרי דמחייב ליתן הלשונות כולן ולפייס להנכרי: גמ' אמרינן שאיל אלא. עי' מנחות ריש פ' ר' ישמעאל תד"ה להעלות דגים: תד"ה עיסה. ועוד דלמא מקלעי ליה. עי' בב"י סי' תק"ו עלה רל"ז סוף ע"ב ד"ה כתב המרדכי כו' ויש לתמוה כו': ע"ב תד"ה כגונא. הכא בכוס שיש בו דבר. פי' לעיל ב' א' תד"ה ובית הלל:

דף כב ע"א גמ' א"ל הכי הוה ר"י היא. עי' כתובות דף ז' ע"א תוס' ד"ה אמר ליה: תד"ה וכ"ה. והא בשבת דף מ"ז במנורה של חליות. עי' בהר"ן שבת ר"פ הבונה:

דף כג ע"ב גמ' דבר שאינו מתכוון מותר. פי' בתוס' לקמן ל"ב ב' סד"ה מלמטה למעלה: רש"י מהני' אבל דגים אפשר להם. בירושלמי בטעם לפי שאין עושים הקנה למה שאינו מן המוכן וכפירש"י בפ' ההורג. הר"ן ופי' בב"י ריש סימן תנ"ח ד"ה ומ"ש שאע"פ:

דף כד ע"ב גמ' מותרין באכילה עי' בתוס' ריש מסכתין: גמ' הלכתא נכרי שהביא. פי' ת' גינת ורדים ח"א בא"ח כלל ד' סי' א': רש"י ד"ה אם יש. משום מוקצה. עי' בתוס' ריש דף ג' לעיל: רש"י ד"ה ולערב אסורין. ויש לי ראיות הרבה. פי' רש"י עירובין סוף דף לט:

דף כה ע"א תד"ה בחזקת. ומשום איסור שאינה זבוחה. עי' תוס' שבועות כ"ד א' ד"ה האוכל: ע"ב תד"ה אורח. מיהו אם נמצאת. עי' בהר"ן ריש פסחים סוף ד"ה אלא כך: בא"ד למכר כל כך. עי' ש"ע יו"ד סוף סי' קס"ה עי' תוס' סנהדרין דף ל"ג ריש ע"ב. ובריש פרק האשה רבה במתני' רש"י ד"ה שלא ע"פ ב"ד ובמל"מ ריש פרק תמיכי מה' שגגות:

דף כז ע"ב רש"י מתני' ד"ה תלה שנטמאת. אחשבה להבערתו. עי' פסחים מ"ו א' דאסורו חשוב. עי' ת' נודע ביהודה מ"ת ח"א סי' ע"ו ובשעה"מ ריש הל' יו"ט עלה כ"ד ע"ג ד"ה עוד תירץ:

דף כח ע"ב גמ' באתו למחלוקת ר"י ורבנן. עי' בב"י סי' תקכ"ט ריש עלה רל"ט ביאור לדברי הה"מ:

דף ל ע"א תד"ה תנן. ולא שייך למגזר. ת"ל בטפוח ורקוד בלא כלי שיר ל"ש לגזור אטו רקוד בכלי שיר ועי' ת' שער אפרים סימן לו: ע"ב תד"ה עד מוצאי יו"ט. ובפיר אמרינן מוקצה. עי' בתוס' לעיל ריש דף ד':

דף לא ע"ב גמרא לא שנו אלא בנקבות שלו. ובמשנה כלים פרק י"ג מ"ג נקרא עשפיה והגלגלות נקרא שם בית בקע דתרגום מתרשתה עשפיה: תד"ה ויפתח. הואיל ואם עבר ותקנו מתוקן עי' סוכה דף י' ע"ב תד"ה עד מוצאי יו"ט כו' ובפ' בכל מערבין כו':

דף לב ע"ב תד"ה וקטמא. כגון שנגבלו מעיו"ט. ולרבי י"ל בנתן מים מעיו"ט כיון דנתינת מים הוא גבולו הרי כבר נתגבל מעיו"ט. הרא"ש. ועי' בב"י סס"י תק"ז ישוב לקו' תוס': גמ' ת"ר שלשה חייהן אינם. עי' פסחים קי"ג ב' תד"ה שלשה: רש"י מתני' ד"ה מכבשין. והעפר שיהא חלק. דלרש"י איסור גריפה משום תיקון דמשום איסור טלטול ליכא ולהטור דוקא אם ואפר מכבשין אבל עפר לא משום טלטול עי' ב"י סי' תק"ז ד"ה התנור כו':

דף לג ע"א מתני' אין מוציאין את האור. עי' לח"מ רפ"ד מיו"ט:

דף לד ע"א גמ' שצריך לבדקן. עי' ש"ע יו"ד סי' רס"ו ז' וש"ע א"ח סי' תנ"ח וה' שבות יעקב ח"ג סי' קכ"ג: מחזקין רשותא ביו"ט. עי' בהר"ן בגליון. עי' פר"ח יו"ד סי' פ"ו סק"ב מג"א סי' תנ"ח סק"י: הא דאייתי אור לבסוף. עי' ת' שו"ת בית יעקב סימן נ"א בישוב ק' לח"מ מ"ש על הרמב"ם בזה: תד"ה הכא. בקירוב מהבל. ולרמב"ם גם בישאים יש בו נישום תשום כדאיתא בסה"מ: תד"ה ואין מפיגין. והימה דאמר לעיל אסור. בהר"ן פי' דהכא התיקון בשעת חמימו לתשמישו מש"ה שרי:

דף לו ע"ב מתני' ולא רוכבין על גבי בהמה. עי' מג"א סי' הע"ר סק"ה ולא מקדשין. עי' לעיל י"ז א' תד"ה מאי: תד"ה והא מגוה. נמצא כקונה קנין בשבת. ל"ע בת' שבו"י ח"ג סימן ס"ז:

דף לז ע"א גמ' אבל פירי דטבילי אידנא עי' בשעה"מ פ"ב מהל' יו"ט ה"ג עלה י"ד: ע"ב גמ' ושניא בהמה דקא יבקי. עי' מג"א סי' ש"ך סק"ה ובשעה"מ פ"ה מיו"ט ה"כ עלה מ"ו ד"א ע"ב ועמוד ג': גמ' לאיסור תחומין חששו שתיק רב. והרי מוקצה חמור דיש לו עיקר בדאורייתא הכנה. גם הוא איסור השוה בכל. ת' מהרא"ש בת' בשמים ראש סי' א' ע"ש: גמ' כי לית ליה לר"י ברירה בדאורייתא. עי' עירובין ל"ז ב' תד"ה מאן תנא: אבל בדרבנן אית ליה. פי' תוס' יו"ט פ"ה דביצה מ"ה בסופה. עתוי"ט פסחים פ"ח מ"ב אי מה דבדאורייתא אין ברירה והוא מה"ת או דרבנן אמרי ביהיה א"ב בדאורייתא: רש"י ד"ה פגים שלקחו מעיו"ט להלקו ביו"ט עי' בס' תוס' שבת סי' שנ"ז:

דף לח ע"א גמ' וכבר באו חכם. עי' שעה"מ פ"ח מעירובין עלה כ"א דף א' ע"א ד"ה האמנם: רש"י ד"ה בדאורייתא. כגון טומאת מת ל"ע מפירש"י לעיל סוף ט' ע"א ד"ה כולם טמאים שחכמים גזרו. ועי' בחדושי פ"י שם: תד"ה ולכשיע ותימה הא הוי דבר. עי' שעה"מ פ"ב מהל' יו"ט עלה ל"ב ד"א ע"ב: תד"ה הרי. ה"נ משום ביטול לא פקע. עי' חולין פ"ט א' תד"ה מהו דתימא: ע"ב גמ' נבלה בטילה בשחוטה. עי' בהר"ן פ"ו סוף ה"ר שכ"ח ובכ"מ פ"א סי"ז מהל' אבות הטומאה:

דף לט ע"א גמ' משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין. עי' שעה"מ פ"א מחמץ ומצה ה"ה עלה כ"ט ד"ה ע"ב:

דף מ ע"א גמ' למה לי למימר משקין. דלענין הטומאה ודאי אלו ואלו מותרים. הר"ן. ועי' מ"ש עליו בב"י רסי' תנ"ח ד"ה ומ"ש שאע"פ: שם הדר לשתות משום סרכא דמשכא. הרי"ף מפרש שהסרכא נשמטת וכ"ה בש"ע יו"ד סימן ל"ט סימן כ' ועי' ש"ך:

ברא"ש פ"א סי' ז ד"ה ועגל. וגם צריך שיפרים. דברי תימה הן. דהא הפכא קי"ל דבית הרחם אין בו משום רסוק איברים. והרש"ל רצה ליישב דכאן באינו ידוע שכלו חדשיו חיישינן והשיג עליו הט"ז יו"ד סימן ט"ו: סי' ט ד"ה השוחט. התירו לכסות לבית הלל. משום מצות כיסוי ועי' מהרש"א ח' א' על תד"ה ואינו צריך: סי' יא ד"ה והוי אסור. לפי שאין שוחטין לתוך הכלי. מכאן השיג בס' שעה"מ על הפ"ח שכ' דדוקא לשחוט לתוך הכלי אסור אבל אחר השחיטה מותר לתת כלי דא"כ תעמוד קושית הרא"ש דהא א"ל לכסות כל דמו ע"ש פ"ג מה' יו"ט עלה ל"ח: סי' כא מתני' המולח במדוך של עץ. אף דאוכל נפש הוא ולא מכשירין ואוכל נפש לא בעי שינוי שאני מלח ותבלין דעשוי לדוך לימים רבים הר"ן: בהגה"ה ב' בנוסח מלח ותבלין יחד. בתוס' סוף ד"ה היכא ביריס הגרסא מעי"ט הרבה ביחד:

פ"ג סי' ח שרי לטלטלה. עי' בהר"ן:

חדושים והגהות מהרב הגאון ואמתי כו' מוהר"ר משה ב"ר אברהם ז"ל (בעהמ"ס תפארת למשה)

ברא"ש פ"א סי' ז אבל וגד הוא טוב לאכילה כו'. נ"ב ומשום הכי מותר אף שנולד מעגל בשה לשחוט ביו"ט שאתר(?):

פ"ב סי' טו כדאמרינן בחיזר והלכתא כו' נ"ב עי' ב' המגיה בהרא"ש (סי' י"ב) דפי' הטעם משום גזירה יו"ט אטו ש"ת והכא לא שייך להסור לטו שבת דבשבת גופי' שרי ע"י רשת ודו"ק:

סי' יז בהגה"ה ומכאן יש להתיר קנדיל"ס של שעוה שהוא גדול לחתוך כו' כנ"ל: שם בסה"ד א"ר כפי שתי נרות כנ"ל:

פ"ג סי' ב בהגה"ה סד"ה עד כו' וגם ערב בכדי שיעשו. נ"ב משום שמה הביאו דרך ר"ס שהוא איסור דאורייתא בשבת וקי"ל: בסוף הפרק לא הוי מוקצה כיון דהוי בי"ש לגומרו. נ"ב עי' לעיל [סי' ז'] בהגהת א"ש בשם הר"ר אליהו ולא דמי להבר בכלד וכלקט ממחובר ביו"ט דאסור בשל נכרים דהם מוקצה בבה"ש מחמת איסור מחובר ולא מכי גמרו ביד ידי ומה"ט הסור לטלטל של שכפוי לפני התרנגולים סי' עליו בס"ש עי' לעיל בהרא"ש [סי' ז'] אף דסיו בידו להפריחם משום דאתקצי בה"ש ומס"ש לא קיי"ל כה"ש במוקצה מחמת איסור אף בנר קטן דדעתיה עלי' ומלפס שתכבה מעצמו והוי כגמרו בידי אדם ולא תני לא מהני לתוס' במוקצה מחמת איסור [עיין] דף ל' ב' [ד"ה אמר] אבל בקמח עור בב בה ממני כמנעלים דלע"ל בבג"א לא הוי מוקצה ב"ש ממעת איסור אלא דאמרינן הוא עצמו הקצה להון כחו שלא כיו ראוי לו ולא עלה על דעתו שיגמרו אמרינן שפיר אי הוא דיר בגמרו בידי אדם ואפקי אדעתיה שיגמרו מותר דלא אקצי מדעתו כלל מבה"כ מחמת איסור דבע"ש: הם מוקצים ממנו בשעת איסור אף דהתוס' פ' כירה דמ"ג ד"ה בעודן עליו הלקו בע"א נ"ל וזה דעת הרא"ש:

פ"ד מגולר בקי"ג סוף סי' יב כל שכבר נ"ל. אד שכבר:

פ"ה סי' ב בהג"ה ד"ה ולהטמין בגריא מותר בהם אסור. נ"ב כ"ה בירושלמי כאן: שם ד"ה והשיר לאדם להשי"ם דבר כו'. נ"ב ר"ל על המים וכ"ה בירושלמי: שם וכן הסור לאדם לפושט דבר כו' כנ"ל:

בפסקי הרא"ש סוף פ"א ועדלים וחרי ודוי כנ"ל:

חדושים והגהות מאת הגאון וכו' מוהר"ר ברוך פרענקיל תאומים זצ"ל

דף ב ע"א במשנת לא יבתוס. עיין באשר"י בכורות פ"ג סי' כ': גמ' דאפרת. יעויין תוס' עירובין דף מו ע"א ד"ה כ"ש שם מאי טעמייהו. יעויין הד שי ברכב א שבת דף קכה ד"ה ה"ג רש"י: שם גבי שבת דסתם לן תנא. יעויין תוס' דף ו ע"ב ד"ה כנתא ויעויין תוס' (ב"ק דק"ב) [ב"ב דף קכב] ד"ה סתם עירובין לד ד"ה נוטל לקמן ל"א ד"ה ונפתח יבמות מב ד"ה כתב ודף מד ד"ה ודלמא: תד"ה בילה כו' דאמרינן מותר שמן כו'. יעויין שבת דף מד ע"א: ד"ה דלמא כו' דמוקצה דנע"מ כו'. יעויין תוס' לקמן לד ע"ב ד"ה ואומר: ד"ה דתנן כו' גזירה שמא יעלה כו', יעויין לקמן דף ג ע"א ד"ה גזירה ובתוס' חולין דף יד ע"א: ע"ב גמ' ואתי לאלגולי. יעויין לקמן דף לו ע"א: שם מאהמול גמרה. יעויין תוס' ב"ק דף מז ע"א ד"ה מ"ט: שם ואין יו"ט. יעויין תוס' פסחים דף מו ע"ב ד"ה רבה ובתוס' חגיגה דף כא ע"א סד"ה ההוא: רש"י ד"ה לטעמיה דאמר רבה כו' ויליף מהכא כו'. יעויין תוס' עירובין דף לח ע"ב ד"ה רבה: ד"ה והתניא. ושמרהם את משמרתי כו'. יעויין מ"ק דף ה ע"א: תד"ה גבי כו' כ"ש מחמת איסור כו'. יעויין תוס' שבת דף יט ע"ב ד"ה הני ובדף קנז ע"א ד"ה לבד: ד"ה וכיה כו' אך הימם כואיל והכנה דאורייתא כו'. יעויין בתוס' עירובין דף לח ע"א ד"ה משום:

דף ג ע"א גמ' וגזור. יעויין חולין דף קד ע"א תוס' ד"ה ומנא: שם א"ל אביי. יעויין תוס' שבת דף יח ע"ב ד"ה אמר: תד"ה גזירה כו' ותימה ל"ל הא עמא כו'. יעויין חולין דף יד ע"א סד"ה מתקין: שם ואין לומר דכל דבר שיוכל לעבותו מעיו"ט כו'. יעוי"ש ברש"י ותוס' ולקמן דף י"ב ע"ב רש"י ד"ה מסו לפרוכי ובתוס' שבת קמא ע"א ד"ה כוי גם בתוס' שבת דף לה ע"א ד"ה והרודה ובחדושי רשב"א שם ולקמן כח ע"א תד"ה הואיל ובתוס' מס' מגילה דף ז' ע"ב ד"ה כאן: שם בסה"ד אבל טהר מלאכות דמקודם לכן אסורים כו'. יעויין תוס' לקמן דף יד ע"א ד"ה א"כ: ע"ב גמ' וספיקא אסורה. עויין בספר כישר לר"ת דף פב ע"ב ודף כג ע"א: שם ספיקא אתאן. יעויין תוס' חולין סד ע"א ד"ה שאם דקמה [ואהכלה] ובאסיפת זקנים לב"ק דף מז תוס' בדף זה ד"ה מ"ט: שם וכל דבר שיש לו מתירין כו'. יבמות פב ע"א ב"מ נג ע"א נדרים נח ע"א: שם בדרבנן. יעויין תוס' בכורות כד ע"א ד"ה ושני מינין: תד"ה ואחרות כו' האיסור עומד קאי כו'. דברי הר"י בעל תוס' ע"ז הוא בספר התרומה סי' עו ובסמ"ג ל"ת קמא: שם הואיל ואיכא כעין הרי רובא כו'. יעויין סנהדרין דף פ' ע"א תד"ה ואהרים: תוס' ישנים ד"ה ר"מ כו' ולעיל כו' דקאמר ר"מ כו'. יעויין תוס' יבמות דף פה ע"א ד"ה מאי:

דף ד ע"א גמ' רב אשי אמר. יעויין תוס' עירובין דף מה ע"ב ד"ה א"א ובתוס' יבמות דף פב ע"א ד"ה מנים ויעויין דף ז ע"ב תד"ה כי: שם לפי' בדרבנן. יעויין ע"ב ובדף לט ע"א ובנדרים דף נב ע"א ובתוס' פסחים דף כז ע"ב ד"ה סקדש: שם ור' יתנן ל"ל. יעויין לקמן דף יח ע"א תד"ה מ"ט: תד"ה ניטא כו' תימה לימא דקסבר שתי קדושות כו'. יעויין תוס' שבת דף כב ע"א ד"ה הכור: שם דמוקצה מחמת מיאוס שאני כו'. יעויין לשונם בתוס' סוכה ד"ה עד מוצאי ובחדושי הריטב"א מס' סוכה דף מו ע"ב: ד"ה אלא כו' וצי"ל כו'. יעויין מ"ש לקמן דף ל ע"ב ד"ה עד ובסוכה דף י' ע"ב סד"ה עד: ד"ה ר"י כו' ולע"ג דפירשתי לעיל כו'. דף ג ע"ב ד"ה לדידי: ע"ב גמ' רב מתנה. בגמ' שבת איתא אמר רב מתנה אמר רב: שם ולרב אשי. יעויין ע"א ולקמן דף לט ע"א רב אשי אמר: שם מוהרת בסס. יעויין תוס' סוכה דף י' ע"ב ד"ה עד:

דף יג ע"א גמ' סכינים. יעויין תוס' מנחות דף סו ע"ב ד"ה כדי ובתשובת הרשב"א ח"א סי' שס"א:

דף יד ע"א תד"ה א"כ כו' ופסק ר"י כו'. יעויין תוס' שבת דף [קמא ע"א ד"ה הני]: שם ולכל אחד ואחד יש קולא. יעויין תוס' נדה דף כ"ט ע"א ד"ה השב ובתוס' ב"ק דף י"א ע"א ד"ה דקא: ע"ב גמ' משום שנאמר לא יעלה עליך. בהגהת הגאון מו"ה ישעיה פי"ק זצ"ל מצויין כאן דליתא ביומא וכ"מיד ויעויין בשנות אליהו פ"ס דכלאים שמביא הגירסא כמו שהוא לפנינו ומפרש היטב יעו"ש והוא מעין דברי הר"ן לאלפסי:

דף טו ע"ב אמר רבא. הרא"ש והר"ן הגירסא רבא בס"א: תד"ה לוו כו' כשאין לו לפרוע. בביאורי הגאון מהרא"ו זצ"ל ריש הלכות שבת מגיה כאן כשאין לו ממי ללות:

דף יז ע"א גמ' אמר רבא. יעויין לעיל דף ו' ע"א: שם ממלאה אשה כל הקדירה. יעויין תוס' גיטין דף ח ע"ב ד"ה אע"ג ובתוס' מנחות דף ס"ד ע"א ד"ה שתים: שם ממלאה אשה כל התנור. יעויין תוס' לק ן כ"א ע"א ד"ה עיסה ודף כ"ב ע"ב ד"ה דמיבלא ובתוס' פסחים דף מ"ו ע"א ד"ה עד ובדף ל"ז ע"א ד"ה וב"ה ובמלחמות שם: ע"ב במזיד לא יאכל. יעויין תוס' שבת דף מ"ג ע"א ד"ה סבל ולקמן דף ל"ד ע"ב סד"ה הא קמ"ל: שם כלים. יעויין פסחים דף ע ע"א ברש"י ותוס': תד"ה ובלבד כו' מפסיא דרב אדא כו'. דף י"א ע"ב ויעו"ש בתוס' ד"ה מעריס:

דף יח ע"א גמ' משום סחיטה. יעויין כתובות דף ו' ע"א תד"ה האי ובשבת דף קי"א ע"א תד"ה האי: תד"ה גזירה. ולא הוי גזירה לגזירה כו'. יעויין שבת דף כג ע"ב בתוס' ד"ה גזירה כו' בסוף הדבור ובחולין דף ק"ד ע"א תד"ה ומנא ובגמרא שם בעמוד ב: ד"ה כלי כלי כו' הואיל וצריך שערב שמש כו'. יעויין בתוס' חגיגה דף כא ע"א ד"ה כאן כו' ובזבחים דף לה ע"ב ד"ה טבול: ד"ה מערמא כו' דהואיל דהוי דרך פיתוף כו'. יעויין בתוס' שבת דף קיא שלייתי ובזבחים דף צג ע"א תד"ה מקנחה: ע"ב גמ' מטבילין כלי כו'. יעויין מכות דף ד ע"א תד"ה אמר ובד"ה תניא ובחדושי הריטב"א שם:

דף יט ע"ב גמ' ביתא דסוכות. יעויין תוס' ר"ה דף ו ע"ב ד"ה וכרי:

דף כ ע"ב תוס' סד"ה מ"ב כו' וי"ל דהכא הוא"ל כו'. יעויין תוס' זמא דף כ"ט ע"א ד"ה אלא: גמ' ואם זרק. יעויין תוס' חולין דף מ' ע"א ד"ה חייב:

דף כא ע"א עורבא. יעויין בערוך ערך ערב וערך סנף: תד"ה הואיל כו' דלמנין או"ג אין לחלק כו'. יעויין תוס' מגילה דף ז ע"ב ד"ה כאן: ע"ב גמ' כדשמואל. יעויין תוס' ברכות דף ג ע"ב ד"ה כמאן:

דף כב ע"א וב"ה אומרים אין נכנין. יעויין לעיל דף י' ובשבת דף קכ"ב ובעירובין דף ל"ט:

דף כג ע"א במשנת מפני שמעשה. יעויין תוס' כתובות דף ה ע"ב ד"ה את"ל ותוס' בכורות דף כ"ד ע"ב ד"ה והיינו: גמ' אמר רבה אר"נ. יעויין תוס' שבת דף קמא ע"א ד"ה דלמא ובדף קיא ע"א תד"ה למימרא ושם בגמ' ע"ב אמר רבה הלכה כר"ש ולאו מטעמיה: תד"ה ע"ג כו' וכה"ר יצחק פי' כו'. יעויין תוס' פסחים דף כ' ע"ב ד"ה לחלק: ע"ב גמ' ואינה נגררת. יעויין תוס' שבת דף מ"א ע"ב ד"ה מיחם ובתוס' בכורות דף כ"ד ע"ב ד"ה והיינו רש"י ד"ה אין לדין כו' אבל לידה אפשר לעדו מבעו"י. יעויין לעיל דף יד ע"ב ברש"י ד"ה אבל לא את התבואה ולקמן דף כ"ט ע"ב ד"ה אין שוחנין וברן שם: תד"ה אין כו' דיותר טוב פת המס כו'. יעויין שבת קל"ד ע"א: שם ולא נכירא כדמפרש בר"מ כו'. יעויין בהגהת סמ"ק סי' קל"ד ד' פת ע"ב מ"ש שם בתוס' ר"י ובתוס' שבת נ"ה ע"א ד"ה והכודה ודף קמא ע"א בד"ה הני ובתוס' מגילה דף ז ע"ב ד"ה כאן:

דף כד ע"א גמ' אמר ליה גמרא גמור. הה"ג שבת דף קיג ובע"ז דף לג [שבת קי : עירובין ס.]: שם ותניא הכד. יעויין תוס' לעיל דף ט' ע"א ד"ה אין:

דף כה ע"א תד"ה בחזקת כו' ולא נכירא כו'. יעויין חדושי רשב"א ליבמות דף ל ד"ה אבה: שם ר"י בחזקת שלא נשחטה כו'. יעויין דברי רש"י בחולין דף ט ע"א ד"ה מר סבר ובחולין פ"ו ע"ל רש"י ד"ה מאי איריא:

דף כו ע"ב גמ' דמקבש. יעויין תוס' שבת מג ע"א ד"ה סבל:

דף ל ע"ב תד"ה עד כו' וי"ל דה"מ משום סכנה. כו' יעויין תוס' (סנהדרין) [סוכה] דף י ע"ב סד"ה עד: ד"ה מר כו' נמי לא פרך כו'. יעויין מ"ש במס' שבת ד' מד ע"א ד"ה בגגל: ד"ה אבל כו' ופי' ר"ח דמה שאמר כו'. יעויין מ"ש במס' שבת דף כב ע"א בתוס' ד"ה סוכה ובמס' סוכה דף ט ע"א ד"ה מנין:

דף לא ע"ב תוס' סד"ה ונפתח כו' דהא ס"ל כו'. בב"ס דפוס נרלין הגירסא כאן דלמא כהגהות מהרש"א וכן הוא בהדיא בתוס' עירובין דף לד ע"ב ד"ה נוטל בזה"ל דאפשר דר"ש כו': ד"ה אמר כו' מכאן יש ראיה כו'. יעויין בחידושי הריטב"א לעירובין דף לד ע"ב ד"ה באוירא דליבני שמדהה ראיה זו:

דף לב ע"א גמ' ר"מ היא דתנן. דתניא גרסינן שהוא בתוספתא כ"ב פרק בסוף פ"ד דכלים: שם ר' יהושע. שם איתא ר' יהודה:

דף לג ע"א תוס' סד"ה מלמטה למעלה כו' דבה"מ לעשותו אבל הכא מתכוון כו'. יעויין בחדושי רשב"א למס' שבת דף קלג ע"א ד"ה ואביי כו':

דף לו ע"א גמ' יום טוב דקיל. יעויין לעיל דף ב' ע"ב: ע"ב במשנת ולא רוכבין. יעויין תוס' מ"ק דף י' ע"א ד"ה סוס: שם לא מקדישין. יעויין חגיגה ח ע"א תד"ה מפוס: שם ולא מגביהין. יעויין תוס' גיטין לא ע"א ד"ה נמתשבה ובתוס' חולין ז ע"א ד"ה דלמא ובתוס' מנחות כה ע"א ובבכורות נט ע"א: גמ' התומין דאורייתא. יעויין תוס' חגיגה דף י"ז ע"ב ד"ה דכתיב גם בדף ח' ע"א תד"ה מפוס:

דף לז ע"א וכולהו טעמא מאי. יעויין מ"ק דף ח מפנה וגמ' ובתוס' כתובות דף מז ע"א ד"ה דמסר: ע"ב תד"ה לא יסור כו' שבהמה גדולה כו'. יעויין תוס' ב"ק דף סט ע"א ד"ה כל הנלקט:

דף לח ע"א תד"ה וליבטיל כו' וי"ל דכ"מ מב"ת כו'. יעויין באסיפת זקנים לב"מ דף נג ד"ה וז"ל ת"ס שאין דכל דבר שיל"מ כו': ע"ב גמ' הרי שנתערב. יעויין ר"ן לנדרים דף נג ע"א ד"ה וקשיא להו: שם בעשה קבין. יעויין תוס' בכורות דף כג ע"א ד"ה נבילה שני שהיה הגי' לפניהם קב תטים של חבירו נקבים שלו וכן מובא בתשובת רשב"א: שם לא בטל. יעויין תוס' יבמות דף פב ע"א ד"ה ר"י [ובזבחים] דף עז ע"ב ד"ה הא עבר ובמנחות דף כב ע"ב ד"ה מ"מ אין ריש עמוד:

דף לט ע"א תד"ה משום כו' דלא שייך דשיל"מ כו'. יעויין בר"ן לנדרים דף נג ע"א ד"ה וקשיא להו ס' בתשובה המיוחסת סי' קנא:

הגהות בהרא"ש

פרק א סי' י ירושלמי נאמר שבוסק כו' ממס בינית הדם בלא כיסוי כו' בירושלמי שלפנינו יש גירסא אחרת:

פרק ב סי' כד דתקן מיד הופא כו'. פ"ו דמגיד משנה ג':

פרק ה סי' יד אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסורה כו'. יעויין שם ברש"י ד"ה כיון ואמה כו' שכתב בזה"ל דשמעינן ליה לר"א דאים ליה מוקצה כו' וכ"כ נבעל המאור ויעויין במלחמות ובתמים דעים:

דף ב ע"א גמרא. מ"ט דב"ש מוקצה הוא ומאי קושיא ודילמא כו'. וקשה דודאי ידע מתניתין דמגביהין דלמטה וא"כ ממנ"פ אי הוה ידע איפוכי דר"כ א"כ אית להו מוקצה ואי לא ידע איפוכי אלא מתניתין כפשוטו א"כ למה נקט דלמא הא ודאי לית להו ועוד דאמר א"כ קס"ד אפילו מאן דשרי במוקצה כו' וכי סוגיית הש"ס להקשות קושיא עפ"י סברתו דקא סליק אדעתי' אימא דלא הוי כסברתי' וצ"ע. ועוד דתירוץ ר"כ מאן דל"ל מוקצה ל"ל נולד. והא קא מהפך סברת המקשה מאי סוגיא [דאינו מחדש בתירוצו כלום רק היפך סברת המקשה] ועוד למה לא מהדר ר"כ כפשוטו דכ"ע שרי במוקצה ובנולד קמיפלגי אי הוה כמוקצה או לא. ואף שקושיא זו י"ל דא"כ מתני' דאין מבקעין גבי י"ט דלא כמאן מ"מ עד השתא הוי יכול לתרץ כן. [א] וי"ל כי כולם היו יודעים איפוכי דר"כ ואעפ"כ מקשה ודילמא כו' כי בגמרא תי' לר"כ ב"ה אהדדי. יו"ט דקיל וכו' אבל ב"ש אהדדי לא תי'. וי"ל כי ב"ש דמיקל ביו"ט הוא כפשוטו דשבת חמור מיו"ט אבל להחמיר ביו"ט טפי משבת זה לא עלה על דעתו לכך אמר דלמא ב"ש ל"ל מוקצה גבי יו"ט אף דידע מאיפוכי דר"כ דלמא ביו"ט מיקל ותי' קס"ד [מחמת הוכחה] אפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסור דהא ב"ה דשרי גבי שבת מוקצה לפי איפוכי דר"כ [ומכ"ש ביו"ט] מ"מ אסור הכא [בנולד]. וא"כ אפילו אי ב"ש שרי ביו"ט מוקצה אסור בנולד כב"ה דשרי אפילו בשבת מוקצה ובנולד אסור אפילו ביו"ט דלא ידע השתא המקשה סברא להחמיר ביו"ט טפי משבת ותי' ר"כ הה"נ אי דמלינו מאן דשרי במוקצה אסור בנולד הוי אמרי' גם לב"ש כן אבל ב"ה עצמו נמי ל"ל חילוק בין מוקצה לנולד אלא מאן דשרי זה שרי נמי זה ופריך ומי אמר ר"כ הכי כו' וא"כ צריך לחלק בין מוקצה לנולד לב"ה ותי' יו"ט חמור [דיו"ם דקיל אתי לזלזולי] וזה לא הוי ידע המקשה והו"ק כנ"ל: **עוד** בקושיא זו. ומאי קושיא דלמא ב"ש כו' קס"ד וכו'. [אין להקשות] דלמא קס"ד מתני' דמגביהין מהופך כר"כ [וא"כ ודאי אית להו לב"ש מוקצה ז"א] דא"כ הו"ל להקשות נ"כ מ"ט דב"ה דאמר לא תאכל הא ס"ל מגביהין מעל השולחן עצמות וכו' וכ"ת ואם המשנה כסדר לפניו מאי קאמר דלמא ב"ש ל"ל מוקצה ודאי ל"ל מוקצה גם מאי מקשה מ"ט דב"ש הא ל"ל מוקצה אפילו לענין שבת כ"ש לענין יו"ט [ב] דאפשר שזהו הודילמא מנ"ל שהגירסא מהופך דלמא כמעמדו היא וב"ש ל"ל מוקצה [ג]: **עוד** שם. קס"ד אפילו מאן דל"ל מוקצה כו'. וקשה א"כ הוי אוכלא דאיפרת [דה"נ אי בעי שחיט התרנגולת ואכיל דמוקצה שרי ועי' בתוס' ד"ה אוכלא דאיפרת] וא"כ היאך אוסר אפילו מאן דשרי במוקצה כו' והא זה אוכלא דאיפרת. וי"ל דמ"מ לאו אוכל הוא דלאו מיוחד לאוכלא אפילו אי שרי מוקצה היינו די"ל דעתי' עלי' אבל אינו מיוחד לכך דנקראהו אוכלא דאיפרת [והוא המתקת דברי המהרש"א]: **גמרא** ומי אר"כ הכי. אבל בקערה מר"כ אמתני' ל"ק למאי דמהפך יהיה סברת ב"ש וב"ה הפוכות ז"א דב"ש מחמיר בשבת ומיקל ביו"ט וב"ה מיקל במוקצה ומחמיר בנולד אבל מכח (קס"ד) [תירוץ כנ"ל] מאן דשרי מוקצה שרי נולד מקשה שפיר: **ברש"י** בד"ה ומי אר"כ הכי דב"ה כר"י. אבל אב"ש ל"ק דשבת חמור מיו"ט. וא"ל ליפרי בקערה דב"ש ל"ל מוקצה ול"ל נולד ביו"ט וב"ה נ"כ [אף ביו"ט] כר"ש ס"ל דשבת ויו"ט שוין ואע"ג דשרי במוקצה בנולד אסור ולא יוקשה ליפלוגי בתרנגולת דכ"ע מוקצה מותר ז"א חדא דזה פלוגתא חדשה שיפלגו בנולד וגם משנה דאין מבקעין דסתים רבי מוקצה אסור ביו"ט דלא כמאן [ד]: **ברש"י** בד"ה ואר"כ אנו אין לנו כו' אלא כך שמעתי מרבותינו. מ"ש רש"י ששמע מרבותיו אין ר"ל ששמע בפירוש מרבותיו שב"ש אומרים מסלק את הטבלא וב"ה מגביהין דא"כ למה הוצרך לומר גבי שבת שתים וכו' תיפוק לי' דכך קיבל מרבותיו ולא הו"ל להביא עליו אלא סתמא דיו"ט. אלא ר"ל דשמע מרבותיו סתמא דב"ש ס"ל כר"י וב"ה כר"ש ומסברת עצמו הואיל ואשכח גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש אוקי קבלתו ששמע מרבותיו שב"ה כר"ש גבי שבת. אבל גבי יו"ט דסתם לן תנא כר"י אוקי לב"ה כר"י [ה]: **תוס'** בד"ה בש"א תאכל כו'. מ"ש וכ"ת אוסרין משמע לעולם הו"מ לאתויי ראיה מכמה מתני' ובסמוך אין סוחטין כו' אם יצאו מעצמן אסורין: **קודם** דנחית למאי דקי"ל דלטלטל אסור (אפי') הומ"ל דה"א אסור אפי' לטלטל: **ומ"ש** שמה שמתירין הבילה היינו לטלטל עי' משנה ב' פ"ד דעדיות. [כוונתו אף דנקיט שם לשון מותרת משום דשם קאי אמשנה הראשונה דאמר בית שמאי תאכל]: **ומ"ש** דה"א מותר לטלטל. והא דמותר שמן שבנר דנקיט ר"ש מתיר כתב מוהר"ם ז"ל משום דגבי עצמו של שמן לא שייך טלטול ולכך לא חייש דנימא דאיירי בטלטול וא"ל לזה דנימא דלמא ה"נ דקאי אטלטול מאי אמרת דנסתייע מכח מתני' אחרינא דלר"ש ל"ל מוקצה אף באכילה א"כ מנ"ש ליכא למיטעי ותנא מותר [ולא אתי לאשמועינן רק דזה לא הוי בכלל מוקצה חמור דמודה בה ר"ש דאסיר משום דלא דחי' בידים דיושב ומלפה וממילא דדמי לשאר מוקצה דשרי אף באכילה] לאפוקי הכא די"ל התנא ס"ל מותר באכילה ואי תנא מותר ה"א דאיירי בטלטול: **ומ"ש** דנקיט לב"ש תאכל משום כו' עיין ברש"א: **בד"ה** אוכלא כו'. ברש"א ומיהו למאי דס"ד כו' [וכבר נכלל בדברי הגאון המחבר בד"ה עוד שם קס"ד]: **בד"ה** דלמא כו' מוקצה דבע"ח כו'. פירוש בבע"ח היכא דמקצה מדעתי' כיוני שובך דמקצה דעתי' מני' משום חורבן שובך חמור טפי משאר מוקצה ומיהו בתרנגולת הכא וכן בהמה שנתנבלה בסמוך אע"ג דהוי בע"ח אפילו בעומדת לגדל ביצים לא מקצה דעתיה מינייהו לפי שהם גדילים בביתו של אדם כ"מ בהמאור וכ"כ רש"א ולכן פריך וליפלגו בתרנגולת אף דהוי בע"ח וכ"ע מודים דתרנגולת לא הוי מוקצה כ"כ דמיוחד לאכילה יותר משאר בע"ח כיונים: **בד"ה** קס"ד כו'. אפילו ר"ש מודה כו'. כתב מהרש"ל ומ"מ ר"כ סבר דבהאי נולד נמי פליג ר"ש ודוקא מיא בעיבא שהוא נולד גמור מודה ר"ש וק"ל והוא מהתוספות פרק מי שהוציאוהו וא"ת וליתא ר"ש הוא דל"ל מוקצה ול"ל נולד כדאיתא ברים בילה [והיינו הא דר"כ] וי"ל בנולד כה"ג שהוא דבר חדש וכו' וכ"ה ברש"א: **בד"ה** מגביהין כו'. והאי דשער אפונין אמר התם כו' וא"ל לפי"ז ל"ל כו' די"ל כו' אבל האי דלוטין ואי עדיפא כיון שנשנית לבסוף עכ"ל רש"א: **ע"ב** גמ' גבי יו"ט דסתים לן תנא כר"י דתנן וכו'. מה צורך לזה הא קתני במתני' [וכן] תני בעדיות מקולי ב"ש וחומרי ב"ה [ו]: **גמרא** מכדי מאן שהמה למתני' ר' כו'. א"ל להזכיר רבי והסתמות רק ב"ש אב"ה: **גמרא** כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרי לה. וצ"ל אבל נולד ביו"ט [לא הוי הגידה הכנה כמ"ש תוס' דף ד' בד"ה אלא בהכנה כו' בתירוצא קמא ע"ש] דעל עצמו יכול להכין. וקשה א"כ למה אסרו הכנה זו [דמאתמול גמרי לה] דהוי אוכלא דאיפרת ומוכן אגב אמו [ולא הוי אסור ביו"ט משום מוקצה ונולד ואי משום הכנה הא על עצמו יכול להכין וכיון דהיתה הך הכנה דאתמול מותרת ביו"ט עצמו ליכא למיסר משום שבת מכין ליו"ט] בשלמא שאר הכנות דהוי באיסור ביו"ט שפיר דאסור וי"ל דלא פלוג אלא והכינו וגו' הייט כל ההכנות:

גמרא שבת דעלמא תשתרי כו'. לכאורה מאי קושיא דלמא אסורה משום מוקצה אף דעומדת לאכילה לא הוי אוכלא דאיפרת דאי בעי שחיט לה ואכיל כל מה דבגוי' דהא אסירה לשחוט וא"כ איתקצאי לבין השמשות ואף דבשבת סתים לן תנא כר"ש מ"מ רבה ס"ל מוקצה דאורייתא וצ"ל דוקא מוקצה כעין ביצה שנתחדש בעולם [ס"ל דמוקצה דאורייתא לא במזמת איסור] והו"ק: **יש** לי לדקדק קצת [דפריך] שבת דעלמא תשתרי מאי קשה הא לר"כ נמי ע"כ צ"ל דשרי דסתים לן תנא כר"ש דשרי מוקצה [ז]: **גמ'** ומי גזרינן והתניא השוחט את התרנגולת וכו'. וקשה היאך יפרש ר"כ ברייתא זו דדוקא ביצים גמורות מותרות אבל נולד לא וי"ל דלקמן איכא בהאי תנאי דפליגי בהכנה דרבה והוא סבר כמאן דלא סבר הכנה דרבה [ח] ועי"ל דר"כ סבר נמי הכנה דרבה אלא דמתני' לא פירש כן [ט]:

בתוס' בד"ה גבי שבת דסתם כו'. ותימה והא הוי סתם ואח"כ מחלוקת דהא ר"י פליג במתני' ואמר אם לא נתנבלה בע"ש כנ"ל: **באד"ה** וא"ת גבי שבת נמי סתם לן כר"י כו'. ר"ל היאך קאמר גבי שבת סתם לן כר"ש דלמא כר"י סתם כו' ועז"א דהאי סתמא עדיפא הואיל ונשנית לבסוף והשתא ליכא לשנויי משום דבעדיות לא תני וכו' דש"ס מאי חזית למיזל בתר הך סתמא. זיל בתר סתמא דנר ישן ויהיה ב"ה כר"י וב"ש כר"ש לכן אמרו הואיל ונשנית לבסוף לכן מוקי ב"ה כר"ש ואח"כ מקשין [בד"ה] מוקי לב"ה כר"ש למה מהפך בשביל כן ומגיה בהך משנה [דמגביהין] יגיה בהך סתמא [דמחתכין] דלענין מגיה לא שייך לבסוף [דאינו מועיל מה שלבסוף אלא דנוכיח מזה דעיקר דעת רבי לפסוק כהך סתמא דנשנית לבסוף אבל דלמא לאו סתמא הוא] ויגיה בהך משנה דמחתכין דברי ר"ש [ר"ל שיגיה מחתכין את הנבילה כו' דברי ר"ש ר"י אומר כו'] דרבי שנה שפיר רק הטעות לפנינו במשנה דמחתכין [שנשמט ב' תיבות דברי ר"ש] לז"א דמגיה יותר האי דמגביהין משום דבעדיות לא תני כו'. ובקערה מעדיות בלא מתניתין דמחתכין אין ראיה [דמהופך] דמ"מ הא סתים כר"י בנר ישן ומאי אולמי [י] לאפוקי השתא אולמי הואיל ונשנית לבסוף [נדחית סתמא דנר ישן וע"כ צריך להגיה] ומגיה מגביהין ולא מחתכין משום דבעדיות לא תני משמע דמהופך הוא ולכן מגיה האי דמגביהין ולא [מגיה נמי] האי דנר ישן דנשאר קיים אף לפי המסקנא ואפ"ה שבקינן לאותו סתם וסמכינן אסתם דלבסוף מסכת ועד"ז נוכל להמשיך נ"כ קושית התוספות וא"ת מאי אולמא הך סתמא (דמגביהין) [דמחתכין] מסתמא דנר ישן והו"ק כי הנראה לענ"ד כתבתי: **וברש"א** וז"ל מאי אולמא האי סתמא הך דמגביהין נמי סתמא איקרי כדאיתא ס"פ מי שהחשיך דקאמר ר"י סתמא אחרינא אשכח ומייתי האי דמגביהין ואמר ר"כ אנו אין לנו כו' אך קשה לדבריהם דבין אם נפרש דבריהם דמאי אולמא ולא היה להחליף האי דמגביהין אלא דכל חד תיקום אדוכתי' ובין אם נפרש דלמא אדרבה הך דמחתכין הו"ל להחליף אמאי לא תקשי להו הכי בכל דוכתא דאמרינן מוחלפת השיטה ולקמן דרמי דר"י אדר"י ומחליף האי דאין סוחטין כו' תקשי להו נמי הכי דמאי אולמי כו' דודאי ר"י דמשוה מדותיו דבין בשבת ובין ביו"ט לית ליה מוקצה כר"ש כדאיתא התם קאמר שפיר אנו אין לנו אלא ב"ה כר"ש ומחליף האי דמגביהין לפי קבלתו דתהוי סתמא כר"ש אבל ר"כ דאית ליה טעמא דמתני' דהכא משום מוקצה וב"ה כר"י ואליבי' פרכינן אמאי קתני בהך דמגביהין דב"ה כר"ש דהו"ל להשוות מדותיו בין בשבת ובין ביו"ט כר"י ומשנינן משום דגבי שבת סתים כו' והאי מקשו שפיר דהאי שינויא לא יספיק לן דמאי אולמי' האי סתמא דדחוינן ממגביהין וטפי מסתבר לאוקמי הך דמגביהין בדוכתיה כמו שהוא שטוי כדי להשוות מדותיהן בשבת ויו"ט כר"י ע"כ ואין אני רואה קושיא לענ"ד [כ]:

בתוס' בד"ה אין מבקעין כו' אלא ביושב ומלפה. עיין ר"פ המביא דף ל' ע"ב תמצאנו:

בתוס' בד"ה והי' כו' ואין שבת מכין ליו"ט מכ"ש. אין זה כ"ש דשבת חביבא ובעית הכנה טפי ועוד אם הוא כ"ש למה תני ביצה שנולדה ביו"ט ולא תני בשבת ואפ"ה לא תאכל [ל] מיהו זה נשמע ממילא כיון דביו"ט לא תאכל משום הכנה וע"כ בקרא (משבת ליו"ט) [מיו"ט לשבת] כתיב וק"ל: **באד"ה** ואפילו לדידן ניחא. לכאורה פירושו כמשמעו דרבה גופי' דס"ל כאן הכנה וס"ל לקמן הואיל [ניחא] ואפילו לדידן דלא ס"ל הואיל וס"ל כר"ח דפליג עמו לקמן דף כ"א וס"ל הכנה דרבה מ"מ ניחא וכו' ולר"ח לא קשה דדלמא לית לי' הכנה דרבה ובח"ס פירש לדידן דלית לן אורחים כו' אח"כ אינה לידי ספר מהר"ס והתמיה נ"כ על רש"ל ועי' בפרק אלו עוברין שם תמצא בגמ' קושיא ופירוקי התוס' גבי הואיל ע"ש

באור

[א] **לקמן** בסמוך מקשה הגאון המחבר שנית קושיא זאת על ר"כ ושם העלה זה שתירוץ למסקנא דא"כ יהי' מתניתין דאין מבקעין דלא כמאן ועוד העלה שם תירוץ אחר וכן בסמוך בד"ה קס"ד פי' האי ודילמא ב"ש כו' באופן אחר אלא שכאן בא לגלג כמה קושיות ודקדוקים בתי' אחד ובסמוך בא ליישב כל דבר בפני עצמו וליישב דבר דבור על אופניו: [ב] מה שהקשה בוכ"ת ועשה ב' קושיות א' על מה שהקשה ודילמא כו' וגם מאי מקשה כו'. לכאורה אינו מדוקדק קצת דאם כוונתו בקושיא שניה על המקשה מאי פריך מ"ט. קשה דהא קאמר בתר הכי קס"ד דנולד חמור לכ"ע. גם התי' שכתב דאפשר כו' לא מתרצא בהכי קושיא שני' על המקשה אם לא שנדחוק דהכי תרתי קושיות קאי על מאן דפריך ודלמא דלשון ודלמא משמע דמסתפק בעצמו אי ב"ש אית להו מוקצה או לא הא ליכא לספוקי מידי. ועוד דהיה לו להקשות מאי קמותבית מ"ט כו' הא ודאי ל"ל לב"ש מוקצה ביו"ט מכ"ש דשבת. או אפשר להגיה ולמחוק מלת גם וכנ"ל מאי קאמר דלמא ב"ש ל"ל מוקצה כו' הא ודאי ל"ל מוקצה והו"ל למיפרך מאי מקשית מ"ט דב"ש הא ל"ל כו' והכל קושיא אחת. והרב המובהק החריף מוהר"ר דוד מק"ק הרובשוב כתב אלי במכתבו אחרי רואו העלה הראשונה הנדפס מכבר והגיה בענין אחר שנתחלף תיבת דא"כ שבתחלת דבריו עם תיבת וכ"ת שכתב אח"כ בדבריו וכצ"ל [וקשה] דלמא קס"ד מתני' דמגביהין מהופך [וא"כ ודאי אית להו לב"ש מוקצה] (דא"כ) [וכ"ת] דהו"ל להקשות נ"כ מ"ט דב"ה דאמר לא תאכל הא ס"ל מגביהין מעל השלחן עצמות כו' (וכ"ת) [דא"כ] אם המשנה כסדר לפניו מאי קאמר דלמא ב"ש ל"ל מוקצה ודאי לית לי'. [ר"ל דאם תרצה לדייק מדלא פריך נמי אב"ה דע"כ המקשה לא ידע מהיפוכא א"כ קשה מאי מקשה ודלמא כו' הא ודאי לית לי' מוקצה] גם [היאך אפשר לדייק בדעת המקשה דהמשנה כסדר] מאי מקשה מ"ט כו' ואפשר שזהו הודלמא כו' [ר"ל שאין סברת הוכ"ת מוחלטת דבאמת הו"מ למיפרך גם אב"ה] ע"כ הגהת הרב הנ"ל והיא הגה"ה יותר נכונה: [ג] רצונו מאן דמקשה ודלמא הוא קסבר בדעת המקשה דפריך אב"ש מחמת איפוכי דר"כ והיה סבור דבהא"ת הוי יכול להקשות גם אב"ש. לכך אמר ודלמא המשנה כסדר וא"ל לב"ש מוקצה. ועפ"ז קאמר קס"ד ר"ל אני שונה נ"כ המשנה כסדר רק דקס"ד מאן דשרי כו': [ד] ואף דמאין מבקעין אין ראיה דהאי מוקצה מחמת חסרון כיס רק עיקר הראיה מקורה שנשברה כמ"ש התוס' בד"ה אין מבקעין וא"כ הו"ל נולד. י"ל דבהאי נולד לא מיסתבר לי' לר"כ כלל להיות חמור ממוקצה דגם להס"ד דנולד חמור היינו נולד שמתחלה לא היה בעולם וכמ"ש התוס' בד"ה קס"ד: [ה] ואף שגם שהקבלה הי' סתם הוא יכול להוכיח בלאו הך משנה דשבת דקבלתו שב"ש כר"י היא בשבת מדאמר שכא ביו"ט תאכל. וב"ה כר"ש נ"כ גבי שבת דוקא מכח מתניתין דאין מבקעין מ"מ כיון דלא שמע בפירוש לשון המשנה מהופך עדיפא ליה למידק ממה דסתם רבי בפירוש גבי שבת כר"ש. גם יש לדחות הראיות ודו"ק: [ו] ולאידך תי' שכתב הגאון המחבר למעלה ברש"י בד"ה ומי אר"כ שכתב גם משנה דאין מבקעין כו' דלא כמאן שפיר הוצרך לאתויי הך משנה כי היכי דלא נימא ב"ה גם ביו"ט כר"ש ונולד שאני: [ז] נראה שטעת הגאון המחבר בפירוש הך קושיא שבת דעלמא תשתרי דמקשה ממעטים בכל יום דאסרינן אפילו בנולדה בשבת דעלמא וכן משמע מדבריו למעלה בסמוך. איברא באמת יש מקום לומר דקושית הגמרא הוא מברייתא לקמן דף ג' ע"ב דקתני בהדיא אחד שבת ואחד יו"ט אסור לטלטלה דמשמע אפילו שבת דעלמא ואף דספיקא אסורה ניחא לי' למקשה לקמן אליבא דרבה משום דהוי ספיקא דאורייתא והיינו ביו"ט אחר שבת דוקא מ"מ הא הגאון גופי' כתב לקמן אף דברייתא סתמא קתני מ"מ ספיקא אסורה לא קאי רק אשבת אחר יו"ט עיין בדברי הגאון לקמן בד"ה בשלמא לרבה וא"כ לא יקשה קושית המחבר דלר"כ לא קשה מברייתא די"ל דברייתא כר"י דאוסר מוקצה אפילו בשבת ומיירי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים אבל לרבה מקשה שפיר דלדידיה ליכא לאוקמי ברייתא כר"י דאם כן לתני בתרנגולת גופיה כי היכי דלא ניחא לי' לאוקמי מתני' בהכי דא"כ לפלוגי בתרנגולת מש"ה לר"כ דלא חייש להך קושיא דלפלוגי בתרנגולת והולם באמת נראה בעליל שדחיקא לי' להגאון שיהיה שייך להקשות אברייתא הך קושיא דליתני בתרנגולת וכמו שנראה להדיא בדברי הגאון לקמן דף ג' ע"ב בגמרא בד"ה מיתיבי א' ביצה שנולדה כו' ע"ש. ונראה משום דבברייתא לקמן קתני אין מטלטלין אותה לא לכסות בה פי הקערה ולא לסמוך בה כרעי המטה דלא שייך הך מלתא בתרנגולת: [ח] ולפי"ז צריך יישוב בהא דפריך לקמן דף ג' ע"ב אברייתא דאי ביצה כו' אר"י ור' יצחק בשלמא לרבה ניחא כו' דלמא מוקי לברייתא כתנא דס"ל הכנה כדאוקי ר"כ להך ברייתא וכן לוטי"ל דלמא קאי ספיקא אסורה על יו"ט אחר שבת ומשום הכנה כמו לרבה. וכן הקשה פ"י לקמן: [ט] אפשר משום דלא ס"ל הגזירה ביו"ט דעלמא ולכך לא רצה לפרש המשנה ביו"ט אחר שבת דוקא ומשום הכנה משא"כ ברייתא דנקים היתירא דביצים גמורות בכל גוונא כמ"ש התוס' בד"ה נגזור אבל נולד לא ביו"ט אחר שבת: [י] ועיין בתוס' שבת דף קמ"ג בד"ה אנו כו' שהקשו קושיא זו דלסייע לר"כ מדלא תני בעדיות ותי' דמאי אולמא הא מהא משמע בלא הך דנר ישן ע"ש: [כ] דלפי פירוש הגאון מאי אולמא דהאי סתמא מהאי סתמא היינו מחתכין ונר ישן א"כ כיון דלענין מגיה לא שייך לבסוף והספק לפנינו אם נגיה משנה דמגביהין או דמחתכין האי דנר ישן מסייע יותר להגיה יותר הך דמחתכין כדי שלא יסתור סתמא דנר ישן דעת ב"ה ולא נצטרך ג"כ לומר דרבי חזר בהתרונה וגם לא נצטרך להפך כל המשנה רק השמטת ב' תיבות דברי ר"ש כמבואר למעלה בדברי הגאון: [ל] לכאורה אין זה קושיא כ"כ דהא התוס' לא נקטו בלשונם רק אין שבת מכין ליו"ט מכ"ש דלענין דיו"ט בעי הזמנה מבואר ברש"י משום דיו"ט נמי

פרי

ותבין כוונת התוס' [מ]: בא"ד שבת לא יהיה לרבות יום הכפורים בו לרבות שאר רגלים כצ"ל וכן נמצא במדרשות: וא"ל דלמא הכנה דרבנן וקרא אסמכתא [נ]:

דף ג ע"א גמרא ופירי אוכלא וכו' עיין ברש"י וכו'. ויש לי לדקדק קצת אמאי לא משני דס"ל לרב יוסף כרבי יהודה דלקמן דאם לאוכלין סולא מקן מותר וא"כ ודאי דבילה מותרת דאוכלא דאיפרת הוא ובמשקין גופי' כה"ג מותר ולמה יסבור ב"ה לא תאכל וכולי' חדא גזירה לא שייך כלל לפי"ז דהא משקין גופיה שרי אם לאוכלין: גמ' אם לאוכלין וכו'. וקשה היאך תירץ ר"י רבנן דסברי לפי אהפיכי אם לאוכלין מותר והתם ס"ל קדושה אחת ואסור וצ"ל תרי רבנן הוו [והוא קושיא ותי' מהרש"א שהביא הוא גופי' לקמן] או י"ל לטעמיה קאמרי לי' רבנן קדושה אחת ואסיר ולהו לא ס"ל לאפוקי דרבינא דסבר דת"ק אמר לטעמייהו דזה ליכא סברא לר"י רק דהגא בתרא קאי על ת"ק ואמר ולטעמיך וכו' אבל בתוס' מאי קאמרי תוס' (לפירש"י) [לשיטת מאיברא] והא לפירש"י נמי צ"ל כן ודו"ק [ס]: וא"ל מאי מקשה ר' יוחנן דלמא יש חילוק בין שבת ליו"ט [דביו"ט מודה ר"י דאף לאוכלין אסיר] דע"כ יש חילוק דמוקשה לעיל כאן סתם רבי כר"ש מחתכין וביו"ט כר"י וצ"ל ע"כ יו"ט דקיל אתי לזלזולי ז"א די"ל ר"י משוה מדותיו ולא מקרי זה [ימחתכין] סתם כמ"ש התוס' לעיל בד"ה גבי שבת כו'. א"נ דלא אולמא האי סתמא מסתמא דנר ישן כו' [ע]: בתוס' בד"ה גזירה כו' ועי"ל דלא שייך מוכן לעורבים כו'. כתב בח"ש כ"ב פירוש לא אמרינן האי טעמא דמוכן לעורבים הוי מוכן לאדם אלא איירי בפירות אילן שרגילין להשיר והוא יושב ומלפפה אף שליסנא קצת דחוק מ"מ העיקר כן וכ"ה בסמ"ג ע"כ ועיין פרק בכל מערבין דף מ' בד"ה הא ודאי מאתמול ובשבת ס"פ כל כתבי בד"ה אוי האמר ר"ה וברש"א וכתב כ"ז לפי הבנתו בתוס' דא"כ לאו מוכן לעורבים מותר בפירות הנושרין מטעם דיושב ומלפפה אבל בהאי דפרק מקום שנהגו באנשי יריחו דהתירו פירות הנושרין איתא דלא התירו אלא במוכן לעורבים במחובר והשתא דברי התוס' אתיין כפשוטן דלא שייך להתיר משום מוקן וכן לעורבין במחובר אלא דומיא דאנשי יריחו דהתירו בפירות הנושרין דאיכא נמי טעמא דיושב ומלפפה אבל האי דלא על המוקצה דאיירי בעשבים אע"ג דהוי מוכן לבהמה במחובר אפ"ה אסור משום דלית ביה יושב ומלפפה ודו"ק ע"כ: בא"ד וי"ל דלקמן מיירי בדבר דבעי מרא וחצינא. נ"ל דלא הוי [נמי] בכלל פירות הנושרין [מה"ט] לאפוקי בילה אע"ג דלא שייך בה שמא יתלוש מ"מ הוא דומיא דפירי הנושר והוא בכלל גזירה דפירות הנושרין ובסמוך [שכתבו] דדוקא בפירות וענבים שאדם מתאוה כו' צ"ל דבילה נמי מתאוה ואי לא גרסינן ועי"ל ניחא דהוי תירוץ א' בתרי טעמי [ואין צ"ל דבילה מתאוה] וצריך טעמא דמרא וחצינא דאל"כ אע"ג (דלא הוי פירי הנושר מ"מ ניחוש שמא יעלה ויתלוש) [מראה דצ"ל מהופך וכצ"ל אע"ג דלא חיישי' שמא יעלה ויתלוש [דאינו מתאוה] מ"מ הוי בכלל פירי הנושר ולכך נקיט טעמא דמרא וחצינא דנוספיק לתרתי חששי לשמא יעלה ושלא יהיה בכלל פירי הנושר אלא שהוסיפו עוד טעם על חששא דשמא יעלה ויתלוש משום דאינו מתאוה] עיין בתוס' פ"ק דחולין בד"ה מחתכין וכו' וכתב רש"א ולפי"ז לא צריכי התוס' לפרש לעיל בהך דמחתכין את הדלועין דאיירי בתלושין אלא דמצינו למימר שפיר דאיירי במחוברין בין השמשות ולא שייך בהו גזירה שמא יעלה ויתלוש כיון דלאו פירות אילן הם (מיהו מ"מ לא שייך בי' טעמא דמרא וחצינא וכן הטעם השני אינו מוכרח) [כן היה בדפוס הקודם במוסגר בין שני חצאי לבנה ובאמת דמבואר בהדיא טעמא דמרא וחצינא גבי דלועין בתוס' פ"ק דחולין בד"ה מחתכין וע"ש]: בתוס' בד"ה ר"א מוחלפת השיטה כו' ובשיטה מאיברא כו'. אף לי [נראה] מוחלפת האי דכלכלה [וצריך לשנות במשנה] ור"י לא הודה להם [במקום וחכמים לא הודו לו] דס"ל דאסור משום מוקצה ושתיהם קדושה אחת לכן אסור אף בשני אך עתה [בלא מוחלפת] ור"י קאמר האי דוכן בילה ע"כ טעמא לאו משום מוקצה דא"כ ליתני תרנגולת [פ] אלא משום משקין שזבו א"כ קשה דידי' אדידי' אבל אם הוא מוחלפת א"כ הת"ק קאמר האי וכן בילה [ולא נקיט תרנגולת] משום דלית ליה מוקצה רק משום משקין שזבו ור"י לא הודה להם ממנ"פ האי דבראשון אסור ובשני מותר דקאמר ת"ק בכל בילים שבעולם בין עומדת לגדל או לאכילה דאו בשניהם מותר או בשניהם אסור דאי עומדת לאכילה בשניהם מותר דלית לי' משקין שזבו דאוכלא דאיפרת הוא ואי בעומדת לגדל וכו' בשניהם אסור משום מוקצה דקדושה אחת הן אבל אין לי לומר בקצרה דאי מוחלפת י"ל ולא הודה להם דבשניהם מותרת משום דלית ליה משקין שזבו דע"כ משום קדושה אחת טעמא דר"י [חומ' דכלכלה ועירוב]: ברש"א וא"ל דהשתא נמי דהאי דאין סוחטין מוחלפת כ"ש דקשה דרבנן אדרבנן י"ל כיון דב"ש וב"ה פליגי בהכי במתניתין ה"נ נימא דהני תרי רבנן בתרי תנאי ניהו ופליגי נמי בהכי: ומ"ש ולדידהו דאסריתו נולד בהאי דאין סוחטין כו'. לפי"ז חכמים דהכא הן המה חכמים דהתם ומהרש"א ז"ל האריך בביאור התוס' ואין צורך בו והם דברים פשוטים: **ע"ב** גמ' מיתיבי אי בילה כו'. יש לי לדקדק מאי קושיא דלמא אינהו ס"ל נמי דבילה מהתרנגולת העומדת לגדל בילים אסור משום מוקצה כר"נ רק מתניתין פלוגתא דבית שמאי ובית הלל לא מיתוקמא בהכי משום קושיא א"כ ליפלגו בתרנגולת מש"ה מוקי פלוגתייהו בתרנגולת העומדת לאכילה אבל בעומדת לגדל ד"ה אסיר ובהכי איירי ברייתא דאחד בילה כו' [דבברייתא לא שייך בתרנגולת האי דלסמוך בה כו' וכמ"ש למעלה בגמ' דף ב' ע"ב בד"ה יש לי ע"ש במה שהגהתי] וביותר קשה למ"ש רש"א בשם תוס' דלר"נ לא פריך דלדידי' ניחא דמוקצה חמירא וכו': גמרא נתערבה באלף כו'. א"ל הא אי ס"ס דשרי אפילו באיסור דאורייתא ואין שייך לומר דקאי (אנתערבה) [נתערבה אודאי]. דזה לא מיקרי ס"ס רק בים ס"ס אם יש כאן איסור כלל כמו בנשבר הגף עיין בפוסקים [צ]: גמרא בשלמ' לרבה וכו'. ואוקי ברייתא בשבת אחר יו"ט ויו"ט אחר שבת אע"ג דתני סתמא ספיקא אסורה קאי דוקא אהא והא דלא הזכירו ר"נ ירא"ה משום דלא נשאר אוקימתא דר"נ מכח קושיא וקאמר אלא אמר רבה אבל רש"א כתב מתוספות ישנים דמוקצה חמירא והוי כעין דאורייתא כספק מוכן דאסור לקמן: גמ' אלא למ"ד את שדרכו למנות כו'. הוי כעין גברא אגברא קרמית דדלמא איהו ס"ל כשאר אוקימתות דמתני' משום הכנה או מוקצה [ק]: גמ' האי תנא דליטרא קציעות הוא דאמר כו' אפילו בדרבנן לא בטיל. נ"ל הא דקאמר אפילו בדרבנן דלא תקשי דר"מ אדר"מ [אליבא דר"ל] הכא קאמר טלן ידלקו והתם אמר ר"מ דלר"א ור"י מ"מ במאה פומין יעלו אלא הא דרבנן והא דאורייתא [ועיין בסמוך]: גמ' ר"מ אומר ר"א אומר כו'. ברש"א והוא מתוספות ישנים השתא משמע דבטל ולעיל גבי תילתן דקאמר ר"מ לר"ל כל שדרכו למנות נ"ל הא דידיה הא דרבי' ע"כ ואין צורך לזה דלעיל קאי אכלאי הכרם וערלה שהיא איסור דאורייתא אבל בתרומות פירות דרבנן בטל. והגמרא מביא ראיה מכח כ"ש דלר"י אליבא דר' יהושע אפילו בתרומות פירות דרבנן ס"ל דלא בטל [ר]: בתוס' בד"ה אבל כופה עליה כלי כו' בצריך למקומו. וה"נ הי' יכול להרץ בצריך לגופו כמו שסיימו בדבריהם או לגוף הכלי כו' וא"ש ומכאן פוסקין כו' [הא] במשניות איתא בהדיא דלצורך גופו מותר נוטל אדם את הקורדם לחתוך בו כו' רק לצורך מקומו שמעינן מהכא. מיהו התוס' לא נחית לזה רק לבמוצע המ"מ [ר"ל דכוונת התוספות ומכאן פוסקין דהא דקי"ל כו' לצורך גופו או לצורך מקומו שרי מ"מ אם התחילו לטלטלו מותר להוליכו אפילו בחדרו] ועיין בר"ן: ובמהר"ם אבל דבר שבמוקצה אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו כדאיתא בא"ח סי' ש"ח וע"כ קתני בבילה אין מטלטלין לא לכסות וכו': בתוס' בד"ה לדידי כו' רש"א. ולעיל לר"נ דמוקי פלוגתא דב"ש וב"ה במוקצה לא תקשי להו הכי וכי עביד ר"ש במוקצה כב"ש בי"ט ושביק ב"ה וכן ר"י עביד בשבת במוקצה כב"ש ושביק ב"ה די"ל דר"ש ור"י משוו מדותיהן בחד דינא שבת ויו"ט ולהכי ר"י אית לי' כיון דביו"ט אית להו לב"ה מוקצה הך מתני' דגבי שבת דשרי מוקצה לב"ה ליתא וכן ר"ש סבר כיון דגבי שבת לית להו מוקצה הך מתני' דגבי יו"ט ליתא ע"כ. ועיין: בתוס' בד"ה ואחרות באחרות כו' מ"כ לפרש כפיר"ת כו' האיסור עצמה קאי משמע הא ריהטא דשמעתא (אנתערבה) [אספיקא] קאי ועב"ז אמר רב אשי כו' מ"מ בדבר שיש לו מתירין אפילו ס"ס [אסור]: בא"ד אי נמי כו' ברייתא היא ומאי אולמא כו' לפי"ז לא ניחא מי איכא למ"ד דאסור אם לא שמברייתא ס"מ דאסור וא"ש הך ברייתא מהך ברייתא ע"ש בגמרא כי יש שם באופן אחר כלל [ש]: בסה"ד שהתערובות הראשון הוה שוה. נראה דה"ה דהתערובות הראשון הי' א' בק' והשני שוה נ"ע בנ"ט דליכא תרי רובא והשתא א"ל לפיר"ת לעיל דנתערבה אגוף האיסור קאי רק [משום דלא עדיף] מן [אטו הי'] שהתערובות הראשון שוה בשוה: [בדפוסים ישנים הי' נכתב כל הכתוב למטה במקומות מפוזרין לאחר כמה דפין שלא במקומו ועניט ובערבוביא גדול ואנחנו סדרנוהו והצגנוהו במקומו]:

דף ד ע"א גמרא דרסה בעיגול ואינו יודע כו'. בלא"ה היה אפ"ל דדלמא ס"ל את שדרכו למנות וה"ט דלא בטיל משום חשיבותא דליטרא קציעות חשובין כמו ד' מינין דלעיל [ולזה הוצרך לאהויי נמי האי דדרסה לאוכוחי] דע"כ אין טעמו משום חשיבות דא"כ באינו יודע באיזה מקום עיגול נמי הא חשיב אע"ג דאינו ניכר מאי הלוי בזה: גמ' ה"ק דרסה בעיגול ואינו יודע כו' אי לצפונה או לדרומה. לכאורה אף דידע לצפונה או לדרומה בדרסה בתוך העיגול ואינו יודע באיזה עיגול דרסה שני ועיין. גם לא קאמר אי למעלה אי למטה וק"ל: גמ' ואלא בתרנגולת העומדת לגדל בילים. לפי"ז האי דנקיט אמה לרבותא אע"ג דהוי מוקצה דבעלי חיים: ברש"י בד"ה פשיטא דהיא ואמה שריא כלומר אם בא לומר כב"ש להשמיענו בילה אמה נ"ל וכן פירש בסמוך גוזמא כו' ונחלק על ב"ה האוסרין כו'. לא ידעתי לפום ריהטא דלמא מוקי לפלוגתייהו בתרנגולת העומדת לגדל בילים וטעמא משום מוקצה כר"נ לעיל וס"ל כב"ה דמוקצה אסור והא קמ"ל דלא חיישינן לפירות הנושרין ומשקין שזבו בעומדת לאכילה ועיין: ברש"י בד"ה היא ואמה אסורה דשמעינן לר"א דאית לי' מוקצה כו' לקמן דף ל"ד ועוד אמר ר"א עומד אדם על המוקצה. הא דמביא רש"י קאי על שבת כמבואר במשנה ואין ראיה מזה דלמא שאני יו"ט משבת ועוד דשאני התם דהוי מוקצה דגרוגרות וצמוקין כמ"ש רש"י בהדיא שם ע"ש אבל במשנה הקודמת לזה אית לי' לר"א מוקצה אפילו ביו"ט בהך דנוטל אדם קיסם כו' שכל מה שבחצר מוכן הוא והאי דמביא הך משנה דעומד משום דל"ל קודם משנה דאין מוליאין כמ"ש רש"י בהדיא ע"ש דף ל"ד ע"א ומהר"ס לא ידע זה [ת]: **ע"ב** גמ' עלים שנשרו כו'. עיין באשר"י והוא מלשון הרי"ף וז"ל ועלים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיק ביו"ט משום הכנה דרבה ואם נשרו מן הדקל ביו"ט אסור משום נולד ומשום שמא יעלה ויתלוש וא"ל אם שייך הכנה בעלים שנשרו מן הדקל נ"ל טעמא דאם נשרו ביו"ט אסור משום נולד ומשום שמא יעלה ויתלוש הא איכא למיגזר יו"ט דעלמא משום יו"ט דאחר השבת כדאמרי' לעיל גבי בילה לרבה דאוסר משום הכנה דאין שייך לומר כן כלל [גבי עלים] דטעמא דאסור הכא ביו"ט אחר שבת הוא גופי' משום נולד או משום שמא יעלה ויתלוש היכא דלא שייך מוקצה כגון ביושב ומלפפה דהא בילה שנולדה בשבת גופי' [אי הוי] שרי בו ביום כ"ש ביו"ט שלאחריו אין שייך לאסור רק אנן אסרינן בילה שנולדה בשבת בו ביום משום נולד ומוקצה [או משום גזירה דנולדה בשבת אחר יו"ט דאסור בשבת אף למאן דל"ל נולד ומוקצה] אסרינן אח"כ ביו"ט שלאחריו [משום הכנה] דאי שרינן לי' בשני נמצא שראשון הכין לשני ולא לעצמו כיון שאסורה והו"ל כבילה שנגמרה בראשון ונולדה בשני שלא הכינה לעצמה כלום אלא לשני אבל אם היינו יכולין לומר שלעצמו הכינה הדבר ברור שאף בשני מותרת וכ"כ הר"ן בהדיא

באור

אקרי שבת ולענין דאין אחד מכין לחבירו ודאי דכ"ש דאין שבת מכין ליו"ט ול"ק נמי דלאשמעינן במשנה נולדה בשבת ומכ"ש יו"ט דלענין דבעי הכנה הוי יו"ט רבותא: [ס] מה שתמה הגאון והביא גם בשם מהר"ם לתמוה דמי דחקו לרש"ל דנייד ממשמעו דלדידן היינו דלית לן הואיל לפענ"ד הקושיה היה נראה דקשיא לי' לרש"ל דהרי פסקינן בהאי דהואיל כרבה וכן פסק התם בפסחים רבי הלכתא כר"א דס"ל שם הואיל וכן פסקו כל הפוסקים וכ"כ התוס' שם דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ואמרינן הואיל וכתבו שכן המנהג אלא שר"י דחה שם ראייתם דהפסר דלא אמרינן בכי הא הלכה כרבי מחבירו ע"ש וא"כ היאך יכתבו כ"כ בפשיטות לדידן דלית לן הואיל ע"כ הוצרך לדחוק לדידן דלית לן אורחים. ומ"ש ועיין פרק אלו עוברין תמצא קושיא ופירוקי שם לא איירי מאיסור הכנה רק עיקר הקושיא הוא מאיסור מלאכת האפיה וביטול והתוספות הכא מקשו מאיסור הכנה אלא דכולו חדא הוא ולא הוצרכו התוס' הכא קושיא ופירוקי רק לדידן. אלא דהא קשיא לכל הפירושים בפירוש לדידן במה שתירצו התוס' דבאפיה לא שייך הכנה דמ"מ כיון דאית לן הכנה ע"כ לית לן תירוצא דר"ת בפרק אלו עוברין דצורכי שבת נעשין ביו"ט מדאורייתא דאי צורכי שבת מותר לעשות ביו"ט מדאורייתא הרי התירה התורה אפילו איסור מלאכה בשביל שבת וכ"ש הכנה של היתר וא"כ אי לית לן הואיל או דלית לן אורחים נהי דליכא איסור הכנה באפיה וביטול מ"מ במה הותרה איסור מלאכה ביו"ט לצורך שבת ואולי לזה כוון המג"א ברים סימן תקכ"ז שכתב על דברי התוס' אלו ובלא"ה תמוהים דברי התוס' מגמרא דפרק אלו עוברין ע"ש. ולפי מה שפירשו התוס' שם בד"ה ואי אמרת צורכי שבת כו' בטעם דצורכי שבת נעשין ביו"ט אפשר לדחוק ולחלק קצת ודו"ק: [נ] נראה דזה קאי על כל מה שכתבו התוספות דלא קשה אלא אי אמרינן הכנה דאורייתא. ועיין בגמרא דף ג' ע"ב דאמרינן בשלמא לרבה דאמר משום הכנה כו' הוי ספיקא דאורייתא כו' מבואר להדיא דהכנה דאורייתא. שוב מצאתי שבפירוש המשניות להרמב"ם כתב דהכנה טבעית דרבנן וכבר תפסו עליו מגמרא הנ"ל ותירצו דזה לבסיד דאמר בשלמא לרבה י"ל דזה דאורייתא אבל לבתר דאסיק רב אשי דאפילו ספיקא דרבנן אסור בדשיל"מ יותר מסתבר דהכנה טבעית דרבנן א"כ שפיר יש מקום לדברי הגאון למסקנא: [ס] ובלא"ה לא משמע כן בתוס' דכתבו ויפה פירש דע"כ כו' ואל"כ כ"ש דקשה כו' ואם היה צריך גם לפירש"י דלדבריהם קאמרי שפיר הו"מ לפרש האי דכלכלה ולדבריהם בשיטת מאיברא: [ע] לכאורה הדברים תמוהין דמאי דיהיב טעמא דמחתכין לאו סתמא הוא ולהכי משום עדותיו משמע דבין בשבת ובין ביו"ט אסור בהך סתמא דאין מבקעין ובאמת ר"י פסק הלכתא בשבת דף קנ"ז כר"ש ושם משמע להדיא דאפילו ביו"ט פסק כוותי' והובא בתוס' דף ד' ד"ה הואיל וכ"ה במהרש"א לעיל הובא בדברי הגאון לעיל בתוס' בד"ה גבי שבת ואם נאמר דר"ל דמרבי אין הכרח דמחלק בין שבת ליו"ט דבלא"ה אין סתירה בדעת רבי מהך דאין מבקעין על האי דמחתכין דמחתכין לאו סתמא הוא וסובר בתרווייהו לאיסורא ור"י דמתיר בתרווייהו היינו כדקאמר התם בשבת ר"י סתמא אחרינא אשכח כך דמגביהין למה דאפיך ר"נ וע"ש דא"כ מה הועיל במ"ש דמחתכין לאו סתמא אכתי כך דמגביהין סתמא להיתרא בשבת והיינו מוכרחין לחלק מהך דאין מבקעין או אין סוחטין דמייתי התם בין שבת ליו"ט אין נ"ל כמ"ש הרא"ש פס בסוף שבת להדיא דסתמא דגמרא וכולהו אמוראי לא ס"ל לחלק ולהחמיר ביו"ט טפי משום כך סתירה דמלינו בדברי רבי מלבד ר"נ שהוצרך לדחוקי בהכי משום אוקימתא דידיה וע"ש שהכריח כן: [פ] לכאורה אינו מובן כלל דהיאך יאמר בתרנגולת מותר בשני אף אי שתי קדושות הן. ונראה דר"ל דהיינו בכי האי גוונא דכלכלה שמתנה בראשון ואומר אם הוא חול אני מכינה עכשיו לאכילה ומותרת בשני ממנ"פ: [צ] ועיין בתוספות בד"ה ואחרות כו' דר"ת משוי לי' ס"ס ומוקי דנתערבה קאי אודאי טריפה ותירוץ הגאון כמתכר הוא דעת ר"י שחולק באמת עם ר"ת בזה: [ק] לכאורה דבריו אינן מדוקדקין דהא מ"ד את שדרכו הוא ר"י וכדאסיק בקושיתו אלא לר"י כו' ור"י הא ס"ל טעמא משום משקין שזבו כדלעיל: [ר] ואף דביבמות דף פ"א הוכיח ר"ל מדר"י דסובר תרומה בזה"ז דרבנן מהסבר עיגול בעיגולין עולה אף דכל שדרכו למנות לא בטיל ופירש"י דאי הוי בזה"ז דאורייתא לא היה בטל אף דתרומת תאנים מדרבנן דהוי גזרינן תרומה דרבנן אטו דאורייתא מ"מ צ"ל נמי טעמא דתרומת פירות דרבנן דאף דהוי בזה"ז דרבנן מ"מ הוי קשה אר"מ דנקט חבילי תילתן של כלאי הכרם דהוי נמי דרבנן דכיון דבזה"ז דרבנן ע"כ משום דקדושת עזרא לא קידשה לעתיד לבא והוי כמו בחו"ל דכלאים בחו"ל מדברי סופרים וע"כ דהכא הוי תרי דרבנן וכ"כ בתוס' להדיא ביבמות דף הנ"ל ובזבחים דף ע"ג ע"א ד"ה רמ"א שהקשו קושית תוספות ישנים ותירצו כן ע"ש: [ש] לשונו מגומגם אחד ואולי כוונתו דלשון מי איכא דאסור שהוזכר בתוס' לא מיתרצא בהכי דהכתי איכא מ"ד בהאי ברייתא אם לא דאיכא התם ברייתא דמשמע מינה דאסור והכא קשיא להו לתוס' אמאי לא מייתי מהך ברייתא וא"ש תירוץ מאי אולמא וזה שכיים ע"ש כי יש שם באופן אחר דלא נזכר שם זה הלשון מי איכא למ"ד דאסור. ועיין בתוס' זבחים דף ע"ב בד"ה ונתערבו באוכך: [ת] אינו מובן כלל דבדי דל"ל משנה דעומד אדם על המוקצה קודם כך דאין מוליאין ע"ש הוא בסר מבנה דנוטל אדם קיסם כמשמעות לשון ועוד אמר

וגם התוס' לעיל בועי"ל שכ"ה אלא בהכנה דרבה ולכן בעלים שנשרו מדקל בשבת ודאי שרו בו ביום אי לאו משום מוקצה או משום שמא יעלה ויתלוש רק כיון דאסור בשבת בו ביום משום נולד או משום שמא יעלה ויתלוש אי הוי שרינן לי' בשני נמלא הראשון הכין לשני וא"כ היאך תאמר שביו"ט דעלמא אסור משום גזירה דיו"ט אחר השבת והתם גופי' אינו נאסר אלא משום נולד ושמא יעלה ויתלוש כיון דאסור משום הכי בראשון ממילא אסרינן ליה בשני משום הכנה א"כ נקלר שביו"ט דעלמא אסור משום שמא יעלה ויתלוש לאפוקי לעיל בבילה שנולדה ביו"ט אחר השבת דאסור בלא הך טעמא רק משום הכנה גופיה דכל בילה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה דאלו ילדה בראשונה היתה מותרת בעומדת לאכילה דאוכלא דאיפרת הוא גזרינן יו"ט דעלמא אע"ג דלא שייך מוקצה או נולד משום יו"ט אחר השבת וק"ל. דוגמא זה ברש"א [בתוספות בד"ה אלא בהכנה דרבה] וז"ל כתב הר"ן והכנה זו אינה מדאורייתא דהא בראשון גופי' אינה אסורה לרבה משום הכנה אלא משום גזירה ובזה יתיישב מה שמקשין וכו' דהכא גבי עלים לא שייך שהיא סכנה דאורייתא האמור בבילה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה כו' אלא משום דבנשרו ביו"ט אסור משום שמא יעלה ויתלוש אם נאמר דבנשרו בשבת מותר ביו"ט שלאחריו הוי שבת מכין ליו"ט כמ"ש התוס' ע"כ אבל א"ל [לזה דיש] לומר דגזירה דלעיל אינו דומה לגזירה דהכא דבשלמא לעיל גזרינן בילה שנולדה ביו"ט דעלמא משום בילה שנולדה ביו"ט אחר שבת והוי הגזירה לידה ביו"ט משום לידה ביו"ט לאפוקי הכא לא גזרינן עלים שנשרו ביו"ט משום עלים שנשרו בשבת שקודם יו"ט וק"ל אבל א"ל דנשירת עלים מדקל לא שכיח והוי כבילים גמורין במעי אמן דלא גזרינן דע"כ שכיח דהא גזרינן משום שמא יעלה ויתלוש וק"ל: גמ' והא קמהפך באיסורא כיון דרובא דהיתירא וכו'. וקשה וכי לא ידע דרובא דהיתירא וכו' ועוד למה לא מקשה תיכף והא קמבטל כו' [י"ל] דבתחלה [סבר] דה"ק רב מתנא מרבה עלים מוכנים ומדליקן וזה דולק עמהן אף בלא ביטול דזה וזה גורם להנאת ביטול מותר אף דזה מסיקו והקשה והא קמהפך וכו' ותי' מטעם ביטול והקשה א"כ דביטול והא קמבטל ועיין בר"ן. ול"ל נמי דמ"מ יש עלים מותרין בתחלה שהם מעורבין [באותן שנשרו] ולא ניכר דאלו ניכר פשיטא דאין מבטלין דא"כ יבטלו חתיכת חזיר ולמה לאתויי ראיה ממשנה דאין מבטלין איסור אלא דמעורב כבר ואין בעין [והא מוסיף ומרבה שיהיה רוב ובהכי איירי המשנה ג"כ] ודו"ק: גמ' והא רב אסי מבדיל כו' הכא לחומרא כו' לכאורה משמע מבדיל בלא ברכה דספק ברכות להקל וברש"י פי' בהדיא מבדיל ומברך וכו' וי"ל דמ"מ קים לי' בנפשי' שאינה ברכה לבטלה דהא איהו הוי ידע בקביעא דירחא רק אם חק חכמים הוא והטילו על בני הגולה לעשותו אף שירבו חכמים כו' אינו מחויב לעשות הבדלה ומכח ספק הבדיל לחומרא וק"ל ובאמת לר"ז [דאמר] כוותי' דר"א מסתברא [קשה] א"כ למה הבדיל ר"א דע"כ לא ידע [ר"ז] הא דשלחו מתם משום מנהג אבותיהם גם לא ידע כלל סברא שיהיה מנהג דאל"כ מאי קדייק: גמ' כוותי' דרב מסתברא וכו'. דהיכא דידעינן בקביעא ואין כאן ספק א"ל לעשות רק יום אחד ואין כאן חק קבוע מוטל על הגליות רק משום ספק עבדי תרי [דתנן וכו' ואלו כו'] וא"כ מ"ם בטלו כותיים דהוי נפקינן מידי ספק השתא נמי ידעינן בקביעא דירחא נפקא מידי ספק והיכא דמטו שלוחים [א] ר"ל אלו שנה זו יגיעו השלוחים למקום מרחק שלא הגיעו אליו בשנה שעברה עבדי חד יומא דכיון דנפקא מידי ספק אין כאן טעם לעשות שני ימים וא"כ מ"ם השתא הא ידעינן בקביעות וילאנו מידי ספק ומקשה א"כ ס"ם הא קחזינן דעבדי תרי יומא ומ"ט וכו' ויהיה כבטלו כותיים א"כ מטו שלוחים ומשני כדשלחו כו' משום גזירה לבד וכו' ופשוט: בתוס' בד"ה ותנן כו' וא"ת לעיל גבי עיגול כו' עיין בתשר"י. ז"ל רש"א משמע להו דבדרבנן היכא דלא הוי דבר שיש לו מתירין מבטלין לכתחלה אפי' איתא לאיסורא בעינא שלא הוצרך התלמוד לחלק ביניהם בין מיקלי קלי וכו' אלא לרב אסי דאמר דבר שיש לו מתירין וכו' אבל הרא"ש כתב וכו' ולפי"ז לק"מ מהאי דעיגול ע"כ ול"ל לפירוש התשר"י דקודם רב אסי מחלק בין דאורייתא לדרבנן הכל במיקלי קלי אפ"ה בדאורייתא לא בטל ואח"כ מחלק בהכל דרבנן בין מיקלי קלי ודו"ק:

דף ה ע"א ברש"י בד"ה עד המנחה כו' ואם באו עדים כו' שהרי ודאי שיו"ט למחר כו'. דכיון דאם באו מן המנחה ולמעלה לא מקבלין אותם ועושין היום ל' מעובר אע"פ שמעידין שהיום יום ל' יו"ט מ"מ התקינו הב"ד שהדבר מסור בידם לעשות כרצונם שלמחר יהיה יו"ט ואעפ"כ תקנו לעשות היום יו"ט: ברש"י בד"ה הא לן והא להו. מהר"ס ז"ל מאריך בסברא ואין צורך כי פשוט הא לן וכו' מסביר וז"ל פירוש לבני א"י הבילה מותרת ר"ל אפילו כשעושין ב' ימים כגון שלא באו עדים כלל ביום ל' אלא נשתהו ולא באו עד יום ל"א דאז ע"כ היו עושין ב' ימים רק שאותן ב' ימים היו מספק שביום ל' היו נוהגין קדושה משום שהיו מסופקים שמא יבאו עדים היום ואם היו יודעין שלא יבאו עדים היום לא היו נוהגין בו קודש ולכך כשלא באו עד למחר למפרע היה אתמול חול ולכך הבילה מותרת להם כמ"ש התוס' אבל בני בבל עדיין עושין ר"ה ב' ימים כמו בתקנה הראשונה שבכל השנים היו צריכין לעשות ב' ימים משום דשמא באו עדים אחר המנחה ואז היו הב"ד עושין ב' ימים בקדושה אחת וכו' ולא פסקה וכו' דבריו פשוטין: בתוס' בד"ה ונתקלקל כו' והאיכא קלקול מוספין. לשון מהר"ס והאיכא קלקול מוספין פירוש שקודם שבאו לא היו יכולין להקריב המוספין דשמא לא יבאו היום כלל עד למחר ויהיה היום חול וא"כ יביאו חולין בעזרה ואחר שבאו עדים לאחר המנחה שכבר הקריבו התמיד של בין הערבים ג"כ לא היו יכולין להקריב המוספין מחמת עשה דהשלמה וא"כ לא הקריבו המוספין כלל ותירלו דהיכא דלא אפשר שאני מידי דהוי וכו' ור"ל דהא דאין שום קרבן קרב אחר התמיד היינו דוקא אותו קרבן שאפשר לדחותו ולהקריבו למחר וליום אחר אבל קרבן המוספין אי אפשר להקריבן כי אם היום שהוא יו"ט וכן מחוסר כפורים אם לא יקריב כפרתו היום לא יהי' באפשר לו לאכול את פסחו ולכך אי אפשר לדחות כפרתו עד למחר לכך נקרבין אפילו אחר הקרבת התמיד אלא שיש לתמוה דבהדיא איתא התם דף נ"ט דטעמא דמחוסר כפורים הוא משום דאתי עשה דפסח דענוש כרת ודחי עשה הקל דהשלמה וכמו שכתבו התוס' בתירוץ השני ולא מטעם דהיכא דלא אפשר שאני והתוספות חלקו הענין ולקחו טעם המבואר שם בגמרא לתירוץ שני והוסיפו תירוץ א' מלבם ואי לא מסתפינא הייתי אומר דט"ס הוא והם תי' א' דמשום דלא אפשר הוא לדחות קרבן זה עד למחר אתי עשה דרבים כו' ע"כ. ועיין ברש"א דכתב יש כאן דילוג ע"ש בגמרא ובתוס' דר"ה ומגיהו כאן ע"ש: באו"ד ויש מפרשים וכו' ולא נהירא וכו'. לשון מהר"ס ר"ל ולפי דבריהם לא קלקלו בתמיד של בין הערבים כלום כו' ומה שאמרו מתחלה שיר של חול כו' מה בכך דאינו אלא כקורא מזמור תהלים ואפילו יהי' קלקול מה מ"מ לא הי' אותו קלקול בתמיד כ"א במוסף שאמרו עליו שיר שהיו רגילין לומר בתמיד של חול ע"כ ועיין: בתוס' בד"ה הא לן והא להו כו' וא"ת לר"י וכו' וא"כ ב' ימים טובים של גליות דלעיל דס"ל לר"א קדושה אחת הן התם הוינו טעמא כמ"ש רש"י לעיל שסב"ד הטילו וקבעום על בני הגולה כו' לאפוקי הכא לא שייך הטילו וקבעום רק לעולם שעושין יום א' ואם נתעכבו העדים היום יושבין ולא עושים מלאכה משום ספק דלמא השתא יבאו ואי לא אתו אשתכח דלמפרע בטעות היו עושין יו"ט ועיין: **ע"ב** גמ' וכ"ת למלות עונה כו'. לשון רש"א וא"ת כיון דליתא לתקנתא ממילא נלטוו בפריה ורביה כמו שנלטוו כבר [הוספה מדברי הגאון המחבר ואינו קושיא לכאורה דפרו ורבו לבני נח נאמרה עד מתן תורה אבל השתא דשמעינן דפרישה קדושה הוא ה"א מי שירלה להיות מן הפרושין יהי' דאל"כ תקשי נמי לפי האמת למה צריך למנין אחר להתירו הא כבר כתיב פרו ורבו] וי"ל דה"ק וכ"ת למלות עונה כו' דהא"ל מלות פרו ורבו דבר שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני דלזה ולזה נאמרה והכי אמרי' בפרק ארבע מיתות והרי פריה ורביה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לך אמור להם וכו' לישראל נאמרה ולא לב"נ ומשני האי לכל דבר שבמנין וכו' והיינו כמסקנא דהכא ע"כ [עוד נכתב בדפוסים ישנים לקמן שלא במקומו]. עיין מ"ש בשם רש"א אבל ראה זה מלאתי בפ"ק דע"ג [דף ה'] אמר ר"ל בא ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא הן לא חטאו אנו לא באנו לעולם שנאמר כו' למימרא שאם לא היו חוטאין לא היו מולידין והא כתיב פרו ורבו עד סיני והא בסיני נמי נאמר שם שובו לכם לאהליכם למלות עונה ע"כ ודו"ק היטב [ב]: ברש"י בד"ה מכדי כתיב בלוחות וכו' לא מקומו של אדם מכבדו וכו'. לא רצה להביא ממקרא ראשון לחודיה דהוא מכבד את מקומו מדכתיב ההוא כמ"ש רש"י דהוא מדיוקא ורצה להביא ממ"ש בהדיא: לפירש"י למה לא אמר הקב"ה קרא דבמשוך היובל לחודי' דכיון דלא אהני היתירא עד אחר בחודש שהוקם המשכן. ולמה הוצרך לחזור ולצוות גם הגאן והבקר אל ירעו ואפשר דלהורות דבר שבמנין צריך מנין וכו' דאע"ג דכתיב ההוא צריך היתר דבמשוך היובל וכו' ועיין: בתוס' בד"ה וביקש ר"א כו' וא"ת כו' א"כ מה הרויחו עניים. אבל זה אינו קושיא כלל אם קדושה ראשונה לא קידשה וכו' מה היה צריך להעלותו לירושלים [ג] ולמה ביקש להפקירו לעניים מ"מ צריך להעלותן משום תקנתא קמייתא כדי לעטר דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וכן הוא בתוספות מגילה דף י' ע"א בד"ה דכ"ע אבל לרש"י לא ניחא לומר כן דבשלמא אי קדושה ראשונה קידשה כו' וא"כ גם בזה"ז צריך פדיון או להוליך לירושלים הפירות [אף הרחוקים מיום א'] שפיר אמרינן דבר שבמנין צריך וכו' אע"פ דלא שייך הטעם כדי לעטר וצריך להוליך הפירות לירושלים [בתוך מהלך יום] אבל אם לא [קידשה לא] שייך כלל ירושלים להוליך שם וכו' ולכן מקשה [אמ"ש בתחלה והתירוהו לפדותו ולהעלות דמיו] ואע"ג דלאחר חורבן הוה כו' ולא רצה לפרש דפירוש והתירו אפילו פדיון להעלות הדמים א"ל [רק פדיון ולהוליך הכאה ליס המלח] דלא קידשה לעתיד [משום דאי לא קידשה לעתיד לא היה זה בכלל דבר שבמנין כיון דליכא קדושת ירושלים כלל וא"ל מנין אחר להתירו ועיין היטב בתוס' מגילה הנ"ל]. ועי' מהר"מ ז"ל הגיה גם ברש"י קדושה אחרונה ר"ל קדושת עזרא וכו': בתוס' בד"ה מכדי כו' ת"ם במשוך היובל ל"ל והלא בלאו הכי יש להתיר מסברא וכו' וא"כ ממילא מיסתרי כשנסתלק השכינה. יש מקשים דלמא במשוך היובל הוא סימן לסילוק השכינה שנדע אימתי נסתלק השכינה ונראה דלא הל"ל המה יעלו רק במשוך היובל יסתלק השכינה ועיין: בתוס' בד"ה מי לא מודה כו' ומ"מ קשה דכיון כו' כל"ל: באו"ד וי"ל דה"פ שאם לא וכו' סמוך לחשיכה וכו'. דא"ל דמכח ספק עושין זה ז"א דכיון שאי אפשר לקבל העדות היום הזה הוי כאלו לא באו היום כלל ואף אם יאמרו העדים שהיום יו"ט אפ"ה למחר עיקר יו"ט ומנינן מלמחרת ואפ"ה אין עושין היום מלאכה ולפי"ז לאו דוקא שבאו עדים סמוך לחשיכה אלא אפילו לא באו עדים כלל עד יום ל"א אפ"ה מיקרי קדושה אחת הואיל דכשהגיע סמוך לחשיכה עד שאם יבאו עדים באותה שעה אין יכולין לקבלן [ומעתה יודעין בלא ספק דלמחר יו"ט אף שיבאו עדים היום] אפ"ה אין עושין מלאכה ונוהגין אותו קודש ועיין [זה כתב מסברתו וכ"כ לקמן בסמוך ברש"י בד"ה דלמא מעברי לאלול]: באו"ד ומ"מ יש ליישב פירש"י וכו'. ר"ל כמו דקודם חורבן בכל פעם שעושין ב' ימים היה קדושה אחת מפני קלקול שמא באו עדים לאחר מנחה השתא נמי לאחר החורבן שהתקינו שיהיו מקבלין כל היום מ"מ כשהיו עושין ב' ימים כגון כשלא באו עדים לא מספק היו עושין כן אלא מחמת תקנה הראשונה כיון שעדיין היו עושין ב' ימים כבתחלה וכ"כ רש"א. עוד הוסיף אבל לשון רש"י אי אפשר להולמו כך שהרי כתב דאפילו בבאו עדים לאחר מנחה לא נעקרה תקנה הראשונה והיו עושין ב' ימים ואכתי תקשי מנ"ל הך סברא ובתוספות ישנים אינו ומדברי המלחמות נראה ליישב פירש"י בדרך זה וה"ק מי לא מודה כו' כגון קודם חורבן דהוי קדושה אחת משום דאף שהשני היה יו"ט ודאי אעפ"כ היו עושין גם הראשון יו"ט א"כ לאחר חורבן נמי לא נעקרה התקנה מלעשות ב' ימים אע"פ שהראשון היה ודאי יו"ט דלא תיקן ריב"ז אלא לקבל עדות אף לאחר מנחה ושיהיו מונין מיום א' אבל דברי התוס' א"א לפרש כך ע"כ. ומהר"ס ז"ל גרים פירוש ר"ח ע"ש ולא עמדתי עליו:

דף ו ע"א גמרא דמאי דעתך דלמא מעברי לאלול כו' לשון מהר"ס. לריך ליישב לישנא דנהרדעא דאמרי דלמא מעברי לאלול דלכל הטעמים המבוארין לעיל לדעת האמוראים דאסרי לבילה אף לאחר תקנת ריב"ז אין אחד מהם שיאמר הטעם משום דעברי לי' לאלול וי"ל דה"ק מאי דעתך לאסור הבילה משום דבזמן הב"ד היו הרחוקין לריכין לעשות בכל שנה ושנה ב' ימים משום חששא דלמא מעברי לי' לאלול בב"ד ר"ל שיבאו העדים לאחר המנחה ויעשו ב' ימים קדושה אחת [ר"ל כדאמר רבא לעיל מי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש אף לאחר התקנה דריב"ז לפירש"י כדאית ליה ולהתוספות כדאית לי'] ואותה התקנה לא נתבטלה מרחוקים [אף לאחר שנתבטל הבית דין ומקדשין על פי קביעות החשבון] משום שלא פסקו מלעשות שני ימים וכמו שפירשו לעיל במ"ש הא לן והא להו כדלעיל הא אמר ר"ח כו' אם כן לא נתקנה התקנה מעולם כיון דלא נתקיימה אפילו פעם אחת ובטלה מעיקרא ומעולם לא היו הב' ימים קדושה אחת כמו שפירש"י ורב נופי' ושמואל דס"ל לעיל אסורה ס"ל כיון דבזמן הב"ד מוכרחין היו הרחוקים מב"ד לעשות בכל פעם ב' ימים מחמת חששא דשמא עתה בפעם זה באו העדים לאחר מנחה ואותן ב' ימים היו קדושה אחת [אף לאחר תקנת ריב"ז לרבא] גם הב' ימים שעושין עתה לאחר שנתבטל הב"ד הן קדושה אחת כיון שלא פסקו מעולם. ומ"ש התוס' בד"ה מימות עזרא דר"י אוסר אי אתרמי היינו ר"ל שאם יתרמי שיעבו הב"ד ב' ימים כגון אם יבאו עדים מן המנחה ולמעלה [לפירש"י או לפירוש התוס' סמוך לחשיכה] אז יהיו הב' ימים קדושה אחת ותהיה הבילה אסורה שר"י היה בזמן הב"ד שהיו מקדשין החודש על פי עדים [ד] וקאמר דאם איתרמי שהיו עושין ב' ימים היה קדושה אחת ור"י פליג עליו במתניתין וס"ל דאפילו אם היו עושין ב' ימים היו ב' קדושות וכו' ונהרדעי אמרי שלא איתרמי בב"ד עד היום שאנו מקדשין ע"פ חשבון ולכך נתבטלה התקנה ע"כ: גמ' מימות עזרא ואילך כו'. אע"ג דרב נופי' ס"ל בילה שנולדה בזה אסורה בזה

באור

ומר ר"א א"כ מה הועיל במ"ש דל"ל קודם אכתי הו"ל לרש"י להביא מהך משנה דנוטל הקודמת. ומ"ש ומהר"ם לא ידע זה אפ"ל כוונתו דמהר"ם הקשה הא הוי כמוקצה דגרוגרות וצמוקין ודחק דמשמע מדקתני בהמה ע"ם משמע דלא ידע דמוכח מהאי דנוטל: [א] כוונתו לתרץ דהיכא דמטו שלוחים הא מעולם לא עשו ב' ימים לזה פי' ר"ל כו': [ב] אולי כוונתו דלפי"ז לא קשה כלל קושית מהרש"א דפשיטא דמהמת מלוה דפרו ורבו לא היו מלווין עכ"י משום שלא היו מולידין ופרו ורבו לא נאמר רק עד סיני כדאיתא שם בגמרא ולכך איצטריך שובו לכם למלות עונה כדמשני שם: [ג] כוונתו נהי דצריך לפדותו כמו בחו"ל דצריך לפדותו מדרבנן מ"מ מה הי' צריך להעלותו דבשלמא אי קידשה לעתיד לבא אף דלא שייך השתא כדי לעטר מ"מ בדבר שבמנין היה להוליכו לירושלים דוקא וצריך מנין אחר משא"כ אי נימא דלא קידשה וליכא קדושת ירושלים כלל מיהו נימא דצריך להוליכו לירושלים מאחר דליכא בי' שום קדושת ירושלים כלל לזה תירצו שם במגילה דאפ"ה כו' בכלל דבר שבמנין דכדי לעטר וצריך מנין אחר: [ד] ומ"ש התוספות לעיל דף ה' ע"א בד"ה הא לן והא לאו דר"י אמר דינו אקודם החורבן דוקא היינו לרבה דאמר מתקנת ריב"ז ואילך בילה מותרת לבני א"י והכא דנהרדעא התירו אחר שנתבטל הב"ד אף לגוה דאמר רבא מי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים כו' א"מ כיון דלא איתרמי אף בזמן הב"ד שיבאו מן המנחה ולמעלה לכך בטלה התקנה ובילה מותרת לזה אפי' יש לתרץ מה שהקשו מר"י אנהרדעא דר"י איירי אף לאחר החורבן בזמן הב"ד דמודה ריב"ז שנוהגין אותו היום

בר"ה וא"כ היאך מביא ראיה מרב דאמר מימות עזרא כו' ודאי עם תירוץ תוספות ניחא דרב אוסר אי איתרמי ונהרדעי אמרי דלא איתרמי אבל עדיפא הו"ל לתוספות לאקשויי בלא ר"י ועיין [ה]: **גמ'** הואיל ומתיר וכו'. לכאורה בעגל שנולד לא שייך טעם זה הואיל ומתיר דמקודם נ"כ מותר בשחיטה לאפוקי אפרוח דקליפתו אסור וכן משמע בסמוך ע"ב תניא כוותי' דר"י עגל וכו' זה מפני שמוכן זה מפני שמתיר וכו' ולא קאמר אתרוייהו טעם אחד וא"כ ר"כ ור"א דמקשו לרב וכי וכו' קשה ולטעמיך וכו' וי"ל דכוונתם בקושייתם עגל שנולד מן הטריפה ושם שייך לומר הואיל ומתיר עצמו וכו' דע"כ קושיא שניה מדתנן סתמא עגל שנולד מותר משמע אף בטריפה [ה"כ מה דהקשו בתחלה וכי מה בין זה לעגל בהמה כוונו אנולד מטריפה] ורב לא הבינו וכו' אבל כ"ז אינו. עיין במאור הקטן ובמלחמות באורך: **ברש"י** בד"ה דלמא מעברי לי' כו' כגון שלא באו כו'. ברש"א אין זה מדוקדק דהתקנה הראשונה הי' בבאו עדים מן המנחה כו' אבל בלא באו עד יום ל"א מספק היו עושין ב' ימים אלא דר"ל דלא באו עדים היינו שלא קיבלו אותן עד יום ל"א וכגון שבאו אחר המנחה והיינו תקנה הראשונה ע"כ. והר"מ ז"ל הגיה כגון שלא באו עדים עד לאחר מנחה ואפ"ל דאף בלא באו עד ל"א הוי קדושה אחת וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה מי לא מודה שאם לא באו עדים עד סמוך לחשיכה כו' וכמ"ש לעיל ד"ה אם לא באו כלל וכו' ולכן מתחלה קבעו ב"ד אם נעשה ר"ה ב' ימים שיהיה קדושה אחת ועיין: **ברש"י** בד"ה דאיכא חברי וכו' והאי גלימא דאמרי' כו'. הא דפירש"י הכא דס"ל לרש"י בזמן הזה [דליכא חברי] מותר הא דבר שבמנין הוא וליכא לתרץ כתירוץ של תוספות בד"ה והאידנא דהא לעיל פירש"י גבי הנר הוא דהוי נמי כתיבא בהדיא היתר ומ"מ נריך מנין אחר להתירו א"ו לא אסרו אלא מה שאין צורך המת אבל צורך המת אפילו בזמן פרסיים כהאי דאמרו [לעיל] לצורך המת עושין: **בתוס'** בד"ה הואיל ומתיר עצמו פירש"י וכו' ותימה כו'. בל"ז בגמרא ה"א מותר משום דלית לי' מוקצה אבל מ"מ יהי' אסור משום מסקין שזבו לכן אמר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה וצריך עוד הכנה [ר"ל דפי' הואיל ומתיר עצמו לאו היינו בלידתו רק הואיל דצריך להיות מתיר עצמו בשחיטה ועדיין אינו ראוי לאכילה] משא"כ מסקין שזבו אבל לרש"י קשה ודו"ק. ברש"א והא דאסר לעיל ביצה שנולדה ביו"ט לאו מטעם מוקצה אלא משום מסקין שזבו. ולעיל איתא בהדיא ואף ר"י ס"ל משום מסקין שזבו וכיון שאסור באכילה משום מסקין שזבו אסור ביומי' לטלטלו [כדמשמע לעיל בהאי דאושפיזכנא דרב אדא בר אהבה]. אע"ג דפסק ר"י הלכתא כר' יהודה בשאר פירות בהאי דאין סוחטין כו' דלא גזרינן בהו משום מסקין שזבו כבר תירצו התוספות בפרק חבית דשייך למגזר טפי בביצה לפי וכו' ע"ש: **בתוס'** בד"ה וכי מה בין וכו' וא"כ יכול לשוחטו וכו'. לכאורה היה נראה דאסור משום חלדה כמו פירש טלית עלי' למה דמסופק וכו' [הוא אבעיא בחולין דף ל' ע"ב והוא כדעה שניה הנזכרת בשולחן ערוך יורה דעה בסימן כ"ד ס"א וכדעת הלבוש שבסי' י"ד ע"ש בט"ז]: **בא"ד** דהתם איירי דאירע שכלו לו חדשיו וכו'. לשון רש"א הא ודאי דאין להקשות דא"כ בלא נולד מן הטריפה תיקשי לי' וכי מה בין זה לעגל שנולד בעיו"ט ולא כלו לו חדשיו עד היום דלא הוי מוכן היום הואיל ובין השמשות לא הוי חזי דהאי ביו"ט נמי אסור דספק נפל הוא וצריך להמתין ח' ימים מלידתו. אמנם תיקשי לי' מעגל שנולד קודם יו"ט ולא כלו לו חדשיו ויום ח' שלו הוא ביו"ט דהשתא לא הוי מוכן היום דבין השמשות לא הוי חזי ומיהו למאי דמסיק היתירא בנולד מן הטריפה הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים ניחא דקושטא דמלתא הכי הוא דעגל שנולד ויום ח' שלו ביו"ט דאסור לרב משום דלא הוי חזי בין השמשות לכלבים ע"כ וקושיתו מעיקרא לא ישר בעיני להקשות מעגל שנולד בעיו"ט לביצה שנולדה ביו"ט גופי' דבעיו"ט ביצה שנולדה נ"כ מותרת ועיין: **ע"ב ברש"י** בד"ה ביו"ט כו' ואסורה משום הכנה דרבה פירש משום גזירה דלעיל וכ"ה בח"ש: **בתוס'** בד"ה עגל שנולד ביו"ט וכו' משום נולד וכו'. בתרנגולת העומדת לאכילה אין הביצה אסורה משום נולד כמ"ש לעיל אוכלא דאיפרת רק מטעם הכנה דרבה או גזירה משום מסקין שזבו וכו' כדלעיל ונראה פשוט דאיסור משום מסקין שזבו או פירות הנושרין קרי נמי נולד בכל מקום וכדלעיל דף ג' בתוס' בד"ה מוחלפת השיטה ור"ל מ"מ אע"ג דמוכן אגב אמו וליכא איסור מוקצה מ"מ יאסור משום מסקין שזבו או פירות הנושרין [וע"ז תירצו היינו דוקא בדבר מאכל כו' אבל בעלי חיים לא וכוונתם משום שעדיין צריך שחיטה וכמ"ש הגאון לעיל ע"א בתוס' בד"ה הואיל]. וא"ל דהכא איירי אף בעגל העומד לגדל [מדקתני סתמא] דא"כ לאו מוכן אגב אמו הוא אם לא שנאמר דרב ס"ל מוקצה מותר ונולד אסור ועיין במאור ובמלחמות [ו]: **בתוס'** בד"ה ביצים גמורות וכו'. כוונת דבריהם. נ"ל דמקשה מעדיות כל שכמוה נמכרת כו' דאסור דמשמע ביצים גמורים אסורין ותירצו דאע"ג דביצה כגופה מ"מ הכא מותר משום דבשר עוף כו' לכך הקשו מהא דאפילו ביעתא בכותחא כו' דע"כ הגמ' נקיט ביעתא בטחא לאו משום דהיא מוסכמת בלתי מחלוקת דא"כ הו"ל [לא לישרי איגם] אפילו הלכה פסוקה א"ו משום דהיתר של ביעתא בכותחא פשוט וברור מאד וטעמו נגלה ופשוט לכל ולכן מקשו הא אין טעמו נגלה ופשוט דהאיכא ר' יעקב דאסר [היכא דכגופי' הוא ואינו מיקל מטעם בשר עוף בחלב דרבנן] דע"כ לא מטעמא דת"ק מתיר [באינן מעורות] דאילו ס"ל אף ביצים גמורות שכמוה נמכר בשוק כגופי' הוא [וכב"ה] רק הכא שרי משום דבשר עוף דרבנן א"כ אם היו מעורות נמי שרי דמ"ש אע"כ ס"ל חילוק בין גמורים למעורים דגמורי' לא הוי כגופי' [דלא כב"ה] ומעורים הוי כגופי' וא"כ הברייתא מתיר מטעם דבשר עוף בחלב דרבנן כמ"ש התוס' אבל לעולם ביצה כגופה כבעדיות [ולכן אין חילוק בין מעורות לשאינן מעורות] ור' יעקב מתיר [באינו מעורה] מטעם דלאו כגופיה הוא ולכן מחלק בין אין מעורות למעורות וא"כ טעמו לאו פשוט [דטעם משום דבשר עוף בחלב דרבנן לא ס"ל לר' יעקב וטעמא דאינו מעורה לאו כגופו לא ס"ל לב"ה ות"ק] לכן תירצו דכ"ע שוין בטעמא דביצים גמורים שרי דלא הוי כגופי' רק בעדיות מחמירין מטעם גזירת טריפה וכו' ועיין היטב דלדעתי א"א ליישב באופן אחר [ופירוש] הא איכא ר' יעקב דאוסר ר"ל מטעם דשרי ת"ק הוא אוסר דלדידיה מעורים הואיל וכגופיה הוא אסור ולת"ק ביצים גמורים אע"ג דכגופיה הוא [לדידי'] שרי אבל ודאי זה פשוט [הי' לתוספות בקושייתם] דאינן מעורים שרי לר' יעקב ובפירוש אמר ואם היו מעורים וכו' ויש מגיהין ועי"ל טעמא דב"ה וכו' ואינו נראה. ודברי רש"א אינן מבוררין כל הצורך גם דברי רש"ל ז"ל ואף שיש לפקפק גם ע"ז [שכתבתי] דלמא כ"ע מתירין מטעם בשר עוף בחלב דרבנן ומה שאסר ר' יעקב ביצים מעורים דאתי לאחלופי בשאר בשר ועיין: **בא"ד** וי"ל בשר עוף בחלב דרבנן וקשה בעירובין וכו'. וקשה דהו"ל להקשות בלא ר' יעקב הא לב"ה הי' אסור הכא אי לאו דבשר עוף בחלב דרבנן [וא"כ פשיטא דלא לישרי דהא איכא מ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא [ז]] ועוד לפי תירוץ השני א"ל לתירוץ הראשון כלל וי"ל דמ"מ נ"ל דהתם [ר"ל ר' יעקב] קאי על מעורות ובעירובין על גמורות אבל הקשו דהא גמורות הוי אסור דכמוה נמכרת בשוק [אסרי ב"ה בעדיות] אי לאו דהוי [בשר עוף בחלב] דרבנן וא"כ פשיטא [דאסור להורות] וצ"ל מ"מ דבנבילה חמורה דגזרינן ולא דאורייתא [כתירוץ השני] וא"כ הוי ממנ"פ אי התם ביעתא בכותחא גמורות א"כ אין הוראה כלל ואי הוי אין גמורות א"כ הא אסור לר' יעקב ופשיטא דאסור להורות שגמורות פשיטא דאין הוראה כלל אלא הוי גמורות ומ"מ איכא הוראה די"ל דהטעם התם משום בשר עוף בחלב הוי דרבנן ובדאורייתא הוי בשר וא"כ הוי הוראה וצריך הכל לפי האמת ר' יעקב ותירוץ ראשון [ח] אבל מ"מ קשה לפי תירוצם דבשר עוף בחלב דרבנן הא בגמרא דף ז' אמר גבי שלל של ביצים דהוא נמי דאורייתא בנבלת עוף טהור [ט] ואפילו לפי האמת מ"מ מה שאין גמורות (אמת) [אפשר] דאסור בדאורייתא וסוגיא זו לא משמע כן דלא מייתי ראיה משלל של ביצים ודו"ק [י]: **בתוס'** בד"ה וכ"ת כו' ותימה כו'. פירש"י צריכין ליישב דס"ד הא נמי תנינא נולדה כו' וטבל לומר דוקא נולדה אבל במעי אמו מותר לכ"ע מנ"ל לומר אסורין ולחלק מתני' מברייתא וכ"ת ב"ה אפילו במעי אמן כו' אלא הא דתניא כו' א"כ מני וכו' ויותר נשוה ברייתא ומתני' ונאמר דבמעי אמן מותרין מלשבש הברייתא וכן נ"ל בתוס' שכתבו ופריך תנינא דאדרבה כו' ויותר ניחא דאתיא נמי כב"ה מלומר כב"ש לחודי' וזה הכל דוחק. וז"ל רש"א אבל במעי אמן היו מודין דאסור כתב רש"ל דקמ"ל בברייתא דשרי אליבא דב"ש אבל רב פסק בביצה שנולדה כב"ש אבל בביצה שנמצא תוך התרנגולת פסק כב"ה דאסרי [ופירוש עם יליאתה נגמרה היינו ביו"ט] ע"כ והכריחו לפרש כן השתא דבמעי אמן חמירא מנולדה אי הוי סבר רב כב"ה דאסר במתני' נולדה לא הוי אצטריך לן רב לאשמעינן במעי אמן דאסורה דכ"ש הוא מנולדה אבל הוא דחוק דלפי מה דס"ד השתא דרב מתיר בנולדה תיקשי לי' דרב אדרב מכמה מימרות דאסר רב בנולדה בו ביום דאפילו בב' ימים טובים של גליות לא מתיר אלא בנולדה בא' שמותר בב' וע"כ הנראה דרב סבר נמי למאי דס"ד השתא כב"ה דאסרי אפילו בנולדה ורב איצטריך לאשמעינן דבמעי אמן אסורה משום דלא נימא כפי הסברא האמיתית דנולדה חמירא טפי ובמעי אמן אפילו ב"ה מודו דשרי וא"ל דא"כ מאי פריך ממתני' דע"כ לא פליגי אלא בנולדה כו' דלמא אשמעינן במתני' רבותא טפי כפי הסברא האמתית דאפילו בנולדה שרי ב"ש ובברייתא אשמועינן דלא נימא כפי הסברא השניה דס"ד השתא דבמעי אמן חמירא ומודו ב"ש דאסירי ואשמעינן בברייתא דשרי די"ל דהכי פריך דכיון דאיכא סברא בהיפך לא הו"ל להשמיט במתני' לאשמעינן נמי דשרי ב"ש במעי אמן כמו דאשמעינן בברייתא אע"כ דע"כ לא פליגי וכו' ולית לן בהך מלתא אלא כפי סברא האמתית בנולדה חמירא טפי וברייתא אליבא דב"ה אשמעינן דמודו במעי אמן דשרי דאל"כ ברייתא מני כו' כדמסיק ודו"ק כי הדברים ברורין וק"ל:

דף ז ע"א גמרא ביעי דפחא למאן. גירסת הרי"ף והרא"ש יהבו לי' ביעי דשחוטה ואותבינהו ולא אפרחו וטעם של גירסא זו עיין בר"ן ר"פ האיש מקדש תרל"ט [כ]: **גמ'** פשיטא כו'. ודאי ארב אמי לא קשה דמעשה שהיה הוא [דהוצרך להשיב על מה ששאלוהו] וכן ארב הונא א"ר ל"ק חדא דדלמא איהו קמ"ל רק דביני ביני וקמ"ל דאינה מבושלת [ל] וגם בסמוך נ"כ מקשה פשיטא ונראה דאסדרן מקשה [מ] ותירוץ מ"ד האי לאכילה כו' [למאי נ"מ כו'] ר"ל בין מאי דבעי להו לאכילה ואמר ביעי דפחא וכוונתו דצריכן או דבעי (לאכילה) [לאפרוחים] סוף סוף איט איפשי באלו הביצים וא"כ [אכתי] קשה פשיטא ומאי קאמר מ"ד האי לאכילה וכו' [ותי' למיתבי לי' דביני ביני] ר"ל דאם כוונתו רק לאכילה ואמר ביעי דפחא משום דצריכין אין המקח בטל וכו' ויחזיר דמי מעליותן וכו' וכפירש"י: **בתוס'** בד"ה ומלא בה כו' ופ"ה דגמורות קאי אחלמון. ובטו"ד סי' פ"ו כתב מפירש"י משמע דמתיר אפילו אין לה עדיין חלבון כלל ע"ש: **ע"ב גמ'** וב"ה סברי ילפינן ביעור מאכילה. יש להקשות מה צורך ללמוד ביעור מאכילה כיון דאית לי' לריבותא דלעיל א"כ ממילא שנכנס בכזית והתוס' אינן מתרלין רק מה עשה בלימוד נ"ל והירצו לענין כרת באכילה גופי' אבל לענין מאי יליף ביעור מאכילה ודו"ק: **גמ'** דאי לא שרית לי' אתי לאימנועי כו'. אבל ב"ש וב"ה אי אפשר לאוקמי דפליגי בהכי דא"כ לא הו"ל ומודים שאם שחט שיחפור וכו' רק אם יש לו עפר כו': **גמ'** והוא שיש לו דקר נעוץ. מפרש אסיפא לרבותא אע"ג דשחט וה"א דאתי עשה ודחי לא תעשה וכ"ש לב"ש דס"ל לכתחלה ומיהו אב"ש לא הוי קשיא לי' והא קעביד כתישה בלא רב יהודה [דלכתחלה ליכא עשה]

באור

קודם ומתר קודם ואי אתרמי הכי הביצה אסורה: [ה] בדברי מהר"ם שהביא הגאון מבורר לתרץ זה דנהרדעי מחולקין בסברא זאת עם רב ולא מייתי מרב רק הך מלתא דמימות עזרא כו'. גם מ"ש הגאון דלתירוץ התוס' ניחא זה דרב אוסר אי אתרמי משמע דבימי רב עדיין לא נתבטל הב"ד שהיו מקדשין ע"פ ראייה ומלשון מהר"ם שבסמוך משמע דכבר נתבטל מימי רב ושמואל ועיין ברמב"ם פ"ה מהל' קידוש החודש וברז"ה במאור שמחולקין נ"כ מתי נתבטל ע"ש: [ו] כוונתו דהשתא שפיר קאמר דמוכן אגב אמו בשחיטה דאי בעי שחיט לאמו דמוקצה מותר והוי אוכלא דאיפרת וצריכין לטעמא דמוכן אגב אמו כי היכי דלא נימא הא מקודם לא הי' בעולם לאוכלו והוי נולד לזה קאמר דמוכן אגב אמו והי' באפשר לאוכלו גם קודם לידה דאי בעי שחיט לאמה והוי אוכלא דאיסרת וכמו שהסבירו התוס' לעיל דף ב' בד"ה אוכלא דאיפרת פי' אוכל כו' דאי בעי שחיט לה ואכיל כל מה שבגוה. ולזה הקשו התוס' מאחר דע"כ נולד אסור מדהוצרך לטעמא דמוכן אגב אמו א"כ לא מהני זה לענין שם נולד כמו בביצה דאמרי' לעיל קס"ד אף דלית ליה מוקצה נולד אסור דקרי ליה נולד אף דאוכלא דאיפרת הוא דהא מוקצה שרי והיינו משום דנולד לו שם אוכל ומעיקרא לא הי' מיוחד לכך וכפירוש הגאון המחבר למעלה בגמרא דף הנ"ל ולזה תירצו דבעלי חיים שאני דהשתא נמי אכתי לאו שם אוכל הוא דהא מחוסר שחיטה. ומ"מ צריך לטעמא דמוכן אגב אמו דאל"כ כיון דמקודם לא היה בעולם ולא היה באפשר לבא לידי אכילה כלל שפיר הוי נולד גמור. אך לכאורה קשה על הגאון המחבר דכתב דרב לית לי' מוקצה הא בהדיא פסק בשבת דף קנ"ו ע"ב דמוקצה אסור ובברייתא היה אפשר לומר כן: [ז] וכן הוא הקושיא בתוספות דעירובין פרק הדר דף ס"ב ע"ב ושפי עדיף להקשות כן דאילו כקושייתם מר' יעקב לפי פירוש הגאון למעלה הוא דע"כ אין טעם ההיתר פשוט אבל עכ"פ הדין מוסכם לכ"ע להיתר באינן מעורות ויותר הי' להם להקשות דאין הדין פשוט ומוסכם לכ"ע דהא איכא מ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא: [ח] בכאן לשון המחבר מגומגם מאד ומה שנראה מכלל כוונתו הוא דתירוץ שני לבד אינו מספיק דא"כ הא לא לישרי דעירובין קשה ממנ"פ אי קאי אמעורות פשיטא דלא לישרי דהאיכא ר' יעקב דאוסר ואי באינן מעורות אמאי לא לישרי הא אין זה הוראה כלל דכיון דליכא איסור באינן מעורות רק משום גזירה דטריפה לא שייכא גבי בשר בחלב כלל לזה הוצרכו גם לתירוץ קמא דאפשר לומר דטעמא דשרי הכא הוא משום דבשר בחלב דעוף דרבנן א"כ אין זה הוראה פשוטה כ"כ להיתר דדלמא טעמא דב"ה דאסרי דכגופי' רק בבשר בחלב דרבנן הקילו והרי איכא למ"ד דסובר דבב"ח דעוף דאורייתא. ולהכי מקשו התוס' קושייהם מר' יעקב ולא כקושייתם בעירובין כנ"ל בכדי שלא יספיק תירוץ השני לבד דהי' מקום לומר דאף דגמורות ואינן מעורות הוראה פשוטה להיתר מ"מ התם קאי אמעורות רק לפי מה דמקשו מר' יעקב א"כ ערים ז"ל דהם מיירי באינן מעורות והוי הוראה פשוטה להיתר לתירוץ שני לזה הוצרכו לתירוצא קמא. הגם דעיקר הקושיא הי' מקום להקשות בלא ר' יעקב כקושייתם בעירובין מ"מ כדי להכריח לצורך שני התירוצים ע"כ היו צריכין להביא דברי ר' יעקב להכריח ממנו דבעירובין קאי רק אאינן מעורות. דאל"כ אין הדין מוסכם לכן מקשו טפי מר' יעקב דע"כ אין הטעם פשוט ומוסכם כנ"ל. וזה שסיים וצריך הכל לפי האמת ר' יעקב ותירוץ ראשון זהו הנראה מכלל כוונת דבריו ושלא יהי' סתירה לפירושו בתוספות למעלה אף שיש קצת דוחק בדבר: [ט] וא"כ קשה בין ללישנא קמא שם ובין ללישנא בתרא דקאמר בלישנא קמא דלא כר' יעקב כא ת"ק נמי לא אתי דבדאורייתא מודה דכגופיה וללישנא ב' דקאמר מאן תנא מן האשכול שמא ר' יעקב הוא קשה כא כך סיפא כת"ק נמי אתיא דבדאורייתא מודה ואריסא בשלל של ביצים דמסור הו"ל לדייק דהוא דלא כת"ק דלת"ק אף דללישנא ב' איירי רישא באינן מעורות מ"מ לת"ק דסובר כב"ה דעדיות אסור אפילו אינן מעורות בדאורייתא: [י] אפשר כוונתו במ"ש ואפילו לפי האמת היינו מסקנת התוס' בתירוץ השני דכל שכמוה דעדיות הוא מטעם גזירה אטו בילת טריפה מ"מ שאינן גמורות אפשר דמדאורייתא כגופי' רק דמקלינן הכא אפילו מעורות משום דבב"ח בעוף דרבנן וסוגיא לא משמע כן דלא מייתי ראיה משלל של ביצים פירוש דלא מייתי ראיה כלל בלישנא בתרא הא מני ר' יעקב ולא כת"ק הא אפשר דאתיא גם כת"ק דבמעורות בדאורייתא כגופי' ומ"ש דלא מייתי ראיה משלל של ביצים לאו בדוקא רק מאשכול של ביצים: [כ] ע"ש הטעם דאל"כ אף דבעי לה לאכילה לא גרע מיפות ונמצא רעות דמקח טעות הלא ודאי דאותבינהו ולא איפרחו דהשתא אי נימא דמאי דאמר ביעי דפחיא אפשר דלאכילה קבעי לה מאי המוכר לומר החזר לי ביצים הראוין לאכילה ואתה הוא דאפסדינהו במה דאותבית להו ולא אודעית לי דלגדל קבעית: [ל] אינו מובן דלמה לי' לחדש כוונה חדשה בדברי רב דביליאתה נגמרת היינו לאכילה ושפי הו"ל לומר דקמ"ל דאינה מגדלת אפרוחים ואי פשיטא דהוי מקח טעות רק דאיהו כך מלתא דאינה מגדלת קמ"ל אם לא שנגיה כן בדבריו וכנ"ל חדא דדלמא איהו קמ"ל דאינה מגדלת או דליתבי לי' ביני וביני וקמ"ל דאינה מבושלת כי הגם שאפשר לטעמים בדבריו כוונה אחרת רק שנראה רחוק מהכוונה: [מ] כוונתו אסדרן דאמר. כי כאי דאמר לנו כו' דודאי לא הביא המסדר ראיה מרב אמי אגוף המציאות דאינה מגדלת ככר רק דמביא ראיה דמקח ומוכר מקח טעות הוא ככרב אמי וע"ז קשה פשיטא דמקח טעות ומה צריך ראיה ומשני מהו דתימא ר"ל דהמסדר בא לאשמיענו דאיכא נ"מ במקח וממכר אפילו בלא אמר לבדיא ביצים לגדל רק ביעי דפחיא דמ"ד כו' קמ"ל

בר"נ

דמשום שמחת יו"ט לא בעי כלל אפילו אפר מוכן ועיין [נ]: ברש"י בד"ה דר"י לא שכיח כו' אבל בדספנא מהרעא ולילד בלילה שכיח טפי מילתא רובה. אבל אי לא הוי שכיח טפי לא הוי אזלינן מכח ספק לחומרא משום דבר שיש לו מתירין והוי תלינן שנולדה ביממא ויולדה רובה אי לא בדק יפה כיון דרוב יולדות ביממא וק"ל: ברש"י בד"ה שיעורו של זה כו'. ולא רלה רש"י לפרש שיהיה שאור לסימן בעלמא מדכתב שאור גלי לן דומן שיעורו בכותבת ואי לא כתיב שאור ה"א חמץ בכזית וכמו שאמרו בגמ' א"כ דחמץ בכזית לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור וה"א מה חמץ וכו' בכזית רק קושטא דמלתא מפרש היאך הורה לנו בשאור דחמץ בכותבת דאי ס"ד דכוונת התורה שניהם בכזית לכתוב חמץ ונילף שאור מני' בק"ו אלא כוון התורה הוא שחמץ בכותבת והשתא אילטריך למכתב שאור דלא נימא ג"כ שאור בכותבת מכח דיו: בתוס' בד"ה דאר"ז כו' וב"ה סברי ילפינן ביעור מאכילה. וא"ל א"כ למה לי גבי ביעור בכל א' לאו לחודי' [אף למאי דקאמרי הגריסתא] דהא שפיר הוי ידעינן דחמץ ושאור שוין באכילה י"ל דלא הוי ילפינן בעור מאכילה החמורה רק השתא [בזה מטעים המחבר קושיית התוס' ופירוש המהרש"א שמביא בסמוך] דכתיב גבי ביעור ב' לאוין ונוכל לומר לאו לכל אחד גרידא ולהורות שיעורו של זה כו' ונוכל לומר שיעורן שוין וכתב ב' לאוין לעבור עליו בשני לאוין וכאלו נכתב ב' פעמים לא יראה לך חמץ יותר מסתבר לומר ששיעוריהן שוין וזהו שאור זהו חמץ כמו גבי אכילה ועיין. גם עיין במהר"ם ז"ל וזהו כוון התוס' לכאורה וא"ת ל"ל הגריכותא וי"ל וכו' ודו"ק. לשון רש"א יש לדקדק דמאי קשיא להו דהא שפיר אילטריך משום קושיא דב"ש א"כ לכתוב חמץ ולא בעי שאור וי"ל דה"ק דלא הו"ל להתלמודא לאתויי אליבא דב"ה אלא הא דר"ז דזהו שאור וכו' וילפינן ביעור מאכילה דחמץ נמי בכזית והא דכתב רחמנא שאור ע"כ ללאוי יתירא והא תירצו דהואיל וחלקו וכו' לא הוי מוקמי ללאוי יתירא אלא דאין שיעורן שוה וכב"ש ודו"ק. עוד הקשה רש"א ע"ש ודו"ק:

דף ח ע"א גמ' א"ס. אפילו ודאי כו' לא שייך להקשות דלמא הא גופיה קמ"ל דלא תימא כוי בהמה הוא ושוחטין אותו כשאר בהמות דא"כ הו"ל לאשמועינן דחלבו אסור ועוד דא"כ למה תני סיפא ואם שחט אין מכסין כו' לא הוה ליה למימר רק אין שוחטין דלא תימא בהמה הוא וכיון דלאו בהמה הוא יהיה ודאי [חי'] מ"מ אין מכסין ודו"ק. אין להקשות ליתני הברייתא בים לו דקר נעוץ ואין לו אפר כירה או קופה מלא עפר דדקר נעוץ אסור לכתחלה ולכן דוקא ודאי כו' [ס] דזה לא שכיח כמ"ש התוס' בד"ה א"ה [ע]: בתוס' בד"ה בעפר תיחוח וכו' תימה וכו' אבל הכא מיירי כו'. אין להקשות מאי מקשה הא קעביד גומא דלמא מיירי בעפר תיחוח לגמרי עיין בר"ן ולי אפשר לומר דא"כ מ"מ דב"ה דאסרי לכתחלה כיון שהוא מוכן בדקר נעוץ וליכא כתישה או גומא כלל ודאי שרי לאפוקי השתא פליגי שפיר כיון דגומא אסור לכתחלה ב"ש מתירין משום שמחת יו"ט וב"ה אוסרין דלית להו שמחת יו"ט כן נ"ל: בתוס' בד"ה ואין צריך כו' וי"ל דמשום שמחת יו"ט מותר אפילו לכתחלה. לשון רש"א לב"ה לא שייך לומר משום שמחת יו"ט מותר כיון דלא שרי ב"ה אלא בשכבר שחט ליכא בי' משום שמחת יו"ט דמשום דלא מכסי דם לא מיתסר באכילה אלא דכל דבריהם אלו לב"ש הם דמשמע להו דלב"ש נמי ל"ג והוא שיש לו דקר נעוץ ובעפר תיחוח דבהא לא פליגי ב"ש וב"ה אלא דכל מה דשרי ב"ש לכתחלה לא שרי ב"ה אלא דיעבד וכן נראה מדבריהם בד"ה ואם איתא כו' וכי פריך תלמודא דליעבד כב"ש כו' וכ"כ התוס' בהדיא לקמן דף ט' ע"ב בד"ה אר"י מוחלפת השיטה כו' ולב"ה ודאי ניחא להו משום מצות כיסוי מותר אפילו לכתחלה כיון שכבר שחט וכדאיתא בירושלמי גבי אפר שהוסק ביו"ט שהביאו בסמוך ע"כ. ואפשר דמפרשים כן למאי דאפכו דב"ש לב"ה וס"ל לב"ה לכתחלה כדבסמוך בד"ה ואם איתא: בא"ד וא"ת ל"ל דקר נעוץ כו' וי"ל כו'. משום דאיכא תרתי חדא דאינו מוכן וגם עביד גומא לכן בעי דקר נעוץ אף בשחט אבל באפר שהוסק ביו"ט כיון דלית בי' אלא איסור מוכן לחוד שרי בשחט כדבירושלמי וכך כתב האשר"י וא"ל דכאן איירי בלכתחלה מ"מ עכ"פ לב"ה בעי דקר נעוץ אפי' בדיעבד [פ]: בתוס' בד"ה ה"ק כו' וי"ל דמלתא דהכא באפי נפשיה קאמר כו'. עיין בחולין בתוס' דבאפי נפשי' הוא ולא קאי על ושוין רק לב"ה לחודא אבל קאי אכסוי דאל"כ [כמשמעות תירוץ התוס' שבכאן] היאך תלוי כאן גם בסמוך מקשה וליכסיי' באפר כירה כו' וצ"ל [למ"ש תוס' כאן] אפר כירה מוכן לכ"ע לשאר דברים דאיסורייהו משום מוכן [ע"ז אמר ושוין ונקטו הכא דכ"מ לב"ה לענין כיסוי] אבל לב"ש בלא"ה אפר אסור משום דאין מכסין באפר: בא"ד ואי איקרי עפר בשום מקום כו'. הלשון מגומגם ובקלרה יכולין למידק דבאפר שמגדל למחים יכולין לכסות אע"ג דלא איקרי עפר דילפינן מוכסהו וכו' א"כ ב"ש מיירי התם מאפר דלא מגדל למחים וקאמר משום דלא איקרי עפר הא איקרי עפר מכסין בו רק ע"ז ג"כ מייתי ראיה דאי איקרי עפר אע"ג דלא מגדל למחים דמכסין בו מברייתא דמכסין בטלית אבל אין לורך בו וק"ל: וצריך שתדע דהברייתא דהולך במדבר לא תהיא כב"ש ובגמרא פריך אליבייהו מולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וגו' ומשני עפר סתמא לא מיקרי: בתוס' בד"ה אמר ר"י לא שנו כו' דמוקלה אינו אסור לטלטל כו'. ומיהו לענין כיסוי אוסר רב יהודה בהוסק ביו"ט משום דהאי טלטול אינו משום אוכל נפש אלא משום הכיסוי ואסור בשלא שחט וכ"כ רש"א: בתוס' בד"ה ואם איתא כו' משמע דקאי אסיפא כו'. לכאורה יש לדקדק באמת אמאי לא מקשה מרישא דאין שוחטין לכתחלה דאפשר לכסייה בקופת עפר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה ולא הכנה לרב יהודה וא"ל נמי גומא אסור לכתחלה כמו בדקר נעוץ דלכאורה אין בו משום גומא דהא לפי האמת מקשה מרישא לפי' התוס' אי לא גרסינן דקר נעוץ [צ] ומ"מ י"ל דידע קושטא דמלתא [כדמשני לי' התרלן דלית לי' ולא מבעיא כו'] וקושייתו הוא מכח סיפא וכדמסיק: **ומה** שדייקו דהקושיא מהסיפא מולטעמיך לכסייה כו' דלמא הולטעמיך קאי לדידך תקשי הסיפא [אבל קושיית המקשה אפשר היה מרישא]: **ומה** שכתבו וכן פירש"י בסמוך כו'. משמע להו כן ממ"ש בד"ה אפילו ודאי נמי דהא כב"ה וכו' כ"כ רש"א. אבל יש לדקדק אם [גם] קושית א"ה ודאי נמי הוא על הסיפא מאי מהרץ לו לא מיבעי ודאי כו' שהוא רבותא ברישא והא ליכא למימר כיון דברישא הוי ספק רבותא תני סיפא אגב בספק דא"כ מאי מקשה א"כ והא מדקתני סיפא וכו' ועיין [ק]: בתוס' בד"ה א"ה מאי אריא ספק כו' תימה מאי אא"ב כו' וי"ל דה"פ אא"ב כו' דא"ל דלית לי' דקר נעוץ ואפר כירה כו' ודרב יהודה אית ליה כו'. לשון רש"א יש לדקדק לפי"ז מאי קמשני אלא

אמר רבה אפר כירה מוכן לודאי כו' כיון דהוי ניחא לי' מאפר כירה ודקר נעוץ ולא הוי קא קשיא ליה אלא מדרב יהודה אמאי לא שביק רבה סברת המקשה דמיירי בדלית לי' אפר כירה והלו הו"ל אפר כירה הוי מוכן גם לספק אלא דהו"ל לרבה למימר דהא דרב יהודה מוכן לודאי ואינו מוכן לספק ומי הכריחו למימר באפר כירה דמוכן לודאי ואינו מוכן לספק היפך סברת המקשה וי"ל דודאי עד השתא לפי סברתו שפיר איכא למימר דאפר כירה מוכן הוא לכל מילי (ואפ"ה) [ומש"ה] מכסין בו נמי ספק אבל הא דרב יהודה אינו מוכן לכל מילי ומש"ה אין מכסין בו ספק אלא ודאי משום מצות כיסוי אבל רב יהודה דאית ליה דעושה בו כל צרכיו ואפ"ה אין מכסין בו ספק וה"ט כדמסיק רבה דדעתו לודאי ואין דעתו לספק ומש"ה [גם אפר כירה] אי נמי דעושה בו כל צרכיו מ"מ אין מכסין בו ספק דאין דעתו לספק וק"ל: **ע"ב** גמ' מכלל דרישא כו'. אין צריך לדייק על הרישא דנוסיפא נמי קשה: **עוד** שם גמרא והא מדקתני סיפא כו' מכלל דרישא כו'. מלה רישא מיותר ועוד דהתוספות לא פירשו יותר מרש"י אלא דתוס' הקשו זו ואמרו דלעיל הקשה מסיפא [וליכסיי' כדר"י משום] דאלו מרישא דלמא מ"מ לכתחלה אין שוחטין משום טירחא יתירא [כדאיתא בגמרא לקמן] אבל השתא דלית ליה הקשה [קושית א"ה] אפילו ארישא. דהיאך נופל מרישא והקשה מסיפא אלא הקשה מאי חידוש הוא והא ודאי נמי כן והי' חידוש לא מיבעיא והקשה א"כ מאי חידוש ברישא וכיון דברישא לית חידוש ודאי בסיפא לא תניא משום חידוש זה והדרא קושיא לדוכתי' [ר]: **גמ'** לספק מ"ט לא כו' אלא כדר' אבא כו'. לכאורה מאי קושיא דהא גומא פטור אבל אסור לכן בודאי משום מצות כיסוי התירו וצ"ל דהלא אמר רבה לעולם בים לו וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דליכסיי' לכתחלה כמו שאמר מכלל דרישא כו' [דמשמע דהקושיא היה נמי מרישא] וע"ז אמר אפר כירה מוכן וכו' והשתא ניחא דלכתחלה שניהם שוין [דליכא אלא] משום שמחת יו"ט [ש] וא"כ לא יתכן א"כ משום דעביד כתישה כו' (עשה ול"ת) [דאתי עשה ודחי ל"ת] כו' והא איירי לכתחלה. ועוד ומ"מ ניחא ודו"ק [ת]: **גמ'** אלא בחול מספיקא כו'. לא ידעתי למה מחק רש"י אלא והא ע"כ [אף דטעם איסור ביו"ט נאמר משום התרת חלבו וכמ"ש הגאון בסמוך מ"מ] חוזר מתירוץ לנקר אגירו [ובסמוך ברש"י מייתי קלת]: **שם** בגמרא א"ל קיטור בתירוץ זה ל"ל התרת חלבו כיון דע"כ ל"ל ביו"ט מספיקא מי אמרי' לי' טרח וכסי וכן פירש"י בתני ר' זירא בסמוך דז"א דע"כ שמחת יו"ט עדיף מטירחא דהוי טורח לשמחת יו"ט דשרי וא"כ הו"ל לשחוט לכתחלה ולא ניחוש לטירחא וכיון דנשחוט נכסי דמו דלמאי ניחוש הא הוי מוכן ואין כאן מחוסר כלל באפר כירה וכמ"ש רש"י לכן אמר גזירה משום התרת חלבו לכן אין שוחטין לכתחלה ומקשה בחול מאי איכא למימר ומשני איהו לומד מכח טירחא וכו' ועיין היטב: ברש"י בד"ה לא גרסינן ולטעמיך אלא ה"ג כו'. מ"ש ה"ג לאפוקי יש גורסין שחט בהשפה מאי איכא למימר ולטעמיך בא לימלך מאי איכא למימר אלא כו' ואין שייך ולטעמיך: ברש"י בד"ה בחול אי נמי ספיקא כו' אמרי ליה טרח וכסי כו' אמרי' לי' גרסינן. כ"ל דהוי יש ספרים דלא גרסי אמרי לי' והוי תירוץ בפני עלמו משום טירחא יתירא לא התירו מספיקא ודוקא בודאי התירו כדאמר א"כ ר' יוסי בר יאסינאה. לכך אמר אמרי לי' גרסינן והיינו דאמרי אינשי אי לאו דודאי חי' הוא וחלבו מותר לא היו מתירין מספיקא לטרוח. וי"ל נמי שפיר אלא לא גרסינן ובח"ש מחקו די"ל כי יש גורסין אלא ומחקו אמרי לי' והוי תירוץ בפני עלמו לכך אמר דלא היא [אלא איפוך. אלא ל"ג. ואמרי לי' גרסינן ותירוץ אחר הוא]: בתוס' בד"ה והא מדקתני סיפא כו' ופ"ה כו' וצ"ע דקארי להו מאי קארי להו דהא ודאי מרישא לא קשה כדמשני הגמרא דבספק אימא משום שמחת יו"ט כו' קמ"ל ומי הביאם להרץ קושייתם מתוך פירוש הקונטרס כיון דתלמוד ערוך הוא וי"ל דמשמע להו לכאורה דלא קאמרינן לעיל אלא דספק הוי רבותא לגבי ודאי מה"ט דאימא משום שמחת יו"ט כו' ומיהו קושטא דמלתא הוא דפשיטא דאף ספק לא לשחוט בדלית לי' והא הביאו פי' הקונט' שפי' מה"ט דהוי ספק רבותא לגבי ודאי לא תקשי ליה נמי ארישא פשיטא דאין שוחטין וכ"כ רש"א. עוד כתב רש"א בא"ד והדרא קושיא לדוכתי' ליכסיי' כדר"י אי בדקר נעוץ. לדברי התוס' דלעיל בד"ה א"ה דלא קשיא לי' אלא אהא דר"י נ"ל דלא הדרא קושיין לדוכתי' אלא דליכסיי' כדר"י אבל מאפר כירה ומדקר נעוץ לק"מ אלא שהתוס' כתבו או בדקר נעוץ לפי פי' הקונטרס שהביאו ומהרש"ל הגיה או אפר כירה כו' כי כן לשון הקונט' לפניט: בתוס' בד"ה ס"ס כו' וי"ל דגמרא דחיק נפשי' לאוקמי מלתא דרבא כו' לכאורה דלעיל ג"כ הוא רבא אפר כירה מוכן כו' [ולא רבה] למשמעות התוספות:

דף ט ע"א ברש"י במתני' אין מוליכין כו' קס"ד כו'. ברש"א אין לו מקום כאן לפי הנראה כי אם בדוחק: ברש"י בד"ה תנאי היא כלומר כו' וב"ש לית לי' שובכו מוכיח כו'. לשון רש"א לא הוה צריך לומר לב"ש דאסרי אפילו בחדרי חדרים דאי נמי מתירין ב"ש ברש"י לא תיקשי מדב"ש לרב כיון דאיכא תנא דקאי כוותי' והכי אמרינן לליסנא קמא אלא דניחא ליה למימר להאי ליסנא דב"ש נמי אית להו הא דרב כיון דרב חנן נמי אית ליה הכי להאי ליסנא אית לן למימר דרב לא פליג עלי' בהא: בתוס' בד"ה גלגל עיסה כו' אבל לא מצי למימר דלהכי מחלק בין כיסוי כו' משום דגבי כיסוי לא מימנע משמחת יו"ט כו'. וקשה מ"מ מ"ם מאין מגביהין וכו' אלא ה"פ בתוס' דא"כ פירשו התוס' ובתוספתא פירש דטעם הוה משום דמיירי בחו"ל ולא חזי כמתקן כו' [דזה אינו מספיק רק לחלק בין גלגל למגביהין אבל בין גלגל לכיסוי אינו מבואר החילוק] וא"כ מ"ם דכיסוי אסור אלא י"ל דבלא"ה כיסוי גריע יותר דהוי טרחא יתירה כדלעיל [ר"ל גבי נתערבו כו'] לכל התירולים וכן לפי' הקונט' דפירש חילוק [בין חלה לאין מגביהין] שהרי יכול לגלגלה ולהפרישה היום וכיסוי נמי יכול לשחוט ולכסות היום מ"מ גרע כדפירשתי לאפוקי לפירוש התוס' [לפי הירושלמי] שלא גמר הלישה הוי כיסוי ותרומה שוין וגלגל שאני שלא גמר הלישה [ולהאי פירושא א"ל לחלק ולומר דכיסוי גרע] ולזה אמרו אבל אין לפרש די"ל נמי חילוק רש"י גבי אין מגביהין דיכול לעשות היום רק דאפילו אם תפרש כך לריך נמי חילוק בין כיסוי וגלגל עיסה דהכיסוי נמי יכול לעשות השחיטה והכיסוי היום ותרלה לפרש דהחילוק בין כיסוי לגלגל הוא משום מימנע וכנראה מפירש"י [גבי כיסוי ומשום אימנועי כו' ליכא]. ע"ז כתבו דז"א אלא החילוק בין גלגל לאין מגביהין י"ל כפירש"י אבל בין כיסוי לחלה הוי כמו להוספתא דכיסוי גריע ביותר ולא משום אימנועי משום שמחת יו"ט ודו"ק כן נ"ל: **עוד** שם אבל לא מלי למימר דלהכי מחלק כו'. לפי"ז לא שייך להקשות לימא פליגי דשמואל אדאבוה כו' אדרבא ודאי אית לי' ועיין: בא"ד ובתוספתא כו'. [נ"ל] ובתוס' וכן מלינו בסוף החובל

באור

כרב אמי: [נ] אפשר כוונתו דר"ל להקשות קושיא אב"ש בלא רב יהודה לא הוי יכול דאפשר דמשום שמחת יו"ט שרינן כתישה וגם לא בעי אפר מוכן כלל היינו דקר נעוץ דהוא משום הכנה כמ"ש התוס' ע"א בד"ה ואינו צריך: [ס] ר"ל כמו דהוי ניחא לי' בלא רב יהודה קושית מאי אריא כו' משום דהוי סובר דאין הלכה כרב יהודה דאמר עושה בו כל צרכיו ולכן אינו מותר אלא בודאי כמ"ש התוס' בד"ה א"ה והיינו דבודאי התירו משום מצות כיסוי כמו שנראה להדיא מדברי מהרש"א שהביא הגאון בדבור הנ"ל אף דזה לא מהני אלא בדיעבד וא"כ בזה לא מתיישב רק הא דנקיט בסיפא בספק ה"נ אף לר' יהודה ליתני דלית לי' אלא דקר נעוץ דבודאי התירו לב"ה משום מצות כיסוי. או דקושיתו לבתר דמשני ארישא לא מבעיא כו' ומקשה אסיפא אי בדלית לי' אפילו ודאי נמי לא כפירש"י וע"ז הקשה שפיר דליתני דאית ליה דקר נעוץ ולכן נקיט בסיפא ספק דוקא וברישא לא תבעיא וע"ז תי' דל"ש. אך אכתי קשה דנוקי דיש לו אפר שהוסק ביו"ט דמותר לב"ה משום מצות כיסוי כמ"ש התוס' לעיל בשם הירושלמי ולכן ודאי דוקא מותר וע"ז לא שייך תירוצו דדוקא אפר שהוסק מעיו"ט כתבו התוס' דלא שכיח: [ע] לפי גירסת הספרים דמקשה וליכסיי' בדקר נעוץ וקאי אסיפא כפירש"י הי' לו להקשות בפשיטות דמאי פריך דדקר נעוץ היכא איסור גומא לכן דוקא ודאי לא בספק וצ"ע ל"ש תירוצו ויש ליישב ועיין: [פ] לכאורה לפי"ז קשה ארב יהודה מי הכריחו דמיירי בדקר נעוץ אימא דמיירי בעפר תיחוח לגמרי גם סביבותיו דליכא גומא ולכתחלה אסור משום דאינו מוכן וכמו שסיימו אא"כ היה לו עפר מוכן מכעו"י ובדיעבד מותר דאיסור מוכן לחוד שרי בדיעבד: [צ] אינו מוכן לכאורה דמאי לריך ראיה לזה דבהדיא אמר רב יהודה ועושה בו כל צרכיו: [ק] דלפי מ"ש הגאון המחבר לקמן בד"ה והא מדקתני סיפא דרק הך קושיא ואם איתא לא מצי להקשות רק מסיפא משא"כ הך קושיא דאי הכי ודאי נמי כו' מקשה באמת ארישא שפיר משני ארישא לא מיבעיא ופריך והא מדקתני סיפא אבל לפירוש מהרש"א דוכ"ם רש"י. הוא בקושית א"ה דשם נמי קאי אסיפא לזה מקשה אם גם קושית א"ה אסיפא כו': [ר] לשון המחבר מגומגם ואינו מוכן ויש להעמים בכוונתו בכוון לדברי מהרש"א שהביא הגאון לקמן בתוס' ד"ה והא ויוולדק יותר לפי"ז להגיה נמי במ"ש אלא הקשה נ"ל אלא יקשה ובסוף דבריו במקום שהוזכר ברישא נ"ל בסיפא ומלת בסיפא נ"ל ברישא. אך לאשר עכ"ז לא נשלם הבנת דבריו כל הלורך ע"כ לא נגענו בו יד והמעיין יבחר: [ש] כוונתו דרבה קאי אלכתחלה אקושית וליכסיי' וע"ז אמר דמוכן לודאי כו' דמשמע אף לכתחלה מוכן לודאי ואינו מוכן לספק ולזה מקשה ספק מ"ט לא כו' ודאי כו' אלא כדרבי אבא וע"כ נ"ל דה"ס אף דהכתי פטור אבל אסור מ"מ כיון דבקרקע קשה אינו אלא פטור אבל אסור לכן באפר כירה שהוא תיחוח לגמרי מותר אף לכתחלה ולא גזרינן בה משום גומא וסברא זו הוזכרה בפי' א"כ ספק נמי דלכתחלה שניהם שוין בתרווייהו אכתי ליכא מצות כיסוי ושמחת יו"ט איכא בשניהם: [ת] מ"מ

ועוד

שהביאו תוספות אחרים: **באו"ד** ולא חזי כמתקן כו' ואין נראה כו' מי לא מודה שמואל שאם קרא כו' וא"כ ע"כ כיון שאסור לגרים הוי כמתקן: **ומ"ש** לענין חו"ל עיין באשר"י ובהגהותיו ובמרדכי פסחים פרק אלו עוברין לא כתב כן: **בתוס'** בד"ה אין מוליכין כו' תימה אפילו הכין כו'. א"ל משום שמחת יו"ט דלא התירו לידה משום שמחה יו"ט כדמשמע לקמן. גם ב"ה הא לא ס"ל שמחת יו"ט: **ע"ב גמ'** מתני' דלא כי האי תנא. אין להקשות מנ"ל דלמא [הא דקאמר ר' יהודה] בסולם של עלייה הכל מודים דאסור פירוש הזרה וב"ה מתירין במתני' הולכה בסולם של עלייה [ופליגי בתרתי בחזרה בסולם של שובך ובהולכה בסולם של עלייה] [א] וי"ל דא"כ הו"ל לר' יהודה למימר מחלוקת בסולם של שובך כיון דעל הפלוגתא קאי אבל של עלייה לא פליגי וד"ה אסור אבל כיון דאמר בד"א משמע דקאי גם על ושדים ואכולה מילתא [קאמר ד"ה דבשל עלייה אסור]: **ברש"י** בד"ה סולם בא לידנו הולכת סולם כו'. לשון רש"א יש לדקדק לכאורה מי הכריחו לפרש הולכת סולם דאי נמי חזרת סולם בא לידנו א"ש כיון דת"ק אית לי' דפליגי בחזרה והלכה כב"ה דשרי אפי' חזרה וי"ל דאי נמי דפליגי בשל עלייה מ"מ לית הלכתא כתנא דברייתא דסבר דפליגי בחזרת סולם של עלייה אלא כתנא דמתני' דסבר דלא פליגי אלא בהולכת סולם של עלייה ע"כ דבריו ואין זה נח לי דהא עדיין פסק דלא כתנא דמתני' בלישנא בתרא. והייתי ר"ל דאם בא לידם חזרת סולם הו"ל אינהו סברי הלכה כברייתא ולא היא הלכה כמתני' ומנ"ל להגמרא לעשות אינהו סברי באופן זה. ועוד אפ"ל דס"ל לרש"י דלא שייך בחזרה [בסולם של עלייה] שובכו מוכיח עליו כיון דמחזירו מן השובך לביתו ודאי הרואה אומר להטיח גגו רק טעמא דשרי בחזרה הוא משום דלא איכפת לי' דהרואה אומר וכו' וא"כ ניחא דרש"י פי' לקמן מוחלפת השיטה (דמקשה ר"י אדר"י דר' יוחנן ס"ל לעיל משום מסקין שזבו) [ב] האי דסולם והשוחט כדקאי קאי ואע"ג דלא קיימא כן במסקנא היינו משום דע"כ לא אמרו ב"ה אלא משום דשובכו כו' [ולפי מאי דאינהו סברו דת"ק קאי אסולם של עלייה] ובחזרה לא שייך [שובכו מוכיח כמ"ש למעלה] ע"כ ל"ל בברייתא מוחלפת השיטה ובית הלל אוסרין בחזרה ובהולכה מודים דשרי משום דשובכו מוכיח וא"כ בני ר"ח דעבדי כבית שמאי לכן פירש"י בהולכה [וכ"ע מודה אף לפי היפוכא]: **בתוס'** ד"ה אמר ר"י מוחלפת כו' דא"כ מיתוקמא לפי המסקנא כו'. לשון רש"א נראה מדבריהם דלמסקנא לא מחליף אלא ההוא דהריסין דב"ש לקולא וב"ה לחומרא אבל כל הנך משניות דמייתי לא מחליף דמיתוקמי בשינויא דלעיל וקשה למאי דמחליף האי דהריסין וב"ש לקולא וב"ה לחומרא תיקשי לי' כל הנך משניות דלעיל דמייתי דב"ש לחומרא וב"ה לקולא דהכא לא מיתוקמי שינויא דלעיל וכן בכל הנך מוחלפת השיטה דקאמר לעיל משמע דלא מחליף הנך משניות דלעיל מיני' אלא דתוקמי כשינויי דלעיל ואמאי לא תיקשי לי' הנך משניות אהך דמוחלפת וצ"ע ע"כ. וכן העיר כזה בעל המאור ע"ש ובמלחמות ויש עוד פירוש במוחלפת השיטה ר"ל שניהם כדקאי קאי [רק פירוש ב"ה החליפו שיטתן] ומשום צורכי רבים הקילו כאן ב"ה [בתריסין] עיין בשלטי גבורים והוא כדי ליישב הרי"ף שהביא המשניות כצורתן ולא הביא הך דמוחלפת והוא דחוק בעיני אותו פירוש ויותר נ"ל שהרי"ף גורס בסוגיא דמלתא ודלמא לא היא ע"כ לא קאמרי ב"ה כו' אלא משום דאין בנין כו' וכ"ה בר"ן ע"ש. ויש לי לומר לפי המסקנא ניחא הכל דבכל המשניות ב"ש לחומרא וב"ה לקולא חוץ מבהשוחט ומתרץ כולן על נכון אבל בסוף דמקשה מהאי דתריסין. בשלמא לב"ש ניחא כו' הכא ליכא דקר נעוץ ופירש"י ליכא טעמא להיתרא משום דקסבר יש בנין וסתירה בכלים משמע הא אם אין בנין וסתירה בכלים שרי כמו בהשוחט דשקלין הס טירחותא דהשוחט ודתריסין ואמאי הם מאסר מתניתין דאייתי וא"כ למאי דאפיך להו וב"ש לקולא ע"כ דס"ל אין בנין וכו' ושקיל כמו הכא דהשוחט וב"ה אסרי דס"ל יש בנין וסתירה בכלים וא"כ פשיטא דאסור ואין מסלקין ביו"ט לכן הקשו התוס' כיון דמוחלפת ס"ל דיש בנין וכו' והתם בר"פ כל הכלים סתם אין בנין וכו' כנ"ל [ג]: **באו"ד** ואומר ר"ת תמה אני על מה הצריכו העולם הכנה כו'. והא דבעי ב"ה הכנה בגוזלות עומד ואומר זה וזה וכו' היינו כדמפרש טעמא לקמן משום כחושה ושמינה וכו' או משום דהוי מוקצה דבעלי חיים כמ"ש התוס' לעיל אבל בשחיטה ע"כ מדקאמרי בית שמאי [לפי היפוך] לא ישחוט אא"כ הי"ל עפר מוכן מבעוד יום ש"מ לב"ה א"צ: **באו"ד** מדקאמר הכא ע"כ לא קאמרי ב"ש התם אלא משום וכו'. לשון רש"א אע"ג דלמאי דקיימינן השתא לפירוש ר"ת לא מיתוקמי כל הני שנויא דחיקא מסתמא הך מלתא דמיירי ב"ש בדקר נעוץ ודאי קיימא דאין להחליף פירוש המשניות וכמש"ל דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא מאי דשרי מר לכתחלה לא שרי אידך אלא דיעבד: **באו"ד** ותימה א"כ דמוחלפת כו'. לשון רש"א יש לדקדק דלמאי דמוחלפת כמי האי דהריסין תיקשי להו אמאי לא תני בעדיות מקולי ב"ש כו' וי"ל כיון דקתני האי דלא ישחוט לא אצטריך למיתני האי דתריסין דבחדא גוונא מישתמע הנך תרתי מתני' דב"ש לקולא וב"ה לחומרא בשמחת יו"ט ע"כ:

דף י ע"א גמרא א"כ ע"כ כו' משום דאין בנין בכלים. א"כ נמחק ובח"ש מגיה ודלמא לא היא ע"כ כו' וכ"ה בר"ן ובמלחמות אבל מלשון רש"י משמע דלא גרים [כלל האי תירוצא ונשאר האי דמוחלפת] כמ"ש רש"י בהדיא [בד"ה אף להחזיר ואע"ג דאמרינן אין בנין כו']: **ברש"י** בד"ה אף משימות וקס"ד דבברירה פליגי כו'. וא"ל [דקס"ד] דפליגי בחישב ב"ש מטמא אף במכאן ולהבא [דמחשבה אינה מוליאה אבל בנפתח לכ"ע טהורין אף למפרע מחמת ברירה] וב"ה מטהרין אפילו בחישב אף למפרע דז"א דאם ידד המקשה לסברא זאת מנ"ל לעשות פלוגתא בלמפרע ולהקשות דלמא פליגי בחישב מכאן ולהבא [אי מועלת מחשבה] ולכ"ע למפרע טמא [דאין ברירה] א"כ לא ידע סברא שנחלקו כן [לענין מחשבה אי מועלת] אלא בברירה. וא"ל דלכ"ע יש ברירה וקס"ד דפליגי בחישב [לענין למפרע] ובנפתח כ"ע מודים דטהור למפרע [ולא יקשה קושית התוס'] דז"א דלענין למפרע אין חילוק בין חישב לנפתח אם אית א דחישב חשוב מעשה לענין מכאן ולהבא וכ"כ מהרש"א. והוסיף וקלת קשה לפי"ז מאי כתבו התוס' דע"כ פליגי בחישב משום רבותא דב"ה מאי רבותא איכא הכא כיון דבברירה ליכא לפלוגי בין נפתח לחישב אי נמי דהוי פליגי בנפתח ליכא למיטעי למימר לב"ה דבחישב אינו מטהר למפרע כיון דמטהר בנפתח למפרע וי"ל דאע"ג דליכא למיטעי מ"מ רבותא הוא לאשמעי' האי דיגא בחישב לב"ה ע"כ דבריו. ולי ק"ק למאי דס"ד למה קתני כלל נפתח בברייתא לאשמעינן רבותא בחישב דהכל מודים דטהור בכלים הבאים מכאן ולהבא: **ע"ב גמ'** כדאמר אביי בדדף כו'. אביי אמרה על סיפא דמתני' בסמוך ומשום דרבא מתרץ שם בגוונא אחריתא לכן אמר הך דבדדף אסיפא אבל ברישא לד"ה בדדף כן נ"ל ועיין מ"ש בסמוך: **גמ'** ורבי אמר לך כו'. לשון רש"א משום דמשמע לי' השתא דלא פליגי אלא בכיסין מקושרין אבל בכיס א' ממש מודה רבי [לכל האמוראים] מש"ה אילטריך למימר השתא דטעמא דרבי כיסין נמי כו' ע"כ: **בתוס'** בד"ה חולין ומעשר כו' וא"כ מחללו על מנה היפה כו'. לשון רש"א אין פירושו דלא סגי בלא"ה דודאי אי בעי מעלה הפרוטות לירושלים אלא עלה טובה קמ"ל דאי בעי. להעלות מעות הראשונים שהן קלים מחללין על מנה יפה שבשניהם עכ"ל. ונעלם ממנו והוא לא ידע משנה שלימה במסכת מעשר שני פ"ב משנה ו' סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואומר סלע של מעשר שני בכל מקום שהוא מחוללת על המעות האלו ובורר את היפה שבהן ומחללין עליו מפני שאמרו מחללין כסף על נחושת מדוחק ולא שיתקיים כן אלא חוזר ומחללן על הכסף ע"כ והרע"ב שם והתוי"ט לא ידעו הברייתא הזאת שהביאו התוס' דאין מחללין כסף על כסף ולכן הקשו מה שהקשו. אך קלת קשה למה לא הקשו תוס' מהך מתני' וצריך לעיין וק"ל [ד]: **בתוס'** בד"ה הכל חולין כו' וי"ל דכיון שאין אדם מניח חולין כו'. לשון רש"א צ"ע דהכתי תקשי להו בסיפא דקאמר נמי שאני אומר כו' וליכא לפרושי שם משום דאין דרך להפרידם זה מזה כנראה מפירש"י דא"כ מאי קשיא לי' מגוזלות דהאי טעמא לא שייך בגוזלות ולמאי דמסיק [דמש"ה אילטריך לשנויי] שאני גוזלות כו' [דאיירי במקושרין] ניחא [דאיכא נמי הוכחה אי לאו דמשום דמדדין עבידי לנתוקי] ע"כ ואינו קשה דהמקשן מקשה כמו שהתם אמרי' הכל חולין ושניהם ניטלו לפי שדרך ליטול שניהם [כן היה סבור דליכא חשש שילאו מעלמן רק שמא ניטלו ובודאי ניטלו שניהם ולזה מתרץ שאני גוזלות דמדדין וחיישינן דהלכו מאליהן א' א' וכפי' רש"י]:

דף יא ע"א גמרא לימא מסייע לי' לר"ח כו'. לכאורה כאן ולעיל י"ל דלמא לעולם רוב וקרוב שוין ואזלינן לעולם אחר לד האיסור [בדאורייתא. והכא משום דספק מוכן להחמיר] דלא כר"ח שאמר לעולם הלך אחר הרוב בין לקולא ובין לחומרא כמ"ש רש"י לעיל: **גמ'** אמר אביי בדדף. בת"י תימה אמאי לא אמר אביי כן לעיל. וכבר כתבתי לעיל הנראה לי ובזולת זה אפשר לומר כיון דמרישא לא הוי סיוע לר"ח בלא תירוץ של רבה לעיל כגון שזימן שחורים ולבנים כו' איתהפוכי איתהפך כו' ואפשר הו"ל לאביי תירוץ אחר על קושית פשיטא. וכן נ"ל לרבא דמתרץ בב' קנים ופירש"י בד"ה רבא הא לא אילטריך לאשמעינן אלא כו' ופירוש (שפיר) [דהוי] פשיטא כיון דבדדף הו"ל רוב וקרוב ודאי הולך אחריהם אלא לא איירי בדדף וא"כ צ"ל דברישא הי' לו תירוץ אחר על קושית פשיטא [ולא מוקמי בדדף] ולא ניחא (לי') [לי] לפרש [דפירוש] הא לא אילטריך [היינו] כיון דכבר אשמעינן ברישא הך דבדדף: **גמ'** אילימא במפורחין. פירוש פריחה מועטת וכן הוא בר"ן דאל"כ אסור משום לידה וכמ"ש התוס' לעיל דף ט' בד"ה אין מוליכין דמיירי בקטנים שלא פרחו וכ"כ רש"א. ומיהו אין צורך לזה דאיירי בנטל ממי שלקחו כבר שאינם מחוסרין לידה רק משום איסור הכנה נגעו בה לאפוקי לעיל דקאמר אין מוליכין סולם משובך לשובך [ה]: **גמ'** אמר אביי מחלוקת בעלי וכו' מהו דתימא כו'. לכאורה קשה סוף סוף מהיכא תיתי שיהי' תברא גרמא אסור לפי מ"ש התוס' תימה הא צריך לגופה וכו' ותירצו במוקצה שיש בו חסרון כיס וא"כ תברא גרמא מהיכא תיתי אסור דמיוחד לקלב בשר ואף זולת פירוש התוס' קשה מאי איסורא בתברא גרמא ואף לפירוש האשר"י [דפירש על ושוין שאם קילב דאסור דמיירי] מחמה לגל מ"מ הא דתברא גרמא פירושו בהא לא פליגי ב"ש דמותר לקלב עליו בשר [דקאי אמחלוקת] וזה פשיטא וצ"ל דס"ק מ"ד אפילו תברא גרמא ופלוגתייהו הוא אם אסור משום טירחא ועובדא דחול אע"פ שמיוחד לכך מ"מ אסור לטלטלו קמ"ל דדוקא בעלי דמלאכתו לאיסור ומוקצה מחמת חסרון כיס פליגי [ו]: **גמ'** וב"ש לא חיים לאימלוכי ופי' רש"י בתמיה ופריך לאביי. ר"ל לא מחובר לשל מעלה לסיומא דמלתא [דאביי דקמ"ל דלא חיים ב"ש לאימלוכי]. והא דלא מקשה ממתני' דלא יטול אא"כ נענע דשמעי' דחיישי ב"ש לאימלוכי שאני התם דבריכה הראשונה דחיים עליה טפי והא ראיה דבבריכה שניה מודים. והא דשמעינן לרב יוסף אליבא דב"ש דלא חיישינן לאימלוכי ושמחת יו"ט עדיפא שאני התם דהוי אימלוכי שלא לשחוט כלל בהא ודאי לא חיישינן אבל מבהמה לבהמה חיישינן: **ברש"י** בד"ה ולא מיבעיא קאמר לא גרסינן אלא ה"ג ולא מבעיא עיין במאור דגרים לי' והוא דוחק בעיני דמאי פסקא דסקן התחתונה פנימה והעליונה חיצונה: **ע"ב גמ'** מערים ומלח גרמא כו'. יראה דס"ל מדינא שרי למלוח אפילו גרמא גרמא ופליג אדשמואל וכ"ה באשר"י משום שלא יסריח [ז] כן מפני גזירת הרואים דסריא טירחא שלא לצורך יו"ט ולכן לא שרינן הערמה רק לת"ח. ומ"ש התוס' וכן נוהגין למלוח ולאכול לאפוקי הוא לא אכל. ויותר נראה דלא היה מולח בפעם אחת דנראה כטורח שלא לצורך יו"ט דודאי לא יאכל כולו לכן הוא מערים ומלח די"ל משום שקודם היה דעתו לאכול מזה וא"כ נמלך וערב עליו זה [והשתא רב אדא בר אהבה מחמיר מדשמואל]: **גמ'** מהו דתימא משום דחזי למיזגא עלה כו'. מ"ש התוס' למעלה בד"ה אמר ר"י מוחלפת השיטה נראה דלק"מ מ"ש גבי עור משום דחזי למיזגא הא מפרש טעמא לקמן דהתירו כו' אינו קושיא דה"ק מהו דתימא משום דחזי למיזגא לחודא שרי ואפילו מעיו"ט נמי קמ"ל דטעמא משום דהתירו סופן כו' [מתירין משום דחזי למיזגא] משום דלא חזי שפיר וכן משמע לעיל סוף ע"א דפריך ומ"ש מעור לפני הדורסן התם לא מוכחא מלתא משום דחזי כו' ומיהו י"ל דלא קאמר אלא דלא מוכחי [דהרואים יסברו דמתירים משום דחזי למיזגא] אבל אנן שרינן משום שמחת יו"ט. ומ"ש מבנין וסתירה י"ל אע"ג דס"ל לב"ה אין בנין מ"מ פירש"י דאסור מדרבנן [ופירשו התוס' הטעם] משום שמא יתקע [ח]: **ומ"ש** מרבה ורב יוסף אדרב' לדידהו יקשה למ"ד שחוט חפור וכסי

ב א ו ר

ועוד ומ"מ ניחא אינו מובן לכאורה: [א] לכאורה אינו מובן קושיתו דהא הך הוכחה של ר"ת דבסמוך דר' יהודה לפרושי טעמא דת"ק דלא מיירי בשל עלייה הוא מלשון משובך לשובך ולשון זה איתא ג"כ במשנה: [ב] אין לו מקום כאן כלל והוא מיותר לגמרי: [ג] נראה דבזה מיישב קושית מהרש"א מהאי דהריסין לפי איפוכי אהך מתני' דאייתי אבל מה שהקשה בכל הנך מוחלפת דלעיל לא מתיישב. אבל גם בזה יש לעיין במ"ש להוכית דאף לבתר איפוכי האי דהריסין דסברי ב"ש אף מחזירין מ"מ לא קשה מאינך מתני' כמו דלא קשה מהך דהשוחט דתרווייהו שקולין מדפירש"י דב"ש ס"ל יש בנין כו' לכאורה אין זה הוכחה דבשלמא בסילוק הריסין דהוא טירחא לצורך שמחת יו"ט שפיר ליכא איסורא לב"ש אי אין בנין כמו שמותר כל מיני טרחות לצורך יו"ט. ועדיפא טפי מהאי דהשוחט דאל"כ לא הוכיחו התוס' מידי דלמאי דמהפך סברי ב"ה יש בנין דלמא משום טירחא דהא אף בשוחט אסרי לכתחלה משום טירחא ומאיך מתניתין לא קשה דב"ה מקילין כמו דלא קשה מהך דהשוחט וכדשני לעיל א"ו דשאני הכא דהטירחא הוא בצורכי שמחת יו"ט פשיטא דשרי טפי מהאי דהשוחט שהטירחא בכיסוי וכה דפריך ב"ה אהדדי מהאי דהשוחט והריסין הוא מחזרה כדפירש"י להדיא בד"ה אף להחזיר כו' וחזרה ודאי שלא לצורך הוא כו' טירחא דלאו צורך מיהא הוא כו' וקשיא אב"ה דכיסוי. דמסילוק פשיטא דל"ק דטירחא דצורך הוא ולכך הוצרך רש"י לפרש דאיסור סילוק לב"ש משום יש בנין מכא"כ למאי דאפיך וסברי ב"ש דאפילו כתחלה מותר ודאי דגרע מהשוחט דבשוחט הוי כטורח לצורך יו"ט כדי שיהא מותר לשחוט ואף ב"ה לא אסרי לכתחלה אלא מטעם גומא דפטור אבל אסור כמ"ש התוס' לעיל ולרש"י כאן בד"ה אבל התם לא כו' האיסור משום גזירת כתישה וב"ש לית לי' הך גזירה כיון דדקר נעוץ וכדדחי הגמרא בכל התירוצים דע"כ לא אמרו ב"ש אלא בדקר נעוץ דליכא איסורא כלל ולא בא להתיר איסור משום שמחת יו"ט מכא"כ חזרה דאיכא איסורא והתירו סופן משום תחלתן דהיינו שמחת יו"ט ודאי קשה מכל הנך משניות דלא התירו משום שמחת יו"ט ולא מיתרלא בהכי קושית מהרש"א. ועיין מ"ש הגאון המחבר לקמן בגמרא דף י"א ע"ב לתרץ כל הקושיות של תוספות: [ד] דבריו תמוהין דמה שהקשה על התוס' אמאי לא הקשה ממתני' ומקשה מברייתא כי אחר העיון בהזהב ליתא שם שום ברייתא מפורשת דאין מחללין כסף על כסף והאמת הברור דמ"ש התוספות ובהזהב מפרש היינו דרש"י מפרש כן המשנה דקתני מפני שאמרו מחללין את הכסף על נחושת כו' הוא כדי ליתן טעם למה לא יחלל את הסלע מני' וכי' לכן אמר מפני שאמרו מחללין כסף על נחושת כו' אבל כסף על כסף לא ע"ש ברש"י בדף נ"ו ע"א והליון הגרש"ס בתוספות דף מ"ס הוא ט"ס רק שבדף מ"ה הביאו התוס' פירש"י הנ"ל שם קושית הגמרא לפלגו בסלעים אסלעים דמשמע מחללין כסף על כסף ע"ש וא"כ אין התחלה לקושית הגאון דתוס' מקשים באמת מזאת המשנה ולפי מה שביארו רש"י גופי' להדיא ומזה תמוה מאד מ"ש דהרע"ב והתוי"ט לא ידעו מזאת הברייתא שהביאו התוס' והלא התוי"ט גופיה במשנה בקודמת הביא דברי התוס' דהכא ודהזהב ודבריהם שם נכונים למעיין ע"ש היטב: [ה] יש לספקק דהכתי היאך אפשר לזמין יונים שמחוסרין לידה: [ו] וברש"י מבואר כן להדיא בתוספת ביאור שכתב בד"ה מ"ד כו' דלמא כבר דעלטלה מימלך ואשתכח דטרח בכדי: [ז] נראה דמ"ש וכ"ה באשר"י היינו הגהת אשר"י שכ"כ בהגהות ומשום פסידא שלא יסרית הבשר התירו ע"י הערמה. דאלו באשר"י גופה משמע קלת דשמואל מיקל יותר שכתב ואע"ג דלית ליה טעמא כלל בבריותא דשמואל כו' ע"ש. ונראה שחסר בדברי הגאון מלת ופירש וצ"ל ופירש כן מפני גזירת כו' ור"ל דלהכי הולרך הג"א למיכב טעמא להיתירא דהערמה מפני גזירת הרואים. וזה שכתב ולכן לא שרינן הערמה רק לת"ח היינו כמ"ש בהג"א אח"כ כן ועלה סיים ומ"ש התוס' וכן נוהגין העולם כו' ר"ל דמשמע אפילו אינו ת"ח וגם בהג"א העתיק זה היינו למלוח ולאכול לאפוקי הוא לא אכל ובזה הוא דאינו מותר רק לת"ח: [ח] יש לספקק דרש"י ותוס' פירשו שבפירו

משום דחיישינן לאימלוכי הא לית להו לב"ה אימלוכי אפילו מבהמה לבהמה [גבי אין מוליכין טבח וסכין אלא בהמה ולא בהמה אלא טבח וב"ה מתירין] כ"ש דלא חיישינן לאימלוכי ולא ישחוט כלל. מיהו יש לחלק דשאני הכא דעסיק בבהמה והוא מוליך אותה לטבח לא חיישינן לאימלוכי [ט]: ורש"א הקשה למאי דמוחלפת תריסין תיקשי ליה אדשו"ט ואינו דודאי שולה חשיב למאי דנשנית קמי' בטעות ע"כ. וכן א"ל מאי מקשה בסמוך תריסי חטיות הניגא דלמא קמ"ל לאפוקי מהיפוך דהגמרא מקשה אטעם דהתירו סופן וכו' מאי נפקא מן הטעם הול"ל התירו: הרע"ב [בהך דעלי משנה י"ב] ס"ל כפי' התוס' דמוחלפת ההיא דהשוחט לכן א"ל טעם דעלי משום כלי רק הא דהביא הכל כצורתן גם הרי"ף הביא הכל כצורתן וכבר תירצו אותו דלא כתוי"ט ועכ"פ יש קיצור בקושיתו [י]: גמ' מהו דתימא משום דאין שבות במקדש. לשון רש"א צ"ע דא"כ לכתחלה נמי ובמתני' קתני מחזירין רטיה במקדש כו' אבל לכתחלה כאן וכאן אסור. ואינו קושיא כלל דמ"מ אסור לכתחלה משום ממרח וכמ"ש רש"י לעיל [בד"ה וחזרת רטיה בשבת] וטובא שבות אשכחן דאסירי במקדש לכתחלה כדאיתא שם [בעירובין] בתוספות במשנה הקודם לזה מחזירין ציר התחתון כו' והובא בתוי"ט [כ]: גמ' ועולא מ"ט לא אמר הא. דאין סברא לומר שהמהו דתימא ס"ל לאמת ופליג ארחבא: ברש"י בד"ה רחבא אמר ר"י כו' יש מפרשים ספק כו'. דודאי ר"י התנא בר פלוגתא דר"מ לא הוי בימיו גם מדקאמר הגמרא ואליבא דר"י דאמר יגמור [ע"כ לא איירי מיני' עד השתא. והיה קשה לרש"י] דהול"ל רב יהודה או ר' יהודה נשיאה לכן פירש י"מ משום ספק אי רבי יהודה נשיאה או רב יהודה לכן אמר רבי יהודה והמה מפרשים כן האי דדייק וגריס ורש"י פירש דהוי רב יהודה וקרי לי' רבי משום דהיה רבו מובהק ואע"ג דשאר אמוראים לא אמרו כן מ"מ הוא אמר כן שלא נטעה ולכן אמר דדייק וגריס יותר משאר אמוראים [דגם רש"י מפרש דדייק וגריס היינו הך דהבא וכי"מ] וזה שכתב דלא נספקיה בדר"י אחרינא ולא כפשוטו משום שהיה רבו [אלא משום דבלא"ה לא הוי שייך ע"ז דדייק וגריס] מיהו מתוספות משמע דדייק מלשון שטיו וכל לשון הדבור הוא העתק מפירש"י [משמע דרש"י לא מפרש הך דדייק אדהכא כי"מ]:

דף יב ע"א ברש"י בד"ה פליגי ב"ש וב"ה כו' וירמיה הי' מזהירן על השבתות כו'. לשון רש"א ולא ניחא לי' למימר לפי שיטתו דהשתא נמי נקיט ירמיה בשבת אין ביו"ט לא משום דהותר מן התורה לגמרי הוצאה במתוך וכו' דא"כ למה נקיט ירמי' הוצאה דהא שחיטה ובישול וכל מלאכה שהוא לצורך יו"ט נמי הותרה לגמרי ביו"ט מן התורה במתוך ע"כ. והוא דחוק די"ל דלא היו עוברין רק על הוצאה ומה לו להזהירם על שאר מלאכות ויראה דלא הול"ל בשבת כיון דאל תוציאו משא פירושו אבנים וקורה וכה"ג דאף לפירש"י דמותר מן התורה מ"מ מדרבנן מיהא אסור וכון לגזור וא"כ ירמי' הול"ל סתם ואל תוציאו משא וגו': בתוס' בד"ה השוחט וכו' ותימה הואיל ומוקמינן לה כו'. לכאורה קשה דלמא כמ"ש לקמן בסמוך לב"ה דאינו לוקה משום לאו הבא מכלל עשה עשה. אבל דבריהם מבוארין בהא דאמרי' לקמן דף כ' ע"ב בעיקר פלוגתייהו תניא אמרו להם ב"ה לב"ש ומה במקום שאסור להדיוט וכו' ע"ש והנה ודאי לכאורה הק"ו נשאר ק"ו חזק אף לב"ש כמו שאמרו ב"ה אף זו קבוע לה זמן דתנן עבר הרגל כו' וא"כ הוי כאילו כתב היתרא בפירוש דהא ק"ו עדיף יותר ממתוך רק אח"כ שמעו ב"ש אלכם ולא לגבוה וא"כ לא הוי כ"א לאו הבא מכלל עשה וכן וחגותם אותו חג כו' דילפינן מיניה דוקא חגיגה כו' בלא קרא הוי היתרא מפירש [מכח ק"ו] וא"כ למאי דאהדרי' אהדרי' לאפוקי עולת נדבה שאין קבוע להם זמן ולא שייך בזה ק"ו דמה בשבת כו' שכן דוקא תמידין ומוספין שקבוע להם זמן ומתוך שהותרה לית להו לב"ש [דנימא דהוי היתרא מפירש מחמת מתוך כמו לב"ה לקמן] א"כ ודאי לוקה וא"כ א"ל לדחוקן של תוספות שתירצו דבא לאשמעי' רבותא של דיוקא [גבי שלמי נדבה] ובמה שקאמר להדיא [דהיינו בשולה] איכא למיטעי [דעולת ראייה לא לקי. אלא דבאמת אינו לוקה דהוי לאו הבא מכלל עשה. אך כ"ז לכאורה] אבל איכהו מפרשי שב"ש וב"ה מחולקין בק"ו ולב"ש אינו ק"ו כלל לפי שאף זה אינו קבוע לו זמן כדתנן מי שלא חג כו' ולית להו סברת ב"ה הואיל ואינו חייב באחריותו חיישינן שמא יפשע והוי כקבוע לו זמן וא"כ ליכא היתרא כלל בעולת ראיי' [לב"ש] רק דאח"כ הוסיפו להקשות על ב"ה והלא כבר נאמר לכם וכי היכי דממעט עולת נדבה ה"נ עולת ראיי' וכן מורה לישנא דוהלא כבר נאמר דאי הק"ו ק"ו טוב ועדיין עלייהו לתרוצי קושיא הראשונה הול"ל שכבר נאמר כו' וא"כ לב"ש דלית להו מתוך הדרא לאיסורא קמייתא ולוקה לאפוקי לב"ה דס"ל מתוך א"כ למאי דאהדרי' אהדרי: בא"ד אבל שלמי נדבה פטור כו'. ומ"מ איסורא מיהו איכא ועיין לקמן ובתוספות מגילה: בתוס' בד"ה דלמא כו'. הא בלא"ה מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך כו' מיהו יש ליישב כו' דברים שאינן לצורך יו"ט כלל. לשון רש"א כן הוא בכל הספרים ישנים ויש לדקדק לדבריהם דקארי להו מאי קארי להו דאף אם מותר לצורך הא שלא לצורך אסור ומש"ה צריך עירוב ועוד מי הכריחם לומר דצריך עירוב לדבר שאינו לצורך יו"ט כלל דהא גם לקטן וס"ת דהוי לצורך יו"ט קצת צריך עירוב כיון שאסרו להוציא לרה"ר וזה הביא לחדשים מקרוב באו שהגיהו בדברי התוס' אף אם אסור לרה"ר ביו"ט מ"מ מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך יו"ט [קצת] דהא איסור טלטול מחצר לחצר אף בשבת אינו אלא מדרבנן ע"כ ואין זה נכון דאם אסור לרה"ר ביו"ט לצורך דהיינו צורך קצת כגון קטן וס"ת למה לא נאמר לאסור טלטול מחצר לחצר ביו"ט כמו בשבת וכי כל הדברים שבשבת אינן אלא מדבריהם יהי' בהברה מותר ביו"ט. אבל דבריהם מפורשין כך דמשמע להו השתא פליגי בית עירוב והוצאה אבל למאי דמוקי פלוגתייהו במתוך שהותרה כו' לא פליגי כלל בית עירוב ולב"ה נמי יש עירוב. והא קא קשיא להו למה להו עירוב לב"ה בלא"ה מותר לטלטל מחצר לחצר לגייך דהא אפילו לצורך קצת מותר לב"ה אף לרה"ר במתוך שהותרה כו' והא תירצו דצריך עירוב לדבר שאינו צורך כלל דלא שרי במתוך כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק ע"כ: בתוס' בד"ה ה"ג כו' ואפילו דבר שהוא צורך יו"ט כגון כלי הצריך לו הוי ראוי לאסור. ורש"י כתב לישנא דאוכלין וזהו אי אפשר לומר ביו"ט דודאי אוכל נפש שרי רק כגון בשבת: בא"ד ולא רצה לגרוס כמו שכתב בספרים אלא מעתה הוציא אבנים לב"ה ה"נ דלא מיחייב. וא"כ הוי ה"ק וכ"ת ה"נ א"כ ליפלגו באבנים [ר"ל בהוצאת אבנים] כמ"ש בסמוך [לפירושם] דא"כ הוי מסיק דחייב ובאמת פטור דרש"י ס"ל מתוך שהותרה כו' פי' לגמרי וכ"ת סוף סוף תקשי באמת לפלגי באבנים ז"א דרצה להורות שריותא דב"ה לגמרי אפילו מדרבנן ואבנים אסירי לב"ה מיהו מדרבנן כיון שיש לאיסור דהוצאה ביו"ט עיקר מן התורה גם לרבותא דב"ש. אך ז"א דא"כ מאי פריך השתא וליפלגי אלא לרבותא דב"ש: **ע"ב** בתוס' בד"ה אין מוליכין כו'. עיין בפירוש הר"ש פרק הלוקח פירות דלא פי' כן ע"ש וברש"א ומהר"ם ז"ל מאריך מאד:

דף יג ע"א גמרא לימא מסייע לי' כו'. אין להקשות ליתני בקצרה תילתן איצטריכא לי' כו' ואע"ג דאתיא כר"י ומ"מ יכול לדייק הסברא הואיל [כו'] ולטעמיך וכו' [ל] דאפשר אביי לא הוי ס"ל כלל סברא זו של רבותא דאינו קשה כלל אע"ג דשיבלין הוא רבותא וכן קטניות מ"מ אינו קשה כלל דהדא נקיט [ולא הוי יכול לדייק הסברא הואיל כו' מולטעמיך] לכן אמר לא רבי הוא ואח"כ דמקשה רבותא [קאמר ולטעמיך אלא מאי כו']: ברש"י בד"ה כותש ל"ל כו' ודרבנן דומיא דאורייתא תקון. נראה משום דתרומת קטניות דרבנן. ומה שפירש אח"כ בד"ה קנסא שגרם להערים ולעבור על דברי תורה כו' היינו נמי דכעין דאורייתא תיקון. ובגמרא בתניא נמי הכי [דמפורש בה טעמא אחרינא דכנס כו'] אפ"ל בתרומה דאורייתא צריך הלוי לעשות גורן כו' משום שכנס דתרומה גדולה כו' והה"נ בתרומה דרבנן היכא דהוא נטל מעצמו קנסוהו ועיין [מ]: בתוס' בד"ה הא ר"י כו'. ודאי לפירש"י הומ"ל כולה ר"י [ר"ל הא דרבא ומתניתין] ולעולם אינו זכאי בהרמתן ואע"ג דמולל והא ר"י פוטר אפילו אכילת קבע. רק ר"ל הא כלומר סברת המקשה דא"כ מלינו זכאי כו' דמשמע שכך הוא היינו לרבי וכו'. אבל הא ל"ק דלמא מתני' נמי כרבי וס"ל דאין מוללין דרצה [תלמודא] לתרץ כ"ע אית לי' מוללין ביו"ט וכיון דס"ל לרבי חייב א"כ זכאי בהרמתן [נ] רק לפי' התוס' יש לדקדק למה לא מפרשים דלכ"ע אין הכנסה גורם רק מלילות מביא שחיוב ולכ"ע בא החיוב ביו"ט ומתני' אתיא כרבי [ס] [ז"א] דלמה לא זכאי בהרמתן כיון שהחיוב בא ביו"ט [דנאסר אף אכילת עראי] וא"כ ע"כ צ"ל שהחיוב בא מאתמול משעת הכנסה ולכן אינו זכאי בהרמתן ביו"ט. אבל בהא יש לעיין דלמא ר"י ס"ל פטור לגמרי אף במלילות כמ"ש רש"י ומ"מ קבע אסור [לאחר מלילה] אף שאין כלך עדיין חיוב תרומה ואקראי מותר (ובברייתא) [ורבא דסובר] דמוללין אתיא כר"י ושרי אפילו אכילת קבע דמשמע מוללין ביו"ט ואוכל אפילו קבע וליכא לאקשויי כל מה שהקשו ומתני' אתיא כרבי דאוסר למלול ביו"ט אבל אי הוי ס"ל דמותר למלול ביו"ט א"כ מלינו זכאי כו'. אותה סברא לא הוי ניחא להו. והעיקר דהיאך תלוי זה בדבריהם כיון דר"י פוטר לגמרי ואיכהו מיירי מכל השנה היאך נשמע מדבריהם שלזה ס"ל מוללין ולזה לא ס"ל בשלמא לפי' רש"י ניחא דכ"ע ס"ל מוללין ולזה זכאי כו' אבל לפי' התוס' [אם נאמר] דרבי לא ס"ל מוללין היאך נשמע זה מדבריהם דלמא מתניתין כר"י ואין מוללין ודלמא (ברייתא) [רבא] כרבי וס"ל מוללין וזכאי בהרמתן אבל לפי' התוס' ניחא הכל שפיר דלרבי כיון שהחיוב בא אתמול א"כ אין זכאי ולר"י החיוב בא עתה א"כ ודאי זכאי כו'. והשתא לא מלינו למימר מתניתין כר"י דא"כ מלינו זכאי בהרמתן באכילת קבע דמודה ר"י דאסור בלא הפרשה ואיהו ס"ל דמוללין [ע] ועוד [יש לתרץ קושית יש לעיין] כיון דהכניסן למוללן אי אין חיוב במלילות א"כ לא יוכל לבא לידי חיוב מעשר כלל א"כ ודאי שרי אפילו אכילת קבע כיון שלא יבא לידי חיוב ולשון [פ] דברייתא משמע דוקא עראי שרי ר"י. אבל לפי' התוס' ניחא דיש חיוב במלילות ובל"ז בגמרא הכל שרי באמת וק"ל: בתוס' בד"ה איכא דאמרי וכו' מסיק הכא בדאיכא דאמרי ד"ה לא טבלי וא"ת כו' כל"ל וז"ל רש"א במ"ש וה"ה דפליגי בקטניות סתם כו' יראה דללישנא בתרא ודאי הוצרכו למימר ה"ה דפליגי בפי' למוללן בין קטניות ובין שבלין ולא רצו לפרש דבפי' בין קטניות ובין שבלים כ"ע מודו דטבלי דהא לא מיירי פלוגתא אלא בפי' למוללן בשבלים ומיהו בסתמא נמי פליגי דכל שלא פי' לעיסה כמו שפי' למוללן הוא כמ"ש התוס' לקמן וכיון דפליגי בשבלים בפי' למוללן ע"כ דפליגי נמי בקטניות בפירוש למוללן דהא עדיפא להאי לישנא שבלים מקטניות דבשבלים פליגי בסתם ובקטניות כ"ע מודו דלא טבלי בסתם אך ללישנא קמא צ"ע מי הכריח אותם לפרש דה"ה דפליגי בקטניות ובשבלים סתם דהא י"ל בין בקטניות סתם ובין בשבלים סתם כ"ע מודו דלא טבלי [הגהה מדברי הגאון המחבר. מיהו בזה י"ל דא"כ הוי קשה קושיית מיתיבי בזה הלשון יותר מלימא מסייע וכו' ועיין] [צ] וי"ל דמשמע להו דהנהו לישנא לא פליגי בהאי

ביאור

אהתירו סופן משום תחלתן דהיינו תורה בזה שייך שמא יתקע משא"כ בסילוק תריסין למאי דמהפכין ואוסר אף סילוק פשיטא דלא שייך שמא יתקע א"ו דאיסורו משום בנין: [ט] וכן צ"ל ברישא דכיון שמוליך הטבח והסכין תו לא חיישינן לשמא ימלך ולא ישחוט כלל: [י] דבריו בזה מגומגמים ואינם מובנים דמאחר דהביא המשניות כצורתן והיאך שיתרצו דברי הרי"ף עכ"פ צריך לחלק בין השוחט להך דעלי משום דתורת כלי עליו גם מה זה שכתב בתחלת דבריו דסובר בפירוש מוחלפת כתוספות מאחר שהביא הכל כצורתן ולא פי' בחד מהנך דמוחלפת כי היכי דלא נטעה דהלכה כשניהם כב"ה וכמו שהקשה התוי"ט גם מ"ש ולא כתוי"ט ועכ"פ יש קיצור בקושייתו המעיין בדברי התוי"ט יראה שדבריו נכונים ואין מקום לפקפק עליו כלל ע"ש: [כ] גם בזה דבריו מגומגמין דמשמע מתוך דבריו דבחזרה לא שייך משום ממרח רק משום שחיקת סממנים והפוך הוא דהא לעיל כתב רש"י על חזרת רטיה ובפרק כלל גדול אמרו הממרח כו' וביותר מבואר להדיא ברש"י בעירובין דף ק"ב ע"ב שכתב שם מחזירין רטיה במקדש כו' אבל לא במדינה גזירה שמא ימרח והתוס' ביארו שם דרש"י לא נקיט משום שחיקת סממנים כיון דמאתמול הוי עלי' משמע להדיא דבחזרת רטיה לא שייך גזירה דשחיקת סממנים רק גזירה דשמא ימרח. ורש"י דנקיט הכא משום שחיקת סממנים לענין לקשור רטיה וכוונתו דאפי' לקשור רטיה אינו אלא משום שבות דשחיקת סממנים וה"ה דאיכא בי' נמי משום ממרח כמו בחזרה אלא דבחזרה ליכא אלא משום ממרח כמ"ש רש"י לעיל ובקשירה איכא נמי משום שחיקת סממנים ואולי להכי התירו לכתחלה בקשירה אף במקדש טפי מחזרה משום דאיכא נמי הא או כסברת הגאון דאין לדמות השבותים להדדי דאפשר דגזירת שחיקת סממנים חמירא: [ל] נראה דכוונתו ליתני אף דכר"י אכתי שאני תילתן דהואיל וטעם עצו ופריו שוין ודרכו ליתנו בקדירה בעצו כפירש"י וא"כ א"צ מירות כלל והכנסתו זהו גורנו. ומ"ש הגאון ליתני בקצרה תילתן אצטריכא ליה ולא נקיט שאני היינו משום דנקיט לשון הגמרא וכוונתו דכי היכי דמשני תילתן איצטריכא לי' וה"א דליחייב להפרים אפילו מעצו ואז פשיטא דזהו גורנו ואין חסר עוד גמר מלאכה כיון דמפרים אפילו מעצו כמות שהוא ה"נ ליתני בקצרה אף לפי האמת דלא חייבוהו מעצו מ"מ כיון שנותנו בקדירה עם עצו דטעמן שוה איננו חסר עוד גמר מלאכה ונראה דקושיתו אינו אלא לפי' התוס' דסבר ר"י דמלילה הוי במקום דישה ומירות ולהכי אסור באכילת עראי אחר מלילה וקודם מלילה אינו מותר רק אכילת עראי משום דאכתי חסר דישתו דהיינו מלילה ובזה יש לחלק שפיר כיון דבתילתן אינו חסר מלילה כלל כיון דנוהגין אותו בעצו זהו גרנו אבל לפי' רש"י אינן מחולקין אם חסרון מלילה הוי כחסרון דישה ולרבי חייב מיד בהכנסתו משום דחסרון מלילה לא הוי חסרון מלאכה כלל ור"י סבר כיון דכתיב דגנך אינו חייב רק בדבר שנעשה כרי ומירות ולזה לא מהני הא דבתילתן טעם עצו ופריו שוה דמ"מ אין זה דיגון אלא ודאי דבקטניות מודה כיון דרובן למלילות זהו גרנן וממילא דחייב אף בהכנסה כרבי דחסרון מלילה לא הוי חסרון מלאכה ואיסורייתא טבלא: [מ] אבל משום דכעין דאורייתא תקון לתודי' פסיקא ליה לתלמודא דלא הוי מחייבינן ללוי בהכי כיון דמצי לומר לו כי היכי דיהבו לי וכו': [נ] לפי מה שתירץ לקמן לפי פי' התוס' על קושיא ויש לעיין בודאי מתורץ גם לרש"י בל"ז רק קודם דנחית לתירוצא נקיט זאת להצעה דלרש"י דאין להקשות רק אתלמודא ניחא דשפיר י"ל דלא ניחא לתלמודא לתרוצי בכבי שיהי' רבא דלא כרבי אבל לפירוש התוס' קשה לכאורה אמאי לא פירשו כוונת תלמודא בתירוצא דהא ר' פי' מתני' כרבי דאסור למלול: [ס] נראה דבר"י צ"ל כמ"ש לקמן בזה לעיין דפוטר אף אחר מלילה באכילת עראי אבל בקבע אסור לאחר מלילה כדמשמע להו לישנא דברייתא וז"ש ולכ"ע בא החיוב ביו"ט. ולכך קאמר הא ר"ל סברת המקשה דזכאי בהרמתן ר"י דסובר דאף אחר מלילה מותר באכילת ארעי ובקבע אסור אבל קודם מלילה אף קבע מותר נמצא דזכאי בהרמתו במולל ביו"ט כיון דקודם מלילה לא משכחת שום חיוב אפי' בקבע אבל לר' דסובר דמלילה מיתשב כרי ליאסר אפילו באכילת עראי פשיטא דאיכא איסור באכילת קבע אף קודם מלילה ולזה הוי סבר לכאורה כיון דגם אתמול נאסר באכילת קבע לא הוי זכאי בהרמתו היום וע"ז דחה דמ"מ כיון דנאסר היום באכילת עראי הוי זכאי בהרמתו. וכ"ז דוחק: [ע] לכאורה אינו מובן מה דנקיט דזכאי בהרמתן באכילת קבע דפשיטא דלאחר מלילה זכאי בהרמתן דנאסר אף אכילת ארעי ובקבע אף קודם מלילה אסור לפי' התוס' ואולי מקומו לעיל בקושית ויש לעיין וכן מורה קצת סוף לשונו כמ"ש ואיהו ס"ל דמוללין: [פ] לפום ריהטא לא הוי צריך לזה דפשיטא דאי נימא דר"י פוטר לגמרי אפילו בקבע ודאי דל"ק קושית יש לעיין דא"כ הא דקאמר הא ר"י דר"ל הא סברת המקשה דזכאי בהרמתן ר"י והא מתני' רבי ואי נימא דר"י פוטר לגמרי לא משכחת לדידי' דזכאי בהרמתן ואף אם נאמר לפי קושי' יש לעיין דהא ר"י היינו דרבא דסובר מוללין כר"י והא מתני' כר' דאוסר מ"מ למה לי' לאוקמי מתני' כר' וסובר דאוסר לימא דלכ"ע מותר למלול ומתני' ר"י דפוטר אף בקבע. ואולי כדי שלא נימא למאי דמסתבר דר"י פוטר לגמרי אף בקבע תקשי טפי דנימא דלר' אין הכנסה גורם רק המלילה ודקאמר הא רבי ר"ל סברת המקשה דזכאי בהרמתו ר' היא והא מתני' כר"י דפוטר לגמרי והוא ממש כפירש"י לזה כתב דלישנא דברייתא לא משמע הכי וקושי' התימה: ודע דלפי הועוד שכתב הגאון ז"ל דמ"ש התוס' בתחלת דבריהם משמע לפירושו כו' דאם היה מתחייב באכילת קבע משכחת לה כו' ס"ה דהו"מ לדחויי כדדחי הגאון כיון שאינו יכול לבא לידי חיוב כלל כו' אלא דעדיפא סתרו. אך אחר כל זה דברי הגאון תמוהים במה שהקשה בויש לעיין דאיך אפשר לפרש בגמרא דהא ר' היינו מתני' כר' דאוסר למלול דא"כ מאי פריך ולר' נמי משכחת לה כגון שהכניס כו' ונמלך עליהן למוללן ביו"ט הא לר' אסור למלול ואולי זהו כוונת המחבר בעצמו במ"ש בסוף דבריו ובל"ז בגמרא הכל שרי באמת שאין לתיבות האלו הבנה כלל אולי חסר בדבריו וצ"ל ובל"ז [משמע] בגמרא [לדברי] הכל שרי באמת [למלול]: [צ] דבריו נכונים לתירוצא קמא של התוס' על התימה להאי פירושא כו' וי"ל דמשמע דמיירי בכל ענין אפילו בסתמא וא"כ ע"כ הקושיא ללישנא בתרא משום דמשמע הברייתא אף בסתמא ואם נאמר דאף לל"ק לא פליגי בסתמא דלכ"ע לא טבלי כמו ללישנא ב' וקושיית מהרש"א א"כ קשה קושיית המיתיבי גם ללישנא קמא כמו ללישנא ב'. אבל לאידך תירוצא דבעי איכא דכולהו תנאי א"כ לל"ק שפיר לק"מ

חרושי הלכות מהגאון מהר"ם שי"ף על מסכת ביצה עם הגהות

וקאמרי מחלוקת בשבלים אלא דפליגי בהא דקאמרי בקטניות ד"ה וא"כ כיון דהשתא ע"כ ללישנא קמא נמי פליגי בשבלים שהם כדקאמר ללישנא בתרא מחלוקת בשבלים שהם ע"כ רפליגי נמי ללישנא קמא בקטניות שהם דהא עדיפא קטניות משבלים להאי לישנא דשבלים ספי' למולגן פליגי ובקטניות ספי' כ"ע מודו דטבלי והו"ק ע"כ : **ע"ב גמ'** מחשב הא מדידה בעי כו' . דא"ל מחשב ואוכל [בלר זה] כדבסמוך [היינו ניטלת באומד ובמחשבה דמשמע מחשבה לאו היינו אומד] דא"כ הול"ל מחשב ואוכל כו' : **גמ'** ומה ראית כו' . **ברש"י** יש לייסב סברת המקשה קלה דאימא איפכא הקדימו בכרי אז הי' החיוב של כהן נעשה אצל ישראל והישראל נתחייב לכהן והלוי פטור אבל כשהקדימו בשבלים לא הי' חיוב כלל אצל ישראל וביד הלוי נעשה חיוב כשימרח וכו' ומשני הסברא להיפך האי אידגן וא"כ לקה הוא חיוב של כהן כו' : **גמ'** המולל מלילות מנפח מיד ליד כל"ל וכ"ה במתני' : **גמ'** מתקיף לה ר' אבא בר ממל כו'. אבל לא מקשה כפשוטו מ"ש רישא מ"ש סיפא : **ברש"י** בד"ה כסי כסי מלא כוסות. הס"ד ואח"כ מתחיל הדיבור ואוכל וכו' אבל רב אפשר עישר מאתמול וכה"ג :

דף יד ע"א גמרא אמר אביי וכו' . ולא קאמר אלא כתב רש"א ז"ל דלאביי אפשר דהמתרץ לעיל נתכוין לזה וה"ק אי תני אין כותשין ה"א כו' אבל במכתשת קטנה אימא שפיר דמי אף בטיסני קמ"ל בהדיא אין עושין טיסני כלל אפילו בקטנה אבל אין כותשין במכתשת כדקאי קאי ובגדולה דוקא דסתם מכתשת בגדולה מיירי . אלא דא"כ קשה אם נתכוין לזה הול"ל לעיל אלא אי תני כיון דחזר ממה טעם קאמר וע"ז רלה רש"א לתרץ ולפי שאפשר לפרש דברי המתרץ לעיל בענין אחר כרבא וכמו שהבין המקשה להכי לא קאמר לעיל אלא אי תני והוא דוחק : **בתוס'** בד"ה וב"ה אומרים וכו' אבל מלח של יש כו' . אין לו קישור : **בא"ד** אבל שלנו אינו לריך וכו' כן איתא בספרים ישנים וכן הוא ברש"א : **בתוס'** בד"ה איכא בינייהו כו' מיהו מהאי פיסקא לא נפקא כו' . דאי משום דמלח בעי אגלויי ותבלין לא בעי וכמו שאמר בגמרא ודלמא תבלין הוי כו' משום האי פינוי מועטת לא איכפת לן ולכן לא הביא הרי"ף הני טעמא דאמוראי דר"ה ור"ח כו' כמ"ש הא"שרי ואפשר [דלאו משום הנך טעמי בעי במלח אגלויי משום שינוי רק] משום שהמלח הוא נלול קליל מאד ואוושא טובא ותבלין גבוחי מגבה וליכא כאן אוושא טובא ורש"א הניחו בקושיא ועיין בר"ן דמייסב ועיין במלחמות : **בא"ד** ואף לפי' התוס' דאזלינן לחומרא כו' . פי' בשלמא צלא תוספות הוי פסקינן כדברי המיקל וכלשון ראשון דמיקל טפי ביותר על איכא בינייהו דגמרא למר קולא וחומרא ולמר קולא וחומרא ישנו קולא יתירא למ"ד ראשון דהייט פלפלין דע"כ האיכא בינייהו שקולין וכמו שכתב ר"י לעיל דאל"כ ודאי אזלינן אחרי דברי המיקל כמו בשאר דוכתי [ק] אבל לא ידעתי מ"ש דדבר פשוט הוא [דנראה לעין דמפיג טעמן] . גם למה לא הביאו ראיה מתוספתא דלעיל פלפלין הוא כתבלין . ואיפכא ודאי ל"ק [למה הוצרכו תוס' לעיל לאיתויי ראיה מתוספתא] דלעיל הוצרכו לתוספתא דל"ת פלפלין הוי מלאכה כבידה וק"ל : **ע"ב גמ'** רבא אמר לא קשיא כו' . פי' רש"י והתוס' לעולם מה טעם קאמר . שלא תימא שאף רבא לא אמר מ"ע כאביי וקאי על קושיא ראשונה הרתי כו' [וע"ז מתרץ הא דאין עושין טיסני לן והא דאין כותשין להו] דלהו אין כותשין כלל משום דאתי לזלזולי יותר ולכהום אף טיסני שטירחתו מרובה ולא משום ואומרים בקטנה עשינו [דברייתא כולה בגדולה כאידך ברייתא אבל בקטנה אפשר דמותר אפילו טיסני ולא גזרינן משום ואומרים כו']: **בתוס'** בד"ה הבורר כו' . עיין במס' שבת ובר"ן וברש"א אף כי אין לורך בהן לנוסחא שבגמרא שלנו : **בתוס'** בד"ה מפני מה אמרו כו' ולא נהירא דלא השבחנא כו' . פירוש וא"כ לא יתכן מפני מה אמרו כו' אבל קושטא דמלתא דאסור כיון דטמא מפני שהשמש מתעטף בשוליו וכו' כדאיתא בגמרא לאפוקי מדברי הב"י סי' ש"א שהבין מדברי התוס' שאין בו איסור כלאים כו' וכ"כ רש"א וזה פשוט :

דף טו ע"א גמרא והאנן תנן כל שנאותין כו' . יש לדקדק אמאי לא מקשה מרישא והן לצורך המועד גם היאך יתרץ הך דוהן לצורך המועד כו' . ועיין בהג"א התלא יישוב לזה דפי' חול המועד ומכאן ראיה להנחת תפילין בחולו של מועד . ומהר"ם ז"ל לא ידע זה דכתב על הא [דכתבו התוס' בד"ה ה"ק] דביו"ט איסורא ליכא מכאן משמע דאין איסור להניח תפילין ביו"ט וכ"ש בחולו של מועד ותמה על הפוסקים שנחלקו בדבר שלא הביאו ראיה מכאן ע"כ דהא הג"א מא"ז דייק מכאן דחייב להניח תפילין בחולו של מועד : **גמ'** לא קשיא הא דמינטרי מחמת גנבי כו' . כוונתו מבואר פשוט דתירוץ ראשון של מנטרי וכו' נשאר רק מחדש לנו דפירוש לא מינטרא דהכא היינו לא מינטרא מחמת גנבי אע"ג דמינטרא מחמת כלבי [ולכך דוקא תפילין בראשו] והא דמכניסן זוג זוג פירוש דוקא דלא מינטרא אפילו מכלבי הא מנטרי מכלבי לא יזיזן ממקומן ובהכי איירי אביי וברייתא דמינטרא במקומן מכלבי ולא מינטרא מגנבי ואיירי אביי בדלא מינטרא [גם] בבית הסמוך רק מכלבי לחוד וברייתא בדמינטרא מהרוייהו בבית הסמוך : **בתוס'** בד"ה אלא בקשין כו' ופריך והא קמיתני מכלאים . פי' אבנטו של כהן הדיוט למ"ד זהו אבנטו של כהן גדול בשאר ימות השנה כדאיתא התם ואע"ג דשרי בהן כלאים היינו דוקא בשעת עבודה כדאיתא בכמה מקומות : **בא"ד** שמתקשה מותר להליע תחתיו כן פירש"י ז"ל וכ"ה ברש"א ומיהו רש"י לא פי' כן ביומא רק כפי' התוס' דשרי אפילו ללבוש ע"ש והכא פי' ליישבה ועיין : **בא"ד** וא"ת מאי מייתי כו' . מ"ש מהר"ש הן דברים פשוטים עד מאד ז"ל כלומר דהכא בשמעתין היה יכול לפרש דקשין מותרין היינו אפילו ללבוש אלא משום דהתם ביומא גבי בגדי כהונה שהכהנים היו מקפלין וכו' וקאמר רב אשי נמי שאני בגדי כו' ומביא ג"כ ראיה מהאי נמטא כו' והתם ע"כ ל"ל דהא דבגדי כהונה מותרין מטעם דקשין היינו דוקא להליע כדי שלא תקשי לן האי דערכין לכך קאמרי התוס' האי פי' דקשין מותרים דוקא להליע כו': **בא"ד** וי"ל דגבי וילון כו' . לשון מהר"ש ז"ל וי"ל ה"ה גבי בגדי כהונה שהיו ג"כ שוע טווי ונוז [פי' לפירושו כיון דקושית התוס' לא קשה רק על גמרא דיומא דכאן אפשר לומר דאפילו למלבוש שרי בקשין והוספות נקטו בתירוצם וילון לבן אמר וה"ה בגדי כהונה כו' . ע"כ הגה"ה מדברי הגאון] ומדברי התוס' משמע שהן מפרשים דהא דקאמר בגמרא הכא אלא בקשין ר"ל בוילון קשין ואינו מוכרח דשפיר נוכל לפרש דהשתא דמשני אלא בקשין הדר מסיטיא דשני לעיל אלא בוילון אלא דנוכל לאוקמי מתני' גם במלבושים ממש ע"כ . אבל אפשר לפרש דקשיא להו לפירושו לפי' התוס' דקשים אסור להליע מאי דוחקי' דתלמודא לאוקמי מתני' בקשין ולהליע לוקמי בקשין וללבוש ופירוש משלחין בין הפורין בין שאינן תפורין כו' שאינו שוע טווי ונוז רק כמו לבדין דאפילו ללבוש [ר] לז"א דאינו מבקש לחזור מסיטיא דוילון ואילו היה מבקש לחזור ודאי הומ"ל לעולם להליע ושאינו שוע טווי ונוז וק"ל : **בתוס'** נ"ע ע"כ דקשין בשוע טווי ונוז אסור מדאורייתא דאל"כ הדרא קושיא לדוכתי' [מהאי דערכין] ועיין בהג"א שמעתיק מן התוס' לאו מדוקדק ליסנא דמשמע דאפילו בשוע טווי ונוז דוקא רכים אסור מדאורייתא ויש ליישבו : בזה נשלם פרק קמא דביצה בעזרת השי"ת הוא יסייעני ויעזרני ישעדני ויסמכני ויראני דרך זו אלך :

יום טוב פרק שני

דף טו ע"ב גמרא מנא הני מילי וכו' . לפי מ"ש רש"י אזיל שמואל לרבא אבל הר"ן מפרש זכרהו מיו"ט שבא לאסור עליך שלא תבשל לשבת והזכירהו בעירוב כדי שתוכל לבשל לצורך שבת ע"כ . ועיין לעיל דף ב' בתוס' בד"ה והיה ביום הששי : **בתוס'** בד"ה או אוכל ושותה כו' ואע"ג דלעיל כו' . ולמה לא חרה עליהם דהא הוא הי' יושב ודורש כל היום לז"א משום דסיים כו' ומ"מ אמר להו כו' ר"ל ולמה אמר להם אכלו כיון דבשאר ימים ג"כ היו אוכלין אחר סיום הדרשה היינו משום שמחת יו"ט על שם שיאכלו משמנים וישתו ממתקים עיין ברש"א שכתב אין לשון זה מדוקדק דאם אינו שונה שמחת יו"ט מצוה כדכתיב עלרת תהיה לכם כו' : **בתוס'** בד"ה לוו עלי ואני פורע כו' מפורש יותר בהגהת אשר"י ע"ש :

דף טז ע"א גמרא א"ה לא ליענשו נכרים כו' . במהרש"ל הקשה בישיבה מנ"ל דאעונש שבת קאי דלמא שבת דבלינעא לא ליענשו עלה ותי' דא"כ לא ליענשו על שאר התורה שיוכלו לומר אלמלא נתת לנו יום מנוחה היינו ג"כ מקבלין כו' והוא דרך דרש . וברש"א מתרץ דבן נח שימר שבת חייב מיתה והיינו כשמתכוין לשם שמירת שבת כמו שכתב הרמב"ם ואמאי הא לא ידעו כו' וזה דוחק גדול דמ"מ היום ידעו שהשי"ת לוה שבת . וע"ש בסנהדרין בגמרא אמר רבינא בהדיא אפילו שני בשבת ופירש"י דר"ל שלא תימא [שביתה דקאמר ר"ל לשם חובה קאמר דלא ליטין לשבות כגון בשבת שהוא יום שביתה לישראל אלא מנוחה בעלמא קאסר להו וכו'] וטעמא משום שנאמר לא ישבותו שלא יבטלו ממלאכה ע"ש [מזה מוכח דלא כרש"א] . ולי נראה דא"ה לא יהי' לנכרים עונש על שמירת שבת דאינה מלוה לו וא"כ גר שמקיים כל המלות אינו מחויב לקיים שבת ויש לאל ידו - לחלל שבתות שאינו מלווה עליו רק אומה ישראלית לבד : **גמ'** ואם ללאן נכרי בתוס' דע"ז לא גרים נכריעד ואי עבדינהו נכרי כשא דהרסנא וק"ל : **ברש"י** בד"ה ופת לא מלפתי כו' שהרי בכל יום יש לחם . הלשון מגומגם וז"ל רש"א אין פירושו שהרי הוא בכל יום ושכיח הוא דהא קאמר נמי ודייסא לא מלפתא ולא שכיח אלא דר"ל שהרי הוא עשוי בכל יום מימי השבוע דהיינו בחול ואינו עשוי לשבת כמו דבר המלפת שעשוי לשבת ומוכח מלתא והשתא דייסא נמי דלא מלפתא עשוי בכל יום מימי החול ואינו עשוי לשבת ומיהו לא שכיח הוא ע"כ : **בתוס'** בד"ה איזהו חג כו' ולא מליט י"ב כו' . ובתוס' דר"ה ל"ל ל"ב ומנייהו י"ב דר"ח ושעיר דר"ה מלד אחר מניכהו ע"ש וכן איתא סוף ר"ה בר"ן : **ע"ב גמ'** לא אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה . לפ"ז אינו מדוקדק שפיר לשון התלתו וסופו אין לו שיעור וק"ל : **ברש"י** בד"ה לשנה לשנה האחרת ור"ה היה . ולא פי' כן בפעם ראשונה די"ל בכל יו"ט שהיו חלין ו' ז' דהשתא אינו יכול להתנות או ה' ו' ולא נזכר עד יום שני אבל כאן שאמר לשנה שהיה לריך לדחוק שהיה מכוון שהשמים נפלו זה כזה אעפ"י שיכול להיות כך לפעמים [מ"מ אינו מלוי] ניחא לי' יותר לפרושי ור"ה הי' ופעם הראשון אפשר דהוי שבועות [וקרי לי' לשנה דהוא שנה השנית] וזה מקרי פשיטא טפי שחלה ב' ימים טובים הסמוכים זה לזה ומ"ש רש"א אין לו מקום דמספר המעשה כמו שהיה . ועיין ברז"ה דמקשה כיון דשמואל מערב אטולה נהרדעא ודעת מי שהניחו לא בעינן אמאי לא נפיק האי שמיא בעירוב דשמואל בכלל כל בני נהרדעא ונכנס בדוחקים גדולים וע"ש : **בתוס'** בד"ה דגים קטנים מלוחים כו' ותימה כו' . אין רחוק טומר דדלמא דגים מלוחים עולה על שולחן מלכים וכן מלאתי אח"כ בב"י בי"ד סי' קי"ג שמתרץ כן בשם הרשב"א : **בתוס'** בד"ה קמ"ל קימחא עיקר כו' וא"ת הא יש לחוש שנילושה בבילים טרופות . ר"ל דהא בילים טרופות אסורין ודוקא בילים שלימות מותר ליקח ואין חולין בטמאות וטריפות ונבילות אבל טרופות אסורין וכאן ע"כ טרופות הן ובהג"א כתב בקצרה מטעם דאזלינן בתר רובא . ומ"מ אין לשונם מדוקדק דהול"ל והא נילושה בבילים טרופות או הול"ל אמאי אין לוקחין בילים טרופות [כדשרינן הכא] : **ומ"ש** ויש שמסירין השומן . כן משמע בפסקי התוספות לקמן :

דף יז ע"א גמרא יו"ט שחל להיות בשבת . ואח"כ נקיט שבת שחל בר"ח כו' ברש"א בשם ת"י דביו"ט מתפלל כסדר של יו"ט אבל ר"ח מתפלל כסדר של שבת : **ברש"י** בד"ה ומתנה כו' ובאותו פת עלמו . מ"ש רש"י באותו פת כן איתא בהדיא בגמרא דעירובין כדי שלא ילטרך לקרות שם עירוב כו' ע"ש : **ברש"י** בד"ה דמיקני שביתה בשבהא כו' ואם התירו בע"ת כו' . נראה שיש לחלק בלא"ה דבתחומין מיקני ודאי ביו"ט מס' [כיון שמתנה בב' הימים] משא"כ בעירובי תבשילין שאפשר שאותו פעם א' שמערב הוא חול ועי"ל דתבשילין מדרבנן דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט לר"ח ולרבה מטעם הואיל כדאיתא פרק אלו עוברין משא"כ התומין ועיין : **בתוס'** בד"ה מ"ט למיקני שביתה כו' הואיל ויש שם ספק דשמא הוא חול כו' . פי' הכא דמיירי במניח מיו"ט לחבירו על הנאי מס' וממנ"פ העירוב מונח ביום חול לגמרי ולא שייך כאן הכנה אבל בהא דעירובין דאיירי במניח מיו"ט לשבת וספק הוא שמא הוא קודם שייך שפיר הכנה כ"כ רש"א ופשוט . וא"ל דלמא הגמרא קאמר הכא למיקני שביתה משום ר"י דל"ל הכנה כדבסמוך דרבא ס"ל להדיא לעיל בפ"ק הכנה : **בא"ד** מ"מ קשה דהתם בעירובין כו' . וא"ל דלמא התם למאן דלא חשש כאן למיקני שביתה היינו על הספק [והוא הממנפ"ש] אבל ודאי אסור למיקני שביתה כו' . ומיהו ע"ש בתוס' דמשני כן : **בא"ד** וכי פליג ר"י על כל הני תנאי ואמוראי כו' לעיל רפ"ק כולהו כרבה לא אמרי הכנה ל"ל [ולמה נקטו יותר ר"י] מיהו רב דהכא ודאי אית לי' הכנה כדאיתא לעיל בהדיא דהוא בר פלוגתיה דר"י דף ד' . ויגיעות יגע רש"א דרב לא פליג ארבא אלא במניח מיו"ט לחבירו אבל מיו"ט לשבת מודה דאסור דהא רב פסק לעיל כת"ק דברייתא וטעמא דרב ע"כ משום הכנה דרב אית ליה בהדיא פרק בכל מערבין דיו"ט ושבת ב' קדושות הוא מיהו רבי דאסר נמי לעיל מיו"ט לשבת אפשר ל"ל הכנה אלא דאסור משום קדושה א' כמ"ש התוס' לעיל ומ"מ כתבו התוס' שפיר וכי פליג ר"י על כל הני תנאי דהא ע"כ כיון דר"י מתיר בנולדה מיו"ט לשבת ע"כ לא סבר כרבי דמאן דאית לי' קדושה אחת אוסר בנולדה ביו"ט לשבת ע"כ וכ"מ בהדיא לעיל דף ד' : **בא"ד** ומ"מ קשה מההיא דגיטין וכו' . אע"ג דטעמא דהכא דאסור למיקני משום הכנה [זהו לפי גירסת הספרים הישנים שהיה כתוב זה המ"מ קשה אחר ול"נ כו' ומסקנת התוס' דטעמא הכא משום הכנה] מ"מ אם היה שרי למיקני בו ביום לא היה מיקרי הכנה עיין במ"ש לעיל בפשט דעלים שנשרו וכמו לענין אפיה ובישול מיו"ט לשבת הואיל ואי מיקלע לי' אורחים והוי חזי לי' בו ביום הה"נ בעירובי התחומין רק אם אסור לקנות קונין בשבת למ"ל טעמא משום הכנה אם לא נאמר אע"ג דלבו ביום אסיר לצורך מחר הוה מותר למ"ד ב' קדושות הם אי לאו משום הכנה ועיין . ומהרש"ל ונגרר אחריו מוהר"ם ז"ל מהפכין ומ"ש ול"נ מדקאמר כו' שייך לבסוף [וקושיתם מההיא דגיטין ל"ל קודם מסקנת' משום

באור

לק"מ דבפי' כ"ע מודו דטבלי ושפיר מסייע ליה דסתמא ברייתא אליבא דכ"ע ושפיר הולך מהרש"א ז"ל לתירוצו : [ק] כוונתו דקשיא לי' מ"ש התוס' ואף לפי' התוס' כו' דמשמע דאין זה פשוט להחמיר ומהיכא תיתי ניזיל בתר המיקל וכלא סברת ר"י פשוטה דבכל א' יש קולא וחומרא ואין אחד מיקל יותר מחבירו לזה פי' דהי' אפ"ל כיון דכ"מ של שני האיכא בינייהו אין אחד מהמ"ד מיקל יותר מחבירו משום דהפי כב"מ שיזלין שהם לקולא שקולין א"כ כי מוספת לרקל בפלפלין למ"ד ראשון אחיי אי ניחא דלא מפיג טעמו סוד מ"ד ראשון מיקל יותר דהייט קולא של פלפלין . והוסיף לסוכית במ"ש דע"כ הא"כ כו' ר"ל דע"כ אזינן בשתא דשקולין הן הקולות של הא"ב אף דאין פלפלין בכלל הקולא דהא מפיגין טעמן דהכי מש"ה כתב ר"י דאזליט לחומרא משום דאין א' מיקל יותר מחבירו וע"כ דשני הקולות שוין בלא פלפלין ולזה הוצרכו התוס' לכתוב ואף לפי' התוס' כו' : [ר] וא"ל דבהעת הפירוש בגמרא אלא בקשין ולא צריך לשני פירושים להליע או וילון ודוחק

הכנה וכמ"ש בספרים שלפנינו] ושרי למיקני קנין בשבת [לפי המסקנא] ועיין: **בתום'** בד"ה הי אמרת כו' בגירסא דהלכות גדולות. כן איתא שם בהדיא. ומהרש"ל הגיה כגי' הספרים נגלי לורך: **ע"ב גמ'** ואם איתא ליתני עבר ואפה. היה נראה דה"ק ליתני עוד יש תיקון אם רולה לעבור על דברי חכמים ולאפות שרי בדאילה דלא קנסינן אבל אין ר"ל אם נעשה כן ועבר ואפה כו' דא"כ עדיין תיקשי ליתני אפה בשוגג דשרי לכ"ע: **ברש"י** בד"ה ישתמש בהן בו ביום. ולא פי' כן לעיל במעשר יאכל בו ביום מבואר מגוף הלכה שאח"ז דבאב הטומאה שצריך הערב שמש לא ישתמש [ש]: **ברש"י** בד"ה ושוין שמשיקין כו' במקום מים מלוחים כו'. ס"ל דלא מיקרי זה יפה ברעות כדאיתא בסוף מקוואות: **בתום'** בד"ה על מה כו' דברים איפכא כו'. ולא ניחא להו כאשר הוא לפנינו וכפי' שיהיה ב"ש לקולא וב"ה לחומרא ושהיפך של מתני' וכ"כ רש"א ויותר נ"ל דמדפסק רבה בסמוך הלכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה נ"ל דקאמר אליבא דב"ה ודאי לב"ה דאי כב"ש למה אמר כתנא דידן הא תנא דמתני' ודברייתא שוין אליבא דב"ש אלא ע"כ דב"ש ס"ל דג וביצה תבשיל אחד א"כ הו"א דפסק כב"ש וכתנא דידן לאפוקי תנא דברייתא וכב"ש דדג וביצה תבשיל א' וק"ל: **בתום'** בד"ה אמר רבא כו' והא דקאמר אביי ל"ש אלא תבשיל אבל פת לא כו' דאינו רולה לאפות. לפי"ז נראה דל"ל דאביי טעמא [דר' אליעזר] קאמר [דאל"כ מאי קמ"ל אביי טפי מר"א] למה אין מבשלין אלא על המבושל ולא על האפוי דהיינו פת משום דלא מלפתי כו' כדלעיל וטעמא דאין אופין אלא על האפוי משום שהוא עיקר חיי הנפש כי על הלחם יחיה האדם וכן משמע בהרז"ה ע"ש בד"ה הא דהכן ב"ש אמר כו' אבל לאפות. ד"ה אין אופין אלא על האפוי כו' וחנניה אליבא דב"ש לא החמירו אלא בחמין בלבד מה שלא החמיר בו הנא דמתני' אליבא דב"ש וב"ה דאמרי מניח אדם תבשיל אחד ועושה בו כל צרכו לני וקדירה וחמין כי כ"ז דומה לבישול אבל באין אופין אלא א"כ עירב בפת ליכא מאן דפליג כדכתיב את אשר תאפו וגו' מכאן סמכו כו' והא דאביי כו' ע"כ והוא כדפי' לעיל. ובעל מלחמות השיג מדקא איירי ב"ש באפיה ובישול והטמנה ומצריכין ג' מיני עירוב וקאמרי להו ב"ה דעושה כל צורכו בתבשיל אחד משמע בין לאפייה בין לבישול ולהטמין כו' ועוד דא"כ למ"ל לחנניה למימר אליבא דב"ש אין אופין כו' ועוד האריך בראיות ישרים וברורים. תמה על עצמך תנא דמתני' היכי לא קתני עירוב פת. וכי לא הוי לי' למתני תקנתא לאפיי' כי היכי דקתני לבישול ולכולהו תנויי דעירוב איירי עבר ואפה מקנה קמחו כדי שיאמרו אין אופין כו' [ר"ל דאיירי כולה באפייה. מדברי הגאון] ואביי איירי עלה דמתני' וקאמר התחיל בעיסתו גומר א"ו תנא דמתני' כולה תקנתא דעירוב קתני-לב"ש בשני תבשילין ולב"ה בתבשיל אחד וכו' וחנניה אליבא דב"ש ור"א מיפלג פליגא אב' תבשילין דמתני' וכו' ודו"ק:

דף יח ע"א גמרא והסברא אי אית לי' מיא כו'. א"ל למאי דמשני דלא שכיחי מפני מה אין מטבילין ע"ג מימיו ונזרינן בו משום שמא יעבירנו. י"ל אם נתירנו לו להטביל ע"ג מימיו יהיה מילתא דשכיח שלא יזהר במשקין מלטמא כדי שיטבול הכלים: **גמ'** איתיבי' כלי שנטמא באב הטומאה כו' ואם איתא כו'. [לי"מ מקשה] נגזור בנטמא ביו"ט ולד הטומאה אטו אב. הא כבר תי' לעיל טומאה ביו"ט ל"ש ולא גזרו וא"ל דמקשה הא חזי' דאב הטומאה [אף דנטמא] ביו"ט לא [מלי מטביל] והמאי הא טומאה ביו"ט ל"ש וא"כ אע"פ דבעי הערב שמש והו"ל לורך חול מ"מ מה איסור יש בטבילה זו דלא הוי טירחא אע"כ משום גזירה דשמא יעבירנו ש"מ דגזרינן אע"ג דטומאה ביו"ט לא שכיח אינו נראה דודאי בלא"ה אסורים לטבול לצורך חול ועוד א"כ הו"ל לאקשויי בזה האופן ולא ליפרוך נגזור הא אטו הא [כוונתו כיון דהוכיח לדחות תי' הראשון דלא הוי טומאה ביו"ט מלתא דל"ש והדק"ל נגזור יו"ט אטו עיו"ט] וצ"ל דלעיל משום מילתא דל"ש דלא גזרו ולד דיו"ט אטו ולד דעיו"ט כיון דיש בולד צורך יו"ט וראוי להשתמש בו ביום. [ואף אם יטבול של עיו"ט יהיה בו צורך יו"ט] לא גזרו כיון דלא שכיח אבל הכא מקשה נגזור אטו אב הטומאה דלא הוי צורך יו"ט. [ת] שצריך הערב שמש [ולא מהני מה דלא שכיח לחודא להקל] ודוחק דמנ"ל להקשות. ויותר נראה שהי"מ פירשו כן לפי האמת כמ"ש התום'. [אך] מ"מ אמאי לא משני לו כן [כיון דבהירולא אמרי' כיש מפרשים דקאי אנטמא ביו"ט ואמאי לא משני דטומאה ביו"ט ל"ש]: **ואיבא** למידק לסי"מ. למאי צריך כלל טעמא דשמא יעבירנו דאי לאב הטומאה בין נטמא בעיו"ט בין ביו"ט אין מטבילין משום דהו"ל צורך חול דבעי הערב שמש. ואי לולד הטומאה ביו"ט שרי וצ"כ מעיו"ט הא אין שייך בו גזירה דשמא יעבירנו כמ"ש התום' משום דאינו להוט. ולפי מ"ש לעיל ניחא [דבעי טעמא לאב הטומאה ביו"ט] דאיהו גופא בעי טעמא [דנהי דשלא לצורך יו"ט היא] אכתי מאי איסורא לטבול. אבל אינו תירוץ דלרב ביבי דטעמא משום שמא ישהה למה אב הטומאה ביו"ט אסורה הא אין כאן שמא ישהה ע"כ משום דהוי לצורך חול [א] ולמאי דמשני כהנים זריזין הם ירא"ה דל"ל אבל ישראל אסור לטבול כלי הנטמא בולד הטומאה דמטמא משקין משום גזירה דשמא יעבירנו דאינו זריז וסברא דאינו להוט אינו רק במקשן דמתירא להקשות כן דשמא יש חילוק בין להוט לאינו להוט [ב] ונראה דמקשן [נמי א"ל לסברת אינו להוט דלענין זה] ג"כ י"ל סברא דלעיל שאינו רולה להקשות בקלרה נגזור שמא יעבירנו דטומאה ביו"ט ל"ש ואף אם יעבירנו משום שמחת יו"ט לא אסרו אבל מקשה נגזור אטו אב הטומאה דליכא לורך יו"ט ומ"ש התוספות סברת אינו להוט לא אזלי אליבא דיש מפרשים רק לפי האמת פי' דרש"י דא"ל טומאה ביו"ט ל"ש דמקשה מנטמא בעיו"ט ועיין: **גמ'** מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י מגבוס. פי' דאין דרך טבילה במלבוש משא"כ כלי ע"ג מימיו דמתני' וכמש"ל בתום' ועוד מים א"א להסיק אלא בכלי שבור ה"ה כלי לחוד מטבילין רק אם יש לו מים טמאים יותר טוב להטביל בפעם א' אבל מלבוש יכול להטביל כ"א לבדו אם כן זכורה היא וכן לר"י זכורה ולא תסחוט: **באוקימתא** דרב יוסף נ"ל דבאב להוט ובולד אינו להוט וליכא למיחש לסחיטה [ג] ובדרב ביבי נ"ל דבאב גזרי' שמא ישהה וישתמש תרומה ויהיו טמאים מדאורייתא אבל בולד לא יהיה התקלה רק מדרבנן: **בתום'** בד"ה שמא יעבירנו כו'. דבריהם מפורשים יותר במגילה דף ד' דמרה"י לרה"ר לא טעו אינשי אבל זימנין שהמגילה קיימא כבר ברה"ר ויוליאנה ד' אמות בגוה: **בתום'** בד"ה גזירה כו' ולא הוי גזירה לגזירה כו'. ובור בחצירו לא הוי גזירה לגזירה אטו שיהיה הכלי ברה"ר ויטטיל ברה"ר שברה"ר אסור להטביל בלא גזירה וחדא הוא דעל הרוב הבאר רחוק ד' אמות מהכלי ובסמוך דמקשה נגזור השקה דשוין שמשיקין משמע אפילו ברה"ר יכול לטלטל ד' אמות ביו"ט [ומקשה נגזור] אטו הטבלה ביו"ט והוי חדא גזירה. וא"ל אם אף על חדא גזירה מקשה אמאי לא מקשה לקמן לרב ביבי [ד] ז"א שהוא לא אמר רק גזירה שמא ישהה אבל לא גזור היתירא אטו איסורא כרבה ורב יוסף [דהיינו כלים אטו בגדים]. אבל האמת אינו כן רק כמ"ש רש"י בהדיא בד"ה ומי גזרי' כו' וגזירה לגזירה וגם לרב יוסף ע"כ הוי השקה אטו הטבלה גזירה לגזירה [ה] ורבה גופה אמר גזירה שמא יעבירנו וכן בדלי דפריך דלמא אתי לאטבולי בעיני' בלא דרך שאיבה והוא אסור שמא יעבירנו [ו] ואפ"ה לא ניחא להו לתום' להרבות בגזירות וכתבו ולא הוי גזירה לגזירה דשבת ויו"ט אחת הוא ועיין: **בתום'** בד"ה נגזור השקה כו' וכן בסמוך בולד כו'. אבל הא דמדלין ליכא למיגזר שמא יעבירנו דשם דלי מונח אצל הבור. ומ"ש בסמוך ד"ה מדלין תימה דבמתני' כו'. הייט לסברת המקשן [דבא להוכיח דלא כדעת רבה אלא כרבא] ודאי [לרבה] י"ל דבמתני' [גבי טבילת כלי ע"י השקה] איכא למיגזר שמא יעבירנו דלהוט אחר טבילות הכלי משא"כ בדלי וכן למאי דמתרץ התם זכור הוא כו' לפי שאין כן דרך שאר טבילות משא"כ כלי ע"ג מימיו אם טמאים הם דרך טבילה בהכי ויסבור ה"ה בלא מים שרו [ז] רק לסברת המקשה דלא ניחא לי' הך גזירה שמא יעבירנו [עקשו התום'] לזה אמר ויש לומר כו'. וכן ברש"י בכולה שמעתין מפרש בהמקשן טעמא דמתקן כי כן מסקנא דשמעתין כרבא. ובהאי דואם איתא נגזור דיו"ט אטו עיו"ט לא מקשה בקלרה נגזור שמא יעבירנו י"ל דלא גזרו על כלים שנטמאו ביו"ט כיון דלא הו"ל לאטבולי מבעו"י כמו למ"ד דנראה כמתקן ולסבר' המקשה גופא דדעתו כרבא מ"מ שרי להטביל כלים שנטמאו ביו"ט רק פריך לדידך דגזרינן א"כ נגזור דיו"ט אטו דעיו"ט דהאי ודאי אסרו [ח] **ולעניותי** דברי התום' הם סברות דחוקים בלהוט ואינו להוט וקרוב בעיני לומר שודאי הגמרא היה יכול להקשות בקלרה לרבה נגזור בהשקה שמא יעבירנו כו' רק משום דאותן קושיות בעלמן המה קשים על רב יוסף ג"כ ואביי גופא הקשה ג"כ על רב יוסף [כדקאמר איתיבי' כל הני תיובתא] וא"כ אביי הקשה בקלרה על רבה רק הסדרן אינו רולה להאריך ולהמשיך הקושי' בסגנון אחר לרב יוסף כמו שאמר בסמוך איתיבי' כל הני תיובתא דלעיל ושני לי' כדמשני-לכך הביאום בסגנון זה דקשה אתרווייהו וכן קושי' דאשה כדה מערמת קשה לרב יוסף בקלרה ניחוש שמא יסחוט והגמרא קאמר איתיבי' כל הני תיובתא דלעיל [וברבה לא היה קשה רק משום גזירה אטו בעיני'] ודאי לרב יוסף הקשה בסגנון אחר רק הגמרא מביא לנו בסגנון זה שיקשה ג"כ על רבה. והאי קושיא דולד הטומאה [דמקשה ג"כ נגזור הא אטו הא] הכני לריך לעיין אח"ז [דאפשר גם בזה לר"י לריך להקשות מכח הא אטו הא לא משום שמא יסחוט גופא] שכמדומה ולד הטומאה אינו מטמא בגדים רק דבר שהוא כלי מטמא מחמת גזירה משקין דזב וזבה שהוא אב הטומאה ועיין לעיל ספ"ק בתום' ד"ה מפני מה אמרו וילון טמא. וא"כ לא מלי להקשות לרב יוסף נגזור בולד הטומאה שמא יסחוט דבכלי לא שייך סחיטה רק בבגדים שאינם טמאים בולד הטומאה לכן מקשה נגזור הא אטו הא [ט] ועיין על הא דמשקין שנטמאו מחמת ידים שהם שניות מטמא כלים גזירה משקין דזב וזבה אם מטמא בגדים או לא ודבר פשוט שאינו מטמא בגדים וק"ל: **בתום'** בד"ה מדלין בדלי כו' ויש בו הוכחה אבל הכא כו' והרואה כו' ואע"ג דס"ס כוונתו הוא על הכלי והוי כמתקן. דבאמת לא הוי מתקן רק שנראה כמתקן בעיני הרואים ובדלי כיון שהרואה יהיה סבור שלשאוב מכוין שרי והא דלא חיישינן דנראה כמתקן אבל מטביל עצמו שיודע שהדלי טמא דהא אף בבור בחצירו דליכא רואים אחרים אפ"ה אסור לטבול ודוחק לומר שלא עשו גזירה רק על רבים הרואים וכל שאסור מפני מראית העין אף בחדרי חדרים אסור אבל על עצמו לא גזרו ויש מפרשים הטעם שאסרו מפני שנראה כמתקן בפני הבריות והוי דומה למלאכה וגזרו בו שמא יעשה מלאכה אבל מידי שאינו נראה לפני הרואים כמתקן לא גזרו בה משום מלאכה דלא דמיא למלאכה ועיין ובזה ניחא קלת דלטעמא דנראה כמתקן לפני הרואים מ"ש ולד הטומאה מאב הטומאה ובמה ידע הרואה אם הוא אב או ולד ועוד המאי מטבילין מגב לגב ניחוש לרואים ולמסקנא ניחא דולד הוי מלתא דל"ש וכן מגב לגב אפשר ל"ש [אבל במקשה שבא לסתור דעת רבה ודעתו כרבא כדלעיל קשה תקשי לנפשי' מה בין ולד לאב] אבל אם נאמר דדבר דהוי כמתקן דהוי כמלאכה לפני הרואים אסרו גזירה שמא יעשה מלאכה אבל דבר דלא הוי נראה כמתקן

ב א ג . ר

ומותר אפי' בלבישה דעיקר חסר מן הספר והול"ל נמי באינו שוע טווי ונוז: [ש] נראה דר"ל דרש"י לפירושו לקמן דבולד הטומאה בכל ענין מותר להטביל וע"כ דאיירי הכא באב הטומאה ובאב הטומאה לכאורה לא מלי לאשתמושי בו ביום דבעי הערב שמש והכא ע"כ היתירא לבו ביום דלמאי אפי' במזיד מותר לזה הולרך רש"י לפרושי דגם באב הטומאה מלי איירי בו ביום וכדפירש"י לקמן דלחולין לא בעי הערב שמש: [ת] לכאורה לריך לעיין דא"כ תקשי בהאי דמשני אקושיא דנגזור השקה אטו הטבלה דכיון דלית ליה מים יפין מיזהר זהיר בהו והוי מלתא דלא שכיחא כפירש"י אכתי נגזור אטו הטבלה דכלי שנטמא באב הטומאה דהוי שלא לצורך י"ט דגזרינן ביה אפי' בלא שכיח. גם לאי נמי שברש"י ד"ה זריזין הן דפירושו דהוי מלתא דלא שכיחא הא בלא"ה טומאה בי"ט מילתא דלא שכיחא ואפ"ה פריך. ואולי י"ל דלעיל כיון דמיזהר זהיר בהו הוי מלתא דלא שכיח כלל ולא גזרינן אפי' משום נטמא באב הטומאה דיהי' שלא לצורך אבל טומאה בי"ט לא הוי כ"כ מלתא דלא שכיחא והוי גזרינן בי' משום היכא דלא יהיה צורך כלל ולזה משני כהנים זריזין הן ולא שכיח כלל ולא גזרינן ביה שום גזירה: [א] וה"ה לרבה למאי דבעי למימר דבולד הטומאה לא שייך גזירה דשמא יעבירנו ע"כ הא דאסור בנטמא בערב י"ט משום איסור טירחא לחוד דכיון דהיה אפשר לטובלו מעי"ט לא שרינן טירחא דטבילה בי"ט. ולפי"ז צריך טעם בהך דשוין שמשיקין דקאי אנטמא בעי"ט אמאי מתירין טירחא דהשקה טפי מהטבלת כלים כיון דאפשר לעשותו מערב יום טוב ואפשר דדוקא בכלי דהוי מכשירי אוכל נפש אסרינן טירחא דהוי' אפשר לעשותו מערב י"ט אבל השקה דמים דהוי אוכל נפש עצמו מותר אפי' בהיה אפשר לעשותו מערב י"ט ולפי"ז צ"ל דשוין שמשיקין קאי רק אי"ט דבשבת אין לחלק בהכי ודקאמר לקמן ריש דף י"ט ואיבעית אימא רבנן וכולה בשבת קאי לאידך שינויא. ובעיקר קושיתו אין לתרץ דאיצטריך טעמא דשמא יעבירנו להך דאין מטבילין ע"ג מימיו דאי לאו גזירה דשמא יעבירנו היה לנו להתיר להטביל כלי שנטמא אפי' באב הטומאה אגב השקה דאף דהוי שלא לצורך י"ט מ"מ אין כאן טירחא יתירה דמה לי שנותן המים בכלי אבן או בכלי עץ טמא ולכך איצטריך גזירה דשמא יעבירנו ומש"ה אסור להטביל אף דהשקה לא שכיחא משום דאם נתיר להטביל ע"ג מימיו יהיה מילתא דשכיחא. דז"א דבלא"ה אסור להטביל אגב השקה משום גזירה דלמא אתי לאטבולי בעינא בלא מים כדפריך לקמן בדלי ודוקא בדלי משני מתוך שלא הותר אלא ע"י דליו זכור הוא משום דאין דרך טבילה בכך כפירש"י שם אבל להטביל ע"ג מימיו הוי דרך טבילה כמ"ש הגאון לקמן בתוס' ד"ה נגזור. בפשיטות גזרינן הכא דהא שמא קתני אבל לא מטבילין דמשמע בכל הכלים דאסור לאטבולי בעינא אסור גם אגב השקה והמאי אסור להטביל כלי שנטמא בעי"ט בולד הטומאה דליכא אלא משום טירחא דהוי יכול לעשותו מעי"ט דבגזירה דשמא יעבירנו לא חיישינן בולד הטומאה דאינו להוט והכא ליכא טירחא ע"כ משום דגזרינן דאתי לאטבולי בעינא. אך מ"מ יש נ"מ בטעמא דשמא יעבירנו בי"ט שחל להיות בע"ש דאז אף בנטמא באב הטומאה לא הוי טירחא לצורך חול דמצי להשתמש בהו בשבת והוי מותר כי היכי דכל צרכי שבת נעשין בי"ט וכטירחא דאפיה ובישול ולזה מהני גזירה דשמא יעבירנו. וגם זה יש לדחות וק"ל: [ב] ר"ל וא"כ שפיר איצטריך לפי האמת טעמא דשמא יעבירנו לולד הטומאה אפי' לנטמא בי"ט בישראל שאינו זריז. ולפי היותר נראה שכתב הגאון המחבר למעלה דיש מפרשים לא קאי אלא במסקנא א"כ אין שתחלת קושית רק לפי האמת שפיר מתורץ דלפי האמת לא אמרינן סברת אינו להוט רק לתירוץ הראשון דיש מפרשים קאי גם במקשן ובמקשן ע"כ צ"ל סברת אינו להוט קשה לכאורה א"כ למה לי טעמא דגזירה שמא יעבירנו כנ"ל לזה סיים וכתב הגאון המחבר ונראה דבמקשן כו': [ג] לפי מה דאמר ושני ליה כדשנינן א"כ כיון דכהנים זריזין הן ולא שכיח לא גזרו בו בולד ע"כ דדברים הללו מוסב במקשה דקאמר איתיביה כל הני תיובתא משמע בזה האופן שהקשה למעלה נגזור הא אטו הא מקשה גם לרב יוסף והא ברב יוסף לא צריך לאקשויי נגזור ולד אטו אב דבולד ג"כ שייך שמא יסחוט וע"ז תי' דגם בר"י נ"ל סברת אינו להוט ובתוס' בד"ה נגזור תי' הגאון זה באופן אחר ע"ש :-[ד] ר"ל בשלמא אי נימא דפריך על רבה דגזר גזירה לגזירה כדפירש"י וזה לא מצינו ברב ביבי רק חדא גזירה אבל לפי פירושם דאף ברבה ליכא כ"א חדא גזירה ודעת המקשה להוכיח דאפי' חדא גזירה לא גזרינן דלא כרבה א"כ הו"ל להקשות גם ארב ביבי. אבל הוא תמוה דבשלמא לרבה שפיר פריך דמוכח דלא גזרינן אפי' חדא גזירה דהל"כ נגזור השקה אטו הטבלה ברה"ר דאסור בלא גזירה וכמו שפי' הגאון אבל ברב ביבי ליכא איסורא בלא גזירה וליכא להקשות מידי נגזור דהדר הו"ל גזירה לגזירה: [ה] אף דברב יוסף גופיה מוכח לכאורה דגזר גזירה לגזירה כלים אטו בגדים ובגדים גזירה שמא יסחוט אך ברב יוסף היה אפ"ל דשמא יסחוט לאו גזירה הוא דקרוב לבא לידי סחיטה לזה מוכיח מקושית הגמרא דע"כ סובר הגמרא דשמא יסחוט נמי גזירה הוא מדאותביה נמי הך דנגזור השקה אטו הטבלה דהוי גזירה לגזירה דהטבלת כלים גופיה גזירה אטו בגדים אך לכאורה דלמא פריך נגזור השקה אטו הטבלת בגדים דאסור בלא גזירה ואולי משמע ליה דקו' הגמרא נגזור השקה אטו הטבלה היינו אטו הטבלה ע"ג מימיו דמשום טבילת כלים לחודא לא גזרינן בהשקה כי היכי דלא פריך לקמן בדלי נגזור אטו טבילת שאר כלים ולא פריך שם רק נגזור דלמא אתי לאטבולי בעיניי' אף דבבעיני' גופיה ליכא איסורא רק משום טבילת שאר כלים כמ"ש מהרש"א וכן הגאון בסמוך אע"כ דלא שייך למיגזר אטו שאר טבילה וה"ה הכא ליכא למיגזר רק אטו הטבלה על גבי מימיו וזה לא שייך בבגדים: [ו] ר"ל אטו גזירת שאר כלים דשייך בהו שמא יעבירנו דבדלי אפי' בעינא לא שייך שמא יעבירנו דהא דלי מונח מסתמא אצל בור כמ"ש מהרש"א והגאון המחבר לקמן בד"ה נגזור: [ז] לכאורה לא הוי צריך לכל זה דדוקא בדלי דלא שייך ביה גזירה דשמא יעבירנו אפי' אתי לאטבולי בעיני' רק בבעיני' אסור משום גזירת שאר כלים כמ"ש מהרש"א שפיר משני מתוך שלא הותר לו כו' זכור הוא שהטבילה אסורה כמו שפירש"י בד"ה זכור הוא ולא אתי לאטבולי בעינא אבל בטבילה ע"ג מימיו אף דנימא מתוך שלא הותר אלא אגב מימיו זכור הוא דבעינא אסור מ"מ בטבילה אגב השקה גופיה איכא חששא דשמא יעבירנו דמשום טבילה הכלי להוט הוא. אבל ז"א דע"כ ברב יוסף הקושיא מהך דנדה מערמת היכא לאקשויי בקלרה ניחוש שמא יסחוט וצריך לשנוי כדשני לעיל מתוך כו' זכורה היא ולא שייך בה גזירה דשמא תסחוט וכ"כ הגאון לעיל בגמרא בדבור מתוך כו' להדיא א"כ גם הכא בטבילה אגב השקה נימא מתוך כו' זכור הוא ולא יעבירנו לזה הולרך לחלק דהכא דרך טבילה לא שייך זכור הוא אבל מ"מ לא הוי צריך למה דסיים ויסבור ה"ה בלא מים שרי דכיון דלא שייך זכור הוא איכא חששא דשמא יעבירנו נהי דהטבלת כלי אגב השקה גופיה: [ח] עיין בפני יהושע מ"ש בזה: [ט] לכאורה לפי"ז תיקשי כעין קושי' הגאון דלעיל דמאי י"ש בטעמא דשמא יסחוט כיון דנטמא באב הטומאה בלא"ה אסור

נמי הרואים יסבור דלכך שרי לי' לפי שלא נראה כמלאכה וליכא למיגזר שמא יעשה מלאכה ממש [י]: **ע"ב גמ'** רישא ביו"ט וסיפא בשבת. יש לדקדק לרב ביבי מאי איכא בין שבת ליו"ט ועוד למ"ש התוס' דלמאי דמוקי מתני' בשבת וכרבנן ניחא עדיין לרב ביבי לא ניחא דאין לחוש לשמא ישהה כיון דנטמא בשבת גופא: **ברש"י** בד"ה אין מטבילין כלי כו' וה"ג כו'. ואיבעית אימא רבי כו' וע"כ רוב התלמידים שנו כו' אפשר שלא היה כתוב בספריהם וכולה מתני' ביו"ט וכולה מתני' בשבת ואין נראה שהגיהו בשבת במקום יו"ט [והיו גורסים וכולה נתניתא דרבי וחכמים בשבת אי מתני' רבי ואיבעית אימא רבנן וכולה מתניתא ביו"ט] א"כ הו"ל להגיה מקודם רישא בשבת וסיפא ביו"ט [והי' כמו לפירש"י] והוי ניחא בלי דוחק [ולא היו צריכין להגיה במקום ברייתא מתני' ובמקום מתני' מתניתא]: **בתוס'** בד"ה ושוין שמשיקין וכו'. ז"ל רש"א מדיוקא דקתני בכלי אבן ולא קתני סתם בכלי טהור משמע להו הכי דדוקא בכלי אבן אבל בכלי עץ אפילו בכלי טהור אסור שהוא מקבל טומאה מן המשקין מיהו בברייתא דתני נמי האי לישנא אין מטבילין כלים ע"ג מימיו לטהרו ע"כ לא איירי בכלי עץ שנטמא עכשיו מן המשקין אלא שנטמא כבר מעיו"ט איירי דאל"כ ע"כ רבי היא לי' דאפילו נטמא בולד הטומאה וביו"ט אין מטבילין ופליג אברייתא דלעיל ואם ניחא להו למאן דמוקי מתני' בשבת וכרבנן דהברייתא דשריא לעיל להטביל ולד הטומאה שנטמא ביו"ט אתיא כרבנן ורבי פליג עלה א"כ מאי קשיא להו למאן דמוקי מתני' ביו"ט וכרבי דהא איכא למימר נמי דברייתא אתיא כרבנן ועיין היטב:

דף יט ע"א ברש"י בד"ה מידע ידעי כו' דמטביל ביו"ט שלא לצורך כו' יש לעיין בפשט הזה גם עיין ברש"א: **ע"ב גמ'** ראב"ש אמר מביא כו' אלא ביו"ט וקסבר נדרים ונדבות קריבין ביו"ט. יש להקשות דלמא פליגי בקרא ולכ"ע אין קריבין ות"ק תלי טעמא לפי שאין מביאין בחג הפסח משום חמץ ובחג השבועות לפי שאין קריבין ביו"ט ונותן עלה טובה שלא יצטרך להוליך ולהקריב לבלי יעבור על בל תאחר. ולראב"ש מוכרח להביא בחג הסוכות שלא יעבור בב"ת ואין מועיל הבאתו אח"כ וא"ל אלו הי' ס"ל כן [דאין קריבין ביו"ט] מנ"ל לומר מלמד שהסוכות גורם דלמא משום טעמא דלעיל [וכת"ק דמשום עלה טובה יביא בחג הסוכות] ז"א מכמה טעמים. והפסוק לא איירי מהודה ועיין ברש"א: **בתוס'** בד"ה רש"א כו' דהיכי משמע ממילתיה דנדרים ונדבות כו'. אי קאי את"ק עדיפא הו"ל לאקשויי דהא קאמר בהדיא אבל מביא בחג (השבועות) [הסוכות] ואי לר"ש הא מוכרח דאל"כ מאי פליג את"ק: **בא"ד** ורישא דוקא כו'. מקושר פשוט בעיני דלרש"י כל שבא וכו' בא בחג השבועות ר"ל יכול להביא ובחג הסוכות ר"ל צריך להביא וכן כל שלא בא בחג המצות אינו בא בחג השבועות ר"ל אינו יכול להביאם דאין קריבין ביו"ט ואינו מחויב להביא בחול המועד סוכות אבל לפי התוס' דשבועות קאי אדקמייתא ור"ל כל שבא בחג המצות ובחג השבועות מחויב להביא בחג הסוכות וכו'. ומ"ש רש"א ולא ניחא לפירש"י וכו' אין בו צורך:

דף כ ע"א גמרא כשכם להם בזנבו כצ"ל: **בתוס'** בד"ה דלא גמרי. ע"ש בחגיגה לר"י: **ע"ב גמ'** מה זו סמיכה כו'. עיין בתוס' חגיגה מה שכתבו בזה שלא הקשה מה זו עולה גם ביפה מראה פי' על הירושלמי: **גמ'** תניא אמרו להם ב"ה ומה במקום כו'. א"ל נימא דיו לבא מן הדין כו' דלא שייך עולת ראיה בשבת ויליף ק"ו מקרבנות עולות השייכים בתמידין ומוספים. ודקדק ברש"י שרצה לתרץ הדיו [שכתב] מקום שמותר להדיוט כל צד צרכי אכילות כו' ונראה [דכוונתו] דלא שייך כאן דיו כלל דודאי אי הוי ילפינן משבת הוי פרכינן שפיר דיו אך מקומות יליף מקום שמותר להדיוט כו' ולכן לא יליף בקל"ה מה שבת דחמירא יו"ט דקיל וכו' [ועיקר ילפותא גבוה מהדיוט]: **גמ'** דתנן מי שלא חג ביו"ט ראשון כו' ביו"ט האחרון של חג. א"ל לומר שזה שנוי אליבא דב"ה [דלב"ש הא אסור להקריב ביו"ט] וב"ש קאמרי לדבריהם. רק אף ב"ש ס"ל הך דקאי אחגיגה שדוחה יו"ט. ושבועות נ"כ יש לו זמן שבעה כדאיתא בחגיגה בהדיא: **גמ'** לדברי האומר נדרים ונדבות אין קריבין כו'. מתוך לשון הברייתא מוכח דע"כ מדאו' קאמר דקאמר נדרים ונדבות יוכיחו ש"מ דמדאורייתא אין קריבין ועיין ברש"א וא"ל דברייתא איירי מעולות והוא איירי משלמים דא"כ איזה מ"ד ס"ל כן ועיין: **ברש"י** בד"ה במאי קמיפלגי כו' אבא שאול דלא אמר כו' ס"ל נדרים ונדבות קריבין לב"ה. נ"ל דאף עולות נדרים ונדבות קריבין ביו"ט אליביה מדלא אמר עולות יוכיחו. מיהו בזה י"ל הדלמא אמרו להם עולות יוכיחו רק [הא דמוכיח הגמרא דפליגי משום] דמדברי הת"ק דקאמר נדרים ונדבות יוכיחו דמשמע הכל ש"מ דס"ל אין קריבין [אף שלמים] אך מאבא שאול לא איתמע מידי ויכול להיות דל"פ אלא בשלמים רק מכח קושית התוס' מפרק אלו עוברין משמע דס"ל אף עולות קריבין מדלא קאמר לכם ולא לגבוה. ואפשר לומר דלעולה א"ל קרא. ומ"ש התוס' בסמוך ד"ה לכם לב"ה למעוטי נדרים ונדבות היינו שלמים והו"ק: **בתוס'** בד"ה במאי קמיפלגי וכו' אבל אבא שאול דאמר ומה במקום שכירתך סתומה כו'. א"כ ודאי השיב להם נדרים ונדבות יוכיחו שכן כירתך פתוחה וכירת רבך סתומה ומדקאמר סתומה משמע לגמרי אפילו בשלמים ועיין בח"ש שהאריך. ואפשר לפרש שדיוקא התוס' מעיקרא מדקאמר במקום שמותר להדיוט כגון שלמים כו' שר"ל בק"ו הוא קאי הכל על שלמים וקרבנות וה"ק ומה במקום שאסור להדיוט אפילו שלמים כגון שבת מותר לגבוה עולות התמידין וכל השייך לחובות היום מקום שמותר שלמים להדיוט אינו דין וכו' אבל אבא שאול דקאמר הק"ו מקום שכירתך סתומה שקאי הק"ו על הא דשרי אוכל נפש לצורך [אבל שלמי נדבה אסור וע"ז קאמרי נדרים ונדבות יוכיחו דאסור אפילו שלמים] והו"ק:

דף כא ע"א בתוספות ד"ה אבל נדרים ונדבות כו' ואפילו לריה"ג כו' ע"ש בתוס' ב"ק וב"ב פי"כ לענין בכור נוטל במתנות כהונה ע"ש: **בתוס'** בד"ה עיסה וכו' וי"ל כו'. לפ"ז קשה מאי מקשה בסמוך מעיסת הכלבים: **בתוס'** בד"ה הואיל ט' הרודה כו'. לכאורה נראה דאיסורא דהתם משום תולש מחובר דאסור ביו"ט דדוקא מקלירה ואילך מותר כדלעיל וע"ש במס' שבת בתוס': **ע"ב גמ'** ופליגי דריב"ל. לפי' התוס' לעיל ד"ה חזינא אליבא דרב הונא לא פליג וכ"כ רש"א ועיין בב"י סי' תקי"ב בשם המ"מ ישבו דקאי אסמוך הני סופלי ט' ועיין אבל הר"ן כתב דל"ג ופליגי וע"ש: **בתוס'** בד"ה הני סופלי כו' וי"ל דהני גרעינן כו'. ר"ל דמבעיא הני סופלי דחיותא בעיקר מאכלם הוא לבהמה ע"י תיקון גדול וכיון דלמ"ד לכם ולא לכלבים אסור לתקן משום מלאכה היכי שדי' להו בלא תיקון שאינו אלא מאכל ע"י הדחק הא אסור לטלטל משום מוקצה עיין בחסר"י: **בתוס'** בד"ה כנוגא כו' ואין נראה דלפום ריהטא משמע דהא דקאמר מטלטלין כו'. וא"כ ליכא כאן הדא לריעותא דהיינו הכונה דלצורך גופו ומקומו מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אבל הכא הריעותא מה שבהוכה אפילו לצורך גופו ומקומו אסור כדלעיל גבי בילה אין מטלטלין ט' לכסות וט' וק"ל: **בתוס'** בד"ה לא יחם כו' דלב"ש צריך לשתות הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור וב"ה מתירין ועיין:

דף כב ע"א עיין דיני שמעתא זו בחסר"י ובהגהותיו: **בתוס'** בד"ה הסיא ר' יהודה דסית לי' כו' וכן שלא תתעשן הקדירה אסור. לכאורה זה הוי ודאי אוכל נפש עיין במרדכי: **ע"ב גמ'** ר"ה אמר אסור מפני שהוא מכבה כו'. אמתני' גופא הומ"ל הך טעמא ועיין: **גמ'** ונימא מר מפני שהוא מבעיר. [למ"ש תוס' בסמוך ע"א ד"ה ע"ג חרס בשם הר"ר יצחק נ"ל] אפשר שמשמע כן ממנו דס"ל לחלק יצאה או רצה לדעת אם ס"ל כן: **ברש"י** בד"ה מחלוקת לגמר וכו' והשתא למה דקסבר רב אסי לא הוי טעמא משום דבר השוה לכל נפש כו'. פי' דודאי מוגמר לא הוי לורך נפש ועוד דא"כ מנ"ל מחלוקת אבל וכו' ועיין: **בתוס'** בד"ה דנפיס' בליסה. לפירושם בפיתים קטנים ממלאה אשה תנור פת לכ"ע [כרשב"א] רק בגריצין רחבים אסור לב"ש מכיון שעושה לצורך חול ולא נפישא טירחא חיישינן שימלא שני תנורין דודאי אסורין ועיין:

דף כג ע"א בתוספות ד"ה ע"ג חרס כו' ואפילו למאן דשרי הבערה שלא לצורך כלל ט'. ר"ל דלמ"ד לעיל הבערה ללאו יצתה בעי מיהו לצורך יו"ט רק אע"פ שאינו שוה לכל נפש [כ] אבל למ"ד אע"פ שאינו לצורך יו"ט כלל אע"פ שהוא אב מלאכה אפ"ה שרי כדלעיל פ"ק גבי הבערה וביסול אינו מסנה ואת"ל מסנה בית שמאי הוא דלבית הלל מתוך כו' וביסול לבולי עלמא אב מלאכה הוא ואפ"ה שרי מ"מ כיבוי אסור דלעולם אינו לצורך תיקון כו': **ולא** נתחוור לי למה לעולם אינו לצורך תיקון הא בישרא אגומרא שרי אע"פ שמכבה ולעיל בשביל שלא תתעשן כו' עיין בחסר"י שכתב בהדיא אם אין לו אם אחר הוי שפיר אוכל נפש ועיין: **בתוס'** בד"ה שלש מחלוקות כו' אבל במגירה שלנו של ברזל. מסא"כ של ברזל שלהן דשרי דהיינו קירוד דמתני' וכפירש"י וכ"מ בחסר"י וברש"א ועיין: **ע"ב גמ'** מני כו'. א"ל דלמא חכמים דגזרו קירלוף אטו קירוד וס"ל דבר שאינו מתכוין אסור דלא שמעינן להו דס"ל דעביד חריץ וכ"כ רש"א: **גמ'** חריץ לא. ולא מקשה בקלרה דר"י אדר"י [דברישא תני לר"י ואינה נגררת ובסיפא אמר ר"י חוץ מן העגלה] דדלמא רישא בשבת וסיפא ביו"ט דיש חילוק לענין דבר שאינו מתכוין אם אסור או מותר לכתחלה כמו לענין מנורה דלעיל דמחלקו [התוס' דכ"ב בד"ה ב"ה סברי] אבל לענין חילוק דחריץ וכובשת לא שמעינן: **בתוס'** בד"ה משום כלי כברה כו'. עיין בפסקי התוס' וכצ"ל של עץ כ"א בלמר ופשתים לכן נראה עיין ברש"א: סליק פרק שני

פרק שלישי אין צדין

דף כד ע"א גמ' הכא בצפור דרור עסקי'. אבל לא ניחא לאוקמי הכל במקורה [ל] [וברייתא] ומתני' דשבת בדרור דעופות קתני ולכן נמי לא מתרץ בחילוקים דלקמן בסמוך יוני שובך אווזין ותרנגולין כו' דעופות סתמא קתני אבל זה אינו [תירוץ לומר] מדלא קאמר בית וקתני ביברין [ע"כ לא מיירי בצפור דרור] דהקשה בל"ז ממתני' דשבת אמאי לא קתני בית דבין לר"י ובין לרבנן מגדל אין כו' אע"כ משום חי' נקיט ביברין. אבל אינו קשה אמתני' דהכא דלא מקשה בקלרה [ממשנה דשבת] כמאן דניחא ליה להקשות מיו"ט איום טוב ולא משבת איום טוב: **גמ'** חי' אחי' נמי לא קשיא. לכאורה הו"ל לשנויי עופות אעופות נ"כ הא בביבר קטן הא בביבר גדול וכמו שכתבו התוס': **גמ'** הני לא עבידי לרבויי והני לא עבידי לרבויי לכלובן קאמרינן דעבידי כו' כן מלאתי מוגה ועכ"פ הוא בלשון קושיא [מ]: **ברש"י** בד"ה השתא דאתית להכי רשב"ג אף בביבר קטן פליג ט' א"כ לאו לאיפלוגי אתי. ומ"ש רש"י לקמן בד"ה הבא מצודה דרב אסי שעריכהו לעיל בחד שיעורא ור"י בהאי שיעורא ואידי ואידי חד שיעורא היינו לאידך טעמא דלאו לאיפלוגי קאי. וקצת יש להקשות מה מקשה לעיל ורמינהו ליסני דברייתא מיירי במחוסר צידה כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו או יהיה מה שיהיה דהא רצה לפניו משנתנו כל שמחוסר צידה וכו' ואע"ג דאה"נ מסני לי' ביבר קטן וגדול דהיינו מחוסר צידה וכו' מ"מ מעיקרא לאו קושיא אם לא שס"ל רשב"ג פליג ולת"ק ס"ל אפילו מחוסר צידה שרי. ונראה דמש"ה כתב רש"י בלישנא קמא דרשב"ג אף בביבר פליג משום דסברת המקשן הי' דפליג ומשיב לו לשיטתו והו"ק: **וריהטא** דשמעתתא משמע דלא פליגי כדקאמר לי' אביי גמרא גמור ואיהו שתיק ומדשתיק אודויי אודי ליה מיהו י"ל דלא אם דהא נמי הוי מצי להשיב הלכה לאפוקי מדר"י דשבת וע"ש בתוס' דשבת: **בתוס'** בד"ה ותניא כו' אי נמי ודאי מהכא הוי מצי לדחויי הכי רק סמוך וכו' כן מצאתי מוגה ועיין בח"ש: **ע"ב גמ'** אר"י א"ש הלכה כרשב"א. ר"ל אם מצאו מקולקלין כו' כמ"ש רש"י דאל"כ גם ת"ק ס"ל ס' מוכן אסור וק"ל: **גמ'** הא גופא קשיא לרב דבסמוך הומ"ל הא ספק שרי בטלטול ואסור באכילה ולוי אליבא דרבנן נ"ל דס"ל אסור לגמרי [דאל"ה לא פריך מידי בין לרב בין ללוי דדלמא רבנן הוא דלא פליגי אר"ג רק באכילה ומתירין בטלטול] וכ"מ בסמוך דמקשה אליבא דלוי ולא משני רבנן הוא מיהו התם לישנא דמותרין אליבא דלוי ר"ל לגמרי דבלא"ה נ"ל דמאי פריך [אף אי אתי כר"ג] דלמא מותרין [דברייתא] הוא בטלטול מיהו י"ל לישנא דאפילו ב"י מותרין משמע כמו אינו ב"י ממש [דהיינו ספק מוכן] דהסיא שרי באכילה ללוי אליבא דר"ג: **ברש"י** בד"ה אם יש בתוך המין במחובר אסורים משום מוקצה ולערב אסורים בכדי שיעשו כדי שלא יהנה. מ"ש רש"י שני טעמים משום מוקצה ומשום כדי שלא יהנה עיין בר"ן [שכתב כ"מ אם הנכרי עושה בשביל עצמו דמשום שלא יהנה מותר ומשום מוקצה אסור] ויש עוד כ"מ [לענין טלטול דמשום מוקצה אף בטלטול אסור] וזה אינו כמ"ש (התוס') [הרא"ש כצ"ל] דאסור אף בטלטול [דכל מידי דאסור באכילה לא חזי למידי ומחמת זה נעשה מוקצה ואסור בטלטול וא"כ אף משום שלא יהנה אסור ג"כ אף בטלטול ועיין ברא"ש] והדברים ארוכין לכתוב ברש"י ותוס' עיין בחסר"י יש בו כמה דקדוקים והרא"ש מאריך בו עיין ללמוד הדברים מספר המאור ובמלחמות ובר"ן הדברים ארוכים ומבוארין עד מאד ע"ש:

דף כה ע"ב גמרא נטיעה מקטע רגליהם כו' ובועלי נדות פי' שאמרה התורה ג' שנים יהי' לכם ערלים. ותימה תיפוק לי' מנדה הכתובה בתורה ואפשר לפרש נדה דרבנן טיפת דם כחרדל ז' נקיים ט' ועיין בספר מהרר"ל ז"ל נתיבות עולם נתיב הצדק ק"ד ע"ג כתב ייסוב לזה: **גמ'** ויעזבו את ה' ולא עבדוהו. נראה שהוא מלתא באנפי נפשי' ותורמוס מקטע ר"ל שהתורמוס מטריח בעליו ז' פעמים ואח"כ חוזר למוטב וישראל לא הי' כתורמוס [נמלא דהנמשל של התורמוס קאי על ישראל] ובסמוך אפילו כתורמוס הזה כבישול כו' לא היה כתורמוס [דבזה הנמשל של תורמוס קאי על הקב"ה שלא נחשב אפילו אחר ז' פעמים] ודו"ק בפירש"י: **גמ'** מפני מה ניתנה התורה לישראל. נראה דר"ל [אף דהיה מחזיר על כל אומה ולשון ולא קיבלוה] למה היה כופה הר כגיגית על ישראל יותר מעל אומה אחרת לז"א שהיה דבר מוכרח שלא היה אומה ולשון יכולין כו' וי"א שקאי על לימוד התורה והגית בו יומם ולילה: **גמ'** משום ביעתותא ר"ל שהיו יראים ליפול אם הי' נושאין ע"ג היד ואמרי לה משום דוחקא דליבורא המתאספין לדרשא כדאמר אגרא דכלה

באור

משום דהוי לצורך חול ובולד הטומאה לא שייך לאסור משום שמא יסחוט כיון דבבגדים לא משכחת ולד הטומאה וביפת הי"מ נראה מדברי הגאון דקאי לכל האמוראים שכן משמע להדיא בדבריו לעיל בגמרא כדיבור איתיבים בקו' ואיכא למידק במה שהוכיח בס מרב ביבי ע"ש. ולמ"ש התוס' דהי"מ קאי במסקנא דמיירי בכהן ניתא דבישראל בנטמא באב הטומאה הוי צורך יו"ט דמצי להשתמש בו חולין אפ"ה אסור משום שמא יסחוט ואפי' בולד הטומאה משום גזירה דאב הטומאה. ולפי"ז מצי איירי ברייתא דמחלק בין נטמא ביו"ט לעיו"ט גם אביו"ט אפי' בנטמא באב הטומאה דבנטמא ביו"ט כיון דבישראל הוי צורך יו"ט לא גזרו שמא יסחוט כמו לרבס לפירש"י וכן לרבא וכמ"ש המהרש"א והגאון לעיל: [י] ר"ל דשיערו חכמים מלאה דאיתעביד בפני הרואים יהיה נראה כמתקן נמצא שיש לו דמיון לתיקון מלאכה וחיישינן שיתקן כמטביל גם שאר מלאכה אבל ולד הטומאה ידע המטביל דלא דמי למלאכה שסברי אם יעשה בפני הרואים וידעו שהוא ולד הטומאה לא יראה בעיניהם כמתקן ואין לו דמיון לתיקון מלאכה ולא יעשה כמטביל לתקן מלאכה אבל ודאי לטעות הרואה לא חיישינן שיטעו הם להתיר תיקון מלאכה שיתלו בדבר המותר: [כ] והא דמתיר נר של בטילה צריך לומר לפי דבריו דשבה זה לכבוד יו"ט ושוי ערך יו"ט אלא דאינו שוה לכל נפש: [ל] עיין במהרש"א: [מ] נראה דגירסתי

אחקא והיו נדחקין לכך היו טוחין על כתפיהן כן הי' נראה לפרש לולי פירש"י : בתוס' בד"ה בכור שנפל לבור וכו' וקשה דאין זה מן המוכן משמע כו'. לישנא דרש"י אין התרתו היתר משמע נמי אפילו דיעבד ובסמוך [לקמן ע"ב] פי' כן בהדיא אין זה מן המוכן ואפילו עבר ובקרו כו' רק קושייתם הוא לטעמא דרש"י לא הו"ל למיסר רק לכתחלה דהוי כדן דין וגזרו משום וכו' דהיינו גזירה לכתחלה אבל בדיעבד הדין דין וז"א דהא אף בדיעבד אסור לכן פי' הטעמא משום מוקצה ואסור אפילו בדיעבד ועיין ברש"א שהגיה כאן בכ"ע ובמ"ש ניחא אף שהלשון אינו מדוקדק קצת ודו"ק : ומ"ש בפרק כירה דף מ"ו ע"ב ע"ש בתוס' : בא"ד וכן הא דקאמר בגמרא מהו דתימא כיון דדעתי' כו'. ר"ל נראיה לפירושם דכמו דלר"י היכא [דמודה] לר"ש ואוסר הייט אפילו דיעבד דהא אית ליה מוקצה בכ"מ דומיא דהכי אית לן למימר באיסורא דר"ש דפליג אר"י הייט נמי בדיעבד רש"א ועיין :

דף כו ע"א גמרא לישחטי' הא תם הוא. ובל"ז אין חידוש רק דבר והיפכו קאמר . אך עתה [מקשה אמאי דקאמר] סד"א לישחטי' : ברש"י בד"ה קמ"ל כו' א"כ משום דעבר ואסקי' . וכן בסמוך [בברייתא ברש"י בד"ה ואם לאו צ"ל ועבר ואסקי' כו' משום דעבר ואם ;'] א"כ לא יעלה בהערמת שחיטה כן נראה דל"ל ומהרש"ל מחקו לקמן גם התוס' לא הביאו ולא ידעתי אם מחקו מ"מ קשה [לרש"ל] למה לי' הדוחק דלא יעלה בהערמת שחיטה ולא פי' כמו לעיל אם לא שנאמר דלטעם [ראשון] דמוקצה כתב זה : צריך ליישב לישנא דמתני' דמחלק בין מום קבוע לעובר לא"כ שפירש"י משום קנסא ולא מטעם מוקצה מחמת איסור מתני' ה"ק ירד מומחה וראה אם יש בו מום קבוע מעיו"ט [נ] יעלה ואם לאו ועבר ואסקי' לאחר שאמר המומחה שאין בו מום קבוע לא ישחוט אע"פ דהיה בו מום עובר והשתא הו"ל מום קבוע והוא מוכן אפילו הכי אסור הואיל ועבר : ברש"י בד"ה בכור תם שנפל לבור גרסי' דל"ל מוקצה בבכור דדעתי' עלוהי . נ"ל משום דלא תפשוט מכאן בעי' דבעי לקמן אליבא דר"י הנשיא אי ס"ל מוקצה כמו שהקשו התוס' . ורש"א כתב דהא"כ הוי כמוקצה דגרוגרות ולמוקים דאסור לכ"ע וק"ל : בתוס' בד"ה ת"ר כו' וי"ל לא יעלה בהערמת שחיטה כדפי' לעיל. ר"ל הגמרא לעיל סד"א ליערים וליסקי' כר"י : ע"ב גמ' מהנקיט ג' בבי . והו"ל לכלול בריש' ושוין ומודה ר"ש לר"י בנולד מום מעיו"ט ובנולד ביו"ט הוא ומומו שבדיעבד מבוקר [ס] : גמ' ארנב"י מתני' נמי דיקא כו'. א"ל למה מדייק ר"נ ממתני' ולא קאמר מזה הברייתא גופי' נסתיים דקאמר אם נפל בו מום ביו"ט רש"א כו' [דהוא רשב"י] צריכא למימר . וא"כ ע"כ משובשת הוא י"ל דכאן לא נזכר ר"י בר פלוגתי' והלמא פליג עמו ולית ליה מוקצה בבכור כמו ר"י הנשיא וכן דייק לישנא דרש"י בד"ה צריכא למימר וכו' . א"ל למ"ש רש"י לעיל אי נמי משום דעבר ואסקי' למאן דגרסי כן . אם יהיה פירושו כמשמעו אי נמי לא משום איסור מוקצה אלא משום דעבר ואסקי' א"כ מאי מקשה צריכא למימר דהא אם נפל בו מום עובר מעיו"ט ואח"כ מום קבוע ביו"ט [בלא עבר ואסקי'] ודאי צ"ל דר"י שרי לי' דדעתי' עלי' . ז"א דהא ר"ש אריש' דאם יש בו מומין יעלה וישחוט פליג וא"ל דה"פ בכור שיש בו מום עובר מעיו"ט שנפל לבור רי"א ירד מומחה ויראה אם נפל בו היום מום קבוע יעלה וכו' אם לאו שלא ראה בו מום קבוע ועבר ואסקי' אע"פ שנפל בו אח"כ מום קבוע לא ישחוט משום קנסא דז"א אם היה בו מום עובר בודאי ודאי הוי מוקצה [ע] ע"כ ה"ק בכור שיש בו מום ולא ידע אם עובר או קבוע שנפל לבור ירד ויראה אם אותו המום הוא קבוע יעלה וישחוט ועלה קאי ר"ש אם לא היה מומו ניכר מעיו"ט וכו' ודו"ק : גמ' הא בכור מעיקרא הוי חזי כו'. לפי"ז צ"ל דמכל מקום אם נולד תם ונפל בו ביו"ט מום אסור משום דהוי דיחוי לגמרי והוי מוקצה גמור [דא"כ ליתני רבותא יותר ושוין בנולד תם ביו"ט ונפל בו מום כו'] וכן כתב רש"א מהתוספות ישנים :

דף כז ע"א בתוספות ד"ה אלא גמרו כו'. וא"ל דשאני התם דהוי גמרו [בידי אדם שבידו להפריחם מעליו דהא שרינן קדירות אע"ג דבה"ש רותחות הן ובפרק כירה קאמר אם היה עליו בה"ש אסור לטלטל כו'] וי"ל דהתם מיירי כו' כל"ל עיין במהרש"א והמגא וכ"כ רש"א מת"י : ע"ב גמ' במסוכנת וד"ה. רש"י לא גרים וד"ה [דלא אתיא כר"י] ועי' ברז"ה [שגורס ד"ה אפילו כר"י דלא פליגי כ"א בחולה אבל בבריאה אף ר"ש מודה להך מ"ד ובמסוכנת אף ר"י מודה ומתני' מסוכנת וד"ה] ואליביה קשה מה קאמר ר"י אם לא היתה נבלה בע"ש כו' ולא אמר אם לא היתה מסוכנת מע"ש ועיין : אין להקשות לוקמה מתני' שמתה מעיו"ט דסתמא קתני (וכן כמה משניות בסמוך [פ]) . ולמאי דאמר בבהמת קדשים אפ"ה מספקא לר"ע [אי שרי] משום בזיון קדשים [כ"ה ברש"א משום ת"י] : ברש"י בד"ה ההוא גברא כהן היה . לכאורה א"ל לזה דלכ"ע שואלין על המום היאך בא לו ולא משום דנחשד רק דלמא לא ידע דרשא דכל מום לא יהי' בו דבסמוך . רק רועי כהנים אינם נאמנים וצריך להביא עדים שכדבריו כן הוא ולא מליט דא"ל להאי גברא אייתי עדים שכן הוא והו"ק [צ] : ברש"י בד"ה לא יהיה קרי בי' לא יהיה. ללמד שאסור להטיל מום דפשטי' דקרא שאסור להקריב בכור בעל מום וכל אפילו גרמא : בתוס' בד"ה ועל החלה וקשה דהא דאין שורפין כו'. לפום ריהטא כבר אי' (ס"ם) [רש"י כל"ע] דהא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ועיין : בא"ד ומ"מ קשה דהיכי מדמי כו'. הוא בל"ז [על המשנה] :

דף כח ע"א גמרא אלא משום דלא מיחזי כעובדא דחול עיין במהרש"א : ברש"י בד"ה אסור לשקול בשר ביד כו'. משמע אבל ביד אחר שרי ועיין במהרש"א :

ע"ב גמ' מהו להראות סכין לחכם. לפירש"י דוקא [טבח העשוי] למכור באטליז עיין בהגהת אשר"י . ובב"י מביא טעמים אחרים י"א משום דהוי כדן דין דלא שרי די"ל ראיית חכם הוי כראיית מומין דבכור והרמב"ם מפרש שמא ימצא בה פגימה וילך וישחיזנה במשחזת שלה דאסור לכ"ע ע"ש : בתוס' בד"ה גריפת תנור כו' ותיפוק לי' דאסור משום מוקצה. ושפוד שנרצם לא הוי מוקצה כיון דאיירי שנרצם ביו"ט דדיקא מכשירין שאי אפשר לעשותם מעיו"ט שרי' [וא"כ מסתמא משום דנרצם ביו"ט וכיון דבין השמשות לא היה מוקצה השתא נמי לא שייך ליה מוקצה כיון דמותר לתקן משום אוכל נפש מה שאין כן גריפת תנור חדש דהיה מוקצה בהש"מ וצ"ל דלא היה אפשר לעשותו מעיו"ט כגון שהיה טרוד ועיין במהרש"א] : בא"ד ומכאן יש להביא ראיה למאי דאמר בפ"ק . הוא בדף ח"ת אגל אפר כירה מוכן הוא : בתוס' בד"ה רבינא וכו' וי"ל דשאני שפוד כו' . והשתא אין צריך לתירוצם קמא [וכ"ה במהרש"א ז"ל . בשם ת"י] ועיין בב"י שהביא ב' דעות י"א דאיירי דוקא כשניטל עץ בעלמא שנצות בו דלאחר נליה הוי מעשה קוץ בעלמא ואין עליו תורה כלי רק קוץ בעלמא ואפי' ר"ש מודה דהא"כ מ"ש משאר מוקצה דשרי ר"ש חוץ מגרוגרות ולמוקים ורבינו ירוחם ז"ל כתב אף בשפוד המיוחד לכך לאחר צליה לא הוי תורת כלי כיון דאין שמושה רק תחיבה ע"ש . בתוס' בד"ה איכא בינייהו כו' ולכך אינו נותן סימן וכו' כל"ל :

דף כט ע"א גמרא היכי עביד כו'. לעיל איירי אין נמנין להיות פוסק דמים על הבהמה שאי' מקחה ולומר לו הריני עמך בסלע כו' רק למחצה ולשליש ולרביע וכדי שידע שוי' קאמר שמעמיד ב' בהמות כו' והכא מיירי כשיודע כבר מקחה או שהעמיד ב' בהמות זו כזו רק אינו מבקש מחצה או רביע אלא מעט בדינר או בב' מה יאמר כו' ועיין בסמוך סוף הפרק : גמ' אלמא כו' ר"י לקולא ורבנן לחומרא . אבל אין במשמעות לישנא דמתני' לפרש בהיפך [דת"ק נקיט אבל לא במדה הייט אף עומד למדה ור"י דוקא אם הי' כלי של מדה אסור] דר"י איסור נקיט ולא היתירא כת"ק : ברש"י בד"ה כדעבדין בחול פעמים שאין הליטרא לפניו כו'. מיהו התם אין משגיחין כל עיקר ואסור אפילו להניח אי תליא בתריעא : ברש"י בד"ה הכא לא קעביד כדעבדין בחול כו' ואע"ג דמיוחד למדה עבידי אינשי כו' במנא דכיילי של מדה הכל ד"א : מ"ש בשמעתא היתר המדה עיין בש"ע : ברש"י בד"ה תנא אף במועד כו' ולמאן דגרים במתני' מפני ברורי מדות . וטעמא דנקיט אבא שאול מפני ברורי מדות שנזל הוא והולך במועד לברר מעיו"ט לפי שטורח הוא וצריך לכך [וייסי' ביטול בהמ"ד] ולמ"ד אף בחול עושה כן מפני כשמכר שמן שייך ביה מילוי וצריך להשהות מדה דמוכר ע"ג כלי הלוקח להטיף לתוכו כל הלילה :

ע"ב בתוס' בד"ה שמואל כו' מיהו בה"ג פי' דשמואל הלכה למעשה אתי לאשמועי' ופליג אברייתא כו'. ור"ל השתא דידע הברייתא ואפ"ה אמר איסורא הלכה למעשה אתי לאשמועי' שלא נפסוק כברייתא ועיין במהרש"א . אבל א"ל דלה"ג [נמי] בלהלכה למעשה פליגי . וה"ק השתא דתני [דבי] שמואל מותר והוא אמר אסור ע"כ מלד מעשה אסור ומדפליג עם רב ש"מ בלהלכה למעשה פליגי [ורב מתיר אף למעשה] דא"כ לא פליג אברייתא : בא"ד וכן בפסח כו' וצריך לעשות פחות מכשיעור כו'. לא קאי לענין חלה רק לענין שיעור חלה לאפיית מצות ועיין [מבואר היטב במהר"ם ע"ש] : בתוס' בד"ה אגבא דפהורא כו' וחשוב שינוי כו'. דהא"כ והיא עשתה כר"י לעיל בלא שינוי ושייך שפיר [עפי] הא דידן ברתא כו' לא הול"ל כלל אגבא דפהורא ,ולפירש"י וכן לפי' התוס' הא דקאמר הא דידן ברתא כו' משום דהוי שינוי זוטרתא דלא הוי במהולתא גופא [אגבה] עיין במהרש"י שהטיב אשר דיבר : בתוס' בד"ה אגל חגוני כו' היכא דאיכא חששא דמחובר או טולד באגוזים י"ל שאין במינו במחובר אבל בילים יש חששא דנולד . ועיין על הא דקי"ל אגל גוזלות של נכרי א"ל הכן תשובת הרשב"א ויש לחלק : סליק פרק שלישי

פרק רביעי המביא

דף לג ע"ב גמ' ואם קטמו פטור אבל אסור כו'. ר"א הוא כדבסמוך ר"א דקאמר חייב חטאת הכא פטור אבל אסור כו' : אין להקשות בשמעתין דהא הוי מוליד ריחא כשקוטמו . דאינו אלא מוסיף ריחא עיין לעיל דף כ"ג תמלא בהדיא . וברש"י שם ע"ם וצ"ל ובהמביא [ובקצת ספרי ש"ם איתא כן] : ברש"י בד"ה שלא יקטמנו אקיסם קאי דלא כתוספתא עיין במהרש"י : ולישנא דקטימה משמע לגמרא דידן [דלתוספתא ע"כ קטימה שייך גם בכלי עיין במהרש"י] ביד ולא בכלי לכן לא משני לעיל הברייתות כאן ביד כאן בכלי [והרווייהו כרבנן דבכלי אף לרבנן חייב חטאת בלחוץ כמבואר ברא"ש . לכן גזרי' בלהריח וביד דפטור אבל אסור לרבנן בלהריח לא גזרו] : בתוס' בד"ה פטור אבל אסור כו' וע"ק דמשמע וכו' לכאורה אין כאן קושיא דזה בעצמו מקשה הגמרא בסמוך לסוגית רש"י ומשני הא ר"א והא רבנן ורב יהודה דשרי להריח לכתחלה הייט כרבנן ומ"מ אילטריך לי' לפלוגי בין קשים ורכים דושין שלא יקטמנו כו' דברי ר"א אקיסם קאי [אבל באוכלי בהמה אפילו לר"א שרי] וכן לפי האמת של התוס' נראה דלא משבשתא היא ברייתא זאת רק קודם דירד לחלק בין רכים לקשים השיב לו ר"י דע"כ משובשת היא בין לר"א ובין לרבנן דמשמע לי' הך ברייתא דאיירי אף ברכים כדקתני עצי בשמים ויש עצי בשמים שהם אוכלי בהמה [ק] וזה דלא כמאן וע"כ משובשת היא ולא כמ"ש רש"א מכח סברא דמנ"ל לאמוראים לעשות סברא ולשבש הברייתא אבל למאי דמשני לי' רב כהנא חסורי מחסרא וכו' לא משתבשא ואתיא כר"א כדמסיק הסוגיא ותדע דאי לא קיבל ר"י [ר] מאי מקשה בסמוך בקשין אמאי לא כו' ועוד כי הוינן בי רב יהודה כו' הא ר"י ס"ל משבשתא אע"כ לא משבשתא לפי האמת ומקשה מקשין [ומתרץ הא ר"א הא רבנן] זהו ביאור התוס' וא"כ גם לפירש"י לא מקשו ויש ליישב וק"ל : א"ל למה לא משני רב יהודה לסברת המקשה דמשום קשין ורכין [ש] הך ברייתא ר"א הוא ולגא דאמרי כחכמים די"ל כיון דשוין הם רכין וקשין א"כ אמאי אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי ושרי לכתחלה הא לרבנן פטור אבל אסור ומכאן נסתר [לכאורה] מ"ש לעיל דלפי' התוס' הכרית ר"י דמשובש מכח דלא כמאן דאי ידע רבנן ור"א א"כ כמאן ס"ל השתא למאי דלא ידע חילוק בין קשים ורכים . מיהו [כל] זה אינו דודאי ידע חילוק בין קשין ורכין רק לא ידע לאוקמי הך ברייתא בחסורי מחסרא כמ"ש לעיל וק"ל : בתוס' בד"ה כי הוינא כו' משום שמא יקטום והא לא חיישינן כדמוכח הכא אליבא דרב יהודה דס"ל כרבנן כו' לכאורה מה תלוי זה בר"י אף ר"א ס"ל כן ולכ"ע לא גזרינן שמא יקטום [כשמריח בלא קטימה] דהא קתני בברייתא מטלטלין עצי בשמים להריח בהן כו' ואף לחלוץ שיניו שרי [ת] ולא פליגי רק בקיטום אי גזרינן קטימה להריח משום קטימה לעשות כלי אבל לשמא יקטום הא אף אם קיטם הא הוי דיעבד ופטור לכ"ע . ונאמר אפשר משום הדס דלמצוה קיימא כשמברכין בורא מיני בשמים טוהגין לקטום שלא הוא במקום הקטימה וריחו נודף ועיין ובמרדכי הרבה נהגו לברך על בשמים אף כשחל יו"ט במוצאי שבת וכו'. ומה שקשה עליהם מהא דיקנה"ז עיין במ"ש במרדכי [בערבי פסחים גבי יקנה"ז בהתחלת הסדר] :

דף לד ע"א גמרא ואין מפיגין אותן בלונן. וא"ת כיון דחדשים הם מהמצריך עדיין חיסום א"כ בלא הפגת לונן אפילו היסק ראשון אסור כדאמר לעיל ברעפים חדשים מפני שצריך לחסמן כבר תירץ המהר"ש ע"ש [דתנור לא נגמר בהיסק עד שיפינו בלונן] : ברש"י בד"ה ועוד אמר ר"א כו' שגירסת המשנה שלא כסדר וצ"ל קודם הך דאין מוציאין את האור וכו'. ולעיל דף ד' דמוכיח רש"י מהכא דאית לי' לר"א מוקצין ס"ל להוכיח ממשנה קמייתא דמן החגר מפני שהוא מן המוכן ועוד דאין ראיה ממשנה זו כלל דאפילו ר"ש מודה במוקצה דגרוגרות ולמוקים [ועיין מ"ש מזה למעלה בדף ד'] : ברש"י בד"ה עומד אדם על המוקצה כו' כגון אחזי ולא אחזי כו' ולעיל בפרק אין צדין

באור

שכי . אמר רב מרי כגי כו' והכי לא עבידי לרבויי. כגי לא עבידי לרבויי והכי לא עבידי לרבויי . ור"ל דמקשה והא תרווייהו לא עבידי וע"ז משני לכלוכן קאמרי' דעבידי : [נ] הא דנקים מעי"ט אף דבאמת אפי' נעשה ביו"ט מום קבוע קודם העלאה מותר לאו נמי אפ"ה במתני' ע"כ משמע ירד ויראה אותו המום אם הוא מום קבוע כמ"ש הגאון לקמן ע"ב בגמרא אמר רנב"י מתניתין נמי דיקא ע"ש : [ס] דאי ליערבינהו בהדי רישא כמות שהוא לפנינו לא הוי מצי למיתני על שניהם ושוין דלר"י מותר לבקר אף לכתחלה . ובדברי רש"י מבואר דליתני בהדי רישא אין מבקרין ולא ליתני ושוין דעיקר רבותא דושין הוא בדר"ש וליערבינהו ברישא דהוא אליבא דר"ש : [ע] דכיון דידע דהוא מום עובר הוא אקצנו מדעתי' דמי יימר דיפול בו מום קבוע . ואף שכתב הגאון לעיל בדבריו המתחילין צריך ליסב לישנא דמתני' כו' דהא דקתני ואם לאו פי' באמר החכם שאין בו מום קבוע ועבר ואסקי' ונפל בו מום הוי"ל מוכן . נ"ל דהתם בלא ידע מאתמול שהוא מום עובר והיה דעתיה עליה בין השמשות ולא הקצהו מדעתו כיון דסבור היה שהוא מום קבוע : [פ] אין כאן מקומו : [צ] וא"כ הוא קצת ראיה דלא הוי כהן . וכן הוי מצי לדייק ממ"ש רש"י למעלה בד"ה ביו"ט שיולי קא מטייל

כו' מפני שנחשדו להניח כו' : [ק] עפי הו"ל דמשמע לי' דאיירי ברכים מדקתני ימוללו וקשים לאו בני מלילה נינהו ולא ידע חסורי מחסרא והנראה שחסר זה מדברי הגאון וכן משמע לקמן בסמוך שכתב דודאי ידע החילוק כו' רק לא ידע לאוקמי הך ברייתא בחסורי מחסרא וסיים כמו שכתבתי לעיל : [ר] וכתו' שכתבו מ"מ רב יהודה לא הוי מודה ליה כוונתם דאיהו סובר דמ"מ הברייתא משבשתא הוא דהאף בקשין שרי לכ"ע בלהריח ולא פליגי ר"א ורבנן רק בלחצוץ או משום דמסתבר ליה הכי . או משום הך מתניתין דסובר אדם חבית כו' ולא מוקים לה כמוסתקי' : [ש] כתב כן לכאורה דרב כהנא בקושיתו הבין שקשין ורכים שוין לדינא ומותיב עליה אף מקשין עד לבסוף דבריו שדחה כפי האמת דקושיתו היינו משום דמשמע ליה ברייתא נמי ברכין וכמו שכתב לעיל בסמוך : [ת] לכאורה הרי התוספות כתבו לעיל ע"א בד"ה וחכמים אומרים דטעמא דרבנן דאסרי לחצוץ שיניו כו' דגזירה שמא יקטום אף דבדיעבד פטור הוא לרבנן . ובזה אין ראיה נמי מהא דמטלטלין עצי בשמים דהך ברייתא ר"א הוא כדקתני חייב חטאת דאיהו לא גזר שמא יקטום אפי' היכא דבדיעבד חייב חטאת ולזה הוצרכו להוכיח מרב יהודה דפוסק כרבנן ומתיר אפי' לקטום להריח . גם פה שגרה

דף כ"ז ע"ב הו"ל לאוכוח ממתני' דהכא וכן רש"א העיר בזה: ע"ב גמ' לאו משום שבת קבעה. א"ל דלמא מתני' עומד ואוכל אכילת קבע קאמר וכ"ת אפילו בחול כמי קמ"ל טבל מוכן אגב שבת אבל לעולם שבת לא קבע. דסתמא קאמר אבל זה ל"ק דלמא מכאן אני אוכל למחר [דהוית אכילת בעה"ב ואכילות בעה"ב אקבעינהו] וכמ"ש התוס' בד"ה בניו וב"ב בשם הירושלמי דהכא אין כאן סברא דלמה יהי' קובע אכילתו יותר מבני ביתו בשלמא התם טעמא כו' [דכבר נגמרה מלאכתן כמות שהן אלא דכיון שחשב ליבשן עשאן כלא נגמרה מלאכתו והשתא שנוטל הבעה"ב לאכול גילה בדעתו שחזר ממחשבתו הראשונה ואיגלאי מלתא דנגמרה מלאכתן משא"כ במתניתין]: בתוס' בד"ה אומר מכאן כו' אבל קשה דמיחלפא שיטתייהו דב"ה כו'. אבל הא ל"ק להו דהא ב"ה ל"ל מוקצה בשבת כדלעיל ריש מכילתין. דהיינו לר"כ לחודא וניחא להו למיפרך לכולהו ולא רצו לתרץ [לאידך אמוראי דל"ל דר"כ נוכל לומר] חילוק בין שבת ליו"ט דיו"ט סגי בעומד ואומר. דניחא להו לתרוצי מלתא דשויא לתרוייהו [כדי שיתורץ גם לר"כ]: ואחר עיוני בדיבור הלז לעניותי דבריהם תמוהים האחד דטעמא דב"ש לעיל בגוזלות מבואר שם דדלמא חס עלה וכו' וכיון דמנענעם לא חס עלה וכדאמר בבריכה שניה כ"ע מודו בעומד ואומר סגי' [א] שנית מה שהקשו דמיחלפא שיטתייהו דב"ש. דהא לעיל איפכא קאמר עומד ואומר זה וזה אני נוטל ודייק עלה דל"ל ברירה [ופריך התם ממת בבית כו' ומתרץ] דהתם לטהר את הפתחים מכאן ולהבא ודאי זה וזה דהתם עדיף כירסום דהכא ונאמר [על קושיא שניה] דלתי' דרבא דלעיל כתבו כן [ב] מ"מ הוא גופא קשה למה לרבא הך סברא דלמא מטלטל כחושים וכו' נימא לב"ה כדמתרצו התוס' לב"ש דמוקצה דבע"ח חמירי להו לב"ה לענין ברירה כמו שתי' התוס' כאן דכיון דאקציי' בידים חמירי לענין ברירה דהא לא שמעי' דל"ל לב"ה מוקצה דבע"ח. ועוד תקשי לב"ש דהכא אית לי' ברירה עומד ואומר מכאן כו' ולעיל לית להו ברירה לשני האוקימתות [ג] ועיין. ואם הירושלמי כתב זה אפשר שהיה שיטתן באופן אחר מסוגיא דילן ולא הו"ל לתוס' להביאו: בתוס' בד"ה בניו ובני ביתו כו' דגילה בדעתו להניחם כך כצ"ל וכן הגיה מהר"ם ז"ל ור"ל שהבעה"ב אסור לאכול דבאכילתו אקבעינהו ודעתו להניחם כך ולא ליבשן: בתוס' בד"ה הא בשאר כו' מהרש"ל הגיה כמו אם הכניסן דרך גגות וקרפיפות. ואין בו צורך כלל שר"ל דהוי כאלו הכניסן דרך שערים. אבל תוכן כוונתם לא ידעתי:

דף לה ע"א הא איתמר עלה ר' נתן אומר לא כשאמר ר"א כו' כצ"ל להגיה ובח"ש מגיה התם כדקתני טעמא ואינו נוח לי: בתוס' בד"ה ת"ש וכו'. צריך להגיה שהם שני דבורים וברירה הס"ד ואח"כ מ"ה. הא קמ"ל דטבל כו' והכא לא שייך כו' וכן ברש"י יש דבור חדש בתיבת דטבל מוכן הוא: בתוס' בד"ה א' שבת כו'. זה דבריהם בעצמם לעיל ד"ה הא בשאר שני שבוע. ובמוהר"ש דבת"י אינו: בתוס' בד"ה שבת לאפוקי מדהילל כו' דבלא"ה אין הלכה כמותו כו'. ועדיין הו"ל לאפוקי מדר"י דס"ל עדיפא מדר"א ולא יגמור אף במוצאי שבת ובמאור שלהי מכילתין כתב והעיקר שרוצה להביא הגה"ה א' שסובר טותי' [וכ"מ ברש"י שכתב שהלל כו' משמע דכל דורו חולקין עליו וס"ל כר"י] אבל לפי' התוס' לא יוכל ליישב בענין זה ועיין ברש"א: ע"ב ברש"י בד"ה חוב ע"ה מעשרין כו' דמאי ותורמה כו' כצ"ל: סליק פרק רביעי

פרק חמישי משילין

בגמרא כלל וכלל לא. לא מדויק דהא קתני משילין ומה שיש לדקדק בזה עיין בסמוך: בתוס' בד"ה השחור כו' ע"ש שמשירין השער. והרש"ל מגיה משחירין ואין צורך כי הלא הגמרא רצה עתה להביא ראיה שמשחיר הוא גשירה דהא קרי לי' משחיר ע"ש אומנותו שמשיר וכו': בתוס' בד"ה מי שנשרו כו' לכך קאמר הכא א"כ כו' כצ"ל:

דף לו ע"א גמ' כ"ש שבת דחמירא או דלמא כו' רש"ל מחקו. והטעם שמקיש סברות שוות בחיבעיות מחבירו לא ידעתי: גמ' או דלמא מה הכא דאיכא הפסד פירות אמרת לא התם כו' לא כ"ש. אע"ג דסברת ביטול ביהמ"ד עדיף ודאי טפי דהא מהני לפנות קופות בשבת מפני ביטול ביהמ"ד כדתנן מפנין וכו' ואלו מפני הפסד ממון תנן במתני' אבל לא בשבת וכיון דראינו לענין מה שהתרי ביו"ט שרי בשבת יותר מפני ביטול ביהמ"ד מהפסד ממון א"כ אין כ"ש מה דאסר ביו"ט משום הפסד ממון שהיה ג"כ אסור מפני ביטול ביהמ"ד [ד] ורש"א הקשה לעיל אבל ביו"ט דקיל ואתי לזלזולי כו'. והא במתני' תנן ביו"ט אבל לא בשבת דהא אדרבה ביו"ט הו"ל להחמיר טפי מה"ט דקיל דלא ליתי לזלזולי בי' ותי' דודאי באיסורא דהכא דהוי טלטול שלא לצורך יש לנו לאסור בשבת טפי מביו"ט דטלטול שלא לצורך משום הוצאה והוצאה גופה ביו"ט מותר ובשבת אסור והכא ה"ק מלתא דשרי בשבת כהאי דמפנין משום אורחים וביטול ביהמ"ד דלא גזרו בי' משום הוצאה יש להתיר טפי מהתירא דהכא גבי יו"ט דלית בי' נמי למיגזר משום הוצאה דהתם לא אתי לזלזולי בי' משא"כ ביו"ט דאסור משום טרחא יתירא אפילו עד ד' וה' קופות משום דאתי לזלזולי בי' ע"כ: גמ' אבל לא חשיב כו' אדתני כו'. ולא מקשה אבל כי ליכא בה דבש מאי כו': גמ' במאי אוקימתא כר"י. רש"י מפרש מדהו"ל לתרוצי ארישא [דהיינו דלא צריך להי' דאיכא דבש] ותוספות מפרשים כי פריך והא מוקצות נינהו כו' והא דלא מקשה אסיפא דדבש [לפירוש התוס'] אפשר דאף לר"ש בעי צורך קלת וכוורת לא הוי צורך קלת [ור"ל דהיכא דלא חזי למידי הוי כצרורות ואבנים דאסור אפי' לר"ש] [ה]: ברש"י בד"ה על גבי אבנים כו' והבנין שיהא ניבש כצ"ל: ע"ב גמ' פשיטא מ"ד במינו ניעוד כו'. השיג מהרש"א על הב"י סי' שע"ז במה שרצה לדחות דברי בעה"ת וכו' ע"ש. וזה ודאי א"ל קמ"ל דאיקרי במינו ניעוד שאין זה קמ"ל. ועוד דא"כ הו"ל מ"ד שאין במינו ניעוד הוי ושרי כו'. ואפשר שלא היה לפניו בנוסחתו [הקושיא פשיטא והתי'] גם אין קושי' כ"כ [פשיטא] לפי' התוס' דהא אם יש בה חור קטן לר"ש שרי גם במס' שבת ליתא. מיהו לפני רש"י והתוס' היה כדמוכח התם בתוס' [וברש"י כאן]: במשנה כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו כו'. כי אתא בי מדרשא לענין יו"ט איתמר וק"ו לשבת. וברישא דקתני כל שחייבין כו' בשבת חייבין עליו ביו"ט ר"ל דינים אחרים שלא הוזכרו במשנתנו זאת. ודקתני ואלו הן אסיפא קאי כל אלו ביו"ט כו' דאלו הן שאמרו משום שבות [כ"ז הוא לשון התוי"ט במשנה הזאת]: גמ' ולא רוכבין ע"ג בהמה כו' שמא יחתוך כו'. אסר"י בשם ירושלמי משום שביתת בהמתו וקתני לה באלו משום שבות משום דלא הוי מלאכה ממש דהחי נושא את עצמו דאף לגמרא דילן עכצ"ל דאין כאן משום דחי נושא א"ע: בתוס' בד"ה אלא אימא כו' וגם מעיקרא כו'. כתב מהרש"ל אינו קושיא על המקשן [דהא פריך באמת והסברא אלא דתמיהתם המסקנא] רק ר"ל [במ"ש וגם מעיקרא פי' מש"ה פי' כן רש"י תנס מעיקרא ס' ופירושו] כמו מעיקרא [בעי למימר דר"ש פטר לגמרי ע"ז השיב לשלם כר"י דמשמע לעולם כמו שעלה על דעתך תחלה דלר"ש פטור בשאינו מתכוין אפילו מכסה כולו ולר"י מחייב וה"ק כו' ע"כ]. ודבריהם תמוהים [לפי דבריו]. והמחוור דלא הוי בגירסתם והסברא וכן בשבת ליתא והקשו על המקשן. ועיין במרדכי ס"פ כירה ותמצא בהדיא וכ"כ רש"א ומלא כן בתוס' ישנים ע"ש: בתוס' בד"ה סופך כו' דלית בה פירי לא כצ"ע. אבל מהך גופא ליכא למידק דקאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ש"מ אסור לטלטל הדלף היינו הדלף גופי' אבל אגב כלי אפשר שרי: ומ"ש דהוי כגרף של רעי ולעיל [דמקשה על ר"י מנותנין כלי תחת הדלף] לא רצה לשוות הוי כגרף דכ"ז שלא ירד עדיין אינו גרף: בתוס' בד"ה הא מצוה קעביד כו' אבל אם אין לו אשה ובנים מותר לקדש כו'. ול"ד להך דבסיפא [דאסור אפילו במקום מצוה] שאינו מצוה להקדים להעריך ולהחרים רק אם קידש והחרים הוי מצוה ולא הוי מצות עשה כהנך דחליצה ויבום וקידושין: באד"ה הדא אמרי הדין דכנסין ארמלי כו'. ר"ל ע"י ביאה שצריך יחוד מבעו"י לפי שאין חופה לאלמנה וביאה קונה והוי הקנין בשבת ובחופת בתולה נמי ס"ל דצריך מבעו"י דחופה קונה בה דארוסה אין יורשה ואין מטמאה לה כו' אבל היחוד והבעילה יכול לכתחלה בשבת:

דף לז ע"א גמרא כל אלו ביו"ט אמרו כו' כצ"ל בפיסקא [וקאי הקושיא על אין בין יו"ט לשבת כו']: גמ' ע"כ ל"ק ב"ש וכו'. ולא קאמר ע"כ ל"ק ב"ה אלא דאיכא צורך קלת כמ"ש התוס' לעיל במקומו קטן למולו או לטייל וכו' אבל משילין ליכא צורך יו"ט אפשר דהוי נמי צורך קלת. ולא קאמר ע"כ לא קאמרי [ב"ש] אלא היכא דליכא הפסד ממון אבל הכא איכא הפסד ממון ואף למש"כ יש להק' כך. ואפשר לומר ולדחוק כיון דהוי משום חשש גזירה דאורייתא [אליבא דב"ש דל"ל מתוך] לענין גזירה דאורייתא אין חילוק בין הפסד ממון או כיון דהתם צורך קלת עדיף כמשילין דאיכא הפסד ממון וליכא צורך מיהו עיין לעיל ר"פ: ברש"י בד"ה משום מקח וממכר וכו' ממצוא חפצך וכו'. לעיל דף כ"ז ע"ב פירש"י אין פוסקין דמים וכו' בס' עזרא והוא אל יבואו הרוכלים ביום השבת וגו': ברש"י בד"ה הרי הן כרגלי השואל כו' קונה שביתה הס"ד. ואח"כ מ"ה ביו"ט ואם שאלו מכל דיבור א' כצ"ל: ברש"י בד"ה אבל הכא לא אפשר לאערומי כו' שלא יניחנו כך. ר"ל הכל יודעין שלא יניחם כך כמות שהן למטה אלא כשיפסקו הגשמים יחזור ויעלם לגג לגמור יבשותן ואינו עושה עתה כשמורידן למטה אלא כשיפסקו הגשמים יחזור וכו' וכ"כ מהר"ס ז"ל: בתוס' בד"ה ורמינהו כו' ולכך לא מייתי מהוצאה דאיסורא דאורייתא כו' פירוש די"ל לענין דאורייתא יש חילוק בין שבת ליו"ט אבל בדבריהם לא חילקו וכתב הח"ש וכ"ל דרבנן עשו חיזוק וכו' נראה שאין צורך בזה דרבנן השוו כל מדותיהן בכל איסור מלאכות דשייכי בשבת ויו"ט בשוה בהם השוו מדותיהן בכל מה שגזרו מדבריהם. אבל בהוצאה דאין עירוב והוצאה ליו"ט שמא לא דברו חכמים מידי אבל במה דאסרו חכמים ועשו [גזירה] דהיינו בשאר מלאכות יו"ט לא חילקו כמו לענין מלאכות דאורייתא אבל אם היה אין בין בדברי דאורייתא [לא מצי לשנויי דמיירי בשאר מלאכות דשייכי ביו"ט ד]היה קשה דס"ס איכא הוצאה במילי דאורייתא [לכך הוצרכו התוס' לשנויי דאין בין מיירי בדרבנן במה שהם דיברו]. ומהוצאה לא פריך אהאי דמגילה די"ל איפכא דהאי דמגילה איירי במילי דרבנן ומיהו מהנך תרתי מתני' משילין והוצאה הו"מ למפרך שפיר ממנ"פ אהאי דמגילה אלא דניחא ליה למיפרך [הכא] מהאי דמשילין לחודא כ"כ רש"א. ומהר"ס ז"ל כתב דשם במגילה לא פריך מהוצאה דמתירין ב"ה ביו"ט שלא לצורך משום דפשיטא לי' דהוה מתרץ דהאי אין בין דהתם אתיא כב"ש אבל הכא פריך ממתני' דמשילין דס"ד דלא מצי לשנויי לי' למתני' דאין בין דהכא אתיא כב"ש ומשילין כב"ה משום דתיקשי לי' דע"כ ל"ק ב"ש התם אלא אהוצאה אבל טלטול לא כדפריך בתר דמשני לי' הא ב"ש הא ב"ה וכו' ע"כ. וכתב מוהר"ש אע"ג דבדרך דיחוי י"ל הכי מ"מ המקשה [דפריך דלמא ע"כ לא קאמרי ב"ש כו'] דאכתי לא ידע דטלטול משום הוצאה לא בעי לאקשויי ג"כ דלמא ע"כ ל"ק ב"ה אלא בהוצאה דאורייתא אבל בטלטול לא דסברא גרוע היא להחמיר טפי בדרבנן מבדאורייתא וניחא ליה למיפרך ע"כ ל"ק ב"ש כו' דזו סברא מעולה הוא להחמיר בדאורייתא טפי מבדרבנן ע"כ. ויש להתעורר מה שלא התעוררו גם התם במגילה דדייק אמתני' דלא כר"י וכו'. ומש"כ דקדקו [התוס' בכאן] אמאי לא פריך ממשילין במגילה וכו' וכמ"ש מוהרש"ל. לפ"ז דס"ל דאיירי מתני' במילי דאורייתא לימא מתני' דלא כב"ה דשרי הוצאה ביו"ט. ועוד מנ"ל דלא כר"י דלמא מתני' דהתם איירי במילי דרבנן כאין בין דהכא וזה ודאי אינו קושיא א"כ תרי זימני למ"ל דהתם אגב גררא דשארי אין בין מייתי התם. ואפשר לומר אף דאין בין במילי דרבנן קאמר מ"מ לר"י דאשוי קרא להיתרא אוכל נפש ומכשיריו א"כ גם במילי דרבנן ודאי התירו שם והו"ל למימר אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש ומכשיריו ועיין: ע"ב גמ' ומי אר"י הכי כו' כרגלי הבעלים כו' כצ"ל: ברש"י בד"ה כאן ברועה א' כו' הלכך בין מוכר בין לוקח כו'. ורישא דקתני הלוקח בהמה מעיו"ט אע"פ שלא מסרה כו' הרי הוא כרגלי הלוקח איירי היכא שאין דרכו למוסרו לרועה או שאין רועה בעיר דומיא דרישא דמתני' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. וממה שכתב רש"י הלכך בין מוכר ולוקח כו' נראה שהיה גרים כגירסת האשר"י הלוקח בהמה מעיו"ט אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי הן כרגלי הרועה [וא"כ ליכא ב' בבות כלל] או סיפא ארישא איתמר [ורישא בדליכא רועה כנ"ל]: ומ"ש כאן ברועה א' ומתני' בשני רועים ופירש"י הלכך הרי הן כרגלי הבעלים אם אינו אלא הרועים מבעו"י. ק"ק אמאי לא מחלק מתני' ברועה בין מסרו לו ביו"ט או מבעו"י כמו בסיפא גבי שואל ומש"ל והפ"ל דמסרו לו מעיו"ט פשיטא וביו"ט שפיר קמ"ל חידוש כיון דיש ב' רועים כו' ובשואל פריך בגמרא פשיטא לקמן. ומיהו ברועים נמי י"ל הכי דלא מסרו לו כו' ועיין: הרי"ף מפרש כאן ברועה אחד כו' בע"א וע"ש [דרועה א' היינו שמסרו לאחד ושני רועים היינו שמסרו לשניהם בסתם וביו"ט בירר דבריו לאחד מהן ולכך בעיו"ט לא קני חד מינייהו כיון שעדיין לא בירר למי ימסור שמירתה ולא אמרינן למחר כשבירר הוברר למפרע דבדרבנן יש ברירה כיון שעדיין לא בירר לא גמר אדעתי' לאפוקי מרשותי'] כן מפרש הר"ן דעת הרי"ף. וכן משמע מלשון הרי"ף לא קני חד מינייהו וכו' אבל אם מסרו כו' לפי זה צריך לדעת היאך יפרש דיקא נמי כו' כיון דברייתא ומתני' תרוייהו איירי בב' רועים ודלמא מסרו לאחד מהן בעיו"ט כברייתא ואפשר לפרש מדקתני במתני' לבנו או לרועה ל"ל [למינקט הכי אי איירי במסרו לא' מהן א"כ אין חילוק בין רועה אחד בעיר או שנים. אלא ודאי] משמע דדין דמתני' לא משכחת אלא כשיש ב' רועים בעיר ומסר לתרוייהו ולמחר בירר לא' מהן השמירה משא"כ הברייתא לא תליא מידי בשני רועים. ונוכל לפרשו ברועה א' או בב' רועים ומסרו לא' מעיו"ט [ו] ועיין בס' המאור ובמלחמות מפרשו בע"א ע"ש: א"ל נדייק מכאן דאין ברירה

באור

שרלה מדברי הגאון בכוונת התוס' במ"ש ולא נגזו שמא יקטום היינו שיהיה קוטם חטאי בשמים שבידו כדי להוסיף ריח ואין לשון התוס' משמע כן דהיאך שייך ולא נגזו כו' כיון דמתירין לו לכתחלה לקטום להריח גם ממ"ש בוא"ת כו' משום שמא יקטום והא לא חיישינן כדמוכח אליבא דר"י כו' משמע דאיכא איסור בקטימה אלא דלא חיישינן ובמרדכי מבואר דהמגמגמים מלסרית במוצאי שבת הוא משום גזירה שמא יקטום מן המחובר:

[א] דטותיה הו"ל להגאון להקשות לעיל בריש מכילתין בתוס' בד"ה דלמא ב"ש לית ליה מוקצה שהקשו מהך דלא ימול ותירצו כמו הכא דמאי מקשו דלמא טעמא משום דחס וכן הקשה באמת הגאון פ"י שם: [ב] דמתרץ כתב דב"ש ס"ל יש ברירה והכא משום כחושים ושמנים ע"ש ע"ז מקשו והכא ל"ל בברירה. אבל גם זו מגומגם דא"כ לא הו"ל לתוס' להביא רק מהך דמת בבית כו': [ג] ר"ל לרבה ורבא. ולכאורה אליבא דרבה ליכא סברת דלית להו לב"ש ברירה. ואולי משמע ליה מדלא פליגי נמי בנספחת לענין כלים דלמפרע משמע דב"ש וב"ה שוין: [ד] ולא פי' כלום. ויוכל להיות דמ"ש בתחלת דבריו אע"ג נתחלף אות ג' באות א' וצ"ל אפ"ג. וס"ס דטו"מ להקשות הך קושיא למעלה בנפיא כראשונה בכא דקאמר אי לאידך גיסא התם היינו שנמא דליכא הפסד ממון כו': [ה] ועיין ברש"י בשבת פרק כירה דף מ"ג ע"ב מסי"ם ג"כ כתוספות דהכא ע"ש: [ו] מ"ש ומסרו לאחד מעיו"ט לכאורה אינו מדוקדק דהא ברייתא בהדיא קתני אע"פ שלא מסרו לו אלא ביו"ט וכן בתחלת דברי הגאון במ"ש כיון דברייתא ומתני' תרוייהו איירי בב' רועים ודלמא מסרו לא' מהן בעיו"ט נמי לאו בדוקא דהא אפי' לא מסר לו אלא ביו"ט דינא הכי ובמסר בעיו"ט הוא פשיטא. ואולי מסר ליד רק כבעיתו וביחד דבריו לאחד מעיו"ט. וס"ה אפי' לא כבעיתו מערב יום טוב כלל רק מסר לא' לבח. ביו"ט:

[illegible]

אף [ז] לפירש"י למה לא אמריק הוברר למפרע דז"א דהא אף אם אין ברירה מ"מ ליהוי כרגלי שתיהן היכא שבתיהן דוקא יכולין להלוך ולמה כרגלי בעי"ם אע"כ הכא אפשר דלא ימסרנה לרועה כלל כיון שיש ב' רועים בעיר [ועתה ביו"ט נשתנה דעתו] וק"ל: ברש"י בד"ה דאיסור מוקצה כו' דכל חד מינייהו אקלי דעתיה מכל חלק חבירו. אין להקשות א"כ ליסמעינן [שמואל] דאין ברירה בלא איסור תחומין אפילו כאן במקומו אסור [אפילו לא חיישינן ליניקה] דיש לחלק דהתם דעתו מ"מ הוי אמה שיפול לו לחלק לאוכלו ביו"ט אף שחלקו שייך לחבירו [ולא אקלי דעתי'] אבל רב גבי יניקה [כיון דס"ל יש ברירה והוברר אבר דבשעת בה"ש היה דעתו לחלק זה שנפל עתה א"כ] בתוך אותו חלק יש מעט בתוט מצל חבירו [ממה שינק אחר בה"ש] · ברש"י בד"ה יש ברירה וחביות ובהמה מותרין. דמדפתיק רב לר"כ ור"א דלסברי' לא הוי נריבי [דנימא דלא חש להביכס] ועיין במהרש"א:

דף לח ע"א בתוספות בד"ה והוין בי' כו' וקשה וכו'. דא"ל כוונת רש"י ה"נ כמו בעירובין דא"כ למ"ל אילן או גדר אף אם הוא בתוך התחום מ"מ דלנגא לא יזוז ממקומו. [אלא ע"כ דרש"י בעי לפרושי בהאי או בתוך ד' אלפים כו' והוא מכיר ט' כדי שיוכל לבא החכם מפני לידי העיר ע"י אילן או גדר. ולזה מקשה התוס' דהפ"ה איך יכול לבא כו'] ומ"ש רש"י כגון שחשכה לו בתוך התחום ר"ל כמו ציור הרר"ף דהחכם תוך אלפים אמה לביהמ"ד. אך באמת איט קושיא דע"י אילן או גדר יכול לבא פשוט כגון זה (הציור עיין בסוף הספר סימן א') שהחכם בצפון ויש לו [ב'] בהמ"ד כל אחד תוך ד' אלפים למזרח ולמערב [העיר סדר בה המניח. ואף שהעיר שבצד צפון בהחכם בהוכה רחוקה מעיר סדר בה המניח מ"מ יכול החכם לילך באלכסון ע"י אילן או גדר מהלך הד' אלפים לאיזה ביהמ"ד שירצה ואף שמעת השוה מהעיר בדר המניח עד הבה"מ ד' אלפים לכל צד וא"כ האלכסון הוא עודף על ד' אלפים מ"מ משכחת כגון] שהעיר שהחכם בהוכה גדולה יותר מעיר סדר בו [המניח] כשיעור העודף מהאלכסון דיכול לילך מקצה עירו דכל העיר כד' אמות לו. אך לפי"ז לא נסתיים ברירה דהא זה לא מיקרי ברירה כיון דהחכם ודאי קנה שביתה ע"י אילן או גדר בה"ש [בא' מהלרדים דודאי לא יוכל לבא לשום אחד מביהמ"ד כ"א ע"י אילן ומכי קנה בה"ש לצד אחד שוב לא יוכל לקנות אח"כ לצד האחר] רק דהוא לא ידע [לאיזה צד קנה שביתה] א"כ לא הוי רק איגלאי מלתא למפרע. וכמו שאין לתרץ קושיתם דלא ידע אם יבא החכם דלך הצפונית או הדרומית או כגון שיש ב' ת"ח [מב' לצדדים] וא"י איזה חכם יבא דזה לא מיקרי ברירה אלא איגלאי מלתא למפרע ולא מיקרי ברירה רק דלמא החכם גופי' בין השמשות הי' דעתו לרוח אחרת כמ"ש רב"י ועיין · בציור. דברי הרר"ף המחוור שבכולן הוא כזה (הציור עיין סוף הספר סימן ב') וצ"ל שהעיר של חכם גדולה קצת יותר כשיעור עודף האלכסון דהא כיון שנדר הפשוט מן החכם לעירו הוא ד' אלפים כ"ש האלכסון אע"פ שאינו כאלכסון של ריבוע דעודף תרי תומשי שזה אינו משופע כל כך מ"מ הוא עודף וא"ת מן העיר עד הפשוט כנגד הביהמ"ד הוא פחות מד' אלפים ובדרך האלכסון הוא ד' אלפים א"כ לא יכול החכם לבא אל בתי המדרשות בשבת אע"כ עיר של החכם גדולה מאד. וא"ל דהו"ל להניח עירוב אחד באמצע כיון דעתנין לו כטבלא מרובעת י"ל הדא דבתי מדרשות רחוקים יותר מד' אלפים מזה לזה. ועוד דאין רוצה לילך רחוק בשבת אע"פ שמותר לו כיון שמפים בהליכה וניחא ליה לילך כזה (הציור עיין סוף הספר סימן ג') מכזה (הציור עיין סוף הספר סימן ד') ואם נפסך לומר שאין עיר לחכם כלל רק בא מן השדה ויש לפניו שביליו ובתי מדרשות עשוין כציור הזה (הציור עיין סוף הספר סימן ה') וע"י עירוב אחד באמצע יכול לילך שרחוקין זה מזה והחכם יכול לילך. ומ"ש בסה"ד למזרחה של חכם ר"ל מהיכן שהחכם בא מן השדה או היכן שיהי' החכם לאפוקי מזרחה של עיר דלא מיקרי מזרח רק מה שכנגד העיר ממש ואם יפרשו שהוא כזה (הציור עיין סוף הספר סימן ה') ויהי' מזרחו של חכם ולא של עיר לא יתכן בעיני הדא דמ"מ למה דחקו בציור כזה (הציור עיין סוף הספר סימן ו') ולפרש מזרחה של חכם ולא כציור הנ"ל מזרחה של עיר ועוד דנ"ע דהעיר שהוא בו גדולה מאד דאל"כ יניח עירוב אחד נניאו בזה י"ע כדלעיל שלא להרבות בהליכה. ודרך מהר"ם הוא באופן הזה ומשם שכל אחד גדול כחברתה אבל לא יתכן בזה מזרח ומערב של חכם גם מה שמפרש שקאי אליבא דר' הגינא בן אנטיגנוס כו' גם לשון התוס' באלכסון כו' ע"ש. ומ"ש לעביד כביפה כו' הא מעברין העיירות ומשוין אותן ע"ש. ויש לדקדק ומאי דוחקייהו ולמה לא נפרש כזה (הציור עיין סוף הספר סימן ז') ויהי' מזרח ומערב של חכם שפיר ואף במקומות שוות נוכל למצוא אבל נוכל לציירו באופן הזה (עיין סוף הספר סימן ח') [הציורים הברים ומאפיסת הפנאי לא נהנתו לב לעיין בו כל הצורך ומקום הנחתו למעיין]: בתוס' בד"ה ואמר ר"י כו' מהפריך מדתני אין לר"י הא ע"כ"ל וכו' כצ"ל: ע"ב הדברים תמוהים בהלכה זו עיין במ"ש מוהרש"ל ומחוור יותר דכך תורף פלפולם בהם הקשו וליבטל מים ומלח כו'. משום דנפישא אע"ג דלענין איסורא לא בטיל [והיינו כאידך הי' של תוס' בד"ה וליבטל] והשיב הרי שנתערב וכו' ואמר רב הושעיא וכו' מ"ש חטין ושעורים דלא משום דכיון דבטל הטעם לענין איסורא אמרינן דיאכל כלה וחדי כיון דאין הטעם מורגש ולכן הקשה מחטין בחטין דהוי מין במינו דשם אין הטעם בטל ואם יבטל שם בעלים משום דנפיש יאכל כלה וחדי חטין בחטין נמי נהי דלר"י וכו' לרבנן בטל ובאמת יאכל כלה וחדי ועיין:

דף לט ע"א ברש"י בד"ה שדומית דקה ובספק לא יחפור פירש"י בהיפך מלח שדומית הוא עב וק"ל: ברש"י בד"ה ואין בטלין כו' ומתני' פוטר בנים לו"ש עיסה ל"ש קדירה. [לגי' הספרים שלפנינו הברייתות נמי סותרות אהדדי] ובקצת ספרים מוגה בברייתא קמייתא רי"א בין מים ובין מלח בטלין בעיסה [לכן פירש"י הקושיא ממתניתין]: ברש"י בד"ה כרגלי המגלגל וכ"ת א"כ הו"ל הרי הן כרגלי כל אדם כו' קסבר יש ברירה להחמיר כו'. גם בלא"ה לרבנן דס"ל דחפצי הפקר כרגלי מולכן נראה דהוי מצי לאקשויי כן: וה"ל לר"כ למימרא דבירה דהפקר הוא וס"ל דאין ברירה [אך להקל לפטור ממעשר. הדק"ל ליהוי כרגלי כל אדם] וי"ל היינו בדאורייתא אבל בדרבנן יש ברירה כדלעיל אליבא דרב הושעיא [ח] והגמרא לא יכול לשנויי כן [דנשמע לאורה דהקושיא מר"כ דאין ברירה קאי אמה דאמר למי בנתגלגל לו דנוכה דיש ברירה] די"ל דמקשה ממודר הנאה דהוי דאורייתא וכ"ת הא קלבון דרבנן [וא"כ ליפטרו מקלבון דיש ברירה בדרבנן] לז"א להחמיר יש ברירה אבל לקמן אי אמרי' יש ברירה הוי להקל לפטור מקלבון. וא"ל [לפי"ז דאמרי' יש ברירה להחמיר דוקא] למה [לא] עשו רבנן יש ברירה להחמיר אפילו בדאורייתא לענין מעשר י"ל דהוי מביא חולין לעזרה ועיין ברש"א [שתירץ דהוה ליה חומרה דאתי לידי קולא לפוטרו מקלבון] ולא ידעתי מאי קאמר [דלא נימא] חומרא בדאורייתא דאתי לקולא בדרבנן: ע"ב והתק השותפין כו'. עיין במאור: ברש"י בדבור המתחיל במגביה מציאה כו' ור"ש סבירא ליה ל"ק חבירו. ומתניתין דתנן אם לאחר שנתנו לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום [דהתם כיון דנתן לידו אדעתא דליקני המקבל אם כן קנאו השני במתנה. אבל הכא נהי דנימא דקנה השני המים ביום טוב] מכל מקום לענין שביתה כו' [כיון דנשעה שמילא וקנה הוברר דבין השמשות היה בשביתתו ולא מהני נתינתו ביום טוב] ועיין: בתוס' בד"ה הכא במגביה כו' ועוד דאין סברא לרב ששת כו' ובח"ל הסוגיא [ט] דסבירא ליה לרב ששת: בא"ד ומה שהקשה רש"י לק' וכו'. אבל [קושי'] הטעד נראה דבמקומה עומדת:

דף מ ע"א גמרא הגן ואם עירב הוא פירותיו כמוהו ולא מקשה מריבה די"ל שלא עירבו הנפקדים [ומה שאמר ועירבו בני אותה העיר לא יביאו הייט אינן נפקדים] או י"ל דדלמא הוי כרגלי שתיהן וק"ל: בגמ' ל"ל למימר מסקין ושוחטין עיין בר"ן ובב"י ושאר הדברים כתבתי בחילוקי:

בעזר העוזר האמתי סיימתי מסכת ביצה ברוך ה' צורי המלמד בר"ח ניסן שפ"ז לפ"ק

באור

[ז] לכאורה מלת אף ט"ס הוא דהא לפי' הרי"ף כבר תירצו הר"ן. ואולי כוונתו הא אף לרש"י יש לדייק דאין ברירה ולפירושו לא שייך תי' הר"ן: [ח] והיינו כשיטת הש"ל בספרו יש"ש ב"ק דהא דמחלק רב הושעיא בין דאו' לדרבנן לאו משום ספיקא אי יש ברירה ובדאו' לחומרא וספיקא דרבנן לקולא רק דבדאו' אין ברירה אף לס"ל ובדרבנן יש ברירה אף להחמיר. ועפ"ז הקשה בסמוך ויפטר מקלבון כיון דהוא דרבנן ותי' דלהחמיר אף בדרבנן אין ברירה ולפי"ז כ"ש דיש להחמיר בדאו' לענין מעשר ולומר יש ברירה ולזה חזר מהירוצו הראשון דאין חילוק בין דאו' לדרבנן דבתרווייהו להחמיר ובמעשר משום דהוי מביא חולין לעזרה: [ט] היינו וגח"ל כסוגיא הוא ט"ס ואולי צ"ל ובה"ש הגיה דס"ל לר"ש אף דבה"ש שלפנינו לא נמצא כאן הגה"ס מינו בדבריו בקצת מקומות שהביא הגה"ס משמו ולא נמצא בספרי הה"ש שלפנינו: סליק

חדושים מס' מים חיים על מסכת ביצה לרבינו חזקיה די סילוא זצ"ל בעהמ"ס פרי חדש

דף ב ע"א והמן בכותבת. כתב התוי"ט דל"ע אי בעי ב"ש כמוה וכגרעינתה כמו סתם ולשון קצרה דברו וזה סיס נראה עיקר שלא הולכו ב"ש לבתר כיון דמהתם ילפי לה אלא שבפ"ב דיומא דף ע"ס אמרינן דב"ש כותבת סתמא קאמר ולא בעו גסה יע"ש ובתוס' ד"ה לומר לך:

דף יד ע"ב אבל לא סנדל. עיין בתוי"ט שהביא ברייתא דלא יטייל מבית וכו' וכתב דתמה על דלא מייתי הש"ס אהאי תניא דמסייעי ליה ולי נראה דכיון דאביי מפיק הך דינא מדיוקא דמתני' לא אצטריך הש"ס לסיועי מברייתא ודו"ק:

דף טו ע"ב סומך עליו לשבת. כתב הרע"ב ואם התחיל וכו' מה שהתחיל גומר ודקדק הרב בלשונו דדוקא מה שהתחיל גומר אבל לא מעיינים אחרים שעדיין לא התחיל והרא"ש והר"ן נסתפקו בדבר יע"ש:

דף יז ע"ב שמפיקין. כתב הרע"ב ונותנין במקוה מים מלוחים ועיין מ"ש התוי"ט בשם הרמב"ם ומבואר הוא בגמרא דפרכינן ותסברא אי אית ליה מים יפים הני ל"ל למעבד להו הפקה יע"ש:

דף יט ע"א ואין סומכין עליהם. כתב הר"ב דלית להו לב"ש תיכף וכו' ובגמ' דף כ' משמע דתנא דידן ס"ל דכ"ע אית להו תיכף ובסמיכה עצמה פליגי דב"ש סברי דבלאי חובה לא בעי סמיכה ודו"ק: עוד עי' מ"ש התוי"ט ד"ה ועולות ומה שתירץ במ"ש תוספות דף כ"ז ותירוץ זה מבואר בפרקין דף כ"א ע"א:

דף כא ע"א וב"ה מתירין. כתב הרע"ב ופסק הלכה וכו' אבל לא כל גופו אבל התוספות כתבו דעבגא הוי דדבר השוה לכל נפש בעינן וזה אינו ראוי אלא לבני אדם מעונגים יע"ש

דף כג ע"א אין מקרדין וכו' ביו"ט. עיין מה דהסיק התוי"ט דשביתת בהמה אינו אלא לאו וכן עיקר דאיסור שביתת בהמה ליתיה בי"ט אבל איסור מחמר איתיה מן התורה בי"ט וכמ"ש בביאורי לב"ע הל' י"ט:

דף כח ע"א אין משחיזין. כתב הרע"ב בריתיים והא דאמרי' בגמ' דרבה הוה מעבר סכינא אבשתא דריתייא ההוא ריתיים של חרס והכא מיירי בריתיים העשוי להשחיז בו דומיא דמשחזת כנ"ל ולמה שהקשה התוי"ט בסיפא דמתני' דמשמע שאינה צריכה היא דכבר שנינו לעיל אין נמנין וכו' לי נראה דאי תני הכא אין נמנין ולא תני הך כוה אמינא דבטבחא אף לשחוט ולחלק ביניהם אסור משום דמיחזי כמקח וממכר להם ומנוים מבאה"כ התם שלקחוה מערב יו"ט ומחלקין אותה ביו"ט ואי תני הך דטבחא ה"א דבאני ככה שצריך לשקול לו אבל התם שאין שוקלין אלא פוסקים זוז לכל א' וחולקים ביניהם הו"א דשרי קמ"ל ודוק:

דף כט ע"ב אבל מביאה הוא בידו. המה שהתוי"ט דהאמאי שנו דבריפא תני לפניו והכא תני בידו ולי נראה דשם כד מביא אותו בשתי ידיו ולפיכך נקט לפניו ושם קופה אורחא דמילתא להוליכה בידו אחת ולפיכך נקט בידו ולא לפניו דמשמע בשתי ידיו וכדקתיבגן ושייך שפיר ליבגא דלפניו אבל כשמוליך הקופה בידו אחת אינה לפניו אלא לצד אחר כנ"ל ודו"ק:

דף לה ע"ב ומכסין פירות. כתב התוי"ט ויותר נראה כדברי ר"י דבשבת דקתני בסיפא קאי אהני הרי בבי ובסיפא קתני וכו' פירוש לפירושו דה"ל למיתני משילין פירות דרך ארובה ומכסין פירות וכו' וכדי שמן ביו"ט אבל לא בשבת ובסיפא הו"ל למתני ובשבת נותנין כלי תחת הדלף ומיהו ק"ל לרש"י מהא דמייתי בגמרא פורסין מחצלת על גבי לבנים בשבת וצ"ע:

דף לו ע"ב כל שחייבין עליו בשבת חייב עליו ביו"ט כלומר אבל לא כל שחייבין עליו ביו"ט חייבין עליו בשבת דהא איכא איסור מוקצה דאסור ביו"ט ושרי בשבת כדאיתא בר"מ:

דף לז ע"א המוסר בהמתו לבנו. כתב התוי"ט ואע"ג דהוא יחיד לא קנה וכו' זהו לשיטת הרמב"ם אבל לשיטת הרע"ב ורש"י אין חילוק בין בנו לרועה אחר ותימה על התוי"ט שכתבו כהס: עוד תנינן הרי אלו כמקום שהולכין לא ידעתי אמאי לא קתני הרי אלו כרגלי כולן דומיא דאידך ואין לומר משום דאחד מעכב על ידי חבירו ולהכי תלייה במקום שכולם שוין בו מאח"כ ברגלים שאינן שוין דהא גבי אשה שבאלה מחברתה קתני הרי אלו כרגלי שתיהן אע"פ שהאחת מעכבת על חבירתה וצ"ע ·

דף לט ע"א כרגלי אותה העיר. עיין בתוי"ט מה שהקשה לדברי הטור ולא נהירא כלל דאין כאן שום משמעות בדברי הטור מזה דכיון דגלי לן הטור שהם מעכבים על ידו לפי שכולם שותפים במים שממלא ובותה כל אחד מאילא הדבר ברור שגם הוא מעכב ע"י שהרי יש לו חלק ושותפות במים שמוליכים האחרים ואינם יכולים להוליכן אלא למקום שכולן יכולין לילך דומיא דכלים שאינן מיוחדים דמשנה ג' וזה ברור ודו"ק: סליק

חדושים והגהות

מאת הגאון וכו' מוהר"ר אלעזר לנדא זצ"ל

דף יב ע"א תוס' ד"ה השוחט כו' וכיון דאשכחנא דהותרה. כ"ב בירושלמי דפרקין ובפרק כלל גדול מצינו בזה פלוגתא דר"י ורשב"ל דאמר ר' חייא בשם ר"י המבשל נבילה ביו"ט אינו לוקה שהותרה מכלל בישול ביו"ט ורשב"ל אמר לוקה שלא הותרה מכלל בישול אלא לאכילה בלבד ולפלוגתתם הוא דר"י סבר דאף דקיי"ל כר"י סגלילי דדרשינן לכם ולא לכלבים ונבילה אינה ראויה אלא לכלבים עכ"ז אינו אלא בעשה ולא אמרינן אהדריה לאיסורא קמא כיון דכבר הותר כל בישול מגד מתוך כסברת התוס' ורשב"ל פליג בזה וסובר אף דאמרינן מתוך מ"מ כיון שלא הותרה אלא לאכילה בלבד מקרא דלכם הרי ממילא אהדריה לאיסורא קמא של לא תעשה כל מלאכה ואם עבר ובישל לכלבים לוקה נמצא אליבא דרשב"ל הא"כ ברייתא דהשוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה אתיא אפילו לב"ה:

דף טו ע"א גמ' רוב נשים יבראל. נ"ב צריך להיות רוב גנבי ישראל סליק

מאת הגאון וכו' מוהר"ר משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר)

דף ב ע"ב בתוס' ד"ה וכ"ת וכו' אבל אסורה. עי' חדוש בכלל זה בפסחים ק"ב ע"ב ברשב"ם ד"ה להודיעך וכו':

דף ג ע"א תוס' ד"ה גזירה וכו' יש מיעוט אחר שלא לקצור. ולמאן דאמר שימור משעת קצירה ודרש אך למעוטי נכרי כפירש"י בחומש. דמותר קצירה ביו"ט. וכמ"ש פני יהושע בשיטת רש"י דמתניתין. וא"ש תוס' דשבת ל"ה ע"א:

דף טו ע"ב תוס' ד"ה לוו עלי וכו' כשאין לו לפרוע. ממי ללוות כצ"ל מהר"א ווילנא נ"ע

דף כה ע"א גמ' שמא יעלה. עי' רא"ש פ' במה בהמה סי' ג': סליק

הגהות וחדושים על מסכת ביצה

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א במשנה וחמן בכותבת. פי' לקמן (ז ב) מש"כ על התוי"ט דכאן: **תד"ה** בילה דאמרינן לקמן אפרוח כו'. סוא (ו א): **בא"ד** מותר שמן שבנר כו'. הוא בשבת (מד): **ד"ה** ובה"א וי"ל דלפיר"ת ניחא דפי' בתמ' שבת כו'. סוא שם (נא) ד"ה או שמן: **בא"ד** א"כ כיון דהוו שם אוכלין כו'. נראה דר"ל כיון דבשעה שהניחם מדעתו היו שם ג"כ אוכלין ואח"כ כשנאכלו האוכלין הפסולות נשארו שם ממילא: **ע"ב** רש"י ד"ה ולא מן הקורה מוקי ר"ה כו'. ב"ה כר"י כצ"ל: **ד"ה** רב יוסף העומדת לאכילה ובדאוקימנא כו' כצ"ל: **תד"ה** גבי. דהכ"ג חשיב סתם ואח"כ מחלוקת בפי"כ כו' וי"ל דהתם כו'. לכאורה י"ל בפשוט דהתם המחלוקת דבתר סתמא הוי ג"כ תה"א שהכוונה שם על משנה דריבה לאחד כו' משום יבומה לא א"כ ודאי דאין הלכה כסתם הראשון ואדרבה סתמא בתרא עדיף פי' שבועות (ד) ובתד"ה הדר ובמש"כ בע"ז (ו ב) אבל הכא דהמחלוקת היא מיחיד הלכה כסתם דהוה כרבים: **בציוני** גס"ש שבדבור זה צ"ל יבמות מ"ב ומ"ד: **ד"ה** ונפלוג וי"ל דהכא פריך כו' כצ"ל בא':

דף ג ע"א גמרא מוחלפת השיטה. הגה"ש שכה לציין עוד חולין (קכח) ופרש"י דשם: רש"י ד"ה שמא יסחט מתוך זג שלהן. ולקמן בסמוך בד"ה ומשקין כ' בלועין בתרגן: **תד"ה** גזרה בהס"ד הוי מלאכה שאצ"ל דמותרת. פי' לקמן (ח) בתד"ה וא"ל וי"ל דהכא ר"ל דמותרת מדאורייתא וה"ל גזרה לגזרה או אפשר דיכוונו לשיטת הערוך המובאה בדבריהם שבת (קג) בד"ה לא ע"ש: **ד"ה** רי"א דא"כ (כצ"ל) כ"ש דקשה מדר"י לר"י כו'. הקשה המהרש"א דא"כ השתא נמי תיקשי מכ"ש דרבנן אדרבנן ובס' ב"א תירץ בהא דכתבו התום' בשבת (מה ב) בד"ה דאית ביה בילה דלטעמא משום משקין שזבו לא הוי אסרו לר"ש בעלטול אבל לר"י גם בעלטול אסורה ולכן ל"ק דרבנן אדרבנן דא"ל דע"כ לא אסרו בילה אף בשני אלא באכילה אבל לא בעלטול וכר"ש והיא דלאוכלין היוצא מהן מותר היינו בעלטול ולכאורה נראה דלדעת התום' גם למשקין היוצא מהן מותר לר"ש בעלטול וא"כ ע"כ דלאוכלין היוצא מהן מותר דקאמרי הוא אף באכילה ואולי יאמר דדוקא בילה דלא שייך בה גופה שמא יסחוט רק משום חדא גזרה הוא דמותרת בעלטול וכן בלאוכלין אבל בלמשקין דשייך בהן גופייהו שמא יסחט אסורין אף לר"ש בעלטול וכ"כ מהתום' לעיל בריש מסכתין בד"ה דתנן מחתכין: **ע"ב** גמרא בעלמא לרבה כו' אלא כו' משום גזרה כו'. וכתב הרש"א דלרבה ניחא די"ל דמיירי ביו"ט אחר השבת כו' ולא מתוור דכיון דברייתא סתמא תני משמע אפי' שבת ויו"ט דעלמא וכן אביי דמקשה ליה לעיל אלא מעתה כו' ע"כ כוונתו דמתניתין סתמא תני וגדולה מזו קושייתו השני' ומי גזרינן כו' אינה אלא מדתני סתמא וכמו שפרש"י ותום' ול"נ דלרבה ל"ק אמוס דאף בספיקא שייכא הך גזירה גופה משום יו"ט אחר השבת דספיקא אסורה מה"ת (ואף לדעת הרמב"ם דספק בדאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן גם הוא מודה באיקבע אסורא דהרי חייבה התורה אשם תלוי) וכה"ג מצאתי להתום' בב"ק (יא) בסד"ה שליא דגזרינן מקצתה אטו כולה וכולה גופה אינה אסורה אלא משום ספיקא דשמא נימוח שפיר של שליא כו' ע"ש ועוד ראיה מהג"י בפ"ב דיבמות במשנה מי שקדש א' מחמש אחיות וא"י כו' מת ולו אח אחד כו' כתב דאם חלץ לאחת וכנס לחברתה דיוצאה ואע"ג שהיא ספק אחות חלוצה דרבנן דכיון דגזרו אטו אחות גרושה גזרו אף על הספק ע"ש וזה יש לדחות דהתם הגזירה משום ספק איסור כרת וכ"מ לשון הנ"י שם ותדע דהא תני שילא התם (דף כד) ואפי' שניהם כהנים מ"ע חלוצה דרבנן היא וספק חלוצה ל"ג בה רבנן ואע"ג דגזרו בה משום גרושה דאורייתא אלא ע"כ משום דגרושה אינה אלא איסור לאו. ועי' פרש"י שם (קיט סע"א) ומ"מ לדידי לא סברא דס"ס דאיסור שאינו שוה בכל הוא: **שם** א"ל היפא תאן לא"ע. כ"מ שהיה הגירסא לפני מהרי"ס (לא וא"ל כו') וכ"ל שהוא ר"ת אמרי לך ובחנם מחקו המהר"ס ואחריו הגרי"פ: **תד"ה** אבל. אם התחיל לטלטלו כו' כצ"ל אם בלא ו' וכ"כ מהמהרש"ל:

דף ד ע"א רש"י ד"ה וכי"א אם יש שם מאה פומין של היתר לבד פומין של איסור כו'. לכאורה ה"כ צריך להגיה לבד פום של איסור אבל י"ל דלר"ר קאי על ג' מיני פומין שזכר מקודם: [**שם** ד"ה אפי' בדרבנן. וכי היכי דבבטולה מחמרינן מה"ט בספיקא נמי כו'. לפירושו העיקר חסר מה"ם. ועוד דלטעמא דהר"ן בנדרים (נג) בהא דדשיל"מ לא בטיל במב"מ ע"ש איט ענין כלל לספיקא. אבל ע"כ נל"פ דה"ק מדמחמרינן בדשיל"מ אפי' בדרבנן דלא בטיל א"כ מוכח דספיקא ג"כ אסורה דאל"כ כהי דאיכא בטלה מ"מ כל חדא וחדא תיבעתרי מספיקא דילמא לא זו היא שנתערבה]: **ע"ב** גמרא ואילו בשלו כותים עבדינן חד יומא. ר"ל דלמאי קתני מה שהיו נוהגין בראשונה מאי דהוה הוה ע"כ לאורויי לן דאם תבטל הסבה יחזור הדבר כמו שהיה וכמו בראשונה היו מקבלין עה"ת כה"י כו' כשבטלה הסבה דהיינו משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז הדבר ליושנו וכן בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה כו' הוא לאורויי כשיבנה בהמ"ק ב"ב יחזור הדבר לכמו שהיה: [**שם** והיכא דמטו שלוחין עבדינן חד יומא. פי' ואילו היה תקנה קבועה לדורות דאפי' יהיו בהם חכמים יודעי העתים כדפרש"י לעיל ה"ל לתקוני אפי' במקום דמטו השלוחים דילמא יארע איזו סבה דע"י לא יגיעו שלוחים לשם]: רש"י ד"ה שיהו שלוחים. בתוך ע"ו כו'. לכאורה נראה להגיה י"ד ואולי לפי שאלפים אמה יכולין גם ביו"ט לילך: **ד"ה** דגזרי המלכות ולעשות חסר מלא. עי' ר"ה (ד' כ) כל ספיקא לקמיה עדינן כו' ול"ע: [**תד"ה** ותנן וכ"מ פ' ג"ה כו' ואמאי לא הוסיף עליהן כו'. לכאורה אינו מובן מתאי דאין רשאי להוסיף דילמא אה"כ דרשאי אלא דמר בר"א סבר לשעוריה במתניתין דאם ימלא ל' לא יצטרך להוסיף או אם לא יהיה לו ילוה להוסיף עד ל'. וא"ל אבוה לא תזלזל אלא צריך ס' לבטלו. ואם לא ימלא תוסיף עד ס' ואולי דמשמע להו דמשתמא ככר שמע להא דאמר אבוה דדשיל"מ אפי' בדרבנן לא בטיל. ואם היה רשאי להוסיף ה"ל כדשיל"מ דהיינו ע"י הוספה עד ס' שלא יהא ניכר טעם האיסור ולמה סבר לשער רק בל']: **שם** בא"ד בתלתין פליגי כו' כצ"ל:

דף ה ע"א רש"י ד"ה הא לן לבני א"י שעושין יום א' כו'. ק"ל הא גם בא"י לא היו עושין יום א' אלא במקום הועד או סמוך לו בתוך התחום כמ"ש הרא"ש בשם רה"ג וא"כ להרחוקים אף בא"י יהיה בילה אסורה והוא א"ש מה שהקשו התום' מר' יוסי שהיה בא"י ואולי כיון דמקום הועד אחר חורבן היה מתחלף ממקום למקום כדאיתא בר"ה וכל א"י ראוי לזה וא"כ יכול להיות שלא יהיה בהם רק יום א' ולכן כשעושין ב' ימים אינן אלא מחמת ספק ועי' במלחמות: **ע"ב** רש"י ד"ה להפקירו ויעלוהו לירושלים כו' כצ"ל: **ד"ה** וכי תימא דיליף תו מיני' כו' כ"כ דצ"ל: **ד"ה** מכדי והלא לא נסתלקה שכינה כו' עד א' בחדש כו' ועד כ' באייר כו'. נראה דהוא"ו מן ועד כ' הוא ו' המחלקת במקום או כמו שמסתפק בדבר אבל בתענית פי' בהחלט דבא' בניסן זזה שכינה מן הסכר כו': **תד"ה** מי בסופו ומ"מ י"ל פרש"י כו'. פי' במפרשים ול"נ כוונתם דאם נפרש דרבא חדש עשה דאפי' מתקנת ריב"ז נוהגין גם למחר קדש ואמר זה עוד בלשון תמיהה מי לא מודה שפיר קשה דמנ"ל הא אבל אם נפרש דלא חדש רק דגם לאחר תקנה הם קדושה אחת והא דנוהגין גם למחר קדש נודע מכבר שפיר תמה בינה זאת:

דף ו ע"א גמרא רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי. הגרי"פ הגיה אשי וכ"ה ברי"ף ורא"ש וכ"ה ברש"י וכ"מ להדיא מדבריו ד"ה א"ל רב מרדכי אולם גם בי' שלפנינו תתכן ע"פ מש"כ המהרש"א בכתובות (כג) דמצינו רב אשי בתראה בתר אביי ורבא ועמש"כ שם (ח): **שם** הואיל ומתיר עצמו בשהיטה. כהאי הואיל מצינו ביבמות (ז ב וח) והכא עדיפא דלא בעינן שהותר הראשון קרם שחל הב' כהתם ע"ש: **שם** מ"מ שתיק רב. בהגרי"פ נפל ע"ם ול"ל עי' ב"ב (סב) במד"ה ומודה: **ע"ב** רש"י ד"ה לאכלה בחלב אבל נמלאת במעי אמה כצ"ל: **תד"ה** השתא ע"כ נראה להר"י דגרסי' כו' מעיו"ט ול"כ דלא בהדיא כו'. שמעתי דכוונת הר"י לגרוס ג"כ דתניא יהיה ברייתא המובאה לקמן (כז ב). וכהגהת הגרי"פ שם דתניא ושם מוכרח דמשנה לא הוזכר ר"ם ולכן טכל לגרום כה מעיו"ט: **בא"ד** והתם מאי דרשינן כו' ול"ם לרבות יו"ט. לכאורה י"ל דאף ביו"ט יאסר לפי שהוקצה למלותו וע"ש (מד) תד"ה שנכר: **ד"ה** ביצים. וי"ל דטעמא משום דבשר עוף בחלב מדרבנן כו'. ר"ל דמלד הדין אפי' מעורות אינן כבשר רק באיסור נבלה דאורייתא גזרו ב"ה אפי' בגמורות אטו בשר אבל לענין בשר בחלב דרבנן ל"ג אפי' במעורות ור' יעקב סובר דבמעורות דקרובות לבשר גזרו אף לבב"ח ורב יוסף לקמן גבי שלל של בילים הוא סבר דמחמת סברת אפושי טומאה לא מפשינן ה"ל לענין גזירה כמו בדרבנן לכן קאמר בל"ק דלא כר' יעקב (ואביי דחי ליה דמחמת אפושי טומאה ל"ב אפי' בדבר דגזרו בדרבנן).אבל כרבנן מלי אתיא דאע"ג דבאיסור נבלה דאורייתא גזרו אפי' בגמורות מ"מ הכא ל"ב משום אפושי טומאה כמו דל"ג בדרבנן ומה"ט מוקי נמי בל"ב דלא כרבנן אך ק"ק לפ"ז לא ה"ל להתום' לחדש בוי"ל הב' דב"ה גזרי משום בילת טרפה דלעולם י"ל דגזרי משום בשר ומ"מ לענין בב"ח דרבנן לא גזר ר' יעקב אלא במעורות דהוי גזרה קרובה וי"ל והכמ"ל:

דף ז ע"א גמרא למ"ת למיתבא ליה ביני ביני. פי' בר"ן בפ"ב דקדושין (דף רכה) ובתוס"ע כאן ולעניד י"ל דלריבן פרש"י מבושלות כ"ל וי"פ דלכן ראויין לגמען חיים. אבל דמחופה דלא לריבן א"ר לגמען חיים עד שיבשלם תמעט ולא יהיו טובים כדפחיא ואין ביניהם אלא דמי פלים וקלת פירתא לבד: **שם** וסברי' ב"ש אמר כבי בדם ט' כצ"ע פי' לקמן (יד ב) וע"ז (נב ב):

ע"ב גמרא אסור דכ"ר נ"ל לומר לך שיעורו ש"ז לא כשיעורו ש"י. ואין להקשות מדוע לא נימא דאתי לגופיה לומר לך דאף בפחות מכזית ונאמר דשיעורו כשעורה כפלס שמת או כעדשה דטומאת שרץ די"ל כיון דכתיב ניתמנא שאור לא ימלא כו' כי כל אוכל כו' משמע דשיעורו כמו שיעור אכילה דאשכחן בא"זה מקום. ועי' בתום' יומא (עט ב) ד"ה לומר ובמ"ש בסמוך: **שם** אבל שאור שא"ר לאכילה לא. ק"ל לפמש"כ הש"א בחשו' ע"ה דשלא כדרך אכילתן חמיר שפי משא"ר לאכילה דביוה"כ ובב"ח וכה"כ חייבין אפי' שלא כד"א ובשא"ר פטורין ע"ש א"כ קשה כיון דעל שאור חייבין כגם כמש"כ התום' בסד"ה דאר"ז וכ"מ בגמרא כאן ובכ"ד יהיה חייבין עליה במכש"כ בשלא ד"א ובפסחים (כד ב כה) לא הוליאוהו מהא דכייל רוי"א דכ"א שבתורה אין לוקין עליהם אלא ד"א וכ"כ ההוס' שם ד"ה מה לכה"כ שחמץ אינו אסור אלא כד"א. וכן בדף כח בד"ה ותנן וכ"מ מהפוסקים וי"ל דשאני שאור מפני שראוי לחמע בו כמה עיסות אחרות עי' בפסחים (מה ב) וכ"כ הר"ן שם אבל מה נעשה להכ"מ ריש הל' חמץ דמשיק אף לדעת הראב"ד דחמץ א"ר לחמע אם לא נפסל מאכילת כלב אם אכל מאיזה מהם (ר"ל בין מחמץ בין משאור) חייב משמע דאפי' נפסל מאכילת אדם והרמב"ם בפי"ד מהל' מ"א הי"א כ' או שאכל כו' ובטל מאוכל אדם פטור ע"ש ויותר ק"ל שראיתי בתוספתא ריש מכלתין וז"ל מאימתי קרוי שאור משיפסל מלאכול לכלב והביאו הגמיי' שם. וזהו דלא כהכ"מ של דאף שאור אם נפסל מאכילת כלב פטור: **שם** לענין אכילה כ"ע נ"פ כו'. פי' דבאכילה לא כתיב לא תראה ולא עונש בשאור רק דילפינן מחמץ ודברי התוי"ט בזה מגומגמין: **שם** חייבינן דלמא מנמליך ולא שחים לפמש"כ התום' לקמן (ט ב) ד"ה אריו"ח דודאי אליבא דב"ה פליגי וכריו"ח דמוחלפת השיטה קשה דהך חששא דמימליך נ"ל לב"ה לקמן (יא) ואי נ"ל מוחלפת תקשה לרב יוסף מנ"ש שם דאית להו חששא דמימליך אמנם נראה דאין מדמין בזה שהרי לקמן (י) משמע דגם ב"ש לא חיישי למימלוכי אלא בבריכה ראשונה: **רש"י** ד"ה דכוי"א לא שכיחא ליולד בלילה שכיחא טפי כו'. וכ"כ הר"ן ולכאורה בלא"ה תיפוק ליה דספיקא לחומרא מטעם דיל"מ היא: **ד"ה** שיעורו ש"ז כו' ולהכי נקיט כותבת דבהכי הוי יתובי דעתא כו'. וכן הסכימו התום' ע"י אך אין זה אלא לרב זביד דס לומד מכאן שיעורא דכותבת דיוה"כ אבל לפי מה שדחה שם הש"ס דהייתו לריכין אנו לטעמא בהא התום' שם ד"ה לומר ואולי ס"ל ז"ל דכיון דמ"מ מקיק הש"ס התם כר"ז ממתניתין דברכות תו נ"ל למימר דכותבת דהכא בבינונית ונלטרך לדחוקי בטעמא כמ"ש התום' שם אלא דהכא נמי בגסה וכדר"ז וממילא הטעם מורוות כמ"ש כאן ולפמש"כ התוי"ט כאן ע"ש לא לריכנא לסדוחק דהום' שם אפי' למאי דדחי דר"ז די"ל דהכוונה דב"ש פליגי אף ביוה"כ ומשערי גם שם בבינונית ותימה. על התוי"ט שלא העיר מדברי התום' דשם ועוד הא דמשמע מדבריו דוכגרעינתה הוא תוספת על הכותבת לא כן כתב שם בעצמו בשם התום' והר"ן. ועוד דשביק לאיסתפוקי אי מיירי ב"ש בבינונית או בגסה ועוד דלא מייתי הא דר"ז ודדחי ליה כנ"ל: **ד"ה** והא קא עביד כתישה וכותש תולדה דטוחן ומלאכה היא. ק"ל הא קי"ל דאין טחינה אלא בגדולי קרקע (טו"ע סי' שכ"א ס"ע) ועפר לא מיקרא ג"ק (שם תרכ"ע ס"א) וכ"מ בשבת (עג ב) האי מאן דכניף מילחא כו' ועמ"א סי' שמ"ב סק"ד וכן ק"ל על לשון הרמב"ם בפ"ח מהלכות שבת הלט"ו של' שף לשון של מתכת במלאכת טוחן בשגגה הא דקאמר בפסחים (מז ב) וכתישה ביו"ט מי שרי איכא למימר משום דהתם איירי אליבא דרבה והוא ס"ל בשבת שם דיש עימור באינו ג"ק עמ"א סי' ש"מ סקט"ו וכן לקמן (ח ב) הוא ג"כ אליביה (רק המהר"ס עם כ' שמהתום' מוכח דשם הגי' רבא) אבל הכא ודאי קשה מאי פריך לר"י. ועי' תום' שבת ע"ג ב' סד"ה מפרק:

דף ח ע"ב גמרא ואזדא רבא לטעמיה כו'. נראה דמ"מ הכא אמעינן רבותא טפי דטוזה הוה ספק גמור אם יצטרך כדפרש"י אבל כוי אע"ג דספק הוא מ"מ ודאי הוא לו דחייב לכסות מספיקא והכ"ל דזהו פלוגתת כוי אם הוא כלואה או לאו דלקמן ור"ל אם הכנים עפר לכסות דם כוי אם מותר לכסות בו טוזה ומאן דאוסר סובר דכוי חשיב כודאי מטעם שכתבתי ומאי דקאמר תסתיים כו' הוא משום דאמר דם לפור אסור לכסות בו טוזה דמשמע דוקא לפור דכיסויו הוא מלוה ודאי אבל אם הכנים לכוי מותר לכסות טוזה ולפרש"י קשה דילמא טוזה חשיבא ספק נגד לפור וכודאי נגד כוי: **שם** אמרי במערבא פליגי בה רב יוסף ב"ת כו' כן הגיה הסה"ד: **רש"י** ד"ה נסרבלאי כמי בר ברוכי כ"ה הגי' לפני הגרי"פ בסנהדרין שם ע"ש:

דף ט ע"א ד"ה תנאי היא כלומר כו'. והשתא תנא מוקי ב"ה כוותיה דלא שתיכו אלא ברה"י כו'. לכאורה תמוה דמנ"ל לר"א לעשות ביניהם פלוגתא חדשה שלא נזכרה בדבריהם דכיון דלר"א ור"ש ע"כ אף ברה"כ שרו ב"ה מטעם דשובכו מוכיח עליו מה יכריחנו לומר דת"ק פליג עליה בהא ואולי מפני זה מפרש הרמב"ם תנאי היא כלומר האיסור דהדרי חדרים איננו איסור פשוט ומוסכם שהרי יש שחולקין עליו ולכן יש לנו לומר שאף האוסרו מתירו משום שמחת יו"ט וכן מפרש התנאי היא דל"ק וליכא פלוגתא בין ר"ח לרב והה"מ נדחק ביישוב הרמב"ם בפ"ה מהל' יו"ט ה"ד: **בא"ד** י"מ כו' ולאו מילתא היא כו'. לכאורה י"ל דה"פ דרב סובר כר"א ור"ש ואינהו ע"כ סברי דל"כ ב"ש וב"ה בד"ז וכמ"ש התום' לקמן ע"ב אליבא דר"ד. ולפמש"כ ביבמות (פ) דרב ל"פ על מתניתין דסתמה רבי ע"פ א"ש דברי רש"י: **ע"ב** ד"ה ותמאי דמוחלפת דאיכא דקר נעוץ דליכא לד איסור. לכאורה יש עדיין איסור גומא: **ד"ה** אבל היכא דליכא דקר נעוץ דאיכא לד כמו חפירה ל"ש כו'. משמע דדקר נעוץ אינו מטעם הכנה כמו שהביאו התום' בשמו ועי' לעיל (ח) בתד"ה וא"ל: **תד"ה** מאי ותימא לר"ד כו' וי"ל דר"ד יאמר דל"כ ב"ש כו'. לכאורה י"ל דס"ל דפלוגתייהו בהטיה: **בא"ד** והרל"א מבורג' פי' דהתם מיירי בשבת כו'.כה"נ חלקו לקמן ר"פ המביא: **ד"ה** אמר דלפי פירושו נמי כו' כצ"ל:

דף י ע"א רש"י ד"ה בבריכה ראשונה דרך כו' של כל שנה כו'. משמע דדרך להניח מחדש בריכה ראשונה של שנה זו אף דיש להם ראשונות משנים עברו דכיון דכבר נתגדלו תו אינן מלמוות עליהן וכן הרמב"ם בב"ב (פ) בד"ה מפריח כ' ראשונה של שנה זו: **ד"ה** בריכה ומפסיקין בתקופת טבת כו'. והרמב"ם שם כ' שמפסיקין בחדש אדר לבד: **ד"ה** ולו פתחים כולן פתוחים כו'. ובדבור הסמוך ואע"פ שאינן תחת הגג המאהיל עה"ת אולי דעתו כהיש מחמירין שבשו"ע יו"ד סי' שע"א ס"ד ברמ"א ע"ש. אבל חס לי לייחס דעה זו למאור עינינו ז"ל שהיא נדחה מתשנה מפורשת ע"ש בהגר"א סק"ע ובא"ר פי"א דאהלות סוף מ"א לכן י"ל שכוונתו באמרו פתוחים היינו שאינם סגורים על המסגר אבל אינם פתוחים ממש וא"ש לפ"ז מה שאמר נפתח אחד מהן: **ד"ה** כולם עמאים שגזרו חכמים כו'. ולקמן (לא) מוכח להדיא דהוה דאורייתא הל"מ כדפי' בעלמו שם וכ"כ בעירובין (סח). ועתוי"ט פ"ז דאהלות מ"ג: **ד"ה** אף משימות המת ולמאי דס"ד כו' דנפתח א' מהם נמי הוי פליגי כו'. ועי' בתום' מה שתמהו בזה ולעד"נ יען כי בדיני בריכה נמלאו כמה חילוקים דקים כאשר האריכו בתום' בכ"מ וכן שאר המפרשים י"ל דה"נ ל"א בריכה אלא כשחשב גדול הבית או אמרי' דגם מעיקרא הי' דעתו בכך משא"כ כשנפתח מאליו או אחרים הוליאוהו שלא מדעתו די"ל דלעולם דעתו היה להוליאו בא' משאר פתחים ועדיין לע"ג בזה כי דין בריכה עמוק מאד ומפוזר בש"ם בכמה מיעות ומה שהקשה הרמב"ם לשיטת רש"י למאי דס"ד ל"ל למיתני כלל נפתח א' לפמש"כ בעירובין שם בשם התוספתא דבנפתח אינו מליל אלא פתח ולא חלון וכ"מ להדיא מלשון המשנה ומהשבה מועלת אפי' בחלון לק"מ: **ע"ב** [רש"י ד"ה בעלמא. דהוו שני גוזלות. אולי נ"ל שלשה]: **שם** בסופו הכי קאמרי כצ"ל:

דף יא [**ע"א** רש"י ד"ה א"ד אמר אביי שני אביי גופיה הכי ל"ג כו' כצ"ל]: **ע"ב** גמרא א"ר א"ש מולח אדם כמה חתיכות בשר בב"א כו'. פי' ברא"ש ולכאורה יל"פ דר"ל דכל החתיכות עדיין מחוברות וקמ"ל דמולח אותה כמו שהיא ואע"ג דאפשר למיפלגה עי' לקמן (כח) והטעם דמיקל כאן הוא כמ"ש הרא"ש משום דאין עכוד באוכלין אי משום פסידא שלא יסריח הבשר כמ"ש הג"א. ועי' לקמן (יז ב) ברש"י ד"ה והם העורים ובתום' שם ולשון הירושלמי מולח הוא אדם דבר מרובה אע"פ שא"י לוכל ממנו אלא דבר ממועט: **רש"י** ד"ה ורחבא בסופו דלא נספקים בדרב יהודה אחרינא כצ"ל. [ועתה נראה לי דר"ל דודאי לא יסתפק השומע שכוונתו על רבי יהודה אחר לפי שלא היה בזמנו ובמקומו זולת רב יהודה רבו: **שם** ד"ה דערב יו"ט לא. דהא יכול לשועתו מבעו"י כצ"ל]:

דף יב ע"א תד"ה ה"ג. ורש"י קי"ל דב"ה ס"ל כו' הותרה לגמרי כו'. נראה דחילוק דרש"י מהא דא"ל לריו"ח לקמן במבשל גיד דאמרינן לב"ה מתוך אף דהוא אסור וא"כ אין בו לורך כלל והתום' לשיטתייהו נדחקו שם: **ע"ב** רש"י במשנה ד"ה מתנות הכהונה הותרה לו שהרי כו' ואע"פ שאין טובלין ט' מיהו כו'. הלכך ט'. לכאורה אדרבה לפי שאין טובלין ומותר לאכול הבשר קודם הפרשתן לכן מותר להרימם דאין זה שום תיקון וכמו דפריך לעיל (ט) גבי חלה לימא פליגא דשמואל כו' פ"ש ובפירושו ולזאת אפי' נמחצה מעיו"ט שרי להפרישם ביו"ט וכדאיתא בגמרא ולכן מה שמשיים משום גזירה דאין מגביהין אותם תמוה אח"ז ראיתי בהגהות הב"ח שמגיה דא"ת תרומה ולפמש"כ מדויק שפיר מה דסיימו ב"ה תאמרו במתנות שזכאי בהרמתן דבשפי לחלה כדם זוגי' משום דמילתא פסיקא קאמרי דמתנות לעולם מריעין משא"כ חלה דאם נעשה

פליגא

בליסה תעיו"ם לכ"ע לאין תרימין אפי' לרבה לעיל (ט) כמו שהביאו התוס' שם בשם הירושלמי וכן ר"ש נקטי בסוף דבריהם מתנות לרבותא וכן בברייתא לקמן ורש"י שכ' שם כד"ה על המתנות וה"ה ג"זלה כו' לשיטתו לעיל (ט) דלא שמיע ליה הא דירושלמי : תד"ה אין וקאמר עליה כו' לא ימלט כיני מתניתין כו' כצ"ל : בא"ד ה"ק דהוא דשבת כו' וסיא ילפינן מהוא כצ"ל . ולקמן צ"ל ואותה דירושלמי (ר"ל מתניתין דדמאי שהיא שם בירושלמי) קרי הוא : בא"ד מה שמתירין ב"ה היינו דוקא כשרגילין כו' . ר"ל דמשמע הכא דאף בתרומה דמודו ב"ה לא אסרי אלא הולכה אבל בביתו שרי אינו אלא כשרגילין כו' וכ"ז לסתמא דמתניתין דאתיא כר' יהודה וכאחרים אבל לר' יוסי דפסקינן כוותיה ודאי מותר אפי' בהולכה כמו שאמר בהדיא מוליכין ודלא כמהרש"א ומיושב ג"כ תמיהת הרש"ל על הרא"ש וכ"כ שהבין המהר"ם ודקדוקו בתוס' דנקטי ב"ה אינו כדאי לדחות הפי' הפשוט שבדבריהם :

דף יג ע"א

גמרא תנ"ה בן לוי כו' שכהם את"ג כו' כך ת"מ כו'. משמע דיליף לה מהיקשא ורבא אמר משום קנסא : **רש"י** ד"ה ופרכינן לרבא כו' כצ"ל : ד"ה איכא דאמרי אבל בקטניות קתם הכנסתם למרוח . ק"ק א"כ מאי פריך מחבילי תלתן הלא פרש"י לעיל בד"ה לאשמעינן דאין דרכן להעשות כרי ושיפלגו הלשונות במליאות כזה הוא דוחק : ד"ה קנסא שהמשנה סדר המעשרות כו' . ולמנ"ס פי' דהפקיד לכהן סתרומה שבו משמע דמשום לא תאחר ליכא הואיל דלא מטא עדיין זמן חיובייהו : תד"ה א"ד ותירץ דה"ק כו' . אכתי ק"ק דלל"ק קטניות עדיפא דבדידהו מודה ריב"י במפרש ולל"ב שבלים עדיפי דמחייב בהו רבי בסתמא ובקטניות לא : **ע"ב גמרא** מתקיף לה רב ששת בריה דרב אידי. עמש"כ בפסחים (מט) : **רש"י** ד"ה מחשב הא מדידה בעי בשלמא כו' ובת"ג כו' הילכך באומד סגי כו' . משמע דכש"כ מדידה דעדיף טפי ותימה דהתנן פ"א דתרומות ת"ז אין תורמין לא במדה כו' ע"ש : **תד"ה** כשם דה"ק בירושלמי כה"ת כו' חוץ מת"מ כו' . אבל בת"מ מדאורייתא לא בעינן מוקף וכ' מהר"ם שיש שום לימוד דת"מ ל"ב מוקף ונעלם ממנו תשלום הירושלמי הביאו הר"ש ברפ"ב דתרומות דיליף מדכתיב גבה מכל מעשרותיכם (אולי צ"ל מכל מתנותיכם כמו שהגיה הגרי"פ בסוגיין ועמש"כ במ"ר נשא פ"ו אות ח' במ"ק בהערה) תרימו אפי' אחד ביהודה וא' בגליל ע"ש : **ובעיקר** דברי הירושלמי שאמר כה"ת למדה ותלמדה כו' ק"ל דאשכחן עוד בבכורות (נו ב) יהיה לך ולא של שותפות וזה כתיב בבכור ודרשינן ליה נמעשר בהא"ע דבכור איתא בשותפות ע"ש וכה"ג בסנהדרין (כד סע"א) ע"ש ובפרש"י : ד"ה ומה ראית ותימה כו' והומר הרר"י כו'. עמש"כ בס"ד בעירובין ודע שהם כתבו זה בשם הריב"א :

דף יד ע"א

גמרא אלא איתא לכל דבר. רש"י נדחק מנ"ל דלא בעו שינוי ואולי יל"פ לכל דבר היינו דמלח שוה לתבלין לכ"ד דאילו לא היה כוונתם רק לתשרי לקדרה הל"ל ובה"א אף לקדרה : **שם** אמר אביי כי תניא כמי מתניתא כו' . פי' רש"א ואיפתמיטתיה מש"כ התוס' בכ"מ דהיכא דלא נזכר אמורא מקודם אין דרך לומר אלא ומהם בשבת (נח) ד"ה אטבעי וכ"כ הרשב"ם בב"ב (מד ב) ד"ה ל"ל : **ע"ב במשנה** ובה"א בורר כדרכו כו'. בתור"ע הקשה איך הותר לברור הפסולת כו' הא הוי מוקלה כו'. ותימה שנעלם מכ"ת התוס' בשבת (קמב ב) דכיון דאוכל מרובה עפ"פ כדמוקי לה רשב"ג בעלה ברוב ליטלה מן האוכל ולזורקה ועי' לעיל (ג ב) תד"ה אבל : **תד"ה** הבורר וי"ל דהתם ה"פ נוטל האוכל לעצמו כו' כצ"ל : **רש"י** במשנה ד"ה אבל . שאין טוחנין ביו"ט. עתוי"ט שכ' דשחיקת מלח ודאי היא תולדה דטוחן ככל שחיקת תבלין כו' עמש"כ לעיל (ז ב) ותלאה משגה בזה ועי' בפ"א דמע"ש מ"ג בתוי"ט ובתור"ע אות ד' : **גמרא** משום שנאמר לא יעלה עליך. פי' הגרי"פ וכן ברי"ף ורא"ש ל"ג ליה אבל הר"ן גריס ליה ופירשו וכן הגר"א ז"ל בפ"ט דכלאים מ"ב : **תד"ה** מפני וי"ל דשאני פרוכת הואיל דמיכף כו'. כדאי' בסוכה (ז ב) : **בא"ד** ומיירי במשקה דזב וזבה כו' . ע"כ ר"ל במשקה שאינם ממעיינותיהם דהם אה"ע אבל קשה דמאי איריא דזו"ז כולהו משקין מטמאין כלי מדרבנן ואולי משום דמשקי בי מדבחייא דכן בפסחים (יז) לגוי . ועי' עוד שם (יט ב) והכמ"ל :

דף טו ע"א

גמרא סנדל המסומר אסור לנעלו כו'. התוי"ע תמה מדוע לא הביא הכ"מ סיום לאביי מהברייתא דשבת ע"ש ונעלם מכ"ת דברי הרמב"ן בקחה"א שהבאתי בברכות (כו) ע"ש : **שם** בולת הגיל . נמלא במקרא ישעיה (כז ט) : **שם** ה"ק כל שנאותין בו בחול כו'. נ"ל דמוכח פי' זה מדאמר"י מפני שצריך אומן משמע דאם היה הדיוט יוכל להשחיבן מותר והלא ביו"ט אסור משום לובע אלא ע"כ משום דראוי היה לחול ע"י הדיוט וכיון שלא נצרך אומן לא מיקרי מחוסר מלאכה : **שם** אמר אביי תפילין הואיל ואתא לידן כו'. כה"ג אמר בשבת (פא ב) וש"כ : **שם** ל"ק הא דמינטרא מחמת גנבי כו' . עי' גי' מהר"ם ולגירסתו קשה דבלא מינטרא מחמת כלבי לחוד סגי . ועמש"כ בעירובין (לז) וגי' שלפנינו יל"פ דהוי כמו אלא ל"ק כו' וקאי על קושיית ר"ה בריה דר"א מהברייתא על אביי הא ר"ל הברייתא דמנטרא כו' והא דל"ק אלא עי' מהרש"א לעיל (יד) ובמש"כ שם בס"ד : **רש"י** ד"ה מניח ידו דרך מלבוש דהיא העברה כלאחר יד . ובעירובין (לה ב) פירש דרך מלבוש דהוי תכשיט ולא משאוי ושם הוא מוכרח דלר"ג לא שרי עפי מב' זוגות משום דלאו תכשיט הם ע"ש ואי מטעם דהוי כלאחר יד אפילו טובא נמי : **תד"ה** אלא . אבל נמטא אינו אלא מדרבנן כו' כ"כ דל"ל : **ד"ה** ה"ק . מ"מ ליכא איסורא להניחן. עתוי"ע ותור"ע ומה שהקשה שכ' על הא' דגזירה שמא תיפסק כו' ל"ש ביו"ט דהוצאה לא אסירא ביה כ"ל דלק"מ דהא לקמן (כ"ד יח) דא"כ עשאה דאין מטבילין כלים שמא יעבירנו ד"א ברה"ר וגזירה יו"ט אטו שבת . והר"ש שם פסק כוותי' יע"ש בתד"ה גזירה ובשבת (קכד) והא בקעת דביו"ט דבר שמלאכתו להתיר כו' כיון דבשבת כו' גזירה יו"ט אטו שבת :

פרק ב ע"ב

במשנה ואם הותיר הותיר לשבת . עי' לקמן (יז) דגם לכתחלה שרי להוסיף אף שא"ל אלא לתתיכה אחת ואפי' מיו"ע לחבירו דסב' ספק חול וברש"י שם ע"ב ד"ה שלא יערים כ' דאפילו לחול שרי ואולי יכוין כאן דאפי' הותיר כולו אח"כ שלא טעם ממנו מאומה אין בכך כלום הואיל דבתחלת בישולו כיון בלא הערמה לאכול מקלתו ועט"ז סי' תקכ"ז סק"כ או יל"פ האי ואם כמו ואפילו כמש"כ בברכות (לד) בס"ד ובהשמטות בסוף שבת (ועי' תוי"ע חלק ה' מאמר ג' פ"ג בשמות הס' דמלת אם) וכפל דהותיר הותיר מורה דאפי' טובא (ע"ש מאמר א' רפ"ד) ועי' ב"ת (לא) וכן יל"פ הלשון דואם נתרפא נתרפא דפי"ד דשבת מ"ד ודסוף פכ"ב ור"ל ואף דנתרפא יפה יפה : **שם** ושוין כו' שהן ב"ת. לכאורה הלשון תמוה דהכי פליגו במה נקרא ב"ת ואולי אתא לאפוקי מרשב"א לקמן (יז ב) דאמר דפליגי בזה אם הם ב"ת ובפשוט י"ל דה"ק ושוין בדג כו' דמערבין בי' ואמר הטעם מפני שהן ב"ת : **גמרא** א"ר כדי שיברור מנה יפה לשבת כו' . פי' הר"ן שכ' ול"ת כו' הא דתנן נאכל עירובו כו' לא יבשל כו' דמוטב שלא יתעדן שבת א' כו' מזה נראה ראיה לשיטת תר"י ריש ברכות דלרבנן דאמרי שם עד חלות משום סייג היכא דעבר ול"ק עד חלות שוב א"כ לקרות ע"ש ודלא כהש"א תשו' ד' שהקשה עליו מקברא ע"ש : **רש"י** במשנה ד"ה אכלו קודם שבשל כ"ל שבת. לולא דמסתפינא הייתי אומר דלטעמא דרבא כדי שיברור כו' אם נאכל העירוב אחר שסעד סעודת יו"ט מותר לבשל בתחילה לשבת דתו לא שייך שמא יכלה הכל ליו"ט וכ"ת לדינא דבמרדכי כ' שסמך ר"ש על הא דרבא פ"א דשבח ול"ע והניח ע"ת ביו"ט כו' הביאו הב"י בסי' תקכ"ז ע"ש : **ד"ה** ופירותיה. ול"נ שהוא מין עשב כו'. בר"ה (כג) חשיב קתרום במיני ארזים ומפרשו רב אדרא וע"ש בפרש"י וכן בחלק (קח ב) עלי גופר א"ר אדרא לגי' הערוך (וכן כאן אמר לשון נטיעה דפל הרוב הונח על אילנות) אולי יאמר דתרי אדרא ניניהו כדמשני הגמרא כה"ג בכ"ת וכמ"ש התוס' בע"ז (יד) לענין תורניתא ע"ש :

דף טז ע"א

גמרא תנ"ה בש"א מחד שביך לשבתיך כו'. חדוש הוא לומר תנ"ה לברייתא [וכה"ג הבינו התוס' על פרש"י בבכורות (נא) בד"ה והראיון] וכזה בסוכה (כו סע"א) ועמש"כ שם וכיוצא בזה תמהתי במנחות (מא ב) ע"ש ואולי השני' היא מדר"א ור"א עי' חולין (קמא) : **תד"ה** איזהו פרש"י כו' . וקשה לפ"ז דהל"ל שהלבנה מתכסה רש"י נראה שייסב זה במש"כ. בד"ה בכסה הנחדש קאי כו' וכן באיזו לשונות לועזיות נקראת הלבנה בשם שנקרא בו חדש : **ע"ב גמ'** תנן אכלו כו' לא דאית ביה כזית. ונראה דאשמעינן דל"ת כיון דקרא שם עירוב על כל הככר לריך שיהא כולו קיים אבל א"ל דקמ"ל אע"ג שהוא פרוס ולכתחלה א"מ בו מידי דהוה אע"ת דקי"ל כר' יהושע בעירובין (פ ב) במשנה דהטעם דהתם משום איבה לא שייך הכא דמערב לעצמו ואי דמזכה לאחרים גם בזה ל"ש איבה כמ"ש הרא"ש שם :

דף יז ע"א

גמרא רא"א בהודאה . וכ"ה אומר בהבדלה בפ"ה דברכות במשנה וטעם תרי' דשם לא שייך כאן כ"כ : **שם** מניח אדם עירובי תחומין מיו"ט לחבירו ומתנה' נ"פ דמעירי אפילו תלו בתמלע השבוע והוא נלרך ללכת ביו"ט שני יותר מאלפים מניח עירוב ביו"ט א' ומתנה אם היום חול יהא עירוב לצורך מחר ואם היום קדש א"כ למחר חול וא"ל לעירוב כלל וכ"ג שהבינו התוס' בעירובין (לח) ד"ה ור"א ורש"י ותוס' כאן לא פי' כן : **רש"י** ד"ה מיו"ט לחבירו ובאותה הפת עצמה. לקח זה מהא דאיתא בעירובין (לט) ע"ש אבל התם הטעם משום הכנה דל"ש כאן כמ"ש התוס' ועוד ביום הא' מה"ל . שוב ראיתי להטור סי' תקכ"ג שכ' לענין ע"ת ג"כ באותו הפת וע"ש בב"י ובאחרונים ולא הבינו מפרש"י : **תד"ה** אין הלכה וא"ת כו' וי"ל כו'. ול"ל דאי הוה אמר הל' כת"ק ה"א דהכוונה איכה רק לאפוקי מר"א דאמר בהודאה וכ"ת לאל בחול אבל מה יענו הם ואני להא דאיתא בנדרים (עו ב) כה"ג וכן לקמן (כד) א"ה כר"ג (ועמש"כ שם בס"ד). ועוד איכא ד"ע כה"ג . ועי' בתוס' שליין הגרי"פ : ד"ה אי אמרת. לכן נ"ל כגי' דה"ג הוא ר"ת דהלכות גדולות וכן הביא הר"ן בשמו : **ע"ב גמרא** אכלו עד שלא אפה עד שלא בישל עד שלא הטמין כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש : **שם** אסורה דשבת שאני. יל"פ דדיתוי זה מספיק גם על המעשר והמטביל דלעיל דאיסורא דשבת חמירי אפילו שבותין דידי' כדלקמן (ל"ד כא) מאי שבות שבת משבות יו"ט ועמש"כ לקמן רפ"ה ובעירובין (פו ב ושם) אמרינן דאמיר אפי' נגד עשה דאורייתא ורש"י לא פי' כן וכן הר"ם בתרומות שם . אח"ז מלאתי להב"י בסי' תק"ג שהביא בשם תשובת הרשב"א כדברי : **שם** א"ר הלכתא כתנא דידן כו' . ובירושלמי אמר והלכה כדברי התלמיד פי' הק"ע דרבי (ר"ל שסתם המשנה) תלמידו דרשב"א הוה ואיפתמיטתיה גמרא דכתובות (נא) דקרי ליה חבירו ולפמש"כ התוס' במנחות (ס"ד לא) דתרי רשב"א הוו א' חבירו דר"מ וא' תלמידו הוה א"ש ועי' ב"מ (ד ב) בתד"ה אין הב' בסופו ובמה שליינתי שם : **תד"ה** אמר והא דקאמר אביי ל"ש אלא תבשיל א' כו'. הוא לעיל (טז) ושם ליתא לתיבת א' : **רש"י** במשנה ד"ה ובה"א והא דנקט שבת לבותא כו' . והתוי"ע בשם יע"ש כ' דדוקא קתני להשכר בכניסת הרגל ול"נ דאם יטבול ביו"ט יהי' עבוי"ו עד שיעריב שמשו ויהי' כל יום א' בטומאה : ד"ה ושוין ומטבלי אגבייהו כו' כצ"ל :

דף יח ע"א

גמרא ביו"ט מא"ל. ממתניתין לא מוכח דאסור ביו"ט דהא דאמרי מלפני השבת דמשמע דביו"ט לא. וי"ל כמש"כ שם אלא שסמך על הברייתות דלקמן וכה"ג לקמן דפריך יוה"כ מא"ל פ"כ סמיך על הברייתא דכל חייבי טבילות דמייתי שם בתר הכי וכפרש"י : **רש"י** ד"ה בולד הטומאה בסופו הטריב שמשו אוכל בתרומה כצ"ל : ד"ה זרעזין. א"כ כו' והויא מילתא דל"ש ות"מ בהא"ע כיון דשכיחא בישראל גזרו אף בכהנים משום לא פלוג משא"כ בולד דאינו אלא בישראל : **תד"ה** גזרה ולא כו' דיו"ט ושבת אחת היא. ק"ק מלקמן ע"ב בפלוגתת רבי ורבנן דמחלקי שם בין יו"ט לשבת וי"ל דהתם הוא בדין פרטי והכא באיסור טבילה בכלל וצ"ל לדבריהם דכל הני דפריך מהם אביי סוויין ג"כ כמו אחת : ד"ה כלי ובאה"ע מ"מ כו' כצ"ל בלי"ו : **ע"ב גמ'** הדר ביה רבה מהסיא. כתובות (יח ב) ב"ב (כד) [מנחות (ז ב)] : **שם** מני מתניתין לא רבי כו' . לפי מאי דס"ד דברייתא כולה מיירי בחד יומא קשה מ"ק רבי אין מטבילין אה"כ עג"מ כיון דמים גופייהו אפי' בכלי אבן אין משיקין וי"ל דמ"ל במים שנטמאו ביו"ט דלא גרע מכלי שנטמא ביו"ט והא דהכ"א ומשיקין אה"ת בכלי אבן אע"ג דקאמרי דמטבילין כלי ע"ג תימיו וא"כ כ"ע נמי י"ל דמ"מ לכתחלה אסור לגרום טומאה כמש"כ התוס' : **תד"ה** הדר הסיא שנויא דהתם כאן קודם עיבול כו' כצ"ל : **בא"ד** כיון דמתרץ ליה עלה דמתניתין כו' והאה נמי מייתא כו' כצ"ל . ולכאורה אינו מובן דהא שנויא דהתם ג"כ אמתניתין ואולי ר"ל דהכא מתניתין גופה מינה ובה טעמא בעיא ותירולי קמאי ע"כ לא יסרו בעיניו אבל התם רומיא מברייתא הוא ולכן אפי' תימא דלא ישר בעיניו תירולא דאביי איכא למימר דפליגי אהדדי עמש"כ שם בס"ד : ד"ה כל. דדוקא הם שהיו עוסקין כו' כצ"ל :

דף יט ע"א

גמרא אמר רבה (כ"ה דל"ל) אשכחתינהו כו' . סוכה י"ז וש"כ : **רש"י** ברה"ע ובספרים שלנו כו' וגורסין כו' ומתניתין כו' . לכאורה יגמרכו ג"כ לגרוס וכולה מתניתא בשבת לאב"א רבי וכולה מתניתא ביו"ט להואב"א רבנן : ד"ה עושה . והיא טבילה שניה הבא להתיר כו' מטביל ביו"ט וכן בד"ה הכסות מקיים מטביל ביו"ט . ולכאורה כיון דאפי' נטמא בולד שצריך טבילה מדרבנן מותר לטבול ביו"ט כש"כ הא (ועתוי"ע) יותר ה"ל לפרש דזה איירי בשבת . עי' לעיל תד"ה ושוין. ועי' פי' הרע"ב וכ"ע התוי"ע וכ"ת דק"ל דא"כ היינו רישא דהא לדידי' נמי הוה זו ואצ"ל זו ולק"מ דהיינו קך פריך הש"ס בד"ע אבל זו ואצ"ל זו מאי הש"ס בכ"ת : **ע"ב גמרא** וקסבר א"ת קדשים לבה"פ . ק"ל מדוע ל"פ ר"ש ע"ז לפי מאי דמסקינן בזבחים (עו) דס"ל ת"ק לבה"פ אף לכתחילה : **רש"י** ד"ה לבה"פ . ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר. הא דלא פי' דיבא לריך לשרפנו בשעה ו' טרם שיבא לידי נותר הוא משום דקי"ל אבל אתה רואה של גבוה ומ"מ לריה"ג דאמר קק"ל ממון בעלים הוא ואפי' לאחר שחיטה חלק בעלים ממונו הוא כמש"כ התוס' בב"ק (יב ב) . י"ל דעובר עליהם גם בב"י ובבי"מ . ועוד יש לעיין לרבנן דפליגי עלי' דריה"ג דלכאורה ודאי אינו עובר בב"י דשל גבוה הוא א"כ לרה"ג בפסחים (כט) קודם חזרה דיליף שאור דאכילה משאור דראיה יהא מותר לאכול מחמץ דתודה בפסח ויל"פ דעלייהו כוון שם באמרו אבל אתה אוכל של גבוה והתוס' נתקשו שם בזה :

דף כ ע"א

גמרא אלא אתיא מגינייא. רש"ל מחק מלת אלא ויש לקיימו ע"פ מש"כ התוס' בשבת (נז סע"א) ע"ש : **שם** ת"ר מעשה בהלל הזקן כו'. בליון הגרי"פ צ"ל תוספתא דחגיגה פ"ב : **רש"י** ד"ה ב"ש היא הלכך לא דמי סמיכה דידהו יו"ט. פי' גה"ש וכבר קדמו בזה הסמע"ת בפ"ג מהל' מעה"ק וע"ש גם ישוב נכון והגה"ש הביא דבריו דשם בפסחים (פט) בעירובין (ג) ופה שכתו : **תד"ה** נזיר. וכן בנזיר.ג"ל דמ"מ עולת הנזיר אינו ראוי להביא מתמות מע"ש כדמייתי התוס' ריש מנחות מן הספרי דממעט עולות משום דכתיב ואכלת : ד"ה למד ותימה דאמר התם וכו'. הוא במנחות (לב) : **ע"ב גמרא** ואמר כל מי שרולה לסמוך כו'. בתוספתא שם סגי' כל מי שצריך להביא עולות ושלמים יבא ויטול כו' והיא יותר נאותה לפי הענין . ועי' חגיגה (ז ב) תד"ה מביאין : **רש"י** ד"ה שמא ישהה ושמא כו' ונמלא מאחר נדרו . לכאורה יל"פ כשישהה יוכל לבוא לתקלה דגיזה ועבודה כדאמרי' בעלמא ויסי' דומה לשמא ישהה דלעיל (יח) דפי' שם משום תקלה. אכן באמר ולא הפרים לא שייכא תקלה זו : ד"ה הדם יזרק. עי' רש"א שכתב דבק"ל עלו נמי לשם חובה . ותימה דלפ"ז אמאי אם היתה שבת לא יזרק וגם אם זרק לא יקטיר אימוריו עד הערב כיון דעלו לשם חובה אבל הוא נמשך אחר הרע"ב בריש זבחים שכ' כן מפירוש הרמב"ם . אמנם בחבורו פט"ו מהל' פהמ"ק חזר בו ועמש"כ שם (ד) בס"ד :

דף כא ע"ב

גמרא א"ל חזי להיסק גדול. עי' לקמן (לג) : **תד"ה** לכם והכי איתא בספרים כו' כצ"ל . וכן העתיק המהרש"א לעיל ולא כהגרי"פ : **רש"י** במשנה לא יחם ולא להבעיר כו' . לכאורה מדוע לא פי' משום בישול וכ"ל דבא לייסב קושיית התור"ע לרבה לעיל (יב) דמשמע דס"ל דגם לב"ה לא אמרי' מתוך א"כ מ"מ קשרו הכא לכן שכל לפרש דכאן לא איירי אלא באיסור הבערה ודומיא דמדורה (ודיקא נמי דקתני לא יחם דמשמע רק לאפיג ליגתן וכדרך שמפשירין קלת לרחילת רגלים ולשתיה . ועי' בפ' כירה מ ב) ובהבערה איכא נמי מיעוטא ביום השבת בר"פ ויקהל ודרשינן ליה למעוטי יו"ט כדאמר שם לענין הולאה וכמ"ש הה"מ בפ"א מהל' יו"ט ה"ד ובירושלמי בפ' משילין סוף הל"ב דריש כן להדיא ומסיק שם ע"ז תנינן תמן ב"ש אוסרין וב"ה מתירין (הביאו הרא"ש לקמן סי' כ"ב והה"מ שם) ויל"פ דר"ל הא פלוגתא דלא יחם כו' דמשנתינו או למדורה דברייתא ודלא כהס"ת שם (והאחרונים שנמשכו אחריו) דקאי על פלוגתם בהולאת קטן כו' עוד י"ל דב"ה סברי סהבערה ללאו יצאת עי' פסחים (ה ב) תד"ה לחלק ולקמן (כג) ד"ה ע"ג חרס וכ"כ יאמר דל"כ ב"ש וב"ה בד"ז :

דף כב ע"א

תד"ה והמסתפק אינו ר"ל מפני שממהר כיבוי כו' אלא ה"ט כו'. פי' ברא"ש שסותר דבריהם מהא דשפופרת ע"פ הנר דפ' ב"מ ועמש"כ שם בישוב דבריהם : **בסה"ד** דאמר לקמן במתניתין כו'.הוא בדף לב : **ע"ב רש"י** ד"ה פת מרובה וד"ה וב"ה מתירין צ"ל ד"א : **בסה"ע** ד"ה מפני שמכבה כלפי' ואינו שוה כו' כצ"ל :

דף כג ע"א

גמרא שלחו ליה אלמלא כו' גזרנו כו'. כצ"ל וכ"ה בפסחים ולפי הגי' גוזרני צ"ל ברישא שלח ליה שמעון בן שטח כדאיתא בברכות ודע דבתוספתא מסיימא מפני שקורין אותן פסחים ועתה יש לי סעד למש"כ בכפ"ז דפסחים דר"ג היה קורא לגדי מקולס שלו פסח : **תד"ה** ע"ג חרס וכ"מ בירושלמי כו' ר' יוסי אסר כו' והטעם כו'י לפנינו בירושלמי מטילין ליתא פלוגתת ר"י ורבנן רק חזקי' אסר מתניתא פליגא כו' וכן העתיקוהו הרא"ש והה"מ שם וגם טעם המתיר משמע מדיוקא דביום השבת כמש"כ לעיל ולגירסתם ופירושם צ"ל דר' יוסי דירושלמי איננו סתם ר' יוסי התנא דהא איהו ס"ל דללאו יצאת (שבת ע) ונראה שהוא ר' יוסי אמורא שנזכר כ"פ בירושלמי סתם עמש"כ בריש ערלה בס"ד ומש"כ דאם ללאו יצאת מותרת ביו"ט הוא כפי' ריב"א שהביאו בפסחים (ה רע"ב) : **בא"ד** ואפי' למאן דסרי סהבערה כו' אבל כיבוי כו' . עמש"כ בשבת (עג) בס"ד : **במשנה** פרתו יולאה כו' . עתוי"ע סד"ה ביו"ט שכ' בשם הב"י דשביתת בהמתו הויא בלאו ועמש"כ בע"ז (טו) בס"ד :

פרק ג ע"ב

רש"י ד"ה אבל לדין המכונסים מאתמול ולשון הרע"ב המוכנים : **תד"ה** אין לדין ולא נהירא כדפרישית בר"מ כצ"ל :

דף כד ע"א

רש"י ד"ה הרדסיאות ע"ש מקומם וי"א כו'. עי' בחולין (קלט ב) דלפי' הא' גרסינן הדרסיאות ועמש"כ בשבת (קנה ב): **תד"ה** ותניא דאמר התם רשב"ג מחוסר לידה הלד לתוכו פטור כצ"ל : **גמרא** אר"י א"ש א"ה כר"ג . לכאורה קשה פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים וכדפריך כה"ג בבכורות (לז) ובש"ת ואולי משום דהורה הלכה למעשה באמרו מותרין הן ר"ל לכל מי שירלה הוי כמעשה רב קמ"ל ועמש"כ בב"ק (ל ב) : **ע"ב רש"י** ד"ה ופירי דכבישי כשלקטום ממנום כו' כצ"ל : **תד"ה** ולערב ואומר הרר"ש כו' דהוי ספק אם באו מחוץ לתחום וספק דדבריהם להקל ור"י אוסר כו' כצ"ל :

דף כה ע"א

גמ' ולפרין שקננו בטפיחין בבירות. כן גרים רש"י לעיל (כד) ע"ש : **שם** והמקושרין והמנוענעים כו' . לכאורה אתי כב"ש לעיל (י) במשנה אבל עי' בתוספתא פ"א (בליון הגרי"פ פ"ט פ"ג) דקודם מאמר רשב"א זה נשנה רש"א בש"א לא יטול כו' עד שיקשר בה"א עד שינענע ודע שבגי' התוספתא שם איתא והיה שקננה בפרדס לריכה זימון כו' ועי"כ ע"ש הוא : **רש"י** ד"ה מדברי רבינו ור"ן דקרי ליה כו' כצ"ל : **ע"ב גמרא** ג' פנין הן כו' . נ"פ שמעיזין פניהם נגד מי שגדול מהם בכח ובמעלה ועח"א ולגף ג"כ פריו אינו חשוב כ"כ מדחשיב בהקלין שבדמתי הגפנה והוא לגף כדפי' הרע"ב וכדמוכח בברכות (לו) וטעמא דכולהו שם משום דלא תשיבי : **רש"י** ד"ה תלובא וגו תיחס כו' . הוא בכ"ב (נו) : **תד"ה** ולגף ופי' בתוספת' (בג"ל) כו' ג' פירות

גלי' אביונות וקפריסין ובב"ב (כח ב) כתבו ג"כ שיש לו ג' פירות אך שלא פרטום ולכאורה קשה דהרי יש לו ד' והמה ג' הנזכרים ועוד א' והוא תמרות כדאיתא בברכות שם לכן נ"ל להגיה בדבריהם תמרות חלוף עליו וכמו שהשבם ר"א במתניתין דמעשרות קפ"ד והובאה שם בברכות (ועתו"י שם שכ' ג"כ ויש בו ג' מינין תמרות כו') ומשמע דעליו גם ר"א פוטר וכן לענין ערלה בא"י כ' ג"כ בשו"ע יו"ד סי' רצ"ד ס"ד ג' מינים אלו ומשמע דעלי' פטורים אף בא"י. ועי' בערלה פ"א מ"ז העלין כו' מותרות בערלה אלא דשם משמע דאיירי בעלי גפנים: ד"ה שאני ילתא. מש"כ הרש"א ניחא למימר משום דבעיתא התירו בנ"ל כו'. תמוה דמאי הוה דבעיתא תלך ברגליה או לא תלך כלל:

דף כו ע"א במשנה הש"א כל שאין מומו ניכר מבעו"י כו'. היינו דלא איתחזי לחכם כדמפרש בגמרא הא חזי ליה חכם אע"ג שלא התירו עדיין שרי כמובדי דר' אמי ורבא לקמן (כז) ולפמש"כ הת"י בשבת (מו ב) בתד"ה התם אם ה"ל מבעו"י מום מובהק דניתר ע"י ג' בני הכנסת שרי אפילו לא חזו ליה: גמרא נ"ל דעבר ואקקי' כו' והשתא ה"ל מום קבוע מ"ד כו'. נראה דלהא"כ שפרש"י דטעמא משום קנסא האי והשתא פי' לאחר העלאתו וכדפי' לקמן בדר"י הנשיא ומשום דעביד איסורא בהעלותו כי אז לא היה בו מום קבוע אבל אם מום קבוע הזה נולד בו בהיותו בכור דאיגלי מילתא למפרע דשפיר העלה לא קנסינן ליה דאלת"ה נוקים ואם לאו היינו שהעלהו קודם הראותו לחכם ואפי' הי' בו מום קבוע הזה מעיו"ט. אולם הרש"א לקמן מותק לגמרי הוא"כ כו': רש"י ד"ה ואם לאו משום דר"י מוקצה א"ל ולמ"ל אם כו' שנפל בו ביו"ט כו'. וכן לקמן (ע"ב) דהרגב"י אילימא שאין מומו ניכר כלל פשיטא נריכא למימר ופרש"י דזה גם ר"י מודה משום דטעמא דכל שעתא דעתי' עלוי' כו' שפרש"י לעיל (וצ"ל משום דשכיחי מומין כדאמרי' בע"ז (ס ב)) לא מהני אלא למאן דל"ל מוקצה וכ"כ להדיא בתוס' קד"ה ת"ר דאפילו ר"ש בעי יושב ומצפה כדאיתא בשבת (מו ב) ולקמן (ל ב). ועי' לקמן (כז ב) ולר"י דאית ליה מוקצה אסור גם בזה: ע"ב ד"ה אלא לאו דאחזו ויתוקנו לבו ביום כו' כצ"ל:

דף כז ע"א גמרא שתים קדירות דעלמא בה"ש רותחות הן. שבת (לד): שם אמר מאן דהוא. עפרש"י ולעד"נ לפי שאמר לעיל ר' ירמיה ואיתימא ר"ז. לכן אמר כאן מאן דהוא ור"ל ר' ירמיה או ר"ז וכן תתפרש ההיא דחולין (ג) דהיינו או ר' זירא או ר' אבא המוזכרים לעיל ובמו"ק הגי' משובשת וצריך להגיה כמו דאיתא בחולין ע"ש פרש"י ד"ה גמירי ודלא כהגרי"פ דמשמע שתופס גי' דמו"ק לעיקר: רש"י ד"ה ה"ל ההוא בוכרא וה"ל בביתו כהנים כו' ואוכלים בכורות. לכאורה בכור בע"מ נאכל גם לזר כב"ה בבכורות (לב ב לג) ומש"כ בתמורה (ה ב) בס"ד: ד"ה אלא הכי אמור. עי' מהרש"א. ומה שהביא בשם קדל תו"א דר"י בס"מ ורשב"מ הם מקרי ק"ק כ"ה גם במדרש קהלת בפסוק ראה חיים: ד"ה ומינה וקמו להו רשב"י ור"מ בחדא שיטתא וה"ל כ"י יחיד כו'. תזינן דאף דקי"ל כר"י נגד ר"ש וכן נגד ר"מ עירובין (מו ב) מ"מ נגד תרוויהון ביחד א"ה כמותו ושייטתא להרי"ף בפ' חבית ועי' ק"נ שם אות ע"ז: תד"ה אלא גמרו בהג"ה שבגליון מהמהרש"א נ"ל וא"כ לא הוי כבידי אדם: ע"ב גמרא שלא יביא בלק כו' כדי שיבא הכלב כו'. נ"ל דלרבותא נקיט בלק שאין דרך הכלבים לאכלו כמש"כ המלחמות לעיל פ"ב גבי פלוגתת ריה"ג ור"ע בדרסה דלכה ולא לכלבים ע"ש וא"כ הוה גרמא רחוקה אפ"ה אסור. ואין קושיה על המלחמות מספ"ג דטהרות בלק כו' ובכלב כדי שילחכו כו' דהתם איירי שניכר מקום נשיכתה וקאי אריפה שיש בה נקירות תרנגול וכ"כ הרמב"ם בחבורו להדיא: רש"י ד"ה ההוא גברא כהן היה. וכ"כ בד"ה את גרמת שנחשדתם כו'. ולכאורה קשה א"כ מדוע האמינו בהשיבו לא ולא דרש ממנו עדים כמש"כ לעיל. ואולי דבאמת א"ל א"כ להביא עדים והגמרא לא חשה להביא זה כמו דלא קיימא דשרי ליה. ומה שהכריחו לומר דכהן הוה הוא משום דאין רואין בכור ישראל א"כ כהן עמו (בכורות לו ב ושם): ד"ה ופלטי' והיא שטיה כו' שפתו שנפגמה. הוא שם (לט): ד"ה את גרמת שישראל כו' אלא ג' חדשים. היינו בדקה וכר' יוסי בר"פ עד כמה דלית ה"כ: ד"ה שאסורים וכי שריא במקובנת כו' כצ"ל: תד"ה ועל הסלה דלכך א"כ לפני כלבו משום דמלותה בשריפה כו'. עמש"כ ברפ"ב דפסחים בס"ד: במשנה ובוחנים ומחלקין ביניהם. מפרש"י משמע דגרים. ושוחט כדלקמן (ס"ד כח) במשנה ואו קתני או דנמנין מעיו"ט או דמחלק ביניהן בלא פיסוק דמים כלל ועי"ז שייל בגמרא היכי עביד: גמרא תנ"ה לא יאמר כו'. בתוספתא תני בהדיא כילד אין נמנין כו' לא יאמר כו' (ואולי דכצ"ל גם כאן) ור"ל דלא יאמר לו הריני שותף עמך בבהמה זו בסלע ולוותו בשום דמי הבהמה כולה (וזהו פיסוק דמים) ואם ישיימוה ד"מ בעשרה סלעים יהיה לו בה חלק עשירית וכה"ג ואומר כן כדי שיעלה לו חלקו בזול יותר כמובן ולקמן (ס"ד כח) דתני לא יאמר אדם שקול לי בדינר בשר אינו צריך לשום הבהמה כולה רק אותה חתיכה שנותן לו וכ"מ שפי' הגר"א ז"ל בשו"ע ר"ס תק"ך ואתי שפיר לשון נמנין דהכא. וכן שינוי לשון מבלע לדינר ומיושב תמיהת התוי"ע במשנה דלקמן:

דף כח ע"א אסור לשקול בשר במים. עפרש"י. ויל"פ ג"כ ע"ד שא"כ יהודה בערכין ר"פ האומר ע"ש וכ"כ שפי' הרמב"ם בחבורו פ"ד הל"כ אבל משקל כזה (לג' הפירושים) אינו מכוון כלאוי כדא"כ יוסי שם ואולי להכי קאמר הכא אומן שיודע לכוין בשר כנגד בשר ועצמות כנגד עצמות: [שם אר"פ עדי גברא ביניהו וכו'. כזה אמר ג"כ ביומא (יט ב)]: ע"ב אפומא דדקולא. עפרש"י ויל"פ קלחת כדפרש"י בחולין (נח) ועי"ש בתוס': שם והוא שיש עליו כזית בשר. בר"ן מוכח דלא היה גורס כזית דבכזית הי' מותר צעלטול גמור: רש"י ד"ה באנו למחלוקת נכנסנו בד"ז כו' כצ"ל:

דף כט ע"ב תד"ה שלא וה"פ אמרת כו' תן לי ה' אגוזים כו'. נראה דכן הי' גירסתם בגמרא גבי אגוזים חמשה לא חמשים. וכ"ה ברא"ש ובב"מ (פה) העתיקו עשרים אגוזים:

פרק ד ד"ה המביא י"ל דהתם מיירי בשבת שאינו כו' (כן הגיה הב"ח). כה"ג חלקו לעיל (ט ב) ד"ה מאי בשם הכל"ה: בא"ד וקאמר התם במס' שבת למעוטי בהילוכא עדיף כצ"ל:

דף ל ע"א גמרא אר"כ ז"א מתחילין כו' מני ר"ש היא כו' היכא דמתני כו' מני ר"י היא כו'. הרע"ב מפרש למתניתין כל"ק אבל הרי"ף וכן בפי' הרמב"ם פי' כל"ב וכן מסתבר דהא מתניתין דאין מבקעין כו' אתאן לר"י עי' ברים מכילתין ולקמן (לא ב) תד"ה ונפחת. ולפמש"כ בר"מ בתד"ה גבי יש לקיים פי' הרע"ב: רש"י ד"ה זימנין דמיפסיק וקשר השפוי להתקיים כו' כצ"ל: ע"ב גמרא הפרים ז' אתרוגין לז' סימים כו'. לפי מאי דמסיק בסוכה (מד) דלדידהו נמי לא דחי שבת ובמיני ספק ז' אינהו כיצל כמש"כ התוס' שם (ר"ד מז) לא מ"ל ז' ועמש"כ בפסחים (ל) בס"ד:

דף לא ע"ב גמ' איני והאר"כ הני ליבני כו'. עי' מהרש"א שנדחק ועי' חולין (עו סע"א) ולי נראה דהרגיגהו דומה לסותר של קורות שכתבו התוספות ברים מכילתין דאפילו ר"ש מודה:

דף לב ע"א רש"י ד"ה מסיקין בכלים דבני טלטול נינהו כו' כצ"ל: גמרא מאן תנא דפחיתת נר תנא הוא אר"י ר"ת היא כו'. לכאורה יש לתמוה על הפוסקים שסתמו משנתנו להלכה ושם לית הלכתא כר"ת. ומצאתי בב"י סי' תקי"ד דהסגמי"י בשם איזה רבותינו דהוה בהמת מהלכה מטעמא דאמרן. וג"ל דמפרשי דלאו אעיקר דינא קאמר מאן תנא דזה לכ"ע אסור וכמו שהמה התוס' על פרש"י רק על לשון מפני שהוא עושה כלי דמשמעו דכלי גמור הוא ואף לענין טומאה ומדויק הלשון מאן תנא דפח"כ מנא הוא ורמי' לדבר דבשבייתא דלקמן דתני נמי הא דאין פוחתין א"כ לא מקיימא טעמא דמפני שהוא עושה כלי (ואף דדרך ברייתא לפרושי יותר מהמשנה) והיינו משום דאתיא כחכמים (עי' קפ"ד דכלים) דאינה כלי עד שיצרפוה ואפ"ה אסור ביו"ט ונכון בס"ד: שם ר' יהושע אומר משיצרפו בכבשן. עמש"כ בפסחים (עז) בס"ד. אבל בתוספתא הגי' ר' יהודה וכן העתיק הר"ש בכלים שם: רש"י במשנה ד"ה ואין עושין בצריכה עפייה ותיקון כצ"ל: ד"ה משיצרפו בין ביד כו'. התוי"ע בכלים שם העתיק בין במים ונכון מאד עי' שבת (מא ב) ונראה הא דהשמיטו חז"ל לקיטוי ומזוק לשון צירוף הוא מפני דשבת קשיות וחזוק כל גשם הוא דבוק וצירוף חלקיו זה בזה ביותר: ד"ה לפי שכ"כ מלאכתן. מדאפלוג באלפסין. מזה אין הכרח לכאורה די"ל דנקטן לרבותא דת"ק אבל י"ל דפי' גמר מלאכה הוא מלאכת חקיקתן קודם צירוף כדמוכח לעיל מפלוגתת ר"ת ור"י: תד"ה אין. לכן נראה לפרש כו' כצ"ל: ע"ב גמרא תני ר"ח חותכה באור כו'. תוספתא ספ"ג: רש"י ד"ה שוי לי אוזא ותולה הכלי לתוכו כצ"ל: ד"ה בנקין שהבוא קשה נלאי. עי' שבת (יח ב): בא"ד דגבול טיט תולדה דלישה הוא. וכן בשבת (יח) איתא דגבול עפר חייב משום לש ולכאורה גם מלאכת לש לא שנהוג אלא בג"ק כמו טוחן שכתבתי לעיל (ז ב) ע"ש בעלמא אפר אף דלא נאמר בו רק יסוד העפרי י"ל דמ"מ אתי מג"ק אבל שפר ועיש מא"ל ואכמ"ל:

דף לג ע"א גמרא בדלת ס"ד. עפרש"י ויל"פ דדלת דהוי עליו תורת כלי למה יהא אסור עי' ר"פ כל הכלים: שם הא חזו להיסק גדול. לעיל כא ב: רש"י ד"ה והלכתא בין חזרה כצ"ל בא': בא"ד והקפת חביות כו' וקדרה. לכאורה היינו הקפת חביות קדרה ואולי רצונו בהקפת חביות חביתא שהוזכר לעיל: בא"ד ורב ס"ל כר"י במוקצה. כן איתא בשבת (קנו ב) וגם בדשא"מ ס"ל כוותי' שם (כ"ב): תד"ה ר"א ופריך מיתיבי רא"א כו'. ע"ש ברש"י ותוס' דהקושי' הוא מחכמים וא"כ נק"מ על פרש"י דהכא: ד"ה וחכמים בסופו דטעמא דרבנן גזירה כו' וכ"מ נמי בגמרא. בעניותי לא מצאתי מסקנא זו בגמרא והדרכה דלחכמים דס"ל דאם קטם פטור לא צריך למיגזר נטילה אטו קטימה כמו דל"ג מה"ט קטימה לצריה אטו קטימה דלחלוץ כדמסיק בגמרא ולהיפך לר"א דס"ל דאם קטם לחלוץ חייב חטאת שייך שפי למגזר נטילה אטו קטימה כמו דגזר קטימה להריח אטו קטימה דלחלוץ וצ"ע. שוב ראיתי בתוי"ע שמאריך הרבה בזה: ע"ב גמרא ואם קטמו פטור לחלוץ כו' כצ"ל ותיבות אבל אסור נראה למחוק וכן לקמן בתירוצא דה"מ וכן בתוספתא ליתא: רש"י ד"ה אחד זה כו' אחד שבת כו'. פי' שבת (לה): תד"ה פטור וע"ק דמשמע דבקטין מיתסר לר"י אף להריח ובסמוך מתיר ר"י דאמר כו' כצ"ל: ד"ה כי הוינן ולא גזרו שמא יקטום וא"ת כו' משום שמא יקטום. ליתא קטיעה נקטי דהכוונה היא לקטום לחלוץ: בא"ד וכשחל יו"ט במ"ש אז אינו מפסיד כו' כצ"ל:

דף לד ע"א רש"י ד"ה ואין גוזזין הירק דמאן דחזי סבר כו' כצ"ל: תד"ה ועוד בסופו היינו היכא כו'. ותדא לקולא. פי' מה שתמה עליהם התוי"ע וכן המהרש"א בעירובין שם כ' דדבריהם דהכא מגומגמין וצ"ל לייבשם דהא מוכח בדבריהם שם ד"ה אילימא דסא דסוכה דאר"א מי שלא אכל כו' הויא קולא דיש לו תשלומין ולכן הוקשה להם הכא לתירוץ ר"ש דבקולא משום כח דהתירא (כ"ב שם) שייך למתני ועוד אף דאפסקינהו במילי אחריני א"כ מאי מקשה שם מסוכה ואהא תירצו דהתם הוי תדא לחומרא ונכון בעז"ה: ע"ב רש"י במשנה ד"ה ע"ש ואין רגילין לעשר קודם ג"מ. איסורא נמי איכא (ספ"א דתרומות): ד"ה ותנן המעביר. השוטח תאנים בחצרו. אולי הכריחו הא דלקמן כפי מה שפי' ר' נתן דברי ר"א דילא חוץ לחצר ויגמור דמשמע דאין החצר קובע אם הכניס לתוכו לשעה וא"כ הוליא משם אכן מהירושלמי שהביא הר"ש שם בטעמא דהוא עצמו אסור (עי' תד"ה בכיו) משום דאין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו מוכח דלא כפירושו: תד"ה ואומר. מקשה בירושלמי כו'. לכאורה לפום גמרא דילן שם דמוקי לה בצריכה ראשונה וטעמא משום אמלוכי לק"ת. ולכן נדחה גם הלא נהירא שבדבריהם לקמן בס"ד א"ה די"ל דכונת הש"י בצריכה שניה. רק לי קשה על פרש"י שם דהא בגוזלות איכא טעמא דרבא שם דמטלטל ושביק ואפשר דגם ר"א יודה: ד"ה בכיו בגליון נ"ל יש, מותקין תיבת שם עי' מהר"ס:

דף לה ע"א גמרא הי' אוכל באשכול כו'. נראה דדוקא נקט היה אוכל דגלי דעתי' דנגמרה מלאכתו לאכלן כמו שהוא (עי' לעיל לד ב בתד"ה בכיו ובמהר"ס שם) לכן קאמר ר' יהושע דאכל וכן שבת קובעות ודלא כפרש"י ובזה מיושב גמגום המהרש"א בתד"ה שבת ור"א לטעמי' דהיכא דמותרו מוזל אינו קובע ונכון בס"ד: רש"י ד"ה וא"כ אבהו ויכול לבלקן משם. נראה להגיה בדבריו דצ"ל כמו דאיתא בתד"ה ריפא ויכול לבלקו מלמעלה (ר"ל כשנעלו) שלא יגע (ר"ל הגברא) באחרים: תד"ה ריפא כגון שנטלו בפשוטי כ"ע. לרווחא דמילתא כתבו כן דאז אפילו היה אה"ע א"ם אבל אה"כ דמ"ל אפילו בכלי המקבל טומאה רק דגברא לא היה אלא ראשון וע"כ לתירוצא קמא נ"ל כן דאם היה אה"ע א"כ אותו שנטלו הוי ראשון ויכול לטמא אותו שאללו לעשותו שני אם לא שכל זית היה בפ"ע ואין בו שיעור לטמא אחרים שהוא בכבילה ועי' ברפ"ב דתרומות הטעגול של דבלה שנטמא מקלתו ובהרע"ב שם ובפ"ג דעדיות מ"ב: ע"ב גמרא וש"מ רוב ע"ה מעשרין הן. לעד"נ דהדיוק הוא דאילו היו מחלה על מחלה א"כ כי מלטרפת מיעוט דא"מ קודם גמר מלאכה למחלה דא"מ כלל ה"ל רוב א"מ ולא ה"ל לאקולי ביה כדין שאר דמאי אבל ק"ל כיון דקי"ל דא"מ דבר שלנ"ג מלאכתו כמש"כ לעיל אין אפשר שהרוב או להפ"פ מחלה המעשרין יעשו שלא כהוגן ואולי בברייתא זו פליגא בזה דא"מ דבר שלנ"מ על משנתנו ולכן לא הביאה הרמב"ם בחבורו או כיון דע"ה הן עושין שלא כדין בזה:

פרק ה שם א"כ לאידך גיסא כו' דליכא הפסד ממון כו'. לכאורה תמוה לומר דהפסד ממון יהי' עדיף מהכנ"א ובטול בה"מ ע"ש בשבת גודל ערכם ועמש"כ בפסחים (ז) בס"ד ויל"פ דה"ק דהתם ע"כ מחזי מפני כעובדא דחול דהא לא התירו רק משום הכנ"א וביטול בהמ"ד אבל הכא דלא מחזי כ"כ עובדא דחול דהרי התירו משום הפסד ממון בעלמא אפי' מוכח נמי ולזאת בבעי' שני' דהאיסור הוא משום גזירה דאשווי גומות דשוה הכא והתם ל"ק אלא סברא דיו"ע קיל ש"ד עי' לשון רש"י יבמות (קיט סע"א) וכמש"כ לעיל (יז ב) והכא לא שייך למימר סברת יו"ע דקיל דכיון דאין הטעם משום גזירה התרינן מה לי איסור כרת מ"ל איסור לאו כדאמרי' ביבמות שם ובעי' ג' וד' לכך דמיא ישמע חכם ויוסיף לקח: רש"י ד"ה וכן כדי יין נמי מכסינן כו' כצ"ל: תד"ה השמור וקשה כו'. ונראה כו' ושני סכינים לזה ולזה אבל מה ישנו באיך דתני התם הסייף והסכין כו' ע"ש:

דף לו ע"א גמרא לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות. פי' שבת (מג ב) מד"ה רב אמי שהיה לפניהם הגי' כאן א"ל ל"ג כו' ופי' דר"א השיבו כן ולקמן גו"כ (תחת רב אמי אמר דבגי' שלפנינו) גרסי' ואב"א מי קתני כו': שם אותן שתי חלות מוקצות הן. ופרש"י לדבורים לכאורה קשה דהא מסקינן לעיל (ו ב) מוכן לכלבים הוא מוכן לאדם ועוד אטו מאכל בהמה כגון תבן מוקצה הוא במסתפק מהן וי"ל דשאני הכא שהוא מקצה אותם שלא יטלטלם משם אלא שיהיו מונחים במקומן לאכילת דבורים: רש"י ד"ה אדתני ובלבד עד שלג מאיסור טלטול ובדבור הסמוך באיסור טלטול גופיה כו'. דבריו יובנו בהא דלקמן (לז) אטו טלטול לאו צורך הוא"ה הוא וע"ש בפירושו: ע"ב תד"ה אלא פ"ה כו' ולר"ש מותר. הס"ל כ' דבפרש"י שלפנינו איתו וג"כ דמה שפי' פשיטא כיון דא"ל לר"י כו' מוכח להדיא דלר"ש באמת מותר אבל לפ"ז קשה מאי פריך פשיטא דילמא הא גופא אשמעינן דדבר שא"מ אסור.. ועי' שבת שם תד"ה שלא ולכאורה נראה דלפי הגי' שלנו ותשברא כו'. שנויא דלא יעשנו מגודה איצטריך גם לר"ש ולהכי פריך פשיטא כיון דלכ"ע אסור אבל בשבת דל"ג ותשברא כו' דמשמע דלר"ש שרי בלבד שלא יתכוין ושנויא דלא יעשנו כמגודה אינו אלא לר"י לכן לא פריך שם פשיטא משום דאשמעינן דאפי' א"מ אסור והסוגיות מתחלפות כדמצינו באיזה מקומות: ד"ה מוסף למה דס"ד לעיל דאיירי בדלף כו' כצ"ל: במשנה ולא מטפחין ולא מספקין. הרי"ף והרא"ש הביאו ירושלמי מספקין הכא בחמתו מטפחין שפוח לרצונו. והתוי"ע כ' ע"ז מהיכא תיתי לחלק בין בחמתו לרצונו ואני אומר יש ויש דהטעם דשמא יתקן כ"ש לא שייך לבחמתו ואשמעינן דלא פלוג והוא בעצמו כ' לקמן דלרצונו הוה כמ"ש מחמתו ואי קשיא הא קשיא להרי"ף והרא"ש בשלטי עירובין הביאו הירושלמי דאוסר כל משמיעי קול ודחוהו מהלכה מפני גמרתנו דא"כ ל"א אלא קול של שיר וא"כ בחמתו נמי ליפתרי ודע דגי' הירושלמי מספקין קודם למטפחין כמש"כ התוי"ע וכ"ה גירסת הרי"ף והרא"ש וכן בגמרתנו בשבת ומש"כ התוי"ע ראיה דמטפחין כף על כף מקרא דויכו כף ע"ש מבס א"כ דהוה על כף יותר ה"ל להביא קרא דיחזקאל (כא יט) והך כף אל כף דתרגם יונתן ג"כ וטפח: שם ולא מייבמין. הקשו המחברים דמאי איריא ביו"ע משום שמא יכתוב אפי' בחוה"מ תנן במו"ק (ח ב) דא"מ מפני שמחה היא לו והעו"א בחגיגה (ח ב) תירץ דכ"מ לליל יו"ע הראשון דאין נוהג בו מצות שמחה וכ"ע הב"א שסותר. א"ע למה שכתב בתשובה דגם בה חייב בשמחה מדרבנן מיהא ונעלם ממנו מש"כ הד"מ בא"ח סי' תרל"ז בשם הכלבו. נ"ע אי עושים בפורים ט' א"ד דל"א אלא רגלים שהוא דאורייתא כו' והד"מ הבריע להיתרא ע"ש. וא"כ ה"ה ליל יו"א אם לא מה"ע ועמש"כ בחגיגה בישוב קושיית המחברים בס"ד: שם ולא מחרימין. פרש"י והתם חרמים לב"ה וכ"כ הר"ן והרע"ב ותמה עליהם התוי"ע שפי' דלא כחכמים פ"ח דערכין. וצ"ע וגראה דדחקו לפרש כן דאי לכהנים מאי מצוה איכא (עתוי"ע שם בתי"ד ד"ה מה אם לגבוה מש"כ בשם התוס'). ועי' בגמרא דערכין שם דרב פסק כריב"ב דסתם חרמים לב"ה וכן ר"י שם ובאמת תמה הכ"מ על הרמב"ם שפסק כחכמים. והתוי"ע הביאו שם והכך רואה שאגב שיטפי' שכח גם ד"ע: רש"י ד"ה שמא יתלוש כצ"ל: תד"ה והא מצוה. עי' בס"ד. ולעד"נ כהיה לפרש"י דהא אין עולין באילן וט' תשיב לנו הכא בדברים שהן משום שבות ואפ"ה תזינן דאסורין אף במקום מצוה כדאיתא בר"ה (לב ב) במשנה. וכן ב"ש אסרו שחיטה ביו"ט משום הא דאין רוכבין ע"ג בהמה אע"ג דהיא מצוה עי' חגיגה (יז ב) שבית מצוה אילטריכא ליה הא נמי פשיטא וא"כ ע"כ נ"ל דעיקר גזירתם היה משום שבות ואגב גזרו אף במקום מצוה גמורה וא"כ הכי נמי דגזרו משום רשות הבונה על עיקר גזרתם אבל מ"מ נאסרו אגב אף במקום מצוה גמורה וכש"כ הוא:

דף לז ע"א גמרא אלא אר"פ ל"ק הא ב"ש ט'. לכאורה נאוקימתא דר"ג ברים מכילתין. לב"ב בשבת אית לכו מוקצה וביו"ע לא וא"כ היכי קאמרי הכא אין בין כו' ואולי כי נ"ל מוקצה ביו"ע בדבר הנאכל דוקא כמו ביצה ונכלל במה שאמר אלא ת"ג בלבד או דגם בשבת לא אסרו אלא בדבר שאינו נאכל לאדם כגון עצמות וקליפין ולפ"ז יו"ע ושבת כי הדדי נינהו לענין מוקצה לדידהו אך א"כ הוי היפך ממה שאמרו בשבת (קכח) אליבא דרב במוקצה לאכילה ס"ל כר"י במוקצה לטלטל ס"ל כר"ש ועוד י"ל ביון דמודו במוקצה דבע"מ כמש"כ התוס' שם וא"כ אינו היתר טלטל ביו"ע לכן לא חשיב לה: במשנה כלים המיוחדין לא' מן האחין ט'. עמש"כ בזה ביומא (יא ב) בס"ד: ע"ב גמרא ותנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים וט' ולאו אוקימנא ט' כצ"ל: שם ושאני בהמה דקא ינקי תחומין מהדדי. עמש"כ בסנהדרין (קיב) בס"ד: רש"י ד"ה כאן ברועה א' מעמידים בהמתם ברשותו ובקנין שביתתו. כ"ה לשון הר"ן ורש"י שם ולשון הרע"ב בקנית שביתתו: ד"ה אין אדם מתנה למקום שהלכה ותבור כצ"ל:

דף לח ע"א ד"ה בדאורייתא כדאמרינן בסוכה דה"ע הכי גמירי לה. טובתו לכה דאיתא שם (יח) והמכרכים לדף ו' השמטב: ד"ה ס"ה כרגלי כ"א אוקמיה ברשותיה דמאן דאתי למחר כו'. פי' בר"ן: ד"ה פשיטא דכי שאלו מבעו"י כצ"ל: תד"ה והוינן דא"כ יהא משמע דפריך למזרח ט'. ב"כ דל"ל: ד"ה ולבמיל. ותימה הא הוי דשיל"מ כו'. ול"כ לייבש ע"פ מש"כ בעלמא בעירובין (ס"ד מה) לענין ספק בדשיל"מ דבערוב הקילו: ע"ב רש"י ד"ה ולא שני ליה ומתניתין ממון שאל"מ היום דאולתינהו ניהלה עד לאחר יו"ט ולעד"נ דאף לאחר יו"ט נקרא א"מ דאין לה לתבוע רק מים אחרים ולשון שאלה דנקט הוא משום דבלשון הגוהה אסור כדאיתא ר"פ שואל: תד"ה נכי דהא שמעתא דהכ"ש קאמר הכי. לכאורה רב אושעיה הוא דקאמר לה לא הכ"ש:

דף לט ע"א נמרא הא במלח אסתרוקנית . סעמוך פי' שהוא ע"ש מקומו וכ"ל שהיא מדינת אסטרכא"ן בארץ רוסיא באזיא על יד נהר וואלגא אשר יובילו משם המלח על האסל הנזכר ברוב מדינות רוסיא : שם וכתניא כי"א מים ומלח בטלין בין כו' . עי' גי' מהרש"ל וכ"כ הגי' מפרש"י בר"ה ואין מדכתב ומתניתין כו' דאילו לגי' שלפנינו יל"פ כפשוטו דפריך אהברייתא: רש"י בספנה ד"ה כרגלי המלא קשבר י"ב לסתמיה. ומלא התוי"ע את דבריו דתחומין דרבנן וכדרבנן קי"ל די"ב . עי' מ"א תמו' ל' ותרמה שהתוי"ע שנה במחכ"ת : **ע"ב גמרא** וכג"א אפי' הגוף בדים כו' . המהרש"א הקשה נתייל מדוע לא נאמר ג"כ בזה י"ב להחמיר לחייבם במעשר והכ"א במס לעי"ש היכן דתקנו משום הגין בעזרה והוא תירץ משום גזירה דאתי לאפרושי מפטור על החיוב ע"ש ודבריהם מופרכין מהא דנ"ש (ו ב) הב"ע כגון דל"ל אלא תשעה והוא דממ"נ כו' ע"ש אלמא דל"ש להא דיתני המתכרים הנזכרים . ולדעתי אין כאן קושיא ע"פ דאיתא שם דספיקא לאו בר עשורי הוא דעפירי ודאי א"כ ולא שייר בפק ובזה מיושב ג"כ קושית התוס' שהחזיקו הש"א שם דלמ"ד א"נ גייכו היוא כפק שמא התליפו כינו או מקלתו או לא התליפו כלל דלא תיקשי דלספק האחרון ס"ל לחוש לעשורי ודו"ק :

דף מ ע"א רש"י במשנה ד"ה לא יוליכו לסעודת הלילה ל"ע דזה אפי' זכה להם אסור דמכין מיו"ע לחול. עמ"א סס"י תרס"ז וכ"ם תק"ג ועוד לפמש"כ הרב"י בסי' תע"ו

שדעת רש"י דאפי' עירב לדב"מ א"י לילך לדבר הרשות וכ"פ דס"ה כליו נמי ויאמר אפי' זכה להם ועי' לעיל ספ"ק דכל שניאותין בו בחול מטלחין אותו ביו"ע : **סליק בעזר צורי**

ראש

פרק ב בק"נ אות ע' ואפשר כו' דלאומרא בלחוד הוא דאמרי' מליח כרותא דללי כו' וכן בנו"ב א"ח חלק או"ח תמו' כ"ג נסתפק השואל אם הוא דאורייתא או דרבנן וע"ש תשובתו ובמחכ"ת איפתמיט להו גמרא דמנחות (כא) אלא טעמא דמיעטיה קרא לדם הא לא"ה ה"א דם לבעי מלח כיון דמלחי' נפק מתורת דם כו' דם שמלחו אינו עובר עליו ופרש"י מטעם דמליח ה"ה כרותא הרי דמדאורייתא הוא ואפי' לקהל :

סי' יז בפנים ומיהו ההיא דשפופרת כו' . עי' במה שציינתי בתוס' :

פרק ה סי' ב'.בסופו ירושל' וכולן כו' וש"ת מאן דעבד ואקני בשבת כו' לכאורה מפורש ג"כ בגמרתינו בב"ת (ע סע"א) אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת כו' ה"נ דלא קני :

סי' ז ישראל ונכרי שלקחו כו'. בגמרא ורי"ף הגי' שנים שלקחו כו' וכאן הוא ט"ס : **שם** ובס"ע כו' ול"נ כדבריהם כו' ולי יש לאיה לפסק הרי"ף בחלק (קיב) כמש"כ שם בס"ד :

נשלמה בעזה"ה מסכת ביצה

הגהות וחדושים למסכת ביצה

מאת הרב הגאון האמיתי מופת הדור כמהור"ר צבי הירש חיות זצ"ל אב"ד בק"ק זאלקווא.

דף ב ע"א תוס' ד"ה שאור . נ"ב עיין צל"ח ובאמת דרך התוס' בכמה מקומות ובפרט במס' זאת להעתיק ע"פ הרוב דברי רש"י לבד בלי שום הוספה . פעמים בהזכרת שמו עי' בדף זה ע"ב ד"ה כא דהיתרא . וד"ה והיה ביום הששי . י"ד ע"ב ד"ה רבא . ופעמים בלי הזכרת שמו . כמו בע"ב ד"ה גזור . ע' ע"א ד"ה והאמר ל"י א"ר . י"א ע"ב ד"ה אמר לחבא . ותמה דתני פלוגתא זאת במקולי ב"ש וב"ה כאלו דברי הרב בית דוד הובאו בס' יד מלאכי סימן תקל"ע דקולי ב"ש שנחשבו בעדיות היינו דוקא במה דפליגי ב"ש וב"ה לחוד אבל לא במה שנחלקו בה גם תנאי אחריני . וכאן לאוקימתא הרהשונה פליגי ב"ש וב"ה בפלוגתא דר"י ור"ש במוקצה : **ע"ב גמ'** כח דהתירא עדיף . נ"ב עיין צל"ח ודבריו תמוהים מהך דברכות ס' ע"א דאמרינן כח דהיתרא עדיף אף לענין ספק ברכה . ושם בלי דברי ר"מ היה פטור מברכה מטעם ספק ברכות להקל . ועיין עירובין עב ע"ב דשם ג"כ ענין דרבנן ומ"מ אמרינן כח דהתירא עדיף : רש"י ד"ה מאן סתם לן למתני' . נ"ב באמת יש גם משניות שנויות בל' יחיד והלכה כמותה . כמו לקמן כ"ד רשב"ג אומר לא כל הביברין שווים ועי' בפיה"מ להרמב"ם מנחות ק"א ע"א . אולם דוקא היכא דליכא מאן דפליג . אז גם דברי היחיד כסתם משנה הם . אכן אם יש חולק בדבר ולא נזכרה במשנה רק דעת היחיד אז לא הוה כסת"מ . ועיין נדרים כ"ג ע"ב בעיא אם פליגי רבנן על ר"א בן יעקב : שם ד"ה ומי גזרינן כו' . ושמרתם את משמרתי עשו משמרת כו' . נ"ב עיין יבמות כ"א ע"א . וחולין ק"ד א' תוס' ד"ה גזרה : תוס' ד"ה מוקים . נ"ב עיין תוס' שבת קמ"ג : ד"ה אין של' להיפך דאמרינן באמת מאי אולמא האי סתמא מהאי סתמא ולע"ג :

דף ד ע"ב רש"י ד"ה משיאין משואות . כמו בהעלותם משאת העשן מן העיר . נ"ב עי' ר"ה כ"ב נזכר הראיה מן וישאם דוד · ובע"ז מ"ד תזרם ורוח תשאם . אבן הכתוב שהביא רש"י כאן איננו לא בר"ה ולא בע"ז ולע"ג : תוס' ד"ה ותנן אין מבטלין . הביאו בסוף דבריהם מש"ס חולין צ"א א' דבים לו עיקר מה"ת אין מבטלין לכתחלה . ועיין צל"ח שהניח בלע"ג דהרי השיב לו דקי"ל ח"ש אסור מה"ת . והאמת דהנה הר"ש פ"ב דטבול יום ומהרש"א פסחים מ"ד כ' דח"ש ע"י תערובת שרי . והר"ש התעורר מהך דחולין שהיה ע"י תערובת ומ"מ א"ל ח"ש אסור מה"ת . ול"ל דהפי' שם בגמרא חולין לא תזלזל בשיעורי דרבנן . ועוד ח"ש (בעין) אסור מה"ת נכן לא יזלזל אפילו על ידי תערובות . ולדקו דברי התוס' דשם אינו רק מדרבנן מפני שהוא ח"ש בתערובת כשיטת ר"ש :

דף ה ע"א תוס' ד"ה ונתקלקלו . ותירץ דאפילו לא באו עדים עד לאחר הקרבת התמיד כו' דהיכי דלא אפשר שאני . נ"ב עיין מהרש"א שהגיה דברי התוס' . אולם כוונתם לדעתי ע"פ מה של' זבחים ל"ז ע"ב והוא בפסקי תוס' ס"פ דם חטאת סימן ס"ע . דאם א"א לקיים העשה בענין אחר לא בעינן בעידנא דמעיקר לאו לקיים לעשה ע"ש ועיין טורי אבן ריש חגיגה שהביא דברי תוס' הללו . וא"כ שפיר כתבו התוספות דעשה דהשלמה נדחה אע"ג דלא הוי בעידנא כיון דלא אפשר בענין אחר . ועוד כ' דעשה דחמור נמי לא בעינן בעידנא ועי' מג"א סי' תמ"ו :

דף ו ע"א תוס' ד"ה והאידנא . דכיון דזה הטעם מפני החששא ועברה החששא עבר הטעם . נ"ב עיין תוס' ע"ז ה' ע"ב ד"ה והתנן . ותוס' פסחים כ' ע"א לענין מלאכה בע"פ . ועיין ר"נ פ' בתרא דע"ז ופר"ח יו"ד סי' קט"ז מ"ש ע"ד תוס' אלו : **ע"ב רש"י** ד"ה וכ"ת . אין סל' כברייתא . נ"ב בכ"מ דאמרינן כאן שנה רבי בא הש"ס לאשמועינן דיש סמך לדבר זה ממתני' דאל"כ אין סומכין ע"ד הברייתא . ועיין תענית כ' ע"ב וכתובות ס"ע ע"ב מי איכא מידי דר' חייא ור' אושעיא ולא פשטינא ממתניתין :

דף ז ע"ב רש"י ותוס' ד"ה דשמעה . שקול התרנגול אינו נשמע ביום כבלילה . נ"ב עי' יומא כ' ע"ב מפני מה אין קולו של אדם נשמע ביום כמו בלילה . ע"כ לאו דוקא של אדם : שם ותוס' דכיון דרובא בימתא ילדן . תלינן בימתא אפילו בספנא וכ"ב עי' ר"נ ומ"א תקי"ג דאף לענין כל דפרים נרובא פרים . דלא איתחזק איסורא גם כן לא מהני בדשיל"ת . ועיין מ"ל פ"ז מה' מעילה וצל"ח פסחים ז' ע"א בסוגיא דאזלינן בתר בתרא . ועיין ש"ך יור"ד ס"ס ק"י מה שהאריך בענין ס"ס דאינה מועלת בדשיל"ת . ובדברי הר"נ בספק מוכן . ולא התעוררו דאזלינן בתר רובא בימתא בדבר שיל"מ · ועיין תוס' בדיבור שלאחריו להלן י' ע"ב ד"ה חד מינייהו אזל לעלמא וצל"ח שם : גמ' לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור . נ"ב עי' פ"י דהרי אין עונשין מה"ד ולענין איסור בלא"ה ח"ש אסור מה"ת . והעלה דלענין ב"י לא שייך ח"ש אסור מה"ת . ובעיקר הדבר הסכימו עמו הח"ל בתשובה סי' פ"ו ובתשובת ש"א סס' פ"א . אולם לא מטעמיה דהוא כ' דח"ש באכילה הנאה גרונו איכא עכ"פ אף דליכא הנאת מעיו · ובאמת אכן הנאת גרונו בעינן . ואכל חלי זית והקיאו וחזר ואכלו חייב . עיין למב"ס פי"ד מה' מא"ס ה"ג . וא"כ בח"ש לבד ע"כ אפילו הנאת גרונו ליכא . ועוד הלא ע"כ לא ידעו בגמרא עדיין דמיירו רק לענין ב"י . דאל"כ לא יתכן ואי כתוב חמץ משום דראוי לאכילה אבל שאור כו' ולענין ב"י וב"י אין חילוק בין ראוי לאכילה ובין אינו ראוי : רש"י ד"ה הא לא קשיא . לא יגמור מעשה השחיטה דהיינו הכסוי . נ"ב עי' יו"ד סי"ע ס"ד ועו"ז סק"ה דיש פלוגתא אם שחיטה גמר מצוה דכסוי ולא התעוררו דמכאן הראיה מוכרחת דכסוי גמר מצוה דשחיטה היא . וביותר מבואר כן בירושלמי דמכילתין שני' הכא דהמתחיל במצות אומרים לו גמר ע"ש ודו"ק : שם ד"ה והא עביד כתישה . נ"ב עיין פ"י שתמה על הטו"ז או"ח תל"ח דלב"ש לאו משום עשה דוחה ל"ת נגע בה . דסבירא להו דסדין בציצית פטור ואין עשה דוחה לל"ת כיון דלא דכשו סמוכין . אולם ראה תוס' מנחות מ' ע"א דעתם אע"ג דב"ש לא דרשי סמוכין מ"מ גם לדדהו עשה דוחה לל"ת . וילפינן מראשו דכתיב גבי נזיר :

דף ט ע"א רש"י ותוס' ד"ה והאמר ר"י א"ר . ואע"ג דרב אמורא הוא מקשה מיניה . נ"ב בכתובות ח' ע"א אמרינן רב תנא ופליג . ובכ"מ מקשינן על אמורא מדברי תנא . מ"מ לא לכל ענין נאמר זה דמצאנו יבמות כ"ד ע"ב ר"ש אמר כד גיים ושכיב אמר רב לאו מלתא . ורא"ה ס' יד מלאכי סימן תקנ"ג ותקכ"ד כ"ה בארוכות ולכן הוסיפו בתוס' כאן דאין סברא שיחלוק ר' חנן אבל לא באו מלד שאסור לחלוק עליו דהרבה מצינו דדוחין דברי רב מפני הברייתא . ועיין תוס' חולין מ' ע"א ד"ה ובשוק הביאו בשם הירושלמי דמתניתין פליגי על רב . ורלאה עו"ז או"ח ס"ם רמ"ג :

דף יב ע"א תוס' ד"ה ה"ג רש"י . בס"ד דלולב יש בו צורך יו"ע קצת לנאת בו . נ"ב הנה גם בקתם יו"ע יש צורך ללולב לכבד בו ביתו עיין רש"י סוכה מ' ע"א ד"ה ינאו . וירושלמי ס"פ לולב הגזול דראוי להניף על החולה בשבת . והא דאמרינן סוכה מ"ב ע"ב דלולב ביו"ע ושבת אסור לטלטלו עיין כפות תמרים דהתעורר בזה . הנה בודאי לולב שהוקצה למצוה אסור לעשות בו תשמיש דחול . אבל הך דאין מוציאין את הלולב . אדרבה איננו מיירי בלולב של מצוה . ורלאוי לאכיף על החולה שאכ"ם דשכיח וממחב צורך קצת והבן : **ע"ב שם** ד"ה הכא . עיין שו"ת בשמים ראש סימן ס"ח וכפא דהכסגא שם . ותוס' פסחים ה' ע"ב ד"ה לא. ומג"א סי' תמ"ו סק"ג :

דף טו ע"א ברש"י ד"ה כל שנאותין ותוס' ד"ה ס"ק. נ"ב עיין מג"א סימן כ"מ ס"ק י"א. וש"ת ס"ק י"א . ושו"ת שאגת אריה סימן מ"א : **ע"ב רש"י** ד"ה מנה"מ. נ"ב עיין פסחים מ"ו ב' · ומשום עירוב תבשילין סרינן איסור דאורייתא וירושלמי בסוגין . אולם מ"ש לשון מכאן סמכו לעירוב תבשילין מה"ת תמוה דהרי מצאנו כתובות י' ע"א מכאן סמכו לכתובת אשה מה"ת ושם הוא דבר תורה ממש לשיטת ר"מ ועיין שאגת אריה סימן ק"ב מה שייך לכאן :

דף יז ע"א גמרא באמת אמרו ממלאת. נ"ב כבר אמרו בירושלמי פ"ק דשבת ובפ' המצניע . דכל באמת לשון הלכה למשה מסיני . ועיין מבוא התלמוד ובהקדמת הרמב"ם לפיה"מ . אולם יפה דקדק הרמב"ם דדוקא היכי שנמצא לשון זה במשנה . דהכא כל עיקר יו"ע ב' של גליות אינו רק משום מנהג ומשום ספק . וקאמר ג"כ לשון באמת . אולם ראה רש"י סוכה ל"ח א' ד"ה באמת אמרו ושם ברייתא היא ול"ע : **ע"ב שם** כ"ע כלי בשבת לא. נ"ב עיין שו"ת שאגת אריה סימן כ"ו ושו"ת בית אפרים חלק או"ח סימן כ"ב . ומה שפלפל הרב הנ"ל מהך דבתלגגולת ספק טריפה לא חיישינן לתקלה וכאן גזרינן שמא ישהה . עיין יומא ס"ו א' דבעיקר הדבר יש פלוגתא . ועיין לקמן מס' זו כ"ג ע"ב ונדרים ע' ע"ב :

דף יח ע"א נ"ב שיטת רש"י ותוס' בולד הטומאה א"ל הערב שמש . ועיין פסחים ע' ע"א בסוגיא דקופץ ולקמן י"ע א' דמקשה הש"ס ות"ק לא בעי הערב שמש והרי אפשר דמיירו בולד הטומאה ול"ע : **ע"ב** הואיל וקודם טבול שרי לאחר טבול נמי . נ"ב עי' שאגת אריה סי' ק"ג בארוכות :

דף כ ע"א נדור ואינו יוצא כזיר ואינו מגלח . נ"ב עיין רש"י דמשום אמירה לגבוה כמסירה להדיוט . ועיין למב"ס פע"ו מה' מעה"ק ה"א דאין חזרה בהקדש אפילו תכ"ד ולכן לא מחלק הש"ם כאן בין תכ"ד או לאחר זה . אולם בהך דמייתו בגמרא ארבע מאה שקיל וברתיה אי בעי כסיב כו' . מדוע לא יוכל לחזור תכ"ד עכ"פ דהרי קי"ל דכדיבור דמי ול"ע : רש"י ד"ה ולזבחי שלמים הבאתיה . מרוב ענותנותו כו' היה משנה מפני השלום . נ"ב בכתובות כ"פ האשה שנתארמלה סברי בית הלל דמרקדין לפני הכלה ואומרין כלה נאה וחסודה ולית בזה משום מדבר שקר תרחק משום ד"ש עיין ריטב"א שם ואזלו בשיטת רבם הלל הזקן : **ע"ב גמרא** במקום שכירתך סתומה כו' שלא יהא כו' שלחן לבך ריקם. נ"ב ושמעתי מפי מורי הגאון מהרא"ז מרגליות ז"ל . שע"פ גמרא זאת יש להגיה בסליחה לתמיםי נסתמה הבירה ונתרוקן טוהר השלחן שצ"ל נסתמה הכירה והשערה טובה היא ע"פ גמרא זאת :

דף כב ע"א שם מסייע אין בו ממש . נ"ב עיין יו"ד סימן קנ"ח במו"ז ובנקודות הכסף שם . ותשובת חכם צבי סימן פ"ב :

דף כד ע"ב כליפור דרור .. נ"ב עיין טורי זהב ביו"ד סימן פ"ב ס"ק ז' :

דף כה ע"א נטיעה מקטע רגליהון דקלבים. נ"ב עיין ת"ה הארוך בית שני שער ג' ומכאן ראיה לבדיקת הריאה ועיין תבואות שור סימן ל"ה : שם אפילו כתורמס הזה . נ"ב עיין ריש מדרש קינות הגירסא אפילו כגרמיזא הבא באחרונה : שם רש"י שהן עזים . נ"ב ואני שמעתי כי הם עזים וראוים לקבלת התורה כי בכל הגזרות אשר עברו על ראשן לא עזבו חבל נחלתם וגורלם מסיני :

דף כו ע"ב גמרא אין מוקצה לחצי שבת. נ"ב עי' יו"ד רס"ו ובע"ז ס"ק א' . ועיין מג"א הל' לולב ס"ס תרכ"א :

דף כז ע"ב רש"י ד"ה תלה . דרחמנא אחשבה להבערתן . נ"ב עיין פסחים ה' ע"ב ש"מ אין ביעור חמץ אלא שרפה ורש"י שם ופ"י מה שהתעורר מדברי רש"י הללו כאן :

דף ל ע"א גמרא מוטב שיהיו שוגגין . נ"ב עי' ש"ך יו"ד סימן ל"ע ס"ק ל"ז וברמ"א שם סימן רל"ג דמיעוט הסרכות ויותר החדש בזה"ז הוא ג"כ מטעם מוטב כו' . ובתשובה הארכתי מזה שראינו במנחות ל"ח ב' דאסור לפרסם הקולות בפני ע"ה :

דף לב ע"ב רש"י ד"ה ונתן לך רחמים . שתרחם על הבריות . נ"ב מכאן הוציא הרמב"ם דבריו ספי"א מה' סנהדרין אין טוענין למסית שהאכזריות על אלו המטעים העם אחרי ההבל רחמים הוא בעולם . שנאמר למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ע"ש ודבריו לכאורה סתומים . אולם מכאן שדרשו ונתן לך רחמים היינו שאתם תהיו רחמנים ויש מעט הבנה לדבריו . ובפ' עיר הנדחת נאמר זאת שע"י האכזריות שתנהגו בהם תהיו רחמנים :

דף לד ע"ב גמרא לימוד ערוך . נ"ב עיין מנחות ע"ו א' ברש"י היינו כך שנאה מרבותיו . ועי' יד מלאכי סימן של"ד שהביא ראיות דכ"מ שנאמר לימוד ערוך אינו רק הלכה ברורה אבל לא הלכה מסיני : שם שבת קובעת . עי' נו"ב מהדו"ק חאו"ח סי' ל"ו :

דף לה ע"א גמרא לאפוקי מדהלל . נ"ב הלל זה איני יודע מי הוא דכיון שהוזכר בברייתא ע"כ היה תנאי ובתנאים לא מצאנו הלל רק הלל הבבלי חברו של שמאי . בפירוש אמרו בירושלמי פ"ב דחגיגה דלא היה מחלוקת בישראל ובימי שמאי והלל עשו אותן בעיה . וכאן יש פלוגתא חדשה בין הלל ובני דורו לענין שבת קובע למעשר ולע"ג · ואולי הוא אחר הלל בנו של ר"ג דיבנה ועיין סה"ד שהביא הך דהלל בן ר"ג בפסחים ר"פ מקום שנהגו :

דף לז ע"ב גמרא אי קסבר יש ברירה . נ"ב עיין שאגת אריה סימן פ"ע : שם לאיסור מוקצה לא חשו . נ"ב מה שדחו כל הפוסקים קוש' גמרא זאת היינו דיש חילוק דתחומין נקרא ממון ולא בטל עיין לעיל ל"ע ע"ב תוס' ד"ה הכי . משא"כ מוקצה . ועיין יו"ד סימן ק"ב ומג"א סימן ש"ח ס"ק ח' ותוס' ב"ק ס"ע א' ו דרים כ"ז ב' אם גדולי היתר מעלין האיסור . ותשובות נו"ב מה"ת חלק יו"ד סימן נ"ה :

דף לט ע"א [גמרא] שלהבת בכ"מ . נ"ב עיין תוס' פסחים כ"ז ב' ד"ה מכלל אם שלהבת בא מן הממש או מן משהו הנשרף :

דף מ ע"א שם כגון שיחד לו . נ"ב עיין רש"י כאן . ומה שהקשה מזה על שיטת הרא"ש פ"ק דפסחים דכל שהשאיל נפקד ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינן עי' מחנה אפרים ה' שכירות סימן א' :

דף מא ע"א שם משום סרכא דמשכא . נ"ב עיין ש"ך יו"ד סימן ל"ע ס"ק מ"ב :

צבי הירש חיות חופ"ק זאלקווא.

מים חיים חדושים והגהות למסכת ביצה לרבינו חזקיה די סילוא ז"ל בעהמ"ס פרי חדש

משנה א וחמץ בכותבת · כתב התי"ט דל"ע אי בעי ב"ש כזית וכגרעינתה כמו התם ולשון קצרה דברו וזה היה נראה עיקר שלא הוצרכו ב"ש לבאר כיון דמהתם ילפי לה אלא שבפ"ב דיומא דף ע"ט אמרינן דב"ש כותבת סתמא קאמר ולא בעו גסה וע"ש ובתוס' ד"ה לומר לך : **משנה י** אבל לא סנדל עיין בתי"ש שהביא ברייתא דלא יטייל מבית וכו' וכתב דתמה על דלא מייתי הש"ס אדאביי תניא דמסייע ליה ולי נראה דכיון דאביי מפיק הך דינא מדיוקא דמתני' לא איצטריך הש"ס לסועי מברייתא ודוק :

פרק ב משנה א סומך עליו לשבת כתב הרע"ב ואם התחיל וכו' מה שהתחיל גומר ודקדק הרב בלשונו דדוקא מה שהתחיל גומר אבל לא ענינים אחרים שעדיין לא התחיל והרא"ש והר"ן נסתפקו בדבר יע"ש : **משנה ג** שמשיקין כתב הרב וטובלין במקוה מים מלוחים ועיין מ"ש התי"ט בשם הרמב"ם ומבואר יותר בגמרא דפרכינן ותסברא אי אית ליה מים יפים הכי נ"ל למעבד להו השקה יע"ש : **משנה ד** ואין סומכין על הם כתב הרב לית להו לב"ש תכף וכו' ובגמרא דף כ' משמע דתנא דידן ס"ל דכ"ע אית להו תכף ובסמיכה עצמה פליגי דב"ש סברי דשלמי חובה לא בעי סמיכה ודו"ק : **עוד** עיין מ"ש התי"ט ד"ה ועולות ומה שתירץ כמ"ש תוספות דף כ"ז ותירוץ זה מבואר בפרקין דף כ"א ע"א : **משנה ה** וכ"ה מתירין כתב הר"ב ופסק הלכה וכו' אבל לא כל גופו אבל התוספות כתבו דטעמא הוי דדבר השוה לכל נפש בעינן וזה אינו ראוי אלא לבני אדם מעונגים יע"ש : **משנה ח** אין מקרדין וכו' ב"ש עיין מה דאסיק התי"ט דשביתת בהמה איכא אלא לאו וכן עיקר דאיסור שביתת בהמה ליתא ביו"ט אבל איסור מחמר איתא מן התורה ביו"ט וכמ"ש בביאורי לש"ע הלכות יו"ט :

פרק ג משנה ז אין משחיזין כתב הרב בריחיים והא דאמרי' בגמרא דרבה הוה מעבר סכינא אשפתא דריחייא ההוא ריחיים של חטים והכא מיירי בריחיים העשוי להשחיז בו דומיא דמשחזת כנ"ל ולמה שהקשה התי"ט בסיפא דמתני' דמשנה שאינה צריכה היא דכבר נשנה לעיל אין נמנין וכו' לי נראה דאי תני הכא דאין נמנין ולא תני הך הוה אמינא דבשבת אף לשחוט ולחלק ביניהם אסיר משום דמיחזי כמשא ומתן שמוכר להם ועבדות מעכ"פ התם שלקחוה מערב יו"ט ומחלקין אותה ביו"ט ואי תני הך דשבת פ"א דשאני הכא שצריך לשקול לו אבל התם שאין שוקלין אלא פוסקים זוז לכל אחד ומחלקים ביניהם הוה אמינא דשרי קמ"ל ודו"ק :

פרק ד משנה א אבל מביאה הוא בידו תמה התי"ט דלמאי שנו דברישא תני לפניו והכא תני בידו ולי נראה דהתם כד מביא אותו בשתי ידיו ולפיכך נקט לפניו והתם קופה אורחא דמילתא להוליכה בידו אחת ולפיכך נקט בידו ולא לפניו דמשמע בשתי ידיו וכדכתבינן ושייך שפיר לישנא דלפניו אבל כשמוליך הקופה בידו אחת אינה לפניו אלא לצד אחר כנ"ל ודו"ק :

פרק ה משנה א ומכסין פירות כתב התי"ט ויותר נראה כדברי ר"י דבשבת דקתני בסיפא קאי אהני תרי בבי וכסיפא קתני וכו' פירוש לפירושו דהו"ל למיתני משילין פירות דרך ארובה ומכסין פירות וכו' כדי שמן ביו"ט אבל לא בשבת ובסיפא הו"ל למתני' ובשבת נותנין כלי תחת הדלף ומיהו ק"ל לרש"י מהא דמייתי בגמרא פורסין מחצלת על גבי לבנים בשבת וצ"ע : **משנה ב** כל שחייבין עליו בשבת חייב עליו ביו"ט כלומר אבל לא כל שחייבין עליו ביו"ט חייבין עליו בשבת דהא איכא איסור מוקצה דאסור בי"ט ושרו בשבת כדאיתא בר"מ : **משנה ג** המוסר בהמתו לבנו כתב התי"ט ואע"ג דהוא יחיד לא קנה וכו' וזהו לשיטת הרמב"ם אבל לשיטת הר"ב ורש"י אין חילוק בין בנו לרועה אחר ותימה על התי"ט שכתבו סתם : **עוד** תנינן הרי אלו במקום שהולכין לא ידעתי אמאי לא קתני הרי אלו כרגלי כולן דומיא דאינך ואין לומר משום דאחד מעכב על ידי חבירו והכי תלייה במקום שכולם שוין בו משא"כ ברגלים שאינן שוין דהא גבי אשה שאלה מחברתה קתני הרי אלו כרגלי שתיהן אעפ"י שהאחת מעכבת על חברתה וצריך עיון : **משנה ד** כרגלי אותה העיר עיין בתי"ט מה שהקשה לדברי הטור ולא נהירא כלל דאין כאן שום משמעות בדברי הטור מזה דכיון דגלי לן הטור שהם מעכבים על ידו לפי שכולם שותפים במים שמגולא ושותה כל אחד ממילא הדבר ברור שגם הוא מעכב ע"י שהרי יש לו חלק ושותפות במים שמוליכים האחרים ואינם יכולים להוליכן אלא למקום שכולן יכולין לילך דומיא דכלים שאינן מיוחדים דמשנה ג' וזה ברור ודו"ק :

חכמת מנוח

מאת הגאון האשל הגדול ריש מתיבתא נר ישראל כמהור"ר מנוח המכונה הענדיל ז"ל (בעהמ"ס מנוח הלבבות

[נדפס פעם אחת בפראג שנת שע"ב] •

דף ב ע"א במשנה לא תאכל ב"ש כו' · נ"ב ק' אמאי לא תנא הכל בבבא אחת ב"ש אומרים ביצה שנולדה ביו"ט תאכל ושאור בכזית וחמץ בכותבת והשוחט חיה ועוף ביו"ט יחפור בדקר ויכסה · וב"ה אומרים ביצה לא תאכל וחמץ בכזית והשוחט לא ישחוט אא"כ כו' ויי"ל דנקט בבבא ראשונה ב"ה סמוך לב"ש להורות איידי דנקטי ב"ש תאכל נקטי ב"ה נמי לא תאכל ובטלטול נמי אסרי כמ"ש התוס' ובבבא אחרונה נקט נמי ב"ה סמוך לב"ש להורות כמו דב"ה מיירי לא ישחוט לכתחילה כן נמי ב"ש מיירי לשחוט לכתחילה והא דנקטי השוחט דמשמע דיעבד מיירי בבא לימלך והאומרים לו חפור ושחוט וכסה כדלקמן בגמרא ד' ז ע"ב והנה בבא אמצעית לא יוכל לכלול עם שום אחת משתי הבבות כדי שלא יפסיק בין ב"ה לב"ש : **שם** שאור בכזית כו' · נ"ב ק' האי דנקט האי בבא באמצע שהרי ביצה שנולדה כו' והשוחט חיה כו' הם דומין יותר כי דומי' בב' דברים שנוהגים בכל יו"ט בג' רגלים · ושניהם משום מוקצה · וי"ל דנקט כסדר שנשנו ע"י התנאים ב"ש וב"ה כפי סדר המשנה סדרים זמ"ן נק"ט כי ביצה שנולדה בסדר מועד קודם שאור וחמץ דשייך לפסחים שהוא מסודר אחר ביצה ודין כיסוי דם שייך למסכת חולין שהוא בסדר קדשים אחר סדר מועד · ומיהו יש סדרים שמסכת פסחים מסודר קודם ביצה : **תוס'** בד"ה ביצה כו' לישנא דסתם כו' · נ"ב בין ב"ש בין ב"ה : **בד"ה** שאור כו' הכא מידי אלא כו' · נ"ב התוס' באו לפרש פירוש רש"י שלא יובן אמרו משום דליכא בעולם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אלא אלו הג' · ולפי שכנים מהם מיירי במצות יו"ט והם ביצה שנולדה והשוחט חיה כו' לכך תנא להו כולהו הכא גבי יו"ט אע"ג דשאור וחמץ אינם מנוגות יו"ט · ומ"ש רש"י גבי יו"ט נמשך למטה · גבי יו"ט תנא להו בהדי הדדי אמנם לתוספות ק' הרי בעדיות חשיב הרבה יותר מג' אלו מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולכך פירשו דאלו הג' דוקא ביו"ט הם דגם שאור וחמץ כיון דאינם נוהגים אלא ביו"ט הוי נמי מעסקי יו"ט ודוק : **ע"ב** גמ' שבת דעלמא תשתרי כו' · נ"ב למ"ד מוקצה אסור ומיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא לא פריך מידי דאסור משום מוקצה מחמת איסור דאינו יכול לשחוט התרנגולת בשבת והוי מוקצה כבתרנגולת העומדת לגדל ביצים וכנבלה שנתנבלה בשבת [ועי' בר"ן שלא כ"כ] אלא למ"ד מוקצה מותר פריך וקשה דלמא אין הכי נמי דשרי ואין לומר מדנקט יו"ט אסור לב"ה ה"ה שבת דבכלל יו"ט איתיה לשבת דהא ע"כ למ"ד מוקצה אסור יש חלוק בין יו"ט לשבת · וי"ל דפריך ממנהגנו דאנן אסרינן לביצה בשבת דעלמא אע"ג דקי"ל הלכה כר"ש דמתיר מוקצה מחמת איסור כדלעיל במתתכין נבלה לכלבים : **תוס'** בד"ה מוקים כו' וקשה דמאי אולמי' כו' · נ"ב התוס' לא סבירי כרש"י שפי' כך שמעתי מרבותינו משום דק' להו א"כ לא היה צריך דסתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין כו' דכשנועתי מרבותינו לחוד סגי אלא רב נחמן אינו מגיה מתני' דמגביהין כו' אלא משום דסותר לסתמא דמחתכין כו' ולכך מקשין מאי אולמי' כו' ולמה אינו מגיה מתני' דמחתכין וקרא למתניתין דמגביהין סתמא משום דידוע דהלכה כב"ה וב"ש במקום ב"ה אינו משנה ואין קרוי מחלוקת אלא במקום שבאר תנאים כגון ר' יהודה ור' שמעון פליגי היאך אמרו ב"ה וזה נמצא הרבה · ולא משני כמו בסוף הדיבור דלעיל בסמוך דהאי סתמא עדיפא הואיל ונשנה בסוף מי שהחשיך וסתמא דמגביהין נשנה לפני כן בפ' נוטל דלא שייך שרבי חוזר מדבריו הראשונים ואינן מוחקם אלא נשנם דבתחילה סבר הלכתא כר' יהודה ואח"כ הלכתא כר"ש ומ"מ משנה ראשונה לא זזה ממקומה דאמת הוא דפליגי ר' יהודה ור"ש כך אלא שרבי חזר מסתמא אבל אין נכון לומר שבתחלה נאמר שקר לפניו דב"ה כר' יהודה ואח"כ נאמר לפניו האמת דב"ה כר"ש דלא היה כותב שום דבר אלא בחקר ודרש היטב ואמת נכון הדבר · ועוד שהיה מוחק הראשון לגמרי : **בד"ה** אין כו' אלא מייתי מסיפא כו' · נ"ב וא"ת גם בסיפא יש מיגו דאתקצאי לבין השמשות שהיה שלם והוי מוקצה מחמת חסרון כיס הוי מוקצה לכולי יומא וא"ל כבסמוך שהיתה רעועה מאתמול א"כ למה מקשי התוס' קושיא אחרת ומשני הכי והרי מכח קושיא זו עצמה נ"ל הכי · וי"ל דע"כ לית ליה לר' שמעון מיגו דאיתקצאי כו' שהרי מתיר בנבלה לפני הכלבים אע"ג דנתנבלה בשבת ואתקצאי לבין השמשות בשבת דאינו ראוי לשוחטה והוי מוקצה מחמת איסור : **בד"ה** ונפלוג כו' משום כך כו' · נ"ב דכמו דתנא ג' תיבות ביצה שנולדה ביו"ט כו' כן יאמר ג' מלות תרנגולת וביצתה ביו"ט כו' ודו"ק :

דף ג ע"א תוס' בד"ה ר' יוחנן כו' לדבריהם דרבנן כו' · וא"ל לדידיה קאמר קדושה אחת היא ושניהם שוים דבשני סימים מותר דלבון קדושה משמע דאיסור משום קדושה קאמר ומיהו במתני' דעירובין דל"ט ע"א לא קאמר קדושה אחת היא אלא ולא הודו לו חכמים · וצ"ל ולא הודו לו משמע דאקדושה אחת קאי ולאיסורא קאמר דומיא דשאר לא הודו לו חכמים הנז' שם ברישא ובסיפא דקאי אקדושה אחת ע"ש ודו"ק :

דף ד ע"א גמ' אי לצפונה אי לדרומה כו' · נ"ב מיירי שהפימה מן הצד כי כל דבר עגול מכל צד ויש לו פה גבוה נמשך למעלה כשמעמידין אותו אינו עומד אלא מתגלגל והפה יורד כי הוא מכביד עליו · דאל"כ היה לו לומר אי למעלה אי למטה כמ"ש לעיל והתחתונות מעלות את העליונות · ודו"ק : **שם** אפילו בדרבנן לא בטיל נ"ב כלומר לעיל ס"ד דדוקא בדאורייי' דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל אבל בדרבנן בטיל משום דספקא דרבנן לקולא לכך אמר רב אשי דאפי' בדרבנן אפי' באלף לא בטיל וה"ה בכל ספקא דרבנן לא הוי לקולא בדבר שיש לו מתירין ודו"ק : **שם** אבל ביומי' לא כו' · נ"ב וק' הא קי"ל כר"ש דמוקצה מותר בשבת ואמאי אין מטלטלין ביצה שנולדה · וי"ל דגזרינן בטלטול כמו באכילה ולא הוה גזירה לגזירה דכולה חדא גזירה עם מתקין שזבו ודומיהם דמתקין שזבו נמי אסירים בטלטול גזרה שמא יסחוט · וא"ת הא קאמר בסמוך בביצה כיון דביומא נמי חזיא לגומעה ולא קא שריא עד למחר מידע ידיע דבת יומא אסורה וליכא למיגזר ביום שני כיון דיש היכרא בראשון כמ"ש בסמוך לקמן · י"ל דשאני הכא כיון דעביד מעשה לטלטל בראשון אין היכרא דאיסור אכילה מועיל וחיישינן שמא יחשוב שגם האכילה מותרת ועוד דמ"מ הוי בכלל גזרת מתקין שזבו דאסורים בטלטול אע"ג דיש היכרא שלא לשהותם עד למחר ובטלטול לחוד חיישינן שמא יסחוט ודו"ק [ודעת כל הפוסקים בפשיטות כיון דאסור באכילה ממילא גם טלטול אסור לכ"ע] : **תוס'** בד"ה אלא כו' דגם בשעת לידה שייך הכנה · נ"ב ומ"מ אם נולדה ביו"ט דעלמא איכא אסור אלא משום גזירה כדלעיל ד"ב ע"ב דביו"ט עצמו לאותו היום אין הכנה אסורה לא בידי שמים ולא בידי אדם דהרי אופין ומבשלין ביו"ט וכן בשבת עצמו לאותו שבת אין הכנה בידי שמים אסורה ולכך קאמר לעיל ד"ב ע"ב הטעם משום דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה משמע דאי היום גמרה לה לא הויא אסורה אלא עיקר טעם האיסור משום הכנה שנתהדשה בשבת שקודם יו"ט לצורך יו"ט או ביו"ט שקודם שבת לצורך שבת דעיקר האיסור משום קדושת יום הקודם דאין להכין בו דבר אלא לצורך עצמו ולא ליום אחר כיון דאותו היום האחר גם הוא קדוש ובעי הזמנה קצת מאתמול ודוק היטב : **ע"ב** גמ' ביומייהו. נמי שרי כו' · נ"ב ק' והא אפי' ביומייהו איתו אלא משום גזרה שמא יעלה ויתלוש כמו פירות הנושרין ואתו ניקום ונגזור גזרה לגזרה · וכן גבי ביצה אמאי צריך טעם משום דביומיהם חזיא לגומעה הא שריא משום גזרה לגזרה וי"ל דשבת ויו"ט הסמוכים אפי' למ"ד שתי קדושות הם מ"מ נראה לבני אדם כקדושה אחת וכיומא חדא אריכתא דמיא להו כיון דאין הפסק חל ביניהם ואין חילוק כמו ביום אחד שאין לחלק בין הני היום הראשון לחני האחרון ולזה כמו דביום הראשון אסור בעלים משום שמא יעלה ויתלוש כן ביום השני אסור משום שמא יעלה ויתלוש וכן בביצה כולה חדא גזירה בכלל משקין שזבו בשני כמו בראשון אי לאו משום היכרא דלא קא שרי עד למחר בביצה ובמשקין שזבו : **תוס'** בד"ה ותנן כו' ואין מבטלין כו' · נ"ב ס"א ואי מבטלין אמאי לא כו' :

דף ה ע"א תוס' בד"ה ונתקלקלו כו' דענוש כרת כו' · נ"ב דענוש כרת ומחוסר כפורים בע"פ נמי הוי טעמא משום שאינו יכול לאכול הפסח אם אינו מביא כפרתו ויבא לידי עונש כרת וכן [הוא] בפסחים בפ' תמיד נשחט : **ע"ב** רש"י בד"ה מכדי כתיב כו' ועד עשרים באייר כו' · נ"ב ועד עשרים באייר כלומר או עד עשרים באייר · רש"י מסופק אימתי נסתלקה שכינה אם מיד שהוקם המשכן בר"ח ניסן משום שרתה במשכן לבד או אם שרתה גם בהר סיני עד שנעלה הענן מעל המשכן ונסעו ישראל משם ואז פסקה שנסתלקה גם מהר סיני :

דף ו ע"א גמ' לעגל שנולד כו' · נ"ב אפי' מאן דלית ליה הכנה דרבה סבר דעגל מותר דלא שייך ביה הכנה והטעם מפורש באשר"י [סי' ז'] : **רש"י** בד"ה דילמא כו' כגון שלא באו כו' · נ"ב כלומר שלא באו ביום ראשון אלא סמוך לחשכה דהיינו מן המנחה ולמעלה שכבר פנה יום שלשים ונכנס יום ל"א ודו"ק · א"כ אם לא באו עד יום ל"א ממש או לא באו כלל היו עושים בירושלים ג"כ שני ימים והוי קדושה אחת מחוק התכמים שתקנו כן משום קלקול השיר פעם אחת ומשום לא פלוג תקנו שכל ב' ימים יהיו קדושה אחת אבל השתא דמימות עזרא לא אתרמי להיות ר"ה ב' ימים א"כ מעולם לא התחילה תקנת חכמים · וכן מוכח לשון דילמא מעברין ליה לאלול ולא אמר דילמא יבואו עדים מן המנחה ולמעלה ולכך פירש"י הכי : **בד"ה** הואיל ומתיר כו' דאתקן להא אתקן להא · נ"ב י"ל כל מוקצה אסור מדרבנן שגזרו משום שנראה כגמר מלאכה בשבת או ביו"ט ושמא יגמור ג"כ מלאכה האסורה אבל בבעל חי כיון שאין מועיל לו שום גמר ולא ניתר אלא בשחיטה והוי שחיטה גמר שלו כיון דיולא בזה מידי אבר מן החי א"כ גם במוקצה אין לאסור דלידה לא הויא כגמר כיון שעדיין חסר שחיטה והיתר השחיטה נתחדש משנולד מה שאין כן ביוני שובך ויוני עלייה דככל היה עליו היתר השחיטה ומוקצה כשנתירה יהיה היתר אחרון וגמרו ודו"ק : **תוס'** בד"ה [יום] כו' והכא משמע דאין כו' · נ"ב כלומר דאין זו בכלל איסור מלאכה בחוה"מ דילפי' מן התורה שני כל מלאכת עבודה לא תעשו כמו שפירש"י בפ' אמור סי' כ"ג פסוק ל"ו . **בד"ה** והאידנא כו' אשכחנא דאינן · נ"ב ס"א דאנן : **בד"ה** הואיל כו' ותימה למה להו כו' · נ"ב בלא פירש"י היינו מפרשים הואיל ומתיר עצמו בשחיטה ליכא למיגזר ביה משום פירות הנושרים ומשום משקין שזבו דלא-דמי כיון שהוא בעל חי וניתר בשחיטה מה שאין כן במשקין שזבו וביצה שראוים לאכילה מיד בלא שום מלאכה : **ע"ב** תוס' בד"ה מוכן כו' אפרוח נמי כו' · נ"ב התוס' לא סבירי כרש"י שכתב לעיל ואף לא היה ראוי ר"ל שאין הכלב אוכל ביצה שיש בו אפרוח · והא דלא כתבו זה התוס' לעיל גבי הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים כמו שפירש"י גם לפי שהם אינו מסקנא ובמה המקשה סבר שאינו ראוי לכלבים והשתא שנסתר במסקנא מקשה הא תזינן דכלב אוכלו : **בא"ד** מוכן ועומד כו' · נ"ב כלומר ועגל אע"פ שספק הוא אם יולד ביו"ט מ"מ הוי מוכן ועומד לכלבים אגב אמו שכיון שספק הוא אם יולד טרם שתמות אמו מתיאש ומקצהו לכלבים אבל אפרוח ידוע הוא שיולד לרוב ודו"ק : **בד"ה** עגל כו' כמו ביצה · נ"ב דאפי' מאן דלית ליה מוקצה אית ליה נולד משום פירות הנושרין ומשקין שזבו והוי מאי למפרך זה לעיל גבי וכי מה בין זה כו' אלא דניחא למפרך במסקנא : **בד"ה** ביצים כו' אפי' ביעת' בכותחא כו' · כתבו התוס' בעירובין דס"ב ע"ב בד"ה אפי' ביעתא כו' מפרש בערוך דלאו בסתם ביצים איירי דהותן אין צריכין היתר דאין לך עם הארץ שלא ידע שמותרות בחלב אלא מיירי בשוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות : **בא"ד** והאיכא בסמוך רבי יעקב כו' · כלומר וע"כ לא אסר אלא משום דסבר כמ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא בחולין דקי"ג ע"א וא"כ הוי כמו ביצת נבלה דאסורה אפי' אינה מעור' בגידין שכמוה נמכרת בשוק דאסורה לב"ה והא דקאמר ר' יעקב אם היו מעורות בגידין אסורות כלומר אסורות מדאורייתא דבשר גמור הוא וממילא שמעינן דאפי' באינם מעורות אסורה מיהא מדרבנן כבית הילל וליכא למימר דר' יעקב סבר בשר עוף בחלב מדרבנן ואם היו מעורות הוי כבשר גמור ואסורות מדרבנן קאמר אבל אינם מעורות מותרות דהא ע"כ למ"ד בשר עוף בחלב מדאורייתא הוי ביצה אסורה אפי' כמוהו נמכרת בשוק כביצת נבלה לב"ה ואם ר' יעקב לא סבר כמותו א"כ הוי ג' פלוגתות בדבר וזה לא נזכר בשום מקום ואין כן דרך סברייתות דהוה ליה לזוכרם יחד אלא ע"כ ר' יעקב הוא מ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא והתוס' הוי מצי להקשות בקיצור ממ"ד בחולין בשר עוף בחלב דאורייתא והכי מקשי התוס' בעירובין בדבור הנ"ל אלא שבאו לאשמעינן שע"כ לפי זה ר' יעקב הוא דסבר הכי וע"ש בערובין · עוד נ"ב כלומר אסורות מדאורייתא כו' והא דמקשה אביי לקמן ד"ז ע"א דלמא ע"כ לא קאמר ר' יעקב התם אלא לענין איסורא כו' ופי' רש"י דאסר לה מדרבנן · וי"ל דמיירי באינם מעורות ושלל הוה משמע ליה שאינן מעורות כל כך כדמשמע ליה לרב יוסף באיכא דאמרי כמו שפי' רש"י · והכי קאמר דאי כר' יעקב האמר אם היו מעורות בגידין אסורות מדאורייתא וא"כ ממילא באינם מעורות שהוא השלל אסורות מדרבנן ודו"ק : **בד"ה** וכי כו' היו מודים דאסור · נ"ב משום דאקצינהו מדעתיה לגמרי כגרוגרת וצמוקים : **בא"ד** דפריך תינח דאדרבה כו' מדנקט נולדה ולא תנא ביצה הנמצאת בי"ט שהיה משמע בין נולדה בין במעי אמה דלכל אחת יש סברא לאיסור ולהיתר ודו"ק : **בא"ד** תינח דאדרבה כו' · התוס' לא גרסי הא נמי תנינא אלא הא תנינא כו' :

דף ז ע"א רש"י בד"ה שלל כו' של כובסין · נ"ב בשבת דמ"ח ועי' בערוך בערך שלל : **ע"ב** גמ' ילפינן ביעור מאכילה כו' · נ"ב ק' ג' קושיות · א' · כמו שקשה פתח בשאור וסיים בחמץ · כן ק' פתח בביעור שאור לא ימצא וסיים באכילה כי כל אוכל חמץ · ב' · לב"ה קשה כיון דילפינן ביעור מאכילה לא לכתוב גבי ביעור אלא חד קרא שאור או חמץ ונילף ביעור מאכילה כמו דלענין אכילה שאור וחמץ שוים בכזית כן לענין ביעור · ג' · ק' אמרו ילפי' ביעור מאכילה למה לן למילף מאכילה הא מתרי קראי דלעיל משמע היטב דביעור בכזית כיון דאיכא צריכתא וליכא למימר הואיל ואלקו הכתוב כו' כמ"ש התוס' בד"ה דאמר כו' ומקשי למה להו דר' זירא כו' · ונראה הא דילפי ב"ה ביעור מאכילה לאו משום בנין אב או מה מצינו דהא אין כאן דמיון ביעור לאכילה כלל אלא יליף מדפתח הכתוב בביעור וסיים באכילה וב"ש סברי דאתא לחיוב כרת גם בביעור · ולב"ה ליכא כרת בביעור והא דאצטריך תרי קראי לעיל בביעור חד להורות דליכא כרת בביעור אלא לאו דבל יראה לחוד ולא כרת וחד להורות דשאור אפילו באכילה אינו עובר אלא משום בל יראה לחוד כיון שאינו ראוי לאכילה · וכ"מ במקום שאין כרת כגון אם אוכל בשוגג אינו חייב אלא חטאת אחד · והיצטריך צריכתות דלעיל שלא תאמר תרי קראי אתו כב"ש דאין שיעורן שוה ואין להקשות למה [לא] זכר פלוגתא דב"ש וב"ה בכרת בביעור משום דמ"מ איסור איכא ואין נפקותא אלא בעונש חמור או קל ואין דרך תנאים לפלוג בהכי · וב"ש מודי דבשאור באכילה בשוגג אין כאן אלא חטאת אחת כיון שאין ראוי לאכילה מסברא ואין צריך קרא להכי ודוק היטב : **שם** אומר לו לך שחוט חפור וכסה וב"ה כו' · נ"ב ק' ג' קושיות · א' · למה לי לאתויי דברי ב"ה · ב' · תימה דרבה ורב יוסף פליגי אליבא דב"ש ולדעת ר"ת ניחא דפירוש מוחלפת השיטה דב"ה אומרים יחפור כו' כדלקמן בתוס' דף ח' ע"א בד"ה ואי איתא כו' ובד"ע ע"ב בד"ה אמר כו' · ג' · כיון דלא בא אלא לתרץ קושיא שהקשה השוחט דיעבד משמע א"כ סגי כשמתרץ השוחט ובא לימלך יחפור כו' ותו לא מידי · ומנ"ל דב"ש אומרים שחוט חפור או חפור שחוט דילמא לא נחתי להורות דין זה · וי"ל דכיון דצריך להגיה ובא לימלך ולא קאמרי בקיצור ישחוט חיה ועוף ביו"ט ויחפור בדקר כו' משמע דיש כאן ענין במלכה. זולת ענין השחיטה ולכך קאמרי דענין המלכה הוא אם בתחלה יכול לחפור ואחר כך ישחוט או בהפך · ורבה ורב יוסף פליגי אליבא דב"ש וב"ה דמדב"ש נשמע לב"ה דאם ב"ש סברי דלא יחפור משום עפר דלמטה אלא משום עפר דלמעלה לחוד א"כ ב"ה פליגי אפילו משום עפר דלמעלה נמי לא יחפור ולזה לכתחילה לא ישחוט אע"ג דאית ליה עפר למטה מוכן מאתמול · אבל אי ב"ש סברי אפי' משום עפר דלמטה יחפור קודם שחיטה א"כ ב"ה עד כאן לא פליגי אלא בעפר דלמטה · אבל כשיש לו עפר למטה מוכן מאתמול יכול לשחוט ולחפור אחר כך משום עפר דלמעלה כיון שכבר נעשה השחיטה ועל זה קאמר ומודים שאם שחט שיחפור כו' ודו"ק היטב : **תוס'** בד"ה לומר כו' דהא קרא למה לי · נ"ב כלומר קרא דלא יראה לך חמץ ודו"ק :

בא"ד גבי יום כפור כו' · נ"ב אי לאו יוה"כ ה"א שיעורים אחרים כגון שאור בכעדשה וחמץ בכזית :

דף ח ע"א תוס' בד"ה ואינו כו' דמשום שמחת י"ט כו' · נ"ב לא משני משום דקר נעוץ מותר דא"כ אמאי לא התירו אלא ביו"ט ולא בשבת אע"כ משום שמחת יו"ט · ולכך מקשי בסמוך א"כ למה לי דקר נעוץ בשלמא בלא זה ק"ל דצריך דקר נעוץ כדי להתיר לכתחילה אבל השתא דאמרינן משום שמחת יו"ט קשה ודו"ק : **בא"ד** מ"מ בעינן שיהא מוכן כו' · נ"ב התוס' לא סבירי כרש"י דפי' לעיל גבי והא קא עביד כתישה לרב יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא כו' ולפי תירוץ זה של תוס' אין הוכחה לרש"י והתוס'

בתוס' שכתבו דהא דפריך והא קא עביד כתישה לאו לרב יהודה פריך תדע דהא לא קאמר אי הכי הא קא עביד כתישה והמתני' פריך ואי לאו דרב יהודה היה קשה יותר והא קא תפיר ועביד גומא והשתא דאיכא לדרב יהודה לא קשו אלא תרתי כתישה וגומא לחוד ולכך נקטינהו תלמודא אחר דרב יהודה ודו"ק · ורש"י סבר דבעי דקר נעוץ משום דלא אתי עשה ודחי לא תעשה וכן בהדיא בגמרא לקמן דף ח' ע"ב משום דיום טוב עשה ולא תעשה הוא ואף על גב דמשום שמחת יום טוב לצורך אוכל נפש התירה התורה מלאכה גמורה היינו דוקא כשאינו יכול לעשות צורך אוכל נפש אלא בדחייתה לא תעשה אבל כשיכול לעשות בנקל בלא דחייה אסור לדחות העשה והכא נמי נקל לעשות ע"י דקר נעוץ מאתמול · והא דס"ד לקמן ואמר ודאי כי קא עביד כתישה אתי עשה ודחי לא תעשה מיירי בעפר תיחוח ודקר נעוץ אלא דבא לחוש שמה יש שם רגבים ויכתשם ומשני כיון דרוב פעמים אין צריך לכתוש לא גזור רבנן דאי נמי אתי לידי כך לאו איסורא דאורייתא כו' כמו שפרש"י שם דזה אי אפשר לו לעשות בלא דחייה כי איך יזהר שלא ישכח שם מעט רגבים ודו"ק : בר"ה ואי איתא כו' משמע דקאי אסיפא כו' · כ"ב כלומר מדהביא הסיפא · ועוד וכן פירוש רש"י כו' ועוד ועל פרקיך כו' ודו"ק : ע"ב גמ' תני רבי חייא לא כו' כנ"ל :

דף ט ע"א גמ' כל מקום שאסרו חכמים כו' · כ"ב כלומר ולא פירשו בהדיא דבחדרים מותר כגון ב"ש דקאמר סתמא אסור · אבל ת"ק דשוטתן בחמה פירש בהדיא אבל לא כנגד העם ודו"ק : רש"י בד"ה שובכו כו' שובכו של סולם כו' שהוא ניכר כו' · כ"ב רש"י פירש שני דברים א' השובך מוכיח שרואים שנשאו משובך לשובך · ב' שהוא נכר כו' ר"ל שהסולם קטן ולא גדול כשל עלייה · ודייק דאי לא' לחוד מכוין היה לו לומר שובך מוכיח ולמה לו לומר שובכו בוי"ו אע"כ לפי' שני מכוין שהשובך והסולם מיוחדים זה לזה דהיינו שניכר שהסולם קטן ולא שייך אלא לשובך ולהא לחוד לא אתא דא"כ היה לו לומר סולם של שובך מוכיח או הסולם מוכיח · אע"כ נקט שובכו מוכיח להורות נמי כפירוש ראשון שהשובך נמי מוכיח ואיכא תרתי הוכחות הסולם והשובך וסבר דבחד לחוד לא סגי ודו"ק · ואי לאו פי' רש"י הייתי מפרש שובכו של אדם מוכיח שהסולם שהוא נושא אינה אלא לצורך השובך שכיון שידוע שיש לו שובך ע"כ צריך סולם ולזה אינם אומרים להטיח גגו אלא להשובך ודו"ק : תוס' בד"ה [גלגלן] ובתוספתא פי' כו' · כ"ב י"ל בתוספות שנ"ן או בשאר תוספות לא בתוספתא : בא"ד דקאמר מי לא כו' שאם קרא כו' כלומר כיון דשם חלה עליה מיחזי כמתקן כנ"ל : ע"ב גמ' (בסוף העמוד) בי"ט וכו' אמר כו' כנ"ל : תוס' בד"ה מאי כו' דלכ"ע שרי כו' · כלומר בין לר"ש בן אלעזר דפליג אמתני' דידן שסדר רבי [בין] לר' דתנא דפליגי בהולכה מ"מ לב"ה שרי הולכה וידוע דהלכה כב"ה ודו"ק : בד"ה אמר כו' משום הכנה כדפ"ה כו' · כ"ב לא מצינו פי' הקונטרס שהוא רש"י שכתב כן והדרכה רש"י פי' בהדיא לעיל ד' ז' סוף ע"ב דדקר נעוץ משום חפירה שהוא מלאכה דבדקר כבר תפור ועומד הוא וכה"ג פירש הכא · ולזה נ"ל שפי' הקונטרס שכתבו התוס' אינו פי' רש"י · וכן ברא"ש הדיבור לפי גרסת ת"ש אינו פי' רש"י וכן בד"ה אלמא כו' · וי"ל כדפ"ה קרינן כדפרישית התם וקאי אדקר נעוץ דלעיל כמו ע"כ לא קאמרי ב"ש התם · ולעיל פי' התוס' כן בשמעתין דאמר רב יהודה והוא דאיכא דקר נעוץ בד"ה ואינו צריך כו' בד"ת ע"א : בא"ד דמונה לה לפי הטעות כו' · כ"ב גם לרש"י קשה אמאי לא מונה בעדיות מתני' דתריסין וכל שאר המשניות דבעי להחליף וצ"ל ג"כ דנשנית לפי הטעות קודם דמוחלפת השטה :

דף יא ע"ב רש"י בד"ה והבא כו' ספק משמיה דר' יהודה נשיאה כו' · כ"ב וא"ל דודאי משמיה דר' יהודה נשיאה דא"כ היה לו לומר נשיאה : תוס' בד"ת מערים כו' ואוכלין הכבד כו' · כ"ב והא דמשמע דרב אדא פליג אדשמואל דמולח אדם כמה חתיכות בשר בבת אחת · וק' והרי יכול להערים ולומר שצריך לאוכלם כולם בו ביום ואח"כ לא יאכל אלא אחת מהם כמו שמערימין בתרנגולת כולה אע"פ שאין אוכלין אלא הכבד · י"ל דשמואל מיירי אפי' בחתיכות הרבה ובני בית מעוטין בענין שאי אפשר שיאכלו הכל בו ביום : בר"ה אמר כו' מרבי יהודה נשיא או כו' כנ"ל :

דף יב ע"א תוס' בד"ה השוחט כו' דאין לוקין עליו · כ"ב ק' א"כ לב"ש נמי הוי לאו הבא מכלל עשה כמ"ש לעיל דדרשי ותגותם חגיגה אין עולת ראייה לא י"ל דותגותם לב"ש אינו צריך לדיוקא דעולות ראייה אלא משום דהוה אמינא דמותר להקריב משום דהוה חובה ברגל לעולת ראייה אע"ג דאינו לצורך אוכל נפש והשתא דמעטיה מותגותם חגיגה אין עולת ראייה לא א"כ אינו חובה ולא צורך אוכל נפש ולית לב"ש מתוך א"כ ע"כ הוא באיסור לא תעשה כל מלאכה דמעולם לא יצא מכללו . ע"ב רש"י בד"ה כשם כו' שהרי מאתמול הוגבהה · כ"ב כלו' ופריך כשם שאין מוליכין את התרומה משום דמאתמול הוגבהה כך אין מוליכין את המתנות שהורמו מאמש ודייק דבתרומה מודיתו דאל"כ ליפלוגי בתרומה רבותא וב"ה מתירין אף בתרומה כמ"ש לעיל וב"ה מתירין אף להחזיר ודו"ק : תוס' בד"ה אין כו' למיכל פיסתיה · כ"ב ס"ה עיסתיה :

דף יג ע"א תוס' בד"ה הא כו' הואיל דאית ליה דהכנסתו זהו גרנו · ולי נראה דרש"י ר"ל דהכנסתו זהו גרנו כלומר הכנסתו למוללן במלילות ומחשבתו אז זהו גרנו כשמוללן ולא מיד שהכניסם וא"כ כשמוללין ביו"ט לא הל החיוב אלא ביו"ט וא"כ זכאי בהרמתן לצורך אוכל נפש : בא"ד דקאמר זכאי כו' כנ"ל : בא"ד וא"כ זכאי בהרמתה כו' · כ"ב ואין לומר דרבי יוסי ב"י סבר דאין מוללין ביו"ט כיון דאינו רשאי לתרום ביו"ט ואינו רשאי לאוכלם דהרי בכה"ג ע"כ רשאי לתרום לצורך אוכל נפש ואין אומרים שימלול מאתמול ויתרום כמו במתנות שאין אומרים שיחוט מאתמול ויפרישם ודו"ק :

דף יד ע"א תוס' בד"ה כ"ה שליטו"י כו' · כ"ב אפשר שהוא בל"א מאלפן זלץ ודומיהו המורגל בארץ רוסיא שהוא מלח המתבשל מן מי מעיינות המלוחים ושופכים בני אדם בדפוסים דמתקרש ומתחבר והחבור כך הוא ונדוך בקלות ואינו קשה כמו גרעיני מלח של ים שנעשה בידי שמים : בד"ה איכא ביניייהו כו' באבלי רברבי · כ"ב כמו אבל הגדול כלומר בחבלים גדולים ותשובים · וי"ל כלומר באילנות גדולים מלבון ויטע אשל [וע"ל כ"ו א' וע"ז ז' ב' ברש"י] : ע"ב תוס' בד"ה הבורר כו' ברירה ותימה כו' כנ"ל : בא"ד האוכל לעצמו כו' כנ"ל :

דף טו ע"א תוס' בד"ה אלא כו' ול"נ דשריא כו' · כ"ב ולא נראה קרי : בא"ד באשכנז דמזילא · כ"ב ס"א ואימשי : בא"ד אבל אם היו מסימין בהן חתיכות קטנות של בגד צמר כלומר בענין שאי אפשר להוציאן דרך קרע קטן הוי כצמר ופשתן התפורין יחד ואסור משום דהחיצון של פשתן והפנימי שתחוב בו ונתגלה ממנו הוא של צמר · והתוס' נקטי זה הדין כאן משום דבלא זה הדבר שפירשו בכאן הוי המינא דנוהגים היתר בפורפוינטים משום דהם קשים קצת · אבל השתא דכתבו דכל שהוא שוע טווי ונוז אפי' קצת אסורים בלבישה קשה ודו"ק : בד"ה ה"ק כו' בדור הזה הס"ד והשאר עד ס"ד נמחק : בד"ת היה כו' וקמ"ל דשבת לאו זמן תפילין · אע"ג דבלאו הכי בע"ש כשקדש היום הוי לילה לאו זמן תפילין י"ל דהורה דבשבת בלילה הוו תרי טעמי דאין זמן תפילין משום לילה ומשום שבת וכ"ת ליום של שבת דגם הוא אינו זמן תפילין · א"כ דקדש היום הוי מעט קודם בשקיעה חמה דהא מוסיפין מחול על הקודש דאורייתא ואז הוי יום :

דף טז ע"ב תוס' בד"ה אמר כו' ואחד והכי כו' · כ"ב ס"א ואחד ואם יש כו' :

דף יז ע"ב רש"י בד"ה על מה כו' שני תבשילין צריך כו' · כ"ב ואין לפרש ב"ש לקולא וב"ה לחומרא דהא לא חשיב בעדיות מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה : בד"ה ומטבילין כו' מגב לגב ביו"ט כו' · וקשה הא מתבואה לתבואה ע"כ בערב פסח מיירי ולאו יו"ט הוא וע"כ צ"ל דבשבת מיירי · וי"ל דרש"י לא פירש דביו"ט מיירי אלא מגב לגב · דע"כ לאו בשבת מיירי דהא בא לעשות גתו או בדו לדרוך יין או זיתים ואיט מותר אלא ביו"ט :

דף יח ע"א רש"י בד"ה כלי שנטמא מעיו"ט ובאב הטומאה כו' · כ"ב וא"כ בסיפא ביו"ט מטבילין אותו אפי' באב הטומאה · וק' דבסמוך קאמר אין מטבילין אותו ביו"ט דכיון דטמא מן התורה הוה ליה כמתקן וא"כ מ"ש מעיו"ט מביו"ט · וי"ל דכלי שנטמא באב הטומאה שטובלין ביו"ט אינו אלא לצורך חולין דהרי לתרומה צריך הערב שמש ולצורך חולין אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא מותר להשתמש בו חולין בלא טבילה דאע"ג דראשון עושה שני בחולין מ"מ לא נאסרו חולין באכילה ואינו כמו תרומה שנטמאה דצריך שרפה ואסורה באכילה וא"כ בטבילה אינה נראה כמתקן · ובסמוך דמחלק בין אב הטומאה לולד הטומאה הוי מצי לחלק מיניה וביה באב הטומאה בין לחולין ולתרומה אלא דפשיר מחלק בכולה בתרומה בין אב הטומאה לולד הטומאה · וא"כ כלי שנטמא באב הטומאה אסור להטביל לתרומה מתרי טעמי א' משום מתקן · ב' משום דצריך הערב שמש ואם נטמא מעיו"ט יש עוד טעם שלישי דהיה לו להטבילו מבעוד יום · והא דהוצרך רש"י לטעם דמתקן משום דבטעם דהערב שמש לחוד לא סגי כמו שכתב הרי ראוי להשתמש בו חולין כו' בצירוף מ"ש התוספות דאטו פסיקא ליה הכהנים לית להו חולין ובטעם דהוה ליה להטבילו מבעוד יום לא סגי דמ"ש מולד הטומאה דיכול נמי להטבילו מבעוד יום ואע"ג דלחולין יכול להטביל ביו"ט אפי' באב הטומאה זה דוקא כשנטמא ביו"ט אבל מעיו"ט לא הואיל והיה לו להטבילו מעיו"ט · והא דכתבו התוס' בחולין ובמעשר אין צריך טבילה אפי' מדרבנן היינו דוקא בכלי שנטמא בולד הטומאה דטומאה מעיקרא אינה אלא מדרבנן אבל בכלי שנטמא באב הטומאה דחולין שמשתמשים בו נעשו שני וטמא מדאורייתא לפסול תרומה שיגיעו בחולין לכך הצריכו רבנן טבילה לכלי אפי' לשמוש חולין בו : תוס' בר"ה גזרה כו' ולא הוי גזרה כו' · כ"ב לא מקשי התוס' גבי גזרה בור בתגרו כו' משום דבור ברשות הרבים אסור מדאורייתא להוסיף ברה"ר הרבים לבור דהוי רשות היחיד אם אין סביבות הבור פסי בירגאות כדאיתא בעירובין · וי"ל דה"ק גזרה בור בחצירו אטו בור ברשות הרבים כשאין פסי בירגאות · והא דקאמר שמא יעבירנו ד' אמות כו' ולא קאמר שמא יוסיף מרה"ר לבור · אשמעינן דאפי' כשיש פסי בירגאות איכא גזרה שמא יעבירנו ד' אמות טרם שיבא לפסין דאין היכרא בגיפופי הפסין עד שיבא לפס ודו"ק : ע"ב תוס' בד"ה ושוין [לה] כו' ביו"ט וכרבי קשיא כו' כנ"ל :

דף יט ע"א רש"י בד"ה ה"ג כו' ה"ס להסקה כו' · ולפי זה גרסי' איבעית אימא ר' וכולה מתניתא בשבת ואיבעית אימא רבנן וכולה מתניתא ביו"ט ודו"ק : תוס' בר"ה אמר כו' דלא תטעה לומר לה' כל דלה' · כ"ב ואין להקשות לא נכתוב לה' ולא ליצטריך ותגותם די"ל דאתא לה' לדרשה אחרינא וכן לב"ה ותגותם אתא לדרשה אחרינא ואיצטריך לה' שלא תטעה לומר ותגותם כו' כמ"ש בסמוך : בא"ד ומ"מ קשיא כו' · כ"ב סוגית התוס' בכל מקום דכתבי ומ"מ קשיא או אכתי קשה או ומיהו קשה שבתירוץ של קושיא ההרונה מתורץ גם הראשונה וגם הכא צ"ל כן דכיון דשני דאיצטריך לב"ה לה' מ"ם ותגותם א"כ ב"ש נמי סברי דקרא דותגותם ייתורא וצריך לשום דרשא ואותה דרשא לא פליג ב"ש עלה וא"כ מתורץ נמי קושיא ראשונה דאמר טעמא משום וחגותם ה"ס דהוה מצי למינקט טעמא משום לכם ולא לגבוה אלא דחד מתרי קראי נקט דכך יוכל לדרוש מותגותם כמו מלכם ואין להקשות לא ליכתוב קרא דותגותם כלל דהא אתא נמי לדרשא אחרינא כמו לב"ה וכן קרא דלכם נמי אתא לדרשא אחרינא לב"ה ולב"ש ודו"ק : ע"ב גמ' שזה גורס · כ"ב תימה לעיל דמקשה היינו ת"ק ותירץ אלא ביו"ט וקסבר נדרים ונדבות קרבין כו' משמע דכך קאי במסקנא מדמייתי הא על האי דקאמר לעיל והכי תנאי כי הני תנאי כו' וקשה ליתרץ דת"ק לא סבר שזה גורס ורא"ש סבר שזה גורס ולעולם נדרים ונדבות אין קרבין · וי"ל דס"ק היינו ת"ק כלומר הרי נקט ממש לישנא דת"ק ואי בזה גורס פליגי הוי ליה לפרש בהדיא בשלמא אי ביו"ט פליגי איכא למימר דאין צריך לפרש משום דקי"ל סוגית המשנה דתנא בתרא לטפויי קאתא א"נ מדפירש ת"ק ולא בעזרת ור"א לא קאמר הכי ש"מ דמיירי אפי' ביו"ט ודו"ק : תוס' בד"ה ק"ש לכן ולאו כו' · כ"ב או לאחר מכן ולאו כו' :

דף כ ע"א גמ' אתיא מביניה כו' · כ"ב וב"ש לא גמרי שלמי חובה מביניה משום דסברי דאיכא למיפרך פירכא כל דהו מה להצד השוה שבהן שהם מצויים יותר משלמי חובה דגם עולת חובה אע"פ שאינן מצוי כנדבה מ"מ יותר מצוי משלמי חובה דהא איכא עולות התמיד שנים ליום לעולם ובשבת ומועדים יותר וב"ה סברי פירכא כל דהו כזה לא פרכינן ודו"ק : שם לסמוך כו' ולזבחי שלמים כו' · כ"ב י"ל שהיה להם מקום מיוחד בעזרה לסמוך שם כמו שיש מקום מיוחד לשחיטה בצפון בקצת הקרבנות ובזה ידעו תלמידי שמאי שרוצה לסמוך ומשמע דלא הקפידו אלא על הסמיכה ולא על ההקרבה [עתוס' חגיגה ז:] אע"ג דפליגי ב"ש במתני' אהקרבת עולה ג"כ י"ל דכבר הוקבעה הלכה בהקרבה כב"ה אבל בסמיכה עדיין לא הוקבעה · וקשה דבסמוך אמר נקבה היא וזבחי שלמים כו' והרי בסמיכת שלמים נמי פליגי במתניתין ובברייתא' תרוייהו דאין סמיכה ביו"ט אפי' בשלמי חובה וכ"ש בשלמי נדבה דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט אפי' לנ"ד קריבין אין סמיכה לב"ש ביו"ט וצריך להיות מערב יו"ט ודוחק לומר דאתיא כמ"ד קריבין וסבר דסומכין אנוי' לב"ש ביו"ט דלא אשכחן שום תנא דפליג בזה · וגם דוחק לומר דלסמוך עליה לאו דוקא דב"ש ידעו שבא לסמוך שב"ש לא ידעו שבא לסמוך אלא להקריב ידעו והא דנקט לסמוך אמחת נקט דהילל כוון לסמוך ג"כ ובשלמים סברי תלמיד שמאי שסמך מאתמול או סברי שאינו צריך סמיכה כחד תנא דברייתא כל זה דוחק · ונראה שיש ג' מיני שלמים · א' שלמי חובה כגון שלמי חגיגה · ב' שלמי נדבה שכבר התנדב בהם קודם יו"ט שלא לצורך יו"ט · ג' שלמי נדבה שהם לצורך יו"ט לצורך אוכל נפש שצריך לאכול בשר ביו"ט והנה הא' מותר לשחוטו ביו"ט ולהקריב ממנו אבל הסמיכה צריך לעשות מאתמול לחד ברייתא כיון דמאתמול ידע שחייב להקריב במועד · הב' שלמי נדבה אין קרבין ביו"ט כלל ואפי' למ"ד קרבין אין סומכין אלא מעיו"ט כיון דידע מאתמול שחייב בנדבה · הג' שלמי נדבה שהתנדב ביו"ט משום שצריך לאכול בשר ובירושלים לא היו רשאין לשחוט שום בהמה לחולין אלא לשלמים בבית המקדש משום שנא' כי ירחק ממך המקום וגו' כי ירחיב וגו' ודרז"ל ברחוק מקום אתה זובח חולין ולא בקירוב מקום כמו בהיותם במדבר · והלו השלמים יכול לסמוך ולהקריב מהם ביו"ט כיון שלא ידע מאתמול שיצטרך להם ודו"ק : רש"י בד"ה ויעשה כו' סמיכה ושאר · כ"ב בת"ש גרים כשאר ול"נ לגרוס ושאר דגמרי' סמיכה ועוד שאר כו' דאי סמיכה לחוד ליכתוב בהדיא ויסמוך מלה אחת ול"ל ב' מלות ויעשה כמשפט : ע"ב גמ' לא ליהדר מילתא טפי כו' · כ"ב יראה פירושו ד"מ אם קראו גנב או ממזר לא יאמר וישוב לו אתה גנב או ממזר רק יאמר לו שתוק ורחוי לך שתיקה כי מכזב אתה כדי שלא יאמרו שמודה לדבריו שגם הוא גנב או ממזר גם לא ישיב לו אני היני גנב אבל אתה גנב אלא יאמר לו שתיקה או כזב ושקר דברת וכיוצא בזה ודו"ק : שם ומה במקום שאסור להדיוט כו' · כ"ב לא יליף בקל"ו ומה שבת דהמיר מותר לגבוה כ"ש יו"ט דקיל משום דאיכא למיפרך דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה שבת אין מותר אלא קרבן צבור אף ביו"ט לאפוקי עולת ראייה שהיא קרבן יחיד אבל כיון דיליף ק"ו מקום ומה במקום כו' לא מצי למיפרך הכי דאמרי' מקום שמותר להדיוט אפי' צורך יחיד אינו דין שמותר לגבוה אפי' לצורך יחיד : שם אף זו אין קבוע לה זמן ובעצרת יש ג"כ זמנה שבעת ימים דילפי' מקרא דבחג המצות ובחג השבועות וגו' מהיקשא מה חג המצות שבעת ימים אף שבועות ז' ימים זמנה וכן במסכת [חגיגה י"ז וש"מ] : שם ויו"ט האחרון של חג · כ"ב יראה דאפילו ב"ש מודה דמייתי עולת ראייה ביו"ט האחרון כיון דלא נשאר אלא יום האחרון ואחר כך יעבור הרגל · א"כ האי מתנית' אליבא דב"ה שנויה וב"ש מביאין ראיה אפילו לדידך אין קבוע לה זמן שהרי גם אתה סבר חוגג והולך כל הרגל כו' וא"כ יכול להביא בחול המועד : שם מדאורייתא מתוא חזו כו' · כ"ב ק' הרי א"א לומר כן מדאמרו להן ב"ש נדרים ונדבות יוכיחו אק"ו שהוא מדאורייתא ש"מ דנדרים ונדבות אסורים לגבוה מדאורייתא ודוחק לומר אינו דין שמותר לגבוה אפילו מדרבנן · וי"ל הא דקאמר לא תימא מדאורייתא כו' קאי אתנאי דלעיל די"ט ע"ב ת"ק ור"ש לא תימא מדר' אליעזר בר שמעון בו פלוגתיהו מיירי קרבין מדרבנן כמו שהוכחתי ת"ק נמי דוקא מדרבנן אסר מדלא פירש דאפי' מדאורייתא אסו דהא שתי הלחם כו' ולזה אין צריך לפרש דסמך אשתי הלחם ודו"ק : שם אין קרבין כו' · כ"ב דלמ"ד קרבין פשיטא ליה לבעיין גם לרבא ולרבה דזורק את הדם אפילו נטמא הבשר או אבד להקטיר אימורין לערב דכיון דנדרים ונדבות קרבין ולא גזור משום שבות פשיטא דלהקטיר אימורין נמי לא גזור אפי' לרבה · ואין לומר דלמ"ד קרבין היינו מדאורייתא אבל מדרבנן גוזר משום שבות ולמ"ד אין קרבין אפילו מדאורייתא כדרב הונא בסמוך דהא ר' אלעזר בר שמעון דלעיל די"ט ע"ב סבר קרבין וע"כ אפי' מדרבנן קרבין דהא מיירי כל הברייתא לענין בל תאחר כדמסיק לעיל ואמר קרבין ביו"ט כדי שלא יבא לידי עון בל תאחר דוגמת דברי ת"ק ור"ש וא"כ ע"כ גם מדרבנן קרבין דא"כ יכול לבא לידי בל תאחר ודו"ק היטב : תוס' בד"ה נדרים כו' מדלא מוקי ליה לומר לכם ולא לגבוה כו' · כ"ב והא דבדבור שאחר זה ב"ה נמי דריש לכם ולא לגבוה כו' אלא נקט לעכו"ם וכלבים דפסיקא ליה אליבא דכ"ע · גבי אבא שאול ליכא למימר הכי דהתם בגמ' פרק אלו עוברין דמ"ז ע"א מייתי ליה אמאן דלא דריש לכם ולא לגבוה ואמר סבר לה כאבא שאול משמע בהדיא דקים ליה לתלמודא דאבא שאול בהדיא קאמר דוקא לכם ולא לעכו"ם דרשי' ולא לכם ולא לגבוה ודו"ק : בד"ה מאי כו' דלרבא לא זריק כו' · כ"ב וא"ל דרבא סבר זורק את הדם ומקטירין האימורין ביו"ט משום דאיכא בשר לאכילה דא"כ ליטמעינן רבא רבותא דאפי' אימורים מקטירין משום בשר באכילה אלא ודאי לכ"ע אין מקטירין אימורים ביו"ט ודו"ק :

דף כא ע"א גמ' כגון דאית ליה נבלה כו' · כ"ב ואין להקשות פשיטא דנאפית ביו"ט כיון דרועים אוכלים כולה · י"ל דמיירי דרועים לא צריכי לכולה ביו"ט ומ"מ כיון דכולה מוכנת לרועים ויכולים לאכול כל תדא ותדא שרי כמו שתירצו התוספות בד"ה עיסה כו' : שם הא חזי למיכל כו' · כ"ב לא מקשה לרב חסדא דסבר מותר לשחוט משום כזית שאוכל ממנה ישראל דזה דוקא כשאוכל ממש ולא משום דחזי למיכל והכא מיירי דידע רבי יהודה בן בבא דלא אכלו מינה אפילו כזית · א"נ משום שחיטה לא חסר ר"י בן בבא אלא משום בישול ובבישול לא שרי רב חסדא לחלקו של נכרי משום חלקו של ישראל דיכול לחלקן קודם בישול : שם והא חזי לכלבים כו' · כ"ב לא מקשה לעיל גבי עיסת כלבים בזמן שרועים אוכלים כו' אפי' אין רועים אוכלים לשתרי כיון דחזי לכלבים דשאני התם דמשום כלבים אין צריך לאפות דיכולים הכלבים לאוכלה בעודה עיסה טרם שנאפית [וע' בכמאור ומלחמות] : תוס' בד"ה עיסה כו' ממלאה אשה תנור פת כו' · כ"ב וא"ל דהכא בשני תנורים מיירי דהרי בשני תנורים אפי' כולו של ישראל אסור כיון דלא צריך אלא לחד תנור :

דף כג ע"ב תוס' בד"ה משום כו' בירושלמי כברה של טו' כנ"ל :

דף כד ע"א גמ' מרות דתנא דבי כו' כנ"ל : רש"י בד"ה השתא דאתית להכי דעופות כו' · כ"ב ולי נראה לפרש השתא דאתית להכי דמפלגת בין מקורה לשאינה מקורה ובין גוף לעוף אע"ג דנקט סתמא ביברים ועופות בכל מקום הכא נמי נחלק בין ביבר קטן לגדול אף על גב דנקט סתמא :

דף ל ע"א תוס' בד"ה דדרו כו' כמין רגל · כ"ב י"ג דגל בדל"ת ועיין בפי' רש"י בכ"מ דפ"ג ע"א : בד"ה זמנין דמטמיש במיא ואתי כו' כנ"ל : ע"ב גמ' ור' שמעון מתיר · הוא פיסקא :

דף לב ע"א גמ' ואין עושין פחמין · הוא פיסקא : שם ואין תותכין את הפתילה לשנים · הוא פיסקא :

דף לד ע"ב גמ' א"ל תלמוד ערוך כו' כנ"ל

סליק מסכת ביצה בס"ד

דף ה ע"א אותו היום. יעויין תוס' מנחות דף ק ע"ב ד"ה שני: תד"ה ונתקלקלו כו' דהיכא דלא אפשר שאני כו'. יעויין מה שמגיה המהרש"א ואפשר לפרש דברי הר"פ ע"פ דברי התוס' במנחות מ"ט וכ' בסד"ה ת"ל: שם וע"ל דאתי עשה דרבים כו'. יעויין תוס' מנחות דף מו ע"ב ד"ה נורה: **ע"ב** גמ' מהרה יבנה. יעויין תוס' גיטין דף יח ע"א ד"ה הכהו ותוס' עירובין מג ע"ב ד"ה ואסור:

דף ו ע"א הטריפה. יעויין תוס' סנהדרין דף ס: שם אגב אמו לכלבים. יעויין במלחמות להרמב"ן בסוגיא דלכם ולא לכלבים ובספר תמים דעים: תד"ה והאידנא כו'. וה"נ אמרינן גבי מים מגולים כו'. יעויין תוס' ע"ז דף לה ע"א ד"ה חדא: **ע"ב** גמ' מוכן לכלבים. יעויין תוס' חולין דף טו ע"ב ד"ה כגון: שם דמאי דחזי ליה לאינש לא כו'. ר"ב ובפירקא דחסידי [תענית כ:] איתא דקסבר ר"ה מאכל אדם אסור להאכילו לכלבים:

דף ז ע"ב גמ' תכרא. נ"ב כמו מעברא ובמטה העין: שם לריכא. יעויין פסחים כג ע"א וחד בשאור ולריכי: שם פ"ק השוחט. יעויין תוס' לקמן דף ט ע"ב ד"ה אמר: שם כיצד אומר. נ"ל „אומרים" וכן בפעם השני [וכדפוי"י איתא אומ' וסוא ר"ת אומרים]: שם והוא שיש לו. יעויין חדושי הרשב"א לשבת קלד ד"ה והלכה כר"א:

דף ח ע"ב אפר כירה. בתורת הבית תהלת שער החמישי איתא בזה הלשון ואסקה רבא אפי' בדאית ליה אלא שדקר נעוץ מוכן לודאי ואין מוכן לספק וה"ה לאפר כירה כו' יעו"ש: שם אמרי במערבא פליגי בו'. נ"ב זה תידוש שבא"י היו שונין מחלוקת של אמוראים דבבל [וכ"ה בירושלמי כאן ר' יוסי בר' בון אמר אהפלגון רב זירא ור' אבא בר יוסף חד אמר כו' ופי' רבינו הגר"א דר' אבא הוא רבא דגמ' דידן. ופי' בירושלמי ריש ל"אים רבא בשם רב כולהון זוגות זוגות כו' והיינו מ"ש בגמ' דידן פסחים ל"ט א' מתיב רבא כו' והאמר רב כו'. וביואלא הרבה]: שם ר' „יוסי" ב"ח. נ"ל יוסף: שם ונתערבו. יעויין תוס' חולין דף עט ע"ב ד"ה בין: תד"ה סוף כו' ותימה כו'. יעויין מה שמתרץ ע"ז בספר יראים סי' קי"ג:

דף ט ע"א גמ' תלת ת"ל. יעויין תוס' נדה דף ז ע"א ד"ה ומקפת ותוס' בכורות דף כז ע"א ד"ה ואוכל ותוס' חולין דף ז ד"ה והתיר ר': תוס' סד"ה גלגל כו' ולמחר יניח כו'. יעויין בהגהות סמ"ק סי' רמה אות ג': שם יעשה מלה אחת. יעויין במרדכי פרק אלו עוברין: **ע"ב** תד"ה ולא. והא כ"מ דתני כו'. עירובין דף פא ויעויין ברשב"ם בפרק ע"פ דף קב ע"א: ד"ה אמר כו' לכך פי' ר"ת דמותלפת כו'. יעויין לעיל דף ח ע"א תד"ה ואי:

דף י ע"א במשנה לא יטול. יעויין תוס' לעיל דף ב ע"א ד"ה דלמא ולקמן דף לד ע"ב סד"ה ואומר: **ע"ב** תד"ה איכא כו' דכע"ת כו'. זבחים דף עג:

דף יא ע"ב גמ' עצר לפני הדורסן. יעויין תוס' שבת מט ע"א ד"ה טומנין: שם דאין בנין. שבת דף קכב ויעויין לקמן כב ולעיל דף י' ובעירובין לד ובדף קב ע"ב תד"ה והטליון ויעויין תוס' שבת דף קב ע"ב ד"ה האי: שם דאין שבות. יעויין פסחים סה ע"א: תד"ה מערים. שמערימים ואוכלין מעט כו'. יעויין בהג"א ולקמן דף יז ע"ב תד"ה ולבלבד: ד"ה מהו. שהוא חייב משום מכה בפטיש כו'. יעויין תוס' שבת דף עד ע"ב ד"ה תניתא וברשב"א למסכת שבת דף קב ע"ב ובר"ן לאלפס שם ובסוף פ' כירה ובספר יראים ד"י דף מב מג ומה:

דף יב ע"א במשנה מתירין. יעויין תוס' מ"ק דף יד ע"ב ד"ה ממנעי: גמ' מני ב"ש. יעויין בתמים דעים דף טו: שם לא אמרינן. יעויין ד' כא ע"ב תד"ה לא: שם הא אמרי. יעויין כתובות ד' ז ע"א: שם משום מבשל. יעויין תוס' סנהדרין ד' סג ע"א ד"ה על: תד"ה השוחט כו' אלא ניחא ליה למנקט כו'. יעויין בתמים דעים: שם וא"ת והא אפי' ב"ה מודו כו'. יעויין תוס' חגיגה ד' ז ע"ב ד"ה שולום ולקמן ד' יט ע"א תד"ה אמר: שם דהא אמרינן גבי גוזז פהמ"ק כו'. בכורות ד' טו יעו"ש בתוס' ובחולין לט תד"ה רבא אמר ובע"ז ד' סו ד"ה אמר ר"י: ד"ה דלמא כו' דברים שאין לצורך יו"ט כלל. יעויין בערוך ערך ערב ובתו' כתובות ד' ז ע"א ד"ה מתוך: ד"ה ה"ג כו' אבל שלא לצורך יו"ט כלל ודאי דאסור כו'. יעויין תוס' חולין ד' פד ע"ב ד"ה תקיעות: **ע"ב** גמ' ה"ל גרבא דהמרא דתרומה. נ"ב בבבל הוה והיה נוהגת תרומה ומעשר כדתנן פ"ד דידים ועלת"ש [ועי' בהגר"א יו"ד סי' שלי"א ס"ק כ' וס"ק ס']: שם אתא לקמיה דרבא. נ"ב נראה דרבה גרסינן דרב"ת תלמידיה הוה כדאמר לאביי מסתיי את ורב"ת כדאי' בפ' שואל (שבת קנג.). ואביי מליך נמי קמי רבה:

דף טו ע"ב בשעת פטירתן א"ל לכו כו'. נ"ב א"כ עדיין היה שהות ביום לאכול ולשתות. א"כ איך אמרו שהיה דורש כל היום כולו. נ"ל דלאו דווקא הוא אלא עד תלות היום ורובו ככולו. ומה שהקפיד על האחרונים לא משום דסבר או כולו לה' דווקא ואינו רשאי לחלקו כלל. דא"כ איך אמר לתלמידיו לכו אכלו כו'. הא ודאי איהו נמי מודה מיהו דאם חלקו יצא ג"כ. ול"פ אר"י אלא במאי דס"ל לכתחלה תלקהו שכך היא עיקר מצותו. ואיהו סבר דמצי למעבד כמה דבעי אי כולו לכם ואי כולו לה' א"נ חולקו ש"ד. אבל קפדתו על בעלי כוסות היתה משום שהם היו יכולים כמו כן לקיים שתיכן לחלקו לחצאין. וכיון שעדיין לא גמרו לה' בעוד דלא סיים הדרשה שהתחילו בו. ועדיין היה פנאי הרבה אחר סיום הדרשה לקיים גם לכם בכוסותיהם הקטנים. לכן בדין הקפיד עליהם. שמהרו לעסוק בחיי שעה (שיכולים לקיימה אח"כ) ומניחים בבכיל כך חיי עולם. דהוי פסידא דלא הדר:

דף יז ע"א וכדתניא רבינא. נ"ב לאו רב יוסף קאמר לה אלא תלמודא מסיק נה הכי [ועי' תוס' חולין מ"ח א' ד"ה אמר ורא"ש שם ופ"ע דסנהדרין]: שם שבת שחל כו'. נ"ב משום לשון קצר נקט הכי דהא שבת מקדשא וקיימא לא שייך בה לישנא דחלה וכן בכ"מ אמרו יו"ט שחל בשבת [ועי' ת"י]: **ע"ב** ואין טומנין אא"כ היו „לו" תמין כצ"ל [וכ"ה בתוס' ד"ה אמר ובגמ' לקמן כב א']:

דף יח ע"ב תוס' ד"ה ושוין. דלא נטמא כ"א בולד הטומאה. נ"ב ואע"ג דהא מיירי בכלי שאינו מתוקן [ועתוס' לעיל ע"א ד"ה היכי] הא ודאי אפי' לכהנים זריזין אסרה מתניתין השקה בכלי שמוקף כדמוכחא סוגיא דלעיל וק"ל. ואילו כלי שנטמא בולד דמטבילין בי"ט לכהנים א"ל כלי שאינו מתוקן:

דף כ ע"א גמ' שהיה יודע שהלכה כב"ה ועלה והביא כו'. נ"ב נראה שברשות הלל עשה זאת. אם מרוב ענוה שהיתה בו לא עשה כן בעצמו. או שמא מחמת גדולת נשיאותו עשה ע"י שלוחו: **ע"ב** שתקו בנזיפה. נ"ב אין לתמוה שלא היתה בו מדת רבו. כי באותו יום שהכיא הלל עולתו כו' גברה ידם של ב"ש. והיה צריך כניעה. וזה היה אחר שכבר גברה ידם של ב"ה:

דף כא ע"ב אדבריה רבא למר שמואל. נ"ב נ"ע אם תרי מר שמואל או תרי רבא הוו או צ"ל רבה:

דף כד ע"א אמר שמואל הלכה כרשב"ג. נ"ב לא שמיע ליה דר"י דאמר בכ"מ ששנה רשב"ג כו' [ועתוס' ע"ז ל"ב ב' ד"ה הלכה ובהגר"א ח"מ סי' תכ"ג ס"ק ג']:

דף כז ע"ב תוס' ד"ה ועל כו' הא אית ביה צורך גבוה כ"א גלי אם. נ"ב הא לק"מ דמטעם גלי אם צורך הדיוט הוא:

דף כט ע"א אדבריה ר"ת כו'. נ"ב משכו לדרשה זו. גם עשה לו להוליכו כשושבין להתחיבו לעיני שומעי הדרשה שיקבלוה ממנו. כך נ"ל [ועמ"ש עוד בתענית י"ג ב']:

דף לב ע"א במשנה ואין חותכין את הפתילה „לשנים" כצ"ל [וכ"ה במשניות וירושלמי ורי"ף ורא"ש ובגמ' לקמן]:

דף לט ע"א גמ' בדלית „ליה" שעורא. נ"ל ביה. וכן בפעם השני

חדושים והגהות על מסכת ביצה

מהג"ם זאב וואלף באסקוויץ זצ"ל

דף יז ע"א גמרא אין אופין מיו"ט לחבירו. עיין בהרי"ף והרא"ש גירסא אחרת ונראה לע"ד שהגירסתם היתה ג"כ גי' רבינו הרמב"ם ז"ל כדמשמע ממה שלא העתיק בהל' שביתת יו"ט פ"א הל' פ' כ"א שאין אופין מיו"ט לחול ולא העתיק עדיפא מיניה מיו"ט לחבירו ומיו"ט לשבת העתיק שם רפ"ו ובחדושי הארכתי ודו"ק:

דף לב ע"א גמ' מסגמרה מלאכתו דברי ר"מ. נ"ל: ר' יהודה ועיין במס' כלאים פ"ד מ"ד בפירוש ר"ש ז"ל: סליק

מאת הג"ם יחיאל היילפרין זצ"ל (בעהמ"ס סדר הדורות וכו')

דף ו ע"א רש"י ד"ה א"ל רב מרדכי כו' רב מרדכי תלמידו של רב אשי דאמרי' בסוטה (מ"ו ב') גבי לוייה לרבי עד פרסה ורב מרדכי לוייה לרב אשי עכ"ל רש"י וצ"ע דהא בברכות (ל"א א') ובסוטה הכ"ל איתא רב מרדכי לוייה לרב שימי בר אשי וכ"ה בע"י וכ"ה בש"ס ברכות אבן בסוטה בש"ס הגירסא לוייה לרב אשי יהיה איך שיהיה גירסת ש"ס במקום אחד טעות:

דף ז ע"א גמ' יוסי בן שאול אמר רב אולי נ"ל רבי כי כן הוא בהרבה מקומות. וזה גרם לבעל ש"י שהביאו בתלמידי רב כי סמך עצמו על גמרא זו ולא הרגיש בטעותו וא"ל שצ"ל אמר רבי וכ"נ להלן עמוד ב' דאמר ואמר ר' יוסי בן שאול אמר רבי כו' דאין שם מקומו אלא לפי שאמר כאן ר' יוסי ב"ש אמר ר' עכ"א ואמר ר' יוסי בן שאול אמר רבי: סליק

קרני ראם מאת הג"ם אהרן משה טויבש זצ"ל

דף ט ע"ב בתוס' ד"ה ולא. במה לחלק. נ"ב עיין סוכה דף ו' ע"ב בתוס' ד"ה שמא:

דף יז ע"א בתוס' ד"ה איזהו. אם לא. נ"ב עיין סוכה ל"ה והאיכא ר"ה דאיכא ג' מוספים. סליק

מאת הג"ם יצחק אייזיק חבר זצ"ל

דף ט ע"ב תוס' ד"ה ולא הוה כו' אבל לא בברייתא. נ"ב פי' תוס' חולין פ"ח ע"א ד"ה רבנן דיש שם סברא להיפך דאימתי דבא לפרש הייט במתני' ובברייתא יש אימתי דבא לחלוק ועי' תוס' עירובין פ"א ע"ב ד"ה ה"ג:

דף יא ע"א גמ' פסיקא יחיד ורבים הלכה כו'. נ"ב נ"ע לפי מאי דאיתא פ"ק דנדה ו' ע"א מעשה ועשה רבי כר"א לאחר שנזכר כו' מאי לאחר שנזכר אילימא דאין הלכה כר"א בשעת הדחק היכא עביד כוותיה אלא דלא איתמר הילכתא כו' הרי דיש נ"מ ביחיד נגד רבים במילתא דרבנן אי איתמר בפירוש דאין הלכה כיחיד או אפילו בשעת הדחק אין עושים כמותו משא"כ בסתם יחיד נגד רבים וא"כ יש נ"מ באן דהא כאן הוא איסור דרבנן וא"כ במ"ש אין הלכה כר"י נ"מ דגם בשעת הדחק לא עבדינן כוותיה ועי' עירובין מ"ו ע"א וצ"ע:

דף לד ע"ב תוס' ד"ה בניו כו' דוקא בניו אבל כו'. נ"ב עי' בירושלמי שם שדברי התוס' צ"ע וגם אינם מובנים דהא הכניסם לקצות וא"כ לא נגמרו מלאכתם ומה זה שבי' דאקצינהו ועי' במפרש שם טעם אחר:

דף לה ע"א גמ' שבת לאפוקי מדהילל. נ"ב עי' במשנה למלך פ"ו מהלכות מעשר הלכה כ"ב ביאור לשיטה זו ותירוץ לקושית מהרש"א על דברי התוס' ד"ה שבת: סליק

מאת הג"ם זאב בן אריה זצ"ל

דף ו ע"א תוס' ד"ס והאידנא כו' כדאיתא ביבמות כו'. נ"ב ע"ש. [א"ה דשם איתא דתורמם נאכל כשהוא חי ורק הוצרך למה שאינם בני תורה משום שאינו עולה כו' ע"ש]:

דף טז ע"א גמ' מזונותיו של אדם קצובים מר"ה עד יוה"כ. נ"ב ברי"ף וברא"ש איתא מר"ה עד ר"ה [ועי' כ"ב יו"ד]:

דף יז ע"א תד"ה אי פי' כגירסת בה"ג מ"ל, ופיכת בה"ג הוא ר"ם בהלכות גדולות ע"ש בהלכות יו"ט:

דף יח ע"א תד"ה גזירה כו' אתא היא. נ"ב כדאיתא שבת דף ס ע"ב:

דף כא ע"א תד"ה מזיק כו' לא שייך אפשר למפלגינהו, „ואף" שנתנו מאליהם „מ"מ" אם היו לוקחין כו'. נ"ב כן הטעיק דברי התו' אלו באליה רבה או"ח סי' תקי"ב סק"ז ע"ש ועי' במגן אברהם שם ס"ק ד': **ע"ב** בגמ' ופליגא דר' יהושע בן לוי. נ"ב גירסת הבה"ג מסייע לי' לר' יהושע בן לוי ובבכי מיהא דברי הרמב"ם שגם גירסתו היתה כן ועי' מגיד משנה שם [פ"א מה' יו"ט ה"ד. ובר"ן] [א"ה ומסייע ליה קאי על מה דס"ל לריב"ל דאסור מן התורה לצורך עובד כוכבים. ומסייע ליה מברייתא דכו"ע דרש"י לכם ולא לעובד כוכבים]: תד"ה לא כו' השוה לכל נפש כו'. נ"ב עי' תוס' שבת ל"ט ב' ד"ה וכ"ה:

דף כג ע"ב תד"ה עגלה כו' פשיטא הא כו' גדול מזה. נ"ב עי' תוס' מנחות ל"א א' ד"ה שידה כו' ועוד נראה כו' ולא דמי לעגלה של קטן כו' [א"ה דלכאורה מיושב קו' התו' כאן דהא גופא קמ"ל שלא נימא דגם עגלה של קטן דינו כן]:

דף לט ע"א תד"ה ותיפוק כו' דלית בה ממש. נ"ב וכרב אשי בשבת דף ס"ב ב':

בראש פ"ה סי' ד שגם בו „גדולי". נ"ב נ"ל רגיל: סלי

מאת הג"ם יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל

דף ב ע"א תוס' ד"ה שאור בכזית נ"ב עי' צל"ח מה שפי' שם ועי' בשו"ת הרדב"ז חלק חמישי אלף קפ"ם דפי' משום דרש"י יהיב תרי טעמי משום דהוי מקולי ב"ש כו' ומשום דהתם תני להו גבי הדדי אך התוס' נאדו מזה הטעם משום דהתם תני להו כו' דאפסקו להו בתרי בבא ע"כ כתבו הטעם משום דהוי ב"ש לקולא:

דף ג ע"ב גמ' אלא לר"י ולר"י דאמרי משום גזירה שד"ר הוא. נ"ב מסוגיא זו הוכיח הפליתי דאף במקום חזקה אמרי' סד"ר לקולא ולא כדעת הש"ך סי' קי' ס"ק כ' דא"כ מאי פריך הא בביצה הואת יש ס' אם נולדה מעיו"ט או ביו"ט והו"ל חזקה שהתה הוא דילדה ונולדה ביו"ט וממילא גם מספיקא אסור דמוקמינן' אחזקה:

דף ד ע"ב בגמ' כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך. נ"ב עי' ברשב"א שכ' דלא מתורת ביטול נגעו בה דכל שהוא בעין וניכר בשעת תשמישו אינו בטל אלא הכא א"צ לבטל אלא צריך רוב כדי שלא יראה כמטלטל את האיסור אלא כמטלטל בהיתר וטלטול איסור כטלטול מן הצד:

דף ח ע"ב תוס' ד"ה ס"ם. נ"ב עי' תוס' פסחים דף פ"ד ד"ה ולא מילה שלא בזמנה דהכריחו התוס' מסוגיא דשבת להיפוך דרבא אית ליה דר"א והביאו ראיה מכך דהכא:

דף כב ע"א תוס' ד"ה וכ"ה סברי וי"ל כו' והכא מיירי ביו"ט ולא החמירו חכמים הואיל ואין בנין בכלים. נ"ב מבואר דביו"ט אף שאינו רפוי מותר וכן דייק מזה המ"א בהל' יו"ט סי' תקי"ג ועי' שבת דמ"ז ע"ב א"ל אנא כרשב"ג ס"ל דאמר ברפוי מותר ושם ביו"ט מיירי ועכ"ז משמע דבאינו רפוי אף ביו"ט אסור ועי' בשו"ת תפארת צבי:

דף כו ע"ב רש"י ד"ה הבא תני על אביו קאמר ור"ל אביו של רבה דהיה ר"ה כי לר"ה חברי' קרי ר"נ הבא כמבואר לקמן דף כ"ט ע"ב דריש רבא בר"ה כו' א"ל ר"נ פוקי וא"ל לאבא דפירש"י לחברי וע"כ פריך הכא ר"נ לרבה מדברי אביו גופא האיך אמר הכיפוך מדברי אביו גופא: סליק

חלופי גירסאות ע"פ נ"י במסכת ביצה

דף ט ע"א תוס' סד"ה גלגל כו' אגב אותה כו'. עי' בהגר"א א"ח סי' תק"ו ס"ק י"ג ונשתבש שם בדפוס וכצ"ל „ואם רוצה כו'. ע"ש י"ב ב' אמר ר' יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה כו' שמוליכין עם כו'. וכ"ש בבה"ג דאפי' אחרים מודי: (ליקוט) ואם רוצה כו'. ודמי למש"ם ח' ב' ל"ש אלא שאין כו' ובפ"ב מטבילין כלי ע"ג מימיו כו' נדה מערמה כו' וכ"ש כאן שאין רק מחשבה. מרדכי (ע"כ): ,ומה שמדפס שם „כמ"ש בפ"ג דפסחים כו' עד משא"כ כאן" זהו ס"ק בפ"ע וציין למעלה למ"ש בהגהה שם ומותר לאפות הפת כו':

דף טו ע"א רש"י ד"ה נמטא „לבד" שקורין כו'. כצ"ל וכ"ה ברש"י שבאלפס ובר"ן וברש"י יומא ס"ט:

דף יח ע"ב רש"י ד"ה ומי אית ליה כו' לא „היפריכי" בהא. כצ"ל וכ"ה בדפוס ישן:

דף לא ע"ב במשנה מלא פירות „סתום" ונפחת. כצ"ל וכ"ה בדפוי"י ובמשניות ועירובין ל"ד ב':

דף לד ע"א רש"י ד"ה ואין חוטבין כו'. עי' גליון הש"ס. וי"ל דרש"י לשיטתו ביומא ל"ד ב' דר"י אינו אוסר דשא"מ רק באיסור דאורייתא [וקושית התוס' שם מהא דר"י אוסר בגרירה. י"ל ע"פ מ"ש התוס' בפסחים ק"א א' ד"ה והלכה]. ולהכי לא פירש"י משום דשא"מ לחוד וכר"ש דא"כ יותר ה"ל לאשמעינן בשאר איסורי תורה אלא ע"כ סברייתא אתיא כמ"ד דשא"מ אסור באיסור דאורייתא וז"ש רש"י דאפי' נקרעת לא אכפת לן ר"ל מה"ת:

דף לו ע"א תוס' ד"ה במאי אוקימתא פירש"י כו'. ברש"י שלנו ליתא כן כאן אלא ברש"י שבת מ"ג ב' וע"ש בגליון הש"ס להגרע"א:

דף לט ע"ב גמ' לרחוץ בכור לרחוץ ה"נ. נאמרה בזה ב' נוסחאות י"נ לרחוץ ה"נ. וי"ג לרחוץ בכור ה"נ וגירסא זו יותר נכונה וכן הגיה הב"ח (דלא כבעל דקדוקי סופרים שכתב שהיה לו למחוק אף מלת בכור). וכה"ג מצינו עירובי נוסחאות בברכות ס' א' היינו דר' אחא דא"ר אחא. כי י"נ דא"ר אחא וי"נ דר' אחא ולשתי הנוסחאות קאי אמימרא דר' אחא שנזכר שם למעלה וכפירש"י: סליק

מהרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ח ספר מלא הרועים

דף יד ע"ב רש"י (במתני') ד"ה אבל כו' שהיה לו לטחון מאתמול. נ"ב רש"י לשיטתיה לקמן ר"פ אין צדין ועמ"ש בתוס' שחולקין:

דף טו ע"ב גמ' בעלי פספן. נ"ב עי' ב"מ ס' ע"א לתוך פטם בטי"ם והוא חבית גדולה שנותנין בו יין וברי"ה כ"ז כ"ח א' לתוך הפיטס בסמ"ך ובב"ב צ"ג מקבל עליו עשר פטסאות למאה ועי' בערוך ערך פטס:

דף כ ע"ב גמ' עבר ושחט שאי רבא אמר כו'. נ"ב הא רבא אית ליה בתמורה כל מילתא דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני וכאן דאסור נ"נ מה"ת כרב הונא א"כ לא מהני מידי אך לפמ"ש הפמ"ע והש"ך דהיכי דאין האיסור מצד המעשה רק מצד הזמן אזי לכ"ע מהני הבא נמי האיסור מצד הזמן: תוס' ד"ה נדרים כו' פתוחה כו'. נ"ב וב"ש אהדרו ליה נ"נ יוכיחו שכירתך פתוחה וכירת רבך סתומה משמע כו' כצ"ל מהר"ם. אך זה דוחק דלא מוזכר בש"ם דב"ש אהדרו ליה נ"נ יוכיחו. ונ"ל דהר"ר שמואל מפרש דהקום שכירתך סתומה הייט שלמי נדבה דאסורין אף ש"ש בהן צורך הדיוט וכירת רבך הייט תמידין ומוספין שהן חובת היום מקום שכירתך פתוחה דהיינו שלמי חגיגה שאתם מודים שמותר אינו דין שכירת רבך דהיינו עולה ראייה ובזה א"ש דברי ר"ם ז"ל ודו"ק:

דף כא ע"א גמ' מהו לשחוטה ביו"ם. נ"ב וניהק דמסיבנת דשרינן במשנה [כ"ה א'] ביטול לאכול כוית מבע"י אין הא"ה ר"ל מטעם מתוך אבל בנכרי כיון דגלי קרא ולא לנכרים גלי דל"א

דל"א נביה מתוך וכמ"ש בפ"י בשמעתין : **שם** ומי אית ליה לר"ח הואיל. נ"ב ואע"ג דבפסחים דמ"ב א' אמרינן דבמחוסר מעשה אף רבה לא ס"ל הואיל מ"מ הא כ' התוס' דוקא מעשה רבה כהך דמילת ועי"ל דעדיפא קאמר דהא ר"ח גופיה לית ליה הואיל אבל אה"נ גם לרבה כאן [ל"א] הואיל ויתיישב בזה לשון הנ"ה גמ' תקי"ב אם יש לו ד"א ולא תקשה קו' הט"ז שם ס"ק ט' ויתיישב בזה ג"כ דברי הר"ן בשמעתין מק' ב"י סי' תקי"ב שם : **ע"ב** תוס' סד"ה כנונא. שא"א לנערם. נ"ב לפי שהן דבוקין אל הכום כמ"ש הרשב"א בחידושיו לשבת שם :

דף כג ע"א רש"י ד"ה אי קטורא בידי שעושים לבתי שוקים. נ"ב עי' טו"ק יו"ד ע"ב שפרש"י שם עוד פי' אחר : **תד"ה** תליסר כו' אחר חורבן הבית טובא. נ"ב עמ"ש בגליון תוס' שבת נד ב' : **ע"ב** תד"ה משום כלי כו' ונראה לפרש בכברה של סלתות. נ"ב משום כברה של סלתות:

דף כד ע"א במשנה ושאינו מחוסר צידה מותר. נ"ב לכאורה הוא מיותר ונ"ל דזה סעד לדברי הר"מ בפ"ב דרשב"ג פליג וס"ל דאפילו דגים אם אינם מחוסרין צידה מותרין ולכך כפל מחוסר צידה אסור אפי' חיה ועוף ואינה מחוסר צידה מיתר אפילו דגים. עוד נ"ל דאי לא כפל הו"א דמחוסר צידה פטור אבל אסור ולכך כפל לאורויי דאסור דקאמר ר"ל חייב דאי ס"ד אסור א"כ ממילא נשמע דאינו מחוסר צידה מותר וסיפא ל"ל אלא ע"כ צ"ל דמחוסר צידה חייב וה"א דאינו מחוסר פטור אבל אסור לזה הוצרך לומר דאינו מחוסר מותר. ומיושב בזה קושית התוס' לקמן בסמוך ד"ה ותנא ודו"ק והא דלא תני בהדיא חייב דא"כ הוה צריך למיתני בסיפא פטור והו"א פטור אבל אסור דלגבי חייב שייך פטור וגם מזה סעד לדברי הר"ם דרשב"ג פליג אף בדגים דאל"כ לא הו"ל למימר רק מחוסר צידה חייב [ואין לומר דה"א] דאינו מחוסר פטור אבל אסור כיון דקאי את"ק דאמר צדין ואיהו לא פליג אלא במחוסר ממילא נשמע דבאינו מחוסר מותר כת"ק דכיון דלא פליג עליה ש"מ כוותיה ס"ל אלא ש"מ כדברי הר"ם דאף באינו מחוסר פליג עליו לענין דגים ודו"ק היטב :

דף כו ע"א בתוס' (סד"ה בעמוד הקודם) אבל לר"ש אית ליה דאין רואין כו'. נ"ב מבואר דס"ל דלר"ש מוקצה מחמת איסור דרבנן דאין רואין אף דכבר נסתלק המוקצה מן העולם ולקמן דל"א ב' כ' דבכה"ג ל"א מוקצה שוב מצאתי בפ"י שעמד בזה ונ"ל לחלק היכי דבידו לסלקו [חסר כאן ועמ"ש בשבת דף מ"נ] :

דף כז ע"א תד"ת אלא ר"ם כו' הלכה כר"מ בגזרותיו. נ"ב מכאן תשובה למ"ש בתשו' ש"י סי' ל"א דדוקא נגד ר' יוסי הלכה כר"מ בגזרותיו והוא סותר לדבריהם אלו :

דף כח ע"ב רש"י ד"ה הלכה כו' שלא יזלזלו אף בשאפשר נ"ב ואף דרש"י ס"ל ריש פרקין דגם אוכל נפש אסור באפשר לעשותן מעיו"ם וא"כ גם באוכל נפש לגזור וא"ל דבאוכל נפש כ"ע ידעי דאפשר מעיו"ם אסור א"כ כ"ש דידעי במכשירין וי"ל דאוכל נפש דאסור באפשר מעיו"ם לרש"י אינו כ"א אסור דרבנן כמ"ש במגיני שלמה לעיל ר"פ וא"כ לא גזרינן לא אפשר אטו אפשר דהוה גזירה לגזירה אבל מכשירין אסור מדאורייתא באפשר לכך שפיר גזרינן לא אפשר אטו אפשר אך לפמ"ש הרא"ש ר"פ וגם הפ"י הוכיח שם דרש"י ס"ל דגם באוכל נפש אפשר מעיו"ם אסור מדאורייתא הדק"ל דא"כ גם באוכל נפש לגזור לא אפשר אטו אפשר וי"ל בדוחק ע"פ מ"ש הט"ז ביו"ד סי' קי"ו דדבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסור ולכך אוכל נפש דמפורש בתורת אין כח לאוסרו משא"כ מכשירין אף דמרבינן מלכם ל"ח מפורש דלכם ולא לכלבים אך זה דוחק ובפשיטות י"ל דאוכל נפש ל"ש לומר ואין מורין כן דזהו כ"ע ידעי דאוכל נפש ביו"ם מותר דמקרא מפורש הוא ולגזור בפירוש לאסור לא רצו לגזור משא"כ במכשירין לא גזרו אמנם רק דלא רצו להתיר וממילא לא ידעו הלכה כמאן ויאסרו כחכמים : **תוס'** ד"ה רבינא וקשה דמשמע הכא. נ"ב י"ל דביו"ם ס"ל מוקצה כר"נ ריש מכילתין ועי' בשעה"ם פ"א מהל' יו"ם דין י"ז שהאריך בזה : ד"ה איכא. וא"ת כו'. נ"ב ועי' רש"י ע"ז כ"ם א' שתי' קושיתם ע"ש :

דף ל ע"א רש"י ד"ה אין מספחין משום שיר או משום אבל. נ"ב עי' רש"י לקמן ל"ו ב' שכ' משום שיר לחוד ועי' תוס' כאן :

דף לא ע"א רש"י (במתני') ד"ה מן המכונס. ואינו מוקצה נ"ב קשה היאך אמר שמואל בגמ' אין מביאין אלא מן המכונסין דהא שמואל לית ליה מוקצה שוב מצאתי בצל"ח שמקשה כן והר"ן מפרש משום עמור רק דבאוכל נפש מותר עמור עיי"ש וי"ל דרש"י לשיטתיה דס"ל גם באוכל נפש אסור כל שאפשר מעיו"ם וזה אפשר מעיו"ם וע"כ לומר דזה ל"ח עמור כמ"ש התוס' כאן דק לר"נ בריש מכילתין דס"ל דב"ש לית להו מוקצה ביו"ם היאך קאמר לקמן בגמ' דלב"ש לא יביא וי"ל דטעם ב"ש משום עמור ולכך ביו"ם אסרו אפילו מפוזרין שבקרפף כיון דאפשר לעשותו מעיו"ם ולפ"ז מיושב נ"כ מה שהקשיתי לעיל משמואל דהא דלא פרש"י משום עמור דקשה לו דמשום עמור אפי' בקרפף ליתסר דא"ל משום אוכל נפש כר"ן דרש"י לשיטתיה ס"ל דאוכל נפש אסור באפשר מאתמול ולכך לא מפרש משום עמור אבל לשמואל דס"ל באמת דגם קרפף אסור במפוזר שפיר י"ל משום עמור ולכך אסור לגמרי דאף אוכל נפש אסור באפשר :

דף לב ע"א תוס' סד"ה אלפסין. נ"ב וצ"ל דכבר נצרפו פ"א בכבשן ועדיין צריכין להצרף בכבשן עוד פ"א ועי' בדבור הקרום ודו"ק : **ע"ב** גמ' תני רדב"י קמיה דר' נחמן. נ"ב עי' בספרי שכתבתי דט"ס הוא וצ"ל ר' יוחנן [וכ"ה ברי"ף ורא"ש] :

דף לג ע"א רש"י (במתני') ד"ה לחצוץ כו' אלא היתר טלטול עצים אף שלא להסקה. נ"ב ואף דר"א אית ליה מוקצה כמ"ש רש"י לעיל ד"ד מ"מ ס"ל דעצים קיימי לכל דבר ואינו מוקצה כ"כ במגיני שלמה : **ע"ב** תוס' ד"ה פטור כו' וע"ק דמשמע דבקשין מיתסר לר"י ובסמוך כו'. נ"ב עפ"י וי"ל דהו"ל למימר ההיא בקשין ואליבא דר"א כי קאמינא אנא לרבנן :

דף לד ע"א גמ' א"ר אלעזר בר' ינאי משום ר"א בר אנטיגנוס. נ"ב ט"ס הוא וצ"ל בהיפך ר"א ב"א משום ר"א בר' ינאי וכ"ה בחולין שם ובחולין ט' א' ובכמה דוכתי : **שם** תוס' סד"ה אין. בשל אוצן קא מיירי. נ"ב וכמ"ש בשבת מ"ם ב' כולו בבעה"ב קמיירי : **ע"ב** גמ' הא קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת. נ"ב ק' דליתני יו"ם דאז לא מצי למימר דטעם דיו"ם קובע דהא יו"ם אינו קובע למעשר רק שבת ומוכח נ"כ דטבל מוכן הוא וי"ל דהכא אליבא דר"נ קיימינן ור"נ ס"ל ריש מכילתין דב"ש ביו"ם לית להו מוקצה ור"א שמותי מתלמידי ב"ש א"כ לא מצי למיתני כלל הך דינא ביו"ם דביו"ם א"צ לעמוד כלל ולהזמין אך לפמ"ש התוס' לעיל ד"ה ואומר דהכא חמור מוקצה דידיה מגוזלות דהכא אקצייה בידים א"כ ב"ש דס"ל מוקצה בגוזלות כ"ש הכא ואף דב"ש ס"ל מוקצה [דבע"ח] חמור טפי היינו לענין שצריך נענוע בבע"ח אבל לענין הקצאה פשיטא דהכא חמור טפי דדחו בידים ואפילו ר"ש אית ליה מוקצה בכה"ג ועי' בשעה"מ פ"ב מהל' יו"ם דין ט' שכ' דבכה"ג דמיירי בחזי ולא חזי כמ"ש רש"י לעיל דס"ל לר"ש מוקצה [חסר כאן ועמ"ש בעירובין ל"ט] :

דף לו ע"ב רש"י (במתני') ד"ה ואין מרקדין ברגל וכלן לשמחה וכו'. נ"ב עי' רש"י לעיל דף ל' א' ובתוס' שם.

דף לט ע"ב רש"י ד"ה כשחיבין בקלבון כו'. הטילו עליהם שני קלבונים. נ"ב עי' בפ"א דשקלים משנה ח' דר"ם ס"ל ב' קלבונות ות"ק ס"ל קלבון א' וכ' הרב שם דאין הלכה כר"ם :

הגהות על הרא"ש

פרק א סימן א ודלא כרבינו אפרים דמוקי כו'. נ"ב וקשה לרבינו אפרים מה מקשה לקמן ו' ב' על רב מהך ברייתא לימא דרב מיירי ביו"ם אחר שבת שוב מצאתי בצל"ח שם שעמד בזה וע"ש מ"ש : **סי' ט** מותר ליקח ביצים מן הנכרי בליל יו"ם ראשון דרובן של זכרים. נ"ב צ"ע דבגמ' מוכח דאפילו בספנא מארעא רובן ביממא ילדן ולכך כי לא בדיק מותר אף בספנא מארעא וכ"כ המרדכי דאפילו אין תרנגול זכר בעיר שרי ועי' בה"ת פ"ד מה' יו"ם ועי' בבינה לעתים מרגאון מו"ח יהונתן שעמד נ"כ על דברי הרא"ש אלו ותי' בדוחק דהרא"ש מיירי שהנכרי אמר שנולדו לו בלילה דדבר שהוא שלו נאמן לאסור וזהו דוחק גדול שלא נזכר ברא"ש מזה כלל ולי נראה דהרא"ש ס"ל דבספנא מארעא ליכא רובא רק ספק השקול והא דאמר בגמ' א"ה כי לא בדיק נמי ומשני כי לא בדיק אימא מאתמול הואי היינו דאי לא בדיק עכ"פ הוי ספיקא וג"מ אם נתערב באחרות מותרת לדעת ה"ת והרשב"א הביא בב"י ובמג"א סי' תקי"ג אבל כי לא בדיק הוו ודאי משום דהא דר' יוחנן לא שכיח כלל. ויש ראיה לזה דאל"כ מאי מקשה א"ה כי בדיק נמי איסור יצאה רובה וחזרה ומאי הוצרך לתרץ דר"י לא שכיח נהי דשכיח מ"מ ספיקא הות וספיקא אסורה אלא ע"כ דגם בלא בדיק ליכא רוב רק ספק דק דנ"מ לענין אם נתערב או דנ"מ לענין יו"ם שני כגון בבדק סוף יום ראשון והשכים תחלת יום שני של גליות לדעת הרא"ש מלוניל דמתיר ס' מוכן ביו"ם שני מטעם ס"ס וא"כ כי לא בדיק ומצא ביצה קודם ע"ה של יו"ם ב' מותר מטעם ס"ס שמא מאתמול נולדה ואת"ל היום שמא היום חול אבל כי בדיק אסור מטעם ודאי ואפילו ביו"ם ב' או נתערב נ"כ אסור וע"ז מקשת שפיר א"ה כי בדיק נמי מידי ספיקא לא נפקא ונהי דספיקה אסורה מ"מ ליכא נפקותא בין בדק ולא בדיק והיכא דאסור בהא אסור בהא וביו"ם שני או נתערב דשרי בהא שרי נ"כ בהא וע"ז משני דר' יוחנן לא שכיח ולא חשוב ספק כלל ואסור אפילו ביו"ם ב' או בנתערב ודו"ק כי כן נ"ל נכון פי' הסוגיא בס"ד : **שם** וכתב ר"ת בספר הישר „והאידנא". נ"ב „ונהירנא" לשון [זכור אני] וכ"ה בתוס' :

פרק ב סי' א ולר"א יכול לערב אפילו קודם עיו"ם. נ"ב והא דנקט במשנה מעיו"ם לא למעוטי קודם עיו"ם אלא למעוטי ביו"ם דלא : **סי' ד** בר אבות דרבנאה חוזאה. נ"ב מ"ש בר אבוה הוא ט"ס דהיינו אחות אלא גרסי' אבות וכן הגי' ברי"ף :

פרק ג סי' ב וכן יו"ם ראשון ושבת. נ"ב עי' תוס' לעיל ד"ד א' ד"ה אלא ותוס' דף ל' ע"ב ד"ה עד : **סי' ז** דבשל סופרים הלך אחר המיקל. נ"ב דבפלוגתא דרבוותא אף בדשיל"מ דמחמירין בספיקא מ"מ בס' פלוגתא מקילין כ"כ האחרונים :

פרק ד סי' א דדרא בדוחקא לדרא ברגלא דדרו באגרא כצ"ל : **סי' ג** ואם איתא אם נכנסין כו'. נ"ב דבריו בהיפך מדעת התוס' דבתוס' מבואר דאם הות משמע תרתי לקולא וכמבואר בדבריהם וכמ"ש מהרש"א :

פרק ה סי' יד היא ואמה אסורה דאלמא הכין הוא הלכתא. נ"ב צ"ע דלדבריו אתי קשה מאי מקשה דהא כיון דר"א שמותי מתלמידי ב"ש וב"ש הא לית להו מוקצה ביו"ם כדאוקי ר"נ גופיה וצ"כ צ"ל דמקשה דשמעי' ליה לר"א דאית לית מוקצה כפרש"י וי"ל דהרי"ף סובר דמהך דעומד אדם על המוקצה אין ראיה דס"ל לר"א מוקצה דשאני התם דאקצי' בידים רק עיקר הקושיא דפשיטא דמוקצה אסור ביו"ם ואף דלב"ש מוקצה מותר ביו"ם היינו לאוקימתא דר"נ אבל לדידן דקיי"ל דלא כאוקימתא דר"נ מוקמינן דוקא בעומדת לאכילה אבל בעומדת לגדל אפי' לב"ש אסור משום מוקצה וכ"ש הוא והא ב"ש אפי' בשבת אית להו מוקצה כ"ש ביו"ם ועוד דר"א גופיה אשכחן דס"ל דב"ש וב"ה בהכנה פליגי לעיל ד"ד ר"י אומר משום ר"א עדיין היא מחלוקת שב"ש אומרים תאכל אלמא דס"ל דבהכנה פליגי וי"ל דבמוקצה מודו ב"ש דאסור : **שם** ול"ח להר לישנא דקאמר מכדי מאן מתיא כו' ומ"ש ביו"ם דסתם כר"י כו'. לענ"ד בל"ז י"ל דלדידן נם ביו"ם סתם כר"ש וא"ש בזה דברי רש"י דפסק כר"ש אף ביו"ם דהנה לעיל דל"א ב' בית שנפחת נוטל ממקום הפחת ופרש"י אף דאתקצי בין השמשות מ"מ הואיל והוא אסור דרבנן ל"ח מוקצה והתוס' הקשו עליו מהך דכופין סל לפני האפרוחים והנה בעירובין דל"ה פרש"י גופה דהך דבית שנפחת אתי' כר"ש דלית ליה מוקצה. ולכאורה דברי רש"י סותרים אהדדי גם התוס' הקשו שם על רש"י דא"כ היאך קאמר בטכילתין גבי יו"ם סתם לן כר"י מהך דאין מבקעין הא בתר הכי סתים כר"ש בהך דבית מלא פירות. ונ"ל ליישב דברי רש"י דכאן כ' אליבא דר"נ ור"נ לשיטתיה מצי לאוקמיה הך דבית מלא פירות אפילו כר"י מטעם דבאיסור דרבנן ל"א מוקצה דהטעם נ"ל למה באיסור דרבנן ל"א מוקצה דסוף סוף הוקצה מדעתו מחמת איסורו ונ"ל משום דעיקר מוקצה הוא ביהש"מ ורבי ס"ל כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו ביהש"מ א"כ איסור דרבנן היה מותר ביהש"מ ונמצא דלא איתקצי כלל בין השמשות איברא דהא מילתא אי גזרו על השבות ביה"ש במהלוקת שנוית כמבואר בש"ס בכמה דוכתי ובספרי מ"ח אמרתי [דזה תלוי בפלוגתא דס"ד מה"ת לחומרא או] רק דרבנן החמירו בספק תורה דאם נאמר דס' מה"ת אסור א"כ ביה"ש מדאורייתא אסור כשבת עצמו וליכא לאיפלוגי בינו ובין שבת [אבל אם ס' מה"ת לקולא] א"כ ביה"ש גופא אינו אסור רק מדרבנן ואף דמצוה להוסיף מחול על הקודש דעת הר"ם דאינו מדאורייתא רק תוספות ענוי דיוה"כ עי' בהל' שביתת עשור [ע"כ לא] גזרו על השבות דכתיב ושמרתם את משמרתי ולא משמרת למשמרתי והנה הך מילתא אי ספק מה"ת לחומרא תלוי בהך דאשם תלוי אי בעי ב' חתיכות [והנה ר"נ] ס"ל בכריתות י"ח דבעי ב' חתיכות ומפרש הטעם דבעיא אקבע אסורא מבואר דס"ל ססה"ת לקולא שפיר קאמר גבי יו"ם סתם לן כר"י ולא תקשת מהך דבית מלא פירות די"ל ג"ז כר"י רק דאין מוקצה באיסור דרבנן דר"נ לשיטתיה [ס"ל דל"ג על השבות בה"ש] ולכך רש"י במכילתין פי' המשנה אליבא דר"נ לכך מוקי לה כר"י דלדידיה אין מוקצה באיסור דרבנן [ובזה מיושב] קו' התוס' מהך דס"ל לפני האפרוחים דר"נ מוקי להך ברייתא כמ"ד גזרו על השבות ביה"ש דתנאי פליגי בזה וגם בס' אי מה"ת לחומרא פליגי תנאי כמ"ש במ"ה אבל התם בעירובין דל"ד ב' מבואר דקאי אליבא דמ"ד דגזרו על השבות ביה"ש דאל"כ מאי מקשה והאר"ז ביו"ם אמרו אבל לא בשבת לימא דלא גזרו על השבות ביה"ש וע"ש בתוס' ד"ה והאמר א"כ שפיר כ' רש"י דאתי' כר"ש דכיון דס"ל התם דגזרו על השבות ביה"ש א"כ לאיסור דרבנן יש מוקצה ולא אתיא כר"י וא"כ לפ"ז לדידן לק"ם דביו"ם סתים לן כר"י דר"א כיון דאנן קיי"ל דאף באיסור דרבנן יש מוקצה א"כ ע"כ הך דבית כר"ש אתיא א"כ אדרבה גם ביו"ם סתים לן תנא כר"ש דהך דבית שנפחת היא בסוף ואין להקשות כיון דאנן קיי"ל דלא גזרו על השבות ביה"ש א"כ למה יהיה מוקצה באיסור דרבנן י"ל דאנן ס"ל דדוקא לדבר מצוה לא גזרו על השבות אבל לדבר הרשות אפילו שבות אסור ביה"ש כמבואר בסי' שמ"ב ובזה א"ש דל"ק כיון דאנן קיי"ל דאף איסור דרבנן הוה מוקצה ולמה קיי"ל כהך דטבל מוכן הוא ולפמ"ש א"ש דהתם לתקן טבל הוא מצות ובכה"ג לא גזרו על השבות ועי' ברש"י שבת ל"ד א' ובב"י או"ח סי' שמ"ב וסי' רס"א ובט"ז שם משא"כ לדבר הרשות אזי אף באיסור דרבנן היא מוקצה אך ק' בשבת דמקשה ומי אר"י הכי והתנן אין מבקעין עצים מן הקורות כו' ומאי קושיא נימא דסתמא אחרינא אשכח הך דבית שהוא מלא פירות דהיא בתר הכי ואתיא כר"ש דל"ל מוקצה וי"ל דר"י לשיטתיה דס"ל הלכה כסתם משנה ומאן דס"ל הלכה כסתם משנה ע"כ ס"ל דל"ג על השבות ביה"ש כסתם משנה דעירובין ל"ב וא"כ כיון דלא גזרו על השבות שוב אין כאן מוקצה באיסור דרבנן וא"כ הך דבית מלא פירות אף כר"י אתיא ועי' בספרי מלא הרועים ע' שבות אי גזרו עליו ביה"ש אות י' שכ' דאין ראיה מכאן דר"י ס"ל דלא גזרו ע"ש ועוד אי נמי דס"ל לא גזרו י"ל דוקא לדבר מצוה כהך דעירובין דאין מערבין אלא לדבר מצוה וצ"ע משא"כ לר"נ דס"ל ספק מה"ת להקל אפי' לדבר הרשות לא גזרו ביה"ש אך ק' דהא הר"ם ס"ל ספה"ת לקולא ואעפ"כ אינו מתיר שבות ביה"ש כ"א לדבר מצוה : סליק

מראה כהן חדושים והגהות מהגאון המובהק כו' מוהר"ר בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ בווילנא.

[א"ס יען כי ההגהות והחידושים על מס' הלז לא מצאתי מכתיבת יד"ק כי אם מעט מזעיר יען כי הגמ' הישנה שלו ד' סלאוויטא אשר שם היה כתוב על הגליון מכת"י הטהורה כמה הגהות נכונות נאבדה ולא מצאתיה בעקד הספרים שלו ולכן ראיתי לכתוב בכאן מה ששמעתי מפיו שאמר לחבר ג' הפלוגתות דב"ש וב"ה השנויים כאן במשנה קמא על דרך הפלפול והחידוד וזה הוא] :

דף א ע"א ביצה שנולדה ביו"ט ב"ה אומר לא תאכל וכו' ב"ש אומר בכוית וכו' השוחט חיה ועוף ביו"ם וכו' לחבר ג' מחלוקת דב"ש וב"ה אלו י"ל ע"פ הא דאמר רב יהודה אמר רב לקמן ד' ז' ע"ב הא דמתירין ב"ש לשחוט לכתחילה ולחפור בדקר ולכסות וב"ה מתירין אם שחט לחפור בדקר ולכסות אינן מתירין רק אם יש לו דקר נעוץ מבעוד יום ומקשינן והא עביד כתישה ופירש"י דלרב יהודה פריך דאי לאו דר"י הוה יש לומר דטעמא דמתני' משום דאתי עשה ודחי ל"ת אבל לרב יהודה אמר רב דלא ס"ל הכי קשיא עלוכי דמאי מהני דקר נעוץ והנה לכאורה תקשה על רב דמנ"ל הכי דילמא באמת דטעמא דמתני' משום דאתי עשה ודחי ל"ת ונראה דרב לשיטתו אזיל דס"ל דהכנה דרבה כמו דאמרינן לקמן ד' ד' והנה התוס' לקמן ע"ב הקשו למאן דאית ליה הכנה היאך אופין ומבשלין מיו"ט לשבת ותי' דרבה לטעמיה דאית ליה הואיל וא"כ מוכרח דרב נמי אית ליה הואיל והנה בפסחים מ"ו מקשה הגמ' למאן דאית ליה הואיל מהא דיש חורש תלם אחד וכו' דאהרישה לא לחייב דהא חזי לכיסוי דם ציפור ומשני באבנים מקורזלות דמחוסר כתישה וכתישה אסור ביו"ם ולכאורה למה אסור באמת כתישה כשצריך לכסות דם לפטור נימא דאתי עשה דכיסוי ודחי ל"ת דיו"ט וע"כ דס"ל לרב דבאמת דגבי לאו דיו"ט לא דחי ליה עשה אך עדיין קשה דמנ"ל לרב הכי דביו"ט לא דחי ונראה דהכריח כן מפלוגתא דבאור בכוית ואמן בכותבת דלכאורה תימה דמאי ל"מ בפלוגתא זו דהא מסקינן לקמן ז' דפליגי לענין ביעור ולענין לאו דבל יראה וא"כ מאי ל"מ הא מלקות בלא"כ ליכא גבי בל יראה דלאו שניתק לעשה הוא וגם אין בו מעשה ולענין איסור להשהות אפי' הני ביעור אסור דהא קיי"ל דתשי ביעור אסור מה"ת וכבר העיר הצל"ח בזה וע"כ נ"ל דנ"מ בפלוגתתם לענין אם קנה חמץ ביום ז' של פסח דאז איכא מלקות באמת דהא עבר הלאו ע"י מעשה וגם אינו ניתק לעשה דהא אינו יכול לבערו ביו"ט והמגה לכאורה קשה דלמה אינו יכול לבערו ביו"ט ליתי עשה דהשביתו ותדחה ל"ת דיו"ט וע"כ דמוכרח מפלוגתא זו דאין עשה דוחה ל"ת דיו"ט [ואף די"ל דמשכחת לה בשביעי של פסח שחל בשבת דאז ודאי לא דחי משום דאין עשה דוחה ל"ת שיש בה כרת מ"מ ראיה מב"ש דב"ש ע"כ ס"ל דהבערה ללאו יצאת וליכא רק ל"ת גרידא וכמו שביאר מר אחי הגאון ז"ל בספרו ראשים ביכורים ד' פ"ז נלאריכות דלע"ד דשני כתובין הבאין כאחד מלמדין ע"כ דס"ל דהבערה ללאו יצאת דאלו לחלק לא צריך דנפק"ל מבתרים ובקליר וכמו שכ' רש"י ז"ל לסדיא בשבת דף ע' וכ"ש הא ס"ל בקידושין דף מ"ג דשני כתובין הבאין כאחד מלמדין ע"ש ודו"ק) וא"כ תליא ג' הפלוגתות אלו בהדדי דמרישא ס"מ דאית לן הכנה וש"מ דאמרינן הואיל וקשה ממשנה דיש חורש תלם אחד וע"כ סמך ליה דין דבאור בכזית וכו' דמוכח מזה דאין עשה דוחה ל"ת דיו"ט וכזה מיושב המשנה דיש חורש תלם אחד דמיירי באבנים מקורזלות דמחוסר כתישה וגם מזה שמעינן דהא דמתיר בסיפא לחפור בדקר ולכסות אם שחט [ולב"ש אפי' לכתחילה] דוקא אם יש לו דקר נעוץ מבעוד יום ורב נמי אזיל לשיטתו בזה. כל זה שמעתי ממנו בעל פה ושפתים יושק. ואמנם דבריו ז"ל צריכין תיקון דלכאורה קשה דאף דאין עשה דוחה ל"ת דיו"ט מ"מ הא ב"ה אית ליה מתוך שהותרה וכו' ושפיר יכול לבערו ביו"ט וכמו דמבואר בפסחים ה' דס"מ מדר"ע הלא וכו' ע"ש ולב"ש אף דלית מתוך וכו' מ"מ כיון דב"ש ס"ל דהבערה ללאו יצאה א"כ ביו"ט ליכא איסורא כלל וכמש"כ התוס' בפסחים שם וא"כ אכתי הו"ל לאו הניתק לעשה אך נ"ל דכוונתו דמשכחת לה בז' של פסח שחל בשבת והראיה דאין עשה דוחה ל"ת דיו"ט ודשבת הוא מב"ש דס"ל דללאו יצאת ודו"ק וקצת תימה לי על הרשב"א ז"ל בחדושיו בשבת ד' ל"ט ע"ב דכתב שם דמאן דלית ליה מתוך לית ליה נמי הואיל דא"כ מאי מקשה בפסחים מ"ז לרבה דאית ליה הואיל ממתני' דיש חורש תלם אחד וכו' והא אמרינן במכות דף כ"א דמשנה זו אתיא כר"ע דמקיים בכלאים לוקה וא"כ י"ל דר"ע לשיטתו אזיל דס"ל בפסחים ה' דלא אמרינן מתוך והלכך לא ס"ל נמי הואיל וכמש"כ התוס' הנ"ל אבל לדידן דקיי"ל כב"ה דאית לאו מתוך וכו' שפיר י"ל דאמרינן נמי הואיל וצע"ג. [ומיהו הא בלא"ה הוכיחו התוס' בפסחים שם כד"ה ההבערה דמקושיות אביי שם נמי מוכח דאף לב"ש דלית ליה מתוך מ"מ אמרינן הואיל ע"ש ועיין היטב בדרוש ותדוש להגרע"א ז"ל במערכה ז' ודו"ק] ע"כ הג"ה מאחיו מוהרש"ך נ"י :

דף י ע"א בגמ' עד כאן לא קאמרי ב"ה כו'. נ"ב רש"י והתוס' לא גרסי לכל זה. אך הוא גי' הרי"ף ז"ל ועי' ברש"ל מ"ש בזה :

דף טז ע"א בסוף התוס' ד"ה איזהו תג כו' וכן תקן לומר שני שעירים כהלכתן. נ"ב נ"ל שני שעירים לכפר כו' :

דף יח ע"א התינח שבת יו"ם מאי טי' גזרו יו"ם אטו שבת. נ"ב בשבת כ"ג ב' משמע דרבה גופיה ס"ל הכי ע"ש : **שם** תוס' ד"ה גזרה יו"ט אטו שבת ולא הוי כו' דיו"ט ושבת כו' נ"ב עי' תוס' שבת שם ד"ה גזרה ע"ש :

הגהות על הרא"ש ממסכת ביצה

מהרב הגאון האמתי המפורסם כו' מוהר"ר ישראל ליפשיטץ זצ"ל אבד"ק שאטטלאנד וכו' (בעה"מ פי' תפארת ישראל על משניות)

נעתקו מעצם כי"ק.

פרק א סי' א משום דבירושלמי לא אסיר ליה משום סכנה דלא שייך סכנה בכה"ג כו'. נ"ב עי' בתוס' ב' ע"ב ד"ה והיה ובר"ן גבי ביצה ותבין דברי רבינו בזה: סי' ג וכתב אביי להא דרב יוסף. נ"ב ומתיב אביי על האי דר"י כצ"ל ובס"ם החדשים הוגהו וסתר: סי' ה בהגה"ה אבל אי איכא נכרים כו' ותיהו אי איכא נכרים ביו"ט שני כו'. נ"ב צ"ל ותיהו אי ליכא נכרים כו' כצ"ל: שם ברא"ש רבינא הוה יתיב קמיה דר' אשי כו'. נ"ב בס"ם גרסינן קמי דר' אשי וגירסת רבינו היא הנכונה עי' ברש"י ד"ה ר' מרדכי ע"ש: סי' ו וי"ל דלטעמיה דרב קאמר כו'. נ"ב דלטעמיה דר' יהודה קאמר כצ"ל לפי גירסת התוס' הואיל וכו': סי' יג בהגה"ה בתוספתא מי שלש. נ"ב ישראל שלש כצ"ל: סי' יד או שמא כיון דב"ש אסרי כו'. נ"ב מיהא י"ל כיון דב"ש כו' כצ"ל לענ"ד: סי' טו ובירושלמי גרסינן הדא אמר שלא לקבל עליו בשר הדא כו'. נ"ב שלא לקבל עליו בשר אסור הדא כו' כצ"ל ור"ע לטעמא אפילו לצורך גופו ומקומו: סי' טז ואע"ג דלית ליה טעמא כלל בשר והא דמוהל. נ"ב כצ"ל הא דמוהל ומ"כ במ"א הגי' בבריותא תחת מלות „בשר והא" והיה היא כדבכי: סי' יט אושפיזיכניה דר' ביבי בר מתנה כו'. נ"ב בגמרא לית בלישנא הדין: סי' כ לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבה כצ"ל. ונ"ב בגמרא הגירסא רבא וגירסת רבינו נ"ל שהיא נכונה: סי' כד בהגה"ה ותלתא גברי בתלתא מיני שרי. נ"ב דבשל סופרים הלך אחר המיקל כצ"ל דהא אסקינן בגמרא בתיקו:

פרק ב סי' ד קטנין לו מר"ה עד י"ה. נ"ב גירסת הגמ' עד יוה"כ ושניהם ישרים למבין: סי' ה בהגה"ה והוא שהתנה עליהן מעיו"ט. נ"ב וברש"י ד"ה גורכו משמע בע"א ע"ש ודו"ק: שם בהגה"ה ד"ה מכאן אנו למדים כו' וגם אין לחוש שמא הבילים הם מתופות עמאים כו' דאזלינן בתר רובא כו'. נ"ב ואמר מר בחולין סג ע"ב פרט לך הכתוב וכו' אלמא שמאין מעוטא ניכהו כנלע"ד: סי' י אי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו לאחרים. נ"ב שלא יסי' שלוחו כמותו ובס"ם החדשים הגיהו אי אמרת כו' [לא] צריך לאקנויי קמחו כו' ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו כו': שם ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר לא צריך לאקנויי קמחו לאחרים. נ"ב שלא יועיל לו: סי' יא וכל מילי בכלל בימול קאמר דכתיב ובשלו את הפסח. נ"ב ועי' בפסחים דף ע"ד ע"ב ברים העמוד רש"י ד"ה לאחר בימול: שם עד דמסיק קרא אסמכתא כו'. נ"ב קרא דאוכל בכסף תשברני ואכלתי: סי' יב והדבר שקול עד שיבא מורה צדק. נ"ב ולפענ"ד נ"מ מדקאמר התחיל בעיסתו גומרה ולא קאמר התחיל בעיסה גומרה הני תרי דיוקי משמע דאכולה שירותא דשבת קאמר גומר ודו"ק כצ"ל נולא דעת רבותינו: סי' יז עולא איקלע לבי רב הונא. נ"ב בס"ם גרסינן לבי ר' יהודה [וכן להלן ברא"ש גופא איתא איתיביה ר' יהודה לעולא]: שם בהגה"ה ומכאן יש להתיר קנדילא כו'. נ"ב אבל לפי מה דאסיק הרא"ש גם זה אסור ודו"ק: סי' כא ורבינו חננאל והלכות גדולות צריך לומר דהני תנאי כו'. נ"ב ולרבינו כו' כצ"ל לענ"ד [ובס"ם החדשים הגיהו ורבינו חננאל והלכות גדולות ס"ל דהני כו']: סי' כד בהגה"ה ור"ת ז"ל מתיר לדוך פלפלין כו'. נ"ב ועי' לעיל ספ"א סכ"ב בהגה"ה ד"ס וכן פסק:

פרק ג סי' א תני חזקיה אף הוא לבדו הרי אלו מטומין מכאן שלא יקטור ולא יקדד ביו"ט נ"ב הרי אלו ג' מטומין מכאן שלא יקטור ושלא ימחן ולא יקדד כו' כצ"ל לענ"ד [ועי' בק"נ]: שם אמר ר' יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג. נ"ב צ"ל אמר ר' יוסף אמר ר' יהודה אמר שמואל כבש"ם: סי' ב הלכך מההוא שביה שניטל מאליו. נ"ב דוגמת בא ממוץ לחוש דנמי מותר בבא מאליו כמים שמעלין מנהרות אפילו בשבת: שם כתב הר"ז הלוי שנשאל לפני חכמי לוניל. נ"ב הייט הרא"ש מלוניל כר"כ וע"ש: סי' ה שאני אתתא דבעיתא. נ"ב ובס"ם שאני ילתא דבעיתא ואפשר שכוונה אחת ודו"ק ומדברי התוס' בס"ם כה ע"ב ד"ה שאני לא משמע הכי [ועי' בתפארת שמ"א וק"נ]: סי' ט ולא נראה דא"כ הוה ליה למימר אבל שוקל בידו אחת ומניח ואם היה שבת כו'. נ"ב ומניח אלא כך פי' אם היה כו' כצ"ל לענ"ד [ועי' בק"נ שהגיה כא"א]: סי' יב בהגה"ה דאיומא מילתא נראה כשרוצה למכור כו'. נ"ב ונראה כרוצה למכור כצ"ל: סי' יג שפוד שנרגס. נ"ב גי' הגמ' שנרגף ופי' רש"י כי נרגם היינו שנשבר ראש חודו ונרגף היינו שנתעקם ע"ש [ובקצור פסקי הרא"ש גם בדפוס הגי' שנרגף ובס"ם החדשים הגיהו גם ברא"ש שנרגף]: שם ר' מלכי' נ"ב אמר ר' מלכיה כו' כצ"ל [ובדפוס החדשים הגיהו ר' מלכי' ואיתימא ר' אדא בר אהבה אמר]: סי' יד דבסורא אמרי תילתא ופלגו תילתא. נ"ב ובגמ' בגי' אחרת [ובדפוסים החדשים הוגה דבסורא אמרי תרעא ופלגא תרעא כו']: סי' טו בהג"ה ולא חיישינן שמא יזכיר לו סכום כו'. נ"ב ולא חיישינן אם יזכיר לו כו' כצ"ל לענ"ד: סי' יז אמר ר' אמי כו' (ורמי בר חמא הוה שכיח קמיה דר' פפא) כו'. נ"ב בס"ם לא גרסינן כל המוקף [ובגירסאות אחרות איתא קמיה דר' פפי ועי' בק"נ]:

פרק ד סי' ג אמר ר' שלא ב"ר סיכאי הלכה כו'. נ"ב גי' הגמרא אמר ר' שלא אמר ר' ירמיה [ובדפוסים החדשים הגיהו ג"כ אמר ר' שלא אמר ר' ירמיה]: סי' ז מדקאמר מותנין סתם משמע דבכ"ע מותר. נ"ב והיינו בדלא שני בלאו הכי דבל"ז כל כבוי אסור וכלעיל פ"ב סי"ם: סי' ח דכבוי לצורך א"כ מותר אף לרבנן. נ"ב ועי' לעיל פ' יו"ט סי' י"ט: סי' י משום כבודו של יו"ט לא גזרו כו'. נ"ב משובש וצ"ל כבודו של אדם [עי' בק"נ]: סי' יא אחד יאחוז העצים העליונות ואחר יעשה הדפנות כו'. נ"ב ואחר כך יעשה כו' [ובדפוסים החדשים הגיהו ואחד יעשה הדפנות או כ"ל שצריך להיות ואחר כ"ל שאדם אחר יעשה הדפנות]: שם וכן בילים כו' והאב ביניהם אוחז את העליונה. נ"ב והאב ביניהם לא יעשה כדרכו אלא אוחז כו' כנלע"ד: סי' יג ובתוספתא כו' ואם קטמו בשבת חייב חטאת. נ"ב ואם קטמו בשוגג בשבת חייב כו' כצ"ל: שם ואמרי רבנן כו' ושבות ביד באכום של בהמה כו' ובאכום כצ"ל: סימן יד ר' יהודה הוה מפשח כו' ואע"ג דחזיין לקתא ולגרי דחילים. נ"ב לקתא דנרגי ותלינא וכדגי' הס"ם [וכן הוגה בדפוסים החדשים]:

סי' טז אבל מתקנים את הקנים. נ"ב את הקונדס כך גי' הס"ם וכצ"ל:

פרק ה סי' א הגה"ה ואפילו כבשים. נ"ב בכבשים ר"ל מדרגות כמו כבש הבבלים ביומא:

שם דאמתכת באספרמקי דר' אמי נקטוה כו'. נ"ב גי' הגמ' דר' אמי אמר להו נקטוה כו' [וכן הוגה בדפוסים החדשים „דר' אמי" אך אלו התיבות אמר להו לא הוגה עודנה]: סי' ב ולהשען בכדי מותר בשבת אסור. נ"ב נ"ל של"ל ולהשען בכדי ביו"ט מותר בשבת אסור ובכדי ר"ל בחנם שלא לשום תשמיש כצ"ל [ובדפוסים החדשים הגיהו ולהשען בבריא מותר בשם אסור וכן להלן אבל שימוש להשתמש באילן או בבהמה אפי' בכדי אסור כן הוא גי' הישנה וגי' החדשה אפילו בבריא אסור]: שם ולא מספקין. הבא מחמתו. נ"ב כלומר מתוך כעסו: שם בהג"ה ואסור לאדם להוסיף דבר. נ"ב לשון שט על פני המים: שם לנקות המים שיהו יפין ביו"ט. נ"ב אפילו ביו"ט צ"ל לענ"ד: שם ברא"ש כדתניא דהוו סכין ביומיה דר' יונה כו'. נ"ב ר"ל רגילין כמו הסכן הסכנתי [ובדפוסים. החדשים דהוו סבין ופי' בק"נ דר"ל זקנים]: סי' ו הרי אלו לא יזדעזעו ממקומן. נ"ב לא יזיזנה כו' כצ"ל [ובדפוסים החדשים לא יזוזו]: סי' ז איתמר ישראל ונכרי שלקחו כו'. נ"ב נוסחת הגמרא שניס שלקחו [וכן הוגה א"כ לפי פסקי הרא"ש]: סי' יד ת"ר אלו הן מדבריות כו' מדבריות שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה. נ"ב ברביעה ראשונה:

שם וכן פסק ר' אמי והרמב"ם ז"ל דק"ל כו'. נ"ב והרמב"ם ז"ל פסק כצ"ל:

בקצור פסקי הרא"ש

פרק ג סי' ד ואפילו אין שהות ביום לנתחה ולבדקה (אבל בלא בדיק) [כן הוא מוקף בהס"ם שלו אבל בדפוסים החדשים הגיהו אוכל בלא בדיקה]:

פרק ד סי' ז ושורין בשמן ומסירין הפחם כו'. נ"ב ושורין בשמן וחותכה באור בפי שתי נרות ומסיר הפחם כו' כצ"ל: סי' ח אבל גריפת תנורים שלנו שמכבין הגחלים. אי אפשר לאפות זולתה מותר. נ"ב שמכבין הגחלים אסור ואם אי אפשר לאפות כו' כצ"ל [ובדפוסים החדשים הוגהו שמכבין הגחלים שאי אפשר לאפות כו']: סי' טו עוף שדרסתו בהמה שהה מעל"ע ואח"כ בדקה יכול כו'. נ"ב שדרסתו בהמה ושהה מעל"ע והרי צריך אח"כ לבדוק יכול לשוחטו ביו"ם כצ"ל:

פרק ה סי' ב ולא מספקין להכות כף על כף. נ"ב להכות כף על ירך כצ"ל:

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות למסכת ביצה

דף ב ע"א ד"ה יחפור בדקר פילא בלע"ז (שויפעל) רחת, מגריפה, מרא. ועי' במתרגם ברכות כ"ז ע"ב ד"ה חוץ ממר:

דף ג ע"ב ד"ה תלתן כו' פילוגר בלע"ז (גריכיש הייא באקסהארען) ועי' במתרגם שבת ק"מ ב' ד"ה רוביא ודף ק"י ע"ב ד"ה שבלילתא:

דף ז ע"א ד"ה שלל בשפא (צוזאממענ-האפטונג) ענין תפירה והוא משאל על הבילים המחוברים בגידים וע"ע ברש"י מו"ק כ"ב ע"ב ד"ה שולל: שם ד"ה עטלף קלבא שורץ (פלעדער מויז) והוא עכבר בעל כנפים המועף בלילה ועי' ברש"י ויקרא י"א י"ה ובגמ' בכורות דף ז' ע"ב חוץ מעטלף וברש"י שם:

דף ח ע"א תד"ה אמר כו' לאפות הפשטידה (פאשטעטע) עוגה הנאפה במחבת בשומן:

דף י ע"א ברש"י בריבה קופיד (אייער נעסט) קן אשר בו ימלימו הצפרים את ביציהם. ועי' ברש"י ברכות מ"ד ע"א ד"ה בריכות:

דף יא ע"ב רש"י ד"ה בשיש לחן ניר באמצע פליטא (ריגעל) בריח:

דף יב ע"א בתוס' ד"ה ה"ג רש"י כו' דמשחקין בכדור שקורין פלוטא (שפיעלבאלל). ועי' בסנהדרין דף ס"ח א' ד"ה אמרו לו:

דף יג ע"ב ברש"י לתוך חיקו פאנץ (הינטערטהייל) ונקרא בלה"ק ג"כ חוצן. צלחת. ועי' ברש"י עירובין דף ד' ע"א גבי חיק האמה יסוד:

דף יד ע"א או בעץ פוקיא (נראה שצ"ל קוקיא והוא בשפת איטלי' (קאבלעפעל) והוא כף גדולה להנים בה את הקדירה). ועי' לקמן ל"ד א' רש"י ד"ה מגים:

שם נגוחי מגכת קרוישנס (איינען גרעללען שאלל פאן זיך געבענד) המה, געה:

שם בתוד"ה בית הלל שליניוני (זאלצקלאזע) נוסי מלת: שם ד"ה איכא בינייהו כו' מלינים בלע"ז (קליינע האנדמיהלע) רחים של יד קטנים: שם ע"ב ברש"י ד"ה שמא תכרך. קוס (קאטצע) קרמים, סדינין המלויירין:

דף טו ע"א נמטא פלטרא (פילץ) ובלשון המשנה לבד: שם בילת הגיר מפורש עי' פסחים מ"ה ב': שם בתוס' ד"ה אלא בקשין פורפויינטים שקורין באשכנז דמוילם (וואמס- קאמזאל) בגד ידוע:

פ"ב שם ע"ב בתוס' ד"ה קמ"ל כו' קנפוים (קאנפעקט, צוקערבעקעריי) ועי' תוס' ע"ז ל"ח א' ד"ה קמ"ל דשם אין המלה משובשת כ"כ:

דף טז ע"ב שם ואובליאש (אבלאטטען) מין מאפה: שם פשטין (פאשטעטע) מבואר למעלה בדף ח' ע"א:

שם נילים עי' ברכות ל"ח ע"ב:

דף יז ע"ב ברש"י שרסק מינגר (צער-שטיקקען) לפרר לפתיתים:

שם קפלוטות כרתי פורים (לויך) שומין:

דף כב ע"א שרגא קרוזייל (טיגעל) ועי' פסחים י"א ע"א ד"ה כל נר:

שם קנבא פוקייר (שנייטצען, פוטצען) לחתוך הפתילה ולנקותה, והוא מלשון קיבת ירק: שם בקעת איספילא (שפאהן. האלצשייט) ופי נזרי עצים ועי' רש"י סנהדרין פ"א ב' ד"ה נזירין: שם רירא בינא (גייפער) רוק או ריר הנוזל מפה: בא"ד שקורין קלידה (בעשטענדיגעס אויגענ-טריפען) הנוטף ונוזל מן העין: שם ד"ה דמא שנקנר (בלוטען) נזילת דם: שם קדחתא איתקלפיטון (ערהיטצונג, היטציגע קראנקהייט): בתוס' ד"ה והמסתפק קנדילא (ל כט) נר. שם קנבא מוקייר פירשו ברש"י:

דף כב ע"ב ברש"י ד"ה פת עמלה ברייא עי' המתרגם פסחים ל"ז ע"א:

שם ערדסקיאות אנגלירים (רוכפאם) מחתה:

דף כג ע"א אי קשורא בידי אונפרונלייר (פאלטען, אין פאלטען לעגען) קמטים. ועי' מו"ק דף י' ע"ב ובתו' שם: ומקרדין איפריסייר עי' המתרגם פסחים דף י"א ע"ב:

פ"ג דף כג ע"ב ד"ה ביברין וויבייר (ווייהער, פישטייך) אגם מים אשר דגים בו. או דיר וגדר אשר פריצי חיות סגורות בקרבו. ועי' סנהדרין ל"ט א' ברש"י ד"ה לביבר:

דף כד ע"א הצד לפור. כו'. משמייר. עי' המתרגם פסחים דף ח' ע"א ד"ה נג המגדל: שם ע"ב מפולמים אמי (פייכט. נאס) רטוב, לח, ועי' חגיגה י"ב א':

דף כה ע"א בצל ניטלה (קליינע צוויבעל) ועי' פסחים ל"ד א': שם עזים אנדריים (אבגעהארטעט) אמיץ, בלי רגש: שם ע"ב בגלודקי פלדייסמוהל (לעהנזעססעל) כסא אשר בו ידים לתמוך. שם ע"ב אלונקי שנביאלם (לאסט טרעגער) וזה שני נושא סבל הנושאים הכסא על כתפיהם:

דף כו ע"א אפרסקין פרסקים (פפירזיבע): שם חבושים קרוינן (קוויטענ-אפפעל) שניהם מיני פירות ידועים:

דף כז ע"א ברוקין סיילא (פעל אים אויגע) עור על גב העין, ועי' במתרגם פסחים ט"ג ע"א:

דף כח ע"א אין משחיזין אגוייזיר (שלייפען, וועטצען) חדד. שנן: שם ע"ב אחד סכין אשמויינמיר (אבשטומפפען, דיא שפיטצע אב-ברעכען) הקהה, או לשבור ראש הסכין:

דף כט ע"א הוא כנס איסקומא (שוים) קצף, רתוח: שם יקדיח אאורסיר (פערזענגען, בראנדיג ווערדען) לחרוך: שם ע"ב שקילא מיבותך כו' נריל (ווייללע געפאללען) רצון, חפץ: שם אגבא דפתורא כו' סורנרוירא (דרעהשטאק) מסה. פלך המתהפך וסובב:

פ"ד דף ל ע"א דדרו בדוחקא פורקא (גאבעל) מזלג. קלשון. ועי' בב"מ ס"ג א' מ"ש רש"י שם דדרכם הי' לשאת משא על אופן זה: שם ע"ב מותר השמן כו' קרוזייל. עי' לעיל כ"ב א' ד"ה שרגא: שם ועטרה אוכריין (געמוסטערטע צייגע) יריעות מרוקמות בציורים:

דף לא ע"א לא נקרדום פיישים (אקסט) גרזן:

שם בירגיאה (קווערקסט) ופי' ברש"י ס"א י"ג שם ולא במגרה סינה (זאגע) משור: שם מגל זילויירא (שניידמעססער, האבעל אייזען) מעצד: או סרפא (קליינעם גארטען מעססער) חרמש: שם ע"ב ד"ה ואיכא כלי אומן שקורין בירגולה (קווערקסט) וכמו למעלה: שם חותמות פרמדורים (איינפרעססונג איינדריקקונג) רשום, לחץ בכח:

דף לב ע"א אין פותחין נר קרוייזיל, עי' לעיל כ"ב א' ד"ה שרגא:

שם ע"ב אין שוברין גראדילא (ראסט) ועי' במתרגם פסחים ע"ד א': שם מכבשין פרימברא (דריקקען פרעססען) אלץ, דחוק: שם לשפות כו' טרפייד (דרייפוס) בסים על שלש רגלים להציב עליו הקדירה:

דף לג ע"א וכן ביעתא כו' טרפייד מבואר בדבור שלפני זה: שם אוד כו' פורגין (אפענקריקע) משען לתנור. עץ לתמוך את הכירה: לחצות בו שניו בורנייד (רייניגען, פוטצען)) לנקות ולטהר: שם רעפים טייבלוש (ציגעל) לבנים: שם ע"ב להניף וכסלייר (דורך פעבערן, אויסליפטען) לנשף, להפיח: שם הוה מפשח אייסברייר (אבברעבען) לקצץ: בא"ד בני היערים שקורין פלייסין (איינגעציינטעם געהאלץ) עצים להבעיר: ד"ה ואע"ג דחזיא כו' ולפס! שקורין דולייר, עי' לעיל ל"א א' ד"ה מגל: שם במוסתקי שף (פיכטע. הארץ בוים) מן דבק הנוזל מן העץ שקורין פיכמע הארץ טיס: שם רייסינא (הארץ. גומי) שרף הנוזל מן העץ:

דף לד ע"א מגים קימיברא (הערום ריהרען) עי' לעיל י"ד א' ד"ה או בעץ:

פ"ה דף לה ע"ב אדמה גלייסא (טהאן. טעפפער ערדע) טיט, חמר:

דף לז ע"א מקורזלות אגודש (שארף, שפיציג) חד, חרוץ, ועי' סוכה ל"ו ב' ד"ה במקורזלות, ובשבת מ"ג א' במ"ש רש"י שם:

מהג"מ יוסף שליט"א ב"ר רפאל ז"ל חופק"ק ווילנא.

דף ב ע"א במשנה ב"ש אומרים תאכל. עיין תוס' ולפנ"ד משום דתשיב לה בעדיות מקולי ב"ש ותומרי ב"ה כלל דבכל מקום ב"ש לחומרא ע"כ קאמר לה בלשון תימה לרבותא דב"ש מתירין אפילו באכילה הא דפריך בגמרא ולפליגי בתרנגולת היינו משום כיון דלר"נ פלוגתא דביצה היינו משום התרנגולת יותר טוב לפלוג בתרנגולת: שם גמרא ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כר' יהודה וב"ה כר"ש. קשה לכאורה הומ"ל דב"ש במוקצה לאכילה ס"ל כר"י ובמוקצה לטלטול ס"ל כר"ש כדמחלק בשבת (דף קכ"ח ע"א) וי"ל דקושית הגמרא היא רק אליבא דב"ש אבל ק' דהא אליבא דב"ש לא תירץ כלל וי"ל דלב"ש פשוט דבשבת התמיר מתמרי מיו"ט וביו"ט דקיל מקילי ועיין לקמן ר"פ פרק משילין ועי' מורמ"ם: שם רש"י ד"ה לית להו מוקצה דדילמא כר"ש ס"ל דאמר בפרק כירה מותר השמן כו'. ק' דלכאורה יותר הו"ל להביא ממתניתין דשם (דף מ"ד ע"א) ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין וי"ל דרש"י רוצה להביא דגם במוקצה לאכילה ס"ל לר"ש מותר דהיינו שבת (דף קנ"ח ע"א) במוקצה לאכילה סבר כר"י ובטלטול ס"ל כר"ש אבל נ"ע דבחולין (דף י"ד ע"א) בקי"ל ועדי אליבא דר"י ואמאי לא מייתי התם מהא דמותר השמן שבנר לפי גירסת רש"י ז"ל דגורס ר"י, אוכר וכן גירסת התוס' והוי מייתי מאכילה על אכילה וי"ל משום דהתם מוקצה מחמת מצוה המיר ועיין שבת (דף נ"ב ע"ב) תוס' ד"ה אין נאותין: שם תוס' ד"ה דלמא בית שמאי תימה דבמתניתין קאמר בהדיא לקמן (דף ל"ד ע"ב) תוס' ד"ה והומר ז"ל מקשה בירושלמי מחלפי שיטתי' דב"ש וא"כ אפ"ל דמאי דאמר גמרא דגמא ל"ל מוקצה היינו דמחלפין זאת המשנה: ע"ב גמרא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות. עיין במפרשים שהקשו דלר"נ היאך נתוקמא הך ברייתא ונ"ל דמוקי לה כגון שלקחה סתם וכדאמרינן לקמן (דף ד' ע"א) אחרים משום ר"א ביצה תאכל היא ואמה ומוקי לה כגון שלקחה סתם ומשמע דרבנן פליגי על אחרים וס"ל דאע"ג דלקחה סתם ונשחטה מ"מ ביצה אסורה אזי נגמרת באיסורה כיון דלא נעשה בה מעשה וקמ"ל הברייתא דמעי אמן מותרין ולא גזרינן אטו נולדה דאסורה: שם גמרא ואם איתא לגזור משום הנך דמתילדין. הרא"ש השיג על ר' אפרים ועי' בתוס' ונראה דנפרש הא דאמר הגמרא הכי דכמו דהיכא דמתילדין גזרינן יו"ט אטו יו"ט שאחר השבת כמו כן אם נמצאו במעי אמן ג"כ נגזור ביו"ט אטו יו"ט שלאחר השבת דאז אסור משום ספיקא דאורייתא ביו"ט שחל אחר השבת וזה אינו נקרא גזירה לגזירה דהא ביו"ט שלאחר השבת אסור משום ספיקא מן התורה ועיין בזה: שם תוס' ד"ה וכ"ת כו' וצריך להביא ראי' לדבריו אבל אסורא אדם יכול להחמיר עליו בלא טעם. נ"ע דהא במס' ידים (פ"ד מ"ג) א"ל ריש לראב"ע עליך ראי' ללמד שאתה מחמיר שכל המחמיר עליו ראי' ללמד וצריך להלן:

דף ג ע"א גמרא כרבה נמי לא אמרי הכנה לית להו. ק' לכאורה דל"ל להגמרא לעשות מחלוקת בדרשת הפסוק יותר טוב הו"ל למימר דלית להו הא דסבר רבה כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה וי"ל דהגמרא ס"ל דאם הוה ס"ל הכנה א"כ הוי מצי לאוקמי מתניתין כרבה ולא מטעמי' כפי מה שכתב התוס' לקמן (דף ד' ע"א) ד"ה אלא הכא דגם בלידה שייך הכנה דרבה א"כ כיון דנולדה ביו"ט אסורה בשבת שלאחריו וכן בנולדה בשבת אסור ביו"ט שלאחריו מן התורה א"כ גזרינן גם ביו"ט ובשבת להודי' ועיין עירובין (דף ל"ח ע"א) בתוס' ועיין מהר"ם שיף: ע"ב גמרא אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד שנולדה ביו"ט כו' וספקה אסורה. במהרש"א הקשה למה לא מוקי לה בתרנגולת העומדת לגדל בנים וכ"ל דא"כ תאמר קושית הגמרא ולתני בתרנגולת גופה דגם במוקצה ספיקא אסורה וכדמקשה לעיל גם י"ל דקושיתו קאי לריו"ח ולרבינא לעיל דלא ניחא להו לאוקמי מתניתין דמתנה על הכלכלה בתרנגולת העומדת לגדל ביצים כדרבינא ברי' דעולא אלא כולהו ביצה שנולדו באחד ביטה: שם תוס' ד"ה ריו"ח אמר כו' ובשיטה מקובצת תירץ כו' ור"י לדבריהם קאמר. נ"ע דהא בכל מקום דאמרינן לדבריהם היינו הצ"ג דפלגיתו עלי מ"מ בהא אפילו לדבריכם צריכיתו להודות לי אבל כמו שמפרשים הם לא שייך כלל דלר"י מותר אפילו ביום ראשון ולימא להו לדבריכם אמאי לא אסריתו אפילו ביום שני לא מסתבר כלל ועיין כתובות (דף ל"ו ע"ב). שם גמרא ניחא לרשב"ל אלא לריו"ח מאי איכא למימר. הא דהדר הגמרא לפרושי אע"ג דכבר אמר לעיל הניחא היינו משום דהומ"ל דרב יוסף ור' יצחק ס"ל כמ"ד כל שדרכו אבל דריו"ח הדריו"ח קשיא דהא ס"ל כר' יצחק כדאמר לעיל ואיהו גופי' ס"ל את שדרכו:

דף ד ע"א בתוס' ישינים הכא משמע דבטל ולעיל ס"ל כל שדרכו וכן הקשה מהרש"א ונ"ע דהא לעיל אסור תורה והכא אסור דרבנן ועיין יבמות (דף פ"ה ע"א) ובתוס' שם:

דף ו ע"ב גמרא אלא עם יציאתה נגמרה כו' למאי נפקא מינה למקח וממכר. נ"ע אמאי לא קאמר נ"מ לאסור והיתר דהיינו אם נמצא טיפת דם דאם מגדלת אפרוחים כל הביצה אסורה כדאיתא בחולין (דף ס"ד ע"ב) ואם אינו מגדלת אפרוחים זורק את הדם ואוכל את השאר כמו בביצים דספנא מארעא ועיין יו"ד (סי' ס"ו):

דף י ע"ב גמרא אי אחריני ניכהו כו' ואי לא כו' הא איכא חד דמערב בהו. נראה דנ"מ היכא דמת אחד מהם או נפל ליס דקי"ל דתערובות מותרים אבל אי חיישינן דילמא כולהו נהלפו לא מהני ונ"ע אם שייך כאן הסיתר דנפל ליס דהא צריך לאוכלן שנים כדאיתא זבחים (דף פ' ע"א), והכא גבי שחיטה לא שייך זה לכאורה:

דף יא ע"א גמרא הכא בשני קנין זלמ"ז. בקרבן נתנאל הקשה על הב"י למה לא הביא הרי"ף הא דרבא דהא לא מיבעיא קאמר דמשמע דלמטה הוה מילתא דפשיטא דאסור אפילו לר' חנינא ע"ב ולפי מה שפירש בעל המאור דבתוך הקן ולפני הקן שני קנים ניכהו אלא דלמטה קרי בתוך הקן ולמעלה קרי לפני הקן א"כ מוכרח רבא לומר דלא מיבעיא קאמר דאל"כ לתני דזימן בתוך קן אחד ובשני לא זימן והתי' מצא בקן שזימן ובקן שלא זימן לא מצא ע"כ אמר רבא דרבותא אשמועינן דחיישינן גם לסרוכי סריך וסליקו אבל לדידן דס"ל כר"ח ולא צריכין כלל להאי אוקימתא אפשר דאפילו לאשתרבובי אישתרבב לא חיישינן ועיין בפוסקים:

דף יב ע"א תוס' ד"ה השוחט כו' ה"ה דמצי למימר ר' עקיבא היא ותימה כו'. נראה דבלא"ה הו"מ למימר דס"ל כב"ש דהא דלית להו מתוך ובהא דלוקה על עולת חובה לא ס"ל כב"ש אבל א"כ יותר הו"מ לאוקמי כרע"ק דלית לי' מתוך ובהא דעולת ראי' מסתמא ס"ל כב"ש:

דף יד ע"א אמ"ל רב אחא ברדלא לבריי'. ברי"ף ובה"ג הגירסא אמ"ל רב לרב אחא ברדלא:

דף טו ע"ב גמרא רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת. בפסחים (דף מ"ו ע"ב) גזירה שמא יאמרו אופין מיו"ט לחול משמע שם דהילכתא כהאי לישנא ועי' בתבר"י וגם הלשון משוכה קצת:

דף טז ע"ב גמרא עירובי תבשילין צריכין דעת מניח בעינן. לפי' הרא"ש שיהא בדעתם על מי שרוצים להניח וכן איתא בש"ע נ"ע דהא קיי"ל עירובין (דף פ' ע"א) עירובי תבשילין צריכין לזכות וא"כ היאך אפשר שיזכה להם ולא יהא דעתו עליהם לכן י"ל הא דקאמר צריכין דעת היינו דעת מי שהניחו לו:

דף יז ע"א גמרא אמר רבא אמר רב חסדא אמר רב הונא הלכה כרבי ולאסור. ק' לכאורה דלמאי נפקא מינה אי כרבי אי כרבנן כיון דפסק ולאסור ובמגילה (דף ל"ב ע"א) גיטין (דף כ"ח ע"א) ומנחות (דף ל' ע"ב) דלא מדכר כלל שמי' דתנאי כיון דאיכא דאפכי להו וי"ל משום דאיתא סנהדרין (דף ל"ו ע"א) הלכה כרשב"ג ואין הלכה כחכמים וקאמר הגמרא דאי אמר הלכה כרשב"ג ה"א הה"נ לכתחילה אבל לא מהדרינן ופירש"י שם משום דיחידאה הוא אבל היכא דפסק כרבים לגמרי פסק כוותיהו ע"כ אמר הכא הלכה כרבי ולאסור וא"כ אי עביד עירובי חצרות בדיעבד מותר לטלטל וכ"ע בסנהדרין (דף ל"א ע"ב) בהגהת הרא"ש ובמס' ב"ב (דף קכד ע"א): שם גמרא אטו שבת ישראל מקדשי ליה. אפשר דהתנא ס"ל כמו שהביאו התוס' במס' חגיגה (דף ג' ע"ב) ד"ה מי כעמך וז"ל אמרינן במדרש שלשה מעידין זע"ז ישראל ושבת וכו' ועי"ז אמר לי' הטו ישראל מקדשי לי' והם אינן אלא מעידים: שם גמרא תנ"ר אין אופין מיו"ט לחבירו. ברי"ף ורא"ש הגירסא אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול וכן נראה דברייתא לא הוזכר יו"ט של גליות: ע"ב גמרא אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה. ק' לכאורה למאי צריך למפסק הילכתא דהא גם מסתמא הלכה כמתניתין לגבי ברייתא וגם הלכה כב"ה וי"ל משום דמסיים במתניתין ושוין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין דאשמעינן טעמא דב"ה דמשמע דהילכתא כוותי' דב"ה ע"כ אשמעינן דהלכה כב"ה: שם רש"י ד"ה אסורה דשבת כו' אסורה דרבנן הוא. הא דלא מפרש רש"י כפשוטו דשבת המיר משום דבשקילי' י"ל משום דלקמן (דף כ"ח ע"א) קאמר בגמרא קשיא ואבעיא שאני שבות דשבת משבות יו"ט והכא משמע דפשיט לי' להגמרא דשבת חמיר ע"כ פרש"י ז"ל דלאו משום חומרא דשבת היא רק משום דהוי אב מלאכה משא"כ הכא דלא הוי אלא מדרבנן וכ"מ דאילו בשיל בשבת סמוך לחשיכה דלרבה דמשום הואיל עביד אסירא דאורייתא גם ביו"ט אסור אבל ק' לכאורה מהא דאיתא בחולין (דף ט"ו ע"ב) המבשל לחולה בשבת אסור לבריא במוצאי גזירה שמא ירבה בשבילו ואמאי הא הוא אסור אלא מדרבנן ואין לומר גזירה שמא ירבה בקדירה אחרת דא"כ גבי שוחט בהמה לחולה נמי נגזור שמא ישחוט בהמה אחרת וי"ל דרש"י ס"ל דרבוי ע"י ישראל אסור מן התורה ועיין ב"ק (דף פ' ע"ב) בתוס' וגיטין (דף ח' ע"ב):

דף יט ע"א גמרא אמר רבא אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקא אמרי במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו קמיפלגי כו' ואמינא להו אנא כו'. הפ"ל דהא דפליגי רבנן בי רב ס"ל דבעינן הוכחה דידע דבעינן הערב שמש ורבא ס"ל לאיפך דבעינן הוכחה דלא ידע דבעינן הערב שמש אזלא בפלוגתא דתנאי דפליגי במס' כלים (פ"ח מ"א) גבי הזאה לטומאה יבנה דתאיק כ"ל דלכל הטומאות גזרו וחזרו לטומאתן אעפ"י שיצרבן משום גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה ולא בעינן הערב שמש ורשב"ג ס"ל דלא אמרו חזרת טומאה אלא בטומאת מת משום גזר מי הטאת אבל בשאר טומאות לא גזרו שמא יטעה לומר דלא בעינן הערב שמש וא"כ י"ל דרבנן דבי רב ס"ל כת"ק ע"כ אוקמא דוקא בדאיכא הוכחה ור' שמעון בזירי ס"ל דליכא הוכחה דמחמת מלאכתו הוא דקא רהיט ע"כ חיישינן אבל רבא ס"ל כרשב"ג דלא חיישינן ע"כ אוקי כגון דאיכא הוכחה דלא ידע ור"ש בזורי ס"ל דליכא הוכחה ואפ"ל הא הוא דלא גמיר אבל הערב שמש גמיר בסתמא:

דף כ ע"ב תוס' ד"ה מאי ביניהו כו' ותירץ הר"ר שמעון דרבה בר רב הונא מודה לרבא דרבא כו' דהוי צורך אוכל נפש. יותר הומ"ל מהא דמנחות (דף מ"ח ע"א) דעמוד והטא בשבת כדי לזכות בשבת אמרינן אבל הטא בשבת לזכות במוצאי שבת לא אמרינן וא"כ רבה בר"ה מודה לרבא דהא לזכות בו ביום הוא משא"כ כאן לרבא לא מודי דהא לזכות למחר הוא ובשבת ג"כ כיון דלא אפשר לאכול בשבת לזכות למחר הוא:

דף כא ע"ב גמרא ר"ע אומר אפילו נפש בהמה במשמע. בבה"ג הגירסא לכל נפש ריבה אפילו נפש בהמה ובזה מתורץ מה שהקשה מרע"ק דהא הדר"ע דנזיר (דף מ"ח ע"ב): שם גמרא ופליגא דריב"ל. בבה"ג הגירסא מסייע ליה לריב"ל וקאי על הברייתא ועי' במהרש"א: שם גמרא איבעיא להו כלי מדורה מהו קתני לה. לכאורה הא בעיא לא נ"מ אלא לב"ש וי"ל דנ"מ גם לב"ה דאם נימא דגם ב"ש מודו להא ע"כ צ"ל כפירש"י דדמיא לאוכל נפש דהא ב"ש לית להו מתוך כדאיתא לעיל (דף יב ע"א) משא"כ אם נימא דב"ש פליגי עלה ע"כ צ"ל דאין זה אוכל נפש אלא דמותר לב"ה מטעם מתוך ואפשר דנימא לדינא אם מותר לעשות מדורה ביו"ט שחל להיות ע"ש לצורך מחר דאם נימא דהוא כמו אוכל נפש מותר כמו לבשל מיו"ט לשבת מטעם הואיל כמבואר פסחים (דף מו ע"ב) משא"כ אם נימא דביו"ט גופי' לא הותר אלא מטעם מתוך אפשר דהכא לא אמרינן בהיתר מתוך והואיל דלא אמרינן אלא חדא ואסור לעשות מדורה לצורך שבת:

מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא

דף ב ע"א בתוס' ד"ה ביצה ואם תאמר לב"ש דאמרו לא תאכל אבל לטלטל שרי והא קיי"ל דאף לטלטל אסור וכו'. לאוקימתא דרבה דמשום הכנה הוא י"ל דב"ש רצו לבאר עיקר טעמייהו דהוא משום לתא דאיסור דאורייתא וזה אינו אלא באכילה דטלטול ביצה ודאי דאינו אלא מדרבנן. ולעיקר אמר רבה דהכא ביו"ט שחל להיות אחר השבת עסקינן דלכאורה הא מסיק דאף בי"ט דעלמא או בשבת דעלמא ג"כ אסור מדרבנן משום גזירה ולמה הוצרך לאוקמא דוקא ביו"ט אחר השבת ולפי מש"כ ניחא כיון דב"ש לא הזכיר במשנה רק האיסור תורה לכך ע"כ צ"ל דמיירי ביו"ט שחל להיות אחר השבת ודו"ק:

דף ד ע"א בתוס' ד"ה ר"י אומר מ"מ לא קשיא הכא וכו'. נ"ב ומיהו על ר"א גופא לא קשיא להו דהא אמר לעיל דביצה תאכל היא ואמה דאיכא למימר דר"א ס"ל כב"ש דהא היה מתלמידי ב"ש וכמש"כ התוס' בנדה ד' ז' ע"ב לפי' ר"ת שם [וכ"כ התוס' להדיא בעירובין ל"ח ד"ה משום ע"ש ואמנם עוד כ"ל והוא העיקר לפענ"ד דהרי תנאי אליבא דר"א בזה והיינו דר"י הוא דסבר כן אליבא דר"א אבל אחרים דהוא ר"מ בר פלוגתא דר"י בכל דוכתא ס"ל אליבא דר"א באמת דביצה תאכל היא ואמה משום דס"ל דלא נחלקו בדבר זה ובזה נתיישב קושיית התוס' שם מפסחים די"ל דשם אזלא הסוגיא אליבא דר"מ ודו"ק וגם נתיישב בזה מה שהקשה המהרש"א שם על הסוגיא דעירובין מהך ברייתא דביצה תאכל ותירוצו דחוק מאוד אבל לפי מש"כ ניחא הכל בעז"ה] ועי' בהרב המאירי ז"ל שכ' דר"א לאו טעמא דנפשיה קאמר דהא ר"א לית ליה הכנה דרבה ומשמע דר"ל דר"א סבר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה ואכן לפי מש"כ אין צורך לזה ואולי דט"ס נפל בדבריו וצ"ל דר"י לאו טעמיה דנפשיה קאמר ודבריו הן דברי התוס' ודו"ק: שם ע"ב בגמ' והא קא מבטל איסורא לכתחלה. וכ"ב עי' במהר"ם שי"ף שכ' דהא דלא מקשה מיד משום דמעיקרא י"ל דמרבה עליהם עצים מוכנים לאו משום ביטול הן רק משום דלהוי זה וזה גורם ויהא מותר הפת והתבשיל שנתבשל בו ע"ש והדבר מתמיה דהתוס' פסחים ד' כ"ו ד"ה חדש ובע"ז ד' ס"ו ד"ה אמר מבואר דבבישול בעצי מוקצה אין התבשיל נאסר דלא אמרינן די"ש בשבח עצים בפת רק באיסורי הנאה ומוקצה אינו אסור בהנאה ואולי דר"ל דמ"מ לא הוי מצי להקשות בפשיטות והא אין מבטלין וכו' דהא איכא למדחי דס"ל דמוקצה אסור בהנאה ודוחק: שם ברש"י ד"ה של גליות. וביום השביעי שבתון ותו לא. וכ"ב נ"ל וביום השמיני שבתון דבזי' של פסח לא הוזכר שבתון כלל בשום מקום בתורה וכן הגיה בטורי אבן בחגיגה י"ח בהא דאמרינן שם אם בשביעי הרי כבר נאמר שבתון וכתב שם דצ"ל אם בשמיני ע"ש:

דף ו ע"א בגמ' מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל וכ"ב תיבת מת ליתא ברב אלפס והרא"ש וכן לקמן ד' כ"ב בגמ' ובשבת ד' קל"ט ע"ב ג"כ הגי' ביו"ט שני יתעסקו בו וכו' וליתא שם לתיבת מת וכן נ"ל גם כאן דהא למר זוטרא אדרבה מיירי בהשתהו ולא מת בהותו היום וק"ל: שם בגמ' אמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה. וכ"ב עי' בעלי אלמוגים בסי' של"ג ובס' תולדות אדם להרב המאוה"ג מו"ה יחזקאל פיוויל זצ"ל שהיה מ"מ דפ"ק בשם הגאון מוהר"ז זצ"ל והובא דבריו ג"כ בשו"ת בית אפרים חלק או"ח שתמהו על הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' יו"ט הלכה ט"ו שדעתו שם דלאחר שבטלו מלקדש ע"פ הראיה א"א להניח על תנאי והעירו מהא דא"ל רבינא לרב אשי וליתיב מר האידנא דהא בימי רבינא ורב אשי כבר בטל קידוש ב"ד ואעפ"כ אמר וליתיב מר וכו' ובמש"כ כבר הקדימם בזה הגל"ת ותי' יפה דהרמב"ם לא כתב כן רק לפי מה דקיי"ל דביו"ט של ר"ה אינו יכול להניח על תנאי משום דהאידנא כולהו יומי טבא כר"ה דמי לענין תנאי דכחד יומא אריכתא הוו אבל לפי מה דהיה סבר רבינא דאפי' ביו"ט של ר"ה יכול להניח על תנאי שפיר אמר וליתיב מר האידנא ע"ש:

דף ז ע"א משום דצריכן. וכ"ב עי' בערוך ערך צרב ב' דפירש קשים והזקים כדאמר צורבא דרבנן תוזת תלמידי חכמים עכ"ל: ע"ב ברש"י ד"ה פתח הכתוב שאור לא ימצא. ובד"ה וסיים בחמץ כי כל מחמצת והוי ליה למכתב כי כל אוכל שאור וכ"ב עי' ברש"י בחומש והוא מן המכילתא דמחמצת היינו שאור וגם הכתוב ליתן כרת על השאור ע"ש ולע"ג ולכן נ"ל דט"ס נפל ברש"י כאן וצ"ל פתח הכתוב בשאור אך ביום הראשון תשביתו שאור. מבתיכם וסיים בחמץ כי כל אוכל חמץ ונכרתה כצ"ל ברש"י וזה דלא כהגל"ת שכ' דרש"י הוצרך להביא מקרא דלא ימצא ע"ש היטיב וצ"ע:

דף ח ע"א בגמ' אימא משום שמחת יו"ט לשחוט ולא לכסייה קמ"ל. וכ"ב מכאן כ"ל ראיה לדעת הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' כלאים הלכה כ"ז ובפ"ט מה' טומאות מת הלכה י"ב דהא דספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן והלכך שפיר הוה אמינא דלא העמידו חכמים דבריהם במקום שמחת יו"ט אבל לדעת ש"פ דהוא מה"ת לחומרא היאך הוי ס"ד לומר דלא לכסייה דמה לי וודאי ומה לי ספק איידי ואיידי מה"ת הוא אלא ודאי כדאמרן וכן משמע להדיא לקמן ע"ב בהא דאמר שם אי נמי מספקא אמרו ליה רבנן ז"ל טרח וכסי ע"ש ודו"ק ומיהו מכאן אינו ראיה רק בספק מ"ע אבל לענין ספק איסור לאו או כרת אינו ראיה ובאמת שבכל הראיות שהביא הרשב"א ז"ל בתוה"ב הארוך [ד' ק"ב ד' ברלין] לסתור ד' הרמב"ם לא מיירי שם רק באיסור לאו או כרת ע"ש ודו"ק:

דף ט ע"א בגמ' אמר רבא מי לא מודה שמואל שאם קרא עליה שם שאסורה לזרים וכ"ב עי' פירש"י ודחוק קצת כיון דהגבהת תרומות ומעשרות של א"י גופא אינו אלא דרבנן היכי גזור בחלת חו"ל מפני שנראה כמתקן דהא הוי גזירה לגזירה ולכן לפי מש"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ג מה' שבת הלכה י"ד דהא דאסור להגביה תרומות ומעשרות בשבת ויו"ט הוא מפני טעמים דהדא מפני שזה דומה למקדיש אותן פירות שהפריש ועוד מפני שהוא מתקן אותם בשבת עכ"ל ועפ"ז יש לפרש בפשיטות דרבא מתרץ דנהי דהאיסור מתקן ליכא בחלת חו"ל מפני שאינו טובל מ"מ האיסור מקדיש מיהו איכא דמי לא מודה שמואל שאם קרא עליה שם שאסורה לזרים וא"כ שייך בה איסור מקדיש כמו בחלת א"י וק"ל:

דף יב ע"א ברש"י ד"ה אלא מדלא וכו' אלא רבנן גזור במידי דהוי טירחא דלא צריך וכו' וכ"ב עי' בש"י בסי' תקי"ח שהביא ב' דעות בדעת רש"י אם גם בדבר שיש בו תורת כלי אסור אם אינו לצורך היום כלל או דוקא באבנים אסור ע"ש אכן מד' התוס' כאן ד"ה דלמא משמע דס"ל כסברא הראשונה בדעת רש"י. ומדברי האור זרוע בהלכות יו"ט סי' של"ח משמע דמפרש דרש"י ס"ל דאף אם הוא לצורך מצוה אך דאינו לצורך מצות היום כגון שצריך להוציא הקטן כדי למולו למחר ג"כ אסור והקשה עליו מהא דאמר בירושלמי דאפי' גדול מותר לב"ה וגדול הא ודאי מילה שלא בזמנה הוא ואסור למולו ביו"ט ע"ש ולולי דבריו ז"ל הייתי אומר דהירושלמי ר"ל להוציא לחכם הדורש לבהמ"ד וכמו דמסיק שם בירושלמי דשמואל הוי מיטען מעלם לערס ובשפיר הוי מצות היום ומאן דאסר שם לא אסר רק משום דהוי טירחא יתירה כיון דיכול לילך בעצמו [ועי' לקמן כ"ה ודברי הא"ז נ"ע. ועי' בס' ירחים בסי' קי"ג דפי' דב"ה דאמר מתוך וכו' לא אמר רק לצורך מצוה משום דכתיב לכל נפש גם הנאת נשמה בכלל והא דאמר רב אשי בשבת כ"ה דמשו"ה אין שורפין קדשים ביו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת הוא לא אמר זה אלא לב"ש דלית להו מתוך אבל לב"ה אין נ"מ כלל דלאו משום דהייה בזה אלא דהוא בכלל בקרא דאשר יאכל לכל נפש והא דאין שורפין קדשים בי"ט לב"ה ע"כ צ"ל כתי' דהיינו אמוראי דלשם ומר אמר חדא וכו' ע"ש והנה אף שבדבריו ז"ל יתיישב קושיות התוס' שם בשבת ד' כ"ד ע"ב ד"ה ולא גילה ע"ש אמנם איני יודע היאך יתיישב הסוגיא דמכילתין לעיל דף ח' ע"ב בהא דאמר כוף סוף יו"ט עשה ול"ת הוא והדבר נע"ג]: שם בתוס' ד"ה השוחט וכו' וא"כ הוי להו הבא מכלל עשה דאין לוקין עליו וכ"ב ומדברי הרמב"ם בפ"א מה' יו"ט הלכה ט"ו נראה בהדיא שחולק ע"ז וס"ל ז"ל דלוקה ע"ש ועי' בפרשת דרכים בדרך מצותיך ח"ג מש"כ בזה:

דף יד ע"א בגמ' א"כ במוריקא ופירש"י דלישנא דריפא בעי שינוי. וכ"ב והרי"ף והרמב"ם לא הביאו דין מוריקא כלל וכ"ל דלפי המסקנא דלא בעינן רק שינוי דהטייה לא התמירו זה אלא במלח בלבד ועי' בה"ס וב"י בסי' קי"ד ולכן בהלכות גדולות בה' יו"ט מצאתי שכתב וכל דמידק ביו"ט לא צריך לאצלויי לבר מן מלחא ומוריקא עכ"ל וזה סייעתא לדעת המהרש"ל והב"ח שהובא במ"א שם סק"ח ע"ש: שם ע"ב בגמ' ודלמא מאתמול עבדוה דחזייה דהוי קליף ליה וכ"ב לפי גירסא דילן לא מצינו שום היתר לכתוש במכתשת גדולה אפי' בהטייה וכ"מ מדברי הפוסקים ז"ל שהרי לא הזכירו זה ואכן אנכי מצאתי גי' כזאת בהלכות גדולות שם שגרס כאן ודלמא מאלי ודייק דחזייה דהוי קליף ליה עכ"ל ולפי גירסתו י"ל בהטייה מותר גם במכתשת גדולה [וכ"כ שם הבה"ג בתחלה בהדיא אבל לא במכתשת גדולה דבעינן לשנויי ע"כ ומשמע דבשינוי שפיר דמי] ותמהני שלא הובא גי' ה"ג ז"ל בשום פוסק דהא נראה טובא לדינא וצ"ע: שם במשנה זה הכלל כל שניאותין ביו"ט משלחין אותו וכ"ב גי' הא"ז בפי' שמ"א כל שניאותין בו ביו"ט משלחין אותו ביו"ט ובזה דחה פירש"י בגמ' דלרב ששת דאמר משלחין תפלין ביו"ט דאף שאינן ניאותין ממנו רק בחול מתניתין הכי קאמר כל שניאותין אפי' בחול ביו"ט משלחין אותו ותיבת ביו"ט אמשלחין דבתריה קאי ותמה עא"ז דא"כ אמאי תני פעם שנית ביו"ט [ואכן באמת לקמת על רש"י ז"ל די"ל דגרים כגי' דילן] ולכן הוציא מזה דתוה"מ חייב בתפלין ויו"ט קמא אתוה"מ קאי והביא עוד ראיה לזה דהא מסיים במתני' והן לצורך המועד וע"כ דתפלין נמי צורך המועד הוא. והובא דקצר בהגה"א כאן וכ"כ התוס' בעירובין ד' צ"ו ד"ה ימים דיש מביאין ראיה מספ"ק דביצה דתוה"מ חייב בתפלין ואכן הגר"א ז"ל בא"ח סי' ל"א כתב דבאמת ט"ס נפל במשנה וצ"ל ואע"פ שאינן לצורך המועד וכ"ה להדיא הגי' בירושלמי ולפי זה אין מקום לראייתם כלל [ובהגהות הגאונים בעלי מפרשי הים ז"ל שנדפס בתוך הגהות שלום תמהו על הגר"א ז"ל במה שלא הביא די' הג"א כאן ע"ש ותמהני דהלא כבר הביא ד' התוס' דעירובין ודחה ראייתם ומה היה נצרך עוד להביא ד' הג"א שלא הן הן דברי התוס' דעירובין ומיהו לפי' גי' הא"ז דגרס במשנה שני פעמים ביו"ט ראייתו נכונה דתוה"מ חייב בתפלין אף לגי' הירושלמי ודו"ק [וכן מוכח מבה"ג דברי גם הוא ז"ל גורס במשנה כגי' הא"ז ובהגהות שם של הגאב"ד דקידאן ז"ל כגים דצ"ל במה"כ לא ראה גירסת הא"ז דז"ל ביו"ט באמת]:

דף טו ע"ב במשנה ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת. וכ"ב מד' הרע"ב נראה להדיא דס"ל כ"ש ממש שהרי כתב אבל מתחלתו אינו פחות מכזית וכבר תמה עליו התוי"ט דהא בגמ' אוקימנא בהדיא אליבא דרב דהאי כ"ש היינו כזית ותחלתו וסופו שוין וכ"ה דעת כל הפוסקים ז"ל ונשאר בקושיא ונ"ל ליישב ד' הרע"ב ע"פ דרך הפלפול קצת דהא באמת קיי"ל בב"ב ד' קמ"ט דכל היכי דהך כ"ש לית ליה שיעורא ואכן רב לית ליה האי כללא דהא אמר שם דבעינן דישייר קרקע כדי פרנסתו ע"ש וא"כ י"ל דהא דאוקימנא דהאי כ"ש היינו כזית לדעת רב לשיטתו דלית ליה האי כללא ואכן לדידן דקיי"ל בכל דוכתא דכ"ש ממש [וכן משמע שם בב"ב פ"ט משנה ו' בדברי הרע"ב דלא הזכיר שם דבעינן קרקע כדי פרנסתו ע"ש] ודלא כרב גם הכא כ"ש ממש הוא ולא בעי כזית בשיור וזה נ"ל נכון בעז"ה:

דף טז ע"א בגמ' חוץ מהוצאת שבת ויו"ט וכ"ב במדרש ויקרא פרשה ל' איתא דגם הוצאת ר"ח אינו נקצב מר"ה ע"ש וכן הביא הטור או"ח סי' תי"ט בשם הפסיקתא וכ' הב"י דהא דבגמ' לא קתני הוצאות ר"ח איכא למימר דבכלל יו"ט הוא: שם בגמ' אין מערבין בדייסא כו' וכ"ב צריך לציין במיי' בפ"ו מה' יו"ט ה"ג טוש"ע סי' תקכ"ז סעיף ד' ומבואר במג"א שם דהאפי' במקומות שמלפתין בו אין מערבין בו ע"ש:

דף כז ע"ב דלי עיניה וחזי למומא הא"ל זיל האידנא ותא למחר. וכ"ב גי' השאלתות בפ' בא שאילתא מ"ד ותא למחר ומייתי לי סהדי דלא את רמת ביה מומא למחר אייתי סהדי אמר להו וכו' וכן כתב הרב המאירי ז"ל בחידושיו כאן דאיכא דגרסי למחר אייתי סהדי אבל אינו מן הצורך דגירסא דילן

דף כד ע"א גמרא אמ"ל הלכה מכלל דפליגי אמ"ל מאי נפקא מינה. י"ל דנפקא מינה דאי פליגי רבנן על רשב"ג וס"ל דאפילו מהוסר צידה יכולים לצוד א"כ מסברא אית לן למימר דלא לאפושי בפלוגתא ולמימר דרשב"ג לא פליג ואסר אלא כשמחוסר צידה גמור דהיינו כמו שאמר לקמן ה"ד מחוסר צידה שאומרים הבא מצודה ונצודנו וגם אין באין לכלובן לערב אבל אם נימא דרבנן לא פליגי על רשב"ג אפשר דגם מחוסר צידה בלחוד אסור גם אפ"ל איפכא דאי פליגא רבנן על רשב"ג א"כ אפשר דלרשב"ג אם אומרים הבא מצודה לחוד אסור והברייתא דקתני הכל אווזין פטור אתיא כרבנן אבל אם נימא דרבנן לא פליגי כלל על רשב"ג א"כ ע"כ צ"ל דמחוסר צידה הבא מצודה וגם אין באין לכלובן בערב דאל"כ הברייתא דהכל אווזין ותרנגולין אמאן תרמי' :

דף כה ע"א רש"י ד"ה ומנא לפני הקן שאפורין כדמתרצין לה בפ"ק (דף י ע"ב) בשני קנין כו'. ע"ש דהם שני אוקימתות דאביי מוקי לה בדף ולא בשני קנין ורבא מוקי לה בשני קנין ולא בדף וצ"ע למה הוצרך רש"י ז"ל לכך דהא למאי דפסקינן כר' תנינא דרוב וקרוב הולך אחר הרוב (ב"ב דף כג ע"ב) לא צריכין להנך אוקימתות :

שם ע"ב רש"י ד"ה מומחה בקי במומין . ק' דמי, שהריהו לפרש כן ולמה לא כפשוטו דהא יחיד מומחה מתיר הבכור ובמקום שאין מומחה ג' הדיוטות כדאיתא בכורות (דף ל ע"ב) ועי' נדרים (דף צת ע"א) סבור מינה התרת נדרים בגמיד מומחה בג' הדיוטות לא ואע"ג דמסקינן התם דאפי' בג' הדיוטות מ"מ אפ"ל דהכא ס"ל לר"י דדוקא ביחיד מומחה דהא חזינן דהכא פסקינן כר"ש דאין רואין כלל ואלו התם בנדרים פסקינן דמתירין בשבת ואפשר דרש"י ס"ל כמ"ש התוס' שם דיחיד מומחה לאו דוקא סמוך אבל מ"מ מופלג בדורו בעינן ולא סגי בבקי במומין ועי' שבת (דף מו ע"ב) תוס' ד"ה התם אי לא מזדקק ליה :

דף כח ע"א גמרא מאן תנא דבמשחזת אסור אמר ר"ת דלא כר' יהודה. בירושלמי איתא לסיפך דמתניתין דתנא אבל משיאה ע"ג חברתה היינו כר"י ואפשר דהאי מאן תנא שייך למאן דאמר לעיל מכלל דבמשחזת אפילו להעביר שמנוניתה אסור מאן תנא דלא כר"י אבל ללישנא קמא מתניתין דוקא כר"י וכדאיתא בירושלמי ואולי אפ"ל דהא דקאמר ליה רבא נדרוש מאמך הלכה כר"י היינו דלא כהאי לישנא אלא כלישנא קמא דאתיא כר"י : **שם** גמרא אמר רב נחמיה ברי דרב יוסף הוה קאמנא קמי' „דרבא" מדברי הר"נ נראה דגרים הוה קאימנא קמי' „דאבא" :

נמי אתי שפיר ע"ש וכו"ל דרש"י ז"ל ג"כ היה לו גי' השאילתות ומש"ה הוצרך לומר דהכוא גברא היה כהן דאל"ה לא היה הוצרך לפסדי ובזה נתיישב במה שתמה המהר"ש שי"ף ז"ל על רש"י [ועי"ש היטב בהעמק שאלה להגאב"ד דוואלאזין נ"י] :

דף כח ע"א בגמ' אר"י אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר במים. נ"ב ברב אלפס וברא"ש הגי' אסור לשקול בשר במים ולא הוזכר שם טבח אומן וכן נ"ל :

דף לב ע"א בגמ' ר' יהושע אומר משישרפו בכבשן. נ"ב נ"ל ר' יהודה אומר וכ"ה בתוספתא דכלים פ"ג וכן העתיק הר"ש ז"ל בכלים פ"ד משנה ד' וכן כתב השער המלך ז"ל בפ"ד מהל' יו"ט דהכי מסתבר דבר פלוגתא דר"מ בכולי תלמודא ר"י עכ"ל וכ"ה בשיטה מקובצת ע"ש : **שם** בתוס' ד"ה אלפסין. ואינו נצול במעל"ע שבנדה. נ"ב בנדה ה' ע"ב ועי' תוס' שבת פ"ד ע"ב ד"ה שטהורים בזב ורש"י חולק שם וס"ל דאינו מטמא בהיסט הזב ונראה דהיינו דהוצרך רש"י לפרש הכא דמיירי שאין לו תוך דיכול לבוא לידי מגע רק משום דכלי חרס שאין לו תוך אינו מטמא במגע. ובכה"ג בודאי מטמא בהיסט הזב ודו"ק :

דף לח ע"ב בגמ' הא דאמר רב חייא קטוספאה משמיה דרב הבורר צרורות וכו'. נ"ב בב"ב נ"ג הגירסא משמיה דרבה ונ"ל דגי' דהכא עיקר [וכן הוא גי' הרי"ף והרא"ש בב"ב שם] דהא הרשב"ם ז"ל והרא"ש שם כתבו דאינו חייב לשלם רק מצד דינא דגרמי ודמי לשורף שטרותיו של חבירו. דקי"ל דחייב ולכאורה לפי הגי' דלהתם רבה תמוה טובא דהא רבה בעצמו ס"ל בב"ק ד' נ"ו להיפך ממש דהשורף שטרותיו של חבירו פטור אלא ודאי דצ"ל רב וכגי' דהכא [ושוב בעת ההדפסה מצאתי בספר מלא הרועים באות גרמי אות י"א שכ"כ ות"ל שכוונתי לדעתו] :

דף לט ע"א גחלת וכו' אסורה ושלהבת מותרת. נ"ב עיין היטב ברא"ש כאן ובט"ז יו"ד ריש סי' קמ"ב ובשער המלך על הרמב"ם ז"ל בהלכות אלו וע"ע היטב ברבינו ירוחם נתיב י"ז ודו"ק :

ע"ב במשנה מי שהיו וכו' לא יביאו לו. נ"ב מלשון רש"י והפוסקים משמע דהפירות לא קנו שביתה כלל ואסור לזוז אותן ממקומן כיון דהבעלים לא יכולין לבוא כאן אכן בתוס' עירובין ד' מ"ז ע"ב ד"ה והכלים מפורש להדיא דקנו שביתה במקומן ויש לכן אלפים אמה לכל רוח ע"ש ובחדושי האריכתי בזה בעז"ה :

דף ל ע"א רש"י ד"ה ואם אי אפשר לשנות שאין לו סודר לכסותו. ק' למאי נקט רש"י ז"ל זה השינוי דלכאורה קאי על כל הא דלעיל וי"ל דכוונת רש"י ז"ל לרבותא דאפילו דהוי בדוחקא דצריכין שינוי מרובה דהיינו לידרא ברגלא מ"מ אם אינם יכולין לשנות לרגלא או לאכפא מחויבים לפרוס סודרא והם הי אפשר בזה אז דוקא שרי :

דף לב ע"א גמרא אבל הכא למאי חזיא חזי לקבולא ביה פשיטי. עי' כלים (פ"ג מ"ב) נר שיעורי' בשמן רה"א פרוסה קטנה ועי' שבת (דף מד ע"ב) תוס' ד"ה ומה נר : **ע"ב** גמרא פני ר' חייא בר יוסף קמיה „דרב נחמן". ברא"ש איתא קמיה „דר' יוחנן" וכצ"ל וכן איתא לעיל (דף ל ע"ב) :

דף לג ע"ב גמרא והכ"א אחד זה ואחד זה. ברי"ף ורא"ש הגירסא אחד שבת ואחד יו"ט :

דף לד ע"ב תוס' ד"ה תינוקות כו' וכיון „שטמנו בשבת לאכול". כצ"ל מהופך וכיון שטמנו „לאכול בשבת" כו'.

דף לו ע"ב במשנה משילין . ולא תולין . ק' לכאורה דהא אסור לקשור ולהתיר בשלמא לרש"י ז"ל אפשר משום דלא הוי של קיימא אבל לשיטת הרי"ף דקשר אומן אף שאינו של קיימא חייב מה"ל והכא בעינן קשר דטיפ' דמהדק עי' יבמות (דף קב ע"א) וי"ל דס"ל לרי"ף דבעינן מתיר ע"מ לקשור ואיירי בקשור מע"ש ויו"ט ועי' בפ' כלל גדול בתוספות :

דף לז ע"ב גמרא שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות. בהאשר"י הגירסא ישראל ונכרי שלקחו ולכאורה מלשון חבית מותרת משמע ג"כ כגירסת הרא"ש ז"ל אבל נ"ע דהא ס"ל לשמואל בעירובין (דף מח ע"ב) דהאי נכרי אינם קונים שביתה ועי' בזה :

דף לח ע"א תוס' ד"ה ולבטיל תימה הא הו"ל דבר שיש לו מתירין . ואפ"ל דלדידהו ס"ל דהא דדבר שיש לו מתירין לא בטיל היינו באיסור תורה אבל לא באיסור דרבנן ורב אשי הוא דחדיש דאפי' באיסור דרבנן לא בטיל וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל פ' ראשון מהלכות יו"ט שלא הביא הא דספיקא אסורה וכתב הכ"מ דהוא כש"כ מהא דאפילו באלף לא בטיל והקשה הלח"מ דהא בלא דרב אשי נמי הוה ס"ל דבאלף לא בטיל ומ"מ הוה ס"ל דספיקא מותרת אולם מהגמרא (דף ד ע"ב) משמע דבלא רב אשי הוה ס"ל דאיסור דרבנן בטיל אע"ג שיש לו מתירין דקאמר ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל מה"ל ה"מ דאיתי' איסורים בעיני' הכא מקלי קלי משמע בהדיא דקודם רב אשי הוה ס"ל דבטיל :

דף לט ע"א תוס' ד"ה ותיפוק ליה כו' ואת"ל וליבטל מנא אגב שלהבת וי"ל דשא"ה דליכא חשיבותא בשלהבת. עי' שבת (דף סב ע"ב) דבע"ז פלוגתא דרבה"א ורב אשי דרבה"א ס"ל דאע"ג דליכא ממשא מ"מ בטל הכלי ורב אשי ס"ל דכיון דליכא ממשא לא בטיל הכלי לגבי' ע"ש :

דף מ ע"א גמרא אמ"ל רבינא לר"א והאמר ר' יוחנן הלכה כר' דוסא אמ"ל ר"א לר"כ והתנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים . ק' לכאורה דלעיל (דף לז ע"ב) מקשי הגמרא אהדדי ר' דוסא ומתניתין וא"כ היכי מדמי הגמרא אהדדי ומקשה משניהם דממ"נ אם מדמה אותו לרועה אינו דומה לבעלים ואם מדמה אותו לבעלים אינו דומה לרועה וי"ל דלעיל דמקשה על ר' יוחנן ממתניתין דהבהמה והכלים כרגלי הבעלים הוא כמו וכו' והקושיא היא מסיפא המוסר את בהמתו לבנו או לרועה הרי היא כרגליו וכן כתבו התוס' פרק ג' שאכלו וכהמה דוכתי כן : **סליק**

חשק שלמה למסכת חגיגה מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"צ דווילנא.

דף ב ע"א במשנה חוץ מחש"ו ונשים ועבדים והחיגר והסומא וכו'. נ"ב עי' תוס' לקמן ע"ב ד"ה נשים שהעירו דלמה בנשים ועבדים תני בלשון רבים ובחש"ו [ובכולהו אינך דתשיב במשנה] תני בלשון יחיד ותירוצם אינו מספיק לכאורה רק להא דתני חש"ו בלשון יחיד [ועיי' בס' תפארת ישראל על המשניות מש"כ ליישב ותי' דחוק מאד למעיין ע"ש] אבל על הא דתני חיגר וסומא כו' בלשון יחיד לא שייך תירוצם כלל אכן לענ"ד נראה פשוט דאי הוה תני בלשון רבים הוה אמינא דוקא דסוג חגרים וסומים וחרשים פטורים אבל אם נתפקחו אח"כ במועד הוה אמינא דחייבים בראיה ואף דהיו חגרים או סומין ביו"ט ראשון ולכן דייק התנא ותני חרש שוטה וקטן וחיגר לאשמעינן דאף דעכשיו אינו חרש רק דהיה חרש בי"ט ראשון נמי פטור וכן בכולהו דכוותיה משום דכולהו ז' ימי החג תשלומין דראשון הוא ולמ"ד דתשלומין זה לזה נקט ליה משום חג השבועות דהכל מודים דתשלומים דראשון הוא וכמש"כ התוס' לקמן דף ט' ע"א ד"ה תשלומין או לענין שמיני עצרת דג"כ תשלומין דז' ימי החג הוא וכמש"כ הטו"א שם אבל בנשים ועבדים דלא שייך כלל כהו לאשמעינן חידוש זה הני בלשון רבים כלומר דסוג נשים ועבדים פטירי דלא שייך לאשמעינן בעבד שנשתחרר במועד דפטור דנראה דאסור לכתוב שטר שחרור במועד דהטעמים שכתב ס"ס ז"ל בפ"ז מהל' יו"ט לענין גיטי נשים לא שייך בשטר שחרור כלל ע"ש ודו"ק : שם במשנה ועבדים שאינם משוחררים. נ"ב עי' בטו"א ז"ל שהעיר דלמ"ל קרא למעט חציו עבד וחציו ב"ח מראיה דתיפוק לי דבלא"ה פטור מחמת דאין לו קרקע בירושה בא"י ואי קני קרקע הרי חוזר לבעלים ביובל ולא מקרי ארצך ע"ש ולענ"ד נראה דמשכחת לה דיהיה להם קרקע שלא יהיה חוזר ביובל כגון דזכה בקרקע של הפקר שהיה ספקר דממילא דלמי יחזור דהא אין כאן בעלים כלל ואף בהפקר שהבעלים קיימים י"ל דלדעת התוס' בב"מ דף י"ב דהפקר לא מקרי דעת אחרת מקנה אפשר דאינו חוזר ביובל ובחדושי לב"ב דף קי"ב האריכתי בזה ואכ"מ :

דף ג ע"ב בגמ' דתניא מעשה בר"י בן דורמסקית וכו' וכ"ב לכאורה צ"ל דהכן דהוא משנה בפ"ד דידים משנה ג' ואולי משום דשם במשנה ליתא להך סיומא דפשוט ידיך וקבל עיניך לכן גרסינן דתניא ודע דבתוספתא ידים שלפנינו בפ"ב איתא דר"י אמר הלמידך אני ולא מסיים באמת דר"א אמר לו פשוט ידיך וכו' ונ"ע ואולי דהברייתא שהביא הגמ' כאן ברייתא אחריתי היא ואינה הך ברייתא דתוספתא ושוב ראיתי בר"ש בידים שם דהעיר ג"כ בזה וכתב דאולי תנאי היא ות"ל שכוונתי לדעתו ז"ל :

דף ה ע"א בתוס' ד"ה זה המטיל ועוד דאמרינן המלוה לעני בשעת דחקו עליו נאמר אז תקרא וה' יענה. נ"ב ובאור זרוע הלכות צדקה סימן י"ד תירץ דהכא מיירי דנותן סלע לעני כדי להפסידו שלא יתנו לו יותר כגון שהיה לו מאתים חסר דינר ורצו ליתן לו אלף דינרים והוא ממציא לו מעות כדי שיהא לו מאתים ולא יהא רשאי לקבל יותר זה בוודאי אסור והוא בכלל והיה כי תמצאו אותו וכו' אבל התם מיירי שמלוהו לטובתו ע"ז נאמר אז תקרא וה' יענה . ע"ש :

דף ו ע"א בגמ' א"ג אבוה וכש"א איתא א"ל אביי. נ"ב הגי' א"ל אבוה הוא גי' בעהמ"א ז"ל בפ"ק דר"ה וכתב שכן מצא בספר מוגה ומסיים דכן נראין הדברים דרשב"ג אביו של רבינו הקדוש הוא שהשיב לבנו כך ואין זה מקום ראוי להביי שלא היה בדורו ולא היה משיב על דבריו ע"ש והכן אנכי מצאתי בעז"ה בשם הגדולים להגאון מו"ה חיד"א ז"ל במערכת ספרים אות גמרא שכתב דמצא גמ' חגיגה כתובה על קלף בעיר פרשא וכתב בה במקום השיב רבי השיב ר' זירא וכו' א"ל אביי וכו' ומסיים דגי' זו נראית עיקר ודווקנית . ע"ש וע"ס גי' זו אין מקום ג"כ למה שהקשה הטו"א על הירושלמי מהך ברייתא דלפי הנ"ל אינו ברייתא כלל רק שמעתתא דאמוראי וק"ל : **ע"ב** בגמ' יש בשמחה שאין בחגיגה שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים וכו'. נ"ב בירושלמי כאן הגי' שהשמחה בין בדבר שהוא משלו ובין בדבר שהוא ברשות אחרים [ונראה דר"ל דאף אם אין לו שלמים משלו יכול להזמינו חבירו על שלמיו דאין מן החיוב לזבוח בעצמו שלמים רק לאכול שלמים] ובין בדבר שדרכו לכן ובין שאין דרכו כן ונראה דר"ל דיכול לצאת אף שאין הבהמה הוקדשה לשם שלמי שמחה מ"מ יוצאין בה דהא ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות והכהנים בחטאות ואשמות

ובכור משא"כ ראיה וחגיגה בעינן שיקדישנו מתחלה לשם ראיה וחגיגה ובק"ע ובפ"מ פי' בענין אחר והנלענ"ד כתבתי בזה בעז"ה :

דף ז ע"ב גמ' אחרים אומרים המקמץ וכו'. נ"ב והרמב"ם כתב בפ"ב מהל' חגיגה הלכה ב' דהמקמץ וכו' אף שהן מאוסין הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן ועולין בכלל ישראל לראות ופי' הכ"מ לחד תירוצא דרבינו סובר דחכמים פליגי אאחרים ופסק כוותייהו ובזה נסתלק קושיית התוס' לעיל ב' ד"ה חוץ די"ל דמתני' ס"ל כרבנן דפליגי אאחרים וגם לפי תי' הב' שכ' בשם מהר"י קורקוס ז"ל דרבינו שפיר פסק כאחרים אך דס"ל דאחרים גופא לא ממעטי רק בעודם במאוסותן אבל כשיטהרו חייבים ג"כ י"ל דלא חשיב במשנה רק אותם דפטירי לגמרי כמו חיגר וסומא דאף אם נתפשט ונתפתח ביום שני פטור למ"ד דתשלומין דראשון הם אבל הנך כולהו המקמץ והמצרף נחשת דוודאי אם יטהרו גופן חייבים [ואף אם לא היו ראויים ביום הראשון דהא בידו לטהר גופו ולא דמי לחיגר כלל דאינו בידו להתפשט] לא חשיב להו ודו"ק :

דף ט ע"א בגמ' אלא ש"מ לאפנויי. נ"ב ואף דאינו מופנה אלא מצד אחד מ"מ הא מרא דשמעתתא הוא ר' ישמעאל וי"ל דלשטתיה אזיל דס"ל בנדה דף כ"ב דמופנה מצד אחד למדין ואין משיבין וכן כתב בס' באר אברהם להגאון בעל משכיל לאיתן ז"ל ומיהו מש"כ שם דעצרת דגבי שמיני של חג אינו מיותר דמבעי ליה לדרשא דפסחים ס"ח דאו כולו לה' או כולו לכם ע"ש אינו מוכרח דהא התם נלמד מקרא דכתיב לכם והכתי עצרת מיותר הוא והמנם עדיפא הו"ל למימר דעצרת דשמיני של חג הנאמר בפרשת פנחס נצרך ללמד דשמיני טעון לינה וכמו דאיתא בספרי שם ומייתי ליה רש"י ז"ל בפי' החומש [ומהתימה על רש"י ז"ל בסוכה דף מ"ז דכ' שם דנלמד מפסח והרי בספרי איתא דנלמד מדכתיב ביה עצרת ונ"ע] והיותר נ"ל נכון כמו דמסיק שם בס' הנ"ל דהך ג"ש הוא מעצרת דשמיני של חג הנכתב בתו"כ בפ' אמור ושם הכל מיותר וי"ל באמת דתרווייהו עצרת מופנה וק"ל : **שם** בגמ' והאמר חזקיה נטמא ביום מביא וכו' ור"י אמר אף בלילה נמי מביא . נ"ב עי' בס' ראשית בכורים למר אתי הגאון ז"ל דף כ"ח שתמה טובא על פרש"י ותוס' דמפרשי הך פלוגתא דפליגי לענין נזיר שנטמא עומאות הרבה דא"כ מאי ענין התם לתשלומין ועוד דהם בסוגיא דכריתות לא נזכר הך פלוגתא כלל [ומה שנרשם כאן בגדו כריתות דף ט' טס"ס דשם לא נזכר זה כלל] ועוד תמה שם בכמה קושיות על פרש"י ותוס' וקצתם כבר העיר בזה הטו"א ז"ל כאן ולכן פירש הוא ז"ל שם די"ל דפליגי לענין ראיה גופא דאם נטמא ביום דכבר עבר עליו רגא מן היום שהיה יכול להביא קרבן ראיה כבר נתחייב להביא ולכך מביא לאחר שיטהר אבל בנטמא בלילה אינו מביא משום דס"ל דתשלומין דראשון הוא והוי ס"ד דהש"ס דטעמיה דר"י דפליג וס"ל דאף בנטמא בלילה מביא משום דס"ל דתשלומין זה לזה וה"ה בחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני ג"כ חייב לר"י וקבית דר"י אדר"י ומשני דהאי עומהה הוא"ל ויש לה תשלומין וכו' ולמסקנא משום דסבר דלילה אין מחוסר זמן ולפי זה הא דחיגר ביום ראשון דפטירי היינו אם נעשה חיגר קודם ליל יו"ט ראשון והביא שם דבירושלמי מפורש בהדיא כן דפליגי לענין ראיה וכן נראה להדיא גם ברמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות חגיגה הלכה ה' דמפרש כן ופסק כחזקיה דלילה מחוסר זמן . ודפח"ח [ועפ"ז נתיישב לי מש"כ התוס' להלן דף י"ז ד"ה אף עצרת בשם הירושלמי דדוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר ותמה מר אחי הגאון זצ"ל בספרו ראשית בכורים דף כ"ח ע"ב דלמה היו חייבים להקריב למחר דהא בעצרת לד"ה תשלומין דראשון הם וכיון שהיו פטורים ביום ראשון מחמת דהיו אוננין פטירי לגמרי והוניא מזה דע"כ הירושלמי לא ס"ל כסברת התוס' אלא דגם בעצרת הוי תשלומין זה לזה אכן במח"כ לא ירדתי לסוף דעתו בזה דלכאורה אין התחלה לקושייתו דהא דוד מת ביום וכבר היה שעה אחת ביום שהיו ראויין להקריב קרבן ראיה קודם שנעשו אוננין וממילא תו לא פקע חיובן וכמו דאמרינן כאן דנטמא ביום מביא וכמו שפירש מר אחי ז"ל בעצמו בדברי הגמרא וכן מפורש בירושלמי וברמב"ם כאמת. ובר מן דין לפי מה שכתב במשנה למלך ז"ל בפ"ג מהלכות אבל בהלכה י' בסופו דלא היו להם דין אוננים כלל לענין שאין יכולין להקריב הקרבנות רק מפני שהו טרודין בהספדו של דוד והו אסורין באכילת קדשים מפני דכתיב למשחה לגדולה מבו"ה המתינו עד למחר ע"ש שהאריך בזה א"כ בלא"ה לק"מ דמעולם לא נפטרו מראיה כלל ודו"ק ועי' בשו"ת ושב הכהן סי' נ"ד ע"ש ויש להאריך בזה ואכ"מ :

מסכת

סוכה

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשרי מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) חדושי הלכות

ג) חדושי אגדות

(מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק.

ו) מעדני יום טוב (בתחלה נקרא מעדני מלך)

ז) דברי חמודות (בתחלה נקרא לחם חמודות)

ח) פלפולא חריפתא

(על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה) (על הרא"ש סדר נזיקין.) להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספות יו"ט).

ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק).

י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יג) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יד) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

טו) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טז) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

יז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוזנן.

יח) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יט) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.

כ) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אבד"ק בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

כא) חדושי והגהות הרש"ש להג"מ שמואל שטראשון ז"ל מווילנא. עם הוספות מכי"ק. וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תרצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ט).

ווילנא

סוכה

*[א] שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר ושאינה [ב]גבוהה עשרה טפחים [ג]ושאין לה (*שלשה) דפנות [ד]ושחמתה *מרובה מצלתה פסולה: **גמ'** תנן התם *[ה]מבוי שהוא גבוה *מעשרים אמה ימעט רבי יהודה אומר אינו צריך מאי שנא גבי סוכה דתני פסולה ומאי שנא גבי מבוי דתני תקנתא סוכה דאורייתא תני פסולה מבוי דרבנן תני תקנתא ואיבעית אימא בדאורייתא נמי תני תקנתא מיהו סוכה (*דנפישי מילתה) פסיק ותני פסולה מבוי דלא נפיש מיליה תני תקנתא מנה"מ *אמר רבה דאמר קרא (ויקרא כג) °למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא רבי זירא אמר מהכא (ישעיה ד) °וסוכה תהיה לצל יומם מחורב עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות א"ל אביי אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים הכי נמי דלא הוי סוכה א"ל התם דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה הכא דל דפנות ליכא צל סוכה ורבא אמר מהכא (ויקרא כג) °בסוכות תשבו שבעת ימים [ו]אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע א"ל אביי אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיכך על גבן הכי נמי דלא הוי סוכה א"ל הכי קאמינא לך עד כ' אמה דאדם עושה דירתו דירת עראי כי עביד ליה דירת קבע נמי נפיק למעלה מכ' אמה דאדם עושה דירתו דירת קבע כי עביד ליה דירת עראי נמי לא נפיק

כולהו

סוכה· ורבי יהודה מכשיר· בגמרא מפרש פלוגתייהו: ושאינה גבוהה עשרה· בגמרא מפרש טעמא: שלש דפנות· כמו בגמרא יליף להו: ושחמתה מרובה מצלתה· המועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו ועל שם הסכך קרויה סוכה: **גמ'** מבוי שהוא גבוה· מבוי שהוא סתום משלש צדדין ורחבו פתוח לרשות הרבים וחצירות פתוחות לו ויוצאות ובאות לרשות הרבים הרי הוא רשות היחיד לבני החצירות ואסרו חכמים להוציא מבתיהם לרשות חבירו בלא עירוב שהחצירות כל אחת רשות לעצמה והמבוי רשות לכולן והצריכו בו שיתוף להשתתף כל החצירות בפת או ביין ולהניח השיתוף באחת מן החצירות ולפי שאין לו מחיצה רביעית וקרוב הוא להיות דומה לרשות הרבים הצריכו היכר ברחבו הפתוח לרשות הרבים או לחי זקוף או קורה מונחת לרוחב ואם גבוה הקורה מעשרים אמה: ימעט· ישפיל: אינו צריך· והתם מפרש טעמא: סוכה מדאורייתא· דעשרים אמה דילה ילפינן מדאורייתא וקודם שנשנית המשנה נאמרה שיעורה בסיני: תני פסולה· שייך למיתני בה לשון פסול כלומר לא נעשית כתורה וכהלכה: מבוי· דכוליה מדרבנן דמדאורייתא סגי ליה בשלש מחיצות ואינו צריך לקורה זו אלא מדרבנן: תני תקנתא· דלא שייך למתני בה לשון פסול דמאן פסלה קודם שנשנית משנה זו הרי היא תחלת הוראתו ומצותו: ואיבעית אימא בדאורייתא נמי· שייך למימר תקנתא: סוכה דנפישי מילתה· ואין דומין תקנותיהן זו לזו וצריך לשנות הלשון לכל תקנה ותקנה כגון בגבוהה ימעט וכשאינה גבוהה יגביה ושאין לה שלש דפנות יעשה לה ושחמתה מרובה יוסיף סכך הלכך פסיק ותני פסולה דמצי למיכללינהו לכולהו בהך פסולה דקיימא לן (פסחים דף ג:) ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה: מבוי לא נפיש מיליה· באותה משנה: למען ידעו· עשה סוכה שישיבתה ניכרת לך דכתיב ידעו כי בסוכות הושבתי ואיתי ליסב הכי דריש ליה ואע"ג דאין יוצא מידי פשוטו דהיקף ענני כבוד מיהו דרשינן ליה לדרשה: דלא שלטא בה עינא· שאינו רואה את הסכך וסוכה היינו סכך כשמה: וסוכה תהיה לצל· משמע אין סכך אלא העשוי לצל: אלא בצל דפנות· שהצללין מגיעין זה לזה מתוך גובהן של דפנות ואין צריך סכך ולקמן מוקי פלוגתייהו לר' זירא בשאין בה אלא ארבע על ארבע דקים להו לרבנן דבהאי שיעורא ליכא צל סכך אלא צל של דפנות: עשתרות קרנים· שני הרים גדולים והשפלה ביניהם ומתוך גובה ההרים אין חמה זורחת שם בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה· שחמה באה מתחתי' נמצא שמה בטל: שבעת ימים· סוכה של שבעה ותו לא דהיינו עראי ודייה במחיצות קלות: למעלה מעשרים· צריך לעשות יסודותיה ומחיצותיה קבועין שלא תפול: עד עשרים אמה דאדם עושה כו'· שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי והרי עשה כתורה ועל כרחך לא הקפידה תורה על הערא' אלא לשם שיעור לתת לך שיעור בגובהה שתהא יכולה לעמוד ע"י יתידות עראי:

כולהו

סוכה· מאי שנא גבי סוכה דתני פסולה ומאי שנא גבי מבוי דתני תקנתא· והא דלא פריך מאי שנא גבי הדס דתני פסולה ותקנתא דתנן בפרק לולב הגזול (לקמן דף לב:) או שהיו ענביו מרובין מעליו פסול ואם מיעטן כשר דלא פריך אלא מסוכה ומבוי שדינם שוה לענין גבוה ושינה לשון משנתו ועוד דגבי הדס אצטריך למיתני תקנתא דס"ד אמינא כיון *דגדולו בפסול תו לית ליה תקנתא: **דאורייתא** תני פסולה· דאי הוה תני ימעט הוה חיישינן דילמא טעי אינש לומר ימעט לכתחילה ודיעבד כשרה ודקדק בלשונו דלמא אתי לידי איסורא דאורייתא ותני פסולה אע"ג דלא הוי לישנא מעליא כמו ימעט אבל במבוי דרבנן לא חייש ותנא ימעט שהוא לישנא מעליא כדאשכחן בריש פסחים (דף ג·) שעקם הכתוב כמה אותיות שלא להוציא דבר מגונה מפיו ובקונטרס לא פירש כן אי נמי יש לומר דלשון ימעט משמע חומרא דרבנן בעלמא ופסולה משמע דאורייתא ובפרק במה מדליקין (שבת דף כב.) דאמרינן נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי אגב דתנן בסוכה נקט נמי גבי נר חנוכה פסולה א"נ אי הוה תני ימעט הוה משמע כמות שהיתה מדלקת ישפילנה וזה אינו למאן דאמר הדלקה עושה מצוה ואפי' למ"ד הנחה עושה מצוה חיישינן דהרואה אומר לצורכו הוא מדליקה כדאמרינן גבי הדליקה בפנים והניחה בחוץ: **אמר** רבה אמר קרא למען ידעו כו'· קצת קשה ללישנא קמא דבריש עירובין (דף ג.) גבי מקלט סוכה בתוך עשרים דאמר רבה הסוכה פסולה הא שלטה בה עינא כיון דאין חללה עשרים ורבה גרס התם כי הכא דהא רבה פליג התם ואמר זה וזה כשר חלל סוכה תנן חלל מבוי תנן ויש לומר דהא מפרש התם טעמא משום דסוכה דביחיד קא הוי' לא קא מדכר וזימנין דמיסתקיל מלתחת עובי הסכך הנכנס לתוך עשרים וקיימא כולה למעלה מעשרים ורבינא נמי דמשני סוכה דאורייתא אחמירו בה רבנן מ"מ משמע דמדאורייתא כשרה: **כי** עביד ליה דירת קבע שפיר דמי· דאע"ג דיש לפרש קרא בדירה שאינה ראויה אלא לשבעה למעוטי קבע משמע ליה קרא דאתא לשיעורא לאורויי לך מדת גובהה כלו' בסוכה שאפשר לעשות עראי וה"ה וכיון דלא חיישינן אלא שתהא ראויה לעשותה עראי ואע"פ שעושה אותה קבע א"כ אמאי אמר (תענית דף ב:) גשמים סימן קללה בחג והלא יכול לקבוע הנסרים במסמרים שלא ירדו גשמים בסוכה ואפילו תימצי לומר לאסור משום גזרת תקרה כי היכי דאמר לקמן בפירקין (דף יד.) גבי פלוגתא דר"מ ורבי יהודה דמסככין בנסרין דאי מכשרת בהו אתי למימר מה לי לסכך בזה מה לי ליסב תחת תקרת ביתי וביתו ודאי פסול מדאורייתא דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה מ"מ כיון דלא אסור אלא מדרבנן לא שייכא למימר שהגשמים סימן קללה וי"ל דנהי דלא חיישינן בדפנות אי עביד להו קבע מ"מ בסככה שעיקר הסוכה על שם הסכך לא מיתכשרא עד דעביד לה עראי ומה"ט נמי ניחא לרבי זירא דדריש מדכתי' וסוכה תהיה לצל הא כתי' נמי מזרם וממטר וניבעי נמי שלא ירדו גשמים לתוכה אלא ודאי משום דבעינן סככה עראי וא"כ הוה ליה קבע:

כרבי

לקמן ז: עירובין ב.
[ל' שלש]
[לקמן כב:]
עירובין ב.
שם ג.

א א מיי' פ"ד מהלכות סוכה הלכה א סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלג סעיף א:
ב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:
[הך דגדולו פי' אגדו ע"ד דאיתא לקמן לג. מגדלי הושענא וגם כוונת התוס' למאי דמסיק לקמן לג: לעולם כתר דאגדן]
ג ג מיי' שם הלכה ב סמג שם טוש"ע א"ח סימן תרל סעיף ג:
ד ד מיי' שם פ"ה הלכה יט וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תרלא סעיף א:
ה ה מיי' פי"ז מהלכות שבת הלכה יד סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף כו:
[נ"ל למעלה מעשרים כו']
ו ו מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ה סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרלג סעיף א:
[נ"ל דנפישין מילי' וכ"ה בעירובין ג.]

רבינו חננאל

סוכה שהיא גבוהה מעשרים אמה פסולה ור' יהודה מכשיר· ותנן בעירובין מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט מ"ש מבוי דקתני תקנתא כלומר ימעט זה הגובה יוריד הקורה למטה מכ' אמה ויתקן המבוי והוכשר· ולגבי סוכה תני פסולה לתני נמי גבי סוכה ימעט ושנינן בסוכה שפסילותה בגובה מדאורייתא ונפישי מלתא תני פסולה· מבוי שהוא מדרבנן כו' ובאו לבאר מנין כי הגובה פוסל בסוכה· רבה אמר מהא למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל כל סוכה שאינה ידועה דהאי סוכה דמצוה היא אינה סוכה· ולמעלה מכ' אמה אין אדם יודע שדר בסוכה דלא שלטא ביה עינא לפיכך פסולה ור' זירא אמר *)בצל דפנות ודחי אביי אלא מעתה מקום שאין החמה זורחת כגון עשתרות קרנים אם יעשה באותו מקום סוכה אינה סוכה משום שאין שם צל מפני חמה. ושני התם דל עשתרות קרנים המונעים החמה ונמצא צל סוכה**)הבא אם הדפנות תמצא צל הסכך במקום אחר רחוק מזה המקום שהוא תחת הסכך כי הוא מיצל. רבא אמר מדכתיב בסכות תשבו שבעת ימים ז' ימים בלבד ש"מ דירת עראי בעינן· ולמעלה מכ' אמה ודאי דירת קבע הוא ואינה דירת עראי לפיכך פסולה· אבל למעלה מכ' אמה דמשכחת לה דעביד איניש דירת עראי אע"ג דעביד לה מעין דירת קבע [נמי נפיק]. כולהי הני אמוראי כרבה לא אמרי משום דסבירא להו דהאי ידיעה דכתיב בה קרא ליתא ידיעה למאן דיתיב בסוכה דצריך היושב שיעור ידיעתו כי יושב בסכך של אותה סוכה אלא ידיעה לדורות כלומר הדורות הבאין כיון שרואין שעושין סוכות ומניחין בית דירתן ויושבין בימות החג בסוכה שואלין מפני מה עושין כך ומגידין להן אבותיהם מעשה יציאת מצרים· ור' זירא סוכה לימות המשיח היא· כלומר ישיבת ישראל בשלוה בלי פחד או אפילו במדבר במקום שאין עם לא חומה ולא עיר ואין חוששין אלא לחמה או לזרם מטר וסוכה לצל ולמכסה דיי ולא נלמד ממנה דין סוכה של מצוה· ומשני ר' זירא אי הכי ליכתוב חופה בלשון כיסוי כלומר דבר המכסה והמסתיר מן השמש אמאי כתיב בלשון סוכה ללמדך כי גם סוכה של מצוה (בעינן) זו היא מצותה (כרבת) [כרבא] נמי לא אמרי משום קושיא דאביי כו' הא דאמר ר' יאשי' אמר רב מחלוקת ת"ק דמתני' ור' יהודה בשאין

*) [נראה דחסר וצ"ל המשנ"ה פסולה משום דלמעלה מכ' אינו יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות] **) [נראה דצ"ל הכא אם תסיר הדפנות תמצא צל הסכך במקום אחר וכו']

דפנות

כולהו כרבה לא אמרי ההוא ידיעה לדורות היא כרבי זירא נמי לא אמרי ההוא לימות המשיח הוא דכתיב ור' זירא א"ב לימא קרא וחופה תהיה לצל יומם ומאי וסוכה תהיה לצל יומם שמעת מינה תרתי כרבא נמי לא אמרי משום קושיא דאביי כמאן אזלא הא דאמר ר' יאשיה אמר רב מחלוקת בשאין דפנות מגיעות לסכך אבל דפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן כרבה דאמר משום דלא שלטא בה עינא וכיון דדפנות מגיעות לסכך משלט שלטא בה עינא כמאן אזלא הא דאמר רב הונא אמר רב מחלוקת בשאין בה אלא ארבע אמות על ארבע אמות אבל יש בה יותר מארבע אמות על ארבע אמות אפי' למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן כרבי זירא דאמר משום צל הוא וכיון דהויחא איכא צל סוכה כמאן אזלא הא דאמר רב חנן בר רבה אמר רב מחלוקת בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו אבל מחזקת יותר מכדי ראשו ורובו ושולחנו אפי' למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן דלא כחד בשלמא דרבי יאשיה פליגא אדרב הונא ורב חנן בר רבה דאינהו קא יהבי שעורא במשכא ואיהו לא קא יהיב שעורא במשכא אלא רב הונא ורב חנן בר רבה נימא בהכשר סוכה קמיפלגי דמר סבר הכשר סוכה בארבע אמות ומר סבר הכשר סוכה במחזקת ראשו ורובו ושולחנו לא דכולי עלמא הכשר סוכה ראשו ורובו ושולחנו והכא בהא קמיפלגי דמר סבר במחזקת ראשו ורובו ושולחנו פליגי אבל יותר מראשו ורובו ושולחנו ד"ה כשרה ומר סבר מראשו ורובו ושולחנו עד ד' אמות פליגי אבל יותר מד' אמות דברי הכל כשרה מיתיבי סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה °אמר רבי יהודה *מעשה בהילני המלכה בלוד שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה והיו זקנים נכנסין ויוצאין לשם ולא אמרו לה דבר אמרו לו *משם ראייה אשה היתה ופטורה מן הסוכה אמר להן והלא שבעה בנים הוו לה ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים למה לי למיתני ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים הכי קאמר להו כי תאמרו בנים קטנים היו וקטנים פטורין מן הסוכה כיון דשבעה הוו אי אפשר דלא הוי בהו חד שאינו צריך לאמו וכי תימרו קטן שאינו צריך לאמו °מדרבנן הוא דמיחייב ואיהי בדרבנן לא משגחה ת"ש ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא ע"פ חכמים בשלמא למ"ד בשאין דפנות מגיעות לסכך מהלוקת דרכה של מלכה לישב בסוכה שאין דפנות מגיעות לסכך

משום

כרבי זירא לא אמרי · הא דלא קאמר משום קושיא דאביי כדקאמר על רבא משום דרבי זירא שני לאביי שפיר : **וכיון** דדפנות מגיעות לסכך מישלט שלטא ביה עינא · ולא דמי לנר חנוכה וקורת מבוי דלא חשיב היכר למעלה מעשרים אע"פ שהקורה על גבי כתלים דהתם קורה טפח לא שליט בה עינא כמו בסוכה דרחבה טובא : **יש** בה יותר מארבע אמות אפילו למעלה מעשרים כשירה · לבסוף מסיק דרב הונא סבר מראשו ורובו ושולחנו עד ד' אמות פליגי יותר מד' אמות כשרה ותימה וכי נכשיר ברחבה משהו יתר מד' אמות אם היתה גבוהה מעשרים אפילו טובא הא ודאי אין כאן צל סוכה וי"ל דלעולם צריך הרוחב לפי הגובה °לפי חשבון ד' אמות לעשרים אי כמי קים להו לרבנן דאפילו בגובה אלף אי אפשר שלא יהא כאן צל סכך פורתא אם היתה רחבה יותר מד' אמות כדאשכחן בפרק יוה"כ (יומא דף פ:) גבי כותבת הגסה דמייתבא דעתא דאמרינן כולי עלמא טובא עוג מלך הבשן פורתא : **כרבי** זירא דאמר משום צל · אבל כרבה דאמר משום מישלט עינא לא דאפילו רחבה טובא לא שלטא בה עינא :

כמאן דלא כחד · ודברי רב חנן בר רבה צריכה טעמא ויש מפרשים משום דהוה ליה . לול של תרנגולין כיון דגביהה וקטינה כולי האי אבל מחזקת . טפי מכדי ראשו נפקא מכלל לול של תרנגולין לאקרויי סוכה · הכי גר"ח: **בשלמא** דר' יאשיה דרב חנן ודרב הונא לא פליגי אדר' יאשי' דלא יהיב שיעורא למשכא כו' · וכתב רבינו חננאל ויש שגורסין פליגא: **עד** ארבעים וחמשים אמה · כי האי גוונא קתני גבי מבוי בריש עירובין (דף ב:) ולא תיקשי דלא דייק הכא השתא חמשים כשרה ארבעים מיבעיא כדדייקינן בריש אלמנה ניזונית (כתובות דף נב.) גבי אלמנה ששהתה שתים ושלש שנים ולא תבעה מזונותיה איבדה מזונותיה ובסוף ב"ק (דף קיח:) גבי לוקחין מן הרועים ארבע וחמש לאן ארבע וחמש גיזין דהתם ניחא דהוי זו ואין צריך לומר זו משום הכי קשיא ליה אבל קשיא מההיא דפרק בנות כותים (נדה לג:) גבי קישוי דקאמר רבי מאיר אפילו ארבעים וחמשים יום ופריך עלה השתא חמשים מקשיה ארבעים מיבעיא ויש לומר דאיכא לשנויי הכא כי ההוא לישנא דמשני בריש מפנין (שבת דף קכז.) ארבע וחמש כדאמרי אינשי וה"ה אפילו טובא אבל לגבי קישוי לא שייך לשנויי הכי דלא מיסתבר שיטהר קישוי לעולם וכן פרק במה אשה יוצאה (שם ס: ושם) גבי סנדל המסומר שנשתיירו בו ד' וחמש פשיטא ליה דלא שריכן טובא וכדים אע"פ (כתובות נז.) גבי משהה אדם אשתו ב' וג' שנים בלא כתובה ועוד התם (דף ס. ושם) גבי יונק תינוק והולך אפילו ארבע וחמש שנים בהני שייך לומר ה"ה אפילו טובא* :

כולהו · הנך אמוראי : כרבה לא אמרי · דיליף מלמען ידעו : ההוא · לאו בידיעה דישיבת סוכה קא אמר אלא בידיעות דורות הבאין היקף סוכות עננים כבוד הנעשה לאבות : לימות המשיח · אותם סוכות יהיו לצל לעונג ולמסתור אבל סוכת מצוה איכה לצל : תרתי · דאין שם סוכה אלא העשויה לצל דהאי דימות המשיח משום דעשויה לצל קרויה סוכה : משום קושיא דאביי · דעשה מחיצות של ברזל ושיעיא לא משמע להו הואיל וקרא לאו דוקא ערא נקט לא ילפינן מיניה שיעורא : כמאן · מהנך אמוראי דלעיל אזלא הך כו' : מחלוקת · דר' יהודה ורבנן : משלט שלטא ביה עינא · דרך דפנות דהאי טעמא משום ערא הוא או משום צל בדפנות מגיעות לסכך אמאי מודו רבנן : ה"ג מחלוקת בשאין בה אלא ארבע אמות על ארבע אמות אבל יש בה יותר כו' : משום צל · דאי משום משלט עינא בטפי מד' אמות *פורתא לא שלטא בה עינא : הכי גרסינן מחלוקת בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו כו' · ואם תאמר קשיא דרב אדרב אמוראי ניכהו ואליבא דרב : (א) כמאן דלא כחד · מהנך דלעיל דמפרשי טעמא דעשרים אמה דהאי משום משלט עינא בשיעורא דיותר מכדי ראשו ורובו ושלחנו(כמי)לא שלטא וצל כמי ליכא ומחיצות קבע כמי בעיא: ראשו ורובו · דרך סעודתן בהסיבה היתה על מטות ומסובין על צד שמאלם ואין אוכלין זקופין ויושבין כמותו לפיכך הוצרך לומר ראשו ורובו לאפוקי קטנה שראשו נכנס בה ושלחנו ולא רובו או ראשו ורובו ולא שלחנו : למשכא · למשך הסוכה דאמר בין גדולה בין קטנה לא נחלקו אלא בשאין דפנות מגיעות : אלא רב הונא ורב חנן · דאמרי טעמא דרבנן בשיעורא דמשכא הוא ומר אמר ד"א ומר אמר ראשו ורובו ושלחנו : נימא בהכשר סוכה · בארכה וברחבה פליגי דתרווייהו אית להו דכי פליגי רבנן בסוכה המצומצמת בשיעור הכשר אורך סוכה פליגי ובטפי מיהא מכשרי אפילו היא גבוהה דכיון דרויחא איכא צל סכך או טעמא אחרינא להכשירה דרב הונא סבר אי אפשר להעמיד מחלוקתן בפחותה מד' אמות דאם כן בלאו גבוהה מעשרים אמה פסולה דהכשר סוכה בארבע אמות כרבי דאמר לקמן הכי (דף ג.) : אבל יותר מכדי ראשו כו' כשירה · וטעמא דפסול למעלה מעשרים לא ידיע לן כדאמרן לעיל דהך לא כחד : ומר סבר בכדי ראשו ורובו ושלחנו · וכן ביותר עד ד' אמות פליגי בגובה וטעמא משום צל אבל ביותר מד' לא פליגי דכיון דרויחא איכא צל: מיתיבי · להנך אמוראי דפריש דפלוגתא דמתני' כדמפרש ואזיל : קטן שאינו צריך לאמו · אמרינן לקמן (דף כח.) דחייב לחנכו במצות סוכה: מדרבנן · שהזקיקו להרגיל את הקטן למצוה שהוא ראוי לה כדי שיהא מחונך ורגיל למצות :

משום

רבינו חננאל

דפנות מגיעות לסכך אלא העמד דופן שתים או יותר תחת הסכך יהשאר הגיחו בלא דופן כדי שיהא האויר נכנס בו · אבל אם מגיעות יסכך אפי' למעלה מכ' אמ'(כ"ש)[כשרה]כרבה דאמר משום ידיעה היא וקיי"ל כרבה דהא*) כל מיליה כרב (הונא)עביד והא דאמר רב הונא משמיה דרב מחלוקת בשאין בה אלא ד' על ד' אמות כו' · והא דאמר רב חנן משמיה דרב מחלוקת כשאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושולחנו וכו' דבריהן פשוטין הן · נמצאו שמועות שלשתן משמיה דרב ואמרינן בשלמא שמועה דרבי יאשיה לא פליגא אשמעתא דרב הונא ורב חנן משום דלא איירי **)אלא הכשר בדפנות אבל משך בשיעור לא אורי ויש מי שגורסים פליגא ופשיטה היא אלא רב הונא ורב חנן בר רבה במחזקת ראשו ורובו פליגי אבל אם הוא רחבה יתיר מזה השיעור [כשרה] נימא בהכשר סוכה פליגי אליבא דרב ושנינן לא כולי עלמא הכשר סוכה במחזקת ראשו ורובו ושלחנו ובהא פליגי מר סבר רב חנן בר רבה במחזקת ראשו ורובו פליגי אבל אם היא רחבה יתיר מזה השיעור אפילו גובהה מכ' אמה אפילו לת"ק כשר וכ"ש לר' יהודה ורב הונא סבר מכדי ראשו ורובו ושלחנו עד ד' אמות על ד' אמות פליגי · יתר מד' אמות על ד' אמות אפילו גבוה מכ' אמה כשרה לדברי הכל · ומותבינן מהא דתניא סוכה ש"היא גבוהה מכ' אמות פסולה ור' יהודה מכשיר עד מ' ונ' אמה · א"ר יה"ה מעשה בסוכת הילני המלכה שהיתה גבוהה מכ' אמה והיו זקנים נכנסין אצלה ולא אמרו לה דבר : ירושלמי אמרו לו מפני שהיא אשה ואין אשה מצוה במצות · ואמרה להן והלא ז' בנים היו לה תלמידי חכמים אית לך למימר בסוכת מלכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושלחנו אלא כשאין הדפנות מגיעות לסכך דכך אורחייהו דעתירייא למעבד דפנת' קלילן די יהא [קרירא] עייל (פי' מן קדר הלכתי בלא חמה) · דייקינן מינה דלא מייתי ראיה מסוכת הילני המלכה אלא בדבר שחלוקי' והביא סיוע לדברי' עכשיו אם תאמר כשאין הדפנות מגיעות לסכך חלוקתם שפיר שדרך המלכה לישב בסוכה כעין זו · אבל לדברי (הכל) מי עאו' בסוכה קטנה

[ותיבת פורתא אין לו מובן ואולי צ"ל כמי לא שלטא בה]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כמאן דלא הד"א עד ד"ה ראשו ורובו :

[תוספ' פ"א]

[שבת כט : ושם נסמן]

גליון הש"ס

גמ' א"ר מעשה בהילני המלכה · עיין עירובין דף לו ע"א תד"ה מיכל ועיין ברא"ש סימן פ"ו : שם מדרבנן הוא דמחייב · עיין יומא דף פב ע"ב בתו' ד"ה בן שמונה וכמ"ש שם שיתה מתכוכת למצוה בעלמא וק"ל ואיך

אמרי' בסוגיי' וכ"ת קטן בא"צ לאמו מדרבנן הוא דמחייב ואיסי בדרבנן לא השגחה ת"ש ועוד וכו' · הא אפי' מדרבנן לא מיחייבא איסי להנך אותם ועי"ג : תוס' ד"ה יש בה וכו' · לפי החשבון ד"א לעשרים · עי' תשובת הסב"ץ ח"א סימן קכו :

[וע"ע תוס' שבת ס: ד"ה שבתא ובעירובין ב: ד"ה עד ובכתובות נז. ד"ה שתים ודף ס. ד"ה ר"י ובב"מ מה. ד"ה שבתא ובנדה לג: ד"ה ארבעים]

*) [עי' ברי"ף שכ' ואיכא מ"ד הלכתא כרבה דכל מילי כרב עביד ופשוט שכיוון על רבינו כר"ה ז"ל]. **) [נראה דצ"ל אלא בהכשר דפנות אבל בשיעור משך הסוכה לא איירי] :

משום אוירא אלא למאן דאמר בסוכה קטנה מחלוקת וכי דרכה של מלכה לישב בסוכה קטנה אמר רבה בר רב אדא לא נצרכה אלא לסוכה העשויה קיטוניות קיטוניות וכי דרכה של מלכה לישב בסוכה העשויה קיטוניות קיטוניות אמר רב אשי לא נצרכה אלא לקיטוניות שבה רבנן סברי בניה בסוכה מעליא הוו יתבי ואיהי יתבה בקיטוניות משום צניעותא ומשום הכי לא אמרי לה דבר ור' יהודה סבר בניה גבה הוו יתבי ואפ"ה לא אמרי לה דבר *אמר רב שמואל בר יצחק "הלכה צריכה שתהא מחזקת "ראשו ורובו ושולחנו א"ל רבי אבא כמאן כב"ש א"ל אלא כמאן איכא דאמרי אמר רבי אבא דאמר לך מני א"ל ב"ש היא ולא תזוז מינה מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ממאי דב"ש ובית הלל בסוכה קטנה פליגי דלמא בסוכה גדולה פליגי וכגון דיתיב אפומא דמטולתא ושולחנו בתוך הבית דבית שמאי סברי גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו ובית הלל סברי לא גזרינן ודיקא נמי דקתני *מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין ובית הלל מכשירין ואם איתא מחזקת ואינה מחזקת מיבעי ליה ובסוכה קטנה לא פליגי והתניא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו כשרה רבי אומר עד שיהא בה ארבע אמות על ארבע אמות ותניא אידך רבי אומר *כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה וחכ"א אפילו אינה מחזקת אלא ראשו ורובו כשרה ואילו שולחנו לא קתני קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא ב"ש הא ב"ה אמר מר זוטרא מתניתין נמי דיקא מדקתני ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין ואם איתא בש"א לא יצא וב"ה אומרים יצא מיבעי ליה ואלא קשיא מי שהיה לעולם בתרתי פליגי בסוכה קטנה ופליגי בסוכה גדולה וחסורי מיחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית [ג]ב"ש אומרים לא יצא וב"ה אומרים יצא ושאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד ב"ש פוסלין ובית הלל מכשירין מאן תנא להא דתנו רבנן בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות [ג]פטור מן המזוזה [ד]ומן המעקה [ה]ואינו מטמא בנגעים [ו]ואינו נחלט בבתי ערי חומה [ז]ואין חוזרין עליו מעורכי המלחמה ואין מערבין בו ואין משתתפין בו ואין מניחין בו עירוב ואין

רש"י

משום אוירא · רוח שהוא שולט בה מפני החום : אלא למ"ד בקטנה פליגי · אבל בגדולה אפילו רבנן מודו : וכי דרכה של מלכה · והלא נערותיה ומשרתיה מסובים עמה : לקיטוניות שבה · סוכה גדולה לבני מסיבת' וקיטונית קטנה בתוכה לצניעות והיא בקיטונית יתבא ואע"ג דפסולה לא איכפת לן דאשה פטורה מן הסוכה : ורבי יהודה סבר כו' · ולא"ת לרב חנן דמוקי פלוגתא בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו הכא כיון דבניה גבה הויא לה גדולה ומודו בה רבנן ומאי ראיה של רבי יהודה י"ל דשולחנה בתוך הסוכה הגדולה היתה ובניה על השולחן היו יושבין ראשן ורובן ולא כמסובין הן ולא כזקופין ולי נראה דודאי לרב חנן קשיא והאי תירוצא לרב הונא הוא וכן עיקר דשיעור ראשו ורובו אמרינן לקמן דאינו אלא ז' טפחים ואי אפשר לשבעה בנים בשבעה טפחים : כב"ש · דאי כב"ה לא בעי שולחנו כדלקמן בפרק הישן (דף כח.) : ודיקא נמי גרסינן ודיקא נמי כדלקמן בגדולה פליגי והוא יושב על הפתח מבחוץוראשו מושכב לתוכה ושולחנו לפני גופו בבית : מדקתני · גבי פלוגתא מי שהיה ולא איירי בשיעורא דסוכה : ואם איתא · דבשיעורא דסוכה פליגי ליתני סוכה המחזקת ראשו ורובו ושולחנו כשרה ושאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ב"ש פוסלין כו' : אמר מר זוטרא דיקא נמי · דבקטנה פליגי ובשיעורא דפוסלין ומכשירין על כרחך אסוכה מהדרי : אלא לא גרסינן והכי גרסינן לעולם בתרתי פליגי : פטור מן המזוזה · כולה מפרש טעמא לקמן : ואינו נחלט · אלא פודהו לעולם ויוצא ביובל אם לא גאלו כשאר קרקע בלא בנין : מעורכי המלחמה · מי האיש אשר בנה בית חדש וגו' (דברים כ) : ואין מערבין בו · דרך בתיהם להיות פתוחין לחצר והרבה בתים פתוחים לחצר אחת והן יוצאין דרך חצר לרשות הרבים נמצא החצר רשות לכולן והבתים כל אחד מיוחד לבעליו ואמרו חכמים אין מוציאין מרשות לרשות בלא עירוב שיערב כל הרשויות להיותם רשות אחת ותיקנו ליתן כל בית ובית שבחצר פת וכולן בסל אחד ומניחין אותו באחד מן הבתים ונעשים כולם כאילו דרין באותו בית וכל הבתים דירה אחת ואשמעינן הכא דבית שאין בו ד' על ד' אין צריך ליתן את הפת : ואין משתתפין בו · שתיקנו חכמים על כל חצר הפתוחה למבוי כדרך שתיקנו עירוב לבתי החצר שיהו נותנין בשיתוף ואם בית קטן זה פתוח לחצר שבמבוי ואין בית אחר פתוח לה אין משתתפין בו אין צריכה ליתן בשיתוף : ואין מניחין בו עירוב · החצר לאחר שגבו אותו מן הבתים : למעשר והנודר מן הבית מותר ליכנס בו ועוד הוה ליה למימר ואין לענין פתח בית אב של נערה המאורסה :

תוספות

לא נצרכה אלא לקיטוניות שבה · מה שדחק בקונטרס לרב חנן בר רבה מה ראיה לרבי יהודה הא אי אפשר לשבעה בנים בשבעה טפחים לאו פירכא היא דדילמא ארוכה טובא אבל לא היתה רחבה *שבעה טפחים ובניה באותו אורך הוו יתבי :

דאמר לך מני ב"ש היא ולא תזוז מינה כו' · בסדר רב עמרם פסק בשתה מקומות הלכה כב"ש חדא האי דסוכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו ואידך במנחות פרק התכלת (דף מ. ושם) גבי סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין עוד לשם כמה חוטין הוא נותן ב"ש אמרי ד' ובה"א ג' עוד התם כמה תהא משולשלת בית שמאי אומרים ד' ובה"א ג' בכל הני עבדי כב"ש ואידך במסכת ברכות פרק אלו דברים (דף נא:) בש"א מכבדין[את] הבית ואח"כ נוטלין לידים ואמרינן בגמ' בכוליה פירקין הלכה כב"ה בר מהך עוד התם בסוף [נ"י פירקא גבי מי שאכל *ושכח ולא בירך וסכה] דמייתי בגמרא עובדא דרבה בר בר חנה דאשכח יונה דדהבא וחד תלמיד דעבד כב"ש ואשכח ארנקי ואידך תלמיד דעבד כב"ה ואכליה אריה וקצת קשה הא דקאמר התם בכוליה פירקין הלכה כב"ה בר מהך ושמא משום דב"ה נמי מודו דלכתחילה מיהא עבדינן כב"ש ועל מה שפסק בהך דהכא כב"ש אין להקשות מהא דאמרינן פ"ק דברכות (דף יא.) דאמר רב יוסף עשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום ומייתי ראיה מההיא מילתא דסוכה מעשה ברבי יוחנן החורני שחלה והלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקרו ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית אמרו לו זקני ב"ש א"כ היית נוהג כל ימיך לא קיימת מצות סוכה כל ימיך ומסקינן התם דהלכה כרבי יוחנן החורני דההיא פלוגתא בסוכה גדולה כדמסקינן דבתרתי פליגי בההיא הלכה כב"ה אבל הכא בסוכה קטנה ובהא הלכה כב"ש מיהו שמעתין דהתם תימה היכי דייק מינה דעשה כב"ש לא עשה ולא כלום דראיה דמייתי בעשה כב"ה מיירי ועוד וכי צריך ראיה על זה היכא דהלכה כב"ה שאם עשה כב"ש לא עשה ולא כלום וצ"ל דאיצטריך התם לאיתויי היכא דב"ה מחמירים מדרבנן וב"ש מוקמי לה אדאורייתא ולא גזרינן אם. עשה כדברי ב"ש לא יצא ידי חובתו אפי' דאורייתא כדאשכחן לב"ש היכא דיתיב אפיתחא דמטללתא דגזרי שמא ימשך אחר שולחנו וקאמרי לא קיימת מצות סוכה מימיך דאפי' מדאורייתא לא קיים ומדבית שמאי נשמע לב"ה :

בית שאין בו ד' אמות · בירושלמי חשיב שאין טובל

ואין מניחין בו עירוב · דלא חזי לדירה ואפי' לשמואל דאמר פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מט. ושם) עירוב משום קנין לא מיקנו רשותייהו בשביל בית דלא חזי לדירה ודכוותיה אשכחן התם שמואל גופיה דאמר בית שמניחין בו עירוב אין צריך ליתן פת מאי טעמא כולהו הכא דיירי ואף על פי דאית ליה עירוב משום קנין ומקנו אהדדי משום דמנחי עירובן בביתו : ואין

שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בבית או שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין וקיי"ל כב"ש והני מתניתא דקתני חדא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו כשרה רבי אומר עד שיהא בה ד' על ד' אמות ותניא אידך כל שאין בה ד' אמות על ד' אמות פסולה · וחכ"א אפילו אינה מחזקת אלא ראשו ורובו כשרה ואוקימנא קמייתא כב"ש ובתרייתא כב"ה · פשוטות הן · מאן תנא להא דת"ר בית שאין

*) ונראה דצ"ל דילמא בסוכה גדולה פליגי וכגון דיתיב אפומא דמטולתא וכו'].

עין משפט נר מצוה

[אלא בבעה כצ"ל מג"א וט"ז רסי' תרלד ע"ש]

ז א מיי' פ"ד מהלכות סוכה הלכה א סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרלד סעיף א [רב אלפס פ"ב דף רמג.]

ח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :

ט ג מיי' פ"ו מהלכות מזוזה הלכה ב סמג עשין כב טוש"ע י"ד סי' רפו סעיף יג :

י ד מיי' פי"א מהלכות רוצח הלכה א סמג עשין עב :

יא ה מיי' פי"ד מהל' טומאת צרעת הלכה ו סמג עשין רלט :

יב ו מיי' פי"ב מהלכות שמטה הל' יב סמג עשין קנד :

יג ז מיי' פ"ז מהלכות מלכים הל' ס סמג עשין קנ [כל הדינים אלו מן אות ד' עד כה המה ברב אלפס עירובין פ"ז דף קטז. ועוד בב"ב פ"א דף קס: ועוד בהלכות מזוזה דף עא.]

רבינו חננאל

פליגי וכי דרך מלכה לישב בסוכה קטנה ושנינן בסוכה שהיתה עשויה קיטוניות היתה כו' ואסיקנא הלכתא צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו ואמר ליה ר' אבא מני הא וא' רב הונא ב"ש היא ולא תזוז מינה ואקשינן עלה ממאי דחלוקת ב"ש וב"ה בסוכה קטנה' דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית בית שמאי פוסלין וב"ה מכשירין · ודייקת מינה הנה ב"ה מכשירין אע"פ שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו בלבד וב"ש פוסלין *) בסוכה קטנה פליגי וכיון דיתיב אפומא דמטללתא ושלחנו בתוך הבית · ואוקימנא לעולם בסוכה גדולה (וכי דאמרין) [ודיקא נמי] מדקתני [במשנתנו מי שהיה ראשו ורובו ולא קתני מי שהיה בסוכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ודחינןלהאי סברא משום] דקשיא לן , דאי איתא שסוכה גדולה היא וכשרה · ומשום שיושב על פי הסוכה ושלחנו בתוך הבית פליגי · אי הכי לא יצא ידי סוכה היה להן לומר' אלא מדקתני פוסלין ש"מ בסוכה קטנה פליגי ואמרי' אי הכי דבסוכה קטנה פליגי ליתני מי שהיה בסוכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו בלבד ב"ש פוסלין כו' · מי שהיה [ראשו ורובו] סתם למה לי ותריצנא בתרתי פליגי בגדולה וקטנה וחסורי מחסרא והכי קתני מי

מסורת הש"ס

[נ"א אמר רב הונא]

ברכות יא. לקמן ז: כח. עירובין יג:

[לקמן ז: עירובין ג: תוספ' פ"ב]

ואין עושין אותו עיבור בין שתי עיירות ואין האחין והשותפין חולקין בו לימא רבי היא ולא רבנן אפילו תימא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן *התם אלא לענין סוכה דדירת עראי היא אבל לגבי בית דדירת קבע הוא אפי' רבנן מודו דאי אית ביה ד' אמות על ד' אמות דיירי ביה אינשי ואי לא לא דיירי ביה אינשי: אמר מר פטור מן המזוזה ומן המעקה ואין מטמא בנגעים ואינו נחלט בבתי ערי חומה ואין חוזרין עליו מעורכי המלחמה מ"ט דבית כתיב בהו בכולהו ואין מערבין בו ואין משתתפין בו ואין מניחין בו עירוב מ"ט דלא חזי לדירה [א]עירובי חצירות אין מניחין בו אבל [ב]שיתוף מניחין בו מ"ט דלא גרע מחצר שבמבוי דתנן *עירובי חצירות בחצר שיתופי מבוי במבוי והוינן בה עירובי חצירות בחצר והתנן הנותן [ג]עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב [ד]והדר שם אינו אוסר אלא אימא [ה]עירובי חצירות בבית שבחצר [ו]ושיתופי מבואות בחצר שבמבוי והאי לא גרע מחצר שבמבוי [ז]ואין עושין אותו עיבור בין שתי עיירות דאפי' כבורגנין לא משוינן ליה מ"ט בורגנין חזו למילתייהו והאי לא חזי למילתיה ואין האחין והשותפין חולקין בו טעמא דלית ביה ד' אמות הא אית ביה ד' אמות חולקין והתנן *[ח]אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אלא אימא [ט]אין בו דין חלוקה *כחצר דאמר רב הונא חצר לפי פתחיה מתחלקת ורב חסדא אמר [י]נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות והשאר חולקין אותו בשוה דהני מילי בית דלמהוי קאי יהבינא ליה חצר האי דלמיסתר קאי לא יהבינן ליה חצר: [כ]היתה גבוהה מעשרים אמה ובא למעטה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט

ואע"ג

ואין עושין אותו עיבור בין שתי עיירות · דתנן במסכת עירובין (דף נז.) נותנין קרפף לשתי עיירות אם יש לזו שבעים אמה ושירים ולזו שבעים אמה ושירים עושה קרפף לשתיהן להיות אחת שתי עיירות המובדלות זו מזו קמ"א אמות ושליש ויש באמצע בית נמצא אותו בית בתוך שבעים אמה וד' טפחים לשתיהן נעשה אותו בית כעיבור להן כאשה עוברה שכריסה בולטת ומצטרפת להיות שתיהן כאחת לנן באחת מהן שיהו שתיהן לו כד' אמות ומונה אלפים מחוצה להן ואם יש בית פחות מד' אמות אינו חשוב לצרפן: ואין האחין או השותפין חולקין בו · קס"ד השתא שאין יכולין לכוף זה את זה לחלק לפי שאין בו כדי לזה וכדי לזה: לימא רבי היא · דלא חשיב סוכה בציר מד' אמות: ולא רבנן · דכי היכי דמכשרי בסוכה אלמא דירה היא והוא הדין לכל מילי דבית: כולהו בית כתיב בהו · מזוזות ביתך (דברים ו) כי תבנה בית חדש (שם כב) ובא אשר לו הבית (ויקרא יד) כי ימכור בית מושב (שם כה) אשר בנה בית חדש (דברים כ): הכי גרסינן אין מערבין ואין משתתפין בו ואין מניחין בו עירוב דלא חזי לדירה עירובי חצירות אין מניחים בו אבל שיתופי מבואות מניחין בו כו': דלא חזי לדירה · וטעמא דעירובא מפרש בעירובין (דף מט.) משום דירה דבית שנותנין בו הפת של עירוב הוי כאילו כולן דרין בתוכו ונמצאת כל החצר משתמשת לבית אחד הלכך בית דראוי לדירה בעינן ופת נמי אינו צריך ליתן כיון דלא מיקרי דירה אין הדר בו אוסר על בני חצר שאין רשותו כלום: דלא גרע מחצר · שאינו מקורה והאי נמי סלק הקיפו וקרויו כמי שאינו נמצא שיתוף עומד באויר החצר ותנן (עירובין דף פה:) דשיתוף נותן באויר החצר משום דעירוב החצר לצירוף הבתים הוא להיות כולם כדרים בבית אחד הלכך בעינן בית הראוי לדירה ושיתוף המבוי אינו אלא לצרף החצרות וחצרות לאו דירה נינהו והלכך לא בעי דירה אלא באוירא של חצר דיו ובמקום משתמר ויהיו כל החצרות. כולן כאילו תשמישן להיות אחד: מי מינטר לא גרסינן דאי משום נטירותא תרוייהו נטירותא בעו ועוד דבחצר מנטר הוא בכלי ומעירוב פריך דבעיא בית דירה כדמוכח לקמן אלא הכי גרסינן עירובי חצירות בחצר והתנן הנותן את עירובו כו' · עירוב הגבוי מבתי החצר ונתנו בבית שער היינו בית קטן שלפני שער החצר או מבפנים או מבחוץ ושומר הפתח יושב שם: אכסדרה · שלפני הבית שקורין פורטק"א: מרפסת · עלייה ארוכה על פני החצר על פני רשות הרבים ובה פתחים הרבה לפי מחילותיה ודורין בכל אחת ואחת ועושין מרפסת ארוכה לפני הפתחים כאורך עלייה וכולן עולים בסולם אחד למרפסת ודרך המרפסת נכנסין ויוצאין כולן מרפסת אלוייי"ר סולם אשקל"א: אינו עירוב · דלא חזי לדירה שכל היוצא ונכנס עובר עליו: אלא הכי קאמר עירובי חצירות בבית שבחצר · והאי בחצר דקתני לאו באוירה אלא באחד הבתים שבה ולאפוקי בית שבחצר אחרת שאין מצרפן ושיתופי מבואות דקתני במבוי ה"נ קאמר באחת החצרות שבמבוי ולאפוקי חצר שבמבוי אחרת: בורגנין · צריף שעושין מן ערבה וקנים לשומרי פירות או לציידי עופות ותניא בעירובין בכיצד מעברין (דף נה:) בורגנין מתעברין עמה: למלתייהו · ללינת לילה לאדם אחד: הא לא חזי למלתיה · דכל בית עשוי לדירת קבע תמיד: הכי קאמר אין בו דין חלוקה כחצר · ומהו דין חלוקה כדרב הונא ורב חסדא: חצר מתחלקת לפי פתחיה · חצר שהיו בתים פתוחין לה וחלקוה שני אחין ביניהם זה נטל שלשה בתים קטנים וזה נטל כנגדן בית גדול אם באו לחלק אוירא של חצר זה שנטל שלשה בתים הקטנים נוטל ג' חלקים כמנין שלשה פתחים וזה נוטל רביע לפי שהחצר עשוי ליציאה וביאה שדרך החצר נכנסין ויוצאין מן הבתים לרה"ר ומכניסין משאותיהן ופורקין לפני פתחיהם לפיכך חצר מתחלקת לפי הפתחים: ורב חסדא אמר · אין צריך ליתן לכל פתח אלא ד"א כנגדן מן הפתח והלאה ורחבן ברוחב הפתח ואפילו הוא רחב י' אמות נוטל ד' אמות במשך וכנגד כל רחבו לפרק משאו ובית קטן זה הפחות מד' אין לפתחו דין חלוקה ליטול בחצר לא כרב הונא ולא כרב חסדא: דהני מילי · דשקיל חלק בחצר בית דלמיהוי קאי ומבעי ליה לחצר לפרק משאו: היתה גבוהה מעשרים · פיסקי שמועות הן של כל בני הישיבה שהיו במדרשו של רב אשי שסידרו הגמרא: ובא למעטה · למעט גובה חללה מכ' ונותן בקרקעיתה להגביה: לא הוי מיעוט · שאין סופו להניח. שם כל ז' מפני הפסד ממונו:

ואף

ואין עושין אותו עיבור בין שתי עיירות · תימה הא' בית מאי עבידתיה לר"מ דאמר פרק כילד מעברין (עירובין דף מז: ושם) נותנין קרפף לזו וקרפף לזו בלא בית כך היא וכן לרבנן אליבא דרב הונא דבגמרא ולחייא בר רב דאמר קרפף אחד לשתיהן אותו קרפף אינו צריך בית ואי כשיש יותר ממאה וארבעים ואחת אמה ושליש אמה בין שתי עיירות דהוא שיעור שני קרפיפות שעכשיו מצטרף בית זה לצרפן דכשיש בו ד' חשיב למעט האויר ולצרפן ואי לית ביה ארבע אמות לא חשיב והוי כמאן דליתא ואין העיירות מתחברות בין לרב הונא בין לחייא בר רב א"כ מה לו להזכיר שתי עיירות הוה ליה למימר ואין עושין אותו עיבור לעיר אחת כיון שאין בו ד' אמות דאי הוה בו ד' אמות וקאי לתוך שבעים אמה ושיריים הוה מתעבר עם העיר למדוד מן הבית · דשל עיר אחת יכולין לעשות בורגנין ללכת במקום שירצו כדאמרינן בפרק עושין פסין (שם דף כא.) אתיתו מברניש לבי כנישתא דדניאל דהוי תלתא פרסי אמאי סמכיתו אבורגנין הא אבוה דאימך אמר אין בורגנין בבבל נפק אחוי ליה מתוותא דמיבלען בשבעים אמה ושיריים ואומר רשב"ם דגרסינן הכא ואין עושין עיבור לעיר. וכן משמע בירושלמי דגרסינן ואין עושין אותו חיבור לעיר ור"ת מקיים גירסת הספרים ומפרש דאינטתנן לזה הבית דין עיבור שבין ב' עיירות דלרבנן לעיר אחת בפני עצמה אין לה קרפף כדאמרינן (שם דף נז.) לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות. ואם היה לזה הבית ד' אמות היה לו דין עיר אחת לתת לו קרפף כמו לעיר והיינו נותנין לבית זה ולעיר שאצלו ב' קרפיפות כמו בשתי עיירות לרב הונא ולחייא בר רב קרפף אחד לשתיהן דעל כרחך לאו דוקא נקטי רבנן שתי עיירות דהוא הדין עיר ובית אלא אגב דנקט ר"מ עיר נקטי רבנן שתי עיירות דהא לחייא בר רב דאמר קרפף אחד לשתיהן על כרחך לא נקטי רבנן שתי עיירות דווקא דהוא הדין עיר ובית דע"י בורגנין המובלעים בתוך שבעים אמה ושיריים הולך כדמוכח פרק עושין פסין (שם דף כא.) ומיהו אין נראה שיחשב בית כעיר לגמרי ליתן קרפף לבית אחד בפני עצמו לר"מ ולרב הונא אליבא דרבנן ליתן לשני בתים בלא עיר קרפף לזו וקרפף לזו ואע"פ שלחייא בר רב אליבא דרבנן הוי בית כעיר לגמרי שנותנין לשני בתים בלא עיר קרפף אחד לשתיהן דאי לאו הכי עיר שאין לה חומה במה יתחברו הבתים ליחשב אחת אם לא על ידי דמיבלען כל אחת ואחת בתוך שבעים אמה ושירים של חברתה דאין סברא להצריך שיגיע זו לזו:

ואף

רבינו חננאל

שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור מן המזוזה ומן המעקה כו' ואוקימנא אפילו לרבנן דמכשרי בסוכה במחזקת ראשו ורובו משום דהיא דירת עראי אבל בית דהוי' דירת קבע אפילו רבנן מודו שאינו בית דירה ולא מקרי בית דירה עד שיהא בו ד' אמות על ד' אמות וכ"ש פחות מד' אמר מר פטור מן המזוזה ומן המעקה כו' הני הא בהדיא כתיב בהו קרא בית מזוזה שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך מעקה שנאמר כי תבנה בית חדש ועשית מעקה ואינו נחלט שנאמר כי ימכור בית מושב וגו' וכתיב בעורכי המלחמה מי האיש אשר בנה בית חדש · בנגעים כתיב כנגע נראה לי בבית. ואין מערבין בו ואין משתתפין בו ואין מניחין בו עירוב מ"ט דכיון דאין בו ד' אמות על ד' אמות לאו דירה היא אבל שיתופי מבוי מניחין בו דקיי"ל עירובי חצרות בבית שבחצר ושיתופי מבוי בחצר שבמבוי והא בית שאין בו ד' אמות לא גרע מחצר שבמבוי · ואין עושין אותו עיבור בין ב' עיירות משום דאתקן לדירה ולא חזי לדירה אבל בורגנין חזו למלתייהו · ואין האחין והשותפין חולקין בו · ואוקימנא אין בו דין חלוקה כמו בית שיש בו חלק בחצר · כי הא דאמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה רב חסדא אמר נותן ד' אמות לכל פתח ופתח והשאר חולקין בשוה · והני מילי בית דקאי

[נ"ל הבא]
עירובין פה:
ב"ב יא.
י"ג בחצר

עין משפט
נר מצוה

כד א מיי' פ"ד מה' סוכה הל' יג טוש"ע או"ח סי' תרל"ג ס"ד:
כה ב מיי' שם וסמג עשין מ"ג וטוש"ע שם ומיי' פכ"ד מהל' טומאת מת הלכה ג:
כו ג מיי' פ"ד מהלכות סוכה הלכה יג וסמג וטוש"ע שם סעיף ב:
כז ד מיי' פ"ה שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ט:
כח ה מיי' פ"ד שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ה:
כט ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
ל ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
לא ח מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף י:

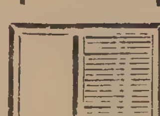
מסורת הש"ס

[ברכות לה: פסחים מד.]
עירובין עח: אהלות פט"ו מ"ז
[תוספתא דאהלות פט"ו עירובין עט.]
לקמן יז.

ואע"ג דבטלינהו [לכולהו] משום *דבטלה דעתו אצל כל אדם *תבן ובטלו הוי מיעוט וכל שכן עפר ובטלו תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת ר' יוסי ורבנן דתנן *בית שמילאהו תבן או צרורות וביטלו מבוטל ביטלו אין לא ביטלו לא ותני עלה *רבי יוסי אומר תבן ואין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר סתם ובטל עפר ועתיד לפנותו הרי הוא כסתם תבן ולא בטיל היתה גבוהה מעשרים אמה והוצין יורדין בתוך כ' אמה אם צלתם מרובה מחמתם כשרה ואם לאו פסולה היתה גבוהה י' טפחים והוצין יורדין לתוך י' סבר אביי למימר אם חמתם מרובה מצלתם כשירה א"ל רבא הא דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה. היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה ויש בה הכשר סוכה כשרה ומן הצד אם יש משפת איצטבא לכותל ד"א פסולה פחות מארבע אמות כשרה מאי קא משמע לן דאמרינן דופן עקומה תנינא *בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש מן הכותל לסיכוך ד"א פסולה הא פחות מכאן כשרה מהו דתימא התם הוא דחזיא לדופן אבל הכא דלא חזיא לדופן אימא לא קמ"ל היתה גבוהה מכ' אמה ובנה איצטבא באמצעיתה אם יש משפת איצטבא ולדופן ארבע אמות לכל רוח ורוח פסולה פחות מארבע אמות כשרה מאי קא משמע לן דאמרינן דופן עקומה היינו הך מהו דתימא דופן עקומה מרוח אחת אמרינן אבל כל רוח ורוח לא קא משמע לן היתה פחותה מי' טפחים וחקק בה כדי להשלימה לעשרה אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה פחות

איצטבא באמצע

איצטבא מן הצד

רש"י

ואע"ג דבטלינהו · לכל שבעה בטלה דעתו אצל כל אדם ואין ביטולו ביטול: תבן וביטלו · בפיו לשבעה: תבן ואין עתיד לפנותו · ולא יצטרך לפנותו כל ימי החג ומיהו לא בטלו ממש בפיו: או עפר · נתן בו סתם ואין ידוע אם עתיד לפנותו אם לאו: מחלוקת ר' יוסי כו' · וכן עפר ואין עתיד לפנותו יש בו מחלוקת דבטיל לר' יוסי מסתמא ואפי' לא בטלו בפיו ולרבנן לא בטיל והא דנקט עפר סתם משום כתו דר' יוסי דאפי' סתם דלא ידיע אי עתיד לפנותו אי לא אמר דבטיל אבל תבן ראוי לבהמה ולהסקה או לטיט הלכך סתמיה לא בטיל אפילו לרבי יוסי: הכי גרסינן בית שמילאהו תבן או צרורות וביטלו · ולענין אהלות תנן דטומאה שיש לה אהל חלל טפח אינה בוקעת למעלה מן הגג אבל טומאה רצוצה שאין לה חלל טפח סימנה לגג שכנגדה עד לרקיע טמא דבוקעת ועולה וכן הלכה למשה מסיני והלכך בית שיש בו מת או כזית מן המת ומילאוהו תבן או צרורות וביטלו הויין רצוצה ובוקעת אבל לא ביטלו הוי כמאן דפנייה ויש לה חלל: תבן ואין עתיד לפנותו הרי הוא כסתם עפר ובטיל · ופליג בין אתבן בין אצרורות דצרורות היינו עפר וקאמר ת"ק דצריך ביטול וא"ל ר' יוסי תבן אם ידוע שאינו עתיד לפנותו הרי הוא בטל מאליו וצרורות אפי' סתמא דלא ידיע אי עתיד לפנותו אי לא מסתמא בטל אלא א"כ ידוע דעתיד לפנותו דההיא הוי כסתם תבן ולא בטיל אלמא דתבן וביטלו עפר וביטלו כולהו מודו דבטיל תבן סתם ועפר ועתיד לפנותו דכולי עלמא לא בטיל תבן ואין עתיד לפנותו ועפר כיוצא בו או אפי' עפר סתם מחלוקת דלרבי יוסי בטיל: והוצין · של סכך ראשיהן התלויין: אם צלתם · של אותם הוצין מרובה מחמתם אי הוי שקלת ליה לסכך העליון: כשרה · דמנינן עשרים מהן ולמטה: סבר אביי למימר · דכי היכי דבגובהה לא ממעטי להכשיר היכא שחמתן מרובה מצלתן בנמוכה נמי לא ממעטי לפסול ואם חמתן מרובה מצלתן כשרה: דופן האמצעי · דסתם סוכה בת שלשה דפנות כי מתניתין והרביעית היא כולה פתח: על פני כולה · שמגיעין ב' ראשי האיצטבא לב' דפנות הצדדין ואיצטבא הוא בנין אבנים וטיט אם יש בה באיצטבא שיעור הכשר סוכה קטנה שבעה טפחים ומשהו דהיינו ראשו ורובו ושלחנו: כשרה · כל הסוכה שיש לה ג' דפנות והאי הכשר סוכה אפי' מן האיצטבא ולמטה דמנינן חללה מראש האיצטבא ומעלה ונמצא דופן אמצעי כולו כשר ודפנות הצדדים ברחב האיצטבא הוכשרו בה הרי כאן סוכה קטנה כשרה ואמרינן לקמן (דף יט.) פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומפרשינן ליה אם יש הכשר סוכה ביחד ועוד יש בסוכה מקום והלאה פסל היינו סכך העשוי בפסולת גורן ויקב שזהו דרכן ליעשות ויוצא מהכשר סוכה שאין לו הכשר דפנות נידון כסוכה הלכך כל הסוכה כמות שהיא גדולה כשרה: מן הצד · כגון אם בנה האיצטבא על פני אחד מדופני הצדדים: אם יש משפת איצטבא ולכותל · השני שהרחיקו ממנו ד' אמות: פסולה · דלא הוכשרו באיצטבא זו אלא שתי דפנות לו: פחות מד' אמות כשרה · שאף הוא הוכשר על ידה דקי"ל (לקמן דף ו:) הלכה למשה מסיני דמכשרי סוכה על ידי עקימת דופן עד ארבע אמות חסר משהו ורואין סכך העליון המחובר לדופן הרחוק כאילו הוא מן הדופן עצמו ועקום · עד כנגד שפת האיצטבא וכאן מודדין את גובהן משפת האיצטבא ולמעלה ואף על פי שמתחתיו נמשך כלפי חוץ הואיל וראשו אינו כלה ע"כ זהו גובה חללה והרי נתמעט חללה מתחתיו: בית שנפחת · גגו וגגין שלהם חלקים הן ושוין ולא משופעים ונפחת הגג באמצעו: וסיכך · בסכך כשר על פי הפחת ונמצא סכך הכשר מופלג מן הדפנות לכל צד: פחות מארבע אמות כשרה · שדופני הבית נעשין לה דפנות והתקרה פסולה המפסקת בינתיים רואין אותה כאילו היא מן הדופן ונעקם הדופן עד כאן ואין כאן סכך פסול אלא דופן ומחובר לסכך כשר: התם הוא · דאמר דופן עקומה משום דדופן דידה חזי לדופן דאינו גבוה מכשיעור ואין צריך לעקמו אלא כדי לקרבו לסכך: אבל הכא דלא חזי לדופן · ועקימותו משום דליתחזי למיהוי דופן הוא לא אמר קא משמע לן: וחקק בה · גומא באמצע: כדי להשלימה לעשרה · כנגד הגומא ובאותה גומא הכשר סוכה באורך ורוחב:

תוספות

ואע"ג דבטלינהו בטלה דעתו אצל כל אדם · לא דמי לארנקי דפ' הלון (עירובין דף עט.) דאיכא למאן דאמר דאפילו ארנקי מבטל ליה: בית שמילאהו תבן או צרורות וביטלו בטל · כך היא הגירסא בכל הספרים כאן ובפרק חלון (שם דף עח:) דמייתי לה אמתניתין דאריך שבין שתי חצירות מלא קש או תבן מערבין שנים ואין מערבין אחד מלא עפר או מלא צרורות מערבין אחד ואין מערבין שנים והיא משנה במסכת אהלות פט"ו ולא כתב שם תבן אלא עפר או צרורות ומשום דמייתי לה הכא ובעירובין אתבן טעו להגיה הספרים תבן במקום עפר ולא גרסינן נמי במסכת אהלות וביטלו בטל אלא טומאה בוקעת ועולה טומאה בוקעת ויורדת והיא היא דהא בהא תליא אלא שדרך הש"ס לקצר משניות של סדר טהרות כשמביאם ואין [לומר] דהך דמייתי [הכא] ברייתא היא דאין לו להביא מן הברייתא כיון שיכול להביא מן המשנה וזה לשון המשנה בית שמילאהו עפר או צרורות וביטלו וכן כרי של תבואה וגל של צרורות אפי' כגלו של עכן אפילו טומאה בצד הכלים טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת פי' לפי שהם מבוטלים והא דקאמר תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת רבי יוסי ורבנן אע"ג דבמתניתין דאהלות לא איירי רבנן מידי בתבן מכ"ש הוא דידע ליה · כיון דבעפר וצרורות מצרכי רבנן ביטול כ"ש בתבן וכן פרק חלון (שם עט.) קאמר מאן תנא אהלות רבי יוסי היא ופריך אי רבי יוסי איפכא שמעינן ליה בין אתבן בין אצרורות פריך מטעמא דפרישית אע"ג דלא קתני תבן במתני' דאהלות והא דפשיטא לן הכא דתבן וביטלו הוי מעוטא אפי' לרבנן דייק לה מדקתני במתניתין דאהלות אפילו כרי של תבואה דמהני ביטול כ"ש בתבן והא דקאמר עפר סתם מחלוקת רבי יוסי ורבנן הוי מצי למימר דבעפר ואין עתיד לפנותו נמי פליגי דלרבנן לא בטיל אלא א"כ בטלו ואין עתיד לפנותו לאו היינו ביטלו כדמוכח הכא אלא משום ר' יוסי נקט עפר סתם דאפילו בסתם קבטיל ולא חש להאריך לומר תבן ועפר שאין עתיד לפנות ועפר סתם מחלוקת:

והוצין יורדין בתוך כ' · וא"ת כשצלתו מרובה מחמתו אמאי כשרה הא אי קלשת היו ההוצין נופלין כדאשכחן בעירובין (דף ג.) גבי מקצת סכך בתוך כ' ומקצת סכך למעלה דפסלינן הסוכה דכי קלשת לה הוי לה חמתה מרובה מצלתה ועל כורחין פי' לפי שלא יכול להתקיים הסכך בתוך עשרים דמחמת קלישותו יבא הרוח ויפזר או יפול דאין לפרש אפילו היה מתקיים כך הוה ליה חמתו מרובה שבזה לא היו מכשירין איך אמוראי דהתם כיון דאין צלתה מרובה אלא על ידי סכך של מעלה מכ' הוה ליה סכך פסול *מצטרף בהדי סכך כשר ויש לומר דהכא יש לנו להכשיר יותר שיש רוב הוצין ראויין הן להתקיים בקל כך אם היה שם דבר הסומכת:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה והוצין וכו' מצטרף בהדי סכך כשר · עי' לקמן דף ט ע"ב תוס' ד"ה בא קא מצטרף:

רבינו חננאל

לדירה אבל האי כיון דלמיסתר קאי לית ליה מידי בחצר: היתה גבוהה מכ' אמה ומיעטה בכרים וכסתות אע"ג דביטלן לא הוי (ביטול) מיעוט דבטלה דעתו אצל כל אדם שאין אדם נותן [כרים וכסתות] במקום עפר ואבנים. תבן וביטלו הוי מיעוט וכ"ש עפר וביטלו כגון שהסכים שלא ליטלו משם לעולם תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת ר' יוסי ורבנן לר"י בטל לרבנן לא בטל · דתנן [בית שמילאהו] עפר או צרורות וביטלן דייקינן מינה מדקתני וביטלן מכלל שאם לא ביטלו מפורש אלא בסתם אינן מבוטלים ותני עלה ר' יוסי אומר תבן ואין עתיד לפנותו לתנא דידן לא בטל הרי הוא כעפר סתם וביטלו עפר ועתיד לפנותו הרי הוא כסתם תבן ולא ביטלו ש"מ תבן ואין עתיד לפנותו לתנא דידן לא בטל לר' יוסי בטל · וכן עפר סתם לר' יוסי בטל · לתנא דידן דקתני צרורות וביטלן מכלל, דסתמא לא בטלו · היתה גבוה מכ' אמה והוצין יורדין לתוך כ' רואים אם צילתן של הוצין הללו מרובין מחמתן כשרה דחשבינן אלו ההוצין הן הן הסכך · היתה גבוהה עשרה טפחים והוצין יורדין לתוך י' טפחים *) דחה רבא דברי אביי ואמר דירה סרוחה היא ופסולה · היתה גבוהה מכ' אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעית על פני כל האמצעית הסוכה ויש (בין האיצטבא) [באיצטבא] ז' טפחים שהן הכשר סוכה קטנה כשרה . בנה זו האיצטבא מן הצד אם יש משפת איצטבא ולכותל ד' אמות פסולה פחות מיכן כשרה מאי קמ"ל דופן עקומה תנינא בית שנפחת וסיכך ע"ג אם יש בין כותל לסיכוך ד' אמות פסולה ודחינן שאני התם משום דבדוכתיה דופן מעליא היא דפחות מכ' אמה היא · אבל הכא שזה הדופן גבוה יותר מכ' אמה ולגבי זו הסוכה דופן פסולה היא אימא לא קמ"ל · היתה גבוהה מכ' אמה ובנה בתוכה באמצעיתה האיצטבא אם יש משפת האיצטבא ולכותלי הסוכה ד' אמות רוח לכל רוח פסולה · פחות מד' אמות כשרה ואתא לאשמעינן דמכשירין דופן עקומה ואפילו מכל רוח היתה פחותה מי' וחקק בתוכה להשלימה לי' טפחים

*) נרא' דחסר בדברי רבינו וצ"ל וסבר אביי למימר דאם חמתם מרובה מצלתם כשרה ודחה רבא וכו'.

לב א ב מיי' פ"ד מהל' סוכה הל' יא טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף ו:

גמרא

פחות משלשה טפחים כשרה מאי שנא התם דאמרת פחות מארבע אמות ומאי שנא הכא דאמרת פחות משלשה טפחים התם דאיתיה לדופן פחות מארבע אמות סגיא הכא לשוויי לדופן פחות משלשה טפחים אין אי לא לא היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים ויש בו הכשר סוכה סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא א"ל רבא בעינן מחיצות הניכרות וליכא ת"ר נעץ ארבעה *קונדיסין וסיכך על גבן ר' יעקב מכשיר וחכמים פוסלין אמר רב הונא מחלוקת על שפת הגג דר' יעקב סבר אמרינן גוד אסיק מחיצתא ורבנן סברי לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא אבל *באמצע הגג דברי הכל פסולה ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת תיקו מיתיבי נעץ ד' קונדיסין בארץ וסיכך על גבן ר' יעקב מכשיר וחכמים פוסלין והא ארץ דכאמצע הגג דמי וקא מכשיר רבי יעקב תיובתא דרב הונא תיובתא ועוד באמצע הוא דפליגי אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה °לימא תיהוי תיובתיה דרב הונא בתרתי אמר לך רב הונא פליגי באמצע הגג והוא הדין על שפת הגג והאי דקמיפלגי באמצע הגג להודיעך כחו דר' יעקב דאפילו באמצע הגג נמי מכשיר ת"ר *נעץ ארבעה קונדיסין בארץ וסיכך על גבן ר' יעקב אומר רואין כל שאילו יחקקו ויחלקו ויש בהן טפח לכאן וטפח לכאן נידונין משום דיומד ואם לאו אין נידונין משום דיומד שהיה רבי יעקב אומר דיומדי סוכה טפח וחכמים אומרים עד שיהו שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח: ושאינה גבוהה עשרה טפחים: מנלן אתמר רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו *בכולה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן *ארון תשעה *וכפורת טפח הרי כאן עשרה וכתיב °ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת [שמות כה] ותניא

רש"י

פחות משלשה · כלבוד הלכה למשה מסיני וחשבינן ליה כאילו החקק לבוד ומגיע עד הכותל לבוד סגיף אפוסטי"ן בלע"ז דבר שמאריכין אותו על ידי סניפין כדי לסטוף חקק על חקק: התם דאיתיה לדופן פחות מארבע אמות · התם דאיכא שם דופן עליו דכל דופן שאינו [תורה אור] פחות מי' שמו דופן ואפילו גבוה עד לרקיע הלכך עד ארבע אמות חשר משהו אגמריה רחמנא למשה דופן עקומה: הכא · פחות מי' אין שם דופן עליו אלא השתא הוא דבעינן לשוייה דופן הלכך במה שאינו דופן לא אגמרי' רחמנא דהא דופן עקומה אגמרי' והאי לאו דופן הוא והלכך פחות מג' טפחים בכל דוכתא לבוד הוא שפיר דמי ואי לא לא: ובנה בה עמוד גבוה עשרה · רחוק מן דפנות הרבה ובו הכשר סוכה שיש בראשו שבעה *ומשהו על שבעה ומשהו: גוד אסיק מחיצתא · של עמוד שמבחוץ סביב הגביהם עשרה סביבות ראשו והרי יש בהן גובה י' ותשובה סוכה על ראשו ודופני העמוד דופנותיה על ידי גוד אסיק וסכך של מעלה כשר לה דאינו למעלה מכ' מראש העמוד: מחלוקת על שפת הגג · דמחיצת הבית תחתיה כנגד בין הקונדיסין ואיכא למימר גוד אסיק והכא לא אמרינן דבעינן מחיצות ניכרות: אבל באמצע הגג · שאין תחתיה מחיצות סביב דברי הכל פסולה ולא דייה בארבעת הקונדיסין להיות לה שם ד' מחיצות: הכי גרסינן ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת · ועל ידי הקונדיסין ר' יעקב מכשירה וכגון שהן רחב טפח לכל צידיהן דאיכא שם מחיצות טפח מצפון לדרום ושם מחיצות טפח ממזרח למערב בכל אחת ואחת כדלקמן ורבנן סברי לא מתכשרה אלא בשתי מחיצות כהלכתן כשיעור מסך סוכה ושלישית אפילו טפח: אבל בשפת הגג דברי הכל כשרה · דאמרי' גוד אסיק: דכי אמצע הגג דמי · דאין מחיצות תחתיה דנימא גוד אסיק: תיובתא דרב הונא· דאמר אבל באמצע דברי הכל פסולה: באמצע הגג הוא דפליגי · הש"ס הדר ודייק ממתניתא לאותבי תיובתא אחריתי: בתרתי · חדא למאי דאמר באמצע הגג דברי הכל פסולה ומתני' קתני דבה פליגי וחדא למאי דאמר מחלוקת על שפת הגג ואנן מצינו למידק ממתני' דבשפת הגג דברי הכל כשרה: כל שאלו יחקקו ויחלקו · בקונדיסין עגולין קא אמר רואין כל שיש בעוביין כל כך שאילו יחקק ויבטל עובי עיגולן וירבעוס ויחלקו ויש בהן טפח לכאן וטפח לכאן ולאחר שירבעום יחלקום מבפנים ויעשו אותם כעין מרזבים שלנו שיש להם שתי דפנות שאם אתה זוקפן אחד מדפנותיה עומד ממזרח למערב והשני מצפון לדרום: נידון משום דיומד · אתה דנו להכשיר כדין שאמרו חכמים לענין פסי ביראות בעירובין (דף יז:) שניתרין בארבעה דיומדין ועל שם שיש לכל אחד שתי מחיצות קרי להו דיומדין דיו עמודין שני עמודין: שהיה רבי יעקב אומר דיומדי סוכה דיו בטפח · ולא כשל פסי ביראות שהצריכום אמה לכאן ואמה לכאן ועל כרחיך הא דרבי יעקב דאמר יחקקו ויחלקו בעגולין קאמר דאי במרובעין לא אמר אלא יחלקו דהכי אמרי להו בעירובין: שתים כהלכתן · באורך כל הסוכה וברחבה אחד לארכה ואחד לרחבה: ושלישית אפילו טפח · דהכי אגמריה רחמנא למשה מסיני דבשלישית סגי ליה בטפח: רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו · להך מילתא דלקמן: בכולי סדר מועד · כל היכא דאמרינן האי זוגא כי הדדי במעתא היכא אמוראי דמחלפי רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן: ארון תשעה · גובהו דכתיב ואמה וחצי קומתו ואמה בת ששה טפחים:

תוספות

פחות משלשה טפחים כשרה · מכאן קשיא לפי מה שפי' בקונט' בריש פרק שני דגיטין (דף טו:) גבי גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין דאם היה חריץ עמוק חמשה ומקיפו מחיצה חמשה אין מצטרפין להיות בתוכו רשות היחיד הא אשכחן הכא לענין סוכה דמצטרפין וכן בפ"ק דשבת (דף ז:) גבי בית דאין תוכו עשרה דאם חקק בו ארבעה על ארבעה חשיב כוליה רשות היחיד מיהו ההיא איכא לדחות שחקק ארבעה בעומק עשרה ועוד מקשה רבינו תם מהא דאמר פ' בתרא דעירובין (דף צט:) ובשבת פרק הזורק (דף צט.) דבור וחולייתה מצטרפין לעשרה ועוד אמרינן בסוף פרק כל גגות (עירובין צג:) גבי שתי אצירות זו למעלה מזו ויש גידוד חמשה ומחילה חמשה דמודה רב חסדא בתחתונה הואיל ורואה פני עשרה דמערבת שנים ולא מערבת אחד אלא יש לומר דגידוד חמשה ומחילה חמשה לענין שתי אצירות זו למעלה מזו איירי ולענין עליונה כדמוכח סוגיא דכל גגות ולענין עירוב אי נמי לענין תל ברשות הרבים גבוה חמשה והקיף על גביו מחילה חמשה דלא חשיב רשות היחיד לענין שבת וא"ת ויחשבה רשות היחיד מטעם דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש כדאשכחן בריש חלון (שם דף עח. ושם) גבי עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה ונעץ בו יתד כל שהוא מיעטו ואם מילאו כולו ביתדות חשיב כולו רשות היחיד הואיל ואי בעי מנח ליה מידי ומשתמש ודייק לה מהא דאמר רבי יוחנן בור וחוליא מצטרפין לעשרה כלומר וכי היכי דמצטרפי לעשרה לענין עומק הוא הדין דמצטרפי לארבעה לענין רוחב דממתני' דשבת פרק הזורק (דף צט.) ובפרק המוצא תפילין (עירובין דף צט:) דקתני חוליית הבור שהן גבוהין עשרה ורחבין ד' דייק לה ר' יוחנן וכי היכי דקתני עשרה קתני נמי ד' ואמאי חשיב רשות היחיד הא לא משתמש ליה ברוחב שהאויר מפסיק אלא מאי אית לך למימר דמנח ליה מידי ומשתמש ה"נ וי"ל דהכא מיירי בתל שהוא רחב הרבה בעשר אמות או בעשרים כעין חצר דלא שייך להחשיבו רשות היחיד מטעם דאי מנח עליה מידי אלא בדבר צר כעין עמוד רוחב ד' וא"ת בפ"ק דשבת (דף ז:) גבי בית שאין תוכו עשרה וחקק בו להשלימו לעשרה אמאי לא מחלק כי האי גוונא אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים ויש לומר דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל רבים לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך: [ועי' תוס' שבת ז: ד"ה ואם]

סברי אביי למימר גוד אסיק מחיצתא · לבסוף מסיק בעינן מחיצות הניכרות ולא דמי לסיכך על גבי אכסדרה שאין לה פלימין דשילהי פירקין (דף יח:) דפי תקרה חשיב שפיר מחיצות הניכרות:

אבל על שפת הגג כשרה לדברי הכל · דחשיב מחיצות ניכרות טפי מעמוד משום דניכרות בבית:

דיומדי סוכה טפח · והא דבעינן אמה גבי פסי ביראות פרק עושין פסין (עירובין דף יז:) גבי מחיצות שבת החמירו:

עשרה טפחים מנלן · והא דבעינן נמי גבי שבת מחיצה עשרה מהכא ילפינן:

יו"ד

רבינו חננאל

טפחים אם יש משפת הקק ולכותל ג' טפחים [פסולה] פחות מיכן כשרה ולא דומה לדופן עקומה דלא מיפסלא אלא בד' אמות דלגבי הדופן עקומה הדופן מיהא איתיה ולקרוביה הוא דבעינן הלכך עד ד' אמות כעקומה חשבינן לה · אבל הכא דלית לדופן ולשוי לדופן קאתי פחות מג' טפחים כלבוד דמי וכשרה ג' טפחים פסולה (הלכך עד ד' אמות כעקימה חשבינן לה) אבל היתה גבוהה מכ' אמה ובנה עמוד מאמציעיתה גביה עשרה טפחים ויש בזה הכשר סוכה סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא כלומר הבן בלבבך כאלו חתכתה והעלית מחיצות מזה העמוד ודחה רבא ואמר בעינן מחיצות הניכרות וליכא. תנו רבנן נעץ ד' [קונדיסין]וסיכך על גבן ר' יעקב מכשיר וחכמים פוסלין ואסיקנא אליבא דרב הונא פליגי באמצע הגג · והוא הדין על שפת הגג · ר' יעקב סבר גוד פירוש משוך מלשון וימשכו ימתרגמי:) ונגידו כלומר משוך אסיק למחיצתא כדאמרן לעיל · ורבנן סברי לא. *) והאי דפליג בארץ ודייקינן מינה באמצע הגג פליגי להודיעך כחו דר' יעקב דמכשיר דלעולם כח דהתירא עדיף ליה פירוש קונדיסין קורות של עץ כגון עמודין (הן) ואם הם עבים שאם יחקקו יש בהן טפח לכאן וטפח לכאן וכשתעמידהו בזוית סוכה נראה טפח ממנו לרוח אחרת וטפח לרוח אחרת הסמוכה נידון כשתי דיומדין פירוש בלשון יון קורין לשנים דיו · נמצא פי' דיומדין ב' עמודין · כלומר ב' פסין של טפח טפח עומדין: ת"ר נעץ ד' קונדיסין וסיכך ע"ג ר' יעקב אומר רואין כל שאילו יחקקו ויחלקו ויש בהן טפח לכאן נידון משום דיומד שהיה ר' יעקב אומר דיומדי סוכה טפח · וחכ"א עד שיהו שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפי' טפח ופשיטות הן: פיסקא ושאינה גבוהה עשרה טפחים אתמר רב ור' יוחנן ור' חנינא ואמרי לה רב חביבא מתנו כוליה סדר מועד כל כי האי גוונא זוגא (זוזא חלופי) חלופי ר' יוחנן ועייל ר' יונתן · ארון ט' טפחים וכפורת טפח הרי עשרה וכתיב ונועדתי לך שם כלומר כיון שמצאנו כי הארון יש בו עשרה טפחים וכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם · נמצא למעלה מארון רשות אחרת:

*) נ"ל דצ"ל והאי ופליגי בברייתא אחריתי בנעץ בארץ דייקינן מינה.

מסורת הש"ס

[פי' רש"א מ"ש על רש"י דלעיל ע"א ד"ה אם יש כה]

[תוספתא פ"א]

שבת נה: מגילה ז. שבת לב. עירובין ד: סנהדרין ז.

גליון הש"ס

גמ' לימא תיהוי תיובתיה דר"ה בתרתי · כעין זה לקמן דף נא ע"א גיטין דף מא ע"ב:

גמרא

ותניא ר' יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה ולא עלו משה ואליהו למרום שנאמר °השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ולא ירדה שכינה למטה והכתיב °וירד ה' על הר סיני למעלה מעשרה טפחים והכתיב °ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים למעלה מעשרה טפחים ולא עלו משה ואליהו למרום והכתיב °ומשה עלה אל האלהים למטה מעשרה והכתיב °ויעל אליהו בסערה השמים למטה מעשרה והכתיב *°מאחז פני כסא פרשז עליו עננו *ואמר ר' תנחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו למטה מעשרה מכל מקום מאחז פני כסא כתיב אישתרבובי אישתרבב ליה כסא עד עשרה ונקט ביה בשלמא ארון תשעה דכתיב °ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו אלא כפורת טפח מנלן דתני רבי חנינא כל הכלים שעשה משה נתנה בהן תורה מדת ארכן ומדת רחבן ומדת קומתן כפורת מדת ארכה ומדת רחבה נתנה מדת קומתה לא נתנה צא ולמד מפחות שבכלים שנאמר °ועשית לו מסגרת טפח סביב מה להלן טפח אף כאן טפח ונילף מכלים גופייהו תפשת מרובה לא תפשת *תפשת מועט תפשת ונילף מציץ דתניא **ציץ דומה כמין טס של זהב ורחב ב' אצבעות ומוקף מאזן לאזן וכתוב עליו ב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד מלמטה וא"ר אליעזר בר' יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מתכשיט ונילף מזר דאמר מר זר משהו דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מהכשר כלי אי הכי מסגרת נמי הכשר כלי הוא מסגרתו למטה היתה הניחא למאן דאמר מסגרתו למטה היתה אלא למאן דאמר מסגרתו למעלה היתה מאי איכא למימר האי הכשר כלי הוא אלא דנין דבר שנתנה בו תורה מדה מדבר שנתנה בו תורה מדה ואל יוכיחו ציץ וזר שלא נתנה בהן תורה מדה כלל רב הונא אמר מהכא °על פני הכפורת קדמה ואין פנים פחות מטפח ואימא כאפי

דבר

רש"י

ותניא מעולם לא ירדה שכינה למטה. וקרא כתיב דעל כפורת ירד ש"מ למעלה מעשרה מיפסקא רשותא: למעלה מעשרה טפחים. תירוצא הוא: שפירש שדי מזיו שכינתו. פרשז נוטריקון קא דריש: מדת קומתה לא נתנה. מדת עוביה היא קומתה שהיא היתה לארון ככסוי תיבה: מסגרת. שפה כעין לבזבזין סביב השלחן: תפשת מרובה כו'. כל דבר שמשמעו מרובה ומועט אם תפשת את המועט יפה תפשת דכליל מיהא לא משמע ואם ימצא שהיה לך לתפוס המרובה הרי הוסיפו לך ולא נטלו ממה שבידך כלום ואם תפשת המרובה לא תפשת שאתה נראה כשקרן בדבריך ושמא המועט יש לך לתפוס ואתה הרבית לתפוס חסרו לך ממה שבידך והיינו לא תפשת אבל כשתתפוס המועט אם יוסיפו טוב ואם לאו מה שתפשת תפשת ומשל הוא: ונילף מציץ. שהוא מועט ממסגרת: קדש למ"ד מלמטה גרסינן: אני ראיתיו ברומי. שהכניסוהו לאוצר המלך כדאמרינן במעילה (דף יז:) בבן תלמיון: תכשיט. מלבוש לאדם: מזר. של ארון או של מזבח או של מסגרת זר אינו כלי אלא תיקון כלי לקשטן: מסגרת נמי הכשר. קישוט שלחן הוא: למטה היתה. מרגל לרגל היתה נתונה בראשם ודף השלחן מונח עליו: הניחא כו'. פלוגתא במנחות (דף נו:): מאי איכא למימר. אדיליף מינה נילף מזר: ואין פנים. של אדם פחותין מטפח:

בר

תוספות

יו"ד ה"א מלמעלה. אע"פ שיו"ד ה"א שם גמור אין זה הוגה שם באותיותיו אם מזכיר שתי אותיות כיון דאינו מזכירם לשם שם שלם ועוד ההוגה שם באותיותיו פירש בקונטרס שדורש אותיות של שם בן ארבעים ושתים ואעפ"כ נזהרין בכל השמות* :

קדש למ"ד מלמטה. י"מ למטה ממש זה למעלה מזה ולא מיסתבר דאין זה כדרך קריאתו אלא יש לפרש זה שלא כנגד זה קדש למ"ד בתחילת שיטה התחתונה ושם בסוף שיטה עליונה:

מסגרתו למטה היתה. משמע מכאן דלדידיה לא היתה מסגרת הכשר כלי שלא היתה מסגרת בשלחן אלא ברגל היתה מונחת בראשה ודף השלחן מונחת עליה ולא כמו שמפרש ר"ת דלמאן דאמר למטה היתה מחוברת נמי בשלחן משום דקשי' ליה הא דאמר ר' יוחנן פרק שתי הלחם (מנחות דף נו:) למאן דאמר למטה היתה טבלא המתהפכת טמאה ובפרק אלו מומין (בכורות דף לח.) לא משכחת טומאה דאורייתא לאין לו תוך בכלי שטף אלא בהנך דחזו למדרסות ובפרק המוכר את הבית (ב"ב דף סו.) גבי דף של נחתומין מסקינן שאני פשוטי כלי עץ דרבנן ולא מיסתבר למימר דאתא כמאן דאמר מסגרתו למעלה היתה דלהוא כמי אמר במנחות (דף נו:) טבלא המתהפכת תיבעי ומתוך כך היה דוחק רבינו תם דלמאן דאמר מסגרתו למטה היתה היה לה בית קיבול מלמטה והיינו מתהפכת שאם היתה מתהפכת היה לה בית קיבול מלמעלה ולכך טמאה טפי משאר פשוטי כלי עץ וזה לא יתכן כדמוכח הכא וצריך לומר דהא דאמרינן גבי דף של נחתומין דרבנן היינו כמאן דאמר מסגרתו למעלה היתה דמדרבנן טמאה ומדאורייתא תיבעי ור' אליעזר דמיקל משום דשמא מדאורייתא טהורה א"נ ההוא שנויא דפ' המוכר את הבית דלא כרבי יוחנן ומסקנא לא קאי וכן פירש שם רשב"א דההיא מסקנא לא קיימא ועוד י"ל דהא דמיבעיא לן בטבלא המתהפכת הייט משום דמשמשת את האדם ומשמשי משמשי אדם כדתניא בתורת כהנים פרשת ויהי ביום השמיני כלי עץ יכול אף הסולם והקולב והכחותא והמנורה ת"ל מכל כלי עץ ולא כל כלי עץ יכול שאני מוציא את השלחן ואת הטבלא ואת הדולבקי ת"ל כל כלי ריבה מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט ת"ל שק מה שק מיוחד שמשמש אדם ואת משמשי אדם אף אני מרבה את השלחן ואת הטבלא ואת הדולבקי שמשמש אדם ואת משמשי אדם ומוציא אני את הסולם שמשמש אדם ואינו משמש את משמשי אדם וקולב והכחותא והמנורה שמשמש את משמשי אדם ואינו משמש אדם ועל כרחין כשאין ראוין למדרס מיירי מדלא נקט מטה כסא וספסל ועוד דהוי מצי לרבוייהו ממשכב וכשאין להם בית קיבול נמי מיירי מדלא קאמר מה שק מיטלטל מלא וריקן ומיבעיא לן במנחות (שם) אי דרשה גמור' או אסמכתא בעלמא משום דעל כרחיך אפילו למ"ד מסגרתו למטה אע"פ שכל הדרשות צריכות ההיא דת"כ לרבויי משמשי אדם ומשמשי משמשי אדם והשלחן הטהור אצטריך ללמד שמגביהין אותו לעולי רגלים מ"מ לענין טבלא לאו דרשה גמורה דטבלא המתהפכת נפקא לן משלחן הטהור והשתא דף של נחתומין דפשיטא לן שהיא מדרבנן איכא משמשת אדם ומשמשי אדם והא דמשמע בכל דוכתא דפשוטי כלי עץ אפילו טומאה דרבנן לית בהו כדמשמע בריש חולין (דף ג. ושם) דקאמר טמא במוקדשין שבדק קרומית של קנה ושחט בה ועל כורחין כשעשאה כלי מיירי דעולה טעונה כלי ובפ' בכל מערבין (עירובין דף לא.) דשקיל ליה בפשוטי כלי עץ ובפרק כל הכלים (שבת דף קכג:) גבי קנה של זיתים דפריך בגמרא פשוטי כלי עץ הוא ובפ"ק דשבת (דף טז:) כלי עץ וזכוכית פשוטיהן טהורין אפילו מדרבנן דומיא דכלי זכוכית ולקמן בפירקין (דף יב:) דאמר סיככה בחצים זכרים כשירה ואי מקבלי טומאה אפילו מדרבנן הוי פסולין לסיכוך דאפילו מטלניות שאין בהן שלש על שלש ואיכא פסתן פסלינן אף על גב דלא מקבלי טומאה כל הני לא דמו לדף של נחתום מחמת שהדפין רחבין וראוי להניח עליהן דבר גזרו עליהן דדמו לבית קיבול כדפירש בקונטרס במנחות (דף נו:) דמהאי טעמא טמאה טבלא המתהפכת מדאורייתא למ"ד מסגרתו למטה היתה ואי הוה מצי למימר דף של נחתומין הוה כטבלא המשמשת אדם ומשמשי אדם כל שכן דניחא טפי דלא דמו לכל הני דאפילו מדרבנן טהורין :

ואל יוכיח ציץ וזר שלא נתנה בהן תורה מדה. והא דאמר לעיל דציץ רחב שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן משום דכתיב (שמות כח) על מצחו שיעור מצחו וסתם מצח רוחב שתי אצבעות ומיהו ריב"א מפרש *הציץ היה מונח בראש משום דקשיא ליה מאי שנא גבי כהן גדול דקרא מצנפת כדכתיב (שם כט) ושמת המצנפת על ראשו וכתיב (ויקרא טז) ובמצנפת בד יצנף ואמר פ"ק דגיטין (דף ז. ושם) בזמן שהמצנפת בראש כהן גדול תהא עטרה בראש כל אדם ובכהן הדיוט קרא מגבעות כדכתיב (שמות כח) (*ועשית להם מגבעות) אלא ודאי משונות היו זו מזו דשל כהן הדיוט גדולה משל כהן גדול שהציץ היה דוחה אותה וכן התפלין כדאמרינן בפרק שני דזבחים (דף יט:) שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין וכהן הדיוט אע"ג דהוה ליה נמי תפלין היה יכול להניחם במקום שכהן גדול מניח את

הציץ

רבינו חננאל

ותניא ר' יוסי אומר מעול' לא ירדה שכינה למטה ולא והכתיב וירד ה' על הר סיני והא כתיב ועמדו רגליו ביום ההוא ושנינן למעלה מעשרה טפחים ולא עלו משה ואליהו למרום והכתיב ומשה עלה אל האלהים וכתיב ויעל אליהו בסערה השמים ושנינן למטה מעשרה. והכתיב מאחז פני כסא פרשז עליו עננו. וא"ר נחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו עליו. [למטה מעשרה] מכל מקום מאחז פני כסא[כתיב]. מכלל שיש שם אחיזת יד ושנינן אישתרבובי אישתרבב לו הכסא ואחז בו אלא משה לא עלה אלא למטה מעשרה טפחים. בשלמא ארון ט' טפחים דכתיב ביה אמה וחצי קומתו כל אמה ו' טפחים נמצא קומת הארון ט' טפחים אלא פרוכת מנלן ואסיקנא יליף מפחות שבכלים והוא המסגרת דכתיב ועשית לו מסגרת טופח ואקשינן ונילף מציץ דתניא ציץ דומה כמין טס של זהב רחבו ב' אצבעות מוקף מאזן לאזן וכתוב עליו ב' שיטין ה' מלמעלה וקודש למ"ד למטה. וא"ר יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קודש לה' בשיטה אחת ודחינן ציץ וזר תכשיטין ואין דנין כלי מתכשיט. ואפילו למ"ד מסגרתו למעלה היתה והכשר כלי הוא. מ"מ נתנה תורה בעיקר השלחן מדה ונתנה תורה בעיקר הארון מדה ודומה זה לזה לאפוקי ציץ וזר דלא נתנה תורה בהן מדה כלל: ירושלמי מנא לן דלמעלה מעשרה רשות אחרת. ר' אבהו בשם ר' שמעון בן לקיש ונועדתי לך שם. וכתיב אתם ידעתם כי מן השמים דברתי עמכם. מה דבור האמור להלן רשות אחרת אף דבור האמור כאן מעל הכפורת רשות אחרת. רב הונא אמר כפורת טפח מהכא דכתיב אל פני הכפורת קדמה וכתיב אל פני הכפורת יהיו פני הכרובים וגמירי דאין פני הכרובים פחותים מטפח. ואקשינן ממאי דחלל הסוכה בעינן עשרה טפחים זולתי הסככה. אימא עשרה טפחים בהדי סככה הן.

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ט מהלכות כלי המקדש הלכה ה סמג עשין קעג:

[וע"ע תוס' ע"ז יח. ד"ה הוגה ותוס' שבועות לה. ד"ה כאלף]

הגהות וציונים בגליון

[שבת פג:]

[ר"ה ה: וש"נ]

[ועי' תוס' יומא כה. ד"ה מטלן]

[צ"ל ומגבעות תעשה להם]

ויקרא טז

תורה אור

דבר יוכני תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת ואימא כאפי דציפרתא דזוטר טובא אמר רב אחא בר יעקב רב הונא פני פני גמר כתיב הכא אל פני הכפורת וכתיב התם °מאת פני יצחק אביו ונילף מפנים של מעלה דכתיב °כראות פני אלהים ותרצני תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת ונילף מכרוב דכתיב °אל הכפורת יהיו פני הכרובים אמר רב אחא בר יעקב גמירי אין פני כרובים פחותין מטפח ורב הונא נמי מהכא גמיר ומאי כרוב א"ר אבהו *כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא א"ל *אביי אלא מעתה דכתיב °פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם היינו כרוב היינו אדם אפי רברבי ואפי זוטרא וממאי דהללה עשרה בר מסככה אימא בהדי סככה אלא מבית עולמים גמר דכתיב °והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב °קומת הכרוב האחד עשר באמה וכן הכרוב השני ותניא מה מצינו בבית עולמים כרובים בשליש הבית הן עומדין משכן נמי כרובים בשליש הבית הן עומדין משכן כמה הוי עשר אמות דכתיב °עשר אמות אורך הקרש כמה הוי להו שיתין פושכי תלתיה כמה הוי עשרים פושכי דל עשרה דארון וכפורת פשו להו עשרה וכתיב °והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם על הכפורת קרייה רחמנא סככה למעלה מעשרה ממאי דגדפינהו עילוי רישייהו קיימי דלמא להדי רישייהו קיימי אמר רב אחא בר יעקב למעלה כתיב ואימא דמידלי טובא מי כתיב למעלה למעלה הניחא *לר' מאיר דאמר כל האמות היו בינוניות אלא לר' יהודה דאמר אמה של בנין ששה טפחים ושל כלים חמשה מאי איכא למימר ארון וכפורת כמה הוי להו תמניא ופלגא פשו להו חד סרי ופלגא אימא סוכה עד דהויא חד סרי ופלגא אלא לרבי יהודה הלכתא גמירי לה דאמר ר' חייא בר אשי אמר רב *[א]שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני שיעורין *דאורייתא נינהו דכתיב °ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש *ואמר רב חנן כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר חטה לבית המנוגע דתנן *[ב]הנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בידו הוא והן טמאין מיד היה;

(מראי מקומות בגליון הגמרא: בראשית כז · שם לג · שמות כה · יחזקאל י · מ"א ו · שם · שמות כו · שם כה · דברים ח)

רש"י

*בר יוכני. עוף גדול הוא מאד ובבכורות (דף נז:) אמרינן פעם אחת הטילה בר יוכני ביצה במקומו וטבעה ששים כרכים ושיברה ש' ארזים: פני פני גמר. ג"ש גמר וכליפרתא לא כתיב פני: תפשת מרובה. במקום שאתה שומע את המועט במרובה לא תפשת דיש להקשות תפוס את המועט והרי אתה שקן בדבריך: ונילף מפני הכרובים. דזוטרי מטפח: הייט פני כרוב היינו אדם. אלא שניהן שוין ולמה חלקם הכתוב ומשני לעולם כרוב נמי פני תינוק הוא וזהו חילוקם פני אדם אפי רברבי פני הכרוב אפי זוטרי: וממאי דחללה עשרה. כיון דמארון וכפורת ילפת עשרה ממאי דחללה עשרה לבד מעובי סככה דלמא בהדי סככה כי ארון וכפורת: בשליש הבית היו עומדין. שהיו הכרובים שעשה שלמה עומדין בארץ על רגליהם וכתיב קומת הכרוב עשר נמצא קומתו כלה בשליש גובה הבית שהוא שלשים אף כאן במשכן כשהיו הכרובים שעשה משה על הכפורת היה גבהן כלה בשליש גובה הבית: משכן כמה הוי. גבהו: תלתיה כמה הוי עשרים. נמצא גובה הכרובים כלה לסוף עשרים טפחים מן הארץ והן עומדין על הכפורת: דל עשרה טפחים דארון וכפורת. לדעת מראשם של כרובים כמה הוי נמצא מראשם של כרובים עד רגליהם עשרה טפחים: וכתיב סוככים בכנפיהם. אלמא מכנפיהם ולמטה עד הכפורת קרוי סכך וכנפיהם למעלה לגבהן היו פרוסות אלמא תחת כנפיהם עשרה טפחים חלל עד הכפורת וקרי ליה סוכה: וממאי דגדפייהו עילוי רישייהו. דהוה ליה חללה עשרה: להדי רישייהו. בשוה לראשם דהוה ליה עשרה עם עובי הכנפים: הניחא לרבי מאיר דאמר. במסכת מנחות (דף צז:): כל האמות. שבמשכן בין של כלים בין של בנין היו נמדדות בבינונית שהיא אמה בת ששה טפחים והיא קרויה בינונית מפני שיש בת חמשה קטנה הימנה והיא אמת יסוד וסובב ואמת הקרנות ואמת ריבוע של מזבח הפנימי כדאמר במנחות (שם) מהאי קרא ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטופח וגו' ויש גדולה הימנה חצי אצבע כדתניא בפסחים (דף פו.) שתי אמות היו בשושן הבירה אחת יתירה על של משה חצי אצבע שתי אמות ב' מקלות שעויין למדוד בהן האמות שושן הבירה מקום הוא על חומת שער מזרחי של הר הבית ושושן הבירה מצויירת בו הניחא לר"מ שהשוה כל האמות איכא למילף כדילפת דל י' לארון וכפורת פשו להו עשרה מכנפיהם עד מקום מושבם: מאי איכא למימר. אי מינה ילפת בעי חללה חד סרי ופלגא דארון וכפורת תמניא ופלגא הוא דהוו וכיון דכרובים בשליש הבית עומדין דהייט לסוף עשרים פשו חד סרי ופלגא תחת כנפיהם: לרבי יהודה. דלא מצי יליף מקראי כל שיעור מחילה הלכתא גמירי לה מסיני וגמירי דבליר מעשרה לבר מסככה לאו מחילה היא ובהכי הויא מחילה: שיעורין. של איסורין כגון כזית לכל אכילת איסור וכותבת ליום הכפורים: חלילין. שהחלילה פוסלת בטבילה: ומחילין. הלכות מחילה: לשיעורין נאמר. הפסוק מדבר בשבחה של ארץ ישראל שאפילו בדברי תורה צריכין לשער בפירותיה איסורין שבתורה: כליו על כתפיו. שאינו לבוש בהן: וסנדליו וטבעותיו בידו. אוחזין בידו טבעותיו דומיא דסנדליו: טמאין מיד. בלא שהייה דכתיב (ויקרא יד) והבא אל הבית יטמא וטלהו בא אל הבית קרינא בהו:

תוספות

הלין דיש מקום בראש שראוי להניח בו שני תפלין כדאמרינן בריש המוצא תפילין (עירובין דף צה:) ואע"ג דגבי ציץ כתיב מצח *ומתרגמינן *בין עינוהי ואמרינן פרק האומר (קידושין סו.) גבי ינאי המלך הקם להם בציץ שבין עיניך והאי בין עיניך משמע כמו בין עיניך דכתיב גבי תפלין שהכל בגובה של ראש ומיהו אינו מתישב כל כך מקום דתפלין יליף בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לז:) בגזרה שוה שבין עיניך בגובה הראש מלא תשימו קרחה בראשם במקום שער ומ"מ אפילו היה ציץ על המצח ממש מ"מ היה צריך לקשור הציץ והתפלין מאחורי ראשו והיו שניהם דוחין שם את המצנפת והא דאמרינן בפרק ראשון דיומא (דף יב:) דבגדי כה"ג ביוה"כ כשרין לכהן הדיוט אע"ג דבבגדי לבן כתיב מצנפת בשאר בגדים איירי חוץ מן המצנפת ומיהו בלשון גמ' אשכחן דקרי מצנפת להיא דכהן הדיוט דאמרינן בפ' בראשונה (שם כה. ושם) גבי פייס שנוטל מצנפתו של אחד מהם ועוד קשה דלא היה ציץ ביוה"כ בבגדי לבן ולמה קרי ליה מצנפת ושמא אעפ"כ היתה קטנה כמצנפת של כל השנה [ועי' תוספות עירובין צה: ד"ה מקום]: **תפשת** מרובה לא תפשת: יש מפרשים לפי שמדה מרובה אין לה סוף וכאן אי אפשר לומר כן דעל כרחיך לא אפשר ללמוד אלא מפנים שיכולין ליכנס במשכן וכן בפרק קמא דר"ה (דף ד: ושם) ובחגיגה (דף יז.) גבי עצרת דיש לה תשלומין כל שבעה דיליף מחג המצות ופריך ונילף מחג הסוכות ומשני תפשת מרובה לא תפשת והתם יש לדבר סוף ועוד מוכח בהדיא בתורת כהנים דכתיב (ויקרא טו) כי יזוב זוב דמה ימים רבים ימים שנים יכול ימים הרבה אמר ר' עקיבא כל שמשמעו מועט ומשמעו מרובה תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת רבי יהודה בן בתירה אומר שתי מדות אחת מדה כלה ואחת מדה שאינה כלה מודדין במדה כלה ואין מודדין במדה שאינה כלה אמר רבי נחמיה וכי למה בא הכתוב לפתוח או לנעול והלא לא בא לנעול אלא לפתוח אם אתה אומר ימים עשרה או אינו אלא מאה או מאתים או אלף או ריבוא וכשאתה אומר ימים שנים פתחת וזהו פירושו של תפשת מרובה דאם אתה תופס את המועט אין מוציאין אותו מידך שהמועט בכלל המרובה אבל באת לתפוס המרובה אומר לך הבא ראיה וטול ורבי יהודה בן בתירה בא ללמוד ממנהג העולם שתופסין את המדה כלה ומניחין את המדה שאינה כלה אף כאן תופסין החשבון המועט שיש לו סוף ור' נחמיה בא ללמוד מדרך המקראות שלא בא לסתום אלא לפרש והכא גבי תשלומין צריכין כולן לטעמיה של רבי עקיבא: [ועי' תוספות יומא עבי ד"ה נעביד] **בשליש** הבית הן עומדין. דקומת הכרובים עשר אמות והבית שלשים אמות והא דכתיב (מלכים א ו) ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו היינו משפת הכרובים ולמעלה כדאיתא בפ' המוכר פירות (ב"ב צט:) ולא כמו שפירש בקונטרס בפירוש מלכים (שם) דעליית בית קדשי הקדשים נמוכה משל היכל: [ועי' תוספות יומא נב. ד"ס ועשרים]

גפן

עין משפט נר מצוה

[נ"ל לא מתרגמינן]

[בתרגום אונקלוס איתא בית עינוהי]

לד א מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב:

לה ב מיי' פט"ז מהלכות טומאת צרעת הלכה ז:

רבינו חננאל

ושנינן תנא מבית עולמים גמר לה דכתיב והבית אשר בנה המלך שלמה וגו' ודברי' פשוטי' הן. נמצאו הכרובים על גבי הכפורת במשכן עומדים בשליש הבית שהוא כ' טפחי' דל מיניה עשרה טפחים לארון וכפורת כדאמרינן פשו להו עשרה וכתיב והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם. נמצאו כנפי הכרובים למעלה מעשרה וקרי להו סככה. ש"מ כי חללה עשרה זולתי הסככה. ואקשינן ממאי דכנפיהן למעלה מראשיהן היו פורשין שנמצא החלל עשרה טפחים דלמא בהדי רישייהו הוו קיימו ונמצאת הסככה למעלה מבלל עשרה. ושנינן מדכתיב פורשי כנפים למעלה ש"מ למעלה מראשיהן: הניחא לר' מאיר דתני במס' כלים בפרק ט"ז כל האמות היו בבינוניות ומפורש דאמה של משה היתה קטנה ואחרת היתה יתירה עליה חצי אצבע ואחרת יתירה עלית חצי אצבע. נמצאת האמה שהיא ששה טפחים וחצי אצבע היא הבינונית שיש פחות הימנה חצי אצבע ואחרת יתירה עליה חצי אצבע אלא לר' יהודה דפליג עליה דר"מ דאמר אמה של בנין ו' טפחים ושל כלים ה' נמצא ארון ז' טפחים ומחצה כי כלי הוא וכפורת טפח הרי ח' וחצי נשארו קומת הכרובים י"א טפחים וחצי*) הנה צריכין להיות שיעורי י"א טפחים חצי הסוכה ושנינן לר' יהודה גמרא גמיר לה שיעור דסוכה י' טפחים דאמר רב חייא בר אשי אמר רב שיעורין חציצין ומחיצות הל"מ. מחיצות הא דאמרן. שיעור מחיצות של סוכה עשרה טפחים הל"מ. הניחא לר' יהודה דצריך הלכה אלא לר"מ מדאורייתא היא כדאמרן ארון ט' טפחים וכפורת טפח הרי עשרה והכרובים סוככים על הכפורת ושנינן לר' מאיר מדאורייתא גובה הדפנות אתאי הלכתא לגוד אסיק מחיצתא ולדופן עקומה ד' אמות ופחות מג' כלבוד דמי ואקשינן שיעורין דאורייתא נינהו דכתיב ארץ חטה ושעורה א"ר חנן כל הפסוק הזה לשיעורא נאמר חטה דתנן בנגעים פרק י"ג מי שנכנס לבית המנוגע

*) נ"ל כאן צריך להיות שיעור הסוכה י"א טפחים וחצי.

מסורת הש"ס

חגיגה יג: [שם איתא ר"פ לאביי]

[לקמן ו: כלים פי"ז מ"י עירובין ד: מנחות צז.]

עירובין ד.

שם ברכות מא.

שם חולין על: נגעים פי"ג מ"ט

גליון הש"ס

גמ' שיעורין חצינין. עי' לקמן דף לד ע"א רש"י ד"ה תשר:

תורה אור

*[א]היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו באצבעותיו הוא טמא מיד והן טהורים עד שישהה בכדי אכילת פרס פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכל בליפתן שעורה דתנן *[ב]עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל [ג]גפן כדי רביעית יין לנזיר תאנה [ד]כגרוגרת להוצאת שבת רמון דתנן *[ה]כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים °ארץ זית שמן (*ודבש)* ארץ שכל שיעוריה כזיתים כל שיעוריה סלקא דעתך הא איכא הני דאמרינן אלא אימא שרוב שיעוריה כזיתים דבש [ו]ככותבת הגסה ביום הכפורים אלמא דאורייתא נינהו ותסברא שיעורין מי כתיבי אלא *הלכתא נינהו וקרא אסמכתא בעלמא °הוא חציצין דאורייתא נינהו דכתיב °ורחץ (*את בשרו) במים *[ז]שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים כי אתאי הלכתא לשערו כדרבה בר בר חנה *דאמר רבה בר בר חנא [ח]נימא אחת קשורה חוצצת שלש אינן חוצצות שתים איני יודע שערו נמי דאורייתא נינהו דכתיב ורחץ את בשרו במים את הטפל לבשרו ומאי ניהו שערו כי אתאי הלכתא לכדרבי יצחק [ט]דאמר רבי יצחק

דבר

דברים ח | ויקרא יד

רש"י

היה לבוש כליו. דאיקרו להו בגדיו: הוא טמא מיד. דכתיב והבא אל הבית יטמא: והן טהורין עד שישהה. דכתיב (ויקרא יד) והאוכל בבית יכבס וגו' ודרשינן בת"כ אין לי אלא אוכל ושוכב אוכל בלא שוכב שוכב בלא אוכל לא אוכל ולא שוכב מניין ת"ל יכבס בגדיו ריבה שתי פעמים כתיב יכבס בגדיו ואם סופנו לרבות הכל מה ת"ל והאוכל ליתן שיעור לשוכב כדי אכילה שאין טעון כיבוס בגדים עד שישהה כדי אכילה וגופו טמא מיד דהכי כתיב והבא אל הבית יטמא ולא כתיב כיבוס בגדים והאוכל בבית דהיינו שוהה כדי אכילה יכבס בגדיו: אכילת פרס. חצי ככר שיערו חכמים אותו למזון שתי סעודות לעירוב דתנן בעירובין (דף פב:) חציה לבית המנוגע: פת חטין. שהייתה מועטת משל שעורים: מיסב. דהיינו דרך אכילה מי שהוא מיסב הוא עסוק באכילה ואינו טרוד בדברים אחרים: עצם כשעורה. מן המת ואינו מטמא באהל. כשיעור זה עד שיהא שדרה או גלגלת שלמה או רוב מנין אברי אדם: גפן. מה שיערו בו: כדי רביעית יין. בשאר איסורי נזיר דאיכא למאן דאמר במסכת נזיר (דף לח:) דחרצנים וזוגין ועלין מצטרפין לשיעור רביעית יין שאם יתנם לכוס מלא יין עד שילא ממנו רביעית יין ואין דומה המשער בכוס מלא מים למשער ביין משום דיין עב הוא ואינו ממהר לצאת אלא נברך ונגדש על שפת הכוס יותר מן המים: תאנה. מה שיערו בה: כגרוגרת להוצאת שבת. שיערו בכל האוכלים: כל כלי בעלי בתים שיעורן. בנקביהם: כרמון. דעד שניקב כמוציא רמון שם כלי עליו ומקבל טומאה לפי שבעל הבית חס על כליו וכשהוא מוציא זיתים הוא מסתמש בו רמונים אבל כלי אומן שעומד לימכר טהור בנקב כל שהוא: רוב שיעוריה כזיתים. מת ונבילה ואיסור חלב ודם ופיגול ונותר וטמא וגיד הנשה: דבש. כל מיני מתיקה קרויין דבש ותמרים מיני מתיקה הן: כותבת. תמרה: ליום הכפורים. דלא כתיב ביה אכילה אלא אשר לא תעונה (ויקרא כג) מידי דמייתב דעתיה ומפקע ליה מעינוי: מי כתיבי. כלום כתיב בתורה עצם כשעורה ובית המנוגע בחטין וכן כולם: ה"ג בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ כו': נימא אחת קשורה. ומקפיד עליו חוצצת דמיהדק שפיר ולא עיילי בה מיא ואמרינן לקמן גזרינן על מיעוטו המקפיד: שלש אינן חוצצות. לפי שהשער קשה ולא מיהדק שפיר ועיילי ביה מיא: את הטפל לבשרו. יהא במים הטפל הדבוק:

דבר

תוספות

גפן כדי רביעית יין לנזיר. פי' בקונטרס כדי רביעית באחד איסורי נזיר דאיכא למאן דאמר במס' נזיר (דף לח:) דלולבין ועלין וחרצנין מצטרפין לשיעור רביעית יין דאם יתנם לכוס מלא יין ויצא ממנו רביעית יין והיינו דומה המשער בכוס מלא יין למשער בכוס מלא מים דיין עב והיינו ממהר לצאת אלא נברך ונגדש על שפת הכוס יותר מן המים וכרים עירובין (דף ד.) פי' בקונטרס גפן כדי רביעית יין לנזיר לחייבו מלקות משמע שרולה לומר אם שתה רביעית יין ואין זה מענין האחרים דמשערינן בהו מילתא אחריתי וכמו שפירש כאן עיקר וכי האי גוונא תניא בתוספתא דנזיר כילד הוא עושה מביא כוס מלא יין ומביא זית אגורי ונותן לתוכו ושופע אם בתה כיוצא בו חייב ואם לאו פטור דברי ר' עקיבא ר' אלעזר בן עזריה אומר אינו חייב עד שישתה רביעית והשתא סוגיא דשמעתין כר' אלעזר בן עזריה ואין לחוש בכך דהכי נמי ההיא דעשר רביעית דפרק שלשה מינין (נזיר דף לח.) כוותיה ואע"ג דאמרינן התם בפלוגתא לא קמיירי לא חיים בהו אע"ג דפליג עלה רבי עקיבא ובנזיר נמי איכא בפלוגתא בפ' ג' מינין (דף לד.) דתנן ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית משנה ראשונה אומרת עד שישתה רביעית יין ר' עקיבא אומר אפילו שרה פתו ביין ויש בו לצרף כזית חייב ואמרינן בגמ' [דף לח:] ת"ק מדמה להו איסורי נזיר לשתיה ובאכילת עלין ולולבין נמי בעי רביעית כמו בשתיה ור' עקיבא סבר כיון דאמר קרא וענבים לחים ויבשים לא יאכל מה אכילה בכזית אף כל בכזית כלומר אף שתיה וקלא קשה לגירסא זו דהיכא אשכחן דמצריך רביעית במידי דאכילה וצריך לומר דמשמע ליה דכי קתני עד שיאכל מן הענבים כזית ה"ה בשתיה ומשנה ראשונה דאומרת עד שישתה רביעית ה"ה באכילה אלא מר נקיט אכילה משום דיליף מיניה לענין שתיה ומר נקיט שתיה משום דיליף מיניה לענין אכילה ור"ת גרים שם בנזיר ת"ק לא מדמה להו לכל איסורי נזיר לאכילה וכן מצא בספר ישן ויש ספרים שכתוב בהן ולא מדמי להו לאיסורי נזיר לשתיה והכל אחד אבל לאכילה ניתא טפי פי' משנה ראשונה מחלקת בין אכילה לשתיה ולא ילפינן מהדדי ולגירסא זו הויא אכילה בכזית לכולי עלמא ובשמעתין גרם ר"ת כזית יין לנזיר ואתיא כר"ע ובמידי דאכילה וקשה לפי' ר"ת דמאי נפקא מינה דמשערינן אותו זית בכוס מלא יין דכן יכול לשער במים כמו יין במקום שישימו הזית אגורי בין ביין בין במים שם ישימו כמו כן החרצנים והזגים ואם נעמיד שמעתין במידי דשתיה כיון דאמרינן לחייב בשותה מה שמפיל שיעור כזית מן היין דהוא דבר מועט הא פשיטא דכיון דשתה יין דשעוריה *(מהכא) דאי אפשר לשערו אלא ביין וקלא משמע בירושלמי דנזיר כפר"ת דאכילה לכולי עלמא בכזית דקאמר התם משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין דהוו דרשינן שכר שכר מה שכר שנאמר להלן רביעית אף שכר האמור כאן רביעית חזרו לומר לא יאכל ולא ישתה מה אכילה בכזית אף שתיה בכזית: **כל** כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים. גבי כלי עץ מיתניא פי"ז דכלים אבל בכלי חרס תנן פ' שלישי דכלים [מ"א] העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים העשוי למשקים כו' והא דאמר בסוף המצניע (שבת דף צה:) חמש מדות בכלי חרס ניקב כמוציא זית טהור מלקבל זיתים ועדיין כלי הוא לקבל רמונים היינו אם יחדו לרמונים אבל סתמו כמוציא זית: **שיעורן** כרמונים. במס' כלים פ' י"ז [מ"ו] תנן הרמונים שאמרו שלשה אחוזים זה בזה ולא שיהא צריך נקב גדול כל כך כדי שילאו שלשתן בבת אחת אלא אחד לבד דהא אמר בסוף המצניע (שבת דף צה:) כמוציא רמון משמע רמון אחד דלא קאמר רמונים ועוד בפ' אלו קשרים (שם דף קיב:) ובפ' עושין פסין (עירובין דף כד:) דבעי חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רמון מהו הוה ליה למיבעי ניקב כמוציא רמון וסתמו וחזר וניקב כמוציא רמון וסתמו עד שהשלימו לשלשה רמונים מהו ונראה לפרש דהא דנקט שלשה רמונים אחוזים דאע"פ שמוציאם זה אחר זה אין נוחין לצאת דרך נקב גר כמו שהיה יוצא זה אחר זה בפני עצמו עוד יש לפרש דנקט שלשה אחוזים זה בזה משום דרמון דגדל יחידי בפני עצמו או שנים גדולים יותר מדאי והגדלים ארבעה אחוזים קטנים יותר מדאי אבל הגדלים שלשה בינונים ומשערים בהן: [וע"ע תוספות שבת קיב: ד"ה עד ותוספות עירובין ד: ד"ס שיעורן]: **אלא** הלכתא נינהו וקרא אסמכתא בעלמא. מכאן קשה לגירסת הספרים דבפ' בתרא דיומא (דף פ. ושם) דא"ר יוחנן שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני ופריך שיעורין מיכתב כתיבי ארץ חטה ומשני אלא אימא שיעורין של עונשין וקשה לאותה גירסא דמאי קפריך מיכתב כתיבי הא מסיק הכא דקרא אסמכתא היא ועוד מאי קמשני אימא שיעורין של עונשין הלא על השיעור הקשה מיכתב כתיבי ועוד דבכל דוכתא דמייתי האי קרא דשיעורין מייתי כולה מילתא דר' חנן דהכא ומתוך כך גרים התם בקונטרס עונשין מיכתב כתיבי אלא אימא שיעורין של עונשין ובפ' כילד מברכין (ברכות ד' מא. ושם) משמע קצת (א) דדרשה גמורה דאמר רב (*חמא אמר) ר' יצחק כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר ארץ חטה וגו' והדר אמר ופליגא דר' חנן דאמר ר' חנן כל הפסוק לשיעורין נאמר ושמא למאי דמסיק התם ואידך שיעורין מי כתיבי לא פליגי:

דבר

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פט"ז מהלכות טומאת צרעת הלכה ו:

לז ב מיי' פ"ג מהלכות טומאת מת הלכה ב:

לח ג מיי' פ"ה מהלכות נזירות הלכה ב סמג לאוין רכ:

לט ד מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה א:

מ ה מיי' פי"ז מהלכות כלים הלכה ב:

מא ו מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הלכה א סמג לאוין סט טור ש"ע א"ח סי' תריב סעיף א:

[בברכות מא: וכן בילקוט ליתא]

*) [בברכות איתא אמר ר"י בר חנינא]

מב ז מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הלכה טז ופ"א מהל' מקואות הלכה יב סמג לאוין קיא ועשין רמח טוש"ע י"ד סי' קצח סעיף א:

עירובין ד: פסחים קט. ע"ש [חגיגה יא.]

מג ח ט מיי' פ"א מהל' מקואות שם טוש"ע שם סעיף ה:

רבינו חננאל

וכליו על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידו הוא והן טמאין מיד כו'. מצאנו שכתוב בפסוק והבא אל הבית והאוכל בבית והשוכב בבית היה [לו] לומר והבא אל הבית ודיו. ואני אומר הבא טמא האוכל והשוכב לא כ"ש. ותניא בתורת כהנים אם סופנו לרבות [הבא אל] הבית אע"פ שאינו לא אוכל ולא שותה מה ת"ל אוכל ושותה אלא ליתן שיעו' להבא כדי אכיל'*) בשכיבה. וכמה שיעור אכילה כדי אכילת פרס פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכלן בלפתן ושנינן במס' פרה פרק ראשון [אמרו] כיוצא, בו (אחד) האוכל בבית המנוגע פרס משלש לקב אמרו לא מי"ח לסאה אמר להם כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי אני אפרש כשאתה אומר מג' לקב אין בו חלה. וכשאתה אומר מי"ח לסאה מיעטתו חלתו. שעורה עצם כשעורה מטמא במגע במשא ולא באהל ומפורש במס' אהלות. גפן כדי רביעית יין לנזיר ואמרינן (בנזיר ל"ח ע"א) עשרה רביעיות הן. תאנה וכו' ושנינן לעולם הלכתא והאי קרא דכתיב ארץ חטה ושעורה וכו' אסמכתא בעלמא. חציצין דאורייתא נינהו דכתיב ורחץ את בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין המים. ודחינן מן התורה חציצת בשרו. כי אתאי הלכתא לשערו שערו נמי דאורייתא דכתיב ביה ורחץ את בשרו ודרשינן את הטפל לבשרו ומאי נינהו שערו

ואמרינן נימא אחת קשורה חוצצת שלש אינן חוצצות משום דמחלחלי ועייל בהו מיא . שתים איני יודע . אלא כי אתאי הלכתא לרובו ולמיעוטו ולמקפיד ולשאינו מקפיד וכדר' יצחק דאמר ר' יצחק כו' ודברי ר' יצחק מפורשין ביבמות בפרק הערל דגרסינן התם ואלא הא דאמר רבא מעוברת שנתגיירה אין בנה צריך טבילה אמאי אין צריך טבילה וכו' . תימא משום דר' יצחק דאמר

*) ר"ל כנגד שכיבה והיינו שיהא מיסב ואוכל.

מסורת הש"ס

אהלות פ"ג מ"ג

שבת קיב: כלים פי"ז מ"א עירובין ד: כה. ברכות מא.

[בברכות מא: איתא מדרבנן וקרא אסמכתא וכו'] *[עי' פסחים קט.]

נדה סז. [ב"ק פב. עירובין ד: ושם אי' בר רב חונא]

נ"ל נהכי

[נ"ל יוסף ואימא]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלא הלכתא וכו' משמע קצת דדרשה גמורה היא דאמר:

עין משפט נר מצוה

מד א מיי׳ פ״ד מהל׳ סוכה הלכה ב סמג עשין מג טור ש״ע א״ח סי׳ תרל סעיף ג:

מסורת הש״ס

עירובין ד: יבמות עח. נדה סו:

[ביצה ג. וש״נ]

[לעיל ה: וש״נ]

[לקמן ז:] סנהדרין ד. נדה כו. [תוספ׳ פ״א]

[קידושין יח: וש״נ]

[ולא״ג דפסוק לא איקרי סוכה מ״מ מיותרא דקראי ילפינן לדפנו׳ עי׳ רש״י לקמן יב. במשנה ד״ה כשרין]

[סנהדרין ג:]

גמרא

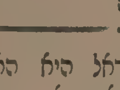
*דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד וליגזר נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד אי נמי משום רובו שאינו מקפיד *היא גופא גזירה ואנן ניקום ונגזר גזירה לגזירה מחיצין הא דאמרן הניחא *לרבי יהודה אלא לר״מ מאי איכא למימר כי אתאי הלכתא לגוד *ולבוד ודופן עקומה: ושאין לה שלש דפנות: תנו רבנן [א]שתים *כהלכתן ושלישית אפילו טפח ר״ש אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח במאי קמיפלגי רבנן סברי יש אם למסורת ור׳ שמעון סבר *יש אם למקרא רבנן סברי יש אם למסורת °בסכת בסכת בסכות הרי כאן ארבע דל חד לגופיה פשו להו תלתא שתים כהלכתן ואתאי הלכתא וגרעתה לשלישית ואוקמה אטפח ר׳ שמעון סבר יש אם למקרא בסכות בסכות בסכות *הרי כאן שש דל חד קרא לגופיה פשו להו ארבע שלש כהלכתן אתאי הלכתא וגרעתה לרביעית ואוקמתה אטפח ואי בעית אימא דכולי עלמא יש אם למקרא והכא בהא קמיפלגי מר סבר *סככה בעיא קרא ומר סבר סככה לא בעיא קרא ואיבעית אימא דכולי עלמא יש אם למסורת והכא בהא קמיפלגי מ״ס כי אתאי הלכתא לגרע ומ״ס כי אתאי הלכתא להוסיף ואיבעית אימא דכולי עלמא כי אתאי הלכתא לגרע ויש אם למסורת והכא *בדורשין תחילות קמיפלגי מ״ס דורשין תחילות ומ״ס אין דורשין תחילות רב מתנה אמר טעמיה דר״ש מהכא °וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר ואותו טפח היכן מעמידו אמר רב מעמידו כנגד היוצא אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב

ויעמידנו

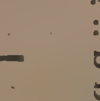
תורה אור: ויקרא כג; ישעיה ד

רש״י

דבר תורה. הלכה למשה מסיני: רובו. רוב שערו מטונף בטיט או קשור אחת אחת ומקפיד עליו חוצץ: אין מקפיד עליו. הוה ליה כגופיה הואיל ואין סופו ליטלו ובטיל לגביה ולא חייץ: וגזרו על רובו שאינו מקפיד. הואיל והוי רוב ודמי במקצת לחציצה דאורייתא: ועל מיעוטו המקפיד. הואיל ודמי ליה בהקפדה: (א) גזרה. לאו הלכה למשה מסיני הוא אלא גזירה מדרבנן ורובו המקפיד לחודיה הוא דהוי הלכה למשה מסיני: הא דאמרן. לגובה עשרה: הניחא לרבי יהודה. דלא נפקא ליה מקראי אצטריך הלכתא: לגוד. להיכא דצריך למיגד או גוד אחית או אסיק כגון אכסדרה בבקעה דאמרינן בה פי תקרה יורד וסותם: ולבוד. פחות מג׳: דופן עקומה. פחות מד׳ אמות: שתים כהלכתן. מזרחית ולפונית כמין גאם או דרומית ומערבית: כהלכתן. כשיעור מסך סוכה:

יש אם למסורת. כמה שכתב משה ומסר בספר תורה לישראל היא האם והעיקר ולא כמו שהוא נקרא: בסכת תשבו ישבו בסכת כי בסכות הושבתי חד מלא ותרין חסרין: בסכת. משמע חדא: לגופיה. דאין דורשין תחילות פסוק הנאמר ראשון אינו לדרשה אלא למשמעי אתא: הילכתא. הא דאמרינן לעיל הלכה למשה מסיני להכי נמי אתמר ליה הלכתא למחיצות למיגרעיה לשלישית דופן סוכה ולמיסגי ליה בטפח: סככה לא בעי קרא. דממשמעותא דגופיה נפקא דסוכה בלא סכך לא מקרייא: דורשין תחילות. לדרשה הוו להו ארבעה: למחסה ולמסתור וגו׳. בלא ארבע מחיצות לאו מחסה מזרם הוא שהרוח משיב את הזרם דרך דופן הפרוץ:

כנגד היוצא. מקום שמתחילה כלה באויר שירצה אם השתים מזרחית לפונית יעשה הטפח בסוף הלפונית במקצועו נגד מערב או במזרחית נגד דרום:

ויעמידנו

תוספות

דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ. י״מ דהכא איירי בשער אבל בבשר חוצץ אפילו מיעוטו שאינו מקפיד וקשה לר״ת מהא דאמרינן פרק הערל (יבמות דף עח. ושם) נכרית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה ופריך אמאי וכי תימא משום דרבי יצחק דאמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ והשתא דעדיפא הוה ליה לאקשויי דבבשר אפילו משהו ואפילו אינו מקפיד חוצץ ועוד מדקדיק שיעורא בחציצה במסכת מקוואות (פ״ט מ״ה) ומייתי לה בסוף אלו קשרים (שבת דף קיד.) על המרדעת רשב״ג אומר עד כאיסר האיטלקי ועוד מייתי התם של בנאים של תלמידי חכמים מצד אחד חוצץ ושל בור משני צדדין ובזבחים בסוף דם חטאת (דף צח:) דם על בגדו חוצץ ואם טבח הוא אינו חוצץ רבב על בגדו חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ וא״ת כיון דאתא הלכתא לרובו ולא למעוטו א״כ קרא למאי אתא דדרשינן בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים וי״ל דאצטריך לבית הסתרים כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף כה.): **ורבי** שמעון סבר יש אם למקרא. כולהו מודו דדרשינן מקרא ומסורת דלא על חנם נכתב כן אלא במילתא דמיכחשי אהדדי פליגי דמר סבר מקרא עיקר כדאשכחן ר״ע בריש סנהדרין (דף ד.) דסבר יש אם למקרא ובפ׳ כל שעה (פסחים דף לו.) גבי לחם עוני דדריש מקרא ומסורת ובפ׳ לולב הגזול (לקמן דף לד:) תנן ר״ע אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך כו׳ ודרשינן בגמרא [דף לב.] לולב אחד מדכתיב כפת חסר וי״ו וכן ר״ש דסבר הכא יש אם למקרא ובפ׳ קמא דקדושין (דף יח:) גבי בבגדו בה דריש מקרא ומסורת ומיהו קשה דלרבי עקיבא דלא דריש התם אלא מקרא לחוד ואמאי לא דריש תרוייהו כר׳ שמעון כדאמרינן גבי לחם עוני ועוד אשכחן ר״ע דסבר יש אם למקרא ולקמן בסמוך [דף ז:] מכשיר ר״ע סוכה בראש הספינה ומוכח שמעתא משום דקסבר סוכה דירת עראי בעינן אלמא לא בעי ג׳ כהלכתן דחד טעמא הוא כדקאמרי׳ בההוא שמעתא (ב) (*דרשב״ג) דפליג אדר״ע שוין בסוכה דדירת קבע בעינן א״כ סבר ר״ע יש אם למסורת ומיהו בזה יש לומר כמו שאפרש לקמן דהאי דקאמר כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן לא בשביל שיהו שוין אבל עוד קשה דהא ר״ע ור״ש דסברי יש אם למקרא ומחייבי אחטיאה אחת בפרק דם שחיטה (כריתות דף כב:) גבי חתיכה של חולין וחתיכה של קדש בא אחד ואכל את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי דברי ר״ע ר״ש אומר שניהם מביאין אשם אחד וכן גבי חלב ושומן אלמא לא בעינן חתיכה משתי חתיכות ומאן דבעי חתיכה משתי חתיכות אמרינן בפרק ספק אכל (שם דף יז:) משום דמלות קרינא ביה ומאן דמחייב סבר יש אם למסורת מלת כתיב ואין לפרש הכא דדם שחיטה בשתי חתיכות גדולות שאכל זה מזו כזית וזה מזו כזית דתרווייהו שתי מלות דעל כרחך טעמא משום דלא בעי חתיכה משתי חתיכות כדמוכח התם בשילהי פירקין בגמרא גבי ר׳ יוסי דקאמר חתיכה משתי חתיכות איכא בינייהו ואין לומר דכיון דהוו לכתחילה שנים חשוב מלות משום דאיקבע איסורא דהא רב נחמן הוא דקאמר הכי בריש פרק ספק אכל (שם יח.) אבל רבה דמפרש טעמא משום דמלות קרינן בה לית ליה כלל כדמוכח התם ועוד קשיא מדר׳ שמעון להאי לישנא דאמרינן הכא דכולי עלמא יש אם למסורת ובסוף פרק כיצד צולין (פסחים דף פו:) גבי בבית אחד יאכל קסבר יש אם למקרא ועוד קשה דלקמן (דף ט:) פסלינן לכ״ע סוכה תחת סוכה מדכתיב בסכת ולא אמרינן יש אם למקרא: [וע״ע תוס׳ לקמן לב. ד״ה כפת ותוספות סנהדרין ד. ד״ה כולהו ותוספות זבחים מ. ד״ה לא נצרכה ותוספות נדה מו. ד״ה לא ותוספות פסחים לו. ד״ה עוני]:

בדורשין תחילות קמיפלגי. ומשמע דלכולי עלמא סככה לא בעי קרא ואפילו הכי דל חד לגופיה ולא מוקמינן ליה למניינא למאן דלא דריש תחילות ולא כמו שפי׳ הקונטרס בריש סנהדרין (דף ג:) גבי תלתא אלהים כתיבי בפרשה דפי׳ אין דורשין תחילות משום דאצטריך למומחה ועוד קשיא לפי׳ למאי דמסיק התם דלכולי עלמא אין דורשין תחילות ואמר *ליה ר׳ יאשיה א״כ נכתוב קרא אל השופט דאי משופט לא הוה ידעינן מומחה כמו שפי׳ שם בקונטרס עצמו ור׳ (*יוחנן) (עצמו) לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דיינא הרגיל ולא לגבי הדיוט וכיון דמשופט לא ממעט הדיוט א״כ הוי אתי למניינא אלא ודאי אפילו לא איצטריך למומחה אפילו הכי דל חד לגופיה דאין דורשין תחילות וכל הני דבריש סנהדרין (דף ד:) דקרנות קרנת לטוטפות לטטפת ועשרה כהנים דסוף פרק קמא דסנהדרין (דף יד:) צריך לדקדק דדרשינן כולהו למניינא ולא אמרינן דאין דורשין תחילות: **וסוכה** תהיה לצל. בירושלמי אמרינן טעמא דר״ש מן הדא קרייה וסוכה תהיה לצל יומם מחורב הרי אחת למחסה ולמסתור הרי שנים מזרם וממטר שנים ורבנן אמרי מזרם וממטר אחת:

ויעמידנו

[ופי׳ שבת לג:] [סנהדרין ד:] [נ״א דר״ג] [נ״א לה] [נ״א יונתן]

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ועל מיעוטו וכו׳ בהקפדה סה״ד ואח״כ מ״ה וכל גזרה: (ב) תוס׳ ד״ה ור׳ שמעון וכו׳ כדקאמרינן בההוא שמעתא דרבי שמעון ורבן גמליאל דפליגי אדר׳ עקיבא:

רבינו חננאל

דבר תורה רובו ומקפיד עליו(אינו)חוצץ והאמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו אע״פ שאינו מקפיד חוצץ. ומשני שאני עובר דהיינו רביתיה. ש״מ דהאי רובו רוב גופו של אדם הוא *) ואתאי הלכתא. וגזרו על רובו שאינו מקפיד להיות חוצץ משום רובו המקפיד שהוא דבר תורה וכן מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד ונגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד כו׳ ודחינן רובו שאינו מקפיד ומיעוטו המקפיד גזירה נינהו ואין גוזרין גזרה לגזרה פי׳ המקפיד כגון שעוה וכיוצא בה שיש דבוק בבשרו של אדם ומקפיד עליו להוציאו מעל בשרו חוצץ. כדתנן (מקוואות פ״ט) כל המקפיד עליו**) להסירו חוצץ וכל שאינו מקפיד עליו להסירו אינו חוצץ: ושאין (עליו)[לה]ג׳ דפנות כו׳. ת״ר ב׳ כהלכתא ושלישית אפילו טפח. ר׳ שמעון אומר ג׳ כהלכתן ורביעית אפילו טפח. במאי פליגי רבנן סברי יש אם למסורת פירוש במסורת הכתיבה וחסירין הן בסכת בסכת בסכות הרי כאן ד׳ דל חד לגופיה פשו להו ג׳ שתים כהלכתן ואתאי הלכתא גרעת׳ לשלישית ואוקימתא אטפח. הלכתא הא דגרסינן בנדה פרק ג׳ תני אושעיא זעירא דמן חבריא. חמשה שיעורים ואלו הן שליא ושופר ושדרא ואיזוב ודופן הסוכה. דתנא ב׳ כהלכתן ושלישית אפילו טפח ור׳ שמעון סבר יש אם למקרא ולא חיישינן לכתיבה דבסוכות בסוכות בסוכות קרינן הרי כאן ו׳ דל חד קרא לגופיה פשו להו ד׳ ג׳ כהלכתן ורביעית אפילו טפח אתאי הלכתא האי דתני אושעיא גרעתא לרביעית אוקימתא אטפח איבעית אימא כ״ע יש אם למקרא וד׳ הם ובהא פליגי ת״ק סבר סככה בעיא קרא פשו להו תלת. ור׳ שמעון סבר סככה לא בעיא קרא. איבעית אימא כ״ע יש אם למסורת וד׳ הם דל חד לגופיה פשו להו תלת ת״ק סבר כי אתאי הלכתא למגרע מהני תלת חד ולוקמה אטפח ור׳ שמעון כי אתאי לספויי אהני תלת דופן אחריתי דאית בה טפח איבעית אימא כ״ע כי אתאי הלכתא למיגרע והכא בדורשין תחלות קמפלגי פירוש הא קרא חדא דאוקימתא לגופיה ור׳ שמעון סבר דרשינן לה ות״ק סבר לא דרשינן ליה רב א׳ לטעמיה דר׳ שמעון מהכא וזו היא קבלה בידינו ומצאו מפורש בתלמוד א״י. רבנן דקיסרי שמעין מעמיהו דרבנן ומעמא דר״ש מהדא קרא וסוכה תהיה לצל יומם מחורב למחסה ולמסתור. הרי אחת למעלה כסככה למכסה ולמסתור הרי ב׳ לדפנות מזרם

*) נראה דר״ל דאתאי הלכתא לזה דרוב גופו של אדם ומקפיד עליו חוצץ. **) במשנה שם ליתא לתיבת להסירו ואולי דרכינו גרס שם

ויעמידנו כנגד ראש תור שתיק רב איתמר נמי אמר שמואל משמיה דלוי מעמידו כנגד היוצא וכן מורין בי מדרשא מעמידו כנגד היוצא רבי סימון ואיתימא רבי יהושע בן לוי אמר עושה לו טפח שוחק ומעמידו בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי אמר רב יהודה סוכה העשויה כמבוי כשרה ואותו טפח מעמידו לכל רוח שירצה רבי סימון ואיתימא ר' יהושע בן לוי אמר עושה לו פס ארבעה ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי ומאי שנא התם דקאמרת סגיא בטפח שוחק ומאי שנא הכא דקאמרת בעיא פס ארבעה התם דאיכא שתי דפנות כהלכתן סגי ליה בטפח שוחק הכא דליכא שתי דפנות אי איכא פס ארבעה אין אי לא לא אמר רבא ואינה נתרת אלא בצורת הפתח איכא דאמרי אמר רבא ונתרת נמי בצורת הפתח איכא דאמרי אמר רבא וצריכא נמי צורת הפתח רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא עביד טפח [א] שוחק וקא עביד צורת הפתח א"ל לא סבר מר להא דרבא דאמר רבא ונתרת נמי בצורת הפתח א"ל אנא כאידך לישנא דרבא סבירא לי דאמר רבא וצריכא נמי צורת הפתח: שתים כהלכתן כו': אמר (א) רבא וכן לשבת מגו דהויא דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת איתיביה אביי ומי אמרינן מגו והתניא דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחברו שלשה טפחים ויתירה שבת על סוכה שהשבת אינה נתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ מה שאין כן בסוכה מאי לאו יתירה שבת דסוכה אסוכה ולא אמרינן מגו לא יתירה שבת דעלמא על שבת דסוכה אי הכי ליתני נמי יתירה סוכה דעלמא אסוכה דשבת דאילו סוכה דעלמא בעיא טפח שוחק ואילו סוכה דשבת לא בעיא טפח שוחק וסגי בלחי דהא את הוא דאמרת סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשר ההוא לא אצטריכא ליה השתא מקילתא לחמירתא אמרינן מחמירתא לקילתא לא כל שכן גופא אמר (ב) רבא סיכך

סיכך

ויעמידנו כנגד ראש תור. (ראש סוכה) במקצוע לפונית מערבית באלכסון או מזרחית דרומית כשהמחיצות מערבית לפונית דנראה נוטה לב' מחיצות ומיחזי כארבע מחיצות ראש תור היא תלם מענה של סוף שדה שהתלמים כלים והולכין באלכסון זה ארוך מזה מעט: טפח שוחק. מודדין בד' אצבעות שאינם נוגעות זו בזו דהוי טפח ומשהו: ומעמידו בפחות מג' [ב]. סמוך לאחת הדפנות ופחות מג' כלבוד והויא ליה כמחיצה של ד' טפחים ומשך סוכה שבעה נמצא רובו של דופן עשוי: כמבוי המפולש [ג]. שתי הדפנות זו כנגד זו: כשרה. דהא נמי קרי כהלכתן: לכל רוח שירצה. שהרי יש כאן ארבעה יוצאין ולאיזה יוצא שירצה יעשנו: עושה פס [ד]. דופן גמור של ד' טפחים ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן אצל מקצוע פס ארבעה דכי אמרינן לבוד איכא ז' טפחים ארוך כדי סוכה קטנה: שתי דפנות (ה). שלם כהלכתן כמין גאם דאין נראות מפולשות כי האי: אמר רבא ואינה נתרת אלא בצורת הפתח. בעירובין (דף יא:) אמר היכי דמי צורת הפתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן והכא קאמר רבא דטפח ששנינו בברייתא שמתיר בדופן שלישית אינו מתיר אלא אם כן עשאו לאותו טפח צורת הפתח על פני כל הדופן כולו כיצד קנה של אי טפח אצל היוצא וקנה של אי טפח במקצוע שכנגדו וקנה על גביהם מזה לזה (ג) הוה ליה כאילו כל הדופן סתום דפתח שיש לו צורת פתח סתימה מעלייתא היא בפרק קמא דעירובין (דף ב:) וזהו טפח שאמרו חכמים: ונתרת נמי בצורת הפתח. משמע דטפח ששנינו היינו כדפריש רבי סימון לעיל עושה סתימה טפח אצל היוצא ואתא רבא למימר דאם עשה צורת הפתח על פני כל הדופן בשני קנים כל שהוא וקנה על גביהם קאי ליה במקום טפח ומכשר ליה כוותיה דלאו האי או האי מכשר: וצריכא נמי צורת הפתח. משמע דתרוייהו בעינן טפח אצל היוצא וקנה בזוית שכנגדו וקנה שעל גביהם קאי מטפח זה לקנה של זוית: דקעביד טפח שוחק. אצל היוצא כדרבי סימון: לא סבר לה מר ונתרת נמי. או האי או האי: וכן לשבת. אע"פ שצריך לשבת שלש מחיצות ליעשות רשות היחיד שבת של סוכות מותר לסמוך על מחיצות הסוכה אם עשה ברה"ר סמוך לפתחו סוכה דאין בה אלא שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח מכניס ומוציא הימנה לביתו (ד) ואע"ג דבשאר שבתות לא מישתרי אי נמי בשאר מחיצות שאינן של סוכה לא מישתרו בהכי לשבת דסוכה שריא דמיגו דהוא טפח אגמריה רחמנא למשה במחיצות סוכה דליהוי ליה דופן שלימה לסוכה הוי דופן נמי בשבת דסוכה לענין שבת: דופן סוכה כדופן שבת. כל צידי דפנות שהתירו חכמים לשבת כגון מחיצה של שתי בלא ערב כדאמר בעירובין (ד' טז:) מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים ואע"פ שרחב קנה אינו אלא מלא אצבע ויש בין קנה לקנה שלשה טפחים חסר משהו ואיכא פרוץ מרובה על העומד שפיר דמי דאמרינן לבוד והוה ליה כולו עומד או של ערב בלא שתי כדתנן התם (שם) מקיפין שלשה חבלים הוי היקף נמי לדופן סוכה ובלבד שיהא זהיר שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים כשהוא מקיף כי היכי דלאמר לענין שבת דאם כן נפיק ליה מתורת לבוד ודווקא במקומות הרבה דהוי ליה פרוץ מרובה על העומד אבל מקום אחד או שני מקומות הוו להו כפתחים: שהשבת אינה נתרת. אם יש בה פתחים הרבה שאין בהם צורת הפתח ורבים על העומד ומבטלי ליה לעומד: מה שאין כן בסוכה. דסגי ליה בשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ואפילו היו לה פתחים בשתי הדפנות אחד או שנים דכי מצטרפת להו בהדי שתים הפרוצות הוה ליה פרוץ מרובה שריא: מאי לאו. אפילו בשבת שבתוך החג קאמר דלא מישתריא לטלטולי והכי קאמר יתירה הלכות טלטול שבת דסוכה אהלכות הכשר סוכה לאכול ולישן ולצאת ידי חובת סוכה דלענין מיפק ידי חובתו נפיק ובלבד שלא יטלטל בה אלא (ה) ארבעה ולא יכניס מתוכה לבית: לא. הכי קאמר יתירה הלכות טלטול שבת דעלמא אהלכות טלטול שבת דסוכה שבשבת דעלמא אינה נתרת אלא בעומד מרובה דליכא למימר בה מיגו ושבת דסוכה נתרת משום מיגו: ואי שבת דעלמא קאמר אבל שבת דסוכה והלכות הכשר סוכה שוין משום מיגו ליתני נמי יתירה הלכות הכשר סוכה דעלמא דחול אהלכות הכשר סוכה דשבת: ואילו סוכה דשבת. אם עשויה כמבוי שתי דפנותיה זו כנגד זו סגי לה בלחי זקוף אצל היוצא אע"ג דאין רחבו טפח דמיגו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה דהא מר משום דאית ליה מיגו אמר הכי לדידך דאמרת לחי משום מחיצה והזורק למבוי מפולש שיש לו לחי חייב אלמא מדאורייתא מחיצה היא ומתוכו לרשות היחיד נהי דמדרבנן אסור מדאורייתא מיהא מותר דהא מר משום דאית ליה מיגו אמר הכי: סיכך על גבי מבוי מפולש שיש לו לחי כשרה. בשבת ולא בחול דמיגו דהוי דופן לשבת למהוי רשות היחיד הוי דופן לענין סוכה: ההוא לא איצטריך ליה. לאשמעינן דיתירה סוכה דעלמא אסוכה דשבת משום דמרישא שמעינן ליה: דהשתא מקילתא לחמירתא אמר מיגו דהוי דופן לסוכה דקילא הוי דופן לשבת דחמירא: מחמירתא לקילתא מיבעיא. דמבוי שיש לו לחי זקוף דכשר לסוכה בשבת:

פסי

ויעמידנו כנגד ראש תור. אע"ג דאכיוצא בזה אמר פ' קמא דעירובין (דף י:) אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה גבי והרחב מעשר אמות וגבי עוד העסלא הכא דטפח מחיצה דאורייתא והלכתא גמירי לה לא אתי אוירא ומבטל לה:

עושה לו טפח שוחק. קנה בפחות מג' סמוך (ו) (ליה) לדופן לא יועיל ליחשב כטפח מחמת לבוד דהא לכך בעי טפח שוחק כדי שיהא דופן זה רחב ארבעה טפחים כדפירש בקונטרס כדי שיהא רוב דופן דשיעורו בשבעה טפחים ומשהו ועוד דקנה מבטל ליה אוירא:

ואינה ניתרת אלא בצורת פתח. פירוש אלא אם כן עשאו לאותו טפח צורת הפתח על פני כל הדופן כולו כיצד קנה של אי טפח אצל היוצא וקנה אי טפח במקצוע שכנגדו וקנה על גביהם דהוה ליה כאילו כל הדופן סתום דאע"ג דבפ' קמא דעירובין (ד' יא:) לא יהבינן שיעורא לקנה של צורת פתח אלא אפילו קנה משהו מכאן וקנה משהו מכאן וקנה על גביהם אלא שתהא בריאה כדי לעמוד בה דלת ואפילו דלת של קשין גבי סוכה החמירו דבעינן מחיצות הניכרות:

שלא יהא בין קנה לחברו שלשה טפחים. אין זה כר' יאשיה דבסמוך דבעי מחיצות (ז) כסכך צלתו מרובה מחמתו:

שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ. משמע הא כפרוץ אסור והוי מצי לאקשויי מהכא לרב פפא דאמר פ"ק דעירובין (ד' טו:) פרוץ כעומד מותר. ובלאו הכי איתותב התם אף על גב דהלכתא כוותיה כדאמרינן התם משום דדייקינן מתניתין כוותיה כדאמר התם ואי גרסינן הכא שהשבת אינה ניתרת בפרוץ מרובה על העומד אתי שפיר:

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פ"ד מהל' סוכה הלכה ב טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף ב:

מו ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:

מז ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם וסעיף ג:

מח ד מיי' שם הלכה ס טור שם:

מט ה מיי' שם הלכה יב טור ש"ע שם סעיף ט:

רבינו חננאל

מזרח וממטר. רבנן אמרי אחת רבי שמעון אמר שתים. אותו טפח היכן מעמידו רב אמר כנגד היוצא כדגרסינן בירושלמי רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל טפח אמרו רב כהנא ורב אסי ויעמידנו כנגד ראש תור כלומר בראש הזויות ממול זה וזה כדגרסינן בתחלת המוכר את הבית בעניין מצר לו מצד אחד ארוך ומצד אחר קצר. אמר רב לא קנה אלא כנגד אותו הקצר. א"ל רב כהנא לרב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור שתיק רב וזו ראיה למה שאמרנו ואסיק' ומעמידו כנגד היוצא שהוא כנגד קצה הדופן היוצא להראות כי הוא פתח הסוכה. סוכה העשויה כמבוי מפולש רב יהודה אמר אותו הטפח מעמידו לכל רוח שירצה ריב"ל אמר עושה לה פס ד' ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן דכל פחות מג' סמוך להדופן כלבוד דמי. דכיון דלית בה ב' דפנות דבוקות זו בזו לא סגי לה הדופן השלישית בטפח אלא בפס ד' ומשהו רחוק מן הדופן ג' חסר משהו הכל ז' טפחים. והן משך סוכה קטנה ונכשרת הסוכה בכך אמר רב אינה ניתרת הסוכה בעניין הזה אלא בצורת הפתח דלא חיישינן לטפח אם ישנו ואם אינו. איכא דאמרי אמר רבא וניתרת נמי בצור' הפתח או טפח או צורת הפתח. איכא דאמרי אמר רבא וצריכא נמי צורת הפתח אע"פ שיש שם טפח [בעינן] צורת הפתח וכן הלכתא דהא רב כהנא עבד בה עובדא הכי: ב' כהלכתן ושלישית אפילו טפח. אמר רבא וכן לשבת מגו דהויא [מחיצה] לסוכה הויא נמי מחיצה לשבת. ומותיב עלה אביי מהא דופן סוכה כדופן שבת. כדתנן מקיפין בקנין ובלבד שלא יהיה בין קנה לחבירו ג' טפחים יתירה שבת על הסוכה. שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפריץ כדגרסינן בעירובין באחרית פרק ראשון כל שהוא ארבעה ומארבעה (ועד ד' אמות) ועד עשר אמות צריך שלא יהא פרצה בין זה לזה במלואו שלא יהא פרוץ כעומד ואם היה פרוץ כעומד כנגד עומד מותר. כנגד פרוץ אסיר. ואם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד הפריץ נמי מותר. מה שאין כן בסוכ':

ששפח דופן סוכה או פס [ד'] מתיר כמו הפרוץ מאי לאו יתירה שבת דסוכה אסוכה. ולא אמרינן מגו דהויא דופן לסוכה הויא נמי לשבת. (משא"כ בשבת) [לא יתירה שבת] דעלמא. ואקשינן עליה אי הכי ניתני נמי יתירה סוכה דעלמא דאילו סוכה דעלמא לא סגי לה בלחי כל שהוא עד שיהא כטפח ואלו (סוכה דעלמא) [סוכה דשבת] סגי בלחי כל שהוא כדתנן לחיים שאמרו גובהו עשרה טפחים ורחבן ועביין כל שהוא ואי הוא

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה וכן לשבת: (ב) שם גופא אמר רבה: (ג) רש"י ד"ה אמר רבה וכו' דס"ל כאילו כל הדופן: (ד) ד"ה וכן לשבת וכו' ומוציא הימנה לביתו. נ"ב וה"ה במטלטל בה יותר מארבע כמו שאי בסמוך: (ה) ד"ה מאי לאו אפילו וכו' אלא בארבע: (ו) תוס' ד"ה עושה וכו' בפחות מג' סמוך לדופן כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ז) ד"ה שלא יהא וכו' דבעי במחיצות שלהו מרובה מחמתו כסכך כס"ד:

הגהות הגר"א

[א] ל"ג שוחק [כדשמעו מפיו. ולא נמצא בכ"י ולאו גופספקי' דמריה התיס ע"ן]:

נליון הש"ס

גמ' כנגד ראש תור. מלכות במשנה כלאים פ"ב מ"ז: שם שתק רב. כעין זה בילק דף ע"א ודף נז ע"ב ב"ק דף יא ע"א ב"מ דף סט ע"ב:

נוי"ב נירסי' דרומית מערבית]

נ א ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ז:

נא ג שם סעיף א:

נב ד מיי' פ"ד מהלכות סוכה הלכה ז סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלג סעיף ב:

רבינו חננאל

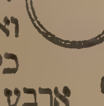
הא דאמרת סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשר והחי רבא הא לא אצטרי' למיתנא השתא דופן סוכ' דהיא מלתא [קילתא] הויא דופן לשבת החמורה מידי דאיתיה דופן לשבת החמורה לא כ"ש דתהוי דופן לסוכה קלה. וכן אמר רבא סיכך ע"ג [פסי ביראות] כשרת מנו דהוין הני פסין מחיצות לשבת הויא מחיצות לסוכה. נמצא ג' שמועות דרבא ב' בשבת וא' בסיכה. ופשוטות הן. ושחמתה מרובה מצילתה ת"ר חמתה מחמת סכך ולא מחמת דפנות וכן הלכתא. אמר אביי רבי ור' יאשיה ור' יהודה ור"ש ור' שמעון ור"ג ור' אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן ודברים פשוטין הן. והא דתניא העושה סוכתו בראש הספינה או בראש העגלה ר"ג פוסל ור' (יהודה)[עקיבא]מכשיר שיטה הן ואין הלכה כמותן וקיי"ל דליתא הא דאחרי' דאמרו סוכה העשויה כשובך ולא כר' יוחנן דאמר סוכה העשויה ככבשן ושמעתייתו כרבי דלקא דבעי סוכה שיש בה ד' אמות על ד' אמות ולית הלכת' כוותי'. אמר (רבא) [ר' יוחנן]סוכה העשויה עגולה ככבשן אם יש בהיקפה כדי לישב כ"ד בני אדם כשרה ואם לאו פסולה. כמאן כרבי דבעי סוכה שיש בה ד' על ד' ואקשינן למה לי כולי האי מכדי גברא באמתא יתיב בי"ב סגי דהא שמעינן ליה לר' יוחנן דא' בעירובין מהאי קרא ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגול סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב. ש"מ שכל מי שיש בהיקפו ג' טפחים יש בו רוחב טפח בי"ב סגי כיון דאית בהיקפו י"ב נמצא חללו

[לעיל ג.]

רפ"ג מ"ו

תורה אור

אסיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשרה ואמר (א) רבא בסיכך על גבי פסי ביראות כשרה וצריכא דאי אשמעינן מבוי משום דאיכא שתי דפנות מעלייתא אבל גבי פסי ביראות דליכא שתי דפנות מעלייתא אימא לא ואי אשמעינן פסי ביראות משום דאיכא שם ארבע דפנות אבל סיכך על גבי מבוי דליכא שם ארבע דפנות אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי מחמירתא לקילתא אבל מקילתא להמירתא אימא לא צריכא: ושחמתה מרובה מצילתה פסולה: ת"ר חמתה מחמת סיכוך גולא מחמת דפנות רבי יאשיה אומר אף מחמת דפנות אמר רב יימר בר שלמיה משמיה דאביי מ"ט דרבי יאשיה דכתיב °וסכות על הארון את הפרוכת פרוכת מחיצה שמות מ וקא קרייה רחמנא סככה אלמא מחיצה כסכך בעינן ורבנן ההוא דניכוף ביה פורתא דמחזי כסכך אמר אביי רבי ור' יאשיה *ורבי יהודה ורבי שמעון ורבן גמליאל ובית שמאי ורבי אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן רבי דתניא *רבי אומר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ד' אמות פסולה רבי יאשיה הא דאמרן *רבי יהודה דתנן *סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה פסולה רבי יהודה מכשיר ור' שמעון דתניא *ב' כהלכתן וג' אפילו טפח רבי שמעון אומר ג' כהלכתן וד' אפילו טפח רבן גמליאל דתניא *העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה רבן גמליאל פוסל ור"ע מכשיר בית שמאי דתנן *מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין רבי אליעזר דתנן *העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל רבי אליעזר פוסל לפי שאין לה גג וחכמים מכשירין אחרים דתניא אחרים אומרים סוכה העשויה כשובך פסולה לפי שאין לה זוויות אמר ר' יוחנן דסוכה העשויה

ככבשן אם יש בהקיפה כדי לישב בה כ"ד בני אדם כשרה ואם לאו פסולה כמאן כרבי דאמר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה מכדי *גברא באמתא יתיב *כל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח בתריסר סגי

הני

פסי בירות. בפרק שני דעירובין (דף יז:) תנן דהתירו חכמים משום עולי רגלים לעשות לבירות שברשות הרבים פסין ארבעה כמו דיומדין ורואין כאלו יש מחיצה מזה לזה ומלא הבור מוקף מחיצות וממלאין מתוכה לתוך המחיצה ואם סיכך על גבן כשרה בשבת דסוכות דמיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה ואע"ג דבעינן שתים כהלכתן: וצריכא. לרבא למימר הנך תלת שמעתתא לאשמועינן דאמרינן מיגו: דאי אשמעינן מבוי. הוה אמינא התם הוא דמכשרינן לסוכה ע"י מיגו דאיכא שתי מחיצות מעלייתא: פסי בירות. איכא שם ד' דיומדין נוטין לארבע הרוחות שנים לכל מחיצה אמה מכאן ואמה מכאן שהדיומדין רחבין אמה לכל צד: ואי אשמועינן הנך תרתי. ולא אשמעינן הך דאמרינן לעיל וכן לשבת הוה אמינא מחמירתא לקילתא הוא דאמר מיגו: חמתה מחמת סכך. פוסלת בה ולא חמתה מחמת דפנות: פרוכת מחיצה היא. דכתיב (שמות כו) והבדילה הפרוכת לכם וגו': ורבנן. אמרי לך מאי וסכות דאמר רחמנא: ליכוף בה. למעלה פורתא כעין גג יעשה ממקצתה: דירת קבע. ראויה להשתמש קבוע ונראית כבית: שלש כהלכתן. ופרשינן טעמא למעלה (דף ו:) למחצה ולמכתור מזרס: בראש הספינה. שהיא גבוהה מאד כספינות הים שהן גדולות והרוח באה ועוקרתה ובראש העגלה נמי כיון דניידי מתחזי כעין עראי: ב"ש פוסלין. דראוי להשמים בעינן: כמין צריף. גגה ודפנותיה באין כאחד כעין כוורת שאין גג ניכר לבד והדפנות לבד: או שסמוכה לכותל. עשה קנים ארוכים וסמך ראשו אחד מוטה על הכותל וראשו אחר מוטה על הארץ דגגה ודופנה אחד שאין לה גג ואין נאה לדירה: כשובך. עגולה: ככבשן. עגולה דלית ליה כאחרים: כדי לישב בה כו'. סביבות הקיפה מבפנים: כמאן. בעי ר' יוחנן סוכה גדולה כל כך כרבי דאמר ד' אמות בעינן בתמיה דעל כרחך לית לן תנא דמפיש בשיעורא דסוכה כוותיה וכי בעי רבי יוחנן כולי האי אליבא דמאן אמרה: באמתא יתיב. כל אחד מקומו אמה נמצא הקיפה כ"ד אמות וקיימא לן (עירובין דף יג:) כל עגול שיש בהקיפו ג' טפחים יש ברחבו טפח דכתיב (דה"ב ד) בים שעשה שלמה עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב לעשר אמות רוחב שלשים אמה היקף אלמא הכא נמי בתריסר אמות היקף סגי דנהוי פותיא ארבעה:

הני

סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשרה. בין למ"ד בפ"ק דעירובין (דף יב:) לחי משום היכרא בין למ"ד משום מחיצה קשה מה ענין סוכה דבעי מחיצות דאורייתא למבוי דרבנן דמדאורייתא בלא לחי שרי וי"ל דמיירי בלחי טפח כדאמרינן לעיל דמעמידו בפחות מג' סמוך לדופן דהיינו מדרבנן ובשבת שרי על ידי מיגו ואפילו בסמוך לדופן אבל אין לתרץ דטפח סוכה מדרבנן ומדאורייתא בכל שהוא דהא בפרק המפלת (נדה דף כו.) קחשיב דופן סוכה בהדי חמשה ששיעורן טפח ואמרינן התם דלא חשיב קורה טפח משום דהוי מדרבנן ולא חשיב אלא הנך דכתיבן ולא מפרש שיעורייהו וא"ת ומבוי זה אם יש בו ג' מחיצות גמורות תיפוק לי דבלא לחי הסוכה כשרה דקיימא לן כרבנן דאמרי שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ובקונטרס פי' דמיירי במבוי מפולש ולא יתכן דא"כ לא מישתרי בלחי וקורה אלא לר' יהודה וכולהו אמוראי כרבנן בפ' קמא דעירובין (דף יב:) ואמרינן בסוף חלון (שם דף פא:) ובסוף כל גגות (שם דף צה.) דאין הלכה כרבי יהודה במחיצות וי"ל לעולם מיירי במבוי סתום מג' רוחות ומיירי כגון שסיכך נגד הלחי ולפנים נגד הבתים לא סיכך דהשתא אין לזו סוכה אלא שתי מחיצות ולחי אחד: **סיכך** ע"ג פסי בירות כשרה. מיגו דהוי מחיצה לענין שבת ואע"ג דלא התירו אלא לעולי רגלים ולעולי רגלים (ב) לא התירו אלא לבהמתם אבל אדם מטפס ויורד מטפס ועולה כדאמרינן פרק עושין פסין (שם דף כא.) מ"מ כיון דמדאורייתא שרי בכל ענין אמרינן מגו ואפילו מדרבנן לא אסרי משום מצות סוכה וכי עביד לריכותא ממבוי שיש לו לחי ומפסין לא חייש למימר האי טעמא דפסיטא ליה טעמא דמצוה: **מחיצה** היא וקרייה רחמנא סככה. מהא דנפקא לן מחיצות לעיל מבסוכות וקרייה רחמנא סככה לא מצי דריש דהתם לא דרשינן אלא מייתורא ותדע דכולהו מודו דלא בעינן למחיצות פסולת גורן ויקב: **כולהו** סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן. על כרחך אין שוין דהא רבי בעי ד' אמות ולב"ש סגי בכדי ראשו ורובו ושולחנו ודכוותיה ביבמות פרק ר"ג (דף נא:) כולהו סבירא להו מאמר קונה קנין גמור והא דחשיב הכא ר' יהודה להו משום דאסיקנא לעיל טעמא דרבנן דפסלי דבעו דירת עראי דהא אביי דהכא הוא מקשה לרבא* דאית ליה ההוא טעמא אבל מ"מ אמת הוא דלמעלה מכ' לא קיימא אלא אם כן עשאו קבע ואמרינן נמי בפרק הישן (לקמן דף כח:) רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ודייק מהא דמכשיר למעלה מכ' ש"מ דרגיל לעשות סוכתו דירת קבע: **העושה** סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה. לקמן (*מפרש) בפרק הישן (דף כב: ושם) במתני' דקתני כשרה גרסינן בראש העגלה אבל הכא בברייתא בפלוגתא דר"ג ור"ע אור"ת דלא גרסינן ליה וכן ר"ח לא גרס ליה שבראש העגלה לא פליגי דהא מסקינן בפרק הישן (לקמן דף כג.) דפליגי ביכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים ומיהו יש לדחות דכי האי גוונא אמר יכולה לעמוד ברוח מצויה דארץ ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שבראש העגלה כיון דניידא ולא מיסתבר כלל דאלא מעתה ליפלגו בסוכה שבראש העגלה כיון דניידא מתחזיא כעראי ועוד קשה דבראש הספינה נמי ניידי ולמה (ג) לי משום דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים ומיהו יש לייסב כמו שאפרש לקמן בריש הישן (דף כא:) [בד"ה שאין] גבי סוכה שבמטה בכרעי המטה: **אחרים** אומרים סוכה העשויה כשובך פסולה. דסוכה דירת קבע בעינן· ואחרים הייט ר' מאיר והא דאמר ר"מ לקמן (דף ח:) שתי סוכות היוצרים זו לפנים מזו החיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה בשאר ימות השנה קאמר דאילו בחג כיון דקסבר דירת קבע בעינן חייבת במזוזה כדמוכח פ"ק דיומא (דף י.) דמהאי טעמא מחייב רבי יהודה סוכת החג במזוזה:

כמה

[לקמן כח:]

[לעיל ג. וש"נ]

[יומא י: לקמן כח:]

[לעיל ב.]

[לעיל ז: וש"נ]

לקמן כב.

[לעיל ג. וש"נ]

לקמן יט: ע"ש

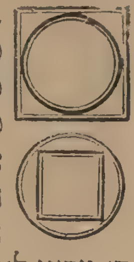
[עי' תוס' ב"ב קא. ד"ה ורבנן]

עירובין יג: יד. [ב"ב יד: אהלות פי"ב מ"ו]

הגהות הב"ח

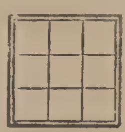
(א) גמ' ואמר רבא סיכך: (ב) תוס' ד"ה סיכך ע"ג פסי וכו' ולעולי רגלים נמי לא התירו: (ג) ד"ה העושה וכו' ולמה ליה למימר משום דאינה:

*הני מילי בעיגולא אבל בריבועא בעיא טפי מכדי כמה מרובע יותר על העיגול רביע בשיתסר סגי ה"מ בעיגול דנפיק מגו ריבועא אבל ריבועא דנפיק מגו עגולא בעיא טפי משום מורשא דקרנתא *מכדי כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסונא בשיבסר נכי חומשי סגיא לא דק אימור דאמרינן לא דק פורתא טובא מי אמרינן לא דק א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי מי סברת גברא באמתא יתיב תלתא גברי בתרתי אמתא יתבי כמה הוו להו שיתסר אנן שיבסר נכי חומשא בעינן לא דק אימור דאמרינן לא דק לחומרא לקולא מי אמרינן לא דק אמר ליה רב אסי לרב אשי לעולם גברא באמתא יתיב ורבי יוחנן מקום גברי לא קחשיב כמה הוו להו תמני סרי בשיבסר נכי חומשא סגיא היינו דלא דק ולחומרא לא דק *רבנן דקיסרי ואמרי לה דייני דקיסרי אמרי עיגולא דנפיק מגו ריבועא רבעא ריבועא

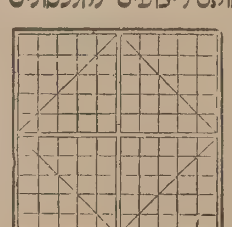
הני מילי. דבעיקף ג' איכא רווחא טפח: בעיגולא. רוחב טפח יש בו והוא עגול וכל עגול אין רחבו אלא באמצעו ואנן בעינן ד' אמות מרובעות שיהא ארבע בגידיה כמו באמצעה ובריבועא איכא הקיפא טפי: מכדי כמה מרובע יתר על העיגול רביע. מתני' היא *באהלות ובמס' מדות והדברים נראין לעינים דאילו אמה עגולה חוט שלש אמות מקיפה ואמה מרובעת צריכה חוט ד' לסובבה אמה לכל רוח: בשיתסר. היקף סגי: ה"מ. דסגי בשיתסר מהאי טעמא דמרובע יתר על עיגול רביע: בעיגולא דנפיק מיגו ריבוע. אם היקפת בחוט של ט"ז אמה בקרקע בריבועא תמצא בתוכו ארבע מרובעות ואם היית צריך לעגלו מבפנים ולהוציא קרנות ריבועו אתה עוגלו בחוץ י"ב ונמצא חיצון יתר על הפנימי רביע אף כאן אם היתה מרובעת סוכה זו דיה להיות כדי שישבו בהיקפה ששה עשר בני אדם: אבל בריבועא מגו עיגולא בעינן טפי משום מורשא דקרנתא. אבל עכשיו כשעשה אותה עגולה אם לא היה הקיפה אלא ששה עשר נמצא האמצע רוחב הרבה מארבע וצידיה הולכים וכלים עד לכלה ואין אתה מוצא בצידיה ארבע שאין לה זויות ורבי ארבע מרובעות בעי וצריך אתה לעשות על כרחך היקף עיגולה גדול כדי שתוכל לרבע מתוכה ארבע מרובעות שיש להם זויות: מכדי כל אמתא בריבועא כו'. כשאתה מודד אלכסון שלהם אתה מוצא לכל אמה שבריבוע תוספת שני חומשים כך שיערו חכמים: בשיבסר נכי חומשא סגי. שהרי אינך צריך להרחיב עיגול זה אלא שתמלא בתוכו ד' מרובעות וכשאתה מושיב לתוכו טבלא מרובעת יהא חוט העיגול המקיפו נוגע בקרנות הריבוע נמצא עיגול זה רחב מתוכו כמזוית לזוית של ריבוע שהוא חמש אמות ושלשה חומשים ודבר עגול כל רחבו שוה כאלכסונו כן אמצעו שהרי אין לו זויות נמצא תוכו חמשה ושלשה חומשין על חמשה ושלשה חומשין וכל שיש ברחבו טפח בעיגול צריך היקפו שלשה נמצא לחמש אמות רחב חמש עשרה אמה היקף ולשלשה חומשין תשע היקף שהן שתי אמות פחות חומש הרי שיבסר נכי חומשא פחות חומש: לא דק. ר' יוחנן במילתיה נמנס ואמר טפי דכל כמה דהויא גדולה טפי עדיפא: לחומרא. אם אמר להוסיף על השיעור דלא חש לנמנס לא הוה קשיא לן אבל השתא דבציר ליה שיעורא והכשיר את הפסולה קשיא לן מי לא דק במילתיה דלא ליקיל: באמתא יתיב. ואי הוה מצריך רבי יוחנן להושיבם לתוכה ודאי איכא לאקשויי: אלא ר' יוחנן מקום גברי לא קחשיב. בתוך הסוכה אלא סביבותיה מבחוץ הוא אומר להושיבם הרי פיחתו מן החשבון מרוחב העיגול שתי אמות על שתי אמות שכשאתה סובבו בחוץ סביבו מבחוץ היקפו עשרים וארבע אתה מוצא בתוכו שמונה על שמונה דכל שיש בהיקפו שלשה יש ברוחבו טפח ועכשיו שהדפנות מפנימה למושבן אינו רחב אלא ששה על ששה דהא גברא באמתא יתיב והוצאת לך אמה מזה ואמה מזה לכל צד: כמה הוו להו תמני סרי. בהקיפה יש שמונה עשר דהא רחבה ששה על ששה: ולחומרא לא דק. שהוסיף מעט על השיעור ולא נמנמו ומיהו פורתא הוסיף דלא הרחיבו בתוכו יותר על שיעורו אלא שני חומשין דהיינו שליש משהו חומשין שהוסיף בהקיפו וליכא לאקשויי כדאקשת לעיל טובא מי לא דק: ורבנן דקיסרי אמרי. לעולם מקום גברי בעינן דלהוי לתוכה עשרים וארבע אמות: דעיגולא מגו ריבועא ריבעא. מפיק מן הריבוע כשאתה עוגל את המרובע מתוכו: אבל

כמה מרובע יתר על העגול רביע. אין להוכיח דבר זה מהא דטבלא מרובעת של ש"ש על שלש וחוט של שתים עשרה יסוב אותה וטבלא עגולה של שלש על שלש חוט של תשע אמות יסוב אותה דכל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש בו רחב טפח כדאמר בשמעתין דאין מביאין ראיה מחוט ההיקף הגדול רביע אלא רוחב המקום דאתו טבלא עגולה של ד' על ד' אמות סלקא דעתך שהיא מוחזקת אלא כטבלא של ג' על ג' מרובעים לפי שהחוט המקיפו מדתו שוה והלא כשתחלוק טבלא של ג' על ג' מרובע על ג' רצועות לאורך ושלש רצועות לרוחב לא תמצא בה כי אם ט' [של] אמה על אמה וטבלא עגולה של ד' על ד' ע"כ יש בה י"ב רצועות של אמה על אמה שהרי (אם) ריבוע של ד' על ד' כשנחלק לד' רצועות של רחב אמה לארכו וכן לרחבו תמצא בו י"ו רצועות של אמה על אמה ומרובע אינו יתר על העיגול אלא רביע נמצאת אתה אומר שהעגולה היא י"ב אמה על אמה אלא ודאי אין ראיה מחוט של היקף כלל ועוד תדע דרצועה של ה' אמות אורך על רוחב אמה חוט של י"ב אמה מקיפה כשתבא לחלקה לרצועות של אמה על אמה אין בה אלא חמש אמות והיינו טעמא לפי כשאתה מניח חוט בריבוע הולך ומיצר לזויות וכשאתה מניחו בעוגל מרחיב והולך ואם באנו לכוין החשבון דמרובע יתר על העגול נוכל להוכיח בענין זה שתעשה נקודה של משהו ותקיפנה בחוטין הרבה סביב זה סיבוב אחר סיבוב עד שירחיבו ויגדל רוחב בעוגל טפח על טפח ואחר כך תחתך החוטין מן הנקודה ולמטה דהיינו מחצי רוחב עיגול ולמטה ואחר שיחתכו יתפשטו כל החוטין מימין ומשמאל ונמצא כל חוט הולך ומאריך מחבירו משהו מכאן ומשהו מכאן עד שאתה מגיע לחוט העליון דארכו ג' טפחים שהוא חוט החיצון שהוא מסבב טפח על טפח דכל שיש ברוחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים נמצאו החוטין הללו סדורין כענין זה כמין רצועה רחבה באמצע חצי טפח והיינו כנגד הנקודה מכאן ומכאן כלה והולכת וצרה עד משהו ואם באת לחזור ולחלק אותה באמצע היינו כנגד הנקודה תמצא שתי רצועות שכל אחת ארכה טפח ומחצה ומצד אחת רחבה חצי טפח ומצד אחת כלה עד משהו ועתה תצטרף אלו שתי הרצועות ושים האורך כנגד הקצר תמצא רצועה ארכה טפח ומחצה על רוחב חצי טפח תחלוק אותה לשלש רצועות תמצא בה שלש רצועות מחצי טפח על חצי טפח ואילו רצועה מרובעת של טפח כשתחלקנה שתי וערב תמצא בה ארבע רצועות של חצי טפח על חצי טפח הרי לך מרובע יתר על העיגול רביע:

כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא. אין החשבון מכוון ולא דק דאיכא טפי פורתא שאם תעשה ריבוע של עשר על עשר ותחלק אותו שתי וערב נמצא בתוכו ארבעה ריבועים של חמשה על חמשה חזור וחלוק אותם ריבועים לאלכסונים ההולך לצד אמצע של ריבוע גדול תמצא בריבוע הפנימי חמשים אמה שהרי הוא חציו של חיצון שהרי חלקת הריבועים של ה' על ה' כל אחד לאלכסונו ואם לא היה בו אלא לפי חשבון אמתא ותרי חומשי דהיינו ז' על ז' נמצא דאין בו חציו של חיצון דריבוע של שבעה על שבעה אין בו אלא ארבעים ותשע רצועות של אמה על אמה וראוי להיות חמשים דהא הוא חציו של עשרה על עשרה דעולה למאה רצועות של אמה על אמה:

רבי יוחנן מקום גברי לא קחשיב. על חנם דחק ליישב דברי ר' יוחנן דעל כרחך מקום גברי קחשיב דשמעינן ליה בהדיא בעירובין בריש חלון (דף עו.) דאמר חלון עגול צריך שיהא בהקיפו כ"ד טפחים ולא מיתרצא אלא כדייני דקיסרי וכו': ריבועא

ד' על ד' ודחינן הני מילי בעיגולא כלומר לא תמצא הללו ד' אמות אלא באמצע בלבד בצדדין אינך מוצא ד' אמות.*) ותנן באהלות (פי"ב מ"ו) כמה יהא בהיקפו ויהיה בה טפח **) במרזב במרובעת ד' שהמרובע יתר על העיגול רביע. בי"ו גברי סגי דהא משכחת ד' על ד' אמות. ודחינן הני מילי דמרובע יתר על העיגול רביע בעיגולא דנפיק מגו ריבועא. אבל ריבועא דנפיק מגו עיגולא בעינן טפי משום מורשא דקרנתא. ראינו לרבינו הגאון פי' ואמר אינך מוצא ד' על ד' אמות אלא יש בעיגולו ט"ז אמה וה' שביעיים ושני שלישי שביע חסר מעט. ותוב אמרינן מכדי כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא כלומר אם תעשהו באלכסון במתיחת זויותיו תמשוך בהן מורשא דקרנתא לא יוסיף יתר על כל אמה שני חומשין לי"ב אמה כ"ד חומשין משום שתרבעהו ותוציא מורשאות בקרנותיו נמצאו כ"ד חומשין. הנה ה' אמות פחות חומש ושתים עשרת הנה י"ז אמה פחות חומש. וזהו שאמרו בשיבסר נכי חומשא סגי כלומר בזה השיעור בי"ז נכי חומש בעיגולא תמצא ד' על ד' אמות אחרי שתמשוך מהן מורשא דקרנתא ודחינן לא דק כלומר הוסיף על שיעור ולא דקדק. ומתמהינן אימור דאמרינן לא דק פורתא טובא [מי] אמרינן. וחזרנו לחשבון אחר. כלומר אין כל אדם ישיבתו אמה אלא מקום ב' אמות ישיבת ג' אנשים הן אי הכי בכמה אמות יושבין כ"ד בני אדם. בי"ו אמות ואנו בשבסר נכי חומש בעינן ושנינן לא דק. הוסיף אמה אחת פחות חומש. ואמרינן אימור דאמרינן לא דק לחומרא. וזה קולא היא כי בי"ו אמה הסוכה פסולה היא. ואתה הכשרת אותה. ושנינן לעולם גברא באמתא יתיב ור' יוחנן מקום גברי לא קחשיב פירוש בני אדם הללו חשבן ר' יוחנן במקום דופן וכשישב אדם נמצא ירכו עם שוקו אמה. והיושב כנגדו אמה כשיהיה האמות בעיגול נמצא מקום ישיבת זה אמה ומקום היושב כנגדו אמה אחרת כשתוציא מכלל השמונה אמות במקום ישיבתם נמצא פנוי ביניהם ו' אמות. וכל עיגול שיש בתוכו ו' אמות קו יסוב אותו י"ח אמה ודי לנו בי"ז נכי חומש נמצא שתוסיף אמה וחומש ושנינן לחומרא תוסיף והיינו לא דק ולחומרא לא דק וגרסינן בפרק חלון שבין ב' חצרות א"ר יוחנן חלון עגול צריך שיהא בהיקפו כ"ד טפחים ושנים ומשהו [מהן] בתוך י'. אם ידענו נמצא משהו בתוך י'. למה לי כולי האי מכדי כל שיש בהיקפו ג' טפחים יש בו רחב טפח בי"ב טפחים סגי ושנינן הני מילי בעיגולא אבל בריבועא לא. ואיקנא בי"ז נכי חומשא סגי. ושנינן ר' יוחנן דאמר כדייני דקיסרי דאמרי ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא. ואקשינן והא ליתא לדייני דקיסרי. ושנינן לטעותא דדייני דקיסרי

*) נראה דצ"ל מכדי כמה מרובע יתר על העיגול רביע וכדתנן באהלות וכו'. **) לפנינו שם מיירי המשנה בקורה ולא במרזב ואולי דגי' אחרת היה לו לרבינו ז"ל שם.

[עירובין מ. ב"ב קא:] [עירובין עו:]

ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא ולא היא דהא קחזינן דלא הוי כולי האי: א"ר לוי משום ר"מ שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית אינה סוכה [ב]וחייבת במזוזה והחיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה ואמאי תהוי חיצונה כבית שער הפנימית ותתחייב במזוזה משום דלא קביע *°תנו רבנן [ג]גנב"ך סוכת גוים סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותים סוכה מכל מקום כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא [ד]והוא שעשאה לצל סוכה מכל מקום לאתויי מאי לאתויי סוכת רקב"ש דתנו רבנן [ה]סוכת רקב"ש סוכת רועים סוכת קייצים סוכת בורגנין סוכת שומרי פירות סוכה מכל מקום כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל סוכה מכל מקום לאתויי מאי לאתויי סוכת גנב"ך האי תנא דגנב"ך אלימא ליה גנב"ך משום דקביעי וקא תנא מכל מקום לאתויי רקב"ש דלא קביעי והאי תנא דרקב"ש אלימא ליה רקב"ש דבני חיובא נינהו ותנא מ"מ לאתויי גנב"ך דלאו בני חיובא נינהו:

מתני'

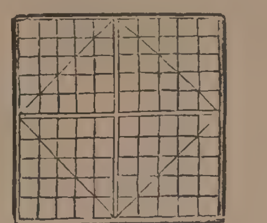
רש"י

אבל ריבועא מגו עיגולא פלגא. כשאתה מרבע בתוך העיגול אתה מוציא ממנו חצי השיעור הנשאר בו דהיינו תילתא דכוליה הלכך לשם עשרה ריבוע צריך העיגול המקיפו סביב להיות עשרים וארבע: ולאו מילתא היא. דהא רואין דלא הוי שיעורא כולי האי אלא שיהא רחב כשיעור אלכסונא של מרובע וכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונו: שתי סוכות של יוצרים. כך היה דרך של יוצרי כלי חרס בימיהן עושין להם שתי סוכות זו לפנים מזו בפנימית הוא דר ומצניע קדרותיו ובחיצונה הוא עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור: פנימית אינה סוכה. אם בא ליסב בתוכה בחג לשם סוכה ואע"ג דלא בעינן סוכה לשם חג דהא כבית הלל קיימא לן דמכשרי סוכה ישנה במתניתין (דף ט:) הכא אינה סוכה דלא מינכרא מלתא דלשם סוכה הוא דר בו דהא כל ימות השנה דייר התם ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם: וחייבת במזוזה. לעולם משום דכל דירתו בה: החיצונה סוכה. ויוצא בה ידי חובתו ואין צריך לסותרה ולעשותה לשם חג כבית הלל ומשום היכרא דמצוה ליכא למיסר דכיון דכולה שתא לאו הכא דייר והשתא דייר בה איכא היכרא: ופטורה מן המזוזה. לעולם דלאו דירה היא שאינה עשויה אלא לצאת ולבא דרך שם ולהכנים שם תגרים: ותיהוי כבית שער הפנימית. דקי"ל במנחות בהקומץ רבה (דף לג:) דחייב במזוזה מדרבנן בית שער פירק"א בלע"ז שלפני הבית: משום דלא קביע. לא זו ולא זו דבר קבוע ואין הפנימית חשובה להיות לה בית שער: סוכת גוים. שעשויה לדור בה בימות החמה: סוכה מ"מ. אפילו פחותה מאלו ולקמיה מפרש מאי היא: מאי כהלכתה. מאי אתא לאשמועינן דאילו שתהא צלתה מרובה מחמתה ובדבר שכשר לסכך בו פשיטא אטו משום דריעא במילי אחרנייתא שלא נעשית לשם סוכה תתכשר אף בפסולות: אמר רב חסדא. האי כהלכתה דקאמר הוא שמסוככת יפה דמוכחא מלתא שעשייתה הראשונה לצל היתה ולא לצניעות בעלמא דאע"ג דסוכה לשם חג לא בעינן לשם סוכה בעינן וצל הוא דמיקריא סוכה שסוככת מן החורב: רקב"ש. סימן רועים קייצים בורגנין שומרי פירות ולקמן פריך מאי גריעותייהו דהני מהנך דלעיל דקרי ליה סוכה מכל מקום: רועים. שעשו סוכה בשדה ליסב בתוכה מפני השרב ושומרים לצאן: קייצים. שומרי קציעות השטוחין בשדה לייבש: בורגנין. שומרי העיר וכולן ישראלים הם אבל סוכה זו לא לשם חג נעשית: סוכה מכל מקום. דאפילו פחות מאלו והיינו הנך דלעיל כדמפרש לקמן דהאי תנא חשיבי ליה הני משום דישראלים נינהו וחייבין בסוכה וראויה סוכתן להכשיר יותר מסוכת גנב"ך גוים נשים בהמה כותים שאין חייבין בסוכה: אלימא. חשובה להכשיר: סוכת רקב"ש לא קביעי. פעמים רועין כאן ופעמים רועין כאן כשאכלו את המרעה וכן קייצים כשיבשו הולכין להם וסותרין סוכתן:

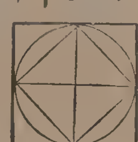
מתני'

תוספות

ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא. פירש בקונטרס כשאתה מרבע בתוך העיגול אתה נוטל ממנו חצי השיעור הנשאר בו דהיינו תילתא דכולה הלכך לשם עשרה ריבוע צריך העיגול המקיפו סביב להיות כ"ד ודבר תימה הוא זה מה ענין זה אצל זה אלא יש לפרש ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא מרוחבו של עוגל מחזיק רוחב הריבוע נמצא זויות של ריבוע המגיעין עד העיגול כפליים על רוחב הריבוע דקא סבר כל אמתא בריבוע תרי אמות באלכסונה ותימה היאך טעו במדה רבי יוחנן ודייני דקיסרי דמאחר שלא מדדו הדבר היאך טעו כלל על דבר שאינו ויש לומר דקבלה בידם לשון זה של ריבוע מגו עיגולא פלגא והוא אמת לענין המקום ולא לענין אורך החוט המקיף והרוחב דמקום הריבוע שבתוך העיגול מתמעט חצי של ריבוע דהוא תילתא דכולי עיגול תדע שאם תעשה ריבוע של עשר על עשר ותחלקנו שתי וערב ותחזור ותעשה ריבוע בפנים לאלכסונה

של ריבועים קטנים כענין שפירשתי לעיל נמצא ריבוע פנימי חציו של חיצון ואם תעשה עוגל של עשרה על עשרה בתוך ריבוע החיצון יהא העגול בין שני הריבועים וזה הוכחנו שמרובע יתר על העיגול רביע אם כן העיגול יתר על הריבוע הפנימי חציו של פנימי דהיינו (תילתא דעגולה דהיינו) רביע של ריבוע חיצון וקצת תימה דלא נקט ריבועא דנפיק מגו (א) עיגולא דהיינו תילתא מכל העגול כי היכי דנקט עיגולא דנפיק מגו ריבועא ריבעא דהיינו ריבעא מכל הריבוע לכך יש לפרש דהנך תרי מילי קיימי דאיירי כענין שפירשתי שעושה עיגול בתוך ריבוע וחוזר ועושה ריבוע

אחר בתוך אותו עיגול ואתא למימר שנתמעט העוגל רובע של ריבוע החיצון וריבוע פנימי נתמעט מריבוע חיצון פלגא ורובע ופלגא קיימי אריבוע חיצון ואם תאמר והלא ריבוע של שבעה על שבעה אם תעשה בו עוגל של שבע על שבע אמות ותחזור ותעשה בתוך העוגל ריבוע של אלכסונו שבעה כמדת העוגל הוה ליה ריבוע פנימי חמשה על חמשה לפי חשבון של אמתא ותרי חומשי באלכסונה ומשכחת לה בריבוע פנימי יתר מחציו של חיצון דיש בפנימי כ"ה רצועות של אמה על אמה ובחיצון לא משכחת אלא מ"ט ויש לומר שזה תלוי במה שהוכחנו דחשבון של אמתא ותרי חומשי אינו מכוון דאיכא טפי וא"כ אין בריבוע הפנימי ה' על ה' דאם היה בו ה' על ה' היה אלכסונו עולה טפי מז': **ותיהוי** חיצונה בית שער לפנימית ותתחייב במזוזה. ובית שער חייב במזוזה כדתניא בהקומץ רבה (מנחות דף לג:) בית שער אכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה ותימה דבפרק קמא דיומא (דף יא: ושם) אמרינן דממעטינן להו ממזוזה מדכתיב בית מה בית מיוחד לדירה יצאו אלו שאין מיוחדין ויש מחלקין בין פתוחין לבית ולפתוחין לגינה וקשיא דאם כן הוה ליה לשנויי הכי התם במנחות (שם) דפריך אדרב חסדא דאמר אכסדרה פטורה מן המזוזה ונ"ל הא דאורייתא הא דרבנן והא דלא משני התם במנחות דמשמע ליה דרב חסדא פטורה לגמרי קאמר אפילו מדרבנן:

סוכת כותים. כל הנך דקחשיב הכא אמר במעתין דלאו בני חיובא נינהו דקסבר גרי אריות הן והא דאמר פרק שני דיבמות (דף כד:) דאחד גרי אריות ואחד גרי חלומות הלכה כולם גרים הני מילי כשנתגיירו לגמרי אבל גרי כותים כתיב בספר מלכים (ב יז) את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים ומאן דאמר כותים גרי אמת קסבר דאחר כך ניתקנו:

סוכה

עין משפט נר מצוה

נג א טוש"ע א"ח סי' תרלו סעיף ג:

נד ב מיי' פ"ו מהלכות מזוזה הלכה ט סמג עשין כג טוש"ע י"ד סי' רפו סעיף יג:

נה ג ד ה מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה ז סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלה:

רבינו חננאל

דקיסרי קאמר נמצאת שמועה דר' יוחנן אליבא דדייני דקיסרי אמורה: א"ר מאיר משום ר' לוי ב' סוכות של יוצרים כו'. פשוטה היא. ת"ר סוכת גוים סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותים סוכה מ"מ כשירה. ובלבד שתהא עשויה לצל ומסוככת כהלכתא וכן סוכת רועים סוכת קייצין סוכת בורגנין סוכת שומרי פירות סוכה מ"מ כשירה ואסיקנא סוכת גוים וסוכת נשים וכיוצא בהן דלאו בני חיובא נינהו אם היא עשויה לצל ומסוככת כהלכתא כשרה וכ"ש סוכת רועים וקייצים ובורגנין ושומרי פירות דבני חיובא נינהו שסוכתם

(מהר"ם מופק זה)

מסורת הש"ס

מנחות לג.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ריבועא דנפיק וכו' וקצת תימה וכו' מגו עיגולא תילתא דהיינו תילתא מכל העיגול:

גליון הש"ס

גמ' תנו רבנן גנב"ך. ע' גיטין דף מה ע"ב תוס' ד"ה לא:

מתני' סוכה ישנה בית שמאי פוסלין [א]ובית הלל מכשירין ואיזו היא סוכה ישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום אבל אם עשאה לשם חג אפילו מתחילת השנה כשרה:

גמ' מ"ט דבית שמאי אמר קרא °חג הסוכות שבעת ימים לה' סוכה העשויה לשם חג בעינן ובית הלל ההוא מיבעי ליה לכדרב ששת *דאמר רב ששת משום ר"ע [ב]מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה' ותניא רבי יהודה בן בתירה אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חג לה' אף סוכה לה' ובית שמאי נמי מיבעי ליה להכי אין הכי נמי אלא מאי טעמייהו דבית שמאי כתיב קרא אחרינא °חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה העשויה לשם חג בעינן ובית הלל ההוא מיבעי ליה לעושין סוכה בחולו של מועד ובית שמאי סבירא להו כרבי אליעזר דאמר *אין עושין סוכה בחולו של מועד ובית הלל לית להו דרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב [ג]עשאה מן *הקוצין ומן הנימין ומן הגרדין פסולה מן הסיסין כשרה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי אף מן הסיסין נמי פסולה (אלמא) דבעינן טויה לשמה ה"נ נבעיא סוכה עשויה לשמה שאני התם דאמר קרא °גדילים תעשה לך לך לשם חובך הכא נמי חג הסוכות תעשה לך לך לשם חובך ההוא מיבעי ליה *למעוטי גזולה התם נמי מיבעי ליה למעוטי גזולה התם כתיב קרא אחרינא °ועשו להם משלהם:

מתני'

(ויקרא כג · דברים טז · דברים כב · במדבר טו)

רש"י

מתני' סוכ' ישנה. כדמפרש שעשאה קודם לחג שלשים יום ולא פירש שהיא לשם חג: בית שמאי פוסלין. דבעו סוכה לשמה וזו סתם נעשית ואילו תוך שלשים לחג הוה כיון דשואלין בהלכות החג קודם לחג שלשים יום סתם העושה לשם חג הוא עושה אבל קודם שלשים סתמא לאו לחג: ובית הלל מכשירין. דלא בעינן סוכה לשם חג: כשרה. לבית שמאי איצטריך: גמ' סוכה לשם חג. דכתיב סוכות לה' לשם מצות המלך: על החגיגה. שלמי חגיגה שם שמים חל עליהם לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין דזכו בהו בתר הכי משלחן גבוה כעבד הנוטל פרס: חג. חגיגה: חג הסוכות תעשה. סוכות תעשה לחג סרס המקרא ודרשהו: בחולו של מועד. אם לא עשאה מתחילה: פלוגתא דרבי אליעזר בפרק הישן (לקמן כז:): ופרכינן לבית הלל דלא בעו לשמה נימא גבי ציצית נמי לית להו דרב יהודה אמר רב: עשאה. לציצית: מן הגרדין. פרכי"ש שתולין בסוף הטלית מותר האריגה וגדל שם הציצית מינה וביה: מן הקוצין. חוטין שנתקו בשתי וקושרים אותן ותלויין לראשיהן בבגד לאחר שנארג וקרי להו קוצין על שם שבולטין כקוצים: מן הנימין. כגון טלית שתפרוה או שעשו בה אימרא במחט וראשי חוטי התפירה תלויין בה ומהן גדלו הציצית: פסולה. הואיל ותלויין ועומדים כל אלה בבגד ולא נתלו בה לשם ציצית לאו עשיה לשמה היא: מן הסיסין. פקעיות כדוריות של חוט לומשי"ש: כשרה. הואיל וכשנתלו בבגד לשם ציצית נתלו עשיה לשמה היא דטויה לשמה לא בעינן שאין טויה מן העשיה: כי אמריתה קמיה דשמואל. רב יהודה תלמידו של רב ושל שמואל היה לאחר פטירתו של רב היה אומר שמועות משמו כך אמר לי רב וכשהרצאתי דברים לפני שמואל נחלק עליו מ"מ תרוייהו עשיה לשמה בעו: אלמא. לא גרסינן אלא ה"נ אף מן הסיסין פסולה דבעינן טויה לשמה דמאן דגרס אלמא משמע דהאי דמותיב קאמר לה ואם כן לא מותיב אלא מדשמואל ולאו מילתא היא דרב נמי עשיה לשמה בעי: למעוטי גזולה. דבעינן תעשה לך משלך:

תוספות

סוכה ישנה בית הלל מכשירין. בירושלמי תני צריך לחדש בה דבר הבריא אמרין טפח רבי יוסי אמר כל שהוא ומאן דאמר כל שהוא ובלבד שתהא על פני כולה ובתר הכי איתא התם מלה ישנה פלוגתא דבית שמאי וב"ה א"ר דברי הכל הוא מכיון שלא עשאה לשם פסח דבר ברי הוא שלא דקדק בה: ואם עשאה לשם חג וכו'. אפילו לבית הלל נפקא מינה שאין צריך לחדש בה דבר ואפילו לא נפקא מינה אלא לב"ש יש לו לתנא לפרש במה נחלקו ולא שייך לאקשויי טעמא דב"ש אתא לאשמועינן אלא היכא דפליגי תנאי אליבא דב"ש ולא נפקא מינה מידי בפלוגתא אליבא דבית הלל כי ההיא דרבי אליעזר דמילה (שבת דף קלה·) ובפרק ארבעה אחין (יבמות דף כח· ושם)(א)קשיא ובפ' קמא דביצה (דף ו:) וכולן פירשנו במקומם: מנין לעצי סוכה שאסורים כל שבעה מ משמע דאסירי מדאורייתא ודרשה גמורה היא מדפריך והא קרא להכי הוא דאתא ותימה דבפרק כירה (שבת דף מה·) משמע שהוא מדרבנן דמייתי התם ראיה דרבי שמעון אית ליה גבי נר מתוך שהוקצה למצותו הוקצה לאיסורו מהא דתניא דאין נוטלין עצים מן הסוכה בי"ט ור' שמעון מתיר ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ובפ' המביא כדי יין (ביצה דף ל: ושם) מייתי דרשה דהכא ואפילו הכי משמע התם בסוף שמעתין דלא אסירא אלא מטעם מוקצה דקאמרינן עצי סוכה דחיילא קדושה(ב)איתקצאי לשבעה וי"ל דהאי דאסור מדאורייתא היינו בעודה קיימת אסור ליטול ממנה עצים אבל משנפלה דבטלה מצותה לא אסירא אלא מדרבנן והא דפריך בביצה (שם) *וכי מהני ביה תנאה היינו משום דכיון דלא מהני ביה תנאי בעודה קיימת כשנפלה נמי לא יועיל דמיגו דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לשבעה ומשני דסיפא אתאי לסוכה דעלמא והדר פריך מנויי סוכה דמהני ביה תנאה ומשני באומר איני בודל מהם כל בין השמשות דלא הוקצו למצותו ולא דמו לעצים שהם עיקר המצוה ועל כרחך בודל מהם ויש בהם סתירת אהל ואע"ג דמעיקרא ידע האי טעמא אורחא דהש"ס לפרש דבריו דרך קושיא ותירוץ ור"ת מפרש דעצים של כדי הכשר סוכה חיילא קדושה עלייהו ואסירי מדאורייתא אבל היותר מכדי הכשר לא מיתסרי אלא מדרבנן והא דפריך נמי *וכי מהני ביה תנאה משום דמסתמא כי היכי דלא מהני תנאה במאי דאסירי מדאורייתא הוא הדין דלא מהני במאי דאסיר מדרבנן ולא מפליג נמי תנא בין צריך לסוכה בין לא צריך והההיא דביצה קשיא מפרק במה מדליקין (שבת דף כב· ושם) דמשמע דנויי סוכה אסורין משום בזוי מצוה ולא משום מוקצה ובמקומה פירשנוה: מה חגיגה לה' אף סוכה לה'. קסבר רבי יהודה בן בתירה דהאי לאו משום חגיגה מוקמינן לה לסוכה לשם חג: ההוא מיבעי ליה למעוטי גזולה. תימה תיפוק ליה משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה דמהאי טעמא פסלינן *אתרוג הגזול ביום טוב שני לקמן בריש לולב הגזול (ד' כט:) וההיא שמעתא גופא קשיא דקאמר בשלמא בי"ט ראשון בעינן לכם משלכם אלא בי"ט שני אמאי ומשני משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה והשתא אם כן ל"ל לכם משלכם ומיהו התם איכא לשנויי דאיצטריך למעוטי שאול אבל גבי סוכה ליכא לשנויי הכי לרבנן דאמרי לקמן פרק הישן (ד' כז:) דאדם יוצא ידי חובתו בסוכה של חבירו ונפקא להו מדכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת וי"ל דטעמא דמצוה הבאה בעבירה לאו דאורייתא אלא מדרבנן ומיהו קשה מפרק הניזקין (גיטין ד' נה· ושם) גבי חטאת גזולה שלא נודעה לרבים (ג) דאמר עולא בגמרא בין לא נודעה בין נודעה אינה מכפרת מאי טעמא דיאוש כדי לא קני ושמעינן ליה לעולא דיאוש כדי קני גבי עורות של בעל הבית וגנב וגזלן (ב"ק ד' קיד·) ואומר ר"ת דטעמא דעולא בגיטין משום מצוה הבאה בעבירה אלמא דאורייתא היא ומיהו בלאו הכי לא יתכן דהא בהדיא קאמר עולא משום דיאוש לא קני ועוד דבפרק מרובה (שם ד' סז:) דריש רבא בהדיא דיאוש לא קני מדכתיב קרבנו ולא הגזול אלא נראה דההוא דהגזול בתרא לאו יאוש כדי הוא דאיכא יאוש ושינוי השם כדקאמר התם במרובה (שם סו:) דמעיקרא קרי ליה משכא והשתא קרי ליה אברזא ואע"ג דגבי קרבן נמי איכא שינוי השם כדאמר התם [דף סז:] דמעיקרא חולין והשתא הקדש מכל מקום ממעט מדכתיב קרבנו כיון דקודם הקדש לאו שלו הוא ואף על גב דחל עליו הקדש מחמת שינוי השם דאתי השתא לא חזי להקרבה דבעינן קרבנו בשעה שמקדים:

הא

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה ט טוש"ע א"ח סי' תרלו סעיף א:

נז ב מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה טו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלח סעיף א:

נח ג מיי' פ"א מהלכות ציצית הלכה יא סמג עשין טו טוש"ע א"ח סי' יא סעיף ס:

רבינו חננאל

כשרה: פיסקא סוכה ישנה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין מתני' בשלא עשאוה לשם סוכה של מצוה לפיכך גרסינן בירושלמי תני צריך לחדש בה דבר חברייא אמרי טפח ר' יוסי אומר כל שהוא. מ"ט דב"ש דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה העשויה לשם חג בעינן וב"ה האי קרא איבעי להו לעושין סוכה כל שבעה ואפילו לחולו של מועד. ואסיקנא לב"ה עצי סוכה אסורין כל שבעה. ושם שמים חל על הסוכה ואקשינן וב"ה לית להו הא דרב יהודה דאמר עשאה לציצית מן הצמר שנסבך בקוצים ונמרט או מן החוטים של גרדי או מן הנימין פסולה מן הסיסין פי' הן פקעיות כ"ש. כי אמריתיה קמיה דשמואל אמר לי אף מן הפקעיות נמי פסולה דבעינן טויה לשמה. ובסוכה אמאי לא בעו ב"ה לשמה ושנינן שאני התם לגבי ציצית דכתיב גדילים תעשה לך לשם חובה לכך בעינן עשיה שהיא הטויה לשם גדילים. למעוטי מי שלא נטוה לשם גדילים ועשו להם ציצית דייקינן האי דכתיב להם משלהם למעוטי גזול אבל גבי סוכה דליכא קרא אחרינא למעוטי גזולה ודרשינן חג הסוכות תעשה לך למעוטי גזולה אבל עשויה לשמה לא בעינן לדברי ב"ה וקי"ל בהא כשמואל דבעינן טויה:

מסורת הש"ס

ביצה ל: · מנחות מב: · [לקמן כז:] · [צ"ל ומי] · [צ"ל לולב]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואם עשאה וכו' ובפרק ארבעה אחין ובפ"ק כצ"ל ותיבת קשיא נמחק: (ב) ד"ה מנין וכו' דחיילא קדושה עלייהו איתקצאי: (ג) ד"ה ההוא וכו' שלא נודעה לרבים מכפרת ט' דאמר עולא:

גליון הש"ס

גמ' מנין לעצי סוכה. עי' לקמן דף לו ע"ב רש"י ד"ה אסור לכרות:

מתני' *העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית סוכה על גבי סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה ר' יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה: גמ' אמר רבא *לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצלתו כשרה ממאי מדקתני כאילו עשאה בתוך הבית למה לי למיתני כאילו עשאה בתוך הבית ליתני פסולה אלא הא קמ"ל דאילן דומיא דבית מה בית צלתו מרובה מחמתו אף אילן צלתו מרובה מחמתו וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוי הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר אמר רב פפא *בשחבטן אי בשחבטן מאי למימרא מהו דתימא ניגזור היכא דחבטן אטו היכא דלא חבטן קמ"ל דלא גזרינן הא נמי תנינא *הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסום וסיכך על גבן פסולה ואם היה סיכוך הרבה מהן או שקצצן כשרה היכי דמי אילימא בשלא חבטן הא קא מצטרף סכך פסול עם סכך כשר אלא לאו כשחבטן ושמע מינה דלא גזרינן מהו דתימא הני מילי בדיעבד אבל לכתחילה לא קמ"ל: סוכה ע"ג סוכה וכו': ת"ר °(*בסוכות) תשבו *ולא בסוכה שתחת הסוכה ולא בסוכה שתחת האילן ולא בסוכה שבתוך הבית אדרבה בסוכות תרתי משמע אמר רב נחמן בר יצחק בסכת כתיב. אמר ר' ירמיה *פעמים ששתיהן כשירות פעמים ששתיהן פסולות פעמים שתחתונה כשרה והעליונה פסולה פעמים שתחתונה פסולה והעליונה כשרה פעמים ששתיהן כשירות היכי דמי כגון שתחתונה חמתה מרובה מצלתה והעליונה צלתה מרובה מחמתו וקיימא עליונה בתוך עשרים פעמים ששתיהן פסולות היכי דמי כגון דתרווייהו צלתן מרובה מחמתן וקיימא עליונה למעלה מעשרים אמה פעמים שתחתונה כשרה והעליונה פסולה היכי

תורה אור

ויקרא כג

רש"י

מתני' כאילו עשאה בתוך הבית. ופסולה כדתניא בברייתא בגמ': התחתונה פסולה. דשני סככין יש לה וקרא פסיל סוכה תחת סוכה כדלקמן: אם אין דיורין. בגמרא מפרש לה: גמ' למה לי למתני כאילו עשאה בתוך הבית. מההוא קרא דנפקא לן תוך הבית נפקא לן תחת האילן ולמה לי למיתלי האי בהאי: הא קא מצטרף סכך פסול. מחובר סכך פסול הוא דכתיב (דברים טז) באספך מגרנך ומיקבך ממה שאתה מאסף מגרעך עשה סוכתך בפסולת גורן כגון קשין ובפסולת יקב כגון אשכולות ריקניות וזמורות אלמא תלוש בעינן ומהני לל האילן נגד הסכך להשלים ללתה של סוכה: בשחבטן. השפיל ענפיו למטה מעורבין עם סכך כשר ואין נראין בעין וסכך כשר רבה עליו ומבטלה דמדאורייתא כל מילי בטל ברובא כדתנן במתני' (לקמן דף יט:) אם היה סיכוך מרובה מהן כשרה: מאי למימרא. למה ליה לרבא למימר כשרה ולמתניתין למה ליה למימר כאילו עשאה בתוך הבית לאשמועינן דלא פסול אלא דומיא דבית האי לאו תחת שני סככים הוא דכיון דחמתו מרובה דענפיו מועטין וסכך כשר רבה עליו מהיכא תיתי למיפסל לאו משום שני סככים איכא דהא חד סככה הוא ולאו משום מחובר איכא דהא בטל ליה ברובא שמע מינה מהכא שמסככין על קני הגג שקורין לט"ש אע"פ שסמוכות זו לזו בפחות מג' כיון שחמתן מרובה מצלתן ואומר רבי דזהו השיעור כשהקנים והאויר שביניהן בשוה כדאמרינן (לקמן דף כב:) כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת ובעוד שהן הכסוי והקנים בשוה אין צריך לנענע אבל אם הקנים רבה נוטל אחת מבינתים וכל לשון חבטה שבהש"ס לשון השפלה והמפרש חבטה תלישה או שליפה טועה דאי מחובר הוא מאי אהני ואי תלוש הוא הא קתני או קללן מכלל דרישא מחוברים ועוד אי תלוש הוא ללתה מרובה מחמתה אמאי לא הלא נפלו על הסכך וגבי הדלה עליה אמאי בעי סיכוך הרבה מהן: אטו היכא דלא חבטן. דאיכא משום מחובר דמצטרף סכך פסול לכשר דהינו מעורב ביניהם ולחודיה קאי ולא בטיל: הדלה. הרים ופשט עליה כעין דלית שקוריו טריל"א: קיסום. עשב המתפשט אחר ושרשיו כאילן ועיקרו כאילן וקורין לו אידר"א ומתפשט ועולה על החומות: פסולה. משום מחובר: היכי דמי. סיכוך הרבה מהן דמכביר ליה בביטול אי דלא חבטן דלא בטיל אמאי כשירה: הא קמצטרף. וגמלא מסכך במחובר ואף על פי שהיא רחוק ומובדל מרבה הוא את הצל וצריך להיות ללתה מרובה מחמתה לבד מזה: אלא דחבטן. דבטיל אגב כשר והוה ליה כוליה כשר: דיעבד. דקתני הדלה: ה"ג שתיהן כשירות היכי דמי כגון שהתחתונה חמתה מרובה מצלתה ועליונה צלתה מרובה מחמתה וקיימא עליונה בתוך עשרים · שתיהן פסולות ה"ד כגון דתרווייהו צלתן מרובה מחמתן וקיימא עליונה למעלה מכ' תחתונה כשרה ועליונה פסולה היכי

אמר

תוספות

הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר. לפי שהאילן מחובר ובעינן דבר תלוש דומיא דפסולת גורן ויקב ואם הסוכה שתחת האילן מסוככת כראוי בלאה מרובה מחמתה לאו מיסתבר שתיפסל משום צירוף שסכך פסול כיון דכי שקלת ליה לפסול אכתי ללתה מרובה אלא כשאין ללתה מרובה אלא מחמת הפסול איירי והא דלא משני כגון דבלאו פסול ללתה מרובה משום דא"כ מאי למימרא דהשתא נמי דמשני בשחבטן קא פריך מאי למימרא ותדע דגבי מקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה מכשירין לקמן (דף טו:) בשיש ריוח ביניהן כמותן ואע"ג דלא מהני בהו חבטה לבטל ברוב כיון דמינכרין ולא מיערבן דהאי לחודיה קאי (א) ולא אמרי' דתפסול משום מצטרף סכך פסול דכיון דכי שקלת ליה סגי בכשר ועוד אמרינן לעיל (דף ד:) היתה גבוהה מעשרים והוצין יורדין לתוך עשרים אם ללתם מרובה מחמתם כשרה והא דאמרינן בסמוך תחתונה כשרה ועליונה פסולה כגון שהתחתונה ללתה מרובה מחמתה והעליונה חמתה מרובה מללתה וקיימי תרווייהו בתוך עשרים דמשמע הא קיימא עליונה למעלה מעשרים תחתונה נמי פסולה משום דמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר התם מיירי כשאין התחתונה ללתה מרובה אלא מחמת עליונה ופי האי גוונא הוה מצי לאשכוחי שתיהן פסולות אי קיימא עליונה למעלה מעשרים אלא דמשכח לה שפיר וא"ת כיון דאין תחתונה ללתה מרובה אלא מחמת עליונה אמאי כשרה הא לקמן בריש הישן (דף כב:) אמרינן סוכה המדובללת כשרה ומפרש שמואל בגמרא קנה עולה קנה יורד וקאמר אביי לא שנו אלא שאין בין זה לזה שלשה אבל יש בין זה לזה ג' פסולה וי"ל דהא אמר רבא התם דאפילו יש בין זה לזה שלשה אם יש בגגו טפח אמרינן חבוט רמי ורבינו תם מפרש דלמעלה מעשרים לא חשיב סכך פסול מאחר שאין הפסול אלא מחמת גובה שקשה לו הא דקאמרינן תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריך ליה מהו דתימא נצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר שדחק בקונטרס לפרש דאע"ג דקיימא עליונה בתוך כ' מהו דתימא ניגזר למיפסל תחתונה משום דזימנין דקיימא עליונה למעלה מעשרים דלא מסיק אדעתיה למיחש אתחתונה משום צירוף פסול עם כשר ומדחזי לעליון כי חמתו מרובה סבר כמאן דליתיה דמי ולא פסיל לתחתונה קא משמע לן דלא גזרינן הא אטו הא ודוחק הוא זה ועוד דמהאי טעמא הוי מצי למימר שתיהן כשרות אצטריך ליה וגרים ר"ת תחתונה כשרה והעליונה פסולה היכי דמי כגון דעליונה חמתה מרובה מצלתה ותחתונה צלתה מרובה מחמתה וקיימא תחתונה בתוך כ' כלומר אבל העליונה לא חיישינן בכל ענין דקיימא ואפילו למעלה מעשרים לא מיפסלא התחתונה בהכי והיינו דקאמר הש"ס מ"ד דתימא ליצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר כלומר שיחשב סכך פסול מחמת דקיימא העליונה למעלה מעשרים קמ"ל דכי האי גוונא לא חשיב סכך פסול וכריש עירובין (דף ג. שם) משמע קצת כפירוש ר"ת גבי מקצת סכך בתוך כ' ומקצת למעלה מעשרים אף על גב דאי שקלת להאי יהא חמתה מרובה מצלתה משמע התם דכשרה משום דעכשיו הויא לה צלתה מרובה מחמתה ומיהו גבי הוצין יורדין פירשנו לעיל דאפילו חשיב סכך פסול כשרה דמיירי כשצלתה מרובה מחמתה מה שבתוך עשרים והא דקאמרינן (שם) אי קלשת לה ויהא חמתה מרובה מצלתה היינו לפי שלא יכול להתקיים הסכך שבתוך עשרים דמחמת קלישותו יבא הרוח ויפזר או יפול: בסכת. ואפילו למאן דאמר יש אם למקרא מודה דלא להגס נכתב המסורת כדפרישית לעיל (דף ו:): תחתונה כשרה. כבר פירשתי לעיל:

עין משפט נר מצוה

נט א ב ג מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה יב סמג עשין מג טור ש"ע א"ח סי' תרכו סעיף א:

ס ד ה מיי' שם הלכה כב סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרכח סעיף א:

רבינו חננאל

לשמה: מתני' העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית ופסולה. אוקימנא באילן שצלתו מרובה מחמתו, מפני שהיא כסוכה תחת הסוכה. אבל אם היה שחמתו מרובה מצלתו שאינו חשוב כסוכה ותחת הנוף הנתון ע"ג הסכך כשרה. כיוצא בו הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסום וסיכך על גבו פסולה דמצטרף סכך פסול זה הגפן והדלעת והקיסים בהדי סכך כשר לפיכך פסולה. אם קצצן כשרה ואפילו לכתחלה ולא גזרינן היכא דקצצן אטו דלא קצצן. סוכה ע"ג סוכה כו'. ת"ר בסכות תשבו. בסכת חסר כתיב דמשמע סוכה אחת. ולא שתים מיכן אמרו ולא בסוכה (שע"ג) [שתחת] סוכה. ולא בסוכה שתחת האילן ולא בסוכה (שבתוך האילן) שבתוך הבית. א"ר ירמיה פעמים ששתיהן כשרות פעמים ששתיהן פסולות פעמים שהתחתונה כשרת והעליונה (כשרה) [פסולה] פעמים שהעליונה כשרה והתחתונה פסולה וכולן

מסורת הש"ס

לקמן יא.

[נ"ל בסכת]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הא קא מצטרף וכו' והאי לחודיה קאי ולא אמרי':

אמר רב הונא טפח. אע"ג דלקמן פרק הישן (דף כב:) אמרינן תבוט רמי הכא לא שייך:

שלא מצינו מקום פחות מד'. היינו לענין רשות היחיד וכרמלית כדפירש בקונטרס ולענין גובה נמי אשכחן בריש חלון (עירובין דף עו:) ליחשב כפתח:

פירס עליה סדין מפני החמה. כתוב בתשובת הגאונים הא דקתני פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסולה היכא דחמתה מרובה מצלתה בלא סדין אבל אם יש צלתה מרובה מחמתה כשרה ואין הסדין פוסלתה והיינו כמו שפירשתי לעיל דאין מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר כיון דבלא פסול צלתה מרובה וכענין זה מפר"ת מפני החמה שמייבשת את הסכך ומתוך כך היה נעשה חמתה מרובה וכן תחתיה מפני הנשר ואם היו עלין נושרין היה חמתו מרובה והסדין מונען מליפול וכיון שהסדין גורם שעל ידו צלתו מרובה מחמתו פסול אבל לפירוש הקונטרס קשה דלמה יפסל מפני שמגין על האדם מפני החמה ומן הקיסמין מאי שנא מלנאותה ועוד מלינו לקמן פרק הישן (דף כז:) בר' יוחנן ברבי אילעי כשהגיעה חמה למרגלותיו עמד ופרס עליו סדין:

עד

היכי דמי. כגון שהתחתונה צלתה מרובה מחמתה ועליונה חמתה מרובה מצלתה וקיימי תרוייהו בתוך עשרים ופעמים שהעליונה כשרה ותחתונה פסולה ה"ד כגון דתרוייהו צלתן מרובה מחמתן וקיימא עליונה בתוך עשרים פשיטא תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריכא ליה מ"ד ניגזר דילמא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר קמ"ל במה יהא בין סוכה לסוכה ותהא תחתונה פסולה אמר רב הונא טפח שכן מצינו באהלי טומאה טפח *(*דתניא) [א]טפח על טפח ברום טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה אבל פחות מרום טפח לא מביא ולא חוצץ ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ארבעה שלא מצינו מקום [חשוב] פחות מארבעה ושמואל אמר [ב]עשרה מאי טעמא דשמואל כהכשרה כך פסולה מה הכשרה בעשרה אף פסולה בעשרה תנן רבי יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה מאי אין דיורין אילימא דיורין ממש אטו דיורין קא גרמי אלא לאו מאי אין דיורין כל שאינה ראויה לדירה והיכי דמי דלא גבוה עשרה מכלל דתנא קמא סבר אע"פ שאינה ראויה לדירה פסולה כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא [ג]אם אין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה התחתונה כשרה מכלל דתנא קמא סבר אע"פ שאינה ראויה לקבל פסולה איכא בינייהו דיכולה לקבל על ידי הדחק: **מתני'** [ד]פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר או שפירס ע"ג הקינוף פסולה אבל פורס הוא על גבי נקליטי המטה: **גמ'** אמר רב חסדא [ה]לא שנו אלא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה פשיטא מפני הנשר תנן מ"ד הוא הדין דאפילו לנאותה והאי דקתני מפני הנשר אורחא דמילתא קתני קמ"ל לימא מסייע ליה *[ו]סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזין שקדים אפרסקין ורמונים *פרכילי ענבים ועטרות של שבולין יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן

עד

(א) היכי דמי כגון שהתחתונה צלתה מרובה מחמתה והעליונה חמתה מרובה מצלתה וקיימי תרווייהו בתוך כ' עליונה כשרה ותחתונה פסולה היכי דמי כגון דתרווייהו צלתן מרובה מחמתן וקיימא עליונה בתוך כ' פשיטא תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריכא ליה מ"ד ניגזר דילמא מצטרף סכך פסול כו' יל"ג בהא סיומא וכגון דקיימא עליונה כו'. ופירושו שתיהן כשרות ה"ד כגון שהתחתונה חמתה מרובה דסכך דידה כמאן דליתיה הוא ותרווייהו מתכשרן בסכך העליון והוא דקיימא עליונה בתוך כ' לארץ דהוי סכך כשר אף להכשיר תחתונה: שתיהן פסולות כו' וקיימא עליונה למעלה מכ'. לגגה של תחתונה שהיא קרקעיתה של עליונה: תחתונה כשרה ועליונה פסולה ה"ד כגון שהתחתונה צלתה מרובה כו'. דסכך של עליונה לאו סכך הוא ולא מיפסלה תחתונה משום סוכה תחת סוכה ועליונה פסולה משום דחמתה מרובה מצלתה וכגון דקיימי תרווייהו בתוך כ' לארץ דאי עליונה למעלה מעשרים אף תחתונה פסולה משום דמצטרף סכך פסול בהדי כשר משום דסכך למעלה מעשרים פסולה אבל כי קאי בתוך כ' מצטרף ובלבד שלא יהא צלתה מרובה מחמתה דתפסיל תחתונה משום סוכה תחת סוכה: ה"ד דתחתונה פסולה. משום סוכה תחת סוכה: וקיימא עליונה בתוך כ'. לגגה של תחתונה דהוא קרקעיתה דעליונה: פשיטא. דכי חד מנייהו חמתה מרובה לאו סוכה תחת סוכה היא ומאי אשמעינן רבי ירמיה: תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריכא ליה. כדקיימא עליונה בתוך כ': מ"ד ניגזר. למיפסל תחתונה משום זמנין דקיימא עליונה למעלה דלא מסיק אדעתיה למיחש לתחתונה משום צירוף פסול עם כשר ומדחזי לעליון המתה מרובה סבר כמאן דליתיה הוא ולא פסיל לתחתונה קמ"ל דלא גזרינן הא אטו הא: וכמה יהא. הפסק בין סכך לסכך ותפסול תחתונה משום סוכה תחת סוכה דלא נימא חד סוכה הוא: טפח. אבל בציר מטפח חד סככה הוא: טפח על טפח ברום טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה. הלכה למשה מסיני הוא אבל פחות מטפח לא מביא ולא חוצץ לא מביא את הטומאה [אם] טומאה תחת ראשו אחד וכלים תחת ראשו שני והיא קורה ארוכה ורחבה טפח וראויה להביא טומאה לא מייתי משום דליכא רום הפסק טפח ממנו ולקרקע ולא חוצץ אם יש כלי על גבה כנגד הטומאה אפילו עד לרקיע טמא דטומאה רצוצה שאין לה אהל טפח בוקעת ועולה: שלא מצינו מקום חשוב. להיות רשות לעצמו לא כרמלית ולא רה"י פחות מארבעה כדאמר ביציאות השבת (דף ז:) והכא נמי לאו רשות לעצמו היא להקרויי סוכה תחת סוכה: כהכשרה כך פסולה. משום שתי סוכות פסלה קרא וכי לית בה בעליונה הכשר סוכה לאו סוכה היא ולא פסלה: אי נימא דיורין ממש. שאין בה אדם: אטו דיורין גרמי. מכל מקום סוכה תחת סוכה היא: אלא לאו שאינה ראויה לדירה והיכי דמי דלא גבוה י' מכלל דת"ק כו'. וקשיא לשמואל מדרבנן: כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא. האי אין ראויה לדירה דקאמר ר' יהודה לאו בשאין גבוה קאמר דא"כ לת"ק נמי כשרה אלא כשאין בריאה וחזקה לקבל כסתות וכרים של עליונה וליכן תחתונה כשרה מהאי טעמא דשמואל דכהכשרה כך פסולה וביון דעליונה לא חזיא למידר בה שהרי אין תחתונה מקבלתה לא פסלה: ופרכינן מכלל דת"ק סבר כו'. סוף סוף שמע מינה דרבנן לית להו דשמואל והוא הדין לשאינה גבוהה כו': ומשני איכא בינייהו כו'. דרבנן סברי כיון דיכולה לקבל בדוחק שם סוכה על העליונה ומיפסלא התחתונה ורבי יהודה סבר כיון דליכא תשמישא להדיא לאו שם סוכה עלה דעליונה: **מתני'** הנשר. שלא יהו עלין וקיסמין נושרין על שולחנו וסדין דבר המקבל טומאה הוא ופסול לסכך כדלקמן (דף יא.): או שפירס על גבי קינוף. כלומר או אפילו לא פירסו מפני הנשר אלא לנוי על מטתו: על גבי קינוף. הן ד' קונדיסין לד' רגלי המטה וגבוהין ומניח כלונסות מזה לזה על גביהן ופורס עליהן סדין ומרחיקן מן הסכך דהשתא לא משום מסכך בדבר המקבל טומאה מיפסלא דהא לאו לסכוכי שטחם התם: פסולה. משום דאינו יושב בסוכה דאהל מפסיק ביניהם: אבל פורס הוא על גבי נקליטי המטה. שאינן אלא שנים והן יוצאין באמצע מטה אחד למראשותיה ואחד לרגליה ונותנין כלונסא מזה לזה ופורסין עליו סדין והוא משפע לכאן ולכאן ומשום דאין לה גג טפח רחב למעלה לא מיקרי אהל: **גמ'** ל"ש אלא מפני הנשר. דשויה סכך להגין הלכך מפסיל משום מקבל טומאה: אבל לנאותה. אין שם סכך עליה ובטילה וי"מ טעמא דפסולה משום שני סככים ואי אפשר דא"כ לרב חסדא לא מפסיל אלא אם כן מופלג ד' דהא איהו אמר לעיל ארבעה וכיון דמיפלגי ד' תו לא מצי למימר אבל לנאותה כשרה דהא איהו פסיל לקמן בנויי סוכה המופלגין ד' מן הסכך משום שני סככין: בקרמין המצויירין. מעשה אורג כגון בגדי לבטונין שקורין אובריי"ן: ובסדינים המצויירין. שצורתן בולטת כגון מעשה רוקם או מעשה אורג שקורין גלינסק"ש: יינות שמנים. נותנין בכוסות של זכוכית לנוי:

הכל

[פי' אבגולי: של ענבים שכן כרותין עם זמורה. ערוך]

[נ"ל דתנן]

אהלות פ"ג מ"ז [נדה כו.]

ביצה ל: שבת כב. מה. [תוספתא פ"א]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה היכי דמי וד"ה שתיהן וד"ה תחתונה כשרה פי"א:

סא א מיי' פי"ג מהלכו' טומאת מת הלכה א:

סב ב ג מיי' פ"ה מהל' סוכה הלכה כב סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרכח סעיף א:

סג ד ה מיי' שם הלכה יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרכט סעיף יט וסימן תרכז סעיף ד:

סד ו מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה טז סמג שם טוש"ע א"ח סימן תרלח סעיף ב:

רבינו חננאל
פשוטות הן. כיון ששנינו העליונה כשרה והתחתונה פסולה אמרי' וכמה יהא בין סוכה לסוכה. כמה יהא חלל בין סכך לסכך ותהיה התחתונה פסולה. אמר רב הונא טפח שכן מצינו באהלי טומאה טפח. רב חסדא אמר ד' טפחים שלא מצינו מקום [חשוב] פחות מד' טפחים ושמואל אמר י' טפחים כהכשרה. כלומר אין התחתונה פסולה עד שיהיה בעליונה הכשר סוכה. ודייקינן מדברי ר' יהודה דתני [אם] אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה. ואוקימנא כשאינה ראויה לדירה מכלל דת"ק סבר אע"פ שאין העליונה ראויה לדירה כשרה קשיא לשמואל ושנינן אין [ראויה] לדירה מרווחת. אבל ראויה לדירה ע"י הדחק היא. וכן אהא [...]ינן במערבא כל שאין העליונה יכולה לקבל כרים וכסתות של העליונה כולי שנויא הכא והכא חדא התם לדירה והכא לקבל ע"י הדחק: פיסקא פירש עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר [...]יהון טרפין דסוכה נתרין על המסעמים בעידנא דאכיל. או שפרס סדין ע"ג הקינופות שהן ד' קינופות בד' קצות המטה פסולה. אבל פורס הוא על נקליטי המטה שהן שנים באמצע המטה כדגרסינן [...]למי רב ביבי בש"ר יוחנן שכן הוא עושה הלל באצילי ידיו. כלומר אם הוא מכוסה בסדין ומעמיד ב' זרועותיו וב' ידיו עומדות על גופו והסדין עליהן נמצאו זרועותיו בולטין ועולין מצדדין כנקליטי המטה [...]ן עליהם. לפיכך ע"ג נקליטין כשרה כי כזרועותיו הן חשובין. פירש גאון קינופות עמודין עומדין במטה ועליהן מלמעלה ד' עמודים ברוחב ופורסין עליהן סדינין ונקראין בבבל פראמה. נקליטי ב' [...]ן עומדין עשויין כפתח העשוי בפאת המטה שהיא מסגרתה מב' צדדין. אמר רב חסדא זה ששנינו פסולה דווקא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה. ואתינן לסיועי מהא דתניא סככה כהלכתה ועיטרה בקרמין

עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו דלמא מן הצד אתמר נויי סוכה אין ממעטין בסוכה אמר רב אשי *ומן הצד ממעטין מנימין עבדיה דרב אשי איטמישא ליה כתונתא במיא ואשתטהא אמטללתא אמר ליה רב אשי דלייה דלא לימרו קא מסככי בדבר המקבל טומאה והא קא חזו ליה דרטיבא לכי יבשה קאמינא לך אתמר נויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה רב נחמן אמר כשרה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ^ג^פסולה רב חסדא ורבה בר רב הונא איקלעו לבי ריש גלותא אגנינהו רב נחמן בסוכה שנוייה מופלגין ממנה ארבעה טפחים אשתיקו ולא אמרו ליה ולא מידי אמר להו הדור בהו רבנן משמעתייהו אמרו ליה *אנן שלוחי מצוה אנן ופטורין מן הסוכה אמר רב יהודה אמר שמואל ^ד^מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לה גג והוא שאינה גבוהה עשרה תא שמע הישן בכילה בסוכה לא יצא ידי חובתו הכא במאי עסקינן כשגבוהה עשרה מיתיבי *הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו הא תרגמה שמואל במטה גבוהה עשרה ת"ש או שפירס על גבי קינופות פסולה התם נמי דגביהי עשרה והא לא קתני הכי דתניא נקליטין שנים וקינופות ארבעה פירס על גבי קינופות פסולה על גבי נקליטין כשרה ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה מכלל דקינופות אף על פי שאין גבוהין עשרה שאני קינופות דקביעי והרי סוכה על גבי סוכה דקביעא ואמר שמואל כהכשרה כך פסולה אמרי התם דלמפסל סוכה בעשרה הכא דלשויי אוהלא בציר מעשרה נמי הוי אוהלא אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל הישן בכילה ערום מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא קריאת שמע מיתיבי הישן בכילה ערום לא יוציא ראשו חוץ לכילה ויקרא קריאת שמע הכא במאי עסקינן כשגבוהה עשרה ה"נ מסתברא מדקתני סיפא הא למה זה דומה לעומד בבית ערום שלא יוציא ראשו חוץ לחלון ויקרא קריאת שמע שמע מינה ^ה^בית

הכל לפי תנאו. וכגון דאמר איני בודל מהם כל בין השמשות של יום טוב הראשון דלא חל קדושה עלייהו והכי מוקים לה במסכת ביצה בהמביא (דף ל:) ותנאה אחרינא לא מהני בהו קתני מיהת סדינין והיינו סייעתא: דילמא מן הצד. לדפנות קאמר אבל למעלה אימא לך אפילו לגאותה נמי מסכך במקבל טומאה קרי לה: אין ממעטין. קרמין הפרוסין למעלה לנוי אין ממעטין בגבוהה מעשרים להכשירה דלאו מין סככה נינהו דאי סכך הוו הוה מיפסלה משום מקבל טומאה. ולא לפוסלה משום פחותה מי': ומן הצד ממעטין. לה משיעור ז' טפחים דהא אינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו: איטמישא. ניטורה במים: והא קחזו לה דרטיבא. שהיא לחה ומוכחא מילתא דלנגבה שטחוה ולא לסכך: לכי יבשה קאמינא לך. דתשקלה: נויי סוכה. סדינין הפרוסין תחת סכך לנוי: פסולה. משום אהל מפסיק ואשתכח דלא גני בסוכה ולרב נחמן כיון דלנוי סוכה יהבינהו בטלה לגבה: רב נחמן. אב בית דין היה ונגיד ומצוה בבית ראש גולה ועושין על פיו: שלוחי מצוה אנן. להקביל פני ראש גולה דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל ופטרינן כדתנן לקמן (דף כה.) שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה: כילה. הפרוסה סביבות המטה ואע"פ שיש לה גג שאין גגה משופע כשל נקליטין אלא שוה כשל קינופות: והוא שאינה גבוהה עשרה. מן המטה דבכה"ג מגובה עשרה לאו אוהלא הוא: הא לא קתני הכא. בברייתא דמפרש להו בגוס דהכי תנא נקליטין שנים כדפירשתי לעיל יוצאין באמצע המטה למראשותיה ולמרגלותיה: דקביעי. אבל כילה לא קביעה בחוזק כקינופות הלכך כי לא גבוהה עשרה לא חשיב: התם דלמפסל סוכה. קאתייה משום סוכה תחת סוכה: כהכשרה כך פסולה. כל כמה דלא מקרייא עליונה סוכה לא מיפסלא תחתונה: הכא דלשוייה אוהלא. שלא ישן תחתיו אבל שאר הסוכה כשרה: בציר מעשרה נמי הוי אוהלא. היכא דקביעה: וקורא קריאת שמע. דכיון דלאו אהל הוא לא אמרינן למקום שרובו שם ראשו נזרק וליתסר משום לא יראה בך ערות דבר אלא הרי הוא כמוציא ראשו חוץ לחלון: הכי

עד מוצאי י"ט האחרון של חג. לקמן בפ' לולב וערבה (דף מו: ושם) מפרש מאי שנא מאתרוג דשרי ביום טוב האחרון ומסיק משום דסוכה אי אתרמי ליה סעודתא בין השמשות בעי למיכל בסוכה ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא אבל אתרוג לא חזי בין השמשות דמעיקרא קדים נפיק ביה ואף על גב דמו"ג מוקצה הוא בין השמשות דשמא יום הוא והוי שביעי של חג לא שייך כי האי גוונא לאוסרו בשמיני במיגו דאיתקצאי לבין השמשות מאחר דלא נאסרה אלא מחמת יום שעבר וכן משמע בפ"ד (שם) גבי הפריש ז' אתרוגים לז' ימים דאמרינן התם דכל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר ולא אסרינן למחר אף על גב דאיתקצאי בין השמשות משום ספיקא דיום שעבר ומהאי טעמא גבי שבת ויום טוב בפ"ק דביצה (דף ד.) דאמר רב עלדה בזה אסורה בזה מפרש טעמא משום הכנה ולא בעי למימר מיגו דאיתקצאי אע"ג דרב כרבי יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה וכן שני ימים טובים של גליות דעולדה בזה מותרת בזה ובפרק בכל מערבין (עירובין דף לח:) גבי לגין של טבול יום שמלאהו מן החבית של מעשר טבל ואמר הרי זה תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימין ואם אמר ערבו לי בזה לא אמר כלום משום דסוף היום של ע"ש קונה עירובו או משום דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום הא אם תחילת יום של שבת קונה עירוב ולא בעי סעודה הראויה מבעוד יום הוי עירוב ולא אמרינן לאו ראויה היא בשבת מיגו דאיתקצאי בין השמשות משום יום שעבר וכל הני לא דמו לסוכה דאסרינן משום דאי איתרמי ליה סעודתא בין השמשות אף על גב דלא מיחייב למיכל בה אלא משום ספיקת יום שעבר (א) שאני סוכה דמכל מקום חייב למיכל בה מחמת מה שיהיה ומאן דאסר התם אתרוג אפילו בשמיני ופירש שם בקונטרס מיגו דאסור בין השמשות בשמיני משום דספק יום דשביעי הוא איתקצאי לכולי יומא אלמא אהני מיגו דאיתקצאי משום יום שעבר לאסור בשמיני לא יתכן דאפילו רב אסי דאסר ביצה פ"ק דביצה (דף ד:) בשני ימים טובים של גליות לא אסר אלא משום דמספקא ליה אם קדושה אחת הן או לא אלא היינו טעמא משום דגזר אתרוג אטו סוכה ומיהו אין ראיה מרב אסי למאי דגרים לקמן פ' לולב וערבה (דף מו:) הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים רב אסי אמר כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר דקסבר לכולי יומא איתקצאי ותו לא ושרי ליה למחר ולא אסר ליה במיגו דאיתקצאי לפיכך דוחק התלמוד לפרש טעמא גבי ביצה משום דמספקא ליה והפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים דקאמר רב בפ' לולב וערבה כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר אע"ג דרב כר' יהודה סבירא ליה לא אסר למיכלה ביומא במיגו דאיתקצאי דלמצותה לחודה איתקצאי ותו לא והיכא דמיקלע שבת במוצאי יום טוב של חג נוהגין איסור להסתפק מנויי סוכה עד מוצאי שבת ולכאורה שרי דמהיזה טעם נאסור [אי] משום דקדושה אחת היא שבת ויום טוב האמר רב פ"ק דביצה (דף ד.) הלכה כארבעה זקנים ואליבא דר' אליעזר דאמר שתי קדושות הן ואי משום הכנה מה הכנה יש כאן: נויי סוכה. קרמים הפרוסים למעלה לנוי אין ממעטין בסוכה גבוהה מכ' להכשירה דלאו מין סככה הוא דאי סככה הוי הוה מיפסל משום דמקבל טומאה ולאו לפוסלה משום פחותה מי' כך פירש בקונטרס ולא דמי להוצין יורדין לתוך י' דפסלינן לעיל (דף ד.) משום דירה סרוחה דשאני הכא דלנוי עשויין: שלוחי מצוה אנן. וכגון שהיו מתבטלים מן המצות אם היו מחזרין אחר סוכה אחרת: ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה. מן הדין אפילו גבוהין י' שרי דלא חשיבי אהל להפסיק כיון דאין בגגו טפח דהא בשילהי פירקין (דף יט:) מסקינן דכן הלכה סוכה העשויה כמין צריף פסולה לפי שאין לה גג דשפועי אהלים לאו כאהלים דמו ומינה דייק רב יוסף בגמרא דמותר לישן בכילת חתנים בסוכה והא דאסרינן הכא גבוהין עשרה היינו מדרבנן ודוקא בנקליטין דקביעי אבל כילת חתנים דלא קביעי אפילו גבוה י' שריא כי היכי דהחמירו בקינופות לאסור אפילו אין גבוהין י' משום דקביעי ובכילת חתנים דלא קביעי שרי אפילו בים לה גג וכדאמרינן לאידך לישנא דנקליטין לגבי כילה קביעי אי נמי בהכי פליגי הנך תרי לישני ועל כרחך בהא פליגי הנך תרי לישני דלא אפשר לומר דפליגי ביש לה גג ואינה גבוהה י' דללישנא בתרא אסור דהא בהדיא בגמרא תרגמא שמואל למתניתין דהכא בגבוה י': מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא ק"ש. לא חיים שמואל ללבו רואה את הערוה [כת"ק בברכות כד: כה:]: אי

זה א מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה יח סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלח סעיף ג׳:

מו ב מיי' שם סמג שם טור ש"ע א"ח סי' תרכט סעיף יט:

מז ג מיי' שם הלכה כג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרמג סעיף ג:

רבינו חננאל

בקרמין ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים ואפרסקין כו' אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון ואם התנה עליהן בשעה ע"י מרה ע"מ שיסתפק מהן כל ימי המועד מותר להסתפק מהן אפילו ביום טוב קתני מיהא עיטרה בקרמין ובסדינין כרב חסדא ודחי רב אשי דלמא כי מכשר האי תנא בעיטרה מן הצד אבל תחת הסכך פסולה ודלא כרב חסדא. עבדית דרב אשי איטמיישא כתנתיה במיא ושטחה ע"ג סוכה כדי להתייבש. וא"ל הסר אותה שלא יאמרו הרואין אותה ע"ג סכך הסוכה דמסככין בבגד. ופשוטה היא. *) פירוש הסדינין שמעטרין הסוכה בהן שאינן דבוקות בדפנות אלא אמרו פסול' וקיי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים. אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לכילה זו גג טפח. ובלבד שלא תהא גבוהה (ששה) [עשרה] טפחים ואקשינן עליה ממתני' דקתני הישן (במטה) [תחת המטה] בסוכה לא יצא י"ח. ומשני במטה גבוהה י' טפחים. והרי קנופות דאינן גבוהות ז' טפחים דתניא בהדיא נקליטין שנים וקנופות ד'. פירס ע"ג קנופות פסולה. ע"ג נקליטין כשרה. ובלבד שלא יהו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה טפחים. מכלל דקנופות אע"פ שאין גבוהות עשרה טפחים פסולות. ודאי שאני קינופות דקביעי במטה ואפילו פחות מי' כיון דקביעי אהל הן. והרי סוכה אע"ג דקביעה ואמר כהכשרה כך פסולה. כלומר אינה עליונה חשובה אהל עד שיהא בה הלל י' טפחים ודחינן התם לגבי סוכה ע"ג סוכה דלמפסלא לסוכה קא אתי בעי' שיעור י' טפחים ואמר כהכשרה כך פסולה אבל הכא **)בכילה דלשוויא אהלא קא בעי בבציר מי' טפחים לא הוי אהלא. הא דאמר שמואל הישן בכילה ערום מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא ק"ש אוקימנא בשאינה גבוהה י' טפחים (וכי הכילה) [ולכן] אמרינן חזינא לה כמאן דהבישא רמיא על גופו היא וכלבוש עשוי אבל אם היא עשרה טפחים לא יוציא ראשו חוץ לחלון ויקרא. דייקינן מנה דקתני למה זה דומה

[לקמן ט.ע"ש]

לקמן כ:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד מוצאי וכו' דשאני סוכה דמכל מקום וכו' בין השמשות דשמיני משום:

*) נראה פשוט דחסר כאן וצ"ל נויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה. פירוש הסדינין כו' אלא פרודות מהדופן ד"ש ר"נ אמר כשרה ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו פסולה וקיי"ל וכו׳

**) לפי שנוי"ס בגמרא אקינופות קאי דלשויה אהלא היכא דקביעא כמו קינופות בבציר מי' נמי הוי אהלא · ודברי רבינו צ"ע .

ובית נמי אע"פ שאין גבוה עשרה כיון דקביע אוהלא הוא דלא גרע מקינופות ל"א אמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לישן בכילת חתנים בסוכה לפי שאין לה גג אע"פ שגבוהה עשרה מיתיבי הישן בכילה בסוכה לא יצא ידי חובתו הכא במאי עסקינן בשיש לה גג ת"ש "נקליטין שנים וקינופות ארבעה פירס על גבי קינופות פסולה על גבי נקליטין כשרה ובלבד שלא יהו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה טפחים הא גבוהין מן המטה עשרה פסולה אע"פ שאין לה גג שאני נקליטין דקביעי אי קביעי ליהוי בקינופות לגבי קינופות לא קביעי לגבי כילה קביעי דרש רבה בר רב הונא מותר לישן בבילה אע"פ שיש לה גג אע"פ שגבוהה עשרה כמאן כר' יהודה דאמר *לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע דתנן *א"ר יהודה נוהגין היינו לישן תחת המטה בפני הזקנים ולימא הלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כרבי יהודה הוה אמינא הני מילי מטה דלגבה עשויה אבל כילה דלתוכה עשויה אימא לא קמ"ל טעמא דרבי יהודה דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע לא שנא מטה ולא שנא כילה:

מתני' *הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גבה פסולה ואם היה סיכוך הרבה מהן או שקצצן כשרה זה הכלל כל (א) שהוא מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ אין מסככין בו וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככין בו:

גמ' יתיב רב יוסף קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר או שקצצן כשרה ואמר רב צריך לנענע אמר ליה רב הונא הא שמואל אמרה *אהדרינהו רב יוסף לאפיה ואמר ליה אטו מי קאמינא לך דלא אמרה שמואל אמרה רב ואמרה שמואל אמר ליה רב הונא הכי קאמינא לך דשמואל אמרה ולא רב דרב אכשורי מכשר כי הא דרב עמרם חסידא *רמא תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה תלאן ולא פסק ראשי חוטין שלהן אתא לקמיה דרב חייא בר אשי אמר ליה הכי אמר רב מפסקן והן כשרין אלמא פסיקתן זו היא עשייתן הכא נמי קציצתן זו היא עשייתן וסבר שמואל לא אמרינן פסיקתן זו היא עשייתן והא תני שמואל משום ר' חייא הטיל לשני קרנות בבת אחת ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן כשרין מאי לאו שקושר ואח"כ פוסק לא שפוסק ואח"כ קושר פוסק ואחר כך קושר מאי למימרא מהו דתימא בעינן

רש"י

ה"ג ובית נמי אע"ג דלא גבוה עשרה כיון דקביע הוי אוהלא דלא גרע מקינופות. והך מלתא שמעתא באפי נפשה הוא דלא תימא בית ככילה דאי לא גבוה ליסתרי להוציא ראשו חוץ לחלון: כילת חתנים. אינה כשאר כילה ואין עושין לה גג והיא סביבות המטה וגגה משופע כשל נקליטין: ליהוי כקינופות. וליפסלא אף בפחות מי': לגבי קינופות לא קביעי. לאחשוב כמותה ליפסול אף בפחות מי': לגבי כילה קביעי. הלכך אינהו פסלי בי' אפילו לית להו גג וכילה לא פסלה אפילו בי' כי לית לה גג: כר' יהודה. לקמן מפרש בפרק הישן: נוהגים היינו ישנים תחת המטה. דמטה לגבי סוכה אהל עראי הוא שמסלקין אותה ממקום למקום: דלגבה עשויה. לשכב על גבה ולא תחתיה להיות לו אהל הלכך לאו שם אהל עליה וטעמא לאו משום עראי הוא אלא לאו שמה אהל: אבל כילה דלתוכה עשויה. ולאהל הלכך שם אהל עליה ואע"ג דעראי הוא לא מיפקע שמיה קמ"ל רבה דטעמא דרבי יהודה התם כו': **מתני'** הדלה. טרלי"ד בלע"ז: קיסוס. איר"א בלע"ז והוא גדלה כגפן: פסולה. שאין מסככין במחובר דאמר מר (דף יב.) באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר: הרבה מהן. ומבטלן ברוב: או שקצצן. אף לאחר שסככה בהן ולא אמרינן תחילת עשייתה בפסול ופסולה: זה הכלל כו'. בגמרא יליף לה: ואין גידולו מן הארץ. כגון עורות בהמה ואפילו לא מקבלי טומאה כגון שמחוסרין מלאכה: **גמ'** ויתיב. רב יוסף וקאמר הכי הא דתנן או שקצצן כשרה אמר רב עלה נהי דאין צריך לחזור ולסותרה כולה אבל צריך הוא לנענע קלא אותם שהוסככו במחובר לאחר קצילתן דתהוי להו הך כעשייה דאי לא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי דהכי משמע סוכות תעשה כשאתה עושה אותה תהא ראויה לסוכה ולא מן העשוי בפסול שאינו ראוי לסוכה ואתה מתקנו בתיקון מועט כי האי דמכשר לה בקצילה ולא הדר סתר לה ומיהו נענוע קרוב לסתירה הוא שמגביה כל אחד לבדו ומניחו וחוזר ומגביה את חבירו ומניחו: אהדרינהו רב יוסף לאפיה. בכעס: אכשורי מכשר. בלא נענוע דקסבר קצילתה זו היא גמר עשייתה והיכי דמי תעשה ולא מן העשוי כגון החוטט בגדיש לעשות לו סוכה שהסיכוך היה מאליו ואינו נוגע בו לעשות שום מעשה אלא פוחת אחת מדפנותיו ונכנס לעומקו ונוטל העומרים ומשליך והסוכה נעשית מאליה דופנותיה וסככה אבל זה שקצצן זהו מעשה שלה שנגמר בהכשר: רמא תכלתא. הטיל ציצית: לפרזומא דאינשי ביתיה. לטלית אשתו דקסבר לילה זמן ציצית הוא וראיתם אותו (במדבר טו) פרט לכסות סומא °אבל כסות לילה חייב והויא מצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים חייבות: תלאן. לציציות בכנפות הטלית חוט אחד כפול ד' ותוחבו בכנף ועודו חוט ח' כופלו והרי הן שמנה כפלים ופוסק ראשין שלהן ונעשין שמנה חוטין ורב עמרם שכח ולא פסקן עד שעשה כל הגדילים וקשריהם ונמצאת עשוין בפסול דאין בה אלא חוט אחד ולאתא לקמיה כו': הטיל לב' קרנות בבת אחת. שעשה ארבע כפלים ארוכין כשיעור שתי ציציות ותוחב ראשו אחד בכנף זה וראשו אחר בכנף זה וכפף הראשין עד שהגיעו זה לזה לאמצע ארכה: מאי לאו קושר. עשה הגדיל בזו ובזו ואחר כך פסק אמצעה ונעשו שתים ואע"פ שנעשו בפסול דכולה קודם שנפסקה חוט אחד הוא:

תוספות

אי קביעי ליהוי כקינופות. אע"פ שזה יש לה גג וזה אין לה גג מ"מ לא חשיב גג כיון דאין גבוהין עשרה ובשניהם איכא ביה חדא לריעותא דנקליטין אין לה גג וגבוה עשרה וקינופות יש לה גג °ואין גבוהים י': **מותר** לישן בכילת חתנים בסוכה אע"פ שיש לה גג ואע"פ שגבוהה עשרה. אין הלכה כן דאמרינן בסוף פירקין (דף יט:) אביי אשכחיה לרב יוסף דגני בכילת חתנים בסוכה אמר כמאן כר"א משמע דלא שרי אלא בלא גג ואמר בפרק הישן (לקמן דף כו') רב שרא ליה לרב אחא ברדלא למיגני בכילת חתנים בסוכה משום בקי כלומר דמצטער פטור מן הסוכה משמע דהא לאו הכי אסור בשיש לה גג או כאידך לישנא דשמואל בגבוה עשרה ואע"פ שאין לה גג:

דרב עמרם חסידא רמא תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה. וכן רב יהודה פרק התכלת (מנחות דף מג.) דקסברי לילה זמן ציצית ולא מצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים חייבות כרבנן דפרק התכלת (שם) דאמרי הכל חייבין בציצית נשים ועבדים ור"ש פוטר בנשים וכוותיה ק"ל מדדחיק גמרא בריש פרק שני דזבחים (דף יח:) לאוקומי תנאי התם כולהו כר' שמעון דממעט כסות לילה ומרבי כסות סומא ועובדא דר' יהודה בר אילעאי פ' במה מדליקין (שבת ד' כה: ושם) שהיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותן דאמרינן ואינהו סבור גזרה משום כסות לילה ואיכא טעמא אחרינא פ' התכלת (מנחות מג:) ומדנקט האי טעמא שמע מינה דהוא עיקר ועוד בפרק במה מדליקין (שבת כז:) גבי האי דפריך דכי היכי דמרבי שאר בגדים לענין טומאה נרבי נמי לענין ציצית מאשר תכסה בה ומשני דההוא מיבעי לרבות כסות סומא ומייתי ברייתא דר"ש שמע מינה דכן הלכה וסתם ברייתא דפ"ק דקדושין (דף לד: ושם) גבי מצות עשה שהזמן גרמא דקחשיב ציצית ועוד דרבנן דר"ש מוקי פרק התכלת (מנחות דף מג:) וראיתם אותו לכדתניא וראיתם וזכרתם ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בה ואיזו זו קריאת שמע אלמא קסברי קריאת שמע דאורייתא וקיימא לן דקריאת שמע דרבנן בפ' מי שמתו (ברכות דף כא.) ומיהו מזה אין ראיה דהא רב יהודה דאמר ק"ש דרבנן ואשכחן דרמא תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה דפרק התכלת והוא דריש כאידך תנא דדריש וזכור מצוה אחרת ואיזו זו כלאים ועוד יש ראיה מפרק שני דברכות (דף יד:) דאמר רב יוסף כמה מעליא הא שמעתא דמערבא [ברכות יד:] (אמרי)לה (*אמר) מצות ציצית בלילה ומסיק דאתחולי הוו מתחלי וכיון דמתחלינן גמרינן משמע מהא דלילה

פסיקתן זו היא עשייתן. גרע עשאה מן הקוצים ומן הגרדין דלעיל (דף ט.) דאף על פי שעושין אחרי כן הציצית לגמרי לא חשבינן ליה עשייתן משום דבעינן תלייה לשם מצוה: פסולין

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה כג סמג עשין מג טור ש"ע א"ח סי' תרכו סעיף ג:
ואין גבוהים י' מ"מ לא חשיב גג כיון דאין גבוהים י'. כ"ה בס"א:

סט ב מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרכט סעיף יג:

ע ג מיי' וסמג שם טור ש"ע א"ח סי' תרכו סעיף א:

עא ד מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ב:

עב ה מיי' שם הלכה א ב סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרכט סעיף א ב:

עג ו מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרכו סעיף ב:

עד ז מיי' פ"א מהלכות ציצית הלכה יד סמג עשין כו

רבינו חננאל

לעומד בבית דבית אע"פ שאינה גבוהה עשרה טפחים אסור להוציא ראשו חוץ לחלון ויקרא שם *) בית נמי כדאית ביה י' טפחים למה לי למימר אלא ש"מ אפי' פחות מי' טפחים כיון דקביעא אהלא הוא דלא גרע מקינופות. לישנא אחרינא אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לישן בכילת חתנים בסוכה לפי שאין לה גג. ואע"פ שגבוהה י' טפחים. מיתיבי הישן בכילת חתנים כו' ואסיקנא נקליטין לגבי קנופות לא קביעי נקליטין לגבי כילה קביעא. דרש רבא בר רב הונא מותר לישן בכילה בסוכה ואע"פ שיש לה גג ואע"פ שגבוהה י' טפחים. כמאן כר' יהודה דאמר נוהגין היינו שהיינו ישנים תחת המטה בסוכה כו' קסבר לא אתו אהלי עראי ומבטלי, אהלי קבע לא שנא כילה ולא שנא מטה לא מבטלי סוכה: **הדלה** עליה את הגפן ואת הדלעת כו' יתיב רב יוסף וקאמר הא דתנן או שקצצן כשרה אמר רב עלה וצריך לנענע אחר שקצצן כלו' צריך מעשה לשם סוכה בסכך עצמה. א"ל רב הונא שמואל אומר צריך לנענע אף על פי שחתכם אבל רב מכשר אפילו בלא נענוע אלא כיון שקצצו והוציאו מתורת מחוברין דיו. כי הא דרב עמרם חסידא תלה ציצית בטלית בני ביתו. זה פי' בפרוזמא דאינשי ביתיה ותלאם קודם שחתך ראשי החוטין ויפריד החוטין זה מזה. אתא לקמי' דרב חייא בר אשי. א"ל הכי אמר רב מפסיק ראשי חוטין וכשירה ש"מ מדקאמר רב גבי ציצית פסיקתן זו היא עשייתן. כך ש"מ דגבי סוכה קציצתן מן הקרקע של גפן ושל דלעת ושל קיסוס היא עשייתן. ואקשינן על שמואל מהא תני ר' חייא הטיל ציצית לב' קרנות והחוטין מתוחין מזה הקרן לזה הקרן כשתחיות הוטין במסכת ואח"כ פיסק באמצע ונתפזרו הקרנות כשירין שנמצא בכל קרן ציצית כמצותן תנה בפסיקה בלבד [כשרין] דלא בעינן

הגהות הב"ח

(א) במשנה כל דבר שהוא מקבל טומאה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לפרזומא כו' אבל כסות לילה חייב. עי' בשער המלך פ"ג מהלכות ציצית:

[לקמן כא:] | לקמן כ: | [לעיל ט:] | [ר"ק קכ. פ"ו ז.] | [מנחות מג.] | [ברכות יד:]

*) נראה דצ"ל דאי בית נמי בדאית ביה וכו'.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"א מהל' ציצית הל' יח סמ"ג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יא סעיף

תורה אור

בעינן כנף בשעת פתיל וליכא קמ"ל מיתיבי תלאן ולא פסק ראשי חוטין שלהן פסולין מאי לאו פסולין לעולם ותיובתא דרב אמר לך רב מאי פסולין פסולין עד שיפסקו ושמואל אמר *פסולין לעולם וכן אמר לוי (א) פסולין לעולם וכן אמר רב מתנה אמר שמואל פסולין לעולם איכא דאמרי אמר רב מתנה בדידי הוה עובדא ואתאי לקמיה דמר שמואל ואמר לי פסולין לעולם מיתיבי תלאן ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן פסולין ועוד תניא גבי סוכה °תעשה *ולא מן העשוי מכאן אמרו הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסום וסיכך על גבן פסולה היכי דמי אילימא בשלא קצצן מאי איריא משום תעשה ולא מן העשוי תיפוק ליה דמחוברין נינהו אלא בשקצצן וקתני פסולה וש"מ דלא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן ותיובתא דרב אמר לך רב הכא במאי עסקינן דשלפינהו שלופי דלא מינכרא עשיה דידהו מכל מקום תלאן ואח"כ פסק קשיא לרב קשיא לימא כתנאי *עבר וליקטן פסול דברי רבי שמעון בר יהוצדק וחכמים מכשירין סברוה דכ"ע *לולב צריך אגד וילפינן לולב מסוכה דכתיב גבי סוכה תעשה ולא מן העשוי מאי לאו בהא קא מיפלגי דמאן דמכשיר סבר אמרינן גבי סוכה קציצתן זו היא עשייתן וגבי לולב נמי אמרינן לקיטתן זו היא עשייתן ומאן דפסיל סבר לא אמרינן גבי סוכה קציצתן זו היא עשייתן וגבי לולב נמי לא אמרינן לקיטתן זו היא עשייתן לא דכ"ע לא אמרינן גבי סוכה קציצתן זו היא עשייתן *והכא במילף לולב מסוכה קמיפלגי מאן דמכשר סבר לא ילפינן לולב מסוכה ומאן דפסיל סבר ילפינן לולב מסוכה ואב"א אי סבירא לן דלולב צריך אגד כולי עלמא לא פליגי דילפינן לולב מסוכה והכא בהא קמיפלגי מר סבר צריך אגד ומר סבר אין צריך אגד ובפלוגתא דהני תנאי דתניא לולב בין *אגוד בין שאינו אגוד כשר ר' יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול מ"ט דרבי יהודה יליף לקיחה לקיחה מאגודת אזוב כתיב התם °ולקחתם אגודת אזוב וכתיב הכא °ולקחתם לכם ביום הראשון מה להלן באגודה אף כאן נמי באגודה ורבנן לקיחה מלקיחה לא ילפינן כמאן אזלא הא דתניא לולב מצוה לאוגדו ואם לא אגדו כשר אי ר' יהודה כי לא אגדו אמאי כשר אי רבנן אמאי מצוה לעולם רבנן היא ומשום שנאמר °זה אלי ואנוהו *התנאה לפניו במצות: זה הכלל כל דבר שמקבל טומאה כו': מה"מ אמר ריש לקיש אמר קרא °ואד יעלה מן הארץ מה אד דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ אף סוכה דבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ הניחא למ"ד ענני כבוד היו אלא למ"ד סוכות ממש עשו להם מאי איכא למימר דתניא °כי בסוכות הושבתי את בני ישראל ענני כבוד היו דברי ר' אליעזר *ר"ע אומר סוכות ממש עשו להם הניחא לר"א אלא לר"ע מאי איכא למימר כי אתא רב דימי א"ר יוחנן אמר קרא °חג הסוכ ת תעשה לך מקיש סוכה לחגיגה מה חגיגה דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ אף סוכה דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ
אי

פסולין לעולם. כולהו אמוראי וכולה שיטתא כשמואל ולא אמר קציצתן זו עשייתן וגבי סוכה צריך נעשה: **דשלפינהו** שלופי. קצת קשה דהא מפרש טעמא בברייתא משום תעשה ולא מן העשוי וי"ל אסמכתא בעלמא הוא אי נמי הכא מיירי כשנפשח ומנוטרה בקליפה ואין יכול להחיות נה כי ההיא דפ' העור והרוטב (חולין דף קכז:) דאע"ג דחשיב כתלוש מ"מ כיון דלא נקצץ לגמרי לא אמרינן זו היא עשיה: **דברי** ר"ש בן יהוצדק. תנא היה ואפשר שזה הוא הנזכר בכמה מקומות בש"ס א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק ואין זה הוא דפרק זה בורר (סנהדרין דף כו.) דקרנהו ריש לקיש רועי בקר ואמר להו ר' יוחנן אי קרינכו רועי נאן מאי עבידנא לכו דלא הוה מהדר ליה הכי אלא מוחה היה על כבוד רבו*: **והכא** במילף לולב מסוכה קמיפלגי והא דאיפלגו בעבר וליקטן ולא איפלגו בליקטן מערב י"ט דבעי לאשמועינן אין דיחוי אצל מצות כדאיתא בפרק לולב הגזול (לקמן דף לג.) א"נ משום דמעי"ט היה יכול לתקן לכתחילה להתיר אוגדו ולחזור ולאוגדו אי נמי כדפי' בקונטרס לקמן דנקט פלוגתייהו בי"ט למימר דבתר אוגדיה פליגי דהא בי"ט לא אגיד ליה: **לקיחה** לקיחה לא ילפינן בריש קדושין (דף ב.) ילפי' קיחה קיחה משדה עפרון אבל הכא לא ילפינן גזירה שוה דלקיחה: **מקיש** סוכה לחגיגה. הכא מייתי קרא דחג הסוכות תעשה לך ולעיל (דף ט.) דאסרינן עצי סוכה משום דאיתקש לחגיגה מייתי קרא דחג הסוכות שבעת ימים לה': **וגידולו** מן הארץ. בריש בכל מערבין (עירובין דף כז:) גבי מעשר שני דכתיב ונתתה הכסף בבקר וגו' ואלאן חשיב בהמה גידולו מן הארץ אבל בפ' השוכר את הפועלים (ב"מ דף פט.) גבי דיש וכפ"ק דקדושין (דף יז.) גבי הענקה לא חשיב בהמה גידולי קרקע דלגבי דבר היוצא מן הקרקע ממש כגון דיש וגידולין לאו יוצא מן הקרקע היא אלא שהיא גדילה מן הקרקע: אי ומיקבל לא סמכינן עלה לאכשורי לסכך בעורות דנהי דגידולי הארץ איקרי על שם שהארץ מגדלתן במרעה ופרנסה אבל גידולים מן הארץ לא אקרי אלא דבר הצומח מן הקרקע ולא בהמות דתניא בהשוכר את הפועלים (ב"מ ד' פט:) פועלים אוכלין בדבר שגידולו מן הארץ וגמר מלאכתו מס שור בדישו מה דיש מיוחד דבר שגידולו מן הארץ כו' יצא החולב והמחבץ והמגבן אלמא לאו גידולין מן הארץ קרי להו תנא:
פסולת

בעינן כנף בשעת פתיל. בשעה שפותלו שתולה בו הפתילים בעינן כנף אחד ולא שנים: לעולם. ואפילו מפסקן לשנים לאחר קישור וקשיא לרב: וסיכך על גבן פסולה. ול"ג בברייתא אם היה סיכוך הרבה מהן או שקצצן: דשלפינהו שלופי. פשחן מן האילן עד שניתקן ומתוך שאין קציצתן ניכרת כל כך שסוככין ראשי פשיחתן אצל האילן לא הוי עשיה מעלייתא: מ"מ תלאן ואח"כ פסק קשיא לרב. דמכשר: כתנאי. אי אמרינן קציצתן זו היא עשייתן או לא: עבר וליקטן. ענבי ההדס דתנן לקמן (ד' לג:) אם היו ענביו מרובין מעליו פסול דהוה ליה מנומר ולא הדר הוא ואם מיעטו כשר ואין ממעטין בי"ט דמתקן מנא להכשיר את הפסול וקתני בברייתא עבר על דברי חכמים שאמרו אין ממעטין בי"ט ולקטן בי"ט פסול: סברוה. רבנן דבי מדרשא דבעו למישמע מינה דבלקיטתן זו היא גמר עשייתן פליג: דכולי עלמא. תרוייהו הנך תנאי סבירא להו: לולב צריך אגד. לאגוד שלשה המינין כאחד ושייכא בה עשיה: וילפינן לולב מסוכה. בבנין אב מה מצינו בסוכה שיש בה מעשה והקפידה תורה על העשוי בפסול אף לולב כן: לא ילפינן לולב מסוכה. לפסול בה את העשוי: ואיבעית אימא. אם הוה סבירא להו לתרוייהו לולב צריך אגד ושייכא ביה עשיה דכולי עלמא (ב) דילפינן לולב מסוכה למיפסל ולקיטתן לאו זו היא עשייתן: ר"ש סבר לולב צריך אגד. לאגוד שלשה המינים ושייכא ביה עשיה ועל כרחך מבעוד יום אגדו עם ענביו וכי לוקטו בי"ט הוה ליה מן העשוי: לא ילפינן. לא למדוה ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא א"כ למדו מרבו ורבו מרבו עד משה רבינו ושמא מקראות הללו לא לדרוש גזירה שוה נכתבו: ואנוהו התנאה לפניו במצות. סוכה נאה לולב נאה ציצית נאה: ואד יעלה מן הארץ. שמע מינה עננים גידולי קרקע נינהו וסוכה מעננים ילפינן שהרי זכר לענני כבוד הוא כדכתיב כי בסוכות הושבתי ומתרגמינן ארי במטלות ענניי: אין מקבל טומאה. דלא נאמרה טומאה אלא בכלים ואוכלין ומשקין ואדם וזה אינו אחד מאלה: ענני כבוד היו. סוכות שאמר הכתוב שהושיבם במדבר: סוכות ממש. מפני החמה בשעת חנייתן היו עושים סכות: מאי איכא למימר. מי יאמר לנו שלא היו מסוככות בכלים ובגדים ועורות: כי חגיגה. כל בהמה לרבי יוחנן גדולי קרקע הן שמן הקרקע גדילים וניזונין אבל דגים ומלח וכמהין ופטריות לאו גידולי קרקע נינהו וגבי מעשר קרינן להו לבהמות גידולי קרקע דאמר קרא (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו' מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע וכו' ומיהו כיון דלא קמה מילתייהו דרבי יוחנן דהא פרכינן עלה אי מה חגיגה בעלי חיים וכו' וילפינן טעמא מגרעך

רבינו חננאל

בעינן מעשה אחר אלא אמרינן זה מעשה הוא חשוב. ודחינן להאי דתני ר' חייא כגון שקישר ועשה מעשה אחר שפסק ביניהן והא אתא לאשמעינן מהו דתימא בעינן ענף נוסף בשעת נתינת פתיל בכנף הבגד וליכא. דהוא מתוח הוא ואינה ענף נוסף קמ"ל דלא חיישי'. ת"ש תלאן ולא פיסק ראשי חוטין שלהן פסול מאי לאו פסול לעולם. ומשני רב פסולה עד שיפסיקו ולוי תני פסולה לעולם אמר רב מתנה בדידי הוה עובדא ואמר שמואל פסולה לעולם. ואע"ג דמשני רב בהודל' על הגפן וכו' דשלפינהו שלופי [דלא מנכרא] עשיהדידהו ולפיכךקתני פסולה כו' קיי"ל פסולה לעולם. חדא דהא לוי ושמואל פליגי עליה דרב והם רבים לגביה. ותוב דהא עלתה ליה בקושיא ואתינן לאיקמי שמעתא דרב כתנאי ר"ש בר' [יהוצדק]רא' עבר וליקט ביו"ט הענפים של הדס כגון שהיו ענביו מרובין מעליו אע"פ דמיעטו היום בפסילתו עומד דילפינן לולב מסוכה. ת"ק דפסיל כשמואל ולוי חכמים שמכשירין כרב דאמר קציצתן זו היא עשייתן. ודחינן לא כ"ע והן ת"ק וחכמים כולהו סבירא להו גבי סוכה בעינן מעשה לשם סוכה (דמיבא) דקיי"ל תעשה ולא מן העשוי ולא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן. אלא בהא פליגי ת"ק סבר ילפינן לולב מסוכה כשם דלגבי סוכה לא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן כך גבי לולב לא אמרינן לקיטתן זו היא עשייתן וחכמים סברי הני מילי סוכה אבל לולב אמרינן לקיטתן זו היא עשייתן. איבעית אימא בהא פליגי ת"ק סבר לולב צריך אגד. ואגודתו זו היא עשייתו*). ויליף לולב מסוכה. וחכ"א לולב אין צריך איגוד ולקיטתו זה הוא עשייתו וכפלוגתא דהני תנאי חכמים דמכשירי אם מיעטו כת"ק דתני לולב בין אגוד בין לא. אגוד כשר ואוקימנא נמי דהא דתניא סתמא לולב מצוה לאוגדו לא אגדו כשר כרבנן דמכשרי כשאינו אגוד אבל מצוה לאגדו משום זה אלי ואנוהו ות"ק דתני עבר וליקטו פסול כר' יהודה דתני אגוד כשר שאינו אגוד פסול. וסוגיא כרבנן. זה הכלל [כל דבר] שאינו מקבל כו' פירוש אליבא דר' אליעזר דאמר הא דכתיב כי בסוכות הושבתי אותם סוכות ענני כבוד היו. בעינן סוכה כעין אותם הסוכות מה ענני כבוד שהן עולים מן הקרקע ואין מקבלים טומאה כדכתיב ואד יעלה מן הארץ הנה הענן שהוא גדולי קרקע ואינו (כלי) המקבל טומאה אף סוכה כמו כן בעינן שפיר. אלא לר' עקיבא דאמר סוכות ממש היו מנא ליה דבר שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה ואתינן לפרושא מהאי קרא מדכתיב חג הסוכות (המצות). ופשטינן חג דכתיב הכא בהמה

*) אולי צ"ל ולכן לא אמרינן דלקיטתן זהו עשייתן.

תורה אור

אי מה חגיגה בעלי חיים אף סוכה נמי בעלי חיים כי אתא רבין אמר ר' יוחנן אמר קרא *°באספך מגרנך ומיקבך (דברים טז) בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר ואימא גורן עצמו ויקב עצמו א"ר זירא יקב כתיב כאן ואי אפשר לסכך בו מתקיף לה רבי ירמיה °ואימא יין קרוש הבא משניר שהוא דומה לעיגולי דבילה אמר רבי זירא הא מלתא הוה בידן ואתא ר' ירמיה ושדא ביה נרגא רב אשי אמר מגרנך ולא גורן עצמו מיקבך ולא יקב עצמו רב חסדא אמר מהכא °צאו ההר (נחמיה ח) והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות היינו הדס היינו עץ עבות אמר רב חסדא הדס שוטה לסוכה ועץ עבות ללולב: **מתני'** *חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן וכולן שהתירן כשרות וכולן כשרות לדפנות: **גמ'** א"ר יעקב שמעית מיניה דרבי יוחנן תרתי חדא הא ואידך *החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה חדא משום גזרת אוצר וחדא משום תעשה ולא מן העשוי ולא ידענא הי מינייהו משום אוצר והי מינייהו משום *תעשה ולא מן העשוי א"ר ירמיה ניחזי אנן דאמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מפני מה אמרו חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן פעמים שאדם בא מן השדה בערב וחבילתו על כתפו ומעלה ומניחה על גבי סוכתו כדי ליבשה ונמלך עליה לסיכוך והתורה אמרה *תעשה ולא מן העשוי מדהא משום גזרת אוצר הא משום תעשה ולא מן העשוי ורבי יעקב הך דרבי חייא בר אבא לא שמיע ליה אמר רב אשי אטו חבילי קש וחבילי עצים משום גזרת אוצר איכא משום תעשה ולא מן העשוי ליכא והחוטט בגדיש משום תעשה ולא מן העשוי איכא משום גזרת אוצר ליכא ור' יוחנן אמר לך הכא דקתני אין מסככין בהן לכתחלה הוא

דאין

רש"י

פסולת גורן. קשין: **פסולת יקב.** זמורות ואשכולות ריקנים: **גורן עצמו ויקב עצמו.** הקשין עם התבואה ואשכולות עם הענבים דהוה ליה דבר המקבל טומאה האוכל: **יקב כתיב.** דמשמע לאחר שנעשה יין: **קרוש.** קפוי: **הא מילתא הוה בידן.** עד השתא הייתי סבורין לידע טעם משנתנו מן המקרא הזה דבפסולת הכתוב מדבר דאי אפשר לסכך ביין: **ואתא רבי ירמיה** שהזכיר לנו יין קרוש הבא משניר: **ושדא ביה נרגא.** קללה בגרזן כלומר השיב תשובה ניצחת. **רב אשי אמר.** שפיר משמע פסולת מקרא דכתיב באספך מגרנך משמע שאתה אוספו ונוטלו מן הגורן וגורן הוא האוכל ומה שאתה אוסף ובורר מתוכו הוא הפסולת: **לאו ההר.** °פסוק הוא בספר עזרא לעשות סוכות ולא הזכיר כאן אלא דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ: **היינו עלי הדס היינו עץ עבות.** מהו זה ומהו זה להזכיר שניהם במקרא הלא אחד הם דההדס הוא עץ עבות על שם שהעלין מורכבין זה על זה כמין עבותות ושרשרות: **הדס שוטה.** שאינו כשר ללולב לפי שאין עבותו עשויה של שלש שלש עלין: **מתני' וחבילי זרדין.** מין קנים הם שעושין זרדין טויי"ל בלע"ז ואוגדין אותם ובעודן לחין בהמה אוכלתן ולכי יבשי עומדים להיסק: **אין מסככין בהן.** כשהן קשורין ובגמרא מפרש טעמא: **וכולן.** הפסולין שנינו בפרק: **כשרין לדפנות.** דכל סוכה הכתוב סכך משמע דדופן לא איקרי סוכה ודנפקא לן (לעיל ד' ו:) דפנות מבסכת בסכת בסכות מייתורא דקראי ילפינן ולא ממשמעותא הלכך סוכות תעשה באספך מגרנך אסככה הוא דקאי: **גמ' שמעית מר' יוחנן תרתי.** [כ"ס] פי' טעם שני דברים האמורים במשנתנו שמעתי ממנו: **חדא הא.** דחבילין מ"ט לא מסככי בהו וחדא הא דתנן במתניתין החוטט בגדיש לעשות לו סוכה נוטל מן העומרים למטה סמוך לארץ ונכנס לתוכו ועושה חלל כשיעור סוכה וסכך עשוי ועומד מאליו אינו סוכה ופירש לי ר' יוחנן טעמיה בחדא מינייהו אמר טעמא משום גז' אוצר דמדאורייתא כשרה הוא ורבנן הוא דגזור שאם אתה אומר כן אין אדם עושה סוכה אלא הולך ואוכל וישן באוצרו במקום שלא נשתמש שם כל ימות השנה והוא עשוי ועומד ולא לשם סכך של צל דנהוי שם סוכה עליה ואפילו שם סוכה שאינה של חג אלא כבית בעלמא ובחדא מינייהו פירש טעמא דפסולה מדאורייתא משום תעשה ולא מן העשוי: **ולא ידענא הי מינייהו.** פירש לי ר' יוחנן משום גזירת אוצר והי מינייהו משום תעשה ולא מן העשוי: **נחזי אנן.** ונשמעה ממה דאמר ר' יוחנן בדוכתא אחריתי: **פעמים שאדם בא מן השדה.** כל ימות החמה: **ומניחה ע"ג סוכה.** שיש לו כל ימות השנה למקנהו ומניח החבילין שם לייבשן ולא לסכך וכשמגיע החג נמלך עליהם לסכך: **והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי.** בפסול וזה שנסכך שם שלא לשם סכך אפילו לצל אלא לייבש אין שם סוכה חל עליו והלכך גזור רבנן שלא יסככו בחבילין אפילו הוא מטילן עליה לשם סוכת החג גזירה משום חבילין דכל השנה דאיכא פסול דאורייתא אלמא טעמא דמתניתין דהכא משום גזירת אוצר היא ומדרבנן כל דבר שאדם מקלה ומכניס לקיום קרי אוצר וחבילין שאדם מכניס כל ימות הקיץ לימות חורף קרי אוצר: **ומדהא משום גזרת אוצר.** שמע מינה הך דחוטט בגדיש פסולה מדאורייתא משום תעשה ולא מן העשוי היא דהא שמעיה ר' יעקב לר' יוחנן בחדא מינייהו פסולה דאורייתא: **ורבי יעקב.** דלא ידע לפרושי הי מינייהו פסולה דאורייתא והי מדרבנן: **הך דרבי חייא.** דמפרש בהדיא לא הוה שמיע ליה: **אמר רב אשי.** מקשי אדרבי יעקב: **אטו.** תרוייהו טעמי מי ליכא למימרינהו בשתי המשניות: **חבילי קש משום גזירת אוצר איכא.** מדרבנן: **משום תעשה ולא מן העשוי.** דאורייתא ליכא בתמיהה מי לא משתמע נמי מתניתין דבאותם שניתנו שם כל ימות החמה קאמר דלא נמלך עליהם לסיכוך דהויא לה היא גופה פסולה דאורייתא ומהיכא שמע ר' יוחנן דמתניתין דהכא לאו מדאורייתא קאמר: **וחוטט בגדיש** נמי משום תעשה ולא מן העשוי איכא משום גזירת אוצר ליכא. מי לא מצינן למימר נמי דאפילו סתר הכל כלפי מעלה ונעשה עומרין שעל הסכך וחזר והניחן לשם סוכה קא פסיל ליה מתניתין מדרבנן משום גזירת אוצר דזימנין דלא מנענע ונעשין מאליהן כדאמרת **גבי חבילים** דפסלת להו אפילו מניחן שם לשם סכך מדרבנן משום גזירה דכל ימות השנה לאוצר ומהיכא **דייק רבי יוחנן הנך טעמי דמוקי להך מדאורייתא והך מדרבנן: אמר לך. ר' יוחנן** מתניתין גופייהו דייקי כוותאי מתניתין דהכא קתני

אין

תוספות

אי מה חגיגה בעלי חיים. לעיל (דף ט.) גבי הא דילפינן איסור הנאה, לא שייך לאקשויי הכי:

בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר. רבי יוחנן לא יליף מענני כבוד מפרש בירושלמי דין כדעתיה ודין כדעתיה רבי יוחנן אמר עננים למעלה היו כלומר מן השמים הן באין ואין זה גידולו מן הארץ דקתני מתניתין ור"ל אמר למטה היו ר' יוחנן מדמי להו כאדם המשלח לחברו חבית וקנקנים וריש לקיש מדמי ליה כמאן דאמר לחבריה שלח קופתך וסב לך חיטין והכי נמי איתא בבראשית רבה (פרשה יג) ר' יוחנן אמר אין עננים אלא למעלה שנאמר וארו עם ענני שמיא ריש לקיש אמר אין עננים אלא מלמטה שנאמר מעלה נשיאים מקצה הארץ על דעתיה דרבי יוחנן לאחד שכיבד את חבירו בחבית של יין וקנקנים על דעתיה דר"ל לאחד שאמר לחבירו תן לי סאה חיטין אמר לו הבא לי קופתך ובא מדוד כך אמר הקב"ה לארץ אייתי ענני וקביל מיטרא:

אמר רבי זירא הא מלתא הוה וכו' ואתא רבי ירמיה שדא ביה נרגא. משמע דרבי זירא לא מוקי ליה לקרא בפסולת גורן ותימה דבפ"ק דר"ה (דף יג.) דריש חג האסיף מאי אסיף קציר ופריך רבי חנינא מי מנית אמרת מאי אסיף קציר והכתיב מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר אמר רבי זירא הא מלתא הוה בידן ואתא רבי חנינא ושדא ביה נרגא אלמא מודה ר' זירא דבפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר וי"ל דהכא נמי מודה בה רבי זירא ולא קאמר אלא דלא ידע לשנויי קושיא דר' ירמיה: **חבילי** זרדין. מפרש בירושלמי דאין חבילה פחותה מעשרים וחמשה קנים:

אין

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה י סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרכט סעיף טו:

עז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז:

עח ג מיי' שם פ"ד הלכה טו וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף א:

רבינו חננאל

בהמה שחוגג בה ואיתקש סוכה לחגיגה מה בהמה גידולי קרקע ואינה מקבלת טומאה אף סוכה כמותה. ונדחית [ואתי] למפשטה מדכתיב באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר ונדחית גם זו. ודקדק רב אשי מדכתיב מגרנך ש"מ מגורן ולא גורן עצמו. וכן מיקב ולא יקב עצמו למעוטי יין קרוש וכיוצא בו ונמצא קשיא דרבי ירמיה דהויה. ועמד לדברי ר' עקיבא בפסולת גורן ויקב. רב חסדא [אמר] מהכא צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ [שמן] ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות [סוכות] ככתוב כהני. מה הני גדולי קרקע ולא מקבלי טומאה אף כל כוותיה ואסיקנא הדס הוא עץ עבות מאי היא עבות ללולב. שאר מיני הדס לסוכה: [מתני] חבילי קש וחבילי עצים כו'. א"ר יעקב שמעתי מר' יוחנן דאמר בהלין מתני' הא דקתני [אין] מסככין בחבילות והא דקתני החוטט בגדיש פי' חוטט כמו חופר. כדגרסינן (פסחים כח) כפא דחט נגרא בגוויה נשרוף חרדלא. החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה. חדא פסולה משום גזירת אוצר. וחדא פסולה דאורייתא מדכתיב תעשה ולא מן העשוי. ולא ידענא לפריש הי מינייהו דאורייתא והי מינייהו מדרבנן ופשטנא הני חבילות דקתני אין מסככין לכתחלה הא דיעבד שפיר דמי משום גזרת אוצר הא מדאורייתא כשרה. כדמפרשה מפני מה אמרו חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אין מסככין בהן פעמים שאדם בא מן השדה וחבילתו על כתפו כו'. עד ונמלך עליה לסיכוך *) גזרה שמא לסכך עתה בחבילות שהביאם היום אטו חבילות שמא אצלו מונחות ליבשם ונמלך עליהן להניחן עכשיו לסוכה ועל זה אמרה [תורה] תעשה ולא מן העשוי והאי בהחוטט אינה סוכה ש"מ דאפילו מדאורייתא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי. אמרי משמיה דרב

*) נראה דל"ל וגזרו שלא לסכך בחבילות בהביאם היום אטו הבילות שהיו אלו מכבר ומונחות וכו':

מסורת הש"ס

[ר"ה יג.]

לקמן טו.

[ע' ל' יא: תוס' ד"ה]

גליון הש"ס

גמ' ואימא יין קרוש עי' יומא דף עו ע"ב תוס' ד"ה גמר שכר בסה"ד: שם חבילי קש. עיין מ"ל פרק י"ד הלכה ד מהל' טומאת צרעת: רש"י ד"ה לאו ההר פסוק הוא בספר עזרא. פסוק זה בנחמי' וכן ברש"י בחומש דברים לג כ"ה ודוגמתו מצינו בעזרא ותתן להם וקוא בנחמיה ט וכן בכלה דף טו ע"ב ברש"י ד"ה אכלו משמנים וכן לשון הש"ס לקמן דף לז ע"א ובעזרא אומר לאו הכר וזהו ע"פ דברי חז"ל סנהדרין דף צג ע"ב מכדי כל מילי דעזרא נחמיה בן חכליה אמרינהו:

א מיי׳ פ״ה מהל׳ סוכה הלכה ה סמג עשין מג טוש״ע א״ח סי׳ תרכט סעיף ג:

ב מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעיף ד:

דאין מסככין משום גזרת אוצר הא דאורייתא שפיר דמי התם דקתני אינה סוכה אפילו דיעבד מדאורייתא נמי אינה סוכה *אמר רב יהודה אמר רב [א]סככה בחיצין זכרים כשרה בנקבות פסולה זכרים כשרה פשיטא מהו דתימא ניגזור זכרים אטו נקבות קמ״ל (אמר מר) בנקבות פסולה פשיטא מהו דתימא בית קבול העשוי למלאות לא שמיה קיבול קמשמע לן אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן [ב]*סככה באניצי פשתן פסולה בהוצני פשתן כשרה והושני פשתן איני יודע מהו והושני עצמן איני יודע מה נפשך אי דייק ולא נפיץ הושני קרי ליה אבל תרי ולא דייק הוצני קרי ליה או דלמא תרי ולא דייק נמי הושני קרי ליה אמר רב יהודה הני שושי ושווצרי מסככין בהו אביי אמר בשושי מסככין בשווצרי לא מסככין מ״ט כיון דסרי·

רש״י

אין מסככין בהן ולא קתני אינה סוכה משמע מדאורייתא סוכה היא הלכך על כרחך במניחן עכשיו לשם סכך קאמר ומדרבנן ולא בנמלך על המונחין ועומדין דפסולה מדאורייתא וגבי חוטט בגדיש קתני אינה סוכה משמע לגמרי אינה סוכה דפסולה מדאורייתא אלמא בשלא נענע הסכך לשם סוכה קאמר אבל נענע כשר דהא אסיק אדעתיה ותיקן וליכא למיגזר בה משום זימנא אחריתי שהרי המצוות תיקן וכל שכן שלא יעוות: סככה בחיצים. בית יד של חצים פלקיי״ש בלע״ז: זכרים. כעין שלנו שתוחבין אותה בבית קיבול של חץ: כשרה. דאע״ג דכלים נינהו פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה: נקבות. שיש נקב בראשו והחץ עשוי כמרצע ונכנס לתוך הנקב הוו להו מקבלין שבכלי עץ וראויין לקבל טומאה ופסולה: העשוי למלאות. מילוי עולם שלא להתרוקן עוד: אמר רבה בר בר חנה. שמעתי ג׳ דברים מר׳ יוחנן השנים פירש והשלישי השיב איני יודע: סככה באניצי פשתן פסולה. שכן ראויה ליטמא בנגעים כדאמר בבמה מדליקין (שבת דף כז:) האונך של פשתן משיתלבנו (פי׳ אניצי) לאחר שתיקנו במסרק שקורין נרבי״ש ועשאן אונך שקורין ריסט״א: בהוצני פשתן. שמעתי מר׳ יוחנן כשרה דהיינו כשהוא בהוצין שלו כמו שגדל ולא נשרה במי המשרה ולא נופץ במכתשת: והושני פשתן איני יודע. אם כשרה או פסולה: והושני עצמן איני יודע. מאי קרי ר׳ יוחנן הושני: מה נפשך. לפרש בהם: שמא דייק. במכתשת ולא נפיץ במסרק קרי הושני ואמר בהו איני יודע: אבל תרי. שרוי במי המשרה: ולא דייק. הוי בכלל הוצני כי הואי דלא תרי ולא דייק וכשרה: או דלמא תרי ולא דייק נמי הושני קרי להו. ואף הן בכלל ספיקא ולא הוה פשיטא ליה להכשיר אלא בדלא תרי ולא דייק: שושי. פליי״א בלע״ז: שווצרי. ארניז״א בלע״ז שושי ושווצרי מיני ירקות ורבי מכיר פירש שווצרי ארב״א שקורין פלקיר״א והוא שעליו רחבין וגדל ביערים: מסככין בהם. שאינם מקבלין טומאה לפי שאינן מאכל אדם:

דסרי

תוספות

אין מסככין בהן. בתחילה משום גזירת אוצר לא גרסינן לכתחילה דדיעבד נמי לא מהני מדרבנן מדקאמר הא מדאורייתא. שפיר דמי משמע אבל מדרבנן לא וא״ת והא גבי דבר המקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ קתני מתניתין (לעיל דף יא:) אין מסככין בו אף על גב דדיעבד נמי אינה סוכה אפילו מדאורייתא וי״ל דשאני התם דליכא למיטעי ומהא דקתני מתניתין ואם היו מותרות כשרות לא מצי למידק מידי דאפילו תחילתו הניחן לייבשן מהני התירן כאלו הוא נעשה דלעיל: בחיצים זכרים כשרה. לא דמו לשאר פשוטי כלי עץ כמו דף של נחתומין דפרק המוכר את הבית (ב״ב דף סו.) דמקבל טומאה מדרבנן דהני אפילו מדרבנן טהורין כדפירשית לעיל (דף י.) גבי מסגרתו למעלה היתה: בנקבות פסולה. קצת תימה כיון דעשוי למלאות ה״ל גולמי כלי עץ דטהורים כמו קתא דסכינא עד שלא שם הברזל: מהו דתימא בית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול קמ״ל. *משמע מהכא דשמיה קיבול וקשה לפירוש הקונטרס דסוף ארבע מיתות (סנהדרין דף סח.) גבי כדור ואימום דפירש שם בקונטרס דנחלקו ר׳ אליעזר וחכמים בסדר טהרות דחכמים אומרים אין מקבלין טומאה לפי שכלי עור אין מקבל טומאה אלא אם כן יש לו בית קיבול דאיתקש לשק והאי הואיל וקיבולו נעשה למלאות ולהיות מילואו לתוכו עולמית לא שמיה בית קיבול ור׳ אליעזר אומר מקבלין טומאה דשמיה בית קיבול ולפירושו אתיא מסקנא דשמעתין כר׳ אליעזר ורבי אליעזר שמותי הוא ודוחק לומר דהכי קאמר קמשמע לן דכי האי דתילין שמיה בית קיבול לפי שפעמים שנוטלין הברזל מן העץ ועוד קשיא מהא דתניא במס׳ כלים פ׳ י״ח (מ״ח) התפילין ד׳ כלים ואין לך עשוי למלאות יותר מתפילין ובסנהדרין *האריכתי ובמסכת כלים פרק כ״ו (מ״ב) אמתניתין דכדור המעות ר׳ אליעזר מטמא וחכמים מטהרין: באניצי פשתן. פי׳ בקונטרס שכך ראוי ליטמא בנגעים כדאמר פ׳ במה מדליקין (שבת דף כז: ושם) האונך של פשתן משיתלבנו פירוש אניצי פשתן לאחר שתקנו במסרק שקורין נריי״ש בלע״ז משמע שר״ל שהפשתן עצמו מטמא בנגעים קודם טוויה ולפירושו אתיא שמעתין כרבי יהודה דפלוגתא היא במסכת נגעים פרק י״א (מ״ח) ומייתי לה בפרק במה מדליקין (שם) דתנן שתי וערב מטמא בנגעים מיד דברי ר״מ רבי יהודה אומר השתי משישלק והערב מיד והאונך של פשתן משיתלבנו ותמיה היאך פשתן מטמא בנגעים לשום תנא הא שתי וערב כתיב ועוד דנמצא רבי יהודה מיקל טפי מרבי מאיר בשתי ומחמיר באונך וכי תימא באונך לא פליגי ושמעתין ככולי עלמא אכתי מאחר דנראה לטמא בנגעים כשהוא אונך היאך יוצא שתי מידי טומאה עד שישלק ועוד דאמרינן בפרק במה מדליקין (שם) סומכוס אומר סיככה בטווי פסולה מפני שמטמא בנגעים כמאן כי האי תנא דתנן ומייתי מתניתין דנגעים משמע בהדיא דאין מטמא בנגעים אלא טווי ומיהו בההוא שמעתא גופא פי׳ בקונטרס אונך של פשתן שלא נטוה ורוצה לומר דפליגי ועוד קשיא דקאמרינן התם אמר אביי ר׳ שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד רבי שמעון בן אלעזר הא דאמרן דקתני התם ר׳ שמעון בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן והשתא היאך אמרו דבר אחד הא מיפלג פליגי דסומכוס טווי קאמר ור׳ שמעון בן אלעזר קאמר פשתן אפילו קודם טוויה וכי תימא דלאו דוקא פשתן כמו לענין שלש על שלש מכל מקום מגלן דאיירי בטווי טפי מבאונך מאחר דאשכחן רבי יהודה דמטמא אונך בנגעים לכך נראה כמו שפירש בערוך דאונך הוא מטוה של פשתן ושתי וערב דקאמר ר״מ היינו בצמר שניכר בו מהו ערב מהו שתי שזה טווי כלפי היד וזה טווי כלאחר יד אבל דפשתן הכל שוה ואין ניכר ורבי אליעזר בפ״ק דמסכת ע״ז (דף יז:) דאייתי ליה תרי קיבורי ואמרי ליה הי דשתיא הי דערבא יש לפרש בשל צמר שהדבר ניכר אי נמי בשל פשתן ולבקיאין כגון רבן של טרסיים ניכר איזה ראוי לשתי ואיזה ראוי לערב ואניצי פשתן נמי אומר ר״ת שהוא מטוה ור״ש בן אלעזר וסומכוס בטווי דווקא מיירי אבל קשה דבמס׳ נדרים פ׳ ר׳ אליעזר אומר פותחין (דף סו:) דאמרינן שמא שערה נאה דומה לאניצי פשתן (ואינה ראויה כלל) ועוד תניא בספרי (פרשת תצא) יכול לא יביא גיזי צמר ואניצי פשתן ויתחמם בהן ת״ל שעטנז משמע דאניצי פשתן דומיא דגיזי צמר שלא נטוה ועוד סוגיא דשמעתין מוכחא דהוא פשתן שלא נטוה ודייק ונפיץ מדקאמר בהוצני פשתן כשרה בהושני פשתן איני יודע ומשמע דמספקא ליה בתרי ולא דייק ודייק ולא נפיץ מכלל דדייק ונפיץ פשיטא ליה דפסולה והיינו אניצי לכן נראה דאניצי פשתן ודאי לאו טווי הוא ואע״ג דאינו מטמא בנגעים הואיל וקרוב הוא לטומאה גזור בהו רבנן לפוסלו לסכך כדאשכחן לקמן (טו:) דאיכא דפסיל נסרים משופין משום גזירת כלים ואפילו מאן דמכשר התם מצי למיפסל הכא והא דקאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה מדאורייתא קאמר והוא הדין כשאין טווי מדרבנן כדקאמר ר׳ שמעון בן אלעזר חוץ מפשתן דמשמע פשתן כגון אניצי ואמרו דבר אחד דקאמר משום דלר׳ יהודה דאין מטמא בנגעים עד שיתלבנו לא מיפסלי אניצי לסוכה כיון דרחוקין מטומאה אבל סומכוס קאמר סיככה בטווי דמשמע מיד ואפילו תימצי לומר דפסיל ר׳ יהודה מדרבנן קודם ליבון כמו ר״ש בן אלעזר קודם טוויה על כרחך סומכוס מדאורייתא קאמר מדקאמר מפני שמטמא בנגעים והא דלא קאמר ר׳ שמעון בן אלעזר וסומכוס ור׳ מאיר אמרו דבר אחד בסדר המשנה אין כתיב דברי ר׳ מאיר במס׳ נגעים וכ״ש דניחא טפי הא דקאמר כמאן כי האי תנא ולא קאמר כמאן כר״מ ועוד משום דר׳ מאיר לא איירי בסיכוך אע״ג דהא בהא תליא דכיון דמטמא מיד א״כ יפסול לסכך מדרבנן באניצי פשתן ולעולם אוניץ של פשתן דר׳ יהודה טווי כדפירש הערוך וצ״ע ועוד י״ל דרבנן דפליגי עליה דסומכוס סברי סיככה בטווי כשרה אע״ג דמטמאה בנגעים דקסברי דלא שייך למילף מפסולת גורן ויקב לפסול בדבר המטמא בנגעים מאחר דאין מטמא באהל טומאות והיינו אמרו דבר אחד במה שאין מסככין בדבר המטמא בנגעים דליכא למימר דחוץ מפשתן דקאמר ר״ש בן אלעזר בבגד פשתן איירי וכרבנן כמו אין בו משום שלש על שלש דהיינו בגד דהא לאו מלתא היא דבההוא נמי ה״ק כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש חוץ מן היוצא מן הפשתן:

אפקותא

רש״ל מ״ז

[תוספ׳ פ״א]

רש״ל מ״ז

ר״מ מ״ז

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה מהו דתימא כו׳ משמע מהכא דשמיה קיבול. עיין תשובת שבות יעקב ח״א סי׳ נג:

[לפנינו בסנהדרין לא נמצא בתוס׳ ארוכות וקיצור ועי׳ בפי׳ הר״ש כלים פכ״ו מ״ב. ועי׳ תוס׳ שבת נב: ד״ה שיר של אלמוג וכו׳ דאמרינן בית קיבול וכו׳ לא שמיה בית קיבול ומזה לייסב דלפי שהאלינו תוס׳ דסכא וגם בר״ב נשאר קושיות התוספ׳ בשבת וי״ל קצת]

רבינו חננאל

סיככה בחיצין זכרים כשרה. אלו עצים הן והן עשוין לעשות מהן חצים. ואם העצים הללו נכנסין בברזל כשרים לעשות בהן אבל אם חקוקים והן נכנסין בהן כיון שיש להם חלל כדי ליכנס בו החץ ולמלאתו עכשיו כיון שיש בו בית קבול חשובין ככלים ומקבלין טומאה ופסולין הן לסיכוך כמשנתנו שאין מסככין אלא בדבר שאינו מקבל טומאה. אניצי פשתן פשתים דדייק ונפיץ העומד לטוייה הוצנין פשתי העץ דליתיה לא דייק ולא נפיץ הושני לא איפרשא היכי נינהו. שושי ושואצרי שמות עצי השדה ושוצרי מפירש שריחם רע. *) הומי והיני מיני קוצים הן כיון שנמשכת ומתייבשין נושרין עליהן על המסעמים ועליהן עצמם ולפיכך אמרו אין מסככין (עליהן) [בהם] חיישינן דלמא נקפה דעתיה שנייהו ונפיק ושביק לסוכה.

*) מד׳ רבינו נראה דגרים כדברי אביי דגם בשושי אין מסככין ודלא כגי׳ דילן וצ״ע

דסרי ריחייהו שביק (א) להו ונפיק אמר רב חנן בר רבא הני היזמי והיגי מסככין בהו אביי אמר בהיזמי מסככינן בהיגי לא מסככינן מאי טעמא כיון דנתרי טרפייהו שביק לה ונפיק אמר רב גידל אמר רב האי אפקותא דדיקלא מסככין בהו אע"ג דאגידי אגד בידי שמים לא שמיה אגד אע"ג דהדר אגיד להו איגד בחד לא שמיה אגד אמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא הני דוקרי דקני מסככין בהו אע"ג דאגידי נינהו אגד בידי שמים לא שמיה אגד אע"ג דהדר אגיד להו איגד בחד לא שמיה אגד תניא נמי הכי קנים ודוקרנין מסככין בהן קנים פשיטא אימא קנים של דוקרנין מסככין בהן ואמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא הני מרריתא דאגמא אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מיתיביה *אזוב ולא אזוב יון ולא אזוב *כוחלי ולא אזוב מדברי ולא אזוב רומי ולא אזוב שיש לו שם לווי אמר אביי כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה ובאת' תורה והקפידה עליה בידוע שיש לו שם לווי והני לא נשתנה שמייהו קודם מתן תורה כלל רבא אמר הני מרריתא סתמא שמייהו והאי דקרי להו מרריתא דאגמא משום דמשתכח באגמא אמר רב חסדא איגד בחד לא שמיה אגד שלש שמיה אגד שנים מחלוקת ר' יוסי ורבנן דתנן *מצות אזוב שלשה קלחים ובהן שלשה גבעולין רבי יוסי אומר מצות אזוב שלשה גבעולין ושיריו שנים וגרדומיו כל שהוא קא סלקא דעתין מדשיריו שנים תחילתו נמי שנים והאי דקתני שלשה למצוה ומדרבי יוסי שלשה למצוה לרבנן שלשה לעכב והתניא ר' יוסי אומר אזוב (ב) תחילתו שנים ושיריו אחד פסול ואינו כשר עד שיהא תחילתו שלשה ושיריו שנים איפוך לר' יוסי שלשה לעכב לרבנן שלשה למצוה והתניא אזוב (ג) תחילתו שנים ושיריו אחד כשר ואינו פסול עד שיהא תחלתו ושיריו אחד שיריו אחד פסול הא אמרת שיריו אחד כשר אלא

רש"י

דסרי ריחייהו · מבאיש ריחם : היזמי והיגי · מיני סנה : דנתרי טרפייהו · נושרין עלין שלהן : אפקותא דדיקלא · מוצא הדקל כשהוא סמוך לקרקע יוצאים בו דוקרנין הרבה סביב סביב : ואע"ג דאגידי · שמחוברין ענפי האילן יחד ודמי לחבילין דאמרן אין מסככין בהן : ואע"ג דהדר אגיד להו איהו · הענפים של מעלה כדי להשכיבן מפני שמתפצלין לכאן ולכאן וזוקפין למעלה ואין סותמים הנקב : אגד בחד לא שמיה אגד · כל דבר יחידי המחובר יחד ואוגדו בפני עצמו אינה אגודה עד שיתן דבר אחר עמו ויאגדם יחד: דוקרי דקני · כעין אפקותא דדיקלא אלא שזה של קנים וזה של דקלים : קנים ודוקרנים · משמע תרי מילי ודוקרנים כמו יחפור בדקר (ביצה דף ג.) פל"א בלע"ז : קנים של דוקרנים · שיוצאים בגזעם כמין דוקרנים הרבה: מסככין בהן · ולא משוינן להו כחבילה : מריריתא דאגמא · חזרת של אגם : אזוב · כל היכא דכתיב אזוב דריש ליה הכי : ולא כל אזוב שיש לו שם לווי · הכא נמי מרור כתיב ולא מרירתא דאגמא דהוא שם לווי : כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה · שיש בו כמה מינין וכל אחד שם לווי לו כמו אזוב כוחלית וקודם מתן תורה היה זה שמו ובאתה תורה והקפידה שכתוב בכמה מקומות אזוב ולא נכתב באחד מהן אחד משמות הללו ש"מ אסתם אזוב קפיד רחמנא: הני · מריריתא לא נשתנה שמם קודם מתן תורה וכשניתנה תורה לא היו קרויין אלא מרור סתם וכשהזכיר מרורים אף זה היה במשמע : לא שמיה אגד · לא לענין חבילה לסכך ולא לענין אגודת אזוב : שלשה קלחין · שרשין : ובהן שלשה גבעולין · גבעול לכל קלח גבעול הוא קנה האמצעי שהזרע בראשו כקנבוס ופשתן : רבי יוסי אומר · לקמן מפרש פלוגתייהו : שיריו · אם נפל האחד לאחר זמן שיריו כשרים בשנים : גרדומיו · כשמזין בו פעמים הרבה מתוך שגבעוליו רכים מתפררים וכל שהוא הנשתייר באגודה כשר ובלבד שישתייר מכל אחד ואחד כל שהוא שתהא שם אגודתו קיימת : קא סלקא דעתיה · דהא דאמר רב חסדא שנים מחלוקת רבי יוסי ורבנן הכי מפרש פלוגתייהו והכי שמעינן לה דמדשיריו שנים לר' יוסי תחילתו נמי שנים דיעבד : למצוה · לכתחילה : ומדרבי יוסי · בעי שלש מיהא למצוה מכלל לרבנן דאמרי שלשה לעכב דאי אינהו נמי למצוה ולא לעכב מאי אתא רבי יוסי לאיפלוגי ומאי מחלוקת דקאמר רב חסדא דלרבי יוסי שמיה אגד ולרבנן לא שמיה אגד : אזוב שתחילתו שנים · פסול וכן אזוב שלשה ונפלו שנים מן האגודה ונשתייר אחד פסול : ואינו כשר כו' · כלומר אין תחילתו כשר אלא בשלשה דבציר מהכי לאו אגודה היא ואין שיריים כשרים אלא בשנים : איפוך · סברא דידן דאמרן לעיל קא סלקא דעתיה דנפרשה לרב חסדא הכי דלר' יוסי שלשה לעכב כדמפרש הכא בהדיא ומכלל דשלשה (*לרבנן שמע רבי יוסי) דקאמרי למצוה ולא לעכב : והתניא · ובניחותא : לרבנן לא גרסינן שאין זו לשון גמרא ומיהו על כרחך רבנן קאמרי לה דהא ר' יוסי שלשה לעכב שמעינן לה : אזוב שתחילתו שנים · כשר : ושיריו אחד · נמי כשר : ולא פסול · בתחילתו עד שיהא אחד וקס"ד דסיפא נמי הכי מיפרשא ואין שיריו פסולים עד שיהא אחד ולהכי פריך שיריו אחד סלקא דעתיך ליפסל והא קתני כשר : אלא

תוספות

אפקותא דדיקלא · מוצא הדקל כשהוא סמוך לקרקע יוצאין בו דוקרנין הרבה סביב ואע"ג דאגידי שהם מחוברים בענפי האילן יחד כך פירש בקונטרס ואין זה אצוותא דדיקלא דפרק כל שעה (פסחים דף לט. ושם) דהוא עשב הגדל סביב הדקל ויוצאים בו משום מרור ואי מן הדקל הוא הא אמר התם מה מלה מן הזרעים ואפשר דהיינו ערקבלין דסוף עושין פסין (עירובין דף טו:) דמפרש התם בגמרא אצוותא חריותא ופי' שם בקונטרס שהוא סיב הגדל סביב הדקל וצריך לומר דמין זרע הוא ומיהו מדתנן בפרק לולב הגזול (לקמן דף לג:) אין אוגדים את הלולב אלא במינו ואמר רבא בגמרא אפילו בסיב ואפילו בעיקרא דדיקלא שמע מינה דאין זה עשב אלא מן הדקל עצמו הוא ואין זה ערקבלין :

מרריתא דאגמא · פי' בקונטרס חזרת של אגם ואין משמע כן בפרק כל שעה (פסחים דף לט.) דאמרינן רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מחזר אמרריתא אמר ליה מאי דעתיך אי משום דמרירי טפי והאנן תנן חזרת אלמא אין זה חזרת אלא מין אחר הוא ששמו מרריתא ויש ממנו שמגדל באגם ושורש שלו נקרא תיעה בפרק אלו טרפות (חולין דף נט: ושם) מאי תיעה עיקרא דמרריתא :

משום דשכיחן באגמא · כי האי גוונא משני רבא פרק אלו טרפות (חולין דף סב:) גבי תורין של רהב' ואביי נמי אף על גב דמשני הכא והתם שינויי אחריני מכל מקום מודה לרבא דהא בפרק אותו ואת בנו (שם דף פ.) מכשירין עזי דבאלא לגבי מזבח :

בשלש שמיה אגד · תימה דבמסכת אבות (פ"ג מ"ו) משמע דפחות מחמשה לא שמיה אגד דתנן עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה ביניהן שנאמר אלהים נצב בעדת אל ומנין אפילו חמשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה ומנין שאפילו שלשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט ואית ספרים דגרסי איפכא דחמשה נפקא לן מבקרב משום דאעדת דרישיה דקרא קאי ובלשון בקרב משמע אמצע כלומר בחצי עדה דהיינו חמשה ישפוט ושלשה נפקא לן מואגודתו על ארץ יסדה ובפ"ק דברכות (דף ו.) לא משמע כן דאמר התם מנין לעשרה שמתפללין ששכינה ביניהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה ביניהם שנאמר בקרב אלהים ישפוט ולגירסא קמייתא ניחא ושמא דאף על גב דבעלמא חשיבא אגודה בשלשה האי קרא דואגודתו על ארץ יסדה לא מיתוקם אלא בחמשה משום דכתיב אף ידי יסדה ארץ וביד יש בה חמש אצבעות :

מצות אזוב שלשה קלחים · גבי אזוב דפרה לא כתיב אגודה אלא גבי אזוב דפסח מצרים כתיב ובסיפרי (פרשת חקת) יליף בג"ש לקיחה לקיחה מה להלן שלשה דאין אגודה בפחות משלשה אף כאן שלשה ורבנן דלא ילפי לעיל גבי לולב לקיחה לקיחה דמכשרי בשאינו אגוד קסברי דמאזוב לאזוב נאמרה גזרה שוה ותימה דאי גזרה שוה היא הא קתני סיפא דהך משנה בסוף פרק אחד עשר דפרה לא אגדן כשר ומ"ש מלולב לרבי יהודה דתניא אגוד כשר שאינו אגוד פסול משום דיליף לקיחה לקיחה :

ובהן שלשה גבעולין · גבעול אחד לכל קלח וקלח דאי שלשה לכל קלח וקלח אם כן היינו ר' יהודה דקתני סיפא ר' יהודה אומר שלש על שלש ומשנה זו שנויה בארוך במסכת פרה (פי"א מ"ט) אלא שהגמרא קצרה : וגרדומין כל שהוא · בפרק התכלת (מנחות דף מב:) דאמרי בני רבי חייא גרדומי תכלת כשרין וגרדומי אזוב כשרין אגב תכלת נקט אזוב דגרדומי אזוב תנינא דמשנה היא במסכת פרה (שם) אי נמי משום אזוב דמצורע איצטריך :

ירקות

עין משפט נר מצוה

פא א ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף יד :

פב ג מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה יא [טוש"ע א"ח שם סעיף טו] :

פג ד טוש"ע א"ח סימן תעג סעיף ה :

פד ה מיי' פי"א מהל' פרה הלכה ב :

פה ו ז שם הלכה ד :

[פי' אזוב שיש בו נצע כמו כחל · ערוך ערך כחל ג]

רבינו חננאל

אפקותא דדיקלא פירוש הצואר של דקל שנחתך מן הדקל והחריות עמו דבוקים מסככין ולא גזרינן משום חבילות דהני אגידתן איגוד בידי שמים הוא כלומר ברייתן כך היא ואע"פ שחוזר ואוגדן אינן דומין לחבילות הנאגדין מפני שכל החריות הללו שעיקרן מאפקותא כאחד מהן חשובין · וקיי"ל אגד בחד לא שמיה אגד · דוקרני דקני · עיקר הקנים שנתלשו ויש להן קנים הרבה דבוקים בעיקרן מסככין בהן · דינם כדין האפקותא' כיון שהזכיר שמועות של רב חסדא משמיה דרב אבינא בר רב שילא הזכיר נמי מרריאתא והאזוב שיש לו שם לווי ופשוטה היא אמר רב חסדא אגד בחד לא שמיה אגד כדאמרן ג' הוי איגוד ב' מחלוקת רבנן סברי הוי איגוד ור' יוסי סבר לא הוי איגוד דכתיב ולקחתם אגודת אזוב וכתיב ולקח אזוב וטבל במים וילפינן *) לקיחת אזוב כלומר דבעינן איגוד ותנן במסכת פרה פרק י"א מצות אזוב ג' קלחים ובהן ג' גבעולין · רבי יהודה אומר של ג' ג' אזוב שיש בו ג' קלחים שפסגו ואגדו פסגו ולא אגדו אגדו ולא פסגו לא אגדו ולא פסגו [כשר] ר' יוסי אומר ג' גבעולים ושיריו שנים וגרדומיו כל שהוא · ואוקימנא לר' יוסי ג' גבעולים לעכב כלומר השנים **) אינן נאגדין לפיכך פסולין ולרבנן למצוה שלשה ואם עשה שנים כשר · כדתניא אזוב לרבנן תחלתו שנים ושיריו אחד כשר ואינו פסול אלא עד שיהא [בתחלתו] אחד כשירין: ירושלמי אין חבילה פחות מג"ח.

*) נראה דצ"ל וילפינן לקיחה לקיחה מהתם כלומר וכו'. **) נראה דצ"ל דברים אין מקראים אגודה לפיכך פסולין :

מסורת הש"ס

חולין סב: ב"ק פ"א מ"ז ספרי פ' חקת [נגעים פי"ד מ"ו]

פרה קט: פרה פי"א [תוספתא פ"ט]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שביק להו ונפיק : (ב) שם רבי יוסי אומר אזוב תחילתו : (ג) שם והתניא אזוב תחילתו :

[צ"ל דלר' יוסי שמע לרבנן]

גליון הש"ס

גמרא שנים מחלוקת ר"י ורבנן כו' · לא זכיתי להבין מה ראיה מהכמים מדמכשירין בדיעבד דמקרי אגד כה נלה אגדו כלו ג"כ כשר בדיעבד כדקתני במתני' לא פסגן ולא אגדן כשר · ובתוס' הקשו דאמאי כשר וכו' ובכ"מ סוכה בתי"ש דבג"ש פי רק אסמכתא א"כ רק למצוה יהיה אין שיטה כיון דלא אגדו כשר דיעבד מהיכן נשמע דאגד שנים שמיה אגד וצ"ע :

אלא אימא עד שתהא תחלתו כשיריו אחד דרש מרימר *הני איסורייתא דסורא מסככין בהו אע"ג דאגדן למנינא בעלמא הוא דאגדן א"ר אבא הני צריפי דאורבני כיון שהותרה ראשי מעדנים שלהן כשרין והא אגידי מתתאי אמר רב פפא דשרי להו (ואמר) רב הונא בריה דרב יהושע *אפילו תימא דלא שרי להו כל אגד שאינו עשוי לטלטלו לא שמיה אגד א"ר אבא אמר שמואל ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מביאין את הטומאה ואין חוצצין בפני הטומאה *ופוסלין בסוכה משום אויר מ"ט כיון דלכי יבשי פרכי ונפלי כמאן דליתנהו דמי ואמר רבי אבא אמר רב הונא *הבוצר לגת אין לו ידות ורב מנשיא בר גדא אמר רב הונא *הקוצר לסכך אין לו ידות מאן דאמר קוצר כל שכן בוצר דלא ניחא ליה דלא נימצייה לחמריה מאן דאמר בוצר שאין לו ידות אבל קוצר יש לו ידות דניחא ליה דליסכך בהו כי היכי דלא ליבדרן נימא דרב מנשיא בר גדא תנאי היא דתניא *סוכי תאנים ובהן תאנים פרכילין ובהן ענבים קשין ובהן שבלים מכבדות ובהן תמרים כולן אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה ואם לאו פסולה אחרים אומרים עד שיהו קשין מרובין על הידות ועל האוכלין מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר יש להן ידות ומר סבר אין להן ידות לרבי אבא ודאי תנאי היא לרב מנשיא בר גדא מי לימא תנאי היא אמר לך רב מנשיא דכולי עלמא סברי הקוצר לסכך אין לו ידות והכא במאי עסקינן *כגון שקוצצן לאכילה ונמלך עליהן לסיכוך אי קוצצן לאכילה מאי טעמייהו דרבנן וכי תימא קסברי רבנן כיון דנמלך עליהן לסיכוך בטלה ליה מחשבתו ומי בטלה ליה מחשבה בהכי והתנן *כל הכלים

יורדין

רש"י

אלא · אתחלתו קאי והכי קאמר אין תחילתו פסול עד שיהא הוא כשיעור שיריו דהיינו אחד אלמא לרבנן שלשה דקאמרינן לעיל למנות דאי לעכב הא מני לא רבי יוסי ולא רבנן : איסורייתא דסורא · חבילי קנים שהיו עושין למכור בשוק ומוכרין אותם במנין : מסככין בהן · ואין בהם משום גזרת אוצר דכל ימות השנה לפי שאין דרך להכניס באגדים : אלא למנינא בעלמא · אגדינהו עד שימכרו והלוקחן לייבשן מתיר אגדן הלכך המסכך בהן לשם סוכה אינו צריך להתיר אגדן : צריפי · כמין כוך עגול ככובע ונחבאים בתוכו ציידי עופות : דאורבני · עשוי מענפי ערבות וגודלין אותו מתחתיו פיו רחב ולמעלה קושרין ראשי הנגרים בחבל קשר אחד כעין כלי מצודות שצדין דגים קטנים שעושין בגומא שקורין יונק"ש אבל אין בצריף שלשה וארבעה בתי אריגה כמו שיש למצודה : ראשי מעדנים · קשר העליון מעדנים כמו התקשר מעדנות כימה (איוב לח) : מתתאי · לצד פיו הוא קלוע : דשרי להו · מתיר ראשי החוט שהוא קלוע בו ואינו צריך להפקיע* הקליעה : שאינו עשוי לטלטלו · כגון זה שמשהתיר קשר העליון אם אתה מטלטלו הוא ניתק מאליו שאין לו אלא פיו קלוע כמין גדיל לאחוז את הנגרים : ירקות שאמרו חכמים · בפסח שאדם יוצא בהן ידי מרור חזרת ועולשין ושאר חברותיהן דקות הם טינכ"ש בלע"ז הלכך אין חוצצין בפני הטומאה אם סיכך בהן גג ומדרבנן הוא דגזור עלייהו שלא יסמכו עליהן לחוץ בפני הטומאה דלמא סמכי עלייהו לכי יבשי נמי מיהו בעודן לחין חוצצין מדאורייתא משום דלא מקבלי טומאה דלאו מאכל אדם נינהו (דאי מקבלי טומאה לא חייצי בפני הטומאה) ולכי יבשי אין אצילתן אצילה כדמפרש דמפרכי ונפלי : ומביאין את הטומאה · בעודן לחין וכל כמה דלא יבשי אהל הוא מדאורייתא : ופוסלין בסוכה משום אויר · כשיעור שאויר פוסל בה דהיינו בשלשה טפחים כדאמרינן לקמן בפירקין (דף יז.) אויר בשלשה ולא משערינן להו לפסול כשיעור שאר סכך פסול דאוכל הראוי לקבל טומאה הוא וסכך פסול אינו פוסל אלא בארבעה טפחים באמצע וארבע אמות מן הצד אלא כי אויר דיינינן להו לחומרא ובשלשה : הבוצר לגת · הבוצר ענבים לדרוך אותם אין להם ידות להביא העץ טומאה על האוכל לפי שאינו צריך לבית אחיזה ולא ניחא ליה בהן וכי אתרבו ידות לטומאה בהעור והרוטב (חולין דף קיז.) הני מילי ביד הצריכה או בכלי או באוכל : הקוצר לסכך · אין הקשין מביאין טומאה על האוכל דלא ניחא ליה בחיבורין דאוכל בסכך לא מיבעי ואי לאו דפסולת מרובה עליו הוה פסיל לה לסוכה : מאן דאמר · דקוצר לסכך אין לו ידות : כל שכן בוצר · לגת דלא ניחא ליה בהנך ידות : דנמצייה לחמריה · מוצצות את היין ומפסידות : דלא ליבדרן · ניחא ליה באוכל המחובר בהן שאם יבדיל ראשי שבלים מן הקשים שמא יתפזרו וילכו לאיבוד : נימא דרב מנשיא · דאמר קוצר אין לו ידות תנאי היא : סוכי תאנים · ענפי תאנים : פרכילין · זמורות : מכבדות · ענפי דקל : כשירין · לסכך : על הידות · כדי בית יד סמוך לאוכל אף הוא צריך ביטול שגם הוא מקבל טומאה : לרבי אבא · דאמר בוצר אין לו ידות אבל קוצר יש לו ודאי תנאי היא על כרחיה מבעי למימר הנא דאמרי כאחרים דאמרי יש לו דאילו תנא קמא לא מיתוקם כוותיה דהא אמר אין לו ואי בקוצר לאכילה ונמלך לסיכוך כל שכן דהוה ליה למימר יש לו וקאמר אין לו הלכך לא מיתוקמא כרבי אבא : אלא לרב מנשיא · דאמר קוצר לסכך אין לו מי מידחיק לאוקמי מילתיה כתנאי ולמימר אנא אמרי כתנא קמא ואחרים פליגי או מוקמינן למתניתין בקוצר לאכילה ונמלך לסכך ומשום הכי אמרי אחרים דיש לו ידות אבל בקוצר לסכך אחרים מודו נמי דאין לו : ומי בטלה מחשבה · קבלת טומאה בהכי ואפילו לא נטמא קודם שנמלך מיהו ירדה לה תורת קבלת טומאה על ידי מחשבה ראשונה ומי בטלה קמייתא במחשבה בתרייתא :

תוספות

ירקות שאמרו חכמים · בפסח שאדם יוצא בהן ידי מרור חזרת ועולשין ותמכא ותרחבינא דקות הן מאד טינכ"ש בלע"ז הלכך אין חוצצין בהן בפני הטומאה אם סיכך בהן גג ומדרבנן הוא דגזור רבנן עלייהו שלא יסמכו עליהן לחוץ מפני הטומאה דלמא סמכו עלייהו נמי לכי יבשי ומיהו מדאורייתא חיילי דלא מקבלי טומאה דלאו מאכל אדם נינהו ולכי יבשי אין אצילתן אצילה כדמפרש דמפרכי ונפלי ומביאין את הטומאה בעודן לחין דכל כמה דלא יבשו אהל הוא מדאורייתא כדפירש בקונטרס ומה שהוזקק לפרש מדרבנן דאי חשיבי אהל מדאורייתא הוא לענין הבאה אם כן לענין אצילה נמי ואי לא חשיבי אהל לענין אצילה אם כן לענין הבאה נמי לא דלא דמי להנהו דחשיב בפרק שמיני דאהלות (מ"א) גבי מביאין ולא חוצצין דהתם היינו טעמא משום דדבר המקבל טומאה אינו חוצץ מפני הטומאה אבל לא שייך למיתני טעמא בהכי דהא מפרש טעמא משום דכי יבשי מפרכי ונפלי ולא מסתבר למימר דאסוכה לחודה קאי דלכאורה אכולה מלתא קאי ועוד דאי בהכי תלי טעמא ממתניתין דאהלות שמעינן ליה דקחשיב אוכלין טמאין אלא ודאי מדרבנן הוא דאין חוצצין הכא והא דלא חשיב להו גבי הנהו דאהלות משום דהתם מדאורייי' והכא מדרבנן אבל קשה דהיכי מצי למימר דלאו מאכל אדם נינהו הא אמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף נט:) מה מצה שנקחת בכסף מעשר אף מרור כו' ומהאי טעמא ממעט הרדפני דאין יוצאים בו ידי מרור כדפירש שם בקונטרס דהרדפני אינו נקח בכסף מעשר דאינו מאכל ואנן בעינן אוכלין דומיא דיין ושכר ובקר וצאן והגהה היתה שהגיה הר' יהודה בפירוש רש"י דלא מקבלי טומאה משום דלאו מאכל אדם נינהו ואינו כן אלא מאכל אדם הן ואפ"ה חייצי מדאורייתא כל זמן שלא הוכשרו כדתנן במסכת אהלות פ"ח (מ"א) גבי מביאין וחוצצין קחשיב אוכלין טהורין דהיינו שלא הוכשרו וגבי מביאין ולא חוצצין קא חשיב אוכלין טמאין דהיינו שהוכשרו וכן מוכח בהדיא פרק לא יחפור (ב"ב דף יט: ושם) בשמעתין דרקיק ודווקא בתלושין עסקינן דאלו מחוברין לא מביאין ולא חוצצין כדתנן בפ"ח דאהלות (מ"ה) אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והירקות המחוברים לקרקע חוץ מן הירקות שמנו חכמים כלומר גבי מביאין וחוצצין דקחשיב התם ברים פרק ח' האירוס והקיסוס וירקות חמור ולעת יוונית דהנהו אפילו מחוברין חיילי דקביעי וקיימי ואין הרוח מנענען אבל שאר ירקות המחוברין מתנענעין ברוח והוו להו כטלית וספינה שהיא שטה על פני המים ואפילו בעידנא דלא ניידי ואין מביאין ואין חוצצין מדקתני בסיפא קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמיד כבש את האבן על גבי טלית מביאה את הטומאה הא לאו הכי לא אבל כשהן תלושין ומונחין בחלון או כנגד ארובה חייצי ושאר ירקות כדאמרינן בפרק לא יחפור (ב"ב דף כ. ושם) עשבים שתלשן והניחן בחלון או שעלו מאליהן בחלון ממעטין :

דלא ליבדרן · פ"ה שאם יבדיל ראשי שיבולים מן הקשין יתפרדו וילכו לאיבוד וי"מ שיכבידו ראשי שבלין על הקשים ולא יתפרדו הקשים מעל הסוכה ברוח :

אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה · אבל אוכל מרובה פסולה אע"ג דאמר בפרק העור והרוטב (חולין דף קכט. ושם) בית שסיככו בזרעים טיהרו משום דבטלינהו יש לחלק בין בית לסוכה דבסוכה לא בטילי דעביד דסתר לה אחר החג אי נמי בעינן דלא מקבלי טומאה בשעת סיכוך משום תעשה ולא מן העשוי אי נמי התם כשעשה בהן שינוי מעשה דבמחשבה לא סלקי מטומאה והכא בשלא עשה בהן שינוי מעשה כדמוכח בתר הכי דפריך אי הכי מ"ט דרבנן דמה שמניחן ע"ג הסוכה לא חשיב שינוי מעשה וכן בפרק לא יחפור (ב"ב דף יט: ושם) דאמר רקיק אינו ממעט בחלון כדקאמרינן התם משום דלא מבטל ליה ופריך ותיפוק ליה דהוי דבר המקבל טומאה דלא מהני ביטול בלא שינוי מעשה :

כל

עין משפט נר מצוה

פו א מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה יא טוש"ע א"ח סימן תרכט סעיף טז :

פז ב שם סעיף יב :

פח ג מיי' פ"ה מהלכות טומאת אוכלין הל' ו :

פט ד שם הלכה ז :

צ ה ו מיי' פ"ה מהל' סוכה הלכה ג סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרכט סעיף י :

צא ז מיי' פ"ח מהלכות כלים הלכה י :

רבינו חננאל

איסורייתא דמחוזתא · פירוש אגודות של עצים שקושרין אותן למוכרן במספר כך וכך אגודות · צריפי דאורבני · פי' צריפין שמסבכין אותן במורביות של ערבה וקושרין את ראשיהן *) מהנת ומהנה בנת וקושרין עוד קצותן למטה שלא יפרדו · פי' ראשי [מעדני'] כדכתי' התקשר מעדנות כימה · ואלו הקשרין אין עשויין לטלטל בהן · ותנן נמי בכלים (פ' כ' מ"ז) בענין המחצלות וכן המתיר ראשי המעדנים טהורה · נחלקה לארכה ונשתיירו בה ג' מעדנים של ששה טפחים טמאה : ירקות פוסלין הסוכה מ"ט כיון דלכי יבשי פרשי ונתרי כמאן דלתניהו דמי · ואותו מקום המסוכך בירקות כאויר הוא · ואע"פ שעכשיו מסוכך הוא ואם יש בו ג' טפחים פוסלה · א"ר אבא אמר רב הונא הבוצר ענבים לדורכן לגת אין לו ידות כלומר אין רצון הבוצר בגת להיות בענבים ידות ולדורכן הוא בעי והידות שואבין היין ורב מנשיא בר גמרא אמר רב הונא הקוצר לסיכוך אין לו ידות ואסיקנא מאן דאמר קוצר לסיכוך אין לו ידות כ"ש בוצר שודאי אין לו אבל דר' אבא דאמר בוצר אין לו ידות הני מילי בוצר דניחא ליה דלא להוי להן ידות דלא נמציה להמריה אבל קוצר לסיכוך יש לו ידות דניחא ליה לסכוכי בהן לימא כתנאי סוכי פי' אמירי תאנים ובהן תאנים · פרכילין ובהן ענבים קשין ובהן שבולים מכבדות ובהן תמרים כולן אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה ואם לאו פסולין אחרים אומרים עד שיהו קשין מרובין על הידות ועל האוכלין מאי לאו בהא קמפלגי ת"ק סבר הקוצר לסיכוך אין לו ידות לפיכך תני עד שיהא פסולת מרובה על האוכלין בלבד ואחרים סברי יש לו ידות וידות כמו אוכל הן ופסולין הן לסיכוך לפיכך עד שיהא פסולת מרובה על האוכל ועל הידות · ור' אבא דאמר בוצר אין לו ידות אבל קוצר יש לו ידות כתנאי הוא דהא ת"ק א' אין לו ידות · לרב מנשיא מי לימא תנאי הוא דהא אחרים אומרים יש לו ידות ודחה לא לעולם אפילו אחרים מודו דהקוצר לסיכוך אין לו ידות והכא כגון שקצרן לאכילה שצריך להיד כדי להיות תופס בהן אוכל לפיכך כמו האוכל הן חשובין להכנים הטומאה וכבר פרשנוהו דין הידות בפרק העור והרוטב וכיון שקצרן לאכילה אע"פ שנמלך עליהן לסיכוך תורת הידות לא זזה מעליהן ואקשינן אי הכי אפילו לרבנן לא בטלה טומאה מינייהו דהא קי"ל דלא בטלה טומאה במחשבה ואמאי (מטהר) דתנן בפרק כ"ה בכלים כל הכלים

[גי' אפי' אילן]

רש"ל מ"ז

[בבא בתרא נב: ודף נה: כלים פכ"ח קדושין נט. [מנחות סט.]

*) נ"ל ומבלבלין אותן מסנה ומכנס בגג וקושרין עוד קצתן שלא יפרדו מלמטה וכ"כ בערוך ערך נרף א' ע"ש :

יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה (א) מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה מחשבה אינה מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה וכי תימא הני מילי כלים דחשיבי אבל ידות דלצורך אכילה נינהו במחשבה נעשה ובמחשבה סלקא והתנן* כל ידות האוכלין שבססן בגורן טהורות (ור' יוסי מטמא) בשלמא למאן דאמר בססן התיר אגודן שפיר אלא למאן דאמר מאי בססן בססן ממש מאי איכא למימר הכא נמי שבססן ממש אי הכי מאי טעמייהו דאחרים דאמור כרבי יוסי דתנן *רבי יוסי מטמא האי מאי בשלמא התם טעמא דרבי יוסי חזיא לכדרבי שמעון בן לקיש דאמר רבי שמעון בן לקיש הואיל וראויות להופכן בעתר אלא הכא למאי חזיא לכי סתר למנקט להו בגילייהו גופא כל ידות האוכלין שבססן בגורן טהורות ורבי יוסי מטמא מאי בססן רבי יוחנן אמר בססן ממש ר' (*אליעזר) אומר התיר אגדן בשלמא לרבי (*אליעזר) דאמר בססן התיר אגדן היינו דמטמא רבי יוסי אלא לרבי יוחנן דאמר בססן ממש אמאי מטמא רבי יוסי א"ר שמעון בן לקיש הואיל וראויות להופכן בעתר *א"ר (*אליעזר) למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום אף תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת רחמנות:

מתני' *מסככין בנסרים דברי רבי יהודה ורבי מאיר ב אוסר *)נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים כשרה ובלבד שלא יישן תחתיו: **גמ'** אמר רב ג מחלוקת בנסרין שיש בהן ארבעה דרבי מאיר אית ליה גזרת תקרה ורבי יהודה לית ליה גזרת תקרה אבל בנסרין שאין בהן ארבעה דברי הכל כשרה ושמואל אמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה אין בהן ארבעה ואפי' פחות משלשה הא קנים בעלמא נינהו א"ר פפא הכי קאמר יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה פחות משלשה דברי הכל כשרה מ"ט קנים בעלמא נינהו כי פליגי משלשה עד ארבעה מר סבר כיון דליתנהו שיעור מקום לא גזרינן ומר סבר כיון דנפקי להו מתורת לבוד גזרינן תנן נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים כשרה ובלבד שלא יישן תחתיו בשלמא לשמואל דאמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה משום הכי לא יישן תחתיו אלא לרב דאמר בשיש בהן ארבעה מחלוקת אבל אין בהן ארבעה דברי הכל כשרה לר' יהודה אמאי לא יישן תחתיו מי סברת דברי הכל היא סיפא אתאן לרבי מאיר תא שמע *שני סדינין מצטרפין
שני

רש"י

יורדין לידי טומאה במחשבה · *מי שחשב עליו שזה יהא גמר מלאכתן כגון שעיבדו להרגש או לדולבקי כיון שעיבדו מקבל טומאה ואלמלי ציבדו לרצועות וסנדלין אין מקבלים טומאה עד שיגמרו למלאכת הסנדלין: ואין עולים מטומאתן · ממחשבת תורת קבלת טומאה אין עולין במחשבה כגון עיבדו לשלחן ולדרגש וחישב עליו לרצועות וסנדלין אין מחשבתו מבטלתן מתורת קבלת טומאה: אלא בשינוי מעשה · עד שיתן בו איזמל: (ב) מעשה מבטל מידי מעשה · אפילו עשה בו מעשה מוכיח מתחילה לשלחן כגון שקילצו שציבותיו ליפותו כיון שנתן איזמל בו לחתכו לסנדלין מבטל מעשה ראשון וכל שכן שמוציא מידי מחשבה שלא היה בה מעשה: וכי תימא הני מילי · דלא מבטלין בתרייתא לקמייתא בכלים דחשיבי ומשילא עליו שם כלי במחשבה אינה נוחה להפקיע שמה: שבססן · לקמיה מפרש מאי היא: טהורות · דגלי דעתיה דלא ניחא ליה בהו וטהרו מלקבל טומאה הידות האלה עוד ולא הביאה טומאה על האוכל עד שיגיע טומאה באוכל עצמו: ור' יוסי מטמא · טעמא מפרש לקמן: בשלמא למאן דאמר · האי בססן היינו שהתיר אגדן של עומרין לשון מתבוססת בדמיך (יחזקאל טז) מתגוללת כלומר כיון שהתיר אגדן השבלין מתגוללין בגורן לפי שנוחין להתפזר או לשון כנה דמתרגמינן ואת כנו וית בסיסיה (שמות ל) כלומר הכנו לדשן: שפיר · לא קשיא לך דאליביה מצית למימר דקיימי רבנן כוותיה כיון שהתיר אגדן דלא הוי אלא כמחשבה בעלמא דגלי דעתיה דלא ניחא ליה בידות שלהן שאין הידות ראויות לשבלין אלא כדי לאוגדן בהם והאי מוכח דלא בעי לאוגדן: אלא למאן דאמר בססן ממש · שדשן לידות ברגלי בהמה או במקבת כמו בשמך נבוס קמינו (תהלים מד) בוססו את חלקתי (ירמיה יב) והכא דאיכא מעשה רבה הוא דאמר דקא מטהרי רבנן אבל במחשבה לא אמר: מאי איכא למימר · אי בקוצר לאכילה מוקמת לה להאיך דלעיל מאי טעמא דרבנן: הכא נמי · פלוגתא דאחרים ורבנן כשבססן ממש כשנמלך לסיכוך: האי מאי · בשלמא גבי פלוגתא דר' יוסי דקא מיירי בגורן איכא למימר טעמא דרבי יוסי דאע"ג דבססן חזו למיהוי ידות וניחא ליה שיהו מחוברות באוכל כמו שהן בוססות מרלי"ה בלע"ז: הואיל וראויות להפך · ראשי השבלים: בעתר. על ידי הידות עתר פורק"א ואלמלא הידות אין נוחין להפכן בה דמתוך שהם קצרים יוצאין מבין ב' עוקציה של עתר ונשמטין ממנה והוא כשבססן תחלתן לא לבטלן נתכוון אלא נרככן: אלא הכא · דבעי להו לסכך: למאי חזו · ידות אוכלים משבססן ואינן אגודות בהן: בגילייהו · בקשין שלהם יאחזום וינטלו ראשי השבלים עמהם: משום הכי מטמא רבי יוסי · דקסבר מעשה זוטא לא בטלה תורת ידות מינייהו שאלתי את מורי מגופה דמשנה דמייתי אגב גררא בשמעתין מי שייך למיתני גופא כדגר' במימרות האמוראים ואמר לי רבי משום דהך משנה מן הטהרות שאין מהם שום גמרא בעולם ולא מפורשת כשאר המשניות לפיכך נוהג הש"ס לומר גופא כדי לפרש: למה נמשלה כו' · אגב דאמר הואיל וראויות להפך בעתר נקט נמי הא מלתא למה נמשלה כו' דכתיב ויעתר (*אל ה') (בראשית כה) ויעתר לו (שם): **מתני'** מסככין בנסרים · בגמרא מפרש פלוגתייהו: נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה · בגמרא מפרש מאן קתני לה: ובלבד שלא יישן תחתיו · דנסר רחב ד' סכך פסול הוא כדאמר בגמרא לרב אליבא דר' מאיר ולשמואל לדברי הכל וסוכה כשרה וכגון דיהביה אצל הדופן דסכך פסול אינו פוסל מן הצד אלא בד' אמות דאמרינן דופן עקומה: **גמ'** מחלוקת בנסרים שיש בהן ארבעה · שרוב תקרות הבית עשויות מהן: ר' מאיר · דפסיל אית ליה גזרת תקרה אי מכשרת בהו אתי למימר מה לי לסכך בהלו מה לי לישב תחת קורות ביתי אף היא בנסרים מקורה והואו ודאי פסול דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה: אבל בנסרים שאין בהם ד' · שאין רוב תקרות עשויות מהן: דברי הכל כשרה · דלא דמי לתקרה דלגזור בהו: בשאין בהן ד' מחלוקת · בההוא מכשר ר' יהודה משום דאין רוב תקרות עשויות מהן לא גזרינן בהו ור' מאיר חייש למיעוט שיש מיעוט העושין תקרה מהן: אין בהן ארבעה · קפסיל ר' מאיר: אפילו בפחותות משלש · בתמיה: הא קנים בעלמא נינהו · וא"כ במאי מכשר: א"ר פפא הכי קאמר · שמואל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה כו': שיעור מקום · דאין רשות בפחות מארבעה: לא גזרינן · משום תקרה דלא חשיבי לעשות תקרה מהן: כיון דנפקי מתורת לבוד · שאם היה אויר במקום אחד מהם לא מצי למימר לבוד חשיבי להיות דומות לתקרה וגזרי': תנן נתן עליה נסר כו' · קא סלקא דעתיה דברי הכל היא וכשרה וכגון שנתנו מן הצד דאמרינן דופן עקומה ולא חשיב סכך למיפסלה: שני סדינין מצטרפין · לארבעה טפחים לפסול בסוכה משום סכך פסול שסיכך בדבר המקבל טומאה וסכך פסול באמצע פוסל בארבעה:
שני

תוספות

כל ידות האוכלין שבססן בגורן טהורות · משנה היא פ"ק דעוקצין (מ"ה): בעתר · בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סד.) פי' בקונטרס עתר פלא"ה בלע"ז ולא יתכן דבלא ידות נמי יכול להפך בה את התבואה והיא נקראת רחת שמטהרין בה את התבואה מן המוץ שלה כדכתיב (ישעיה ל) אשר זורה ברחת ובמזרה וכאן פירש פורק"א וכן עיקר*:
א

רבינו חננאל

הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה מעשה מבטל מיד מעשה ומיד מחשבה · מחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה פי' עור היה וחישב עליו להיות קטבליא במחשבתו נעשה כלי ואם נגעה בו טומאה נטמא · אבל אם היתה קטבליא וחישב לעשות עור אינה יוצאה מתורת כלי במחשבה עד שיעשה בה מעשה · כדתנן שלחן שנטלה אחת מרגליו טהורה כו' זהו*) פירושו כל היורדין לידי טומאה במחשבה אין עולין מידי טומאה אלא בשינוי מעשה · וכי תימא ידות האוכלין במחשבה סגיא להו · והתנן בפרק א' בעוקצין (מ"ה) כל ידות האוכלין שבססן בגורן טהורין · כלומר הכניסן לאוכלין ונמלך עליהן בגורן טהורין · ור' יוסי מטמא פסיגא של אשכול שריקנה טהורה שייר בה גרגיר אחד טמאה פי' בססן פססן כדגרסי' בע"ז כיצד מבטלה קטע ראש אזנה והוא כמו חתיכה ואמר בשלמא לר' אלעזר דאמר התיר אגודן הנה במחשבה נתנן טהורות אליבא דרבנן שפיר · אלא לר' יוחנן דאמר בססן ממש כלומר אין מסתלקת תורת טומאה מהן אלא בשינוי מעשה מאי טעמייהו דרבנן דמטהרי הכא במחשבה בלבד ושנינן הכא נמי רבנן דאמרינן אם פסולת מרובה על האוכלין טהורה שפסן מ"מ דהוא מעשה · ואקשינן אי הכי מאי טעמייהו דאחרים דפסלי הא עבד בהו מעשה ובטלינהו ושנינן אחרים כר' יוסי סבירא להו דאף על גב דעבד בהו מעשה סבר הואיל וראוי להפכן בעתר לא בטלה ידות מינייהו · אחרים נמי סברי כיון דלכי סתר לה לסכך חזו למנקט להו בגילייהו לא בטלי תרגום לקייש קש לגבבא גילי · למה נמשלה תפלת צדיקים כעתר שנאמר · ויעתר יצחק לה': **מתני'** מסככין בנסרים דברי ר' יהודה ר' מאיר אוסר: אמר רב בנסרין ש"יש בהן ד' טפחים מחל' ר' רבי מאיר גזר הני · שום תקרה סבר מאן יחזי דמכשרת בנסרים שיש בהן ד' טפחים אתי לאכשורי תקרה · ורבי יהודה לא גזר ושמואל אמר כשיש בהן ג' טפחים מחלוקת ר' יהודה סבר כיון דלית בהן ד' טפחים דאינון [שיעור] מקום לא גזרי ור"מ סבר כיון דנפקי מנ' דהוא לבוד גזרינן ואקשינן עליה דרב ממתני' דתנן נתן עליה נסר שרחב ד' טפחים כשרה ובלבד שלא ישן תחתיו קס"ד מתני' דברי הכל היא קשיא לרב דאמר כשיש בהן ד' טפחים ר' יהודה מכשיר אי הכי לר' יהודה אמאי לא יישן תחתיו לאו מכלל דסבר ר' יהודה דנסר פסול הוא ומשני

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה ח:

צג ב ג מיי' פ"ה מהל' סוכה הלכה ז סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרכט סעיף יח:

מסורת הש"ס

[ג"ל מחשבה] · עוקצין פ"א מ"ה · ס"א ג"ג · [שם] · [ג"ל אלעזר] · [ג"ל אלעזר] · יבמות סד. [ושם א"ר אמר ר' יצחק] · [לקמן טו. לו.] · [לקמן יז:] · [ג"ל יצחק לה'] · [ג"ל אלעזר]

הגהות הב"ח

(א) גמרא בשינוי מעשה שהמעשה מבטל מיד מעשה ומיד מחשבה ומחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה: (ב) רש"י ד"ה שהמעשה מבטל:

---

*) נראה דזהו כתב לפירוש על סיפא דמתני' דמחשבה אינה מעלה אפי' מידי מחשבה דסיים כל היורדין וכו'.

צד א מיי' פ"ה מהל' סוכה הל' ז' סוב"ג
מ"א פי' תרכט סעיפיה

שני נסרין אין מצטרפין ר' מאיר אומר אף נסרין כסדינין בשלמא לשמואל דאמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה מאי מצטרפין מצטרפין לארבעה אלא לרב דאמר בשיש בהן ארבעה מחלוקת אבל אין בהן ארבעה דברי הכל כשרה ה"ד אי דאית בהו ארבעה למה להו לאיצטרופי אי דלית בהו ארבעה אמאי והא קנים בעלמא נינהו לעולם דאית בהו ארבעה ומאי מצטרפין מצטרפין לארבע אמות מן הצד לישנא אחרינא בשלמא לשמואל דאמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה מאי מצטרפין מצטרפין לארבע אמות מן הצד אלא לרב בשלמא לר' מאיר מאי מצטרפין מצטרפין לארבע אמות מן הצד אלא לר' יהודה דאמר אפי' יש בהן ארבעה כשרה מאי אין מצטרפין קנים בעלמא נינהו איידי דקאמר ר' מאיר מצטרפין אמר רבי יהודה אין מצטרפין תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דשמואל תניא כוותיה דרב *סככה בנסרים של ארז שאין בהן ארבעה דברי הכל כשרה יש בהן ארבעה רבי מאיר פוסל ורבי יהודה מכשיר א"ר יהודה מעשה בשעת הסכנה שהביאנו נסרים שהיו בהן ארבעה וסיככנו על גבי מרפסת וישבנו תחתיהן אמרו לו *משם ראיה אין שעת הסכנה ראיה תניא כוותיה דשמואל *)סככה בנסרים של ארז שיש בהן ארבעה דברי הכל פסולה אין בהן ארבעה ר' מאיר פוסל ורבי יהודה מכשיר ומודה רבי מאיר שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח *פסל ביניהם וכשרה ומודה רבי יהודה שאם נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים כשרה ואין ישנים תחתיו והישן תחתיו לא יצא ידי חובתו אתמר הפכן על צידיהן רב הונא *אמר פסולה ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי כשרה איקלע רב נחמן לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ליה הפכן על צידיהן מהו אמר להו פסולה נעשו כשפודין של מתכת אמר להו רב הונא לא אמרי לכו אמרי כוותי אמרו ליה ומי אמר לן מר טעמא ולא קבלינן מיניה אמר להו ומי *בעיתו מינאי טעמא ולא אמרי לכו לימא מסייע ליה אינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו או שנפרצה בה פרצה כדי שיזדקר בה גדי בבת ראש או שנתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים אע"פ שלא הכנים לתוכה אלא שלשה טפחים פסולה היכי דמי (*מאי) לאו כגון שהפכן על צידיהם לא הכא במאי עסקינן כגון דאנחה אפומא דמטללתא דעייל תלתא לגיו ואפיק חד לבר ד[ה]וה ליה פסל היוצא מן הסוכה וכל פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה:

מתני'

אי דאית בהו ארבעה למה להו לאצטרופי · להאי לישנא דאמר רב לקמן דבאמצע פוסל בארבעה פריך דלאידך לישנא דאמר דאפילו באמצע אינו פוסל אלא בארבע אמות לא קשיא מידי: מצטרפין לארבע אמות · ולרבי יהודה אין מצטרפין דאפילו מכוסה כולה בהן כשרה: ומודה רבי מאיר שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר · אנסר שיש בו ארבעה נמי קאי כדמוכח לקמן דפריך מינה לשמואל דאמר סכך פסול באמצע פוסל בארבעה והכי נמי הוה מצי למיתני ומודה רבי יהודה והא דנקט רבי מאיר רבותא היא כדפירש בקונטרס דאפילו רבי מאיר דמחמיר מודה בהא ועוד משום דעיקר ונודה שאין בהן ארבעה דאיפליגו בהו קאי ודוקא נקט בין נסר לנסר כמלא נסר דאי איכא פחות אע"פ שסכך פסול בפחות מד' ישנים תחתיו היכא דמקום הפסול מרובה גרע ומיהו בנסר ארבעה למאי דמוקי לה לשמואל לקמן בסוכה בת ח' אמות מצומצמות דכי יהיב נסר ופסל עד אמצעה מהאי גיסא וחוזר ומתחיל מצדה השני ונותן תחלה נסר ואחר כך פסל דהוו להו שני פסלים באמצע דאיכא בהו הכשר סוכה בשאר הפסלים לא נפקא מינה מידי בין כמלא נסר לפחות ממלא נסר דהי מבוס הכשר סוכה שבאמצע אפילו כל השאר מכוסה בנסרים עד הדופן אמרינן דופן עקומה ולאי משום להכשיר שאר הפסלין שבין נסר לנסר הוו להו כבאמצעה דאמר שמואל באמצע בארבעה א"כ אינו מועיל וזהו כללו של דבר דנסר ופסל כמלא נסר בנסרים פחותים מארבעה אפילו כל הסוכה עשויה כן כשרה אפילו תחת הנסרים ואפילו לרבי מאיר דהא ליכא ארבעה במקום אחד וכי פסיל להו ר' מאיר היכא דאיכא תרתי נסרים בהדדי דמצטרפין שני הנסרים לארבעה אי נמי היכא דליכא בין נסר לנסר כמלא נסר דלא הוי מחצה על מחצה והיכא דנסרים רחבים ארבעה ויש בין נסר לנסר כמלא נסר לרב דאמר לקמן בין מן האמצע בין מן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות מיתוקמא הך ברייתא דעבידא כולה הכי וכשרה תחת הפסל ולא תחת הנסר ולשמואל מיתוקמא כששני הפסלים באמצע וליכא ארבע אמות עד הדופן וכולה פסולה אף תחת הפסלים חוץ מתחת שני הפסלים שבאמצע דכשרה:

הפכן על צידיהן · אליבא דרב לא מיתוקמא הך פלוגתא דאמוראי אלא כרבי מאיר וברחבים ארבעה וקיימא לן בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מו:) ר' מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה אבל לשמואל מיתוקמא שפיר כבולי עלמא ומתוך כך נראה דהלכה כשמואל אף על גב דבעלמא הלכה כרב באיסורי ועוד לקמן פ' לולב הגזול (דף לו:) דקאמר רבי יהודה סוכה אינה נוהגת אלא בארבעה מינין שבלולב ופריך מהאי ברייתא דתניא כוותיה דשמואל ולקתני סיככה בנסרים של ארז ולא פייסי מהאי דתניא כוותיה דרב שמע מינה הא דשמואל עיקר:

שני נסרים אין מצטרפין · לפוסלה דאפילו כולה מסוככת בהן כשרה ור' יהודה היא: בשלמא לשמואל כו' · נוקמא להך פלוגתא נמי בשאין בהן ד' וקאמר רבי יהודה שני נסרים של שלשה טפחים ואע"ג דנפיק מתורת לבוד אין מצטרפין לפוסלה שאף כולה מסככין בהן ורבי מאיר אומר נסרים מצטרפין לארבעה אם באמצע סוכה הן לפוסלה: למה לי לאצטרופי · דקא אמר ר"מ נסרים כסדינין ומצטרפין חדא מינייהו פסלה לה: קנים בעלמא נינהו · דהא אמר רב אין בהן ארבעה דברי הכל כשרה: לד' אמות מן הצד · דמן הצד אין סכך פסול פוסל אלא בד"א דבציר מהכי גמירי דופן עקומה וקאמר רבי יהודה שני נסרים של ארבעה ארבעה וכן סידורי והולך עד ד"א אין מצטרפין שאף כולה ראוי לסכך בהן דלית ליה גזרת תקרה: בשעת הסכנה · שגזרו העובדי כוכבים גזרה על המצות: והביאנו נסרים · שאין הנכרים מכירין שתהא לשם סוכה: ומודה ר' מאיר · בין שיש בהן ארבעה בין שאין בהן ארבעה: שאם יש בין נסר לנסר כו' · ולקמן (דף יח.) מוקי לה בסוכה בת שמונה אמות מצומצמות דכי יהיב נסר ופסל עד אמצעה מהאי גיסא וחוזר ומתחיל מצדה השני ונותן נסר תחלה ואח"כ פסל כמו כן עד אמצעה הוו להו שני פסלים באמצע והן של שמונה טפחים ואיכא הכשר סוכה ונסרים שבה לא פסלי לה דאמרינן דופן עקומה עד הפסלים האמצעיים: פסל · פסולת גורן ויקב דהוא סכך כשר והכי נמי מצי למיתני ומודה רבי יהודה בהנך דאית בהו ארבעה דפוסלין שאם יש בין נסר לנסר כו' והאי דנקט רבי מאיר רבותא היא דאפי' רבי מאיר דמחמיר מודה בהא: ומודה רבי יהודה · דאף על גב דאיהו מיקל בשאין בהם ארבעה מודה הוא בנסר אחד ובו ארבעה שאם נתנו בסוכה מן הצד שאע"פ שהיא כשרה מן הצד על ידי דופן עקומה לא יישן תחתיו: הפכן על צידיהן · נסרים שיש בהם ארבעה שסיכך בהן ולא הטיל רחבן על הסוכה אלא השכיבן על צידן שהוא פחות מג': פסולה · כדמפרש לקמן דכיון דיש שם פסול שאין נעשו כשפודין של מתכת הפסולין לסכך בכל ענין שהופכן: כשרה · דטעמא משום גזירת תקרה וכי האי גוונא לא עבדי אינשי תקרה: עול לגביה רב חסדא ורבה · לשאול אולי יאמר כדבריהם: שאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו גרסינן ול"ג אלא: או שנפרצה בה פרצה · באחת הדפנות סמוך לקרקע: שיזדקר גדי · דהיינו שלשה טפחים: בבת ראש · בהדיא ובריות: היכי דמי · דרחב ארבעה ולא הכניס בו אלא שלשה: לאו שהפכן · כולן על צידיהן וסיככה כולה בהן: דאנחה · ונסר אחד דווקא קאמר: אפומא דמטללתא · אצל רוח רביעי שאין שם דופן דלפקיה מיניה ע"י דופן עקומה דהא אין כאן דופן אלא פתח ואע"ג דלא עייל' כולי' להוך אלא דפנות הגדרים פסול דהוא טפה דהכראי מיהבב נמי כי סוכה דהלו סכך כשר הוה מות ליכן בם ויוצא ידי סוכה דהמדינא:

רבינו חננאל

ומשני רב הא מתני' לאו דברי יהודה היא אלא ר' מאיר היא דאית ליה גזרת תקרה. ורבי יהודה פליג ואמר כשרה וישן תחתיו · ת"ש ב' סדינין מצטרפין וב' נסרים אין מצטרפין ר' מאיר אומר נסרין כסדינין ואקשינן אליבי' דרב ופי' ואלו הנסרין בכל אחד יש בו ד' טפחים למה צריכין צירוף ד' טפחים ויותר מד' דינם א' צירוף למה לי אע"ג דלא מצטרפי פסולין הן · ומשני רב לעולם דאית בהו בכל אחד [ד' ומצטרפין] מן הצד לד' אמות כדתנן בית שנפחת וסיכך על גביו כו' תניא כרב סיככה בנסרין של ארז שאין בהן ד' כשרה · יש בהן ד' טפחים ר' מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר תניא כשמואל סיככה בנסרין שיש בהן ד' טפחים פסולה · ושאין בהן ד' טפחים רבי מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר · והלכה כרבי יהודה. ומודה ר' מאיר שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהם כו' ואע"ג דקיי"ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי והא איסורי היא אלא כיון דחזינן רבנן בתראי דשקלי וטרי בהני נסרין דאית בהו ארבעה טפחים אם הפכן בצדיהן וסיכך בהן פסולה או כשרה ופשט רב נחמן פסולה. ואוקימנא נעשו כשפודין של (שלמים) [מתכות] מדפליגי בהפכן על צדיהן מכלל שאם סיכך בהן (כרבנן) [ברחבן] דברי הכל פסולה וסוגיא דשמעתא לפסילותא ריהטא והא נמי דתניא ושאינה מחזקת ראשו ורובו שולחנו או שנפרץ בו כדי שיזדקר תגדי בבת [ראש] או שנתן עליה נסר שרחב ד' טפחים אף על פי שלא הכנים לתוכה אלא ג' פסולה ואוקימנא כגון דאית בה כפי *) הסוכה והכנים מן הנסר שלשה בסוכה וטפח חוץ לסוכה דהויא ליה האי טפח פסל היוצא מן הסוכה וסבר האי תנא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה:

*) מלה דנ"ע כפי דבר סוכה.

[שבת כט: וש"נ] *) [לקמן יט. נ.]

[עי' תוספות לקמן לג: ד"ה ר' יהודה]

[מגילה כג. נזיר יט. סנהדרין יג:]

[תוס' ליפא]

לקמן יט: נ.

מתני' תקרה שאין עליה מעזיבה ר' יהודה אומר בית שמאי אומרים מפקפק ונוטל אחת מבינתים ובית הלל אומרים *מפקפק או נוטל אחת מבינתים רבי מאיר אומר נוטל אחת מבינתים ואינו מפקפק: גמ' בשלמא ב"ה טעמייהו משום *תעשה ולא מן העשוי אי מפקפק עביד ליה מעשה אי נוטל אחת מבינתים עבד בה מעשה אלא בית שמאי מאי טעמייהו אי משום תעשה ולא מן העשוי בחדא סגי אי משום גזרת תקרה בנוטל אחת מבינתים סגי לעולם משום גזרת תקרה והכי קאמרי אף על פי שמפקפק אי נוטל אחת מבינתים אין אי לא לא אי הכי אימא סיפא ר' מאיר אומר נוטל אחת מבינתים אבל לא יפקפק רבי מאיר היינו בית שמאי הכי קאמר *לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה מאי קמ"ל דר"מ אית ליה גזרת תקרה ור"י לית ליה גזרת תקרה והא אפליגו בה חדא זימנא דתנן *מסככין בנסרים דברי ר' יהודה ורבי מאיר אוסר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן רישא בנסרים משופין עסקינן ומשום גזרת כלים נגעו בה ולר"י אמר רב דאמר *סככה בחיצין זכרים כשרה בנקבות פסולה ולא גזר זכרים אטו נקבות הכא נמי לא נגזור נסרים משופין אטו כלים אלא על כרחך רישא פליגי בגזרת תקרה וסיפא פליגי בגזרת תקרה ואפליגי בתרתי זימני ל"ל סיפא ר' יהודה (היא) דקא אמר ליה לרבי מאיר אמאי קא אסרת בנסרים משום גזרת תקרה האי סברא לבית שמאי הוא דאית להו ובית הלל לא גזרי ואמר רבי מאיר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה הניחא לרב דאמר מחלוקת בשיש בהן ארבעה דר' מאיר אית ליה גזרת תקרה ורבי יהודה לית ליה גזרת תקרה אלא לשמואל דאמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה סיפא במאי פליגי בביטולי תקרה קא מיפלגי *מר סבר בטלה בהכי ומר סבר בהכי לא בטלה: מתני' *המקרה סוכתו בשפודין או בארוכו' המטה אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה *החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה: גמ' לימא תיהוי תיובת' דרב הונא בריה דרב יהושע דאתמר *פרוץ כעומד ·רב פפא אמר מותר ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אסור אמר לך רב הונא בריה דרב יהושע מאי כמותן בנכנס ויוצא

והא

רש"י

מתני' תקרה שאין עליה מעזיבה · שהם תקרה בנסרים שיש בהן ארבעה: מעזיבה · רצפת טיט ודומה לו במקרא בספר עזרא (נחמיה ג) ויעזבו את ירושלים עד החומה מלאוה מתוכה עפר להחזיק החומה: ר' יהודה אומר · ב"ש וב"ה נחלקו בדבר: ב"ש אומרים · אם בא לישב תחתיה לשם סוכה: מפקפק · סותר ומנענע את כולן ואח"כ נוטל אחת מבינתים ונותן פסל במקומה ולקמן מפרש למה לי תרתי: וב"ה אומרים מפקפק · משום תעשה ולא מן העשוי ואין צריך לתת פסל ורבי יהודה לטעמיה דמכשיר בנסרים שיש בהן ד' לסכך את כולה והיינו כרב ושמואל מתרץ לה לקמן בגמרא: או נוטל אחת מבינתים · ואינו צריך לפקפק דבהכי סגי דאיכא עשיה מעליא: רבי מאיר אומר נוטל אחת מבינתים · אבל לא יפקפק שאין פקפוק מועיל לו ור' מאיר לטעמיה דאמר אין מסככין בנסרים ועל ידי פסל שבינתיים מתכשרה ולשמואל דאמר לקמן (דף יז:) סכך פסול בד' באמצע מיתוקמא כדפרישית לעיל דניהוו שני פסלים באמצע ואין בו אלא ח' אמות דדופן עקומה אמרינן עד הפסלים ומפקינן להו לנסרים מן הסוכה אי נמי סבירא ליה כרב דאמר לקמן (שם) סכך פסול בין מן הצד בין מן האמצע בארבע אמות הלכך לא פסלי נסרים שבינתים דליכא שיעור פסול ביחד: גמ' בשלמא ב"ה טעמייהו משום תעשה ולא מן העשוי · בפסול וכן מן העשוי לבית ולא לסוכה שאין שם סוכה עליו גזרת תקרה לית להו במסכך בנסרים ואפילו בני ארבעה: אלא ב"ש · דבעו תרתי: אי משום גזרת תקרה · אית להו דאין מסככין בנסרים משום הכי לא מהני פקפוק: והכי קאמרי כו' · כלומר לא מהני פקפוק אלא נטילה אחת מבינתים דאיכא מעשה מעליא וגזרת תקרה נמי בטלה לה והאי דאמרי מפקפק הכי קאמרי המפקפק לא הועיל ונוטל אחת מבינתים: ה"ק · ליה רבי מאיר לר' יהודה לא נחלקו בדבר זה דב"ה כוותיה סבירא להו דאין מסככין בנסרים ולא מהני פקפוק: ומאי קמ"ל · דסתמא למתני' מאי אשמעינן בהך פלוגתא למיתנייה במתני': אמר ר' חייא בר אבא כו' · רישא לאו משום גזרת תקרה איפלוג אלא בנסרים שאינן בני ארבעה אבל משופין הן וחלקים וראוין לתשמיש ומשום גזרת כלים נגעו בה לפסול אליבא דרבי מאיר אע"ג דפשוטי כלי עץ נינהו ולא מקבלים טומאה גזר בהו אטו כלים המקבלים טומאה: סיפא רבי יהודה (היא) דקאמר ליה לרבי מאיר אמאי קאסרת בנסרים · לעיל (דף יד.) משום גזרת תקרה הך סברא לבית שמאי היא ושבקת בית הלל: לשמואל דאמר · אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה: סיפא במאי פליגי · הא ודאי סתם תקרה בני ארבעה הוא וקמכשר רבי יהודה אליבא דבית הלל: בביטולי תקרה · כלומר אמר לך שמואל לעולם בשיש בהן ארבעה ולא היתה כאן תקרה מתחלה ועכשיו הוא בא לסכך בהו לשם סוכה אפילו רבי יהודה פסיל דגזרינן משום תקרה שלא יבא וישב תחת קורות ביתו ויאמר מה לי זה מה לי חדשה אבל השתא דזו תקרה היתה ובא לידי מעשה לעשות לשם סוכה וזה מוכיח שיודע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי פליגי רבי יהודה ורבי מאיר אי איכא תו למגזר משום תקרה או לא רבי יהודה סבר בטולי תקרה לבית שמאי צריך ליטול מבינתים דאע"ג דמוכיח שבקי בתעשה ולא מן העשוי גזרי בה וב"ה סברי כיון דבטלה והוכיח שהתקרה פסולה תו ליכא למגזר ור"מ סבר לא נחלקו כו' ואף בה גזרינן: מתני' המקרה סוכתו · כמו שאנו עושין שמסדרין לונכסות תחלה בסכך ונותנין פסל עליהן: ארוכות · אשפונדי"ש בלע"ז ובגמרא מפרש דמקבלי טומאה: אם יש ריוח ביניהן כמותן · בין שפוד לשפוד וכן על פני כולה ויתן שם הפסל וכן על פני כולה ובגמרא פריך הא אין הכשר מרובה על הפסול: גמ' פרוץ כעומד · לענין מחיצות שבת אתמר מחיצה שנעשית בפסין רחבין ג' והניח בין פס לפס כמלא פס דנפקא ליה מתורת לבוד וכן על פני כולה דהוה ליה פרוץ כעומד ודכוותה הכא במתניתין דהוה ליה פסול ככשר: בנכנס ויוצא · שיהא פסל הרוחב כמותן יכול ליכנס ולצאת בריוח שבינתים דהשתא הוה ליה פסל שנותן שם מרובה על השפודים והאויר יותר על השפודים:

והא

תוספות

רבי מאיר אומר נוטל אחת מבינתים אבל לא יפקפק · שאין פקפוק מועיל לו ורבי מאיר לטעמיה דאמר אין מסככין בנסרים וע"י פסל שבינתים מיתכשרא ולשמואל דאמר לקמן (דף יז:) סכך פסול פוסל באמצע בארבעה מיתוקמא כדפרישית לעיל דניהוו שני פסלים באמצע ואין בו אלא שמנה אמות דדופן עקומה אמרינן עד הכתלים ומפקינן להנך נסרים מן הסוכה אי נמי ס"ל כרב דאמר לקמן סכך פסול בין מן הצד בין באמצע בארבע אמות הלכך לא פסלי נסרים שבינתים דליכא שיעור פסול ביחד כך פירש בקונטרס והדין עמו שפירש כן דבתקרה שנסרים שלה רחבים ארבעה איירי דסתם תקרה כך היא ומדפסלי נסר ד' משום גזרת תקרה אלמא סתם תקרה כך היא וכן מוכח בגמרא דפריך לשמואל במאי פליגי ומסיק דבבטולי תקרה פליגי דלרבי מאיר אין מועיל פקפוק לבטולי תקרה שהנסרים ארבעה ולכך בעי שיטול אחד מבינתים ותימה אדפריך לקמן מברייתא לשמואל דאמר באמצע פסול בארבעה הוה ליה לאקשויי ממתני' ולשנויי וי"ל משום דמתניתין לא קתני בהדיא נסרים של ארבעה אלא מכח סתם תקרה:

פרוץ כעומד · נראה דהלכה כר' יוסי דאמר פרק שני דבכורות (דף יז: ושם) אפשר לצמצם לכל הפחות בידי אדם מדאפליגי אמוראי הכא בפרוץ כעומד ובפרק שני דחולין (דף כח: ושם) במחצה על מחצה כרוב והא דקאמרינן התם גבי חלקו לשנים והן שוין דטמאין שניהן לפי שאי אפשר לצמצם בכלי חרס כולהו מודו כדקאמרינן בבכורות (דף יז: ושם) משום דאית ביה גומות ואין לומר דשמעתין אפילו כמאן דאמר אי אפשר וקרי פרוץ כעומד מחצה על מחצה כשדומה לנו שהן שוין אע"ג דשמא אינן שוין דהא מפרש טעמא פ"ק דעירובין (דף טו: ושם) ובפ' שני דחולין (דף כח:) דלא הוי כעומד וכרוב משום דהכי אגמריה רחמנא למשה גדור רובא ושחוט רובא ותיפוק ליה משום דבלא"ה הוא אסור מספק משום דשמא שייר רובא והא דפריך בגיטין בפרק הזורק (דף עח. ושם:) גבי דאתו תרוייהו בהדי הדדי בארבע אמות והא אי אפשר לצמצם אפילו תהא הלכה כר"י הגלילי מכל מקום דוחק הוא להעמיד המשנה בכך שאין רגילות להיות ומסתמא לא כוונו לבא בבת אחת ובפרק שבועת העדות (שבועות דף לג. ושם)

גבי

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פ"ה מהל' סוכה הלכה ח סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרלא סעיף ט:

צו ב ג מיי' פ"ה מהל' סוכה הלכה טז טוש"ע א"ח סימן תרכט סעיף ג וסימן תרלא סעיף ח:

[מר סבר בפ' תקרה לב"ש כשנוטל אחת מבינתים ולבית הלל או מפקפק או נוטל אחת מבינתיים וא"ל ר"מ בין ב"ש בין ב"ה אי נוטל אחת מבינתיים אין אי לא לא · מהרש"ל]

מסורת הש"ס

[לעיל יח: וש"נ]

[שבת מב. קלא. יבמות צג ב"ק נד.]

[לעיל יד. וש"נ]

[לעיל יב:]

עירובין טו:

לעיל יד.

עירובין טו:

רבינו חננאל

מתני' תקרה שאין עליה מעזיבה נסרים שתבית מקורה בהן ואין עליהם טיט מפקפק פותח ומרחיב ודייקינן בשלמא ב"ה טעמא מאי משום תעשה ולא מן העשוי וכל דהו מעשה מכשיר ואפילו פקפוק אלא ב"ש מ"ט ופשטנא טעמא דב"ש משום גזרת תקרה · ולעולם נטילת אחת מבינתים בעי ואפילו פקפוק לא סגי עד דשקיל אחת מבינתים ואקשינן אי הכי רבי מאיר דאמר נוטל אחת מבינתים ואין צריך לפקפק כב"ש היא' ושנינן ר' מאיר סבר ב"ש וב"ה שוין דמשום גזרת תקרה[גזרינן]ובנטילת אחת מבינתים[מתכשר] ואע"ג דפקפק פקפוק אינו מועיל ואמרי' מאי קמ"ל והא איפלגו רבי מאיר ורבי יהודה בהא סברא חדא זימנא דתנן מסככין בנסרים דברי רבי יהודה ורבי מאיר אוסר' ואוקימנא בגזרת [תקרה] פליגי ואתינן לאוקימנא פלוגתייהו בהא דתנן מסככין בנסרין דברי ר' יהודה [בנסרים] משופין לשידות ולתיבות וכיוצא בהן ומשום גזרת כלים פליגי ונדחת אלא מתני' תרווייהו בגזרת תקרה פליגי וסיפא דרבי יהודה היא דא"ל לר' מאיר הא דגזרת[לסכך]בנסרים משום גזרת תקרה טעמא דב"ש[היא]דאמרו נוטל אחת מבינתים אע"פ שפקפק אבל ב"ה אפילו בפקפוק סגי ואמר ליה רבי מאיר *) בדבר זה שניהן לא נחלקו בדבר זה שניהן בגזרת תקרה ושמואל דאמר נסרין כשאין בהן ד' טפחים מחלוקת אבל בנסרין שיש בהן [ד'] דברי הכל פסולה אלמא ר' יהודה נמי אית ליה גזרת תקרה' אמר לך סיפא בבטולי תקרה פליגי דרבי יהודה סבר אפילו בפקפוק בטלה וב"ש בנטילת נסר מבינתים ורבי מאיר סבר לעולם לא בטלה א.א בנטילה: מתני' המקרה סוכתו בשפודין כו' ואקשינן מינה לרב הונא (בר מריא) [בריה דרב יהושע] (עד) דאמר בעירובין פרוץ כעומד אסור לטלטל שאינה מחיצה והכא תנן אם יש ריוח כמותן לעשות בהן (כשרה) [סכך כשר] שנמצא הריוח סכך כשר והשפודין כפרוץ וקתני כשרה

*) נראה דצ"ל ואמר ליה ר"מ דלא נחלקו שניהן בדבר זה דשניהן אית להו גזרת תקרה:

עין משפט
נר מצוה

צז א ב מיי׳ פ״ה מהל׳ סוכה הל׳ טו וסמג עשין מג טוש״ע א״ח סימן תרלא סעיף ח׳

צח ג מיי׳ וסמג שם טוש״ע א״ח סימן תרכט סעיף נ׳:

והא אפשר לצמצם א״ר אמי *במעדיף רבא אמר אפילו תימא בשאין מעדיף ׳אם היו נתונים שתי נותנן ערב נותנן שתי: או בארוכות המטה: לימא מסייע ליה לר׳ אמי בר טביומי דאמר רבי אמי בר טביומי ׳סככה בבלאי כלים פסולה כדאמר ר׳ חנן אמר רבי בארוכה ושתי כרעים בקצרה ושתי כרעים ה״נ בארוכה ושתי כרעים בקצרה ושתי כרעי׳ היכא איתמר דר׳ חנן אמר רבי אהא דתנן מטה

(א) והא אפשר לצמצם. קס״ד דהאי דקמתרץ בנכנס ויוצא הכי מתרץ כל כמותו בנכנס ויוצא הוא כתמא הוא בנכנס ויוצא דאין דרך לצמצם ולכוין כמותן ממש לא פחות ולא יותר ופרכינן והא אם יתן דעתו לכך אפשר לצמצם וקתני מתניתין כמותן כשרה והוה ליה פרוץ כעומד: ומשני אמר רבי אמי במעדיף. מתניתין לא אכשר במצומצם אלא במעדיף ריוח שבינתים על רחב השפודין וכמותן דקתני בנכנס ויוצא: רבא אמר. אפילו במצומצם ואם היו נתונין השפודין שתי נותנן לקנים של סכך ערב דע״כ אם אינו נותן ראשי הקנים על שפודין הרי הן נופלין לארץ והלכך הוי ליה כשר מרובה על הפסול ומבטלן: בבלאי כלים. לקמן מפרש במטלניות שאין בהן שלש על שלש דאף על גב דהשתא לא מקבלי טומאה כיון דמכלי אתו גזור בה רבנן ארוכות נמי השתא לא מקבלי טומאה דלא חזו למידי אלא מכלי קאתו: בארוכה ושתי כרעים עמה. ולקמן מפרש למאי חזו: קצרה. אותם אשר ברוחב המטה לגד מראשותיה ומרגלותיה:

חבילה

נבי כפרו שניהם באחת פריך והא אי אפשר לצמצם ומשני רבי יוסי הגלילי היא ורבי יוחנן משני אפילו תימא רבנן משמע דאין הלכה כרבי יוסי הגלילי וכן פרק ד׳ אחין (יבמות דף כח.) גבי אחיות איני יודע מי שנאן אמר אליבא דרבי יוחנן לא סתם לן תנא כר״י הגלילי לכך נראה דבידי שמים אין הלכה כמותו והני הוו כבידי שמים אבל בידי אדם הלכה כמותו כדמוכח הך דשמעתין ובפרק שני דחולין (דף כח.) ויש תימה הא דאמרי׳ פ״ק דעירובין (דף ה:) לחי המשוך מדופני של מבוי (ב) לתוך המבוי פחות מארבע אמות אין צריך לחי אחר להתירו ארבע אמות צריך לחי אחר להתירו וקאמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרו אלא במבוי שמונה אבל במבוי שבעה ניתר בעומד מרובה על הפרוץ רב אשי אומר אפילו במבוי ח׳ לא צריך לחי ממה נפשך אי עומד נפיש ניתר בעומד מרובה על הפרוץ אי פרוץ נפיש נדון משום לחי כלומר א״כ אין בלחי ד׳ אמות מאי אמרת שוו תרווייהו הוה ליה ספק דדבריהם וכל ספק דבריהם להקל משמע דאי אפשר לברר הדבר וי״ל לעולם אפשר למדוד ולברר אלא לא הטריחוהו חכמים למדוד שם מספק כיון דבין עומד נפיש בין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור אלא אם כן הן שוין ומילתא דלא שכיחא היא מכל מקום אם היתה איסורא דאורייתא היה אסור כיון דאפשר למדוד ומזה אין להקשות על רב אשי כי שוו כי הדדי ליסתרו דקיימא לן פרוץ כעומד מותר דההם קאי על רב הונא בריה דרב יהושע דסבירא ליה פרוץ כעומד אסור ויש לפרש דהני אמוראי דפרוץ כעומד ומחלה על מחלה כרוב מאי סברי כרבנן דאי אפשר לצמצם אפילו בידי אדם ומאן דשרי כשדומה לנו שהפרוץ כעומד משום דאימא עומד מרובה ואת״ל שהן שוין רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר משום (ג) דאמר פרוץ מרובה ואת״ל שהן שוין רחמנא אמר גדור רובא וכן לענין מחלה על מחלה דשחיטה והשתא ניחא טפי הא דספק דבריהם להקל כיון דאי אפשר למדוד ומיהו קשה דמשמע דספיקא דאורייתא היה אסור משום חששא בעלמא שמא הן שוין אף על גב דאי עומד נפיש מותר ואי פרוץ נפיש מותר ואם כן היכי דייק (נמי) פרק שני דבכורות (דף יז: ושם) מההיא דמצא הרוג מכוון בין שתי עיירות דבידי אדם אפשר לצמצם הכא נמי אף על גב דאי אפשר לצמצם ולכוון מודו רבנן דמביאין שתי עגלות משום חשש דאורייתא משום דשמא הן שוין ועוד למאן דאסר פרוץ כעומד לא אסר אלא מטעם דאמר ליה רחמנא למשה גדור רובא ולא מטעם דשמא הפרוץ מרובה ואם כן בההיא דלאי אפילו הוי ספיקא דאורייתא תשתרי כיון דבין פרוץ בין עומד נפיש מותר ומהאי דפריך בשמעתין והא אפשר לצמצם אין לדקדק שום דבר דלרבינו חננאל גרים והא אי אפשר לצמצם וכן ר״ת ולגירסתם נמי אין ראיה שיהא הלכה כן דלא הוי כמו אי אפשר לצמצם דעלמא אלא כלומר אי אפשר בשום ענין שלא יהא אויר משהו בין הסכך לשפוד כשממלא בהכשר אותו מלא נכנס ויוצא דאינו דוחק כל כך הכשר לקרבו אצל הפסול שלא יהא אויר משהו בין הכשר לפסול ונמצא שאין הכשר מרובה על האויר ועל הפסול ומשני במעדיף כלומר עד שבא מן הכשר על השפודים מכאן ומכאן שנתכסה כל האויר ורבא משני דאפילו תימא אינן מעדיפים אם היו נתונים שתי נותנן ערב אי אפשר שלא יתכסה כל האויר שהכשר נסמך בפסול אי נמי דווקא שתי וערב מהני לרבא אבל בענין אחר לא דגזרינן שמא לא יעדיף אבל שתי וערב אי אפשר בלא העדפה שלא יפול הכשר ולפי זה לא גרסינן כמו שכתוב ברוב הספרים אמר רבא אפילו תימא בשאינו מעדיף ובפרק קמא דעירובין (דף טו:) אינו בשום ספר ובההיא דסוף בכורות (דף ס:) דילאו שנים בעשירי וקראן עשירי משמע דסבר לה כרבי יוסי הגלילי דאמר אפילו בידי שמים אפשר לצמצם דאי כרבנן דאמרי אי אפשר לצמצם אותו שקדם הוי עשירי ואפילו שתק בו והוה ליה כאילו קרא לעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי שאין אחד עשר קדוש שלא נעקר שם עשירי ממנו וכן בההיא דסוף פרק שני דחולין (דף לח:) דתחת אמו פרט ליוצא דאוקמינן בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים וכן בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע.) גבי הא דבעי רבא הלכו באברים אחר הרוב ויש לדחות ההיא דסוף בכורות דאפילו סבר אי אפשר לצמצם כיון דאין יכול להכיר איזה קדם משהו לחבירו ונתכוון לקרות שניהם עשירי ובבת אחת קראם לא דמי לקרא לעשירי עשירי ואחר כך לאחד עשר עשירי והא דקאמרינן התם אבל בבת אחת תרווייהו קדשי לא ממש בבת אחת בצמצום [אלא] כדפירשתי ומיהו קשיא דפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף נ.) ופרק שני דקדושין (דף נא.) פריך מהך ויצאו שנים בעשירי לרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו ומשמע דקשיא ליה וכיון דבזה אחר זה אין אחרון קדוש בבת אחת לא יהא קדוש לא לזה ולא לזה כמו מקדש אשה ואחותה והיאך יכול להיות זה דלל קריאת שם דידה מהכא כיון דאי אפשר ליה לצמצם ממה נפשך עשירי מאיליו קדוש ויש לומר דנובתרא פריך היאך הוא קדוש כיון דאי אפשר לצמצם אינו קדוש אלא מחמת דיבורו:

והא אפשר לצמצם. קא סלקא דעתך דהא דקמתרץ בנכנס ויוצא הכי קמתרץ כל כמותו בנכנס ויוצא הוא דאין דרך לצמצם והא טי׳ וקתני מתני׳ כמותן כשרה והוה ליה פרוץ כעומד ומשני אמר ר׳ אמי במעדיף ומתני׳ לא אכשר במצומצם כך פי׳ בקונט׳ וקשה דאין זו סוגיא דהש״ס שאינו אלא כמשיב דהוינו חושש בקושיא שלו דלעולם איירי בנכנס ויוצא וי״ל במעדיף שמרבה בפסל עד שמכסה השפודים ונמצא סכך כשר רבה על סכך פסול ומבטלו ובענין זה פי׳ בקונטרס בדרבא אם היו נתונין שתי נותנן ערב ולהאי פירושא קא משמע לן רבא דבמעדיף לא מהני משום דזימנין דלאו אדעתיה לא ירבה בכשר אבל כשמשנה להניח כעין שתי וערב אי אפשר שלא ירבה ומיהו קשה להאי *פירושא דאין דומה שיתבטל סכך פסול בכשר אע״פ שהכשר רוב כיון דאין מעורבין זה בזה וניכר כל אחד בפני עצמו כמו שפי׳ בקונטרס דכשחבטן דלעיל (דף ט:) שעירבן ואינו ניכר הי ניהו פסול והי ניהו כשר וגירסת ר״ת עיקר דגרס והא אי אפשר לצמצם כדפרישית וניחא לפי גירסתו דלא קיימא השתא רבי אמי ורבא לשנויי כמאן דאמר פרוץ כעומד אסור דלכולהו קאמרינן הכא הך פירכא דאי אפשר לצמצם אבל לגירסת הקונטרס קיימי השתא לשנויי כמאן דאמר פרוץ כעומד אסור והייט דלא כהלכתא דפרק קמא דעירובין (דף טז:) פסקינן הלכה כמאן דאמר מותר:

בארוכה ושתי כרעים בקצרה ושתי כרעים. סוגיא דשמעתין כרבי נחמיה דרבנן לא מטמאה בארוכה ושתי כרעים דתנן במסכת כלים פרק י״ח (מ״ה) מטה שהיתה טמאה מדרס ניטלה קצרה ושתי כרעים טמאה. ארוכה ושתי כרעים טהורה ורבי נחמיה מטמא ודוקא כשכל המטה קיימת וכולה של אדם אחד שסופו לחזור ולחברה אבל אם נאבד מקצתה או של שני בני אדם האחד ואין סופן לחזור ולחברה טפי אפילו איכא ארוכה וקצרה ושתי כרעים טהורה כדתנן במסכת כלים פרק י״ח (מ״ט) ובפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נ:) מייתינן לה מטה שנגנבה חציה או שאבדה חציה חלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא והא דתנן התם כרע שהיתה טמאה מדרס וחברה למטה כולה טמאה פירשה היא טמאה מדרס והמטה מגע מדרס אלמא דכרע מודים שמא הייט לאחר שחברו למטה חוזר לטומאה ישנה אפילו במטה טהורה אבל כל זמן שלא חברו טהורה אע״פ שפירש ממטה טמאה:

רבינו חננאל

כשרה ומשני מאי ריוח ביניהן כמותן דקתני במתני׳ כשיש ריוח להכנים סכך כשר ביניהן להכנים ולהוציא כלומר אם יש לו יתרון כמעט מן השפודין דחזינן והא *) אפשר לצמצם כלומר אם תבא להכנים ביניהן ולהוציא סכך כשר כמותם אי אפשר שלא תדחק השפוד כמעט ההגה או מחנה שנמצא מצד אחד יתר ומצד אחת פחות. ושנינן במעדיף בריות יתר ממקום השפוד שנביא שם סכך כשר כמותן ולא יזוז ממקומו ולא ידחוק השפוד ובא רבא במעט אחר ואמר לעולם אין שם ריוח אלא כמותם בנכנס ויוצא מאי אמרת חיישינן דילמא בעידנא דסכיך בינייהו דחיק ליה לסכך פסול כדאמרת אם היה סכך פסול נתון שתי נותן הסכך כשר עליהן ערב ולא נמצא מכנים ביניהם כלום ולא דוחק וכך השמועה: או בארוכות המטה. ואוקימנא בארוכה וב׳ כרעים דכלי הוא וכי

*) נ״ל והא אי אפשר לצמצם וכן גרים רבינו גם בעירובין ט״ו וכ״ה בתוס׳ שם וכאן בשם רבינו דגרים והא אי אפשר לצמצם.

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה והא אפשר כו׳ עם ד״ה ומשני וכו׳ דקתני הכא בנכנס ויוצא: (ב) תוס׳ ד״ה פרוץ כעומד וכו׳ המשוך מדופנו של מבוי פחות מד׳ אמות נידון משום לחי ואין צריך לחי אחר להתירו ארבע אמות נידון משום מבוי וצריך לחי אחר להתירו: (ג) בא״ד ומאן דאסר משום דאימור פרוץ מרובה.

*מטה מטמאת חבילה ומטהרת חבילה דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים [א]מטמאת אברים ומטהרת אברים מאי ניהו א"ר חנן אמר רבי ארוכה ושתי כרעים קצרה ושתי כרעים למאי חזיא למסמכינהו אגודא *ולמיתב עלייהו ומשדא אשלי גופא אמר ר' אמי בר טביומי סככה בבלאי כלים פסולה מאי בלאי כלים *אמר אביי *מטלניות שאין בהם שלש על שלש דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים תניא כוותיה דרבי אמי בר טביומי מחצלת של שיפא ושל גמי שיריה אע"פ שנפחתו מכשיעורה אין מסככין בהן *מחצלת הקנים גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה ר' אליעזר אומר *אף היא מקבלת טומאה ואין מסככין בה: [ב]ההוטט בגדיש: אמר רב הונא [ג]לא שנו אלא שאין שם חלל טפח במשך שבעה אבל יש שם חלל טפח במשך שבעה הרי זה סוכה °תניא נמי הכי החוטט בגדיש לעשות לו סוכה הרי זה סוכה והאנן תנן אינה סוכה אלא לאו שמע מינה כדרב הונא שמע מינה איכא דרמי ליה מירמא תנן החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה והא תניא הרי זו סוכה אמר רב הונא לא קשיא כאן בשיש שם חלל טפח במשך שבעה כאן בשאין שם חלל טפח במשך שבעה: **מתני'** *[ד]המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוה מן הארץ שלשה טפחים פסולה מלמטה למעלה אם גבוה עשרה טפחים כשרה רבי יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה עשרה טפחים כך מלמעלה למטה עשרה טפחים: **גמ'** במאי קמיפלגי מר סבר מחיצה תלויה מתרת ומר סבר מחיצה תלויה אינה מתרת תנן התם *[ה]בור שבין שתי חצירות אין ממלאין ממנה בשבת אלא אם כן עשה לה מחיצה עשרה טפחים בין מלמעלה בין מלמטה בין בתוך אוגנו רבן שמעון בן גמליאל אומר בית

בית

הכ"ה · ביחד: ומטהרת חבילה · אם טמאה היא אין טבילה עולה לה אברים אלא מתקנה ומטבילה: למסמכינהו אגודא · לקרבן אצל הכותל הרחב כמלא רוחב מטה ונותן עלים מן הכרעים לכותל למראשותיו ולמרגלותיו: ומשדא אשלי · ונותן חבלים ומסרג וראויה למשכב ומטמא מדרס: שיפא · ליסק"א: ושל גמי · יונ"ק: שיריה · כגון נפחתה ונשתייר בה: אע"פ · שפחותה עכשיו מכשיעור לטומאה דתנן (כלים פ' כ"ז מ"ב) מפץ ששה על ששה: אין מסככין · הואיל ומכלי קאתו ותחלתה היתה מקבלת טומאת משכב הזב והנדה: גדולה מסככין בה · דלאו כלי הוא דכתמא לסיכוך: אף היא מקבלת טומאה · קסבר סתמא לשכיבה וכלי היא: אלא שאין שם חלל טפח · גובה במשך אורך ורחב שבעה טפחים כשיעור סוכה ואח"כ הגדים כל הגדים על אותו חלל דעכשיו נעשה שם סכך מאליו ולא היה עליו שם סכך מתחילה: אבל אם יש שם כו' · חלל טפח אהל הוא נמלא שם סכך על אותו גדים וכשחוטט בו מלמטה למעלה עד שמגביה את החלל לשיעור גובה עשרה אין זו עשייתו שהרי אינו מתקן אלא הדפנות ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי והרי היא כסוכה שפחותה מעשרה וחקק בה והשלימה לעשרה: איכא דרמי לה מירמא · לא מתני להא דרב הונא בלשון לא שנו ולפרושי מתני' אלא רמי מתני' מירמי' אברייתא ודרב הונא אשנויא אתמר: **מתני'** המשלשל · כל מלמעלה למטה קרי שלשול: מלמעלה למטה · שהתחיל לארוג המחיצה אצל הסכך ואורג ובא כלפי מטה: שלשה טפחים פסולה · דהיינו כדי שיזדקר הגדי בבת ראש דאמרן פסולה: מלמטה למעלה · שהתחיל לארוג מלמטה סמוך לקרקע ומגביה ועולה כיון שהגביה עשרה כשרה ואף על פי שלא הגיע לסכך: רבי יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה · דיו בארוגת י': כך מלמעלה למטה · דיו בארוגת עשרה ואפילו גבוהה הרבה מן הארץ כשרה וקסבר מחיצה תלויה עשרה מתרת: **גמ'** בור שבין שתי חצירות · חציו בחצר זו וחציו בחצר זו ומחיצה בין החצירות ומהלכת ותלויה על פי הבור ואין פתח ביניהם לערב זו עם זו: אין ממלאין ממנה · לא זו ולא זו לפי שמימי חצר זו מביא לזו: בין מלמטה · סמוך למים: בין מתוך אוגנו · כלומר בין מלמעלה רחוק מן המים ובלבד שתהא בתוך אוגן של בור דמוכחא מילתא דבשביל אוגן המים נעשית ומפרשינן טעמא בעירובין שמחיצה תלויה מתרת במים דקל הוא שהקילו חכמים במים אבל מחיצה ההולכת את החצירות ומהלכת ע"פ הבור שלא נעשה בשביל המים אינה מתרת דאין מחיצה תלויה מתרת במים אלא הנעשית בשביל להתיר מלוי המים כגון גזוזטרא שלמעלה מן הים דתנן בעירובין (דף פז:) דעושין לה מחיצה תלוי' וכגון זו שבתוך אוגן הבור:

בית

מטה מטמאת חבילה · משנה היא פרק י"ח דכלים ומטמאת חבילה כשהיא מחוברת יחד אבל נתפרקה אבר אבר אינה מקבלת טומאה אפילו בקצרה ושתי כרעים ומכל מקום מודה רבי אליעזר שאם נתפרקה וחזר וחיברה חוזרת לטומאתה כדקאמר ומטהרת חבילה אם טמאה היא אין טבילה עולה לה אברים אלא מתקנה ומטבילה וחכמים אומרים מטמאת אברים כדמסיק בארוכה ושתי כרעים כן ריהטא דמתני' דכלים לכאורה אבל בתוספתא דכלים לא משמע הכי דתניא כילד כרע שפירשה מן הארוכה עם הקצרה רבי אליעזר אומר הרי זה חיבור ואם הטבילה אינה חוללת וחכמים אומרים אינו חיבור ואם הטבילה חוללת ולפי שיטת התוספ' הכי פירושא דמתני' ומטמאת חבילה דכשם כשהולה שלימה אם נטמא אחד מאבריה נטמאת כולה כך נמי כשפירש הכרע מן הארוכה ועומדת עם הקצרה חיבור הוא ואם נטמאת הכרע נטמאת הקצרה והיינו דקתני בתוספתא רבי אליעזר אומר הרי זה חיבור ומטהרת חבילה אם הטביל הכרע והקצרה ביחד אין הקצרה חוללת עליה כי היכא דלא חיילא במטביל את השלימה וחכמים אומרים מיטמאת אברים ולא חבילה ואם נטמאת הכרע היא טמאה ולא קצרה ואינה חיבור כשלימה והיינו זה דקתני בתוספתא וחכ"א אינה חיבור ומטהרת אברים מטביל הכרע בפני עצמה ולא חבילה הכרע עם הקצרה שהקצרה חוללת עליה ואינה כשלימה דהמטביל מטה שלימה אע"פ שלא פירקה טהורה:

ומטהרת חבילה · משמע דפשוטי כלי עץ טמאין כגון מטה דחזיא למדרסות [(א)]ואית להו טהרה במקוה והא דמשמע פרק רבי עקיבא (שבת דף פד. ושם) דמפץ אין לה טהרה במקוה אומר ר"ת דהתם בשל שיפא ושל גמי והא דאמרינן פ' כילד הרגל (ב"ק דף כה: ושם) גבי מפץ וקמייתי לה בין לטומאת ערב בין לטומאת שבעה דמשמע שיש לו טהרה לאחר שבעה דאפילו באתו לפרש דלדין טומאת שבעה קאמר כלומר להיות אב הטומאה משום דאין לך דבר הטמא טומאת שבעה אלא אם כן הוא אב הטומאה מכל מקום אי לית ליה טהרה במקוה אין יכול ליעשות אב הטומאה כדמוכח בשילהי עירובין (דף קד:) אלא נריך לומר דההיא ברייתא דמפץ במת מכין משמע דמיירי ליה בכל מפץ בין בשל עץ כגון מחללת של קנים בין בשל שיפא וגמי ודייקינן פרק אמר רבי עקיבא (שבת דף פד.) ממפץ של שיפא וגמי ובפרק כילד הרגל (ב"ק דף כה:) דייקינן ממפץ של עץ והא דאית להו לפשוטי כלי עץ טהרה במקוה אף על גב דקרא דבגוים יובא דבסוף פרשת שמיני כתיב גבי מקבלי כלי עץ דכתיב מכל כלי עץ או בגד או עור או שק מכל מקום נפקא לן מאידך קרא דכתיב בפרשת מדין כל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו דליכא למימר מה מעשה עזים מטלטל מלא וריקן דלא שייך למדרש הכי אלא גבי שק שאין דרך לעשותו אלא מלא וריקן שעשוי לשאת בו משאות כדכתיב (בראשית מג) ולהשיב כספיהם איש אל שקו: **דלא** חזי' לא לעניים ולא לעשירים · °ואפילו חישב עליהן בטלה דעתו והא דמשמע בזבחים פרק דם חטאת (דף צד.) דמטלית פחותה משלש על שלש מהניא ביה מחשבה דלא דמי דהתם מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כדפרישית פרק כ"ח דכלים: **אבל** אם יש שם חלל טפח · מכאן למימר רב הונא לטעמיה דאמר לעיל (דף י.) גבי בין סוכה לסוכה טפח ושמא מאן דאמר התם ארבעה הכא מודה דהא לשמואל דאמר התם עשרה הכא לא שייך: **בין** מלמטה בין מתוך אוגנו · ויש ספרים שכתוב בהן בין מלמטה מתוך אוגנו ולא יתכן דאם כן מלמעלה היינו חוץ לבור דהוי בתוך הבור סמוך לשפתו היינו מתוך אוגנו ואם כן היינו כותל שביניהן דקאמר ר"י שמפסיקין בין שתי החצרות ומהלכת על פי הבור ועוד דאם כן לא הוי למעלה דת"ק כגון למעלה דרבן שמעון בן גמליאל דפליגי אמוראי פרק כילד משתתפין (עירובין דף פו.) דרב הונא אמר למטה למטה ממש למעלה למעלה ממש וזה וזה בבור ורב יהודה אומר למטה למטה מן המים [למעלה למעלה מן המים]:

בית

עין משפט נר מצוה

צט א מיי' פכ"ו מהל' כלים הלכה יג:

ק ב ג מיי' פ"ה מהל' סוכה הל' ט טוש"ע א"ח סימן תרלה:

קא ד מיי' שם פ"ד הלכה ד סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרל סעיף ט:

קב ה מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה יא ופ"ג מהל' עירובין הל' כא סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' שע סעיף א:

[עי' תוספות שבת כו. ד"ה אין כו]

רבינו חננאל

הא דתנן מטה מיטמאת אברים ומיטהרת אברים ר' חנין אמר בארוכה וב' כרעים בקצרה וב' כרעים דעדיין תורת כלי עליה דחזיא למסמכינהו אגודא ולמיתב עלה ולמישד אשלא עליה ומשום הכי דאוקימנא למתני' בדאית תורת כלי עליה ונדחת היות סיוע לרמי' בר טביומי דאמר סככה בבלאי כלים פסולה · ופי' אביי מטלאות שאין בהן ג' על ג' דלא חזו לא לעניים ולא לעשירים ואע"ג דתניא כוותיה דתניא מחצלת של שיפא ושל גמי אע"פ שנפחתו שיריה מכשיעור אין מסככין בהן ושל קנים גדולה מסככין בהן ר' אליעזר אומר אם אינה מקבלת טומאה [מסככין בה] (*) לא דייקא מתניתין כוותיה (**): מתני' החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה · אמר רב הונא לא שנו אלא שאין חלל טפח במשך שבעה כו' · יש מי שאומר לא שנו כי אינה סוכה אלא בזמן [שאין] שם חלל טפח במשך שבעה כו' מחודש עשוי. עכשיו בחגג טפח גובה במשך שבעה · אבל אם יש טפח שם הא קיי"ל דטפח אהל הוא ומשך ז' טפחים הוא משך סוכה קטנה וכאילו עכשיו הוא עשוי לשם החג · ויש מי שאומר לא שנו אלא שאין שם חלל אפילו טפח בתחלת גדישתהגדיש עשוי לשם צל בעלמא אבל יש שם חלל טפח במשך (ששה) [שבעה] טפחים שיעור משך סוכה קטנה ונמצאת הסכך ההיא עשויה לשם צל סוכה בעלמא וקיי"ל סוכת רקב"ש סוכת גנב"ך סוכה מ"מ כשרה וזה שחוטט בגדיש למטה ומסיר האלומות להשלים ז' טפחים כדי הכשר סוכה שפיר דמי מאחר שהסכך לשום סוכה בעלמא נעשית ואינה עשויה לשם אוצר שאין דרך בנ"א להגדיש תלוי וכיון שתלה זה נתברר לשם סוכה הניחו לפיכך כשר · ושאר השמועה פשוטה היא פיר"ש גאו"ן למיתב עליה ולמיש' אשלא ראויה היא לישב עליה ולמטות נעורת או פשתן או קנבוס · אלא שכל הנטוות גם צריך לישב המטוה ע"ג מקום גבוה כדי להפשיל ויורד למטה וכשזוקפין ארוכה וקצרה ע"ג ב' כרעים וסומכין אותה ויושבים עליה וככלי חשובה · ואע"פ שאינה מטה על מתכונתה לפיכך מיטמאת אברים ומיטהרת אברים הללו: המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוהות מן הארץ כו' · תנן התם בעירובין פרק ח' בור שבין ב' חצירות טי' עד

מסורת הש"ס

כלים פי"ח מ"ט

[עי' פי' ערוך בערך שד א']

[שבת קכה.]

[לקמן כ.]

[ושם ע"ש]

[שבת לו. עירובין פו:]

שם.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומטהרת וכו' דחזיא למדרסות אית כצ"ל ואות ו' נמחק:

גליון הש"ס

גמ' תניא וכו' איכא דרמי ליה מירמא · כעין זה לקמן דף לב ע"א ר"ה דף כז ע"ב · ב"ב דף יט ע"א ודף כו ע"א: תוס' ד"ה דלא חזי' וכו' ואפי' חישב · עיין נדה דף ס ע"ב תוס' ד"ה כמטלניות:

*) כ"ה הגי' בברייתא לקמן כ וכן גרס רבינו גם בכאן. **) דברי רבינו אינו מובן דבנאי לא דייק מתני' כוותיה וכל הראשונים ז"ל פסקו כוותיה ול"ע.

קג א ב מיי' פ"ד מהל' סוכה הלכה ד סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרל סעיף ט:

רבינו חננאל

עד א"ר יהודה לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהם פי' ת"ק דמתני' סבר המשלשל דפנות מלמעלה למטה משלשלם מן הסכך עד קרקעיתה של סוכה אם הגיע הדופן המשולשל קרוב לקרקעית והסוכה פחות מג"ט *) (אמר ר') כל פחות מג' כלבוד דמי וכאלו בקרקעית הסוכה הגיע לפיכך הוא דופן כשר אבל אם למעלה מג' טפחים פסול' שאינו דופן כשר אבל אם הדופן עולה מקרקעית הסוכה ולמעלה אם יש בזה הדופן י' טפחים אפילו נשאר בין הדופן ובין הסכך יותר מי' טפחים אחריו אויר דופן כשר הוא והסוכה כשרה · ר' יוסי אומר גם הדופן היורד מן הסכך אם יש בו י' טפחים אפילו נשאר בין קרקעית הסוכה ובין הדופן יתר מי' טפחים כשר דין דופן העולה מלמטה למעלה ודין הדופן היורד שוין · ורואין הדופן היורד התלוי כאלו יורד וסותם · וקא"ר יהודה בענין בור שבין ב' החצירות והבור חפור בעוביו של כותל וכותל המחיצה שבין ב' חצירות יורד וסותם על פי הבור ונשאר מקצת פי הבור פתוח בחצר זה ומקצת בור מצד האחד בחצר האחרת שבהן ממלאים מים מן הבור · וא"ר יהודה רואין זה הכותל שעל פי הבור יורד וסותם עד התהום ומחלק המים נמצאת משנת ר' יהודה ששנה כי הכותל שהוא תלוי בחללו של בור המחלק בין ב' חצירות יורד וסותם ומתיר הבור לזה ולזה על דעת ר' יוסי דמתני' ששנה כי הדופן מן הסכך ותלוי אם יש בו י' טפחים אע"פ שבין הדופן ובין קרקעית הסוכה אויר הרבה הדופן התלוי מתיר הסוכה. ואמרינן דרבי [יוסי] דמתיר מחיצה תלויה בסוכה בשבת חולק על רבי יהודה ואוסר וכן ר"י חולק ואוסר בסוכה ופשוטה היא והמעשה שנעשה בציפורי בעת ששכחו להביא ס"ת מע"ש ומצאו סדינין וסמכו עליהן משום מחיצה והביאו תורה בשבת ע"פ ר' ישמעאל ב"ר יוסי נעשה ולא ע"פ ר' יוסי · אמר אבימי מחצלת ד' טפחים ומשהו מעמידה באמצע בפחות מג' סמוך לסכך ופחות מג' סמוך לקרקעית הסוכה ועולה לו משום דופן וקיי"ל כל פחות מג' כלבוד דמי ואמרינן תרי לבוד [לבוד] בסכך ולבוד בקרקעית הסוכה

*) אולי צ"ל אמרי רבנן ג' פחות וכו'.

בית שמאי אומרים מלמעלה ובית הלל אומרים מלמטה אמר ר' יהודה לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהן *אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ר' יהודה בשיטת רבי יוסי אמרה דאמר מחיצה תלויה מתרת ולא היא לא ר' יהודה סבר לה כר' יוסי ולא ר' יוסי סבר לה כר' יהודה לא ר' יהודה סבר לה כר' יוסי עד כאן לא קאמר ר' יהודה התם אלא בעירובי חצירות דרבנן אבל הכא סוכה דאורייתא לא ולא רבי יוסי סבר לה כר' יהודה עד כאן לא קאמר ר' יוסי הכא אלא בסוכה דמצות עשה אבל שבת דאיסור סקילה לא ואם תאמר מעשה שנעשה בציפורי על פי מי נעשה לא על פי רבי יוסי אלא על פי רבי ישמעאל ברבי יוסי ומאי מעשה *דכי אתא רב דימי אמר פעם אחת שכחו ולא הביאו ס"ת מערב שבת למחר פירסו סדינין על גבי העמודים והביאו ספר תורה וקראו בו פירסו סלקא דעתך מהיכן הביאום בשבת אלא מצאו סדינין פרוסין על גבי העמודים והביאו ספר תורה וקראו בו אמר רב חסדא אמר אבימי [א]מחצלת ארבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן היכי עביד תלי ליה באמצע פחות משלשה למטה ופחות משלשה למעלה וכל פחות משלשה כלבוד דמי פשיטא *מהו דתימא חד לבוד אמרינן תרי לבוד לא אמרינן קמ"ל מיתיבי מחצלת שבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן כי תניא ההיא [ב]בסוכה גדולה ומאי קא משמע לן דמשלשלין דפנות מלמעלה למטה כרבי יוסי אמר רבי אמי פס ארבעה ומשהו מתיר בסוכה משום דופן ומוקים ליה בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי מאי קמ"ל הא קמ"ל שיעור משך סוכה קטנה שבעה:

מתני'

בית שמאי אומרים מלמעלה ובית הלל אומרים מלמטה · בכל הספרים גרסינן איפכא בפ' כיצד משתתפין (עירובין דף פו.):

פירסו סלקא דעתך מהיכן הביאום · והלא היה אסור להכניס ולהוציא והא הכל מודים לא גרסינן דמחילה בלא גג לאו אהל הוא ומחילה כזו מותר לעשות בשבת כדאמרינן בפרק כל גגות (שם דף לד.) אמר להו שמואל נגידו לי גלימא כך פי' בקונטרס וכמו כן בפרק כל הכלים (שבת דף קכה:) גבי פקק החלון דהאי חלון למעלה בגג אבל מן הצד לא שייך איסור אהל והביא ראיה כמו כן מהסיא דכל הגגות דאמר להו שמואל נגידו לי גלימא ואהדרינהו רב לאפיה ופריך לשמואל למה לי למעבד הכי הא אמר זה מטלטל עד עיקר המחילה ומשני שמואל דעבד לצניעותא בעלמא משמע דאם היה שמואל אוסר כרב ניחא ליה במאי דעבד שמואל הכי ולא הוה קשיא ליה מידי היכי שרי למיעבד הכי אלמא לא חשיב אהל בדפנות מן הצד דהא לא קפיד רב על עשיית המחילה אלא משום דקסבר אסור לטלטל הכדין לתוכה וקשיא לפירוש הקונטרס מאי הקשה היאך הביאו הסדינים דלמא דרך מלבוש הביאום ועוד קשה דלשון חלון שייך בכותל ובגג ארובה כדתנן (ביצה דף לה:) משילין פירות דרך ארובה וכמו ארובות שבדלת דפרק בתרא דיומא (דף עו.) היינו בארובות שבגג כמו ארובות השמים (בראשית ז) ועוד מוכח פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מד. ושם) דשייך מן הצד עשיית אהל גבי עשיית דופן פריך והא אמר עלה הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט ובפרק כיצד משתתפין (שם דף פו:) גרים בקונטרס כמו שכתוב בספרים פירסו לכתחלה מי שרי והאמר מר הכל מודים שאין עושין אהל עראי לכתחלה בשבת ונראה לר"ת דמן הצד נמי שייך עשיית אהל וכל היכא דאמרינן דמחילה זו מועלת להתיר חשיב עשיית אהל בתחלה כי הך דפרסו סדינין והוי כדופן שלישי של סוכה דחשבינן אהל בפרק מי שהוציאוהו (שם מד.) אבל דופן רביעי אינה אלא תוספת אהל דבלאו הכי משתריא ורב שהקפיד בפרק כל גגות (שם דף לד.)* אעשיית מחילה הקפיד דלדידיה כיון דאסור לטלטל לא היה לפרוש שם סדין בשבת משום עשיית אהל והא דפריך שמואל למה לי למיעבד הכי הא אמר זה מטלטל עד עיקר המחילה כל שכן דאם היה אסור לטלטל דטפי הוי קשיא לן היכי שרי למיעבד הכי אלא האמת מקשה ומאן דשרי תוספת אהל אפילו באהל שלמעלה מן הגג נמי שרי כדמוכח פרק המוצא תפילין (שם דף קב. ושם) גבי הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא ביממא בעו טולא בליליא בעו אוירא ולקמן פ' הישן (דף כז:) גבי עובדא דרבי אליעזר ששבת בסוכתו של (*רבי יהודה) ברבי אילעאי בקיסרי:

מהו דתימא חד לבוד אמרינן תרי לבוד לא אמרינן · ותימה דהא נמי מלתא דפשיטא היא דמכשירין לעיל (דף ז.) קנה קנה פחות משלשה דדופן סוכה כדופן שבת ושמא סלקא דעתך לחלק בין שתי לערב ואין להקפות דתיסגי בשני חבלים שעוביין יותר מטפח ואמרינן לבוד כדאשכחן פרק קמא דעירובין (דף טז:) דמקיפן בשלשה חבלים והכא בשנים סגי הא אמרינן התם דלא התירו אלא בשיירא:

כי תניא ההיא בסוכה גדולה · בגבוה הרבה שאין יכול לומר שני לבודין הלכך בעי מחללת שבעה ומשהו ומעמידה בפחות משלשה סמוך לקרקע כך פירש בקונטרס אבל בכל הספרים גרסינן מאי קמ"ל דמשלשל דפנות מלמעלה למטה כר' יוסי לפיכך צריך לפרש דמעמידה למעלה בפחות משלשה סמוך לסכך ואפילו גבוה הרבה מן הארץ כשרה כרבי יוסי דמתניתין דאמר מחילה תלויה מתרת:

פס ארבעה · בהאי דמעומד שייך לשון פס ולעיל דקתני לגובה הדופן שייך לשון מחללת: בפחות משלשה סמוך לדופן · מצות סוכה בשתי דפנות דשיטה דכולהו אמוראי דלעיל בפירקין (דף ו:) כרבנן דאמרי שתים כהלכתן היינו כמין גאם ואם האחת מן הדפנות שלימות ונתונה מזרחית מוקי לה להאי פס ארבעה ומשהו לצד דרום או לצד צפון בפחות משלשה לדופן מזרחית ונחשב כסתום ויש כאן שתי דפנות שלימות ותימה למה לי פס ארבעה יעשה פס שני טפחים ויעמידט סמוך לדופן וירחיק שלשה טפחים פחות משהו ויעמיד פס אחר של שני טפחי

בית שמאי אומרים מלמעלה · דיו אם עשאה מלמעלה מתוך אונט: מן הכותל שביניהן · אותה הנעשית לתוך בין החצרות ותלויה על פי פי הבור ואע"פ שלא נעשית בשביל המים דקא סבר מחילה תלויה מתרת בחצרות אפילו כל שלטול: בשיטת רבי יוסי · דמתניתין: לא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי · שתהא מחילה תלויה מתרת בסוכה ולא רבי יוסי סבר לה כרבי יהודה בבור שתהא מתרת בשבת: דרבנן · הא דאסרינן להביא מימי חצר זו לזו בלא עירוב מדרבנן הוא דמדאורייתא לא מיתסר אלא מרשות היחיד לרשות הרבים: אבל שבת דאיסור סקילה הוא · במלאכות דאורייתא מחמירין אפילו במידי דרבנן דאית בה: ואם תאמר · כיון דרבי יוסי לא סבר לה כרבי יהודה בשבת: מעשה שנעשה בציפורי · שהתירו בשבת על ידי מחילה תלויה כדאמר רב דימי לקמיה: על פי מי נעשה · והלא רבי יוסי ראש של ישיבת ציפורי הוה כדאמרינן בסנהדרין (דף לב:) צדק צדק תרדוף הלך אחר בית דין יפה אחר רבי יוסי לציפורי: לא על פי רבי יוסי נעשה · שכבר נפטר: אלא על פי רבי ישמעאל בנו · ומאי מעשה דכי אתא רב דימי אמר פעם אחת שכחו בציפורי ולא הביאו ספר תורה בערב שבת: [שהיה דרכן להצניע ספר תורה בבתים מפני הנכרים ואותו הבית שהניחו לתוכו] היה בבית אחד שבחצר בית הכנסת ובתים הרבה היו פתוחין לחצר ולא עירבו או שהיו חצרות הרבה פתוחות לאותו מבוי ובית הכנסת פתוח לו והיה ספר התורה בחצר שכנגד בית הכנסת ולא נשתתפו במבוי ואסור להוציא מן החצרות למבוי ופרסו סדינין על גבי עמודים שהיו לרוחב המבוי וחלקו את המבוי ולא היו פתוחים מן המחילה ולפנים אלא בית הכנסת וחצר שכנגדו והביאו ספר התורה שהרי שאר החצרות נסתלקו ואין איסור כאן: מהיכן הביאום · והלא היה אסור להכניס ולהוציא והלא הכל מודים כו' לא גרסינן דמחילה בלא גג לאו אהל הוא ומחילה כזו מותר לעשות כדאמרינן בפרק כל גגות (עירובין דף לד.) אמר להם שמואל נגידו לי גלימא: סדינין פרוסין · והיו גבוהין מן הארץ דהוה ליה מחילה תלויה: מחללת שרחבה ארבעה ומשהו · וארכה כאורך הדופן: מתרת בסוכה · אם תולה אותה באויר בפחות משלשה סמוך לסכך ופחות משלשה לקרקע וכגון שאין הסוכה גבוהה אלא עשרה מצומצמין: מחללת שבעה ומשהו · אלמא חד לבוד אמרינן ותו לא: בסוכה גדולה · הגבוהה הרבה שאין יכול לומר בה שני לבודין הלכך בעי מחללת שבעה ומשהו ומעמידה בפחות משלשה סמוך לסכך דהויא לה מחילה עשרה ותו לא איכפת לן אם תלויה היא וקמ"ל דמשלשלין מלמעלה למטה כר' יוסי: פס ד' ומשהו מתיר בסוכה · אם גבוה י' ורחבה ד' ומשהו: ומוקי לה בפחות מג' סמוך לדופן · השני במקלוע וכי אמרינן לבוד איכא דופן שבעה וזה משך סוכה קטנה כדי ראשו ורובו:

מתני' אהרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה *בבית שנפחת וסיכך על גביו אם יש מן הכותל לסיכוך ארבע אמות פסולה *וכן חצר שהיא מוקפת אכסדרה סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו אם יש תחתיו ארבע אמות פסולה: גמ' כל הני למה לי צריכא דאי אשמעינן בית שנפחת משום דהני מחיצות לבית עבידן אבל חצר המוקפת אכסדרה דמחיצות לאו לאכסדרה עבידי אימא לא צריכא ואי אשמעינן הני תרתי משום דסככן סכך כשר הוא אבל סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו דסככה סכך פסול הוא אימא לא צריכא אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי גאויר פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בארבעה ואמינא להו אנא אויר דפוסל בשלשה מנא לכו דתנן הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה סכך פסול נמי לא ליפסיל אלא בארבע אמות דתנן בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין הסיכוך לכותל ד' אמות פסולה ואמרו לי בר מינה דההיא דרב ושמואל אמרי תרוייהו משום דופן עקומה נגעו בה ואמינא להו אנא מה אילו איכא דסכך פסול פחות מארבעה ואויר פחות משלשה מאי כשרה מלייה בשפודין מאי פסולה ולא יהא אויר הפוסל בשלשה כסכך פסול הפוסל בארבעה ואמרו לי אי הכי לדידך נמי דאמרת סכך פסול פוסל בארבע אמות מה אילו איכא סכך פסול פחות מד' אמות ואויר פחות משלשה מאי כשרה מלייה בשפודין מאי פסולה לא יהא אויר הפוסל בשלשה כסכך פסול הפוסל בארבע אמות ואמינא להו אנא האי מאי בשלמא לדידי דאמינא ארבע אמות

משום

מתני' הרחיק הסיכוך מן הדפנות · לאו בגבהה קאמר אלא במשכה: פסולה · דאויר פוסל בשלשה אפילו מן הצד ומכאן אני אומר ומפרש הא דאמרינן שבסכך פסול מן הצד אמרינן דופן עקומה להכשיר עד ארבע אמות היינו דחשבינן לסכך כאילו מן הדופן ונעקם ונכפף למעלה ובאוירה ליכא למימר הכי ואיני מפרש רואין את הדופן כאילו הוא עקום והולך תחת הסכך פסול ומגיע לסכך כשר ומוציא את הפסול מן הסוכה דאם כן גם גבי אויר נמי נימא הכי: בית שנפחת וסיכך כו' · כגון נפחת באמצעו רחוק מן הדפנות לכל צד וסיכך על הפחת באמצעו ונמצא תקרת הבית שהיא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי מפסקת בין דפנות לסכך כשר: אם יש מן הסיכוך · הכשר ולכותל ד' אמות פסול דבארבע אמות לא נאמר למשה מסיני דופן עקומה אבל בפחות כשרה הלכה למשה מסיני רואין תקרת הבית כאילו היא הדופן שנעקם למעלה ואין כאן סכך פסול לפסול הסוכה ולא ייםן תחת זה: וכן חצר המוקפת אכסדרה · כל חצר שבהם"ם לפני הבתים והבתים פתוחין לו חצר זו מוקפת בתים מתוכה ופתוחין לה סביב מג' רוחותיה ולפני הבתים עשו אכסדראות סביב לשלשה רוחותיה והאכסדרה פתוחה היא ואין לה דופן לצד החצר ויש עליה תקרה וזה סיכך על גבה כל אוירה של כל חצר שבאמצע היקף אכסדראות ואין דופן לסוכה זו אלא מחיצות הבתים המפסיקות בין בתים לאכסדרה ונמצאת תקרת האכסדרה מפסקת סביב בין סכך לדפנות אם יש ברוחב האכסדרה ד' אמות פסולה פחות מארבע אמות כשרה דאמרינן דופן עקומה. דוגמא לדבר קלויסטר"א בלשון אשכנז של איזה אומות הם הגלחים שיש לה אויר שיש בה עשבים והיקף אכסדרה סביב לו: שהקיפוה · סיבבו סביב לה סמוך לדפנות בדבר המקבל טומאה ובאמצעה נתן הסכך כשר: אם יש · תחת הסכך פסול ד' אמות פסולה אף הסכך כשר לפי שאין לה מחיצות פחות. מכאן כשרה דאמרי' דופן עקומה: גמ' כל הני למה לי · לאשמועינן דופן עקומה בתלת בבי במתניתין ליתני חדא ולשמעינן לכולהו: משום דהני מחיצות לבית עבידן · להיות דופן לבית זה והרי הבית נעשה סוכה הלכך שדינן מחיצות בתר סוכה ע"י עיקום: אבל חצר המוקפת אכסדרה דמחיצות לאו לאכסדרה נעשו · אלא לבית הלכך ליכא למימרא תקרה אכסדרה עקימת דפנות הללו היא ולא שדינהו לדפנות הכא לגד סוכה: סכך כשר הוא · כלומר ממין סכך כשר הוא ופסולו משום תעשה ולא מן העשוי אבל דבר שאין מסככין בו שהוא מין פסול אימא לא ליכשריה על ידי עיקום: דיתבי וקאמרי · משמיה דרב: אויר פוסל · כל הסוכה בשלשה: וסכך פסול פוסל · את כל הסוכה בד': בר מינה דההיא · כלומר הראיה אינה עיקר: דרב ושמואל אמרי תרוייהו משום דופן עקומה נגעו בה · להכשיר דאמרינן דופן הוא ולא סכך ואין כאן פסול וכי אמרינן בארבעה כגון באמצע רחוק מן הכותל ד' אמות דאינו יכול לבטלן על ידי עקימת דופן ונמצא חולק בסוכה בין כשר לכשר וארבעה הוי מקום חשוב להיות חלוקה: ואמינא להו אנא · תשובה לדבריהם: ומה אילו איכא סכך פסול פחות מארבעה · ואויר בצידו פחות משלשה מאי אמריתו ביה: כשרה · דליכא שיעור סכך פסול: מלייה · להאי שיעורא בספודין דאסור לסכך בהן משום מקבלי טומאה והויא בה ארבעה טפחים מסכך פסול: מאי · אמריתו ביה: פסולה · דאיכא חלילה ארבעה ומתחילה כשהיה אויר שהוא חמור היתה כשרה ועכשו שנהפך להיות קל נפסלה: לא יהא אויר · חמור שפוסל בג' פוסלה לסוכה זו כסכך פסול שהוא קל שאינו נפסל אלא בארבעה: אמרו לי אי הכי לדידך נמי · דאמרת שיעור סכך פסול ד' אמות דלית לך דטעמא דמתניתין משום דופן עקומה אלא זהו שיעורא לפסול אפילו באמצע אף זו תשובתך ומה אילו כו' ואויר פחות מג' בלנו: בשלמא לדידי דאמרי ארבע אמות · דקתני מתניתין פסולה הא פחות כשרה:

משום

ומשהו דכוותיה פריך פ"ק דעירובין (דף י:) דאמר רב יהודה מבוי שהוא רחב ט"ו אמה מרחיק שתי אמות ועושה פס ג' אמות ופריך ולמאי יעשה פס אמה ומחצה וירחיק שתי אמות ויעשה פס אמה ומחצה וליכא לשנויי הכא כדמשני התם דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה דהכא כל הפחות מג' כלבוד דמי והוה ליה כסתום דאפילו עשה כל דפנות הסוכה קנה קנה בפחות מג' כשרה כדתניא לעיל (דף ז.) דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים ואין שייך לחלק כלל בין סוכה של ג' דפנות לסוכה של ארבעה ועוד קשיא טפי דבשני פסין שיש בכל אחד חצי טפח ומשהו סגי דמוקי חד בפחות מג' סמוך לדופן ואידך מוקי בפחות מג' סמוך לראשון וי"ל משום דאמרינן בסוף פ"ק דעירובין (דף טז:) דכל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה ואם היו שני פסין שאין בכל אחד ארבעה הויא לה כמחיצה של שתי: אויר פוסל · כל הסוכה בשלשה בין באמצע בין מן הצד סכך פסול פוסל כל הסוכה בארבעה באמצע כגון שהוא רחוק מן הכותל ארבע אמות דאינו יכול לבטלו משום עקימת דופן ונמצא חולק בין כשר לכשר ודוקא כשמתחיל מדופן האמצעי ומהלך על פני כל הסוכה עד הפתח דהשתא חולק האויר או הפסול בין כשר לכשר וליכא ג' דפנות לא לזה ולא לזה אבל אם מתחיל מן הדופן שבצד ומהלך עד הדופן שכנגדו אם נשאר מן הכשר לצד הדופן האמצעי כשיעור הכשר סוכה כשרה דהא אית לה ג' דפנות ושל צד הפתח פסולה והיכא דהאויר או הפסול אין מהלכין על פני כל הסוכה כגון דאיכא באמצע סוכה ג' על ג' אויר או ארבעה על ארבעה סכך פסול אם ממנו ועד הדופן האמצעי כדי הכשר סוכה הכל כשר בין מה שבצדדין בין מה שבצד הפתח ואפילו מה שיוצא לחוץ לגמרי דהואיל והכל מחובר לשיעור הכשר סוכה הרי זה כפסל היוצא מן הסוכה דניתר בלא דפנות כדאמרינן [לקמן] (דף יט.) דנידונין כסוכה ואפשר אפי' אין כדי הכשר סוכה ממנו עד דופן האמצעי מצטרפין זה עם זה לכדי הכשר סוכה ואין האויר והפסול חולקין מאחר שהכשר מתחבר יחד דרך הצדדים: אילו איכא סכך פסול פחות מארבע ואויר פחות מג' מאי כשרה · ואין באויר שיעור לפסול ואין בסכך פסול שיעור לפסול אין מצטרפין זה עם זה לפסול כיון דלא שוו שיעורייהו להדדי כדאמרינן ומיהו היכא דאיכא שני טפחים סכך פסול ושנים של סכך פסול ואויר מפסיק ביניהם פחות מג' איכא לספוקי אם שני הפסולין מצטרפין לארבעה לפסול את הסוכה דשמא כיון דאויר מפסיק בינתים לא מצטרפי או שמא כיון דאין באויר ג' מצטרפין ומיהו היכא דליכא בפסולים ד' ואויר פחות מג' מפסיק ביניהם אין האויר משלימו לארבעה במה שחושבו כסתום מחמת לבוד דלא אמרינן לבוד להחמיר:

הבגד

קד א מיי' פ"ה מהל' סוכה הלכה כ טוש"ע א"ח סימן תרלג סעיף כ :

קה ב מיי' שם הלכה יד סמג עשין מג טוש"ע א"ח שם סעיף א:

קו ג מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ב :

קז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג :

רבינו חננאל

ומסקנא דשמעתא כר' יוסי דהא אותבינן מחצלת ז' ומשהו מתרת בסוכה משום דופן ואוקימנא בסוכה גדולה ומשלשלין דפנות מלמעלה למטה ולא עוד שרבי יוסי נמוקו עמו · והא דר' אמי אסיקנא שיעור משך סוכה קטנה ז' טפחים. הא דאמור רבנן דבי רב האויר בסוכה פוסל [בג' טפחים] וסכך פסול פוסל בד' טפחים ואקשי רבה עלית ומה אילו · איכא סכך פסול פחות מד' טפחים ואויר משלימו לד' כשרה [מליא בשפודין מאי פסולה] ולא יהא האויר החמור דפוסל בג' טפחים כסכך פסול הקל ממנו [דאינו] פוסל עד שיהיה בו ד' טפחים ואמרו לי לדידך נמי דאמרת אויר פוסל בג' טפחים כדתנן הרחיק את הסיכוך ג' טפחים פסול · סכך פסול בד' אמות כדתנן בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין סיכוך לכותל ד' אמות פסול · ואילו איכא פחות סכך פסול פחות מד' אמות ואויר פחות משלשה משלימו לד' אמות כשרה · [מליא בשפודין מאי פסולה] ולא יהא האויר חמור דפוסל בשלשה טפחים כסכך תפול דפוסל בד'

לעיל ד.

לקמן יט.

עין משפט
נר מצוה

קח א מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה א ופכ"ג הלכה ג:
קט ב שם פכ"ג הל' ב:
קי ג שם הלכה ד:
קיא ד שם הלכה ג:
קיב ה מיי' פ"ה מהל' סוכה הלכה יד סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרל"ב סעיף א:

משום שיעורא ולאו שיעורא הוא האי לאו שיעורא הוא כיון דלא שוו שיעורייהו להדדי לא מצטרפי אלא לדידכו דאמריתו שיעור משום הפלגה מה לי איתפלג בסכך פסול מה לי אתפלג בסכך פסול ואויר אמר ליה אביי ולמר נמי נהי דלא שוו שיעורייהו בסוכה גדולה בסוכה קטנה מי לא שוו שיעורייהו א"ל התם לאו משום דשוו שיעורייהו להדדי הוא אלא משום דליתיה לשיעורא דסוכה הוא וכל היכא דלא שוו שיעורייהו להדדי לא מצטרפי והתנן *הבגד שלשה על שלשה השק ארבעה על ארבעה העור חמשה על חמשה מפץ ששה על ששה *ותני עלה הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין זה עם זה התם כדקתני טעמא אמר רבי שמעון מה טעם הואיל וראוי לטמא מושב כדתנן המקצע *מכולן טפח על טפח טמא טפח על טפח למאי חזי ואמר רבי שמעון בן לקיש משום רבי ינאי הואיל וראוי (*ליטלו) על גבי החמור בסורא אמרי להא שמעתא בהאי לישנא בנהרדעא מתנו אמר רב יהודה אמר שמואל סכך פסול באמצע פוסל בארבעה מן הצד פוסל בארבע אמות ורב אמר בין מן הצד בין באמצע בארבע אמות תנן *נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים כשרה בשלמא לרב דאמר בין באמצע בין מן הצד בארבע אמות משום הכי כשרה אלא לשמואל דאמר באמצע בארבעה אמאי כשרה הכא במאי עסקינן מן הצד תא שמע *שני סדינין מצטרפין שני נסרים אין מצטרפין רבי מאיר אומר נסרים כסדינין בשלמא להך לישנא דאמר רב בין באמצע בין מן הצד בארבע אמות מאי מצטרפין מצטרפין לד' אמות אלא להך לישנא דאמר רב באמצע בארבעה היכי דמי אי דאית בהו ד' למה להו אצטרופי אי דלית בהו ד' קניא בעלמא נינהו לעולם דאית בהו ארבעה ומאי מצטרפין מצטרפין לארבע אמות מן הצד ת"ש *סככה בנסרין של ארז שיש בהן ד' דברי הכל פסולה אין בהן ד' רבי מאיר פוסל ורבי יהודה מכשיר ומודה

רש"י

משום שיעורא ולאו שיעורא הוא · דארבע אמות הוי שיעור לפסול ובפחות מכאן אינו שיעור לפסול ואין הטעם משום דופן עקומה אלא כך שיעורו לפסול הלכה למשה מסיני כשאר כל השיעורין: האי לאו שיעורא הוא כיון דלא שוו גרסינן ולא גרסינן וכיון: אלא לדידכו דאמריתו שיעורא דידהו משום הפלגה · דהא ארבעה דקאמריתו לא תנן להו במתניתין לענין סכך פסול והא סברא מנא לכו אתון היינו טעמייכו משום דבכל מקום חשובין ד' טפחים להיות מקום חשוב לעצמו אתם אומרים שאף זה מקום הוא לעצמו וחולק בסוכה זו לעשותה כשתים ואין דפנות להם מה לי איתפלג כו': בסוכה קטנה · ששיעורה מצומצם: מי לא שוו שיעורייהו · על כרחך אחד זה ואחד זה פסולה בג' טפחים דכיון דנפק מתורת לבוד חשיב לבטוריה לשיעוריה דסוכה וכיון דשוו שיעורייהו לענין שום סוכה ליצטרפי: א"ל התם · דשניהם פוסלין בה בג' לא משום דשוה שיעורן לפסול אלא משום דליתיה לשיעורא דסוכה: הבגד ג' על ג' · טפחים אם ייחדו למשכב הזב מטמא ליעשות אב הטומאה במשכב הזב או במדרסו: הבגד והשק · הואיל וממשן קרוב להיות שוה: מצטרפין · להשלים את הקל שאם אין בשק ד' הבגד שהוא חמור משלימו אבל השק אינו משלים הבגד החמור: שק · מנוצה של עזים עשוי והוא עב יותר מן הבגד ואינו מגיע לעוביו של עור: וכן השק והעור מצטרפין · להשלים שק את שיעור העור: מה טעם · מצטרפין הואיל וראויין בשיעור אחד לטמא מושב הזב: כדתנן המקצע מכולן · מאחד מכל אלו קיצע טפח על טפח מקצע שמשויהו סביב באיזמל ומתקנו יפה אפילו אין בו אלא טפח על טפח טמא כדמפרש: הואיל וראוי ליטלו · לעשותו טלאי ע"ג מרדעת החמור כנגד בית מושב האדם וכיון דשוו שיעורייהו באחד מטומאות הזב ליעשות אב הטומאה מצטרפין אף למדרס ויש מפרשים המקצע מכולן יחד שחיבר קיצוציהן שקיצן כל המינין ועשה מהן טפח על טפח ותפרן יחד והראשון נראה לי: בסורא מתנו להא שמעתא · דרב דאמר סכך פסול פוסל בד' באמצע: בהאי לישנא · דאמר לעיל דאשכחינהו רבה לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי לה: בנהרדעא מתנו · דלא אמרה רב אלא שמואל ורב פליג עלה: באמצע בארבעה · דמקום חשוב הוא להפליג ולחוץ שאין הדפנות מועילות שוב זו לזו ונראות כשתי סוכות: מן הצד בארבע אמות · אבל פחות מכאן כשרה דמסלקינן להו בפחות מכאן בעקימת דופן ובלבד שישתייר הכשר סוכה בכשר אבל ארבע אמות לא אמרינן בהו דופן עקומה: ורב אמר בין באמצע כו' · שזהו שיעורו לפסול: תנן נתן עליה נסר כו' · קא סלקא דעתך באמצע: שני סדינין מצטרפין · לשיעור סכך פסול לפסול הסוכה משום דבר המקבל טומאה: שני נסרים אין מצטרפין · לפוסלה משום גזרת תקרה שאפילו כולה מסוככת בנסרים כשרה רבי יהודה קאמר לה דאית ליה מסככין בנסרים: רבי מאיר אומר אף נסרים · מצטרפין לשיעור סכך פסול לפוסלה: ה"ג בשלמא להך לישנא דאמר רב בין באמצע בין מן הצד בארבע אמות מאי מצטרפין כו' · דקא סלקא דעתך באמצע קאמר ולרב איבעי לן לאוקמה בנסרים שיש בהן ד' כדאוקי רב לעיל פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי מאיר לטעמיה דאמר אין מסככין בנסרים ומאי מצטרפין דקאמר רבי מאיר מצטרפין לארבע אמות לשיעור סכך פסול: אלא להך לישנא דאמרי רב באמצע בארבעה טפחים · כדאשכחינהו רבה לרבנן דבי רב דאמרי הכי הא מצטרפין דרבי מאיר היכי דמי דבעי צירוף אי דאית בהו ארבעה למה להו צירוף ואי דלית בהו ארבעה קנין בעלמא נינהו דהא רב הוא דאמר בשמעתא דלעיל בנסרים שאין בהן ארבעה דברי הכל כשרה ולשמואל ליכא לאותובי מינה דשמואל לטעמיה דאמר בנסרים שאין בהן ד' מחלוקת ומוקי להא בנסרין שאין בהן ארבעה ומאי מצטרפין מצטרפין לארבעה טפחים דלדידיה ליכא למיפרך קנין בעלמא נינהו: *ומודה רבי מאיר · בכל אלו שהוא פוסל
בהן

תוספות

הבגד ג' על ג' · משנה היא במסכת כלים פרק כ"ז [מ"ג] והכי מיתניא הבגד מטמא משום ג' על ג' למדרס ומשום ג' על ג' לטמא מת השק ארבעה על ארבעה והעור חמשה על חמשה ומפץ ששה על ששה שוין למדרס ולטמא מת והשתא הבגד ג' אצבעות על ג' אצבעות לטמא מת דמרבינן לה פרק במה מדליקין (שבת דף כו:) מדכתיב והבגד דחזי לעניים אבל מדרס תלוי במידי דחזי לישיבה ובפחות מג' טפחים על ג' טפחים לא חזי אבל שק ועור ומפץ שוין למדרס ולטמא מת: ותני עלה הבגד והשק והעור והמפץ מצטרפין זה עם זה · משנה היא פרק קדשי מזבח במסכת מעילה (דף יח.) וקתני סיפא א"ר שמעון מ"ט מפני שהן ראויין ליטמא במושב והכי תנן במעילה הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין דווקא כסדר הזה לפי ששיעורן קרובין זה לזה אבל בגד ועור או שק ומפץ דשיעורן רחוקים זה מזה אין מצטרפין ודוקא חמור מצטרף לקל ולא קל לחמור כדתנן התם במסכת כלים (פכ"ז מ"ג) היה עושה ב' מן הבגד ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן העור ארבעה מן העור ואחד מן המפץ טהור חמשה מן המפץ ואחד מן העור ארבעה מן העור ואחד מן השק ג' מן השק ואחד מן הבגד טמא זה הכלל כל שחיבר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל ממנו טהור ומתוך הכלל דאתא לרבויי משמע דלאו דוקא קתני מתניתין דמצטרפין כסדר הזה: כדתנן המקצע מכולן טפח · משנה היא התם במסכת כלים (פ"ז שם מ"ד) דאחזה מהם שיקצע טפה ויעשנו טלאי למרדעת של חמור טמא וה"ה דהוה מצי למימר הואיל ובין לכי האי דתניא במסכת מעילה בסוף פ' קדשי מזבח (דף יח.) קיצע מכולן ועשה מהן בגד למשכב שלש למושב טפח לאחיזה כל שהוא כלומר לעשות טלאי למשכב כגון לכר או לכסת או לשאר דברים המיוחדים למשכב שיעור הטלאי ג' טפחים דומיא דלמושב טפח דהיינו לעשות טלאי למושב כגון למרדעת של חמור כדמוכח הכא וכן ההיא דתניא בתוספתא המקצע למשכב אין פחות משלשה ולמושב טפח ולמעמד כל שהוא ואותו מעמד היינו אחיזה דמעילה והתם מפרש מאי לאחיזה אמר ריש לקיש שכן *)עומד וגוולא במתניתא תנא הואיל וראוי לקוצי תאנים ופירש בערוך ראוי אותו משהו לאורגים כשהן מחליקין את המטות של אריגה בכוכין או בשום דבר כדי לחזק כורך משהו בגד על אצבע ומחליק את הטווי ואותו סמרטוט שעל אצבעו משמר אצבעו שאין החוט מחתכו ואותו שכורך באצבעו קרוי גוולא וראוי נמי לקוצי תאנים אותן שמבקעין את התאנים ומולחין אותן כורכין משהו על אצבען שלא ידבק בשומן התאנים:
אין

*)[בגמרא ורש"י ותוס' שם במעילה איתא שכן עמד לטולה וע"ש בפירושו נוולה היא א"יגבן]

רבינו חננאל

אמות ומשני רבה לדידי משום דלא שוו בשיעורייהו דאויר שיעורי בטפחים והסכך באמות לפיכך לא מצטרפו אלא לדידכו אוירי ואירי טפחים נינהו · ולרבה נהי דלא שוו בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה דאין בה אלא ז' טפחים הלא נפסלת בד' טפחים סכך פסול ומשני רבה התם גבי סוכה קטנה כיון דהוי בה ד' טפחים סכך פסול הויא ליה רובה דסוכה סכך פסול ובטל המיעוט ונמצאת כאילו כולה סכך פסול וליכא לסוכה כלל · ואקשינן לרבה וכל היכא דלא שוו בשיעורייהו לא מצטרפי · והתנן במס' כלים בפרק כ"ז הבגד מטמא משום ג' על ג' למדרס משום ג' על ג' לטמא מת . השק ד' על ד' טפחים והעור ה' על ה' מפץ ו' על ו' הבגד מטמא בג' טפחים למדרס ובשיעור שלש אצבעות לטמא מת והשק שיעור טומאתו בד' טפחים ותנן במעילה פרק ד' בסופו הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין זה עם זה הנה אע"ג דשיעור האי באצבעות ושיעור האי בטפחים דלא שוו בשיעורייהו ומצטרפי ומשני רבה שאני התם דקא מפרש טעמא בסיפא · א"ר שמעון מה טעם הואיל וטמא מושב ותנן כזה הענין בכלים פרק כ"ז זה הכלל כל שחיבר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל ממנו טהור · המקצע מכולם טפח על טפח טמא · ומתמהינן טפח על טפח למאי חזי ויישינן הואיל וראוי ליטלו ע"ג חמור דלא הייש להכי · בסורא מתני כדאמרן · אויר פוסל בג' סכך פסול פוסל בד' טפחים וכן הלכתא . בפומבדיתא מתנו אמר רב יהודה אמר שמואל סכך פסול באמצע הסוכה בארבעה טפחים מן הצד בארבע אמות·(ורבה)[ורב] אמר בין באמצע בין מן הצד בד' אמות · ומקשינן אדשמואל תנן נתן עליה נסר שרחב ארבעה טפחים כשרה · ומשני נסר מן הצד הוא לפיכך הסוכה כשרה שאין נפסלת הסוכה מן הצד אלא בד' אמות · ת"ש ב' סדינין מצטרפין ב' נסרין אין מצטרפין ר' מאיר אומר נסרים מצטרפין. כסדינין בשלמא לרב מאי מצטרפין מצטרפין לד' אמות בין באמצע בין מן הצד אלא לשמואל באמצע למה לי מצטרפין אי אית בהו ד' בלא צירוף פסול הוא · אי דלית בהו ד' קנים בעלמא נינהו · ומשני מאי מצטרפין דקתני לעולם דאית בהו ד' טפחים ומצטרפין לד' אמות מן הצד . ורב פפא אכרע לה לשמעתא קמי הא [לעיל דף יד.] דכל היכא דהוו הנסרים ד' טפחים בין לר' מאיר ובין לר' יהודה אין מסככין בהן משום גזרת תקרה דכל היכא דלית בהו ג' על ג' כקנים בעלמא נינהו ולדברי הכל כשרה · אבל היכא דאית בהו [מג'] ועד ד' פלוגתא דרבי מאיר ור' יהודה ר"מ פוסל ור' יהודה מכשיר והלכה כר' יהודה · ת"ש סיכה בנסרים שיש בה ד' טפחים *) מודה ר"מ שאם יש בין נסר לנסר כמלוא נסר שמותר

*) חסר כאן וצ"ל ד' פסולה אין בהם ד' טפחים ר"מ פוסל ור"י מכשיר ומודה ר"מ וכו'.

מסורת הש"ס

שבת עו. ע"ש עט: כלים פכ"ז מ"ג
מעילה יח.
כלים שם מ"ד
[נ"ל לשאוי כ"א בערוך]
[לעיל יח.]
שם
שם: ולקמן ח.
[שייך לקמן ע"א]

ומודה רבי מאיר שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהם וכשרה בשלמא למ"ד בין באמצע בין מן הצד בד' אמות משום הכי כשרה אלא למאן דאמר באמצע בארבעה אמאי כשרה אמר רב הונא בריה דרב יהושע הכא בסוכה דלא הויא אלא שמנה (א) מצומצמות עסקינן ויהיב נסר ופסל ונסר ופסל ונסר ופסל מהאי גיסא ונסר ופסל ונסר ופסל ונסר ופסל מהאי גיסא דהוו להו שני פסלין באמצע ואיכא הכשר סוכה באמצע אמר אביי אויר שלשה בסוכה גדולה ומיעטו בין בקנים בין בשפודין הוי מיעוט בסוכה קטנה בקנים הוי מיעוט בשפודין לא הוי מיעוט והני מילי מן הצד אבל באמצע פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר [א]יש לבוד באמצע וחד אמר אין לבוד באמצע מ"ט דמ"ד יש לבוד באמצע דתניא *[ב]קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל אחר וכן שתי קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל אחר ואינן נוגעות זו בזו פחות משלשה אינו צריך להביא קורה אחרת שלשה צריך להביא קורה אחרת ואידך שאני קורות דרבנן מאי טעמא דמאן דאמר אין לבוד באמצע דהנן *[ג]ארובה שבבית ובה פותח טפח טומאה בבית כולו טמא מה שכנגד ארובה טהור טומאה כנגד ארובה כל הבית כולו טהור אין בארובה פותח טפח טומאה בבית כנגד ארובה טהור טומאה כנגד ארובה כל הבית כולו טהור ואידך שאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו דרש רבי יהודה בר אלעאי בית שנפחת וסיכך על גביו כשרה אמר לפניו ר' ישמעאל ברבי יוסי רבי פריש כך פירש אבא ארבע אמות פסולה פחות מארבע אמות כשרה דרש רבי יהודה בר אלעאי אברומא שריא אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי רבי פריש כך אמר אבא של מקום פלוני אסורה של מקום פלוני מותרת כי הא דאמר אביי האי *צחנתא דבב נהרא שריא מאי טעמא אילימא משום דרדיפי מיא והאי דג טמא כיון דלית ליה חוט השדרה לא מצי קאים והא קא חזינן דקאי אלא משום דמליחי מיא והאי דג טמא כיון דלית ליה קילפי לא מצי קאי והא קא חזינן דקאי אלא משום דלא מרבה טינייהו. דג טמא אמר רבינא והאידנא דשפכי נהר איתן ונהר גמדא להתם אסירא *אתמר [ד]סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין כשרה שאין לה פצימין אביי אמר כשרה ורבא אמר [ה]פסולה אביי אמר כשרה אמרינן

רש"י

בהן ואשיב בהן ד' כמי קאי: **אמאי כשרה** · בכל אחת מהנסרים שיש שיעור לפסל היכא דליכא למיסרייה בדופן עקומה וזו כולה מבולבלת בהן ואם גדולה היא אותם שחוץ לארבע אמות פוסלות בה: **שאין בה אלא שמונה אמות מצומצמות** · לא פחות ולא יותר שהן ארבעים ושמונה טפחים וכגון שהתחיל בה מב' צדדים דיהב נסר ברישא והדר פסל ונסר ופסל ונסר ופסל מהאי גיסא הרי כ"ד טפחים הרי סיכוך עד אמצעה וחוזר ומתחיל מצדה השני ועושה כמו כן והוו להו שני פסלים באמצע דאיכא הכשר סוכה והרי ח' טפחים הן הלכך כשרה על ידי אותן שני פסלים ותחת הנסרים לא ייש[ן] והסוכה אינה נפסלת בהן דאמרי' דופן עקומה עד הפסלים האמצעים דהא פחות מארבע אמות הוא וא"ת בנסרים ופסלים הפחותים מד' לא מתכשרא בשנים האמצעים דזימנין דליכא הכשר סוכה ולרבי מאיר דאמר אף בשאין בהן ארבע אין מסככין בהן היכי מתכשר בשיש בין נסר לנסר כמלא נסר ההיא כולה כשרה ואף תחת הנסרים דהא ליכא ד' במקום אחד והיכא פסיל ר' מאיר היכא דאיכא תרתי בהדדי דקסבר שני נסרים מצטרפים לארבע: **הוי מיעוט** · וכשרה דלאו שיעור אויר יש ולא שיעור סכך פסול יש: **בסוכה קטנה** · שיעור מצומצם: **בקנים הוי מיעוט** · דאמרינן לבוד ואין כאן אויר: **בשפודין לא הוי מיעוט** · ואף על גב דלא מזה ולא מזה יש שיעור לפסול מיהו כיון דאיכא ג' טפחים בהדדי דנפקי מהכשר סוכה חשיבי באפי נפשייהו ולא מצטרפין בהדה לאשלומה לשיעורא וליתיה לשיעורא דסוכה: **והני מילי** · דאויר פחות מג' לבוד ואינו פוסל בסוכה:(ב) **מן הצד** · דאמרינן הרי הוא כלבוד מן הדופן: **באמצע** · אויר בפחות מג' שלא בסמוך לדופן: **קורה היוצאה** · להתיר המבוי ונתונה על רוחב פתח המבוי מכותל לכותל וזו אינה מגעת לשני הכתלים: **וכן ב' קורות כו'** · ועל כרחך באמצע אויר פחות מג' שלא בסמוך לדופן: **שאני קורה** · דכל איסור טלטול מבוי והלכות עירוב דרבנן הוא דמדאורייתא לא בעי תיקון הלכך הקילו בה הכי דהם אסרו והם התירו אבל סוכה דאורייתא אי לא קים לן לבוד באמצע הלכה למשה מסיני לא מצינן לאכשורה: **ארובה** · בגג היא: **כנגד ארובה טהור** · כלים שתחתיה טהורים שאינו אהל המת אלמא אין לבוד באמצע למהוי כוליה כסתום: **כל הבית כולו טהור** · שאין מאהיל על הטומאה כלום: **אין בארובה פותח טפח טומאה בבית כנגד ארובה טהור טומאה כנגד ארובה כל הבית כולו טהור** · סיפא גרסינן כי רישא ובדברים אחרים יש ביניהם חילוק במשנה דאהלות והכא לא מייתינן לה כולה וזהו ראש הפרק ארובה שבתוך הבית: **הכי גמירי להו** · מסיני דאין לבוד באמצע ומהלכה לא גמרינן מידי אחריתי אלא ההוא דאתמר ביה: **רבי פריש** · את דבריך: **אברומא** · מין דגים קטנים ואין סנפירין ניכרין בהן: **של מקום פלוני אסורים** · שסנפירין גדילין באותו נהר ומרוב קוטנם אין יכול להפריש שאינן ניכרים: **של מקום פלוני מותרת** · שאין אותו נהר מגדל שרצים כדמפרש: **צחנתא** · מין דגים קטנים: **דבב נהרא** · הנהר בב שמו: **רדיפי מיא** · קלות וממהרות לרוץ: **חוט השדרה** · נותן כח באדם ובהמה ודגים להיות שדרתו עומדת בגבורות: **והא קחזינן דקאי** · בכמה נהרות הרדופין במימיהן: **קילפי** · קשקשים: **דלא מירבי טינייהו. דג טמא** · אין טיט של אותו נהר מגדיל ומשקין שקצים ורמשים: **והאידנא כו'** · שהוסבו לתוכן עכשיו והם מגדלין שקצים ומהן יורדין לאותו נהר: **סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין** · כגון חצר המוקפת אכסדרה כדפרישי' במתניתין וסיכך באוירה של חצר וסמך הסכך על שפת קירוי של אכסדרה ואין מחיצות פנימיות מועילות לסוכה דיש בתקרת האכסדרה יותר מארבע אמות אבל לצד הסוכה יש לאכסדרה פצימין עמודין כמין חלונות וביניהם פחות פחות משלשה כשרה דאמרינן בהו לבוד:

תוספות

אין לבוד באמצע · היינו למעלה דדפנות מכשירין לעיל (דף ז.) קנה קנה פחות מג' ומקורות מבוי פריך שפיר דהיינו נמי למעלה ופריך בין למאן דאמר פ"ק דעירובין (דף יב:) קורה משום היכרא בין למאן דאמר משום מחיצה וא"ת אם אין לבוד באמצע א"כ צלתה מרובה מחמתה תיפסל עד שתהא מכוסה יפה ומעובה כמין בית שלא יהא בה נקב לאו פירכא היא דהכא מיירי כשהאויר מהלך על פני כולה ובסיכוך נחלקו לשנים והא דאין סכך פסול פוסל בפחות מארבעה ואע"ג דאין לבוד באמצע לא דמי לאויר דהא מה נפסך יתר משלשה הרי יצא מתורת לבוד ואפילו הכי אינו פוסל לפי שאינו חשוב להיות חוצץ ומפסיק בינתים:

אין בארובה פותח טפח טומאה בבית כנגד ארובה טהור טומאה כנגד ארובה כל הבית כולו טהור · בסיפא גרסינן כי רישא ובדברים אחרים יש ביניהם חילוק במסכת אהלות פרק י' והכא לא מייתי לה כולה שדרך הגמרא לקצר משניות של סדר טהרות:

סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין · במשנתנו פירש בקונטרס (לעיל דף יז.) חצר המוקפת אכסדרה חצר זו מוקפת בתים ופתוחים לה סביב משלש רוחות ולפני הבתים עשוין אכסדראות סביב לג' רוחות והאכסדרה פתוחה היא ואין לה דופן לצד החצר וזה סיכך על גבי אוירה של חצר ואין דופן לסוכה זו אלא מחיצות הבתים המפסיקות בין הבתים לאכסדרה ונמצא תקרת האכסדרה מפסקת סביב בין סכך לדפנות ואם יש ברוחב האכסדרה ד' אמות פסולה פחות מד' אמות כשרה דאמרינן דופן עקומה דוגמא לדבר קלויסטר"א של האומות שיש לה אויר שיש בה עשבים והקיף האכסדרה סביב לה וכשיש בתקרת האכסדרה ארבע אמות ויש לצד הסוכה פצימין לאכסדרה עמודים כמין חלונות וביניהן פחות משלשה כשרה דאמרינן בה לבוד וכשאין בה פצימין פליגי דאביי אמר כשרה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם דהוא עוביין של נסרים שבתקרה עובי ראשיהם הכלה לצד הסוכה יורד וסותם מכל צד ורבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם כדמפרש טעמא לקמן כך פירש בקונטרס והא דאיצטריך ליה לאשמועינן שיש לה פצימין דכשרה על ידי לבוד משום דלאידך לישנא קפסיל רבא וקסבר דלא אמרינן הכא לבוד לפי שהפצימין לחלל האכסדרה נעשה ולא לאויר החיצון ולמאי

עין משפט נר מצוה

קיג א מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה ב טוש"ע א"ח סימן תרלב סעיף ב:

קיד ב מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה כד טוש"ע א"ח סימן שסג סעיף כח:

קטו ג מיי' פט"ז מהל' טומאת מת הלכה א סמג עשין רלג:

קטז ד ה מיי' פ"ד מהלכות סוכה הל' ה ט סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרל סעיף ח:

רבינו חננאל

שמניח פסל ביניהן וכשרה ומודה רבי יהודה שאם נתן עליה נסר שרחב ד' טפחים כשרה [ואין ישנים תחתיו] בשלמא לרב דאמר לעולם בד' אמות משום הכי כשרה · אלא לשמואל דאמר באמצע בארבעה טפחים פסולה קשיא · ומשני רב הונא בריה דרב יהושע אליבא דשמואל הכא בהא מתני' בסוכה שאין בה אלא ח' אמות על ח' אמות מצומצמות שהן מ"ח טפחים היא · וכגון דמסכך בה נסר ופסל ונסר ופסל [ונסר ופסל] מהאי גיסא ונסר ופסל ונסר ופסל [ונסר ופסל] מהאי גיסא דהוו להו ב' פסלין באמצע שיעור ב' פסלין ח' טפחים וכל פסל הוא סכך כשר · והנסר הוא סכך פסול נמצא*) שני שהן קנים כדאמרן מאי פסל קנים היוצאים מן הסוכה הוא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסיכה סכך כשר באמצע ח' טפחים שהן אמה ושליש ושלש אמות [ושליש] מזה הצד שיעור שלשה נסרים וב' פסלין וכן מן הצד האחר ותנן בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין כותל לסיכוך ד' אמות פסולה ש"מ ד' אמות פסולה הא פחות מד' כשרה · וזהו אחד מן המחיצות והיא דופן עקומה דקיימא לן הל"מ אליבא דר"מ וכיון שהיא ג' אמות ושליש מהאי גיסא וג' אמות ושליש מהאי גיסא וסכך כשר באמצע ח' טפחים שהן שיעור סוכה רואין כאילו הן ב' פסלין (הן) שהן באמצע היא הסיכה ואלו הנסרים והפסלין מזה הצד ומזה הצד חשובין כדפנות ודנין אותן כאילו[הן] כדופן עקומה לפיכך היא הסוכה כשרה · ומצאנו אותו מפורש בירושלמי ר' לוי בש"ר חמא ב"ר חנינא דכתיב וסכות על הארון את הכפורת מיכן שהדופן קרוי סכך ומיכן שעושין דפנות בדבר שמקבל טומאה כגון הפרוכת שהיא דופן ואפילו דופן מקצתו עומד ומקצתו עקום נקרא דופן · וראיה לזה הפרוכת וכשר הוא ומפני מה אמרו ח' אמות מצומצמות כדי שיבאו פסלין באמצע שאם יוסיף יפסד החשבון ואם יהיה הסכך ד' אמות פסול וקיימא לן כשמואל בהא דהא סוגיא דשמעתא כוותיה וכן המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה כענין הזה (בהא) לאויר הוי מיעוט דאויר סכאל אמרינן ביה לבוד מן הצד אבל אם יש אויר ג' באמצע ומיעוטו עד פחות פליגי ביה הני תרי מיתוש:

מוקמי להו בדופן עקומה כבית שנפחת וכחצר המוקפת אכסדרה כן סוכה המוקפת בדברים שאין מסככין בהן כגון השפודין וארוכות המטה וכיוצא בהן · אויר פחות מג' טפחים בצדדין אמרינן כלבוד דמי כדתנן הרחיק את הסיכוך ג' טפחים מן הדפנות פסולה הא פחות מג' כשרה · אויר פחות מג' באמצע פליגי בה רב אחא ורבינא · חד אמר יש לבוד באמצע גמר לה מקורה · דתניא קורה היוצאה מן הכותל זה ואין נוגעת בכותל זה שכנגדו וכן ב' קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה ואינן נוגעות זו אצל זו אם יש ביניהן פחות מג' טפחים אין צריך להביא קורה אחרת דאמרינן דפחות מג' כלבוד דמי ג' צריך להביא קורה אחרת עליהם לסתום הפתח שביניהן והחולק דוחה שאני קורה דמדרבנן היא · אבל סוכה שהיא מן התורה לא אמרינן בה לבוד באמצע דתנן ארובה בתוך הבית ובה פותח טפח טומאה בבית נגד ארובה טהור טומאה כנגד כו' · ואם אמרינן לבוד באמצע למה הבית טהור הלא מאהיל על הטומאה אלא ש"מ אין דין לבוד באמצע · ודחי שאני הלכות טומאה דהכי גמירי ·

*) אולי צ"ל נמצאו שני פסלין שהן קנים כדאמרן (לקמן י"ט) מאי פסל היוצא מן הסוכה שיש פסולין מן הסוכה סכך כשר כו':

מסורת הש"ס

א) עירובין יד. לקמן כב. [תוספתא עירובין פ"א] ב) אהלות פ"י מ"א [ע"ש] ג) ע"ז לט. ד) עירובין צג.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב הונא וכו' אלא שמנה אמות מצומצמות: (ב) רש"י ד"ה מן הצד וכו' כ"ל פ"מ מן הצד הא דאמרינן כמיעוטו

אמרינן פי תקרה יורד וסותם רבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אמר ליה רבא לאביי לדידך דאמרת פי תקרה יורד וסותם אפילו הפחית דופן אמצעי אמר ליה מודינא לך בההיא דהוה ליה כמבוי המפולש לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב ושמואל קמיפלגי דאתמר *אכסדרה בבקעה רב אמר [א]מותר לטלטל בכולו דאמרינן פי תקרה יורד וסותם ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בד' אמות דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אליבא דשמואל כ"ע לא פליגי

כי

אמרינן פי תקרה יורד וסותם · מכל צד: רבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם · כדמפרש טעמא לקמן פי תקרה עוביין של נסרים בחודן וכן עובי ראשיהן הכלה לצד סוכה: לדידך דאמרת פי תקרת אכסדרה יורד וסותם · תימא הכי נמי בסוכה העשויה באמצע חצר ומסוכך בנסרים עבים שאין רחבים ד' ונפחת דופן האמצעי ושנים מכאן ומכאן קיימין מכשרת לה נמי על ידי פי תקרה שלה ותימא בה פי תקרה יורד וסותם: מודינא לך בההיא · דכיון דאויר פתוח לנגדו דומיא דמבוי מפולש ועשוי לקפנדריא לבקיעת רבים: לימא אביי ורבא · קא סלקא דעתיה טעמא דרבא משום דקסבר בחד דופן או בשנים אמרינן יורד וסותם אבל בכל צד לא אמרינן: בבקעה · להכי נקט בבקעה דמתוך שאינה סמוכה לבית אין לה דפנות שאין עושין דפנות לשם אכסדרה אבל פעמים שעושין אותה לפני הבית ודופן הבית סותמה מאחריה: לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם · וטעמא מפרש בעירובין (דף צד:) בארבע דפנות לית ליה אבל אם היתה שם דופן שלימה אית ליה יורד וסותם באחרייתא לימא כו' אביי כרב ורבא כשמואל: אליבא דשמואל כולי עלמא לא פליגי · כך פירש סוגיא זו בכל מקום שיכול להעמיד דברי אחד מהן שלא במחלוקתן של אחרים ודברי השני אינו יכול להעמיד אלא במחלוקת אומר כן אליבא דשמואל ודאי כדקאמרת הוא דרבא לחודיה הוא דאמר כשמואל ואביי אינו יכול להעמיד דבריו כשמואל ואליבא דשמואל לא פליג אביי למימר כשרה דמה לענין שבת דמחיצות פי תקרה לחלל אכסדרה עבידי שהתקרה לצורך האכסדרה נעשית לא שרי להו שמואל בסתימת פי תקרה כל שכן לענין סוכה שלא לשם סוכה נעשה שהרי חוץ לחללה של אכסדרה היא נעשית ומחיצות לצורך תוכן עשויות ולא לצורך חוצה להן:

כי

ולמאי דפי' בקונטרס דלאביי פי תקרה יורד וסותם מכל צד קשה דהא לבתר הכי מסיק דכי אפחית דופן האמצעית ונשתייר בסוכה שתי דפנות זו כנגד זו כמין מבוי מפולש דבהא מודי אביי דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם כ"ש כאן דאין לה דפנות כלל ומיהו בקונטרס חילק משום דהתם מיירי בחצר בלא אכסדרה דפירש לדידך דאמרת פי תקרת אכסדרה יורד וסותם תימא נמי בסוכה העשויה בחצר מסוככת בנסרים עבים שאין רחבים ד' ונפחת דופן האמצעי ושנים מכאן ומכאן קיימין מכשרת לה נמי על ידי פי תקרה שלה ותימא בה פי תקרת נסרים יורד וסותם אמר ליה בההיא מודינא לך כיון דאויר פתוח לנגדה דמיא למבוי מפולש ועשוי לקפנדריא ולבקעת רבים משמע מתוך פירושו שרוצה לפסול יותר לפי שאויר החצר מקיף סביב לסכך מהיכא דתקרת האכסדרה מקפת לו משום דהאי דמי טפי למבוי מפולש מהאי וסברא משונה היא לפיכך נראה כי (א) מעיקרא פליגי בסיכך על אכסדרה שאין לה פצימין ביש לה שתי דפנות כהלכתן כמין גאם מזרח ודרום או מזרח וצפון דאורחא דמלתא למיעבד לניעות קלא ואע"ג דאין כאן שלישית כלל שרי אביי על ידי פי תקרה ורבא מקשה לאביי דאילו היו שתים זו כנגד זו וליתא לאמצעית אי הוה שרי לה על ידי פי תקרה והאי דנקט הפחית לאו דוקא דהוא הדין אם נעשית כך מתחלה ושמא כשנעשית כך מתחלה שייך ביה נמי לשון פחיתה ואמר ליה אביי בהא מודינא לך דלא אמרינן פי תקרה משום דהוה כמבוי מפולש דלית להו לרבנן פי תקרה כדתנן בסוף כל גגות (עירובין דף צה.) דפליגי בבונה עלייה על גבי שני בתים ואפילו רבי יהודה דשרי התם הני מילי גבי שבת דאית ליה שתי מחיצות דאורייתא אבל גבי סוכה דשלש מחיצות דאורייתא מודה דמפולשות לא אמרינן בה פי תקרה יורד וסותם ורבא דהוה מקשה סלקא דעתיה דאפילו לרבנן דלית להו פי תקרה התם אמר אביי כאן פי תקרה יורד וסותם מיגו דשייך לגבי אכסדרה שאינה מפולשת דהוה אמרינן פי תקרה אם היתה צריכה מהני נמי לגבי סוכה המפולשת ומיהו לפי מה שפירשתי קשיא דמשמע פרק כל גגות (שם דף צג.) דמפולשת מכשר נמי אביי דאמר ליה רבא לאביי ולא מצינן מחיצה לאיסור והא סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין כשרה והלו השוה את פצימיה פסולה אמר ליה לדידי כשרה לדידך סילוק מחיצות היא והשתא יש לה פצימין דהתם לא הוי כיש לה פצימין דהכא דעל כרחך בההיא דהתם פליגי וזהו פי' דשמעתין דהתם לפי מה שפירש בקונטרס שם דסיכך על גבי אכסדרה שיש לה שתי דפנות כהלכתן לארכה ועשויה כמבוי ובדופן שלישית קבועים עמודים בזוית ויש להן טפח כשרה דתנן שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ואפילו השוה את הפצימין שבנה שתי מחיצות בתוכה אצל מחיצות הראשונות ונמצאו פצימין עומדין בין ב' המחיצות מכאן ובין ב' המחיצות מכאן ובתוך האכסדרה אין נראין פסולה דאין לה אלא שתי מחיצות לדידי כשרה (ב) דפליגא עלך בהא מילתא דאפילו אין לה שום מחיצה דאית לי פי תקרה יורד וסותם דסתם אכסדרה תחובין לו קורות מלמעלה מעמוד לעמוד שעליהן נותנין את התקרה והנך קורות יש להן פה דהיינו תקרה שאינה עגולה אלא מרובעת ולדידך נמי דאמרת פסולה אין כאן מחיצה לאיסור דהכא היינו טעמא שסילק מכאן את הפצימין ואת המחיצות הראשונות על ידי מחיצות הללו ומעמידה על אלו לבדן והשתא לפי מה שחילק בקונטרס בין מפולשת לאויר החצר למפולשת לאכסדרה ניחא אבל לפי מה שפירשתי קשיא וצריך לומר דשתי דפנות דהתם לאו במפולשות זו כנגד זו אלא כמין גאם כדפרישי' והפצימין במקום שלישית של טפח וארבע פצימין לארבע זויות של אכסדרה שכן דרך להושיב קורות מעמוד לעמוד לבנות עליהם תקרת האכסדרה ואותן העמודים בולטין בראשי הדפנות במקום טפח וכשהשוה פצימיה שעשה מחיצות אחרות כנגד אותן שתים כמין גאם מבפנים לפצימין ואינן נראין בתוך הסוכה ומ"מ לאביי כשרה מכח פי התקרה אפילו ליכא מחיצות כלל ומיהו פצימין דשמעתין דפליגי בהו באידך לישנא מכח לבוד צריך לאוקומי במוקפת פצימין הרבה ואין שם מחיצות כלל אלא הנך פצימין נעשין מחיצות לסוכה מכח לבוד ואם באנו להשוותה להיא דעירובין וביש לה שתי מחיצות והפצימין לזוית צריכין אנו לומר שיש לכל זוית שני פצימין סמוכין זה לזה בתוך שלש ואין בעוביין טפח אלא מכח לבוד וכ"ש דניחא ליה טפי טעמא דרבא דמצינן למימר דקסבר דגמירי טפח בלא לבוד דלא אמרינן לבוד אלא למחיצות שלימות ולא למחיצה של טפח:

אכסדרה בבקעה · בפרק כל גגות (עירובין דף צד:) פירש בקונטרס דנקט בבקעה משום דבבקעה הויא אכסדרה פרוצה מארבע רוחותיה ועומדת קירויה על ד' יתידות אבל בעיר סתם אכסדראות סמוכות לבית או לחצר ודופן הבית סותמה מאחריה ומודה שמואל התם דיורד וסותם וזהו כפי גרסתו דגרים בשלהי כל גגות (שם דף צד:) ומי אית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם ומשני כי לית ליה בד' אבל בג' אית ליה ופירש שם בקונטרס כי לית ליה בד' במקום שצריך לעשות ארבע מחיצות בסתימת פי תקרה כגון אכסדרה אבל בג' אם היתה בה מחיצה אחת כהלכתה ופי תקרה לשלש מחיצות מכשר וקשיא דהא מוקמינן הכא אביי כרב ולעיל קאמר אביי בההיא מודינא לך משום דהוה כמבוי מפולש אלמא דאפילו בשתי מחיצות לית ליה פי תקרה כ"ש היכא דליכא כלל ואם באנו לחלק משום דאיסור בקעה דהתם כרמלית דרבנן אם כן לרבא נמי נימא הכי ועוד פליגי ר' יהודה ורבנן בסוף כל גגות (שם דף צה.) גבי שתי מחיצות ברה"ר אי אמרינן פי תקרה או לא וגבי בקעה אמר רב פי תקרה אפילו בלא מחיצות אם לא משום דזה מדאורייתא וזה מדרבנן ור"ת גרים איפכא וכן ר"ח כי לית ליה בשלש כלומר כשאין בו כי אם שלש מחיצות והרביעית פרוצה במלואה דסתם אכסדרה כך היא כדאמרינן בשלהי לא יחפור (ב"ב דף כה:) עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת ואמר בהקומץ רבה (מנחות דף כט:) מפני מה נברא העולם בה"א מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא אבל בארבע כשיש שם ארבע מחיצות כגון שיש ברביעית שני לחיים ומשהו דאיכא שם מחיצה אע"פ שפרוצה ביותר מעשר אית ליה פי תקרה ורב אפילו פרוצה במלואה ואפי' בשתי מחיצות אית ליה פי תקרה ובלבד שלא יהא מפולש מדקפריך בשלהי כל גגות (עירובין דף צד:) גבי וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו מאי שנא מרוח אחת דאמרינן נמי אמרינן פי תקרה יורד וסותם משתי רוחות ומשני רב כגון שנפרץ בקרן זוית (ג) דקירויו באלכסון והדתניא התם לעיל בההוא פירקא (דף צא.) בית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה גפנים כאן מותר לזרוע כאן דאמרי' פי תקרה יורד וסותם אע"ג דליכא התם שם ד' מחיצות אין לדמות כלאים לשבת דאפילו פחות מותר לכלאים כדאמרינן פ"ק דעירובין (דף יא.) והאי דנקט הכא בבקעה לפי' ר"ת יש לפרש דנקט בקעה שהוא מקום איסור טלטול דבקעה שהיא כרמלית א"נ משום דאיירי נמי באכסדרה שיש לה שתי מחיצות דהתם נמי אית ליה לרב פי תקרה ובלבד שלא תהא מפולשת כדפרישית ואי הוה נקיט אכסדרה שבחצר הוה משמע דווקא כשיש לה שלש מחיצות דסתם אכסדרה שבחצר מוקפת בכל אורך שבחצר או ברוחב אלא שהיא עד אמצע החצר ופרוצה במלואה לפנים:

אתוי

עין משפט
נר מצוה

קיז א מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה לה סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ג בהגה"ה:

רבינו חננאל

אתמר סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין כשרה פי' לחיים שאין לה פצימין אלא סיכך ע"ג כותלי אחרים אביי אמר כשרה · פי תקרה יורד וסותם כלו' רואין בדעת כאלו קצה הסכך יורד וסותם · בדקיי"ל גוד אחית מחיצתא (ולא) סמכינן אכותלי בתים העשוים לבתים ואחרי הבתים נעשים כותלי הסוכה · רבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא בעינן שלשה טפחים דפנות הנראות לעין כי הן לסוכה · לימא בפלוגתא דרב ושמואל פליגי דאתמר אכסדרה בבקעה כגון שהעמיד ד' עמודים בבקעה וסיכך עליהן · רב אמר מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בד' אמות · ודחינן לה אליבא דשמואל כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרב אביי כרב ורבא אמר לך עד כאן לא אמר רב מותר לטלטל בכולה אלא משום דהני מחיצות לאכסדרה עמדו ומגואי איכא המחיצות · אבל הכא דמאבראי דלא עבידו לסוכה לא. חלוקת רב ושמואל בסוף פרק כל גגות העיר' ואקשינן ממתני' תנן סיכך ע"ג אכסדרה כו' אי אמרת פי תקרה יורד וסותם מאי היא פסולה תרגמה רבא אליבא דרב דאביי

מסורת הש"ס

עירובין [צד:] צג.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה סיכך על גבי וכו' וסברא משונה היא לפיכך נראה כי פליגי מעיקרא בסיכך על גבי אכסדרה: (ב) בא"ד לדידי כשרה דפליגנא עלך: (ג) ד"ה אכסדרה וכו' שנפרץ בקרן זוית וקירויו באלכסון:

עין משפט
נר מצוה

קיח א מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה כב סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף יג:

קיט ב ג מיי' פ"ד מהלכות סוכה הל' ג סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלב סעיף א:

מסורת הש"ס

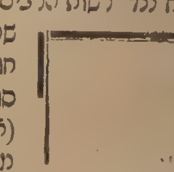
כי פליגי אליבא דרב אביי כרב ורבא אמר לך עד כאן לא אמר רב התם אלא דמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי אבל הכא דלאו להכי עבידי לא תנן *וכן חצר המוקפת אכסדרה ואמאי נימא פי תקרה יורד וסותם *תרגמה רבא אליבא דאביי כשהשוה את קירויו בסורא מתני להא שמעתא בהאי לישנא בפומבדיתא מתני סיכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין דברי הכל פסולה יש לה פצימין אביי אמר כשרה רבא אמר פסולה אביי אמר כשרה אמרינן לבוד רבא אמר פסולה לא אמרינן לבוד והלכתא כלישנא קמא רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא מסכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין אמר ליה לא סבר מר הא דאמר רבא יש לה פצימין כשרה אין לה פצימין פסולה אחוי ליה נראה מבפנים ושוה מבחוץ אי נמי נראה מבחוץ ושוה מבפנים דאתמר *[א]נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי ולחי היינו פצימין תנא *[ב]פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה מאי פסל היוצא מן הסוכה אמר עולא קנים היוצאים לאחורי סוכה והא בעינן שלש דפנות בדאיכא והא בעינן הכשר סוכה בדאיכא והא בעינן צלתה מרובה מחמתה בדאיכא אי הכי מאי למימרא מהו דתימא הואיל ולגוואי עבידי ולבראי לא עבידי אימא לא קמ"ל רבה ורב יוסף אמרי תרווייהו הכא [ג]בקנים היוצאים לפנים מן הסוכה ומשכא ואזלא חדא דופן בהדייהו מהו דתימא הא לית בה הכשר סוכה קמ"ל רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא נצרכה אלא לסוכה שרובה צלתה מרובה מחמתה ומעוטה חמתה מרובה מצלתה מהו דתימא תפסל בהך פורתא קא משמע לן ומאי יוצא יוצא מהכשר סוכה רבי אושעיא אמר לא נצרכה אלא לסכך פסול פחות משלשה בסוכה קטנה ומאי יוצא יוצא מתורת סוכה מתקיף לה רב הושעיא לא יהא אלא אויר ואויר פחות משלשה טפחים בסוכה קטנה מי פסיל אמר ליה רבי אבא זה מצטרף וישנים תחתיו וזה מצטרף ואין ישנים תחתיו ומי איכא מידי דאצטרופי מצטרף והוא עצמו אינו כשר אמר רבי יצחק בן אלישב אין

טיט

רש"י

כי פליגי · אביי ורבא: אליבא דרב · ומילתיה דרבא לא דחיק לאוקמא בפלוגתא דאפילו אליבא דרב פליג למיפסלה: דמחיצות · פי תקרה זה לשם אכסדרה נעשה להיות לו מחיצה לחלל זה אבל לא להיות מחיצה לאויר שחוצה לה ואילו מחיצה מעלייתא היא הוה סמכינן עלה אבל לאכשורה ע"י גוד אחית לא דכי אגמריה רחמנא למשה לגוד אחית במחיצה העשויה לחלל שלה אגמריה ולא לחוצה לה ומיהו היכא דיש לה פצימין אע"ג דלגוואי עבידן לבוד בפחות משלשה כמחיצה סתומה היא: תנן וכן חצר המוקפת אכסדרה · וגג אכסדרה מפסיק בין מחיצות הבתים לאויר שסיכך עליו אם יש ברוחב הגג ד' אמות פסולה דתו לא מהני לה מחיצות הבתים: אליבא דאביי · במקום אביי ובשבילו שתהא משנה זו מתורגמת לפי דבריו: כשהשוה את קירויו · שעשה קירויו נמוך ולא נתן ראשי קנים על גבי תקרה שיהא פי תקרה נראה בה אלא תלאן בשוה לפי הנסרים שאין הודן נראה בסוכה כל תקרת גגותיהן הלקה ושוה היתה ולא שיפוע כעין שלנו אלא כתקרת עליות: להא שמעתא · דאביי ורבא: דברי הכל פסולה · דכיון דתקרה לחלל אכסדרה עשויה ולא לאויר שחוצה לה אין פיה נעשה מחיצות לאויר: יש לה פצימין · בפחות משלשה: אביי אמר כשרה אמרינן לבוד · ואע"פ שהפצימין לחלל אכסדרה נעשו ולא לאויר החיצון הויא לה מחיצה דכל פחות משלשה סתימא מעלייתא היא ושדייה להכא ולהכא: ורבא אמר פסולה · דלבוד לאו מחיצה היא אלא מהלכה למשה מסיני גמירי לה וכי גמירי לה להיות מחיצה לחלל הנעשה בשבילו אבל למשדייה להכא ולהכא לא: והלכתא כלישנא קמא · דרבא ולא כלישנא בתרא דלבוד אמרינן אפילו לאויר אבל סתימת פי תקרה לא אמרינן אלא לחלל: רב אשי אשכחיה לרב כהנא כו' · סוכה זו שתים כהלכתן היו לה דרום ומזרח והשלישית סמוכה לאכסדרה ולא היה עושה בה טפח כאמרו חכמים: אחוי ליה · שיהיה פלים שבו טפח ויותר עומד אצל היוצא אבל מתוך רחבו לאחורי סוכה באורך שהאכסדרה עודף על הסוכה ואינו נראה לתוכה אלא עומד בשוה לדופן בסופו: ושוה מבפנים · לאותם העומדים בפנים אינו נראה אבל לאותם העומדים באכסדרה להלן מכנגד הסוכה ואין רואין את חללה נראה רוחב פלים זה בהתחלת דופן שלישית לסוכה: דאמר מר · לענין מבוי שהכשירו בלחי אם נתנו להלן מן הפתח שוה וכלה עובי הלחי עם אורך הדופן שבפנים ונראה שהוא סוף הדופן שאינו בולט כלום לתוך חלל הפתח אבל בולט הוא לצד רשות הרבים כנגדו או מן הצד וניכר לעומדים מבחוץ שאינו מן הדופן: נידון משום לחי · והכא נמי נידון משום דופן: והיינו פצימה · זהו פלים שלה: לאחורי סוכה · חוץ לדופן אמצעי שהוא אחורי' של הסוכה: קנים · מן הסכך: והא בעינן הכשר סוכה · שהיא שבעה טפחים דעל כרחך סוכה באפי נפשה היא ומובדלת מזו: לבראי לא עבידי · דופן אמצעי זה לא לכך נעשה וגם שבצדדין תחלתן לשם סוכה (א) נעשו אלא שהכנים דופן אמצעי לתוכן [אחר] שראה שהיתה דייה בכך: לפנים מן הסוכה · לצד דופן רביעי הפתוח מסוכין ויוצאין להלן מאורך דפנות הצדדין: וממשכא ואזלא חד דופן · מדופני הצדדין בהדייהו: מהו דתימא · כיון דלא ממשיך דופן שני בהדה מוכח מילתא דבאפיה נפשה היא והא לית בה שבעה טפחים בהכשר סוכה: קמ"ל · דמן סוכה הוא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח דלא ממשכא עד הרביעית וכשרה: ה"ג לא נצרכה אלא לסוכה שרובה צלתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצלתה: ה"ג מהו דתימא תיפסל בהך פורתא: יוצא מהכשר · שאינו מסוכך כהלכות סוכה: מתורת סוכה · שאפילו מין כשר אינו: לא יהא אלא אויר · ופשיטא דכשר דאפילו אויר החמור ממנו אינו פוסל בשיעור זה: אמר ליה רבי אבא · להכי אהני נידון כסוכה דאשמעינן תנא לומר שישנים תחתיו דאילו אויר פחות משלשה מצטרף להשלים שיעור הסוכה אבל אין ישנים תחתיו:

טיט

תוספות

אחוי ליה נראה מבחוץ ושוה מבפנים · תימה היאך הוא מועיל בסוכה כיון דלא מינכר מבפנים שלישית של טפח דהוי משום מיגו חדא דאטו מי לא עבד רב כהנא סוכה אלא בשבת ועוד דלשלישית דאורייתא לא מהני מיגו כדפי' לעיל:

לבראי לא עבידי · פי' בקונטרס דופן האמצעי זה לא נעשה לכך וקשה דממתניתין שמעינן ליה דכשר דקתני וכן חצר המוקפת אכסדרה דאם אין מן הכותל לסיכוך ד' אמות כשרה אע"ג דמחיצות בית להו לבראי עבידי כדאמרינן לעיל (דף יז.) ונראה דאקנים היוצאים לאחורי סוכה קאי ואית ספרים דגרסי בהדיא מהו דתימא הני קנים לגוואי עבידי לבראי לא עבידי ס"ד לתוספת לפי שאינה עשויה לצל קמ"ל דכשרה:

לא יהא אלא אויר · ופשיטא דכשר דאפילו האויר החמור ממנו אינו נפסל בשיעור זה אמר ליה רבי אבא להכי אהני נידון כסוכה דאשמעינן לומר שישנים תחתיו דאילו אויר פחות משלשה מצטרף להשלים שיעור הסוכה אבל אין ישנים תחתיו כך פירש בקונטרס וקשיא אמאי נקט ר' אושעיא סוכה קטנה הא בסוכה גדולה נמי איצטריך לאשמועינן דישנים תחתיו ודוחק הוא לומר דנקט סוכה קטנה משום דאשמעינן בה תרתי דמצטרף וישנים תחתיו ועוד קשה דכל מקום חשבינן אויר פחות משלשה כסתום על ידי לבוד ולא דמי לסכך פסול פחות מג' דאין שייך לעשותו כסתום בסכך כשר מאחר דיש בו סכך פסול ועוד מי יוכל להזהר בסוכה מלאה נקבים שאין צלתה מרובה מחמתה אלא משהו שלא ישן כנגד הנקבים *ונראה כספרים דגרסי' התם אויר מצטרף וישנים תחתיו וזה מצטרף ואין ישנים תחתיו כלומר הא דאפשיטא דכשר אפילו אויר החמור ממנו אינו נפסל בשיעור זה אדרבה סכך פסול חמור ממנו דאין ישנים תחתיו והוא אמינא מטעם זה דאין מצטרף כלמתמה בתר הכי מי איכא מידי ומיהו קשיא מסוכה בשפודין דמכשירין בשיש ריוח ביניהן כמותן ואי אפשר שלא (*יתן) כנגד השפודין לכך צריך לפרש בשיש הכשר סוכה בלא האויר ובלא הפסול ישנים תחתיו בין בזה בין בזה ולהכי נקט סוכה קטנה ובירושלמי דברכות פרק שלשה שאכלו משמע דאויר מצטרף ואין ישנים תחתיו כפירוש הקונטרס וז"ל אנן קיימין בסוכה וילפינן מטיט הגרוק דתנינן תמן הרחיק הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה פחות מכאן כשרה מהו לישן תחתיו התיב ר' יצחק בן אלישב הרי טיט הגרוק שמשלים במקוה ואין מטבילין בו אף הכא משלים בסוכה ואין ישנים תחתיו:

טיט

רבינו חננאל

כשהשוה פי' קירוי הסוכה לאכסדרה ודיבקם שאין נראית תקרת הסוכה חלוקה מן האכסדרה להיודע שהיא פי תקרה והלכתא כרבא בהאי לישנא כי אכסדרה שאין לה פצימין פסולה ואם יש לה פצימין כשרה · וצורת פצימין מיפרשא לקמן נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום [לחי] והיינו פצימא וגרסינן בעירובין פרק מבוי אמר רבה אמר רב הונא נראה מבחוץ שהוא לחי ושוה מבפנים נידון משום לחי להתיר הפנימי ששוה לו · ומותבינן עליה הא דתנן הצר גדולה שנפרצה לקטנה גדולה מותרת וקטנה אסורה · מפני שהיא כפתחא של גדולה אמאי תשרי קטנה בכותל הגדולה כנראה מבחוץ ושוה מבפנים · ומשני התם במופלגת כו' ואסיקנא והלכתא נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי וגרסינן בירושלמי פרק א' [דעירובין] אבני הבנין היוצאות מן הבנין אם אין בין אחת לחברתה ג' טפחים *) דינן כלבוד והיינו להי קרן זוית יוצא [מיכן] וקרן זוית יוצא מיכן נידון כלחיים · כותל הנכנס ונראה כפס מבפנים ושוה מבחוץ או נראה כפס מבחוץ ושוה מבפנים נידון כלחיים היה משוך ויאין אינו כאילו הוא כנוס התיב רב הונא והתנן הצר גדולה שנפרצה לקטנה כו' · ויעשו כותלי גדולה כלחיים אצל כותלי קטנה והותרה קטנה ופריק תפתר במשוכין יתר מעשר וכו' · והאי דאמרינן בשמעתין לגבי פצימין אמרינן לבוד כי האי גוונא היא כגון דאיכא אבנים ויש ביניהן פחות משלשה טפחים אמרינן לבוד · ובנין [כן] הוא נידון משום לחי · רב אשי אשכח לרב כהנא דמסכך ע"ג אכסדרה שלא היו פצימיה נראין מבחוץ ואמר ליה לרבא כי הואי גוונא פסולה · עיילית ואחוי ליה נראה מבפנים ושוה מבחוץ וא"ל היינו פצימא וקיי"ל כלישנא קמא דרבא וכן הלכה. תנא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה · ואוקימנא קנים היוצאין מן הסוכה לאחורי הסוכה ויש בהן ז' טפחים שיעור סוכה קטנה מהו דתימא הני דפנות הואיל ולגואי עבידי לבראי לא עבידי פסולה קמ"ל כיון דלשם צל בעלמא עבידו כשרה · רבה ורב יוסף

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לבראי וכו' לשם סוכה בפנימית נעשו אלא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא יהא וכו' ונראה כספרים דגרסי התם אויר · עיין עירובין דף י' ע"ב תוס' ד"ה עור כתנה:

[עי' יז (שבת נב: וש"נ]

עירובין ט:

[תוספתא פ"ב]

*אמרי בקנים היוצאים לפנים מן הסוכה ומשכא ואזלא דופן אחת בהדייהו מהו דתימא הואיל ושלמת לה סככא אפלגא דדופן האי סוכה אחריתי היא קמ"ל. דברי ר' יוחנן פשוטין הן · ר' אושעיא אמר לא נצרכא אלא לסכך פסול פחות מג' בסוכה קטנה (עסקינן) ואמאי פסל יוצא קרי ליה מפני שהיא מהכשר סוכה · ומותבינן עלה לא יהא אלא אויר · דלא אשכחן בפסולי סוכה פחות הימנו · וכי אויר פחות מג' פוסל בסוכה קטנה · והרי רבא אמר פחות מג' מצטרף וישנים תחתיו כדקיי"ל כלבוד דמי · אבל סכך פסול מצטרף לד' אמות מן הצד ואין ישנים תחתיו כדתנן נתן עליה נסר שרחבו ד' טפחים כשרה ובלבד שלא ישן תחתיו ויש שמחליף

*) נ"א דל"ל נידון כלחיים וכיינו דאמרינן לגוד קרן זוית וכו'.

*טיט הנרוק יוכיח שמצטרף לארבעים סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה: **מתני'** *העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל ר' אליעזר פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין: **גמ'** הנא *מודה ר' אליעזר שאם הגביהה מן הקרקע טפח או שהפליגה מן הכותל טפח שהיא כשרה מאי טעמייהו דרבנן *שיפועי אהלים כאהלים דמו אביי אשכחיה לרב יוסף דקא גני בכילת חתנים בסוכה אמר ליה כמאן *כר' אליעזר שבקת רבנן ועבדת כר' אליעזר אמר ליה ברייתא איפכא תני ר' אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין שבקת מתניתין ועבדת כברייתא אמר ליה מתניתין יחידאה היא דתניא העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל רבי נתן אומר רבי אליעזר פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין: **מתני'** מחצלת קנים גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה רבי אליעזר אומר אחת קטנה ואחת גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה: **גמ'** הא גופה קשיא אמרת עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה טעמא דעשאה לשכיבה הא סתמא לסיכוך והדר תני לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה טעמא דעשאה לסיכוך הא סתמא לשכיבה הא לא קשיא כאן בגדולה כאן בקטנה (בשלמא לרבנן לא קשיא אלא לרבי אליעזר קשיא דתנן) רבי אליעזר אומר אחת קטנה ואחת גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה טעמא דעשאה לשכיבה הא סתמא לסיכוך אימא סיפא עשאה לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה טעמא דעשאה לסיכוך הא סתמא לשכיבה אלא אמר רבא בגדולה כ"ע לא פליגי דסתמא לסיכוך כי פליגי בקטנה תנא קמא סבר סתם קטנה לשכיבה ורבי אליעזר סבר סתם קטנה נמי לסיכוך והכי

טיט הנרוק יוכיח • שראוי להריקו מכלי אל כלי כגון שהוא רך: שמצטרף • להשלים שיעור מ' סאה: והטובל בו • במ' סאה שכולו טיט נרוק: לא עלתה לו טבילה • דהכי תנן במסכת מקואות (פ"ז מ"א) אלו מעלין ולא פוסלין השלג והברד והכפור והגליד והמלח וטיט הנרוק ומעלין היינו משלימין אשלומי אין בפני עצמו לא: **מתני'** כמין צריף • כוך של ציידין שאורבין בה את העופות ועשוי כצורת שמשפעת והולכת שגגו וקירותיו אחד: או שסמכה לכותל • הטה ראשי קנים על הכותל וראשו אחד על הארץ: לפי שאין לה גג • שאינו ניכר מהו גג ומהו כותל דאהל משופע לאו אהל הוא אלא אם כן יש בו טפח זקוף כדקתני בברייתא: **גמ'** שאם הגביהה מן הקרקע טפח • אתרוייהו קאי דאמרינן לבוד בזקיפה ויש שם טפח זקוף וניכר הצריף שהוא גג וכיון שיש בו שיעור אהל בזקיפה הוי אהל: או אם הרחיקה כו' • אסמכה על הכותל קאי אם הרחיק ראש הסמוך לכותל מכותל טפח והיתה סמוכה על יתידות אמרינן לבוד מתגה ולכותל בשוה ולא בשיפוע והוא הגג: שיפועי אהלים כאהלים • אע"פ שלא הגביה ולא הרחיקה כשרה: בכילת חתנים • לפי שאין לה גג טפח שוה לא חשיב אהל להפסיק: כר' אליעזר • דאמר אהל משופע לאו אהל הוא: ברייתא איפכא תניא • מצאתי ברייתא ששנויה איפוך בשיטתן רבי אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין לפי שאין לה גג: יחידאה היא • מתניתין דתני הכי ר' נתן קתני לה דהוא יחידאה אבל חכמים שבדורו היו חולקין עליו ואומרים רבי אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין: **מתני'** מחצלת קנים • קשה ואין נוחה למשכב: עשאה לשכיבה • הואיל ויחדה לכך עשאה כלי ומקבלת טומאה ואין מסככין בה כו': לסיכוך כו' ואינה מקבלת טומאה • דלאו כלי הוא ובגמרא פריך כתמא אסתמא: רבי אליעזר אומר כו' • בגמרא מפרש מאי קאמרי ומאי פלוגתייהו דהיכא דפריש בהדיא לשכיבה או לסיכוך ודאי אין חילוק בין גדולה לקטנה דהא פירש אלא קטנה נראית סתמא לשכיבה גדולה נראית סתמא לסיכוך: **גמ'** כאן בגדולה כאן בקטנה • וסיפא לא דמי לרישא דסיפא הכי קאמר ואם קטנה היא ועשאה לסיכוך מסככין בה כו' הא סתמא לשכיבה: אימא סיפא כו' • ודר' אליעזר ליכא לתרוצי כדתנא קמא דהא אחת גדולה ואחת קטנה קתני: אלא אמר רבא בגדולה כ"ע לא פליגי דסתמא לסיכוך • כלומר לא תשני רישא בגדולה וסיפא בקטנה ותרוייהו כדפריש דאם כן דרבי אליעזר לא מיתרצא אלא כל לסיכוך דקתני מתניתין בין בסיפא דמילתיה דתנא קמא בין בדרבי אליעזר אסתמא קאי: והכי

טיט הנרוק יוכיח • פירש בקונטרס כדתנן במסכת מקואות (פ"ז מ"א) ואלו מעלין ולא פוסלין השלג והברד והכפור והגליד והמלח וטיט הנרוק ומעלין היינו משלימין אבל בפני עצמו לא וקשה דמה יוכיח הוא זה דאויר נמי בפני עצמו לא ואין זה יוכיח דטיט הנרוק בשעה שהוא משלים חזי לטבילה ולא דמי לאויר דאין ישנים תחתיו אפילו בשעה שהוא מצטרף ונראה דטיט הנרוק נמי אפילו בשעה שמצטרף אין מטבילין בו והכי תנן במסכת מקואות פרק שני (מ"י) מקוה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט ר' אליעזר אומר מטבילין במים ואין מטבילין בטיט ר' יהושע אומר במים ובטיט באיזה טיט אמרו בטיט שהמים צפין על גביו ואם היו המים מצד אחד מודה רבי יהושע שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט ואיזה טיט אמרו בטיט שהקנה יורד מאליו דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מקום שאין קנה המדה עומד אבא אליעזר בן דלעאי אומר מקום שהמשקולות יורדות ר"א אומר היורד בפי ההביות ר' שמעון אומר הנכנס בשפופרת הנוד רבי אלעזר בר צדוק אומר הנמדד בלוג ומיהו קשה דאמר ר"ל פרק ב' דזבחים (דף כב.) כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור ולרביעית אינו משלים ופריך למעוטי מאי אילימא למעוטי טיט הנרוק היכי דמי אי דאין פרה שוחה ושותה ממנו אפילו למקוה נמי אינו משלים והשתא אי איתא דטיט דפליגי ר' אליעזר ור' יהושע הוא טיט הנרוק היכי שביק כל הני שיעורי דר' מאיר ור' יהודה ואבא אליעזר וכולהו תנאי דמקואות ונקט שיעורא דפרה שוחה ושותה ממנו דלא תנן ושמא כל הנך שיעורי דהני תנאי בהכי תלי טעמייהו דמר סבר דבהאי שותה ובהאי אינה שותה ואין צריך לומר כיחזי אגן דאין כל הפרות שוות והא דמשמע בפרק כל הבשר (חולין דף קו. ושם) דמים שנפסלו משתיית בהמה טובל בהן כל גופו לא נפסלו מחמת טיט איירי אלא ממאיס ומסריח ולא חזו לשתיית בהמה אבל אין טיט מעורב בהן ולכך כשרים לטבילה:

העושה סוכתו כמין צריף • בכי האי גוונא איירי דלאחר שמסך השיפוע בגובה עשרה איכא עדיין במסך סוכה רוחב ז' דבעינן אחר לא מכשרי רבנן דהא בעינן גבוה עשרה במסך ז' בגובה י' ואפשר כשיש שם מסך ז' בגובה י' שאף תחת השיפוע שאין גבוה י' כשרה כיון שיש בה (א) ד' ברוחב מידי דהוה אפסל שיוצא מן הסוכה לרבה ורב יוסף דלעיל דמכשרי בקנים היוצאים מלפני הסוכה:

שאם הגביה מן הקרקע טפח • ועשה בנין זקוף טפח והושיב עליו ראשו של שיפוע למטה וכן הרחיק מן הכותל טפח שעשה בסמוך לכותל סכך רחב טפח וסמך עליו ראש השיפוע העליון ומתוך לשון הקונטרס משמע דאותו טפח שהגביה *הרחיק אפילו הוא אויר כשרה דנחשבו כסתום מטעם לבוד דפירש הקונטרס אם הרחיק ראש הסמוך לכותל מן הכותל טפח והיתה סמוכה על יתידות וקצת משמע כן בירושלמי דגרסינן מודה רבי אליעזר לחכמים שאם היתה נתונה על ארבעה אבנים [א] או שאם היתה גבוהה מן הארץ פותח טפח כשרה:

לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה • דכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן *דילפינן ממשכן פרק במה מדליקין (שבת דף כח. ושם):

כאן בגדולה כאן בקטנה • לא משום דתהוי רישא בחדא וסיפא בחדא אלא נקט ברישא עשאה לשכיבה בכל מחצלות משום דאיכא מחצלת דסתמא לסיכוך ובסיפא נקט עשאה לסיכוך בכל מחצלות משום דאיכא מחצלת דסתמא לשכיבה:

אמר רבא בגדולה כולי עלמא לא פליגי דסתמא לסיכוך • ולסיכוך דקתני מתני' בין בסוף מילתיה דתנא קמא בין בר"א אסתמא קאי והכי קאמר עשאה לשכיבה בהדיא מקבלת טומאה ואין מסככין בה ואם אנו יכולין לומר בה שהוא לסיכוך והיכי דמי כגון דלא פריש מסככין בה ואינה מקבלת טומאה כך פירש בקונטרס ודוחק לפרש דלהכי שיירה תנא קמא לקטנה ולא תנייה משום דסבר גדולה דווקא הוא דאמרינן בה סתמא לסיכוך הא קטנה סתמא לשכיבה ואתא ר"א למימר קטנה כגדולה וקשיא דהשתא לא פליג ר"א אעיקר מילתיה דתנא קמא אלא אדיוקא ונראה לפרש דלא אתא רבא לשנויי אלא מילתיה דר"א אבל מילתיה דתנא קמא לעולם כדשנינן ולסיכוך דקאמר ר"א היינו כדפירש בקונטרס אם יכול לומר שהיא לסיכוך כגון בכתם טהורה ומסככין בה: אהה

עין משפט נר מצוה

קב א ב מיי' פ"ד מהל' סוכה הלכה ז סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרלא סעיף י:
קבא ג מיי' פכ"ה מהל' כלים הלכה יג:
קבב ד ה מיי' פ"ה מהל' סוכה הל' ו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרכט סעיף ו:

רבינו חננאל

שמחליף ומפרש ומתניה ומי איכא מידי דמצטרף להכשיר והוא עצמו פסול • ואמרינן טיט הנרוק יוכיח כו' טיט דק כטיט עבים • כדתנן מקוה שיש בו [מ'] סאה מים וטיט ר"א מטבילין במים ולא בטיט ר' יהושע אומר במים ובטיט • באיזה טיט מטבילין בטיט שהמים צפין ע"ג • אם היו [המים] מצד אחד מודה ר"י שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט. באיזה טיט בטיט שהקנה יורד מאליו. דברי ר"מ ר"א שאין קנה מדה עומד כו': [מתני'] העושה סוכתו כמין צריף • פי' צריף כגון תבונה רחב מלמטה ומיצר ועולה עד באמצע נמצא הבנין צר מלמעלה ומשפע ויורד • פירוש שסמכה לכותל שעשה סכך הסוכה צדו אחד למעלה בכותל והצד א' בארץ • ובשתיהן בעשייה כמין צריף • ובסמוכה לגג אין לה גג אע"ג דמתני' ר' אליעזר [פסל] בהני תרתי אבל רבנן פליגי עליה • ואמרינן מ"ט דרבנן • דאמרינן שיפועי אהלים כאהלים דמי הא פירשה רב יוסף דמתני' רבי נתן היא קתני לה יחידאה היא ולא משגחינן ביה וקיי"ל כוותייהו דחכמים בסוכה העשויה כמין צריף ובסוכה שצידה א' למעלה ואחרת בקרקע פסולה • וכ"ן הלכ"ה • ולפיכך היה ישן רב יוסף בכילת חתנים שאין לה גג [מפני] שאינה אהל לפיכך אינה חשובה כסיכה בתוך סיכה לפסול הסיכה: [מתני'] מחצלת גדולה עשאה לשכיבה מקבלת [טומאה] ואין מסככין בה כו' ואמרינן הא גופא קשיא כו' ושנינן לא קשיא גדולה סתמא לסיכוך ואינה מקבלת טומאה • ואם פירש שעשייתה לשכיבה [מקבלת טומאה] ואין מסככין בה אבל קטנה לשכיבה סתמא ואם פירש שעשייתה לסיכוך מסככין בהן • ואקשינן אי הכי אימא סיפא דר' אליעזר דתנן ר' אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה בשלמא גדולה פי' כי לשכיבה עשאה מקבלת טומאה ש"מ הא סתמא לסיכוך כדאמרן אלא קטנה קשיא דהא קתני קטנה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ש"מ הא סתמא לסיכוך ואת אמרת סתם קטנה לשכיבה ומשני רבא בגדולה דברי הכל דסתמא [לסיכוך] כי פליגי בקטנה ת"ק סבר קטנה לשכיבה ורבי אליעזר סבר קטנה [נמי] לסיכוך

מסורת הש"ס

[זבחים כב.]
לעיל ב:
[תוספתא פ"א]
[שבת קלח:]
[ועי' תוס' שבת קמג: ד"ה ור' יוחנן]
או הרחיק כצ"ל
[עי' תוי"ט]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה העושה סוכתו וכו' כיון שיש בה שבעה ברוחב מידי דהוה:

הגהות הגר"א

[א] תוספות סד"ה שאם כו' אבנים והיתה גבוהה כו' כצ"ל:
רש"ל מ"ז וגורס אימא סיפא

גליון הש"ס

גמרא א"ל כמאן כר"א שבקת רבנן • עיין שבת דף קמג ע"ב תוס' ד"ה ור' יוחנן הגירסא שלהם כאן א"ל שבקת רבנן • וס"ל דהא דאמרינן כר"א היינו דר"י הסיב כר"א:

והכי קאמר מחצלת הקנים גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה טעמא דעשאה לשכיבה הא סתמא נעשה כמי שעשאה לסיכוך מסככין בה (קטנה עשאה לסיכוך מסככין בה טעמא דעשאה לסיכוך הא סתמא נעשה כמי שעשאה לשכיבה ואין מסככין בה) ואתא ר' אליעזר למימר אחת קטנה ואחת גדולה סתמא כשרה לסיכוך אמר ליה אביי אי הכי ר' אליעזר אומר אחת קטנה ואחת גדולה אחת גדולה ואחת קטנה מיבעי ליה ועוד כי פליגי בגדולה הוא דפליגי ורבי אליעזר לחומרא דתניא *מחצלת הקנים בגדולה מסככין בה ר' אליעזר אומר *אם אינה מקבלת טומאה מסככין בה אלא אמר רב פפא בקטנה כולי עלמא לא פליגי דסתמא לשכיבה כי פליגי בגדולה ת"ק סבר סתם גדולה לסיכוך ורבי אליעזר סבר סתם גדולה נמי לשכיבה ומאי עשאה לשכיבה דקאמר הכי קאמר סתם עשייתה נמי לשכיבה עד דעביד לסיכוך ת"ר *מחצלת של שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה של קנים ושל חילת גדולה מסככין בה ארוגה אין מסככין בה רבי ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו אחת זו ואחת זו מסככין בה וכן היה רבי דוסא אומר כדבריו תנן התם *כל החוצלות מטמאין טמא מת דברי ר' דוסא וחכמים אומרים מדרס מדרס אין טמא מת לא והא אנן תנן *כל המטמא מדרס מטמא טמא מת אימא אף מדרס מאי חוצלות אמר רב אבדימי בר המדורי מרזובלי מאי מרזובלי אמר ר' אבא מזבלי ר' שמעון בן לקיש אומר מחצלות ממש ואזדא ריש לקיש לטעמיה דאמר ריש לקיש הריני כפרת רבי חייא ובניו שבתחלה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה חזרה ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדוה וכן אמר רבי חייא ובניו לא נחלקו רבי דוסא וחכמים על מחצלות של אושא שהן

שהן

רש"י

והכי קאמר · עשאה לשכיבה בהדיא מקבלת טומאה ואין מסככין בה ואם אנו יכולין לומר בה שהיא לסיכוך והיכי דמי כגון דלא פריש מסככין בה ואינה מקבלת טומאה ובגדולה כולי עלמא לא פליגי דסתמא לסיכוך דבין תנא קמא ובין ר' אליעזר תנא גדולה ואמרינן דסתמא לסיכוך כי פליגי בקטנה תנא קמא שיירה לקטנה ולא תנייה משום דסבר גדולה הוא דאמרת בה סתמא לסיכוך הא קטנה סתמא לשכיבה: ואתא ר' אליעזר למימר · קטנה כגדולה דאם עשאה לשכיבה בהדיא מקבלת טומאה ואין מסככין בה ואם יש לומר בה שהיא לסיכוך והיכי דמי כגון שעשאה סתם מסככין בה ואין מקבלת טומאה: אי הכי · דרבי אליעזר קטנה כגדולה אתא לאשמועינן אחת גדולה ואחת קטנה בתמיה דכי תנא הכי משמע דגדולה כקטנה אתא לאשמועינן כך כתובה הגירסא ולי נראה איפכא דגרס במתני' אחת קטנה ואחת גדולה והכי פריך אחת גדולה ואחת קטנה מיבעי ליה דאי כדגרסינן לה לא ידענא פירכא מאי היא דאחת גדולה ואחת קטנה משמע קטנה כגדולה דהכי משמע אחת היא הגדולה ואחת היא הקטנה כלומר כמוה היא ואינה חלוקה לדין שני וכן דרכי התנאים בכל מקום דההיא דפשיטא ליה תנא ברישא ואותו השני כשבא להשמיענו שהוא שוה לו הוא שונה אחריו כדתנן בר"ה (דף כט:) אחד יבנה ואחד כל מקום כו' ובבבא קמא (דף נ:) אחד החופר בור ואחד החופר שיח ומערה כו' ובמסכת סוטה (דף מג·) אחד הבונה ואחד הלוקח ואחד היורש ונוטע תנן התם גבי מערכי המלחמה הכי: אם אינה מקבלת טומאה · כלומר אם בפירוש עשאה לסיכוך אין אי לא לא אלמא לתנא קמא סתם גדולה לסיכוך ולר' אליעזר סתמא לשכיבה: אלא אמר רב פפא כו' · ומאי עשאה לשכיבה דקתני במילתיה דרבי אליעזר הכי קאמר עיקר עשייתה לשכיבה עד דעביד ליה לסיכוך כו' ומילתיה דתנא קמא הכי מיפרשא כדאוקימנא מעיקרא רישא בגדולה כדקתני בהדיא וסיפא בקטנה והכי קאמר ואם קטנה היא ועשאה בפירוש לסיכוך מסככין בה הא סתמא לשכיבה ואתא ר' אליעזר למימר אף גדולה שוה היא לקטנה דכי עביד לה סתם הוי עשאה לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה אבל עשאה בפירוש לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה: שיפה · פוו"ל: גמי · יונ"ק דהן רכין הלכך סתם קטנה יש בהן לשכיבה לא שנא גדולה מעשה שרשרות שהיא עבה ואינה חלקה לא שנא ארוגה שהיא חלקה והיינו דקתני גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה ואין חילוק בין גדולה לארוגה אבל של קנים הן קשים וכן של חילת לשק"א והקלא שלה עב: גדולה · מעשה עבות וקליעה מסככין בה אפי' קטנה דאינה לשכיבה לפי שהיא עבה ואינה חלקה ועץ שלהן קשה: ארוגה אין מסככין בה · דסתמא לשכיבה דלא היו רגילין לאורגה אלא לשכיבה שתהא חלקה ונוחה: כל החוצלות · לקמן מפרש מאי היא: מטמאות טמא מת · כלומר כלי הם מן הכתם ומקבלות טומאה והאי דנקט טמא מת משום דבעי אפלוגי במדרס שהוא אב הטומאה נקט נמי טמא מת שהוא אב הטומאה והכי קאמר החוצלות כלי הם לטומאה אבל אינם מיוחדות לשכיבה *שהן נעשות אב הטומאה במדרס הזב ואין אתה מוצא שיהו אב הטומאה אלא ע"י המת עצמו שיהיו הן טמאות מת דברי ר' דוסא: וחכמים אומרים טמאות מדרס · על ידי מדרס נעשות אב הטומאה לפי שעשויות לשכיבה: מדרס אין טמא מת לא. בתמיה: והתנן כל המטמא מדרס מטמא טמא מת · והוא הדין לכל הטומאות כגון נוגע בשרץ ובנבילה והאי דנקט טמא מת משום דבאב הטומאה מיירי והכי קאמר כל הנעשה אב הטומאה על ידי מדרס נעשה אב הטומאה כשהוא טמא מת דאין לך מיטמא מדרס אלא המיוחד לשכיבה וכיון דשוי לתשמיש כלי הוא וכל שהוא כלי למדרס מיטמא בכל טומאה ואפילו הוא פשוטי כלי עץ דילפינן ליה בק"ו במסכת שבת (דף פד·) מפץ במת מנין ודין הוא כו' וסיפא דההיא משנה ויש שהוא מטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס והיינו מה שהוא כלי אבל אינו מיוחד לשכיבה דמטמא בכל טומאות חוץ מטומאת מדרס שאם שכב עליו הזב ולא נגע בו טהור דלגבי מדרס מיוחד לכך בעינן כדאמרי'* צא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: אימא אף במדרס · שכלי הן ועשויין לשכיבה: מזבלי · בולו"ס ועשוי לרועה להניחן תחת ראשו ולשכב: הריני כפרת · יסורין הבאין עלי לכפרתו של ר' חייא ובניו יהיו ולשון כבוד הוא זה כשהוא מזכיר אביו או רבו לאחר מיתתו כ"ל כן*: כשנשתכחה תורה מישראל · לא נשתכחה כולה קאמר אלא הלכות שכוחות מגבי בתירא שהיו ראשי ארץ ישראל כדאמרי' בפסחים באלו דברים (דף סו·): עלה הלל הבבלי · שמיום שגלה יכניה החרש והמסגר עמו היתה ישיבה מצויה בבבל:

שכן

תוספות

אחת קטנה ואחת גדולה מיבעי ליה · פירש בקונטרס דאיפכא גרסינן ובמתניתין גרסינן אחת קטנה ואחת גדולה ופריך דאחת גדולה ואחת קטנה מיבעי ליה דדרך התנאים בכל מקום דההוא דפשיטא ליה תני ברישא כדתנן בר"ה (דף כט:) אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין ובבבא קמא (דף נ:) אחד החופר בור ואחד החופר שיח ומערה ובמסכת סוטה (דף מג·) אחד הבונה ואחד הלוקח ואחד היורש וטובא תנן התם גבי מערכי מלחמה ונראה דאין ראיה מבור ובונה לכאן דהכי נמי תנן בסנהדרין (דף לב·) אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה ותנן נמי בפ' החולץ (יבמות מא·) גבי הבחנה אחד בתולות (*ואחד קטנות) ואחד בעולות ובפרק הבא על יבמתו (שם דף נג:) אחד המערה ואחד הגומר ובפרק המפקיד (ב"מ דף מ:) תניא אחד הלוקח ואחד המפקיד לפקטים ומפרש התם כי היכי דמפקיד מקבל פקטים לוקח נמי מקבל פקטים בכל הני מזכיר הפשוט באחרונה אבל ההיא דיבנה ראיה היא דלפי תנא קמא שאמר אין תוקעין אלא ביבנה קא מהדרי ליה אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין וכן ביבמות פרק האשה (דף קטז·) דקאמרי בית הלל לא שמענו אלא בבאה מן הקציר בלבד אמרו להו ב"ש אחת באה מן הקציר ואחת באה מן הזיתים וה"נ הזכיר ת"ק מחצלת גדולה ועל זה שייך לאהדורי אחת היא גדולה ואחת היא קטנה כלומר כמוה היא הקטנה ואינה חלוקה לדין שני*: של שיפה ושל גמי · בסיפא פליגי ר' דוסא ורבנן בשל קנים ושל חילת משמע בשל שיפה ושל גמי לא פליגי *ולא אשכחן בהדיא דפליגי בשל גמי לענין מדרס והא דלא תני ליה הכא למאן דאמר מאי חוצלות מזבלי ניחא דאין זה מחצלת ואפילו לריש לקיש דאמר מחצלת ממש לא תני לה הכא משום דלא איתשיל הכא אלא לאשמועינן במה מסככין ובמה אין מסככין: ושל חילת · בקטנה מיירי: תנן התם כל החוצלות · משנה במסכת עדיות פרק שלישי מיטמאת טומאת מת בדאית ליה גדנפא מוקמי לה דחשיב בית קיבול ואע"ג דפשוטי כלי עץ הרחבים העשוים להניח עליהם דבר כדף של נחתומין מטמאין מדרבנן כדאמר פרק המוכר את הבית (ב"ב דף סו· וסס) הכא היכא דלית להו גדנפא עשוין לסיכוך: עלה הלל מבבל ויסדה · שלמד משמעיה ואבטליון כדאיתא בפסחים פרק אלו דברים (דף סו:):

חזיין

רבינו חננאל

ומקשינן אי הכי ר' אליעזר אחת קטנה ואחת גדולה היה לו לומר. כלומר דין הקטנה כדין הגדולה סתם לסיכוך. ועוד הא אשכחן בהדיא דרבי אליעזר לחומרא הוא דתניא מחצלת קנים גדולה מסככין בה. ר' אליעזר אומר אם אינה מקבלת טומאה [מסככין בה]. אלא אמר רב פפא בקטנה כ"ע לא פליגי דסתמא לשכיב'. כי פליגי בגדולה. ת"ק סבר סתם גדולה לסיכוך. ור' אליעזר סבר סתם גדולה נמי לשכיבה. והכי קתני ר' אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה סתם' עשייתן לשכיבת עד שיפרש לשם סיכוך: תנו רבנן מחצלת של שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה. קטנה אין מסככין בה. ושל קנים ושל הילף גדולה מסככין בה. ארוגה אין מסככין בה. ר' יוסי אומר משום אביו אחת זו ואחת זו מסככין בהן. וכן היה ר' דוסא אומר כדבריו. תנן התם כל החוצלות טמאות טמא מת דברי ר' דוסא וחכ"א אף מדרס. כדתנן במס' נדה כל המטמא מדרס מטמא טמא מת מאי חוצלות א"ר אבא מזבלי. פי' עושין כמין יריעות קצרות ואח"כ תופרין ועושין מהן כפיפות וכסויין. ר"ל אמר מאי חוצלות מחצלות ממש דאמר הריני כפרת ר' חייא ובניו שבתחלה נשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה. חזרה ונשתכחה עלה ר' חייא ובניו ויסדוה. וכו'

קבג א ב מיי' פכ"ג מהלכות כלים הלכה א:

[ליתא בס']

[ועי' תוס' שבת כג: ד"ה אחד ותוס' פסחים פה. ד"ה אחד ותוס' כתובות כ: ותוס' זבחים לב: ד"ה אי הכי ותוס' מנחות סג. ד"ה ר"י ותוס' קידושין יג. ד"ה כסס]

[לעיל טו.] [סס ע"ש] עדיות פ"ג מ"ד נדה מט. [קדושין לא:] [ע' בש"ע י"ד סי' רמב סעיף כה]

שהן טמאות ושל טבריא שהן טהורות על מה נחלקו על שאר מקומות מר סבר כיון דליכא דיתיב עלייהו כדטבריא דמיין ומר סבר כיון דמקרי ויתבי עלייהו כדאושא דמיין אמר מר כל החוצלות מטמאין טמא מת דברי ר' דוסא והתניא וכן היה רבי דוסא אומר כדבריו לא קשיא הא דאית ליה גדנפא הא דלית ליה גדנפא מיתיבי חוצלות של שעם ושל גמי ושל שק ושל ספירא מטמא טמא מת דברי ר' דוסא וחכ"א אף מדרס בשלמא למאן דאמר מרזובלי של שעם ושל גמי חזו לכינתא דפירי של שק ושל ספירא חזו לגולקי וצני אלא למ"ד מחצלות ממש בשלמא של שק ושל ספירא חזו לפרסי *ונפוותא אלא של שעם ושל גמי למאי חזו חזו לנזיאתא איכא דאמרי בשלמא למ"ד מחצלות ממש של שעם ושל גמי חזו לנזיאתא של שק ושל ספירא חזו לפרסי ונפוותא אלא למ"ד מרזובלי בשלמא של שק ושל ספירא חזו לגולקי וצני אלא של שעם ושל גמי למאי חזו חזו לכינתא דפירי תניא א"ר חנניה כשירדתי לגולה מצאתי זקן אחד ואמר לי מסככין בבודיא וכשבאתי אצל ר' יהושע אחי אבא הודה לדבריו אמר רב חסדא והוא דלית ליה גדנפא אמר עולא הני בודיתא דבני מחוזא אלמלא קיר שלהן מסככין בהו תניא נמי הכי מסככין בבודיא ואם יש להן קיר אין מסככין בהן:

הדרן עלך סוכה

הישן תחת *המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו אמר ר' יהודה נוהגין היינו שהיינו *ישנים תחת המטה בפני הזקנים ולא אמרו לנו דבר אמר רבי שמעון מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה ואמר להן רבן גמליאל לזקנים ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם ויודע שעבדים פטורין מן הסוכה לפיכך ישן הוא תחת המטה ולפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו: **גמ'** והא ליבא עשרה *תרגמא שמואל במטה עשרה תנן התם *אחד חור שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת וכן מדבך אבנים וכן סואר של קורות מאהיל על הטומאה רבי יהודה אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל מאי טעמא דרבי יהודה

ילף

רש"י

שהן טמאות · אף מדרס דמיוחדות לשכיבה הן ולא לתשמיש אחר: ועל של טבריא · קשות הן ואין לך אדם שוכב עליהן: כיון דליכא דיתיב עלייהו · אין רוב בני אדם רגילין לייחדן לכך: דמקרי ויתיב · ומייחדן לכך: והתניא · לעיל: וכן היה ר' דוסא אומר כדבריו · של ר' יוסי דזו וזו מסככין בה. אלמא לאו כלי הוא לקבל טומאה: גדנפא · כעין שפה סביב גבוה מעט לקבל מה שנותנין בהו ועשויה לתשמיש לתת פירות על גבה: דלית ביה גדנפא · אפילו כלי לא הויא דלסכך על גבי אהלים עשויה: שעם. פוויי"ל מין שיפה: של שק · מנוצה של עזים: של ספירא · ממה שמסתפר מנוצה הסוס ומזנבו: מטמאין טמא מת · ולא מדרס דכלי הן ולא לשיבה: בשלמא למאן דאמר · חוצלות הייט מזבלי איכא למימר בכל הני דכי לא עבידן לשכיבה כלי הם לתשמיש אחר: של שעם ושל גמי · אף על פי שאין נארגים היטב ויש הפרש בין בית ניר לבית ניר: ראויין הן לכנתא דפירי · פירות גסין שאין יוצאין דרך נקב קטן: של שק ושל ספירא · שנארגים יפה: חזו לגולקי וצני · כלים כעין שקין שנותנין בהן קיטניות ופירות דקין: אלא למאן דאמר מחצלות ממש · שהן פשוטין ואין להן בית קיבול: בשלמא של שק ושל ספירא · לר' דוסא אע"ג דלאו לשכיבה עבידי: חזו לפרסי ונפוותא · וילון כנגד הפתח כדמתרגם מסך הפתח (שמות לה) פרסא דתרעא: נפוותא · לנפות בהן הקמח כמות שהן נותנין עליו קמח וכופלין אותן וקושרין בראש הכפל כעין בוטי"ל שלנו: למאי חזיין · אליבא דרבי דוסא דאמר לאו לשכיבה עבידן אמאי טמאות שום טומאה: לנזייתא · לכסות בהן גיגית שעושין בהן שכר: חנניה · בן אחי רבי יהושע: כשירדתי לגולה · כשירד לגולה לעבר שנה כדאמרינן בברכות בהרואה (דף סג·): בודיא · מחצלת: מסככים · דסתמא לסיכוך ואינה כלי לתשמיש: קיר · הוא גדנפא:

הדרן עלך סוכה

הישן · לא יצא · דאהל מפסיק בינו לסוכה ועיקר ישיבת הסוכה אכילה שתיה ושינה: נוהגין היינו כו' · טעמא מפרש בגמרא דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע: מעשה בטבי עבדו · ועבדים פטורין מן הסוכה דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וכל שאשה חייבת עבד נמי חייב כדאמרי' בחגיגה (דף ד·): ולפי דרכינו למדנו · כלומר אע"פ שלא אמר לנו נאם לימוד אלא לשיחת חולין בעלמא שהיה משתבח בעבדו לבדיותא בעלמא למדנו ע"פ דרך בדיחותו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו: **גמ'** תנן התם · באהלות קא חשיב את המביאין טומאה: שחררוהו המים · כגון בשפה גבוהה על הנהר והמים חוטטין מתחתיה וכונסין ועושין נקב ארוך: או שרצים. כגון חולדות (א) ולישות: או שאכלתו מלחת · שהארץ מליחה ומתבקעת מאליה: וכן מדבך · אבנים גדולות הערוכות זו על זו ופעמים שאחת סדורה על גבי השנים והתחתונות סוכבות זו אצל זו ומפרידות זו מזו ויש שם אהל טפח: וכן סואר של קורות · אף הן קורות הערוכות על גבי קרקע זו על גב זו ועומדות לבנין ויש שם הרבה נקבים ביניהם ויש בהן אהל כל אנו אם כזית מת בתוך האהל בראשו אחד וכלים בראשו שני נטמאו באהל המת: בידי אדם · מתכוין לעשותו אהל: אינו אהל · לטומאה:

אהל

תוספות

חזיין לפרסי · מסך לפני הפתח ומקבל טומאה הוא כדאמרי' סוף פרק קמא דבילה (דף יד: ושם) מפני מה אמרו וילון טמא:

חזיין לנזייתא. פי' בקונטרס לכסות בהן גיגית שעושין בה שכר ואי אפשר לומר כן דשעם וגמי לא מקבלי טומאה אלא מתורת כלי עץ דאיתקש לשק ובמסכת כלים פי"ו [מ"ח] תנן גבי כלי עור וכלי עץ זה הכלל העשוי לתיק טמא ולחיפוי טהור ותנן נמי פכ"ו [מ"ו] במס' כלים עור שעשאו חיפוי לכלים טהור דהא דפליגי התם למשקולת טמא ורבי יוסי מטהר משום דהעשוי לכסות משקולת פעמים שמקבלין בו דבר ור' יוסי מטהר משום דעיקרו לכסוי וצריך לומר הכא שעושין לקבל בהן דבר:

מסככין בבודיא · עשויה היא לקבל תמרים כדאשכחן בכתובות פרק נערה (דף נ:) זיל הב ליה מתמרי דעל בודיא וא"ת אם כן מקבלת טומאה מדרבנן כדף של נחתומין פרק המוכר את הבית (ב"ב דף סו·) והיאך מסככין בה וי"ל לומר דההיא דאית ליה גדנפא היא העשויה לקבל תמרים והך מוקמינן בדלית ליה גדנפא דההיא ודאי עשויה לסיכוך וטהורה:

הדרן עלך סוכה

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו · בגמרא מוקי לה שמואל בגבוהה עשרה דפחות מכאן לא חשיב אהל להפסיק ומיכן למימר דשמואל לטעמיה דמכשר בפרק קמא (דף י·) תחתונה כשאין בעליונה עשרה אבל לאינך אמוראי דפסלי משום דעליונה חשיבא אהל אע"פ שאינה גבוהה י' הוא הדין דחשיב אהל להפסיק ושאני מטה שאני כדאמר בגמרא דהויא לה מטה אהל עראי הלכך כולהו מודו דבפחות מעשרה לאו כלום היא:

ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם · עבד כשר היה כדאיתא בפרק שני דברכות (דף טז:) ובירושלמי תני שהיה מניח תפילין ולא מיחו בידו חכמים ופריך מחנפא שיטתי' דרבן גמליאל דהא הכא גבי סוכה מיחו בידו חכמים מלישב בסוכה שהרי היה ישן תחת המטה ומשני שהיה עושה כן שלא לדחוק את חכמים שהיו ישנים בסוכה ופריך אי שלא לדחוק את חכמים ישב לו חוץ לסוכה ומשני דרוצה היה לשמוע דברי חכמים:

תנן התם · באהלות פ"ג [מ"ז] אחד חור שחררוהו מים אריבא קאי דאיירי בביב שהוא קמור תחת הבית וקמ"ל אע"פ שנעשה ע"י מים או שרצים:

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פ"ה מהל' סוכה הלכה כג סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרכו סעיף א:

ב ג מיי' פי"ג מהלכות טומאת מת הלכה א סמג עשין רלא:

רבינו חננאל

יכך אמרו לא נחלק ר' דוסא וחכמים על המחצלות של אושא שהן טמאות ועל של טבריא שהן טהורות. על מה נחלקו על שאר מקומות. ר' דוסא סבר כיון דליכא דיתיב עליהן אע"ג דמיטמו טמא מת לא מיטמו מדרס. דגרסינן (בפרה)[בנדה]בפרק בא סימן התחתון יש שמטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס לאתויי סאה ותרקב דתניא והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יכול כפה סאה או תרקב וישב עליו יכול יהא טמא ת"ל אשר ישב עליו הזב יטמא מי שמיוחד לישיבה יצא סאה ותרקב שאם ישב עליהן אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. וחכ"א כיון דאיכא דמיקרי ויתבי עלייהו כדאושא דמיין שהן עשויות לישיבה. ואקשינן עלה וכי סבר ר' דוסא שהחוצלות מקבל טומאה והתניא וכן היה ר' דוסא אומר כדברי ר' ישמעאל כי המחצלות מתכבין בהן בין (ארוכה) [ארונה] בין גדולה וכל שמסככין בה אינה מקבלת טומאה. ושנינן הא דתניא מיטמאין טמא מת בדאית להו גדנפא. ומותבינן על ר"ש בן לקיש חוצלות של שעם ושל גמי *) חזו להופרן ולעשות מהן בנאתא. פי' כלכלה דפירי. של שק ושל ספירא חזו לעשות בו כלי לגולקי וצנישקים שלשער שפריפית. אלא לר' שמעון בן לקיש דאמר מחצלות ממש. בשלמא של שק ושל ספירא חזו לפרסי ונפוותא. פי' כמו נפה וכברה. כלומר הנה כלים הן לפיכך מקבלי טומאה אלא של שעם ושל גמי למאי חזו. ושני חזו לנזיאתא פירוש בלשון ערבי (סרנאת) [סודנאתא] כסוי קנקנים של יין. כדגרסינן לכי נזייתא ריחשא. איכא דאמרי בשלמא למ"ד מחצלות כו'. תניא א"ר חנינא כשירדתי לגולה מצאתי זקן אחד ואמר לי מסככין בבודיא וכשבאתי כו'. רב חסדא אמר והוא דלית לה [גדנפא] וכן הלכתא: ירושלמי מודה רבי אליעזר לחכמים שאם היתה נתונה על ד' אבנים אי שהיתה גבוהה מן הארץ טפח כשירה. תנא העושה סוכתו בבית יער הלבנון שבירושלים כשירה. למי נצרכה לר' אליעזר.

רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן במחצלות אושא [שנו]. א"ר אליעזר סתם מחצלות אושא טמאים עד שיעשום אהלים. סתם מחצלות טבריא טהורות עד שיעשום לשכיבה. רבנן הורו באלו שעל פתח החנויות שטהורות. הורי ר' אבא ארונה טמאה מהו לסכך בה מחלוקת ר' אליעזר וחכמים. ר' יצחק ברבי אליעזר הורי מדוחק להתיר ראשי מעדנים ולסכך בהן. תנינן וכן המתיר ראשי מעדנים [טהורות] ותמר הכן: הדרן עלך סוכה שהיא גבוהה

פ"ב הישן ת"ת המטה לא יצא ידי חובתו. תרגמה שמואל במטה עשרה נעשה אהל והיושב בה אינו ישן בסוכה: תנן התם באהלות פ"ג[מ"ז]טפח על טפח על רום טפח מרובע מביא את הטומאה כו' עד איזה [חור] שחררוהו מים או שניקבוהו מים או שרצים או אכלתו מלחת ארץ מליחה וכן מדבך של אבנים.וכן צבר של קורות צבורות זו על זו.ר' יהודה אומר כל שאינו בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפין ובסלעין

*) נראה דהסר וצ"ל מטמא טמא מת וכו' בשלמא למ"ד מזבלי חוצלות של שעם ושל גמי חזו וכו'.

מסורת הש"ס

[פי' כמו נפה וכברה ערוך]

לעיל י:

לעיל יח.

אהלות פ"ג מ"ז

[לעיל י:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה או שרצים כגון חולדות ולישות היה הכשות בלא עיוש. נ"ב

ג א מיי' פ"ב מהלכות פרה הלכה ז סמג עשין רלב:

גמרא

[במדבר יט] *יליף אהל אהל ממשכן כתיב הכא °וזאת התורה אדם כי ימות באהל וכתיב התם [שמות מ] °ויפרש את האהל על המשכן מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם ורבנן אהל אהל ריבה וסבר ר' יהודה כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל ורמינהו **חצירות היו בנויות בירושלים ע"ג הסלע ותחתיהם חלל מפני קבר התהום ומביאין נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות בניהם שם לפרה ומביאין שוורים ועל גביהן דלתות ותינוקות יושבין על גביהן וכוסות של אבן בידיהם הגיעו לשילוח ירדו לתוך המים ומילאום ועלו וישבו להם *רבי יוסי אומר ממקומו היה משלשל וממלא מפני קבר התהום ותניא *ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלתות אלא שוורים והא שוורים דאהל שאינו עשוי בידי אדם הוא וקתני ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלתות אלא שוורים כי אתא רב דימי א"ר אלעזר מודה ר' יהודה כמלא אגרוף תנ"ה ומודה ר' יהודה בשקיפין ובנקיקי הסלעים והרי דלת דיש בה כמה אגרופין וקתני רבי יהודה אומר לא היו מביאין דלתות אלא שוורים אמר אביי לא הוצרכו להביא דלתות רבא אמר לא היו מביאין דלתות כל עיקר שמפני שדעתו של תינוק גסה עליו שמא יוציא ראשו או אחד מאבריו ויטמא בקבר

רש"י

אהל אהל ריבה · אהלים טובא כתיבי בפרשת פרה לרבות אף העשוי מאיליו: מפני קבר התהום · כל שם קבר התהום וטומאת התהום שבש"ס לשון ספק הוא כתהום שאינו גלוי מפני קבר התהום שכל העיר היו מסופקין שמא יש שם קבר ואין לו למת חלל טפח וטומאה שהיא רצוצה בוקעת ועולה ועולה אור לרקיע לכך היו בונין אותה ע"ג כיפין שאפי' יש שם קבר מתחת הרי חלל מפסיק: ומביאין נשים עוברות כו' · משום ההיא דתנן (פרה פ"ג מ"ז) מטמאין היו את הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו מיד להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי השמש היתה נעשית וכיון דטבול יום כשר בפרה עשו בה מעלות הרבה כדי שלא יזלזלו בה תקנו כל מעשה פרה בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה והכהן השורפה הזקיקוהו לפרישת שבעת ימים ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כדאמרינן בפ' קמא דיומא (דף ב:) ואמר מר מזין עליו כל שבעה ותקנו שיהו תינוקות הללו ממלאין לו מים לקדש בהן מי חטאת ומשום מעלה תקנו שיהו טהורים מכל טומאה ובתוספתא שנינו עד שיהו בני שבעה ובני שמנה שנים מגדלין אותן ולא יותר שלא ראו קרי: ומביאין שוורים · כשהיו רוצים לילך ולמלאות מים חיים מן השילוח: וכוסות של אבן בידיהם · שכל מעשיה היו בכלי אבנים כדפרישית: ירדו לתוך המים ומלאום · קסבר האי תנא מילוי בעינן ולא שישלשל בחבל: מפני קבר התהום · שמא יש כאן טומאה: אלא שוורים · שכריסם רחבות ותינוקות יושבין עליהם וכריסן מפסיק שאין התינוקות מאהילין על הארץ ולקמן מפרש טעמא אמאי לא היו מביאין דלתות אלמא אשמעינן רבי יהודה דשדרתן של שוורים שהיא כעין גג וחלל של בהמה הוא האהל המפסיק ואע"ג דאינו עשוי בידי אדם: כמלא אגרוף · אהל שרחב כמלא אגרוף שהוא יותר מטפח מודה רבי יהודה שאע"פ שאינו עשוי בידי אדם חשוב להיות אהל דבמלא אגרוף מצינו חשוב למאור שאינו עשוי בידי אדם כדתנן באהלות (פי"ג מ"א וכלים פי"ז מ"ב) ובמס' בכורות מייתינן לה בפרק על אלו מומין (דף לז:) מאור שלא נעשה בידי אדם שיעורו להוציא את הטומאה לאויר כמלא אגרוף וזהו אגרופו של בן אבטיח ויש לו גדול כראש כל אדם וכי אר"י דאינו אהל היכא דאין עשוי בידי אדם בטפח קאמר: בשקיפין · סלעים הנופלים ומתפרקין ברוח ויש חור גדול במקום עקירתן: נקיקי · ביקועין: והרי דלת דיש בה כמה אגרופים · מן הקרקע עד הדלת וקא א"ר יהודה לא היו מביאים דלתות קא סלקא דעתיה משום דאין דרך אהל בכך וכל שכן שוורים: כל עיקר.(א) לא משום דאינו אהל אלא שלא תהא דעתו של תינוק גסה עליו פריוו"י בלע"ז שמתוך שאינו ירא ליפול גהרי הוא בטוח כאילו הוא בעלייה רחבה ויוציא ראשו חוץ לדלת ומאהיל לפיכך מביאין שוורים בלי דלתות ומתוך שהוא ירא ליפול אינו מוציא ראשו להלן מן רחב השור:

תוספות

יליף אהל אהל ממשכן · וה"ת אי ממשכן יליף אפילו עשוי בידי אדם נמי לא יביא את הטומאה אלא פשתן כדאשכחן פרק במה מדליקין (שבת דף כז: ושם) דתנן כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן ויליף בגמרא אהל אהל ממשכן וי"ל דכל המאהילים דמטמאים ילפינן בספרי בפרשה פרה בקל וחומר ממנורע דתניא מנין לעשות שאר המאהילים כאהל המת אמרת מה מנורע הקל עשה בו כל המאהילים כאהל מת החמור לא כל שכן דלגבי מנורע כתיב מושבו ודרשינן בתורת כהנים מושבו טמא מכאן אמרו הטמא יושב תחת האילן וטהור עובר טמא וא"ת אם כן כי לא עביד נמי בידי אדם נילף בקל וחומר ממנורע וכי תימא אם כן ג"ש מאי אהניא הא אילטריכא ליה לדרשה דפרק במה מדליקין דכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים ויש לומר דמושבו לא משמע לא ריבוי ולא מיעוט לענין שאינו עשוי בידי אדם ולרבי יהודה דמעטיה רחמנא גבי מת ילפינן מנורע הקל בקל וחומר ממת דלא מטמא ולרבנן לא מחלק לא הכא ולא הכא ואף על גב דהתם סיפרא רבי יהודה אתיא שפיר ההיא דאינן כרבי יהודה דאמר בשמעתין מודה היה רבי יהודה כמלא אגרוף וא"ת וכיון דשאר המאהילים ילפינן ממת ק"ו ממנורע אם כן נימא דיו ולא מטמא עוברים כמו קוברי המת שהיו עוברים באכסדרה ויש שם כלים דמנורע עובר אינו מטמא באהל כדתניא בתורת כהנים וכדתנן במסכת נגעים פ' י"ג (מ"ז) ומייתי לה פ"ק דקדושין (לג:) ויש לומר דק"ו זה אינו אלא גלויי מילתא בעלמא הוא דלא ילפינן ממשכן למעוטי שאר המאהילים:

ומביאין נשים עוברות ויולדות · אע"פ שהיו התינוקות טמאים בנדה ויולדות לא היו חוששין אלא לשומרן מטומאת מת דבעיא הזאה ומטומאה היוצא מגופו כגון בעל קרי כדתניא בתוספתא* שהיו מגדלין אותן עד שיהו בני שבע שנים או שמנה ולא יותר שלא יראו קרי וקצת תימה מה מועיל מילוי זה שהיו ממלאין בתינוקות סוף סוף בעינן איש בשעת קידוש שנותנין האפר במים או בשעת הזאה לרבי יהודה או לרבנן כדמוכח פרק טרף בקלפי (יומא דף מג:) ויש לומר דמה שהיה יכול לתקן מתקנין משום מעלה דכולה מילתא מעלה בעלמא כדאיתא בריש (*יומא) (דף ג:)

ועל גביהן דלתות · מאן דאמר בגיטין (דף ח:) ובנזיר פרק כהן גדול (דף נה·) ובפ' בכל מערבין (עירובין דף ל:) ובפרק בתרא דחגיגה (דף כה·) דאהל זרוק לא שמיה אהל לחוץ בפני הטומאה מצי למימר דסבר לה כרבי יהודה דאמר בשמעתין לא היו מביאין דלתות אלא שוורים שכריסותיהן רחבות ואע"פ שגם הם אהל זרוק מ"מ בדידהו גלי רחמנא דחשיבי אהל כדדרשינן מדכתיב (איוב י) ובעצמות וגידים תסוככני ומיהו לר' אליעזר דלקמן ודאי קשה דמפרש טעמא דשוורים משום דמגינים על הרועה שלהם וקושיא דמטה מסני משום דהויא אהל ערחי ולהאי טעמא קשה היכי עבדינן למ"ד אהל זרוק לא שמיה אהל דאפי' שידה תיבה ומגדל לא חייצי:

והתינוקות יושבין · בתוספתא דפרה [פ"ג] קתני דהכל שוין שהתינוקות צריכין טבילה כלומר הכל שוין בין ר' יוסי הגלילי בין ר' עקיבא שנחלקו לענין הזאה כדתנן במסכת פרה פ"ג [מ"ד] צריכין היו התינוקות להזות דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר לא היו צריכין להזות: ירדו לתוך המים ומלאום · קסבר האי תנא מילוי ידים בעינן ולא שישלשל בחבל כך פירש בקונטרס ותימה גדולה פירש דבכולהו סתמי מוכחי במסכת פרה (פ"ז מ"ו ו ז) שהיו מוליכין חבל כדי למלאות ואפילו נתמלא הכלי מאליו משמע דכשר במילוי דתנן במס' פרה פ"ה (מ"ז) השוקת שבסלע אין ממלאין בה היתה כלי וחברה בסיד ממלאין עוד תניא בתוספתא דפרה אמר לפני רבי עקיבא משום רבי ישמעאל כוסות של אבן היו תלויין בקרני שוורים כיון ששחו שוורים לשתות נתמלאו הכוסות אמר להם אל תתנו מקום לצדוקים לרדות (*אחריו) ונראה לפרש דבהכי פליגי רבי יוסי ורבנן דרבנן סברי משום ההוא פורתא לא חיישינן לקבר התהום ורבי יוסי חייש:

תניא נמי הכי · משמע לכאורה שהיא ברייתא והיא משנה שלימה במסכת אהלות (פ"ג מ"ז) סיפא דההיא דלעיל דהכי תנן התם רבי יהודה אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפים וסלעים*:

והרי דלת דיש לה כמה אגרופין · תימה היכי סלקא דעתא דמקשה שלא יועילו דלתות והלא בידי אדם הוא דמדעת הונחו לשם אהל ועוד מאיזה טעם יש לשוורים להועיל יותר מן הדלתות ובקונטרס פירש קא סלקא דעתיה משום דאין דרך אהל בכך וכל שכן שוורים ולפי זה תיקשי ליה היא גופא וי"ל דקא סלקא דעתיה דבעלי חיים חשיבי להציל טפי מדלתות ליחשב אהל אף על פי שאין דרך אהל בכך ולא שייך טעם זה אלא בדבר התלוי בסברא ולא למאי דילפינן ממשכן:

[עירובין ל:] שדעתו של תינוק גסה עליו · הסבר *רבי יהודה אהל זרוק שמיה אהל דמשמע הא לא מפני שדעתו גסה היו מביאין דלתות · ובעצמות

רבינו חננאל

ובסלעין. מ"ט דרב יהודה יליף אהל אה כתיב הכא אדם כ ימות באהל. וכתיב התם ויפרוש את האהל על המשכן מה להלן בידי אדם הכא נמי בעינן אהל העשוי בידי אדם. איני והתנן במס' פרה פ"ג חצירות היו בירושלים בנויות ע"ג סלע ותחתיהן חלול מפני קבר התהום כו' פי' שאם יש שם קבר תחתיו נעשה חלל זה אהל ואין טומאה בוקעת ועולה למעלה מן האהל לפיכך [היו] התינוקות מתגדלים באותן חצירות. וכן כשהיו מוליכין אלו התינוקות מן החצירות ההן להר הבית היו מרכיבין אותן ע"ג שוורים וע"ג השוורים דלתות והתינוקות יושבין מלמעלה שאם יש שם קבר הדלתות נעשית אהל והן מפסיקין בין הטומא' לתינוקות ותניא ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלתו' אלא שוורי' והא שוורים שאינו עשוי בידי אדם [והוי אהל] ומשני ר' אלעזר כי בעי ר' יהודה *) אהל בידי אדם ב' טפחים. ומודה ר' יהודה במלוא אגרוף שהוא יותר מטפח כדכתיב באבן או באגרוף שאע"פ שאינו בידי אדם אהל הוא. מדקתני [ומודה] ר' יהודה בשקיפין ובנקיקי הסלעים. והאי דקתני לא היו מביאין דלתות אלא שוורים. אביי אמר הכי קתני לא הוצרכו להביא דלתות דיי להם בשוורים. רבא אמר חייש ר' יהודה הואיל ודעת התינוקות גסה שמא יוציא כו' לפיכך אמר

*) נ"ל אהל בידי אדם בטפח ומודה ר"י.

[נ"ל פרק בתרא דזבחים דף קיג.]

[שבת כז:]

[זבחים קיג.] פרה פ"ג מ"ב

[עי' תוס' עירובין עט. ד"ה סרי]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כל עיקר ולא:

[נ"ל אחריהם]

[גם בס"ח הניח דבר זה בתימה ועי' יבוא ע"ז בתי"ט ספ"ג דאהלות גבם מבר"ם]

ד א ב ג טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף יג :

תורה אור

בקבר התהום תניא כוותיה דרבא ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלתות כל עיקר מפני שדעתו של תינוק גסה עליו שמא יוציא ראשו או אחד מאבריו ויטמא בקבר התהום אלא מביאין שוורים המצרים שכריסותיהן רחבות והתינוקות יושבין על גביהן וכוסות של אבן בידיהן הגיעו לשילוח ירדו ומלאום ועלו וישבו להן על גביהן והרי מטה דיש בה כמה אגרופים ותנן ר' יהודה אומר נוהגים היינו שהיינו ישנים תחת המטה בפני הזקנים שאני מטה הואיל ולגבה עשויה שוורים נמי לגבן עשוים כי אתא רבין א"ר אלעזר שאני שוורים הואיל ומגינים על הרועים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים אי הכי מטה נמי הואיל ומגינה על מנעלים וסנדלים שתחתיה אלא אמר רבא שאני שוורים הואיל ועשוים להגין על בני מעים שלהן שנאמר °עור ובשר תלבישני איוב י ובעצמות וגידים תסוככני ואי בעית אימא *ר' יהודה לטעמיה דאמר *סוכה דירת קבע בעינן והוה ליה מטה דירת עראי וסוכה אהל קבע *ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע והא *ר"ש דאמר נמי סוכה דירת קבע בעינן (הא) ואתי אהל עראי ומבטל אהל קבע (אין) בהא פליגי מר סבר אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע ומר סבר לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע : א"ר שמעון מעשה בטבי עבדו : תניא א"ר שמעון משיחתו של רבן גמליאל למדנו שני דברים למדנו שעבדים פטורים מן הסוכה ולמדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו ולימא מדבריו של רבן גמליאל מילתא אגב אורחיה קמ"ל כי הא *דאמר רב אחא בר אדא ואמרי לה אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב מנין שאפי' שיחת *תלמידי חכמים צריכה *לימוד שנאמר °ועלהו לא יבול תהלים א : מתני' אהסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה ר' יהודה אומר באם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה : גמ' מ"ט דר' יהודה פליגי בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל חד אמר מפני שאין לה קבע וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה מאי בינייהו כגון שנעץ שפודין של ברזל וסיכך עליהם למאן דאמר לפי שאין לה קבע הרי יש לה קבע ומאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה הרי מעמידה בדבר המקבל טומאה אמר אביי גלא שנו אלא סמך אבל סיכך על גב המטה כשרה מאי טעמא למאן דאמר לפי שאין לה קבע הרי יש לה קבע למאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה הרי אין מעמידה בדבר המקבל טומאה :

מתני'

בקבר התהום · כלומר בספק קבר : דיש כמה אגרופים · מן הארץ לקרקע : שהגין הייט · אלמא אהל עראי נמי אהל הוא : הואיל ולגבה עשויה · ישן על גבה ולא תחתיה לפיכך אין לה שם אהל : על הרועים · שמכניסין ראשיהן תחת כריסם : להכי נקט גבי מטה מנעלים וסנדלים דאמרי' בבבא בתרא (דף נח·) איזהו מטה של תלמידי חכמים כל שאין תחתיה אלא מנעלים של בעל הבית בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים שנותנים שם כשהוא בא לשכב וישן חולץ מנעליו ונותנן תחת מטתו אבל לתת תחתיה דברים אחרים גנאי הוא לו שמרגיל בני הבית לשם* : גבל בני מעיין · גג שסדרה שלהן מגין עליהן: תסוככני · אלמא סכך קרי ליה: ואיבעית אימא. לר' יהודה מטה אהל היא אלא היינו טעמא דשרי משום דסוכה אהל קבוע הוא : ולא אתי עראי ומבטל קבע · להכיר שם הסוכה מכאן : והא ר' שמעון דאמר נמי סוכה קבע (א) · דבעי ארבע' דפנות ואמרי' בפרק קמא (דף ז:) ר' יהודה ור' שמעון ורבן גמליאל ור' אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן וקאמר במתניתין לפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו : משיחתו · לשון שיחת חולין ושמחה : מלתא · חדתא אגב אורחיה דאזיל לאשמועינן שני דברים שלמדנו הולך בלשונו בדבר שהוכל להבין בו דבר חידוש דאי אמרת מדבריו לא שמעינן מינה שתהא שיחת חולין צריכה ליתן לב ללומדה אבל השתא אשמעינן דצריך להטות אוזן אף לשיחתן שאף היא סופה להבין בה דבר תורה מדבריו משמע דברי תורה שהוא מתכוין ללמדן לתלמידים: צריכה לימוד · צריך לשומעם שיתנו להן לב : ועלהו · דבר קל שבו : מתני' בכרעי המטה · מטה שלמה: ר' יהודה אומר כו' · טעמא מפרש בגמרא : גמ' שאין לה קבע · שמטלטלת על ידי מטה ור' יהודה לטעמי' דאמר סוכה דירת קבע בעינן : שמעמידה כו' · ואע"פ שלא למדנו פסול אלא לסכך הואיל ועיקרו של סכך אנו מעמידין הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה : אבל סיכך על המטה · ולא סמך הסיכוך בכרעים אלא על גבי יתידות אבל כל דופני הסוכה אינן אלא מטות מגלשה לדדין לא פסיל ר' יהודה דהא לא גמרי' פסול מיניה לסוכה אלא לסיכוך וזה לא הוא ולא מעמידו בפסולי' ולענין קבע נמי יש קבע לסיכוך :

ובעצמות וגידים תסוככני · אף על גב דהאי קרא בקדם כתיב כל שכן בבהמה שכריסה למטה כעין אהל :

למדנו שעבדים פטורים מן הסוכה · ואע"ג דהאי מצות עשה שהזמן גרמא הוא אצטריך לאשמועינן דלא תימא דחייבין מגוס דכתיב תשבו כעין תדורו כדלקמן בשילהי פירקין (דף כח:) :

שאין לה קבע · (ב) שמטלטלת על ידי המטה ורבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע כך פירש בקונטרס לפי סברא זו מציטו לנוימר דפליגי נמי בסוכה שבראש העגלה וגרים שפיר לעיל בפרק קמא (דף ז:) ולקמן בפירקין (דף כג·) בראש העגלה גבי פלוגתא דרבן גמליאל ור' עקיבא בראש הספינה דבראש העגלה נמי פליגי והא דמודה רבן גמליאל בראש הספינה דכשרה היכא דיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה דיבשה כדאמרי' לקמן (שם) אע"ג דמטלטלת ע"י הספינה שאני ספינה דאורחא בהכי וחשיבא קבע אע"ג דמטלטלת ואפילו למאן דמפרש הכא טעמא דמתניתין משום דבר המקבל טומאה מכל מקום מודה הוא דפליגי נמי בטעמא דדירת קבע תדע מדלא קאמר היכא בינייהו כגון שסמכ' בשידה תיבה ומגדל המחזיקים ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש דלמאן דאמר לפי שאין לה קבע הכא נמי אין לה קבע דמטלטלת ולמאן דאמר לפי שמעמידה בדבר המקבל טומאה הני כיון דבאין במדה טהורים כדתנן פרק ט"ו דכלים (מ"א) ומיהו קשה דלקמן (דף כג·) דפסיל ר' יהודה סוכה על גבי בהמה מאי טעמא משום דכתיב חג הסכות תעשה לך שבעת ימים סוכה הראויה לשבעה וזו אינה ראויה לפי שאין עולין לה בי"ט והשתא תיפוק ליה משום דמטלטלת ע"י בהמה ואינה קבע מידי דהוה אסומך בכרעי המטה ובירושלמי משמע דטעמא לפי שאין לה קבע שאין לה י' טפחים מן המטה עד לגג דהך פלוגתא דר' זירא ור' אבא דהכא מתני לה בירושלמי בר' אמי ור' אבא וזה לשונו אמר רבי אמי על שם שאין מכרעי המטה לסכך עשרה טפחים אמר ר' אבא משום שאין מעמידין בדבר טמא הא תני מעשה בירושלים שהיו משלשלין מטותיהן לפני חלונותיהן והיו מסככין על גביהן אין תימא משום שאין מעמידין על דבר טמא הא לית ליה טעמא אלא משום שאין מכרעי המטה לסכך י' טפחים עד כאן ירושלמי ואותן של אנשי ירושלים היה עשרה מכרעי המטה לסכך והא דקתני מתניתין רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד · מעלמא אסורה דמשמע הא יכולה לעמוד כמו שסמכה על יתידות כשרה אע"פ שאין מכרעי המטה לסכך עשרה לא חשיב ערא' כיון דלאי שקיל לה למטה איכא אויר עשרה והסוכה מתקיימת כדאמר אביי במעתין למאן דאמר אין לה קבע הרי יש לה קבע ג'נומר אי שקיל לה למטה דמטה לאודה קיימא ואין הסוכה נפסלת בשביל שהכנים בה מטה ומיעט אוירה מידי דהוה אכרים וכסתות דפרק קמא (דף ג:) לא הוי מיעוט לא לענין עשרה ולא לענין עשרים :

רבינו חננאל

אין מביאין דלתות אלא שוורים והניא כוותיה דרבא . ואקשינן והרי מטה דיש בה כמה אגרופין ולא השיב ליה ר' יהודה אהל ומכשיר לישן התחיה בסוכה ודחינן שאני מטה דלגבה עשויה . כלומר הנסרין הנתונות עליה לישן עליהן על גביהן נתונות ולא תחתיהן . ואקשינן אי הכי שוורין נמי לגבן עשוין ושנינן שאני שוורים פעמים שהרועים נכנסים תחתיהם בצל מפני חחמה ובגשמים מפני הגשמים שנמצאו להם כמו אהל אי הכי מטה נמי מגינה על מנעלים וסנדלים ונדחת זו . ומשני רבא אלא שאני שוורים הואיל ומגינים של בני מעיים כסוכה . שנאמר עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני . איבעית אימא דרבי יהודה לטעמי' דאמר [סוכ'] דיר' קבע בעינן והויא לה סוכ' [קבע] ומטה דירת עראי ולא אתו אהלי עראי ומבטלי אהלי קבע . והא ר' שמעון נמי דבעי סוכה דירת קבע וקתני מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל כו' ופליג על ר' יהודה. ואסיקנא בהא פליגי ר' שמעון [סבר] אתו אהלי עראי ומבטלי אהלי קבע ורבי יהודה סבר לא . ר' יהודה ור' שמעון מפורשין בפרק הראשון. אמר אביי . רבי ור' יאשיה ור' יהודה וב"ש ור' שמעון ורבן גמליאל ור' אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן . מצאנו כי עלי האילן נקראו שיחים דכתיב תחת אחד השיחים . וכתיב וכל שיח השדה וכתיב בין שיחים ינהקו כמו שנקראו דברי תורה שיחה כדכתיב והקיצות היא תשיחך : (פיס') [מתני'] הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה . אמר אביי לא שנו אלא מעמיד שנמצא מחזיק*) הסכך אלא דר' יהודה בדבר שאין לו קבע. וי"א בדבר המקבל טומאה . אבל סיכך ע"ג המט' וכותלי המטה הן דפנות דברי הכל כשרה :

*)נראה דהלשון מסורס כאן וכן צ"ל אמר אביי לא שנו דברי ר"י אלא מעמיד בגמלא מחזיק הסכך בדבר שאין לו קבע וכו'.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא ר' שמעון וכו' קבע בעינא דבעי ד' : (ב) תוס' ד"ה שאין לה קבע שמיטלטלת ע"י דירת קבע בעינא כן סוכה :

[ורבנ"ס שם ע"א פ"ש]
[לעיל ב]
[לעיל ט]
[לעיל עי]
ערו' יש: ערו
[סילחולין:של]
[בע"ז יט: איתא תלמוד ופי' בפרש"י דשם ודכבא]

ה א מיי' פ"ה מהל' סוכה הלכה יט ב סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלא סעיף ד:
ו ב ג ד מיי' שם הלכה כא טוש"ע שם סעיף ה:
ז ה ו מיי' פי"ז מהל' טומאת מת הל' ו:

מתני' סוכה המדובללת ושצילתה מרובה מחמתה כשרה המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה:

גמ' מאי מדובללת אמר רב סוכה ענייה ושמואל אמר קנה עולה וקנה יורד רב תני חדא ושמואל תני תרתי רב תני חדא סוכה מדובללת מאי מדובללת מדולדלת שצילתה מרובה מחמתה כשרה ושמואל תני תרתי מאי מדובללת מבולבלת ותרתי קתני סוכה מבולבלת כשרה וצילתה מרובה מחמתה כשרה אמר אביי לא שנו אלא שאין בין זה לזה שלשה טפחים אבל יש בין זה לזה ג' טפחים פסולה *אמר רבא אפילו יש בין זה לזה שלשה טפחים נמי לא אמרן אלא שאין בגגו טפח אבל יש בגגו טפח כשרה דאמרינן חבוט רמי אמר רבא מנא אמינא לה דכי אית (א) ביה טפח אמרינן חבוט רמי וכי לית ביה לא אמרינן חבוט רמי דתנן *קורות הבית והעלייה שאין עליהם מעזיבה והן מכוונות טומאה תחת אחת מהן תחתיה טמא בין התחתונה לעליונה ביניהן טמא על גבי העליונה כנגדה עד לרקיע טמא היו העליונות כבין התחתונות טומאה תחתיהן תחת כולן טמא על גביהן כנגדן עד לרקיע טמא ותני עלה *בד"א בזמן שיש בהן טפח וביניהן פותח טפח אבל אין ביניהן פותח טפח טומאה תחת אחת מהן תחתיה טמא ביניהן ועל גביהן טהור אלמא כי אית ביה טפח אמרינן חבוט רמי וכי לית ביה טפח לא אמרינן חבוט רמי שמע מינה יתיב רב כהנא וקאמר להא שמעתא אמר ליה רב אשי לרב כהנא וכל היכא דלית ביה טפח לא אמרינן חבוט רמי והא תניא *קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל זה וכן שתי קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה ואינן נוגעות זו בזו פחות משלשה אינו צריך להביא קורה אחרת שלשה צריך להביא קורה אחרת *רבן שמעון בן גמליאל אומר פחות

מתני' סוכה המדובללת · לקמן מפרש לה בגמרא: וצילתה מרובה מחמתה כשרה · ליכא לאקשויי תנינא חדא זימנא (לעיל דף ב') שחמתה מרובה מצילתה פסולה אינן דומות זו לזו דמיקשיא קשיין אהדדי כדרמינן לה בגמרא ומשנינן: המעובה כמין בית · שסכך שלה עב מאד: גמ' ענייה · שיש בסככה קנים מעט ויש בה אויר הרבה אלא שאין בו שלשה ביחד: קנה עולה וקנה יורד · שלא השוה הסכך להשכיב הקנים זה אצל זה אלא אחד למעלה ואחד למטה ומתוך כך חמתה מרובה מצילתה ואשמעינן מתניתין דאמרינן (ב) כל שאילו היו מסוככין בשוה היתה צילתה מרובה מחמתה כשרה: (ג) רב תני חדא · מדובללת וצילתה מרובה מחמתה אחדא סוכה קיימי: ושמואל תני · מתני' בתרי סוכות: רב תני חדא · סוכה שהיא ענייה שהיא מדובללת מדולדלת אם צילתה מרובה מחמתה כשרה: ושמואל תני תרתי · סוכה מבולבלת כשרה דאמרינן רואין וצילתה מרובה מחמתה מילתא אחריתי היא דאשמעינן נמי בסוכה ענייה שיש בה חמה אם צילתה מרובה כשרה: לא שנו · דשמואל דקנה עולה וקנה יורד כשרה דאמרינן רואין: אלא דאין בין זה לזה שלשה · דכל פחות משלשה חדא היא: שאין בגגו · בקנה העולה רחב טפח דלאו שם אהל עליה לאחשובי ולמימר ביה חבוט רמי השפל והשלך אותו על האויר שתחתיו דהיינו נמי ענין גוד אחית אלא לענין מחילה דהוי חודה של מחילה שייך למימר גוד אחית משוך אותה והורד ולענין המוטל לרוחב ובא לסתום אויר שייך למימר חבטה: אמרינן חבוט רמי · כשגבוה שלשה ויותר דאילו בפחות מג' לאו חבוט הוא שהרי הוא כמוסכך עליו: ה"ג להך מתניתין באהלות קורות הבית והעלייה שאין עליהן מעזיבה והן מכוונות טומאה תחת אחת מהן תחתיה טמא בין התחתונה לעליונה ביניהם טמא על גבי העליונה כנגדה עד לרקיע טמא היו העליונות כבין התחתונות וטומאה תחתיהן תחת כולן טמא על גביהם כנגדן עד לרקיע טמא · וה"פ קורות הבית אותן שהעלייה עשויה בהן שקורין שוליב"א קורות העלייה הן שהגג עשוי בהן שקורין טרי"ב וגגין שלהן חלקין היו ושוין ומניחין הנסרין מקורה לקורה כמין תקרת עלייה: שאין עליהם מעזיבה · ולא נסרים ומעזיבה לאו דוקא נקט אלא דסתם היכא דליכא מעזיבה ליכא נסרים: והן מכוונות · העליונות מכוונות כנגד התחתונות ומאהילות עליהן: טומאה תחת אחת מהן · תחת אחת מהתחתונות: תחתיה טמא · על פני כל אורכה דיש ברוחבה טפח כדמפרש לקמן ומביאה את הטומאה וכל שאר הבית מטה ומעלה טהור ואף כנגד אותה הקורה למעלה דהיינו בינה לבין העליונה (ד) ואין טומאה אלא תחתיה לבד: בין תחתונה לעליונה ביניהן טמא · כל כלים שבין אותם השתים טמא שהעליונה מאהלת על הטומאה ומביאה את הטומאה על פני כל אורכה תחתיה: על (ה) העליונה · ואם טומאה על העליונה: כנגד הטומאה עד לרקיע טמא · שהרי אין דבר חוצץ הימנה ומעלה: (ו) היו העליונות כבין התחתונות · שלא היו מכוונות זו כנגד זו אלא העליונות מכוונות כנגד האויר שבין התחתונות: טומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא · דאמרינן בכל העליונות חבוט רמי והשליכם בין התחתונות והוי כל הבית מקורה והוי אהל אחד וכדמוקי בברייתא שהיה רוחב העליונות כשיעור האויר שבין התחתונות: ותני עלה · הכי גרסינן לה בד"א בזמן שיש בהן טפח ויש ביניהן פותח טפח אבל אין ביניהן פותח טפח טומאה תחת אחת מהן תחתיה טמא ביניהן ועל גביהן טהור · ולא גרסינן אין בהן טפח והכי פירושא בד"א דכולה מתניתין בשיש בהן טפח כשיש בתחתונות הללו טפח וביניהן פותח טפח מתוקמא מתניתין שפיר דאמרינן חבוט רמי כשהן מכוונות טומאה תחת אחת מהן תחתיה טמא ותו לא דכיון דיש בה טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה הלכך תחתיה טמא ועל גבה טהור טומאה על גבה תחתיה טהור אפי' כנגד הטומאה דחוצצת וכשאינן מכוונות כיון דיש ביניהן פותח טפח והעליונות רחבן כשיעור אויר שבין התחתונות כדקתני העליונות כבין התחתונות שהן כנגד האויר וכשיעורן טומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא דאמרינן חבוט רמי אבל אין ביניהן פותח טפח נמצא שאין ברוחב העליונות טפח טומאה תחת אחת מהן מן התחתונות תחתיה טמא ותו לא דלא אמרינן חבוט רמי: ביניהן · בין התחתונות לעליונות *כשהן מכוונות טהור והוא הדין בשאין מכוונות שעל גבה טהור ותחתיה טמא דכיון דיש בה טפח מביאה טומאה לכל אורך שתחתיה וחוצצת בפני הטומאה לטהר על גבה ומאן דגרים אין בהן טפח טועה דאם כן טומאה תחת אחת מהן אין כל תחתיה טמא דאין בה שיעור להביא טומאה ואין על גבה כנגד הטומאה טהור שאין בה שיעור לחוץ וטומאה על גבה כנגד הטומאה טמא ומתחתיה נמי טמא דטומאה בוקעת ויורדת שאין בה שיעור לחוץ ובתוספתא [דאהלות פי"ג] גרסינן בהדיא במסקנא במה דברים אמורים פעם שניה וגרסינן הכי במה דברים אמורים כשיש (ז) בהן פותח טפח אבל אין ביניהן ט': להא שמעתא · דרבא: פחות מארבעה ט' · רבן שמעון סבירא ליה פחות מארבעה לבוד בכל דוכתא:
שתי

קנה עולה וקנה יורד · שלא השוה את הסכך להשכיב את הקנים זה אצל זה אלא אחד למעלה ואחד למטה ומתוך כך חמתה מרובה מצילתה ואשמעינן מתני' דאמרינן רואין כל שאילו היו מוסככין בשוה היתה צילתה מרובה מחמתה כשרה כך פירש הקונטרס · משמע לפירושו דכשיש בין זה לזה שלשה דפסולה לאביי היינו מטעם חמתה מרובה מצילתה ולא יתכן דכיון דאי קיימא חמה בראש כל אדם היתה צילתה מרובה אין לפסול בשביל חמה הבא מן הצד באלכסון ועושה אותה חמתה מרובה אלא היינו טעמא משום דלא חשיב סכך להצטרף כי האי גונא כשיש בין זה לזה שלשה אבל כי ליכא שלשה כלבוד דמי והכל אחד:

קורות הבית והעלייה · משנה היא במסכת אהלות פרק י"ב ותני עלה ברייתא היא כך היא שנויה בתוספתא דאהלות במה דברים אמורים בזמן שיש *ביניהן פותח טפח אבל אין *ביניהן פותח טפח וטומאה תחתיהן תחתיה טמא על גביהן וביניהן טהור ביניהן או על גביהן כנגדן עד לרקיע טמא ותחתיהן טהור בד"א בזמן שיש בהן פותח טפח אין בהן פותח טפח · טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והשתא הך ברייתא אסיפא דמתניתין קאי שהעליונות כבין התחתונות דכשהתחתונות אין בין זו לזו פותח טפח נמצא דעליונות אין בהן פותח טפח שהן כבין התחתונות הלכך כשיש טומאה בתחתונות תחתיהן טמא שכל אחת ואחת מביאה טומאה על כולה הואיל ויש ברחבה טפח וביניהן טהורות כיון דאין בעליונה רוחב טפח לא אמרינן חבוט רמי ליחשב האויר שבין התחתונות כסתום ועל גבו נמי טהור דחוצצת בפני הטומאה דכיון דיש בו ברוחבו טפח והדר קאמר בד"א דמביאות טומאה וחוצצין כשיש ברחבן של תחתונה טפח אבל אין ברחבן טפח בין שהטומאה תחתיהן בין שהטומאה על גביהן כנגד הטומאה טמא ומן הצד טהור:
הא

נ"ל רבא אמר כ"ה בר"ן
אהלות פי"ב מ"ה
[תוספתא אהלות פי"ג]
עירובין יד. לעיל יח. [וש"נ]
[עירובין ט. וש"נ]
[פי' רש"ל ורש"א]

רבינו חננאל

מתני' סוכה מדובללת ושצילתה מרובה מחמתה כשרה. רב אמר מאי מדובללת ענייה מדלדלת וחדא קתני במתני' הענייה שצילתה מרובה מחמתה כשרה שמואל אמר מאי מדובללת מבולבלת קנה עולה וקנה יורד. ותרתי קתני במתני' קנה עולה וקנה יורד ושצילתה מרובה מחמתה כשרה אמר אביי לשמואל דאמר קנה עולה וקנה יורד לא שנו אלא שאין ביניהן ג' טפחים. דאמרינן כל פחות מג' כלבוד דמי. אבל יש ביניהן ג' טפחים פסולה. רבא אמר אפי' אם יש בין זה לזה ג' טפחים אם יש בגגו של קנה העולה והיורד טפח כשרה. מ"ט אמרינן חבוט רמי. כלומר ראה העליונות כאילו הן למטה ולבוד הוא הכל כדתנן באהלות פרק י"ג קורות הבית והעלייה שאין עליה מעזיבה והן מכוונות פי' זו על זו אינה יוצאה התחתונה מכנגד העליונה וביניהן בין בתחתונות ובין בעליונות פתוח תחתיהן טומאה תחת אחת מהן התחתיה טמא. כלומר היא מפסקת ומאהלת על הטומאה מלעלות למעלה והצדדין אויר הן ואינן מאהילין. ואם הטומאה נתונה ע"ג אחת מן הקורות התחתונות דהיינו ביניהן כל דבר המאהיל באותה הקורה עד הקורה של עלייה המכוונת כנגדה טמא. ואם הטומאה בקורה העליונה כל דבר המאהיל על אותה קורה עד לרקיע הכל טמא. אם היו הקורות העליונות רחבות כשיעור האויר שבין התחתונות ונתונות אותן הקורות של עלייה כנגד האויר שבין קורות הבית טומאה תחת אחת מהן תחת הקורות התחתונות*) הבית כאן טמא. אין הקורות של בית מפסיקות שהרי עליונות נתונות באויר שבין קורות הבית וכשמאהיל על מקצת מאהיל על הכל. ותני עלה בתוספתא כלומר מפרשא בברייתא בד"א בזמן שיש בהן בקורות טפח וביניהן פותח טפח והקורות העליונות כנגד הפותח טפח. טומאה תחת אחת מהן הכל טמא. אבל אין

*) נראה דצ"ל כל הבית טמא דכאן אין שקורות של בית וכו'.

הגהות הב"ח
(א) גמ' דכי אית בה טפח וכו' וכי לית בה טפח לא אמרינן: (ב) רש"י ד"ה קנה עולה וכו' ואמרינן רואין כל שאילו וכו' וכשרה: (ג) ד"ה רב וד"ה ושמואל וד"ה רב תני כצ"ל: (ד) ד"ה תחתיה טמא וכו' לבין העליונה טהור ואין טומאה: (ה) ד"ה על גב העליונה: (ו) ד"ה היו העליונות וד"ה עו אם כצ"ל: (ז) ד"ה ביניהן וכו' בד"א כשיש בהן פותח טפח אבל אין בהן פותח טפח טומאה בוקעת ועולה טומאה בוקעת ויורדת כצ"ד ·

פחות מארבעה אין צריך להביא קורה אחרת ארבעה צריך להביא קורה אחרת [א]וכן שתי קורות המתאימות לא בזו כדי לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח אם מקבלות אריח לרחבו טפח אין צריך להביא קורה אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת רשב"ג אומר אם מקבלות אריח לארכו שלשה טפחים אין צריך להביא קורה אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת [ב]היו אחת למעלה ואחת למטה רבי יוסי בר' יהודה אומר רואין העליונה כאילו היא למטה ואת התחתונה כאילו היא למעלה ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מעשרים אמה והתחתונה למטה מעשרה הא זה וזה בתוך עשרים אמרינן חבוט רמי אע"ג דלית ביה טפח א"ל תריץ ואימא הכי ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מעשרים אלא בתוך עשרים והתחתונה סמוכה לה בפחות משלשה אי נמי בלבד שלא תהא תחתונה למטה מעשרה אלא למעלה מעשרה ועליונה סמוכה לה בפחות משלשה אבל שלשה כיון דלית ביה טפח לא אמרינן חבוט רמי: ושצילתה מרובה מחמתה כשרה: הא כי הדדי פסולה והא תנן באידך פירקין *ושחמתה מרובה מצילתה פסולה הא כי הדדי כשרה לא קשיא [ג]כאן מלמעלה כאן מלמטה אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת: מעובה כמין בית: ת"ר [ד]המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה אין כוכבי חמה נראין מתוכה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין:

מתני׳ [ה]העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשרה ועולין לה ביום טוב [ו]בראש האילן או על גבי גמל כשרה ואין עולין לה בי"ט *שתים באילן ואחת בידי אדם או שתים בידי אדם ואחת באילן כשרה ואין עולין לה ביום טוב שלש בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה בי"ט

זה

רש"י

שתי קורות המתאימות כו' · דתנן בעירובין (דף יג:) הקורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח והאריח חצי לבינה של שלשה טפחים דיה לקורה שתהא רחבה טפח כדי לקבל אריח לרוחבו והתם פריך טפח ומחצה בעי ומשני שבולטת לשני צידי הקורה אצבע לכל רוח ומלבנן בטיגא ואם לא היתה לו קורה רחבה טפח ונתן שתים זו בצד זו דהיינו מתאימות כעין תאומים: אם מקבלות אריח לרחבו טפח · כשהן סמוכות זו לזו אין צריך להביא קורה אחרת ואם לאו שאין שתיהן רחבות טפח צריך להביא קורה אחרת: רבן שמעון בן גמליאל אומר אם מקבלות לאורכו שלשה אין צריך להביא קורה אחרת · רבן שמעון בן גמליאל להקל בא כלומר אפילו אין בהן טפח ואם מושיב על שתיהן אריח לרחבו אינו עומד מרחיקן זו מזו ומושיב עליהן לאורכו ובלבד שיהו בריאות לקבל כובדו ואורכו של אריח שלשה: ואם לאו · שאינן בריאות לקבלו צריך להביא קורה אחרת: היתה אחת למעלה ואחת למטה · כשהושיבן זו אצל זו לא נתנם בשוה אלא זו נמוכה וזו גבוהה: רואין את העליונה כאילו היא למטה · בשוה לזו או את התחתונה כאילו היא למעלה אצל חברתה: (א) ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מעשרים · לארץ דאינו מקום להכשר קורה: ולא תחתונה למטה מעשרה · לארץ שאין מחילה בפחות מעשרה: הא זו וזו בתוך עשרים · אפילו העליונה סמוכה לשפת עשרים והתחתונה לשפת עשרה קא סלקא דעתך דמכשר אלמא אמרינן חבוט רמי בפחות מרוחב טפח: תריץ הכי · כלומר רואין דקאמר פחות מג' הוא ובלבד דקתני הכי קאמר ובלבד שלא תהא עליונה כו': כאן מלמעלה כאן מלמטה · הא דדייקינן כי הדדי פסולה למעלה קאי · כשיש בין קנה לקנה כמלא קנה אפילו מגומגם פסולה לפי שחמת האויר נראית בארץ רחבה הרבה מן הצל של סכך והא דדייקי' כי הדדי כשרה נקט שיעוריה מלמטה שחמה וצל שוין בידוע שהקנים רחבים מן האויר: כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת · כשנקב רחב כשיעור זוז חמתו מרובה למטה כשיעור סלע: כוכבי חמה · כשהחמה זורחת עליה ואין זהרורי חמה נראין מתוכה אין זו דומה לסוכה אליבא דבית שמאי: מתני׳ העושה סוכתו בראש העגלה · אף על גב דמטלטלא ולא קביעא ובראש הספינה שהוא מקום גבוה של ספינה והים גבוה מאד ואין הרים מקיפין והרוח שולטת שם ועוקרתה: כשרה · דדירת ערראי סגי בה: ועולין לה ביום טוב · ומשום דבעיא למיהגא סיפא ואין עולין תנא רישא ועולין: בראש האילן · תיקן מושבו בראשו ועשה שם מחיצות וסכך: כשרה · לחולו של מועד ואף ביום טוב אם עבר ועלה לה יצא ידי חובתו: ואין עולין לה ביום טוב · דגזור בה רבנן *דאין עולין באילן ואין משתמשין בו שמא יתלוש: שתים באילן ואחת בידי אדם · סמך קרקעית הסוכה רובו באילן ועשה סביבה בראש האילן שתי מחיצות ואחת עשה בידי אדם בארץ וסמך קצת קרקעית הסוכה באמצע הדופן והגביה הדופן ממנו למעלה עשרה או שתים בידי אדם ואחת באילן

הואיל

דתניא

תוספות

הא זה וזה בתוך עשרים אמרינן חבוט רמי · וא"ת מאי קושיא אדפריך מרבי יוסי ברבי יהודה ליסייעיה מרבנן דלית להו רואין דהא רבנן פליגי עליה כדמוכח פ"ק דעירובין (דף יד · ושם) דאמר אביי רבי יוסי סבר לה כאבוה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כאבוה בחדא דאית ליה רואין ויש לומר דטעמא דרבנן לאו משום דלית להו חבוט רמי בפחות מטפח אלא משום דפסלי קורה המונחת באותו ענין שאינה ראויה לקבל אריח דבעו רחבה ובריאה ולא אמרינן רואין לפסול קורה הניטלת ברוח ושתי קורות המתאימות אפילו בפחות משלשה משום דראויה לקבל אריח בעו אבל אי הוה להו הכא (ב) ראוין אפילו בפחות משלשה יש לנו ללמוד מדברי רבי יוסי ברבי יהודה שאפילו במופלג שלשה היו אומרים רואין דהא לא פליגי (אלא) במאי דלית להו רואין אלא מטעמא דפריסית:

אבל בשלשה כיון דלית ביה טפח לא אמרינן חבוט רמי · השתא אסיקנא דבטפח אמרינן חבוט רמי אפילו בשלשה ותימה דבפרק קמא דעירובין (דף ט· ושם) אמרינן גבי היתה קורתו משוכה או תלויה כגון שנעץ שתי יתידות עקומות י"ל שני כותלי מבוי שאין בגובהן שלשה ואין בעקמימותן שלשה וקא משמע לן דאמרינן לבוד וחבוט ולמה לי שאין בגובהן שלשה כיון דקורה רחבה טפח אפילו בגובה שלשה נמי אמרינן חבוט רמי ויש לומר דלא דמי דבלאו הכי תיקשי לן התם בלאו טעמא דחבוט רמי ליתכשר האי מבוי כיון דאין הקורה למעלה מעשרים · אלא היינו טעמא כדאמרינן התם דבעינן קורה על גבי מבוי ואפילו הוי קורה משום מחיצה בעינן היכר קצת ולא חשיב היכר כלל אלא אם כן הוי בתוך שלשה כי ההיא דהתם דהניח מבחוץ ואפילו סמוך לכותל:

כאן מלמעלה כאן מלמטה · הא דדייקינן כי הדדי פסולה למעלה קאי בשיש בין קנה לחבירו כמלא קנה אפילו מגומגם פסולה לפי שחמת האויר נראית בארץ רחבה מן הצל של סכך והא דדייקינן כי הדדי כשרה נקט שיעוריה מלמטה שהחמה והצל שוין בידוע שהקנים רחבים מן האויר: *)בזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת · כשנקב רוחב מלמעלה כשיעור זוז חמתה מרובה מלמטה כשיעור סלע כך פירש בקונטרס והקשה ר"ת דרב פפא גופיה דהכא אית ליה פ' קמא דעירובין (דף טו:) פרוץ כעומד מותר והתם נמי פסקינן הלכתא הכי ועוד קשה דאמר פרק קמא דקידושין (דף יא:) דעבדי אינשי דקרו לפלגא דזוזא איסתרא אלמא דאיסתרא פחות מזוזא ומפרש רבינו תם כאן מלמעלה מי שמודד האויר מלמעלה כי הדדי כשרה לפי שהוא עומד כפרוץ אבל העומד מלמטה בארץ ומעיין כלפי מעלה ודומה כי הדדי פסולה לפי שהאויר שהוא רחב כי זוזא דומה בעיניו קטן כאיסתרא מחמת שהוא רחוק ממנו וראיה לדבר והיו בעינינו כחגבים (במדבר יג) וכוכב גדול בשמים דומה בעיניו כקטן כדמוכח בפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף עג·**) : שתים באילן ואחת בידי אדם · סמך קרקעית הסוכה רובה באילן ועשה סביבה בראש האילן שתי מחיצות ואחת עשה בידי אדם בארץ וסמך קרקעית הסוכה באמצע הדופן והגביה הדופן ממנו ולמעלה עשרה או שתים בידי אדם ואחת באילן הואיל ואם יבטל האילן טפל קרקעית הסוכה שאינה יכולה לעמוד בסמיכת שתים שבארץ אין עולין לה ביום טוב דמשתמש באילן כך פירש בקונטרס ולא משמע הכי פרק מי שהחשיך (שבת דף קנד: ושם) דדייק מהכא דלדדים הכורין דאמרינן מאי לאו דחק ביה באילן ואנח ביה קנים באילן דהוי להו לדדין ומשמע דמיירי שהאילן דפנות לסוכה וקנים של סוכה נסמכין על האילן ואם יכנס בה ביום טוב גזרה שמא יגיע חפצו על הסכך וכן פירש שם בקונטרס:

*) לפי"ד מהרש"א בכל ד"ה וק"ל. **) [וע"ע תוס' ב"ב קסו. ד"ה ומשום]

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"ז מהלכות שבת הלכה כה טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף כב:

ט ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג:

י ג מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה יט סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלא סעיף א:

יא ד מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ג:

יב ה מיי' פ"ד מהלכות סוכה הל' ו טוש"ע א"ח סי' תרכח סעיף ב:

יג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

בהקטפה ולא ביניהן פותח טפח טומאה תחתיהן [תחתיהן] טמא ביניהן ועל גביהן טהור, אלמא כי יש בקורה טפח אמרינן חבוט רמי . אין בקורה טפח לא אמרינן. וכן בסוכה אם יש בנגה טפח אע"פ שקנה יורד מחבירו יותר מג' טפחים אמרינן חבוט רמי . ומקשי רב אשי לרב כהנא איני דבצילי אחרנייתא זולתי הטומאה כל היכא דליכא טפח לא אמרינן חבוט רמי . והתניא בעירובין פרק מבוי קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל כו' עד וכן בב' קורות המתאימות ולא בזו לקבל אריח ולא בזו לקבל אריח אם מקבלות אריח לרוחבו טפח אין צריך להביא קורה אחרת כו'. פי' הקורה המתרת במבוי צריכה להיות רחבה כדי לקבל אריח כדתנן הקורה שאמרו רחבה לקבל אריח כו'. אם אינה יכולה לקבל אריח אינה מתרת . ושנינן בזו הברייתא ב' קורות המתאימות . כלומר נתונות זו בצד זו על פי המבוי . אם יש בשתיהן רוחב טפח כדי לקבל אריח לרחבן ריי לן ומתירות המבוי וקתני על אלו ב' קורות שאין באחת מהן טפח . היו נתונות אחת למעלה ואחת למטה . ר' יוסי בר' יהודה אומר רואין העליונה כאילו היא למטה והתחתונה כאילו היא למעלה כו'. הנה אע"פ שאין באחת מהן טפח אמרינן חבוט רמי . ושנינן תריץ ואימא הכי ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מכ' אמה אלא בתוך כ' והקורה התחתונה סמוכה לה בפחות מג' אי נמי כו' כענין הראשון ופשוטה היא . ומדמתרץ אביי ורבא אליבא דשמואל דאינן בתראי ש"מ דכוותיה סבירא להו דמדובללת קתני במתני' מבולבלת היא ותרתי קתני: *)פי' החמה והצל בזמן דאינון כהדדי פסולה דסכך שנקוב כי זוזא מלעיל נראה בקרקע הנכנסת מאותן נקב כאיסתרא שהוא יתר. אבל בקרקע אם שוין שיעור החמה והצל כשרה היא . שלמעלה החמה מועטא מן הצל . והמעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה . ואסיקנא **) כוכבי חמה בעינן: מתני' העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשרה ועולין כו'. יואוקים ביטולה

*) נראה דחסר כאן ודברי רבינו סובבים והולכים על הא דמשני הגמ' כאן מלמעלה וכאן מלמטה וע"ז כתב פי' וכו':

**) נראה דר"ל דלכתחלה בעינן שיהו כוכבי חמה נראין דב"ה לא מכשרי רק בדיעבד וכ"ה בירושלמי לפי"א ועי' ברא"ש ור"ן:

מסורת הש"ס

לעיל ב.

שבת קנד:

[ביצה לו:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ובלבד כו' ולא התחתונה כו' כצ"ל: (ב) תוס' ד"ה הא זה וכו' אי הוה להו הכא רואין אפילו:

תורה אור

זה הכלל כל שינטל האילן ויכולה לעמוד בפני עצמה כשרה ועולין לה ביום טוב:

גמ' מני מתניתין רבי עקיבא היא דתניא* העושה סוכתו בראש הספינה רבן גמליאל פוסל ור"ע מכשיר מעשה ברבן גמליאל ור"ע שהיו באין בספינה עמד ר"ע ועשה סוכה בראש הספינה למחר נשבה רוח ועקרתה אמר לו רבן גמליאל עקיבא היכן סוכתך אמר אביי דכולי עלמא היכא דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה לא כלום היא יכולה לעמוד בשאינה מצויה דיבשה כ"ע לא פליגי דכשרה כי פליגי בדיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד (*ברוח שאינה מצויה דיבשה) רבן גמליאל סבר סוכה דירת קבע בעינן וכיון דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים לא כלום היא ר"ע סבר סוכה דירת עראי בעינן וכיון דיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה כשרה: או על גבי גמל כו': מתני' מני רבי מאיר היא דתניא העושה סוכתו על גבי בהמה ר"מ מכשיר ורבי יהודה פוסל מ"ט דרבי יהודה אמר קרא °חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים *סוכה הראויה לשבעה שמה סוכה סוכה שאינה ראויה לשבעה לא שמה סוכה ורבי מאיר הא נמי מדאורייתא מחזא חזיא ורבנן הוא דגזרו בה *עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור' יהודה מכשיר שהיה *רבי מאיר אומר כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא דופן לסוכה ולא לחי למבוי ולא פסין לביראות ולא גולל לקבר *משום רבי יוסי הגלילי אמרו אף אין כותבין עליו גיטי נשים מ"ט דר' מאיר אביי אמר שמא תמות רבי זירא אמר שמא תברח בפיל קשור כולי עלמא לא פליגי דאי נמי מיית יש בנבלתו י' כי פליגי בפיל שאינו קשור למאן דאמר שמא תמות לא חיישינן למאן דאמר גזרה שמא תברח חיישינן למאן דאמר גזרה שמא תמות ניחוש שמא תברח אלא בפיל שאינו קשור כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בבהמה קשורה למ"ד גזרה שמא תמות חיישינן למ"ד גזרה שמא תברח לא חיישינן ולמאן דאמר גזרה שמא תברח ניחוש שמא תמות *מיתה לא שכיחא והאיכא רווחא דביני ביני דעביד ליה בהוצא ודפנא ודלמא רבעה דמתיחה באשלי מלעיל ולמאן דאמר גזרה שמא תמות נמי הא מתיחה באשלי מלעיל זמנין דמוקים בפחות משלשה סמוך לסכך

וביון

רש"י

הואיל ואם יפול האילן נופל קרקעית הסוכה שאינו יכול לעמוד בסמיכת שתים שבארץ אין עולין לה ביום טוב דמשתמש באילן:

גמ' לא כלום היא. דאפי' דירת עראי לא הויא: שאינה מצויה דיבשה. הוי כרוח מצויה דים: יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה דיבשה. דהיינו רוח מצויה דים דכולי עלמא כו' אף ע"ג דאינה עומדת ברוח שאינה מצויה דים דאפי' כמאן דבעי סוכה דירת קבע איכא: על גבי בהמה. כגון נתן דלתות על שני סוסים והם קרקעית הסוכה ועשה למעלה מחיצות וסכך: הראוי' לשבעה. והשתא דגזור רבנן אין עולין לה נמצאת שאינה ראויה ליום ראשון: ולא פסין לבירא‍ות. דתנן בעירובין (דף יז:) עושין פסין לבירא‍ות ארבע' דיומדין לבור שברשות הרבים והבור עמוק עשרה דהוא רה"י ואין יכול למלאות ממנה אלא אם כן מוקף מחיצות ומפני בהמות עולי רגלים התירו המחיצות בארבעה דיומדין לארבע פיאות ואמר ר' מאיר דלא עבדין חדא מהנך בבעלי חיים וטעמא מפרש לקמן: ולא גולל לקבר. כלומר אם עשאוהו כיסוי לארונו של מת אין שם גולל עליו לטמא דאמרי' בבהמה המקשה דגולל מטמא במגע ובמשא ובאהל דתניא (חולין דף עב.) על פני השדה לרבות גולל ודופק: ור' יוסי הגלילי. מפרש לקמיה טעמא: גזרה שמא תמות. הבהמה ביום טוב ותפול ואין כאן דופן ונמצא בטל ממצות סוכה ולקמיה פריך ובגולל דקולא היא מאי טעמיה: קשור. דליכא למיחש שמא תברח: דכולי עלמא. בין לאביי בין לרבי זירא מכשיר רבי מאיר: דאי נמי מיית. ויפול יש בנבלתו עשרה: מיתה לא שכיחא. ואפילו רבי מאיר לא פסיל: והאיכא רווחא. דביני כרעי שהיא פירצה ואפי' כשהיא חיה: דעביד ליה. גדר בין רגליה: בהוצא ודפנא. הוצא לולבי דקל דפנא ענפי עץ שקורין לורי"ר וגדל בו פרי שקורין בלייש: רבעה. רובצת: אשלי. חבלים: הא מתיחה באשלי מלעיל. ואם תמות אינה נופלת: זימנא דמוקי לה פחות מג' כו'. פעמים שאין בגובהה של בהמה אלא שבעה ומשהו וסוכה עשרה דקאי לה בפחות משלשה סמוך לסכך ואמרינן לבוד:

וכיון

תוספות

דתניא העושה סוכתו בראש הספינה. שפיר גרים בברייתא בראש העגלה דפליגי נמי בראש העגלה כדפרישי' לעיל (דף כב: בד"ה שאין) ולא כמו שפי' ר"ת בפ"ק (דף ז: ושם בד"ה העושה): על גבי בהמה. פ"ה נתן דלתות על ב' סוסים להיותם קרקעית הסוכה ועשה למעלה מחיצות וסיכך רבי יהודה פוסל ומכאן קשה לפ"ה דמתניתין דלעיל (דף כא:) גבי סמך סוכתו בכרעי המטה כדפי' לעיל וי"מ דהכא לאו במיטלטל הסכך על גבי הבהמה דא"כ למה לי קרא לר' יהודה תיפוק ליה משום דאין לה קבע כדפרישית לעיל אלא העמיד סוכה על ד' קונדסים וסמך עליהן הסכך והכניס שם הבהמה ועשה עליה קרקעיתה ומחיצותיה עד לסכך דלא חזיא לשבעה דאין עולין על גבי בהמה ביום טוב:

סוכה הראויה לשבעה. מהאי טעמא נמי היה פוסל בסוכה על גבי אילן: ורבי יהודה מכשיר. בשלא סמך הסוכה על גבה איירי דא"כ הויא לה כסמכה בכרעי המטה: ולא גולל לקבר. כשהמת מונח בקבר מניחין על הקבר אבן גדולה לסתום את חללה והוא נקרא גולל כדמוכח במסכת אהלות פרק ט"ו [מ"ח] דתנן קורה שעשאה גולל לקבר בין מוטה על צידה בין עומדת אין טמא אלא כנגד הפתח ועוד תניא בתוספתא דאהלות [פט"ו ע"ש] גל של צרורות גולל לקבר הנוגע בתוכו עד ארבעה טפחים טמא דברי רבי יהודה וחכמים אומרים אינו טמא אלא סדר הפנימי נורכו של קבר משמע דנקרא גולל מה שסותם החלל ועוד תניא בתוספתא דאהלות סוף פרק (*שני) שתי אבנים גדולות של ארבעה טפחים שעשאן גולל לקבר המאהיל על גבי שתיהן טמא ניטלה אחת מהן המאהיל על גבי שניה טהור מפני שיש לטומאה דרך שתצא מכל הני משמע שתחת הגולל כולו חלל ואע"ג דבפ' בהמה המקשה (חולין דף עב.) נפקא טומאת הגולל מדכתיב על פני השדה דמשמע דאין דבר על גבי הגולל ועומד מגולה על פני השדה זימנין דאינו מגולה כי ההיא דגל של צרורות דאינו טמא אלא סדר הפנימי ודופק הנזכר בכל מקום עם הגולל הם אבנים שהגולל נשען עליהם כדתנן פרק ב' דאהלות [מ"ד] ואיזהו דופק את שהגולל נשען עליו אבל דופק דפקין טהור דפעמים מניחין אבן לסמוך אותה שהגולל נשען עליה והיא נקראת דופק דפקין וצריך לדקדק הא דאמר פ' העור והרוטב (חולין ד, קכו:) דגולל מטמא במגע ובאהל היכי דמי בשלמא מגע אפשר מן הצד אלא באהל מאי אריא משום גולל תיפוק ליה משום שהקבר סתום ותניא בנזיר פ' כהן גדול (דף נג:) או בקבר זו קבר סתום דאמרי' טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואין לומר דאיצטריך היכא דאין המת בקבר דאי ליתיה אם כן לא מטמא משום גולל דאפי' כי איתיה ויש מקום לטומאה לצאת לא מטמא ואין לומר נמי כגון דבולט חוץ לקבר דהא מה שחוץ לקבר טהור כדקאמרינן אין טמא אלא כנגד הפתח דהא דקתני סיפא עשה ראשה גולל לקבר אין טמא אלא עד ארבעה טפחים ההיא כשנתנה על הקבר מעומד איירי דכולה כנגד הפתח ועד ארבעה דקתני היינו בגובהה דומיא דההיא דגל של צרורות לרבי יהודה ומיהו מצינן למימר דאיצטריך למאהיל על הגולל כנגד מחיצות הקבר שהגולל מונח עליהם דאע"פ שאין מאהיל כנגד חלל הקבר טמא משום דמאהיל על הגולל דאם אין שם גולל טהור*:

בפיל קשור כולי עלמא לא פליגי. לשון הש"ס משונה כאן משאר מקומות דרבי זירא ואביי תרוייהו מפרשי טעמא דרבי מאיר והוה ליה למימר מאי בינייהו והוא מפרש והולך בלשון פליגי:

ולמאן דאמר שמא תמות ניחוש שמא תברח. דאע"ג דלמאן דאמר שמא תברח נמי על כרחך ר' יהודה דמכשר לא חייש מ"מ אביי אליבא דר"מ דחייש למיתה דלא שכיחא כ"ש דיש לו לחוש לשמא תברח דשכיחא:

דתניא

[לעיל ז:]
[תוס' בחזה מצויה דים כך גירסת תוספות לעיל ז: ד"ה סעשה וכ"ג ברא"ש וכו"ן]
[לקמן כז:]
עירובין מד.
[שם טו:]
[שם]
[יומא יג.]
[ועי' תוס' ברכות יט: ד"ה מדלגין וכו']

עין משפט נר מצוה

יד א ב מיי' פ"ד מהל' סוכה הל' ה טוש"ע א"ח סי' תרכח סעיף ב:

טו ג מיי' שם הלכה טז טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף יא:

רבינו חננאל

ביכולת לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים. ור' עקיבא היא דאמר סוכה דירת עראי בעינן וקי"ל כוותיה: פיסקא בראש האילן או ע"ג הגמל כשירה ואין עולין לה ביו"ט. ואוקימנא לר"מ דתניא העושה סוכתו ע"ג בהמה ר"מ מכשיר ור' יהודה פוסל משום דבעי סוכה דחזיא ליה לשבעת ימי החג כדכתיב בסכות תשבו שבעת ימים והא אינו יכול לעלות לה ביו"ט דתנן אלו הן משום שבות לא עולין לאילן ולא רוכבין ע"ג בהמה ור' מאיר אמר לך הא נמי מדאורייתא חזיא ורבנן גזרו בה: ת"ר עשאה לבהמה דופן ר' מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר שהיה ר' מאיר אומר כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותן לא דופן לסוכה ולא לחי למבוי כו'. מ"ט דר' מאיר אמר אביי גזירה שמא תמות כו'. משום גזירה פוסל מכלל דדופן מעליא הוא. והא איכא רווחא דמכריסה ועד ארעא. ושנינן דעבד לה בהוצא ודפנא ומשום שלא

תרבע תחתיה

עין משפט
נר מצוה

טז א מיי' פ"ט מהלכות תרומה הלכה ג :

יז ב שם הלכה א :

וכיון דמייתא כווצא ולאו אדעתיה ומי אמר אביי ר"מ חייש למיתה ור' יהודה לא חייש והתנן *בת ישראל שנשאת לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ורמינן עלה *הרי זה גיטיך שעה אחת קודם מיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד ואמר אביי לא קשיא הא ר"מ דלא חייש למיתה הא רבי יהודה דחייש למיתה דתניא *הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני ומיחל ושותה מיד דברי רבי מאיר רבי

וכיון דמייתא כוולא · מתמעט רעריי"ע והוה ליה שלשה ובטיל ליה לגוד ואין כאן דופן : ולאו אדעתיה · אינו נותן לב לתקנה דאינו ניכר : הרי זה גיטיך · ירא שלא ימות פתאום או בעיר אחרת ותיזקק אשתו לחלילה ונותן לה גט כשהוא בריא ואומר לה גט זה יהא לגרשיך שעה אחת קודם מיתתי: אסורה לאכול בתרומה מיד · אם הוא כהן והיא ישראלית דשמא זו היא השעה שקודם למיתתו והרי היא מגורשת ממנו אלמא מיתה שכיחא וחיישינן לה : ואמר אביי גרס : הלוקח יין מבין הכותים · קודם שגזרו עליהם כדאמרינן בהכל שוחטין (חולין דף ו·) : אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש · מן המאה לתרומה הרי שם תרומה קרוי עליהם בתוכו וכגון שהגיע לילי שבת [או] אין עמו כלים טהורים להפריש לתוכן תרומה ומעשר והאי דנקט כותים אשמועי' דגרועין הן מעמי הארץ והלוקח מהן צריך לעשר ודאי ולא דמאי ואף על התרומה נחשדו : ומיחל · מעשר שני שהוא יכול לחללו ומחללו בתוכו על מעות שיש לו בתוך ביתו : ושותה מיד · וסמכינן אברירה וכשיבא לביתו יפריש ואמרינן יש ברירה שאלו הן מעשרן ותרומתן : אוסרין

דתניא הלוקח יין מבין הכותים · ברייתא היא דמתני בה פלוגתא דתנאי ומשנה אחרת היא במסכת דמאי פרק שביעי [מ"ד] וסתמא כר"מ ובמטהר ייט של כותי איירי או קודם שגזרו על יינן כדאיתא פ"ק דחולין (דף ו·) ואע"ג דר' יוסי ורבי שמעון דהכא שמעינן להו במנחות פרק רבי ישמעאל (דף סו:) דכותים גרי אריות הן מ"מ אפשר דכשגזרו על יינן של נכרים לא גזרו על של כותים כיון דפרושים מע"ז יותר משאר נכרים ומחזיקים בתורה שבכתב אע"פ שגזרו על פתן כמו כן למ"ד גרי אמת גזרו על פתן ולא גזרו על יינן עד שגזר רבי מאיר בפרק קמא דחולין : שני לוגין שאני עתיד להפריש · בע"ש בין השמשות איירי כדקתני בתוספתא* הלוקח יין מבין הכותים בע"ש ושכח להפריש ולא שכח עד שקדש היום דאם כן אפילו לקרות לו שם אסור כדמוכח בכמה דוכתי דאין תקנה לטבל בשבת אלא באיסור דאמרינן פרק כירה (שבת דף מג·) טבל מוכן הוא אגב שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן ובפ' מי שהחשיך (שם דף קנד:) היתה בהמתו טעונה טבל ועששית אסור לפורקה ולא מסתבר למימר דכל הני ר' יהודה ורבי יוסי ור' שמעון דאסרי ועוד דאמרינן פרק שני דביצה (דף יז:) המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ומשמע נמי בפרק הניזקין (גיטין דף נד·) דאתיא נמי כר"מ ואי הוה שרי למיכל בתנאי שאני עתיד להפריש לא היה ראוי לקונסו אפילו עבר ותיקן ולא מיירי נמי בעוד יום אלא שאין שהות ביום כדי להפריש דאם כן נימא מעשר שני בצפונו או בדרומו ויחללנו וישתה כמו גבי דמאי אלא שכח עד בין השמשות איירי דאסור להפריש כדתנן פרק במה מדליקין (שבת דף לד·) ספק חשיכה אין מעשרין את הודאי ופירות כותי ודאי דאף על גב דאמרינן פרק שלשה שאכלו (ברכות דף מז:) הני כותאי עשורי מעשרי כראוי דכיון דכתיב באורייתא מיזהר זהירי ה"מ כשרוצין לאכול אבל למכור לא חיישי אלפני עור דדרשי ליה כפשטיה ומשום גוזל את הכהן ואת הלוי נמי לא חיישי דהוה ליה ממון שאין לו תובעין ועוד משום דלא הוברר חלקם ועוד כדדרשינן פרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף פח:) עשר תעשר ואכלת ולא מוכר ולקרות שם כי האי גוונא דאומר שאני עתיד להפריש מותר דכולי האי לא גזור בין השמשות אפי' בודאי וכי האי גוונא דתני הכא קתני במסכת דמאי פרק ז' [מ"ה] גבי תאנים של טבל אבל בהא דדמאי לא תני הני דהכא ובטבל ודאי תני תרומה גדולה מה שאין כן בדמאי דלא נחשדו עמי הארץ על תרומה גדולה והא דלא תני הכא למחר ולא גבי *דמאי פרק ז' וגבי מזמן חברו (שם מ"א) דקתני התם שאני עתיד להפריש למחר משום דבמזמן אין מפרים אלא מה שאוכל והוא הדין נמי גבי מי שיש לו תאנים של טבל שיכול להפריש מה שאוכל בשבת אלא לפי שירצה לתקן את המותר הכל בבת אחת לא קתני למחר דלצורך חול אסור להפריש ובהדיא אמרינן בירושלמי פ"ז דדמאי רבי ינאי הוה ליה תנאי ודאי שאל רבי חייא רבו מהו מתקנא בשבתא א"ל למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים אפילו בשבת פירוש תנאי ודאי שהיה לו טבל ודאי שהתנה עליו מערב שבת מה שאני עתיד להפריש יהא מעשר אלמא בהדיא דשרי וקצת תימה בעובדא דהאשה רבה (יבמות דף צג·) דרבי ינאי גופיה מעשר מפירא דביתיה שלא מן המוקף וקרא שם והפריש בשבת מן המוקף כעובדא דירושלמי ושמא ההוא הוה ברישא ולכתי לא ידע אי שרי אי נמי היה צריך לכולה כנתא דפירי ועוד דאין מתנה על ודאי שביד חבירו כדאיתא בירושלמי דדמאי דאמר מה בין דמאי לודאי, דמאי אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ודאי אינו מתנה אלא על דבר שברשותו והא דאין קורא שם הכא לתרומת מעשר ולא גבי תאנים טבל ואלו גבי מזמן ובהשיא דדמאי אשכחן שהוא קורא שם לתרומת מעשר משום דגבי דמאי דמעשרן וכן שלו מתקן המעשר כדי לאכול אבל כאן שהוא ודאי צריך ליתן *ללוי (א) ולהכי לא קתני הכא מעשר בצפונו או בדרומו כדקתני גבי דמאי משום דקביעות מקום כהפרשה ותנן פרק במה מדליקין (שבת דף לד· ושם) ספק חשיכה אין מעשרין את הודאי אבל מעשרין את הדמאי ומתניתין בה"ש ולהכי נמי לא קתני הכא ומחלל על המעות כדקתני גבי דמאי אלא קתני ומיחל ושותה והיינו מתחיל ושותה דאי מחלל על המעות ושותה ליתני מחלל על המעות כדקתני בכולהו ועוד כאן דאמר שאני עתיד להפריש כתם ולא קבע לו מקום בצפונו או בדרומו אין יכול לחללו כדתניא בתוספתא דמעשר שני מעשר שני שבחפץ-זה מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום בצפונו או בדרומו רבי שמעון אומר קרא שם וחכמים אומרים עד שיאמר לצפונו או לדרומו ומייתי התם עובדא דרשב"ג ור' יוסי ור' יהודה שנכנסו אצל בעל הבית לכזיב והיה מעשר בזה הענין אמרו לו הסכרת המעות ואיבדת הנפשות ורבי שמעון נמי דאמר קרא שם לא אמר אלא דוקא כשאומר בתוכן דהיינו נמי פלוגתייהו דר"ש ורבנן במסכת תרומות (פ"ג מ"ה) האומר תרומת כרי זה בתוכן ותרומת מעשר בתוכן ר"ש אומר קרא שם ומפרש פרק בכל מערבין (עירובין דף לז:) דדוקא כשאומר בתוכן דמשמע באמצעיתו דקבע לו מקום אלא בירושלמי עלה דההיא דתרומות פרק ששי משמע דבתוכן לאו דוקא ושם פירשתיה ועוד על כרחיך צריך להפריש דהא קאמר שאני עתיד להפריש ואם היה שותה בלא הפרשה נמצא שותה טבלים למפרע כמו באם יבקע הנוד דשאני עתיד להפריש אכולהו קאי כדמוכח בתוספתא דקתני עשרה הבאים אחריהם תשעה הבאים אחריהם ובשבת אין מפרישין כדפרישית: עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני · לאו דוקא דככר הפרים מן המאה שני לוגין לתרומה גדולה ותשעה מעשר של שני לוגין דהיינו חומש הלוג וכן גבי תאנים דמסכת דמאי (פ"ז מ"ה) ומיהו יתכן שהפרים שנים ממאה ושנים דהא זמנין דמפרים נמי אחד מחמשים כדתנן במסכת תרומות פרק רביעי [מ"ד] תורם כדעת בעל הבית (ב) אחד מחמשים פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה כדאמרינן בכתובות פרק אלמנה (דף ק·) דאיכא תורם בעין רעה ויש מפרשים משום דכותים שמא הפרישו תרומה גדולה והשאר לא הפרישו ולכך אין מתמעט שיעור המעשר ולא יתכן לומר כן בתאנים של טבל דמסכת דמאי פרק שביעי ועוד יש מפרשים משום דחטה אחת פוטרת את הכרי אינה ממעטת את המעשר אפי' כשמרבה בתרומה וגם זה לא יתכן כלל: דברי ר"מ · משמע הכא דר"מ אית ליה ברירה דלמאן דלית ליה ברירה אסור כדמוכח שמעתין בכמה דוכתי ותימה דבפרק יש בכור (בכורות דף מח·) משמע דמספקא ליה לרבי מאיר אם יש ברירה אם לא גבי פלוגתא דר"מ ורבי יהודה דאם לא נתנו עד שחלקו ומפרש בגמרא דסבירא ליה כרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות וטעמא משום דמספקא ליה כדמוכח פ"ק דבבא קמא (דף ט·) וי"ל דשאני הכא שמברר בדבריו כשאומר שאני עתיד להפריש וכן צריך לומר משום רבי יהודה דמוקי ליה התם רבא כרב אסי וברים כל הגט (גיטין דף כה:) קאמר רבא גופיה דבין רבי יהודה ורבי שמעון אית להו ברירה וטעמייהו הכא משום בקיעת הנוד וכן צריך לומר נמי דלא תיקשה לדשמואל אדשמואל בסוף ביצה (דף לז:) גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות דקאמר שמואל אף חבית אסור משום דאין ברירה ובפ' מי שאחזו (גיטין דף עה:) אמרינן אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם ימות יהא גט ואם לא ימות לא יהא גט ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש בריר' דכי האי גוונא דייקינן פרק כל הגט (שם דף כה: ושם) ברישא אמילתיה דר' יהודה דמה היא באותן הימים והטעם פי' שם בקונט' משום דאין זה תנאי כשאר תנאים דעלמא שאדם מתנה בגט שבידו לקיימם ודעתו לקיימם כשמתנה עליהם ולכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע בלא טעמא דברירה אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא בספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט והא דמשמע פרק בכל מערבין (עירובין דף לז:) גבי שני רמונים כשאמר אם ירדו גשמים היום יהא זה תרומה על זה ואם לאו יהא זה תרומה על זה דהוי תרומה היינו למאן דאית ליה ברירה אי נמי התם חשיב טפי משום דמתנה

בין

רבינו חננאל

תולה אותת בהבלים כו' . ואקשינן ומי אמר אביי כי רבי מאיר חייש למיתה ור' יהודה לא חייש והתנן בגיטין פרק ז' בת ישראל שניסת לכהן והלך בעלה למדינת הים הרי זו אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ורמינן עלה הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד ומשני אביי הא דקתני אוכלת ר' מאיר דלא חייש למיתה והא דקתני אסורה לאכול ר' יהודה דחייש למיתה דתנן הלוקח יין מבין הכותים פי' בע"ש ולא הספיק להפריש אומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה וכו' .

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שני לוגין וכו' אבל כאן שהוא ודאי צריך ליתן ללוי והא דלא קתני : (ב) ד"ה עשרה וכו' תורם כדעת בעל הבית ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית תורם בבינונית אחד מחמשים פיחת עשרה :

מסורת הש"ס

גיטין כח.

ג"ז שם ונדרים ג: יבמות סט:

ב"ק סט: דמאי פ"ז מ"ד יומא נה: עירובין לז: מעילה כב. חולין יד. גיטין כה. כח. [תוספ' דמאי פ"ז]

גי' רש"א טבל ודמאי

עיין מהרש"א

רבי יהודה ורבי יוסי ור' שמעון אוסרין איפוך ר"מ חייש למיתה ור' יהודה לא חייש למיתה דתניא עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ורבי יהודה מכשיר קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר אמר לך ר' מאיר מיתה שכיחא בקיעת הנוד לא שכיחא אפשר דמסר ליה לשומר קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה טעמא דר' יהודה לאו משום דחייש לבקיעת נוד אלא משום *דלית ליה ברירה ולא חייש ר' יהודה לבקיעת נוד והא מדקתני *סיפא אמרו לו לר' מאיר אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע ואמר להו לכשיבקע מכלל דחייש רבי יהודה לבקיעת הנוד התם ר' יהודה הוא דקאמר לרבי מאיר לדידי לית לי ברירה אלא לדידך דיש ברירה אי אתה מודה דשמא יבקע הנוד אמר ליה לכשיבקע ולא חייש רבי יהודה למיתה והא תנן ר' יהודה אומר אף *אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו הא איתמר עלה אמר רב הונא בריה דרב יהושע מעלה עשו בכפרה בין למאן דאמר שמא תמות בין למאן דאמר שמא תברח מדאורייתא מחיצה מעליא היא ורבנן הוא דגזרו בה אלא מעתה לרבי מאיר תטמא משום גולל אלמה תנן *רבי יהודה *מטמא משום גולל ורבי מאיר מטהר אלא אמר רב אחא בר יעקב קסבר ר"מ כל מחיצה שעומדת ברוח אינה מחיצה איכא דאמרי אמר רב אחא בר יעקב קסבר רבי מאיר כל מחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה מאי בינייהו איכא בינייהו דאוקמה בנוד תפוח למ"ד מחיצה עומדת ברוח אינה מחיצה הרי עומדת ברוח למ"ד אינה עשויה בידי אדם הרי

רש"י

אוסרין · דאמרינן גזרה שמא יבקע הנוד ולא יבא לידי ברירה ונמצא שותה טבלים אלמא ר' יהודה חייש לבקיעת הנוד וכל שכן למיתת אדם ור' מאיר לא חייש: איפוך · לא שניהו אביי כדקאמרת אלא איפכא שניהו אביי הא דלא חייש ר' יהודה והא דחייש ר"מ ולאו מהלוקח יין שניהו אביי אלא מהך דסוכה דר' יהודה לא חייש ור' מאיר חייש: קשיא דרבי מאיר · דבקיעת נוד אדרבי מאיר דסוכה: דלית ליה ברירה · ואפי' אינו נבקע אסור: לכשיבקע · נבין בדבר כלומר דלא חיישינן לה: מתקינין לו · מזמנין לכהן גדול לערב יוה"כ: שמא תמות אשתו · וכתיב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו היא אשתו: בכפרה · בכפרת יום הכפורים עשה בו מעלה זו שחשש בה במידי דלא חייש בעלמא: ופרכינן בין למ"ד טעמא דר' מאיר משום שמא תברח בין למ"ד משום שמא תמות תרוייהו מפרשי לרבי מאיר דמדאורייתא מחיצה היא ורבנן גזור שמא תברח או תמות תינח גבי סוכה מבוי ובירהאות דר' מאיר לחומרא אבל גבי גולל ר' מאיר מקיל וכיון דמדאורייתא בטיל היאך יכול לטהרו מידי טומאת גולל אלמה תנן בעירובין דבר שיש בו רוח חיים מטמא משום גולל ור' מאיר מטהר וה"ה דמצי למיפרך ממתניתין דלעיל דקתני ולא גולל לקבר אלא ממתני' אלימא ליה לאקשויי ועוד משום דקתני מטהר בהדיא לשון קולא: רוח חיים לאו בידי אדם הוא שהרי אין רוח בידו לנפחו: העומדת ברוח · על ידי רוח: לאו מחיצה היא דעיקר עמידתה דבר שאין בו ממש הוא: דאוקמה בנוד תפוח · אגד הדופן על הנוד תפוח ברוח: הרי

תוספות

בין ירדו לא ירדו ומיהו טעם זה לא יתכן גבי אם בא חכם נמי מתני' התם בכל ענין וחשיב ליה ברירה והא דפריך במרובה (ב"ק דף סט:) דר' יוחנן אדר' יוחנן בההיא דכל המתלקט ובההיא דאחין שחלקו לקוחות הן ולא מחלק בין זו לזו משום דכל המתלקט מברר דבריו בפירוש [וסומך להתברר ע"י תנאו] ניחא ליה למימר לטעם דכל הנלקט כדקתני ועוד ניחא ליה למימר לעולם לא תיפוך ועוד דאפי' הוה מחלק הכתי קשה ליה מההיא דאמר ר' יוחנן ברים כל הגט (גיטין דף כה.) אף האחרון אינו פוסל משום דאין ברירה אע"פ שמברר בדבריו כשאומר איזו שתצא אגרש בו ומיהו כי מגריך ברים כל הגט תרי מילי דר' יוחנן הוה ליה למימר צריכותא דמההיא דלקוחות הן לא הוה שמעינן דאף אחרון אינו פוסל מטעם דפרישית ועוד יש לומר דהא דדייק ליה לרבי יהודה ברירה מיהא דלכי מיית הוי גיטא היינו משום דמוקי פרק מי שאחזו (שם דף עג:) באומר מעת שאני בעולם דהיינו שעה אחת קודם מיתתו שלא היתה השעה מבוררת ולבסוף כשמת אמרי' הוברר הדבר שאותה שעה אחת היתה ולפי טעם זה אין לדקדק מדשמואל ומכל מקום פי' הקונט' אמת דהא ברים כל הגט (שם דף כה:) בההיא דהריני בועלך ע"מ שירצה אבא ובההיא דבכל מערבין (עירובין דף לו:) בההוא דאם בא חכם למזרח אע"ג דהוי תנאי משמע דלא מהני למאן דלית ליה ברירה ואם תאמר דהכא לא חייש ר"מ למיתה ובפרק ארבעה אחין (יבמות דף כו.) תנן ד' אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ומתו הנשואים אחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ומפרש התם בגמרא משום דקסבר אסור לבטל מצות יבמין דדילמא אדמייבם חד מיית אידך וקבטלת מצות יבמין והיא משנה רבי מאיר כדמוכח בפ"ב דיבמות (דף יח.) משום דהתם מתני' ר"מ ויש לומר דלכולי עלמא חיישי' התם למיתה דלאחר שייבם לאחת פעמים שממתין השני זמן גדול מלחלוץ ומלייבם וחיישינן שמא ימות בינתיים אבל שמא ימות בזמן מועט לא חיישינן כבקיעת הנוד דהכא וא"ת והא לא חייש ר"מ לשמא מת דזמן מרובה בפרק כל הגט (גיטין דף כח.) דקתני בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ואביי לא מפליג התם בין שמא מת לשמא ימות וסוגיא דשמעתין דפרק שני דיבמות כאביי דמשמע דקיבלה אביי מרבה וי"ל דאביי מדמה פרק כל הגט חששא דשמא מת דזמן מרובה לשמא ימות לאלתר דמאן דחייש להאי חייש להאי אבל פשיטא דלא לגמרי מדמי שמא מת לשמא ימות לאלתר דהא רבי יהודה דחייש לשמא ימות לאלתר גבי בקיעת הנוד ואם תימצי לומר דחייש נמי לשמא מת לאלתר א"כ אשת כהן שילא בעלה מפתח ביתה לא תאכל בתרומה מכיון שנתעלם בעלה מעיניה וצריך שיהא בעלה תמיד לפניה בשעה שהיא אוכלת: רבי יהודה ורבי יוסי ור"ש אוסרין · הא דבעי למימר בשמעתין ובעירובין (דף לו:) ובגיטין (דף כה.) ובמרובה (ב"ק דף סט.) טעמא דר' יהודה משום דלית ליה ברירה אע"ג דקתני בהדיא משום בקיעת הנוד דכותי' אשכחן טובא שאין הגמרא חושב עיקר טעם אותו טעם המפורש במשנה פרק התערובות (זבחים דף עז:) גבי אברי תמימה שנתערבו באברי בעל מום ובפרק שלישי דשבועות (דף כח:) גבי שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי ר"ע ובפרק שני דמכות (דף יז:) גבי כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב ר' שמעון אומר כל שהוא וא"ת אי רבי יהודה לית ליה ברירה אלמה סבירא ליה כר' יוחנן דברים כל הגט (גיטין דף כה.) ובפרק מעשר בהמה (בכורות דף נז.) דאמרינן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל אם כן היאך מלא ידיו ורגליו בבית המדרש דלא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון דבפרק החובל (ב"ק דף צ.) אית ליה לר' יהודה קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי גבי דין יום או יומים וכן נמי לר' יוסי דמספקא ליה התם אי כקנין הגוף דמי או לאו והכא לית ליה ברירה וכי האי גוונא דייק בסוף השולח בגיטין (דף מח.) וי"ל דמדין יום או יומים אין ללמוד בעלמא אלא גבי מילי דעבד לחוד דהתם כתיבי קראי דכספו ותחת ידו ומהאי טעמא לא מייתי לה בהשולח כי מייתי ההיא דשדה אחוזה ועוד יש לומר דדוקא ר' יוחנן הוא דאית ליה הך סברא דמשום דלקוחות הן מחזירין זה לזה אבל איכך אמוראי הוו אמרי דאע"ג דאין ברירה אין מחזירין כדקאמרי' ברים כל הגט (שם דף כה.) ובפרק מעשר בהמה (בכורות דף מ.) דמכר הוא דאמר רחמנא דליהדרי' ביובל ירושה ומתנה לא ור' יוחנן לא קשיא מרבי יהודה דהוה מפרש טעמא משום בקיעת הנוד מיהו לא יתכן טעם זה לר' יוסי דע"כ לית ליה כמו שאפרש וא"ת דהכא לית ליה לר' יוסי ברירה ובפרק מי שאחזו (גיטין דף עג.) אית ליה ברירה דתנן ר' יוסי אומר מגורשת והיא מגורשת ולכי מיית הוי גיטא ולמאן דמחלק ברים כל הגט (שם דף כה.) בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים ניחא ורבא דלא מפליג התם מפרש טעמא [משום בקיעת הנוד ורבה מפרש טעמא] פרק בכל מערבין (עירובין דף לו:) משום דבעינן ראשית ששיריה ניכרין ומיהו אכתי קשה דבפרק בכל מערבין (שם) משמע דלית ליה ברירה לר' יוסי גבי מעשר שיש לי בבית מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס ר' יוסי אומר לא חילל ויש לחלק משום דבההיא דמי שאחזו הדבר עומד להתברר בודאי שהרי או יהיה או לא ואית ליה ברירה טפי מההיא דסלע שתעלה בידי מן הכיס שמא לא יתברר הדבר לעולם דכי האי גוונא טבל לערך דשמואל חדשמואל

רבינו חננאל

הנה ר' מאיר מתיר דלא חייש לבקיעת הנוד ור' יהודה דחייש לפיכך אוסר. ושנינן איפוך ואימא הכי הא מתני' דקתני אוכלת בתרומה ר' יהודה היא דלא חייש למיתה והאי דקתני אסור לאכול ר' מאיר דחייש למיתה דתניא עשאה לבהמה דופן לסוכה ר' מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר ואסיקנא ר' מאיר למיתה חייש לבקיעת הנוד לא חייש. ואסיקנא לר' יהודה לעולם לא חייש למיתה ואמאי אסר בין משום דלית ליה ברירה פי' מי יברר לנו כי ודאי היין הנשאר הוא התרומה והמעשר שמא אותו ששתה הוא היה התרומה והמעשר. וכבר פירשנוהו בשחיטת חולין ובכמה מקומות לפיכך לא הארכנו בה עכשיו וזה שאמר לכשיבקע הנוד אם ישאב וישתה הוא שותה טבלין שכבר נקרע הנוד. אבל כל זמן שהנוד קיים אינן טבלין. דאמרינן הנה התרומה והמעשר בנ"ר *. הא דתנן ביוה"כ רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו מעלה עשו בכפרה: **) פי' הבהמה מחיצה בידי שמים היא. ועומדת ברוח היא:

*) נראה דצ"ל לדברי דר"מ קאמר יהא הנוד וכו'. **) נראה דחסר כאן וצ"ל רב אחא בר יעקב אמר כל מחיצ' וכו' פי' הבהמה וכו'

יח א מיי' פ"ז מהל' [illegible]

הרי עשויה בידי אדם : *אמר מר משום רבי יוסי הגלילי אמרו אף אין כותבין עליו גיטי נשים מ"ט דר' יוסי הגלילי דתניא *°ספר אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר תלמוד לומר וכתב לה מכל מקום אם כן מה ת"ל ספר לומר לך מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל ורבנן *אי כתב בספר כדקאמרת השתא דכתיב ספר לספירת דברים בעלמא הוא דאתא ורבנן האי וכתב מאי דרשי ביה ההוא מיבעי להו *בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף ס"ד אמינא הואיל ואיתקש יציאה להויה מה הויה בכסף אף יציאה בכסף קמ"ל ורבי יוסי הגלילי האי סברא מנא ליה מספר כריתות נפקא ליה *ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה ואידך ההוא מיבעי ליה לדבר הכורת בינו לבינה כדתניא *[ב]הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין [ו]על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות כל שלשים יום הרי זה כריתות ואידך מכרת כריתות נפקא ואידך כרת כריתות לא דרשי :

דברים כד

מתני' *העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה : גמ' אמר רב אחא בר יעקב [ג]כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה תנן [ד]העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה והא קאזיל ואתי הכא במאי עסקינן בקשין והאיכא נופו דעביד ליה בהוצא ודפנא אי הכי מאי למימרא מהו דתימא ניגזור דלמא אתי לאשתמושי באילן קמ"ל ת"ש היה שם אילן או גדר *או מחיצת הקנים נידון משום דיומד התם נמי משום דעביד ליה בהוצא ודפנא ת"ש *אילן המיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים מטלטלין תחתיו אמאי הא קא אזיל ואתי התם נמי דעביד ליה בהוצא ודפנא אי הכי ניטלטל בכוליה אלמה אמר רב הונא בריה דרב יהושע *אין מטלטלין בו אלא

תורה אור

רש"י

הרי עשויה בידי אדם · דרוח זה בידי אדם בא : ספר · וכתב לה ספר כריתות : אין לי אלא ספר · קלף : מניין לרבות כל דבר · לכותבו עליו כגון לוח עץ ועלה זית : וכתב מכל מקום · דנגלי למיכתב ונתן בידה ספר כריתות : אי הוה כתב וכתב לה כריתות בספר כדקאמרת · דהאי ספר קלף הוא : השתא דכתב ספר · אין זה קלף ואין הכתוב מדבר שיהא נכתב עליו אלא דברי הגט קרוי ספר ספירת דברים כריתות דברים שיהו כורתין ומפרידין ביניהן : ורבנן · כיון דספר לאו קלף הוא האי וכתב לה לא אצטריך לרבות כל דבר דמהיכא תיתי לך לייחד דבר לכתיבתו דאיצטריך לאשמועינן שכל דבר כשר לך : ואינה מתגרשת בכסף · ליתן לה כסף לשם גירושין ולומר הרי את מגורשת בו כדרך שנתן בקידושין ואמר הרי את מקודשת בו : ואיתקש יציאה להויי' · ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר (דברים כד) : מה הוייה · כשמהווה עצמה לאיש אפשר בכסף כדנפקא לן בקידושין (דף ב·) קיחה קיחה משדה עפרון : מספר כריתות · מדסמך כריתות לספר : לדבר הכורת · שתהא ספירת דברים כורתת ביניהם ולא יהא תנאי המוגדם יחד : אין זה כריתות · דכל ימיה קשורה בו שמחמתו צריכה לעמוד שלא לילך : הרי זה כריתות · דיכול לבא לידי הפרדה לסוף שלשים הלכך מעכשיו מותרת לינשא מן התורה : מכרת כריתות · דמצי למיכתב ספר כרת : מתני' בין אילנות · בארץ ולא סמכה עליהן אבל הן דופנותיה : גמ' שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה · שהרוח מוליכה ומביאה : בקשין · אילנות זקנים ועבים : הא איכא נופו · שהולך ובא ופעמים שאף הנוף מן הדופן : דעביד ליה · אורג הנוף כמין מחילה שלא יניענו הרוח : לאשתמושי באילן · להניח עליו כליו : היה שם · בפסי בירות קאי היה באחת הפיאות אילן שעוביו אמה לכל צד : או גדר · מרובע אמה על אמה כל גדר סתם של אבנים הוא וצריך שיהא אמה על אמה כדי לחלקו לשתי מחיצות אמה למזרח ואמה לצפון או לדרום : דיומד · ב' עמודים שהיו מחילה לכאן ולכאן שבכך הקילו חכמים עליהם : המיסך על הארץ · נופו גדול מאד וראשי הנוף כפופין סביב על הארץ : מטלטלין תחתיו · דאמרינן לבוד ונחילה זו גבוהה עשרה מבפנים שהנוף ארוך הוא ובגובה האילן הוא : אי הכי · דעשויה בידים היא וראוי לדור תחתיה ולשמור שדה עשאה וכיון דמוקף לדירה הוא : ליטלטל בכוליה · כלומר יטלטל בו כל כמה שהוא גדול אלמה אמר רב הונא אין מטלטלין בו כלל אלא

תוספות

תלמוד לומר וכתב לה מכל מקום · וא"ת אימא וכתב כלל ספר פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ועוד האמר בסוטה בפרק היה מביא (ד' יז·) אין כותבין לא על הלוח ולא על הנייר ולא על הדיפתרא אלא על המגילה שנאמר בספר והכא נמי כתיב ספר והכא נמי הוה ליה למיפסל כל דבר חוץ ממגילה ואין לחלק בין ספר לבספר ועוד דהכא נמי אמרינן ורבנן נמי אי כתב בספר כדקאמרת משמע שאז היה לו לרבות כל דבר שאין בו רוח חיים וי"ל דגבי סוטה דכתיב (במדבר ה) וכתב את האלות בספר הוה כלל ופרט אבל הכא ונתן בידה חזר וכלל אע"ג דבברייתא לא מייתי כללא בתרא דכוותה אשכחן בפ"ק דקדושין (ד' כא:) דקתני בברייתא אין לי אלא מרצע מניין לרבות הסול והסירה והמקדח והמכתב ת"ל ולקחת לרבות כל דבר הניקח ביד ומוכחא הסוגיא דמכלל ופרט וכלל דריש דונתת באזנו ובדלת חזר וכלל : מה ספר שאין בו רוח חיים · בפ' בכל מערבין (עירובין דף כז:) גבי מעשר שני דכתיב בבקר ובצאן נקט גד של פרי מפרי וגדולי קרקע ולעיל בפ"ק (ד' יא:) נקט מה חגיגה דבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ בכל אחד כפי מה שדומה לחכמים ענין הראוי לו : ורבנן האי וכתב מאי עביד ליה · אף ע"ג דאיצטריך לשמה תרי קראי כתיבי וא"ת ולרבי יוסי הגלילי אמאי נריכי תרוייהו דמהיא דלשמה דרשינן שפיר כלל ופרט ויש לומר דבפ' המגרש (גיטין ד' פו·) דרשי' וכתב לה ולא לה ולחברתה : בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף · הך דרשה לרבא אבל לאביי נפקא ליה מסברא בריש קדושין (ד' ה·) יאמרו כסף מכניס כסף מוציא יאמרו סניגור יעשה קטיגור ומ"מ לאביי נמי איצטריך וכתב לה שבכתיבה מתגרשת ולא בחליצה דבריש מסכת קדושין (ד' ג:) דריש לה מספר (א) כורתה ואין דבר אחר כורתה וההיא דרשה כרבי יוסי הגלילי היא כדמשמע הכא וקצת תימה דלא נקיט התם לענין חליצה הך דרשא דכתב דהויא כרבנן וי"ל דאורחא דהש"ס הכי בכל דוכתא להביא דרשה הפשוטה לכאורה כדאשכחן פרק החובל (ב"ק דף פז·) דמייתי שבח נעורים לאביה גבי חבלה ובריש קדושין (דף ג:) משמע דבנעוריה בית אביה בהפרת נדרים כתיב וכן בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לד:) ובפרק בא סימן (נדה דף כ· ושם) דדריש נגעים אין רואין אותן אלא ביום מביום הראות בו בשר חי יטמא כדאביי דפרק קמא דמועד קטן (דף ח· ושם) ושביק דרשה דרבא דדריש דכתיב לי ולא לאורי וכן פרק הקורא את המגילה למפרע (מגילה דף כ·) דדריש ולא מוהלין אלא ביום מדכתיב וביום השמיני ימול ובפרק ר"א אם לא הביא (שבת דף קלג· ושם) מפיק ליה מבן שמונת ימים ולא לילות וביום מוקי לה ביום אפילו בשבת : על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות · תימה והא אם מת (*אביו) לא חשיבה תו בית (*אביו) כדתנן בנדרים פרק השותפין (ד' מו·) קונם לביתך שאיני נכנס שדך שאיני לוקח מת או שמכרו לאחר מותר וי"ל דבית אביו קרויין כל יוצאי חלציו של אביו ואע"פ שמת כדאשכחן גבי תמר שהיתה בתו של שם וכתיב (בראשית לח) שבי אלמנה בית אביך וכבר מת אביה כדמוכחי קראי* : ואידך מכרת כריתות נפקא · קשיא לרבינו תם דבפ' המגרש (גיטין דף פג:) קאמר על רבנן דרבי אליעזר כרת כריתות לא דרשי ור' יוסי הגלילי בכלל דרבנן ויש לומר דלא קאמר לא משמע ליה אלא לא דריש להאי דרשה : והא איכא נופו דעביד לה בהוצא ודפנא · תימה דבפרק קמא דעירובין (דף טו·) דאמר רבא מחילה העומדת מאליה לא שמה מחילה ופריך מהכא ומשני בשנטעו מתחלה לכך הא על כרחך מוקמי לה הכא דעביד ליה בהוצא ודפנא ותו לא צריכין לנוטעו מתחלה לכך וי"ל דבין הכא בין התם דייק משום דמשמע ליה דאיירי בכל ענין בין היכא דהוי רוב הדופן מעץ האילן הקשה שאין הולך ובא ברוח בין הוי רוב הדופן מן הנוף ופריך התם מן הקשה והכא פריך מן הנוף והא דפריך הכא אי הכי מאי למימרא ולא משני דאשמעינן מחילה העומדת מאליה שמה מחילה ולא נטעו מתחלה לכך דכך הוא מסקנא דהתם דכולהו מודו במחילה לא חשיב זה חידוש משום דקימא לן כאביי בלתי העומד מאליו דשמיה לאי וכל שכן מחילה :

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה ו ופ"ד הל' ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ג :

כ ב מיי' פ"א מהלכות גירושין הלכה יא סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף ב :

כא ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא :

כב ד מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה טו סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' שסב סעיף א :

כג ה מיי' פ"ד מהל' סוכה הלכה ה טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף י :

רבינו חננאל

הא דקתני אין כותבין גיטי נשים על מי שיש בו רוח חיים או על מי שהוא אוכל דדייק לספר ורבנן דוחין הכי אי הוה כתיב וכתב לה בספר הוה שמעינן מינה האי סברא השתא דכתיב ספר לספירת דברים בעלמא הוא דאתא כו' ואידך מכרת כריתות כו'. פי' היה לו לכתוב וכתב לה ספר כרת מ"ט כתיב כריתות כו'. ואידך כרת כריתות לא משמע ליה כלומר טעם אחד הוא : אמר רב אחא בר יעקב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה. ואקשי' עלה ממתני' דתנן העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה והני נײדי ואזלי ואתו. ומשני האילנות חזקים וקשים דלא נײדי שנינו ונופו עביד ליה בהוצא ודפנא. כלומר נועץ הוצא ודפנא וקושר הנוף בהן כדי שלא יהא מתנודד והולך ובא. והא קמ"ל דלא חייש דילמא אתי לאשתמושי באילן המחובר לקרקע. ת"ש מהא דתניא גבי פסי ביראות היה שם גדר או אילן או מחיצת קנים נידון משום דיומד ושני התם דעביד בהוצא ודפנא. ת"ש מהא דתנן בסיף(עוקצין)[עירובין] אילן המיסך על הארץ אם [אין] נופו גבוה מן הארץ ג' טפחים מטלטלין תחתיו. ומשני התם נמי דעביד בהוצא ודפנא. אי הכי מחיצה מעליא היא אמאי אמר רב הונא בריה דרב יהושע התם אין מטלטלי' בתוכו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בכתיבה וכו' דריש לה מספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אחר :

עירובין טו: · ג"ז שם וגיטין פו · קדושין ה · עירובין טו: [גיטין כא:] קידושין ג: ה. יד.] · [עירובין טו יומא יג. קידושין ה.] גיטין פג: · עירובין טו. · שם דף יא. · עירובין טו: נט: · ג"ז שם: פא · [צ"ל אביה] · [צ"ל אביה] · [עי' תוספות עירובין טו: ד"ה עשאה]

אלא בית סאתים משום דהוי דירה שתשמישיה לאויר וכל דירה שתשמישיה לאויר אין מטלטלין בו אלא בסאתים ת"ש *שבת בתל שהוא גבוה עשרה והוא מארבע אמות עד בית סאתים וכן בנקע שהוא עמוק עשרה והוא מארבע אמות עד בית סאתים וכן קמה קצורה ושבולות מקיפות אותה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה אע"ג דקאזיל ואתי התם נמי דעביד ליה בהוצא ודפנא:

מתני' שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה:

גמ' מה"מ דת"ר בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב הונא כדרך מה דרך רשות אף כל רשות לאפוקי האי דבמצוה עסיק מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה וקא אמר רחמנא ליקרי אם כן לימא קרא בשבת ובלכת מאי בשבתך ובלכתך בלכת דידך הוא דמיחייבת הא בלכת דמצוה פטירת אי הכי אפילו כונס את האלמנה נמי כונס את הבתולה טריד כונס אלמנה לא טריד וכל היכא דטריד ה"נ דפטור אלא מעתה טבעה ספינתו בים דטריד הכי נמי דפטור וכי תימא ה"נ *והאמר ר' אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהן פאר הכא טריד טירדא דמצוה התם טריד טירדא דרשות *והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא מהתם נפקא דתניא ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' אותם אנשים מי היו נושאי ארונו של יוסף היו דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע

רש"י

אלא אם כן אינו הוה אלא כשיעור בית סאתים כחצר המשכן שיעור זה נתנו חכמים לכל היקף שאינו לדירה ואם גדול הוא מכאן הוי כרמלית ואין מטלטלין בו אלא בתוך ארבע אמותיו של אדם והאי כיון דבידים הוקף ולדירה אפילו הוא יותר מבית סאתים ליטלטל ביה: שתשמישה לאויר · תורה איר אינה עשויה דירה זו אלא לצורך אויר שאוצה לה לשמור השדות ואינה חשובה דירה להתיר היקף גדול: שבת בתל · קדש היום על האדם והוא בתל גבוה עשרה וקנה שם שביתתו: והוא מארבע אמות עד בית סאתים · גדול הוא מארבע אמות אבל אינו יותר על בית סאתים: וכן בנקע · גומא העשויה משחת ימי בראשית וליא"ה: וקמה קצורה באמצעה: ושבולות · גבוהות עשרה מקיפות אותה סביב כל הני מחיצות ניכהו להיקף בית סאתים ולא ליותר מכאן דלא נעשית לדירה הלכך מהלך את כולה למחר וחוצה לה אלפים דכל חללה הואיל ושבת זה באוירה מבעוד יום הוה כארבע אמות של מקום שביתה ולהכי נקט והוא מארבע · אמות דאי לא הוה יותר מארבע אמות מאי מהלך את כולה איכא בלא מחיצות נמי ארבע אמות מקום שביתה אית ליה דהיינו שבו אים תחתיו וחוצה להן אלפים אמה דכתיב אל יצא איש ממקומו ואסמוך רבנן למילף מקוםממקום ומקום מניסה כו' כדאמרינן בעירובין (דף נא:) ותל מוקף מחיצות הוא דכל שגבוה עשרה אמרי' גוד אסיק מחיצות שלו והקף בהן את ראשו: ושבולות מקיפות · ואע"ג דאין עומדות ברוח: דעביד ליה · למחיצות השבלים בהוצא ודפנא מסבולת לשבולת עד שאגדן וגדלן יחד סביב ומחזיקות זו את זו:

מתני' שלוחי מצוה · הולכי בדרך מצוה כגון ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות שבויים: פטורין מן הסוכה. ואפי' בשעת חנייתן: **גמ'** בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה. שאינו חייב בקריאת שמע ולקמן מפרש מאי משמע: ובלכתך בדרך פרט לחתן · ואע"ג דהוא נמי במצוה טריד איצטריכי להו תרי קראי דאי הוה כתיב חד כיון דחתן לאו בהדיא כתיב בקרא הוה אמינא לא פטר הכתוב אלא טורח ועושה מלאכת מצוה בידים או מהלך למצוה אבל חתן שהוא יושב ובטל ואינו עוסק אלא טריד במחשבת בעילה לא פטר הכתוב הלכך מקרא יתירא אשמעינן דפטור. מק"ש דטריד במחשבת בעילה: מאי משמע. מהני קראי פרט למצוה: כי דרך · הולך בדרך סחורה: מי לא עסקינן כו' · וכי אינך יכול לכלול במקרא דרך מצוה עם הרשות והא דרך סתמא כתיב ומשמע נמי דרך מצוה וקאמר רחמנא ליחייב לקרות: אם כן · דבדרך מצוה נמי קאי לכתוב בלכת בדרך: טריד · לבו טרוד במחשבת בעילה ומסתברא כי פטריה קרא משום טירדא פטריה (א) והיינו יכול לעסוק בשניהם כאחד: כונס אלמנה לא טריד · ויכול לקיים את שתיהן: אי משום טירדא כו' · האי דפריך משמע ליה דטרדתו פוטרתו פי שאינו יכול לכוון את לבו והלכך אפי' טבעה ספינתו דטרוד בצערו ליפטר: שנאמר בהן פאר · כדלקמן ואבל לאו בר פאר הוא וכשמתפאר מראה בעצמו שאינו אבל: חתן טריד טירדא דמצוה · ואשמעינן קרא דלא מיחייב להסיר דעתו ממחשבת מצוה ראשונה בשביל זו הבאה עליו אלא יעסוק בראשונה ויתן לבו להיות בקי בדבר: טירדא דרשות · שאף על פי שהוא חייב לנהוג אבילות של נעילה רחיצה וסיכה להראות כבוד מתו אינו חייב להצטער: והעוסק במצוה דפטור ממצוה מהכא נפקא · מבשבתך בביתך: ויהי אנשים וגו' · בפסח מדבר קרא בשנה השנית ליציאת מצרים:

תוספות

קמה קצורה ושבולות מקיפות אותה · אע"ג דמוקי לה במסקנא דעביד לה בהוצא ודפנא לא שייך כאן לאקשויי אי הכי ניטלטל בכולה כדאקשי' לעיל דהתם באילן המיסך על הארץ שיש בו סכך וחשיב כמוקף לדירה אבל הכא ליכא סכך אלא אויר ואפי' הקיף ולבסוף פתח לא חשיב מוקף לדירה כדאיתא פרק עושין פסין (עירובין דף כד:): **שלוחי** מצוה · הולכי בדבר מצוה כגון ללמוד תורה או להקביל פני רבו ולפדות שבויין פטורין מן הסוכה ואפילו בשעת חנייתן כך פי' בקונטרס וכן משמע בגמרא* דקאמר הולכי לדבר מצוה פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה ומשמע אע"פ שאין הולכין אלא ביום דאי דאזלי ביממא ובלילה אפי' לדבר הרשות נמי פטירי כדקתני בברייתא* ועוד עובדא דרב חסדא ורבה בר רב הונא דגנו אורקתא דסורא ותימה אם יכולין לקיים שניהם אמאי פטורין דאטו אדם שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו מי מיפטר בכך משאר מצות ובפ' אין בין המודר (נדרים ד' לג:) גבי המודר הנאה דמחזיר לו אבידתו אע"פ דמהני ליה פרוטה דרב יוסף משום דלא שכיחא ואי כל זמן שאבידה בביתו מיפטר מלמיתב ריפתא לעני אם כן שכיחא היא אלא ודאי לא מפטר אלא בשעה שהוא עוסק בה כגון טלית של אבידה ושוטחה לצורכה או בהמה שנותן לה מזונות דלא שכיחא שבאותה שעה יבא עני לשאול ממנו וצריך לומר דהכא נמי איירי בכי האי גוונא דאי מיטרדי בקיום מצות סוכה הוו מבטלי ממצות: **ובלכתך** בדרך פרט לחתן · ואף על גב דהוא נמי במצוה טריד איצטריך תרי קראי דאי הוה כתיב חד כיון דחתן לאו בהדיא כתיב בקרא הוה אמינא לא פטר הכתוב אלא טורח ועושה מצוה בידים או מהלך במצוה אבל חתן שהוא יושב ובטל ואינו עוסק אלא מחשב בבעילה לא פטר הכתוב הלכך מקרא יתירא אשמעינן דפטור מק"ש דטריד במחשבת בעילה כך פי' בקונטרס וסוגיא דשמעתין משמע דמובלכתך בדרך ממעט האי דבמצוה קא עסיק ובשילהי פ"ק דברכות (דף יא.) הגירסא להפך דגרס התם* בשבתך פרט לחתן ובלכתך בדרך פרט לעוסק במצוה וגירסא זו נראה דהכי משמע קרא בשבת דידך הוא דמיחייבת בק"ש ולא בשבת דמצוה שאתה יושב ומחשב בבעילת מצוה ובלכתך ממעט עוסק במצוה דמשמע בלכת דידך ולא בלכת מצוה ומחתן לא הוה ידעינן שאר עוסק במצוה דדלמא שאני חתן שאין נקל לו כל כך להסיר הטירדא מלבו אע"פ שבטירדא דרשות מיבעי ליה ליתוביה דעתיה ולהסיר מחשבת טרדתו: **שהרי** נאמר בהן פאר · לקמן בשמעתין מפרש מדקא אמר ליה רחמנא ליחזקאל פארך חבוש עליך את הוא דמיחייבת אבל כולי עלמא פטירי והא דמשמע ליה שהטעם תלוי משום דאיקרו פאר ואבל לאו בר פאר הוא וכשמתפאר מראה בעצמו שאינו אבל לא אתא למימר אלא דלא ילפינן מהכא לפוטרו משאר מצות דשאני תפילין דאיקרו פאר וא"ת ומאי שנא גבי תפילין דאמרינן דדוקא ליחזקאל קאמר ליה ולא לשאר אבלים וגבי תלמוד תורה אמרינן פ"ק דמועד קטן (דף טו.) אבל אסור בת"ת מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום דעבדי שאר אבלים כיחזקאל וי"ל דדברי תורה ששינה בו הכתוב מכ"מ אית לן למימר משום דאבל אסור בדברי תורה אבל בתפילין אמאי הוצרך לומר לו שימה תפילין אם לא בשביל שהייתי סבור לאוסרו:

מיבעי

הכי

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פט"ז הל' ד ופכ"ז הלכה ד מהלכות שבת ופ"ז מהל' עירובין הלכה ד סמג לאוין סה ועשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שצו סעיף ב:

כה ב מיי' פ"ד מהל' ק"ש הלכה א סמג עשין יח טוש"ע א"ח סי' ע סעיף ג:

כו ג מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ט סמג עשין דרבנן ב טוש"ע א"ח סי' לח סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' שפ סעיף א וסי' שפח סעיף א:

[שם]

רבינו חננאל

יותר מבית סאתים. ושנינן התם כדקתני טעמא משום דהויא תשמישתיה לאויר כלומר אין שם בית. וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה יותר מבית סאתים. ת"ש שבת בתל שגבוה כו' פשוטה היא: מתני' שלוחי מצוה פטורין מן המצוה מנא לן דת"ר בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה. ובלכתך בדרך פרט לחתן ודייקי' מדהוה ליה לקרא למיכתב ובלכת בדרך דמשמע אע"ג דאזיל לדבר מצוה חייב וכתב בלכתך במשמע בלכת דידך דהוא רשות מיחייבת למקרי ק"ש אבל בלכת דמצוה פטירת ש"מ העוסק במצוה פטור מן המצוה אחרת. הא דתניא פרט לחתן והוא דכנס בתולה דטריד טירדא של מצוה. ולפיכך פטור אבל מאן דטריד טירדא דרשות כגון שטבעה ספינתו וכיוצא בו חייב בכל מצות. ואפי' אבל חייב דאמר מר אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין מפני שנא' בהן פאר והני מילי ביום ראשון בלבד וכן הכונס את האלמנה חייב לקרוא ק"ש. הא מהתם נפקא ויהי אנשים אשר היו טמאים וגו' נושאין ארונו של יוסף היו. דברי ר' יוסי הגלילי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה טריד וכו' דהיינו יכול:

עירובין מט.

ברכות יא. ע"ש טז.

סוכות ז: מו"ק טו. ע"ש [מנחות סז:]

[סוטה מג:]

במדבר ט

ר"ע אומר מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא ר' יצחק אומר אם נושאי ארונו של יוסף היו כבר היו יכולין ליטהר אם מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר *אלא עוסקין במת מצוה היו שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח שנאמר °ולא יכלו (במדבר ט) לעשות הפסח ביום ההוא ביום ההוא אין יכולין לעשות הא למחר יכולין לעשות צריכא דאי אשמעינן התם משום דלא מטא זמן חיובא דפסח אבל הכא דמטא זמן ק"ש אימא לא צריכא ואי אשמעי' הכא משום דליכא כרת אבל התם דאיכא כרת אימא לא צריכא גופא א"ר אבא בר זבדא אמר רב *אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה חוץ מתפילין שהרי נאמר בהן פאר מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל °פארך חבוש (יחזקאל כד) עליך וגו' את הוא דמחייבת אבל כ"ע פטירי וה"מ ביום ראשון דכתיב °ואחריתה כיום (עמוס ח) מר ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בסוכה פשיטא מהו דתימא הואיל (א)וא"ר אבא בר זבדא אמר רב מצטער פטור מן הסוכה האי נמי מצטער הוא קמשמע לן ה"מ צערא דממילא אבל הכא איהו הוא דקא מצטער נפשיה איבעי ליה ליתובי דעתיה וא"ר אבא בר זבדא אמר רב חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה מ"ט משום דבעו למיחדי וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה וליכלו בסוכה וליחדו בחופה אין שמחה אלא במקום סעודה וליעבדו חופה בסוכה אביי אמר משום ייחוד ורבא אמר משום צער חתן מאי בינייהו איכא בינייהו דשכיחי אינשי דנפקי ועיילי להתם למאן דאמר משום ייחוד ליכא למאן דאמר משום צער חתן איכא א"ר זירא אנא אכלי בסוכה וחדי בחופה וכ"ש דחדי ליבאי דקא עבידנא תרתי ת"ר חתן והשושבינין וכל בני חופה פטורין מן התפלה ומן התפילין וחייבין בק"ש

משום

הכי גרסינן בברייתא בספרי ר"ע אומר מישאל ואלצפן היו שנטמאו בנדב ואביהוא ר' יצחק אומר אם נושאי ארונו של יוסף היו יכולין היו ליטהר ואם מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר אלא מי היו טמאי מת מצוה היו שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח שנאמר ולא יכלו וגו': ואם נושאי ארונו של יוסף או מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר. שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו שרף אלעזר את הפרה שיזו על טמאי מת שבהן לעשות פסחיהן בטהרה כדאמר במסכת גיטין (דף ס.) שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן ופרה אדומה אחת מהן ובאחד בניסן הוקם המשכן והוא א' למלואים כדקיימא לן (שבת דף פז:) אותו היום נטל עשר עטרות וכו מתו נדב ואביהוא הלכך מראש חדש ועד הפסח היו יכולין ליטהר וקרא אמר ולא יכלו ונושאי ארונו של יוסף נמי כבר עברו עליהם עשרה חדשים ויותר שלא נשאוהו משחנו בהר חורב בראש חדש סיון כדכתיב (שמות יט) ביום הזה באו מדבר סיני ולא נסעו משם עד עשרים באייר של שנה הבאה דכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל וגו' ויסעו מהר ה': טמאי מת מצוה. לאו מת מצוה דווקא קאמר דהא' מתיהן נמי מת מצוה קרי להו דמצוה להתעסק בהן כגון האמורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) שהכהן מטמא בו: שחל שביעי שלהן. ואע"ג דחזו לאורתא לא אישתרו דקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ מכל מקום שמעינן מיניה דעוסק במצוה פטור מן המצוה שהרי נטמאו במתיהן שבעה ימים לפני הפסח ואף על פי שטומאה זו תעכב על ידם אכילת פסחיהן אלמא מצוה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבא: דלא מטא זמן חיובא. כשנטמאו עדיין לא הגיע זמן אכילת פסח: אבל. קריאת שמע דמטא זמן חיוב' בתוך החופה והוא ראוי לכך אימא ליחייב: אבל פסח דבכרת הוא אימא לא. יטמאו במת כל שבעה לפני הפסח: צריכא. למיכתב ביום ההוא לאשמועינן דנטמאו תוך שבעה דעוסק במצוה פטור מן המצוה: מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל כו'. דקאמר ליה רחמנא הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה וגו' האנק דום מתים אבל לא תעשה לא תתאבל עליה פארך חבוש עליך ראשך שלא כדרך שאר אבלים לפי שאני עושה אותך אות ומופת לישראל שכך עתידין למות מתיהן ואין איש מתאבל עליהם אלמא אבל אסור בתפילין: והני מילי ביום ראשון. דעיקר מרירא חד יומא כדכתיב ואחריתה כיום מר: פשיטא. מאי שנא הא משאר מצות דאשמעינן רב לעיל דאבל חייב בכל המצות: צערא דממילא. שהסוכה מצערתו כגון חמה או צינה או סירחה בדברים שסיכך בהן: מיבעי ליה ליתובי דעתיה. טובה עליו ליישב דעתו למצוה: למיחדי. לשמוח: משום ייחוד. דסתם סוכה היו עושין בגגותיהן ואין דרך ביאה ויציאה שם לרבים תמיד מפני הטורח ושמא ירד החתן לעשות צרכיו ויתייחד אחר עם הכלה: צער חתן. שהמקום צר ופתוח שאין לה אלא שלש דפנות ובוש לשחק עם כלתו: תרתי. שתי מצות סוכה ומצות נישואין וכגון שנשא ערב הרגל אבל בתוך הרגל קיימא לן במועד קטן (דף ח:) דאין נושאין נשים במועד: פטורין מן התפלה. דבעיא כוונה: ומן התפילין. משום דשכיחא שכרות וקלות ראש: וחייבין בקריאת שמע. דמצות כוונתה אינו אלא פסוק ראשון ויכולים ליישב דעתן שעה קטנה כדי לקרות פסוק ראשון:

משום

מישאל ואלצפן היו. וא"ת ולמאן דאמר פרק ד' מיתות (סנהדרין דף נב.) דשריפה ממש הואי שנשרפו גופיהן וכן נמי דריש בתורת כהנים אקרא דותאכל אם אותם אמאי נטמאו וי"ל דשמא שלדן היתה קיימת כאילו נשרפו על גבי קטבלא כדאמר פרק המפלת (נדה דף כז:) מת שנשרף ושלדו קיימת טמא: שחל שביעי שלהן בערב הפסח. מכאן קשה להא דא"ר לוי בשילהי הניזקין (גיטין דף ס. ושם) ח' פרשיות נאמרו באותו יום שהוקם המשכן וקא חשיב פרשת טמאים ופירש שם בקונט' ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש וגו' ולא יתכן כדמוכח הכא שהיה בערב הפסח והמשכן הוקם באחד בניסן ואפילו לר"ע לא יתכן לפי הספרים דגרסינן בפסחים בפ' האשה (דף צ:) רב סבר לה כר"ע דאמר מישאל ואלצפן היו שחל שביעי שלהן להיות בערב הפסח ומיהו אותה גירסא ליתא אלא ר' יצחק גרס התם ונראה לפרש פרשת טמאים דשרץ ונבלה וזב וזבה ונדה לפי שהוצרכו ליזהר על טומאת מקדש וקדשיו: משום דלא מטא זמן חיובא. ואין להקשות מהא דדרשינן בריש טבול יום (זבחים דף ק. ושם) דהולך לשחוט את פסחו מטמא למת מצוה מולאתו אפי' לאחר חצות דמת מצוה שאני והא דדייק הכא מברייתא דקתני למת מצוה נטמאו לאו מת מצוה ממש אלא כלומר לקרובים כדפירש בקונטרס ולאחר חצות הוא דאינו מטמא כדקתני התם אמ"ת לא יטמא אבל קודם חצות יטמא כדקאמרינן התם ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ונמנו אחיו הכהנים וטמאוהו בעל כרחו אבל קשה (*לרבה) דאמרי' התם אידי ואידי לאחר חצות כאן קודם ששחטו וזרקו עליו כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו אלמא מטמא לקרובים אפי' היכא דמטא זמן חיובא(ב) וזמן הפסח מאחר שלא שחטו וזרקו עליו ואין לומר דהיא גופא ילפינן מחתן דפטור מק"ש דדלמא שאני ק"ש דלית ביה כרת כדקאמר הכא ולא אתי מיניה פסח דאיכא כרת ומטיא זמן חיובא: אין שמחה אלא בחופה. משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון דאין שמחה אלא בחופה ובפ"ק דכתובות (דף ז: ושם) אמרינן נמי מברכין ברכת חתנים בבית חתנים משמע דוקא במקום חופה דהוא בית חתנים ומיהו אין ראיה משם דדלמא לאפוקי מדרבי יהודה קא אתי דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה וצריך לדקדק מה היא חופה דאי במקום שברכו תחלה ברכת נישואין קרי ליה חופה פעמים שאפי' ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולין ליכנס בבית אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה: וחייבין בק"ש כדפירש בקונט' דמצות כוונתה אינו אלא פסוק ראשון ויכולין ליישב דעתן שעה קטנה כדי לקרות פסוק ראשון:

חתן

עין משפט
נר מצוה

כז א מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הלכה ג סמג עשין רכד:

כח ב ג מיי' פרק ד מהל' אבל הלכה ט סמג עשין דרבנן ב טוש"ע א"ח סי' לח סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' שפ סעיף א וסי' שפח סעיף א:

כט ד מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה ג סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרמ סעיף ה:

ל ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

לא ו טור וב"י שם:

לב ז (מיי' פ"ו מהל' תפלה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קו סעיף א) טור א"ח סי' לח:

לג ח מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה יג סמג עשין כב טוש"ע א"ח סימן לח סעיף ז:

רבינו חננאל

ר' יהודה אומר מישאל ואלצפן היו שנשאו נדב ואביהוא. ר' יצחק אומר אם נושאי ארונו של יוסף היו יכולין היו ליטהר ואם מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר אלא קוברי מת מצוה היו וחל שביעי שלהן להיות ערב פסח שנא' ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא. מכלל המתעסק במצוה פטור מן המצוה האחרת. ושנינן צריכא זו וזו. דאי אשמעינן גבי פסח כו'. אמר רב זבדא משמיה דרב אבל חייב בסוכה ולא דמי למצטער דהוא פטור מן הסוכה. ת"ר חתן וכל השושבינין וכל בני חופה פטור מן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה וחייבין בקריאת שמע

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהו דתימא הואיל ואמר רבא מצטער: (ב) תום' ד"ה משום וכו' אפילו היכא דמטא זמן חיובא דפסח כצ"ל ותיבת וזמן הפ' נמחק:

מסורת הש"ס

פסחים צ:

ברכות יא. כתובות ו: מ"ק טו.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה טמאי מת מצוה וכו' שהכהן מטמא בו. עיין טורי אבן ר"ה דף טז ע"ב ד"ה תייב אדם:

משום רבי שילא אמרו ^א^חתן פטור ושושבינין וכל בני החופה חייבין תניא א"ר חנניא בן עקיבא ^ב^כותבי ספרים תפילין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקין במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת פטורין מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה לקיים דברי ר' יוסי הגלילי שהיה רבי יוסי הגלילי אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה ת"ר *^ג^הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה הולכי דרכים בלילה פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום הולכי דרכים ביום ובלילה פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה הולכין לדבר מצוה פטורין בין ביום ובין בלילה כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא כי הוו עיילי בשבתא דרגלא לבי ריש גלותא הוו גנו ארקתא דסורא אמרי *אנן שלוחי מצוה אנן ופטורין ת"ר *^ד^שומרי העיר ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה שומרי העיר בלילה פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום שומרי העיר בין ביום ובין בלילה פטורים מן הסוכה בין ביום ובין בלילה ^ה^שומרי גנות ופרדסים פטורין בין ביום ובין בלילה וליעבדי סוכה התם וליתבו אביי אמר *תשבו *כעין תדורו רבא אמר ^ו^פרצה קוראה לגנב מאי בינייהו איכא בינייהו דקא מנטר כריא דפירי: ^ז^חולים ומשמשיהם: תנו רבנן *^ח^חולה שאמרו לא חולה שיש בו סכנה אלא אפילו חולה שאין בו סכנה אפי' חש בעיניו ואפילו חש בראשו אמר רשב"ג פעם אחת חשתי בעיני בקיסרי והתיר ר' יוסי בריבי לישן אני ומשמשי חוץ לסוכה רב שרא לרב אחא ברדלא למגנא בכילתא בסוכה משום *בקי רבא שרא ליה לרבי אחא בר אדא למגנא בר ממטללתא משום סירחא דגרגישתא רבא לטעמיה דאמר רבא מצטער *פטור מן הסוכה והא אנן תנן חולין ומשמשיהם פטורים מן הסוכה חולה אין מצטער לא אמרי חולה הוא ומשמשיו פטורים ^ט^מצטער הוא פטור משמשיו לא: ^י^אוכלים אכילת עראי חוץ לסוכה: וכמה אכילת עראי אמר רב יוסף *תרתי או תלת ביעי א"ל אביי והא זימנין סגיאין סגי ליה לאיניש בהכי והוה ליה סעודת קבע אלא אמר אביי *^כ^כדטעים בר בי רב ועייל לכלה ת"ר אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ^ל^ואין ישנים שינת עראי חוץ ^מ^לסוכה מ"ט אמר רב *) אשי גזרה שמא ירדם א"ל אביי אלא הא דתניא ישן אדם שינת עראי בתפילין אבל לא שינת קבע ליחוש שמא ירדם אמר רב יוסף בריה דרב עילאי במוסר שינתו לאחרים מתקיף ליה רב משרשיא *ערבך ערבא צריך אלא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ^מ^במניח ראשו בין ברכיו עסקינן רבא אמר אין קבע לשינה תני חדא ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע ותניא אידך *לא קבע ולא עראי לא קשיא *^נ^הא דנקיט להו בידיה הא דמנחי ברישיה הא דפריס סודרא עלויה וכמה שינת עראי תני רמי בר יחזקאל כדי הילוך מאה אמה תניא נמי הכי הישן בתפילין ורואה קרי ^ס^אוחז ברצועה ואינו

*) [גירסא דהיינו רב אשי הקדמון דהל"ב אין יעויר שאביי הש"ב לו כה אביי שהי"ב קודם רבה כדאיתא כתובות סב. וביום שמת רבה נולד רב אשי כדאי' קידושין עב:]

רש"י

חתן פטור מקריאת שמע. דטריד וה"ה בני חופה חייבין לית להו להני תנאי העוסק במצוה פטור מן המצוה: תגריהן. הלוקחין מהן כדי למכור ולהמציא לצריך להם: מוכרי תכלת. לציצית: הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום. דכתיב בסוכות תשבו כעין ישיבת ביתו כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה כך כל ימות החג כשהוא יום טוב לא הצריכו הכתוב למנוע: הולכים לדבר מצוה פטורין ביום ובלילה. אף על פי שאין הולכין אלא ביום ומשום דטרידים ודואגים במחשבת המצוה ובתיקונה פטורין מן המצוה: שלוחי מצוה אנן. שבאנו לשמוע הדרשה ולהקביל פני ריש גלותא: ארקתא. על שפת הנהר: שומרי גנות ופרדסין. אין זזין משם: כעין תדורו. כדרך שהוא דר כל השנה בביתו הזקיקתו תורה להניח דירתו ולדור כאן בסוכה עם מטותיו וכלי תשמישו ומלצעותיו וזה אינו יכול להביאן שם מפני הטורח: פרצה קוראה לגנב. משל הדיוט הוא ואף כאן הגנב רואה אותו יושב בסוכה בלילה והיא נכנס וגונב הפירות לרוח אחרת: כריא דפירי. כרי של פירות שהיא תמיד לפניו ויכול לשומרן ואין כאן פרצה קוראה לגנב: רבי יוסי בריבי. יוסי החכם חריף שבדורו והוא ר' יוסי בן חלפתא: למגנא בכילתא. ואע"פ שיש לה גג וגבוהה עשרה והוי כאילו חוץ לסוכה: משום בקי. ציניל"ש: סירחא דגרגישתא. קרקע לבנה שהיו טחין בה קרקעית הסוכה: מצטער. שהסוכה מצערתו: תרי או תלת. שתים או שלש פעמים יתן לתוך פיו מורשיל"ש: כדטעים בר בי רב ועייל לכלה. בבוקר כשהולכין לבית המדרש ודואג שמא ימשכו השמועות וטועם מלא פיו ושותה: ירדם. שמא תתמשכו שינה ויישן קבע: אבל לא שינת קבע. שמא יפיח בהן: מוסר שינתו לאחר. אומר לחבירו אם אירדם העירני: ערבך ערבא צריך. שמא אף הוא ישכב ויישן: בין ברכיו. דודאי לא ירדם: רבא אמר. לשמא ירדם לא חיישינן הלכך בתפילין שרי וסוכה היינו טעמא דאסור שינת עראי לפי שאין קבע לשינה ואין בה חילוק בין קבע לעראי לענין סוכה שאין אדם קובע עצמו לשינה שפעמים שאינו אלא מתנמנם מעט ודיו בכך הלכך זו היא שינתו וגבי תפילין לטעמא שמא יפיח מהם ולאו משום איסור שינה בגיים פורתא לא אתי לידי הפחה: דנקיט להו בידיה. לא קבע ולא עראי שמא יפלו מידו: דמנחי ברישיה. עראי מותר וקבע אסור שמא יפיח: דפריס סודרא עלייהו. הניחם אצל מראשותיו בין קבע בין עראי דלא נתנה תורה למלאכי השרת: ורואה קרי. צריך לסלקן מראשו בעוד הקרי עליו: ולא

תוספות

חתן פטור מקריאת שמע. דטריד וה"ה בני חופה חייבין לית להו להני תנאי העוסק במצוה פטור מן המצוה כדפירש בקונט' וקשיא ד"י לית להו א"כ יתחייב חתן בסוכה ומשמע דחתן פוטר יותר מת"ק לכך נראה דקסבר החתן אינו יכול לכוין דעתו כלל אפי' בפסוק ראשון אבל בני חופה יכולין לכוין וקריאת שמע לאודויי קאי ובכולהו אחריני מודי לת"ק: **ומכל** מצות האמורות בתורה. מאי דאיצטריך למיחשב הני אגב דחשבינהו בברייתא קמייתא: **הולכי** דרכים ביום. כל זה נפקא מתשבו כעין תדורו שכשם שאדם בביתו אינו נמנע מללכת לדרך וכן מצטער דפטרו לעיל מן הסוכה היינו משתשבו כעין תדורו דאין אדם דר במקום שמצטער: **וחייבין** בלילה. כשאדם לן בלילה ביישוב: **פרצה** קוראה לגנב. לאו משום דלית ליה לרבא דרשה דתשבו כעין תדורו דברייתא היא לקמן בפירקין (דף כח:): **ואפילו** חש בעיניו. אע"פ שאין בו סכנה פין דסכנת אבר כסכנת נפשות אפילו לחלל עליו את השבת כדמוכח פרק אין מעמידין (ע"ז דף כח.) גבי עין שמרדה: **משום** בקי. ואע"פ שבפ"ק (דף יא.) דרש רבה בר רב הונא מותר לישן בכילת חתנים אע"פ שיש לה גג ואע"פ שגבוהה עשרה אין הלכה (א)(כרבה) כדפירשתי שם: **תרתי** (או) תלת. פירש בקונט' שתים או שלש פעמים יתן לתוך פיו מורשי"ל בלע"ז ויש ספרים שכתוב בהן תרתי תלת ביעי והכל אחד כדמוכח לקמן* גבי לימא תיהוי תיובתיה דרב יוסף ואביי דשיעור בית הבליעה כביצה ולבסוף מסיק כדטעים צורבא מדרבנן ואזיל לכלה בזה מלא פיו דהיינו כביצה ושיעור זה דוקא בפת דפירי לא בעו סוכה כדמסיק פרק בתרא דיומא (דף עט: ושם) דקבע דידהו כאכילת עראי דפת: **אבל** שינת קבע לא. והא דאמרי' פרק במה טומנין (שבת דף מט. ושם) תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים ואמר אביי שלא יפיח בהן ורבא אמר שלא יישן בהן לאו דשרי אביי לישן דהא אסר אביי גופיה הכא אלא קסבר אע"פ שאינו זהיר בשינה כאלישע מניחן כיון דזהיר שלא יפיח דשינה גופה אינה אלא גזרה שמא יפיח: **הישן** בתפילין. מתוך הלשון משמע דרבי יעקב שרי אפי' שינת קבע דאי לאו הכי במאי פליגי וי"ל דכולהו מודו בשינת קבע דאסיר ופליגי במילתיה דרבי נתן דבסמוך דשרי לישן בתפילין ביום שאין דרכו לישן שינת קבע ובלילה אסור אפילו בשינת עראי דלמא ממליך ויישן שינת קבע ור' יעקב לא חייש דלמא ממליך:

נטלו

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ד מה' ק"ש הל' א סמג עשין יח טוש"ע א"ח סי' ע סעיף ג:

לה ב טוש"ע א"ח סי' לח סעיף ח:

לו ג מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה ד' סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרמ סעיף ח:

לז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

לח ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

לט ז ח מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ג:

מ ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מא י כ ל מיי' שם הלכה ו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלט סעיף ב:

מב מ נ מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה טו סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מד:

מג ס טוש"ע א"ח סי' מ סעיף ז:

[דהס"ל לכתוב בסוכות תשבו אלא תשבו שהיו ישיבה דרך עיכוב והיינו כעין תדורו תוי"ע דף מ"ד]

רבינו חננאל

משום ר' שילא אמר חתן פטור וכל השושבינין וכל בני החופה חייבין. תניא ר' חנניא בן עקביא אומר מוכרי ספרים ותפילין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקים במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת *) שחייבין בק"ש ופטורין מן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה לקיים דברי ר' יוסי הגלילי דאמר העוסק במצוה פטור מן המצוה: ת"ר הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבים בלילה. הולכי דרכים בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום הולכי לדבר מצוה פטורים ביום ובלילה. כדרב חסדא ורבה בר רב הונא דהוו אתו לשבתא דרגלא הוו גנו ארקתא דנהרא אמרי אנן שלוחי מצוה אנן ופטרינן: ת"ר שומרי העיר ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבין בלילה שומרי העיר בלילה פטורים מן הסוכה בלילה וחייבין ביום שומרי גנות ופרדסים פטורים ביום ובלילה: חולין ומשמשיהן פטורים מן הסוכה: ת"ר לא חולה שיש בו סכנה אלא אפי' חולה שאין בו סכנה ואפי' חש בעיניו או בראשו וכן הלכה. ואסיקנא חולה הוא ומשמשיו פטורים מן הסוכה אבל המצטער הוא לבדו פטור. ואפילו אינו מצטער אלא משום בקי או משום סירחא וכיוצא בה פטור. וכל שכן אם מצטער בדבר שלמעלה מאלו: כמה הוא אכילת עראי ששנינו שאוכלין חוץ לסוכה. רב יוסף אמר ב' וג' לגימות. אביי אמר כדטעים בר בי רב מידי ועייל לכלה. תני חדא ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע כדמניחי ברישיה ישן בין קבע בין עראי כדמפריש סודרא עלייהו לא קבע ולא עראי כדנקיט להו בידים. תניא הישן בתפילין וראה קרי אוחזן ברצועה ולא

*) לפנינו בש"ס ובר"ף הגי' פטורין מק"ש. ואולי דט"ס נפל בדברי רבינו וקלמ ו"ל א"ש דברי התוס' ד"ס חתן ודו"ק:

מסורת הש"ס

[ערכין ג:]

[לעיל י:] [תוספ' פ"ב]

[לקמן כז. כח:] [ערכין ג:]

[תוספתא שם]

ערוך פי' כאן קורין לפשפש בערבי וי"א זבובים קטנים

ע"ז ג:

[לקמן כז.]

[שם]

[גיטין כח:]

[לקמן מא:] [ברכות כג:] [עי' תוספות קידושין מח:] [סדר"ה בגמיה]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה משום בקי וכו' הלכה כן כדפירשתי

ואינו אוחז בקציצה דברי רבי יעקב וחכמים אומרים ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע וכמה שינת עראי כדי הילוך מאה אמה אמר רב "אסור לאדם לישן ביום יותר משינת הסוס וכמה שינת הסוס שיתין נשמי אמר אביי שנתיה דמר כדרב ודרב כדרבי ודרבי כדדוד [ב]ודדוד כדסוסיא ודסוסיא שיתין נשמי [ג]אביי הוה נייים כדמעייל מפומבדיתא לבי כובי קרי עליה רב יוסף °עד מתי עצל תשכב מתי תקום משנתך ת"ר הנכנס לישן ביום רצה חולץ רצה מניח בלילה חולץ ואינו מניח דברי רבי נתן רבי יוסי אומר הילדים לעולם חולצין ואינן מניחין מפני שרגילין בטומאה לימא קסבר רבי יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין אמר אביי בילדים ונשותיהן עמהן עסקינן שמא יבואו לידי הרגל דבר ת"ר [ד]שכח ושמש מטתו בתפילין אינו אוחז לא ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו ויטלם מפני שהידים עסקניות הן: **מתני'** *מעשה והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל ולר"ג שני כותבות ודלי של מים ואמרו *) העלום לסוכה *וכשנתנו לו לר' צדוק [ה]אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו: **גמ'** מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני [ו]אם בא להחמיר על עצמו מחמיר ולית ביה משום יוהרא ומעשה נמי והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל ולר"ג שני כותבות ודלי של מים ואמרו

*) [עפרש"י שבת קנה: ד"ה שתים בידי אדם]

תורה אור: °משלי ו

רש"י

ולא יאחז בקציצה. כן תפילין עצמן דפוס מושבן ורצוען ודומה לו במס' גיטין בהניזקין (דף נח.) ארבעים סאה קצוי תפילין: לישן ביום. מפני ביטול תורה: דמר. רבה בר נחמני: כרב. דממנו למד מדת שינתו שהיה ישן רב ביום כשיעור זה: דרב כרבי. ורב למדה מרבינו הקדוש שגדל אצלו: ורבי כדוד. כך קבל מאבותיו שזו היתה שינת דוד מלך ישראל: שיתין נשמי. הלנ"ם: הוה נייס. ביום: כמיעל מפומבדיתא לבי כובי. °דמפ' *במקום אחר דהוו ביתא פרסי: הנכנס לישן. שאין כוונתו אלא לישן ואינו מהרהר לדבר אחר: רצה חולץ. תפילין: רצה מניח. לפי שביום אין דרכו לשמש עם אשתו ולא ישן קבע: בלילה חולץ. אפי' לשינת עראי דלמא מימלך וישן קבע: הילדים בחורים: לעולם חולצין. ואפי' ביום: שרגילין בטומאה. קס"ד שמא יראו קרי שהרהור מצוי בהן: לימא קא סבר רבי יוסי כו'. ומיבעי לן למיעבד כוותיה שהלכה כמותו ברוב מקומות דקיימא לן נימוקו עמו (גיטין דף סז:): שמא יבאו וכו'. והא ודאי אסור לבזותן לנהוג בהו קלות ראש: עסקניות הן. ושמא נגעו במקום הטינופת: **מתני'** אוכל פחות מכביצה. מאכל פחות מכביצה: נטלו במפה. לא נטל ידיו אלא כרך במפה ידיו משום נקיות דקסבר פחות מכביצה לא בעי נט"י ולא בעי סוכה ולא בעי ברכת המזון לאחריו דדריש כרבי יהודה (ברכות דף מט.) ואכלת ושבעת וברכת אכילה שיש בה שביעה והיינו כביצה אבל לפניו בכל דהו בעי ברכה שאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה: **גמ'** מעשה לסתור. וכי דרך המדברים להביא אחר דבריהם מעשה הסותר דבריהם דקתני רישא *אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה ומביא מעשה דלטעימת תבשיל צריך סוכה: ה"ג

תוספות

נטלו במפה. פירש בקונט' משום נקיות ונכנס פירש כן דרבי צדוק כהן היה כדמוכח פ' מי שמתו (ברכות דף יט:) ובסוף פרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לו.) והיה אוכל על טהרת תרומה וידים שניות הן ופוסלות את התרומה בזו היא אחת מי"ח דבר דבפ"ק דשבת (דף יד.) דאפי' פחות מכביצה מקבל טומאה כדמוכח פרק שני דמס' טהרות (מ"א) דתנן אין בו כביצה הוא טמא והכל טהור: **לא** בירך אחריו. סבר לה כרבי יהודה דפ"ק כלשה שאכלו (ברכות דף מט:) דדריש ואכלת ושבעת וברכת אכילה שיש בה שביעה דהיינו כביצה ור"מ פליג ואמר דמברכין בכזית ונראה הלכה כוותיה מדאמרי' פרק כיצד מברכין (שם דף לח: ושם) א"ר חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח ובירך עליו תחלה וסוף ועוד אמרי' פרק שלשה שאכלו (שם דף מח. ושם) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לעולם אינו מוציא רבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן וכן אמר רב הונא בר יהודה משמיה דרב ומתוך הירושלמי משמע דשבריה לא בעינן כזית דאפילו פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רימון טעונה ברכה לפניה ולאחריה והכי איתא בירושל' בריש כיצד מברכין ר' יוחנן נסב זיתא ובירך לפניו ולאחריו והוה ר' חייא בר אבא מסתכל ביה ואמר ליה ר' יוחנן בבלאה מה את מסתכל בי לית לך כל שהוא ממין שבעה טעון ברכה לפניו ולאחריו אית ליה ומה צריכא ליה מפני שגרעינתו ממעטתו ולית ליה לרבי יוחנן שגרעינתו ממעטתו מה עבד ליה ר"י משום בריה מילתיה דרבי יוחנן אמרה שכן אפילו פרידה אחת של ענב הו פרידה אחת של רימון שהיא טעונה ברכה לפניו ולאחריו ובהש"ס שלנו יש כעין מעשה זה פרק כיצד מברכין (שם דף לח:) דא"ר חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח ובירך עליו תחלה וסוף א"ל ר' ירמיה לר' זירא היכי בריך ר' יוחנן אזית מליח כיון דשקליה לגרעינתיה בצר ליה שיעורא אמר ליה מי סברת כזית גדול בעינן בינוני בעינן וההוא זית דאתא לקמיה דר' יוחנן זית גדול הוה דאע"ג דשקליה לגרעינתיה פש ליה שיעורא והשתא אי הוה עובדא דהש"ס שלנו היינו ההיא דירושל' א"כ חולק על שלנו ולא שמכינן עליה מדלא שני ליה משום דבריה הוא אבל שמא שני מעשים היו וההיא דירושל' היה זית שלם ואכלו עם הגרעין דהוי בריה אבל ההוא דהש"ס שלנו לא היה בו גרעין שכן סתם זית מליח בלא גרעין הוא ולא היה בריה ולהכי הוצרך לתרץ דגדול היה וזית דירושלמי קטן מזית בינוני היה והרוצה להוציא עצמו מספיקא צריך שיאכל כזית אפילו בדבר שהוא בריה ודוקא לענין ברכה שלאחריה אבל לפניו מברך אפילו פחות מכזית בכל דבר דלפניו לא בעינן שיעור דאסור ליהנות בעוה"ז בלא ברכה כדמשמע מעובדא דר' צדוק דקאמר ולא בירך אחריו כדפרי' משום דסבר לה כר' יהודה משמע הא לפניו בירך וכן פירש בקונט' ואמרינן בירושלמי בתחלת פרק כיצד מברכין כל שאומר עליו שלש ברכות אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ וכל שאין אומר עליו ג' ברכות אין אומר עליו המוציא לחם מן הארץ התיבון הרי פחות מכזית דאין אומר עליו שלש ברכות מעתה לא יאמרו לפניו המוציא לחם מן הארץ הא א"ר יעקב בר אחא לשאר מינים נצרכא פי' לא אתא לחלק בין דבר שיש בו כשיעור לדבר שאין בו כשיעור אלא אתא לחלק בין פת לשאר מהאכל של חמשת המינים כגון מעשה קדירה שאין מברכין אחריו ג' ברכות וכן כובא דהרסנא ופת הבאה בכיסנין כי לא קבע סעודתיה עלויה ופת אורז ודוקן שאין מברכין אחריהם שלש ברכות אין אומרים עליהם המוציא לחם מן הארץ ואע"ג דבריש כיצד מברכין (שם דף לז. ושם) נפקא לן ברכה בתחלה בק"ו מבסוף כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש מ"מ לא בעיך למימר דיו ובמשהו מברך בתחלה אע"ג דלא מברך בסוף דאותו ק"ו אינו אלא גלוי מלתא בעלמא דברכה לפניו לאו דאורייתא כדתנן פרק מי שמתו (שם דף כ:) בעל קרי על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו וכן בפ' היה קורא (שם דף טז. ושם) תניא הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעה"ב אוכלין פתן ואין מברכין לפניה אבל מברכין לאחריה שתי ברכות ולענין שתיה נראה שמברכין אכזית יין על הגפן ועל פרי הגפן אע"ג דלגבי יוה"כ לא הוי שיעור חשוב בפחות ממלא לוגמא כדאמר פ' בתרא דיומא (דף עג: ושם) לא ילפינן מיניה ברכת היין לאחריו תדע דלענין אכילה הוי שיעורא ביום הכפורים ככותבת ולענין ברכה מיחייב לאחריו בכזית דהלכה כרבי מאיר כדפרישית ואית למ"ד לענין קידוש דה"ל מלא לוגמא הלכך לברך אחריו נמי יכול להיות דלא בעי מלא לוגמא ומיהו קשה היה נראה לדקדק דמודי ר' מאיר בשתיה דבעי כבי"ס דבפ"ק שלשה שאכלו (ברכות דף מט. ושם) דריש ר"מ ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה ואכילה בכזית ור' יהודה דריש ואכלת ושבעת זו אכילה שיש בה שביעה ואי זו זו כביצה וכיון דנפקא לן לר"מ שתיה מושבעת א"כ בעי כביצה דלא הוי שביעה בפחות ומאי יש לחלק בין שתיה לאכילה דדלמא שביעה בשתיה הוי בפחות מכביצה וכל הני שיעורין דרבנן נינהו כדמוכח פרק מי שמתו (שם דף כ: ושם) דאמרי' הכא במאי עסקינן דאכל שיעורא דרבנן ולענין ברכה דלאחריו לא מצינו שום שיעורא אלא כזית לר"מ וכביצה לר' יהודה וקרא אסמכתא בעלמא דמדאורייתא בעינן שביעה גמורה והא דאמרי' פרק שלשה שאכלו (שם דף מח.) שמעון בן שטח לגרמיה הוא דעבד משמע דאינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית הא בכזית דגן מוציא אע"פ שהמלך והמלכה מסתמא אכלו כדי שובען לא דמי גדול דרבנן לקטן דרבנן דלא מפיק דאורייתא דהא גדול אפילו לא אכל כלל היה ראוי (לכן) להוציא אחרים וכן פירש שם בקונטרס:

ואמרו

עין משפט נר מצוה

מד א טוש"ע א"ח סי' רלא סעיף א:

מה ב טוש"ע א"ח סי' ד סעיף טז:

מו ג טוא"ח סי' רלא:

מז ד מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה כא סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מ סעיף ו:

מח ה ו מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלט סעיף ב:

רבינו חננאל

ולא איחוז בקציצה. פי' היא המבלא דברי ר' יעקב וחכמי' אומרים ישן אדם שינת עראי ות"א כדי הילוך מאה אמה' אבל שינת קבע יותר מזה [אסור]. אמר רב אסור לאדם לישן ביום יותר משינת הסוס והוא שתין נשמי תני ר' יוסי אומר הילדים בזמן שנשותיהן עמהם חולצין בין ביום ובין בלילה ואח"כ ישנים. ואקש"י שש"ם בעל קרי אסור בתפילין ושנינן מפני שרגילין בטומאה. *) הא"ש בעל קרי אינו אסור בתפילין. ת"ר שכח ושימש מטתו בתפילין אינו מוחז לא ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו ויסירם מראשו מפני שהידים עסקניות הן: מעשה שהביאו לריב"ז לטעום התבשיל כו'. תניא לא שהלכה כן אלא שרצו להחמיר על עצמן אבל הלכה אוכל אדם אכילת עראי חוץ לסוכה. והרוצה להחמיר על עצמו מחמיר. ואקש"י מדר' (יצחק) [צדוק] (דרש)

*) אינו מובן ואולי צ"ל וש"מ דבעל קרי וכו'.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כמיעל וכו' דמפרש במקום אחר. עיין בתשובת נודע ביהודה מהדורא תניינא תא"ח סי' ב:

מסורת הש"ס

[ב] [לא אדע מקומו דבקידושין פ"ב בגמ' ד"ה בי כובי ובכתובות קיא אשור לנאם כו' לא פירש ופי' בגיטין ד.]

[ה] יומא עט

[ו] [לעיל כז.]

ואמרו העלום לסוכה וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו: הא כביצה בעי סוכה לימא תיהוי תיובתיה *דרב יוסף ואביי דילמא פחות מכביצה נטילה וברכה לא בעי הא כביצה בעי נטילה וברכה:

מתני' רבי אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה *וחכ"א אין לדבר קצבה חוץ מלילי יו"ט ראשון של חג בלבד *ועוד אמר ר' אליעזר מי שלא אכל [לילי] יום טוב הראשון ישלים לילי יו"ט האחרון של חג וחכמים אומרים אין לדבר תשלומין ועל זה נאמר (קהלת א) °מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות:

גמ' מ"ט דר' אליעזר תשבו *כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלילה אף סוכה אחת ביום ואחת בלילה ורבנן כדירה מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה נמי אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אי הכי אפי' לילי יום טוב ראשון נמי א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק נאמר כאן חמשה עשר ונאמ' חמשה עשר בחג המצות מה להלן *לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות אף כאן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות והתם מנלן אמר קרא (שמות יב) °בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה: ועוד א"ר אליעזר: והא א"ר אליעזר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה אמר בירא א"ר אמי חזר בו ר' אליעזר משלים במאי אילימא בריפתא סעודה דיומיה קא אכיל אלא מאי ישלים ישלים במיני תרגימא תניא נמי הכי אם השלים *במיני תרגימא יצא שאל אפוטרופוס של אגריפס המלך את רבי אליעזר כגון אני שאיני רגיל לאכול אלא סעודה אחת ביום מהו שאוכל סעודה אחת ואפטר אמר לו בכל יום ויום אתה ממשיך כמה פרפראות לכבוד עצמך ועכשיו אי אתה ממשיך פרפרת אחת לכבוד קונך ועוד שאלו כגון אני שיש לי שתי נשים אחת בטבריא ואחת בציפורי ויש לי שתי סוכות אחת בטבריא ואחת בציפורי מהו שאצא מסוכה לסוכה ואפטר אמר לו לא שאני אומר כל היוצא מסוכה לסוכה בטל מצותה של ראשונה תניא ר' אליעזר אומר

אין

רש"י

הכי גרסינן נימא תיהוי תיובתיה דרב יוסף · דאמר לעיל* תרתי תלת: ואביי · דאמר כדעייל בר בי רב דהיינו כביצה דכביצה אוכל הגרגל בבליעה אחת הוא כדאמרי' בפ' בתרא דיומא (דף פ·) מכל האוכל אשר יאכל: הא כביצה בעי נטילת ידים וברכה · אבל סוכה אפי' כביצה נמי לא: תורה אור

מתני' י"ד סעודות · ובגמרא מפרש טעמא: אין לדבר קצבה · אם רצה להתענות אין אנו זקוקין לו אלא אם יאכל לא יאכל חוץ לסוכה: חוץ מלילי י"ט הראשון · שאינו רשאי להתענות כדיליף בגמרא: ישלים · סעודתו זאת בי"ט האחרון בשמיני עצרת ואע"פ שאינו בסוכה ובגמרא פריך עלה: גמ' מכאן ואילך רשות · דהכי ילפינן לה בפ' בתרא דפסחים (דף קכ·) ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת מה שביעי רשות אף ששה רשות לפי שהשביעי בכלל שבעת ימים תאכל מצות (א) ויצא מן הכלל ללמד שאכילת מצות האמור בו אינו חובה אלא אם באת לאכול תהא אכילתך מצה ולא חמץ ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא: והתם גופיה מנלן · דלילה הראשון מיהא חובה: והאמר ר' אליעזר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה · וכיון דביום אחרון לא בסוכה יתיב ואם ישב בה לשם מצוה עובר על בל תוסיף מאי השלמה דסוכה איכא הכא: אמר בירא · שם חכם: חזר בו ר' אליעזר · אצל חכמים לומר שאין לדבר קצבה ואם רצה להתענות יתענה חוץ מלילי יום טוב הראשון ובהא מיהא פליג עלייהו דקסבר יש לה תשלומין כמו שיש תשלומין לקרבנות יום ראשון אף בי"ט האחרון: אילימא בריפתא · כלומר תאמר שסעודת י"ט האחרון שהוא סועד בלחם ולפתן וצרכי הסעודה תהא תשלומין לראשון: סעודתא דיומיה קאכיל · ומאי היכר יש כאן שתהא לשם סעודה ראשונה הלא דרכו לסעוד היום: במיני תרגימא · לאחר שסילק יביאו פרפראות ומעדנים לפניו כגון פירות וכסנין וקפלוטות מבושלות: תרגימא · פרונגו"ש: תניא נמי הכי · דבהכי הויא סעודה לתשלומי ואע"פ שאינו חוזר וקובע עצמו לאכול שתי סעודות של לחם ובשר: אם השלים כו' · וכ"ש אם קבע סעודה שניה בלחם ובשר: אפוטרופוס של אגריפס · ממונה על שלו ורב ביתו שקורין סקל"ק: מהו שאוכל סעודה אחת ביום · בסוכה ואפטר: פרפראות · מיני מעדנים הפותחים את בני מעיים להיות לבו מסוך אחר הפת ויאכל: מהו שאצא מסוכה לסוכה · לאכול ולישן היום בזו ולמחר בזו: ביטל מצותה של ראשונה · אפי' ימים שעברו עליו כבר איבדן למפרע ואינו מצוה כדיליף לקמן שצריך לישב כל ז' בסוכה אחת:

אין

תוספות

ואמרו העלום לסוכה · בפ' בתרא דיומא (דף עט:) מייתי מתני' דהכא בהאי לישנא לא מפני שהלכה כן אלא שרצו להחמיר על עצמן וכשנתנו לר' צדוק כו' היינו משום דמתרצינן מתניתין הכי מייתי לה הש"ס כאילו מתניתו שנויה כך:

הא כביצה בעי נט"י לאכילה · ולא מיפטרי במפה דחיישינן דלמא נגע כדמסיק פ' כל הבשר (חולין דף קז:) ומיהו תימה דהא ר' צדוק כהן היה כדפרישי' וא"כ אפי' כביצה שרי במפה בלא נט"י כדאמר שמואל התם התירו מפה לאוכלי תרומה ולא התירו מפה לאוכלי טהרות*:

תשבו כעין תדורו · בירושלמי יליף בגזרה שוה נאמר כאן תשבו ונאמר להלן ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים מה ישיבה שנאמרה להלן עשה בה את הלילות כימים אף ישיבה האמורה כאן עשה בה לילות כימים וטעמא דרבנן מפרש ר' יוחנן בשם רבי ישמעאל נאמר חמשה עשר בפסח ונאמר ט"ו בחג מה ט"ו הנאמר בפסח לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות אף ט"ו הנאמר בחג לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות חברייא בעו אי מה להלן עד שיכנס למצה כשיעור תאוה אף כאן עד שיכנס לסוכה בתאוה ר' זירא בעי אי מה להלן עד שיאכל כזית דגן מצה אף כאן עד שיאכל כזית דגן בסוכה:

אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל · כלל דאי אכיל חייב לאכול בסוכה כדאמרינן לעיל ומשמע הכא דבי"ט לא הוי חובה ואי בעי לא אכיל כלל חוץ מליל י"ט הראשון ולפי זה אם טעה ולא הזכיר של י"ט בברכת המזון אינו צריך לחזור והא דאמרי' פ' שלשה שאכלו (ברכות דף מט:) שבתות וי"ט דלא סגי ליה דלא אכיל אם טעה חוזר לא מיתוקמא אלא בלילי י"ט הראשון של פסח ובלילי י"ט הראשון של חג והא דאשכחן בפ' ב' דביצה (דף טו:) ובפ' אלו דברים בפסחים (דף סח:) גבי י"ט חלקהו חציו לה' וחציו לכם חציו לאכילה וחציו לבית המדרש דברי ר' יהושע אפשר בבישרא ופירי דאין בהן ברכת המזון ולא בעי הזכרת י"ט אבל לילי י"ט הראשון של חג לא סגי בלא פת כיון דילפינן מחג המצות אע"ג דלר' אליעזר אמרינן בשאר ימים אם השלים במיני תרגימא יצא*:

והא א"ר אליעזר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה · אהא דמשלים בי"ט האחרון פריך דליכא סוכה: חזר בו ר' אליעזר · אצל חכמים לומר שאין לדבר קצבה ואם רצה להתענות יתענה חוץ מלילי י"ט הראשון ובהא מיהא פליג עלייהו דקסבר יש לה תשלומין כמו שיש תשלומין לקרבן י"ט ראשון אף בי"ט אחרון כך פי' בקונטרס וליכא דישלים ואם השלים לא משמע כלל לשון תשלומין אלא לשון השלמה חשבון של י"ד סעודות ועוד כיון דממצה ילפינן לא מצינן שיהא תשלומין למצה של לילה הראשון של פסח ועוד דמשמע קצת בירושלמי דבעי כזית דגן לסעודת י"ט הראשון של חג כמו גבי מצה והכא אמרי' דישלים במיני תרגימא ועוד מעובדא דאפוטרופוס של אגריפס משמע דלא פטר ר' אליעזר בסעודה אחת לכך נראה לפרש חזר בו ר' אליעזר ממה שהיה מצריך סוכה ולעולם י"ד סעודות בעי ובירושלמי מפני אמר ר' אחא למצוה חשובה כלומר לכתחילה צריך לאכול בסוכה ואם לא אכל משלים בשמיני בלא סוכה: במיני תרגימא · פי' בקונטרס כגון פירות וכיסנין וקפלוטות מבושלין ואי אפשר לומר כן דהא רבא מסיק פ' ה' דיומא (דף עט: ושם) דפירי לא בעי סוכה ודייק מהכא ואי ס"ד פירות בעי סוכה לישלים בפירות ודחי בהתרא דלא שכיחי פירות ואיבעי' אימא מיני תרגימא נמי מיני פירי ניכהו מ"מ משמע דאי פירי לא בעי סוכה אין השלמה מועלת בפירות ומיני תרגימא הוו כגון בשר ודגים ושאר דברים שמלפתין בהן את הפת ואין ללמוד מכאן שיועילו מיני תרגימא להשלים שלש סעודות של שבת דשאני התם דילפי' (שבת דף קיז:) מדכתיב תלתא היום גבי מן שהוא במקום פת ואפי' באתו להשוותם לא נפיק בפירות כדפרישי' דלא מהני גבי סוכה*:

מהו

עין משפט נר מצוה

מט א ב מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ז סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלט סעיף ג:

[עי' תוס' יומא עט. ד"ה הא כתבו ישוב נכון על זה ותוס' חולין קז. ד"ה מאי לאו]

[וע"ע תוס' פסחים קיז: ד"ה מיני]

רבינו חננאל

נתנו לו אוכל פחות מכביצה ואכלו חוץ לסוכה במפה בלא נטילת ידים ובלא ברכה דייקינן מינה הא כביצה בעיא סוכה וקשיא לרב יוסף דאמר ב' וג' לגימות היא אכילת עראי שאוכלין חוץ לסוכה ולאביי דאמר כדאכיל בר בי רב ועייל לכלה ושנינן לעולם אפי' כביצה לא בעיא סוכה אלא דייקינן ממתני' דקתני פחות מכביצה הא כביצה בעי נטילת ידים ובעי ברכה. וקי"ל הכי: מתני' ר' אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה. וחכ"א אין לדבר קצבה אינו חייב אלא [ליל] יו"ט הראשון בלבד כרבי שמעון בן יהוצדק דאמר נאמר חמשה עשר בחג המצות אכילת מצה ונאמר בחמשה עשר בחג הסוכות ישיבה כעין דירה מה חג המצות אכילת [מצה] בלילה הראשון חובה שנא' בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה. אף בחג הסוכות ישיבה כעין דירה *)באכילה בסוכה. מכאן ואילך רשות דמצוה. ועוד א"ר אליעזר מי שלא אכל בלילי י"ט הראשון. והא חיובי מחייב ליה לאכול בכל יום ב' סעודות והנה חייב בשאר הימים וכ"ש בליל יו"ט הראשון. א"ר אסי חזר בו ר' אליעזר ואסיקנא כי זו השלמה במיני תרגימא. תניא ר' אליעזר אומר

*) נ"ל דצ"ל דהיינו אכילה בסוכה. בלילה הראשון חובה מכאן וכו'.

מסורת הש"ס

[דף כו.] [לעיל כו.] [עירובין כג.] [לעיל כו. וש"נ] [לקמן מז. פסחים קכ.] יומא עט:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מכאן וכו' תאכל מצות הוא ויצא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה טו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלז סעיף א:

נא ב מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה כה סמג עשין שם טוש"ע א"ח סי' תרלז סעיף ב:

נב ג מיי' פ"ה מהלכות ת"ת הלכה ז:

נג ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ל סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיג סעיף א

[לקמן כט: לא. מה: פסחים לח.]

[נ"ל ומדמרבינן עי' מהר"ם ורש"ל]

רבינו חננאל

אין יוצאין מסוכה לסוכה כו'. והכ"א יוצאין מסוכה לסוכה [ועושין סוכה] בחולו של מועד' ועוד אמרו חכמים אע"פ שאמרו אין אדם יוצא בלולבו של חבירו אבל יוצא הוא בסוכתו של חבירו שנאמר כל האזרח בישראל וגו'. מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת. והאי דכתיב תעשה לך למעוטי גזולה אבל שאולה כשרה היא: ת"ר מעשה בר' אליעזר ששבת בסוכת יוחנן בן אלעאי הגיעה חמה בשפת הסוכה א"ל מהו לפרוש עליה סדין א"ל אין שבט מישראל שלא העמיד שופטים כו'. הגיעה חמה במרגלותיו של ר"א עמד ר' יוחנן ופרס עליה סדין. הפשיל ר' אליעזר טליתו ויצא. ואמיקנא שבת היתה שלא היה ר' אליעזר יוצא מביתו ברגל. ולמה לא השיבו מפני שלא אמר דבר שלא שמע מרבו מעולם ואמאי לא פשיט ליה מדידיה דתנן פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שתלוי וקשור פוקקין בו דילמא

שבת קכה. קמ: עירובין מד.

גמרא

אין יוצאין מסוכה לסוכה *ואין עושין סוכה בחולו של מועד וחכמים אומרים [א]יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחולו של מועד ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה בחולו של מועד מ"ט דר' אליעזר אמר קרא °חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים עשה *סוכה הראויה לשבעה ורבנן הכי קאמר רחמנא עשה סוכה בחג ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד פשיטא מהו דתימא האי אחריתי היא ואינה לשבעה קמ"ל תניא ר' אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו דכתיב °ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים *משלכם כך אין *אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים משלך [ב]וחכמים אומרים אע"פ שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו דכתיב °כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת ורבנן האי לך מאי דרשי ביה מיבעי ליה למעוטי גזולה *אבל שאולה כתיב כל האזרח ור' אליעזר האי כל האזרח מאי עביד ליה מיבעי ליה לגר שנתגייר בינתים וקטן שנתגדל בינתים ורבנן כיון שאמרו עושין סוכה בחולו של מועד לא אצטריך קרא ת"ר מעשה בר' אלעאי שהלך להקביל פני ר' אליעזר רבו בלוד ברגל אמר לו אלעאי אינך משובתי הרגל שהיה ר' אליעזר אומר משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל דכתיב °ושמחת אתה *וביתך איני והאמר ר' יצחק [ג]מניין *שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנא' °מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת מיחייב איניש לאקבולי אפי רביה לא קשיא הא דאזיל ואתי ביומיה הא דאזיל ולא אתי ביומיה ת"ר *מעשה בר' אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של יוחנן ברבי אלעאי בקיסרי ואמרי לה בקיסריון והגיע חמה לסוכה אמר לו מהו שאפרוש עליה סדין אמר לו אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא העמיד ממנו שופט הגיע חמה להצי הסוכה אמר לו מהו שאפרוש עליה סדין אמר לו אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא יצאו ממנו נביאים שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים הגיע חמה למרגלותיו של ר' אליעזר נטל יוחנן סדין ופירש עליה הפשיל ר' אליעזר טליתו לאחוריו ויצא *לא מפני שהפליגו בדברים אלא מפני *שלא אמר דבר שלא *שמע מפי רבו לעולם היכי עביד הכי והאמר ר' אליעזר אין יוצאין מסוכה לסוכה רגל אחר הואי והאמר ר' אליעזר משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל שבת הואי ותיפשוט ליה מדידיה דתנן *פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו [ד]וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין

התם

תורה אור: חגיגה דברים טז · ולקחתם ויקרא כג · כל האזרח שם · ושמחת דברים יד · מדוע מלכים ב ד

רש"י

אין יוצאין מסוכה לסוכה · לאכול בזו ולישן בזו או היום בזו ומחר בזו: ואין עושין סוכה בחולו של מועד · מי שלא ישב בסוכה י"ט הראשון: עשה סוכה לשם חג של שבעת הימים · שמעת מינה דאין עושין סוכה בחולו של מועד דאינה לשבעה ושמעינן מינה דאין יוצאין מסוכה לסוכה דאם כן לאו סוכה לשבעה היא: פשיטא · דהא סוכת שבעה היא: מהו דתימא האי אחריתי היא ואינה לשבעה קמ"ל · הואיל וישב בה בי"ט וזו להשלים היא סוכת שבעה קרינא ביה בהשלמה לראשונה היא: לכם משלכם · להוציא את הגזול ואת השאול: כל האזרח ישבו בסוכות כתיב · דמשמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה ואי אפשר שיהא לכולן דלא מטי שוה פרוטה לכל חד אלא ע"י שאלה: בינתיים · בחולו של מועד: וקטן שנתגדל · נמחו לו ב' שערות במועד ואתא האי כל לרבויי שעושה סוכה בחולו של מועד מה שאין כן במחויב קודם לכן כדאמר ר' אליעזר לעיל: ורבנן כיון דאמרי עושין סוכה בחולו של מועד · ואפי' מי שמחויב קודם לכן ולא עשה תו לא איצטריך האי לרבויי דכ"ש הוא: ברגל · י"ט ראשון והלך אלו מערב י"ט: אינך משובתי הרגל · הואיל ולא עמדת בביתך אלא אצלך: משבח אני את העצלנין · אע"פ שלא בשביל הרגל מתעכבים שהרי כל ימות השנה אינן יוצאין מחמת עצלות אעפ"כ משבחן אני: מדוע את הולכת וגו' · בעלה של שונמית אמר לה כשאמרה לו אלכה וארוצה עד איש האלהים ואשובה: הא דאזיל ואתי ביומיה · ומשמח שמחת החג עם אשתו חייב להקביל פני רבו כגון עיר שבתוך התחום או על ידי עירוב: ששבת בסוכתו של יוחנן כו' · לקמיה פריך הא אמר ר' אליעזר משבח אני את העצלנין: מהו שאפרוש עליה סדין · לצל שלא תבוזפך השמש מי אסור משום מוסיף על אהל עראי בשבת או לא: אין לך כל שבט כו' · השיאו לדבר אחר כדאמרי' לקמן (דף כח.) שלא אמר דבר אחד שלא שמע מפי רבו: שלא העמיד שופטי · מושיע את ישראל אותן שהיו משמת יהושע ועד שמואל שמשח שאול למלך יהושע מאפרים אהוד מבנימין גדעון ממנשה הרי מבני רחל שמשון מדן ברק מקדש מנפתלי הרי מבני בלהה אבצן זה בועז מיהודה עלי מלוי תולע מיששכר אלון הזבולני מזבולן אלו מפורשים אבל עתניאל ויפתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבטיהן ומראובן ושמעון גד ואשר לא מצאתי מפורש: הגיע חמה · מתפשטת ומתקרבת אצלם: מלכים על פי נביאים · שאול ודוד ע"פ שמואל: ויצא · שלא *רצה להתיר את הדבר: לא מפני שהפליגו בדברים · מה שהשיאו לדבר אחר לא הפליגו הימנו ולדחותו שלא ללמדו תורה נתכוון אלא שלא אמר דבר כו': אין יוצאין מסוכה לסוכה כו' · והיאך הניח שבת שבתוך הרגל את סוכתו שהיתה בלוד שהיה דר בלוד כדתניא (סנהדרין ד' לב:) אחר ר' אליעזר ללוד: רגל אחר היה · כגון עצרת והיו יושבין בסוכה משום אויר: ותפשוט ליה מדידיה · שלא תפרוש עליה סדין דאסור להוסיף על אהל עראי: שקשור ותלוי · שם כל שעה: פוקקין בו · כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה לא בונה ולא מוסיף: ואם לאו אין פוקקין בו · דמוסיף הוא על סתימת אהל:

התם

תוספות

מהו דתימא כיון דנפלה אחריתי היא · יש ספרים שכתוב בהן קמ"ל כיון (*דבדידי') קעביד איהי היא משמע לפי שבונה אותה באותן עצים: כל האזרח בישראל ישבו בסוכות · משמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה ואי אפשר שתהא של כולם דלא מטי בוה פרוטה לכל אחד אלא על ידי שאלה כך פירש בקונט' ועל חנם דחק דכיון דכתב לך למעוטי דשותפין משמע כדמוכח בראשית הגז (חולין דף קלו:) גבי תרומה וחלה ופאה וטובה דקא חשיב התם ואפי' אתרוג כמי דכתיב ביה לכם לשון רבים אמרינן בים נוחלין (ב"ב דף קלז:) האחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית וטלו אחד מהם ויצא בו אם יכול לאכלו כגון דאיכא אתרוג כיוצא בו לכל חד וחד יצא ואם לאו לא יצא דלכם משמע שיהא כולו שלו ולא מקלתו ולא דמי לבגדיכם ועריסותיכם ותרומותיכם דפרק ראשית הגז (חולין דף קלו·) דשל שותפין בכלל והא דכתיב לכם לשון רבים משום דאיבעי ליה למיכתב ולקחתם לשון רבים דדרשינן פרק לולב ועבה (לקמן דף מג.) שתהא לקיחה · לכל אחד ואחד (*ומרבינן) סוכה אחת לכל ישראל שמע מינה דלא דרשי לך למעוטי שאולה ומוקמי ליה למעוטי גזולה ומיהו קשה הא גבי ציצית מרבינן דשותפין מדכתיב בגדיהם וממעטינן שאולה מדכתיב כסותך בפ' ראשית הגז (חולין דף קלו·) וא"כ הכא נמי נידרוש הכי ולפירוש הקונטרס ניחא דעל כרחך יוצאין בשאולה מדמרבינן סוכה אחת לכל ישראל ותימה דלר' אליעזר דבעי סוכה שלכם אין שנים יוצאין בסוכה א' לעולם ויהא צריך לכל בני הבית סוכה לכל אחד וא' ושמא הוה מרבי מדכתיב תשבו כעין תדורו (שותפין) שיכולים לישב יחד בסוכה אחת ומה שנהגו כל הקהל לקנות אתרוג בשותפות ולצאת בו דעתן להקנות כל א' חלקו לחבירו בשעה שהוא מברך על מנת להחזיר דבשביל שנשתתף בו לא גרע ממתנה על מנת להחזיר דשמה מתנה:

פקק החלון · פירשנו לעיל בפרק קמא (דף טז:) גבי שכחו ולא הביאו ספר תורה:

כל

מסורת הש"ס

[לעיל ט.]

[לעיל ט:]

[לקמן לא.]

[לעיל ט.]

[עיין תוס' פסחים קח. ד"ה שלאמר ושמחת]

[תוספ' פ"ב ע"ש]

ברכות כז: וסוף מס' כלה ועי' מג"א סי' קנ

שלא יאמרו התיר את הדבר כ"ס נס"א

[יומא סו:]

[לקמן כח.]

התם מבטל ליה · להאי פקק לגבי חלון וחשיב ליה מכותל עצמו הלכך הוי מוסיף אבל סדין אגן סהדי דלא מבטיל ליה לגבי סוכה וסופו ליטלו הלכך לא פשיטא לרבי אליעזר דליהוי מוסיף: אינן אלא מפי השמועה · בתמיה: הזקקתוני · כלומר תזקיקוני לומר דבר כו' אגיד לכם את מדותי וזו אחת מהן: שיחת חולין · דברי הבאי ושחוק כלומר מה שספק בידי לא מפני (*שטרחתי) בכל אלה ואי אפשר שאמרו רבותי דבר בבית המדרש ולא שמעתיו ומה שלא שמעתי לא אומר שכך היא מדתי: בלא תורה · בלא גירסא שהיה הולך ושונה תמיד: חוץ מערבי פסחים · מפני עשיית פסחיהם ומפני התינוקות שלא ישנו כך מפורש בפסחים (דף קט'): וערב יום הכפורים · שצריך לאכול מבעוד יום: משנה · (ב) כגון משנה וברייתא של ששה סדרים: גמרא · זו היא סברא שהיו התנאים אחרונים מדקדקים בדברי הראשונים הסתומים לפרשם וליתן בהן טעם כמו שעשו האמוראים אחר התנאים שפירשו דברי התנאים שלפניהן וקבעו בהן גמרא ואותו דיוק שבימי התנאי' נקרא הש"ס: הלכות · הלכה למשה מסיני כגון גוד ולבוד ודופן עקומה שיעורין *חלילן מחילין עשר נטיעות ערבה וניסוך המים: דקדוקי תורה · ריבויי אותיות שבאין לדרוש בהן ריבוים ומעוטים כגון האזרח להוציא הנשים שדקדקה התורה בלשונה לכתוב אות יתירה ללמד: דקדוקי סופרים · שהוסיפו לדקדק אחר מעשה הבריות ולהחמיר ולעשות סייג ואזנים לתורה וגזרו גזרות להרחיק את האדם מן העבירה ורכוותה בבכורות (ד' ל:) גר הבא לקבל תורה עליו חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ר' יוסי אומר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים: קלים וחמורים · דברים הלמדין בק"ו שניתנו לדון מעצמן לכל אדם ולא פירשו כלום בסיני: וגזרות שוות · דברים הלמדין בג"ש: תקופות. חשבון הילוך חמה ולבנה: וגימטריאות · דברים הלמדין בלשון גימטריא כגון (ירמיה כה) ששך בבל בא"ת ב"ש כשדים (שם נא) לב קמי בא"ת ב"ש סהדה מגן (לקמן ד' נב:) בא"ט ב"ח וכן לפי מנין האותיות כגון סתם נזירות שלשים יום (נזיר ד' ה·) מקדוש יהיה יהי"ה בגימטריא שלשים הוו: שיחת מלאכי השרת שיחת שדים שיחת דקלים · לא ידענא מאי היא*): משלות כובסין ומשלות שועלים · שיסדו קדמונים לתת אמתלא לתוכחתם ותולין אותן בכובסים ובשועלים כגון (סנהדרין לט·) מאזני לדק אבות אכלו בוסר: הויות דאביי ורבא · כל איבעי' להו לאביי ורבא הוה מספקא להו ובכולן נתן את לבו ונתן בהן טעם ובימי אמוראים נשתכחו: נשרף · שהיו מלאכי השרת מתקבצין סביביו לשמוע דברי תורה מפיו: מתני' מסס ראיה · בתמיה: נשים ועבדים · מפרש בגמרא: גמ' האזרח · בבני ישראל ישבו בסוכות: אזרח זה אזרח · אי הוה כתיב אזרח הוי משמע כל תולדות ישראל אנשים ונשים: כתיב האזרח · מיומן שבאזרחים להוציא את הנשים: לרבות את הקטנים · לקמן רמינן מתגיתא עלה: בעינוי · יום הכפורים דכתיב תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר אלמא ה' לרבויי אתא: אמר רבה הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי · הנך תרי מילי ליכא למידרשינהו לתרוייהו מקראי דהא זו ה' לרבות אף זו ה' לרבות והא זו למעט אף זו למעט אלא על פי הלכה שנאמרה למשה מסיני באחד מהן לחילוף נאמרו שני דברים הללו זו לחיוב וזו לפטור וחדא מינייהו לאו ממשמעותא אלא רבנן אסמכינהו אקראי חדא ממשמעותא וחדא אסמכתא בעלמא דאלו קרא חילופא משמע ולמילתא אחריתי אתא: ה"ג הי קרא והי הלכתא ותו למה לי קרא למה לי הלכתא · הי קרא הי מינייהו ממשמעותא והי לאו ממשמעותא דקרא דאלו קרא חילופא משמע אלא מהלכתא הוא דאתמר ותו למה לי קרא למה לי הלכתא לא בסוכה לפטור ולא בעינוי לחיוב: נשים פטורות · בפ"ק דקדושין (ד' לד·) מפרש: ויום הכפורים · לא תעשה הוא וכרת הוא וכל מצות לא תעשה בין זמן גרמא בין לא זמן גרמא נפקא לן בקדושין (ד' לה·) מדרב יהודה דחייבות: אמר

*) עי' בערוך ערך שח פירוש ע"ז .

התם הוא דמבטל אבל הכא דלא מבטל לא ת"ר מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון ושאלוהו שלשים הלכות בהלכות סוכה שתים עשרה אמר להם שמעתי שמונה עשר אמר להם לא שמעתי ר' יוסי בר' יהודה אומר חילוף הדברים שמונה עשר אמר להם שמעתי שתים עשרה אמר להם לא שמעתי אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה אמר להם הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי *מימי לא קדמני אדם בבית המדרש ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי ולא שחתי שיחת *חולין ולא אמרתי דבר *שלא שמעתי מפי רבי מעולם אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי מימיו לא שח שיחת חולין ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא קדמו אדם בבית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי ולא הרהר במבואות המטונפות ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם *ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים וכן היה ר' אליעזר תלמידו נוהג אחריו תנו רבנן *שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה *כמשה רבינו ושלשים מהן ראוים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון עשרים בינונים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגימטריאות שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים *ושיחת דקלים משלות כובסין משלות שועלים דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר °להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר שקטן שבכולן כך גדול שבכולן על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף: **מתני'** *מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש לא כך היה מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את רבי יוחנן בן החורנית ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר אמרו להם ב"ש *משם ראיה אף הם אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה *קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מעשה *וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל קטן: **גמ'** מה"מ דת"ר אזרח זה אזרח *°האזרח להוציא את הנשים °כל לרבות את הקטנים אמר מר האזרח להוציא את הנשים למימרא דאזרח בין נשים בין גברי משמע והתניא האזרח לרבות את הנשים האזרחיות שחייבות בעינוי אלמא אזרח גברי משמע אמר רבה הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי הי קרא והי הלכתא ותו קרא למה לי הלכתא למה לי הא סוכה מצות עשה שהזמן גרמא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות (א) יום הכפורים מדרב יהודה אמר רב נפקא דאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא °איש או אשה השוה

כל עוף שפורח עליו מיד נשרף. שהדברים שמחים כנתינתם בסיני שנתנה תורה באש וכענין זה מצינו במדרש בעובדא דרבי אליעזר ורבי יהושע שהיו מסובין בסעודה וליהטה האש סביבם*:

הלכתא נינהו · הלכתא היא גרסינן לשון יחיד דחדא מינייהו הלכתא ותו לא וכרים בנות כותים (נדה דף לב·) גבי אין לי אלא אחת נקט לשון רבים לפי שמסופק על שניהם הי מינייהו הלכתא:

השוה

מסורת הש"ס
[נ"א שלא טרחתי]
מגילה כז:
[לעיל ה: ולקמן לד.]
[לעיל כז:]
פסחים קט. ע"ש שהוא ר"ע.
ב"ב קלד.
[עי' סנהדרין יא. ומה שנדפס שם בגליון בשם רש"ל דמותק זה]
[בערך שח כתב הערוך ענין נפלא ע"ש]
ברכות יא. עירובין יג: לעיל ג. ז:
[שבת כט. וש"נ ערכין ב: [עירובין פב.] יבמות טו.
[קדושין לד.]

הגהות הב"ח
(א) גמ' נשים פטורות ויום הכפורים: (ב) רש"י ד"ה משנה כגון. נ"ב והרמב"ם בפי' י"ע דף קנד שאריך בפי' ברייתא זו בביאור יותר מפרש"י כאן:

גליון הש"ס
גמ' כל לרבות את הקטנים. עיין פסחים דף מג ע"ב תוס' ד"ה מאן שמעת:

עין משפט נר מצוה
נד א מיי' פ"ד מהל' ת"ת הלכה ט טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף טז:
נה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז ושם סעיף כה בהג"ה:
נו ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה כה:
נז ד מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ד טוש"ע א"ח סי' פה סעיף ב וטוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כו בהג"ה:
[עובדא זו כתבו תוספות חגיגה טו. ד"ה שכן וכו' בשם הירושלמי ע"ש]
נח ה (מיי' פ"ו מהל' מלה) סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תסב סעיף א:
נט ו מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה ח סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלד סעיף ד:
[יומא יט:]
ס ז מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרמ סעיף א:
סא ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו חננאל
התם משום דמבטל ליה לפקק החלון קא אסר את שאינו תלוי. אבל הכא דלא מבטל ליה לסדין אימא. לא תיבטל נמצא הדבר ספק. וכן שאלו שלשים הלכות את ר' אליעזר בענין סוכה. י"ב השיב להן. י"ח אמר להן לא שמעתי. אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה. אמר להן הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי ובא להודיע שלא נתרשל בשימוש בהמ"ד אמר לעולם לא קדמני אדם לבהמ"ד ולא ישנתי בו שינת קבע ולא עראי ולא הנחתי אדם בבהמ"ד. ויצאתי ולא שחתי שיחת חולין ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מרבותי שהיה נוהג ר' אליעזר כמנהג ריב"ז בכל אלו והיה עוד ריב"ז נוהג לא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין. ולא מצאו אדם יושב דומם אלא שונה ולא פתח אדם דלת לתלמידים אלא הוא. מכלל שהיה משכים ומקדים. ולא אמר הגיע זמן לצאת מבהמ"ד חוץ מערבי פסחים שבתות וימים טובים: ת"ר פ' תלמידים היו לו להלל הזקן. ל' מהן ראוין שתשרה שכינה עליהן כמשה רבינו ול' מהן [ראוין] שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון ועשרים בינוניים. הגדול שבכולם יונתן בן עוזיאל אמרו עליו כל עוף שפורח עליו באויר בשעה שהיה עוסק בתורה מיד נשרף כלומר זיו השכינה היה במושבו. קטן שבכולן ריב"ז אמרו עליו על ריב"ז שלא הניח מקרא משנה תלמוד הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלין וחמורין וגז שוות תקופות וגימטריא שיחת מלאכים ושיחת שדים ושיחת דקלים משלות שועלין משלות כובסין דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא פי' הקושיות שהיו נושאין ונותנין בה עכשיו אביי ורבא פשוטות וסדורות הוו ומכוונות ביד ריב"ז *)וכך היו מתעסקין בהן: ירו' עלבי' ר' אבדמא מלהא הוה דמוך אחנותיה עבר ר' חייא בר אבא וחזייא א"ל זיל דמוך גו מטללתך וכן א"ר יוסי. ר' זעירא סליק לגזורה. פי' לשבועת בזרד' א"לא ולא קיבל עליו מטעים מידי **)עד דמיפני מוסף או משום שאין שבת לת"ח להניח ביתו (בערב) [ברגל]. תני כל שאומרים עליו ג' ברכות לאחריו אומר לפניו ברכת המוציא כל שאין. אומרים עליו ג' ברכות לאחריו אין אומרים עליו המוציא התיבון פחות מכביצה אין אומרים (לפניו) [אחריו] ג' ברכות מעתה אין אומרים לפניו המוציא ושני ר' אחא לשאר המינין נצרכה כלומר כל מין שחייב אחריו ג' ברכות אומרים לפניו המוציא: מתני' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה כו'. נשים ועבדים וקטנים פטורים כו' מנא לן שהנשים פטורות דת"ר אזרח הייתי אומר אזרח [בין איש] בין אשה. האזרח להוציא את הנשים. ואקשינן למימרא דאזרח בין איש ובין אשה משמע. והתניא בענין הכפורים האזרח לרבות הנשים האזרחיות לעינוי אלמא אי לאו דמרבי להו לנשים מהאזרח מתוספת ה"א אזרח גברי משמע נשי לא משמע. ומשני רבה הלכתא היא ואסמכוה אקרא. כלומר הדא קרא והדא הלכתא. ואמרינן איזו היא קרא ואיזו היא הלכתא. ותוב הא תרתי בסוכה שהנשים פטורות וביוה"כ שהנשים חייבות אין צריכות לא קרא ולא הלכתא ישיבת סוכה

*) אינו מובן ואולי דצ"ל ואח"כ נשתכחו מהן וכן פרש"י ובימי האמוראים נשתכחו. **) נ"ל או משום דלא הוי עסקיה טעם כלום עד דמפני מוסף וכו'. וכ"ה שם בירושלמי.

*השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אמר אביי לעולם סוכה הלכתא ואיצטריך ס"ד אמינא תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו קמ"ל רבא אמר איצטריך ס"ד אמינא יליף חמשה עשר חמשה עשר מחג המצות מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות קמ"ל והשתא דאמרת סוכה הלכתא קרא למה לי לרבות את הגרים סד"א °האזרח בישראל אמר רחמנא ולא את הגרים קמ"ל יום הכפורים מדרב יהודה אמר רב נפקא לא נצרכא אלא לתוספת עינוי סד"א הואיל ומיעט רחמנא לתוספת עינוי מעונש ומאזהרה לא נתחייבו נשים כלל קמ"ל: אמר מר כל לרבות את הקטנים והתנן נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה ל"ק כאן ^א בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך *קטן שהגיע לחינוך מדרבנן הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא: קטן שאינו צריך לאמו כו': *היכי דמי קטן שאינו צריך לאמו אמרי דבי ר' ינאי כל שנפנה ואין אמו מקנחתו רבי (*שמעון) אומר כל שנעור משנתו ואינו קורא אמא [אמא] גדולים נמי קרו אלא (אימא) כל שנעור ואינו קורא אמא אמא: מעשה וילדה כלתו כו': מעשה לסתור חסורי מחסר' והכי קתני ושמאי מחמיר ומעשה נמי וילדה כלתו של שמאי הזקן ופחת את המעזיבה וסיכך על המטה בשביל הקטן: **מתני'** כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה משלו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו: **גמ'** ת"ר ^ב כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות* מעלן לסוכה אוכל ושותה ומטייל בסוכה מה"מ *דת"ר °תשבו כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושות' ומטייל בסוכה ומשנן בסוכה איני והאמר רבא מקרא ומתנא במטללתא ותנוי בר ממטללתא ל"ק ^ג הא במגרס הא בעיוני כי

ויקרא כג · שם

רש"י

אמר אביי לעולם סוכה · לפטור' הלכתא היא דאלו קרא חיובא קמרבי דאזרח גברי הוא דמשמע וה' לרבות את הנשים הוה לן למדרשיה כדדרשינן ביום הכפורים אלא שהלכה למשה מסיני פוטרתן ודקתני האזרח להוציא את הנשים אסמכתא בעלמא הוא ועיקר קרא לרבויי אתא כדלקמן ודקשיא לך למה לי הלכתא לפוטרן הא מצות עשה שהזמן גרמא הוא איצטריך ס"ד כו': רבא אמר איצטריך · מה התם נשים חייבות באכילת מצה ואף ע"ג דמצה מצות עשה שהזמן גרמא דנפקא כדר"א בפסחים (דף מג:) שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים ישנן במצות לא תעשה דהיינו אכילת חמץ: והשתא דאמרת סוכה לפטורה הלכתא היא · ולאו ממשמעותא דאיכו ה' דקרא רבויא היא קרא למה לי כלומר אמאי אתא ה' דסוכה: לרבות את הגרים · שחייבים בסוכה: מדרב יהודה נפקא · ולמה לי קרא ה' דהאזרח לרבויי נשים לעינוי: לתוספת עינוי · שהצריך הכתוב להתחיל ולהתענות מבעוד יום: הואיל ומעטיה קרא · מלאו וכרת דכתיב בעינוי (ויקרא כג) בעצם היום הזה על עצמו של יום ענוש כרת ואינו ענוש כרת על תוספת עינוי ומאזהרה נמי אימעוט בפרק בתרא דיומא (דף פא·) נשים נמי למעטי דלא ליחייבו ביה אפילו למצות עשה בעלמא: קטן שהגיע לחינוך · משאינו צריך לאמו: אסמכתא בעלמא נינהו. וקרא לרבי אליעזר כדאית ליה לרבות גר שנתגייר בינתים וקטן שגדל דעושים סוכה בחולו של מועד מה שאין שאר ישראל עושין או לרבנן כדאית להו שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת ולהכשיר סוכה שאולה: הכי גרסינן כל שניעור משנתו ואינו קורא אמא שאינו כרוך אחריה לקרותה בכל שעה שניעור: ופרכי' [אמא] גדולים נמי קרו · כלומר שאינו קורא לאמו הוא דקרית ליה אין צריך לאמו הא אם קורא אמא צריך לאמו קרית ליה אפילו גדול שאינו צריך לאמו רגיל לקרותה כשניעור: אלא כל שניעור ואינו קורא אמא אמא · שאינו כרוך אחריה לקרות ולשנות עד שתבא אליו אבל קורא ושותק לאו צריך לאמו הוא: מעשה לסתור · דהא קטן הצריך לאמו הוא ואמאי פיחת וסיכך: **מתני'** סוכתו קבע · להיות כל עיקר דירתו בה: מאימתי מותר לפנות · הימנה ולירד: משתסרח המקפה · משתקלקל המקפה כל תבשיל קפוי לא רך ולא עב קרוי מקפה: משל לעבד כו' · כלומר גשמים היורדים בחג סימן קללה הם משל לעבד כו': ושפך לו קיתון · של מים על פניו ובגמרא מפרש מי שפך למי: **גמ'** ומשנן בסוכה · שונה למודו ומחתכו על בוריו לעמוד (א) דהיינו שמעתא דאמוראי וסברא של טעמי משנה וברייתא מה טעם זה חייב וזה פטור זה אסור וזה מותר: מקרי ומתני · לקרות שבכתב ולשנות משניות הערוכות ושגורות בפה: במטללתא · בסוכה: ותנוי · הש"ס דהוא סברא לטרוח ולשנן וכן שמעתא דאמוראי שאינן באות אלא מכלל דקדוקי שהן למדין מתוך דברי משנה דמדמו מלתא למלתא: בר ממטללתא · אם ירצה דמצטער הוא ומצטער פטור מן הסוכה והאויר יפה לו להרחיב דעתו קא סלקא דעתיה תנוי היינו משנן: הא למיגרס כו' · כלומר תרי גווני שינון הוו למיגרס גמרא הברורה לו כבר והיינו שמעתא צריך סוכה והיינו משנן: לעיוני · בר ממטללתא: כי דבר פלוני אסור ומותר אבל לעיוני בטעמים בר מסוכה: מנא

תוספות

השוה הכתוב אשה לאיש · ואו"ת פ"ק דערכין (ד' ד:) דאמר אין לי אלא איש שהעריך אשה שהעריכה מנין ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סו·) גבי מקלל אביו ואמו דאיצטריך לן איש איש לרבות אשה דדריש לה מדכתיב איש תרי זימני דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות תיפוק ליה מדהשוה אשה לאיש וכן בפ' נגמר הדין (שם ד' מו:) אין האשה נתלית מדכתיב איש ולא אמרי' השוה אשה לאיש וי"ל דלענין פרשה שנאמרה *בלשון זכר הוא דאמרינן השוה הכתוב אשה לאיש דהאי מייתי לה בריש תמורה (ד' ב:) והכא גבי אזרח אבל היכא דכתיב איש ממעטינן אשה ומיהו קשה דבפ' שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק ד' מד:) אמר שור שור שבעה להביא שור האשה גבי שור שהמית והתם לא כתיב ביה שור איש אלא דכתיב ביה וגם בעליו יומת וזה אינו אלא לשון זכר ושמא יש בו שום יתור שהייתי ממעט ממנו אשה אי לאו דרביי' רחמנא אי נמי משום דדרשינן בפרק ד' וה' (שם דף מד·) נגיחה למיתה נגיחה לנזקין הוה ילפי' מיתה מנזקין דכתיב בהו כי יגח שור איש*: **לרבות** הגרים · דס"ד ישראל ולא גרים כי האי גוונא אשכחן פרק כל המנחות באות (מנחות דף סא: ושם) גבי תנופה דאמרי' אין לי אלא בני ישראל גרים ועבדים משוחררים מניין ת"ל המקריב וכן בפרק הערל (יבמות דף עד: ושם) ובספ"ק דכריתות (דף ז:) דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע אין לי אלא בני ישראל גיורת ושפחה משוחררת מניין ת"ל אשה ותימה דבפרק אלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פו· ושם) גבי גונב נפש אמרינן בני ישראל למעוטי למי שחציו עבד וחציו בן חורין אבל כולו משוחרר לא ממעט מבני ישראל וכן בפרק בנות כותים (נדה דף לד·) בני ישראל מטמאין בזיבה ואין הנכרים מטמאין בזיבה אבל גרים ומשוחררים לא ממעטי וכן במנחות בפ' שתי מדות (דף צג· ושם) בני ישראל סומכין ואין הנכרים סומכין אבל גרים ומשוחררים סומכין ובפ"ק דערכין (דף ה:) בני ישראל מעריכין ואין הנכרים מעריכין ושמא בכל הני יש שום רבוי דמרבינן גרים ומשוחררים*): **כאן** בקטן שהגיע לחינוך · כגון קטן שאינו צריך לאמו אע"פ דמתניתין קתני לה בהדיא דרך הש"ס להקשות ולתרץ כן ודכוותי' פ"ק דחגיג' (דף ז. ושם) דדריש כל זכורך לרבות הקטנים ופריך והתנן חוץ מחרש שוטה וקטן ומשני כאן בקטן שהגיע לחינוך דהיינו כדתנן התם כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית ואם יכול לעלות היינו הגיע לחינוך וקס"ד דמקשה דכל קטן מרבי משום דקרא סתמא כתיב מרבינא להו ודכוותה בריש בנות כותים (נדה דף לב· ושם) דאי לאו משום דבת שלש שנים ויום אחד לענין ביאה הלכתא הוה מרבי אפי' בת יום אחד מדכתיב ואשה משום דקרא סתמא כתיב והשתא הגיע לחינוך דאמרינן בכל דוכתא אין כולן שוים אלא כל אחד לפי ענייניו דהכא אמרי' באין צריך לאמו וגבי חגיגה שיכול לעלות ובסוף לולב הגזול (לקמן דף מב.) גבי לולב ביודע לנענע וגבי ציצית ביודע להתעטף וגבי תורה ביודע לדבר: **תשבו** כעין תדורו · רבא נמי דמפרש טעמא אחרינא גבי סומרי גנות לעיל (דף כו·) לא פליג אהא ברייתא דפריפית שם: **ומשנן** בסוכה · לבאר טעם המשניות והיינו הש"ס ופריך והא תנוי לבר ממטללתא לפי שצריך מחשבה ורוחב אויר ומשני דבגמרא נמי יש עיון כגון דבר פלוני אסור ומותר אבל לעיוני בטעמים בר מסוכה:

*) [וע"ע תוס' סנהדרין פו. ד"ה בני ובמנחות סא: ד"ה אין לי]

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ו מהל' סוכה הל' ח טוש"ע א"ח סי' תרמ סעיף ב:

סג ב מיי' שם הל' ה סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלט סעיף א:

סד ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ד:

[וע"ע תוס' ב"ק טו. ד"ה השוה ובדף מד: ד"ה שור]

רבינו חננאל

סוכה מצות עשה שהזמן גרמא הוא וקי"ל כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אי יוה"כ נפקא לן מהא דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ומשני אביי סוכה הלכתא ואצטריך סד"א תשבו כתיב ודרשינן תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו חייבין קמ"ל אשה פטורה רבא אמר סד"א נילף ט"ו ט"ו מחג המצות מה ט"ו דחג המצות נשים חייבות אף ט"ו דחג הסוכות נשים חייבות קמ"ל דלא וקרא דכתיב בסוכה האזרח לרבות הגרים. ומדסיכה הלכתא יוה"כ שהנשים חייבות בעינוי קרא. ל"ל בהא קרא הא אמרן השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. ושנינן כי אתא קרא לחיובינהו לנשים בתוספת עינוי והוא בין השמשות של יוה"כ סד"א הואיל ומיעטה קרא להאי תוספת מכרת דכתיב כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו' על עצמו של יוה"כ חייב כרת ולא על תוספת מעוטי נמי מיעטנהו לנשים קמ"ל האזרח לרבות הנשים האזרחיות (לעינוי) [לתוספת עינוי]: פיסקא כל קטן שאינו צריך לאמו חייב בסיכה. ותניא נמי כל האזרח כל לרבות הקטנים והתנן נשים ועבדים וקטנים פטורים ושנינן הא דתני קטנים פטורים בקטן שצריך לאמו והא דתני קטנים חייבין בקטן שאינו צריך לאמו. ואסיקנא קטן שאינו [צריך] לאמו כגון שנפנה ואין אמו מקנחתו או ניעור ואינו קורא אימא אימא ב' פעמים ואפי' קטן שהגיע לחינוך מדרבנן הוא דמחייב ליה אי הכי כל האזרח למאי אתא ואמרי' לר' אליעזר מיבעי ליה לגר שנתגייר בחולו של מועד שחייב לעשות סיכה ולישב בה וכן קטן שהגדיל ולרבנן מבעי להו כל האזרח מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת ומפורשין דברי ר' אליעזר ורבנן למעלה כך: מתני' כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע יש לו כלים נאים ומצעות נאות מעלן בסוכה אוכל ושותה בסוכה ומשנן בסוכה ואוקימנא למגרס *)ולעיוני בסברא דצריך קבע בסוכת וכן

*) אולי דצ"ל למגרס דלא בעי קביעות א"צ סוכה ולעיוני בסברא וכו' ועי' בר"ן דהביא פירוש זה בשם י"מ.

מסורת הש"ס

^א יבמות פד: תמורה ב: ב"ק טו. ^ב פסחים מג. ^ג קדושין לה: נדה מח:

[חגיגה ד.]

עירובין פב.

[נ"ל שמעון בן לקיש]

רש"ל

רש"ל מ"ז

[עי' ברש"י שבת קנד: ד"ה שתים]

[לעיל כו. וש"נ] ערכין ג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשנן בסוכה וכו' לעמוד עליו דסייס:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה השוה וכו' בלשון זכר הוא דאמרי' השוה. עיין תוס' יומא דף מג ע"א ד"ה ונתן:

כי הא (*דרבה) בר חמא כי הוו קיימי מקמיה דרב חסדא מרהטי בגמרא בהדי הדדי והדר מעייני בסברא אמר רבא *מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא חצבא ושחיל בר ממטללתא ושרגא במטללתא ואמרי לה בר ממטללתא ולא פליגי הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה: ירדו גשמים: תנא משתסרח המקפה של גריסין אביי הוה קא יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא נשב זיקא וקא מייתי ציבותא אמר להו רב יוסף פנו לי מאני מהכא אמר ליה אביי והא תנן משתסרח המקפה אמר ליה לדידי כיון דאנינא דעתאי כמי שתסרח המקפה דמי לי ת"ר *היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים *וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור איבעיא להו עד שיעור או עד שיאור ת"ש עד שיאור ויעלה עמוד השחר תרתי אלא אימא עד שיעור ויעלה עמוד השחר: משל למה הדבר דומה: איבעיא להו מי שפך למי ת"ש דתניא שפך לו רבו קיתון על פניו ואמר לו אי אפשי בשמושך

הדרן עלך הישן

ת"ר בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכל העולם כולו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו והניח פנס לפניהם כעס עליהם ואמר לעבדו טול פנס מפניהם והושיבם בחושך תניא רבי מאיר אומר כל זמן שמאורות לוקין סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שמלומדין במכותיהן משל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו מי דואג מי שרגיל ללקות בכל יום ויום הוא דואג *תנו רבנן בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שישראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה לוקה במזרח סימן רע ליושבי מזרח במערב סימן רע ליושבי מערב באמצע הרקיע סימן רע לכל העולם כולו פניו דומין לדם חרב בא לעולם לשק חיצי רעב באין לעולם לזו ולזו חרב וחיצי רעב באין לעולם לקה בכניסתו פורענות שוהה לבא ביציאתו ממהרת לבא וי"א חילוף הדברים ואין לך כל אומה ואומה שלוקה שאין אלהיה לוקה עמה שנאמר °ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים ובזמן שישראל עושין *רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר °כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה עובדי כוכבים יחתו ואין ישראל יחתו *ת"ר בשביל ארבעה דברים חמה לוקה על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכור ועל שני אחין שנשפך דמן כאחד ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין על כותבי (*פלסתר) ועל מעידי עדות שקר ועל מגדלי בהמה דקה בא"י ועל קוצצי אילנות טובות ובשביל ד' דברים נכסי בעלי בתים נמסרין למלכות על משהי שטרות פרועים ועל מלוי ברבית ועל

שמות יב | ירמיה י

רש"י

כי הא כו'. דבשמעתא איכא כמי ריהטא בלא טרחא ואיכא עיון בטרחא: כי הוו קיימי מקמיה דרב חסדא. בתר דאגמרינהו שמעתא: מרהטי בגמרא. מה ששמעו מפיו דבר פלוני אסור דבר פלוני מותר: והדר מעייני בסברא. מה טעמו של דבר ואם יש להשיב כלום: מאני משתיא. כוסות: במטללתא. לפי שאינן מאוסים: מאני מיכלא. קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוציאן: לבר ממטללתא. חוץ לסוכה: חצבא. כד של חרס ששואבין בו המים: ושחיל. דלי של עץ: שרגא. נר של חרס שקורין קרוסיי"ל: סוכה קטנה של שיעור מצומצם ז' טפחים אסור להניחן בתוכה: מקפה של גריסין. ממהרת לקלקל בגשמים מעט: ציבותא. קסמין של סכך היה משיר על המאכל: רב יוסף מאניני דעת הוה דתניא בפ' ערבי פסחים (פסחים קיג:) שלשה חייהן אינן חיים הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת שאינם יכולין לסבול שום דבר מיאום ואמר רב יוסף כולהו איתנהו בי: וירדו גשמים. וירד מן הסוכה לגמור סעודתו בבית וכשישב לו פסקו גשמים אין מטריחין אותו להפסיק ולעלות עד שיגמור: איבעיא להו עד שיאור. עד שיעלה עמוד השחר: או עד שיעור. משינתו הא אם הקיץ אפילו היה בחצי הלילה יקום משינתו ויעלה ויישן בסוכה: תא שמע עד שיאור ויעלה עמוד השחר. ועל כרחיך עד שיעור הוא דתניא בה דאל"כ מאי ויעלה עמוד השחר: תרתי. בתמיה שני דברים אלו הן סותרים זה את זה שיאור משמע שהאיר לו המזרח ועלה עמוד השחר משמע קודם לכן: אלא. על כרחך שיעור קתני וה"ק עד שיעור משיעלה עמוד השחר לאפוקי אם הקיץ משינתו בלילה דאין מטריחין ואם עלה השחר ולא ניער אין מקילין אותו: מי שפך למי. עבד לרבו והכי קאמר משל לעבד שהיה עושה לרבו עבודה שאינו עובדו כהוגן כך בידוע שאין ישראל עובדין כשורה או דלמא הכי קאמר ושפך לו רבו קיתון על פניו לומר לא מלפני דאי אפשי בשמושך וירידת גשמים היא שפיכת קיתון ומכל מקום סימן קללה הוא ומיהו פירושא דמתניתין מיבעיא לן בפיכת הקיתון מאי היא ישיבת הסוכה או ירידת גשמים: בזמן שהחמה לוקה כו'. משום דאיירי הכא בסימני קללה נקט לה: והניח פנס. לנטירנ"א: והושיבם בחשך. כך כשהחמה לוקה אינה מאירה כל כך: מפני שמלומדים במכותיהם. כל מיני פורעניות הבאין בעולם יש להם לישראל לדאוג ולומר לא באו סימן זה אלא בשבילנו יותר משאר אומות מפני שהן רגילין ללקות יותר מכולם: משל לסופר. מלמד תינוקות: ורצועה בידו. להכות: מי דואג. אי זה מהן יהא שרגיל ללקות: לוקה במזרח. בבקר כשהחמה במזרח: באמצע הרקיע. בחצות היום כשעומדת בראש כל אדם: לשק. עשוי מצמר של עזים והוא דומה לשחור: חיצי רעב. משחירין פנים: לקה בכניסתו. בשקיעתו: פורענות שוהה לבא. כדרך ששוהה הסימן להראות עד כלות היום: ביציאתו פורענות ממהרת לבא. כדרך שמיהר הסימן לבא: ויש אומרים חילוף הדברים. לקה בכניסתו ערבית פורענות ממהרת לבא שהסימן כשם שאין לו שהות לשמש ביום שסמוך לשקיעתו הוא כך אין שהות לפורענות לבא ביציאתו שחרית פורענות שוהה לבא כשם שיש לחמה עוד שהות ביום: אלהיה. שרה המליץ בעדה כגון סמאל שהיה שר של עשו: אל דרך הגוים אל תלמדו. לעשות כמעשיהם ומשתעשו רצונו מאותות השמים אל תחתו: בשביל ד' דברים. לא שמעתי טעם בדבר: מאורות. ירח וכוכבים: כותבי פלסתר. שטרות מזויפים ומכתבי עמל לשום דופי על אדם לכתוב בשמו מה שלא נוה: מגדלי בהמה דקה. מחריבין את הארץ שאין יכולין לשמרם מלרעות בשדה חביריהם: ועל קוצצי אילנות טובות. ואפילו הן שלהן שמשחיתין הן ונראין כבועטין בהקב"ה ובברכתו שמשפיע טובו: על משהי שטרות פרועים. אללם כדי לחזור ולגבות פעם אחרת: ועל מלוי ברבית. שמלוין בעלי בתים לישראל ברבית וכתיב (משלי כח) מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו ואמרינן בב"מ (ד' ע:) כגון שבור מלכא שחונן בהן עניי נכרים: ועל

תוספות

מנא דמיכלא. קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוציאם מן הסוכה משום מיאוס כך פירש בקונטרס וי"מ כגון קדירות ואגני דליסא וטעמא דכעין תדורה בעינן והני אין רגילין להיות בבית דירה אלא בית יש להם לבדם וכן פירש בה"ג כגון קדרי ושפודי וכי טוי וכי תפי. **ואמרי** לה בר ממטללתא. אין שרגא נוטייצא דאחרים דמנא דמיכלא בר ממטללתא היינו בשעה שאין משתמש בהן דבשעת סעודה אוכל בקערה בסוכה אבל שרגא בעודו דולק ומשתמש לו לאורו אסור כדמוכח לקמן פרק לולב וערבה (ד' מה: ושם) דתנן גבי שביעי של חג גמר מלאכול לא יתיר סוכתו משום דאי מתרמי ליה סעודתא אכיל בגווה אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יום שמרמה כמוכין עצמו לקבלתו למקום שיסעוד שם הלילה ואמרינן בגמרא אין לו מקום להוריד כלי וצריך לאכול (א) בה ביום טוב האחרון מה יעשה ויוכיח שאינו כמוסיף על המצוה לעשות סוכה שמונה ימים מדליק בה את הנר ומחשיב לה היכרא בשעת הדלקה משמע מינה דאסור בחג ושמא היינו טעמא דמשום דמוקמינן בסוכה קטנה וחיישינן שמא תשרף סוכתו ותדע דהדלקה דוקא מדלא נקט מטייל את הנר כדנקיט התם מטייל בה מאני מיכלא:

עין משפט נר מצוה

סה א ב מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ה טוש"ע או"ח סי' תרל"ט ס"א:

סו ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ה:

סז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

סח ה ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז ובהג"ה:

[לקמן מח.]

רבינו חננאל

וכן מקרא ומשנה אבל תנויי לארהוטי לישנא דגמרא בר ממטללתא ולא חיישינן כי הא דרבא בהדי רמי כי הוו קיימי מקמי רב חסדא הוו מרהטי לישנא דגמ' והדר יתבי ומעייני בסברא. אמר רבא מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא. שרגא שרי בסוכה גדולה בסוכה קטנה חוץלסוכה. ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות כו' תנא משתסרח המקפה של גריסין. וכן אי הוה נשיב זיקא וקא מייתי ציבי באפיה מותר לפנות: ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד ופסקו גשמים אין מטריחין אותו לעלות *)עד שיאור ויעלה עמוד השחר: ירושלמי לא סוף דבר שתסרח מקפת גריסין אלא אפי' מקפת כל דבר: תני כשם שמפנין מפני הגשמים כך מפנים מפני השרב ומפני היתושין. רבן גמליאל ור' אליעזר היו נכנסין ויוצאין כל הלילה חד מתלמידיהון דר' מנא הורי לחד מן קרובוהי דנשיא יצא אין מטריחין אותו לחזור ולא שמע הא דרבן גמליאל ור' אליעזר: **פיסקא** לעבד שבא למזוג כוס ושפך הקיתון לפניו. תנא אמר לו אי אפשי בשמושך. תני מפני ד' דברים בעלי בתים לוקין ונמסרין למלכות. על שמשהין בידם שטרות פרועין. ושמלוין ברבית. ושפוסקין צדקה ואינן נותנין. ושספק בידו למחות ואינו מוחה. בזמן שמאורות לוקין סימן רע לעובדי כוכבים מלה"ד למלך שעשה סעודה. בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים[וכו'] שהאומות מונין לחמה. לבנה לוקה סימן רע לשונאי ישראל. שישראל מונין ללבנה. לקו במזרח סימן רע לבני מזרח. במערב לבני מערב. באמצע לכל העולם. לקה כמין דם חרב בא לעולם. כמין שק רעב בא לעולם. לקה בכניסתו פורענות שוהה לבוא. ביציאתו פורענות ממהרת לבוא. וי"א חילוף. ובזמן שעושין רצון מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר ומאותות השמים אל תחתו וגו' עובדי כוכבים יחתו ולא ישראל יחתו: ת"ר בשביל ד' דברים חמה לוקה על אב ב"ד שמת ולא נספד כהלבה. ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה. ועל משכב זכור. ועל ב' אחים שנשפך דמן כאחת. ועל ד' דברים מאורות לוקין על כותבי פלסטר. ועל מעידי שקר. ועל

*) נראה דחסר כאן וצ"ל עד שיגמור סעודתו היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור כו'.

מסורת הש"ס

[נ"ל דרבא ודמי וכן העתיק בע"י] ובעל סה"ד הגיה דרמי בר חמא כי הוי קיימא וכו'

[תוספתא פ"ב]

[עי' פרש"י שבת קנד: ד"ה שתיסכירוהדס]

פכילתא פ' בא

שבת קנו.

[מס' ד"א פ"ג]

[בערוך איתא פלסטר]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואמרי וכו' וצריך לאכול שם ביו"ט:

א א מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה א סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרמט סעיף א:

ב ב מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תרמה סעיף ה:

ג ג מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תרמט סעיף ג:

ד ד מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרמה סעיף ו:

ה ה מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרמט סעיף א ג:

ועל שהיה ספק בידם למחות ולא מיחו ועל שפוסקים צדקה ברבים ואינן נותנין אמר רב בשביל *ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יוצאין לטמיון על כובשי שכר שכיר ועל עושקי שכר שכיר ועל שפורקין עול מעל צואריהן ונותנין על חבריהן ועל גסות הרוח וגסות הרוח כנגד כולן אבל בענוים כתיב °וענוים יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום: (תהלים לז)

הדרן עלך הישן

לולב *[א]הגזול [ב]והיבש פסול *[ג]של אשירה ושל עיר הנדחת פסול [ד]נקטם ראשו נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר *רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה ציני הר הברזל כשירות *לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו כשר: **גמ'** [ה]קא פסיק ותני לא שנא ביו"ט ראשון ולא שנא ביום טוב שני בשלמא יבש הדר בעינן וליכא אלא גזול בשלמא יום טוב ראשון דכתיב °לכם *משלכם אלא ביום טוב שני אמאי לא א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי משום (ויקרא כג)

ועל שהיה ספק בידם. של בעלי בתים הללו למחות ביד עוברי עבירות שבדורם שדבריהם נשמעים מחמת עושרם והבריות יראים מהם ולא מיחו: ועל שפוסקין. בעלי בתים הללו לדבר ברבים שיתנוהו לעניים (והם) ולא נותנים: לטמיון. שנטממין וכלים מאליהם: כובש. שמדחהו בלך ושוב: עושק. לגמרי גוזל שכרו: ועל גסות הרוח. שמתגאים ומשתררין על אחיהם בשביל עושרן:

תורה אור

הדרן עלך הישן

לולב הגזול. לולב כף של תמרים והדר תני הדס וערבה באפי נפשייהו: גזול. פסול ולקחתם לכם כתיב משלכם: יבש. דבעינן מצוה מהודרת דכתיב (שמות טו) ואנוהו: של אשירה. אילן שעובדין אותו ע"ז ובגמרא מפרש טעמא: ושל עיר הנדחת. משום דלשרפה קאי דכתיב (דברים יג) ואת כל שללה תקבוץ ולולב בעי שיעור ד' טפחים כדלקמן (דף לב:) וכיון דהאי לשרפה קאי אין שיעורו קיים דכתות דמי: נקטם ראשו. פסול דלא הוי הדר: נפרצו עליו. משדרה ואינם מחוברין אלא על ידי אגודה כי חופיא שקורין אשקוב"א לאו הדר הוא: נפרדו עליו. מחוברין הן בשדרה אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן כענפי אילן: יאגדנו מלמעלה. אם נפרדו עליו יאגדם שיהו עולין עם השדרה כשאר לולבין: ציני הר הברזל. מפרש בגמרא ציני דקלים: כשרות. לולבין שלהן ואע"פ שעלין שלהן קטנים מאד ואין עולין עם ארכה של שדרה: כדי לנענע בו. מפרש בגמרא שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנענע דבעינן נענוע כדלקמן (דף לז:) מעלה ומוריד מוליך ומביא לעצור רוחות רעות וטללים רעים: **גמ'** קפסיק ותני. פסול: לא שנא בי"ט ראשון. דחיוביה מדאורייתא: לא שנא בי"ט שני. דליתיה בנטילת לולב אלא מדרבנן דביום הראשון כתיב: בשלמא יבש. פסול בדרבנן נמי כיון דמצוה הוא משום זכר למקדש בעינן הדור מצוה: אמאי לא. מהיכא תיתי למיפסליה: שנאמר

לולב יבש פסול. ומפרש בגמרא משום דאיתקש לולב לאתרוג דכתיב ביה הדר ולא כמו שפירש הקונטרס משום דכתיב (שמות טו) זה אלי ואנוהו דאין ואנוהו אלא לכתחלה ולא מיפסל בהכי כדמוכח פ"ק (לעיל דף יא:) דאמרי רבנן לולב מצוה לאוגדו משום שנא' זה אלי ואנוהו לא אגדו כשר והאי יבש דהכא אין לפרש כמו יבש דפרק אין מעמידין (ע"ז דף כט:) דתנן החרצנים של נכרים יבשים מותרים ומפרש בגמ' יבשים לאחר שנים עשר חדש דהא אמרינן לקמן (דף לג.) גבי הדס יבש יבשו רוב עליו ונשתייר בהם שלשה בדי עלין לחין כשירין אלמא אין היבשות תלוי בשנים עשר חדש אלא יש לומר יבשות דהכא כמו יבשות אזן בכור דתנן בפרק על אלו מומין (בכורות דף לז.) רבי יוסי בן המשולם אומר יבשה עד שתהא נפרכת בצפורן:

נקטם ראשו. לכאורה מיירי בשני עלין האמצעיים היוצאין מראש השדרה אבל קשיא דבגמרא (דף לב.) קאמר רבי יהושע בן לוי ניטלה התיומת פסול והן אותן העלין האמצעיים והא אפילו בנקטם ראשו פסול כל שכן נטלו לגמרי וצריך לומר דנקטם ראשו מיירי ברוב העלין העליונים אי נמי אצטריך ליה לרבי יהושע בן לוי לאשמועינן ניטלה דסלקא דעתיה דחשיב הדר טפי מנקטם אי נמי ניטלה אחת מן התיומת דבנקטם לא מיפסלה אא"כ נקטמו שתיהן:

נפרצו עליו. ברוב עלין איירי כדתניא בתוספתא (פ"ב) ופי' בקונטרס שנפרצו מן השדרה שלו ואינן מחוברין אלא על ידי אגודה משמע שרוצה לומר שנתלשו לגמרי מן השדרה ולא משמע כן בגמ' דאמרינן נפרצו דעביד כי חופיא והעלין שנתלשו מן השדרה הוצי מיקרו כדאמרינן בגמרא (דף לז:) אמר רבה לא (*ליגוד) איניש לוליבא בהושענא דמשתיירי הוצי והוי חציצה כלומר אם ארוך הוא יותר מדאי מן הערבה ובא לקצץ מתחת לא יקצץ בעודו באגודו דמשתיירי עלי הלולב כשנתלש מן השדרה על ידי הקציצה ומן ההוצין עושין חופיא כדאמרינן בהגוזל קמא (ב"ק דף צו:) האי מאן דגזל לוליבא מחבריה ועבדיהו הוצי קני מעיקרא לוליבא והשתא הוצי הוצי ועבדינהו חופיא קני מעיקרא הוצי והשתא חופיא והיינו שחלק כל עלה ועלה לשנים לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד ותלה אותם שכן דרך לעשות חופיא:

קפסיק ותני לא שנא בי"ט ראשון ול"ש בי"ט שני. משמע דדייק מדקתני כהם ולא מפליג ותימה הא אמרינן לקמן (דף לו:) ניקב וחסר כל שהוא פסול אע"ג דבי"ט שני כשר כדאמרינן לקמן (דף לו:) בגמ' דר' חנינא מטביל ביה ונפיק ביה ומוקי מתני' בי"ט ראשון ואי דייק מדקתני גזול ולא קתני שאול הא לקמן בסוף הסוגיא דייק רב נחמן בר יצחק הכי אבל הכא (א) לא אסיק אדעתיה ואי משום דקתני גזול דומיא דיבש הכי נמי גבי נקב קתני עלתה חזזית על רובו דמפסיל אף בי"ט שני משום הדר ומיהו בירושלמי משמע קצת דמשום חזזית לא מיפסיל אלא בי"ט ראשון דמסיק עלה רבי יצחק בר נחמן בשם ר' שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלא בי"ט ראשון בלבד תמן אמרין רובו מצד אחד חוטמו כרובו והיינו במקום אחד דאמרינן לקמן (דף לה:) גבי חזזית ומיהו אי יום ראשון דווקא על כרחך הדר הוא ולא מיפסיל אלא משום דחשיב כחסר ולא מסתבר כלל וי"ל דר' חנינא לית ליה האי קפסיק ותני כמו שמואל דשמעתין דמוקי מתניתין דגזול בי"ט ראשון ומכשיר בי"ט שני אי נמי ברישא דמשנה שייך לדקדק מדתני סתם ולא מפליג אבל כולהו אחריני איידי דלא מפליג ברישא לא מפליג בסיפא ושונה דבריו סתם אף על פי שיש לחלק:

בעינן הדר וליכא. משמע דפשיטא ליה דבעינן הדר לכולהו יומי ולכם משלכם לא מיתוקם אלא בי"ט ראשון וכן ולקחתם דממעטינן מיניה חסר דבעינן לקיחה תמה לא מיפסיל אלא בי"ט ראשון כדקאמרינן לקמן בפירקא (דף לו:) ר' חנינא מטביל ביה בי"ט שני ונפיק ביה ותימה מאי שנא זה מזה הא כולהו בהדי הדדי כתיבי בחד קרא ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר ואי משום דמשמע ליה דהני דכתיבי מקמי ביום ראשון עליה קיימי אבל הדר בתריה כתיב אכתי קשיא מדכתיב ולקחתם דרשינן בהקומץ רבה (מנחות דף כז.) ולקמן בפירקין (דף לד:) דארבעה מינין שבלולב מעכבין זה את זה דבעינן לקיחה תמה ובשילהי פירקין (דף מא:) ובריש לולב וערבה (לקמן ד' מג.) דרשינן נמי מדכתיב ולקחתם לשון רבים שתהא לקיחה לכל אחד ואחד מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד כי היכי דדרשינן פרק רבי ישמעאל (מנחות דף סה:) ספירה לכל אחד ואחד מדכתיב וספרתם ואם כן בשאר הימים תיסגי במין אחד ובלקיחה של אחד בשביל כולם לכך נראה דהיינו טעמא משום דיום ראשון דאורייתא בגבולין ושאר יומי דרבנן זכר למקדש כדאיתא בריש לולב וערבה (לקמן דף מד.) הלכך בעיקר הלקיחה כגון ד' מינין ולקיחה לכל אחד תקון בשאר יומי כעין דאורייתא וכן בהדר משום הדור מצוה אבל בחסר ובשאול לא תקון יבגזול פלוגתא דשמעתין דרבי יוחנן סבר דתקון משום מצוה הבאה בעבירה ושמואל סבר דלא תקון דמתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזל:

משום

[צ"ל ליגוד]

רבינו חננאל

יעל מגדלי בהמה גסה. ועל קוצצי אילנות טובות. ועל ד' דברים ממון בעלי בתים יורד לטמיון על עושקי שכר שכיר. ועל כובש שכר שכיר. ועל פורק עול מצוארו ונותנו בצואר חבירו וגסות הרוח כנגד כולן. ופשוטין הן:

הדרן עלך הישן

לולב הגזול והיבש כו'. ואוקימנא היבש משום דבעינן הדר וליכא. גזול נמי ביו"ט ראשון כתיב לכם והאי לאו שלכם. ובשאר הימים נמי לפני יאוש *) דהא אינו שלכם.

*) הדבר תמוה דהא ביו"ט שני לא בעי לכם רק הטעם משום מצוה הבאה בעבירה ואולי דאיזה ט"ס נפל בכאן יע"ש.

מסורת הש"ס

רש"ל מ"ז

(גיטין לג.) [לה:]

[עי' תוס' לקמן לא: ד"ה של]

[לקמן לא.]

[לקמן לב: לז:] מנחות מב.

[לעיל כז:ושם"נ]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה קפסיק ותני וכו' אבל הכא עדיין לא אסיק אדעתיה:

תורה אור

משום דהוה ליה *מצוה הבאה בעבירה *שנאמר °והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה גזול דומיא דפסח מה פסח לית ליה תקנתא אף גזול לית ליה תקנתא ״לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש בשלמא לפני יאוש °אדם כי יקריב מכם אמר רחמנא ולאו דידיה הוא אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש אלא לאו משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה וא"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי מאי דכתיב °כי אני ה' אוהב משפט ״שונא גזל בעולה משל למלך בשר ודם שהיה עובר על בית המכס אמר לעבדיו תנו מכס למוכסים אמרו לו והלא כל המכס כולו שלך הוא אמר להם ממני ילמדו כל עוברי דרכים ולא יבריחו עצמן מן המכס אף הקב"ה אמר אני ה' שונא גזל בעולה ממני ילמדו בני ויבריחו עצמן מן *הגזל אתמר נמי אמר רבי אמי יבש פסול מפני שאין הדר גזול פסול משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה ופליגא דר' יצחק דא"ר יצחק בר נחמני אמר שמואל לא שנו אלא ביום טוב ראשון אבל ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול מתיב רב נחמן בר יצחק לולב הגזול והיבש פסול הא שאול כשר אימת אילימא בי"ט ראשון הא כתיב לכם *משלכם והאי לאו דידיה הוא אלא לאו ביום טוב שני וקתני גזול פסול (*רבא אמר) לעולם ביום טוב ראשון ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא שאול דלאו דידיה הוא אבל גזול אימא סתם גזילה יאוש בעלים הוא וכדידיה דמי קא משמע לן אמר להו רב הונא להנהו *אוונכרי ״כי זבניתו אסא מעכו"ם לא תגזזו אתון אלא לגזזוה אינהו ויהבו לכו מאי טעמא סתם עובדי כוכבים גזלני ארעתא נינהו

וקרקע

רש"י

שנאמר והבאתם גזול וגו'. דאשכחן קרא דאוסר להביא מצוה בעבירה: מה פסח אין לו תקנה. לאחר זמן להקריבו שהרי מום קבוע עולמית הוא: אף גזול. ילפינן מינה דאין לו תקנה לאחר זמן ואפילו ביאוש דשמעינן ליה למריה דמייאש ואמר ווי ליה לחסרון כיס ואע"ג דלענין מקני אמרינן בבבא קמא (סח.) דקני ליה ביאוש והוי דידיה ואפ"ה אקרובי למזבח לא: שונא גזל בעולה. בעולות שאתם מביאין לי אני שונא את הגזל שאתם גוזלים אותם ואע"פ שהכל שלי ואף מתחלה שלי היתה: אתמר נמי דטעמא דמתני'. בגזול בי"ט שני משום מצוה הבאה בעבירה: לא שנו. דגזול פסול: מתוך שיוצא בשאול. דהא בי"ט שני לא כתיב לכם למעוטי: לעולם בי"ט ראשון. ולא תידוק כדדייק' הא שאול כשר דכ"ש דשאול פסול ומתני' לא מיבעיא שאול קאמר: אימא סתם גזילה. מיד ואע"ג דלא שמעינן דאייאש: יאוש בעלים הוא. שהרי בפניו הוא גוזלו מידו ואין כח להציל: קמ"ל. דעד דשמעינן דאייאש לא קני ליה דמימר אמר השתא הוא דתקיף מינאי למחר תפסינא ליה בדינא: אוונכרי. תגרי כל דבר להשתכר בו כגון כלים קטנים מחטין ומסריקות ולולבין וקורין מרצ"ש: כי זבניתו אסא מנכרים. כשתקנו הדס מן הנכרים לאגוד בהן להושענא: ליגזזו אינהו. הם יחתכוהו מן המחובר ויתנוהו לכם: מאי טעמא סתם עכו"ם גזלי ארעתא מישראל נינהו. ושמא אותו קרקע מישראל הוה:

וקרקע

תוספות

משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. והא דתניא לקמן פ' לולב וערבה (דף מג.) לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול משום שאול איצטריכא דבלאו לכם נפקא לן גזול משום מצוה הבאה בעבירה דאע"ג דקרא גבי קרבן כתיב הוא הדין בכל מצות דהוי דאורייתא' כדמוכח בריש הגוזל קמא (ב"ק ד' צד.) גבי הרי שגזל סאה של חיטין וטחנה ואפאה והפרים ממנה חלה דאין זה מברך אלא מנאץ *וא"ת לקמן (ד' לא:) דפסלינן לולב של אשרה ושל עיר הנדחת משום דמיכתת שיעוריה תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה ותו אמאי שרינן דלאו אשרה דמשה וי"ל דלא דמי לגזל דמחמת עבירת הגזל באה המצוה שיוצא בו אבל הני אטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק ביה ומיהו יש ספרים דגרסי' לקמן (ד' לה.) אמתני' דאתרוג של אשרה מ"ט משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה וגירסא משובשת היא אלא טעמא משום דמיכתת שיעוריה דאתרוג נמי בעי שיעור כאגוז או כביצה דאף על גב דאמרינן לקמן (ד' לא:) טעמא משום דלא גמר פירא מכל מקום בעינן דמינכר לקיחתה דמהאי טעמא פסלינן לקמן (ד' לה.) פלפלין ומיהו תימה בפרק כל שעה (פסחים ד' לה:) דתניא אין יוצא ידי מצה בטבל ודריש ליה מקרא תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מצה*:

כי יקריב מכם אמר רחמנא ולאו דידיה הוא. תימה דבמרובה (ב"ק ד' סו:) ממעט גזול מדכתיב קרבנו והכא ממעט ליה מדכתיב מכם ואע"ג דאיכא דמוקי לה התם בגזל קרבן דחבריה מ"מ קשה למאן דלא מוקי ליה הכי ועוד קשה דהתם משמע דלפני יאוש לא צריך קרא דדריש קרבנו ולא הגזול וקאמר ה"ד אילימא לפני יאוש למה לי קרא ועוד קשה דהא מכם דרשינן בפ"ק דחולין (ד' ה. ושם) מכם ולא כולכם להוציא את המומר מכם בכם חלקתי ולא באומות ואע"פ שיש לומר דרישא דקרא מייתי הכא ומקרבנכם דסיפא דקרא קא דריש כמו שמפר"ת גבי לא תתחתן דסוף האומר בקדושין (ד' סח: ושם) לא משמע כן כלל וי"ל דהא דקאמר במרובה לפני יאוש למה לי קרא משום דלפני יאוש אין יכול להקדיש והרי הוא חולין כדאמרינן גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש דאיש כי יקדיש את ביתו אמר רחמנא מה ביתו *ברשותו כדאי' במרובה (ב"ק דף סח:) ואפילו מאן דפליג לא פליג אלא בבעלים אבל בגזלן גופיה מודה דאין יכול להקדיש והא דמייתי הכא קרא דמכם אע"ג דמביתו נפקא אורחא דגמרא בהכי דמייתי מכם משום דאי לא כתיב ביתו הוה מוקמינן מכם לכך דרשה אבל השתא דכתיבי הני קראי אייתר ליה מכם להוציא את המומר ולבכם חלקתי ודכוותה אשכחן פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין ד' לד: ושם) דדרשי' נגעים ביום מדכתיב וביום הראות בו ובפ"ק דמועד קטן (ד' ח:) מוקי לה לחתן דיש יום שאתה רואה ויש יום שאין אתה רואה וביום נפקא לן מדכתיב כנגע נראה לי ולא לאורי וכן בשילהי פרק שני דמגילה (ד' כ: ושם) דלא מוהלין אלא ביום דכתיב ביום השמיני ובפרק ר"א דמילה (שבת ד' קלב:) מוקי ליה ביום אפילו בשבת ולילה ממעט מדכתיב בן שמונת ימים ועוד איכא דכוותייהו בדוכתי טובא*: הא קנייה ביאוש. וקרינא ביה (א) לכם משלכם משמע דקסבר ר' יוחנן יאוש כדי קנה וקשה דבמרובה (ב"ק ד' סח:) קאמר ר' יוחנן דתשלומי ארבעה וחמשה חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ואי יאוש קני אמאי חייב שלו הוא טובח שלו הוא מוכר דכי האי גוונא דייק התם לעיל (דף סו:) רב ששת אמילתיה דרב דקאמר כי נייס ושכיב רב אמר להא שמעתא ועוד דבהגוזל בתרא (שם דף קטו.) שמעינן בהדיא לר' יוחנן משמיה דר' ינאי דשינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני ויש ספרים דגרסינן הכא הא קנייה ותו לא ואפילו גרסינן ביאוש יש לפרש דהכי קאמר הא קנייה ביאוש ושינוי השם כדאמרינן במרובה (שם דף סו:) הגנב והגזלן הקדש ואפילו למאן דאמר יאוש לא קני משום דהא איכא יאוש ושינוי השם מעיקרא חולין והשתא הקדש וא"ת א"כ מאי פריך התם אביי לרבא דאמר יאוש קני מדכתיב קרבנו ולא הגזול ואמאי דחיק לשנויי דגזל קרבן דחבריה הא ממה נפשך התם קני דאיכא יאוש ושינוי השם ומ"מ מיפסיל להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה כדאמרינן הכא וכמו כן קשה בסוף ההיא שמעתא דדייק רבא דיאוש כדי לא קני מדכתיב קרבנו ולא הגזול ועולה נפקא ליה התם מגזול דומיא דפסח דלית ליה תקנתא וי"ל דאם איתא דיאוש כדי קני הוי שלו קודם הקדש ותו לא חשיב מצוה הבאה בעבירה וכן מוכח לקמן בשמעתין גבי (*נכרי) וליקניניהו בשינוי השם משמע דאי קנו ליה מצו נפקי ביה ולא חשיב מצוה הבאה בעבירה אבל אי יאוש כדי לא קני ועל ידי הקדשן קא קני ליה דאיכא יאוש ושינוי השם השתא אז חשיב מצוה הבאה בעבירה ובכולה שמעתין דלא חשיב מצוה הבאה בעבירה היכא דקני ליה מצינן למימר דקני קודם באגודה אפילו למאן דלא בעי אגד הא קני ליה קודם יו"ט דהכתי לא חל חיוב מצוה ואי נמי אפילו בי"ט דלא דמי למקדיש דחל קנין והקדש ביחד והא דשמעינן ליה (ב) לעיל לעולא בהגוזל בתרא (שם דף קיד.) גבי פלוגתא דר"ש ורבנן בעורות של גנב ושל גזלן אי סתם גניבה יאוש בעלים או סתם גזלה קאמר דקאמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל קני התם איכא יאוש ושינוי השם כדאמרינן בההיא שמעתא דמרובה (שם דף סו:) דמעיקרא קרו ליה משכא והשתא קרו ליה אברזא והא דמשמע בריש הגוזל קמא (שם דף צד.) בההיא דגזל סאה דאף על גב דשינוי קונה חשיב מצוה הבאה בעבירה אף על פי שקנאו בשינוי מעשה קודם שבא לידי חיוב חלה התם דיחויא בעלמא הוא אי נמי שאני ברכה דאיכא נמי הזכרה לשם שמים ולפי שיטה זו צריך ליישב סוגיא דהניזקין (גיטין דף נה.) דאמר עולא דבר תורה בין לא נודעה אינה מכפרת וסוגיא דהגוזל בתרא וסוגיא דמרובה ור"ת מפרש בענין אחר משום קושיא דעולא אדעולא והרבה הארכתי במרובה ובפרק הניזקין (שם דף נה.): מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול. הכא דווקא שהוא מדרבנן לא חיישינן למצוה הבאה בעבירה:

וקרקע

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ח מהל' לולב הלכה א טוש"ע א"ח סי' תרמ"ט סעיף א:

ז ב מיי' פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ז סמג לאוין שיט:

ח ג טוש"ע א"ח סימן תרמט סעיף א בהג"ה:

רבינו חננאל

לאחר יאוש משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה שנאמר כי אני ה' אוהב וגו'. אתמר נמי א"ר אסי יבש פסול לפי שאינו הדר. גזול פסול משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. ור' יצחק פליג ואמר הני מילי ביו"ט ראשון. אבל משני ואילך מתוך שיוצא בלולב שאול יוצא נמי בגזול אחר יאוש. מיתיבי על ר' יצחק ממתני' דקתני לולב הגזול והיבש פסול ודייקינן מינה גזול פסול הא שאול כשר. ושאול כשר לא משכחת ביו"ט ראשון דהא בהדיא כתיב לכם למעוטי אפי' השאול אלא משני ואילך השאול כשר. ואפי' הכי גזול פסול. ומשני רב אשי. מתני' לעולם ביום ראשון ואיצטריך סד"א שאול ודאי לאו דידיה. אלא גם גזול אימא סתם גזילה יאוש בעלים היא וקנה ביאוש ודידיה הוא קמ"ל דלא כדא"ר חייא לאונכרי. פי' כגון *) בית של נשיא הממונה בצרכיו וכיוצא בנשיא אנשים חשובין הממונין בצרכיהן נקראין כן אמר להו כי זבניתו אסא ליגזו אינהו אסא כי היכי דליהוי יאוש בידיהו דנכרים ושינוי רשות בידייכו. דעכו"ם גזלני נינהו.

*) נראה דל"ל פי' כגון הממונה בבית הנשיא בצרכיו וכיוצא בנש"א וכו'.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה משום כו' וא"ת לקמן דפסלינן לולב של אשירה. זהו אינו קושיא כ"כ דו"ל דצריך ליתן טעם לשמואל דלא ס"ל למצוה הבאה בעבירה ועכ"פ ביו"ט ב' דרבנן דמ"מ אשירה פסול משום כתותי וכו' ועדיפא יש להקשות דלמה לי קרא מן הבקר להוציא הנעבד תפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה:

מסורת הש"ס

[ברכות מ: וש"נ] ב"ק סז.

[לעיל כט:]

[צ"ל אמר רבא וכה"א ב"ק ... גרים רב אשי]

[צ"ל אונכרי פי' לשון פרסי שפי' מלאכת הגנות. ערוך]

שלו. רש"א

[וע"ע תוס' בבא קמא. סד"ה ונתן וכו']

צ"ל אוונכרי.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הא קנייה ביאוש וקרינא ביה מכם משלכם וכו': (ב) בא"ד והא דשמעינן ליה לעולא. כצ"ל ותיבת לעיל נמחק:

[עי' תוס' ב"מ כח. ד"ה הכא נמי דגזל וכו']

[לקמן לא.]

א מיי' פ"ב מהלכות גזילה הלכה י סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' ש"מ סעיף ה:

[צ"ל סימן דף כז:]

[לקמן לה. ב"ק סו.]

[לעיל יח: לקמן לו. סנה' מח:]

[סנהדרין שם לעיל יח: לקמן לו. לג. לט:]

*וקרקע אינה נגזלת הלכך לגזווה אינהו כי היכי דליהוו יאוש בעלים בידייהו דידהו ושינוי הרשות בידייכו סוף סוף כי גזזו אוונכרי ליהוי יאוש בעלים בידייהו ושינוי הרשות בידן לא צריכא בהושענא דאוונכרי גופייהו וליקניוה בשינוי מעשה קא סבר *לולב אין צריך אגד ואם תמצי לומר *לולב צריך אגד שינוי החוזר לברייתו הוא *ושינוי החוזר לברייתו לא שמיה שינוי וליקניוה בשינוי השם דמעיקרא הוה ליה אסא והשתא הושענא

וקרקע אינה נגזלת. כלומר אינה קנויה לגזלן בשום יאוש דלעולם בחזקת בעליה היא דמקראי נפקא לן בהגוזל בתרא (ב"ק קיז:) בניזקין אבל משנתלשו הפירי הוי גזל והתולשו הוא גוזלו הלכך לגזווה הן מן המחובר ויתנו לכם שיהיו הן הגזלנין ואתם לוקחין אותה מהם והבעלים נתייאשו כבר מכל הפירות והוי יאוש אגלם ואחר כך הוא משתנה מרשותן לרשותכם וקסבר יאוש גרידא לא קני אבל יאוש ושינוי רשות קני ואי נמי קני מצוה הבאה בעבירה הוי אם אתם תתכוה מן המחובר תהיו אתם גוזלים: בידייהו דידהו. אוונכרי: בידן. דידן הלוקחין אותן מהן ולדידן לאו מצוה הבאה בעבירה היא: דאוונכרי גופייהו. באותם שהם קונין לצורכם נלאת בו: ליקניוה בשינוי מעשה. שאגד שלשת המינין יחד דשינוי מעשה נמי קני: החוזר לברייתו. מתיר אגדן והרי הן כבראשונה: הושענא

וקרקע אינה נגזלת. כלומר אינה קנויה לגזלן בשום יאוש דלעולם היא בחזקת בעלים דמקראי נפקא לן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז: ושם) כדפירש בקונטרס והדין עמו *דאי יאוש מועיל בקרקע מאי נפקא ליה מינה במאי דאינה נגזלת אי קודם יאוש אפילו היתה נגזלת לא קני ואי לאחר יאוש הרי קונה ביאוש וכן מוכיח בשמעתין* גבי פלוגתא דר' אליעזר ורבנן דפליגי בסוכה גזולה דמכשרי רבנן משום דקרקע אינה נגזלת והויא ליה סוכה שאולה ואדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו והשתא אי לפני יאוש הא אפילו מטלטלין אין נגזלין אלא ודאי לאחר יאוש ומיהו אין משם ראיה דאם היתה סוכה מטלטלין כגון שהוציאו מסוכתו שבראש העגלה ובראש הספינה לא היה יוצא בה בין קודם יאוש בין לאחר יאוש משום דממעטי' בפרק (*קמא) (דף ט.) מדכתיב לך גבי סוכה לך להוציא את הגזולה ולפני יאוש נמי לא חשיבא כשאולה דמטלטלין הנגזלין לאו ברשות בעלים קיימי אבל קרקע בחזקת בעליה עומדת ויש לדקדק מהא דתניא בחזקת הבתים (ב"ב דף מג:) מכר לו את הבית מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה ומוקי לה בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי והאתא יהודה וקמערער דלא ליזיל שמעון לאסהודי ללוי דניחא ליה דהדרא אבל פרה וטלית לא הדרי דהוי יאוש ושינוי רשות משמע בהדיא דבקרקע לא מהני יאוש וכי תימא משום דקא סבר יאוש כדי לא קני ושינוי רשות לא שייך בקרקע הא טעמא דיאוש לא קני משום דבאיסורא אתא לידיה כדמפרש במרובה (ב"ק דף סו.) והכא גבי קרקע נמי כבר נתיאש קודם שהחזיק בה הלוקח כמו גבי פרה וטלית ובירושלמי דכלאים סוף פרק שביעי משמע דיש יאוש לקרקע דפריך ויש קרקע נגזלת א"ר לוי אעפ"כ יש יאוש לקרקע ומיהו יש ליישב דלעולם אין יאוש ולאיסור דרבנן משום כלאים איירי דתנן התם (פ"ז מ"ו) האנס שזרע את הכרם ויצא מלפניו קוצרו ואפילו במועד עד כמה יהא נותן לפועלים עד שליש יתר מכאן קוצרו כדרכו והולך אפילו לאחר המועד מאימתי נקרא אנס משישקע והמרינן עלה בגמרא דירושלמי אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן כיני מתני' מותר לקוצרו אפילו במועד עד כמה יהא נותן לפועלים עד שליש רב הונא ורב ששת חד אמר עד שליש לשכר וחד אמר עד שליש לדמים מאימתי נקרא אנס משישקע א"ר אחא משתקעו הבעלים ולא נתיאשו אסורין דבר תורה נתיאשו הבעלים ולא נשתקעו אסורין מדברי סופרים ויש קרקע נגזלת א"ר לוי אעפ"כ יש יאוש לקרקע עד כאן ירושלמי והכי פירושו מותר לקוצרו אפילו במועד דמלאכה אסורה חוץ מדבר האבד שוכר פועלים אפילו דרך פרסום וקוצר ובזריעת האנס לא נאסר הכרם דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ונותן לפועלים עד שליש לשכר הייט שמרבה להם בשכירות שליש יותר ממה שהיה ראוי ליתן להם כדאמר רב הונא בפ"ק דב"ק (דף ט. ושם) במצוה עד שליש ומאן דאמר לדמים היינו שנותן להם שליש שווים של כל הפירות אבל יתר מכאן לא יוסיף וקוצר כדרכו ולא ישכור אפילו לאחר המועד (א) מאימתי נקרא שם אנס על הכרם ליחשב כשלו שיאסר בזריעתו משישקע שם בעלים ממנו ונקרא על שם האנס ואע"פ שלא נתיאשו הבעלים דלא אמרו ווי ליה לחסרון כיס דאנן סברי דמיאשי ואפילו אמרי דלא מיאשי נעשה כלוות על ספינתו שטבעה בים ומיתסרא דאורייתא בזריעת האנס אבל נתיאשו ולא נשתקעו לא מיתסר מדאורייתא דקרקע אינה נגזלת אבל מדרבנן אסור ופריך ויש קרקע נגזלת כלומר לאסור אפילו מדרבנן ומשני דיש יאוש לאסור מדרבנן משום כלאים אבל מדאורייתא אין יאוש מדלא אסור מדאורייתא ומיהו היכא דנשתקע שם בעלים אפילו מדאורייתא יש יאוש מדהוי איסורו דבר תורה ועוד יש לפרש בענין אחר שנשתקעו הבעלים ולא נתיאשו איסורו דבר תורה לא מחמת זריעת האנס קאמר אלא שהלך לו האנס ונשאר הכרם לפני הבעלים ולא עקרו ממנו הכלאים והוסיף מאתים איסורו דבר תורה מחמת הבעלים שמקיימים כלאים דדידהו הוי כיון דלא נתיאשו אבל נתיאשו ולא נשתקעו מדרבנן והיכא פירכי טובא ללשון זה וראשון עיקר ובמסכת ערלה פ"ק תניא בירושלמי בשם ר' שמעון בן אלעזר נוטע לרבים חייב בנוטע בתוך שלו ברשות הרבים פטור (ב) בגזל קרקע ויש קרקע נגזלת א"ר אילעי אע"פ שאין קרקע נגזלת יש יאוש לקרקע וכולה מלתא תמוה דהא מתניתין דהתם קתני הגזלן שנטע חייב ותו מאי קא פריך אברייתא ויש קרקע נגזלת דמשמע משום דנגזלת ויש יאוש פטור מן הערלה אדרבה מכח זה יש לי לחייב בנוטע לתוך שלו ועוד מדמי נוטע ברשות הרבים לגזל קרקע ונטעה והייט בלא יאוש דומיא דרשות הרבים דלאין שייך בו יאוש ואם [מתקנה] היא דיש יאוש לריך לאוקמה כשנשתקעו שם הבעלים: כי גזזו אוונכרי נמי ניהוי יאוש בעלים בידייהו דידהו. וא"ת ההוא יאוש שלא מדעת הוא דלא ידע ביה נגזל בלוקח וקיימא לן ברים אלו מציאות (ב"מ דף כב:) דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש וי"ל דלא מיקרי יאוש שלא מדעת אלא היכא דבא לידו קודם שידעו הבעלים שנאבד מהם אבל הכא ידעי בה ונתיאשו מקודם אלא דאין יאוש לקרקע:

שינוי החוזר לברייתו לא שמיה שינוי. ואע"ג דקני מדרבנן כדאיתא ברים הגוזל קמא (ב"ק דף צג:) בגוזל עצים ועשאן כלים כיון דמדאורייתא לא קני לא נפיק הכא ומיהו מההיא סבתא (לקמן דף לא.) משמע גבי סוכה דנפיק אע"ג דלא קני אלא מטעם מרים אלא יש לתרץ התם משום תקנת השבים והכא באגודת לולב בעלמא לא שייך תקנת השבים דנקיל להתיר אגודו ומה שנקלן מן המחובר לא חשיב שינוי מעשה כיון דלא נשתנה שמו בכך דמעיקרא אסא והשתא אסא כדאשכחן ברים הגוזל קמא (ב"ק דף צו.) האי דגזל דיקלא מחבריה וקטליה אע"ג דשדיה לארעא דידיה לא קני מאי טעמא דמעיקרא דיקלא מיקרי והשתא נמי דיקלא מיקרי ואע"ג דפסק לחיותא גרע מכחשא דלא הדר או מבהמה והזקינה דחשיב שינוי אע"ג דלא נשתנה שמה ומשלם כשעת הגזלה וכן עצים ושיפן אבנים ושיתן למר וליבנן ברים הגוזל קמא (שם דף צג:):

וליקניוה בשינוי השם. תימה הא אמרינן דשינוי מעשה החוזר לברייתו לא שמיה שינוי והוא הדין בשינוי השם כדאמרינן במרובה (ב"ק דף סו.) גבי מרים דשינוי החוזר לברייתו בשינוי השם לא שמיה שינוי וי"ל דפריך הכא אליבא דרב יוסף דמסיק התם שינויא אחרינא ועוד י"ל בשינוי השם דליכא שינוי מעשה בהדיה לא קני בחוזר לברייתו כמו מרים דכמו שהוא בגלו בבירה לא חשיב שינוי מעשה אבל הכא דאגדו הרי חשיב שינוי מעשה בהדי שינוי השם וקני אע"ג דהדר למלתיה וא"ת וטובלא דהתם (דף סו:) כיון דלית בה קילוע ואין בה אלא מחשבה א"כ שינוי השם דידיה חוזר לברייתו הוא ואמאי קני וי"ל דהתם איכא יאוש בהדי שינוי השם דהיכא דליכא יאוש אין מחשבה מטמאתו כדקתני לפי שלא נתייאשו הבעלים ועדיף שינוי השם החוזר דקני עם יאוש כדאשכחן גבי טובלא משינוי מעשה החוזר לברייתו דאפילו עם יאוש לא קני כדמסיקנא הכא והשתא ניחא הא דקאמרינן התם שינוי השם כשינוי מעשה דמי דהיכי דמי להדדי והלא שינוי מעשה לחודיה בלא יאוש קני כדמוכח בכמה דוכתי במרובה (שם דף סו.) ובהגוזל קמא (שם דף צג:) ואילו שינוי השם לא קני אלא בהדי יאוש כדמוכח ההיא דטובלא אלא הייט טעמא משום דטובלא חוזר לברייתו אבל היכא דלא הדר קני לחודיה דההיא דגנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור פריך התם לעיל (דף סה.) וליקניהו בשינוי השם ולא יתחייב ארבעה וחמשה ומשני שור בן יומו קרוי שור איל בן יומו קרוי איל משמע דאי לאו הכי קני בשינוי השם לחודיה והשתא יש כמה דינים בדבר דשינוי מעשה שאינו חוזר וכן שינוי השם שאינו חוזר קני מדאורייתא אע"ג דלא נתייאש ושינוי מעשה החוזר קונה בלא יאוש מדרבנן כדמשמע ברים הגוזל קמא (שם דף צד:) וטעמא משום תקנת השבים ושינוי השם דהדר למלתיה בלא יאוש לא קני כלל חוץ מלטנין מרים משום תקנת השבים וכל בנין קרקע וכיוצא בו כדמוכח שמעתא דההיא סבתא (דף לא.) דטוחא אלמא לא נתיאשה ואמר רב נחמן אין לה אלא דמי עצים וא"ת הא דפריך הכא ליקניהו בשינוי השם תקשי ליה אמתני' דלולב הגזול (לעיל דף כט:) וי"ל דמתני' איכא לאוקמא בשגזלו אגודה דלית ביה לא שינוי השם ולא שינוי מעשה:

אי

רבינו חננאל

וקרקע אינה נגזלת. ואוקימנא בהושענא דאוונכרי גופייהו. אבל בהושענא דבעלי בתים אפי' היא גזולה אפי' גזוזה אונכרי גופייהו בעבירה כו'. ואסיקנא לולב אין צריך אגד. ואפי' מאן דסבר דצריך אגד. [כיון] דאי שרי ליה חוזר לכמות שהיה. אינו שינוי דקי"ל שינוי החוזר לברייתו אינו שינוי ושינוי השם אינו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וקרקע אינה וכו' וקוצר כדרכו ולא ישכור אפילו לאחר המועד. נ"ב פירוש וקוצר כדרכו לאט לאט ולא ישכור פועלים אפילו נמשך הקצירה עד לאחר המועד וגם לאחר המועד לא ישכור אלא אם כן ביקש ומצא פועלים בשכר הידוע שיקצרו כדרכם אבל ודאי אם לא ישכור פועלים חיישינן משום משכה כלאים בכרם הא לאו הכי לא חיישינן משום משכה כלאים וק"ל: (ב) בא"ד ברה"ר פטור כגזל קרקע וכו' מכח זה יש לי לחייב כנוטע לתוך:

הושענא מעיקרא נמי לאסא הושענא קרו ליה ת"ר סוכה גזולה והמסכך ברשות הרבים ר' אליעזר פוסל וחכמים מכשירין אמר רב נחמן מחלוקת בשתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו ורבי אליעזר לטעמיה דאמר *אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו אי קרקע נגזלת סוכה גזולה היא ואי נמי *קרקע אינה נגזלת סוכה שאולה היא ורבנן לטעמייהו דאמרי אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו וקרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא אבל גזל עצים וסיכך בהן דברי הכל אין לו אלא דמי עצים ממאי מדקתני דומיא דרשות הרבים מה רשות הרבים קרקע לאו דידיה הוא סוכה נמי לאו קרקע דידיה הוא ההיא סבתא דאתאי לקמיה דרב נחמן אמרה ליה ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גזולה הוו יתבי צווחה ולא אשגח בה רב נחמן אמרה ליה איתתא דהוה ליה לאבוהא תלת מאה ותמני סרי עבדי צווחא קמייכו ולא אשגחיתו בה אמר להו רב נחמן פעיתא היא דא ואין לה אלא דמי עצים בלבד אמר רבינא האי כשורא דמטללתא דגזולה עבדי ליה רבנן תקנתא משום תקנת מריש פשיטא מאי שנא מעצים מהו דתימא עצים שכיחי אבל האי לא שכיחא אימא לא קמ"ל הני מילי בגו שבעה אבל לבתר שבעה הדר בעיניה ואי חברו בטינא ואפילו לאחר שבעה נמי יהיב ליה דמי תנא יבש פסול רבי יהודה מכשיר אמר רבא מחלוקת בלולב דרבנן סברי מקשינן לולב לאתרוג מה אתרוג בעי הדר אף לולב בעי הדר ור' יהודה סבר לא מקשינן לולב לאתרוג אבל באתרוג דברי הכל הדר בעינן ובלולב לא בעי ר' יהודה הדר והתנן *רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה מ"ט לאו משום דבעי הדר לא כדקתני טעמא *רבי יהודה אומר משום ר' טרפון כפות תמרים כפות ואם היה פרוד יכפתנו ולא בעי הדר והתנן *אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי רבי יהודה מאי טעמא לאו משום דבעי הדר לא דהא אמר רבא *אפילו בסיב ואפילו בעיקרא דדיקלא [ואלא] מאי טעמא דרבי יהודה התם דקא סבר *לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הוה להו חמשה מינין ובאתרוג מי בעי רבי יהודה הדר והתניא *ארבעת מינין שבלולב כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן לא מצא אתרוג לא יביא לא פריש ולא רמון ולא דבר אחר כמושין כשרין יבשין פסולין ר' יהודה אומר אף יבשין וא"ר יהודה מעשה בבני

רש"י

הושענא קרו לה. על שם שרגילין לאוגדן להושענא בחג: והמסכך ברשות הרבים. הא נמי גזל הרבים: מחלוקת. הא דפסיל ר' אליעזר כגון שתקף את חבירו בחזקה והוציאו מסוכתו הבנויה בקרקעו של נגזל *וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: ור' אליעזר לטעמיה. דאמר סוכה שאולה אין יוצאין בה בפ' הישן (לעיל כז:) הלכך ממה נפשך זו פסולה: אי קרקע נגזלת. כלומר אם יש על הקרקע תורת גזל כשאר מטלטלין לעמוד בחזקת הגזלן: סוכה גזולה היא. ור' אליעזר דריש תעשה לך משלך ולא גזולה ולא שאולה: ואי אינה נגזלת. וכל הימים ברשות בעליה היא הויא לה שאולה ופלוגתא היא בהגוזל (ב"ק דף קיז:) איכא למ"ד קרקע נגזלת דדריש ריבוי ומיעוט ואיכא למ"ד קרקע אינה נגזלת דדריש כללי ופרטי: ורבנן לטעמייהו. דאמרי יוצא אדם בסוכה שאינו שלו בשאולה וס"ל דקרקע אינה נגזלת דרבנן היא דאמרי בפ' הגוזל (שם) דקרקע אינה נגזלת ופליגי עליה דר"א נמי בהא דגזילת קרקע הלכך שאולה היא וה"ה נמי דה"ל לר"ל למימר דר"א לטעמיה דאמר בהגוזל (שם) קרקע נגזלת וסוכה גזולה היא דמייאשי בעלים מינה כשאר מטלטלין דה"ל קרקע בחזקת גזלן ורבנן לטעמייהו דאמרי קרקע אינה נגזלת ושאולה היא אלא אי אמר הכי הוי משמע דמודי ר' אליעזר בשאולה ואנן קים לן בהישן (לעיל דף כז:) דאף בשאולה פסיל הלכך אמר לה רב נחמן ממה נפשך כלומר אי"נ הוה סבירא ליה לר' אליעזר קרקע אינה נגזלת כרבנן אפ"ה פסיל לה משום שאולה: אבל גזל עצים וסיכך בהן. אין זו לא גזולה ולא שאולה דקננהו בשינוי מעשה ושינוי השם ועוד משום תקנת השבים אינו צריך לסתור בניינו אלא יחזור דמים ודאמרינן בפ' הישן (שם) דמודו רבנן בגזולה לאו בגוזל סוכה המחוברת לקרקע ולא בגוזל עצים ומסכך בהן אלא בגוזל סוכה העשויה בראש העגלה ובראש הספינה דהיא עצמה נגזלת שאינה מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמים אלא כמו שהיא בנויה דאין כאן משום תקנת השבים שהרי לא טרח עליה לבנותה ולא הוציא עליה יציאות הלכך גזולה היא: ממאי. דבגזילת קרקע פליגי ובטעמא דשאולה: ההיא סבתא. דגזלו ממנה עבדי ריש גלותא עצים וסככו בהן: צווחה. צווחה להחזיר לה עצים עצמן: לאבוהא. לאברהם אבינו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות: פעיתא. קולנית היא זו: אלא דמי עצים. דתקנת חכמים היא זו על המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול הנגזל את דמיו ולא חייבוהו לקעקע את בניינו מפני תקנת השבים במס' גיטין (ד' נה.): עבדו רבנן תקנתא. לטול דמיו: מפני תקנת מריש. ולא אמרינן אין כאן הפסד מרובה ויסתיר סוכתו דמצוה משוי ליה כל שבעה כבנין קבע: פשיטא מאי שנא מעצים. דאמרן לעיל גזל עצים וסיכך בהן אין לו אלא דמים: עצים שכיחי. לקנות בדמים שיתן לו זה הלכך משום תקנת השבים לא אטרחוהו לגזול דהא נגזל מצי מיטרח ומזבן: ואי חברה בטינא. הוה ליה כשאר בנין קבוע: מה אתרוג בעי הדר. כדכתיב ביה: לא מקשינן. לא הוקשו ללמוד זה מזה ולא ניתן לדרוש מעצמו מכל י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן אלא ק"ו: אבל אתרוג דברי הכל בעי הדר. דהדר כתיב ביה ולא דרשינן ליה לרבי יהודה אידור לשון יווני כדדרשי ליה בן עזאי לקמן (ד' לה.): כפות. לשון אסירה כדתנן (מכות ד' כב:) כופת שתי ידיו על העמוד: אין אוגדין את הלולב. האי לולב היינו הושענא כולהו שלשה המינים יחד: אפילו בסיב. הגדל סביבות הדקל ונכרך סביביו כעין לולבי גפנים: ואפילו בעיקרא דדיקלא. מן הקליפה ואע"פ שאין מראיהן דומה למראה הלולב ובלבד שיהא מאותו המין דטעמא דר' יהודה התם לאו משום הדר הוא: אלא משום דקסבר לולב צריך אגד. הלכך כל הנאגד עמו הוי מן המצוה ונמצא עובר בבל תוסיף אם יאגד מין חמישי: פריש. קרוני"א: כמושים. פלנידי"ש:

תוספות

אי קרקע נגזלת. אמת הוא דר' אליעזר סבר כן דשמעינן ליה הכי בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) אלא רוצה ליישב דבריו בכל ענין: אבל גזל עצים וסיכך בהן. אין זה לא גזולה ולא שאולה דקננהו בשינוי מעשה ושינוי השם ועוד משום תקנת השבים אין לו עליו לסתור את בנינו אלא יחזיר דמים והא דאמרינן בפרק הישן (לעיל דף כז:) דמודו רבנן בגזולה לאו בגוזל סוכה המחוברת לקרקע ולא בגוזל עצים וסיכך בהן אלא בגוזל סוכה העשויה בראש העגלה או בראש הספינה (א) והיא עצמה נגזלת שאינה מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמים אלא כמו שהיא בנויה דאין בה משום תקנת השבים שהרי לא טרח לבנותו ולא הוציא עליו יציאות הלכך גזולה היא כך פי' בקונטרס ועל חנם דחק דמדכתיב לך דממעטינן גזולה בפרק הישן (לעיל דף כז:) וגזל עצים וסיכך בהן שינוי החוזר לברייתו הוא ומדאורייתא לא קני ומשום תקנת מריש היינו מדרבנן וקרא מיתוקם מדאורייתא ואפילו [מדרבנן] בלא עגלה וספינה איכא לאוקומיה קרא כגון בראובן שבנה סוכה בחצרו של שמעון (ב) מדעתו ובא שמעון ותקף את ראובן והוציאו מסוכתו דאין עליה תורת שאולה °כיון דלא קיימא ברשותו של ראובן ולא דמיא לקרקע דבחזקת הבעלים עומדת ולכך אין קרקע נגזלת: ור"י סבר לא מקשינן לולב לאתרוג. פי' בקונטרס לא הוקשו ללמוד זה מזה ולא ניתן לידרוש מעצמו מכל י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן אלא קל וחומר ותימה גדולה פי' דאפילו סמוכין דהיינו שני מקראות הסמוכין זה לזה ניתנו לידרש מן התורה כדאמרן בריש יבמות (דף ד.) סמוכין מן התורה מנין שנאמר סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר °כל שכן היקשא דהיינו שני דברים המוקשים בפסוק אחד ואפילו לר' יהודה דלא דריש סמוכין אלא היכא דמוכח ומופנה כדאמרינן התם מ"מ בהיקשא מודה אלא כל המדות אדם דן מעצמו חוץ מגזרה שוה דאין דן אלא אם כן למדה מרבו והכא בסברא פליגי דיש דברים שאין להקיש לאותו דבר ושמא קסבר לא שייך לשון הדר אלא בפירות: אין אוגדין את הלולב אלא במינו. תימה היכי בעי למימר משום דבעי הדר והא פסל במתניתין (ד' לו:) בגימוניות של זהב שהיו עושין משום נוי ושמא הוי מצי למימר וליטעמיך: לא מצא אתרוג לא יביא לא רמון ולא פריש. יש לדקדק מכאן דאם לא מצא כשר מברך בפסול מדנקט פריש או רמון ויש לדחות אבל יש לדקדק דשרי כמו לולב פסול לרבנן בשעת הדחק:

האיל

עין משפט נר מצוה

י א ב מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה כה סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרלז סעיף ג:

יא ג ד מיי' פ"א מהל' גזילה הלכה ה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שם סעיף א:

יב ה מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה ה סמג עשין מד טוש"ע א"ח סימן תרנא סעיף יג יד:

יג ו מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה א סמג שם [טוש"ע א"ח סי' תרמו סעיף ו וסי' תרמז ס"ב]:

רבינו חננאל

שינוי דמעיקרא נמי אסא דהושענא קרו ליה: אסיקנא מחלוקת ר' אליעזר וחכמים בסוכה גזולה בתוקף חבירו והוציאו מסוכתו ר' אליעזר פוסל וחכמים מכשירין. אבל גזל עצים וסיכך בהן אין לו אלא דמי עצים בלבד. פי' פעיתא צעקנית. אמר רבינא גזל כשורא וסיכך בה עבדו רבנן תקנתא בה כדתנן במס' גיטין מריש הגזול שבנאו בבנין שנוטל דמיו מפני תקנת השבים ואי חבריה בטינא כלומר קבעה בטיט להיותה שם אין מחייבין אותו להסירה ולהחזירה*) אלא נותן את דמיו ודיו. תנא אין אדם יוצא י"ח בלולבו של חבירו ביו"ט ראשון אא"כ נותנו לו במתנה גמורה. ומעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה ולא היה לחם לולב. לקח רבן גמליאל לולב באלף זוז זהב. וכיון שיצא בו נתנו במתנה גמורה לחבירו וחבירו לחבירו כו'. תנא יבש פסול ור' יהודה מכשיר. אוקמה רבא מחלוקת ר' יהודה ורבנן בלולב. דר' יהודה מכשיר ביבש ולא בעי הדר בלולב. והא דקתני אין אוגדין את הלולב אלא במינו לאו משום דבעי הדר בלולב אלא משום דר' יהודה סבר לולב צריך אגד' ואי אגיד ליה במין אחר זולתי מין הלולב הוו להו ה' מינין לפיכך תני אין אוגדין את הלולב אלא במינו ואפי' סיב וכיוצא בו שהוא ממיני דקל כשר לאגד בו. והא דתניא(וכמן)**) כמישין כשירין יבישין פסולין. ר' יהודה אומר אף יבישין כשירין

*) נראה דצ"ל להסירה ולהחזירה אפילו לאחר ז'.
**) נראה דצ"ל ארבעה מינין וכו' כמושין כשרין וכו':

גליון הש"ס

גמ' לא יביא לא פריש. עי' בעורי אבן באבני מלואים בר"ה דף כח ד"ה שרי: רש"י ד"ה מחלוקת כו'. וכל המחובר. עי' תבו' פנים מאירות ח"ב סימן קלה ובדבריו כי' שמ"א ססי' תרלז: תום' ד"ה אבל גזל. כיון דלא קיימא ברשותו של ראובן וכו' ולכך אין קרקע נגזלת. תמוה דהא אמרינן ילאו עבדים שהוקשו לקרקעות א"כ אם גזל עבדים והכניסן לביתו אין נגזלים ושמש סבר אין חייב באחריותן ע"ש דאין קיימין ברשות בעלים והם ברשות הגזלן ואפ"ה אין נגזלות ועי"ג: שם ד"ה ור"י סבר וכו' כ"ש היקשא. עי' ר"ה דף לד ע"א ברש"י ד"ה ה"ק או לאו ג"ש. ובסנהדרין דף עג ע"א ברש"י ד"ה סיקשא. ומנחות דף סב ע"א רש"י ד"ק ולא אומרה.

מסורת הש"ס

לעיל כז: | [לעיל לה: ב"ק קיז.] | [לעיל כט:] | [לקמן לב.] | לקמן לו. | שם | [לעיל לה: וש"נ] | [תוספ' פ"ב]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אבל וכו' בראש הספינה דהיא עצמה: (ב) בא"ד בחצירו של שמעון שלא מדעתו:

עין משפט
נר מצוה

יד א מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ה סמג עשין מד טור ש"ע א"ח סי' תרמט סעיף ג:

טו ב מיי' שם הלכה ג וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תרמח סעיף ז:

טז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

[ועי' תוס' סנהדרין פח: ד"ה לפי שכתבי גירסת ר"ח בסוגיא דהכא]

בבני כרכין שהיו מורישין את לולביהן לבני בניהן אמרו (*להם) משם ראיה אין שעת הדחק ראיה קתני מיהת רבי יהודה אומר אף יבשין כשרין מאי לאו אאתרוג לא אלולב אמר מר כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן פשיטא מהו דתימא הואיל ואמר רבי יהודה *לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי קמ"ל אמר מר לא מצא אתרוג לא יביא לא רמון ולא פריש ולא דבר אחר פשיטא מהו דתימא לייתי כי היכי שלא תשכח תורת אתרוג קמ"ל זימנין דנפיק חורבא מיניה דאתי למסרך ת"ש אתרוג הישן פסול ורבי יהודה מכשיר תיובתא דרבא תיובתא ולא בעי הדר והא אנן תנן *הירוק ככרתי רבי מאיר מכשיר ורבי יהודה פוסל לאו משום דבעי הדר לא משום דלא גמר פירא תא שמע *שיעור אתרוג קטן רבי מאיר אומר כאגוז ר' יהודה אומר כביצה לאו משום דבעי הדר לא משום דלא גמר פירא ת"ש *ובגדול כדי שיאחוז שנים בידו אחת דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר אפילו אחד בשתי ידיו מאי טעמא לאו משום דבעי הדר לא כיון *דאמר (א) רבה לולב בימין ואתרוג בשמאל זימנין דמחלפי ליה ואתי לאפוכינהו ואתי לאיפסולי ואלא לרבי יהודה הא כתיב הדר ההוא *הדר באילנו משנה לשנה: של אשרה ושל עיר הנדחת: ושל אשרה פסול והאמר רבא *[א]לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר הכא באשרה דמשה עסקינן *דכתותי מיכתת שיעוריה דיקא נמי דקתני דומיא דעיר הנדחת שמע מינה: נקטם ראשו: אמר רב הונא לא שנו אלא נקטם [ב]אבל נסדק כשר והתניא [ג]לולב כפוף קוץ

רש"י

בבני כרכין. שאין דרין על מקום פרדסין ואין דקלים מצוים שם: אי מייתי מינא אחרינא. ולא אגיד ליה בהדיה: כיון דאמר רבה אתרוג בשמאל ולולב בימין · משום דהכא תלת מצות ואתרוג חד מצוה וזימנין דמחלפין ליה שנותנין לו אתרוג בימין ולולב בשמאל וצריך להפכן מיד ליד ולאחוז האתרוג והלולב באחת מידיו עד שיחליף ואי הוה גדול יותר מדאי שמא יפול מידיו ויפסול שיארע בו נקב: שנים בידו אחת. גרסינן ב' אתרוגים בידו אחת שבמקום הא' יאחז הלולב כשיהפכן: הדר באילנו משנה לשנה. מהכא שמעינן דאתרוג אמר קרא שאין פרי אחר עושה כן: לולב של ע"ז. שנימשו בו לע"ז לכבד לפניה קרקע אי נמי שעבודתה בלולב להעבירו לפניה או לזרקה בו: לא יטול. דמאים לגבוה: ואם נטל כשר. ואע"ג דאיסורי הנאה הוא דמצות לאו ליהנות ניתנו כלומר אין קיום מצות הנאת הגוף אלא עבודת עבד לרבו: באשרה דמשה. אותם שהיו בשעת כיבוש א"י שהצריכן הכתוב שרפה כדכתיב (דברים יב) ואשריהם תשרפון באש ולולב צריך שיעור והאי כמאן דמיכתת שיעוריה כיון דלשרפה קאי: נסדק. נסדקו ראשי העלין: כפוף. ראשו כפוף כאגמון דומות לאיש גבן והזקן שראשיהן שחין וכפופין למטה:

תוספות

הואיל ואמר ר' יהודה לולב צריך אגד אי מייתי מינא אחרינא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. תימה כ"ש לרבנן דמשמע לעיל דלר' יהודה משום דצריך אגד אי אגיד ליה הוה ליה חמשת המינין אבל לרבנן דאין צריך אגד אי אגיד ליה ממין אחר קאי והאי לחודיה קאי והכי נמי אמרינן בהדיא בפ' אלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פח:) גבי כל המוסיף גורע דאי סבירא לן לולב אין צריך אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי וי"ל דהכא מיירי בשנותן אותו מין נאגד לר' יהודה* וא"ת א"כ לא יחשב תוספת האי מינא אחרינא דקמייתי כמו לרבנן דלעיל דאין צריך אגד וי"ל דלא דמי דכשיאגדו שלא במינו אין לו ליחשב כמוסיף משום דאין זה כדרך גדילתן ומינים שבלולב בעינן כעין גדילתן כדלקמן (דף מה:) אבל לרבי יהודה דבעי אגד יש לו ליחשב כמוסיף באגודתו דכל אגוד' שלא כדרך גדילתו והכא אפילו לרבי יהודה קאמר (ב) דמייתי מינא אחרינא ונקט ליה כדרך גדילתו דאפילו מין לאגד חשיב כמוסיף וכ"ש לרבנן והא דקאמר בסנהדרין (דף פח:) למ"ד אין צריך אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי היינו לענין דאין זה כל המוסיף גורע דלעולם ידי מצוה יצא אלא דעובר על בל תוסיף והשתא ניחא דת"ק דר' יהודה דקתני ד' מינים שבלולב אין מוסיף עליהן ומסתמא היינו רבנן בר פלוגתייהו דלא בעו אגד ואפ"ה איכא בל תוסיף והיינו כגון דנקיט ליה דרך גדילתן:

הירוק ככרתי. משמע שמראהו כצבע שקורין *ויר"ד בלע"ז והיא דכרות משמע קצת בדומה לאירנד"א בלע"ז דתנן התם פ"ק (דף ס:) מכיר בין תכלת לכרתי משמע דמעט משונין זה מזה ובמנחות פ' התכלת (דף מג:) אמרינן דתכלת דומה לים וים דומה לרקיע וזהו כעין צבע שקורין *אירנד"א בלע"ז אבל בירושלמי משמע שהוא צבע ויר"ד כעין עשבים דההיא דבין תכלת לכרתי מסיים ליה תכלת דומה לים וים דומה לעשבים ועשבים לרקיע ובפרק אלו טריפות (חולין דף מז:) משמע דירוק דמי לחלמון של ביצה שהוא כעין צבע *יאל"ה בלע"ז דאמרינן כגון ביעתא טרפה ופריך אלא ירוקה דכשרה היכי דמי ככרתי וכן משמע בתוספתא דנגעים* שדומה לשעוה דתניא ירוק שבירוקים ר' אלעזר אומר כשעוה וכחורמל סומכוס אומר כבנף טווס *וכהרוץ של דקל וכן משמע בפ' ב' דנדה (דף יט.) גבי ה' דמים טמאים באשה דתנן הירוק עקביא בן מהללאל מטמא ואמרינן התם מנין לדם נדה שהוא אדום משמע דאין לטמאות באשה אא"כ נוטה למראה אדמומית ובכל הנגעים שזכרתי אין בהן נוטה למראה אדמומית אלא צבע יאל"ה בלע"ז וקרא נמי מוכיח שהוא הנקרא ירוק כדכתיב (תהלים סח) ואברותיה בירקרק חרוץ ובספר המחברת פי' מנחם שהוא זהב הבא מן החוילה ודונש פי' חרוץ זה אבן טובה ופלוגתא דאמוראי היא דאמרינן בבראשית רבה (פ' מ"ג) אקרא דוירק את חניכיו ריש לקיש אמר שהוריקן באבנים טובות ומרגליות כמה דאת אמרת ואברותיה בירקרק חרוץ פי' שלא יהו להוטין אחר הממון ויתעסקו בהצלת נפשות ר' לוי אומר בפרשת שוטרים הוריקן כמה דאת אמרת מי האיש הירא ורך הלבב כלומר מעבירות שבידן ונתביישו במה שהוזקקו לחזור ואמרינן בשילהי ד' נדרים (ד' לב.) וירק את חניכיו רב ושמואל חד אמר שהוריקן בתורה בפרשת שוטרים וחד אמר שהוריקן בזהב פי' קרא דבירקרק חרוץ קדרים וזהב דומה לצבע יאל"ה* ומיהו אתרוג עיקרו דומה לשעוה ואותם אתרוגים הבאים לפנינו ירוקים ככרתי כשרים אפילו לר' יהודה כשחוזרים למראה שאר האתרוגים אפילו בתלוש לאחר ששהו בכלי זמן מרובה דודאי גמר פריים:

שיעור אתרוג קטן. אין זו פלוגתא דאתרוג הבוסר דפליגי בה ר"ע ורבנן לקמן בפירקין (ד' לו.) דהא אפילו גדול כאגוז וכבילה פסיל ליה ר"ע *משום דלאו בר זריעה לטעם אחד ולפי טעם שני משום דבעי הדר והאי דהכא אפילו לא בעי הדר פסיל ליה משום דלא גמר פירא ולא כמו שפי' בקונטרס לקמן אתרוג הבוסר כפול הלבן דההוא שיעורא אתמר גבי ענבים דבגמר בישולם נמי קטנים הם אבל אתרוג שהוא פרי גדול אפילו יותר מכבילה בוסר הוא כשסופו ליגדל יותר הרבה והכא בשאין סופו ליגדל יותר דאפילו ר"ע דפסיל התם הכא מכשיר בכאגוז למר וכבילה למר דחשיב גמר פרי אבל פחות מכאן לא חשיב גמר פרי אע"פ שאין סופו ליגדל יותר די"ש דברים הרבה שלעולם לא יבואו לידי בישול פרי ומצוי הוא בענבים שיש מהם שלעולם בוסר עוד יתכן דאפילו רבנן דמכשירי התם פסלי הכא בפחות מכאן דאתרוג הבוסר חשיב פירא טפי ובפ"ק דמעשרות בירושלמי תני אתרוג הבוסר ר"ע אומר פרי וחכמים אומרים אינו פרי:

דבר הדר באילנו משנה לשנה. *) בן עזאי הוא דדריש הכי לקמן בפירקין (ד' לה.) ויש שם דרשות אחרות: *של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. בסוף כיסוי הדם (חולין ד' פט. ושם) דאמר רבא מצות לאו ליהנות ניתנו ומכסין בעפר עיר הנדחת ופריך מהא דתניא שופר של ע"ז אם תקע לא יצא ולולב של ע"ז אם נטל לא יצא הוה מצי לאקשויי ממתניתין דקתני של אשרה פסול אלא ניחא ליה לאתויי מברייתא משום דאפיק מעיקרא גבי לולב ושופר תקע יצא נטל יצא: באשרה דמשה דכתותי מיכתת שיעוריה. וכן ברייתא דסוף כיסוי הדם (חולין ד' פט. ושם) דאם נטל לא יצא וכן צריך לתרץ אשופר דקתני התם תקע לא יצא ובפ' ראוהו ב"ד (ר"ה ד' כח. ושם) בשופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע יצא וכן בפ' מצות חליצה (יבמות ד' קג: ושם) אמר רבא בסנדל של ע"ז חליצתה כשרה ולא אמרינן דמכתת שיעוריה דהנהו בע"ז דנכרי דיש לה ביטול והוא דקתני לא יצא בע"ז דישראל שאינה בטילה עולמית וא"ת ע"ז דנכרי נמי מדאגבהה קנייה ונעשה של ישראל כדאמרינן בפ' כל הצלמים (ע"ז ד' מב.) גזרינן דלמא מגבה לה והדר מבטל לה וי"ל כגון שהגביה על מנת שלא לקנות דהא

רבינו חננאל

בשאר מיני לולב בלבד אבל באתרוג אפי' ר' יהודה מודי דבעינן הדר והיבש פסול. אמר מר ארבעת מינין שבלולב כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן פשיטא מהו דתימא הואיל ואמרו לולב [בין] אגוד ובין שאינו אגוד *) כשר הלכך לא צריך אגד והאי יתירא דמוסיף על אילן הארבעה לחודיה קאי. ולא מיפסיל ביה קמ"ל דפסיל. אין מוסיפין עליהן ואין פוחתין מהן. לא מצא אתרוג לא יביא פריש ולא רמון ולא דבר אחר פשיטא דאתרוג בעינן בדקי"ל דאתרוג הוא פרי עץ הדר שכתוב איצטריך מהו דתימא לא מצא אתרוג מייתי דבר אחר כי היכי דלא לישתכח תורת אתרוג קמ"ל דלא. מ"ט חיישינן דלמא אתי למיסרך. ואע"ג דאיתיה לאתרוג מייתי דבר אחר אמרי תאי כי האי זה פוטר וזה פוטר ינפיק מינית חורבא הלכך אסור דבר אחר זולתי אתרוג. איני דר' יהודה בעי הדר באתרוג. והתניא בהדיא אתרוג יבש פסול ור"י מכשיר תיובתא דרבא תיובתא. ואסיקנא האי דפסיל ר' יהודה בהירוק ככרתי ובקטן שהוא כאגוז לאו משום דבעי הדר אלא משום דלא גמר פירא. והאי דבעי ר' יהודה באתרוג גדול כדי שיאחוז שניהן האתרוג והלולב בידו אחת לאו משום דבעי הדר אלא משום דאית ליה הא דרבא דאמר לולב בימין ואתרוג בשמאל וזמנין דשקיל לולב בשמאל ובעי לאהדורי לימין ואם האתרוג גדול מזה השיעור דלמא בעידנא דמחליף ליה משמאל לימיניה נפיל מידיה ומפגם ואתי לאיפסולי. לפיכך מצריך להיות שיעור נטילת שניהם בידו אחת. והא דכתי' באורייתא הדר דריש ביה ר' יהודה פירי הדר באילנו משנה לשנה ומאי ניהו אתרוג. ירושלמי היבש פסול דכתיב לא המתים וגו' תני בשם ר' יהודה היבש כשר שהרי בכרכי הים מורישין לולב לבניהן. אמרו לו אין למדין מן הדחק. בעון קומי ר'

*) נ"י רבינו שלא הפ' נס בתוס' סנהדרין פח. ד"ה לא כתב לכ"ש ע"ש

מסורת הש"ס

[ת"כ לו] [לקמן לג. ר' יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול וע"ג] לקמן לד. [שם] [שם] לקמן לג: [לקמן לה.] חולין פט. ע"ש [עי' תוס' לקמן נס. ד"ה לפי] וגל"א כלוי"א גל"א גלל"ב [פרק א] [בתוספתא איתא וכתון] [וע"ע תוס' חולין מז: ד"ה אלא ירוקה] [לקמן לו. ועי' במסכ"ת] [עייך לעיל במשנה כט:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כיון דאמר רבה אתרוג בשמאל ולולב בימין:

תורה אור

"קוץ סדוק עקום דומה למגל פסול חרות פסול דומה לחרות כשר אמר רב פפא דעביד *כהימנק עקום דומה למגל אמר רבא לא אמרן אלא לפניו אבל לאחריו ברייתיה הוא אמר רב נחמן לצדדין כלפניו דמי ואמרי לה כלאחריו דמי ואמר רבא האי לולבא דסליק בחד הוצא בעל מום הוא ופסול: נפרצו עליו כו': אמר רב פפא נפרצו דעביד כי חופיא נפרדו דאיפרוד אפרודי בעי רב פפא *נחלקה התיומת מהו תא שמע דאמר (*ר' יוחנן) אמר ר' יהושע בן לוי ניטלה התיומת פסול מאי לאו הוא הדין נחלקה לא ניטלה שאני דהא חסר ליה איכא דאמרי אמר (*ר' יוחנן) אמר ריב"ל *נחלקה התיומת נעשה כמי שניטלה התיומת ופסול: ר' יהודה אומר: תניא *ר' יהודה אומר משום ר' טרפון °כפות תמרים כפות אם היה פרוד יכפתנו אמר ליה רבינא לרב אשי ממאי דהאי כפות תמרים דלולבא הוא אימא חרותא בעינא כפות וליכא ואימא אופתא כפות מכלל דאיכא פרוד והאי כפות ועומד לעולם ואימא כופרא אמר אביי °דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום כתיב אמר ליה רבא תוספאה לרבינא ואימא תרתי כפי דתמרי כפת כתיב ואימא חדא להוא כף קרי ליה: ציני הר הברזל כשרה: אמר אביי לא שנו אלא שראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה אבל אין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה פסול תניא נמי הכי ציני הר הברזל פסולה והא אנן תנן כשרה אלא ש"מ כאביי שמע מינה ואיכא

ויקרא כג | משלי ג

רש"י

קוץ. שיולאין בשדרה שלו עוקלין כמין קולין: עקום דומה למגל. חדא מלתא היא: חרות. קשה שנעשה חריות שכן דרך הלולב עליו נושרים בימות הגשמים והשדרה מתקשה ונעשה עץ: דומה לחרות. התחיל להתקשות ועדיין לא נעשה עץ: אמר רב פפא. הא דקתני סדוק פסול לאו שנסדקו ראשי עלין או שדרה: אלא דעביד כי הימנק. יפוילפו"ר של ברזל של סופרים שיש לו שני ראשים וראשו א' מפולל כך גדל הלולב כמין שתי שדראות מחלית עלין לכאן ומחלית עלין לכאן: לאחריו. שנעקם לגד שדרה: מלפניו. לגד שכנגד השדרה שדרה זהו לד העשוי כשדרה של בהמה שהצלעות והחוליות מחוברין בה מכאן ומכאן והמלעה חלק ועולה כמקל: דסליק בחד הולא. שכל עליו מלד אחד: כי חופיא. אשקוב"א שבו מכבדין את הבית ועושין אותה מעלין של לולב התלושין מהשדרה ואוגדין מהן הרבה ביחד: דאיפרוד איפרודי. לאשיהן נפרדין כענפי דקל ואין *מלומלמין עם השדרה אבל מלמטה הן מחוברין בה: נחלקה התיומת. שני עלין עליונים האמצעים שעם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין שלמטה מהם: תיומת. לפי שמדובקין כתאומים: חרותא. ענף הדקל משנתקשה שתי שנים ושלש ויולאין בו לולבין הרבה שנשרו עליהן ונתקשו גם הם ונעשו עץ זה פונה לכאן וזה פונה לכאן כענפי שאר אילנות: בעינן כפות. שאם היה פרוד יכפתנו והרי זה פרוד ואין אתה יכול לכופתו שיהו ענפיו המפורדים כאן וכאן נכפתים ומתיישבים אצל אביהם שהן מחוברין בו לפי שקשין הן: ואימא אופתא. אשטיל"א מעיקר הדקל שהוא חלק ואין ענף יולא ממנו לכאן ולכאן שאין לך כפות הימנו: כפות. משמע שפרוד מתחלה ואתה כופתו: ואימא כופרא. היינו נמי עץ כעין חרותא אלא עדיין בן שנה או שתי שנים ולא נתעבה עלו ואתה יכול לכפות ענפיו על ידי אגוד ולזקפן למעלה לאוגדן עם אביהן: דרכיה דרכי נועם. ואלו עשוין כקולים ויולאין בהן עוקלין הרבה ומסרטין את הידים: תרתי כפי דתמרי. תמרים עלמן דרכן להיות הרבה תלוין ביחד במכבדות שלהם וקורין להם כף טרוק"א: כפת כתיב. חדא: כף קרי ליה. וכי כתיב כפת על שם כפות אם פרודה ואין לשון זה נופל אלא על [עלי] הלולב: ציני הר הברזל. לולבין שלהן העלין מועטין בשדרה מרוחקין זה למעלה מזה הרבה ועוד שקטנים הן לארכן ופעמים שאין מגיע ראשו של עלה זה לעיקרו של זה: ואיכא

תוספות

דהא במגעל שאינו שלו תנן *חלילתה כשרה ולולב בי"ט שני ובשמעתין הוה מלי לשנויי דמתני' פי"ט ראשון ולא הוה לריך לאוקמי באשרה דמשה אלא משום דקתני דומיא דעיר הנדחת ואפילו בי"ט שני ור"ת מפרש דכולהו בע"ז דנכרי וכאן קודם ביטול וכאן לאחר ביטול ולאחר ביטול נמי לכתחלה לא יטול ולא יתקע דנראים לענין מלוה לפי שהיה עליו שם ע"ז וכן לא תהלין בו לכתחלה ואפילו אם תימלי לומר דשרי לכסות לכתחלה בעפר ע"ז כמו בשל עיר הנדחת לא דמי כיסוי לחלילה והא דמשני הכא באשרה דמשה ולא משני בדנכרי וקודם ביטול משום דמשנקלן הלולב מן הדקל נתבטל ובפרק מלות חלילה (יבמות ד' קג:) מפליג בין סנדל של ע"ז לסנדל של תקרובת ע"ז דאין לו ביטול ולא מפליג בשל ע"ז גופיה בין קודם ביטול בין לאחר ביטול אגב אורחיה קא משמע לן דתקרובת ע"ז איכה בטילה עולמית ובההיא דראוהו בית דין קשה טפי דמפליג רבא התם בין שופר של ע"ז לשופר של עיר הנדחת דבשל ע"ז גופיה היה יכול לחלק בין קודם ביטול בין לאחר ביטול *ועל כרחך לריך לאוקמה לאחר ביטול כפירוש ר"ת לפמ"ש שם ברוב ספרים רב יהודה דאי קודם ביטול הא רב יהודה דאמר התם לעיל בשופר שלמים לא יצא דמלות ליהנות ניתנו ומיהו לריך לומר דמ"מ רבא גרס ולא רב יהודה דהא מפרש התם טעמא דשופר של עיר הנדחת לא יצא משום דכתותי מיכתת שיעוריה ולרב יהודה הוה ליה למימר משום דמלות ליהנות ניתנו ומיהו קשה דבפרק כל הצלמים (ע"ז ד' מז:) בעי ר"ל המשתחוה לדקל לולבו מהו למלוה ומסיק רב דימי באשרה בבטלה קמיבעיא ליה יש דחוי אצל מלות או אין דחוי אצל מלות ומוכחא מלתא דכוס אמורא לא פשיט ליה הא מלתא דבעי למיפשטא מדרבי יוחנן ומדרב פפא ומשני דרב פפא גופיה קמיבעיא ליה וקיימא בתיקו והשתא לפי' ר"ת הא אשכחן רבא דאמר הכא אם נטל יצא אלמא אין דחוי אפילו לקולא ומיהו י"ל דהא [דאמר רבא] דיצא כשבטלה מערב י"ט והא דמיבעי לן אי יש דחוי כשביטל בי"ט דאז שייך דחוי כדמוכח לקמן בפירקין (דף לג:) דבעי ר' ירמיה נקטם ראשו מערב י"ט ועלתה בו תמרה בי"ט אבל עלתה בו תמרה בערב י"ט לא חשיב דחוי והוא הדין בבטלה מערב יו"ט ולישנא קמא דפריסית דע"ז דנכרי אפילו בלא ביטול יוצא כגון בי"ט שני דלא בעי לכם קשיא דהתם באשרה דנכרי מיירי דיש לה ביטול ואפילו הכי משמע דלא יצא מדחשיב לה דחוי וכי תימא דבי"ט ראשון הוא דחשיב ליה דחוי לפי שלא היה שלו קודם ביטול א"כ מי שנתנו לו לולב בי"ט לא יצא ואע"ג דלא דמי פולי האי דשל ע"ז אין תקנה בשום ענין מ"מ כיון דמשום איסור ע"ז דאיכא השתא לא מיפסיל אין לנו לחושבו דחוי מחמת שאינו שלו ונראה נפרש דרבא שרי אפילו בע"ז של ישראל ובאילן שנטעו ולבסוף עבדו וכרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי בר' יהודה בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מח:) דשרו להדיוט אלא אם כן נטעו מתחלה לכך דדרשינן תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם ואפילו בי"ט ראשון אם נטל יצא דשרי להדיוט ולכם קרינא ביה ומתני' דשל אשרה פסול כשנטעה מתחילה לכך והיינו אשרה דמשה דבההיא מוקי רבנן קרא דואשריהם תשרפון באש (דברים יב) דאסור אפילו להדיוט ובעיא דכל הצלמים באשרה דנכרי דנטעה מתחלה לכך וא"כ בטלה אם יש דחוי או לא ומיהו ללישנא קמא דהתם דקאמר כי תיבעי לן באילן שנטעו ולבסוף עבדו ואליבא דרבנן דשרו להדיוט מהו לענין מלוה מאיס כלגבוה או לא הוה מצי למיפשטה מדרבא מדקאמר אם נטל יצא אלא רבא סבירא ליה כרב דימי דמסיק דיש דחוי קמיבעיא ליה אבל בהא פשיטא ליה דיצא וא"ת תיפשוט דאין דחוי ממתניתין דענביו מרובין מעליו ואם מיעטן כשר ואין ממעטין בי"ט ואמר בגמרא הא עבר ולקטן כשר היכא דאשחור מאתמול דלא פסלינן ענביו מרובות אלא בשחורות אבל ירקות לא וכי אשחור מאתמול דחוי מעיקרא בתחלת י"ט לא הוי דחוי אלמא אין דחוי אצל מצות וי"ל דשאני התם דבידו לתקן דנהי דאסור למעט מ"מ בידו למעט אבל גבי ע"ז אין בידו לבטל דאין ישראל מבטל ע"ז של נכרי*: **נקטם** ראשו. פירושו בריש פירקין: **קוץ**. פי' בקונטרס שיולאין בשדרה שלו עוקלים כמין קולים ובערוך פירש ענין למיתה: **דעביד** כי חופיא. פירושו במתני': **נחלקה** התיומת. לא מיירי שנסדקו בראשו עלין שבראש השדרה דכולהו הכי איתנהו אלא כדפירש בקונטרס שני עליו עליונים האמצעיים שעם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלים שלמטה ובה"ג פי' נחלקה התיומת ההוא גבא דהולא היכא דדביקו אהדדי ההוא דמתיים בהו ומשוי להו חד אי כנפרדו עליו דמי פסול אי כנפרדו עליו דמי כשר: **דרכיה** דרכי נועם. רבא לא היה שם משום הכי לא מייתי הכא קרא דהאמת והשלום כדלקמן: **כפת** כתיב בהאי כולי עלמא מודו דיש אם למסורת ולריך טעמא: [עי' מה שתירלו בפסחים לו: ד"ה עוני קרינן ביה וכו' וע"ע תוס' לעיל ו: ד"ה ור' שמעון]:

גי' מהרש"ל ומיהו על כרחך

רבינו חננאל

בון מה בין קטום *)ליבש הצוציתו. אמר להן זה הדר וזה אינו הדר. של אשירה אוקימנא באשירה דמשה דלשריפה קאי אבל שאר אשירות לא יטול ואם נטל כשר. נקטם ראשו פסול. אבל אם נסדק ולא נפרד כשר. והאי דתניא סדוק פסול דעביד כי המנק. המנק בלשון ערבי לבד אשיין וזה צורתו' עקום בין מלפניו בין מצדדיו פסול ואינו כשר אלא אם עקמומיתו מאחריו דהיינו(כלבר)[ברייתו]. וכן הלכה: תניא לולב כפוף כווץ חרות פסול. אבל דומה לחרות כגון שנפרדו עליו כשר הוא. אמר רבא לולב העולה בחד הוצא. כלומר אין הוצין עולין מזה הצד ומזה הצד. בעל מום הוא ופסול. נפרצו עליו פסול שנתרו מן השדרה ואין הן תלויין בה. דעביד כי הופיא. פי' ההוצין שבשדרה כשנתכין מן השדרה נקראין חופיא כדגרס' בהגוזל קמא. הוצין ועבדינהו חופיא והוא כעין שבירה מעין פרצה. נפרדו שנפרדו ההוצין כעין פתיחת החריות דלא ניתק אחד מחבירו כשר. הלא תראה ששנינו אם היה פרוד יכפתנו מכלל שהפרוד אין בו אלא כעין פתיחת הוצין בלבד: אריב"ל נחלקה התיומת. פי' שבראש הלולב נעשה כמי שניטלה ופסול. פי' תיומת גבא דהוצא דמתיים להו לשני צידי משוי להו חד כי כל אחת כפולה לשנים ותאומה מגבה אם נפרדו ההוצין. זה מזה ועמד כל אחד כשהוא כפול לשנים והתיומת שלהן קיימת כשר. ואם נחלקה התיומת שלהן הרי הן כאילו נפרצו עליו ופסול

*) בירושלמי איתא סתמא מהו בינו ליבש ומפרש רבינו דקאי על האיבעיא דיבש ליליתו מהו וכן פי' הפ"מ שם ודלא כהק"ע.

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ח מהל' לולב הל' ג טור ש"ע א"ח סימן תרמ"ה סעיף ח:
יח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
יט ג ד מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ח:
כ ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ג:
כא ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ב:
כב ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ג:
כג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מסורת הש"ס

[סוף כלי שיש לו שני ראשים וכן לולב שבני כולין העליונים בהן תיומת אם נפרדו זה מזה. ערוך בערך תמנק]
[ב"ק ט.]
[בב"ק איתא ר' סתון]
[בב"ק אי' ר' מתון]
[לעיל לא.]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה באשרה דמשה וכו' חלילתה כשרה ולולב יו"ט שני. עי' עירובין ס ע"ב תד"ה אבל קודם:

[וע"ע תוס' לקמן לג ע"א ד"ה נקטם ותוספות ע"ז מז. ד"ה אשרם]

תורה אור

°ואיכא דרמי ליה מירמא תנן ציני הר הברזל כשר והתניא פסולה אמר אביי לא קשיא כאן שראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה כאן שאין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה *אמר רבי מריון אמר ר' יהושע בן לוי ואמרי לה תני רבה בר מרי משום רבן יוחנן בן זכאי שתי תמרות יש בגיא בן הנם ועולה עשן מביניהם וזהו ששנינו ציני הר הברזל כשרות וזו היא פתחה של גיהנם: לולב שיש בו שלשה טפחים: אמר רב יהודה אמר שמואל [א]שיעור הדס וערבה שלשה ולולב ארבעה כדי שיהא לולב יוצא מן ההדס טפח ורבי פרנך אמר רבי יוחנן *[ב]שדרו של לולב צריך שיצא מן ההדס טפח תנן *לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר אימא וכדי לנענע בו כשר מר כדאית ליה ומר כדאית ליה תא שמע שיעור הדס וערבה שלשה ולולב ארבעה מאי לאו בהדי עלין לא לבר מעלין גופא *שיעור הדס וערבה שלשה ולולב ארבעה ר' טרפון אומר באמה בת חמשה טפחים אמר רבא שרא ליה מריה לר' טרפון השתא עבות שלשה לא משכחינן בת חמשה מבעיא כי אתא רב דימי אמר אמה בת ששה טפחים עשה אותה בת חמשה צא מהן שלשה להדס והשאר ללולב כמה הוו להו תלתא ותלתא חומשי קשיא דשמואל אדשמואל הכא אמר רב יהודה אמר שמואל שיעור הדס וערבה שלשה והתם אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי טרפון לא דק אימר דאמרינן לא דק לחומרא לקולא מי אמרינן לא דק כי אתא רבין אמר [ג]אמה בת חמשה טפחים עשה אותה ששה צא מהן שלשה להדס והשאר ללולב כמה הוי להו תרי ופלגא סוף סוף קשיא דשמואל אדשמואל לא דק והיינו לחומרא לא דק דאמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי טרפון: **מתני'** [ד]הדס הגזול [ה]והיבש פסול של אשירה ושל עיר הנדחת פסול נקטם ראשו נפרצו עליו או שהיו ענביו מרובות מעליו פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין בי"ט: **גמ'** תנו רבנן °ענף עץ עבות שענפיו חופין את עצו ואי זה הוא הוי אומר זה הדס ואימא זיתא בעינן עבות וליכא ואימא דילבא בעינן ענפיו חופין את עצו וליכא ואימא הירדוף אמר אביי °דרכיה דרכי נועם וליכא רבא אמר מהכא °האמת והשלום אהבו תנו רבנן קלוע במין קליעה ודומה לשלשלת זהו הדס רבי אליעזר בן יעקב אומר ענף עץ עבות עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה הדס תנא עץ עבות כשר ושאינו עבות פסול היכי דמי עבות אמר רב יהודה [ו]והוא דקיימי תלתא תלתא טרפי בקינא רב כהנא אמר אפילו תרי וחד רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי וחד הואיל ונפיק מפומיה דרב כהנא אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא [ח]להוא הדס שוטה קרי ליה ת"ר נשרו רוב עליו ונשתיירו בו מיעוט כשר ובלבד שתהא עבותו קיימת הא גופא קשיא אמרת נשרו רוב עליו כשר והדר תני ובלבד שתהא עבותו קיימת כיון דנתרי להו תרי עבות היכי משכחת לה אמר אביי משכחת לה באסא

והיכא דרמי להו מירמא. למתני' ובברייתא ואגב רמיא דידהו אמר דאביי לשנוייהו: שתי תמרות. שני דקלים: גיא בן הנם. סמוך לירושלים: שיהא לולב יוצא למעלה מן ההדס. כשם שהוא גבוה במינו מכולן: שדרו. לבד (א) שעלים ארוכים למעלה לאחר שכלתה השדרה שאין עוד עלין דבוקין ועולין בו: אימא וכדי לנענע. ומה שיוצא למעלה מן האגד הוא המנענע: למר כדאית ליה כו'. לשמואל טפח עם עליו ולר' יוחנן טפח שדרה: מאי לאו בהדי עלין. ותיובתא דר' יוחנן: באמה בת חמשה. קא סלקא דעתיה דהכי קאמר צריך להיות הדס וערבה אמה בת חמשה טפחים: שרא ליה מריה. ימחול לו רבונו כלומר צריך הוא לבקש מחילה על דבריו: עבות שלשה לא משכחינן. שלשה טפחים אין אנו יכולין למצוא שיהא עבות כראוי קלוע כמין קליעה ודומה לשרשרת כדלקמן ורוב הארוכין הדס שוטה הם והוא אומר לנו באמה בת חמשה ומטריח על ישראל: כי אתא רב דימי. פרשה לדר' טרפון ואמר דהא דר' טרפון חומרא זוטא היא דאיהו כמי שלשה קאמר אלא שמשער בטפחים גדולים וה"ק ליה לתנא קמא הטפחים האלו יהו גדולים שיהו חמשה מהן ממלאין אמה בינוניה שהן ו' טפחים בינוניים: אמה בת ששה. התוך בטפחים גדולים ועשה הימנה חמשה הלקים וכהן תשער שלשה להדס וטפח יותר ללולב: והשאר ללולב. רבינו שהוספה ללולב יהא בטפח גדול כהלו: כמה הוו להו. להדס וערבה תלתא טפחים בינוניים ותלתא חומשי: לא דק. שמואל בשיעוריה ונקט שלשה אמה בה חמשה טפחים. בינוניים חלוק אותה לששה חלקים בטפחים קטנים וכהן שיעור שלשה להדס וארבעה ללולב ורבי טרפון לקולא והכי משמע מלתיה בברייתא דקאמר ליה לתנא קמא אותן שלשה טפחים שאתו מצערין בהן וכתם שלשה טפחים חצי אמה הן טפחים הללו קטנים יהיו ולא יהו אלא חצי אמה באמה בת חמשה: לא דק. שמואל בשיעור (ב) שלשה דכבי בתרי ופלגא כר' טרפון: **מתני'** נפרצו עליו. נשרו: ענביו. פרי שבו שדומה לענב: **גמ'** ענף עץ עבות. שכולו ענף שהען מחופה בעלין ע"י שהן עשויין בקליעה ושוכבין על אפיהן: ואימא זיתא. כולו עלין ארוכים ורצופים ומתוך שהן מרובין מכסין את העץ: בעינן עבות. מעשה שרשרת שיהו מורכבין זה על זה: דולבא. עץ ערמון קסטניי"ר קלוע הוא אבל אין עליו רצופין לכסות כל עצו: הירדוף. כמין קליעה עשויין עליו: דרכי נועם. והאי מברז ברז את הידים כקוצים שראשי עליו עשויין חדין כמחט: האמת והשלום אהבו. וזה אינו לא אמת ולא שלום שהוא עשוי לסם המות: תלתא תלתא בחד קינא. שלשה עלין בקן אחד יוצאין מתוך עוקץ אחד: תרי וחד. שני עלין בעוקץ אחד ועלה אחד מלמטה ועולה ורוכב על השנים: מהדר אתרי וחד. אף על גב דתלתא בחד קינא כל שכן דכשר הואיל ונפק מפומיה דרב כהנא: אבא להאות. דתרי וחד הדס שוטה קרי ליה: רוב עליו. תרי מכל עבות: הסא

שדרו של לולב. ברייתא דפ' המפלת (נדה דף כו. ושם) מסייעא ליה לר' פרנך דתני אושעיא זעירא דמן חברייא חמשה שיעורן טפח וקא חשיב שדרו של לולב ושמואל לא חייש דלא מיתניא בי ר' חייא ורבי אושעיא*: **צא** מהן שלשה להדס והשאר ללולב. פירש הקונטרס והרביע שהוספ' בלולב יהא בטפח (ג) כהלו ויש ספרים שכתוב בהריא וטפח ללולב ובכל ענין שנפרש לא נירוקמא ההיא [דתניא] (נדה דף כו:) הגבהה שיעורן טפח כר' טרפון דניפח דלולב אינו שוה לאחרים*: **דולבא**. עץ ערמון קסטניי"ר קלוע הוא כך פי' בקונטרס ובפרק אם אינן מכירין (ר"ה דף כג. ושם) חשיב ליה גבי עשרה מיני ארזים הן ואומר רבינו תם דאין זה קסטניי"ר שאינו קלוע: **דרכיה** דרכי נועם. והאי מברז את הידים כקוצים שראשי עלין עשוין חדין כמחט: **האמת** והשלום אהבו. וזה אינו לא אמת ולא שלום שהוא עשוי לסם המות כך פירש הקונטרס ועל' הנס הוזקק לומר טעם בפני עצמו אבל קרא לכל חד סייך אתרווייהו ומתוך פירושו משמע דהירדוף היינו הרדופני בפרק אלו טרפות (חולין דף נח:) אחוזת דם והמעושנת ושאכלה הרדופני שהוא סם המות לבהמה ואי אפשר לומר כן כדמוכח בפ' כל שעה (פסחים דף לט. ושם) גבי מרור דקא חשיב הרדופני גבי ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח והירדוף פסל התם משום דמה מלה מין זרעים אף מרור מין זרעים אלא היינו דלא חשיב לא נועם ולא שלום לפי שראשי עליו חדין ועוקצין את הידים והאי טעמא לא הוי מצי למימר גבי מרור שיכול לכותשו או להסיר עוקציו ולאכול אבל הכא גבי נטילת לולב צריך כל המינים כדרך גדילתן: **תלתא** טרפי בחד קינא. שלשה עלין בקן אחד ויוצאין מתוך עוקץ אחד כדפירש בקונטרס וכן פירש תרי וחד שני עלין בעוקץ אחד ועלה אחד מלמטה ועולה ורוכב על השנים ותמרא גדולה הוא דאינו מצוי ושמא בחד קינא מיקרי כשהם שנוכים ודבוקים זה בזה אע"פ שכל אחד בעוקצו (*ומיהו) תלתא בקינא חד הוו יתבי כדאמר פרק הכונס (ב"ק דף נח:) שלשה דקלים (ד) בשורה אחת וכמו כן שלשה עלין [אינן] מעוקץ אחד*:

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ז מהלכות סוכה הלכה ה סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנ סעיף א:

[וע"ע תוס' נדה כו. ד"ה בדרס]

כה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

כו ג טוש"ע שם סעיף א:

ר"ם

[פי' תוס' שם]

כז ד מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה א סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרמו סעיף א:

כח ה מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תרמו סעיף ו:

כט ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ב:

ל ז ח מיי' שם פ"ז הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג:

ע' ר"מ וכן אי כצו

ר"מ

[וע"ע תוספות ב"ק נח: ד"ה נגי]

משלי ג

מסורת הש"ס

עירובין יט. ע"ש

נדה כו.

[לעיל כט:]

[תוספ' פ"ב]

ויקרא כג

זכריה ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שדרו לבד מעלין שהעלים: (ב) ד"ה לא דק וכו' בשיעורא ונקט שלשה דסגי: (ג) תוס' ד"ה צא מהן וכו' בטפח גדול כהלו: (ד) ד"ה תלתא וכו' שלשה דקלים בשורה אחד וכמו כן

גליון הש"ס

גמ' והיכא דרמי ליה מירמא. כעין זה לעיל דף יט ע"ל ר"ה דף כו ע"ב ב"ב דף יט ע"א והף כו ע"א:

רבינו חננאל

פסול: כל לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר. אמר רב יהודה אמר שמואל שיעור הדס וערבה ג' ולולב ד' כדי שיהא לולב יוצא מן ההדס טפח. ואקשינן ממתני' כל לולב שיש בו ג' טפחים כו'. ומתרצינן אימא וכדי לנענע בו כשר מר כדאית ליה ומר כדאית ליה: גופא שיעור הדס וערבה ג' טפחים. ולולב ד'. ר"ט אומר באמה בת ה' טפחים. אמר רב הונא שרי ליה מריה לר"ט השתא עבות ג"ט שהן חצי אמה לא משכחינן. באמה בת ה' טפחים מאלו הטפחים הגדולים שהן הג' טפחים חצי אמה וג' חומשי טפח. מי משכחינן באמה בת ה'. *) הא דרב דימי דאמר באמה בת ו' טפחים עשה אותה. כלומר חלוק הטפח הששי **) של ה' טפחים אחד חומש. ואמר שמואל הלכה כר' טרפון דאמר באמה בת ה'. ושנינן לאו דק. אמר ג' ושיעורו יתר. ומתמהינן איטור דאמרינן דלא דק לחומרא. אבל זה לקולא הוא. כי התובת ג' טפחים וג' חומשי טפח כר' טרפון והוא אמר שיעור הדס וערבה ג' טפחים כחכמים. ומתרצינן לה כדרבא דאמר אמה בת ה' עשה אותה ו'. פי' אמה. כשאמר ת"ק שיעור הדס וערבה ג' השיב ר' טרפון באמה בת ה' טפחים אתה אומר. אינם אלא ג' באמה של ו' טפחים כמה הוו להו לר"ט ג' טפחים באמה בת ו' שהן חצי אמה ולחכמים באלו הטפחים ***) שיעור חצי אמה ג' טפחים וג' חומשין הכא אמר שמואל הלכה כר' טרפון דאמר ג' שהן חצי אמה. והתם אמר שיעור הדס וערבה ג' כרבנן דאמרי ג' באמה בת ה' טפחים שהן חצי אמה וג' חומשין. ושנינן היינו דלא דק שאמר ג' ול' חומשין. והא הלכה היא ג' בלבד וזהו לחומרא לא דק: ת"ר ענף עץ. עץ שענפיו חופין את עצו הוי אומר זה הדס כו': ת"ר קלוע כמין קליעה ודומה לשלשלת זהו הדס. ר' אליעזר בן יעקב אומר עץ עבות. עץ שטעם עצו ופריו שוין. ואיזה. זה הדס. תנא עבות כשר ושאינו עבות פסול. היכי דמי עבות. אמר רב יהודה כגון דקאי תלתא תלתא טרפי בחד קינא. ורב הונא אמר אפי' תרתי וחד. רב אחא בריה דרב' מהדר אתרי וחד. הואיל ונפק מפומיה דרב כהנא א"ל מר בר אמי לרב אשי אבא האי דקאי תרי וחד הדס שוטה קרי ליה ולא הוה מכשריה ללולב כדאשכחן בעזרא דכתיב הדס וכתיב עבות. ואמר רב חסדא הדס [שוטה] לסוכה ועץ עבות ללולב: ת"ר נשרו רוב עליו ונשתיירו בו מיעוט כשר ובלבד שתהא עבותו קיימת. פירשה אביי באסא

*) אולם דנ"ל כי אתא רב דימי אמר באמה וכו'. **) נראה דנ"ל לכל טפח מטפחים יוספים חומש אחד. ***) אולי נ"ל ולחכמים כאלו ג' טפחים שהן שיעור חצי אמה של ג"ט.

לא א טוש"ע או"ח סי' תרמו סעיף ח:
לב ב מיי' פ"ח מהל' לולב הל' ז סמג עשין מד טוש"ע יו"ד סי' כח סעיף יח:
לג ד מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה ו סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרנא סעיף א:

באסא מצראה דקיימי שבעה שבעה בחד קינא דכי נתרי ארבעה פשו להו תלתא אמר אביי ש"מ האי אסא מצראה כשר להושענא פשיטא מהו דתימא *הואיל ואית ליה שם לווי לא מתכשר קא משמע לן ואימא הכי נמי עץ עבות אמר רחמנא מכל מקום ת"ר °יבשו רוב עליו ונשארו בו שלשה בדי עלין לחין כשר ואמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד: נקטם ראשו: תני עולא בר חיננא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר בעי רבי ירמיה נקטם ראשו מערב יום טוב ועלתה בו תמרה ביו"ט מהו °יש דחוי אצל מצות או לא ותפשוט ליה מהא דתנן *[ב]כסהו ונתגלה פטור מלכסות כסהו הרוח חייב לכסות ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [ג]לא שנו אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות והוינן בה כי חזר ונתגלה אמאי חייב לכסות הואיל ואידחי אידחי ואמר רב פפא זאת אומרת אין דחוי אצל מצות דרב פפא גופא מיבעיא ליה מיפשיט פשיט ליה דאין דחוי אצל מצות לא שנא לקולא ולא שנא לחומרא או דלמא ספוקי מספקא ליה לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן תיקו *לימא כתנאי עבר ולקטן פסול דברי רבי אלעזר (*בן) צדוק וחכמים מכשירין סברוה דכ"ע *לולב אין צריך אגד ואת"ל צריך אגד לא ילפינן לולב מסוכה דכתיב בה תעשה *ולא מן העשוי מאי לאו בהא קמיפלגי דמאן דפסיל סבר אמרינן יש דחוי אצל מצות ומאן דמכשיר סבר לא אמרינן יש דחוי אצל מצות לא דכ"ע לא אמרינן יש דחוי אצל מצות *והכא במילף לולב מסוכה קא מיפלגי מר סבר ילפינן לולב מסוכה ומר סבר לא ילפינן לולב מסוכה ואיבעית אימא אי סבירא לן לולב צריך אגד דכ"ע ילפינן לולב מסוכה והכא בלולב צריך אגד קא מיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא *לולב בין אגוד בין שאינו אגוד כשר ר' יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול מאי טעמא דר' יהודה יליף לקיחה לקיחה מאגודת אזוב כתיב הכא °ולקחתם לכם ביום הראשון וכתיב התם °ולקחתם אגודת אזוב מה להלן אגודה אף כאן אגודה ורבנן לית להו לקיחה לקיחה מאן תנא להא דת"ר [ד]לולב *מצוה לאוגדו ואם לא אגדו כשר מני אי רבי יהודה כי לא אגדו אמאי כשר אי רבנן מאי מצוה קא עביד לעולם רבנן ומצוה משום °זה אלי ואנוהו: או שהיו ענביו מרובין: °אמר רב חסדא דבר זה *רבינו הגדול אמרו והמקום יהיה בעזרו לא שנו אלא במקום אחד. אבל בשנים או שלשה מקומות כשר (א) א"ל רבא שנים

ויקרא כג
שמות יב
ס"ס טו

תורה אור

אסא מצראה. גדל על המיצר של שדה ומתוך שיש לו מקום פנוי הוא משבח ומצליח ליסנא אחרינא אסא מצראה הדס מצרי: **שלשה בדי עלין לחין.** שלשה בדין ובכל בד ובד שלשה עלין לחין דבציר משלשה עלין לא הוי עבות: **ובראש כל אחד.** שיהו עלין הלחין בראשי הבדים אבל באמצעם לאו הדר הוא: **ועלתה בו תמרה.** כמין תמרה כעין הנמלא בעלי ערבה פעמים בעלין דבוק כמין פרי ירוק ולובעין בו הנשים לצפיהם: **ועלתה בו תמרה ביום טוב.** משנאגד דבתלוש נמי סלקא ביה: **יש דחוי אצל מצות.** כלומר נוהגת תורת דחוי אצל מצות כשם שנוהגת אצל קרבנות דאם נראה ונדחה משנשחט' אמרת ידחה דתו לא הדר חזי הכא נמי הואיל ונדחה כשנקטם תו לא הדר מיחזי בעליית תמרה והשתא לא דייק בין דחוי מעיקרא לנראה ונדחה דהאי דנקטם מעיו"ט לא נראה מעולם: **כסהו.** אדם לדם חיה או עוף: **לא שנו.** דכסהו הרוח חייב לכסות אלא שחזר ונתגלה: **הואיל ואידחי.** על ידי הרוח מכיסוי של מצוה כדקאמר דכי לא נתגלה פטור מלכסות: **אידחי.** לעולם ואפילו נתגלה: **ואמר רב פפא גר':** **דרב פפא גופיה.** האי דיוקא דרב פפא מיבעיא לי' לר' ירמיה: **מיפשט פשיט ליה.** לתנא דתנא כסהו הרוח חייב לכסות דאין דחוי: **לא שנא לחומרא.** כי הכא דמחייב ליה בכיסוי משום טעמא דאין דחוי: **ולא שנא לקולא.** כי ההיא דר' ירמיה דאי אמרי' אין דחוי הוי כשר ואם יש דחוי הוי פסול ואמרי' אין דחוי ומכשרינן: **או דלמא מספקא ליה.** לתנא ומספיקא לחומרא הוא דמחייב ליה בכיסוי שמא אין דחוי: **אבל לקולא.** כגון לענין תמרה: **לא אמרינן.** אלא פסלינן שמא יש דחוי או אין דחוי: **עבר ולקטן.** לעינבי הדס שהיו מרובין מעלין ותנן אם מיעטן כשר ואין ממעטין ביו"ט משום שבות שדומה למתקן כלי ומכשירו ואם עבר ומיעטן פסול כדמפרש טעמא ואזיל: **סברוה.** רבנן דבי מדרשא דבעו למימר דהך פלוגתא ביש דחוי ואין דחוי היא: **דכ"ע.** רבנן ור' אלעזר בר' צדוק: **לולב אין צריך אגד.** ולא שייך ביה עשיה דלוקי טעמא דר' אלעזר דפסל משום תעשה ולא מן העשוי בפסולות וא"כ צריך אגד אפ"ה משום תעשה ולא מן העשוי לא מיפסיל דהא בדידיה לא כתיב תעשה: **ולולב מסוכה לא יליף.** הלכך מהשתא ליכא למיפסליה אלא משום דחוי דכיון שאגדו בפסול ונקרא עליו שם לולב של מצוה בשעת דחוי נדחה לעולם ואע"ג דלא נראה ונדחה הוא אלא דחוי מעיקרא והאי דנקיט פלוגתייהו במיעטן ביום טוב משום דסתמא בתר דאגדיה הוא דהא ביום טוב לא אגיד ליה ואי לא צריך אגד איצטריך למינקט ביום טוב משום דאי לאו דקדש היום אכתי לא חל עליה זמן מצוה ולא שם מצוה למקרייה דחוי: **ומאן דמכשר סבר.** אין דחוי לענין מצוה אלא לענין קדושה כגון קרבנות: **לא דכ"ע לא אמרי' יש דחוי במצוה.** וטעמא דמאן דפסל משום תעשה ולא מן העשוי הוא דקסבר לולב צריך למיגד ושייך ביה עשיה והכא במילף לולב מסוכה פליגי: **ילפינן.** בבנין אב הואיל וזה בעשיה וזה בעשיה מה זה ולא מן העשוי אף זה ולא מן העשוי: **ואנוהו.** התנאה לפניו: **רבינו.** (ב) רב: **במקום א'.** שהענבים כולן ביחד ומיהו מרובין הן על העלין שבכל ההדס: **הכי גרסינן** לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות כשר אמר ליה רבא שנים ושלשה מקומות הוה ליה מנומר ופסול הכי גרסינן לה לקמן לענין עלתה חזזית באתרוג: מנומר

ואימא הכי נמי. תימה מאי ס"ד למיפסליה משום שם לווי מידי הדס כתיב בקרא הא אפי' הירדוף מכשרינן אי לאו משום דכתיב דרכיה דרכי נועם:

נקטם מע"ב יו"ט ועלתה בו תמרה ביו"ט מהו. אף על פי שבקונטרס הזכיר נראה ונדחה הא דהכא דחוי מעיקרא הוא כיון דבתחלת יו"ט לא חזי כדמוכח לקמן גבי אשחור מעיו"ט והני דגבי קדשים פשיטא לן דדחוי מעיקרא הוי דחוי גבי מפריש נקבה לפסחו בפ' מי שהיה טמא (פסחים ד' צח. ושם) וגבי בהמה של שני שותפים בפ"ק דזבחים (ד' יב. ושם) ובפ"ק דקדושין (ד' ז. ושם) גבי מצוה מיבעיא לן וכי תימא הא דאסקינן גבי אשחור תפשוט דדחוי מעיקרא לא הוי דחוי לא דמיין להכא כדפרישנא לעיל דשאני התם דבידו ללקט ואפי' בקדשים מכשירין מה"ט במסכת זבחים פ' כל הפסולין (דף לד: ושם) דתנן גבי קבל הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר ופריך בגמ' וליהוי דחוי ומשני רב אשי כל שבידו לא הוי דחוי ומיהו לא לגמרי דמי להאי דיכא דהתם נראה ונדחה הוא ולקמן מסקינן דלא תפשוט מיני' נראה ונדחה חוזר ונראה אע"ג דבידו ללקטן וכן בההיא דהפריש קרבן והמיר דת דבידו לחזור ואפילו הכי אמרינן פ"ק דזבחים (ד' יב: ושם) הואיל ונדחה ידחה עוד אמר בזבחים פרק קדשי קדשים (ד' נט. ושם) כל הקדשים שנשחטו עד שלא נפגם המזבח ואח"כ נפגם המזבח פסולין דהואיל ונדחה ידחה אע"פ שבידו לתקן וצריך לחלק בדברים והא דמדמי הכא ההיא דכיסוי הדם דבידו לגלות מכל מקום היה לו לחשבו דחוי הואיל ונפטר מלכסות לא נתחייב להוציאו מן הדחוי כדי לחזור ולכסות והא דמייתי לימא כתנאי מעבר ולקטן הוה מצי לדחויי דמ"ד התם אין דחוי משום דבידו לתקן אבל הכא דאין בידו לתקן יש דחוי*: **והכא** במילף לולב מסוכה קמיפלגי. והוה מצי לאשמועינן פלוגתייהו בליקטן בהיתר כגון מערב יום טוב לאחר שאגדן והא דנקט פלוגתייהו בליקטן באיסור כגון ביו"ט לאשמועי' דאפילו הכי חכמים מכשירין דאין דחוי:

שנים

[לקמן לד.]
חולין פז. ע"ז מז.
[לעיל יא: (פ"ש) זבחים: שם ד"ה דברי ר"ש בן צדוק]
[לעיל יא: ושם נסמן]
[שם]
מנחות כז. לעיל יא: [תוספתא פ"ב]
מנחות כז. לעיל יא:
[לקמן לה:]
[ז"ל ברבי]
[לעיל לג: ושם נסמן]
[ועי' תוס' זבחים לד: ד"ה כל שבידו ועוד שם נט. ד"ה של אלא ותוס' מנחות נט: ד"ה כל]

רבינו חננאל

באסא מצראה שעליו צרין וקיימי ז' בקינה ונתרי ד' מינייהו דאינון רובא ונשתיירו תלתא כיון דקיימי ביה עבות כשרה. ואע"ג דאינון מיעוטא. *) פשיטא. סד"א כיון דקרו ליה אסא מצראה שם לווי הוה קמ"ל עץ עבות אמר רחמנא מ"מ: ירושלמי תני הדס והערבה ג' ולולב ד' **) כרב דימי דאמר באמה בת ה' דברי ר' טרפון וחכ"א באמה בת ו'. על דעתיה דר' טרפון פושכין דרבנן על דעתיה דרבנן פושכין דקיקין לולב טפח שדרו של לולב צריך להיות היוצא מן ההדס טפח שלייא טפח. (זה מצאתי בצד הדף. המעתיק) (השיב אביי במרירתא דאגמא. ואמר [לעיל יג.] כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה ובאתה תורה והקפידה עליו זהו שם לווי. סבר אביי שאין עליך לדוק בדוקיא הזו אלא בדברים שנשתנו שמותן קודם מתן תורה ובאתה תורה והקפידה עליו ונקרא בפי' בתורה כשם השני שנשתנה אליו ולא נקרא בשם הראשון כגון זה חוששין לשם לווי ואין כשר אלא שנקרא סתם. ודברים שנשתנה שמן אין אנו יודעים אותן אלא זה רבותינו הודיעונו שלא נשתנו שמן. ובשמועה באלו טריפות [ד' סג.] בתורין של רחבה): ת"ר יבשו רוב עליו ונשתיירו בו לחים כשר. אמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד נקטם ראשו של הדס פסול. עלתה בו תמרה כשר. עלתה ביו"ט מאי. ואמרינן מאי קמיבעיא ליה יש דיחוי אצל מצות או לא. דאם נראה ונדחה ונראה כיון שנדחה נדחה. או דילמא כיון שחזר ונראה כשר דהא חזר לכשירותו. ואמרינן תפשוט ליה מהא דרב פפא דאמר זאת אומרת אין דיחוי אצל מצות. ואמרינן היא גופא מיבעיא ליה האי דרב פפא פשיטא ליה דאין דיחוי אצל מצות ל"ש לקולא ול"ש לחומרא. או דילמא לחומרא פשיטא ליה לקולא מספקא ליה. ואתינן למיפשטה מהא דתניא עבר וליקט הענבים מן ההדס פסול. דברי ר' שמעון בן צדוק וחכמים מכשירין. ואסיקנא לא דכ"ע אין דיחוי אצל מצות ולולב צריך אגד ובמילף לולב מסוכה פליגי כו'. עד והכא בלולב צריך אגד. ובפלוגתא דהני תנאי דתניא לולב בין אגוד בין שאינו אגוד כשר. ר' יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול. ואסיקנא כמאן אזלא הא דתניא לולב צריך לאגדו לא אגדו כשר. אי כר' יהודה כי לא אגדו אמאי כשר

הגהות הב"ח

(א) גמ' או בשלשה מקומות כשר אמר רבא שנים: (ב) רש"י ד"ה רבינו רב. נ"ב בבכורות פ' מומין אלו דף כט. בפרק בא סימן דף מט איכא נמי כהאי סוגיא אמר רב חסדא דבר זה רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו כו' ופרש"י רבינו רב ולע"ג דבפ' החולץ דף מה קאמר כי אתא רב דימי א"ר יצחק בר אבדימי רבינו אמרו נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ופרש"י רבינו רבי היינו משום דסתם אי אפשר לפרש רבינו רב דרב הולד כשר אית ליה ובפ"ק דר"ה סוף דף יט פרש"י נמי רבינו רב:

גליון הש"ס

גמ' יש דחוי אצל מצות. עיין סוטה דף טו ע"ב תוס' ד"ה נתחלמו: שם א"ר ח דבר זה רבינו הגדול אמרו. כעין זה לקמן דף לה ע"ב:

*) נראה דחסר כד' רבים אמר אביי ש"מ האי אסא מצראה כשר להושענא. **) לכאורה פיה נראה דנתחלף התיבות כאן וצ"ל ולולב ד' באמה בת ה' דברי ר"ט וחכ"א באמה בת ו' על דעתים וכו' פושכין דרבנן כמו לעיל (ל"ב ב') על דעתים דרבנן וכו' כצ"ע.

תורה אור

שנים ושלשה מקומות הוי מנומר ופסול אלא אי אתמר הכי אתמר או שהיו ענביו מרובין מעליו פסול אמר רב חסדא דבר זה *רבינו הגדול אמרו והמקום יהיה בעזרו *ל"ש אלא ענביו שחורות אבל ענביו ירוקות מיני דהדס הוא וכשר אמר רב פפא [ג]אדומות כשחורות דמיין דא"ר חנינא האי דם *שחור אדום הוא אלא שלקה: אם מיעטן כשר: דמעטינהו אימת אילימא מקמיה דלאגדיה פשיטא אלא לבתר דלאגדיה דהוי מעיקרא הוא תפשוט מינה דחוי מעיקרא לא הוי דחוי לעולם בתר דאגדיה וקסבר אגד הזמנה בעלמא הוא והזמנה בעלמא לאו כלום הוא: ואין ממעטין ביו"ט: [ד]הא עבר ולקטן מאי כשר דאשחור אימת אילימא דאשחור מאתמול דהוי מעיקרא הוא תפשוט מינה דחוי מעיקרא דלא הוי דחוי אלא לאו דאשחור ביום טוב נראה ונדחה הוא שמעת מינה נראה ונדחה חוזר ונראה לא לעולם דאשחור מעיקרא דחוי מעיקרא דלא הוי דחוי תפשוט מינה אבל נראה ונדחה חוזר ונראה לא תפשוט ת"ר אין ממעטין ביום טוב משום ר' אליעזר בר' שמעון אמרו ממעטין והא קא מתקן מנא ביו"ט אמר רב אשי [ה]כגון שלקטן לאכילה ור' אליעזר בר' שמעון סבר לה כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה *ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות הב"ע דאית ליה הושענא אחריתי ת"ר הותר אגדו ביו"ט אוגדו כאגודה של ירק ואמאי [ו]ליענביה מיענב הא מני ר' יהודה היא דאמר *עניבה קשירה מעלייתא היא אי ר' יהודה אגד מעלייתא בעי האי תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא: **מתני'** [ז]ערבה גזולה [ח]ויבשה פסולה [ט]של אשרה ושל עיר הנדחת פסולה [י]נקטם ראשה נפרצו עליה והצפצפה פסולה כמושה ושנשרו מקצת עליה ושל בעל כשרה: **גמ'** ת"ר °ערבי נחל הגדילין על הנחל דבר אחר ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל תניא אידך ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל של בעל ושל הרים מניין ת"ל ערבי נחל מכל מקום

אבא

שנים ושלשה מקומות נמי מתחזי כמנומר ופסול. אית ספרים דגרסי אדרבה כדאשכחן לקמן גבי עלתה חזזית ולפי אותה גירסא קשה דכי מסיק אלא אי איתמר הכי איתמר הוה מצי לאסוקי איפכא אם מעטו כשר לא שנו אלא במקום אחד דאותו מיעוט ענבים השחורים הוו במקום אחד דכי האי גוונא מסיק לקמן גבי חזזית. אבל אי לא גרסינן אדרבה ניחא דמשמע ליה הסברא שהכל שוה לענין ענבים אע"פ שחלוקין לענין חזזית:

לעולם בתר דאגדן וקסבר אגד הזמנה בעלמא הוא. זו גירסת הקונטרס ואית ספרים דגרסי וקסבר לולב אין צריך אגד ואת"ל צריך אגד הזמנה בעלמא הוא ולא יתכן כלל דאי צריך אגד א"כ מיפסיל משום תעשה ולא מן העשוי אי ילפינן לולב מסוכה כדאמרינן לעיל (דף יא:):

תפשוט מינה דחוי מעיקרא לא הוי דחוי. לענין מצות חזקה כדפירש' לעיל ובעיא דנקטם נמי לא איפשיטא כדפיר' נמי לעיל:

מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. עיקר מילתייהו פ' ר' אליעזר דמילה (שבת קלג.) גבי בשר(א) אע"ג שיש שם בהרת יקוץ וא"ת בסוף פרק ספק אכל (כריתות דף כ: ושם) גבי אותה נחלים בשבת והובערו מאליהן אמר דמאן דמחייב סבר לה כרבי יהודה בדבר שאין מתכוין ומאן דפטר כר"ש ועל כרחיך פסיק רישיה הוא מדמחייב לרבי יהודה דבמילתא דלאו פסיק רישיה ליכא אלא איסורא בעלמא וא"כ לר"ש אמאי פטור וי"ל דאין מתכוין דהתם היינו דאין חושש בהבערתם לכך פטור לר"ש משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה דפטור לר' שמעון אע"פ דפסיק רישיה הוא וכן הצד חלזון והפוצעו בפ' כלל גדול (שבת דף עה.) וכן הא דמשני הכא דאית ליה הושענא יתירא היינו משום דאז הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואע"ג דאפילו לר"ש פטור אבל אסור הכא שרי משום מצוה ובפ"ק דכתובות (דף ו. ושם) גבי מסוכריא דנזייתא הארכנו ובקונטרס פי' כאן דכי אית ליה הושענא אחריתי אין כאן תיקון כלי*:

ואחת

דלאו הדר הוא שהרי הענבים שחורות והעלין ירוקין מטומר ופסול. מנומר עכ"ש בלע"ז: אלא שהענבים שחורות. שכבר התחילו לייבש ומשחירין ומתחלתן ירוקין הם: מיני דהדס נינהו. שמראיהן שוה לו ואינו נראה מנומר: ואדומות כשחורות דמיין. דלאו מין ירוק הוא וזהו שחרירותן ולכשייבשו מעט יותר יהיו שחורים: דא"ר חנינא. לענין דם נדה: דם שחור. באשה אדום הוא: אלא שלקה. לפיכך טמאוהו כדתנן (נדה דף יט.) חמשה דמים טמאין באשה האדום והשחור כו': פשיטא. אמאי נפסלי' לא מן העשוי יש כאן שהרי נאגד בהכשר ולא משום דחוי יש כאן שהרי לא קרא שם מצוה עליה בדחוי: אלא בתר דאגדיה. ואשמעי' האי תנא דלולב מסוכה לא ילפינן למיפסליה משום מן העשוי בפסול מיהו משום דחוי הוה לן למיפסליה שהרי נקרא עליו שם הושענא פסולה בשעת אגידתו ומדמכשר ליה ש"מ דחוי מעיקרא לאו דחוי הוא ונפשוט מינה פלגא דאיבעיא לן יש דחוי אצל מצות או אין דחוי נפשוט מהכא דדחוי מעיקרא לא אמרי' בה דהוי דחוי ולא הוי דחוי אא"כ נראה ביו"ט ואח"כ נדחה כל שנדחה קודם יו"ט קרי דחוי מעיקרא: הכי גרסינן לעולם בתר דאגדי' וקא סבר אגד הזמנה בעלמא הוא. אין אגודתו קריאת שם להיות חל עליו שם לולב פסול לדחות והלכך אפי' דחוי מעיקר' אין כאן עד שיקדש עליו היום ועודו בפסולו דכיון דמטא זמן מצוה ולא חזי ליה מיקרי דחוי אבל מקמי הכי לאו דחוי הוא: הא מעטינהו ביו"ט כשר. ואע"ג דנאגד כבר דהא ביו"ט לא אגיד ליה ודאשחור ענבים אימת דאילו ירקות לא פסלי: דחוי מעיקרא הוא. דהא מטא זמן מצוה ולא חזי והוה ליה דחוי מעיקרא: אלא דאשחור ביו"ט. והרי נראה ביו"ט ונדחה כשהשחירו: ש"מ כו'. בתמי': תפשוט מיניה כו'. דודאי דחוי מעיקרא עדיף מנראה ונדחה דמה שלא נראה למצוה מעולם עד עכשיו השתא הוא דמיתחזי והוי כקרבן שהוקדש עכשיו ומתחלתו מחוסר זמן היה אבל נראה למצוה ונדחה ממנה הוה ליה דחוי: מתקן מנא. שהיה פסול ומכשירו: שלקטן. לענבים הללו מן ההדס על מנת לאוכלן ואינו מתכוין להכשירו: והא מודי ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. באומר אחתוך ראש בהמה זו בשבת ואיני רוצה שתמות דכיון דא"א שלא תמות כמתכוין חשיב ליה וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר כגון היכא דאפשר ליה בלא איסור כגון גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ואע"ג דאיכא למיחש דלמא עביד חריץ כיון דלא מתכוין להכי ואפשר לגרירה בלא חריץ כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה גמורה לא מיחייב אבל היכא דודאי עביד מודי: לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי. ולא צריך להאי שלכך אין כאן תיקון כלי דלא צריכא ליה לאכשורה ולא דמי השתא לפסיק רישיה דהתם איכא נטילת נשמה ממה נפשך והכא ליכא תיקון כלי אבל אי לא הוי אחריתי משוי ליה מנא דהא צריך להכי ואע"ג דלא מתכוין להכי אסור דהוי פסיק רישיה ולא ימות: הותר אגדו. של לולב ביו"ט אוגדו בכריכה בעלמא יכרוך האגד סביב ויתחוב ראשו בתוך הכריך כמו שאוגדין אגודת ירק ולא יקשור שני הראשים כאחד כשאר קשרים דקשר של קיימא מאבות מלאכות הוא וזה של קיימא הוא שאינו חושש להתירו עולמית: ואמאי. דחקת ליה בכי האי גוונא: ליענביה מיענב. והכי מקיים עפי ואיסור מלאכה ליכא דעניבה לאו קשירה: ר' יהודה היא כו'. במסכת שבת (ד' קיג.) דתניא חבל דלי שנפסק אין קושרו אלא עונבו ר' יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסקיא ובלבד שלא יעניבנו: אי ר' יהודה קשר מעליא בעי. כדתניא לעיל שאינו אגוד פסול דגמר מאגודת אזוב והאי לאו אגוד הוא: האי תנא סבר לה כוותיה בחדא. דעניבה קשירה היא לענין שבת: ופליג עליה. בלולב דאין צריך אגד שמעינן מהכא דבעינן בלולב קשר גמור שיקשור שני ראשי האגד והאוגדן כאגודה של ירק לאו אגד הוא ואפילו רבנן דפליגי עליה דר' יהודה ואמרי לולב שאינו אגוד כשר מודו דמצוה לאוגדו כדתניא לעיל משום זה אלי ואנוהו ואוקימנא כרבנן: **מתני'** ערבה גזולה ויבשה פסולה. ללולב דלכם אכולהו קאי: של אשרה ושל עיר הנדחת פסולה. דכיון דלשריפה קאי כתותי מיכתת שיעוריה: נפצפה. מין ערבה ועלה שלה עגול כדאמרינן לקמן ופסיל לה מקרא: כמושה. פלרי"א: ושל בעל. גדילה בשדה שלא על הנחל ובגמ' יליף דכשרה: בעל. קרקע שאינה צריכה להשקות דסגי ליה במטר השמים כדאמרי' במשקין בית השלחין (מ"ק ד' ב.) בעל לישנא דמייתבותא כמו כי יבעל בחור בתולה (ישעיה סב) ומתרגמינן ארי כמה דמתייתב עולם עם בתולתא והאי דפליג להו במתני' בד' בבי ותני לולב באפי נפשיה והדס באפי נפשיה וכן ערבה וכן אתרוג ולא עירב ותני להו משום דיש בכל אחד מה שאין בחבירו דאילו ליבי הר הברזל לא שייך אלא בלולב וענביו מרובין מעליו לא שייך אלא בהדס ונפצפה לא שייכא אלא בערבה וערלה ותרומה לא שייכא אלא באתרוג הלכך איצטריכו ארבע בבי: **גמ'** ערבי נחל הגדילות על הנחל. נחלי מים מצוה בזו ומיהו של בעל כשרה כדלקמן כדכתיב ערבי לשון רבים: משוך. ולא עגול פרט לנפצפה: ושל הרים. ערבה של הרים ולא נפצפה: ערבי מ"מ. לשון רבים:

אבא

לו א ב ג ד מיי' פ"ח מהלכות לולב הל' ה סמג עשין מד טור ש"ע או"ח סי' תרמו סעי' ג:

לה ה טוש"ע או"ח סי' תרנא סעיף א:

לו ו מיי' פ"ח מהל' לולב הל' א סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרמט סעיף א:

לז ז מיי' שם סמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמו סעיף ב:

לח ח מיי' שם סמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמט סעיף ג:

לט ט מיי' שם הלכה ו סמג שם טור ש"ע או"ח סי' תרמז סעי' ב:

לקמן לה.

חולין מז. נדה כ.

שבת צה. קג: קיא: קיז. קלג. קמג. [ביצה לו.] כתובות ו. בכורות כה.

[שבת קיא: עירובין לד: קג:]

ויקרא כג

[וע"ע תוס' שבת מא: ד"ה מיחם]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מודה וכו' גבי בשר ערלה אף על גב:

רבינו חננאל

כשר. ואי כרבנן מאי מצוה לעולם כרבנן. ומצוה משום זה אלי ואנוהו: פיסקא או שהיו ענביו. פי' פירותיו מרובות מעליו פסול. ואוקימנא בענביו שחורות או אדומות. אבל אם היו ירוקות מינא דהדס אינון וכשר. אם מיעטן לאלו הענבים כשר. דמעטינהו אימת אי מיקמי דלוגדיה פשיטא. אלא בתר דאגדיה. ש"מ דיחוי מעיקרא אינו דיחוי. לעולם בתר דאגדיה ולולב אין צריך אגד. ואגד מערב יו"ט הזמנה היא והזמנה לאו מילתא היא: פיס' אין ממעטין [ביו"ט] הא עבר ומיעטן כשר. ואוקימנ' בדאשחור אלו הענבים מעיו"ט. וש"מ דיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי ולא מוקמינן לה בדאשחור ביו"ט ונראה ונדחה חוזר ונראה לא *) מיבעיא לן: ת"ר אין ממעטין ביו"ט משום ר' אליעזר ב"ר שמעון אמרו ממעטין כגון שמלקטן לאכילה. ומשום הכי לא אמרינן מתקן מנא הוא וסבר ליה כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר. והוא דאית ליה הושענא אחריתי. ואי לא אמרינן איערומי קא מערים: תנא הותר אגדו ביו"ט אוגדו כמין אגודה של ירק. פי' שזור ב' קצות של הרצא ונועצן בהושענא עצמה כדי שלא יתפרדו וכן דרך אגודי ירק ואמאי לא עניב ליה עניבה שהיא חצי קשר משום דהאי תנא סבר ליה כוותיה דר' יהודה בחדא דעניבה קשירה היא. ובלולב צריך אגד פליג עליה: מתני' ערבה גזולה ויבשה פסולה כו'. ת"ר ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל של בעל ושל הרים מנין ת"ל ערבי מכל מקום:

אבא

*) נראה דצ"ל לא תפשוט ומבעיא לן.

תורה אור

אבא שאול אומר *ערבי שתים אחת ללולב ואחת למקדש ורבנן למקדש מנא להו הלכתא גמירי להו דא"ר אסי א"ר יוחנן *עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני ת"ר ערבי נחל הגדילות על הנחל פרט לצפצפה הגדילה בין ההרים א"ר זירא מאי קראה (יחזקאל יז) קח על מים רבים צפצפה שמו א"ל אביי ודילמא פרושי קא מפרש קח על מים רבים ומאי ניהו צפצפה א"כ מאי שמו א"ר אבהו אמר הקב"ה אני אמרתי שיהו ישראל לפני כבקח על מים רבים ומאי ניהו ערבה והן שמו עצמן כצפצפה שבהרים איכא דמתני לה להאי קרא אמתניתא קח על מים רבים צפצפה שמו מתקיף לה ר' זירא ודילמא פרושי קא מפרש קח על מים רבים מאי ניהו צפצפה אם כן מאי שמו א"ר אבהו אמר הקב"ה אני אמרתי שיהו ישראל לפני כבקח על מים רבים ומאי ניהו ערבה והן שמו עצמן כצפצפה שבהרים ת"ר *אי זהו ערבה ואיזהו צפצפה ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל והא תניא דומה למגל כשר דומה למסר פסול אמר אביי כי תניא ההיא בחילפא גילא אמר אביי שמע מינה האי חילפא גילא כשר להושענא פשיטא מהו דתימא *הואיל ואית ליה שם לווי לא נתכשר קמ"ל ואימא הכי נמי ערבי נחל אמר רחמנא מכל מקום אמר רב חסדא *הני תלת מילי אשתני שמייהו מכי חרב בית המקדש חלפת' ערבתא ערבתא חלפתא מאי נ"מ ללולב שיפורא חצוצרתא חצוצרתא שיפורא מאי נפקא מינה לשופר של ראש השנה פתורתא פתורא פתורא פתורתא למאי נפקא מינה למקח וממכר אמר אביי אף אני אומר בי כסי הובלילא הובלילא בי כסי למאי נפקא מינה *למחט הנמצא בעובי בית הכוסות אמר רבא בר יוסף *אף אני אומר בבל בורסיף בורסיף בבל למאי נפקא

רש"י

אבא שאול אומר. ערבי דאמר קרא לא להכשיר של בעל בא אלא ללמדך שצריך שתי מצות של ערבה אחת לאגדה בלולב ואחת למקדש להקיף את המזבח כדאמרינן לקמן בפרק לולב וערבה (דף מה.): ורבנן. דדרשי ערבי להכשיר של בעל ושל הרים למקדש מנא להו: עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני. אלו שלשה נשאלו בבית המדרש מנין להם מן התורה והשיבו שהלכה למשה מסיני הם ושמע השומע וגרסם כסדר ששמעם וכן שיעורים וחציצין ומחיצין (לעיל דף ה:) שמען השומע וסדרן כסדר ששמען וכן בכל מקום עשר נטיעות משנה היא בסדר זרעים (שביעית פ"א מ"ו) עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה שאין בין זו לזו אלא כמה שיש בין זו לחברתה ותפסו בית סאה שהוא נ' אמה על נ' אמה מפוזרות לאורך ורוחב חורשין כל בית סאה בשבילן ערב שביעית עד ר"ה אע"פ שמצוה מן התורה להוסיף מחול על הקדש כדנפקא לן מבחריש ובקציר תשבות חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית ואסור לחרוש שלשים יום לפני ר"ה כדאמרי' במסכת קמייתא דמועד קטן (דף ג.) מקראי בנטיעות נאמר למשה מסיני שמותר לחרוש תחתיהם עד ר"ה כדי שלא יבשו ואם עשר הן ומפוזרות כהלכתן בתוך בית סאה נאמר למשה שיונקות בבית סאה כולה ומותר לחרוש את כולו בשבילן אבל אם אינם עשר או שאינן מפוזרות כהלכתן חורש תחת כל אחת ואחת כשיעור יניקתה לפי חשבון עשר לבית סאה ובאילנות זקנים נאסר ל' יום לפני ר"ה כדאמרינן במועד קטן (שם) לר' ישמעאל מהלכתא ולר"ע מקראי וחכמים עשו סייג לתורה ואסרו בשדה הלבן מפסח ואילך ובשדה האילן בזקנים מעצרת ואילך ואמרו בזקנים מפני שיונקים הרבה שלש אילנות (*ממטע עשרה) לבית סאה הרי אלו מצטרפים וחורשים כל בית סאה בשבילן עד עצרת לפי שכולו צריך להן ויניקה מותרת שדה לבן ונעשית שדה אילן ואם אינם שלש חורש לכל אחד תחתיו לפי חשבון עד עצרת והשאר אסור מפסח ואילך: ערבה. למקדש דאילו ערבה ללולב מקרא נפקא: וניסוך המים. לתמידין של שחר שבעת ימי החג כדאמרינן לקמן בפרק לולב וערבה (דף מח.) והתם מפרש כיצד מנסכין בין מים בין יין וכל קרבנות כל ימות השנה אין נסכיהם אלא יין חוץ מן החג בתמיד של שחר שצריך שני ניסוכין: מאי קראה. דצפצפה לגריעותא ולא מינא דערבה היא דנרבייה מערבי מכל מקום: קח על מים רבים צפצפה שמו. כדמפרש ליה ר' אבהו אותו שנשרש ואחוז על מים רבים נעשה לצפצפה אלמא גריעותא היא דבתוכחה נאמר ביחזקאל: א"ר אבהו גרסינן ולא גרסינן אלא ולאו לפרושי טעמא דמתני' אלא מלתא באפי נפשה היא הואיל ואיירי בקרא פרשיה: ואיכא דמתני להאי קרא אמתני'. דתנא דמתני' גופיה אייתיה במתני' ולאו ר' זירא והך אתקפתא דאביי מתני לה בר' זירא ותירוצא דא"כ מאי שמו מתנו לה בלא גברא: קנה שלה. עץ שלה: ופיה חלק. חודן של עלין חלק ואינו עשוי פגימות פגימות: והתניא דומה למגל כשר. מגל קציר פגימותיה כולן נוטות לצד אחד עקומות כלפי בית יד שלה. מסר היא מגירה שקורין שיג"ה ופגימותיה הולכות נוכחו ולהם שני עוקצין אחד מכאן ואחד מכאן כפגימות סכין: ה"ג משכחת לה בחילפא גילא. ולא גרס ומשכחת לה חילפא גילא מין ערבה כשרה היא ופיה דומה למגל אבל שאר ערבה פיה חלק: חילפא ערבתא. לאו היינו חילפא גילא אלא צפצפה ועכשיו נשתנית משמה וקורין לה ערבה: שיפורא. כפוף: חצוצרתא. פשוטה ואינה של איל: פתורתא פתורא. האחת גדולה והאחת קטנה ושם היו רגילין לקרות לגדולה חלף קטנה ושל קטנה לגדולה: אף אני אומר. אף אני יש בידי עוד אחד שנתחלף שמה: הובלילא. לנפיי"ל: בית הכוסות. סוף הכרס שקורין פנצ"ה והוא עשוי כובע וכוס ודופנו סביב (שפה) לו עבה כשתי דפנות ותניא חולין (דף נ:) מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד התחובה בעוביו ולא ניקב נקב מפולש כשר שהעובי סותמו ומגין משני צדדין שהנקב מפולש טריפה ובאותו שקורין עכשיו בית הכוסות אין חילוק להכשיר מפני שדופנו דק והוא היה רגיל לקרות הובלילא:

תוספות

ואחת למקדש. תימה דכיון דלית ליה הלכתא אימא אף בגבולין למידי מקדש כתיב בקרא: ורבנן למקדש מנא להו. הכי נמי מצי למיבעי לאבא שאול של בעל ושל הרים מנא ליה ושמא לית ליה ולית ליה נמי הא דדרשי רבנן לקמן ערבי נחל שתים אלא סבר ליה כרבי עקיבא דאמר הדס אחד וערבה אחת ואין הלכה כר"ע כדמוכח לקמן ולפי זה צריך ליזהר שלא ליטול ערבה ללולב אא"כ גדילה על הנחל דשתי דרשות לא דרשינן מערבי כדדרשינן לקמן וכדדרשינן הכא וכל הני תנאי דהכא ודלקמן מתניא גבי הדדי בתורת כהנים משמע דמר דריש ליה הכי ומר דריש ליה הכי: קנה שלה כו'. כיון דפירש סימני ערבה הוי סגי אלא להכשיר אף שאין בו ג' סימנים אלו כגון חילפא גילא לפיכך קתני סימני צפצפה למימר דוקא הני: בית הכוסות. סוף הכרס שקורין פנצ"א והוא עשוי ככובע וכוס ותניא מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד *ולא ניקב נקב מפולש כשרה שהעור סותמו ומגין משני צדדין שהנקב מפולש טרפה ובאותו שקורין עכשיו בית הכוסות אין חילוק להכשיר מפני שדופנו דק והוא היה רגיל לקרות הובלילא כך פי' בקונט' ואם תמצא לומר דאין סברא שיהא טרפה הואיל ולא ניקב אלא חצי העור מצינן למימר דכולו ניקב וחיישינן שמא הבריא כי היכי דחיישינן בריש אלו טרפות (חולין דף מג:) גבי ישב לו קוץ בושט למאן דחייש לספק דרוסה והא דתנא התם המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ דמשמע דבעינן נקב מפולש לאו דוקא לחוץ מפולש אלא כלומר כלפי חוץ לאפוקי נקבו זה לתוך זה והא דקא אמרי' בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה צריך לפרש אותו צד מבפנים כלפי הרעי דאי צד חיצון שכלפי חלל הגוף אפי' לא ניקב כלל אלא שנמצאת מחט בחלל הגוף טרפה דאמרינן נקובי נקב ואתאי ואין נראה לר"ת לומר שתהא טרפה בלא נקב אלא חצי העובי של המסס נמי מצד אחד כשרה והא דנקט עובי בית הכוסות רבותא קמ"ל אע"פ שניקב עור אחד שלם אפ"ה כשרה עד שינקבו שניהם ואיידי דנקט מצד אחד כשרה נקט נמי משני צדדין טריפה אף על פי דמילתא דפשיטא היא אי נמי ס"ד משני צדדין דניקבו שתי העורות כשרה לפי ששוכב ע"ג המסס ומדובק שם בשומן ומגין שלא יצא הרעי מידי דהוה אחלחולת שניקבה וירכים מעמידות אותה והא דנפקא מינה הכא במאי דאישתני שמייהו היינו נפקותא דלא תטעה מה שאמר מצד אחד כשרה היינו בהובלילא דהיינו המסס שקורין עכשיו בית הכוסות אבל מה שקורין הובלילא דהיינו מה שהיו רגילין לקרות בית הכוסות אפי' מצד אחד טרפה הואיל וניקב עור שלם וכן שלא נטעה נמי במשני צדדין טרפה דהוי במה שקורין עכשיו בית הכוסות דהוא המסס אבל מה שקורין עכשיו הובלילא דהוא מה שהיו קוראין תחלה בית הכוסות אפי' משני צדדין כשרה כחלחולת שניקבה וירכים מעמידות אותה: נפקא

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פי"ג מהלכות שמיטה ויובל הלכה ה סמג לאוין רסו:
מא ב מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה ב סמג שם וב"י טור או"ח סימן תרמד:
מב ג מיי' פ"י מהלכות תמידין ומוספין הל' ו סמג עשין רט:
מג ד ה מיי' פ"ז הלכות לולב הל' ג ד סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרמז סעיף א:

רבינו חננאל

אבא שאול אומר ערבי שתים אחת ללולב ואחת למקדש. ולרבנן הלכתא גמירי לה עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלמ"מ. תניא אידך ערבי [נחל] פרט לצפצפה שגדילה בין ההרים: ת"ר איזהו ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק זו היא ערבה. איזהי צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל זו היא צפצפה. ואם היא מין ערבה שקוראין אותה חילפא גילא דומה למגל כשר. דומה למסר פסול. ואסיקנא חילפי [גילא] היא ערבה שתיהן מין ערבות הן. מיהו דילפא היא הדס רע. כדגרסינן בנגמר הדין [דף מ"ד ע"א] אסא קאי בהילפא אסא שמיה ואסא קרו לה מכלל שהדילפא הדס רע הוא *) יבי שופר (והצוצרית) [ויבי חצוצרות] ופתורא היא פתורתא. אמר אביי אף אני אומר בי הובלילא היא בי כסי ובי כסי היא בי הובלילא למאי נפקא מינה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות בין אם יאמר לך בי הובלילא נמצא [בין אם בבי כסי בעובי בית הכוסות הוא].

*) נראה דחסר בדברי רבינו וצ"ל א"ר חסדא הני תלת מילי אשתנו שמייהו חלפתא היא ערבתא וכן שופר חצוצרתא וכו'

מסורת הש"ס

[לקמן מד. שבת פ"ג]
יומא עא. תענית ג. מו"ק ג: ע"ש זבחים קי:
[שבת קמ: כ"ג]
[לעיל לג.]
שבת לו. ע"ש
ר"מ מ"ז
כתובות עז: חולין מה: [שם ע"ב]

גליון הש"ס

גמרא ערבי שתים אחת ללולב. עי' לקמן דף מג ע"ב תוס' ד"ה אבילו ודף מה ע"ב תוס' ד"ה א' ללולב:

נפקא מינה לגיטי נשים: **מתני'** *ר' ישמעאל אומר שלשה הדסים ושתי ערבות לולב אחד ואתרוג אחד אפילו שנים קטומים ואחד אינו קטום ר' טרפון [ג]אומר אפי' שלשתן קטומים ר"ע אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת: **גמ'** תניא רבי ישמעאל אומר °פרי עץ הדר אחד כפת תמרים אחד ענף עץ עבות שלשה ערבי נחל שתים ואפילו שנים קטומים ואחד שאינו קטום ר' טרפון אומר שלשה ואפי' שלשתן קטומים ר"ע אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת אמר לו ר' אליעזר יכול יהא אתרוג עמהן באגודה אחת אמרת וכי נאמר פרי עץ הדר וכפת תמרים והלא לא נאמר אלא כפת. [ד]ומנין *שמעכבין זה את זה ת"ל ולקחתם שתהא לקיחה תמה ורבי ישמעאל מה נפשך אי שלימין בעי ליבעי נמי כולהו אי לא בעי שלימין אפי' חד נמי לא אמר ביראה א"ר אמי חזר בו רבי ישמעאל אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון ואזדא שמואל לטעמיה דאמר להו שמואל להנהו דמזבני אסא אשוו וזבינו ואי לא דרישנא לכו כרבי טרפון מ"ט אילימא משום דמיקל ולידרוש להו כרבי עקיבא דמיקל טפי תלתא קטומי שכיחי חד ולא קטום לא שכיח: **מתני'** [ה]אתרוג הגזול [ו]והיבש פסול [ז]של אשרה ושל עיר הנדחת פסול [ח]של ערלה פסול של תרומה טמאה פסול של תרומה טהורה לא יטול ואם נטל כשר של דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין של מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר *עלתה חזזית על רובו נטלה פטמתו נקלף [ח]נסדק [ט]ניקב *וחסר כל שהוא פסול עלתה חזזית על מיעוטו נטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר אתרוג הכושי פסול *והירוק ככרתי ר' מאיר מכשיר ור' יהודה [י]פוסל *שיעור אתרוג הקטן ר"מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר [כ]כביצה *ובגדול כדי שיאחז שנים *בידו דברי ר' יהודה [ל]ורבי יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידיו:

גמ'

רש"י

לגיטי נשים. דקיימא לן (גיטין דף ב.) המביא גט מחוצה לארץ צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אי משום דאין מצויין לקיימו ואי משום דאין בקיאין לשמה והמביא מארץ ישראל אינו צריך לפי שבקיאין לשמה ועולי רגלים מצויין להכיר חתימת עדים לקיימו ואמרי' התם (דף ו.) בבל כארץ ישראל לגיטין לפי שהן בני תורה ובקיאין לשמה ובני ישיבה מצויין לילך וללמוד משם תורה מכל מקומות ובורסיף סמוך לבבל ואינן בני תורה כדאמרינן (סנהדרין דף קט.) מאי בורסיף בור ששפו את מימיו ולא נשתייר בו כלום והמביא משם צריך שיאמר אבל עכשיו נתחלף שמם הלכך המביא מבבל צריך שיאמר ומבורסיף אין צריך: **מתני'** שלשה הדסים. בגמרא יליף לה: ואפילו שנים קטומין. אהדסים קאי ובגמרא פריך מה נפשך אי קטום פסול והוא צריך שלשה ליבעי כולהו שלימים ואי קטום כשר נכשיר שלשתן קטומים ומשני חזר בו ר' ישמעאל מתחלת דבריו שהיה מצריך שלשה ואמר אפי' שנים קטומין והוא הדין אי לא מייתי להו לגמרי דהא קטומים כמאן דליתנהו דמי: ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומים. דלא בעי הדר בהדס: **גמ'** כפת תמרים אחד. משמע דכפת כתיב: ענף. חד עץ חד עבות חד: ואפילו שנים קטומים. אהדס קאי: יכול יאגדם כולן. ואף האתרוג עמהם אמרת וכי נאמר וכפת תמרים דניהוי משמע וי"ו מוסיף על ענין ראשון נגרפו עם פרי עץ הדר והלא לא נאמר אלא כפת משמע בפני עצמן הן ולא עם האתרוג וענף עץ מוסיף עליהם וערבי נחל מוסיף עליהם שנאמר בהן ווי"ן לפיכך נאגדין עם הלולב: שמעכבין זה את זה. אם חסר אחת מארבעתן אין השלשה מצוה: תמה. שלמה דדרים ולקחת תם: ור' ישמעאל דמכשיר שנים קטומים וחד מצריך שלם היכן הלקן הכתוב אי בעי הדר ניבעי בכולהו ואי לא בעי הדר אפילו בחד לא נצריך: אמר בירהא. שם חכם: חזר בו ר' ישמעאל. מתחלת דבריו ומכשר בחד ומיהו הדר בעי: הלכה כר' טרפון. להקל דקטום כשר: אשוו וזבינו. מכרו בשוה ואל תעלו על דמיהם מפני שמבקשים מכם שלשה הדסין ושלימים: ואי לא. משויתו: דרשינא כר' טרפון. דמכשר בקטומין: כר"ע. דלא בעי אלא חד: **מתני'** של ערלה ושל תרומה טמאה פסול. בגמרא מפרש טעמא: לא יטול. בגמרא מפרש טעמא: בירושלים. שהיא כשרה לאכילת מעשר שני: לא יטול. כדמפרש בגמרא: ואם נטל כשר. שהרי יש בה היתר אכילה אבל חוץ לירושלים לא דלכם כתיב הראוי לכם: חזזית. כמין אבעבועות דקות: נטלה פטמתו. ראש אתרוג מפי רבי' יעקב ודוגמתו הפטמ' של רמון (עוקצין פ"ב מ"ג): הכי גרסי' נקלף נסדק ניקב וחסר כל שהוא פסול. ניקב וחסר כל שהוא חדא מילתא דאילו ניקב ולא חסר שתחב בו מחט והוציאה כשר כדקתני סיפא: ניטל עוקצו. זנבו כמו בעוקצי תאנים (סנהדרין דף מ.): הכושי. שבא מארץ כוש ושחור הוא: ככרתי. כרישים פור"י: ובגדול. שלא יהא גדול יותר מדאי:

גמ'

תוספות

נפקא מינה לגיטי נשים. כדפירש בקונט' דקיימא לן בפ"ק דגיטין (דף ו.) דבבל כארץ ישראל לגיטין דאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דשכיחי מתיבתא ובקיאין לשמה וגם עדים מצויין לקיימו והיינו מה ששונין בורסיף דמשני במה ובכוף במה מדליקין (שבת דף לו: ושם) פי' עוד לשון אחר (א) ונפקא מינה לענין שמו ושמה ושם עירו ושם עירה ולא יתכן דבבל הוא שם המדינה כדאמר (קדושין דף עא.) א"י עיסה לבבל ואמרי' פרק עשרה יוחסין (שם) עד היכן הוא בבל ואין כותבין שם המדינה בגט אלא שם העיר:

ענף עץ עבות שלשה. פי' בקונט' ענף חד עץ חד עבות חד ותימה דלעיל (דף לב:) אוקימנא ענף עץ שענפיו חופין את עציו ודרשינן נמי עץ עבות קלוע כמין קליעה וא"ת ונימא פרי עץ הדר שלשה וי"ל דמדרבא דעץ דרשינן שטעם עצו ופריו שוים:

ערבי נחל שתים. אפילו נותן כמה הדסים וכמה ערבות בלולב אין זה בל תוסיף אפילו למ"ד צריך. אגד אא"כ מוסיף מין אחר כדפרישית בסוף ראוהו בית דין (ר"ה דף כח: ד"ה ומנא):

שתהא לקיחה תמה. מהאי טעמא נמי פסלינן אתרוג חסר משום דאין זה לקיחה תמה וביום שני לא חיישינן אף על גב דקפדינן אארבעה מינין וטעמא פירשתי בריש פירקין (דף כט: ושם ב: ד"ה בעינן) ובהקומץ רבה (מנחות דף כז.) מסיק דהא דמעכבי אהדדי לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין ופירש בהלכות גדולות אין מעכבין דלא תימא עד דמגבה להו בהדי הדדי אלא אי מגבה כל חד וחד לחודיה שפיר דמי דקיימא לן לולב אין צריך אגד ודבר תימה הוא לומר כן דכיון דכולו מצוה אחת היאך יועילו בזה אחר זה ור"ת הגיה בספרו לא שנו דמעכבין משום תמה אלא שאין לו אבל יש לו תמה הוא אע"פ שלא חברו באגדו כדאמרי' (לעיל דף לג.) דלא דרשי רבנן לקיחה לקיחה ולר' יהודה דדריש לקיחה משמע ליה דלא הוי תמה אא"כ אגדו:

ולדרוש להו כר"ע דמיקל טפי. תימה הא לא סבירא ליה כר"ע אלא כרבי טרפון וי"ל דכל זה מן הדיוק שבא להוכיח דשמואל לטעמי' דכרבי טרפון סבירא ליה דאי מפחיד להו במידי דלא סבר כדי שימכרו בזול היה לו להפחידם מר"ע דמיקל טפי ודחי אדרב' מפחדי טפי מרבי טרפון דתלתא קטומין שכיחי מחד דלא קטיס ומעולם לא תשמע דסבר כרבי טרפון ומיהו קשה מפרק כל שעה (פסחים דף ל.) מקדירות בפסח דאמר שמואל משהי להו עד אחר הפסח ועביד בהו בין במינו בין שלא במינו ואמרינן ואזדא שמואל לטעמיה דאמר להו שמואל להנהו דמזבנו כנדי אשוו זביניכו ואי לא דרישנא לכו כרבי שמעון כלומר דשרי חמץ לאחר הפסח כי ליתיה בעיניה ומשמע בהדיא דלא מפחד במידי דלא סבר ליה וי"ל דהתם למה לו להפחידם במידי דלא סבר ליה דבשלמא הכא מצי למימר דהיה מפחידם כדי שימכרו בזול ותהא המצוה מצויה ולא ימנעו בשביל יוקר וא"ת ואי סבר לה כר' טרפון לידרוש להו כוותיה דכי האי גוונא פריך בפרק כל שעה (שם) ומשני אתרי' דרב הוה וי"ל דהכא הניח משום הידור מצוה וכריש בבא בתרא (דף ה. ושם) גבי רוניא דאקפיה רבינא מארבע רוחותיו ואתא לקמיה דרבא ואמר זיל פייסיה במאי דאיפיים ואי לא דייניא לך כרב הונא אליבא דרבי יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר מה שלא דז לו לפי שנתפייס רבינא ומחל לו בפחות:

עין משפט
נר מצוה

מד א מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה ז סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרנא סעיף א:
מה ב מיי' פ"ח שם הל' ה סמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמו סעי' א וסעיף י וסי' תרמז סעיף ב:
מו ג מיי' פ"ז שם הל' ה סמג שם טוש"ע או"ח סי' תרנא סעי' יב:
מז ד מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה א סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרמט סעיף א:
מח ה מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמח סעיף א:
מט ו מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמט סעיף ג:
נ ז מיי' שם הלכה ב:
נא ח מיי' שם וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמח סעיף ט:
נב ט מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' ב:
נג י מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' כא:
נד כ ל מיי' פ"ז שם הל"ח טור שו"ע שם סעיף כב:

רבינו חננאל

וכן שמר שכתוב בו בורסיף היא בבל: מתני' ערבה כמושה ונשרו מקצת עליה ושל בעל כערה. חלוקת ר' ישמעאל ור' טרפון במשנתנו. ר' ישמעאל אומר ג' הדסין ואפי' ב' קטומין ואחד שאינו קטום. ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומין. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון ואזדא שמואל לטעמיה דאמר להנהו דמזבני אסא אשוו זבינייכו בלומר החישו ומכרו בזול לא תדקדקו על הקינים הרבה דאי לא דרישנא לכו הלכה כר' טרפון דקי"ל כוותיה. אלא משום מצוה בעינא שלימין: ד' מינין שבלולב מעכבין זה את זה שנא' ולקחתם לכם שתהא לקיחה תמה: *) ירושלמי רב הונא בשם רב יוסף טעמא דרב הונא דמאי מברכין עליהם ושאר הימים מברכין עליהם מה דמאי אין מברכין אף שאר הימים אין מברכין: [מתני'] אתרוג הגזול כו':

*) דברי ירושלמי אלו שייכים לסוגיא דלקמן מ"ס ע"ב ע"ש.

מסורת הש"ס

תורה אור: ויקרא כג

מנחות כז.

[עי' תוס' לקמן לה: ד"ה עלתה]

[לעיל לא. ועי' תוס' שם ד"ה הירוק ותוס' חולין מז: ד"ה אלא] כד"י בידו אחת

[לקמן לד:] [לקמן לו.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נפקא מינה וכו' עוד לשון אחר דנפקא:

(ויקרא כג) **גמ'** ת"ר °פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה אתרוג ואימא פלפלין כדתניא *היה רבי מאיר אומר ממשמע שנאמר (שם יט) °ונטעתם כל עץ איני יודע שהוא עץ מאכל מה ת"ל עץ מאכל עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה פלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה ואין א"י חסרה כלום שנאמר (דברים ח) °לא תחסר כל בה התם משום דלא אפשר היכי נעביד ננקוט חדא לא מינכרא לקיחתה ננקוט תרי או תלתא (*אחד) אמר רחמנא ולא שנים ושלשה פירות הלכך לא אפשר רבי אומר אל תקרי הדר אלא הדיר מה דיר זה יש בו גדולים וקטנים תמימים ובעלי מומין ה"נ יש בו גדולים וקטנים תמימים ובעלי מומין אטו שאר פירות לית בהו גדולים וקטנים תמימין ובעלי מומין אלא הכי קאמר עד שבאין קטנים עדיין גדולים קיימים ר' אבהו אמר אל תקרי הדר אלא (הדר) דבר *שדר באילנו משנה לשנה בן עזאי אומר אל תקרי הדר אלא (*אידור) °שכן בלשון יווני קורין למים (*אידור) ואיזו היא שגדל על כל מים הוי אומר זה אתרוג: של אשרה ושל עיר הנדחת פסול: מ"ט *כיון דלשרפה קאי כתותי מיכתת שיעוריה: (נ"א ושל) (*ושל) ערלה פסול: מ"ט פליגי בה ר' חייא *בר אבין ור' אסי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה וחד אמר לפי שאין בה דין ממון קא סלקא דעתיה מאן דבעי היתר אכילה לא בעי דין ממון ומאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכילה תנן של תרומה טמאה (*פסולה) בשלמא למ"ד לפי שאין בה היתר אכילה שפיר אלא למ"ד לפי שאין בה דין ממון אמאי הרי מסיקה תחת תבשילו אלא בהיתר אכילה כ"ע לא פליגי דבעינן כי פליגי בדין ממון מר סבר היתר אכילה בעינן דין ממון לא בעינן ומר סבר דין ממון נמי בעינן מאי בינייהו איכא בינייהו מעשר שני שבירושלים אליבא דר' מאיר למ"ד לפי שאין בה היתר אכילה הרי יש בה היתר אכילה למ"ד לפי שאין בה דין ממון מעשר שני ממון גבוה הוא תסתיים דר' אסי דאמר לפי שאין בה דין ממון דא"ר אסי *אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט לדברי חכמים אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט תסתיים גופא אמר ר' אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט לדברי חכמים אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט *מצה של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח לדברי חכמים [ג]אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח *עיסה של מעשר שני לדברי ר' מאיר פטורה מן החלה לדברי חכמים [ד]חייבת בחלה מתקיף לה רב פפא בשלמא עיסה כתיב (במדבר טו) °ראשית עריסותיכם אתרוג נמי כתיב לכם (לעיל כז: וש"נ) *משלכם אלא מצה מי כתיב מצתכם אמר רבה בר שמואל ואיתימא רב יימר בר שלמיא אתיא לחם לחם כתיב הכא (דברים טז) °לחם עוני וכתיב התם והיה

גמ' פרי עץ. שהעץ כפרי בטעם שוה: ממשמע שנאמר ונטעתם. וכתיב בסופיה לא יאכל איני יודע דבעץ מאכל משתעי קרא: חייבין בערלה. דלא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמין רותם שאינו גבוה מן הארץ: לא תחסר כל בה. ולמדך האי עץ מאכל דאפילו פלפלין בכלל: ננקוט חדא. תורה אור גרעין אחד: לא מינכרא לקיחתה. מתוך קוטנה: הדיר. פרי עץ שדומה אילנו לדיר של צאן: אטו כולהו אילני לית בהו פירות גדולים וקטנים. והלא כל תפוחי אילן אחד אינן שוות: ה"ק עד שבאים קטנים כו'. כלומר האי גדולים וקטנים לאו של שנה אחת קאמר אלא גדולים של אשתקד וקטנים של שנה זו שהאתרוג דר וגדל באילנו שתים ושלש שנים וכשבאין וחונטין של עכשיו עדיין גדולים דאשתקד קיימין בו: הדר. והיא היא דרבי אלא במשמעותא פליגי מר דריש ליה לשון דיר ומר דריש ליה לשון דירה: לפי שאין בה היתר אכילה. ורחמנא אמר לכם הראוי לכם בכל דרכי הנאתו: לפי שאין בה דין ממון. שאינו שוה פרוטה דאיסורי הנאה הוא הלכך לאו שלכם הוא: קא סלקא דעתיה מאן דבעי היתר אכילה. אי הוי ביה היתר אכילה כגון מעשר שני בירושלים לא בעי דין ממון דאע"פ שאין ממונו לרבי מאיר דאמר בקדושין (דף נג:) מעשר שני ממון גבוה הוא ואינו נכסי הדיוט לקדש בו אשה כשר לצאת בו: ומאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכילה. ומכשיר אתרוג של טבל שאסור באכילה ומותר בהנאה: אלא למ"ד לפי שאין בה דין ממון. אבל היתר אכילה לא בעינן ומשום דין ממון קרינא ביה לכם: הרי מסיקה לזו תחת תבשילו. כדאמרינן (בשבת דף כה:) תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו הוא: אלא בהיתר אכילה דכ"ע לא בעינן. ואפילו יש בה דין ממון לא מתכשרין בלא היתר אכילה דכיון דלא חזיא לכל דרכי הנאה לאו לכם הוא: דין ממון לא בעינן. אם מותרת באכילה כגון מעשר שני בירושלים ואליבא דרבי מאיר כשר ומתניתין דקתני של מעשר שני בירושלים כשר אפילו כר' מאיר דאמר מעשר שני ממון גבוה הוא מתוקמא: דין ממון נמי בעינן. ומעשר שני לר' מאיר פסול ומתני' דקתני כשר רבנן היא דאמרי ממון הדיוט הוא ומקדשין בו את האשה: תסתיים דר' אסי הוא דאמר לפי שאין בה דין ממון. וא"כ היכא היתר אכילה דין ממון נמי בעינן ושל מעשר לר' מאיר פסול: אין יוצא בה ידי חובתו בפסח. ידי חובת אכילת מצה לילה הראשון ולקמן פריך מי כתיב מצתכם: פטורה מן החלה. דכתיב עריסותיכם והאי דגבוה היא ואע"ג דאיכא היתר אכילה כיון דלית בה דין שאר ממון לאו דידיה הוא:

ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה. דלא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמו רותם שאינו גבוה כך פי' בקונטרס וקשיא דלא בהכי תליא מלתא וכמה עצים שפלים הם שיש להם תורת אילן אלא היינו טעמא משום דאמרינן פ' בתרא דיומא (דף פא: ושם) כס פלפלי ביומא דכיפורי פטור ופריך מהך דפלפלין חייבין בערלה ומשני הא ברטיבתא הא ביבשתא וס"ד כיון דסופו ליבש אפילו רטיבתא פטורין וא"ת ומכלן דקרא בפלפלין איירי אימא אתרוג ואימא תלתן דאתרוג טעם עצו ופריו שוה כדאמר הכא וכן תלתן כדאמרינן בשילהי פ' קמא דבילה (דף יג:) וי"ל אתרוג אין זה חידוש אם הוא חייב בערלה ותלתן מין ירק הוא מדחשיב כלאים בכרם כדתנן במס' ערלה (פ"ג מ"ו) ומייתי לה בריש בילה (דף ג:) ובשילהי הערל (יבמות דף פא: ושם) מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם:

לפי °שאין בו היתר אכילה. ורחמנא אמר לכם הראוי לכם בכל דרכי הנאתן ואף על גב דגבי תרומה טמאה דרשינן פ' במה מדליקין (שבת דף כה:) מדכתיב לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך כיון דנטמאת ואסרה הכתוב שייך לדרוש לך דידיה לגבי שאר הנאות כמו לכם דלולב דלא שייך ביה אכילה וא"ת גבי לולב של אשרה ושל עיר הנדחת (לעיל לא.) למה לן טעמא דמיכתת שיעוריה תיפוק ליה משום דבעינן דין ממון דאפילו מאן דלא חייש הכא גבי אתרוג לדין ממון היינו משום דעיקרו לאכילה אבל לולב דלית ביה אכילה כתיב לכם דידיה לענין דין ממון וי"ל דנקט דמיכתת שיעוריה כדי לפסול בי"ט שני וא"ת אתרוג של ערלה תיפוק ליה דמיכתת שיעוריה דמצותו בשרפה דקחשיב ליה בתמורה פרק בתרא (דף לג:) בהדי נשרפין ואמרינן התם הנשרפין לא יקברו ואפשר דאפילו מדאורייתא הויא ערלה בשרפה דילפינן לה מכלאי הכרם דכתיב בה פן תקדש ודרשינן (חולין דף קטו) פן תוקד אש ומהאי טעמא נמי פסול אתרוג של תרומה טמאה דמצותה בשרפה ולמה לן טעמא דהיתר אכילה וי"ל דודאי לא היה צריך אלא נחלקו בהנך טעמי לענין ערלה משום דנפקא מינה לענין מעשר שני כדמסקינן איכא בינייהו מעשר שני ואליבא דרבי מאיר (ומאן דמכשיר היינו אליבא דרבנן) והוה מצי למימר נמי מעשר שני בגבולין ואליבא דכולי עלמא כדמוכח בסוף חלק (סנהדרין דף קיב:) שהוא ממון גבוה*:

אתיא לחם לחם. תימה בפרק כל שעה (פסחים דף לה:) דאין יוצאין ידי מצה בטבל מדכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות יצא מי שאיסורו עליה משום בל תאכל טבל תיפוק ליה משום דבעינן מצה משלכם וטבל לא חשיב לכם כדמוכח הכא גבי אתרוג דעד כאן לא פליגי בית שמאי ובית הלל אלא בדמאי משום דאי בעי מפקר ליה לנכסיה והוי עני וחזי ליה אבל בטבל ודאי כולהו מודו וי"ל דלא דמי דהא דאין יוצא באתרוג של טבל דהוי כמו אתרוג דשותפין שיש לכהן וללוי בו חלק ודמי לאחין שקנו אתרוג

בכורות נז: ע"ש | יומא פא: ע"ש

[נ"ל פרי אחד כלומר אם באת להצריך שנים ושלשה כי היכי דמתנכר לקיחתה פרי אחד אמר רחמנא. הרא"ש בסי' י"ד ע"ש]

[לעיל לא:]

[נ"ל הדור כן איתא בערוך ערך הדר ד] *[בערוך איתא הדור]

[עי' תוספות לעיל ל. ד"ה משום]

[בכ"מ פ"ו מהל' ביכורים דין ד' לא נזכר בר אבין וכתב דהלכתא כר' חייא דהוא רבו דרבי' של רב אסי]

[נ"ל פסול]

גליון הש"ס

גמ' שכן בלשון יווני. כעין זה שבת דף סג ע"ב וש"נ: תוס' ד"ה לפי שאינו. עיין חולין דף קטו ע"ב תוס' ד"ה כלאי הכרם:

פסחים לח.

[שם]

[שם לז:]

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ב:

נו ב מיי' פ"ו מהלכות מצה הלכה ח:

נז ג מיי' פ"ו מהלכות ביכורים הלכה ד:

רבינו חננאל.

ת"ר פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה. הוי אימר זה אתרוג. ואימא פלפלין ללמד שהפלפלין חייבין בערלה. ואסיקנא הדר באילנו משנה לשנה הוי אומר זה אתרוג. של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. של ערלה פסול מ"ט. פליגי בה ר' חייא בר אבא ור' אסי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה ולא חיישינן לדין ממון. וחד אמר בעינן נמי שיהא בה דין ממון מאי בינייהו איכא בינייהו אתרוג של מעשר שני בירושלים. ואליבא דר' מאיר דאמר במסכת קדושין מעשר שני ממון גבוה הוא. למ"ד בערלה פסול לפי שאין לו בה היתר אכילה באתרוג של מעשר שני בירושלים כשר שהרי יש לו בה היתר אכילה. למ"ד איסור הערלה לפי שאין בו דין ממון *). דא"ר אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא י"ח ביו"ט. לדברי חכמים אדם יוצא בו ביו"ט. תסתיים: גופא א"ר אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם כו'. וכן מצה וכן עיסה. ואתקפא עליה בשלמא עיסה כתיב עריסותיכם. ואתרוג נמי כתיב לכם משלכם. דבעינן ממונכם ומעשר שני לדברי ר' מאיר ממון גבוה הוא. אלא מצה מי כתיב מצתכם. ושנינן יליף

*) נראה דל"ל אתרוג של מע"ש פסול תסתיים דר' אסי דאמר לפי שאין בה דין ממון דא"ר אסי וכו'.

ר"מ מ"ז ומהרש"א גורס ומאן דפסיל היינו מדרבנן

[ועי' תוס' קדושין נג: סד"ה איהו וע"ע תוספות בכורות ט: ד"ה ותנן]

במדבר טו

[לעיל כז: וש"נ]

דברים טז

עין משפט
נר מצוה

נה א ב ג ד ה מיי' פ"ח הלכות לולב הלכה מב סמג עשין מד :

נט ו מיי' פ"י מהלכות מעשר הלכה יא :

ס ז ח מיי' פ"ח מהלכו' לולב הלכה ב :

סא ט י כ מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ז סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרמח סעיף ט :

סב ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז :

סג מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח :

°והיה באכלכם מלחם הארץ מה להלן משלכם ולא משל מעשר אף כאן משלכם ולא משל מעשר לימא מסייע ליה *עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר"מ וחכמים אומרים חייבת בחלה לימא מסייע ליה היא היא אלא מדבהא פליגי בהא נמי פליגי או דלמא שאני עיסה דאמר קרא °עריסותיכם עריסותיכם תרי זימני : *של תרומה טמאה פסולה : דלית בה היתר אכילה : ושל תרומה טהורה לא יטול : פליגי בה ר' אמי ור' אסי חד אמר מפני שמכשירה וחד אמר מפני שמפסידה מאי בינייהו כגון שקרא עליה שם חוץ מקליפתה חיצונה למ"ד מפני שמכשירה איכא למ"ד מפני שמפסידה ליכא : ואם נטל כשירה : למ"ד מפני שאין בה היתר אכילה הרי יש בה היתר אכילה למ"ד לפי שאין בה דין ממון הרי יש בה דין ממון : ושל דמאי : מ"ט דבית הלל כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי לכם קרינא ביה דתנן *מאכילין את העניים דמאי ואת אכסניא דמאי וב"ש עני לא אכיל דמאי דתנן (אין) מאכילין העניים דמאי ואת האכסנאי' דמאי ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים ואת האכסנאים דמאי וב"ה אומרים מאכילין את העניים דמאי ואת האכסנאים דמאי : של מעשר שני שבירושלים: למ"ד מפני שמכשירה הרי מכשירה למ"ד מפני שמפסידה הרי מפסידה : ואם נטל כשרה : למ"ד מפני שאין בה היתר אכילה דברי הכל למ"ד לפי שאין בה דין ממון הא מני רבנן היא : עלתה חזזית : °אמר רב חסדא דבר זה *רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות כשר אמר (א) ליה רבא אדרבה בשנים ושלשה מקומות הוה ליה כמנומר ופסול אלא אי אתמר אסיפא אתמר על מיעוטו כשר אמר רב חסדא דבר זה רבינו הגדול אמרו והמקום יהיה בעזרו ל"ש אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות הוה ליה כמנומר ופסול אמר רבא ועל חוטמו ואפילו במשהו נמי פסול : נטלה פטמתו : תנא ר' יצחק בן אלעזר נטלה בוכנתו : נקלף : אמר רבא האי אתרוגא דאגליד כאהינא סומקא כשרה והא אנן תנן נקלף פסול לא קשיא הא

במדבר טו שם

אתרוג בתפיסת הבית בסוף יש נוחלין (ב"ב דף קנז: ושם) אבל גבי מצה שאכל ממנה כגון זיתים אם יש מסלו כזית יצא ומהאי טעמא נמי ניחא דעיסה של טבל חייבת בחלה כדמוכח בירושלמי דדמאי פרק חמישי דתניא הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה כאחת ובודאי איירי מדזקוק להפריש תרומה גדולה ולא פטרינן ליה מדכתיב עריסותיכם דמיירי בשיש שם חמשת רבעים בלא חלקו של כהן (אע"ג דבפרק ראשית הגז (חולין דף קלה:) ילפינן עיסה דשותפין : **דכתיב** עריסותיכם תרי זימני. אע"ג דתרוייהו דרשינן במנחות פרק ר' ישמעאל (דף סז:) למעוטי עיסת נכרי ועיסת הקדש ועוד דריש ליה בפרק ראשית הגז (חולין דף קלה:) לכדי עריסותיכם כשיעור עיסת מדבר הכא דחוי בעלמא הוא : **מפני** שמכשירה. שהלולב כמו שהוא אגוד נותנין אותו במים כדי שלא יכמוש כדתנן בפירקין (דף מב:) ומחזירו למים וכשנוטלו נוטפין מימיו על האתרוג והוה מצי למימר איכא בינייהו שכבר הוכשר : **דאי** בעי מפקר נכסיה. לא הוה צריך להאי טעמא אלא משום דיש בו היתר אכילה לעני כמו לישראל דנפיק בשל תרומה דחזי לכהן ודכוותה בפרק מפנין (שבת דף קכז: ושם) תרומה ודמאי פריך בגמ' דמאי הא לא חזי ליה ומשני כיון דאי בעי מפקר לנכסיה והוה מצי למימר הואיל וחזי לעני כי היכי דשרי התם תרומה ביד ישראל הואיל וחזיא לכהן ובההיא דפרק בכל מערבין (עירובין דף לא:) דתנן מערבין בדמאי ומפרש בגמרא משום דאי בעי מפקר נכסיה התם ניחא דאיצטריך להאי טעמא לישנא אפילו כסומכוס דפליג על ישראל בתרומה והתם לא פליג : **מאכילין** את העניים דמאי ואת האכסנאים דמאי . משנה בפרק ג' דדמאי ופליגי בגמ' דירושלמי דרבי יונה אמר בעניים חברים ובאכסניא כרבי יהושע כדמפרש התם שהם ישראל ור' יוסי אמר בעניים עמי הארץ היא ובאכסניא נכרי : **ואמר** רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין . וסתם מתני' במס' דמאי דמאכילין ותימה מאי קמ"ל רב הונא במאי דב"ש פליגי ואיכא לשנויי הכא כדמשני פ' בתרא דיבמות (דף קכב:) דתנן ומשיאין על פי בת קול אמר רבה בר שמואל בגמרא ב"ש אומרים אין משיאין וב"ה אומרים משיאין ופריך מאי קמ"ל ומשני דהא קמ"ל דאי מסכתא סתמא דתניא אין משיאין ב"ש היא ולא סמכינן עלה : *°**עלתה** חזזית על רובו . בירושל' משמע קצת דבי"ט [ראשון] דווקא מיפסל כדפרישית בריש פירקין : **נטלה** בוכנתו . במתני' פי' בקונטרס בשם ר' יעקב הזקן ניטלה פטמתו ראש האתרוג ודוגמתו הפיטמא של רמון וכאן פי' בקונטרס דר' יצחק בן אלעזר קרי במתני' להאי פטמתו בוכנתו לפי שהוא חד ועשוי כמו בוכנא ובשם רבו רבינו יצחק הלוי פירש דפטמתו ועוקצו שניהם בזנב עוקצו שניטל העץ מה שחוץ לגומא -

והיה באכלכם. גבי חלה כתיב : היא היא. ודאי מסייע ליה ומאי לימא : אלא ודאי. בהא מסייעה ולימא דקאמרינן אסייעתא דאתרוג ומצה קאמר והכי קאמר לימא מסייע לרבי אסי בכולהו דמדבהא פליגי באתרוג ומצה נמי פליגי דהא חד טעמא הוא דהתם נמי לכם כתיב ומצה נמי מחלה ילפא : או דלמא שאני עיסה. בהא הוא דקאמר ר"מ פטורה דכתיב מיעוטא יתירא אבל בחד מיעוטא לא נפקא לן דכיון דמשתרי לאכילה אע"ג דלית בה דין ממון לכם קרינא ביה : שמכשירה. לקבל טומאה דאמרינן במתני' (דף מב:) מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזרת למים בשבת שהיו שורין האגודה בשבת כדי שלא ייבשו וכשנוגעים באתרוג הוכשר לטומאה דכתיב (ויקרא יא) וכי יתן מים על זרע ואסור לגרום טומאה לתרומה דכתיב (במדבר יח) משמרת תרומתי אמר רחמנא עשה לה שימור : שמפסידה. קליפתה החיצונה נמאסת במשמוש הידים ואסור להפסיד תרומה כדפרישית : הרי יש בה היתר אכילה. לכהן וישראל נמי נפיק בה אם לקחה מכהן הואיל ויכול להאכילה לבן בתו כהן אבל פדיון אין לה להיות ניתרת לאכילת ישראל והאומר כן רשע הוא : הרי יש בה דין ממון. כהן מקדש בה את האשה וישראל נמי אם נתנה לו הכהן מקדש בה את האשה ומוכרה לכהנים והדמים שלו : *של דמאי. לקחם מעם הארץ ושם פירותיהן ספק אינן מעושרין : מאי טעמייהו דב"ה. הא לית בה היתר אכילה : וחזי ליה. דרוב עמי הארץ מעשרין הן וחומרא בעלמא הוא שהעמידו בספק טבל וגבי עניים ואכסניא לא העמידו דבריהם : אכסניא. חיילותיו של מלך ומטיל מזונותיהן על בני המדינה: הרי מכשירה. ומעשר שני בעי שימור דקודש איקרי דכתיב (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ וגו' : למ"ד. בערלה לפי שאין בה היתר אכילה אבל אי הוה בה היתר אכילה הוה מתכשרא ואפילו לית בה דין ממון הא יש בו נמי היתר אכילה ומתני' דתני כשר דברי הכל היא ואפילו לר"מ דאמר מעשר שני ממון גבוה הוא מיתוקמא דהא בהא דין ממון לא בעינן דכיון דאכיל לה לכם קרינא ביה : ומ"ד. בערלה לפי שאין בה דין ממון דאי נמי הוה בה היתר אכילה הוה פסיל לה משום דליתיה ממון לשאר הגאות כגון מעשר שני בירושלים לר"מ : מתניתין רבנן היא. דאמרי מעשר ממון הדיוט הוא ולא ר"מ דאילו לר"מ פסול : ה"ג אלא אי אתמר אסיפא אתמר : ובחוטמו. בעובי גבהו שמשפע משם ויורד לצד ראשו : אפילו כל שהוא פסול . שנראה שם לעינים יותר משאר מקומות שבו שבאותו עובי אדם נותן עיניו : תני רבי יצחק בר אלעזר נטלה בוכנתו . במתניתיה הוה תני להאי נטלה פטמתו בוכנתו לפי שהוא חד ועשוי כמין בוכנא זה לשון מורי הזקן רבינו יעקב אבל רבינו יצחק הלוי היה מפרש פטמתו ועוקצו שניהם בזנב עוקצו שניטל העץ מה שחוץ לגומא שבאתרוג כשר פטמתו שנתלש העוקץ מתוך האתרוג וחסרו לפיכך פסול והיינו דתני רבי יצחק בר אלעזר נטלה בוכנתו מה שנכנס בתוך האתרוג כבוכנא הנכנס ומכה בהכיתה ולשון רבינו יעקב נראה לי שלא מצינו בכל מקום פטמא עוקץ : האי אתרוג דאגליד . נקלף : כאהינא סומקא . תמרה אדומה ואף זה לאחר שנקלף נהפך לאדמומית כדרך כל הנקלפים בפירות : בכולה

תורה אור

מסורת הש"ס

פסחים לח. [סנהדרין קיב.]

דמאי פ"ג מ"א ברכות מז. שבת קכז: עירובין יז: לא. פסחים לה:

[דיבור זה שייך למשנה דלעיל לה:]

[לעיל לג.]

[שייך לעיל במשנה לד:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושלשה מקומות כשר אמר רבא כל"ל ותיבת ליה נמחק :

גליון הש"ס

גמ' אר"ח דבר זה וכו'. כעין זה לעיל דף לג ע"א :

רבינו חננאל

לחם לחם מעסה של מעשר שני [מה עיסה של מע"ש] לא שנאמר עריסותיכם . אף מצת מעשר שני לא . לימא מסייע ליה עיסת מעשר שני פטורה מן החלה . וחכמים אומרים חייבת בחלה . וכי היכי דפליגי בעיסה הכי נמי פליגי במצה ובאתרוג . ודהינן דלמא שאני עיסה דכתיב תרי זמני עריסותיכם אבל הני לא . אתרוג של תרומה טמאה פסול . לפי שאין בו היתר אכילה . ושל תרומה טהורה לא יטול . פליגי בה ר' אמי ור' אסי . חד אמר מפני שמכשירה כלומר משוי לה מנא . וחד אמר מפני שמפסידה בשימוש הידים . איכא בינייהו כגון שקרא עליה שם תרומה חוץ מקליפתה . מ"ד מפני שמפסידה בשימוש הידים הקליפה הפנימית אינה נפסדת וכשר . ומ"ד מפני שמכשירה הרי מכשירה *) ופסול . ואם נטל כשר . ושל דמאי ב"ה מכשירין דאית ביה היתר אכילה . דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה . דתנן מאכילין את העניים דמאי ואת אכסניא [דמאי] ושל מעשר שני בירושלים לא יטול. למ"ד שמכשירה הרי מכשירה. למ"ד שמפסידה הרי מפסידה ואם נטל כשר . למ"ד לפי שאין לו בה היתר אכילה דברי הכל היא . למ"ד לפי שאין לו בה דין ממון רבנן היא : מתני' עלתה חזזית על רובו פסול . אוקימנא בין במקום אחד בין במקומות הרבה . אם תצטרף מכל מקומות שיש בו החזזיות נמצאו רוב אתרוג חזזית ופסול . עלתה חזזית על מיעוטו כשר . ואוקימנא במקום אחד אבל בב' ובג' מקומות הוה ליה כמנומר ופסול . ובחוטמו אפי' לא עלתה בו חזזית אלא במשהו פסול . ניטלה פטמתו . חוטמו של אתרוג ושושנתו. בירושלמי פיקא **) נקלף . אוקימנא בשנקלף כולו . כלומר נפשטה קליפתה החיצונה כולו פסול . אבל נקלף מקצתו ונשתייר מקצתו כשר . כדרבנן דאמר רבא האי אתרוג דאגליד כאהינא סומקא . פי' שנקלף

*) בלשון הזה מדוקדק ואולי דר"ל דפסול מלישול לכתחלה . **) בירושלמי איתא תמן אמרין שושנתו ור' יצחק ב"ר חנינא אמר פיקא ודברי רבינו צע"ק .

תורה אור

הא בכולה הא במקצתה: נסדק ניקב: תני עולא בר (א) חנינא ניקב נקב מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר בעי רבא נולדו באתרוג סימני טרפה מהו מאי קמיבעיא ליה אי נקלף תנינא אי נסדק תנינא אי ניקב תנינא כי קא מיבעיא ליה כדעולא אמר רבי יוחנן *ריאה שנשפכה כקיתון כשרה ואמר רבא והוא דקיימא סימפונהא הא לא קיימי סימפונהא טרפה הכא מאי דלמא התם הוא דלא שליט בה אוירא הדר בריא אבל הכא דשליט בה אוירא סרוחי מסרחת או דלמא לא שנא ת"ש אתרוג תפוח סרוח כבוש שלוק כושי לבן ומנומר פסול אתרוג ככדור פסול ויש אומרים אף התיום אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול קתני מיהת תפוח סרוח מאי לאו תפוח מבחוץ וסרוח מבפנים לא אידי ואידי מבחוץ ולא קשיא הא דתפח אע"ג דלא סרח הא דסרח אע"ג דלא תפח אמר מר אתרוג כושי פסול והתניא כושי כשר דומה לכושי פסול אמר אביי כי תנן נמי מתני' דומה לכושי תנן רבא אמר לא קשיא *הא לן והא להו אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין אמר רבה ר' עקיבא ור"ש אמרו דבר אחד ר"ע הא דאמרן ר"ש מאי היא (*דתניא) ר"ש פוטר *את האתרוגים בקוטנן א"ל אביי דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר"ע הכא דבעינן הדר וליכא אבל התם כרבנן סבירא ליה אי נמי עד כאן לא קאמר ר"ש התם אלא דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה אבל הכא כרבנן סבירא ליה

ותו

[מעשרות פ"א מ"ד] [דברים יד]

רש"י

בכולה. כשר: במקצתה. פסול דמנומר הוא: תני עולא בר חנינא. אניקב ולא חסר קאי דמכשר תנא דמתני' ואתא האי תנא למימר דאם מפולש הוא מגידו לגידו פסול בנקב כל שהוא אפילו של מחט ונקב שאינו מפולש בכאיסר אם רחב כאיסר פסול ואע"פ שלא חסר כלום כגון שתחב בו יתד עבה ומתני' בפחות מכאיסר ובשאינו מפולש: סימני טרפה. שהבהמה נטרפה בה ולקמיה מפרש ליה: נקלף. סימני טרפה הוא דהיינו הגלודה: נסדק. דהיינו גרגרת שנסדק כולה שלא נשתייר בה חוליא למעלה וחוליא למטה: ניקב. כגון ניקב קרום של מוח: ריאה שנשפכה כקיתון. הבשר שבתוך הקרום נימוח ונעשה כמים: הא לא קיימי סימפונהא טרפה. אלמא מסימני טרפה הוא: הכא מאי. אם נימוח וקיימי סימפונהא דהיינו חדרי הזרע שהגרעינין בתוכם: סרוחי מסרחת. נרקבת: תפוח סרוח. מפרש לקמן: כבוש. בחומץ או בחרדל: שלוק. מבושל ביותר באור ברותחין: (*כדור). העשוי כמין כדור עגול כדור פלוט"א: התיום. שנים דבוקין יחד הבוסר. קטן כפול הלבן: גידלו בדפוס. שעושה לו דפוס כשהוא קטן ונותנו בתוכו במחובר וגדל כמדת הדפוס דפוס פורמ"א בלע"ז כל דבר העשוי לעשות למדתו דברים אחרים על גביו כמו מנעלין או בתוכו כעין שהיו עושין קדרות ללחם הפנים שיכניסו העיסה לתוך הקדרה והלחם נעשה בצורתה כגון אלו קרי דפוס: כמין בריה אחרת. שאינו דומה לאתרוג כלל: מאי לאו תפוח מבחוץ שנפחת ונרקב מבחוץ: סרוח מבפנים. וקליפתו קיימת כמין ריאה שנשפכה כקיתון: לא תפח אע"ג דלא סרח סרח אע"ג דלא תפח. תפח אינפל"ה בלע"ז כגון שנפלו גשמים בתלוש ותפח סרח נרקב נ"א תפח נרקב סרח ריחו רע מחמת תולעים שאכלוהו: דומה לכושי. שגדל כאן והרי הוא שחור: פסול. שנדמה הוא קונטרפא"ט בלע"ז אבל כושי עצמו היינו טעם דכשר דאורחיה הוא: הא לן והא להו. לעולם מתני' כושי נמי פסיל ולא קשיא מתניתין לבני ארץ ישראל שרחוקין מארץ כוש ואינם רגילים בהם ברייתא לבני בבל שקרובים לכוש ורגילין בהם ומכל מקום בגדל כאן ודומה לכושי נדמה הוא ופסול: רבי עקיבא. דאמר דעד גמר בישוליה לא הוי אתרוג פרי ורבי שמעון אמרו דבר אחד: פוטר את האתרוגים בקוטנן. מן המעשרות: כרבנן סבירא ליה. דחייבין במעשר דפרי הוא הואיל ותחילתן וסופן אוכל: שבני אדם מוציאין לזריעה. פרי העשוי לצמוח ולא משכחת לה אלא בבשל כל צרכו והא דנקט אתרוגין משום דלא פלוג רבנן בני פלוגתייהו לחיובי בקוטנן אלא אתרוגין ותפוחין דקסברי תחילתן וסופן אוכל הוא כדתנן לה פ"ק דמסכת מעשרות כל שתחילתו וסופו אוכל אע"פ ששומרו במחובר להוסיף אוכל חייב בין גדול בין קטן וכל שאין תחילתו אוכל וסופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל כו' האתרוגים והתפוחים חייבין בין גדולים בין קטנים ופליג ר' שמעון עלייהו באתרוגים ומודי בתפוחים דקסבר כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה ואתרוגים קטנים שטעמם אינם נאכלין אבל תפוחין קים ליה דאף על פי שלא בישלו כל צרכן נאכלין ובקטני קטנים אפילו בתפוחין ודאי פליגי הואיל וטעמא משום מוציאין לזריעה הוא:

תוספות

לגומא שבאתרוג כשר פטמתו שנתלש העוקץ מתוך האתרוג וחסרו לפיכך פסול והיינו דתני ר' יצחק בן אלעזר נטלה בוכנתו מה שנכנס בתוך האתרוג כבוכנא הנכנס ומכה באסיתא והקשה בקונטרס על זה שלא מצינו בכל מקום פיטמא עוקץ ור"ת מפרש שמצינו עוקץ ופיטמא במקום אחד בסוף פ' יוצא דופן (נדה דף מז. ושם) גבי סימני בוגרת דתנן בן עזאי אומר משתשחיר פטמתו רבי יוסי אומר כדי שיהא נותן ידו על העוקץ והוא שוקע ושוהה לחזור דעוקץ הוא חודו של דד שהתינוק מכניס לתוך פיו ופיטמא הוא הבשר שתחת העוקץ שמשחיר סביב וקצת היה נראה מדמוכיר כאן גבי אתרוג פטמתו ועוקצו וחוטמו וכן נמי התם גבי דדי אשה משמע ששלשה במקום אחד נגד ראשו של אתרוג דעוקץ פעמים שיוצא מחודו שבראשו כמין עוקץ בולט וקשה כעץ ולכך קרי ליה עוקץ ונטלה פטמתו דהיינו בוכנתו הייט שנתלש אותו עוקץ ממקום חיבורו ונשאר כמין גומא בראש האתרוג ובפרק יוצא דופן (ג"ז שם) פירש בקונטרס חוטמו ספק וכאן פירש בחוטמו אפילו במשהו הנראה בטובי גובהו שמשפע ויורד נגד ראשו ובירושלמי אמר נטלה פטמתו תמן אמרי שושנתו משמע שהוא נגד ראשו כעין פרח שושן ובערוך *פירש בשם ר"ח נטלה פטמתו נראין הדברים שהוא דד של חוטם כמין פיטמא של דד כדתנן (עוקצין פ"ב מ"ג) פיטמא של רימון אבל [הא] דאמר רבי יצחק נטלה בוכנתו הוא קצה העץ הנתון באתרוג כאותו דשחיטת חולין (דף מג:) האי *) (בוכנא) דאטמא דשף מדוכתיה טריפה מתוך פירושו משמע דפטמתו ובוכנתו תרי מיני ניגהו זה בעוקץ וזה בראשו ולא בא *ר' אליעזר בר יצחק לפרש אלא להוסיף על המשנה ובשם רבינו גרשום מאור הגולה פירש בערוך כפירוש רבינו יצחק בר יהודה הלוי: **הא** בכולה הא במקצתה. פי' בקונטרס במקצתה פסול דמיחזי כמנומר ורבינו חננאל פי' איפכא בכולה פסול דלטריפות מדמי לה בשמעתין וגבי טריפות אשכחן בפרק אלו טרפות (חולין דף נה:) הגלודה טריפה ואם נשתייר בה כסלע כשרה דהדרא בריא וכן מוכח מדפריך אי נקלף תנינא כלומר אם סימן טריפה דקא אמרינן הייט נקלף דסימן טריפה הוא הגלודה תנינא במתני' שהוא פסול באתרוג משמע בהדיא דלענין טרפה מיפסיל: **אי** נסדק תנינא. שהוא כעין טרפות בגרגרת שנסדקה כולה שלא נשתייר בה חוליא למעלה וחוליא למטה תנינא במתני' נסדק פסול ובכי האי גוונא שנסדק על פני כולה אי ניקב שגם הוא סימן טריפה כמו ניקב קרום של מוח והשתא הא דפריך עלה תנינא לא הוי כעין אחריני אלא כלומר תנינא שהוא כשר גבי אתרוג כדקתני מתני' ניקב ולא חסר כשר ומכל מקום אע"ג דלענין טרפות אסור התם הוא משום דקרום לחודיה קאי אבל הכא כוליה אתרוג חיבור הוא ודמי לניקב הלב ולא לבית חללו ויתכן דגבי אתרוג נמי אם ניקב עד חדרי הזרע שהגרעינין לתוכן פסול אע"ג שלא חסר ולעיל דבעי נקב מפולש היינו שלא כנגד אותן חדרים ואם ניקב עד שם בכלל מפולש הוא דאותן חדרים במקום סימפונות דריאה קיימי כדמוכח שמעתין דבעי ליה למיפסל נשפכה כקיתון משום דלא קיימי סימפונהא ואי הוה מפרשי דמתניתין דקתני ניקב וחסר כל שהוא פסול תרי מילי נינהו הוה ניחא טפי דהוי תנינא דומיא דאחריני כלומר ניקב נקב מפולש או לבית הסימפונות או חסר כל שהוא בלא מפולש אבל אי אפשר לומר כן דמשמע דחדא מלתא היא מדקתני סיפא ניקב ולא חסר כשר:

אתרוג ככדור פסול. כלומר עשוי כמין כדור של עור שמשחקות הבנות בו כדדרשינן (בפסיקתא רבתי) דברי חכמים כדרבונות ככדור של בנות שזורקות זו לזו כך דברי תורה נזרקין מפה אל פה פלוט"א בלע"ז כי ההיא דהכדור והאימוס דסוף ארבע מיתות (סנהדרין דף סח. ושם) ואית דגרס כדוד בדל"ת והייט עשוי כמין דוד ועגול כקדרה: [וע"ע תוס' סנהדרין כו: ד"ה כדור ותוס' חולין סד. ד"ה טדרת]: **אתרוג** הבוסר. פי' בקונטרס קטן כפול הלבן ולא יתכן כדפרישית ברים פירקין (דף לא:) אההיא דשיעור אתרוג דמייתינן התם:

*) בגמ' איתא בוקא דאטמא ופירש רש"י ז"ל בוכנא וכן הוא בערוך

מקורזלות

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ז טוש"ע א"ח סי' תרמח סעיף ו:

סה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:

סו ג ד מיי' פ"ז מהל' שחיטה הלכה ט סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' לו סעיף ז:

סז ה (מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ח) סמג עשין מד טוש"ע א"ח סימן תרמח סעיף ד:

סח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:

סט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף טז:

ע ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז:

רבינו חננאל

שנקלף עורו במקצת כמו פגי תמרת. אדומין כשירה. וגרסי' נמי באלו טרפות. הגלודה ר' מאיר מכשיר וחכמים פוסלין שנקלף עורה כאהינא סומקא. והני מילי כולה. אבל נשתייר מקצת מציל בגלודה. ניקב נקב מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר בעי רבא נולדו בו באתרוג סימני טריפה כגון שנשפך כקיתון [מהו] ואמרינן ת"ש אתרוג תפוח סרוח פסול מאי לאו תפוח מבחוץ וסרוח מבפנים וקתני פסול. ודחינן לא אידי ואידי מבחוץ ולא קשיא הא דאיתפח ואח"כ סרח. והא דסרח ואח"כ איתפח ולא איפשטא. ניטלה פיטמתה. נראין הדברים שהוא דד של חוטם. כפיטמא של דד כדתניא פיטמא של רמון. אבל הא דתני' ר' יצחק ניטלה בוכנתו והוא קצה העץ הנתון באתרוג כגון בוכנא. דגרסי' בשחיטת חולין האי בוכנא דשף מדוכתיה טריפה. ושם המדוך בוכנא כדגרסינן (בחולין נ"ג) בוכנא ואסיתא ובאתרוג העץ שהוא תלוי בו באילן הוא כמין בוכנא. ובעיקר האתרוג חקוק כמו אסיתא והעץ נתון בה וקי"ל שאם נעקרה בוכנא מן האסיתא חיישינן שמא ניטל מגופו של אתרוג עמה וחסר האתרוג ופסול. אבל אם הבוכנא באתרוג קיימת בתוך האסיתא ונחתך העץ למעלה הימנה כשר שהרי העיקר קיים וזהו ניטל עוקצו כשר. אתרוג כושי פסול. אוקמה אביי דומה לאדם כושי פסול אבל אתרוג כושי כשר ורבא אוקמה בא"י שנו שאתרוג כושי פסול. אתרוג הבוסר כדכתיב אבות אכלו בוסר. ר"ע פוסל וחכמים מכשירין. והלכתא כחכמים. ור' שמעון דפטר את האתרוגין בקוטנן מן המעשר כשיטת ר'

מסורת הש"ס

חולין מז:

[נ"ל ככדור]

[ברכות מ: וש"נ]

[נ"ל דתנן]

הגהות הב"ח

(א) גמ' תני עולא בר חיננא יקב כצ"ל וכן ברש"י:

*ותו לא מידי אגדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול אמר רבא לא שנו אלא כמין בריה אחרת אבל כברייתו כשר פשיטא כמין בריה אחרת (*תנן) לא צריכא דעבידא דפי דפי איתמר אתרוג שנקבוהו עכברים אמר רב אין זה הדר איני והא ר' חנינא מטביל בה ונפיק בה ולר' חנינא קשיא מתני' בשלמא מתני' לר' חנינא ל"ק כאן ביו"ט ראשון כאן ביו"ט שני אלא לרב קשיא אמר לך רב שאני עכברים דמאיסי א"ד אמר רב זה הדר דהא ר' חנינא מטביל בה ונפיק בה ולרבי חנינא קשיא מתניתין ל"ק כאן ביו"ט ראשון כאן ביו"ט שני: אתרוג קטן וכו': אמר רפרם בר פפא *כמחלוקת כאן כך מחלוקת באבנים מקורזלות דתניא בשבת *ג' אבנים מקורזלות מותר להכנים לבית הכסא וכמה שיעורן רבי מאיר אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה: ובגדול כדי שיאחז כו': תניא א"ר יוסי מעשה ברבי עקיבא שבא לבית הכנסת ואתרוגו על כתפו אמר לו רבי יהודה *משם ראיה אף הם אמרו לו אין זה הדר: **מתני'** *אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר אפי' *בחוט במשיחה אמר רבי מאיר מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב אמרו לו במינו היו אוגדין אותו מלמטה: **גמ'** *אמר רבא אפי' בסיב אפי' בעיקרא דדיקלא ואמר רבא מ"ט דרבי יהודה קסבר *לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הוה חמשה מיני ואמר רבא מנא אמינא לה דסיב ועיקרא דדיקלא מינא דלולבא הוא דתניא °בסוכות תשבו סוכה של כל דבר דברי ר"מ ר' יהודה אומר אין סוכה נוהגת אלא בד' מינים שבלולב והדין נותן ומה לולב שאין נוהג בלילות כבימים אינו נוהג אלא בארבעת מינין סוכה שנוהגת בלילות כבימים אינו דין שלא תהא אלא בארבעת מינין אמרו לו כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא

מקורזלות פי' בקונטרס פיקוד"ש בלע"ז חדודות וטיבות לקנח ולא משמע כן פרק אלו עוברין (פסחים דף מז.) גבי יש חורש תלם אחד דפריך ולא אמרינן הואיל ההרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכסות בו דם צפור ומשני בהבנים מקורזלות ומה שייך להזכיר שם אבנים חדודות ומפרש רבינו תם דמקורזלות היינו [רכות] דחזו להרישה ולזריעה וכן יסד הפייט אבינת בלוחתו בקטב תלה אשישות להגין בתיהו קירזולה:

בשבת ג' אבנים מקורזלות מותר להכנים לבית הכסא. בתוך ד' אמות ובית הכסא בשדה ואיט מוקף מחיצות ואין כאן אלא טלטול דרבנן ומשום כבוד הבריות לא גזור כך פי' בקונטרס °ומדקאמר להכנים משמע דאיכא מחיצות ולשון בית הכסא משמע בית וכן משמע פ"ק דתענית (דף כו:) דאמר רב ספרא הוה יתיב בבית הכסא אתא ר' אבא נחר ליה ובפרק כהן גדול (סנהדרין יט.) שיהו נשים מספרות בבית הכסא משום יחוד משמע דמקום צנוע היה ומוקף מחיצות ואין רואין העומדים בחוץ ואפ"ה התירו להכניס ואע"ג דמכניס מכרמלית לרשות היחיד ותדע דהא איסור טלטול מוקצה חמור מאיסור כרמלית שלא התירו טלטול במת אלא ע"י ככר או תינוק כדמוכח פרק במה מדליקין (שבת דף ל:) ובפרק נוטל (שם דף קמב:) ואיסור כרמלית אשכחן דשרי במת בשילהי המוציא (שם דף צד:) בההיא שיכבא דשרא להו רב נחמן לאפוקיה לכרמלית משום כבוד הבריות וגבי בית הכסא דהתירו טלטול אבנים משום כבוד הבריות כ"ש דהתירו ארבע אמות בכרמלית *להכניס מכרמלית לרשות היחיד ומרשות היחיד לכרמלית ומיהו לדידן דיש לנו בית הכסא קבוע בבנין אסור כדמוכח בשילהי המוציא יין (שם דף פא: ושם) דשרי רב חסדא להעלותו אחריו לגג ומקשה ליה רבינא מהא דאסרינן לעיל מיניה ליטול קיסום מלפניו לחצות בו שיניו ומשני התם אדם קובע מקום לעשות הכא אין אדם קובע מקום לבית הכסא משמע דהיכא דקבע אסור ואע"פ שפי' שם בקונטרס דהא דבעי למיסר בגג משום טירחא יתירא בהעלאה לגג לא משמע כן דא"כ כי מקשה ליה רבינא מהא דאסרינן קיסם מלפניו לחצות בו שיניו תיקשי ליה כולה שמעתא דהתם דשרי לטלטל אבנים מקורזלות אלא לפי שהיה יכול להעלותן לגג מערב שבת הוה בעי למיסר כיון דאפשר להזמינן ומסיק דשרי משום דאין אדם קובע מקום והא דאמר ר' ינאי התם אם יש לו מקום קבוע לבית הכסא מלא היד התם בשדה איירי דמקום רחוק הוא וטורח להזמין מערב שבת אבל לדידן דיש לן מקום קבוע בבית אסור אלא אם כן הזמין ובמה כיון דנפישי בני הבית דהוו שקלי להו לא אפשר ושרי: **דסיב** ועיקרא דדיקלא. מכאן קשה לפי' הקונטרס דפי' כל שעה (פסחים דף לט.) דתנן אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח וקתשיב חרחבינא ומפרש בגמרא אצוותא דדיקלא ופי' שם בקונטרס סיב הדקל שגדל סביב הדקל והכא משמע שהוא מין אילן ובהדיא אמרינן התם מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים: **רבי** יהודה אומר אין סוכה נוהגת אלא בארבעת מינין שבלולב. ולית ליה הא דדרשינן בפ"ק (דף יב.) באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר ומ"מ מודה דאין מסככין בדבר המקבל טומאה אפילו מארבעת המינים כגון שעשה מהם כלי או פירות דקל דבעינן דומיא (*דאויר) למ"ד ענני כבוד היו ולמאן דאמר סוכות ממש עשו להם ילפי מדאיתקש סוכה לחגיגה דלא שייך לאקשויי אי מה חגיגה בעלי חיים מאחר דלא מכשירין אלא מארבעת המינים והא דאיפליגו ר"מ ור' יהודה בפ"ק (דף יד:) בנסרים שאין בהם ד' וקתני ומודה ר"מ דאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל אחד ביניהן דמשמע פסל לשון פסולת הגורן ויקב כדפירש שם בקונטרס וקאמר דמודה לרבי יהודה לא בשביל שיכשיר רבי יהודה בפסולת גורן ויקב אי נמי מה שגזר ופסל מן האילן קרי ליה פסל:

כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. כי האי גוונא פליגי פרק כל שעה (פסחים דף כז: ושם) דר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה ק"ו מנותר שאינו בבל יראה ומהדרי ליה רבנן שהוא דין תחילתו להחמיר וסופו להקל אם לא מצא עצים לשורפו ובההיא קיימא לן כרבי יהודה דהתם מתניתין פרק בתרא דתמורה (דף לג:) דהחמץ בשריפה אלמא חשבינן ליה דין אף על פי שסופו להקל

ותו לא מידי. אין לדון אחר דבר זה דלא סבר ר"ש כר"ע ולא ר"ע סבר כר' שמעון: דעבידא דפי דפי. כמין קרשים קרשים כעין גלגל של רחיים של מים ורבא אשמעינן דהוא כמי ברייתו: והא ר' חנינא מטביל בה. אוכל מקצתו: ונפיק. ויוצא ידי חובתו בעוקר ומברך תורה איר עליו והא דנקט מטביל בכל מאכלו ע"י טיבול היה כדאמר בפסחים (דף קד:) הבמוס מטביל בבני מעייה רבי יצחק מטביל בירקא: ולר' חנינא קשיא מתני'. דקתני חסר כל שהוא פסול: ומשנינן בשלמא מתני' לר' חנינא ל"ק מתני' ביום טוב ראשון שלקיחתו מן התורה ובעינן לקיחה תמה דכתיב (ויקרא כג) ולקחתם לקיחה תמה וביום טוב שני נפיק ביה ר' חנינא אע"ג דלא היה שלם: אלא לרב. דאמר אין זה הדר קשיא דר' חנינא דהא אפילו בשני נמי לרב לא נפיק דהא מצוה הדורה בעינן הואיל ומזכיר שם שמים עליו כדאמר בריש פירקין יבש פסול לא שנא בי"ט ראשון ול"ש בי"ט שני והוקימנא דבעינן הדר וליכא: ה"ג ואיכא דאמרי אמר רב זה הדר דהא ר' חנינא מטביל בה ונפיק: כדרך שחולקין כאן. כשיעורן כאן כך שיעורן כאן: מותר להכנים לבהכ"ס. בתוך ד' אמות ובהכ"ס בשדה ואינו מוקף מחיצות ואין כאן אלא טלטול דרבנן ומשום כבוד הבריות לא גזור: במקורזלות. הראוים לקינוח מקורזלות פיקוד"ש בלע"ז: כאגוז. קסבר בהכי חזיא לקינוח אבל גדולה לא חזיא: על כתפו. מרוב גדלו: אין זה הדר. ואע"ג דאוקימנא (לעיל לא.) דטעמא דר' יהודה לאו משום הדר הוא הכי קאמר ליה אפילו לדידך דלא חיישת להכי ומייתית ראיה מדר' עקיבא אינה ראיה דאף הם אמרו לו אין זה הדר: **מתני'** אין אוגדין את הלולב אלא במינו. כדמפרש בגמ': חוט של משיחה. ליכוייל בלע"ז: גימוניות. חוטי זהב כפופין כגימון על שם הלכוף כאגמון (ישעיה נח): במינו אוגדין אותו מלמטה. לשם מצות אגד וזה לנוי בעלמא: **גמ'** בסיב. אוליר"ה שגדל סביב הדקל וכורך סביבו כלולבי גפנים: עיקרא דדיקלא. לחתוך ממנו נצרים וקולפן עד שראויין לאגד וטעמא דר' יהודה לאו משום הדר הוא דהא אוקימנא דלא בעי הדר אלא משום דבעי מינו: ומאי טעמא. בעי מינו כיון דאמר לולב צריך אגד הוה ליה אף האגד מן המצוה: ואי מייתי מינא אחרינא כו'. ועובר משום בל תוסיף: אלא בארבעת מינין שבלולב וכו'. לקמן בפ' לולב וערבה (דף מג.) ילפינן מקראי לולב ביום וסוכה בין ביום בין בלילה: אמרו לו כל דין ק"ו שאתה דן שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. קל וחומר שאתה מתחיל לדרוש על ידי חומר שיש בו להביא לו חומר אחר בק"ו מן הקל כגון זה וסופו שאתה מיקל עליו בחומר זה שהבאת בו שהוא נהפך להקל אינו ק"ו הגון שהרי הדין מלמד עליו חומר ואתה מביא עליו קל לא

עין משפט נר מצוה

נא א ב מיי' פ"ח מהל' לולב הלכה ח טוש"ע א"ח סי' תרמח סעיף יט:

נב ג ד מיי' שם הלכה ט וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תרמח סעיף ה בהג"ה:

נג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיב סעיף א:

[נ"ל תניא]

נד ו מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה יא יב סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנא סעיף א:

רבינו חננאל

עקיבא אחרת. גידלו בדפוס. איקימנא אפי' עשאו דפי דפי כגון כף מרובע. אם היא כברייתו כשר ואינו פסול אלא אם עשאו כמין בריה אחרת: איתמר אתרוג שנקביהו עכברים אמר רב אין זה ה"ר כלומר פסול הוא ואקשינן והא ר' חנינא מטבל ביה ונפיק ביה. היה חותך חתיכה מן האתרוג ואיכלה והיה יוצא י"ח בנשאר ואע"פ שחתך ממנו. לר' חנינא קשיא מתני' דתנן ניקב וחסר כל שהוא פסול. ושנינן אליבא דר' חנינא מתני' דקתני חסר כל שהוא פסול ביו"ט ראשון שהוא מן התורה. ור' חנינא כי היה מטבל ביה ונפיק ביה בשאר הימים זולתי היום הראשון. אלא לרב הא דר' חנינא קשיא ליה. ושנינן לא פסיל רב אלא בנקיבת עכברים דמאיס אבל נקיבת בן אדם לא פסיל. וא"ד אתרוג שנקבוהו עכברים. אמר רב אין זה הדר. פי' בתימה כלומר הדר הוא זה וכשר. דר' חנינא מטבל ביה ונפיק אלא מתני' דקתני חסר כל שהוא פסול קשיא עלייהו ושנינן מתני' ביום ראשון. דרב ור' חנינא בשאר הימים. וקי"ל כוותייהו: מתני' שיעור אתרוג קטן ר"מ אומר כאגוז. ר' יהודה אומר כביצה. ובגדול כדי שיאחז שתיהן בידו אחת. פי' כדי שיאחז האתרוג ועמו לולב בידו אחת. ואם זה האתרוג גדול שאין ידו יכולה להחזיק עם לולב בבת אחת פסול. ור' יוסי אומר אפי' בב' ידיו. והלכתא כר' יוסי. ולא עוד אלא דהא ר' עקיבא קאי ותיה. ובן הלוקין אבני בית הכסא. דתניא בשבת מותר להכניס ג' אבנים מקורזלות לבית הכסא. וכמה שיעורן ר' מאיר אומר כאגוז ר' יהודה אומר כביצה: מתני' אין אוגדין את הלולב אלא במינו כו'. איבעיא רבא בסיב ועיקרא דדיקלא מין לולב הן ומותר לאגוד בהן הדייק דתנן מסככין בנסרין דברי ר' יהודה. ותניא ר' יהודה אומר סוכה אינה נוהגת אלא בד' מינין

מסורת הש"ס

[עירובין קג. יבמות לג. קדושין לח: ע"ז כו. סנהדרין סב: הוריות ג: ס' יבורות יא. חולין קכ.]

[שבת פא. ע"ש] שם ע"ש

[שבת פד: ושם] לעיל לב.

[כמשנה שבמשניות ובכ"י ובר"ה ליתא מלת בחוט ועי' תוי"ט וכן בפיסקא דרש"י לג.] [לעיל לג: ובד"ן]

[נ"ל דאויר]

גליון הש"ס

גמ' והא ר"ח מטביל בה ונפיק ע' לקמן דף מ ע"ב תוס' ד"ה אתרוג כו' ובע"ז דף נח ע"ב תוס' ד"ה בגבר וכו' ומדקאמר להכנים. עיין בכתובות דף ה ע"ב תוס' ד"ה אסור:

תורה אור

לא מצא ארבעת מינין יהא יושב ובטל והתורה אמרה בסוכות תשבו שבעת ימים סוכה של כל דבר וכן בעזרא אומר צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות (*ועשו) סוכות ככתוב [א] *ורבי יהודה סבר הני לדפנות עלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לסכך *ותנן מסככין בנסרין ד"ר יהודה אלמא סיב ועיקרא דדיקלא מינא דלולבא הוא ש"מ ומי אמר ר' יהודה ארבעת מינין אין מידי אחרינא לא *והתניא סיככה בנסרים של ארז שיש בהן ד' טפחים ד"ה פסולה אין בהן ד' טפחים רבי מאיר פוסל ורבי יהודה מכשיר ומודה רבי מאיר שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהן וכשירה מאי ארז הדס (א) כדרבה בר רב הונא *דאמר רבה בר רב הונא אמרי בי רב עשרה מיני ארזים הן שנא' אתן במדבר ארז שיטה והדס וגו': ר' מאיר אומר אפילו במשיחה כו': תניא *א"ר מאיר מעשה ביקירי ירושלים שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב אמרו לו *משם ראיה במינו היו אוגדין אותו מלמטה אמר להו רבה להנהו מגדלי הושענא דבי ריש גלותא כי גדליתו הושענא דבי ריש גלותא שיירי ביה בית יד כי היכי דלא תיהוי חציצה רבא אמר כל לנאותו אינו חוצץ ואמר רבה לא לינקיט איניש הושענא בסודרא דבעינא לקיחה תמה וליכא ורבא אמר *לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה אמר רבא מנא אמינא לה דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה דתנן *אזוב קצר מספקו בחוט ובכוש וטובל ומעלה ואוחז באזוב ומזה אמאי ולקח וטבל אמר רחמנא אלא לאו ש"מ לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ממאי דלמא שאני התם כיון דחבריה כגופיה דמי אלא מהכא *נפל משפופרת לשוקת פסול

הא

לא מלא אחד מד' מינין הללו יהא יושב ובטל. מסוכה נמלא זה קל והדין היה מלמד חומר מתחלתו כדדרשת מה. לולב הקל שאינו נוהג בלילות כבימים יש בו חומר זה שאינו נוהג אלא בד' מינין סוכה חמורה שנוהגת בלילות כו': עלי זית ועלי עץ שמן. לאו ד' מינין נינהו: ור"י סבר הנך לדפנות ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לסכך ותנן מסככין בנסרים. ול"ג של ארז וגסי נמי דהני נסרים מאחד מד' מינים הם מיהו מעיקרא דדיקלא נינהו אלמא לר"י סיב ועיקרא דדיקלא כשירין לאגדו של לולב דאי לאו הכי הוו להו כמין אחר דהא לר"י אין סוכה אלא בהכשר לולב מק"ו: סככה בנסרים של ארז גרסינן הכא: י' מיני ארזים הם. והדס חד מינייהו במסכת ר"ה (דף כג.): ביקירי ירושלים. מנכבדי ירושלים העשירים: במינו אוגדין אותו מלמטה. נמצא אגד העליון נוי בעלמא ולא להכשיר מלוה לפיכך אינו תוספת לעבור על בל תוסיף: מגדלי הושענא. אוגדי הלולבים לשון גדילין ולשון הש"ס לומר לכל אומן בדבר לשון זה כגון הך דבפרק משקין (מו"ק דף יא.) למגדלי אוהרי ולמגדלי תנורי בחולו של מועד הא למדת שפירוש לשון זה לשון עשיה ותקון: שיירי ביה בית יד. מתחת לאגד שלא יקחנו במקום אגדו דקסבר אין האגד מן המלוה כרבנן דאמרי אין צריך אגד: דלא נהוי חלילה. בין יד להושענא ואין זו לקיחה: לא לינקוט איניש הושענא בסודרא. כשנוטלו ללאת בו לא יכרוך סודר שבין כתפיו על ידו ויאחוז בו הלולב: אזוב קצר. שהיו מביאין מי חטאת מעיר לעיר בשפופרת של קנים ארוכות ומלניעין אותם בהם לטהרת טמאים ומטביל האזוב ומזה ואם היה קצר כשמכניסו בפי השפופרת אינו מגיע למים שבראש השני: מספקו. מאריכו כדי ספוקו: בכוש. פלך פוזי"ל בלע"ז שהנשים טוות בו: ולקח. אזוב וטבל במים בשעת טבילה בעינן לקיחה: אלא שמע מינה שמה לקיחה. ומיהו כשהוא מזה צריך לאחוז באזוב מפני שאם אוחזו בספוקו הוא מנענע כאן וכאן ואינו מכוין ומזה על הכלי: נפל משפופרת לשוקת. אף האפר היו מביאין בשפופרת ומקדשין בו את המים בשוקת של אבן שכל מעשה פרה בכלי אבנים היתה אם אפשר והיה נותן אפר משפופרת למים שבשוקת שהאפר נותן למעלה כדילפינן בסוטה (דף טז:) מים חיים אל כלי שהמים נותנין תחילה אל כלי ולא יפסיק אפר ביניהן והא דכתיב ונתן עליו מים מוקמינן (שם) לערבן ואם כשבא לקדש נפל האפר משפופרת לשוקת שלא במתכוין פסול הקידוש דבעינן ולקחו מעפר שרפת החטאת ונתן וגו' שיהא לוקח בידו ונותן:

הא

להקל ותימה דהכא אין הלכה כר' יהודה דלא מכשר אלא בד' מינין דהתם מתני' בפ"ק (דף יא.) כרבנן בהדלה עליה את הגפן ואת הדלעת דקתני או שקצץ כשרה וי"ל דהא דקי"ל התם כרבי יהודה היינו מכח דין אחר וליף במה מצינו מנותר שישנו בבל תותירו וחמץ ישנו בבל תותירו מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה דאע"פ שאמרו לו חכמים אשם תלוי וחטאת הבאה על הספק יוכיחו שהם בבל תותירו ואת אמרת בקבורה ושתק ר' יהודה אלמא הדר ביה מההיא אע"ג דהוא שתק אנן לא שתקינן דלא שתק אלא מתוך דברי עצמו במה שהומר במקום אחר דנותר בקבורה אבל אנן סברינן בשריפה ואין כאן יוכיח:

והביאו עלי זית. רבי יהודה הוה מוקי ליה לדפנות:

מאי ארז הדס כדרבה בר רב הונא דאמר י' מיני ארזים הם. תימה ולרב יהודה אמר רב דפליג עליו מאי איכא למימר דאמר במס' ר"ה פ' אם אינן מכירין (דף כג. ושם) ד' מיני ארזים הם אלו הן ארז וקתרום ועץ שמן וברוש ולספרים דגרסי לעיל בפ"ק (דף יד:) ברייתא דתניא כוותיה דרב סיככה בנסרים שאין בהן ארבעה דברי הכל כשרה ול"ג של ארז ניחא דבברייתא דהכא תניא כוותיה דשמואל ולא חשיב לה רב עיקר: **כי** היכי דלא ליהוי חלילה. דקסבר רבה מין במינו חוצץ אי נמי משום דמספקא ליה כדמוכח פרק בהמה המקשה (חולין דף ע. ושם) כרכתו אחותו והוציאתו מהו דמפרש ר"ת היינו נקבה שנולדה עמו וקרי לה אחותו כדאשכחן פרק כל הבשר (שם דף קיד.) אין לי אלא בחלב אמו בחלב אחותו הגדולה מניין והא דאמר פ"ק דבכורות (דף ט. ושם) גבי תמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים ורבנן לימא קסברי מקלת רחם מקדש דאי כוליה רחם מקדש נהי דא"א לנמלם חלילה מיהא איכא אמר רב אשי מין במינו אינו חוצץ התם הוא דפשיטא לן משום דאיכא מקלת רחם בלא חלילה ואע"ג דהכא נמי הוי חוצץ לאגד ומקצתה בלא חלילה וקא קפיד רבה דלוא לידה שאני דאורחייהו של תאומים בהכי והא דאשכחן בסוף שתי מדות (מנחות דף נד.) דמרבה כל בעלי חוברין לסמיכה [ובתנופות נ"א חד מניף ע"י כולם] ולא בעי למילף תנופה בק"ו מסמיכה דלא אפשר דהיכי ניעבד ליכפו כולהו בהדי הדדי קא הויא חלילה אפילו לרבא דאמר הכא מין במינו אינו חוצץ מ"מ פירכא היא ועוד מידי דלאו אורחיה סברא הוא דחוצץ כדתנן פ"ב דזבחים (דף טו:) על גבי רגל חברו פסול ובפ' הוציאו לו (יומא נח. ושם) מיבעיא ליה לרמי בר חמא הניח מזרק [תוך מזרק] וקבל בו את הדם מהו מין במינו חוצץ או אינו חוצץ ומסיק דאינו חוצץ דכתיב (ג) אשר ישרתו בם בקודש שנים כלים ושירות אחד והדר מיבעיא ליה הניח סיב בתוך המזרק דהוי מין בשאינו מינו אי חוצץ או אינו חוצץ ואין לדמות כל הדברים:

דבעינא לקיחה תמה וליכא. הכא לא שייך למימר דלא ליהוי חלילה כדאמר לעיל דלעיל איירי כשיאגד בלולב והכא כשכרך בידו ובדבר הכרוך בידו לא שייך חלילה ובסוף מקום שנהגו (פסחים נז. ושם) גבי יששכר איש כפר ברקאי דהוה כריך ידיה בשיראי ועביד עבודה ופי' בקונטרס וחלילה פוסלת בקדשים דכתיב ולקח הכהן בעינן שתהא לקיחה בעצמו של כהן אע"ג דלקיחה על ידי ד"א שמה לקיחה [לרבא] ה"מ דרך כבוד כדמוכח בסוף פירקין (דף מב.) גבי לולב שהוציאו בכלי דפריך עלה והאמר רבא לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ומשני הני מילי דרך כבוד אבל דרך בזיון לא והשתא נמי אע"ג דכריך ידיה בשיראי לכבוד עצמו היה עושה שלא יתלכלכו ידיו בדם האברים ומבזה קדשי שמים קרי ליה התם אי נמי *דלטעמיה דחלילה נענש משום בזיון קדשים כדמוכח מבת קול ומיהו לא יתכן פירוש זה מדמייתי עלה ההיא דאזוב שספקו בחוט אלא י"ל דאגד הצריך ללולב שלא יתפרדו המינין שייך ביה חלילה אבל הכא סודרא לא בעי לולב ומיהו גם זה לא יתכן דכ"ש דהוה ליה למימר דחוצץ כדמוכח בעיא דרמי בר חמא דפרק הוציאו לו (יומא דף נח. ושם) דהניח מזרק בתוך מזרק דבעי למיפשטה מהאי דעל גבי רגל חבירו פסול ודחי שאני רגל דלא מבטל ליה וי"ל דמיירי שעשה מן הסודר כמין בית יד ללולב ואין שייך כאן חלילה שכל הלולב חוץ מידו ואוחז בבית יד הבולט הנעשה מן הסודר ודמי לאזוב שספקו בחוט ולא חשיב ליה רבה לקיחה תמה ורבא סבר שמה לקיחה ולולב שהוציא בכלי דסוף פירקין לא בשאוחז בדופני הכלי אלא מניח ידו תחת שוליו או שאוחז בבית יד של כלי*: **נפל** משפופרת לשוקת. פי' בקונטרס לשוקת של אבן שכל מעשה פרה בכלי אבנים ואי אפשר לומר כך דהך שפופרת גופה מקבלת טומאה היא כדמוכח פרק חומר בקודש דאמרינן שפופרת שחתכה לחטאת טמאה ויטביל ובמסכת פרה בדוכתי טובא תנן שהיו ממלאין חביות לקדש בהן עוד משמע דעדיפי שאר כלים לקדש דתנן (פרה פ"ה משנה ה) בכל הכלים מקדשים אפילו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה דאף על גב דלא חשיבי כלים לטומאה חשיבי כלי לקידוש וכ"ש שאר כלים ומה שכל מעשיה בכלי אבנים היינו בשבעת הימים שמפרישין כהן השורף את הפרה ללשכה שעל פני הבירה ולשכת בית אבן היתה נקראת כדמפרש בריש יומא (דף ב.) ועביד משום מעלה: [וע"ע תוספות חגיגה כג. ד"ה שפופרת ותוספות יומא ב. ד"ה שכל ותוספות חולין ע: ד"ה טמאה]

אמאי

עה א ב מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה יא טור ש"ע א"ח סי' תרנא סעיף ז:

עו ג מיי' פי"א מהלכות פרה הלכה ד סמג עשין רלג:

עז ד מיי' פ"ט שם הלכה ג סמג שם:

[יש נוסחאות שלא היה כתוב לפניהם הך ור' יהודה עד לדפנות וכמו שהעיד הכס אזולאי בספר שמחת הרגל שמצא כן בש"ס של קלף וכזה א"ש תוספות ד"ה והביאו]

נחמיה ח

ישעיה מא

במדבר יט

[נ"א לעקצות]

[לעיל יד. וש"נ]

שם: יז:

תענית כה: ר"ה כג. ב"ב פ:

[תוספתא פ"ב]

[שבת כט: וש"נ]

[לקמן מב.]

פרה פי"ב מ"א

שם פ"ו מ"א

ר"ת

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי ארז הדס (כדרבה וכו' שיטה והדס) תא"מ ונ"ב בס"א אינו: (ג) תוס' ד"ה כי היכי וכו' דכתיב ואת כל כלי השרת אשר ישרתו בם:

הגהות הגר"א

[א] (ור"י סבר כו' עד לסכך) תא"מ:

גליון הש"ס

גמ' וכן בעזרא. עיין מ"ש לעיל בגליון דף יב ע"א ברש"י ד"ה צאו ההר: שם ורבא אמר לקיחה ע"י ד"א. עיין יומא דף מז ע"ב ברש"י ד"ה רב פפא:

דל טעמיה [כצ"ל]

רבינו חננאל

שבלולב. ש"מ נסרין של דקל מין לולב הן. ואסיקנא נמי ארז מין הדס הוא. ר' מאיר אומר אפי' במשיחה אוגדין. תניא אמר ר' מאיר מעשה ביקירי ירושלים שהיו אוגדין איתו בגימוניות של זהב אמרו לו במינו היו אוגדין אותו מלמטה. אמר רבה למגדלי הושענא דבי ריש גלותא שיירו בלולב בית יד. כלומר קצה הלולב הנאגד עם ההדס הניחוהו בלא אגד כי היכי דלא ליהוי חציצה רבא אמר כל לנאותו אינו חוצץ מין במינו הוא. אמר רבה לא לינקוט איניש לוליבא בסודרא דבעינא [לקיחה תמה] וליכא. רבא אמר לקיחה [ע"י דבר אחר] שמיה לקיחה מהא דתנן בפרה פי"ב האזוב הקצר מספקו בחוט או בכוש טובל ומעלה ואוחז באזוב ומזה. ר' יהודה ור"ש אומרים כשם שהזית באזוב כך טבילה באזוב. פי' אליבא דת"ק דפליג עלייהו אמאי קא שרי ולקח אזוב וטבל במים כתיב כו' וזה לא לקח אלא בחוט ובכוש שטוות בו הנשים נקרא כוש אלא ש"מ לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ודחינן דלמא שאני חוט וכוש דכיון דחבריה לאזוב כאזוב דמי ולא דמי לסודר דלא חבריה ללולב אלא מהא דתנן בפרה פ"ו נפל הקידוש משפופרת על השוקת פסול ודייקינו

הא הפילו הוא כשר אמאי °ולקחו ונתן אמר רחמנא אלא לאו שמע מינה לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ואמר רבה לא לדוץ איניש לולבא בהושענא דדלמא נתרי טרפי והוי חציצה ורבא אמר "מין במינו אינו חוצץ ואמר רבה לא ליגוז איניש לולבא בהושענא דמשתיירי הוצא והוי חציצה ורבא אמר *מין במינו אינו חוצץ ואמר רבה [ב]הדס של מצוה אסור להריח בו אתרוג של מצוה מותר להריח בו מ"ט הדס דלריחא קאי כי אקצייה מריחא אקצייה אתרוג דלאכילה קאי כי אקצייה מאבילה אקצייה °ואמר רבה [ג]הדס במחובר מותר להריח בו אתרוג במחובר אסור להריח בו מ"ט הדס דלהריח קאי אי שרית ליה לא אתי למגוייה אתרוג דלאכילה קאי אי שרית ליה אתי למגוייה ואמר *רבה [ד]לולב בימין ואתרוג בשמאל מ"ט הני תלתא מצות והאי חדא מצוה א"ל ר' ירמיה לר' זריקא מאי טעם לא מברכינן אלא על נטילת לולב הואיל וגבוה מכולן ולגבהיה לאתרוג ולבריך א"ל הואיל ובמינו גבוה מכולן: **מתני'** [ה]והיכן היו מנענעין בהודו לה' תחילה וסוף ובאנא ה' הושיעה נא דברי ב"ה וב"ש אומרין אף באנא ה' הצליחה נא א"ר עקיבא צופה הייתי ברבן גמליאל ור' יהושע שבל העם היו מנענעין את לולביהן והם לא נענעו אלא באנא ה' הושיעה נא: **גמ'** נענוע מאן דכר שמיה התם קאי *כל לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו כשר וקאמר היכן מנענעין תנן התם *[ו]שתי הלחם ושני כבשי עצרת כיצד הוא עושה מניח שתי הלחם על גבי שני הכבשין ומניח ידו תחתיהן ומניף ומוליך ומביא מעלה ומוריד שנאמר °אשר הונף ואשר הורם א"ר יוחנן *מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו במערבא מתנו הכי א"ר חמא בר עוקבא א"ר יוסי ברבי חנינא מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים א"ר יוסי בר אבין ואיתימא ר' יוסי בר זבילא זאת אומרת שירי

הא הפילו הוא. במתכוין דומיא דנפל מאליו שלא אחז בספר עצמו אלא אחז בשופרת ונערה לתוך שוקת כשר: ה"ג אמאי ולקחו ונתן אמר רחמנא אלא ש"מ לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה: ואמר רבה גרס בכולהו: לא לידון איניש לוליבא בהושענא. לאחר שאגד תורה אגד הערבה וההדס יחד לא יתחוב הלולב למעלה בתוך האגד: דלמא נתרי טרפי. הלולב משיר עלי ההדס והערבה ומשתיירין באגד וחוצצין בין מין למין והיינס האגודים יחד להיות לקיחה אחת: לא (*ליגוד) איניש טוליבא בהושענא. אם הוא ארוך יותר מדאי מן הערבה ובא לקצצו מתחת לא יקצצו בעודו באגודה אלא יוציאנו ויגוז מתחת ויחזור ויאגוד: דמשתיירי הוצא. של לולב הנוצין מן השדרה בתוך האגד לפי שעלי הלולב ארוכים ומחוברים מתחת השדרה ונמשכין ועולין כנגד גובהו של לולב וכשקוצץ מתחת נמצאו חתוכין מן השדרה ונשארין באגודה: אסור להריח בו. דגמרינן מסוכה דילפינן בפרק קמא (דף ט.) דחל שם שמים על עצי סוכה ליאסר בהנאה כל שבעה הואיל והוקצו למצוה: מריחא. שהוא דרך הנאתו אקציה: הדס במחובר. לענין שבת נקט לה כל ימות השנה: כי שרית ליה. כלומר אע"ג דשרית ליה להריח לא אתי למיתלש דהא במחובר נמי מריח ליה שפיר ואינו טרוד בקליטתו שיסכה ויתלשנו: אבל אתרוג דלאכילה קאי. כי מורח ליה מיכשי ותליש ואכיל ליה ואף אם אוכלו במחובר אין לך תולש גדול מזה: הואיל וגבוה מכולן. חשוב הוא ונקרא האגד על שמו: ולגבהיה לאתרוג. קא סלקא דעתיה דהואיל דגבוה דקאמ' הייטו הא דאמרן לעיל (לב:) שדרו של לולב צריך שיצא למעלה מן ההדס טפח: ובמינו. גבוה משלשתן: **מתני'** תחלה וסוף. הודו שבתחלת הפרק והודו שבסוף הפרק בסוף ההלל מן הודו עד סוף ההלל חדא פרשתא במנין פרשיות של ספר תהלים: **גמ'** נענוע מאן דכר שמיה. שיהא אדם חייב לנענע דפשיטא ליה לתנא וקבעי היכן היו מנענעים: כדי לנענע בו. אלמא מצוה לנענע כדלקמן לעצור רוחות רעות וטללים רעים: כיצד עושה. אותם שהוא צריך להניפם יחד חיים כדכתיב (ויקרא כג) והניף הכהן אותם על לחם וגו' על שני כבשים וגו' הכבשים חיים ומניח שתי הלחם על שני הכבשים כדכתיב על לחם הבכורים תנופה על שני כבשים ואף על גב דריביה דקרא משמע אותם על לחם ילפינן לה במנחות מלחם המלואים דלחם למעלה: הונף. היינו מוליך ומביא ונטלי"ר בלע"ז: הורם. מעלה ואין עלייה בלא הורדה והאי קרא לאו בכבשי עצרת כתיב אלא במלואים ומיהו כל תנופות ילפינן מינה: למי שארבע רוחות שלו. מצוה זו אנו עושין לשמו כן מראה בהנפתו: זאת אומרת. הא דרבי יוסי דקאמר תנופה עוצרת רוחות רעות וטללים רעים:

שירי

אמאי ונתן אמר רחמנא אלא שמע מינה נתינה על ידי דבר אחר שמה נתינה הכא נמי לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה. כך כתוב בכל הספרים וקשה חדא דמה לו לדקדק מנתינה הא גבי פרה כתיב לשון לקיחה ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת השתא קשיב על ידי שפופרת דהייט על ידי דבר אחר ועוד ונתן קאי המים ולא אאפר כדמוכח בהדיא פרק כל שעה (פסחים דף כו: ושם) דפריך ונתן אלמא תלושין ניכהו והא מחוברין ניכהו כלומר דבעינן מים חיים אל כלי ובפרק שני דסוטה (דף טז: ושם) ובפרק קמא דתמורה (דף יב: ושם) נמי קאמר תרי קראי כתיבי ונתן עליו אלמא אפר ברישא דפשטיה דקרא משמע דעליו אאפר קאי שנותן המים עליו וכתיב מים חיים אל כלי דמשמע שלא יהא הפסק בין מים לכלי ופרק הערל (יבמות עג: ושם) קאמר כתב רחמנא ולקחו ונתן דאפילו (א) שקלי תרי ויהיב חד הייט (ב) שקלי תרי מאפר ויהיב חד במים ומיהו יתכן דנתן אתרוייהו קאי אמים ואפר ובקונטרס גרים הכי ואמאי ולקחו ונתן אמר רחמנא אלא שמע מינה לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה: **ולגבהיה** לאתרוג ולבריך. קשה דהוה ליה למימר הואיל ובשיעור' גבוה מכולן: **בהודו** להשם תחלה וסוף. הודו שבתחלת הפרק והודו בסוף הלל מן הודו עד סוף ההלל חדא פרשה היא במנין פרשיות של ספר תהלים כך פירש בקונטרס ויש מפרשים תחלת הפסוק וסוף הפסוק ולאו מילתא היא אלא בהודו מנענע פעם אחד וכן באנא ה' הושיעה נא כבית הלל ולא באנא ה' הצליחה נא כבית שמאי וטעמא דבית הלל אע"פ שאין אנא ה' הושיעה נא תחלת הפרק ולא סוף הפרק מנענעים משום דכתיב (דה"א טז) אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ וכתיב בתריה הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וכתיב נמי בתריה ואמרו הושיענו אלהי ישענו והייט ירננו שמנענעים את הלולב ומשבחין בהודו ובאנא ה' הושיעה נא ועכשיו שנהגו שטליח צבור אומר יאמר נא ישראל והצבור עונין הודו וכן ביאמרו נא יראי ה' הצבור מנענעים על כל הודו והודו שעונין אבל שליח צבור לא ינענע וי"מ דאף שליח צבור מנענע אגב ליבורא שעונין בכל פעם ופעם הודו ומנענעין מנענע נמי שליח צבור ביאמר נא וביאמרו נא ובשעת ברכה לא מלינו אם חייב לנענע בתחלת נטילה אלא מדאמרינן בפירקין (דף מב.) קטן היודע לנענע חייב בלולב משמע דמנענע בתחלת הברכה אע"פ שאינו יודע לקרות הלל ועוד מדתניא במסכת ברכות בסוף תפלת השחר (דף ל. ושם) הקדים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה משמע דמנענע בלא הלל: **כדי** לעצור רוחות רעות. בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות סב. ושם) חשיב כל הטעונין תנופה ושמא לא בכל תנופות עושין כן אלא דוקא בתנופת שתי הלחם דעצרת וכן בלולב משום דאמרינן פ"ק דר"ה (דף טז) דגזר דין נחתם בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג על המים ולכך הנענוע שבלולב יש בו הולכה והבאה ובערוך פירש בערך נע [דאיתא בירושלמי תנא] צריך לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר בעי ר' זירא הכין חד והכין חד או דלמא הכין והכין חד פי' כבר אמרת צריך נענוע ג' פעמים ובעי ר' זירא הולכה פעם אחת והבאה פעם אחת או הולכה והבאה פעם אחת נחשבים וצריך להוליך ולהביא שלשה פעמים תמן תנינן בנדה פרק האשה (דף סג:) גבי שבעה סמנין מעבירין על הכתם וצריך לכסכס שלש פעמים על כל אחד רבי זעירא בעי הכין חד והכין חד או הכין והכין חד ולא אפשיט וכיון דלא אפשיט עבדינן לחומרא שלש פעמים לכל אחד ואחד ע"כ לשונו והיא בעיא דהתם איתא נמי בש"ס דידן בנדה פ' האשה (דף סג:) דבעי ר' ירמיה אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי חד ואתויי חד ודכוותה פ' ואלו מנחות (דף עו) גבי שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה דבעי ר' ירמיה אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי חד ואתויי חד:

מאי

עין משפט נר מצוה

עח א מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה יב סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנא סעיף א:

עט ב מיי' שם הלכה כו סמג שם טור ש"ע א"ח סי' תרנג סעיף א:

פ ג מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף י:

פא ד מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה ו ט סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנא סעיף ב:

פב ה מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ח:

פג ו מיי' פ"ח מהלכות תמידין הלכה יא:

רבינו חננאל

דדייקינן מינה טעמא דנפל הא הפילו הוא מן השפופרת בכוונה לשוקת כשר. ואמאי ולקחו לטמא וגו' אלא ש"מ לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה. אמר רבה לא לידוץ איניש כלומר לא ינעוץ לולב בהושענא דלמא ניתרי טרפי דהושענא בנעיצה זו וחוצצין בין הלולב ובין הושענא. רבא אמר מין במינו אינו חוצץ וכן אמר רבה לא יחתוך אדם קנה הלולב היוצא מתחת ההדס אחר שאגדו שמא ישארו מן ההוצין שנחתך עיקרן בכלל אותן שהיו יוצא מן ההדס ונשארו ההוצין בלא עיקר וחוצצין. רבא אמר מין במינו אינו חוצץ. הדס של מצוה שהוא עם הלולב מוקצה הוא ואסור להריח בו אבל האתרוג מותר להריח בו כי לא הקצהו אלא מן אכילה. וכן הדס במחובר אסור להריח בו גזירה שמא יתלוש. אתרוג מותר דלא אתי למתלש דלאכילה עביד ולאכול מיניה הא לא שרית ליה. אמר רבה לולב בימין שהוא ג' מצות בהדדי ועליה מברכין הואיל ומינו של לולב גבוה מכולן. אתרוג בשמאל שהוא חד מצוה. כיון ששנינו לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענעו. אמרנו והיכן היו מנענעין כהודו לה' תחלה וסוף ובאנא ה' הושיעה נא. ונענוע זה זולתי מוליך ומביא מעלה ומוריד ששנינו במנחות בענין שתי הלחם וכבשי עצרת. ואמר רבה התם וכן בלולב. אלא צריך לנענע בהולכה ובהובאה בג' פעמים זולתי מוליך ומביא מעלה ומוריד. וכן קבלנו מרבינו האי זצ"ל. והעמדנו עיקר דבר זה מתלמוד א"י. דגרסינן התם רב חייא בר אשי בשם רב נוטל לולב ומנענע שופר ותוקע וכשמגיע זמן ק"ש קורא ומתפלל. תני צריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר. ר' זעירא בעי הכין חד והכין חד או הכין והכין חד. פי' כבר אמרנו צריך לנענע ג"פ. בעי ר' זירא ההולכה תחשב פעם אחת וההבאה פעם אחת או [הולכה]והובאה פעם אחת נחשבת וצריך להוליך ולהביא ג"פ. תמן תנינן (כפרה) [בנדה] ז' סממנים מעבירין על הכתם וצריך לכסכס על כא"א ג"פ. ר' זעירא בעי הכין חד והכן חד או הכן והכן חד ולא איפשטא. וכיון דלא איפשטא עבדינן לחומרא ג"פ הולכה והבאה כא"א פי'

מסורת הש"ס

[ת"צ ליגוז]

[זבחים קי. בכורות טז]

לעיל לז:

לעיל כט: וש"נ

מנחות סא.

שם סב. ע"ש

שמות כט

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמאי וכו' דאפי' שקיל תרי: (ב) בא"ד הייט שקיל תרי מאפר ויהיב חד ממים:

גליון הש"ס

גמ' ואמר רבה הדס במחובר. עיין בר"ן פ"ב דביצה דף קלד ע"א בשם הגאונים הגי' בכאן בהיפוך דהדס במחובר אסור להריח ם אתרוג שרי ע"ש וכ"כ הגהת אשר"י:

שירי מצוה מעכבין את הפורענות שהרי תנופה שירי מצוה היא ועוצרת רוחות וטללים רעים ואמר רבא וכן בלולב רב אחא בר יעקב ממטי ליה ומייתי ליה אמר *דין גירא בעיניה דסטנא ולאו מלתא היא משום דאתי לאיגרויי ביה: **מתני'** מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב ליטול לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו לא נטל שחרית יטול בין הערבים *שכל היום כשר ללולב: **גמ'** אמרת נוטלו על שלחנו למימרא דמפסיק ורמינהי *אם התחילו אין מפסיקין אמר רב ספרא ל"ק הא דאיכא שהות ביום הא דליכא שהות ביום °אמר רבא מאי קושיא דילמא הא דאורייתא הא דרבנן אלא אמר רבא אי קשיא הא קשיא לכשיכנס לביתו נוטלו על שלחנו אלמא דמפסיק והדר תני לא נטל שחרית יטול בין הערבים אלמא לא מפסיק אמר רב ספרא ל"ק הא דאיכא שהות ביום הא דליכא שהות ביום א"ר זירא °מאי קושיא דלמא מצוה לאפסוקי ואי לא פסיק יטול בין הערבים שכל היום כשר ללולב אלא אמר ר' זירא לעולם כדאמרינן מעיקרא ודקשיא לך הא דאורייתא הא דרבנן הכא ביום טוב שני דרבנן עסקינן דיקא נמי מדקתני מי שבא בדרך ואין בידו לולב דאי ס"ד ביו"ט ראשון מי שרי: **מתני'** °מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרין ותבא לו מאירה אם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה *מקום שנהגו לכפול יכפול לפשוט יפשוט לברך יברך °הכל כמנהג המדינה: **גמ'** ת"ר* °באמת אמרו בן מברך לאביו ועבד מברך לרבו ואשה מברכת לבעלה אבל אמרו חכמים תבא מאירה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו אמר רבא הלכתא

רש"י

שירי מצוה. מצוה שהיא שיריים שאינה עיקר לעכב כפרה אעפ"כ חבובה היא לעכב את הפורענות: שהרי תנופה שירי מצוה היא. ואינה מעכבת כדתניא בתורת כהנים ומייתינן לה בגמרא דיומא (דף ה.) לתנופה לכפר וכי תנופה מכפרת והלא אין כפרה אלא בדם אלא שאם עשאה לתנופה שירי מצוה שיירה ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו לא עשה מן המובחר וכיפר כלומר אעפ"כ כיפר שאין צריך להביא קרבן אחר: וכן לולב. מוליך ומביא מעלה ומוריד: ממטי ליה. מוליך: ומייתי. מביא: גירא בעיניה דסטנא. הרי זה לחץ בעיניו של שטן שרואה בעיניו שאין בו כח לנתק מעלינו עול מצות: ולאו מלתא היא. אין נכון לומר כן: לאיגוריי. שיתגרה בו שטן שהוא יצר הרע ויסיאנו לתעות מעל קונו וימכור עצמו על הדבר: **מתני'** יטול על שלחנו. אם שכח ולא נטל קודם אכילה צריך להפסיק סעודתו ויטול לולב: **גמ'** אם התחילו אין מפסיקין. גבי תפלת המנחה תנן לה במסכת שבת לא ישב אדם לפני הספר ולא יכנס לא לאכול ולא לדון ואם התחילו קודם המנחה ומשכה סעודתן והגיע זמן המנחה אין מפסיקין אין צריכין להפסיק סעודתן ולהתפלל: הא דאיכא שהות ביום. התם בדאיכא שהות להתפלל אחר שיגמרו סעודתם ומתני' דהכא בדליכא שהות שתמשך סעודתו עד שתחשך: ומאי קושיא. דתפלה אלולב דאיצטריך רב ספרא לשנויי עלה דלמא תרוייהו בדאיכא שהות וגבי לולב מפסיקין דמדאורייתא היא אבל תפלה דרבנן: אלא אי קשיא. דאיצטריך רב ספרא לשנויי היא גופה קשיא דלולב אלולב רישא דקתני מפסיק וסיפא משמע ימתין אם ירצה שהרי יש לו שהות כל היום: דלמא מצוה לאפסוקי. שמא ישכח ויפשע: אלא אמר ר' זירא לעולם. כי איצטריך רב ספרא לשנויי משום קושיא קמייתא איצטריך: **מתני'** מקרין אותו. כך היו נוהגין אחד קורא את ההלל ומוציא את הרבים ואם היה עבד או אשה או קטן הואיל ואין מחויב בדבר אין מוציא את המחויב מידי חובתו הלכך עונה אחריו כל מה שהוא אומר: ותבא לו מאירה. שלא למד ואם למד תבא לו מאירה שמבזה את קונו לעשות שלוחים כאלה: עונה אחריו הללויה. על כל דבר שהוא אומר והכי קתני לה במסכת סוטה (דף ל:) כיצד אמרו ישראל שירה בים כגדול המקרא את ההלל והם עונין אחריו הללויה משה אמר אשירה לה' והם אומרים אשירה לה' משה אמר כי גאה גאה והם אומרים אשירה לה' אלמא דעל כל דבר ודבר קאמר דעונין הללויה: לכפול. כל פסוק ופסוק ונהגו כן מפני שיש פרשה שכולה כפולה הודו תחלה וסוף יאמר נא שלשה פעמים קראתי יה ענני במרחב יה ה' לי ה' לי טוב לחסות סבבוני סבוני דחה דחיתני ויהי לי לישועה קול רנה וישועה ימין ה' ימין ה' לא אמות ולמות לא נתנני פתחו לי שערי זה השער וגו' אבל מאודך ולמטה אינו (*כופל) והיינו דאמרינן לקמן (דף לט.) מוסיף לכפול מאודך ולמטה: **גמ'** באמת אמרו. כל באמת הלכה היא ואין חולק בדבר: בן מברך לאביו. ברכות המזון משהגיע לחינוך דחייב מדרבנן ובמסכת ברכות פרק מי שמתו (דף כ:) מוקים לה כגון שלא אכל אביו אלא כזית או כביצה דהוי שיעורא דרבנן דמדאורייתא לא מיחייב עד דשבע דכתיב ואכלת ושבעת וברכת הלכך אתי מדרבנן ומפיק מדרבנן: שאשתו ובניו מברכין לו. דודאי מחמת שלא למד הוא:

הלכתא

תוספות

מאי קושיא דלמא הא דאורייתא והא דרבנן. תימה והרי קידוש היום דאורייתא כדאמרי' פ' מי שמתו (ברכות דף כ: ושם) נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה והא דמשמע בריש נזיר (דף ג:) שהוא מדרבנן אין הוא מדרבנן דדריש לאסור על היין מצוה כיין הרשות וקאמרינן מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד הוא ומשני קידוש עצמו דאורייתא ואפ"ה א"ר יוסי בריש ערבי פסחים (דף ק. ושם) דאין מפסיקין ופסקינן התם הלכה כר' יוסי בע"ש וכר' יהודה בערב פסח וי"ל דשאני קידוש היום שיכול לקדש ביום כבלילה וליכא למיחש לפשיעות' כולי האי ועוד לפי שעוסק בסעודת שבת לא חיישינן כולי האי שמא יתעצל בקידוש היום: **יום** טוב שני דרבנן. ולאו היה מצי לשנויי דאידי ואידי איכא שהות אלא משום דכולי יומא זימניה הוא חיישינן טפי דלמא אתי למיפשע כדאמרינן פ"ק דשבת (דף י.) במנחה כיון דקביעא ליה זימנא מירתת ולא אתי למיפשע ערבית כיון דכולי ליליא זמניה לא מרתת ואתי למיפשע ואין לומר משום דהתם ליליא זמן שינה וחיישינן טפי דא"כ ההוא טעמא ה"ל למימר התם וי"ל דתפלה צריכה שהות ומתעצל בה טפי מנטילת לולב דמכי אגבהיה נפק ביה: **מדקתני** מי שבא בדרך. תימה בסוף פ' תפלת השחר (ברכות דף ל. ושם) אמרי' המשכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע [לולב ומנענע] והיינו ביום טוב וי"ל דהיכא דליכא למיטעי לא חיים ומיירי בהולך בתוך התחום למקום שבא חכם ועוד דהתם קתני המשכים לצאת לדרך שמביתו הולך לקראת חכם ונוטל לולב קודם שילא אבל הכא קתני מי שבא בדרך וכשיכנס בביתו נוטל לולב משמע שממקום רחוק בא לביתו: **מי** שהיה עבד ואשה. משמע כאן דאשה פטורה מהלל דסוכות וכן דעצרת וטעמא משום דמצוה שהזמן גרמא היא אע"ג דבהלל דלילי פסחים משמע בפרק ערבי פסחים (דף קח.) דמחייבי בד' כוסות ומסתמא לא תיקנו ד' כוסות אלא כדי לומר עליהם הלל ואגדה שאני הלל דפסח דעל הנס בא ואף הן היו באותו הנס אבל כאן לא על הנס אמור: **ותהי** לו מאירה. שלא למד ואם למד תבא לו מאירה שמבזה את קונו לעשות שלוחין כאלה כן פי' בקונט' ועל אשתו ובניו מברכין לו בגמרא היה לו לפרש כן דמתני' מיירי בלא למד שמקרין אותו ועונה אחריהן מה שהן אומרים ומשום דמבזה במה שאלו מברכין לו דלאו בני חיובא נינהו המקרין אותו קלייט ליה דהא בגדול מקרא אף על פי שאין עונין אחריו אלא הללויה דנפיק בשמיעה לחודיה ותבא לו מאירה דעבד ואשה נמי לא מיחייבי בהלל דמצות עשה שהזמן גרמא הוא: **באמת** אמרו בן מברך לאביו. אין זה מענין משנתינו ולא מייתי ליה אלא אגב גררא דתבא לו מאירה דהכא לא איירי במקרא אותו דבפ' מי שמתו (ברכות דף כ: ושם) רוצה לדקדק מכאן דנשים חייבות בברכת המזון דאורייתא מדמוציאה אחרים ידי חובתן ופריך קטן איכא למימר דאורייתא אלא הב"ע דאכל שיעורא דרבנן ומפיק דרבנן ובתוספתא קתני גבי ברכת המזון דאין אשה ועבד וקטן מוציאין את הרבים ידי חובתן ואיכא לאוקומי כשאכל שיעורא דאורייתא ואין יכול לדקדק מכאן *דברכת המזון דאורייתא דדלמא לא הוי דאורייתא כיון דאין מצטרפות לזימון כדתנן פרק שלשה שאכלו (שם דף מה.) אין מוציאות אע"פ שהאים מוציאן שאני אים דחביב טפי אי נמי משום דרבים זילא בהו מלתא דהרי מגילה דנשים חייבות בה ופירש בה"ג דאין נשים מוציאות את הרבים ידי חובתן במגילה:

הלכתא

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה י סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנב סעיף ב:

פה ב ג מיי' פ"ג מהל' חנוכה הלכה יד טוש"ע א"ח סי' תכב סעיף ג:

פו ד מיי' פ"ה מהל' ברכות הלכה ט סמג עשין כז:

מסורת הש"ס

[קדושין ל. פת.] [מגילה כ:] שבת ט: [פסחים קיט.] ברכות כ:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא מאי קושיא. כעין זה יבמות דף קח ע"ב:

[צ"ל כפול]

גי' ר"מ ואינו יכול לדקדק מכאן דאין חייבות כבסמ"ז דאורייתא דדלמא חייבות דאורייתא אלא יין דאין מצטרפות:

רבינו חננאל

פי' כשכים. כמו לכסכום קרמי [במו"ק דף י ע"ב] והוא כמו חיכוך ובעיא דר' ירמי' התם בים'נדה ולא איפשיטא ועלתה בתיקו: מתני' מי שבא בדרך ואין בידו לולב כשיכנס לביתו נוטלו על שלחנו וכו'. אלמא מפסיק סעודתו ונוטלו ואוכל. איני והתנן בשבת פ"א לא יכנס לאכול סמוך למנחה עד שיתפלל וקתני אם התחילו אין מפסיקין. ושנינן אי איכא שהות ביום כדי לאכול ולגמור סעודתו ואח"כ מתפלל אינו מפסיק. ואם אין שהות ביום מפסיק. ומתני' בדליכא שהות ביום. ואתא רבא ושני שנויא אחרינא ואמר לא שני לן בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן. הלא בהדיא שנינן מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. הלכך לולב דמדאורייתא מפסיק. תפלה דמדרבנן לא מפסיק. אלא מתני' היא גופא קשיא קתני כשנכנס לביתו נוטלו על שלחנו אלמא מפסיק והדר תני לא נטל שחרית יטול בין הערבים אלמא לא מפסיק בשחרית. ומשני *)רב אשי לא שווי לולב לתפלה. ואמר לכתחלה איבעי ליה לאפסוקי ואי לא מפסיק יטול כל היום. אי הכי קשיא הכא קתני יטול על שלחנו אלמא מפסיק. והתם קתני ואם התחילו אין מפסיקין (לכתחלה לא). לעולם כדאמרינן הא דאיכא שהות ביום אין מפסיקין. ואי ליכא שהות ביום מפסיקין ומתני' נמי הכי קתני אין שהות ביום יטול על שלחנו אלמא מפסיק. ואם יש שהות ביום אינו מפסיק שאם לא נטל שחרית יטול בין הערבים שכל היום כשר ללולב. ושינויא הא דלולב דאורייתא ותפלה דרבנן לא מצית אמרת מדקתני מי שבא בדרך אלמא מתני' דבשאר הימים דמדרבנן היא, דאי ס"ד ביו"ט ראשון שהוא מןהתורה כדכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'. מי שרי למפנוי באורחא אלא ש"מ **)דמדרבנן בשאר הימים נינהו: מתני' מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרים כו'. אמר רבא

*) נראה דצ"ל לעולם שוה לולב לתפלה וכו' ורבינו מפרש דרב אשי לשנויי קושיא קמייתא אתי ולא לתרוצי תירוצא דרב ספרא אתא ודוק. **) נראה דצ"ל אלא ש"מ בשאר הימים דמדרבנן נינהו.

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ג מהל' חנוכה הלכה יב יג יד:

לח ב מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה יא סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' נה סעיף י וסי' קד סעיף ז' וסי' קט סעיף ג וסי' ריג סעיף ב:

הלכתא גיברתא איכא למשמע ממנהגא דהלילא. במקום של רבא היו כולם בקיאים בהלל והיו כולם קוראים את ההלל עם שליח לבור כמו שאנו קוראים עכשיו ולא היו סומכים עליו כלל כדפירש בקונטרס אלא שנהגו לשנות בהנך דוכתי דמפרש והולך כדי ללמוד מהן הלכה למעשה לבקי ולמי שאינו בקי וגדול מקרא אותו או קטן ומה שאין אנו נוהגין עכשיו לעשות כן משום דמנהגא קרי ליה (והיכא דנהוג נהוג) והיכא דלא נהוג לא נהוג: **הוא** אומר הללויה. שליח לבור והלבור עונין אחריו הללויה והוא שותק עד שיענו והשתא אינו מפרש היאך מברכין שגם הלבור חייבין לברך קודם שיתחילו ושמא כולם מברכין יחד ואף על פי שהלבור שותקין עד שיפתח שליח לבור הללויה אין לחוש בכך: **מכאן** שאם היה גדול מקרא אותו עונין אחריו הללויה. ממתני' שמעינן לה אלא מפרש והולך כל הלכתא דאיכא למשמע ממנהגא: **מכאן** שמצוה לענות בראשי הפרקים. פירש בקונטרס מכאן שבראשי הפרקים לריכין לענות ראשי הפרקים ולא סגי להו בהללויה משמע מתוך פירוש הקונטרס שבראשי פרקים עונין ראשי פרקים ולא יותר ועל כל דבר חוץ מראשי פרקים עונין הללויה עד שיגמור את ההלל וכן פירש במתניתין ובסוף פרק כשם (סוטה דף ל: ושם) לא משמע הכי דתניא בגמרא כילד אמרו ישראל שירה כגדול (ב) מקרא את ההלל והן עונין אחריו ראשי פרקים משמע שמתחילת הפרק עד סופו עונה ראש (ראש) פרק על כל דבר ודבר עד סופו וכן פרק שני עונה ראש פרק שני ועל כל דבר ודבר עד סופו וכן כולם כגון הללויה בצאת ישראל ממצרים לא לנו ה' לא לנו אהבתי כי ישמע ה' הללו את ה' כל גוים הודו לה' כי טוב ושמא מתחלת הלל עד הודו פרק אחד מדלא עשה במנהגא דהלילא סימן לדבר עד הודו דבפרק ראשון הבא אחריו היה להם לעשות סימן זה ומה שנוהגין עכשיו ששליח לבור אומר שלשה יאמרו נא והלבור עונין על כל אחד ואחד הודו ולא מלינו מנהג זה בש"ס מ"מ נפקי מהאך קראי דשומע כעונה: **הוא** אומר אנא ה' הושיעה נא והם אומרים אנא ה' הושיעה נא הוא אומר אנא ה' הצליחה נא וכו'. ואע"ג דאמרינן במגילה (דף כב.) אין מפסיקין בפסוק אלא לתינוקות הכא שאני שאמרוהו שני בני אדם כדאיתא בערבי פסחים (דף קיט.): **שמע** ולא ענה יצא. מי שאינו יודע לקרות ולא לענות אם שמע וכיון את לבו לשמוע אף על פי שלא ענה יצא וכן למתפללין בלבור ושליח לבור אומר קדושה או יהא שמיה רבא מברך ישתקו מתפלתן וישמעו והרי הן כעונין ולכשיגמור קדושה יחזרו לתפלתן וכן יסד רב יהודאי גאון בה"ג כדפירש בקונטרס וקשה מהא דאמרינן פרק מי שמתו (ברכות דף כא:) אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח לבור לקדושה יתפלל ואם לאו לא יתפלל *וי"א שם כן במודים ולמה לן כולי האי יתפלל כדרכו ולכשיגיע שם ישתוק אלא ודאי אם יהיה שותק היתה שמיעתו הפסקת תפלתו ומיהו שמא אע"ג דשומע כעונה מ"מ עונה עדיף ומלוה מן המובחר*: **אמר** רבא לא לימא איניש ברוך הבא והדר בשם ה'. תימה דבסוף מלות חליצה (יבמות דף קו: ושם) אמר אביי האי מאן דמקרי חליצה לא ליקרי לדידה לא לחודי' ולאבה [יבמי] לחודיה דמשמע אבה יבמי אלא לא אבה יבמי בבת אחת ולא ליקרי לדידיה לא לחודיה וחפלתי [לקחתה] לחודיה דמשמע חפלתי לקחתה אלא לא חפלתי לקחתה בפעם אחת אמר רבא אפסוקי מלתא לית לן בה ויש לומר דלבתר דשמע הכי מרב ספרא סברה הכל שאין אחר מקרא אותו לא לימא ברוך הבא ויגמים בינתים והדר בשם ה' דלא קיימא אזכרה אמילתא דלעיל ומיחזי כמוליאו לבטלה:

תורה אור

הלכתא *גיברתא איכא למשמע ממנהגא דהלילא הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה הוא אומר °הללו עבדי ה' והן אומרין הללויה מכאן שאם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה הוא אומר הודו לה' והן אומרים הודו לה' מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים אתמר נמי אמר רב חנן בר רבא מצוה לענות ראשי פרקים הוא אומר אנא ה' הושיעה נא והן אומרים אנא ה' הושיעה נא מכאן שאם היה קטן מקרא אותו עונין אחריו מה שהוא אומר הוא אומר אנא ה' הצליחה נא והן אומרים אנא ה' הצליחה נא מכאן שאם בא לכפול כופל הוא אומר ברוך הבא והן אומרים בשם ה' *מכאן לשומע כעונה בעו מיניה מרבי חייא בר אבא שמע ולא ענה מהו אמר להו חכימיא וספריא ורישי עמא ודרשיא אמרו *שמע ולא ענה יצא אתמר נמי אר"ש בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא מנין לשומע כעונה דכתיב °את (*הדברים) אשר קרא (*יאשיהו) וכי יאשיהו קראן והלא שפן קראן דכתיב ויקראהו שפן (את כל הדברים האלה) לפני המלך אלא מכאן לשומע כעונה ודילמא בתר דקראנהו שפן קרא יאשיהו אמר רב אחא בר יעקב לא סלקא דעתך דכתיב °יען רך לבבך ותכנע לפני ה' בשמעך (את הדברים האלה) בשמעך ולא בקראך: אמר רבא לא לימא איניש ברוך הבא והדר בשם ה' אלא ברוך הבא בשם ה' בהדדי (*א"ל רב ספרא משה

תהלים קיג | מלכים ב כב | שם | רש"ל מ"ז

הלכתא גיברתא. הלכות גדולות: ממנהגא דהלילא. ממה שאנו רואים שנוהגין עכשיו בימינו בבתי כנסיות כדמפרש ואזיל שהיו נוהגין לענות הללויה שתי פעמים ולא יותר ואומרים כל ההלל עם המקרא עד הודו ועונין הודו אחריו וחוזרין וקורין עמו עד אנא ועונין אנא הושיעה נא ואנא הצליחה נא אחריו כמו שאנו עושין ואין זו כקריאת הראשונים שהיו עונים הללויה על כל דבר כדאמרינן במתניתין דהכא ובסוטה (דף ל:) ואמר רבא ממנהג של עכשיו אנו למדים מהו עיקר קריאת הלל כשתיקנוהו תחילה לפי שהכל חייבין בקריאתו ואין הכל בקיאין בו תקנו אחד קורא ואחרים שומעים והכל עונים מקצת ועכשיו שכל בני כנסיותינו בקיאין וקורין אותו כולו ואעפ"כ עונין שתי פעמים הללויה והודו לה' והנא מכאן אנו יכולים ללמוד מה תקנו הראשונים לענות למי שאין בקיאין ולבקיאין: הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה. ממה שאנו נוהגין שהמקרא פותח בהללויה ואנו שותקין' ועונין אחריו הללויה והוא שותק ואין אנו מתחילין לקרות עמו כסדר שאנו גומרים עמו שאר ההלל למדין אנו מכאן שמצוה לענות הללויה בפתיחתו ואפילו לבקיאין: הוא אומר הללו עבדי ה' והם אומרים הללויה מכאן למי שגדול מקרא (א) שעונה אחריו הללויה. ממה שנוהגין עכשיו לענות עוד הללויה פעם שניה ושאר הלל קורין כולן עמו אנו למידין תקנה הראשונה מי שאינו בקי או בקי ואינו גומרו אלא סומך על המקרא דיו לענות הללויה על כל דבר ודבר ולפיכך החזיקו עכשיו במנהג הזה לסמוך בהללו עבדי ה' על המקרא ולענות הללויה לדעת תקנה ראשונה ולא תשתכח שמותר בכל הלל לסמוך עליו ולענות הללויה למי שאינו בקי: הוא אומר הודו. והן שותקין ואחר כך עונין: מכאן. שבראשי פרקים לריכין לענות ראשי פרקים עלמן ולא סגי ליה בהללויה ומיהו אנן דגמרינן כוליה לא לריכינן אלא שבזה החזיקו שלא תשתכח תקנה הראשונה למי שאינו גומר: הוא אומר אנא והם אומרין אחריו אנא. ואין זה מראשי פרקים בזה החזיקו להיות סימן לעיקר תקנה למי שסומך על המקרא שפעמים שלריך לענות אחריו כל דבר ודבר שהוא אומר והיכי דמי כגון מי שהיה קטן מקרא אותו כדתנן במתניתין: הוא אומר אנא ה' הצליחה נא. והן שומעין ואחר כך עונין סימן זה החזיקו לדעת שהרולה לכפול את ההלל כופל כמו שזה נכפל שהרי שומע כעונה כדלקמן ואלו שומעין ועונין הרי זו כפילה וכל הני מכאן דקאמר רבא מכאן לקטן המקרא כו' מכאן שאם בא לכפול לאו דווקא דהואַ הדין נמי מצי למילף איפכא מאנא הושיעה נא שאם בא לכפול ומאנא הצליחה נא לקטן המקרא אלא אשמעינן שלא על חנם החזיקו אלו שגומרין את ההלל לענות דברים הללו אלא כדי ללמוד מהם תקנות הללו שתקנו נביאים לישראל: הוא אומר ברוך הבא והם אומרים בשם ה'. ובברוך הבא סומכין עליו ואין עונין לא התיבות עלמן ולא הללויה מכאן נלמד לשאינו יודע לא לקרות ולא לענות אם שמע וכיון לבו לשמוע אף על פי שלא ענה יצא וכן למתפללין בלבור ושליח לבור אומר *קדיש או יהא שמיה רבא ישתקו בתפלתן וישמעו בכוונה והרי הן כעונין וכשיגמור הקדושה יחזרו לתפלתן וכן יסד רב יהודאי גאון בעל הלכות גדולות: חכימיא. כמשמעו: וספריא. מלמדי תינוקות: אשר קרא המלך וגו'. בספר שמלא חלקיה הכהן משתעי קרא בספר מלכים (ב כב): לא לימא אינים. מי שאין אחר מקרא אותו לא לימא ברוך הבא ויגמים בינתים והדר בשם ה' דלא קיימא אזכרה אמילתא דלעיל ומיחזי כמוליאו לבטלה: משה.

[ברכות מה:]

[פ"י מלך יהודה]

[ג"ל כל דברי הספר]

[ג"י קודש]

ני' מהר"מ וכן אמרי' שם במודים ולמה לן

[עי' תוספות ברכות כא: ד"ה עד וכו' האריכו יותר בביאור]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוא אומר הללו וכו' שגדול מקרא אותו כשעונה: (ב) תוס' ד"ה מכאן וכו' כגדול המקרא את ההלל וכו' ראש פרק ראשון על כל דבר:

רבינו חננאל

הלכתא גיברתא איכא למגמר מן ההלל. הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה. הוא אומר הללו עבדי ה' והן אומרים הללויה. מכאן שאם שהיה גדול מקרא ההלל. אמרו אחריו הללויה. הוא אומר הודו לה'. [והן אומרים הודו לה'] מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים. הוא אומר אנא ה' הושיעה נא והן אומרים אנא ה' הושיעה נא. מכאן שאם היה קטן מקרא אותו עונה אחריו מה שהוא אומר. הוא אומר אנא ה' הצליחה נא. והן אומרים אנא ה' הצליחה נא. מכאן שאם בא לכפול כופל. הוא אומר ברוך הבא. והן אומרים בשם ה' מכאן לשומע כעונה. א"ר חייא חכימיא וסופריא ודרשיא ורישי עמא אמרי שמע ולא ענה יצא שומע כעונה. מהכא דכתיב את כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה. וכי מלך יהודה קראם והלא שפן קראם אלא מכאן לשומע כעונה. אמר רבא לא לימא איניש ברוך הבא והדר בשם ה' אלא לא יפסיק ביניהן:

מסורת הש"ס · עין משפט נר מצוה

משה שפיר קאמרת אלא התם והכא *אסוקי מילתא היא ולית לן בה) אמר רבא לא לימא איניש יהא שמיה רבא והדר מברך אלא יהא שמיה רבא מברך בהדדי א"ל רב ספרא משה שפיר קאמרת *אלא התם והכא *אסוקי מילתא הוא ולית לן בה: מקום שנהגו לכפול: *תנא רבי כופל בה דברים רבי אלעזר בן פרטא מוסיף בה דברים מאי מוסיף אמר אביי מוסיף לכפול מאודך ולמטה: לברך יברך: אמר אביי *ל"ש אלא לאחריו אבל לפניו מצוה לברך דאמר רב יהודה אמר שמואל *כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן ומאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא דאמר רב נחמן בר יצחק דכתיב °וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבור את הכושי אביי אמר מהכא °והוא עבר לפניהם ואיבעית אימא מהכא °ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם: **מתני'** *הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה לפי שאין רשאי ללוקחו בשביעית: **גמ'** *לא רצה ליתן לו במתנה מהו אמר רב הונא מבליע ליה דמי אתרוג בלולב וליתיב ליה בהדיא לפי שאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ דתניא אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות ואם מסר יאמר הרי מעות הללו יהו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי ובא

תורה אור: שמואל ב יח · במדבר לג · מיכה ב

רש"י

מסה. *גדול הדור: [שפיר קאמרת.] בתמיה: כל אסוקי מלתא. הואיל וכוונתו לגמור לית לן בה: כופל בה דברים. מאנא והלאה: מוסיף בה. בהלל מוסיף לכפול על כפילתו של רבי: מאודך ולמטה. כדפרי' לעיל שכל המזמור כפול מראשו ועד כאן: ל"ש. דתניא ברכה במנהג אלא ברכה שלאחריו: עובר. קודם: ויעבור את הכושי. קדמו לרוץ לפניו: **מתני'** הלוקח לולב מחבירו לי נראה דהלוקח לולב מעם הארץ גרסי' דהא בעם הארץ קמיירי כדאמרי' בגמ' ועם הארץ לגבי חבר לא קרי ליה חבירו ואי לוקח נמי עם הארץ מי ניית לן להחזיק חבירו בחשוד: נותן לו אתרוג במתנה. חבר שקונה הושענא כולה מעם הארץ בשביעית יבקש ממנו ליתן לו אתרוג במתנה: לפי שאין רשאי כו'. בגמ' מפרש טעמא: **גמ'** מבליע ליה דמי אתרוג בלולב. ימכור לולב ביוקר עד שיתן לו אתרוג במתנה: וליתיב ליה. דמי אתרוג בהדיא מ"ט אין רשאי ללוקחו בשביעית: אין מוסרין דמי פירות כו'. דהתורה אמרה (ויקרא כה) לאכלה ולא לסחורה שכל פירות שביעית חייבין להתבער בשביעית הן והמיקן ולא שיעשה בהם סחורתו להגיע לאחר שביעית ולהעשיר ועמי הארץ חשודין על כך לפיכך אין מוסרין להם דמים ליקח מהם כלום בדמים דקעבר אלפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט): יותר ממזון שלש סעודות. אבל מזון ג' מוסרים כדי חייו דאיכא למימר לסעודת שבת הוא צריך וכיון שהותר בערב שבת הותר לכל ימות השבת: ואם מסר. שטעה ומסר לו: יאמר. חבר זה שמסר לו: מעות הללו. שמסרתי לעם הארץ זה(א) (וכו')ותחלה עליהם קדושת שביעית כדאמרינן לקמן* שביעית תופסת דמיה בקדושת' מקראי: יהו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי. שאיכס של שביעית ויכנסו הפירות לקדושה תחתיהן: ובא

תוספות

אבל לפניו מצוה לברך. כי הא' גוונא אמרי' גבי מגילה פי' הקורא את המגילה עומד (מגילה דף כא:) וכן תנן פרק בא סימן (נדה נא:) ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו ומפרש בגמ' לאתויי הלל ומגילה במקום שנהגו שלא לברך אחריהן אלא ריתני פסיקא ליה וכמו כן הוה מצי למימר מצות טובא כגון ציצית ושופר וסוכה ולולב למאי דפי' ר"ת דאין מברכין לשמור חוקיו אלא אתפילין לחודייהו ודוקא כשמסלקן משום לילה וכמאן דאמר לילה לאו זמן תפילין הוא*:

עובר לעשייתן. מטעם זה צריך לברך אלולב קודס שיטלנו דאי לאחר שנטלו מדאגביהיה נפק ביה כדאמרי' בסוף פירקין (דף מב.) ומיהו לא מסתבר כלל דהיאך יברך עליו והוא מונח בכלי הא אמר בהקומץ רבה (מנחות לה: ושם) תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה עד שעת קשירה וכל שעה שאין המצוה מזומנת בידו לעשות לא מיסתבר כלל לברך עליו ושמא משיתחיל ליטול לולב קודם שיטול האתרוג מברך והיינו עובר לעשייתן שמעכבים זה את זה אי נמי לאחר שנוטל שניהם אלא שהופך אחד מהן כדאמרינן בסוף פירקין (דף מב.) כשהפכו דאין יוצא במצות אלא דרך גדילתן כדדרשינן פרק לולב וערבה (לקמן מה:) מדכתיב עצי שטים עומדים ואפי' נקיט להו כדרך גדילתן אפשר שיתכוין שלא לצאת בו עד אחר ברכה דאע"ג דאמרי' בסוף ראוהו ב"ד (ר"ה כח:) דמצות אינן צריכין כוונה מ"מ בעל כרחו לא נפיק והא דלא משני הכא בסוף פירקין (דף מב.) דמיירי באדם שאינו בקי שהולך אצל בקי ללמוד אי נמי משום דלא גמרה מצותו עד אחר ניענוע דמהאי טעמא נמי מברכין אנטילת ידים אחר נטילה דלא גמר מצותו עד אחר ניגוב כדאמרי' פ"ק דסוטה (דף ד:) דאסור לאכול בלא ניגוב ידים ומיהו לא דמי כולי האי דניענוע אינו אלא מכשירי מצוה בעלמא ולא מעכב כדאמרי'(*פ"ק דסוטה)בסוף פירקין* מדאגביה נפק ביה ומשני כשהפכו ולא משני בשלא ניענע ומיהו אמת הוא דלבתר דנפק ביה מברך כדמוכח פ"ק דפסחים (דף ז: ושם) דפליגי בעל ביעור חמץ דמר סבר לשעבר משמע טפי ומר סבר להבא נמי משמע ופריך מהעושה לולב לעצמו דקתני נטלו לאכול בו אומר על נטילת לולב וקשיא למאן דמברך לבער ומשני שאני התם דבעידנא דאגבהינהו נפק ביה ופריך אי הכי לצאת יצא בו מיבעי לי' ומשני משום דקבעי למיתני סיפא לישב בה תנא רישא לצאת בו וצריך לומר על כרחך הואיל והמצוה לא נגמר עדיין לגמרי דבעי ניענוע מברך ועוד כדאמרי' בסוף פירקין (דף מא:) מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מתוך ביתו ולולבו בידו נכנס לבית הכנסת ולולבו בידו קורא ק"ש ולולבו בידו אע"פ שכל אלו הדברים אין מעכבין מ"מ הואיל ויש בדבר מצוה מן המובחר חשיב כעובר לעשייתן ובהדיא אמר בירושלמי דברכות פרק הרואה גבי ציצית העושה ציצית לעצמו אומר בא"י אמ"ה אקב"ו לעשות ציצית נתעטף בה אומר אקב"ו להתעטף בציצית והיינו טעמא לפי שהמצוה מושכת כל זמן שהוא מעוטף ועומד ומ"מ לא לגמרי דמי ללולב דהתם מברך על נטילת לולב ומשנטל עברה כבר עיקר מצוה והתם בירו' פליגי מצות מאימתי מברך עליהן רבי יוחנן אמר עובר לעשייתן רב הונא אמר בשעת עשייתן:

הלוקח לולב מחבירו בשביעית. פירש בקונטרס דמעם הארץ מוקמי לה בגמרא ועם הארץ לגבי חבר לא קרי חבירו ועל· חנם דחק דאשכחן בדוכתי טובא דקרי ליה חבירו דתנן בפ' הניזקין (גיטין סא. ושם) משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית ובפרק בכל מערבין (עירובין לב. ושם) האומר לחבירו צא ולקט לך תאנים מתאנתי אוכל מהן ערא' ומעשרן ודאי °וקתני סיפא בד"א בעם הארץ ובשבת פרק שואל (דף קנ.) לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים ומוקי לה בחבירו נכרי:

וליתיב ליה דמי האתרוג בהדיא. מ"ט אין רשאי ללוקחו דאי משום דאסור לעשות סחורה בפירות שביעית לא חשיב סחורה אלא כי ההיא דמסכת שביעית פ"ז (מ"ג) לא יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו לקח לעצמו והותיר מותר למכור פי' היינו לוקח היינו לוקט כדקתני סיפא אבל הוא לוקט ובהדיא קתני בתוספתא ולא יהא לוקט וכשמוכר בשוק הוא הלוקט עצמו אסור [דללקט] לאכלה אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה דהיינו למכור אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו דלא חשיב סחורה כיון דהוא לא ליקטם ובירושל' אמרי' האחין מלקטין ואחד מוכר על ידיהן דעל ידי הבלעה מוכר שלו ושל חבירו א"ר יוסי בר בון ובלבד שלא יעשו פלטר פי' ולא יהא מוכר בההוא אתרא כל שעה וסוחרי שביעית דתנן פ"ק דר"ה (דף כב. ושם) ופ' זה בורר (סנהדרין כה:) היינו כי האי גוונא ואפשר הקונה מחבירו כדי להרויח ולמכור ביוקר היינו נמי סחורה ובפ' ז' דשביעית (מ"ג) תנן שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות ולא בטרפו' ולא בשקצים ולא ברמשי' לא משכחת שיהו כולם שוים לענין סחורה אלא כי האי גוונא דבהדיא שרא רחמנא למכור כדכתיב או מכור לנכרי:

שאין מוסרין לעם הארץ דמי פירות שביעית. פי' הקונט' דהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה שכל פירות שביעית חייבין להתבער בשביעית הן ודמיהן ולא יעשה בהן סחורתו להגיע לאחר שביעית ולהעשיר וקשה דא"כ לישתרו כל אותן דתנן במס' שביעית פ"ז (מ"ה) שיש להן שביעית ואין להם ביעור ובהדיא פריך בשמעתין אי הכי *לולב אין לו ביעור דמתקיים הוא וקא אסר למסור דמיו לע"ה אלא ה"ט דאיכא איסורי טובא שאין ע"ה נזהר לאסור לקנות בהן בהמה טמאה עבדי' וקרקעו' חלוק וטלית ומנעלי' ואין נותנין לא לבייר ולא לבנן ולא לספן ולא לספר דשביעית לאכילה ולשתיה ולסיכה ולא לשהר דברים ואסור לפרוע מהן חובו ואין מספר לדיגים ולאיסורים שיש בפירות שביעית שצריך לנהוג בהן קדושת שביעית:

יותר ממזון שלש סעודות. משמע שיש בדמי אתרוג יותר ממזון שלש סעודות והא דתנן פ"ו דמעילה (דף כא.) נתן לו שתי פרוטות ואמר לו לך והבא לי אתרוג באחת ובאחת רמון התם באתרוג פסול דלא בעי ליה אלא לאכילה אבל הכא כשר והדר לברכה דמין יקרים:

מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בביתי. פלוגתא היא בשמעתא דנוטען בגרובה (ב"ק סח: ושם) גבי כרם אם יכול לחלל מה שביד חבירו ולמאן דאסר קשה מה מועיל כאן וי"ל דהכא קנסא בעלמא הוא ודכוותה אשכחן פרק האיש מקדש (קדושין דף נה: ושם) דאין לוקחין בהמה טמאה ועבדים וקרקעות במעות מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדם ומפרש התם קנסא: בד"א

רבינו חננאל

וכן לא יאמר יהא שמיה רבה והדר מברך א"ל רב ספרא משה שפיר קאמרת אלא מיהו בתרווייהו הכא והתם חדא מלתא היא. ואסיקי' מ'לתא לית לן בה: מתני' מקום שנהגו לכפול יכפול. תנא רבי כופל בה דברים ר' אליעזר בן פרטא מוסיף. ואוקימנא מוסיף לכפול מאודך ולמטה. לברך אחריו יברך אבל במנה: ... ואוקמה אביי לא שני אלא לאחריו אבל לפניו מצוה. דקי"ל כל דברכות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. פי' כדכתיב וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי כלומר רץ אחימעץ והקדים את הכושי פ סקא דלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה כו' לא רצה לתת לו אתרוג במתנה כו' מבליע לו דמי אתרוג בלולב. פי' אם היה שוה הלולב זוז והאתרוג זוז ניתן לו שני זוזים בלולב ויקח האתרוג בדמים. כי בפירוש לתת דמי פירות שביעית לע"ה אסור. והאתרוג עדוא פרי אסיר נדנאת. אבל דלולב שהוא כמו עץ ואינו פרי הייתי אומר כי אין בו איסור. *) הא דאמרינן לקמן שהיא אסיר לא משום דהוא לולב בן שנה ששית שנכנס בשביעית דתניא אין מוסרין פירות שביעית לע"ה יותר ממזון שלש סעודות ואם מסר אומר לו מעות הללו מחוללין כו' פי' מזון ג' סעודות כדי מזונו ליום אחד ואין לשבת.

*) לא נו מובן ואולי צ"ל אבל מהא דאמרינן לקמן משמע שהוא אסור רק משום דהוא לולב כו'.

מסורת הש"ס (בשולי הגליון מימין): [שבת קה: ...] · [ברכות ...] · פסחים קיט: · פסחים ז: מנחות לה: מגילה כא: נדה נא. · [בכורות לא:] · [דף כב.] · [דף מב.]

הגהות הב"ח: (א) רש"י ד"ה שביעית וכו' לעם הארץ זה ותחלה עליהם כו' וכו' נמחק:

גליון הש"ס: תוס' ד"ה הלוקח לולב וכו' וקתני סיפא בד"א בעם הארץ. וכן ברכות דף מז ע"א לפי הכרי' ובחבירו נכרי:

עין משפט נר מצוה: יבמות דף קו. · [ועי' תוס' ברכות מד: ותוס' נדה נא: ד"ה ולכני מערבה וכו' וע"ע תוס' מנחות לו: ד"ה ושמרת] · פט א טוש"ע א"ח סי' נו סעיף א בהגה: · צ ב מיי' פ"א מהל' ברכות הל' ג' ופי"א הל' ג' ופ"ד מה' תפילין הלכה ז' סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' כה סעיף ח וסי' קנח סעיף יא: · צא ג ד מיי' פ"ח מה' שמיטה הלכה יא: · צב ה שם הלכה י: · [לולב נמי ולולב אין לו ביעור כצ"ל לע"ד]

עין משפט נר מצוה

א ב ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שמיטה הל׳ יב ופ״ו שם הלכה א: צד ד מיי׳ פ״ח מה׳ מעשר שני וכ״ר הלכה ה׳.

ובא ואוכלן בקדושת שביעית *בד״א בלוקח מן המופקר אבל בלוקח מן המשומר אפילו בבחצי איסר אסור מתיב רב ששת ומן המופקר ג׳ סעודות ותו לא ורמינהי ^ג^הפיגם *והירבוזין והשיטים וחלגלוגות והכוסבר שבהרים והכרפס שבנהרות והגרגיר של אפר פטורין מן המעשר וניקחין מכל אדם בשביעית לפי שאין כיוצא בהן נשמר הוא מותיב לה והוא מפרק לה ^ג^בכדי מן שנו וכן אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן בכדי מן שנו מאי משמע דהאי מן לישנא דמזוני הוא דכתיב °וימן להם המלך וגו׳ אי הכי לולב נמי לולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא אי הכי אתרוג נמי בת ששית הנכנסת לשביעית היא אתרוג בתר לקיטה אזלינן והא בין ר״ג ובין ר׳ אליעזר לענין שביעית אתרוג בתר חנטה אזלינן דתנן *אתרוג שוה לאילן בג׳ דרכים ולירק בדרך אחד שוה לאילן בג׳ דרכים ^ד^לערלה ולרבעי ולשביעית ולירק בדרך אחד שבשעת

ובא. חבר זה ואוכל אותם הפירות בקדושת שביעית אכילה ושתיה וסיכה והדלקת הנר שהן הנאות המותרות בהן כדמפרש במס׳ שביעית (פ״ח מ״ב): בד״א. דמזון ג׳ סעודות מיהא מוסרים בלוקח מן המופקר שראה חבר זה שנתלקטו פירות הללו בשדה המופקר שאין ע״ה זה תורה אור שומרו הואיל ולא ראינוהו חשוד מותר למסור לו מעט אבל לא הרבה שלא תהא עינו צרה להכניסן: אבל בלוקח מן המשומר. שדה זו היתה משומרת בגדר ופתח נעול זה נחשד לענין שאינו מפקיר לעניים דכתיב (שמות כג) ואכלו אביוני עמך וגו׳ והערמה היא שמוכרן על יד על יד: הפיגם. עשב שקורין רוד״א: הירבוזין. הנפל״ש בלשון אשכנז וכאן קורין לו אוידל״ש והן עשבים וטעמם קרוב ללולבי גפנים: והשיטין. אישפרו״ש ומין ירק הוא: וחלגלוגות. פולפי״ד: והכוסבר של הרים. אלייגדר״א והוא גדל בהרים אבל כוסבר של גנה חשוב הוא: והכרפס של נהרות. שקורין בלע״ז קריסו״ן אבל של גנה חשוב הוא וי״א כרפס אפי״א וכן שמעתי אבל נראה שאינה גדילה בנהרות: והגרגיר של אפר. אורוג״א הגדילה באחו אבל של גנה חשוב הוא: פטורין מן המעשר. בכל השנים כדמפרש טעמא שאין כיוצא בהן נשמר שאין חשובין על הבריות ומפקירין אותן לכל והפקר פטור מן המעשר דכתיב (דברים יד) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך בדבר שאין לו חלק ונחלה עמך יטול מעשרותיו יצא הפקר לקט שכחה ופאה שיש לו חלק עמך: וניקחין מכל אדם בשביעית. ואף על גב דשביעית נהגא במופקרים מפני שאין כיוצא בהן נשמר והוה ליה לוקח מן המופקר ואף על גב דלא ידעינן ביה בהאי דודאי הפקיר מחזקינא ליה בהכי דאין דרך לשומרן לפיכך מוסרין לו דמיהן ולא חשדינן ליה שיכניסם לסחורה אלמא בלוקח מן המופקר מסרינן טובא דהא וניקחין קתני משמע אפי׳ טובא: בכדי מן. בכדי מזונותיו שהו דניקחין והיינו שלש סעודות: וימן להם המלך בגלרכי סעודה משתעי קרא בדניאל (א׳) וימן המלך ויפרנס המלך: אי הכי. דאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ לולב נמי לא נזבין מיניה שאף בו נוהג שביעית וטעמא מפרש לקמן: ומשני לולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא. דעל כרחך בחמשה עשר יום שמראש השנה עד החג לא גדל וקיימא לן אילן בתר חנטה אזלינן ביה במסכת ראש השנה (דף יג:): אתרוג בתר לקיטה אזלינן. דחלוק מבתר אילנות ודינו כירק שהלכו בו בתר לקיטה משום דגדל על כל מים כדאמרינן בר״ה (דף יד:) והבוסר והאילנות גדילין על מי גשמים ואתרוג גדל על כל מים שמשקין אותו תמיד כירק כדאמרינן בפ״ק דקדושין (דף ג.): בין לר״א בין לר״ג. דאפליגו באתרוג לענין מעשר מודו לענין שביעית דבתר חנטה אזלינן ביה: לערלה. שנוהג בו כאילן וכן רבעי נוהג בו: ולשביעית. דאזלינן ביה לענין שביעית בתר חנטה: שבבעת

בד״א דמזון שלש מיהא מוסרין בלוקח מן ההפקר שראה חבר זה שנתלקטו פירות הללו בשדה המופקר שאין ע״ה זה שומרן הואיל ולא ראינוהו חשוד מותר למסור לו מעט אבל לא הרבה שלא תהא עינו צרה להכניסן אבל בלוקח מן המשומר שהשדה זו מקום משומר בגדר ופתח נעל זה נחשד לענין שאינו מפקירן שאמרה תורה תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך והערמה היא שמוכרן על יד כך פי׳ בקונט׳ ולא יתכן פי׳ זה לפי מה שפירשנו בשם ר״ת פ״ב דכתובות (דף כד. ושם) גבי שלי הדש ושל חברי ישן דסתם ע״ה אינו חשוד אא״כ יודע ביה שהוא חשוד ואי בודאי חשוד איירי הכא א״כ מן המופקר נמי ליתסר הפיגם וכו׳ וכל הני דחשיב התם ואומר ר״ת דפירות מן המשומר אסורין כדדרשי׳ בת״כ ואת ענבי נזיריך לא תבצור מןהמופקר אתה בוצר ואי אתה בוצר מן המשומר דנזיריך משמע דנזר מהן בני אדם וכן פי׳ בקונט׳ בשם רבותיו בסוף יבמות (דף קכב.) גבי נכרי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הם של נטע רבעי הם של עזקה הם לא אמר ולא כלום לא נתכוין זה אלא להשביח מקחו כלומר של עזקה מפרדס מעוזק וגדר סביב לו והיא שביעית והקשה שם בקונט׳ על פירושם מה איסור יש כאן אם עבר זמן הביעור לא שנא מן הגזומר ולא שנא מן המופקר אסור וקודם הזמן אלו ואלו מותרין ופירש שם דעזקה עיר שבארץ ישראל ופירותיה משובחים ואם היה עובד כוכבים זה בחולה לארץ ומשבחן ואומר מעזקה הן אין חוששין לדבריו לענין שביעית דאין נוהגין בחו״ל דאמרינן עמון ומואב מעשרים מעשר עני בשביעית ולענין שלא לעשר עליהן מפירות הו״ל משום מן הפטור על החיוב ופירוש ראשון נראה לר״ת דמן המשומר אסורים כדפרישית ועזקה לשון ויעזקהו ויסקלהו (ישעיה ה) כמו בית יעזק היתה נקראת דתנן פרק ב׳ דר״ה (דף כג:) ולהשביח מקחו אומר כל זה דפירות של ילדה טובים משל זקנה ופירות הפרדס השמור טובים משל הפקר שיד הכל ממשמשים בהן וקשו להו ידים וגם ממהרים ללקטם קודם בישולם והא דקאמר הכא אפי׳ כחצי איסר אסור הייינו משום דאסירי באכילה ושומרי ספיחים בשביעית דפ׳ הבית והעלייה (ב״מ דף קיח.) לא שומרים מן האכילה דלא היו צריכין לשומרם מבני אדם דמאיליהם היו פורשים כשהיו יודעין שהן לצורך העומר ולא היו שומרין אותם אלא מבהמה חיה ועוף ומיהו קשה לר״ת דלא אסר בת״כ מן המשומר אלא בבצירה כדרך הבוצרים אבל ע״י שינוי שרי כדקתני סיפא מכאן (א) אמרו תאנה של שביעית אין קוצצין אותה במוקצה אבל קוצה בחרבה אין דורכין ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה אין עושין זיתים בבד ובקוטב אבל כותש הוא ומכניס לבדידה ואמן המשומר קאי ועוד דמשמעתין משמע דלא אסר מן המשומר אפילו כחצי איסר אלא לפי שמוסר דמי שביעית לחשוד אבל פירות מיהא לאכילה שרי דאי אסירי וכי דרך לקנות דבר האסור ומיהו קשה דרישא דקרא דריש ליה התם לאיסור אכילה דקתני רישא את ספיח קצירך לא תקצור מכאן סמכינן על הספיחים שהן אסורין ועוד דכולה סיפא דתאינה של שביעית התם משנה היא פרק ח׳ (מ״ו) משמע דבכתם שביעית איירי שדרך להפקיר אע״ג דבגמרא דירושלמי מייתי עלה כולה דרשא דתורת כהנים: **לרבעי**. הך משנה אתיא כמאן דאמר נטע רבעי בפרק כילד מברכין *(דף לה.): **ולשביעית**. ירק נמי אית ביה שביעית אלא מפרש בירושלמי פרק ב׳ דביכורים כגון אתרוג בת ששית הנכנסת לשביעית הרי היא לבעלים כאילן דבתר חנטה ולא כירק דבתר לקיטה והא דלא תנא שוה לאילן לענין כלאים (*ולא) הוי כלאי הכרם מה שאין כן בירק ולענין דר״ה שלו שבט כאילן אע״ג דלאחר לקיטתו עישורו כירק ומ״מ ר״ה שלו שבט כאילן כדאמרינן פ״ק דר״ה (דף יד: ושם) דלא תנא אלא מידי דבהא אזלינן בתר חנטה ובהא אזלינן בתר לקיטה וא״ת ואמאי לא אזלינן באתרוג בתר לקיטה לכל דבר כיון דגדל על כל מים כירק דהכי משמע פ״ק דר״ה (ג״ז שם) באספך מגרנך ומיקבך מה גורן ויקב שהן גדילין על רוב מים ומתעשרין על שנה שעברה יצאו ירקות שגדילים על כל מים מתעשרין לשנה הבאה ואע״ג דמעשר ירק דרבנן מ״מ לענין שביעית דאורייתא דרשה גמורה היא וי״ל משום דדרשינן פ״ק דר״ה (דף י.) גבי ערלה פעמים שברביעית ואסורים משום ערלה וא״ת דהכא משמע דאזלינן בירק בתר לקיטה לענין שביעית ובמסכת שביעית (פ״ט מ״א) תנן כל הספיחים מותרין חוץ מספיחי כרוב ופירשנו שם ע״פ הירושלמי דאיירי בספיחי ששית הנכנסין לשביעית ומיתרצא בהכי הגיא דפ׳ מקום שנהגו (דף נא: ושם) דתניא איפכא אסורין חוץ מספיחי כרוב ונראה לפרש דהא דאזלינן בירק בתר לקיטה היינו בשלא נגמר גידולם בששית אבל נגמר גידולם בששית שרו בין לר״ע דדריש שגדילים על רוב מים בין לר׳ יוסי הגלילי דדריש שגדילים על מי שנה שעברה פ״ק דר״ה (דף יב.) מידי דהוה אבצלים הסריסים דהתם שמנע מהם מים ל׳ יום לפני ראש השנה דאפילו מאן דפליג התם הכא מודה דלר״י הגלילי כיון דנגמר גידולם כמאן גדילים על מי שנה שעברה ותו לא גדלי על מי שנה הבאה ולר״ע נמי כיון דתו לא גדלי על כל מים יצאו מתורת ירקות הגדלים על כל מים כדקאמרינן בירושלמי גבי בצלים הסריסים פ״ב דשביעית אמר ר׳ מנא מכיון שמנע מהן מים שלשים יום לפני ר״ה נעשו כבעל שמספקת במי גשמים ומתעשרין לשעבר וכן נראה לגבי אורז ודוחן בר״ה פ״ק (דף יג:) דיהב להו שמואל דין ירק דבתר לקיטה וקאמר הכל הולך אחר גמר פרי אלמא גמר פרי עיקר אלא דנקט בכל דוכתי לקיטה משום דדרך ללקט בגמר פרי והנהו גמר פריים ביחד אלא שאין מתייבשין ביחד כדקאמרינן דעשויה פרכים פרכים ומיהו קשה מאתרוג דאמרינן פרק קמא דר״ה (דף יד:) באתרוג שחנטו פירותיה קודם חמשה עשר דאידך שבט ונלקט באחד בשבט ומשמע משום דמספקא ליה אי אזלינן באתרוג בתר חנטה כר׳ אליעזר

רבינו חננאל

ואקשינן מזון ג׳ סעודות מן המופקרות ותו לא. ורמינהו הא דתנן בשביעית פ״ג הפיגם והירבוזין השוטין וחלגלוגות והכוספר שבהרים והכרפס (שבנגות) [שבנהרות] והגרגיר שבאפר פטורין מן המעשר ונלקחין מכל אדם בשביעית ולא קתני ג׳ סעודות. ופרקינן בכדי מן פי׳ כדי מזונותיו כלומר כדי שימכור אילו ויקנה בדמיהן פת כדי אכילתו ולא קשיא. אי הכי שאין מוסרין לו בשביעית*) הוא שנכנס משנה ששית לשביעי׳ כי הוא חשוב מפירות שנה ששית לפיכך מותר. וא״ת אי הכי ליתני במתני׳ שגם האתרוג מותר. ונוקמה באתרוג בן ששית הנכנסת לשביעית לא מצית אמרת הכי דאפי׳ אתרוג בן ששית שנכנס לשביעית אסור דבתר לקיטה אזלינן ולא חיישינן לחנטתו של אתרוג.

*) נראה דחסר כאן וכ״ל שאין מוסרין לו דמי פירות שביעית לולב נמי לולב בר ששית שנכנס לשביעית הוא שנכנס וכו׳.

^ד^ועי׳ תוס׳ קדושין ב: ד״ה אתרוג׳

מסורת הש״ס

שביעית פ״ט מ״א

ר״ה יד: קדושין ג: בכורי׳ פ״ב מ״ד

[נ״ל דלא]

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה בד״א דמזון וכו׳ מכאן אתה אומר תאנה:

שבשעת לקיטתו עישורו · שאם חנטו בשנה שניה שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר שני ונלקטו בשלישית נשמיטה שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר עני מתעשר כדין מעשר שלישית ואילו שאר אילנות שחנטו פירותיהן בשניה ונלקטו בשלישית מתעשרין כדין שניה ולענין מעשר השוו אתרוג לירק דמעשר פירות האילן וירקות דרבנן ומעשר גורן ויקב דאורייתא ובגורן ויקב ילפינן בראש השנה (דף יג:) שמתעשר אחר השנה שהביאו שליש מקראי והסמכו רבנן מעשר דבריהם אגורן ויקב מה גורן ויקב מיוחדים שגדילים על רוב מים דהיינו מי גשמים ומתעשרין לשנה שעברה אף כל הגדילין על רוב מים כגון פירות האילן מתעשרין לשנה שעברה יצאו ירקות שגדילין על כל מים שמתעשרים לשנה הבאה ואתרוג נמי גדל על כל מים כירק: לכל דבר · אף למעשרות: הוא דאמר · תנא דמתני' דמקפיד אאתרוג: (דאמר) כי האי תנא · דקתני ורבותינו נמנו באושא ואמרו אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית: טעמא דלולב בר ששית כו' · קושיא היא כלומר לעיל אמר דהיינו טעמא דלולב ניקח משום דבר ששית הוא הא שביעית הוא אסור ופקא מינה שלולבי שביעית קדושת שביעית נוהג בהו שלא ליקח בדמיהן חלוק וטלית: שגבבן · שינכסן לאוצרן: לחובה · לשון מחבא: לקטן לאכילה · למאכל בהמה: שאני התם · גבי עצי הסקה להכי לא נוהגין בהן שביעית דאמר קרא והיתה שבת וגו' ומשמע לכם לכל צרכיכם וכתיב לאכלה למימרא דאין מותר ליהנות מפירות שביעית אלא הנאה הדומה לאכילה: שהנאתו וביעורו שוה · כלומר שהנאתו וביעורו שמתבער מן העולם באין כאחד כגון סיכה ושתיה והדלקת הנר ומהך דרשה נמי ילפינן שאין שביעית נוהג אלא בפרי העומד להנאות הללו דה"נ מידרש קרא והיתה שבת הארץ נוהגת במה שלכם לאכלה שהנאתו דומה לאכילה: יצאו עצי הסקה שהנאתן אחר ביעורן · משנעשו גחלים אופין בהן אבל לולב עיקר הנאתו לכבד את הבית והוא שעת ביעורו וקלקולו ודמי להנאת אכילה ועלי קנים וגפנים קיימי להכי ולהכי הלכך בתר מחשבה אזלי: והא איכא עצים דמשחן · עץ שמן שהעץ עצמו מדליקין בו להאיר כמו באבוקות והוי הנאתו וביעורו שוה נימא השתא מיהא אם לקטן להדלקת אורה דנהגא בהו שביעית: ומשני סתם עצים · של היסק להסקה ניתנו לבריות וכתמן לאו להאיר קיימו הלכך לא נחתא בהו קדושת שביעית מעיקרא ואפילו לקטן להאיר: ה"ג עצים דהסקה תנאי היא · ועצים דהסקה גופייהו שהנאתן אחר ביעורן תנאי היא אי נהגא בהו שביעית אי לא דאיכא תנא דדריש לכם דומיא דלאכילה למעוטי כל שהנאתו אחר ביעורו כדדרשינן לעיל ומההיא דרשה אימעוט עצים ואיכא דלא ממעט מיניה אלא דבר שאין הנאתו שוה בכל אדם כגון מלוגמא וזילוף ואפיקטויזין ואני שמעתי מרבותי שהיו גורסים וסתם עצים להסקה ניתנו תנאי היא וכן כתוב בכל הספרים וטרחתי מנעורי בכל לידי שיטת הש"ס ליישבה כפי דבריהם ואיני יכול ומצאתי גירסא זו בספר כתב ידו של רבינו גרשום בן יהודה מנוחתו כבוד ובסדר ישועות של רבינו יצחק בר מנחם כתוב ואינו מוגה וכן נראה בעיני: אין מוסרין פירות שביעית לא לתוך משרה · לשרות פשתן ביין של שביעית: ולא לכבוסה · לכבוס בגדי' ביין של שביעית משרה וכבוסה הנאתן אחר ביעורן שמשעה ששורה הבגדים או הפשתן ביין שעה אחת נתבער ואבד לו והנאתו אינה עד שילבש הבגדים: למלוגמא · לרפואה:

תורה אור

אשבשעת לקיטתו עישורו דברי רבן גמליאל ר' אליעזר אומר אתרוג שוה לאילן לכל דבר הוא דאמר כי האי תנא דתניא *א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטה למעשר ורבותינו נמנו באושא ואמרו בין למעשר בבין לשביעית שביעית מאן דכר שמיה חסורי מיחסרא והכי קתני אתרוג אחר לקיטה למעשר ואחר חנטה לשביעית ורבותינו נמנו באושא ואמרו אתרוג (א) בתר לקיטה בין למעשר בין לשביעית טעמא דלולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא הא דשביעית קדוש אמאי עצים בעלמא הוא ועצים אין בהן משום קדושת שביעית (*דתנן) *עלי קנים ועלי גפנים שגבבן לחובה על פני השדה גלקטן לאכילה יש בהן משום קדוש' שביעית לקטן לעצים אין בהן משום קדושת שביעית שאני התם דאמר קרא °לכם לאכלה לכם דומיא דלאכלה מי שהנאתו וביעורו שוה יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן והאיכא עצים דמשחן דהנאתן וביעורן שוה אמר רבא *סתם עצים ולהסקה הן עומדין ועצים להסקה תנאי היא דתניא* דאין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה ר' יוסי אומר מוסרין מ"ט דת"ק דאמר קרא לאכלה ולא למשרה ולא לכבוסה מ"ט דרבי יוסי אמר קרא לכם *לכם לכל צרכיכם ואפילו למשרה ולכבוסה ות"ק הא כתיב לכם ההוא לכם דומיא דלאכלה מי שהנאתו וביעורו שוה יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן ורבי יוסי הא כתיב לאכלה ההוא מיבעי ליה לאכלה ולא למלוגמא כדתניא לאכלה ולא למלוגמא אתה אומר לאכלה ולא למלוגמ' או אינו אלא ולא לכבוסה כשהוא אומר לכם הרי לכבוסה אמור הא מה אני מקיים לאכלה לאכלה ולא למלוגמא מה ראית לרבות את הכבוסה ולהוציא את המלוגמא

מרבה

אליעזר אי בתר לקיטה כרבן גמליאל נהג בו שני עישורין אלמא דמאן דאמר בתר לקיטה, אע"ג דנגמר פרי [כבר] דהרי חנט בשבט של שנה שעברה ולא נלקט עד שבט אחר ושמא אתרוג חלוק מכל פירות לפי שדרכו לעמוד באילן שתים ושלש שנים וכל זמן שמתקיים באילן גדל בכל שנה ושנה אי נמי אע"פ שחנט בשבט של שנה שעברה זימנין דאין נגמר גידולו עד שבט אחר וניחא השתא דנקט רבי יוחנן פ"ק דר"ה (דף טו:) גבי אתרוג אפילו כזית ונעשה ככר כלומר דע"י מי שנה הבאה גדילה ומיהו כזית לאו דווקא בעינן דהא רבי יוחנן בתר חנטה אזיל ושמא לא חשיבא חנטה באתרוג פחות מכזית:

ורבותינו נמנו באושא · אית דגרסי פ"ק דר"ה (דף טו:) אתרוג אחר חנטה בין למעשר בין לשביעית וסברי כרבי אליעזר דלעיל ואי אפשר לומר כן כדמוכח במתניתין דגרס אחר לקיטה ושלש מחלוקות בדבר: שגבבן לחובה · יש לפרש דווקא נקט, ויש לפרש אורחא דמלתא נקט: לקטן לאכילה · אי בסתם היו לעצים לא היה מועיל מפרש לאכילה מידי דהוה אעצים דמשחן שליקטן להאיר לרבא דאמר סתם עצים להסקה ושמא הני סתמייהו להכי ולהכי הלכך אזלינן בתר מפרש: ועצים דהסקה תנאי היא · אי נהגא בהו שביעית או לא דאיכא תנא דדרים לכם דומיא דלאכילה למעוטי, כל שהנאתו אחר ביעורו וממעט עצי הסקה ואית דלא ממעט אלא דבר שהנאתו אין שוה בכל אדם כגון מלוגמא וזילוף ואפיקטויזין כך פירש בקונט' ורבותינו היו גורסין וסתם עצים להסקה ניתנו תנאי היא ופי' בקונט' דטרח עלה ליישבה ולא יכול ובהגוזל קמא (ב"ק דף קב·) פי' בקונט' וזה לשונו תנאי היא איכא למאן דאית ליה סתם עצים להסקה ניתנו ולא חיילא שביעית ואפילו אעצים דמשחן ואיכא דסבר אעצים דמשחן מיהא חיילא והיינו תנאי רבנן סברי סתם פירות לאכילה ניתנו וחיילא עלייהו קדושת שביעית כדאמרי' דאכל דבר שהנאתו וביעורו שוה חיילא הלכך אפילו לקטן למשרה ולכבוסה לא מהניא מחשבה למיהוי כעלי קנים שלקטן לעצים להכי ולהכי אבל פירות סתמייהו לאכילה ומשעת ליקוטן חיילא קדושה עלייהו ותו לא מהניא מחשבה לאפקועי למשרה ולכבוסה דאין נוהגין בקדושת שביעית וגבי עצים נמי סתם עצים להסקה ניתנו ולא חיילא אפילו אעצים דמשחן ור' יוסי סבר לא אמרי' סתם פירות לאכילה ניתנו ומהניא בהו מחשבה כעלי קנים וגפנים והיכא דלקטן למשרה הוי דבר שהנאתו אחר ביעורו ולא חל עליה שביעית: יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן · שמשעת שריית הפשתן או הבגדים ביין שעה אחת נתבער ואבד והנאתו אינה עד שילבש אותן בגדים כך פי' בקונט' ותימה דבהגוזל קמא (ב"ק דף קא: ושם) קא חשיב מין הצובעין הנאתן וביעורן שוה ומאי טעמא הוה ליה לאחשובי הנאתו אחר ביעורו שביעורו בשעת צביעה ולבישה אחר כך ולמאי דבעי למימר' התם יש שבח סממנין על גבי הצמר ניחא דאין זה שייך גבי משרה וכבוסה ובקונטרס פירש שם דמיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע בבגד נמצא הנאתו וביעורו שוה אבל משרה וכבוסה משעה שמטילין פשתן או בגד ביין נתקלקל ונבער והנאתו אינה עד שלשה ימים או ארבעה שיהא הפשתן שרוי:

אין

צה א מיי' פ"א מהל' מעשר שני הל' ח:
צו ב שם ופ"ד מהלכות שמיטה הלכה יב:
צז ג מיי' פ"ה מהלכות שמיטה הלכה יא:
צח ד מיי' שם הל' י:

רבינו חננאל

דתניא נמנו וגמרו באושא אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית כבר פירשנו זה הענין כולו בר"ה לפיכך לא הוצרכנו להאריך בכאן. ומקשינן וכי לולב כפרי הוא דמוקמת לה בבן ששית שנכנס לשביעית עץ הוא ועץ אין בו קדושת שביעית דתנן עלי קנים ועלי גפנים שגבבן מן השדה ליקטן לאכילה יש בהן קדושת שביעית לעצים אין בהם משום קדושת[שביעית] ושנינן שאני התם דאמר קרא לכם ואמר קרא לאכלה. כלומר לא ניתנה לכם שביעית אלא לאכילה. ובעינן [לכם] דומיא דלאכילה ודרך המאכל ללעום ולבער המאכל בלעיסתו מתורת אוכל. וכיון שמגיע בהניכיו נהנה חכו מן המאכל בלעיסתו ונתבער אותו הפרי נמצאת הנאתו ועת ביעורו באין כאחד. וזהו פי' הנאתו וביעורו שוין וכל דבר שהנאתו וביעורו ביחד קדושה חלה עליו ואף על שאינו נאכל והואשניתן ליהנות ממנו בדרך האכילה ששוה בכל אדם. יצאו העצים שהנאתן אחר ביעורן. כלומר אין הפת נאפת ואין התבשיל מתבשלת אלא אחר שריפת עצים. הנה ביעורן קודם להנאתן. לפיכך אין קדושה חלה על העצים ודחינן והאיכא עצים דמשחן. פי' משחן להתחמם כדכתיב ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו ומתרגמינן ולא שחין ליה כלומר שעושין מהן המדורה להתחמם שבעת הדלקתן הוא מתחמם בהן. נמצאת הנאתן ועת ביעורן ביחד ולמה אין קדושת שביעית חלה עליהן. ודחי רבא סתם עצים להסקה הן עומדין. פי' עצים להסיקן תחת תבשילו ועל התנור לאפות בו את הפת עומדים לאפוקי לולב דלאו להסקה עומד והנאתו בעת ביעורו. לפיכך יש בו קדושת שביעית ומשום דהוא בן ששית שנכנס לשביעית שרי לוביני. וסתם עצים להסקה עומדים ואין מותרין בשביעית אלא משום הנאתן אחר ביעורן תנאי היא דתניא אין מוסרין פירות שביעית למשרה ולכביסה. פי' כגון פירות שמלבנין וכובסין בהן כגון הבורית וכיוצא בהן בשביעית אסור מהאי טעמא דכתיב לכם יהיה לאכלה בעינן לכם דומיא דלאכלה מה לאכלה בעת הנאתו מתבערין אף לכם בעינן להיות ביעורו בעת הנאתו *) שמתכבסין ומתלבנין אחר ביעורן ונמצאת הנאתן אחר ביעורן ואסור וכן העצים. ור' יוסי מתיר דייק לכם לכל צרכיכם. ואפי' משרה וכביסה והא דכתיב לאכלה למעוטי מלוגמא ומרבה המשרה והכביסה להיתר שכל אדם צריכין להן וממעט המלוגמא שאינה צורך הבריאים אלא צורך החולים והבאת עצים נמי מלכם נפקא ולא בעי' דומיא

*) אולי צ"ל להוציא משרה וכבוסה שמתכבסין ומתלבנין כו'.

[ר"ה טו. תוספ' שביעית פ"ג]

[פ"ג מ"ז. [נ"ל דתניא]

[חולין קל. ע"ב נדרים כב: ע"ש ב"ק קב.]

[מכות יג.]

הגהות הב"ח
(א) גמ' ואמרו אתרוג אחר לקיטה:

עין משפט
נר מצוה

יט א ב מיי' פ"ו מהל' שמיטה הל' י :

ך ג מיי' פ"ו מהלכות שמיטה הלכה ה :

קא ד מיי' שם הל' ו :

קב ה מיי' שם הל' ז :

קג ו מיי' שם הלכה ט ופ"ד מהל' מעשר שני וג"ר הלכה ו ·

מרבה אני את הכבוסה ששוה בכל אדם ומוציא את המלוגמא שאינה שוה לכל אדם מאן תנא להא דת"ר [א]לאכלה ולא למלוגמא לאכלה ולא לזילוף לאכלה ולא לעשות ממנה אפיקטויזין כמאן כר' יוסי דאי רבנן הא [ב]איכא נמי משרה וכבוסה אמר ר' אלעזר אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח ורבי יוחנן אמר [ג]בין דרך מקח בין דרך חילול מ"ט דר' אלעזר דכתיב °בשנת היובל הזאת וגו' וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר דרך מקח ולא דרך חילול ורבי יוחנן מ"ט דכתיב כי יובל היא קדש מה קדש בין דרך מקח בין דרך חילול אף שביעית בין דרך מקח בין דרך חילול ורבי יוחנן האי כי תמכרו ממכר מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדר' יוסי בר חנינא דתניא *א"ר יוסי בר חנינא בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו' אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו ואת כליו שנאמר בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגו' ור' אלעזר האי קרא דר' יוחנן מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא °כי יובל היא קדש מה קדש תופס את דמיו אף שביעית תופסת את דמיה תניא כוותיה דר' אלעזר ותניא כוותיה דרבי יוחנן תניא כוותיה דרבי אלעזר *[ד]שביעית תופסת את דמיה שנאמר כי יובל היא קדש תהיה לכם מה קדש תופס את דמיו ואסור אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה אי מה קדש תופס דמיו ויוצא לחולין אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאת לחולין תלמוד לומר תהיה בהווייתה תהא הא כיצד [ה]לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשביעית לקח בבשר דגים יצא בשר ונכנסו דגים לקח בדגים יין יצאו דגים ונכנס יין לקח ביין שמן יצא יין ונכנס שמן הא כיצד *אחרון אחרון נכנס בשביעית ופרי עצמו אסור מדקתני לקח לקח אלמא דרך מקח אין דרך חילול לא תניא כוותיה דר' יוחנן אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין על בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [ו]על שחוטין מתחללין על חיין אין מתחללין גזירה שמא יגדל מהן עדרים אמר רבא מחלוקת בזכרים

רש"י

מרבה אני את הכבוסה ששוה בכל אדם · שהכל צריכין לה כמו אכילה ששוה בכל אדם : מלוגמא שאינה שוה בכל אדם · שאין הכל חולין : ולא לזלף · יין שמזלפין בבית לריח טוב : אפיקטוויזין · להקיא והוא בנוטריקון אפיק מפי זין מזון האוכל יותר מדאי מוליא ומקיא : כמאן כר' יוסי · דלא ממעט אלא הנאה שאינה שוה בכל והנך נמי אינם אלא לעורך חולי ואסטנים והיינו תנאי דלעיל דלרבנן לא נהגא שביעית אלא בדבר שהנאתו וביעורו שוה דדרשינן ליה נמי הכי והיתה שבת הארץ נוהגת בדבר שהוא לכם דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שוה ולא בעצים ורבי יוסי דריש הכי והיתה שבת הארץ נוהגת כולו שהנאתו שוה בכל אדם ואפילו עצים להסקה : אין שביעית מתחללת · לתפוס דמיה בקדושתה אלא דרך מקח שמוכרה זה לחבירו אבל לא ע"י חילול לומר הרי פירות הללו מחוללין על מעות הללו כדרך שפודין הקדשות : בשנת היובל · שביעית ויובל חדא היא : וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר · ודרשינן סמוכין למימרא דלא שייך בפירות לתפוס קדושת הדמים אלא ע"י ממכר : קודש מתחלל בין דרך מקח בין דרך חילול · דכתיב (ויקרא כז) ופדה בערכך ויסף חמישיתו עליו הרי חילול ואם לא יגאל ונמכר בערכך (שם) הרי מקח : ורבי יוחנן · הך דרשה דסמוכין דסמיך וכי תמכרו ליובל מאי דריש ביה : דרבי יוסי בר חנינא · במסכת ערכין (דף ל:) ארוכה היא מאד וכאן לא נכתבה כולה בספרים כמה קשה אבקה של שביעית מידי דלא הוי עיקר האיסור תלוי בו קרי אבק וכן אבק רבית וכן אבק לשון הרע שאינו לשון הרע גמור אלא צד לשון הרע כמו אבק העולה מדבר הנכתש במכתשת: אדם נושא ונותן בפירות שביעית · לסחורה דהיינו אבק שביעית דעיקר איסור שביעית לא תזרע לא תזמור וזהו איסור קל שבה : לסוף מוכר את מטלטליו ואת כליו · מחמת עניות: שנאמר בשנת היובל הזאת וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר · ודרשינן סמוכין שבשביל עונשה של שביעית תבא לידי כך : קודש תופס את דמיו · פדיה כתיב ביה שזה יוצא וזה נכנס תחתיו יוצא הקדש לחולין ונכנסין הדמים תחתיו דהיינו ופדה והיינו נמכר דכל מכירה יוצאה מכחו של זה ובא לזה והדמים נכנסין לרשות המוכר : בהווייתה תהא · בקדושתה: מתבערין בשביעית · בתוך זמן הביעור : יצא בשר · שהדמים יוצאין לחולין ע"י פדיה בדמים של קודש דלא כתיב תהיה אלא בפירות עצמן : ופרי עצמו · פרי הראשון אסור לנהוג בעצמו חול אלא קדושת שביעית עליו : מתחללין · משמע דרך חילול בפדיה ולא במקח וממכר : שמא יגדל מהם · ישהם אלו לגדל וולדות ונמלא משהה מעשרותיו והתורה אמרה (דברים יד) שנה שנה ואכלת ואם שהה רחבונה ושניה חייב בשלישית לבער כל מעשרותיו בסוף שנה שלישית מן הבית ולהתוודות וגבי שביעית נהגה מהן להתעשר והתורה אמרה(א) ולא לסחורה אלא להפקיר ולבער בשביעית עד שלא תכלה לחיה מן השדה הוא זמן ביעור לפירות ולדמיהן :

בזכרים

תוספות

אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח · והא דתניא לעיל (דף לט·) ואם מכר יאמר מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בבית קנסא בעלמא כדפרישית לעיל: **אבקה** של שביעית · עיקר האיסור בעבודת קרקע כגון חרישה וזריעה אבל משא ומתן אינו אלא עשה בעלמא דלאכלה ולא לסחורה ועונש זה מפרש בפרק קמא דקדושין (דף כ·) לסוף מוכר את מטלטליו ואת ביתו ואת עצמו בעון משא ומתן בא לו מדה כנגד מדה . **על** חיין אין מתחללין · במעשר שני חוץ לירושלים איירי דבירושלים מותר לקנות ממנו בהמה לזבחי שלמים כדמוכח פרק קמא דמעשר שני ועוד מדדייק בסמוך דאי לא תימא הכי מעשר מעשר ממש והא כתיב וצרת הכסף בידך כלומר היאך מתחלל על בהמה חיה ועוף אלא מאי מעשר דמי מעשר משמע בהדיא דאיירי חוץ לירושלים מדמייתי עלה קרא דוצרת הכסף ואפי' לכתחלה שרי ר"מ לחלל כדקתני בהדיא בתוספתא דשביעית אחד שביעית ואחד מעשר שני מחללין אותו על חיה ועוף ועל בהמה בעלת מום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים לא אמרו אלא שחוטין ומחללין לכתחלה משמע והא דנקט הכא מתחללין דמשמע דיעבד כדאמר בריש הזהב (ב"מ דף מה:) *מתחללין ואין מתחללין מיבעי ליה משום רבותא דרבנן נקט לה דאפילו דיעבד אין מתחללין על חיין ותימה דבריש הזהב (שם דף מד:) משמע בין לב"ש בין לב"ה דטיבעא אפירא לא מחללין גבי פלוגתא דלא יעשה אדם סלעים דינרי זהב וי"ל דהכא מיירי ע"מ להעלותו ולאוכלו בירושלים ופלוגתא היא בירושלמי פ"ק דמעשר שני יש שאוסר אפילו על מנת להעלותו ומוקי פלוגתא דר' מאיר ורבנן דהכא בדמאי ותימה דמשום גזירה דרבנן דשמא יגדל מהם עדרים לא הוה לן למימר אין מתחללים דיעבד כדמשמע בריש הזהב גבי פלוגתא דלא יעשה אדם סלעים דינרי זהב דפריך בשלמא להך לישנא דאמרת מדאורייתא מסרא סרי ורבנן הוא דגזרו בהו שמא ישהה עליותיו היינו דקתני יעשה ולא יעשה אלא להך לישנא דאמרת מדאוריי' פליגי מתחללין ולא מתחללין מיבעי ליה משמע דמשום גזרה דרבנן לא אמרינן אין מתחללין דיעבד וי"ל דאין מתחללין דהכא היינו שיחזרו דמים למקומן כדאשכחן דכוותיה בפ' האיש מקדש (קדושין נו.) : **שמא** יגדל מהם עדרים . פרק האיש מקדש (קדושין דף נה: ושם) דתניא אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני פירש שם בקונטרס שמא תמיס ולא היה לו לפרש כן אלא כדמפרש טעמא הכא שמא יגדל עדרים ואפילו ר"מ לא פליג אלא בזכרים אבל בנקבות לא כדקאמרינן הכא ומפרש בירושלמי דבזכרים פליגי אי גזרי' זכרים אטו נקבות ותימה דרבנן דהתם דאמרי ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם במזיד תעלה ותאכל במקום וי"ל דאיירי כמו שמפרש ר' יהודה התם בד"א במתכוין ולקחו מתחלתו לשם שלמים [א]היינו נקבה כדאיתא בבילה (דף כ·) דאז לא גזרינן דיעבד שמא יגדל ולאו דווקא לקחו לשם שלמים דאפי' בכתם נמי כיון שהם תמימין דהא לא ממעט אלא דווקא מתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין אבל בעלי מומין קתני רבי יהודה בסיפא בתוספתא בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומן וכולה ברייתא דקדושין רבי יהודה היא

דאפילו

רבינו חננאל

דומיא דלאכלה להיות דרך הנאתו וביעורו שוה א"ר אלעזר אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח ממש מתחללת בלא כלום אונאה [שנאמר בשנת היובל הזאת וגו' וסמיך ליה כי תמכרו ממכר ש"מ דקדושת יובל בעינא מקח וממכר ממש] ור' יוחנן אמר בין דרך מקח בין דרך חילול · כלומר אפי' אם יאמר הללו פירות שביעית יהו מחוללין על מעות הללו. הרי אלו מחוללין מ"ט דכתיב כי יובל היא קדש וגו' כקדש מה קדש אפי' דרך חילול אף שביעית כמותן ור' אלעזר האי מיבעי ליה לכדתניא כי יובל היא וגו'. (או) מה קדש תופס את דמיו יעשו אותן דמים קדש אף שביעית תופסת דמיה . ותניא כוותיה כי יובל היא וגו' . אי מה קודש תופס את דמיו ויוצא הקדש לחולין אף שביעית תופסת דמיה ויוצאין הפירות לחולין . ת"ל תהיה כל תבואתה לאכול בהווייתה תהא לעולם. כיצד לקח בפירות שביעית בשר הבשר והפירות מתבערין בעיו"ט הראשון של פסח בשנה השביעית . ומפורש בפרק אחרון דמעשר שני לקח בבשר דגים יצא בשר נכנסו דגים לקח בדגים כו' . הא כיצד אחרון אחרון נתפס . כלומר לקח בבשר דגים ובדגים יין וביין שמן השמן נתפס לבדו שהוא אחרון והבשר והדגים והיין יצא לחולין ופירות שביעית עצמן אע"פ שנתפסו הדמים הפירות לא יצאו לחולין אלא הרי הן בקדושת שביעית ודייקינן מדקתני ברייתא בכל אחד מהן הבשר והדגים וביין ובשמן לקח בכל אחד ש"מ דרך מקח אין דרך חילול לא : תניא כר' יוחנן אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין על בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטין דברי ר' מאיר וחכ"א על שחוטין מתחללין על חיים אין מתחללין גזירה שמא יגדל מהן עדרים' הא דתני ר' יוסי בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית מפורש בקדושין פ"א וזו השמועה עדיין צריכה עיון

עי"ז הנא

מסורת הש"ס

קדושין כ. ערכין ל: [תוספ' דערכין פ"ה]

קדושין נח. ע"ז נד:

[שביעית פ"ח מ"ז קידושין נח. ע"ז נד: בכורות ט.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמא יגדל וכו' והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה :

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה שמא כו' היינו נקבה כדאיתא בביצה דף כ. נ"ב אין לזה מובן ובכ"ס דפוס ווינציא ובאזיליאה ליתא :

ע"ב דלפנינו ליתא מתחללין ולא מתחללין מיבע' ליה

רש"י

בזכרים · שאין מגדלים מהם וולדות ואפ"ה גזרו רבנן אטו נקבות: אמר רב אשי מחלוקת · דרבי אלעזר ורבי יוחנן: בפרי ראשון · בפירות שביעית הוא דא"ר אלעזר דרך חילול לא משום דדריש כמוכין: פרי שני · דמי שביעית: והא דתניא · בברייתא דמסייע ליה: לקח לקח · בכולהו בין בפרי ראשון בין בדמיו דקתני לקח בבשר יין ולא קתני חילל בשר ביין: איידי דתני רישא לקח · דאיירי בפרי עצמו: וביקש לו ליקח חלוק · ואינו יכול דהתורה אמרה לאכלה בתוך הזמן (א) ולא לסחורה וזה מתקיים לשנה הבאה: הרגיל אצלו · שמתוך כך יעשה לו חפצו: וחוזר ואומר לו · לחנוני: הרי פירות הללו · שמכרת לי שהיו של חולין ונכנסו לקדושת שביעית נתונים לך במתנה והוכל אותם בשביעית והחנווני אומר לו ואני נותן לך סלע חולין זה שילא לחולין במתנה ובא ולוקח מאותו סלע כל מה שירצה והחנווני יאכל הפירות בתורת שביעית: והא הכא · דהא סלע פרי שני הוא דמי שביעית וקתני דצריך לילך אצל חנווני ולהוציאו לחולין דרך מקח וממכר אלמא בפרי שני נמי איכא מאן דפליג דאי הוי סגי בדרך חילול למה ילך אצל חנווני יקח פירות חולין שיש לו בביתו שוה סלע ויחללנו עליהם ויאכלם בתורת שביעית: אלא · אי אתמר דרב אשי הכי אתמר: מחלוקת בפרי שני · בהא הוא דאיכא למאן דשרי דרך חילול אבל פרי ראשון כו': והא דקתני · בברייתא דמסייע לר' יוחנן אחת שביעית ואחת מעשרות מתחללין אלמא שביעית עצמה דרך חילול: מעשר מעשר ממש · בתמיה וכי יש לומר שהמעשר עצמו יתחלל על בהמה חיה ועוף: והכתיב · ונתתה בכסף וצרת דאין מתחלל אלא על המטבע דבר שיש עליו צורה: מתני' במקדש שבעה · כדדרשינן בת"כ ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים (ויקרא כג) ולא בגבולין ז' ימים: במדינה · בירושלם שאף הוא כגבולים: ושיהא יום הנף · של עומר דהיינו ט"ז בניסן כולו אסור בחדש ובעוד המקדש קיים משקרב העומר היו אוכלין חדש בו ביום כדכתיב (שם) עד הביאכם וכשחרב הבית מותר מן התורה משהאיר המזרח כדאמר במנחות (דף סח.) כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה דהיינו האיר המזרח וכתוב אחד אומר עד הביאכם הא כיצד בזמן דאיכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם ואסר רבן יוחנן בן זכאי עליהם כל היום כדמפרש טעמא בגמרא: גמ' מהרה יבנה בית המקדש · ויחזור דבר לאיסורו דהשתא קרינא ביה עד הביאכם ואי הוו נהיגי בחורבנו לאכול בהאיר מזרח כדין תורה אתיא למיכל נמי בבנייתו ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו כו': דאיבני אימת · קא חששא דחיישינן למהרה יבנה אימת תגמור המלאכה דאיכא למיחש לאיסור חדש כל היום דאצטריך לרבן יוחנן בן זכאי למיסר השתא כל היום משום סירכא דההוא יומא: אי נימא דאיבני בשיתסר · שלא נבנה עד יום ט"ז עצמו: הרי התיר האיר המזרח · ושפיר קאכלי דהואיל דהאיר המזרח ואין מקדש בנוי אשתרי ליה בחדש: אלא דאיבני בחמיסר · או קודם לכן דכי מטיא שיתסר לא התיר האיר המזרח שהרי המקדש בנוי הלכך אכלי איסורא וגזר ריב"ז השתא משום ההוא יומא: מחצות היום ולהלן נשתרי · השתא דאי נמי אכלי ההוא יומא מחצות היום ולהלן כסירכא דמעיקרא נכלי וליכא איסורא דודאי קרב העומר: דתנן · במסכת מנחות (שם): הרחוקים · מירושלים לא היו רואין ולא היו שומעין שעת הקרבת העומר: מותרין · בחדש: מחצות היום ולהלן · לפי שיודעים שאין ב"ד מתעצלים בו מלהקריבו קודם חצות: לא צריכא דאיבני בליליא · כלומר לשמא יבנה בלילה חיים ולא יהו פנויים לקצור העומר עד סמוך ליום ויש טורח הרבה בעומר שהיו מייבשין אותו *באבוס של קלאים ומוברין אותו שיזובו מימיו וטוחנין אותו ברחים של גרוסות ומניפין אותו בי"ג נפה בגסה בדקה כדאמרינן התם וזה שלא יוכלו להתעסק בו מתחילת לילה לא יספיקו להקריבו למחר קודם חצות: אי נמי · דאיבני בחמיסר סמוך לשקיעת החמה והיא היא ואי קשיא דבלילה היכי נבנה דקי"ל בשבועות (דף טו:) דאין בנין בית המקדש בלילה דכתיב וביום הקים ולא בחמיסר שהוא י"ט דקי"ל בשבועות (שם) דאין בנין ב"ה דוחה י"ט ה"מ בנין הבנוי בידי אדם אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים שנא' (שמות טו) מקדש ה' כוננו ידיך: בשיטת ר' יהודה · אותה שיטה שהיה ר' יהודה שהיה מתלמידיו תלמידי דורש אחריו דרש גם הוא בימיו:

גמרא (תורה אור)

בזכרים אבל בנקבות דברי הכל על שחוטין מתחללין על חיין אין מתחללין גזרה שמא יגדל מהן עדרים אמר רב אשי מחלוקת בפרי ראשון אבל בפרי שני דברי הכל בין דרך מקח בין דרך חילול והא דקתני לקח לקח איידי דתנא רישא לקח תנא נמי סיפא לקח איתיביה רבינא לרב אשי מי שיש לו סלע של שביעית וביקש ליקח בו חלוק כיצד יעשה ילך אצל הנווני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי בסלע פירות ונותן לו וחוזר ואומר לו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה והוא אומר לו הא לך סלע זו במתנה והלה לוקח בהן מה שירצה והא הכא דפרי שני הוא וקתני דרך מקח אין דרך חילול לא אלא א"ר אשי מחלוקת בפרי שני אבל בפרי ראשון ד"ה דרך מקח אין דרך חילול לא והא דקתני אחד שביעית ואחד מעשר שני מאי שביעית דמי שביעית דאי לא תימא הכי מעשר מעשר ממש והא (דברים יד) כתיב °וצרת הכסף בידך אלא דמי מעשר הכא נמי דמי שביעית: **מתני'** *בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהא יום הנף כולו אסור: **גמ'** *מנא לן דעבדינן זכר למקדש א"ר יוחנן דאמר קרא (ירמיה ל) °כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה: ושיהא יום הנף: מ"ט *מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח השתא נמי ניכול ואינהו לא ידעי דאשתקד דלא הוה בית המקדש האיר מזרח התיר השתא דאיכא בית המקדש עומר מתיר דאיבני אימת אילימא דאיבני בשיתסר הרי התיר האיר מזרח אלא דאיבני בחמיסר מחצות היום ולהלן תשתרי דהא תנן *הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן לפי שאין ב"ד מתעצלים בו לא צריכא דאיבני בליליא אי נמי סמוך לשקיעת החמה (אמר) רב נחמן בר יצחק אמר רבן יוחנן בן זכאי בשיטת ר' יהודה אמר' דאמר מן התורה הוא אסור דכתיב עד

תוספות

דאפילו למ"ד פרק זה בורר (סנהדרין דף כו: ושם) אימתי דרבי יהודה לפרש ובמה לחלוק היינו דזימנין דבמה לחלוק ומ"מ דזימנין נמי היינו לפרש והא דאמרינן בהגוזל קמא (ב"ק דף לז: ושם) גבי מעות מעשר שני מעות של בבל והם בבבל לנאי הזו ומשני דזבין ביה בהמה ומסיק לה התם היינו כרבי מאיר דשרי אפילו לכתחילה אי נמי אפילו כרבנן והתם דלא אפשר בענין אחר ולפי מה שפי' דר' מאיר שרי אפי' לכתחילה לא יתכן מה שפירש בקונטרס פרק הזהב (ב"מ דף נה:) דגבי דמאי מחללין אותו כסף על נחשת נחשת על הפירות ויחזור ויפדה את הפירות דדוקא כך צריך לעשות ולא מעלם לירושלים והכא אשכחן דשרי ר"מ דמאי לחלל על הפירות לכתחילה ובלבד שיעלו ויאכלו במקום דהכי עדיף משיחזור ויפדה את הפירות:

פירות הללו נתונים לך במתנה · בהדיא קתני בירושלמי דשביעית בסוף פרק שמיני והחנווני אומר לו הרי סלע נתון לך במתנה ובענין אחר לא סגי ודייק דדרך חילול איתו מדלא היילל החנווני לכתחילה סלע של בעל הבית על פירותיו אלא כדרך מקח וממכר:

ושיהא יום הנף כולו אסור · הרבה תקנות תיקן רבן יוחנן בן זכאי אלא הנך תרתי תיקן יחד להכי תני הכא יום הנף אגב גררא ותימה דבמנחות פרק רבי ישמעאל (דף סח.) לא תני הנך דלולב אגב ההוא דיום הנף ובפרק בתרא דר"ה (דף ל.) תניא הנך תרתי ועוד תקנות טובא דתקין:

דאשתקד לא הוה בית המקדש האיר המזרח הוה מתיר · ואפילו לרבי יהושע דאמר שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית בפ"ק דמגילה (דף י.) הני מילי כשיש מזבח בנוי אבל בלא מזבח לא כדמוכח בזבחים פרק קדשי קדשים (דף סב. ושם) דמזבח שנפגם כל הקדשים שנשחטו שם פסולים ואין אוכלים בגיע שירי מנחה ולא קדשי קדשים ואפילו קדשים קלים:

אי נמי סמוך לשקיעת החמה דחמיסר · שלא יוכלו להתעסק בעומר בתחילת לילה ולא יספיקו להקריב קודם חצות למחר וי"מ דמיירי בערב י"ט סמוך לשקיעת החמה ולא יכול לבקר בי"ט מהיכן יקצרו את העומר והיכן מגלות וקופות ושלש עשרה נפה וכלי שרת דברים הצריכין לעומר כדתנן במנחות פ' ר' ישמעאל · (דף סו.) דאי סמוך לשקיעת החמה דחמיסר קאמר שהוא י"ט הא אין בנין בית המקדש דוחה י"ט כדאיתא פרק שני דשבועות (דף טו:) ולאו פירכא היא דתיקשי לן הא דקאמרינן לא צריכא דאיבני בליליא הא נמי אמרינן התם דאין בנין בהמ"ק בלילה שנאמר וביום הקים את המשכן ביום מקימין אותו ובלילה אין מקימין אותו אלא על כרחיך צריך לחלק כמו שפירש בקונטרס דהני מילי בנין הבנוי בידי אדם אבל מקדש העתיד בנוי ומשוכלל יגלה ויבא מן השמים שנא' מקדש ה' כוננו ידיך:

ולקתתס

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פ"ו מהלכות שמיטה הלכה ח:

קה ב מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה יג סמג עשין מד:

קו ג מיי' שם הל' טו:

קז ד מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב סמג לאוין קמב טוש"ע א"ח סי' תפט סעיף י וטוש"ע י"ד סי' רצג סעיף א:

קח ה ו מיי' שם הל' ב:

רבינו חננאל

ואסיקנא דמחלוקת ר' יוחנן ור' אלעזר בדמי פירות שביעית שהן פרי שני ושמעינן לה מהא דתניא מי שיש לו סלע של שביעית פי' סלע שלקחה בדמי פירות שביעית וביקש ליקח בה חלוק כיצד עושה הולך אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי בסלע זו פירות ונותן לו וחוזר ואומר לו הרי פירות הללו שקניתי ממך נתונין לך במתנה והחנוני אומר הרי סלע זו נתונה לך במתנה. והלה אומר הרי פירות הללו מחוללין על פירות שיש לי בביתי ולוקח בסלע זו מה שירצה הנה הסלע של שביעית כמו פרי שני וקתני דרך מקח אין דרך חילול לא כמאן כר' אלעזר. אלא אם תאמר מחלוקת בפרי ראשון אבל בפרי שני דברי הכל אפי' דדרך חלול הוא. לא כר' יוחנן ולא כר' אלעזר אלא ש"מ מחלוקת בפרי שני ואי קשיא לך הא דתניא אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין מאי שביעית דמי שביעית הן מדקתני מעשר שני בהדיה וכי מעשר שני מתחלל בבהמה והלא אינו מתחלל אלא בכסף שיש עליו צורה אלא בדמי מעשר שני [הכא] נמי בדמי שביעית: פיסקא משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיהא לולב ניטל כל שבעה במדינה זכר למקדש שנאמר דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה ושיהא יום הנף כולו אסור לאכול החדש כבר פירשנוה במסכת ר"ה חלוקות ר' יהודה על ריב"ז במסכת מנחות ואסיקנא לריב"ז אסור לאכול החדש בי"ו בניסן היום כולו. והאידנא לא אכלינן אלא באורתא דשיבסר נגהי תמניסר ומאי התקין דקתני במתני' דורש המקרא והפך.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וביקש לו וכו' בתוך הזמן וזה בכלל ותו' ולא לסחורה נ"ב

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

°עד עצם היום הזה עד עיצומו של יום וקסבר *עד ועד בכלל ומי סבר ליה כוותיה והא מפליג פליג עליה (*דתניא) *משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור אמר לו רבי יהודה והלא מן התורה הוא אסור דכתיב עד עצם היום הזה עד עיצומו של יום רבי יהודה הוא דקא טעי הוא סבר מדרבנן קאמר ולא היא מדאורייתא קאמר והא התקין קאמר מאי התקין דרש והתקין: **מתני'** יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן לבית *הכנסת למחרת משכימין ובאין כל אחד ואחד מכיר את שלו ונוטלו מפני שאמרו חכמים אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו ושאר ימות החג אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו רבי יוסי אומר *איום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות: **גמ'** מנה"מ דת"ר *°ולקחתם שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד *לכם [ב]משלכם להוציא את השאול ואת הגזול מכאן אמרו חכמים *אין אדם יוצא ידי חובתו בי"ט הראשון של חג בלולבו של חבירו אלא אם כן נתנו לו במתנה ומעשה ברבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא שהיו באין בספינה ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל בלבד שלקחו באלף זוז נטלו רבן גמליאל ויצא בו ונתנו לרבי יהושע במתנה נטלו רבי יהושע ויצא בו ונתנו לרבי אלעזר בן עזריה במתנה נטלו רבי אלעזר בן עזריה ויצא בו ונתנו במתנה לרבי עקיבא נטלו ר"ע ויצא בו והחזירו לרבן גמליאל למה לי למימר החזירו מלתא אגב אורחיה קא משמע לן [ג]מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה כי הא *דאמר רבא [ד]הא לך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא למה לי למימר שלקחו באלף זוז להודיעך °כמה מצות חביבות עליהן א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא צלויי קא מצלי ביה מיתיבי *[ה]לא יאחז אדם תפילין בידו וספר תורה בחיקו ויתפלל [ו]ולא ישתין בהן מים *[ז]ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי ואמר שמואל [ח]סכין וקערה ככר ומעות הרי אלו כיוצא בהן התם לאו מצוה נינהו וטריד בהו הכא מצוה נינהו ולא טריד בהו תניא *רבי אלעזר בר צדוק אומר °כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לבית הכנסת לולבו בידו קורא קריאת שמע [ט]ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע הולך לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו בידו נכנס לבית המדרש משגר לולבו ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו מאי קמ"ל להודיעך כמה היו זריזין במצות: רבי יוסי אומר י"ט: אמר אביי

לא

תורה אור

ויקרא כג

עד עצם עד (א) עיצומו של יום · כל היום קרוי עצם היום: וקסבר עד ועד בכלל · ולא דריש עד ולא עד בכלל להתירו בהאיר מזרח כי ליכא עומר והכי מתוקמא קראי אין עומר עד עצם ועד בכלל יש עומר עד הביאכם: והא מיפלג פליג · רבי יהודה עליה שמליט שתמה רבי יהודה בדורו על תקנת ריב"ז למה תלה הדבר בעצמו דמשמע לעשות סייג בא והלא מן התורה הוא אסור: דרש · המקרא עד ועד בכלל: והתקין · לפי שהיו רגילים לאכול חדש מחצות ולהלן כשהיה הבית קיים עד עכשיו הוצרך לתקן: **מתני'** יו"ט הראשון כו' · דהמריץ לקמן (דף מג·) דדוחה מצות לולב שבת בי"ט הראשון לבדו: מוליכין את לולביהן · מערב שבת: שהוליאו ברשות · ברשות מצוה שהיה טרוד במצוה ומחשב ועסוק וממהר לעשותה ומתוך כך טעה ושכח שהוא שבת וקסבר רבי יוסי טעה בדבר מצוה ושגג בדבר כרת פטור מקרבן: **גמ'** מנא הני מילי · דאין אדם יוצא בלולבו של חבירו: לכם משלכם משמע: למה לי למימר החזירו · מה אנו למידין מחזרה זו דאצטריך תנא למיתנייה במתני': הא קמ"ל · דר"ג ע"מ שיחזירוהו לו נתנו להם ואפ"ה הויא מתנה עד שילאו בו: החזירו לו יצא · דמתנה על מנת להחזיר מתנה היא והרי החזירו לו אבל אם לא החזירו אגלאי מלתא דמעיקרא גזול הוא בידו: ה"ג למה ליה למימר שלקחו באלף זוז להודיעך כמה מצות חביבות עליהם: הוה מצלי ביה · כשהיה מתפלל היה לולבו בידו מרוב חיבתו עליו היה מתפלל בו: לא יאחז אדם כו' ויתפלל · מפני שטרוד הוא במחשבתו שלא יפלו מידו ויתבזו ואין דעתו מיושבת עליו בתפלתו: לא יישן בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי · שמא יפלו מידו והכי אוקימנא ליה בהישן (לעיל דף כו·) דהא דקתני לא קבע ולא עראי בדנקיט ליה בידיה: סכין · מתיירא שמא יפול ויתקע לו ברגלו: וקערה · מליאה: ומעות · שלא יתפזרו: וככר · שאם יפול יהא נמאס: לאו מצוה נינהו · לאוחזן והוין עליו למשא לפיכך טרוד במשאם וכבד עליו משאם ושמירתם: הכא נטילתה ולקיחתה מצוה היא ומתוך שחביבה מצוה עליו אין משאה ושימורה כבד עליו ולא טריד: קורא בתורה · צריך להניח הלולב לפי שגולל ס"ת ופותחו: נכנס לבית המדרש · טריד בשמעתא ויפול מידיו:

ולקחתם שתהא לקיחה לכל א' וא' · מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד וגבי סוכה לא צריך קרא דהא כתיב כל האזרח: **אלא** א"כ נתן לו במתנה. ובאתרוג השותפין נמי לא נפיק כדמוכח בשילהי יש נוחלין (ב"ב דף קלז: ושם) גבי אחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית ולא חשיב שלו כיון דאין מיוחד שלו אלא כשאול הוי ואינו יוצא בו ומה שנהגו הקהל לקנות אתרוג בשותפות מלמדין אותן שיהו כולם נותן כל אחד ואחד חלקו לחבירו על מנת להחזיר ויש לסמוך דכיון דקנאוהו על מנת לצאת בו ואע"ג שלא פירשו כהמא דמלתא כאילו פרשו דמי כיון דבענין אחר אין יכולין לצאת בו: **הילך** אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירהו לי · בשום מקום אין מדקדק הש"ס בלשונו להקדים תנאי למעשה ותנאי כפול והן קודם ללאו אע"ג דבהכי איירי אלא שמקצר לשונו לפי שלא על הידוש זה בא להשמיענו ולא דמי לתנאי ומעשה בדבר אחד דהיינו כששניהם סותרים זה את זה כי ההיא דעל מנת שתחזיר לי את הנייר בפרק מי שאחזו (גיטין דף עה· ושם) וא"ת כיון דאמר ע"מ שתחזירו לי א"כ אם הקדישו אינו מקודש כדמוכח בסוף יש נוחלין (ב"ב דף קלז:) גבי שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי דכיון דקאמר לי מידי דחזי לי קאמר וא"כ היאך יצא והא אנן תנן בנדרים פרק השותפין (דף מח·) גבי מתנה דבית חורון דכל מתנה שאינה *שאם הקדישה לא תהא מקודשת לא שמיה מתנה וי"ל דה"ג הוי בידו להקדיש להיות קדוש כל זמן שהוא בידו עד שיחזיר ועוד דהתם נמי לא בהקדש תלוי טעם המתנה כדמוכח בנדרים ירושלמי דאמר עלה רבי ירמיה רבי יהודה בעי מעשה מתנה אין אדם נותן מתנה לחבירו ע"מ שלא יקדשנה לשמים ומשני מתני' כל מתנה שהיא כמתנת בית חורון שהיתה בערמה שאם הקדישה אינה מוקדשת אינה מתנה כלומר שלא נתנה לו שיהנה המקבל שום הנאה שבעולם אלא ביהא מותר לאביו של נותן זה ודאי הערמה בעלמא ולא שמיה מתנה שהרי לא זכה בה לענין עצמו לשום דבר וא"כ מה הקנה לו אבל הכא דמזכה ליה שיהנה בו שמיה מתנה ולא הזכיר שם הקדש אלא משום שעל הקדש היה מעשה ולשון כל מתנה שאינה וכו' מוכיח כן דמשמע שאינה מתנה לשום דבר גם סעודתו היתה מוכחת עליו שלא היה דעתו ליתן כלל לענין שום דבר רק שיבא אביו ויאכל כמו שמפרש שם בגמרא או משום דויתור אסור במודר הנאה אבל בעלמא מתנה היא אע"פ שאין יכול להקדישה כדתנן פרק בתרא דנדרים (דף פח·) שנותן לבתו מה שנוטלת ונותנת לפיה ובפ"ק דקדושין (דף כג: ושם) שנותן לעבד ע"מ שיצא בו להירות*): **ואם** לאו לא יצא · ומה שלא החזירו רבי יהושע לרבן גמליאל אלא נתנו לרבי אלעזר בן עזריה ורבי אלעזר בן עזריה לרבי עקיבא דעתו של רבן גמליאל היה שיצאו כולם ואח"כ יחזירוהו: **ואמר** שמואל סכין וקערה וככר ומעות הרי אלו כיוצא בהן · אצטריך ליה לשמואל למימר דלא תימא דווקא תפילין וס"ת דאיכא בזיון כתבי הקודש בנפילתו טריד בהו טפי ואין דעתו מתיישבת בתפלתו:

*) [ועי' תוס' קדושין ו: ד"ה לא ודף מט: ד"ה דברים ותוס' ב"ב קלז: ד"ה לא ותוס' גיטין עה. ד"ה לאפוקי וד"ה אלא אמר ותוס' שם עה: ד"ה דתנאי]

אמר

קט א מיי' פ"ב מהל' שגגות הלכה י:

קי ב מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה י סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנח סעיף ג:

קיא ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

[ג"ל דתנן]

קיב ה מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' צו סעיף א:

קיג ו מיי' פ"ד מהל' תפלין הלכה יז סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מג סעיף א:

קיד ז מיי' שם הל' טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' מד:

קטו ח מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' צו סעיף א:

קטז ט מיי' שם ופ"ז מהל' לולב הל' כד סמג שם ועשין מד טוש"ע שם וסי' תרנב סעיף א בהג"ה:

נ"א הקדישה מוקדשת כ"ה גי' מהר"ש

רבינו חננאל

מתני' בי"ט הראשון כו'. זו ששנינו שאין אדם יוצא בי"ט הראשון בלולבו של חבירו אמרי' מנ"ל דת"ר ולקחתם לכם משלכם להוציא את הגזול והשאול אא"כ נתנו לו במתנה כאשר נתן ר"ג לר' יהושע כו'. ואסיק' כי הא דאמר רבא הילך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירהו לי החזירו יצא לא החזירו לא יצא: ירושלמי רב יעקב בר נרמן הוה יהיב אתרוגא לבריה הוה אמר ליה לכשתזכה בו ובמציתו תחזירהו לי. יבן הלכה אמר מר בר אמי אבא הוה מצלי ולולבו בידו. ומותבינן עלה מהא לא יאחוז אדם תפלין בידו וס"ת בזרועו ויתפלל כו'. ואמר שמואל סכין וקערה ככר ותינוק כיוצא בהן כלומר אסור לו להתפלל ואלו בידו ושנינן הללו לאו מצוה אבל לולב כיון דמצוה הוא לא טריד ביה ושדי תניא א"ר אלעזר בר' צדוק כך היה מנהג בני ירושלים נכנס לבית הכנסת ולולבו בידו קורא שמע ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה או נושא את כפיו מניחו על הקרקע: פסק ר' יוסי אומר י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא הלולב ברה"ר פטור מפני

[ברכות טו: וש"נ] ר"ה ל מנחות סח.

[לקמן מג. מד.]

פסחים עב:

[לקמן מג.]

[לעיל כז: וש"נ]

[תוספ' פ"ב]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד עצם עד עיצומו של יום:

[ב"ב קלז: קדושין ו:]

ברכות כג.

[שם: לעיל כו.]

[תוספתא פ"ב]

גליון הש"ס

גמ' כמה מצות חביבות. עיין בב"ק דף ט ע"ב תוס' ד"ה אילימא:

תורה אור

לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב הא מדאגבהיה נפק ביה אמר אביי כשהפכו רבא אמר אפילו תימא שלא הפכו הב"ע כגון שהוציאו בכלי והא רבא הוא *דאמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה הני מילי דרך כבוד אבל דרך בזיון לא אמר רב הונא אומר היה רבי יוסי עולת העוף שנמצאת בין אגפיים וכסבור חטאת העוף היא ואכלה פטור מאי קא משמע לן דטעה בדבר מצוה פטור היינו הך מהו דתימא התם הוא דטעה בדבר מצוה *פטור היינו דעבד מצוה אבל הכא דטעה בדבר מצוה ולא עבד מצוה אימא לא קא משמע לן מיתיבי רבי יוסי אומר השוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת חייב חטאת וצריך תמיד אחר אמר ליה בר מינה דההיא דהא אתמר עלה אמר רב שמואל בר חתאי אמר רב המנונא סבא אמר רב יצחק בר אשיאן אמר רב הונא אמר רב כגון שהביאו מלשכה שאינן מבוקרין: **מתני'** מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת רבי יהודה אומר בשבת מחזירין ביום טוב מוסיפין ובמועד מחליפין *קטן היודע לנענע חייב בלולב: **גמ'** פשיטא מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא תקבל קא משמע לן: קטן היודע לנענע: ת"ר *קטן היודע לנענע חייב בלולב להתעטף חייב בציצית לשמור תפילין אביו *לוקח לו תפילין יודע לדבר אביו לומדו תורה וק"ש תורה מאי היא א"ר המנונא תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (דברים לג) ק"ש מאי היא פסוק ראשון *היודע לשמור גופו אוכלין על גופו טהרות לשמור את ידיו אוכלין על ידיו טהרות היודע לישאל ברשות היחיד ספיקו טמא ברשות הרבים ספיקו טהור היודע לפרוס כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות

היודע

רש"י

לא שנו · דפטור אלא שלא יצא די חובת נטילה קודם שהוציאו דהשתא טרוד במצוה וטעה בדבר מצוה אבל יצא בו קודם שהוציאו תו לא טעה בדבר מצוה הוא ולא טרוד מהשתא במצוה לעשותה: ה"ג הא מדאגבהיה נפיק ביה אמר אביי כשהפכו. הכי קשיא ליה ה"ד לא יצא בו הא לא הוציאו הא"כ הגביהו ומדאגבהיה נפק ביה ידי חובת לקיחה וקתני פטור אמר אביי כשהפכו כשהגביהו הפך העליון למטה והאגד למעלה ואמרינן לקמן* אין יוצאין בהן אלא דרך גדילתן: דרך כבוד · כגון בסודר שכורך ידיו בסודר כדאמרן לעיל (ד' לז·): ודרך בזיון · כגון בקערה: אומר היה רבי יוסי עולת העוף שנמצאת בין אגפיים. נראה בעיני דהאי בין אגפיים אינו אלא לשון עופות עולת העוף שנמצאת בין עופות המלוקים לחטאת המתפרכסין אצל המזבח שפעמים שהן נעשין על קרן אחת כדתנן בשחיטת קדשים (זבחים ד' סד·) חטאת העוף היתה נעשית על קרן מערבית דרומית ושלשה דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטה וג' מלמעלה מלמטה חטאת העוף והגשות ושירי הדם ומלמעלה ניסוך המים והיין ועולת העוף כשהיא רבה במזרח שעיקר מקום עולת העוף בקרן דרומית מזרחית וכשהיו כהנים רבים עומדים ומולקים עולת העוף במזרח באים למערב ונעשית שם בקרן חטאת העוף אלא שהעולה למעלה מחוט הסקרא והחטאת למטה: וכסבור · הכהן חטאת העוף היא: ואכלה · ונמצא שמעל בקדשי שמים בשוגג: פטור · מקרבן מעילה הואיל לעם החטאת נמצאת ואכילתה מצוה דכתיב (שמות כט) ואכלו אותם אשר כפר בהם הוה ליה טועה בדבר מצוה ופטור: היינו הך · למה ליה לרב הונא למימר פשיטא דממתני' שמעי' ליה: מהו דתימא · במתני' הוא דפטור משום דטעה בדבר מצוה וסוף סוף עשה מצוה שנטל הלולב בהוצאה זו אבל הכא לא עשה מצוה באכילתה אם עולת העוף היא: קא משמע לן · רב הונא דשמיע ליה מרביה דלא שני לרבי יוסי בין טעה בדבר מצוה ועשה מצוה לטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה: הכי גרסינן רבי יוסי אומר השוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו מן המומין בשבת חייב חטאת משום שחיטה בשבת שאינה של מצוה ואינה דוחה אלמא טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה חייב שהרי טרוד זה במצוה שהיה רוצה לשחוט תמיד של שבת וכסבור שהוא מבוקר: להכשירן לא גרסינן: מלשכה שאינן מבוקרין · דאין זה טועה בדבר מצוה שבטלאים שבלשכה זו אינו טרוד שאינן עומדין להקרבה להיות חרד עליהם מתי יקרבו ואף חרדת זמן התמיד לא שייכא הכא שקרוב למזיד הוא ולא דק בלשכות להבחין מאיזו יביא: **מתני'** מקבלת אשה מיד בנה ובעלה · את לולביהן ולא אמרינן קמטלטלא מידי דלא חזי: מחזירין למים · שלא יכמוש: בשבת מחזירין · שהרי מכאן נטלום היום אבל לא מוסיפין מים כ"ש שאין מחליפין המים לשפוך את אלו ולתת אחרים נוון מהני דטרח לתקוני מנא: במועד מחליפין · בחולו של מועד מצוה להחליף: **גמ'** אימא לא · דלגבה איכא איסור טלטול: קא משמע לן · כיון דראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו ומותר בטלטול לכל: חייב בלולב · לחנכו מדבריהם: לשמור תפילין · שלא יכנוס בהן לבית הכסא: היודע לשמור גופו · מטומאת מגע ומשא ואהל: אוכלין על גופו טהרות · אם נגע גופו בטהרות אין חוששין להם אבל לא על ידיו אם נגע בידיו בטהרות חוששין להם שיש יודע לשמור גופו ואין יודע לשמור ידיו מתורת סתם ידים שגזרו עליהם להיות שניות אלא אם כן יודע לשומרם אבל היודע לשמור את ידיו משנטלם אינו נוגע בשום דבר ספק או בספק המטמא את הידים ואם לא נזהר ובא ליגע בטהרות נוטל ידיו: אוכלין על ידיו טהרות · שנגעו ידיו בהם: והיודע לישאל · שאם שואלין אותו נגעת בטומאה זו יודע להשיב הן או לאו או איני יודע: ברשות הרבים ספיקו טהור · אם שאלוהו ואמר איני יודע: ברשות היחיד ספיקו טמא · הכי גמירי לה הלכתא מסוטה כדאמרינן במסכת סוטה (דף כח·) ומכאן אתה דן לשרץ כו': היודע לפרוס כפיו · כשהוא כהן: חולקין לו תרומה בבית הגרנות · ומקמי הכי אין חולקין לו בגורן אבל משגרין לו לביתו אם יודע לשומרה בטהרה דהכי תניא בגמרא דנושאין על האנוסה ביבמות (דף צט:) עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות חרש שוטה וקטן כו' וכולן משגרין להם לבתיהם בבית הגרנות אין חולקין להם שבזיון תרומה הוא שאין כל רואיו יודעים בו שהוא בקי לשומרה אבל לביתן משגרין להם הבקיאים ומכירין בהם ומשיודע לפרוס כפיו ופורס בצבור הכל יודעים שהביא שתי שערות שאין קטן פורס כפיו כדאמרינן במגילה (דף כד·) הלכך חולקין לו:

היודע

תוספות

אמר אביי כשהפכו · מדאיצטריך לשנויי הכי משמע דסבירא ליה דמצות *אינן צריכות כוונה דהא קאי אמוציא לרשות הרבים והתם אין שייך מתכוון לצאת כל כמה דלא בירך ועוד דאיירי בהולך אגב בקי ללמוד ותימה דבסוף ראוהו ב"ד (ר"ה ד' כח:) דאמר רבא מצות אינן צריכות כוונה קא מותיב ליה אביי טובא, ושמא אביי קיבלה מיניה: **עולת** העוף שנמצאת בין אגפיים · למאי דאמרי' בשילהי אלו דברים (פסחים ד' עב:) דלא פטר רבי יוסי בלולב אלא משום דזמנו בהול צריך לומר דהאי נמי זמנו בהול כדי שלא תבא חטאת לידי נותר: **מהו** דתימא התם הוא דטעה בדבר מצוה ועבד מצוה אבל הכא טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה אימא לא קא משמע לן · פלוגתא היא בפסחים פרק אלו דברים (שם) דמחייב התם בנתחלף לו ספוד של נותר בספוד של צלי ואכלו ואית ספרים דגרסי מהו דתימא הני מילי מצוה דרמי עליה אבל מצוה דלא רמי עליה אימא לא כלומר לולב דלא סגי ליה דלא שקיל דהוי אפשר על ידי אחרים אבל חטאת אפשר שיאכלנה אחר: **שאינו** מבוקר כהלכתו · ואפי' נמצא תם משום דטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה דבפרק מי שהיה טמא (שם דף צו·) יליף לה מפסח בגזרה שוה: **היודע** לישאל ברשות היחיד ספקו טמא · אבל אינו יודע לישאל אפילו ברשות היחיד ספקו טהור כדדרשינן בסוטה פרק כשם (ד' כח:): **היודע** לפרוס כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות · מקמי הכא אין חולקין לו בגורן אבל משגרין לו לביתו אם יודע לשומרה בטהרה והכי תניא בגמרא דנושאין על האנוסה ביבמות (ד' צט: ושם) עשרה אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות וקא חשיב חרש שוטה וקטן וקתני סיפא משגרין להן בבתיהן ובבית הגרנות אין חולקין לו שבזיון תרומה היא שאין כל רואיו בקיאין בו שיודע לשומרה בטהרה אבל לביתו משגרין לו הבקיאין בו *ומי שיודע לפרוס כפיו ופורס בצבור הכל יודעין שהביא שתי שערות שאין קטן פורס את כפיו כדתנן במגילה (דף כד·) כך פי' בקונט' ולא משמע הכי אלא בקטן ממש איירי דומיא דהיודע לדבר אביו מלמדו תורה והיודע לשחוט וכן כולהו אחריני והא דאמר בנושאין על האנוסה (יבמות דף צט: ושם) דאין חולקין תרומה

עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פ"ב מהל' שגגות הלכה י:

קיח ב ג מיי' פ"ז מהלכות לולב הל' ט סמג עשין מד:

קיט ד מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרנח ס"ז:

קכ ה ו מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה כה סמג עשין עד טוש"ע א"ח סי' תרנד:

קכא ז מיי' שם הלכה יח סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרנז:

קכב ח מיי' פ"ג מהל' ציצית הלכה ט סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יז סעיף ג:

קכג ט מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה יג סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לז סעיף ג:

קכד י כ מיי' פ"א מהל' ת"ת הלכה ו סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף ה:

קכה ל מיי' פי"ו מהל' אבות הטומאות הלכה י:

קכו מ מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' כב:

רבינו חננאל

שהוציא ברשות א"ר אמי ל"ש שפטור אלא שלא יצא בו מקודם שנמצא מוציאו עכשיו לצאת בו ולפיכך פטור אבל יצא בו חייב חטאת ואוקמה אביי כשהפך הלולב בשמאל ואתרוג בימין. ורבא איקמה בשהוציאו בכלי דכי האי גוונא לא נפק ביה בהגבהתו כי דרך בזיון הוא. והא דאמר רבא בשמעתא דמקמי הא דאי נקטיה בסודרא נפיק ביה ידי חובתו דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה הני מילי כגון סודר דהוא דרך כבוד אבל לקיחה בכלי דהוא דרך בזיון לא. אמר רב הונא אומר היה ר' יוסי עולת העוף שנמצאת בין אגפיים. פי' שנמצאת מלוקה בין אגפיים וכסבור חטאת העוף היא ואכלה פטור פשיטא מהו דתימא גבי לולב טעה בדבר מצוה ומ"מ עשה מצוה אבל עולת העוף דלא עשה מצוה כי אכילת העולה אינה מצוה ליחייב קמ"ל דפטור. ואותיבנא על רב הונא ר' יוסי אומר השוחט תמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת חייב חטאת כו'. הנה ר' יוסי טעה בדבר מצוה מחייב ומשני בר מהיא דהא אוקמה כגון שהביאו מלשכת הטלאין שאין מבוקרין לפיכך חייב: מתני' מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה לולב ומחזירתו למים בשבת כלומר אפי' אשה שאינה בת נטילת לולב והייתי אומר אסורה לטלטלו קמ"ל אפי' אשה מותרת לטלטלו וכ"ש איש. ומחזירתו למים בשבת ולא גזרינן משום השקת זרעים: ירושלמי תני מטלטלין עצי בשמים להריח בהן לחולה בשבת רבנן דקיסרי אמרין ערבה מותר להניף לחולה בשבת. ר' יהודה אומר בשבת מחזירין ביום[טוב] מוסיפין במועד מחליפין. יש מי שאומר מחזירין ומוסיפין ומחליפין הכל במים ויש מי שאומר דמחליפין ומוסיפים בהדס הוא ומסתברא כמ"ד במים דהא מחזירין ומוסיפין ומחליפין קתני היכא דמחזירין בשבת תמן קתני דמוסיפין בי"ט ותמן קתני דמחליפין במועד ואמאי אין מוסיפין מים בשבת משום דנראה כמשקה זרעים בשבת: פיסקא כל קטן היודע לנענע בלולב חייב היודע להתעטף בציצית חייב היודע שמור תפילין אביו לוקח לו תפילין. היודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו וגו' ופסוק הראשון מק"ש היודע לשמור ידיו אוכלין ע"ג ידיו טהרות. היודע לשמור גופו אוכל ע"ג גופו טהרות. כיצד בודקין

אותו

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמר אביי וכו' אינן צריכות כוונה. עיין לעיל דף לט ע"א תוס' ד"ה עובר.

[דף מב.] · לעיל לז. · [ערכין ג.] · נ"י איתא ועבר מצוה אבל כו' וכ"ה בתוס' · ערכין ג: [תוספ' דחגיגה פ"א] · [תוספ' שם ותוספ' טהרות פ"ג]

[גבי לילית לא נ"ע ליסנא דלוקח דמסתמא יש לו טלית וגבי לולב נמי יכול לצאת בלולבו של אביו תוס' ערכין ג: ד"ה היודע]

תורה אור

*היודע לשחוט אוכלין משחיטתו אמר רב הונא °והוא שגדול עומד על גביו *°יכול לאכול כזית דגן מרחיקין מצואתו וממימי רגליו ארבע אמות אמר רב חסדא °והוא שיכול לאוכלו בכדי אכילת פרס אמר רב חייא בריה דרב ייבא ובגדול אע"פ שאינו יכול לאכול בכדי אכילת פרס דכתיב °ויוסיף דעת יוסיף מכאוב °יכול לאכול (קהלת א) כזית צלי שוחטין עליו את הפסח שנאמר °איש לפי אכלו רבי יהודה אומר עד שיכול (שמות יב) לברר אבילה כיצד נותנין לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו:

הדרן עלך לולב הגזול

לולב וערבה ששה ושבעה *ההלל והשמחה שמונה סוכה *וניסוך המים שבעה. החליל חמשה וששה לולב שבעה כיצד יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת לולב שבעה ושאר כל הימים ששה ערבה שבעה כיצד יום השביעי של ערבה שחל להיות בשבת ערבה שבעה ושאר כל הימים ששה מצות לולב כיצד (בשבת) *יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן להר הבית והחזנין מקבלין מהן וסודרין אותן על גבי איצטבא והזקנים מניחין את שלהן בלשכה ומלמדין אותם לומר כל מי שמגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה למחר משכימין ובאין והחזנין זורקין אותם לפניהם והן מחטפין ומכין איש את חבירו וכשראו ב"ד שבאו לידי סכנה התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו: **גמ'** אמאי טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת אמר רבה *גזרה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו

היודע לשחוט · לאמן ידיו לשחיטה אף על פי שאינו בקי בהלכות שחיטה: מותר לאכול משחיטתו · כדאמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו וראהו שלא שהה ולא דרס: כזית דגן · כל חמשת המינין קרי דגן חטין ושעורים וכוסמין ושבולת שועל ושיפון: מרחיקין מצואתו · משאכל כזית מהן בכל ענין אכילה שאוכלת מינים הללו מסרחת: ד' אמות · לענין קריאת שמע ותפלה: והוא שיכול לאכול כזית זה בכדי אכילת פרס · לבינוני אבל אם צריך זה הקטן לשהות יותר מכאן הרי הוא כאוכל עכשיו חצי זית ולמחר חצי זית שכן הלכה למשה מסיני שאין אכילה מצטרפת לשהייה ארוכה מזו: פרס · חצי ככר ששיערו בו חכמים מזון שתי סעודות לעירוב ולשון פרס פלגא כדתנן בעירובין (דף פב:) הביא לבית המנוגע לבא בבית המנוגע ליטעון כיבוס בגדים שתלאן הכתוב בשהיית שיעור אכילה דכתיב (ויקרא יד) והאוכל בבית יכבס בגדיו: מכאוב · מסריח: שוחטין עליו את הפסח. ממנין אותו על בני החבורה ואי נא לא דכתיב (שמות יב) איש לפי אכלו תכסו הראוי לאכילה

הדרן עלך לולב הגזול

לולב וערבה · שהן במקדש כל שבעה לולב לנטילה וערבה להקיף מזבח כדלקמן בפירקין (דף מה·): ששה ושבעה · פעמים שדוחין שבת והן כל שבעה ופעמים שאין דוחין והוו להו ששה ימים ולקמיה מפרש ואזיל לה: ההלל · לגמור כל שמונה כן תקנו נביאים הראשונים ובערכין (דף י·) מפרש מאי שנא מפסח מפני שימי החג חלוקים בקרבנותיהן: והשמחה · לאכול בשר שלמים דקיימא לן בפסחים (דף קט·) בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ואף על גב דהאי קרא לאו ברגלים כתיב דהאי קרא בהר גרזים ובהר עיבל כתיב מיהו ברגלים שמחה כתיבא ושמחת בחגך: סוכה · לישב בסוכה: ניסוך המים · בתמידי החג שחרית ולא ערבית כדאמרינן בסדר יומא בפ' שני (דף כו:): החליל · שמחת בית השואבה היו שמחים בחג לכבוד שאיבת ניסוך המים ומחללים בחלילים ובכנורות ואותו חליל אינו דוחה יום טוב הלכך פעמים שהוא חמשה ימים בחג כגון שלא חל יום טוב הראשון בשבת דכיון דלא דחי יום טוב וכל שכן שבת שבתוכו של מועד פשו להו חמשה ופעמים שהוא ששה כגון שחל יום טוב ראשון בשבת דפשו להו ששה של חול המועד דבזמן מקדש אין עושין יום טוב שני: לולב שבעה · דיום טוב ראשון דחי שבת: ושאר כל הימים. שחל בהן יום טוב ראשון ונמצאת שבת בתוכו של מועד לא דחי ואף על גב דכל שבעה הוא מן התורה במקדש לא דחי כדאמרינן טעמא בגמרא וכן ערבה בשביעי ובגמרא מפרש מאי שנא שביעי: מצות לולב · ביום טוב הראשון שחל להיות בשבת כיצד: ה"ג י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית מערב שבת: החזנין · שמשין שהיו שם לצורכי צבור: ע"ג האיצטבא. רחבה של הר הבית היתה מוקפת איצטבאות לישב שם ומסוככת למעלה מפני הגשמים. על גב האיצטבא גר' במתני' דהיינו על גבי הכפסלים: והזקנים · שדואגין שלא ידחפום למחר ויתמעטו בהקהל הכל לקחת איש לולבו: ומלמדין · ב"ד את כולם לומר אם יבא לולבו לידי חבירו הרי הוא שלו במתנה כדי שלא יהא הללו לא גזול ולא שאול: **גמ'** טלטול בעלמא · אין בו צד איסור אלא כמטלטל עציו וכיון דמן התורה הוא במקדש כל שבעה נמה הכריזהו מה סייג לתורה מצאו בו: ללמוד · נענועו או ברכתו: ויעבירנו

תרומה לקטן בבית הגרנות היינו כשאינו יודע לישא את כפיו והא דתנן בפ"ק הקורא את המגילה עומד (מגילה דף כד: ושם) דקטן אינו נושא את כפיו היינו בפני עצמו אבל עם הגדולים נושא כדאשכחן גבי שיר של מקדש פרק אין נערכין (ערכין דף יג:) דתנן בין רגלי [הלוים] היו עומדים וצעירי הלוים היו נקראים והא דאמרינן בשילהי פ"ק קמא דחולין (ד' כד: ושם) נתמלא זקנו ראוי ליעשות שליח צבור ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו *עד שיתמלא זקנו איכא לאוקומה ביחידי שאין עמו אחר אי נמי לישא את כפיו בקביעות ובשעה שמרבים ברחמים כגון ביום הכפורים ובתעניו' ובמעמדות וכן צריך לחלק נמי משום לירד לפני התיבה דבהקורא את המגילה עומד (מגילה ד' כד·) תנן קטן קורא בתורה אבל לא פורס על שמע ולא יורד לפני התיבה ולא נושא את כפיו משמע הא גדול יורד לפני התיבה ואף על פי שלא נתמלא זקנו אלא על כרחך צריך לאוקומה ההיא דחולין כגון ליעשות שליח צבור קבוע ולירד לפני התיבה ביום הכפורים ובתעניות ובמעמדות:

והיודע לשחוט · לאמן ידיו לשחיטה אע"פ שאינו בקי בהלכות שחיטה מותר לאכול משחיטתו כדמפרש רב הונא והוא שגדול עומד על גביו וראה שלא שהה ולא דרס כך פירש בקונטרס משמע דאם אין יודע לאמן ידיו לשחיטה אע"פ שראהו גדול מתחילה ועד סוף שלא שהה ולא דרס אסור לאכול משחיטתו: **יכול** לאכול כזית צלי · יש שיכול לאכול כזית מבושל ואינו יכול לאכול כזית צלי ומשערין בצלי לפי שדינו של פסח צלי:

הדרן עלך לולב הגזול

לולב וערבה.והשמחה·לאכול בשר שלמים דקאמר בע"פ (פסחים דף קט·) בזמן שבהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ואע"ג דהאי קרא לאו ברגלים כתיב אלא בהר גרזים ובהר עיבל מיהו ברגלים שמחה כתיב דכתיב ושמחת בחגך כך פירש בקונטרס וא"ת זימנין דאינם נאכלין כל ח' כגון שחל י"ט ראשון דסוכות באחד בשבת ויום שמיני בא' בשבת דהי אפשר לומר כל ח' (א) שלמים דליל מוצאי שביעי לא ישחטו דבעינן יום הקרבה ויום השביעי נמי לא דאין חגיגת שמחה דוחה שבת וע"כ מהני דנשחטו ביום [ששי] אכיל בשביעי ואין שלמים נאכלין לשני ימים ושני לילות כמלא דליל מוצאי שבת שהוא ליל שמיני עלרת לא יאכל שלמים ויש לומר כדאמר רב פפא פרק אלו דברים (שם דף עא·) על קושיא אחרת משמתו בכסות נקיה וביין ישן ה"נ נימא הכי:

טלטול בעלמא הוא · אע"ג דחזי למצוה שייך ביה איסור מוקצה לטלטול מאחר דאין עשוי כלי כדאשכחן גבי קנים דלחם הפנים דכתיבי כדתניא במנחות פרק שתי הלחם (דף צז·) ומנקיותיו אלו קנים ותנן התם* לא סידור הקנים ולא נטילתן דוחה את השבת אלא נכנס מע"ש אלמא חשיב להו מוקצה אע"ג דחזו ללחם ובפ' ארבעה אחין (יבמות דף נג:) גבי זר ששימש דקאמר אי בקבלה והולכה טלטול בעלמא הוא ומיהו התם ניחא טפי כיון דזר הוא:

קכז א ב מיי' פ"ד מהל' שחיטה הלכה ה סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' א סעיף ה:

קכח ג ד מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ו סמג עשין יח טוש"ע א"ח סי' פא סעיף א:

קכט ה מיי' פ"ב מהל' קרבן פסח הל' ג סמג עשין רכג:

[ג' תיבות אלו עד שיתמלא זקנו ליתא שם]

א ו מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה יג טז סמג עשין מד:

ב ז מיי' שם הל' כא:

ג ח מיי' שם הלכה יג:

רבינו חננאל

אותו *) ומטבלין אותו ומוסרין לו חולין לשם תרומה ורואין והיודע לישאל ברשות היחיד ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור. יודע לפרוש את כפיו חולקין לו תרומה בגרנות היודע לשחוט אוכלין משחיטתו אמר רב הונא הוא שגדול עומד על גביו יכול לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס מרחיקין מצואתו וממימי רגליו ד' אמות [לק"ש ולתפלה ובגדול אפילו אינו יכול] לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס מרחיקין מצואתו וממימי רגליו ד' אמות יכול לאכול כזית צלי שוחטין עליו הפסח ר' יהודה אומר עד שידע הפרש אכילה כיצד נותנין לו צרור וזורק אגוז ונוטלו: ירושלמי אבל אינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו ואינו עומד על הדוכן עד שתמלא זקנו. רבי יהודה אומר כולן מבן כ' שנה ולמעלה שנאמר ויעמידו הלוים מבן כ' שנה לנצח כבר פירשנוה בשחיטת חולין בסוף פרק ראשון:

הדרן עלך לולב הגזול

לולב וערבה ששה ושבעה כו'. אמאי אין הלולב ניטל בשבת כשאר הימים בביתו טלטול בעלמא הוא אמר רבה גזירה שמא יטלנו וילך אצל

*) לשון התוספתא דטהרות פ"ג כך הוא וכיצד בודקין אותו מטבילין אותו ומוסרין לו חולין לשם תרומה אם היה יודע לשמור את גופו אוכלין ע"ג גופו לשמור את ידיו אוכלין על גב ידיו טהרות. ע"כ:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לולב והשמחה' וכו' שמנה שלמים דהיינו ליל מוצאי שביעי דבליל' לא ישחטו:

[תוספ' בכורים פ"ב ושם לא מכר דגן המנם בתוספ' חגיגה איתא דגן]

קהלת א

שמות יב

[לקמן מג.מד.]

פסחים קט:

[ביצה יז: ר"ה כט: מגילה ד:]

כשהיה

תענגים

ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה אי הכי יום ראשון נמי ראשון הא תקינו ליה רבנן בביתו התינח אחר תקנה קודם תקנה מאי איכא למימר אלא [א]ראשון דאיתיה מן התורה בגבולין לא גזרו בהו רבנן הנך דליתנהו מן התורה בגבולין גזרו בהו רבנן אי הכי האידנא נמי [ב]אנן לא ידעינן בקיבועא דירחא אינהו דידעי בקיבועא דירחא לידחו אין הכי נמי (*דתני) חדא *ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת *כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית (*ותניא) אידך *לבית הכנסת שמע מינה כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים שמע מינה דאיתיה מן התורה בגבולין מנא לן דתניא *°ולקחתם שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול ביום ואפילו בשבת (א) ראשון אפי' בגבולין הראשון מלמד שאינו דוחה אלא יום טוב הראשון בלבד אמר מר ביום ואפילו בשבת מכדי טלטול בעלמא הוא איצטריך קרא למישרי טלטול אמר רבא לא נצרכא אלא למכשירי לולב ואליבא דהאי תנא דתניא* לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר' אליעזר מ"ט דר' אליעזר אמר קרא ביום ואפי' בשבת ורבנן האי ביום מאי עבדי ליה מיבעי ליה [ג]ביום ולא בלילה ור' אליעזר ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה מסיפא דקרא °ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ימים ולא לילות ורבנן אי מהתם הוה אמינא לילף ימים ימים מסוכה מה להלן ימים ואפי' לילות אף כאן נמי ימים ואפי' לילות וסוכה גופה מנלן *דת"ר °בסוכות תשבו שבעת ימים [ד]ימים ואפי' לילות אתה אומר ימים ואפי' לילות או אינו אלא ימים ולא לילות ודין הוא נאמר כאן ימים (ב) ונאמר בלולב ימים מה להלן ימים ולא לילות אף כאן ימים ולא לילות או כלך לדרך זו נאמר כאן ימים ונאמר במלואים ימים מה להלן ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפי' לילות נראה למי דומה דנין דבר שמצותו כל היום מדבר שמצותו כל היום ואל יוכיח דבר שמצותו שעה אחת או כלך לדרך זו דנין דבר שמצותו לדורות מדבר שמצותו לדורות ואל יוכיחו מלואים שאין נוהגין לדורות ת"ל תשבו

רש"י

ויעבירנו ארבע אמות ברה"ר · הוא הדין דמצי למימר ויוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אלא שברוב מקומות ועניים אמרינן יש לחוש להעברת ארבע אמות ואין לחוש להוצאה כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא ויש כאן איסור העברה ברה"ר או הגביהו על מנת ליטלו ולא להוציאו ונמלך להוציאו פטור משום הוצאה אם לא עמד לפוש בינתים כדאמרינן במסכת שבת (דף ה:): הא תקינו ליה רבנן ליטלו בביתו · כדקתני מתניתין התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו ומתוך שלא התרת לו אלא בביתו זכור הוא ולא אתי לאפוקי: אלא ראשון · דחשובה נטילתו דאפי' בגבולין חייב לא גזרו ביה רבנן לא בגבולין ולא במקדש אבל שאר הימים שאינו מן התורה אלא במקדש לא חשיבא נטילה דידהו וגזור ביה רבנן משום חומרא דשבת אף במקדש ואם תאמר כמאלו ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה הא אותביה ביבמות (דף צ:) ושנינן שב ואל תעשה שאני: אי הכי · משום דאיתיה בגבולין לא גזור ביה: האידנא נמי · לידחי בי"ט ראשון את השבת: לא ידעינן בקביעא דירחא · שמא אין י"ט עד למחר דהוה לן למעבד אלול מעובר: אינהו · בני א"י שעדיין מקדשין על (ג) הראיה: לידחו · להו אף בזמן הזה: ותניא אידך · מתניתין היא בסוף פירקין דלעיל (דף מא:): ביום אפי' בשבת · דמשמע כל דהו יום וקרא יתירא הוא דמצי למכתב בראשון: ראשון אף בגבולין · לאו מרבויא דרים אלא ולקחתם ביום ראשון ולא פירש מקדש משמע אפי' בגבולין: הראשון · ה"א מיעוטא הוא כלומר בראשון לחודיה הוא דאמינא לך ואף בשבת: איצטריך קרא למישרא טלטול · דרבנן עדיין לא נאסר טלטול בעולם ובא הכתוב להתירו כאן: למכשירי לולב · בא הכתוב ללמדך שמכשירי לולב דוחין את השבת כלומר תיקוניה ואפילו לקוצצו מן המחובר ולאוגדו: ונאמר להלן ימים · בלולב מה להלן ימים ולא לילות כדכתיב ביום הראשון: במלואים · כדכתיב (ויקרא ח) ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה וגו': סוכה מצותה כל היום ומלואים מצותם כל היום לישב בעזרה ושלא לצאת כדכתיב ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים ונאמר תשבו יומם ולילה שבעת ימים:

תשבו

תוספות

ויעבירנו ארבע אמות ברה"ר · ה"ה דמצי למימר ויוציאנו מרה"י לרה"ר אלא שברוב מקומות ועניים אמרינן דיש לחוש להעברת ארבע אמות ואין לחוש להוצאה כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה דאין כאן איסור הוצאה מדאורייתא ויש כאן איסור העברה ברה"ר או אם הגביהו על מנת ליטלו ולא להוציא ונמלך עליו להוציאו פטור אם לא עמד לפוש בינתים כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף ה:) כך פי' בקונט' וטעם זה לא יתכן דגבי העברה נמי אם מתחילה נטלו על מנת שלא להעבירו ארבע אמות אע"פ שהעבירו אחרי כן לא מיחייב אם לא עמד לפוש בינתים *וטעם ראשון נראה אי נמי מרה"י לרה"ר אית להו היכירא וליכא למיגזר אבל ברה"ר זימנין דלאו אדעתיה ומעביר ארבע אמות*:

הא תקינו רבנן ליטול בביתו · כדקתני מתניתין ומתוך שלא התרת לו אלא בביתו זכור הוא ולא אתי לאפוקי וכי תימא א"כ לתקנו נמי כל שבעה בביתו כשחל בשבת יודע הגמרא דמהני קצת הואיל דראשון דאורייתא:

לא ידעינן בקביעא דירחא · לאו משום דלא ידעינן דהא אמרינן בריש ביצה (דף ד:) דהאידנא ידעינן אלא עבוד רבנן כאילו לא ידעינן משום גזרה דהתם דזימנין דגזרו גזרה ואתי לקלקולי וכפ' מקום שנהגו (פסחים דף נא: ושם) דאמ' ליה רב ספרא (*לרבא) כגון אנא דידענא בקביעא דירחא בישוב לא עבידנא במדבר מאי לא כמו שפירש בקונט' שהיה בקי בסוד העיבור דמ"מ אסור כדפריש' אלא מפרש רבינו תם דהוה דייר היכא דנ[פ]ו שלוחי תשרי וזימנין דאזיל בניסן היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי דגזרינן בההוא דוכתא ניסן אטו תשרי ועבדינן תרי יומי כדאמרינן בסוף פ"ק דראש השנה (דף כא:)*:

אינהו דידעי בקביעא דירחא אין הכי נמי · אין מסקנא זו קיימא דלקמן מסקינן כיון דלדידן לא דחי לדידהו נמי לא דחי (*וברייתא) דקתני מוליכין לולביהן לבית הכנסת מוקמינן בזמן שבית המקדש קיים ובגבולין וא"ת מאי שנא משופר דתנן פרק ד' דר"ה (דף כט: ושם) י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה וי"ל דשאני לולב שאינו אלא טלטול בעלמא וכיון דאיסתרי במקדש לא החמירו במדינה אבל בתקיעת שופר איכא מעשה חכמה ואחמור בה טפי ומיהו קשה דלאחר חורבן תקינו בשופר טפי מבלולב דתנן בר"ה (שם) משחרב בהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכ"מ שיש בו ב"ד ולולב לא איסתרי כלל כדמסקי' לקמן וי"ל דשופר שהוא לעלות זכרונם של ישראל להביהם שבשמים לא רצו לבטל לגמרי וכיון דבחד ב"ד תקעו תקעו בכל מקום שיש בו ב"ד אע"פ שבזמן הבית לא היה אלא במקדש דוקא ועוד דבדין הוא דלולב יהא דוחה בגבולין יותר משופר דבר"ה דלא ידיע קביעות החודש אלא בירושלים אבל י"ט ראשון דלולב היה ידוע אף בגבולין:

הראשון מלמד שאינו דוחה אלא י"ט ראשון · מייתורא דה"א קא דריש דה"א מיעוטא הוא כלומר בראשון לחודיה הוא דבו ביום וכפ' גיד הנשה (חולין ד' צא·) דרש הירך המיומנת שבירך למעוטי שמאל וכן העולה עולה ראשונה (פסחים ד' נח:) וזימנין דהאי ה"א לרבות כדאמרינן לעיל בסוף פרק הישן (ד' כח:) גבי תוספת עינוי דיום הכפורים האזרח לרבות את הנשים וגבי סוכה האזרח לרבות את הגרים כל אחד לפי ענינו:

וסוכה גופה מנלן · דאי משום תשבו כעין תדורו מה דירה אים ואשתו אי לאו משום הלכתא שאני הכא דמעטיה קרא בהדיא לילות דשבעת בלילה דמהאי טעמא הוה מרבינן* נשים מה דירה אים ואשתו אי לאו משום הלכתא שאני הכא דמעטיה קרא בהדיא לילות דשבעת ימים משמע ימים ולא לילות דשבעת ימים מיהו למאי דקאמרינן נראה למי דומה קשה:

תשבו

[לעיל מב:] [לקמן מד.] [ע"ש ותנן] [שם] [שבת קלא:] [גי' שם] [לעיל כח:]

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ז מהלכות לב הלכה יד:

ה ב מיי' שם הל' יח:

ו ג מיי' שם הלכה · סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרנח סעיף א.

ז ד מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה י סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלט סעיף א:

[ועי' תוס' ר"ה כט: ד"ה במה ותוס' מגילה ד: ד"ה ויעבירנה ותוס' ביצה יז. ד"ה במה]

רבינו חננאל

בקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה. ואקשי' אי הכי ניגזור אפי' י"ט ראשון ושנינן י"ט ראשון דאיתיה מן התורה בגבולין לא גזרו רבנן בביתו אבל שאר הימים דליתנהו מן התורה בגבולין גזרו רבנן ליטלו בביתו. ואקשינן אי הכי דאיתיה מן התורה בגבולין האידנא נידחי ליטלנו בביתו ודחינן לא ידעינן בקביעא דירחא ומספיקא לא דחינן שבת. בית הוועד דידעי בקביעא דירחא לידחו. ושנינן אין לדידהו דידעי בקביעא דירחא האידנא נמי דחי מדתנן בפ' לולב הגזול י"ט של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת ובפירקין תנן כל העם מוליכין לולביהן להר הבית ש"מ בזמן שבית המקדש קיים היו מוליכין לולביהן להר הבית. אחר שחרב בהמ"ק היו מוליכין לולביהן לבהכ"נ ונדחת האי סברא דהא מקשינן לקמן ושנינן לא אידי ואידי בזמן שבהמ"ק קיים ולא קשיא [כאן] במקדש בהר הבית [וכאן] בגבולין ובשאר המדינות בכנסת ותרוייהו בזמן שבית המקדש קיים. יום ראשון דאיתיה מן התורה בגבולין מנ"ל. דתניא ולקחתם כל אחד ואחד לכם משלכם. להוציא השאול והגזול. ביום ואפי' בשבת לאיתויי מכשירי לולב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ראשון אפילו בגבולים הראשון. נ"ב ובפסחים דף ס מוקי זה ללימוד אחר. (ב) שם אמר ימים ואפילו לילות או אינו אלא ימים ולא לילות ודין הוא נאמר כאן ימים ונאמר במלואים ימים מה להלן ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפילו לילות או כלך לדרך זו נאמר כאן ימים ונאמר להלן ימים מה להלן ימים ולא לילות אף כאן ימים ולא לילות נראה למי דומה דנין דבר כצ"ל: (ג) רש"י ד"ה אינהו וכו' על פי הראיה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ויעבירנו וכו' וטעם ראשון נראה. עיין עירובין דף לג ע"ב תוס' ד"ה הכא באין:

עין משפט
נר מצוה

ח א מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה כא :
ט ב טוש"ע א"ח סי' תרס סעיף א :
י ג מיי' שם הלכה כג :
יא ד מיי' שם הל' כב :

תשבו תשבו לגזרה שוה נאמר כאן תשבו ונאמר במלואים °תשבו מה להלן ימים ואפי' לילות אף כאן ימים ואפילו לילות : ערבה שבעה כיצד: ערבה בשביעי מ"ט דחיא שבת א"ר יוחנן כדי לפרסמה שהיא מן התורה אי הכי לולב נמי לידחי כדי לפרסמו שהוא מן התורה לולב גזרה משום דרבה אי הכי ערבה נמי נגזור ערבה שלוחי בית דין מייתי לה לולב לכל מסור אי הכי כל יומא נמי לידחי אתי לפקפוקי בלולב ולידחי ביום טוב ראשון לא מוכחא מלתא אמרי לולב הוא דקא דחי ולידחי בחד מהנך כיון דקא מפקת לה מראשון אוקמה אשביעי אי הכי האידנא נמי לידחי אנן לא ידעינן בקיבועא דירחא אינהו דידעי בקיבועא דירחא לידחי כי אתא בר הדיא אמר לא איקלע כי אתא רבין וכל נחותי אמרי איקלע ולא דחי ואלא קשיא אמר רב יוסף מאן לימא לן דערבה בנטילה דלמא בזקיפה איתיביה אביי לולב וערבה ששה ושבעה מאי לאו כלולב מה לולב בנטילה אף ערבה בנטילה מידי איריא הא כדאיתיה והא כדאיתיה איתיביה אביי *בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ואותו היום שבע פעמים מאי לאו בערבה לא בלולב והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה בערבה א"ל הוא אמר לך בערבה ואנא אמינא בלולב אתמר ר' אלעזר אומר בלולב רב שמואל [בר נתן] אמר ר' חנינא בערבה וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה בערבה א"ל רבא לרב יצחק בריה דרבה בר בר חנה *בר אוריא תא ואימא לך מלתא מעליתא דהוה אמר אבוך הא דתנן *כל היום מקיפין את המזבח פעם אחת ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים הכי אמר אבוך משמיה דר' אלעזר בלולב איתיביה *לולב דוחה את השבת בתחלתו וערבה בסופו פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת והביאו מרביות של ערבה מערב שבת והניחום בעזרה והכירו בהן בייתוסין ונטלום וכבשום תחת אבנים למחר הכירו בהן עמי הארץ ושמטום מתחת האבנים והביאום הכהנים וזקפום בצידי המזבח לפי שאין בייתוסין מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת אלמא בנטילה היא תיובתא ואלא נדחו כיון דאנן לא דחינן אינהו נמי לא דחו והא יום טוב הראשון דלדידן לא דחי ולדידהו דחי

אמרי

רש"י

תשבו · יומם ולילה ולולב מצותו שעה אחת שלא נאמר בו אלא לקיחה : מאי טעמא דוחה · ולא גזור בה כי היכי דגזור בלולב דהא הכא נמי ליתא מן התורה בגבולין כשאר ימי החג לגבי לולב ואמאי לא גזור בה במקדש : לפרסמה שהיא מן התורה · לפי שאינה מפורשת מן התורה בהדיא שבקו לה רווחא למידחי שבת חד יומא כדי לפרסמה שמן התורה היא : לולב נמי נידחו. בשאר ימים במקדש כדי לפרסמו שהוא מן התורה כל שבעה דהא לא מפרשא בהדיא דאיכא למיטעי ולמימר דהאי ושמחתם לפני ה' שבעת ימים לאו שמחה לולב קאמר : שלוחי בית דין מייתי לה. מע"ש ולמחרת אינה מצוה לכל אדם אלא כהנים המקיפין בה את המזבח : אי הכי. דליכא למיגזר בה · מידי והוא כל שבעה במקדש מן התורה : כל יומא נמי. דאיקלע בשבת נידחי מאי שנא חד יומא ותו לא : אתי לפקפוקי בלולב. לזלזולי בלולב משום דלא דחי בלולב אלא בחד יומא והא דחי כל יומא אתי למימר לולב לאו מצוה חשובה היא : ולידחי. ערבה בי"ט ראשון כלולב : לאו מוכחא מילתא. דמשום ערבה הוא דמיפרסם שהיא מה"ת דאמרי משום דנתנה לדחות אלא לולב נדחית אף אלא ערבה ועיקר משום לולב הוא : בחד מהנך. באחד משאר הימים : אוקמה אשביעי. יום מסויים או ראשון או אחרון : האידנא נמי. לאחר חורבן דעבדינן ערבה חד יומא כדאמרינן לקמן (ד' מד.) מנהג נביאים היא בגבולין כיון דליכא למיחש מידי לידחי בשביעי ויטלוה ויחבטוה שלוחי בית דין לפרסמה שהיא במקדש מן התורה שהרי לא גזרו עליה בשביעי ולאחר חורבן מי גזר עליה : לא ידעינן בקביעא דירחא. ושמא אין שביעי שלנו שביעי : לא איקלע. הם מעברים את אלול או אחד מן החדשים כשרואין שיארע שביעי בשבת : וכל נחותי. כל הסיעה שירדו מא"י לבבל ושעלו מבבל לא"י וחזרו : מאן לימא לן. דערבה במקדש בנטילה דלידחי השתא ערבה איסורא מדרבנן זכר למקדש דנידחי שבת : דלמא בזקיפה. לא היו נוטלין אותה ביד אלא זוקפין אותן בצידי המזבח לאוד כדתנן במתני' והשתא ליכא מצוה היכא נזקפה : ואותו היום · בשביעי מדקתני פעם אחת ושבע פעמים ש"מ הקפה ברגל סביב המזבח הוא ובמה מקיפין לאו בערבה לא בלולב · מקיפים לאחר שזקפו הערבה סביב המזבח : בתחילתו · בי"ט ראשון: וערבה בסופו · בשביעי: מרביות · נטיעות : והכירו בהן בייתוסין · הרגישו תלמידי בייתוס והן צדוקים ואינם מודים בערבה שאינה מפורשת מן התורה : וכבשום · טמנום כמו בהדי כבשי דרחמנא למה לך במסכת ברכות (דף י') וי"מ כמו יכבוש עונותינו (מיכה ז) יכסה כסית כל חטאתם סלה (תהלים פה) : תחת האבנים · ויודעים הם בחכמים שלא יטלטלו למחר האבנים : עמי הארץ · שלא היו בקיאים באיסור טלטול והם היתה ידם עם הפרושים : והביאום הכהנים וזקפום כו' · אבל ישראל לא היה נכנס בין האולם ולמזבח ומדקתני חיבוט ערבה מכלל דביד נטלין אותה ומנענעים ומקיפין בה הכהנים את המזבח ברגליהם ואחר כך זוקפין אותה : ואלא לידחי · כיון דבגבולין הוה יש לו לעשות זכר למקדש ולידחי שביעי דילה שבת : כיון דאנן · בגולה לא דחינן משום דלא קים לן בקביעא דירחא*) :

לדידהו

תוספות

תשבו תשבו לגזרה שוה · לא לגמרי יליף ממלואים דהתם אי אפשר ליישן בעזרה כמו באהל שהיה במקום עזרה דגמירי (סוטה ד' מא:) אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד ואינו כאן אסור לישן חוץ לסוכה : שלוחי בית דין מייתי לה · מע"ש ולמחרת אינה מצוה לכל אדם אלא הכהנים מקיפין בה את המזבח כדפי' בקונטרס דישראל אין יכולין להקיף כדתנן פ"ק דכלים (מ"ח) דאין ישראל נכנס בין האולם ולמזבח ולכך הולך בקונטרס לטעם זה שהכהנים מקיפין ואין ישראל שכן מוכח הלשון דקאמר לולב לכל מסור ועוד הבאת שלוחי ב"ד מה יש לו להועיל ועוד דא"כ ליתקן נמי בלולב שיביאוס שלוחי ב"ד ולידחו אלא ודאי הדבר תלוי בזה שהכהנים זריזין הן ולא אתו לידי חילול שבת אבל לולב דלכל מסור כיון דלא דחי בישראל בכהנים נמי לא דחי ומיהו קשה דפריך האידנא נמי לידחי והאידנא ערבה לכל מסורה ובקונטרס דחק לפרש לידחי ויטלוה ויחבטוה שלוחי ב"ד : לא איקלע. שהיו מעברין אלול או אחד מן החדשים כשהיו רואים שאירע בשבת שביעי של ערבה והכי אמר בירושלמי ר' סימון מפקד לאלין דמחשבין הבון דעתכון דלא אתי תקעתא בשבתא ולא אתא ערבתא בשבתא ואי דחיקתון עבדון תקעתא ולא תעבדון ערבתא משמע דחיים טפי יום ערבה מתקיעת שופר ולולב וגם עכשיו אנו מחשבין דלא מיקלע יום ערבה בשבת והשופר והלולב לא חיישינן אע"פ שיום ראשון דאורייתא ותימה דאיום ערבה שהוא זכר למקדש בעלמא חיישינן והכי דאורייתא לא חיישינן וי"ל דאין הכי נמי דהני דכתיבי בהדיא לא אתי לפקפוקי בהו בשאר שנים אבל ערבה דרבנן אתי לפקפוקי בה ועוד דמספק עבדינן תרי יומי וכי מיקלע יום ראשון בשבת אין שופר בטל לגמרי דתוקעין בשני אע"ג דכי בא עדים קודם המנחה לא עבדי בא"י אלא חד יומא מ"מ בחוצה לארץ עבדינן תרי יומי אבל שביעי של ערבה דליתא אלא חד יומא דלא אפשר למיעבד השמיני על הספק לפי שהוא י"ט אם היה בטל לגמרי משתכח תורת ערבה : והביאו מרביות של ערבה מע"ש · כאן לא היו מתנין כל מי שיגיע בערבה של חבירו הרי הוא במתנה כדתנן גבי לולב לעיל בפירקין דלעיל (דף מב.) ערבה הלכה למשה מסיני לא גמרי מצלכם ולאגב שאול נמי דדרש מדכתיב ערבי אחת ללולב ואחת למקדש אלמא כמי שנכנס גבי מקדש כמו לולב מ"מ גבי לולב שכל אחד מביא לולבו להר הבית והחזנים מקבלין מידם היו צריכין להתפס אבל ערבה שלוחי ב"ד מייתו לה ואין אחד מהן זוכה בה עד למחרת בשבת ועוד דהכהנים מקיפין את המזבח ולא היו כל כך מרובים ועוד דזריזין הן :

אמרי

רבינו חננאל

ואליבא דר' אליעזר ביום למעוטי לילה אליבא דרבנן אבל לולב לא איצטריך קרא למישרי פיסול . ראשון ואפילו בגבולין הראשון שאינו דוחה אלא אותו יום הראשון בלבד . סוכה שנוהגת בלילות כבימים מנא לן בסוכה כתיב בסוכות תשבו שבעת ימים ובמלואים כתיב ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים מה להלן במלואים לילות כבימים . אף בסוכה חייבין לישב בה לילות כימים : מתני' ערבה שבעה כיצד יום שביעי כו'. ערבה בשביעי מ"ט דוחה את השבת . א"ר יוחנן כדי לפרסמה שהיא מן התורה כו'. ופשוטה היא . ואסיקנא אמרי' כיון דאפיקתיה מראשון אוקמה אשביעי ואקשי' אי הכי שערבה מן התורה היא שתהא ביום ז' ניטלת תדחה שבת אצל בני ישראל דידעי בקביעא דירחא ויודעי' שבודאי היום יום ז' של חג הוא . והנה ר' אבין וכל נחותי מערבא אמרי איקלע יום ז' של חג בשבת ולא נטלו בו ביום ערבה. ועלתה בקשיא' ושני רב יוסף כיון דלא אשכחן דכתיב לקיחה בערבה בפירוש כי בהלכה מפורש מצות ערבה ודלמא בזקיפה היא וקיום מצותה בזקיפה . ולפיכך לא הוצרכנו לנטילת ערבה והלכך לא דחי נטילתה שבת . ומותיב אביי ממתני' דקתני לולב וערבה מה לולב בנטילה אף ערבה בנטילה . ומשני לא.הא כדאיתיה והא כדאיתיה לולב בנטילה וערבה בזקיפה ואסיקנא א"ר אלעזר הא דתנן אותו היום היו מקיפין את המזבח שבעה פעמים בלולב ומותבינן מהא דתניא לולב דוחה את השבת בתחלתו וערבה בסופו פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת והביאו מורביות של ערבה מע"ש והניחום בלשכה כו' עד ושמטום מתחת האבנים והביאום וזקפום בצידי המזבח לפי שאין בייתוסין מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת והא חיבוט דכי נטילה הוא ואמאי אמרת בזקיפה . ופרקי' לעולם יום ז' של ערבה מן התורה וכל מילתא דאנן בני חוצה לארץ לא דחינן ליה אינהו נמי בני א"י לא דחו ליה. איני והא לולב שחל להיות י"ט ראשון

*) דירחא לדידהו כו' כה"א כו' כשתי תורות הס"ד ומה"ד דלדידהו כו' וצ"ע לכאו .

[לקמן מד.] רש"ל [ברכות יב.] [לקמן מד.] [תוספ' פ"ג]

תורה אור

אמרי *לדידהו נמי לא דחי ואלא קשיא הני תרתי דתנא חדא *כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית ותני' אידך לבית הכנסת ומתרצינן כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים לא אידי ואידי בזמן שבית המקדש קיים ולא קשיא כאן במקדש כאן בגבולין א"ל אביי (א) לרבא מאי שנא לולב דעבדינן ליה שבעה זכר למקדש ומאי שנא ערבה דלא עבדינן לה שבעה זכר למקדש א"ל הואיל ואדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב א"ל ההוא משום לולב הוא דקא עביד ליה וכי תימא דקא מגבה ליה והדר מגבה ליה *והא מעשים בכל יום דלא קא עבדינן הכי אמר רב זביד משמיה דרבא לולב דאורייתא עבדינן שבעה זכר למקדש ערבה דרבנן לא עבדינן לה שבעה זכר למקדש למאן אילימא *לאבא שאול האמר °ערבי נחל כתיב שתים אחת ללולב ואחת למקדש אי לרבנן הלכתא גמירי לה *דא"ר אסי א"ר יוחנן משום ר' נחוניא איש בקעת בית חורתן עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני אלא אמר רב זביד משמיה דרבא לולב דאית ליה עיקר מה"ת בגבולין עבדינן ליה שבעה זכר למקדש ערבה דלית לה עיקר מן התורה בגבולין לא עבדינן שבעה זכר למקדש אמר ר"ל כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח כדי לצאת בערבה א"ל ר' יוחנן מי אמרה מי אמרה הא איהו אמר דא"ר אסי א"ר יוחנן משום ר' נחוניא איש בקעת בית חורתן עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני אלא מי אמרה בנטילה דלמא בזקיפה מי אמרה בבעלי מומין דלמא בתמימים אתמר ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר ערבה יסוד נביאים וחד אמר ערבה מנהג נביאים תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר יסוד נביאים דא"ר אבהו א"ר יוחנן ערבה יסוד נביאים הוא תסתיים א"ל ר' זירא לר' אבהו מי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן משום ר' נחוניא איש בקעת בית חורתן עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני *°אשתומם כשעה חדא ואמר °שכחום וחזרו ויסדום ומי א"ר יוחנן הכי *והא"ר יוחנן דלכון אמרי דלהון היא ל"ק כאן

ויקרא כג | דניאל ד

לדידהו נמי לא דחי. שלא לעשות ישראל אגודות אגודות וכראה כשתי תורות דלדידן לא דחי לולב שבת: בגבולין. מוליכין לבית הכנסת וכולהו בזמן הבית דהוו כולהו בארץ וסמוכים להיות ב"ד ויודעים אימת הוקבע החדש אבל עתה משחרב בית המקדש אין לולב דוחה שבת אפי' לבני א"י: דלא עבדינן לה שבעה. אבל יום אחד מיהא עבדינן כדאמרינן לקמן (עמוד ב) בר"א בר צדוק והוא היה לאחר חורבן שהרי ר' צדוק אביו בימי ר' יוחנן בן זכאי ובימי ר"א ור' יהושע ור"ג היה כדאמרינן בבכורות (ד' לו.) כלום חלקנו בין חבר לעם הארץ והוא היה השואל: למאן. אליבא דמאן קאמר ערבה דרבנן: עיקר. יום אחד מיהא יש לו שורש אבל ערבה אין לה שום שורש מן התורה בגבולין: כהנים בעלי מומין. אף הם דוחקים ונכנסין להקיף ברגליהם וערבה בידם וא"א להקיף שלא יכנסו בין האולם למזבח וכל השנה אסורים ליכנס שם כדאמרינן במסכת כלים בפרק ראשון: מי אמרה. השתא ס"ד דה"ק מי אמרה שהיא חובה וקאמר לצאת בה ידי חובה ולהכי פריך מאן אמרה בתמיה: מי אמרה בנטילה. ותהא חובת כהנים דקאמר לצאת: דלמא בזקיפה. וכהן אחד זוקפה ע"י הכל ואין חובה על כולם: יסוד נביאים הוא. תקנת נביאים אחרונים חגי זכריה ומלאכי שהיו ממתקני תקנות ישראל באנשי כנסת הגדולה: מנהג. הנהיגו את העם ולא תקנו להם ונפקא מינה דלא בעיא ברכה דליכא למימר וצונו דאפילו בכלל לא תסור ליתא: ומי א"ר יוחנן. יסוד נביאים היא והא הלכה למשה מסיני היא: שכחום. בגלות בבל שכחו את התורה והמצות במקצת וזו נשכחה לגמרי: וחזרו. נביאים אחרונים: ויסדום. ע"פ הדבור: והא"ר יוחנן דלכון אמרי דלהון היא. רב כהנא היה מתלמידי רב והיה חריף מאד וברח לא"י לפני ר' יוחנן מחמת מרדין [שהרג לאדם אחד] כדאמרינן בפרק בתרא דב"ק (ד' קיז.) והולך לו ר' יוחנן לכמה ספיקות והיה אומר ר' יוחנן לבני א"י סבור הייתי שתורה שלכם שלא גליתם מארצכם ולא היה לכם טירוף הדעת אבל ראיתי שהיא של בני בבל שאע"פ שגלו עמדה להם חכמת החרש והמסגר שגלו עם יכניה כדכתיב (מ"ב כד) הכל גבורים עושי מלחמה ותניא בסדר עולם וכי מה גבורה עושין בני אדם הנתונים בשלשלאות של ברזל אלא שגבורים היו במלחמתה של תורה אלמא ס"ל לר' יוחנן דלא נשתכחה תורה בגלות בבל: רב כהנא שעלה מבבל דלהון היא משלהם היא ערבה כלומר שהיא מנהג נביאים שהיו רגילין לדבר לתלמידים שבבבל וכן ת"ח שמבבל במקדש

לדידהו נמי לא דחי. ל"ק מידי משופר כדפרישנא לעיל: כהנים בעלי מומים. ה"ה דהוה מצי למימר ופרועי ראש דתרוייהו אסירי אי לאו משום ערבה כדתנן פ"ק דכלים (מ"ט) בין האולם ולמזבח מקודש הימנו שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם:

אמר ליה ר' יוחנן מי אמרה. סלקא דעתיה דה"ק מי אמרה שהיא חובה דאורייתא ואתיא ודחיא מעלות דרבנן דלמא רבנן היא דלא דחיין מעלות דרבנן משום תקנתא דרבנן ולכך פריך הא איהו אמרה ומשני מי אמרה שהיא בנטילה דלמא בזקיפה וכיון דאין מקיפין את המזבח ולא בעי אלא זקיפה בעלמא אחד זוקף ע"י כולן א"כ בעלי מומין אפשר להו לזקוף בשאר רוחות ולא יכנסו בין האולם ולמזבח ואפי' תימצי לומר בנטילה כדאסקינן לעיל דאיתותב מ"ד בזקיפה מי אמרה בבעלי מומין דלמא אין הלכה למשה מסיני אלא בתמימין הראוין לעבודה כמו שאין הלכה למשה מסיני בזרים אלא בכהנים דהא מודית מדלא אמרת זרים נכנסין ולפי שיטה זו דפרי' דמעלה דרבנן היא קשה לאבא שאול דיליף (לעיל דף לד.) ערבה של מזבח מדכתיב ערבי אמאי בכהנים דלמא אפי' בישראל כמו ערבה דלולב וי"ל דמה הקפת מזבח בכהנים ושאר ישראל בעזרה בלא הקפה:

והא א"ר יוחנן דלכון אמרי דלהון היא. רב כהנא מתלמידי דרב היה ומבבל ברח לא"י לפני ר' יוחנן מחמת מרדין כדאמרינן פרק בתרא דב"ק (דף קיז. ושם:) והולך לו ר' יוחנן לכמה ספיקות וא"ר יוחנן לבני א"י סבור הייתי שהתורה שלכם שלא גליתם מארצכם לא היה לכם טירוף הדעת אבל ראיתי שהיא של בני בבל שאע"פ שגלו עמדה להם חכמת החרש והמסגר שגלו עם יכניה כדכתיב הכל גבורים עושי מלחמה ותניא בסדר עולם וכי מה גבורה עושים בני אדם הנתונים בשלשלאות של ברזל אלא שהיו גבורים במלחמתה של תורה אלמא לר' יוחנן לא נשתכחה תורה בגלות בבל כך פי' בקונטרס והקשה רבינו תם אטו מי לא אשכחן פ' הבונה (שבת קד. ושם) גבי מנצפ"ך שכחום וחזרו ויסדום ולא פריך הכי ועוד אטו משום דהם בני תורה א"א שישתכחו תורת ערבה ורבינו חננאל גרס דלכון אמר דלהון היא ומפרש רבינו תם שהיה ר' יוחנן אומר לתלמידיו שהיו לפניו מבבל אחד משלכם אומר דהוא דלהון היא משלהם היא ערבה כלומר שהיא מנהג נביאים שהיו רגילין לדבר לתלמידים שבבבל וכן ת"ח שמבבל לתלמידים שמא"י כדאשכחן לקמן (דף מח:) רב חייא בר רב (אשי) שהיה מבבל דאמר פותח בה ארבעה דמיירי לבני א"י ור' יהושע בן לוי שהיה מא"י דאמר מדליקין בה את הנר איירי לבני בבל וכן פ"ק דשבת (דף ט: ושם) גבי משיתיר חגורו והשתא ניחא דפריך הכא שפיר דרבי יוחנן אדר' יוחנן דאמר יסוד נביאים ודלהון היא משמע דמנהג הנביאים ולא יסוד והשתא נמי ניחא פרק המגרש (גיטין דף פד:) אמתני' דכילד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה דאמר חזקיה רשב"א היא שמגריך כן פרק הזורק (שבת דף עח:) גבי כנסי שטר חוב זה ור' יוחנן אמר אפי' תימא רבי דילכון אמרי שאני הכא הואיל וקנאתו ליפסל בו ופי' שם בקונט' דר' חייא ובניו עלו מבבל כדאמרינן לעיל בסוף פ"ק (דף כ:) וחזקיה בנו של ר' חייא היה וא"ל ר' יוחנן אחד משלכם דהוא רב כהנא שעלה מבבל כמותו אומר דאתיא אפי' כר' וקשה והלא חזקיה רבו של ר' יוחנן היה כדמוכח פרק אלו קשרים (שבת דף קיב:) וכשעלה רב כהנא היה ר' יוחנן ראש ישיבה כדמוכח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) וזקן גדול היה דמסרחו ליה גביניה וסתמא לא היה ר' יוחנן ראש ישיבה כל ימי חזקיה רבו ואע"ג דאשכחן בהקומץ רבה (מנחות דף כג: ושם) דכשעלה רב כהנא אשכחינהו לבני ר' חייא דיתבי וקאמרי עשרון שחלקו והניחו בבוסא ונגע טבול יום באחת מהן מהו שמא פעמיים עלה אחת בימי חזקיה ואחת בימי ר' יוחנן כששאל ממנו ר' יוחנן כל ספיקי דה"ל ולפירוש ר"ת ניחא דלתלמידיו שמבבל היה אומר ר' יוחנן דלכון אמרי אפי' תימא ר' ודבותיה אשכחן פ' אין מעמידין בירושל' דא"ל ר' יוחנן לר' חייא בר אבא הלין תלת מילין סלקון מן גביכון: כהן

רבינו חננאל

בשבת דלדידהו דחי מדתנא כל העם מוליכין את לולביהן לכנסת ומשנה אחרת כל העם להר הבית. ואוקימנא להו הא דתנא בהר הבית בזמן שביהמ"ק [היה קיים] והא דתנן בכנסת בזמן הזה. ודחי' לא תרויהו בזמן בית המקדש והא דתנן בהר הבית במקדש. והא דתנן בכנסת בגבולין זולתי ירושלים פי' בשאר מדינות ותרוייהו כשהמקדש קיים. ועל זה הפסק של שמועה זו קבלנו שאלו שראו שחל יום ז' של ערבה בשבת בזמן שלא נתקבעו השנים כתיקונן כגון יסוד השמד: ירושלמי ר' סימון מפקד לאילין [דמהשבין] יהבון דעתכון כי היכי דלא תעבדון תקיעתא ולא ערבתא בשבת. ואין תרחקון עבדון תקיעתא בשבת ולא תעי־ון ערבה בשבתא א"ל אביי לרבא מ"ש לולב דעבדינן ליה זכר למקדש ומ"ש ערבה דלא עבדינן. ואסיק' לולב דאית ליה עיקר מן התורה בפני עצמה בגבולין *) לא עבדינן לה זכר למקדש א"ר לוי כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח כשמקיפין את המזבח כדי לצאת בערבה א"ל ר' יוחנן מי אמרה בנטילה דלמא בזקיפה. פי' זה שהיו מקיפין שבעה פעמים בלולב היה ולא בערבה כאשר א"ר אלעזר בראש השמועה. מי אמרה בבעלי מומין דלמא בתמימים. פי' שכיון שמצותה בזקיפה לא יתכן כהנים בעלי מומין לזוקפה על המזבח שמתראה כאילו הן כשרים לגבי המזבח. **) תמימין לזוקפה כלומר הכהנים התמימים הן זוקפין אותה על המזבח. א"ר יוחנן עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הל"מ: ירושלמי ערבה ולא כאבא שאול דאמר ערבה מן התורה ניסוך המים [ודלא] כרבי עקיבא דאמר [בשני] ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם. מ"ם. יו"ד. מ"ם. מים. מיכן לניסוך המים מן התורה: איתמר ר' יוחנן אמר יסוד נביאים היא כלומר הנביאים הורו אותה לעשות כך. ריב"ל אמר מנהג נביאים היא כלומר הוראה בלא תיקון ואקשינן איני והא אמר ר' יוחנן הל"מ. פי' וכיון שהל"מ אמאי צריכא הוראת נביאים והיקונם והלא מתוקנת ועומדת היא ופריק[אין]הכי נמי מיהו שכחוה וחזרו הנביאים והורו להן הלכה ויסדוה להן ונתקיימת יסוד נביאים. ונתברר כי דברי ר' יוחנן שאמר יסוד נביאים היא כלומר יסודה נביאים כי היא הל"מ קאמר. איני והא [אמר] ר' יוחנן לחזקיה בנו של ר' חייא שהוא בבלי דלכון ***) אמרי כלומר רב כהנא החכם שלכם שהוא בבלי אמר דלהון היא פי' החכם שלכם אמר לי

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה יז יח סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנח סעיף ב:

יג ב מיי' שם הלכה כב:

[לעיל מג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל אביי לרבא מאי שנא:

[פסחים סח: לה: ב"ק עו: ב"מ קי: ב"ב קעג:]

[לעיל לד.]

לעיל לד. פ"ש תענית ג: מו"ק ג: [זבחים קי:]

גליון הש"ס

גמ' שכחום וחזרו ויסדום. שבת דף קד ע"א מגילה דף ג ע"א:

[שבת מז. מו"ק כו. קדושין לט. חולין כח.]

ב"ק קיז:

*) נראה דחסר כאן וצ"ל עבדינן ליה זכר למקדש ערבה דלית לה עיקר מה"ת לא עבדינן וכו'. **) אולי דגי' רבינו הי' בגמרא דלמא בתמימין לזוקפה ולכן פי' על זה כלומר שכהנים התמימים וכו'.

***) נ"ל דילכון אמר וכ"כ התוס' להדיא כאן בד"ה וכן נכס רבינו דגרס דילכון אמר.

כאן במקדש כאן בגבולין א"ר אמי ערבה צריכה שיעור ואינה ניטלת אלא בפני עצמה ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב כיון דאמר מר אינה ניטלת אלא בפני עצמה פשיטא דאין אדם יוצא בערבה שבלולב מהו דתימא הני מילי היכא דלא אגבהיה והדר אגבהיה אבל אגבהיה והדר אגבהיה אימא לא קמ"ל ורב חסדא א"ר יצחק אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב (בי"ט הראשון של חג) וכמה שיעורה אמר רב נחמן ג' בדי עלין לחין ורב ששת אמר אפילו עלה אחד ובד אחד עלה אחד ובד אחד ס"ד אלא אימא אפילו *עלה אחד בבד אחד אמר איבו הוה קאימנא קמיה דר"א בר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה שקיל חביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים הוא איבו וחזקיה בני ברתיה דרב אייתו ערבה לקמיה דרב חביט חביט ולא בריך קא סבר מנהג נביאים הוא אמר איבו הוה קאימנא קמיה דרבי אלעזר בר צדוק אתא לקמיה ההוא גברא א"ל קרייתא אית לי כרמיא אית לי זיתיא אית לי ואתו בני קרייתא ומקשקשין בכרמיא ואוכלין בזיתיא אריך או לא אריך א"ל לא אריך הוה קא שביק ליה ואזיל אמר כדו הויתי דיירי בארעא הדא מ' שנין ולא חמיתי בר אינש מהלך בארחן דתקן כדין הדר ואתי וא"ל מאי מיעבד א"ל אפקר זיתיא לחשוכיא ותן פריטיא לקשקושי כרמים *וקשקושי מי שרי והא תניא והשביעית תשמטנה ונטשתה תשמטנה מלקשקש ונטשתה מלסקל *אמר רב עוקבא בר חמא תרי קשקושי הוו חד סתומי פילי וחד אברויי אילני אברויי אילני אסור סתומי פילי שרי אמר איבו משום רבי אלעזר בר צדוק אל יהלך אדם בערבי שבתות יותר מג' פרסאות אמר רב כהנא לא אמרן אלא לביתיה אבל לאושפיזיה אמאי דנקיט סמיך ואיכא דאמרי אמר רב כהנא לא נצרכא אלא אפי' לביתיה אמר רב כהנא בדידי הוה עובדא ואפילו כסא דהרסנא לא אשכחי: מצות לולב כיצד: תני תנא קמיה דרב *נחמן סודרין על גג האיצטבא א"ל וכי

רש"י

במקדש. הלכה למשה מסיני: בגבולי'. יסוד נביאים: ערבה צריכה שיעור. לקמן מפרש שיעורה: אינה ניטלת אלא בפני עצמה. אין דבר אחר נאגד עמה דמוכח שהיא מצוה: אבל היכא דאגביה. לשם נטילת לולב והדר אגבהיה לשם ערבה אימא ליפוק בה דאיכא הוכחה טובא: וכמה שיעור'. דאמרן לעיל צריכה שיעור: שלשה בדי. שיש בכל אחד עלין לחין: עלה אחד ובד אחד ס"ד. עלה משמע בלא בד ובד בלא עלה ומאי לקיחה בעלה בלא בד הא לא מינכר: עלה אחד בבד אחד. בד אחד ובו עלה אחד ודיו וכי אמרינן לעיל (דף לב:) ג' טפחים לגבי לולב הוא דאמרינן בתאה ערבה ארוכה שלשה טפחים אבל ערבה שהיו מקיפין בה בפני עצמה כל דהו סגי והשתא נהגו להביא מורביות ענפים ארוכים ויפים משנהדר מצוה בעין יפה: איבו. אבוה דרב: חביט חביט. לשון ניעטע: מנהג נביאים היא. בגבולין ולא יסוד נביאים הלכך אינה צריכה ברכה: קרייתא אית לי. כפרים ויושביהם: ומקשקשין בכרמיא. עודרין את הכרמים בשביעית: ואכלי זיתיא. בשכר חפירת הכרמים ואין מפקירין לעניים: אריך או לא אריך. טוב לעשות כן או לא אריך לשון דבר הגון ובעזרא (ד) יש לו דומה וערות מלכא לא אריך לנא למיחזי: א"ל לא אריך. לפי שאתה פורע פעולתם מפירות שביעי' והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה אבל הקשקוש מיתר כדלקמן: א"ר אלעזר בר צדוק כדו הויתי דאיר. כבר עברו מ' שנה שאני דר בארץ הזאת: ולא חמיתי בר אינש. לא ראיתי בן אדם: דמהלך באורחא דתקן כדין. שמהלך בדרך ישר כאדם זה: אפקר זיתיא לחשוכיא. לעניים: והב פריטיא. ותן פרוטות מכיסך לקשקש הכרמים: ומי שרי. קשקוש בשביעית: מלסקל. להסיר אבנים לחוץ: סתומי פילי. שהשרשים מגולים וצריך לכסותם שלא ייבש האילן והוקומי אילני הוא שלא ימות ואינו עושה להשביחן אלא לקיימן שרי: פילי. בקעים: וחד אברויי אילני. כמו °וברא אותם בחרבותם (יחזקאל כג) לנקוב העפר שעל השרשים ולהזיז שיהא רך ותיחוח והאילן משביח כך במשנתי ליפנא אחרינא להבריא את האילן ולהשביחו: לא יהלך כו'. אלא ישבות לו בעוד יום גדול ויכין לו סעודת שבת: אלא לביתיה. שהולך לביתו והם אינם יודעים שיבא היום ואין מכינים לצרכו והוא כועס עליהם: אבל לאושפיזיה אמאי דנקט סמיך. אינו סומך על בני הבית ונושא עמו סעודתו ועל מה שבידו נסמך: אפילו לביתו. דמה שמוצא הם מעט אם רב שלו הוא אעפ"כ לא יהלך וכ"ש לאושפיזיה שלא ימצא כלום: כסא דהרסנא. סעודה מועטת דגים קטנים מטוגנין בקמח בשומן שלהן: על גג האצטבא. הוה תני תנא קמיה: וכי

תוספות

כאן במקדש כאן בגבולין. במקדש הלכה למשה מסיני בגבולין פליגי דר' יוחנן אמר יסוד נביאים ור' יהושע בן לוי אמר מנהג נביאים ופי' בקונט' דנפקא מינה דאי תקנה היא בעיא ברכה ואי מנהגא לא בעיא דליכא למימר וצונו דמנהג בעלמא שהנהיגו העם ואפילו בכלל לא תסור ליתיה וכן אמרי' בסמוך חביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים הוא ויש מדקדקין מתוך כך דלא מברכינן אהלל דר"ח שאינו אלא מנהג בעלמא כדמוכח פ' בתרא דתענית (דף כח: ושם) רב איקלע לבבל חזי דקרו הלל בר"ח סבר לאפסוקינהו כמע דקא מדלגי ואזלי אמר ש"מ מנהג אבותיהם בידיהם והא דקאמר רבי יוחנן התם י"ח יום יחיד גומר את ההלל בהן ובגולה כ"א יום לא משום דליהוי אחריני תקנה שיהו קורין בדילוג אלא יחיד גומר היינו כמו יחיד קורא דאורחיה דהש"ס דמשתעי הכי כי ההיא דתניא פ"ק דברכות (דף טו: ושם) וותיקין *היו גומרין אותו עם הנץ החמה ור"ת אומר דאין ראיה מערבה להלל דערבה אינה אלא טלטול וכיון דלאו תקנתא היא אלא מנהגא לא חשיבא למיקבע לה ברכה אבל קריאת ההלל לא גרע מקורא בתורה ודכוותיה אשכחן דמברכין אשני ימים טובים של גליות והיינו אלא מנהג בעלמא כדאיתא פ"ק דביצה (דף ד:) (א) ומיהו אין מזה ראיה דהא טעמא דאין מברכין אערבה למ"ד מנהג נביאים משום דלא אפשר לומר וצונו °וב' ימים טובים של גליות אין בהם וצונו אלא קידוש להזכרת היום בתפלה וברכת המזון ואי משום דמברכין אתקיעת שופר בי"ט שני של ר"ה הנהו תקנתא נינהו ואמירי מב' ימים טובים של גליות לענין ביצה קדושה אחת נינהו כדמוכח בפ"ק דביצה (דף ד) שהזהרו במנהג אבותיכם בידיכם ועוד מדקדק ר"ת ממסכת ברכות פרק היה קורא (דף יד:) דמייתי ראיה דאין מפסיקין בהלל מרב בר שבא דאיקלע לבי דרבינא בימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל ולא אפסיק ומשני שאני רב בר שבא דלא חשיב עליה דרבינא ואם אין מברכין עליו מה הפסקה שייך בו ועוד ראיה מההיא עובדא דתענית (דף כח: ושם) מעובדא דרב דאמר סבר לאפסוקינהו דמשמע דמברכי דאי לא מברכי היה לו לידע שהוא מנהג אבותיהם וסתמא לא באמצע הלל איקלע מדקאמר רב איקלע לבבל ולא קאמר איקלע לבי כנישתא וכי תימא אכתי מכיון דמברכי לקרות היה לו לידע דמדלגי ואמאי סבר לאפסוקינהו הא לאו מילתא היא שאפילו כשגומרים את ההלל יכול לברך לקרות את ההלל כמו שמברכין לקרות מגילה ומה שנוהגין עכשיו לברך אהלל לגמור כשגומרין ומברכין לקרות כשמדלגין לסימן בעלמא נוהגין כן ובין בזה ובין בזה יכולין לברך לקרות ולגמור וא"ת הא דנקט י"ח יום שיחיד גומר בהן את ההלל אמאי נקט יחיד דמשמע אבל צבור גומרין אותה אפי' בשאר ימות השנה והא עובדא דרב בצבור הוה ואפ"ה מדלגי ושמא לרבותא נקט יחיד דאפי' יחיד בפני עצמו גומרו ועוד י"ל דאפי' צבור שאין שם כל ישראל יחיד קרי להו משום דאמרינן בערבי פסחים (דף קיז.) נביאים אמרוהו ותיקנו להם לישראל שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק על כל צרה וצרה שלא תבא עליהן וכשנגאלין אומרין אותו על גאולתן ולכך נקט יחיד דכי ליכא כל ישראל אין גומרין אותו אלא באלו הימים. אבל לגאולת כל ישראל אומרים אותו לעולם והא דתניא התם בתענית יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר כי ליכא כל ישראל קרי ליה יחיד אפי' צבור אם נגאלו מן הצרה והתחילו היו גומרין אותו ור"ח פי' לא יתחיל בברכה: [וע"ע תוס' ערכין יוד. ד"ה י"ח ימים ותוס' ברכות יד. ד"ה ימים ותוס' תענית כח: ד"ה אמר]:

ואינה ניטלת אלא בפני עצמה. לא שיאסור ליטול הערבה עם הלולב דלא מיירי אלא באגידי בהדי הדדי: שלשה בדי עלין לחין. שלשה *)בדין יוצאין מקלח אחד: וכי

*) ג"י מהר"מ עלין יוצאין

רבינו חננאל

לי כי ערבה מדרבנן היא ואינה לא יסוד נביאים ולא הלכה. ושנינן לא קשיא כי אמר ר' יוחנן הל"מ *יסוד נב אי' כשהמקדש קיים ובגבולין. וכי אמר רב כהנא מדרבנן היא אינה לא הלכה ולא יסוד נביאים בזמן הזה. ומעשה דרב כהנא בהדי ר' יוחנן שפירק לו כל קושיא שהיה לו מפורש בהגזול [בתרא] והיינו דא"ר יוחנן דלכון אמרי דלהון היא והא דאמרן דלחזקיה בן ר' חייא משיב ואמר לו דלכון אמר כן מפו' בגטין פי' המגרש *) אמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני וגרסינן בתעניות פ' אחרון כל היכא דאמרינן הל' דרשינן לה בפירקא מנהג מדרש לא דרשינן ליה אורויי מורינן ליה ואסיק' ערבה אינ' ניטלת אלא בפ"ע. וצריכה שיעורא ושיעור' ג' בדי עלין כרב נחמן אבל דרב ששת דאמר עלה אחת בבד אחד לא אפשר **) וצריכה היבוט ואינה צריכה ברכה כרב דקסבר מנהג נביאים היא וכריב"ל. א"ר אבין מעשה בההוא דאתא לקמי' דר' אלעזר בן צדוק ואמר ליה קרייתא אית לי בני כפרים כרמייא אית לי זיתיא אית לי וכך אמר לו זו הקריה כולה לי היא וכאן בני קריה בשביעית מקשקשין בכרמים לתקנם והן עניים ואין להם הנאה ומשכשין בזיתי' ונוטלין ואוכלין ונמצאין מקשקשין בכרמים מפני הזיתים שנוטלין אריך אי לא פי' כשר ליהנות מאותן הכרמים שנתקשקשו בשביעית. ***) כשר זה פי' אריך מדכתיב ערות מלכא לא אריך לנא למיחזי. פי' אברויי אילני אסור [זבל תחת] האילנות להברותם שהזיבול היא בריה להן. כלומר מאכל כדכתיב להברות את דוד. לסתומי פילי דכתיב כמי פלה ובוקע בארץ. ואסיקנא אברויי אילני שהוא זיבול אסור וסתומי פילי שרי. לא יהלך אדם בערבי שבתות יותר משלשה פרסאות כו' ועד אפילו לביתו. פי' מפני שהוא צריך לעשות כלים דבר לעונג שבת; מתני' לולב כיצד יום טוב הראשון שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן בהר הבית. עד התקינו שיהא כל אחד נוטלו בביתו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כאן וכו' ואיהו אלא מנהג בעלמא כדאיתא בפ"ק דביצה הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם ומיהו אין מזה ראיה וכו' כדמוכח בפ"ק דביצה ועוד מדקדק ר"ת כנ"ל:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה וחד אברויי וכו' כמו וברא. אלו ב' פירושים הם ג"כ ברש"י חולין דף מג ע"ב ד"ה אין הובשין: תוס' ד"ה כאן במקדש וכו' וב' ימים טובים של גליות אין בהן וצונו. וקשה לי דמ"מ יקשה מברכת על אכילת מצה ועל אכילת מרור בליל ב' דפסח ואולי יש לחלק בין נוסח ברכה בלשון לעשות כן ובין נוסח בלשון על ...

וכי לייבשן הוא צריך אלא אימא על גב האיצטבא *אמר רחבא אמר (*רב) יהודה הר הבית סטיו כפול היה סטיו לפנים מסטיו:

מתני' מצות ערבה כיצד מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא יורדין לשם ומלקטין משם מורביות של ערבה ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח וראשיהן כפופין על גבי המזבח תקעו והריעו ותקעו *בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ואומרים אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא ר' יהודה אומר אני והו הושיעה נא ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים (א) בשעת פטירתן מה הן אומרים יופי לך מזבח יופי לך מזבח ר"א אומר ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיו מלקטין אותן מערב ומניחין אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו ר' יוחנן בן ברוקה אומר חריות של דקל היו מביאין וחובטין אותן בקרקע בצדי המזבח ואותו היום נקרא חבוט חריות מיד תינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן:

גמ' תנא מקום קלניא הוה ותנא דידן מ"ט קרי ליה מוצא איידי דמיפק מכרגא דמלכא קרי ליה. מוצא: ובאין וזוקפין אותן בצדי כו': תנא] רבות וארוכות וגבוהות אחד עשר אמה כדי שיהו גוחות על המזבח אמה אמר מרימר משום מר זוטרא שמע מינה על היסוד מנח להו דאי סלקא דעתך ארעא מנח להו מכדי *עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד עלה חמש וכנס אמה זהו סובב עלה שלש זהו מקום הקרנות גוחות על גבי המזבח היכי משכחת לה אלא לאו ש"מ איסוד מנח להו שמע מינה אמר רבי אבהו מאי קראה שנאמר תהלים קיח °אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח א"ר אבהו אמר ר"א כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו

רש"י

וכי לייבשן הוא צריך · והרי היבש פסול: סטיו כפול. אצטבאות מקיפות אותו ואצטבאות אחרים היקף לפנים מהיקף: מתני' ונקרא מוצא · בגמרא מפרש טעמא: אני והו · בגימטריא אנא ה' ועוד משבעים ושתים שמות הן הנקובים בשלש מקראות הסמוכין בפרשת ויהי בשלח ויסע וגו' ויבא וגו' ויבא תורה אור בין מחנה ויט משה את ידו ושלשתן בני שבעים ושתים אותיות ומהן שם המפורש אות ראשונה של פסוק ראשון ואחרונה של אמצעי וראשונה של אחרון וכן בזה הסדר כולן השם הראשון והו וי"ו של ויסע ה"א דכל הלילה וי"ו דויט ושם השלשים ושבע הוא אני אל"ף דמאחריהם ונו"ן ראשון דהענן בחשבון של מפרע ויו"ד דרוח קדים: ואותו היום · בשביעי: גיגיות · קונ"ש של זהב מלאות מים: חריות של דקל היו מביאין · בין בחול בין בשבת ובגמרא מפרש טעמא: חריות. ענפים: מיד תינוקות שומטין את לולביהן · הגדולים שומטין את לולבי הקטנים מידם בשביעי*: ואוכלין אתרוגיהן · של תינוקות ואין בדבר לא משום גזל ולא משום דרכי שלום שכך נהגו מחמת שמחה: גמ' קלניא. בן חורין מן המס של מלך: דמיפק מכרגא. מוצא מכלל המס של מלך והיינו נמי קלניא דתוספתא: כדי שיהו גוחות על המזבח · גרסינן גוחות מוטות כמו כותל הגוחה לרה"ר דפ"ק דמועד קטן (ד' ז·): ש"מ· מדקתני גוחות על המזבח אמה וא"א להיות גוחות על המזבח אמה אלא א"כ גבוהות ממנו אמתים ואם יותר יותר דאם אינם גבוהות אמתים ונוטות אמה הרי הן נגררות בגג המזבח ואין זה לשון גוחות: כי מנח רגליהם איסוד מנח להו. על אמה של כניסת היסוד של מזבח: עלה אמה · מן הארץ ברוחב שלשים ושתים על שלשים ושתים שמתחילה הביאו מלבן מרובע שלשים ושתים על שלשים ושתים והושיבוהו על הארץ כעין איסטר"א וגובהו אמה ומילאוהו סיד וקוניא וזפת נמצא שעלה אמה וחזרו והביאו מלבן שהוא שלשים על שלשים וגובהו חמש אמות והושיבוהו על זה משוך אמה מכל צד ומילאוהו סיד וקוניא וזפת הרי שנכנס אמה ועל אותה כניסה היו שופכין הדמים ומשם יורדין לרצפה דרך שני נקבים שהיו בזוית הזוית וכשנתמלא מלבן זה נמצא שעלה חמש מן היסוד ומעלה הרי שש מן הארץ חזרו והביאו מלבן שהוא כ"ח על כ"ח והושיבו על זה משוך אמה מכל צד וגובהו ג' אמות ומילאוהו סיד וקוניא וזפת נמצא גבוה תשע אמות והוא גג המזבח וכניסה זו של סוף שש הוא הסובב שבה מקום הילוך לכהנים סביב למזבח כשבאין להקטיר ולמתן דמים והיינו דקאמר עלה אמה וכנס אמה זה היסוד עלה חמש וכנס אמה זה הסובב עלה שלש זה מקום הקרנות ולא גרסינן וכנס אמה שלא היו משוכין הקרנות כלום לפנים אלא הביא מלבן שהוא אמה על אמה ברום אמה ונתנו לקרן ומילאוהו חלקי אבנים וסיד וקוניא וזפת וכן לכל קרן מ"מ גובה המזבח אנו למידין מכאן שהוא תשע אמות לבד הקרנות ואי אארעא מנח להו והתם צריך לתת באלכסון רגליהם משוכין להלן מן המזבח מפני הכניסיות כדי שיהו ראשיהן גוחין על המזבח תו לא משכחת להו גבהו שתי אמות למעלה מגג המזבח שיהו גוחות עליו אמה אלא לאו שמע מינה איסוד מנח להו דהוי ליה שמונה אמות לגובהו של מזבח מן היסוד ולמעלה והטייתן מפני כניסת הסובב ממעטת קצת מגובהן שצריך למשוך רגליהם לשפת כניסת היסוד כמלאו גבוהות יותר משתי אמות ומהן אמה נחייה ולמטה מן הנחייה יותר מאמה שלא יהו נגררות על גבי המזבח: מאי קראה · דעולות למעלה מן המזבח: אסרו חג בעבותים · באילנות כמו ובין עבותים היתה צמרתו (יחזקאל לא) בכל שלו אסרו כמו הקיפו כמו אסרי לגפן *יסחר ישראל (בראשית מט): עד קרנות המזבח · עד קרנות שהם גבוהות מן המזבח: אסרי

תוספות

וכי לייבשן הוא צריך · תימה שאותו תנא נתחלפה שיטתו דהכא דהוה ליה למיתני על גב הוה תני על גג ובפ"ק דפסחים (ד' יג:) גבי שתי חלות של תודה דה"ל למיתני על גג הוה תני על גב ויש לומר דאותו התנא היה שונה שניהם בשוה על גב או שניהם על גג וכשהגיע לו לרב יהודה בראשון ואמר לו שטעה והיה סבור שכן יש להיות גם באחר:

זוקפין אותן בצדי המזבח · היינו לאחר שהקיפוהו פעם אחת למ"ד ערבה בנטילה:

תקעו והריעו ותקעו · משום שמחה:

אני והו · בגימטריא אנא ה' ועוד משבעים ושתים שמות הן הנקובין בשלשה מקראות הסמוכין בפרשת ויהי בשלח ויסע מלאך וגו' ויבא בין מחנה וגו' ויט משה את ידו וגו' ושלשתן בני שבעים ושתים אותיות ומהם שם המפורש אות ראשונה של פסוק ראשון אחרונה של אמצעי וראשון של אחרון וכן בסדר הזה כולם כך פי' הקונטרס ועדיין צריך טעם לזה למה נשתנו שני שמות הללו דאמרינן להו טפי מאחריני משום דדרשינן באיכה רבתי קרא דכתיב ביחזקאל (א) ואני בתוך הגולה וקרא דכתיב בירמיה (מ) והוא אסור בזיקים כביכול הוא בעצמו והיינו הושענא שיושיע לעצמו:

מיד תינוקות שומטין לולביהן · לולבי התינוקות שומטין הגדולים מידן ואוכלין אתרוגיהן של תינוקות ואין בדבר גזל ולא משום דרכי שלום אלא שכך נהגו בו מחמת שמחה כך פי' בקונט' ויש ללמוד מכאן לאותן בחורים שרוכבים בסוסים לקראת חתן ונלחמים זה עם זה וקורעין בגדו של חבירו או מקלקל לו סוסו שהן פטורין שכך נהגו מחמת שמחת חתן ועוד יש לומר דמתני' לא איירי כלל שיחטפו הגדולים מידן של תינוקות אלא מיד כלומר לאלתר התינוקות שומטין לולבי עצמן מתוך הערבה לפי שהלולב ארוך ושוחקין בו ואתרוגיהן היו אוכלין והשתא ניחא הא דפריך [גליון] בגמרא* למאן דאמר אתרוג בשביעי מותר דהכא משמע תינוקות אין גדולים לא ובקונט' דחק לפרש דהכי פריך תינוקות דווקא שלא הוקלה למצוה גמורה אבל של גדולים הוקלה למצוה גמורה אסורין כל היום וקשה דא"כ הוה ליה למימר דתינוקות אין דגדולים לא:

עלה שלש זהו מקום קרנות · ולא גרסינן וכנס אמה שהקרנות לא היו משוכין לפנים כלום אלא מביא מלבן שהוא אמה על אמה ברום אמה ונתנו לקרן ומלאהו חלקי אבנים וסיד וזפת וקוניא וכן בכל קרן כך פירש בקונט' וכן מוכיח בזבחים פרק איזהו מקומן (ד' נד·) ובפרק שתי הלחם (מנחות ד' נז:) שהקרנות לא היו משוכין לפנים כלום אבל מ"מ מוחק בחנם גרסת הספרים שכתוב בכל הספרים עלה שלש וכנס אמה וזה מקום קרנות כלומר דבאותה כניסה היו הקרנות בנוים והשתא הוי ממש דומיא דאחריני עלה אמה וכנס אמה כו' זה מקום קרנות מקום הכניסה הוא מקום קרנות: סביב

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה כא סמג עשין מד ·

כג ב מיי' שם הלכה כג טוש"ע א"ח סי' תרס סעיף א וסי' תרסד סעיף א:

כד ג מיי' שם הל' כב: [צ"ל רבי]

כה ד מיי' פ"ב מהל' בית הבחירה הל' ז:

רבינו חננאל

אמר רחבה אמר ר' יהודה כו'. היה מספקא ליה אי משום ר' יהודה אי משום רב יהודה והיה מדקדק על עצמו שלא יחלף השמועות והיה שונה רבי *): מתני' מצות ערבה כיצד מקום כו' תניא קלניא כלומר קלניא היה שם אותו מקום ולא האי שמא למאי דאמרינן בתחלת השותפין הורדוס קלניא מתעבד שפירושו בן חורין נעשה **) דהך קלניא והך קלניא ושם אותו מקום היה ותנא דידן קרא ליה מוצא שהוא מוצא מן המס שאינן שדות המוקפות אלא כמו המדבר שאין עולין מס. ותנא רבות ארוכות גבוהות י"א אמה כדי שיהו גיהות על המזבח אמה. פי' גיהות היו ***) גחונות כמו גחונות. ואמרינן ש"מ מזו הברייתא כי הן י"א אמה ומהך אמה אחת גחונה על המזבח. כי על יסוד המזבח היה מעמידם שאם תאמר עד קרקע היה מעמידם גובה המזבח עשר אמות עלה אמה זה יסוד עלה חמש אמה וכנס אמה זה הסובב עלה ג' וכנס אמה זה מקים מערכה עכשו אם ינטה קו המדה מקרקע המזבח עד שפת האמה החמישית שהן מן היסוד עד הסובב נמצא מתיחת הקו מן הקרקע ועד הסובב ו' אמות וב' חומשי אמה דקי"ל כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא וכל כניסת אמה באלכסון כן תבוא מרידתה תמצא מקרקע המזבח י"א אמה פחות חומש אלא כיון ששנה י"א כדי שיהו גוהות על המזבח אמה ש"מ איסוד הוה מנח לה. פי' גוהות נוטות כגון מי שהיה כותלו גוהה סותרו ובונה ופי' גוהה נוטה והוא קיר נטוי. א"ר אבהו מאי קרא אסרו חג בעבותים עד וגו' פי' המזבח י' אמות ****) והקרנות אמה אמה שצריכה הערבה והיותר בה אמה להתנה ע"ג הקרנות המזבח שיש בם אמה שהן פנויים כאשר שנינו מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה כו': ירושלמי א"ר יוסי מתניתא אמרה כן וראשיהן כפופין ע"ג

*) עי' בר"ח פסחים דף נ"ב ע"ב ובערוך השלם בסוף ערך אבי

**) נראה דצ"ל שם קלניא שם אותו מקום

מסורת הש"ס

ברכות לג: פסחים יג: נג:

[עי' מג:]

[ופי' רש"י לקמן מו: ד"ה מיד]

מנחות לז: מדות פ"ג מ"א

[תרגומו]

הגהות הב"ח

(א) במשנה בשבע פעמים (בשעת פטירתן וכו' ליה ולך מזבח) תא"מ ונ"ב ס"א אינו במשנה אלא לקמן בגמרא וכן משמע מפירוש רש"י לקמן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' תנא רבות וארוכות וגבוהות. מלת רבות נמחק וצ"ל רכות:

פי' ותנא דידן וכו'. ***) אולי צ"ל פי' גיהות היו גוחות כמו גחומות וכו' ועי' בערוך ערך גחן. ****) אולי צ"ל עשר אמות עד למעלה מן הקרנות והערבה הי' בה אמה יותר להתנה ע"ג ועי'.

כו א ש"ע א"ח סי' תרס סעיף ב בהג"ה:

כז ב מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה ט סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנא סעיף ב וסעיף ט [רב אלפס לעיל פ"ג דף רנב]:

כח ג מיי' פ"א מהל' שבועות הלכה ב סמג עשין קכג:

כט ד מיי' פ"ז מהל' סוכה ולולב הלכה ו ופ"ו הלכה יג סמג עשין מג מד טוש"ע א"ח סי' תרלט סעיף א וסי' תרנח סעיף א וסי' תרסב סעיף א:

תורה אור

אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח א"ר ירמיה משום ר"ש בן יוחי ור' יוחנן משום ר"ש המחוזי משום ר' יוחנן המכותי כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנא' אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח אמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן שנאמר (שמות כו) עצי שטים עומדים *תנ"ה עצי שטים עומדים שעומדים דרך גדילתן דבר אחר עומדים שמעמידין את ציפוין דבר אחר עומדים שמא תאמר אבד סיברם ובטל סיכויין ת"ל עצי שטים עומדים שעומדים לעולם ולעולמי עולמים ואמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה ואילמלי אליעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו *ואמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הן אני ובני מהן אם מאה הם אני ובני מהן אם שנים הן אני ובני הן ומי זוטרי כולי האי והא *אמר רבא *תמני סרי אלפי *) דרא הוה דקמיה קודשא בריך הוא שנאמר (יחזקאל מח) סביב שמנה עשר אלף ל"ק הא דמסתכלי באספקלריא המאירה הא דלא מסתכלי באספקלריא המאירה ודמסתכלי באספקלריא המאירה מי זוטרי כולי האי והא *אמר אביי לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום שנאמר (ישעיה ל) אשרי כל חוכי לו ל"ו בגימטריא תלתין ושיתא הוו ל"ק *הא דעיילי בבר הא דעיילי בלא בר: בשעת פטירתן מה הן אומרים וכו': והא קא משתתף שם שמים ודבר אחר ותניא *כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם שנאמר (שמות כב) בלתי לה' לבדו הכי קאמר ליה אנחנו מודים ולך אנו משבחין ליה אנחנו [א] מודים ולך אנו מקלסין: כמעשהו בחול: אמר רב הונא מ"ט דר' יוחנן בן ברוקה דכתיב (ויקרא כג) *כפות תמרים שנים אחת ללולב ואחת למזבח ורבנן אמרי כפת כתיב ר' לוי אומר כתמר *מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים אמר רב יהודה אמר שמואל לולב שבעה וסוכה יום אחד מ"ט לולב דמפסקי *לילות מימים כל יומא מצוה באפיה נפשיה הוא סוכה דלא מפסקי לילות מימים כולהו שבעה כחד יומא אריכא דמו ורבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן סוכה שבעה ולולב יום אחד מאי טעמא סוכה דאורייתא שבעה לולב דרבנן סגי ליה בחד יומא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אחד זה ואחד זה שבעה אמר רב יוסף נקוט דרבה בר בר חנה בידך דכולהו אמוראי קיימי כוותיה בסוכה מיתיבי

העושה

*) בס"י איתא הוה דרה

רש"י

אסרו · אגודה של לולב: בעבותים · בהדס שהוא עבות של ג' בדין קליעה: עד קרנות · הרי הוא לכם כמתן דמים שבקרנות המזבח: איסור לחג · אגודה לחג: באכילה ושתיה · שקורא לחג עונג במאכל ומשתה ויש אומרים יום שלאחר החג: בעבותים · בהמות עבות ובמתנות: כל המצות · כגון קרשי המשכן ועמודים ולולב והדס וערבה: דרך גדילתן · התחתון למטה והעליון למעלה. שמעמידין את ציפוין · הציפוי של זהב קבוע בהן במסמרות של זהב כדכתיב (שמות כו) ואת הקרשים תצפה זהב ולא היה עושה טס ארוך כמדת הקרש שיעמוד מאליו: אבד סיברם · משגגת אהל מועד בטל לו עולמית: סבורים · תוחלתם ומבטם כדמתרגמינן הבט נא (בראשית טו) איסתכי כען לשמיא: לפטור · בזכותי אני סובל כל עונותיהם ופוטרן מן הדין: יותם בן עוזיהו · צדיק היה ועניו יותר משאר מלכים וזכה בכיבוד אביו ועליו נאמר בן יכבד אב (מלאכי א) שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט עם הארץ כדכתיב (מלכים ב טו) ויותם (*בנו) שופט וגו' לא נטל עליו כתר מלכות בחייו וכל דינין שהיה דן אומרן בשם אביו: ועד סופו · עד שיכלה העולם: ראיתי בני עלייה והן מועטין · רואה אני לפי מעשה הבריות שבני עלייה את המקבלין פני שכינה מועטים הם: סביב שמנה עשר אלף · סיפיה דקרא ה' שמה דאע"ג דבירושלים שלעתיד לבא כתיב קרא דרשינן לי' נמי להכי דמקום שכינה שמה סובבין אותו שמנה עשר אלף והם הצדיקים הנתונים לפנים ממלאכי השרת שנא' (במדבר כג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל ואומר (ישעיה ל) ליושבים לפני ה' יהיה סחרה ואומר (שם ל) והיו עיניך רואות את מוריך: אספקלריא · מחילה שחוללת ביניהם לשכינה: מאירה · כמראה זו שרואין בה ויש צדיקים שאין מאירה להם כל כך ואין יכולין לראות ממש: אשרי כל חוכי לו · המחכים לכת שהוא כמנין לו: בבר · ברשות: דעיילי בלא בר · בלא רשות מועטים הן ובהנהו קאמר אני ובני מהם: בשעת פטירתן · אמתניתין קאי: יופי לך · היופי הזה אנו עושין לך שאתה מכפר עלינו: ליה ולך · אנו עושין את הכבוד הזה: ליה אנו מודים · שהוא אלהינו: ולך אנו משבחים · שאתה חביב לפניו לכפר עלינו מודים לאו לשון הוד אלא לשון הודה שאנו מודים בו ולא כופרים: ר' לוי אומר כתמר · טעמא דרבי יוחנן בן ברוקה לאו מקרא נפיק אלא סברא שהוא סימן יפה לקילוסן של ישראל: אין לו אלא לב אחד · כשין מוח יש בו כגון בעץ האגוז והגפן ואין לו אלא בעץ האמצעי הזקוף ועולה וגדל למעלה ולא בחריותיו ומכבדותיו: סוכה שבעה · לברכה: ולולב יום אחד · ואע"פ שניטל כל שבעה זכר למקדש אין מברכין בו אלא יום ראשון שהוא מן התורה: נקוט דרבה בר בר חנה בידך · דאמר סוכה שבעה ולא דרב יהודה אמר שמואל דאמר סוכה יום אחד: דכולהו אמוראי · מסמיה דר' יוחנן קיימי כוותיה בסוכה ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן *כן מנהגי ביסודו של רבינו יעקב: [עירובין מז:]

העובה

תוספות

סביב שמנה עשר אלף · והאי קרא כתיב בסוף יחזקאל (מח) גבי מדתה של ירושלים דלעתיד היקיפה שמנה עשר אלף קנים דמגלאת מדת ריבועה (על) ארבעת אלפים וחמש מאות קנים אורך על ארבעת אלפים וחמש מאות קנים רוחב ומדת הקנה שש אמות ומה שכתוב בספרים תמניסר אלפים פרסי לא גרס פרסי דהא פרסי מי כתיב בקרא אלא גרסינן תמניסר אלפי (א) דרא קמי הקב"ה והוא היקף הקנה דמגלאת ריבוע ד' אלפים וחמש מאות קנים אורך על ד' אלפים וחמש מאות קנים רוחב דהכי כתיב קרא (יחזקאל מח) ואלה תוצאות העיר מפאת צפון חמש מאות וארבעת אלפים מדה וכתיב (שם) ופאת ימה חמש מאות וארבעת אלפים מדה וכתיב (שם) ופאת נגבה חמש מאות וארבעת אלפים מדה וכתיב (שם) ופאת קדמה חמש מאות וד' אלפים מדה והדר כתיב סביב שמנה עשר אלף ואע"ג דקרא גבי ירושלים כתיב דרשינן מיניה דדרא דקמיה קודשא בריך (ב) הוא דכתיב בסיפיה דקרא ושם העיר מיום ה' שמה:

אחת ללולב ואחת למזבח · לא יתכן כלל לפרש דרבי יוחנן בן ברוקה לא פליג אלא בשביעי אלא אכולהו נמי פליג דסבר חריות של דקל היו מביאין כל שבעה ולא ערבה כי היכי דהכא שהול דדריס* ערבי אחד למקדש דהיינו כל ז' וכן רבנן דנפקא להו מהלכה דהיינו כל ז' ור' יוחנן בן ברוקה דריש להו ערבי כשאר תנאי דלולב הגזול והלכה לית ליה והא דקתני מתניתא ואותו היום לאו דוקא יום אחד ומיהו לר' לוי דמפרש טעמא דר' יוחנן בן ברוקה כתמר ולא מקרא דריש אלא סברא שהוא סימן יפה לקילוסן של ישראל שאין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים (אי) אפשר דלא הוי אלא יום אחד בין יהיה יום אחד בין יהיה כל שבעה לא היתה ערבה בטלה ותרוייהו היו מרביות של ערבה וחריות של דקל:

אחד זה ואחד זה שבעה · אין סוכה ולולב שוין לברכה דהלולב אין מברך אלא פעם אחת ביום אבל סוכה כל אימת דנכנס לה כדי שיאכל וישתה ויישן ואפילו עשר פעמים ביום מברך אכל אחת ואחת מידי דהוה אתפילין כל זמן שמניחן והיינו טעמא דסוכה דאי מתרמי ליה סעודתא לא אפשר למיכל חוץ לסוכה אע"פ שכבר אכל בו ביום בסוכה וכן תפילין כל היום מצותן שיהו מונחין בראשו ובזרועו אבל לולב אין עיקר מצותו אלא פ"א ביום כדאמ' (לעיל ד' מב·) מדאגבהיה נפיק ביה:

העושה

לעיל לד.

[סנהדרין לז: ע"ב]

רש"ל מ"ז

[התשובים הנכנסין בלא רשות המלאכים שעומדין לפני השכינה מועטין אבל אותם שאין נכנסין עד שימלכו המלאכים בשכינה הרבה הן ויש אומרים הצדיקים העולין בגן עדן בבניהן כלומר שיהא צדיק ובנו כמותו כמו ר' שמעון ובנו מועטין וזה שאמר מועטין בדור הזה. ערוך ערך בר א]

רבינו חננאל

המזבח: כל המצות אין יוצא בהן אלא דרך גדילתן העיקר למטה (והצמר) [והעליון] למעלה שנאמר עצי שטים עומדים. כלומר כמו שעומדין בגדילתן. רשב"י היה במערה י"ג שנה ונראה לו ברוך מראית אלהים גדל כבודו והיה יודע בעצמו שהוא חסיד גדול והיה אומר יכול אני לפטור העולם כגון זה האמור בסדום אם אמצא שם כך וכך צדיקים ונשאתי לכל המקום בעבורם מיום (שנברא העולם) [שנבראתי] עד עכשיו כלומר בזכותי יתקיים העולם. ולא יחרב ולא ישחית אלהים העולם בעבורי. ואפי' אם אין שם צדיק ואם יהיה אלעזר בני עמי משנברא העולם ועד עכשיו · כלומר שלא תהא כליה כגון המבול שהיה בכל העולם כענין שפרשנו למעלה ואילמלי יותם כו' ולמה יותם לפי שנתברר לו כי לא קבל מזכיותיו בעוה"ז כלום שכל צדיקים קבלו בעוה"ז מעין השמור להן לעוה"ב ור' שמעון ובנו ויותם לא קבלו בעוה"ז לפיכך היתה להם זכות גדולה משאר הצדיקים · ואמר עוד ר' שמעון ראיתי בני עליה פי' ראיתי ברוה"ק כגון ראיית חלום כי הצדיקים שבדור הזה הראויין לעלות לג"ע מועטין הן שהמקום המוכן להם מגיד זה ואמר אם אלף הן מובטח אני שאני ואלעזר בני מהן ואם שנים הן אני ובני הן ואקשינן אינו שהצדיקים שבכל דור מופרדין בפני עצמן והאמר רבא דרא קמא פי' שורה של צדיקים הראשונים דמקמי קב"ה י"ח אלפי פרסי היא שנאמר סביב שמונה עשר אלף. ופרקינן הללו כולן צדיקים הן אבל מהן מסתכלין באיספקלריא שאינה מאירה ומהן מסתכלין באספקלריא הגדולה המאירה ואני לא אמרתי מועטין הן אלא המסתכלין באספקלריא המאירה בהן אמרתי ומקשינן ומי זוטרי כולי האי להיותם שנים והאמר אביי לא פחות עלמא מל"ו צדיקים בכל דור דמקבלי פני שכינה בכל יום שנאמר אשרי כל חוכי לו לו בגימטריא שיתא ותלתין ופרקינן לא קשיא הא דעיילי בבר הא דלא עיילי בבר פי' יש מי שאומר עיילי בבר הצדיקים העולין בג"ע בבניהן שהיה הוא צדיק ובנו צדיק כמותו כגון ר' שמעון ובנו ר' אלעזר זהו שאמר מועטין הן בדור זה ויש מי שאומר הצדיקים הנכנסים בישיבה של מעלה בלא בר. כלומר אינן מתעכבין בחוץ עד שימליכו בשכינה המלאכים הממונים ליתן רשות להכנס לפי שהן חשובין הרבה לפני השכינה ואין מי יעכב עליהן אלא מיד הן נכנסין בלא נטילת רשות ואלו שהן בענין הזה מועטין הן ישאר הצדיקים אינן כן והלא אביי ורבא דאחרונים הן לגבי רשב"י ואיך מקשינן מדבריהם עליו אלא ללמדך המסורת שהיה בידם בדברי אביי ורבא כך היה בידי הראשונים בקבלה כהל"מ. ואינם דבריהם שאלו הדברים וכיוצא בהן אי אפשר להאמר אלא בקבלה מן הנביאים ואלו הדברים שקיבלו מרבותיהם היו מגידין. פי' אני והו הושיעה נא. פי' על השכינה הדברים אמור כדכתיב בכל צרתם לו צר. הא דאמר ליה ילך מזבח אסור שנמצא משתף שם שמים למזבח ותניא כל המשתף שם שמים בדבר אחר נעקר מן העולם שנאמר בלתי לה' לבדו. אלא כך היו אומרים ליה אנו מודים ולך מזבח אנו משבחים. מתני' כמעשהו בחול כך כו'. ר' יוחנן בן ברוקה אומר חריות של דקל היו מביאין כו'. פ"ס דר' יוחנן בן ברוקה שנאמר כפות תמרים אחת ללולב ואחת

למזבח

מסורת הש"ס

יומא פב.

סנהדרין לז:

[סנהדרין איתא דרא דקמיה קוב"ה בריך הוא תמני סרי אלפי הוה שנאמר כו' וכ"א בערוך]

ג"ה שם

סנהדרין סז. [ועי' תוס' שם ד"ה כל]

[פי' רש"ל ור"ג ב"ב יא אם למקרא עי' תוס' סנהדרין ד. ד"ה כולהו ועי' ביבמות סה: ובכבוב וכו']

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה סביב וכו' תמניסר אלפי הוה דרא וכו' דקמי קודשא בריך הוא הוא דכתיב:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מודים. נ"ל מברכים:

[פ"ל בן המלך על כסאו]

גליון הש"ס

גמ' שמא תאמר אבד סברם. עירובין כא ע"ב: שם יכול אני לפטור. עיין אבות דר' נתן פ"ג:

גמרא

תורה אור

*העושה לולב [א]לעצמו אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה נטלו לצאת בו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב ואף על פי [ב]שבירך עליו יום ראשון חוזר ומברך כל שבעה *העושה סוכה [ג]לעצמו אומר ברוך שהחיינו וקיימנו כו׳ נכנס לישב בה אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה וכיון שבירך יום ראשון שוב אינו מברך קשיא לולב אלולב קשיא סוכה אסוכה בשלמא לולב אלולב לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים אלא סוכה אסוכה קשיא תנאי היא דתניא *[ד]תפילין כל זמן שמניחן מברך עליהן דברי רבי וחכמים אומרים אינו מברך אלא שחרית בלבד אתמר אביי אמר הלכתא כרבי ורבא אמר הלכתא כרבנן אמר רב מרי ברה דבת שמואל חזינא ליה לרבא דלא עביד כשמעתיה אלא מקדים וקאי ועייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה ומנח תפילין ומברך וכי אצטריך זימנא אחרינא עייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה ומנח תפילין ומברך ואנן נמי כרבי עבדינן [ה]ומברכין כל שבעה אמר מר זוטרא חזינא ליה לרב פפי דכל אימת דמנח תפילין מברך רבנן דבי רב אשי כל אימת דממשמשי בהו מברכי אמר רב יהודה אמר שמואל מצות לולב כל שבעה ור׳ יהושע בן לוי אמר יום ראשון מצות לולב מכאן ואילך מצות זקנים ורבי יצחק אמר כל יומא מצות זקנים ואפילו יום ראשון והא׳ קיימא לן דיום ראשון דאורייתא אימא בר מיום ראשון אי הכי היינו דרבי יהושע בן לוי אימא וכן אמר רבי יצחק ואף רב סבר כל שבעה מצות לולב *דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לברך רבי ירמיה אמר הרואה נר (של) חנוכה צריך לברך מאי מברך אמר רב יהודה יום ראשון [ו]המדליק מברך שלש [ז]הרואה מברך שתים מכאן ואילך [ח]מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת ומאי מברך ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה והיכן צונו מלא תסור ורב נחמן בר יצחק אמר °שאל אביך ויגדך (*מאי ממעט זמן אימא ממעט נס נס כל יומא איתיה) רב נחמן בר יצחק מתני לה בהדיא אמר רב כל שבעה מצות לולב ת״ר העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו כו׳ נכנס לישב בה אומר ברוך אשר קדשנו כו׳ היתה עשויה ועומדת אם יכול לחדש בה דבר מברך אם לאו לכשיכנס לישב בה מברך שתים אמר רב אשי [ט]חזינא ליה לרב כהנא דקאמר להו לכולהו אכסא דקדושא ת״ר היו לפניו מצות הרבה אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות רבי יהודה אומר [י]מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה א״ר זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא הלכתא כרבי יהודה ואמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא מ״ט דרבי יהודה דכתיב °ברוך ה׳ יום יום *וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו אלא בא לומר לך בכל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הכא נמי בכל דבר ודבר תן לו מעין ברכותיו *ואמר ר׳ זירא ואיתימא ר׳ חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב״ה מדת בשר ודם כלי ריקן

מחזיק

רש״י

העושה לולב. בערב יום טוב: לעצמו. ולא לאחרים: כאן בזמן בית המקדש. מברכין עליו במקדש כל שבעה דמדאורייתא היא כרבי יוחנן דתני טעמא בדאורייתא: כל זמן שמניחן. ואפילו חולצן ומניחן מאה פעמים ביום וגבי סוכה נמי אע״ג דלא מפסקי ליליא מימים וכחד יומא אריכא הוא מברכין עליה בכל יום דהוא דומיא דחולץ ומניח: אלא שחרית. ובסוכה נמי כיון דכחד יומא הוא שני בברכה כל יום ראשון: דלא עביד כשמעתיה. אלא כל זמן דמנח תפילין מברך: הכי גרסינן ואנן נמי כרבי עבדינן ומברכינן כל שבעה. ואע״ג דכחד יומא הוא ובלולב נמי כל שבעה ואע״ג דמדרבנן מברכינן עליה כי היכי דמברכינן בנר חנוכה ובמגילה דרבנן דקס ליה רב ושמיאל בחד שיטתא בלולב ורבין נמי משמיה דר׳ יוחנן אמר לולב שבעה: דממשמשי בהו. דקיימא לן חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ק״ו מציץ בפ״ק דיומא (דף ז׳ ז:): מצות לולב שבעה. לברכה: יום ראשון מצות לולב. דאורייתא ועיקר ובעיא ברכה: מכאן ואילך מצות זקנים. רבן יוחנן בן זכאי וסיעתו ודרבנן לא בעיא ברכה: ואף רב סבר לה כל שבעה. בעי ברכה למצות לולב ואף על גב דמדרבנן הוא בעי ברכה: דאמר רב. בנר חנוכה דמדרבנן היא ובעי ברכה הכי נמי לא שנא: הרואה נר חנוכה. קאי על שלא הדליק בביתו ועובר ברחוב הרבים ורואה אותה בפתחי ישראל שמצוה להניח בפתח צריך לברך: על (א) הראשונה מברך שתים. שהחיינו ושעשה נסים שאין על הרואה לברך להדליק הנר: מכאן ואילך. זמן ליכא: המדליק מברך. להדליק נר ושעשה נסים: והרואה. שעשה נסים לחודיה: והיכן צונו. הואיל והוא מדבריהם: מתני לה בהדיא. להא דרב גבי לולב ולא שמע לה מכללא דנר חנוכה: מברך שתים. לישב בסוכה וזמן: מצות הרבה. ליטול לולב לישב בסוכה להניח תפילין להתעטף בציצית: על המצות. ויצא ידי כולן: כל יום ויום מעין ברכותיו. של שבת מעין של שבת של חול מעין של חול של יו״ט מעין של יו״ט המאורע:

מחזיק

תוספות

העושה סוכה לעצמו. דווקא נקט לעצמו אבל לאחר לא מברך מידי להאי תנא דסבר דאין מברך לעשות כדדייקינן פ׳ התכלת (מנחות דף מב. ושם:) והיכא תנא דתני בירושלמי בפרק הרואה עשאה לעצמו מברך לעשות סוכה עשאה לאחר מברך [א] לעשות סוכה [לשמו]:

העושה סוכה לעצמו מברך שהחיינו. צריך לפרש טעם מאי שנא דיש מצות שתקינו לברך שהחיינו ויש מצות שלא תקינו בעשיית סוכה ולולב תקינו כדאשכחן הכא ובעשיית ציצית ותפילין לא תקינו כדמוכח פרק התכלת (ג״ז שם) כדמפרש ר׳ יוחנן מאי מברך אתפילין של יד ותפילין של ראש ואילו לעשות תפילין לא מברך דלא חשיב ליה וכמו כן יש לדקדק דשהחיינו נמי לא מברך מדלא חשיב לה וכן הפדיון הבן מברך שהחיינו כדאיתא בסוף פרק ערבי פסחים (פסחים דף קכא:) ואילו אמילה לא מברך מדלא חשיב בפ׳ התכלת (מנחות שם) ובסוף ר״א דמילה (שבת דף קלז:) בהדי ברכות של מילה וכן אקריאת מגילה מברך שהחיינו כדאיתא ברים הקורא את המגילה עומד (מגילה דף כא:) ואילו אקריאת הלל לא מברך ונראה דמצוה שיש עליה שמחה תקנו שהחיינו ודאמרינן בהרואה (ברכות דף נד.) דמברך על כלים חדשים כתב רב שרירא גאון דלא סמכינן עלה דמסקינן בפרק בכל מערבין (עירובין ד׳ מ:) דבעינן מידי דאתי מזמן לזמן וקשה מפדיון הבן*:

נכנס לישב בה מברך לישב בסוכה. מדלא קאמר מברך שתים כדקתני סיפא בעשויה ועומדת ואין יכול לחדש בה דבר משמע דנפיק אהא דבירך אעשייה שהחיינו ותימא ותיפוק ליה דמברך משום יו״ט כמו שמברכין אוום טוב דפסח ועצרת וכל שאר ימים טובים ושמא כיון דסוכה מחמת חג קאתיא סברא הוא דזמן דידה אע״פ שבירך בחול פטור הוא אף בחג דזמן כי קא אתי מחמת מועד קאתי אפילו בלא יום טוב כדאמר לקמן (דף מז:) דאי לא בריך האידנא מברך למחר או ליומא אוחרא:

דכל אימת דמשמשי מברכי. דמצוה למשמש בהן שלא יסיח דעתו דבפרק קמא דיומא (ד׳ ז:) ילפינן מציץ ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת ולא אתפרש מאי הוא מברך אם מברכין לשמור את חוקיו כמו שמברכין בתר דמסלקין תפלתו או להניח כמו שמברכין בשעת הנחה כדאיתא בהקומץ רבה (מנחות דף לו. ושם) דהכא הרי מונחין ועומדין ומסתברא דמברכין לשמור חוקיו כמו דמברכין לשמור בתר דמסלקין תפלתו כדאיתא פרק בא סימן (נדה דף נא:):

הרואה נר של חנוכה צריך לברך. בשאר מצות כגון אלולב וסוכה לא תקינו לברך לרואה אלא גבי נר חנוכה משום חביבות הנס וגם משום שיש כמה בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים המצוה וטעם ראשון ניחא ד״א תיקשי ליה מזוזה ועוד יש לפרש דאין צריך לתקן לרואה ברכה שאין העושה מברך:

התרוג

עין משפט נר מצוה

ל א מיי׳ פי״א מהלכות ברכות הל׳ ט ופ״ו מהלכות לולב הלכה ו סמג עשין כז ועשין מד טוש״ע א״ח סי׳ תרנא סעיף ה: רס״ל [ועי׳ רס״א]

לא ב מיי׳ פ״ז מהלכות לולב הל׳ טו טוש״ע א״ח סי׳ תרסב כעי׳ א.

לב ג מיי׳ פי״א מהל׳ ברכות הלכה ח ט ופ״ו מהלכות סוכה הל׳ יב סמג עשין מג טוש״ע א״ח סי׳ תרמא סעי׳ א:

לג ד מיי׳ פ״ד מהלכו׳ תפילין הלכה ז סמג עשין כב טוש״ע א״ח סי׳ כה סעיף יב:

לד ה מיי׳ פ״ו מהל׳ סוכה הלכה יב סמג עשין מג טוש״ע א״ח סי׳ תרמג סעיף ג:

לה ו מיי׳ פ״ג מהל׳ חנוכה הלכה ד סמג עשין ה טוש״ע א״ח סי׳ תרעו סעיף א:

לו ז מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג:

לז ח מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג:

לח ט מיי׳ פ״ו מהל׳ סוכה הל׳ יב סמג עשין מג טוש״ע א״ח סי׳ תרמא סעיף א:

לט י מיי׳ פי״א מהל׳ ברכות הלכה יג:

[ועי׳ תוס׳ מנחות מב סד״ה ואלו]

רבינו חננאל

למקדש ואין הלכה אלא ערבה למקדש: אמר רב יהודה אמר שמואל לולב ז׳. פי׳ צריך לברך עליו כל שבעה. אבל סוכה סגי לה בחד יומא. רבי בר בר חנה אמר סוכה צריכה ברכה כל ז׳. ולולב ביום אחד. ורב דימי ורבין תרווייהו משמא דר׳ יוחנן תרוייהו כרבה בר בר חנה קיימי בסוכה ומותבינן עליה דר׳ יוחנן מהא מתניתא דקתני לולב ז׳ וסוכה יום אחד ומשני לולב שבעה בזמן שבהמ״ק קיים. לולב יום אחד האידנא. סוכה תנאי היא דתניא תפלין כ״ז שמניחן מברך עליהן דברי רבי וחכמים אומרים אין מברך עליהן אלא שחרית בלבד ורבי יוחנן דאמר כרבי. ואע״ג דאמר רבה בר בר חנה הלכה כחכמים לא עביד עובדא כשמעתיה א״א כל אימת דמנח להו מברך. רבנן דבי רב אשי כל אימת דהוו משמשי בהו מברכי אמר רב יהודה אמר שמואל מצות לולב כל ז׳ ואף רב סבר מצות לולב כל ז׳. דאמר רב חייא בר אשי אמר רב המדליק נר חנוכה צריך לברך ביום ראשון המדליק מברך ג׳ והרואה מברך ב׳ כו׳. וריב״ל אמר יום ראשון מצות לולב מיכן ואילך מצות זקנים וכן א״ר יצחק: ת״ר העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו. נכנס לישב בה מברך לישב בסוכה. היתה עשויה אם יכול לחדש בה דבר מברך אחת מיד שהחיינו. ואם לאו לכשיכנס בה מברך שתים אמר רב אשי רב כהנא מס״ד להו לכולהו תני ברכתא אכסא דקידושא. ת״ר היו לפניו מצות הרבה אומר ברוך אשר קדשנו וצונו על המצות. ר׳ יהודה אומר מברך על כל אחת ואחת מדכתיב ברוך ה׳ יום יום כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו לכומר אם הוא שבת מברך ברכת שבת. ואם יו״ט הוא מברך ברכת י״ט הכא נמי כל מצוה ומצוה תן לו ברכתה בפ״ע והלכתא כר׳ יהודה אמר זירא [לא] כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם

שרת

מסורת הש״ס

פסחים ז: ותוס׳ ברכות פ״ו

שם ומנחות מב. [תוספתא שם]

[מנחות מג.]

שבת כג. ע״ש

דברים לב

תהלים סח

ברכות מ

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה הרואה נר וכו׳ לברך על ראיה כראשונה:

הגהות הגר״א

[א] תוס׳ ד״ה העושה. לעשות סוכה לשמו. נמחק ונ״ב על עשיית סוכה.

עין משפט
נר מצוה

מ א מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה כז סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרסה סעיף א:

מא ב מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה טו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרסז:

מב ג מיי' פ"ח מהל' לולב הל' י סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנח סעיף ו:

מג ד ה מיי' פ"ז שם הלכה כז סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרסה סעיף א ב:

מהזיק מלא אינו מחזיק אבל מדת הקב"ה מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנא' °והיה (דברים כח) *אם שמוע תשמע וגו' אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע ד"א אם שמוע בישן תשמע בחדש °ואם יפנה לבבך שוב לא (שם ל) תשמע: מיד תינוקות וכו': א"ר יוחנן [א]אתרוג בשביעי אסור בשמיני מותר *[ב]סוכה אפי' בשמיני אסורה וריש לקיש אמר אתרוג אפילו בשביעי נמי מותר במאי קא מיפלגי מר סבר למצותה אתקצאי ומ"ס לכולי יומא אתקצאי איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן מיד תינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן מאי לאו הוא הדין לגדולים לא תינוקות דוקא איכא דאמרי איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש מיד התינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן תינוקות אין גדולים לא הוא הדין דאפילו גדולים והאי דקתני תינוקות אורחא דמלתא קתני א"ל רב פפא לאביי לרבי יוחנן מאי שנא סוכה מאי שנא אתרוג א"ל סוכה דחזיא לבין השמשות דאי איתרמי ליה סעודתא בעי מיתב בגווה ומיכל (בה) בגווה אתקצאי לבין השמשות ומיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא דשמיני אתרוג דלא חזי לבין השמשות לא אתקצאי לבין השמשות ולא אתקצאי לכולי יומא דשמיני ולוי אמר אתרוג אפילו בשמיני אסור ואבוה דשמואל אמר אתרוג בשביעי אסור בשמיני מותר קם אבוה דשמואל בשיטתיה דלוי קם ר' זירא בשיטתיה דאבוה דשמואל דא"ר זירא אתרוג שנפסלה אסור לאוכלה כל שבעה א"ר זירא [ג]לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא מ"ט *דינוקא מקנא קני אקנויי לא מקני ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו וא"ר זירא לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה משום דאתי לאגמוריה שיקרא *שנא' °למדו לשונם דבר שקר (ירמיה ט) ובפלוגתא דר' יוחנן ור"ש בן לקיש דאיתמר *הפריש שבעה אתרוגין לשבעה ימים (א) אמר רב כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה *לאלתר ורב אסי אמר [ד]כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה *למחר במאי קא מיפלגי מר סבר למצותה אתקצאי ומ"ס לכולי יומא אתקצאי ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר אביי [ה]שמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק שמיני מותר מרימר אמר אפי' שמיני ספק שביעי מותר בסורא עבדי כמרימר רב שישא בריה דרב אידי עביד כאביי והלכתא כאביי אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב שמיני ספק שביעי שביעי לסוכה ושמיני לברכה ור' יוחנן אמר שמיני לזה ולזה מיתב כ"ע לא פליגי דיתבינן כי פליגי לברוכי

אתרוג בשביעי אסור · אפילו לאחר שילא בו כמו שמפרש דלכולי יומא אתקצאי ואפי' לריש לקיש דאמר בשביעי מותר היינו לבתר דנפק ביה כדאמרינן למצותה אתקצאי ותימה ר' חנינא דאמר פרק לולב הגזול (לעיל דף מו:) דמטביל ביה ברישא והדר נפיק ביה כמאן דלא כרבי יוחנן ולא כריש לקיש וי"ל כיון דלא אכל ליה כוליה ומשייר בה כשיעור דמלי נפיק ביה שרי אפי' לר' יוחנן ואע"ג דממה נפשך נאסרה כולה ביום ראשון דחסר כל שהוא פסול דלמא רבי חנינא הפריש כולה ליום ראשון ומקצתה לשאר הימים מידי דהוה אז' אתרוגין לשבעת הימים דלקמן בשמעתין ואע"ג דתנאי דמהני בסוכה לא מהני אלא בהומר איני בודל מהן כל בין השמשות כדאיתא פרק המביא כדי יין (ביצה דף ל:) והכא ביום ראשון ממה נפשך בודל מכולן הא אמרינן התם אתרוג דמפסקי לילות מימים כל חד וחד באנפי נפשיה סוכה דלא מפסקי לילות מימים כולה כחד יומא אריכתא דמי והיה ר' חנינא מתנה כוליה ליום ראשון ובשאר הימים אינו בודל ממקצתו בבין השמשות שלהן ומיהו קשה דלעיל פרק לולב הגזול (דף לח·) גבי מי שבא בדרך ואין בידו לולב דקתני לכשיבא לביתו יטול על שולחנו משמע בגמרא דמפסיק סעודתו בשביל לולב וכל שכן שלא יתחיל א"כ רבי חנינא היכי מטביל בה ברישא וצריך לומר דהכי קאמר מטביל בה היום ונפיק בה למחר: תינוקות אין גדולים לא · פירושו במתניתין: דאי איתרמי ליה סעודתא · אע"ג דאתרוג נמי מוקצה בין השמשות מטעם ספק יום לא קשיא מידי כדפרישית פ"ק (דף י: וכו' עד) גבי עיטרה בקרמים וא"ת ולמה לי טעמא דאי איתרמי ליה סעודתא תיפוק ליה דאסור משום איסור סתירת אהל וי"ל דאיצטריך למיסר בשמיני אפי' נפלה בחול המועד הואיל ואתקצאי לשבעה ואפילו בין השמשות נהגנת דהוה אכיל בה אם היתה קיימת וכולה כחד יומא כדפריש' כיון דלא מפסקי לילות מימים א"נ לענין נויי סוכה דאין בהם משום סתירת אהל: אתרוג אפילו בשמיני אסורה · דגזר אתרוג אטו סוכה כדמפרש פ"ק* גבי עיטרה בקרמים: דינוקא מקנא קני אקנויי לא מקני · לא דמי לבר שטיא דפ' ארבעה אחין (יבמות דף לה·) דאמרינן כשהוא שוטה זבן כשהוא שוטה זבין דשוטה גרע ולא קני מקני: שמיני ספק שביעי אסור · בארץ ישראל דליכא ספיק' לא גזור אטו סוכה אבל בבבל דאיכא ספיקא אע"ג דלא מברך ביה גזור אטו סוכה אבל תשיעי ספק שמיני לא גזור אתרוג אטו סוכה: מיתב

מחזיק · מה שנותנין לתוכו : מלא אינו מחזיק · מה שהוסיף עליו: אם שמוע תשמע · אם הורגלת לשמוע אז תשמע תוכל ללמוד ולהוסיף : ואם לאו · שלא הטית אזן בילדותך לשמוע : לא תשמע . לאחר זמן לא יספיקו בידך : ד"א אם אתה שומע בישן · מחזר על תלמודך ששמעת : תשמע בחדש· תתחכם בו להבין דברים חדשים מתוך דברים ישנים : ואם יפנה לבבך · להתייאש על מה שלמדת כבר מלחזור עליו : שוב לא תשמע · משתפנה לבך לבטלה שוב אין משמיעין אותך דהכי כתיב אם יפנה לבבך ולא תשמע (דברים ל) : אסור · לאכילה ואפילו לאחר שילא בה כדמפרש טעמא קסבר לכל שבעת הימים אתקצאי: סוכה אפי' בשמיני אסורה· להסקה וטעמא מפרש לקמן מאי שנא מאתרוג : ואפי' בז' נמי (ב) מותרת· משילא בה ואינה עומדת למצוה עוד דקסבר למצותה אתקצאי ותו לא: מיד תינוקות שומטין כו' · בשביעי קאי במתני' ויש מפרשים מיד תינוקות כלומר מיד אחר סיום מצות לולב התינוקות שומטין את לולביהן כלומר מניחין אותם כמו *שומטו ומניחו בקרן זוית והולכין ואוכלין אתרוגיהן ואין נראה דאמרינן *(בבראשית רבה) מעשה בחסיד א' שנתן דינר לעני והקניטתו אשתו וברח ולא היה לו במה להתפרנס בשביעי של ערבה הלך ושמט אתרוגין מיד התינוקות כדתנן תמן מיד התינוקות שומטין כו' והיה אותו חסיד עובר בספינה דרך כרך אחד והוליכו לבית המלך לאתרוגין דמצוה לרפואה ומכרן ביוקר גדול וחזר לביתו אלמא דגדולים שמטי ליה מיד התינוקות : מאי לאו הוא הדין · באתרוגין של גדולים נמי שרו באכילה : תינוקות דוקא · שלא הוקצה למצוה גמורה אבל של גדולים שהוקצה למצוה גמורה אסורין כל היום : אורחא דמילתא · שאין דרך לשמוט מיד הגדולים את אתרוגיהם : דחזיא לבין השמשות · שהרי מצותה כל היום : אתרוג לא חזי לבין השמשות · משילא בו שחרית: אתרוג אפילו בשמיני אסורה · מיגו דאסירה בין השמשות דשמיני משום דבין השמשות ספק יום הוא ובשביעי אתקצאי לכולי יומא וכיון דבין השמשות אסורה ואע"ג דלא חזיא לבין השמשות אסורה לכולי יומא : קם אבוה דשמואל בשטתיה דלוי · חזר בו מדבריו ואמר כלוי : קם רבי זירא בשיטתיה דאבוה דשמואל. אמר בבית המדרש בשביעי אסור בשמיני מותר : אתרוג שנפסלה · רבותא נקט דאפילו נפסלה אסורה כל שבעה שמתחילה לשבעה הוקצה אבל בשמיני מותרת : לא ליקני איניש הושענא לינוקא · במתנה עד שלא יצא בו הוא : מקנא קני · דרבנן תקינו ליה זכייה לנפשיה: אקנויי לא מקני. אינו יכול לחזור ולהקנותו לאביו במתנה דלאו בר דעת הוא : ובפלוגתא · הא דרבי יוחנן ורבי שמעון ב"ל איפלוג נמי רב ורב אסי וכיון דקמו רב (ג) אסי ורבי יוחנן בחדא שיטתא הלכתא כוותייהו ואסורה בשביעי ומותרת בשמיני והייט דקבעי ואנן דאית לן בשמיני תרי יומי היכי עבדינן מי אסרינן ליה ביומא קמא משום ספק שביעי או לא : מרימר אמר אפילו תשיעי ספק שמיני אסורה לא גרסינן לה : שביעי לסוכה · כדמפרש לה לקמן : ושמיני לברכה · שאומר בתפלה וברכת המזון וקידוש את יום השמיני חג עצרת הזה : שמיני לזה ולזה · אף לענין סוכה הוי שמיני ולקמן מפרש ואזיל למילתיה : כולי עלמא לא פליגי דיתבינן בסוכה · בשמיני ספק שביעי ואפילו לר' יוחנן דאמר שמיני לזה ולזה: לברוכי

רבינו חננאל

מדת הקב"ה כלי מלא מחזיק שנאמר והיה אם שמוע תשמע ריקן אינו מחזיק שנאמר ואם יפנה לבבך ולא תשמע כלומר אם הוא פנוי לא תשמע . מדת ב"ו כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק כדכתיב כי לא דבר רק ולמה הוא רק בשביל שאין אתם מתעסקין בו. א"ר יוחנן אתרוג בשביעי אסורה בשמיני מותרת . מ"ם אתרוג כיון דלצאת בו קאי אע"ג דקי"ל כל היום כשר לנטילת לולב מאחר שיצא בו מבע"י בשביעי אינו צריך לו למצות ולא אתקצאי אלא בו ביום כולו אבל לבין השמשות דיליה לא איתקצאי אבל סוכה דחזיא כל יומא מיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי נמי לכולי יומא דשמיני . ריש לקיש א"ר אתרוג אפי' בשביעי מותרת . מ"ם למצותה אתקצאי מתני' כר' יוחנן דתנן מיד התינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין את אתרוגיהן . תינוקות אין גדולים לא . ומשני ר"ל הוא הדין דאפילו גדולים . והאי דקתני תינוקות אורחא דמלתא נקט . ואסיקנא לדידן דאית לן תרי יומי הלכך שמיני ספק שביעי אסורה . תשיעי ספק שמיני מותרת . א"ר זירא לא ליקני אינש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא דמיקנא קני אקנויי לא מקני . ואשתכח האי גברא דאהדר ליה ינוקא לולב דנפיק בלולב דלאו דיליה וכן לא לימא איניש לינוקא יהיבנא לך מידי ולא יהיב דאתי לאגמורי שיקרא שנאמר למדו לשונם וגו' . ולענין סוכה בשמיני ספק שביעי א"ר יהודה שביעי לסוכה לישב בה שמיני לברכה להזכיר בתפלה ובברכת המזון יום שמיני חג עצרת :

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשבעה ימים רב אמר כל אחד: (ב) רש"י ד"ה ואפי' בשביעי נמי מותר משילא בו ואינו עומד למצוה עוד דקסבר למצותו אתקצאי : (ג) ד"ה ובפלוגתא וכו' וכיון דקמו רב ור' יוחנן [כן סיס לאיו סגי'] . נ"ב מפי' רש"י משמע דגורס רב אמר כל אחד ואחד יוצא בו ואוכלו למחר ורב אסי אמר כל אחד ואחד יוצא בו ואוכלו לאלתר ועיין בתוספות למעלה בדף י ע"ב בד"ה עד מוצאי יום

מסורת הש"ס

[עי' בברכות מ. וע"ע שוב ראיתי בע"י גרים כאן כמו דאית' בברכות]

[עי' תוספות שבת מה: ד"ה אמר ליה]

[ביצה כח:]

[וז"ל בויקרא רבה סדר בחוקותי פרשה לו]

[עי' תוספות סנהדרין סח: ד"ה קטן ותוס' גיטין נט. ד"ה קטנים]

[יבמות סג.]

[ביצה ל.]

למחר גי' רש"ע

לאלתר גי' רש"ל

מד א ב מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה יג סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרסח סעיף א:

[לעיל ת:]

מה ג מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה כג סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' תל סעיף ז:

מו ד מיי' פ"ו מהלכות מלה הלכה א סמג עשין מ טוש"ע א"ח סי' תעה סעיף ז:

[פי"ט ורפ"י בעלמו בר"ס ד: סכיא הך דמ"ס]

רבינו חננאל

ובתר הכי פסקינן והלכתא מיתב יתבינן כולי יומא בסוכה ברוכי לא מברכינן לישב בסוכה כשאר הימים. א"ר יוחנן אומרים שהחיינו בשמיני של חג שהרי חלוק משאר הימים בג' דברים כי בשבעת ימי החג חייב לישב בסוכה ולנטילת לולב ולניסוך המים מה שאין כן בשמיני לפיכך רגל אחר חשוב וצריך לומר בו זמן. ואין אומרים זמן ביום ז' של פסח ואם תאמר גם שביעי של פסח חלוק באכילת מצה שביום שביעי אין חובה עליו לאכול מצה התם בפסח כל שבעה אין עליו חובה זולתי לילה הראשון ויום שביעי מיום ששי אינו חלוק מיום הראשון חלוק והוא לפני פניו אבל בסוכה ח' חלוק מיום ז' שהוא לפניו דבז' חייב ובח' אינו חייב. ליכא הא מתניתא מסייעא לר' יוחנן דתניא הפרים והאילים והכבשים מעכבים כו' עד אמר להן שמיני רגל בפ"ע הוא שכשם ששבעת [ימי] החג טעונין קרבן שיר ברכה ולינה

לברוכי למ"ד שביעי לסוכה ברוכי נמי מברכינן למ"ד שמיני לזה ולזה ברוכי לא מברכינן אמר רב יוסף נקוט דר' יוחנן בידך דרב הונא בר ביזנא וכל גדולי הדור איקלעו בסוכה בשמיני ספק שביעי מיתב הוו יתבי ברוכי לא בריכי ודלמא סבירא להו כמ"ד כיון שבירך יו"ט ראשון שוב אינו מברך גמירי דמאפר אתו איכא דאמרי ברוכי כולי עלמא לא פליגי דלא מברכינן כי פליגי למיתב למ"ד (א) שבעה לסוכה מיתב יתבינן ולמ"ד שמיני לזה ולזה מיתב נמי לא יתבינן אמר רב יוסף נקוט דר' יוחנן בידך דמרא דשמעת' מני רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת ובשמיני ספק שביעי לבר מסוכה יתיב והלכתא מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן אמר ר' יוחנן אומרים זמן בשמיני של חג ואין אומרים זמן בשביעי של פסח וא"ר לוי בר חמא ואיתימא ר' חמא בר חנינא תדע שהרי חלוק בג' דברים בסוכה ולולב וניסוך המים ולרבי יהודה דאמר *בלוג היה מנסך כל שמונה הרי חלוק בב' דברים אי הכי שביעי של פסח נמי הרי חלוק באכילת מצה *דאמר מר לילה ראשונה חובה מכאן ואילך רשות הכי השתא התם מלילה חלוק מיום אינו חלוק הכא אפילו מיום נמי חלוק רבינא אמר זה חלוק משלפניו וזה חלוק משלפני פניו (*אמר רב פפא) הכא כתיב פר התם כתיב פרים רב נחמן בר יצחק אמר הכא כתיב ביום התם כתיב וביום רב אשי אמר הכא כתיב °כמשפט התם כתיב כמשפטם במדבר כט לימא מסייע ליה הפרים האילים והכבשים מעכבין זה את זה ורבי יהודה אומר פרים אין מעכבין זה את זה שהרי מתמעטין והולכין אמרו לו והלא כולן מתמעטין והולכין בשמיני אמר להן *שמיני רגל בפני עצמו הוא שכשם ששבעת ימי החג טעונין קרבן ושיר וברכה ולינה אף שמיני טעון קרבן ושיר וברכה ולינה

מאי

תורה אור

לברוכי · לישב בסוכה: ברוכי לא מברכינן · דשמיני הוא ואין שם סוכות עליו והיינו לזה ולזה לסוכה דלא מברכינן לברכה את יום שמיני חג עצרת הזה: נקוט דר' יוחנן בידך · דאמר לא מברכינן לישב בסוכה: גמירי דמאפר קאתו · למדתי מרבותי שהן באו מן האפר שבהמותיהן רועות שם ולא ישבו בסוכה כל ימי החג: דלא מברכינן · ואפילו לרב יהודה דאמר שביעי לסוכה: דמרא דשמעתא מני רב יהודה בריה דרב שמואל · דאיהו אמר משמיה דרב וחזינא ליה דלא עביד כשמעתיה: תדע · דאומר בו זמן לפי שרגל בפני עצמו הוא: שהרי חלוק · משאר הימים: בג' דברים. אין יושבין בסוכה ואין נוטלין בו לולב ואין מנסכין בו מים כדתנן במתני' (לעיל דף מב:) סוכה וניסוך המים שבעה: ולר' יהודה נמי · דפליג בניסוך ואמר כל שמונה הרי חלוק מיהא בשני דברים: בלוג היה מנסך כל שמונה · בתרתי פליג דקאמר ת"ק שלשה לוגין בכל יום ואיהו אמר בכל יום לוג וקאמר ת"ק שבעה ולא שמיני והוא אומר כל ח': מיום אינו חלוק · דאף י"ט ראשון רשות: זה חלוק משלפניו · שמיני חלוק מיום אתמול שביעי אינו חלוק אלא מן הראשון: הכא כתיב פר והתם כתיב פרים · כל ימי החג קריבים פרים הרבה ומתמעטין והולכין אחד ליום עד יום שביעי שקריבין פרים שבעה ובשמיני פר אחד לבדו נמצא שאינו מסדר שאר הימים שהיה [לו] להקריב בו ששה: התם כתיב וביום והכא כתיב ביום · כל ימות החג כתיב בהו וביום השני וביום השלישי אבל בשמיני כתיב ביום השמיני חלקו מהן ולא עשאו מוסיף על הראשונים: רב אשי אמר · בשביעי כתיב במספרם כמשפטם משמע כמשפט כל קרבנות שאר הימים ובקרבנות שמיני כתיב במספרם כמשפט עשאן משפט חלוק לעצמו: לימא מסייע ליה · לר' יוחנן דאמר זמן בשמיני: הפרים האילים הכבשים · האמורים בקרבנות החג לכל יום: מעכבין זה את זה · אם חסר אחד מן הראוין ליום אין מקריבין: שהרי מתמעטין · מיום אל יום אלמא לא קפיד עליה רחמנא הלכך אף האמורין ליום אין מעכבין: אמרו לו · אם מכאן אתה למד אף האילים והכבשים לא יעכבו שהרי כולן מתמעטין בשמיני דכל ימי החג אילים שנים וכבשים י"ד ובשמיני איל אחד ושבעה כבשים: רגל בפני עצמו הוא · ואין קרבנותיו בכלל שאר קרבנות החג ואין למידין הימנו לקרבנות החג: טעונין קרבנות · לעצמן אף זה קרבן לעצמו ואינו מסדר האחרים: שיר · שהלוים אומרים בקרבנות שמיני אינו מסדר שיר החג ולא פירש לי שיר של שמיני *אבל שיר של חג מפורש בהחליל (לקמן דף נה·) בינו בוערים בעם כו' הבו לה' כולן רמוזים על עסקי מתנות עניים מפני שזמן אסיפה הוא ועת ליתן לקט שכחה ופאה ומעשרות שישמעו מפריסים ויפרישו בעין יפה: וברכה · מפרש ואזיל מאי היא: ולינה · ללון לילה של מוצאי י"ט הראשון בירושלים דגמרי' מפסח דכתיב (דברים טז) ופנית בבקר והלכת לאהליך בי"ט לא קאמר קרא שהרי הוא יום שחייבו חכמים לראות בעזרה כך פי' בפ"ק דר"ה (דף ה·) לראות בעזרה כדי להביא עולת ראייה ואי אפשר לומר והלכת לאהליך אלא בחולו של מועד וקאמרינן בבקר אלמא חייב ללון מוצאי י"ט בתוך העיר ומי שלא הביא חגיגתו ביום ראשון והביא באחד מן הימים צריך ללון לילה שלאחריו:

מיתב כולי עלמא לא פליגי דיתבין · בלולב לא רצו לתקן כלל שיטלנו הלולב מספק לפי שהוא י"ט ומוקצה לטלטול ומינכר' למילתיה שנוהג בו מנהג חול אבל סוכה פעמים שסוכתו ערבה עליו אוכל בה אפי' בי"ט: גמירי דמאפר קאתו · באין מן האפר שבהמותיהן רועות שם ולא ישבו בסוכה כל ימי החג ואע"ג דאמרי'* סוכת רועים לא היה להם: הבא כתיב כמשפט · בכולהו כתיב כמשפטם והאי בתרא כתיב כמשפט ואין זה כענין האחרים דרב פפא דאמר בכולהו כתיב פרים ובהאי כתיב פר דקאי אשמיני וכן אההיא דר"נ בר יצחק אבל לרב אשי אשביעי קאי דכתיב ביה כמשפטם לפי שהוא סוף הרגל וגמר החג כתב רחמנא כמשפטם לומר לך זהו משפטם של ששה ואין שמיני הבא אחריו כמשפט זה לומר לך כמשפטם: שיר · פירש בקונט' לא פי' מהו שיר של שמיני ובמסכת סופרים* משמע שהיו אומרים בבית הכנסת למנלח על השמינית ושמא כמו כן היו אומרים הלוים בבית המקדש וכן משמע בירושלמי: לינה · ללון לילה של מוצאי י"ט ראשון (ב) דגמרינן מפסח דכתיב (דברים טז) ופנית בבוקר והלכת לאהליך ואי אפשר לומר והלכת לאהליך אלא בחולו של מועד דביום טוב חייב בראיית פנים בעזרה אלא לבוקרו של מוצאי י"ט קאמר והא לא קשיא ליה לינה כל שבעה מי איכא דפשיטא ליה דאיכא דמי שלא הביא חגיגה יום ראשון והביא באחד הימים צריך ללון לילה שאחריו אבל אזמן קשיא ליה דלא אסיק אדעתיה אם לא אמרו בראשונה שיאמרו בשני ועוד משום כוס וה"ת ותיפוק ליה משום דטעון לינה משום שלמי שמחה דאיכא כל שמנה דתנן (לעיל דף מב:) ההלל והשמחה כל שמנה ואפי' בשאר ימות השנה אם הביא קרבן טעון לינת לילה כדתני' בספרי (פרשת ראה) ופנית בבקר והלכת לאהליך מלמד שטעונין לינה כלומר כל הזבחים דומיא דפסח אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות עופות ומנחות ועצים ולבונה שנאמר ופנית כל פינות שאתה פונה מן הבקר ואילך [ובפסח] שני פליגי תנאי בשמעתין ובפרק מי שהיה טמא (פסחים צה: ושם) ובספרי מפרש טעמא דמ"ד טעון לינה דהרי הוא כעצים ולבונה וי"ל דמשכחת דלא מייתי קרבן ביום שבא לירושלים כגון דשלח שלמיו מאתמול דנאכלין לשני ימים ועוד דבפ"ק דחגיגה (דף ח· ושם) תניא ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה ואמרי' בפסחים פרק אלו דברים (דף עא·) אפי' בכסות נקיה ויין ישן ובענין אחר לא משכחת לה שמחת שמנה כשחל יום ראשון להיות בשבת משום דבעינן זביחה בשעת שמחה וכי האי גוונא אשכחן בירושלמי בפרק שני דביכורים דתנן וטעונין לינה א"ר יוחנן בשאין עמהן קרבן אבל יש עמהן קרבן בלא כך טעונין לינה מחמת הקרבן ובפ' דם חטאת (זבחים דף צז. ושם) משמע קצת דטעונין לינה כל שבעת ימי הפסח שכולן חשובין כלילה אחת גבי הא דתנן ר"ט אומר אם בישל בכלי מתחילת הרגל יבשל בו כל הרגל ואמרי' בגמרא מ"ט דר"ט א"ר יצחק דאמר קרא ופנית בבקר והלכת לאהליך הכתוב עשאן כולן בקר אחד ואע"ג דלא קיימא מסקנא הכי דפריך עלה וכי אין פיגול ברגל וכי אין נותר

מהי

מסורת הש"ס

[לקמן מח: תענית ג.]

[לעיל כז. פסחים קכ.]

[נ"ל רב פפא אמר]

[לקמן מח. חגיגה יז. ר"ה ד: יומא ג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' למאן דאמר שביעי לסוכה מיתב: (ב) תוס' ד"ה לינה כו' יום טוב ראשון בירושלים דגמרינן:

[עמ"ש רש"י ר"ה ד: בשם מס' סופרים]

מז א מיי׳ פכ״ע מהל׳ שבת הל׳ כב בהג״מ סוף הל׳ שביתת עשור טוא״ח סי׳ תריע :

מח ב מיי׳ פ״ג מהל׳ ביכורים הלכה יב סמג עשין רכח :

מט ג מיי׳ שם הל׳ יד :

נ ד מיי׳ שם הל׳ יב :

תורה אור

מאי לאו זמן לא ברכת המזון ותפלה הכי נמי מסתברא דאי ס״ד זמן זמן כל שבעה מי איכא הא לא קשיא דאי לא בריך האידנא מברך למחר או ליומא אחרינא מ״מ כוס בעינן לימא מסייע ליה לר״נ *דאמר רב נחמן [א]זמן אומרו אפילו בשוק דאי אמרת בעינן כוס כוס כל יומא מי איכא דלמא דאיקלע ליה כוס וסבר ר׳ יהודה שמיני טעון לינה והא תניא *רבי יהודה אומר מנין לפסח שני שאינו טעון לינה שנא׳ °ופנית בבקר והלכת לאהליך וכתיב °ששת ימים תאכל מצות את שטעון ששה טעון לינה את שאינו טעון ששה אינו טעון לינה למעוטי מאי לאו למעוטי נמי שמיני של חג לא למעוטי פסח שני דכוותיה הכי נמי מסתברא *דתנן [ב]הביכורים טעונין קרבן ושיר ותנופה [ג]ולינה מאן שמעת ליה דאמר תנופה רבי יהודה וקאמר טעון לינה דתניא *ר׳ יהודה אומר [א] °והנחתו זו תנופה אתה אומר זו תנופה או אינו אלא הנחה ממש כשהוא אומר והניחו הרי הנחה אמור הא מה אני מקיים והנחתו זו תנופה ודלמא ר״א בן יעקב היא דתניא* °ולקח הכהן הטנא מידך לימד על הביכורים שטעונין תנופה דברי ר״א בן יעקב מ״ט דר״א בן יעקב *אתיא יד יד משלמים כתיב הכא ולקח הכהן הטנא מידך וכתיב התם °ידיו תביאינה את אשי ה׳ מה כאן כהן אף להלן כהן ומה להלן בעלים אף כאן בעלים הא כיצד [ד]כהן מניח ידו תחת יד בעלים ומניף מאי הוי עלה רב נחמן אמר אומרים זמן בשמיני של חג ורב ששת אמר אין אומרים זמן בשמיני של חג והלכתא אומרים זמן בשמיני של חג תניא כוותי׳ דרב נחמן *שמיני

רגל

דברים טז | שם | שם כו | שם | ויקרא ז

גותר ברגל מ״מ לענין לינה יתכן דעשאן בקר אחד כפשטיה דקרא שאחר הרגל ישוב לביתו וניחא השתא דשמיני עצרת וביכורים דטעונין לינה מיתרבו מדכתיב ופנית ולחג הסוכות בעינן היקישא מחג המצות ולא מיתרבי מדכתיב ופנית כדאמרינן פ״ק דר״ה (דף ה. ושם) למאי הלכתא כתב רחמנא לחג הסוכות לאקושי לחג המצות מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה דאי משום דכתיב ופנית הוה אמינא לילה אחד ואתיא היקישא לאשמועינן דאסור לצאת מירושלים כל ז׳ ימי החג שכל הרגל חשוב בקר אחד כחג המצות וניחא נמי הא דקאמרי׳ הכא שכשם ששבעת ימי החג טעון לינה :

הביכורים טעונים קרבן שיר תנופה ולינה · בפ׳ ג׳ דביכורים (מ״ו) מפרש דבאמצע הקריאה היתה תנופה דתקהגיע לארמי אובד אבי מוריד הסל מכתפו ואוחזו בשפתותיו וכהן מניח ידו תחתיו ומניפו וקורא מארמי אובד אבי עד שגומר כל הפרשה כולה ומניחו בצד המזבח ומשתחוה ויוצא משמע שלא היה מניף אלא בשעת הקריאה אבל בספרי (פרשת ראה) משמע דאיכא שתי תנופות דקתני והנחתו לפני ה׳ אלהיך מלמד שטעונין תנופה ב׳ פעמים אחת בשעת קריאה ואחת בשעת השתחויה והתם בספרי דרש ב׳ תנופות מדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך כר׳ אליעזר בן יעקב ושמא סבר לה נמי כרבי יהודה דדריש הכא והנחתו זו תנופה ולהכי בעי ב׳ תנופות דולקח הכהן באמצע קריאה כתיב וכי כתיב והנחתו גבי השתחויה כתיב ומשמע ליה לשון תנופה מלשון לך נחה את העם (שמות לב) מנא״ר בלע״ז ומוליך ומביא א״נ מדאחר הנחת כהן כתיב׳ עוד הנחה אחריתא לאחר קריא׳ ש״מ דלאחר הנחת כהן חזר ונטלו כדי לחזור ולהניף אחר קריאה דהייט בשעת השתחויה אבל קשה דבפרק בתרא דמכות (דף יח:) אמרינן מאן תנא דפליג עליה דרבי יהודה ר״א בן יעקב מנא ליה דפליגי דלמא דרשי תרווייהו כמו תנא דספרי והתם משמע דר״א מייתי ליה והנחתו לומר דהנחה מעכבת בהן ושמא מדלא מייתי כל חד דרש׳ דחבריה מכלל דלא ס״ל ומיהו קשה דרבי יהודה דריש תנופה מוהנחתו ואפ״ה מוקי לה בשעת קריאה כדתנן פרק ג׳ דביכורים (מ״ו) משום דוהניחו [קמא] גבי קריאה כתיב לכך נראה דבספרי דריש תנופה להשתחויה מדאיתקש להנחה ועוד תנא שלישי דלית ליה תנופה כלל כדמשמע הכא מאן שמעת דאמר תנופה רבי יהודה מכלל דרבנן לא בעו תנופה כלל והוא תנא פרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף סא:) דתנן התם גבי ואלו טעונות תנופות הביכורים כדברי ר״א בן יעקב שמע מינה דלרבנן לא בעו תנופה וכי קאמר במכות מאן תנא דפליג עליה דרבי יהודה ר״א בן יעקב ניחא ליה לאתויי תנא דמסכת בהדיא ועוד י״ל דב׳ תנופות לאו דוקא אלא לפי שיש ביכורים שאין טעונין קריאה כגון מן החג ועד החנוכה כדתנן פ״ק דביכורים (מ״ו) וקאמר דהטעונין קריאה מניף בשעת קריאה ושאין בהן קריאה מניף בשעת השתחואה :

כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף · לאו דוקא קאמר תחת יד הבעלים ממש דא״כ הויא חציצה בין הכלי ובין הכהן ובסוף שתי מדות מסקינן גבי בעלים חברים לנפו כולהו בהדי הדדי קא הויא חציצה אלא כדתנן פרק ג׳ דביכורים (מ״ו) גבי סל של ביכורים אוחזו בשפתותיו וכהן מניח ידו תחתיו ומניפו והייט תחת יד הבעלים ומיהו בההיא דבעלים חברים פי׳ שם בקונט׳ דבתנופת הכהן לא איכפת לן אם יש בה חציצה דעיקר תנופה בבעלים היא ותימה היא מנא ליה הא דתרווייהו כתיבי והתם (מנחות דף סא:) תניא גבי תנופה דשלמים הא כיצד כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף כילד עושה מניח אימורין על פיסת היד וחזה ושוק עליהם והתם מלינו למימר שאוחז הכהן באימורים היוצאין חוץ לפיסת היד ולפי שהבעלים למעלה קאמר תחת יד הבעלים ובירושלמי דסוטה משמע קצת דהוי בנגיעה ממש גבי תנופת מנחת סוטה דפריך בירושלמי ואין הדבר כעור מביא מפה ואינו חוצץ מביא כהן זקן ואפילו תימא ילד אין יצר הרע מצוי לאותה שעה מיהו מלינו למימר דאף על פי שזה למטה מן הכלי וזה למעלה מן הכלי פעמים שנוגעין ידו בידה על ידי שמתעסקין בתנופה:

מאי לאו זמן · אך ברכה דקאמר ר׳ יהודה מאי היא לאו היינו זמן לעצמו : ברכת המזון · דעד השתא אמרי׳ את יום חג הסוכות הזה וכאן את יום שמיני חג עצרת הזה : מ״מ · היכי משכחת לה זמן בחולו של מועד ואפי׳ לא בריך יומא קמא הא בעינא כוס של יין ואין יין מצוי לכל אדם בחולו של מועד : לימא · הא דקתני ברכה כל ז׳ ומפרש׳ דהיינו זמן : מסייע לר״נ · דאמר אומרו בשוק בלא כוס: מנין לפסח שני האמור. לטמאים לעשותו בחדש השני שאינו טעון לינה בירושלים : ופנית בבקר· וסמיך ליה ששת ימים וגו׳ פסח שני אינו אסור בחמץ אלא שטעון מצה למצוה ואוכל חמץ מיד . ה״ג מאי לאו למעוטי נמי שמיני · דכיון דאינו אלא י״ט יחיד אינו טעון לינה : לא למעוטי פסח שני דכוותיה · אינו ממעט אלא פסח שני לבדו דבפסח קאי ופסח קממעט אבל שבועות ושמיני עצרת אע״ג דלא איתנהו ז׳ ימים טעון לינה : ה״נ מסתברא. דלא ממעיט ר׳ יהודה אלא פסח שני לחוד : טעונין קרבן · להביא עמהם שלמים ובהש״ס ירושלמי יליף מושמחת בכל הטוב (דברים כו) ואין שמחה אלא שלמים דכתיב (שם כז) וזבחת שלמים ואכלת ושמחת ושיר נמי יליף לה מבכל הטוב ואין טוב אלא שיר והלוים היו אומרים אותו ומהו השיר ארוממך ה׳ כי דליתני (תהלים ל) דכתיב (יחזקאל לג) יפה קול ומטיב נגן ובספרי (פרשת ראה) נמי תניא בכל הטוב זה השיר : ותנופה · לקמיה יליף לה: ולינה. התם יליף לה ופנית בבקר הא למדת שכל הפינות שאתה פונה לא יהו אלא בבקר : מאן שמעת ליה דאמר תנופה · לביכורים : ר׳ יהודה · כדלקמן : וקאמר הכא טעונין לינה · ואע״ג דאין טעונין ששה : דתניא · דאית ליה לרבי יהודה תנופה בביכורים : והנחתו זו תנופה · דברא׳ה הפרשה נאמר ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני ה׳ וגו׳ ובסיפיה נאמר והנחתו מכלל שחזר ונטלו ולמה נטלו לתנופה : זו הנחה · שמגיד לך שמנוח להניחו לפני המזבח ואח״כ יטלוהו הכהנים ויאכלוהו : ודלמא · ההיא דקתני תנופה ולינה ר״א בן יעקב הוא דשמעי׳ ליה נמי דאמר טעונין תנופה אבל כרבי יהודה לא מתוקמא דאית ליה לר׳ יהודה כל שאין טעון ששה אין טעון לינה ולא תילף מהכא סברא דידך: ידיו תביאינה· בבעלים דשלמים כתיב גבי תנופה דכתיב בסיפיה להניף אותו תנופה וגו׳ : מה כאן · בביכורים כהן דכתיב ולקח הכהן : תחת יד הבעלים· בעלים אוחזים בשפת הטנא וכהן מניח ידיו תחת שוליו וכן מפרש במסכת ביכורים (פ״ג מ״ו) : מאי הוי עלה · דזמן בשמיני :

פז״ר

רגל

רבינו חננאל

מאי ברכה דקתני לאו זמן ש״מ דאומרין זמן בשמיני של חג ודחינן לא מאי ברכה דקתני הזכרה בבהמ״ז ובתפלה. פי׳ מזכירין בפירוש את יום מקרא קדש הוה יום שמיני חג עצרת הזה הכי נמי מסתברא דברכה זו ברכת המזון ותפלה. דאי ס״ד זמן זמן כל ז׳ מי איכא דקתני כשם שימי החג טעונין קרבן שיר ברכה ולינה כך שמיני טעון קרבן שיר ברכה ולינה ודחינן האי סברא לא קשיא דאי לא בריך האידנא בריך למחר כו׳. ואע״ג דמראין הדברים כי אין אומר זמן אלא על הכוס גרסינן בהדיא בעירובין בסוף בכל מערבין והלכתא אומרים זמן בר״ה וביוה״כ והלכ׳ זמן אומרו אפילו בשוק. ואקשינן וסבר ר׳ יהודה שמיני של חג טעון לינה. והתניא ר״י אומר ופנית בבקר והלכת לאהליך. ששת ימים תאכל מצות את שטעון ששה טעון [לינה] את שאיני טעון ששה אינו טעון לינה. מאי לאו למעוטי שמיני של חג שכיון שאינו טעון ששה אינו טעון לינה: ודחינן לא למעוטי פסחדכוותיה דאינו טעון לינה ומאי ניהו פסח שני. והאי דקתני בברייתא בהדיא מנין לפסח שני אחר שתירצוה והעמידוה כן נשנית כך. הכי נמי מסתברא דתנן במסכת ביכורים פ״ב הביכורים טעונין קרבן שיר ותנופה ולינה. וגרסינן בגמ׳ דילה טעונין לינה דכתיב ופנית וגו׳ כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא בבקר · א״ר יונה הדא דאיתמר בשאין שם קרבן אבל יש עמהן קרבן בלא כך טעונין לינה מחמת קרבן ואמרינן מאן שמעת ליה דביכורים טעונים תנופה ר׳ יהודה *) כלומר הוא שצריך לינה על הקרבן ודחינן כו׳. מתניתין כר׳ אליעזר דהא ר׳ אליעזר מחייב תנופה בביכורים

*) נראה דצ״ל וקאמר טעון לינה כלומר וכוה כמ״ש ·

מסורת הש״ס

עירובין מ:

פסחים לה:

ביכורים פ״ג מ״ד

מכות יח: מנחות סא:

ג״ז שם. ספרי פ׳ כי תבא

קדושין לו: [סוטה יט:]

[תוספ׳ פ״ד]

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ ר״א. והניחו זו כו׳ כשהוא אומר והנחתו הרי הנחה אמור הא מה אני מקיים והניחו זו תנופה כצ״ל [עי׳ בהגהת רש״ש]:

תורה אור

*רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב [א]פיים בפני עצמו זמן בפני עצמו רגל בפני עצמו [ב]קרבן בפני עצמו [ג]שירה בפני עצמו [ד]ברכה בפני עצמו: **מתני'** [ה]ההלל [ו]והשמחה שמונה כיצד מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה ובכבוד יום טוב האחרון של חג כשאר כל ימות החג: **גמ'** מנה"מ דת"ר *°והיית אך שמח לרבות לילי יום טוב האחרון (דברי' טז) או אינו אלא יו"ט הראשון כשהוא אומר *אך חלק ומה ראית *לרבות לילי יו"ט האחרון ולהוציא לילי יו"ט הראשון מרבה אני לילי יום טוב האחרון שיש שמחה לפניו ומוציא אני לילי יום טוב הראשון שאין שמחה לפניו: **מתני'** סוכה שבעה כיצד [ז]גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל *מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יו"ט האחרון של חג: **גמ'** אין לו כלים להוריד מהו אין לו כלים אלא כי אשתמש במאי אשתמש אלא אין לו מקום להוריד כליו: מהו ר' חייא בר (*רב) אמר [ח]פוחת בה ארבעה ור' יהושע בן לוי אמר [ט]מדליק בה את הנר ולא פליגי *הא לן והא להו הא תינח סוכה קטנה סוכה גדולה מאי איכא למימר דמעייל בה מאני מיכלא *דאמר רבא מאני מיכלא בר ממטללתא מאני משתיא במטללתא: **מתני'** [י]ניסוך המים כיצד צלוחית של זהב מחזקת שלשה לוגים היה ממלא מן השילוח הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו עלה בכבש ופנה לשמאלו שני ספלים של כסף היו שם ר' יהודה אומר של סיד היו אלא שהיו מושחרין פניהם מפני היין ומנוקבין כמין

פז"ר קש"ב · סימן הוא כדמפרש ואזיל: פיים בפני עצמו · שבכל פרי החג לא היו מטילין פיים איזה משמר יקריב לפי שבסדר היו מקריבין אותן עד שכל כ"ד משמרות שוות ומשלשות בהן חוץ מקתים כדאמרי' בהחליל (לקמן דף נה:) ופר דשמיני בתחילה מפייסין עליו: זמן · לברך בו שהחיינו: רגל בפני עצמו · שאין יושבין בסוכה: קרבן לעצמו · שאינו כסדר פרי החג דא"כ היו בו ששה פרים: ברכה לעצמו · את יום השמיני ובתוספתא משמע שמברכין את המלך והכי גרסינן לה ברכה בפני עצמו שנאמר (מלכים א ח) ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך: **מתני'** והשמחה · שלמי שמחה: והלל · לגמור בו את ההלל: **גמ'** מנא ה"מ · דשמיני חייב בשמחה דהא לא כתיב ביה בהדיא אלא בשבעת ימי החג דכתיב (דברים טז) חג הסוכות תעשה לך וגו' וסמיך ליה ושמחת בחגך: אך שמח · בההיא פרשה דעשר תעשר כתיב ז' ימים תחוג: לרבות לילי יו"ט האחרון · לשמחה שלפניו לכוללו עם שבעת הימים שיזבח שלמים בשביעי כדי לאכול ליל שמיני· דהאי שמח למאי אתא כיון דכתיב לעיל מיניה ושמחת בחגך אלא לרבות שמחת ליל שמיני וכיון דאתרבי לילי יו"ט האחרון שהוא טפל ק"ו היום שהוא עיקר שחייב בשמחה ושאר הלילות לא צריכי ריבויי דימים אפילו לילות במשמע כדדרשינן גבי סוכה (לעיל מג·) וכי איצטריך ללילי יו"ט האחרון איצטריך דאינו בכלל שבעה ועל כרחך לילה אתרבי שהוא סמוך לשבעת ימים דקרא ויום אתי בק"ו ואשמעינן שבשלמים הנזבחים בחג הסוכות ישמחו בליל שמיני שאינו יכול להקריב בלילה: או אינו אלא לרבות לילי יו"ט הראשון · ואשמעי' שצריך לזבוח שלמים ערב יום טוב לשמחת לילה הראשון ולא בעינן זביחה בשעת שמחה: **מתני'** גמר מלאכול · בשביעי: לא יתיר את סוכתו · לא יתיר אגדים שלה לסותרה דהא כל היום חובתה ליישן ולשנן ואי אקלע ליה סעודתא אכיל לה בגווה: אבל מוריד הוא את הכלים · ואת המצעות שנשתמש בהן בסוכה כדתניא בפ' הישן (לעיל דף כח:) היו לו כלים נאים ומצעות נאות מעלן לסוכה: מפני כבוד יום טוב · שמראה כמכין עצמו לקראתו למקום שיסעוד שם הלילה: **גמ'** אין לו מקום · אחר לאכול שם (שיוריד כליו וצריך לאכול בסוכה) ביו"ט האחרון: מאי · מה יעשה להוכיח שאינו מוסיף על המצוה לעשות סוכה שמנה ימים: פוחת בה ארבעה · טפחים ופוסלה: מדליק בה את הנר · דאמרי' (דף כט·) שרגא בסוכה קטנה לבר ממטללתא: הא לן · לבני בבל שהשמיני שלהם ספק שביעי דלא קים להו בקביעא דירחא מדליק בה את הנר ולא יפחתנה ויפסלנה לפי שצריך ליטב בה מחר: והא להו · לבני א"י דקים להו בקביעא דירחא ולא יתבי בסוכה בשמיני פוחת: התינח בסוכה קטנה · בהדלקת הנר: סוכה גדולה מאי איכא למימר · דהכי אמרן לעיל (שם) שרגא אמרי לה במטללתא ואמרי לה לבר ממטללתא ולא פליגי הא בסוכה גדולה כו': **מתני'** מן השילוח · מעיין הוא סמוך לירושלים: מחזקת שלשה לוגין · זהו פחות שבנסכים רביעית ההין לכבש: שער המים · אחד משערי עזרה נקרא כן על שם שמכניסין בו צלוחית של מים של ניסוך בחג: תקעו והריעו · משום שמחה דכתיב (ישעיה יב) ושאבתם מים בששון: עלה בכבש · שהיה בדרומו של מזבח: ופנה לשמאלו · שהנסכים נעשים בקרן מערבית דרומית וכשהוא פונה לשמאלו היא הראשונה ובמסכת זבחים יליף לה מקראי בפרק קדשי קדשים (דף סג·): שהיו מושחרין פניהם · ודומין לכסף שהוא שחור מן הסיד: כמין

רגל בפני עצמו · דאין יושבין בסוכה קרבן לעצמו שאינו בסדר פרי החג דא"כ היו בו ששה פרים ברכה לעצמו את יום שמיני חג העצרת הזה ובתוספתא משמע שמברכין את המלך דה"ג בה ברכה לעצמו שנאמר ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך כך פי' בקונט' והשתא לא הוי כי ההוא דתניא לעיל דאמרינן כשם שחג טעון שיר קרבן ברכה ולינה כך שמיני טעון קרבן שיר וברכה ולינה ורבינו תם מפרש ברכה דהכא ברכת המזון ותפלה כי ההיא דלעיל ורגל בפני עצמו לענין שטעון לינה ורבינו חננאל מפרש לענין [שידחה] אבילות משום דאמרי' פרק בתרא דמועד קטן (דף יט·) דהקובר את מתו שבעה ימים קודם הרגל בטלה ממנו גזרת שבעה וזימנין דליכא שבעה קודם לרגל ואפ"ה בטלה הימנו גזרת ל' משום שמיני עצרת ורבינו תם עצמו יסד במעריב של שמיני עצרת קודש ללינה ושלשים ידחה כאשר אבלים ינחם ומיהו אי אפשר לומר שידחה לגמרי דהא פרק בתרא דמו"ק (דף כד: ושם) אמרי' יום אחד לפני החג וחג ושמיני שלו הרי כאן עשרים ואחד יום וברכת המלך לא בעי למיתני משום דצריך למיתני דומיא דברכה של ז' ימי החג שיר שהיו אומרים מזמור שלם משא"כ בשאר ימי החג שלא היו אומרים מזמור שלם אלא חציו היום וחציו למחר כך מפרש ר"ת כדאיתא בשילהי החליל (לקמן דף נה·) דמותיב בה סימנא הומב"ה ולעיל* פירשתי שהיו אומרים למנצח על השמינית:

פוחת בה ארבעה · טפחים ופוסלה כך פי' בקונט' ותימה מה שיעור הוא זה בארבעה והלא אויר פוסל בשלשה בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה בין באמצע (א) כדמוכח שילהי פ' קמא (דף יז·) *):

מדליק בה את הנר · פירשנו לעיל פרק הישן (דף כט. ושם בד"ה ואמרי לה):

שער המים · מן השערים הדרומיים שבעזרה הוא דתנן במס' מדות (פ"ב מ"ו) שערים הדרומיים סמוכים למערב וקחשיב שער המים וקתני למה נקרא שער המים שבו מכניסין צלוחית המים של ניסוך המים בחג:

*(**והוזרין** על העקב · לא כמו שפי' בקונט' משום שלא ירבה בהילוך בתנם דא"כ כשהיא בקרן דרומית מזרחית נמי אלא היינו טעמא דהכא דחוזרין על העקב הוי דרך ימין:

ועולת העוף כשרבתה במזרח · ברייתא זו כולה משנה שלימה היא במסכת זבחים פרק קדשי קדשים (דף סג·) והתם דייק מדקא אמר כשרבתה במזרח מכלל דמקומה במזרח ועל חנם נקט טעמא מן הדיוק דבהדיא תנן התם (דף סד:) עולת העוף כילד היתה נעשית עלה לכבש ופנה לסובב בא לו לקרן דרומית מזרחית):

שני ספלים של כסף · תימה דתנן במנחות פרק שתי הלחם (דף צט:) שתי שולחנות היו באולם אחד של כסף ואחד של זהב על של כסף נותנין לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו שמעלין בקודש ולא מורידין אפי' סילקוהו מעל שלחן הזהב בהיכל לא היו יכולים להורידו ולהניחו בשל כסף וא"כ הכא שהיו ממלאים בצלוחית של זהב היאך היו מנסכין בספלין של כסף וכי תימא בצלוחית שאינה מקודשת היו ממלאין לא היא דגבי חבית כשנתמלא מע"ש קתני מתני' שאינה מקודשת כדמפרש טעמא בגמרא אבל צלוחית שהיו ממלאין בחול היתה מקודשת וי"ל דספלים היו קבועים בסיד ולא כלים נינהו דנחשבין כגופו של מזבח והרי הם כלבונה שהיתה בבזיכין של זהב שהיו מקטירין על המזבח:

*) עי' בריטב"א סי' ע"ז תירוץ ע"ז

כמין

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"י מהל' תמידין ומוספין הלכה יג:

נב ב מיי' שם הלכה ט:

נג ג (מיי' שם הל' יא):

נד ד מיי' בסדר תפלות טוש"ע א"ח סי' תרסח סעיף א:

נה ה מיי' פ"ג מהלכות חנוכה הל' ו טוש"ע א"ח סי' תרמד סעיף א:

נו ו מיי' פ"ו מהלכות י"ט הלכה יז:

נז ז ח ט מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה יד סמג עשין כג טוש"ע א"ח סי' תרסו:

נח י מיי' פ"י מהל' תמידין הלכה ו סמג עשין שם:

[פסחים עא.]

רבינו חננאל

ופשוטה היא ואסיקנא להלכתא אומרין זמן ליום ח' של חג ואין אומרין זמן בח' של פסח. פי' פז"ר קש"ב. פיים כדתנן בשמיני חזרו לפיים כרגלים. זמן כדאמרן. רגל בפ"ע לחשב אותו ז' ימים לענין אבלות כדגרסינן בפרק אחרון במשקין אמר רב יום אחד לפני החג והחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א לענין שלשים. קרבן בכל הימים פרים. וביום השמיני פר אחד. שיר בפני עצמו ברכה בברכת המזון ותפלה כדאמרן: מתני' ההלל והשמחה שמונה כו'. בשביל שלמי חגיגה שצריך לאוכלו בח' ימי החג שאין שמחה אלא בבשר. תנא ההלל י"ח ימים ולילה אחד שגומרין בהן את ההלל. ואלו הן ח' ימי החג וח' ימי חנוכה וי"ט ראשון של פסח ולילו וי"ט של עצרת: והשמחה דת"ר והיית אך שמח לרבות י"ט האחרון לשמחה בו: ירושלמי השמחה ח'. הגע עצמך שחל י"ט הראשון להיות בשבת. לשחוט מערב אין אתה יכול דאמר*) רבי שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל אין יוצא בהן י"ח ברגל. לשוחטו בשבת אי אפשר הלכך לא משכחת לה אלא בכהנים שאוכלים את שעיר החטאת **): פיסקא סוכה ז' כו' אם אין לו מקום להוריד את הכלים שנשתמש בהן הסוכה פוחת בה ד' טפחים או מכנים בה כלי מאכל ואם היא קטנה מכנים בה נר ודיו: [מתני'] ניסוך המים כיצד כו'.

*) לפנינו בירושלמי איתא דאמר ר' זעירא עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר.

**) ועי' בבבלי פסחים ד' עא וצ"ע

מסורת הש"ס

[לעיל מז.] יומא ג. חגיגה יז. ר"ה ד:

[פסחים עא.]

[פסחים ה. וש"נ]

[עי' פרש"י שבת קכד: ד"ה כתים בידי אדם וכו']

[בהרא"ש אי' אשי]

[לעיל לו.] תענית ד: ברכות ה: מד. יומא כא: שבת ט: [וש"נ] לעיל כט.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה פוחת וכו' בין באמצע בין מן הצד כדמוכח:

רפ"ג מ"ו

גליון הש"ס

מתני' ניסוך המים. עיין כ"ב דף עט ע"א ברשב"ם ד"ה מים וכשיעה מקובלת שם:

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פ"י מהל' תמידין הלכה ח:
ס ב מיי' שם הל' ט:
סא ג מיי' שם הל' י:
סב ד מיי' פ"ז מהל' מעשה הקרבנות הלכה יא:

תורה אור

כמין שני חוטמין דקין (*ואחד) מעובה ואחד דק כדי שיהו שניהם כלין בבת אחת מערבו של מים מזרחו של יין עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים יצא *ר' יהודה אומר בלוג היה מנסך כל שמונה **ולמנסך אומר לו הגבה ידך שפעם אחד נסך אחד על גבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן במעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח ומניחה בלשכה נשפכה נתגלתה היה ממלא מן הכיור שהיין והמים מגולין פסולין לגבי מזבח:

גמ' מנא הנ"מ אמר רב עינא דאמר קרא °ושאבתם מים בששון וגו' (ישעיה יב) הנהו תרי מינים חד שמיה ששון וחד שמיה שמחה א"ל ששון לשמחה אנא עדיפנא מינך דכתיב °ששון ושמחה ישיגו וגו' (שם לה) א"ל שמחה לששון אנא עדיפנא מינך דכתיב °שמחה וששון ליהודים (אסתר ח) א"ל ששון לשמחה חד יומא שבקוך ושוויך פרונקא דכתיב °כי בשמחה תצאו (ישעיה נה) א"ל שמחה לששון חד יומא שבקוך ומלו בך מיא דכתיב ושאבתם מים בששון א"ל ההוא מינא דשמיה ששון לר' אבהו עתידיתו דתמלו לי מים לעלמא דאתי דכתיב ושאבתם מים בששון א"ל אי הוה כתיב לששון כדקאמרת השתא דכתיב בששון משכיה דההוא גברא משוינן ליה גודא ומלינן ביה מיא: עלה בכבש ופנה לשמאלו כו': ת"ר *כל העולים למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין דרך שמאל *חוץ מן העולה לשלשה דברים הללו שעולין דרך שמאל וחוזרין על העקב ואלו הן ניסוך המים וניסוך היין ועולת העוף כשרבתה במזרח: אלא שהיו משחירין: בשלמא דיין משחיר דמיא אמאי משחיר כיון דאמר מר עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים יצא של מים אתי לאשחורי: ומנוקבים כמין ב' חוטמין וכו': לימא מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן דתנן רבי יהודה אומר בלוג היה מנסך כל שמונה דאי רבנן כי הדדי נינהו אפי' תימא רבנן חמרא סמיך מיא קליש הכי נמי מסתברא דאי רבי יהודה רחב וקצר אית ליה דתניא רבי יהודה אומר שני *קשוואות היו שם אחד של מים ואחד של יין של יין פיה רחב ושל מים פיה קצר כדי שיהו שניהם כלין בבת אחת ש"מ: מערבו של מים: ת"ר *מעשה בצדוקי אחד שניסך על גבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן *ואותו היום נפגמה קרן המזבח והביאו בול של מלח וסתמוהו לא מפני שהוכשר לעבודה אלא מפני שלא יראה מזבח פגום

שבל

רש"י

כמין שני חוטמין דקים· חוטם אחד בספל ונקב אחד בחוטמו והכהן מערה בפי הספלים והנסכים מקלחין ויורדין דרך החוטמין על גג המזבח ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח שהיו עמוקין וחלולים מאד: אחד מעובה ואחד דק· אחד מנקבים מעובה אותו של יין ואחד דק אותו של מים: שיהו שניהם כלים כאחד. כדמפרש בגמרא שהמים ממהרים לצאת לפיכך צריך שיהא הנקב דק: ה"ג מערבו של מים מזרחו של יין· הספלים נתונים אצל הקרן זה לפני זה סמוכין זה לזה אחד לצד מערב ואחד לפנים הימנו דהיינו למזרח: ר' יהודה אומר כו'· בתרתי פליגי אשלשה לוגין קאי ואשבעה דקאמר ת"ק ואתא רבי יהודה למימר אף בשמיני מנסכים: הגבה את ידך· שנראה שתתן המים בספל לפי שהצדוקין אין מודין בניסוך המים שפעם אחת נסך צדוקי אחד את המים על רגליו: שאינה מקודשת· לא נתחנכה לעבודת המזבח שתהא קדושה לכלי שרת דקיימא לן (יומא דף יב:) כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתן מחנכתן ובגמרא מפרש מ"ט ממלאים בשאינו מקודש: היה ממלא מן הכיור· מן המים שבתוך הכיור ומי הכיור אע"פ שנמשח והוקדש לכלי שרת ומקדש מימיו אין נפסלין בלינה שהיו משקעין אותו מבערב בבור כדאמר בסדר יומא (דף לז·) אף הוא עשה מוכני לכיור שהיו משקעין במוכני הכיור שלא יהו מימיו נפסלין בלינה: שהיין והמים מגולים כו'· נהגלה היינו טעמא דממלא מן הכיור ולא היה מנסך מהן לפי שהיין [והמים] המגולין פסולין לגבי מזבח דחיישינן שמא שתה מהן נחש והארס מעורב בהן וגמלא נמי אינו מנסך מים כשיעור שהרי הארס משלים לשיעורן: גמ' מנא ה"מ· דתוקעין ומריעין בשאיבת המים של נסוך: דכתיב שמחה וששון· אקרא קאי שמחה קמיה ששון: חד יומא שבקוך· יפקיעוך מן השמים: פרוונקא· רץ לרוץ לפניו: בשמחה תצאו· שהוא יראה הדרכים ויעבור מעברות המים: משכא דההוא גברא משוינן לה גודא· עור וחבירו במסכת שבת (דף קלח·) הגוד והמשמרת: עולין דרך ימין· כשהוא עולה לראש המזבח פונין לקרן מזרחית דרומית דהיינו לימין העולה שהכבש בדרומו של מזבח ומקראי ילפינן לה (זבחים דף סב:) ומעלותהו פנות קדים (יחזקאל מג) כשתעלו בו תפנו למזרח: ומקיפין ויורדין דרך שמאל· כשהוא בא לירד אינו חוזר על עקביו אלא מקיף סביב למזבח עד שמגיע לכבש ויורד במערבו של כבש שהיא לשמאלו בעלייתו והאי דאין חוזרין על העקב דא"כ נמצא מהלך לצד שמאלו שהרי פניו למזבח ואינו מחזיר לו *אחוריו ורחמנא אמר כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין דנפקא לן מדתני רמי בר יחזקאל עומד על שנים עשר בקר וכו' במסכת זבחים (דף סב:): חוץ מן העולה לג' דברים· הנעשין בקרן מערבית דרומית שפונים דרך שמאל כשהן בראש המזבח פונין לקרן מערבית דרומית שהיא לשמאלו ואין פונין לימין שיהו פונין סביב עד שיגיעו לקרן מערבית דרומית ובשחיטת קדשים (דף סד·) מפרש טעמא גבי נסכים שמא יתעשנו בעשן המערכה כשיקיפוהו סביב ביותר ממהלך אמה אמה יש בהיקף המזבח ועולת העוף שמא תמות בעשן: וחוזרין על העקב גרסינן ולא גרסינן ומקיפין על העקב בדרך שעלו בו ואין מקיפין דכל כמה דמצינן למעוטי בהילוך של שמאל ממעטינן: כשרבתה במזרח· מקום עולת העוף על קרן דרומית מזרחית היא מפני שקרובה לבית הדשן ששם זורקין מוראה ונוצה כדכתיב (ויקרא א) והשליך אותה אצל המזבח וגו' ובית הדשן היה אצל הכבש במזרחה סמוך לה בשלשה טפחים ורחוק מן המזבח כ' אמה כדתנן במסכת תמיד (פ"א מ"ד) גבי תורם את הדשן וכשעולת העוף רבה במזרח שיש שם כהנים רבים מולקין עולת העוף באין ועושין אותה במערבית דרומית אותם שאין יכולין לעמוד שם: אתי לאשחורי· לפי שפעמים שמחליפין: לימא מתניתין· דבעי אחד מעובה ואחד דק רבי יהודה היא דאמר של מים לוג ושל יין רביעית ההין כתיב בנסכי תמיד הייט ג' לוגין שההין שנים עשר לוג: סמיך· עב: ומיא קליש· ויוצאין בנקב קטן: הכי נמי מסתברא· דמתני' רבנן היא: דהא ר' יהודה רחב וקצר אית ליה· כלומר שמעינן ליה דבלשון אחד רחב ואחד קצר קאמר ליה ולא בלשון מעובה ודק רחב משמע יותר על קצר טפי מייתורא דמעובה על מידק: נפגמה קרן המזבח· ע"י אבנים שזרקו בו: בול של מלח· מלא אגרוף: לא מפני· שיהא המזבח כשר לעבודה בסתימה זו: אלא כדי שלא יראה פגום· מפני הכבוד:

תוספות

כמין חוטמין דקין· פירש בקונט' חוטם אחד בספל ונקב אחד בחוטמו והכהן מערה (א) מים בפי הספלים והנסכים מקלחין דרך החוטמין ע"ג המזבח ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח שהיו חלולין מאד ועמוקין וזו תימה גדולה מנין לו כל אותו הענין שמחוטם של הספלים מקלח על גג המזבח ומשם לנקב המזבח ומשם לשיתין דלמא הוא דמנקב הספלים יורדין לשיתין כמין שני נקבי החוטם ולא שהיה בולט כמין חוטם כי ההיא דתנן במסכת מדות (פ"ג מ"ב) גבי דמים ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים ניתנין על יסוד מערבית ועל יסוד דרומית יורדין בהן ומתערבין באמה ושמא כמין בליטת חוטם היה עשוי על הנקב שלא יפול עליו דבר לסותמו:

אחד מעובה ואחד דק· פירש בקונטרס אחד מן הנקבים מעובה משמע שרוצה לומר שהיה הנקב רחב וגדול זה מזה ולשון מעובה משמע ששולי הספל היו עבים ומתוך כך אין המשקה ממהר לצאת:

שהיין והמים מגולין פסולין לגבי מזבח· שמא שתה מהן נחש והארס מעורב במים ונמצא שאינו מנסך מים כשיעור שהרי הארס משלים לשיעורן כך פירש בקונטרס ויתכן פירוש זה למאי דסלקא דעתיה מעיקרא בגמרא דפריך (לקמן נ·) ונעבריניהו במסננת אבל לפי המסקנא מפרשינן משום הקריבהו נא לפחתך:

מנא הנ"מ· דתוקעין ומריעין בשאיבת מים של ניסוך כך פי' הקונט' ועוד יש לפרש דמנלן דמי השילוח בעי ומפרש מדכתיב ממעייני הישועה:

שבל

רבינו חננאל

פי' המים שאתם שואבים בשמחת החג יהיו מן המעיין. לפיכך שנינן מן השילוח תנא מאימתי מנסכין עם אברי תמיד של שחר מעשה באחד שניסך על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן. עלה לכבש ופנה לשמאלו. תנן התם (זבחים סג) כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין על העקב חוץ מן ג' דברים ואלו הן ניסוך המים והיין ועולת העוף שרבתה במזרח ניסוך המים והיין שלא יתעשנו עולת העוף שלא תמות בעשן. אחד מעבה ואחד מדק שיהו שניהן כלים כאחד. פי' ספל אחד עבה שמוציא הרבה. והאחד דק מוציא מים מעט. ואמרינן לימא מתני' ר' יהודה היא דאמר בלוג המים היה מנסך נמצאו המים המתנסכים לוג אחד והיין ג' לוגין דלא אשכחן בניסוך היין פחות מנסוך הכבש והוא ג' לוגין שנאמר ורביעית ההין לכבש יין דההין י"ב לוגי רבע ההין ג' לוגין לפיכך היה של יין נקב גדול ושל מים נקב קטן ועמוד זה של יין היה יוצא עבה ושל מים היה דק. דאי כרבנן כיון דאמרי היין ג' לוגין כדאמרי' והמים ג' לוגין דתנן צלוחית של זהב היתה שם ומחזקת ג' לוגין אמאי צריך אחד מעבה ואחד מדק והא כי הדדי נינהו. ואמרינן אפי' תימא רבנן חמרא סמיך מיא קליש וגרסינן בירושלמי בעיין מימר מעבה של מים מדק של יין(זה).ירושלמי בהיפך מסוגיא דשמעתין דא"ר יונה בשם ר' מאיר נקב שאינו מוציא מים היה מוציא יין ושאינו מוציא מים מוציא שמן ושאינו מוציא שמן מוציא דבש: ואוקימנא מתניתא לרבנן דלרבי [יהודה] לא היו ספלים אלא קשות כו'. ת"ר מעשה בצדוקי אחד שניסך ע"ג רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן כו': ירושלמי אית דאמרי שהיא הצדוקי דפרה שבא ונגע בו ריב"ז הוא שניסך ברגליו והקטורת של יוה"כ אחד ואית דאמרי דפרה ויוה"כ חד ודסוכה חד:

מסורת הש"ס

[נ"ל אחד]
[לעיל מז.] תענית ג.
יומא כו:
זבחים סג:
[פירוש כלים מלבון קשות סכך ערוך]
[יומא כו: תוספתא פ"ג]
זבחים סג.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כמין חוטמין וכו' מערה בפי הספלים כצ"ל ותיבת מים נמחק:

חוץ מן העולין כו' ובשחוורין הוזרין על העקב נ"ב מהרש"ל

נ"א עוף

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"ב מהל' בית הבחירה הל' יז סמג עשין קסג:

סד ב מיי' שם הלכה יח:

סה ג מיי' שם הלכה יג:

גמרא

שכל מזבח שאין לו לא כבש ולא קרן ולא יסוד ולא ריבוע פסול לעבודה רבי יוסי בר יהודה אומר אף הסובב אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שיתין משששת ימי בראשית נבראו שנאמר °חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן חמוקי ירכיך אלו השיתין כמו חלאים שמחוללין ויורדין עד התהום מעשה ידי אמן זו מעשה ידי אומנותו של הקב"ה תנא דבי ר' ישמעאל °בראשית אל תיקרי בראשית אלא ברא שית תניא *ר' יוסי אומר שיתין מחוללין ויורדין עד תהום שנאמר °אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו כרם היה לידידי בקרן בן שמן ויעזקהו ויסקלהו ויטעהו שורק ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו ויטעהו שורק זה בית המקדש ויבן מגדל בתוכו זה מזבח וגם יקב חצב בו אלו השיתין תניא* א"ר אלעזר בר צדוק לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש ואחת לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומלקטין משם יין קרוש שדומה לעיגולי דבילה ובאין ושורפין אותו בקדושה שנא' °בקדש הסך נסך שכר לה'

כשם

[שיר ז] [בראשית א] [ישעיה ה] [במדבר כח]

רש"י

שכל מזבח כו'. להכי אין כשר לעבודה: שכל המזבח שאין לו קרן וכבש ויסוד וריבוע פסול לעבודה הכי גרסינן קרן אבן אמה על אמה ברום אמה לכל קרן ויסוד דהיינו אמה כניסה ראשונה וריבוע שאינו מרובע אם חסר אחד מכל אלו פסול וטעמא אמר רב הונא בשחיטת קדשים (זבחים סב.) כל מקום שנאמר תורה אור המזבח לעכב דהכי משמע המזבח זהו המזבח העשוי כן והנך בכולהו כתיב המזבח על קרנות המזבח באצבעך במלואים (שמות כט) ובכבש כתיב אל פני המזבח (ויקרא ו) והכבש הוא פניו של מזבח שהוא פתחו ועלייתו וביסוד כתיב אל יסוד המזבח (שם ח) ובריבוע כתיב רבוע יהיה המזבח (שמות כז): רבי יוסי בר יהודה אומר אף הסובב. מעכבו דקסבר כרכוב המזבח זהו הסובב והרי נאמר בו המזבח ורבנן סבירא להו זהו הכיור והכי אמרינן בזבחים בפרק קדשי קדשים (שם): שיתין. חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים: חמוקי. סתרי לשון חמק עבר (שיר ה) נסתר ונכסה ממני וכן עד מתי תתחמקין (ירמיה לא) תסתרי ממני שאת בושה ליקרב אלי על שמעלת בי חמוקי ירכיך לשון ירך המזבח (ויקרא א): מעשה ידי אומנותו של הקב"ה. גרסינן ועליהם כרה דוד וכו' לא גרסינן ליה בתוספתא והכא נמי לא גרסינן ליה דמאן דאית ליה שכראן לית ליה שמששת ימי בראשית נבראו: לידידי. הקב"ה בשבילו אני משוררו ובמקומו אני לקבול על זאת: שירת דודי לכרמו. על כרמו: כרם היה לידידי בקרן בן שמן. בארץ ישראל זוית השמינה מכל הארצות: ויעזקהו. בנה להם ערים בצורות מוקפות דלתים ובריח כטבעת דמתרגמינן עיזקא (שמות כה): ויסקלהו. כאדם המפנה אבנים מכרמו כלומר פינה האומות מפניהם שלא ישבו בארצם פן יחטיאו אותם: ויטעהו שורק. נטעו גפנים משובחות ולא זמורה אלא שרשין עצמן זה בית המקדש שהוא שורשן ועיקרן שמתכבדם לפני המקום: ויבן מגדל בתוכו זה מזבח. העשוי כמגדל עוז: וגם יקב חצב בו. באותו מגדל יקב' הוא בור הפור וכן עד יקבי המלך (זכריה יד) בית שיחא דמלכא לשון שיח ומערה פוסיי"ן בלע"ז: לול. ארובה שהיא מלמעלה למטה: בין כבש למזבח. הכבש ארכו ל"ב ומשפע ועולה ט' אמות עד שסוה למזבח ולא היה ראשו מחובר למזבח אלא אויר מעט מפסיק בינתים כדאמר בזבחים (דף קד.) ועשית עולותיך הבשר והדם מה דם בזריקה אף בשר בזריקה הא למדת אויר יש בין כבש למזבח ואותו אויר קרוי בין כבש למזבח ולול היה באותו אויר במערבו של כבש בשמונה אמות מערבית של כבש שהכבש רחבו ט"ז אמה ממזרח למערב ואותו חלל שהנסכים יורדין לתוכו שהן נעשין בדרומית מערבית של מזבח ומוקף ארבע מחילות עד קרקעיתו וקרקעיתו של רצפת שייש ואין היין נבלע שם וכל נסכי יין של כל השנה יורדין שם והאי תנא לית ליה שהיו שיתין יורדין עד תהום והכי אמרינן לקמן דלית ליה ופליג אדרבנן: פרחי כהונה. ילדים כהנים: יין קרוש. שנעפש ונקרש: ושורפין אותו בקדושה. במקום קדוש בעזרה ומתוך השיתין מוציאין אותו שלא יתמלאו השיתין מן הנסכין. שכל קרבנות הצבור והיחיד טעונין נסכים חוץ מחטאת ואשם *ושורפין אותם שאסורין בהנאה דקדש הוא: שנאמר בקדש הסך. הקיש שריפה לניסוכו:

[זבחים סב.] [תוספי' פ"ג] [שם] מעילה דף יא: [תוספתא מעילה פ"א] [מנחות ג.]

תוספות

שכל מזבח שאין לו קרן. וזה שקרעו נפגמה הוה ליה קרן כמאן דליתיה ולכך נפסל לעבודה דאין לו קרן דפגימה פוסלת באבני מזבח כדי שתחגור בה לפורן כדאמר פ"ק דחולין (דף יח. ושם) וטעמא פירש שם בקונט' משום דכתיב אבנים שלמות תבנה [ובסידא] פליגי בה תנאי התם ר"ש בן יוחי אומר טפח ר' אליעזר בן יעקב אומר כזית וי"ל דהטעם משום דלא חשיב ריבוע למר בהאי שיעורא ולמר בהאי שיעורא וריבוע מעכב כדקתני הכא ומיהו במזבח ניחא דכתיב רבוע יהיה המזבח אבל קרן מנלן דסיד היה בקרן דאע"פ שפירש כאן בקונט' קרן אבן מרובע אמה על אמה ברום אמה לא יתכן דע"י מלבן נעשה כדאי' בפ' איזהו מקומן (זבחים נד.) ושמא רבוע דקרן ילפינן ממזבח וא"ת ואבני מזבח מאי איריא משום דנפגמה תיפוק ליה משום דחסרה האבן ואפילו לא נפגמה לא קרינן בהו שלמות כדמוכח פ' איזהו מקומן (שם) גבי מזרחית דרומית שלא היה לו יסוד דפריך היכי עבדי לה אי דגייז לה אבנים שלמות אמר רחמנא וי"ל דהכי קאמר ליה התם אי גייז לשבר האבן אי אפשר [לשבר] בלא פגימה ואין כאן שלמות ואם בא לפחות ולהחליק בסכין בלא פגימה איכא איסורא דלא תניף עליהן ברזל וכן משמע במסכת ע"ז פ' ר' ישמעאל (דף נב:) גבי אבני מזבח *שקלגום וגנזום בית חשמונאי דקאמר היכי נעביד ניתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא נסרינהו פי' לעשות בלא פגימות לא תניף עליהם ברזל כתיב וא"ת וליעבדו על ידי שמיר דבבית שני הוה שמיר כדמוכח במסכת סוטה בפ' עגלה ערופה (דף מח.) דקאמר משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים משחרב בית המקדש בטל שמיר והיינו בית שני דאי בית ראשון ליערבינהו משחרב בית המקדש בטלו אורים ותומים ושמיר דמשמתו נביאים הראשונים היה חורבן הבית כדתניא בגמ' משחרב בהמ"ק בטלו אורים ותומים והיינו בית ראשון דחמשה דברים חסר בית שני מבית ראשון כדאיתא ביומא (דף כא:) אלא בטל השמיר היינו לאחר בית שני וכן הא דקאמר רשב"ג התם משחרב בהמ"ק ניטל טעם הפירות מכאמא לאחר חורבן בית שני קאמר שחרב בימיו תדע דאשכחן בבית שני שהיו פירות מתברכין בימי שמעון בן שטח *שנעשין חטין ככליות של שור הגדול ועוד יש להביא ראיה דהוה שמיר בבית שני מעובדא דדמא בן נתינה דפ"ק דקידושין (דף לא.) ודפ"ב דע"ז (דף כג: ושם) שבקשו ממנו חכמי ישראל אבנים לאפוד ואבני אפוד בעו שמיר כדקאמר ר' נחמיה פ' עגלה ערופה (סוטה מח:) כדכתיב במלואותם ואפי' ר' יהודה דפליג עליה ואמר שמיר שבו בנה שלמה את בהמ"ק מודה נמי דאבני אפוד בעו שמיר כדמוכח פ' מי שאחזו (גיטין סח. ושם) גבי בנין בהמ"ק שעשה שלמה דקאמרינן היכי נעביד איכא שמיר דאייתי משה לאבני אפוד והיא על כרחך רבי יהודה היא דלר' נחמיה לא הוה שמיר לבית המקדש ועובדא דדמא בן נתינה בבית שני הוה דקאמרינן התם לשנה נולדה לו פרה אדומה בעדרו ושבע פרות היו הראשונה שעשה משה שניה שעשה עזרא כדתנן במסכת פרה (פ"ג מ"ה) וכיון שהיה שמיר בבית שני כדפרישית אמאי גנזום בית חשמונאי וי"ל שמיר אין עושה אותן שלמות שלא תחגור בה לפורן וא"ת א"כ היאך בנו את המזבח דלא אפשר לומר שהיה מתקן מבחוץ ומכניסו מבפנים דאפילו כי האי גוונא במזבח אסור כדתניא במכילתא בסוף פרשת וישמע יתרו לא תבנה אתהן גזית בו אין אתה בונה גזית אבל אתה בונה גזית בהיכל ובקודש הקדשים ומה אני מקיים ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל לא נשמע בבית איתו נשמע בבית בהבנותו בבית איתו נשמע אלמא במזבח אפילו בחוץ איתו נשמע וכן יסד רבינו אליהו הזקן באזהרת אמת יהגה חיכי אבני מזבח תוך ובר כן גגוזו ועבר והיינו יכולין לחלק בין קודם שהוקדשו אבנים למזבח דעודן חולין לאחר שהוקדשו אבל אין צריך דמשמע בפ' איזהו מקומן (זבחים נד. ושם) שבנו אותו באבנים החלוקות כגון חלוקי אבנים מן הנחל שבחול הים ובחול הים נבראו חלוקות מששת ימי בראשית ומיהו קשה דגבי בית המקדש כתיב אבן שלמה מסע נבנה ואמר ר' יהודה דהוה שמיר לבהמ"ק*:

אל תיקרי בראשית אלא ברא שית. האי תנא ור' יוחנן סברי מששת ימי בראשית נבראו אבל איך תנא דדריש וגם יקב חצב לית ליה דמההוא קרא דריש מזבח ושיתין למזבח בידי אדם הוה ובמילתיה גרסינן ועליו כרה דוד ומיהו קשה דר' יוחנן אדר' יוחנן דהכא סבר מששת ימי בראשית נבראו דדריש מעשה ידי אמן מעשה אומנותו של מקום ולקמן בפרק החליל (נג.) א"ר יוחנן בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא ושמא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן: **ויטעהו** שורק זה בית המקדש ויבן מגדל בתוכו זה מזבח וגם יקב חצב בו אלו השיתין. כך כתוב בכל הספרים וזה גרסת הקונט' אבל בתוספתא גרים ויבן מגדל בתוכו זה היכל וגם יקב חצב בו זה מזבח וקרי למזבח יקב לפי שמנסכין עליו את היין שמוליאין מן היקבים ומריבויא דגם דרשינן שיתין:

[תענית כג.] ג"ל שקלום יעבץ

[ועי' תוספות ע"ז כג: ד"ה בקשו ותוספות גיטין סח. ד"ה איכא ותוספות זבחים נד: ד"ה אבנים ותוספות חולין יח. ד"ה וכמה]

רבינו חננאל

תניא א"ר אליעזר ב"ר צדוק לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש פרחי כהונה אחת לע' שנה יורדין שם ומלקטין משם יין קרוש הדומה לעיגול דבילה. ושורפין אותו בקדש שנאמר

עין משפט
נר מצוה

סו א מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה ט :

סז ב מיי' פ"א מהל' עכו"ם הלכה ג :

סח ג מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה יב
טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כג :

כשם שניסוכו בקדושה כך שריפתו בקדושה
מאי משמע אמר רבינא אתיא קדש קדש כתיב
הכא °בקדש הסך נסך וכתיב התם °ושרפת (במדבר כח)
את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא כמאן (שמות כט)
אזלא הא *(דתניא) **נסכים בתחילה מועלין [נ"ל דתנן]
בהן ירדו לשיתין אין מועלין בהן לימא רבי
אלעזר בר צדוק היא דאי רבנן הא נחתו להו לתהום אפילו תימא רבנן
בדאיקלט ואיכא דאמרי לימא רבנן היא ולא ר' אלעזר בר צדוק דאי רבי
אלעזר אכתי בקדושתייהו קיימי אפילו תימא רבי אלעזר *אין לך דבר
שנעשה מצותו ומועלין בו אמר ריש לקיש בזמן שמנסכין יין על גבי מזבח
פוקקין את השיתין לקיים מה שנאמר בקדש הסך נסך שכר לה' מאי משמע
אמר רב פפא שכר לשון שתיה לשון שביעה לשון שכרות אמר רב פפא
שמע מינה כי שבע איניש חמרא מגרוניה שבע אמר רבא צורבא מרבנן
דלא נפישא ליה חמרא ליגמע גמועי רבא אכסא דברכתא אגמע גמועי
*דרש רבא מאי דכתיב °מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב מה יפו פעמותיהן (שיר ז)
של ישראל בשעה שעולין לרגל בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא
נדיב שנא' °נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם אלהי אברהם ולא אלהי (תהלים מז)
יצחק ויעקב אלא אלהי אברהם [ב]שהיה תחילה לגרים תנא דבי רב ענן
מאי דכתיב *°חמוקי ירכיך למה נמשלו דברי תורה כירך לומר לך מה (שיר ז)
ירך בסתר [ג]אף דברי תורה בסתר והיינו דא"ר אלעזר מאי דכתיב *°הגיד (מיכה ו)
לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד
והצנע לכת עם אלהיך עשות משפט זה הדין ואהבת חסד זו גמילות חסדים
והצנע לכת עם אלהיך זו הוצאת המת והכנסת כלה לחופה *והלא דברים
ק"ו ומה דברים שדרכן לעשותן בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת דברים
שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה א"ר אלעזר גדול העושה צדקה
יותר מכל הקרבנות שנאמר °עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח וא"ר אלעזר (משלי כא)
גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה שנאמר °זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי (הושע י)
חסד אם אדם זורע ספק אוכל ספק אינו אוכל אדם קוצר ודאי אוכל וא"ר אלעזר
אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנאמר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי
חסד ת"ר בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה צדקה בממונו
גמילות חסדים בין בגופו בין בממונו צדקה לעניים גמילות חסדים בין לעניים
בין לעשירים צדקה לחיים גמילות חסדים בין לחיים בין למתים וא"ר אלעזר כל
העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל העולם כולו חסד שנאמר °אוהב צדקה (תהלים לג)
ומשפט חסד ה' מלאה הארץ שמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ ת"ל °מה יקר (שם לו)
חסדך אלהים (*חסד ה' מלאה הארץ) וגו' יכול אף ירא שמים כן ת"ל °וחסד ה' (שם קג)
מעולם ועד עולם על יראיו א"ר חמא בר פפא כל אדם שיש עליו *חן בידוע
שהוא ירא שמים שנא' חסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו וא"ר אלעזר מאי
דכתיב °פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה של חסד ויש (משלי לא)
תורה שאינה של חסד אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד שלא לשמה
זו היא תורה שאינה של חסד איכא דאמרי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד
שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד : כמעשהו בחול כו' : ואמאי נייתי
במקודשת אמר זעירי קסבר אין שיעור למים וכלי שרת מקדשין שלא מדעת
ואי

רש"י

מה ניסוכו בקדושה כו'. לא יליף מהכא אלא ששריפתו בקדושה ולא בחיל חוץ לעזרה אבל הוצאתו משם פשיטא ליה כדי שלא יתמלאו ולא צריך קרא : מאי משמע. מהכא שריפה : אתיא קדש קדש. ואיכא למימר נמי דמלות הוצאתו ושריפתו מהכא יליף : בתחילה מועלין בהם. משהוקדשו עד שנתנסכו יש בהם מעילה דקדשי גבוה נינהו : ירדו לשיתין אין מועלין בהן. שאין בהם שום צורך גבוה : כמאן. איצטריך למיתני אין מועלין כר' אלעזר בר צדוק דאין יורדין לתהום ואפשר ליירד ולהביאם : דאיקלט. אם תלה כלי בתוך השיתין וקיבל : א"ד לימא. הא דקתני ירדו לשיתין אין מועלין רבנן היא ואיקלט אין מועלין דאין בהן מעתה צורך גבוה דאי ר' אלעזר אכתי בקדושתייהו קיימי דקאמ' שורפין אותו בקדושה אלמא קדושתו עליהם מדבעו שריפה : שנעשית מצותו. וניסוכו הוא עיקר מצותו : פוקקין את השיתין. את נקב שבראש המזבח שהנסכים יורדין בו לשיתין שיראה היין עליו כגרון מלא ושבע : שכר. לשון שכרות ושמחה ונסיכה : מגרוניה שבע. ע"י ששותהו בלגימות גסות וגרון מלא הוא משביע ולא על ידי שתיה מרובה שמכניס הרבה יין במעיו ע"י לגימות דקות ואינן כאוכלין ששובע שלהם בא במילוי כרס : לגמע גמועי. בלגימות גסות : מגמע ליה גמועי. דרך שביעה משום חיבוב מלוה : בנעלים. בעליית רגלים : נדיב. שנדבו לבו להכיר את בוראו : תחילה לגרים. בנדבת לבו להתגייר : מאי דכתיב חמוקי ירכיך וגו' למה נמשלו וכו'. רב ענן דרש לקרא כמו חלאים כלוחות שהיו מאבנים טובות כמו נזם [זהב] וחלי כתם (משלי כה) מעשה ידי אמן והלוחות מעשה אלהים (שמות לב) : חמוקי ירכיך. הנסתרים כירך שכבוד התורה בצנעא ולא להיות יושב ושונה בגובה של עיר* ולא לשנות לתלמידיו בשוק כדאמר במועד קטן (דף טז.) : הוצאת המת והכנסת כלה. דכתיב בהו לכת ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה (קהלת ז) אף שם צריך הצנע א] לסעוד במדה נאה ולשמוח במדה נאה ולא להנהיג קלות ראש בעצמו וי"א אם צריך לבזבז להוצאת מת עני או להכנסת כלה ענייה יעשה בצנעא ולא לימא קמי מאן דלא ידע דעבדי [כן] וכן מפרש בשאלתות דרב אחאי* : דברים שדרכן לעשותן בצנעא. כגון צדקה הניתנת לעני בסתר שאין צריך להודיע לשום אדם מה שאין כן במת ובכלה לפי שאחרים מתעסקין בהן ויודעין היאך משל מי והייט דאמר רבי אלעזר דכל מילי בעי צניעותא והוא הדין לדברי תורה : נבחר לה' מזבח. הכל בכלל זבח חטאת ואשם ועולה ושלמים כולם זבח הם : שנאמר זרעו לכם לצדקה וגו'. קרא הכתוב לזריעה צדקה ולא החסד קרא קציר וטובה קצירה מזריעה כדמפרש : אדם זורע כו'. ספק אינו אוכל שמא לא יצמח או ילקה בשדפון וברד : אלא לפי גמילות חסדים שבה. הנתינה היא הצדקה והטורח הוא החסד כגון מוליכה לביתו או טורח שתעלה לו להרבה כגון נותן לו פת אפויה או בגד ללבוש או מעות בעת שהתבואה מצויה שלא יוציא מעותיו לאיבוד שנותן לבו ודעתו לטובתו של עני : זרעו לכם לצדקה. הצדקה היא הזריעה שזורע כדי לקצור לקבל שכר וקצרו לפי חסד שתקבלו שכר לפי החסד שבה : גמילות חסדים בין בגופו. כגון מספיד למת נושאו קוברו משמח חתן מלוה חבירו בדרך : ובממונו. מלוה לו מעות משאילו כלים ובהמה : שמא כל הבא לקפוץ. ולעשות צדקה וחסד קופץ ומספיקין ומזמינין לו אנשים מהוגנים לכך ת"ל מה יקר צריך לתת לב ולטרוח ולרדוף אחריה לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים : ואמאי נייתי במקודשת. דקא סלקא דעתיה אין הכלי מקדשן קדושת הגוף ליפסל בלינה אא"כ דעתו שיקדשנו הכלי או אם יש בהן יותר מכשיעור אין ראויין לכלי ואין הכלי מקדשן דאין מקדשין אלא הראוי להם : אין שיעור למים. שאפילו יותר משלשה לוגין ראויין לנסך דלא פירשה בהן תורה שיעורא הלכך ראויין לכלי הם וכלי מיד מקדשם דכתיב (שמות ל) כל הנוגע בהם יקדש. ואפילו אינו רוצה שיתקדשו עד מחר הכלי מקדשו מיד שלא מדעת :
ואי

תוספות

נסכים בתחילה מועלין בהם • משנה היא במעילה פרק ולד חטאת (דף יא.) ומסיק עלה בגמ' בלשונות אחרים שאין כתובים כאן וגירסא דהכא עיקר :
ואי

רבינו חננאל

בקדש הסך כשם שניסוכו בקדש כך שרפתו בקדש דקי"ל כל בקדש באש תשרף. אסיקנא אין לך דבר שנעשת מצותו ומועלין בו. אמר רבא צורבא מרבנן דלא נפיש חמריה לגמעיה גמועי כי היכי דלישבע נחיריה. עם אלהי אברהם מפני שהוא תחלה לגרים. א"ר אלעזר מ"ד הגיד לך אדם וגו'. עשות משפט זו הדין ואהבת חסד זו גמ"ח. והצנע לכת עם (ה') אלהיך זו הוצאת המת והכנסת כלה. ומה דברים הללו שדרכן להעשות בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת דברים שדרכן לעשות בצנעא כגון זו דברי תורה עאכו"כ. ועוד אמר גדולה צדקה מכל הקרבנות שנאמר עשה צדקה וגו'. וגמ"ח גדולה מן הצדקה: ת"ר בג' דברים גמ"ח גדולה מן הצדקה: צדקה לחיים היא ולעניים והיא בממונו. וגמ"ח לעניים ולעשירים לחיים ולמתים בגופו ובממונו. והאוהב צדקה ומשפט כאילו מילא העולם חסד שנ' אוהב צדקה ומשפט וחסד וגו'. ושמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ ת"ל מה יקר חסדך. יכול אף יראי שמים כן ת"ל וחסד ה'. וכל מי שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו. ועוד אמרינן מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וגו' תורה לשמה ותורה ללמדה זו היא תורת חסד. ושאינה כן אינה תורה של חסד: מתני' כמעשהו בחול כו' אמאי לייתי במקודשת

מסורת הש"ס

מעילה דף
[יומא נט: וש"נ]
חגיגה דף ג.
[מו"ק טז.]
[מכות כד.]
[ג"ז שם]
[כדאי' פסחים קיג.]
[פרשתברכתאית סי' ג]
[כע"י וכילקוט ליתא]
[בשל"ה ד'קמו: העתיק חסד]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה הוצאת המת וכו' אף שם צריך הצנע לסעוד. מלת לסעוד נמחק וצ"ב לספוד :

תורה אור

ואי מייתי במקודשת איפסילו להו בלינה חזקיה אמר *[א]כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לדעת נתקדשו א"ר ינאי א"ר זירא אפילו תימא [ב]יש שיעור למים וכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאן: נשכבה או נתגלתה כו': ואמאי ליעביר במסננת לימא מתני' דלא כר' נחמיה *דתניא *[ג]מסננת יש בו משום גילוי אמר רבי נחמיה אימתי בזמן שהתחתונה מגולה אבל בזמן שהתחתונה מכוסה אע"פ שהעליונה מגולה אין בה משום גילוי מפני שארס נחש דומה לספוג צף ועומד במקומו אפילו תימא רבי נחמיה אימר דאמר ר' נחמיה להדיוט אבל [ד]לגבוה מי אמר ולית ליה לרבי נחמיה [מלאכי א]הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך אמר ה' צבאות:

הדרן עלך לולב וערבה

החליל [ה]חמשה וששה זהו החליל של בית השואבה שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב:

גמ'

ואי מייתי במקודשת איפסלו בלינה. הואיל ואיקדשו קדושת הגוף הוו להו כאימורי קרבן: חזקיה אמר. הא ודאי מלית למשמע מינה דאין שיעור למים אבל קידוש שלא מדעת לא שמעינן מינה וטעמא דמתני' דלא מייתי במקודשת דמאן דחזי להו למחר דשקלי להו מתוך כלי שרת סבר לדעת שיקדשם כלי ניתנו בו מאתמול וכיון דאין שיעור למים קדשום הכלי וקא חזי דמנסכי לשי ב"מ אין לינה מועלת בנסכים ונפקא מינה חורבה: ר' ינאי אמר. אפילו תימא יש שיעור למים ואפ"ה נפק מינה חורבה: גזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים. לכהן גדול מלאום וקדשום בכלי שאין מקדשים ידים ורגלים אלא במים מקודשים דומיא דכיור שנמשח בשמן המשחה ומקדש את מימיו והם לקידוש ידים ורגלים ואף קיתון של זהב שהיו עושין לכבודו של כ"ג לקדש הימנו ידיו ורגליו כדאמרי' בסדר יומא פ' טרף בקלפי (דף מג:) מקודש היה ואתי למימר הכא לקידוש ידים ורגלים מילאום ולית להו שיעורא שאפי' הוה ק' לוגין ראוין הם לכלי ונתקדשו וכי חזי דמנסכי להו אמר אין לינה מועלת בנסכים: ואמאי. מים מגולין פסולין: נעבריהו במסננת. קוליי"ר בלעז מסננת שמסננין בה קונדיטון כמו שעושין בעלי חנויות שתלוי כמין כברה ובו אבקת רוכל ויין ותחתיה כלי והקונדיטון מסתנן לתוכו: יש בו משום גילוי. אם הניחו בלא שמירה כשיעור שהיית גילוי המפורש בהכל שוחטין (חולין י.) כדי שילא נחש מתחת אזן כלי וישתה ויחזור לחורו ואסורה בשתיה: התחתונה. כלי התחתון:

הדרן עלך לולב וערבה

החליל חמשה וששה. פעמים שהוא ששה ימים פעמים חמשה: וזהו חליל. שהיו מחללין לרבות שמחה לבית השואבה דמפרש במתני': בית השואבה. כל שמחה זו אינה אלא בשביל ניסוך המים כדמפרש ושאבתם מים בששון: שאינו דוחה כו'. הלכך חל י"ט להיות בשבת פשו להו ששה חולו של מועד כמלא חליל ששה חל י"ט בחול הוו להו תרי יומי שבת וי"ט דלא דחי להו (שבת) פשו להו חמשה:

ואי מייתי להו במקודשת איפסלו בלינה. וא"ת דכעשה כמי שמלאוהו הקוף כיון שנתמלאה שלא בזמנה דכלי שרת אינם מקדשים שלא בזמנו ואי משום דכי מטי לילי דבי שימשי תיקדוש דלילה אין מחוסר זמן ומיפסלו בלינה סוף סוף מאחר דקודם לכן נתמלאו יש לנו לחושבן כאלו מלאו הקוף כדאשכחן במנחות פ' שתי הלחם (דף ק. ושם) גבי לחם הפנים שסידרו אחר השבת שאפילו הוא על השלחן כמה ימים אין בכך כלום דנעשה כמי שסידרו הקוף וי"ל דלא דמי דשאני הכא דלא בעי [א]כהן בגדי כהונה במילוי וא"ת והלא לגוחית של זהב המחזקת שלשה לוגין מקודשת היתה דלא קתני שאינה מקודשת כדקתני גבי חבית ולא קתני שיהו מקדשין אותן בכלי שרת אחר קודם ניסוך וא"כ היאך היו ממלאין ממי השילוח הא מיפסלי ביוצא כיון דנתקדשו בכלי שרת כי היכי דמיפסלי בלינה וכן פי' בקונטרס בהדיא בריש שתי מדות (מנחות פז: ושם) גבי שלחן אבל מקדש ליפסל בלינה וביוצא ובפ' המזבח מקדש (זבחים פח.) מפ' בקונ' אבל מקדשין ליפסל ביוצא אם יצא חוץ לקלעים או נגע בו טבול יום וגם רבינו שלמה פירש פ"ב דזבחים (דף כ: ושם) גבי כיורה מהו בהוציל בקידוש ידים ורגלים כדרך כל הקדשים (ב) הנפסלים ביוצא והשתא קשה ממי דלגוחית דלא מיפסלי ביוצא ומיהו אין מכאן קושיא כל כך דאין כלי שרת מקדש בחוץ עד שיכנס לפנים כדאמר שמואל בהדיא בשלהי המזבח מקדש (שם דף פח.) דכלי שרת אין מקדשין אלא מתוכן ואין מקדשין אלא מבפנים אבל קשה מפ"ק דמנחות (דף ט. ושם) דפליגי בבללה חוץ לחומת עזרה דריש לקיש אמר כשירה דמדכהונה לא בעיא פנים נמי לא בעיא ור' יוחנן אמר פסולה כיון דעשייתו בכלי כהי דכהונה לא בעיא פנים מיהא בעיא אלמא בפנים מתקדשא ואפ"ה לא מיפסלא ביוצא וכן משמע בפ' התכלת (שם מז.) דאמר רב ששת הני תנאי כרבי סבירא להו דאמר שחיטה מקדשא פי' דאיפסלא ביוצא ובסוף (ג) שמעתין (דף מח.) קאמר הא דלא כרבי דאי כרבי כיון דאמר שחיטה מקדשא דפריך להו היכא אי אברא איפסלי ביוצא משמע דוקא משום דשחיטה מקדשא הוא מיפסל ביוצא הא לאו הכי לא אע"ג דרבי אית ליה תנור מקדש במנחות פרק רבי ישמעאל (דף עב:) מיהו יש לדחות דבאין עם הזבח שאני דהא נסכים הבאים עם הזבח לא מיפסלי בלינה אלא בשחיטת הזבח כדאמר זעירי בפרק התודה (מנחות עט.) ואלו בפני עצמן תנן במס' מעילה (דף י.) קידשו בכלי נפסלו בלינה ועוד יש לדקדק מהנהו דתנן פרק שני דמעילה (שם) קדשו (ד) הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה ולא קתני וביוצא אע"ג דגבי עופות וזבחים הוה מצי למיתני ליה ולא תני ליה איידי דלא תני ליה גבי שתי הלחם ולחם הפנים ומנחות לא תני ליה בהנהו והא דאמרינן בפ' כל שעה (פסחים לו.) גבי לישה דמנחות נהי דבזריזין ניתא במקום זריזין איתא אורחא דמילתא הוא דדרך לעשותה במקום זריזין וליתא דקידוש ידים ורגלים לאו משום פסול *יוצא הוא אלא כדקאמרינן התם כיון דפריש אסוחי אסח דעתיה והא דדייק פרק שתי הלחם (מנחות לה:) אמרת ליסתן ועריכתן מבחוץ אלמא מדת יבש לא נתקדשה וכן בסוף כל המנחות באות מצה (שם סג.) דדריש ר' שמעון תנור תנור שתי פעמים שתהא אפייתן בתנור ושיהא הקדישן בתנור ופריך מהא דתנן ר"ש אומר לעולם הוי רגיל לומר שתי הלחם ולחם הפנים כשירות בעזרה וכשירות אבי פגי לאו משום דאי מקדשא הוי מיפסיל ביוצא אלא משום דדבר מכוער הוא להוציא דבר לחוץ שנתקדש וא"ת כיון דבקדושת כלי לא מיפסלא ביוצא מנחת כהנים וחביתי כהן גדול דלית בהו קמיצה ונסכים הבאים בפני עצמן אימת מיפסלי ביוצא וי"ל ודאי דבאותן מועיל קידוש כלי דכוותיה אמרינן בסוף ב"ש בזבחים (דף מה:) יש לו מתירין מתירים משקרבו מתיריו אין לו מתירין משיקדשו בכלי ואם תאמר לפי מה שפירש' דכלי שרת אין מקדשין אלא בפנים אם כן אכתי תיקשי לן ונייתי במקודשת ולא יכניסום בעזרה עד לאחר עמוד השחר כדי שלא יפסלו בלינה וי"ל דא"כ מה יועיל שתהא מקודשת ועוד דדבר מכוער הוא להשהותם כל כך בכלי שרת בחוץ:

חזקיה אמר כלי שרת אין מקדשין שלא מדעת. תימה דבפ' התודה (מנחות עח:) פליגי בתודה ששחטה על שמונים חלות חזקיה אמר קדשו ארבעים מתוך שמונים ר' יוחנן אמר לא קדשו ומסיק אביי דפליגי בכלי שרת מקדשין שלא מדעת חזקיה סבר מקדשין וכמו כן קשיא דרבי יוחנן אדר' יוחנן דרב פפא קאמר התם דכ"ע כלי שרת מקדשין שלא מדעת ובפ"ק דמנחות (דף ז. ושם) גבי קמיצה פסולין דתניא לא שנו אלא קמץ אבל קידש פסל ופריך וכי מהדר ליה לקומץ לדוכתיה ליקדש וליפסול א"ר יוחנן זאת אומרת כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת ומיהו לר' יוחנן איכא לשנויי שאני תודה דמתוך שמקדש מ' מתוך פ' מדעת מקדש נמי שלא מדעת אבל מהך קשה שאין שיעור למים ואפ"ה אין מקדשין שלא מדעת וי"ל דשאני הכא שלא בזמן הוא אע"ג דאמרינן בסוף שתי הלחם (שם ק.) דכלי שרת מקדשין שלא בזמנו מ"מ גרע שלא בזמן מבזמן לענין שלא מדעת:

הדרן עלך לולב וערבה

החליל. הא דלא קתני כילד יום טוב שחל להיות בשבת חליל ששה ובשאר כל הימים חמשה כדלעיל בפרק לולב (דף מב:) משום דבעי למיסמך ולמימר חליל של בית השואבה דדייק מינה בגמרא האי הוא דלא דחי הא דקרבן דחי:

שאינו דוחה לא את יו"ט ולא את השבת. אע"ג דחליל אינו אסור אלא משום שמא יתקן כלי שיר כמו לא מספקין ולא מטפחין דפ' משילין (ביצה דף לו:) וקיי"ל דאין שבות במקדש בית השואבה שאני כדאמרינן בגמרא דאינו אלא משום שמחה יתירה:

סט א מיי' פ"ג מהל' פסולי מוקדשין הלכה כ:

ע ב מיי' פ"ו מהלכות תמידין הלכה ו:

עא ג מיי' פי"א מהל' שמירת נפש הל' יד:

עב ד מיי' פ"ו מהל' אסורי מזבח הל' ו סמג לאוין שיט:

א ה מיי' פ"ח מהל' לולב הלכה יג:

[במשנה תרומות פ"ח מ"ו איתא כ"ג ור' נחמיה מתיר המנס בברייתא דמייתי הכא מפורש שפי הלכך מייתי הש"ס הברייתא:]

רבינו חננאל

זעירי חזקיה ור' ינאי חלקו בזה. ודברים פשוטין הן: פיסקא שהמים והיין מגולין פסולין לגבי מזבח: ירושלמי מה טעם דכתיב ושה אחת מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל. מדבר שראוי ישראל לשקותו עד כאן מים. יין, א"ר שבתי שנאמר המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח במה משמח אלהים בניסוך שנא' בקדש הסך. ואוקימנא למתני' אפי' לר' נחמיה דתני אימתי מסננת יש בה משום גילוי בזמן שתחתונה מגולה. אבל בזמן שהתחתונה מכוסה אע"פ שהעליונה מגולה אין בה משום גילוי מפני שארס הנחש דומה לספוג וצף ועומד ואינו בוקע המרשת*) של תחתונה. לא קשרי ר' נחמיה כי הא גוונא אלא להדיוט (דמשום). אבל לגבוה דמשום גריעותא הוא לא מכשר. וכי לית ליה הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך:

הדרן עלך לולב וערבה

החליל חמשה כו': זה חליל של בית השואבה שאינו דוחה לא את השבת ולא את יו"ט:

*) תיבה זו לא מובנת ואולי צ"ל המסרת מן מסרת ענבים או המסמרת

זבחים דף ז. [סוטה יד:]

ב"ב דף לז: [ב"ק קטו:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואי מייתי וכו' דלא בעי כהן ובגדי כהונה: (ב) בא"ד כדרך כל הקדשים דכלי הנפסלים: (ג) בא"ד דאיפסלא ביוצא ובסוף פרק במעמת קאמר: (ד) בא"ד קדשו בכלי הוכשרו וכו' יוצא הוא דהא קאמרינן התם אבל יציאה כיון דפריש וכו' אלמא מדת יבש לא נתקדשה ואפייתן בפנים אלמא מדת יבש נתקדשה וכן בסוף כל המנחות:

ג א ב מיי' פ"א מהל' בית הבחירה הלכה יח:

גמ' איתמר רב יהודה ורב עינא חד תני שואבה וחד תני חשובה אמר מר זוטרא מאן דתני שואבה לא משתבש ומאן דתני חשובה לא משתבש מאן דתני שואבה לא משתבש דכתיב °ושאבתם מים בששון ומאן דתני חשובה לא משתבש דאמר רב נחמן מצוה חשובה היא ובאה מששת ימי בראשית ת"ר *החליל דוחה את השבת דברי ר' יוסי בר יהודה וחכ"א אף י"ט אינו דוחה אמר רב יוסף מחלוקת בשיר של קרבן דר' יוסי סבר *עיקר שירה בכלי ועבודה היא ודוחה את השבת ורבנן סברי עיקר שירה בפה ולאו עבודה היא ואינה דוחה את השבת אבל שיר של שואבה דברי הכל שמחה היא ואינה דוחה את השבת אמר רב יוסף מנא אמינא(א) דבהא פליגי דתניא **כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל ורבי יוסי בר יהודה מכשיר מאי לאו בהא קמיפלגי מאן דמכשיר סבר עיקר שירה בכלי וילפינן מאבובא דמשה ומאן דפסיל סבר עיקר שירה בפה ולא ילפינן מאבובא דמשה לא דכ"ע עיקר שירה בכלי והכא בדנין אפשר משאי אפשר קמיפלגי מאן דמכשיר סבר *דנין אפשר משאי אפשר ומאן דפסיל סבר(ב) לא דנין אפשר משאי אפשר ואיבעית אימא דכ"ע דעיקר שירה בפה ואין דנין אפשר משאי אפשר והכא במילף *מנורה בכללי ופרטי או ברבויי ומיעוטי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי ר' יוסי בר יהודה דריש ריבויי ומיעוטי רבי דריש כללי ופרטי °ועשית מנורת כלל זהב טהור פרט מקשה תעשה המנורה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת ר' יוסי בר יהודה דריש ריבויי ומיעוטי ועשית מנורת ריבה זהב טהור מיעט מקשה תעשה המנורה חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי מאי מיעט מיעט *של חרס אמר רב פפא כתנאי

ישעיה יב

שמות כה

רש"י

גמ' מששת ימי בראשית. דאמרן לעיל שיתין נבראו מששת ימי בראשית לקבל הנסכים: בשיר של קרבן. בחליל המכה לפני המזבח בשעת ניסוך *(המים (ג) ו)היין לתמיד של שחר וניסוך היין לתמיד של בין הערבים שהלוים עומדין על דוכנם ואומרים שיר והחליל מכה לפניהם כדתנן במסכת ערכין (דף י.) בי"ב יום בשנה החליל מכה לפני המזבח ואין אומרים שיר על המזבח אלא על היין כדאמרינן התם ובאותו חליל נחלק ר' יוסי בר יהודה לומר שהוא דוחה: עיקר שירה. שקרבן צבור טעון שיר מן התורה כדאמרינן במסכת ערכין (דף יא.) מכמה מקראות וסבר ר' יוסי עיקר השיר אינו אא"כ חליל מכה עם השיר וכן כנורות ונבלים הכל כמנין המפורש שם הלכך עבודה היא וכי היכי דתמיד דוחה שבת שיר שלו נמי דוחה שבת: בפה. הלוים אומרים השיר דבר יום ביומו כגון לה' הארץ ומלואה (תהלים כד) בראשון גדול ה' ומהולל (שם מח) בשני וכן כולם ובשבת שאי אפשר לחליל אינו דוחה שאין כלי שיר המצוה ולקמן ילפינן טעמייהו מקראי: אבל שיר של שואבה. שהי' כל הלילה על מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים כדקתני במתני' והלוים בכנורות ובנבלים: דברי הכל שמחה יתירה היא. ואינה מן התורה אלא לחבב את המצות ולא דחי שבת: דבהכי פליגי. בעיקר שירה בפה או בכלי: מאן דמכשר. עץ לכל כלי שרת סבר עיקר שירה בכלי והוו להו כלי השיר כלי שרת ואבוב היה במקדש מימות משה והוא של קנה כדתנן בערכין (דף י:) הלכך באחד כלי שרת מיניה ילפינן לאכשורי בשל עץ: עיקר שירה בפה. וכלי לבסומי קלא בעלמא הוא הלכך כלי השיר אינן כלי שרת ולא ילפינן מינייהו לדמויי כלי שרת לאבוב של משה: אין דנין אפשר משאי אפשר. שאר כלים אפשר שיהיו של מתכת והן מכובדים הלכך ממנורה ילפינן להו ולא מאבוב של משה דהתם טעמא משום שאי אפשר לעשות של מתכת כדמפרש בערכין (דף י:) שלפהו *זהב ולא היה קולו ערב נטלו את ציפויו והיו קולו ערב ומאן דמכשר סבר דנין אפשר משאי אפשר דמ"מ אשכחן כלי שרת דעץ: ה"ג ואיבעית אימא עיקר שירה בפה ואין דנין אפשר משאי אפשר. וה"פ דכ"ע עיקר שירה בפה וליכא למילף מאבוב והא"ל עיקר בכלי אפילו הכא מאבוב לא גמר דאין דנין אפשר משאי אפשר: והכא במילף מנורה בכללי ופרטי או בריבויי ומיעוטי קמיפלגי ה"ג ול"ג ממנורה: יש שדורשין את התורה בכלל ופרט ויש שדורשים אותה במדת רבוי ומיעוט הדורשה בכלל ופרט משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירושו של כלל הלכך כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ואפילו דברים הדומין לפרט אין נדונין עמו לפי שהוא פירושו מהו כלל הכלול למעלה זה שאני אומר לך עכשיו ולא יותר וכי אתי כלל שני אחר הפרט בא להוסיף עליו ודייך אם תוסיף עליו את הדומים לו הלכך אי אתה דן על ידי כלל האחרון אלא דברים הדומין לפרט שלא נתרבו מתחילה והדורשה בריבוי ומיעוט לא משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירושו של כלל דנימא אין בכלל אלא מה שבפרט אלא משום דבכלל קמא נתרבה הכל במשמע אתי פרטא בתרא למעוטי ממשמעותיה וכי הדר אתי ריבוי אחריני בהדיה אהני לרבויי כל מילי דאלו דברים שהן כעין הפרט לא איצטריך דלא אימעיטו להו ממיעוטא והכי אמר בהדיא בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) גבי כל הנסקלין נתלין דמאן דדריש ריבויי ומיעוטי משמע ליה בריבוי ומיעוט לחודיה בלא ריבוי אחרון כל הדומין לפרט: מיעט של חרס. דע"כ מיעוטא למעוטי אתא וזהו הראוי להתמעט יותר מן הכל:

כתנאי

תוספות

חד תני שואבה. בירושלמי מפרש שמשם שואבים רוח הקודש שהשכינה שורה מתוך שמחה דכתיב ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ה' ומייתי עובדא דיונה בן אמיתי שהיה מעולי רגלים ובשמחת בית השואבה שרתה עליו שכינה: וחד תני חשובה. בריש מסכת ע"ז (דף ב. ושם) גבי עידיהן ואידיהן מפרש טעמא מאן דתני אידיהן מ"ט לא תני עידיהן ובשמעתין לא דייק הכי ולא בדוכתי טובא כריש כיצד מעברין (עירובין דף נג.) מעברין ומאברין ובפ' הגוזל בתרא (ב"ק קטז:) גבי מסיקין ומשיקין ובריש פרק שני דיבמות (דף יז. ושם) גבי ראשונה ושניה (ד) ובפרק משילין (ביצה דף לה:):

ורבנן סברי עיקר שירה בפה. תימה דבפ' המוצא תפילין (עירובין קב:) תנן קושרין נימא במקדש אבל לא במדינה והיכא תנא בגמ' דאמר לא היה קושרה אלא עונבה ועד כאן לא פליגי אלא בתיקון כלי אי דחי שבת משום מכשירי קרבן אבל שיר עצמו לכ"ע דחי ותנן נמי פרק שני דערכין (דף י.) בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח בשחיטת פסח ראשון ובפסח שני וביו"ט הראשון של פסח וביו"ט של עצרת ושמנה ימי החג אלמא דחי שבת ויו"ט דא"א לשמנת ימי החג בלא שבת ולרב ירמיה בר אבא דמסיק בשמעתין בשיר של שואבה פליגי אבל שיר של קרבן לכ"ע דחי ניחא ורב יוסף דהכא איתותב מברייתא וצ"ל דמתניתין דערכין ודעירובין נהוה מוקי להו רב יוסף כרבי יוסי בר יהודה ומיהו אכתי קשה דבסוף תמיד נשחט (פסחים סה.) משמע דמילתא דפשיטא היא דאין שבות במקדש ואפי' ר' נתן דמחמיר התם מודה דשבות צריכא התירו ועוד תנן בפירקין (דף נג:) גבי תקיעות של מקדש דבכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות ואפילו בשבת כדדייק בגמרא דבכל יום תנן* ולא אשתמיט דפליג שום תנא ואין לומר דהנהו תקיעות דאורייתא דהא (*דקתני) שלש לפתיחת שערים ותקיעות נמי שלש כדי להבטיל העם ממלאכה דוחות יו"ט שחל להיות בערב שבת כדתנן פרק קמא דחולין (דף כו:) יו"ט שחל להיות בערב שבת תוקעין ולא מבדילין שהיו מכין כ"ס במקלת כדמפרש התם טעמא בגמרא וכל הני דהתם דרבנן ולא גזור במקדש ובמילוי המים דכתיב ושאבתם מים בששון *גזור וי"ל דלפי שהיה שם רוב כלי שיר חלילים כנורות מצלתים נבלים שצריכים לתקן תדיר גזור בהו טפי מהנך דסגי בשופר דלא בעי תיקון ואגב דגזור בהו גזור נמי שלא יתקעו למילוי המים בי"ט כדמוכח בפירקין (דף נד:) דפריך אי הכי ערב שבת שבתוך החג נמי לא ליחשביה זימנין דלא אשכחן כגון דחל יו"ט ראשון של חג בע"ש כלומר דבלאו להו תקיעות משום דלא תקעי למילוי המים והיינו טעמא כדפרישנא לפי שרגילין בהו להרבות באחר כלי שיר בלא מספר כדתנן בפירקין (דף נא:) גזרו שלא יתקעו כלל:

כתנאי

רש"ל מ"ז

[תוס' פ"ד ותוס' ערכין פ"א ע"ש] [לקמן נא. תענית כז. ע"ז מז. ערכין יא.]

סוטה דף יד: מנחות ד' כח:

[יבמות מו. סא: הוריות ו: זבחים לח. מנחות יט. פב: תמורה טז: יח: נדה לז:] (סוטה יד:)

מנחות דף כח:

*מהרש"א ולא פליג שם תנא

[צ"ל קתני]

[זבחים לג:]

גזור אע"פ שיש לסמך מן המקרא כו לתקן תדיר גזור בהו טפי מהנך ט' כצ"ל מהר"מ

הגהות הב"ח

(א) גמ' מנא אמינא דבהכי פליגי: (ב) שם ומאן דפסיל סבר אין דנין: (ג) רש"י ד"ה בשיר של קרבן וכו' בשעת ניסוך המים. נ"ב מכאן הג הסוכות נקט ניסוך המים כי לא היה ניסוך המים אלא בחג ודוקא בתמידי שחר כמו שפירש רש"י במשנה י"פ לולב וערבה: (ד) תוס' ד"ה וחד תני וכו' וביצה וכן בפרק משילין:

רבינו חננאל

רב יהודא ורב עיינא. חד הוה תני מתני' השואבה כדכתיב ושאבתם מים בששון. וחד הוה תני מתני' חשובה [משום דחשובה] ובאה מששת ימי בראשית: ת"ר החליל דוחה את השבת דברי ר' יוסי ב"ר יהודה. וחכ"א אפי' יו"ט אינו דוחה. אמר רב יוסף מחלוקת בשיר של קרבן. דר' יוסי סבר עיקר שירה בכלי ועבודה היא ודחיה שבת. ורבנן סברי עיקר שירה בפה ולאו עבודה היא ולאו דחיה שבת: ואמר רב יוסף מנא אמינא לה דבהכי פליגי. דתניא כלי שרת שעשאן של עץ פסול. ור' יוסי ב"ר יהודה מכשיר. מאי לאו בהא קמיפלגי. ר' יוסי סבר עיקר שירה בכלי והאבוב כלי שרת הוא ואמר מר אבוב של משה של קנה היה. ש"מ שעושין כלי שרת של עץ. [רבי פוסל דר'] (ור') סבר דעיקר שירה בפה והאבוב לאו כלי שרת הוא לפיכך עשאוה של קנה. ודחינן לא כ"ע עיקר שירה בכלי. ר' ור' יוסי בדנין אפשר משאי אפשר פליגי. פי' אבוב אי אפשר לעשותו ממיני מתכות דגרסינן בערכין פ"ב (דף י.). ת"ר אבוב שבמקדש חלק היה דק קטן היה מימות משה היה והיה קולו ערב. וצוה המלך וציפהו זהב ולא היה קולו ערב ונטלו צפויו וחזר קולו כמו שהיה. וא"ר פפא התם היינו חליל היינו אביב. דתנן *) לא היה מכה באבוב של נחושת אלא באבוב של קנה מפני שקולו ערב כו'. לפיכך אמר אבוב אי אפשר לעשותו ממיני מתכות כשאר כלי שרת שאפשר לעשותן ממיני מתכות. הלכך אמרינן ר' סבר אין דנין כלי שרת שאפשר לעשותן ממיני מתכות מן אבוב שאי אפשר לעשותו ממיני מתכות. ור' יוסי סבר דנין אפשר משאי אפשר. איבעית אימא כ"ע לא ילפינן מאבוב דמשה אי משום דאין דנין אפשר משאי אפשר או משום דעיקר שירה בפה. והכא במילף ממנורה פליגי ר' דריש כללי ופרטי ועשית מנורת כלל בכל דבר זהב פרט. זהב ולא דבר אחר. מקשה תעשה. חזר וכלל. כלל ופרט כו'. מאי מיעט. מיעט של עץ. ר' יוסי ב"ר יהודה דריש רבויי ומעוטי. ועשית מנורת ריבה. זהב מיעט. מקשה תעשה וחזר וריבה כו': א"ר פפא עיקר שירה בפה או בכלי

*) נראה דצ"ל דתנן שם החליל מכה לפני המזבח וכו' ולא היה מכה באבוב כו'.

כתנאי (*דתניא) *עבדי כהנים היו דברי ר' מאיר רבי יוסי אומר א*משפחת בית הפגרים ומשפחת בית ציפריא ומאמאום היו שהיו משיאין לכהונה ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר לוים היו מאי לאו בהא קא מיפלגי דמאן דאמר *עבדים היו קסבר עיקר שירה בפה ומאן דאמר לוים היו קסבר *עיקר שירה בכלי ותסברא רבי יוסי מאי קסבר אי קסבר עיקר שירה בפה אפילו עבדים נמי אי קסבר עיקר שירה בכלי לוים אין ישראלים לא אלא *דכולי עלמא בעיקר שירה בפה ובהא קא מיפלגי דמר סבר הכי הוה מעשה ומר סבר הכי הוה מעשה למאי נפקא מינה למעלין מדוכן ליוחסין ולמעשר קא מיפלגי מאן דאמר עבדים היו קסבר אין מעלין מדוכן ליוחסין ולא למעשר ומאן דאמר ישראל היו קסבר מעלין מדוכן גליוחסין אבל לא למעשר ומאן דאמר לוים היו קסבר מעלין מדוכן בין ליוחסין בין למעשר ורבי ירמיה בר אבא אמר מחלוקת בשיר של שואבה דרבי יוסי בר יהודה סבר שמחה יתירה נמי דוחה את השבת ורבנן סברי דשמחה יתירה אינה דוחה את השבת אבל הבשיר של קרבן דברי הכל עבודה היא ודוחה את השבת מיתיבי שיר של שואבה דוחה את השבת דברי רבי יוסי בר יהודה וחכמים אומרים אף יום טוב אינו דוחה תיובתא דרב יוסף תיובתא לימא בשיר של שואבה הוא דפליגי אבל בשיר של קרבן דברי הכל דוחה את השבת ולימא תיהוי תיובתא דרב יוסף בתרתי אמר לך רב יוסף פליגי בשיר של שואבה והוא הדין לקרבן והאי דקמיפלגי בשיר של שואבה להודיעך כחו דרבי יוסי בר יהודה דאפילו דשואבה נמי דחי והא קתני זהו חליל של בית השואבה שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב זהו דאינו דוחה אבל דקרבן דוחה מני אי נימא רבי יוסי בר יהודה האמר שיר של שואבה נמי דוחה אלא לאו רבנן ותיובתא דרב יוסף בתרתי תיובתא מאי טעמא דמאן דאמר עיקר שירה בכלי דכתיב ויאמר חזקיהו להעלות העולה להמזבח ובעת החל העולה החל שיר ה' והחצוצרות ועל ידי כלי דויד מלך ישראל מ"ט דמאן דאמר עיקר שירה בפה דכתיב ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד ואידך נמי הא כתיב ויאמר חזקיהו הכי קאמר החל שיר ה' בפה על ידי כלי דויד מלך ישראל לבסומי קלא ואידך נמי הא כתיב ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים הכי קאמר משוררים דומיא דמחצצרים מה מחצצרים בכלי אף משוררים בכלי: **מתני'** (א) מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול מנורות של זהב היו שם וארבעה ספלים של זהב בראשיהם וארבעה סולמות לכל אחד ואחד וארבעה ילדים מפירחי כהונה ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג שהן מטילין לכל ספל וספל *מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם באבוקות

כתנאי עבדי כהנים היו · [משנה] במסכת ערכין היא על אוחזי כלי שיר בשעת שיר של קרבן קיימינן: משפחת בית הפגרים ומשפחת בית ציפריא ומאמאום היו · זה שם המקומות: ומשיאין לכהונה · ישראל מיוחסין היו שנשיהם אלמנות ובנותם ראויות לינשא לכהנים · לוים היו · אבל ישראלים פסולין לכך: מעלין מדוכן · דרואהו עומד על הדוכן עם הלוים א"צ לבדוק אחריו לא להשיאו מיוחסת ולא לתת לו מעשר ראשון דודאי לוי הוא שמפני דבר זה לא הרגילו להעמיד שם כי אם לוים כדי שלא יטעו בהם בני אדם להחזיקם כלוים והנם לוים: ומ"ד ישראל היו · סבר מדוכן ליוחסין מעלין שמפני דבר זה לא הרגילו להעמיד שם עבדים: אבל לא למעשרות · שלא נזהרו מלהעמיד שם ישראל: ומאן דאמר עבדים היו · קסבר אין סומכין על הדוכן מלבדוק אחריו להעלותן ליוחסין הלכך לא נזהרו על כך: ור' ירמיה אמר כו' · לעיל קאי אפלוגתא דרבי יוסי ברבי יהודה ורבנן ופליג אדרב יוסף: הכי גרסינן דרבי יוסי סבר שמחה יתירה נמי דוחה שבת הואיל ושמחת מצוה היא ובחליל אין איסור מלאכה אלא שבות בעלמא תיובתא דרב יוסף · דאמר מודה ר' יוסי בשיר של שואבה דלא ידחה: אבל בשיר של קרבן דוחה כו' האי לשון קושיא ובעיא הוא כלומר אזיק הכא דבשל שואבה פליגי ואיכא למידק הא בשל קרבן מודו רבנן דדחי: נימא תהוי תיובתא דרב יוסף · נמי בהא דאמר לעיל בשל קרבן פליגי והכא דייקינן דמודו רבנן ביה והויא תיובתא בתרתי בשל שואבה הוי תיובתיה מדרבי יוסי ובשל קרבן הוי תיובתיה מדרבנן: והוא הדין לקרבן · ומדרבנן לא תותביה: והא קתני מתניתין וזהו חליל כו' · ל"ג והא עלה קתני אלא והא קתני: אלא לאו רבנן היא · דשמעינן להו בדשואבה דלא דחי וקתני זהו למעוטי דקרבן אלמא בשל קרבן מודו: החל שיר ה' והחצוצרות ועל ידי כלי דויד · אלמא כלי דוד שיר ה' קרי ליה: למחצצרים ולמשוררים · והכא לא כתיב כלים וחצוצרות לאו כלי שיר נינהו שהן לתקיעות התמידין והמוספין: **מתני'** יורדין לעזרת נשים · כהנים ולוים יורדין מעזרת ישראל שהיא גבוהה לעזרת נשים שלמטה הימנה בשיפוע ההר: ומתקנין שם תיקון גדול · מפרש בגמרא: וארבעה ספלים של זהב בראשיהן · בראש כל מנורה ומנורה: ילדים · בחורים ובידיהם כדי שמן ועולים כל אחד בסולמו: מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן היו מפקיעין · ממכנסי בגדי השרד שהיו משל צבור ומאבנטיהם הישנים מפקיעין קורעין לעשות פתילות: שלא היתה מאירה מאור בית השואבה · לפי שהמנורות גבוהין חמשים אמה* והר הבית גבוה והאורה זורחת בכל העיר וכותל מזרחי שהוא לסוף עזרת נשים היה נמוך כדאמרינן בסדר יומא (דף טז.) והמנורות עולין למעלה הימנה:

כתנאי עבדי כהנים היו · משנה היא פרק שני דערכין (דף י.) ותימה דהכא מסקינן דכ"ע עיקר שירה בפה והתם קתני רישא דחליל מכה בשמונה ימי החג ואי אפשר בלא שבת וי"ל דהא מפרש טעם משום דאין שבות במקדש ובירושלמי פריך ומשני רישא רבי יוסי בר' יהודה היא:

מעלין מדוכן · רואהו עומד על הדוכן עם הלוים אין צריך לבדוק אחריו לא להשיאו מיוחסת וליתן לו מעשר ראשון דודאי לוי הוא שמפני דבר זה לא הרגילו עבדים לעמוד שם כך פירש בקונטרס משמע שרוצה לומר דפליגי בהכי דמר סבר אין להעמיד עבדים לדוכן דחיישינן שמא יעלום ליוחסין ולמעשר ומר סבר לא חיישינן למעשר אבל חיישינן ליוחסין ומר סבר אף ליוחסין לא חיישינן ואין הלשון משמע כן דקאמר והכא בהא קא מיפלגי מר סבר הכי הוה מעשה ומ"ס הכי הוה מעשה משמע שהמעשר אין תלוי בהעלאה אלא העלאה תלויה במעשר דמר סבר הכי הוה מעשה שהלוים היו בקיאים בכלי שיר ומר סבר עבדים היו בקיאים יותר מן הכל והעמידום ומיהו פרק שני דערכין (ד, יא. ושם) משמע כפירש הקונטרס דגרס והכא במעלין מדוכן למעשרות וליוחסין קמיפלגי ומיהו גם לפי מה שפירשתי שם יש ליישבו:

למחצצרים ולמשוררים · והכא לא כתיבי כלים וחצוצרות לאו כלי שיר נינהו שהם לתקיעות התמידין והמוספין כך פירש בקונ' ותימ' קרא גופיה כתוב בכלי שיר דקרא הכי כתיב בדברי הימים (ב' ה') גבי שלמה כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה' וכהרים קול בחצוצרות ובמצלתים ובכלי השיר ובהלל לה' כי טוב כי לעולם חסדו וי"ל דדייק מדחלקם לב' הילולים דמעיקרא כתיב גבי שירה בפה להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה' ולבתר הכי כתיב גבי כלי השיר ובהלל לה' שמע מיניה דעיקר שירה בפה וכלי השיר לבסומי קלא:

מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן · תימה דלא חשיב נמי *)כתונת שגם היא היתה של שש:

שעליהן הלוים עומדין בכלי שיר · לשמחת בית השואבה אבל דוכן לשיר דקרבן אצל המזבח היה כך פירש בקונט' ובמס' מדות (פ"ב מ"ו) תנן ומייתי לה בפ"ק דיומא (דף טז.) ראב"י אומר מעלה היתה שם גבוהה אמה ודוכן נתון עליה ואותה מעלה היתה בין עזרת ישראל לעזרת כהנים: קרא

*) ונ"ע דלא הקשו גם ממצנפת ועיין בתוי"ט שהגיה דיר זה בנימוס

נ א ב מיי' פ"ג מהל' כלי המקדש הלכה · סמג עשין קכט:

ד ג מיי' כב ופ"כ מהל' איסורי ביאה הל' ד'·

ה ד מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה יג:

ו ה מיי' פ"ג מהלכות כלי המקדש הל' ו סמג עשין קע:

ז ו מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה יב:

ח ז מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ו:

ט ח מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה יד:

רבינו חננאל

תנאי היא דתנן בערכין פ"ב עבדי כהנים היו דברי ר"מ[ר' יוסי]אומר משפחת בית הפגרים כו' · רבי חנניה בן אנטיגנוס אומר לוים · מאי לאו בהא פליגי דמ"ד עבדים היו · פי' אלו המכים באבוב קסבר עיקר שירה בפה והלוים הם משוררים · פי' ואלו המכים באבוב אף על פי שהן עבדים הותרו שהרי אין הסמיכה עליהן · ומ"ד לוים היו קסבר עיקר שירה בכלי לפיכך לויים היו · ותסברא דבהכי פליגי אי הכי ר' יוסי דקתני בערכין היו מאי קאמר כו' כמו שהוא מפורש בערכין פרק ג' ור' ירמיה בר אבא אמר מחלוקת בשיר של בית השואבה אבל בשיר של קרבן דברי הכל עבודה היא ודחיא שבת מיתיבי חליל של בית השואבה דוחה שבת דברי ר' יוסי בר' יהודה וחכ"א אפילו יו"ט אינו דוחה תיובתא דרב יוסף תיובתא בחליל של בית השואבה אבל בשיר של קרבן דברי הכל דחי ואסיקנא תיובתא דרב יוסף בתרתי תיובתא מ"ד עיקר שירה בכלי מ"ט דכתיב ויאמר חזקיהו להעלות העולה להמזבח וגו' ומ"ד עיקר שירה בפה מ"ט דכתיב ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד *) והכי קאמר להעלות העולה החל שיר ה' בפה ועל ידי כלי דוד לבסומי קלא · ואידך אמר לך אדרבה משוררים למחצצרים מה מחצצרים בכלי אף משוררים בכלי: מתני' מוצאי יו"ט הראשון של חג היו יורדין לעזרת ישראל ומתקנין שם תיקון גדול

*) חסר כאן וצ"ל ואידך נמי הא כתיב ויאמר חזקיהו וגו' הכי קאמר וכו'.

ערכין י.

[שם יא. תענית כז. לעיל נ: ושם נסמן]

[שם בערכין ע"ב]

[יקון נג:]

שבת כא. יומא כג.

הגהות הב"ח

(א) במשנה אנגרו כל מי שלא ראה שמחת וכו' כדים של שמן של מאה:

גליון הש"ס

גמרא לימא תהוי תיובתא דר"י בתרתי · עיין זה לעיל דף ד ע"ב ב"נ:

דה"ב כט

שם ה

תורה אור

באבוקות של אור שבידיהן ואומרים לפניהם דברי שירות ותושבחות והלוים בכנורות ובנבלים ובמצלתים ובחצוצרות ובכלי שיר בלא מספר על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים כנגד חמש עשרה (*מעלות) שבתהלים שעליהן לוים עומדין בכלי שיר ואומרים שירה ועמדו שני כהנים בשער העליון שיורד מעזרת ישראל לעזרת נשים ושני חצוצרות בידיהן קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו הגיעו למעלה עשירית תקעו והריעו ותקעו [א] הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו (*הגיעו לקרקע [ב] תקעו והריעו ותקעו) היו תוקעין והולכין עד שמגיעין לשער היוצא ממזרח הגיעו לשער היוצא ממזרח הפכו פניהן ממזרח למערב ואמרו אבותינו שהיו במקום הזה אחוריהם אל ההיכל ופניהם קדמה ומשתחוים קדמה לשמש ואנו ליה עינינו ר' יהודה אומר היו שונין ואומרין אנו ליה וליה עינינו: גמ' ת"ר מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם מי שלא ראה בהמ"ק בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם מאי היא אמר אביי ואיתימא רב חסדא זה בנין הורדוס במאי בניה *אמר (רבא) באבני שישא ומרמרא איכא דאמרי באבני שישא כוחלא ומרמרא אפיק שפה ועייל שפה כי היכי דלקבל סידא סבר למשעיין בדהבא אמרו ליה רבנן שבקיה דהכי שפיר טפי דמיתחזי כאדותא דימא תניא *רבי יהודה אומר מי שלא ראה דיופלוסטון של אלכסנדריא של מצרים לא ראה בכבודן של ישראל אמרו כמין בסילקי גדולה היתה סטיו לפנים מסטיו [ג] פעמים שהיו בה (*ששים רבוא על ששים רבוא) כפלים כיוצאי מצרים והיו בה ע"א קתדראות של זהב כנגד ע"א (א) של סנהדרי גדולה כל אחת ואחת אינה פחותה מעשרים ואחד [ד] רבוא ככרי זהב ובימה של עץ באמצעיתה וחזן הכנסת עומד עליה והסודרין בידו וכיון שהגיע לענות אמן *הלה מניף בסודר וכל העם עונין אמן ולא היו יושבין מעורבין אלא זהבין בפני עצמן וכספין בפני עצמן ונפחין בפני עצמן °וטרסיים בפני עצמן וגרדיים בפני עצמן וכשעני נכנס שם היה מכיר בעלי אומנתו ונפנה לשם ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו אמר אביי וכולהו [א] קטלינהו [ה] אלכסנדרוס מוקדן מ"ט איענשו משום °דעברי אהאי קרא °לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד ואינהו הדור אתו כי אתא אשכחינהו דהוו קרו בסיפרא °ישא ה' עליך גוי מרחוק אמר מכדי ההוא גברא בעי למיתי ספינתא בעשרה יומי דליה זיקא ואתי ספינתא בהמשא יומי נפל עלייהו וקטלינהו: במוצאי יום טוב כו': מאי תיקון גדול אמר רבי אלעזר כאותה ששנינו *חלקה היתה בראשונה והקיפוה גזוזטרא והתקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה תנו רבנן *בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ והיו באים לידי קלות ראש התקינו שיהו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים ועדיין היו באין לידי קלות ראש התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה היכי עביד הכי והכתיב °הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל אמר רב *)קרא אשכחו ודרוש וספדה

*) [זבחים לג.]

תוספות

קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו. תימה דמשמע שמקרות הגבר הולכין לשאוב מים וא"כ היו נפסלין בלינה דע"כ לא פליגי פ"ב דזבחים (דף כ.) אלא לענין קידוש ידים ורגלים מקרות הגבר ועד לפרא [אי] פסלא בלינה או לא אבל מי הכיור (עצמו) נפסלין בעמוד השחר כדמוכח התם ואפי' סילקן מן הכיור אחר קרות הגבר הדר מקשה ליה וי"ל דשוהין היו בתקיעות ובתרועות ובהפיכת פניהם למערב וגם בחזרה לאחר מילוי והיה מאיר היום קודם שיגיעו לעזרה ועד שיקדשן בכלי לא הוכשרו ליפסל בלינה כדתנן פרק חטאת העוף במסכת מעילה (דף י.) גבי נסכים ואף על פי שהצלוחית היתה מקודשת מכל מקום אין כלי שרת מקדשין בחוץ אלא בפנים:

והיו בה ע"א קתדראות של זהב כנגד ע"א זקנים (ב). פירוש סנהדרין תימה הא דתנן פרק קמא דסנהדרין (דף ב. ושם) סנהדרי גדולה היתה של שבעים ואחד רבי יהודה אומר שבעים [וא"כ ה"ל לעשות רק שבעים קתדראות] ומתוך כך צריך לפרש שאותה קתדרא היתה למופלא שבב"ד ולא היה מן החשבון °דאי לאו הכי קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה:

רש"י

באבוקות של אור. זורקין אותם כלפי מעלה ומקבלין אותם ויש שבקיאין לעשות כן בארבע אבוקות או בשמונה וזורק זו ומקבל זו: דברי תושבחות. מפרש בגמרא: ט"ו מעלות. אורך המעלה ברוחב העזרה ורוחב המעלה חצי אמה ורומה חצי אמה כדאמרינן במסכת מדות (פ"ב מ"ג) ובסדר יומא (דף טז.): שעליהן הלוים עומדין [בכלי] שיר. לשמחת בית השואבה אבל דוכן לשיר הקרבן אצל המזבח היה: תקעו והריעו. זה סימן נילך למלאות המים לניסוך מן השילוח: הגיעו לעזרה. לקרקע עזרת נשים: תקעו והריעו ותקעו. ובראש השנה (דף לג:) יליף בכל תקיעות פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ותרועה באמצע: והיו תוקעין והולכין. באלו שלש תרועות מאריכין עד שמגיעין לשער היוצא מעזרת נשים להר הבית לשיפולו למזרח והשער ההוא מכוון כנגד שער שמעזרת ישראל לעזרת נשים ויורדין ממערב למזרח וכשהיו נכנסין למקדש היו הולכין ממזרח למערב דרך עלייה: הפכו פניהם. למערב נגד העזרות וההיכל לומר דבר זה: אבותינו. בבית הראשון היו כופרין ולא היו פניהם לבית אלא אחוריהם אל היכל ה' וגו' פסוק הוא ביחזקאל (ח): שונין אותה. טופלין אותה כדמפרש אנו ליה וליה עינינו: גמ' מאי היא. איזה מן הבניינים של שלמה או של נחמיה בן חכליה או של הורדוס שסתרו ובנאו: [שישא]. שיש נבוע לא לבן ולא שחור אלא כעין ירוק בלע"ז בי"ס: [ומרמרא]. שיש לבן: כוחלא. שישא נבוע ככחול: אפיק שפה. שורה של אבנים נכנסה ושורה יוצאה: דמיחזי כאדותא דימא. כגלי הים שהאבנים משונים במראיהן זו מזו והעינים המסתכלות בהן שוטטות ונראות כאילו גלי הים הם גדים ונעים: דיופלוסטון. לשון יונית דיו שנים פלו לשון שרים כמו מטרפולין וכמו דיופולין מרומי דתענית (דף יח:) סטון לשון סטיו שני סטוין: סטיו כפול. ליסיבת שרים של אלכסנדריא שהלכו שם יוחנן בן קרח ושרי החיילים לאחר חורבן בית ראשון בימי ירמיה ונתיישבו שם ואף על פי שעלה שם נבוכדנצר והחריב את מצרים והרגו מישראל שהלכו שם כמו שנתנבא עליהם ירמיה (מב) עלו בניהם שם לגדולה ועושר עד שהחריבם אלכסנדרוס: בסילקי. פלטירין גבוהים נקראים בסילקאות: כנגד שבעים ואחד זקנים. שעשו להם סנהדרין: ככרי זהב *גרסינן: בימה. כעין אלמימבר"א שלנו: חזן הכנסת. שמש הצבור: לענות אמן. שהיה שליח שלפני התיבה גומר ברכתו והן לא היו יכולין כולן לשמוע קולו: זהבין כספין. צורפי זהב צורפי כסף: נפחים. חרשי ברזל: טרסיים. חרשי נחושת: גרדיים. אורגין: ונפנה לשם. ונשכר להם למלאכתם: ההוא גברא הוה. עליו נאמר מקרא זה וגזרת מלך היא להחריבה: ודלי זיקא. גבה הרוח: חלקה היתה. העזרת נשים בראשונה ולא היו זיזין יוצאין מן הכותלים: והקיפוה גזוזטרא. נתנו זיזין בכותלים בולטין מן הכותל סביב סביב וכל שנה מסדרין שם גזוזטראות לווחין שקורין בלע"ז כדי שיהו נשים עומדות שם בשמחת בית השואבה ורואות וזהו תיקון גדול דקתני מתניתין שמתקנין בכל שנה: מבפנים. בעזרת נשים: מבחוץ. ברחבה של הר הבית ובחיל: היכי עביד הכי. שהוסיפו ושינו כלום על בנין שלמה: והכתיב גבי דוד המלך כשצוה את שלמה על מדת הבית ובנייננו: הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. כל מלאכת התבנית שהודיעו הקב"ה ע"י גד החוזה ונתן הנביא: קרא אשכחו. שצריך להבדיל אנשים מנשים ולעשות גדר בישראל שלא יבאו לידי קלקול: וספדה

עין משפט נר מצוה

ט א טוש"ע א"ח סימן תקד סעיף ח:

יא ב מיי' פי"ב מהלכות מלכים הלכה ז:

יב ג מיי' פ"ח מהל' סוכה הלכה יב:

רבינו חננאל

תנא בראשונה כשהיו רואין שמחת בית השואבה היו אנשים מבפנים ונשים רואות מבחוץ והיו באין לידי ק"ית ראש התקינו ג' גזוזטראות בעזרה כנגד ג' רוחות להיות הנשים רואות מלמעלה. והיכי עבדי הכי והכתיב הכל בכתב מיד ה' וגו' [והאיך] התקינו אח"כ. אמר רב יוסף קרא אשכח

וע"ע תוספות סנהדרין פז: ד"ה אתר]

הגהות הב"ח

(א) גמרא כנגד שבעים ואחד זקנים כל אחת נ"ב ותיבות של סנהדרי גדולה נמחק: (ב) תוס' ד"ה והיו בה וכו' זקנים שעשו להם סנהדרין:

הגהות הגר"א

[א] במשנה (הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו) תא"מ: [ב] שם הגיעו לקרקע. כ"י העזרה: [ג] גמ' סטיו לפנים מסטיו והיו בה כו'. כנ"ל: [ד] שם ריבוא. רשום עליו קו למחקו: [ה] שם (אלכסנדרוס מוקדן) בא"מ וג"כ טרכינוס:

גליון הש"ס

גמרא וטרסיים. עיין ע"ז דף יז ע"ב תוספות ד"ה רבן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמרא קטלינהו אלכסנדרוס מוקדן. נ"ב עיין הקדמת אברבנאל לס' מלכים שמחק מלת מוקדן וביאר שם בראיה ברורה שאלכסנדרוס הוא לא היה אלכסנדר מוקדן שהיה בתחלת בית שני ואלכסנדר הזה קיסר היה ק"נ שנה אחר הבית יעו"ש:

מסורת הש"ס

[נ"א שיר המעלות וכ"ג במשנה שבמשניות]

[כל זה ליתא במשנה שבמשניות וכן מוכרח מרש"י דסכה ד"ה הגיעו לעזרה וכו' וגם מרש"י דלקמן נג: ד"ה שלשה לשיר התחתון וכו' מוכח דליתא לגבא צ]

ר"ה דף ד. ע"ש [תוספ' ליתא ריבת]

[יומא פ"ו]

[כל זה ליתא בתוספ' ובע"י איתא פעמים שהיו שם ששים רבוא כיוצאי מצרים ואמרי לה כפלים כיוצאי מצרים]

[מדות פ"ב מ"ה ע"ש] [תוספתא פ"ד ע"ש]

גרסינן לאפוקי דיכרי כ"ה בס"א. רש"ל

דברים יז

שם כח

דה"א כח

מסורת הש"ס

זכריה יב °וספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד אמרו והלא דברים ק"ו ומה לעתיד לבא שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד עכשיו שעסוקין בשמחה ויצה"ר שולט בהם על אחת כמה וכמה הא הספידא מאי עבידתיה פליגי בה רבי דוסא ורבנן חד אמר על משיח בן יוסף שנהרג וחד אמר על יצה"ר שנהרג בשלמא למאן דאמר על משיח בן יוסף שנהרג היינו דכתיב °והביטו אלי את אשר דקרו וספדו עליו כמספד על היחיד אלא למאן דאמר על יצר הרע שנהרג האי הספידא בעי למעבד שמחה בעי למעבד אמאי בכו כדדרש רבי יהודה לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה הללו בוכין והללו בוכין צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה ואף הקב"ה תמה עמהם שנאמר °כה אמר ה' צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא *א"ר אסי °יצה"ר בתחילה דומה לחוט של *בוכיא ולבסוף דומה כעבותות העגלה שנאמר °הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה תנו רבנן משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הקב"ה שאל ממני דבר ואתן לך שנאמר °אספרה אל חוק וגו' אני היום ילדתיך °שאל ממני ואתנה גוים נחלתך וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג אומר לפניו רבש"ע איני מבקש ממך אלא חיים אומר לו חיים עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד אביך שנאמר °חיים שאל ממך נתתה לו וגו' דרש ר' עוירא ואיתימא ר' יהושע בן לוי שבעה שמות יש לו ליצה"ר הקב"ה קראו רע שנאמר °כי יצר לב האדם רע מנעוריו משה קראו ערל שנאמר °ומלתם את ערלת לבבכם דוד קראו טמא שנאמר °לב טהור ברא לי אלהים מכלל דאיכא טמא שלמה קראו שונא שנאמר °אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך אל תקרי ישלם לך אלא ישלימנו לך ישעיה קראו מכשול שנאמר °סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי יחזקאל קראו אבן °שנאמר °והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר יואל קראו צפוני °שנאמר °ואת הצפוני ארחיק מעליכם ת"ר ואת הצפוני ארחיק מעליכם זה יצה"ר שצפון ועומד בלבו של אדם והדחתיו אל ארץ ציה ושממה למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן את פניו אל הים הקדמוני שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו וסופו אל הים האחרון שנתן עיניו במקדש שני והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו ועלה באשו ותעל צחנתו שמניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל כי הגדיל לעשות אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם כי הא דאביי שמעיה להההוא גברא דקאמר להההיא אתתא נקדים וניזיל באורחא אמר איזיל אפרשינהו מאיסורא אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא כי הוו פרשי מהדדי שמעינהו דקא אמרי אורחין רחיקא וצוותין בסימא אמר אביי אי מאן דסני לי הוה לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה אזל תלא נפשיה בעיבורא דדשא ומצטער אתא ההוא סבא תנא ליה כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו *אמר רבי יצחק יצרו של אדם *מתגבר עליו בכל יום שנאמר °)רק

°) בראשית ו

רע

רש"י

וספדה הארץ · בנבואת זכריה ומתנבא לעתיד שיספדו על משיח בן יוסף שנהרג במלחמת גוג ומגוג וכתיב משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד שאפי' בשעת הצער צריך להבדיל אנשים מנשים: שעסוקין בהספד · באותה שעה והמצטער אינו מיקל ראש ומהר ועוד שאין יצר הרע שולט כדקאמר קרא והסירותי את לב האבן ולקמן אמר שהקב"ה שוחטו כו' אמרה תורה כו' : כאן שעסוקין בשמחה · וקרובה לקלות ראש ועוד שיצה"ר שולט עכשיו לא כל שכן : והביטו אלי את אשר דקרו · יסתכלו בהרוג שלפניהם : וספדו עליו כמספד על היחיד · כאדם המספיד על בן יחיד שהיה לו ומת : צדיקים בוכים · שנזכרים בצערם שהיה להם לכבוש הרשע הזה בחייהם : כי יפלא בעיני וגו' · סיפיה דקרא גם בעיני יפלא : של בוכיא · עכביש שקורין א"ריני"א : ולבסוף · משאדם נמשך אחריו מעט מתגבר והולך בו : מושכי העון בחבלי השוא · בתחלה היו מביאין אותו עליהם ע"י חבלים שאינן של כלום : וכעבות העגלה · חבל עבה שקושרין בו את הפרה למחרישה : אספרה אל חוק · אספר דבר זה להיות לחק ולזכרון : היום ילדתיך · היום אגלה לבריות שבני אתה : אם רעב שונאך · יצרך הרע רעב ותאב לעבירה : האכילהו לחם · הטריחהו במלחמתה של תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי (משלי ט) : השקהו מים · תורה דכתיב בה הוי כל צמא לכו למים (ישעיה נה) : ישלימנו לך · שיהא שלם יצרך עמך ואוהבך ואל ישיאך לחטוא ולאבד מן העולם : הצפוני · כמפורש צפון בלבו של אדם : פניו אל הים הקדמוני · המקדש הראשון שהוא כים שהיו הכל נקבלים שם כים שכל הנחלים הולכים אליו : ועלה באשו ותעל צחנתו · ומפני שהעלה באש וסרחון שהניח האומות ונתגרה בישראל : נקדים וניזיל באורחא · נשכים בהשכמה קודם היום השכמה קרי קדמותא בש"ס : כי הוו פרשי מהדדי · שהיו משתי עיירות והגיעו לפרשת דרכים פירש זה לכאן וזו לכאן : אורחא רחיקא · דרך רחוקה היא בין שתי מקומותינו ואי אפשינו עוד לילך יחד : וצוותין בסימא · אילו היינו יכולים לילך בדרך אחד היה נעים צוותא שלנו : אי מאן דסני לי · אם היה שונאי מתייחד עם האשה לא הוה מצי לאוקומי אנפשיה מלחטוא ועל עצמו היה אומר : תלא נפשיה · נשען על בריח הדלת כאדם שמחשב ומצטער :

רע

תוספות

ובין שהגיע לעטות אמן מניף בסודר וכל העם עונין אמן · בערוך* קשיא ליה לרבינו נסים הא דאמר בריש גמרא דשלשה שאכלו (ברכות דף מז.) אין עונין אמן יתומה והא הכא לא שמעו הברכה אלא בהנפת הסודרין יודעין שהגיע עונת אמן וכן עונין אמן יתומה ומפרש בשם רבנן דבני מערבא שעל מי שהוא חייב ברכה קאמר ובעונייתו אמן רוצה לצאת ידי חובתו צריך שישמע ואחר כך יענה אמן ולא יענה אמן יתומה והא דעונין אמן בהנפת סודרין הייט בקריאת ספר תורה ולא בתפלה ולא בדבר שצריך (א) מוציא רבים ידי חובתן וכן מפרש בגמרא דפירקין בירושלמי בימה של עץ באמצע וחזן הכנסת עליה עומד אחד מהן לקרות היה הממונה מניף בסודרין והם עונין אמן על כל ברכה וברכה ובברכות ירושלמי בסוף אלו דברים קאמר איזו היא אמן יתומה הונא אמר רב הן הן דחייב לומר ברכה ולא ידע מה הוא עונה ורב כהן צדק גאון אמר חייב לבור לשתוק ולשמוע כל ברכה וברכה מפי החזן ואח"כ יענה אמן לאחר שתכלה הברכה מפי המברך* ועוד יש לומר יודעים היו לכוון סדר הברכות שזו אחר זו במנין שמונין כסדרן* :

*אם ברזל הוא מתפוצץ · שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע ותימה הא משמע שהפטיש הוא ברזל מפוצץ סלע וכמו כן קשה פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לד. ושם:) דקאמרינן מה ברזל מתחלק לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וכן קשיא במסכת שבת פרק אמר רבי עקיבא (דף פח: ושם) מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה מתחלק לשבעים לשון ובההיא דסנהדרין היה מגיה רבינו שמואל מחלק ולא גרסינן מתחלק ולא יתכן להגיה כן כלל דמה לו להזכיר הפטיש ה"ל למימר מה סלע מתחלק ועוד בריך דשמעתין משמע שהברזל מתפוצץ ואית דגרים הכא אם ברזל הוא מפעפע שנאמר הלא כה דברי כאש ואם מפעפע את הברזל ואם סלע הוא מתפוצץ שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע ורבינו תם מקיים גירסת הספרים ומפרש וכפטיש יפוצץ סלע שהסלע מפוצץ את הברזל כדאמרינן במדרש (*אגדה) מעשה באחד שקנה סנפירין ובא לבדוק נתנו על הסדן והכה בקורנס נבקע הסדן ונחלק

שייך לעמוד הקודם [ערך אמן]

[ע"כ בערוך]

[וע"ע תוספות ברכות ...ג. ד"ה אין]

רבינו חננאל

ודריש ויספדה הארץ משפחות וגו' א"ר רב יצר הרע בתחלה דומה לחוט של בוביא *). פי' הכלי שמשליך האורג בנפש המסכת ועליו הערב כרוך נקרא ביביא ובסוף דומה לחבל העגלה שנאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא וגו' · ז' שמות נקרא יצה"ר · הקב"ה קראו רע שנא' כי יצר לב האדם רע מנעוריו משה קראו ערל שנא' **) ומלתם את בשר ערלתכם · דוד קראו טמא שנאמר לב טהור ברא לי אלהים מכלל דאיכא טמא · שלמה קראו שונא שנאמר אם רעב שונאך וגו' ישעיה קראו מכשול שנאמר הרימו מכשול וגו' · יחזקאל קראו אבן שנאמר והסירותי את לב האבן · יואל קראו צפוני שנאמר את הצפוני ארחיק מעליכם וגו' ***) וגם זה יצה"ר הצפון בלבו של אדם ארחיק מעליכם שהוא החריב המקדש ראשון והשני ומניח האומות ומתגרה בישראל ובתלמידי חכמים יותר מכולם · וכן הגדול מחבירו יצרו גדול

*) נראה דצ"ל כוכיא וכ"ה בערוך ערך כוכיא וידוע. דע"פ הרוב ד' הערוך נתייסד ע"פ גירסת רבנו חננאל ז"ל ·

**) הדברים נראים דטס"ה דצ"ל ומלתם את ערלת לבבכם וכמו דאיתא בגמרא וק"ל.

***) אולי צ"ל וגם בברייתא תניא ואת הצפוני זה יצה"ר

[בקדושין איתא מתחדש וכן איתא בע"י]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכיון וכו' ולא בדבר שצריך צבור מוציא :

[סנהדרין יט]

[צ"ל בערוך בוביא פי' הכלי שמשליך האורג בנפש המסכת עליו הערב כרוך נקרא כוכיא]

גליון הש"ס

גמרא יצה"ר בתחילה דומה · עי' מדרש רבה בראשית פכ"ב : שם שנאמר והסרתי · וכן בסמוך (ע"ב) ואידך והסרתי וכו' וכן ברכות דף לב ע"א בכולהו מייתי סך קרא ולא ידעתי אמאי לא מייתי ממוקדם יחזקאל יא יט והסירותי לב האבן מבשרם ונתתי להם לב בשר :

ישעיה נז · יחזקאל לו · יואל ב · קדושין ל:

רע כל היום אמר רבי שמעון בן לקיש *יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר °צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו שנאמ' °ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו תנא *דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ אם אבן הוא נימוח דכתיב °הוי כל צמא לכו למים וכתיב °אבנים שחקו מים אם ברזל הוא מתפוצץ דכתיב °הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן יצר הרע מסיתו לאדם בעוה"ז ומעיד עליו לעולם הבא שנאמר °מפנק מנוער עבדו ואחריתו יהיה מנון שכן באטב"ח של ר' חייא קורין לסהדה מנון רב הונא רמי כתיב °כי רוח זנונים התעה וכתיב °בקרבם בתחלה התעם ולבסוף בקרבם אמר רבא בתחלה קראו הלך ולבסוף קראו אורח ולבסוף קראו איש שנאמר °ויבא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקרו לעשות לאורח וכתיב ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו *אמר רבי יוחנן אבר קטן יש לו לאדם מרעיבו שבע משביעו רעב שנאמר °כמרעיתם וישבעו וגו' אמר רב חנא בר אחא אמרי בי רב ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם ואלו הן גלות כשדים וישמעאלים ויצר הרע גלות דכתיב °ועתה מה לי פה נאם ה' כי לקח עמי חנם וגו' כשדים דכתיב °)הן ארץ כשדים זה העם לא היה ישמעאלים דכתיב °ישליו אהלים לשודדים ובטוחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו יצר הרע דכתיב °ואשר הרעתי *אמר רבי יוחנן אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאיהן של ישראל חד דכתיב ואשר הרעתי וחד דכתיב °הנה כחומר ביד היוצר כן אתם וגו' ואידך °והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר רב פפא אמר אף מהאי נמי °ואת רוחי אתן בקרבכם וגו' °°)ויראני ה' ארבעה חרשים מאן נינהו ארבעה חרשים אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ואליהו וכהן צדק מתיב רב ששת אי הכי היינו דכתיב °ויאמר אלי אלה הקרנות אשר זרו את יהודה הני *לשובה אתו א"ל שפיל לסיפיה דקרא ויבואו אלה להחריד אותם לידות את קרנות הגוים הנושאים קרן אל ארץ יהודה לזרותה וגו' א"ל בהדי חנא באגדתא למה לי °והיה זה שלום אשור כי יבא בארצנו וכי ידרוך בארמנותינו והקמנו עליו שבעה רועים ושמנה נסיכי אדם מאן נינהו שבעה רועים דוד באמצע אדם שת ומתושלח מימינו אברהם יעקב ומשה בשמאלו ומאן נינהו שמנה נסיכי אדם ישי ושאול ושמואל עמוס וצפניה *)צדקיה *ומשיח ואליהו: ארבעה סולמות כו': תנא גובהה של מנורה חמשים אמה (כו'): וארבעה ילדים של פרחי כהונה ובידיהם כדי שמן של מאה ועשרים לוג: איבעיא להו מאה ועשרים לוג (א) כולהו או דלמא לכל חד וחד תא שמע ובידיהם כדי שמן של שלשים שלשים לוג שהם כולם מאה ועשרים לוג תנא והן משובחין היו יותר מבנה של מרתא בת בייתוס אמרו על *בנה של מרתא בת בייתוס שהיה נוטל שתי יריכות של שור הגדול שלקוח באלף זוז ומהלך עקב בצד גודל ולא הניחוהו אחיו הכהנים לעשות כן משום °ברב עם הדרת מלך מאי משובחים אילימא משום יוקרא הני יקירי טפי אלא התם כבש ומרובע ולא זקיף הכא סולמות וזקיף טובא: ולא היה חצר בירושלים: תנא אשה:

*) נ"א חזקיהו ○)ישעיה כג ○○) זכריה ב

ונחלק הקורנס וספירין לא נחלק ממקומו היינו הוא דכתיב וכפטיש יפוצץ סלע הסלע יפוצץ את הפטיש וספירין הוא אבן ספיר ואע"ג דלא כתב יפוצצו סלע הרבה פסוקים יש בענין זה אבנים שחקו מים (איוב יד) פירושו שחקו אותן מים וקלא קשה דהכא מדמה פטיש ליצה"ר ובהנהו מדמי פטיש לדברי תורה בסנהדרין ובשבת ושמא ה"ע דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים וקשה לפירוש ר"ת דברים מסכת תענית (דף ז.) אמר כל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל אינו תלמיד חכם שנאמר כפטיש יפוצץ סלע אלמא פטיש קשה ומפוצץ את הסלע*:

משביעו · שמרבה בתשמיש ביום ובלילה דהא מייתי לה בחלק (סנהדרין דף קז.) גבי ובדא דדוד שאמר בחנני ה' ונסני דקאמר מיד לעת ערב ויקם דוד מעל משכבו ואמר רב יהודה אמר רב שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום ונתעלמה ממנו הלכה דאמר רבי יוחנן אבר קטן יש בו באדם:

רע כל היום · כל היום רעתו מתוספת: ה' לא יעזבנו בידו · בתריה כתיב: מנוול זה · יצר הרע: לכו למים · נמשלה תורה למים וכתיב אבנים שחקו מים: דברי כאש · והאש מפעפע את הברזל והיינו מתפוצץ שהניצוצות ניתזין ממנו: עבדו · יצה"ר הוא עבדו של אדם שאם רצה הרי הוא מסור בידו שנאמר ואתה תמשל בו: באטב"ח · (ב) אלפא *ביתא הוא א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הרי עשיריות י"ל כ"פ ל"ע מ"ס הרי מאות ק"ץ ר"ף ש"ן ת"ם הרי אלפים ונשארו הנ"ך שלא היה לה"א בן זוג בעשיריות ולא לנו"ן בן זוג במאות לפי סדר האותיות ולא לכ"ף בן זוג באלפים וחברם יחד נמצא דרך אלף בית זה סהדה מנון סמ"ך מן מ"ם במקום ס"מ ה"א מן ה"ן במקום נו"ן דלי"ת מן ד"ו במקום וי"ו ועוד ה' במקום נו"ן: התעם · תעות בעלמא: בקרבם · משמע נטוע בלבם: הלך · עובר דרך עליו ואינו מתאכסן עמו: אורח · אכסנאי: איש · בעל הבית: ויבא הלך · בדוד ובת שבע קאי דקאמר ליה נביא לדוד על יצר רע הבא אליו: אבר קטן · גוייה: משביעו · בתשמיש: רעב · גופו חסר כח ורעב לעת זקנה: שבע · בכח שלם: גלות · שהגלה את ישראל: לא היה · אינו כדי והלואי לא היה: אהלים לשודדים · אלו ערביים השוכנים באהלים במדברות ורועים מקנה כל ימיהם וכתיב סיפיה דקרא לאשר הביא וגו' כלומר הוא עצמו גרם לו הרגזתו שהביאם בעולם: מה לי פה · זו היא חרטה: ואשר הרעתי · רישא דקרא אוספה הצולעה והנדחה אקבצה ואשר הרעתי אני בראתי את יצר הרע המחטיאם וגרמתי להם כל זאת: שלשה מקראות · המעידין שהעונות והזכיות בידו ותוכן הלבבות: חרשים · אומנים: משיחים שניהם חרשים לבנין בית המקדש אליהו חרש אבן שבנה מזבח בהר הכרמל ומצינו שהוא עתיד להשתלח: וכהן צדק · הוא שם בן נח ונקרא חרש ויחזק חרש את צורף (ישעיה מא) ובבראשית רבה (פ' מ"ג) מפרש ליה במלכי צדק שבא לקראת אברהם וברכו וחיזקו וקרא חרש על שם בנין התיבה שבנה עם אביו: אלה הקרנות אשר זרו · בתריה כתיב: שפיל לסיפיה דקרא · דאלה הקרנות ויבאו אלה להחריד אותם סוף הפסוק הוכיח שתחילתו אינו מדבר בחרשים אלא באומות שכששאל הנביא את המלאך מה אלה החרשים אמר לו אלה הקרנות כלומר אומות הללו אשר זרו את יהודה ויבאו אלה החרשים להחריד אותם הקרנות לידות את קרנות הגוים: שפיל · השפל עצמך לתחתית המקרא לסופו: *אמר רב ששת בהדי חנא באגדתא למה לי · מה לי אצלו בהגדה בקי הוא בהגדה ממני ולא אוכל לו: שבעה רועים ושמנה נסיכים · לא ידעתי בהם טעם כמדומה לי דאמרינן בעלמא ויצחק להיכן אזל להציל בניו מדינה של גיהנם כדכתיב כי אתה אבינו (מדרש ילקוט מיכה ה)*: עמוס וצפניה · מן הנביאים היו: אדם שת ומתושלח · מן הצדיקים שהיו קודם המבול שלא חטאו עד דור אנוש כדכתיב (בראשית ד) אז הוחל וגו' מתושלח צדיק גמור היה כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף קח:) שבעת ימים שנתנו לדור המבול הן ימי אבלו של מתושלח: לכולהו · לארבעת הילדים דהוו שלשים לכל חד: והן משובחין · בדבר זה היו משובחים בכחם יותר מבנה של מרתא: בנה של מרתא בת בייתוס · כהן היה: עקב בצד גודל · הוליכן בכבש בנחת עקב רגל אחד בצד גודל של חבירתה ודרך נושאי משאוי לרוץ: ולא הניחוהו אחיו הכהנים · להוליך שני אברים אלא כמנין המפורש בסדר יומא (דף כו:) פר קרב בכ"ד משום ברוב עם הדרת מלך: אי משום יוקרא · כובד המשוי: הנך יקירי טפי · שתי ירכות כאילו כבידות משלשים לוג: כבש ומרובע · הכבש היה משפע בשיפוע אורך קרוב ארבע אמות שיפוע לכל אמה גובה דשתים ושלשים אמה אורך לתשעה גובה:

רבינו חננאל

יצרו של אדם מתגבר עליו ומבקש להמיתו שנאמר צופה רשע לצדיק וגו' אם פגע בך מנוול זה פירוש הוא יצה"ר משכהו לבית המדרש · אם וכו' וה' לא יעזבנו בידו · שכן באטב"ח קורין לסהדה מנון פירוש כגון א"ת ב"ש ג"ר ד"ק וא"ל ב"ם ג"ן ז"ס וכיוצא בהן · ואלו האותיות של א"ט ב"ח כה הן א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"ף ל"ע מ"ס ק"ת ר"ש · הן האותיות שאצל סמ"ך ה"א דל"ת ה"א שהיא סהדה יבא מהן מנון וכן חילוף · אמר רבא בתחלה קראו הלך ובסוף קראו אורח ובסוף איש · שנאמר ויבא הלך לאיש העשיר וגו' · א"ר יוחנן אבר יש באדם מרעיבו שבע משביעו רעב: ד' הקב"ה מתחרט שבראן באלו יש הרעה אלו הן כשדים וישמעאלים גלות ויצה"ר כשדים הן ארץ כשדים זה העם לא היה אילמלא ג' מקראות הללו נתמוטטו רגלי שונאי ישראל ואשר הרעותי וכתיב כי הנה כחומר ביד היוצר וכתיב והסירותי וגו' · רב פפא אמר האי נמי דכתיב ואת רוחי אתן וגו' ד' חרשים משיח בן דוד משיח בן יוסף אליהו וכהן צדק · (ד' חרשים משיח בן דוד שבעה רועים משיח בן יוסף) שבעה רועים דוד באמצע אדם שת מתושלח מימינו אברהם יעקב ומשה משמאלו [שמונה נסיכי אדם ישי שאול ושמואל · עמוס צפניה חזקיהו ואליהו ומשיח: פים' ומנורות של זהב היו שם' וספלין בראשיהם כו' ד' ילדים מפרחי כהונה ובידיהן כדי שמן של ק"כ לוג ואוקימנא ביד כל אחד כד שמן של ל' לוג הכל ק"כ לוג · ואלו הילדים שהיו עולין בסולמות ובידיהן כד של ל' לוג היו משובחין מבן מרתא בת בייתוס שהיה נוטל ב' יריכות של שור גדול הלקוח בא"ף כסף בידו אחת ומהלך עקב בצד גודל ועולה כהן במזבח שהכהן היה עולה בכבש שאינו זקוף · ואלו הילדים כשהן זקופין: פים' מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהם היו מפקיעין: ירושלמי מבלאי מכנסי כ"צ היו מדליקין נרות שבפנים ממכנסי כהן הדיוט היו מדליקין נרות מבחוץ כתיב להעלות נר תמיד שיעלו לומר אין לך דבר שעושה שלהבת אלא פשתים · מהו מפקיעין תירגם ר' רני מפצילין: תנן לא היתה חצר בירושלים שלא היתה מאירה

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאה ועשרים לוג לכולהו: (ב) רש"י ד"ה באטב"ח · נ"ב זהו פירוש הערוך אבל רש"י פירש בפ"א וכמו שהעתיק בס' עין יעקב:

מסורת הש"ס: עיין ברש"ג נוסחא אחרת · [קדושין ל: ע"ש] · [שם] · סנהדרין קז. · ברכות לב. ע"ש · ס"א יתיבי מותבי ליהודה · [בע"י איתא ואליהו ומשיח וכ"א בילקוט] · [ועי' פרש"י ברכות י. ד"ה ספיל] · [תוספתא דיומא פ"א] · [ועיין בבא פט:]

תורה אור

אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה: חסידים ואנשי מעשה כו': ת"ר *יש מהן אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו אלו חסידים ואנשי מעשה ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו אלו בעלי תשובה אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו תניא *אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן אם אני כאן הכל כאן ואם איני כאן מי כאן הוא היה אומר כן למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי אם (א) תבא אל ביתי אני אבא אל ביתך אם אתה לא תבא אל ביתי אני לא אבא אל ביתך שנאמר °בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך *אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים אמר לה על דאטפת אטפוך ומטיפיך יטופון אמר רבי יוחנן רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה הנהו תרתי כושאי דהוו קיימי קמי שלמה °אליחרף ואחיה בני שישא סופרים דשלמה הוו יומא חד חזייה למלאך המות דהוה קא עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דקא בעו מינאי הני תרתי כושאי דיתבי הכא מסרינהו לשעירים שדרינהו למחוזא דלוז כי מטו למחוזא דלוז שכיבו למחר חזייא מלאך המות דהוה קבדח א"ל אמאי בדיחת א"ל באתר דבעו מינאי תמן שדרתינהו מיד פתח שלמה ואמר רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה תניא *אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל כשהיה שמח שמחת בית השואבה היה נוטל שמנה אבוקות של אור וזורק אחת ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו וכשהוא משתחוה נועץ שני גודליו בארץ ושוחה ונושק את הרצפה וזוקף ואין כל בריה יכולה לעשות כן וזו היא קידה *לוי אחוי קידה קמיה דרבי ואיטלע והא גרמא ליה והאמר רבי אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע ומנו לוי הא והא גרמא ליה לוי הוה *מטייל קמיה דרבי בתמני סכיני שמואל קמיה שבור מלכא בתמניא מזגי חמרא אביי קמיה (*דרבא) בתמניא ביעי ואמרי לה בארבעה ביעי תניא אמר ר' יהושע בן חנניה כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו כיצד שעה ראשונה תמיד של שחר משם לתפלה משם לקרבן מוסף משם לתפלת המוספין משם לבית המדרש משם לאכילה ושתיה °משם לתפלת המנחה משם לתמיד של בין הערבים מכאן ואילך לשמחת בית השואבה איני *והאמר רבי יוחנן *שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר אלא הכי קאמר לא טעמנו טעם שינה דהוו מנמנמי אכתפא דהדדי: חמש עשרה מעלות: אמר ליה רב חסדא להההוא מדרבנן דהוי קמסדר אגדתא קמיה א"ל *שמיע לך הני חמש עשרה מעלות כנגד מי אמרם דוד א"ל הכי אמר רבי יוחנן בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא ובעי למשטפא עלמא אמר דוד חמש עשרה מעלות והורידן אי הכי חמש עשרה מעלות יורדות מיבעי ליה אמר ליה הואיל ואדכרתן (מלתא) הכי אתמר *בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא אמר דוד מי איכא דידע אי שרי למכתב שם

אחספא

רש"י

יש מהם אומרים · הייט תושבחתא דמהני' שמשבחין להקב"ה על כך: אלו חסידים · כל חסיד הוי חסיד מעיקרו: שלא ביישה כו' · שלא עברנו עבירה בילדותנו לבייש את זקנותנו: אם אני כאן הכל כאן · דורש היה לרבים שלא יחטאו בשמו של הקב"ה אם אני כאן הכל כאן כל זמן שאני חפץ בבית הזה ושכינתי שרויה בו יהא כבודו קיים ויבאו הכל כאן ואם תחטאו ואסלק שכינתי מי יבא כאן: הכי גרסינן בתוספתא הוא היה אומר למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי אם אתה תבא לביתי · ונראה לי שאף כאן צריך לגורסה כן משום דאמר ר' יוחנן בתרה רגלוהי דבר איניש כו' ואי לא גרסינן ליה מאי שייכא דר' יוחנן הכא: שצפה על פני המים · שחתכו את ראשו והטילוהו למים והכיר בו שהוא רוצח ופגעו בו עכשיו לסטים כיוצא בו: אמר לה על דאטפת אטפוך · על שהצפת גלגולות של אחרים במים אטפוך הציפוך אחרים עכשיו: לסוף מטיפיך יטופון · עוד יבא יום ויציפו גולגולתם של אלו שהרגוך: לאתר דמתבעי · למקום שנגזר עליו למות בו משם הוא מתבקש ליטול נשמתו: תמן מובילין יתיה · לשם רגליו מוליכות אותו: תרי כושאי · על שם שהיו יפים קרי להו הכי: אליחורף ואחיה · פסוק הוא במלכים שהיו סופרים לשלמה: דקא בעו מינאי · אלו מתבקשים ממני למעלה שהגיע זמנם למות ולא היה יכול ליטול נשמתם כיון שלא נגזר עליהם למות כי אם בשער לוז: מסרינהו · שלמה: לשעירים · לשדים שהוא היה מלך עליהם כדכתי' (דה"א כט) וישב שלמה על כסא ה' למלך שמלך על העליונים ועל התחתונים*: אמטינהו למחוזא דלוז · עיר שאין מלאך המות שולט בתוכה כדאמרינן בסוטה (ד' מו:): ערבין ביה · לשמים משלמין ערבותן ומוליכין אותו למקום שמתבקש שם: שני גודליו · של שתי ידיו ונשען עליהן עד ששוחה ונושק את הרצפה וקיים מה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה (תהלים קב): וזו קידה · האמורה בכתובים דאמר מר *קידה על אפים אין לו להשתטח להגיע לארץ גופו אלא פניו בלבד: מי שיודע ויכול לעשות כן ובדורו של רבן שמעון לא היה אחד מעומדי עזרה יכול לעשות כן אלא הוא: איטלע · נעשה חיגר לפי שכשזוקף גופו מאליו ואינו נשען על ידיו בחוזקה לדחוף גופו למעלה כמנא כל אונס זקיפתו על מתניו: יטיח · יזרוק לשון כמטחוי קשת (בראשית כא): הטיח דברים · במס' תענית (דף כה.) עלית וישבת לך במרום ולא אתה משגיח על בניך: הא והא גרמא ליה · נענש בהטאת דברים ונענש בשעת המורע כדאמרינן במסכת שבת (דף נג.) נפל תורא חדא לסכינא: קמיה דרבי · בביתו שהיה נשיא ומכבדין אותו לשמחו שהיה דואג תמיד בגלות ישראל ובחולייו כדאמרינן בנדרים (דף כ:) יומא דמחיך ביה רבי אתי פורענות לעלמא: שבור מלכא · מלך פרס היה: מזגי חמרא · כוסות זכוכית מלאים יין ואין היין נשפך: רבי יהושע בן חנניה · מן הלוים *)המשוררים היה כדאמר בערכין (דף יא:) וכבר הלך *ר"י בן גודגדא לסייע את ר' יהושע בן חנניה בהגפת דלתות: מלקין אותו · שנשבע לשוא ומשעה שילאת שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על העמוד של אבן שהוא של זהב שאף זה נשבע על דבר שאי אפשר ובשבועות (דף כט.) תנן דהיינו שבועת שוא וחייבים על זדונה מכות וכגון שהתרו בו: בשעה שכרה דוד שיתין · ולא סבירא ליה שמששת ימי בראשית נבראו ואי סבירא ליה שמא נתמלאו עפר או צרורות וצריך לכרותן: קפא תהומא · צף התהום למעלה ויצא וילך הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): א"ל · רב חסדא לדידיה הואיל ואדכרתן הכי איתמר: מי איכא דידע כו' · דוד לא היה מורה הלכה בפני רבו אחיתופל והוא היה שם:

*) [נ"ל המשוררים]

תוספות

אשה היתה בוררת חיטין לשמחת בית השואבה · בירושלמי פריך היאך בוררת האיכא מעילה דשמן ופתילה היו של הקדש ומשני דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה וקשה דבפרק כל שעה (פסחים דף כו. ושם) אמרינן עלה מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא וי"ל דבוררת לאו דוקא אלא כלומר היתה יכולה לברור מרוב אורה: אם אני כאן · פירש בקונטרס שהיה הלל אומר בשמו של הקב"ה אבל בירושלמי משמע שהיה אומר על עצמו דפריך ולקילוסיו הוא צריך כלומר וכי היה צריך לשבחו והכתיב אלף אלפין ישמשוניה ומשני דכנגד ישראל היה אומר וחביב עליו קילוסן של ישראל מן הכל שנאמר (שמואל ב כג) ונעים זמירות ישראל וכתיב (תהלים כב) ואתה קדוש יושב תהלות ישראל ומיהו הא דקאמר אם אתה תבא אל ביתי אני אבא אל ביתך לא אפשר אלא בשכינה דהא דריש ליה מדכתיב בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך:

רבי

*) נ"ל דל"ל יש מהן אומרים וכו' אלו חסידים

רבינו חננאל

תני יכילה אשה לבור חטים לאור המערכת ולא היו מועלות דא"ר סימון ריח ומראה וקול אין בהן משום מעילה ז' קולות נשמעין מיריחו קול שער הגדול שנפתח' קול המגריפה, [בערכין יא] רב ושמואל חד אמר עשרה נקבים היו בה וכל נקב מוציא מאה מיני זמר וחד אמר מאה נקבים היו בה וכל נקב מוציא(ס"ו)[עשרה] מיני זמר מדברי שניהם המגריפה היתה מוציאה אלף מיני זמר [קול העץ] שעשה בן קטין מוכני לכיור · קול גביני כרוז · קול החליל · קול הצלצל קול כ"ג ביוה"כ בשעה שאומר אנא השם · ריח פטום הקטורת · מראה כדאמר ר' חייא בר אבא הוא נבל הוא כנור נימין יתירות בין זה לזה · ולמה נקרא שמה נבל מפני שמנבל כל מיני זמר ועוגב זה ארדבלס חסידים ואנשי מעשה שלא טעמו טעם חטא בילדותם כ"ש בזקנותם · *) חסידים בעלי תשובה. הלל הזקן כד הוה חמי עבדין בפחז היה אמר וכי קילוסין דהללו צריך והכתיב אלף אלפין ישמשוניה וכד הוה חמי לון דעבדין בכושר הוה אמר הכי(איאנולין,מזלן)[דאי לא אנן הכא מאן הכא]. אע"פ שיש כמה קילוסין לפניו חביב עליו קילוסי ישראל יותר מן הכל דכתיב ונעים זמירות ישראל ואתה קדוש יושב תהלות ישראל · ר'חייא רבה אחוי כריע' קדרבי ונפסח ונתרפא' לוי אחוי קידה כריעה קמי רבי ונפסח ולא נתרפא. הלל ראה גולגולת אחת צפה על פני המים [אמר לה] על דאטפאך עטיפוך ודאטפך יטופון. הנהו תרי כושאי כו' · א"ר יוחנן רגלוהי דבר איניש אינון ערובין ליה לאתר דמתבעי תמן מובלין יתיה · כשהיה משתחוה רשב"ג היה נועץ שני גודליו ושוחה ונושק פני רצפה וזוקף ומה שאין אחר יכול לעשות כך וזו היא הקידה · לוי הוה מטלל קמי דרבי בתמני סכיני תניא א"ר יהושע בן חנניה כשהיינו מתעסקין בשמחת בית השואבה לא היינו רואין שינה בעינינו · שעה ראשונה לתמיד של שחר ומשם לתפלת השחר ומשם למוספין · ומשם לתפלת המוספין ומשם לביהמ"ד · ומשם לאכילה ושתיה ומשם לתמיד של בין הערבים מכאן ואילך לשמחת בית השואבה · ואסיקנא מאי לא ראינו שינה בתרדמה אלא שינה כעין נמנום: ט"ו מעלות כו' בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא בעא

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה כ סמג לאוין רלח טוש"ע י"ד סימן רלו סעיף ד ·

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ד ע"ש]

[תוספתא שם]

הגהות הב"ח

(א) גמרא אם אתה תבא אל ביתי:

אבות פ"ב מ"ו

[תוספתא שם]

מגילה כב: תענית כה.

[גי' הערוך מטלל]

[נ"ל דרבה]

שבועות כה. נדרים טו. יבמות קכא:

י"ל מי שמיע וב"א בילקוט תהלים רמז תתע"ח וכ"א בעין יעקב]

מכות יא.

[ערכין יא: איתא לסכך ויהושע בר"י בן חנניה שהלך לסייע בהגפת דלתות אלא ר' יוחנן בן גודגדא וכו' ועי' רש"י קדושין כט. ד"ה נתון וכן ברש"י ב"מ יא. העתיקו על נכון וע"ע רש"י ברכות סג: ד"ה יודע נגן]

*) [לאנשי מעשה ויש מהן אומרים וכו' אלו בעלי תשובה כצ"ל ועי' בתוספתא וירושלמי וברש"י כאן ובק"ע.

גליון הש"ס גמרא אליחרף · עיין ירושלמי פ"ט דכלאים ושם איתא בשינוי לשון קצת: שם משם לתפלת המנחה · בתשובת תשב"ץ ח"ב סימן קס"א סביא סוגיא זו משם לתמיד של בין הערבים משם לתפלת מנחה · ועיין בתשובת הרמ"ע סימן י"ד:

אחספא ונשדיה בתהומא ומנח ליכא דקאמר ליה מידי אמר דוד כל דידע למימר ואינו אומר יחנק בגרונו נשא אחיתופל ק"ו בעצמו *ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים לעשות שלום לכל העולם כולו על אחת כמה וכמה אמר ליה שרי כתב שם אחספא ושדי לתהומא ונחית תהומא שיתסר אלפי גרמידי כי חזי דנחית טובא אמר כמה דמידלי טפי מירטב עלמא אמר חמש עשרה מעלות ואסקיה חמיסר אלפי גרמידי ואוקמיה באלפי גרמידי אמר עולא ש"מ סומכא דארעא אלפי גרמידי והא חזינן דכרינן פורתא *ונפקי מיא אמר רב משרשיא ההוא מסולמא דפרת: ועמדו כהנים בשער העליון שיורד כו': בעי ר' ירמיה למעלה עשירית דנחית חמשה וקאי אעשרה או דלמא דנחית עשרה וקאי אחמשה תיקו *תנו רבנן ממשמע שנאמר °ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם אל היכל ה' אלא מה תלמוד לומר אחוריהם אל היכל ה' מלמד שהיו פורעין עצמן ומתריזין כלפי מטה: אנו ליה וליה עינינו כו': איני *והאמר רבי זירא *כל האומר שמע שמע כאילו אמר מודים מודים אלא הכי אמרי' המה משתחוים קדמה ואנו ליה (א) (אנחנו מודים) ועינינו ליה מיחלות: **מתני'** *אין פותחין מעשרים ואחת תקיעות במקדש ואין מוסיפין על ארבעים ושמנה בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות במקדש שלש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר ותשע לתמיד של בין הערבים ובמוספין היו מוספין עוד תשע ובערב שבת היו מוסיפין שש *שלש להבטיל את העם ממלאכה ושלש להבדיל בין קדש לחול ערב שבת שבתוך החג היו שם ארבעים ושמנה שלש לפתיחת שערים שלש לשער העליון ושלש לשער התחתון ושלש למילוי המים ושלש על גבי מזבח תשע לתמיד של שחר ותשע לתמיד של בין הערבים ותשע למוספין שלש להבטיל את העם מן המלאכה ושלש להבדיל בין קודש לחול: **גמ'** *מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא ר"י אומר הפוחת לא יפחות משבע והמוסיף לא יוסיף על שש עשרה במאי קא מיפלגי ר"י סבר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ורבנן סברי תקיעה לחוד ותרועה לחוד מ"ט דרבי יהודה אמר קרא °ותקעתם תרועה (*וכתיב תרועה יתקעו הא כיצד תקיעה ותרועה אחת היא) ורבנן ההוא לפשוטה לפניה ולאחריה הוא דאתא (ור' יהודה לפניה ולאחריה מגליה נפקא ליה משנית) ורבנן מאי טעמייהו דכתיב °ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו ואי ס"ד תקיעה תרועה אחת היא אמר רחמנא פלגא דמצוה עביד ופלגא לא עביד ור' יהודה ההוא לסימנא בעלמא הוא דאתא ורבנן סימנא הוא ורחמנא שויה מצוה כמאן אזלא הא דאמר *רב כהנא אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום כמאן כרבי יהודה (אי רבי יהודה) פשיטא מהו

תורה אור

במדבר י · ·שם · יחזקאל ח

רש"י

אחספא · מפני שהחרס גולל ויורד ואינו צף כדי שירד ויצוף על הניר ובאגדת דספר שמואל מפורש שמצאו דוד על פני נקב התהום יכתוב בו שהיה שם משבת ימי בראשית: לעשות שלום בין איש לאשתו · לבדוק את הסוטה ואם טהורה היא יהא שלום ביניהם: שמי שנכתב בקדושה · שכתב במגילה יתן ה' אותך וגו' כדכתיב וכתב את האלות האלה וגו' (במדבר ה): כמה דמידלי טפי מירטב עלמא · כמה שהתהום גבוה וסמוך לארץ מתלחלח העולם והארץ מגדלת פירותיה: אמר · ט"ו מזמורים של שיר המעלות: סומכא דארעא · עובי הארץ עד התהום: סולמי דפרת · מעלות העשויות כמחילות שבהן מי פרת עולין תחת הקרקע לפי שפרת גבוה מואלו מאד כדאמרינן בבכורות (דף נה.) כל הנהרות למטה מפרת ומים היוצאים מהר גבוה אם דרך מתוקן להם עולין על הר שכוא בו ולא יותר לפיכך אף החופרים בהרים שבבבל הסמוכה לפרת מוציאין מים: וקאי אחמשה · עמדו על חמשה שעדיין יש ה' מעלות לירד עד עזרת הנשים: ממשמע שנא' ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם אל היכל ה' · שהיו עומדים פתח (ג) ההיכל כדכתיב ברישיה דקרא והנה פתח היכל ה' כעשרים וחמשה איש ולא הוה ליה למיכתב אלא ופניהם קדמה וממילא ידענא דאחוריהם אל היכל ה' שהיכל הוא במערב ופתחו בכותל מזרחי: מפריעין · מגלין: ומתריזין · ריעי: שמע שמע · פסוקא פסוקא ותני לה: כאומר מודים מודים · דתנן (ברכות דף לג:) משתקין אותו משום דמיחזי כשתי רשויות: אנו ליה משתחוים וליה עינינו מיחלות · דכיון דאתרי מילי קמדכר ליה תרי זימני ולאו אחדא מילתא תרי זימני לית לן בה: **מתני'** מעשרים ואחת תקיעות · בכל יום כדמפרש ואזיל פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ותרועה באמצע חשיב ליה תלת: שלש לפתיחת שערים · שערי העזרה: תשע לתמיד של שחר · כשהיו מנסכין את נסכי התמיד הלוים אומרים בשיר ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין הכהנים בחצוצרות ומשתחוים העם כדתנן במסכת תמיד (פ"ז מ"ג) הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה ועל כל תקיעה היתה תרועה באמצע ופשוטה לפניה ולאחריה: ובמוספין · ביום שיש בו מוסף מוסיפין עוד תשע לשיר של מוספין: שלשה להבטיל העם ממלאכה · כדמפרש בשילהי במה מדליקין (שבת דף לה:): בין קודש לחול · כשקדש היום להודיע שחשכה ויש מעתה חיוב סקילה במלאכה: שלש לפתיחת שערים · כמו בכל יום שבעה שערים היו בעזרה: שלש לשער העליון · דאמרן לעיל קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו: שלש לשער התחתון · דאמרן לעיל הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו והיו מאריכין בהן עד שהגיעו לשער היוצא למזרח והוא שער התחתון ובגמרא מפרש אמאי לא חשיב שלש של מעלה העשירית: שלש למילוי המים · אחר שמלאום ושבו ובאו להן לעזרה דרך שער המים ותנן לעיל בפרק לולב וערבה (דף מח:) הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו: שלש לגבי מזבח · כשזוקפין את הערבה כדתנן בפרק לולב וערבה לעיל (דף מה.) וזוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו והריעו ותקעו: **גמ'** אחת היא · מצוה אחת הן והדא חשיב להו: ה"ג מ"ט דר"י דכתיב ותקעתם תרועה אלמא תרועה היינו תקיעה כלומר מדקרי לתרועה תקיעה שמע מינה חדא היא: ההיא לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה · מהכא ילפינן לה בראש השנה (דף לד.) דכתיב ותקעתם והדר תרועה והדר כתיב תרועה יתקעו כלומר אחר התרועה יתקעו: ההוא לסימנא בעלמא הוא · ההיא תקיעה שהיא להקהיל הקהל אינה אלא לסימן כשהיה משה רוצה לדבר אליהם ואינה מצוה: רחמנא שויה מצוה · שמצווים להקהיל בסימן זה ולא באחר: ולא כלום · לא היה מפסיק בינתים אלא כדי נשימה: מהו

תוספות

רבי יהודה סבר תקיעה ותרועה ותקיעה אחת היא · מכאן ראיה לפירוש הקונטרס דפרק במה מדליקין (שבת דף לה: ושם) גבי שש תקיעות בע"ש שכולן בסדר תקיעה ותרועה ותקיעה והא דקתני התם התחיל לתקוע תקיעה שניה תקיעה לאו דוקא דתרועה היא דהא קתני מתניתין שלש להבטיל את העם ממלאכה ור' יהודה לא חשיב לה אלא אחת ואע"ג דאמרינן בשמעתין לרבי יהודה אין בין תקיעה לתרועה ותקיעה ולא כלום לאו אכולהו קאי דהנך להבטיל את העם מן המלאכה היה שהות גדול בין זו לזו כדאמר בסוף במה מדליקין (ג"ז שם):

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה יא סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן סא סעיף ט

טו ב מיי' פ"ו מהלכות כלי המקדש הל' ה:

טז ג מיי' שם הלכה ו:

[גי' הערוך וקא נבגי מיא פי' מפכים המים ועולין ועי' תוספות בכורות מד: ד"ה לא כו' שעתיקו ונבעי מיא]

רבינו חננאל

למשפף עלמא נשא אחיתופל ק"ו בעצמו ואמר מה לעשות שלום בין איש לאשתו אמר הקב"ה שמי הנכבד שנכתב ימחה על המים לעשות שלום בעולם על אחת כמה וכמה כתב שם אחספא ושדא אתהומא ונחת [שיתסר אלפי גרמידי] אמר דוד ט"ו מעלות ואסיק להו למיא ט"ו אלפי גרמידי: קרא הגבר כו' ירושלמי תרגים רב עליה דר' שילא קרא הגבר [אכריז כרוזא] אמר ליה ר' שילא קרא תרנגולא · א"ל רב והתנינן (גביני כרוז) בן גבר על נעילת שערים אית לן למימר קרא תרנגולא: הגיעו למעלה העשירית [בעי רבי ירמיה] דנחתי חמשה או לא *) וקמו העשרה תיקו: כתיב אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה · מלמד שהיו מפריעין עצמן ומתריזין כלפי מעלה כו' · ועכשיו אנו אומרים אנו ליה מודים ולו עינינו מיחלות: מתני' אין פותחין מכ"א תקיעות במקדש ולא מוסיפין על י"ח כו' מתני' דלא כר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר אין פותחין משבע ואין מוסיפין על ט"ז · ובמאי פליגי ומפרישנא ר' יהודה חשיב תקיעה ותרועה ותקיעה אחת קסבר שלשתן אחת הן חשובות הלכך נמצאו כששנינו במשנתנו כ"א הן לרבי יהודה שבע והמ"ח הן ט"ז ומפרש טעמייהו בשמועה זו מ"ט [דר"י] קחשיב שלשתן כאחת ומ"ט דתנא דידן דקא חשיב תקיעה אחת ותרועה אחת ותקיעה אחת לכל אחת בפני עצמה וחשיב לתקיעתא בכל יום כ"א ובע"ש בתוך החג מ"ח ופשוטין דברי כל אחד מהן ואין צריכין פירושא אבל הא דאמר רב כהנא אין בין תקיעה

*) נראה דצ"ל דנחתי חמשה וקאי אעשרה או דלמא דנחית עשרה וקאי אחמשה כו'.

מסורת הש"ס

[שבת קטז. מכות יא. נדרים לה: חולין קמא.]

יומא עז קדושין עב:

ברכות לג: מגילה כה.

[ערכין י.]

שבת קיד

[ערכין תוספתא פ"ד]

רש"ל מ"ז וכ"ג אלמא תרועה ותקיעה אחת היא וע' רש"פ

[ערכין י.]

ר"מ מ"ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואנו ליה משתחוים ועינינו: (ג) רש"י ד"ה ממשמע שנא' וכו' שהיו עומדים פתח היכל ה' כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' וגו' הוה ליה למיכתב כצ"ל ותיבות ההיכל כדכתיב ברישא דקרא והנה פתח נמחק

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ז מהלכות כלי המקדש הל' ו ׃

מהו דתימא אפילו כרבנן ולאפוקי מדרבי יוחנן דאמר *שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא קמ"ל ואימא הכי נמי אם כן מאי ולא כלום: ע"ש שבתוך החג כו': ואילו למעלה עשירית לא קתני מתניתין מני רבי אליעזר בן יעקב היא דתניא שלש למעלה עשירית ר' אליעזר בן יעקב אומר *שלש על גבי המזבח האומר למעלה עשירית אינו אומר ע"ג המזבח והאומר ע"ג המזבח אינו אומר למעלה עשירית מ"ט דר' אליעזר בן יעקב כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה עשירית למה לי דתקע האי לאו שער הוא הלכך ע"ג המזבח עדיף ורבנן סברי כיון דתקע למילוי המים ע"ג המזבח למה לי הלכך למעלה העשירית עדיף כי אתא *ר' אחא בר הנינא מדרומא אייתי מתניתא בידיה °ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות שאין ת"ל יתקעו שכבר נאמר °ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם ומה ת"ל יתקעו הכל לפי המוספין תוקעין הוא תני לה והוא אמר לה לומר שתוקעין על כל מוסף ומוסף תנן ע"ש שבתוך החג היו שם מ"ח ואם איתא ליתני שבת שבתוך החג משכחת לה חמשין וחד א"ר זירא לפי שאין תוקעין לפתיחת שערים בשבת אמר *רבא מאן הא דלא חש לקימחא חדא דבכל יום תנן ועוד אי נמי כהדדי נינהו ליתני שבת שבתוך החג היו שם ארבעים ושמונה דשמעת מינה תרתי שמעת מינה דרבי אליעזר בן יעקב ושמעת מינה דר' אחא בר חנינא אלא אמר רבא *לפי שאין תוקעין למילוי מים בשבת דבצרי טובא וליתני נמי ר"ה שחל להיות בשבת דהא איכא תלתא מוספין מוסף דר"ה מוסף דר"ח מוסף דשבת ע"ש שבתוך החג איצטריך ליה לאשמעינן כדרבי אליעזר בן יעקב אטו מי קאמר ליתני הא ולא ליתני הא ליתני הא וליתני הא *תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר ערב הפסח אי

רש"י

מהו דתימא רבנן היא · ויכול להפסיק בינתים הפסקה מועטת ומאי אין בין דקאמר שלא ימתין המתנה מרובה לאפוקי מדרבי יוחנן: תשע תקיעות · האמורות בראש השנה מן התורה שלש למלכיות תקיעה תרועה תקיעה ושלש לזכרונות ושלש לשופרות כדאמרינן בראש השנה (דף לד.) והאי דעבדינן טפי משום ספיקא דתרועה הוא דלא ידעינן אי גנוחי הוא אי ילולי הוא: ולא כלום · משמע דאפילו הפסקה מועטת ליתא: אינו אומר על גבי מזבח · שהיו תוקעין לגבי המזבח: ה"ג לגבי המזבח למה לי דתקע הא תקע ליה למילוי המים · כל תקיעות הללו של שער העליון והתחתון ושער המים משום מילוי המים הוא הלכך לעי"בה למה לי תקיעה הא כל הני תקיעות דמוספין בחג אינן אלא משום ושאבתם מים בששון הלכך הואיל וגמירי חשבון התקיעות בחג שנים עשר למעלה העשירית עדיף למיעבד דמוכחא מילתא שהן משום מילוי המים שתוקע לכולן על דבר המילוי כסדר ומעלה עשירית משום דמקום מסוים בעלמא הוא לידע היכן תוקעין אותם ואני שמעתי שלש לגבי מזבח כשמוליכין את המים למזבח וה"ג לגבי מזבח למה לי דתקע הא תקע ליה בשעת נסוך המים ט' לתמיד של שחר בשעת נסכים היו שאין אומרים שיר אלא על היין וקשיא לי א"כ נפישן להו תקיעות דהא איכא הנך דתנן* גבי זקיפת ערבה או שמא זקיפת ערבה בעת שמוליכין המים למזבח היא: שאין ת"ל יתקעו · אלא ובני אהרן בחצוצרות: הכל לפי המוספין תוקעין · מפרש ואזיל לה: הוא תני לה · רבי אחא דתני לה הוא אמר לה: לומר שתוקעין כו' · הוא היה מפרש לה דמאי הכל לפי המוספין דקאמרינן שתוקעין על כל מוסף ומוסף יום שיש בו שתי קדושות כגון שבת ויום טוב וצריך שני מוספין תוקעין לכל מוסף שאומרים למוסף שבת שיר של שבת ותוקעין תשע תקיעות לשלשה פרקים ולמוסף יו"ט שיר של יום טוב ותוקעין ט' תקיעות: ואם איתא · דתוקעין על כל מוסף ליתני שבת שבתוך החג: שאין תוקעין לפתיחת שערים בשבת · שאינה למצוה כתקיעות של קרבן דכתיבי בקרא ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם אבל הנך לסימנא נינהו שישמעו ויבאו למעמדם ולדוכנם ולא דאתו שבת הלכך הדר הוי להו מ"ח: מאן הא · דתריץ הכי: דלא חש לקימחא · טוחן ומוליא סובין ואינו חושש כלומר מרבה דברים שאינם: חדא דמתני' תנן בכל יום · היו שם אחת ועשרים ומני פתיחת שערים בהדייהו ואם אינם בשבת נמצא שפוחתין מאחת ועשרים: ועוד אי נמי כי הדדי נינהו · כלומר אפי' לדבריו שאין תוקעין לפתיחת שערים בשבת והוו להו נמי בשבת שבתוך החג מ"ח כדהוו ארבעים ושמונה בע"ש שבתוך החג ליתני שבת שבתוך החג דהא הוה ליה למיתני ולמישבק ע"ש: דהא שמעינן מינה תרתי שמעת מינה דרבי אליעזר בן יעקב · דאין תוקעין למעלה העשירית אלא על גבי המזבח כדקאמר להו ואזיל ושמעינן מיניה דרבי אחא דתוקעין על כל מוסף דאינו שלשה להבדיל וג' להבטיל אשמעינן ברישא ואמאי שבקה ותנא ע"ש ולא אשמעינן מילתא חדתא אלא דרבי אליעזר בן יעקב לחודה: לפי שאין תוקעין למילוי המים בשבת · שכבר נתמלאו מערב שבת כדתנן בפרק לולב וערבה (לעיל דף מח:) אלא שהיה ממלא מערב שבת: ובצרי להו טובא · כל הנוספות בחג דשער עליון ותחתון ושער המים ולגבי מזבח ובצרי להו נמי דלהבטיל ולהבדיל דערב שבת ואיכא טובא: וליתני ר"ה כו' · לרבי אחא מותבינן אם איתא דתוקעין לכל מוסף ליתני ר"ה שחל להיות בשבת היו שם מ"ח כ"א שבכל יום וכ"ז של שלשה מוספין: כדרבי אליעזר בן יעקב · דמני להו ולא חשיב דלמעלה העשירית:

תוספות

מהו דתימא אפילו כרבנן. ואין בין דקאמר שלא יפסיק בין זה לזה הפסקה מרובה כדי לגמור בשתן כדרבי אבהו דאמר בשילהי ראש השנה (דף לד: ושם) בהם כדי לגמור את כולה אוזר לראש ולאפוקי מדרבי יוחנן דאמר שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא דבהם כדי לגמור את כולן אינו חוזר לראש קמ"ל דוק' לר' יהודה קאמר רב כהנא משום דתקיעה ותרועה ותקיעה כולה אחת היא ואפילו הפסקה מועטת פחות מכדי לגמור בשתן לא יפסיק אלא כדי נשימה דהפסקה צריך כדאמר בשילהי ר"ה (שם) ותקעתם תרועה תקיעה בפני עצמה ותרועה בפ"ע אבל לרבנן לא חיישינן אי מפסיק טובא והשתא לענין תקיעות לא נפקא לן מיניה מידי לרבי יהודה בפלוגתא דר' אבהו ור' יוחנן וכי פליגי אליבא דרבנן ולענין מילי טובא בהלל ובמגילה ובק"ש ובתפלה:

שייר ערב הפסח · יש בשחיטת הפסח עשרים ושבע תקיעות שהפסח נשחט בשלש כתות כת אחר כת כדתנן בתמיד נשחט (פסחים דף סד.) וכל כת קוראה את הלל שלש פעמים שהיו פסחיהן מרובין (א)והם טעונים הלל בשחיטתן ולא היו מספיקין לשחוט פסחיהם כל כת וכת עד שיקראוהו ג' פעמים ואף על גב דתנן ואף על פי שלא שלשו מימיהן הייגו לא גמרו פעם שלישית אבל מיהו אין כת שלא היתה גומרתו שתי פעמים ומתחלת בו פעם שלישית ואין חסר מן התקיעות כלום שבתחלת קריאה תוקעין ובכל קריאה שלש תקיעות כך פירש בקונטרס ואין הלשון משמע כן דתנן התם קראו את ההלל אם גמרו שנו ואם שנו שלשו אף על פי שלא שלשו מימיהן משמע שאפילו כת ראשונה לא התחילה פעם שלישית מעולם ועוד משמע שבג' פרקים היו תוקעין כדאשכחן בסוף מסכת תמיד גבי שיר של תמיד דברו הלוים בשיר הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחואה ושני פרקים יש בהלל מדר' יהודה דאמר מימיהם של כת שלישית לא הגיעה לומר אהבתי משמע דאהבתי הוא תחילת הפרק והודו נמי תחילת הפרק כדאמרינן פרק לולב הגזול (לעיל דף לח: ושם) מכאן שמצוה לענות בראשי פרקים והם היו תוקעין בתחלת ההלל שלש תקיעות כדתנן פרק תמיד נשחט (פסחים דף סד.) נכנסו דלתות העזרה תקעו והריעו ותקעו וכן לכל פרק ופרק נמצא להלל אחד תשע תקיעות וכן לכל כת וכת ואין לך כת שלא היתה גומרת הלל אחד לרבנן נמצא לשלשה כתות שלשה הללות ובהן כ"ז תקיעות אפילו כשלא היו שונות את ההלל כלל וכשהיו שונות נפישי תקיעות טובא אלא הני דפסיקי ליה קאמר דשייר והא דתנן אין מוסיפין על מ"ח הוה מצי לאקשויי זימנין דמוסיפין כגון היכא דשונות את ההלל אבל בלאו הכי פרכינן עלה מערב הפסח שחל להיות בשבת דנפישי לרבי יהודה ולרבנן ומשני כיון דליתיה בכל שנה לא קא חשיב ומה שפירש בקונטרס שהכת קוראה את הלל לא היתה הכת קוראה אלא הלוים קוראים וכן איתא בתוספתא דפסחים הלוים היו עומדים על דוכנן ואומרים את ההלל בשיר אם גמרו שנו ואם שנו שלשו ואע"פ שלא שלשו מימיהם א"ר יהודה מימיהם של כת שלישית לא הגיעה לומר אהבתי כלומר לא הגיעו הלוים לומר אהבתי בשחיטת פסחיהן:

רבינו חננאל

תקיעה לתרועה ולתקיעה ולא כלום צריכא פירושא לאוקמא כרבי יהודה ואילו לא ולא כלום הוה אמרינן לאפוקי מדרבי יוחנן דאמר שמע ט' תקיעות בט' שעות יצא בא רב כהנא לומר שאם ריחק הרבה ביניהם לא יצא לפיכך פירש ולא כלום להודיע דהכי סבירא ליה דכולהו חדא חשיבן כ יהודה: מתני' ע"ש שבתוך החג היו כו' ואמרי' מתני' ר' אליעזר בן יעקב היא מד"א אמר למעלה העשירית [דתניא] ר"א בן יעקב אומר ג' לגבי מזבח כו' פי' חמצריך ג' למעלה העשירית אינו מצריך כלום לגבי מזבח והמצריך ג' לגבי מזבח והוא רבי אליעזר בן יעקב אינו מצריך כלום למעלה העשירית · כי אתא רב אחא בר חנינא מדרומא אתא ואייתי מתניתא בידיה דקתני בה הכל לפי המוספין [תוקעין] · ופירשה הוא בעצמו שתוקעין על כל מוסף ומוסף [תשע תקיעות] בפני עצמן ומקשינן' עליה והא שבת שבתוך החג דאיכא מוסף דחג ומוסף דשבת ואע"ג מדלית מן מ"ח ג' להבטיל העם מן המלאכה כו' [ג'] להבדיל בין קדש לחול שאין תוקעין בהן בשבת ונשתיירו מ"ב ומ' למוסף של שבת הרי נ"א ליתני במתני' שבת שבתוך החג היו שם נ"א תקיעות ופריק ר' זירא אין תוקעין על פתיחת שערים בשבת הרי ט' פי' ג' להבטיל ג' להבדיל ג' לפתיחת שערים אפיק הללו ועייל ט' של מוסף של שבת מ"ט מ"ח הווין ובא רבא ואמר מאן האי דלא חייש לקמחיה שלא שימש כל צרכו ולא ידע שמועת׳ ז ואתי לפרוקי לן לא חזי דמתני' בכל יום תנן ואפי' בשבת. ועוד סוף סוף כי מדלית ג' להבטיל את העם וג' להבדיל ג' לפתיחת שערים ועיילת ט' למוסף של שבת הווין להו מ"ח ואי איתא לדר' אחא בר חנינא ליתני (ע"ש) [שבת] שבתוך החג היו שם מ"ח ואשמעינן מתני' ר"א בן יעקב ואשמעינן נמי דר' אחא בר חנינא · ונדחו דברי רבי זירא ופירק רבא אליבא דרבי אחא ואמר לפי שאין תוקעין על מילוי המים בשבת · פי' שאין מילוי המים בשבת · דתנן כמעשהו בחול כו' · אלא שהיה ממלא מע"ש חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח בשבת ואין שם תקיעה על מילוי המים ולא על שער [העליון] ולא על שער התחתון כו' . ושית אחריני להבטיל ולהבדיל בין קדש לחול וכיון דמדלית הני פ"ו נשתיירו כ"א דבכל יום וג' דלגבי מזבח · ומ' למוספי שבת ומ' למוספי יו"ט הרי מ"ב ובצרי להו טובא לפיכך לא תני [שבת] שבתוך החג דהא לא משתכח בה מ"ח · ומקשינן תוב וליתני ר"ה שחל להיות בשבת דאיכא ג' מוספי של ר"ה ושל שבת ושל ר"ח דאינון כ"ז תקיעות . ג' לפתיחת שערים ומ' לתמיד של שחר ומ' לתמיד של בין הערבים מ"ח ואי איתא לדר' אחא ליתני ר"ח שחל בשבת היו שם מ"ח · ופרקינן איצטריך ליה למיתני ע"ש שבתוך החג לאשמעי' ג' לגבי מזבח ומתניתין ר' אליעזר בן יעקב היא · וליתני ר"ה שחל להיות בשבת לאשמעי' הא דר' אחא בר חנינא · ודחינן אין הכי נמי מיהו תנא הדא ושייר אחריתי · מאי שייר דהאי שייר שייר ערב הפסח נמי אית ביה מ"ח תקיעות כ"א שבכל יום · ושלש תקיעות בכל הלל · ושנינן כי הפסח נשחט בשלש כתות וכל כת ששוחטין פסחים קורין את הלל · ותוקעין ומריעין ותוקעין · ואם גמרו את הלל שונין אותו ואם שנו ועדיין לא נשלמה שחיטת פסחים של כל כת משלשין את הלל נמצאו שתוקעין על כל כת ט' תקיעות בג' כתות כ"ז תקיעות הנה מ"ח תקיעות בערב הפסח ושייר הא שנאה במשנתנו וכשם ששייר

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שייר וכו' פסחיהן מרובים והיו טעונים:

יח א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה כא סמג לאוין סה:
יט ב סמג עשין מג:
כ ג מיי' פ"ו מהלכות תמידין הלכה י:
כא ד מיי' שם הל' ג:

אי משום ערב הפסח לאו שיורא הוא דהא מני רבי יהודה היא *דאמר מימיהם של כת שלישית לא הגיעה לומר °אהבתי כי ישמע ה' מפני שהיו עמה מועטין (*הא אוקימנא דלא כר' יהודה ודלמא האי תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא אלא מאי שייר דהאי שייר ערב הפסח שחל להיות בערב שבת אפיק שית ועייל שית: ואין מוספין על מ"ח: ולא והא איכא ערב הפסח שחל להיות בשבת דאי לרבי יהודה חמשין וחדא אי לרבנן חמשין ושבע כי קתני מידי דאיתיה בכל שנה ערב הפסח שחל להיות בשבת דליתיה בכל שנה ושנה לא קתני אטו ע"ש שבתוך החג מי איתיה בכל שנה זימנין דלא משכחת ליה והיכי דמי כגון שחל יום טוב ראשון בערב שבת כי מקלעינן יום טוב ראשון בערב שבת מדחי דחינן ליה מאי טעמא כיון דאיקלע יו"ט הראשון של חג להיות בע"ש יוה"כ אימת הוי בחד בשבת הלכך דחינן ליה ומי דחינן ליה והא תנן *חלבי שבת קריבין ביוה"כ ואמר רבי זירא כי הוינן בי רב בבבל הוה אמרי הא דתניא *איום הכפורים שחל להיות ערב שבת לא היו תוקעין ובמוצאי שבת לא היו מבדילין דברי הכל היא כי סליקית להתם אשכחתיה לרבי יהודה בריה דר' שמעון בן פזי דיתיב וקאמר ר"ע היא לא קשיא הא רבנן הא אחרים היא דתניא *אחרים אומרים גאין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ארבעה ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה מיתיבי יראש חדש שחל להיות בשבת שיר של ראש חדש דוחה שיר של שבת ואי איתא לימא דשבת ולימא דראש חדש אמר רב ספרא מאי דוחה דוחה לקדם ואמאי תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם אמר ר' יוחנן לידע שהוקבע ראש חדש בזמנו והאי היכירא עבדינן הא היכירא אחריתא עבדינן (*דתניא) *חלבי דתמיד של שחר ניתנין מחצי כבש ולמטה *במזרח ושל מוספין ניתנין מחצי כבש ולמטה *במערב ושל ראש חדש ניתנין תחת כרכוב המזבח ולמטה ואמר

תורה אור: תהלים קטז

[רש"ל: דתנן]

ערב הפסח. שיש בשחיטת פסח כ"ז תקיעות שהפסח נשחט בג' כתות כת אחר כת כדאמר בתמיד נשחט (פסחים דף סד.) וכל כת קוראה את ההלל ג' פעמים שהיו פסחיהם מרובין והיו שוחטין הלל בשחיטתם ולא היו מספיקין לשחוט פסחם של כת וכת עד שיקראוהו שלש פעמים ואף על גב דתנן התם אע"פ שלא שילשו מימיהן היינו לא גמרו פעם שלישית כולו אבל מיהו אין כת שלא היתה גומרתו שתי פעמים ומתחלת בו פעם שלישית ואין חסר מן התקיעות כלום שבתחילת קריאתו תוקעין וכל קריאה ג' תקיעות: לא הגיעה לאהבתי. של קריאה ראשונה ואין בה אלא ג' תקיעות מפני שעמה מועטין בשבתי כתות הראשונות נתמלאה העזרה לכל כת ונשאר כת שלישית במעט ולא היה שחיטת פסחיהן מארכת בכדי קריאת שלש הללות: והאמרת רישא דלא כרבי יהודה. דאי ר' יהודה תקיעה ותרועה ותקיעה בחדא מני להו: סבר לה כוותיה בחדא בערב הפסח ופליג עליה במנין התקיעות: ואלא. הואיל והיכא לאוקמה כרבי יהודה מאי שייר דהאי שייר: ערב הפסח שחל להיות בערב שבת דאפיק שית. מתקיעות כת שלישית כר' יהודה: ועייל שית. דכל ערב שבת דהבטלה והבדלה: ולא מוסיפין על מ"ח ולא. בתנויה גרסינן ליה: דאי לרבי יהודה חמשין וחדא. כ"א שבכל יום ושבעה דמוספין הרי שלשים ושמונה עשרה דשתי כתות ושלשה דכת שלישית הרי חמשין וחדא: זימנין דלא משכחת לה. שיהו בו תקיעות דמילוי המים דמתני': והיכי דמי כגון שחל יו"ט הראשון בערב שבת. דשמחת בית השואבה לא דחיא יום טוב כדתנן מוצאי יו"ט כו' וכי מטי תו ערב שבת הוה ליה שמיני עצרת: מידחא דחינן ליה. ועבדינן ליה אלול מעובר כי היכי דליקלע ראש השנה בשבת: מ"ט כו' בחד בשבא. ותיובין משום ירקייא ומשום מתייא כדאיתא בראש השנה (דף כ.): והתנן פרק אלו קשרים: חלבי שבת. של תמיד של בין הערבים קריבין ביום הכפורים שחל במוצאי שבת אלמא חייל יוה"כ במוצאי שבת: ואמר ר' זירא. התם באלו קשרים: כי הוינן בבבל הוה אמרי הא דתניא יוה"כ שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין. להבטיל ולהבדיל משום דיום הכפורים נמי לאו מלאכה עביד: ובמוצאי שבת. ואם חל יוה"כ להיות במוצאי שבת: לא היו מבדילין. על הכוס בין קודש לקודש כדרך שמבדילין משבת ליו"ט דהתם הוא שיוצא חמור ונכנס קל אבל כאן הנכנס חמור כיוצא לענין כל איסור מלאכה והוה אמרינן דברי הכל היא בין לרבי ישמעאל בין לר"ע דפליגי גבי חלבי שבת קריבין ביוה"כ מיתוקמא: כי סליקית להתם אשכחתיה לרבי יהודה בריה דר' שמעון בן פזי דיתיב וקאמר ר"ע היא. והתם מפרש למילתיה מיהו שמעינן נמי מברייתא דחל יוה"כ במוצאי שבת: הא רבנן הא אחרים. מתני' רבנן דפליגי אדאחרים ואמרי מעברין החדש לצורך הלכך ר"ה בערב שבת לא מיקלע דחינן ליה והנך מתניתין דאמרי מיקלע ולא אמרינן דחינן אחרים היא דאמרי אין מעברין את החדש לצורך: אלא ארבעה ימים בלבד. אם זה באחד בשבת יחול לשנה הבאה בחמישי בשבת דהיינו ארבעה ימים וזה הסדר לפי מולד לשנה הוא שבין מולד למולד עשרים ותשעה יום ומחצה לשני מולדות חמשים ותשעה נמצא כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר ואחרים סבירא להו דאין מעברין ואין מחסרין שום חודש לצורך אלא קובעים ראשי חדשים אחד מלא ואחד חסר לעולם נמצא בין פסח לפסח ד' ימים ששה מלאים וששה חסרים שלש מאות וחמשים וארבעה ימים הן שלש מאות וחמשים ימים חמשים שבועות נמצאו ד' יתירים בין קביעת שנה זו לקביעת שנה הבאה: ואם היתה שנה מעוברת חמשה. דקסבר חדש העיבור לעולם חסר עשרים ושמונה ימים שלו ארבעה שבועות נמצא יום אחד יתר תנהו על ארבעה ימים שבשנה פשוטה הרי חמשה: מיתיבי. לרבי אחא דאמר תוקעין על כל מוסף ומוסף: לידע שהוקבע ראש חדש בזמנו. האי תיובתא עבדינן ליה להיכרא שיכירו דפשיטא להו לב"ד שקידשוהו כהלכתו ולא יגמגם לב אדם עליו דרוב בני אדם לא ראו חידוש הלבנה: חלבי התמיד. ה"ה לכל אבריו דכל אברי עולה קרי חלבי: ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח. ששה כהנים הזוכים בהולכת אברים כדאמרינן בסדר יומא (דף כו:) מסדרין אותו בתחתיתו של כבש נותנין ולמטה במזרחו של כבש עד שיבא המעלה ומקטירן מן הכבש ולמזבח וזה היה סימן שהן של תמיד שפעמים היו מתעכבין אברי תמיד עד המוסף והיה צריך היכר שלא יקטירו למוספין קודם לעולת התמיד דהא מפקינן מקרא שאין שום קרבן קודם על המערכה לתמיד של שחר הלכך היה צריך היכר: ושל מוספין. ניתנין כנגדו במערבו של כבש שהכבש רחבו שש עשרה אמה מן המזרח למערב ואורכו ל"ב מן הצפון לדרום: ושל ראשי חדשים. אברים של מוספי ראשי חדשים נתנין היו בכבש סמוך לכרכוב המזבח למטה הימנו מעט דהייט בחצי העליון של כבש שכל הכבש אורכו שלשים ושתים והיינו משפע ועולה אלא תשע אמות השש אמות מן הארץ לסובב והשלש מן הסובב ולמעלה נמצאו שני שלישי אורך הכבש מן הארץ לסובב: ואמר

אי משום ערב הפסח לאו שיורא הוא הא מני רבי יהודה היא. תימה ופי' יעמידנה כר' יהודה כדי שיקשה לו ופי' האי גוונא איכא בנזיר פרק שלשה מינים (דף לח: ושם) אי משום בל יחל לאו שיורא הוא וכן בב"ק ספ"ק (דף טו.) ובכתובות פרק אלו נערות (דף מא. ושם) אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא (א) בההוא ניחא טפי דאיצטריך ליה למימר הכי כדי שלא יקשה למ"ד פלגא נזקא ממונא דשייר חצי כופר מאי שייר דהאי שייר: כגון שחל יו"ט הראשון של חג להיות בערב שבת. דאין תקיעות של שמחת בית השואבה דוחות יו"ט אע"פ שהתקיעות של בטלה ממלאכות דוחות יו"ט כדתנן בסוף פ"ק דחולין (דף כו:) והטעם פי' בריש פירקין: אלא ד' ימים בלבד. דקסבר אין מעברין את החדש לצורך וכולם הולכים לפי המולדות ובפרק ב' דערכין (דף ט: ושם) פריך דאיכא יומא דבעי לתלת שנין ואיכא יומא דהלקים לתלתין שנין לפי שיש עדיין שמונה שעות ותתע"ג חלקים ועולות השעות יום אחד לסוף שלש שנים והחלקים עולין ליום לסוף שלשים שנה ומשני כיון דליתא בכולי שני לא קחשיב: ואמאי תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. שלא רב ספרא יכול להקשות כן: דתניא אברי תמיד ניתנין מחצי כבש ולמטה במערב ושל מוספין ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח ושל ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח ולמעלה. וכיה שנויה כן בסוף מסכת שקלים (פ"ח מ"ח) ואין גירסת הספרים שלפנינו נכונה: אתקין

רבינו חננאל

וז כך שייר ר"ה שחל להיות בשבת ואמרינן לא יכלת למימר הכי ראית לך למימר משנתנו ר' יהודה היא דאמר מימיה של כת שלישית לא הגיעה לאהבתי כי ישמע ה' מפני שעמה מועטין ואין להן פסחים הרבה כדי שיתעכבו בהן ולא משכחת בע"פ לרבי יהודה אלא מ"ב תקיעות הלכך לאו שיורא הוא ואמרינן והא אמרת מתני' דלא כר' יהודה דמתניתין קתני מ"ח ור' יהודה תני מ"ז. פרקינן האי תנא סבר לה כוותיה בערב הפסח שאין שם אלא שתים מ' תקיעות ופליג עליה בחדא בתקיעות דחשיב כל תלתא חד. הלכך שיורא דערב הפסח לאו שיורא הוא. ואקשינן והא איכא ערב הפסח שחל להיות בערב שבת דמשכחת אפילו לרבי יהודה מ"ח תקיעות כיצד כ"א שבכל יום. וט' לכת ראשונה. וט' לכת שניה. וג' לשלישית הרי כאן מ"ב וג' להבטיל וג' להבדיל בין קדש לחול אלא שייריה הא נמי ר"ה שחל בשבת שייריה ואהדרינן לאקשויי אהא דתנן ואין מוספין על מ"ח ולאו והא איכא ערב הפסח שחל בשבת דאית תמן כ"א תקיעות שבכל יום וי"ח לב' כתות וג' לשלישית הרי מ"ב וט' למוספי שבת הרי נ"א אליביה דרבי יהודה ולרבנן דמוספין ששה לכת תשלישית הרי נ"ז תקיעות. ופרקינן כיון דליתה בכל שנה לא שכיח בכל השנה *) דזמנין דמקלע יו"ט ראשון בע"ש ואין תוקעין למילוי המים ביו"ט. ולא משכחת לה מ"ח תקיעות בע"ש ופרקינן כי מקלע ר"ה בע"ש אתי יוה"כ אחר השבת ודחינן ליה וכן הכי נמי כי מקלע ברביעי אתי יוה"כ בע"ש ודחינן להו דלא למקלע יוה"כ סמוך לשבת בין מלפניה ובין מלאחריה: ירושל' במס' מגילה בתחילה לית כאן חל להיות בשני בשבת ולא חל להיות בשבת דאי חל בשני חל צומא רבא בחד בשבתא ואי בחד בשבתא צומא רבא בערובתא הלכך לא מקלע יו"ט ראשון בע"ש לעולם. ומקשינן איני דלא חייל יוה"כ סמוך לשבת ובאחד בשבת לעולם. והתנן במסכת שבת פרק אלו קשרים חלבי שבת קריבין ביוה"כ. וא"ר זירא כי הוינן בבבל הוה אמ' ינן הא דתנן יוה"כ שחל להיות בערב שבת לא היו תוקעין ובמ"ש לא היו מבדילין דברי הכל היא אלמא חייל יום הכפורים להיות בערב שבת ובאחד בשבת ולא קא דחו ליה. ופרקינן הא דאמר ר' זירא דברי הכל היא ליתא אלא מתני' דהתם אחרים הוא דלית להו דחויים אלא לעולם סבר כולהו ירחי אחד מלא ואחד חסר. דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת אין בין ראש השנה לראש השנה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה השנה מעוברת ה'. וקי"ל דלא הוי בקי ר' מאיר בסוד העיבור והא דאחרים מיפרשא בערכין בפרק אין נערכין ובשבת בסוף אלו קשרים. ואסיקנא דהא דר' זירא לאו דברי הכל היא ולעולם לרבנן כל אימת דמתרמי הכי דחינן להני היכי דמסירי להו בסוד העיבור למשה מסיני והא הלכה לא אימסירא ליה לר' מאיר. הוב מותבינן אהא דר' אחא ר"ח שחל בשבת שיר של ר"ח דוחה את של שבת ואם איתא לימא דר' אחא לימא שיר דר"ח ושיר של שבת במוסף של שבת. ופרקינן אמר רב ספרא איכא למימר דאמר הא והא ומאי דוחה דקתני דקדם דראש והא שבת תדיר. ותנן תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. ופריק רבי יוחנן להודיע שהוקבע ראש חודש בזמנו מקדימין שאינו תדיר. איני הא הכירא אחריתא עבדינן לה באברים וא"ר

*) נראה דחסר בדברי רבינו וצ"ל ע"ש שבתוך החג נמי מי ליתא בכל שנה דזמנין.

פסחים סד.
והא אמרת רישא דלא כר' כצ"ל
שבת קיט.
[יומא מו:]
[שבת קיד:]
[תוספתא ערכין פ"א] שבת פו: ר"ה ו: [ו"ף כ.] ערכין ט.
שקלים פ"ח מ"ח ס"א במערב ס"א במזרח וכ"ה פרש"י

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה אי משום וכו' לאו שיורא הוא ונ"ב בכמה ניחא:

עין משפט
נר מצוה

כב א מיי' פ"ז מהל' כלי המקדש הל' ה:

כג ב מיי' פ"ו מהלכות תמידין הלכה יא סמג עשין רס:

כד ג טוש"ע א"ח סימן תרסב סעיף ג ותרסג סעיף א

ואמר ר' יוחנן לידע שהוקבע ר"ח בזמנו תרי היכירא עבדינן דחזי האי חזי וחזי בהאי חזי מיתיבי דתני רבא בר שמואל יכול כשם שתוקעין על שבת בפני עצמו ועל ראש חדש בפני עצמו כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף ת"ל ובראשי חדשיכם תיובתא דרבי אחא תיובתא מאי תלמודא אמר אביי אמר קרא ובראשי חדשיכם הוקשו כל חדשים כולם זה לזה רב אשי אמר כתיב חדשכם וכתיב ובראשי ואיזה חדש שיש לו שני ראשים הוי אומר זה ר"ה ואמר רחמנא חדשכם חד היא ועוד תניא בחולו של מועד בראשון מה היו אומרים הבו לה' בני אלים בשני מה היו אומרים ולרשע אמר אלהים בשלישי מה היו אומרים מי יקום לי עם מרעים ברביעי מה היו אומרים בינו בוערים בעם בחמישי מה היו אומרים הסירותי מסבל שכמו בששי מה היו אומרים ימוטו כל מוסדי ארץ ואם חל שבת באחד מהם ימוטו ידחה רב ספרא מנח בהו סימנא הומבה"י רב פפא מנח בהו סמנא הומהב"י וסימנך *אמבוהא דספרי תיובתא *דר' אחא בר חנינא תיובתא והא ר' אחא בר חנינא קרא ומתניתא קאמר אמר רבינא לומר שמאריכין בתקיעות רבנן דקיסרי משמיה דר' אחא אמרי לומר שמרבה בתוקעין ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אביי אמר שני ידחה רבא אמר שביעי ידחה תניא כותיה דרבא אם חל שבת להיות באחד מהן ימותו ידחה אתקין אמימר בנהרדעא דמדלגי דלוגי:

מתני'

רש"י

וא"ר יוחנן • לכך שודרין אותן למעלה מאחר אברים להראות שהן חשובין ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו: יכול כשם שתוקעין • על מוסף של ר"ח בפני עצמו כשחל בחול ועל מוסף שבת בפני עצמה כשהיא לבדה: כך תוקעין על כל מוסף ומוסף • כשחלו להיות יחד: ת"ל ובראשי חדשיכם • גבי תקיעות כתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם וגו': הוקשו כל החדשים כולן • לענין תקיעות שתקיעותיהן שוות. שני ראשים • ר"ח ור"ה וקרייה רחמנא חדשכם חסר כתיב לענין תקיעות: בחולו של מועד • דסוכות: מה היו אומרים • בשיר המוספין: בראשון • ביום הראשון דחוה"מ: אומרים הבו לה' וגו' • כל המזמור על שם שהיום תחלת שמחת בית השואבה דהיינו כבוד ועוז ובאותו מזמור קול ה' על המים על שם ניסוך המים: ולרשע אמר כו' • וכל המזמור דברי כבושין הן לנאספים לעזרה למצות החג ושמחים שמחת החג ומוכיחם מה לך לספר חקי כלומר למה לך לבא לבית זה עם שאר עמי אם אינך חוזר בתשובה ובאותו מזמור כתיב זבח לאלהים תודה ושלם לעליון נדריך על שחג הסוכות זמן בל תאחר הוא לשלש רגלים כסדרן וסוף המזמור זבח תודה יכבדנני ושם דרך אראנו וגו': מי יקום לי עם מרעים • ובינו בוערים במזמור אחד הם ובינו בוערים מוקדם ומי יקום לי מאוחר והם מקדימין את המאוחר ונראה בעיני מפני שפרשת מי יקום לי מדברת על גרותן שהיו משועבדין בבית שני תחת מלכי פרס ומלכי יון ומלכי רומי ואף על פי כן אינן נמנעים מלשמוח שמחת מלכם ומתפללים מי יקום לנו להצילנו מן המרעים האלה לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי אם אמרתי מטה רגלי וגו' ברעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו כלומר אף לפי גרותינו אין אנו נמנעין מלבא להשתעשע בתנחומיך וכו' עד סוף המזמור ולמחר בינו בוערים בעם מפני שעכשיו זמן מתנות עניים שהוא זמן אסיף זמן לקט שכחה ופאה ומעשר עני וכשמגיעין ימים האחרונים שהן קרובים לפרוש ולשוב לבתיהם קורין לפניהם להוכיחם שיעשרו כראוי ולא"פ שהמעשרות בצנעה ולא יאמרו מי רואנו ומי יודענו לכך אומר בינו בוערים בעם שאומרים בלבם מי יגיד מעשינו הנוטע אזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט היוסר גוים הלא יוכיח וגו' עד מי יקום לי: הסירותי מסבל שכמו • דברי תנחומין הן אם תזכו בצרה קראת ואחלצך אענך בסתר רעם אבחנך על מי מריבה כו' על המים שנידונין עליהם בחג לפי מה שאני בוחנך אפסוק לך על שם שמתפללין על הגשמים וצריכים להם וכתיב במזמור זה אנכי ה' אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו שאשלח לכם ברכה וסוף המזמור ויאכילהו מחלב חטה וגו': ימוטו כל מוסדי ארץ • במזמור אלהים נצב בעדת אל ואומרים כל המזמור על שם שכתוב בו עני ורש הצדיקו אלו מעשרות שבך הוא נדרש בחולין לדק משלך ותן לו בפרק הזרוע (דף קלד.) לא ידעו ולא יבינו ומי שאינו נותן לבו להבין לכך בחשכה יתהלכו זו מיתה כדתנן (אבות פ"ה מ"ט) בארבעה פרקים הדבר מתרבה כו' במוצאי החג שבכל שנה מפני גזל מתנות עניים וגורם קללה לעולם ורעבון שימוטו כל אפסי ארץ: ואם חל שבת באחד מהן • ידחו שיר המועד מלפני שיר שבת: ימוטו ידחה • שהוא שיר אחרון ונדחה מפני שאמרו באחד בשבת שיר שהיה ראוי לומר אתמול שאין מדלגין סדר השיר ובשני שיר של אחד בשבת נמצא האחרון נדחה: הומהב"י • סימן סדר הפרשיות הוא ומחליף להקדים הסירותי לבינו בוערים בעם: וסימנך • שלא תטעה איזה סימן של רב ספרא: אמבוהא דספרי • גדודי אנשים ונשים רגילים להלך במבוי של מלמדי תינוקות שהתינוקות ואבותיהם ואמותיהם מצויין אצלם אף כאן מי ששמו ספרא היה סימנו הומבה"י שדומה לתיבת אמבוהא: תיובתא דר' אחא • דאמר תוקעין על כל מוסף אלמא דאמר לכל אחד שירו והכא קתני ימוטו ידחה אלמא לא אמרו בשבת של חול המועד אלא שיר של שבת: אמר רבינא לומר שמאריך בתקיעות • ברייתא קתני בתמא הכל לפי המוספין תוקעין ור' אחא פירשה שתוקעין על כל מוסף ולא ה"ל לפרושי הכי דודאי אין אומר אלא שיר אחד ואין כאן אלא תשע תקיעות לשלשה פרקי השיר וברייתא קמ"ל שמאריך במשך התקיעות כשיש שני מוספין ואומרין השיר לאחר שקרבו נסכי שניהם: שמרבה בתוקעין • שמוסיפין חצוצרות ותוקעין יחד וכולהו חד מיחשבי דתנן בערכין (דף יג.) אין פוחתין משתי חצוצרות ומתשע כנורות ומוסיפים עד לעולם: אנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן • משום דאיירי בשתי פרשיות המאורעות ליום דדחינן חדא מינה קבעי לה ואנן דמיבעי לן למימר בצלותא דמוספין את מוספי היום וקרבנות החג אינן שוין שהפרים מתמעטין והולכין ואית לן תרי יומי י"ט מספיקא ולא מצינן למימר בי"ט שני פרשת וביום השני דא"כ עבדינן ליה חול ומיבעי לן למימר ביה ובחמשה עשר יום כיומא קמא היכי עבדינן בראשון של חול המועד ובשאר הימים מי אמרינן ביומא קמא וביום השני דה"ל למימר מאתמול וכן כסדר ונמצא שביום השביעי של ערבה נאמר וביום הששי ועל כרחך למחר שהוא יו"ט לא מצית למימר וביום השביעי דאם כן עבדת ליה חול ונמצא שביעי נדחה או דלמא יומא קמא אמרינן וביום השלישי ושני נדחה ממקומו מפני שהוא ספק ידחה לגמרי: ימוטו ידחה • שהוא אחרון אלמא פרשה שנדחת היום אומרים אותה למחר והאחרונה נעקרת: אתקין אמימר דמדלגי דלוגי • ומנהג כולן עומדין אומרין ביום ראשון של חול המועד ביום השני וביום השלישי ספק שני ספק שלישי ולמחר אומרים ביום השלישי וביום הרביעי ובשלישי דחול המועד ביום הרביעי וביום החמישי וברביעי ביום החמישי וביום הששי ובחמישי דחול המועד שהוא הושענא רבא אומרים ביום הששי וביום השביעי כספיקו והיינו דלוגי שאומרים היום מה שאמרו אתמול כדאמרינן (מגילה דף כג.) גבי ר"ח רב אמר דולג שאומר השני אחד מן הפסוקים שאמר ראשון וכי היכי דאתקין אמימר לענין תפלה עבדינן נמי לענין קוראי התורה שהרביעי הקורא שהוא (א) מוסף בחולו של מועד יותר משאר ימים וניכר שהוא בא לכבוד היום הוא קורא את ספיקי היום כמו שפירש"י לעיל אומרן ואם שבת הוא קוראן המפטיר והשלשה שקורין תחילה אין מקפידין על קריאתם יקראו מה שירצו ומכל מקום כך היו נוהגין רבותי שני ראשונים קוראים שניהם ספיקי היום והשלישי בפרשת יום המחרת שאינה מספיקות היום כלל והרביעי חוזר וקורא מה שקראו שניהם הראשונים:

מתני'

תוספות

אתקין אמימר דמדלגי דלוגי • פי' ראשון של חול המועד אומר ביום השני וביום השלישי לפי שהוא ספק שני ספק שלישי וכן בכל יום ויום של חול המועד ספק הראוי ופירש בקונטרס כי היכי דאתקין אמימר לענין תפלה עבדינן נמי לענין קוראי התורה ורביעי שנתוסף לחול המועד יותר משאר ימים וניכר שהוא בא לכבוד היום הוא קורא ספיקי היום כמו שפ"ה אומרן ואם שבת הוא קוראן המפטיר וג' הקוראים תחילה שנים ראשונים קוראים שתי ספיקות היום והשלישי בפרשת יום המחרת והרביעי חוזר וקורא מה שקראו שנים הראשונים והשתא לפי סדר זה ישתנה הסדר ביום הושענא רבא שאם יקראו שנים הראשונים שתי ספיקות היה השלישי זקוק לקרות ביום השמיני עצרת תהיה לכם ואין נכון לקרות בחג פרשה שאינה של חג ואם מתחיל הראשון וקורא פרשה שלפני הספיקות ושני ושלישי קוראים הספיקות נמצא שאין סדר זה כסדר שאר הימים ועוד דבחנוכה כשקוראין בפרשת נשיאים רגילים שנים הראשונים לקרות נשיא אחד דיומא ושלישי קורא דלמחרת אלמא חשיב ראשון עיקר ובחג איפכא דאדרבה האחרון נחשב עיקר לפיכך ראוי להנהיג שכל הארבעה הקוראים בתורה אין קוראים כי אם בספיקות יום ראשון של חול המועד קורא ראשון ביום השני ושני ביום השלישי וחוזר שלישי וקורא ביום השני ורביעי ביום השלישי וכיוצא בזה קורין בספיקות בכל יום ויום:
ובחילוק

רבינו חננאל

ואמר ר' יוחנן לידע שהוקבע ר"ח בזמנו ואסיקנא תרי הכירא עבדינן ליה דחזי האי חזי ודלא חזי האי חזי האי • ת"ש יכול כשם שתוקעין של ר"ח בפ"ע ושל שבת בפ"ע כך היו תוקעין על כל מוסף ומוסף ת"ל ובראשי חדשכם ואמרינן בה תרי טעמי חדא הוקשו כל החדשים זה לזה שאין תוקעין *) בכל ר"ח • ואמר רב אשי כתיב ראשי דמשמע ב' וכתיב חדשכם חסר דמשמע חדא שנאמר ובראשי חדשכם ש"מ איזהו חדש שיש לו ב' ראשים ואתה מזכירו חדש אחד הוי אומר זה ר"ה שהוא גם ר"ח ואי אתה מחשבו אלא (ראש) [חדש] אחד תוב מקשינן אדר' אחא מהא דתניא בענין שיר של כל יום משש ימי סוכה וקתני בזמן שחלה שבת להיות באחד מהן ימוטו שהוא שיר של לוים ביום האחרון מחולו של מועד ידחה כלומר האחרון אחרון נדחה. ואי איתא לדר' אחא אמאי נדחה ליתני לשבת וליתני דיומיה דהא תנן בשיר (בתמיד פ"ז) על כל פרק תקיעה ועלתה בתיובתא לרב אחא ואמרינן והא ר' אחא מתניתא תני ואין נדחו דבריו ופריק רבינא לר' אחא הא פירושא דמתניתא דאייתי לה בידיה כך פירוש' דהא דתניא הכל לפי המוספין [תוקעין] לומר שמרבה בתוקעין או מאריך בתקיעות כלומר מרבין כהנים ותוקעין ומריעין ומאריכין לפי המוספים והכל ביחד • אבל לזה בפ"ע ולזה בפ"ע לא • ואנן דאית לן תרי יומי היכא עבדינן במקרא בסיפרא ובתפלה • אביי אמר שני נדחה פירוש בשני ימים טובים קרינן בין בסיפרא בין בצלותא ובחמשה עשר יום וגו' ובשלישי קורין ביום השלישי נמצא יום ב' שנדחה • רבא אמר שביעי נדחה פי' ב' ימים טובים קורין ובחמשה עשר יום ומחר שהוא חולו של מועד קורין וביום השני ואחריו וביום השלישי ואחריו וביום הרביעי ואחריו וביום החמישי ואחריו שהוא יום ערבה וביום הששי ולמחר שהוא יו"ט קירין ביום השמיני נמצא יום טוב שביעי הוא שנדחה • תניא כרבא' הא דתניא ימוטו ידחה פי' האי שיר דפריש בהא ברייתא שיר דיומי דחולו של מועד דחג הסוכות הוא • ימוטו ידחה דקתני **) יו"ם [של] ערבה שהוא ששי לימי חולו של מועד. אתקין אמימר בנהרדעא דמדלגין דלוגי מצאנו וישראל קורא ביום הרביעי

שפירש גאון וצ"ל הכין מנהג באתרין בתרין מתיבתא ביום הראשון וביום השני שהן יו"ט קורא ובחמשה עשר בלבד ביום השלישי שהוא חול קרי כהן וביום השני ולוי קורא וביום תנ' וישראל קורא ביום הרביעי

*) נראה דצ"ל שאין תוקעין בחודש שיש בו ב' מוספין רק כמו בכל ר"ח. **) מלת דצ"ל פירוש שיר של יו"ט של ערבה ופי'.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אתקין וכו' הקורא שהוא מוסף בחולו של מועד:

מתני' יום טוב הראשון של חג היו שם י"ג פרים אילים שנים ושעיר אחד נשתיירו שם י"ד כבשים לשמונה משמרות ביום ראשון ששה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בשני חמשה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בשלישי ד' מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד ברביעי שלשה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בחמישי שנים מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בששי אחד מקריב שנים והשאר אחד אחד בשביעי כולן שוין בשמיני חזרו לפייס כברגלים אמרו מי שהקריב פרים היום לא יקריב למחר אלא חוזרין חלילה: גמ' נימא מתני' רבי היא ולא רבנן דתניא פר הבא בשמיני בתחילה מפיסין עליו דברי רבי וחכמים אומרים אחת משתי משמרות דלא שלשו בפרים עושה אותו אפילו תימא רבנן אטו שתי משמרות לא אפוסי בעי כמאן אזלא הא דתניא *כל המשמרות שונות ומשלשות חוץ משני משמרות ששונות ואין משלשות נימא רבי ולא רבנן אפי' תימא רבנן מאי לא שלשו בפרי החג ומאי קמ"ל הא קמ"ל מי שהקריב פרים היום לא יקריב למחר אלא חוזרין חלילה א"ר (*אליעזר) הני שבעים פרים כנגד מי כנגד שבעים אומות פר יחידי למה כנגד אומה יחידה משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך א"ר יוחנן אוי להם לעובדי כוכבים שאבדו ואין יודעין מה שאבדו בזמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר עליהן ועכשיו מי מכפר עליהן: מתני' *בשלשה פרקים בשנה היו כל משמרות שוות באימורי הרגלים ובחילוק לחם הפנים בעצרת אומר לו הילך מצה הילך חמץ משמר שזמנו קבוע הוא מקריב תמידין נדרים ונדבות ושאר קרבנות צבור ומקריב את הכל: גמ' אימורי הרגלים של גבוה נינהו אמר רב חסדא מה שאמור ברגלים ת"ר מנין שכל המשמרות שוות באימורי הרגלים ת"ל ובא בכל אות נפשו ושרת יכול אף בשאר ימות השנה כן תלמוד לומר מאחד שעריך לא אמרתי אלא *בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד: ובחילוק לחם הפנים כו': תנו רבנן מנין שכל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים
תלמוד

רש"י

מתני' יו"ט הראשון של חג כו' וכל המשמרות עולות לרגל ושם עשרים מהם מקריבין שם עשרה בהמות הללו: נשתיירו כו' דכל המשמרות זוכות בחובות הבאות מחמת הרגל ברגל ואין משמר של אותה שבת יכולה לעכב עליהן כדאמרינן בגמרא: יום הראשון · שהיו שמונה משמרות לי"ד כבשים ששה משמרות מן השמונה היו מקריבין שני כבשים כל אחת מהן הרי שנים עשר כבשים: והשאר · שנים הנותרות מקריבות אחד אחד: בשני · שנתמעט אחד מן הפרים ונשתיירו תשעה משמרות לי"ד כבשים: חמשה מהם מקריבים שנים שנים · הרי עשרה: והשאר · ארבעה הנותרות מקריבות כל אחת כבש אחד: בשלישי · שנתמעט עוד אחד מן הפרים ונשארו עשרה משמרות לי"ד כבשים: ארבעה מקריבין שנים שנים · דהוו להו שמונה: והשאר אחד אחד · ששה כבשים לששה משמרות: בשביעי כולן שוין · כל המשמרות המקריבות כבשים שוות שכל אחת מקרבת אחד שהרי אינם אלא שבעה פרים ואילים שנים ושעיר אחד לעשרה משמרות נשתיירו י"ד כבשים לי"ד משמרות: בשמיני חוזרים לפיים כברגלים · פר אחד ואיל אחד ושבעה כבשים הקריבים בשמיני אין קריבים כסדר קרבנות החג שקרבו לפי סדר משמרות כדבעינן לפרושי במסקנא אלא כל המשמרות באות ומפיסות עליהן כמו שמפיסין בשאר רגלים שאין קרבנותיהן מרובין להקריבן לפי הסדר ולהשוות בהן כל המשמרות אף בשמיני כולן מפייסין והזוכה בפיים מקריבו ובסדר יומא (דף כב.) מפרש היאך מפיסין: אמרו מי שהיה מקריב היום פרים לא היה מקריב למחר · פרים שאין המשמרות שהקריבו כבשים אתמול מניחים אותם אלא חוזרין חלילה ונמצאו כולן שונות ומשלשות בפרים חוץ משתים ששונות ואין משלשות כיצד ביום הראשון היו י"ג פרים והקריבו י"ג משמרות כדרך שסדרום בדברי הימים (א כד) יהויריב ראשון ואחריו ידעיה חרים כו' כולן כמות שהן סדורים נשתיירו עשתי עשרה אחרונות לאילים ולכבשים למחרת היו שנים עשר פרים ומקריבין אותן הנך י"א משמרות וחוזר יהויריב ומקריב אחד נמצא ששנה יהויריב לבדו בשלישי היו אחד עשר פרים והקריבום י"א משמרות שאחרי יהויריב נמצא ששנו י"ב משמרות ברביעי היו עשרה פרים והקריבום עשרה משמרות שלאחריהם הרי ששנו נמצאו כ"ב משמרות שונות בחמישי תשעה פרים שתי משמרות האחרונות הקריבו שנים מהן וחזר יהויריב ושש משמרות שלאחריו והקריבו שבעה הרי ששילשו שבעה משמרות בששי שמונה פרים והקריבום השמונה שלאחריהם הרי ט"ו משמרות ששילשו בשביעי שבעה פרים לשבעה משמרות נמצאו כולן משלשות חוץ משתים האחרונות: גמ' לימא מתניתין · דקתני בשמיני חוזרים לפיים כברגלים וקא סלקא דעתיה דכל המשמרות באות ומפיסות רבי היא ולא רבנן: בתחילה מפיסין עליו · כל המשמרות כאילו הוא תחילת קרבנות ולא אמרינן ליקרבו חד מהנך שלא שילשו: לאו אפוסי בעי · בין בתיקון איזה מהן תזכה בו ולמאי הואיל פיים דקאמר מתני' בין שתיהן היא דהא לא תנן ביה בתחילה: מאי קמ"ל · וכי מניינא אתא לאגמרינן שכן עולה החשבון כשחוזרין חלילה: ומשני קמ"ל מאי דאשמועינן נמי תנא דמתניתין מי שהיה מקריב פרים היום כו': שבעים פרים · פרי החג שבעים הם חוץ משל שמיני כנגד שבעים אומות לכפר עליהם שירדו גשמים בכל העולם לפי שנידונין בחג על המים: פר יחידי · של שמיני: שאהנה ממך · אין לי הנייה וקורת רוח בשל אלו אלא בשלך: מתני' בג' פרקים · בשלשה רגלים: באימורי רגלים · בעורות של עולות ובחזה ושוק של שלמי חגיגה הבאות מחמת הרגל ובגמרא מפרש מאי לשון אימורים דקתני: ובחילוק לחם הפנים · אם אירעה שבת ברגל שבשבת מסלקין אותו ומסדרין לחם אחר תחתיו כדכתיב (ויקרא כד) ביום השבת יערכנו: ובעצרת · כשאירע בשבת ויש בו חילוק חמץ דשתי הלחם וחילוק לחם הפנים שהוא מצה כדאמרינן בכל המנחות באות מצה (מנחות דף נב:): אומר לו · לכל אחד כשנותנין לו חלקו הילך מצה וכשנותנין לו בשתי הלחם אומרים לו הילך חמץ לפי שאין חולקים קרבן כנגד קרבן אלא מכל אחד חלקו כדקיימא לן בקידושין (דף נג.) ובמנחות (דף עג.) מלכל בני אהרן תהיה ולפיכך מודיעים אותו: משמר שזמנו קבוע · שהיה משמש בשבת זו שהרגל חל בתוכה: מקריב תמידין · שהרי אינם בשביל הרגל: ונדרים ונדבות · שנדבו ונדרו כל השנה ומקריבין אותם עכשיו אין שאר המשמרות זוכין בהם שאין זוכין אלא חובות שמחמת הרגל: והוא מקריב את הכל · בגמרא מפרש לאתויי מאי: גמ' אימורין דגבוה נינהו · ומאי שוות איכא: במה שאמור ברגלים · בחילוק קרבנות האמורים ברגל הראויין להתחלק כגון חזה ושוק של שלמי חגיגה של כל יחיד ויחיד ועורות של עולות ראייה ומוספי צבור ושעירי חטאות: ובא בכל אות נפשו ושרת ככל אחיו · שאין המשמר מעכב עליו וכיון דזוכה בעבודתו זוכה באכילתו דכתיב (ויקרא ז) לכהן המקריב אותה לו תהיה ובכ"ד מקומות נקראו כהנים לוים: ת"ל מאחד שעריך · רישיה דקרא וכי יבא הלוי מאחד שעריך ודריש ליה הכי כמו באחד שעריך כשכל ישראל נכנסין בשער אחד כלומר בעיר אחת: מנין שכל המשמרות שוות · ברגל בחילוק לחם הפנים:
תלמוד

תוספות

ובחילוק לחם הפנים · דוקא בחילוקו שוין אבל סילוקו וסידורו והקטרת הבזיכין למשמר הקבוע דהכי תניא בתוספתא לחם הפנים עבודתו במשמר הקבוע ואכילתו בכל המשמרות והיינו טעמא משום דבגמרא מרבינן ליה חלק כחלק יאכלו משמע לאכילה רביה רחמנא ולא לעבודה ומוסף שבת לא מפרשה מתניתין מידי ושייך והוי בכלל דשאר קרבנות צבור וכי קאמר בגמרא לאתויי פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז הוה מצי לאתויי מוסף שבת דבהדיא קתני בתוספתא שהוא למשמר הקבוע והא דמרבה לחם הפנים טפי דיאכלו משמע מידי דאכילה הוא עיקרו והיינו לחם הפנים שכבר נעשה מלותו משבת שעברה שסידרוהו על השלחן ואינו מחוסר מעתה אלא סילוק דאי משום הקטרת בזיכין להתיר לחם קאתיין ואין עבודה זו בגוף הלחם:
עד

[תוספתא פ"ד]
[צ"ל אלעזר]
[תו"כ יז]
[פסחים סד.]

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"י מהל' תמידין הלכה יב:

כו ב מיי' שם הל' יג:

כז ג מיי' פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ד סמג עשין קעב:

כח ד מיי' שם הלכה ה ופ"ד מהל' תמידין הלכה יב:

כט ה ו מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הלכה ה:

רבינו חננאל

הרביעי והרביעי דהוא מפטיר קורא וביום השני וביום השלישי · וכן מזכירין תרי עניני ובשביעי קורא ביום הששי וביום השביעי וכן בתפלה: מתני' יום [טוב] הראשון שהיו שם י"ג פרים כו' פי' בכל הרגלים בכל המשמרות של כהנים באות לחוג (יהיה החלות) להיות כולן מקריבין קרבנות של .חג וכשם שכולן מקריבין כך היו כולן חולקין ביו"ט הראשון של חג היו שם ל' בהמות י"ג פרים וב' אילים ושעיר אחד הרי ט"ז וי"ד כבשים הפרים והאילים והשעיר חולקין ט"ז משמר בהמה אחת נשארו י"ד כבשים לח' משמרות ביום הראשון שש משמרות מקריבין ב' ב' כבשים [הרי י"ב כבשים] ושתי משמרות מקריבין א' א' יום שני חסר הפרים י"ב פרים ואילים ב' ושעיר א' ט"ו בהמות לט"ו משמרות נשתיירו י"ד כבשים לט' משמרות מקריבין ב' ב' וד' מקריבין א' א' · יום ג' י"א פרים וב' אילים ושעיר י"ד בהמות לי"ד משמרות נשתייר שם י"ד כבשים לי' משמרות ד' משמרות מקריבין ב' ב' וששה משמרות מקריבין א' א' · וכן סדר כל יום עד שביעי ובשביעי כולן שוין כי ז' פרים לז' משמרות וב' אילים לב' משמרות ושעיר למשמר' הרי י' ונשתיירו י"ד כבשים לי"ד משמרות כל אחד כבש אחד בשמיני חזרו לפיים כרגלים · ופליג רבי ורבנן לענין פר הבא בח' דרבי סבר מפיסים עליו כל המשמרות בכל הרגלים וחכמים סברי אין מפיסין עליו אלא ב' משמרות שלא שילשו בפרי החג והן מפיסין עליו בלבד לפי שפרי החג כולן הן ע' ותנן מי שהיה מקריב בפרים היום לא היה מקריב למחר אלא חוזרין חלילה הלכך כשתחלק את ע' פרים לכ"ד משמרות נמצאו ביד כ"ב ג' פרים לכל משמר ומשמר נשארו ב' משמרות בידם ב' ב' ואלו הן ב' שלא שילשו בפרים ומתני' לא אכרעא דאתיא נמי כרבנן והא דתניא כל המשמרות כולן שונות ומשלשות בפרים חוץ מב' משמרות ששונות ואינן משלשות איכא דאוקמא בפרי החג וחושבנא בעלמא קמ"ל אבל בפר דשמיני משמרת אחת מהנך תרתי דאמרן שקלא ביה ולא פליגא אדרבנן ואיכא לאוקמא כרבי: מתני' בשלשה פרקים בשנה היו כל המשמרות שוין באימורי רגלים ובחלוק כו' · ש"מ דלית למשמר קבוע בההוא שבוע לא באימורי הרגלים ולא בלחם הפנים אלא כאחת מן המשמרות כולן · ובעצרת נמי שתי הלחם לכ"ד משמרות היו מתחלקות ואמרו לראש המשמר הא לך מצה דהוא מן לחם הפנים והא לך חמץ דהוא משתי הלחם · פי' אימורי הרגלים האמור בקרבנות הרגלים כגון חטאת צבור וכיוצא בו דתנן בהו דנאכלין לזכרי כהונה לפנים מן הקלעים וכל חובות הבאות מחמת הרגל בהגל אבל עולות דגבוה נינהו והיינו דאמר רב חסדא מאי אימורי [הרגלים] מה שאמור ברגלים ותלמודא מכי יבא הלוי מאחד תנו' ושרת בשם ה' תנו' · בשעה שכולן נכנסים

תורה אור

°תלמוד לומר °חלק כחלק יאכלו כחלק עבודה כך חלק אכילה ומאי אכילה אילימא קרבנות מהתם נפקא °לכהן המקריב אותה לו תהיה אלא לחם הפנים יכול אף בחובות הבאות שלא מחמת הרגל ברגל ת"ל °לבד ממכריו על האבות מה מכרו האבות זה לזה אני בשבתי ואתה בשבתך: בעצרת אומר לו הילך וכו': איתמר רב אמר "סוכה ואח"כ זמן רבה בר בר חנה אמר זמן ואחר כך סוכה רב אמר סוכה ואחר כך זמן חובא דיומא עדיף רבה בר בר חנה אמר זמן ואחר כך סוכה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם לימא רב ורבה בר בר חנה בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל קמיפלגי דת"ר *דברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה בית שמאי אומרים מברך על היום ואחר כך מברך על היין ובית הלל אומרים "מברך על היין ואחר כך מברך על היום בית שמאי אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא וכבר קידש היום ועדיין יין לא בא ובית הלל אומרים מברך על היין ואחר כך מברך על היום שהיין גורם לקידושא שתאמר *ד"א ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם לימא רב דאמר כבית שמאי ורבה בר בר חנה דאמר כבית הלל אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לבית הלל עד כאן לא קאמרי בית הלל התם אלא שהיין גורם לקידושא שתאמר אבל הכא אי לאו זמן מי לא אמרינן סוכה ורבה בר בר חנה אמר לך אנא דאמרי אפילו לבית שמאי עד כאן לא אמרי בית שמאי התם אלא שהיום גורם ליין שיבא אבל הכא אי לאו סוכה מי לא אמרינן זמן תנן בעצרת אומר לו הילך מצה הילך חמץ והא הכא דחמץ עיקר ומצה טפל וקתני הילך מצה והילך חמץ תיובתא דרב אמר לך רב תנאי היא דתניא הילך מצה הילך חמץ אבא שאול אומר הילך חמץ הילך מצה דרש רב נחמן בר רב חסדא לא כדברי רב דאמר סוכה ואחר כך זמן אלא זמן ואחר כך סוכה ורב ששת בריה דרב אידי אמר סוכה ואחר כך זמן והלכתא סוכה ואחר כך זמן: משמר שזמנו קבוע [וכו'] ושאר קרבנות צבור: לאתויי מאי לאתויי פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים: והוא מקריב את הכל: לאתויי מאי לאתויי קייץ המזבח: **מתני'** "יום טוב הסמוך לשבת בין מלפניה בין לאחריה היו כל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים "חל להיות יום אחד [להפסיק] בינתים משמר שזמנו קבוע היה נוטל עשר חלות והמתעכב נוטל שתים "ובשאר ימות השנה *הנכנס נוטל שש והיוצא נוטל שש רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום בילגה לעולם חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה סתומה: **גמ'** מאי מלפניה ומאי מלאחריה אילימא לפניה יום טוב ראשון לאחריה יום טוב אחרון היינו שבת שבתוך החג אלא לפניה יום טוב אחרון לאחריה יום טוב ראשון מ"ט כיון דהני מקדמי והני מאחרי תיקנו רבנן מילתא כי היכי דניכלו בהדי הדדי: חל יום אחד:

והני

תלמוד לומר חלק כחלק · בתריה דההוא קרא דלעיל כתיב דלוקמא ברגל: חלק אכילה · שוה בטלן כחילוק עבודה דאתרבי לעיל מוכא בכל אות נפשו ושרת: ומאי אכילה · אילימא לאשמועינן: אילימא אכילה דקרבנות · דשעירי חטאות וחזה ושוק: מהתם נפקא לכהן המקריב אותה וגו' · מי שעובדה אוכלה וכיון דאתרבי לעבודה פשיטא דמיכל נמי אכלי: אלא לחם הפנים · איצטריך לרבויי שאין בו שום עבודת לחם שכבר נעשית עבודתו משבת שעברה: יכול אף חובות הבאות שלא מחמת הרגל ברגל · יהו זוכין בעבודתן ויחלוקו: ת"ל לבד ממכריו · חוץ ממה שמכרו אבות זה לזה: ומה מכרו אבות זה לזה · כלומר שהתנו ביניהם שיהו משמשין כל אחד בשבתו קבוע: אני בשבתי ואתה בשבתך · ונדרים ונדבות וקרבנות צבור דאיתנהו בשאר ימות השנה והרי הן למשמר המשמש ליתנהו בכלל הרגל שלא יהו שוין בהן אלא למשמר שבאותו שבוע יהו כבשאר ימות השנה הלכך על כרחך לא אתרבו מחלק כחלק יאכלו אלא ממשמעותיה דקרא דבר שאין בו אלא אכילה והיינו לחם הפנים דאכילה אית ביה אבל עבודה לית ביה: סוכה ואח"כ זמן · מי שלא בירך שהחיינו בעשייתה שהיתה עשויה ועומדת ותניא בפרק לולב וערבה (לעיל דף מו.) כשנכנס לישב מברך שתים סוכה וזמן ואמר רב סוכה לימא ברישא והדר זמן: זמן תדיר · שנוהג בכל הרגלים: דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה · דברים שנחלקו בהלכות סעודה: מברך על היום · כשמקדש בערבי שבתות קידוש היום תחילה ואחר כך ברכת היין: שהיום גורם ליין שיבא · שאם לא מפני קידוש לא היה נזקק לכוס לפני סעודה: וכבר קדש היום · כלומר ועוד טעם אחר שקדש היום מאליו משחשיכה ועדיין יין לא בא לפניו: שהיין גורם לקידוש שתאמר · שאם לא היה לו יין לא היה מקדש בכדי והוא הדין נמי למקדש על הפת מקדים ברכת הפת מהאי טעמא שהפת במקום יין: לימא רב · דאמר חובת היום עדיפא מתדיר דאמר כבית שמאי: ורבה כב"ה · דאמרי תדיר עדיף: אלא שהיין גורם כו' · אי לאו דהאי טעמא נמי איכא משום תדיר לא הוו מקדמו ליה דחובת היום עדיפא: אי לאו סוכה · אי לאו ישיבת סוכה מי לא אמרינן זמן כגון הולכי דרכים דפטורין מן הסוכה אומרין זמן בשביל המועד כמו בשאר רגלים: דחמץ עיקר · שהיא חובה ליום: ומצה טפל · שהוא של שבת שעברה וקתני דפלגי מצה ברישא אלמא תדיר עדיף: פר העלם דבר של צבור · אם אירע בהן ברגל שעברו עבירה בהוראת ב"ד: קייץ המזבח · כשהוא בטל שלאחר הקטרת תמיד ואין מביא נדר ונדבה היו שופרות שם שנותנין בהם מעות כל מותרות השנויין בהש"ס בכל מקום וכ"מ שאמרו ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה ומהן לוקחין עולות לקיץ המזבח ולשון קייץ כאדם האוכל תאנים בקיוצות סעודה *: **מתני'** בין מלפניה בין מלאחריה · מפרש בגמרא שחל יו"ט לאחריה דלא הוי ליה שבת שבתוך החג ואפ"ה הואיל וצריכין להקדים ביאתן מע"ש בשביל יו"ט שהרי בשבת לא יוכלו לבא חולקין בלחם הפנים וכן *אם חל שמיני לפניה בע"ש אע"פ שאין השבת בתוך החג חולקין בו הואיל ולא יוכלו ללכת: חל יום אחד להפסיק בינתים · כגון שחל יו"ט ראשון בשני בשבת שהיו יכולין לבא באחד בשבת והם קדמו ובאו מע"ש או שחל יו"ט האחרון בחמישי בשבת שהיו יכולין לילך מע"ש ונתעכבו שם בשבת כל המשמרות שנתעכבו אין נוטלין אלא שתי חלות ומשמר שזמנו קבוע נוטל עשר וחולקין אותן בין משמר הנכנס למשמר היוצא כדרך כל שבתות השנה: הנכנס נוטל שבע · מפרש בגמרא שהמשמרות מתחלפות בשבת זו עובדת שחרית וזו עובדת ערבית כדאמרינן בגמרא בברייתא: הנכנסים חולקין ביניהם בצפון · את המגיע לחלקן כדאמרינן בגמרא כדי שיראו הנכנסין שהצפון עיקר שהרי קבעו הכתוב לשחיטת קדשי קדשים: והיוצאים חולקים בדרום · כדי שיראו שהן יוצאין והולכין להם לפיכך שינו מקומן אלל רוח שאינו עיקר: בילגה · שם המשמרה: לעולם חולקת בדרום · ואפי' כשהיא נכנסת קנס הוא שקנסוה כדמפרש בגמרא: וטבעתה קבועה · כ"ד טבעות היו בעזרה במקום בית המטבחיים כנגד עשרים וארבע משמרות והיו נתונות באבני רצפה והטבעת פתוחה מצד אחד והופכה למעלה ומכניס צואר הבהמה לתוכה וחוזר והופך פתחה לתוך הרצפה וטבעת של בילגה קבועה ואינה נהפכת כדי שתשתמש בשל אחרים וגנאי הוא לה: וחלונה סתומה · חלונות היו בבית החליפות בעובי כותלי התאים שבצפונו של היכל ששם גונזין את סכיניהן כדתנן במסכת מדות (פ"ד משנה ז) וסתמו חלונה של בילגה:

והני

עד כאן לא קאמרי ב"ה התם אלא שהיין גורם לקידוש שתאמר · תימה הא קאמרי ב"ה דהיין תדיר וי"ל לא מטעם זה להודיה קודמת לחובת היום דגימא מטעם זה יקדים זמן לסוכה ושמא איגו בא ליישב דברי רב אלא לפי דבריו בדין ולא לפי טעמי בית הלל:

והלכתא סוכה ואח"כ זמן · ולא חיישינן לההם מתני' דקתני הילך מצה הילך חמץ אע"ג חשיב נמי לחם הפנים חובת היום אף על פי שהם משבת שעברה: בולינא

דברים יח
ויקרא ז
דברים יח
ברכות נא. פסחים קיד.
שם
גמ ס נא.
[יומא יח.]
[עי' בשב, עוה יב:]
[עי' תוי"ט]

ל א מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה יב סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרמג סעיף א.
לא ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ו סמג עשין כט טוש"ע א"ח סימן רעא סעיף י:
לב ג מיי' פ"ד מהל' תמידין הלכה יב:
לג ד מיי' שם הל' יג:
לד ה מיי' שם הל' יג:

רבינו חננאל

נכנסים בשער אחד ושרת. ותלמודא דלחם הפנים [מרכתיב] חלק כחלק יאכלו השוה (בין) אכילה לעבודה מה עבודה פי' עבודה של אמורי הרגלים שאמרנו בה שכל המשמרות שוין בחילוקה כן חלק אכילת לחם הפנים כולן לוקחין ממנו *) ובא בכל אות נפשו אף אכילה כיוצא בה · והני מילי ברגלים אבל בשאר ימות השנה לבד ממכריו כו' מה מכרו אבות זה לזה: אני בשבתי ואתה בשבתך כל המשמרה זוכה בכל הקרבנות הבאות בשבתה: פיסקא אתמר רב אמר סוכה ואח"כ זמן. פירוש מקדים ומברך לישב בסוכה ואח"כ זמן סבר חיובא דיומא עדיף לאקדמה · רבה בר בר חנה אמר זמן ואחר כך סוכה סבר תדיר קודם ורב אמר לך הא הודאה בעלמא הוא ולית ביה תדיר קודם **) וחלוקו ב"ש וב"ה קמו בה רב ורבה בר רב הונא וכל חד מינייהו אסיק ממרית כתרווייהו ואתינן לאכרועי מדתנן הילך [מצה] תחלה דהיא תדירה והדר חמץ דהוא חיובא דיומא ואמר לך רב תנאי היא ואסיקנא כרב והלכתא סוכה ואח"כ זמן: מתני' יו"ם הסמוך לשבת מלפניה כו' מאי לפניה ומאי לאחריה · פירוש יו"ם האחרון שחל בע"ש זהו לפניה ואם חל יו"ם הראשון להיות באחד בשבת זהו לאחריה · מ"ם כיון דהני לא סגי להו אלא דקדמי אתי והני לא סגי דלא מעכבי תקינו רבנן להו לחם הפנים אבל יום טוב הראשון לפניה יום טוב אחרון לאחריה [היינו] שבת שבתוך החג ואנן בעינן שתהא שבת לרגל הסמוכה ואינה מן הרגל [רק] כיון שאי אפשר לבאין שלא יקדימו בו' בשבת בזמן שהיא לפני הרגל ואי אפשר שלא יתעכבו עד אחד בשבת בזמן שהיא אחר הרגל תקנו חכמים לשאר משמרות לחלוק בלחם הפנים · ויש מי שאומר יו"ם סמוך לשבת מלפניה כגון דמקלע יו"ם באחד בשבת · כל יו"ם דהוא צריכין משמרות למיתיא מן מעלי [שבתא] ומאחריה כגון דמקלע יו"ם במעלי [שבתא] כל יום דצריכין משמרות לאחורי עד בתר שבתא תקינו להו רבנן לכל המשמרות לחלוק בלחם הפנים:

מתני' חל [יום] אחד להפסיק בינתים כו' : פיסקא אחד מימי החול (יום) להפסיק בין יו"ם לשבת ווהו בינתים כאשר פירש תנא והוא המביא לידי עיכוב כו' עד המתעכב נוטל פי שנים · פי' כגון שחל יו"ם האחרון להיות בחמישי בשבת ויש במשמרות פי שעיירותיהן רחוקות ונמנעין מלצאת בע"ש ומתאחרות וצריך להתעכב עד אחד בשבת ווו היא משמר המתעכב כזה ששנינו משמר שזמנו קבוע והוא משמר יוצא ומשמר הנכנס נוטל י' חלות והמתעכב כגון זה שפירשנו למעלה נוטל שתים וכן בזמן שחל יו"ם (האחרון) הראשון בשני בשבת נמצא משמר היוצא מתעכב (לחוג) [משום החג]שאינו יכול לילך ולחזור ם ביום

*) נראה דחסר כאן היום סיבוס וצ"ע כמו דבשבועות כולן חולקין כם דכתיב ובא בכל אות נפשו ושרת אף אכילה כיוצא בה. **) נראה דצ"ע ומ"ד דתלמודא דבחלוקת ב"ש וב"ה שמו גם רב וכו'.

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ד מהל' תמידין הלכה ט :

והני תרתי מאי עבידתייהו אמר ר' יצחק בשבר הגפת דלתות ונימא ליה דל בדל אמר אביי *בוצינא טבא מקרא אמר רב יהודה ובמוספין חולקין מיתיבי ^א^משמרה היוצאת עושה תמיד של שחר ומוספין משמרה הנכנסת עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין ואילו מוספין חולקין לא קתני האי תנא בחלוקה לא קא מיירי אמר רבא והא תנא דבי שמואל דמיירי בחלוקה ובמוספין חולקין לא קתני דתנא דבי שמואל משמרה היוצאת עושה תמיד של שחר ומוספין משמרה הנכנסת עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין ארבעה כהנים היו נכנסין שם שנים ממשמר זו ושנים ממשמר זו וחולקין לחם הפנים ואילו במוספין חולקין לא קתני תיובתא דרב יהודה· תיובתא : הנכנסין חולקין בצפון : ת"ר *הנכנסין חולקין בצפון כדי שיראו שהן נכנסין והיוצאין חולקין בדרום כדי שיראו שהן יוצאין : בילגה לעולם חולקת בדרום : ת"ר *מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים כשנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח ואמרה לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק וכששמעו חכמים בדבר קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה ויש אומרים משמרתו שוהה לבא ונכנס ישבב אחיו עמו ושימש תחתיו אע"פ ששכיני הרשעים לא נשתכרו שכיני בילגה נשתכרו שבילגה לעולם חולקת בדרום וישבב אחיו בצפון בשלמא למ"ד משמרתו שוהה לבא היינו דקנסינן לכולה משמר אלא למ"ד מרים בת בילגה שהמירה דתה משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה אמר אביי אין כדאמרי אינשי שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה ומשום אבוה ואימיה קנסינן לכולה משמרה אמר אביי אוי לרשע אוי לשכינו טוב לצדיק טוב לשכינו [שנאמר °אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו] :

ישעיה ג

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת סוכה

רש"י

גמ' והני תרתי מאי עבידתייהו · אדר' יהודה קאי דאמר הנכנס נוטל שבע : בשכר הגפת דלתות · שמשמר הנכנס מגיף הדלתות ערבית שפתח אותן משמר היוצא : ונימא ליה · יוצא לנכנס : דל בדל · הסר חוק זה מכאן בשביל שיסירוהו אצלך אם תטול עכשיו שבע יטול לשבת הבאה משמר הנכנס שבע ואתה* טול עתה בשוה כדי שתטול גם אתה לשבת הבאה בשוה דל הסר כמו דל רגלים (ר"ה דף ז:) וכדגרסינן בריש מסכת (דף ג.) דל עשתגות קרנים איכא גל סוכה דל דפנות ליכא גל סוכה דל מעשר בהמה (ר"ה דף ז:) : בוצינא טבא מקרא · משל הדיוט הוא האומר לחבירו דלעת קטנה אני נותן לך במחובר אם תרצה לתולשה עכשיו תלוש ואם תרצה להניחה עד שתיגדל ותיעשה קרא הניחה ותגדל טוב לו ליטלה מיד שמא לאחר זמן יתחרט בו זה או שמא לא יצטרך זה לזה ה"נ גבי משמרות מי שראוי ליטול עכשיו לא ימתין לשבת הבאה : ובמוספין חולקין · כי היכי דפלגי בלחם הפנים משמר הנכנס והיוצא פלגי נמי בעורות המוספין של כל שבת : ובזיכין · מסלקין ומסדרין לחם הפנים ומקטירין שני בזיכי לבונה שסילקו מעל השלחן והן מתירין את הלחם באכילה כדכתיב והיה ללחם לאזכרה : האי תנא לא איירי בחלוקה כלל · ואם תאמר מאחר שהמשמר היוצא עושה המוספין היאך יחלקו בהם משמר הנכנס איהו נמי מהפכי בהו בצינורא על המזבח כל היום לאחר שילא משמר היוצא ומתניתין דאיירי בחלוקה ולא תנא חלוקה דמוספין היינו טעמא דלא אותביה דאיכא למימר תנא דמתניתין איידי דאיירי בלחם הפנים דרגלים הוא איירי בלחם דשאר ימות השנה ואגב גררא בעלמא נסב חלוקה בשאר שבתות : נכנסין · לעזרה : כדי שיראו נכנסין · טעמא דמתניתין קא מפרש וגמרא היא : מרים בת בילגה · ממשמר בילגה היתה וכן שמה : כשנכנסו יוונים להיכל · בימי מתתיהו בן יוחנן : לוקוס · הוא זאב בלשון יווני : וכששמעו חכמים בדבר · לאחר שגברה יד בית חשמונאי : סתמו חלונה · של משמרה ולקמן פריך ומאי דידה קנסינן לכולה משמרה : משמרתו של בילגה שוהה לבא · כשהגיע שבת שלה לא היו באים ומוכחא מילתא שאין העבודה חביבה עליה : ונכנס ישבב אחיו · סדר משמרות בילגה אחר ישבב וכשיצא יוצא בילגה נכנס וכששהה משמרת בילגה לבא עיכבן ישבב במשמרתו ולא יצא לפיכך קנסוה : ואע"פ שכל שכיני הרשעים לא נשתכרו · דאוי לרשע אוי לשכינו : שכיני בילגה נשתכרו · היינו ישבב : שבילגה לעולם חולקת בדרום · ואפי' בכניסתו וישבב לעולם בצפון אף ביציאתו שהרי בילגה נכנס אחריו ושבח הוא להם לחולקי צפון : משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה · כלומר אפי' לאבוה מי הוה לן למיקנסיה : שותא דינוקא בשוקא דאבוה או דאימיה · משל הדיוט הוא מה שהתינוק מדבר בשוק מאביו או מאמו שמע אף (*זה) אם לא שמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה לא אמרה בן שותא דיבור כמו לא תיפוק לכו שותא (ב"ב דף נס.) ובקדושין (דף ע.) שותא דמר לא ידענא : אוי לרשע ואוי לשכינו · בתורת כהנים תניא וחלצו את האבנים נגע בהבן שבמקצוע שניהן חולצין ואע"פ שהנגע לא נראה אלא בביתו של זה מחמת שהיתה עינו צרה בכליו חבירו לקה בשבילו מכאן אמרו אוי לרשע אוי לשכינו וממילא טוב לצדיק טוב לשכינו דמדה טובה מרובה :

תוספות

בוצינא טבא מקרא · משל הדיוט הוא האומר לחברו דלעת קטנה אני נותן לך במחובר אם תרצה להניחה עד שתיגדל ותיעשה קרא הניחה טוב לו ליטלה מיד שמא לאחר זמן יתחרט בו זה או שמא לא יצטרך זה לזה כך פי' בקונט' °ור"ת מפרש דעל כרחך בוצינא וקרא שני מינים הם דקשואין מתרגמינן בוצינא ודלעת היינו קרא כדמוכח בנדרים פרק הנודר מן המבושל (דף נא.) דאמרינן מאי דלעת הרמוצה קרי קרקוזאי וקישואין ודילועין ב' מינים כדמוכח במסכת כלאים (פ"ג מ"ה) דתנן נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא א' ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו ונוטה שער של זו לכאן ושער של זו לכאן ועוד ראיה מהא דאמרינן בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מח.) בוצינא מקטפי' ידיע משמע דלאחר שנגמר הפרי נקרא בוצינא ואומר ר"ת שהקישות מין פרי קטן מדלעת שממהר להתבשל ויכול לתולשו מיד והדלעת גדולה ואינה ממהרת להתבשל ואין יכול לתולשה עד לאחר זמן ואוהב אדם דבר מועט לאלתר מדבר מרובה לאחר זמן* :

[וע"ע תוס' כתובות סג:]

הדרן עלך החליל

וסליקא לה מסכת סוכה

רבינו חננאל

ביום *) הלכך נוטל ב' חלות יתירות ושאר כל ימות השנה הנכנס נוטל ו' והיוצא נוטל ו' ר' יהודה אומר הנכנס והן באי שבת נוטלין ז' חלות שתים יתירות על יוצאי השבת בשכר הגפת דלתות שהיוצאין פתחו והבאין צריכין לסגור וזהו ששנינו הנכנס נוטל ז' בשכר הגפת דלתות ואמרינן לימא ליה משמר היוצא למשמר הנכנס נחלוק י"ב חלות ו' ו' וכן בשבת הבאה תחלקו אותן עם המשמר הנכנס ו' ו' · זהו פירוש דל בדל פירוש לישנא קלילא הוא מן דלי ודילך · כלומר לא תיסב דילי כי היכי דלא לישקל בשבת הבאה דילך יהחינן אמר אביי בוצינא טב מקרא · כלומר הנאה הבאה עכשיו ואפילו היא מועטת כגון הנאת קישואין שהיא קטנה ואדם אוכלה מיד חפץ בה ובוחר באכילתה מיד מאכילת דלעת שהיא צריכה איחור עד שתתבשל בוחר הקרוב ואפילו היא פחות מן הרחוק כך אני טוב לי ב' חלות בשבת זו יותר מחמשה לשבת אחרת · אמר רב יהודה ובמוספין חולקין · ואיתותב רב יהודה ונתברר כי המוספין של משמר היוצא הן בלבד : מתני' הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום בילגה לעולם חולקת בדרום טבעתה קבועה וחלונה סתומה · פי' בילגה שם המשמר · ומסקנא דשמעתין מפני ששהתה ולא באה בשבתה במקדש לעבוד עבודתה קנסוה חכמים בחלונה ובטבעתה ובחלוקה פי' בחלוקה שחולקת בדרום לעולם ותצא לפיכך בילגה לעולם נראית יוצאה לעולם טבעתה קבועה פירוש שהיתה לכל משמר טבעת של ברזל קבועה בקרקע ופירושו שקושרין חבל ברגלי השור ומכניסין חבל ההוא בטבעת ומושכין החבל מעט מעט ומפילין השור בניחותא דחיישינן לריסוק אברים · ופירש בתלמוד א"י רב אמר משום ר' יהודה טבעות שעשו רחבות מלמטן וצרות מלמעלן · ושנינו במדות פ"ג טבעות היו לצפונו של מזבח שש הסדרים של ד' ד' וי"א ד' של שש שש שעליהן שוחטין את הקדשים ותנא בתוספתא כ"ד טבעות היו שם כנגד כ"ד משמרות למה אלו חלונות של לוים שהיו נותנין בהן כלי שיר והן זולתי הלונות כהנים · ועוד תנן בסוטה בפרק עגלה ערופה יוחנן כ"ג העביר הודיית המעשר ואף הוא ביטל את המעוררין ואת הנוקפין ופירש בתלמוד בענין הנוקפין אמר רחבה שהיו מסרטין לעגל בין קרניו כדי שיפול לו דם מעיניו · ובא הוא ואסר לעשות כך · משום דמחזי כמומא במתניתא תנא שהיו מכין העגל בין קרניו כדרך [שעושין] לע"ז אמר להן יוחנן כ"ג עד מתי אתם מאכילין למזבח נבלות והא שחוטות נינהו · אלא אימא טרפות חיישינן שמא ניקב קרום של מוח מה עשה תיקן להם טבעות בקרקע כאשר פירשנו כבר למעלה ענין הטבעות וחלונות של כהנים היו נותנין בהן בגדיהן ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסים בלבד וחלונות היו שם וכתוב בהן תשמיש הכלים וכך היו להן חלונות לתת בהן סכינים ששוחטין בהן דתנן ופ"ו אמה מן הדרום והוא היה נקרא בית החליפות ששם גונזין את הסכינין וקנסו בילגה ששהתה לבוא בשלשתן על אלו נאמר אוי לרשע ואוי לשכנו אשרי לצדיק אשרי לשכנו

*) לדברי רבינו משמר כשמעכב היינו משמר היוצא ונוטל שתי חלות לנגד מה שנוטל חלק כחלק בעשר חלות עם משמר הנכנס .

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת סוכה

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת סוכה

מסורת הש"ס

ג"ל ולחם המש

כתובות סג: תמורה ט

[תוספתא פ"ד]

[תוספתא פ"ד]

[ג"ל זו]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בוצינא וכו' ור"ת מפרש · עיין טורי אבן מגילה דף יג ע"ב תוס' ד"ה היינו דאמרי

סוכה

א נר חנוכה שהדליקה בפסול יכבנה ויחזור וידליק .
ד"ה דאורייתא : דף ב
ב אין לעשות סכך אלא דרך פרחי . ד"ה כי עביד :
ג שיעור סוכה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו ובסוכה
גדולה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בבית שני :
בו' דברים הלכה כב"ש · מי שאכל [ושכח] ולא
בירך יחזור למקומו ויברך . ד"ה דאמר לך · דף ג
ד בית שאין בו ד' על ד' אין טובל למעשר והנודר
מן הבית מותר בו ואין קרוי פתח בית אביה .
ד"ה בית :
ה בית שאין בו א] ד' אמות אין מניחין בו עירוב בית
שמניחין בו עירוב אין צריך ליתן פת . עירוב
משום דירה . ד"ה ואין :
ו כשיש הרבה בתים מובלעין לעיר יכול לילך דרך
כולן . וב' בתים נותנים קרפף אחד. ד"ה ואין :
שם ע"ב
ז אין סכך כשר מצטרף לפסול . ד"ה והוצין : דף ד
ח הרחיק הסכך שלשה מן הדופן פסול . ד"ה פחות :
שם ע"ב
ט סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין כשרה .
ד"ה סבר :
י הוגה השם באותיותיו היינו שמזכירו לשם שם
בלא ודורש שם בן ארבעים ושתים ומזכירין מכל
שמות . ד"ה יו"ד ה"א : דף ה
יא צ"פ קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן
ובריאה לעמוד בה דלת של קשין . ד"ה ואינה : דף ז
יב קיי"ל שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח מבוי
מפולש אין ניתר בלחי . ד"ה סיכך ע"ג : שם ע"ב
יג לא הותרו פסי ביראות אלא לבהמת עולי רגלים
אבל אדם מטפס וכו' . ד"ה סיכך ע"ג :
יד בית שער חייב במזוזה מדרבנן . ד"ה ותיהוי :
דף ח ע"ב
טו גירי אריות גירי חלומות כו' כולן הוי גרים .
ד"ה סוכות :
טז סוכה ישנה צריך לחדש בה טפח או כל שהוא על
פני כולה : ד"ה סוכה : דף ט
יז סוכה בעודה קיימת אסור ליטול ממנה מן
התורה ובנפלה (אסורה מדרבנן) כדי הכשר
סוכה אסירא דאורייתא ויתר מכאן דרבנן .
ד"ה מנין :
יח פירס עליה סדין להגן מפני החמה אין נפסלת
לפי' ר"ת ופסול סדין היינו שבלא הסדין חמתה
מרובה . ד"ה פירס : דף י
יט לא שייך מגו דאיתקצאי בספק יום ספק לילה.
נולד בזה מותרת בזה . כשמחת תורה בעי"ש
נוהגין שלא להסתפק מנויי סוכה. ד"ה עד: שם ע"ב
כ שלוחי מצוה פטורין מסוכה היינו במקום שהיו
אז מבטלין מן המצוה : ד"ה שלוחי :
כא סוכה העשוי כעין צריף פסולה שאין גגה טפח
ומותר לישן בכילת חתנים דלא קביע בסוכה
ואפילו גבוה עשרה . ד"ה ובלבד :
כב וכשיש לכילה גג טפח או גבוה עשרה בלא גג
פסולה . ד"ה מותר : דף יא
כג ציצית מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות .
ד"ה דרב עמרם :
כד תלאן לחוטין ואחר כן פסקן פסולות ובסוכה
צריך נענוע אם עשאן במחובר ואח"כ קצצן .
ד"ה פסולין : שם ע"ב
כה התלמיד צריך למחות לכבוד רבו . ד"ה דברי :
כו אין חבילה פחותה מעשרים וחמשה קנים. ד"ה
חבילה : דף יב
כז סיכך בחבילה פסול אף בדיעבד . ד"ה אין : שם ע"ב
כח מרור בעינן מין זרעים ולא מין אילן : ד"ה
אפקותא : דף יג
כט ירקות התלושין מביאין הטומאה ולא המחוברין
כטלית המנפנפת וספינה שטה. ד"ה ירקות: שם ע"ב
ל דבר המקבל טומאה כמו כופת שאור וביטלו לא
מהני בלא שינוי מעשה . ד"ה אם :
לא נסרים פחותים מארבעה וסיכך נסר ופסל כל
הסוכה כשרה בכך . ד"ה ומודה : דף י"ד ע"ב
לב סיכך בנסרים שיש בהן ארבעה פסולה אף הפכן
על צידיהן (א) :
לג בידי אדם אפשר לצמצם ולא בידי שמים . ד"ה
פרוץ : דף טו
לד סכך כשר רבה על הפסול מבטל דוקא כשאין
ניכר הפסול. פרוץ כעומד מותר. ד"ה והא אפשר :
שם ע"ב
לה מטה שנגנבה או אבדה חציה חלקוהו אחים או
שותפין שאין סופן לחזור ולחברה טהור. ד"ה באורכה:
לו פשוטי כלי עץ הטמאין מטהרן במקום . ד"ה
ומטהרת : דף טז
לז רש"י פי' דמחיצה בלא גג מותר לעשותה בשבת
ור"ת מפרש דג' דופני סוכה חשיבי כאהל אבל
דופן רביעי דבלאו הכי משתריא חשיבי אהל
עראי ושריא . ד"ה פרסו : שם ע"ב
לח דופני סוכה כמין גאם שתי דופני סוכה לא
מהני לעשותה קנה קנה פחות משלשה ביניהם .
ד"ה בפחות :
לט אויר הפוסלה ב] היינו כשמהלך מן דופן אמצעי
עד הפתח ולא בענין אחר . ד"ה אויר : דף יז
מ צ"ע שני טפחים מכאן וב' טפחים מכאן ואויר
ב' טפחים בינתיים אבל ליכא ארבעה בפסולים
ודאי כשירה . ד"ה אלו :

מא אכסדרה שיש לה ב' מחיצות ובשלישית כל
שהוא מותרת אבל שתי מחיצות פרוצות לא .
ד"ה אכסדרה : דף יח ע"ב
מב אויר פחות מג' מצטרף ואין ישינין תחתיו וי"מ
כשיש הכשר סוכה בלא האויר ובלא הפסול ישינין
בין בזה בין בזה . ד"ה לא יהא : דף יט
מג טיט הנרוק מצטרף ואין מטבילין בו ומים סרוחין
בלא טיט טובלין בהן . ד"ה טיט : שם ע"ב
מד כמין צריף שמשך השיפוע בגובה עשרה ומשך
שבעה והז כשירה אף מקום שאין גבוה עשרה .
ד"ה העושה :
מה הרחיק מן הכותל את הגג טפח כשרה ואפילו
הוא אויר בלא סכך . ד"ה באם :
מו קיימא לן דשיפוע אהלים לאו כאהל דמו (ב) :
מז פשוטי כלי עץ הרהבין שראוי להניח עליהן [דבר]
כדף של נחתומין מטמאין . ד"ה תנן : דף כ
מח חיפוי כלים טהורין . ד"ה תזיין : שם ע"ב

הישן

מט תינוקות לפרה משמרין מטומאת מת ומטומאה
היוצאת מגופן ותינוקות בני שבעה או שמונה .
ד"ה ומביאין : דף כא
נ כשהאויר למעלה כמו כשהוא כשרה אבל כשעומד
למטה ונראה לו כן פסולה דהאויר מרובה . ד"ה
כוותה : דף כב ע"ב
נא גולל הוא אבן הסותם תללה והוא נשען על
הדופן וכשאין המת בקבר או שיש מקום לצאת
טהור וגם כשבולט חוץ לקבר קבר שהוא מטמאו .
ד"ה ולא גולל : דף כג
נב במעשר שני אומר מעשר שלו בצפונו או בדרומו
ג] ומתללין. פירות כותי ודאי טבל. ד"ה שני: שם ע"ב
נג קונם לביתך שאני נכנס ומת או מכרו מותר
ליכנס בו בית אביו הוי אפילו יוצא חלציו .
ד"ה על מנת : דף כד ע"ב
נד לחי העומד מאליו הוי לחי וכל שכן מחיצה .
ד"ה והא איכא :
נה אילן המיסך קרוי דירה ולא הוקף ולבסוף פתח .
ד"ה קמה : דף כה ע"א
נו שלוחי מצוה ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות
שבויין פטורין אפילו בשעת חנייתן שומר אבידה
דפטור דוקא כשעוסקה לצורכה או נותן מזונות
לבהמתו . ד"ה שלוחי :
נז אם חתן וכלה יוצאין לבית אח' אין מברכין שם
שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים ד]. חופה היינו
עיקר ישיבת חתן וכלה . ד"ה אין : שם ע"ב
נח חולה אם בעיניו אפילו אין בו סכנת עין פטור
סכנת עין כסכנת נפשות לחלל שבת. ד"ה ואפילו :
דף כו ע"א
נט אוכלין חוץ לסוכה עראי מלא פיו כביצה אבל
פירי לא בעו סוכה . ד"ה תרתי :
ס תפילין צריכין גוף נקי שלא יפיח ולא ישן בהן .
ד"ה אבל :
סא ברכה שלאחריו בכזית גם להוציא רבים ידי חובתן
בכזית ודבר שהוא בריה. כמו ענב אם הגרעין
בתוכו ושלם אפי' כל שהוא מברך אחריו ומ"מ טוב
לאכול כזית אבל ברכה שלפניו אבל כל שהוא מברך
ואפי' המוציא אבל במעשה קדירה ואורז ודוחן ופת
הבא בכיסנין (ג) שאין מברכין אחריו [ג' ברכות]
גם לפניו אין לברך [המוציא] ולענין שתיה מברך
אכזית יין (ואחריו) [לאחריו] על הגפן . קטן אין
מוציא את שאכל כל שבעו. ד"ה ולא בירך: שם ע"ב
סב כביצה (ד) בעי נטילת ידים ולא מישתרי במפה
התירו מפה לאוכלי תרומה ולא לטהרות. ד"ה הא
כבילה : דף כז ע"א
סג בלילי יו"ט הראשון של חג ושל פסח חובה לאכול
ולא בשאר יומי ואם אז לא הזכירו של יו"ט
בברכת המזון אינו חוזר (ה) . ד"ה אי בעי :
סד בירושלמי בעי שיאכל בסוכה בתאוה וכזית דגן .
ד"ה חזר :
סה מיני תרגימא רש"י פי' פירות וכיסנין וקפלוטות
ור"י פירש בשר ודגים וכה"ג וסעודה שלישית
בשבת בעינן פת (ו) ופשיטא דבפירות לא נפיק .
ד"ה במיני :
סו נהגו שכל הקהל קונין אתרוג אחד ודעתם
להקנות לכל אחד כשמברך. ד"ה כל האזרח: שם ע"ב
סז קטן (שחייב בסוכה שאין צריך לאמו) [שאין צריך
לאמו חייב בסוכה] ובחגיגה שיוכל לעלות מירושלים
להר הבית ובלולב היודע לנענע ובציצית להתעטף
ובתורה היודע לדבר . ד"ה כאן : דף כח ע"ב
סח מאני מיכלא בר ממטללתא אחר שאכל ונר [אסור]
בסוכה קטנה אפילו כשדולק ובגדולה אחר שכבה .
ד"ה ואמרי : דף כט ע"א

לולב הגזול

סט לולב יבש שהוא נפרך בציפורן פסול חרצנים
וזגים של עובדי כוכבים לאחר שנים עשר חדש
שרו . ד"ה לולב : שם ע"ב
ע ניטל אחת מן התיומת פסול ובנקטם [דוקא] שניהן
או נקטם [רוב] שאר עלים ולא האמצעים. ד"ה נקטם:
עא נפרצו רוב עלין ולא שנתלשו לגמרי . ד"ה נפרצו :
עב עלתה חזזית על רובו פסול אף ביו"ט שני ניקב
או חסר דוקא ביו"ט ראשון . ד"ה קפסיק :
עג לולב יבש וגזול ולקיחה לכל אחד שוו כל הימים
חסר ושאול דוקא יו"ט ראשון . ד"ה בעינן :

עד בקרקע לא מהני שום יאוש . ד"ה וק' :
דף ל ע"ב
עה יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש כגון שבא לידו
קודם שידעו הבעלים שנאבד : בא"ד
עו שינוי מעשה או שינוי השם שאינו חוזר קונה
מדאורייתא בלא יאוש ושינוי מעשה לבד חוזר
קני מדרבנן ושינוי השם לבד לא קני כלל (ז) ובנין
קרקע כיוצא בו : בא"ד
עז לא מצא אתרוג כשר מברך בפסול . ד"ה לא מצא :
דף לא ע"א
עח אתרוגין הבאין ודומין כעשב כשרין כי יחזרו
למראיהן . ד"ה הירוק : שם ע"ב
עט אתרוג פחות מכביצה פסול . ד"ה שיעור :
פ ע"ז של נכרי יש לה ביטול ושל ישראל אין לה
ביטול . ד"ה באשרה :
פא נחלקה התיומת עלין האמצעיות נסדקו עד עלין
שלמטה מהן או נחלקו הני דדביקי יחד פסול .
ד"ה נחלקה : דף לב ע"א
פב שלשה עלי הדס סמוכין לצאת מעוקץ אחת .
ד"ה תלתא : שם ע"ב
פג לא יטול ערבה ללולב אלא הגדל בנחל ולא של
בעל והרים . ד"ה ורבנן . דף לד ע"א
פד בית הכוסות שניקב רק עור אחד כשר .
ד"ה בית הכוסות :
פה אין כותבין שם במדינה בגט . ד"ה נפקא :
שם ע"ב
פו אפילו נותן כמה ערבי וכמה הדס אינו עובר
משום בל תוסיף אלא אם כן מוסיף מין אחר .
ד"ה ערבי :
פז אין ליטול ארבעה מינין זה אחר זה אלא ביחד
ואפילו לא חיברן . ד"ה שתהא :
פח מאכילין עניים דמאי י"א עניי חברים ואכסנאי
ישראל וי"א עניי ע"ה ואכסנאי נכרי . ד"ה
מאכילין : דף לה ע"ב
פט עוקץ כמין עץ ה] בראש אתרוג ניטל כשר ואם
נתלש ממקומו ונשאר בגומא פסול וכן ניטל העץ
שתלוי בו פסול . ד"ה נטלה :
צ נקלף מיעוטו פסול לרש"י ור"ת פירש בכולו פסול
במיעוטו כשר . ד"ה הא : דף לו ע"א
צא ניקב עד חדרי הזרע ולא חסר פסול .
ד"ה אי נסדק :
צב מותר להכניס אבנים מקורזלות מכרמלית לרשות
היחיד . מטלטלין את המת לכרמלית ומטלטלו
ע"י ככר או תינוק . בית הכסא שלנו מטלטלין
אבנים מקורזלות כשבני בית מרובין . ד"ה בשבת :
שם ע"ב
צג אין ביעור חמץ אלא שריפה וא"צ לסכך בד'
מינין שבלולב . ד"ה כל :
צד כשאוחז הלולב בסודר כפין לבת שמה לקיחה .
ד"ה דבעינן : דף לז ע"א
צה מקדשין מי חטאת בכל כלים . ד"ה נפל :
צו מנענע בהודו תחלה וסוף כשיגמור הלל ובאנא
כדכתיב אז ירננו וגו' ואמרו הושיענו והציבור
כשעונין הודו אחר ש"צ גם מנענעין בתחלת
הברכה . ד"ה בהודו : שם ע"ב
צז מנענעין בכל הולכה והבאה שלש פעמים .
ד"ה כדי :
צח נשים חייבות בקידוש היום. אין מפסיקין לקידוש.
יכול לקדש ביום כבלילה . ד"ה מאי קושיא :
דף לח ע"א
צט לולב כולה יומא זימניה הוא . מכי אגבהיה נפיק
ביה . ד"ה יו"ט :
ק בהמ"ז אין אשה מוציאה את הרבים י"א ולא
במגלה . ד"ה באמת :
קא אין מסגין עכשיו מנהג הלל כמו שהיו עושין
דבמנהגא תליא מלתא . בימיהן ו] מתחלת הפרק
עד סופו עונה ראש הפרק על כל דבר וכן בפרק
שני כגון הללויה בצאת לא לנו אהבתי הודו
ועתה נוהגין שהש"צ אומר יאמר נא והציבור
עונין הודו ולא היתה זאת בימיהן . ד"ה מכאן :
שם ע"ב
קב המתפלל ושמע קדוש ויהא שמיה רבא ישתוק והרי
הוא כעונה לרש"י . ד"ה שמע :
קג לא אבה יבמי (ח) לא חפצתי לקחתה לית מילתא
לאפסוקי . ד"ה אמר רבא :
קד מצות מברך עליהן לפניו ולא לאחריו וכן ר"ת .
לשמור חוקיו לא מברכין אלא בתפלין כשמסלק
בלילה למ"ד לילה לאו זמן תפלין . ד"ה עובר :
דף לט ע"א
קה ברכת לולב משיתחיל ליטלו עד שיטול האתרוג או
יהפכנו או יכוון דעתו שלא יצא בהגבהה . העושה
ציצית לעצמו אומר אשר קב"ו לעשות ציצית
להתעטף (ט) [אומר] אשר קדשנו במצותיו וצונו
להתעטף בציצית : בא"ד
קו לא ילקט ירקות שביעית למכור בשוק אבל לוקט
ובנו מוכרן ליקט לעצמו והותיר מותר למכרו ה'
אחין מלקטין ואחד מוכרן לא יקנה בזול ומוכרן
ביוקר דאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא
ז] בבכורות ולא בתרומה ולא בנבילה וטריפה ולא
בשרצים ורמשים . ד"ה וליתיב :
קז [דמי שביעית] אין לוקחין בהן בהמה טמאה
ועבדים וקרקעות וחלוק וטלית ומנעלים ואין
נותנין [לבייר] לבלן לספר לספן ולא לפורעם בחובו
דלאכילה ושתיה וסיכה ניתנו ולא לשאר דברים
שמונה שם . ד"ה שאין :

קח אתרוג הכשר והדר יש בהאי יותר מדמי ג
סעודות . ד"ה יותר :
קט סתם ע"ה אינו חשוד על השביעית אין לוקחין
מן המשומר בשביעית . ד"ה כמה : שם ע"ב
קי מקריבין אע"פ שאין בית וכשיש מזבח בנוי מזבח
שנפגם אין שוחטין קדשים [עליו] ולא אוכלין
[בגינו] ד"ה דאשתקד : דף מא ע"א
קיא על מנת שתחזירו לי ע"י הגאי קודם למעשה
(י) וכן קודם ללאו . ד"ה הילך : שם ע"ב
קיב תנאי ומעשה בדבר אחד היינו כשסותרין זה את
זה הרי את מגורשת (כ) על מנת שתחזירי לי
הכייר מתנה על מנת להחזיר והקדישה בעודה
בידו מקודשת והויא מתנה אפילו במקום שאין
בידו להקדיש . ד"ה הילך : בא"ד
קיג אין לאחוז ביד סכין וככר ומעות כשמתפלל .
ד"ה ואמר שמואל :
קיד מצות אין צריכות כוונה (ל) . ד"ה אמר אביי ·
דף מב ע"א
קטו קטן ממש נושא כפיו עם הגדולים וחולקין לו
תרומה בבית הגרנות אבל ביחידי או בקביעות
או בתעניות ויוה"כ עד שיתמלא זקנו וגם
אינו יורד לפני התיבה . ד"ה יודע :
קטז אין לשחוט אם לא שידע לאמן ידיו לשחיטה .
ד"ה היודע לשחוט : שם ע"ב

לולב וערבה

קיז אפילו דבר שראוי למצוה ואינו כלי אסור
לטלטלו . ד"ה טלטול :
קיח דוחין שבת בשביל ערבה ולא בשביל תקיעה .
ד"ה לא : דף מג ע"ב
קיט היו מתנין מי שיגיע לולב חבירו לידו הרי
הוא במתנה . ד"ה והביאו :
קכ מברכין על קריאת הלל דראש חדש אפילו
כשגומרין הלל יכול לברך לקרות הלל. ד"ה כאן :
דף מד ע"ב
קכא אני והו אומרים על שם והוא אסור באזיקים .
ד"ה אני : דף מה ע"א
קכב בחורים שרוכבין [בסוסים] לקראת חתן וקרע
אחד בגדי חבירו פטור מלשלם . ד"ה מיד :
קכג סוכה כל זמן שנכנס לה לאכול ולישן אפילו
עשר פעמים ביום מברך . ד"ה אחד זה :
שם ע"ב
קכד בירושלמי עשאה לעצמו מברך לעשות לאחר
מברך לעשות סוכה לשמה והאי תנא סבר (לה)
[לא] מברך לעשות כדאמרי' במנחות . ד"ה
העושה : דף מו ע"א
קכה בעשיית סוכה ופדיון הבן מברך שהחיינו וכן
אמגילה ובעשיית ציצית ותפלין ואמילה ואקריאת
הלל לא מברך . ד"ה העושה :
קכו אם בירך בעשיית שהחיינו פטר שהחיינו דליל
יו"ט . ד"ה נכנס :
קכז כל אימת דמשמשי בתפילין מברכין נראה
דמברכין לשמור חוקיו . ד"ה דכל :
קכח הרואה נר חנוכה מברך ולא הרואה שאר
מצות . ד"ה הרואה :
קכט מה שיושבין בסוכה ביו"ט אחרון אינו זלזול
דפעמים שסוכת חול עריבה עליו . ד"ה מיתב :
דף מז ע"א
קל לינה היתה לכל זבחים ועופות ומנחות ועצים
ולבונה לן בירושלים . ד"ה לינה :
קלא ביכורים הגיע לארמי וגו' מוריד הסל ואוחזו
בשפתיו והכהן מניח ידיו תחתיו ומניפו וקורא
וגומר ומניחו בצד המזבח ומשתחוה ויוצא .
ד"ה הביכורים : שם ע"ב
קלב בירושלמי גבי סוטה והלא הדבר כעור
ומתרץ במפה ומסיק כהן זקן וגם אין יצה"ר
באותה שעה משמע שנוגע ידיו בידה ממש .
ד"ה כהן :
קלג [שמיני] רגל לעצמו לענין אבילות אפילו אין
שבעה ימים לפני החג בטלה ממנו גזירת ל'
ונוהג שבעה אחר החג (מ) . ד"ה רגל :
דף מח ע"א
קלד הניסוך מקלח מחוטם הספלים על גג המזבח
ומשם לנקב המזבח ומשם לשיתין *) ח] ומים
צריכי דנקבי הספלים יורד לשיתין . ד"ה כמין :
שם ע"ב

החליל

קלה אמן יתומה לא שוי אברכת תורה אלא אתפלה
או אינו יודע על מה עונה . חייבין הציבור
לשתוק לשמוע כל ברכה מפי החזן וכסיומו
יענו אמן . ד"ה וכיון : דף נב ע"א
קלו מרוב אור שמחת בית השואבה היתה אשה
יכולה לברור חטין ולא בוררת ממש . ד"ה
אשה : דף נג ע"א
קלז בשחיטת פסח קראו הלל ותקעו עשרים ושבעה
תקיעות . ד"ה שייר : דף נד ע"א
קלח סדר קריאת החג יום ראשון דחול המועד כהן
וביום השני לוי וביום השלישי ישראל וביום
השני והרביעי וביום השלישי . ד"ה אתקין :
דף נה ע"א

*) ס"ס יש כאן ועיין בתוס' .

סליק סימני פסקי תוספות ממסכת סוכה

נוסחת ב"י

א] ד' על ד' אין וכו' : ב] או סכך פסול : ג] ומתללן : ד] חתן המוליך כלתו ממקום למקום הוי שפיר מקום חופה ומברך ז' ברכות וכן אם אוכלי קרואי החופה בד' או בה' בתים אפילו אין השמש מצרפן כולם מברכין ברכת חתנים : ה] נעוץ : ו] נוהגין : ז] בבכורים : ח] ומיהו נראה דמנקבי הספלים יורד לשיתין :

הגהות בפסקי תוספות

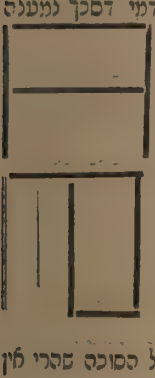
(א) דבר זה מבואר כאן בגמ' : (ב) לענין סוכה מבואר כאן בגמ' ועי' תוס' לעיל יו"ד ב' ד"ה ובלבד ובתוס' שבת קל"ח ב' ד"ה שאין ובהגר"א א"ח ס"ס שס"ו : (ג) אם לא קבע סעודתו עליו שאין מברכין אחריו ג' ברכות גם לפניו אין לברך המוציא : (ד) התוס' כ"כ אליבא דר"ל דס"ל לענין בהמ"ז כר"י וה"ה למנין נטילה אבל לדידן דקי"ל כר"ת שיעור נט"י בכזית [ולא משתרי במפה] ועי' בהגר"א א"ח סי' קנ"ח ס"ק ו' ז' [ואולי יש להקל כמש"י [עי' מפה] כדעת המשערין האידנא שיעור כזית כבילה בלא קליפתה] : (ה) עי' בר"ן כאן שכ' שדברי התוס' דכאן דחוקין דמשמעות הלשון דגמ' דברכות שם דבכולהי י"ט לא בעי דלא אכיל וכ"ד תוס' בברכות שם וש"ס : (ו) עי' בהגר"א א"ח סי' תמ"ד ס"ק ז' : (ז) חוץ מבנין קרקע וכיוצא בו כצ"ל : (ח) לגירסא שלנו ביבמות שם מודה רבא בלא אבה יבמי וכ"כ בפסקי תוס' שם אלא לגירסת הרי"ף שם לא בעינן רק ראויה לקרות ועי' רשב"א וב"י שם : (ט) לאו דוקא דלכתחלה מברך קודם העטוף . בהגר"א א"ח סי' ח' ס"ק י"ט וסי' תרמ"ג ס"ק ב' : (י) ותנאי כפול . כ"ה בתוס' כאן ועי' תוס' גיטין ע"ה א' ד"ה לאפוקי ובפסקי תוס' שם . ועי' תוס' קדושין ו' ב' ד"ה לא : (כ) בתוס' לא כתב אלא אליבא דמ"ד פ"ת לאו כמעכשיו דמי משא"כ לדידן : (ל) בתוס' כי' אליבא דאביי ועי' רא"ש ור"ן פ"ג דר"ה ובתוס' פסחים קט"ו א' ד"ה מתקיף הוכיחו דקי"ל מ"ע כוונה וכ"כ בפסקי תוס' שם סי' ש"ע : (מ) ס"ס כאן עי' בתוס' :

מסכת סוכה פרק ראשון

א [דף ב ע"א] **סוכה** שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר. ושאינה גבוהה י' טפחים ושאין לה שלש דפנות ושחמתה מרובה מצלתה פסולה. **גמ'** מה"מ אמר רבה אמר קרא למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שהוא דר בסוכה מאי טעמא משום דלא שלטא ביה עינא. ורבי זירא אמר מהכא וסוכה תהיה לצל יומם מחורב עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות. רבא אמר מהכא בסוכות תשבו שבעת ימים אמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי. פי' ראויה לעמוד בבנין עראי הלכך אפילו אי עביד קבע כגון שסיכך על מחילות של ברזל שפיר דמי למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא קבע. [דף ב ע"ב] לרבה דאמר למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא ביה עינא אם היו דפנות מגיעות לסכך כיון דשלטא ביה עינא אע"ג דגבוה מעשרים אמה ולמעלה כשירה. ולרבי זירא דאמר למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות אי אית בה יותר מד' אמות כיון דרויחא איכא צל סוכה וכשירה. ולרבא דאמר למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע לית ליה תקנתא אלא בין דפנות מגיעות לסכך בין אין דפנות מגיעות לסכך בין יש בה יותר מד' אמות בין אין בה יותר מד' אמות כיון שהיא גביהה למעלה מעשרים אמה פסולה. היכא מ"ד הלכתא כרבה [א] דהא בכל מילי כרב עבד (שבת דף כב.). ואנן מסתברא לן דהלכתא כרבא דקי"ל סוכה דירת עראי בעינן ורבי יהודה דמכשיר ס"ל דסוכה דירת קבע בעינן [ב] פי' דמכשיר אף בדירת קבע ולית הלכתא כותיה ואי הוו דפנות מגיעות לסכך כ"ש דהוה ליה דירת קבע. [ג] ועוד דהא סוגיא בעינן סוכה ע"ג סוכה כוותיה. [א]וכן פסק הר"ז הלוי ז"ל כרבא דבתרא הוא ואפילו לאביי דאקשי עליה הא קבליה לטעמא מדאשכחן לאביי דאמר רבי ורבי הושעיא וכו' כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן. ומינה שמעינן דטעמא דרבנן משום דבעינן דירת עראי. אע"ג דחזו לה לקושיא דאביי כדאמר כולהו כרבא לא אמרי משום קושיא דאביי מ"מ כיון דאביי גופיה קבליה לטעמא דרבא כדאמר הלכך דרבא עדיף [ב]ועליה סמכינן ע"כ. ולאו ראיה היא [ג]כמו שפירש ר"י לקמן (דף ז:) דהא דחשיב לרבי יהודה לא משום דאסקינן לעיל טעמא דרבנן דפסלי משום דבעינן דירת עראי דהא אביי דהכא הוא דאקשיה ליה לרבא לעיל דאית ליה ההוא טעמא אבל מ"מ אמת הוא דלמעלה מעשרים אמה לא קיימא בלא קבע. ואמרינן נמי בפרק הישן (דף כח:) רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ודייקא מהא דמכשר למעלה מעשרים. וכן פסק הרי"ף גיאות ז"ל כרבא וכן ה"ר ישעיה דטרנ"י. אבל בעל העיטור פסק כרבה ולא נראו לי דבריו: [דף ג ע"א] אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב הונא הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו [ד] והיינו ז' טפחים על ז' טפחים דגברא באמתא יתיב ושולחנו טפח כדאיתא בירושלמי (פרק הישן הלכה ח) כמה כדי שולחן טפח. א"ל רבי אבא דאמר לך מני ב"ש היא. בסדר רב עמרם פסק בשם מקומות הלכה כב"ש וקך דהכא שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו חדא מינייהו ואע"ג דאמר בפ"ק דברכות (דף יא.) אמר רב יוסף עשה כב"ש לא עשה ולא כלום [ה] ומייתי ראיה מעובדא דרבי יוחנן בן החורני [ו] שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ההיא בסוכה גדולה איירי ופליגא בתרתי כדמסיק בשמעתין. בגדולה הלכה כב"ה דלא גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו אבל בקטנה הלכה כב"ש כדפסיק הכא [ז] וכן משמע הלשון צריכה שתהא מחזקת ומיירי שהוא ושולחנו בתוך הסוכה ולא שייך הכא טעמא שמא ימשך אלא בשיעור הכשר סוכה קא מיפלגי אבל בסוכה גדולה [ח] והוא יושב על פתח הסוכה רחוק מן הדפנות ושולחנו בתוך הבית איכא למיחש שמא ימשך ישיבת הסוכה וימשך אחר שולחנו. ובהא הלכתא כבית הלל וכן כתב רי"ף גיאות ז"ל והר"ז הלוי ז"ל ובעל העיטור. אבל הרב אלפסי סבר [ט] דחד טעמא לתרוייהו ובשניהם פסק כב"ש וכ"כ ה"ר ישעיה דטרנ"י [י] ואין דבריו נראים דלישנא שתהא מחזקת לא משמע הכי. ועוד מדקתני בברייתא רבי אומר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה וחכמים אומרים אפילו אינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו (*ושולחנו) כשירה דמשמע דומיא דארבע אמות שנס שולחנו בתוך הסוכה ואפ"ה פסל [כ] ת"ק דאידך ברייתא אלמא לאו משום שמא ימשך:

ב **היתה** גבוה מעשרים ובא למעטה. מיעטה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט. [דף ד ע"א] ואף על גב דבטלינהו בטלה דעתו אצל כל אדם. תבן ובטלו הוי מיעוט וכ"ש בעפר ובטלו. תבן סתם [ל] ועפר ועתיד לפנותו כ"ע לא הוי ביטול. תבן ואין עתיד לפנותו או עפר סתם פלוגתא דרבי יוסי ורבנן לרבנן לא בטיל לרבי יוסי בטל. והלכה כרבנן. כל ביטול דשמעתין פרש"י לז' הימים. ור"ח ורבינו אבי העזרי [מ] פירשו עד עולם ונראה כפירוש רש"י דביטול דהכא כל זמן מצות סוכה דומיא דמיעוט דכותל וחריץ שבין ב' חצירות דפרק חלון (דף עז:) דלא בעי ביטול אלא באותה שבת דקאמר התם דדבר שאינו ניטל בשבת ממעט אבל דבר הניטל אינו ממעט:

ג **היתה** גבוה מעשרים אמה והוצין יורדין לתוך עשרים אם צלתן מרובה מחמתן כשירה [נ] ואע"פ שמקצת הסכך הוא מלמעלה הא אמרינן בפ"ק דעירובין (דף ג:) חלל סוכה תנן חלל מבוי תנן והכי פירושו הוצין יורדין לתוך כ' כלומר שמגיעות עד חלל כ' כשירה ואם לאו פסולה [ס] דכמאן דליתנהו דמי כמלא שאין הסכך מגיע עד חלל כ'. היתה גבוה [ד]למעלה מי' והוצין יורדין לתוך י' סבר אביי למימר אם חמתה מרובה מצלתה כשירה דכמאן דליתנהו דמי ואיכא חלל י'. א"ל רבא האי דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה. היתה גבוה מכ' אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה ויש בה הכשר סוכה כשירה פרש"י כשירה כל הסוכה אפילו מן האיצטבא והלאה דמוכין (מנין) חללה מראש האיצטבא למעלה ונמצא דופן האמצעי כולה כשירה והדפנות הצדדין ברוחב האיצטבא הוכשרו בה והרי כאן סוכה קטנה כשירה ואמר לקמן (דף יט.) פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומפרשינן ליה אם יש הכשר סוכה ביחד ועוד יש בסוכה משם והלאה פסל דהיינו סכך העשוי מפסולת גורן ויקב ויוצא מהכשר סוכה שאין לו הכשר דפנות נידון כסוכה וכל הסוכה כמו שהיא גדולה כשירה. והקשה ה"ר ישעיה דהא דאמרינן לקמן (שם) פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה [ע] היינו היכא דאית ליה הכשר דפנות אלא דלא מוכחא מילתא כולי האי מש"ה נידון כסוכה אבל הכא דמן האיצטבא והלאה גבוהה יותר מכ' אמה מהיכי תיתי לא הכשר אילו סוכה המסוככת חציה בסכך כשר וחציה בסכך פסול אף על פי שיש שיעור הכשר בסכך הכשר היושב תחת סכך פסול [פ] מי יצא ידי חובתו ה"נ הכא דכל למעלה מכ' סכך פסול וכשפודין של ברזל דמי. ופירש הוא דאינה כשירה אלא על האיצטבא ועוד לא דמי לפסל דהתם הדופן הקצר נמשך כנגד האורך כדאמר שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח אבל הכא היכא שסכחן שיהא נמשך ונימא תפירה כמאן דמליא דמי. ונ"ל לקיים פירוש רש"י דהא דאמרינן לקמן גבי פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומסכה חד דופן בהדיה מדקרי ליה פסל היוצא מן הסוכה על כרחין שאר שתי הדפנות לא שייכי להאי יוצא דאי שייכי ליה הרי יש ב' מחיצות שלימות ואחת קצרה כדין הכשר סוכה [צ] ובכלל הסוכה הוא [ק] אלא כדפרשינן לקמן (א) דאחר שעשה מחיצה השלישית ארוכה באורך סוכתו אע"פ שהיה לו די בז' טפחים גלי בדעתיה מה שאינו בין ב' המחיצות אינו בכלל סוכתו [ר] ואין לפסל היוצא אלא מחיצה אחת אפילו הכי נידון כסוכה ועוד הא אמרינן לקמן לחד פירוש אם רובה צלתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצלתה מותר לאכול בה אף באותו מיעוט אע"פ שאינה מסוכך כהילכתה ומה שהקשה מסוכה שחציה סכך פסול לא דמי דסכך למעלה מכ' לא מיקרי סכך פסול כדפירש ר"ת כיון דמין כשר הוא ואינו נפסל אלא מחמת גובהה הלכך כיון דמקצתו כשירה אידך נידון כפסל היוצא מן הסוכה: בנה בה איצטבא מן הצד אם אין משפת האיצטבא ולכותל ד' אמות כשירה ואם לאו פסולה (וזו היא צורתה)*

כשאין ד' אמות משפת האיצטבא עד הכותל השני כשירה דאמרינן דופן עקומה* פירש רש"י רואין סכך עליון המחובר לדופן הרחוק כאילו מן הדופן עצמו ועקום עד כנגד האיצטבא ומכאן מודדין את גובהה משפת האיצטבא ולמעלה ואע"פ שמתחתיו נמשך כלפי חוץ הואיל וראשו אינו כלה ע"כ זהו גובה חללו והרי נתמעט חלל מתחתיו ע"כ. ולא הכשיר רש"י כל הסוכה שהרי אין לה סכך [ש] כיון דרואין את הסכך כאילו הוא כותל עקום:

הגה"ה

*אבל משפת האיצטבא ולכותל אין ישיבה תחתיו אף על גב דאמרינן דופן עקומה כדתנן נתן עליה נסר שרחב ד' טפחים כשירה משום דופן עקומה וקתני ובלבד שלא ישן תחתיו כך פי' ראבי"ה. מהר"י:

ד **בנה** איצטבא באמצע אם יש משפת איצטבא ולכותל ארבע אמות לכל צד

הגהות הב"ח א כוותיה דרבא שייכא וכן פסק הר"ז: ב דרבא עדיף ועליה סמכינן. נ"ב וכן כתבו התוס' בדף ז' בד"ה כולהו ס"ל: ג כמו שפירשתי לקמן דהא: ד היתה גבוה מכ' אמה ובא: ה ל. עלה מעשרה טפחים והוצין יו דין:

קרבן נתנאל

פרק ראשון [א] **דהא** בכל מילי כרב עביד. ור' אושעיא אמר רב מפליג בין דפנות מגיעות לסכך או לא. ולכאורה ה"פ כרב עביד והלכתא כוותיה דרב באיסורי. וזה אינו דא"כ בקיצור הו"ל דרבה אזיל בשיטתיה דרב. אע"כ דמזה אין ראיה דהא רב הונא אמר רב דמפליג בין ד' אמות ליותר מד' אמות אזלי בשיטה דר"ז ומאי חזית דאזלת למימרא דלבי אושעיא ניזל בתר מימרא דרב הוא שהיה תלמיד מובהק לרב. אלא ה"פ מסתמא כיון דרבה עביד בכל מילי כרב דקדק במעשיו לחקור היטב דברי מי מתני אמוראי אליבא דרב ברורים ובדוקים וכיון דרבה כר"א אמר רב ס"ל דהכי אמר רב ומעשה רב: [ב] **פירוש** דמכשיר אף בדירת קבע. ותימה דהא לקמן בפירקין אמר אביי רבי ור"י אמרו דבר א' דבעינן סוכה דירת קבע. וכן גבי סוכה ע"ג סוכה ולקמן פרק הישן דאמר ר"י לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן מכל הני משמע דבעינן דוקא דירת קבע. ע"כ נראה שצריך להיות פי' דמכשיר דוקא בדירת קבע: [ג] **ועוד** דהא סוגיא בבנין סוכה ע"ג סוכה כוותיה. לקמן דף י' פירשה לה בגמרא כשיש בחלל העליונה י' טפחים אלא שאין יכולה לקבל כרים וכסתות אלא ע"י הדחק. ת"ק סבר דעליונה כשרה וכיון שכן תחתונה פסולה משום סוכה תחת סוכה. ור"י סבר שכיון שאינה יכולה לקבל אלא על ידי הדחק העליונה פסולה הלכך התחתונה כשירה. אלמא דירת קבע בעי ומש"ה פסולה עליונה כיון שאינה יכולה לקבל אלא ע"י הדחק. רמב"ן ור"ן: [ד] **והיינו** ז' טפחים על ז' טפחים, לשון הרי"ף לקמן בפ' הישן וכן פרש"י לקמן דף ז' ד"ה על פני: [ה] **ומייתי** ראיה מעובדא דרבי יוחנן בן החורני. דמעשה רב. אבל לפרש"י שם דס"ק וכי היכי דמעשה כדברי בית הלל לא עשה ולא כלום לדברי בית שמאי. אף העושה כדברי בית שמאי לא עשה ולא כלום לדברי בית הלל עד כאן. לא קשה כלום מסוגיא דברכות: [ו] **שהיה** יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית. קא סלקא דעתך מב"ה היה שולחנו בתוך הבית שהיה יושב בסוכה קטנה שאינה מחזקת כי אם ראשו ורובו: [ז] **וכן** משמע הלשון צריכה שתהא מחזקת. ולא קאמר צריכה שתהא ראשו ורובו ושולחנו בתוך הסוכה אלא ש"מ דמיירי שהוא ושולחנו בתוך הסוכה ומ"מ פסולה כיון דע"פ הדחק הוא ואינו יכול לישב בריוח פסולה עד שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו בריוח שהוא ז' על ז': [ח] **והוא** יושב על פתח הסוכה רחוק מן הדפנות ושולחנו בתוך הבית. אבל רש"י פי' שהוא יושב על הפתח מבחוץ וראשו מוכנס לתוכה ושולחנו לפני גופו בבית: [ט] **דחד** טעמא לתרוייהו. דסוכה קטנה נמי פליגי ב"ש כיון דאינה מחזקת אלא ראשו ורובו משתמא תנית השולחן בבית על פתח הסוכה וגזר שמא ימשך וכ"ת פליגי בתרוייהו ל"ל. י"ל דסוכה גדולה איירי שהוא יושב על פתח הסוכה מבחוץ כפרש"י ואי הוי פליגי בסוכה גדולה ה"א התם שייך שמא ימשך אחר שולחנו שהוא יושב בבית אבל בסוכה קטנה כיון שהוא יושב בתוך הסוכה ה"א ב"ש מודו לב"ה. ואי הוי פליגי בסוכה קטנה ה"א בסוכה גדולה ב"ה מודו לב"ש. ואפשר לומר דרש"י ס"ל כהרי"ף ומש"ה דוחקתו לפרש שהוא יושב על פתח הסוכה מבחוץ. אבל רבינו פירש בו כפשוטו דס"ל דבתרתי פליגי: [י] **ואין** דבריו נראין. וגי' ב"י סימן תרל"ד ואין דבריהם נראין ותניה הטור. ויותר נראה דהאי וכן כתב הר"ר ישעיה מקומו לעיל אחר דברי בעל העיטור ודברי הטור מכוונים: ה"ג אלא כדי ראשו ורובו כשירה: [כ] **ת"ק** דאידך ברייתא. כ"ל ברייתא קמייתא דקתני עד שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו: [ל] **ועפר** ועתיד לפנותו כ"ע לא הוי ביטול. הא עפר ואין עתיד לפנותו משמע לרבנן לא בטל וכדעת רש"י ותוס' והדר תני או עפר סתם הוי פלוגתא ר"י ורבנן. הא עפר ואין עתיד לפנותו לרבנן נמי בטל וכדעת הרשב"א בחידושיו ועיין מהרש"א. וצ"ל דספוקי מספקא ליה: [מ] **פירשו** עד עולם. י"ל משום הך דארנקי דחקו: [נ] **ואע"פ** שמקצת הסכך הוי למעלה. ויש לדקדק מה בכך הא כיון דכי שקלת ליה לפסול אכתי צלתה מרובה א"כ דמה שגבוה הסכך מעשרים לא מקרי סכך פסול דגובהו גורם וכמ"ש רבינו בפרק זה סי' י"ד. וצ"ל דס"פ ואמאי כשרה והלא אי קלשת יפלו ההוצין לגמרי. לזה תירץ הא אמרינן בפ"ק דעירובין חלל סוכה תנן. ומה לנו לחוש בעוצי הסכך הפסולה למעלה מעשרים הרבה לפי שעיקר הסיכך הוא למי שעומד תחת הסוכה וכיון שאין בחלל עשרים שלטא בי' עינא. כ"פ רבינו יהונתן ברית פ"ק דעירובין. וסכין מהירות פולטתו דהא בעל מימרא שאמר חלל סוכה תנן הוא רבא והוא טעמו טעם לרבה שאמר עד עשרים שלטא בי' עינא. אלא שלרבא צ"ל כיון דאין חלל עשרים ראוי לעשות במחילות לדירת עראי וא"ת אי בעינן חלל עשרים אפילו הוצין למעלה מעשרים נמי כשר כיון דאין בחלל אלא עשרים ע"ז כתב רבינו והכי פירושו כו' כלומר שמגיעות עד חלל עשרים ר"ל שמקרקע הסוכה עד הוצין יש חלל עשרים וכ"כ רבינו לסדיא ריש סימן ב' דהיינו עד שפתה ודלא כמ"א סי' תרל"ג ס"ק ב'. שהשוה דעת הר"ן ורבינו וכ"ל שהוצין יורדין לתוך חלל עשרים עשרים ע"ש: [ס] **דכמאן** דליתנהו דמי. מאח"כ במקצת הסכך אפ"פ דחמתה מרובה מצלתם כשר דהשיב [עי' ר"ן]: [ע] **היינו** היכא דאית ליה הכשר דפנות. וקשה דהאי קושיא אחריתי היא ומה איכא בין קושיא ראשונה לקושיא שניה. לכן נ"ל לשניה וכל"ל הייט היכא דאית ליה הכשר סוכה וקאי אסככה וקושיא שניה אזלא מכח הכשר דפנות: [פ] **מי** יצא ידי חובתו. דא"כ ה"ל לשנן אמוראי דלקמן לפרש כך הך ברייתא דקתני פסל היוצא מן הסוכה כסוכה: [צ] **ובכלל** הסוכה הוא. ומאי ס"ד למפסלה: [ק] **אלא** כדפרישית לקמן. סימן ל"ס. ושם ביארתי קצת בזריזות ע"ש: [ר] **ואין** לפסל היוצא מן הסוכה אלא מחיצה אחת אפ"ה נידון כסוכה. ובזה מתורצת קושיא שניה ומ"ש ועוד הא אמרינן לקמן לחד פירוש כו'. בא לתרץ קושיא ראשונה. אמנם קשה לי מוצא סיאך בא לקיים פרש"י דלקמן מכשרינן בחד דופן ורש"י גופא לא פי' הכי לקמן וז"ל קמ"ל דמן סוכה הוא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח דלא מימשכא עד רביעית וכשרה. וגם רבינו כתב לקמן בסי' ל' בשם ראבי"ה ולא דייניגן לי' כפסל היוצא מן הסוכה דהא לא מימשכא חד דופן בהדיה. ור"ל דגבי גדים אין ליה הכשר דפנות. אבל בנמשכה חד דופן איתי ליה הכשר דפנות בתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. אבל אם הדופן בבני עצמה נחשב. קשה מה לי אם יש לה חד דופן. או לית לה כלל דפנות בכן כך ובין כך אין להסוכה הכשר דפנות. וצ"ל דס"ל לרבינו דהא דמכשרינן לקמן אם נמשכה חד דופן בהדיה מטעם דהוי בתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח כפרש"י. אלא דמייתי ראיה מכל דלקמן פסל היוצא כו'. דסך בכך איצטבא כל הסוכה יש לה הכשר דפנות וסככה כיון דמין כשר הוא ואינו נפסל אלא מחמת גובהה כמו שביאר רבינו. אלא שיש לנפל דין לחלוק ולומר דלא הוי כפסל היוצא מן הסוכה. דהא חזינן שמיעט גובהה בסך איצטבא שיעור הכשר סוכה ולא יותר גלי דעתיה שמן האיצטבא והלאה אינו מן הסוכה. ע"ז בא כתביב דהא אם נמשכה חד דופן נמי אית לן למימר דגלי דעתיה מה שאינו בין המחיצות אינו בכלל סוכתו. מ"מ מכשרינן מכח פסל היוצא מן הסוכה דמ"מ נחשב מן הסוכה מדלא עשה דופן זה בפני עצמו. וה"ה הכא אף שמן האיצטבא והלאה נחשב מן הסוכה מדהגביל כל הסוכה בחד סכך ודפנות. דיינינן ליה כפסל היוצא מן הסוכה וכשרה: [ש] **כיון** דרואין את הסכך כאילו היה כותל עקום. והא דכתב רבינו לקמן סי' ל"ג ואע"פ באמי

דופה

תפארת שמואל

פ"ק ראשון (א) **דאחר** שעשה מחיצה הג' ארוכה כו'. הלשון מגומגם וב דאי יש בו טעות הסדרן וכאשר הוא בסוף הפרק כן הוא העיקר בביאור וכן אי' בטור סי' [תרל"א] כמ"ש הרא"ש:

פסולה [ת] פחות מכאן כשירה דאמרינן דופן עקומה לכל צד. כתב רי"ץ גיאות ובלבד שלא תהא איצטבא גבוה מי' טפחים דרשות אחרת היא. ולא ידענא טעמא [*] מאי נ"מ דרשות אחרת היא כיון דאמר דופן עקומה מכל צד הרי איצטבא מוקפת מחיצות ומובדלת משאר הסוכה ודמיא לסוכה העומדת בראש הגג דרשות אחרת היא לגבי חצר ובעל העיטור הכשירה גם כן אפילו גבוה א"י :

ה **היתה** פחותה מי' וחקק בה להשלימה לעשרה [ב] אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה. [דף ד ע"ב] [ג] ואם לאו כשירה היתה גבוה מכ' אמה ובנה בה עמוד גבוה עשרה ובו הכשר סוכה סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא אמר ליה רבא בעינן מחיצות הניכרות וליכא. כתב רי"ץ גיאות ז"ל אע"פ שעומד העמוד בתוך ד' אמות של דפנות פסולה [ד] דכיון שחלק רשות אחרת לעצמה לא מתכשר אלא במחיצות [ה] ואזיל לטעמיה שכתב דאין האיצטבא גבוה עשרה (ב) [ו] ולפי מה שכתבתי מיירי הכא שמופלג העמוד (ג) מן המחיצות ארבע אמות* :

הגה"ה

*וכן פירש בה"ג

ו **ת"ר** נעץ ארבע קונדיסין על הגג וסכך על גבן. רבי יעקב מכשיר. וחכמים פוסלין. אמר רב הונא מחלוקת על שפת הגג. דרבי יעקב סבר אמרינן גוד אסיק מחיצתא. ורבנן סברי לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא. אבל באמצע הגג דברי הכל פסולה. ור"נ אמר באמצע הגג מחלוקת ופלוגתייהו ברואין כדאיתא באידך ברייתא דרבי יעקב מכשיר במחיצה טפח. איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה. או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת תיקו וכיון דסלקא בתיקו עבדינן לחומרא כרבנן דפסלי בזו ובזו [ז] ואליבא דר"נ [ח] ולכך השמיטה הרב אלפס ז"ל. אבל רי"ץ גיאות ז"ל כתב דרב שרירא גאון לא גרים לאיבעיא להו אלא הכי גרסי' ור"נ אמר באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשירה ופסקינן כר"נ. וכן כתב (הרמב"ן)[הרמב"ם] ז"ל *נעץ ד' קונדסין על ד' זוית הגג וסיכך על גבן הואיל והסכך על שפת הגג כשירה ורואין את המחיצות התחתונות כאילו עולות למעלה על שפת הסיכוך ובכל הספרים שלנו ישנה הבעיא הלכך לא סמכינן אגירסת רב שרירא להקל (ד) וכן פסקו רבינו ישעיה וה"ר אבי"ה ז"ל. [ט] דבין באמצע ובין על שפת הגג פסולה : [דף ו ע"ב] ושאין לה שלשה דפנות. ת"ר שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ור"ש אומר שלשה כהלכתן ורביעית אפילו טפח. וקי"ל כרבנן ואותו טפח היכן מעמידו [דף ז ע"א] א"ר סימון אריב"ל עושה טפח שוחק ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן. אמר רב יהודה סוכה העשויה כמבוי כשירה פי' דופן מכאן ודופן מכאן והיא מפולשת כמבוי המפולש ואותו טפח מעמידו לכל רוח שירצה א"ר סימון אריב"ל עושה פס ד' ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן מ"ש התם דסגי לה בטפח שוחק ומ"ש הכא בסוכה העשויה כמבוי דבעי' פס ד' ומשהו התם דאיכא ב' דפנות דעריבן סגי להו בטפח שוחק הכא דליכא ב' דפנות דעריבן אי איכא פס ד' ומשהו אין ואי לא לא. ואמר רבה ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח היכא דעריבן מחיצות קאי ב ופרש"י (היכא דעריבן. מחיצות קאי) שחולק הטפח לשנים ומעמיד חצי טפח אצל הכותל הדרומי וחצי טפח האחר מעמידו כנגד סוף כותל מערבי ונותן קנה על שני חצי הטפחים ונמצא כל דופן שלישי סתום בצורת הפתח ואע"ג דלענין שבת וכלאים סגי בקנה כל דהו מכאן וקנה כל דהו מכאן גבי סוכה הלכתא גמירי לה דבעי' טפח בדופן שלישי כדאיתא בברייתא לעיל [י] ורבא גמר מרבותיו שאותו הטפח צריך לעשות ממנו צורת הפתח. איכא דאמרי אמר רבא וניתרת נמי בצורת הפתח אם ירצה יעשה טפח שוחק כמו ששנוי בברייתא ואם ירצה יעשה קנה כל דהו מכאן וקנה כל דהו מכאן וקנה על גביהן לאורך כל דופן שלישי והברייתא הזכירה טפח כ"ש צורת הפתח דחשיב מחיצה לענין שבת וכלאים. ואיכא דאמרי אמר רבא וצריכה נמי צורת הפתח עם הטפח השנוי בברייתא ויעמיד קנה בסוף הכותל וישים קנה עליו ועל הטפח. פי' הרי"ף אם היתה סוכה בב' דפנות להך לישנא דאמרת אינה ניתרת אלא בצורת הפתח לא איכפת לן בטפח שוחק בין ישנו בין אינו. ולהך לישנא דאמרת וניתרת נמי בצורת הפתח ניתרת באחת מהן או בצורת הפתח או בטפח שוחק ולהך לישנא דאמרת וצריכה נמי צורת הפתח אינה ניתרת אלא בשתיהם בצורת הפתח ובטפח שוחק והלכתא צריכה צורת הפתח וטפח שוחק דאמר רב אשי אשכחנא לרב כהנא דעביד לה טפח שוחק באמצע וקא עביד נמי צורת הפתח ג מן הצד א"ל לא סבר לה מר להא דרבא דאמר וניתרת נמי בצורת הפתח ד אמר ליה כאידך לישנא סבירא לי וצריכה נמי צורת הפתח (ה) מה שכתב האלפסי להך לישנא דאמרת אינה ניתרת אלא בצורת הפתח לא איכפת לן בטפח שוחק בין ישנו בין אינו [כ] יש לומר בין ישנו במקום אחד בין אינו במקום אחד אלא חלוק לשנים לעשות ממנו צורת הפתח אבל לא מצית למימר דלית ליה כלל וסגי בצורת הפתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן כמו בשבת וכלאים. דא"כ למה הוזכר טפח בברייתא. וסוכה העשויה כמבוי הוה מסתברא למימר כיון שצריך בדופן השלישי פס ד' ומשהו ויש בו הכשר סוכה [ל] כשאתה מעמידה בפחות משלשה סמוך לדופן אין צריך צורת הפתח ויש שפסקו כך וי"א מדקאמר הגמרא מ"ש התם דסגי ליה בטפח שוחק ומ"ש הכא וכו' ומשני גמרא התם דאיכא שתי דפנות דעריבן סגי בטפח שוחק וכו' אלמא יתרון התיקון במחיצות גרועות דלא עריבן משוי אותן למחיצות טובות להתיר בתיקון גרוע ושקולין הם לענין צורת הפתח וסברא הראשונה יותר חזקה ובריאה אלא שהרב אלפסי ז"ל אית ליה סברא האחרונה כמו שאפרש וצריכין אנו לילך אחריו *וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהלכות סוכה ה"ג) :

הגה"ה

*והיכא דאיכא ג' מחיצות או ד' אין צריך צורת הפתח ולא נהגו אלא לנוי בעלמא. ונראה לראבי"ה אם מגיעים הקנים העומדים לצ"ה עד לסכך אע"פ שאין קנה עליהן כשר ולא דמי לפתחי שמאי. מרדכי (סי' תשל"ח):

ז **שתים** כהלכתן ושלישית וכו'. אמר רבה וכן לשבת מינו דהוי דופן לענין סוכה הוי נמי מחיצה לענין שבת. הרב אלפסי השמיט מימרא זו דרבה וכתב ב' מימרות אחרות דרבה והיינו טעמא משום דפסק דבעי נמי צורת הפתח [מ] ומילתא דפשיטא היא כיון דאיכא שלשה מחיצות מעלייתא דאמרינן מינו ואם איתא דסוכה העשויה כמבוי לא בעיא צורת הפתח לא היה לו להשמיט מימרא זו :

ח **תניא** דופן סוכה כדופן שבת. ירושלמי* יש דברים כשרים בסוכה ופסולין במבוי פסולין בסוכה וכשרין במבוי [נ] דוקרנין [ס] כשרים בסוכה ופסולין במבוי ותני' כן הביא ד' דוקרנין וסיכך על גבן במבוי פסול בסוכה כשירה

הגהות הב"ח א גבוה עשרה טפחים היתה פחותה מעשרה טפחים וחקק בה : ב ופירש רש"י וכו' תני הטפחים של שלישית ונמלא כל דופן : ג הפתח א"ל ולא כנ"ל ותי' מן הלד נמחק : ד א"ל אלא כאידך לישנא ס"ל דאמר וצריכה נמי :

תפארת שמואל

בסוף הפרק ע"ש: (ב) ולפי מ"ש מיירי הכא שמופלג כו'. אבל אם אינו מופלג אפי' אי לא אמרי' גוד אסיק מ"מ הוא כדופן עקומה ודו"ק: (ג) מן המחיצות ד' אמות. ואומר אני מדאמר התלמוד סתמא ובנה בה עמוד כו'. משמע דאיירי אפילו באינו מופלג מן הכותל מ"מ פסולה. והדין עמו שהרי אין להעמיד מחיצה כלל שהרי הוא רחוק מן הכותל יותר מג"ט מכל צד וא"כ אין כאן לבוד ואין לו שום מחיצה ול"ד לאיצטבא דלעיל שיש לו ב' מחיצות כהוגן ושאר מחיצות מחוברים לאלו המחיצות בסיבוב א"כ הל"מ דאף שאר המחיצות הגבוהים יותר מעשרה מתכשרין על ידי דופן עקומה אבל באין דופן כלל אין להכשיר לא עמוד ולא איצטבא שהיא באמצע [הסוכה] ודברי הרי"ץ גיאות נכונים בעיני. ולקמן נמי מצינו חילוק היכא דבתי דפנות כהלכתן מקילין גבייהו וכ"ש שיש לחלק גבי איצטבא בכה"ג ובפרט דאיכא מחיצות מחוברים להני מחיצות כדפרישית ודו"ק: (ד) וכן פסקו רבינו ישעיה והראבי"ה ז"ל. ולענין הכרע נ"ל כדברי הרי"ץ גיאות וכגי' רב שרירא דגירסא שלנו אינו נראה בעיני נכונה דאיך קבעי סתמא דתלמודא הכי דהא אח"כ מסיק סתמא דתלמודא מיתיבי נעץ ד' קונדסין בארץ וסיכך ע"ג ר"י מכשיר וחכמים פוסלין והא ארץ דכאמצע גג דמי תיובתא ועוד באמצע גג הוא דפליגי אבל על שפת הגג ד"ה כשרה לימא תהוי תיובתא דר"ה בתרתי כו' עד להודיעך כחו דרבי יהודה כו' ע"ש אלמא דס"ל סתמא דתלמודא דדוקא באמצע גג פליגי כדקתני להדיא בברייתא. ועוד אין זו מן הסברא לומר דבתרווייהו פליגי היכא דאין הפלוגתא שייך זו לזו דבאמצע הגג פליגי ברואין ובשפת הגג פליגי בגוד אסיק ומנ"ל לומר הכי ובפרט מאחר דלא קתני התנא פלוגתייהו אלא באמצע הגג כ"ל: (ה) מ"ש הרב אלפסי להך לישנא דאמרת כו'. לשון רש"ל והנה מ"ש הרא"ש לפרש דברי הרי"ף מ"ש לא [איכפת] לן אי בעי טפח כו' קשה בעיני פירושו דא"כ הול"ל בין ישנו במקום א' כו' גם על פרש"י שפי' אלי טפח מכאן ואלי טפח מכאן כו' הא שיעורא דאלי טפח לאצטרופי עם אלי טפח העומד כנגדו מרחוק לא מצינו בשום ענין שיועיל להיות חיבור גם לישנא דברייתא שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח משמע במקום א' משמע להיות הטפח במקום מחיצה דהכי הלכתא גמירי לה דבעי מחיצה טפח ע"כ נראה בעיני [דלהאי] לישנא דקאמר אינה ניתרת אלא בצורת הפתח לעולם ס"ל דבעי טפח במקום א' והשאר בצורת הפתח אבל לא בעי טפח שוחק כדי להעמידו בפחות מג' לכותל אלא מעמיד הטפח באיזה מקום שירצה ויעשה צורת הפתח במקום הנשאר פתוח. וכ"נ מלשון הרי"ף שכתב בהאי לישנא לא איכפת לן בטפח שוחק ר"ל מאחר דלא בעינן שיעמידנו בפחות מג' לכותל א"כ לא איכפת לן אם הוא שוחק או לאו. ומ"ד דצריכה נמי ל"ה קאמר ס"ל דבעי טפח שוחק ומעמידו בפחות מג' לכותל והנשאר עושה צ"ה והכי קי"ל דבעי תרווייהו גם זה שכתב היך שנוטין דברי הרי"ף לסברא זו דאין לחלק בין תיקון מחיצות מבוי המפולש לתיקון מחיצות כהלכתן בענין צורת הפתח אין ספק לי כלל בדבר כי נראה בעיני פשוט דרבה אסוכה שהיא כמבוי נמי קאי מדהוקי תלמודא דברי רבה בתר מימרא דרב יהודה דאמר סוכה העשויה כמבוי כו' והכולה מילתא קאמר כל היכא שבא לתקן מחיצה השלישית דאינה נתרת אלא בצ"ה אבל לעולם פס ד' בעי ביהא שיעור למבוי המפולש דרוב שיעור כותל בעינן ואין חילוק באיזה מקום מעמידו וממילא ג"כ לא בעינן שוחק כדפי' אלא פס ד' בעי ושאר מקום הפתוח עושה צורת הפתח ולמ"ד דבעי תרווייהו בעי פס ד' [וטפח] שוחק ומעמידו בפחות מג' לכותל ואח"כ עושה צ"ה והכי נמי י"ל דבעי תרווייהו במחיצה השלישית בסוכה

קרבן נתנאל

רואה את הסכך כאילו הוא עקום להכשיר החיצונה מ"מ לא פוסל הפנימי בשביל זה ע"כ. י"ל דהתם שאני דאי הוא יושב בסוכה הפנימי מחשב הוא לסכך כשר ולא משום דופן. וכשהוא יושב בהחיצונה החיצונה כשרה דמחשב הסוכה הפנימית לדופן עקומה אבל הכא שאין באיצטבא כ"א ב' דפנות ע"כ מחשב הסכך לכותל עקום ואסור לישב תחת הכותל וליכא למימר נמי דתהוי כפסל היוצא מן הסוכה. דאם הוא פסל אין לאיצטבא הכשר סוכה דהא אין לה אלא ב' דפנות משא"כ אם בנה איצטבא כנגד דופן האמצעי : [ת] פחות מכאן כשרה דאמרינן דופן עקומה לכל צד. סי' תרל"ב כתב הטור ואפילו אין הדופן אלא י' טפחים והגג גבוה ממנו הרבה שאנו רואין הדופן כאילו עולה עד למעלה ואז נאמר דופן עקומה ע"כ. וטרח הרב ב"י למצוא מקום שלמד הטור דין זה. ויפה השיגו הב"ח ע"ש ועיין לקמן סי' ו'. אמנם נראה שזה דוחקו דאם נימא דלא אמרינן דופן עקומה כי אם בשהדופן מגיע לסכך א"כ ש"מ דהני פסקי הלכות דאיצטבא דלא כרבה אתי'. דהא לדידיה כשהדפנות מגיעות לסכך אפילו גבוה מעשרים כשר א"כ איצטבא ל"ל. ורבינו חתר לעיל סי' א' לאיות דהלכתא כרבה ולא מייתי ראיה מהך דאיצטבא. וביותר בעל העיטור שהביא רבינו שם בשמו דהלכתא כרבה וא"כ הך דאיצטבא תיובתיה. אע"כ נ"ל דכל הני פוסקים ס"ל דופן עקומה אפילו אין הדופן מגיע לסכך. ומה שמצן הב"ח דאיכא למדחי ולמימר דהא דאמרינן דופן עקומה אף בשאין הדפנות מגיעות לסכך היינו דוקא כשהוא פחות מג'. אבל בגבוה הרבה בילא מתורת לבוד מנ"ל והטור פסק להדיא אפילו כשהגג גבוה הרבה. אין זו טענה דבשאין הסכך [רחוק] מן הדפנות כי אם פחות מג' לרבה נמי כשר דדפנות מגיע לסכך מקרי. והא דאמרי' לעיל סוף דף ב' בשלמא למ"ד בשאין דפנות מגיעות לסכך מחלוקת דרבה של מלכה ליתב בסוכה שאין דפנות מגיעות לסכך משום אוירא. היינו שהרחיקו הדפנות הרבה מן הסכך כדי שיהיה שולט הרוח מפני החום בהא פליגי רבנן. אבל אם לא הרחיק אלא פחות מג' אפילו רבנן מודו. ע"כ אין לזוז מפסק הטור. גם ע"ז מסכים ומביא ראיה לדין זה. דלא כמ"א שהסכים עם הב"ח. ועכ"פ היה לו להכשיר אם הרחיק הדופן מסכך למעלה מעשרים פחות משלשה : [א] מאי נ"מ דרשות אחרת היא. וליכא למימר דנ"מ שלא להכשיר הסוכה מן האיצטבא והלאה דלא הוי כפסל היוצא מן הסוכה כיון דהאיצטבא תחת רשות אחרת היא. דהא בלא"ה לא הכשיר בזה כל הסוכה כמ"ש רבינו ס"ס ג' שהרי אין לה סכך כיון דרואין את הסכך כאילו הוא עקום : [ב] אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה. עיין פ"ק דשבת סי' י"א מ"ש רבינו שם : [ג] ואם לאו כשירה. בתוך החקק. רש"י. ולא דמי כשהיתה הסוכה גבוה מעשרים ובנה בה איצטבא דמכשיר רש"י לעיל סי' ג' אפילו מאיצטבא והלאה. דלא אמרינן פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה אלא היכא דאית לה הכשר דפנות. אבל הכא כיון דאין המחיצות גבוה עשרה אין שם הכשר דפנות : [ד] דכיון שחלק רשות אחרת לעצמה. ר"ל לענין שבת הוי כאילו מוקף מחיצות לא מיתכשר בדופן עקומה אלא במחיצות : [ה] ואזיל לטעמיה שכתב דאין האיצטבא גבוה עשרה. והב"י סי' תרל"ג כותב דברים אלו מסברא דנפשיה ע"ש : [ו] ולפי מ"ש מיירי הכא שמופלג העמוד מן המחיצות ד' אמות. ואומר אני מדאמר התלמוד סתמא ובנה בה עמוד. משמע דאיירי באינו מופלג מן הכותל מ"מ פסולה. ועוד דלא דמי לאיצטבא דלעיל שיש לו ב' מחיצות כהוגן ושאר מחיצות מחוברים כו'. ועי' בתפארת שמואל. ואיני רואה שום הכרח בזה מטעם דכתבתי בבא קמייתא דאיצטבא ע"כ איירי אפילו בגובה עשרה. ומיניה פיסקא דהכא ג' בנה בה איצטבא באמצע ע"כ נמי איירי אפי' בגובה עשרה. ומעתה נסתר קושית האשונה דאיכא למימר דסמיך התלמודא אהך דבנה בה איצטבא באמצע סוכה : [ז] ואליבא דרב נחמן. דרב הונא איתותב : [ח] ולכך השמיטה רב אלפס. וסמך לו על מה שהביא לקמן שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח : [ט] דבין באמצע ובין על שפת הגג פסולה. ולפי דעת רב אלפס ז"ל כי אמרינן בגמרא לקמן דף ו' כי אתיא הלכתא לגוד ולבוד ולדופן עקומה. מאן דמני גוד אסיק בהדי' לענין שבת אתמר. דלגבי סוכה ליכא גוזמא דנימא בה גוד אסיק דהא מסקינן דאפילו על שפת הגג פסולה. ר"ן. לשיטתו אזל שפירש לעיל הא דאמר רבא בעינן מחיצות הניכרות. דלגבי סוכה בעינן מחיצות כעין דירה. וכשאין מגיעין הדפנות לסיכוך לא אמרינן ביה דופן עקומה. אבל למה שכתב הטור סי' תרל"ב ואפילו אין הדופן אלא י' טפחים והגג גבוה ממנו הרבה שאנו רואין הדופן כאילו עולה עד למעלה ואז נאמר דופן עקומה ע"כ. א"כ ה"מ לגוד אסיק לענין סוכה דנימא ביה דופן עקומה וזה סעד לפסק הטור דזה דוחק דגוד ע"כ אתיא נמי לענין סוכה דגוד אתית מחיצה כולל שבת וסוכה מ"מ דלגבי סוכה נמי אמרינן גוד אסיק מחיצה וכדאמרן ועיין לעיל סי' ד'. ודע שכתב הריטב"א דבאמצע הגג דליכא למימר גוד ד"ה פסולה אפילו פחות מג' טפחים לשפת הגג דגוד ולבוד לא אמרינן ע"כ אמנם אם המחיצות ניכרות על שפת הגג והקונדסין עומדים פחות מג' נמס לפי מ"ש בש"ע סי' תר"ל סעיף ט' אמרינן גוד ולבוד למעלה ע"ש יש להכשיר ודלא כהריטב"א שפוסל אפילו במחיצות ניכרות : [י] ורבא גמר מרבותיו שאותו טפח צריך לעשות ממנו צורת הפתח. נשמע מן דא שאין צורת הפתח מועיל להשלים שיעור דופן בשתי דפנות. שאם אי אתה אומר כן להאי לישנא קמא דרבא מאי קולא דדופן שלישית דאמרי בה אפילו טפח. כיון שיש צ"ה ע"פ כולה אע"ג דלענין שבת וכלאים מהני לענין סוכה שאני דבעינן שתי דפנות דעריבן ולפ"ז צריך ליזהר שלא יהיה בד' זוית הסוכה פתחים דליכא שתי דפנות דעריבן. ר"ן : [כ] י"ל בין ישנו במקום אחד בין אינו במקום אחד. והא דבעינן טפח שוחק בשאינו במקום א'. נ"ל דהכי הלכתא גמירי ליה. והר"ן פירש לא איכפת לן אי הוי טפח שוחק או לא. ועיין בתפארת שמואל בשם מהרש"ל שהסכים וביאר ברוחב פי' הר"ן ע"ש : [ל] כשאתה מעמידה בפחות משלשה סמוך לדופן אין צריך צורת הפתח. דזה מקרי ב' דפנות דעריבן כיון דפרוץ פחות מג' איכא ד' שיעור עומד ר"ן. משמע דאפילו הסוכה רחבה הרבה כשר אע"פ שהשלישית רחוקה ממנו. דאלת"ה צורת הפתח למה לי. ומ"א בסי' תרל"ל ס"ק ג' הניח בצ"ע מנ"ל להני פוסקי אימא התלמודא איירי דוקא בסוכה עשויה כמבוי והמחיצות אינם רחוקים זו מזו כי אם מעט שיעור סוכה קטנה ואינו יודע מאי קפיקתו דהא סוכה עשויה כמבוי דומיא דשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח איירי. וכן דיקא בברייתא מתני אפילו כשהסוכה רחבה הרבה דהא אית לה צורת הפתח ועוד דהוי כפסל היוצא מן הסוכה. ועס"ק בני הב"ח שמעון סירש סי' [דאי] איירי בסוכה קטנה דוקא ל"ל פס ד' טפח שוחק סגי ויעמיד באמצע פחות משלשה מזה ומזה דתרי לבוד אמרי'. אלא ש"מ דסוכה רחבה הרבה מש"ה בעי פס ד' מקום חשוב. מיהו לאיתי בר"ן שכתב ז"ל ודוקא בפס ד' דאיכא בעומד שיעור ראוי. אבל בטפח שוחק ומוקי ליה בי מילתי פחות מג' להך גיסא ופחות מג' להך גיסא לא סגי. כיון דליכא בעומד שיעור ראוי ע"כ ולדידיה ודאי נוכל לומר דאיירי בסוכה קטנה. יען אם פתרינן בסוכה גדולה לא צריכנא לדוחק הר"ן ועיין במה שאפרש לקמן סי' נ"א : [מ] ומילתא דפשיטא הוא כיון דאיכא ג' מחיצות מעלייתא דאמרינן מינו. ורבה צריך לאשמועינן דס"ל כהך לישנא דרבא ניתרת נמי בצורת הפתח. ונשמע מן דא דרבה גרסינן דאי רבא קשיא דרבא אדרבא ובכולהו גרסינן רבה דהא עביד התלמודא צריכותא : [נ] דוקרנין. פי' בערוך ערך דקרן קנין המפוצלין למעלה : [ס] כשרין בסוכה ופסולין במבוי. דתימה דהא בנעץ ארבע קונדסין בארץ וסיכך ע"ג לעיל דף ד' קי"ל כחכמים דפוסלין כ"פ רבינו לעיל סי' ו'. ואין לומר דעשה צורת הפתח ע"ג. דא"כ במבוי נמי כשר. וע"ק דבסוכה לא מהני דפנות ע"י צורת הפתח כמ"ש הר"ן לעיל בפיסקא דרבא דאמר ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח. וז"ל נראה לי שאין צורת הפתח מתיר בשתי דפנות של סוכה אע"פ שהוא מתירו לשבת ולכלאים כדאיתא בפ"ק דעירובין באם אתה אומר כן להאי לישנא קמא דרבא מאי קולא דדופן שלישית דאמרי בה אפילו טפח כיון שיש בה צורת פתח ע"פ כולה א"כ אפילו בשתי דפנות הוא מתיר אם אתה אומר דדופן סוכה

כדופן

[ע] שתי דפנות כשירות בסוכה ופסולות במבוי. ותני כן שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח ובמבוי [פ] עד שיהא מגופף מארבע רוחותיו. [צ] רחב מעשר אמה בסוכה כשרה במבוי פסול. [ק] חמתה מרובה מצלתה בסוכה פסולה ובמבוי כשר. [ר] תניא דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג"ט. יתירה שבת על הסוכה שהסוכה ניתרת בטפח ובשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ פי' אם הי' בהיקף פתחים שאין בהן צורת הפתח מצטרפין עם הפרוץ לבטל העומד מה שאין כן בסוכה דהא סגי ליה בב' כהלכתן וכו' ואפילו יש בב' הדפנות פתחים הרבה ואין להן צורת הפתח [כן פרש"י] והרמב"ם ז"ל כתב (שם הל' י"ב) ובלבד שלא יהא שם פתח יותר על עשר אבל אם היה שם פתח יותר על עשר אע"פ שיש לו צורת הפתח צריך שלא יהא פרוץ מרובה על העומד. וכן כתוב בספר המצות*. [ש] ודברי תימה הן דהא תנן ואם יש לו צורת הפתח אין צריך למעט ואין הלכה כרב דאמר אתנייה צריך למעט (ו) ואין חילוק בצורת הפתח בין עשר ליותר מעשר: ט [דף ז ע"ב] אמר רבה סיכך על מבוי שיש לו לחי מצד אחד כשרה.

הגה"ה
*בסמ"ק כתב דעל כן נכון לעשות מחיצות גמורות שלא יהיה פרוץ מרובה על העומד ועוד כתב ונהגו העולם לעשות מחיצות שלימות ולא שלישית אפילו טפח וכו' והעושה מחיצות מיריעות של סדינים בלא שום ערבה אין נכון דמנתיק ולאו אדעתיה. סמ"ק. הלכתא כרבנן דעושין מחיצה בדבר המקבל טומאה. א"ז:

[ת] פירוש מבוי מפולש ויש לו לחי מצד אחד ומצד השני אין בו תיקון כשרה הסוכה בשבת אבל לא בחול. ואליבא דרב יהודה דאמר פ"ק דעירובין (דף יב:) מבוי שאינו ראוי לשיתוף פי' שהוא מפולש הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב. הכשירו בקורה הזורק לתוכו פטור. דקסבר לחי משום מחיצה וקורה משום היכר ואע"ג דבשבת דעלמא אסור לטלטל במבוי כיון שהוא פרוץ ברוח רביעי. [א] משום מצות סוכה התירו לטלטל כמו שהתירו גבי פסי ביראות. ואע"ג דקאמר התם רבה אמר אחד זה ואחד זה משום היכר. רבא גרסינן התם שהיה [ב] תלמידו של (רב יהודה)[רבה]. אמר רבא סיכך על גבי פסי ביראות כשרה בשבת דסוכה. דמגו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה. ואע"ג דלא התירו אלא לעולי רגלים ולעולי רגלים נמי לא התירו אלא לבהמתם אבל אדם מטפס ועולה ומטפס ויורד. משום מצות סוכה התירו אף לטלטל בשבת דסוכה. וכן כתב רי"ץ גיאות ז"ל שמותר לטלטל בה מידי דהוה אשתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח. וראבי"ה ז"ל כתב ואפי' לא נתקן להתיר ביראות כגון שאין אבור כיון דאם היה שם בור היה נידון משום מחילה ושרי ובחצר אם עשה כיוצא בו רפיא בידי אם היתה כשירה. ואית מרבותינו שנסתפקו בדברים הללו ע"כ. וצריכא דאי אשמועינן מבוי שיש לו לחי דאית ביה שתי דפנות מעלייתא אבל פסי ביראות דליכא שתי דפנות מעלייתא אימא לא צריכא. ואי אשמועינן פסי ביראות דאיכא שם ד' מחיצות אבל מבוי שיש לו לחי דליכא שם ד' מחיצות אימא לא צריכא:

י **ושחמתה** מרובה מצלתה. ת"ר מחמת סכך ולא מחמת דפנות.[ג] רבי יאשיה אומר אף מחמת דפנות. אמר אביי רבי יאשיה ורבי ורבי יהודה ור"ש ורבן גמליאל ובית שמאי ור"א ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן. רבי יאשיה הא דאמרן. רבי הא דתניא רבי אומר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה. רבי יהודה דתניא סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה [ד] ורבי יהודה מכשיר. ר"ש דתנן שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח ר' שמעון אומר שלשה כהלכתן ורביעית אפילו טפח. רבן גמליאל דתניא העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה רבן גמליאל פוסל ורבי עקיבא מכשיר. ב"ש דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית [ה] ב"ש פוסלין ובית הלל מכשירין ר"א דתנן העושה סוכתו כמין צריף וסמכה על הכותל רבי אליעזר פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין. אחרים דתניא אחרים אומרים סוכה העשויה כשובך פסולה לפי שאין לה זויות אע"ג דקי"ל דכל כי האי גוונא שיטה היא ולית הלכתא כחד מינייהו. הכא איכא תרתי מינייהו דהלכתא נינהו. היא דהעושה סוכתו כמין צריף דקי"ל דמתני' יחידאה היא (לקמן דף יט:) וברייתא איפכא תניא ר"א מכשיר וחכמים פוסלין. ולאו משום דסברי רבנן דסוכה דירת קבע בעינן אלא היינו טעמא דפסלים רבנן דשיפועי אהלים לאו כאהלים דמו. ואידך מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית דקיימא לן הלכתא כב"ש. וטעמא דב"ש לא משום דבעינן דירת קבע [ו] אלא טעמא דידהו גזירה שמא ימשוך אחר שולחנו ולמעלה (סס"א) כתבתי [ז] דאין הלכה כב"ש בהא:

יא [דף ח ע"ב] **אמר** ר' לוי משום רבי מאיר שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית אינה סוכה וחייבת במזוזה. החיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה.

[ח] ותיהוי חיצונה בית שער לפנימית ותחייב במזוזה. משום דלא קביעי: יב ת"ר סוכת נכרים נשים בהמה כותים סוכה מ"מ כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה. [ג]אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל להתלונן תחתיה מחורב וממטר. אבל לצניעותא בעלמא אין שם סוכה עליה. [ט] ורבינו תם פי' שעשאה לצל ולא מטובה להגן מן המטר וכן סוכת רקב"ש רועין קיילין בורגנין שומרי פירות [ד]כשרה. ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה. א"ר חסדא מאי כהלכתה והוא שעשאה לצל: יג [דף ט ע"א] **מתני'** סוכה ישנה בית שמאי פוסלין וב"ה מכשירין איזהו ישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום אבל אם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה. ירושלמי (הלכה ב) [י] תני צריך לחדש בה דבר. וכמה חבריא אמרו טפח רבי יוסי אומר כל שהוא. מ"ד כל שהוא ובלבד שתהא על פני כולה*. כתב בעל העיטור ש"מ חידוש בגופה בעינן. ודלא כבעל הלכות שכתב [כ] מיכנשא ומימך בסתרקי הוי חדוש דהא ליכא סוכה דלא יכול לחדושי בה האי חדוש:

הגה"ה
*ואליבא דב"ה ואם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה ואין צריך לחדש בה דבר. מא"ז:

גמ' מאי טעמא דב"ש אמר קרא [ה][שבעת ימים לה'] (חג הסוכות תעשה לך) עשה סוכה לשם חג. וב"ה ההוא מיבעי ליה לכדרב ששת דאמר משום ר"ע מנין לעצי סוכה שאסורים כל שבעה (ז) ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה'. ותניא ר"י בן בתירא אומר מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה ת"ל חג הסוכות לה' מה חגיגה לה' אף סוכה לה'. וקשה דמשמע הכא דעצי סוכה אסירי מדאורייתא ודרשה גמורה היא מדפריך וב"ש נמי מיבעי ליה להכי ובפרק כירה (דף מה.) משמע דלא אסירי אלא מדרבנן דמייתי ראיה התם דר"ש אית ליה גבי נר מתוך שהוקצה למצותו הוקצה לאיסורו מהא דתניא אין נוטלין עצים מן הסוכה ביו"ט ור"ש מתיר ושוין בסוכת חג בחג שהיא אסורה. ובפרק המביא כדי יין (דף ל:) מייתי האי דרשה דהכא ואפילו הכי משמע בסוף שמעתא דהתם דלא אסירי אלא מטעם מוקצה. וקאמר עצי סוכה דחיילא קדושתא עלייהו אתקצאי לשבעה. וי"ל דהא דאסירי מדאורייתא היינו בעודה קיימת [ל] והא דמשמע התם דלא אסירי אלא מדרבנן היינו אחר שנפלה ובטלה מצותה. [מ] (ח) ורבינו תם תירץ דעצים של הכשר סוכה חלה קדושה עלייהו ואסירי מדאורייתא אבל היותר מכדי הכשר סוכה לא מיתסרי אלא מדרבנן והאי דאסירי עצי סוכה היינו דוקא [א] הסכך [נ] אבל עצי הדפנות משרי שרי דכל מאי דדרשינן מחג הסוכות היינו דוקא בסכך כדלקמן (דף יב.) גבי פסולת גורן ויקב. ודלא כהרמב"ם ז"ל (פ"ו מהל' סוכה הלכה ט"ו) שכתב עצי סוכה אסורים כל (שבעת) [שמונת] ימי החג [ס] בין עצי דפנות בין עצי סכך ואין ניאותין מהן לדבר אחר כל ימי החג:

יד [דף ט ע"ב] **מתני'** העושה סוכה תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית: **גמ'** אמר רבא לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצלתו כשרה. ומאי והא קא מצרף סכך פסול בהדי סכך כשר. אמר רב פפא כשחבטן. פרש"י השפיל ענפיו למטה על הסכך והרי הן מעורבים עם סכך כשר ואין נראין בעין וסכך כשר רבה עליו ומבטלו דמדאורייתא כל מילי ברובא בטל [א"ה מאי למימרא] מהיכי תיתי למפסל ומשום שני סככין ליכא דהא חד סככא הוא ולא משום מחובר איכא דהא בטיל ליה ברובא [מהו דתימא נגזור היכא דחבטן אטו היכא דלא חבטן קמ"ל דלא גזרינן] ומיירי שאין הסוכה צלתה מרובה מחמתה אלא מחמת אילן הפסול שמשלימו [ע] דאי צלתה מרובה מחמתה בלא אילן לא מיפסלא מחמת צירוף סכך פסול,

הגהות הב"ח א כגון שאין שם בור: ב ת"ר חמתה מרובה מחמת סכך וכו' רבי מאי היא דתניא וכו' ר' יהודה דתנן סוכה וכו' ר"ש דתניא שתים: ג מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא: ד שומרי פירות סוכה מכל מקום כשרה ובלבד וכו' כהלכתה מאי כהלכתה אמר כ"ח: ה אמר קרא חג הסוכות שבעת ימים לה' סוכה לשם חג בעינן וב"ה ההוא:

[א] עי' מהרש"א ס. ד"ה מנין וכו' הגיה דברי הרא"ש אלו בתמי':

קרבן נתנאל

כדופן שבת למנין צורת הפתח וצליבנא בתרא דרבא נמי כו' עכ"ל. מ"מ דבסוכה לא מהני צורת הפתח בשתי דפנות ובשבת הוא מתיר. ולא ראיתי א' מן הפוסקים ופרשנים שהרגישו בזה ע"כ נ"ל להגיה כל הספרים וכצ"ל כשרין במבוי ופסולין בסוכה. ומיירי שעשה צורת הפתח שהניח קנה על הפיצול מלמעלה: [ע] שתי דפנות כשרות בסוכה ופסולות במבוי. היינו במבוי דעלמא אבל בשבת דסוכה מגו דהוי דופן לענין סוכה הוי נמי מחיצה לענין שבת: [פ] עד שיהא מגופף בארבע רוחות. פי' ג' מחיצות ובד' לחי או קורה: [צ] רחב מעשר אמות בסוכה כשרה במבוי פסול. אפילו גיפפו מג' רוחות וברביעית לחי או קורה אינו כשר אם המבוי רחב יותר מעשר. אבל בסוכה אם יש לה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח כשרה אפילו רחבה יותר מעשרה: [ק] ה"ג חמתה מרובה מצלתה בסוכה פסולה ובמבוי כשרה ע"כ ירושלמי: [ר] תניא דופן סוכה כדופן שבת. והרי"ף והרמב"ם והטור לא הביאו הך דינא דמחיצה של שתי דמהני בסוכה משום דס"ל דהך ברייתא אתיא כחכמים בתראי בפ"ק דעירובין דף ט"ז דמתירין אפילו ביחיד בישוב. אבל אנן קי"ל כרבי יהודה כדדרש רב נחמן (שם) דלא התירו אלא בשיירא. אבל ליחיד לא התירו מש"ה בסוכה נמי פסולה אבל רבינו ס"ל כיון דלשיירא מותר ש"מ דהוי מחיצה מדאורייתא מש"ה הוי דופן לענין סוכה נמי וכ"פ רבינו לקמן סי' נ"א דקי"ל דופן סוכה כדופן שבת. וכן בפ' שני (סימן מ') ע"ש ועי' בחדושי לקמן סימן נ"א: [ש] ודברי תימה הן דהא תנן ואם יש לו צורת הפתח א"צ למעט. וה"ה מהל' שבת פ' ט"ז פי' דס"ל להרמב"ם בשהוא יתר מעשר עם צורת הפתח כעשר בלא צורת הפתח. מה עשר בלא צורת הפתח פרוץ מרובה על העומד לא אף יתר מעשר בצורת הפתח פרוץ מרובה על העומד לא. והא דקתני אם יש לו צ"ה א"צ למעט. היינו בגוונא שלא יהיה פרוץ מרובה על העומד וע"ש: [ת] פירוש מבוי מפולש. ובתוס' הקשו וז"ל ולא יתכן דא"כ לא מתשרי בלחי וקורה אלא לר"י וכולהו אמוראי כרבנן בפ"ק דעירובין ואתרי' בסוף כל גגות דאין הלכה כר"י ע"כ. לפרש"י ולשיטת רבינו אין מקום לקושית תוס' דרבה דס"ל לחי משום מחיצה אפילו לרבנן דסברי דג' מחיצות מדאורייתא משתרי בלחי כמו שהביא רבינו בסמוך דברי רב יהודה. וכן פרש"י לדידך רבה דסבירא לך לחי משום מחיצה. אך בתוס' היה בגרסתם רבא והוא סבר לחי משום היכר ומש"ה קשיא להו וזהו טונתם בתחלה בהלעת דבריהם בין. למ"ד לחי משום היכר וע"ז יקדו דבריהם אבל אי קשיא לי הא קשיא לי דהא איירי בסוכה מפולשת מאי קאמר דאילו סוכה דעלמא בעי טפח שוחק הא ר' סימון דמסיק הכי לעיל דבעינן טפח שוחק היינו בב' דפנות כהלכתן דעריבן. אבל בסוכה העשויה כמבוי ומפולשת בעינן פס ד'. והכי ס"ל למימר דאילו סוכה דעלמא בעי פס ד'. בשלמא לפי' תוספות דמיירי במבוי סתום משלש רוחות אלא שריחק הסכך מן המחיצה השלישית דלגד סבתים לא סיכך לק"מ דכיון דאינה מפולשת לגמרי ניתרת בטפח שוחק פחות מג' סמוך לדופן כמס שניתרת בו סוכה דאית לה ב' דפנות דעריבן. כמ"ש הר"ן והובא בש"ע סי' תר"ל סעיף ד' ע"ש מ"א ס"ק ד'. ותמה אני על מהרש"א שמקשה כן בשיטת תוס' והכי אתה רואה דלשיטת תוספות לק"מ. ונ"ל דלשיטת רש"י ורבינו דגרסי' רבה שהוא תלמיד דרב יהודה ור"י ס"ל אפילו סוכה העשויה כמבוי כשרה בטפח. ומש"ה קאמר דאילו סוכה דעלמא בעי טפח: [א] משום מצות סוכה התירו. ודעת הר"ן והתוס' דוקא במבוי סתום וע"ד שפרשתי ע"ש בתוס' ור"ן: [ב] ה"ג שהיה תלמידו של רבה. וכ"כ רבינו בפ"ק דעירובין סי' י': [ג] רבי יאשיה אמר אף מחמת דפנות. כתב המרדכי בשם ראבי"ה דלר' יאשי' נמי בעינן למחיצות מפסולת גורן ויקב ע"ש. ושמעתי להקשות א"כ לדידיה האיך שייך למימר הלכתא דופן עקומה בכ"מ בסכך פסול ולק"מ דהא לרב דאמר לקמן דף י"ז דסכך פסול פוסל בין באמצע בין מן הצד בד' אמות. ע"כ ס"ל דהלכתא לא אתיא לדופן עקומה כמ"ש הרמב"ן הביאו רבינו לקמן סי' ל"ב. כמו כן נימא לרבי יאשי': [ד] ורבי יהודה מכשיר. עי' לעיל סי' א': [ה] ב"ש פוסלין. פי' משום דבגמרא אמרי' לעיל דף ג' דפליגי נמי בסוכה קטנה והיינו פחות משבעה טפחים ואמוראי מחסרא והכי קתני ואינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו ב"ש פוסלין וטעמא דב"ש בסוכה קטנה משום דלאו דירה היא ומניה נפקא לאביי דסברי ב"ש דסוכה דירת קבע בעינן. ר"ן: [ו] אלא טעמא דידהו גזרה שמא ימשך אחר שלחנו. הרי"ף לטעמיה אזיל שס"ל דחד טעמא לתרוייהו כיון דסוכה קטנה אינה מחזקת אלא ראשו ורובו מסתמא השלחן עומד על פתח הסוכה וגזרה שמא ימשך ופסק כב"ש בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה: [ז] דאין הלכה כב"ש בהא. ר"ל בהך גזרה שמא ימשך ולכן בסוכה גדולה כשראשו ורובו בתוך הסוכה והשלחן בתוך הבית קי"ל כב"ה שילא. ובסוכה קטנה קי"ל כב"ש שפוסלין ולא מטעם שמא ימשך דאפילו כשהשלחן בתוך הסוכה נמי פוסלין אלא משום דס"ל סוכה דירת קבע בעינן. אע"ג דקיעה אתמר אביי ולית הלכתא כחד מנייהו אע"ג דאינם שוים לגמרי בדבריהם. שאני הכא כיון דתלמודא פסק בהדיא כחד מנייהו מפיק לה מטיעה כי הא דפסק לעיל דף ג' כב"ש בסוכה קטנה. ולהא מילתא לחוד קי"ל סוכה דירת קבע בעינן וקי"ל נמי כר"א אבל לא לאידך מילתייהו: [ח] ותהוי חיצונה בית שער. לפי מה שמסכים רבינו בהל' קטנות סוף הלכות מזוזה סי' ט"ו עם [תירוץ ר"י] דבית שער פטור מדאורייתא ומייב מדרבנן ומאי פריך אימא הא דקתני הכא פטורה מן הסוכה היינו מדאורייתא. כבר תירץ מהרש"א דלשון פטורה משמע אפילו מדרבנן דדומיא דסוכה דהוי אפילו מדרבנן ועי' בתוס' ובהרי"ף שם: [ט] ור"ת פי' שעשאה לצל ולא מטובה להגן מן המטר. עי' בב"ח סי' תרל"א ס"ק ד': ה"ג מאי כהלכתה א"ר חסדא הוא: [י] הגי' צריך לחדש בה דבר. אליבא דב"ה: [כ] מיכנשא ומימך בסתרקי. פי' לאסוף כמאות ליישב עליהם: ה"ג אמר קרא שבעת ימים לה' עשה סוכה. ודלא כט"ז סי' תרל"ח ס"ק א' שמשגג בזה והאריך בחנם כי לא מקרא חג הסוכות תעשה לך נפקא וק"ל: [ל] והא דמשמע התם דלא אסירי אלא מדרבנן היינו אחר שנפלה ובטלה מצותה. וא"ת מנ"ל דהא דקתני התם ושוין בסוכת החג דבנפולה איירי אימא בעודה קיימת ומקרא דחג לה'. וי"ל דומיא דרישא בסוכה דעלמא דר"ש מתיר דמוקמינן בפ' המביא בנפולה ע"ש. וכן נ"ל לתי' ר"ת דדומיא דסוכה דעלמא קתני דפליגי ר"ש ורבנן דהתם ליכא לאפלוגי ה"ה בסוכת החג איירי בכל הסוכה אפילו יותר מכדי הכשר סוכת החג ש"מ משום דאיתקצי למצותה ובלימוד סיסיבה ישבתי בדלך אהר שיטת ר"ת וה"ק. וממאי דר"ש היא דתני רב יוסף ושוין בסוכת החג שהיא אסורה וכ"ת דהא דאסרינן התם מקרא דחג לה' וקיפא דקתני ואם התנה הכל נפי תנאו אתאן לסוכה דעלמא מ"מ קשה על הך תנא אמאי לא תני הך שריותא דיותר מכדי הכשר סוכה מהני תנאי ובלא תנאי אסור אף לר"ש היינו בסוכת החג ביו"ט דאסור משום סתירת אהל ומשום מצוה ובהא מודה ר"ש דמוקצה למצוה והוקצה לאיסורו והוי דומיא דנר בשעה שהוא דולק אע"כ צ"ל דסמך בדין זה על אידך ברייתא דסככה כהלכתה א"כ ש"מ דהך ברייתא דסככה ר"ש. ומעתה לא צריכן לדחוק כפרש"י שפי' הך דלא סקשה בריפא מהך דתני רב חייא בר יוסף דניחא ליה לאותבי' ממתני' דרבי חייא ור' אושעיה עכ"ל דתמ"ה לא אותבי' מהך דתני ר"ח בר יוסף דס"ל דסוכת החג אסורה מקרא דחג לה' והבתא מכח ברייתא דסככה פריך מה"ל וכדאמרן ודו"ק: [מ] ור"ת תי' דהך וכו'. ובטור סימן תרל"ח ז"ל ור"ת פי' אפילו בעודה קיימת אם הוא יותר מכדי הכשר סוכה כו' מתמה בנפולה אפילו בשיעור הכשר לא אסור לר"ת מקרא דחג לה' ול"ע מנ"ל הא: [נ] אבל עצי הדפנות משרי שרי. ומ"ש תוס' בפ' המביא דעצים כדי הכשר סוכה היינו ב' דפנות ושלישית טפח לסימנא בעלמא נקט ודלא כמהרש"א שהשיג בזה וק"ל: [ס] בין עצי דפנות בין עצי סכך. נראה דיליף לה מדכתיב חג הסוכות שבעת ימים לה' דדרשינן מיניה דעצי סוכה אסורין ומדכתיב מלא בוי"ו לרבות דפנות כמו דדרים לעיל דף ו' בסכת בסכת בסכות תלת למנין דפנות. ועי' מ"ש הט"ז סי' תרל"ח ס"ק א' דמפ' הך ברייתא דלקמן דף י' פיטרה בקרמין ובסדינין מן הצד משום מוקצה מ"ם הוא דהא תוס' כתבו לסדיא בשבת דף כ"ב דמשום מוקצה אינו אסור אלא ביו"ט ושבת ולא בחש"מ והיכי קתני אסורין להסתפק ממנו עד מוצאי יום טוב האחרון של חג משום דאיתקצי לבה"ש הא בה"ש גופא מותר מה"כ אלא טעמא משום ביזוי מצוה פ"ש בתוס': [ע] דאי צלתה מרובה מחמתה בלא אילן לא מיפסלא. והא דפריך והא קמצטרף סכך פסול. ולא תני כגון דבלאו פסול צלתה מרובה. משום דא"כ מאי למימרא לשון תוס'. ורבינו העלים

תפארת שמואל

העשויה כמבוי המפולש. כ"ל: (ו) ואין חילוק בצ"ה בין עשר ליותר מעשר. ואין זו סתירה דשמא בפרוץ מרובה על העומד לא מכשרינן ביותר מעשר אפילו בצ"ה. אבל מ"מ הדין אמת שאין חילוק זה אמר רב יוסף בפ"ק דעירובין ודוקא אליבא דרב דאמר אתניי' צריך למעט אבל לדידן אין חילוק ע"ש עיין ברש"ל בפ"ק דעירובין סימן ב': (ז) ת"ל חג הסוכות שבעת ימים כו'. ודוקא סוכה דמצוה אבל סוכה העשויה לצל או שלא ישב בה או אם נפלה מותר אפילו ביו"ט [אי] הוה רעוע כדאיתא בפרק המביא ועיין בהגהת א"ז: (ח) ורבינו תם תירץ כו'. דלתירוץ ראשון לא מהני להתנות ולומר איני בודל מהן כל בה"ש אפילו בנויי סוכה כדלקמן אלא בנפלו אבל בלא נפלו הוי בקדושתיה מדאורייתא. ולפי תירוץ האחרון

קשיא

כיון דכי שקלת ליה לפסול אכתי נלתה מרובה וכן משמע לשון צירוף דהשלים השיעור כמו שני סדינין מצטרפין (לקמן דף יז.) והכי אמרינן לעיל (דף ד.) היתה גבוהה מעשרים זהולין יורדין לתוך עשרים אם צלתה מרובה מחמתה כשירה[פ]ועוד מכשרינן לקמן (ד' טו.) המקרה בשפודין או בארוכות המטה כשיש ריוח ביניהם כמותן ואע"ג דלא שייך בהו ביטול ברוב כיון דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ולא מיערבא ולא מיפסלא משום דמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר [צ] כיון דכי שקלת ליה סגי בכשר [ק] אבל רבינו אבי העזרי כתב בשם ריב"א אם לא חבטן אפי' חמתו של האילן מרובה מצל האילן והסוכה צלתה מרובה מחמתה פסולה דסבירא הצל הוא מן האילן ולא מן הסוכה שאם ניטל סכך הסוכה אכתי איכא מצל האילן י"ס קדים האילן לסוכה ולא שנא קדמה הסוכה לאילן כיון שמונחין (על) ענפי האילן כנגד סכך הכשר ומיהו אם הוא כך שענפי האילן אינן מצילין כנגד הסכך אלא כנגד האויר שבין סכך הכשר [א]כשרה. ובצלתה מרובה מחמתה אין צל האילן פוסל הואיל ואינן מכוונין ויש בכשר כשיעור אם ניטל הפסול והפסול חמתו מרובה ע"כ [ר] והאי דהולין לא מקרי סכך פסול דגובהה גורם כמו שפירש ר"ת:

טו מתני' סוכה על גבי סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה ורבי יהודה אומר אם אין דיורים בעליונה אף התחתונה כשרה: [דף י ע"א] **גמ'** כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא אם אין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של העליונה התחתונה כשרה ואף רבנן מודו בהא דכמאן דליתא דמיא אלא דפליגי ביכולה לקבל על ידי הדחק רבנן סברי כיון דיכולים ליסב על התחתונה ע"י הדחק ולאכול בעליונה מקרי העליונה סוכה ומיפסלא התחתונה משום סוכה שתחת סוכה ורבי יהודה סבר כיון שאינו יכול לאכול בעליונה אלא על ידי הדחק לא מקרי סוכה ליפסל התחתונה. ור"י לטעמיה דבעינן דירת קבע ורבנן נמי לטעמייהו וזהו מה שכתב הרב אלפסי למעלה (סימן א) [ב]סוגיא דשמעתין דסוכה תחת סוכה מוכח כרבא דמפרש טעמא דמתני' משום דירת עראי דבמתני' דהכא פליגי נמי בהכי. וכמה יהא בין סוכה לסוכה ותיפסל התחתונה אמר רב הונא טפח שכן מצינו באהל הטומאה טפח רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו ד' טפחים שלא מצינו מקום חשוב בפחות מארבעה ושמואל אמר עשרה כהכשרה כך פסולה מה הכשרה בעשרה אף פסולה בעשרה. כתב בעל העיטור מסתברא דהלכה כרב חסדא ורבה בר רב הונא דרבים נינהו ועוד מדאיפלגי [ג]ר"נ ורבה בר רב הונא בנויי סוכה המופלג ממנה ד' דר"נ מכשיר [ור"ח] ורבה בר רב הונא פוסלים משמע דלא מכשיר ר"נ אלא בנויי סוכה דכיון דלנוי יהבינהו שתם לא בטלי הסכך מלמעלה מהן אבל בסוכה על גבי סוכה סבר רב נחמן דבהפלגת ד' מיפסלא כרב חסדא ורבה בר בר הונא הלכך הא דתנן סוכה על גבי סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה אע"פ שאינה ראויה לדירה שאין בה עשרה פסולה וניתא לדשמואל ומיהו בעינן שתהא ראויה לקבל כרים וכסתות של עליונה ע"י הדחק אבל אינה יכולה לקבל דירה סרוחה היא ע"כ. וכן פסק הרב אבי"ה והר"ז הלוי ז"ל מהך פלוגתא דלקמן ואינו נראה לי כלל ראיה מהך דלקמן דודאי יש לדקדק ממנו דסכך פסול שתחת סכך כשר פוסל את סכך הכשר בהפלגת ד' היינו דומיא דנויי סוכה שהן פסולין לסכך ולא פסלי לר"נ בהפלגת ארבעה משום דלנוי עבדן ובטלן לגבי הסכך אבל סכך פסול דעלמא פוסל את העליון בהפלגת ארבעה אבל סוכה שתחת סוכה לפסול את התחתונה משום סכך העליון לא דמי להאי כלל ונראה לי לפסוק כשמואל דסוגיא דהש"ס כוותיה דקאמר אלא שאינה ראויה לדירה היכי דמי דלא גבוה עשרה מכלל דת"ק סבר אע"פ שאינה ראויה לדירה פסולה ופריך לשמואל מת"ק ומשני עלה במערבא מאי אין דיורין בעליונה דקאמר ר"י ופליגי עליה רבנן כשאין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אבל אם אין העליונה גבוה י' בהא מודו רבנן דתחתונה כשרה ופריך הש"ס מכלל דת"ק סבר דאם אינה יכולה לקבל פסולה דמ"ש אינה יכולה לקבל מלא גבוה עשרה תרוייהו לא חזו לדירה ולא מקרי עליונה סוכה לפסול את התחתונה ומוקי פלוגתייהו ביכולה לקבל ע"י הדחק אבל לא גבוה עשרה מודה ת"ק דהתחתונה כשרה והיינו כטעמיה דשמואל וכהכשרה כך פסולה דכשעליונה כשרה וראויה לדירה אז שם סוכה עלה לפסול את התחתונה ואם לאו כשרה [ש] וטעמא דמסתבר הוא והלכתא כוותיה [ת] והש"ס דפריך לשמואל משום דמצי לשנויי מתניתין אליביה אבל אליבא דשאר אמוראי לא מצי לשנויי מתני' והכי אורחיה דהש"ס דלא מקשי אלא מאי דמצי לשנויי ודוחק גדול הוא מה שכתב בעל העיטור דאם אינה יכולה לקבל כרים וכסתות מקרי דירה סרוחה [א] ופסול כשאינה גבוה עשרה [ב] והדבר ידוע דאין לך דירה סרוחה מזו דשייף ועייל אגהוניה וכן מצאתי כתוב בשם הרי"ץ גיאות ז"ל פסק כשמואל והביא ראיה מהא דפסקינן לקמן גבי כילה כשמואל דאמר מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לה גג והוא שאינה גבוהה עשרה אלמא בפחות מעשרה לא חשיב אהל אע"פ שיש לו גג והשתא לשוויה אהל בעינן עשרה למיפסל סוכה לכ"ש דבעינן עשרה ויש דוחין ראיה זו דדלמא בכילה דלא קביע בעי עשרה אבל סוכה בתוך סוכה דקביע אפי' בבציר מעשרה מיפסיל כדאמר לקמן בשמעתין בקנופות דקביעי ויש לכן גג דאפילו בבציר מעשרה אהל הוי ופסולה. וכן כתב *הרמב"ן ז"ל בד"א בתחתונה פסולה כשהיה גובה העליונה עשרה טפחים וגג התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות אפילו ע"י הדחק:

טז מתני' פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר או שפירס על גבי הקינוף פסולה אבל פורס הוא ע"ג נקליטי המטה. *כתוב בתשובת הגאונים הא דקתני במתני' פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסולה היינו היכא דחמתה מרובה מצלתה בלא סדין. אבל אם צלתה מרובה מחמתה כשירה ואין סדין פוסלתה והיינו כמו שפירשתי לעיל (סימן יד) דאין מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר היכא דבלא סכך פסול צלתה מרובה וכענין זה פירש ר"ת מפני החמה שמייבשת את הסכך ומתוך זה נעשה חמתה מרובה וכן תחתיה מפני הנשר שאלמלא הסדין היה נושר ונעשית חמתה מרובה והסדין מנעו מליפול וכיון שהסדין גורם שעל ידו צלתה מרובה מחמתה פסולה. לפרש"י ז"ל קשה למה תיפסל אם פירס עליהו להגן עליו מפני החמה או מפני הקיסמין [ג] דמאי שנא מלנאותה ועוד מצינו דלקמן בפרק הישן (דף כז:) ברבי יהודה בר' אילעאי כשהגיע חמה למרגלותיו (ד) עמד ופירס עליה סדין וק"ל לפי' הגאונים מ"ש לנאותה דכשרה [ח] אפילו לנאותה פסולה אם חמתה מרובה ואם צלתה מרובה אפי'(מן) [מפני] הנשר נמי כשרה [ו] ולפירוש ר"ת ניחא א) דמוקי לה כשצלתה מרובה: **גמ'** אמר רב חסדא לא שנו אלא מפני הנשר ב) אבל לנאותה כשרה:

יז ת"ר (ט)סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקים ורמונים פרכילי ענבים ועטרות שבלים יינות ושמנים וסלתות אסור להסתפק מהן [דף י ע"ב] עד מוצאי יו"ט האחרון של חג ג) ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו [ז] והוא דאמר איני בודל מהם כל בין השמשות דלא חיילא קדושה עלייהו כלל ד). תנא נויי סוכה אין ממעטין בסוכה

הגה"ה

א) והכי פי' לפר"ת אבל לנאותה פי' שאין דואג לנשר שתהא חמתה מרובה כגון שהסכך עבה ומרובה שאז אינו פורס אלא לנאותה כשרה. מא"ז:

הגה"ה

ב) אפילו מכוין שלא יטנפו המאכל דהוי שלא לצורך סוכה אבל לנאותה הוי צורך סוכה ובטל אגב הסוכה כשרה דאין שם סכך עליו: מרדכי סימן תשל"ו:

הגה"ה

ג) עיטורי סוכה שנפלו בשבת ויום טוב אסור אפילו לטלטלן וח"ל מותר לטלטל ואסור באכילה ודוקא אינו בודל אבל תנאי אחר לא מהני כגון שאמר אני מתנה לאכול מן הפירות כשיפלו לא מהני וגם אין שום תנאי מועיל אלא לכשיפלו. סמ"ק:

הגה"ה

ד) ותנאי אחרינא לא מהני בהו אפילו תלאו סמוך לסכך למעלה. מא"ז:

*לא להכשירה אם גבוה יותר מעשרים ולא לפוסלה אם אינה גבוה כי אם עשרה ולא דמי להולין יורדין לתוך עשרה (לעיל דף ד.) דכיון דלנוי עשוין לא מיקרי דירה סרוחה אמר רב ששת ומן הלה ממעטין מנימין עבדיה דרב אשי אטמישא כתונתיה במיא בטחיה אמטללתא א"ל שקלה [ח] דלא לימרו קא מסכך בדבר המקבל טומאה והא קא חזי דרטיבא לכשיבשה קאמינא: **יח איתמר** נויי סוכה המופלגין ממנה ד' רב נחמן אמר כשרה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי פסולה וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים ורי"ץ גיאות כתב דלא מסתבר אלא כרב נחמן דקאי כשמואל והכי פסק רב ישראל כהן [ש] ולא דמיא להא דשמואל כדפירשתי לעיל. ויש לומר דדוקא בנוי סוכה הוא [י] דמכשיר הפלגת ד' כיון דלנוי גבי סוכה בטילי. אבל סכך פסול דלא עביד לנוי אפי' סמוך לסכך הכשר פסולה דהא אמרינן גבי סדין לנאותה כשרה מיירי שאין מופלג ארבעה אליביה דרב חסדא ורבה בר רב הונא [כ] ואפילו הכי מפני נשר פסולה: **יט** [ל] **על** גבי קינוף פסולה וכו' פירוש קנופים הן ד' וכשהוא פורס על גביהן [ד]נעשה כסוכה בתוך סוכה לפיכך פסולה ונקליטין שנים וכשהוא פורס על גביהן את הסדין אין נעשה כאהל לפי שאין לה גג לפיכך כשרה ירושלמי (הלכה ג) שכן הוא עושה חלול באלילי ידיו פירוש כשם שאם הגביה אדם שתי זרועותיו כשהוא ישן תחת הסדין ונעשה סדין עליו כאהל אין בכך כלום כך אלו נקליטין שבאמצע המטה כמו זרועותיו הם חשובים ואין בכך כלום:

כ א"ר יהודה אמר שמואל מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לה גג [מ] והוא שאינה גבוה י' מתיבי הישן בכילה בסוכה לא יצא ידי חובתו הב"ע כשגבוה עשרה ת"ש הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו הא תרגמה שמואל במטה גבוה עשרה (דף יא ע"א) ליתנא

הגהות הב"ח א והסוכה צלתה מרובה מחמתה: ב דסוגיא דשמעתין בענין סוכה: ג מדאיפלגי רב נחמן ורב חסדא ורבה כו' דר"נ מכשיר ור"ח ורבה בר רב הונא פסלי משמע: ד על גביהן סדין נעשה:

תפארת שמואל

אפילו בעומדת מהני תנאי כגון בנויי סוכה או אפילו בעלי סוכה בסמוך לה דלא הוי סתירת [אהל] כדאיתא בריש המביא. ודברי ר"י נראה עיקר וכ"כ הטור ואף הרא"ש ז"ל כתב בתשובה דמהני בהו תנאי אפילו בעודן קיימות אבל בלא תנאי אסורים אפילו לאחר שנפלו: (ט) **סוככה** כהלכתה כו'. לשון ס"ג עיטורי סוכה שנפלו בשבת אסורים באכילה ואסורין לטלטל ממקומן נפלו בי"ט אסורים באכילה ומותרין לטלטל במקומן. נפלו בחול המועד אסורים באכילה ומותרין להחזיר למקומן. אבל אם התנה עליהם בשעה שתלה אותן ואמר כ"ז שתלה אטול מהם מותר עכ"ל ומ"ש ואם התנה כו' לאו למידק דדוקא בנפלו בא בעודם קיימא לא מהני תנאי כמ"ש הטור דשמא בא לאשמיענו דאפילו בנפלו [אסירי] היכא שלא התנה. ומה שתמה הטור על זה שחילק בין שבת לי"ט לענין טלטול. אני אומר שאין להמוה דאיירי שנפלו על כבולתן ואסור לאכול עליו כל זמן שלא הסירן ומשום שמחת י"ט ושייך בהו אוכל נפש הפשר שמותר לטלטל המוקצה וכ"פ התוס' בפרק המביא ובפ"ק דביצה שהתירו טלטול מוקצה משום אוכל נפש בי"ט ולא בשבת:

קרבן נתנאל

קושיא זו והיינו טעמיה. דאם הסוכה צלתה מרובה מחמתה. א"כ אפילו כשאילן צלתה מרובה מחמתה נמי כשר כמו שסביא רבינו לקמן בסי' ט"ז גבי סדין שפירס על הסוכה שכשרה אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה. לשיטת הגאונים. ולא נחית רבינו לחלק בין שהאילן קדים מאח"כ סתם הסוכה קודמת לסדין וכמו שחילק מהרש"א לשיטת תוס': [פ] ה"ג ועוד אמרינן לקמן כו' כמותן כשירה: [צ] **כיון** דכי שקלת ליה סגי בכשר. אע"ג דאין ריוח ביניהם אלא כמותן הא קיי"ל פרוץ כעומד מותר וא"כ כ"ש אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן פשיטא דכשר וק"ל: [ק] **אבל** רבינו אבי העזרי כתב בשם ריב"א. נראה שכן הוא דעת רש"י שפי' בד"ה מהו דתימא ומדחזי לעליון חמתה מרובה סבר כמאן דליתא הוא ולא פסול ע"כ ועל כרחך צ"ל דהיירי דסוכה תחתונה היא צלתה מרובה מחמתה דאי לאו הכי היכי אסיק אדעתיה למימר על סוכה עליונה כמאן דליתא הא תחתונה חמתה מרובה מצלתה וע"כ הוא צריך לאוי סככה דלמעלה. וכן יש לפרש דברי רש"י ד"ה הא כמצטרף דר"ל דאפילו בסוכה צלתה מרובה מחמתה מ"מ אם נחשוב סכך כשר שכנגד שאילן כמאן דליתא נמצא שמצטרף סכך פסול של אילן עם סכך כשר שאינו תחת האילן ומהני ומצלים שע"י שניהם נעשו צלתה מרובה מחמתה וכן יראה לפרש דברי רש"י של דרך זה בד"ה אמאי כשרה ודו"ק. ועפ"ז לא יהיו דברי רש"י כותלים אהדדי: [ר] **והאי** דהולין לא מקרי סכך פסול. אבל האי דמקרה א"כ לפני' כיון דאין הסכך פסול כנגד סכך הכשר וכוי כמו ענפי אילן שאינם מצלין נגד הסכך הכשר אלא כנגד האויר שבין סכך כשר: [ש] **וטעמא** דמיסתבר הוא והלכתא כוותיה. אם פרב חסדא ורבה בר רב הונא רבים נינהו. שמואל נמי רבים ס"ל כוותיה דהא דמערבא ס"ל כוותיה: [ת] **והש"ס** דפריך לשמואל וכו'. דברים אלו קשים לסולמם וצ"ל שאין כאן מקומו כמו שיבא: [א] ה"ג ומכשיר בשאינה: [ב] **והדבר** ידוע דאין לך דירה סרוחה מזו דשייף ועייל אגהוניה. וזה שכתב רבינו לעיל והש"ס דפריך לשמואל כו' פה יבא על נכון. וה"פ דלפי סברת רבינו דמי שסובר שצריך לקבל כרים וכסתות פשיטא שסובר שצריך שתהיה הסוכה העליונה עשרה. א"כ ק"ל להש"ס לפרוך על רב הונא ורב חסדא ורבה בר רב הונא מר' יהודה שס"ל שתהא סוכה ראויה לדירה ש"מ שצריכה שתהא גבוהה עשרה וא"ש שסבירא להו כת"ק אלא קשה מנ"ל דת"ק כוותייהו ס"ל. אימא דת"ק נמי ס"ל כשמואל אלא דבהא פליג אדר"י דאפילו התחתונה אינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אלא ע"י הדחק מ"מ התחתונה פסולה. אבל לפי סברת בעל העיטור עם היות שהתחתונה מקבלת כרים וכסתות של עליונה. מ"מ אית לן למימר שהעליונה אין בחללה אלא ד' טפחים ושייף ועייל. א"כ ליכא למיפרך מדר' יהודה דאמר לך רב חסדא כר' יהודה נמי כוותיה ס"ל. אלא דבהא פליג את"ק שהתחתונה צריך לקבל כרים וכסתות של עליונה בלי דחק דבעינן דירת קבע: [ג] **דמאי** שנא מלנאותה. משום דאין לנו טעם נכון לחלק בין מפני הנשר ובין לנאותה דשרי שניהן ענין נוי סמה שלא יטנפו הצלין את המאכל והמשתה. ואין לנאותו גדול מזה: [ד] **עמד** ופירס עליה סדין. וא"ם דמסיק התם רגל אחר הוי. מ"מ מקשן דס"ד דסוכה התם הוי אלא שפריך ר"א אדר"א. ס"ל לסקבות נמי ממתניתין דהכא על ר"י בר אילעאי: [ה] **אפי'** לנאותה פסולה אם חמתה מרובה. מדיפא מיניה ס"ל להקשות אפילו לא פירס עליה סדין כלל מפני החמה ונשר פסולה דהא הוי חמתה מרובה מצלתה. אבל באמת שניהם לדקו יחדיו, דמיירי שהצלים אח"כ שסוכה בסכך כשר עד שהיתה צלתה מרובה לבד הסדין ע"כ אם פירס הסדין נמי לא תפלה ולא מוריד לענין סכך סוכה כשרה דהא הסתא מסוככת כראוי. משא"כ אם פירס מפני חמה כיון דפירס לשם סכך לא מהני אח"כ השלמת סכך כשר. ודמיא כמי שסיכך בסכך פסול ואח"כ סמך עליה סכך כשר לא הוזה להכשירה עד שיסלק הסכך פסול. ועי' מ"ש לעיל בסי' י"ד אבל אי קשיא לי הא קשיא מאי קאמר ליתא מסייע לי'. ס"ל לשנויי דהתם מיירי דהסוכה היתה צלתה מרובה מחמתה דקתני סיככה כהלכתה. ובהכ"ג אפי' מפני הנשר נמי כשר וצ"ע: [ו] **ולפי'** ר"ת ניחא דמוקי לה בצלתה מרובה מחמתה. ויש לדקדק ס"ל לרב חסדא לפלוגי ל"ש אלא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה וי"ל דהיינו לנאותה כמ"ש רבינו לעיל מ"ש לנאותה וכדפרשתי: [ז] **והוא** דאמר איני בודל מהם כל בין השמשות. כדמוקי לה בש"ס במס' י"ט דף ל' ע"ש ובסי' י"ג לעיל: [ח] **דלא** לימרו קא מסכך בדבר שמקבל טומאה. משמע אפילו בסוכה מסוככת כהלכתה. וקשה דלעיל סי' י"ד פסק רבינו דאי צלתה מרובה מחמתה בלא אילן לא מיפסלא מחמת צירוף סכך פסול כיון דבקלת לי' לפסול אכתי צלתה מרובה. מ"מ יפסול הסוכה משום שלא לימרו דמסככין במחובר, וי"ל דהכא בקל יכול לשקליה לכתונתא והוי כלכתחלה. משא"כ באילן: [ט] **ולא** דמי להא דשמואל כדפרשתי לעיל. סי' ט"ו דהא דבעי שמואל עשרה היינו בין סכך כשר לסכך כשר. אבל בנויי סוכה שהן פסולים לסיכוך שמואל מודה דבהפלגת ד' פוסל סכך סעליון: [י] **דמכשיר** הפלגת ד'. ר"ל עד הפלגת ד': [כ] **ואפי'** הכי מפני נשר פסולה. וקשה מאי קאי' התם היינו טעמא שאלמלא הסדין הי' נושר ונעשית חמתה מרובה מצלתה והסדין מנעו מליפול ומש"ה פסול בלא סדין הוי חמתה מרובה מצלתה כמ"ש רבינו בשם ר"ת לעיל סי' ע"ז. וי"ל דע"כ האי דפסלינן בסדין מפני הנשר ע"כ משום דסכך פסול הוא. דאי סכך כשר הוא. אטו אם סכך כשר מונע הסכך מליפול תפסול: [ל] **על** גבי קינופת פסולה אבל פורס ע"ג נקליטי המטה. הנה הרי"ף ורבינו פסלי קינופת קתני אפילו אינה גבוה עשרה כיון דקביעי. ונקליטין מתמע דכשר אע"ג דגבוה עשרה. אע"ג דבברייתא קתני בהדיא ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה דוחין הך בברייתא משום דקי"ל ביפופי אהלים לאו כאהלים דמי כדלקמן סי' ל"ז, והך ברייתא אתיא כת"ד דשיפוע אהל כאהל דמי כ"כ הרמב"ן באריכות ע"ש במלחמות. אבל הטור בחנוים ובכלבותיו סי' תרכ"ז ס"ל לדעת רבינו דלא מכשיר בנקליטין אלא כשאין גבוהין עשרה כדקתני בברייתא והא דמכשר סתמי בנקליטין דמשמע אפילו בגוהין עשרה. י"ל דכמך הרי"ף ורבינו על הא דמייתי בהא מסיוקבלמי שכן אדם עושה חלול באלילי ידיו מסתמא אין עושה חלול גבוה עשרה וכ"מ בב"ח. אבל אין לומר שסמכו על הא דלקמן סי' כ"ג דכילה שיש לה גג וגבוה עשרה אסור לישן בתוכה בסוכה. וא"כ אדמגי קינופת פסולה אלא ע"כ קינוף אפילו בשאינה גבוה עשרה איירי ופלה קתני נקליטין כשרה. די"ל דכלל נוונא איירי פסול דקינופת והכשר דנקליטין: [מ] **והוא** שאינה גבוה עשרה. בסי' מרכ"ז ס"ק ג' ז"ל מ"ה כ"ל דהכא עשרה עפחים מתרעא מתחילן אע"פ שאין י"ט מן המטה לכילה. וכ"מ בתוספות סוף דף כ"א ע"א. ואגב שיטפי' כ"כ דהא איתא

אחרינא אמרי לה אמר רב הונא אמר שמואל מותר לישן בכילה חתנים בסוכה לפי שאין לה גג ואע"פ שגבוה עשרה. לכאורה נראה דהני תרי לישני לא פליגי אהדדי לישנא קמא השמעינן שריותא כשאינה גבוהה י' אע"פ שיש לה גג ולישנא בתרא השמעינן שריותא כשאין לה גג ואפילו גבוה י' ותרוייהו בעינן לאיסורא [נ] וכן דעת הרב אלפסי ז"ל. ורי"ץ גיאות ז"ל כתב כולהו רבותינו פסקי כלישנא בתרא [ס] והכין פסקו כילה שיש לה גג אפילו אינו גבוה עשרה פסולה ואין לה גג אפילו גבוה עשרה מותרת ואי אפשר לומר כן [ע] דהא שמואל תרגמה להא דהישן תחת המטה במטה עשרה וכן פירש רבינו יצחק דהני תרי לישני לא פליגי אהדדי: כא מתני' הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס [פ] וסיכך ע"ג פסולה ואם היה סיכוך הרבה מהם או שקצצן כשירה. זה הכלל כל דבר שהוא מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ אין מסככין בו. כל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככין בו. אם היה סיכוך הרבה מהן אוקימנא (לעיל דף ט:) כשחבטן דאי לאו הכי היה מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ופסולה: גמ' או שקצצן כשירה [צ] וצריך לנענע [ק] כדי שיהא מעשה לשם סוכה ולא אמרינן קצצן זו היא עשייתן:

כב ובן לענין ציצית איכא [ר] דתלאן וקצרן ואח"כ פסק ראשי חוטין שלהן פסולין ולא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן דהגיא תלאן ואח"כ פסק ראשי חוטין שלהן פסולין:

כג זה הכלל כל דבר המקבל טומאה כו'. מה"מ [דף יב ע"א] אמר רבי יוחן דאמר קרא חג הסוכות תעשה לך וגו' באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר. רב חסדא אמר מהכא צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות סוכות ככתוב. היינו הדס היינו עץ עבות אמר רב חסדא הדס שוטה לסוכה עץ עבות ללולב. והלכתא אין מסככין אלא בדבר הגדל מן הארץ אבל לא בעורות דגידולי קרקע מיקרו אבל לא מיקרו גידולו מן הארץ כמו פסולת גורן ויקב: כד מתני' חבילי קש וחבילי קנים וחבילי זרדים אין מסככין בהן ואם התירן כשירות וכולן כשירות לדפנות: גמ' אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ש] מפני מה אמרו חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אין מסככין בהן לא מפני שהן פסולין לסיכוך אלא לפעמים שאדם בא מן השדה וחבילתו על כתיפו ומעלה ומניחה על גבי סוכתו [ת] ליבשה ונמלך עליה לסיכוך והתורה אמרה תעשה לשם סוכה תעשה ולא מן העשוי*. ירושלמי (הל' ו) אין חבילה פחותה מכ"ה קנים דלא שייכא גזירת אוצר אלא בחבילות שאדם רגיל להביא מן השדה ולא דמי להא דאמר בגמ' (לקמן יג.) אגד בחד לא שמיה אגד אגד בשלשה שמיה אגד דהיינו באפקותא דדיקלא ודוקרני דקני שיש בו קנים הרבה והוי כמו חבילה. [דף יב ע"ב] אמר רב יהודה אמר רב סככה בחיצין זכרים כשירה בחיצין נקבות פסולה [א] ואע"ג דעשוי למלאות בית קיבול הוא. אמר רבה בר רב הונא אמר רב סיככה באניצי פשתן פסולה בהוצני פשתן כשירה פירוש [ב] בהוצני פשתן כיתנא דלא דייק ולא נפיץ דעדיין הוא עץ. ירושלמי (הל' ד) סיככה בחבלים אית תנא תנוי כשירה ואית תנא תני פסולה. מ"ד פסולה בחבלים של פשתן ומ"ד כשירה בחבלים של סיב *והרמב"ן (צ"ל והרמב"ם) ז"ל כתב מסככין בחבלים של סיב ושל חלף וכיוצא בהן שהרי צורתן עומדת ואינן (כלין) [כלים]:

הגה"ה

*מכאן היה רבינו ברוך מריגנשבורג אומר שאם עשה סוכה בתוך הבית תחת התקרה ואח"כ הסיר התקרה דפסולה דהתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי. וה"ר יצחק הלבן הכשיר דאין שייך לומר תעשה ולא מן העשוי אלא היכא דגוף הסוכה היה בפסול כגון גפן ודלעת וקיסוס מחוברים אבל הכא דגוף הסכך הוא כשר אלא שהתקרה גורמת לו הכי נמי דכשירה אחר שהסיר התקרה וכן הוא כדבריו. מא"ז: ולפי הירושלמי צריך ליזהר שלא לעשות דפנות מדבר המקבל טומאה או שאין גידולו מן הארץ ובאורך הטעם מפורש. מא"ז:

כה אמר רב יהודה הני שולי ושולרי מסככין בהן. מין עשב הן ועליהם רחבים וגידולן ביער. אביי אמר בשולי מסככין בשולרי אין מסככין מאי טעמא [דף יג ע"א] כיון דסני ריחייהו [ג] שביק להו ונפיק. אמר ר' חנן בר רבא הני היזמי והיגי מסככין בהן אביי אמר בהיזמי מסככין בהיגי אין מסככין דכיון דנתרי טרפייהו שביק להו ונפיק. בכל הני לכתחילה לא משום גזרה דלמא שביק להו ונפיק אבל יצא ידי חובתו אם סיכך בהן וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ה מהל' סוכה ה"ב). אמר רב גידל אמר רב האי אפקותא דדיקלא מסככין ביה אף ע"ג דאגידי [ד] אגד בידי שמים לא שמיה אגד ואע"ג דהדר אגיד להו מלמעלה אגד דחד לא שמיה אגד כיון שהוא למטה אחד ואע"פ שמתפצל לכמה קנים חד מיקרו ולא שמיה אגד. אמר רב חסדא אגד דחד לא שמיה אגד ג' שמיה אגד שנים מחלוקת רבי יוסי ורבנן [ה] רבי יוסי בעי ג' ורבנן בעו שנים והלכה כרבנן דתרין הוי אגד וכל דבר כמו אפקותא ודוקרי דקני דכשאגדן ואחר עמו הוה חבילה [ו] בחבילה של כ"ה קנים כההיא דירושלמי: [דף יג ע"ב] דרש מרימר הני איסורייתא דסורא מסככין בהן ואע"ג דאגידן למנינא בעלמא הוא דאגדן אמר ר' אבא אמר שמואל הני כריפי דאורביני כיון שהתיר ראשי מעדנים שלה כשירה והא אגיד מתהאי א"ר פפא דשרי להו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר אפילו תימא דלא שרי להו כל אגד שאינו עשוי לטלטלו בו לא שמיה אגד: כו אמר רבי אבא אמר שמואל ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח פוסלין בסוכה משום אויר מאי טעמא כיון דלכי יבשי מפרכי ונפלי כמאן דליתנהו דמי והשתא כאויר ופוסלים בג' ואי לא מפרכי פוסלים באמצע בד' טפחים מן הצד בד' אמות כדין סכך פסול [ז] דאוכלין נינהו ומקבלים טומאה:

כז תניא סוכי תאנים ובהם תאנים פרכילין ובהם ענבים קשין ובהם שיבולין מכבדות ובהם תמרים. אם פסולת מרובה על האוכלים כשרים ואם אוכלים מרובין על הפסולת פסולין [ח] ואם קצרן מתחילה לסכך אין להם ידות דלא ניחא ליה בהו ואין מביאין טומאה לאוכל ומסייעין לבטל את האוכל ואם מתחילה קצן לאכילה ונמלך עליהם לסיכוך [ט] אין המחשבה מוציאה את הידות מידי טומאה וחשיבי כאוכל. וצריך שיהא בפסולת לבטל את האוכל והבית יד הסמוך לאוכל עד שיעשה בהו מעשה [י] כגון שדשן בגורן:

כח [דף יד ע"א] מתני' מסככין בנסרים דברי ר"י [כ] ור"מ אוסר. נתן עליה נסר שהוא רחב ד' טפחים כשירה ובלבד שלא ישן תחתיו: גמ' אמר רב מחלוקת בנסרים שיש בהן ארבעה דרבי מאיר אית ליה גזירת תקרה ור"י לית ליה גזירת תקרה אבל אין בהן ד' דברי הכל כשירה ושמואל אמר בנסרים שאין בהן ארבעה מחלוקת אבל יש בהן ארבעה ד"ה פסולים ופריך אין בהן ארבעה ואפילו פחות מג' קנים בעלמא נינהו אמר רב פפא ה"ק יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה פחות משלשה ד"ה כשירה כי פליגי מג' ועד ארבעה מ"ס כיון דליכא שיעור מקום לא גזרינן ומ"ס כיון דנפקו להו מתורת לבוד גזרינן: [דף יד ע"ב] איתמר הפכן על צידן להני נסרים שיש בהן ארבעה רב הונא אמר פסולה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי כשירה. איקלע רב נחמן לסורא על לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו לו הפכן על צידן מהו אמר להן פסולה נעשין כשפודין של מתכת וכן הלכתא ואליבא דרב לא מיתוקמא הך פלוגתא דאמוראי אלא אליבא דרבי מאיר וברחבין ארבעה וקי"ל בפרק מי שהוציאוהו (דף מו:) [ל] דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה אבל אליבא דשמואל [מ] מיתוקמא שפיר לכ"ע ומתוך כך נראה דהלכתא כשמואל ואע"ג דקי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד לקמן בפרק לולב הגזול (דף לו:) דקאמר רבי יהודה סוכה אינה נוהגת אלא בארבעה מינין שבלולב ופריך (שם לז.) מהא ברייתא דתניא כוותיה דשמואל סיככה בנסרים של ארז [נ] ולא מייתי מהך דתניא כוותיה דרב ש"מ דהך דשמואל עיקר. וכן פסק הרב אלפסי והביא ראיה מהא.

הגהות הב"ח א לענין ציצית נמי סיכה דתלאן וקצרן: ב וחבילי עצים וחבילי זרדים:

קרבן נתנאל

איתא להדיא בברייתא ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה. בב לאיות הרי"ף מהירושלמי שכן הוא עושה הלל באילי ידיו. ואיתו הלל מן המטה ולא איתמיב חד מפוסקים שהזכיר מזה ומה שהביא ראיה מתוספות חילוק גדול יש ביניהם דהתם הכרים וכסתות לא יניח שם מאח"כ בכילה ונקליטין העלים מחוברים במטה עצמה ומותחין עלי' סדין ואם אין ממה אין נקליטין ולפיכך אם אין עשרה מהמטה לאו אהל הוי: [נ] וכן דעת רב אלפס. עי' לקמן בפ' זה סי' ל"ז מ"ש שם בשמו: [ס] והכין פסקו כילה שיש לה גג אפילו אין גבוה י' פסולה. דס"ל לרבוותא דפליגי הני תרי לישני וללישנא בתרא בשיש לה גג אפילו אין גבוה י' פסולה: [ע] דהא שמואל תרגמה להא דהישן תחת המטה במטה עשרה. ואי כהני רבוותא אפילו בלא גבוה עשרה פסול דהא יש למטה גג: [פ] וסיכך ע"ג פסולה. אבל אם סיכך כראוי ואח"כ הדלה כשרה כך דייק ר"ת לשיטתו סי' י"ד וע"ז כיון דבלאו פסול גלתה מרובה מחמתה. דאלת"ה ליתני סיכך ואח"כ הדלה פסול וכ"ש הדלה ואח"כ סיכך. והר"ן דחה ראיה זו דאיכא למימר תרתי בבי קתני הדלה את הגפן שבתחלה סיכך כראוי והדלה אחר כך עליה או סיכך ע"ג ואח"כ סככה כהלכתה. כמו חלץ ועשה מאמר. ורלאיתי בחידושי ריטב"א הקשה על ראיות דר"ת דהא ריעא בשלא רבה הסכך כשר על הפסול ואין צלתו מרובה מחמתו. וא"כ היכי אפשר דמתכשר בשסיכך ואח"כ הדלה דהא אינה מסוככת כהלכתה נמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ע"כ. ודבריו תמוהים דשפיר מצינו למימר דרישא איירי בצלתה מרובה מחמתה ע"י סכך כשר. אלא שסכך פסול ג"כ צלתה מרובה ואין הסכך הכשר רבה עליו. ועוד אני אומר דלשון הברייתא דקתני וסיכך ע"ג. סייעה לדיוק ר"ת: [צ] וצריך לנענע. פרש"י שצריך לנענע כל חד וחד וכ"פ בש"ע: [ק] בדי שיהא מעשה לשם סוכה. לאו דוקא דהא לא בעינן סוכה לשמה כדפסיק לעיל סי' י"ג. אלא רלה לומר לשם צל וכ"כ הר"ן: [ר] דתלאן וקצרן ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן פסולין. אבל היכא דתלאן ופסקן ואח"כ קצרן כשרין דלא בעינן כנף בשעת פתיל והא דתני תלאן ואח"כ פסק ראשי חוטין שלהן פסולין. היינו תלאן וקצרן: [ש] מפני מה אמרו חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן. וליכא למימר דאיירי במונחין ועומדין ונמלך עליהן לסיכוך דפסולה מדאורייתא ה"ל למתני במתני' אינה סוכה. משמע מדאורייתא סוכה היא שמניחין עכשיו לשם סכך ומדרבנן פסולה לכך שואל מפני מה: [ת] ליבשה ונמלך עליהן לסיכוך והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי. ובכה"ג אין ניתרת בהתרה אלא צריכה נענוע וכ"פ בש"ע סימן תרכ"ט סעיף י"ז. וז"ל הר"ן איכא מ"ד דאע"ג דאסור לסכך בתחלה בחבילין אפ"ה בחבילה שהניח ליבשה אם נענע כשרה כדמוכח גבי נסרים דאע"ג דלכתחלה אין מסככים בנסרים אפ"ה בסוכה שהיא עשויה כבר סגי ליה בפקפוק. דכיון דמחזיר עליה לבטלה ליכא למגזר שמא ישב בסוכה של תקרה אחרת שהיא עשויה כבר ע"כ. והגה על הר"ן לק"מ דסבר מפקפק היינו שמנענע את הנסרים כמו שפי' רש"י אמנם על הטור וש"ע שפוסקים בסימן תרל"א כפי' הרא"ש לקמן סימן כ"ט שמפקפק שמסיר את המסמרים שהיו קבועים בהם. וא"כ אמאי לא ניתרת הכא בהתרה בלי נענוע. וי"ל דהתם ע"י שמסיר המסמרים מנענע הנסרים בלי ספק משא"כ כאן בהתרת הקשר של חבילה עם היות שקלת מהקנים מנענעים כמו כן ע"י התרת הקשר מ"מ בחבילה שיש בתוכו פכ"פ כ"ה קנים יש בהנשארים פסול דאורייתא תעשה ולא מן העשוי וז"ל הב"ח סק"ק י' ואין להקל ג"כ להתיר בנענוע בלי התרה אפילו בטעלה לייבש דהראיה שהביא הר"ן מנסרים יש לדחות דדלמא התם שאני דבפקפוק הוא ביטול תקרה ליכא למגזר. משא"כ בחבילה בנענוע ליכא ביטול היבש. דכך מתייבשת בחבילה במקום האחר כמו במקום הראשון אכתי הגזירה במקומה עומדת והלכך אין היתר במוס דבר כי אם בנענוע עם התרה תחלה והנענוע להזיזה ממקומו כדעת ר"ת נ"ל עכ"ל. וכן הרב מ"א נמשך אחריו ומצריך התרה עם נענוע. ואני איני יודע שום טעם לחלק בין הך לנסרים דסא חבילה סכך כשר הוא אלא משום גזירת אוצר הוא פסול מטעם תעשה ולא מן העשוי וכיון שהוא מהדר לבטל ומנענע את החבילין הרי הוא בקי בתולמ"ה וליכא למיגזר שמא יאכל תחת אוצר. כמ"ש רבינו סברא זו גבי נסרים סימן כ"ט. ומפני זה א"צ להזיזו ממקומו כמו גבי תקרה שאין פלי' מעזיבה שאינו מזיז הנסרים ממקומן כי אם שלוקח המסמרים שהיו קבועים חזינן שהוא בקי בהולמ"ה. ע"כ אין לזוז מפסק ש"ע שדי בנענוע בלי התרה והזזה ממקומו: [א] ואע"ג דעשוי למלאות בית קיבול הוא. וז"ל הרמב"ם פ"ג מהל' כלים בית קיבול העשוי למלאות אינו בית קיבול כילד בקעת של עץ שחוקקים בה בית קיבול ותוקעין בו הסדן של ברזל. אם של נפחין הוא אינו מקבל טומאה אע"פ שיש בה בית קיבול לא נעשה אלא למלאותו ובפ"ה מהל' סוכה בחיצין נקבות פסולה שאף על פי שהוא עשוי למלאות בברזל בית קיבול הוא ומקבל טומאה ככל כלי בית קיבול. וצ"ל דהכא שאני לפי שפעמים כומלים הברזל ממנו והמילוי אין שם בקביעות כמו שהזכירו התוס' סברא זו. אבל הרמב"ן בשו"ת סימן רע"ו גם הר"ש בפי"ז דכלים פירש במתני' פירוש אחר ע"ש. וזהו השגת הראב"ד לשון המשנה תחתית הגורפין כו'. ר"ל דיש לפתור אותה המשנה כמו שפירש הר"ש ודלא ככ"מ ע"ש. וס"ל בית קיבול העשוי למלאות מקבל טומאה. ודברי רבינו אין הכרע. ועיין בר"ש פרק כ"ו ממסכת כלים ע"ש: [ב] בהוצני פשתן כיתנא דלא דייק ולא נפיץ דעדיין עץ הוא. אע"ג דבגמרא מספקא לן כל היכא דתיר אע"ג דלא דייק ולא נפיץ הוצני קרי ליה והוצני קרי ליה היכא דלא תיר ולא דייק ולא נפיץ. כיון דטומאת אניצי מדרבנן הוא דמדאורייתא אינה מטמא בנגעים אלא טוי כמ"ש תוס'. מש"ה נקיט לה רב אלפס ורבינו לקולא בספיקא. הר"ן. וקשה לפ"ז עדיפא מיניה ה"ל להרי"ף ורבינו למכוי אפילו דייק ולא נפיץ דספיקא דר"י בהוצני הוא ורבה מספקא ליה אי דייק ולא נפיץ נמי הוצני קרי ליה וספיקא דרבנן לקולא. ונראה כי אע"ג דמילתא דרבנן הוא מ"מ בהא ספיקא אזלינן לחומרא כמ"ש גליון מרדכי פרק החולץ וז"ל אע"ג דקי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל היינו היכא דחזינן פלוגתא דתנאי אבל היכא דלא חזינן פלוגתא דתנאי בהדי' אלא לא ידעינן מה אמרי בי' קמאי כי הכא אזלינן לחומרא אף בשל סופרים וכה"ג אמר בתרבי פסחים דכולהו ארבע כוסות צריכי הסיבה מספק אע"ג דשל סופרים הוא עכ"ל. וא"ת א"כ ה"ל להחמיר אפילו בלא דייק ולא נפיץ. ויש לומר דמש"ה מקלינן בכה"ג דספק ספיקא הוא: [ג] שביק להו ונפיק. ואף לדפנות פסולין כיון דסני ריחייהו. ר"ן: [ד] אגד בידי שמים לא שמיה אגד. והשה דהא ילפינן בסמוך מאזוב דפרה דאגד חד לא שמיה אגד ובאזוב דפרה אגד בידי שמים הוי אגד דקתני התם פי"א דפרה אזוב שיש בו שלשה קלחים מפסגו לא פסגו ולא אגדו כשר ש"מ דאגד בידי שמים שמיה אגד. ותי' בעל המאור דמדאורייתא שמיה אגד. אבל הכא בגזירת חבילין אקילו רבנן ולא גזרו באגד בידי שמים משום גזרת אוצר: [ה] רבי יוסי בעי ג' ורבנן בעי שנים. וא"ת הא קתני במתני' פסגו ולא אגדו כשר. והא בעי אגודה. תי' בעל המאור דפשן ולא נפסקו לגמרי. וריטב"א בשם רבו תי' דמדאורייתא באזוב דפרה לא בעי איגוד אלא שלשה קלחים לר"י שיהיה ראוי לאיגוד ולרבנן שנים. דלא ילפינן לקיחה לקיחה מאזוב דמצרים. וכ"כ הרמב"ם פי"א דפרה. וז"ל מצותו להיות אגודה אע"פ שלא נת פרש בתורה שיהיה אגודה ע"כ. ואני אבין את דבריהם שמצותו להיות אגודה מאחר שמצות אזוב בשלשה קלחים לכך צריך להיות אגודה כדי שיזה בכל שלשה בבעולין: [ו] בחבילה של כ"ה קנים כההיא דירושלמי. לעיל סי' כ"ד וע"ש ויש סוברין דהך דירושלמי פליגא אגמרא דילן דהא רב חסדא סבר דאגד שלשה או שנים מקרי חבילה וכן נראה מהרי"ף שלא הזכיר מזה הירושלמי. אבל רבינו סובר דלא פליגי ולא מקרו חבילה לענין גזרת אוצר כי אם שיהיה שני קנים עכ"פ באגודה אחת ויש בהם כ"ה קנים: [ז] דאוכלין נינהו ומקבלין טומאה. וא"ת אמאי מפרש טעמא דלא חיילי בפני טומאה משום דלכי יבשי מיפרכי. הא בלא"ה קי"ל דכל המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה תי' בתוס' דאיירי בירקות שלא הוכשרו עדיין אבל לענין סכך סוכה כיון דראויים לקבל טומאה סכך פסול מקרי ובסי' תרכ"ט ס"ק ב' כשיג ע"ז על מהרי"ל שתלה סדין אם נטמא מתם ותלילה להשוות כפופה והילך לשון מהרי"ע בהל' סוכה אמר מהרי"ל כל דבר המקבל טומאה אסור לסכך בו לכן יזהר כל אדם שלא להניח סולם או שברי כלים של ספסלאות וקתדראות על הסכך להחזיק את הערבה דחיישינן שמא נטמאו במדרס ע"כ. הבין דהך טעמא שמא נטמאו במדרס אכולהו קאי. ולא כן הוא דבסולם אסור לסכך דראוי לקבל טומאה. אלא דשברי כלים שאינם ראוים מיד לקבל טומאה. ולהכי הוצרך לתת טעם דחיישינן שמא נטמאו במדרס: [ח] ואם קצרן מתחילה לסכך אין להם ידות. כרב מנשיא בר גדיא דר' אבא אתי' כתנאי אבל רב מנשיא אתי' ככ"ע: [ט] אין המחשבה מוציאה את הידות מידי טומאה. דמחשבה אינו מוציא מידי מחשבה: [י] כגון שדשן בגורן. כר' יוחנן דאמר בסמן ממש: [כ] ור"מ אוסר. לכאורה משמע שאוסר לכתחילה אבל בדיעבד כשרה. אמנם א"א לומר כן דהא קתני בברייתא ר"מ פוסל ותני נמי סככה בנסרים שיש בהם ד' פסולה. ריטב"א. ולפ"ז ה"ל לרבינו להביא הנך ברייתות. ונראה שסמך רבינו על הא דקתני נתן עליה נסר בדיעבד שאין ישנים תחתיו. ועוד דהנך אמוראי בהפכן על צידן פסלי אפילו בדיעבד ואיידי דר"י אומר מסככין תני ור"מ אוסר. ואשמועינן אגב אורחיה דהא דר"מ מטעם גזירה דרבנן היא ולאו מדינא: [ל] דר"מ ור"י הלכה כר"י. וא"כ הנך אמוראי נהלקו שלא אליבא דהלכתא: [מ] מיתוקמא שפיר לכ"ע. והדרינן לכללא ר"מ ור"י הלכה כר"י. וליכא למימר הא קי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו שאין אלו גזרותיו שאף ר"י גוזר ג"כ גזירת תקרה אליבא דשמואל. אלא שנראה לו שאין לו לגזור בפחות מד' ריטב"א: [נ] ולא מייתי מהך דתניא כוותיה דרב. מיהו יש ספרים דלא גרסי בהך ברייתא דתניא כוותיה דרב של ארז. ומש"ה לא מייתי הך ברייתא וע"ש בתוס' בד"ה מאי ארז. וצ"ל שרבינו סובר כמ"ש תוס'

דרב פפא דס"ל כוותיה [ס] ואינה ראיה כל כך לפי שדרך אמוראי בתראי לפרש דברי הראשונים ואף על גב דלא סבירא להו כוותיהו וכן פסק ר"ח והרמב"ם ז"ל (פ"ה מהל' סוכה ה"ז) והר"ז הלוי וה"ר ישעיה דטראני דהלכה כשמואל [ע] והראב"ד ז"ל פסק כר' מאיר בגזירותיו וכרב [פ] והכל עולה לענין אחד :

כט [דף טו ע"א] מתני' תקרה שאין עליה מעזיבה רבי יהודה אומר משום בית שמאי מפקפק ונוטל אחת מבינתים ובית הלל אומרים מפקפק או נוטל אחת מבינתים רבי מאיר אומר נוטל אחת מבינתיים ואינו צריך לפקפק. וטעמייהו דבית הלל משום תעשה ולא מן העשוי הלכך אי מפקפק עביד ליה מעשה ואי נוטל אחת מבינתיים עביד ליה מעשה וכן הלכתא*. והקשה הר"ז הלוי ז"ל על הרב אלפסי על שכתב טעמייהו דב"ה משום תעשה ולא מן העשוי דהאי טעם הוי אליבא דרב ואנן קי"ל כשמואל ולשמואל פליגי בביטול תקרה משום דסתם תקרה מקורה בנסרים שיש בהן ארבעה. והרמב"ן ז"ל תירץ דהרב אלפסי כתב כשמואל [צ] דטעמא דביטול תקרה היינו משום תעשה ולא מן העשוי דכל זמן שלא ביטל התקרה הרי הוא כאילו דר בבית ויש כאן משום תעשה ולא מן העשוי אלא דבגזירת תקרה ליכא לאוקמי פלוגתייהו דכיון דמהדר לבטלה הרי הוא בקי בתעשה ולא מן העשוי וליכא למיגזר שמא יאכל תחת תקרת הבית [ק] הלא פליגי מה יש לו לעשות ותתבטל התקרה ואין בה משום תעשה ולא מן העשוי הלכך הבא לסכך מתחילה [ר] בנסרים שאין בהן ארבעה [ש] ואפי' הן משופין כשרים בנסרים שיש בהן ארבעה לא יסכך אפילו הפכן על צידן [ת] אבל בית שהוא מקורה ואין בה מעזיבה מפקפק את כולו [א] שמסיר את המסמרים שהיו קבועים בהן ואפילו הן רחבים ארבע [ב] או נוטל אחת מבינתיים בין כל אחת נוטל אחת ומניח פסל במקומו. והרמב"ם ז"ל כתב (פ"ה מהל' סוכה ה"ח) בלבד שלא יהא בכל נסר אחד ד' טפחים [ג] ודבריו תמוהים : מתני' [ד] המקרה סוכתו בשפודים באכלאות או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהם כמותם כשירה : גמ' נימא תיהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאיתמר פרוץ כעומד רב פפא אמר מותר רב הונא בריה דרב יהושע אמר אסור. אמר לך רב הונא בריה דרב יהושע מאי כמותן בנכנס ויוצא [דף טו ע"ב] והא אפשר לצמצם א"ר אמי במעדיף רבא אמר אם היו נתונין שתי נותנן ערב אם היו נתונים ערב נותנן שתי הכי גירסת רש"י. והרב אלפסי ז"ל לא הביא כל זה אלא המשנה כצורתה דהא איפסיק הלכתא בפ"ק דעירובין (דף טו:) כרב פפא דפרוץ כעומד מותר ושני בריוה כמותו בצמצום וזהו לגירסת רש"י דגרים והא אפשר לצמצם ופריך לרב הונא ואליבא דידיה משני ר' אמי ורבא. ולא צריכא לשנויי דידהו אליבא דהלכתא [ה] וקשה להך גירסא דפריך סתמא דגמרא דלא כהלכתא הלכך נראה כגירסת ר"ח ור"ת דגרסי והא אי אפשר לצמצם. ופריך לתרווייהו דכשותן ביניהם שכך כשר כמותו אי אפשר לאדם לצמצם שיהא לגמרי כמותו לפי שאין דרך אדם לצמצם בכך למלא את כל החלל ונשאר מעט אויר נמצא לרב פפא דמפרש מתניתין כמותו בצמצום הפסול מרובה ולרב הונא דמפרש מתניתין ביוצא ונכנס הרי הוא עתה מצומצם ומשני הני אמוראי אליבא דתרווייהו הלכך אליבא דהלכתא נמי צריך לפרש מתניתין במעדיף או בשתי וערב : [דף טז ע"א] אמר רמי בר טביומי סיככה בבלאי הכלים פסולה מאי בלאי הכלים אמר אביי מטלניות שאין בהן שלשה על שלשה דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים תניא כוותיה מחללת של שיפה ושל גמי שיריה [ו] אע"פ שנפחתו מכשיעור אין מסככין בהן :

הגה"ה

*ומהאי טעמא אין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות תחלה ואם עשה הדפנות טפח סמוך לסכך תחלה יכול לסכך ע"כ מהר"מ הגהת מיי' פ"ה (ס"ק מ'):

ל מתני' החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה : גמ' אמר רב הונא לא שנו אלא שאין שם חלל טפח במשך שבעה אבל יש שם חלל טפח במשך שבעה הרי זו סוכה. דכיון שהניח מתחילה חלל טפח לצל הרי הוא חשוב אהל ושם סכך עליו [ז] וכשחוטט ממטה למעלה עד שמגביה את החלל עשרה אין זו עשייתה שאינו מתקן אלא הדפנות ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי והרי היא כשרה כסוכה פחותה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה. ואע"פ שמתחילה לא נעשה לשם סוכה הא מכשירין ב"ה בסוכה ישנה.*ומצי למימר דרב הונא לטעמיה דאמר לעיל (דף י.) גבי אויר שבין סוכה לסוכה טפח אבל נראה דאפילו למ"ד ד' הכא מודה דהא לשמואל דאמר התם י' הכא לא שייך למימר י' דאין כאן חוטט לעשות סוכה שהרי מתחילה עשה שיעור סוכה לצל. וכתב רבינו אבי העזרי בשם רבותיו אם הגדיש גדול ולא הניח חלל טפח אלא במשך ז' ושוב חטט בו הרבה ועשה סוכה גדולה אינה כשירה כולה על ידי משך ז' ולא דיינינן ליה כפסל היוצא מן הסוכה [ח] דהא לא מימשכא חד דופן בהדיה ואם חטט ד' אמות משני צדדין יותר של החלל אף החלל פסול דסכך פסול מן הצד פוסל בד' אמות. והא דאמר רב הונא במשך ז' לאו לאכשורי אף במקום שלא הניח מאחר שהניח כדי הכשר סוכה אלא נקט שיעור סוכה דבציר מהכי לא מהני אף במקום שמניח :

הגהות הב"ח א דאלו נגזרת תקרה :

קרבן נתנאל

הוס' לחלק בדוחק במסכת ר"ה דף כ"ג ע"ב: [ס] ואינה ראיה כ"כ לפי שדרך אמוראי בתראי לפ' דברי הראשונים אע"ג דלא ס"ל כוותיהו. פי' מ"ש מזה בגיטין פרק הזורק סימן י"א ועי' בפרק כילד רים סי' א' : [ע] והראב"ד ז"ל פסק כר"מ בגזרותיו. בתשובותיו הביאו הרמב"ן בספר מלחמות. וכן פסק בספר יראים ר"א ממיץ כרב וכר"מ בגזרותיו : [פ] והכל עולה לענין אחד. ר"ל כל הפוסקים. ולפי' מהר"ם מלובלין הא דקאמר בלישנא אחריתא לשמואל הא דקאמר ר"מ מצטרפין קאי אנסרים שיש בהן ד'. ומאי מצטרפין לד' אמות מן הצד. ולר"י אין מצטרפין. א"כ לדידיה לית לן נפקותא להני פוסקים כשמואל וכר"י בד' אמות מן הצד אין מצטרפין אפילו בנסרים שיש בהם ד' וכמו כן להנך פוסקים דפסקי כרב וכר"מ בגזרותיו מ"מ בד' אמות מן הצד קי"ל כר"י שאין זה נוגע לגזרת תקרה. גם לפירוש מהרש"א לשמואל אליבא דר"י בנסרים שיש בהן ד' כיון שיש שם סכך פסול מצטרפין לד' אמות מן הצד כמו כל סכך פסול. כמו כן אין נפקותא דלשמואל אליבא דר"י מצטרפין. ולהנך פוסקים דפסקי כרב וכר"מ ה"כ מצטרפין לד' אמות מן הצד בנסרים שיש בהם ד' כיון דשם סכך פסול עליהם. אבל אי קשיא לי הא קשיא דלשיטת מהר"ם ה"ל לרבינו לבאר לנו הדין הזה שבנסרים שיש בהן ד' אין מצטרפין לד' אמות מן הצד. בשלמא לפי' מהרש"א לא תקשי לך להיפך דה"ל לאשמועינן דמצטרפין לד' אמות מן הצד. דדין זה ממילא שמעינן כיון דידעינן דנסרים שיש בהן ד' אין כשאין לסכך בהם. נתוודע לנו דמצטרפין לד' אמות מן הצד כמו כל סכך פסול דעלמא וסמכו על הא מתני' דלקמן שהביא רבינו סי' ל"ב סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בה. שכולל נמי נסרים שיש בהן ד' שמצטרפין לד' אמות. ומה שיש עוד לדקדק בזה תראה בסמוך סי' כ"ט ע"ש :[צ] דטעמא דביטול תקרה היינו משום תעשה ולא מן העשוי. פי' לפירושו דהרי"ף הוי קשה ליה הא דפריך לשמואל במאי פליגי. אמאי לא פריך בחוזק לשמואל מאי תהני פקפוק הא סתם תקרת בית בד'. מש"ה נאיד מפרש"י דמתקן נמי ידע מהך סברא דלא שייך בתקרה זו גזרת תקרה דכיון דמהדר לביטולה. ולזה פריך שפיר לשמואל במאי פליגי. ומשני דפליגי אם צריך ניטול אחת מבינתים לבטל התקרה שלא יהא כאילו דר בבית. אמנם תמיה לן טובא הא ע"כ לרב דפליגי בגזירת תקרה לא ס"ל הך סברא כיון דמהדר לביטולה הרי הוא בקי וכמ"ש הרמב"ן ז"ל לשיטתו שאין טעם מחוור שיהא אסור לסכך בהם לכתחלה וכשעשאה לשם בית והוא מפקפק מעט תהא כשרה דהא אכתי איכא למימר משום הנכנסין והיוצאין. א"כ מאי פריך במאי פליגי דלשמואל פליגי כאוקימתיה דרב בגזירת תקרה ופליגי הני תנאי אי שייך בתקרה שאין עליה מעזיבה גזירת תקרה או לא ואין לומר דהכי פריך דלשמואל ע"כ צ"ל דלא חש לחששא דהנכנסין והיוצאין דהא בנסרים שיש בהם ד' אסור לסכך בהן ובשיש פורתא פחות מד' מותר לסכך בהם. אכתי ניחוש משום הנכנסין והיוצאין שאין נראה לכל בין נסר שהוא ד' לנסר שהוא קצת פחות מד'. דא"כ כשתרצה להניח הני שתי תשבות במשקל אחד. תקשי לך ר"מ אליבא דרב דבתקרת בית ס"ל דלא מהני פקפוק מטעם הנכנסים והיוצאים ובנסרים שהמה פחות מד' קצת מותר לסכך בהן וצ"ע. ועי"ק דע"כ צ"ל דרב לית ליה האי סברא כיון דמהדר לביטולה. ואם תרצה לומר דרב אלפס לשמואל אית ליה האי סברא הוי לן לפרושי הך טעמא לשמואל: [ק] אלא פליגי מה יש לו לעשות ותתבטל התקרה. ובהך פלוגתא הדרינן לכללא ר"מ ור"י הלכה כר"י זהו לדעת הרי"ף. אבל לדעת הראב"ד לעיל ס"ס כ"ח שפסק כרב וכר"מ בענין מסככין בנסרים ובתקרה שאין עליה מעזיבה לרב פליגי נמי בגזירת תקרה. ולדידיה בתקרת הבית נמי קי"ל כר"מ בגזרותיו. וא"כ קשה טובא מה שמסיק רבינו שם לעיל שהכל עולה לענין אחד הא איכא נפקותא רבה אי מהני פקפוק בתקרה הבית וכדאמרן וצ"ע : [ר] בנסרים שאין בהן ארבעה אפילו הן משופין כשרים. וקשה הא רבי יוחנן מוקי ליה בנסרים משופין ומשום גזרת כלים. ולהך אוקימתיה הלכה כר"מ בגזרותיו. כדאמרינן בעירובין דף מ"ו לאפוקי מ"ד הל' כר"מ בגזרותיו ש"מ דהלכה כר"מ נגד רבי יוסי וק"ו נגד רבי יהודה. ומש"ה פריך מדרב דאמר מסככין בחילין זכרים דאי רב מוקי מתני' בנסרים משופין קי"ל כר"מ. א"כ בחילין זכרים נמי נגזור אטו נקבות. וע"כ מהדר לאוקמי' אליבא דרב דפליגי בגזירת תקרה. ואחר כך מצאתי בחידושי ריטב"א כדברי ודלא כמהרש"א שנדחק בזה. כל זה לרב איברא לרבי יוחנן שמוקי ליה בנסרים משופין קי"ל כר"מ שאסור לסכך בהן ובחילין זכרים נמי אסור לסכך וקי"ל רב ושמואל ור"י הלכה כר"י וא"כ קשה על הני תרתי פסקות שפסק רבינו בנסרים משופין ובחילין זכרים לעיל סי' כ"ד שמותר לסכך בהם הא קי"ל כר"י וצ"ל כיון דתניא כוותיה דרב ושמואל הברייתות אלו תיובתא דר"י דהני ברייתות משמע שקאי על פלוגתא קמייתא דר"י ור"מ. והא דלא פריך מברייתא דניחא ליה לתלמודא למירמי דרב אדרב כמ"ש תוס' בב"מ דף ל"ז ד"ה ומי ומהרש"א בשבת דף נ"ח בתוספות ד"ה והאמר שמואל. אחר כתבי זאת מצאתי בפיסקא דחילין זכרים שהראשונים נתקשו בזה וכוונתי לדעת הרמב"ן ודלא כבעל המאור ע"ש. וא"ת אכתי איכא למיפרך אמאי לא פריך מדרב אדרב דמוקי פלוגתא דר"מ ור"י בגזרת תקרה ולא במשופין י"ל דה"א דרב מפ' פלוגתא דר"מ ור"י בתקרה שאין עליה מעזיבה. אבל בפלוגתא קמייתא איכא למימר דרב מפרש להו בנסרים משופין. להכי פריך מהך מימרא דרב בחילין זכרים דלא ס"ל כר"מ דגזרינן בנסרים משופין. ודרב ושמואל פליגי במתני' קמייתא פריך שפיר לרב ושמואל: [ש] ואפי' הן משופין כשרים. וא"ת הא אמרינן בפ' המוכר הבית דף ס"ו דדף של נחתומין טמאה מדרבנן ודבר שהוא מקבל טומאה מדרבנן פסולין לסיכוך ואם כן נסרים משופין דומין לדף של נחתומין ואמאי כשרים לסיכוך. וי"ל דס"ל כמ"ש תוס' לעיל דף ה' ובעירובין דף ל"א דדף של נחתומין הוי כטבלא המשמשת אדם ואת תשמישי אדם מש"ה מקבל טומאה מדרבנן והך דרשה דתורת כהנים דכל דבר המשמש אדם ואת תשמישיו דמקבל טומאה אסמכתא בעלמא היא. וכ"ת דהרמב"ם ס"ל כתי' זה שכתב בהל' כלים פ"ד שלש מדות בכלי עץ שאינם עשוים לקבלה. כל כלי עץ שעשוי לתשמיש אדם בלבד כגון סולם אינו מקבל טומאה כלל ולא ליבוהו חכמים לטומאה. וכל כלי עץ העשוי לתשמיש כלים והאדם כגון שלחן וטבלא ומטה מקבלין טומאה. ומנין שכן לתשמיש אדם ותשמישי תשמישיו שהרי מניחין הקערות על השלחן והכוסות על הטבלא. וכל כלי שהוא תשמיש כלים בלבד כו'. ואם נאמר שכלי עץ שמשמש אדם וכלים מטמאין מדאורייתא. ודף של נחתומין אינו דומה לשלחן וטבלא. ועכ"פ מדרבנן טמאה כיון שהדף רחב קצת להניח דבר עליו וכמ"ש תוספות שם בתי' קמא. א"כ ה"ל להרמב"ם למיחשב ד' מדות בכלים והרמב"ם דקדק כלי עץ העשוי לתשמיש אדם וכלים. אבל הני נסרים משופין שמסכך בהן אינם עשוים לתשמיש אדם וכלים מש"ה אינם מקבלים טומאה אפילו מדרבנן ובפי' הרכ"ש הרב ע"ז ומ"א חתרו ליישב הך דינא דנסרים משופין ע"פ תירוץ ראשון שבתוספות שמחלק בין דף של נחתומין שהוא רחב לשאר פשוטי כלי עץ ע"ש. ולפי מ"ש לדינא א"א לקיים הך חי' דא"כ ה"ל למיחשב בתוספתא דפרק שלישי דב"מ דכלים ד' מדות בכלי עץ שאינם עשוים לקבלה. עוד כתב מ"א בסי' תר"ל ס"ק י"א. ודע דכל כלי עץ שהרחב קצת וראוי להניח עליו מקבל טומאה. ואם כן אין להניח מרא ומגריפה [שקורין קריג בל"א] על הסוכה. ולפי זה אין על המגריפה שום טומאה דהא כלי עץ תשמיש אדם הוא כמו סולם ומנורה ואפשר לדעת הרמב"ן שסובר כלי קיבול העשוי למלאות הוי כלי קיבול כמו שמסופק בסולם שבליבותיו נעולים בנקבים אבל לדעת הרמב"ם בפ"ג דכלים דינו ככלי פשוט ואינו מקבל טומאה. וגם לדעת רמב"ן אינו אוסר אלא בסולם בצירוף שאר טעמים ע"ש. ותו משמע מלשונו שאוסר במגרפה מטעם שראוי להניח עליו וזה אינו דאפילו אינו ראוי עכשיו מ"מ פסולין לסיכוך הואיל ומכלי קאתי ותחלתם היתה ראויה לקבל טומאה כמו דף של נחתומין וכמו שפירש רש"י גבי מטלניות שאין בהם שלשה על שלשה ותוספות בפרק ב' דשבת דף כ"ו ד"ה אין בו ע"ש : [ת] אבל בית שהוא מקורה ואין בה מעזיבה מפקפק את כולה. הא אית בה מעזיבה אין די בפקפוק או בנוטל נסר. דהא מעזיבה סכך פסול הוא אלא צריך להסיר בתחלה כל המעזיבה ואח"כ יפקפק. וזה כשר בלי פקפוק ודלא כר' אברהם הגרפתי הובא בשו"ת מהר"ל בן חביב בתשובה א' בשמו שרוצה לומר דלא תהני פקפוק. כיון דקעבד מעשה. משא"כ כשאין עליו מעזיבה אינו כי אם פסול מחשבה לחוד ע"ש. וזה אינו דהא בלא מעזיבה עביד ג"כ מעשה שחיבר הנסרים במסמרים : [א] שמסיר את המסמרים שהיו קבועים בהן. אע"פ שאין מנענע ודלא כפרש"י. והיינו טעמא כיון דמהדר לביטולה הרי הוא בקי בתולמ"ה וליכא למיגזר שמא יאכל תחת תקרת הבית. ונוכל לומר שס"ל כדעת רש"י אלא דקמ"ל עם היות שהמסמרים רפוים ויוכל לנענע הנסרים. מ"מ לא מהני נענוע בלי הסרת המסמרים : [ב] או נוטל אחת בינתים בין כל אחת ומניח פסל במקומו. משמע דשאר הנסרים אף שהמה עדיין מחוברים במסמרים כשר. וקשה א"כ מאי מהני נוטל אחת מבינתים הלא המה פסולים משום תעשה ולא מן העשוי ורבינו לקמן סי' ל"ב מסיק כמ"ד סכך פסול פוסל באמצע בד'. וי"ל דהא על הנסרים אין שם סכך פסול עליהם אף שהמה נעוצים במסמרים אינם פסולים מטעם פסול מחובר דתלוש ולבסוף חיברו כשר לסוכה כמ"ש ב"י ס"ס תרכ"ו בשם הגהת מיימוני ואינם פסולים אלא מטעם תעשה ולא מן העשוי. או מדרבנן משום גזירת תקרה. וס"ל לרבינו כיון דנוטל נסר מבין שני נסרים מבטל הך תקרה שלא להניח עוד שם לתקרת בית. כי אם מה שמניח לשם כאלו מסכך עתה לשם מצות סוכה דהא כבר ביטל תקרה השתא ודומה לזה כתב ב"י לשם בשם א"ח וז"ל נוכל לומר שאלו העושים סוכה בתוך הבית ואינם מסירים הרעפים עד אחר סיכוך הסוכה שאין צריכין לנענע הסיכוך אח"כ משום תולמ"ה לפי שהסרת הרעפים ופקפוק הדפין הוא המעשה להכשיר הסיכוך הנעשה בפיסול ע"כ. וגזרת תקרה נמי לא הוי כיון דמהדר לביטולה. ונאיד רבינו מפרש"י דמניח נסר ופסל ואיתרמי שמונה טפחים באמצע כדאוקמינהו להסיא ברייתא דקתני מודה ר"מ שאם יש בין נסר וכו' דהכא אחת מבינתים קתני. ועוד שלשון המתני' משמע דבנוטל אחת מבינתים תהא כולה כשירה. ולא שתהא סוכתו חציה פסולה כמ"ש הרמב"ן ועוד משום קושית תוס' אמאי לא פריך לקמן מהך מתני' : [ג] ודבריו תמוהים. דהא אפילו בנסרים ארבע לית בהו גזרת תקרה כיון דמהדר לביטולה. וע"ק לדבריו מאי פריך לשמואל סיפא במאי פליגי כיון דהמתני' איירי בנסרים שאין בהם ד'. לשמואל נמי ניחא דפליגי בגזרת תקרה. ור"י הוא דקאמר לר"מ כמו דאוקמינהו אליבא דרב. ושיטת הרמב"ם בנוי על דברי הרמב"ן בספר המלחמות לפ' דעת הרי"ף. ויבא הכל על נכון : [ד] המקרה סוכתו בשפודין. פי' הטור שפסול משום דמקבלי טומאה. ופי' ב"י דמיירי בשל עץ דבמתכת בלא"ה פסול דלא מיקרי גידולו מן הארץ כי אם דבר הצומח מן האדמה. ובמ"א הקשה עליו דפשוטי כלי עץ טהורין אפילו מדרבנן כמ"ש תוס' פ"ק דף ה'. ויש לומר דמיירי בשל עץ ובראש השפודין יש בהם מתכת : [ה] וקשה להך גירסא דפריך סתמא דגמרא דלא כהלכתא. ובתוס' הקשו עוד לגי' רש"י ופירושו רבא אמר אפילו בצמצם ואם היו נתונים השפודין שתי נותנן לקנים של סכך ערב. דע"כ אם אינו נותן ראשי הקנים על שפודין הרי הן נופלין לארץ והלכך ה"ל כשר מרובה על הפסול ומבטלה ע"כ וקשה דאין דומה שיתבטל סכך פסול בכשר כיון דאין מעורבין זה בזה וניכר כל אחד בפני עצמו וכמו שפרש"י לעיל דף ט' בשחבטן מעירבן ואינו ניכר הי נינהו פסול והי נינהו כשר וכמש"כ רבינו לעיל סימן י"ד ונראה לי דלא חש רבינו להך קושיא די"ל הא דפרש"י לעיל בשחבטן שעירבן ואינו ניכר. אינו משום כדי שיוכל לבטל הסכך כשר לסכך פסול. אלא משום דלא להוי כשני סככות וע"ש בפרש"י ועוד י"ל דהא דפרש"י כאן ומבטלה אינו ר"ל שביטלו ברוב אלא ה"ק כיון שנותן ראשי הקנים על שפודין נמצא בזה הסיכוך מבטל אותן שפודין שהמה נעשו שפלים לסכך ורב הונא ס"ל כמ"ד לקמן דף כ"א דמותר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה וכ"פ רבינו לקמן סי' ל"ח ועי' לקמן(סי' מ"א)[פ"ב סי' ד]דהוכחתי דרבא ס"ל מותר להעמיד בדבר המקבל טומאה. והך מ"ד דס"ל דאסור להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה. ס"ל כרב פפא. ומזה הטעם דוחק רש"י ליישב הך גי' והא אפשר לצמצם. ולא ניחא לי' כגי' ר"ח ור"ת והא א"א לצמצם. דהא רש"י פי' לקמן דלמ"ד אסור להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה. היינו מדינא. ולא מטעם גזירה כמ"ש הר"ן. וא"כ אי לכ"ע צריכין לתרץ כשינויא דרבא או כר' אמי תקשי לך להך מ"ד דס"ל דאסור להעמיד הסכך בסכך פסול. והא אי אפשר לצמצם. ולדידי קשה באמת על רבינו שהסכים עם גי' ר"ח ור"ת. והוא סבר לקמן(סי' ל"ח)[שם סי' ה]דלמ"ד אסור להעמיד בדבר המקבל טומאה מדינא אסור. א"כ תקשי לי' להך מ"ד ממתני' דהכא והא א"א לצמצם. וי"ל דס"ל הך מ"ד כשינויא דר' אמי במעדיף ואין השפודין מעמידין הסכך כשר : [ו] אע"פ שנפחתו מכשיעור אין מסככין בהן. ועי' לעיל סי' כ"ו מ"ש בשם מהרי"ל : [ז] וכשחוטט ממטה למעלה כו' אין זו עשייתה שאינו מתקן אלא הדפנות. אע"ג דסכך דמעיקרא ליתא בעולם וסכך דהשתא אית בי' משום תולמ"ה משום דכל דבהדי סככה אפילו סמוך סוכה סכך הוי. אלא דהשתא קלים ליה מלמטה הלכך שפיר דמי וכן הוא הגירסא ברש"י שלפנינו מתתא למעלה. וא"נ"ל כשחוטט מלמעלה למטה אבל גי' הר"ן ברש"י מלמעלה למטה ודייק מיניה הא מלמטה למעלה לא : [ח] דהא לא מימשכא חד דופן בהדיה. דהא יש ד' אמות בין הסכך הכשר לבין הדופן :

ברתיק

לא מתני' המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוהות מן הארץ ג' טפחים פסולה מלמטה למעלה אם גבוהות מן הארץ י' טפחים כשירה. רבי יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה י' טפחים כך מלמעלה למטה י' טפחים [ט] הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה. ה"ג ורב נטרונאי והרמב"ן ז"ל וה"ר ישעיה ז"ל פסקו כרבנן. ורב עמרם ור"ח ורבינו אבי העזרי פסקו כרבי יוסי דנמוקו עמו [י] אע"ג דאין הלכה כרבי יוסי אלא מחבירו ולא מחביריו הא תניא לקמן (דף טז:) כוותיה ומחללת שבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן והיינו לפי הספרים דגרסינן ומאי קמ"ל דמשלשלין דפנות מלמעלה למטה אוכן בעל העיטור פסק כרבי יוסי מההיא ברייתא ופירש קמ"ל דמשלשלין מלמעלה למטה אפילו לכתחלה כרבי יוסי דאי ממתניתין הוה אמינא דוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא וזו הגירסא היא ברוב הספרים אבל לגירסת רש"י אין ראיה משם דרש"י גרים כי תניא ההיא בסוכה גדולה ותו לא פירוש בסוכה גבוהה הרבה שאין יכול לומר בה שני לבודין הלכך בעי מחללת ז' ומשהו [כ] ומעמידה בפחות מג' סמוך לקרקע ואתיא כרבנן. ורי"ף גיאות ז"ל פסק כרבנן דקי"ל (לעיל דף ז.) דופן סוכה כדופן שבת [ל] וקי"ל בשבת דאין מחיצה תלויה מתרת אלא במים קל הוא שהקילו חכמים במים וכן דעת ה"ר אלפסי ז"ל מדלא פסק כרבי יוסי אלמא סבר דהלכה כרבים וכן הלכתא:

[דף טז ע"ב] גמ' [ב]אמר רב חסדא מחללת ד' ומשהו מתרת בסוכה משום דופן היכי עביד מוקי לה בי מילעי [מ] בפחות מג' למטה ובפחות מג' למעלה דכל פחות מג' כלבוד דמיא. [נ] א"ר אסי פס ד' ומשהו מתיר בסוכה משום דופן ומוקי ליה בפחות מג' סמוך לדופן מאי קמ"ל הא קא משמע לן דמסך סוכה ז' טפחים:

לב[דף יז ע"א] מתני' בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש מן הכותל לסיכוך ד' אמות פסולה פחות מד' אמות כשירה דחשבי' ליה לתקרת הבית כאילו היא מן הדופן ועקומה למעלה ואין לפרש רואין את הדופן כאילו הוא עקום ומגיע עד הסכך הכשר ומוליא את הפסול חוץ לסוכה דא"כ גבי אויר נמי נימא הכי. וכן חצר שמוקפת אכסדרה וסיכך על גביו אם יש מן הסיכוך ולכותל ארבע אמות פסולה פחות מד' אמות כשירה סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו אם יש תחתיו ד' אמות פסולה: גמ' אמר [ג]רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי משמיה דרב אויר פוסל בג' סכך פסול פוסל בד' ואמינא להו אנא וכו' [דף יז ע"ב] בסורא מתנו הכי בנהרדעא מתנו הכי אמר רב יהודה אמר שמואל סכך פסול באמצע בד' מן הצד בד' אמות ורב אמר בין באמצע בין מן הצד בד' אמות כתב בעל העיטור איכא פלוגתא ביני רבוותא הרב אלפסי ז"ל פסק כשמואל דהא רבנן דבי רב כוותיה סבירא להו. ובעל הלכות פסק כרב כלישנא בתרא. וירושלמי (הלכה י') מסייע ליה דתני ר' חייא אויר פוסל בג' סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות ומסתברא כוותיה דהא רבנן[ד] לאו סייעתיה היא דהא אי לישנא בתרא איתא קמא ליתא דתרי לישני נינהו והלכך מספקא לן אי כסורא אי כנהרדעא פלוגתא דרב ושמואל והלכתא כרב דבין באמצע ובין מן הצד בד' אמות ומשמע דכי היכי דבהרחיק את הסיכוך מן הדפנות בפסול אויר ליכא פלוגתא בין באמצע בין מן הצד בסכך פסול נמי ליכא פלוגתא ומיהו [ס] פלוגתא דרבוותא היא ולחומרא. והרמב"ן ז"ל כתב ואני אכריע כדברי הרב אלפסי דלרב דאמר בין באמצע בין מן הצד בד"א א"כ טעמא לאו משום דופן עקומה הוא דהא אפילו באמצע דליכא למימר דופן עקומה הוי נמי שיעורא בד' אמות [ע] וכדאמר בגמרא בלישנא קמא בר מינה דההיא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו משום דופן עקומה נגעו בה הלכך כיון דלכולהו לישני מ"ד באמצע נמי בד' אמות לא נגעו בה משום דופן עקומה הלכך ע"כ הלכתא כמ"ד באמצע בד' ומן הצד בד"א משום דופן עקומה דסוגיא דכולה הגמרא דאמרינן דופן עקומה כדאמר בריש מכילתין מאי קמ"ל דאמר דופן עקומה תנינא וכו' [פ] ואמרי' נמי לעיל (דף ו:) כי גמירי הלכתא לגוד וללבוד ולדופן עקומה וכן פסקו [ה]הרמב"ן ז"ל (פ"ה מה"ס) וה"ר ישעיה ז"ל דבאמצע פוסל בד' וה"מ בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה בין באמצע בין מן הצד ג' טפחים:

לג[דף יח ע"א] אמר אביי אויר שלשה בסוכה גדולה ומיעט בין בקנים בין בספודים הוי מיעוט בסוכה קטנה בקנים הוי מיעוט בספודים לא הוי מיעוט והנ"מ מן הצד אבל באמצע פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר יש לבוד באמצע וחד אמר אין לבוד באמצע והלכתא יש לבוד באמצע דקי"ל (פסחים דף עד: חולין דף נג:) דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא והא דאויר פוסל בג' וסכך פסול פוסל בארבעה היינו כשמתחיל מדופן האמצעי ומהלך על פני כל הסוכה [צ] עד לפתח דהשתא חולץ האויר או הפסול בין הכשר לכשר ולא נשאר לכל צד כי אם שתי דפנות אבל אם מתחיל מן הדופן שבצד זה ומהלך לדופן שכנגדו אם נשאר מן הכשר לצד דופן האמצעי כדי הכשר סוכה כשרה דהא אית לה ג' דפנות ולצד שמעבר אלא הפתח פסול אם יש אויר מפסיק [ק] ואם סכך פסול מפסיק ונשאר אלא הפתח הכשר סוכה ופחות מד' עד הדופן האמצעי הכל כשר. החיצון ע"י דופן עקומה ואע"פ שאני רואה את הסכך כאילו הוא עקום להכשיר החיצונה מ"מ לא נפסל הפנימי בשביל זה ואם האויר והפסול אין מהלכין על פני כל הסוכה אלא באמצע הסוכה יש אויר ג' על ג' או סכך פסול ד' על ד' אם יש ממנו עד דופן האמצעי כדי הכשר סוכה הכל כשר בין מה שבצדדין בין מה שבצד הפתח [ר] ואפילו מה שכנגד האויר או כנגד הפסול דהואיל שהכל מחובר לשיעור הכשר הרי זה כפסל היוצא מן הסוכה דנדון כסוכה ונראה דאפילו אין בו כדי הכשר סוכה ממנו עד הדופן האמצעי מצטרפין זה עם זה לשיעור הכשר סוכה ואין האויר והפסול פוסלין [ש] מאחר שהכשר סוכה מתחבר יחד עם הצדדין ואמרינן בשמעתין דסכך פסול פחות מד' ואויר פחות מג' לא מצטרפין לפסול בסוכה גדולה כיון דלא שוו שיעורייהו להדדי. ואם יש סכך פסול שני טפחים וסכך פסול שני טפחים ואויר פחות משלשה מפסיק יש להסתפק אם שני הפסולין מצטרפין לפסול את הסוכה מי אמרי' כיון דאויר מפסיק ביניהם לא מצטרפין או דלמא כיון דאין באויר ג' מצטרפין ומיהו אם אין בפסולין ד' ואויר פחות מג' מפסיק אין האויר משלימו לד' שנאמר שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד [ת] דלא אמרינן לבוד להחמיר: לד אתמר סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פלימין פי' הניח הסכך על האכסדרה והסכך מהלך על פני כל החלר [א] לפרש"י גג האכסדרה רחב ד' אמות דליכא למימר דופן עקומה [ב] ולפר"י אין הסכך מהלך על פני

הגהות הב"ח א מלמעלה למטה כרבי יוסי וכן בעל העיטור: ב אמר רב חסדא אמר אבימי מחללת: ג אמר רבה אשכחתינהו: ד ומסתברא כוותיה דהא רבנן דבי רב לאו וכו' דרב ושמואל היא והלכתא: ה וכן פסקו הרמב"ם והר' ישעיה:

קרבן נתנאל

[ט] הרחיק הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה דאויר פוסל בשלשה. ואין כאן מקומה. אך לקמן במתני' בית שנפחת וסיכך ע"ג דאיירי בסכך פסול. אבל מתניתין דהכא איירי בפסול והכשר דפנות. אלא שהרי"ף ורבינו סמכו הדין למתני' דהכא לדייק הא אם הרחיק הסיכוך פחות מג'. אפילו הדפנות אינן מגיעות לסכך אלא שהמשלשל מלמטה למעלה כשירה. דאמרינן גוד אסיק מחיצה ולבוד לסכך. וכ"פ בטור וש"ע ואין אחד מהן שפי' בו מאין הוציאו החידוש הזה. ועי' לעיל סי' ו': [י] אע"ג דאין הלכה כרבי יוסי אלא מחבירו. כרבי יעקב בר אידי אמר ר' יוחנן בעירובין דף מ"ו ע"ב ע"ש: [כ] ומעמידה בפחות מג' סמוך לקרקע. ודינא דמתניתין קמ"ל דאמרי' גוד אסיק מחיצה: [ל] וקי"ל בשבת דאין מחיצה תלויה מתרת אלא במים. עירובין דף י"ב. וא"ת אימא מתמירתא לקולתא אמרי' כל מה דהוי מחיצה לענין שבת לכ"ש דהוי דופן לסוכה אבל איפכא לא. וי"ל דהא תני בברייתא לעיל דף ז' ויתירה שבת דעלמא על סוכה דעלמא דשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ משא"כ בסוכה ה"ל למיתני נמי הא דשבת אינה ניתרת אלא במחיצה גמורה משא"כ בסוכה דניתרת אפילו במחיצה תלויה: [מ] בפחות מג' למטה ופחות מג' למעלה. דאמרי' תרי לבוד אפילו בערב. וא"ת לסגי בשני חבלים שעוביין יותר מטפח ואמרי' לבוד כדאשכחן בעירובין מקיפין בג' חבלים והכא בקנים סגי וי"ל הא אמרי' התם דלא התירו אלא בשיירא תוס'. והא דאמרי' לעיל דף ז' דופן סוכה כדופן שבת בקנים כיון דהתירו חכמים בשיירא. היינו בשתי אבל בערב לא. מהרש"א: [נ] אמר רב אסי פס ד' ומשהו מתיר בסוכה משום דופן. וא"ת דבשני פסין שיש בכל א' חצי טפח ומשהו סגי דמוקי חד בפחות מג' סמוך לדופן ואידך פחות מג' סמוך לראשון. וי"ל משום דאמרי' בפ"ק דעירובין דכל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה ואם היו ב' פסין שאין בכל א' ד' ה"ל כמחיצה של שתי. תוס'. ור"ל דרבי יוסי בר יהודה הכי ס"ל דאפילו בשיירא לא התירו מחיצה של שתי ואף שאין הלכתא כר"י בר"י מ"מ ניחא ליה לרב אסי לאשמועינן דין דמשך סוכה שבעה אליבא דכ"ע והיינו שעושה פס ד'. והא דקתני לעיל דופן סוכה כדופן שבת שמקיפין בקנים. היינו למה דקי"ל כר' יהודה דבשיירא התירו מחיצה של שתי וכיון דבשיירא מותר לגבי סוכה הוי נמי דופן. מהרש"א ומהל"ס מלובלין. ואין להקשות לפר"ש הא דאמרי' לעיל דף ז' וצריכה נמי צורת הפתח כעמידתו טפח שוחק בי מילעי פחות משלשה לסך גיסא ופחות מג' לסך גיסא. דהתם איירי בסוכה גדולה. וכ"כ הריטב"א. וכן משמע מל' הר"ן לעיל שכתב וז"ל ולישנא בתרא דרבא דאמר צריכה נמי צ"ה כלומר שצריכה לה טפח שוחק בפחות מג' וצ"ה של ארבעה. דבסוכה יותר משבעה איירי דבסוכה קטנה לא בעי צ"ה. ובעל מ"א בסי' תר"ל מפרש דעת הר"ן שמחלק בין העושה ד' דפנות מהני קנה קנה בפחות מג' אבל כשעושה ג' דפנות בעי שלימות ע"ש. וזה ליתא דא"כ אמאי צריך הר"ן לומר בצ"ה של ד' אפילו של שלשה בעי צ"ה דלא אמרינן תרי לבוד אף בשתי כ"א שעושה ד' דפנות. גם מה שרוצה לפרש דעת התוס' על פי שיטה זו ליתא. חדא דהא כבר תירצו בקילור דלא התירו אלא בשיירא. ומש"ה לא שרינן אלא כשעושה ד' דפנות אלא ש"מ דאין סברא לחלק כלל בין ד' דפנות לשלשה. כמ"ש תוס'. ודברי מהרש"א מתוקנים ומקובלים דלדברי תוס' צריך לחלק בין שתי לערב. אבל רש"י לעיל פי' דופן סוכה כדופן שבת לכל צדדים בין שתי ובין ערב ע"כ צ"ל א' משתי פנים או דס"ל לחלק בין ד' דפנות לשלש. או שס"ל דסך ברייתא דופן סוכה כשבת אתי' כחכמים דמתירין יחיד בישוב אבל רב אסי אמר למילתיה אליבא דהלכתא כר"י כדדרש רב נחמן שם בעירובין דלא התירו אלא בשיירא ומש"ה בעי הכא פס ד' ומשהו. ועי"ל סי' ו': [ס] פלוגתא דרבוותא היא ולחומרא. ע"כ דברי בעל העיטור: [ע] ובדאמר בגמרא בלישנא קמא בר מינה דההיא כו'. ש"מ דלרבה ארבע אמות מן הצד לאו משום דופן עקומה היא: [פ] ואמרינן נמי לעיל דף ו' ובריטב"א מייתי עוד ראיה מדאקשינן לעיל דף י"ד מג' נסרים אין מצטרפין ואוקמי' רב לצירוף ד' אמות מן הצד ולא אוקמי' לארבע אמות באמצע: [צ] עד הפתח. ולצד הזאת לא היה לה דופן כלל: [ק] ואם סכך פסול מפסיק ונשאר אלא הפתח הכשר סוכה כו'. ואיני יודע למה לא חילק בזה בריש כשהסכך פסול כולך ומפסיק ע"פ כולה עד הפתח. אם בכל צד נשאר הכשר סוכה כל צד ולצד כשר ע"י דופן עקומה: [ר] ואפי' מה שכנגד האויר או כנגד הפסול. דלענו הסכך הכשר מה שכנגד האויר והפסול. אבל תחת האויר והפסול ממש אסור לישן ולאכול שם וכ"ה להדיא בטור: [ש] מאחר שהכשר סוכה מתחבר יחד עם הצדדים. והוי כפסל היוצא מן הסוכה: [ת] דלא אמרי' לבוד להחמיר. וקשה דאם כן אמאי דחי בשמעתין שהני מומא דהלכתא גמירא לה ולכן לא אמרי' לבוד הוי ליה למימר דגבי ארובה היינו טעמא דלא אמרינן לבוד לחומרא. הא"כ מצאתי ראיתי שהרגיש בזה בעל מגן אברהם סימן תק"ב שהשיג שם על הדרכי משה בקושיא זו. אבל על רבינו לא קשיא כלום דהוא פי' בסי' תרל"ב דטעות רבינו והסור דודאי אמרי' לבוד אף להחמיר דחשוב כאילו שניהם סמוכים זה לזה. מכל מקום לא אמרינן לבוד להחמיר שיהיה כמתורב וסתום בסכך פסול ע"ש. וקשה לי טובא דמקודם לזה מסתפק רבינו אם יש סכך פסול ב' טפחים מזה ומזה ואויר פחות מג' מפסיק אם מצטרף הסכך פסול או לא. וקשה מה ספיקתו פשיטא דמצטרפין דאמרי' לבוד אלא ש"מ דס"ל לרבינו וסמור דאפילו להיות שניהם סמוכים זה לזה ע"י לבוד לא אמרי' לבוד להחמיר אבל לי נראה ליישב קושית מ"א דמש"ה לא דחי התלמודא דשאני התם דלא אמרי' לבוד להחמיר משום דהכי הוי ש"מ מקיפא דהתם דלא אמרי' לבוד באמצע לקולא דקתני התם מקצת הטומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד הטומאה טמא. אמאי נימא לבוד וכל מה שבטלים יסי' עסור נגד הטומאה. לכך דחי שאני הלכות טומאה. ועוד נראה לי דודאי מן הצד אמרינן לבוד אפילו לחומרא רק באמצע פסק רבינו דלא אמרינן לבוד לחומרא. דהא דאמרי' לבוד באמצע היינו מטעם דהלכתא כרבינא לקולא מפא"כ אם הלבוד לחומרא הלכתא כרב אחא שהוא לקולא בכה"ג. ודכך מקרה מצאתי כן בסמ"ע סי' ש"ן ע"ש. וכל זה לדידן. אבל המ"ד דס"ל דאמרינן לבוד באמצע לדידיה אמרי' לבוד בין לקולא בין לחומרא. ומ"ד דלא אמרי' לבוד נמי לא מחלק בין לקולא בין לחומרא. ומש"ה דחי שאני טומאה דהלכתא גמירא לה. ובזה נסתלק קושית מ"א מהא דמוכח בעירובין דף ט' גבי לחיים באנו לפלוגתא דרשב"ג ורבנן דאמרינן לבוד לחומרא לרשב"ג היינו בלבוד מן הצד. ומזה מוכח כדברי ב"י סי' תק"ב כשמגיע השלחן סמוך לארץ פחות מג' אמרי' לבוד ושלא כדין השיג עליו בד"מ דמן הצד מוכח דאמרי' לבוד אפי' לחומרא ובזה נסתלק תלונות חכם לבי בשו"ת סי' כ"ע ז"ל אלא שאני מוכך בפחות מג' בכ"ד אי אמרי' בי' לבוד ולא משום שאני חושש למה שכתב מהרמ"א ס"ס שע"ח ביו"ד דלא אמרי' לבוד להחמיר דבתחילת כת"ר אישתמיטתי' תלמוד ערוך פ' עושין פסין דף כ"ה הרחיק מן הכותל פחות מג' לא הועיל ופירש רש"י דהוי כמחילה הכי בפירוש דאמרי' לבוד להחמיר אפילו באיסורי דרבנן הקלים. ואני אומר מ"מ שביק הך דעירובין דף ט' גבי לחיים ולא מותיב מיניה. משום די"ל כמ"ש דמן הצד אמרי' לבוד אפילו להחמיר אך באמצע לא אמרי' בהך דעושין פסין נמי כיון דהוי מן הצד אמרי' בי' לבוד להחמיר: [א] לפרש"י גג האכסדרה. נ"ל וגג האכסדרה כתב ארבע אמות כו'. דלפי' אחר נמי נ"ל כן. והא שאמר לפרש"י מוסב למעלה שהסכך מהלך על כל פני החלר. ויש לדקדק מאי נפקא לן אליבא דרבא בין פרש"י לפי' ר"י דהא רש"י בעצמו פי' בהך עובדא דרב אמי איקלע בי רב כהנא סוכה זו שתים כהלכתן היה לה כמין גאם והשלישית סמוכה לאכסדרה ומ"מ א"ל ולא סבר מר להא דרבא אין לה פלימין פסולה ש"מ דלרבא אפילו ברוח אחת לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם. וא"כ מצאתי קושיא זו בב"ח סי' תר"ל ס"ק ז'. ותירץ שם דכ"ת דלפי מה שמשני רבא ע"כ לא אמר רב התם אלא דמחילות לאכסדרה הוא דעבידי נמלינו למידין דלרבא אם המחילות לאכסדרה עבידי ס"ל כרב. וא"כ אם סיכך בנסרים על אכסדרה גופה אמרי' בי' פי תקרה יורד וסותם אפילו מפולש מד' רוחות. אבל לפי' ר"י בכהאי גוונא פסול אם לא שיש לסוכה ב' דפנות שלימות. וקשה לי דהא אביי גופה קאמר מודינא לך בהא דהוי כמבוי מפולש וא"כ היכי מכשיר רב במפולש מד' לדדים וכמו שהקשו תוספות על פרש"י ד"ה אכסדרה וצריך לומר דלפרש"י יש חילוק דרב איירי בכרמלית שהוא מדרבנן אבל בסוכה שהיא מדאורייתא רב גופיה ס"ל כאביי דאם היה פתוחה כמבוי מפולש פסולה ורבא דמשני אלא דאמרי כרב ע"כ לא אמר רב כו' ה"ה דהוי יכול לדחות ע"כ לא קאמר רב אלא בכרמלית שהוא מדרבנן אבל גבי סוכה לא אמר פי תקרה יורד וסותם. א"כ עדיין הדרא קושיא לדוכתא דלענין סוכה ליכא נ"מ בין פרש"י לפר"י דהא לפרש"י לא אמרי' בי' פי תקרה יורד וסותם אם הסוכה מפולשת כיון דהוי מדאורייתא וניחא לי ע"פ מ"ש רביע בסמוך אם עשה ב' דפנות והשלישית בצורת הפתח דכשרה מדאורייתא והא דבעינן נמי טפח שוחק הוא מדרבנן. וא"כ עדיין יש לנו למצוא נ"מ כגון שסיכך בנסרים שאין בהן ד' ע"ג אכסדרה גופה ומפולשת מד' רוחות אך לכל ד' רוחות יש לגם צורת הפתח דבכ"מ צורת הפתח הוי כמחילה דאורייתא דלפרש"י כשרה הסוכה ולפי' ר"י פסולה. אבל מכל הלין נשמע כסברת מהרש"א דאם סיכך על אכסדרה גופה הוי מחילות לאכסדרה עבידי. דא"ת כסברת מהרש"ל דאפי' סיכך בנסרים ע"ג האכסדרה גופה מ"מ הוה נחשבו מחילות לאו להכי עבידי א"כ אין לנו למצוא נ"מ בין פרש"י לפי' ר"י. מיהו י"ל דמהרש"ל בעצמו מודה בכה"ג דהוי מחילות להכי עבידי. אך בתוס' פי' דאיירי כגון שסיכך על האכסדרה גופה הכי. ונמצא דיש לסוכה שני דפנות כמין גאם מן כותלי האכסדרה ודופן שלישית הוא פי תקרה של כיסוי קורות האכסדרה וע"ז שפיר קאמר התלמודא אבל הכא דלאו להכי עבידי היינו כותל השלישי. ועד"ז יש לתרץ קושית מהרש"א ומהר"מ על מהרש"ל ודוק ואין להקשות לפרש"י הא דאמר רב אסי לרב כהנא לא סבר ליה מר להא דרבא אין לה פלימין פסולה. אימר דאמר רבא בכגון אם סיכך בחצר דלית לה דופן כלל אבל בחד דופן מודה רבא דאמרי' פי תקרה יורד וסותם וי"ל דלבתר דמסיק אבל הכא דהכי לאו להכי עבידא לפי סברא זו תו אין לנו לחלק בין חד דופן לד' דפנות: [ב] ולפר"י אין הסכך מהלך. כן הוא גיר' מהרש"א אבל מהרש"ל גורס ולפי' רי"ף. אך מהרש"א תפס עליו באומרו דמדברי רי"ף לא הוזכר בשום מקום ב' דפנות אלא בסמוך לה (לאפוקי משיטה זו שאומרים שסיכך על האכסדרה גופה) וליכא למימר שרבינו ראה את הגירסא בהלכות. כמ"ש הר"ן. דא"כ ה"ל לרבינו לסביה לדעת הרי"ף בפלימין שהוא מפרש דלא כפרש"י ז"ל [וכמ"ש] הר"ן אבל הרב אלפסי לא גורסה בהלכות ולא עשה לה אלא שני פלימין משמע דס"ל (ר"ל לפי גורס שראה)ז"ל דאפילו אביי לא מכשיר אלא בסוכה שיש לה שני דפנות ועל דופן שלישי בלבד הוא סומך על האכסדרה כיון שאין צריכין לומר פי תקרה יורד וסותם אלא מרוח אחת. ולרבא פסולה דס"ל דאפילו מרוח אחת לא אמרינן ליה ולפי שיטה זו כי אמרינן יש לה פלימין לאו בסמוכין פחות מג' עסקינן כדרך רש"י אלא כשיש לה פלימין בתוכו רוח שלישית אחד מכאן ואחד מכאן דכיון שיש לה פלימין אמרי' פי תקרה יורד וסותם ע"י הפלימין כדאמרי' בעירובין פ' כל גגות כו' ע"ש. והא דאמר בלישנא אחרינא ביש לה פלימין

כל שהוא אלא יש לסוכה שתי דפנות ובשלישית סיכך על גבי אכסדרה [ג] ודבריו כתבתי
במסכת עירובין. אם יש לאכסדרה פצימין והן עומדין כמין חלונות וביניהם פחות מג׳
טפחים ד״ה כשרה דאמרינן לבוד אין לה פצימין אביי אמר כשרה דאמרינן פי תקרה יורד
וסותם ורבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם משום דפי התקרה זה נעשה להיות
מחיצה לחלל שבפנים ולא לאויר שחוצה להם אבל אם יש להם פצימין אע״ג דלגואי עבידין
אמרינן לבוד דפחות מג׳ כסתום דמי ומחיצה מעלייתא היא: [דף יט ע״א] רב אשי אשכחיה
לרב כהנא דקא מסכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין א״ל לא סבר לה מר להא דרבא
דאמר יש לה פצימין כשרה אין לה פצימין פסולה אחוי ליה נראה מבחוץ ושוה מבפנים
(כזה) ואתמר נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי וקשה מה ענין מבוי לסוכה
במבוי איכא ג׳ מחיצות ולא בעינן לחי אלא להיכרא בעלמא הלכך סגי בנראה מבחוץ
ושוה מבפנים דהיכרא כל דהו סגי אבל בסוכה דופן שלישי צריך להיות ליושבי בסוכה כמו
שתי הדפנות וכי תימא דאמרינן מיגו דמהני לשבת מהני נמי לסוכה לאו מילתא היא דלא
אמרינן מיגו מדרבנן לדאורייתא. ועוד וכי לא עשה סוכה זו אלא לשבת של ימי הסוכה
וי״ל דמיירי כשעשה צורת הפתח לדופן השלישית ורב כהנא דהכא לטעמיה [ד] דאמר לעיל
(דף ז.) וצריכה נמי צורת הפתח וכיון דהוה ליה צורת הפתח מדאורייתא סגי לה בהכי
ובכ״מ צורת הפתח חשיב כמחיצה ולא בעי טפח שוחק אלא מדרבנן הלכך מהני ליה נראה
מבחוץ מיגו דמהני לענין שבת מהני הכא כל שבעת ימי הסוכה א״כ הא דאמר רבא דלא
מהני פי תקרה כיון דמחיצות לגואי עבידין ולא לבראי היינו מדרבנן בעלמא הלכך לענין
טפח שוחק מהני נראה מבחוץ: לה **תנא** פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה מאי פסל
היוצא מן הסוכה אמר עולא קנים היוצאים לאחורי סוכה ואית בה הכשר סוכה ושלשה
דפנות וצלתה מרובה מחמתה [ה] וקמ״ל אע״ג דלגואי עבידי לבראי לא עבידי כשרה. רבה
ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בקנים היוצאים לפנים מן הסוכה עסקינן ומשכא חד דופן
בהדייהו מהו דתימא הא לחודיה קיימא והא לחודיה קיימא קמ״ל. (י) [ו] ומיירי בשעשה
שתי מחיצות של הגדדין ארוכות אע״פ שהיה לו דיי בז׳ טפחים באחת מהן זה מוכיח
שרוצה לעשות כל הסוכה בדפנות ארוכות ודופן האחת הנמשכת עם הפסל לאו מן הסוכה
הוא אלא בפני עצמו קאי [ז] ונמצא שאין לו אלא דופן אחת ואפ״ה נידון כסוכה. רבה בר
בר חנה אמר ר׳ יוחנן הכא בסוכה שרובה צלתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה
מצלתה פי׳ ברוב הסוכה הצל רבה על החמה שני משהיין ובמיעוט החמה רבה על הצל
משהו וכשמצטרף יחד הצל והחמה של כל הסוכה תהיה צלתה מרובה מחמתה משהו. ומאי
יוצא מהכשר סוכה ור׳ הושעיא אמר לא נצרכה אלא לסכך פסול פחות משלשה
בסוכה קטנה ומאי יוצא מתורת סוכה מתקיף לה רב הושעיא ולא יהא אלא אויר
ואויר פחות מג׳ בסוכה קטנה מי פסול אמר רבה זה מצטרף וישנים תחתיו וזה מצטרף
ואין ישנים תחתיו פירש״י אויר פחות מג׳ מצטרף להשלים שיעור סוכה אבל אין ישנים תחתיו
ואשמעינן הכא דסכך פסול נידון כסוכה לומר דמצטרף וישנים תחתיו וכן משמע בירושל׳
בפ״ג דברכות (הל׳ א) דגרסינן התם [ח] אנן חמיי רבנן קיימין בסוכה וילפינן מטיט
הנרוק כדתנינן התם הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג׳ טפחים פסולה פחות מיכן כשירה
מהו ליישן תחתיו השיב רבי יצחק בר אליעזר הרי טיט הנרוק שמצטרף למקוה ואין מטבילין
בו אף הכא משלים לסוכה ואין ישנים תחתיו ולא תיקשי לך היאך יוכל אדם ליזהר בסוכה
מליאה נקבים שלא יישן תחת הנקבים דהכא מיירי כשאויר מהלך בכל אורך הסוכה
[ט] ומימרא דכל הני אמוראי הלכתא נינהו: לו **מסקנא** דמלתא סכך פסול [י] בסוכה
גדולה באמצע ד׳ טפחים פסולה פחות מכאן כשירה וישנים תחתיו. מן הצד בארבע
אמות פסולה פחות מכאן כשרה ואין ישנים תחתיו כל זמן שיש בו ד״ט [כ] סכך
פסול בסוכה קטנה בין מן הצד בין באמצע בג״ט פסולה פחות מכאן כשרה וישנים
תחתיו [ל] ואויר בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה בין מן הצד בין באמצע בג״ט
פסולה פחות מכאן כשרה ואין ישנים תחתיו ובלבד כשאויר מהלך בכל אורך הסוכה:

לז [דף יט ע״ב] **מתני׳** העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל ר׳ אליעזר פוסל
לפי שאין לה גג וחכמים מכשירין: **גמ׳** תנא מודה ר׳ אליעזר
שאם הגביה מן הקרקע טפח או אם הרחיק מן הכותל טפח שהיא כשרה פי׳ ר״י הגביה
שעשה בנין זקוף בגובה טפח והושיב עליו ראשו של שיפוע של מטה והרחיק מן הכותל
טפח שעשה סמוך לכותל סכך רחב טפח וסמך עליו ראשו של שיפוע העליון אבל מתוך
פרש״י משמע דאותו טפח שהגביה או שהרחיק אפי׳ הוא אויר חשבינן ליה כסתום מטעם
לבוד וכן משמע בירושלמי (הלכה א׳) דגרסינן התם מודה ר׳ אליעזר לחכמים [מ] שאם
היתה נתונה על ד׳ אבנים [נ] או שאם היתה גבוה מן הארץ טפח שהיא כשרה. אביי
אשכחיה לרב יוסף דגני בכילת חתנים בסוכה אמר ליה כמאן כר׳ אליעזר שבקת רבנן
ועבדת כר׳ אליעזר א״ל בברייתא איפכא תניא ר׳ אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין א״ל
שבקת מתני׳ ועבדת כברייתא א״ל מתני׳ יחידאה היא דתניא העושה סוכתו כמין צריף או
שסמכה לכותל ר׳ נתן אומר ר׳ אליעזר פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין. [ס] ומיירי
בכה״ג דלאחר שנמסך בגובה עשרה יש במכך הסוכה ז׳ על ז׳ טפחים ואפשר דאף תחת
השיפוע שאינה גבוהה עשרה כשרה מידי דהוה אפסל היוצא מן הסוכה וכיוצא בזה אלינו
בפ״ז דאהלות [ע] כל שיפועי אוהלים כאהלים הג״א כשיפועו יורד וכלה עד כאצבע טומאה
באהל הכלים שתחת השיפוע טמאים. טומאה תחת השיפוע הכלים שתחת האהל טמאים
טומאה באהל היינו מקום שיש לו לרבע טפח אלמא חזינן כשיש בשיפוע לרבע בו טפח על
טפח חשיב כולו אהל ואפי׳ במקום שאין בו טפח על טפח. [פ] כתב רב אלפס והלכתא כרב
יוסף וש״מ שהעושה סוכתו כמין צריף פסולה בלשון ישמעאל קורין אותו מזוזיקט״א או
שסמכו לכותל כגון שהעמיד את הקורות בארץ רחוק מן הכותל והטה אותה וסמכה לכותל
ונמצא שהסוכה אין לה גג שהיא פסולה ואם הגביה את הסוכה מן הקרקע טפח או
שהרחיקה מן הכותל טפח כשרה שהרי יש לה גג טפח [צ] וש״מ [ק] שמותר לישן בסוכה
בכילה שאין לה גג אע״ג דגבוהה עשרה ואם יש לה גג אסור לישן בה בסוכה דכיון דיש
לה גג הוי ליה כסוכה בתוך סוכה והוא דגבוה עשרה: **מתני׳** מחצלת הקנים ומחצלת
הקש גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה עשאה לסיכוך מסככין בה
ואינה מקבלת טומאה ר״א אומר אחת גדולה ואחת קטנה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה
ואין מסככין בה עשאה לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה [דף כ ע״א] ואסקא רב
פפא דבקטנה כ״ע לא פליגי דסתמא לשכיבה קאי כ״פ בגדולה ת״ק סבר סתם גדולה
לסיכוך ורבי אליעזר סבר סתם גדולה נמי לשכיבה והלכה כת״ק: **גמ׳** ת״ר מחצלת של
שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה של קנים ושל חוליות גדולה מסככין
בה ארוגה אין מסככין בה ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי אומר משום אביו זו וזו מסככין בה וכן
היה ר׳ דוסא אומר כדבריו. הרב אלפסי ז״ל לא הביא הך סיפא [ר] משום דס״ל דהלכה
כר׳ יוסי ור׳ דוסא וכן מוכחא סתמא דמתני׳ דלא מפלגא במחצלת קנים אלא בין גדולה לקטנה.
[דף כ ע״ב] תניא אמר ר׳ חנינא כשירדתי לגולה מצאתי זקן אחד ואמר לי מסככין בבודיא
וכשבאתי אצל[ב] אחי אבא הודה לדבריו אמר רב חסדא והוא דלית ליה גדנפא. אמר עולא
הני בודייתא דמחוזא אלמלא קיר שלהן מסככין בהן תניא נמי מסככין בבודיא ואם
יש לה קיר אין מסככין בה ואע״ג דקא שקיל ליה לגדנפא לא מסככין בה מידי דהוי אבלאות
של כלים שאין מסככין בהן. כתב ה״ר ישעיה מטרני אלו המחצלות שמוכרים התגרים
וסתמא לאו לשכיבה עבידי שהן ממלאין אותן למר וגם עושין מהן מחיצות הלכך לאו בתר
עשייתם אזלינן שהאומן אינו עושה אותן אלא למכרן למי שצריך להן כל אחד ואחד לפי
צורכו וא״כ אין לילך אלא אחר קנייתה שאם קנאו אדם לשכיבה מקבלת טומאה. ואם קנאו
לצורך דבר אחר אינה מקבלת טומאה וא״כ אדם יכול לקנות מחצלת חדשה לשם סוכה ולסכך
בה אע״ג דחזיא לשכיבה בתר מחשבתו אזלינן וכיון דקנאה לצורך סוכה וסיכך בה אינה
מקבלת טומאה. ולא מסתבר לי אלא בתר מנהג אנשי המקום אזלינן כדקאמר לא נחלקו ר׳
דוסא וחכמים על מחצלת אושא שהן טמאות הלכך במקום שנהגו לשכב עליהו אפילו אמר

הגהות הב״ח א אוכל שופע ויורד וכו׳ שיש בו לרבע טפח על וכו׳ את הקורות למטה בארץ וכו׳ שהיא פסולה ואם הגביה וכו׳ ואע״ג דגבוה עשרה דכיון שאין לה גג לא הויא כסוכה
יש לה גג: ב וכשבאתי אצל רבי יהושע אחי אבא:

קרבן נתנאל

פלימין דפליגי אביי ורבא אי אמרינן לבוד ה״ק אי אמרינן פי תקרה יורד וסותם והוי לבוד
וסתום (ומ״ש) [או] אין פי תקרה יורד וסותם ואינו לבוד וסתום כפי׳ הריטב״א או נאמר כמ״ש
תוס׳ דב׳ פלימין המה תכל לד. ובניהם יהדיו רחב טפח שוחק ע״י לבוד. או כתב הר״ן ויש
לתמוה של ת״ש הרב אלפס דהא דאמרינן על גבי אכסדרה לא על גבה ממש אלא בסמוך לה.

תפארת שמואל

(י) ומיירי בשעשה שתי מחיצות כו׳. פי׳ תלמודא בהכי מיירי דאל״כ פשיטא דכשר שהרי גילה דעתו
בזה שעשאה ארוכה להיות בה ג״כ הכשר סוכה וכן מוכח בהדיא לשון הטור וז״ל קנים היוצאים לאחורי
הסוכה כו׳ עד שהוא הדופן הנמשך אפ״ה כשרה וקי״ל: הדרן עלך סוכה

והוא תימה דבגמרא אמרינן דאלו כשוה את קורותיו דלא אמרי׳ ביה פי תקרה יורד וסותם ע״ש. ואני תמה על תמיהתו דודאי כוונת הרי״ף בבנית כלונסי הסכך על האכסדרה ור״ל בסמוך לה
לאפוקי דלא תפרש בבנית כל הסכך על דפנות האכסדרה גופה. אלא דלהסוכה יש לה ב׳ דפנות מבלעדי האכסדרה וע״ז נתן הסכך והדופן השלישי הוא האכסדרה כמלא הסכך של סוכה סמוך
לתקרת האכסדרה אבל מ״מ הסכך מונחת על תקרת האכסדרה: [ג] **ודבריו** כתבתי. לא נזכר מפי׳ ר״י שם. והכוונה דלא תקשי לפי׳ ר״י דהא ע״כ מוכח דאמרינן פי תקרה יורד וסותם אפילו
מד׳ כותות דהא פליגי רב ושמואל באכסדרה בבקעה וע״ז כ׳ ודבריו לענין אכסדרה בבקעה כתבתי בעירובין פ״ע סי׳ ג׳ דפי׳ שם במוכך דהך אכסדרה איירי בשלש או בשני דפנות לר״ת ע״ש:
[ד] **דאמר** לעיל דף ז׳. והכי קי״ל כמו שמסיק רבינו שם בפ״ק סי׳ ו׳: [ה] **וקמ״ל** אע״ג דלגואי עבידי. פי׳ הקנים והדפנות מבחוץ רבינו משמע אפילו ידעינן בודאי שלא עשאו אלא לגוואי
מ״מ כשר. מטעם פסל היוצא מן הסוכה כסוכה אמנם רהיטא דמתניתין לא משמע הכי אך דקס״ד למימר הכי וקמ״ל דלבראי נמי עבידי ועי׳ בת״א סימן תרל״א ס״ק ב׳ וכנ״ל כיון שהיה
מחיצה שלימה ולא ע״י לבוד הוי מחיצה פי׳ סי׳ תר״ל ס״ח גבי תקרת אכסדרה דאמרי׳ לגוואי עבידא ולא לברא משום דהתם היינו מחיצה שלימה אלא מטעם פי תקרה יורד וסותם:
[ו] **ומיירי** בשעשה שתי מחיצות של הגדדין ארוכות. כלומר בזה בלא תקשי לך מאי ס״ד למפסל הא יש לה ג׳ דפנות כשרות ולא גרע משתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. לזה קאמר כיון
שעשה שתי מחיצות הגדדין ארוכות זה מוכיח שרוצה לעשות סוכתו בדפנות ארוכות. ומאחר שלא הלך בדופן כנגדה גלי דעתי׳ מה שאינו בין שתי המחיצות אינו בכלל סוכתו וכמ״ש רבינו
לעיל בסימן ג: [ז] **ונמצא** שאין לו אלא דופן אחת ואפ״ה נידון כסוכה. לכאורה הפי׳ דאפילו הכי כשר מטעם פסל היוצא מן הסוכה וכן משמע מדברי רבינו לעיל סי׳ ג׳ ע״ש אבל כי
דייקת שפיר א״א לפרש הכי. דהא לעיל סי׳ ל׳ כתב רבינו בשם הראב״ד ולא דיינינן לה כפסל היוצא מן הסוכה דהא לא מיתשבא חד דופן בהדיה אלא כפרש״י שפירש קמ״ל דמן סוכה הוא
והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח דלא ממעכא עד רביעית וכשרה. ודבני רש״י תמוהין דהא לעיל סוף ד׳ י״ד הם עייל תלתא טפחים מנכר לגיו ואפיק חד לבר דפסול דהוי כפסל היוצא
מן הסוכה ונידון כסוכה דהאי טפח דלאבראי מחשיב נמי כסוכה דאילו סכך כשר הוא מותר לישן ויוצא ידי סוכה דאמרינן לקמן פסל היוצא מן הסוכה כה״ג נידון כסוכה עכ״ל ואי כפרש״י
דהכא מכ״ל דמותר לישן בהך טפח דלאבראי בלי דפנות דהא דמכשרין לקמן היינו בשיש להפסל דפנות דסכך דופן אכוך מן הסוכה והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח וכ״כ הר״ן גבי
אילטבא דלית לן להכשירה משום פסל היוצא מן הסוכה אלא חד מהני גווני דמתאמרי בגמרא בסוף פרקין אבל גוונא אחרינא דאיכא למימר בי׳ דלא עדיף כהנהו לא. ול״ל הא דמשני תלמודא
לעיל אינו אלא לדחות דלא תסייע למ״ד שפכן על לידיהן פסול אבל הלכתא קי״ל כמ״ד שפכן על לידיהן פסול והא דקתני בברייתא אע״פ שלא הכניס לתוכה אלא ג׳ טפחים כגון ששפכן על
לידיהן. אבל אי אנחת אפומה דמטללתא ועייל תלתא לגיו ואפיק חד לבר כשר דלא הוי כפסל היוצא מן הסוכה לדמכין סכך כשר נמי לא אמרי׳ דלהוי כסוכה בלא דופן. והא דאמרי׳ דנידון
כסוכה היינו אם נתבטה הפסל עם חד דופן דהוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. ועפ״ז אנחת לן שלא ראיתי מהפוסקים והחבורים שהביאו דין זה זולת בעל המאור שהוא יחיד
בדבר הזה ודוק. **ועתה** בא וראה בסי׳ תרל״ב בת״א ס״ק א׳ שמרח מאד להכשיר בסוכה גדולה אם הניח נסר כתב ד׳ מן הצד במקום דופן ולא עייל אלא שלשה טפחים שהוא כשר לישב תחתיו.
אינו מן הצורך דלדידן אפילו כשאין דופן בכה״ג כשר. וגם לא ידעתי מה תיקן בזה לישב קושיית מהרש״א דאם הכוונה אם יש דופן מפסיק דופן הנסר לשנים טפח לחוץ ושלשה לגיו דא״כ
אמאי פרש״י שאין שם דופן דנפקיה מיניה ע״י דופן עקומה ואם הכוונה דוקא ע״י דופן עקומה נחשב הנסר כשתי תיבות. א״כ אסור לישב תחתיו דהא סכך פסול הוא דמן הדופן חשבינן
לדעת הראב״ד שאין ישנים תחתיו א״כ הוא פחות מג׳ כמו שהביא ב״י בשמו בסי׳ תרל״ב. כמ״ש רבינו לעיל ס״ס ג׳ וז״ל ולא הכשיר רש״י כל הסוכה שהרי אין לך סכך דרואין את הסכך
כאילו הוא כותל עקום. וי״ל דרש״י ס״ל דסכך פסול בסוכה גדולה כל שהוא פחות מד׳ ישינים תחתיו וזהו דעת הרז״ה כמו שהביא הר״ן בשמו ספ״ק דסוכה. ולהנך פוסקים דלא מכשרי בסוכה
גדולה לישן תחתיו כ״א בפחות מג״ט ס״ל דדופן מפסיק הנסר לשתי תיבות בלי דופן עקומה. ואין על הנסר שם סכך פסול ומותר לישב תחתיו: [ח] ה״ג ואנן [חזינן] רבנן קיימין בסוכה
וילפינן מטיט הנרוק. קאי אהאי שיליף דין הזאת אזוב מצירוף שלשה לזימון. ע״ז קאמר א״ת אין למידין אזוב מברכה. אלא רבנן ילפי סוכה מדין טיט הנרוק: [ט] **ומימרא** דכל הני אמוראי
הילכתא נינהו. וז״ל בעל המאור הא דתניא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה לא הזכירה הרי״ף ז״ל ואעפ״כ הלכה היא ופירשוהו בגמרא ארבעה פירושי ובכולהו נקיטין דלא פליגי אהדדי דלית
לן לדחויי חדא מינייהו ע״כ וא״ת מנלן דלא פליגי הני אמוראי אדעולא. וי״ל דלא פליגי אמתני׳ אלא המוקפת אכסדרה דאם אין מן הכותל לסכך ד׳ אמות כשרה אע״ג דמחיצות בית לאו
לסוכה עבידי. ומאי שנא קנים ומ״ש מחיצות: [י] **ה״ג** בסוכה גדולה באמצע ארבעה טפחים פסולה. והיינו כשהסכך פסול מהלך בכל אורך הסוכה וחולקת לשני חלקים ואין בכל חלק שיעור הכשר
סוכה עם ג׳ דפנות כמו שביאר רבינו בסי׳ ל״ג באורך: [כ] **סכך** פסול בסוכה קטנה בין מן הצד בין באמצע בג׳ טפחים. לשון ה״ג והלכתא אויר פסול בג״ט בין בסוכה גדולה בין בסוכה
קטנה. סכך פסול פוסל בארבעה בסוכה קטנה ע״ש וכל״ל פוסל בארבעה בסוכה גדולה ובשלשה בסוכה קטנה. וטעות דתוכה מלשונו מדלא כתב סכך פסול פוסל בארבעה בין בסוכה גדולה בין
בסוכה קטנה כדקתני באויר: [ל] **ואויר** בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה בשלשה טפחים. ובסי׳ תרל״ב הרב בעל ט״ז נותן טעם למה אויר בג׳ וסכך פסול בד׳. ולא ידעתי מי הכריחו ליתן
טעם על הל״מ אלו יותר משאר הל״מ: [מ] **שאם** היתה נתונה על ד׳ אבנים. ועומדת הסוכה באויר ע״ג אבנים אלו שהמה גבוהים טפח: [נ] **או** שאם היתה גבוה מן הארץ טפח. ע״י תקרה או
בנין אבנים: [ס] **ומיירי** בכה״ג דלאחר שנמסך. אע״ג דקי״ל כר״א דמתני׳. מ״מ נפקא מיניה לדידן באם הגביה מן הקרקע טפח או אם הרחיקה מן הכותל טפח שהיא כשירה: [ע] **כל** שיפועי
אהלים כאהלים דמי כו׳. אין להביא ראיה מפה דהלכה כחכמים דמתני׳ דהא התם תנא באהלות כוותיה. דהתם איכא למימר שהאהל כתב הגג טפח שאין משופע הוא קרי אהל וכ״כ רש״י שם. והוי
כהרחיק מן הכותל טפח. ולא תייתי ראיה מיניה כ״א דחשיב כולה אהל אפילו במקום דאין טפח על טפח וה״ה הכא לענין סוכה שתחת השיפוע חשיב סוכה כסוכה עצמה: [פ] **כתב** רב אלפס והלכה
כרב יוסף. עיין לעיל בפ׳ זה סי׳ כ׳: [צ] **וש״מ** שמותר לישן בסוכה בכילה שאין לה גג ואע״ג דגבוה עשרה. כן. גי׳ רבינו בהרי״ף. אבל בשלפנינו לא להיתו בי׳ ע: [ק] **ושמע** מינה שמותר ליתן
בסוכה בכילה שאין לה גג ואף על גב דגבוה עשרה. דהא כילה דרב יוסף ע״כ איירי בגבוה עשרה דהל״ת״ה מאי קאמר כמאן כר״א. אימא כרבנן וס״ל כסך ליסנא קמא דשמואל לעיל דף י״א אע״כ
ל״ל דגבוה עשרה ולר״א מ״מ שרי כיון דאין לה גג: [ר] **משום** דס״ל דהלכה כר״י ור׳ דוסא. ומפרש פלוגתתם בשל גדולה בשמח וביעור דת״ק סבר בשל אלף וקנים ואף שהיא גדולה אם היא
ארוגה אין מסככין בה ומש״כ פסק כר״י וכר׳ דוסא כסתמא דמתני׳. וכן מפרש ה״ה דעת הרמב״ם ע״פ דרך זה. ודלא כפרש״י שמוקי פלוגתא זו בקטנה. ויש לפרש בסגנון זה ע״ד אחר
והוא דהפלוגתא דת״ק ור״י ודאי קאי בגדולה אך מה דקאמר ת״ק גדולה מסככין בה היינו ג׳ גדיל ועבות. אלא שזה ניחא עפי ולפי׳ דסך גדולה של קנים בחולה כמו בחולה גריסא בשל גמ׳
ושל

נאומן להקט לו לסיכוך אין מסככין בה דמי יודע שאמר לאומן לתקנו לו לסיכוך ואתו טלי עגמא לסכוכי בהו : הדרן עלך סוכה

פרק שני

א הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו א"ר יהודה נוהגין היינו שהיינו ישנים תחת המטות בפני הזקנים [ולא אמרו לנו דבר]. אמר ר"ש מעשה בטבי עבדו של ר"ג שהיה ישן תחת המטה ואמר להן ר"ג לחכמים ראיתם טבי עבדי שת"ח הוא ויודע שהעבדים פטורים מן הסוכה ולפיכך ישן תחת המטה ולפי דרכנו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו : **גמ'** הרגמא שמואל במטה גבוה י' טפחים דכיון דגבוה י' שהוא שיעור סוכה [א] נעשית כסולה בתוך סוכה ולפיכך לא יצא ידי חובתו :

[דף כא ע"ב] **מתני'** הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה ור' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה : **גמ'** מ"ט דר' יהודה פליגי בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל חד אמר לפי שאין לה קבע וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה. שאין לה קבע פרש"י שמיטלטלת ע"י המטה ור' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן וקשה לקמן בשמעתין דפסל ר' יהודה סוכה על גבי בהמה [ב] ומפרש טעמא משום דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים[א] ובירושלמי משמע דטעמא דאין לה קבע לפי שאין עשרה טפחים מן המטה ועד הגג והכי איתא בירושלמי (הלכה ב) אמר ר' אמי על שם שאין בכרעי המטה עשרה טפחים אמר רבי אבא מפני שמעמידה בדבר טמא והתניא מעשה בירושלים שהיו משלשלין מטותיהן לפני חלונותיהן איך תימר מפני שמעמידה על גבי דבר טמא הא לא הוי טעמא אלא משום דאין מכרעי המטה לסכך עשרה טפחים. עד כאן. ומטות של ירושלים מכרעי המטה עד הסכך היו עשרה טפחים [ג] וקשה לי לטעמא דמעמידה בדבר המקבל טומאה אם סיכך על מחילות אבנים תהיה פסולה הואיל והעמיד הסכך בדבר שאין גידולו מן הארץ : אמר אביי לא שנו אלא סומך אבל סיכך על מטה כשרה. פי' [ב]שלא סמך הסכך על הכרעים אלא ע"ג יתידות אבל כל דופני הסוכה אינו אלא מן המטה משלשה לדדין. דלא גמרינן פסול המחילות לסוכה אלא לסכך וזה לא הוי (ליה) מעמידו במקבלי טומאה ולענין קבע נמי יש קבע לסכך תמיה לי מה בא אביי להשמיענו משנה שלמה היא ר"י אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה הא יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה וא"ת לפי הירושלמי דמפרש לפי שאין עשרה טפחים מכרעי המטה ועד הגג מה לי סמך ומה לי סיכך על גב המטה וי"ל כיון שאין הסוכה נסמכת על המטה ואי שקיל לה למטה איכא אויר עשר וסוכה מתקיימת הרי יש לה קבע ואינה נפסלת בשביל שהכניס בה מטה ומיעט אוירא מידי דהוה אכרים וכסתות דפ"ק דלא הוי מיעוט לא לענין עשרים ולא לענין עשרה והשתא נמי מיתרצן נמי קושייתי דהא אתי אביי לאשמועינן ומדהביא רב אלפסי דברי אביי נראה שפוסק כר' יהודה וטעמיה כיון דשקלו וטרו אמוראי לפרש טעם דבריו וגם אביי אמר דבריו אליבא דר' יהודה אלמא סבירא להו כוותיה [ד] וגם אני אומר דטעם קבע עיקר כדאיתא בירושלמי ולא ידענא מאיזה טעם יכשירו רבנן היכא דסמך הסכך על כרעי המטה ואין מכרעי המטה עד הגג עשרה דירה סרוחה היא הלכך נראה דר' יהודה לפרושי דברי ת"ק אתא וליכא הכא פלוגתא :

ב [דף כב ע"א] **מתני'** סוכה המדובללת ושצלתה מרובה מחמתה כשרה המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראים מתוכה כשרה : **גמ'** מאי סוכה מדובללת רב אמר סוכה עניה [ה] ושמואל אמר קנה עולה וקנה יורד רב סבר מאי מדובללת מדולדלת וחדא קתני סוכה מדולדלת שצלתה מרובה מחמתה כשרה ושמואל סבר מאי מדובללת מבולבלת ותרתי קתני סוכה מבולבלת ושצלתה מרובה מחמתה כשרה. אמר אביי לא שנו אלא שאין בין זה לזה ג' טפחים אבל יש בין זה לזה ג' טפחים פסולה ורבא אמר אפי' יש בין זה לזה ג' טפחים נמי לא אמרן אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח כשרה דאמרינן חבוט רמי ירמיה דהלכה כשמואל מדשקלו וטרו אביי ורבא אליביה ואפשר דרב לא פליג אשמואל בהא דמכשיר קנה עולה וקנה יורד אלא דמשמע ליה לפרושי מתני' בחדא וכן פסקו הרמב"ם (פ"ה מהלכות סוכה הלכה כא) ובעל העיטור ז"ל והר"ז הלוי ז"ל ומדלא הביא הרב אלפסי ז"ל דברי אביי ורבא משמע דסבר [דלית] הלכתא כשמואל ואין דבריו נראין בזה : **ג** [דף כב ע"ב] **ושצלתה** מרובה מחמתה כשרה הא כי הדדי פסולה ותנן באידך פירקין ושחמתה מרובה מצלתה פסולה הא כי הדדי כשרה לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאיסתרא מתתא אם החמה והצל שוין מלמטה כשרה שבידוע שהצל מלמעלה הוא מרובה ואם החמה והצל מלמעלה שוין פסולה שבידוע שהחמה מלמטה מרובה על הצל וכן פי' ר"ח ורש"י ז"ל *והקשה ר"ת והא רב פפא גופיה אית ליה בפ"ק דעירובין (דף טו:) פרוץ כעומד מותר ופסקו הגאונים דהכי הלכתא ועוד אמרינן בפ"ק דקדושין (דף יב.) דקרו אינשי לפלגא דזוזא איסתירא. ופי' הוא כאן מלמעלה מי שמודד האויר מלמעלה כי הדדי כשרה דפרוץ כעומד מותר אבל העומד למטה בארץ ומעיין כלפי מעלה ונראה לו כי הדדי פסולה לפי שהאויר שהוא רחב למעלה כי זוזא דומה בעיניו קטן כאיסתרא כשעומד למטה [ו] וראיה לדבר כוכב גדול בשמים נראה בעיניו קטן ונראה לי דלא שייך להביא לכאן פרוץ כעומד דדוקא גבי סכך פסול וסכך כשר המונחין זה אצל זה שייך להזכיר פרוץ כעומד כדמייתי ליה לעיל (דף טו.) אמתני' דהמקרה סוכתו בספודין וכו' אבל גבי סוכת סכך ואויר ניתנה הלכה שיהא הצל מרובה וכן מצינו לענין פרוץ כעומד של דפנות [ז] מועיל קנה קנה פחות משלשה אע"פ שהפרוץ מרובה ולענין סכך אינו מועיל מפני שהחמה מרובה [ח] ואע"ג שאיסתרא פלגא דזוזא אפשר דאיסתרא מטבע נחשת ורחב יותר מזוזא וכן מצאתי כתוב בשם ה"ר ישעיה ז"ל. ובעל העיטור כתב בשם רבותיו אם יש בין קנה לקנה כמלא קנה למעלה ולמטה צלתה מרובה מחמתה [ט] שהחמה מועטת למטה כשרה ואם למטה כי הדדי ולמעלה חמתה מרובה מצלתה פסולה : המעובה כמין בית וכו'. ת"ר אין הכוכבים נראין מתוכה כשרה אין כוכבי חמה נראין מתוכה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין. ירושלמי (הלכה ג) [י] הדא אמרת צריכין הכוכבים נראין מתוכה [כ] ר' לוי אמר בכוכבי חמה שנו [ל] פי' צריכין לכתחלה כדקתני בברייתא ב"ה מכשירין בדיעבד אבל לכתחלה צריך שיהו נראין מתוכה :

ד מתני' העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשרה ועולין לה ביום טוב בראש האילן או על גבי גמל כשרה ואין עולין לה ביו"ט שתים בידי אדם ואחת באילן או שתים באילן ואחת בידי אדם כשרה ואין עולין לה ביום טוב שלשה בידי אדם [מ] ואחת באילן כשרה ועולין לה ביום טוב. [דף כג ע"א] זה הכלל כל שאילו ינטל האילן ויכולה לעמוד בפני עצמה כשרה ועולין לה ביו"ט *כאן פי' רש"י שסמך קרקעית הסוכה רובה באילן ועשה בראש האילן המחילות ובפ' מי שהחשיך (דף קנד:) פי' שסמך הסכך על האילן וסוגיין דהתם מוכחת כן שהאילן דפנות לסוכה וקנים של הסכך נסמכין על האילן ואסור ליכנס בו ביו"ט גזירה שמא יניח חפציו על הסכך והאי דנקט עולין משום דכל כניסת סוכה מוזכרת בגמרא בלשון עלייה לפי שסוכתן היתה בראש הגג כדלקמן (דף כט.) אין מטריחין לעלות אמר להן העלום לסוכה (דף כו:) אבל מוריד הוא את הכלים (דף מח.) : **גמ'** מתני' מני ר"ע היא דהניא העושה סוכתו בראש הספינה רבן גמליאל פוסל ור"ע מכשיר אמר אביי דכ"ע היכא דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ד"ה פסולה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים ד"ה כשרה כ"פ ביכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של ים רבן גמליאל סבר דירת קבע בעינן וכיון דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים לאו כלום הוא ור"ע סבר סוכה דירת עראי בעינן וכיון דיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה כשרה והלכתא כרבי עקיבא. תניא עשאה לבהמה דופן לסוכה רבי מאיר פוסל ורבי יהודה מכשיר והלכתא כרבי יהודה :

ה [דף כד ע"ב] **מתני'** העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה* : **גמ'** אמר רב אחא בר יעקב כל מחילה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחילה וכן הלכה :

הגה"ה
*ומיירי באילנות זקנים ועבים דלא אזלי ואתו ברוח מצויה. מא"ז :

ו [דף כה ע"א] **מתני'** שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה פרש"י הולכין בדרך מצוה פטורין בין ביום ובין בלילה ומשמע אע"פ שאין הולכין אלא ביום דהאי אזלי ביממא ובליליא [נ] אפילו לדבר הרשות פטירי כדקתני בברייתא (לקמן דף כו.) וכן מוכח נמי בעובדא דרב חסדא ורבה בר רב הונא דגנו [ס] ארקתא דנהרא ותימה אם יכולין לקיים את שניהם אמאי פטורין אטו אדם שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו מי מיפטר בכך משאר מצות ובפרק המודר הנאה (דף לג:) אומרים דהמודר הנאה מחבירו מחזיר לו אבידתו אע"ג דמהני לו פרוטה דרב יוסף משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיחא ואי כל זמן שהאבידה בביתו מיפטר מליתן פת לעני אם כן שכיחא היא אלא ודאי לא מיפטר אלא בשעה שהוא עסוק כגון טלית של אבידה ושוטחה לצורכה או בהמה בשעה שנותן לה מזונות דלא שכיחא שבאותה שעה יבא עני לשאול פת וצריך לומר דהכא נמי איירי בכה"ג [ע] שאם יש לו לחזור אחר סוכתו לצורך הלילה יבטל ממצותו ביום* : **גמ'** שלוחי מצוה וכו' מנלן דת"ר [פ] בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן : **ז** [דף כה ע"ב] **אמר ר'** אבא בר

הגה"ה
*אבל בא"ז חילק דכל העוסק במצוה בידיו או ברגליו כגון מבקש בהמת אבידה או מאכילה מיפטר בההיא שעתא למיתב פרוטה לעני אע"ג דאפשר לקיים שניהם

הגהות הב"ח א משום דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה הראויה לשבעה וזאינה ראויה לפי שאין עולין לה ביו"ט והשתא תיפוק ליה משום דמיטלטלת ע"ג בהמה ואינה קבע מידי דהוה אסומך בכרעי המטה כו' ובירושלמי משמע דטעמא : ב פרש"י שלא סמך :

קרבן נתנאל

ושל שיפה איך שייכה יש לגמגם לפירושם וכי מחצלת גדולה של קנים כשהיא ארוגה לשכיבה היא אף שהוא קשה מפני מעל גמי ושיפה דבדידהו לא מחלק התנא וסתם דגדולה לסיכוך בין שהיא עשויה גדיל או ארוגה : הדרן עלך סוכה

פרק שני [א] נעשית כסוכה בתוך סוכה. והרז"ה והטור כתבו דבעינן בצל סוכה והמטה נעשית אהל בפני עצמו : [ב] **ומפרש** טעמא משום דכתיב. ויש לדקדק דצריכא טעמא משום סך מ"ד דס"ל מפני שמעמידה כו' ובהמה אינה מקבלת טומאה וי"ל מ"מ לסך מ"ד נמי פסולה דהרי מעמידה בדבר שאין גידולו מן הארץ וכמו שפרש"י לעיל דף י"א ע"ב אבל קשה אכתי צריכא לסך דלשא בגוונא שהניח הנסרים על גב בהמה והעמיד כלונסות וסיכך ע"ג דלאו מעמיד חשיב דמעמיד קרקע בעלמא הוא וכמ"ש הר"ן גבי אילן. וי"ל דסך מ"ד משום דמעמיד ע"כ ס"ל נמי הך טעמא משום שאין לה קבע כמ"ש תוספות. וא"כ לכ"ע הל"ל טעמא משום שאין לה קבע ע"ג בהמה : [ג] **וקשה** לטעמא דמעמידה. רצונו דס"ל להירושלמי להקשות איך תימר מפני שמעמידה ע"ג דבר טמא. הרי מעשים בכל יום שמסככין על מחילת אבנים תהיה פסולה. הואיל והעמיד הסכך על דבר שאין צומח מן הארץ. והר"ן פי' דהך דאין מעמידין משום גזרה שמא יבא לסכך בה ואין שכיח לסכך באבנים אבל רבינו ס"ל דמדינא אסור כמ"ש רש"י הואיל ועיקר של סכך אלו מעמידין הוי כאלו סיכך בדבר המקבל טומאה : [ד] וגם אני אומר דטעם קבע עיקר כדאיתא בירושלמי. הרי רבינו לא חש לסך טעמא משום שמעמידה בדבר המקבל טומאה והרז"ה הכי ס"ל דפסק כחכמים ורש"י שפי' דבר שמעמיד שהוא טמא מדינא אסור ס"ל שפוסק כחכמים. ומדברי הרי"ף נמי אין ראיה דפסק כאביי ואביי לית ליה טעמא שאין לו קבע דהא אביי בשיטה אמרה לעיל דף ז' וע"כ סיכך ע"ג פסול משום שמעמידה. די"ל דס"ל טעם דאין לו קבע ר"ל דירה סרוחה שאינה גבוה עשרה וכמו שאמר בירושלמי. וכן יש לפ' דברי הרמב"ן בספר מלחמות ע"ש. נמצא הר"ן יחיד בדבר הזה ומטעם גזירה ולא מדינא. ודלא כב"ח סי' תרכ"ט ס"ק ה' שהחמיר בזה לפסול מדינא ואדרבי' אתרי רבשי. די"ל לדעת רבינו דמדינא אסור ס"ל דטעם קבע עיקר ולהרמב"ן איכא למימר דס"ל כמ"ש הר"ן דמטעם גזירה או מטעם שאין לה קבע וכדמפרש בירושלמי. ע"כ אין לפסול סוכה כשהעמידה בדבר פסול לסכך וכ"פ המ"א בסי' תר"ל ס"ק י"ד ומ"א בסי' תרכ"ט ס"ק ט' ע"ש. ועי' לעיל מ"ש בפ"ק ק"ס כ"ט. ועי' עוד מ"ה לקמן סי' ד' שהוכחתי דרבא ס"ל דמותר להעמיד בדבר פסול ע"ש : [ה] **ושמואל** אמר קנה עולה וקנה יורד. לפרש"י אע"ג דהשתא הוי חמתה מרובה מצלתה כיון דאילו חבטינן להו הוי צלתה מרובה מחמתה כשרה. ואחרים אומרים דלא מכשרינן בקנה עולה וקנה יורד אלא היכא דהשתא נמי הוי צלתה מרובה מחמתה והא קמ"ל שאין ריחוק הקנים פוסל משום שני סככים. אבל אי הוי השתא החמה מרובה מצלתה פסולה. הר"ן. וקשה לי לפי זה אמאי לא קאמר נמי לשמואל חדא קתני סוכה מבולבלת ובתנאי שיהיה צלתה מרובה מחמתה : [ו] **וראיה** לדבר כוכב גדול בשמים נראה בעיניו קטן. והרמב"ן דחה ראיה זו שהרי סכך שלמעלה נמי נראה מועט וסימן לדבר אדם עומד בראש ההר נראה כעוף קטן : [ז] **מועיל** קנה קנה פחות משלשה. כדתניא לעיל בפ"ק דף ז' : [ח] **ואע"ג** שאיסתרא פלגא דזוזא אפשר כו'. ובריטב"א מייתי ראיה דסלע מדינה נמי איסתרי קרי בבכורות לענין ה' סלעים של פדיון הבן ה' איסתרין לפדיון הבן אם כן כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת קאי אזוזא וסלע צורי :

[ט] **שהחמה** מועטת למטה. ודבר תימה הוא שהרי"ף ורש"י ורבותיו של בעל העיטור יהיו מחולקים בהמציאות באם יש בין קנה לקנה כמלא קנה לרי"ף בידוע שהחמה מלמטה מרובה על הצל ולרבותיו בידוע שהחמה מועטת למטה ונראה דשניהם לדקו יחדיו. כגון בזמן שהחמה עומדת בראש כל אדם שהצל עושה תחתיו באותו עת החמה מלמטה מרובה על הצל. אך אם החמה זורח בשיפוע באותן עתים החמה מועטת מלמטה שעושה צל גדול. ולדידן צריכין למיחש לכל הזמנים ואינו כשר עד שיהיה צל הסוכה מרובה בכל העתים וכמ"ש הב"ח : [י] **הדא** אמרת צריכין הכוכבים נראין מתוכה. מדקתני במתני' המעובה כמין בית כשרה דיעבד הא לכתחילה צריכין הכוכבים נראין מתוכה : [כ] **רבי** לוי אמר בכוכבי חמה שנו. ר"ל הא דקתני כשרה בדיעבד הא לכתחילה אין לעשות הסכך מעובה כמין בית דלכתחילה אע"פ שכוכבי חמה נראין מתוכה. ועי' בב"י סי' תרל"א שרוצה לומר שכוכבי לילה ותהורי חמה איידי ואיידי חד שיעורא ע"ש. תימה א"כ במאי היו מחולקין ר' לוי עם הדא אמרת והנה רבינו מביא הירושלמי ואין מכריע ביניהם מ"מ דלכתחילה צריכין למיחש לתרוייהו לכסות בקל עד שיראו הכוכבי לילה ובדיעבד כשר אפילו לא נראו כוכבי חמה ועי' בב"ח סי' הנזכר ס"ק ג' : [ל] **פי'** צריכין לכתחילה כדקתני בברייתא וב"ה מכשירין. טעמי' דרבי לוי מפרש אמאי מחמיר בכוכבי חמה יותר מבכוכבי לילה. משום דחזינן בברייתא דב"ה מכשיר בדיעבד בכוכבי חמה וכי היכי דב"ש אחמיר טפי בהו בכוכבי חמה דפוסל בדיעבד ובכוכבי לילה מכשיר בדיעבד כמו כן לב"ה דצריך לכתחילה היינו בכוכבי חמה אבל בכוכבי לילה אפילו לכתחילה וכו' זה לר' לוי אבל לדידן חיישינן לתרוייהו וכדכתיבנא ובמעובה שאין הגשם יכול לירד עי' מ"ש לעיל פרק קמא סי' י"ב : [מ] **ואחת** באילן כשרה. ז"ל הר"ן ודאמרינן כשרה. היינו טעמא מפני שהסכך סמוך בקונדסין הנטועין בקרקעית הסוכה ואינו סמוך לגבי אילן דכיון דאילן לא חזי לסכך משום מחובר אסרו חכמים להעמיד סכך בו כדי שלא יבא לסכך בו. ואע"פ שעכשיו הקונדסין נסמכין באילן כולי האי לא גזרינן כיון דמפסקי קונדסיו בין אילן לסכך ע"כ וקשה לי מהא דפרק מי שהחשיך דף קנ"ד דמוקי לה התלמודא אליבא דרבא דכייפי לאילן ואנח סכך עלוי' א"כ קושית הר"ן במקומה עומדת אמאי כשרה. נגזור שמא יבא לסכך באילן וי"ל דמשני התם דרבא ס"ל כמ"ד בדף כ"א לפי שאין לו קבע ולא משום דמעמיד בדבר המקבל טומאה. וכן בפ"ק סי' כ"ט דמשני רבא במעדיף נמי י"ל לדידיה דס"ל דמותר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה. ועי' מ"ש סי' ח' ועי' בחידושי פרק במה בהמה סי' כ' פ"ש היטב : [נ] **אפי'** לדבר הרשות פטירי. וא"ת לפי מה שמסיק מ"א בסי' תר"ס ס"ק ט"ו דהולכי דרכים אינם פטורים אלא מלישב סוכה אף כשלן בלילה בישוב. אבל כשיש שם סוכה במקום שאוכל חייב לאכול בסוכה. משא"כ שלוחי מצוה אף בנמצא שם סוכה מ"מ פטורים י"ל דאף אם נאמר כן מ"מ קשה ותימה אם יכולין לקיים שניהם אמאי פטורין : [ס] **ארקתא** דנהרא. לפי הגרסא דתלמודא ארקתא דסורא מוכח שפיר. אתנם לפי גירסת רבינו קשה מה מייתי ראיה אימא לא באו למקום יישוב ולנו בשדה. וי"ל דא"כ אמאי פשרי נפשייהו מטעם שלוחי מציה הכן אפילו אזלי לדבר הרשות נמי פטירי : [ע] **שאם** יש לו לחזור אחר סוכתו לצורך הלילה יבטל מצותו ביום. כגון שהסוכה מופלגת מן הדלך אשר הוא הולך שמה לדבר מצוה או באופן שאם ילין חוץ לסוכה וישן יכוח יותר ויוכל לעסוק למחר טפי במצותו חשיב הכל עוסק במצוה ופטור אף בלילה : [פ] **בשבתך** בביתך פרט לעוסק במצוה. כ"ה וכמ"ש רבינו בפרק היה

זבדא אמר רב [צ] אבל חייב בסוכה פשיטא מהו דתימא הואיל ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה האי נמי מצטער הוא בישיבת הסוכה יותר מבישיבת הבית [ק] דאבל חפץ הוא להיות מתבודד ויושב במקום לצער והפילה כדי להיות טרוד בצערו קמ"ל הנ"מ לצערא דממילא [ר] אבל הכא איהו קמצטער נפשיה [ש] ומבעי ליה ליתובי דעתיה :

וכן לובש תפילין או מתעטף בציצית פטור בשעה שהוא לובש או מתעטף אבל אחר שהפסיק או נתעטף בציצית או לבש תפילין חייב ואין זה קרוי עוסק במצוה וכן רב חסדא ורבה בר רב הונא דהוו גנו ארקתא דנהרא אע"פ שהיו יכולין ללכת לסוכה פטורין משום דהואיל שהיו הולכים לדבר מצוה ועדיין לא הגיעו לשם הוי כמוליך אבידת בהמה להשקות דפטור . מא"ז :

ח ואמר ר' אבא בר זבדא אמר רב החתנים והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל ז' משום דבעי למיחדי. וליכלו וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה משמע מכאן דאם החתן יוצא מחופתו ואפילו כלהו עמו והולכין לאכול בבית אחר [ת] אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון שאין שמחה אלא בחופה ובפ"ק דכתובות [א] נמי אמרינן אין מברכין ברכת חתנים אלא בבית חתנים ומיהו אין ראיה מהם דשמא אתא להפוקי מדר' יהודה דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה ול"ע מה היא החופה אי במקום שמברכין ברכת נישואין דהיינו תחילת נישואין ולכך קרי ליה חופה אי אפשר לומר כך דלפעמים שמברכין אותה ברחוב העיר כשהעם מרובין אלא במקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי ליה חופה ולא במקום העשוי להקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה ושהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ונראה דמסכת אין ראיה שאין נברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר *דה"פ הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה יאז"כ חוזר לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו אחריו ועושים אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים וכן היה מעשה באדם אחד [א] שהוליך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים וי"א שאם אוכלים בד' או בה' בתים שאין מברכין שהשמחה במעונו וברכת התנים *אינו אלא בבית החופה כדמשמע הכא שאין שמחה אלא בחופה ונראה שאם יש שם שמחה בכל הבתים השמש מצרפן ומברכין בכולן ז' ברכות כדאמר בפרק שלשה שאכלו (דף נ:) גבי שתי חבורות שאוכלים בשני בתים שהשמש מצרפן לזימון וה"ר יחיאל אמר בשם ה"ר יהודה שאפילו אין שם שמש כיון שהתחילו לאכול עם אותם שבחופה כולם חשובים כאחד לשמחה ומברכין ברכת חתנים כיון שאוכלין מסעודה שהתקנו בשביל החופה וכן עמא דבר* : וליעבדו חופה בסוכה אביי אמר משום ייחוד רבא אמר משום צער חתן ר' זירא אכל בסוכה וחדי ב בסוכה אמר כ"ש דחדי ליבאי טפי דעבדינן תרתי. יש פוסקין כר' זירא ומביאין ראיה מן הירושלמי ר' יצחק בר מריין הוה שושביניה דחד בר נש אתא שייל לר"א א"ל דמוך בגו מטללתך רבי מונא הוה שושביניה דרבי יעקב ואתא ושייל לרבי א"ל דמוך בגו מטללתך אבל הרב אלפסי ז"ל לא הביא אלא דברי רבי אבא [ב] ונראה שיש לעשות כעובדין דירושלמי וכן כתב בעל העיטור ז"ל: ת"ר החתן ושושביניו וכל בני החופה פטורין מן התפלה ומן התפילין וחייבין בק"ש : [דף כו ע"א] משום ר' שילא אמרו החתן פטור והשושבינין וכל בני החופה חייבין [ג] הני תנאי אית להו דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא ת"ק מחייב להו בק"ש משום דעיקר כוונת קריאה היא בפסוק ראשון [ד] ובקל יוכל לכוין ולייטב דעתו בפסוק ראשון ורבי שילא סבר דחתן אי אפשר לו לכוין דעתו כלל. רבי שילא לא קאמר דשושבינין ובני חופה חייבין אלא בק"ש אבל בתפלה ותפילין מודה דפטורין [ה] ולא משום דעסיקי במצות ניהו דא"כ אפילו מק"ש נמי נפטרי אלא ידאי לא מיקרו עוסקים במצות [ו] והא דפטירי מתפלה (לפי שמתוך שמחתן אי אפשר להם לכוין להתפלל) ג משום דשכיחי בחופה שמחה וקלות ראש [ז] והא דפטירי מסוכה משום דאי לא חדו בהדי חתן [ח] מצטערין היו [ט] והלכה כרבי שילא דחתן פטור מק"ש :

הגה"ה

*וכן פסק בא"ז וכבר היה מעשה שהיו סועדין החתן והשושבינין במקום א' שלא בבית החופה ולא הניח רבינו יצחק ברבי אברהם לברך ז' ברכות כהן דבמעתין ומיירי הכא (במקום) שנשא אשה בערב הרגל דאי ברגל אסור לישא דאין מערבין שמחה בשמחה אבל בערב הרגל מותר ומצוה לשמוח כל שבעת ימי החופה מיהו עיקר השמחה חד יומא הוא אבל לארס מותר בחול המועד משום שמא יקדמנו אחר ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין מפני שמחה היא לו אבל שמחת סעודת ברית מילה מותר דלא מיקרא שמחה משום צערא דינוקא ואין עושין סעודת אירוסין בע"ש . מא"ז :

הגה"ה

*אבל במרדכי ובמיימוני וא"ז כתבו אם אכלו במקום אחר דאין מברכין ובית חתנים היינו עיקר ישיבתם ולא במקום שברכו ברכת נשואין דלפעמים מברכים ברחוב וגם לא שהלכו שם באקראי ואפילו חתן וכלה עמהם וב"ה כתב בהג"ה דמהר"ם הנהיג לברך שהשמחה במעונו ואשר ברא בלילי מוצאי שבת אחר הנשואין כשעושין המשתה אצל חתן וכלה בביתם שלא אכלו במקום שאכלו סעודת נשואין אבל אם אכלו [במקום] סעודת נשואין משמע שם דמברך אשר ברא כל ז' וע"ש וריב"א הורה לברך בבתים הפתוחים לבית התנים על ידי צירוף שמש :

ט תניא ר' חנינא בן עקביא אומר כותבי ספרים תפילין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקין במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת [י] פטורין מק"ש מתפלה ומתפילין ומכל מצות האמורות בתורה לקיים דברי רבי יוסי הגלילי שהיה רבי יוסי הגלילי אומר כל העוסק במצוה פטור מן המצוה: י ת"ר [כ] הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה הולכי דרכים בלילה פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום הולכי דרכים ביום ובלילה פטורים מן הסוכה ביום ובלילה הולכים לדבר מצוה פטורין בין ביום ובין בלילה* כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא כי הוו עיילי בשבתא דריגלא בי ריש גלותא הוו גנו בארקתא דנהרא אמרי שלוחי מצוה אנן ופטורינן :

הגה"ה

*נראה לראבי"ה משום דכשנחים וישנים בלילה להגאתן יכולים למחר לעסוק טפי והוי הכל בכלל עוסקי מצוה :

יא ת"ר שומרי העיר ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה שומרי העיר בלילה פטורין בלילה וחייבין ביום שומרי גנות ופרדסים פטורין בין ביום בין בלילה וליעבדו סוכה התם וליתבו אמר אביי תשמו כעין תדורו רבא אמר פרצה קוראה לגנב מאי בינייהו דקא מנטר כרי דפירי לאביי פטור ולרבא חייב והלכתא כרבא : יב מתני' חולין וכל משמשיהן פטורין מן הסוכה : גמ' ת"ר חולה שאמרו לא חולה שיש בו סכנה אלא אפי' חש בעיניו ואפילו חש בראשו *אמר רשב"ג פעם אחת חשתי בעיני בקסרי והתיר (לי) רבי יוסי לישן לי ולמשמשי חוץ לסוכה רב שרא ליה לרב אחא ברדלא [כ] למיגני בכילתא בסוכה משום בקי רבא שרא ליה לרב אחא (ברדלא) [בר אדא] למיגני בר ממטללתא משום סירחא דגרגישתא [ל] ומיירי בהכסניא דאי בביתו היאך עשה סוכה מתחלה בדבר שהיה מצטער לישן בה ויפטר משום מצטער א"כ [גרגישתא] היא גופסית [מ] וכשהמטר יורד עליו הוא מסריח. כתב בספר המצות דוקא למיגני [נ] אבל למיכל אסור ולא מיסתבר דיותר מזיק הריח בשעת אכילה וקצת למיגני לרבותא משום דחמירא שינה מאכילה דאוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה רבא לטעמיה דאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה א) והאנן תנן חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה חולה אין מצטער לא אמרי חולה הוא ומשמשין פטורין מצטער הוא אין משמשין לא ב) :

הגה"ה

*מיהו המקיז דם חייב לאכול בסוכה דלא הוי חולה אלא אדרבה הוא שמח ומרבה בסעודה באכל לו ובשתיו ותו דהוה ליה שלא להקיז דם במועד אלא קודם או אחר כך . מא"ז :

הגה"ה

א) כתב רא"ש בס"י פי' שיש לו צער מן הסוכה ובלאתו ינצל דלעין דירה בעינן ואין דרך בני אדם לעמוד בדירתן בצער ושיעור לצער כדתנן ירדו גשמים מאימתי יש לו לפנות כו' ומי שאינו בקי בזה השיעור יתן לבו אם הוא מצטער באותו ענין שבצער זה היה יוצא מביתו הוא רשאי לצאת מסוכתו ודוקא שעשה סוכתו מתחלה במקום הראוי לאכול ולשתות ולישן בה ונולד לו הצער אח"כ אבל עשאה מתחלה במקום הראוי להצטער באכילתו או בשתייתו או בשינה כגון שירא מגנבים ומלסטים לא מיבעיא דלא מיפטר בה אלא אפי' אין סכנה באכילה ושתיה אלא בשינה לא יצא ידי חובתו כלל ואפילו אכילה דכיון דאינו יכול לעשות בה כל צרכיו אכילה ושתיה ושינה בלא צער מתחלה לא הוי סוכה כיון דלגעורי קיימא. מרדכי (סי' תש"מ): ב) ובשינה סומכין העולם על דבר שיראים מן הצינה והוי כחולה שאין בו סכנה או כמצטער דפטור. מרדכי (סי' תשמ"א) : כתב רבינו שמחה כל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא אין מקבל שכר והדיוטים הם . הג"ה במיימוני (פ"ו ס"ק ג') :

ג) מעשה לסתור חסורי מחסרי והכי קתני ואם בא להחמיר מחמיר ולית ביה משום יוהרא ומעשה וכו'. מא"ז:

ד) פרש"י ברכת המזון דדרים ואכלת ושבעת וברכת אכילה שיש בה כו'. מא"ז :

יג מתני' אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה ג) מעשה והביאו לפני ריב"ז לטעום את התבשיל ולרשב"ג שתי כותבות ודלי של מים ואמרו העלום לסוכה וכשנתנו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ולא נטל ידיו ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך לאחריו ד) : גמ' וכמה אכילת עראי אמר אביי כדטעים בר בי רב ועייל לכלה והיינו כביצה כדטעים בבת אחת מלא פיו ובית הבליעה מחזיק כביצה ודוקא פת אבל פירי לא בעי סוכה כדמסקינן בפרק בתרא דיומא (דף עט:) [ס] דקבע דידהו כאכילת עראי דפת [ע] ורבינו מאיר היה נזהר מלאכול פירות חוץ לסוכה [פ] כי היה סובר להחמיר כהאי

הגהות הגב"ח א שהשמחה במעונו וברכת חתנים אלא כנ"ל ותיבת אינו נמחק : ב רבי זירא אכל בסוכה וחדי בחופה אמר כ"ש : ג אי אפשר להם לכוין להתפלל ומן התפילין נמי פטורין משום דשכיחי בחופה :

הגהות הגרי"פ [א] דף ז' ע"ב ושם איתא מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וכ"ה בתוס' :

קרבן נתנאל

היה קורא סי' ט"ו ודלא כהתוס' ד"ה בלכתך בדרך : [צ] אבל חייב בסוכה . ראיתי בשו"ת שערי אפרים סי' ל"ד קושיא מהא דאמרינן בערכין דף ג' דכהנים בשעת עבודה פטורין מן הסוכה הואיל ואין נזקקין לנשותיהן וא"כ אבל נמי אסור בתשמיש המטה יהא פטור מן הסוכה ומה שתירץ דהא דקאמר קמ"ל דנהי בשעת עבודה פטירי . ר"ל דה"א בשעת עבודה פטירי קמ"ל דאפילו בשעת עבודה חייב ע"ש . זה ליתא לפרש"י ותוס' שם . גם אידך קמ"ל נשי וכו' דקאמר התם הכל חייבין בציצית ואיך מכל הלין משמע דהאמת כך הוא. אלא נראה לתרץ דגבי אבל תשבו כעין תדורו הוי דהא בבית דירה נמי אסור בתשמיש . משא"כ הכהנים בזמן הרגל אם ירצה שלא לעבוד ויצא בביתו מותר בתשמיש . א"כ דהא דקאמר הואיל ואין נזקקין לנשותיהן אין רצונו בתשמיש אלא שאין יכול לדור עם האשה בעזרה כי אשה בעזרה מנין בשעת עבודה . משא"כ אבל אף שאסור בתשמיש מ"מ יכול להיות הוא ואשתו בסוכה : [ק] דאבל חפץ להיות מתבודד ויושב במקום לצער. עי' בט"ז סי' תר"מ ס"ק ח'. ואין דבריו מוכרחים ע"ש : [ר] אבל הכא איהו קמצטער נפשי' . פרש"י שאינו חייב להצטער שאע"פ שהוא חייב לנהוג אבילות של נעילה ורחיצה וסיכה להראות כבוד מתו : [ש] ומבעי ליה ליתובי דעתיה . כדי לקיים מצות סוכה : [ת] אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון שאין שמחה אלא בחופה . ובב"ש סי' ס"ב ס"ק י"ג בשם מהרש"ל מפרא"ג דהא ראיה זו דה"ק אין שמחה אלא בחופה ר"ל דלא יכול לשמוח כראוי אבל בעלמא איכא שמחה ומברך ז"ב אפילו שלא במקום החופה ע"כ. ותימה דא"כ מאי פריך תו וליעבדו חופה בסוכה הא כבר שנייה דלא יכול לשמוח כראוי:[א] שהוליך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים . אם הוא תוך ז' כ"פ בש"ע אה"ע סי' ס"ב. ואם לא היו מברכין ז' ברכות עדיין אלא מיד אחר החופה הלכו למקום אחר ושהו בדרך עד אחר ז' לדעת ב"י שוב אין מברכין ז"ב . והט"ז חולק עליו באומרו מאחר שלא קבעו באותו מקום . והלכו מיד למקום אחר נעשה אותו מקום שהלכו לשם מקום חופה ומתחילין ז' ימי משתה מיום שבאו לשם : [ב] ונראה שיש לעשות כעובדא דירושלמי. ויש לדקדק מאי מייתי ראיה מהירושלמי דהלכה כרבי זירא אימא חתן פטור דעוסק במצוה פטור מן המצוה . משא"כ השושבינין לא מקרי עוסקי במצות ושמו שמסיק רבינו בסמוך לר' שילא ופסק הלכתא כוותיה . וי"ל דאי חתן פטור מן הסוכה אף השושבינין פטורין משום דאי לא חדו בהדי חתן מצטערין היו ומצטער פטור מן הסוכה : [ג] הני תנאי אית להו דהעוסק במצוה פטור מן המצוה . דהא ת"ק מדפטר החתן ושושביניו מן התפלה ותפילין מטעם שעוסק במצוה פטור מן המצוה ולדידיה חתן פטור מסוכה . ומיניה נשמע דלר' שילא נמי פטור מן המצוה ס"ל דאל"כ לרבי שילא יתחייב חתן בסוכה ותשמעות הברייתא דר' שילא מיקל יותר על החתן מת"ק וכן הקשו תוספות : [ד] ובקל יוכל לכוין ולייטב דעתו בפסוק ראשון . והא דדריש לעיל ס"ס ו' ובלכתך בדרך פרט לחתן היינו מלילה הראשון עד מוצאי שבת דטריד טפי בעיולת בעילה מש"ה לא יוכל לכוין אפילו בפסוק ראשון ודלא כהרב אלגזי שנתקשה בזה : [ה] ולא משום דעסיקי במצות ניהו . ר"ל דליכא למימר דהשושבינין ובני החופה אפשר להם לכוין ולהתפלל ולהניח תפילין . אך פטורים הם דבאותו שעה שיתפללו חל עליהם מצוה לשמח החתן ועוסקי במצוה פטורים עם שיש להם דעת צלולה לקיים שניהם דבכל שעה ורגע עליהם חובת מצות שמחת חתן דא"כ אפילו מק"ש נמי נפטרי . דאותו שעה מועטת כמו כן חל עליהם מצות שמחת חתן . והא דכתב רבינו לעיל דת"ק מחייב להו בק"ש משום דעיקר כוונת קריאה היא בפסוק ראשון ובקל יכול לכוין דעתו . היינו לפי מה שמסיק רבינו דהשושבינין ובני החופה פטורין דאי אפשר להם לכוין ולהתפלל ולהניח מחמת שכרות. וזה אינו חל עליהם שלא לשתות שיהיו שכורים כדי שתהיה לבם פנוי לתפלה ולתפילין . דהעוסק במצוה פטור מן המצוה . והב"ח א"ח סי' ל"ח כתב ז"ל ואיכא לתמוה בהא דכתב ולא משום דעסיקי במצוה ניהו דא"כ אפילו מק"ש נמי נפטרו . דהא קודם זה הוך כ"ד כתב דלת"ק חתן ובני חופה כולהו פטורין מן התפלה ומן התפילין משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה ואפ"ה חייבים בק"ש משום דלא בעי כוונה אלא בפסוק א' . ולא קשיא מק"ש נמי נפטרו ומאי שנא דקשיא לר' שילא טפי. ונראה ליישב דדוקא לר' שילא קשיא דכיון דחתן פטור מק"ש א"כ בני חופה נמי נפטרו מק"ש שהרי

הם עוסקים במצות שמחת חתן וכלה כשהגיע זמן ק"ש מאחר שהחתן אינו קורא ק"ש . דאילו לת"ק דהחתן חייב בק"ש א"כ בני חופה אינם עוסקים במצות שמחת חתן וכלה כשיגיע זמן ק"ש שהרי חתן קורא ק"ש לפיכך חייבין בני חופה לקרות ק"ש ע"כ . ולדבריו לת"ק דהחתן פטור מתפלה ותפילין . השושבינים ובני חופה פטורין אף שיש להם פנאי להתפלל ויוכלו לכוין דעתם . משום דאותו שעה עוסקים במצות חתן וכלה מאחר שהחתן אינו מתפלל ועוסק במצוה פטור מן המצוה . ולר' שילא בני חופה אינם פטורין אלא משום שאי אפשר לכוין להתפלל אבל אם אפשר לכוין בני חופה חייבין א"כ ס"ל לת"ק ור' שילא לפלוגי נמי לענין מצות תפלה ותפילין . ע"כ כמו שפירשתי : תו הקשה הב"ח וצריך להבין דאמאי לא מקרי עוסקי במצוה . ויישב בדוחק גדול ע"ש . ולק"מ דודאי מקרי עוסקי במצוה . אלא ה"ק הא דפטירי בני החופה מתפלה לאו משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה ואפילו בגוונא שיוכלו לכוין דעתם דא"כ מק"ש נמי נפטרו · אלא אף שעוסקים במצות שמחת חתן וכלה . מ"מ יוכלו לקיים שתיהן דזמן תפלה לחוד וזמן שמחה לחוד וכ"מ דכ"מ שיוכלו לקיים שתיהן אינם פטורים מטעם עוסק במצוה כמ"ש רבינו לעיל סי' ו' ועי' שו"ת חות יאיר סי' ס"ו: [ו] ה"ג והא דפטירי מתפילין משום דשכיחא בחופה שמחה : [ז] והא דפטירי מסוכה . הא יוכלו לקיים שתיהן : [ח] מצטערין היו . ומצטער פטור מן הסוכה וזהו נמי כוונת תוספות דפטירי מסוכה משום מצטער ומ"ת על פרש"י מקשו תוס' שפיר דלדידיה לר' שילא עוסק במצוה אינו פטור מן המצוה.א"כ החתן נמי יתחייב בסוכה ומה תאמר שאין יכול לחדי בסוכה . ישב בשעת אכילה בסוכה ולא ליחדי באותה שעה. אבל לפי' תוס' ורבינו ר' שילא ס"ל עוסק במצוה פטור מן המצוה וא"כ החתן פטור מן הסוכה דבעי למחדי . ומש"ה בני חופה נמי פטירי דאי לא חדו בהדי חתן מצטערין : [ט] והלכה כרבי שילא דחתן פטור מק"ש . וקשה אם החתן פטור מק"ש כל שבעת ימי משתה א"כ אמאי קתני בפ' היה קורא חתן פטור מק"ש עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה והביא רבינו שם סי' ט"ו . ודייקינן הא אם עשה מעשה חייב בק"ש . ועוד הקשה הב"ח למה פסק ליחיד נגד רבים ועוד הטור פסק בסי' ל"ח החתן חייב בק"ש . מכל הלין רוצה להגיה דאין הלכה כרבי שילא. וליתא כד תעיין שפיר ברמזים ע"כ צ"ל דברי הטור ע"פ דברי רבינו וכמ"ש ב"י שם ליישב דברי הטור . והא דקתני התם אם לא עשה מעשה . דכ"ז שלא עשה מעשה אפילו רוצה להחמיר על עצמו . ולקרות אינו רשאי דקי"ל הלכתא כרשב"ג דאמר לא כל הרוצה ליטול השם יבא ויטול כמו שפסק רבינו להדי' סוף פ' היה קורא משא"כ כל שבעת ימי משתה אינו פטור אלא משום דלא יכול לכוין דעתו מחמת טרדת שמחתו אמנם אם הוא יודע בעצמו לכוין דעתו רשאי לקרות דאין לך אלא מה שאמרו חכמים : [י] פטורין מק"ש מתפלה ומתפילין . והא דאיתא בירושלמי פ"ק דברכות רבי חנינא בן עקביא אומר כשם שמפסיקין לק"ש כך מפסיקין לתפלה ולתפילין ולשאר כל מצות של תורה. ל"ק דידיה אדידיה כאן במצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים וכאן במצוה שא"א לעשות ע"י אחרים כגון שאין סופר אחר ולהקונה א"א למצוא ממקום אחר תפילין ומשו"ה לא כמו דאקשי בפ"ק דמ"ק דף ט' קראי אהדדי כתיב פלס מעגל רגליך וכתיב אורח חיים פן תפלס. ומשני כאן במצוה שא"א לעשות ע"י אחרים וכאן במצוה כו' · ועל דרך זה תי' מ"א סי' ל"ח ס"ק ט' ועי' מ"ב בפ"ק דשבת סי' כ"ו : [כ] הולכי דרכים ביום . עי' לעיל מ"ש רבינו סי' ו' : [כ] למיגנא בכילתא משום בקי . הא בלאו הכי לא שרי ואיירי בכילה שיש לה גג וגבוה עשרה וכמ"ש רבינו בפ"ק סי' ל"ז : [ל] ומיירי באכסניה דאי בביתו היאך עשה סוכה מתחילה כו' . נ"ל דלא הוי ריח מאוס לכל דאי הכי מיפסל סוכה לכל העושה . אלא הכא בדמצטער איהו לחודי' עסקינן כמ"ש הר"ן : [מ] וכשהמטר יורד עליו הוא מסריח. והפסיק המטר ע"מ אח"כ שרי לי' למיגנא חוץ לסוכה משום ריח : [נ] אבל למיכל אסור . מפני שהיא שעה מועטת. עי' בב"י סי' תר"מ בשם ה"ר פרץ דמצטער אינו פטור אלא למיגני אבל לענין אכילה מצטער חייב ועי' בשו"ת מים חיים א"ח סי' כ"ג כ"ה : [ס] דקבע דידהו כאכילת עראי דפת . דקי"ל כרבא דהתם דהוא בתרא וכ"כ הרז"ה ומרדכי דלא כהרי"ף עי' ר"ן : [ע] ורבינו מאיר היה נזהר מלאכול פירות . אפילו אכילת עראי : [פ] כי היה סובר

ליתא דפירי בעי סוכה ומיהו נראה דמוכח התם דאפילו אי פירי בעי סוכה [צ] היינו כשקובע עצמו לאכילת פירות והשמועינן דקבע דידהו הוי כאכילת עראי דפת אבל באכילת עראי דפירי ליכא מאן דאסר* ושתיית יין עראי היא וה"ר פרץ ז"ל כתב דוקא פירי לא בעי סוכה אבל בשר וגבינה ושאר דברים חוץ מפירי בעי סוכה כדאמרי' בשמעתין אם הסלים במיני תרגימא יצא ומיני תרגימא היינו בשר וביצה בו ומדמהניא בהו השלמה ש"מ בעי סוכה ודלא כרש"י שפי' דמיני תרגימא היינו פירי דפירי לא בעי סוכה ולא מהניא בהו השלמה ע"כ. ובתוספתא פ' כילד מברכין תניא הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהן בורא מיני מזונות ומשמע דמיני תרגימא היינו מאכל שעשוי מחמשת המינים ואפשר שהוא חשוב יותר מבשר וגבינה ואין ראיה ממיני תרגימא להצריך סוכה לבשר ולגבינה וגם אין דרך לקבוע סעודה עליהן ולא חשיב מאכילת עראי דפת* והתוס' כתבו שאין להביא ראיה מהשלמת סוכה במיני תרגימא להשלמת סעודה שלישית דשבת דילפינן לה (שבת קיז:) מדכתב רחמנא היום גבי מן שהוא במקום פת: יד ת"ר אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה מאי טעמא אמר רבא לפי שאין קבע לשינה. [דף כו ע"ב] אמר רב (חסדא) אסור לישן ביום יותר משינת הסוס וכמה שינת הסוס שיתין נשמי. אביי הוה נייס כי מיזל מפומבדיתא לבי כובי קרי עליה רב יוסף עד מתי עצל תשכב וגו':

הגה"ה
*וגאב"ז התיר אפילו אכילת קבע. מא"ז:

הגה"ה
*וכ"כ בא"ז ושתיית מים מותר חוץ לסוכה היינו דלי של מים דר"ג שלא היה צריך סוכה אלא שהחמיר על עצמו ומיהו שתיית יין ודבש ושכר כהדי פירות או שלא פירות בלבד וכגון שלא אכל להם ולפתן אין לי לברר אם מותר חוץ לסוכה אם לאו דתשבו כעין תדורו אמר רחמנא ואין שתיה בלא אכילה או שמא פעמים אוכלין אגוזים ושאר פירות וקובעים עצמן לשתיה ואסור. מא"ז:

טו [דף כז ע"א] מתני' ר"א אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וחכמים אומרים אין לדבר קצבה חוץ מלילי יו"ט ראשון בלבד ועוד אמר ר' אליעזר מי שלא אכל בלילי יו"ט ראשון ישלים בלילי יום טוב האחרון וחכמים אומרים אין לדבר תשלומין על זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל וגו': גמ' חוץ מלילי יו"ט הראשון דגמרינן ט"ו ט"ו מחג המצות מה חג המצות לילה הראשון חובה דכתיב בערב תאכלו מצות כלומר לילה הראשונה חובה מכאן ואילך רשות אף סוכה לילה ראשונה חובה מכאן ואילך רשות*. ירושלמי (הלכה ז') חבריא בעו אי [ק] מה להלן שיכנס למצוה כשהוא תאב אף סוכה כן ר' זירא בעי אי מה להלן עד שיאכל כזית דגן מצה אף כאן [ר] עד שיאכל כזית דגן בסוכה ואיבעיא ליה אי יוצא במיני תרגימא:

הגה"ה
*מהכא שמעינן דביו"ט לא הוי חובה דאי בעי לא אכיל כלל חוץ מלילי יו"ט הראשון לפי זה אם טעה ולא הזכיר של יו"ט בבהמ"ז א"צ לחזור חוץ מלילי יו"ט הראשון של חג ושל פסח. מא"ז:

טז [דף כז ע"ב] תניא ר"א אומר אין יוצאין מסוכה לסוכה ואין עושין סוכה בחולו של מועד וחכמים אומרים יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחולו של מועד ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד. תניא ר"א אומר כשם שאין אדם יוצא בלולבו של חבירו ביו"ט הראשון של חג דכתיב ולקחתם לכם משלכם כך אין אדם יוצא בסוכתו של חבירו בחג הסוכות דכתיב חג הסוכות תעשה לך משלך וחכמים אומרים אע"פ שאין אדם יוצא בלולבו של חבירו ביו"ט הראשון של חג [ש] אבל יוצא הוא בסוכתו של חבירו דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות ראוין כל ישראל שישבו בסוכה אחת ורבנן האי לכם מאי עביד ליה מיבעי ליה למעוטי גזולה*: יז [דף כח ע"א] מתני' מי שהיה [ת] ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את ר' יוחנן החורני ומצאו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר אמרו להן ב"ש לב"ה משם ראיה אף הם אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך. נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה וקטן שאין צריך לאמו חייב בסוכה מעשה שילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך ע"ג המטה בשביל הקטן: [דף כח ע"ב] גמ' היכי דמי קטן שאינו צריך לאמו אמרי דבי רבי ינאי כל שנפנה ואין אמו מקנחתו ר"ש לקיש אומר כל שניעור משנתו [א] ואינו קורא אמא אמא:

הגה"ה
*וכגון שגזל סוכה העשויה בראש האילן או בראש הספינה שאינה מחוברת לקרקע שאז היה נגזלת ואין עליו להחזיר דמים אלא כמו שהיא בנויה דאין כאן מפני תקנת השבים שהרי לא טרח לבנותה ולא הוציא עליה יציאות הלכך גזולה היא אבל גזל עצים וסיכך בהם אין לו אלא דמי עצים בלבד ואין זה לא גזולה ולא שאולה דקני בשנוי השם ובשנוי מעשה ועוד משום תקנת השבים אין לו לסתור בנינו אלא יחזיר דמים וכן התוקף את חבירו בחזקה והוציאו מסוכתו הבנויה בקרקע של נגזל כשרה ויוצא בה ידי חובתו דקרקע אינה נגזלת והוי לה סוכה שאולה דכשרה לרבנן. והאובן שבנה בחצרו של שמעון שלא מדעתו ובא שמעון ותקף את ראובן והוציאו מסוכתו פסולה דאין עליה תורת שאולה כיון דלא קיימא ברשות של ראובן. המסכך ברשות הרבים כשרה בדיעבד. מא"ז:

יח מתני' כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע ואת דירתו עראי ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות הכלים משתסרית המקפה מושלין אותו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג לו כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו: גמ' ת"ר כל שבעת הימים אדם עושה את סוכתו קבע ואת ביתו עראי כילד היו לו כלים נאים ומצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושותה בסוכה ומטייל בסוכה מה"מ דת"ר תשבו כעין תדורו מכאן אמרו היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה ומטייל ושונה בסוכה ואוכל ושותה בסוכה איני והאמר אביי מקרא ומשנה במטללתא תנויי בר ממטללתא לא קשיא הא למיגרס והא לעיוני לעיוני צריך להתבודד ולישב ביישוב הדעת ומצטער הוא בסוכה:

יט [דף כט ע"א] אמר רבא מאני מישתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא* חצבא ושחיל בר ממטללתא שרגא אמרי לה במטללתא ואמרי לה בר ממטללתא ולא פליגי הא בסוכה גדולה והא בסוכה קטנה [ב] הני מאני לא איירי בחד עניינא דמאני מיכלא ומאני משתיא איירי בשעה שאין משתמשין בהן מאני משתיא לא מאיסי אבל מאני מיכלא כגון קערות לאחר שאכלו בהם מאיסי ואין להשהותם בסוכה אבל בשרגא אף בשעה שהוא דלוק אין להניח בסוכה כדמוכח בפירקין דלקמן (דף מח.) דתנן גמר מלאכול פירוש בשביעי לא יתיר את סוכתו דלמא מיתרמי ליה סעודה אחריתי אבל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלה בשביל כבוד יו"ט האחרון אין לו מקום להוריד כלים וצריך הוא לאכול בסוכה ביו"ט האחרון כילד הוא עושה שיפסל את הסוכה דאינו נראה כמוסיף [ג] אם יאכל בשמיני בסוכה ריב"ל אומר מדליק בה את הנר תינח סוכה קטנה גדולה מאי איכא למימר. דמטייל בה מאני דמיכלא אלמא שרגא בסוכה קטנה אף בשעה שהוא דלוק אין להניחו בסוכה* והטעם שיש לחוש שמא יתקרב הנר לדופני הסוכה ותאחז בהן האור:

הגה"ה
*פרש"י היינו קערות לאחר שאכלו בהם משום דמאיס ובה"ג וכן בס' המצות פי' מאני מיכלא עריבות שלשין בהן ומתיילין ואין דרכן להיות בבית אבל קערה לאחר שאכלו שרי להנותיהו בסוכה. מא"ז:

הגה"ה
*ואפילו שרגא של זהב או חרשה כן דינה כן כתב ראבי"ה. מא"ז:

כ משתסרח המקפה. תנא משתסרח המקפה של גריסין אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא נשיב זיקא וקא מייתי ליבותא אמר רב יוסף פנו לי מאני מהכא א"ל אביי והאנן תנן משתסרח המקפה אמר ליה לדידי כיון דאנינא דעתאי כמה שתסרח המקפה דמי* ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו היה ישן בסוכה וירד אין מטריחין אותו לעלות [ד] עד שיעור משיעלה עמוד השחר*: משל משל למה הדבר דומה לעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו קיתון של מים על פניו. [ה] איבעיא להו מי שפך למי ת"ש דתניא ושפך לו רבו קיתון של מים על פניו כלומר אי איפשי בשימושך: הדרן עלך הישן

הגה"ה
*אע"פ שלא הוכאה המקפה לסוכה דלא נתקלקל אלא שירדו כ"כ גשמים שנראה לפי אומד דעתו שראויה להתקלקל מפנה כליו ויוצא. וכשם שמפנים מפני הגשמים כך מפנה מפני השרב ומפני היתושים ירושלמי. מא"ז:
*בלילה ראשונה חייב לאכול בסוכה אפי' ירדו גשמים ומיהו אפי' בכזית פת סגי וצריך שיהיה ודאי לילה ולא להקדים. סמ"ק:

פרק שלישי

הגה"ה
*ואפילו לאחר יאוש. ס"ה:

א [דף כט ע"ב] לולב הגזול* והיבש פסול של אשירה ושל עיר הנדחת פסול נקטם ראשו נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר ר' יהודה אומר יאגדן מלמעלה ליני הר הברזל כשרות לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו כשר. והיבש פסול *אין לפרש היבש כמו יבש דפ' אין מעמידין (דף כט:) דתנן החרצנים של נכרים יבשים מותרים ומפרש התם (דף לד.) יבשים לאחר י"ב חדש דהא אמרינן גבי הדס היבש יבשו עליו ונשתיירו בו שלשה בדי עלין לחים כשר [א] אלמא דאין היבשות תלוי בזמן אלא יבש דהכא יש לפרש כמו יבש דאזן בכור דפרק אלו מומין (דף כט.) דתנן רבי יוסי בן משולם אומר יבישה כדי שתהא נפרכת בצפורן והר"ז הלוי ז"ל כתב דאין נופל לשון פריכה אלא באוכלין כדקאמר בירקות (לעיל דף יג:) דלכי יבשי מיפרכי ומסהבר משילתו מכלל כמושים ועבר הלחלוחית נקרא יבש. והראב"ד ז"ל חילק ביבשות לפי המינים וגבי לולב כתב הדבר ידוע דאפילו אחר כמה שנים אינו נפרך ואינו עומד [א]על יבשותו בפריכה ושבירה אלא שסימן הנכון והישר במיני עלים והוא המראה שלהם כי כל. זמן שיהא עליהן מראה ירקות הוא סימן הלחות או הכמישות ואינם יבשים אבל משכלה כל מראה ירקות שלהן וילבינו פניהם אז הם כמתים ועליהם אומר בירושלמי (הלכה א') היבש פסול על שם שנאמר לא המתים יהללו יה אע"פ שבגמרא דידן פסיל לה משום הדר אע"פ כן ראיה גדולה היא וסימן גדול הוא שאינו נקרא יבש עד שילבינו פניו ויחזור כמה הלכך במיני עלים ודאי ראוי הסימן הזה בין להקל בין להחמיר לפי שתמצא פעמים שהאדם יתייבשו עליו עד שיהו נפרכים ביד ועדיין הם ירוקים כתחלתן ואומר אני שאין דנין אותם כיבשים לפי שאם תשרה אותן במים יום או יומים יחזרו לבמות שהיו במשמושן ובמראיהן אבל משילבינו פניהם אע"פ שתשרה אותן במים כמה ימים לא יחזרו למראיהן והרי הן כעין יבש שאפילו תשרה אותן במים כמה ימים לא יסור מעליו שם היבש ע"כ:

ב נקטם ראשו *לכאורה נראה לפרש בשני עלים האמצעים היוצאים מראש השדרה וקשה בגמרא דקאמר ריב"ל ניטלה התיומת פסול והן אותן שני עלין האמצעים והא אפי' בנקטם פסול וכ"ש בניטלו לגמרי וי"ל דנקטם ראשו מיירי בנקטם ראש רוב העלים וראשו של כל עלה ועלה קאמר והלשון דחוק. וי"ל דניטלה איצטריך ריב"ל לאשמועינן דס"ד דהוי הדר יותר מנקטם א"כ בניטלה אחת מן התיומת דבנקטם לא מיפסלא אלא בשתיהן. והראב"ד ז"ל כתב נסתפק לי איזה הוא ראשו אם הוא *העליונים אע"פ שלא חסר מן השדרה כלום. או שמא לא נקרא ראשו אלא ראש השדרה וכן בהדס וכן בערבה והביא הירושלמי דגרסי' בעי ר' אבא בר ממל קמיה ר' אבין יבשה ליליתו מהו מה בין זה [ב]לנקטם זה הדור וזה אינו הדור פי' ליליתו היא התיומת העליונה מלשון ויצץ ציץ והוא העליון כדכתיב ויוצא פרח ויצץ ציץ ומדקאמר וכי מה בין זה לקטום אלמא דהפי'

הגהות הב"ח א אינו נפרך ואינו עומד האדם על יבשותו: ב מה בין זה לקטום זה הדור:

קרבן נתנאל

סובר להחמיר כהאי ליישנא דפירי בעי סוכה. היינו כבי ירמיה. או כב זביד דהתם ע"ש: [צ] היינו כשקובע עצמו לאכילה. ר"ל דאפילו אוכל כשיעור יותר מכביצה אינו חייב אלא דוקא שיאכל דרך קביעות. אבל אם אוכל בלא קביעות דרך עראי אע"פ שהוא שיעור קביעות כיון דפירי הוא ליכא מאן דאוסר. כן פירשו הב"ח. ומ"א סי' תרל"ט ס"ק ו'. וכתב שם ולמד כן מדאמרי' ביומא ד' ע"פ אכילת עראי אין אכילת קבע לא ע"כ ואני תמה לדבריו מה אתא רבינו לפלוגי עלי' דהר"מ אטו דמהר"מ לא מודה דמדינא בפירות צריך קבע. אך שהוא החמיר כמו רבן שמעון בן גמליאל בשתי כותבות ואם כן מה זה שכתב רבינו ומיהו נראה דמוכח מהתם דאפילו אי פירי בעי סוכה כו' היאך מוכח התם דאין ראוי להחמיר אם לא כשקובע סעודתו עליו. ועוד הקשה שם וז"ל וצ"ע דהא לעיל מיני' איתא ואי ס"ד כותבת יתירה מכביצה. משמע בהדיא דכביצה פירות חייב למאן דמחייב אפילו לא קבע עליו דאם לא כן לא פריך מידי דדלמא [רשב"ג] אכלן דרך עראי דומיא דמטעימת התבשיל וצ"ע מכ"ל. וגם מ"ש רבינו והשמועינן דקבע דידהו. לפי פירושו אינו מכוון. ע"כ נראה לי דה"פ דאפילו אי פירי בעי סוכה היינו כשקובע עצמו לאכילת פירות. רצונו דאפילו למ"ד פירי בעי סוכה כשאוכל כשיעור היינו כשקובע עצמו. ובהא"ג החמיר רשב"ג אפילו בשתי כותבות היינו מפני שאכלם דרך קביעות. דאי לא תימא הכי אלא רשב"ג דרך עראי אכל דומיא דטעימת תבשיל קשה על תנא דמתני' דלא ה"ל להביא מעשה דר"י בן זכאי אך מעשה [דרשב"ג] ונשמע מהם דאפילו שתי כותבות שהוא פחות מכביצה ואכל דרך עראי החמיר בה [רשב"ג] לכ"ש תבשיל. אע"כ צ"ל דהני תרי מעשים אינם דומים בעובדא דריב"ז השמועינן דהחמיר אף באוכל דרך עראי ובפירות השמועינן דהחמיר רשב"ג אם אוכל פחות מכשיעור דרך קביעות. וזהו שכתב רבינו והשמועינן דקבע דידהו הוי כאכילת עראי דפת מש"ה החמיר אבל באכילת עראי דפירי ליכא למאן דאסר כנ"ל: [ק] מה להלן שיכנס למצוה כשהוא תאב אף סוכה כן. דבשאר ערבי שבתות וי"ט קי"ל כרבי יוסי ריש ערבי פסחים דאמר אוכל והולך עד שתחשך אבל בערב פסח אסור לאכול מתשע שעות ולמעלה: [ר] עד שיאכל כזית דגן בסוכה. וא"ת לאיזה צורך מביא רבינו הך ירושלמי הא בבבלי פ' שלשה שאכלו דף מ"ח מסיק התם אלא מעתה בנתות וי"ט דלא סגיא דלא אכל פת וכדכתב רבינו שם סי' כ"ג שצריך לאכול פת משום שמחה. וי"ל ד"ת אם עת ירידת גשמים הוא דאינו חייב לאכול בסוכה. אבל חוץ לסוכה חייב לאכול משום שמחת יו"ט. אלא שבליל א' חייב לאכול בסוכה מכח ג"ש ט"ו ט"ו מחג המצות ולכך איבעי' לי' אי צריך לאכול דוקא כזית דגן או מיני תרגימא. וספיקא לתומכא דהא ספיקא דאורייתא הוי. ומ"ש רבינו שם בפ' שלשה שאכלו דאפילו יורדין גשמים חייב לאכול כזית בסוכה דילפינן מחג המצות. לא פי' מה הוא הכזית וסמך אדהכא. אבל קשה מ"ש רבינו שם אף אם ירדו גשמים בלילה הראשונה מ"מ צריך לאכול כזית בסוכה. הלא מצטער הוא ומה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות דבעינן תשבו כעין תדורו וא"ת ג"ש ט"ו ט"ו למאי אתיא דחייב בסוכה אף אם לא אוכל אלא כזית פת. דבכל הימים אוכל עד ביצה חוץ לסוכה אבל בלילה הראשון חל חיוב עליו אפילו אם אוכל כזית פת צריך לאכול בסוכה וכמ"ש הכ"ן: [ש] אבל יוצא הוא בסוכתו של חבירו דכתיב כל האזרח. עי' מ"א סי' תרל"ז ס"ק ח' ובשו"ת א"ל סי' ל"ד: [ת] ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית. עי' מ"ש רבינו בפ"ק ס"ם א': [א] ואינו קורא אימא אימא. ועד כמה בהא פליגי רבי ינאי ור"ל ס"ל כבר ארבע כבר חמש כל חד לפי חורפי' וכב אסי ס"ל דעד בן שש ועד בכלל נקרא קטן צריך לאמו. ובפ' כילד משתתפין סי' ב' מחלק רבינו בדליתא לאבוה במתא קטן בן שש יוצא בעירוב אמו אבל בדאית לאבוה במתא כבר ארבע וחמש אין שפי לא. ורבינו כאן לענין סוכה מסתם סתמיה וצ"ל דסמך עצמו אהאי דכילד משתתפין. דהא בירושלמי פרק זה הלכה ט' תנא ר' הושעיה קטן שאין צריך לאמו חייב בסוכה. ויוצא בעירובה של אמו. הרי השוה עירוב וסוכה וגם בתלמודא דידן פ' כילד משתתפין פריך מסוכה אעירוב: [ב] הני מאני לא איירי בחד ענינא. ר"ל שרגא ומאני מיכלא ומאני משתיא: [ג] אם יאכל בשמיני. היינו תמיעי ספק שמיני כן מסיק רבינו לקמן פרק לולב וערבה ס"ס מ"א ע"ש: [ד] עד שיעור משיעלה עמוד השחר. עי' ב"י סי' תרל"ט: [ה] איבעיא להו מי שפך למי. ותימה למאי נפקותא הביא הרי"ף ורבינו בעיא דא וצ"ל ע"פ מה שפרש"י מאי היא ישיבת סוכה או ירידת גשמים. ופי' מהרב"ל ישיבת סוכה פי' שאתה יוצא הימנה ומבטלה. ואי בכי האי גוונא אם רצה להחמיר על עצמו שלא לצאת חוץ מן הסוכה רשאי. ואם נאמר ששפך רבו קיתון על פני עבד אין רשאי לישב בסוכה בירידת גשמים. ואח"כ מצאתי בהשמטת חדושי רשב"א כדברי ושמחתי: הדרן עלך פרק הישן

פרק שלישי [א] אלמא דאין יבשות תלוי בזמן. י"ב חדשים דהא פריין ג' עלים לחים כדמוכח

כי האי פסול ולא בעי חסרון בשדרה וכתב שיש נוסח שכתוב בהו בעו קומא רבי אבין יבשו הולין מהו על כל ההולין הוא שואל לפי ששנינו במשנתינו לולב היבש פסול והיינו שיבש שדרה של לולב אבל יבשו עליו לא שמענו ועליהם שאל והשיבו ומה בין זה לקטום כלומר נחשוב הולין היבשים כאילו הן קטומין כולם והשיבו לו זה הדור וכו' כלומר אע"פ שהוא יבש הדור הוא אבל כשהוא קטום כולו ונשארה השדרה ערומה אינה הדור ולגירסא זה נסתפק עדיין בנקטם ראשו אם הוא מן התיומת לבדה או שיחסר עמה מן השדרה. ופשט ליה מהני עולא (דף לג.) בהדס נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשרה אלמא ראשו דקאמר בגוף ההדס קאמר שאם בנשירת העלין העליונים בלחוד קאמר הל"ל נקטם ראשו ועלה בו עלין כשר אלא ש"מ אין הפסול בעלין אלא בראש הבד עצמו ומשום הכי צריך שיעלה בו תמרה להשלים חסרון הבד ועוד דאמרינן (דף לח.) לא שנו אלא נקטם אבל נסדק כשר . והאי ודאי על שדרה עצמה קאמר [ב] כדמוכח סוגיא דשמעתין והלשון עצמו כך הוא מוכיח כי השדרה היא הנקראת לולב וההולין נקראין עלין או הולין וכשאמרו נקטם ראשו על הלולב אמרו והיא ראש השדרה שהיא לולב . יבשות העלין אינו מוזכר לא במשניות ולא בגמ' ויש ללמוד מן הירושלמי ממה ששאלו מרבי אבין יבשו הולין והיו סבורין לדמותו לקטומה והשיב להם שאין דומה לקטום שהקטום אינו הדור והיבש הדור. ומסתברא ובלבד שיהא התיומת העליונה לחה וכן אמרו בהדס יבשו עליו ונשתיירו בו שלשה בדי עלין לחין כשר ואמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד ע"כ . מה שדימה יחד הדס לולב וערבה י"ל שלא לדמותם דלולב לעולם העלין עולין למעלה ויוצאין מראש השדרה הלכך ראש העלין נקראין ראשו אבל הדס והערבה אין העלין העליונים יוצאים מראש הבד אלא לפעמים ראש הבד הוא חלק הלכך ראש דידהו הוא ראש הבד ולא ראש העלין ואפי' אם עלה יוצא מראש הבד לא מיקרי נקטם עד שיקטם ראש הבד ומה שכתב דסוגיא דשמעתין מוכח מלתא דעל שדרה קאמר [ג] לא ידענא הוכחה זו דכל חד וחד הוא כדאיתא סדוק הוא בראש הלולב ואינו בגוף הלולב ומה שכתב שהשדרה נקראת לולב ולא העלין בגמ' לא מוכחא כן מדקאמר שמואל שיהא לולב יוצא מן ההדס טפח וקאמר רבי יוחנן שדרו של לולב צריך שיוצא מן ההדס טפח [ד] אלמא לולב סתם דקאמר שמואל היינו עלין [ה] וכיון שאם נפרצו רוב עלין דעבידי כחופיא פסול כ"ש ביבשו רוב עלין : ג נפרצו עליו ברוב עלין איירי [ו] כדאיתא בתוספתא ופרש"י שנפרצו מן השדרה ואינו מחובר אלא ע"י אגודה . משמע שרוצה לומר שנתלשו לגמרי מן השדרה ולא משמע כן בגמרא דמפרש נפרצו דעביד כי חופיא והעלין שנתלשו מן השדרה הולין מקרו כדאמר לקמן (דף לז:) אמר רבא לא ליגוז איניש לולבא בהושענא דנתרי הולין והוי חציצה כלומר אם הוא ארוך יותר מדאי מן הערבה ובא לקוצצו מתחת לא יקצצו כשהוא באגודה דהולין הנתלשין מן השדרה הוי חציצה אלמא עלין הנתלשין מקרו הולין ומהולין עושין חופיא כדאיתא פרק הגוזל קמא (דף צו.) האי מאן דגזל לוליבא ועבדינהו הולי קני מעיקרא לוליבא והשתא הולי ועבדינהו חופיא קני מעיקרא הולי והשתא חופיא והיינו שחולק כל עלה לשנים במקום שהוא כפול מגבו ואז נקרא חופיא ועושין מהן מכבדות היינו נפרצו עליו דהכא שנפרץ ראש כל עלה ועלה מגבו ברוב עליו שבלולב :

גמ' *מתניתין לולב הגזול והיבש. קא פסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון כו' בשלמא יבש במינן הדר וליכא אלא גזול בשלמא ביו"ט ראשון ולקחתם לכם משלכם אמר רחמנא והאי לאו דידיה הוא אלא ביו"ט שני אמאי לא משמע דפשיטא ליה דבעינן הדר לכולי יומי אבל לכם משלכם לא בעינן בשאר ימים. וכן ולקחתם דדרשינן מיניה דבעי לקיחה תמה לא מיפסיל אלא ביו"ט ראשון כדאמר בפרקין (דף לו:) רבי חנינא מטבל ביה ונפיק ביה ביו"ט שני ותימה מאי שנא זה מזה הא כולהו בהדי הדדי כתיבי בחד קרא ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר ואי משום דמשמע דהנך דכתיבי מקמי יום ראשון דוקא עליה קיימי ולא רצו לתקן שיהו נוהגים בשאר הימים אבל הדר דכתיב בתריה תיקון בכל הימים . אכתי קשה דהא מן ולקחתם לכם דרשינן בהקומץ רבה (דף כז.) ולקמן בפירקין (דף לד:) דארבעה מינין שבלולב מעכבין זה את זה דבעינן לקיחה תמה. ובשלהי פירקין (דף מה:) וברים לולב וערבה (דף מג.) דרשינן נמי מדכתיב ולקחתם לשון רבים שתהא לקיחה לכל אחד ואחד מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד כי היכי דדרשינן בפרק רבי ישמעאל (דף סה:) ספירה לכל אחד ואחד מדכתיב וספרתם וא"כ בשאר הימים תיפסל במין אחד ובלקיחה לאחד בשביל כולם הלכך נראה דהיינו טעמא משום דיום ראשון דאורייתא בגבולין ושאר הימים דרבנן זכר למקדש כדאיתא ברים לולב וערבה (דף מד.) הלכך בעיקר הלקיחה כגון ד' מינים בלולב ולקיחה לכל אחד ואחד תיקון גם בשאר ימים כעין דאורייתא [ז] וכן בהדר משום הדור מצוה אבל בחסר לא תיקון ולא בשאול* . ובגזול פליגי בשמעתין רבי שמעון בן יוחי סבר דתיקון משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ושמואל סבר כיון שהוא מדרבנן לא חשיב מצוה הבאה בעבירה* . והרב אלפסי ז"ל שלא הביא אלא המשנה כצורתה ולא הביא פלוגתא דאמוראי דפליגי בגזול מכלל דסבירא ליה כסתמא דגמרא דאמר קפסיק

הגה"ה
*אמר להו רב הונא לנכאו אוונכרי כי זבניתו אסא מן הנכרים לאגוד בו לולב להושענא לא תגזזו אתון אלא ליגזזו אינהו מן המחובר ויתנו לכם מאי טעמא סתם עובדי כוכבי' גוזלי שדות הן וקרקע אינה נגזלת הלכך לגזזו אינהו וליתבו לכו כי היכי דליהוי יאוש בעלים בידייהו ושינוי רשות בידייכו . ואמר רבי אבי"ה בשם רבי יואל אביו שצריכין ליזהר בני אדם שלא לקוץ ערבה לצורך הלולב משדה הנכרי אפילו ברשותו דסתם עובדי כוכבי' גוזלי שדות הן וקרקע אינה נגזלת אלא מכביר הנכרי לקוץ כי היכי דליהוי יאוש בידייהו ושינוי רשות בידייכו . מא"ז :

הגה"ה
*אבל בשאול יוצא ביום טוב שני ואין להקנות מתנה ע"מ להחזיר . מא"ז :
*ובירושלמי גרסינן אמר שמואל בר נחמני בשם ר"ש כל הפסולים אינן פסולין אלא ביום טוב ראשון בלבד ובפירקין דהכא רבי חנינא מטבל ביה ונפיק וכו' עד כאן ביו"ט ראשון כאן ביו"ט שני ונראה דעתו כאיכא דאמרי דאפילו נקבוה עכברים מכשיר ביו"ט שני ולא כליבנא דאמר שאני עכברים דמאיסי ושיכא שלא היה לו אתרוג ולא נתעצל במצות בשביעתו מכרעת הדעת

שיכול לכך אפילו על אתרוג שניקב או שיש בו פסול אחר אע"פ שאינו הדר דכר"פ לולב הגזול פליגי רבי יהודה ורבנן בין בלולב בין באתרוג אי בעי' הידור ור' יהודה מכשיר בכולהו ואפי' יבשו דלא בעינן הדר וכדאי הוא ר"י לסמוך עליו בשעת הדחק אע"ג דרבים פליגי עליה ועוד ראיה מלולב יבש כדלעיל ברים פרק זה ע"כ מצאתי וכל זה אינו אלא ביו"ט ראשון אבל בשאר ימים פשיטא דכשר כבעמוד וכל זה מצאתי בשם הר"מ ועוד הביא ראיה מהא דפרק לולב הגזול האמין שקנו אתרוג בתפיסת הבית וכו' דלא מפיק אלא פרים ורמון גלא מפיק הסר וה"ה בלולב שנשבר קצת ואין לו אחר מידי דהוי איבש דאמרינן אין שעת הדחק ראיה ואמאס נקבוה עכברים פסול אפילו בשעת הדחק משום דמאים כדאמרינן בגמ' . ע"כ הגהת מיימוני פ"ה (ס"ק ק') :

ותני לא שנא ביו"ט ראשון ולא שנא ביו"ט שני ופסיל ליה משום מצוה הבאה בעבירה ואע"ג דקרא גבי קרבן כתיב ה"ה בכל מצוה כדמוכח ברים הגוזל קמא (דף צד.) דקאמר הרי שגזל סאה של חטין וטחנה ואפאה והפרים ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ ולא כשמואל דסבר דלא אמרינן הכי אלא במצוה שהיא מדאורייתא ולא מיסתבר טעמיה דכיון דמברך ומזכיר שם שמים מנאץ הוא במילי דרבנן כמו במילי דאורייתא ועוד דרב נחמן בר יצחק דהוא בתרא פריך לשמואל ממתניתין ואע"ג דדחי ליה לא סמכינן אשינויא דחיקא וכן פסק בה"ג ורב פלטויא גאון נמצא שאין חילוק בין יו"ט ראשון לכל שאר הימים אלא בחסר כדאמר לקמן רבי חנינא מטבל ונפק ביה וכן שאול אבל כל שאר הפסולים נוהגים בכל הימים [ח] ויו"ט שני דידן הוא כיום הראשון דספיקא הוא וראיתי דעות אחרות לפוסקים ונלאיתי לכותבם כי לא ישרו בעיני וכאשר כתבתי כך עיקר : ד **נקטם** ראשו . אמר רב אלא שנו אלא נקטם אבל נסדק כשר ואי נסדק [דף לב ע"א] ועביד כי המנק פסול והוא כלי שיש לו שני ראשין וזהו צורתו.

תניא לולב כפוף קוץ סדוק עקום דמי למגל פסול חרות פסול דמי לחרות כשר קוץ פרש"י בשדרה שלו יוצאין עוקצים כמין קוצים . ובערוך בערך קוץ [ם] פי' שנלמת ונכווץ ויש בו כעין קמטין . עקום דומה למגל . אמר רבא לא אמרן אלא לפניו אבל לאחריו ברייתיה הוא וכשר אמר רב פפא ולצדדין כלפניו דמי ואמרי לה כלאחריו דמי הלכך עבדינן לחומרא וכלפניו דמי ופסול : ה **אמר** רבא האי לוליבא דסליק בחד הולא בעל מום הוא ופסול פרש"י שכל עליו מצד א'. וי"מ דכל העלים שהן כפולות קאמר שאם לא היו כפולות פסול וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ח מהל' לולב הלכה ד) היו עליו אחת אחת מתחלת ברייתו ולא היה להם תיומת פסול ורב שר שלום ז"ל כתב בתשובה לוליבא דסליק בחד הולא שהולא אחדי בעיקרו ועולה אותו חד הולא מעיקרו ועד ראש שדרה *נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר אמר רב פפא נפרצו דעבדי כי חופיא נפרדו דאפריד איפרודי : ו **בעי** רב פפא נחלקה התיומת מהו ת"ש דא"ר יהושע בן לוי נחלקה התיומת

הגה"ה
*נפרצו עליו משדרתו ואינן מחוברין אלא ע"י אגודה פסול אבל אם מחוברין הם בשדרה אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן יאגדנו מלמעלה שיהיו עליו עולין מן השדרה וכשר . מא"ז :

נעשה כמי שניטלה התיומת ופסול פרש"י בעלין עליונים האמצעיים שעם השדרה כלה נחלקו זה מזה [י] ונסדקה השדרה עד העלין שלמטה מהם ובתשובת הגאונים כתב תיומת הוא אותו הולא העליון שבראש הלולב שאין הולא למעלה ממנו [כ] והוא כשני הולין דבוקין זה בזה ונקראת תיומת. בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו פירוש נפרד אחד מחבירו אותו הולא העליון שבלולב עד שדומה לשנים ע"כ ולדבריהם לא נמצא לולב כשר בשלנו כי בטורח נמצא שיהא לנו תיומת בזה הענין וי"ל שאף לדבריהם אינו פסול אלא א"כ שנשתנה מברייתו שהיתה מתחלה תיומת מחוברת כזה הענין ונחלקה [ל] אבל אם לא היתה התיומת מחוברת מתחלה כשר [מ] ובעין פי' זה נוטה פי' ה"ג שפירש בעי רב פפא נחלקה התיומת ההוא גבה דהולא דהיכא דדביקו אהדדי ההוא דאתמים להו ומשוי להו חד נחלקה מהו אי כנפרצו עליו דמי ופסול [נ] או כנפרדו עליו דמי וכשר ע"כ [ס] ואע"פ שלא פירש שבהולא העליון מדבר שהוא שנים מחוברים ביחד אין נראה להעמיד דבריהם בשאר הולין ולומר שקורא לגבה דהולא יחידי תיומת על שם שמחבר כפל ההולא ביחד דנפרצו ונפרדו לא איירי אלא ברוב העלין [ע] כדאיתא בתוספתא ונחלקה התיומת לא מיירי אלא רק בחדא מדלא קאמר נחלקו התיומות ול"נ דלא קשה ³נחלק התיומת של כל אחת ואחת קאמר וכן פי' הרב אלפסי תיומת גבה דהולא דמתיים להו (להולין) לשני לידי העלין ומשוי להו חד כי כל אחת ואחת כפולה לשנים ותיומת מגבה ואם נפרדו ההולין זה מזה ועמד כל אחד ואחד כשהוא כפול לשנים והתיומה שלה קיימת כשרה ואם נחלקה התיומת נעשה כמי שנפרצו עליו ופסול וברוב עליו מיירי וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ח מהל' לולב הל' ד') ברייה עלין שבלולב כך הוא כשהן גדלין גדלין שנים שנים ודבוקין מגבן וגב כל שני עלין הדבוקין היא נקראת תיומת נחלקה התיומת פסול והאי נחלקה הוא ברוב כל עלה ועלה [פ] וכן נחלקה של תשובת הגאונים הוא ברוב [צ] ולפי מה שפירשו התוספות נפרצו כי חופיא אין לפרש כפירוש הרב אלפסי דהיינו נחלקה התיומת ולכך ד אמרו דפירוש הלכות גדולות כפי תשובת הגאונים: ליני הר הברזל כשרות . אמר רב הונא לא שנו אלא שראשו של זה מגיע בצד עיקרו של זה אבל אין ראשו של זה בצד עיקרו של זה פסולות : ז [דף לב ע"ב] **לולב** שיש בו ג' טפחים וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל שיעור הדס וערבה שלשה טפחים ולולב ארבעה כדי שיהא לולב יוצא מן ההדס טפח ורבי פרנך אמר רבי יוחנן כדי שיהא שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח וכר' יוחנן קי"ל לגבי שמואל ועוד ברייתא דפ' המפלת (דף כו.) מסייע ליה דתני ר' אושעיא זעירי דמן חבריא חמשה שיעורן טפח וקחשיב שדרו של לולב. והתנן לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו כשר [ק] אימא וכדי לנענע למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. תניא שיעור הדס וערבה שלשה ולולב ארבעה רבי טרפון אומר אמה בת ה' ופירשה רבין אמה בת ה' (א) עשה אותה בת ששה לא מהן שלשה טפחים להדס ועוד טפח ללולב דהוה להו להדס תרי ופלגא. אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כר"ט ואע"ג דאמר שמואל הדס

הגהות הב"ח א אמר רב הונא לא שנו : ב פרש"י שני עלין : ג דנחלקה וכו' וכן פירש הרב אלפסי תיומת גבה דהולא דמתיים להו לשני לידי העלין : ד ולכך אמרו דפירש הלכות גדולות

תפארת שמואל

פרק שלישי (א) עשה אותה בת ששה לא מהן שלשה טפחים כו'. פי' אמה שהיה אמה ספחים בינונים עשה בת ששה טפחים קטנים [וג"ט] דבעינן להדס היינו ג' טפחים ומחצה בינונים שהן עשר אצבעות בגודל . דטפח הוא ד' בגודל וה' באצבע בינוני וששה בקטנה ומ"ש טפח ללולב ר"ל כמו טפח קטן דששה מהם באמה נמצא שהוא פחות משתות טפח בינוני שמהם חמשה באמה . וכ"כ בטור ודו"ק :

קרבן נתנאל

[ב] כדמוכח סוגיא דשמעתין . דהא תני בחד בבא קוץ סדוק עקום דומה למגל חרות פסול וכל הני בשדרה של לולב הוא הדין יסדוק ואם כן הא דקאמר רב הונא נסדק כשר פ"ל נמי איירי בנסדק השדרה דאל"כ מא פריך מברייתא אדרב הונא . וא"ת מאי האי דפסול סדוק בשדרה . הא אפילו נחלקה התיומת פוסל ריב"ל י"ל דאיירי שהתיומה שלמה אך סמוך בכלות התיומה נסדקה השדרה בלדה או מפרש כהאי אית דמפרשי דאיירי בנסדק השדרה ברוחב:[ג] לא ידענא הוכחה זו דכל חד וחד כדאיתא סדוק הוא בראש העלין וקוץ ועקום ואינך בגוף השדרה . ואין להקשות אם סדוק איירי בראש העלין מאי קמבעי לי' לרב פפא נחלקה התיומת מאי לפסול לי' מברייתא . די"ל דרב פפא מבעי' ליה אחר שמוקי לה הברייתא בעשוי' כהמנק . אבל נחלקה התיומת כשר או דלמא עשוי' כהמנק פסול אפילו במיעוטא אבל נחלקה התיומת כולה כמי פסול . ולאיתי בחידושי ריטב"א שמייתי הוכחת הראב"ד בדרך אחר דנסדק היינו השדרה דאילו נסדקה העלה העליון היינו נחלקה התיומת . וסותר ראיה זו דהיכא לימא נחלקה התיומת איירי בנחלקה רובה : [ד] אלמא לולב סתם דקאמר שמואל היינו עלין . ז"ל הריטב"א ולא עוד שאם אתה אומר שאין העלין מכללו . היאך נחלקו בו כלל אם העלין בכלל או לא . והלא כיון [שאינן] בשיעורו של לולב דבר פשוט שאין נכללין בשיעורו כשם שאין עלי ההדס בכלל שיעורו אלא ודאי לפי שהעלין של לולב בכלל גופו ועילויו היה סובר שמואל שהם בכלל שיעורו . ור"י אמר שאע"פ שהם מכללו ואחד מחיבריו אין משערין אלא מן השדרה שהוא בגופו של לולב : [ה] וכיון שאם נפרצו רוב עלין דעבידי כחופיא פסול כ"ש שיבשו רוב עליו . אדלעיל קאי שכתב הראב"ד ויבשות העלין אינו מוזכר לא במשניות ולא בגמרא ומסיק דיבש העלין הדר הוא על זה השיגו רבינו דנלמד בק"ו שפסול מנפרצו רוב עלין : [ו] כדאיתא בתוספתא. עי' בתוס' ד"ה נפרצו : [ ] וכן בהדר משום הידור מצוה . וי"ל שזו כוונת רש"י במתני' היבש פסול משום ואנוהו . [דסובר] דפסול דמתני' אפילו ביו"ט שני ואמאי הקנו רבנן זכר למקדש ביבש עפי מבשאר פסולי לכך פרש"י משום הידור מצוה ונסתלק קושית תוס' ד"ה לולב ואם תקשי לך הכל ל"ל כך טעמא הלא בלא"ה ל"ק מהדר כמ"ש בתחילה דדוקא הנך דכתיבי מקמי' ביום הראשון עלה קיימו ולא רצו לתקן שיהיו נוהגים בשאר ימים אבל הדר דכתיב בתריה תיקון בכל הימים י"ל דזה דוחק דהא קי"ל כחכמים פ"ק דר"ה דף ט' וכ"פ הרמב"ם פ"י מהל' שמיטה דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו ולאחריו . אלא דהתוס' הקשו מדברים אחרים עדיפא מיני' אליבא דכ"ע : [ח] ויו"ט שני דידן הוא כיום הראשון דספיקא הוא. עי' מ"ש רבינו בפ' שלשה שאכלו בש"ס ל"ג לענין גשמים:[ט] פירוש שנלמת ונכווץ. וגורס כווץ: [י] ונסדקה השדרה עד העלין שלמטה מהם. ר"ל שנסדקו העלין היוצאים מן השדרה ונחלקו עד תחילת עץ השדרה. ואין להקשות הא קאמר נעשה כמו שנקטם ראשו ופסול. והר"ן פוסל במתני' בנקטם אפילו בכל שהוא י"ל דרש"י ורבינו מפרשי' בנקטם כמו כן דאינו פסול כי אם בניטל כל התיומת א"נ אף שניטלה פוסל בכל שהוא משום הידור. אבל בנסדק עד שנסדק כל התיומת: [כ] והוא כשני הולין דבוקין יחד. פי' פ"ז סי' תרמ"ה ס"ק ד' ואינו מוכרח אלא כמו שפי' הב"י דשני עלי לולב כפולים נקרא הולא . ושני הולין היינו שהיה ללולב שני ראשי עלין והיו מחוברים ומותאמים ואחר כך נחלקה התיומת . וכ"ס ברמזים: [ל] אבל אם לא היתה התיומת מחוברת מתחילה כשר. נשמע מן הדא אם יש ללולב שני תיומות וניכר שלא היו מחוברים בתחלה שכשר ללולב : [מ] ובעין פי' זה נוטה פי' ה"ג . ר"ל שמפרש כמו כן נחלקה התיומת על הולא העליונה . ולא אהולין של רוב הלולב אפס בזה אין בדבריו הכרע אם כפרש"י או כתשובת הגאונים : [נ] או כנפרדו עליו דמי וכשר ע"כ . עד הנה דברי תוס' הם בפ' הגוזל קמא דף צ"ו פ"ש : [ס] ואע"פ שלא פי' שבהולא שעליון מדבר. ויותר מסתבר לומר שקאי אשאר הולי לולב וברוב עלין דהא נפרצו ונפרדו לא איירי אלא ברוב עליו . מ"מ ניחא לתוס' לפרש על עלה העליון מדקתני נחלקה התיומת ולא קאמר נחלקו בלשון רבים אבל רבינו חולק על זה דהא הרי"ף והרמב"ם מפרשי להא דרב פפא על רוב עלין וקשה להו לתני קאמר נחלקה וצ"ל נחלקה התיומת [של] כל אחת ואחת קאמר. א"כ יש לפ' דה"ג נמי מפרש כאיבעי' כרי"ף ורמב"ם : [ע] בדאיתא בתוספתא. ועי' בתוס' דף כ"ט ע"ב ד"ה נפרצו עליו : [פ] וכן נחלקה של תשובת הגאונים הוא ברוב . פ"ש הוא וכצ"ל וכן נחלקה של ה"ג הוא ברוב עלין : [צ] ולפי מה שפירשו התוס' נפרצו כי חופיא. פי' תוס' דף כ"ט ד"ה נפרצו. היינו שחלק כל עלה לשנים. לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד וחלק אותם שכן דרך לעשות חופיא ע"כ . אין לפרש כפי' רב אלפס דהיינו נחלקה התיומת ומה שיבעי' לי' לרב פפא פשוט לי' מתמני' . אבל הרב אלפס פי' נפרצו עליו כפרש"י פ"ש . ע"ש שפיר פי' לשיטתו כך דנחלקה התיומת בגוב עלין : [ק] אימא וכדי לנענע

וערבה שלשה טפחים לא דק ולחומרא לא דק. ולא ידענא למה השמיט הרב אלפסי הסיא דר"ט כיון דשמואל פסק כוותיה ודאי הלכתא היא [ר] ואע"ג דמתני' קתני שלשה טפחים כיון דאמורא פוסק דלא כמתני' הלכתא הכי ורבי יוחנן נמי לא פליג עליה דשמואל בהא [ש] דבאותן טפחים דאיירי שמואל איירי נמי רבי יוחנן [ת] ובריי תא דהמפלת נמי אין צריך שיהו כל הטפחים שוין והאי שיעורא דאמרינן הוא דלא ליהוי פחות מהאי שיעורא אבל אי עדיף בהו מהאי שיעורא כשר דקי"ל לולב אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה:

ח מתני' הדס הגזול והיבש פסול ושל אשירה ושל עיר הנדחת פסול נקטם ראשו נפרצו עליו או שהיו ענביו מרובין מעליו פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין אותן ביו"ט: גמ' ת"ר ענף עץ עבות עץ שהוא עבות שענפיו חופין את עציו הוי אומר זה הדס. ת"ר עץ שהוא עבות קלוע כמין קליעה ודומה לשלשלת זהו הדס ר"א בן יעקב אומר ענף עץ עבות עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה הדס. תנא עבות כשר ושאינו עבות פסול היכי דמי עבות אמר רב יהודה כגון דקיימי תלתא תלתא טרפי בחד קינא רב כהנא אמר אפי' תרי וחד רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי וחד הואיל ונפק מפומיה דרב כהנא א"ל מר בריה דרב אשי אבא להאי הדס שוטה קרי ליה. תלתא טרפי בחד קינא פרש"י שלש עלין בקן אחד ויוצאין מתוך עוקץ אחד וכן תרי וחד פי' שני עלין בעוקץ אחד ועלה אחד מלמטה ועולה ורוכב על שניהם וכן הסיא דפ' הכונס (דף נח.) תלתא בחד קינא הוו קיימי פירוש שלשה דקלים יוצאין משורש אחד *ותומרא גדולה היא זו דהיכא נלוי שילהו מעוקץ אחד וניקרי שפיר כשהן סמוכין זה לזה בעיגול אחד שאין אחד נמוך מחבירו אע"פ שכל אחד בעוקצו וכן הסיא תלתא בחד קינא דפ"ק הכונס היה קרקע ביניהם אלא שלמטה מן הקרקע היה שורש אחד להן: ט ת"ר נשרו רוב עליו ונשתיירו בו מיעוט כשר ובלבד שתהא עבותו קיימת. ומשכחת לה [דף לג ע"א] בהסא מצראה דקיימי ז' בחד קינא ואע"ג דנתרי ארבעה מיניה דהוה ליה רובו פשו להו תלתא בקינא דהוה להו עבות וכשר:

תוס'

י ת"ר יבשו רוב עליו ונשתיירו בו שלשה בדי עלין לחין כשר אמר רב חסדא וברא"ש כל אחד ואחד. פרש"י ג' בדין ובכל בד. בד שלשה עלין לחין דבציר משלשה עלין לא הוי עבות ושיהו העלין הלחין בראשי הבדין אבל באמצען לאו הדר הוא ופירושו אינו מובן לכאורה דמשמע ענף כמו בדי אילן (וכן משמע מתוך פרש"י) ואם כן מאי האי דקאמר ונשתיירו בו ג' בדין והלא מתחלה איירי אינם כי אם ג' ועוד יבשו רוב עליו משמע דקאי אהדס אחד ומה שייך להזכיר בו שיור ג' בדין וה"ר ישעיה דטראני פירש דהאי עליו על לולב קאי שהיו בו הרבה בדין של הדס ויבשו רובם אם נשתיירו בהם שלשה בדין ובהן שלשה עלין לחין לכל אחד ואחד כשר דאי אהדס קאי הוה ליה למימר ונשתיירו בו שלשה עלין לחין ולא ג' בדין והו דקאמר רב חסדא בראש כל אחד [א] ש"מ דאלולב קאי ע"כ. ולא נהירא דלמה דבר ההגא בלולב שיש בו יותר משלשה בדין כיון דאין צריך יותר ועוד יבשו רוב עליו משמע דאהדס קאי דאי אלולב קאי ויש לו בדין הרבה הוה ליה למימר יבשו רוב בדין ונשתיירו שלשה בדין ובהן שלשה עלין לחין וכ"ל יבשו רוב עליו של ההדס ונשתיירו בו ג' בדין ותלתא בחד קינא מיקרי בד על שם שיוצאין כאחד ממקום אחד וכל קן וקן עומד לבד על כן נקרא בד [ב] כמו בדי נחטין דגבי מציאה (ב"מ דף כד.). בדי עלין לחין כלומר עלין לחין יש בכל בד ובד ולא שיהו כולן לחין דא"כ ה"ל למימר ג' בדין לחין מדקאמר שלשה בדי עלי לחין משמע שיש בהן מקצת עלין לחין ואפי' אין בכל בד ובד אלא עלה אחד כשר וקאמר רב חסדא שאותו העלה יהא בראש כל בד ובד כי ג' עלין של קן א' יוצא מכאן וא' יוצא מכאן והג' באמצע מורכב על שניהם הוא הנקרא ראש ובו תלוי ההדר כי הוא נראה יותר מהאחרים וכתב הראב"ד ז"ל אם היו אלו שלשה עלין שנשתיירו כמושין פסול [ג] דאין מציל מיד היבש אלא הלח "וזה ההדור ולא ידעינן חומרא זו מנין לו דכיון שהכמוש כשר דינו כלח לכל דבר [ד] ואין לו לדקדק מדהזכיר התנא לחין. כתב הראב"ד ז"ל דבעינן כולי שיעורא דהדס שיהא עבות למצוה או רוביה לעיכובא מדמקשה (דף לב:) לרב הונא על ר' טרפון דבעי הדס אמה בת חמשה דהשתא תלתא לא משכחינן חמשה מיבעיא אלמא בעי כולי שיעורא דהדס עבות דבלא עבות משכחת טובא בת תלתא ובת חמשה ועוד דהדס דומיא דלולב מה התם בעינן רוב העלין בהכשר כדפי' לעיל (בפ' זה סימן ג') מן התוס' אף בהדס כך וא"כ אין הכשירו של הדס אלא בעבות הלכך למצוה בעינן כל שיעור הדס עבות ואם אין אלא הרוב עבות כשר "מדנשרו מקצת עלין כשר ברובו הכי נמי אי הוה מיעוט שאינו עבות כשר דלא גרע מנשרו [ה] ויש אומרים ובלבד שתהא עבות בראשו כדאמרינן גבי יבשו עליו דבעינן שיהא בראש כל אחד ואחד ולא נהירא דלא בעינן עבות ברא"ש אלא ברוב.

ברא"ש דהתם משום הדר הוא ואם אין הלח בראשו לא הוי הדר אבל הכא עבות הוא דבעינן ואע"ג שאינו בראשו קיים מצות עבות עד כאן [ו] ושאר המחברים כתבו בענין אחר ודברי הראב"ד ז"ל מחוורין. כתב בעל העיטור נפרצו דהדס ולולב לא שנתלשו מן השדרה [ז] דאם כן נפרצו דהדס היינו נשרו וברייתא קתני נשרו רוב עליו ובלבד שיהא עבותו קיימת אלא נפרצו מחובר הוא אלא שנפרץ ונסדק לסדקין שתים ושלש ע"כ ודבריו אינן נכונים בזה דנשרו דברייתא כל העבות קיימות אלא שנשרו העלים היתירים על העבות [ח] ונפרצו דמתניתין היינו שנשאר רוב עבות של שיעור הדס ונשתייר המיעוט ואף לפירוש ר"י דמפרש נפרצו עליו דלולב שנחלקו העלין כי חופיא. בנפרצו דהדס וערבה הוי פירוש נשרו דלא שייך בהו כי חופיא ולכך לא אמר בהו רב פפא דעביד כי חופיא: נקטם ראשו תנא עולא בר חיננא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר. ואיפסיקא הלכתא לקמן כר' טרפון דאמר אפי' שלשתן קטומים הלכך לא שנא עלתה בו תמרה ולא שנא לא עלתה בו תמרה [ט] ולקמן נדקדק בו: יא [דף לג ע"ב] אף שהיו ענביו מרובין מעליו פסול אמר רב חסדא דבר זה רבינו הגדול אמרו: השם יהיה בעזרו לא שנו אלא שחורות אבל ירוקות מיני הדס הן וכשירות ואמר רב פפא אדומות כשחורות דמיין דאמר רבי חנינא האי שחור אדום הוא אלא שלקה: ואם מיעטן כשר ואין ממעטין ביום טוב [י] תנא אם עבר ולקטן כשר*:

הגה"ה

*ואם מיעטן בתר דאגדו כשר. מא"ז:

יב תניא לולב בין אגוד בין אינו אגוד כשר רבי יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול מאי טעמא דר' יהודה [כ] גמר לקיחה לקיחה מאגודת אזוב מה להלן אגודה אף כאן אגודה ורבנן לית להו לקיחה לקיחה והלכתא כרבנן דאמרי דלולב אין צריך אגד ומיהו אגדינן ליה להדורא בעלמא דת"ר לולב מצוה לאוגדו ואם לא אגדו כשר ואמרי' מאי מצוה משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות בלולב נאה בסוכה נאה בשופר נאה בטלית נאה. גרסינן בפרק ארבעה אבות נזיקין (דף ט.) אמר רבי זירא [ל] הידור מצוה עד שליש במצוה פי' אם קנה לולב ונזדמן לו אחר יפה יותר יוסיף עד שליש בדמי הראשון להחליפו ביפה במערבא משמיה דרבי זירא אמרי עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה פי' אוכל פירות בעולם הזה והקרן קיימת לו לעוה"ב. והשתא דקי"ל לולב אין צריך אגד אי לא אתנהיה בהושענא מערב יו"ט [מ] מנח ליה ביום טוב ושפיר דמי [נ] וכי אגיד ליה ביום טוב אגיד ליה כאגודה של ירק דשזיר שתי קצוות של הוצא והדר נעיץ להו מלרע גבי הושענא א"כ דעביד להו מיענב*:

הגה"ה

*משמע מדבריו כשאוגדן מערב יום טוב אוגדן בקשר גמור ולא כאגודה של ירק דלאו אגודה היא וכן פרש"י. מא"ז: אגד לולב כתב רא"ש בצריך ב' קשרים זה על גבי זה דהיינו קשר הנאסר בשבת ויו"ט וראבי"ה [כתב] דנהגינן בלולב וגם בקשר של ציצית לקשור רק פעם א' וטוב מהעגל וכורכו סביב ומתוך כך מהודק יפה כאילו קשרו בשני ראשי האגד ב' פעמים. מרדכי (סי' תשמ"ה):

יג מתני' ערבה גזולה ויבשה פסולה של אשירה ושל עיר הנדחת פסולה נקטם ראשה נפרצו עליה והצפצפה פסולה כמושה או שנשרו מקצת עליה ושל בעל כשרה. האי נפרצו עליה דהדס וערבה פירוש שנפרצו ממקום חיבורן [ס] אף לפירוש ר"י שפירש שנפרץ דלולב היינו שנחלקו העלין במקום התיומת דהאי לא שייך גבי ערבה והדס ולפרש"י נפרצו דשלשתן שוה ושנה בסיפא נשרו מקצת עליה כשרה להשמיענן שנפרצו עליה היינו ברוב כדאיתא בתוספתא (פ"ב) ושנאו באחרונה וה"ה בכולהו וגבי פסולה נקט נפרצו משום דהוה ברוב וגבי מיעוטא שייך לשון נשרו וכ"ש לפי' ר"י ומשום דלגבי לולב שנה נפרצו שנה בכולן אע"פ שאין פירושן שוה: גמ' ת"ר ערבי נחל הגדילות על הנחל ד"א ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל תניא אידך ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל של בעל ושל הרים מנין ת"ל ערבי נחל מ"מ. [דף לד ע"א] אבא שאול אומר ערבי נחל שתים אחת ללולב ואחת למקדש ורבנן למקדש מנ"ל הלכתא גמירי לה וכתבו התוס' דאבא שאול ות"ק לית להו הא דדרשינן לקמן ערבי שתים אלא סברי כר"ע דאמר ערבה א' [ע] דשתי דרשות לא דרשי' מערבי כדמוכח הכא דלרבנן דדרשי מערבי לרבות של בעל ושל הרים צריכא למימר דהלכתא גמירי לה ואין הלכה כר"ע ודרשי' ערבי נחל שתים א"כ לא איתרבי של בעל ושל הרים א"כ צריך ליזהר שלא להביא ערבה אלא אותן שגדלים על נחלי מים ולא של הרים ולא של בעל ע"כ [פ] וכן משמע מדברי האלפסי שלא הביא הברייתא דשל בעל ושל הרים וקשה לי שלא ראיתי העולם נזהרים מזה [צ] וגם רש"י פי' ערבי נחל הגדלים על הנחל דמצוה להביא הגדלים על הנחל אבל בדיעבד כשרים של בעל ושל הרים דמרבינן להן מערבי נחל. מ"מ לא ראיתי לרבותי שהיו מצווין להביא ערבה הגדילה על הנחל וכ"ל לפרש דערבי נחל הגדילות על הנחל כלומר ממין הגדל על הנחל דהיינו ערבה שרובה

קרבן · נתנאל

נו. ושיעור שלשה טפחים קתני על האגודה הדס וערבה. רש"י: [ר] ואע"ג דמתני' קתני שלשה טפחים. ושיעור הזה קאי על אגודת הדס וערבה. יען על הרי"ף יש לתרץ דפסק כרבי יוחנן דאמר בעלמא הלכה כסתם משנה וכר"י קי"ל לגבי שמואל: [ש] דבאותן טפחים דאיירי שמואל איירי נמי ר"י. ותימה לי מאי ראיה זו דהא שמואל בעצמו ג' טפחים שלמים קאמר. אע"ג דס"ל ג' טפחים ומחלה סגי. מ"מ קאמר ג' טפחים ולא דק לחומרא. אבל לרבי יוחנן איכא למימר דדק ודוקא ג' טפחים ולא פחות: [ת] ובריי"תא דהמפלת נמי אין צריך שיהו כל הטפחים שוין. כלומר ומברייתא דהמפלת אין לך להביא ראיה דלא קי"ל כשמואל דהא לדידיה טפח קטן הוא והתם קחשיב ה' טפחים משמע דדומיא דאידך ע"ז מיירי א"ל שיהיו כל הטפחים שוין. דמ"מ כיון דאיכא שם טפח עליו חשיב לי' התם עם שאר טפחים. ועוד תירצו התוס' שם ז"ל א"נ טפח בלולב לא קאי אטפחים קטנים ולא קאי קטנים כ"א אטפחים של הדס. ורבינו שלא כתב תי' זה ש"מ דס"ל דאפילו לולב לא בעי אלא י"ב אצבעות ושלים כמ"ש המרדכי בשם רבינו יונה ואנה סימן עליו מי בעל דברים ר"ל שלולב הוא בעל דברים שמברכין עליו. ינגע אליהם ר"ת י"ב טפחים שלים: [א] ש"מ דאלולב קאי. דאי אהדס קאי הא אין לו אלא ראש א': [ב] כמו בדי נחטין גבי מציאה. והקשה בס' אליהו מזרחי על הסמ"ג שאינו מחוור מה שהביא ראיה לפי' בד קן מהאי דאלו מציאות. דהא בהדיא קאמר בגמרא מאי בדי שוכי ואמאי קרי ליה בד דכל דבר דתלו בי' מידי בד קרי לי' כי האי דתנן התם אפילו עלה א' בבד א' כשרה ועוד קשה דהא רבינו בתחלה פי' ע"ש שכל קן וקן עומד לבד מש"ה קרי לי' בד וא"כ תייתי ראיה מפרק אלו מציאות כהלו מטעם אחר קרי הקן בד ע"כ נ"ל להגיה וכל"ל וכמו בדי מחטין. כלומר דהתם קאמר דכל דבר דתלו בי' מידי קרו לי' בד. מש"ה גבי הדס. המקום שהקן קורא בד דבאותו מקום לחוד תולה בו הקן. ובין כל קן וקן הוא מקום חלוק שאין נמצא שם עלין. משא"כ בדי מחטין ובדי ערבה שבכל שבד תולה בהם מחטין ועלי ערבות. והרי פי' רבינו דקן נקרא בד. פירוש ראשון על שם שכל קן עומד לבד. ופי' השני דמקום הקן קורא בד ע"ש דבאותו מקום תלוין העלי הדס ובין כל קן וקן לא תלוי בהן שום עלה: [ג] דאין מציל מיד היבש אלא הלח וזהו ההדור. ר"ל אע"ג דקי"ל כמושין כשרין כדאיתא בברייתא דלעיל דף ל"א היינו דוקא שכל שיעור הדס כמוש אבל לא יפה כחו של כמוש להציל על היבש כשם שיפה כחו של לח: [ד] ואין לו לדקדק מדהזכיר התנא לחין. דלא תנא לחין אלא משום דתני יבשו. טפל באידך עלין נקט לחין: [ה] ויש אומרים ובלבד שתהא עבות בראשו כדאמרי' גבי יבשו רוב עלי' דבעינן שיהא בראש כל אחד ואחד. זהו לפרש"י ולפי' ה"ר ישעיה דטראני. אבל לפי מה שפי' בו רבינו אין מקום לראיה זו: [ו] ושאר המחברים כתבו בענין אחר. שלא המה הריטב"א ודעימי' שהביא הטור שאפילו אין בו כי אם פעם אחת ג' בחד קינא כשר: [ז] דא"כ נפרצו דהדס היינו נשרו וברייתא קתני נשרו רוב עליו כשר. ר"ל והאי קתני במתני' נפרצו עליו פסול. וע"ז השיב רבינו דבשלמא בברייתא נשתייר שעבות בכל שיעור הדס. משא"כ במתני' שנשרו רוב עבות של שיעור הדס מש"ה פסול: [ח] ונפרצו דמתני' היינו שנשרו רוב עבות של שיעור הדס ונשתייר המיעוט: פירוש שנשרו רוב עלין מכל קן דהיינו שלא נשאר רק עלה א' בקן בשיעור הדס דהיינו ג' טפחים נשר מכל קן ב' עלין כשיעור ז' גודלים. וכן פי' ר' ירוחם וב"י לחד פי' וב"ח והט"ז בסי' תרמ"ו ס"ק א' מייתו ראיה לזה. וגם אנכי אביא ראיה לזה הפי' דהא לפי' רבינו היינו שנתלשו מן השדרה וכבר כתב רבינו בדברי הראב"ד בסי' זה דהדס דומיא דלולב. ובלולב מביא רבינו לעיל תחלת סי' ג' דנפרצו עליו ברוב עליו איירי כדאיתא בתוספתא. מש"ה ה"ה בהדס איירי שנפרץ ההדס ברוב עליו שנשר מכל קן ב' עלין. ואין להקשות לפירוש רבינו ממאי קתני סתם במתני' נפרצו עליו דהיינו נשרו פסול היכי פסק יתני הא בעינן רוב שיעור הדס מכל קן וקן. די"ל דהא גם לפי' בעל העיטור צ"ל דנפרצו עליו איירי ברוב עליו כדתני בתוספתא. אף שאינו מפורש במתני' כמו כן אני אומר לפי' רבינו דמ"ל דנפרצו מכל קן נמצא דס"ל לרבינו שאם נשר עלה א' מכל קן וקן כשרה כדעת הרא"ה ולא כהר"ן. אלא שהב"י כתב אבל מלשון רבינו שכתב בשם הראב"ד נראה כפי' קמא ואפילו לא נשר מכל קן אלא עלה א' אע"פ שעדיין כשאר ב' עלין פסול. ע"כ. ואין אני רואה משמעות זה מדברי הראב"ד. אי תאמר מדקאמר ואם אין אלא הרוב עבות כשר מדנשרו מקצת עלין כשר ברובו ה"נ אי הוי מיעוט שאינו עבות כשר דלא גרע מנשרו ע"כ. ושאינו עבות בתולדתו היינו כשהמה שנים ולמד מן נשרו ש"מ דלא מכשרינן בנשרו כי אם עלה אחת ונשארו שנים. אי משום הא לא הוי' דמי לא עסקינן שאין עבות ולא נמצא בבד כי אם עלה [א'] לחוד. ולפיכך אין מדברי הראב"ד משמעות כלל. לכן אם נשרו מכל קן עלה א' אפילו רובו או כולה אין בהם פקפוק כלל. אך בהני הדסים יבשים שמובאים ממדינת איטליא ולא נמצא בהם רק שתי עלין בקן א' צריך לבדוק אם נשר מן רוב עלה א' פסול וכ"פ הט"ז בסי' הנ"ל: [ט] ולקמן נדקדק בו. סי' י"ד. ועי' בהר"ן במתני' דלקמן ר"י אומר ג' הדסים: [י] תנא אם עבר ולקטן כשר. בנוסחא שבב"ם דייק הא עבר ולקטו מאי ולא מייתי שברייתא היא. ממשמעות לשון רבינו אפילו אם לקטו ביו"ט כשר. והא דלא מפליג ה"מ בדאשחיר מאתמול דהוי דחוי מעיקרא. אבל אי אשחיר ביו"ט הוי נראה ונדחה אינו חוזר ונראה תי' הב"י משום דס"ל כסוגיא דזבחים פרק כל הפסולין כל מה שיש בידו לתקן אמרי' ביה חוזר ונראה. והכא נמי יש בידו לתקן. דלבתר דמסיק כאן במתניתין היכא דאית ליה הושענא אחריני רשאי ללקטן לאכילה בידו לתקן חשיב והתלמודא בתחלה דאמר היכא דאשחיר ביו"ט אינו חוזר ונראה אכתי לא אסיק אדעתיה טעמי' דיתיב רב אשי לר"א ברבי שמעון ועי' ב"ח ס"ק ו': [כ] גמר לקיחה לקיחה. עי' ריטב"א פ"ק דף י"א: [ל] הידור מצוה עד שליש. והתם מיבעי' לן שליש מלגיו או שליש מלבר ורב אלפס נקט לה שתומי כי היכי דליקקים לחומרא שליש מלבר דהכי וודאי טפי עדיף. ר"ן: [מ] מנח ליה ביו"ט ושפיר דמי. אבל למ"ד צריך אגד בעינן בלולב קשר גמור וזה אסור לקשור ביו"ט: [נ] וכי אגיד ליה ביו"ט אגיד ליה כאגודה של ירק. מ"מ דבחול אפילו לרבנן צריך לאגוד בקשר גמור. וכפרש"י ומרדכי בשם רא"ש וכ"פ בש"ע סי' תרנ"א: [ס] אף לפי' ר"י. עי' לעיל בפ' זה תחילת סי' ג' שם תמצא פי' רש"י ופי' ר"י: [ע] דשתי דרשות לא דרשינן מערבי כדמוכח הכא. וא"ת א"כ אמאי לא פריך ולאבא שאול של בעל ושל הרים מנ"ל. וי"ל דאבא שאול פליג אתנא דמתני'. וס"ל כתנא קמא דברייתא דאמרי ערבי נחל הגדלים על הנחל ולמעוטי של בעל ושל הרים: [פ] וכן משמע מדברי האלפסי שלא הביא הברייתא דשל בעל ושל הרים. דברי רבינו תמוהים מאד בזה. דאינו נראה שום משמעות. אדרבה מביא המתני' של בעל כשרה. גם אינו מתמעט בברייתא אלא צפצפה. ותו מייתי הך ת"ר איזוהי ערבה ואיזו היא צפצפה. וערבה הגדילה על ההרים נמי יש לה כל סימנים כאותם ערבה הגדילה על הנחל. וראיתי בריטב"א שהוכיח מברייתא זו. דאם נאמר דוקא כשגדלה על הנחל. א"כ כל הני סימנים למה לי הל"ל בקיצור איזהו ערבה הגדלה על הנחל ע"ש וזה ניתא דאתא למעוטי צפצפה אף שגדלה על המים וכ"ת בפ"ג כשצפצפה על המים מ"מ פסולה. אף שהתוס' אינם פוסקים כהך ברייתא. אבל האלפסי שמייתי הברייתא נהלכה לא די שאין משמעות ברי"ף אלא נהפוך הוא דיקא צפצפה פוסל הא של הרים ושל בעל מבמעות שלו שמכשיר וצ"ע: [צ] וגם רש"י פי' כו' דמרבנן להו מערבי נחל. אע"ג דרש"י לא בא אלא לפרש ולא לפסוק שום הוראה. מ"מ מאחר דגם רש"י הולך

בשיטה

דילה על הנחל למעוטי לפלפה הגדילה בהרים. ד"א ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל למעוטי לפלפה שעלה שלה עגול והאי תנא לא מצריך קרא לרבויי של בעל ושל הרים דבכלל ערבי נחל הן והכי סברי רבנן דלקמן דמצרכי שתי ערבות [ק] וכן משמע מתוך דברי הרמב"ם ז"ל (פ"ז מהל' לולב הל"ג) שכתב ערבי נחל האמורות בתורה אינו כל דבר הגדל על הנחל אלא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל עלה שלו משוך ופיהו חלק וקנה שלו אדום ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נקרא ערבי נחל ואפי' היה גדל במדבר או בהרים כשר ע"כ: ת"ר איזוהי ערבה ואיזו היא לפלפה ערבה קנה שלה אדום עלה שלה משוך ופיה חלק לפלפה קנה שלה לבן עלה שלה עגול ופיה דומה למגל והתניא דומה למגל כשר דומה למסר פסול אמר אביי כי תניא ההיא בחילפא גילא אמר אביי שמע מינה האי חילפא גילא כשר להושענא ואע"ג דאית ליה שם לווי: יד [דף לד ע"ב] מתני' רבי ישמעאל אומר שלשה הדסים ושתי ערבות ולולב אחד ואתרוג אחד ואפי' שנים קטומים ואחד אינו קטום ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומים ר"ע אומר כשם שאתרוג אחד ולולב אחד כך הדס אחד וערבה אחת: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון *והא דמכשיר בהדס קטום טפי מלולב וערבה פי' ה"ר ישעיה ז"ל משום דענפיו חופין את עליו [ר] ואין קטימתו נראית כל כך והראב"ד ז"ל ובעל המאור ז"ל [ש] חלקו בין נקטם ראשו לקטום דהכא [ת] ופירושם רחוק מן הדעת וכל הני שיעורי שלא לפחות מהם ·אבל להוסיף יכול ואין כאן משום בל תוסיף אפילו למ"ד לולב צריך אגד אלא אם כן מוסיף מין אחר כדמוכח סוף פ' ראוהו בית דין (דף כח:) והרמב"ם ז"ל כתב (פ"ז מהל' לולב הל' ז') אם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה אגודה גדולה מוסיף ונוי מצוה הוא אבל שאר המינים אין מוסיפין על מנינם ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסול ואפכא מסתברא דבהדס כתיב מנינא ענף עץ עבות ובערבה כתיב ערבי ומיעוט ערבי שתים אבל כל מה שמוסיף בכלל ערבי הוא. וחכמי פרובינצי"א הקשו עליו וחזר בו והכשיר הכל ונראה שגם באתרוג ולולב אין בהם משום בל תוסיף אע"ג דכתיב כפת ופרי עץ כיון שאינו מוסיף מין אחר והא דאמרי' לקמן (דף לה.) פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה היינו לענין חובת לקיחה כלומר אם באת להצריך שנים ושלשה כי היכי דמתכשר לקיחה פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים ובהדס שאינו עבות נחלקו הגדולים אם הוא מין הדס ויכול להוסיף ממנו לנוי [א] בה"ג כתב דהדס שוטה אפי' בהדי אסא אחריני פסול ור' נטרונאי כתב אם יוכל לעשות כולו מן העבות מצוה מן המובחר ואם אינו מוצא אלא שלשה הדסים עבות ממלא אותו הדס שוטה ושפיר דמי וכן כתב רבי פלטיא מן המקרא היה משמע דשני מינין הן דכתיב בעזרא ועלי הדס ועלי עץ עבות. ואמנם אנו רואין שגדלים בערוגה אחת ושוין במראה ובקומה זה יוצאין עליו עבות וזה אין יוצאין עליו עבות ואפילו שפסלו הכתוב למצות הדס מ"מ מין אחד הוא ואין כאן בל תוסיף מידי דהוה אסיב ועיקרא דדיקלא דאמר לקמן (דף לו:) דאוגדים בו את הלולב לרבי יהודה אבל לא במין אחר משום דסבר לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הוה ליה ה' מינים אבל סיב ועיקרא דדיקלא אין בו משום בל תוסיף משום דמינא דדיקלא הוא אע"פ שאינו כשר ללולב ומה שחלקו הכתוב לשנים לאו דשתי מינין ניהו אלא אמר להם עזרא שידקדקו ויחפשו להביא עבות למצות לולב ומעלי הדס יביאו הרבה לעשות סוכה (בגמרא לעיל דף יב.). [ב] תניא אמר רבי אליעזר יכול יאגדן כולן כאחד תמרת וכי נאמר וכפות והלא לא נאמר אלא כפות תמרים ומנין שמעכבין זה את זה ת"ל ולקחתם לקיחה תמה. [ג] תניא ד' מינין שבלולב אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן לא מצא אתרוג לא יביא פרים ולא רימון ולא דבר אחר ויש שרוצים לדקדק מכאן דאם לא מצא אתרוג כשר מברך בפסול מדנקט פרים ורמון דוקא ולא נקט פסול ואור"י דיש לדחות דנקיט פרים ורמון לרבותא אע"פ שהוא הדר ושלם אבל י"ל דשרי כמו לולב פסול לרבנן דשרי בשעת הדחק דתניא בכולן כמוסים כשרים יבשים פסולים ר' יהודה אומר אף יבשים כשרים אמר רבי יהודה מעשה בבני כרכים שהיו מורישים את לולביהם לבניהם אמרו לו אין שעת הדחק ראיה מכאן משמע שבשעת הדחק יוצאין אפילו בפסול *וכן כתב הר' ישעיה דטראני וכן כתב הראב"ד ז"ל ושוב חזר בו ואומר דבין בשעת הדחק ובין שלא בשעת הדחק אין יוצאין ביבש כלל דכל היכא דקתני פסול דמשמע אפילו דיעבד אפילו במקום הדחק לא יצא בו דאיך יתכן זה להיות שבמקום הדחק יוצאין בו ומברכין עליו לכתחלה ושלא במקום הדחק אפי' דיעבד לא יצא וסברא הוא [ד] כי היבש מת הוא וכמה שנכרת שיעורו ואינו ואין מברכין עליו אלא שנוטלין אותו בידים בשעת הדחק כדי שלא תשתכח מהן תורת לולב ואתרוג וזהו שאומר אין שעת הדחק ראיה כלומר שלא עשו כן אלא כדי שלא תשתכח מהן תורת לולב וכמו שאמרנו ביבשים שנוטלין אותו לזכרון בעלמא שלא תשתכח וכו' ה"ה במקום שיש לו לולב ואין לו אתרוג אע"פ שמעכבין זה את זה ואין מברכין על הלולב בלא אתרוג אפ"ה מצוה ליטול את הלולב לבדו בלא אתרוג לזכרון בעלמא כדי שלא תשתכח תורת לולב כדאמרינן לא מצא אתרוג וכו' ואמרי' פשיטא מהו דתימא כי היכי דלא תשתכח מצות אתרוג קמ"ל זימנין דנפיק מיניה חורבה דכי איתיה לאתרוג נמי שביק ליה ומייתי להנך שמע מינה היכא דליכא למיחש לחורבה כי הכא צריך למינקט כי היכי דלא לישתכח מצות לולב ועוד מדקאמר נייתי כי היכי דלא לישתכח מצות אתרוג ואי לא נקיט לולב אמאי מייתי פרים שלא תשתכח תורת אתרוג וכי חמור תורת אתרוג מתורת לולב אלא ש"מ דנקיט לולב אע"פ שאין אתרוג וסלקא דעתך אמינא לינקוט בהדיה פרים או רמון לזכרון דהאי אתרוג קמ"ל דמוטב ליטול הלולב ולא ליטול עמו מין אחר במקום אתרוג משום דנפיק מיניה חורבה ואם תאמר בלולב נמי נפיק חורבה מיניה דזימנין הוה ליה תרווייהו ובעי למיפק בלולב לחודיה ולא היא דארבעה מינין שבלולב מפרשי באורייתא ולא אתא למיטעי אבל אתרוג לא אתפרש בהדיא וקסבר אינים דפרים או רימון פרי עץ הדר הוא וכן יבשים ללחים ליכא למיגזר משום חורבה דהיכא דאיכא לחין לא שבקי לחין ועבדי יבשים ע"כ. ומלשון אין שעת הדחק ראיה אינו מורה על פי' זה דרבי יהודה הביא ראיה לדבריו דאמר יבשים כשרים ומברכין עליהם מבני ·כרכים שהיו מברכין על היבשים ואמרו לו חכמים אין שעת הדחק ראיה שאין ללמוד שלא בשעת הדחק משעת הדחק אבל מודו רבנן דבמקום הדחק היו מברכין דאם לא כן יאמרו לו בשעת הדחק נמי לא היו מברכין [ה] אלא כל הני פסולי מסרן הכתוב לחכמים [ו] והם אמרו שלא בשעת הדחק אפילו בדיעבד לא יצא כדי שיזהרו ישראל במצות אבל במקום הדחק הכשירום כיון שאי אפשר בענין אחר מברכין עליהן. בפ' הקומץ רבה (דף כז.) ארבעה מינין שבלולב מעכבין זה את זה ואמר רב חנן בר רבא לא שנו אלא שאין לו *אבל יש לו אין מעכבין ואע"ג דנטל כל חד וחד לחודיה נפיק ידי חובתיה דקי"ל לולב אין צריך אגד וכן פירש בה"ג ולא נהירא לר"ת דכיון דכולן מצוה אחת לא מיתכשר שיועילו בזה אחר זה והגיה בספרים לא שנו דמעכבין משום תמה אלא שאין לו אבל יש לו תמה היא אע"פ שלא חברם באגודה אחת כרבנן דלא דרשי לקיחה לקיחה ולא נהירא לי גירסתו ופירושו דאם לא בא להשמיענו רב חנן בר רבא אלא דהלכה כרבנן דלולב אין צריך אגד לימא הלכה כרבנן ועוד למה לי כלל ממילא ידענא דהלכתא כרבים אלא אתא לאשמעינן דכיון שמונחין כל ארבעתן לפניו שמברך ונוטלן זה אחר זה [ז] ומסתבר שמגביה הלולב תחלה שמזכירים אותו בברכה: טו מתני' אתרוג הגזול והיבש פסול של אשירה ושל עיר הנדחת פסול של ערלה פסול ושל תרומה טמאה פסול ושל טהורה לא יטול ואם נטל כשר ושל דמאי ב"ש פוסלין [א] וב"ה מכשירין *אית ספרים דגרסי אמתניתין של אשירה ושל עיר הנדחת פסול משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה משום דס"ל דלא שייך למיפסל משום דמיכתת שיעוריה משום דלא אשכחן שיעור מפורש באתרוג והא דאמרי' כאגוז כביצה לאו משום שיעור הוא אלא כדמפרש טעמא (לעיל דף לא:) [ח] משום דלא גמר פירא הוא ולא נהירא לר"י דא"כ אמאי איצטריך לפרש טעמא דאשירה ועיר הנדחת [ט] גבי לולב משום דמיכתת שיעוריה תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה ועוד אמאי שריא באשרה דנכרי דיעבד דהא משום מצוה הבאה בעבירה פסלינן בדיעבד אלא ודאי לא מיקרי מצוה הבאה בעבירה אלא דומיא [ב] דגזל דמחמת עבירה הוא דגזל באותה המצוה שיוצא בה [י] אבל הני לא נפיק בהו מחמת העבירה שנעשית ובאתרוג שייך שפיר שיעורא משום דבעינן דמינכר לקיחה ומהאי טעמא פסלינן פלפלין וכיון דמיכתת שיעוריה הוי כאילו נשחק כולו והוי כאילו לא מנכר לקיחה: [דף לה ע"א] גמ' ת"ר פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה ואיזה זה הוי אומר זה אתרוג ואימא פלפלים לא אפשר היכי ליעביד לנקט חדא לא מינכרא לקיחה לנקט תרי תלת פרי אחד אמר רחמנא ולא ב' וג' פירות הלכך לא אפשר: מתני' עלתה חזזית על רובו ניטלה פיטמתו נקלף נסדק ניקב חסר כל שהוא פסול עלתה חזזית על מיעוטו ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר אתרוג הכושי פסול הירוק ככרתי רבי מאיר מכשיר ורבי יהודה

הגה"ה

*ופסק ר' אליעזר בר נתן כר"ע דאי עביד נמי חד ולא קטים כשר ואמר מורי ראבי"ה דנראין דבריו מדפריך לדרוש להו כר"ע וכו'. וכמדומה אני שכך ראיתי בצרפת עושין אבל יש שנוהגין שעושין ענין אחר פארות של ערבה כמנין לולב בגי' שזהו ס"ח וג' כנגד אתרוג ולולב והדס הרי ע"א כנגד סנהדרי גדולה וכן מנהג בישיבה. מא"ז:

הגה"ה

*וכן כתב בא"ז אם אינו יכול למצוא לולב או אתרוג כשר יכול לברך על אתרוג שניקב או שיש בו פסול אחר משום כיון דלא איתמר בהדיא הלכה כרבנן כדאי הוא רבי יהודה לסמוך עליו בשעת הדחק דמכשיר בלולב ואתרוג יבש דלא בעי הדר וכיון שהתרנו ביבש שפסול אף ביו"ט שני ה"ה בשאר פסולין בשעת הדחק. מא"ז:

הגה"ה

*ודוקא ביו"ט ראשון אבל ביום טוב שני אין מעכב ואפילו אין לו אתרוג יטול שאר מינין ויברך שהרי דרשינן ולקחתם לקיחה תמה למעוטי חסר ודרשינן נמי לארבעה מינין שמעכבין זה את זה הלכך כי היכי דלקיחה תמה פוסל אתרוג חסר דוקא ביו"ט ראשון ה"נ לקיחה תמה שמעכב בארבעת מינין דוקא ביו"ט ראשון וכן הלכה. מא"ז:

הגה"ה

*של מעשר שני אמרינן בירושלמי דלא יטול ואם נטל כשר. מא"ז:

הגהות הב"ח א וב"ה מכשירין של מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר אית ספרים כצ"ל והגה"ה המתחיל של מע"ש נמחק לגמרי: ב דומיא דגזל דמחמת עבירה הגזל בא: המצוה שיוצא וכו' שנעשית בה ובאתרוג:

קרבן נתנאל

כביצה זו לפרש דשל בעל ושל הרים איכא בכלל ערבי נחל. אם לא מריבוי דערבי ממילא למאי דקי"ל כרבנן דמצרכי שתי ערבות דדרשי ערבי שתים א"כ לא איתרבי של בעל ושל הרים ופסולין אף דיעבד. אלא דיש לבעל דין לחלוק ולומר דלרש"י ס"ל דאף דמשמעות הסוגיא דלא דרשי שתי דרשות מערבי. מ"מ נוכל לומר דאף דת"ק דאבא שאול דרשי מערבי לרבות של בעל ושל הרים. שתי ערבות מנלן דלאו ממילא שמעינן דערבי לשון רבים ולאו דרשה מקרי. וא"כ מש"ה אין העולם נזהרין מזה. ע"ז השיב רבינו בתשובה אחרת אף את"ל כן מ"מ אי אתה מודה לי דלפרש"י מצוה להביא מן הגדלים על המים ולא ראיתי מרבותי שהיו מצווין לכתחילה להביא מן הגדלים על המים עם שרבותי מדקדקין במצות היו: [ק] וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל. דלא מצריך קרא לרבוי של בעל ושל הרים דבכלל ערבי נחל הן. ואינו מחוור דמנא ליה לפרושי מלתא דהרמב"ם הכי. אימא משום ריבויא דערבי דקתני בברייתא ר"ל ערבי נחל מ"מ שפירושו מריבוי דערבי לשון רבים. רא"מ. ותי' הב"י דהא הרמב"ם פסק כרבנן שתי ערבות מקרא דערבי. א"כ א"א לומר דדרשי ביה לרבויי של בעל ושל הרים ושתי ערבות לפום סוגיא לא דרשינן ביה ובס' ל"מ הקשה עליו דהרב לא השיג על רבינו אלא מנין הוציא מדברי הרמב"ם וזה ההכרח אינו אלא בדברי הגמרא עצמה. ולא אוכל לכוין דעתו דהא בגמרא אין לן למימר דת"ק דאבא שאול ס"ל כר"ע דסגי בערבה אחת כמ"ש תוס' ויש עוד תי' על קושיות הל"מ בב"א ע"ש: [ר] ואין קטימתו נראית כל כך. ולפי זה אדחי ליה סתם מתני' דלעיל דקתני גבי הדס נקטם ראשו פסול. גם סך שמעתתא דף ל"ג דשקלינן וטרינן בנקטם ראשו ועלתה בו תמרה וכמ"ש רבינו בס"ס י' ע"ש: [ש] חלקו בין נקטם ראשו לקטום דהכא. דקטומים דמתני' דהכא היינו שדרך ענפי הדס שיוצאין מצדיהן בדין ופארות והן מפסיקין בקני ההדס דלא הוי מלמטה בחד קינא וצריך לקטום אותם משם ולאחר שקוטם אותם מהם נקראים הבדין קטומין ומאן דפסיל סבר דהפסק הוי ולא הוי הדר ור"ע סבר דלא הוי הפסקה והדר הוא והשתא אתי שפיר דקי"ל כסתם מתני' דלעיל דנקטם ראשו פסול דומיא דשאר מינין. ואתיא כהלכתא כולה שמעתין דשקלינן וטרינן בעלתה בו תמרה. ולדיעה זו צריכין לקטום אותן הפארות והבדין שמפסיקין בקני ההדס. אך רבינו דוחה פירושם בשתי ידים וע"ז אנו סומכין שאין נזהרין לקטום אותם: [ת] ופירושם רחוק מן הדעת. דא"כ לא ליפתמיט תנא בשום דוכתא למיתני אם יש לו פארות ובדין פסול דקתני גבי הדס אם ענביו מרובים מעליו פסול ואם מיעטן כשר: [א] בה"ג כתב דהדס שוטה אפי' בהדי הדס אחרינא פסול דס"ל דשני מינין הן ועובר על בל תוסיף שמעתי מקשין מהא דאמרי' לקמן דף ל"ז ור"י סבר הני לדפנות עלי הדס (זהו הדס שוטה) ועלי תמרים ועלי עץ עבות לסכך. ולר"י אין מסככין אלא בארבעה מינים שבלולב ש"מ דמין א' הוא עם עץ עבות. ונראה לי עם מה שכתבו תוס' שם והביאו עלי זית ר"י הוי מוקי ליה לדפנות ש"מ דלא היה לתוס' בגירסתם בגמ' ור"י סבר הני לדפנות א"כ המו כן לא היה לבעל ה"ג גירסא זו ומעתה נוכל לומר דלר"י מפרשינן לקרא עלי עץ זית ועלי עץ שמן ועלי הדס לדפנות ועלי תמרים ועלי עץ עבות לסכך. ואין להקשות על בה"ג דהא מדר"י נשמע לרבנן דאם הוסיף מין אחר לנוי אין בו משום בל תוסיף כמ"ש רבינו בפ' זה סי' כ"ד ע"ש. די"ל דס"ל לחלק דשאני איגוד דר"י שלא היה דרך גדילתו משא"כ כשהוסיף לנוי דרך גדילתו: [ב] תניא אמר ר"א יכול יאגדן · הגי' זה נכונה וזהו כגי' הרי"ף ודלא כגי' שלפנינו אמר לו ר"א דתה שייך שאלה זו בדר"ע: [ג] תניא ד' מינין שבלולב אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן. ובגמרא פריך אין מוסיפין פשיטא ולגי' שלפנינו כשם שאין פוחתין כך אין מוסיפין ניחא אבל לגי' רי"ף ורבינו אמאי לא פריך אאין פוחתין פשיטא וי"ל דקמ"ל דד' מינים מעכבין זה את זה כדאמר בהקומץ. אבל אין מוסיפין מאי איריא גבי לולב בכל המצות אין רשאי להוסיף שעובר על בל תוסיף: [ד] כי היבש כמת הוא. עיין בפ' זה סי' א': [ה] אלא כל הני פסולי מסרן הכתוב לחכמים. דהא כתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ולא שאר ימים וכתיב ציון דורש אין לה מכלל דבעי דרישה כדאמר לקמן דף מ"א ועבדינן זכר למקדש כל שבעה. ובגין דלא פסלינן איזה פסולים כל שבעה וקצת פסולים מכשירינן כמ"ש רבינו לעיל סי' ג'. וזה נמסרו לחכמים כגון בהדר משום הדור מצוה אמרו חכמים שיפסול כל שבעה · וזה לא אמרו אלא שלא בשעת הדחק אבל בשעת הדחק הם אמרו שיברך על יבש כי בענין זה כיון דלא אפשר לא עשאו זכר למקדש לענין אותו פסול. ודלא כשו"ת חכם צבי סי' פ' שהשיג על רבינו בזה וז"ל ובעיני יפלא דלא אמרי' הכי אלא בשני כתובים המכחישין זה את זה כאותה דפ' אין דורשין באיסור מלאכה של חוה"מ · ומה דעתו שרבינו לא ידע מזה אשר כל מצפוני ש"ס גלוי לפניו ואת מי אין כמו אלה. וכאוי להעריך שיהיה דברי חכמים הראשונים קיימים. ותו מה שפוסק שמה לברך ביו"ט ראשון באתרוג שניטל עוקצו עי' לקמן סי' מ"ז מ"ש בזה: [ו] והם אמרו וכו' אבל במקום הדחק הכשירוהו. וא"ת תינח כל שבעה שהמה מדרבנן יו"ט ראשון מאי איכא למימר שהוא מדאורייתא. וי"ל דהה"נ ביום ראשון אין מברכין. ובני כרכים מורישים לולבים על יו"ט שני על שעת הדחק ור' יהודה נמי לא מייתי ראי' אלא מיו"ט שני דלרבנן הדר פסול כל שבעה. א"כ כיון דביו"ט שני מברכין ה"נ מברכין ביו"ט ראשון נמי מדרבנן אף שמדאורייתא פסול כמ"ש בשו"ת חכם צבי סי' פ': [ז] ומסתבר שמגביה הלולב תחילה שמזכירים אותו בברכה · וכן ברוקח סי' ר"כ וזהו שלא כדעת מטה משה ושל"ה שהביא מ"א בסי' תרנ"א ס"ק ח' שיטול האתרוג בתחלה ע"ש: [ח] משום דלא גמר פירא הוא. וה"ה לאידך טעמא משום הדר דהא של אשירה יש בו הדר וגמר פירא: [ט] גבי לולב משום דמיכתת שיעורי' תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה. וליכא למימר דניחא למימר הך טעמא כדי לפסול אפילו ביו"ט שני. דהא מסיק רבינו לעיל סי' ג' דמשום מצוה הבאה בעבירה אפילו במילי דרבנן פסול. אך יש לדחות דהך דמצוה הבאה בעבירה יליף מדברי הקבלה והבאתם גזול ואת הפסח ומפי ניחא ליה למיהב טעמא שפסול מדאורייתא גבי לולב: [י] אבל הני לא נפיק בהו מחמת העבירה שנעשית. וכ"כ התוס' לעיל דף ל'. ובא"ח סי' י"א סעיף ח' [illegible] נטוע כשר לציצית וכתב עלה הט"ז ואין כאן מצוה הבאה בעבירה שהרי הוא לא עשה העבירה ע"כ. משמע הא הוא עצמו השתחוה לפשתן אסור לציציתו. ואישתמיטתי' דברי תוס' ורבינו הכא דלא חשיב מצוה הבאה

פוסל. עלתה חזזית פרש"י כמין אבעבועות והוא שיש בהן ממש שמקומו ניכר במשמוש שהוא גבוה משאר האתרוג ובירושל' (הל' ו) מסיק עליה רבי יצחק בר נחמן בשם שמואל כל הפסולים אינם פוסלין אלא ביום טוב ראשון בלבד תמן אמרי' רובו נלד א' חוטמו כרובו. הא דאמרי' רובו מלד אחד [כ] י"ל כגמ' דידן דהיינו במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות אפי' מיעוטו פסול ולא כדברי המפרשים דברובו של לד אחד מיפסיל כיון דמתני' בסתמא קתני רובו של אתרוג קאמר.[ל] ונראה שהירושלמי סובר שהחזזית חשוב כחסר ולכך לא מיפסיל אלא ביו"ט ראשון ולא מיסתבר כלל דאי טעמא משום חסר מאי נ"מ בין רובו למיעוטו בחוטמו אלא ודאי משום הדר הוא ומיפסיל בכל הימים או שמא הירושלמי פליג אגמרא דידן [מ] וסבר דאפילו בהדר לא מיפסיל אלא ביו"ט ראשון:

טז [דף לה ע"ב] **גמ'** [נ] ניטלה פיטמתו תניא רבי יצחק בן אלעזר אומר ניטלה בוכנתו פירש רש"י בשם רבינו יעקב ברבי יקר פיטמתו [ס] ראש האתרוג כמו פטמא של רימון ועוקצו זנבו ורבי יצחק בר אלעזר היה שונה במתני' במקום פטמתו בוכנתו לפי שהוא חד ועשוי כעין בוכנא ובשם רבינו יצחק הלוי פירש פטמא ועוקצו שניהם בזנב עוקצו שניטל מן העץ מה שהוא חוץ לגומא שבאתרוג כשר פיטמתו שנתלש העוקץ מתוך האתרוג וחסרו לפיכך פסול והיינו דתני רבי יצחק בוכנתו מה שנכנס לתוך האתרוג כבוכנא הנכנס לתוך העץ ומכה באסיתא ועתה לפי' קמא אין פסול בעוקץ כלל אפילו נתלש העוקץ ונשאר מקומו כמו גומא לפי שלא נחסר מגוף האתרוג כלום מידי דהוה אנקלף דלא מיקרי חסר דאין הקליפה מכלל האתרוג* ולפרושא בתרא אין פסול בפטמתו שבראש האתרוג לפי שאינו מכלל האתרוג ופרש"י דליסנא קמא עיקר דלא מלינו בשום מקום עוקץ לגבי פטמא ורבינו תם הומר דמלינו עוקץ ופטמא במקום אחד

הגה"ה

*ובלבד שניטל זנבו באותו לד שלא נחסר מגוף האתרוג אבל אם נחסר התם ודאי פסול ואי ליכא אחרינא אפילו ניקב נקב מפולש כשר ובלבד שלא יהא חסר אלא משהו ובלבד שלא מצא אחר לקנות אבל אם מצא אחר הדר סימנו וסמך על זה ולא קנאו אסור לכתחלה. מא"ז:

בסוף עולא דופן (דף מז.) גבי סימני בגרות דתנן משתשחיר הפטמא רבי יוסי אומר כדי שיהא נותן ידו על העוקץ והוא שוקע ושוהה לחזור ועוקץ הוא חודו של דד שמכניס התינוק לתוך פיו ופיטמא הוא הבשר שתחת העוקץ שמשחיר סביב וקלת היה נראה מדמזכיר גבי אתרוג פיטמתו ועוקצו וחוטמו וכן מזכיר נמי התם גבי דדי אשה משמע שסלשתן במקום אחד מלד ראש של אתרוג שיולא מתוך חודו של אתרוג כמין עוקץ בולט וקשה כעץ וניטלה פיטמתו היינו בוכנתו כלומר שניטל אותו העוקץ ממקום חיבורו ונשאר כמין גומא בראש האתרוג [ע] ולהך פירושא אין פסול בזנב האתרוג ובערוך פירש בשם ר"ח נטלה פיטמתו נראין הדברים שהוא דד והוא החוטם כמין פיטמתו של דד כדתנן פטמא של רימון. וניטלה בוכנתו היינו קלה העץ הניתן באתרוג כאותו דחולין (דף מב:) [פ] אהאי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ומשמע מתוך פירושו דפטמתו ובוכנתו תרי ענייני נינהו זה בראשו וזה בעוקצו [צ] ולא בא רבי יצחק לפרש אלא להוסיף על המשנה וכ"כ הרב אלפס והרמב"ם ז"ל (פ"ח מהל' לולב ה"ז) וכן נהגינן [ק] ליפסל בשניהם כשהיה פטמא בראש האתרוג וניטלה אבל יש אתרוג שלא היתה בו פטמא מעולם ואינו נפסל בכך [ר] וכן אם ניטל העוקץ ולא נשאר ממנו כלל באתרוג פסול אבל אם נשאר בו כל דהו כשר:

יז נקלף אמר רבא האי אתרוגא דאיגליד כי אהינא סומקא כשר פירוש שלאחר שניטלה הקליפה הוא מאדים כתמרה אדומה וכן כל פירות הנקלפין מאדימים ומיירי שלא ניטל אלא הקליפה האדומה ולא ניטל מן הלבן עמה כלום דא"כ הוה ליה חסר. והתנן נקלף פסול (דף לו.) לא קשיא הא בכולה הא במקצתה פרש"י במקצתה פסולה דהוה ליה מנומר ור"ח פירש איפכא בכולה פסולה דהא לטרפה מדמינן ליה וגבי טריפה אמרינן הגלודה טריפה ואם נשתייר בה כסלע כשרה וכן כתב הראב"ד ז"ל ועוד כתב דוקא שנקלף במקום אחד אבל אם נקלף בשנים ושלשה מקומות [ש] אפיל' במיעוטו נמי פסול משום דה"ל כמנומר כי מקום הנקלף אין מראהו דומה לשאינו נקלף ואם היו מראיו שוין כשר ויש אומרים שאע"פ שנקלף בשנים ושלשה מקומות ואין מראיו שוין כשר לפי שאינו דומה לחזזית כי החזזית אינו ממראה האתרוג אבל נקלף אף על פי שאין מראיהן שוין מכל מקום כולן ממראה אתרוג הם ולא אמרו מנומר פסול אלא כשהוא משתנה לחברבורות כמין מראות אחרות כמו חזזית והלבן והכושי שהוא פסול אבל אם נשתנה מקום הקלוף למראה פסול זהו ודאי כמנומר. ובחוטמו אפילו במשהו

הגהות הב"ח א כאותו דחולין האי בוכנא דאטמא: ב יכול להעביר בו מחט וכו חוט:

פסול דומיא דחזזית [ת] והא דאמרינן בכולו פסול לאו דוקא כולו אלא אפילו רובו דדמי לחזזית דפסול ברובא ע"ב [א] ומיירי שנשתנה למראה פסול אבל אם נשתנה למראהו כשר אפילו אם לא נשתייר בו אלא כסלע כשר:

יח והחזזית שעלתה על רובו או על מיעוטו בשנים ושלשה מקומות או מנומר יראה שיש לו תקנה על ידי קליפה [ב] אם יהיה מראה הקילוף כמראה אתרוג כשר וזהו פסול שחוזר להכשירו: ניקב תני עולא בר חיננא ניקב נקב מפולש במשהו נקב שאינו מפולש בכאיסר ואפילו לא חסר כלום [ג] ואסיפא קאי וכן מוכח בירושלמי (הל' ו) דגרס התם ניקב ולא פילש מבפנים כשר כי הא דתנן ניקב ולא חסר כל שהוא כשר מיהו לשון הירושלמי משמע דאע"פ שאינו מפולש מעבר לעבר אלא לחלל הוי מפולש מדקאמר ולא פילש מבפנים הא פילש מבפנים פסול אע"פ שאינו מפולש משני לדדין וכן פי' ר"י אם ניקב עד חדרי הזרע שהגרעין בתוכו פסול אע"פ שלא חיסר כלום והא דבעי נקב מפולש היינו שלא כנגד החדרים ונקב עד החדר בכלל מפולש הוא וכן מסתבר דפסולי אתרוג לטריפות מדמינן להו כדקאמר בגמרא אי נקלף הגינא דתנן נקלף פסול כי היכי דגלודה טריפה אי נסדק הגינא דתנן נסדק פסול כי היכי דנסדקה הגרגרת לכל אורכה ולא נשאר בה חוליא למעלה וחוליא למטה טריפה הכי נמי באתרוג אם נסדק לכל אורכו פסול והא דפריך אם ניקב תנינא לא הוי פירושא כי הנך דהא באתרוג ניקב ולא חסר כשר והתם ניקב קרום של מוח או של ריאה טריפה אלא הכי פירושו תנינא דכשר הכא והתם טריפה ואל התמה מאי שנא מבאר טריפות שפסול באתרוג דשאני התם דהקרום לחודיה קאי והטריפות תלוי בנקיבת הקרום והרי ניקב כולו אבל הכא כוליה אתרוגא חיבור הוא ודמי לניקב הלב ולא לבית חללו [ד] אבל אם ניקב עד חדרי הזרע ודאי טריפה דאותם חדרים במקום סימפוני הריאה קאי כדמוכח שמעתא דמדמי ליה הש"ס לריאה שנשפכה כקיתון אבל בהלכות גדולות כתב מפולש כדי שיראה הנקב מלד זה ללד זה אבל מלד אחד אפילו ניקב לחלל לא הוי מפולש וכשר והירושלמי כתב הראב"ד ז"ל שיש לפרש דהכי קאמר דאע"פ שהוא נקוב מכאן ומכאן אם לא פילש מבפנים כדי שיראה הנקב מלד זה ללד זה כשר שלא האמר מעיו של אתרוג כמנוקבין הן ואפשר שסובר בעל ההלכות דהך בעיה דבעי הש"ס אי מדמינן אתרוג שנמוח בפנים וקיימי חדרי הזרע לריאה שנשפכה כקיתון ולא איפשטא אזלינן לקולא ולהכי קאמר ניקב לאותן חדרים לא הוי כמפולש וכן משמע שהרב אלפסי סובר דאזלינן בהך בעיא לקולא דהני פסולי אין עיקרן אלא דברי סופרים [ה] ולהכי לא הביא זאת הבעיא:

יט עלתה חזזית על מיעוטו כשר אמר רב חסדא אמר רב לא שנו אלא במקום אחד אבל [ו] בשנים ושלשה מקומות [ז] הוה ליה כמנומר ופסול כתב הראב"ד ז"ל נ"ל שנתפזר הנימור ברובו של האתרוג אע"פ שהחברבורות עלמן מיעוט הן אבל במיעוטו כגון שאינו אלא בלד אחד של האתרוג כשר ולפי זה הא דתניא מנומר פסול היינו שפשט הנימור ברוב האתרוג וגבול ושיעור טוב הוא דלא מיסתבר למימר שאם היו באתרוג כמין שני טפין ושלש של נימור כל דהו זה בלד זה שיפסול בכך אבל אין הלשון מורה על פירושו דמשמע דשנים ושלשה מקומות דומיא דמקום אחד מה מקום אחד במיעוטו אף בשנים ושלשה מקומות במיעוטו אם לא שנאמר דבהכי דמי ליה שהחברבורות של שלש מקומות הן מיעוט האתרוג כמו במקום אחד אבל פיזור הנימור הוא ברוב האתרוג:

כ אמר רבא ובחוטמו אפילו כל דהו פסול פירש רש"י בשופי גובהו שמשפע משם ויורד ללד ראשו שנראה שם לעינים יותר משאר מקומות שבאותו שופי אדם נותן עיניו משמע מתוך פרש"י שאין כל השיפוע עד הפיטמא נקרא חוטם אלא שופי גובהו שממנו משפע ויורד אבל מדהזכיר הרב אלפסי ז"ל ור"ח ז"ל [ח] החוטם אצל הפיטמא משמע שהשיפוע קרוי חוטם וכן עמא דבר שמשופי גובהו עד הפיטמא פוסלין חזזית כל דהו וה"ה יבשות וכל הפסולים משום הדר וי"בשות האתרוג דימה הראב"ד ז"ל לבשר חי כי הליחות לפירי כמו הדם לבשר חי שכל זמן שהוא מוליא ליחה או בסחיטתן או מדוחק חתיכת הסכין [נקרא לח] וכשתכלה הליחה שבו שאינו מוליא שום ליחה הרי כבשר מת שמוקבין הוהו ואינו מוליא טיפת דם אלא שהבדיקה שלו. קשה לפי שאי אפשר לסוחטו ולא לחתכו אבל מכיון שאמרו נקב שאין בו חסרון כשר [ט] יכול להעביר בו מחט [י] וכן חוט ואם יש בו ליחות יראה בחוט ואין ליתן לו סימן של יבשות הלולב שכתבתי לעיל (סימן א) הלבנת פנים לפי שהאתרוג אינו מלבין כשיבש אלא הוא מתאדם ופניו מתכרכמות לפיכך הסימן הנכון הוא בליחות:

קרבן נתנאל

שבאה בעבירה כיון דלא נפיק בה מחמת עבירה שנעשית: [כ] י"ל כגמרא דידן. לקמן סי' י"ח: [ל] ונראה שהירושלמי סובר שהחזזית חשוב כחסר. ודקאמר כל הפסולין אינן פוסלין אלא ביו"ט ראשון היינו מחזזית ואילך: [מ] וסבר דאפי' בהדר לא מיפסל אלא ביו"ט ראשון. ודקאמר כל הפסולין קאי נמי לפ"ז אפילו אגזול ויבש ועי' בתוס' דף כ"ט ד"ה קא פסיק: [נ] נ טלה פטמתו. פסול ובשו"ת בית יעקב מכשיר אם נתחב הפיטום ע"י מחט. וליתא כמו שהשיג עליו בשו"ת שבות יעקב סי' נ"ה. אבל אם הפיטום מחובר קלת מכשיר שם ומביא ראיה נכונה ע"ש: [ס] ראש האתרוג כמו פטמא של רימון. לענין אם ניטל שושנתא של פיטמא אם לפסול לחד מהני פירושים עי' ב"ח סי' תרמ"ח: [ע] ולהך פירושא אין פסול בזנב האתרוג. וגם אין פסול אם ניטל כל הפטמא בלי גומא: [פ] ה"ג האי בוכנתא דשף מדוכתיה. עי' בתוס' שכן היה גרסת הערוך: [צ] ולא בא רבי יצחק לפרש אלא להוסיף על המשנה. דלונו שהיה שונה במתני' ניטל בוכנתו או פטמתו פסול. ובזה נסתלק קושיות הר"ן והריטב"א לפי' ר"ת הנ"ל תנא רבי יצחק ניטל בוכנתו פסול ע"כ: [ק] ליפסל בשניהם כשהיה פטמא בראש האתרוג וניטלה. בניטלה הפטמא יש שני טעמים משום חסר וה"ס והר"א מפראג פסלי משום דלא הוי הדר ולדידהו פסול זה כל ז'. ועתה בא ורא' לר"ת ז"ל דפוסל משום חסר שכתב וניטלה פיטמתו היינו בוכנתו כלומר שניטל אותו העוקץ ממקום חיבורו ונשאר כמין גומא בראש האתרוג. משמע דוקא כמין גומא פסול ולא יותר. ולר"ת ולרי"ף ורמב"ם ז"ל דס"ל משום חסר דהא לדידהו ז"ל דרבי יצחק היה שונה במשנה ניטל בוכנתו ופיטמתו פסול כדכתיבנא ובוכנתו פסול משום חסר ופסול א' כולל בוכנא ופיטמא מ"מ דתרווייהו משום חסר אך לפי' ה"ר יעקב בן יקר א"ל דס"ל משום הדר דהא קאמר ור"י בן אלעזר היה שונה במשנה במקום פטמתו בוכנתו לפי שהוא חד ועשוי כמין בוכנא. ונאיד מפי' ר"ת שנקרא בוכנא ע"ש שניטלה ממקום חיבורו כמין בוכנא בנשאר גומא בראש האתרוג. אך קשה לפ"ז אחר שבירר רבינו החילוקי דינים שיש לכל הני פרושים ה"ל למכתב נמי הך נ"מ דלר' יעקב ניטל פיטמא פסול כל ז' ולר"ת ניטל פיטמתו אינו פסול אלא יו"ט הראשון. איברא אחר העיון אין זה דיוק אע"ג דקתני חד פסול מ"מ הך כדיניה והך כדיניה. דהא חזזית פסול משום הדר כמו שמסיק רבי' בסי' ע"ו ותנא (עם) ניקב וחסר בחד בבא ע"כ מהא ליכא למשמע מיניה: [ר] וכן אם ניטל העוקץ ולא נשאר ממנו כלל באתרוג פסול. ובשו"ת חכם לבי סי' פ' מסיק להלכה שמברכין עליו ביום ראשון בשעת הדחק. ול"ע לדינא הלא הרב ב"י ורמ"א וכל האחרונים היה ערוך לפניהם כל הני רבוותא שמחייב והזיל דס"ל דמברכין על הפסולין. אך תמה לאו הרבה דעות שפסקו שלא לברך ע"כ הסכימו שבו ואל תעשה עדיף כי ספק ברכות להקל. ע"כ מוב מזה שלא לברך דהא הברכות אין מעכבין כנ"ל: [ש] אפי' במיעוטו נמי פסול. אבל הנימור נתפזר ברוב האתרוג אע"פ שהקילוף בעלמו מיעוט הוא כמ"ש הראב"ד סי' י"ט לענין חזזית: [ת] והא דאמרינן בכולו פסול לאו דוקא כולו אלא רובו. אדלעיל מהדר בין לפי' ראשון בין ליש אומרים דלכל חד לשיטתו אם הקילוף בשנים ושלשה מקומות פסול משום מנומר א"כ קשה הא דמפליג התלמודא בין בכולו בין במקצתו · במקצתו לחוד ה"ל להפליג ולשנויי הא במקצתו במקום א' והא אם נתפזר הקילוף בשנים ושלשה מקומות. ע"ז מתרץ באמת הא דקאמר בכולו לאו דוקא אלא רובו דהיינו שנתפזר המיעוט הקילוף בשנים ושלשה מקומות ברוב האתרוג דדמיא לחזזית דפסול ברובא מלד אחד או מיעוט

נתנאל

שנתפזר בשנים וג' מקומות ברוב האתרוג: [א] ומיירי שנשתנה למראה פסול. כתב כן לתרץ שתי קושיות חדא דאם נקלף נמי פסול מטעם דמחזי כמנומר או במקום א' ברוב האתרוג א"כ היינו חזזית ותרתי ל"ל. וע"ק היאך מסיק הראב"ד לאו דוקא כולו אלא רובו. הא איהו גופא כתב דגלודה לטריפה מדמינן לה ואם נשתייר בה כסלע כשר לפי' ר"ח וכן כתב הראב"ד א"כ קשה דידיה אדידיה לזה כתב ומיירי שנשתנה כו' א"כ לק"מ דאם נשתייר כסלע איירי במראה כשר לכל חד פי' כדאית לי'. ואם נקלף כולה אף שנשתנה למראה כשר מ"מ פסול ובזה איירי מתניתין נמי בנקלף פסול והיינו אם נשתנה למראה פסול ברובו. ונשתנה למראה כשר בכולו. ורא"ד נמי ל"ק אהדדי. ורבינו כתב כל זאת בין לפי' קמא בין לפי' י"א וכל מה שכתבנו דלא כב"י וסב"ח בסי' תרמ"ח בזה ע"ש ותמלא שדברי כנים ואמתים: [ב] אם יהיה מראה הקילוף כמראה אתרוג. זהו לדעת י"א לכאורה דהא לדעת הראשונה עם שיהיה למקום הקילוף מראה אתרוג מ"מ פסול משום נימור ובטור כתב כמראה האתרוג ניחא אף לפי' קמא דבעינן שיהיה מראה הקילוף כמו מראה האתרוג שאינו נקלף: [ג] ואסיפא קאי. לאומרא. דלא כדעת ר"ח שפי' דאפילו נקב שיש בו חסרון אינו פוסל אלא בכאיסר או מפולש. משוכר שקאי ארישא: [ד] אבל אם ניקב עד חדרי הזרע ודאי טריפה דאותם חדרים כו'. שיעור דבריו כך הוא כיון דניקב עד חדרי זרע ודאי טריפה דהוי כניקב הלב לבית חללו. אך א"ת דכולה אתרוגא חיבור הוא אפילו חדרי הזרע ע"ז קאמר דאותן חדרים במקום סמפוני הריאה קאי נמלא שאין חדרי הזרע חיבור לעור האתרוג. וכדמלינו בריש אלו טריפות ר"ם אומר עד שתנקב הריאה לבית הסמפונות. מ"מ דבשר הריאה לחוד לדידיה וסימפוני לחוד. ומהר"ם מלובלין פי' דע"כ לא קמבעיא ליה בגמרא אלא אם סמפוני ריאה קיימי אבל במקום שטריפה בבהמה כגון דלא קיימי סימפונותי דכה"ג לא קיימי חדרי הזרע לא קמבעי' ופשיטא דפסול וא"ת עד כאן לא טרפינן בבהמה אלא היכא שנתקלקל בשר הריאה שנימוקה אבל אם לא נשפך בשר הריאה ואינקוב הסימפון לחוד קי"ל דכשר כדאמרינן בפרק אלו טריפות ד' מ"ת. י"ל דהתם היינו טעמא דכשר דבשר הריאה סותמת נקב הסימפון משא"כ הכא שניקב עור האתרוג עד חדרי הזרע אין שם מה שיסתום הנקב ופסול כמו דאמרינן התם סימפון דאינקב לחבירו כיון דקשה אינו סותם וטריפה: [ה] ולהכי לא הביא זאת הבעיא. ואפשר לומר דהרי"ף ס"ל להחמיר כמ"ש הטור ויש מחמירין כיון דספיקא דאורייתא היא אע"ג דהנך פסולי אינן עיקרן אלא מד"ס מ"מ מאחר דספיקא במידי דאורייתא הוא אזלינן לחומרא וגם"ה שסמיש הרי"ף הך איבעיא וכתב הברייתא בסתמא אתרוג תפוח סרוח פסול משמע בין בסרות מבחוץ ובין סרות מבפנים וקליפתו קיימת וכך פי' הר"ן ז"ל דברי הרי"ף: [ו] בשנים ושלשה מקומות. והא דלא פריך הכא השתא שנים פסולים שלשה מבעיא דאיכא לשנויי הכא כי האי שנויא דמשני בריש תפנין ארבע וחמש כדאמרי אינשי וה"ה אפילו עובא וכ"כ התוס' בריש מגילתין באריכות ד"ה עד ארבעים וחמשים. והכ"מ ותוי"ע ועו"ז נתקשו בזה ולאשתמיטתייהו דברי תוס' הללו ע"ש:[ז] ה"ל כמנומר. במראות אחרות כמו הלבן והכושי: [ח] החוטם אצל הפטמא משמע שהשיפוע קרוי חוטם וכן עמא דבר משופי כו'. שיעור דבריו דמפרש"י משמע שהשופי גובהו קרוי חוטם ומדברי הרי"ף ור"ח משמע שהשיפוע קרוי חוטם ולכן נריכין לחוש לכל הפירושים וע"ז מקיים דכן עמא דבר משופי גובהו עד הפיטמא פוסלין: [ט] יכול להעביר בו מחט. ואינו נוקב נקב מפולש: [י] וכן חוט. היינו מחט שבל

כא הירוק ככרתי שדומה לעכבים. כתבו התוספות (לעיל דף לא:) דאתרוג שהוא ירוק ככרתי וכשמשהין אותו חוזר למראה אתרוג נראה שהוא כשר [כ] דאי לאו דנגמר פריו לא היה חוזר למראה אתרוג בתלוש:

כב [דף לו ע"א] **תניא** אתרוג תפוח סרוח כבוש שלוק כושי לבן מנומר פסול. אתרוג כדור פסול וי"א אף התיום. אתרוג הבוסר רבי עקיבא פוסל וחכמים מכשירין כושי ולבן אם הם במקום אחד ברובו של אתרוג כמו חזזית ואם הוא בשנים ושלשה מקומות היינו מנומר. [דף לו ע"ב] גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול אבל כברייתו אפילו עבדיה דפי דפי כשר. כושי פסול והתניא כושי כשר דומה לכושי פסול לא קשיא הא לן והא להו בני א"י הרחוקים מארץ כוש כושי פסול להם לפי שאינם רגילין בהו אבל בני בבל הקרובים לכוש [ ] ורגילין בהם כושי כשר אבל אתרוג הגדל בבבל ודומה לכושי פסול דנדמה הוא:

כג איתמר* אתרוג שנקבוהו עכברים אמר רב אין זה הדר ולא היא דהא רבי חנינא מטביל ונפיק ביה ואע"פ דאתרוג אתקלאי למצותו ואסור באכילה [ס] כיון שנשאר בו שיעור לצאת בו היותר מכשיעור לא אתקלאי ולרבי חנינא קשה מתני' דתנן חסר כל שהוא פסול ל"ק מתניתין ביום טוב ראשון ודרבי חנינא ביום טוב שני [ג] וכן הלכתא*: **כד מתני'** שיעור אתרוג קטן [ס] ר"מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה ובגדול כדי שיאחז שנים בידו אחת דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אפילו אחד בשתי ידיו והלכה כרבי יהודה בקטן והלכה כרבי יוסי בגדול ורבנן דמכשרי בבוסר מודו בפחות מכביצה דפסול [ע] דבוסר הוא יותר מכביצה וסופו ליגמר וחשיב כפירי. אין אוגדים הלולב אלא במינו רבי מאיר אומר אפילו במשיחה אמר רבי מאיר מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדים לולביהן בגימוניות של זהב אמר לו רבי יהודה משם ראיה במינו היו אוגדין אותו למטה רבי יהודה לטעמיה דאמר לולב צריך אגד וכי אגיד להו במינא אחרינא הוו להו ה' מינים אבל לאחר שנעשה בו אגד של חובה אם הוסיף אגד אחר לנוי ליכא בל תוסיף ומינה נשמע לרבנן דאם הוסיף מין אחר לנוי אפילו דרך גדילתו אין בו משום בל תוסיף כיון דלא נתכוין אלא לנוי [פ] ואע"ג דבזמנו לא בעי כוונה לבל תוסיף היינו בסתם אבל אם כוון לנוי אפילו דרך גדילתו הוי כאגד יתירה לר' יהודה וקי"ל בהא כר"מ: [דף לז ע"א] **גמ'** אמר להו רבה להנהו דגדלי הושענא לבי ריש גלותא כי גדליתו הושענא שיירו ביה בית יד כי היכי דלא תיהוי חציצה רבא אמר כל לנאותו לא הוי חציצה אמר רבה לא לנקוט איניש הושענא בסודרא* דבעינן ולקחתם לכם וליכא [צ] רבא אמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה [דף לז ע"ב] אמר רבה לא לידון איניש לוליבא בהושענא דנתרי טרפי והוי חציצה רבא אמר מין במינו אינו חוצץ ואמר רבה לא ליגוד איניש לוליבא בהושענא דנתרי הוצי והוי חציצה רבא אמר מין במינו אינו חוצץ והילכתא בכולהו כרבא:

הגה"ה

*וכן פסק ר"ת היינו כליפנא בתרא וכתב ראבי"ה דאתרוג כמוש ומנומר שהוא פסול אם חתך מה שהיה יבש כמוש ומנומר ושייר השאר שלם שפסול לברך עליו כיון שבא מכח הפסול ומאוס ואף על גב דאם מיעט ענביו ובא מכח הפסול כשר התם משום דאינו ניכר המיעוט דיש שגדל בו ענבים הרבה ויש שגדל בו מעט. מא"ז:

הגה"ה

*ר"י פירש דוקא כשכורך הסודר סביב הלולב לא דהוי גנאי והסודר מסייעו להחזיק אבל אם כורך סודר סביב ידו ואחז הלולב בידו לקיחה זו לא הוי חציצה. מרד' סי' תש"נ. וכ"כ התוס' בפ' (תמיד נשחט):

כה אמר רבה [ק] הדס של מצוה אסור להריח בו אתרוג של מצוה מותר להריח בו* מ"ט הדס דלריחא קאי כי קא מקלי ליה מריח קא מקלי ליה אתרוג דלאכילה קאי כי קא מקלי ליה מאכילה מקלי ליה ואמר רבה הדס במחובר מותר להריח בו ואתרוג במחובר אסור להריח בו מ"ט הדס דלריח עביד אי שרית ליה לא אתי למיקלייה ואתרוג דלאכילה קאי אי שרית ליה אתי למיקלייה* ואמר רבה [ר] לולב בימין ואתרוג בשמאל מ"ט הני תלתא מצות והאי חדא מצוה. ואם הוא אטר יד ימין יקח הלולב בשמאל דימין דידיה הוא אמר ליה רבי ירמיה לר' זריקא מאי טעמא מברכין על לולב א"ל הואיל ובמינו גבוה מכולן:

הגה"ה

*המריח חייב לברך אשר נתן ריח בפירות ראבי"ה ורבינו שמחה אומר דאין לברך דהא לאו לריחא עביד. מרדכי סי' תשנ"א:

הגה"ה

*ובפירוש ר"ת הדס במחובר אסור להריח בו אתרוג במחובר מותר להריח בו ופירש טעמא משום דאי תלים לאתרוג אסור לאוכלו לפיכך הוא נזהר ולא יתלום אבל הדס אע"פ שיתלום מותר להריח בו. מא"ז. יש במדרש שלולב דומה לשדרה של אדם והאתרוג דומה ללב ועלי הדס דומה לעינים ועלי ערבה דומה לשפתים על שם כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. מהרי"ח:

כו מתני' והיכן הוא מנענע בהודו לה' תחלה וסוף ובאנא השם הושיעה נא כדברי ב"ה וב"ש אומרים אף באנא ה' הצליחה נא אמר ר' עקיבא צופה הייתי בר"ג ורבי יהושע שכל העם היו מטרפים בלולביהם והם לא נענעו אלא באנא ה' הושיעה נא בלבד. הודו תחלה וסוף פרש"י הודו שבתחלת הפרק והודו שבסוף הפרק בסוף ההלל דמהודו ועד סוף הלל חדא פרשה היא ממנין פרשיות של תהלים וי"מ תחלת הפסוק וסוף הפסוק ולא מיסתבר לנענע בפסוק אחד שני פעמים [ש] והא דמנענעים באנא ה' הושיעה נא אע"פ שאינו תחלת הפרק ולא סוף הפרק היינו על פי המקרא (דה"א טז) דכתיב אז ירננו עצי היער וגו' וכתיב בתריה הודו לה' כי טוב וכתיב נמי בתריה ואמרו הושיענו אלהי ישענו וגו' ואיתא במדרש לפי שבר"ה באין לדין ישראל ואומות העולם ואין יודעין מי יצא זכאי ומי יצא חייב נתן הקב"ה מצוה זו לישראל שיהו שמחים בלולביהם כאדם היוצא מלפני השופט זכאי שהוא שמח והיינו דכתיב ירננו עצי היער כלומר ירננו בעלי היער כאשר יצאו מלפני ה' זכאין כשבאין לשפוט את הארץ ובמה ירננו בהודו ובהושיעה נא ועכשיו שנהגו שש"ץ אומר יאמר נא ישראל והצבור עונים הודו וכן יאמרו נא בית אהרן וכן יאמרו נא יראי ה' הצבור מנענעין על כל הודו והודו שיאמרו* ובשעת ברכה לא מצינו שצריך לנענע בתחלת הנטילה אלא מדאמר בסוף הפרק (דף מב.) קטן היודע לנענע חייב בלולב משמע שמנענע בתחלת הנטילה אע"פ שאינו יודע לקרות את ההלל ועוד מדתניא בברכות בס"פ תפלת השחר (דף ל.) השכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע אלמא בשעת נטילה בעי נענוע וראבי"ה הביא ראיה מן [ת] הירושלמי דגרס התם למה מנענע משום לנענע כחו של קטיגור רב אחא בר יעקב ממטי ליה ומנענע כד מברך עליה ואומר גירא בעינא דסטנא ולאו אורח ארעא דלמא מיגרי ביה ועוד כתב ראבי"ה דעיקר הנענוע כמו שיתבאר דינו נראה בעיני שהוא בשעת הברכה אבל נענוע דמתניתין בהודו ובאנא ה' הושיעה נא הוא נענוע בעלמא וההוא נענוע דמתני' מפרש בירושלמי למה מנענע כדי לנענע כחו של קטיגור והדר קאמר רב אחא בר יעקב ממטי ליה ומנענע כד מברך וכן משמע כד מברך ממטי ליה אבל בנענוע ראשון שהזכיר לא ממטי ליה אלא בנענוע בעלמא קא עביד ודומה להא דאמר רבי יצחק (ר"ה דף טז:) למה תוקעין וחוזרין ותוקעין וכו' כדי לערבב את השטן וההוא דישיבה עיקר כדפרישית בר"ה אע"ג דלאו על סדר ברכות הן והנהו דעמידה הן הערבוב וה"נ לענין נענוע: **גמ'** כיצד הוא עושה כדאמרינן התם לענין שתי הלחם ושני כבשי עצרת כיצד הוא עושה מניח שתי הלחם על שני הכבשים ומניח ידו תחתיהם ומניף ומוליך ומביא מעלה ומוריד. אמר ר' חייא בר אבא מוליך ומביא למי שארבע רוחות העולם הן שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו במערבא מתני הכי אמר רב חמא בר עוקבא אמר ר' יוסי בר חנינא מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד לעצור טללים רעים אמר רבא וכן בלולב וכן המנהג ואיכא מ"ד דצריך לנענע ג"פ בהולכה ובהובאה חוץ ממוליך ומביא ומעלה ומוריד וגמיר לה מגמרא דבני מערבא דגרסינן התם (בפרק זה הל' י) הגא צריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר ר' זירא בעי הכין חד והכין חד או דלמא הכין והכין חד כלומר ההולכה אחד וההובאה אחד או דלמא ההולכה וההובאה שניהם אחד הלמא נענוע זה חוץ ממוליך ומביא [א] מעלה ומוריד הוא ומפרש כך על כל דבר ודבר כלומר לכל רוח שמוליך ומביא הלולב [ב] צריך לנענע ג"פ חוץ ממוליך ומביא וכו' כלומר [ג] אין מספיק לה ההולכה וההובאה עד שינענע ג"פ בכל הולכה והובאה [ד] והיה ראוי לפרש שיתפוש ידו במקום אחד וינענע נענוע כל דהו ג"פ [ה] לולי בעיא דר' זירא דבעי הכין וכו' משמע דלכל צד צריך להוליך ולהביא ג"פ ומיבעיא ליה אי הולכה אחד והובאה אחד או הולכה והובאה שתיהן אחד וכתבו התוס' כיון דלא איפשיטא עבדינן לחומרא וכ"כ ר"ח בשם רב האי ואע"ג דנענוע זה מדרבנן משום חביבות המצוה אמרו כן [ו] נמצא שצריך ג' הולכות וג' הובאות לכל צד וצד שהם שלשים ושש בין הכל ובעל העיטור כתב כיון דנענוע דרבנן הוא לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן עוד כתב מנהג אבותינו שמוליך ומביא מעלה ומוריד בלבד ומוליך ומביא למי שד' רוחות העולם הם שלו והמובדל בבתים מושל הוא בד' רוחות והמוליך לצפון ולדרום דעת חילוני הוא ע"כ והעולם לא נהגו כן אלא מוליכין לד' רוחות ומנהג כשר הוא הקלרה ימינו מלהודות שד' רוחות העולם שלו ומנהג אחר חילוני הוא והראשון שהגיה כך היה נראה לו שהמוליך ומביא לד' רוחות נראה כעושה שתי וערב ואדרבה כשמוליך ומביא לשתי רוחות ומעלה ומוריד הוא הנראה כשתי וערב כי ד' קצוות יש לו אבל המוליך ומביא לד' רוחות ומעלה ומוריד שש קצוות יש לו:

הגה"ה

*וש"ץ מנענע כשאומר נא ולא כשאמרו אי נמי אגב ציבור שעונין על כל פעם ופעם ומנענעין מנענע כמו כן שליח צבור. מא"ז:

כז [דף לח ע"א] **מתני'** מי שבא בדרך ואין בידו לולב לכשיכנס בביתו יטול על שולחנו לא נטל שחרית יטול בין הערבים שכל היום כשר ללולב: **גמ'** ומסיק רב אשי [ז] דמתני' ביו"ט שני איירי מדקתני מי שבא בדרך והא דמפסיק סעודתו ונוטלו על שולחנו איירי כשאין לו שהות ביום אבל אם יש שהות ביום אינו מפסיק [ח] כי ההיא דתנן פ"ק דשבת (דף ט:) גבי תפלה ואם התחילו אין מפסיקין ודוקא ביו"ט שני אבל ביו"ט ראשון אפילו יש שהות מפסיק והכי אמרי' התם דמפסיקין לקרות ק"ש שהוא דאורייתא ותמהתי על הרב אלפסי למה לא הביא שקלא וטריא דגמ':

כח מתני' מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהם מה שהם אומרים ותבא לו מארה ואם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה: **גמ'** ת"ר באמת אמרו בן מברך לאביו ועבד לרבו ואשה מברכת לבעלה אבל אמרו חכמים תבא מארה למי שאשתו ובניו מברכין לו. [דף לח ע"ב] אמר רבא הלכתא גבירתא איכא למשמע ממנהגא דהלילא הוא אומר הללויה והם אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה הוא אומר הללו עבדי ה' והם אומרים הללויה [ט] מכאן מי שגדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה הוא אומר הודו לה' כי טוב והם אומרים הודו לה' מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים הוא אומר אנא ה' הושיעה נא והם אומרים אנא ה'

קרבן נתנאל

עם חוט ביום טוב שני אף שנוקב נקב מפולש ע"י שנכרת חוט. ומחט ביו"ט ראשון שתוחב בו מחט שאינו מגיע בו עד חדרי הזרע: [כ] **דאי לאו דנגמר פריו.** ולא כתב שזה סדר ש"מ דלא חיישינן לירוק משום הדר כיון מטעם גמר פרי ודלא כב"ח דלא מכשיר אלא אחר שנעשה כולו מראה אתרוג וכבר תמהו ליה כל האחרונים: [ל] **ורגילים** בהם כושי כשר. ובש"ע כושי הרבה שהוא דומה לאדם כושי בכ"מ פסול כהרי"ף ורמב"ם ע"ש: [מ] **כיון** שנשאר בו שיעור לצאת בו שיותר מכשיעור לא איתקלי. ובריטב"א כתב דר' חנינא לא היה אוכל מן האתרוג שנקבם למצותו אלא מן האתרוג שהיה לאכילה היה אוכל מקצתו ויוצא בשאר למחר ועיין בתוספות ד' מ"ו ד"ה אתרוג: [נ] **וכן הלכתא.** ומ"מ אסור משום מיאוס עד שיסיר ניקור העכברים. כל בו והובא ברמ"א: [ס] **ר"מ** אומר כאגוז ר"י אומר כביצה. ועיין בשו"ת חכם צבי סימן קס"ס הביא שם על הב"י א"ח ס"ס תרמ"ה וכתב עליו שגגה בבנגה גדולה. וא"ה שבשגגה נעשו זכיות דמעולם לא עלה עיד ב"י לפרש מ"ש תוס' עוד יתכן לקיים פירש"י כי אם לייתב דרבנן דבוסר אתיא כר"מ ורש"י. אלא שלוקח סברת תוספות בסמ"ג סובר כך לקיים פירש"י. והאומר שהוא כפך המושכל הראשון. אינו כן דבוסר פירי מיקרי לרבנן אף שהוא קטן כפול שלנו. דהדך גידולין היא ועתיד לגדל יותר תבוב פרי לגבי ענבים אבל פרי קטן שהות מכשיעור שאין עתיד לגדל יותר בריה מבונה היא כמו התיום והכובי בפסולין ע"כ מן הסברה אין לדחות דברי ב"י: [ע] **דבוסר** הוא יותר מכביצה וסופו לגמור. והא דאתרוג קטן קי"ל כר"י אם הוא גדול כביצה כשר. איירי כשאין סופו לגדל יותר דחשיב גמר פירי אם הוא כביצה: [פ] **ואף על גב** דבזמנו לא בעי כוונה לבל תוסיף היינו בסתם אבל אם כיון לנוי כו' ובטור סוף סימן תרנ"א ולא יוסיף עליהן מין אחר אפילו לא יאגדנו עמהם אם יאחזנו בידו לשם מצות לולב עובר על בל תוסיף ודייקינן הא אם יאחזנו בידו שלא לשם מצות לולב אינו עובר והקשה ב"י שה אסיקנא בפ' ראוהו ב"ד וף כ"ח דלעבור בזמנו לא בעיא כוונה וב"ח וט"ז ומ"א נדחקו ליישב. וליכא למימר בכוונת הטור לדייק הא לא יאחזנו בידו אלא לנוי אינו עובר כדמסיק רבינו הכא. דא"כ הכי הל"ל אפילו לא יאגדנו עמהם הא לא יאחזנו בידו לשם נוי עובר על בל תוסיף: [צ] **רבא** אמר לקיחה ע"י דבר אחר שמיה לקיחה. עיין בשאלות ותשובות בית יעקב סימן קמ"ב ודבריו תמוהים דלפי דבריו מה מייתי ראיה מהזיית אזוב באלי התם דלא כתיב ולקחתם לקיחה תמה. אלא דכל כחו של רבה הוא מלקיחה לחוד דע"י דבר אחר לא הוי לקיחה ע"ש: [ק] **הדס** של מצוה אסור להריח בו. אבל הדס והאתרוג שתולין בסוכה לנוי או שסיכך בהדס מותר להריח בו. ריטב"א ועיין רמ"א כ"ס תרנ"ג: [ר] **לולב** בימין ואתרוג בשמאל. עיין מ"א בסימן תרנ"א ס"ק ו': [ש] **והא** דמנענעים באנא. מלתא באנפי נפשי' קאי לכל הפירושים: [ת] **הירושלמי** דגרס התם. לא ידעתי מקומו: [א] **מעלה** ומוריד הוא. עי"ש דברי הרי"ף: [ב] **צריך** לנענע ג' פעמים. פירוש שצריך ג' נענועים חזקים בהולכה וג' נענועים חזקים בהבאה באופן שמוליך ג' פעמים ובכל הולכה מנענע בחוזק על ידי הולכה וכן ע"י הבאה שמביא אליו בחוזק שעל ידי כן מנענע וכן הוא ברמזים והב"י רצה לפרש שצריך לנענע ג' פעמים. היינו מלבד שמוליך הלולב פושט ג' נענועין כמו שפירש' שאחרים שהביא הר"ן: [ג] **אין** מספיק לה ההולכה והובאה עד שינענע ג' פעמים בכל הולכה והובאה. לפירש ב"י דברים כפשטן ולפירושי ה"ק שאם תקשי לך לג"פ הא על ידי הולכה מנענע וכן על ידי הבאה מאי קאמר חוץ ממוליך ומביא. לזה תירץ שאין מספיק לה הולכה והובאה בלי נענוע: אלא עד שינענע ג' פעמים בכל הולכה והבאה כלומר על ידי הולכה והבאה: [ד] **והיה** ראוי לפרש שיתפוש ידו במקום א' וינענע נענוע כל דהו ג' פעמים. והא דקאמר על כל דבר ודבר היינו על כל המקומות מהלל ועל שעת נטילה מנענע כל פעם נענוע כל דהו ג' פעמים ולא לכל צד. ולפירוש הב"י ה"ק שיתפוש ידו במקום א' היינו בהולכה או בהבאה שם ינענע נענוע כל דהו ג' פעמים. אך לפירושו אינו מדוקדק הא דקאמר נענוע כל דהו דהא לפי פירוש רבינו לשיטתו אף לפי האמת נענוע כל דהו כמה אלא שצריך לנענע לכל צד במוליך או מביא. אבל לפי שכתבתי בפירושו ניחא דלפי האמת בעינן שלשה נענועים בחוזק לכל צד: [ה] **לולי** בעיא דר' זעירא דבעי כו' משמע דלכל צד צריך להוליך ולהביא ג' פעמים ומבעיא ליה. כלומר מדבעי ר' זירא על הולכה והבאה וקבע דבריו על הא דהני על כל דבר ודבר ש"מ דהאי כל דבר ודבר היינו לכל צד וצד ולפירוש ב"י הלצת דבריו כך הוא מדבעי ר"ז ולא איפשטא עבדינן לחומרא שלכל צד שהוא מוליך ומביא צריך לנענע ג"פ: [ו] **נמצא** שצריך ג' הולכות וג' הובאות לכל צד וצד שהם שלשים ושש. רצה לומר שצריך לנענע בחוזק על ידי ג' הולכות וג' הבאות לכל צד וצד שהם שלשים ושש. ולפירוש ב"י קשה דלא לשיטת אחרים צריך הולכה והבאה מלבד שלשה זוגות הולכות והבאות קטנות והוי יותר משלשים וששה. וכפי פירושי כן אנו נוהגים שבכל הולכה או הבאה מנענעין בחוזק. והב"ח רוצה להשוות דעת רבינו עם בעל העיטור ואין לשון רבינו סובל עמוד עליו והבוחר יבחר. וא"ת אם כיון שאין הלשון של רבינו מסכים לפירוש ב"י כדפירשתי מ"מ תקשי לך הכל למה לא דיק רבינו כאותו פירוש לפירוש הרי"ף והירושלמי. י"ל דאל"כ אל לירושלמי למבעי' בעי' על שני כנים ה' אם הנענועות הקטנים הם בהולכה לבד או צריך לעשות הולכה והבאה בתנועות קטנות ת"ל שצריך לעשות הולכה והבאה. אם צריך לעשות אותם בהולכה או בהבאה או בהולכה ובהבאה: [ז] **דמתניתין** ביו"ט שני איירי. שהוא מדרבנן. ולפי' מ"ש רבינו בפרק זה סי' ג' דיו"ט שני דידן הוא כיום ראשון דספיקא הוא. מתני' דהכא איירי בתוס"מ בזמן נקרא יו"ט שני ודיקא נמי מדקתני מי שבא בדרך עיין ריטב"א: [ח] **וכי** הא דתנן גבי תפלה ואם התחילו אין מפסיקין. וא"ת שאני התם דאיירי דהתחילו בהיתר אבל הכא גבי לולב הוי כהתחילו באיסור דהא מצות השחר זמניה הוא. י"ל דהכי הוכיח רבינו בס סי' י"א דגבי תפלה אפילו התחילו באיסור אין מפסיקין ע"ש: [ט] **מכאן** מי שגדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה. בב"י תכ"ב כ' בדק הבית בשם רי"ו כתיב י"ג אע"פ שלא מילה

בין

הושיעה נא מכאן מי שקטן מקרא אותו עונה אחריו מה שהוא אומר הוא אומר אנא ה' הצליחה נא והם אומרים אנא ה' הצליחה נא מכאן מקום שנהגו לכפול יכפול הוא אומר ברוך הבא והם אומרים בשם ה' מכאן שהשומע כעונה. בעו מיניה מרבי חייא בר אבא שמע ולא ענה מהו אמר להו חכימיא וספריא ודרשייא וריש עמא אמרי שמע ולא ענה יצא. איתמר אמר ר"ש בן פזי אריב"ל משום בר קפרא מנין לשומע כעונה שנאמר את הדברים האלה אשר קרא המלך יאשיהו וכי המלך קראן והלא שפן קראן לפני המלך דכתיב ויקרא שפן את הדברים האלה לפני המלך אלא מכאן לשומע כעונה :

מתני' מקום שנהגו לכפול יכפול לפשוט יפשוט לברך אחריו יברך הכל כמנהג המדינה. הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה שאינו רשאי ללוקחו בשביעית : **גמ'** [דף לט ע"א] תנא ר' טפל בה דברים פי' מאנא ה' הושיעה נא ולמטה רבי אלעזר בן פרטא מוסיף בה דברים מאי מוסיף אמר אביי מוסיף מאודך ולמטה [י] כי עד אודך כל המזמור כפול [כ] וגם מאודך ולמטה אמרוהו ישי ובניו ושמואל כדאיתא בערבי פסחים (דף קיט.): לברך אחריו יברך הכל כמנהג המדינה. אמר אביי לא שנו אלא לאחריו אבל לפניו מצוה לברך דאמר רב יהודה אמר שמואל כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא אמר ר"נ בר יצחק אמר קרא וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי אביי אמר והוא עבר לפניהם ואי בעית אימא מהכא ויעבור מלכם וגו' :

כט [דף מא ע"א] **מתני'** בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה [ז' זכר למקדש] ושיהא יום הנף כולו אסור : **גמ'** מנ"ל דעבדינן זכר למקדש אמר ר' יוחנן אמר קרא כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאום ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה :

ל [דף מא ע"ב] **מתני'** י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהם לבית הכנסת למחר כל אחד ואחד מכיר את לולבו ונוטלו מפני שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו ובשאר כל ימות החג יוצא בלולבו של חבירו : **גמ'** מנא הני מילי דת"ר ולקחתם שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד לכם משלכם [ל] להוציא את השאול ואת הגזול מכאן אמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט הראשון של חג בלולבו של חבירו אלא א"כ נתנו לו במתנה ומעשה בר"ג ורבי יהושע ור"א בן עזריה ורבי עקיבא שהיו באין בספינה ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל שלקחו באלף זוז נטלו ר"ג ויצא בו נתנו לרבי יהושע במתנה נטלו רבי יהושע ויצא בו ונתנו לר"א בן עזריה במתנה נטלו ראב"ע ויצא בו ונתנו לרבי עקיבא במתנה נטלו ר"ע ויצא בו והחזירו לר"ג למה ליה למימר החזירו לר"ג דהא אפילו לא החזירו לו יצאו כולן דר"ג נתנו לרבי יהושע במתנה גמורה וכל אחד לחבירו מילתא אגב אורחיה קמ"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה [מ] דאמר רבא הילך אתרוג זה במתנה ע"מ להחזירו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא וכן היתה מתנת ר"ג ולהכי תנא והחזירו לר"ג דאם לא החזירוהו לו לא יצאו אע"פ שכל אחד לא החזירו לר"ג כן היתה המתנה שכל אחד יתנהו לחבירו ויחזירהו לבסוף וצריך שיתנהו לו במתנה גמורה ע"מ שיחזיר ואחר שיצא בו צריך לחזור וליתנה לו במתנה בשעת חזרה אבל אם אמר לו יהא במתנה עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי כבתחלה לא יצא בו דהוי כמו שאול ותדע מדאמר לקמן (דף מו:) לא ליקני איניש לוליבא לינוקא ביומא טבא קמא דינוקא מקני קני אקנויי לא מקני ואם אינו צריך [א]להחזיר לו במתנה נהי דקטן לאו בר אקנויי הוא ליקני ליה עד שיצא בו ולחזור לו ממילא אלא ודאי צריך לחזור וליתנו לו במתנה וקטן לאו בר אקנויי הוא. כתב בעל העיטור מסתברא כיון שהמקבל מתנה יודע שהנותן אין נותן במתנה גמורה שהרי צריך הוא עדיין לו לצאת בו שאין לו לולב אחר אין צריך לפרש לו על מנת להחזיר לו אלא נותן לו סתם והמקבל מחזיר לו סתם ואין צריך תנאי [נ] דהא ר"ג נתן במתנה ולא אמר לו ע"מ להחזיר אלא כיון שלקחו ר"ג לצאת בו ולא היה לו אחר מסתמא ע"מ להחזירו נתנו ע"כ והדבר פשוט הוא דלענין לצאת בו יוהר טובה מתנה על מנת להחזיר אלא שבא לאדם דאפילו במתנה סתם הוה ע"מ להחזיר ואם לא החזירו לו לא יצא ואם נגזל ממנו ולא החזירו כתב בעל העיטור ז"ל מסתברא אע"ג דחזרת דמים הויא חזרה כדאמרי' (גיטין דף עד.) גבי איצטלית דאמרו חכמים תתן לו דמיה דוקא באיצטלית אמרינן מה לי היא מה לי דמיה אבל אתרוג כי אמרי' החזירו לו באתרוג דוקא קאמר לצאת בו ידי חובה ואם לא החזירוהו לא יצא כדאמר (ב"ב דף קלז:) גבי אחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית אם יכול לאכלו יצא ואם לאו לא יצא דחזרת דמים לאו חזרה היא ע"כ. והרואה דבריו נראה לו שטעה במה שכתב דאמרי' גבי איצטלית מה לי היא מה לי דמיה והא ליתא דלית הלכתא כרשב"ג דאמר תתן דמים דהיינו עובדא דלידן (גיטין דף עד.) והוא לא טעה דטעמא דרבנן התם משום דלצערה קא מיכוין והא לא ליצערה [ס] אבל בעלמא מודו רבנן דאמרי' מה לי הן ומה לי דמיהן כדאמר בפרק איזהו נשך (דף סג.) ולענין הדין אם הוא חייב באונסין יש אומרים שאינו חייב באונסין שהרי במתנה נתנו לו ונהי נמי שלא החזירוהו לו מ"מ שואל אינו וכן דעת ה"ר ישעיה ז"ל שהקשה מה יש בין מתנה ע"מ להחזיר לשאול בשניהם הוא שלו עד שיטלנו ושניהם אין הגוף קנוי לו ותירץ דמתנה ע"מ להחזיר אינו חייב באונסין דלהכי יהביה ליה במתנה מיהו כי איתיה בעיניה מיחייב לאהדורי ליה וכיון דאינו חייב באונסין קרינא ביה לכם אבל שאול שחייב באונסין לא קרינא ביה לכם ולדבריו אפילו בגניבה ואבידה לא מיחייב כיון דפטר ליה מאונסין משום מתנה הוא הדין נמי מגניבה ואבידה אי לאו משום דאמרינן הואיל ונהנה מהנה כדאמרינן (ב"מ דף פא.) גבי הנוטל כלים מבית האומן לבגרן לבית חמיו ונאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור מאונסין וחייב בגניבה ואבידה דהואיל ונהנה מהנה ומיהו נ"ל דחייב אפילו באונסין ועוד אפילו במתה מחמת מלאכה חייב שהרי קבל עליו להחזיר והם לא החזירו המתנה בטלה ונהי דשואל לא הוי מיהו בנפקד ושולח יד בפקדון שלא ברשות הוי גזלן ואע"פ שברשות ידו הוא ביטל אותו רשות בשלא קיים תנאו ועשה את עצמו גזלן למפרע : **לא גרסי'** בפ' יש נוחלין (דף קלז:) אמר רבה בר רב הונא האחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית נטלו אחד מהן ויצא בו אם יכול לאכלו יצא ואם לאו לא יצא שמע מינה דהני בי תרי דזביני לוליבא בשותפות לא נפקי ידי חובתייהו ביומא קמא עד דיהבי חד לחבריה מנתא דיליה ואי לא לא נפיק ומה שנהגו במקום שאין אתרוגים מצויין שכל הקהל כולן קונין אתרוג בשותפות ויוצאין בו פי' רשב"ם כיון דקנוהו על מנת לצאת בו סתמא דמילתא הוי כאילו פירשו שכל הקהל נותנין חלקם למי שנוטל ומברך בו על מנת להחזירו להם כיון דבענין אחר אין יכולין לצאת ונשאל לרב שרירא גאון על זה מקום שאין אתרוג ולולב מצויין וגובין מכל הקהל מן כל אחד וקונין אחד ונוטלו חזן בית הכנסת בידו בשעת הלל ומברך עליו ונותנו לזקנים ומברכין עליו ושוב נוטלו כל אחד מחבירו עד שמברכין עליו כל הקהל יצאו בו ידי חובתן או לא והשיב ודאי בשאר ימות החג מיום השני והלאה יצאו ידי חובתן באותו לולב אבל ביום ראשון צריך כל אחד ואחד ליטול לולב שלו וכן ראוי שתעשו להיות קונין הלולב לאחד מן הצבור או שיקחנו מממונו או שיתנו הדמים לחזן במתנה והוא יקנהו לעצמו וביום טוב ראשון יתנהו במתנה לאחד מן הזקנים וכל אחד יתנהו לאחר במתנה עד שיבא לידי כולן ונהגו באשכנז ובצרפת כרשב"ם :

לב אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא מצלי ביה. מיתיבי לא יאחוז אדם תפילין בידו ס"ת בזרועו ויתפלל שאני התם דלאו מצוה היא וטריד בהו אבל הכא מצוה הוא ולא טריד. תני אמר ר' אלעזר בר צדוק מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו נכנס לבית הכנסת ולולבו בידו קורא שמע ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע לנחם אבלים ולבקר חולים לולבו בידו נכנס לבית המדרש משגרו ביד עבדו ביד בנו או ביד שלוחו. רבי יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל בשבת שכח והוציא את הלולב לרה"ר פטור מפני שהוציאו ברשות. [דף מב ע"א] אמר אביי לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב כי לא יצא בו נמי אמאי פטור והא מדאגבהיה נפיק ביה אמר אביי בשהפכו דאמר (לקמן מה:) חזקיה אמר רבי ירמיה משום ר"ש בן יוחי כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן [ע] אלא דרך גדילתן שנאמר עצי שטים עומדים ותניא עצי שטים עומדים שעומדין דרך גדילתן רבא אמר אפילו תימא בשלא הפכו והכא במאי עסקינן כגון שהוציאו בכלי והא רבא הוא דאמר לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה הנ"מ דרך כבוד אבל דרך בזיון לא :

לג [פ] **וצריך** לדקדק מתי יברך אדם על הלולב אם יברך אחר שנטלו בידו הא אמרינן הכא מדאגבהיה נפק ביה ובעינן שיהא מברך על כל המצות עובר לעשייתן *והיה נראה שיברך עליו קודם שיטלנו בידו אבל לא מיסתבר דהיאך יברך עליו בעוד שהוא מונח בכלי הא אמרינן בפ' הקומץ רבה (דף לה:) תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה עד שעת קשירה דכל זמן דאין המצוה מזומנת בידו לעשות לא מיסתבר שיברך וטוב שיברך משיתחיל ליטול הלולב קודם שיטול האתרוג [צ] דהיינו עובר לעשייתן שמעכבין זא"ז א"כ יהפוך אחד מהן עד שיברך כדאמרינן הכא שאינו יוצא אלא בדרך גדילתן א"נ יכוין שלא לצאת עד אחר הברכה אע"ג דאמרינן בר"ה (דף כח:) דמצות אינן צריכות כוונה הני מילי בסתם אבל במכוין שלא לצאת לא נפיק בעל כרחיה והא דלא משני הכא הכי משום דמיירי באדם שאינו בקי בדיני כוונת מצוה דמסתמא מה ששכח והוציאו לר"ה לפי שהיה טרוד לילך אצל בקי ללמוד אבל הא ידע שאין יוצאין בהן אלא בדרך גדילתן א"נ משום דלא נגמר מצות הלולב עד אחר הנענוע ומהאי טעמא מברכין על נטילת ידים אחר הנטילה משום דלא נגמרה מצות הנטילה עד אחר ניגוב הידים וכן מוכח בפ"ק דפסחים (דף ז:) בהא דפליגי בעל ביעור חמץ דמר סבר דלשעבר משמע ומ"ס דלהבא נמי משמע ופריך מהא העושה לולב לעצמו וכו' נטלו לצאת בו אומר על נטילת לולב ופריך למ"ד דמברך לבער ומשני שאני התם דמעידנא דאגבהיה נפק ביה ופריך אי הכי נטלו לצאת בו יצא בו מיבעי ליה ומשני משום דקא בעי למיתני סיפא העושה סוכה מברך לישב בה תנא נמי רישא לצאת בו וכיון דיצא בו היכי תו מברך אלא ע"כ נ"ל הואיל ולא נגמרה מצות הנענוע ועוד כדקאמר לעיל (בסוף בפירקין) (דף מא:) מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו נכנס לבית הכנסת ולולבו בידו קורא שמע ומתפלל ולולבו בידו אע"פ שכל אלו הדברים אינן מעכבין מ"מ הואיל ויש בהן מצוה מן המובחר חשיב כעובר לעשייתן וכי האי גוונא אמרי' בירושל' דברכות פרק הרואה העושה ציצית לעצמו אומר אקב"ו לעשות ציצית נתעטף בו אומר אקב"ו להתעטף בציצית אלמא אף על פי שכבר נתעטף מברך ולאו ראיה היא כולי האי דהתם המצוה נמשכת כל זמן שהוא מעוטף ועומד אבל לולב כבר יצא משעת נטילה :

מתני' מקבלת* אשה מיד בנה או מיד בעלה ומחזרת למים בשבת רבי יהודה אומר בשבת מחזירין וביום טוב מוסיפין ובמועד מחליפין :

לד וכל קטן שיודע לנענע *חייב בלולב : **גמ'** ת"ר קטן היודע לנענע חייב בלולב* להתעטף חייב בציצית לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין היודע לדבר אביו מלמדו תורה וק"ש. תורה אמר רב המנונא תורה צוה לנו מ' ק"ש פסוק ראשון. יודע לשמור ידיו אוכלין טהרות על

הגה"ה

*ובגמרא פריך פשיטא מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא פרש"י לגבה איכא איסור טלטול קמ"ל כיון דראוי לאיש תורת כלי עליו ומותר בטלטול לכל מכאן יש ללמוד דאסור לנשים לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא דאי יכולין לברך מאי איריא דראוי לאנשים תיפוק ליה דראוי לה לעצמה ליטול ולברך אבל ר"ת מתיר להן לברך ומפרש כאן בע"א ונראין דברי רש"י. מא"ז :

הגה"ה

*פי' שיודע להיות מוליך ומביא מעלה ומוריד כשורה ולהתעטף בציצית היינו שיודע להשליך שתי כנפות לפניו ואוחז בציצית כשורה בשעת ק"ש. מא"ז :

*ירושלמי הגיע לשלש עשרה שנה ויום אחד חייב בכל

הגהות הב"ח א ואם א"נ לחזור וליתנו לו במתנה : ב כי אמרינן החזירו לו יצא אתרוג דוקא קאמר :

קרבן נתנאל

בין יחיד בין צבור ודוקא שאינו בקי שאינו יודע לענות אבל אם יודע לענות אף יצא אינו מוציא אא"כ עונה אחריו הללויה ע"כ ונ"ע שיכה היתה בגמרא. עכ"ל בד"ס. תמ"ה גם פ"ק ה' ז"ל ופליאה בפירי על הרב". אשר נכירין לי' שבילי דשמעתא שריפא דתלתא תלמוד ערוך הוא בר"ה דף כ"ט. וקושיא דה"תא הוא מתני' דהכא. ומ"ש רי"ו אם יצא אינו מוציא לאו דוקא דה"ה אם לא יצא כו' ע"ש. ולא עיין יפה דהא במתני' דהכא לא נפליג בין בקי לשאינו בקי כמו שפרש"י והר"ן בין שיצא או לא יצא בכל פעם צריך השומע לענות הללויה וכן דר"ה לענין ברכות הוא. אמנם לענין קריאת הלל לא דיבר שם כלום ובמך אמתני' דהכא לכן דברי רי"ו תמוהים : [י] כי עד אודך כל המזמור כפול. פי' פירושו במתני' בפרש"י : [כ] וגם מאודך ולמטה אמרוהו ישי ובניו ושמואל. ולא דוד עצמו לכן טופלין אותם להפסיק ביניהם כמו בסוף זמירות פסוק כל הנשמה תהלל יה. ובסוף שירה ה' ימלוך לעולם ועד. מרדכי: [ל] להוציא את השאול. יש תימה דהא לפי מה שכתב רבינו בפרק כל הכשר סי' כ"ו בשואל טלית מצוייצת אדעתא דהכי כשאילו לו שיברך עליה ואם א"א לו לברך הלא א"כ הויה שלו. הוי כאילו נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר. ובפ"ק דקידושין סי' כ' לענין אם אמר לו השאילני טבעת כדי לקדש בו את האשה הוי מקודשת כיון שהשאיל לו אדעתא לקדש בו את האשה אגן סהדי דגמר בלבו ליתן לו באותו לשון שיועיל וכו' כי אדעתא דהכא מסר לידו טבעת אם לא יועיל בלשון שאלה תהיה בלשון מתנה לכל הפחות תהיה מתנה ע"מ להחזיר ע"כ. וה"נ גבי אתרוג נמי נימא הכי כיון שהשאיל לו אדעתא לצאת אגן סהדי דגמר בלבו אם לא יועיל בלשון שאלה תהיה בלשון מתנה ולכל הפחות תהיה מתנה ע"מ להחזיר ובא"ח סי' י"ד ובסי' תר"ח נתקשו בזה האחרונים עמוד עליהם. וי"ל ודאי דהוי כמתנה ע"מ להחזיר ואינו מקפיד על הזמן דהא לא קבע זמן. וזהו שייך למימר בטלית או בטבעת בהולם. אבל באתרוג אם לא אמר לי ולא קבע זמן אזי רשאי להחזיר לו אף לאחר החג. ואגן סהדי דלא נתן לו אדעתא דהכי מש"ה אמרי' גבי אתרוג דלא נתן לו למתנה וכ"כ רמ"א בטא"ח סי' רמ"א אם לא קבע זמן להחזיר יכול שמקבל להחזיר לו כשירצה ואם הוא דבר שצריך לנותן כגון אתרוג ואמר ע"מ שתחזירהו לי בודאי נתנו שיחזירהו לו בעוד שצריך לו וצריך להחזיר לו מיד ואם אמר ע"מ שתחזירהו ולא אמר לי יכול להחזיר כשירצה ומ"ה בכס"ג שאמדינן דעתיה שנתן לו במתנה ע"מ שתחזיר ולא אמר לי ולא קבע זמנא שיכול להחזיר לו כשירצה. ובהאי ודאי לא אמרי' אגן סהדי כשאל לו שהיה בדעתו ליתן לו : [מ] דאמר רבא הילך אתרוג זה במתנה ע"מ להחזיר לי נטלו ויצא בו החזירו יצא. היינו בדכפליה לתנאי ועשה כל דיני תנאי. כ"כ רבינו בפ' יש נוחלין סי' מ"ח ובגיטין פ"ז סי' ח' : [נ] דהא ר"ג נתן במתנה ולא אמר לו ע"מ להחזיר. וזהו דלא כשו"ת הרשב"א והובא בד"מ ח"מ סי' רמ"א דאם אמר ע"מ שתחזירהו ולא אמר לי יכול להחזיר כשירצה אפילו לאחר החג ע"כ ודוחק לחלק בין מתנה סתם לכשאמר שתחזירהו ולא אמר לי. אבל רבינו כתב לעיל בסמוך דמתנת ר"ג היה שאמר לר"י ע"מ שתחזיר לי. איכא למימר דרבינו סובר כדעת רשב"א : [ס] אבל בעלמא מודו רבנן דאמרי' מה לי הן ומה לי דמיהן. ונראה דוקא במאין האתרוג בעין אבל היכא דאיתא בעיניה אפילו רשב"ג מודה כדאיתא לסדיא במס' גיטין ד' פ"ה. וב"ח א"ע סי' כ"ט ס"ק א' כתב וז"ל ומיהו קשה הלא באמר לאשה ע"מ שתחזירהו לי הוי תנאי ומעשה בדבר אחד דהתנאי בגל וי"ל כיון דהאפשר להחזיר דמים שהוה שהפך שמקדש אותה בו לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד ע"כ. [וקשה] דהא כי איתיה בעיניה צריך להחזיר שנשבעת. וליכא למימר כיון דנאבדה שאז אין צריך להחזיר אלא הדמים מ"ה לא הוי תנאי ומעשה בדבר א'. דאם כן לא הוי פריך אביי כלום שם בגיטין ע"ש : [ע] אלא דרך גדילתן. פרש"י התחתון למטה ושעליון למעלה. ולא פירש כדרך גדילתן באילן. כדי שלא תקשי לך מאתרוג שלוקחין עם העוקץ למטה והפיטום למעלה ובאילן תולה עם הפיטום לארץ. לכך פרש"י דכל מה שנקרא בלקיחתן למעלה צריך להיות בעליונה והתחתון למטה כמלא בנענוע הלולב למטה ולארבע רוחות צריך להיות תמיד שיהא ראש הלולב למעלה ולא דקו השוה כנגד הגוף. בד"מ אם מנענע נגד מזרח מ"מ צריך להגביה הלולב קצת למעלה והעולם אין מדקדקין בכך : [פ] וצריך לדקדק מתי יברך. כל דברי רבינו בפיסקא זו דברי התוס' שם לעיל דף ל"ט : [צ] דהיינו עובר לעשייתן שמעכבין זה את זה.

והא

דו היודע לשמור גופו אוכלין על גופו טהרות היודע לישאל ברה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור [ק] לפרוש כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות [דף מב ע"ב] היודע לשחוט אוכלין משחיטתו אמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו ואם יכול לאכול כזית דגן מרחיקין מצואתו וממי רגליו ד' אמות אמר רב חסדא והוא שיכול לאוכלו בכדי אכילת פרס אמר רב חייא בריה דרב אויא ובגדול אע"פ שאינו יכול לאוכלו בכדי אכילת פרס דכתיב יוסיף דעת יוסיף מכאוב אם יכול לאכול כזית צלי שוחטים עליו את הפסח מ"ט נפש אכלו כתיב ר' יהודה אומר עד שעת הפרשת אכילה כיצד נותנין לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו :

מצות האמורות בתורה אבל אינו עובר לפני התיבה ואינו עומד על הדוכן עד שתתמלא זקנו רבי אומר עד שיהיה בן עשרים . מא"ז :

הדרן עלך לולב הגזול

פרק רביעי

א **לולב** וערבה ששה ושבעה ההלל והשמחה שמונה סוכה וניסוך המים שבעה החליל חמשה וששה לולב ששה ושבעה כיצד יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת שבעה בשאר כל הימים ששה : **גמ'** אמאי טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת אמר (רבא) [רבה] גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד [דף מג ע"א] ויעבירנו ד' אמות ברה"ר *והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה אי הכי ראשון נמי לא לידחי ראשון דאית ליה עיקר מן התורה בגבולין לא גזרו בו רבנן הנך דלית להו עיקר מן התורה בגבולין גזרו בהו רבנן אי הכי האידנא נמי לידחי לא ידעינא בקביעא דירחי אינהו דידעי בקביעא דירחי לידחי כיון דאנן לא דחינן אינהו נמי לא דחו. וראשון דאית ליה עיקר מן התורה מנא לן דכתיב ולקחתם שתהא לקיחה לכל אחד ואחד לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול ביום ואפילו בשבת ראשון ואפילו בגבולין הראשון מלמד שאינו דוחה אלא ביום ראשון בלבד אמר מר ביום ואפילו בשבת פשיטא טלטול בעלמא הוא איצטריך קרא למשרי טלטול אמר רבא לא נצרכה אלא למכשירי לולב ואליבא דר"א דתניא לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מאי טעמא דר"א אמר קרא ביום ואפילו בשבת ורבנן ביום ולא בלילות. ת"ר בסוכות תשבו שבעת ימים ואפילו לילות או אינו אלא ימים ולא לילות ודין הוא נאמר כאן ימים ונאמר ימים במילואים מה להלן ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפילו לילות או כלך לדרך זו נאמר כאן ימים ונאמר בלולב ימים מה להלן ימים ולא לילות אף כאן ימים ולא לילות נראה למי דומה דנין דבר שמצותו כל היום מדבר שמצותו כל היום ואל יוכיח לולב שמצותו אינו אלא שעה אחת או כלך לדרך זו דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות ואל יוכיח מילואים שאינה נוהגת לדורות [דף מג ע"ב] ת"ל תשבו תשבו לג"ש נאמר כאן תשבו ונאמר להלן תשבו מה להלן ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפילו לילות :

הגה"ה

*ישראל שהביא לו נכרי אתרוג ביום טוב ראשון מחוץ לתחום לאו מוקצה הוא דהא חזי לישראל אחר דהבא לישראל זה מותר לישראל אחר וכיון דשרי לטלטל אפילו לאותו ישראל שרי לצאת בו דאין שייך לגזור שמא יאמר לנכרי להביא כדי לצאת בו דמילתא דלא שכיחא היא שיעשה אדם מצוה הבאה בעבירה. מא"ז:

מתני' ערבה ששה ושבעה כיצד שביעי של ערבה שחל בשבת שבעה ושאר כל הימים ששה : **גמ'** [דף מד ע"א] איתמר רבי יוחנן וריב"ל חד אמר ערבה יסוד נביאים היא וחד אמר מנהג נביאים היא* תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר יסוד נביאים היא דא"ר אבהו אמר רבי יוחנן ערבה יסוד נביאים היא תסתיים ואסיקנא [דף מד ע"ב] אמר איבו הוה קאימנא קמיה דרבי אלעזר בר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה שקיל חביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים הוא [א] ואמנהגא לא מברכינן. רב שמואל בר חפני פסק כרבי יוחנן דריב"ל ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן [ב] והעם נהגו כרב אלפס ז"ל [ג] כיון דרב ורבי אלעזר בר (יצחק) [צדוק] עבדו עובדא [ד] וגם ר"ת פסק הלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן ובתשובות הגאונים פסק כריב"ל בכל מקום. לגאון שיעור החיבוט שני פעמים בתפלת המוסף של יום שביעי של ערבה [ה] לפי שבתפלת התמיד אנו נוטלין את הלולב ובתפלת המוספין של היום ההוא אנו נוטלין את הערבה בפני עצמה וכן אנו נוהגין בישיבה. א"ר אמי ערבה צריכה שיעור ואינה ניטלת אלא בפני עצמה פירוש שלא יאגוד דבר אחר עמה אבל אם יש לו ד"א בידו אין חוששין ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב אפילו אגבהה והדר אגבהה ורב חסדא אמר רב יצחק אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב והרמב"ם ז"ל (פ"ז מהל' לולב הל' כ') פסק כר' אמי והאבי"ה פסק כרב חסדא וכן מיסתבר דרב חסדא דאמר משמיה דרב יצחק קבלה מיניה מדלא פריש גמרא דפליג עליה והוה ליה רבי אמי חד לגבי תרי ודוקא דאגביה והדר

הגה"ה

*אמר ליה אביי לרבא מאי שנא לולב דעבדינן ליה שבעה זכר למקדש ומאי שנא ערבה דלא עבדינן שבעה זכר למקדש. ומסיק רב זביד משמיה דרבא לולב דאית ליה עיקר מן התורה בגבולין יום א' עבדינן ליה כל ז' זכר למקדש ערבה דלית לה עיקר מן התורה בגבולין אפילו יום אחד לא עבדינן זכר למקדש כל שבעה פי' ריב"ן ומהאי טעמא נפקא ליה היכא דליכא לא אתרוג ולא לולב לא מקפינן סביב הבימה פעם אחת בכל יום ובשבת יוכיח שאין לולב ניטל בו ולא מקפינן וכן כתב רש"י בתשובתו. מא"ז ועוד האריך בא"ז :

אגביה דהא דקאמר ר' אמי אין אדם יוצא קאמר רב חסדא יוצא. וכמה שיעורה אמר רב נחמן [ו] שלשה בדי עלין לחין ורב ששת אמר אפילו עלה אחד בבד אחד ובתשובות הגאונים כתוב הלכה כרב נחמן בדיני והלכה כרב ששת באיסורי והרמב"ם ז"ל (שם) כתב דערבה חובטה על הקרקע או על הכלי פעמים או שלש וכן כתב הרי"ץ גיאות ז"ל [ז] ורש"י פירש דחביט הייט נענוע*:

ב [דף מו ע"א] **ת"ר** העושה לולב לעצמו אומר ברוך שהחיינו נטלו לצאת בו אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב ואע"פ שבירך ביו"ט ראשון חוזר ומברך ביום טוב שני והאידנא לא נהוג לברך שהחיינו בשעת עשיה אלא בשעת נטילה כדאמרינן לקמן בשהחיינו דסוכה דרב כהנא מסדר להו אכסא דקידושא ה"נ דלולב מברכין ליה בשעת נטילה* . ולענין זמן על הלולב ביום טוב שני כתב רבי שלמה ב"ר שמשון ז"ל נשאלתי אם אומר זמן על הלולב ביום טוב שני והמהגי על מה שכתב בעל הלכות גדולות [ח] דזמן דכסא פוטר דלולב [ט] והלא לענין לולב מיפסקי לילות מימים ור"י פסק דאין אומר זמן ביום טוב שני וכן נהגו גדולי גרמיי"א וטעמא שלהם דמ"מ יצא בזמן שאמר ביום ראשון דאפילו אם תמצי לומר דחול הוה הא אמרינן העושה לולב לעצמו מברך שהחיינו ושוב אין מברך בשעת נטילה וא"כ הכא נמי יצא בזמן שבירך אתמול אפילו אם היה חול ולא דמי לזמן של קידוש שאומר בשני הלילות דהוא זמן הוא בשביל היום ולא בשביל הסוכה ולולב מידי דהוה אשאר יום טוב ועוד משום דבעינן נטילת לולב שבעת ימים ואם נברך זמן נפסק ביום טוב שני וביום שמיני ספק שביעי לא מברכין נמצא שאין לולב ניטל אלא ששה ימים וזה הטעם אינו נ"ל דבין אמר זמן ביו"ט שני ובין לא אמר זמן יום ראשון ספק הוא ומיהו איכא למימר אנן דבקיאינן בקביעא דירחא ואינו ספק לנו אלא מנהג בעלמא הוא מה שאנו עושין שני ימים אבל אם נברך זמן ביום שני אז אנו מראין בשעת נטילת לולב שהן ספק וכן פסק רש"י בתשובה שאין לומר זמן ביום שני וה"ר שמואל מאייבר"א [י] כתב בשם ר"י דעכשיו שנהגו לברך זמן בשעת נטילה א"כ צריך לברך גם ביום שני דשמא יום ראשון חול הוא ולא יצא דזמן לא נתקן לאומרו אלא בשעת נטילה או בשעת עשייה אפילו בחול (המועד) ואם לא אמרו בשעת עשייה ואמרו בחול לאחר עשייה לא יצא וצריך לאומרו בשעת נטילה מיהו י"ל דשאני הכא דנטלו לשם מצוה לברך עליו [כ] ועדיף טפי מנטלו בחול אחר עשייה וכן נוהגין באשכנז שאין מברכין זמן על הלולב ביום שני :

הגה"ה

*אנו מקיפין הבימה בכל יום פעם אחת ובשביעי ז"פ ואם אין לולב אין מקיף ושבת יוכיח וחזן הכנסת עומד והס"ת בזרוע והעם מקיפו דוגמא דמזבח. א"ז. כתב רא"מ. דאסור ליהנות מערבה אחר נטילתה אם לא התנה עליה מעיקרא דלכולי יומא איתקצאי לאיסורי מאותן שנוהגין בה בשר ע"כ ורבי"ק היה נוהג בערבה וכן בערבה של לולב לתקן מן העלים קולמסים ולנער בהן חמץ בפסח כדאמרינן (ברכות לט: שבת קיז:) גבי עירוב הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה. הגה"ה מיי' פ"ז (ס"ק א ב) :

הגה"ה

*אמר חזקיה משום ר"ש בן יוחי כל המצות כולן כגון לולב אתרוג וערבה והדס אין אדם יוצא ידי חובתו אלא דרך גדילתן שנאמר עצי שטים עומדים. מא"ז :

ג **העושה** סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו וכו' נכנס לישב בה אומר לישב בסוכה. כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהל' סוכה הל' יב) דיש לקדם מעומד משום עובר לעשייתן [ל] ולדבריו היה צריך לברך קודם שיכנס בה דהכניסה היא המצוה ולא הישיבה דאם היה אוכל מעומד היה צריך לברך על הסוכה אלא והאי כיון דמצות סוכה היא אכילה וטיול אם מברך אחר שישב מיקרי שפיר עובר לעשייתן כדאיתא בירושלמי דברכות פרק הרואה העושה ציצית לעצמו אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות ציצית נתעטף אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית אלמא אף על פי שכבר נתעטף מברך לפי שהמצוה נמשכת כל זמן שהוא מעוטף ועומד וכן נמי בסוכה המצוה נמשכת כל זמן אכילה ובסוכות תשבו פי' תתעכבו כמו וישב העם בקדש (במדבר כ) וכן ופתח אהל מועד תשבו (ויקרא ח) ולישב בסוכה היינו נמי להתעכב בסוכה ואם כן מיקרי שפיר עובר לעשייתן אם מברך אחר הישיבה וכן כתב מר רב צמח גאון ז"ל אף על פי שמשנכנס לה צריך לברך כיון שאין לה קבע [מ] אלא בישיבה בסעודה ויש קידוש[א] היום וסעודה לפניו סודרן על הכוס ורבינו מאיר היה מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא אף בחול משום דקאמר נכנס לישב בה מברך הלכך ראוי שתקדים ברכה לברכת המוציא מיד אחר הישיבה והעם לא נהגו כי רגילין העם שאין מברכין על הסוכה אם נכנס בה לטייל בה ושינה אלא דוקא בשעת אכילה הלכך ראוי שיברך תחלה ברכת המוציא שמתחיל הסעודה ואחר כך יברך על הסוכה. ומה שאין מברכין על הסוכה בשעת השינה ואף על פי שמצוה בה חומר יותר מבאכילה דאוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה. היינו טעמא דשמא לא יוכל לישן והוי ברכה לבטלה. ורבינו תם פירש לפי שעיקר הקבע שאדם עושה בסוכה היא אכילה אבל שאר טיול ושינה שעושין בסוכה טפלים לגבי האכילה והיא פוטרתן. [נ] ורב האי גאון כתב הנכנס בסוכת חבירו לבקרו [ס] מנהג ידוע הוא שיברך בין סעד בין לא סעד. [ע] ואסיקנא דכל שעה שנכנס לישב בה דמברך ואע"פ שבירך ביום טוב ראשון חוזר ומברך ביום טוב שני דגמרינן מתפילין דתניא תפילין כ"ז שמניחן מברך עליהם דברי ר' וקי"ל כוותיה דאמר רבא כ"ז דמנח להו מברך ורב מרי נמי אמר כ"ז דמנח להו מברך וכן הלכה: ת"ר העושה סוכה לעצמו

הגהות הב"ח א ויש קידוש היום וסעודה לפניו

קרבן נתנאל

וסה דמסיק רבינו לעיל סוף סי' י"ד דלא כר"ת אלא כיון שמונחין כל ארבעתן לפניו אין מעכבין זה את זה ומברך ונוטלן זה אחר זה. מ"מ מקרי עובר לעשייתן דהא אם רוצה רק ליקח אחת מהם לא יצא דמעכבין זה את זה כי כולם מצוה אחת הם. ב"ח וט"ז : [ק] לפרוש כפיו. היינו עם הגדולים אבל בפני עצמו אין נושא כפיו כדאיתא במתני' פ"ד דמגילה: הדרן עלך לולב הגזול

פרק רביעי [א] ואמנהגא לא מברכינן. עי' בפרק היה קורא סי' ה' : [ב] והעם נהגו כר"י ז"ל. ובטור ונהגו כהרי"ף שפוסק כריב"ל דלא מברכינן. וטעות הדפוס הוא שהיה כתוב ונהגו כר"י ורצונו כר' יצחק אלפס. והדפיסו כר' יוחנן אך לפי מ"ש מהרש"א במכילתין ד' י"ח בתוס' ד"ה שיכך שאין לשון הרא"ש להזכירו רי"ף אלא רב אלפס. צ"ל ונהגו כריב"ל. ועי' בעירובין פ"ק סי' ז' ובפסחים פ"ב סי' פ' דלא כמהרש"א : [ג] כיון דרב ור"א בר צדוק עבדו עובדא. ויש לי כאן תימה רבתי על המהרש"ל שכתב בתוס' ד"ה כאן במקדש דלפי' רבינו תם צ"ל דה"ק כאן במקדש פי' פליגי ר"י סבר יסוד נביאים דהיינו הלכה למ"מ ושכחום וחזרו ויסדום וריב"ל סבר מנהג נביאים. אבל בגבולין אף ר"י סבר מנהג נביאים. דוק ותשכח. ולדבריו מאי קאמר בהני תרתי עובדא קסבר מנהג נביאים הא בגבולין כמו הני עובדא כ"ע סברי מנהג נביאים הוא. ע"כ נראה להיפוך דבמקדש ריב"ל נמי מודה דהל"מ הוא. כי פליגי בגבולין ור"י דאמר יסוד נביאים ר"ל יסדו ותיקנו לעשות כן בישראל והא דאמר רב כהנא דילהון היא ר"ל נביאים תקנוה בגבולין ולא הל"מ. והא דפירשו תוס' לפר"ת דילהון היא כלומר שהיא מנהג נביאים. היינו לפי מה דמשני דשכחום וחזרו ויסדום ר"ל האי דקאמר יסוד נביאים על שחזרו ויסדו הלכה למשה מסיני וא"כ לא שייך לומר דילהון משלהם אם לא שס"ל מנהג נביאים. אבל בתר דמחלק בין מקדש לגבולין והא דקאמר יסוד נביאים בגבולין נביאים יסדוהו ולא שהיה בגבולין מעולם הל"מ שפיר אית לן למימר דילהון על יסוד נביאים ודו"ק : [ד] וגם רבינו תם פסק הלכה כריב"ל לגבי ר"י. תוס' פ' ניד הגשה דף ל"ז . ובמגילה דף כ"ז : [ה] לפי שבתפלת התמיד אנו נוטלין הלולב. כוונתו לתת טעם למה בתפלת מוסף ולא בתפלת תמיד וקאמר לפי שבתפלת התמיד אנו נוטלין הלולב ולא מוכחא מצות נטילת ערבה שהרואה אומר שהכל הוא ערבה שבלולב לכך אנו נוטלין הערבה בתפלת מוסף בפני עצמה . ב"ח . ולי נראה שס"ל כדעת הרמב"ם שהמוסיף על ב' ערבות עובר על בל תוסיף . ואנן פסקינן כרבנן דלולב אין צריך אגד נמצא האגד כמאן דליתא דמי ואם נלקח הערבה עם הלולב נמצא עובר על בל תוסיף וכן הביא ב"י שהגאונים פסקו כרמב"ם שאין להוסיף על שתי ערבות : [ו] שלשה בדי עלין לחין. פי' מ"ש רבינו לעיל בפרק לולב הגזול סי' י' לגבי הדס: [ז] ורש"י פי' שחבים היינו נענוע . ואף מלשון תוס' רמי דבפ"ח דסוכה שפי' נענוע. ב"ח. אמנם בפ"ב דף כ"ב לא כן פרש"י אלא לשון הפלה . ואם כשמשפיל הוא מנענע . אם כן הוה ליה להביא יותר דוגמתו בפרק קמא דף ט' בשחבן . ולי נראה שהוא מלשון כי תחבוט זיתך וטעמו כי לאחר גמר פירי האילן דרך לנענע אותו כדי להשיר פירותיו : [ח] דזמן דכסא פוטר דלולב . והא דאומרים זמן ביום הראשון. דליל ראשון צריך זמן משום סוכה לבד מיו"ט לכן אינו פוטר . דזמן דסוכה אינו שייך ללולב . משא"כ בזמן די"ט [שני] שייך אלולב דמחמת החג קאתי כ"מ במנהגים בתוס' ביאור. וא"ת מ"ש זמן די"ט של ר"ה אינו פוטר זמן דשופר . ותי' ר' נסים גאון הובא בהגהות הרא"ש סוף פרק בכל מערבין דזמן ליל ר"ה הוא מדרבנן אבל זמן ליל חג הסוכות דאורייתא וכ"ה במנהגים. ר"ל דר"ה ויוה"כ לא מקרי רגלים מדאורייתא ורבנן מחייבי לברך זמן כדמסיק בס"פ בכל מערבין. וזמן דשופר אומרים על מצוה דאורייתא ואין זמן על דבר שהוא מדרבנן פוטר זמן שהוא על מצוה שהיא מדאורייתא. משא"כ זמן החג הסוכות שהוא רגל מדאורייתא פוטר זמן דלולב . ובעל נ"א סי' תרמ"ב לא ראה רק דברי מנהגים ולא ידע שדברי ר"נ גאון המה ופי' בו פי' זר ורחוק ע"ש : [ט] והלא לענין לולב מיפסקי לילות מימים . וא"כ אכתי בלילה לא הגיע זמן לולב ואיך יפטור אותו : [י] כתב בשם ר"י . הוא ר"י אחר [דר"י] פסק לעיל דאין אומרים זמן: [כ] ועדיף טפי מנטלו בחול אחר עשי'. אבל בשופר מסיק רבינו בפ' יו"ט הוך סי' ל"ד דמברך זמן אפילו ביו"ט [שני] משום דלא שייך אך טעמא דהתם אין מברך על השופר בשעת עשיה וכן תי' מ"א סי' תרמ"ב : [ל] ולדבריו היה צריך לברך קודם שיכנס בה דהכניסה היא המצוה ולא הישיבה . והרמב"ם סבר כיון שאין קבע אלא בישיבה מש"ה מברך קודם הישיבה דהוי עובר לעשייתן ע"ז : [מ] אלא בישיבה בסעודה . ולא קאמר אלא בישיבה ש"מ דאין הישיבה גורם כ"א קביעות הסעודה . ומש"ה הוי שפיר עובר לעשייתן אף אחר ישיבה . דעיקר הקביעות הוא קביעות הסעודה : [נ] ורב האי גאון כו' ואסיקנא דכל שעה שנכנס לישב בה מברך . לכאורה מדהביא רבינו דעת רב האי ודברי הרי"ף באחרונה ש"מ דסבירא ליה כוותייהו דכל פעם שנכנס לישב בסוכה מברך . וברמזים משמע שרבינו הסכים עם ר"ת . ולכאורה אינו כן . דהא מ"ש באחרונה הוא עיקר למסקנא . עד שראיתי בכללי דרכי הפוסקים בכ"ה סי' מ"ו וז"ל אפילו למאן דסברי הכי היינו כשמניהם סברת זולתם או שמניהם סברת הפוסק. אבל כל שהלשון ראשון הם דברי הפוסק וסברא דנפשיה והשני הם דברי זולתו לא שייך לומר דלשון שני עיקר בשם ר"י הלוי. א"כ כבר כתב רבינו מסברא דנפשיה וחולק על ר"ת מרוטנבורג והעם לא נהגו כי רגילין העם שאין מברכין על הסוכה אלא דוקא בשעת אכילה. הכי קים ליה לרבינו ודלא כב"י בסי' תרל"ט שכתב רבינו סובר כרי"ף וכסברת הגאונים וכן פסק בש"ע המחבר וכת"א שהמנהג שאין מברכין אלא בשעת אכילה : [ס] מנהג ידוע הוא שיברך . וכבר כתב רבינו שעכשיו העם לא נהגו כן : [ע] ואסיקנא דכל שעה שנכנס לישב בה מברך . דעי'

אומר שהחיינו ודוקא לעצמו אבל לאחר לא מברך מידי לאחי תנא ובירושלמי (פ' הרואה) תניא העושה לעצמו מברך לעשות סוכה [פ] עשאה לאחר מברך על עשיית סוכה ואגמרא דידן סמכינן דגרסינן בפרק התכלת (דף מב.) אמר רב חסדא כל מצוה שכשירה על ידי נכרי אין ישראל מברך על עשייתה וסוכת נכ"ך כשירה ואיכא מ"ד כל מצות שאין עשייתן גמר מצוה אין צריך לברך היתה עשויה ועומדת אם יכול לחדש בה דבר מברך מיד ואם לאו לכשיכנס בה מברך שתים משמע דברישא כשבירך שהחיינו בעשייתה אינו מברך שתים בכניסתה ותימה והלא צריך לברך שהחיינו בשביל המועד כמו שמברכין זמן בכל המועדים וי"ל כיון דסוכה מחמת חג עשה סברא הוא דזמן דידה אע"פ שבירך בחול פוטר זמן החג דזמן מחמת המועד קאתי אפילו בלא יו"ט דאמרינן לקמן דאי לא בריך האידנא מברך למחר וליומא אוחרא לפי זה כ"ש כשבירך זמן על הלולב ביו"ט ראשון שאין צריך לברך עליו זמן ביו"ט שני. א"ר אשי חזינא לרב כהנא דמסדר להו אכסא דקידושא:

ד ת"ר היו לפניו מצות הרבה מברך אקב"ו על המצות רבי יהודה אומר מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה אמר ר' זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא הלכה כר"י. גרסי' בפרק החליל (דף נו.) איתמר רב יהודה אמר סוכה ואח"כ זמן רבה בר בר חנה אמר זמן ואח"כ סוכה והלכתא סוכה ואח"כ זמן [צ] יש מן הגדולים אומרים דבליל שני אומר זמן תחלה דזמן לא קאי אסוכה דאפילו אם היה ליל יו"ט ראשון חול יצא בזמן דסוכה [ק] ולפי סברת בני אייבר"א שחלקו בין בשעת עשייה בין לאחר עשייה קאי זמן נמי אסוכה וראבי"ה כתב שבכל פעם י"ל זמן באחרונה דהא יו"ט שחל להיות אחר השבת מברך יקנה"ז אע"ג דזמן לא קאי אהבדלה וי"ל דלא דמי דהתם היינו טעמא משום דהבדלה טעונה כוס הלכך אין להפסיק בזמן בין בורא פרי הגפן להבדלה אבל הכא אי סוכה לא בעי זמן בליל שני למה יפסיק בסוכה בין קידוש לזמן דהא איכא אמורא דס"ל דאפילו בליל ראשון דסוכה בעיא זמן סמוך לקידוש וקאי נמי אסוכה דבתריה וא"כ בליל שני אי סוכה לא בעיא זמן לכ"ע ראוי לסמוך הזמן לקידוש: מתני' מיד התינוקות שומטין לולביהן ואוכלין את אתרוגיהן פירש רש"י לולבי התינוקות שומטין הגדולים מידם ואוכלין אתרוגיהם של תינוקות ואין בדבר לא משום גזל ולא משום דרכי שלום שכבר נהגו כן משום שמחה. וכתבו התוס' שיש ללמוד מכאן אותם בחורים שרוכבין לקראת חתן ונלחמין זה עם זה וקורע בגדיו של חבירו או מקלקל את סוסו שהם פטורין שכך נהגו מחמת שמחת חתן [ר] וכ"ל דמתניתין לא איירי כלל שחטפו הגדולים מיד הקטנים אלא ה"פ מיד שנגמרה מצות הלולב והערבה התינוקות שומטין לולביהן של עצמן מתוך הערבה שהלולב ארוך ושוחקין בהן התינוקות וגם עושים מן העלין כמין טבעות וחפלים לשחוק בהם ואתרוגיהם היו אוכלין והשתא ניחא הא דפריך בגמרא למאן דאמר אתרוג בשביעי מותר דהכא משמע תינוקות אין גדולים לא ורש"י דחק לפרש דהכי פריך דתינוקות דוקא שלא הוקצה למצוה גמורה אבל של גדולים שהוקצה למצוה גמורה לא וקשה לי א"כ הוה ליה למימר דתינוקות אין גדולים לא ועוד [ש] לולבין גדולים למה להו: [דף מו ע"ב] גמ' א"ר יוחנן אתרוג בשביעי אסור בשמיני מותר. סוכה אפי' בשמיני אסורה ור"ל אמר אתרוג אפי' בשביעי מותר [ת] א"ל רב פפא לאביי לר"י מ"ש סוכה מ"ש אתרוג א"ל סוכה דחזי לבהש"מ דאי מתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בגוה ומיכל איתקצאי לבין השמשות ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דשמיני אתרוג דלא חזי לבין השמשות ולא איתקצאי לבין השמשות לא איתקצאי נמי ליומא דשמיני וא"ת אתרוג נמי ממה נפשך בין השמשות אסור דשמא יום הוא וכיון דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי נמי לכל היום [א] וי"ל דבכה"ג לא שייך למימר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות כיון שלא נאסר בין השמשות אלא מחמת ספק יומא שעבר:

ה וכן נמי אמרינן הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימי החג כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר ואע"ג דאיתקצאי בין השמשות מחמת ספק יום שעבר וה"נ אמרינן בפ"ק דיו"ט (דף ד.) גבי שבת ויו"ט דאמר רב נולדה בזה אסורה בזה ומפרש טעמא משום הכנה ולא שייך למימר משום מיגו דאיתקצאי לבין השמשות אע"ג דכרבי יהודה ס"ל (שבת דף קנז:) דאית ליה מוקצה וכן שני ימים טובים של גליות דנולדה בזה מותרת בזה וכן בפרק בכל מערבין (דף לו.) גבי לגין טבול יום שמילאהו מן החבית של מעשר טבל ואמר הרי זה תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימין ואם אמר עירבו לי בזה לא אמר כלום משום דסוף היום קנה עירוב או משום דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום הא אי תחלת היום קנה עירוב או אי לא בעינן סעודה הראויה מבעו"י הוי עירוב ולא אמרינן דלאו ראויה בשבת הוא מיגו דאיתקצאי בין השמשות כיון דלא איתקצאי אלא מחמת יום שעבר ולא דמי לסוכה דאמרינן משום דאי מיתרמי ליה סעודתא בין השמשות דאע"ג דלא מיחייב למיכל בה אלא משום ספק יום שעבר דלמא יום הוא מ"מ מיחייב למיכל בה מאיזה טעמא שיהא [ב] וצריך לעשות מעשה בין השמשות לאכול בה ולוי דאסר אתרוג אף בשמיני ופרש"י מיגו דאיתקצאי בין השמשות דשמיני משום דספק יום שביעי איתקצאי לכולי יומא וא"א לומר כן שהוכחתי כבר דליכא מאן דאית ליה סברא זו אלא היינו טעמא דגזר אתרוג אטו סוכה וא"ת הא דאמרי' בשמעתין גבי אתרוג לדידן דאית לן תרי יומי שמיני ספק שביעי אסור [ג] ואמאי אסור דהא לא נטלינן ליה אלא ע"כ משום דהואיל דאיתקצאי בין השמשות מחמת יום שעבר [ד] וי"ל דשאני התם דאם יבא אליהו ויאמר דעברוה לאלול הוי שמיני שביעי. וכן אי מיקלע שבת במוצאי יום טוב אחרון של חג נוהגין שלא להסתפק מנוי סוכה עד מוצאי שבת. ונראה דשרי בשבת משום דאיתקצאי בין השמשות לא אסרינן ליה כדפי'. ואי משום שבת ויו"ט קדושה אחת היא האמר רב בפ"ק דיו"ט (דף ־) הלכה כארבעה זקנים ואליבא דר"א דאמר שתי קדושות הן וגם משום הכנה ליכא למיסר [ה] דמה הכנה יש כאן. וה"ר פרץ ז"ל כ' בשם גדולי אייבר"א דאם חל יו"ט האחרון של חג באחד בשבת דהאתרוג אסור אע"ג דאמרי' תשיעי ספק שמיני מותר ה"מ בשאר הימים אבל הכא אסור משום הכנה דאין שבת מכינה ליו"ט ולמאי דפרישית דלא שייך כאן הכנה מותר וכן עמא דבר. ולדידן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר אביי אתרוג שמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק שמיני מותר* וכן הלכה: הפריש ז' אתרוגים לז' ימים רב אמר כל אחד ואחד יוצא בו ואוכלו לאלתר ורב אסי אמר כל אחד ואחד יוצא בו ואוכלו למחר וקי"ל כרב אסי דהא ר"י קאי כוותיה. ולענין מיתב בסוכה בשמיני הלכתא מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן* והיינו טעמא דלא מברכינן דכיון דיום שמיני עצרת הוא א"א לברוכי אסוכה דקשיין אהדדי אי יום סוכה הוא לאו שמיני עצרת הוא ואי שמיני עצרת הוא לאו יום סוכה הוא ומשום דספיקא היא תרוייהו עבדי' לחומרא יתבינן בסוכה [ו] ולא מברכינן ונוהגין בה מנהג יום טוב דהוא יום שמיני עצרת ועבדינן לחומרא אבל בלולב לא רצו לתקן שיטלוהו בלא ברכה מספק לפי שהוא מוקצה לטלטול ומיכרא מילתא שהוא נוהג בה מנהג חול [ז] אבל סוכה פעמים שסוכתו עריבה עליו ואוכל בה אפי' ביו"ט אחרון: [דף מז ע"א] אמר ר' יוחנן אומר זמן בשמיני של חג ואין אומר זמן בז' של פסח וכן אמר ר"כ אומר זמן בשמיני של חג ואין אומר זמן בז' של פסח ותניא נמי הכי שמיני לענין פז"ר קש"ב פייס בפני עצמו זמן בפ"ע רגל בפני עצמו קרבן בפ"ע שיר בפ"ע ברכה בפ"ע. פירוש ברכה בפ"ע בתפלה ובברכת המזון את יום שמיני חג עצרת הזה רגל בפ"ע למאי הלכתא [ח] לכדאמר רב (מועד קטן דף כד:) יום א' לפני החג והחג ושמיני עצרת הרי כאן כ"א יום למנין ל':

ו [דף מו ע"ב] אמר ר' זירא לא לקני איניש לוליבא לינוקא ביומא טבא קמא מ"ט ינוקא מקני קניא קנויי לא מקני ואישתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו*:

[דף מח ע"א] מתני' ההלל והשמחה שמונה כיצד מלמד שאדם חייב בכבוד יום טוב האחרון כשאר ימות החג*: ז סוכה שבעה כיצד גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלה בשביל כבוד יו"ט האחרון*: גמ' אין לו מקום להוריד את הכלים מהו רב חייא בר אשי אמר פוחת בה ארבעה וריב"ל אמר מדליק בה את הנר ולא פליגי הא לן והא להו תינח סוכה קטנה סוכה גדולה מאי מעייל בה מנא דמיכלא כרבא דאמר רבא מנא דמשתיא במטללתא מאני דמיכלא לבר ממטללתא פרש"י הא לן לבני בבל שהשמיני שלנו ספק שביעי דלא קים לן בקיבועא דירחא מדליק בה את הנר ולא יפחתנה ויפסילנה לפי שצריך בה למחר והא להו לבני א"י דקים להו בקיבועא דירחא דלא יתבי בסוכה בשמיני פוחת [ט] משמע מתוך פירושו דסוכה קטנה צריך להדליק בה את הנר כדי

הגה"ה
*אתרוג שנפסל אסור לאוכלו כל שבעה שמתחלה הוקצה לשבעה אבל בשמיני שרי. מא"ז:

הגה"ה
*פי' ראבי"ה כיון דאיכא היכרא דלא מברך ככל שבעה לא הוי כמוסיף אבל ליישן בסוכה אסור והוי דמלקות ליכא איסור איכא. מרדכי:

הגה"ה
*ולא דמיא לבר שטיא דאמר (כתובות דף כ.) כשהוא שוטה זבין כשהוא שוטה זבן דבשוטה גרע דלא קני ולא מקני ופירש רבינו אליעזר בר נתן שאם תופס עם התינוק כיון שלא יצא מידו לגמרי שפיר דמי ובקיאי הדעת מחזירין אותו למקומו והתינוקות מעצמם נוטלין אותו ומברכין עליו. מא"ז:

הגה"ה
*ועושין שמחת תורה בספק תשיעי וחתני תורה רגילין לעשות בשושבינין סעודה גמורה ומזמנין את הקהל ונותנין להם מאכלים טובים ומצאתי עיקרו של מנהג במדרש בתחלת שיר השירים ויבא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית וגו' אמר רבי יצחק מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה. מא"ז:

הגה"ה
* [ולדידן דמורידין כלים כמ' אסור] להעמיד השלחנות והספסלים לסדרן לצורך הלילה דאין יו"ט מכין לחבירו דומיא דהצעת המטה. הג' מיי' פ"ו:

קרבן נתנאל

הרי"ף המה:[פ] עשאה לאחר מברך על עשיית סוכה. יש טעם בחילוק הברכה כפי שכתבו המפרשים בפ"ק דפסחים דכל המצות הנעשות ע"י אחר הכל מודים שאותו אחר מברך בעל כדאמרי' התם גבי מילה לא סגיא דלאו איהו מל. מהרש"א. אבל גי' התוס' עשאה לאחר מברך לעשות סוכה לו לשמו ופי' בו מהרש"ל לר"א דפוסל סוכה שאולה מש"ה הוצרך האחר לעשותה לשם מי שיושב בה. ותמה אני הא מוכח שם בירושלמי העושה תפילין או לולב לאחר כו' והוי תפילין תיובתי' ומהרש"א מקיים הגירסא לעשות סוכה לשמה לב"ש דסוכה לשמה בעינן מש"ה אם הוא עושה לעצמו א"צ לומר בברכה שהוא עושה לשמה דמעשיו שיושב ומברך בה ליישב בסוכה מוכיחין שפיר דעשאה לשמה אבל אם עשאה לאחר אין כאן מעשים מוכיחים ולהכי צ"ל בברכה כך דעשאה לשמה ע"כ. והוי לולב תיובתיה. ועוד בין למר ובין למר קשה אמאי צריך תוס' להביא ראיה דאין הלכה כהך דירושלמי מפ' התכלת. ה"ל למימר כיון דהכן לא קי"ל כב"ש וכר"א מש"ה לא עבדינן כהך דירושלמי וכ"ל לקיים הגירסא לעשות סוכה לשמו. וכ"ה בירושלמי שלפנינו ועי"פ מ"ש רבינו בפ"ג דברכות ס"ס י"ג דאיש אע"ג שלא אכל כלום דין הוא שיפטור את אחרים דכל ישראל ערבים זה בזה אלא מדרבנן כו'. מש"ה מברך על עשיית סוכה לחבירו שצוני ה' לעשות סוכה לשמו לשם מי שעושה סוכה בשבילו. כי ישראל ערבים זה בזה ומצווה כל אחד לעשות מצוה בשביל חבירו עי' בשו"ת מהרל"י בי רב סי' ס"ח: [צ] יש מן הגדולים אומר דבליל שני אומר זמן תחילה. דזמן לא קאי אסוכה דאפילו אם היה ליל יו"ט ראשון חול יצא בזמן דסוכה. שמעתי להקשות הא בסמוך תי' תוספות כיון דסוכה מחמת החג קאתי סברא הוא אע"פ שבירך בחול פוטר זמן החג א"כ בליל שני לא לברך זמן כלל כיון דיצא מליל ראשון בזמן דסוכה פטור נמי מזמן החג לפי סברתו כיון דזמן מחמת החג קאתי. ונראה לי ליישב דלכאורה אין מקום לקושיית תוס' דהא דקתני לכשיכנס בה מברך שתים היינו ליישב וזמן דסוכה אבל כשבירך שהחיינו בעשייתה אינו צריך לברך שתים על סוכה. אבל צריך לברך זמן בשביל החג וכ"ת מאי נפקא מיניה אם יאמר זמן אחר ליישב בסוכה כי כשיברך בשעת עשיה מברך על חג זמן בתחלה ואח"כ ליישב אבל אם לא בירך בשעת עשיה אומר סוכה ואח"כ זמן דזמן קאי נמי אסוכה אלא שקושיית התוס' אזלא לרב דסבר תמיד סוכה ואח"כ זמן מטעם חובת היום קודם בין בליל ראשון בין בליל ב' ולרבה בר בר חנה דס"ל לסיפך בכל פעם זמן ואח"כ סוכה תדיר קודם מקשין תוס' שפיר לדידהו היכי מתרצים הברייתא. אמנם רבינו שמחלק לחלק בין בלילה הראשונה אומר סוכה ואח"כ זמן ובלילה שניה זמן ואח"כ סוכה ודאי צריך ביאור מנ"ל לחלק מסברתו נגד שני רבוותא רב ורבה בר בר חנה. וצ"ל דלישנא דגמרא דמקתו למה מקיים והלכתא סוכה ואחר כך זמן ה"ל למימר והלכתא כוותיה דרב אלא ודאי דהלכתא כוותיה דרב ולא מטעמיה דחובת היום עדיף דא"כ קשה קושיית התוס' דהא סתמי' דמתני' הילך מלה והילך תמן קשה לרב אלא דהלכתא סוכה ואחר כך זמן כדי שזמן קאי נמי אסוכה אבל בליל שני זמן ואח"כ סוכה ואם כן השתא חזר רבינו מסברת תוס' וס"ל אפילו כשבירך בחול שהחיינו על הסוכה מ"מ צריך לברך על החג לאחר הקידוש וקושיית תוס' בלאו הכי לק"מ אליבא דהלכתא ודוק היטיב ועוד י"ל ע"ד פשוט שזה שכ' רבינו סברת תוספות קאי לשיטת ראבי"ה אבל לסברת יש מן הגדולים לא צריכנא לתירוץ תוס' כדפירשתי. [ק] ולפי סברת בני אייבר"א לעיל סי' ל"ו: [ר] וכ"ל דמתני' לא איירי כלל שחטפו הגדולים מיד הקטנים. ורש"י סותר פירוש זה מדאמרינן בבראשית רבה מעשה בחסיד אחד ט' בשביעי של ערבה הלך ושמע אתרוגין מיד התינוקות ע"ש. אמנם בויקרא רבה פרשת בחוקותי ראיתי מעשה זה בנוסחא אחרת שמסייע לפי' זה וז"ל הלך לו לבהכ"נ ותמה תמן מן אילין אתרוגין דמינוקייא מקלקלי ביום הושענא ותנינן תמן מיד התינוקות שומטין ט' ועי' ביש"ש ב"ק פ"ו: [ש] לולבין גדולים למה להו. שחטפו מיד התינוקות: [ת] א"ל רב פפא לאביי לר"י מ"ש סוכה מ"ש אתרוג. וא"ת מאי פריך איתא דסוכה אסורה משום סתירת אוהל ובעוד הסוכה קיימת אומר ר"י דסוכה בשמיני אסורה ולא בנופלת. וי"ל דמש"ה פריך לאביי דאמר שמיני ספק שביעי אסור משום דגזר אטו סוכה. ואי מטעם סתירת אהל לא שייך למיגזר אלא ש"מ משום מוקצה. ואיירי אפילו בנפלה מש"ה פריך שפיר מ"ש סוכה מ"ש אתרוג: [א] וי"ל דבכי האי גונא לא שייך למימר מיגו דאיתקצאי לבהש"מ כיון שלא נאסר בהש"מ אלא מחמת ספק יום שעבר. ואם תקשי אמאי לא תירצו תוס' ורבינו דאמת אתרוג מותר בבהש"מ כיון דמוקצה כל ז' מדרבנן ובהש"מ הוי ספיקא דרבנן לקולא. משא"כ בסוכה דבין השמשות דידה ספיקא דאורייתא היא דהא דרשינן מקרא דעצי סוכה אסורים כל ז'. דא"כ אמאי קאמר דסוכה אסורה כיון דאילו אתרמי ליה סעודה ה"ל למנקט דסוכה אסורה משום מיגו דאיתקצאי לבהש"מ משא"כ אתרוג דלא איתקצאי לבהש"מ דספיקא דרבנן הוא אלא ש"מ דאפי' במילי דאורייתא לא אמרי' מיגו מחמת ספק יום שעבר: ה"ג אע"ג דרב [כר"י]כו' בשלהי שבת דף קנז: ה"ג וגם אי לא בעינן:[ב] וצריך לעשות מעשה בין השמשות לאכול בה. והוי כמו דחיה בידים כדאשכחן לר"ש לית ליה מוקצה ומוקצה דדחיה בידים אית ליה וא"ת ה"ל לרבינו לפרש הכי דה"ק דאי איתרמי ליה סעודה בין השמשות בעי למיכל בגוה מש"ה א"א לסתור סוכתו מבעו"י. וא"כ אסור בשמיני משום סתירת אוהל. וי"ל כדפירשתי דאביי מתני הכי ואביי דאוסר אתרוג בשמיני ספק שביעי משום גזרה א"א לומר מטעם סתירת אוהל: [ג] ואמאי אסור. ורבינו לא מתיישב דעתו במה שכתבו תוס' דגזרי' אטו סוכה דא"כ תשיעי ספק שמיני נמי נגזור: [ד] וי"ל דשאני התם כו' הוי שמיני שביעי. ולפ"ז תקשי לן כל הני קושיות דלעיל וליכא לתרוצי כדאמרן דאי משום סתירת אהל לא שייך למגזר אתרוג אטו סוכה הא טעמי' דאתרוג כפי מ"ש רבינו משום דאם יבא אליהו. וצ"ל דסוכה בנפלה איירי דומיא דאתרוג דאפי' נפסל אסור כל ז' כדאיתא בש"ע סי' תרס"ה ודומיא דהכי סוכה שנפלה מכ"מ אסורה כל שמונה. והואיל דאתא לידן אציג לפניך מ"ש הט"ז שם סק"ב דאם נפסל האתרוג מותר בח' אף לדידן דקי"ל לאסור בח' ע"ש בארוכות ומגנה היא דא"כ היכי קאמר קס"ד ר' זירא בשיטתיה דאבוה דשמואל דאמר ל"ז אתרוג שנפסל אסור לאוכלו כל שבעה. ואי כדברי ט"ז איתא ר' זירא שפיר קאמר והא דלא אסר בשמיני היינו טעמא משום דנפסל: [ה] דמה הכנה יש כאן. עי' מ"ש בפ"ק דביצה סי' א': ה"ג אי אפשר לברוכי ליתב בסוכה דסתרי אהדדי: ה"ג ומשום דמספקא לן בתרווייהו: [ו] ולא מברכינן ונוהגין ביה מנהג י"ט. והא דמברכינן על ספירת העומר בליל שני ולא חיישינן לזילותא דיו"ט שני עי' בהר"ן שני תירוצים והובא במ"א בשם כ"מ סי' תפ"ט: [ז] אבל סוכה פעמים שסוכתו עריבה עליו ואוכל בה אפילו ביו"ט האחרון. אמנם אם באותו יום עת צינה או רוחות או שום שינוי אויר אין מן הראוי לאכול בסוכה ביום שמיני ספק שביעי: [ח] לכדאמר רב מו"ק דף כד. ועיין תוס' דף מח: ה"ג רב חייא בר רב: [ט] משמע מתוך פירושו דסוכה קטנה צריך להדליק בה את הנר.

בסוכה

[ו] שלא יהא נראה כבל תוסיף [ח] מה שיאכל בה בלילה.[ט] ותימה לי שלא ראיתי מי שעשה כן ועוד קשה דר' יהושע בן לוי דאמר לבני בבל מדליק בה את הנר משמע דקאי דוקא שאין לו מקום להוריד כליו בז' והא ליתא דאפילו יש לו מקום להוריד צריך להדליק בו את הנר שלא יהא נראה כבל תוסיף מה שאוכל בה בלילה [י] ולא מיסתבר למיעבד מה שמוריד כליו אע"פ שחוזר ומעלה בלילה איכא היכרא בהכי דאינו נראה דעובר בבל תוסיף מה שאוכל בלילה [כ] ונראה לפרש דריב"ל דאמר לבני בבל מדליק בה את הנר באין לו מקום להוריד כליו בשמיני קאי וצריך לישב בה בתשיעי הלכך צריך לעשות היכר שאינו עובר בבל תוסיף ומדליק בה את הנר כי אינו יכול לפחות בה ביום טוב ורב חייא בר אשי לבני א"י קאמר דפוחת בה ד' בז' וכן כתב הרב אלפסי ז"ל :

הדרן עלך לולב וערבה וסליקא לה מסכת סוכה

קרבן נתנאל

ובסוכה גדולה צריך לפייל בה מנא דמיכלא : [ז] שלא יהיה נראה כבל תוסיף . אבל אינו עובר בבל תוסיף כיון דאין מתכוין לשם מצוה דשלא בזמנו בעי כוונה כדאיתא בר"ה דף כ"ח : [ח] מה שיאכל בה בלילה. ר"ל בליל שמיני עצרת : [ט] ותימה לי שלא ראיתי מי שעשה כן . אף שלא ראינו אינו ראיה ובפרט בכה"ג סוכה קטנה ואין לו מקום להוריד כליו. מ"מ מתמיה בסוכה גדולה ויש לו מקום להוריד כליו לא ראה שמורידין כלים בליל ש"ע מן הסוכה עם היות שהמעט ומלאיו מסלקים מן הסוכה שאסור לישן בסוכה בליל שמיני עצרת . תימה נאומן הסרידים שישנים בסוכה לבולי עלמא מה היכר איכא כי לא ראינו מי שמוריד כליו משם ודלא כב"ח שכתב שנתפשט המנהג ברוב העולם שמורידין כלים נאים ביום ז' מן המנחה ולמעלה : [י] ולא מסתבר למימר מה שמוריד כליו אע"פ שחוזר ומעלה בלילה איכא היכרא בהכי. ורש"י ס"ל דאיכא היכרא בהכי ודומה לזה מלינו בפ"ק דף מ"ו בביטולי תקרה כיון שמפקפק או נוטל א' מהנה זה מוכיח שהוא יודע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי: [כ] ונראה לפרש כו' כי אינו יכול לפחות בה ביו"ט . וכן נראה לפ' דברי רש"י ואשמיני ספק תשיעי קאי וה"ק ולא יפחיתנה ויפסילנה לפי שצריך בה למחר ולמחר אינו יכול לפחות בה זה אין צריך לפניס דהא טי יום טוב :

הדרן עלך פרק לולב וערבה וסליקא לה מסכת סוכה

קיצור פסקי הרא"ש ממסכת סוכה

פרק א א **סוכה** שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה שאי אפשר לעשותה אלא דירת קבע . ל"ש גדולה ל"ש קטנה בין דפנות מגיעות לסכך בין אין מגיעות. שיעור מסך סוכה ז' טפחים על ז' טפחים דהיינו כדי ראשו ורובו ושלחנו אבל אם היתה הסוכה גדולה ולא נכנס בה אלא ראשו ורובו ושלחנו בתוך הבית יצא : ב היתה גבוהה מכ' אמה ומיעטה בכרים וכסתות אפי' בטלם שם לא הוי מיעוט . בתבן ובעפר אם אין דעתו לפנותו או עפר סתם (הוי מיעוט וכ"ש אם בטל אותו תבן סתם) לא הוי מיעוט אא"כ ביטל לעפר ותבן כל ז' ימים : ג היתה גבוהה מכ' אמה והוצין יורדין לתוך הלל עשרים אם צלתה מרובה מחמתה כשרה . היתה גבוהה י' והוצין יורדין לתוך הלל י' אפי' חמתן מרובה מצלתן פסולה . היתה גבוהה מכ' ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה ויש בה הכשר סוכה כשרה כולה אפי' מהאיצטבא והלאה . מן הצד אם אין משפת איצטבא ולכותל ד' אמות כשרה על האיצטבא ואם לאו פסולה : ד בנה בה איצטבא באמצע אם יש משפת איצטבא ולכותל ד' אמות לכל צד פסולה פחות מכן כשרה על האיצטבא אפי' גבוהה י' טפחים : ה היתה פחותה מי' וחקק בה להשלימה לי' אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה פחות מכן כשרה . היתה גבוהה מכ' ובנה בה עמוד גבוה י' ובו הכשר סוכה אע"פ שאין כ' מראש העמוד לסכך פסולה ואם היה עמוד בתוך ד' לדפנות כשרה : ו נעץ ד' קונדיסין וסכך על גבן בין באמצע הגג בין בשפתו פסולה . הלכתא שתים כהלכתן ושלישית עושה טפח שוחק ומעמידו בפחות מג' לא' מהכתלים ויעמיד עוד קנה כנגד סוף הכותל וישים קנה עליו ועל הטפח . ובסוכה העשויה כמבוי עושה פס ד' טפחים ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן .ומשים קנה מהפס על הדופן האחר : ז סוכה שעשויה שתים כהלכתן ושלישית בטפח כהלכתה מותר לטלטל בה אפי' בשבת : ח סוכה שעשאה שתים כהלכתן ושלישית בטפח כמשפטה אפי' יש בשתי המחילות פתחים הרבה שאין להם צורת פתח כשרה ובלבד שלא יהיו יתר על י' ואם יש להם צורת פתח אפי' יתר מי' כשרה : ט מבוי המפולש שתקנו בלחי מצד א' ולצד הב' לא עשה לו כלום וסכך על גביו כשרה הסוכה בשבת שבתוך החג ומותר לטלטל בה . סיכך על גבי פסי ביראות שברה"ר אפי' אין ביניהם בור כשרה בשבת שבחג ומותר לטלטל בה ואם עשה כמין פסין בחצר וסיכך על גבן לא : י הא דחמתה מרובה מצלתה פסולה היינו דוקא מחמת סכך ולא מחמת דפנות : יא שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית אינה סוכה וחייבת במזוזה והחיצונה סוכה ואינה חייבת במזוזה : יב סוכת גנב"ך ורקב"ש כשרה רק שתהיה עשויה לצל להגין תחתיה כדי שלא תהיה מעובה כמין בית . פי' גנב"ך . ורקב"ש ג"ים נשים בהמה כותיים רועים קייצים בורגנין שומרי פירות : יג סוכה ישנה שעשאה קודם לחג ל' יום כשרה רק שיחדש בה טפח או כל שהוא על פני כולה . ואם עשאה לחג אפי' מתחלת השנה כשרה בלא חידוש . עצי סכך הסוכה כל זמן שהסוכה קיימת אסורים מה"ת כל ז' ואם נפלה אסורים מדרבנן . ואפי' בעודה קיימת אין אסור מה"ת אלא הצריך להכשר סוכה והשאר אינו אלא מדרבנן ובעצי הדפנות אין בהם שום איסור : יד העושה סוכתו תחת אילן שצלתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין ואם האילן חמתו מרובה מצלתו והשפיל ענפיו וערבן עם הסכך והסכך רבה עליו כשרה ואם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן אפי' לא חבטן כשרה ור' אבי"ה כתב שפסולה אם ענפי האילן מכוון כנגד סכך הכשר אבל אם הם כנגד האויר כשרה : טו סוכה על גבי סוכה וביניהן י' טפחים והתחתונה מקבלת כרים וכסתות של עליונה אפי' ע"י הדחק התחתונה פסולה אבל אין ביניהן י' או יש ביניהן י' ואינה מקבלת כרים וכסתות של עליונה אפי' ע"י הדחק כשרה : טז פירס סדין עליו על הסוכה שלא תיבש ותהיה חמתה מרובה מצלתה או תחתיה שלא יפלו העלין ותשאר חמתה מרובה מצלתה פסולה אבל אם צלתה מרובה מחמתה כשרה והוא שפירס לנאותה : יז תלה בה פירות לנאותה אסורים כל ז' ואם אמר איני בודל מהן כל ביה"ש מותרין . נויי סוכה אין ממעטין בה בין להכשירה אם היא גבוהה מכ' בין לפסלה אם אינה גבוהה מי' . מן הצד ממעטין . אין לפרוש טלית יבש על הסוכה שנראה כמסכך בדבר המקבל טומאה : יח נויי סוכה המופלגים ממנה ד' טפחים פסולה פחות מכן כשרה . וסכך פסול תחת סכך הכשר אפי' בסמוך לו ממש פסול : יט קינופות שהן ד' קנים יוצאין לד' לדי מטה אסור לפרוש סדין עליהן ולישן תחתיהן בסוכה אפי' אם אינם גבוהים י' אבל נקליטין שהם שנים א' באמצע המטה (א') לראשה וא' למרגלותיה מותר לפרוש עליהן סדין ולישן תחתיהן אם אינן גבוהים י' : כ כילה שאינה גבוהה י' אפי' יש לה גג או אין לה גג אפי' גבוהה י' מותר לישן תחתיה עד שיהא לה גג וגם גבוהה י' : כא הדלה עליה גפן או דלעת וקיסוס וסיכך על גבן פסולה ואם היה סכך הכשר הרבה מהן וחבטן או שקצצן ונענען כשרה : כב ציצית שתלאן וקצרן ואח"כ פסק ראשי חוטין שלהן פסולין ולא אמרי' קצצתן היא עשייתן : כג אין מסככין אלא בדבר הגדל מן הארץ ואינו מקבל טומאה ולא בעורות : כד חבילי קש וחבילי עצים אין מסככין בהם ואם התירן כשרות וכולן כשרות לדפנות ואין חבילה פחותה מכ"ה קנים . סככה בחצים זכרים כשרה בנקבות פסולה . באניצי פשתן פסולה . בהוצני היינו כיתנא דלא דייק ולא נפיץ כשרה . בחבלים של פשתן פסולה ושל סיב כשרה : כה עשבים שריחן רע או שעליהן נושרין אין מסככין בהם לכתחלה . קנים שעולין הרבה בגזע א' אע"פ שקצרן בראש השני אינה חבילה ומסככין בהן . אגד בחד לא שמיה אגד . בתרי כגון אפקותא דדיקלא דכשאגד אחר עמו הוי חבילה [בחבילה] של כ"ה קנים והוי אגד . חבילה שאין קושרים אותה אלא למוכרה במנין ומיד כשיקנה יתירנה אינה חבילה . כל אגד שאינו עשוי לטלטל בו לא שמיה אגד : כו ירקות שממהרין להתיבש אם סכך בהם נידונין כאויר לפסול בג' טפחים אפי' בעודם לחים ואם אין ממהרין להתיבש פסולין כדין סכך פסול : כז סוכי תאנים ובהם תאנים פרכילין ובהם ענבים אם פסולת מרובה על האוכלין כשרין לסכך ואם האוכל מרובה על הפסולת פסולין ואם קצרן מתחלה לסכך אין לו תורת אוכל שיהא צריך פסולת לבטלו אלא אדרבה הוא מסייע לבטל האוכל ואם קצרן לאכילה ונמלך לסכך אין המחשבה מוציאה הידות מידי טומאה וחשיבי כאוכל עד שיעשה בהן מעשה כגון שדשן : כח נסרים שאין בהן רחב ד' כשרים לסכך אפי' הן משופין יש בהם ד' פסולין אפי' הפכן על לדיהן שאין בהם ד' : כט תקרת בית שמקורה בנסרים שיש בהן ד' ובא להכשירה לסוכה ואין עליה מעזיבה מפקפק כל נסר ונסר שמסיר המסמרות או נוטל אחת מבינתים ומניח במקומו סכך כשר . שמקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה וכגון שמעדיף סכך כשר על הסכך הפסול או אם היה הפסול נתון שתי נותן הכשר ערב או איפכא . סככה בכלאי כלים אפי' אין בהם שיעור לקבל טומאה פסולה : ל החוטט צדים לעשות לו סוכה אינה סוכה . ואם כשהגדיש הגדיש הניח חלל טפח במשך ז' על ז' והוסיף עליו אח"כ בגובה כשרה . ואם הגדיש גדול ולא הניח טפח אלא במשך ז' ושוב חטט בו הרבה עושה סוכה גדולה אינה כשרה כולה ע"י משך ז' הראשונים ולא עוד אלא שאם יש ד' אמות ממשך ז' הראשונים עד הכותל אפי' ז' הראשונים פסול : לא המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוהות מן הארץ ג' טפחים פסולה ממטה למעלה אם גבוהות מן הארץ י' טפחים כשרה . הרחיק את הסכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה . מחצלת ד' ומשהו מהדרת בסוכה שמניחה באמצעה ואמרי' לבוד למעלה ולמטה : לב בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש מן הסיכוך לכותל ד' אמות פסולה פחות מכן כשרה דסכך פסול מן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות ובאמצע פוסל בד' טפחים . וה"מ בסוכה גדולה אבל בקטנה בין באמצע בין מן הצד בד' טפחים . ואויר בכל מקום פוסל בג' טפחים : לג אויר ג' בסוכה גדולה ומיעטו אפי' בשפודין הוי מיעוט . בסוכה קטנה בקנים הוי מיעוט בשפודין לא הוי מיעוט . הלכתא אמרי' לבוד (למעלה) באמצע . סכך פסול פחות מד' ואויר פחות מג' אינן מצטרפין . והא דאויר וסכך פסול פוסלין היינו כשמתחיל מדופן האמצעי ומהלך על פני כל הסוכה . מה דינו אם הולך מדופן שמן הצד לכשנגדו או אם יש מקום באמצע מסכך פסול ד' על ד' : לד סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין זה אצל זה בפחות מג' כשרה . אין לה פצימין אפי' יש לה קורה שפיה ד' טפחים פסולה . ואם יש לה מחילה שנראית מבחוץ ושוה מבפנים כשרה לחד שינויא אפי' בלא צורת פתח ולאידך שינויא דוקא בצורת פתח : לה קנים היוצאים מן הסוכה ואית בהו הכשר סוכה ג' דפנות וצלתן מרובה מחמתן כשרה . קנים היוצאים לפנים מן הסוכה ומשכה חד דופן בהדייהו כשרה . סוכה שרובה צלתה מרובה מחמתה ומעוטה חמתה מרובה מצלתה והיא בענין שכשתצטרף הכל יהיה צלתה מרובה מחמתה כשרה : לו סכך פסול בסוכה גדולה באמצע בד' טפחים פסולה פחות מכן כשרה [וישנים תחתיו . מן הצד בד' אמות פסולה פחות מכן כשרה] ואין ישנים תחתיו . ובסוכה קטנה בין מן הצד בין מן האמצע בג' טפחים פסולה פחות מכן כשרה וישנים תחתיו ומצטרף להשלים הסוכה לכשיעור . ואויר בין בגדולה בין בקטנה בין באמצע בין מן הצד ג' פסולה פחות מכן כשרה ומצטרף להשלים הסוכה ואין ישנים תחתיו . ודוקא כשהאויר מהלך על פני כל אורך הסוכה : לז העושה סוכתו כמין צריך כזה* Λ או שסמכה לכותל פסולה ואם הגביהה מן הקרקע טפח או שהרחיקה מן הכותל טפח כשרה אפי' אותו הטפח הוא אויר ומיירי בכי האי גוונא דלאחר שנמשך בגובה י' יש במשך הסוכה ז' על ז' . מחצלת של קש וקנים ושיפה וגמי בין גדולה בין ארוכה סתמא מסככין בה אם אין לה קיר בית קיבול . קטנה סתמא אין מסככין בה . ואם נוהגים אנשי המקום לסכך בה ולא לישכב עליהן מסככין בה אבל אם אין נוהגים אפי' אם אמר לאומן לתקנה לסכוך אין מסככין בה :

פרק ב א **הישן** בסוכה תחת המטה שגבוהה י' לא יצא . הסומך סוכתו בכרעי המטה שסמך הסכך על הכרעים ואין גבוהה י' מן הכרעים עד הגג פסולה . אבל אם גבוה י' או שסמך הסכך על גבי יתדות ודפני המטה הן המחילות לסוכה אפי' אם אין גבוה י' מן הכרעים לסכך כשרה : ב סוכה עניה שיש לה אויר הרבה אלא שאין ג' במקום א' וכן שקנה עולה וקנה יורד אם אין בין זה לזה ג' או אפי' יש ג' בין זה לזה ויש בכל קנה העולה רחב טפח כשרה : ג אם החמה והצל שוין למטה כשרה בידוע שלמעלה הצל מרובה ואם הן שוין למעלה פסולה בידוע שלמטה החמה מרובה . לכתחלה צריך שיהא כוכבים וכוכבי חמה נראין מתוכה ואם היא מעובה בענין שאינם נראין כשרה : ד העושה סוכתו בראש העגלה כשרה . בראש הספינה אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה יכולה לעמוד ברוח מצויה אפי' אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים כשרה . בראש הגמל ובראש האילן כשרה ואין עולין לה ביו"ט : ה העושה סוכתו בין האילנות והן דפנות לה כשרה והוא שקשרן בענין שאין רוח מצויה מנידן דכל מחילה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחילה : ו שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה ביום ובלילה . ומיירי שהוא בענין שאם היה להם לחזור אחר סוכה לצורך הלילה יבטלו ממצותן ביום : ז אבל חייב בסוכה [ולאו דוקא אבל אלא המצטער מחמת מת] : ח חתן שהוליך כלתו למקום אחר הוי שפיר מקום חופה ומברך ז' ברכות . וכן [אם] אוכלים קרואי החופה בד' או בה' בתים אפי' אם אין השמש מצרפן כולן מברכין ברכת חתנים : ט העוסק במצוה ואפי' כל העוסקין במלאכת שמים כגון כותבי ספרים תפילין ומזוזות פטורים מכל המצות שאם היו עושין אותן היו צריכים ליבטל ממלאכתן . ותתן פטור מכל המצות חוץ ממצות סוכה שאפשר לו לשמוח בסוכה . שושביניו ובני החופה לאו עוסקי מצוה נינהו הלכך חייבים בכל המצות האמורים בתורה חוץ מתפלה ותפילין : י הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבים בלילה . והולכי דרכים בלילה פטורים בלילה וחייבין ביום . והולכי לדבר מצוה פטורים ביום ובלילה : יא שומרי העיר ביום פטורין ביום וחייבין בלילה . והשומרים בלילה פטורין בלילה וחייבין ביום . שומרי גנות ופרדסים פטורים ביום ובלילה . ואם שומרים כרי של פירות חייבים : יב חולה אפי' אין בו סכנה אלא שחש בראשו או בעיניו הוא ומשמשיו פטורין מן הסוכה . ומצטער מחמת הרוח או ריח רע שבא אחר שנעשית הסוכה הוא פטור ומשמשיו חייבין : יג אוכלין עראי דהיינו פת כביצה חוץ לסוכה . ספי לא . ופרי ובשר וגבינה ושתיית יין לא בעי סוכה . אבל מאכל עשוי מה' מינים צריך סוכה אם קובע סעודתו עליהן . אין לעשות סעודה שלישית של שבת במיני תרגימא : יד אין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה . ואסורין לישן ביום יותר משתין נשמי [משום ביטול תורה]: טו אין קבע לסעודת סוכה אלא אם ירצה יאכל ואם לא ירצה לא יאכל חוץ מלילי יו"ט הראשון של חג שהוא חובה לאכול כזית דגן בסוכה : טז יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחולו של מועד ויוצא אדם בסוכה שאולה שאל מחבירו אבל לא בגזולה : יז נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הסוכה וקטן שאינו צריך לאמו דהיינו שניעור משנתו ואינו קורא אמא אמא עד שיבוא אליו חייב מדרבנן : יח כל ז' הימים עושה סוכתו קבע וביתו עראי שמכניס כליו ומצעותיו הנאים בסוכה ואוכל ושותה ומטייל ולומד בה חוץ מדבר הצריך סברא וייסוב הדעת וא"א לדקדק בה : יט לאחר שאכל אין להניח בסוכה כלי האוכל כגון קערות שאכל בהן . וכלי המשתה מותרין . ונר אפי' בשעה שהוא דולק אין להניח בסוכה קטנה ובגדולה מותר : כ היה אוכל וירדו גשמים ונתסרחה המקפה מותר לפנות . ואפי' פסקו גשמים קודם שגמר סעודתו א"צ לחזור לסוכה . וכן אם היה ישן וירדו גשמים ויצא א"צ לחזור עד שיעור משנתו לאחר שיעלה עמוד השחר . ואם הרוח נושב ומביא קסמין בסוכה אי אנינא דעתיה יכול לצאת כמפני המטר :

פרק ג א **לולב** הגזול והיבש פסול ושיעור היבשות משתפרך בצפורן ולהראב"ד שכלה מראה הירקות והלבינו פניו : ב נקטם ראשו / היינו שני העלים העליונים פיוצאים

שיואים מראש השדרה פסול. ואם יבשו רוב עליו פסול. ולראב"ד כשר רק שתהיה התיומת העליונה לחה: ג נפרצו עליו פסול לפרש"י שנחלשו לגמרי מן השדרה ולפר"י שנפרצו רוב כל עלה ועלה מגבו ברוב עלין שבלולב: כל הפסולין שפסולין בראשון פסולין כל שבעת הימים חוץ מחסר ושאול שאין פסולין אלא בראשון ולדידן הוי יום טוב שני כמו יום טוב ראשון: ד נסדק ראשו כשר ואי עביד כהמנק כזה V פסול: לולב שראשו כפוף או שיש לו כמין קוצין בשדרתו או שגלמת ונכווץ או שנתקשה כחריות של דקל או שעקום לפניו או לצדדיו פסול אבל עקום לאחריו או שהתחיל להתקשות ולא נתקשה עדיין כשר: ה לולב שכל עליו מצד א' או שעליו אינן כפולות או שאין לו עלין הרבה אלא עלה א' מעיקרו עד ראשו פסול: ו נפרדו עליו זה מזה ונפתח וכולן עדיין שלמין כשרין: נחלקה התיומת פסול פרש"י ב' עלים העליונים שמשם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין שלמטה מהן. והגאונים פירשו שב' עלין העליונים שדרכן להיות כמחוברין נחלקו זה מזה ברובן עד שנראה כשנים. ורב אלפס פירש שכל העלין של לולב המחוברין מגבן נחלקו רוב כל עלה ועלה: ז שיעור הדס וערבה שני טפחים ותלי שהן עשרה גודלים ושדרה של לולב יוצא למעלה טפח חסר שתות ואם ירצה להוסיף יוסיף שאין לו שיעור למעלה: ח הדס הגזול והיבש ושל אשרה ושל עיר הנדחת פסול. והדס היינו דקיימי תלתא תלתא טרפי בחד קינא שיהיו שלשה עלין סמוכין זה לזה בעיגול אחד שאין אחד נמוך מחבירו: ט היו הרבה עלין בקן אחד אפילו אם נשרו רוב אם ישאר עבותו שהן שלשה קיימות כשרה: י יבשו רוב עליו ונשתיירו בו תלתא בקינא ואין בהן אלא עלה אחד לח או כמוש כשר והוא שיהיה העלה הלח מורכב על שניהן הלכך בעינן כוליה שיעוריה דהדס עבות למצוה או רוביה לעיכובא ואפילו אין העבות בראשו נשרו רוב עליו ממנו פסול. נקטם ראשו כשר אפי' לא עלתה בו תמרה: יא היו ענביו מרובין מעליו ירוקות כשר שחורות או אדומות פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין בי"ט ואם עבר ומיעטן כשר: יב לולב בין שאינו אגוד כשר אלא שמצוה לאגדו משום הידור מצוה. אם קנה לולב ונזדמן לו אחר יותר יפה יוסיף עד שליש בדמי הראשון להחליפו ביפה: אם לא אגדו מערב יום טוב אוגדו ביום טוב ולא בקשר גמור אלא בעניבה או כאגודה של ירק: יג ערבה גזולה ויבשה ושל אשרה ועיר הנדחת או שנשרו רוב עליה ממקום חיבורן ולפלפה פסולה. כמושה או שנשרו מיעוט עליה ושל בעל כשרה. וסימני' קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק. ולפלפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למסר. והדומה למגל אע"פ שאינה חלק כשרה: ולרוב המפרשים עיקר המצוה באותה הגדילה על נחלי מים אבל בדיעבד יוצא אף בגדילה על הסרים. ולא"א הרא"ש ז"ל אין צריך לחזר כלל על של נחלי מים: יד מצות ארבעה מינין אלו שיקח לולב אחד ושתי ערבות ושלשה הדסים אפי' שלשתן קטומים באגודה אחת ואתרוג אחד לבדו וכל ארבעה מעכבים זה את זה אם חסר לו אחד מהם אבל אם יש לו כולם אפי' לא נטלן ביחד אלא היו לפניו ונטל זה אחר זה יצא ובלבד שיגביה הלולב תחלה: חסר לו אחד מארבעה מינין לא יקח מין אחר במקומו. ולא יפחות מהם ולא יוסיף עליהם מין אחר. אבל מאותן המינין יכול להוסיף אפילו בהדס שוטה. ובשעת הדחק שאין לו כל המינין כשרים ויש לו פסולים מברך עליהם ולהראב"ד נוטלן בידו בלא ברכה: טו אתרוג הגזול והיבש ושל אשרה ועיר הנדחת פסול. עלתה חזזית על רובו והוא כמין אבעבועות ויש בהן ממש שמקומן ניכר במשמוש שהוא גבוה מהאתרוג אפי' במקום אחד פסול כל שבעת הימים שאינו הדר: טז נטלה פטמתו פסול והוא הפרח שבראשו שבולט מראשו של אתרוג והני מילי כשהיה לו ונטלה. אבל יש אתרוגין שלא היו להם פיטמא מעולם הם כשרין. ואם ניטל העוקץ ולא נשאר ממנו באתרוג כלל פסול אבל אם נשאר ממנו כל שהוא כשר: יז אתרוג שנקלף קליפה העליונה ולא ניטל מהבשר כלום אפילו נקלף כלו כשר. ומקצתו פסול לפי' רש"י ולפירוש ר"ח מקצתו ומראה הקלוף דומה למראה האתרוג כשר: אם נשתייר בו כסלע בכלו אפי' אם מראה הקלוף דומה למראה האתרוג או ברובו ואין מראה הקלוף דומה לאתרוג פסול ואם נקלף בשנים ושלשה מקומות אפי' במיעוט אם אין מראה הקלוף דומה לאתרוג פסול: יח חזזית או נימור שפוכל באתרוג אם קולפו ומראה הקליפה כמראה אתרוג כשר. נסדק מראשו לסופו אע"פ שאין חסר כלום פסול: ניקב וחסר כל שהוא פסול אבל אם אינו חסר כלום אם הנקב רחב כאיסר אפי' אם אינו מפולש או (אפי') אם הוא מפולש ואפי' אם הנקב כל שהוא פסול. ואם ניקב עד הדרי הזרע שהגרעינין בתוכו חשיב כמפולש ופסול ואתרוג הנימוח מבפנים וחדרי הזרע קיימים איבעיא ולא איפשט יש אומרים להקל ויש אומרים להחמיר: יט עלתה חזזית על מיעוטו במקום אחד כשר בשנים ושלשה מקומות פסול וכגון שנתפזר הנימור ברובו אע"ג דבשטח החברבורות הוא מיעוט. אבל במיעוטו שאינו אלא בצד אחד של אתרוג כשר: כ בחוטם האתרוג דהיינו ממקום שמתחיל לשפע עד הפטמא פוסל חזזית ויבשות וכל שינוי המראה בכל שהוא: ושיעור יבשות האתרוג כל שמוציא ליחה כשמוחטין אותו או דוחקין אותו נקרא לח: כא ירוק ככרתי שדומה לעשבי השדה פסול ואם הוא ירוק וכשמשהין אותו הוזר למראה אתרוג כשר: כב אתרוג תפוח סרוח כבוש שלוק ומנומר פסול. כושי ולבן במקום אחד פסול ברובו. בשנים ושלשה מקומות דינו כמנומר: וכושי שפסול היינו לארצות הרחוקות מארץ כוש אבל הקרובים לכוש אתרוג כושי שבא להן כשר. אבל הגדל בארץ אחרת והוא שחור פסול בכל מקום. והעגול ככדור פסול. והתיום כשר. גדלו בדפוס ועשאו כבריה אחרת פסול. כברייתו כשר אפי' עשאו דפי דפי: כג אתרוג שניקב או נקבוהו עכברים ביו"ט ראשון פסול מכאן ואילך כשר. ומותר לאכול ממנו מיום ראשון ואילך רק שישאר בו שיעור כדי לצאת בו: כד שיעור אתרוג קטן כביצה וגדול אפילו כדי שיאחזנו בשתי ידיו. ואתרוג הבוסר שלא נגמר וסופו ליגדל יותר אם הוא כביצה כשר. קי"ל לולב אינו צריך אגד הלכך אגדו אפילו במשיחה או בחוט שפיר דמי. הילכתא כל לנאותו אינו חוצץ הלכך אפילו קשר אותו במין אחר לנאותו ומפסיק בין יד ללולב אינו חוצץ. ולקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה הלכך אפילו עשה לו בית יד ונתן בו הלולב וכל הלולב חוץ לידו שפיר דמי. ומין במינו אינו חוצץ. הלכך אם נשרו מן העלים של הדס או של לולב ונשארו תלושים וחוצצין בין הלולב להדס או בין יד ולהדס אינו חושש: כה הדס של מצוה אסור להריח בו. ואתרוג של מצוה מותר להריח בו. הדס במחובר מותר להריח בו בשבת ויו"ט ואתרוג במחובר אסור להריח בו. נוטל לולב בימינו ומברך על נטילת לולב ואתרוג בשמאלו. ואם הוא אטר יד יטול הלולב בשמאל דהוא ימין דידיה: כו מצות הנענוע בשעת הברכה ובשעת ההלל בהודו בכל פעם שמחזירין הקהל הודו באנא ה' הושיעה נא ובהודו שבסוף המזמור. והנענוע הוא שמוליך ומנענע שם שלש פעמים בהולכה והבאה ומביאו אצלו ועושה שלש פעמים וכן לצפון ולדרום עושה גם כן שלש פעמים ומוליך ועושה [כן למעלה ולמטה] שהוא סך ששה ושלשים פעמים: כז מצות לולב שלא יאכל עד שיטלנו ואם שכח ליטלו ולא נזכר עד שהוא על שלחנו ביו"ט ראשון אפי' אם יש שהות [ביום יפסיק ויטול מכאן ואילך אם יש שהות] לא יפסיק ואם אין שהות יפסיק: כח מי שהיה קטן או אשה מקרין אותו הלל וכו' וכל קריאת ההלל תלוי במנהג והאידנא נהגו שקורין כולן. ולא נהיגי כההיא הלכתא גבירתא דאמר רבא. וחייבים לברך לפניו והלכתא שומע כעונה וכו' וכופלים מאודך ולמטה עד סופו: כט מן התורה לולב ניטל במקדש כל שבעה ובמדינה יום אחד ומדרבנן ניטל במדינה כל שבעה: ל אין אדם יוצא י"ח ביו"ט הראשון של חג בלולב של חבירו אא"כ נתנו לו במתנה גמורה ואפילו מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ובלבד שיתננו לו מתנה גמורה על מנת להחזיר ואחר שיצא בו צריך להחזיר ויתנו לו. אבל אם אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי כבתחלה לא יצא. וצריך שיחזירנו לו אח"כ ואם לא החזירו לו לא יצא ואפי' אם נאנס בענין שאינו יכול להחזירו לו לא יצא. ואפילו אם נתנו לו סתם צריך להחזירו לו. מכל מקום אם לא החזירו לידו אלא ליד אחר ואחר לאחר ואחרון מחזיר לבעליו יצאו: לא אתרוג של שותפין אין אחד מהם יוצא בו אלא אם כן נתנו לחבירו במתנה ובמקום שאין אתרוגין מצויים יוצאין כל הקהל באתרוג אחד והוי כאילו פרשו שכל הקהל נותנין כל אחד חלקו לכל אחד בשעה שמברך עליו על מנת שיחזירו להם אחר כך: לב אע"ג שאסור לאחוז בידו תפילין וס"ת בשעת תפלה לולב מותר לאחוז בידו. ועיקר מצותו לאחזו בידו משיצא מביתו עד שיצא מבית הכנסת ללכת לבית המדרש חוץ משעה שקורא בתורה ונושא כפיו: לג עיקר מצות ברכת הלולב משיתחיל ליטול הלולב קודם שיטול האתרוג כדי שיהא עובר לעשייתן. אי נמי יהפך א' מהמינין עד אחר הברכה דאין יוצאין בהם אלא דרך גדילתן. אי נמי יכוין שלא לצאת עד אחר ברכה. מקבלת אשה לולב מיד בעלה או מיד בנה ביו"ט ומחזירתו למים ותוסיף עליו מים אם צריך ובלבד שלא תחליף המים. ובחול המועד מצוה להחליפן כדי שישאר לח ונאה: לד קטן היודע לנענע חייב בלולב מדרבנן לחנכו. והיודע להתעטף חייב בציצית. והיודע לשמור תפיליו אביו לוקח לו תפילין. והיודע לדבר אביו מלמדו תורה פסוק ראשון של שמע ותורה צוה לנו משה. והיודע לאמן ידיו אוכלים משחיטתו אם גדול עומד על גביו. והיכול לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס מרחיקין מצואתו וממימי רגליו ד' אמות לתפלה. ובגדול אפילו אינו יכול לאכול כזית בכדי אכילת פרס מרחיקין *(ממנו) וממי רגליו ארבע אמות:

פרק ד

א לולב וערבה לא דחו האידנא שבת כלל: ומצות לולב בימים ולא בלילות וסוכה בימים ובלילות. הלכתא ערבה מנהג נביאים היא ולא מברכינן עלה אלא נוטלה בידו ומנענע. והרמב"ם כתב שחובטה על הקרקע או על הכלי שתים או שלש פעמים בתפלת מוסף. וצריכה שיעור ושיעורה אפילו עלה אחד בבד אחד. וניטלת בפני עצמה שלא יאגוד דבר אחר עמה אבל אם יש לו דבר אחר בידו אין חשש. ויוצא ידי חובתו בערבה שבלולב. אי אגביה והדר אגביה ולהרמב"ם אינו יוצא: ב העושה לולב לעצמו אין צריך לברך שהחיינו אלא בשעת נטילה יברך על נטילת לולב ושהחיינו. וביו"ט שני י"א שאומרים זמן וי"א שאין אומרים אותו. ודעת הרא"ש ז"ל שאין לאומרו [וכן נהיגן]: ג העושה סוכה לעצמו אין צריך לברך לא על עשייתה ולא שהחיינו אלא כשיושב בה מברך על ישיבתה ושהחיינו. והרמב"ם כתב שיברך מעומד קודם שישב. והגאונים כתבו שמברך בכל פעם שנכנס אפילו לבקר חבירו בסוכתו. ורבינו תם כתב שאין צריך לברך אלא מאכילה לאכילה ואז ישב לאכול ויברך המוציא ואח"כ על הסוכה ומברך כל שבעת ימים: ד היו לפניו מצות הרבה מברך על כל אחת בפני עצמה הלכך כשמקדשין בליל סוכה י"א סוכה תחלה ואח"כ זמן לפי שהוא חוזר על שניהם וה"מ בליל ראשון אבל בליל שני אומרים זמן תחלה: מקום שנהגו לשחוק מחמת שמחה כגון ברגל או בחופה אם באותו השחוק הכה או הזיק אחד לחבירו פטור. הלכתא אתרוג [בשביעי] אסור כל היום בשמיני מותר: ולדידן דאית לן תרי יומי שמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק שמיני מותר: ה הפריש שבעה אתרוגין לשבעה ימים כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר. הלכתא בשמיני מיתב יתבינן בסוכה ברוכי לא מברכינן עליה. אומרים זמן בשמיני של חג ואין אומרים זמן בשביעי של פסח: ו לא ליקני איניש לולבא לינוקא ביומא טבא קמא עד שיברך עליו תחילה. חייב אדם בכבוד יו"ט האחרון של חג כשאר ימות החג: ז בשביעי אע"פ שאכל בסוכה לא יתיר סוכתו שאם יזדמן לו סעודה צריך לאכול בה אלא מוריד הכלים מן המנחה ולמעלה לכבוד יום טוב האחרון. אם ירצה לאכול בשמיני בסוכה צריך לפחות בה ד' טפחים בשביעי כדי שלא יהא נראה כמוסיף ולדידן דצריכן למיתב בשמיני אם ירצה לישב בה גם בתשיעי. ואם אין מקום להוריד כליו מדליק בה נר בשמיני:

סליקא לה קיצור פסקי הרא"ש ממסכת סוכה

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס ממסכת סוכה המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון מ"ה בצלאל רנשבורג זצלה"ה

פרק ראשון

דף ג ע"א בית שאין בו ד' על ד' אמות פטור מן המזוזה. הרא"ש בעירובין פ"ז סימן ט' ובב"ב פ"א סימן מ' ובהל' מזוזה סימן ט"ז: **ע"ב** ואין עושין אותו עיבור בין ב' עיירות. הרא"ש בעירובין פ"ה סי' ג': שם היתה גבוהה מכ' אמה ובא למעטה בכרים וכסתות וכו'. הרא"ש בסוכה פ"ב סי' א':

דף ד ע"א היתה גבוהה מכ' אמה והוצין יורדין לתוכה בתוך כ' אמות אם צלתן מרובה מחמתן כשירה. הרא"ש בסוכה פ"א סי' ג' וסי' י"ד: שם היתה גבוהה י' טפחים והוצין יורדין לתוך י' וכו'. הרא"ש בסוכה פ"א סי' יז: שם מאי קמ"ל דאמרי' דופן עקומה תנינא. הרא"ש בסוכה פ"א סי' ל"ב: שם היתה פחותה מי' טפחים וחקק בה כדי להשלימה לעשרה. הרא"ש בשבת פ"א סימן י"א ובסוכה פ"א סי' מ"ד:

דף ו ע"ב כי אתאי הלכתא לגוד ולבוד ודופן עקומה. הרא"ש פ"א דסוכה סימן ל"ב: שם ואתאי הלכתא וגרעתה לשליטה ואוקמה אטפח. הרא"ש בב"ק פ"ב סימן ב':

דף ז ע"א א"ל אנא כאידך לישנא דרבא סבירא לי דאמר רבא וצריכא נמי צ"ס. הרא"ש בסוכה פ"א סימן ל"ד: שם אמר רבא וכן לשבת מגו דהוי דופן לסוכה הוי דופן לשבת. הרא"ש בסוכה פ"א סימן ל"א וסימן ל"ד: שם יתירה שבת על סוכה שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה וכו' משא"כ בסוכה. הרא"ש בסוכה פ"ב סימן ג' (ועי' ק"ג): **ע"ב** אמר אביי ר' ור"י ור"ש ור"ג וב"ש ור"א ואחרים כולהו ס"ל דירת קבע בעינן. הרא"ש בסוכה פ"א סימן א':

דף ח ע"ב גנב"ך סוכת גוים סו' סוכה מ"מ כשירה. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' מו:

דף ט ע"א סוכה ישנה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין. הרא"ש בסוכה פ"א סימן ל':

דף י ע"א אמר רב כוורא טפח דכן מצינו באהלי טומאה טפח. הרא"ש בסוכה פ"א סימן ל': **ע"ב** נוי סוכה המופלגין ממנה ארבעה. הרא"ש בסוכה פ"א סימן ט"ו: שם מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לה גג והוא שאינה גבוהה י'. הרא"ש בסוכה פ"א סימן ט"ז: שם הישן בכילה ערום מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא ק"ש. הרא"ש בברכות פ"ג סימן ל"ו:

דף יא ע"א רמי תכלתא לפרזומי דאינשי ביתיה. הרא"ש בשבת פ"ו סימן ו': **ע"ב** תלאן ואח"כ פסק ראשי חוטין שלהן פסולין. הרא"ש בהלכות ציצית סימן י"ב: שם אמר קרא חג הסוכות תעשה מקים סוכה לחגיגה. הרא"ש בסוכה פ"א סימן י"ג:

דף יג ע"א אגד בחד לא שמיה אגד שלש שמיה אגד. הרא"ש בסוכה פ"א סימן כ"ד: **ע"ב** כיון דלכי יבשה סרכי ונפלי כמאן דליתנהו דמי. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן א':

דף יד ע"א ב' סדינין מצטרפין ג' נסרין אין מצטרפין. הרא"ש בסוכה פ"א סימן י"ד:

דף טו ע"א המקרה סוכתו בשפודין כו' אם יש ריוח ביניהן כמותן כשירה. הרא"ש בסוכה פ"א סימן י"ד ובפ"ב סימן ג':

דף טז ע"א אמר אביי במטלניות שאין בהן שלש על שלש. הרא"ש בנדה פ"ט סימן ב': שם המשלשל דפנות וכו'. הרא"ש בהל' ציצית סימן י"ב:

דף יח ע"ב א"ל מודינא לך בהאי דס"ל כמבוי שאינו מפולש הרא"ש בעירובין פ"ט סימן ג':

דף יט ע"א תנא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה. הרא"ש בסוכה פ"א סימן ג' וסימן ל': **ע"ב** סיט הנרוק יוכיח שמצטרף למ' סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה. הרא"ש בנדה בהל' מקוואות סימן ג': שם אמר ליה מתני' יחידאה היא. הרא"ש בסוכה פ"א סי' י':

פרק שני

דף כא ע"ב ואבע"א ר"י לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן. הרא"ש בסוכה פ"א סימן א':

דף כג ע"א העושה סוכתו ע"ג בהמה ר"מ מכשיר ור"י פוסל. הרא"ש בסוכה פ"ב סי' א': שם כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא דופן לסוכה. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' ל"ט:

דף כה ע"ב אבל חייב בכל מצות וכו' חוץ מן התפילין. הרא"ש במ"ק פ"ג סימן ל"ז ובהלכות תפילין סימן כ"ט: שם וליכלו בסוכה וליחדו בחופה אין שמחה אלא במקום סעודה. הרא"ש במ"ק פ"ג סימן מ"ב: שם חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן התפלה ומן התפילין. הרא"ש בהלכות תפילין סימן ל':

דף כו ע"א אמרו אגן שלוחי מצוה אגן ופטורין. הרא"ש בשבת פ"א סימן ל"ח: שם אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנין שינת עראי חוץ לסוכה. הרא"ש בסוכה פ"ד סימן ג': שם הישן בתפילין ורואה קרי אוחז ברצועה וכו'. הרא"ש בהלכות תפילין סימן כ"ח: **ע"ב** ת"ר הנכנס ליטן ביום רצה חולץ רצה מניח. הרא"ש בברכות פ"ג סי' כ"ח ובהלכות תפילין סימן כ"א: שם שכח ושימש מטתו בתפלין. הרא"ש בהלכות תפילין סימן כ"ז: שם ולר"ג ב' כותבות ודלי של מים ואמרו העלום לסוכה. הרא"ש בסוכה פ"ב סימן ד': שם וכשנתנו לו לר"צ אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו. הרא"ש בברכות פרק ז' סימן כ"ד:

דף כז ע"א ר"א אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה. הרא"ש בברכות פרק ז' סימן כ"ג: שם אלא מאי ישלים. ישלים במיני תרגימא. הרא"ש בסוכה פ"ב סימן י"ג:

דף כט ע"א היה אוכל בסוכה וירדו גשמים אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו. הרא"ש בסוכה פ"ב סימן ד':

פרק שלישי

דף ל ע"א לא מבעיא שאול דלאו דידיה הוא. אבל גזול איתא סתם גזילה יאוש בעלים הוא. הרא"ש בב"ק פרק י' סימן ט"ו:

דף לא ע"א ד' מינים שבלולב כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' י"ד: **ע"ב** לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר. הרא"ש בר"ה פ"ג סימן ט': שם הכא באשירה דמשה עסקינן וכתותי מיכתת שיעורא. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן ט"ו:

דף לב ע"א ניטלה התיומה פסול. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן ב': שם אמר ריב"ל נחלקה התיומה נעשה כמי שניטלה התיומה ופסול. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ד': **ע"ב** שיעור הדס וערבה ג' ולולב ד' כדי שיצא לולב יוצא מן ההדס טפח. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן ב': שם והתם אמר רב הונא א"ש הלכה כר"ט. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' י':

דף לג ע"א ישבו רוב עליו ונשארו בו ג' בדי עלין לאין כשר. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן א': שם נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן ב': שם ר"י אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' י"ד: **ע"ב** אלא לאו דאהדור ביו"ט נראה ונדחה הוא וש"מ וכו' חוזר ונראה. הרא"ש במו"ק פ"ג סי' ל"ז:

דף לד ע"א עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למ"מ. הרא"ש בפסחים פ"י סימן מ"א: שם לאתי נ"מ למחט הנמצא בעובי בית הכוסות. (ועיין ברש"י). הרא"ש בחולין פ"ג סימן ל"ד: **ע"ב** ערבי נחל שתים. הרא"ש בהלכות ציצית סימן ו': שם ומנין שמעכבין זה את זה ת"ל ולקחתם שתהא לקיחה תמה. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' ג': שם והירוק ככרתי. הרא"ש בנדה פ"ב סימן ד': שם שיעור אתרוג הקטן. הרא"ש בסוכה פרק ג' סימן ט"ו:

דף לה ע"א נינקס תרי או תלתא א' אמר רחמנא ולא ב' וג' פירות הלכך לא אפשר. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן י"ד:

דף לו ע"ב איני והא ר"ח מטביל בה ונפיק בה. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' ג': שם אמר רבא אפילו בסיב ואפילו בעיקרא דדיקלא. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן י"ד: שם ר"י אומר אין סוכה נוהגת אלא בד' מינין שבלולב. הרא"ש בסוכה פ"א סימן כ"ח:

דף לח ע"א מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב. הרא"ש בשבת פ"א סימן י"ח:

דף מא ע"ב מנה"מ דת"ר ולקחתם שתהא לקיחה ביד כל א' וא'. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן ג': שם ולא היה לולב אלא לר"ג בלבד שלקחו באלף זוז. הרא"ש בב"ק פ"א סימן ז': שם כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן ל"ג:

דף מב ע"א קטן היודע לנענע חייב בלולב. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן כ"ו. ובהלכות ציצית סימן כ': שם היודע לפרוס כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות. הרא"ש במגילה פ"ג סימן ט"ו:

פרק רביעי

דף מב ע"ב היודע לשחוט אוכלין משחיטתו. הרא"ש בחולין פ"א סימן ד':

דף מג ע"א ולקחתם שתהא לקיחה ביד כל א' וא'. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן ג':

דף מד ע"א מ"ש לולב דעבדי' ליה ז' זכר למ"ש ערבה לא עבדינן לי' ז' וכו'. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' ג': **ע"ב** אייתי ההוא גברא ערבה קמיה שקל חביט חביט ולא בירך. הרא"ש בברכות פ"ב סימן ה' וביומא פ"ח סימן כ"ד: שם אל יהלך אדם בע"ש יותר מג' פרסאות. הרא"ש בשבת פ"א סימן ל"ח:

דף מו ע"א תפילין כל זמן שמניחן מברך עליהן. הרא"ש בהלכות תפילין סימן י"ד: שם אמר ר"א חזינן ליה לר"כ דקאמר לכו לכולהו אכסא דקדושא. הרא"ש בסוכה פ"ד סימן ב': **ע"ב** לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא קמא. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן למ"ד ובקידושין פ"א סימן כ"ה:

דף מז ע"ב הא ל"ק דאי לא צריך אהידנא מברך למחר או ליומא אחרינא. הרא"ש בסוכה פ"ד סימן ג':

דף מח ע"א סוכה ז' כיצד גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו. הרא"ש בפסחים פ"י סימן ה'. ובסוכה פ"ב סימן י"ט: שם אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יו"ט האחרון. הרא"ש בסוכה פ"ב סימן ד':

פרק חמישי

דף נא ע"ב מי שלא ראה דיופלוסטרין של אלכסנדריא של מצרים. הרא"ש בברכות פ"ז סימן י"ז:

דף נג ע"ב ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה וכו' ימחה על המים. הרא"ש בנדרים פ"ג סימן ב':

דף נה ע"א ואמר רחמנא תדשיכם חד הוא. הרא"ש בר"ה פ"ד סימן י"ד: שם התקין אמימר בנהרדעא דמדלגי דלוגי. הרא"ש במגילה פ"ד סימן י':

דף נו ע"א רב אמר סוכה ואח"כ זמן. ורבב"ח אמר זמן ואח"כ סוכה. הרא"ש בסוכה פ"ד סימן ד':

הגהות ארץ צבי

על הגהות אשר"י ממסכת סוכה מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל בעה"מ שו"ת מנחת יהודה

פרק ראשון

בד"ה והיכא דאיכא כו' ול"ד לפיתחא שמאי. הוא מהמרדכי ל"ד לפיתחא שמאי דלית ליה תקרה דאינו חשוב פתח כדאמרינן פ"ק דעירובין [י"א א'] דהתם אין לו עליי' מלמעלה כלום והיינו דהכא מגיע עד לסכך: **בד"ה** בסמ"ק כתב דע"כ נכון הוא כו' הייתו לאוש לשיטת הרמב"ם ז"ל ועי' בסי' תר"ל מזה לדינא: **בד"ה** ואליבא דב"ה (הייתו דב"ה אינן מכשירין אלא דוקא בתידם כה דבר): **בד"ה** אפי' מכוין כו' (יעו"ש במרדכי דס"ע דמפני הכשר פסולה ולנאותה כשרה משום דלנאותה הוי צורך סוכה ומפני הכשר הוי צורך אדם): **בד"ה** ותנאי אחרינא ל"מ בהו אפי' תלאו סמוך לסכך למעלה (ולא הבנתי מאי חידש לנו בזה דהא כבר מבואר בהג"א למעלה דתנאי אני מתנה ל"מ ומה לי סמוך לסכך או לדפנות וגם מאי אפי' דנקיט וקצת י"ל דלפי סברת הרמב"ן ז"ל המובא בר"ן רפ"ד דבילה דבנוי סוכה הואיל שטפלן כו' ה"ה כמוהו כו' וזה שייך בשטפלן לדפנות אבל בתלאן סמוך לסכך ל"ש זה אמנם הוא דרך רחוק ואפשר שכצ"ל ואפילו סמוך לדפנות ועיין בהגהות רמ"א די"א בנוי התלוין לדפנות אפי' בלא תנאי כלל מותר אבל המג"א חולק דל"מ בלא תנאי יעו"ש ובא לאשמועינן דגם בה"ג תנאי אחרינא ל"מ) [והמעיין באור זרוע הלכות סוכה סימן רפ"ח יראה שבאמת דברי הג"א אינם מדוקדקים דהא"ז שם קאמר דלדידן דקי"ל כר"ת דלנאותה כשרה מתוקמא הברייתא עיטרה בקרמים כו' אפי' תלאן סמוך לסכך לאפוקי מדחויא דגמ' דמיירי דוקא מן הצד]: **בד"ה** ומהאי טעמא כו' (כיאור סברתו בזה דדמיא לחוטט בגדים עיין בט"ז בסימן תרל"ה מזה):

פרק שני

בד"ה וכן פסק בא"ז כו' ואין עושין סעודת אירוסין בע"ש (עי' בא"ח סימן רמ"ט ובמג"א שם מזה): **בד"ה** אבל במרדכי כו' כתב בהגה"מ דמסר"מ כו' (סוא בהגה"מ בפ"ה דברכות):

פרק שלישי

בד"ה ובירושלמי גרסינן כו' נקבוהו עכברים פסול אפי' בשעת הדחק (ולכאורה הוא סותר למ"ש הג"א בתחלה דקי"ל אפי' נקבוהו עכברים כשר ביו"ט שני ולא כמאן דפסלו משום דמאיס וא"כ בשעת הדחק להוי כחסר ואפשר דדוקא ביו"ט שני סמכינן להקל בזה ולא ביו"ט ראשון ועי' בהגה"מ פ"ח מזה) [מה שרצה לחלק בזה בין יו"ט שני לשעת הדחק ביו"ט ראשון לא יתכן כמובן להמעיין. ובאמת אין כאן שום סתירה כי הג"א העתיק לשון הגה"מ ומ"ש בתחלה ונראה „דעתו" כא"ד כו' קאי על הרמב"ם שנראה דעתו כן מדלא חילק בזה. ואח"כ הביא מה שמצא בשם הר"מ (הוא ה"ר מאיר מרוטנבורג) שפוסק כליבנא קמא בגמ']: **בד"ה** אגד לולב כתב רא"ש שצריך ג' קשרים כו' (היינו כשאוגדו בחול אבל ביו"ט לדידן דקי"ל לולב א"צ אגד אסור לקשור בה"ג עיין במרדכי מזה): **בד"ה** ופסק ראב"ן כו' אבל יש שנוהגין כו' עי' בתוס' בר"ה דף כ"ח ובפוסקים אי שייך בל תוסיף בה"ג ואפשר דבהושענא היו עושין כן [ולא נראה כן אלא דודאי מיירי בערבה שבלולב וכדעת הפוסקים המתירין]: **בד"ה** וכן כתב בא"ז וכו' (כבר הוא כתובה לעיל בשם הגה"מ): **בד"ה** ודוקא ביו"ט ראשון ובא"ד הלכך כי היכא דלקיחה תמה הפוסלת אתרוג חסר וכו' כצ"ל (ועיין שם בדף ל"ב בתוס' בד"ה לקיחה תמה וכו'): **בד"ה** וכן פסק ר"ח וכו' (ועמ"ש לעיל בהג"א מדין אתרוג שנקבוהו עכברים): **בד"ה** וכפי' ר"ת הדס במחובר אסור להריח בו וכו' (והיינו משום דלאו לאכילה קאי ול"ש לגזור וכו' וגם אח"כ הוא מותר להריח בו ומכ"ז נראה דמוקצה מותר בשנאה מדמותר להריח בו. ועיין במג"א בסימן שכ"ה ובש"ך ביו"ד סימן ק"ח ס"ק כ"ו וא"כ"מ):

פרק רביעי

בד"ה אתרוג שנפסלה ובשמיני מותר (ומזה ראיה לסברות הט"ז בסימן תרס"ה ס"ק ב' דמותר בשמיני בזה גם לדידן דאיכא תרי יומא ובמ"א הארכתי):

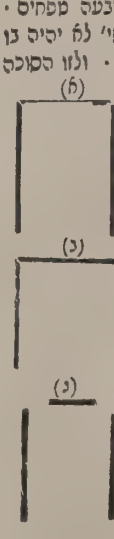
פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת סוכה

פרק ראשון

סוכה שהיא גבוה למעלה מכ' אמה פסולה כו' דף ב ע"א

סוכה ישנה ב"ש פוסלין כו': דף ט ע"א

העיקר אצלנו סוכה דירת עראי בעינן ולפיכך אין ראוי להיות גבוה יותר מכ' אמה ור' יהודה סבר סוכה דירת קבע בעינן ולפיכך הוא מתיר שתהיה גבוה אפי' בתכלית הגובה ושיעור רחבה לא פחות מז' טפחים באורך על ז' טפחים ברוחב וכבר קדמו לך בזה הסדר עקרים מכללם כל פחות משלשה כלבוד דמי ומהם כי שיעור מקום לא יהיה פחות מארבעה טפחים. ואמרם שאין לה ג' דפנות פי' שיהיו שני הכתלים גמורים והכותל השלישי אפי' לא יהיה בו אלא טפח ומשהו יתן אותו בפחות מג' סמוך לדופן עד שיהיה הכל שיעור מקום. ולזו הסוכה ג' צורות הראשונה שיהיו לה ג' כתלים גמורות דבוקות בגג ולא יצטרכו לדבר אחר וזו היא צורתה (א). והצורה השניה שיהיו לה שני כתלים דבוקים ותצטרך לכותל שלישי יהיה בה יותר מטפח ויעמידנה בפחות משלשה סמוך לדופן עד שיהיה (בטפח) עם החלל שיש בינו לבין הכותל ארבעה טפחים וצריכה צורת פתח וזהו צורתה (ב). והצורה השלישית היא שיש לה שני כתלים זה כנגד זה ותצטרך לכותל שלישי יהיה בו יותר מארבעה טפחים ויעמידנה בפחות מג' ויהיה בו שיעור סוכה קטנה והיא ז' טפחים וזו ג"כ צריכה לצורת פתח וזו היא צורתה (ג). וזו הצורה האחרונה היא צריכה לארבעה ומשהו לפי שהב' כתלים מובדלים וכבר קדם לך בעירובין צורת פתח שאמרנו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהם ושם ביארנו שאין אנו צריכין שידבק קנה שעל גביהם בהם. ואמרו שחמתה מרובה מצלתה פסולה היא ראיה שאם חמתה וצלתה שוין שה א כשרה וזה יראה בקרקע אם נראה שיעור השמש בקרקע כשיעור הצל ר"ל שיהיה כשיעור המקום שכיסה אותו מגג הסוכה ואין בו שמש כלל שהיא כש"ה לפי שהנקבים שבגג הסוכה שמהם נכנס השמש פחות מן הסכוך וזה יתבאר בחכמת הראיות נקרא בערבי על"ם אלמנט"ב במופת שהשמש כשנכנס על חור או חלון שיהיה אורו בארץ יותר גדול ממאותו חור בהכרח ואין הלכה כר' יהודה:

העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה כו': פ"ב

[סיכה על גבי סוכה וכו']:

רוצה באמרו דיורין שלא תהיה ראויה לדירה והוא כי כשתהיה התחתונה חלשה כל כך שאינה יכולה לסבול בשום פנים מה שפורשין עליה מכרים וכסתות אין מחלוקת כי התחתונה כשרה לפי שאנחנו על [גג] העליונה נסמוך ואם היא חזקה כל כך שתוכל לקבל מה שפורשין עליה מכרים וכסתות אין מחלוקת כי התחתונה פסולה ואם יכולה לקבל כרים וכסתות ע"י הדחק והגג נתנועע בהם בזה חולקין ר' יהודה וחכמים וכל זה בתנאי שיהיה החלל שבין שתי הגגות י' טפחים או יותר אבל פחות מי' תהיה התחתונה כשרה. ואין הלכה כר' יהודה:

פירס עליה סדין מפני החמה כו': דף י ע"א

נשר הוא דבר הנשר מן העלין והלולבין מן הצמחים שמסככין בהם. וקינוף הוא ארבעה עמודים וכשפירס עליהם יהיה גג ותהיה סוכה בתוך סוכה ובתנאי שתהיה בגובה העמודים י' טפחים או יותר. ונקליטי המטה הם שני עמודים בלבד וכשפרס עליהם אינו סכך ואם פרס מסך תחת גג הסוכה לנוי הרי היא כשרה מפני שפרש ואומר מפני הנשר:

הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת כו': דף יא ע"א

אם היה הסיכוך הרבה מהם כשרה בתנאי שיקוץ אותן שאם לא קצצן יצטרף סכך כשר לסכך פסול ופסולה לפי שאין מותר לסכך בצמחים בעודן מחוברין לקרקע מן הטעם שנבאר. עוד אמר או שקצצן כשרה בתנאי שינענע אותן ואז תהיה כשרה ואע"פ שרוב הסוכה מזה הגפן או הדלעת כדי שיהיה נעשה לשם סוכה כי העיקר אצלנו חג הסוכות תעשה לך ואמרו תעשה ולא מן העשוי וזה העיקר הנזכר כי כל שגדוליו מן הארץ אינה מקבל טומאה והוא שלא יהיה כגון מחצלאות ובגדי פשתן וכלי עץ שמקבלין כלם טומאה הוא עיקר אמיתי וראוי לסמוך עליו והראיה בזה אמר הש"י חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וגו' ובאה הקבלה בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר ענינו שתהיה הסוכה מהם וכיוצא בהם:

חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין כו': דף יב ע"א

נחוש שמא ישים אדם מתחלה חבילת האגודה לייבש או להגיע קודם החג וימלך אחרי כן ויניחנה להיותה סוכה והוא אסור מן הטעם שזכרנו תעשה ולא מן העשוי ר"ל שאינו עשוי אלא רק לייבש ולפיכך הטריחוהו להתיר אותם החבילות כדי שיהיה מעשה לשם סוכה ולפיכך צריך להתיר החבילות מפני זה החשש ונאסור עשיית הסכך בחבילות הקשורות:

מסככין בנסרים דברי רבי יהודה כו': דף יד ע"א

נסרים הם הלוחות אם היו אותם הנסרים קצרות שאין ברחבן ג' טפחים מותר לסכך בהם לדברי הכל לפי שהם כקנים ואם היה ברוחב כל נסר מהן ד' טפחים שהוא שיעור מקום אסור לסכך בהם לדברי הכל ואם היה רוחב אותן הנסרים פחות מד' ויותר מג' בזה נחלקו ר' יהודה ור"מ ר' יהודה מתיר לסכך בהן לפי שהן פחות מד' ואין בהם שיעור מקום ור' מאיר אוסר לפי שהם יותר מג' טפחים ויצאו מתורת לבוד והלכה כר' יהודה:

תקרה שאין עליה מעזיבה כו': דף טו ע"א

תקרה היא גג או סכך מעצים. ומעזיבה היא הטיט או העפר או הסיד שנותנים על הנסרים. ומפקפק פי' שיעקור אותן ממקומן ומן המסמרין שתקועין בהם. ונוטל אחת מבינתים פי' שיטול נסר א' מבין שני נסרים וימלא מקום אותם הנסרים שעקר מסכך כשר. וב"ש אומרים אע"פ שפקפק נוטל אחת מבינתים לפי שהם סוברים כי ביטול תקרה לא יהיה אלא בנטילת אחת מבינתים ור' יהודה אומר כי ב"ה סוברין שבאחד מאלו שני מעשים יהיה ביטול תקרה ור' מאיר אומר כי ב"ש וב"ה מודין שביטול תקרה לא יהיה אלא בנטילת אחת מבינתים. והלכה כר' יהודה כמו שהורה מדברי בית הלל:

המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה כו': שם

אין ראוי לסכך בשפודים לפי שאינן גדולי קרקע וארוכות המטה כלים ומקבלין טומאה. ואמר כמותן רוצה בו כיוצא בהן בקירוב ולא בדיוק כי העיקר אצלנו כי כשהסוכה פרוץ כעומד שהיא פסולה ואלו השפודים כמו כן כל סכך פסול נחשוב אותו כפרוץ ולפיכך צריך שיהיה חלל ביניהן יותר נועם מהם כדי שימלא אותו חלל שביניהם סכך כשר ואז תהיה כשרה מפני שהעומד מרובה על הפרוץ: ומה שאמרנו כי החוטט בגדים אינה סוכה מן העיקר שזכרתי לך תעשה ולא מן העשוי וכשפרץ בגדים העומדים סוכה אין ספק כי גג אותה סוכה לא נתכוון הגודש בשעת

גדישת אותן העומרים לביתה סוכה ולפיכך אם היה בגדיש חלל טפח במשך שבעה ונעשה לשם סוכה בתחלה והשליש עליו שיעור סוכה אחר גדישת העומרים הרי זו כשרה:

המשלשל דפנות מלמעלה למטה כו': דף טז ע"א

הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה: דף יז ע"א

גובה הסוכה אין ראוי שיהיה פחות מי' טפחים כמו שזכרנו ור' יוסי סובר כי מחיצה תלויה מתרת ולפיכך אומר כי כשהדופן הוא לצד הגג ויש בו ד' טפחים אפי' יהיה בינו ובין הארץ יותר מג' טפחים שהוא כשר. ואין הלכה כר' יוסי:

בית שנפחת וסיכך על גביו כו': שם

גם זה עיקר גדול ראוי לשמרו כי כשיש מראש הדופן עד גג הסוכה פחות מד' אמות וביניהן בנין או סכך פסול נראה כאלו ראש הדופן עקום ומגיע בסכך הכשר וזה הענין שנאמר עליו דופן עקומה והיא הלכה למשה מסיני וסוכה גדולה היא שישאר באמצע הסוכה סכך כשר שיש בו ז' על ז' וכבר נתבאר לך כי דין דופן עקומה בארבע הרוחות. ואכסדרה הוא מקום לפני הבתים ומוקף מג' רוחותיו והביא אלו הג' הלכות ללמדך כי דופן עקומה דינו בו על איזה מין שיהיה מן הבתים שאותן הכתלים נבנו לבית או לחצר הבית שאותן הכתלים לא נתכוונו בהם שיהיו כתלים לתקרה שמקרים חצר הבית אבל נבנו לשמור הבית מן הדרך שהולכים בו רבים או בסוכה גדולה שמבדיל סכך פסול בין הדפנות ובין סכך כשר ושמור זה הלשון וזכרהו והוא אמרם סכך פסול מן הצד פוסל בארבע אמות ובאמצע פוסל בארבעה טפחים כמו שנתבאר בזה הפרק:

העושה סוכתו כמין צריף כו': דף יט ע"ב

מחצלת קנים גדולה עשאה לשכיבה כו': שם

א ב ג

כמין צריף הוא כמו זו הצורה א ונקרא בערבי מכ"ם והלכה כר"א שפסול. ואם יש לה גג טפח כזו הצורה ב [או] אם הכותל גבוה טפח כזה ג הרי היא כשרה. ומחלוקת ר"א וחכמים במחצלת כי ת"ק סבר סתם מחצלת קטנה לשכיבה וסתם מחצלת גדולה לסיכוך ולפיכך אומר עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ענין זה כי סתמא לעולם לסיכוך עד שיתבאר שהיא לשכיבה. ואמרו לסיכוך מסככין בה הוא במחצלת קטנה שסתמה לעולם לשכיבה עד שיתבאר שהיא לסיכוך ור"א אומר סתם גדולה נמי לשכיבה עד שיתבאר שהיא לסיכוך ואין הלכה כר"א:

פרק שני

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא כו': דף כ ע"ב

וצריך שיהיה גובה המטה י"ט שהוא שיעור סוכה ותהיה כסוכה בתוך סוכה. ואין הלכה כר' יהודה:

הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה כו': דף כא ע"ב

סוכה המדובללת ושצלתה מרובה כו': דף כב ע"ב

רבי יהודה סבר סוכה דירת קבע בעינן וכבר קדם לך דעתו ולפיכך הוא מצריך שתהיה יכולה לעמוד בפני עצמה. המדובללת הוא שיהיה גג שלה אינו שוה כמו שביארנו אלא קנה עולה וקנה יורד. ואין הלכה כר' יהודה:

העושה סוכתו בראש העגלה כו': שם ע"ב

בראש הספינה כשרה ובתנאי שתהיה זו הסוכה חזקה כל כך שלא יהפכנה הרוח המצויה תמיד ביבשה מבלי הכרח. ועוד יתבאר לך כי מכלל הדברים האסורים ביו"ט אין עולין באילן ואין רוכבין על גבי בהמה:

העושה סוכתו בין האילנות כו': דף כד ע"ב

שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה כו': דף כה ע"א

מעשה והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את כו': דף כו ע"ב

האילנות אין ראויות שיהו דפנות אלא בשני תנאים האחד שיהו אותם האילנות בתכלית העובי והחוזק כדי שלא תניעם הרוח ויטו לארץ כאשר יקרה לענפים הדקים והשני שימלא ראש האילן ובין ענפים בתבן וכיוצא בו כדי שתתקיים ולא יניענו הרוח כי העיקר אצלנו מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה אינה מחיצה. ועוד עיקר אחר אצלנו העוסק במצוה פטור מן המצוה. ואמר חולין פטורין מן הסוכה ואפי' חולי קל ביותר. ואכילת עראי הוא שיאכל אדם שיעור מועט לא יחשוב עליו לסעודה אבל אכלו לדחות תאותו עד שיגמור סעודתו אח"כ וזה המעשה הביאו ללמדך כי המדקדק על עצמו ואינו אוכל ושותה דבר חוץ לסוכה ה"ז משובח אע"פ שאין בו חיוב:

רבי אליעזר אומר י"ד סעודות חייב כו': דף כז ע"א

ר' אליעזר אומר כי מה שאמר הכתוב בסכת תשבו שבעת ימים יחייב האדם להשתמש בסוכה כמו שמשתמש בביתו תמיד אכילתו ביום ואכילתו בלילה. וחכמים למדים חמשה עשר בתשרי מחמשה עשר בניסן כמו שאכילת מצה בלבד לילה ראשונה מצוה ואח"כ אם רצה לאכול או לנום או לאכול פירות הרשות בידו כמו שביארנו במקומו כמו כן בסוכות. ומה שאמר ר' אליעזר ישלים רוצה לומר שיאכל מן הפירות פי שנים ממה שהוא רגיל לאכול מהם כל לילה ולילה אבל הלחם והבשר אין עולין לו לשתי סעודות. ואין הלכה כר' אליעזר:

מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו כו': דף כח ע"א

והלכה כבית שמאי:

נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה כו': שם

אמר הש"י כל האזרח בישראל ישבו בסכות ובאה הקבלה כי זה להוציא נשים ועבדים וקטנים. וקטן שאצ"ל לאמו הוא שאינו קורא לאמו בשעה שעומד משנתו כמנהג נערים קטנים ואין הלכה כב"ש שהחמיר וחייב הסוכה לזכרים כולם בכל השנים:

כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע כו': שם ע"ב

ענין קבע הוא עיקר ועמוד והוא שיעלה כליו הנאים לסוכה ויציע אותם בהצעה נאה וטובה שיש אצלו וישתדל לנאותה ויאכל וישתה בה ויישן בה וישים ביתו כמו בית השימוש והסוכה כמו בית הדירה. וסרוחה בלשונם הוא כמו הפסד. ומקפה הוא המרק הקרוש והוקפה לפי שרוב בני אדם מואסין אותו ומעט מים מפסיד אותו וכתבו זה במקפה של גריסים והוא הפולים הנטחנים לפי שהתבשיל שנעשה מהם הוא נפסד מהר במים וירידת הגשמים בתחלת הסוכות רמז כי השם אינו מקבל מעשיהם ברצון:

פרק שלישי

לולב הגזול והיבש פסול כו': דף כט ע"ב

מצוה הבאה בעבירה אינה מצוה ולפיכך לולב הגזול ושל אשרה ושל עיר הנדחת פסול וזו האשרה היא שיהיה האילן הזה נעבד ועוד יתבארו חלוקי אלו האשרות בע"ז וכבר ידעת אמרו יתברך ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ואמרו יתברך פרי עץ הדר ובאה הקבלה כי כולם צריכין הדר ולפיכך נפסל לולב יבש לפי שאין לו הדר. נפרצו עליו הוא שישתברו עליו מגב הלולב שהם קבועות בו ויהיה (כמו זו הצורה). ונפרדו עליו הוא שיפרדו עליו קצתם מקצתם (כזו הצורה) ודעת ר' יהודה כי כל לולב צריך שיאגדו אותו כדי שיתקבצו עליו קיבוץ חזק ובמקום ידוע מא"י יש דקלים שבריאת הלולבים לשם הם ראש עלה של זה בצד עיקרו של זה ואינן מורכבות קצתם על קצתם כשאר הלולבים (כזו הצורה) והם נקראים ציני הר הברזל: ואמר ג' טפחים כדי לנענע אותם רוצה בו וכדי לנענע עליו כדי שיאחזו בידו וינענעו והוא שיעור טפח. ומן החיוב שלא יהיה הלולב פחות מד' טפחים ומן הטפחים שכל טפח מהם ד' אצבעות בגודל שהוא הבוהן והמדה תהיה מגב הלולב ומתחת עיקר השני עלין התאומים הם בראש הלולב. ואין הלכה כר"י:

הדס הגזול והיבש פסול כו': דף לב ע"ב

ענביו הם הזרעים שיש בהן ובתנאי שיהיו אותן הגרעינין שחורים או אדומין אבל אם היו ירוקים אפי' היו יותר מן העלים כשר. ואמר נקטם ראשו פסול אינה הלכה:

ערבה גזולה ויבשה פסולה כו': דף לג ע"ב

שמא יעלה על הדעת כי ערבה אינה באה אלא ממקום המים לפי שאמר הכתוב ערבי נחל לא רצה אלא להודיע המין באיזה המקום שיצמח. ואמרו נקטם ראשה פסולה אינה הלכה:

ר' ישמעאל אומר ג' הדסים ושתי ערבות וכו': דף לד ע"ב

דע כי שיעור ערבה והדס באורך ג' טפחים מן הטפחים הידועים שהן ד' אצבעות בגודל. והלכה כר' ישמעאל וכר' טרפון:

אתרוג הגזול והיבש פסול כו': שם

ערלה ותרומה טמאה הם מכלל הדברים הטעונין שריפה כמו שנתבאר בזרעים ולפיכך הוא פסול למאמר הש"י פרי דאלו אינן ראוין לאכילה בשום פנים. והעיקר אצלנו שאין מביאין קדשים לטומאה וכבר נשנה זה העיקר במה שקדם: והמאכלות כולם אינן מקבלות טומאה עד שיפול עליהם אחת מז' משקין כמו שיתבארו אלו העיקרים וענפיהם במסכת משקין ולפיכך לא נתיר לכתחלה שיטול אתרוג מתרומה טהורה ושל מעשר שני שמא יכשיר אותה לטומאה ומה שייחד ואמר בירושלם לפי שמעשר שני אינו ראוי לאכילה אלא בירושלם וחוץ לירושלם יפדה כמו שנבאר במקומו ומה שהתירו אתרוג של דמאי לפי שהדמאי אוכלין אותו העניים כמו שנבאר במקומו ואם רצה להפקיר נכסיו ויהיה עני יהיה זה האתרוג של דמאי מותר לו לאכילה וכיון שיש בו צד היתר שיהיה ראוי לאכילה מותר לברך עליו:

עלתה חזזית על רובו נטלה פטמתו נקלף כו': שם

פטמתו הוא הדד היוצא מעיקר האתרוג. אם היה הנקב מפולש אפי' במשהו פסול ואם אינו מפולש עד שיהיה כאיסר ואיסר רביעית המעה ומשקל האיסר ארבע שעורות. ואינו רוצה בנקלף שתהיה נקלפת [הקליפה] הירוקה עד שיראה הלבן כי זה נכלל באמרו חסר כל שהוא אבל רוצה לומר שנקלף ממנו גלד דק א' מאותו הגלד הירוק ובתנאי שיהיה נקלף כולו אבל אם נשאר ממנו דבר מועט שלא נקלף הרי הוא כשר. ואמר חסר כל שהוא פסול ביו"ט ראשון בלבד אבל בשאר הימים לא. ומה שאמרנו שהוא כשר כשעלתה חזזית על מיעוטו בשתי תנאים. הא' שתהיה החזזית א' במקום א' אבל אם היו שתים בשני מקומות אפי' היו אותן המקומות כשיצטרפו מיעוט האתרוג פסול והתנאי הב' שלא תהיה החזזית בפטמתו כי כשיהיה שום שינוי בפטמתו ה"ז פסול והלכה כר' יהודה:

שיעור אתרוג הקטן ר' מאיר אומר כאגוז כו': שם

הלכה כר' יהודה באמרו כביצה וכר' יוסי באמרו אפי' בשתי ידיו:

אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי ר' יהודה כו': דף לו ע"ב

והיכן היו מנענעין בהודו לה' תחלה וסוף כו': דף לז ע"ב

מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב כו': דף לח ע"א

מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו כו': שם

למה שאמר בתחלת הפרק כדי לנענע שהודיעך כי מצותו הנענוע הודיעך היכן מנענעים וצורת זה הנענוע מוליך ומביא מעלה ומוריד והלכה כר"מ ואין הלכה כר"ע:

מקום שנהגו לכפול יכפול לפשוט יפשוט כו': שם

הלוקח לולב מחבירו בשביעית כו': דף לט ע"א

לכפול הוא שיקרא מאודך כי עניתני עד סוף ההלל כל מלה ומלה שתי פעמים. לפשוט הוא שיקרא כל מלה פעם אחת כמו שקורין כל ההלל והברכה על קריאת ההלל קודם קריאתו חובה בכל מקום ואין הדבר הולך אחר המנהג: וכבר קדם הדין בפירות שביעית כי אין מותר לעשות מהם סחורה ולא ליתן דמיהם לע"ה. והעיקר אצלנו אתרוג בתר לקיטתו אזלינן וכיון שנלקט בשנה שביעית דינו כדין פירות שביעית [אף על פי] שנגמר בשנה ששית אבל הלולב מותר למכרו כמו העצים ואין קדושת שביעית חלה עליו:

בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה כו': דף מא ע"א

מדינה היא כל העיירות שבא"י מלבד ירושלם וכבר ביארנו זה במס' מעשר שני. ויום הנף הוא יום ששה עשר בניסן שאמר בו השם והניף את העומר ודרש ר' יוחנן בן זכאי אחר חורבן הבית יום ששה עשר בניסן אסור לאכול חדש כל היום וזהו ענין התקין וכן אמרו מאי התקין דרש והתקין ועוד יתבארו עיקרי זה המאמר וטעמו בעשירי ממס' מנחות ואלו התקנות כולם הלכה בכל מקום שנמצא מהם דבר דבר בכל המשנה:

יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כו': שם ע"ב

אמר הש"י ולקחתם לכם ביום הראשון ובאה הקבלה לכם משלכם ואם נתנו במתנה יצא ואפי' תהיה המתנה ע"מ להחזיר כי העיקר אצלנו מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ומותר לתת מתנה ביו"ט:

ר' יוסי אומר יו"ט הראשון של חג כו': שם

מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה כו': דף מב ע"א

בתנאי שיוציאו אותו הפוך או שיוציאנו בכלי שהרי לא יצא ידי חובתו אבל אם נטלו בידו והוציאו שוגג חייב חטאת כי העיקר אצלנו מדאגבהיה נפק ביה וכיון שיצא ידי חובתו לא נאמר *) להוציאו ברשות והלכה כר' יוסי והלכה כר' יהודה:

*) באגודו

פרק רביעי

לולב וערבה ששה ושבעה כו': שם ע"ב

הוא יבאר אלו המאמרים כולם אחד אחד:

לולב שבעה כיצד כו': שם

הלולב נטילתו חובה מה"ת ביום הראשון בכל העולם ונטילתו חובה כל שבעת הימים במקדש בלבד וכן הוא לשון התורה ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ואמר השם ולקחתם לכם ביום הראשון ואפי' בגבולין ומה שחייב שלא ליטול הלולב בזמן הזה בשבת ביו"ט הראשון כדי שלא נחדש דבר והוא כי אנו לא היינו נוטלין אותו בחו"ל ביום הראשון שחל להיות בשבת בזמן שבהמ"ק קיים לפי שלא היינו יודעים באמת ר"ח המכוון לקביעות ב"ד של א"י והדבר על הענין הראשון והעיבור שהוא בידינו אולי נחבר בו חיבור מיוחד לבאר בו מה שנסתר על רוב בני אדם ומה שחייב לאסור נטילת הלולב בשבת שבתוך החג אפי' במקדש גזירה שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד' אמות ברה"ר ולא עשינו הגזירה ביו"ט הראשון כי מצותו כל כך חזקה עד שהיא חובה ואפי' בגבולין כמו שנתננו העיקר:

ערבה שבעה כיצד כו': שם

זו הערבה היא הלכה למשה מסיני ליטול ערבה מלבד הערבה שבלולב והיא מנהג הנביאים שהיו נוטלין אותה בלא ברכה ולא שמו אותה שתדחה שבת ביו"ט ראשון מפני שלא יתפרסם ענייניה אבל יאמרו מחמת הלולב שנטלו היום נטלו הערבה וג"כ לא שמו אותה שתדחה שבת שבתוך החג שמא יאמרו כמו שערבה דוחה שבת כך ידחה הלולב וכבר ביארנו כי לולב אינו ניטל בשבת שבתוך החג אבל שמו אותה שתדחה שבת כשתחול ביום השביעי כדי שיתפרסם זכרה ויודע שהיא חובה וכן אמרו כדי לפרסמה שהיא מה"ת ובכאן לא נחוש שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר לפי שענינה מסור לב"ד ושלוחי ב"ד בקיאין הם:

מצות לולב כיצד כו': שם

מצות ערבה כיצד כו': דף מה ע"א

אני משמות הש"י וכמו כן *) והו. כך אמרו המפרשים לגמ' ואני אומר שהוא קורא ורומז למה שאומר ראו עתה כי אני אני הוא שזה הפסוק בא בשמירת ישראל וישועתם וכאילו אמר אתה שאמרת ראו עתה כי אני אני הוא הושיעה נא. כמו שהבטחתנו ומקצת הגאונים אמרו שהוא רוצה בו מי שאני והוא בצרה הושיעה נא וזה על דרך הפשט והוא אמר יתעלה עמו אנכי בצרה:

*) נדפו' כגי' הוא

כמשנה

במעשהו בחיל כך מעשהו בשבת כו': שם

ר' יוחנן אומר כפות תמרים אחת ללולב ואחת למזבח ואסור לאכול האתרוג בשביעי כי העיקר אצלנו כיון שנאסר מקצת היום נאסר כולו ולפיכך אמר התינוקות כי אינם מדקדקים באיסור והיתר · ואין הלכה כר' יוחנן בן ברוקא:

ההלל והשמחה שמונה כיצד כו': דף מח ע"א

סוכה שבעה כיצד כו': שם

אמר הש"י והיית אך שמח אמרי' לרבות יו"ט האחרון לשמחה:

ניסוך המים [שבעה] כיצד צלוחית של זהב כו': שם

החוטם שהיה בכלי המים היה דק יותר מאותו שהיה בספל היין כי יינס היה עב יותר מן המים ור' יהודה אומר לוג של מים בלבד היה מנסך כל שמנת ימי החג וניסוך המים בחג הלכה למשה מסיני ויש לנו רמזים נסתרים בתורה ואותן שאינן מאמינין בתורה שבעל פה אינן מאמינים בניסוך המים ולפיכך כשניסך זה המים על רגליו רגמוהו כל העם באתרוגיהם לפי שהיה צדוקי שאינו מאמין בניסוך המים:

פרק חמישי

החליל חמשה וששה זהו החליל של בית השואבה כו': דף נ ע"א

חליל הוא כלי מכלי שיר הנקרא בלשון ערבי מזמא"ר והיו שם מינים רבים מכלי הניגון אבל לפי שזה הוא העיקר השיר נתייחס אליו · ובית השואבה שם המקום שהיו מתקנין לשמחה וקראו לו זה השם משום ושאבתם מים בששון:

במוצאי יו"ט הראשון של חג ירדו לעזרת נשים יכו': דף נא ע"א

תיקון גדול ר"ל גדול התועלת והוא כי העם היו מתקנים מקום לאנשים ומקום לנשים ומקום הנשים למעלה ממקום האנשים כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים וכשאייר העזרה בכללה במקומה יתבאר לך עזרת הנשים וזולתה מן המקומות ואמרו אנו ליה וליה עינינו קילר בדבר ולשונם היה כך אנו ליה משתחוים ועינינו ליה מיחלות:

אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש כו': דף נג ע"ב

ואין מוסיפין על ארבעים ושמונה רוצה בזה על הרוב כי יתכן בקצת השנים שיהיה בו יום יהיה בו שבעה וחמשים תקיעות והוא כשיחול ע"פ בשבת וכבר קדם לך בפסחים כי הפסח נשחט בשלשה כיתות ושם אמר נכנסת כת ראשונה תקעוהריעו ותקעו ועוד אמר קראו את ההלל אם גמרו שנו ואם שנו שלשו ואמר כמעשה הראשונה כך מעשה שנייה ושלישית הרי נתבאר מזה כ שלש תקיעות בכל קריאה שהם בשלשה כתות שבעה ועשרים תקיעות וי"ח לשני תמידין ותשעה למוסף שבת ושלשה לפתיחת שערים ולי אפשר להיות במקדש יותר מזה המנין:

יו"ט הראשון של חג היו שם י"ג פרים כו': דף נה ע"ב

כל זה מבואר בידיעת שני עיקרים האחד מהם כי משמרות כהונה עשרים וארבע וכולם עובדים במועדות והשני כי קרבנות ארבע עשר כבשים ושני אילים ושעיר בכל יום משבעה הימים וביום הראשון מוסף על מה שזכרנו שלשה עשר פרים וביום השני שנים עשר פרים וביום השלישי אחד עשר פרים וכן פוחתין אחד אחד עד שיהיו קרבנות יום שביעי שבעה פרים ושני אילים ושעיר וארבע עשר כבשים והם עשרים וארבע בהמות כמנין המשמרות תקריב כל משמרה ומשמרה בהמה אחת וזהו ענין אמרם ויד כולם שוה כי אין שם משמרה שתקריב ב' בהמות ובשאר ימות החג תקריב משמרה לכל פר ופר ומשמרה לשעיר ושני משמרות לשני אילים ומה שנשאר ממנין המשמרות חלקו הארבע עשר כבשים יש מהם מי שמקריב שני כבשים שני פעמים ומהם מי שמקריב אחד כמו שנזכר עד שישתוה המנין ויחזרו הלילה על הסדר הנזכר ומנין אלו הקרבנות הם לשון התורה ומה שאמרו בכאן אחד שנים שלשה על המשמרות אע"פ שמשמרה ומשמרות לשון נקבה מאמרם לא היה אלא על ראש המשמרה כאשר יאמרו בכל המשנה יהויריב וידעיה רוצה בו משמרת יהויריב משמרת ידעיה ואולי שהיה מונה וסומך על מלת משמר שהוא לשון זכר:

בשלשה פרקים בשנה היו כל משמרות שוות כו': שם

יו"ט הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה כו': דף נו ע"א

פרקים הם שלשה רגלים ובעצרת יש לנו לקח המן במקדש ולוה הש"י ממושבותיכם תביאו לחם תנופה ולחם הפנים מצה וכשיחול יום עצרת בשבת היו מחלקין על הכהנים חמץ ומצה ואמרו שוין באימורי הרגלים ר"ל קרבנות שנאמרו ברגלים מה שראוי מהם לאכול אוכלין אותו בשוה והראוי לשריפה מקריבין אותו בשותפות כמו שנזכר ומשמר שזמנו קבוע הוא המשמר שאותו השבוע היה לו לבדו ואפי' אם לא היה בו חג ואמר כל קרבנות הצבור לאתויי פר העלם דבר של צבור ועוד תבאר ענינו במס' הוריות · ואמרו הוא מקריב את הכל לאתויי קיץ המזבח וכבר ביארנוהו ברביעי של שקלים ואמרו בזמן שיו"ט סמוך לשבת בין מלפניה ובין מלאחריה ענינו כי כשהיה יו"ט הראשון של חג יום ראשון חולקין כולם לחם הפנים בשוה יום שבת שהוא ערב הרגל אע"פ שלא הגיע הזמן להיות שוין בו וזה הדבר תקנה מפני הקדמתן וכניסתן לעבודה [והזמנתן] מקודם וכמו כן כשיחול יו"ט האחרון יום ששי חולקים לחם הפנים בשוה יום שבת שלאחריו שהוא יום אסרו חג אע"פ שהחג נגמר וזה תקנה לפי שאם יתאחר מאותה משמרה שום אדם תאחר שארית מאלו המשמרות ותמלא מקומה:

חל להיות יום אחד לפסיק בינתים כו': שם

חל יום אחד להפסיק בינתים הוא שהיה יו"ט הראשון של חג יום שני או יו"ט האחרון יום חמישי וכשאירע כן לא ישאר למשמר השני הנכנס אלא עבודת יום אחד בלבד ויבא החג וישתתפו כולם בעבודה אם יחול יו"ט הראשון יום שני או יכנס משמר שני יום שבת אם יחול יו"ט האחרון יום חמישי לפי שכל יום שבת הוא היום שמתחלפין המשמרות תלך אחת ותיכנס השנית ומחלקין לחם הפנים וכשיזדמן לאחת המשמרות זה המשמר שלא ישאר לו לעבוד אלא יום אחד יתעצל בדבר ויתעכב מלבוא ותרגום ויתמהמה ויתעכב לפיכך תקנו לו שיקח מלחם הפנים שתי ככרות בלבד ור' יהודה רואה שראוי להעדיף משמר הנכנס מפני נעילת אלו השערים של מוצ"ש ומפני מה חולקין לחם הפנים הנכנסים בצפון העזרה כדי שידעו כי העבודה בזו השבוע שלהם כי השחיטה בצפון כמו שיתבאר במקומו · והיו במקדש ארבע ועשרים טבעות טבעת לכל משמר היו תולין בהם הבהמות ומפשיטין אותם והיו כולם קבועות בכתלים וכשהיתה נכנסה משמרה היתה הולה אותה טבעת לרמוז שהעבודה שלה וכמו כן היו שם עשרים וארבע חלונות ושם בגדי כהונה חלון לכל משמרה ומשמרה והיו כלם סגורות וכשנכנסת משמרה לעבודה היתה פותחת החלון שלה מלבד משמרת בלגה שגזרו עליה חכמים שתהיה לעולם זו המשמרה חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה סתומה כמו המשמרה היוצאת ולא הניחו לה סימן שיורה עליה שהעבודה שלה ועשו לה זה מפני כי כשתקפה יד היונים על ירושלים כמו שנתפרסם נשאת נערה אחת מהם לאחד משרי היונים וחזרה לדתם והעיזה פניה ונכנסה לבהמ"ק והכתה בסנדלה על המזבח והיתה מדברת ואומרת לו בלשון יוני יאריב יאריב עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ולא תושיעם בעת צרתם ולפיכך עשו חכמי אותו הדור בכל המשפחה שילא ממנה זו התרבות רעה מה שכתבתי וקבעו זה לדורות משום והנשארים ישמעו ויראו · ואין הלכה כרבי יהודה:

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת סוכה

הגהות על מסכת סוכה מהגאון בעל הלבוש ז"ל

דף ב ע"ב גמ' עד ארבעים וחמשים.(שבת ס' ב') תוס' ד"ה שהא (נדה ל"ז ב') תוס' ד"ה ארבעים. [א"ה עי' מל"מ פ"ח מלולב הלכה ז' שתמה על דברי התוס' אלו דהא מסיק הש"ס דאידי ואידי חד שיעורא הוא ואפשר דהתוס' שם לא דייקי רק להס"ד שם דחבילתו על כתפו היא יותר א"כ יקשה על ר"י דנקט ארבע וחמש הבית חמש וכו' ולהס"ד לא הוה מצי לחלק בין בריא לכחוש דאיכא ג' שיעורין וע"כ כיון דלהס"ד שוכא נמי אין בזה קושיא אבל למאי דמשני אידי ואידי חדא שיעורא א"כ ממילא ע"כ החילוק בין בריא לכחוש כנ"ל לפי אומר הנוסח והבן]: בהילני המלכה בלוד (עירובין נ"ו א') תוס' ד"ה מיכל (ר"ה ל"ג א') תוס' ד"ה הא:

דף ג ע"ב גמ' אבל שיתוף מניחין (עירובין ע"ג א') תוס' ד"ה כפת: לא הוה מיעוט (סוכה כ"א ב') תוס' ד"ה שאין:

דף ד ע"א גמ' גבוה מכ' אמה (סוכה ט' ב') תוס' ד"ה הא. [א"ה עי' בשו"ת פניכ מאירות חלק א' ס"י]:

דף ה ע"א גמ' תפסת מרובה (ר"ה ד' ב') תוס ד"ה תפסת: ורוחב ב' אצבעות (עירובין נ"ה ב') תוס' ד"ה מקום: מסגרתו למטה (חגיג כ"ד ב') תוס' ד"ה לא (סוכה י"ב ב') תוס' ד"ה כתיבים (מנחות נ"ו ב') תוס' ד"ה ולדברי:

דף ו ע"א גמ' גפן כדי רביעית (עירובין ד' א') תוס' ד"ה גפן: תאנה כגרוגרת (יומא ע"ט ב') תוס' ד"ה לומר: **ע"ב** רובו ומקפיד (יבמות ע"ח א') תוס' ד"ה רובו: בסכת בסכת (שבת ז' ב') תוס' ד"ה ואם (סוכה ט' ב') תוס' ד"ה בסכי (זבחים ז' ב') תוס' ד"ה אלא: יש אם למסורה (סנהדרין ד' א') תוס' ד"ה כלהו:

דף ז ע"א גמ' כדופן שבת (סוכה ט"ז ב') תוס' ד"ה מ"ד: בין קנה לחברו (סוכה י"ח א') תוס' ד"ה אין: **ע"ב** בראש העגלה (סוכה כ"ה ב') תוס' ד"ה שאין: גברא באמתא יתיב (שבת נ"ט א') תוס' ד"ה אמתא (סוכה ס"ג). [א"ה סתום כי לא נמצא גמ' זו ואולי צ"ל כ"ג והוא כתוס' א' ד"ה תניא ושייך להא דראש העגלה]:

דף ח ע"א גמ' גברא באמתא יתיב (ב"ב קי"א א') תוס' ד"ה ורתנן. [א"ה עי' בשו"ת מעיל צדקה סי' י"ח]: **ע"ב** כבית שער (יומא י"א א') תוס' ד"ה יכול (מנחות ל"ג ב') תוס' ד"ה אכסדרה: גנב"ך כשרה (גיטין מ"ה ב') תוס' ד"ה כל:

דף ט ע"א גמ' טויה לשמה (מנחות מ"ב ב') תוס' ד"ה מן הקוצין: תעשה לך (מנחות מ"ב ב') תוס' ד"ה כתנאי: **ע"ב** בשחבטן (עירובין ט"ז א') תוס' ד"ה רש"י:

דף י ע"א גמ' עשרה (סוכה כ' ב') תוס' ד"ה הישן: **ע"ב** מוצאי יום טוב (ביצה ד' א') תוס' ד"ה נימא:

דף יא ע"א גמ' הישן בכילה (שבת קל"ח ב') תוס' ד"ה שאין: רמי תכלתא (שבת כ"ה ב') תוס ד"ה גזירה: **ע"ב** וגדולו מן הארץ (עירובין ט"ו ב') תוס' ד"ה מה:

דף יב ע"א גמ' פסולת גורן (סוכה ל"ז ב') תוס' ד"ה רי: יין קרוש (יומא ע"ו ב') תוס' ד"ה גמר: **ע"ב** בחיצין זכרים (סוכה ה' א') תוס' ד"ה מסגרתו (מנחות נ"ו ב') תוס' ד"ה ולדברי. [א"ה עי' בשו"ת שבות יעקב חלק א' סי' ע"ג וכבר רמז לזה המשנה למלך פ"ב מכלים ועי' בשו"ת המיוחסות סימן קס"א והגאון מוהרי"פ העיר בשבת דף כ"ב ע"ב וכאן וכבר נתקשה בזה בשבות יעקב שם]: באניצי פשתן (שבת כ' ע"ל כ"ז ב') תוספות ד"ה ורשב"א:

דף יג ע"א גמ' כל שנשתנה שמו (זבחים כ"ב ב') תוס' ד"ה יצאו. [א"ה עי' בשו"ת אא"ז הח"צ ז"ל סי' קס"א]: ושיריו שנים (מנחות ל"ט א') תוס' ד"ה דאיגרדום: **ע"ב** משום אויר (חולין קכ"ט א') תוס' ד"ה בית: ונמלך עליהם (שבת כ"ב א') תוס' ד"ה בכאן:

דף יד ע"א גמ' נזירת תקרה (סוכה כ' א') תוס' ד"ה כי: שאין בהם ד' (סוכה ל"ז א') תוס' ד"ה מאי: **ע"ב** פסל ביניהם (סוכה ל"ו ב') תוס' ד"ה ר"י:

דף טו ע"א גמ' גזירת כלים (סוכה י"ב ב') תוס' ד"ה באיגלי: **במשנה** ריוח ביניהם (סוכה ט' ב') תוס' ד"ה הא:

דף טז ע"א גמ' אבריה (ברכות כ' ב') תוס' ד"ה חלקוהו: מטלניות (שבת כ"ו א') תוס' ד"ה אין: דלא חזיין (ב"ב כ' א') תוס' ד"ה תני:

דף יז ע"א במשנה חצר שהיא מוקפת (סוכה י"ח א') תוס' ד"ה סיכך: **גמ'** לבית יבידן (סוכה י"ט א') תוס' ד"ה לגראי: פוסל בשלשה (סוכה מ"ח א') תוס' ד"ה פותח: פוסל בד' (סוכה ט"ו א') תוס' ד"ה ר"מ: **ע"ב** המקצע מכולן (שבת ע"ו א') תוס' ד"ה אהל:

דף יח ע"א גמ' כנגד ארובה (שבת מ"ד ב') תוס' ד"ה ואין (שם קכ"ז א') תוס' ד"ה הלקטי (עירובין י' ב') תוס' ד"ה עוג. [א"ה ע' בשו"ת תולדות אדם לרשב"א ז"ל ס' קכ"ט]: יש לה פצימין (עירובין נ"ג א') תוס' ד"ה סיכך: **ע"ב** פי תקרה (עירובין נ"ד א') תוס' ד"ה בשתי:

דף יט ע"א גמ' פסל היוצא (סוכה י"ז א') תוס' ד"ה אויר **ע"ב** פים הנרוק (זבחים כ"ב א') תוס' ד"ה למעוטי: שיפועי אוהלים (שבת קל"ח ב') תוס' ד"ה שאין: כמאן כר"א (סוכה י"א א') תוס' ד"ה מאי:

דף כ ע"א גמ' אחת קטנה (זבחים נ"ב ב') תוס' ד"ה אי (מי... ג ב'). תוס' ד"ה ר"י. ויסדוה (סוכה מ"ד א' תוס' ד"ה והא (גיטין פ"ד ב') תוס' ד"ה ר"י (... י"ד ב') תוס' ד"ה מאי להו:

דף כא ע"א גמ' ע"ג דלתות. (עירובין ל"ח א') תוס' ד"ה מ"ס. [א"ה עי' משנה למלך פי"ח מטומאת מת הל' א' בסופו]:

דף כב ע"א גמ' לא שנו וכו' (סוכה ט' ב') תוס' ד"ה הא. [א"ה עי' בשו"ת פנים מאירות חלק א' סי' ט']: חבוט רמי (סוכה י' א') תוס' ד"ה אמר: **ע"ב** כוזא מלעיל ב"ב קס"ז א' תוס' ד"ה ומטוי

דף כג ע"א גמ' ברוח מצוית (סוכה ז' ב') תוס' ד"ה העושה: ר"י פוסל (סוכה כ"א ב') תוס' ד"ה שאין: שמא תמות (עירובין מ"ד א') תוס' ד"ה דאי. [א"ה עי' בשו"ת א"ז הח"צ ז"ל סי' ק"ז ובל"מ פ"א מנזיר הלכה ד' ודו"ק]:

דף כה ע"א במשנה שלוחי מצוה (ב"ק כ"ו ב') תוס' ד"ה כהאי: **ע"ב** מישאל ואלצפן היו (פסחים ל"ג א') תוס' ד"ה ור"ע (סנהדרין כ"ב א') תוס' ד"ה ההיא: [א"ה ע' בשו"ת מעיל צדקה סי' מ"ס שהקשה בשם הרב מוס' בערמאן ז"ל]:

דף כו ע"א גמ' פירצה (סוכה כ"ח ב') תוס' ד"ה תשבו: משום בקי (סוכה י"א א') תוס' ד"ה מותר: דנקיט ליה בידיה (קידושין מ"ח ב') תוס' ד"ה הא:

דף כז ע"א במשנה ועוד אמר ר"א (עירובין כ"ג א') תוס' ד"ה אילימא: **גמ'** נאמר כאן ט"ו (חגיגה ט' א') תוס' ד"ה נאמר: מיני תרגימא (יומא ע"ט ב') תוס' ד"ה מיני: **ע"ב** שכל ישראל (סוכה ט' א') תוס' ד"ה הא. [א"ה עי' בהוס' כאן ובשו"ת הריב"ש סימן שמ"ו ובלשונות הכנה"ג על א"ח על הרי"ף ועי' בהגהותינו מעשה אילפס שם]: למעוטי גזולה (סוכה ל"א א') תוס' ד"ה אבל: ופירס עליה (סוכה י' א') תוס' ד"ה פירס (שם ע"ז ב') תוספות ד"ה פירסו:

דף כח ע"א גמ' דמבטיל ליה (שבת פ"ס ע"ל קכ"ו ב') תוס' ד"ה ומדבריהם: **במשנה** וקטנים (ברכות כ' א') תוס' ד"ה וקטנים: **גמ'** הלכתא נינהו (פסחים מ"ג ב') תוס' ד"ה סד"א (נדה ל"ב א') תוס' ד"ה אי:

דף כט ע"ב במשנה לולב הגזול (סוכה ל' ב') תוס' ד"ה וליקניה: **גמ'** הדר בעינן (סוכה ל"ד ב') תוס' ד"ה בתא:

דף ל ע"א גמ' מצוה הבאה בעבירה (סוכה ט' א') תוס' ד"ה ההוא: מכם אמר (חולין ה' א') תוס' ד"ה מכם. [א"ה ע' בהקדמת נחלה שבעה על תיקון שטרות]: **ע"ב** בשינוי השם (גיטין נ"ה א') תוס' ד"ה מ"ט (ב"ק ס"ז א') תוס' ד"ה אמר:

דף לא ע"א גמ' דמי עצים (ב"ק ס"ז א') תוס' ד"ה אמר: מיני אחריני (סנהדרין פ"ח ב') תוס' ד"ה אי: **ע"ב** באשרה דמשה (ר"ה כ"ח א') תוס' ד"ה אמר (יבמות ק"ד א') תוס' ד"ה סנדל (חולין פ"ט א') תוס' ד"ה והתניא: דכתותי מיכתת (סוכה ל' א') תוס' ד"ה משום. [א"ה עי' ירושלמי שבת פ' האורג הלכה ג' תמן גופיה עבירה והמפרש בעל ק"ע שם התפלא איך לא זכו התוס' והרשב"א כאן דברי הירושלמי אלו שמהלך בע"א ואין הנוסחאות שוים כמ"ש בחבורנו מגן גבורים סי' מ"א ע"ש]: מיכתת שיעוריה (סוטה כ"ה ב') תוס' ד"ה לאו. [א"ה ע' שו"ת זקננו הגאון בעל שער אפרים סי' ס"ב ובהגהות בנו הרב ז"ל]:

דף לב ע"א גמ' דרכי נועם (פסחים ל"ט א') תוס' ד"ה ואימא: כפת כתיב (פסחים ל"ו א') תוס' ד"ה שני. [א"ה פי' כיבין שמועה ובבעלי הכללים ובחבורנו מכלל יופי הארכנו בזה]:

דף לג ע"ב גמ' דיחוי מעיקרא (פסחים נ"ח א') תוס' ד"ה ב"מ (כתובות ו' א') תוס' ד"ה הא: נראה ונדחה (סוטה ט"ו ב') תוס' ד"ה נתחכמו: הושענא אחריתי (שבת ק"ג א') תוס' ד"ה לא:

דף לד ע"א גמ' ערבי שתים (סוכה מ"ג ב' תוס' ד"ה והביאו (שם מ"ד א') תוס' ד"ה א"ל. [א"ה עי' בשו"ת דבר שמואל סי' כ"ג]: עשר נטיעות (ב"ב כ"ו ב') תוס' ד"ה עשק (זבחים כ"ח). [א"ה לא מצאתו שם ואולי הוא או תילוף הדף וצ"ל דף מ' והוא בתוס' שם א' ד"ה לא ושייך כאן ע"ב כשם שלולב א' או צ"ל דף ס"ח והוא תוס' שם א' ד"ה כשהוא ושייך כאן ע"א תאוצרתא ושיפורא ויתכן יותר שהוא חילוף המס' וצ"ל מנחות כ"ח והוא בתוס' שם ע"א ד"ה האוצרות ושייך על הא דתאוצרתא ושיפורא]:

דף לה ע"א גמ' לא מנכרא (סוכה ל' א') תוס' ד"ה משום: ולא שנים ושלשה (סוטה י"ח א') תוס' ד"ה כתבה. [א"ה עי' בשו"ת מוהרא"ש סי' ל']: שדר באילנו (סוכה ל"ח ב') תוס' ד"ה דבר: **ע"ב** במקום א' (סוכה כ"ט ב') תוס' ד"ה קספיק:

דף לו ע"ב גמ' ונפיק ביה (סוכה כ"ט ב') תוס' ד"ה נעי' (שם מ"ו ב') תוס' ד"ה אתרוג: **במשנה** גמוניות (סוכה ל"א א') תוס' ד"ה אין, [א"ה עי' בשו"ת פנים מאירות חלק א' סימן ט']: **גמ'** בעיקרא דדיקלא. (סוכה י"ג א') תוס' ד"ה אפקותי:

דף לז ע"א גמ' יהא יושב ובטל (שבת קל"ו ב') תוס' ד"ה דתניא: של ארז (סוכה י"ד ב' תוס' ד"ה הפכן: שמה לקיחה (פסחים כ"ז א') תוס' ד"ה דכרך (זבחים כ"ד א') תוס' ד"ה הואיל. [א"ה עי' בשו"ת בית יעקב סימן קנ"ז]: דמשתייר הוצא (סוכה כ"ט ב') תוס' ד"ה נסרכו:

דף לח ע"א במשנה כשיבא לביתו (סוכה מ"ח נ"ל מ"ו ב') תוס' ד"ה אתרוג: **גמ'** למימרא דמפסיקין (שבת ט' ב') תוס' ד"ה ואם: **במשנה** עונין אחריהם (מגילה י"ט ב') תוס' ד"ה ור"י (סוכה כ"ח) [א"ה לא נמצא ואולי צ"ל כ"ד והוא בתוס' ע"א ד"ה שייר ושייך כאן ע"ב מצוה לענות ראשי פרקים]:

דף לט ע"ב גמ' אסוקי מילתא הוא (יבמות ק"ו ב') תוס' ד"ה רבא. [א"ה עי' במ"א סי' נ"ו ובזיהשי הגרשוני להגאון בעל עה"ג ע"ש]: דמי פירות (בכורות י"א ב') תוס' ד"ה הרי (שם ל' א') תוס' ד"ה מתני': **ע"ב** מן המופקר (מנחות פ"ד א') תוס' ד"ה בומרי:

דף מ ע"א גמ' בתר לקוטי (ר"ה ט"ו ב') תוס' ד"ה ורבותינו: עצים דמשחן (פסחים כ"ז ב') תוס' ד"ה מכלל: תנאי הוא (ב"ק ק"ב א') תוס' ד"ה ה"ג:

דף מא ע"א גמ' מחלוקת בזכרים (קידושין נ"ה ב') תוס' ד"ה אין: של שביעית (ע"ז ס"ב ב') תוס' ד"ה הצלה: מחצות היום (מנחות ס"ח ב') תוס' ד"ה בשעת: **ע"ב במשנה** מוליכין וכו' (ר"ה כ"ט ב') תוס' ד"ה אבל: **גמ'** שתהא לקיחות (סוכה כ"ט ב') תוס' ד"ה נפיק: באלף

דוד

הגהות על מסכת סוכה מהגאון בעל הלבוש ז"ל

ווי (ב"ק ט' ב') תוספות ד"ה אילימא : שמה מתנה (קידושין ו' ב') תוס' ד"ה ואם : לא יצא (קידושין מ"ט ב') תוס' ד"ה דברים :

דף מב ע"א גמ' לשמור תפילין (ברכות כ' א') תוס' ד"ה וקטנים (עירובין צ"ו ב') תוס' ד"ה לא : לפרוש כפיו (יבמות צ"ט ב') תוספות ד"ה ואלו (חולין כ"ד ב') תוס' ד"ה נתמלא. [א"ה עי' בשו"ת א"א"ז המהרש"ל סימן כ"ד ובב"ח סימן נ"ה ובתבורנו שם] : **ע"ב במשנה** ההלל והשמחה (פסחים נ"ב ב') תוס' ד"ה טעון . [א"ה עי' שו"ת זקננו הח"צ ז"ל סימן קנ"ח] :

דף מג ע"א גמ' ויעבירנו (ר"ה כ"ט ב') תוס' ד"ה במה : שבהמ"ק קיים (פסחים ע"א א') תוס' ד"ה לרבות : שתהא לקיחה (סוכה כ"ז ב') תוס' ד"ה כל : ואת הגזול (סוכה ל' א') תוס' ד"ה משום :

דף מד ע"א גמ' זכר למקדש (סוכה כ"ט ב') תוספות ד"ה בעינן : שתים (מנחות ל"ח א') תוס' ד"ה התכלת : כדי לצאת (זבחים ק"י ב') תוס' ד"ה אשתמיטתיה : מנהג נביאים (תענית כ"ח ב') תוס' ד"ה אמר : דילכון אמר (ב"ק קי"ז ב') תוס' ד"ה דילכון : **ע"ב** ולא בריך (ערכין י' ב') תוספות ד"ה י"ח :

דף מה ע"ב גמ' דרך גדילתן (פסחים ז' ב') תוס' ד"ה לגאת (סוכה ל"א ב') תוס' ד"ה הואיל (שם ל"ט א') תוס' ד"ה עובר : כפת כתיב (סנהדרין ד' א') תוס' ד"ה כלהו :

דף מו ע"ב גמ' אפילו בשמיני (שבת מ"ה ב') תוס' ד"ה אמר : דאי אתרמי (סוכה י' ב') תוס' ד"ה עד : מקני קני (גיטין ל"ט א') תוס' ד"ה קטנים (סנהדרין ס"ח ב') תוס' ד"ה קטן :

דף מז ע"א גמ' כמשפטם (שבת ק"ג ב') תוס' ד"ה בשביעי : קרבן ושיר (פסחים נ"ט ב') תוס' ד"ה טעון (חגיגה י"ז א') תוס' ד"ה פז"ר (ר"ה ד' ב') תוס' ד"ה פז"ר (שם ה' א') תוס' ד"ה מה (יומא ג' א') תוס' ד"ה פז"ר (זבחים צ"ז א') תוס' ד"ה ופנית :

דף מח ע"א גמ' ולמעלה (סוכה כ"ט א') תוס' ד"ה ואמרו : פוחת בה (סוכה מ"ח א') תוס' ד"ה והא : **במשנה** פנה לשמאלו (זבחים ס"ד א') תוד"ה יותר : **ע"ב משנה** שאינה מקודשת (פסחים ס"ג ב') תוספות ד"ה מידי (מעילה י"ג ב') תוס' ד"ה מים :

דף מט ע"א גמ' לול קטן (זבחים ס"ח ב') תוס' ד"ה ארבע . [א"ה עי' בשו"ת זקננו הגאון הח"צ ז"ל סימן קנ"ג שתמה מזה על התוספות פסחים דף ע"ו ע"א ד"ה אויר ע"ש ובתוס' המה די"ל דכוונת התוספות הוא לתת טעם אף לר"י דלדידים ליכא כיקא דבשר ודם לענין זה ולכן קי"ל כר"י וכר"ע דמה דם בזריקה וכו' ועי' ברמב"ם ז"ל פ"ו ממעה"ק הלכה ד' ובלח"מ ובפ"א מבכורות הלכה י"ג וע"כ דדרשינן נמי לגאו משום כך טעמא שעי"כ יזכה לזרוק ודו"ק] : **ע"ב** קודש קודש (פסחים כ"ד ב') תוס' ד"ה אמרת : צדקה לעניים (ע"ז י"ז ב') תוס' ד"ה בגמילות : ניתי במקודשת (זבחים ס"ד נ"ל כ' ב') תוספות ד"ה קידש :

דף נ ע"א גמ' אין מקדשין (חגיגה כ"ג ב') תוס' ד"ה שאם : **ע"ב** של עץ (חולין ג' א') תוס' ד"ה כגון :

דף נא ע"א גמ' אינו דוחה (ערכין י"א א') תוס' ד"ה לא : **ע"ב** שישא ומרמרא (קידושין ט' א') תוס' ד"ה והלכתא : כנגד שבעים ואחד (סנהדרין ג' ב') תוס' ד"ה כ"י : ותרסיים (ע"ז י"ז ב') תוס' ד"ה רבן (חולין נ"ז ב') תוס' ד"ה מטלית : אלכסנדרוס (גיטין נ"ז ב') תוס' ד"ה זה . [א"ה עי' בהגהות הגאון התנא מוהר"א מווילנא ז"ל שהגיה כאן עורכימוס וכן הגיה בגיטין שם ע"ש ועי' במאור עינים למוהר"ע ותבין עומק כוונת הגאון ז"ל שבזה נסתר כל דברי מוהר"ע ס"ל ועי' תוס' שם] :

דף נג ע"א גמ' בודרת חיטין (שבת כ"א א') תוס' ד"ה שמחת (פסחים כ"ו א') תוס' ד"ה מעלה : שברה דוד (סוכה מ"ט א') תוס' ד"ה עד : **ע"ב** סולמא דפרת (בכורות מ"ד ב') תוס' ד"ה לא. [א"ה עי' שו"ת חוט השני סי' ל"ה ובתוס' קידושין דף ע"א ע"ב ד"ה עד ובהגהות מהרי"ט שם ובתוס' ב"ב פ"ז ע"א ד"ה כנפרא ודו"ק] : **במשנה** כ"א תקיעות (סוכה ל' ב') תוס' ד"ה ורבנן : ובפתיחת (ערכין י' ב') תוס' ד"ה אין .

דף נד ע"ב גמ' לאו שיורא (כתובות מ"א א') תוס' ד"ה אי : אחרים הוא (שבת קי"ד א') תוס' ד"ה הלבו (פסחים נ"ח ב') תוס' ד"ה כאילו :

דף נה ע"א גמ' הומבחי (ר"ה ד' ב') תוס' ד"ה פז"ר (סוכה מ"ח א') תוס' ד"ה רגל :

דף נו ע"א במשנה חולקין בצפון (שבת קל"ג ב') רש"י ד"ה והבלחן (קידושין נ"ג א') רש"י ד"ה סלמוין : **ע"ב** תמיד ש"ש (ברכות י"א ב') רש"י ד"ה למשמר (תמיד ל"ג ב') במפרש ד"ה ומס .

הגהות הגאון הגדול כו' מהור"ר שלמה איגר זצ"ל נקראות בשם גליון מהרש"א

דף ב ע"א רש"י ד"ה ובחמתה. המועט בטל ברוב . עי' פירוש הדברים בהר"ן ד"ה ובחמתה : גמרא עד כ' אמה אדם יושב בצל סוכה . לא ר"ל צל מ"ס בסכך זעל"ז אינו מונע החמה מלכנוס . אלא ר"ל ממעט הוא החמה להושיב התחי'. בר"ן ד"ה וסוכה : **ע"ב** תד"ה יש בה . אי אפשר שלא יהא כאן צל סכך פורתא . עי' בהר"ן ד"ה וסוכה דכ' א"א שלא ימעט הוא השמש קצת : תד"ה עד ארבעים. דלא דייק הכא כבתא . עי' כ"מ פ"ז מהל' לולב : גמרא וכי תימרו קטן שאינו צריך . עי' מ"ש בגליון רש"י ריש חגיגה :

דף ד ע"א גמרא משום דבטלה דעתו . בברטנורה פ"א מ"ג דמנחות ובכלים פכ"ז מ"ג בברטנורה . וברש"י ר"ס ד"ד ע"א ד"ה היכא בינייהו ובגמרא ברכות ל"ה ב' ובפסחים מ"ד א' . ובשבת ל"ב ריש ע"ב ובשו"ע א"ח סימן קפ"ה ס"ו. ובהפר"י גיטין סוגיא דמעמד שלשתן . ובמג"א ססי' ט"ז : שם יורדין בתוך כ' אמה . עי' בהר"ן עלה רל"ה ע"ב ד"ה אבל : שם והקק בה כדי להשלימה לעשרה . עי' בתוס' פ"ק דשבת דף ז' ריש ע"ב : שם רש"י ד"ה ואע"ג דבטלינהו לכל בנעה.עי' בהר"ן [עלה] רל"א א' ד"ה תנן ובהוספות ב' ב' ד"ה אם : שם ד"ה כשירה. כל הסוכה שיש לה ג' דפנות . דאי להכשיר ע"ג האטבא בלבד פשיטא . ועי' בהר"ן עלה רל"א ריש ע"ב ד"ה וכ' רש"י : **ע"ב** גמרא גוד אסיק מחיצתא . עי' בהר"ן ועי' לקמן ריש ע"ב :

דף ה ע"א תד"ה יו"ד ס"א . הוגה שם באותיותיו . בהוספות ריש פ' הלך : שם תד"ה ומסגרתו . פסוטיהן טהורין אפילו מדרבנן . עי' ט"ז יו"ד סי' ר"א ס"ק מ"ג :

דף ו ע"א תד"ה אלא הלכתא ניהו . עי' חילוף גרסאות בזה בהר"ן סוף הל' נדה : **ע"ב** גמרא יש אם למקרא . עי' ת' באר עשק סימן נ"ט : שם הד"ה דבר תורה . דהכא איירי בשער. עי' בס' סדר המשנה על הרמב"ם פ"ו ה"ו מיכה"ת אות ג' :

דף ז ע"א גמרא וכן לשבת מגו דהוי דופן . עי' ב"י א"ח סימן קע"ד עלה פ"ג קרוב לראש ע"ג בשם רשב"א מתוך דהוי קבעות לאכילה.ועי' מעילה פ"א דף ו ברש"י מגו דמהני זריקה למה שבפנים כו' עי' חולין דף לג ברש"י מגו דשרי שחיטה לבשר משוי לי' נמי אוכלא לענין טומאה ובכורות פ"ג מ"ד בהרע"ב מגו דמהני שחיטה לגמר . ובפ"ה דעדיות בהרע"ב ד"ה והחכמים אוסרים ובפ"ו מ"ב דמקואות מגו דעולה טבילה לדלי עולה למה שבתוכה :

דף ח ע"א תד"ה כל אמתא . אין החשבון מכוון . עי' ת' שער אפרים סימן כ"ט :

דף ט ע"א גמרא ובית הלל לית להו דרב יהודה . עי' שו"ע א"ח סימן י"א סוף ס"ה ובבה"ט שם : שם רש"י ד"ה ב"ש פוסלין . כיון דפוסלין בהלכות . נ"ע מזה על הב"י או"ח סימן תכ"ט וע"ש במג"א : שם תד"ה מנין לעצי. ובפרק המביא כדי יין . עי' בדברי כאן ומ"ש עליו בב"י רש"י תרל"ת : בא"ד לא אסורה אלא מדרבנן . א"כ מה שהוא ביסור סוכה אסור מדאורייתא והעודף רק מדרבנן. תוס' שם : בא"ד אסורין משום בזוי מצוה . עי' בהר"ן כאן ריש עלה רל"י **ע"ב** תד"ה כא . דהאי להודיה קאי . עי' בהר"ן עלה רל"ה א' ד"ה וגרסינן דמבטל שעומד בפ"ע השוב טפי אף דגם בדבר המתבטל עומד בפ"ע :

דף י ע"א תד"ה פורס . ועוד מצינו לקמן . פי' בהר"ן עלה רל"ו ע"א ד"ה ומיהו. ומ"ש עליו בגליון שם : **ע"ב** תד"ה עד . ולא בעי למימר מגו דאיתקצאי . עי' בעה"מ פ"א מהל' יו"ט על ק"ט ע"ג : בא"ד דאויה שיא בשבת מגו דאיתקצאי. נ"ע בתוס' פ' כירה דמ"ג ע"א הד"ה טבל ועי' ביצה ל"א ב' תד"ה ונפחת בבעה"מ הל' יו"ט עלה כ"ט ע"ד ד"ה ומדברי התוס' :

דף יא ע"א מתני' ואם היה סיכוך הרבה מהן . עי' בהר"ן עלה רל"ה א' ד"ה גרסי' בגמרא : שם רש"י ד"ה הרבה מהן . ומבטלין ברוב עי' רש"י לעיל פ' ב' ד"ה בהתנטן : שם ד"ה לפרוצה . פרט לכסות סומא . נ"ע ברש"י פ' התכלת דף מ"ג ריש ע"ב : שם ד"ה תלאן . בעשו כל הגדילים וקבריכס . ר"ל דגם בזה כשר לרב . אבל בשואל אין ה"נ דגם בעשה קשר א' ופסקן אח"כ פסול. ב"י א"ח סי"א עלה י"א ע"ג ד"ה ונראה לי .

דף יב ע"ב גמר לא שמיה קיבול. עי' רמב"ם כאן פ"ה מסוכה הלכה ה' וברמב"ם פי"ב מכלים ה"ג . אם כסותר ועי' ת' שבו"י ח"ג סי' ל"ג : שם ד"ה באלי . הואיל וקרוב הוא לטומאה גזור בה וברמב"ם פ"ה מסוכה כ' משום דנשתנה צורתו וכתוב אינו מגדולי קרקע ועוד טעם אחר בכסה"כ מ' דר"י ליתן אותם בכרים ובכסתות וכו' בכלתי בגדים :

דף יט ע"ב גמ"א טיט הנרוק יוכית. עי' בר"ש מסכת מקואות פ"ב מ"ג :

דף כג ע"א גמרא ונבי מה"ר הא נמי מדאורייתא מהזה חזיא עי' בעה"מ פ"ח מהל' לולב ס"א עלה ע"ז דף א' ע"א ד"ה ומעתה ועי' לקמן ל"ה ב' ושל דמאי מאי טעמא דב"ה כיון דאי בעי מפקר נכסיה כו' (משמע דלולי זה לא מקרו לכם אף דתרומת פירות מדבנן) ועי' ת' בשמים ראש סימן ל"ב: שם רש"י ד"ה גזירה. הבהמה ביו"ט. נ"ע מלקמן ריש ע"ב. שעה"מ פ"ד מסוכה עלה ע"ד ד"א עמוד ג' ד"ה ודע:

דף כד ע"א גמרא ר"י אומר אף הבה אתה. עי' תוס' פ' הכותב דפ"ג ב' ד"ה מיתה ל"ש. בשעה"מ סוף פ"ד מהל' סוכה:

דף כה ע"ב גמרא הכל חייב בסוכה. נ"ע בערכין ג' ב' בכהנים דאמרינן ס"ד כיון דבשעת עבודה פטירי וכ"ש רש"י משום ד"א לזקק לנשותיהם ועי' ת' שער אפרים סי' ל"ד:

דף כו ע"א גמרא במנין רהטו בין נרכו. פי' רבינו יונה ברכות פ"ג דף י"ז ריש ע"א:

דף כז ע"א גמרא נטלו במפה והכניסו לסוכה. עי' ברכות מ"ט ב' תד"ה אי בעי ובהר"ן פ' כיסוי עלה רמ"ב ב' במתני' ר"א אומר ובשעה"מ פ"ז מהל' ס' ובת' גינת ורדים הלק א"ח כלל ג' סימן י"א: שם מתני' ר"א אומר ארבע עשרה סעודות. עי' מג"א סי' תרל"ט סק"ט ובשעה"מ הל' סוכה פ"ו ה"ז עלה ע"ה ע"א דף א': שם תד"ה אי בעי. ומשמע הכא דביו"ט. עי' גליון לעיל בסמוך:

דף כח ע"א גמרא קטן שכולן רבן יוחנן ב' זכאי. עי' בכ"מ פ"ב ה"ב מהל' ממרים: שם האזרח לרבות את הנשים. ולפעמים הה"א אתא למעט כמו שירך הסומכת ע ירך למעוטי כל שמאל חולין ל"א א' ועי' בהר"ן פ' לולב וערבה עלה רכ"ג ע"ב ד"ה והאזרח) ובתוס' יקמן כ"ח א' ד"ה הרהבון: שם מדרב יהודה אמר רב. עי' בשעה"מ פי"ב מהל' ע"ז ה"ג וריש הל' שביתת עשור עלה כ"ג סוף ע"ג: **ע"ב** גמרא מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות. בת"כ יש קרא דלא תימא קו"ה לחייב בחג הסוכות לאכול מצה דמה פסח דא"ת בסוכ' חייב במצה כו' או להיפוך לחייב בפסח לישב בסוכה עי' מל"מ רפ"ו מהל' ח' ומצה : שם לא נצרכה אלא לתוספת עינוי . עי' בהר"ן ריש פרק יום הכפורים ובשעה"מ הל' שביתת עשור עלה כ"ג סוף ע"ב : שם ומהזהרה לא נתחייבו . עי' ת' אבא מארי זצוק"ל בה"א מפסקים סי' פ"ז : שם רש"י ד"ה הא למיגרס הבכורה לו כבר . וי"מ איפכא לעיוני הוה קבע ובעי סוכה הר"ן רמ"ג ב' וסט"ז סי' תרל"ט ס"ק י"ג כביאו :

דף כט ע"א הד"ה מנא דמיגנו אלא בית יש להם לבדם. ולאו טעמא משום מאיסותא וכ"כ רא"י דקערות אחר שאכלו שרי להוציאנהו בסוכה.ב"י רמ"י תרל"ט : שם רש"י ד"ה פרגא נר של חרס. בב"י יש ב' פירושים או דכה רש"י ז"ל רק לאפרושי מלת ברגא או דדוקא חרס אסור : **ע"ב** רש"י מתני' ד"ה ושל עיר הנדחת . ולולב בנ שיעור . נ"ע בהה"מ פ' י"ז מהל' שבת הלכה י"ב ועי' עירובין דף פ' ריש ע"ב תד"ה אבל : שם גמרא דכתיב לכם משלכם . האמרו ד' מינים קאי . בר"ן עלה רמ"ז ב' ד"ה מתני' ערבה גזולה :

דף ל ע"א גמרא משום דהוי ליה מצוה הבאה בעבירה . עי' ת' יד אליו סי' כ"ג . עי' תמורה דף ל' ב' הדא דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה ועי' רש"י שם , ובמצוה דרבנן כה"ג דמצוה הבאה בעבירה מזיק. בר"ן עלה רמ"ד סוף ע"א : שם תד"ה משום . היפוך לי משום מצוה הבאה בעבירה . עי' ירושלמי הביאו בטור יו"ד סי' ב"מ בהל' קריעה עלה רפ"ד ע"ב והרי מלה כו' : שם תוד"ס הא קייס . אי נמי שאני ברכה עי' ב"ע א"ח סימן ת' ס"ע : בא"ד משום מהבבב"ע . מכאן אף דבשעת מצוה כבר אין עבירה הוה מהבב"ע בעה"מ פ"ז מלולב ה"ה : בא"ד אבל בני הגוו מהמת עבירה . עי' ת' גינת ורדים ח"א הלק א"ח סוף סימן כ"ו כלל ב' : בא"ד תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה . עי' רש"י פסחים ל"ה ריש ע"ב ד"ה דמאי לא חזו ליה והר"ן שם בשעה"מ הל' לולב פ"ז הלכה ה' עלה פ"ב ד"א ע"ב : בא"ד דהיכא נמי הזכרה לב"ס . עי' ת' ג"ו ח"א בה"א כלל סי' כ"ה על ריש ע"ב : **ע"ב** תוד"ה וקרקע מכר לו אח כבית . ע"ש בהרא"ש ובתוס' : שם תוד"ס ולקנייה וקני אף על גב דהדר למלתיה . עי' בס' בשה"מ ריש הל' גירושין ד"ס שם אלא דכתב וז"ש מ"ש שם בדבור ושוב לאיתי כו' והגהה ברור כו' : בא"ד דקאמרינן התם בינוי הבס. ע"ב בתוס' :

דף לא ע"א רש"י ד"ה גוואה להחזיר לה עלים עצמן . עי' בב"י א"ח סוף סימן תרל"ז : שם ד"ה לא מקבינן אלא ק"ו . ברש"י גיטין מ"א ב' ד"ה דכ"ע גזירה שוה משמע דהיקש אדם דן מעצמו ועיין מל"מ פ"ב מקרבן פסח קרוב להתלת הדבור : **ע"ב** גמרא לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר . עי' בתוס' פ"ג מ"ו א' ד"ה מי ובהר"ן שם : שם דכתותי מיכתת שיעוריה . עי' מג"א סי' תרמ"ט סק"ך : שם רש"י ד"ה באשרה דמשה . שהשליכו הכתוב שריפה עי' בתוס' יבמות ריש דף ק"ד דאף בע"ז שעבד. ישראל (לא שעבדו נכרי ע"ד ישראל) דטעון גניזה נמי שייך כתותי מכתת שעוריה :

דף לב ע"א רש"י ד"ה תרות עליו נושרים כימות הגשמים . ר"ל מתפרדים ומתרחקים מגוף השדרה וקרי ליה נושרים בב"י רס"י תרמ"ה : שם רש"י ד"ה אלא דעביד . כך גדל הלולב . עי' בב"י סי' תרמ"ה עלה ש' ע"א ד"ה נסדק :

דף לג ע"א גמרא ועלתה כו' תמרה כשר . הליץ קודס שיפתח דומה לתמרה. הרע"ב במסכת שביעית פ"ב מ"י : שם תוד"ה נקטם דשאני התם דבידו ללקט . עי' לח"מ פ"ד מקרבן פסח סוף ה"ד : בא"ד אבל הכא דאין בידו לתקן . עי' בהר"ן סכ' אע"ג דגבי ענבים מסקי' דדחוי מעיקרא לא הוי דיחוי לא פשטינן מיניה בעלתה בו תמרה דש"ס דבידו לתקן דהף דאין ממעטו ביום טוב מ"מ בידו הוא ועי' בב"י סימן תרמ"ו סוף סי' כתב מאחר דהאי מסכה הוטענא התריגא רשאי ללקטן לאכילה בידו לתקן הביא ועי' ט"ז סימן תרמ"ו סק"ז ד"ה ומ"ש הפ"ג דא"כ יהיה טוב מכוון לתקן מנא ועי' מג"א סק"ב : **ע"ב** גמרא דחוי מעיקרא לא הוי דחוי . עי' לח"מ פט"ו ה"ד ממעשה הקרבנות : שם הא עבר ולקטן מאי כשר . עי' רש"י פסחים דף ל"ס ריש ע"ב ובבעה"מ הל' לולב פ"ז הלכה ה' עלה פ"ב ד"א ע"ב למה לא מקרי מצוה הבאה בעבירה : שם דהוי מעיקרא דלא הוי דחוי . דההוא הוי כאילו לא בא לעולם עד עכשיו. הר"ן : שם והא קא מתקן מנא . עי' מג"א סי' תרכ"ג ס"ק י"ד : שם מודה ר"ש בפסיק רישיה . עי' מג"א סי' ש"י סק"ה מ"ש בשם תה"ד ועי' בעה"מ הל' שבת פרק כ"ה הלכה כ"ד עלה י"ת ריש ע"ד : שם תוד"ה מודה וכן הא דמשני הכא . עי' בהר"ן סוף פ' ת' שרצים ד"ה ואין אלו ראיות עי' פ' הבונה קג א' תד"ס לא צריכא :

דף לד ע"ב מתני' אפילו שלשתן קטומים . להרז"ה נקטם להוד וקטומים להוד עי' בהר"ן רמ"ח א : שם גמרא והי לא דרבינא לכו . ב"ב ס' א' בפסחים ל' א' ועי' בהר"ן כאן עלה רמ"ח א' ד"ה גמרא אמר רבי יהודה : שם מתני' שיהא שנים בידו . הר"ן עלה רמ"ט ב' גרס כדי שיהא שניהם בידו אחת כלומר הלולב והאתרוג : שם רש"י ד"ה ניטל עוקצו זכנו כמו בעוקצי . אפי' בהר מקומו כמו גומא לפי שלא נהכר מגו בהאתרוג כלום מידי דכוי נקלף דלא מקרי חסר דאין קליפה מכלל האתרוג :

דף לה ע"א גמרא לפרי שאין בה כיתר אכילה . עי' מג"א סימן תרמ"ט סק"ך : שם תוד"ה לפי דמכתת שיעוריה דמצוה בשריפה . משמע דבכהנים ל"ש כתותי כו' ועי' בזה פלפול גדול בת' שער אפרים סי' ל"ח עלה י"ס ד"ה ע"ב ד"ה ואף ובדבורים שאה"ז . ובתוס' יבמות ריש דף ק"ב כ' דגם הכשונים גניזה שייך ביה כתותי מכתת שיעוריה : שם גמרא הרי מסיקה תחת תבשילו . עי' פסחים דף ע"ס א' ד"ה וגרפו ובבעה"מ הל' המן עלה י"ד ע"א ד"ה המוס : **ע"ב** גמרא כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה . עי' גליון לעיל כ"ג ה' ועי' פסחים פ' אלו עוברים ריש דף מ"ח והי המרת איסור מוקצה דאורייתא כו' : שם גמרא הכל בכנים ושלשה מקומות כשר . עי' ע"ז ריש דף מ' ובשבת דף ס' ע"ב תד"ס הבתא ובמל"מ כאן פ"ח מלולב ס"ו :

דף לו ע"א גמרא מולדו בתהרוג כימוני טרפה . להרי"ף פסולים אלו רק מדרבנן ועי"כ פסק האיבעיא לקולא ולהטור סימן תרמ"ח הוי מדאורייתא :

דף לז ע"א גמרא דלא הוי הגילה . ר"ל כעין הגילה דבהמות לית להגילה כי הם כיכה דאיכא קרא בטבילה ותפילין. הר"ן סוף עלה רמ"ט : שם לקיחה על ידי ד"א שמה לקיחה . עי' תוס' זבחים כ"ד א' ד"ה הואיל כו' פירוש :

דף לח ע"א גמרא למימרא דמפסיק ורמינהו . עי' מג"א סימן תלא ס"ק ח' : שם תוד"ס מי בכיה . משום דמצוה בזמן גרמא. עי' ברכות דף כ' ריש ע"ב בתוס' ד"ה בתפלה : שם תוד"ס בהמת ואין יכול לדקדק מכאן . נ"ע מברכות כ' ב' ועי' ת' שער אפרים סי' י"ב :

דף לט ע"א תוד"ה ולימא לא מבכתת שיהא כולם שוים . עי' ט"ז יו"ד סי' קי"ז סק"ה ועי' בעה"מ ס"ס מיסודי תורה עלה ב' ד"א ע"ה ות' חות יאיר סימן קמ"ב עלה ק"ל ע"א וע"ש די"ל דוקא שמאים אבל נבילה דהיתה לה שעת הכושר אין בה איסור סחורה איסור דאורייתא :

דף מ ע"א גמרא דהנאתן וביעורן שוה. עיין תוס' פסחים כ"ז ריש ע"ב :

דף מא ע"ב מתני' מפני שהוציאו ברשות . דברי התוי"ט מ"ה פ"ו דמסכת שבת ד"ה שבט שני נ"ע :

דף מב ע"א רש"י ד"ה קא משמע לן כיון דראוי לנטילת הכנים . עי' בעה"מ הל' לולב פ"ז ה' כ"ה עלה ע"ו ע"ז וע"ש עמוד ד' ד"ה ולדעת מה שהקשה מיבמות ל"ג ע"ב וז"ש שימש כו' טלטול בעלמא ועי' מג"א סוף סי' ש"ת : **ע"ב** גמרא גזרה שמא יטלנו בידו . עי' גליון ר"ה דף כ"ט ב' :

דף מג ע"א גמרא אנן לא ידעינן בקיבועא דירחא . נ"ע בהר"ן ר"ה ריש פ' יו"ט של ראש השנה ועי' עליו בשעה"מ פ"ב משופר ה"ו : **ע"ב** רש"י ד"ה שלוחי אלא כהנים המקיפין בה : עי' בהר"ן עלה רנ"ג ע"ב ד"ה גרסינן :

דף מד ע"א גמרא לולב דאורייתא . עי' פירוש הדבר בהר"ן ריש עלה רנ"ד : **ע"ב** תוד"ה כאן הכהו תקנתא ניכהו . ומה יענו על ברכת מצה דליל יום טוב שני של פסח הר"ן עלה רנ"ד א' :

דף מה ע"א מתני' ומלקטין משם מורביות של ערבה . בורב השם רבה והיו"ד בא במקום הס"א והמ"ס נוספת כדרך השם הנגזר מן הפעול תוי"ט שביעית פ"ג מ"ס :

דף מו ע"א תוד"ה העושה מברך שהחיינו ובעשיית ציצית ותפילין לא תקינו . והרמב"ם באמת ס"ל דמברכי' על ציצית ותפילין ועי' מג"א סי' כ"ב וש"ך יו"ד סי' כ"ח ס"ס :

דף נב ע"א גמרא שבעה שמות יש לו . פי' עקידה שער י"ז עלה כ"ח ע"ד :

דף נג ע"א גמרא אם אני כאן עי' עקידה שער ט"ו עלה ל"ח ע"ד :

דף נד ע"ב תוד"ה ואמאי בלא רב ספרא יכול להקבות כן . משמע דאף לדחות תדיר קודם ונ"ע מג"א סי' תרפ"ד סק"ב :

הגהות על הרא"ש

פרק א סימן יג ד"ה סוכה אבל עצי הדפנות מכרו שרי . וזה תימא דהרי בתוס' פ' המביא כדי יין עלמן כ' דגם דפנות כשיעור שנים כהלכתן ושליבית אפילו טפח זו סוכה לה' ועי' בב"י רסי' תרל"ד דתק לייבב :

פרק ג סימן א ד"ה לולב יש לפרש כמו יבש דהוון בכור . בהר"ן כ' ועוד דלולב דלא שליט בי' אוירא לא בעי שיהא נפרך בצפורן כדאמרי' גבי אזן בכור כו' :

שם סימן ג ד"ה נפרצו . מנאן הוא במילי דרבנן כמו במילי דאורייתא . והדרבה דשני יותר פסול שנטילתו אינה מצוה של תורה . הר"ן :

סימן ד ד"ה נקטם . הלכך עבדינן לחומרא . וכן סתם בש"ע סי' תרמ"ה ס"ח וק"ק בזו"ט ב' שבות מדרבנן ס"ל ניזל לקולא ואינו דומה למ"ש לקמן סימן כ"ו קרוב לסופו דמשום הביבות מצוה הלכו להומרא דשם הספק בנענוע אבל לפסול אמאי :

סימן יב ד"ה תניא . פי' אם קנה לולב ונזדמן לו אחר יפה יותר . אבל בש"ע סימן תרנ"ו דוקא במוצא לקנות ב' אתרוגים דיקח ההדור אבל בקנה כבר ואח"כ מזדמן לו אחר יותר יפה א"צ להוסיף ועי' ט"ז ומג"א :

סימן יד בכופו גל ארבעתן לפניו שמברך . והרמב"ן מיקל יותר אף שלא היה ברכותו דתד כל במעלן זא"ז יצא . הר"ן :

סימן כד ואע"ג דבזמנו לא בעי כוונה . כמס' ר"ה ר"ה סוף דף כ"ה :

סימן כו משום חביבות המצוה אמרו כן נמצא בצריך . עי' לעיל סי' ד' בגליון :

סימן ל ד"ה יום טוב . ודבר פשוט הוא דלענין נגאת . נ"ע קצת דאין זה פשוט כ"כ למה דמבואר בש"ע יו"ד סי' ש"ס ס"ח ואף דהש"ך שם כעלה דבידע הכהן שפיר דמי וכאן כתב השיעור דמקבל יודע מ"מ אין זה פשוט כ"כ . וגם גוף הסברא דיודע צריך לאומרו :

פירוש המשניות להרמב"ם

פרק ד מתני' ניסוך המים כיצד ויש לו רמזים נסתרים בתורה בס' מגלת אסתר על מנין המצות להרמב"ם דפוס א"ד עלה ו' סוף ע"ג הקשה ממ"ש בהקדמתו זרעים ז"ל ועל כל דבר שאין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו ואי"א להוציאו מדרכי הסברא עליו נאמר הלכה למשה מסיני ותירץ דמש"כ כ' הרמב"ם כאן רמזים נסתרים :

מסכת סוכה

דף ב תוס בד"ה מ"ש גבי סוכה דתני כו' והא דלא פריך מ"ש גבי הדס כו' דסד"א כיון דגדולו בפסול כו' עכ"ל הא ודאי לדברי המהרץ לא תקשי מהך דגבי הדס אהך דמבוי דהדס דאורייתא נפישן נמי מיליה והמקשה נמי ניחא ליה למפרך מהך דסוכה שהיא ברים מכילתין אבל מהך דגבי הדס אהך דסוכה דכולם במס' זו עדיפא הוה ליה למפרך גם לדברי המהרץ לא יתורץ הך אי לאו משום טעמא דסד"א כיון דגדולו בפסול כו' ודו"ק: **בד"ה** דאורייתא תני פסולה דאי הוה תנא ימעט חיישינן דילמא טעי אינים לומר ימעט לכתחילה כו' עכ"ל ולא ניחא ליה לפרש דקושטא דמלתא הכי הוא דבמבוי דתנא ימעט היינו לכתחילה ודיעבד כשירה דמבוי דרבנן הוא ולהכי לא תני ימעט גבי סוכה דפסולה דאורייתא הוא אפילו דיעבד דהא גבי נר חנוכה תני לישנא דפסולה אע"ג דהוי דרבנן דמשום דאגב סוכה נקט פסולה בנר חנוכה ודאי לא הוי נקט סקר בנר חנוכה ועוד למאי דעבדינן צריכותא לרבה ברים עירובין מהך דסוכה אהך דמבוי ע"כ לית לן לפלוגי לענין דינא בין לישנא דימעט ללישנא דפסולה דאי לאו הך דינא אית להו הא ודאי דאיצטריכו תרוייהו שפיר ודו"ק: **ע"ב** בד"ה יש בה יותר מד' אמות כו' לבסוף מסיק דרב הונא סבר כו' ותימה וכי נכשיר כו' עכ"ל דלמאי דבעינן למימר דבהכשר סוכה קמיפלגי ובשיעורא המלומלם שהוא ד' אמות קאמר רב הונא דפסולה בגבוה כ' ודאי דאיכא למימר דלפי חשבון זה צריך הרוחב לפי הגובה אבל למאי דמסיק דרב הונא סבר מראשו ורובו ושלחנו עד ד' אמות פליגי משמע להו דכולהו בשיעור גובה כ' מפסלי ולא לפי ערך וא"כ ביותר מד' אמות דקאמר דכשרה לית לן למיפסל לפי ערך והאא תקשי להו וכי נכשיר ברחבה משהו יתר כו' ותירצו דיש לומר דלעולם צריך הרוחב לפי הגובה כו' דהא דקאמר מראשו ורובו ושלחנו עד ד' אמות פליגי היינו נמי לפי ערך רוחב ד' אמות לגובה כ' פליגי נמי' בפחות מד' אמות והשתא ביתר מד' אמות נמי איה כשרה אלא לפי ערך ודו"ק: **דף ג** בד"ה דאמר לך מני כו' מיהו שמעתין דהתם תימה היכי דייק כו' ומדב"ש נשמע לב"ה כו' עכ"ל שיעור דבריהם כך הוא דלפי יישוב שמעתין דהתם לא מייתי ראיה מהך מלתא דסוכה אלא למילתא אחריתא דב"ה מחמירין מדרבנן דאם עשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום השתא לית לן לדחוקי כדלעיל למימר דבסוכה גדולה הלכה כב"ה אלא דמלינן למימר שפיר דבסוכה גדולה הלכה כב"ש דרב יוסף לא נחית לאתויי התם ראיה אהך מלתא דסוכה כלל אלא אמילתא אחריתא כמו ק"ש וע"ש בתוס': **ע"ב** בד"ה ואין עושין אותו עיבור כו' דהוא שיעור ב' קרפיפות שעכשיו מלטרך בית זו לצרפן כו' ואין העיירות מתחברות בין לרב הונא בין לחייא כו' עכ"ל בשיעור ב' קרפיפות לחייא בר רב ליכא לאשכוחי אלא אליבא דר"מ וק"ל: **בא"ד** לא נקטי רבנן ב' עיירות דוקא דה"ה עיר וביה דע"י בורגנין כו' עכ"ל ולא נקטו רבותא טפי דלאו דוקא ב' עיירות [אלא] אפילו ב' בתים

חכמת שלמה

דף ב ע"א תוס' בד"ה מאי שנא כו' והא דלא פריך מ"ש גבי הדס דתני כו' דתנן בפ' לולב כנ"ל:
ע"ב תוס' בד"ה כ' אן דלא כחד כו' דגביה וקטינא כולי האי כו' כנ"ל.וג"כ זה הדבור גליון הוא:
דף ג ע"א תוס' בד"ה דאמר לך כו' כמה תהא מסולשלת כו' ג"כ רש"י פי' התם דעל הפתיל קאי סיכא מסולשל ד' אלגעות והגדיל ב' וכ"ת פי' אגדיל קאי והפתיל שמנה וכן נוהגים. תוס':
ע"ב רש"י בד"ה מי מינטר כו' תרווייהו נטירותא בעי' ועוד דבהאי מינטרא בכלי והא דפריך מעירוב דבעינן בית דירה פריך כדמוכח לקמן אלא הכי גרסינן כו' כנ"ל וג"כ ס"א: **תום'** בד"ה ואין

מהר"ם

דף ב ע"א בגמ' סוכה דאורייתא תני פסולה מבוי דרבנן תני תקנתא. נ"ל דהמשך דברי המקשן והתרצן לפרש"י כך הוא דהמקשה הקשה מ"ש גבי סוכה וכו' ר"ל ממ"נ אי ניחא ליה לתנא לשנות לישנא דפסולה א"כ גבי מבוי נמי ניתני לשון פסולה פי' שהקורה שהניח במבוי למעלה מכ' כדי להתיר לטלטל במבוי היא פסולה ואי ניחא ליה לתנא לשנות לישנא דתקנתא דהיינו ימעט כדקתני גבי מבוי גבי סוכה נמי ליתני לשון דימעט ומתרץ התרצן דלעולם ניחא ליה לתנא לשנות לישנא דפסולה כדקתני גבי סוכה אלא שגבי מבוי לא שייך לשנות לישנא דפסילה כיון שהוא מדרבנן לכך היה מוכרח לשנות לישנא דימעט ואב"א בדאורייתא נמי תני תקנתא וכו' ר"ל ואי בעית אימא דלשון דימעט ניחא ליה למתני כמו במבוי אלא דהכא גבי סוכה לא היה אפשר לשנות לישנא דתקנתא משום דנפישי מילי ולכך היה מוכרח לשנות לישנא דפסולה: **אמר** רבה אמר קרא למען ידעו דורותיכם וכו'. פרש"י הכי דריש לה אע"ג דאין מקרא יוצא מידי פשוטו וקרא ה"ק כדי שיזכרו דורותיכם הבאים היקף ענני כבוד שהיו במדבר אפ"ה למען ידעו דורותיכם מיותר ליה דה"ל למיכתב בסוכות הושבתי ובהכי הוי סגי דמשמע ומדכתיב למען ידעו דורותיכם משמע דה"ק עשה סוכה שתהא ישיבתה ניכר לך וכו' שמעינן מדבריהם דבלא דרשה מפשוטו דקרא דאיירי בהיקף ענני כבוד שהיו במדבר לא יליף עשה סוכה שישיבתה ניכרת לך ומה שהכריחו לפרש כן משום דכן משמע בגמ' לקמן דקאמר כולהו כרבה לא אמרי ההיא ידיעה לדורות הוא משמע בהדיא דכיון דמיירי בידיעה לדורות לא שמעינן מינה סברתו של רבה ויש לתמוה למה דמפשוטו של מקרא נמי הוה שמעינן סברתו של רבה דה"ק קרא בסוכות תשבו כדי שיזכרו דורותיכם היקף ענני כבוד שהיו במדבר וע"י מה יזכרו היקף ענני כבוד כשיראו ויסתכלו שיושבים בצל סכך הסוכה ולמעלה מכ' לא שלטא ביה עינא שאינו רואה את הסכך וסוכה היינו סכך כשמת ונ"ל דאי לאו מדרשא לא הוה אמרי' הקרא ר"ל דבשעה שישב בסוכה ויסתכל בסכך ע"י זה יזכור היקף ענני כבוד שהיו במדבר אלא ר"ל בסוכות תשבו פי' שתצאו מבתיכם שהיא דירת קבע לסוכה שהיא דירת עראי וע"י כך ידעו דורותיכם ויזכרו היקף ענני כבוד שהיו במדבר ע"י היציאה שיצאו מבתיהם אבל השתא מיתורא דקרא דרשינן דה"ק קרא למען ידעו דורותיכם פי' הדורות כשיעשו סוכה יעשוה באופן שבשעת שישבו בה יהיה ישיבתה ניכרת להם שצויתי להם לישב בסוכה וע"י מה ע"י שיסתכלו ויראו הסכך וק"ל וע"ד זה יתורץ ג"כ תירוצו של רבא דאמר מהכא בסוכות תשבו שבעת ימים אמרה תורה כל שבעת ימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי וכו' שיש לדקדק מנא ליה לרבא דרש זה דהא בענין אחר לא הוה אפשר ליה לקרא למכתב אע"ג דזה נוכל ליישב קצת דדייק לה מדהוי ליה למכתב שבעת ימים תשבו בסוכות דוגמת מה שכתוב בפסח שבעת ימים תאכלו מצות ועוד יש לדקדק למה לו לרבא להאריך בדבורו שאמר אמרה תורה כל שבעת ימים צא מדירת קבע וכו' למה לו להזכיר היציאה היה לו לומר אמרה תורה עשה סוכה של שבעת ימים ותו לא דהיינו עראי אלא נראה שרבא ס"ל דעיקר הידיעה הוא היציאה מביתם לסוכה כפשוטו של מקרא כמו שכתבנו ולכך דייק רבא דהוה לה לתורה להזכיר היציאה שיצאו מביתם דהיא דירת קבע לסוכה שהיא דירת עראי דכל סוכה אפי' היא עשויה במחיצות של ברזל היא נקראת דירת עראי נגד בית שהרי גשמים יכולין לירד לתוכה ולכך היה לו לקרא להזכיר היציאה שהיא הידיעה העיקרית ולמה תלה הכל בישיבה ואמר בסוכות תשבו שבעת ימים אלא לומר לך עשה סוכה שאינה ראויה לישב בה כ"א ז' ימים שתהא בנין עראי ולא קבע ולמעלה מכ' א"א לעשותה אלא בבנין קבע וחוק ולכך היא פסולה וק"ל: **הכא** דל דפנות ליכא צל סוכה. פי' דל דפנות ר"ל אותו גובה הדפנות היותר על כ' אמה אבל לא כל הדפנות דא"כ ה"ל למימר ליכא דפנות ואין סוכה פחותה מג' דפנות אבל לפ"ז קשה דא"כ שהסוכה נפסלת בנטילת גיבה הדפנות מחמת שהחמה באה מתחתיה א"כ בסוכה שאינה גבוהה למעלה מכ' אמה כשאין הדפנות מגיעות אל הסכך תפסל מחמת שהחמה באה מתחת לסכך ולקמן דף ט"ז במתני' המשלשל דפנות כו' מלמטה למעלה אם גבוה י' טפחים כשרה משמע דאם הדפנות גבוהות י' טפחים אפי' הסכך גבוה הרבה מהן שאין הדפנות מגיעות לסכך בכל ענין כשרה לכך נ"ל דהא דקאמר בגמ' דל דפנות ליכא צל סוכה ר"ל כל דפנות והא דלא קאמר דל דפנות ליכא דפנות אלא ליכא צל ה"ג קאמר דל דפנות ליכא צל סוכה ר"ל דלא מכשרינן בצל הסכך אלא כשיש כאן דפנות לכל הפחות גבוהים י' טפחים דאז איכא צל סוכה אבל כשאין כאן דפנות ליכא צל סוכה כלל ולא נקרא כלל בשם סוכה כשאין כאן דפנות וכו' ונמצא שמה בטל ר"ל דסכך בלא דפנות אינו נקרא בשם סוכה: **ברש"י** בד"ה ור"י מכשיר בגמ' מפרש פלוגתייהו במאי. ר"ל הא דקאמר לקמן בדף זה ע"ב מחלוקת כשאין דפנות מגיעים לסכך וכו': **ד"ה** מבוי שהוא גבוה וכו' עד הרי הוא רה"י לבני החצירות. כוונת רש"י במה שכתב והרי הוא רה"י לבני החצירות צ"ע שלמאי נפקא מינה כתב כאן שהמבוי הוא רה"י לבני חצירות גם מה שכתב אח"כ ואסרו חכמים להוציא מרשותו לרשות חבירו בלא עירוב והחצירות כל אחת רשות לעצמה וכו' אין לדברים הללו קישור וראיתי שבספר ח"ש הגיה שהחצירות כל אחת רשות לעצמה וכו' ור"ל שלכך אסור לטלטל ולהוציא במבוי משום שחכמים אסרו להוציא מרשותו לרשות הביהו בלא עירוב שהחצירות הם כל אחת רשות לעצמה והמבוי רשות לכולן והוי כאילו מוציא מרשותו לרשות חבירו כשמוציא מחצר למבוי ולכך הצריכו בו חכמים שיתוף אבל נ"ל שאינו מכוון שלפי הגהתו משמע שעירוב ושיתוף דבר אחד הוא וזה אינו דעירוב הוא שהבתים שבהצר מערבים יחד ושיתוף הוא שכל החצרות הפתוחות למבוי משתתפין יחד וכן הוא בהדיא ברש"י דף ג' ד"ה ואין מערבין בו. ונ"ל שכוונת והמשך דברי רש"י וקישורם כך הוא מבוי שהוא סתום מג' צדדים וכו' הרי הוא רה"י לבני החצירות ומן התורה היה מותר להוציא ולטלטל בה שאין זה רה"ר מה"ת אלא שחכמים אסרו לטלטל ולהוציא לתוכו ואסרו חכמים להוציא מרשותו לרשות חבירו ר"ל מן הבתים לחצר שכיון שהחצר הוא רשות לכולן כשמוציא מן הבית לחצר הוי כאילו הוציא מרשותו לרשות חבירו ולכך אסרו להוציא בלא עירוב דהיינו עירובי חצירות והחצירות ג"כ כל אחת רשות לעצמה והמבוי רשות לכולן ולכך אסרו ג"כ להוציא מן החצירות למבוי בלא שיתוף והיינו שתופי מבואות: **בתוס'** ד"ה מאי שנא וכו' והא דלא פריך מאי שנא גבי הדס וכו' ר"ל ולמה לו למפרך ממבוי דהיא מסכת אחרת ה"ל למפרך מהדס דמתני' היא פ' לולב הגזול בהאי מסכת גופה משום דלא פריך אלא מסוכה ומבוי שדינם שוה וכו' ועוד דגבי הדס איצטריך למתני וכו' ר"ל דלא פריך מהדס משום דנוכל לומר דלעולם ניחא ליה לתנא לשנות לישנא דפסול ניחא ליה לתנא למתני ולא תקנתא וכיון דקתני הכא פסול לא איצטריך למתני תקנתא אבל גבי הדס אע"ג דקתני לישנא דפסול אעפ"כ איצטריך למתני ג"כ תקנתא ונוכל ג"כ לפרש כוונת התוס' דלא על המקשן קא מקשו דה"ל למפרך מהדס אלא גם לפי מאי דמסיק ותירץ סוכה ומבוי ומסיק דגבי סוכה לא שייך למתני תקנתא ועדיין הא ה"ל למפרך מהדס דהוי ג"כ דאורייתא ותני פסול ותקנתא ותירצו דלא פריך אלא מסוכה ומבוי וכו' אבל במשניות אחרות לא חיישינן אם משנה לשון משנתו ועוד דגבי הדס איצטריך למתני תקנתא וכו' ולכך ליכא למיפרך מידי לפי המסקנא וק"ל: **ד"ה** דאורייתא תני פסולה דאי הוה תני ימעט חיישינן דלמא טעי כו' הוקשה להם לתוס' ע"פ רש"י דלפי פירושו אינו מתורץ לשינויא קמא דכיון דלא שייך למתני לישנא דפסולה גבי מבוי כ"א לשון ימעט א"כ ה"ל לתנא לשנות גבי סוכה נמי לשון ימעט כדי שישוה לשון משנתו וגם לפי מה שפירשתי לעיל המשך התירוץ שבגמ' לפרש"י לא יתיישב לישנא דאי בעית אימא דקאמר ואי בעית אימא בדאורייתא נמי תני תקנתא דמשמע דלשינויא קמא לא שייך לשון דימעט בדאורייתא וזה אינו לפרש"י דלפירושו לשנויא קמא לשון ימעט שייך נמי בדאורייתא אלא דלשון פסולה ניחא ליה לתנא לשנות כדלעיל ע"כ פירשו התוס' בהיפוך מפירוש רש"י דלשנויא קמא לישנא דימעט הוה לישנא מעליא ולכך תני ליה גבי מבוי אלא שהכא גבי סוכה דהוי דאורייתא לא הוי אפשר ליה לשנות לישנא דימעט דחייש דלמא טעי אינש וכו' ויבא לידי איסור דאורייתא אבל גבי מבוי דהוי דרבנן לא חייש כ"כ לטעות ולכך תני לישנא דימעט דהוי לישנא מעליא דלישנא דפסולה הוי לישנא מגונה קצת כדאשכחן ריש פסחים שעיקם הכתוב וכו' פי' שכתב ומן הבהמה אשר איננה טהורה ולא אמר טמאה כדי שלא להוציא דבר מגונה מפיו והשתא יתיישב לישנא דאי בעית אימא שפיר והא דפירשו התוס' דבמבוי דרבנן לא חייש ותנא ימעט דמשמע מדבריהם דבמבוי נמי פסול בדיעבד אלא דלא חייש לדקדק למתני פסולה לא פירשו דרך קצרה טפי דבמבוי דרבנן אינו אלא לכתחלה ולכך תני לשון ימעט משום דלפי האמת אינו כן דבמבוי נמי קי"ל דאם הניח הקורה למעלה מכ' אמה אפי' בדיעבד אסור לטלטל במבוי: **בא"ד** א"נ י"ל דלשון ימעט משמע חומרא דרבנן כו' מתוך דברי התוס' דהכא משמע דהאי א"נ הוי תירוצא אחרינא ור"ל א"נ ה"פ דגמ' דשינויא קמא דקאמר סוכה דאורייתא תני תקנתא כו' משום דגבי דאורייתא שייך דוקא לישנא דפסולה ולא לשון דימעט וגבי דרבנן שייך דוקא לשון דימעט דמשמע דבר שהוא דרבנן ולא לשון פסול ועיין בתוס' בריש עירובין דשם משמע דהכל הוא תירוץ אחד: **בא"ד** א"נ אי הוי תני ימעט הוה משמע כמות שהיא דולקת וכו' ואע"ג דלעיל מזה כתבו התוס' דבמבוי דדרבנן לא חייש לדקדק בלשון משנתו שאני הכא דכשאינו מדליק במקומו אינו מקיים מצות נר חנוכה כלל משום דהרואה אומר לצרכו הוא מדליקה ולכך דקדק ותני פסולה אע"ג דהוי דרבנן וק"ל: **ד"ה** אמר רבה וכו' דאמר רבה הסיכה פסילה וכו' שם ללישנא קמא אמר רבה בסוכה פסולה ובמבוי כשרה וצ"ל דהתוס' סברי דגם לרבה דאמר התם בסוכה פסולה ס"ל דהלל סוכה תנן משום דהכי משמע לישנא דמתני' דהכא דקתני סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' וכמו שכתב הר"ן ואעפ"כ פוסל שם בסיכה כיון דמקצת הסכך למעלה מכ' ורבא השיב שם דחלל סוכה תנן והואיל ומקצתו הוא בתוך כ' וממעט החלל כשרה דאל"כ אלא שהתוס' ס"ל דלרבה לא אמרי' חלל סוכה תנן אלא כשהיא כ' עם הסכך תני מתני' דהכא דפסולה א"כ נימא נמי הא דאמר רבה הכא עד כ' אמה אדם יודע וכו' למעלה מכ' אין אדם יודע וכו' משום דלא שלטא ביה עינא וא"כ מאי מקשו התוס' וק"ל: **בא"ד** ורבה גרסי' התם משמע מדברי התוס' דאי גרסי' התם רבא הוה אתי שפיר והא אפי' אי גרסי' רבא נמי קשה דהא רבא נמי ס"ל הכא דדוקא כשהסכך הוא למעלה מכ' היא פסולה וי"ל דלרבא נוכל לתרץ דכיון דטעמו משום קביעות דמחיצות נוכל לומר דהתם כיון דמקצת הסכך הוי למעלה מכ' א"כ ע"כ המחיצות נמי גבוהות כ' ולכך פסול התם אבל כיון דגרסי' רבה ואיהו תלי טעמא בשלטא עינא קשה ונ"ל דלפי האמת שמכשיר שם רבא ס"ל דלא פסלו חכמים אלא כשהחלל של הסוכה כ' אמה וכל הסכך למעלה מכ' דאז א"א כ"א במחיצות בנין קבע אבל כשאין בחלל כ' אלא שמקצת הסכך בתוך כ' אע"ג דהמחיצות גבוהות למעלה מכ' אפ"ה כשרה משום דאין רגילות לעשות מחיצות חזקות בנין קבע כשאין כל הסכך למעלה מכ' וק"ל: **ד"ה** כי עביד ליה דירת קבע שפיר דמי וכו' עד מ"מ בסככה שעיקר הסוכה על שם הסכך לא מינכרא עד דעביד ליה עראי פי' עראי דסכך היינו שלא יכסנו בקביעות בנסרים בענין שלא ירדו בו גשמים: **ע"ב בתוס'** ד"ה יש בה יותר מד' אמות וכו' עד לבסוף מסיק דרב הונא סבר מראשו ורובו ושלחנו עד ד' אמות פליגי וכו' ר"ל דאם היא אינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו כ"ע מודו דפסולה ואם יתירה על ד' אמות כ"ע מודו דכשרה אפי' אם המחיצות גבוהות ולא פליגי אלא בשיעור דביני ביני וצ"ל דהא דהוצרכו התוס' להביא מאי דמסיק לבסוף ולא הקשו התימה על מימרא דרב הונא גופא דאמר בהדיא אבל יש בה יותר מד' אמות אפי' למעלה מכ' אמה כשרה משום דבהא דמסיק לבסוף מראשו ורובו ושלחנו עד ד' אמות פליגי ר"ל דאם היא יתירה מד' אמות אפי' משהו כשרה לכ"ע ודוקא נקיט ד' אמות מצומצמות דומיא דפחותה מראשו ורובו ושלחנו דאפי' משהו כ"ע מודו דפסולה וכו' ודו"ק: **בא"ד** כ"ע סובא עוג מלך הבשן פורתא פי' דשם פריך כ"ע בכותבת ועוג מלך הבשן בכותבת ומשני כ"ע מייתבי דעתייהו סובא בכותבת ועוג מלך הבשן מיישב דעתו פורתא בכותבת דאע"ג דהוא אדם גדול כיותה.א"א שלא יגיע לו קצת יישוב הדעת ע"י אכילה ככותבת ה"נ קי"ל דכשהיא רחבה יותר מד' אמות ומשהו אע"ג דהמחיצות גבוהות אלף אמות א"א שלא יהא כאן צל סכך פורתא: **ד"ה** בשלמא דר' יאשיה וכו' עד לא פליגי אדר' יאשיה וכו' פי' לא פליגי בשיעור הכשר סוכה שהרי ר' יאשיה לא איירי כלל במשכא דסוכה אבל מ"מ פליגי בענין אחר דר' יאשיה ס"ל טעמא דלמעלה מכ' פסולת הוי מטעם דלא שלטא ביה עינא ולכך כשהדפנות מגיעים לסכך כשרה ולרב חנן כן אלא שבשיעור הסוכה לא פליגי והמשך הפשט לפי גירסא זו יתיישב שפיר בשלמא דר' יאשיה לא פליגא אדרב הונא וכו' כלומר זה פשיטא לן דלא פליגי ר' יאשיה ואינהו בשיעורא אלא רב הונא ורב חנן נימא דבשיעור הכשר סוכה פליגי או לא וע"ד זה צריכין אנו ג"כ לפרש המשך הפשט לפי הגירסא דגרסי פליגי דאל"כ מאי קאמר בשלמא דר' יאשיה וכו' דהא כמו דלדידהו הוי בשלמא משום דר' יאשיה ס"ל דמטעמא הוי משום דלא שלטא עינא כך הוי בשלמא לרב הונא ולר' יוחנן דפליגי ומשמא דרב הונא ס"ל דמטעמא הוי משום צל ולכך דוקא ביתירה מד' על ד' כשרה משום דאיכא צל אבל עד ארבע פליגי ורב חנן ס"ל מטעמא אחרינא ולכך אמר דבמחזקת יותר מראשו ורובו ושלחנו אפי' למעלה מכ' כשרה וק"ל: **ד"ה** עד ארבעים והמשים אמה וכו' עד דהתם ניחא דהוי זו ואצ"ל זו פי' דנבי ארבע והמש צאן הוי נמי זו ואצ"ל זו דהא השתא ד' לוקחים מן הרועים ולא חיישינן שמא גנובים משל בעלים משום דחסרונן ניכר בעדר ואין יכול לישמט ולומר זאב טרפן המש מבעיא דהסרונן ניכר טפי:

דף ג ע"א בתוס' ד"ה דאמר לך מני וכו' עד ועל מה שפסק בהך כב"ש אין להקשות וכו' עד ומייתי ראיה מההיא מלתא דסוכה וכו' מיהו שמעתין וכו' לפי גירסת הספרים בתוס' שלפנינו המשך דברי התוס' כך הם ומייתי ראיה כו' ר"ל מדמייתי ראיה מהך מלתא דסוכה דעשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום ש"מ דבהא אין הלכה כב"ש ותירץ דההיא איירי בסוכה גדולה וכו' מיהו שמעתין וכו' ר"ל דבלא קושיא ע"כ צריכין אנו לפרש שם בענין אחר דיש להתמוה דהיאך דייק דעשה כב"ש לא עשה ולא כלום דראיה דמייתי דעשה כב"ה איירי אע"כ דאיצטריך התם לאתויי היכא דב"ה מחמרי וכו' וא"כ נוכל לומר דלעולם בהאי מלתא דסוכה הלכתא כב"ש ולא מייתי מינה בברכות אלא במקום אחר היכא דהלכתא כב"ה ועביד כב"ש אפי' במה שמחמירים ב"ה מדרבנן לא יצא ידי חובתו אפי' מדאורייתא וא"כ אין מכאן קושיא לדברי רב עמרם שפסק בזה כב"ש אלא שיש לדקדק לפי' התוס' שלפנינו היאך ס"ד מתחלה דשם בברכות מייתי ראיה כפשוטו דעשה כב"ש לא כלום מההיא דסוכת ושם איירי בעשה כב"ה וראיתי ספרים שכתוב בהן כך בתוס' ומייתי ראיה מההיא מלתא דסוכה וכו' עד אמרו לו זקני ב"ש א"כ היית נוהג כל ימיך לא קיימת מצות סוכה כל ימיך והלכה כר' יוחנן החורני ולפי גירסא זו נוכל לומר שמתחלה עלה על דעת התוס' דשיטת דגמ' דברכות גורם בסדר המשנה בההיא עובדא דהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה בסיומא דמלתא דהלכה כר' יוחנן החורני ומינה מייתי ראיה דעשה כב"ש לא עשה ולא כלום ובתר הכי קאמר דהתם תימה היאך דייק מינה וכו' דפירוש קמא נראה להם דוחק גם בסדר המשנה שלפנינו ליתא לסיומא והלכה כר' יוחנן החורני וע"כ יש תימה היאך דייק בינה וכו' וע"כ כתבו וע"כ צריך לפרש התם בע"א באופן דלא יקשה מזה כלל לרב עמרם כמו שכתבנו למעלה וק"ל: **ד"ה** בית שאין בו ד"א וכו' עד ועוד ה"ל למימר לענין פתח וכו' ר"ל בשלמא לפי הגמ' שלנו לא קשיא מידי משום דתני ושייר אבל בירושלמי דקא חשיב כולהו א"כ ה"ל למיתני נמי הא: **ד"ה** ואין מניחים וכו' משום קנין פי' דבני החצר מקני' לבעה"ב שמניחים [שם] העירוב [חלקם] שיש להם בחצר שהוא מקנה להם ביתו שמניחים בו העירוב ולא מקני ליה רשותייהו כ"א בבית הראוי לדירה: **ע"ב בתוס'** ד"ה ואין עושים אותו עיבור כו' עד לר"ם וכו' כלל הענין שם במשנת דרבי ס"ל דאפי' לעיר

(מהרש"א סוכה)

Mahrscho Suca Tom. VI

כמ"ש בסוף דבריהם משום דלית להו ראיה להא אלא מסברא כתבו כן אבל לעיר ובית ע"י בורגנין אית להו ראיה כמ"ש כדמוכח פרק עושין פסין:

דף ד בד"ה בית שמלאוהו תבן כו' ומשום דמייתי ליה הכא ובעירובין אתבן כו' עכ"ל לכאורה לא מייתי ליה התם מידי אתבן דהכי איתא שם מלא עפר מערבין אחד כו' ואפילו בהמתא והתנן בית שמלאוהו כו' ונראה לפרש דהא דנ..ע ליה התם הא דמלא עפר ואפילו בהמתא היינו משום דהוי בבטלו בפירוש קאמר לא הוי הוי בריסא במלא קש ותבן דמערבין שם ולא א' ומ"ה טעו להגיה בהך דמייתי בית שמלאוהו תבן כו' דמתני ביטול בפירוש אפי' גבי תבן ודו"ק: **באה"ד** והא דקאמר עפר סתם מחלוקת ר"י ורבנן המ"ל כו' עכ"ל ירא' דהוכרחו לפרש זה לפי גירס' דל"ג תבן בהך מתני' אבל לגירסת רש"י דגרסי' תבן בהך מתני' מלינן למימר שפיר דבעפר וצרורות ואין עתיד לפנות מודו רבנן דבטל ולא נקט בטלו אלא משום תבן דאין בטל באין עתיד לפנותו: **בפרש"י** בד"ה אם יש בה כו' ז' טפחים ומשהו דהיינו כו' עכ"ל צ"ע [א] דהוסיף כאן ולקמן גבי עמוד בשיעור סוכה משהו על ז' טפחים ובכמה דוכתין במכילתין נראה דלא הוי שיעור הסוכה אלא ז' טפחים מצומצמים והטעם דגברא בהמתא יתיב ושלחנו טפח כדאיתא בירושלמי וכמ"ש הרא"ש ע"ש: **גמרא** ובנה בה אצטבא כו' הרא"ש מפרש הך דאצטבא אפילו בגבוה עשרה טפחים ע"ש באורך מיהו למאי דסבר אביי למימר גוד אסיק בהך דבנה בה עמוד גבוה י' טפחים ע"כ הך דאצטבא באינה גבוהה י' טפחים קמיירי דאל"כ ליתכשר בגוד אסיק אפילו בית ד' אמות מספת אצטבא לכותל וק"ק לפי דרכו אמאי נקט עמוד גבוה י' טפחים ולא נקט הך מלתא דסבר אביי באצטבא גבוה י' דקיימינן בה ולפי פי' ר"י ניחא דהיכא למימר אין דרכה לעשותה י' טפחים ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה סבר אביי למימר גוד כו' אכסדרה שאין לה פצימין דהלכי פרקין דפי תקרה כו' עכ"ל וכ"ה בתוס' מדויקים וכן נראה דמשום הפצימין אין שייך להכשיר משום דפי תקרה כו' אלא משום לבוד ועיין לקמן:

דף ה בד"ה מסגרתו למטה היתה כו' ואי המ"ל דף של נחתומין הוה כטבלא המשמשת אדם כו' עכ"ל והיינו לפי פירושם קמא דהך דדף של נחתומין כמ"ד מסגרתו למעלה ומדרבנן טמאה ומדאורייתא תבעי דהשתא שפיר איכא למימר דדף של נחתומין הוה כטבלא מהספכת וק"ל: **ע"ב** גמ' אלא מבית עולמים גמר כו' ירא' דהך ילפותא דלא ירדה שכינה למטה דשמעינן מיניה דלמעלה מי' מפסקא רשותא ודאי קיימא ואיהו סותר הך דיליף הכא דלא הוי רשות אחרת אלא בחללה עשרה לבר מסככה דלענין דלהוי ע"ג רשות אחרת אפילו בגבוה י' עם סככה קאמרינן לעיל דמפסקא רשותא והכא דלהוי הוכה רשות אחרת כמו סוכה קאמר דלא הוי אלא בחללה י' לבר מסככה והכי אמרינן בפ"ק דשבת דבית שאין תוכו י' וקירויו משלימו לי' על גגו מותר לטלטל בתוכו אין מטלטלין כו' וק"ל:

ח"א דף ה ע"א ולא עלה כו'. מה שיש לדקדק בזה מפורש פ' הפועלים: **מלמד** שפירש שדי מזיו כו'. מפורש בפ' ר"ע ע"ש: **יו"ד** ה"א מלמעלה כו'. פס של ד' שיש כתוב בו ולא נקט התנא במלתיה רק חד שם ולדברי התוס' ניחא דלא נקט התנא השם שלא בארבע אותיותיו משום דהוא הוגה השם באותיותיו דאסור ואין לו חלק לעוה"ב. ולפ"ש שכתבו התוס' דלא אמרו הוגה באותיותיו אלא בשם של מ"ב מ"מ איסורא נמי איכא בשם של ד' כדאמרי' לעלם כתיב וטעם שפנין שאין זה כבוד השם שיפיס קדש למ"ד כתוב קודם השם בשיטה אחת ולהקדים השם קודם לקדש למ"ד אין זה דרך קריאתו אבל קדש למ"ד בתחלת שיטה התחתונה והשם בסוף שיטה העליונה הוה שפיר דרך קריאתו כמ"ש התוס' וא"ל דבכמה מקומות בתורה שמקדימין דברים אחרים לפני השם בשיטה אחת וכבר אמרו במס' ידים שהשיבו הפרושים למין הגלילי שכותבין המושל מלמעלה ואת השם מלמטה שנאמר ויאמר פרעה מי ה' אשר וגו' דהתם כיון דיש בתורה סיפור דברים לפני השם ולאחריו ואין לחוש בקדימתה ובלמטלה משא"כ הכא בציץ דלא כתיב ביה רק תיבה אחת והשם יש לחוש בקדימת התיבה לפני השם ומשום דרך קריאתו כתבו בב' שיטות דרך קריאתו כמ"ש התוס':

דף ו בפרש"י בד"ה וכן טהורין עד שיסגה דכתיב והאוכל וגו' ודרשינן בת"כ כו' ליתן שיעור לשוכב כדי אכילה כו' עכ"ל והגירסא בילקוט מכוונת יותר והכי איתא והאוכל יכבס וגו' אין לי אלא האוכל מנין אף השוכב תלמוד לומר והשוכב בבית יכבס וגו' אין לי כו' אם סופינו לרבות הכל מה תלמוד לומר האוכל והשוכב ליתן שיעור לאוכל כדי כדי שיאכל שוכב וכמה כדי אכילת פרס כו' ע"כ דהיינו דאצטריך נמי שוכב להא דאמרינן מיסב ואוכל וק"ל: **תוס'** בד"ה גפן כדי רביעית כו' וקשה לפר"ת דמנ"מ דמשערינן אותו זית בכוס מלא יין כו' עכ"ל והתוס' בריש עירובין הקשו גם לפ"ה כך וא"ת ומאי נ"מ לשער ביין דהא כלי המחזיק רביעית הוא בילה ומאלה ומה שמפיל בילה ומחלה בין מים בין יין אם שיעור עלין ולולבין שאכל יפילו כל כך חייב כו' עכ"ל וע"ש תירוץ בזה בגליון שם: **ע"ב** בד"ה ד"ת רובו ומקפיד כו' וכ"ת משום דר"י כו' עכ"ל ואע"ג דאר"י הכא גזרו על רובו שאינו מקפיד התם אוקימנא אדאורייתא מפרש"י בפרק הערל ע"ש: **בד"ה** ור"ש סבר יש אם למקרא כו' ובפרק לולב הגזול כו' ודרשינן בגמרא כו' מדכתיב כפת חסר וי"ו וכן ר"ש כו' עכ"ל וכהאי גירסא כתבו התוס' נ"כ בפ"ק דסנהדרין ודבריהם תמוהים דמשמע דכל זה ראיה לדבריהם דבמלתא דמכחשי אהדדי המקרא עיקר וה"ז סותר דבריהם [ב] דלפי המקרא דכפות קרינן ילפינן ב' לולבין ועי' בתוס' בפ' כל שעה שהירצו שם

קרני ראם [א] נ"ב ואמרי' עושה לו פס ארבעה ומשהו ומעמידו בפחות מג' הרי לא הוי רק ז' טפחים מצומצמים: [ב] ר"ב כוונת התוס' דאם לא דרשינן כלל מסורת א"א למילף מכפת חסר משא"כ אם דרשינן המסורת בלא סתרי הכא מהך דפרי עץ אחת מסתייע המסורת וכמ"ש בפסחים:

מהר"ם

לעיר אחת נותנים ורבנן אמרי לא אמרו קרפף אלא לבי עיירות ומפרש רב הונא דרבנן ס"ל דבי עיירות נותנים להם ב' קרפיפות דבבי עיירות ס"ל כר"מ וחייא בר רב ס"ל דגם בב' עיירות פליגי דלרבי נותנים ב' קרפיפות ולרבנן קרפף אחד: **באה"ד** א"כ מה לו להזכיר ב' עיירות וכו' ר"ל דלענין למעט שייך נמי בעיר אחת דאם עומד הבית בסוף ע' אמה ושיריים ונכנס לתוך הע' אמות ושיריים ממעט האויר של הע' אמות ונחשב לעיר ומודדין מן הבית ולחוץ אפי' לרבנן כדלקמן בסוף דבור זה דממ"נ לחייא בר רב וכו' לא נקטי רבנן ב' עיירות דוקא וכו' צ"ל דלחייה בר רב דס"ל דלרבנן אין נותנין אלא קרפף אחד לשתיהם צ"ל שהעיר השניה מובלעת בתוך הע' אמה ושיריים לעיר אחרת והוא הקרפף כמו גבי בורגנין שצריכים להיות מובלעים וק"ל:

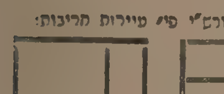
דף ד ע"א בגמ' מהו דתימא דופן עקומה כרוח אחת אמרי' וכו' ואע"ג דמתני' דבית שנפחת מפרש רש"י שנפחת באמצע א"כ שמעינן נמי מיניה דאמרי' דופ' עקומה מכל רוח ורוח י"ל דשאני הכא דלא חזיא לד"פ לא הוה אמרי' דופן עקומה לכל רוח ועוד י"ל הא דפרש"י שנפחת באמצע היינו לפי האמת דאשמעינן הכא דאמרי' דופן עקומה לכל רוח אבל אי לאו דאשמעינן הכא גבי אצטבא היינו מפרשים ההיא דבית שנפחת ר"ל שנפחת מן הצד ולא באמצע ולא אמרי' דופן עקומה כ"א מצד אחד: **ברש"י** ד"ה אם יש בה איצטבא וכו' כשרה כל הסוכה וכו' עיין באשר"י שיש חולקים על פרש"י ולא מכשרי כל הסוכה כ"א על גבי האצטבא ועיין נ"ב בר"ן: **בתוס'** ד"ה בית שמלאוהו וכו' עד ואין לומר דהך דמייתי הכא ברייתא היא כצ"ל ר"ל ובברייתא תני תבן וא"כ לא נצטרך לומר שטעו הסופרים דזה אינו דאין לו להביא מן הברייתא וכו' אלא שהאמת הוא דהך דהביא מתני' היא: **באה"ד** וכן בפרק חלון וכו' ופריך אי ר' יוסי איפכא שמעינן בין אתבן ובין אצרורות פריך. ר"ל דשם רצה לאוקמי מתני' דאהלות דתנן בית שמלאוהו תבן או צרורות ובטלו וכו' כר' יוסי ופריך אי ר"י איפכא שמעינן ליה דלא מצריך ביטול ובין אתבן ובין אצרורות פריך איפכא שמעינן ליה דבתבן לא מצריך ר"י ביטול בפירוש אלא אין עתיד לפנותו אע"ג דמתני' דאהלות לא תני תבן בהדיא מ"מ במכל שכן דעפר שמעינן לה דבעי ביטול ולהכי פריך עלה: **ד"ה** והוצין יורדין לתוך עשרים וכו' כדאשכחן בעירובין גבי מקצת סכך וכו' דפסל בסוכה דכי קלישת לה וכו' כצ"ל ור"ל לפי שינויא דרבינא דאמר סוכה דאורייתא החמירו הוי פי' החמירו משום דכי קלישת לה הויא לה חמתה מרובה מצלתה ולכך פסולה אע"ג דהשתא צלתה מרובה מחמתה ומקשו התוס' הכא א"כ גבי הוצין נמי ליפסלה מהאי טעמא [אף] דהשתא צלתה מרובה מחמתה ואפי' את"ל שצלתן כ"כ מרובה שאפי' שיקלשו לה ישאר בהוצין צלתן מרובה מחמתן מ"מ ליפסלה מטעם דכי קלשת לה לא יוכלו להתקיים ויהיו חמתן מרובה מחמת שהרוח יפזרם דשם גבי מקצת סכך בתוך כ' איירי נמי שאף לאחר שיקלש מקצת הסכך שלמעלה ישאר באותו מקצת שבתוך כ' צלהה מרובה מחמתה בלאו אותו מקצת שלמעלה מכ' ואפ"ה פסול מטעם דאי קלשת לה לא יוכל להתקיים מחמת שהרוח יפזרם או יפול דאין לומר דשם איירי שבאותו מקצת שבתוך עשרים לא הוה צלתה מרובה כ"א ע"י אותו מקצת שלמעלה מכ' ואי קלשת לה הויא לה חמתה מרובה דא"כ בזה לא היו מכשרי אינך אמוראי דהתם וכו' ר"ל דשם איכא לישנא אחרינא דמכשרי בסוכה ותירצו התוס' דהכא איירי שיש הרבה הוצין שיכולין להתקיים בקל ע"י סמיכה והא דלא הקשו התוס' נ"כ לשנויא אחרינא דהוא רבא מפרזיקא דמשני התם דשאני דבסוכה דפסול משום דסוכה דירה הוא לא מדכר וזימנין דמשתקל מתתא עורי הסכך וקיימא הולה למעלה מכ' והביאוהו התוס' לעיל ריש הפרק ד"ה אמר רבא וכו' א"כ ליחוש נמי הכא גבי הוצין דלמא משתקלי הנך הוצין דיורדין בתוך כ' ולא מדכר וליפסלה נמי מהאי כדהתם משום דלדידיה פשוט דאיכא לשנויי דהכא איירי דיורדין כל כך הרבה למטה באופן דליכא למיגזר מידי יעו"ש בעירובין דף ג' בתוס' ד"ה אי קלשת וכו' ותמצא הכל מבואר כמו שכתבתי: **ע"ב** בתוס' ד"ה פחות מג' וכו' עד דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש וכו' פי' מניח דף או דבר אחר על אותה מחיצה ונמצא שהוא כולו כעסור וגובה י' ורחב ד' ונעץ בו יתד כל שהוא מיעטו פי' מיעט מרוחב של ד' טפחים ולא חשיב תו רה"י:

דף ה ע"א בתוס' ד"ה יו"ד היא מלמעלה אע"פ שי"ה שם גמור וכו' ר"ל וא"כ היכי קאמר הגמ' יו"ד היא מלמעלה וכו' היה לו לומר בלשון כינוי יגון השם שלמעלה וקדש למ"ד שלמטה: **ד"ה** קדש למ"ד מלמטה וכו' עד קדש למ"ד בתחלת שיטה תחתונה כו' אבל מ"מ קשה גם לפי' הא נמי לא הוי כסדר קריאה שהרי מה שכתוב בשיטה עליונה אע"פ שהיא בסופה הוא נקרא תחלה אבל רבינו בחיי כתב בפרשה תצוה בשם הראב"ד בהיפך שקדש לה' היה בסוף שיטה עליונה וזה קרויה שלמטה והשם בתחלה שיטה התחתונה וגם זה היה נקרא כסדר ע"ש: **ד"ה** מסגרתו למטה היתה וכו' עד דלמ"ד מסגרתו למטה היתה טבלא המתהפכת טמאה וכו' פי' דשם יליף דשלחן שבמקדש מקבל טומאה מדכתיב על השלחן הטהור מכלל דאיכא טמא ואע"ג דכלי העשוי לנחת ואינו מטלטל מלא וריקן דומיא דשק אינו מקבל טומאה אמר התם דשלחן של מקדש היה מטלטל דהיו מגביהים אותו לעולי רגלים ומראים להם הלחם והנס הנעשה בו שהיה נשאר חם סילוקו כסידורו ואמר ר' יוחנן דלמ"ד מסגרתו למטה וא"כ לא היה לשלחן למעה בית קיבול ואפ"ה היה מקבל טומאה א"כ היה כל טבלא המתהפכת כפרש"י שחלקה מב' צדדים ויכולים להשתמש בה בצד זה כמו בצד זה דומיא דשלחן במקדש טמאה דילפינן לה משלחן ולדברי האומר מסגרתו למעלה היתה א"כ היה לשלחן בית קבול טבלא המתהפכת מיבעיא [לן] אי (נמי) טמאה אי לא משום דליכא למילף משלחן (דלא תימא) [דהוא טמא] [ליה] משום דשלחן היה לו בית קיבול כיון דלדידיה מסגרתו למעלה היתה וקשיא ליה לר"ת דבפ' אלו טומין לא משכחת וכו' ולא מסתבר למימר וכו' דלתהוא נמי קאמר שם דמיבעי אי טמאה דאורייתא או לא ובפ' המוכר את הבית מדקאמר שאני פשוטי כלי עץ דמדרבנן משמע דמדאורייתא פשיטא דטהורים ואין בהן שום ספק ומתוך כך היה דוחק ר"ת וכו' וזה לא יתכן וכו' וצ"ל דהא דקאמרינן גבי דף של נחתומין דרבנן היינו כמ"ד מסגרתו למעלה היתה וה"ק שאני פשוטי כלי עץ דמדאורייתא איבעיא לן אי טמאים או לא ואינן טמאים מספק ודאית כיא מדרבנן והא דמשמע בכל דוכתין דפשוטי כלי עץ אפי' טומאה דרבנן לית להו וכו' ר"ל דבלא פי' זה דלעיל היינו יכולין לתרץ דדף של נחתומים שאני משאר פשוטי כלי עץ משום דהוי תשמישי אדם ולכך טמא מדרבנן יותר משאר פשוטי כלי עץ אבל השתא דפריכנא דדף של נחתומים לא משמש תשמישי אדם בכל פשוטי כלי עץ קשה יהיינו דמסיימו התוס' בסה"ד ואי הוה מצי למימר דדף של נחתומים הוי כטבלא המשמשת תשמישי אדם וכו' כ"ש דניחא טפי: **ד"ה** ואל יוכיח ציץ וכו' עד ואע"ג דגבי ציץ כתיב מצח ומתרגמינן בין עינוהי וכו' יש לדקדק מה הוצרכו התוס' להביא התרגום הלא בלא התרגום קשה שפי דכתיב בהדיא מצח וניל להגיה הא מתרגמינן בין עינוהי וכו' ותירוצא הוא ובסמוך גרסי' והאי בין עיניך דכתיב גבי תפילין וכו' והאי בו"ו והאל"ף קאי וק"ל: **באה"ד** ומ"מ אפי' היה הציץ על המצח וכו' ר"ל ופירושו של ריב"א שפי' שהיה על הראש אינו מוכרח וק"ל: **ע"ב** ד"ה בשליש הבית הן עומדים וכו' עד והא דכתיב ולפני הדביר פי' ב"ת קדשי הקדשים שהוא לפני הדביר:

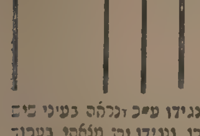
דף ו ע"א ד"ה גפן כדי רביעית וכו' עד וסוגיא דשמעתין כר"א בן עזריה וכו' והא דקאמר ר"א עד שישתה רביעית לאו דוקא אלא ה"ה לענין אכילת לולבים ונפנים כשערים ברביעית כמו שיפורש בתוס' בסמוך: **באה"ד** ובנזיר איכא נמי פלוגתא וכו' דת"ק ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית משנה ראשונה עד ששתה רביעית יין ר"ע אומר וכו' פי' רישא דמתני' אתיא כר"ע דסיפא והיא המשנה האחרונה ואמרי' בגמ' ת"ק מדמי ליה איסורי נזיר לשתיה פי' ת"ק דר"ע דהיא משנה ראשונה: **באה"ד** יקשה קשה לגירסא זו דהיכא אשכחן דצריך רביעית במידי דאכילה וכו' ר"ל היכא אשכחן בדברי ת"ק דהיא משנה ראשונה דמצריך רביעית במידי דאכילה והא לא הזכיר בדבריו אלא שתיה דקאמר עד שישתה רביעית ומאי קאמר בגמ' ה"ק מדמי ליה איסורי נזיר לשתיה: **באה"ד** ור"ת גרים וכו' עד אבל לאכילה ניחא טפי ר"ל איתה גירסא דגרסי ת"ק לא מדמי כל איסורי נזיר לאכילה אתיא גירסא היא ניחא טפי ולפי' ר"ת רישא דמתני דקתני עד שיאכל מן הענבים כזית אתיא כב"ע דמידי דאכילה כ"ע מודו דשיעורה בכזית ולא פליגי משנה ראשונה ור"ע אלא בשתיה דר"ע מדמה איסור שתיה לאכילה וס"ל דשיעורה בכזית: **באה"ד** וקשה ר"ת דמאי נפקא מינה דמשערין אותו כזית בכוס מלא יין ר"ל שהרי לפי גירסא זו הוי פירושא דשמעתין הכי דאם לולבי נפנים משערין אותן בכזית והיאך משערין אותן מביאין זית אגורי ומכניסין אותו לתוך כוס מלא ובהכרח יצאו מים כשיעור זית וא"כ חוזרים וממלאים הכוס ולוקחים מהלולבי נפנים כשיעור שאכל ומכניסים אותן לתוך הכוס ואם יצאו מים מה"ם כ"כ הרבה כשיעור שיצאו בהכנסת הזית א"כ ידעינן שאכל כשיעור זית וא"כ מה לי שממלאים הכוס ביין או במים אם יצאו ע"י הלולבי נפנים אם יהיו כשיעור זית וק"ל: **ע"ב** בגמ' ואי בעית אימא דכ"ע יש אם למקרא והכא בהא קמיפלגי מר סבר סככה בעי קרא וכו' מקשין העולם הא ע"כ לפי שינויא זה כ"ע ס"ל דבעי חד קרא לגופיה וחד קרא לסככה הרי כאן ל"ש יש ואי"כ לרבנן דאיצטריך חד קרא לסככה א"כ לא פשו כ"א שתים דהא לא נשאר כ"א חד קרא דסיכות ואינהו ג' מחיצות בעו והשתא עדיין לא ידעינן למימר דהלכתא אתיא להוסיף ואי"כ לא נצטרך לרבנן כ"א כ' מחיצות וצ"ל דהשתא ס"ל לרבנן דהסכך הוא נחשב כדופן דמה לי דופן מן הצדדים או דופן למעלה ואע"ג ס"ל דאתי חד קרא לגופיה פשו להו ד' דהיינו ד' דפנות וחד דופן אתי לסכך פשו להו ג' דפנות לצדדים ואתיא הלכתא וגרעת לשלישית ואוקמא אטפח וק"ל: **ברש"י** ד"ה יש אם למסורת כמה שכתב משה ומסר בספר וכו' עד אם השתים מורחות צפונית וכו' הא לך הציור ב*: **בתוס'** ד"ה דבר תורה רובו ומקפיד וכו' עד ועוד מדיהיב שיעורא בחציצות וכו' ואע"ג דהתם בחציצות בגדים איירי מ"מ מסתבר להו לתוס' למימר דכי היכי דבחציצות בגדים מחלקים בין מקפיד לשאינו מקפיד ש"כ דהא דר' יצחק לא קאי דוקא אשערו-
והיה

חכמת שלמה

ואין עושין כו' אלא ליה מתוותא כו' נ"ב תוס' פי' כפרים קטנים ורש"י פי' עיירות חריבות:

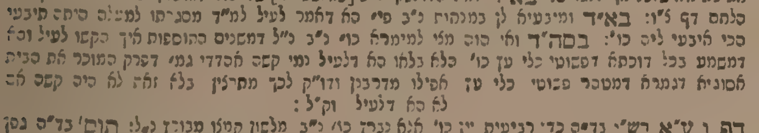

דף ד ע"א רש"י בד"ה דופן כאמצעי כו' מגויירין אלו גליורין*: **בד"ה** פחות מד"א כשירה כו' הואיל וראהו אינו כלה על כן נמחק עי"ש ונ"ב נ"ל על כרחך וכן מצאתי בהגר"י ודו"ק: **תוס'** בד"ה בית שמלאהו תבן וכו' להביא מן המשנה כו' נ"ב וק"ק דלמא מביא מברייתא בעבור שנאמר בה תבן ולעולם גרסינן בה תבן ודו"ק: **ע"א** גמ' גיד אסיק מחיצתא כו' נ"ב מצאתי בערוך ערך גד וז"ל גיד המסיק כו' פירוש כבן בלבך כאלו תכלת וסעלית מחילה מזה כעמוד תרגום וימשכו וינגידו ע"כ ונראה בעיני שיש טעות סופר שם והכל כוא וכך ראוי להיות ל' מסוך והסוק מחילה תרגום וימשכו ונגידו וכן מצאתי בערוך קטן: **תוס'** בד"ה סבר אביי כו' בעינן מחיצות הניכרות כו' יש שם ציור כזה*:

דף ה ע"א גמ' ואמר ר' תנחום נ"ב צ"ל כאמר ר' תנחום: **רש"י** בד"ה ותניא מעולם לא ירדה שכינה כו' מ"מ למעלה מעשרה היפסקא רשותא כנ"ל: **תוס'** בד"ה מסגרתו למטה היתה כו' כא דה"ר יוחנן בפרק בתי כלים כו' כצ"ל: **באה"ד** כי פשוטי כלי עץ כו' נ"ב פי' שמשני התם טעמא דר' אלעזר דמיקל בטומאת דף של נחתומין: **באה"ד** והקולב והנהוגה כו' נ"ב קולב הוא כמין עמוד רחב מלמטה ודק מלמעלה ומטלטל והתגוני מעמידו לפני חנותו ומסמרים תקועים בו ותולה בהם אבנטים ולגועות למכור רש"י פרק במה אשה דף ס' והנהוגה פי' בערוך תפיכת לוח שנפל מן הנגרים: **באה"ד** ואת הדולבקי נ"ב [פאלסטי"ר] של עור ואוכלין עליו רש"י פרק בתי כלים דף נ"ו: **באה"ד** ומיבעיא לן במנחות נ"ב פי' הא דאמר לעיל למ"ד מסגרתו למעלה היתה תיבעי הכי איבעי ליה כו': **בסה"ד** ואי הוה מצי למימרא כו' נ"ב נ"ל דמשנים ההוספות איך הקשו לעיל וכו' דמשמע בכל דוכתא דפשוטי כלי עץ כו' כלא בלאו הא דלעיל נמי קשה אהדדי גמ' דפרק המוכר את הבית הסוגיא דגמרא דמטבר פשוטי כלי עץ אפילו מדרבנן ודו"ק לכך מתרצין בלא זהה לא היה קשה הא לא הא דלעיל וק"ל:

דף ו ע"א רש"י בד"ה כדי רביעית יין כו' אלא נברך כו' נ"ב מלשון קמאו מבורך נ"ל: **תוס'** בד"ה גפן כדי רביעית כו' ואמרי' בגמ' ת"ק מדמה להו נ"ב פי' המשנה ראשונה אגל משנה אחרונה: היינו רישא דרישא אתיא כר"ע **באה"ד** עד שיאכל מן הענבים כזית הוא כדין בשתיה ומשנה ראשונה דאומרת עד שישתה רביעית ה"ס באכילה כו' כצ"ל: **ע"ב** רש"י מה"ד גזירה לאו כו': **בד"ה** לגוד כו' כתוב כזה א : **בד"ה** כנגד היוצא מגויר כזה ב : שם בסה"ד כזה ג : תוס' בד"ה ור"ש כו' דע"כ טעמא משום כו' כנ"ל:

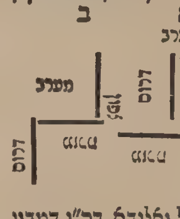

אהך דכפה חסר וי"ו ועיין בחידושינו פ"ק דסנהדרין שכתבנו שם ישוב קלת לדבריהם ודו"ק: באד"ד אבל עוד קשה דהא ר"ע ור"ש דסברי יש אם למקרא ומחייבי אחתיכה אחת כו' עכ"ל התוס' דהכא משמע להו דבהך מלתא דמלות כתיב ומלוות קרינן מכחשי אהדדי המקרא והמסורת אבל התוס' בפ"ק דסנהדרין קיימו שניהם דמלוות קרינן לחייב בב' חתיכות והמסורת לחייב בחתיכה אחת וע"ש: באד"ד ועוד קשה דלקמן פסלינן לכ"ע סוכה תחת סוכה כו' ולא אמרינן יש אם למקרא עכ"ל ל"ע דהכא הניחו דבר זה בקושיא ולקמן בסמוך כתבו התוס' אהך דבסכת כתיב ואפילו למ"ד יש אם למקרא מודה דלא לחנם נכתב המסורת כדפי' לעיל עכ"ל והיה נראה לפרש דהכא הניחו הדבר בקושיא היינו להאי לישנא דאית ליה בשמעתין לר"ש דיש אם למסורת ותקשי להו נמי דלקמן נמי פסלינן לכ"ע סוכה תחת סוכה ולא אמרינן כלל יש אם למקרא ובההיא דס"פ כיצד צולין אית ליה דהמקרא עיקר כל היכא דמכחשי אהדדי אבל להאי לישנא דבשמעתין דר"ש אית ליה יש אם למקרא מלינן שפיר למדרש המסורת לפסול סוכה תחת סוכה דלא לחנם נכתב המסורת ולא אמרינן כיון דמכחשי אהדדי המקרא עיקר אלא היכא דלית לן לאוקמא במלתא אחריתא אבל הכא הא איכא לאוקמא המקרא להך מלתא דבשמעתין וכל זה אינו שוה לי דאם נימא בכה"ג דלא מקרי מילתא דמכחשי אהדדי משום דאיכא לאוקמי המקרא למלתא אחריתא א"כ גם קושייתם דהכא לאו קושיא דלהאי לישנא דבשמעתין נמי דאמרינן לכ"ע יש אם למסורת דלמא קים ליה לתלמודא לאוקמא המקרא לשום מילתא אחריתא וי"ל דהכי קא קשיא להו כיון דהמקרא עיקר ולא דרשינן המסורת אלא משום דלא לחנם נכתב א"כ כיון דדרשינן ליה לחדא מלתא לפסול סוכה תחת סוכה לית לן למיזל בשום מלתא אחריתא בתר מסורת אלא אחר המקרא שהוא עיקר ודו"ק:

דף ז בפירוש רש"י בד"ה ויעמידנו כנגד ראש תור כו' במקלוע לפונית מערבית באלכסון כו' עכ"ל לפירושו נראה שליור ראש תור כזה* וכ"ה במהרש"ל אבל לדברי התוס' שכתבו אהך דראש תור דהאי אוירא דהאי גיסא כו' א"א לקיים לפי ליור זה ובעל המאור כתב בזה דהרבה דעות ופירושים מתחלפין בשמועה זו והפי' שאנו סומכין עליו בזה הוא פרש"י כו' עכ"ל והפי' שכתב בעל המאור אינו מסכים לפרש"י

שלפנינו כי לפי פירושו יהיה ראש תור דומיא דאמרינן בפרק המוכר את הבית מלר לו מלר א' הרוך וא' קלר אף כאן הקלר הטפח והארוך הוא היולא והתם נמי אקשי ליה רב כהנא ורב אסי ויקנה כנגד ראש תור כו' עכ"ל וכן נוטים דברי הערוך בערך ראש ודברי המלחמות בפי' ראש תור ואף שהם חולקים בפירוש שמועה זו מ"מ אין אחד מהם שיפרש כעין מפרש"י שלפנינו להעמיד הטפח באלכסון אלא שהטפח עומד בשוה בא' מן הלדדים או מלד מערב או דרום וממקום שכלה הטפח ימשך חוט באלכסון עד סוף הדופן הארוך בכנגדה והנראה דברי התוס' לשיטת בעל המאור דמעמידו נגד היולא שמעמידו בסוף דופן האחת שיהא נראה דופן קלרה נגד ארוכה והקשו לו רב כהנא ורב אסי דאף אם ירחיק הטפח מהדופן יהיה הטפח הזה נראה כדופן ע"י ראש תור באלכסון נגד סוף דופן הארוכה בכנגדה ועי"ז יפול קושית התוס' שפיר דהאי אוירא דהאי גיסא כו' ואפשר עד"ז ג"כ לפרש"י שלפנינו דתקשי לו דא"ל להעמידו בסוף הדופן האחד שיהא נראה כדופן קלרה נגד הארוכה דאף אם ירחיק מן הדופן ויעמידנו במערב בשוה לסוף דופן לפונית באלכסון נגד סוף דופן מזרחית יהיה נראה כדופן ובמקלוע לפונית מערבית כו' דנקט רש"י לאו ממש במקלוע אלא לפי שהוא שוה לדופן היולא בקרן לפונית מערבית ואינו נוטה אלא באלכסון לסוף דופן היולא בקרן מזרחית דרומית מקרי שפיר שהוא עומד במקלוע לפונית מערבית כזה* וכן להפך אם יעמידנו בדרום בשוה לסוף דופן מזרחית כזה* ולפ"ז יפול שפיר ג"כ קושיית התוס' דהתי אוירא דהאי גיסא כו' אבל לפי בעל המלחמות וכן לפ"א שכתב הערוך אדרבה יהיה נגד ראש תור דהיינו שיעמידנו בסמוך לדופן אחת ולא יפול בו קושיית התוס' כלל ודו"ק היטב: בד"ה והלו סוכה דשבת כו' נהי דמדרבנן אסור מדאורייתא מיהא מותר כו' עכ"ל פי' דאע"ג דמדרבנן אסור כיון דמדאורייתא מותר משום מלות סוכה התירו לטלטל ואליבא דר"י דמבוי

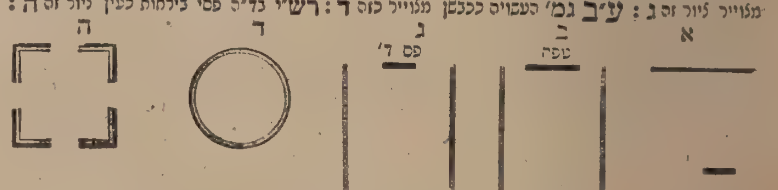

מפולש הכשרו בלחי וכ"כ הרא"ש וכה"ג כתבו התוס' גבי פסי בירלות דמשום מלות סוכה התירו לטלטל וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה סיכך ע"ג מבוי כו' וי"ל כו' ומיירי כגון שסיכך נגד הלחי ולפנים כו' לא סיכך כו' עכ"ל אך ק"ל בשמעתין אהך סוכה דע"ג מבוי דאיירי בסוכה מפולשת מאי קאמר דאילו סוכה דעלמא בעי טפח שוחק כו' הא ר' סימון דמסיק הכי לעיל דבעינן טפח שוחק היינו דוקא בב' דפנות כהלכתן דעריבן אבל בסוכה העשויה כמבוי מפולש בעינן פס ד' והכי הל"ל דאילו בסוכה דעלמא בעי פס ד' כו' ולולי דברי התוס' יש לפרש הך דסיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי דמיירי נמי בכה"ג שהמבוי סתום מג' רוחות וסיכך חלי רוחב המבוי מלד אחד בכל האורך מראשה מלד הלחי עד סופה לדה הסתום דהשתא הוי שפיר הכשרה בטפח שוחק שהרי יש לו ב' דפנות דעריבן ודו"ק: בד"ה מחילה היא וקרייה רחמנא כו' ותדע דכולהו מודו דלא בעינן כו' עכ"ל עיין במהרש"ל ודבריו דחוקים מלד עלמם ואין להאריך בהם דבהדיא כתב המרדכי בשם ראבי"ה דלר' יאשיה נמי בעינן למחילות פסולת גורן ויקב כסכך אבל ביאור דבריהם דכולהו מודו כו' היינו כולהו תנאי דלעיל דנפקא להו מחילות מבסוכות דהא אגן ע"כ דסבירא לן למדרשא מסורת או המקרא למחילות מבסוכות כחד מהני תנאי ואפ"ה אית לן דלא בעינן למחילות פסולת גורן ויקב אלא ע"כ היינו משום דלא דרשינן ליה אלא מיתורא אבל ר' יאשיה דדריש ליה ממשמעותיה דקרא ודאי דבעי נמי למחילות בפסולת גורן ויקב כמ"ש המרדכי וכ"נ מפרש"י לקמן במתני' דתבילי קם כו' ע"ש: בד"ה כולהו ס"ל כו' ש"מ דרגיל לעשות סוכתו דירת קבע עכ"ל מובן מדבריהם דר"ל דמהא דמכשיר למעלה מכ' מדייק תלמודא דבעינן דירת קבע דוקא ואין זה מדויק דנהי דמכשיר למעלה מכ' דהוה דירת קבע אינו מוכרח למימר דלא מכשיר נמי בדירת עראי ובאשר"י הביא דברי התוס' ולישנא ש"מ דרגיל לעשות כו' אינו שם ולא נחתי התוס' הכא להך מלתא אלא דר"ל דמהך מלתא דמדייק תלמודא למאן דאית ליה לרבנן דבעינן דירת עראי דר' יהודה סבר דירת קבע בעינן כיון דמכשיר למעלה מכ' ה"נ איכא למימר השתא דלית להו לרבנן דירת עראי בעינן מ"מ הא ר' יהודה מכשיר למעלה מכ' דהוי דירת קבע ודו"ק: בד"ה העושה סוכתו כו' ולא מסתבר כלל דהלא מעתה ליפלגו בסוכה כו' עכ"ל לכאורה שבאו לדחות בזה תירולם דלעיל כיון דבהך סברא דניידא תליא פלוגתייהו א"כ נימא דבהך סברא לחוד פליגי וקשה דאימא דקושטא דמלתא הכי הוא ויש ליישב דאי הוה פליגי בהך סברא דניידא לחוד לא הוה הך פלוגתא דראש העגלה דומיא דראש הספינה כדמפרש תלמודא ועוד נראה לפרש דמילתא באנפי נפשיה מסברא קאמרי דלא מסתבר כלל לפרש (דהלא מעתה) בההיא דראש העגלה דלא פליגי אלא בהך סברא דניידא לחוד כנראה מפרש"י דשמעתין:

דף ח גמ' א"ל מר קשישא כו' ג' גברי בתרתי אמתי יתבי כו' יש מקשים לפום הך סברא מלינן לאשכוחי שפיר בשיעור מלומלם ובתריסר בעיגולא כדבעי למימר מעיקרא דכיון דג' גברי בב' אמות יתבי ה"ל שיתסר ואתה מולא בתוכו ה' אמות ושליש על ה' אמות ושליש ור"י מקום גברי לא קחשיב הוליא לך ד"ע לכל לד נמלא דאינו רחב אלא ד' על ד' דהוא תריסר בעיגול' ונראה דקושיא זו אורכיה אתרי רכשי דמאן דאית ליה ג' גברי בב' אמות יתבי לית ליה מקום גברי לא קחשיב ומאן דאית ליה מקום גברי לא קחשיב לית ליה ג' גברי בב' אמות יתבי ועוד הא דסגי בתריסר בעיגולא אינו אלא לפי סברת המקשה דמעיקרא דד' אמות על ד' אמות ודאי משמע ברבוע אך קשה למאן דאית ליה דמלינן למימר דג' גברי בב' אמות יתבי מכ"ש דמלינן למימר דד' גברי בג' אמות יתבי שזאת הסברא יותר קרובה לגברא באמתא יתיב וא"כ ה"ל תמני סרי ולחומרא לא דק וי"ל מאן דאית ליה ג' גברי בב' אמות יתבי ד' חומשין חשיבא ליה פורתא ולא דק אבל ו' חומשין חשיבא ליה טובא וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה ריבועא דנפיק מגו כו' ודבר תימה הוא זה מה ענין זה אלל זה כו' עכ"ל ר"ל דלפי האמת דלענין המקום נאמרו הדברים ודאי יתיישב שפיר רביע ופלגא בגוונא חדא דקיימא אריבוע חילון כמבואר בתוס' לקמן אבל השתא לפי הטעות לענין אורך חוט המקיף לא יתיישב בכה"ג דקאי רביע ופלגא אריבוע חילון דמה ענין זה דריבוע פנימי הוא פלגא מריבוע חילון גבי הא דמייתינן ליה הכא לענין ריבוע דנפיק מגו עגולא מה הוא ודו"ק: באד"ד וא"ת והלא ריבוע של ז' על ז' אם תעשה עיגול כו' עכ"ל לפום קושייתם לכאורה לא הוו לריכי בליורם לעיגול אלא שיעמוד רבוע פנימי לאלכסונים של רבועים כליור שכתבו

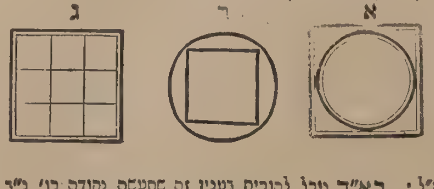
חכמת שלמה

דף ז ע"א רש"י בד"ה ויעמידנו כנגד ראש תור ראש שור כו' נמחק ראש שור ונ"ב בס"א אינו וטעות הוא דהא את"כ פרש"י שהוא לשון תלם ושורה והיינו מלשון תורי זהב וק"ל ועוד ההנא לא דיבר בלשון ארמי אלא בלשון הקודש וסיס לו לכתוב ראש שור בפרק ג' דכלאים והרמב"ם פי' עדי שיבימו כנסים באזניהם כמו תורי זהב ותבניתו משולש על כן יקראו הזוית המחודדת מכל תבנית ראש תור ע"כ אבל בפרק רבי עקיבא דף פ"ו פרש"י ראש שור וכן בסמ"ג ותימה הוא בעיני. (עיין במהרש"א): בד"ה ומעמידה כו' מלוייר ליור זה א: בד"ה כמבוי כו' מלוייר ליור זה ב: בד"ה עושה פס כו' מלוייר ליור זה ג: ע"ב גמ' העשויה ככבשן מלוייר כזה ד: רש"י בד"ה פסי בירלות כעין ליור זה ה:

תוס' בד"ה מחילה היא כו' ותדע דכולהו מודו כו' נ"ב נ"ל כולהו תנאי דהכא וה"ק אע"פ דדרשו הכא דמחילה קרויה סכך מ"מ מודו לענין פסולת גורן ויקב דלא הוי כסכך אם כן ק"ו דמאי דדרשינן לעיל מיתורא דבסכת דלא מרבינן אלא מחילות אבל לא לדמות כלל לסכך ודו"ק: (עיין במהרש"א): בד"ה העושה סוכתו כו' לקמן בפרק הישן במתני' דקתני כו' כצ"ל:

דף ח ע"א גמ' ה"מ בעיגולא דנפיק מגו ריבועא נ"ב כזה א: שם רבועא דנפיק מגו עיגולא נ"ב כזה ב: תוס' בד"ה כמה מרובע כו' והלא כשתחלק טבלא של ג' על ג' נ"ב כזה ג: באד"ד כשתבא לחלק' לרלועה של אמה על אמה כו' נ"ב פי' א"כ טבלא של ג' על ג' כשאתה מחלקה לרלועות יהיו ט' אמות ואע"פ שכולן חוט של י"ב מקיפו וכן מכל עגולה ד' על ד' כו' וק"ל: באד"ד נוכל להוכיח בענין זה שתעשה נקודה כו' נ"ב כזה א: באד"ד ונמלא כל חוט הולך ומאריך כו' נ"ב כזה ב: באד"ד ואם באת לחזור לחלק אותה נ"ב כזה ג: באד"ד ועתה תלטרף אלו שתי הרלועות כזה ד: בד"ה כל אמתא בריבוע כו' שאם תעשה ריבוע של עשר על עשר ותחלק אותו שתי וערב כו' נ"ב כזה ה: ע"ב תוס' בד"ה ריבועא דנפיק מגו עיגולא כו' מה ענין זה אלל זה כו' נ"ב פי' דענין עיגולא דנפיק מגו ריבועא כו' איירי מכל הריבוע וריבוע דנפיק מגו עיגולא כו' איירי ממה שנשאר ודו"ק: באד"ד שאם תעשה ריבוע של י' על י' ותחלקנו כו' נ"ב כזה ו: באד"ד דהיינו ריבוע של חילון כו' נ"ב פי' של כל הריבוע: באד"ד שנתמעט העיגול

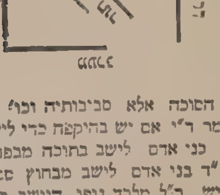

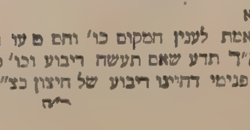
מהר"ם

וה"ה לחציצות בשרו דתלי בהקפדה: באד"ד בסופו וי"ל דאיצטריך לבית הסתרים וכו' פי' דאתי' בבית הסתרים שייכא חציצות דאע"ג דביאת מים לא בעינן בבית הסתרים מ"מ ראוי לביאת מים בעינן ע"ש בפ"ק דקדושין: ד"ה ור"ש סבר יש אם למקרא וכו' עד ובפ' לולב הגזול וכו' ודרשי' בגמ' לולב אחד מדכתיב כפת חסר ו' וכו' ויש לתקשות הא על כל פנים היכי דמכחשי סבר ר"ע דיש אם למקרא ודרשינן המקרא ולא המסורת וא"כ גבי לולב אחד למה ס"ל לר"ע דדרשינן המסורת אבל מצאתי בתוס' פ' כל שעה דף ל"ו ד"ה עוני קרינן וז"ל והא דלגבי לולב כ"ע מודו דכפת כתיב ולא אמרינן כפות קרינן ויצטרך שני לולבים ליטול אור"י משום דהתם סמכינן אקרא פרי עץ הדר דלא משמע אלא חד לכך מודו התם כ"ע דדרשינן מסורת ע"ש: באד"ד ועוד אשכחן ר"ע דסבר יש אם למקרא וכו' פי' היכי דמכחשי כדלעיל: ד"ה בדורשין תחלות וכו' עד ואפ"ת דל חד לגופייהו וכו' ועוד קשה וכו' עד ואי משופם לא הוי ידעינן מומחה כצ"ל:

דף ז ע"א רש"י ד"ה ויעמידנו כנגד ראש תור ראש שורה במקצוע צפונית מערבית באלכסון וכו' עד ומחזי כארבע מחיצות כו'. מתוך משמעות לשון רש"י שכתב ומחזי כד' מחיצות וגם מתוך לשון התוס' שכתבו אע"ג דאביוצא בזה אמר פ"ק אתי אוירא דהאי גיסא וכו' נ"ל לצייר הצורה באופן זה א ור"ל אם השתים מזרחית ודרומית אזי יעמיד אותו הטפח במקצוע צפונית מערבית ויהיה קצת נוטה לצד צפון וקצת נוטה לצד מערב ומחזי כאילו היה לו ג"כ דפנות לצפון ולמערב והיינו ד' מחיצות ואם השתים צפונית ומערבית כזה ב אזי יעמיד הטפח במקצוע מזרחית דרומית (כזה) וק"ל ובספר הח"ש ראיתי שצייר בענין אחר אבל לא יתיישב לפי ציורו לא פרש"י שכתב ומחזי כד' מחיצות ולא לשון התוס' שהקשו דלא אמרי' הכא אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה ע"ש ודו"ק:

דף ח ע"א בגמ' ור"י מקום גברי לא קא חשיב ופרש"י בתוך הסוכה אלא סביבותיה וכו' עד והוצא לך אמה מזה ואמה מזה לכל צד ר"ל הא דקאמר ר"י אם יש בהיקפה כדי לישב כ"ד בני אדם כשרה אין פי' שיהא הסוכה כ"כ גדולה שיוכלו כ"ד בני אדם לישב בתוכה מבפנים אלא ר"ל פי' שיהא מקום היקף ושטח הסוכה כ"כ גדול שיוכלו כ"ד בני אדם לישב מבחוץ סביב לאותו היקף ונמצא שאותו היקף מבפנים כשתמדוד אותו מפני האיש ר"ל מלבד גופו היושב בצד דרום עד פני האיש היושב בצד צפון שכנגדו אינו אלא ו"א שמתחלה כשחשבת עם הגופים היה הרוחב ח"א ועתה כשתחשוב ותמדוד לבד הגופים אין כאן כ"א ו' אמות כי כל גוף נברא אמה בעוביה כמו ברחבו וברחבו ג"כ באמה יתיב וא"כ חסר מן המדה אמה מגוף האיש היושב בדרום ואמה מגוף האיש היושב כנגדו בצפון ולא תמדוד כי אם השטח שביניהם מזה לזה: בתוס' ד"ה כמה מרובע וכו' עד דאפו טבלא עגולה של ד' על ד"א וכו' ר"ל דאפו טבלא עגולה של ד' על ד' שחוט של י"ב מקיפה לפי חשבון דכל שיש בהיקפו י"ב יש בו רוחב ד' וטבלא של ג' על ג' מרובעים ג"כ חוט של י"ב מקיפה וכו' בשביל שחוט המקיפין מדתו. שוה נאמר ג"כ שהטבלא עגולה של ד' על ד' לא תחזיק יותר מהטבלא המרובע שהיא ג' על ג': באד"ד ואח"כ תחתוך החוטין מן הנקודה וכו' כזה א ואח"כ שיחתכם יתפשטו כל החוטין ימין ושמאל כזה החוט הארוך הוא החוט העליון והב' הקצר קצת ממנו הוא השני: ד"ה כל אמתא בריבוע וכו' עד שאם תעשה רבוע י' על י' וכו' כזה ב: ע"ב ד"ה רבועא דנפיק מגו עגולא פלגא וכו' עד ודבר תימה הוא זה מה ענין זה אצל זה ר"ל דעיגולא מגו רבועא הוי פירושו דהעיגול מתמעט רבע מכל הריבוע וריבוע דנפיק מגו עיגולא פלגא הוי פירושו דמתמעט פלגא ממה שנשאר: באד"ד והוא אמת לענין המקום כו' וחם פ"ו בזה שהיו סבורים דחוט המקיף ומקום המחזיק חדא מלתא הוא: באד"ד תדע שאם תעשה ריבוע וכו' כזה (הציור בח"ש אות ו') א"כ העיגול יתר על הריבוע הפנימי חציו של פנימי דהיינו ריבוע של חיצון כצ"ל:

לעיל בד"ה כל אמתא ברבוע כו' אלא דהכא לא נחתי אלא לאשמועי דרבוע דנפיק מגו עגולא דהיינו פלגא של חיצון ולפי ליורס בעיגול לא הצטרך להעמיד רבוע פנימי לפי אלכסונים של רבועים דבכל גוונא שיעמוד בתוך העיגול ויגיעו ארבע זויותיו עד העיגול ה"ל רבוע פנימי ה' על ה' והו"ק: בד"ה ותהוי תלונה כו' והא דלא משני התם במלוה כו' פטורה לגמרי כו' עכ"ל אפירכא דשמעתין נמי דלא נשני פטורה במזוזה מדאורייתא ל"ל הכא דפטורה לגמרי משמע והתוס' כתבו כן אההיא דמנחות משום דעיקר קושייתם ליש דמחלקין בין בית לגינה לא יפול אלא אההיא דמנחות :

דף ט בד"ה מנין לעצי סוכה כו' ור"ת מפרש דעצים של כדי הכשר סוכה כו' עכ"ל הרא"ש כתב לפר"ת הני דאסירי עצי סוכה היינו דוקא הסכך אבל עצי הדפנות שרו ודלא כהרמב"ם כו' עכ"ל והתימה ממנו דבהדיא כתבו התוס' בפרק המביא לפר"ת דעצים כדי הכשר סוכה היינו ב' דפנות ושלישית טפח כו' והיינו כדברי הרמב"ם : בד"ה ההוא מבעי ליה למעוטי גזולה כו' ועוד דבפרק מרובה דריש רבא בהדיא דיאוש לא קני מדכתיב קרבנו ולא הגזול כו' עכ"ל דבריהם [א] תמוהים דמלתא דרבא ודאי איתו מוכרח דהא רבה פליג התם ואית ליה דיאוש קני ומוקי קרבנו ולא הגזול בגזל קרבנו דחבריה אבל ה"ל לאתויי מלתא דעולא גופיה דדריש בהדיא התם דיאוש לא קני דגזול דומיא דפסח וכ"ש בתוס' ר"פ לולב הגזול ועיין עוד שם: בפרש"י בד"ה ב"ש פוסלין כו' כיון דשואלין בהלכות החג קודם לחג ל' יום כו' עכ"ל בפרק קמא דפסחים יליף לה מקרא דשואלין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום ואפשר דילפינן הלכות חג מפסח בשום דרשא ואינו דומה דב"ה הכא לית להו הא דשואלין דבהא לא פליגי אב"ש ומכאן תשובה לב"י בא"ח ריש הלכות פסח שהבין הא דשואלין ל' יום קודם היינו דוקא בפסח ולא בחג : ע"ב תוס' בד"ה הא קא מצטרף כו' וכה"ג הוי מצי לאשכוחי שתיהן פסולות כו' אלא דמשכח לה שפיר כו' עכ"ל הא ודאי אם נפרש דמצטרף סכך פסול אפילו בתחתונה ללתה מרובה טפי מצינן לאשכוחי שתיהן פסולות אפילו בתחתונה ללתה מרובה אלא דבעי לומר אף לפי שיטתם לפי גירסא זו ה"מ לאשכוחי שתיהן פסולות בכה"ג ולאפוקי לגירסת ר"ת דאפילו בכה"ג לא מצינן לאשכוחי שתיהן פסולות : בא"ד ור"ת מפרש כו' סבר כמאן דליתיה כו' ועוד דמהאי טעמא הנ"ל שתיהן כשירות איצטריך ליה כו' עכ"ל לפי לשון רש"י דסבר כמאן דליתיה כו' לכאורה אין זה דומה דבחמתו מרובה סבר כמאן דליתיה דלאו סכך הוא אבל בההיא דשתיהן כשירות דעליונה ללתה מרובה וסכך מקרי אמאי לא הפסל למעלה מכ' גם התחתונה ועוד דע"כ הוא צריך להווא סככה דלמעלה מכ' כיון דהתחתונה חמתה מרובה וסכך דידה כמאן דליתיה ומהיכא תיתי לן למגזר בדקיימו תרווייהו בתוך כ' משום הך דקיימא עליונה למעלה מכ' דאטו נפסול כל סוכה אפילו בתוך כ' מהאי טעמא הדמא יכשר נמי למעלה מכ' ונראה לפרש דבריהם לפי שיטתם דלעיל דההיא דהתחתונה כשרה ועליונה פסולה מיירי באין התחתונה ללתה מרובה אלא בצירוף סכך עליונה וא"כ ע"כ לית לן לפרושי הך גזירה כפרש"י דמדחזי לעליון דחמתה מרובה סבר כמאן דליתיה דמי דהא ע"כ צריך להווא סככה כיון דהתחתונה נמי ללתה איתו מרובה אלא בצירוף סכך עליונה אלא דע"כ אית לן לפרושי הך גזירה הכי דנגזור למפסל תחתונה באין ללתה מרובה אלא ע"י צירוף סכך עליונה משום דזמנין דקיימא עליונה למעלה מכ' ולא מסיק אדעתיה למיחש אתחתונה משום לירוף פסול עם כשר דיסבור כיון דמקלהן בתוך כ' ילטרף לו אף מה שלמעלה מכ' להכשירו וא"כ מהאי טעמא גבי שתיהן כשירות נמי איכא למימר הכי דאם נכשיר בדקיימו תרווייהו בתוך כ' גם התחתונה ע"י לירוף סכך העליונה זמנין דקיימא עליונה למעלה מעשרים ולא מסיק אדעתיה למיחש אתחתונה משום לירוף פסול עם כשר דיסבור כיון דמקלהו תוך כ' ילטרף לו אף למעלה מכ' והדברים ברורים למבין : בא"ד וגרים ר"ת תחתונה כו' מ"ד לילטרף סכך פסול כו' קמ"ל דכה"ג לא חשיב סכך פסול כו' עכ"ל ומשמע ליה אפילו באין לל התחתונה מרובה אלא מחמת הפסול דאי דבלאו סכך הפסול ללתה מרובה א"כ מאי למימרא וכמ"ש התוס' לעיל אמתני' דהכא וק"ל: בד"ה בסכה והפילו למ"ד יש אם למקרא מודה כו' עכ"ל מה שיש לדקדק אדבריהם עיין לעיל: בפרש"י בד"ה מאי למימרא למה כו' ש"מ מהכא כו' ואומר רבי דזהו השיעור כשהקנים ואויר שביניהן בשוה כדאמרינן כוזא מלעיל כו' עכ"ל מהאי טעמא דכוזא מלעיל כו' אדרבה פסלינן סוכה דשוה סככה ואוירה מלמעלה לפ"ה בפרק הישן והיינו משום כיון דסככה ואוירה שוה מלמעלה הרי לפניו למטה אוירה נראה יותר אבל סכך פסול וסכך כשר שלא נראה לפניו למטה איזה מהם יותר אדרבה אית לן למימר בסכך פסול שסיכך בתחלה לא סיכך אלא המועט שהרי אוירה נראה יותר למטה וא"כ כי סיכך בתר הכי בסכך כשר כל אותו האויר שהיה נראה למטה סיכך והרי סכך הרוב והיינו מתני' דמקרה סוכתו בשפודין כו' דמכשרינן בשיש ריוח כמותן לפ"ה לקמן דלא מוקמינן ליה במעדיף אלא לרב הונא בריה דרב יהושע אבל לרב פפא ניחא בלאו הכי ומיהו מלתא דרב פפא גופה דמכשיר בפרוץ כעומד קשה לפ"ה לקמן בפ' הישן כמ"ש התוס' שם וע"ש ברא"ש שכתב יישוב לזה ודברי מהרש"ל בזה אינם מובנים ואין להאריך ושוב בא לידי פרש"י ישן כתוב על קלף וראיתי שכל זה מן וש"מ מהכא כו' עד כל לשון חבטה שבתלמוד כו' איתו מפרש"י אלא שהוא גליון וק"ל :

דף י בד"ה וקיימא עליונה בתוך כ' לגגה של תחתונה כו' עכ"ל לאו דוקא נקט הכי דבדקיימא נמי עליונה בתוך כ' לארץ נמי הוי דינא הכי כפרש"י לעיל אלא לרבותא נקט הכי דאפילו בכה"ג העליונה כשרה וק"ל : תוס' בד"ה פירס עליה סדין כו' אבל אם יש ללתה מרובה מחמתה כשרה ואין הסדין פוסלתה והיינו כמו שפרש"י לעיל כו' עכ"ל נראה מדבריהם דאף בשלל הפסול נמי מרובה מחמתה דומיא דסדין כשרה כיון דלל הכשר נמי מרובה מחמתה והיינו טעמא כדפי' לעיל דכי שקלת ליה לפסול אכתי ללתה מרובה אבל לפ"ז קשה מאי קא קשיא להו לעיל מהא דקפרכינן הא קא מלטרף סכך פסול כו' והא דלא משני כגון דבלאו פסול ללתה מרובה כו' עכ"ל הא ליכא לאוקמי הכי דא"כ אף בלל האילן נמי מרובה הכשר כמו בסדין דהכא יש לחלק דלעיל באילן דקדם לסכך כשר כיון דקדם האילן שהוא סכך הפסול וללו מרובה לא מהני בתר הכי לל סוכה אף בשללתה נמי מרובה אבל הכא דקדמה סוכה לסדין כיון דסככה כהלכתה שללתה מרובה שוב אין נפסלת ע"י סדין וכן חילק הר"ן לפר"ת בענין זה פ"ש : אהובי אחי בדבריך עיינתי והנה תלית דבריך באילן שתחתיו סוכה שבאו לפוסלה מבסוכת תשבו תיפוק ליה משום פסול מחובר ובזה ראית לדחות פריב"א ואם כדבריך הוא למה לא הביאו התוס' זאת הראיה לדבריהם דכשהסוכה ללתה מרובה מחמתה לא הפסול משום לירוף סכך פסול דאל"כ ל"ל בשמעתין טעמא דבסוכת תשבו בסוכה שתחת האילן עד שהולרטו להביא ראיה מההיא דהמקרה סוכתו בשפודין כו' ומההיא דר"פ בשולין יורדין לתוך כ' כו' אבל כיון דמתני' מיירי באילן שללתו מרובה דומיא דבית ואימועיט נמי מבסוכת תשבו נקטו ליה הכי בהך ברייתא אגב סוכה שתחת סוכה מתניין ומיהו אית בהו נמי פסול אחר והשתא אין כאן מקום לדחות פריב"א אמנם במה שבאת לחלק לשיטת התוס' דהיכא שהסדין בתוך י' לשואל דליכא כאן אלא פסול סדין כשלל הכשר מרובה לא יפסל אף כשהלל הפסול גם הוא מרובה משא"כ באילן דמשום פסול בסוכת תשבו נגעו בה למעלה מי' וכיון שלל האילן מרובה אף בשלל הסוכה גם כן מרובה פסולה אמת הן הן הדברים ראוים הן ליכתב לפי הדין אבל אינן עולין יפה לפי הסוגיא לחלק בזה ולתרץ קושייתי דאכתי איכא למימר דאטו הא דהעושה סוכתו תחת האילן ובית דוקא בלמעלה מי' איירי לשואל דהא סתמא קתני פסולי דאילן ובית והני אמוראי לא פליגי אלא כמה יהא בין סוכה לסוכה ולא קאמרינן נמי וכמה יהא בין אילן ובית לסוכה משום דבהני בכל גוונא קתני פסולי דידהו דבפחות מי' נמי פסול באילן משום מחובר וכן בבית בלאו פסול [סוכה תחת סוכה] וא"כ הדרא קושייתי לדוכתיה דלא ה"מ לשנויי לעיל דמיירי בללתה מרובה דא"כ אף כשלל האילן מרובה נמי תכשר היכא דאין האילן למעלה מי' כמו בסדין דהכא אבל סברא זו שכתבתי להרץ קושייתי וכמ"ש הר"ן היא מפורשת ממשמעות המשנה דהעושה סוכתו תחת האילן משמע שהאילן קדם ופירס עליה סדין משמע שהסוכה קדמה ואין זה (אסור) [חסר] מדבריהם ולא כתבו כמו שפירשתי לעיל אלא בהא דאין מלטרף סכך פסול בשהכשר ללתה מרובה ומיהו אינן דומין לגמרי דלעיל אין מלטרף אלא כשאין לל הפסול מרובה כיון שהפסול קדם אבל הכא אף בשהלל הפסול מרובה אין מלטרף כיון שהכשר קדם ואל יקשה לך לפי סברתי ג"כ הרי כתב הטור דל"ש אם האילן קדם או הסכך קדם וכמ"ש גם הר"ן בשמו התוס' הזיל בכל האי ענינא לדעת ר"ת בשמעתין ועיין בב"י סימן תרכ"ט שכתב ויש לתמוה על רבינו שפסק כפר"ת דהא דפסלינן פרס עליה סדין כו' ובסי' תרכ"ו כתב ל"ש אם האילן קדם כו' עכ"ל דברים אלו מסכימים ממש לדברי אבל לדבריך אין כאן מקום תמיה ולא ה"ל להשמיט א' מהפוסקים מלהזכיר לפלוגי בסוכה שתחת אילן ובית דיש חילוק בין אם האילן למעלה מי' או לא וז"ל הטור ואם האילן ללהו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין אף אם הסוכה ללתה מרובה עכ"ל הרי לך שלא חילק ובכל ענין פסול וק"ל: ע"ב בד"ה עד כו' והיכא דמקלע שבת במולאי יו"ט של חג נוהגין כו' עכ"ל ר"ל לפי שיטתם דלית לן למימר מגו דאתקלאי מחמת יום שעבר לית לן למיסר נמי הכא דאי איתרמי ליה סעודתא בין השמשות כו' לא שייך הכא ועיין בתוס' פרק המביא וק"ל : גמ' הנ"מ מדקתני סיפא הא למה זה דומה לעומד בבית כו' ובית ודאי אע"פ שאינו גבוה י' כיון דקביע כו' ומיהו שפיר קאמר הנ"מ כיון דקאמר הא למה זה דומה כו' לבית סתם קמדמי ליה שהוא גבוה י' דלכמה מילי לא חשיב בית אלא בגבוה י' אבל להך מלתא דהכא ודאי בבית אע"פ שאינו גבוה י' דלאו בבית תליא מלתא דהכא אלא בהאלא וכיון דקביע אהלא הוא דלא גרע מקינופת ודו"ק :

דף יא תוס' בד"ה אי קביעי להוי כו' מ"מ לא חשיב גג כיון דאין גבוהין י' ובשניהם אית ביה חדא לריעותא כו' עכ"ל אין דבריהם מובנים במה שאמרו ובשניהם אית ביה חדא לריעותא דאדרבה מהאי טעמא לית לן למפסל נקליטין באינן גבוהין י' דהא אית ביה תרתי [לטיבותא] ועוד כילה מאן דכר שמיה וראיתי בגמרא מאבא מורי ז"ל שהגיה בכאן להקדים המאוחר ולאחר המוקדם ונקליטין במקום כילה וכל"ל אי קביעי להוי כקינופת אע"פ שזו יש לה גג וזו אין לה גג ובשניהן אית ביה חדא לריעותא דנקליטין אין לה גג וגבוה י' ובקינופת יש לה גג ואינה גבוה י' מ"מ לא חשיב גג כיון דאין גבוהים י' עכ"ל ובזה יבואו דבריהם על נכון בלי גמגום וק"ל : ע"ב בד"ה דשלפינהו שלופי ק"ק דהא מפרש טעמא כו' וי"ל אסמכתא כו' עכ"ל קלת נראה דלא הוי גרסי בגמרא דשלפינהו שלופי דלא מינכרא עשייה דידהו דהשתא ודאי שפיר קאמר טעמא משום תעשה כו' וק"ל :

קרני ראם [א] נ"ב נראה שהתוס' כאן ל"ס לטו לחלק בין היכא שקדש סקנין אלא ס"ל מדמשמע מקרבנו ולא הגזול מטעם דיאוש לא קני ש"מ דמה"ב מדרבנן ודייקא מרבה ומרבה ג"כ וכ"מ סוף דבריהם ואע"ג דהא עליו הקדש מחמת שינוי השם עי"ש ואין כאן תמהון :

מהר"ם

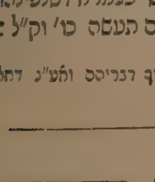
דף ט ע"א בתוס' ד"ה ואם עשאה לשם חג וכו' עד ואפי' לא נפקא מינה אלא לב"ש וכו' אלא היכא דפליגי וכו' ולא נ"מ מידי בפלוגתא אליבא דב"ה משמע דהכא נפקא מינה ג"כ אליבא דב"ה ובריש דבריהם אמרו ואפי' לא נ"מ אלא לב"ש וכו' ונראה דבריהם כסותרים אלא שר"ל דבהאי שעשאה לשם חג לא נפקא בדין זה אלא לב"ש אבל מ"מ יש נפקותא בזה שמפרש סברת ב"ש דמינה שמעינן סברת ב"ה דמכלל דבית הלל אפי' לא עשאה לשם חג מכשרי : ד"ה מנין לעצי סוכה וכו' עד ואפ"ה משמע התם בסוף שמעתין דלא אסירי אלא מטעם מוקצה וכו' התוס' דהכא ס"ל דמדנקיט לישנא דמוקצה עצי סוכה דקאמר אתקצאי לז' ס"ל לגמ' דלא אסירי אלא מטעם מוקצה ועיין בתוס' פ"ב דשבת דף כ"ב דלא מפרשי שם הכי במסקנא : בא"ד והא דפריך בביצה ומי מהני בה תנאה כו' ומייתי האי דרשא דהכא דחג לה' ומה פריך הא אמרי' דאינו אסור מדאורייתא אלא בשעודה קיימת ושם איירי כשנפלה היינו משום דכיון דאסירא מדאורייתא בעודה קיימת אפי' כשנפלה אסורה מטעם מוקצה ומטעם מוקצה פריך המקשה שתהא אסורה אפי' כשנפלה ולא יהא מועיל בה תנאי והיינו דקאמרי בתר הכי ואע"ג דמעיקרא ידע הש"ס ר"ל דהמקשה לעיל נופיה לא פריך שלא יועיל ביה תנאי כשנפלה אלא מטעם מוקצה וא"כ ל"ק מידי מנוי סוכה כו' : בא"ד ור"ת פי' דעצים של כדי הכשר וכו' עיין בפ' במה מדליקין דף כ"ב ושם תמצא מבואר סברת המקשן והתרצן לפי שיטת ר"ת :

דף י ע"א בתוס' ד"ה אמר רב הונא מפח וכו' הכא לא שייך ר"ל דהא דאמרי' לקמן חבוט רמי היינו דוקא בקנה עולה וקנה יורד אבל בסכך שלם לא שייך לומר חבוט רמי וק"ל :

ע"ב ד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון וכו' עד דאפי' רב אסי דאסר ביצה וכו' כוונתם להכריח דלא אמרי' מינו דאיתקצאי מחמת יום שעבר וליכא למ"ד כלל דלימא הכי דא"כ למ"ד דס"ל דאמרי' מינו דאיתקצאי מחמת יום שעבר א"כ למה ליה לדחוקי לרב אסי ולומר דאוסר הביצה מטעם דמספקא ליה אם קדושה אחת הן או לא נימא דאסורה מטעם מיגו דאיתקצאי לבין השמשות מחמת שמא עדיין יום שעבר הוא איתקצאי לכולי יומא דשני אלא ודאי ליכא למ"ד דאמרי' מינו מחמת יום שעבר ומאן דאסר אתרוג בשמיני היינו טעמא משום דגזר אטו סוכה : בא"ד ומיהו אין ראיה מרב אסי וכו' ר"ל משום דרב אסי פליג התם על המ"ד דאסר אתרוג בשמיני ולא ס"ל דאסור מטעם מינו דאיתקצאי ולכך דחיק נמי בביצה ואמר דהביצה אסורה בשני מטעם דמספקא ליה אי קדושה אחת הן או לאו אבל אותו מ"ד דס"ל לאסור אתרוג אף בשמיני לעולם אימא לך דמטעם מינו דאיתקצאי אסר ליה וס"ל דאמרי' מינו מחמת יום שעבר :

דף יא ע"א בתוס' ד"ה אי קביעי להוי כקינופות וכו' דברי התוס' בדבור זה הן מגומגמים ומורה ליישבן כפשוטן וראיתי מי שהגיה בלשון זה אע"פ שזה יש לה גג וזה אין לה גג ובשניהם אית ביה חדא לריעותא דהנקליטין אין לה גג וגבוהה עשרה ובקינופות יש לה גג ואין גבוה עשרה מ"מ לא חשיב גג כיון דאין גבוהים עשרה ולגירסא זו מיושב קצת דהא דקאמרי דבשניהם אית ביה חדא לריעותא הכל לשון קושיית התוס' הוא דמקשי מה פריך המקשה אי קביעי להוי כקינופות הא ודאי כקינופות דבכל חדא אית ביה חדא לריעותא וכו' ומ"מ לא חשיב גג וכו' תירוצא דתוס' היא אבל

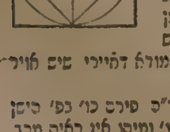
חכמת שלמה

ריבוע של ריבוע החיצון וריבוע פנימי נתמעט מריבוע החיצון פלגא וריביע ופלגא קיימי אריבוע חיצון כנ"ל ושם ליור זה שניה* : בא"ד ובחיצון לא משכחת אלא מ"ש כו' כנ"ל וכ"ב פי' בחיצון כולו :

דף ט ע"א רש"י בד"ה אלמא ל"ג כו' נ"פ פי' אלמא טוויה לשמה כו' ודו"ק : ע"ב רש"י בד"ה מאי למימרא כו' כוזא מלעיל ואיסתרא מלרע נ"ב פירוש דאיסתרא הוא סלע וגדול מזוזא כך פירש לש"י ובתוס' פירשו להפך לקמן בדף כ"ב . (עיין במהרש"א) : תוס' בד"ה הא קא מלטרף כו' מכשרינן לקמן בשיש ריוח ביניהן כו' נ"ב מתני' סיא לקמן ואינו קשה לפירוש רש"י כי לקמן משני תלמודא דאיירי שיש אויר יותר מסכך פסול ע"ש :

דף י ע"א רש"י ד"ה וקיימא עליונה כו' דעליונה פסולה כו' הד"א : תוס' בד"ה פירס כו' בפ' הישן ברבי יוחנן בר אילעאי כו' כנ"ל: ע"ב תוס' בד"ה עד מו לאי יו"ט כו' ומיהו אין ראיה מרב אסי כו' נ"ב נ"ל דעיקר דיוקא מרב אסי דכל אידך ראיות נוכל לומר אמת דלא ס"ל דאמרינן מיגו כה"ג אבל לעולם מאן דאוסר אתרוג בשמיני אית ליה מיגו כפ"ה אבל מאחר דדחק התלמוד לפי' ר"א דמספקא ליה בדין אם קדושה אחת או לא אמאי לא משני דאית ליה מיגו כהאי מאן דאמר אלא ש"מ דליכא מאן דאמר בעולם דלית ליה מיגו ודו"ק: בד"ה וכלכד כו' שרי אפילו ביש לה גג כו' נכתב בלידו פירוש ואינו גבוה עשרה :

דף יא ע"א רש"י בד"ה הטיל לשני קרנות כו' וכפף הראשין עד שהגיעו זה לזה נ"ב כזה* : ע"ב רש"י בד"ה ואי בעית אימא כו' דכ"ע ילפי לולב כו' כנ"ל :

בד"ה והכא במילף טלב מסוכה קמיפלגי והא דאפלגו בעבר וליקטן כו' עכ"ל למאי דסברו מעיקרא דפליגי אי אמרינן דלקיטתן זו היא עשייתן נמי ל"ל כן אלא דסמכו דבריהם אמסקנא דפליגי בע"א ודו"ק: בד"ה מקיש סוכה לחגיגה הכא מייתי קרא דחג הסוכות תעשה לך ולעיל דאמרינן עלי סוכה כו' עכ"ל אע"ג דמקרא דחג הסוכות תעשה לך נמי דרשינן מיניה לעיל לב"ש דבעינן סוכה לשם חג ולב"ה לעושין סוכה בחה"מ מ"מ היקשא דמה חגיגה כו' לא דרשינן לעיל מהאי קרא וק"ל:

דף יב בפרש"י בד"ה אמר לך רבי יוחנן כו' וגבי חוטט בגדים כו' אבל נענע כשר דהא אסיק כו' עכ"ל הוכרח לפרש לדברי המתרץ דנענע כשר בחוטט בגדים ולא ניחא ליה לפרש דסברת המקשן קיימא דאית ביה נמי גזירת אוצר אלא דר"י מפרש לה משום תעשה ולא מן העשוי דלישנא דאינה סוכה משמע דאורייתא כדמסיק דא"כ אכתי תקשי להנא דמתני' אמאי לא קתני בהדיא דחוטט בגדים נמי משום גזירת אוצר כדקתני בהך דהכא מיהו בהך דהכא לא תקשי ליה אמאי לא קתני בה נמי משום תעשה ולא מן העשוי כדקתני בהך דחוטט בגדים דאיכא למימר דלרבותא נקט בהך דהכא דאית ביה נמי משום גזירת אוצר משא"כ בהך דחוטט בגדים דלית בה אלא משום תעשה ולא מן העשוי ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה באגילי פשתן כו' לכן נראה דאגילי פשתן ודאי לאו טווי הוא כו' וה"ה כשאין טווי מדרבנן כדקאמר רשב"א חוץ מפשתן כו' עכ"ל יש לדקדק כיון דהוה ניחא ליה לפירוש הערוך דאגילי טווי הוא דרשב"א נמי מלי איירי בטווי כמו שפי' ר"ת א"כ אף לפי דרכס דאגילי דהכא באינו טווי כמו שהוכיחו מתוך שמעתין מ"מ אגילי דר' יהודה ע"כ כפי' הערוך בטווי אמאי לא נימא דרשב"א בטווי קמיירי וי"ל כיון דאסכחן הכא באגילי דאינו טווי דאין מסככין בו מדרבנן לשיטתם ניחא להו לפרש חוץ מפשתן דקאמר רשב"א כמשמעו אפילו אינו טווי אין מסככין בו מדרבנן וק"ל: בא"ד והא דלא קאמר רשב"א וסומכוס ור"מ כו' עכ"ל ולפר"ת ניחא דרשב"א בטווי קמיירי ואמרו ד"א לגבי סיכוך הוא ור"מ לא איירי כלל בסיכוך אלא בטומאת נגעים ולאו הא בהא תליא והא דקאמר כי האי תנא ואייתי מדר"א מטומאת נגעים קאמר דקאמר סומכוס מפני שמטמא בנגעים וק"ל: בא"ד דליכא למימר דחוץ מפשתן דקאמר רשב"א בבגד פשתן כו' דבההוא נמי ה"ק כל היוצא כו' חוץ מן היוצא מן הפשתן עכ"ל ר"ל דהשתא מלת פשתן כמשמעו נמי לגבי שלש על שלש והיוצא מן הפשתן היינו בגד ול"ע דא"כ לגבי סיכוך נימא נמי הכי כל היוצא מן הפשתן דהיינו בגד וכרבנן וי"ל דמ"מ מדלא קאמר בהדיא חוץ מבגד פשתן או היוצא מן הפשתן משמע דבפשתן גופיה נמי איירי ולא ביוצא ממנו ולגבי סיכוך וכה"ג כתבו התוס' אמלתא אחריתא בפ' ב"מ בד"ה רשב"א ותנא דבי כו' ע"ש:

דף יג בד"ה משום דשכיחן באגמא כו' מ"מ מודה ליה לרבא כו' מכשירין עיזי דבאלא כו' עכ"ל דאוקימתא דאביי לא הוזכרה שם אע"ג דאוקימתא דרבא נמי לא הוזכרה שם אית לן למימר טפי דאביי מודה התם לרבא ולא דרבא מודה לאביי התם דכיון דאיכא למימר שנשתנה שמן קודם מ"ת לא ה"ל לאביי לאשמועי מלמימר התם דלא נשתנה שמייהו כדקאמר הכא ובפ' א"ט אבל דרבא ודאי נמי שייכא התם וק"ל: בד"ה וגרדומיו בכל שהוא כו' א"כ משום אזוב דמלורע איצטריך עכ"ל דהמשנה איירי שנויה אלא לגבי אזוב דפרה ולא ניחא להו דמשום אזוב דפסח מצרים איצטריך דלא שייך למימר גרדומי אזוב כשרין אפסח מצרים דמאי דהוה הוה וק"ל: ע"ב בד"ה ירקות שאמרו כו' כדאמרינן פ' לא יחפור כו' או שעלו מאליהן בחלון ממעטין עכ"ל ודוקא לגבי מיעוט חלון קאמרינן התם דעלו מאליהן שהוא מחובר ממעט דלגבי אהל למעלה בארובה אין חולץ המחובר מפני שהרוח מנשבו כך תירצו שם בשם ר"ת ומיהו לענין תלוש שפיר מייתו הכא מהתם מדממעט בחלון חולץ ה"ה נמי באהל דבתלוש ליכא לפלוגי בין מיעוט חלון בין חלילת אהל וק"ל: בד"ה אם פסולת מרובה כו' כדמוכח בתר הכי דפריך אי הכי מ"ע דרבנן דמה שמניחין ע"ג כו' עכ"ל ואפילו למאי דמסיק שבסכן דהוי שינוי מעשה דהיינו בידות אבל בראשי השיבולין לא נעשה בהן שינוי ממש ואע"ג דהך פירכא אי הכי מ"ע דרבנן נמי אידות קאי מ"מ מייתינן שפיר ראיה מיניה דהנחה ע"ג סוכה לא מקרי שינוי מעשה וק"ל:

דף יד ע"ב גמרא ל"א בשלמא לשמואל כו' אלא לרב בשלמא לר"מ כו' אלא לר"י כו' לכאורה נראה לפרש דלשמואל ניחא ליה לר' יהודה לאשמועינן דאין מצטרפין אפילו ביש בהן ארבעה לד"א מן הצד אבל הוא דתוך דכיון דאסור לסכך בהן כל הסוכה ה"ל כסכך פסול ואמאי אין מצטרפין לד"א כמו פחות מד' לר"מ דמצטרפין משום דאין ראוי לסכך בהן כולה דבהא ודאי לא פליגי ואינו דומה לפלוגי לר"י בין סכך פסול משום גזירת תקרה ובין שאר סכך פסול כדמוכח לקמן דאין לחלק בזה וע"כ נראה לפ' דלשמואל ניחא משום דאיכא למימר דנקט ר"י אין מצטרפין בשאין בהן ד' משום הודאתו לר"מ ביש בהן ד' דמצטרפין דאסור לסכך בהן כולה וניחא לדרכנו דנקט מאי מצטרפין לר"י במקום אין מצטרפין דקאר"י וק"ל: תוס' בד"ה מצטרפין לד"א ולר"י אין מצטרפין דאפי' מכוסה כולה בהן כשרה עכ"ל הא ודאי דלמאי דקאמר לשמואל ניחא מצטרפין בד' נמי כן הוא דלר"י אין מצטרפין משום דמכוסה כולה כשרה אלא דכוונתם הכא לייסב ולומר דהאי לישנא קמא לא חש למפרך לרב אליבא דר"י מאי אין מצטרפין כדפרכינן ללישנא בתרא משום דר"י ה"כ קאמר [לר"מ] אין מצטרפין משום דאפילו מכוסה כולה בהן כשרה ודו"ק: בפרש"י בד"ה הפכן על לידיהן נסרים שיש בהן ד' כו' שהוא פחות מג' עכ"ל מהך ברייתא דמייתי סייעתא קתני נסר שהוא רחב ד' טפחים אע"פ שלא הכנים לתוכה אלא ג' טפחים ורש"י דקדק לפרש בפלוגתייהו בפחות מג' משום דלהוי מתוקמא פלוגתייהו ככ"ע כמ"ש התוס' ומש"ה נקט שיש בהן ד' משום דר"י ונקט על לידן פחות מג' משום דר"מ וברייתא דקתני בה שהוא רחב ארבע ועל לידן הוא שלש אליבא דר"י מתנייא ודו"ק: בד"ה ושאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושלחנו גרסי' ול"ג אלא עכ"ל וכל"ה בספרים מדויקים: גמ' הכ"ע דהנחה אפומא דמטללתא דעייל ג' [לגיו] ואפיק חד כו' ול"ל דמיירי בסוכה קטנה דאין שיעור ז' לסכך כשר לחוד דאי נשאר בכשר לגד דופן אמלעית שיעור סיכה ודאי דהסוכה כשרה וכן מלאתי בדברי בעל המאור אבל פרש"י מגומגם לפ"ז שפירש שאין שם דופן דלפקיה מיניה ע"י דופן עקומה דהא אין כאן דופן כו' עכ"ל דהא א"כ הוי שם דופן ונפקיה ע"י דופן עקומה הסוכה פסולה כיון דלא נשאר שם שיעור סוכה וק"ל:

ח"א דף יד ע"א למה נמשלה תפלתן של לדיקים כעתר כו' שנאמר ויעתר יצחק וגו' עיין פרק הבע"י:

דף טו שם א"ה אימא סיפא ר"מ אומר נוטל כו' אבל אי הוה קאמר ר' יהודה לב"ש מפקפק ונוטל הוי ניחא ליה סיפא רמ"א כו' דאליבא דב"ה פליג ר"מ אר"י דר"י קאמר לב"ה או מפקפק או נוטל ור"מ קאמר לב"ה דוקא נוטל אבל השתא דב"ש נמי נוטל דוקא קאמר א"ה אימא סיפא רמ"א כו' וק"ל: שם ולרב יהודה אמר רב דאמר סככה בחלין זכרים כו' הכי מפרש רב בהדיא מתני' דלעיל דפליגי בנסרים שיש בהן ד' משום גזירת תקרה וה"ה דה"מ למפרך הכא בפשיטות אלא דניחא ליה למפרך ממימרא דרב במלתא דדינא ועוד דהך מימרא מוקדמת וליכא למימר דאליבא דר"י קאמר הכי דאי הוה פליגי בהכי לא הוה איצטריך ליה לאשמועינן האי דינא דודאי ר"מ ור"י הלכה כר"י מסתמא וק"ל: תוס' בד"ה פרוץ כעומד כו' ואין לומר דשמעתין אפי' כמ"ד א"א וקרי פרוץ כעומד מחלה על מחלה כשדומה לנו שהם שוים כו' משום דשמא שייר רובא עכ"ל ולפום ריהטא טפי ה"ל לאקשויי בפשיטות מאן דשרי אמאי שרי ושמא שייר רובא דליכא למימר דנחתי הכא להך סברא שפי' לקמן דאיכא שני לדדים להיתר משום דאימר עומד מרובה ואת"ל שוין כו' דא"כ

חכמת שלמה

דף יב ע"א רש"י בד"ה ותבילי זרדין כו' שעושה זרדין כו'. נ"ב פי' אותם העשבים שאלמית נקראו זרדין: בד"ה אמר רב אבי מקשי אדר' יעקב. נ"ב לאו דוקא לר"י שאמר לעיל ולא ידענא אלא לר' יוחנן עלמו פריך וכלומר על דין ר"י שאמר ר' יעקב לעיל בשבילו דחדא מתני' משום גזירה וחדא משום לא תעשה ודו"ק: בד"ה והוטט בגדים כו' מניחן לשם סכך מדרבנן כו' כל"ל. וכן בדבור שאחר זה צ"ל לשם סכך: ע"ב גמ' אמר מר בנקיבות כו'. נמחק אמר מר: רש"י בד"ה סככה באגילי כו'. ופי' אגילי נמחק: תוס' בד"ה מ"ד כו' כדור ואימוס. נ"ב פי' דפוס למנעל והוא עשוי משל עור ומלאו למר לתוכו דומיא דכדור: בד"ה באגילי פשתן כו' ומייתי מתני' דנגעים כו'. נ"ב פי' דברי רבי מאיר דלעיל: בא"ד שתי וערב דקאמר ר' מאיר בנמר שניכר כו' כל"ל: בא"ד כמו ר"ש בן אלעזר קודם טוויה כו'. נ"ב פי' וא"כ נוכל לומר כמו שר"י סובר מדאורייתא עד שיתלבנו אפ"ה אוסר מדרבנן קודם ליבון א"כ ה"ס נוכל לומר לעולם מה שאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה מדרבנן קאמר ומדאורייתא עד שיתלבן וא"כ ממילא לא יהיה דבר אחד ר"ש בן אלעזר עם סומכוס ודו"ק: בא"ד מדרבנן באגילי פשתן ולעולם אוכן דר' יהודס נמי כדפי' בערוך וצ"ע ועי"ל כו' כל"ל: בא"ד דסומכוס סבר דסיככה כו' כל"ל: בא"ד חוץ מן היולא מן הפשתן. נ"ב פירוש ולעולם סתם לשון פשתן לא איירי בבגד כלל ודו"ק:

דף יג ע"א גמ' ולא אזוב כוחלי. נ"ב פי' הרמב"ם בסוף נגעים ירלה שהוא שם מקום או מדינה כמו אינך והערוך פי' שהוא אזוב שיש בו נגע כמו כחול: שם והאי דקרי להו מרריתא. נ"ב נ"ל דקאי אירב חסדא ודו"ק: רש"י בד"ה ומדר' יוסי כו' למנוה מכלל כו' סד"א: תוס' בד"ה משום דשכיחן כו' מכשירין עיזי דבאלא לגבי מזבח כל"ל. ונ"ב עיזי הלבנון לבנון מתרגמינן באלא רש"י: ע"ב רש"י בד"ה ופוסלין בסוכה כו' דאוכל דראוין לקבל טומאה הן כו' כל"ל: תוס' בד"ה ירקות שאמרו חכמים כו' שמנו חכמים כו'. נ"ב על כל המשנה כו': בא"ד כדאמרי' בפ' לא יחפור כו' כל"ל: בד"ה אם פסולה כו' דאמרי' בפ' העור והרוטב כו' וכן בפ' לא יחפור כו' דאמר רקיק אינו ממעט בחלון כל"ל. ונ"ב פי' חלת רקיק:

דף יד ע"א גמ' ור' יוסי מטמא נמחק. נ"ב בס"א אינו: רש"י בד"ה בעתר כו' עתר פורק"א כו'. נ"ב בלשון אשכנז גאפי"ל: בד"ה מחלוקת כו' מהן ר"מ כו' סד"א: ע"ב רש"י בד"ה ומודי נ"ל ומודה: ד"ה דאנחיה. נ"ל דאנחה:

דף טו ע"א גמ' בטלה בהכי ומר סבר בהכי לא בטלה נמחק וכל"ל מר סבר בטל תקרה לב"ש כשנוטל אחד מבינתים ולב"ה או מפקפק או נוטל אחת מבינתים ואמר ליה ר"מ בין לב"ש בין לב"ה אי נוטל א' מבינתים אין אי לא לא: רש"י בד"ה מעזיבה כו' ודומה לו במקרא בספר עזרא ויעזבו את ירושלים עד החומה מילאוס כו' כל"ל ונמחק בספר עזרא: בד"ה או נוטל כו' דבהכי סגי כו' כל"ל:

תוס'

מהר"ם

אבל האמת שגם לפי גירסא זו קשיא דלמה להו להתוס' למינקט הקושיא בלשון אריכות זה היה די למבין במה שאמרו אע"ג דזה יש לה גג וזה אין לה גג כמנהגם בכל המקומות לקצר בלשונם לכן נראה שכוונת התוס' כאן הוא בדרך תדע וק"ל:

דף יב ע"ב בתוס' ד"ה אין מסככין וכו' עד אבל מדרבנן לא וא"כ לפי זה צ"ל דגמ' ס"ל דלישנא דאין מסככין שייך במידי דרבנן ולישנא דאינה סוכה שייך בדאורייתא ולאו מלישנא דאין מסככין דמשמע לכתחלה דייק לה: בא"ד וא"ת וכו' וי"ל דשאני התם דליכא למטעי לפ"ז צ"ל דלישנא דאין מסככין שייך בדרבנן ובדאורייתא ולישנא דאינה סוכה לא שייך כ"א בדאורייתא ולכך הכא דאיכא למטעי אי הוי דאורייתא לא ה"ל למתני לישנא דאין מסככין והואיל ותנא כן ודאי איירי מדרבנן דהיינו משום גזירת אוצר אבל התם גבי דבר המקבל טומאה ליכא למיטעי ולכך לא דקדק ותנא לישנא דאין מסככים אע"ג דהוי מדאורייתא: בא"ד ומהא דקתני מתני' ואם היו מותרות כשרות לא מצי למידק מידי ר"ל דא"ת לידוק מהא דאם איתא דמתני' איירי באיסור דאורייתא כגון שהניחם לייבש א"כ הא דקתני סיפא וכולן שהתירן כשרים מהא לא מצי למידק מידי וכו': ד"ה באניצי פשתן וכו' עד וכי תימא באונץ לא פליגי. פי' והסיפא דקתני והאונץ של פשתן משיתלבנו ד"ה היא ולא פליגי כ"א בשתי וערב וכו' אכתי קשה מאחר דנראה וכו' כצ"ל: בא"ד כמאן כי האי תנא דתנן ומייתי מתני' דנגעים כו' פי' משמע דגמ' ס"ל דבין לר"מ ובין לר"י לא מטמא בנגעים כ"א טווי דוקא וא"כ ש"מ דאונץ של פשתן ר"ל פשתן טווי: בא"ד ומיהו בההיא שמעתתא גופיה פרש"י וכו' ור"ל דפליגי. פי' ומאי דאמר כמאן כי האי תנא לא מייתי ראיה כ"א מר' מאיר לחוד: בא"ד שמא שערה נאה דומה לאניצי פשתן ועוד תניא בסיפרי וכו' כצ"ל והיותר ראוי למחוק: בא"ד לכן נראה וכו' ר"ל דלעולם אונץ של פשתן דקתני התם גבי נגעים הוא מטווה של פשתן כמו שפי' הערוך אבל שאינו טווי אינו מטמא בנגעים אבל אניצי פשתן דהכא דשמעתין ודאי לאו טווי הוא. ואמרו דבר אחד דקאמר וכו' ר"ל דכיון דקאמר ר"ש בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד משמע דאיכא מאן דפליג משום דלר' יהודה וכו' ולכך קאמר ר"ש בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד לאפוקי ר"י דלא ס"ל כסומכוס ואפילו אם ת"ל דפסיל ר' יהודה מדרבנן וכו' וא"כ לא פליג ר"י אסומכוס דהא איהו נמי ס"ל דפסול מדרבנן מ"מ לא הוי דבר אחד עם סומכוס דסומכוס ע"כ ס"ל דפסול מדאוריי': בא"ד ואע"ג דהא בהא תליא וכו' עד א"כ יפסול לסכך מדרבנן באניצי פשתן ר"ל אעפ"כ כיון דר"מ לא איירי בסיכוך לא אמר ר"ש וסומכוס ור"מ אמרו דבר אחד וזה הוא סיומא דמלתא והא דכתב בתר הכי ולעולם אונץ דר' יהודה וכו' אלעיל ארישא דתירוצו: בא"ד ועוד י"ל דרבנן דפליגי עליה דסומכוס וכו' ר"ל ולכך אמר ר"ש וסומכוס אמרו דבר אחד לאפוקי רבנן דפליגי עליה: בא"ד דליכא למימר דחוץ מפשתן דקאמר ר"ש בגד פשתן קאמר וכו' ר"ל דהואיל דכל היוצא מן העץ דקאמר ברישא חוזר גם על פשתן דסיפא ובחד דיבורא קאמר להו לכך קאמר לאו מלתא היא דבההוא נמי ה"ק חוץ היוצא מן הפשתן והוי כאילו אמר גבי פשתן יוצא בפני עצמו ועוד יש לפרש כוונת התוס' דה"ק דליכא למימר דחוץ מן הפשתן דקאמר רשב"א ע"כ בבגד פשתן קאמר משום דהא קאי נמי אשלש על שלש ודין דשלש על שלש אינו כ"א בבגד וא"כ ע"כ ס"ל דהא חוץ מן הפשתן הוי פירושו בגד פשתן לאו מלתא היא וכו': בא"ד ה"ק כו' חוץ מן היוצא מן הפשתן וחוץ מן היוצא כולל בגד וכולל נ"כ פשתן ממש וגבי ג' על ג' ר"ל בגד של פשתן וגבי דין סיכוך ר"ל פשתן ממש דהיינו אניצים שאינו טווי וק"ל:

דף יג ע"א גמ' אמר אביי כל שנשתנה שמו וכו' בידוע שיש לו שם לווי וכו' הלשון אינו מדוקדק ור"ל כיון שנשתנה שמו קודם מתן תורה והתורה כתבה סתם אזוב ולא כתיב בשום מקום אותו אזוב שהיה לו שם לווי בידוע שהקפידה התורה למעט אותו אזוב שיש לו שם לווי אבל מרור היו קורים אותו קודם מ"ת מרור סתם ולא היה לו שום שם לווי ולכך לא מצינו לומר שהתורה מיעטו: ע"ב בתוס' ד"ה ירקות שאמרו וכו' עד ומה שהוזקק לפרש מדרבנן וכו' ר"ל ולא פי' דאין חוצצין מן התורה דלא חשיבי הפסק וחציצה כלל משום דלכי יבשי פרכי ונפלי ולכך אפי' בעודן לחין כמאן דליתנהו דמי דאי חשיבי אוהל מדאורייתא לענין הבאה ה"ה לענין חציצה עד אבל לא שייך למתלי טעמא בהכי ר"ל דדלמא ה"נ מביאין הטומאה אבל לא חוצצין משום דהוי דבר המקבל טומאה: בסה"ד או שעלו מאליהן בחלון ממעטין ואע"ג שעלו מאליהן היינו מחובר ולעיל מזה בסמוך כתבו התוס' דמחוברים לא מביאים ולא חוצצין שם בפ' לא יחפור הקשו זה בתוס' ותירץ ר"ת דדוקא לענין דאין נעשין אוהל לחוץ בפני הטומאה על מה שתחתיהן או שעליהן או להביא הטומאה משום שהרוח מנשבו ואינו עומד במקום אחד והוי דומיא דעוף הפורח שאינו לא חוצץ ולא מביא אבל לענין למעט בחלון ממעט אפי' מחובר כן משמע שם בתוס' ע"ש:

דף יד ע"א בגמ' ואפי' פחות מג' הא קנים בעלמא נינהו וכו' עד ומר סבר כיון דליתנהו שיעור מקום לא גזרינן וכו' וי"ל מה ס"ד דמקשה ואפי' פחות מג' דמהיכי תיתי לומר דאיירי אפילו בפחות מג' ועוד יש לדקדק בדברי שמואל פרש"י דנחלקו אי חייש למיעוטא דמסככים בנסרים שאין בהן ארבע וא"כ במסקנא דמסיק רב פפא דמג' ועד ד' פליגי למה לו למינקט סברא אחרת דפליגי מר סבר כיון דליתנהו שיעור מקום וכו' למה ליה למהדר מסברא קמייתא דאמרי' דפליגי בחייש למיעוטא ונ"ל דהא בהא תליא דלעיל היה סבר דפליגי באי חיישי' למיעוטא דמסככים בנסרים שאין בהם ד' וזאת המחלוקת שייך ג"כ אפי' בנסרים שיש בהן פחות מג' דבהו נמי יש מיעוט העושין מהן תקרה ולכך פריך ואפי' בפחות מג' קנין בעלמא נינהו ומסיק רב פפא דמג' עד ד' פליגי אבל בפחות מג' ד"ה כשרה ולא פליגי בחיישינן למיעוט אלא מר סבר כיון דליתנהו שיעור מקום וכו' ומר סבר כיון דנפקי להו מתורת לבוד גזרינן: ע"ב בגמ' בשלמא לשמואל דאמר כשאין בהן ד' מחלוקת וכו' מאי מצטרפין לד' פי' דאע"ג דאית ליה לר"מ דאסור לסכך בנסרים אף פחותים מד' מ"מ לא פסלי הסוכה אלא אם כן הוו ד' טפחיים במקום אחד כדין כל סכך פסול שאינו פוסל כ"א בד': שם לישנא אחרינא וכו' אלא לרב בשלמא לר"מ וכו' אלא לר' יהודה וכו' מאי אין מצטרפין וכו' אי אין מצטרפין כנ"ל ופי' מאי אין מצטרפין א"ר יהודה אין מצטרפין איידי דקאמר ר"מ מצטרפין להגיה הלא לר"י לא שייך שום צירוף כיון דאפי' ברחבין ד' ס"ל דמותר לסכך בהן אבל לשמואל דלא פליגי אלא בשאינן רחבין ד' אבל ברחבין ד' אסור לסכך בהם אפי' לר' [יהודה] שייך שפיר צירוף לר"י כגון ברחבין ד' ולד' אמות מן הצד והשתא בברייתא זו איירי ברחבים ד' דאסור לסכך לכ"ע ופליגי בפלוגתא אחרינא אי מצטרפין מן הצד לד' אמות דלר' יהודה אין מצטרפין ולר"מ מצטרפין אבל באמצע דשיעורו בד' טפחים לד"ה פסולה הסוכה ודו"ק: בתוס' ד"ה ומודה ר"מ וכו' עד ועוד משום דעיקר ומודה אאין בהן ד' דאפליגו בה קאי. לכאורה פי' התוס' כך הוא דלא שייך לומר ומודה אלא במאי דפליגי וביש בהן ד' לא פליגי ולכך עיקר ומודה קאי אאין בהן ד' דפליגי בה אבל קשה לא לימא לישנא דמודים לאשמעינן רבותא דאפי' ביש בהן ד' ויש בין נסר לנסר כמלא נסר דכשרה ונראה דמה שאמר ועוד משום דעיקר ומודה וכו' לא אתיבת ומודה לחוד קאמר אלא אמה שאמר ומודה שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר וכו' דזה עיקרו קאי אאין בהם ד' ואין כל הסוכה כשרה אלא כשיש דוקא בין נסר לנסר כמלא נסר כמו שמבאר והולך בתר הכי ודוקא נקט בין נסר לנסר וכו' ודו"ק: בא"ד היכא דמקום הפסל מרובה גרע צ"ל מקום הפסול: בא"ד ואי משום להכשיר שאר הפסולין שבין נסר לנסר הוו להו כבאמצע וכו' ר"ל ואינן מתכשרין כיון דבאמצע וביניהם יש נסר רחב ד' שהוא סכך פסול וסכך פסול פוסל באמצע בד' טפחים:

מאן דאסר נמי שפיר קאמר משום גזור רובא דהשתא אסור בשוין וה"ל ב' צדדין לאיסור ואל"ה ה"ל ב' צדדין להיתר וע"כ נראה דהכא לא נחתי הכתי להך סברא שפירשו לקמן דהפסר להיות שיהו שוין והוא מפי' הרא"ש בפ"ב דחולין אלא דהכא ר"ל דא"א לצמצם ולהיות שוין אלא דקרי ליה פרוץ כעומד משום דדומה לנו שיהו שוין דהשתא ע"כ ליכא צד להיתר אלא משום דשמא שייר דא"א להיות שוין וא"כ לא הל"ל משום. דאמר רחמנא גזור רובא אלא משום דשייר רובא הו"ק: **ע"ב** בא"ד פחות מד' אמות א"ל לחי אחר להתירו ד' אמות צריך לחי אחר להתירו וקאמר רב הונא כו' עכ"ל מהתוספות פרק ב' דבכורות וק"ל: **בא"ד** ומיהו קשה דמשמע דספיקא דאורייתא היה אסור כו' וא"כ היכי דייק בפרק ב' דבכורות מההיא דנמלא הרוג מכוון כו' עכ"ל לכאורה בלאו הכי תקשי להו בפשיטות מההיא דבכורות דהא איכא ב' צדדים בכל אחת שתהיא עגלה שמא היא קרובה ושמא הן שוין ואפשר דהך קושיא ניחא להו משום דהך צד דשמא כ"א היא קרובה ליכא צד לחיובי בב' עגלות דיואלין בעגלה אחת ע"י תנאי וכה"ג כתבו התוס' בפרק ב' דחולין ודו"ק: **בא"ד** ועוד למאן דאסר פרוץ כעומד כו' וא"כ בההיא דלחי אפי' הוי ספיקא דאורייתא כו' עכ"ל למאן דשרי טפי ה"ל לדקדק כן דהא שרי בחד צד לאיסור ואם כן בההיא דלחי נמי אפילו הוי ספיקא דאורייתא אשתרי אלא דניחא להו לדקדק למאן דאסר דההיא דלחי אליביה אזלא כמ"ש התוס' לעיל: **בא"ד** לא ממש בבת אחת בלמלום אלא כדפי' עכ"ל מתוס' דבכורות וכצ"ל: **בד"ה** והא אפשר לצמצם כו' ומיהו קשה להאי פירושא דאינו דומה שיתבטל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל בין לפרש"י ובין לפי י"ל שכתבו התוס' כו' עכ"ל וכ"ה הקושיא בהדיא לפרש"י בתוס' פ"ק דעירובין גם בקלת נוסחאות תוס' כאן כתיב ומיהו קשה להאי גירסא והיינו בין לפרש"י בין לפי י"ל אך מ"ש מהרש"ל לאפוקי לפר"ת לק"מ שהוא מפרש אליבא דמ"ד מחלה על מחלה כשר וא"כ אין אנו צריכין שיתרבה סכך כשר כו' עכ"ל מובן מדבריו דלמ"ד פרוץ כעומד אסור אנו צריכין שיהיה סכך כשר מרובה לבטל הפסול לפר"ת ואין זה נכון [א] דהא למ"ד נמי פרוץ כעומד אסור נמי פרכינן הך פירכא לפר"ת כמ"ש התוס' בהדיא הכא ובפ"ק דעירובין אלא דאליבא דמ"ד פרוץ כעומד אסור נמי [אל"ל] שיהא סכך כשר [מרובה] לבטל הפסול דהא תירוצא בככנם ויוצא קיימא לפר"ת וקושיי' והא א"א לצמצם קושיא באנפי נפשיה היא לכולהו אמוראי כמו שפירשו התוס' לעיל והשתא נכנס ויוצא למ"ד פרוץ כעומד אסור מהני כמו מחלה על מחלה למאן דשרי פרוץ כעומד וא"ל כאן בכשר מרובה לבטל הפסול לכולהו אמוראי כמו לפרש"י למ"ד במעדיף וכן הוא באשר"י בהדיא לפר"ת וזה ברור ודו"ק :
בד"ה בארוכה וב' כרעים כו' מטה שהיתה טמאה כו' ודוקא כשכל המטה קיימת כו' אבל אם נאבד כו' עכ"ל וכל זה אליבא דחכמים דפליגי אדר"א אבל לר"א אפילו בכולה של אדם אחד שסופה לחברה אינה טמאה כל זמן שלא חברה ודברי מהרש"ל תמוהים [ב] שכתב לקמן בתוס' בד"ה מטה מטמאה כו' גם לר"א דה"מ כו' דומיא דנגנבה כו' אבל אם מפרקה אדעתא לחברה עוד פשיטא דלא סלקא טומאה כלל מינייהו נ"ל עכ"ל וא"כ הוא במאי פליגי ודו"ק :

דף טז בד"ה מטה מטמאת חבילה כו' ואם נטמאת הכרע נטמאת הקלרה כו' וחכ"א מטמאת אברים כו' ואם נטמאת הכרע היא טמאה ולא קלרה כו' עכ"ל ולפי זה נראה הא דקאמר בשמעתין קלרה וב' כרעים מטמאה אברים היינו לר"א אבל לחכמים הכרע לחודה נמי מטמאה וצ"ע דא"כ אמאי לא הקשה ליה לחכמים הכרע לחודה למאי חזיא ואפשר דהלמודא דבשמעתין לית ליה פי' התוס' למתני' אלא כפירוש ראשון שכתבו התוס' וק"ל: **בד"ה** בין מלמטה בין מתוך אוגנו וי"ם שכתוב בהן בין מלמעלה בין מלמטה מתוך אוגנו כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** ורב יהודה אומר למטה למטה מן המים למעלה למעלה מן המים עכ"ל וכצ"ל: **ע"ב** בד"ה מ"ד חד לבוד אמרינן כו' ושמא ס"ד לחלק ובין שתי לערב ואין להקשות כו' דלא התירו אלא *) בשיירא עכ"ל [כצ"ל] ע"ש :
בד"ה בפחות מג' סמוך כו' ועוד קשיא טפי דבב' פסין כו' וי"ל משום דאמרינן בספ"ק דעירובין דכל מחילה שאינה של שתי וערב אינה מחילה כו' עכ"ל והכי איתא שם דלר' יוסי ב"י בין בשתי בלא ערב ובין בערב בלא שתי אין נותנין ליחיד אלא בית סאתים ולשיירא דהיינו ג' נותנין להן בית שש ולחכמים בין ליחיד בין לשיירא נותנין להן כל צורכן ולר"י בשיירא נותנין להן כל צורכן כחכמים וליחיד אין נותנין (להן) אלא בית סאתים כר' יוסי ב"י והלכתא כר' יהודה כדהדר רב נחמן והוקים כו' ורא"ש גם משם לחלק בין שתי לערב דאמרי' הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד בערב מאי כו' והשתא מ"ש הא אמרי' התם דלא התירו אלא בשיירא היינו דניחא להו הכא אליבא דהלכתא כר' יהודה דלא התירו במחילות שבת דרבנן ליתן כל צורכן בערב לחודיה אלא בשיירא ה"נ לא מהני ערב לחודיה במחילות סוכה מיהו בשתי לחודיה אע"ג דלא התירו נמי ליתן כל צורכן אלא בשיירא במחילות שבת מ"מ הוי מחילה לגבי סוכה דבהא איכא לפלוגי בין שתי וערב וכדקתני סתמא דברייתא דמהני בסוכה קנה קנה פחות מג' אף בלא שיירא אבל לקמן גבי פס ד' כו' דמיירי בשתי ולא סגי ליה בב' פסין בכ"א חלי טפח ומשהו ע"כ שסתם דבריו דלא כסתמא דברייתא דמתיר בשתי לחוד בסוכה ולית לן לפלוגי כלל בין שתי לערב אלא משום דאמרי' ספ"ק [דעירובין] דכל מחילה שאינה של שתי וערב אינה מחילה כו' כמ"ש התוס' בסמוך והיינו כר' יוסי בר"י דלא התירו כל צורכן אף בשתי או בערב ומש"ה לא סגי ליה במחילות סוכה בב' פסין בכ"א חלי טפח שסתם ר' אמי דבריו לכ"ע אף אליבא דר' יוסי ב"י אע"ג דלית הלכתא כוותיה אלא כר"י וכסתמא דברייתא דמתיר בשתי לחוד גבי סוכה ודו"ק :

דף יז בא"ד וליכא לשנויי הכא כדמשני התם דהתי אוירא דהאי גיסא כו' עכ"ל יש לדקדק דהא מסיק התם אפירכא דירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחלה כו' דהא"נ וכולי האי לא אטרחוהו רבנן ובהכי ניחא דמיתרלן כל הפירכות בין פירכא קמייתא דיעשה פס אמה וידחיק ב' אמות וכו' ובין פירכא דבתר הכי ויעשה פס אמה וירחיק אמה כו' וא"כ ה"נ הכא לא אטרחוהו רבנן וי"ל דפירכא קמייתא ודאי לא מתרלא כיון דאין עושין אלא אויר אחד בין ב' פסים נקל הדבר לעשות משא"כ בפירכא בברייתא דעושה ב' אוירין וב' פסין וכן נראה מדלא קאמר תלמודא אלא וכו' ודו"ק: **בא"ד** דהנא כל הפחות מג' כלבוד דמי וה"ל כשהוא כו' וע"ק טפי דבב' פסין שיש בכ"א חלי טפח ומשהו סגי כו' עכ"ל לכאורה שזה סותר מה שכתבו לעיל בדף ז' בעושה לו טפח שוחק דקנה פחות מג' סמוך לדופן לא יועיל כו' ועוד דקנה מבטל ליה אוירא עכ"ל הרי לך בהדיא דאף בפחות מג' אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא כו' ויש לחלק דגבי ההוא טפח קאמרינן התם דאוירא דהאי גיסא כו' ולא הוי כלבוד אבל במחילה שלימה הוי שפיר כלבוד ולא אתי אוירא כו' וכה"ג חלקו התוס' לקמן לרבה דלית ליה לבוד ביש לה פלימין ע"ש ודו"ק :
בד"ה אויר פוסל כל הסוכה כו' ואפילו מה שיוצא לחוץ לגמרי כו' עכ"ל פי' היוצא לחוץ לגמרי היינו מה שכנגד האויר או הפסול לצד הפתח וכן נראה מלשון הרא"ש ע"ש וק"ל :
ע"ב בד"ה ותני עלה הבגד כו' דוקא כסדר הזה לפי ששיעורן קרובין כו' עכ"ל אע"ג דשוו שעורייהו ליטמא מושב אין מלטרפין אלא בששיעורן קרובין והא דפריך אביי לרבה כיון דבסוכה קטנה שוו שעורייהו לילטרפו אויר הפוסל בג' טפחים וסכך פסול הפוסל בד' אמות אין זה מקרי שיעורן רחוק כיון דליכא שיעור פסול אחר בין אלו ב' שיעורי פסול משא"כ בבגד ועור דאיכא שיעורא דשק בינייהו ודו"ק :

דף יח בפרש"י בד"ה אמאי כשירה בכל אחת מהנסרים כו' ואם גדולה היא אותם שחוץ לד' אמות פוסלות בה עכ"ל לכאורה יש כאן גמגום דל"ל לפסול אותן שחוץ לד' אמות משום דליכא למשרייה בדופן עקומה תיפוק ליה דאיכא בין פסל לפסל נסר הרחב ד' וחולץ בין כשר לכשר וליכא הכשר סוכה במקום אחד וי"ל בדוחק דמשמע ליה דודאי המקשה ידע דאיכא לאשכוחי דיבורו ב' פסלין באמצע אלא דלא הוה ידע למימר דמיירי דוקא בח' מלומלמות דמשמע ליה דמיירי אף ביותר משמונה אלא דא"כ ליכא למשרייה בדופן עקומה הב' פסלים שבאמצע והמתרץ השיב לו דאיירי דוקא בח' מלומלמות דהשתא איכא למשרי שפיר הב' פסלים שבאמצע על ידי דופן עקומה וק"ל :
בד"ה שאין בה אלא ח' אמות מלומלמות לא פחות ולא יותר כו' עכ"ל אינן שוין דלא יותר ליכא לאשכוחי כלל אבל פחות איכא לאשכוחי בל"ב טפחים ולא קאמר לא פחות אלא למעוטי הפחות ממ"ח עד ל"ב וק"ל: **תוס'** בד"ה סיכך על גבי אכסדרה כו' לפיכך נראה כי מעיקרא פליגי בסיכך על אכסדרה כו' דאורחא דמלתא

קרני ראם [א] נ"ב וטעמא דמילתא משום דלשיטת רש"י צריך ע"כ שיתבטל משום דכיון דהכשר מונח על הפסול מה לו להועיל אם לא מטעם ביטול הפסול משא"כ לשיטת התוס' אין הפסול מונח על הכשר רק בלא"ה היה הפסול מרובה מש"ה א"צ ביטול : [ב] נ"ב ונראה שמהרש"ל מחלק בין יכול להחזירה בין דעתו לסחזירה דיכול להחזירה פליגי ר"א וחכמים דלחכמים טמאין איברי' ולר"א מטהר אבל בדעתו לסחזירה אפי' לר"א טמא וז"ב :

מהר"ם

דף טו ע"א בתוס' ד"ה פרוץ כעומד וכו' ומיהו קשה דמשמע דספיקא דאורייתא היה אסור משום חששא בעלמא כו' ר"ל אע"ג דיש כאן תרתי להיתרא ממ"נ דבין פרוץ מרובה ובין עומד מרובה הוא מותר ואין כאן כ"א חדא חששא לאיסורא דשמא שוין א"כ היכי דייק וכו' ועוד למאן דאסר פרוץ לא אסר אלא מטעם דאמר רחמנא גדור רובא פי' דהשתא איכא תרתי לאיסורא דשמא הפרוץ מרובה ואת"ל שוין רחמנא אמר גדור רובא ואין כאן כי אם חדא להיתרא דשמא העומד מרובה אבל בלאו האי טעמא והוה סבירא לן רחמנא אמרה לא תפרוץ רובא דלא הוה כאן כי אם חדא לאיסורא דשמא הפרוץ מרובה ותרתי להיתרא דשמא העומד מרובה ואם תמצא לומר שוין הוה נמי להיתרא לא הוה אסרינן ליה מטעם דשמא הפרוץ מרובה לחוד (לא) וא"כ בההיא דלחי דאיכא תרתי להיתרא ולא הוה כי אם חדא לאיסורא דהיינו בשוין א"כ אפי' הוי ספיקא דאורייתא מותר : **בגמ'** אם היו נתונין שתי נותנן ערב פי' הקנים שנתן למלאות האויר שבין שפוד לשפוד מניח אותן אורכן בין שפוד לשפוד וראשי הקנים מונחים על שפוד זה מכאן ועל שפוד זה מכאן וא"כ א"א שלא יעדיף דהא ראשי הקנים מונחים על השפודין: **תד"ה** והא אפשר לצמצם וכו' עד דאין דרך לצמצם וכו' ופרכינן והא אם יתן דעתו לכך אפשר לצמצם כצ"ל והספרים הסרים : **ד"ה** בארוכה ושתי כרעים וכו' עד סופו היינו לאחר שחברו למטה וכו' ולפ"ז צ"ל הא פירשה היא טמאה וכו' ר"ל פירשה מהמטה הטמאה שלה אבל חברה למטה אחרת טהורה ולכך היא טמאה מדרס שחוזרת לטומאה ישנה והמטה מגע מדרס :
דף טז ע"א תוס' ד"ה מטה מטמאה חבילה וכו' עד ומ"מ מודה ר"א שאם נתפרקה וחזר וחברה חוזרת לטומאתה כדקאמר ומטהרת חבילה וכו' ור"ל מודה ר"א וכו' ולא אמרי' דכיון שנתפרקה בטלה ונטהרה מטומאתה לעולם אלא כשחוזר ומחברה חוזרת לטומאתה כדאמר ר"א בעצמו מטהרת חבילה ר"ל מכלל דצריכה טבילה כשחוזר ומחברה א"כ ש"מ דלא נטהרה לגמרי מטומאתו : **בא"ד** הארוכה בכל הדבור צ"ל הארוכה : **ד"ה** ומטהרת חבילה וכו' והא דמשמע פ' ר"ע דמפץ אין לה טהרה וכו' שם איתא דכל שאין לה טהרה במקוה אינה מטמאה טומאת מדרס ופריך מברייתא דמפץ דקתני דמטמא במת מק"ו דפכין קטנים שאינם מטמאים מדרס מפץ דמטמאה מדרס אינו דין שמטמאה במת וכו' והא מפץ אין לה טהרה במקוה וכו' והשתא כל דברי התוס' בדבור זה מבוארים : **ד"ה** דלא חזי וכו' עד דהתם מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו וכו' פי' שעשה מעשה שניכר מתוכו שמייחד אותו לאיזה דבר כגון שתלאו ביתד או בקופסא ועיין בפ' כ"ה דכלים : **ד"ה** אבל יש שם חלל טפח וכו' דהא לשמואל דאמר התם עשרה לא שייך הכא. זה לשון הרא"ש דהא לשמואל דאמר התם עשרה הכא לא שייך לומר עשרה דאין כאן תוטם לעשות סוכה שהרי מתחלה עשה שיעור סוכה לצל : **ד"ה** בין מלמטה בין מתוך אוגנו ברש"י ובתוס' משמע דלא גרים בגמ' בין מלמעלה אלא בין מלמטה בין מתוך אוגנו ומתוך אוגנו היינו מלמעלה רחוק מן המים ובלבד שיהא בתוך אוגנו של בור כמו שפרש"י וכן הוא שם בעירובין ולפ"ז צ"ל הא דמסיימו התוס' הכא ועוד א"כ לא הוי למעלה דת"ק כגון למעלה דרשב"ג נקט למעלה לאותן ספרים דגרסי בין מלמטה בין מלמעלה מתוך אוגנו וק"ל : **ע"ב** בגמ' פשיטא מ"ד חד לבוד אמרי' וכו' מיתיבי מחצלת שבעה וכו' מקשין העולם על הסוגיא דמתחלה פריך פשיטא והדר פרין מיתיבי וכו' דכיון דהוה ידע דהברייתא להוי עליה תיובתא מאי פריך מתחלה פשיטא ויש ליישב דמתחלה לא סלקא אדעתיה לחלק בין לבוד א' לב' ולכך היה סבר הא דנקט בברייתא מחצלת שבעה ה"ה מחצלת ד' דמה לי הא ומה לי הא ולא אתא הברייתא אלא לאשמעינן דאמרי' לבוד במחיצות וא"כ ה"ה בד' אבל השתא דמשני מהו דתימא וכו' א"כ ש"מ דסלקא דעתך אמינא לחלק בין לבוד א' לב' א"כ אם איתא דהברייתא ס"ל דאמרי' ב' לבוד ה"ל לאשמעינן רבותא טפי דאפי' תרי לבוד אמרי' ולכך פריך שפיר מיתיבי וכו' :
דף יז ע"א תוס' בסוף ד"ה בפחות מג' סמוך לדופן וכו' עד וי"ל משום דאמרי' פ"ק דעירובין דכל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה וכו' יש לתמוה על דברי התוס' מאי משני והקושיא עדיין במקומה עומדת דהא אפי' כל דפנות הסוכה קנה קנה בפחות מג' כשרה כדלעיל ולא אמרי' דהוי מחיצה של שתי ועוד דהא דאיתא בפ"ק דעירובין כל מחיצה שאינה של שתי וכו' דברי יחיד הן וחכמים פליגי עליה ע"ש דף ט"ז דדברי ר"י בר' יהודה הן ואף ר' יוסי לא אמר אלא ביתר מבית סאתים כדאיתא התם בגמ' ויש ליישב בדוחק דת"ק משום דאמרי' בעירובין דכל מחיצה שאינה של שתי וערב כו' הואיל ואיכא מאן דאמר דס"ל הכי וכדי שתהא עשויה כתיקונה לכ"ע לכך אמר ר' אמי פס ד' כדי שלא תהא נראת כמחיצה של שתי אבל מן הדין היתה כשרה אפי' בשני פסין שאין בכל א' ד' וק"ל :
ע"ב תוס' ד"ה ותני עלה וכו' עד אבל בגד ועור או שק ומפץ דשיעורן רחוקין זה מזה וכו' וי"ל לפ"ז מאי פריך מהכא לרבה הא לרבה שיעור דאויר ושיעור דסכך פסול רחוקים ולכך אתי שפיר דלא מצטרפים ויש ליישב דדוקא גבי בגד ועור דיש אמצעים ביניהם דהיינו שק ולכך חשיב שיעור דעור רחוק ממנו משא"כ הכא גבי אויר וסכך פסול וק"ל : **בא"ד** ומתוך הכלל דאתא לרבויי משמע דלאו דוקא קתני ר"ל אלא אפי' בגד ועור גם כן מצטרפין :
דף יח ע"א תוס' ד"ה אין לבוד באמצע וכו' עד דהא מה נפשך יותר משלשה וכו' פי' דהא אפי' למ"ד יש לבוד באמצע הא על כל פנים ביתר מג' הרי יצא מתירת לבוד וא"כ כשסכך פסול משהו יותר מג' ליפסל אע"ג לא דמי לאויר : **ד"ה** סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין וכו' עד לפיכך נראה כי מעיקרא פליגי בסיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימים וכו' כתב בספר ח"ש שנראה לו שנתט"ס'

חכמת שלמה

תוס' בד"ה פרוץ כעומד כו' והא דקא אמרינן התם גבי חלקו לבנים כו' נ"ב פי' אתנור שנטמא קאי דשיירין ברובו וק"ל : **בא"ד** ולא מטעם דשמא הפרוץ מרובה כו' נ"ב מטעם ספיקא לבד לא הוי אוסר משום דהוה להו ב' צדדין להיתר הלכך נ"ל גדור רובא דמחלה על מחלה נמי אוסר א"כ גבי לחי אפילו הוה ספיקא דאורייתא נמי ליתשרי דהא הוי שני צדדין להיתר וחד לאיסור ודו"ק : **ע"ב** רש"י בד"ה והא אפשר לצמצם כו' פרוץ כעומד ומשני כו' הד"א : **תוס'** בד"ה והא אפשר לצמצם כו' ומיהו קשה להאי פירושא כו' נ"ב פי' בין לפרש"י ובין ליש לומר שכתבו התוס' לאפוקי לפי' ר"ת לא קשה מידי שהוא מפרש אליבא דמ"ד מחלה על מחלה כשר וא"כ אין אנו צריכין שיתרבה סכך כשר כדי לבטל הפסול ודו"ק (עי' במהרש"א) :
דף טז ע"א רש"י בד"ה אבל אם כו' גובה עשרה ואין זו עשייתה כו' כצ"ל: **בד"ה** ר' יוסי כו' עשרם כך מלמעלה כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה מטה מטמאה כו' חוזרת לטומאתה כדקאמר ומטהרת חבילה אם טמאה כו' כצ"ל ונ"ב ודוקא לטמאה מכאן ולהבא והני מילי כגון שנתפרקה אדעתא שלא לחברה עוד דומיא דנגנבה או חלקוה לעיל אבל אם מפרקה אדעתא לחברה עוד פשיטא דלא סלקא טומאה כלל מינייהו נ"ל ודו"ק. (עיין במהרש"א בד"ה בארוכה) : **בד"ה** ומטהרת חבילה כו' של עץ והא דאית להו כו' כצ"ל : **בא"ד** מעשה עזים מטלטל מלא וריקן כו' נ"ב פי' אע"פ שסק נעשה ממעשה עזים כדלקמן בפירוש רש"י דף י"ז וק"ל: **ע"ב** רש"י בד"ה אלא על פי רבי ישמעאל בנו ומה מעשה כו' הד"א : **בא"ד** ולא הביאו ספר תורה בערב שבת שהיה דרכן להצניע ס"ת בבתים מפני הנכרים ואותו הבית שהניחו לתוכו כו' שיש בבית אחד כו' כצ"ל ור"ע ס"א :
דף יז ע"א רש"י בד"ה אמרו לי כו' תשובתך ומה אלו כו' הס"ד והד"א : **ע"ב** רש"י ד"ס מ"מ מצטרפין נ"ב הא דקאמר בסוכה המקלע כו' הואיל וראוי ליטלו על גבי תמורו לשון הואיל וראוי לאו דוקא הוא דדוקא אם עשה מהן טלאי ויחדן לכך טמא טפח על טפח וכן מלינו לקמן בפר"ע הואיל וראוי למתק הקדרה דהו"ל הואיל וממתקן דהא איירי שנפלו לתוך קדרה [לשון] ר"י תוס' פ' כלל גדול :
דף יח ע"א רש"י בד"ה מן הצד כו' נ"ב ס"א דהאמרינן במיעטו לאויר הוי מיעוט ובאויר הכשר אמרינן ביה לבוד מן הצד אבל אם יש אויר ג' באמצע ומיעטו עד פחות פליגי ביה אי הוה מיעוט : **בא"ד** ונמתק וע"כ באמצע אויר פחות משלשה שלא בסמוך לדופן **ע"ב** רש"י בד"ה לימא אביי כו' קס"ד טעמא כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה סיכך על גבי אכסדרה כו' לפיכך נראה כי מעיקרא פליגי בסיכך כו' נ"ב נ"ל שהתוס' מפרשים בסיכך על גבי אכסדרה שיש לה שתי מחילות והיא עצמה הוי סוכה וכן משמע להדיא בפרק כל גגות לפי פי' רש"י דהתם כמו שמביאים התוס' כאן דאיירי שהאכסדרה עצמה הוי סוכה והתוס' אינם חולקים על פירוש רש"י דהתם רק שרש"י פירש כעין מפולש והם פירשו כמין ג"ם אבל גם לפי' התוס' איירי בנעשית האכסדרה עצמה סוכה ואם כן מה שפירשו התוס' הכא כמין ג"ם איירי נמי כה"ג והיינו באכסדרה שאין עליה נסרים רק שסכך על גבי ד' קורות סביבות ולא איירי כלל באכסדרה סביה

*) בשיירא עכ"ל וכתבו ע"ש בד"ה בפחות מג' סמוך כו' כן הוא במהרש"א הראשון הנדפס שנת תע"ב :

למעבד לניעות קלא כו' עכ"ל כתב מהרש"ל נ"ל שהתוס' מפרשים בסיכך ע"ג אכסדרה שיש לה ב' מחיצות והיא עצמה הוי הסוכה וכן כו' עכ"ל והאריך ע"ש ואף שלפום ריהטא נראה כדבריו ממ"ש דאורחא דמלתא למעבד לניעות כו' שהוא טעם לאכסדרה סתם דנקט שיש לה ב' דפנות כמין ג"ס משום דאורחא הכי הוא דלסוכה גופה לא הוו צריכי להאי טעמא דע"כ איירי ביש לה ב' דפנות דאי לאו הכי לא מהני לה פי תקרה כמו שהוכיחו לעיל ולקמן דלא מהני פי תקרה אלא ביש לה ב' דפנות אבל א"א לומר כן דאם כן הוויין המחיצות לאויר הסוכה עבידן שהאכסדרה היא הסוכה גופה ומאי קאמר ורבא אמר לך ע"כ לא קאמר רב התם כו' אבל הכא דלאו להכי עבידי ודוחק לפרש דה"ק דלאו להכי עבידי שלא לשם סוכה אלא לשם אכסדרה כיון דאויר האכסדרה הוא אויר הסוכה גופיה ועוד אי הוו התוס' מפרשין ליה הכי לא ה"ל לשתוק מלפרש כן לפי שיטתם ולא כפרש"י שפירש דפי התקרה לשם חלל אכסדרה עבידה ולא לאויר שחולה לה וע"ק שהרי התוס' כתבו לקמן דכל היכא דקאמרינן סתם אכסדרה ולא נקט בבקעה היינו אכסדרה שיש לה ג' מחיצות והכא הא נקט אכסדרה סתם ומיירי שאין לה אלא ב' מחיצות ועוד שדחק עצמו מהרש"ל במה שכתב הרא"ש ולפר"י אין הסכך מהלך על פני כל החלר אלא יש לסוכה ב' דפנות ובשלישית סיכך ע"ג אכסדרה כו' שאין זה ר"י בעל התוס' אלא רי"ף שמפרש לה הכי דסמך לה בשלישית על אכסדרה וזה אינו דבדברי רי"ף לא הוזכר בשום מקום ב' דפנות אלא בסמוך לה והרבה בפרק כל גגות מוכח מדברי הרא"ש שהבין מדברי הרי"ף לפרש לגבי שבת דמיירי בג' דפנות ובשם ר"ת כתב שם הרא"ש דמיירי גם בשתי דפנות ודעת זו הוזכרה שם בתוס' בשם ר"י וא"כ ע"כ מ"ש כאן הרא"ש ודבריו כתבתי בפ' כל גגות לא קאי לפירוש רי"ף גם אין לשון הרא"ש להזכירו רי"ף אלא רב אלפס וע"כ נראה דודאי לגבי שבת איכא לפרש פלוגתא דרב ושמואל לענין לטלטל בתוכה כדמשמע מכל הפירושים אבל לגבי פלוגתא דאביי ורבא בסוכה לית לן לפרושי סיכך ע"ג אכסדרה אלא בסמוך לה וכמתני' דהכא דמייתינן עלה והיינו משום דכל אכסדרה יש לה כבר גג וסכך ולגבי שבת שפיר מלינן לאשכוחי פלוגתייהו בגופה דאכסדרה המסוככת אי פי תקרה יורד וסותם או לא אבל לגבי סוכה דלריך סכך כשר לא מלינן לאשכוחי פלוגתייהו אלא בסיכך בסמוך לה באויר החלר אם פי תקרה של אכסדרה יורד וסותם גם לאויר שחולה לה או לא והשתא מ"ש התוס' לפיכך נראה כי מעיקרא פליגי בסיכך על אכסדרה שאין לה פלימין ביש לה ב' דפנות כו' היינו שיש לסוכה ב' דפנות כמין ג"ס ובשלישית סמך על אכסדרה שאין לה פלימין והם דברי ר"י בעלמא שכתב הרא"ש ומשום דמקשינן ממתני' וכן חלר המוקפת אכסדרה ואמאי נימא פי תקרה דהיכא לאוקמא באין לה דופן כלל דהאכסדראות דמוקפות ליה פתוחות לסוכה זו מכל לד והא אביי נמי מודה דלא אמרינן בה פי תקרה כיון דאין לסוכה זו ב' דפנות מש"ה הולרכו התוס' לומר דמשמע ליה למקשה דמסתמא מתני' לא איירי בכה"ג אלא בעשה לה ב' דפנות כמין ג"ס דאורחא דמלתא למעבד הכי בכל סוכה המוקפת אכסדרה אף אם הכשרה במחילות הבית משום לניעות שלא תהיה הסוכה פרולה מכל לד להאכסדראות והשתא שפיר פריך לאביי גם מ"ש מהרש"ל שפרש"י מפרק כל גגות שהביאו התוס' כאן לא איירי כלל במפולש לאכסדרה אלא בסיכך ע"ג ממש אין שם הכרע אלא דלפום רהיטא הוא משמע כן ממה שפרש"י שם ובתוך האכסדרה אין נראין כו' ולדרכנו נראה דודאי כיון דלענין סוכה קמיירי התם אין לפרש דסיכך ע"ג אכסדרה ממש שהרי מסוככת כבר אלא דמיירי נמי בסמוך לה וה"ק דאפילו בתוך האכסדרה אין נראין הפלימין משום מחילות הראשונות דאי הוו נראין באכסדרה כגון שהשוה את הפלימין מבפנים ונטל מחילות הראשונות היה נראין שפיר באכסדרה וכשר דה"ל נראין מבחוץ ושוה מבפנים וק"ל: בא"ד ורבא דהוה מקשה ס"ד דאפילו רבנן דלית להו פי תקרה כו' עכ"ל גם בכאן דחק מהרש"ל לפרש דרבא הוה ס"ד אף דבשבת יש חילוק בין כמין ג"ס למפולש בסוכה אין שייך לאסור כ"כ מפולש והביאו לזה לפי מה שהבין דלכ"ע אף לרבנן מהני כמין ג"ס לגבי שבת ואינו כן דאם כן לגירסת ר"ח ור"ת דלית ליה לשמואל פי תקרה אפילו בג' מחילות שמואל כמאן אלא ע"כ שמואל אית ליה דלרבנן לא מהני פי תקרה אפילו בכמין ג"ס ורבא נמי הוה סבירא ליה ולא ידע כלל לפלוגי בין כמין ג"ס ובין מפולש אלא לאביי ע"כ לפלוגי בין שבת לסוכה ומש"ה מקשה לאביי כיון דמהני פי תקרה בסוכה שאינה מפולשת מהני נמי במפולשת ודו"ק:

דף יט בד"ה אחוי ליה נראה כו' דאי משום מינו חדא כו' עכ"ל ל"ע מאי מינו איכא הכא דאי הוו ג' מחילות בלא לחי נמי הסוכה כשירה ואי לא הוה אלא ב' מחילות לא משתרי בלחי לגבי שבת לרבנן דפליגי אר"י וכה"ג הקשו התוס' לעיל גבי סיכך על גבי מבוי כו' וי"ל דלעולם איירי שיש ג' דפנות אלא שלא סיכך אלא מדופן אמלעית לצד אחד מב' דפנות של הלדדין דהשתא אין לסוכה זו אלא שני מחילות ולחי אחד וכה"ג כתבו התוס' שם ודו"ק: בפרש"י בד"ה מ"ד כיון דלא ממשיך דופן כו' והא לית בה ז' טפחים כהכשר סוכה עכ"ל לכאורה יש לדקדק דאי אסכך היולא קאמר דלית בה ז' כו' מה לי יש בו ז' טפחים או לא ואי אסוכה גופה קאמר לפוסלה כיון דלית בה ז' דסכך היולא אינו מלטרף עמה דבאנפיה נפשיה הוי הא עיקר הך מלתא לאשמועינן ביש בה יותר מז' כנראה מדברי הרא"ש וכמ"ש הטור דאשמועינן אע"פ שעשה דופן של הלדדין יותר על ז' ודי לו בז' וה"א הרי גילה דעתו לעשות כל הסוכה בדפנות ארוכות כו' ע"ש דאל"כ הא ודאי דלא גרע מב' כהלכתן וג' אפילו טפח ונראה דאסכך היולא קאי וה"ק דאף אם יש לו ז' טפחים לסכך היולא הא לית להו לאותן ז' טפחים הכשר סוכה דהיינו דפנות כהלכתן שהוא הכשר סוכה ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה לא עלתה לו טבילה כו' אלו מעלין ולא פוסלין השלג כו' אשלומי אין בפני עלמו לא עכ"ל ל"ע לפרש"י אמאי נקט טיט הנרוק יוכיח טפי מכל הנך השלג כו' ולפי' התוס' ניחא וק"ל: תוס' בד"ה כאן בגדולה כאן כו' אלא דנקט בריסא עשאה לשכיבה בכל מחללות כו' עכ"ל דכיון דבריסא הוזכר גדולה ולא נקט לגבי לסיכוך קטנה לא משמע להו לפרש דסיפא ה"ק ואם קטנה היא ועשאה לסיכוך כו' כפרש"י אלא דלסיכוך הגדולה נמי קאי ובכל מחללות איירי בין בריסא ובין בסיפא ונקט גדולה וה"ה לקטנה ודו"ק: בד"ה אמר רבא בגדולה כ"ע כו' אבל מלתיה דת"ק לעולם כדשנין כו' עכ"ל ונראה דר"ל כדשנין לעיל הייגו דלסיכוך מיירי בקטנה מיהו לאו ממש כדלעיל דמש"ה הולרך הכא רבא לפרש דברי ת"ק ולא שבק ליה כדשנין לעיל דקאמר רבא הכא וה"ק כו' הא סתמא נעשית כמי שעשאה לסיכוך כו' והיינו משום דבעי לפרש לסיכוך דבמלתיה דת"ק דומה קלת לסיכוך דלר"א דפירושו דסתמא נעשה כלסיכוך דקתני בסיפא דמילתא ה"נ ת"ק קאמר דסתמא דגדולה נעשה כלסיכוך דקטנה דקתני בסיפא וק"ל:

דף כ בפרש"י בד"ה אלא אמר רב פפא כו' ומלתא דת"ק הכי מפרשא כדאוקימנא מעיקרא ריסא בגדולה כו' עכ"ל אע"ג דהשתא נמי איכא לפרש לסיכוך דבמילתיה דת"ק אסתמא קאי לגבי גדולה כפרש"י לרבא ניחא ליה לפרש הכא כדמעיקרא משום דהשתא הוי לסיכוך דבמילתיה דת"ק ממש כלסיכוך דבמילתיה דר"א דהיינו כדפרים לסיכוך אבל לרבא אדרבה ניחא ליה לפרושי דלסיכוך במילתיה דת"ק אסתמא קאי דומה לסיכוך דבמילתיה דר"א דקאי נמי אסתמא ודו"ק: תוס' בד"ה של שיפה ושל גמי כו' ואפילו לר"ל דאמר מחללת ממש לא תני לה כו' עכ"ל כל"ל דשל קנים שכתוב בכל הספרים אין לו מקום כאן ואין להקשות דמאי קא קשיא להו לר"ל דהא כיון דמוקמינן הך ברייתא לקמן בדלית ליה גדנפא אימא דחכמים דאית להו בדאית ליה גדנפא דטמא מדרס מודו הכא ומש"ה לא פליגי בריסא בשל גמי לענין מדרס די"ל דלענין טומאת מדרס אין לחלק בין אית ליה גדנפא ללית ליה ועוד נראה לקמן מתוך שמעתין דגבי גמי ושיפה ליכא לפלוגי בין אית ליה גדנפא ללית ליה דהא בהנך דמפלגינן בין אית ליה גדנפא דעשוי לקבל פירות ללית ליה פרכינן למ"ד מחללת ממש של גמי למאי חזי ודו"ק: בד"ה ושל חילת בקטנה מיירי עכ"ל והוא כפרש"י ולדבריהם הנא דמתני' דסבר בקטנה סתמא אין מסככין ע"כ לא סבר כרבי יוסי וכרבי דוסא דאמרי אחת זו ואחת זו מסככין אבל הרא"ש כתב דת"ק דמתני' דלא מחלק במחללת קנים אלא בין גדולה לקטנה סבר כרבי יוסי וכרבי דוסא ולדבריו נ"ל דהך פלוגתא דשל קנים וחילת בגדולה מיירי וגדולה פירושה גדולת השטח וזה דעת הרמב"ם כמ"ש המ"מ ע"ש: סליק פרק סוכה

חכמת שלמה

שהיא כעין קלוסטרא כמו שפירש רש"י ומה שכתב הרא"ש שלפי' ר"י איירי ביש לה ב' מחילות ממש ובשלישית סמך לאכסדרה אין זה פירוש ר"י בעל התוס' אלא ר"י אלפסי ופירושו הביא נמי בפרק כל גגות דו"ק ותמלא כ"ל (עיין במהרש"א): בא"ד דהוה אמרינן פי תקרה אם סיתה לריכה כו' כל"ל וכ"ב פי' לענין טלטול בתוכה וק"ל: בא"ד מהני נמי לגבי סוכה המפולשת כו' כ"ב פי' מאחר דאמרינן פי תקרה יורד וסותם בשתי מחילות א"כ אין חילוק בין עשויה כמין ג"ס בין מפולש רק דבשבת אסרו חכמים לטלטל משום דדומה למפולש א"כ לענין סוכה סבר רבא דמכשר אביי אליבא דרבנן אף במפולש כמו שתי מחילות דגם לענין טלטול שבת דבסוכה אין שייך כל כך לאסור מחמת מפולש וק"ל ואביי השיב לו שמודה בסוכה לענין מפולש כמו שאינו מועיל לענין איסור שבת כך אינו מועיל לסוכה ודו"ק ובלשון זה כתב האשר"י בסוף פ' כל גגות (עיין במהרש"א): בא"ד בין מפולשת לאויר החלר למפולשת לאכסדרה כו' כל"ל וכ"ב אע"פ שהכא בודאי לא איירי במפולשת לאכסדרה כי לפירוש רש"י איירי בסיכך עליה ממש אלא ה"ק מאחר שרש"י מחלק לעיל בין מפולשת לחלר למפולשת לאכסדרה ק"ו שנוכל נמי לחלק בין סוכה המפולשת לחלר לסוכה שהיא על גבי אכסדרה ממש כי מאחר שיש לה ד' קורות סביב כמו שעשוי לאכסדרה אם כן אינה דומה כלל לקפנדריא ואינה מהלפת במבוי מפולש וק"ל אי נמי מאחר שסתם אכסדרה סמוכה לכותל הבית וא"כ היכא שיש לה שתי מחיצות עשויה כזה א: ואינה עשויה כלל להילוך שאינו עומד פילושו נגד הבית לאפוקי סוכה המפולשת' בחלר שפילושה נגד הבית ועשויה להלוך ודו"ק כ"ל: בד"ה אכסדרה בבקעה כו' אין לדמות כלאים לשבת דאפילו פיאות מותר לכלאים כו' כל"ל וכ"ב פי' אפילו נעץ ד' קונדסין בשדה מותר לזרוע תוכן גפנים ותולה להן מיד זרעים ולענין שבת אסור לטלטל בתוכה. [בא"ד בפ"ק דעירובין] בדף י"א ע"ש:

דף יט ע"א גמ' אחוי ליה נראה מבחוץ ושוה מבפנים כזה ב: רש"י בד"ה כשהשוה את כו' בשוה לפי הנסרים כו' כל"ל: בד"ה דאמר מר כו' אבל בולט הוא לגד רה"ר כנגדו כ"ב כזה ג כו' או מן הגד כ"ב כזה ד:

בד"ה לנראי כו' להוכן אחר שראה כו' כל"ל: ע"ב גמ' דתניא העושה סוכתו כו' כל"ל: שם בשלמא לרבנן לא קשיא אלא לר"א קשיא דתנן כל זה נמהק וצ"ל אימא סיפא ר"א אומר כו'. כ"ב כ"ל: רש"י בד"ה טיט הנרוק יוכיח בראוי להריקו מכלי כו'. כ"ב והר"ס פי' הרקיק הרכה כמו הרוק: בד"ה שאם הגביהה מן הקרקע טפח אתרוייהו קאי דאמרי' כו' כל"ל. כ"ב פי' בין אעושה סוכתו כמין לריף או סמכה לכותל וק"ל: בד"ה או אם כו' ולכותל בשוה ולא כו' כל"ל: בד"ה ר"א אומר כו' דהא פי' אלא קטנה נראית סתמא כו' כל"ל: תוס' בד"ה טיט הנרוק כו' דמה יוכיח הוא זה דאויר נמי בפ"ע לא ואין זה יוכיח כו' נמי כיור ולרביעית אינו מבלים כו' כל"ל:

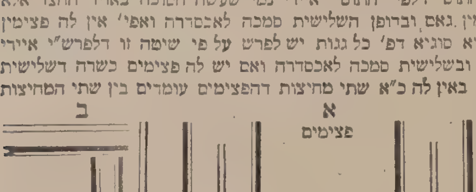
דף כ ע"א גמ' קטנה עשאה לסיכוך מסככין בה טעמא דעשאה לסיכוך הא סתמא נעשה כמי שעשאה לשכיבה ואין מסככין בה כל זה נמחק. וכ"ב כ"ל דלא גרסי' אלא לפי' התוס' ודו"ק: רש"י בד"ה אלא אמר רב פפא כו' דר"א ה"ק כו' כל"ל והד"א: תוס' בד"ה אחת קטנה ואחת גדולה כו' אחת כאה מן הקניר אחת כאה מן הזיתים כו' והכא נמי כו' כל"ל: ע"ב רש"י בד"ה גדנפא כו' ועשויה לתשמיש כו' כל"ל: בד"ה חנניה בן אחי ר' יהושע הס"ד:

סליק פרק סוכה

ולפי

מהר"ם

שהתוס' מפרשים שסיכך ע"ג האכסדרה ממש והאכסדרה היא בעצמה הסוכה וכן משמע לשון רש"י בפרק כל גגות בההיא דא"ל רבא לאביי ולא מצינו מחיצה לאיסור והא סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימים כו' והביאו התוס' לשונו לקמן בסמוך בדבור זה והאמת אתו שכן משמע כל לשון התוס' בדיבור זה אבל מ"מ הפי' האמיתי דשמעתין לא נוכל לפרש כן משום דהא אמרי' לקמן בשמעתין לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב ושמואל קמיפלגי וכו' עד אליבא דשמואל כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרב כרב ורבא אמר לך ע"כ לא אמר רב התם אלא דמחיצה לאכסדרה היא עבידא אבל הכא דלאו להכי עבידא לא ואי כפירושו דאיירי הכא דסיכך ע"ג אכסדרה ממש והסוכה היא בתוך האכסדרה עצמה א"כ הכא נמי המחיצה בפי תקרה להכי עבידא הלכך ע"כ א"א לפרש שמעתין אלא כפי' רש"י דהכא דפי' סיכך ע"ג אכסדרה היינו שעשה הסוכה בחצר וסיכך ע"ג החצר אלא שסמך סכך הסוכה לתקרת האכסדרה וכשאין לאכסדרה פצימים ס"ל ג"כ לאביי דכשרה מטעם דפי תקרה של האכסדרה יורד וסותם ועולים לדפנות לסוכה אע"ג דהפי תקרה של האכסדרה אינה עשויה אלא לגוואי דהיינו לתוך האכסדרה לא להיות מחיצה לאויר החצר ששם סיכך לשם סוכה אבל לפי האמת אין נפקותא בדבר ואף לפי שיטה זו של רש"י דהכא נוכל לפרש כפי' התוס' דלפי' התוס' איירי נמי שעשה הסוכה באויר החצר אלא שאיירי שעשה להסוכה ב' מחיצות כמין ג"אם ובדופן השלישית סמכה לאכסדרה ואפי' אין לה פצימין שרי לה אביי ע"י פי התקרה וכן ההיא סוגיא דפ' כל גגות יש לפרש על פי שיטה זו דלפרש"י איירי שיש לה לסוכה שתי דפנות מפולשות ובשלישית סמכה לאכסדרה ואם יש לה פצימים כשרה דשלישית אפי' טפח ואילו השוה פצימיה פסולה באין לה כ"א שתי מחיצות דהפצימים עומדים בין שתי המחיצות שמכאן הדרומיות ובין שתי המחיצות שמכאן הצפוניות ואינגראים הפצימים בתוך הסוכה כלל כזה א ולפירוש התוס' איירי שיש להסוכה שתי מחיצות מזרח ודרום או מזרח וצפון ובשלישית סמכה להאכסדרה ואע"ג דעדיין נשאר פצים א' בקרן דרומית (כזה) וצ"ל דס"ל דלא מכשרה הסוכה

ע"י טפח בשלישית אלא כשהטפח סמוך לא' מהדפנות כזה ב וכן צ"ל ע"כ ג"כ אפי' אי מפרשים לה דסיכך ע"ג האכסדרה עצמה ועשאה סוכה דהא אכסדרה יש לה ד' פצימים בראשי הדפנות וא"כ אפי' השוה הפצימים השנים ועשה ב' דפנות כמין גאם לפנים מהפצימין עדיין נשאר פצים אחת בקרן הרביעי וק"ל ועיין לעיל בגמ' בדף ז' גבי ואותו טפח היכן מעמידו וק"ל: בא"ד ומיהו לפי מה דפרישית קשיא דמשמע פ' כל גגות דמפולשות מכשיר נמי אביי כו' עד והשתא יש לה פצימים דהתם לא הוי כיש לה פצימים דהכא דע"כ בהתיא דהתם דפליגי וכו' כצ"ל ויש גורסים בההיא דהכא פליגי אבל לי נראה דא"צ למחוק הספרים דאפי' אי גרסי' בההיא דהתם פליגי י"ל שפיר דה"ק דע"כ בההיא פצימים דהתם פליגי כדקאמר לדידך כשרה לדידך פילוק מחיצות וכו' והכא משמע דביש לה פצימים כ"ע מודו דשרי וא"כ ע"כ צ"ל דההיא דהשוה פצימים דהתם דפליגי ביה לא הוה כההיא דהכא אלא צריך לפרשה כפירושו של רש"י וא"כ נשמע מינה דאפי' בשתי דפנות המפולשות מכשיר אביי:

דף כ ע"א בגמ' של קנים ושל חילת גדולה מסככין בה ארוגה אין מסככין בה האי גדולה לשון גידולין הוא פי' מעשה קלועין ובקטנה איירי ואעפ"כ מסככין בה משום דאין ראויה לשכיבה: בתוס' ד"ה אחת גדולה ואחת קטנה כו' עד ונראה דאין ראיה מבור ובונה לכאן וכו' ר"ל משום דהתם לא קאי אתנא דלפניו אלא הכל דברי עצמו הן ודרך לשנות לפעמים הפשוט באחרונה אבל ההיא דיבנה דקאי נמי אדברי תנא שלפניו לכך הוי שפיר ראיה לכאן דאיירי נמי בענין זה דבכל מקום דקאי אדברי תנא שלפניו מזכיר הפשוט בראשונה אותו דבר שדבר בו התנא שלפניו: ד"ה של שיפה ושל נמי וכו' עד ולקמן אשכחן בההיא דפליגי בשל גמי לענין מדרס כצ"ל ורצונם לומר הא דמייתי לקמן בגמ' ברייתא דקתני חוצלת של שעם ושל גמי וכו' ומפרש לה ריש לקיש דהיינו מחצלת וא"כ קשה הא דלא קתני לה הכא בפלוגתא דפליגי לענין סיכוך: בא"ד ולמ"ד מאי חוצלת מרזובלי ניחא כצ"ל ור"ל דלקמן נמי לא איירי במחצלת של שיפה ושל גמי: בא"ד ואפי' לריש לקיש דאמר מחצלת ממש כצ"ל לא גרסי' של קנים: בא"ד לא תני לה הכא משום דלא איתשיל הכא אלא לאשמעינן במה מכסין ובמה אין מכסין ר"ל ור' דוסא ל"פ אלא לענין טומאת מדרס אבל לענין סיכוך דסוכה מודה דאין מכסין בקטנה בשל שיפה ושל גמי: סליק פרק סוכה

ראיתם

הישן פרק שני

ע"ב תוס' בד"ה ראיתם טבי עבדי שהוא ת"ח כו' דהא הכא גבי סוכה מיחו בידו חכמים כו' עכ"ל למאי דס"ד השתא [לא] שמיחו בידו חכמים ממש דא"כ מאי קאמר ר"ג ראיתם שהוא ת"ח ויודע שעבדים פטורים אלא דה"פ דמשמע ליה למקשה דהעבד מעצמו עשה כן מפני אימתו של ר"ג שאילו היה יושב בסוכה היה מוחה בו ר"ג ומש"ה קאמר שפיר דמחלפא שיטתיה דר"ג ועיין בר"ן וק"ל :

דף כא בד"ה והתינוקות יושבין בתוספתא דפרה קתני דהכל שוין שהתינוקות צריכין טבילה כו' עכ"ל מפירוש הרע"ב במסכת פרה אבל צריכין טבילה לכ"ע שמא נטמאו בפרק עכ"ל : **בד"ה** והרי דלת דיש בה כו' וי"ל דקס"ד דבעלי חיים כו' ולא שייך טעם זה אלא בדבר התלוי בסברא ולא למאי דילפינן ממשכן עכ"ל אינו דומה [א] שבאו לקיים פרש"י דודאי משום דילפינן ממשכן לא נעשה הסברא הפוכה להיות בעלי חיים גרע מלהאיל אלא שבאו ליישב עיקר קושייתם דמהך טעמא הוי סבר המקשה דמועיל בשוורים יותר מבדלתות אע"ג דהוכחו לשם אהל וק"ל : **בד"ה** שדעתו של תינוק גסה עליו קסבר רבי יהודה אהל זרוק שמיה אהל כו' עכ"ל דהא דלא בעי רבא למימר הא דלא היו מביאין דלתות דאית ליה לרבי יוסי כמאן דאמר דאהל זרוק לא שמיה אהל ומ"מ בשוורים מהני דחשיב אהל כדדרשינן וגידים תסוככני כדקאמר רבא גופיה לקמן וכמו שכתבו התוס' לעיל משום דרבה ידע הך ברייתא דקאמר רבי יוסי טעמא מפני שדעתו של תינוק כו' דע"כ אית ליה אהל זרוק שמיה אהל : **ע"ב** בד"ה שאין לה קבע שמטלטלת כו' והא דקתני מתני' ר"י אומר אם אינה יכולה כו' הא יכולה לעמוד כו' עכ"ל בלאו האי דיוקא אמלתא דאביי גופיה דקאמר אבל סיכך ע"ג מטה כשרה ה"מ לדייק הכי אע"פ שאין מרעי המטה לסכך י' כו' ועיין ברא"ש שתמה מה בא אביי להשמיענו דהא משנה שלימה היא ר"י אומר אם אינה יכולה כו' הא יכולה כשרה וכתב ליישב זה לפי הירושלמי ע"ש :

דף כב בפרש"י בד"ה ביניהם בין התחתונות לעליונות כשהן מכוונות טהור וה"ה בשאין מכוונות שעל גבה טהור כו' עכ"ל אין לפרש לדבריו דביניהן ועל גביהן על הטומאה שביניהן קמיירי דלא הל"ל בזה טהור בסתם אלא כנגדו עד לרקיע טמא כדקתני במתני' בע"ג עליונה כו' ובעל גביהן כו' ועוד דהך מלתא שנויה בתוספתא בהדיא בתר הך בבא דמייתי כמו שהביאו התוס' דקתני בתר הך בבא דמייתי הגמודא התחתיה טמא ביניהן וע"ג טהור ביניהן או על גביהן כנגדו עד לרקיע טמא ותחתיהן טהור שפי' ביניהן וע"ג דהך בבא על הטומאה שביניהם וע"ג אלא על כרחך דהאי ביניהן או על גביהן טהור דמייתי הגמודא לפירוש רש"י מיירי כולה בטומאה תחתיה ובכלים שביניהן ועל גביהן קאמר דטהורים והאי במה דברים אמורים דברייתא אכולה מתני' קאי כפרש"י והלתא מילי קתני בה בטומאה תחת אחת מן התחתונות תחתיה טמא ולא תחת אילן אפילו באין מכוונת דלא אמרינן בה חבוט רמי והכלים שביניהן טהור במכוונת ושעל גביהן טהור באין מכוונת ונקט רש"י על גבה במקום על גביהן משום דכל על גביהן ע"ג חדא מינייהו בטומאה תחתיה קאמר דטהור אף כנגד הטומאה מפני שחוללת בפני הטומאה וכ"ה לשון התוספתא ועל גבי כו' במקום על גביהן דקתני בברייתא ומ"ש שוב רש"י התחתיה טמא דכיון כו' הוא מלתא באפי נפשה לכולה ברייתא דמש"ה תחתיה טמא וביניהן ועל גבה טהור כיון דיש טפח כו' והשתא בין לפרש"י בין לפי' התוס' ביניהן ועל גביהן טהור אכלים קאי אלא דבמלת ביניהן הם מחולקים דלפרש"י מלת ביניהן הם בין התחתונה לעליונה במכוונת קמיירי ולפי' התוס' מלת ביניהן נמי באינה מכוונת וביניהן בין שתי התחתונות טהור דלא אמרי' חבוט רמי וניחא להו לפרש ביניהן הכי ולא כפרש"י משום דהשתא הוי מלת ביניהן ממש דומיא דביניהן דקתני ברים הברייתא בים ביניהן פותח טפח אבל אין ביניהן פותח טפח כו' דהיינו בין ב' התחתונות וזה ברור ודברי מהרש"ל אינם מובנים בזה כל הצורך ואין להאריך : **ע"ב** תוס' בד"ה (כוזא מלפיל*) [כאן מלמעלה] כו' ורואה לדבר והוי בעינינו כחגבים כו' עכ"ל נראה דפשטיה דקרא והוי בעינינו כחגבים וכן הייתי בעיניהם הכי משמע להו שהוא נאמר דרך משל על הרואה ממקום גבוה לשפל או משפל לגבוה שידמה לו דבר גדול לקטן וכ"כ הרד"ק בספר ישעיה בפסוק היושב על חוג הארץ ויושביה כחגבים שהוא נאמר ד"מ כיושב על מקום גבוה ומביט במקום שפל ידמה לו דבר הגדול לקטן לפיכך אמר ויושביה כחגבים וכן הייתי בעיניהם עכ"ל ורישא דקרא ודאי דה"נ הכי מתפרש דונהי בעינינו כחגבים משום דכן הייתי בעיניהם מלד רוב גובהם שראו אותנו ממקום גבוה וק"ל :

דף כג בד"ה ולמ"ד שמא תמות כו' אליבא דר"מ דחיים למיתה דלא שכיחא כ"ש כו' עכ"ל לרווחא ולקושטא דמלתא כ"כ דכ"ש הוא דאכתי לא ידע המקשה לפלוגי בין שמא תמות לשמא תברח ועוד דאכתי אמאי דפריך לקמן למ"ד גזירה שמא תברח ניחוש שמא תמות כו' תקשי לן דהא ע"כ למ"ד נמי שמא תמות ע"כ רבי יהודה דמכשיר לא חייש כו' אלא דאיה לן למימר לסברת המקשה דמשוה שמא תמות לשמא תברח מ"מ רבי זירא אליבא דר"מ דחיים שמא תברח ניחוש נמי למיתה וה"נ מלינן למימר לאביי ודו"ק : **גמ'** והא איכא רווחא דביני ביני כו' לכאורה דהפלוגתייהו דאביי ורבי זירא פריך הכי ויש לדקדק דאגופא דברייתא ה"מ לאקשויי הכי לרבי יהודה דמכשיר וי"ל דעיקר קושייתו הכא משום ודלמא רבעה להני טעמי דאביי ורבי זירא דאגופה דברייתא המ"ל טעמא דמסיק דכל מחילה שאינה עשויה בידי אדם כו' ומיירי בפיל ואפילו קשור דליכא למיחש דלמא רבעה ובהכי יתיישב מה שמקשין בשמעתין לרבא דמוקי טעמא דר"י בההוא דלוקח יין משום בקיעת הנוד כדאיתא בפרק כל הגט כמ"ש התוס' לקמן ואמאי לא חייש ר"י הכא לגבי סוכה לשמא תמות או לשמא תברח דהא מוכח בשמעתין דאם ניחוש לשמא יבקע הנוד מכ"ש דניחוש לשמא תמות ולשמא תברח אלא דע"כ אית לן למימר דרבה מוקי לה בטעמא דמסיק דכל מחילה שאינה עשויה בידי אדם כו' ומיירי בפיל ואפילו קשור דליכא למיחש לא לשמא תמות ולא לשמא תברח ודו"ק : **ע"ב** בפרש"י בד"ה אומר ב' לוגין כו' וכגון שהגיע לילי שבת או אין עמו כלים טהורים כו' עכ"ל וכל"ל מפרש"י בפ"ק דחולין ע"ש : **תוס'** בד"ה שני לוגין כו' והא דלא תני הכא למחר ולא לגבי דמאי כו' וה"ה נמי גבי כו' האגים של טבל כו' אלא לפי שירצה לתקן המותר הכל בבת אחת לא קתני למחר כו' עכ"ל פתחו דבריהם בכך דדמאי וסיימו בטבל וע"כ נראה להגיה כאן ולא גבי טבל ודמאי כו' מיהו אע"ג דבנוסחאות שלנו קתני שם למחר גבי דמאי אין למחוק כאן מתוך התוספות דמאי דנראה מדברי הר"ש בפרק ד' דדמאי דלא הוה גרס למחר נמי גבי דמאי אלא בהך דמזמן לחוד וע"ש : **בא"ד** אבל כאן שהוא ודאי צריך ליתן ללוי ואפילו את"ל דלוקח מן הכותי כלוקח מן הנכרי דאמר בפרק שני דבכורות מעשרן וכן שלו משום דהוי מכח גברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה מ"מ אסור להפרים בשבת ע"י קריאת שם דבעינן מ"מ מאחר דבין השמשות אין מעשרין את הודאי ולהכי לא קתני הכא מעשר כו' עכ"ל כל זה חסר כאן וכ"ה בפי' הר"ש בפ"ז דדמאי ומהרש"ל הגיה כאן בתוס' והא דלא קתני הכא מעשר כו' ונעלם ממנו החסרון כאן בתוס' כמו שהוא בפירוש הר"ש וע"ש : **בד"ה** דברי ר"מ משמע כו' והא דמשמע פרק בכל מערבין גבי ב' רימונים כו' היינו למאן דאית ליה ברירה עכ"ל ודאי דהתם ה"נ מפרש דבריו ואפילו ר"י ושמואל דלית להו ברירה בעלמא

בתוס'

קרני ראם [א] נ"ב אין דבריו מובנים וכוונת התוס' נראה שכיון שבע"ת חשיבי לא"ל טפי למחשב אהל א"כ מה מקשה מעיקרא מר"ג דמועיל שוורים אף דלא הוי בידי אדם דלמא בע"ת חשיבי וזה כתב דלענין ילפותא ממשכן ל"ש זה ובזה יש להוסיף ליישב קוש' הרש"י משום דבשלמא אי לא ילפי' ממשכן א"כ י"ל דבע"ת חשיבי ומיחשב אהל אף שאין דרך אהל בכך אבל אי ילפי' ממשכן א"כ גרע בע"ת ואיך אפשר להקל בכמלא הגרוף בבע"ת יותר מאהל בידי אדם היכא דאין דרך אהל בכך והכן :

מהר"ם
הישן פרק שני

ע"ב בתוס' ד"ה ראיתם טבי עבדי וכו' עד דהא הכא מיחו בידו חכמים מלישב בסוכה שהרי היה ישן תחת המטה וכו' ואע"ג דמלשון המשנה דקתני ראיתם טבי עבדי שהוא ת"ח כו' משמע שמעצמו היה עושה זאת שהיה ישן תחת המטה כמובן מעצמו צ"ל דה"ק שהוא ת"ח ויודע שהעבדים פטורים מן הסוכה ואם ישב בסוכה ממש ימחו בידו כמו שמוחים בידו מלעשות שאר המצות לפיכך ישן הוא תחת המטה מ"מ נשמע מינה שהיו מוחים בידו מלקיים המצות : **בא"ד** ופריך אי שלא לדחוק וכו' ישב לו חוץ לסוכה יש לדקדק דקושיא זו אין ענינה הכא דהא אפי' לפי מאי דס"ד דמשום דמיחו בידו היה ישן תחת המטה תקשה נמי ישב לו בחוץ וי"ל בדוחק דבשלמא לטעמא דמיחו בידו נוכל לתרץ דמש"ה ישן תחת המטה ולא יצא לחוץ כדי שיהא היכרא שאסור לו לקיים המצות ולכך היה ישן תחת המטה וק"ל :

דף כא ע"א תוס' ד"ה יליף אהל אהל ממשכן וכו' אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן וכו' פי' דגבי טומאת מת כתיב והזה על האהל דגם האהל בעצמו הוא טמא ויליף שם דכל אהל שהוא עשוי מעץ אינו טמא בעצמו כ"א הכלים שבתוכו חוץ מן האהל של פשתן דגם האהל בעצמו טמא ומקשו התוס' הכא דאפי' הכלים שבתוכו לא יטמאו כ"א בתוך אהל של פשתן דוקא הואיל ויליף לה ר' יהודה לענין זה ממשכן : **בא"ד** דלגבי מצורע כתיב מושבו וכו' נ"ל מדכתיב לשון מושב ולא כתיב לשון אהל ילפינן כל המאהילים דמושב משמע כל מיני מושב אבל לשון אהל משמע דוקא של פשתן כדאשכחן גבי משכן : **ד"ה** ומביאין נשים עוברות וכו' או בשעת הזאה לר' יהודה או לרבנן פי' דרבנן ס"ל דבעינן איש בשעת קידוש דהיינו כשנותנים האפר במים ור"י ס"ל דבעינן איש בשעת הזאה : **ד"ה** וע"ג דלתות וכו' ומיהו לר"א דלקמן ודאי קשה וכו' עד וקושיא דמטה משני משום דהוי אהל עראי וכו' מתוך דברי התוס' הללו משמע דאינהו מפרשי הא דאיתא לקמן בסמוך בגמ' ואי בעית אימא ר' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן וכו' שהאי שינויא חוזר אשינויא דר"א דלעיל דשני דשאני שוורים הואיל ומגינים על הרועים אלא דפריך עלה א"ה מטה נמי וכו' ועל זה מהדר ואי בעית אימא וכו' ולעולם טעמא דשוורים הוי מטעם דמגינים על הרועים אבל מפרש"י משמע דהאי אי בעית אימא אתחלת סוגיא קא מהדר דפריך והרי מטה דיש בה כמה אגרופין וכו' : **ד"ה** והרי דלת דיש לה כמה אגרופין עד ולא שייך טעם זה אלא בדבר התלוי בסברא וכו' נ"ל דקשה להו להתוס' א"כ מאי פריך לעיל והא שוורים דאהל שאינו עשוי בידי אדם הוא וכו' נימא דשאני שוורים דהוו בעלי חיים וחשיבי טפי להציל וע"ז כתבו התוס' דלא שייך טעם זה אלא בדבר התלוי בסברא כגון אין דרך אהל בכך אבל לעיל דפריך מטעם דיליף ממשכן דבעינן אהל העשוי בידי אדם לא שייך האי טעמא :

ע"ב תוס' ד"ה שאין לה קבע וכו' עד ובירושלמי משמע וכו' פי' הירושלמי מפרש שאין לה קבע בענין אחר מפרש"י :

דף כב ע"א בגמ' אבל אין ביניהם פותח טפח וכו' פי' אבל התחתונות בעצמן יש בהן פותח טפח דאל"כ אפי' יהיה טומאה תחת א' מהם לא היה תחתיה טמא . ביניהם ועל גביהם טהור פי' ביניהם בין התחתונות בין זו לזו ולא הוי פי' דהאי ביניהם כביניהם דלעיל דקתני ביניהם טמא דלעיל הוי פירושו ביניהם בין התחתונות לעליונות וק"ל : **ע"ב בגמ'** אין כוכבי חמה נראין וכו' פי' כשאין כוכבי חמה נראין אז מעובה יותר משאין סתם כוכבים נראין מתוכה : **תוס'** ד"ה הא זה וזה בתוך כ' וכו' עד סבר לה כאבוה בחדא דאית ליה רואים פי' דר' יהודה פליג התם במתני' וס"ל דאפי' בקורה עקומה אמרי' רואים כאלו היא שוה או של קש כאלו היא של ברזל כדאיתא התם ומדקאמר ר"י בר יהודה בהאי רואים כאבוה מכלל דרבנן דפליגי ולא ס"ל רואים דהתם לא ס"ל נ"כ האי רואים דר' יוסי בר יהודה : **ד"ה** שתים באילן וכו' עד ואנח ביה קנים באילן וכו' פי' הקנים שהסכך מונח עליהם :

דף כג ע"ב בתוס' ד"ה שני לגים וכו' בסופו ועוד ע"כ צריך להפריש וכו' וכוונתו שבא להוכיח דמיחל לא הוי פירושו מחלל דהא משמעות דברייתא הוא שצריך להפריש דשאני עתיד להפריש אכולהו קאי וא"א לפרש דמפריש קודם ואח"כ מחלל דהא אסור להפריש בשבת וא"כ ע"כ צריך לפרש דמפריש לאחר השבת ואי כבר חללו בשבת כדי לשתותו למה לו אח"כ להפריש הא כבר נעשה חולין ושותה אלא ע"כ ומיחל לא הוי פירושו מחלל כנ"ל וק"ל : **ד"ה** דברי ר' מאיר וכו' עד והטעם פי' שם בקונטרס וכו' פי' והטעם שהוצרך לטעם דברירה ולא אמרינן דהוי גם מטעם התנאי :

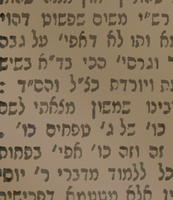
בתוס'

חכמת שלמה
הישן פרק שני

במשנה ולפי דרכינו למדנו שהישן כו'. נ"ב יש ספרים גרסי' במתני' למדנו ב' דברים כו' כמו בברייתא דלקמן וטעות בידם כי כך הפי' במשנה אמר ר"ש לפי דרכינו כלומר שעסקנו בשיחת חולין שלא לשם תלמוד למדנו מדרך בדיחתו עוד דין אחר שהישן תחת המטה כו' אבל הא דעבדים פטורים מן הסוכה א"ר גמליאל בהדיא וק"ל. אבל בברייתא דלקמן בא ר"ש להשמיע לנו מלתא אגב אורחא שיתן כל א' לב לשיחתו של ת"ח ולא יבטל ממנה שהרי משיחה שלו נשמע ב' דברים א' שהעבדים פטורים וא' שישן כו' ולכן דקדק תלמוד מלתא אגב אורחיה מברייתא ולא ממתני' ודו"ק וכן ירא"ה מפרש"י וכן ברי"ף ורא"ש אינו : **רש"י** בד"ה או ברכים כגון הולדות ואיבות. נ"ב היא תגסמת בלא עינים : **בד"ה** או שאכלתו מלחת שהארץ מליחה כו'. נ"ב ספרים אחרים ארץ מליחה שמתבקע מאליה כגון ארץ מליחה לא תשב ומפרשינן מלחת מקום שמולחין שם מלח ופעמים שזוחלים ממימי המלח במקום אחד וממתת תוקף המלח נעשית הארץ חורים חורים ל"א תולעת שעמד בארץ ומפריכה כמו שמים כעשן נמלחו פי' נמתקו : **בד"ה** וכן סולם כו' ויש בהן אהל כו' כנ"ל :

דף כא ע"א גמ' הגיעו לשילות כו'. נ"ב נהר שלות : **רש"י** בד"ה אלא שוורים שכריסן רחבות והתינוקות יושבין עליהם וכריסן מפסיק כנ"ל. ונ"ב נ"ל לאו דוקא כריסן ממש אלא שדרן וק"ל : **ע"ב** גמ' וגידים תסוככני ואי בעית כו' כנ"ל וכן ברש"י וכן בתוס' : **שם** והא ר"ש דאמר סוכה דירת קבע בעינן ואי אהל עראי ומבטל אהל קבע בהא פליגי כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה ובעצמות כו' כל שכן בבהמה שכריסה למטה כו'. נ"ב פי' מאחר שכריסה למטה א"כ הסדרה דומה לאהל ממש ודו"ק : **בד"ה** שאין לה קבע כו' טעמא דמתני' הכא כו' כנ"ל :

דף כב ע"א רש"י בד"ה ובגילתה מרובה כו' תניא חדא זימנא כו'. נ"ב פי' מאחר שנאמר בכבר חמתה מרובה מצלתה פסולה א"כ ממילא איפכא כשרה וק"ל : **בד"ה** רב תני כו' קיימי ושמואל כו' סוכות רב תני כו' כשרה ושמואל כו' רואין ובגילתה כו' הד"א : **בד"ה** כנגד נ"ל כנגדה : **בד"ה** ותני עלה כו' והכי פירושא כו' מהני' בשים כו' וכשיעורן טומאה כו' דלא אמרי' חבוט רמי כנ"ל והס"ד והד"א : **בד"ה** ביניהם כו' ועליונות כשאינן מכוונות טהור וה"ה כשהן מכוונות שעל גבה כו' כנ"ל. ונ"ב פי' על גבה לא איירי דומיא דביניהם דאיירי בטומאה ביניהם ועל גבה דפרש"י איירי לענין כלים והטומאה תחתיה ולא כפי' התוס' ודו"ק. (עיין במהרש"א) והדע שגירסתיה היא מתוקנת דלס"א מאו וה"ה כשאינה מכוונת כו' וקאי על האויר שביניהם שלא יטמאו הכלים מטומאה שתחתיה פשיטא מאחר דכבר פרש"י דלא אמרי' חבוט רמי לטומאה שתחתיה שלא יטמא כל הבית למטה מכח חבוט רמי מכ"ש למעלה דהוי הפסק ביניהם ועוד קשה לגירסתו מאחר דכבר פירש תחתיה ואח"כ עשה פיסקא על ביניהם כי לא שמגא בלשון רש"י חבוט רמי ביניהן א"כ מה צריך תו להזכיר אח"כ ותחתיה טמא כו' או היה לו לפרש למעלה ועוד למה שינה הלשון וכתב שעל גבה ולא על גביהן כלשון הברייתא אלא רש"י בתחלה מפרש הברייתא שאם הטומאה תחתיהן תחתיה טמא ולא כל הבית ואם הטומאה ביניהן כל הכלים שעל הקורות טהורין חוץ ממה שהוא למעלה כנגד הטומאה דפשיטא שהוא טמא דבוקעת ועולה וכן על גביהן ולא הזכיר רש"י משום שפשוט דהוי כמו ביניהן שוב מפרש רש"י מה שאמרי' לעיל שאם הטומאה תחתיהן שתחתיה טמא והו לא דאפי' על גבה נמי טהור אפי' הוא למעלה כנגד הטומאה משום דחוצץ ומביא ודו"ק היטב : **בא"ד** וגרסי' הכי בד"א בשיש בהן פותח טפח אבל אין בהן פותח טפח טומאה בוקעת ועולה טומאה בוקעת ויורדת כנ"ל והס"ד : **תוס'** בד"ה קורות הבית כו' בד"א בזמן שיש בהן פותח טפח כו'. נ"ב כפי' רבינו שמשון מלאהי לשם דעל רוחב הקורה נמי שייך לשון פותח ע"ש : **ע"ב רש"י** בד"ה שתי קורות כו' של ג' טפחים כו'. נ"ב פי' ג' על ג' : **בד"ה** הא זו כו' דמכשר אלמא כו' הד"א : **תוס'** בד"ה הא זה וזה כו' אפי' בפחות מג' כו'. נ"ב פי' אפי' לא במעט מהם דהוי רואין אלא בפחות מג' אפ"ה תוכל ללמוד מדברי ר' יוסי בר יהודה שאפי' בבלשה כו' וק"ל : **בא"ד** דהא לא פליגי במאי דלית להו רואין אלא מטעמא דפרישית כנ"ל : **בד"ה** אבל בבלשה כו' היתה קורתו משוכה כו'. נ"ב פי' חוץ למבוי : **בא"ד** או הלויה כו'. נ"ב כזה* :

דף כג ע"א תוס' בד"ה על גבי בהמה כו' כדפרשי' לעיל. נ"ב שפי' לעיל אין לה קבע היינו שמטלטלת ע"י המטה א"כ תיפוק ליה הכי משום שאין לה קבע שהסוכה מטלטלת ע"י הבהמה וקרא ל"ל כמו שמסיק אחר כך : **בד"ה** ולא גולל כו' כנוגע באוכו עד ד' טפחים כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה ומיחל מעשר שני שהוא יכול לחלל כו'. נ"ב פירוש כל מה שיכול להקן מתקן והינו

תוס'

סומך על ברירה כן פירש רש"י בפרק מרובה ובשאר מקומות : **תוס'** בד"ה דתניא כו' של כותים דכיון דפרוסים כו' כנ"ל : **בד"ה** שני לוגין כו' למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים אפי' בשבת כו'. נ"ב פי' בקראי דמעשרות כתיב וק"ל : **בא"ד** ליתן ללוי והא דלא קתני הכא כו' כנ"ל : **בא"ד** ובשבת אין מפרישין כדפרישית. נ"ב פי' אפי' בין השמשות (עיין במהרש"א) : **בד"ה** עשרה כו' דמסכת דמאי פ"ז ועוד כו' כנ"ל :

אוח בכה"ג כמ"ש התוס' ודקאמרי היינו למאן דאית ליה ברירה היינו למאן דאית ליה ברירה בכה"ג במפרש דבריו אע"ג דלית ליה בעלמא וק"ל :

דף כד בא"ד משום דכל המתלקט מפרש דבריו וסומך להתברר ע"י תנאו כו' עכ"ל וכל"ל מפירוש הר"ש במסכת דמאי פ"ז והשתא אין זה סותר דבריהם דלקמן כמו שהבין מהרש"ל שזה שהביאו למחקו : **בד"ה** רבי יהודה ור"י ור"ש אוסרין כו' ורבא דלא מפליג התם מפרש טעמא משום בקיעת הנוד ורבה מפרש טעמא בפרק בכל מערבין משום דבעינן ראשית כו' עכ"ל כל"ל מפירוש הר"ש והכי איתא בהדיא ר"פ בכל מערבין דרבה דלא מפליג בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים מוקי ליה משום בקיעת הנוד וק"ל : **ע"ב** בד"ה ורבנן האי וכתב מאי עביד ליה כו' וא"ת ולר"י הגלילי כו' וי"ל דבפרק המגרש דרשי' וכתב לה ולא לה ולחברתה עכ"ל ובפ"ב דגיטין ובפ"ק דעירובין כתבו דלרבנן מוכתב אחרינא דרשינן בכתיבה מתגרשת ומלה ולא לה ולחברתה עכ"ל ותימה לדבריהם דהכא שכתבו דמההיא דלשמה ספיר ילפינן כלל ופרט דא"כ מאי פריך הכא לר"י הגלילי האי סברא מגליה כו' דלמא קושטא דמלתא דמההוא דלשמה יליף כלל ופרט ומוכתב אחרינא דרש כמו לרבנן בכתיבה מתגרשת ומלה ולא לה ולחברתה וצ"ע : **בד"ה** ע"מ שלא תלכי לבית אביך כו' תימה והא אם מת אביה לא תשיבא תו בית אביה עכ"ל כל"ל מהרש"ל וכ"ה בתוספות פ"ק דעירובין דמאו מכרו שכתוב בנוסחאות התוס' לא תירצו מידי והיינו דלא קשיא להו ממכירה משום דאף אם מכר אביה ביתו אין זה כריתות דאפשר [א] שיקנה בית אחר וק"ל :

דף כה בד"ה קמה קצורה כו' לא שייך כאן לאקשויי אי הכי ניטלטל כו' עכ"ל ובהך דלעיל היה שם אילן או גדר כו' דמוקי לה בהולא ודפנא לא תקשי להו לאקשויי דה"ה מאי למימרא כו' כדפריך בהך דלעיל משום דבהך שינויא דקאמר דלמא אתי לאשתמושי כו' לא מתיישבא הך כמ"ש התוס' פ"ק דעירובין מיהו ק"ק [ב] אמאי לא מסיק מאי למימרא בהך שינויא דמסיק התם דקא משמע לן דמחילת קנים פחות מג' טפחים : **בד"ה** בלכתך בדרך פרט לחתן כו' וסוגיא דשמעתין משמע דמבלכתך בדרך ממעט האי דמלוה קעסק כו' עכ"ל כ"ה בנוסחת תוס' ישנים אך חדשים מקרוב באו שהגיהו בתוס' וסוגיא דשמעתין מבמע דמבשבתך בביתך ממעט האי דבמלוה קעסק כו' והיינו משום דמשמע להו דסוגיא דשמעתין היינו הא דקתני בברייתא בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה כו' ואינו כן דלא הול"ל סוגיא דשמעתין משמע דבהדיא קתני הכי בברייתא אבל נוסחת התוספות הישנות ישרות דסוגיא דשמעתין משמע דמבלכתך בדרך ממעט האי דבמלוה קעסק והיינו ממאי דקאמרי' בשמעתין בלכת דידך הוא דמחייבת הא בלכת דמצוה פטירת והא קמייתו ראיה דבברכות הגירסא להפך כו' וה"נ ראוי להיות בברייתא דמייתינן הכא ואף שבברכות הגירסא שלפנינו הוא כדהכא נוסחת התוס' לא היה שם כך : **ע"ב** בד"ה שחל ז' שלהן בע"פ כו' ואפילו לרבי עקיבא לא יתכן לפי הספרים כו' ומיהו אותה גירסא ליתא אלא ר' יצחק כו' עכ"ל לאותה גירסא דוקא דלר' עקיבא חל ז' שלהן בע"פ דהשתא אפשר דלא נטמאו גוישאל ואלצפן בר"ח קאמרי התוס' דא"כ לא יתכן דנאמרה פ' טמאים בר"ח קודם שנטמאו אבל בשמעתין דלא קאמר שחל ז' שלהן בע"פ אלא דנטמאו בר"ח כדקאמר ר"י והלא כבר היו יכולין לטהר דהשתא שפיר מלינן למימר דנאמרה פ' טמאים בר"ח שבו ביום נטמאו מיהו בפרק הנזקין הקשו התוס' ודחו פ"ה (כמי) מר"י הגלילי דקאמר דנטמאו בארונו של יוסף והיינו משום דמשמע להו התם דכיון דמקודם ר"ח נמי היו טמאים לא היה זמן לאומרה פרשת טמאין בר"ח משא"כ לר"ע דבר"ח נטמאו ודו"ק :

דף כו בד"ה חתן פטור מק"ש דטריד כו' לית להו להני תנאי העוסק במצוה כו' וקשיא דאי לית להו אם כן יתחייב חתן בסוכה כו' עכ"ל לפום ריהטא וכמו שהבין בעל המאור פרש"י אין מקום לקושייתם שכתב לפרש"י דהני תנאי בין לת"ק בין לרבי שילא לית להו העוסק במצוה פטור מן המצוה ול"ג בהא ומכל המצות האמורות בתורה כו' וטעמא דת"ק דפוטר החתן וכל בני החופה מן התפלה ומן התפילין משום דבעי כוונה יתירתא ושכיחא שכרות כו' עכ"ל דהשתא קושטא דמלתא הוא בין לת"ק בין לרבי שילא החתן וכל בני החופה חייבין בסוכה ובכל המצות דהעוסק במצוה אינו פטור מן המצוה אלא שהתוס' הבינו מפרש"י דהני תנאי היינו הנהו שאמרו משום ר' שילא אית להו העוסק במצוה אינו פטור מן המצוה מדאית להו דכל בני החופה חייבין בכל המצות אבל ת"ק דרבי שילא דפוטר בבני החופה מן התפלה ומן התפילין אית להו דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ואין חילוק בין תפלה ותפילין לשאר מצות ואפשר דהוו גרסי נמי בהדיא בדברי ת"ק ומכל מצות האמורות בתורה כנראה מדברי בעל המאור דאיכא דהוו גרסי הכי ואהא ספיר קשיא להו דאי לית להו להני תנאי שאמרו משום רבי שילא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה א"כ יתחייב לדידהו החתן בסוכה ובכל המצות ובהא פליגי נמי את"ק דפוטר ומשמע דלא לחיובי לחתן טפי אתו לאפלוגי את"ק אלא לפטור החתן יותר מת"ק אתו לאפלוגי ומיהו ממה שפרש"י בדברי ת"ק טעמא דפטור מן התפלה משום דבעי כוונה ומן התפילין משום שכרות הוא מוכרע כדברי בעל המאור דת"ק נמי לית ליה עוסק במצוה פטור מן המצוה דאל"כ לא הוה צריך להאי טעמא ואולי שבפ"ה שלפניהם לא היה כל זה כנראה שכתבו כל פ"ה דבשמעתין ולא כתבו זה והדברים ברורים ודו"ק : **ע"ב** בפרש"י בד"ה לימא קסבר רבי יוסי כו' ומבעי לן למעבד טותיה כו' עכ"ל דמש"ה לא קמבעי לן לעיל לרבי יעקב לימא סבר ר"י כו' דלא אכפת לן בהכי כיון דלית הלכתא כוותיה :

דף כז בד"ה חזר בו ר"א אלל חכמים כו' ובהא מיהא פליג כו' כמו שיש תשלומין לקרבנות יום א' אף ביו"ט אחרון עכ"ל יראה שהוכרח הכא להאי טעמא דכמו שיש לו תשלומים לקרבנות כו' דמש"ה השתא למאי דחזר בו ר"א ולא תקשי לן מאי השלמה דסוכה איכא בליל יום טוב אחרון להשלומין דליל יו"ט ראשון דבעו סוכה לכ"ע כיון דמליא בו השלמה אחרת מיום אחרון ליום ראשון לגבי קרבנות אית לן למימר הך השלמה דאכילת יום אחרון להשלומין ליל הראשון אע"ג דסוכה ליכא ביום אחרון אבל למאי דס"ד דהאי ישלים קאי לי"ד סעודות הא ודאי ליכא השלמה כיון דליכא סוכה ביום אחרון וליכא נמי השלמה אחרת מיום אחרון לשאר ימים ומהרש"ל דחק בזה לפרש דחיובא דליל יו"ט ראשון לאו בסוכה תליא אלא ילפי' מליל פסח דצריך אכילה כו' והאריך ע"ש ואין זה דומה דהא לגבי מלות סוכה ילפינן מליל פסח דכמו דמלות אכילה בליל פסח הוא מלה כך מלות אכילה בליל ראשון דחג הוא בסוכה כדאיתא בירושלמי שכתבו התוס' ודו"ק : **תוס'** בד"ה אי בעי אכיל כו' אע"ג דלר"א אמרינן בשאר ימים אם משלים במיני תרגימא יצא עכ"ל נשיטתם כתבו כך דבשאר ימים מהי"ד סעודות אם משלים אותן במיני תרגימא יצא משא"כ בסעודת ליל ראשון דחג דלא מהני בה השלמה במיני תרגימא כיון דסעודת ליל ראשון בעי כזית דגן כמו שהקשו לקמן לפרש"י ולדבריהם גרסינן במתני' מי שלא אכל ביו"ט ראשון ישלים כו' וכ"ה בכל נוסחאות המשנה הישנים אבל חדשים מקרוב באו שהגיהו מי שלא אכל בליל יו"ט ראשון ישלים כו' ואין זה נכון לדברי התוס' דלא מהני השלמה לסעודת ליל יו"ט ראשון : **ע"ב** בד"ה כל האזרח בישראל כו' נשמא הוה מרבי מדכתיב תשבו כעין תדורו שותפין שיכולים לישב יחד כו' עכ"ל במהרש"ל נמחק שותפין וכ"ל טעות דמסתמא ר"א פוסל בשותפות כמו שפוסל בשאולה וממעטינן מלך כו' עכ"ל ועוד האריך ולישנא שיכולין לישב אינו מכוון כלל לדרכו אלא דרגילים הל"ל ואין להאריך בשאר דחוקים דודאי נוסחאות כל התוס' נכונות וישרות ולפי מאי דקיימו התוס' פרש"י מהכרח קושיא דליכא דמלשון לך שהוא לשון יחיד ממעטינן שאולה ומבגדיהם שהוא לשון רבים מרבינן שותפות אלא דלרבנן

קרני ראם [א] נ"ב עיין מ"ל פ"ח מהל' גירושין דאין זה ברור אם קנה בית אחר שיאסור בה אלא דמ"מ אין זה כריתות כיון דאם חוזר וקנה אותו בית אסור בה כמ"ש הריב"ש בתשו' סי' ע"ם : [ב] נ"ב ר"ל כמ"ש התוס' שם דאי לאו משום מחילות קנים פחות מג' טפחים לא סגי בתי' דלמא אתי לאישתמושי באילן משום דלא תני תרתי אגב חדא :

חכמת שלמה

דף כד ע"א תוס' בד"ה דברי ר"מ כו' דכל המתלקט מברר דבריו בפירוש כצ"ל ונמחק ועומד להתברר ע"י תנאי. ונ"ב טעות הוא כי אינו עומד להתברר בודאי דלמא לא יבא לידי חילול לעולם ודו"ק וכן בכל התוס' [דבמרובה] אינו וק"ל : **בא"ד** אף אחרון אינו פוסל. נ"ב דין האחרון השנוי במשנה : **בא"ד** דלמא אדמייבם חד מיית אידך כו'. נ"ב ומדינא לבתר דתלין הראשון מצי אידך ליבומי דהשתא מקיימא מלות יבומי בתרתי אלא גזירה דלמא אתי ליבומי בליפה רש"י : **בא"ד** וסוגיא דשמעתין דפ"ב דיבמות כאביי כו'. נ"ב פי' דמשני התם אדמייבם חדא מיית אידך כו' דמשמע מינה דחיישינן לשמא ימות לזמן מרובה ואע"פ דרבה הוא דמשני התם מ"מ משמע דאביי קבלה מיניה מדהקשה לו אביי ורבה השיב לו כך ושהק משמע דקבלה וק"ל : **בד"ה** ר' יהודה ור' יוסי כו' בין תולה בדעת עצמו כו'. נ"ב פי' דבתולה בדעת עצמו לא אמרי' ברירה ובתולה בדעת אחרים אמרי' ברירה : **ע"ב רש"י** בד"ה הא איכא כו' ופעמים שאף הגוף מן הדופן כצ"ל : **תוס'** בד"ה בכתיבה מתגרשת כו' מספר כריתות ספר כורתה כו' כצ"ל : **בד"ה** על מנת כו' והא אם מת אביו או מכרו נמחק או מכרו. ונ"ב וכן בתוס' דגיטין ועירובין אינו כי לא פריך מיניה וק"ל (עיין במהרש"א) :

דף כה ע"א רש"י בד"ה והוא מארבע כו' בית סאתים וכן כו' הד"א : **בד"ה** שלוחי מצוה כו' ואפי' בשעת חנייתן. נ"ב פי' אף בלילה : **תוס'** בד"ה שהרי נאמר כו' שאר אבלים כיחזקאל כו'. נ"ב פי' א"כ גבי תפילין נמי ניעביד שאר אבלים כיחזקאל אבל לא להיפך ודו"ק : **ע"ב תוס'** בד"ה משום דלא מטא כו' אפי' לאחר חלות לא קשה דמת מצוה שאני כו' כצ"ל :

דף כו ע"א תוס' בד"ה משום בקי כו' אין הלכה כך כדפרישית שם כצ"ל : **בד"ה** הישן בתפילין כו' ור' יעקב לא חיים דלמא ממליך. נ"ב והכמים חוששין וה"ק אין יכנים שינה שיבא לידי קבע דהיינו בלילה דלמא ממליך וק"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה ולא בירך אחריו כו' מלתים דר' יוחנן אמר. נ"ב פי' כמו זאת אומרת וק"ל :

דף כז ע"א מתני' חוץ מלילי יו"ט ראשון של חג כו'. נ"ב לילי הוא כמו ליל אלא שהוא דבוק וק"ל וכן לילי האחרון של חג בפ' לולב וערבה : **רש"י** בד"ה חזר בו כו' חוץ מלילי יו"ט הראשון כו'. נ"ב נ"ל דה"פ חזר בו ר"א מי"ד סעודות בסוכה ולא קאי אלא על לילי יו"ט הראשון ואע"פ שאותה סעודה בע"כ צריכה סוכה מ"מ היובא די"ד לאו בסוכה תליא אלא ילפינן מלילי פסח דצריך אכילה ומאחר דצריך אכילה אי אפשר לקיימה בלא סוכה ומ"מ עיקר מצותה תלוי באכילה ומש"ה יכול להשלימה באכילת סעודה אחריני באיך שהיא אבל אי הוה מצריך ר"א י"ד סעודות בסוכה א"כ ע"כ מתשבו כעין תדורו נפיק דצריך י"ד בסוכה ועיקר חיובייהו בסוכה תליא וא"כ איך מועיל השלמה כו' ודו"ק (עיין במהרש"א) : **תוס'** בד"ה תשבו כעין תדורו כו' למלה כשהוא תאוה. נ"ב נ"ל שזה הביאו התוס' לפסק הלכה שיתמיד האדם על עצמו לאכול בליל הראשון לתאוה כמו בליל פסח וכן מאי שאמר אחריו שצריך כזית דגן צריכה נמי להתמיד כמו שמשמע את"כ מדברי התוס' שאינו יוצא במיני תרגימא וק"ל : **בד"ה** אי בעי אכיל כו' אפשר בבישרא ופירי דאין כהן בהמ"ז כו'. נ"ב אבל בתוס' פ' שלשה שאכלו פסקו התוס' בשם ר"י דצריך פת ביו"ט כמו בשבת ומוזר ביו"ט כמו בשבת והא דקאמר הכא אי בעי לא אכיל היינו כשירדו גשמים לאפוקי בליל הראשון צריך כזית דגן אפי' ירדו גשמים וכן דעת הרא"ש לשם וכן מסקנת הטור : **בד"ה** במיני תרגימא כו' ואין ללמוד מכאן כו'. נ"ב וכן פסק הרא"ש : **ע"ב רש"י** בד"ה ויצא שלא רצה להתיר את הדבר. נ"ב ס"א שלא יאמרו התיר את הדבר ונ"ב נ"ל עיקר : **תוס'** בד"ה כל האזרח בישראל כו' כיון דכתיב לך כו'. נ"ב פי' כל היכא דכתיב לשון לך אם נתמעט בו שאולה ה"ה דאיתמעט ביה שותפות דמאי כמה ככ"ג כראשית הגז דגנך שדך (עריסותיכם) דממעטינן שותפות אף דלא שייכי שם שאלה וק"ל א"כ אי הוה ממעטינן הכא גבי סוכה שאולה ה"ה שותפות וא"כ סיכה מקיימא כל האזרח בישראל אלא לך לא בא למעט לא שאולה ולא שותפות ואיצט בא אלא על גזולה וק"ל : **בא"ד** דדרשינן מיניה בפ' לולב [וערבה] כו' כצ"ל : **בא"ד** מדכתיב תשבו כעין תדורו שותפין כו' נמחק שותפין. ונ"ב נ"ל טעות דמסתמא ר"א פוסל בשותפות כמו שפוסל בשאולה וממעטינן מלך דהא מוקי כל האזרח לדברים אחרים ועוד וכי ברירה ליה כל כך דרך דירה בשותפות בשלמא מה שאדם עושה סוכה אחת לכל בני ביתו הוא דרך דירה אבל לא בענין אחר ועוד א"כ מאי פירשו התוס' לעיל דבתנם דחק רש"י דממעטים שותפות כו' הא תשבו כעין תדורו מרבי שותפות אלא על כרחך ע"ש (עיין במהרש"א) : **בא"ד** ומש אהגו פי'. נ"ב זה דברי רשב"א וכן כתב הסמ"ג :

נגר

מהר"ם

דף כד ע"א בא"ד ועוד י"ל דהא דדייק ליה לר' יהודה ברירה וכו' ואלעיל מהדרי דקאמרי וכו' צ"ל נמי דלא תקשי דשמואל אדשמואל וכו' דכיון דאמר דלכי מיית הוי גיטא א"כ הוי מטעם ברירה כדלקמן ולעיל והשתא קאמר דלעולם ס"ל אין ברירה וטעמו דשמואל דלכי מיית דהוי גיטא לא הוי מטעם ברירה אלא מטעם התנאי והא דדייק הכי מדברי ר' יהודה טעמא אחרינא אית ביה כדמפרש ואזיל : **ע"ב תוס'** ד"ה ורבנן האי וכתב מאי עביד ליה וכו' עד וי"ל דבפ' המגרש דרשינן וכתב לה ולא לה ולחברתה וי"ל א"כ מאי פריך ג"כ לרבנן הא לרבנן נמי איכא לתרוצי הכי דבעינן תרי קראי חד לכתיבה לשמה וחד ללא לה ולא לה ולחברתה וי"ל דללה ולא לה ולחברתה דהיינו שאין ב' נשים מתגרשות בגט א' להאי ילפותא לא הוי צריך למכתב וכתב דהא האי מלתא לא בכתיבה תליא ובשלמא לר' [יה"ג] אע"ג דמהאי קרא דלשמה הוי דרשינן נמי שפיר כלל ופרט מ"מ הואיל ובלאו הכי איצטריך למכתב לה למעט ולא לה ולחברתה כתב נמי וכתב למילף מיניה כלל ופרט בפ"ע אבל לרבנן קשה דלמה ליה למכתב האי וכתב כלל וק"ל ובדרך זה יתיישבו קושיות הרבה אשר א"צ בהן להאריך :

דף כה ע"א בתוס' ד"ה בלכתך בדרך וכו' עד וסוגיא דשמעתין משמע וכו' ר"ל דמפרש"י משמע דגרים בברייתא בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן אבל סוגיא דשמעתא לא משמע הכי דקאמר מאי משמע אמר רב הונא כדרך מה דרך רשות וכו' משמע דמבלכתך בדרך ממעט פרט לעוסק במצוה ובשילהי פ"ק דברכות הגירסא להיפך בברייתא ממה שמשמע מפרש"י הכא ואתיא שפיר נמי כסוגיא דשמעתין דהכא דמשמע דמבלכתך בדרך ממעט פרט לעוסק במצוה וגם קושית רש"י לא תקשה הכא דמיעוטא דחתן כתיב ברישא בקרא ומחתן לא הוי ידעינן שאר עוסק במצוה דדלמא שאני חתן וכו' וק"ל :

דף כו ע"א בגמ' שומרי גנות ופרדסים פטורים בין ביום ובין בלילה וכו' פי' משום דצריכים לשמור בין ביום ובין בלילה : **בתוס'** ד"ה חתן פטור מק"ש וכו' וקשיא דאי לית להו וכו' דברי התוס' צ"ע אבל צריך לפרש דהתוס' ס"ל לפי פרש"י פירוש הברייתא כך חתן והשושבינים פטורים וכו' וחייבים בק"ש כולן חייבים אפי' חתן משום ר' שילא אמרו חתן פטור פי' מהכל אפי' מק"ש והשושבינים וכל בני החופה חייבין פי' אפי' בתפלה ותפילין ולכך פרש"י לית להו לתני תנאי דאמרו משום ר' שילא העוסק במצוה פטור מן המצוה דהא אמרו דהשושבינים חייבים בכולן והקשו א"כ לחייב חתן בסוכה וכי תימא דלדידיה אין ה"נ דמחייב דהא משמע דאינהו פטרי בחתן יותר מת"ק דהא אפי' מק"ש פטרי ליה וא"כ הא דאמר ר' אבא בר זבדא דחתן ושושבינים פטורים מן הסוכה כמאן אתיא לכך נראה דקסבר חתן אין יכול לכוין דעתו וכו' ר"ל דלעולם קסברי העוסק במצוה פטור מן המצוה במקום שיתבטל ממצותו אם יתקיים האחרת אלא שק"ש דמצות כוונתו אינו אלא בפסוק ראשון ויכולין לכוין דעתן שעה קטנה כזו וגם אינו כ"כ שיהוי ואינן מתבטלין כ"כ ממצותן ולכך חייבין אבל חתן אינו יכול לכוין דעתו כלל ולכך פטור אבל בתפלה ותפילין דיתבטלו ממצותן על ידיהם אפי' השושבינים פטורין והא דקאמרי והשושבינים וכל בני החופה חייבים אק"ש לחוד קאי ופליגי את"ק אבל בכולהו אחריני מודו כצ"ל : **ד"ה** הישן בתפילין וכו' עד ור' יעקב לא חייש וכו' פי' אבל חכמים פליגי וס"ל דבלילה אפי' עראי אסור ליישן בהן דחיישי' דלמא ישן שינת קבע והא דקאמרי חכמים אבל לא שינת קבע פי' כל מקום דאיכא למיחש לשינת קבע כגון בלילה אסור בכל ענין :

דף כז ע"א בתוס' ד"ה אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל וכו' עד אע"ג דלר"א אמרי' בשאר ימים אם השלים במיני תרגימא יצא התוס' אולי למעמייהו דמפרשים בדבור שאחר זה שמתחיל חזר בו ר"א שלעולם לא חזר ר"א ממה שאמר שחייב לאכול י"ד סעודות אלא שמזה חזר שיש להן תשלומין אף ביום אחרון אע"פ שאין אוכל או בסוכה. ועל זה קאי בגמ' ישלים במיני תרגימא אבל סעודת ליל ראשון אף ר"א מודה דבעי כזית דגן דוקא כדאיתא בירושלמי כמו שכתבו התוס' בדבור הנזכר ולכך כתבו הכא אע"ג דלר"א בשאר ימים אם משלים במיני תרגימא יצא אבל בסעודת ליל ראשון אף לר"א לא יצא במיני תרגימא : **ע"ב בתוס'** ד"ה כל האזרח בישראל וכו' עד דכיון דכתיב לך למעוטי דשותפין משמע וכו' עד ומרבינן סוכה אחת לכל ישראל ש"מ דלא דרשינן לך למעוטי שאולה וכו' והמשך דברי התוס' כך הם ור"ל דהאזרח דמרבינן מיניה סוכה אחת א"א לאוקמא בשותפות דהא לך למעוטי דשותפות משמע ר"ל דבמשמעות דלך אימעוט שותפות כמו שאול ומדמרבינן מהאזרח סוכה אחת לכל ישראל ש"מ דלא דרשינן לך למעוטי שאול דאי דרשינן ליה לשאול אימעיט נמי שותפות וא"כ היכן מצינו סוכה אחת לכל ישראל אלא ע"כ צ"ל דלא דרשינן ליה לא לשותפות ולא לשאול אלא מוקמינן ליה למעוטי גזול : **בא"ד** וא"ת הכי נמי נדרוש הכי וכו' נ"ל לגרוס וא"כ הכי נמי נדרוש הכי ולפי' הקונטרס ניחא דע"כ יוצאים בשאול וכו' ר"ל דהא ליכא לאוקמי בשתפים משום דה"א מטי שהפרושה לכל אחד וא"כ ע"כ צריך לאוקמא הא דיוצאים כל ישראל בסוכה אחת היינו בשאול וליכא למימר א"כ נימא איפכא ותוקמא האזרח לשאול ולך למעוטי שתפים משום דמסתברא לאסור יותר בשאול מבשותפים וכיון דמהאזרח ילפינן להתיר בשאול כ"ש דמותר בשותפות וא"כ מרישא דלך ליכא לאוקמא ואלא לגזול :

נבי סוכה מ"כ לית לן לאוקמי מיעוטא דלך לשאולה וריבויא דכל האזרח לשותפות דה"א לכל ישראל סוכה בשותפות כפרש"י וע"כ אתא לרבויי שאולה. אבל לר"א דמוקי כל האזרח למלתא אחריתא ואיכא הכא מיעוטא דלך וריבויא דתשבו כעין תדורו ודאי דאית לן למימר הכא כמו גבי ציצית לאוקמא מיעוטא דלך לשאולה וריבויא דתשבו כעין תדורו לשותפות והיינו דקאמרי לשותפין היכולין כו' דלר"א שפיר מצינן לאוקמא ריבויא לשותפין היכולין לישב בסוכה א' בשותפות דהאי ריבויא דתשבו כעין תדורו לא משמע סוכה לכל ישראל דאינם יכולים לישב בה בשותפות משא"כ לרבנן ריבויא דכל האזרח דמשמע סוכה אחת לכל ישראל דאינם יכולים לישב בה בשותפות כפרש"י והדברים ברורים ודו"ק :

ח"א **דף כז ע"ב** מניין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל כו' מכלל דבחודש ושבת מחייב כו' נקט ברגל גם שאינו מפורש בקרא דלא גרע רגל מהדם : ר"ק כו' הא דאזיל ולא אתי ביומיה כו' הא דרבי אילעי איירי בהכי וא"ת כיון דאזיל להתם ביומיה ע"כ בתוך התחום הוה או ע"י עירוב וא"כ אמאי לא אתי ביומיה ודוחק לומר שהלך לשם ע"י עירוב (תחום) הרבה כ"כ שלא היה יכול לחזור ע"י לביתו ונראה דלאו דוקא נקיט דאזיל ביומיה אלא שהלך לשם מערב הרגל וחוץ לתחום הוה ודו"ק : אין לך כל שבט כו'. פרש"י משיאו לד"א כדאמרי' כו' עכ"ל והוא דחוק להשיאו בכך וי"ל לפי כוונתו שהוא לא אמר דבר שלא שמע מרבו וע"כ לא תשאלני אבל אין לך כל שבט כו' שלא העמיד שופט ומהם יש לכם לשאול כמ"ש ובאת וגו' ואל השופט אשר יהיה בימים וגו' ואמרינן אין לך אלא שופט שבימיך יפתח בדורו כשמואל בדורו וכה"ג פרש"י ביומא שהשיב להם ומשיאם לד"א ומ"ש גם מ"ש בזה : שלא העמיד שופט כו'. פרש"י יהושע מאפרים כו' אלו המפורשים אבל עתניאל ויפתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבטיהן כו' עכ"ל עתניאל מפורש בקרא דאחי כלב היה וכלב מיהודה הוה אלא דעתניאל לא היה אחיו רק מן האם דזה כלב בן יפונה וזה עתניאל בן קנז אבל מה שמסופק ביפתח לא ידעתי למה שהרי גם דבן אשה זונה היה מ"מ בן גלעדי היה כמפורש בקרא וגלעד ממנשה היה. גם מה שמסתפק ביאיר לא מצינו בו שהיה שופט ובן מנשה היה ודו"ק :

דף כח ע"ב גמ' אמר אביי לעולם סוכה הלכתא ואצטריך כו' ולא בעי למימר דאיצטריך הלכתא לפטור נשים משום דקרא חובא משמע דאתא הה"א לרבות נשים כמו גבי יוה"כ דא"כ לא היה מנקיט הכא התנא לאסמכתא להוציא נשים והיינו דאי מה"ט לא הוה איצטריך לן הלכתא לפטור דודאי לא הוה מוקמינן הה"א לרבות נשים כיון דאיכא לאוקמא לרבות גרים ודו"ק :

וז"א **דף כח ע"א** הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי כו'. דהיינו אגיד לכם מדותי וזו אחת מהן כפרש"י וגם שכל אלו מדות קבל מרבו ריב"ז כדמסיק ור"א תלמידו היה נוהג אחריו מ"מ המדות לא שמען מרבו אלא ראה שנהג רבו כך ונהג. גם הוא כן ועי"ל דבלאו הכי קא"ל וכי תזקיקוני לומר דבר שלא שמעתי והרי מדותי כו' וזו אחת מהן ובמדות דריב"ז חשיב הרבה מדות דלא חשיב להו בדר"א. אע"ג דר"א נהג אחריו בכולן כדמשמע לקמן. וי"ל דלא חשיב הכא רק הנהו מדות שלא תאמר מה שלא שמעתי מרבותי הוא שהם ודאי אמרו בבה"מ ואני הייתי מתעצל ונמנע מלשמען מפני רבותי אם מפני שהייתי מתאחר מלבא וממהר לצאת מבה"מ או מפני השינה או מפני שהייתי שח שיחת חולין ע"כ אמר שאינו כן אלא מעולם לא קדמני כו' וכן נראה מפרש"י ודו"ק : ריב"ז מימיו כו'. כל אלו מדות דחשיב נוגעין בלמוד תורה ושאמר בלא תפילין כי היא כתר תורה כמ"ש בקידושין פ' האומר ופרשיותיו ד' מורים על למוד תורה וזה אב לכולן שנאמר ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' וגו'. ואמר ולא הרהר במבואות כו'. ר"ל אע"פ שהיתה התורה שגורה כל כך בפיו ובלבו היה נזהר מלהרהר במבואות כו'. ואמר ולא מצאו אדם יושב ודומם כו'. גם שהיה אפשר בלמוד עיוני עיקרא בגירסא שתהא שגורה בפיו ולא תשתכח כדאמרי' בכמה מקומות. ואמר ולא פתח אדם דלת כו'. שהוא היה מקרב עצמו אצל הפתח דבתלמידיו היה קנאה וביטול תורה איזו מהן יפתח לחבריו הבאים ואשמעינן נמי דלא הניח ר' יוחנן בן זכאי לישב שומר על הפתח שלא יטול שכר ויתעכב מלכנוס מי שאין לו כעובדא דהלל במסכת יומא : שמונים תלמידים היו לו להלל כו' כל הסוגיא מפורש פ' יש נוחלין ע"ש :

דף כט בפרש"י בד"ה איבעיא להו עד שיאור עד שיעלה עמוד השחר עכ"ל הכא דלא קאמר אלא עד שיאור ודאי דאית לן לפרושי עד שיאור קלת היום דהיינו עמוד השחר אבל לקמן דקתני עד שיאור וקתני נמי ויעלה עמוד השחר ע"כ דעד שיאור לאו היינו עמוד השחר דתרתי למה לי אלא משהאיר המזרח כפירוש רש"י ומש"ה קא מקשה תרתי דסתרי כו' וק"ל : סליק פרק הישן

ח"א **דף כט ע"א** איבעיא להו מי שפך כו'. פרש"י מבעיא ליה שפיכת הקיתון מאי היא ישיבת סוכה או ירידת גשמים עכ"ל ואין זה נראה שיהא שפיכת קיתון משל לישיבת סוכה ולולי פירושו דגם לפום מאי דבעי למימר דעבד לרבו הוה שפיכת קיתון ירידת גשמים דגם שמן השמים הגשמים באים מ"מ ע"י חטא האדם באה קללה זו בחג דה"כ בשפך העבד קיתון אינו של עבד אלא של רבו ודו"ק : בזמן שהחמה כו' מלה"ד למלך ב"ו שעשה סעודה לעבדיו כו'. וזהו המשל בעצמו שאמרו בפ' אד"ת אדם נברא בע"ש מפני מה כו' כדי שיכנס לסעודה משל למלך ב"ו שבנה פלטרין והתקין סעודה ואח"כ הכניס אורחים כו' ואמר בכעס כו' טול פנס והושיבם בחושך כו' כדאמרי' פ' יוה"כ אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאין רואה ואוכל ומכאן לסומין שאינן שבעין כו' : כל זמן שהמאורות לוקין סימן רע לשונאיהם כו'. מאורות בלשון רבים היינו ירח וכוכבים כפרש"י לקמן אבל בחמה לוקה סימן רע לאומות העולם כדלקמן : משל לסופר כו' מי שרגיל ללקות בכל יום דואג כו' ור"ל דהיינו אותו שיש בידו לב ללמוד ולא למד אבל מי שאין בידו ללמוד אין משגיחים בו להלקותו אם אינו לומד כך ישראל יש בידם התורה ללמוד ממנה ואם אינן לומדין יש להם לדאוג ביותר : מפני שישראל מונין ללבנה ואו"ה לחמה כו'. ובמדרשות נתנו לזה הרבה דמיונים אקרא דהחודש הזה לכם ולא לנכרים עשו שהוא גדול מונה לגדול שהוא החמה יעקב שהוא הקטן מונה לקטן ללבנה והוא סימן טוב גדול שולט ביום ולא בלילה כך עשו שולט בעוה"ז ולא בעוה"ב קטן שולט ביום ובלילה כך יעקב שולט בעוה"ז ובעוה"ב. ואמרו אם זכיתם למלאותו אברהם כו' עד ע"ו דורות ואם לאו לפגמו רחבעם כו' עד ע"ו דורות כו' ע"ש : לשק אני רעב כו'. פרש"י דומה לשחור אני כמו שמשחירין כו' ע"ש והוא דחוק אלא דבשק דרך להניח תבואה כמ"ש ויפתח האחד את שקו ליתן מספוא וגו' ויהי הם מריקים שקיהם וגו' וכשנראה בחמה דומה לשק ריקן סימן לרעב : ואין לך כל אומה כו' שאין אלהיה לוקה עמה כו'. לפרש"י לא שייך כ"כ הכא ונראה לפרש דקאי אדלעיל דחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים לפי שהם מאמינים בשמש כמ"ש וראית את השמש וגו' אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים וגו' דהיינו לאלהות שלא תכנן מלטעות אחריהן כמפורש פ' ר"י וע"כ אם האומה לוקה גם החמה לוקה עמה שנאמר ובכל אלהי מצרים וגו' ומ"ז אמר ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אין להם ליראה מאותות השמים שלא נתנו להם לאלהות אבל יש להם ליראה מעונותיהם אם אין עושין רצונו של מקום והיינו ע"ד הגוים שעושין להם לצבא השמים לאלהות אל תלמדו לעשות כתועבותם כי הם יחתו שעובדים אותן ואלהיהן לוקה עמם ואין ישראל יחתו כי ה' הוא אלהיהם : על ד' דברים חמה לוקה על אב"ד שמת כו'. פרש"י לא שמעתי טעם בדבר עכ"ל ונראה בתחלת מהם יש לתת טעם כי האב"ד דומה לחמה שמאיר לכל בתורה וע"כ משה שהיה אב"ד אמרו בו פניו כפני חמה : ועל נערה מאורסה שצעקה כו'. דהיינו שהיה בדור לכל כשמש לצעקתה ולא היה מושיע לה : ועל ד' דברים מאורות לוקין כו'. דהיינו לבנה וכוכבים כפרש"י יש לתת טעם ע"פ מ"ש בפ"ק דשבת מאן דנולד בלבנה רזוהי כמן אם גנב מצלח והשתא ד' דברים דחשיב כותבי פלסתר ומעידי שקר ומגדלי בהמה דקה וקוצצי אילנות אינן דברים מפורסמים ובכלל רזוהי כמן וגניבה הן וע"כ מזלו שהן הלבנה וכוכבים לוקין : על ד' דברים נכסי בעלי בתים כו'. יש לדקדק שאמר על משהי שטרות פרועים פרש"י כדי לגבות פעם אחרת עכ"ל והא ודאי גזילה גמורה ולא היה לו לומר על משהי אלא על סגובין שטרות פרועין. וכן מלוה ברבית איסור גמור הוא. ע"ב ואמר על שהיה סיפק בידם למחות כו'. ובפ' במה בהמה אמר ביש בידו למחות כו' שהוא נתפס על כל העולם כולו. ואמר פוסקי לדקה כו' הכי זה עובר בבל יחל דברו וגו'. ונראה לדקדק בכל זה דנקט בעלי בתים דהיינו עשירים ומנהיגים ואינן ת"ח ואין משהין שטרות פרועין לגבות בהן שנית דהא ידעי דגזל גמור הוא אבל משהין אותו שיש לו שום דין ודברים עם הלוה ורוצה לדוחקו בזה השטר לממון מגו ודבר זה בעיני בעלי בתים לאו איסור הוא אבל אחז"ל בזה דאיסורא איכא משום אל תשכן באהלך וגו' שמא ימות ויפול שטר זה לפני יתומיו ויגבו בו שנית ומלוי ברבית דקאמר נמי על בעלי בתים שהם אינן יודעין לכלות תמותיהן בהיתר בעיסקא או בדרך אחר של היתר : ועל שהיה סיפק בידם למחות כו'. איירי נמי בבעלי בתים מנהיגים שיש בידם למחות ואינו ביד ת"ח : ופוסקי לדקה ברבים. היינו שבעלי בתים מנהיגי הקהילה פוסקין לדקה מרובה ואינן נותנין כולה שאומרים שלא היה דעתן לכך אלא בשביל אחרים שיתנו נדבות כראוי ודו"ק : בשביל ד' דברים נכסי בעלי בתים יורדין לממיון פי' בערוך לממיון לאוצר המלך ע"ש ונראה דה"כ בבעלי בתים העשירים ומנהיגים ומשתררים ומתגאים על אחיהם כפרש"י והיינו דמסיק וגסות הרוח כנגד כולם כמ"ש לגבי המלות ותלמוד תורה כנגד כולם שהתלמוד מביא לידי מעשה ה"נ הכא הגסות הרוח מביא לאלו בעלי בתים להני דברים שהם כובשי שכר שכיר כפרש"י שמדחהו בלך ושוב שעובר בבל תשהה כדאמרינן פרק המקבל דמתוך גאותן דוחין השכירים בלך ושוב שאין לי פנאי להתעסק בך עתה : ועושקי שכר שכיר. פרש"י גוזל שכרו עכ"ל והוא דחוק דא"כ ה"ל למימר גוזל אלא דלא תעשוק שכר שכיר מוקמינן לה התם באינו משלם לשכיר בזמנו דהיינו שכיר יום כל הלילה ושכיר לילה כל היום וזהו וודאי ג"כ בא להם מתוך גאוותן לדחות השכירים מלשלם להם בזמנם. ואמר על שפורקין עול כו' היינו מתש מתוך גאוותן סוברים בדעתן שאחיהם ישאו עליהם עול מנהיגים. ומקיים אבל בענוים כתיב וענוים יירשו ארץ פסוק הוא בספר תהלים דלעיל מיניה כתיב אל תתחר במצליח דרכו וגו' היינו העשירים המתגאים על הציבור שלא לשם שמים. ואמר ועוד מעט ואין רשע וגו'. דהיינו שנכסיו יורדין לממיון אבל ענוים שאינן משתררין על הצבור ונזהרין בכל זה הם יירשו ארץ שנכסיהן מתקיימים ובכל טפחא שלפנינו הרכיב בזה קרא אחרינא נצר מטעי מעשה ידי להתפאר והוא פסוק בישעיה ותחילת המקרא ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר וגו' ואין לו מקום כאן : סליק פרק הישן

לולב הגזול פרק שלישי

ע"ב תוס' בד"ה קפסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון כו' ותימה הא אמרינן לקמן מיקב ס' דר' חנינא מטביל ביה כו' עכ"ל אע"ג דשמואל דמכשיר בשמעתין גזול ביו"ט שני ע"כ לא חש להאי קפסיק ותני לא ניחא להו למימר דרבי חנינא נמי לא חש ליה כיון דסתמא דתלמודא קא דייק ליה ורבי יוחנן ור' אמי נמי הוצרכו מש"ה למימר טעם משום מצוה הבאה בעבירה ואין דומה להם דר' חנינא פליג עלייהו אלא בדוחק כמו שתירצו לחד תירוצא וק"ל :

דף ל תוס' בד"ה משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה כו' וא"ת לקמן דפסלינן לולב של אשרה כו' ומיהו תימה בפרק כל שעה דתניא אין יוצא ידי מצה בטבל כו' עכ"ל ול"ע אדקשיא להו מלולב של אשרה דלקמן וממצה אמאי לא תקשי להו מסוכה גזולה דלעיל

מהר"ם

דף כח ע"א בתוס' ד"ה הלכתא נינהו וכו' ובריש בנות כותים וכו' לפי שמסופק על שניהם וכו' משום דשם אמר רבא הלכתא נינהו והדר מסיק ומפרש שם הי היא הלכתא דמשמע דרבא בעצמו היה מסופק מתחלה איזה מהן הוי הלכתא ומשום דמעיקרא היה רבא מסופק הי מינייהו הוי הלכתא לכך קאמר לישנא נינהו לשון רבים ור"ל חדא מינייהו הוי הלכתא ר"ל וא"צ להגיה הספרים שם אבל הכא אע"ג דפריך נמי גמ' הי קרא והי הלכתא מ"מ לרבא בעצמו לא היה שום ספק בדבר דסוכה הוי הלכתא כדאמר לקמן בסמוך רבא אמר איצטריך וכו' לכך כתבו התוס' דהכא דהלכתא היא גרסי' לשון יחיד ולפי זה נ"ל הא דקאמר התם בפ' בנות כותים הי קרא הי הלכתא אילימא וכו' הכל הוא מדברי רבא ור"ל שמתחלה היה רבא עצמו מסופק הי מינייהו הוי הלכתא ומ"מ דברי התוס' דהכא אינם כדבריהם שם בפ' בנות כותים דשם משמע מדברי התוס' דאף הכא בסוכה גרסי' נינהו לשון רבים וכאן בדבור זה כתבו דגרסי' הכא הלכתא היא לשון יחיד ובספר ח"ש מפרש התוס' דהכא דרצונו לפרש יזבא בהאי פירושא דדחו שם בפ' בנות כותים מכח סוגיא דהכא [וז"א] שהרי כתבו שם וא"צ לפרש משום דקאי נמי אקרא דזוכרים דלקמן וכו' ע"ש וגם אין במשמעות לשון התוס' דהכא כפי' ספר ח"ש שהרי כתבו לפי שמסופק על שניהם וכו' והאי לישנא דלפי שמסופק לא יתיישב כלל לפירושו אלא כמו שכתבתי ועיין במה שכתבתי שם בפ' בנות כותים : סליק פרק הישן

לולב הגזול פרק שלישי

דף כט ע"ב בתוס' ד"ה לולב היבש פסול וכו' עד דהא אמרי' לקמן גבי הדס יבש וכו' אלמא אין היבשות תלוי בי"ב חדש וכו' תוכיחו זה דאי תימא דפירושו של יבש הוא י"ב חדש א"כ ה"נ ע"כ מפרש גבי הדס יבשו רוב עליו היינו שרוב עליו הן בני י"ב חדש ופירושו של ג' בדין לחין היינו נמי שאינן בני י"ב חדש וזה א"א להיות שקצתו של ענף אחד יהיה י"ב חדש וקצתו אינו י"ב חדש וק"ל : ד"ה נקטם ראשו וכו' עד דנקטם ראשו איירי ברוב העלין העליונים עיין באשר"י שכתב שראש כל עלה ועלה קאמר :

דף ל ע"א בגמ' שנאמר והבאתם גזול את הפסח ואת החולה גזול דומיא דפסח וכו' נ"ל דדריש כן מדלא הקדים חולה לפסח : משל למלך ב"ו שהיה עובר על בית המכס וכו' יש לדקדק

חכמת שלמה

דף כח ע"א גמ' ראוין שתשרה עליהם שכינה כו'. נ"ב ראוין שתשרה כו' אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך שתעמוד להם חמה כיהושע ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן אחל אחל אלא משום שאין חשובים כל כך כמשה תלאן ביהושע : תלמוד סברות המשניות כעין שאנו מפרשין עליהן לא שנה כו' חסורי מיחסרא כו' : הלכות הלכה למשה מסיני : הגדות דורשי פסוקים כגון תנחומא ובראשית רבה ויקרא רבה : דקדוקי תורה וי"ו דוזה לכם הטמא וגו' דמרבינן מיניה דם השרץ : דקדוקי סופרים כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי איסור תורה : קלים וחמורים שאדם דן מעצמו : גזירות שוות כגון קיחה קיחה משדה עפרון : תקופות מולד הלבנה : גימטריאות כגון אנכי אנא נפשי כתבית יהבית יר"ע יראה ראתה נעתה : משלות כובסים נורך יש בהן ללמוד דברי תורה כדכתיב תקן משלים הרבה וכתיב להבין משל ומליצה : שיחת מלאכי השרת להשביעם : שיחת שדים להשביעם ונפקא מינה לעשות קמיע לרפואה : ושיחת דקלים שבני אדם רגילין לדבר על הדקלים כדכתיב בשלמה וידבר על העצים : מעשה מרכבה שביחזקאל : הויות דאביי ורבא שהקשו משניות וברייתות טובא ותירצום : להנחיל אוהבי יש עולמות וכל כך למה כי אוצרותם מלאים כל טוב דברי תורה וחכמה : גדול שבכולן של אחת כמה וכמה להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר רשב"ם בפ' יש נוחלין דף קכ"ד : שם שיחת דקלים. נ"ב כתב רבינו האי ז"ל כי בדורו היה מר אברהם גאון שהיה מכיר עתידות בנענוע עלי ויהורי האילנות ביום שאין הרוח נושבת והיה מכסה אילן בסדינין והיא חכמה מפוארה מאלתי וכה"ג בערוך ערך סח : שם דבר גדול מעשה מרכבה. נ"ב פי' הריטב"א דבר גדול מעשה מרכבה. פי' מרכבה העליונה הקדושה שלא נסתכלו בה נביאים מעולם וסודה ידוע לבעלי האמת. דבר קטן פי' קטן הוא לגבי מעשה מרכבה ואח"כ פי' הויות דאביי ורבא הם קושיות ותירוצים וספיקות שלהם שלא נתבררו להם מפני שלא ירדו לעומקם של תלמוד כחכמים הראשונים ולפי שהיה זה מחסרון הידיעה קרא ליה דבר קטן כחכמת המשנה אבל גדול הוא מכל שאר חכמות הכותים עכ"ל ול"נ שתועלת הוא לאדם אפי' מכל חכמות המשנה ואפשר אף ממרכבה ומה שנקרא קטן משום שהוא מחמת חסרון הידיעה שאלמלא היה זכור לנו כל הלכות ממשה רבינו ע"ה לא היינו צריכין לה ודו"ק עוד נ"ל לפרש שקראו קטן כפשוטו שהוא בערך כעלם למרכבה אבל לעולם דבר גדול הוא לנו ומוכרח ברוב תועלתו ואמשול לך משל כעין לחם ובשר ודו"ק : שם לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש. נ"ב כלומר על אלו מתקיים המקרא הזה וכן פי' הריטב"א : שם כל עוף הפורח עליו מיד נשרף. נ"ב מסקינן בירושלמי אם התלמיד כן הרב שאכ"ו אלא התלמיד בתוך ד' אמות והרב אף תוך לד' אמות ודו"ק : שם אמר רבה הלכתא כו' נ"ל רבה. וכ"ב נ"ל כי אין דרך שיביב אביי אחריו וג"כ לישנא דרבא אמר איצטריך כו' משמע דלעיל לא הוה רבא אלא רבה ודו"ק : שם הלכתא נינהו כו'. נ"ב לפרש"י נ"ל גרסי' שפיר הלכתא נינהו ודו"ק : רש"י בד"ה וגימטרי' כו' כשדים לב קמי בא"ת ב"ש ומקרא הוא על יושבי לב קמי והיינו כשדים : תום' בד"ה הלכתא נינהו כו' לפי שמסופק על שניהם. נ"ב פי' שני פעמים נאמר התם בסוגיא הלכתא נינהו כו' והלמודא דייק אח"כ אבל אתת הי מינייהו הלכתא כו' כמו שדייק הכא ומאחר שאמר התם בשני פעמים הלכתא כו' נקט שפי לשון רבים ודו"ק : **ע"ב** גמ' לחימך בדרבנן הוא כו' כל שניעור ואינו קורא אימא אימא גדולים נמי כו' כצ"ל : רש"י בד"ה ופרכינן אימא גדולים נמי כו' כצ"ל : בד"ה מעשה לסתור דהא קטן כו' כצ"ל : בד"ה ומשני בסוכה כו' ומחתכו על בוריו. נ"ב קצת נראה שזהו לפי הסלקא דעתא של המקשה אבל לא לפי האמת ודו"ק :

דף כט ע"א גמ' כתיב זיקא וקא מייתי ליבותא. נ"ב בערוך גרים וקמבלבל מאונייתא ע"ש : רש"י בד"ה כי הא כו' ואיכא עיון מירתא כצ"ל : בד"ה רב יוסף כו' דתניא בפסחים כו' כצ"ל : בד"ה איבעיא להו עד שיאור עד שיעלה עמוד השחר. נ"ב אפשר שרש"י סובר שלשון שיאור סתם משמע עד שיעלה עמוד השחר אם לא היכא שנאמר אלו עמוד השחר אזי בהכרח משמע עד שיאור מנורת וק"ל : בד"ה מי שפך נמי כו' מאי היא ישיבת סוכה כו'. נ"ב פי' שאתה יוצא הימנה ומבטלה : בד"ה וי"א ס' לגא ביאלתו כו' כצ"ל : סליק פרק הישן

לולב הגזול פרק שלישי

דף ל ע"א גמ' ויבריתו פלוני מן הגזול כו'. נ"ב נ"ל דגרסי' דוקא הגזול ולא גזל דהכא קאמר שיבריתו עצמן מן הגזול כבר בידם וקמי לשם דומיא דעולה לסקב"ה אף שככר קמי לו והוא שלו כדפרש"י ודו"ק : רש"י בד"ה אף גזול ס' ביאוש דאשמעינן ליה כו' כצ"ל : בד"ה כי זכיתו ס' לאגוד בהן להושענא כצ"ל. וכ"ב פי' שתהיה עלמה להושענא : תום' בד"ה כי יקריב מכם כו'. והא דמייתי הכא קרא דמכם אע"ג כו'. נ"ב והשתא לא קשה א"כ קרבנו אמאי צריך למכר יאוש הוא דהשתא והיינו רבנא דחרים כסם מקרבנו וגו' ויליף ליה מיניה דיאוש כדי לא קני כמו עולא דלעיל מיניה דיליף מהכא אתם

בס"פ הישן גרבך דשאולה כשרה וגזולה פסולה מדכתיב לך וכבר הקשו כן התוס' בפ"ק ואם ניחא להו הכא מסוכה גזולה כתירוצם שם דאיסורא דמצוה הבאה בעבירה אינו אלא מדרבנן א"כ קושייתם מלולב דאשרה וממלה נמי ניחא וק"ל: בד"ה כי יקריב מכם כו' תימה דבמרובה ממעט גזול מדכתיב קרבנו והכא ממעט ליה מדכתיב מכם כו' עכ"ל לכאורה תימה לתמיהתם דהא הכא מדכתיב מכם לא ממעטינן אלא לפני יאוש והתם מקרבנו למאן דלא מוקי ליה נמי בקרבן דחבריה לא ממעטינן אלא לאחר יאוש ויש ליישב בדוחק דתמיהתם אהא דבעי למימר אי לפני יאוש כו' דהיאך קס"ד דאתא קרבנו לפני יאוש כיון דהכא ממעט ליה מדכתיב מכם ושוב הקשו דהיאך קמסיק התם דלפני יאוש לא צריך קרא דהא הכא מצריך קרא מכם ללפני יאוש ויש מקשים מאי קא קשיא להו דאמאי לא נימא דה"ק התם דלפני יאוש לא צריך קרא דקרבנו משום דממכם דהכא נפקא דהא לפי תירוצם נמי ה"ק דלפני יאוש לא צריך קרא דקרבנו משום דמביתו נפקא וי"ל דודאי מביתו דנפקא לן דהרי הוא חולין שפיר קאמר דלמה לי קרא דקרבנו דהא לאו קרבן הוא כלל אלא חולין אבל אי אהך קרא דמכם דלא משמע דהרי הוא חולין לא הל"ל למה לי קרא אלא הכי הל"ל הא מהכא נפקא מהתם נפקא מדכתיב מכם ודו"ק: בא"ד אמר רחמנא מה ביתו שלו כדאיתא במרובה וכו' עכ"ל כל"ל דלהך מילתא נקתי הכא דלפני יאוש אין גזלן יכול להקדיש מדכתיב ביתו מה ביתו שלו אבל ממה ביתו ברשותו לא ממעטינן אלא דאין הנגזל יכול להקדיש כדאיתא התם וק"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה וקרקע אינה נגזלת כו' וא"כ קני מצוה הבאה בעבירה כו' עכ"ל פי' דבשעה שיחתכוה הם גוזלים ואז יתחילו לקנות ביאוש וה"ל מצוה הבאה בעבירה ולא תקשי לך הא דפריך ולקנוה בשינוי מעשה ובשינוי השם דאף אם הם יחתכוה ויהיו גוזלים לא הוי מצוה הבאה בעבירה אף דבקנין היאוש ודאי יהיו גוזלים מ"מ בקנין שינוי מעשה והשם באגודה שאחר כך לא יהיו גוזלים כיון דכבר קנאוה ביאוש גרידא בשעת גזילה מיהו התוס' לעיל לית להו הך סברא כלל אלא כיון דקני ביאוש גרידא לא הוי תו מצוה הבאה בעבירה כיון דהקנין והמצוה לא חל כאחד כהך דהקדש וק"ל: תוס' בד"ה וקרקע אינה נגזלת כו' ואי לאחר יאוש הרי קונה ביאוש וכן כו' עכ"ל הא ודאי למאי דקיימינן השתא יאוש גרידא לא קנה כדקאמר דליהוי יאוש כו' ושינוי רשות בידייהו וכן מוכח ממאי דכתבו התוס' לקמן דבסוכה ברשות הספינה לא היה יוצא בה בין קודם יאוש בין לאחר יאוש משום גזולה אלא הא דקאמרי ואי לאחר יאוש הרי קונה ביאוש היינו משום דהוי יאוש ושינוי רשות וסמכו דבריהם הכא אמה שכתבו לקמן בסמוך אההיא דמכר פרה וטלית דליכא למימר דשינוי רשות לא שייך בקרקע הא טעמא דיאוש לא קני משום דבאיסורא אתי לידיה והכא גבי קרקע הרי נתייאשו קודם שהחזיק בה הלוקח ודו"ק: בא"ד וכולה מלתא תמוה דהא מתני' דהתם קתני הגזלן שנטע חייב כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא תקשי להו דהא מתני' דהתם תנן נמי ברשות הרבים חייב וי"ל דבהך מלתא דקתני רשות הרבים פטור אימא דפליג רשב"א אמתני' דמחייב ברה"ר אבל הא דתלה פטור דר"ה בגזל קרקע משמע דבר פשוט ושוי כבר לפטור שפיר מקשינן הא אדרבה כבר שוי במתני' לחייב בגזל ודו"ק: בא"ד ואם מתקנה היא דיש יאוש צריך לאוקמא כשנשתקעו שם הבעלים עכ"ל כ"ה בפי' הר"ש שם וכל"ל וכוונתו דאם מתקנה שטעות נפל בהך ברייתא פטור במקום חייב וצריכא תיקון דל"ל ברה"ר חייב בגזל קרקע כו' והשתא בתיקון זה יתיישבו כל הקושיות חוץ מזו ברה"ר מאן מייתא אבל כיון דע"כ לפי הטעות דקתני בה פטור הא דיש יאוש צריך לאוקמי כשנשתקעו דהוי אף מדאורייתא יאוש אף להקל כמ"ש התוס' לעיל וא"כ השתא נמי הוי שפיר רה"ר דומיא דשייך בו הך יאוש דנשתקעו שם בעלים ממנו ודו"ק: בד"ה ולקניוה בשינוי השם תימה כו' וא"ת ועולבא דהתם כו' ועדיף שינוי השם החוזר דקני עם יאוש כו' משינוי מעשה כו' והשתא ניחא הא דקאמרינן כו' עכ"ל ויש לדקדק דהך קושיא מעולבא אין לה מקום כאן אלא אתלמוד ערוך דהתם דקאמר גבי מרים דשינוי השם החוזר לברייתו לא שמיה שינוי וע"ק אמאי לא תרצו כן לעיל אתמיהתם דאע"ג דשינוי מעשה החוזר לברייתו קאמר דלא קני מ"מ פריך שפיר ולקנייה בשינוי השם החוזר עם יאוש דעדיף דהא עם יאוש מיירי הכא כמ"ש התוס' וע"ק מאי קאמרי והשתא ניחא דמשמע לכאורה השתא דקאמרי' דאפילו שינוי החוזר אינו קונה אלא היכא דאיכא יאוש גביה כמו שהבין מהרש"ל מדבריהם וזה אינו דהא מכ"ש אם נימא דההיא דעולבא מיירי בלא יאוש וקני שינוי השם לחודיה דהוה ניחא טפי ההיא דשינוי השם כשינוי מעשה דמי דקני לחודיה בלא יאוש וע"כ הנראה שהביאו כאן הך קושיא וא"ת ועולבא דהתם כו' דע"כ מכח הך קושיא אית לן לפלוגי בין שינוי מעשה החוזר לשינוי השם החוזר דעדיף וקונה עם יאוש דבהכי יתיישב מעיקרא תמיהתם דשפיר פריך ולקנייה בשינוי השם החוזר דעדיף משינוי מעשה החוזר ואהא קאמרי והשתא ניחא כלומר לפי הוכחתינו מהך דעולבא ע"כ דמיירי בשינוי השם החוזר דלא קני אלא ביאוש כדקתני לפי שלא נתייאשו הבעלים ניחא דקאמר שינוי השם כשינוי מעשה דמי היכא דאינו חוזר אבל אי הוה מיירי הך דעולבא בשינוי שאינו חוזר ואפ"ה לא קני אלא ביאוש כדקתני לפי שלא נתייאשו לא הוה ניחא [הא] דקאמר שינוי השם כשינוי מעשה דמי דהיאך דמי כו':

ח"א דף ל ע"א שונא גזל בעולה מלס"ד למלך ב"ו כו' ולכך נקט בקרא קרבן עולה שכולה כליל והכל שלו אבל חטאת ואשם ושאר קרבנות וודאי דגזילה גמורה היא כיון דנאכלין ולא הוה דומה למשל כלל וזהו שדקדק רש"י לפרש ואע"פ שהכל שלי ואף מתחילה שלי כו' ר"ל שהכל שלי שכולה קריבה לגבוה ומתחילה עולם ומלואו שלו הוא והוי תמה דומה למשל וק"ל:

דף לא בד"ה אבל גזל עצים כו' כך פי' הקונטרס ועל חנם דחק דמדכתיב לך כו' ואפילו מדרבנן בלא עגלה וספינה איכא לאוקמא כו' עכ"ל וכ"ה בנוסחאות מדויקות בתוספות וכוונתם דעל חנם פי' הקונטרס לאוקמי מיעוטא דלך לפסול גזולה ברשות הספינה

חכמת שלמה

את הגזול וגו' ולא ס"ל טעמא דמצוה הבאה בעבירה אלא משום דיאוש לא קני ומההוא קרא קא יליף דיאוש לא קני וכן מביאין התוס' לקמן: בא"ד הוה מוקמינן מכם להך דרשה כו'. נ"ב פי' אלמא דמכם הוא פשוט ומסתבר להך דרשה וק"ל: בד"ה הא קנייה ביאוש כו' ועולה נפקא ליה כו'. נ"ב פי' לעולה נמי קשה דנפקא ליה דיאוש כדי לא קני מוהבאתם את הגזול ולא ס"ל טעמא דמצוה הבאה בעבירה וק"ל: בא"ד כגון נודעה כו'. נ"ב אחטאת גזולה קאי התם: בד"ה מתוך שיוצא כו' הכא דוקא שהוא מדרבנן כו'. נ"ב פי' כיום שני בגבולין וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה וקרקע אינה נגזלת כו' בפ"ק מדכתיב כו' קרקע נמי הכי מתייאש בו הלוקח כמו גבי כו' קוצרו אפי' במועד כו' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן כיני מתני' מותר לקוצרו במועד כו' כצ"ל. ונ"ב כיני פי' שהוא מכנה המתני' מה שאמרו קוצרו במועד לא תיובתא קאמר אלא דמותר לקוצרו וכשרוצה לקוצרו ישכור פועלים כו' וק"ל: בא"ד ולא ישכור אפי' לאחר המועד כו'. נ"ב פי' א"ל להשכיר יותר משלים אפי' לאחר המועד וק"ל: בא"ד נוטע לרבים חייב כנוטע בתוך כו' כצ"ל. ונ"ב פי' בערלה: בא"ד פטור בגזל קרקע כו' לחייב כנוטע לתוך שלו כו' כצ"ל: בא"ד ואם מסקנא הוא דיש יאוש כו'. נ"ב פי' אע"ג שהגירסא ירושלמי' היא משבשתא וכן האמת וא"כ אין להקשות ממנה ואף אם תדחק עצמך לקיים הגירסא ולתרצה בשינויים דחוקים וא"כ תהא המסקנא לשם שיש יאוש אפי' להקל אלמא דאפי' מדאורייתא אמרי' יש יאוש לקרקע א"כ בע"כ צריכין אנו לאוקמה בנשתקע כו' ומשום הכי יש יאוש ובפי' ר"ש בזרעים בפי' דכלאים כתב בהאי לישנא ואם מתקנה היא צריך לאוקמה בנשתקע כו' והיינו כמו שפירשת וק"ל: בד"ה ולקניוה בשינוי השם כו' והשתא ניחא הא דקאמרינן התם כו'. נ"ב פי' השתא דקאמרי' דאפי' שינוי השם היכא דחוזר לברייתו אינו קונה אלא היכא דאיכא יאוש גביה וק"ל: בא"ד תקשה ליה אמתני' דגזל כו' כצ"ל. ונ"ב אע"פ ששינוי השם דהכא איירי עם יאוש מ"מ מצי למיפרך שפיר אמתני' דגזול דהתם גזילה יאוש בעלים וק"ל (עיין במהרש"א):

דף לא ע"א גמ' ומאי טעמיה דר' יהודה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה אבל גזל עצים כו' ומדאורייתא לא קני כו'. נ"ב א"כ הוה שאולה לגביה מאחר שלא קנה ואין לומר דהוה כשאר מטלטלין הנגזלין דקיימי ברשותיה דמרייהו קמאי אבל הכא שגזל עצים ובנה אותם במחובר לקרקעיתו א"כ הוי שאולה

מהר"ם

לדקדק מה כוונת ר' יוחנן במשל זה כי איזה דקדוק יש לו במקרא זה שהביא המשל על זה ונראה מדכתיב כי אני ה' שונא גזל בעולה וי"ל מה קאמר בעולה וכי בענין אחר אינו שונא הגזל אע"כ ר"ל אפי' בעולה וא"כ מאי אפי' ועל זה הביא המשל וכו' ור"ל אפי' הביא הגזל לפני לעולה ומקודם זה ג"כ הכל שלי ואין עול בדבר אפ"ה אני שונא אותו א"נ י"ל שר"י נתכוין לדקדוק זה שאמר כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה כי מאי נתינת טעם הוא לכי ה' אוהב משפט שהוא שונא גזל בעולה אלא ודאי ה"ק כי אני ה' אוהב משפט של בני אדם שיתנהגו במשפט ולא בגזל וחמס וע"כ אני שונא גזל בעולה אע"פ שכבר הכל שלי כדי שממני ילמדו בני אדם ויאהבו ג"כ המשפט וישנאו הגזל ומביא המשל על זה: בתוס' ד"ה משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה וכו' והדתניא לקמן וכו' ולקחתם לכם משלכם וכו' משום שאול איצטריך וי"ל דא"כ דלגזול לא איצטריך שום מיעוט א"כ קשיא לרבנן דמכשרו סוכה שאולה ולך דכתיב גבי סוכה מוקי לה למעט סוכה גזולה לעיל סוף פ' הישן ולקמן דף ל"א מייתי לה ולמה לי לך לגזולה תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה וצריך לחלק בין לולב לסוכה דלא עביד מצוה בידים בגופה וק"ל: בא"ד ואע"ג דקרא גבי קרבן כתיב וכו' כדמוכח בריש הגוזל קמא וכו' י"ל מה כוונת התוס' בזה אם להביא ראיה לדבריהם דלכם דכתיב גבי לולב לא איצטריך לגזול דנפקא ליה מטעם מצוה הבאה בעבירה דילפי' ליה מקרבן א"כ קשה מה איצטריכו להביא ראיה מריש הגוזל קמא משמעתין גופא הוי ראיה דהא ר' יוחנן דמפרש טעמא דמתני' דלולב הגזול פסול משום דהוי ליה מצוה הבאה בעבירה הביא ראיה מקרא דקרבן והבאתם גזול ואת הפסח וגו' ואם כוונתם להביא ראיה לדברי ר"י ולומר שטעמו של ר"י שהביא ראיה מקרבן משום דהכי נמי אשכחן גבי חלה א"כ ר"י גופיה לא ה"ל לאתויי אלא מחלה לחודיה ונראה שכוונת התוס' הוא דלא תימא דלעולם דפסולי דגזול ילפינן מלכם ולא נפקא ליה מטעם מצוה הבאה בעבירה דלא הוי פסול מדאורייתא מטעם זה דקרא כי כתיב בקרבן הוא דכתיב אלא מדרבנן פסלו לולב הגזול ביום שני מטעם דאשכחן איסור דמצוה הבאה בעבירה גבי קרבן אבל לעולם פסול דאורייתא ליכא מטעם זה אלא מטעם לכם ביום הראשון ולכך כתבו דאע"ג דקרא גבי קרבן כתיב וכו' ה"ה בכל המצות כדמוכח בריש הגוזל וכו' ושם מייתי לה נמי מקרא דבוצע ברך נאץ ה' א"כ ש"מ דמן התורה בכל המצות שייך מצוה הבאה בעבירה ולכך צ"ל דגבי לולב נמי בלאו לכם נפקא לן גזול מטעם מצוה הבאה בעבירה והא דר' יוחנן לא מייתי ראיה מחלה משום דהאי דרשה דבוצע ברך נאץ ה' ר' אליעזר בן יעקב דריש לה הכי ואיכא תנאי אחריני דדרשי לה בענין אחר או משום דס"ל כשאר תנאי דגבי חלה לא מקרי מצוה הבאה בעבירה משום דקני לה בשינוי קודם שחל המצוה דמעיקרא חטים והשתא סולת כדלקמן בתוס' דף זה ד"ה הא קנייה ביאוש כו' ולכך הביא ר' יוחנן קרא דוהבאתם את הגזול ואת הפסח וכו': בא"ד ותו אמאי שרינן אשרה דלאו דמשה כצ"ל: בא"ד דאע"ג דאמרי' לקמן טעמא משום דלא גמר פירא לקמן הוא בגמ' דף ל"א ע"ב ור"ל א"כ לא הוי טעמא דביצה או כאגוז משום דבעי שיעורא מ"מ עכ"פ בעי שיעור דיהא מינכרא לקיחתו דאי קטן כ"כ שאינו מינכר לקיחתו הוא פסול כמו פלפלין וא"כ שייך נמי באתרוג טעם דמכתתא שיעורא הואי ובעי שיעור: ד"ה כי יקריב מכם וכו' עד ה"ד אילימא לפני יאוש למה לי קרא פי' אלא לאחר יאוש ומביא מיניה אותו מ"ד ראיה דיאוש כדי לא קנה ולית ליה אותו מ"ד טעמא דמצוה הבאה בעבירה א"ו אית ליה ואעפ"כ מוכיח מיניה דיאוש כדי לא קני דאי קני לא מקרי מצוה הבאה בעבירה משום דקנה ליה ביאוש קודם עשיית המצוה כמו שכתבו התוס' בדבור שאחר זה בסמוך: בא"ד כמו שמפרש ר"ת גבי לא תתחתן וכו' לא משמע כן כלל כצ"ל ור"ל דבשלמא אי קאמר הכא הא כתיב כי יקריב מכם היינו יכולין לפרש דאסיפא דקרא סמיך אבל מדקאמר לישנא מכם אמר רחמנא משמע דמלשון מכם לחוד קא דריש: בא"ד משום דאי לא כתיב ביתו וכו' ור"ל דגמ' דרשה הפשוטה נקיט אע"ג דלפי האמת לאו מהכא יליף לה והשתא יתורץ הכל דמכם איצטריך לדרשה דדריש בחולין ומביתו ילפינן דכל הקדשות אין אדם יכול להקדיש כלל לפני יאוש ולא חלה עליו שם הקדש כלל אפי' סתם הקדש לאו דקרבן וקרבנו ולא הגזול איצטריך דלענין קרבן אפי' לאחר יאוש אסור להקריב משום דיאוש כדי לא קנה וליכא להקשות למ"ד יאוש כדי לא קנה למה לי טעמא דמצוה הבאה בעבירה תיפוק ליה דאינו שלו דהא אע"ג דיאוש לא קנה מ"מ חל עליו שם הקדש מטעם יאוש ושינוי השם כדאמרי' במרובה הגנב והגזלן הקדשן הקדש אבל לקרבן אסור מטעם דהוי מצוה הבאה בעבירה דמחמתה בא לו השינוי השם כמו שיתבאר בדבור שאחר זה ודין דיאוש כדי לא קנה נפקא לן ג"כ לענין שאר דינין לענין דאף לאחר שנתיאשו הבעלים צריך הגזלן להחזיר לבעלים הגזילה בעינה ולא הדמים: ד"ה הא קנייה ביאוש וכו' עד הא מ"מ התם קני דאיכא יאוש ושינוי השם ר"ל הא אפי' נימא יאוש כדי לא קני מ"מ הא קני התם מטעם יאוש ושינוי השם אלא ע"כ צ"ל דמש"ה אסור לקרבן משום דהוי ליה מצוה הבאה בעבירה א"כ נימא נמי דלעולם יאוש כדי קנה והא דקאמרי' קרבנו ולא הגזול היינו אפי' לאחר יאוש היינו מטעם דהוי מצוה הבאה בעבירה: בא"ד ובכולה שמעתי' דלא חשיב מצוה הבאה בעבירה היכי דקני ליה מצי למימר דבכל מקום קני קודם ובאגודה למאן דבעי אגד וכו' ור"ל דלקמן איתא בשמעתין דפריך וליקנייה בשינוי מעשה ומשני לולב א"צ אגד ואת"ל צריך שינוי החוזר לברייתו הוא משמע דלמאן דבעי אגד ואי דלא הוי שינוי החוזר דקנייה באגד הוי נפיק ביה שפיר ולא אמרי' דהוי מצוה הבאה בעבירה היינו משום דאי קני באגד דאגיד ליה קודם יו"ט ואי נמי ביו"ט בכל ענין קני ליה קודם שבא לצאת בו ידי חובת מצוה ולכך לא חשיב מצוה הבאה בעבירה: בא"ד והא דמשמע בריש הגוזל קמא וכו' דאע"ג דשינוי קונה הוי מצוה הבאה בעבירה וכו' דחויא בעלמא הוא פי' דשם רצה להוכיח דרשב"י ס"ל דשינוי אינו קונה מדאמר הגוזל סאה חטים וכו' אין זה מברך אלא מנאץ ודחי ליה שאני התם משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ור"ל ולעולם יכול להיות דס"ל לרשב"י בעלמא שינוי קונה דמשמע לפי שינויא דהתם דאפי' אי שינוי קונה מקרי מצוה הבאה בעבירה ולכך קאמרי התוס' דיחויא בעלמא הוא אבל לפי האמת טעמו של רשב"י משום דס"ל דשינוי אינו קונה אבל אי הוה קונה לא הוה מיקרי מצוה הבאה בעבירה: בא"ד אי נמי שאני ברכה דאיכא הזכרה וכו' ולפי שיטה זו צריך ליישב ההיא דהניזקין וכו' אבל יש לדקדק לפי תירוץ זה דמשמע מיניה דהיכי דאיכא ברכה מקרי שפיר מצוה הבאה בעבירה אפי' היכי דקני ליה קודם שחלה המצוה א"כ מה פריך בגמ' בסמוך ולקנייה בשינוי מעשה וכו' הא אפי' אי הוי קני ליה בשינוי מעשה מ"מ מקרי מצוה הבאה בעבירה כיון דגבי לולב נמי איכא ברכה וצ"ל דס"ל לגמ' כיון דבהנהו אוונכרי לא היה גזל ודאי כי אם ספק ולכך אי הוי שינוי קונה א"כ הוה נפיק ביה שפיר אפי' מצוה בעבירה ליכא כיון דקנה מקודם ואין כאן אלא חשש שמא תהיה דברכה קצת אינה ראויה אם היתה נגזלה הואיל וברכות אינן מעכבות משום חשש זה לא היה רב הונא מטריח עליהם לדקדק שיגזזו אותם הנכרים אבל בההיא דגוזל סאה חטים וכה"ג ודאי ולכך קאמר דהוי מנאץ בודאי וק"ל: ד"ה מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול הכא דוקא לפי שהוא מדרבנן וכו' וצ"ע דלפ"ז מאי קאמר רבא לקמן בסמוך אליביה דמ"ד זה לתרץ המשנה דקתני גזול לעולם ביו"ט ראשון ולא מיבעיא קאמר פי' וכ"ש שאול דמאי כ"ש הוא זה הא איכא למימר דאימא גזול דוקא דהוי מצוה הבאה בעבירה כיון דיום ראשון הוי דאורייתא ובדאורייתא לכ"ע חיישינן למצוה הבאה בעבירה ודו"ק: ע"ב תוס' ד"ה וקרקע אינה נגזלת וכו' עד מכר לו אין מעיד לו עליה כצ"ל: בא"ד אבל פרה וטלית לא הדרי וכו' ושם בגמ' פריך הא מ"מ חייב להחזיר לו הגזלן הדמים וא"כ ניחא ליה לשמעון דתיקום ביד לוי שקנאה מראובן הגזלן ומשני כגון דמת הגזלן: בא"ד ואע"ג דלא נתייאשו הבעלים דלא אמרו ווי ליה לחסרון כיס דאנן סהדי דמייאשי ואפי' שמעינן דלא מייאשו נעשה כצות על ספינתו וכו' כצ"ל: בא"ד נוטע לרבים חייב כנוטע בתוך שלו ברה"ר פטור כגזל קרקע: בא"ד וכולה מלתא דתמיה היא דהא מתני' קתני הגזלן וכו' כצ"ל: בא"ד דמשמע משום דנגזל' ויש יאוש פטור וכו' אדרבה מכח זה יש לי לחייב כנוטע בתוך שלו כצ"ל: בא"ד ואם מתקנה דיש יאוש צריך לאוקמא וכו' כצ"ל ופי' ואם נוכל לתקן וליישב לשון הירושלמי ויהיה נשמע מינית דיש יאוש צריך לאוקמה דאיירי כשנשתקעו שם הבעלים אבל לעולם בסתם יאוש לא שייך בקרקע: ד"ה שינוי החוזר לברייתו וכו' כגון נסרים ועשאן כלים כיון דמדאורייתא לא קני כצ"ל: ד"ה ולקניוה בשינוי השם וכו' עד וי"ל דהתם איכא יאוש בהדי שינוי השם וכו' ועדיף שינוי השם החוזר וכו' ר"ל ובזה יתורץ ג"כ הקושיא הראשונה של התוס' שהקשו תימה הא אמרי' דשינוי מעשה החוזר כו' וה"ה בשינוי השם וכו' דהא השתא הוכיחו התוס' דעדיף שינוי השם החוזר כו' וק"ל: בא"ד ושינוי השם דהדר למלתא בלא יאוש לא קני וכו' וכן לענין קרקע כיוצא בו כצ"ל ור"ל דהדין בנין קרקע דומה למריש: בא"ד הא דפריך הכא וכו' תקשי ליה אמתני' וכו' ר"ל אפי' תימא דמתני' איירי שלא נתייאשו מ"מ לקני בשינוי מעשה או שינוי השם לפי מה דס"ד השתא דבלולב איכא שינוי מעשה ושינוי השם:

דף לא ע"א בגמ' אי קרקע נגזלת סוכה גזולה היא ואי נמי קרקע אינה נגזלת סוכה שאולה היא כצ"ל ולא כספרים דגרסי אי קרקע אינה נגזלת וכו' ואי נמי נגזלת סוכה גזולה היא דעל זה לא שייך למימר ואי נמי דר"ל ואת"ל נגזלת דהא ר"א איתו ס"ל קרקע נגזלת ורבנן ס"ל אינה נגזלת ומאי את"ל קאמר וק"ל וכן משמע בתוס' שמתחיל הדבור אי קרקע נגזלת וכו' כצ"ל: אבל גזל עצים וסיכך בהם וכו' ממאי מדקתני וכו' הוצרך לדיוק זה דלא נימא דתקנת מריש ליתא בסוכה משום דאין כ"כ טורח והפסד לסתור סוכתו כמו שפי' רש"י לקמן בסמוך גבי האי כשורה דמטללתא וכו': והני מילי בגו שבעה וכו' כצ"ל: דהא אמר רבא אפי' בסיב. ואפי' בעיקרא דדיקלא ואלא מאי טעמא דר"י וכו' כצ"ל ופי' סיב ועיקרא דדיקלא ר"ל דקל של תמרים שהוא מין הלולב ועיין לקמן בדף ל"ז בסופו ודף ל"ז: תוס' ד"ה אבל גזל עצים וכו' עד ועל חנם דחק דמדכתיב לך וכו' ואפי' מדרבנן בלא עגלה וספינה וכו' כצ"ל ור"ל דלעולם נוכל לפרש דהא דממעטינן לעיל פ' הישן סוכה גזולה איירי בגזל עצים וסיכך בהם דמדאורייתא סוכה גזולה היא דלא קנה אותה בשינוי משום דשינוי החוזר לברייתו הוא והא דקאמר הכא דגזל עצים וסיכך בהם ד"ה אין לו אלא דמי עצים היינו מדרבנן לאחר שתיקנו תקנת מריש אבל מדאורייתא לא קנה וה"ל סוכה גזולה דבמטלטלין שאינן ברשות בעלים לא שייך שאלה כמו שכתבו התוס' לעיל בדף שלפני זה ד"ה וקרקע אינה נגזלת והדר קאמרי התוס' ואפי' מדרבנן ר"ל לאחר תקנת מריש אשכחן נמי סוכה גזולה בלא עגלה וספינה כגון בראובן וכו' עד ולא דמי לקרקע דבחזקת בעליה עומדת וכו' ר"ל ולכך נקראת סוכה שאולה אבל הכא לא גזל שמעון מראובן הקרקע דהא של היתה שלא עצי הסוכה שהן מטלטלין והן נגזלין דלא שייך בהו שאלה כיון שאינן ברשות בעליהן ולכך נקראת סוכה גזולה ופסולה אפי' לאחר תקנת מריש דלא שייך כאן תקנת מריש דהא

שמעון

ועגלה הספיר מלין לאוקמי בגזל עצים דמדאורייתא לא קני כיון דחוזר לברייתו וה"ל גזולה דקרא מיתוקם מדאורייתא ובשמעתין דקאמר אין לו אלא דמי עצים היינו אלא מדרבנן משום תקנת מרים ושוב הוסיפו לומר דקרא מתוקם בלא עגלה וספינה אפילו בתר דתקנו רבנן לקנות בגזל עצים וסיכך בהן וכגון בראובן שבנה [סוכה בחצרו של שמעון] שלא מדעתו של [שמעון] כו' כצ"ל וכ"ה בהגהות אשר"י ומהרש"ל כתב כאן דרך אחרת ואין להאריך: **ע"ב** בד"ה הואיל ואמר רבי יהודה כו' וי"ל דהכא איירי בשנותן אותו חוץ לאגד כו' והכא אפילו לר"י קאמר כו' עכ"ל ר"ל דבנותן חוץ לאגד הוה סברא טפי למימר לר' יהודה האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי כיון דצריך אגד והאי מינא אחרינא לא אגד בהדן וק"ל: **בד"ה** באשרה דמשה כו' וכן ברייתא דסוף כיסוי כו' וכן צריך לתרץ השופר כו' ובפרק ראוהו ב"ד כו' ובפרק מצות חליצה כו' עכ"ל שיעור דבריהם כך הוא דכמו דמוקמינן הכא הך מתני' דגבי לולב דבאשרה דמשה איירי דמכתת שיעוריה כן מוקמינן נמי הך ברייתא דסוף כיסוי הדם דקתני נמי בכה"ג גבי לולב וכן הוצרך תלמודא לתרץ התם גבי שופר דקתני התם לא יצא וכפרש"י שם בהדיא ; אהא דקתני התם גבי שופר דלא יצא נמי פריך ומוקמינן ליה משום דמכתת שיעוריה וכמו דמוקמינן הך מלתא דרבא דהכא דאם נטל כשר דלא מיירי באשרה דמשה דאין לה ביטול אלא בע"ז דנכרי דיש לה ביטול ה"נ אית לן לאוקמא הך דפרק ראוהו ב"ד לגבי שופר דאם תקע דיצא והך דפרק מצות חליצה כו' דהיירי בע"ז של נכרי כו' ודו"ק:

דף לב בא"ד והא דמשני הכא באשרה דמשה ולא משני בדנכרי וקודם כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר הכא כמו לפי' קמא דדומיא דעיר נדחת קתני דמכתת שיעורא כיון דליכא הכא נפקותא לענין דינא כמו לפירוש קמא דאשמועינן לפסול אפילו ביו"ט שני ומש"ה הוצרכו לתרץ דלא משני הכא בדנכרי וקודם ביטול דמשנקצץ הלולב מן הדקל כו' וכ"ה לשון התוס' בפ' כיסוי הדם אבל לשונם בפ' מצות חליצה שכתבו דאפילו משנקצץ הלולב כו' הוא מגומגם וכתבו ייסוב לדבריהם שם: **בא"ד** וללישנא קמא דפרישית דע"ז דנכרי כו' קשיא דהתם באשרה דנכרי מיירי דיש לה ביטול ואפילו הכי משמע דלא יצא מדחשיב ליה דיחוי כו' עכ"ל ור"ל ללישנא קמא היינו לפי' קמא אבל מדברי התוס' בפרק מצות חליצה נראה דניחא להו לפי' קמא ואפשר דהיינו ממ"ש התוס' בפ' כל הצלמים דהכא דמלתיה דרבא מיירי קודם ביטול ובדיעבד יצא דמצות שלא להנות נתנו ור"ל מבעיא ליה התם אחר ביטול אי מאיס אי לא עכ"ל והכא מילתו בזה והיינו ממ"ש דמשמע דלא יצא מדחשיב ליה דיחוי כו' ודו"ק: **ע"ב** בד"ה דולבא עץ ערמון קסטניי"ר כו' ובפ' אם אינן מכירין כו' ואור"ת כו' עכ"ל אין לגונם כיון דחשיב ליה בפ' אין מכירין ממין ארז ע"כ דאין זה ערמון שהוא קסטניי"ר דהא התם קאמר דה' מעשר מיני ארזים הוא ערמון שהוא דולבא אבל שיעור דבריהם כך הוא ובפ' אין מכירין נמי קאמר בהך מילתא דקחשיב ליה גבי י' מיני ארזים דדולבא הוא ערמון כפרש"י כאן אור"ת דבין הכא ובין התם ערמון שהוא דולבא אין זה קסטניי"ר כפרש"י כיון שאינו קלוע וע"ש בתוס': **בד"ה** דרכיה דרכי נועם כו' ואי אפשר לומר כן כדמוכח בפ' כל שעה דקחשיב הרדופני כו' עכ"ל מהך מלתא לחודא דמכשר התם הרדופני למרור ה"מ לדחות פרש"י כיון דהרדופני סם המות הוא כדאיתא בפ' אלו טריפות אין זה אמת ושלום וכן הקשו התוס' בפ' כל שעה בשם רשב"א וע"ש:

ח"א דף לב ע"ב אמר רבי מריון כו' שני תמרות יש בגיא בן הנם כו'. מפורש פרק עושין פסי.

דף לג בפרש"י בד"ה ואי נמי צריך אגד כו' והאי דנקט פלוגתייהו במיעטן ביו"ט משום דסתמא בתר דאגדיה כו' עכ"ל ולא בעי למימר דמש"ה נקט מיעטן ביו"ט משום דאגד הזמנה בעלמא הוא ולא כלום הוא כדמסיק לקמן אמתני' דמשמע ליה דהכא אכתי לא אסיק אדעתיה הך סברא דאגד הזמנה בעלמא הוא ועוד דהך סברא לא קאמרינן לקמן אלא אי קסבר אין צריך אגד והכא קיימינן למאן דקסבר דצריך אגד ולמאי דקאמר נמי דפליגי במילף לולב מסוכה איכא למימר נמי הכי דמש"ה נקט מיעטן ביו"ט דסתמא בתר דאגדיה הוא כך כתבו התוספות פרק קמא בשם פ"ה אבל התוס' בשמעתין כתבו למאי דמסיק דפליגי במילף לולב מסוכה תירוץ אחר דמש"ה נקט ביו"ט לרבותא דאפ"ה מכשירין חכמים דאין דיחוי ולמאי דס"ד דכ"ע אית ליה דצריך אגד ופליגי ביש דיחוי או לא לא כתבו התוס' כלום אמאי נקט מיעטן ביו"ט וע"כ לא סברי כתירוץ רש"י דא"כ למאי דקאמר נמי דבמילף לולב מסוכה פליגי נמי הוה ניחא בהאי תירוצא אלא שהגראה שהתוס' סברי דאף אם נימא דצריך אגד לא שייך כאן דיחוי כיון דנתקן קודם יו"ט ואזי בתחלת יו"ט וכן נראה ממ"ש לעיל גבי אשירה דכמו דעלתה בו תמרה בעיו"ט לא חשיב דיחוי ה"ה בבטלה מעיו"ט וכן נראה ממ"ש הכא דנקט מיעטן ביו"ט לרבותא דאפ"ה מכשירין חכמים דאין דיחוי ואי הוה שייך דיחוי באגד אפילו קודם יו"ט כפרש"י הא שפיר הוה שמעינן באגדו ומיעטו קודם יו"ט דחכמים סברי אין דיחוי אלא ע"כ דהתוס' סברי דלא שייך כלל דיחוי במיעטו קודם יו"ט וא"כ לפי זה שפיר מצינן למימר הא דמסיק לקמן דאגד הזמנה בעלמא הוא אפילו לולב צריך אגד כמ"ש התוס' דאית ספרים דגרסי הכי ומיהו התוס' כתבו דאין לגרוס כן והיינו משום דא"כ מיפסיל משום תעשה ולא מן העשוי אי ילפינן לולב מסוכה כדמסיק הכא בחד תירוצא ודו"ק:

מהר"ם

שמעון לא פרח בשום בנין אלא גזל סוכתו של ראובן כמות שהיתה בנויה וק"ל והארכתי בדברים הפשוטים כדי להוציא מדברי ספר ח"ש שכתב בדבור זה דברים שאינם ואי אפשר לסובלן ואולי שלא יצאו אותן הדברים ממנו רק טעות סופרים הוא: ד"ה לא מצא אתרוג וכו' עד ויש לדחות. פי' דר"ל דנקים פריש ורימון לרבותא אע"פ שהוא הדר ושלם כן כתב הרא"ש לקמן על מתני' ר' ישמעאל אומר ג' הדסים וב' ערבות וכו': **ע"ב תוס'** ד"ה הואיל ואמר ר' יהודה וכו' תימה כ"ש לרבנן וכו' וה"ה דהוו מצי להקשות אמאי דמסיק קמ"ל דמשמע דאפי' לר' יהודה אין מוסיפין וכ"ש לרבנן ולעיל אמר דלרבנן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי והיינו מה שכתבו בסוף דבריהם והכא אפי' לר' יהודה קאמר וכו' והכי משמע לישנא דגמ': **בא"ד** וי"ל דהכא מיירי כשנותן אותו חוץ לאגד לר' יהודה וכו' ר"ל דהשתא מסתברא טפי לר' יהודה לומר דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי מלדברי רבנן דס"ל דא"צ אגד וק"ל ולכך אתא שפיר דקאמר מהו דתימא הואיל ואמר ר' יהודה וכו' קמ"ל דאפי' לר' יהודה אין מוסיפין וכו' כ"ש לרבנן ודו"ק: **בסה"ד** והשתא ניחא דתנא קמא דר' יהודה דקתני ד' מינים שבלולב וכו' כצ"ל: **ד"ה** הירוק ככרתי וכו' שקורין ויר"ד בלע"ז נ"ל ובלשון אשכנז קורין אותו גרי"ן ושקורין אירב"א בלע"ז הייט שקורין בל"א בלא"ה שהוא כתכלת הדומה לים ולרקיע ושקורין יאלי"ה בלע"ז והיינו שקורין בל"א גע"ל: **בא"ד** וקרא נמי מוכיח שהוא הנקרא ירוק כצ"ל: **ד"ה** שיעור אתרוג קטן וכו' אין זו פלוגתא דאתרוג הבוסר וכו' וס"ד לומר דר' יהודה דאמר כביצה משום דס"ל כר"ע דפוסל אתרוג הבוסר ור"מ דאמר כאגוז כרבנן: **בא"ד** משום דלאו בר זריעה הוא לטעם א' וכו' הלשון מגומגם דלקמן לא קאמר שני טעמים לפסול האתרוג אלא הטעם דלאו בר זריעה קאי אמעשר ולא אר"ע קאי אלא אר"ש דמעשר ועיין לקמן דף ל"ו: **בא"ד** כאגוז למר וכביצה למר כצ"ל:

ד"ה של אשרה ושל עיר הנדחת וכו' עד משום דאסיק מעיקרא גבי לולב ושופר תקע יצא נטל יצא זה לשון הגמ' שם איתביה וכו' שופר של ע"ז לא יתקע מאי לאו אם תקע לא יצא לא אם תקע יצא לולב של ע"ז לא יטול מאי לאו אם נטל לא יצא לא אם נטל יצא והתניא תקע לא יצא נטל לא יצא אמר רב אשי וכו' והאי דפריך מתחלה משופר של ע"ז לא יתקע וכו' לולב של ע"ז לא יטול לא אשכחן דמתני' או ברייתא היא בשום מקום אלא נראה דההיא דשופר מימרא דרבא היא פ' ראוהו ב"ד והובא בתוס' בדבור שאחר זה וההיא דלולב לא יטול היא ג"כ מימרא דרבא דפריך מינה הכא בשמעתין והאמר רבא לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר ואע"ג דלא קתני בהדיא ואם נטל כשר דהא פריך מינה התם מאי לאו אם נטל לא יצא נקט הכא כמה דמסקא התם לא אם נטל יצא ולכך הדר ופריך התם מברייתא והא תניא לא יצא וכו' ע"ש והיינו מה שכתבו התוס' הכא משום דאסיק מעיקרא גבי לולב ושופר תקע יצא נטל יצא וכי תימא הדרא קושיית התוס' דהכא לדוכתא דהיא גופא תקשי דלמה לא הקשה המקשה שם מיד ממתני' דהכא דשל אשרה פסול א"כ ש"מ דמצות ליהנות ניתנו ותיובתא לרבא י"ל משום דניחא ליה למיפרך מעיקרא ממימרות דרבא גופיה למירמי דידיה אדידיה וק"ל ושם בפ' כיסוי הדם פירשו התוס' דניחא ליה להביא הך ברייתא דקתני בה שופר ולולב: **ד"ה** באשרת דמשה וכו' נ"ל דכן צ"ל וכן צריך לתרץ הברייתא דסוף כיסוי הדם דאם נטל לא יצא וכן צריך לתרץ משופר וכו' ובפ' ראוהו ב"ד וכו' והכל קושיא אחת וקישור דברי התוס' כך הם ר"ל צריך לתרץ הברייתות אחדדי דבפ' כיסוי הדם דקתני התם בין בלולב ובין בשופר לא יצא ובפ' ראוהו ב"ד קתני יצא על כן צ"ל דהנהו בע"ז דנכרי כו' וההוא דקתני לא יצא בע"ז דישראל וכו' והא דלא משני הכא דמתני' איירי באשרה של ישראל צ"ל דס"ל להגמ' דאשרה של משה ועיר הנדחת ותקרובות ע"ז הם בענין אחד דמה לי דאוקמא באשרה דמשה או באשרת של ישראל דלכולם דין אחד להם שאין להם ביטול עולמית וכן צ"ל בכל דבור תוס' זה כמו שיתבאר עוד בסמוך ור"ל דבע"ז דנכרי אפי' קודם ביטול יצא דהואיל דראויה ליבטל לא אמרי' בה דכתותי מכתת שיעוריה ;

דף לב ע"א תוס' בא"ד ור"ת מפרש וכו' עד והא דמשני הכא באשרה דמשה וכו' דמשנקצץ הלולב מן הדקל נתבטל ר"ל אבל ההיא דפ' כיסוי הדם דקתני לולב של ע"ז שופר של ע"ז לא יצא (לא) איירי בלולב שמשתמשים בו לע"ז והע"ז עצמה עדיין לא נתבטלה ולכך מוקי לה ר"ת קודם ביטול וההיא דראוהו ב"ד לאחר ביטול ולכך קאמר אם תקע בו יצא: **בא"ד** ובפ' מצות חליצה וכו' ולא מפליג בשל ע"ז גופא וכו' ר"ל דבשלמא לפירושא קמא לא קשיא דאמאי לא מפליג בין ע"ז של נכרי ובין ע"ז של ישראל דאיכא למימר דתקרובת ע"ז וע"ז של ישראל הכל אחד כדלעיל: **בא"ד** ובההיא דראוהו ב"ד קשה טפי וכו' עד דבשל ע"ז גופיה היה יכול לחלק בין קודם ביטול בין לאחר ביטול ומיהו ע"כ צריך לאוקמא לאחר ביטול כפי' ר"ת לפי מה שכתוב שם ברוב ספרים וכו' כצ"ל והמשך דברי התוס' כך הוא ובההיא דראוהו ב"ד קשה וכו' דבשל ע"ז גופיה היה יכול לחלק וכו' דבשלמא לפירושא קמא לא קשה מידי דלא מחלק בין ע"ז של ישראל לשל נכרי דע"ז של ישראל ועיר הנדחת דין אחד להם דאין להם ביטול כדלעיל אבל לפי' ר"ת קשה והדר קאמרי ומיהו אף בלא פירושו של ר"ת קשיא ההיא דראוהו ב"ד דע"כ בלא פי' ר"ת דלעיל צריך לאוקמא ההיא דאמר יצא לאחר ביטול לספרים דגרסי בהאי מימרא רב יהודה דהא רב יהודה ס"ל דמצות ליהנות ניתנו ואף בלא טעם דמכתת שיעורא אין יוצאים בה מטעם דאפי' ע"ז של נכרי דאסורה בהנאה קודם ביטול ולכך ע"כ הא דיצא צריך לאוקמא לאחר ביטול כפירושו של ר"ת וא"כ הוי ליה לחלק בסוף דבריו ולמימר אבל קודם ביטול לא יצא והכל בע"ז גופיה ולמה לו למימר דבשל עיר הנדחת לא יצא והדר מסקי התוס' ומיהו הנהו ספרים דגרסי שם רב יהודה ליתנהו דעב"פ צ"ל רבא גרסי' התם וכו' וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דלפי' קמא אתי שפיר ולפי' ר"ת קשה הא דלא מפליג בע"ז גופיה בין קודם ביטול בין לאחר ביטול: **בא"ד** ומיהו קשה דבפ' כל הצלמים בעי ר"ל וכו' ומסיק רב דימי באשרה שביטלה קמיבעיא ליה וכו' עד והשתא לפי' ר"ת הא אשכחן רבא דקאמר הכא אם נטל יצא אלמא אין דיחוי ומיהו י"ל דהא דאמר רבא וכו' עד וה"ה בבטלה מעיו"ט ר"ל וא"כ לפי' ר"ת יתורץ שפיר וללישנא קמא דפרישית דע"ז דנכרי וכו' דלא בעי לכם קשה כצ"ל ור"ל הפי' קמא של התוס' בריש דבור זה: א"כ מי שנתנו לו לולב ביו"ט וכו' כצ"ל: **בא"ד** ונראה לפרש דרבא שרי אפי' בע"ז של ישראל ובאילן שנטעו וכו' (ההיא) והשתא מפרשים התוס' דהא דקאמר רבא לולב של ע"ז פירושה של אשרה שנטעה מתחלה לשם אילן ואח"כ לבסוף נמלך לעבדה והשתא יש ג' חלוקי דינים אשרה שנטעה ולבסוף עבדה אפי' של ישראל פשיטא ליה לרבא דיצא אשרה שנטעה מתחלה לכך כאשרה של משה או של ישראל פשיטא דלא יצא דכתותי מכתת שיעוריה ועלה מוקמינן מתני' דקתני פסול אשרה שנטעה מתחלה לכך והיא של נכרים ואח"כ בטלה היינו דאיבעיא לן שם בפ' כל הצלמים אי יש דיחוי או אין דיחוי וצריך שתדע דעל כל פנים לא חזרו התוס' משינויי קמאי דהא ע"כ צריך עדיין גם לתירוצים הראשונים כדי לתרץ הא דקתני בשופר של ע"ז תקע יצא ובברייתא קתני אם תקע בו לא יצא וכן ההיא דאמר רבא בסנדל של ע"ז חליצתה כשרה ופשוט הוא: **ד"ה** נחלקת התיומת וכו' עד ובהלכות גדולות פי' וכו' עיין באשר"י דמפרש הא דת"ג בב' פנים: **ע"ב בגמ'** כי אתא רבין אמר אמה בת ה' טפחים וכו' פי' סתם אמה בת ו' טפחים בינונים וא"כ הא דקאמרי רבנן שיעור הדס וערבה ג' טפחים היינו ג' טפחים בינונים דהוא חצי אמה של בת ו' טפחים בינונים וקאמר להו ר' טרפון דאין שיעור הדס גדול כ"כ אלא כשתעשה האמה בת ה' טפחים בינונים ותחלוק אותם ה' טפחים לו' טפחים קטנים שהרי כל אמה אינו פחות מו' טפחים באותן הטפחים הקטנים תשער שיעור ההדס ואינו אלא כאורך ג' טפחים קטנים שהוא ג"כ חצי אמה של בת ו' טפחים קטנים שהן ה' טפחים בינונים וא"כ הג' הטפחים הקטנים הן ב' טפחים וחצי טפח בינונים וכן דייק לשון רש"י ולכך כתב דקאמר ליה לת"ק אותן ג"ט שאנו משערים בהן חצי אמה הן וכו' ר"ל דת"ק איירי בג' טפחים בינונים שהן סתם חצי אמה של בת ו' טפחים בינונים וק"ל: **בפרש"י** ד"ה תרי וחד וכו' ועלה אחד מלמטה ועולה ורוכב על השנים הא דכתב רש"י ועלה א' מלמטה וכו' ולא פי' שעלה א' מלמעלה רוכב על השנים כוונתו דוקא כשהעלה הג' הוא מלמטה של השנים ועולה למעלה הוא דאמרי' בשמעתין דאמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא לההוא הדס שוטה קרי ליה אבל אי הוה העלה הג' למעלה על גבי השנים לכ"ע לא מיקרי הדס שוטה כ"כ מהרי"ק שורש מ"א ע"ש: **תוס'** ד"ה צא מתן וכו' ובכל ענין שנפרש לא מתוקמא ההיא דתניא ה' שיעורן טפח כר"ט כו' כצ"ל: **ד"ה** דולבא עץ ערמון וכו' ובפ' אם אין מכירין וכו' נ"ל דכוונת התוס' היא כלומר דבמה שפרש"י דדולבא הוא עץ ערמון האמת אתו דבפ' ראוהו ב"ד חשיב שם ערמון גבי י' מיני ארזים ומפרש שם נמ' ערמונים דולבא אבל מה שפרש"י שהוא קשטניי"ר אינו שתרי בשמעתין משמע דדולבא הוא קלוע עבות ואנן חזינן דקשטניי"ר אינו קלוע וק"ל: **ד"ה** האמת והשלום וכו' ועל חנם תוזקק לומר טעם בפני עצמו אבל קרא וכו' כצ"ל וי"ל שרש"י פי' אכל א' מן הפסוקים טעם בפני עצמו שבדברי אביי שמביא פסוק דרכי נועם פרש"י שזה אינו נועם משום דמבריז את הידים ובדברי רבא שמביא פסוק האמת והשלום מפרש שזה אינו אמת ולא שלום משום שהוא סם המות והיה יכול לפרש כל א' משני טעמים אתרווייהו: **בא"ד** ומתוך פירושו משמע דהרדוף היינו הרדופני כו' ר"ל משום דלא אשכחן בשם הרדוף שיהא סם המות כ"א הרדופני: **ד"ה** תלתא טרפי בחד קינא וכו' עד ומיהו תלתא בחד קינא הוו יתבי וכו' נ"ל דמ"ס הוא וכך צ"ל וכן או כמו תלתא בקינא חד הוו יתבי כדאמר פ' הכונס ג' דקלים בשורש א' ר"ל שהיה הקרקע מפסקת ביניהם אלא שלמטה בארץ היה שרשם אחד ועיין באשר"י ויש גורסים בשורה אחת ור"ל שיהיו סמוכים זה אצל זה אבל היו יוצאים משורש א' א"כ יש להגיה כמו תלתא בקינא חד וכו' והא דמסיים בסוף הדבור וכמו כן שלשה עלין מעוקץ אחד א"א ליישבו אלא צריך להגיה וכמו כן שלשה עלין אינן מעוקץ אחד:

דף לג ע"א בפרש"י ד"ה יש דחוי וכו' והשתא לא דייק בין דחוי מעיקרא כו' בא ליישב הא דאמרי' בעי ר' ירמיה נקטם ראשו מעיו"ט וכו' דזהו מקרי דחוי מעיקרא ולא נקט נקטם ראשו ביו"ט דזהו נראה ונדחה דזה מיקרי דחוי טפי ותרווייהו איבעיא לן אי הוו דחוי אצל מצוה כדמשמע לקמן דף זה ע"ב משום דהשתא לא דייק וכו' וס"ד דהכל ענין א' ואין חילוק ביניהם עד לקמן: **בתוס'** ד"ה נקטם מעיו"ט וכו' אע"פ שבקונטרס הזכיר נראה ונדחה כו' נראה דבספרי התוס' לא היה כתוב ברש"י והשתא לא דייק וכו': **בא"ד** לא לגמרי דמי להאי דינא וכו' ר"ל דלא דמי האי לקמן דהכא להאי בידו דגבי קדשים דקבל הכשר ונתן לטמא וכו' דהא האי בידו דגבי קדשים מהני אפי' בנראה ונדחה ועל מתני' דהכא דאם מעטן כשר אמר לקמן דלא תפשוט מינה נראה ונדחה ר"ל דאם היה נראה ונדחה אף לאחר שמיעטן אינו כשר משום דנדחה כבר אע"ג שהיה בידו למעטן אלא ע"כ אין כל מה שבידו שוין וצריך לחלק ביניהם: **ע"ב תוס'** ד"ה שנים ושלשה מקומות וכו' ולפי אותה גירסא קשה וכו' ר"ל דאי גרסינן אדרבה משמע דס"ל לגמ' דבב' וג' מקומות מסתבר טפי לפוסלו מבמקום אחד א"כ ה"ל לאוקי דאסיפא איתמר ואיפכא דבמקום א' כשר ובב' או ג' מקומות פסול כדלקמן גבי חזזית: **בא"ד** דמשמע ליה סברא שהכל שוה כצ"ל: **ד"ה** לעולם בתר דאתדן וכו' עד ולא יתכן כלל דאי צריך אגד א"כ מפסיל וכו' אי ילפינן לולב מסוכה כו' י"ל מאי מקשו א"כ לעולם אימא לך דס"ל להאי תנא דלא ילפינן לולב מסוכה ולכך לא מיפסל משום תעשה ולא מן העשוי אע"ג דצריך אגד ונ"ל דצריך להגיה כן דאי צריך אגד א"כ מיפסל משום תעשה ולא מן העשוי דילפינן לולב מסוכה וי"ל דהתוס' תופסים שינויא בתרא דלעיל לעיקר דקאמר ואי בעית אימא אי ס"ל דלולב צריך אגד כ"ע ל"פ דילפינן לולב מסוכה ולכך קאמר השתא דאי גרסי' בגמ' ואת"ל צריך אגד וכו' משמע דמ"דה השתא וצריך אגד ואפ"ה כשר ואי צריך אגד מיפסל משום תעשה ולא מן העשוי דהא מסקינן לעיל דאי סבירא לן דצריך אגד לכ"ע ילפינן לולב מסוכה: **ד"ה** תפשוט מינה וכו' ובעייתא דנקט' נמי לא תפשוט כצ"ל:

חכמת שלמה

שאולה מדאורייתא דלא קנה העצים אלא מדרבנן משום תקנה וא"כ קרא למאי אלא לסוכה העשויה ברחב העגלה דשייך לגביה גזולה ולא שאולה ודו"ק (עיין במהרש"א) **ע"ב תוס'** בד"ה סירוק כו' שדומה לאינד"ס בלע"ז דתנן התם בפ"ק כו' שהוריקו בלבנים כו' מעבירות שבידן ונתכסו כו' כצ"ל: **בד"ה** דכר סדר באילנו כו' בן עזאי כו'. נ"ב נ"ל ר' אבהו:

דף לב ע"א גמ' אמר רב נחמן לגדדין כו'. נ"ב נ"ל שזהו רב נחמן בר יצחק או גרסי' רבה ודו"ק: רש"י בד"ה דאיפרוד איפרודי כו' ואין מנוזמין עם השדרה כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה באשירה דמשה כו' וע"כ צריך לאוקמי כו'. נ"ב פי' ומיהו ע"כ וכן בתוס' דכיסוי הדם וק"ל: **בא"ד** לפי' ר"ת נמהק לפי'. ונ"ב נ"ל כפי' ר"ת וכן מצאתי בתוס' דכיסוי הדם ודו"ק: **בד"ה** נחלקה התיומת כו' ההיא דמתיים בהו כו'. נ"ב ובאשר"י מפרש אי קאי נמי על כל גב וגב שכפולה מאחוריו או על האמצעי לחוד קאי ע"ש: **ע"ב** גמ' לולב יוצא מן ההדס כו'. נ"ב נ"ע אמאי קאמר כדי שיהא יוצא והיינו כפי' רש"י שהוא גבוה כו' ובמתני' תלי טעמא בנענוע וצ"ע: **שם** גופא שיעור הדס כו'. נ"ב קצת קשה לשון גופא כי להכא אין לתרץ כמו שתירץ רש"י לעיל בדף י"ד ע"ש.: **שם** לא דק והיינו לתומרא לא דק כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה עבות שלשה כו' שוטה הם והוא אומר כו' הד"א: **בד"ה** ענף עץ עבות שכולו ענף כו' כצ"ל:

דף לג ע"א רש"י בד"ה רבינו רבי נ"ל רבינו רב. וכ"ב וכן בס"א ועיקר וכן פרש"י בבכורות בסוף אלו מומין דף נ"א וכן בפ' בא סימן דף מ"ט: **ע"ב** גמ' מאי כפר ודאסור אימת כו' ונדחה דחוזר ונראה כו' כצ"ל:

רש"י

דף לד תוס' בד"ה ורבנן למקדש מנ"ל כו' ולית ליה נמי הא דדרשו רבנן לקמן ערבי נחל כו' עכ"ל אין זה מדוקדק דת"ק דהכא שאול נמי לית ליה הא דדרשי לקמן ערבי שתים דב' רבות לא דרשינן מערבי וכ"ה לשון הרא"ש בשם התוס' דהכא שאול ות"ק לית להו הא דדרשינן לקמן ערבי שתים כו' עכ"ל ע"ש: **בד"ה** בית הכוסות כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בכל דבריהם בזה המאמר מבואר בחידושי חולין פרק אלו טריפות דף נ' ע"ש: **גמ'** אמר אביי ש"מ האי חילפא גילא כו' פשיטא כו' יש לדקדק דמכח סברא הא ודאי לא פשיטא ליה למימר דחילפא גילא כשר להושענא דאימא כיון שאין בו ג' סימנים דערבה פסולה דמש"ה אילטריך למתני בברייתא סימני דלפלפה כמו שפירשו התוס' ומאי קאמר פשיטא כיון דע"כ הברייתות הכי מתרלן וא"כ מאי אשמועינן אביי דקאמר ש"מ האי חילפא גילא כשר דא"כ מאי משני מ"ד הואיל ואית ליה שם לווי כו' הא ע"כ אע"ג דאית ליה שם לווי מתכשר דהברייתות מתרלן בהכי ואכתי מאי אשמועינן אביי וי"ל דאיכא עוד מילתא אחרינא דלית ביה נמי ג' סימנים אלא שפיה דומה נמי למגל אבל לית ליה שם לווי דבהאי מילתא אחריתא שפיר מתרלן הברייתות ודקאמר כי תניא ההיא בחילפא גילא קושטא דמלתא קאמר דמכשיר נמי בחילפא גילא ואשמועינן אביי דאפילו חילפא גילא דאית ליה נמי שם לווי כשר ודו"ק:

דף לד ע"א בקה על מים רבים ומאי ניהו פרבה כו' ע"פ מ"ש פ"ק דע"ז אבריכם זולפי על כל מים וגו' אין זריעה אלא לדקה כו' ואין מים אלא תורה כו' כמפורש שם שנותן לדקה ע"פ התורה ה"נ בהאי קרא קאמר ויתנהו בשדה זרע קח וגו' דהיינו שיהיה נשרש במצות לדקה ע"פ התורה והם שמו עצמם כצפצפה שבהרים דהיינו רחוק מן המים של התורה:

דף לה בפרש"י בד"ה ומאן דבעי דין ממון כו' ומכשיר אתרוג של טבל כו' עכ"ל ואין להקשות אדפריך מאתרוג [א] של תרומה טמאה אמאי לא פריך ליה מאתרוג של טבל גופיה דפסל במתני' דע"כ ל"פ ב"ש וב"ה אלא בדמאי אבל בשל טבל כולהו מודו כמ"ש התוס' דניחא ליה למפרך מתרומה טמאה דקתני בהדיא במתני' דפסול ועי"ל דרש"י מפרש לה כמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן דהא דפליגי ב"ש וב"ה בדמאי היינו בתרומה טמאה של דמאי ואדישא קאי והשתא מלינן למימר שפיר במתני' דמכשר בשל טבל ולא הוי כמו אתרוג השותפין כיון שיכול לסלק הכהן באתרוג דעלמא שיפרוש על זה כמ"ש הר"ן ע"ש: **תוס'** בד"ה לפי שאין בו היתר אכילה כו' [ב] וי"ל דודאי לא היה צריך אלא נחלקו בהנך טעמי לענין ערלה משום דנ"מ כו' עכ"ל מיהו קשה אכתי אמאי לא שבק המתרץ סברת המקשן דמאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכילה והא דתרומה טמאה פסולה משום דמלותה בשריפה וכתותי מכתת שיעוריה וי"ל לפי שיטתם בדיבור שאחר זה דאף למאן דבעי דין ממון ולא בעי היתר אכילה אתרוג של טבל ודאי פסול לכ"ע משום אתרוג השותפין ובתרומה טמאה נמי תנן בהדיא במתניתין דפסול כדפריך מיניה וא"כ ליכא נפקותא כלל למאן דבעי דין ממון ולא בעי היתר אכילה ודו"ק: **בא"ד** ומאן דפסיל הייט מדרבנן כו' עכ"ל אין זה מובן לכאורה דודאי ר"מ דפסל משום דאית ליה דממון גבוה הוא מדאורייתא כדאיתא בהדיא בקדושין פ"ב ועוד מדפטר מעשר שני מן החלה בשמעתין ע"כ אית לן למימר דאית ליה דממון גבוה הוא מדאורייתא ומהרש"ל כתב וט"ס הוא והגיה דכל"ל ומאן דמכשר הייט אליבא דרבנן וקאי על המשנה עכ"ל וטוב היה לנו לומר כי כולו טעות כי טעות כזה אינו מצוי ליפול בספר גם הגהתו אינה מבוררת דהא איכא מאן דלא בעי דין ממון ומכשיר אף לר"מ ואתיא מתני' שפיר כר"מ ונראה לקיים נוסחות הישנות בתוספות שבאו ליישב קושייתם בדרך אחרת דלכך נקט טעמא דהיתר אכילה בערלה ובתרומה טמאה משום דמטעמא דמכתת שיעוריה לא פסול אלא מדרבנן והוא דחוק ומ"ש עוד מהרש"ל במה שכתבו התוס' דהמ"ל נמי מעשר שני בגבולין ואליבא דכ"ע כו' פירוש דאיכא ביניהו דמאן דלריך היתר אכילה ולא בעי דין ממון ה"נ מכשיר דהיתר אכילה יש לה ע"י פדיון ודין ממון ליכא שהרי ס"ם ממון גבוה הוא לכ"ע כו' עכ"ל הוא דחוק דאף אם יש לה פדיון מ"מ אסור באכילה השתא ואין לה היתר אכילה מקרי ולא קאמרינן התם דממון גבוה הוא בגבולין אע"ג דיש לה פדיון אלא משום דאין לה היתר אכילה עכשיו וכפרש"י שם בהדיא גם מ"ש מהרש"ל הא דאמר רב חסדא התם כו' אבל בגבולין ד"ה פטור מן החלה בע"כ דסבר כמ"ד הכא דבעי דין ממון ולא סגי בהיתר אכילה עכ"ל אף לפי סברתו דלעיל דמקרי יש לה היתר אכילה בגבולין אע"פ דממון גבוה הוא מ"מ אין זה מוכרח אלא דרב חסדא דהתם אית ליה כמסקנא דהכא דשאני עיסה דאיכא מיעוטא יתירא אבל באתרוג דליכא מיעוטא יתירה כיון דמשתרי באכילה אע"ג דלית ביה דין ממון לכם קרינא ביה וק"ל: **ע"ב** בד"ה נטלה בוכנתו כו' כדתנן פיטמא של רימון אבל הא דא"ר ילחק נטלה בוכנתו הוא קלה העץ כו' עכ"ל וכל"ל וכ"ה בערוך:

דף לו ע"ב בד"ה בשבת מותר להכניס כו' אע"פ שפירש שם בקונטרס דהא דבעי למיסר בגג משום טירחא כו' עכ"ל נראה מלשונם דלפי פ"ה אין הוכחתם הוכחה

קרני ראם [א] נ"ב ולענ"ד מ"ש רש"י דבאתרוג של טבל מכשיר אע"ג דהוי כמו אתרוג של שותפין דיש לכהן וללוי חלק בו וכמ"ש התוס' בד"ה לתם אלא דמ"מ יש נ"מ בהיכא דהתרומה ומעשר אחר הפרשה יהיה של וכמו במלוה מעות ללוי ולכהן להיות מפריש עליהן מחלקן כמבואר בגיטין דף ל' ובכה"ג לא הוי אתרוג של שותפין ומש"כ אע"ג דלית ביה היתר אכילה יולא אבל מתני' דבשל טבל מודה מיירי היכא דיש לכהן וללוי חלק והוי כאתרוג של שותפין וז"ב וגם נ"מ בפשיטות כגון שהיה האתרוג של כהן דבכה"ג לא הוי אתרוג של שותפין דמה שמפריש יהיה שלו וז"פ אלא דדברי התוס' ל"ע שכתב באתרוג של טבל הטעם משום אתרוג של שותפין ואמאי לא פי' בפשיטות משום דאין בו היתר אכילה: [ב] נ"ב אין תי' מובן דעכ"פ ל"ל לומר דהיתר אכילה לכ"ע בעינן אלא דהנ"מ לענין מעשר שני בגבולים והיתר אכילה ל"ב ותרומה טמאה הטעם משום כתותי מכתת שיעורא וע"כ נראה דהא דהוי בשריפה מכ"ת מיחשב כתותי מכתת שיעורא משא"כ תרומה טמאה לא הוי רק מדרבנן וכמ"ש התוס' בשבת כ"ה ולשיטת רש"י שם בלא"ה ניחא ועיין ביבמות ק"ד בתוס' ד"ה סנדל משמע דאפי' בהיכא דעטון גניזה הוי כתותי מכתת שיעורא וא"כ אפי' בנקברים אמרי' בי' כתותי מכתת שיעוריה אלא שגם שם לא ברירא להו בזה ויש לומר דהתוס' בסוגיא לא סבירא כן ועיין בר"ן שפי' הטעם בתרומה טמאה משום כתותי מכתת שיעוריה ודבריו ל"ע בזה ועיין בריטב"א המאה יסוב לזה:

חכמת שלמה

דף לד ע"א רש"י בד"ה עשר נטיעות כו' ממטע י' לבית סאה כו'. נ"ב ממטע ר"ל לשון נטיעה וק"ל: **תוס'** בד"ה בית הכוסות כו' ואיידי דנקט מגד א' כו'. נ"ב פי' מאחר שרבותא הוא להכשיר אפי' בצד א' א"כ ממילא מכ' לדדין טריפה וק"ל: **ע"ב תוס'** בד"ה ולדרוש להו כו' דאקפיה רבינא מארבע רוחותיו. נ"ב פי' באַרבע שדות היה לו לרבינא סביבות שדה של רוניא וגדר רבינא כל שדותיו ורוניא לא היה רוצה לשלם לו וק"ל: **בא"ד** לפי מה שגדר מה כו' כצ"ל:

דף לה ע"א גמ' אל תקרי הדר אלא אידור שכן בלשון יוני קורין למים אידור כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה הרי מסיקה כו' (ביבמות כו') מכלל דבת אורו הוא. נ"ב זה לא היה ולא נכרא אלא במס' שבת פי' במה מדליקין חד מאן דאמר יליף התם מלך שלך תהא להסיקה וחד יליף מדכתיב גבי תרומה תתן לו ולא לאורו פי' שאין תורמין מן הטמא על הטהור שאז לא תתן לכהן שום דבר אלא לאורו שיכול להסיקה כו' מכלל דבת אורו היא כך פרש"י: **תוס'** בד"ה לפי שאין בו כו' ומאן דפסל היינו מדרבנן נ"ל ומאן דמכשיר היינו אליבא דרבנן. ונ"ב נ"ל זה טעות בע"כ דאי מדרבנן פסול ומדאורייתא לא פסול דר"מ לית ליה ממון גבוה אלא מדרבנן א"כ למה פוטר מעשר שני מן החלה בירושלים כדאמר בסוף חלק וק"ל אלא ט"ס הוא וקאי על המשנה וכך ראוי להיות כמו שהגהתי ודו"ק (עיין במהרש"א): **בא"ד** מעשר שני בגבולין כו'. ונ"ב פי' מעשר שני בגבולין א"כ מאן דלריך היתר אכילה ולא דין ממון הכא נמי מכשיר דהיתר אכילה יש לה ע"י פדיון ודין ממון ליכא שהרי סוף סוף ממון גבוה הוא לכ"ע ואסור לקדש כו' והא דאמר רב חסדא בסוף הלק אהא דפליגי ר"מ ורבנן במעשר שני לענין חלה לא שנו אלא בירושלים אבל בגבולין דברי הכל פטור ע"כ בעל כרחך סבר כמאן דאמר דהכא דבעי דין ממון ולא סגי בהיתר אכילה וק"ל (עיין במהרש"א):

ע"ב תוס' בד"ה אתיא לחם לחם כו' ולא פטרינן ליה מדכתיב עריסותיכם. נ"ב פי' בודאי הכל וק"ל: **בסה"ד** ילפינן עיסה דשותפין. נ"ב פי' לחיוב חלה אלמא דזהו קרי עריסותיכם וה"ה למצה וק"ל:

דף לו ע"א רש"י בד"ה חני עולה כו' של מתט ונקב כו' הד"א: **בד"ה** שבני אדם מוציאין לזריעה כו' אע"פ שסומכו במחובר כו'. נ"ב פי' הניתן: **תוס'** בד"ה ניטלה בוכנתו כו' הוטמו ספק כו'. נ"ב פי' לא איתפרים לי: **ע"ב תוס'** בד"ה ובשבת נ"ל בשבת שלא אבנים מקורזלות מותר להכניס לבית הכסא כו' כצ"ל: **בא"ד** אתא ר' אבא נתר ליה כו'. נ"ב פי' בבית הכסא דלא הוה פתוח דלת אלא כך היה המנהג מי שרלה ליכנס לבית הכסא היה טותר ואם היה שם אדם היה נוחר כנגדו רש"י: **בא"ד** לעיל מיניה ליטול קיסם כו' לגג אבן לא משמע כו' כצ"ל: **בד"ה** כל דין כו' לא מצא עלים לשורפו כו' ובההיא קי"ל כו' כצ"ל:

גמ'

מהר"ם

ד"ה מודה ר"ש בפסיק רישיה כו' עיקר מילתייהו בפ' ר"א דמילה גבי בשר ערלה וכו' נ"ל הא דהוצרכו התוס' לכתוב דעיקר מלתייהו שם משום דשם מוכח דר"ש מודה בפסיק רישיה דחייב מה"ת משום דשם קא יליף מקרא דמילה דוחה צרעת ואפי' בהרת יקוץ ופריך לר"ש ל"ל קרא תיפוק ליה דהא ס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר ומשני אביי ורבא אמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ר"ל ולכך איצטריך קרא אפי' לר"ש ומדאיצטריך קרא ש"מ דבפסיק רישיה חייב מה"ת אפי' לר"ש וא"כ לפי זה יקשה שפיר מההיא דהותה בגחלים כיון דע"כ בפסיק רישיה איירי א"כ לר"ש אמאי פטור הא מודה ר"ש בפסיק רישית דחייב מה"ת אבל משמעתין לחוד לא הוה קשה מידי דהיינו יכולין לומר דהא דמודה ר"ש בפסיק רישיה היינו לענין שיהא פטור אבל אסור מדרבנן דאילו בדבר שאין מתכוין בעלמא דלא הוי פסיק רישיה ס"ל לר"ש דמותר לגמרי ולכך הוה אתי שפיר החיא דחותה גחלים דפטור לר"ש ולכך הוצרכו התוס' לכתוב דעיקר מלתייהו שם בפרק ר"א דמילה כדי להקשות וא"ת בסוף פרק ספק אכל וכו':

דף לד ע"א בגמ' א"ל אביי ודלמא פרושי קא מפרש וכו' צריך ליישב היאך ס"ד לאביי שיהא פרושי מפרש והא מקרא זה בתוכחת ישראל נאמר ועוד וכי לא ידע מאי דכתיב בסוף המקרא שמו ונראה שס"ד דה"ק שהנביא מזכיר רוב חסדיו של הקב"ה שהוא נטע את ישראל כמי שנוטע קח על מים רבים ומאי ניהו צפצפה והיה ס"ד ששמו קאי על הקב"ה ור"ל ששם את ישראל כצפצפה ומזכיר שם הנביא והולך בפסוקים שאחר שנהפכו ישראל לנטיעה רעה וגפן סוריה ופי' רש"י ביחזקאל שם נוטה לפי' זה ופריך א"כ מאי שמו ר"ל דאי קאי אהקב"ה הו"ל כפילת דברים ודברי מותר: **ברש"י** ד"ה עשר וכו' ואמרו בזקנים מפני שיונקים הרבה ג' אילנות לבית סאה הרי אלו מצטרפין וכו' כצ"ל והא דכתיב בספרים ברש"י ממטע י' ט"ס הוא ועיין בסדר המשנה בזרעים: **בתוס'** ד"ה ורבנן למקדש מנא להו וכו' אלא סבר לה כר"ע וכו' המשך דברי התוס' כך הם דאבא שאול סבר לה כר"ע וא"כ ה"ה מאן דדריש ערבי לרבות של בעל ושל הרים לא מצי סבר כרבנן דלקמן דדרשי ערבי שתים אלא כר"ע וא"כ אנן דקי"ל דאין הלכה כר"ע אלא קי"ל דערבי שתים א"כ איצטריך ריבויא דערבי לערבי שתים לא מצינן לרבויי של בעל ושל הרים וא"כ ע"כ לדידן של בעל ושל הרים פסולה לפי זה צריך ליזהר וכו': **ד"ה** קנה שלה וכו' עד אלא להכשיר אף שאין בו ג' סימנין אלו. פי' ג' סימנים הכשרים וי"ל א"כ שמא איפכא לפרוש לן ג' סימנים צפצפה לפסולא וממילא נשמע מיניה שכל שאין לו כל הג' סימנים פסולים כשרה כגון חילפא גילי וי"ל דלכך פי' נמי ג' סימנין דערבה למידק מיניה דאשכחן נמי שאף שאין בו כל הג' סימנין של צפצפה פסול כגון דומה למסר וק"ל: **ד"ה** בית הכוסות וכו' עד אלא שנמצאת מחט בחלל הגוף טרפה דאמרי' נקובי נקב ואתאי פי' דרך הושט ונקב הושט: **בא"ד** ואיידי דנקט מצד א' כשרה נקט נמי משני צדדים טרפה וכו' יש לדקדק מה צריך לדקדק זה לפי' ר"ת טפי מלפי' רש"י דהא לדידיה נמי תקשה משני צדדים למה לי ויש ליישב דבשלמא לפרש"י דס"ל בהמסס אפי' לא אינקיב אלא חצי העור טרפה א"כ נוכל ג"כ לומר דה"ה בבית הכוסות היכי דנקיב המחט עור א' שלם וגם חצי עור הב' נמי טרפה דהא לא נשאר שלם כי אם חצי עור א' כמו בהמסס דמאי שנא וא"כ נוכל לתרץ דהא דקתני משני צדדים טרפה אין פירושו שעברה המחט ונקבה כל שני העורות בנקב מפולש אלא פירושו שנקבה עור א' שלם וחצי עור השני דזה מיקרי ג"כ משני צדדים וטרפה ולכך שייך שפיר למתני משני צדדים טרפה אבל לפי' ר"ת קשה וק"ל ועיין במה שכתבתי מזה במס' חולין בדף נ': **ע"ב תוס'** ד"ה שתהא לקיחה תמה וכו' עד ור"ת הגיה בספרו וכו' פי' כתב פי' זה בגליון בספרו לא שהגיה בלישנא דגמ' דבר מה אבל באשר"י כתב שר"ת הגיה הספרים ולפי הגירסא שלפנינו במנחות לא מצינו שמניה כלום ע"ש: **בא"ד** אבל יש לו תמה הוא כדאמרי' לקמן דלא דרשי רבנן לקיחה לקיחה ולר' יהודה דדריש וכו' כצ"ל והא דקאמר כדאמרי' לקמן והא בשמעתין לעיל איתא פלוגתא דרבנן ור' יהודה אי דרשינן לקיחה לקיחה משום דהאי דבור התוס' איתא נמי שם בהקומץ ובתר כן מפרש שם בגמ' דפליגי רבנן ור' יהודה אי ילפי' לקיחה לקיחה ולכך קאמר כדאמרי' לקמן ושם במנחות משמע מפרש"י בהדיא דמפרש כפי' ר"ת: **ד"ה** ולדרוש להו כר"ע וכו' עד ומיהו קשה מפ' כל שעה וכו' עד ומשמע בהדיא דלא מפחד במידי דלא סבר ליה. פי' דהא דקאמר ואזדא שמואל לטעמיה ומייתי מיניה ראיה דס"ל דהלכה כר"ש ולא דחי לה שם דשמא להפחידים בעלמא אמר כן ולעולם לא משמע מינה דסבר כר"ש א"כ ש"מ בהדיא דאין סברא לומר כן:

דף לה ע"א ברש"י ד"ה ומאן דבעי דין ממון וכו' ומכשר אתרוג של טבל וכו' הא דנקט רש"י אתרוג של טבל ולא נקט של תרומה טמאה דמיתנייא במתני' ומותיב מינה בשמעתין למ"ד משום דין ממון י"ל משום דתרומה טמאה איכא לן טעמא אחרינא דפסול משום הלשרפה קאי וכתותי מכתת שיעוריה כמו שכתבו התוס' בעמוד זה ד"ה לפי שאין בו היתר אכילה וכו' וצריך לומר ג"כ דהמקשה דמותיב בשמעתין תנן של תרומה טמאה פסול בשלמא וכו' עיקר אאתרוג של טבל סמך דנשמע נמי ממתני' דפסול דעד כאן לא פליגי ב"ש וב"ה אלא באתרוג של דמאי אבל באתרוג של טבל כ"ע מודו דפסול כדאיתא בתוס' דאילו מתרומה טמאה לא היה מותיב מידי דאיכא למימר דטעמא דמתני' דפסול דכתותי מכתת שיעוריה: **בתוס'** ד"ה ללמדך שהפלפלין חייבים כו' עד אלא היינו טעמא משום דאמרי' פ' בתרא דיומא כס פלפלי' וכו' ור"ל ולכך איצטריך לאשמעינן דפלפלין חייבים בערלה דלא תימא דפטור משום דאינו ראוי לאכילה דהיינו טעמא דפטור בכס פלפלין ביוה"כ: **בא"ד** ואימא תלתן וכו' ובשמעתין דפריך ואימא פלפלין ולא פריך נמי ואימא תלתן משום דבהאי שינויא דמשני אפלפלין משום דלא אפשר וכו' דלא מינכר לקיחתה וכו' אידחי נמי דלא הוה תלתן: **ד"ה** לפי שאין בו וכו' עד וא"ת וגבי לולב של אשרה וכו' ואפי' מאן דלא חייש הכא גבי אתרוג לדין ממון וכו' כצ"ל ונראה דכ"ש דקשה טפי גבי אתרוג של אשרה לכ"ע דלמה לן לטעמא דכתותי מכתת שיעוריה תיפוק ליה מטעם דאין בו היתר אכילה דבהיתר אכילה כ"ע לא פליגי דבעינן אלא שהתוס' נקטי רבותא דאפי' מלולב קשה אע"ג דלא שייך ביה טעמא דהיתר אכילה: **בא"ד** וי"ל דודאי לא היה צריך אלא נחלקו בהנך טעמי וכו' כדמסקינן איכא בינייהו מעשר שני ואליבא דר"מ והוה מצי למימר וכו' והא דכתוב בספרים ומאן דפסול היינו מדרבנן ט"ס הוא דהא לר"מ ממון גבוה הוא מדאורייתא אפי' לקולא דהא פוטרו מחלה כדאיתא בשמעתין ויש מגיהין ומאן דמכשיר פי' במתני' היינו רבנן אבל אין לדברים אלו מקום כאן בתוס' וק"ל: **ד"ה** אתיא לחם לחם וכו' עד אבל גבי מצה וכו' אם יש משלו כזית יצא והטעם משום דהא גבי מצה לא כתיב מצתכם אלא דילפינן לה מחלה ובחלה גופיה מרבינן דשותפות חייב בחלה: **בא"ד** דתניא הרוצה להפריש תרומה וכו' ובודאי איירי וכו' כצ"ל ר"ל בודאי טבל דבדמאי אין מפרישין תרומה כי אם מעשר: **בא"ד** ולא פטרינן ליה מדכתיב עריסותיכם דמיירי כשיש שם ה' רבעים בלא חלקו של כהן דבפ' ראשית הגז ילפינן לעיסה דשותפין. פי' דחייבת בחלה כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד אחר דכתיב עריסותיכם וכו' והא דכתיב בספרים ועוד דבפ' ראשית הגז ט"ס הוא: **ע"ב תוס'** ד"ה דאי בעי מפקיר נכסיה וכו' כמו לישראל דנפיק בשל תרומה וכו' ולא ס"ל לתוס' מה שפי' רש"י וישראל נמי נפיק בה אם לקחה מכהן הואיל ויכול להאכילה לבן בתו כהן וכו' אלא הטעם הוא הואיל ויש לה היתר אכילה ודין ממון בכהן ישראל נמי נפיק בה ומקרי לכם: **בא"ד** ובההיא דפ' בכל מערבין וכו' ניחא וכו' נראה דר"ל והואיל ושם איצטריך לטעמא דאי בעי מפקיר נכסיה קאמר לה נמי הכא ובפ' מפנין: **ד"ה** מאכילין את העניים דמאי ופליגי בגמ' דירושלמי דר' יונה אמר כו' כצ"ל: **בד"ה** ואמר רב הונא וכו' ותימא מאי קמ"ל וכו' נ"ל דלפי התוס' לא גרסי' בגמ' בשמעתין וב"ש עני לא אכיל דמאי דתנן אין מאכילין וכו' ל"ג דתנן וכו' אלא דאמר רב הונא וכו' דאל"כ מאי מקשו התוס' תימה מאי קמ"ל רב הונא וכו' הא פובא קמ"ל לתרץ התרי מתני דסתרי אהדדי דבחדא תנא מאכילין ובחדא אין מאכילין אלא ע"כ התוס' ל"ג לה לסתמא שני בשמעתין: **ד"ה** עלתה חזזית בירושלמי משמע קצת דביו"ם ראשון דוקא פסול כצ"ל: **ד"ה** נטלה בוכנתו במתני' פי' בקונטרס כו' כצ"ל:

דף לו ע"א באר"ד ובפ' יוצא דופן פי' בקונטרס חוטמו ספק ר"ל שלא איתפשט מה נקרא חוטם ובערוך פי' וכו' כדתנן פיטמא של רימון אבל הא דאמר ר' יצחק בן אלעור בוכנתו הוא קצה העץ וכו' כצ"ל: **ד"ה** אי נסדק תנינא וכו' ומ"מ אע"ג דלענין טרפות אסור התם הוא וכו' ר"ל ואם תקשה לך וטעמא מאי נשתנה דין אתרוג מדין טרפה בניקב טפי מבנקלף ונסדק דבכולהו דין אתרוג שוה לטרפה וע"ז קאמר ומ"מ אע"ג דלענין טרפה אסור הכא כשר דהתם הוא דאסור משום דקרום לתודיה קאי וכו': **בא"ד** כדמוכח בשמעתין דבעי ליה למיפסל נשפכה כקיתון וכו' פי' דעד כאן לא קמבעיא ליה בשמעתין אלא במקום דמכשיר בטרפה דהיינו בדקיימי סימפונהא דכה"ג הכא דקיימי חדרי הורע אבל במקום שטרפה בבהמה דהיינו היכי דלא קיימי סימפונהא דכה"ג הכא דלא קיימי חדרי הורע לא קא מיבעי ליה ופשיטא דפסול כמו בטרפות היכי דלא קיימי סימפונהא א"כ ש"מ דס"ל דהחדרי חורע דומין לדין סימפונות שבריאה: **בא"ד** ואי הוה מפרשינן וכו' הוי ניחא טפי וכו' פי' דפריך נמי תנינא דניקב אפי' בלא חסר פסול כמו בטרפות דומיא תנינא דפריך באחריני והא דניקב בלא חסר פסול היינו בניקב נקב מפולש או לבית חללו דאל"כ הא קתני בסיפא דמתני' ניקב ולא חסר כשר ואע"ג דאף לפי מה דמפרשינן דניקב וחסר כל שהוא דמתני' הכל חדא מלתא הוא מ"מ ע"כ צ"ל דהיינו היכי שאינו נקב מפולש אבל היכי דהוה נקב מפולש או לבית חללו פסול נמי אפי' בלא חסר אעפ"כ לא נוכל לפרש תנינא ר"ל דפסול בניקב אפי' בלא חסר כגון במפולש דהא דין נקב מפולש או ניקב לבית חללו לא נשנה ולא נזכר במתני' כלל אלא דין ניקב וחסר אבל אי הוה מפרשינן דתרי מילי נינהו אתא שפיר דהשתא נשנה במתני' דין נקב מפולש דפסול אפי' בלא חסר ושייך שפיר למיפרך תנינא דומיא דאחריני: **בסה"ד** אבל א"א לומר כן וכו' מדקתני סיפא ניקב ולא חסר כשר כצ"ל ור"ל דע"כ הרישא דומיא דסיפא והואיל ובסיפא ע"כ ניקב ולא חסר הרא מלתא היא א"כ ה"ה ברישא הא דקתני ניקב וחסר הדא מלתא היא: **ע"ב תוס'** ד"ה מקורזלות וכו' ומפרש ר"ת דמקורזלות היינו רכות כו' כצ"ל ר"ל ולכך חש נמי לבהר"ל הואיל

ונראה דהיינו דאי הוה סברת האבפיין משום טרחא יתירתא למאי דמסיק נמי הכא אדם קובע מקום לבית הכסא בתמיה דמשמע בבה"כ קבוע יש להסור היינו דוקא היכא דאיכא נמי טרחא יתירתא משא"כ בנדון דידן בבה"כ בבית ואע"ג דהשתא דלאטות שיניו אוסר משום קבוע כלהו טרחא יתירא מ"מ ניחא להו לאהוויי ראיה מבה"כ גופיה ומש"ה הוצרכו לדחות פ"ה דבב"ה בגג גופיה לא [הוה] בעי למיסר כלל משום טרחא אלא כיון דאפשר להזמינן מבעו"י וזה שייך נמי בנדון דידן בבה"כ בבית ודו"ק:

דף לז בד"ה כי היכי דלא להוי חלילה דקסבר רבה מין במינו חוצץ כו' עכ"ל מהך מלתא ודאי אין ראיה למימר דמין במינו חוצץ דאיכא למימר דמיירי באגדו שלא במינו דהא רבה כרבנן סבירא ליה דאין צריך אגד כפירוש רש"י ורבא נמי דקאמר הכא אינו חוצץ לאו משום דמין במינו אינו חוצץ אלא אפילו שלא במינו אינו חוצץ ומשום דכל לנוי אינו חוצץ כדקאמר אלא שהתוס' סמכו דבריהם אדלקמן גבי לא לדוך כו' ולא לגוז כו' דאית ליה לרבה בהדיא דמין במינו חוצץ ורבא אית ליה דאינו חוצץ וכן נראה מדברי התוס' דבפרק הוציאו לו דאדלקמן סמכו דבריהם ע"ש: בד"ה דבעינן לקיחה תמה וליכא כו' ופירש בקונטרס דאיסורא משום חלילה אע"ג דלקיחה ע"י ד"א כו' עכ"ל אין זה מדוקדק שפתחו באיסור חלילה וקאמרי אע"ג דלקיחה ע"י ד"א כו' דהא לפי דרכם השתא לא שייכא כלל איסור חלילה בדבר הכרוך בידו בהך דקיימינן ביה דכרך ידיה בשיראי והכי הל"ל אע"ג דחלילה לא שייכא הכא ולקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה ומיהו למאי דמסקי התוס' דאין לחלק בזה אלא דהכא מיירי שעשה מן הסודר כמין בית יד ללולב ואין שייך כאן חלילה כו' דהשתא שפיר איכא לקיים פרש"י בההיא דכרך ידיה בשיראי דאיסורא משום חלילה וכן נראה מדברי התוס' דפרק הוציאו ע"ש ודו"ק:

ח"א דף לז ע"א עשרה מיני ארז הן כו'. מפורש פ"ק דר"ה: ע"ב מניה ב' הלחם כו' מוליך ומביא למי שד' רוחות כו'. הכוונה כי שתי הלחם הקרבתן בעצרת רמז לשני לוחות ועפ"ה לכו לחמו בלחמי והיו ב' עשרונים ע"ש י' הדברות שהיו בהן והיו סולת ע"ש שהתורה כסולת נקיה מנפה כמ"ש בזה במסכת הוריות וב' כבשים ע"ש כבשים ללבושיך דדרשינן בפ' אין דורשין דברים שהם כבשונו של עולם והיה מוליך ומביא למי שד' רוחות כו' שע"י התורה הקב"ה מקיים עולמו הכולל ו' קצוות שהם ד' רוחות ושמים וארץ כמ"ש הרא"ש גבי לולב ומ"ד כדי לעצור רוחות וטללים רעים בהתורה [היא] מגינה ומצלת על כל אלו:

דף לח בד"ה ותהי לו מאירה שלא למד ואם למד כו' דמתני' מיירי בלא למד כו' דהא בגדול מקרא אע"פ כו' עכ"ל דהשתא ע"כ אשלא למד לא קלייט דאם כן בגדול מקרא אמאי לא קלייט ליה גם דרך השני שבפ"ה ואם למד תבא לו מאירה שמבזה כו' ה"א לפרש במתני' דהא בלא למד איירי מתני' אלא משום דלאו בני חיובא מקרין אותו ואין מוליאין אותו קלייט ליה אבל בברייתא דמיירי דמוליאין אותו וכדמוקמינן לה באכל שיעורא דרבנן ע"כ דלא קלייט ליה אלא משום שלא למד ואם למד משום שמבזה קונו בשלוחים שפלים כאלה ולא הוציא את עצמו ובמתני' דמיירי בלא למד לא סגי להו בהאי טעמא שמבזה קונו בשלוחים שפלים כאלה דכיון דלא למד ולא היה יכול להוציא עצמו הוצרך לשלוחים שפלים ועדיפא להו לפרש במתני' כיון דלאו בני חיובא נינהו ואין מוליאין אותו קלייט ליה ומהרש"ל כתב והא דלא לייט ליה במתני' משום דלא למד נ"ל דלא כל אדם בקי בקריאת הלל משא"כ בבהמ"ז עכ"ל והוא דחוק אלא שהגרא"ה שתנא דמתני' לא מיירי כלל להך מילתא למילט ליה משום דלא למד וק"ל: בד"ה באמת אמרו בן ס' ולא יכול לדקדק מכאן [דחייבות] בברכת המזון דאורייתא כו' עכ"ל וכ"ה בכל נוסחות בתוס' ומהרש"ל הגיה מכאן דברכת המזון דאורייתא עכ"ל וא"א להגיה כן דהא ליכא דפליג ולא מבעיא לן בשום דוכתא דלכ"ע ברכת המזון דאורייתא ולא פליגי ר"מ ור"י אלא בשיעורא אי בכביצה אי בכזית אלא הא מבעיא לן בפ' מי שמתו אם נשים חייבות בברכת המזון דאורייתא או לא והגהה א"א ז"ל כאן בתוס' הכי מכאן דאין חייבות בברכת המזון דאורייתא דדלמא כו' ושיעור דבריהם כך הוא לפי מה שכבר כתבו דבפרק מי שמתו רולה לדקדק מהך ברייתא דנשים חייבות בבהמ"ז דאוריי' ודחי לה והא כתבו דמהך מתני' דמייתינן אין לדקדק בהיפך דאין חייבות בבהמ"ז דאורייתא מדאין מוליאין הרבים שיעור דאורייתא והא תירלו דודאי איכא למימר דחייבות בבהמ"ז דאורייתא אלא דאורייתא לענין דלא מלטרפות לזמון וכדקתני דאין מוליאין הרבים י"ח ומשום דהו זילא בהו מלתא ובהכי סליקו דבריהם כהוגן ודו"ק:

ח"א דף לח ע"א וכן לולב כו'. ע"פ מ"ש פ' הקומץ ארבע מינין שבלולב ב' מהן עושין פירות וב' אין עושין פירות כו' ועוד שיהיו כולן באגודה א' כו' והוא מגולל שכ ד' כתות שבישראל ב' מהן עושין פירות ומ"ש כדמיון שלולב ואתרוג וב' אין עושין פירות כדמיון הדס וערבה ויהיו אגודה אחת שיגינו אלו על אלו והשתא עיקר הנענוע בב' פירות שהוא הלולב בימין והאתרוג בשמאל נמי שהו' קצוות שלו שיעצור רוחות וטללים רעים החג שמתחילין הרוחות והגשמים: ממטי ומייתי ליה ואמר דין גירא כו'. מבואר כדלעיל בא לעצור רוחות וטללים רעים והם כח הטומאה מסטרא דמהאלא דסמנא ולכך אמר שהנענוע דסמנא הוא לבטל כחו הרע. ואמר דלאו מלתא היא דגם בכוונת הנענוע כן הוא מ"מ אל יאמר אדם כן בפה משום דאתי לאגרויי ביה כפרש"י ודו"ק: מקרין אותו כו'. נקט האי ליגנאי ע"ש ה' בבית רשע ונוה לדיקים יברך שתבא מאירה לביתו של רשע שהוא לא ידע לברך בביתו שבנוהו שהן עבד ואשה וקטן יברך במקומו וק"ל: מקום שנהגו לכפול יכפול כו' ענין הכפל מפורש באגדה פ"פ ע"ש: ע"ב ודלמא בתר דקרינהו שפן קרא יאשיהו כו'. הא ודאי דמפורש בכתוב דיאשיהו גופיה קראה דכתיב וישלח המלך וגו' ויקרא באזניהם את כל דברי ספר וגו' אלא דהיינו לבתר נבואת חולדה אבל האי קרא דבנבואת חולדה שאמרה אשר קרא מלך יהודה לא מצינו לעיל מיניה מפורש שקראו המלך אלא שפן ולכך לא פריך אלא ודלמא גם המלך קראו קודם חולדה אלא שלא הוזכר בקרא. ומשני דע"כ לא קראה המלך מקודם מדכתיב בשמעך שתלוי הדבר בשמיעה ולא בקריאה וק"ל: והדר בשם ה' כו'. פרש"י דלא קיימא אזכרה אמלה כמוליאו לבטלה עכ"ל וגבי והדר מברך לעלם כו' דבסמיך ליכא לפרושי הכי דהא לית ביה אזכרה מה שיש מפרשים בפ"ק דברכות דשמיה הוא כמו שם י"ה דהשתא י"ה מקרי אזכרה והוה לבטלה קיימא מברך לעלם עליה: סליק פרק לולב הגזול

דף לט בפרש"י בד"ה הלוקח לולב כו' מי לייתן לן להחזיק כו' עכ"ל וכל"ל וכ"ה בלשון רש"י באלפסי וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה בד"א דמזון ג' סעודות מיהא כו' דסתם ע"ה אינו חשוד כו' א"כ מן המופקר נמי ליתסר הפיגם כו' עכ"ל יש לדקדק מאי קא קשיא להו לפ"ה דמן המופקר ודאי שרי מטעמא דסתם ע"ה אינו חשוד אבל מן המשומר הרי ראינוהו חשוד שסדה זו משומר בגדר ופתח נעול זה נחשד לענין כו' כפ"ה משום דמשמע להו דאין חילוק בין המשומר דראינוהו משמרו או דלא ידעינן ביה אם היה

מהר"ם

הואיל והן רכות וע"ש בתוס' פ' אלו עוברין: ד"ה בשבת כו' מותר להכניס וכו' עד אלא לפי שהיה יכול להעלותן לגג מע"ש הוה איבעי למיסר כיון דאפשר להזמינם וכו' כצ"ל ור"ל ולכך לא מקשה אבל הני שמעתתא דשרי לטלטל אבנים מקורזלות לבה"כ משום דהתם א"א להזמין מע"ש דכל בתי כסאות שלהן היו בשדה משא"כ בלחצוץ שיניו דאפשר להזמין ולכך בלהעלותן לגג דאפשר נ"כ להזמין מקשה ליה מנוטל קיסם לחצוץ בו שיניו ומסיק אין אדם קובע מקום לבה"כ משמע הא במקום שקובע ואפשר להזמינן כמו בבתי כסאות שלנו אסור: ד"ה דסיב ועיקרא דדיקלא וכו' עד מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים הוא סה"ד ואח"כ מתחיל דבור אחר ר' יהודה אומר אין סוכה נוהגת וכו' ולית ליה הא דדרשי' בפ"ק באספך מגרנך ומיקבך וכו' והספרים חסרים: בסה"ד א"נ מה שגזר ופסל מן האילן קרי ליה פסל כצ"ל:

דף לז ע"א בגמ' והתניא סיככה בנסרים של ארז שיש בהן ד' טפחים דברי הכל פסולה אין בהן ד' ר"מ פוסל וכו' כצ"ל ועי' לעיל דף י"ד תניא כוותיה דשמואל וכו': בתוס' ד"ה כל דין וכו' עד וי"ל דהא דקי"ל התם כר' יהודה היינו מכח דין אחר דיליף במה מצינו מנותר וכו' [כצ"ל]: ד"ה מאי ארז הדס וכו' תימה ולרב יהודה אמר רב דפליג עליו וכו' כצ"ל ור"ל דרב לית ליה דהדס הוי ארז ולא גרים בתניא כוותיה שלו ארז משום דר' יהודה סבר דאין מסככים אלא בד' מינין ושמואל דגרים בברייתא שלו ארז ס"ל כדרבה בר רב הונא וכו' דארז הוי הדס: ד"ה כי היכי דלא להוי חציצה וכו' וילדה שני זכרים כו' עד והא דאשכחן בסוף שתי מדות דמרבה כל בעלי חוברים לסמיכה ובתנופה א' מניף ע"י כולם ולא בעי למילף תנופה בק"ו וכו' כצ"ל: בא"ד ובפ' הוציאו לו מבעיא ליה לרמי בר חמא הנית מזרק תוך מזרק וכו' כצ"ל: ד"ה דבעינא לקיחה תמה וכו' עד ופי' בקונטרס משום חציצה אע"ג דלקיחה ע"י דבר אחר וכו' נ"ל דהתוס' קצרו לשונם במקום שהיה להם להאריך ור"ל דפרש"י אינו דבכרוך ידית לא שייך חציצה אלא דאיסורא הוי משום דלא הוי לקיחה תמה ואע"ג דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה לרבא ה"מ דרך כבוד וכו' כצ"ל: בא"ד א"נ דל טעמא דחציצה נענש וכו' ר"ל דלעולם דלרבא לא שייך לא איסור חציצה ולא איסור דלא הוי לקיחה תמה ולא מטעם זה נענש אלא מטעם שהיה מבזה הקדשים שלא רצה ללכלך בהן את ידיו: בא"ד ומיהו זה לא יתכן וכו' ר"ל הא דפירשנו דהא דקאמר הכא לא לינקוט איניש הושענא בסודרא היינו שלא יכרוך הסודר על ידו: בא"ד אלא י"ל דאגד הצריך ללולב שלא יתפרדו וכו' אבל הכא סודרא לא בעי ללולב וכו' ור"ל ואיירי היכא דכריך הסודר בלולב: בסה"ד וי"ל דמיירי שעשה מן הסודר כמין בית יד וכו' עד ולא חשיב ליה רבה לקיחת תמה ורבא סבר שמה לקיחה כצ"ל: ע"ב תוס' ד"ה אמאי ונתן אמר רחמנא וכו' עד ובפרק הערל קאמר כתב רחמנא ולקחו ונתן דאפי' שקלי תרי ויהיב חד וכו' כצ"ל: ד"ה כדי לעצר וכו' עד ובערוך פי' בערך נע צריך לנענע וכו' ונ"ל דכך יש לגרוס בתוס' ובערוך פי' בערך נע דאיתא בירושלמי תנא צריך לנענע על כל דבר ודבר בעי ר' זעירא הכין חד והכין הדר או דלמא הכין והכין חד פי' כבר אמרו וכו' ופי' זה הוא מלשון הערוך ומשמע שם מדבריו שהוא סבר שצריך עוד ג' נענועים קטנים בהולכה והבאה זולת ההולכה והבאה המפורשת בגמ' שלנו בשמעתין ועל אותן הנענועים הקטנים קא בעי ר' זעירא בירושלמי אם ההולכה והבאה אחת וכו' אבל האלפסי מפרש הירושלמי שעל ההולכה והבאה הגדולים קא מבעיא אם לעשות ג' הולכה והבאה על כל דבר ודבר או לא וע"ש בר"ן: בא"ד תמן תנינן וכו' גם זה מהירושלמי שהביא הערוך: בא"ד שבעה סמנים מעבירים על הכתם וצריך לכסכס ג' פעמים כצ"ל פי' צריך לשפשף הכתם בהולכה והבאה ג' פעמים כדרך שמכסכסים הבגדים שכופל הכתם זה על זה ומשפשף ומוליך ומביא: בא"ד וההיא בעיא איתא נמי בגמ' שלנו בנדה פרק האשה וכו' כצ"ל נ"ל:

דף לח ע"א ברש"י ד"ה לכפול כל פסוק ופסוק וכו' עד יאמר נא ג' פעמים קראתי יה ענני במרחב יה ה' לי וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה ותהא לו מאירה וכו' עד דמתני' איירי בלא למד שמקרין אותו ועונה אחריהם וכו' ומשום דמבזה וכו' דלאו בני חיובא נינהו ומקרין אותו קא לייט ליה דהא בגדול וכו' עד דנפיק בשמיעה לחודיה ולא קתני תבא מאירה וכו' כצ"ל והכי פירושו ועל אשה ובניו וכו' היה לו לפרש כן ר"ל דהא דמשמע מפי' הקונטרס דמתני' מיירי בין לא למד ובין למד זה אינו דמתני' ע"כ איירי בלא למד דוקא דהא צריך לענות אחריהן כל שהן אומרים וכו' ואי למד למה שמקרין אותו כיון שגם עתה צריך הוא לקרות כולו אבל בההיא דאשתו ובניו מברכין לו דגמרא דהוא אינו עונה אחריהן כלל רק שיוצא בברכתן שם נוכל לומר דאיירי בין למד ובין לא למד ומשום דמבזה במה שאלו מברכין וכו' ר"ל גם מה שפרש"י דמשום שלא למד לייטינן ליה זה אינו רק משום דמבזה וכו' לייטינן ליה דא"א לומר דמשום דלא למד לייטינן ליה דהא בגדול מקרא וכו' דבשמיעה לחוד נפיק ובבתרא איירי דומיא דרישא דלא למד ואעפ"כ לא קתני תבא לו מאירה ש"מ דלא לייטינן ליה רק משום דמבזה במה שאלו מברכין ומקרין אותו ואינן בני חיובא דעבד ואשה נמי לא מחייבי וכו' כמו קטן וא"כ כולהו לאו בני חיובא נינהו: ד"ה באמת אמרו וכו' עד ואין יכול לדקדק מכאן דבהמ"ז דאורייתא וכו' כך גירסת הספרים ובעיני אינו נכון דלא מסתפק לן שם בגמ' אי בהמ"ז דאורייתא או לא דודאי דאורייתא ויליף לה התם מקרא דואכלת ושבעת וברכת וגו' ולא מסתפק שם אלא אם הנשים חייבים בבהמ"ז דאורייתא או דרבנן ויש ספרים שכתוב בהן ואין יכול לדקדק מכאן דהחייבים בבהמ"ז דאורייתא וכו' וגם גירסא זו א"א ליישבה ונ"ל שכך צ"ל ואין יכול לדקדק מכאן דאין חייבות בבהמ"ז דאורייתא דדלמא חייבות דאורייתא אלא כיון דאין מצטרפין וכו' והכי פירושו ואין יכול לדקדק מהתוס' דקתני דאין אשה מוציאה את הרבים א"כ ש"מ דאין הנשים חייבות בבהמ"ז דאורייתא דאי חייבות אמאי אין מוציאות את הרבים דדלמא חייבות דאורייתא והא דאין מוציאות משום דאין מצטרפין לזימון האנשים כו' א"נ דרבים זילא בהו מלתא וכו' וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה שמע ולא ענה יצא וי"א שם במודים וכו' נ"ל להגיה וכן אמרי' שם במודים ולמה לן כולי האי וכו' עד ומיהו שמא אע"ג דשומע כעונה וכו' ר"ל ומיהו יש ליישב הקושיא דלעולם אימא לך דאם הוא שותק אין שמיעתו מפסקת תפלתו ויוצא בשמיעתו מידי קדושה כמו שפרש"י ומה שאמרו שם אם יכול להתחיל ולגמור וכו' יתפלל ואם לאו אל יתפלל משום דאע"ג דשומע כעונה מ"מ עונה עדיף וכו' לכך שאם אינו יכול להתחיל ולגמור וכו' אל יתפלל רק ימתין עד שיענה קדיש ואמן יהא שמיה רבא ואח"כ יתפלל אע"ג שהיה יכול לצאת בשמיעה אם היה מתחיל להתפלל והיה עומד בתפלתו בשעת קדושה:

דף לט ע"א בגמ' א"ל רב ספרא משה שפיר קאמרת אלא התם והכא וכו' נראה דהספרים מיותרים דלא אמר ליה רב ספרא כן אלא חדא זימנא אתרתי מילי דרבא והכי צ"ל אמר רבא לא לימא אינש ברוך הבא וכו' ואמר רבא לא לימא אינש יהא שמיה רבא וכו' אמר ליה רב ספרא משה שפיר קאמרת אלא התם והכא פי' בין התם בברוך הבא ובין הכא ביתא שמית ה[...] אסוקי מלתא היא ובענין אחר לא יתיישב לישנא דקאמר התם והכא וכו' וכ"נ מדברי ספר ח"ש אבל בספר עין יעקב גרים אלא התם והכא אמרי אסוקי מלתא וכו' ולפ"ז נוכל לפרש התם בא"י והכא בבבל כל החכמים בשוה אמרי דאסוקי מלתא היא וכו': ברש"י משה גדול הדור הוא סה"ד ואח"כ מתחיל דבור אחר שפיר קאמרת בתמיה: בתוס' ד"ה עובר לעשייתן וכו' ומיהו לא מסתבר וכו' עד משעת הנחה עד שעת קשירה דכל שעה שאין המצוה מזומנת בידו לעשות לא מסתבר כלל דיברך ושמא משיתחיל לימול לולב וכו' כצ"ל: בא"ד ומיהו לא דמי כולי האי דנענוע אינו אלא מכשיר מצות בעלמא ולא מעכב מדפריך לקמן בסוף פרקין מדאגבהיה נפיק ביה ומשני כשהפכו וכו' כצ"ל: ד"ה וליתיב ליה דמי אתרוג בהדיא וכו' עד וכשהמוכר בשוק הוא הלוקט עצמו אסור דללקט לאכלה אמר רחמנא וכו' ובלבד שלא יעשה פלטר פי' שלא יהא מוכר בההוא אתרא כל שעה וכו' כן צריך להגיה: ולא משכחת שיהו כולם שוים לענין סחורה אלא כי האי גוונא. ור"ל דמרבינן התם אין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בתרומה ולא בבכורות וכו' משמע שענין הסחורה שאסור בהן הוא על ענין אחד ולא משכחת שיהיו ענין אחד אלא בכה"ג דהיינו שקונה כדי להרויח: ע"ב תוס' ד"ה בד"א דמזון ג' סעודות מיהא מותרים וכו' עד אבל בלוקח מן המשומר וכו' הכל דבור א': בא"ד ולא יתכן פי' זה וכו' גבי שלי חדש ושל חבירי ישן דסתם ע"ה אינו חשוד וכו' כצ"ל: בא"ד דפירות ילדה טובים משל זקנה וכו' ושומרי ספיחים בשביעית וכו' ולא אמרי' מן המותר באכילה וכו' ר"ל דאמרי' התם דשומרי ספיחים בשביעית ע"פ הב"ד כדי שיקצרו משם להקרבת העומר והיו נוטלים שכ[רן] מתרומת

חכמת שלמה

דף לז ע"א גמ' מאי ארז הדס כו' כנ"ל והשאר נמחק וכ"ב בס"א אינו ויתור הוא וק"ל: רש"י בד"ה עלי זית וכו' ור' יהודה סבר כו' כנ"ל: תוס' בד"ה כל דין כו' וס"ל כרבנן שאומרים בקבורה נמחק וכ"ב נ"ל זה טעות כי ר' יהודה לא חזר אלא מסברא זו ודו"ק: בד"ה דבעינן לקיחה תמה וליכא כו' ומיהו לא יתכן פי' זה כו' כ"ב פי' דאיירי בכרך ידו ודו"ק: בד"ה נפל מספורת כו' ספופרת שתחכה לחטאת כו' כ"ב פי' שתקנה לאפר הטאת כו': ע"ב תוס' בד"ה אמאי ונתן אמר כו' היינו שקלי תרי מאפר כו' כ"ב פי' תרי גברי ורש"י פי' אפי' שני חלקים אפר וחלק אחד מים ע"ש: בד"ה בהודו לה' כו' הצבור מנענעים על כל הודו כו' כ"ב וס"ל מנענע ביאמר נא ולא ביאמרו נא. א"ה וכן המנהג אצלנו כ"ל: בד"ה כדי לעצור כו' וצריך לכסכס ג' פעמים כו' כנ"ל וכ"ב פי' לשפשף בידו: בא"ד גבי ג' מאות שיפה כו'. כ"ב פליגי התם הנאי אי במטין קאי או על הבצק בלישה וק"ל:

דף לח ע"א במשנה ותבא לו מאירה כו' לברך יברך הכל כמנהג המדינה כנ"ל ונמחק אתה[...] טעות אף שברוב ספרים ראיתי כתוב כך וראיה מלא שנו דלקמן וק"ל וכה"ג [...] במגילה עוד ע"ש: תוס' בד"ה מאי קושיא כו' מאי היא אילימא קידושא כנ"ל: בד"ה מדקתני ותוקע לולב ומנענע והיינו ביו"ט כו' כנ"ל: בד"ה ותהי לו כו' דהא בגדול מקרא אע"פ שאין עונה והא דלא לייטינן משום דלא למד נ"ל דלאו כל האדם בקי בקריאת הלל משא"כ בבהמ"ז ודו"ק (עיין ב[...]): בד"ה באמת אמרו כו' ולא מייתי ליה נמחק. (עיין במהרש"א): ע"ב גמ' אמר ליה רב [ספרא] שפיר קאמרת אלא התם והכא אסוקי מלתא היא ולית לן בה כל זה נמחק וכ"ב נ"ל דלא גרסי' ולפ[...] שפיר התם והכא דקאמר רב ספרא ודו"ק: תוס' בד"ה הלכתא כו' והיכא דנהוג נהוג נמחק: בא"ד שמלוה לענות כו' והם עונים אחריו ראשי פרקים כו' כנ"ל: בא"ד אהבתי כי ישמע ה' הל[...] כל גוים הודו לה' כנ"ל וכ"ב נ"ל: בא"ד ראשון הבא אחריו כ"ב פי' אחר הללויה והוא בנ[...] ודו"ק: בד"ה אמר רבא כו' אבה יבמי לחודיה כו' תפלתי לקחתה לחודיה כו' כנ"ל:

דף לט ע"א גמ' ואמר רבא לא לימא כו' שפיר קאמרת אלא כו' כנ"ל: רש"י בד"ה [...] הדור והס"ד ואח"כ מה"ד שפיר קאמרת בתמיה כנ"ל וכ"ב אבל בסוף [...] ניקרא דמשה קמשתבע: תוס' בד"ה עובר לעשייתן כו' לא מסתבר כלל לברך ושמא משיתחיל הבחר: בא"ד דמר סבר לנענע משמע טפי כו'. כ"ב פי' מלהגבה הלכך לא יברך על [...] שהרי עדיין לא ביער אלא יברך לנער ומר סבר להגבה נמי משמע הלכך על ביעור הוא טוב וק"ל: בד"ה וליתיב ליה כו' הלוקט עצמו אסור דללקט לאכלה אמר רחמנא כו' שלא יעשו פלטר [...] לא יהא כו' כנ"ל: בד"ה שאין מוסרין כו' ואין נותנין לא לבייר ולא לבלן ולא לספר ולא [...] דשביעית כו' כנ"ל כ"ב בייר פי' חופר בורות ר"ש: ע"ב תוס' בד"ה דמזון ג' סעודות מיהא מוסרין בלוקח כו' מה איסור יש כאן כו' כנ"ל: בא"ד ושומרי ספיחים בשביעית כו'. כ"ב פי' להקריב עומר: בא"ד אבל קולה בחרבה כו'. כ"ב פי' סכין חרב: בא"ד אין עושין זיתים בבד וקוטב אבל [...] כנ"ל וכ"ב קוטב פי' בערוך הוא שמשימין עץ גדול וכבד על הזיתים שבבית הבד ונקרא קטב ובראשו אבן גדולה וכן פי' ר"ש: בא"ד ומכניס לבודידה והומן כו' כנ"ל וכ"ב בודידה פי' כעין עריבה: בד"ה לרבעי [...] מכנס אתיא כמאן דאמר נטע רבעי כו' כ"ב לאפוקי מאן דסבר כרם רבעי אסרה תורה ולא נטע האילנות וק[...] ולשביעית

שמשמרו אלא שהוא מן המשומר שכיולא בו נשמר ובהכי ניחא שנקטו בקושייתם מלתא דלקמן דא"כ מן המופקר נמי ליתסר הפיגם כו' ולא סגי להו להקשות אמן המופקר דקיימינן בה בהך ברייתא משום דעיקר קושייתם אברייתא דלקמן דדומיא דפיגם וכל הני דחשיב דלא ידעינן ביה בהאי דודאי הפקיר אלא דמחזקינן ליה בהפקר שאין כיולא בו נשמר ודומיא דהכי במן המשומר אף דלא ידעינן ביה דמשמרו אלא שהוא מן המשומר שכיולא בו נשמר והא קשיא להו שפיר דהא סתם ע"ה אינו חשוד הוא ואי בודאי חשוד דהיינו דידעינן ביה שדרכו להלניע מעות שביעית לאחר הביעור כפ"ה לעיל או דקונה בהן דברים שאסור לקנות בהן כפירוש התוס' לעיל א"כ מן המופקר נמי לתסר כו' ודו"ק: בד"ה ולשביעית ירק נמי אית ביה כו' גבי ערלה פעמים שברביעית ואסורין משום ערלה כו' עכ"ל מפי' הר"ש במסכת שביעית דמכאן ילפינן דיש לאילנות ר"ה אחר קבוע ואזלינן ביה בתר חנטה דיש לכוין קביעות בשבט ואע"ג דגדלין על רוב מים לא אזלינן בהו בתר הבאת שליש כמו בגורן ויקב משום דאין קביעות להבאת שלים שלהם וכל"ל דלא אזלינן בהו בתר לקיטה מהאי טעמא ולגבי אתרוג כתבו התוס' ברפ"ק דקדושין אע"ג דאתרוג גדל על כל מים אין לנו לחלקו משאר אילנות לענין שביעית כיון דלענין רבעי לא חלקתו תורה משאר אילנות ודרשה דגורן ויקב לירקות אתא ולא לאתרוג ומכל מקום לענין מעשר שהוא דרבנן תקנו חכמים אחר לקיטתו הואיל וגדל על כל מים כירק עכ"ל ע"ש ודו"ק: בא"ד ומיהו קשה מאתרוג דאמרינן בפ"ק דר"ה באתרוג שחנטו כו' אלמא דמ"ד בהר לקיטה אע"ג דנגמר כו' עכ"ל הא ודאי א"כ דאזלינן נמי בתר גמר פרי הוה צריך שני עישורין דכבר בט"ו בשבט דאשתקד נכנסה שלישית נמצא שחנטה בשניה ובשלישית נגמר פרי שלה אבל עיקר קושייתם לפי דרכם שכתבו דהכל הולך אחר גמר פירי ולא נקט בכל דוכתא לקיטה אלא משום דדרך ללקט בגמר פרי וא"כ הכא כיון דכבר נגמר פרי זמן רב קודם לקיטה לא ה"ל למתני כלל בלקיטה שנלקט בא' בשבט ומעשה שהיה כך היה כדקאמר התם כיון דהלקיטה לא היתה בזמן גמר פרי ומהרש"ל האריך בפירוש דברי התוס' קצת בפנים שונים וא"ל ודו"ק:

דף מ בד"ה ועלים דהפסקה תנאי היא כו' והיכא דליקטן למשרה הוי דבר שהנאתו אחר ביעורו ולא חל עליה שביעית עכ"ל משמע לפי שיטה זו דהיכא דלא לקטן למשרה מודה רבי יוסי דאסור למשרה דהוי דבר שהנאתו אחר ביעורו ופירות סתמייהו לאכילה וא"כ הוא לא הוה איצטריך למימר לר"י לאכלה ולא למלוגמא אלא לאכלה ולא למשרה היכא דלא לקטן למשרה אלא דקושטא קאמר לר"י דממעטיק למלוגמא אפילו בכה"ג דלקטה למלוגמא ולא מהני בהו מחשבה אך קשה דאמאי איצטריך ליה למימר לר"י לכם לכל צרכיכם אפילו למשרה וכביסה דהא שפיר דרש ר"י כרבנן דלכם דומיא דלאכלה במי שהנאתו וביעורו שוה ילאו משרה וכביסה אם לא לקטן למשרה משום דהנאתן אחר ביעורן ואם לקטן נמי למשרה מהני בהו מחשבה ולא נהגא בהן שביעית נמי מה"ע דהוי דבר שהנאתן אחר ביעורן ויש ליישב אבל בדוחק ואולי שמפני זה כתב בפ"ה כאן שטרח ליישבה ולא יכול ודו"ק: **ע"ב** בד"ה על חיין אין מתחללין כו' ותימא דברים הזהב משמע בין לב"ש בין לב"ה דטבעא אפירא לא מחללין כו' עכ"ל מההיא דהגוזל קמא שהביאו התוס' לקמן דמעות של בבל בבבל חזו דזבין בהו בהמה ומסיק להו התם ה"ל לאקשויי בפשיטות אההיא דרים הזהב דקאמרינן דטבעא אפירא לא מחללין ויתיישב נמי בדברי התוס' בשמעתין ועי' בתוס' ר"פ הזהב ודו"ק: בד"ה שמא יגדל מהם עדרים כו' ומפרש בירושלמי דבזכרים פליגי אי גזרינן כו' עכ"ל משום דאפשר לפרש דבנקבות ודאי דכ"ע מודו היינו מטעמא דשמא יגדל עדרים כדאמר בשמעתין אבל בזכרים דפליגי ורבנן אמרי דאין מחללין לא משום גזירה זכרים אטו נקבות דה"ל גזירה לגזירה אלא משום שמא תכחים כפ"ה התם מש"ה הוצרכו לאתויי דבירושלמי קאמר בהדיא דבזכרים נמי פליגא משום גזירה אטו נקבות ומפ"ה דבשמעתין ה"מ לאקשויי אפירושו דהתם אלא דניחא לאתויי מירושל' בהדיא והו"ק:

דף מא בד"ה פירות הללו נתונים לך כו' בהדיא קתני בירושלמי דשביעית ספ"ח והחנוני א"ל הרי סלע כו' עכ"ל בתוספתא דשביעית פ"ח ליתא הך סיפא דהוא א"ל הא לך סלע זו במתנה והלה לוקח כו' אפשר שכן היה בנוסחת גמרא שלהם ולהכי הוצרכו להביאו מדברי ירושלמי: בא"ד ודייק דדרך חילול אינו מדלא חילל החנוני לכתחלה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל פירוש בעל הבית יתן לחנוני סלע במתנה והחנוני יחלל ויחזור ויתן לו סלע במתנה וזולת זה לא יתכן עכ"ל ואין זה מוכרח דלמאן דאית ליה במרובה דיכול אדם לחלל מה שביד חבירו שפיר יתכן דיחלל החנוני הסלע שביד בעה"ב ונראה שהתוס' ימאנו מלפרש כפירש"י שפי' מדלא חילל הבעה"ב עלמו על פירותיו דאפשר בדלית ליה פירות וע"כ בדלית ליה פירות קמיירי דלמה ילך אצל חנוני הרגיל ילך אצל חבירו ויתן לו פירותיו במתנה ויחזור לסחליף פירותיו עם חבירו על הסלע שבידו ויחזור חבירו ויתן לו הסלע במתנה ודו"ק: גמ' אמר רב נחמן בר ילחק רבי יוחנן בן זכאי בשיטת כו' מהרש"ל הגיה רב נחמן ב"י אמר ר"י בשיטת כו' עכ"ל והיינו משום דמשמע ליה דלרב נחמן ב"י לא קאי האי טעמא דקאמר אמתני' משום דמהרה יבנה בהמ"ק אלא דמן התורה אסור אבל קשה למחוק כל הנוסחאות בסוגיין ובפ"ג דר"ה בוות דגרסינן אמר רב נחמן ב"י כו' והנראה דלרב נחמן ב"י נמי ע"כ למאי דקטעי רבי יהודה למימר דמדרבנן קאמר ע"כ דקאי האי טעמא דשמא יבנה בהמ"ק אלא לפום קושטא דמלתא קאמר רב נחמן דמלינן למימר שפיר דריב"ז נמי מן התורה אית ליה משום קושיא אחרת דפריך במנחות פרק ר"י ומשום מלוה ליקום וליגזור קאמר רב נחמן ב"י הכי ומיהו התוס' כתבו שם דהכא משום קושיא דלעיל קאמר רב נחמן בר ילחק הכי ומלינן למימר השתא כיון דלקושיא דהתם שפיר קאמר רנב"י סרכיה דהתם נקט הכא ובפ"ג דר"ה למימר נמי הכי אר"נ כו' ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה הילך אתרוג זה כו' ולשון כל מתנה שאינה כו' מוכיח כן דמשמע כו'

חכמת שלמה

בד"ה ולשביעית ירק נמי כו' פעמים שברביעית ואסורים משום ערלה כו'. נ"ב פי' וא"כ מאחר שקרא דערלה סתמא נאמר ובכל אילנות איירי ודו"ק וכה"ג משמע בתוס' בריש קדושין בד"ה מה ירק כו': **בא"ד** העשוים פרכים פרכים כו' נ"ב פרש"י מתוך שגורנו עשוי מעט מעט שאין נלקטים כא' אלא היום לוקטין ומפרכין מעט ולמחר מפרכין מעט ואם היו הולכין אחר לקיטה הוי חדש וישן מעורבין זה בזה כו': **בא"ד** קודם חמשה עשר דאידך שבט ונלקט כו' כנ"ל. וכ"ב דאידך פי' אשתקד. (עיין במהרש"א):

דף מ ע"א בא"ד נהג בו שני עישורין כו'. נ"ב פי' מעשר שני ומעשר עני שהנה שניה הנכנסת לשלישית הוה וק"ל: **בא"ד** אע"ג דנגמר פירי כו' פי' מאחר שנחנט קודם ט"ו דאידך דשבט א"א שלא יהא נגמר קודם לקיטתו דא' בשבט ואע"ג דמ"מ כל היכא דנגמר אחר ט"ו דאידך דשבט צריך שני עישורים מספק דר"א ורבן גמליאל אי אזלינן בתר חנטה כו' וכן איתא לשם בגמ' הא דנלקט בא' בשבט לאו דוקא ה"ה קודם אלא מעשה שהיה כך היה מ"מ דייקי התוס' מדהזכיר לשם זמן הלקיטה שהיה נלקט בא' בשבט ולא הזכיר זמן שהיה נגמר משמע לשונו משום דאזלינן בתר לקיטה וכ"מ אי לא הוי נלקט בא' בשבט אלא אחר כך בט"ז בשבט לא היה נוהג בו שני עישורין אלא מעשר שני לבד אבל אי אזלינן בתר גמר פרי לעולם נוהג בו שני עישורין אלא בע"כ ש"מ דלא אזלינן בתר גמר פירי אלא בתר לקיטה ולכך צריך להזכיר לקיטה דא' בשבט ודו"ק כ"ל: **גמ'** בחוצה ואמרו אחר לקיטה בין למעשר כו'. ומה ראית כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה ה"ג כו' ואינו מוגה נ"ב פי' סתם וק"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה וסמיך ליה כו' לתפוס קדושת הדמים אלא ע"י ממכר כנ"ל: **תוס'** בד"ה שמא יגדל מהם כו' במזיד תעלה ותאכל במקום וי"ל כמו שמפרש ר"י התם כו' כנ"ל. וכ"ב כ"ל וכן מוכח להדיא מתוס' דקדושין שכן מתרלין והכא איירי בבעלי מומין ודו"ק: **בא"ד** דאפי' למ"ד כו'. נ"ב פי' לא פליגי על רבנן וק"ל:

דף מא ע"א רש"י בד"ה לא צריכא כו' שהיו מיבשין אותו באבוב של קלאים כו' כנ"ל. וכ"ב ובגמ' נקרא אבוב של קליות והיא היא והוא הכלי של נחושת מנוקב מאוליו ככברה כדי שתשלוט בו האש וקליות פרש"י של מוכרי קליות במנחות פ' ר' ישמעאל: **תוס'** בד"ה פירות הללו כו' והחנוני אומר כו'. נ"ב פי' ואע"פ שבכאן לא הוזכר חנוני וא"כ נוכל לפרש ותוזר ואומר על החנוני כו' ויהיה הכל איפכא א"כ לפי זה יהיה פי' החנוני לוקח בסלע מה שירצה ואח"כ נתנו לזה ודו"ק אי נמי בגמ' שלהם לא היה כתוב והוא אומר כו' וכן בתוס' פ"ה דשביעית ליתא מש"ה כותבין שכן איתא בהדיא בירושלמי וק"ל: **בא"ד** מדלא הלל חנוני לכתחלה סלע כו'. נ"ב פי' שבעה"ב יתן סלע לחנוני במתנה והחנוני יחלל ויחזור ויתן לו סלע במתנה וזולת זאת לא יתכן ודו"ק. (עיין במהרש"א): **ע"ב תוס'** בד"ה אא"כ כו' ומה שנהגו הקהל כו'. נ"ב לעיל בפ' הישן דף כ"ז לא כתבו ומלמדין אותם אלא סתמא דעתינו מסכמת וכן באשר"י וסמ"ג: **בא"ד** לנאת בו ואע"פ שלא פירשו כו' כנ"ל: **בד"ה** הילך אתרוג זה כו' מידי דחזי ליה קאמר כו'

מהר"ם

מתרומת הלשכה ולפי' ר"ת דמן המשומר אסור באכילה א"כ היאך היה העומר קרב מן המשומר הא כתיב ממשקה ישראל ודרשינן מן המותר לישראל אבל האסור לישראל באכילה אסור ג"כ להקריב ממנו קרבן וא"כ היאך היו יכולין להקריב העומר מן המשומר ותירץ שלא היו שומרים אותו מבני אדם שלא היו צריכין לזה דמאליהם היו פורשין וכו' ולא היו שומרים אותו אלא מבהמה וחיה ולכך לא נקרא מן המשומר ויהיה מותר להקרבת העומר: **בא"ד** ומיהו קשה לר"ת דלא אסר בת"כ מן המשומר אלא בבצירה כדרך הבוצרים וכו' אין קוצצים במקצע אבל קוצץ בחרבה כצ"ל והוא כעין סכין: **בא"ד** ומיהו קשה דרישא דקרא דריש התם לאיסור אכילה וכו' ר"ל וא"כ ה"ה נמי מה שדרש אח"כ בסיפא ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המופקר אתה בוצר ואי אתה בוצר מן המשומר היינו לענין שהמשומר אסור באכילה אפי' בוצר ע"י שינוי לא לענין שצריך לשנות הבצירות וא"כ צ"ל ע"כ הא דקתני בסיפא מכאן אמרו תאנה של שביעית אין קוצצין אותה במקצוע וכו' לא קאי אמן המשומר אלא אמן המופקר קאי ועוד דהסיפא של ת"כ דקתני מכאן אמרו תאנה של שביעית וכו' משנה היא וכו' משמע דבסתם שביעית איירי וכו' ור"ל א"כ ע"כ אמן המופקר קאי אבל מן המשומר אפי' ע"י שינוי אסור: **בא"ד** אע"ג דבירושלמי מייתי עלה כולה דרשה דת"כ ר"ל דעלה דההיא סיפא מייתי בירושלמי דרשה דת"כ דדריש ואת ענבי נזירך לא תבצור וכו' ואי אתה בוצר מן המשומר ר"ל ולכך אינו רשאי לבצור כדרך הבוצרים אלא צריך לשנות משמע דהסיפא דקתני דע"י שינוי מותר קאי אמן המשומר: **ד"ה** לרבעי הך משנה אתיא כמ"ד נטע רבעי וכו' פי' לאפוקי ממ"ד דפליגי התם וס"ל דבכל המשניות שאיירי ברבעי איירי דוקא בכרם רבעי אבל נטע רבעי א"צ חלול בשנה הרביעית: **ד"ה** ולשביעית וכו' עד וי"ל משום דדרשינן פ"ק דר"ה גבי ערלה פעמים שברביעית ואסורים משום ערלה. לשון זה של התוס' מורה ליישבו דכי מעיינת שפיר שם בר"ה דף י' לא איירי שם כלל מדין אי אזלינן בתר חנטה אלא לענין ערלה שאע"ג דתשרי הוא ר"ה לנטיעות ונשלמו הג' שנים בתשרי אסורים הפירות בערלה עד ט"ו שבט ויליף לה התם מדכתיב ובשנה הרביעית דמשמע דשנות ערלה נכנסים ג"כ בשנה הרביעית וכן שנת רביעי בחמישי וע"ש בדף י' וז"ל התוס' בקדושין דף ג' אי נמי י"ל אע"ג דאתרוג גדל על כל מים אין לנו לחלקו מדין שאר אילנות לענין שביעית כיון דלענין רבעי לא חלקתו תורה משאר אילנות ועל דרך זה צריך ליישב ג"כ שיטת התוס' דהכא: **בא"ד** ומיתרצא בהכי ההיא דפ' מקום שנהגו וכו' ר"ל דהא דקתני כל הספיחים מותרים וכו' איירי בספיחי ששית הנכנסים לשביעית והא דקתני כל הספיחים אסורים איירי בספיחי שביעית הנכנסים לשמינית וא"כ משמע דבפירות ג"כ אזלינן בתר חנטה ולא בתר לקיטה ועיין בפי' רבינו שמשון בזורעים וא"כ ש"מ דגם בירקות לא אזלינן בתר לקיטה: **בא"ד** והנהו גמר פריים ביחד וכו' ר"ל ולכך תלה שמואל הטעם דאזלינן בהו בתר גמר פרי ולכך מעשרים מזה על זה אבל אי הוה אזלינן בהו בתר לקיטה לא הוי מעשרים מזה על זה דאין כל לקיטתן ביחד אע"ג שנזרעו ביחד ע"ש: **בא"ד** ומיהו קשה מאתרוג דאמרי' פ"ק דר"ה וכו' עד אלמא דמ"ד בתר לקיטה אע"ג דנגמר פרי כבר וכו' כצ"ל ודברי התוס' תמוהים דהא אפי' אי אזלינן בתר גמר פרי אתי שפיר דנהג בו ב' עישורין דהא על כל פנים לא נגמר פריו עד אחר ט"ו שבט של אשתקד וא"כ נחנט בשניה ונגמר פריו בשלישית ומספקא ליה אי בתר חנטה אזלינן אי בתר גמר פרי ולקיטה ולכך נהג בו ב' עישורים וצ"ל בדוחק דאע"ג דשם בההוא מעשה דר"ע שליקט אתרוג בא' בשבט ונהג בו ב' עישורים אין נגמר חילוק בין אי אזלינן בתר גמר פרי ובין בתר לקיטה כמו שכתבנו מ"מ מייתי מיניה התוס' ראיה דבכל דוכתא דנקיט לקיטה תלוי דוקא בלקיטה ודברי התוס' חוזרים אדלעיל שכתבו דבירק אזלינן בתר גמר פרי אלא דנקט בכל דוכתין לקיטה משום דדרך ללקט בגמר פרי ומקשו דהא באתרוג דגמר הפרי הוא קודם הלקיטה ואפ"כ נקט שם לקיטה וא"כ משמע דבכל דוכתי הכל תלוי בלקיטה דוקא ולא בגמר פרי כגון אם נגמר האתרוג בשני ולקטו בשלישי נוהג בו מעשר עני או אם נגמר בג' ולקטו ברביעית אינו נוהג בו מעשר עני וכל כיוצא בו וה"ה נגמר פריו בששית ונלקט בשביעית אסור דבתר לקיטה אזלינן דוקא ולא בתר גמר פרי וא"כ הדרא קושיא קמייתא לדוכתא דהכא משמע דאזלינן בירק בתר לקיטה לענין שביעית ובמס' שביעית תנן כל הספיחים מותרים וכו' כנ"ל ובספר ח"ש כתב קצת דומה לזה אלא שקיצר במקום שהיה לו להאריך ויש להתיישב בדבר זה דמהכא משמע בהדיא דאתרוג הוי ראש השנה שלו ט"ו שבט לענין מעשר כאילנות והנחנט קודם ט"ו שבט דשנה שלישית למ"ד דאזלינן בתר חנטה או הנלקט למ"ד דאזלינן בתר לקיטה יש לו דין שנה שניה ונוהג בה (כל) מעשר שני ואע"ג דכבר עיילא שנת שלישית מהשמיטה מתשרי לפי מנין שנות עולם וה"ה הנחנט והנלקט קודם ט"ו שבט דשנה רביעית יש לו דין שנה שלישית לענין מעשר וא"כ ה"ה נמי דשנת ששית מהשמיטה נמשכת עד ט"ו שבט דשביעית והנחנט או הנלקט קודם ט"ו שבט נוהג בו מעשר עני כדין שנה ששית אע"ג דכבר נכנסה שנה שביעית מתשרי ונחנט ונלקט אחר ר"ח תשרי לאחר שנכנסה שנה שביעית ואי הוה אמרי' הכי ג"כ לענין איסור שביעית דכל הפירות הנחנטים והנלקטים קודם ט"ו שבט יש להם דין שנה ששית ואינם אסורים משום שביעית א"כ לפי זה יקשה הא דפריך בשמעתין א"ה אתרוג נמי בת ששית הנכנסת לשביעית היא ומשני אתרוג בתר לקיטה אזלינן ר"ל וכיון דנלקט אחר שנכנסה שנה השביעית קודם הג הסכות יש לו דין שביעית ונוהג בו קדושת שביעית ואי אמרי' דכל הנלקט קודם ט"ו שבט אין בו דין שביעית לא משני מידי כמבואר מעצמו וצ"ע אם לא שע"כ צ"ל דכל אילנות שר"ה שלהן ט"ו שבט היינו דוקא לענין מעשר ולא לענין איסור שביעית וא"כ כל הפירות הנחנטים למ"ד בתר חנטה אזלינן או הנלקטים למ"ד דבתר לקיטה אחר שנכנסת שביעית מתשרי וקודם ט"ו שבט נוהג בהן דין קדושת שביעית ואסורים לבעלים ונוהג בהן ג"כ דין מעשר כדין שנה ששית וק"ל:

דף מ ע"א תוס' ד"ה ועצים דהפסקה תנאי היא וכו' עד ורבותינו היו גורסים וכו' הספרים שלפנינו חסרים וכך צ"ל ורבותינו היו גורסים וסתם עצים להסקה ניתנו תנאי היא ופי' הקונטרס דפרח עלה ליישבה ולא יכול ובהגוזל קמא פי' בקונטרס וזה לשונו תנאי היא איכא למאן דאית ליה סתם עצים להסקה ניתנו ולא חיילא שביעית אפי' אעצים דמשחן וכו'. ונ"ל דלפי גירסא זו ולפי פי' זה לא פליגי רבנן ור' יוסי אי אמרי' סתם פירות לאכילה או לא וה"ה אי אמרי' סתם עצים להסקה או לא דא"כ לפי גירסא זו לא מייתי מידי דפליגי תנאי בסתם עצים דאינו מוכרח לומר דמשום דפליגי בסתם פירות אם לאכילה ניתנו או לא פליגי ג"כ בסתם עצים דיכול להיות דבעצים כ"ע מודו דלהסקה ניתנו אלא ודאי בהא לא שייך שום פלוגתא דכ"ע ידעי מסברא דסתם עצים להסקה ניתנו וכן סתם פירות לאכילה אלא דפליגי אי מחשבה מוציאה אותן מהסתם או לא והשתא מייתי שפיר תנאי דכמו דלרבנן אין מועיל שום מחשבה להוציא הפירות מסתמן דקיימי לאכילה להתירן למשרה ולכביסה ה"ה אין מועיל שום מחשבה לסתם עצים להוציאן מסתמן כדי שיחול עליה קדושת שביעית ולר' יוסי מועלת מחשבה בין בפירות בין בעצים אע"ג דלשון רש"י שמביאים התוס' איני משמע כן דמכל לשונו משמע דעיקר הפלוגתא היא אי אמרי' סתם עצים להסקה ניתנו אי לא מ"מ ע"כ צריך ליישב הלשון ע"ד שיטה זו שכתבנו וק"ל וגם לפי שיטת גירסא ופי' זה של רבותינו לא יתיישב לישנא דגמ' דמשמע דפלוגתא דרבנן ור"י היא בדרש הפסוק דהא אמר מ"ש דת"ק אמר קרא לכם לכל צרכיכם ומנא לן לומר דטעמא דר"י היא משום דמחשבה מוציאן שלא תחול עליה קדושת שביעית וצריך ליישב דס"ל לגמ' דאי לאו דמשמע המחשבה לא הוה דריש ר"י לכם לכל צרכיכם דהא לאכלה כתיב ודוחק הוא וגם נצטרך לומר דמחשבת למלוגמא וכיוצא אין מוציאן מקדושת שביעית אע"ג דמוציאה לענין משרה וכביסה וכל זה דוחק וק"ל: **ד"ה** יצאו משרה וכביסה וכו' בשעת רתיחת היורה כלה השורש וכו' כצ"ל: **ע"ב תוס'** ד"ה אין שביעית מתחללת וכו' הספרים שלפנינו מוטעים וכך צ"ל והא דתני לעיל ואם מכר יאמר הרי מעות הללו יהו מחוללים על פירות שיש לי בביתי וכו': **ד"ה** על חיין אין מתחללים וכו' חוץ לירושלים איירי דבירושלים מותר לקנות ממנו בהמה לזבחי שלמים וכו' כצ"ל: **בסה"ד** וי"ל דאין מתחללין דהכא היינו שיחזרו הדמים למקומן ר"ל דהאמת הוא דחיילא קדושת מעשר אבהמה אלא דרבנן גזרו משום שמא יגדל מהם עדרים שיחזיר המוכר הדמים ללוקח ויחזור ויפדה קדושת הבהמה על המעות וק"ל: **ד"ה** שמא יגדל מהם עדרים כו' עד ותימה דרבנן דהתם דאמרי כו' במזיד תעלה ותאכל במקום וי"ל דאיירי כמו שמפרש ר' יהודה התם במה דברים אמורים במתכוין ולקחו מתחלתן לשם שלמים וכו' כצ"ל והספרים שלפנינו חסרים וקושיית התוס' היא דהכא משמע דלרבנן אפי' בזכרים ובנקבות לכ"ע אפי' בדיעבד אין מתחללים והתם קאמרי רבנן במזיד תעלה ותאכל במקום פי' בירושלים ותירצו דהתם איירי כמו שמפרש שם ר"י במה דברים אמורים וכו' ולאו דוקא לשלמים אלא ר"ל בתמימים הראוים לשלמים ולא גזרינן בהו שמא יגדל מהם עדרים בדיעבד ולכך לכתחלה אין לוקחים אבל בדיעבד תעלה ותאכל במקום והכא איירי בבעלי מומים דאין ראוין לשלמים ולכך אפי' בדיעבד אין מתחללים: **בא"ד** אי נמי אפי' כרבנן והתם דלא אפשר יותר כצ"ל:

דף מא ע"א בא"ד לא יתכן מה שפי' בקונטרס פ' הזהב דגבי דמאי מחללין אותו כסף על נחושת כו' לא מצאתי זה בפרש"י שם פ' הזהב גם מה שכתבו התוס' והכא אשכחן דשרי ר"מ דמאי לחלל וכו' דמאי מאן דכר שמיה הכא ואם רצונם לומר הא דכתבו לעיל בדף שלפני זה ד"ה על חיין אין מתחללים וכו' דבירושלמי מוקי פלוגתא דר"מ ורבנן בדמאי א"כ מה כתבו אח"כ ובלבד שיעלו ויאכלו במקום דהלא מבואר לעיל דהילוק זה הוא תירוץ אחר שתירצו התוס' לעיל וכאן הרכיבו התוס' שני התירוצים יחד וק"ל: **ד"ה** אי נמי סמוך לשקיעת החמה וכו' ויש מפרשים וכו' דאי סמוך לשקיעת החמה דהמיסר הא אין בנין בהמ"ק דוחה יו"ט וכו' ויש להקשות לפי זה הא בהדיא פריך המקשן אלא דאבני בהמיסר מחצות היום ולהלן תשתרי ש"מ דאין פרכא כלל מהא דאין בנין בהמ"ק דוחה יו"ט וצ"ל לפי דבריהם דהמקשה באם תמצא לומר פריך כלומר אפי' אם תמצא לומר דבנין בהמ"ק דוחה יו"ט שכל מקום מחצות היום ולהלן תשתרי וק"ל: **ע"ב תוס'** ד"ה הילך אתרוג זה וכו' בשם מקום

עכ"ל וז"ל הר"ן וסיים לישנא כל מתנה שאינה כלומר כל מתנה שמתוך הערמתה אינה כלום עד שאם הקדישה אינה כו' עכ"ל :

דף מב בד"ה מ"ד התם הוא דטעה כו' פלוגתא היא בפסחים פרק אלו דברים כו' ואית ספרים דגרסי מ"ד כו' עכ"ל נראה קצת מלשונם דלאית דגרסי אין אנו צריכין לאוקמי מילתא דרב הונא בפלוגתא ואינו כן דהא איכא מאן דמחייב התם בלא עשה מצוה ורב הונא פוטר הכא ונראה לפרש דמשמע להו דחוק דרב הונא אשמעינן הכא מילתא דתליא בפלוגתא אבל לאית דגרסי אף שהוא פוטר אפילו בלא עשה מצוה מ"מ לא נהיה אשמעינן הך מלתא אלא מלתא אחריתא אשמעינן דפוטר אפילו במצוה דלא רמיא עליה ודו"ק : **בד"ה** היודע לפרוס כו' איכא לאוקמא ביחידי שאין עמו אחר כו' עכ"ל נראה תירוצא לא דייק להו הא דמשמע קטן אינו נושא כפיו הא גדול נושא ואע"ג שלא נתמלא זקנו אלא הכל שלא נתמלא זקנו קטן מקרי ואינו נושא כפיו בפני עצמו מיהו להאי תירוץ שני שכתבו א"כ נושא כפיו היינו בקביעות כו' ודייק להו מיורד לפני התיבה דמשמע הא גדול יורד כו' מהך מילתא גופה דנושא את כפיו ה"מ לדיוקי הכי ואפשר במה שכתבו וכל"ל נמי משום לירד כו' ר"ל דמנושא את כפיו דיורד לפני התיבה נמי וכ"ה בר"ן פרק הקורא עומד ע"ש ודו"ק : **סליק פרק לולב הגזול**

לולב וערבה פרק רביעי

ע"ב בד"ה והשמחה לאכול בשר כו' וא"ת זימנין דאין נאכלין כל שמנה כגון שחל יו"ט כו' עכ"ל יש לדקדק מאי קשיא להו דמי יימר לן דליל ח' בכלל שמחה ח' דקתני דהא ע"כ לילה ראשונה אינה בכלל כדאמרינן לקמן ומוציא אני ליל יו"ט ראשון ונימא דדומיא דהלל קתני נמי השמחה שמנה דהיינו ביום ועוד אמאי לא תקשי להו בשאר לילות כשחלו במוצ"ש ומהרש"ל תירץ בזה דשאר לילות לא אתרבו בשלמים להדיא רק ליל שמיני כו' עכ"ל וה"א לומר כן דמהאי טעמא דמרבינן מוהיית אך שמח ליל ח' לפי שיש שמחה לפניו כדלקמן מכ"ש דה"ל לרבויי שאר לילות שיש שמחה לפניהם חוץ מליל יו"ט ראשון אלא דלא אצטריך לן לרבויי שאר לילות דימים אפילו לילות במשמע כפרש"י לקמן ועוד אם שאר לילות לא אתרבו אם כן ע"כ והשמחה שמנה לא קאי כלל אלילות ומאי קשיא להו מליל שמיני אבל הנראה שדבריהם מבוארים שהם הביאו הכא הדברים דלקמן כפשטן וכמ"ש התוס' ג"כ בשם רש"י פרק אלו דברים דלא מרבינן לקמן מוהיית אך שמח יום שמיני לשמחה דבחג הסוכות כתיב שמחה אלא דליל שמיני אתרבי משום דיש שמחה לפניו והשתא הא דקתני והשמחה שמנה אין הימים שוים דבראשון השמחה ביום ולא בלילה ובשאר הימים בין ביום ובין בלילה ובח' בלילה ולא ביום והשתא שפיר תקשי להו כשחל ליל שמיני במוצ"ש ליכא שמחה כלל בח' לא בלילה ולא ביום וה"ל למתני נמי השמחה שמנה וז' כדקתני בהידך בבי אבל בשאר לילות כשחל במוצ"ש איכא שמחה מיהת ביום ודברים אלו ברורים בכוונת התוס' דהכא ואיך שיהיה התוס' דהתם סותרים דבריהם דהכא וכן פרש"י דהתם סותר פירושו דלקמן שפירש שיש שמחה ביום שמיני ודו"ק :

דף מג בד"ה לא ידעינן בקביעא כו' דהוה דייר היכא דמטו שלוחי תשרי וזמנין דאזל בניסן כו' עכ"ל [א] ולא ניחא להו למימר דהוה דייר היכא דמטו שלוחינהו ולא שלוחי תשרי דא"כ לא הוה קאמר כגון אנא דידענא בקביעא דירחא דהא בתשרי הוה עביד תרי יומי מדינה כאילו לא ידע וק"ל : **ע"ב** גמרא ערבה שלוחי ב"ד מייתו לה כו' מדלא קאמר אלא ערבה שלוחי כו' משמע דהאי טעמא דהר"י כדי לפרסמה קאי משום דאי לאו האי טעמא ה"ל למדחי ביו"ט ראשון וכדמסיק דלא מוכחא מלתא ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה תחת האבנים ויודעים הם בחכמים שלא יטלטלו למחר האבנים עכ"ל ליכא לאקשויי הכא כדאקשינן לעיל בלולב טלטול בעלמא הוא ולדחי שבת דערבה במקדש כל ז' דאורייתא הוא די"ל דכל דבר שאפשר לעשותו מע"ש אסור לעשותו בשבת אפילו באיסור טלטול אבנים דהכא משא"כ באיסור טלטול דלולב דא"א לעשותו מעיו"ט והכי אמרינן בהדיא בפ' שתי הלחם בהך דסידור קנים ונטילתו אין דוחה שבת משום מוקצה כמ"ש התוס' שם אע"ג דהוי סידור קנים ונטילתן דאורייתא והיינו משום דאפשר לעשות מעיו"ט והא דאסרינן הכא שבות במקדש ע"ש בתוס' וק"ל :

דף מד תוס' בד"ה א"ל רבי יוחנן מי אמרה כו' וי"ל דשמא הקפת מזבח בכהנים ושאר ישראל כו' עכ"ל ירא"ה פי' לדבריהם דשאר ישראל נמי דאורייתא בנטילת ערבה והקפת כהנים אינה אלא תקנתא דרבנן דמי ירדי ריפה באורייתא דהכא נמי נ"ל למאן דאית ליה מקיפין בלולב דהוי נמי הקפת כהנים דרבנן ויש לדקדק השתא להירושלמי הדרא קושיין לדוכתין כיון דשאר ישראל נמי דאורייתא בנטילת ערבה בלא הקפה אם כן ערבה נמי לכל מסורה ולא תדחי שבת גם אמאי לא היו מתגין בה כמו בלולב לחד תירוצא כיון דכל אחד מישראל היה לו ערבה ומה תולה בהקפת כהנים שאינו אלא תיקון דרבנן וי"ל דקושטא דמלתא לאבא שאול דבשאר ישראל לא דחי ערבה שבת אלא בכהנים בהקפת מזבח בערבה הוי דחי וליכא למימר הכא כיון דלא דחי בישראל בכהנים נמי לא דחי כמ"ש התוס' לעיל גבי לולב דהכא בערבה הוה היכרא שהם היו מקיפין גם בשאר ימים ולא ישראל מיהו למ"ד בלולב היו מקיפין קשה בלולב אמאי לא נימא נמי הכי וי"ל בדוחק וק"ל : **גמ'** לא קשיא כאן במקדש כאן בגבולין לפרש"י הל"ל אלא לא. קשיא כו' דהא חזר מתירוצא קמא ולשיטת התוס' בשם ר"ת ניחא וק"ל : **ע"ב** שם אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב בי"ט הראשון של חג כ"ה בכל הנוסחאות אבל ברי"ף וברא"ש לא כתבו בדבריהם ביו"ט הראשון של חג וכתבו דברי ר' יצחק להלכה ומצות ערבה לדידן אינה אלא ביום ז' זכר למקדש כדאמרינן לעיל ואפשר דר"י לרבותא קאמר הכי לדידהו בזמן שבהמ"ק קיים אפילו ביום טוב ראשון של חג דהוי ליה מצות לולב עיקר מן התורה בגבולין ולא בערבה וליכא הוכחה דעבד לה למצות ערבה אפ"ה יוצא י"ח נמי בערבה ובגון דהדר מגביהו וכמ"ש הרא"ש דבהכי איירי ר"י והרי"ף והרא"ש לא הביאו הך רבותא כיון דלא נפקא לן מידי להלכה וק"ל : **תוס'** בד"ה שלשה בדי עלין לחין ששלשה הבדין יוצאין מקלח אחד עכ"ל מפרש"י נראה לפרש ששלשה בדין כמשמען וכ"ה בר"ן אבל התוס' דקדקו לפרש כן כיון דרב נחמן בא לפרש ערבה צריכה שיעור דקאמר ר' אמי ע"כ ג' בדין לאו כמשמען דא"כ לא הוה אצטריך ליה לר' אמי למימר טוב דאין אדם יוצא בערבה שבלולב דהא פשיטא כיון דאין בלולב אלא שני בדי ערבה כדאמרינן פרק לולב הגזול ומש"ה פרש"י דג' בדין דנקט אינו אלא בקלח אחד ולרבותא קאמר דלמצות ערבה יוצא בה וק"ל :

דף מה ע"ב גמרא ואלמלא יותם בן עוזיהו כו' עיין פרש"י ובס' ד"ה פי' בע"א מסג

קרני ראם [א] נ"ב נ"ל דזה ה"ה דכל היכא דמטי שלוחי דתשרי פשיטא דמטי שלוחי ניסן דדוקא בתשרי אין להם זמן לילך כמו בניסן משום יו"ט דתשרי משא"כ בניסן וז"פ :

מהר"ם

מקום אין מדקדק הגמ' בלשונו וכו' : **בא"ד** והא אנן תנן בנדרים וכו' דכל מתנה שאינה שאם הקדישה מקודשת כו' כצ"ל ובסדר המשניות גרים שאם הקדישה אינה מקודשת : **סליק פרק לולב הגזול**

לולב וערבה פרק רביעי

דף מב ע"ב תוס' בד"ה והשמחה וכו' וא"ת זימנין דאינן נאכלין כל ח' כו' נ"ל להגיה כן כגון שחל יום ח' בא' בשבת דאז א"א לומר כו' דליל מוצ"ש בלילה לא ישחטו וכו' וע"כ מהני דנשחטו יום ו' כו' נמצא דבליל מוצ"ש שה"א ליל שמ"ע לא יאכל שלמים וקושית התוס' זו ל"ק אלא ללשון אחר שפרש"י שם פ' אלו דברים דהא דאמרי' לקמן בפירקין דף מ"ח והיית אך שמח לרבות ליל יו"ט האחרון הוי פי' דוקא הלילה של ח' ולא יום ח' ולכך הקשו הכא דכשחל ליל שמ"ע במוצ"ש לא אשכחן כלל שמחת שלמים בו' דבלילה לא ישחטו וביום אינו חייב בשמחה וא"כ לא אשכחן אז השמחה שמנה אבל לפי מה שפרש"י כאן לקמן דהא דאמרי' לרבות לילי יו"ט האחרון ק"ו ליום ל"ק מידי דאף אם חל ליל שמ"ע במוצ"ש דא"א לאכול שלמים בלילה מ"מ ביום שמ"ע עצמו ישחוט ויאכל שלמים וא"כ איכא שמחה שמנה וע"ש בתוס' פ' אלו דברים דף ע"א ד"ה ליל יו"ט האחרון וכו' שמקשין שם קושיא דהכא על לשון זה של רש"י דפי' דליל יו"ט אחרון לבד חייב בשמחה וסתרו פי' זה מכח קושיא זו ומפרשים דליל יו"ט האחרון לאו דוקא דה"ה ליום ובזה יתיישב נ"כ הא דמקשין התוס' מליל שמ"ע שחל במוצ"ש ולא מקשין מכל יום מימי החג שחל בשבת א"א לאכול שלמים במוצ"ש וא"כ לא אשכח ח' ימים שלמים אלא ודאי בשאר ימים אין קושיא כלל דיכול לשחוט ביום ההוא בעצמו ויאכל שלמים אבל בשמ"ע היום אינו חייב בשמחה ללשון האחר של רש"י שפי' שם פ' אלו דברים וק"ל ע"ש : **בא"ד** וי"ל כדאמר רב פפא פ' אלו דברים על קושיא כזו כצ"ל ור"ל דשם פריך למ"ד דשלמים ששחטו מעיו"ט אינו יוצא בהן ביו"ט היכא דחל יום ראשון בשבת ליכא שמחה שמנה ומתרץ רב פפא בכסות נקיה וביין ישן :

דף מג ע"א תוס' ד"ה לא ידעינן בקביעא דירחא וכו' ובפ' מקום שנהגו א"ל רב ספרא וכו' לא כמו שפי' בקונטרס וכו' אלא מפרש ר"ת דהוי דייר היכא דמטי שלוחי ניסן ותשרי וזימנין דאזיל בניסן היכי דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי דגזרינן בההוא דוכתא וכו' והא דאיצטריך למימר דאזיל למקום דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ולא קאמר דאזיל למקום דלא מטו שם שלוחים כלל לא ניסן ולא תשרי דא"כ היכי סלקא אדעתא למיעבד חד יומא דכיון דהשתא הוא במקום דלא מטו שם שלוחי דניסן היכי ידע אימתי נקבע ר"ח ניסן אבל השתא אתי שפיר דהוה במקום שידעו אימתי נקבע ר"ח ניסן אלא שהם עושין ב' ימים מחמת גזירה דתשרי ולדידיה ליכא גזירה דבמקומו מטו נ"כ לשם שלוחי תשרי ועבדי לעולם יום א' : **ע"ב תוס'** ד"ה לא איקלע שהיו מעברין וכו' לפי שיטת ההלכה משמע שהיו מעברין כדי שלא תחול בשבת שאם היה חל היה דוחה והתוס' שמביאים מהירושלמי משמע שהיו מעברים כדי שלא תחול ואם היה חל בשבת לא היה דוחה וצ"ל דהירושלמי אתי לפי המסקנא דמסיק בשמעתין כיון דאנן לא דחינן אינהו נמי לא דחו :

דף מד ע"א ברש"י ד"ה שכחום וכו' וחזרו נביאים אחרונים ויסדוה ע"פ הדיבור הא דהוצרך רש"י לפרש דיסדוה ע"פ הדיבור נ"ל משום דהכא אית ליה לר' יוחנן משום דיסוד נביאים היא מברכינן עליה ולקמן בדף מ"ה ע"ב אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לולב יום א' משמע שם דס"ל לר"י דלא מברכינן אמידי דתיקון דרבנן לכך הוצרך רש"י לפרש גבי ערבה דיסדוה על פי הדיבור ולכך מברכינן עליה וק"ל : **תוס'** ד"ה כהנים בעלי מומין כו' וד"ת בין האולם ולמזבח שניהם דבור אחד : **ד"ה** א"ל ר' יוחנן מי אמרה כו' עד ולפי שיטה זו דפרי' לעיל דמעלה דרבנן היא קשה לאבא שאול וכו' ור"ל דבשלמא אי הוה אמרי' דהא דאסורין בעלי מומין שיכנסו בין האולם ולמזבח הוא מדאורייתא לא הוי קשה מידי לאבא שאול דיליף ערבה של מזבח מדכתיב ערבי אמאי בכהנים דלמא בישראל דא"א לומר בישראל דהא אסורים מה"ת שיכנסו בין האולם ולמזבח ולכך ע"כ צ"ל דהא דאיתרבי מדכתיב ערבי ערבה של מזבח היינו דוקא בכהנים ולא בישראל אבל השתא דפרישית דאיסור כניסה של בעלי מומין אינה כ"א מעלה דרבנן ומה"ת מותרים לכנוס א"כ ה"ה זרים מותרים שיכנסו בין האולם ולמזבח דמאי שנא בעל מום מזר א"כ קשיא לאבא שאול דיליף ערבה דמזבח דהוי דאורייתא מדכתיב ערבי אמאי בכהנים דלמא בישראל כמו ערבה דלולב דהא מדאורייתא מותר לזרים שיכנסו בין האולם ולמזבח וליתי דאורייתא ולדחי מעלה דרבנן וק"ל : **ד"ה** והא א"ר יוחנן דילכון אמרי וכו' עד ורבינו יחיאל גרים דילכון אמר דילהון היא כצ"ל : **בא"ד** דאמר חזקיה רשב"א היא שמצריך כן פ' הזורק וכו' ור"י אמר אפי' תימא (וכו') [רבי] דלכון אמר שאני הכא וכו' כצ"ל : **ע"ב בגמ'** ורב חסדא א"ר יצחק אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב כצ"ל ומה שכתוב בספרים ביו"ט ראשון של חג נ"ל ט"ס הוא : **שם** הוה קאימנא קמיה דר"א בר צדוק כצ"ל וכן בכל העמוד וכן מוכח לעיל ברש"י וכן הוא באשר"י : **שם** הדר אתא וא"ל מאי אעביד א"ל אפקר זיתא וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה כאן במקדש וכו' ודכוותיה אשכחן דמברכין אשני י"ט של גליות וכו' ויש ספרים דגרסי הכא בתוס' ורבינו נסים כתב גירסא זו בשם התוס' ע"ש ומיהו אין מזה ראיה דהא טעמא דאין מברכים אערבה למ"ד מנהג נביאים משום דלא אפשר לומר וצונו וביו"ט של גליות אין בהם אלא קידוש והזכרת היום ואינו אומר וצונו וכו' ע"ש ברבינו נסים ולי תימה על גירסא זו דמאי דקאמר ומיהו אין ראיה מזה כו' דהא מקריאת הלל דיום שני איתי שפיר ראיה דהא לכ"ע בשני ימים של גליות גומרים בהן את ההלל ומברכים עליו וצונו וכדאמר ובגולה א' ועשרים יום וכו' משמע דמברכים עליו דומיא דאינך ימים אע"ג דיום ב' לא הוי אלא מנהג וק"ל : **בא"ד** שאפי' כשגומרים את ההלל יכול לברך לקרוא את הלל כמו שמברכים לקרוא מגילה ומה שנוהגים עכשיו שמברכים לגמור כשגומרים ולקרוא כשמדלגים לסימן בעלמא וכו' כצ"ל : **בא"ד** ולכך נקיט יחיד דכי ליכא גאולת כל ישראל אין גומרים אותו אלא באלו הימים אבל לגאולת כל ישראל גומרים אותו לעולם : **ד"ה** ג' בדי עלין לחין שג' בדין יוצאים מקלח א' נ"ל זו א"א ליישבה דאמאי מצריכים שיהיו ג' בדין יוצאין מקלח א' דאפי' בהדס לא מצרכינן לעיל אלא תלתא טרפי בחד קינא ור"ן כתב ג' בדין שיש בכל א' ג' עלין לחין וכן שם ברש"י הנדפס באלפסי אבל מלשון רש"י שכתב הכא וכי אמר ג' טפחים לגבי לולב וכו' משמע מדבריו דלמ"ד ג' בדין עלין לחין צריך שיהיו כל אורך ג' טפחים של הג' בדין עלין לחין וק"ל ועיין באשר"י וברבינו נסים לעיל בדיני ההדס ונראה שגם בתוס' דהכא צ"ל שג' עלין יוצאין מקלח אחד וק"ל :

דף מה ע"א בתוס' ד"ה אני והו וכו' משום דדרשינן באיכה רבתי וכו' ועדיין צריך טעם למה תקנו לומר בזה הלשון אני והו הקדימו שם אני לשם והו איפכא מבעיא ליה דהוו שם הראשון גם לפי סדר הפסוקים והנביאים דהוו כתיב בירמיה ואני ביחזקאל : **ע"ב תוס'** ד"ה אחת ללולב ואחת למזבח וכו' עד ומיהו לר' לוי דמפרש טעמא דר' יוחנן בן ברוקא וכו' שאין להם אלא לב א' לאב הם שבשמים אשר הלא הוי אלא יום א' כצ"ל : **בא"ד** ובין יהיה יום א' ובין יהיה כל ז' לא היתה ערבה כמלה וכו' וצריך ליתן בינה לדברי התוס' דאמאי כתבו דלר' לוי בין יהיה יום א' ובין יהיה

חכמת שלמה

כו' נ"ב פי' ואם יטול (לקדשו) [להקדישו] לא הוי ליה וק"ל : **בא"ד** כמו שמפרש שם או משום דויתור אסור כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מה שדרך לוותר ולא להקפיד עליו אפ"ה אסור במודר הנאה כדאיתא במגילה בפ"ק :

דף מב ע"א גמ' אמר ר"ה אומר היה ר' יוסי כו'. נ"ב לפי דעתי שאומר זה הוא כמו לדברי ר' יוסי ומכללא איתמר וכן יראה מפרש"י דשמעתין ודו"ק : **שם** להתעטף חייב בציצית כו'. נ"ב כן בכל נוסחאות וכן באשר"י אבל באלפס מדוייק מאהי כתוב אביו לוקח לו ציצית וכן במרדכי וכן בטור וכן עיקר : **שם** תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב כו'. נ"ב ובירושלמי מסיים מלמדו שמע בני מוסר אביך מרדכי : **רש"י** בד"ה ס"ג כו' במצוה שהיה רוצה כו' כנ"ל : **בד"ה** לכשיבין לא גרס. נ"ב פי' וצריך תמיד לא' להכשירן ומש"ה ל"ג דהוה פי' שהוא מכשיר הראשון ואינו כן אלא ראשון פסול לגמרי וק"ל : **בד"ה** מקבלה כו' קא מטלטלה מידי דלא חזי כנ"ל : **בד"ה** אוכלין על גופו כו' אא"כ יודע לשומרם אבל היודע כו' כנ"ל וסד"א והשאר נמחק : **בד"ה** חולקין לו כו' לפרוס כפיו ופורש בגבור כו' כנ"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה היודע כו' בין רגלי הלוים היו כו' כנ"ל : **סליק פרק לולב הגזול**

לולב וערבה פרק רביעי

גמ' אמר רבה גזירה כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה והשמחה כו' ראשון דסוכות בא' בשבת כו' נ"ב אפ"ה שלמים חסר ליל מוצ"ש וא"ת ח' ימי החג בלא שבת אפ"ה לא מקשי התוס' אלא היכא שחל יום א' בשבת כו' משום דשאר לילות לא איתרבו להדיא בשלמים רק ליל שמיני העצרת דילפי' בפ' לקמן מקרא והיית אך שמח לרבות לילי יו"ט האחרון של חג וק"ל. (עיין במהרש"א) : **בא"ד** דליל מוצאי ז' לא ישחטו כו' דוחה שבת וע"כ מסכי דנשחטו ביום ו' אכיל בז' ואין שלמים כו' כנ"ל :

דף מג ע"א רש"י בד"ה סוכה מצותה כל היום ושלא נצאת כדכתיב ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים ונאמר תשבו יומם ולילה שבעת ימים כנ"ל ונמחק לא תצאו מן תמותו. ונ"ב נ"ל דטעות דהאי קרא בשמיני כתיב : **ע"ב גמ'** כי אתא רבין וכל נחותי נ"ב בספרים מדויקים לא כתיב נחותי ימא אלא נחותי וכן יראה מדברי רש"י : **שם** ר' אלעזר אומר בלולב ר' שמואל בר נתן אמר ר' חנינא בערבה כנ"ל : **רש"י** בד"ה סכינו נ"ל והכירו כו' : **בד"ה** כאן נ"ל כיון כו' דידהו לדידהו כו' הר"א : **תוס'** בד"ה לא איקלע כו' דלא אתי תקיעה בשבת כו' כנ"ל :

דף מד ע"א רש"י בד"ה והא א"ר יוחנן כו' מחמת מרדיו שסרג אדם אי כדאמרי' כו' אלמא ס"ל לר' יוחנן דלא נשתכחה כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה אמר ליה ר' יוחנן כו' דמעלה דרבנן היא כו'. נ"ב אבל מותר מה"ת ליכנס נמי בין אולם למזבח וא"כ ה"ה זר שרי מה"ת וק"ל : **בד"ה** והא א"ר יוחנן כו' דלהון היא מצלהם היא. נ"ב פי' ישראל מעצמן נהגו כך מימי הנביאים אחרונים אבל מעולם לא נגמו על כך כי אינה מה"ת ומן הלכה ודו"ק : **ע"ב תוס'** בד"ה כאן במקדש כו' דר' יוחנן אמר יסוד נביאים כו'. נ"ב זהו כפרש"י אבל לפי ר"ת ע"כ הכי קאמר כאן במקדש פי' פליגי ר' יוחנן סבר יסוד נביאים דהיינו הלכה למשה מסיני ושכחום וחזרו ויסדום ור"א סבר מנהג נביאים אבל בגבולין אף ר"י סבר מנהג נביאים דו"ק ותשכח ונ"ע : **בא"ד** ובין בזה יכולין לברך לקרות כו'. נ"ב וה"ה לגמור מטעמא דלעיל וכן פי' הרא"ש רק מהר"ם מרוטנבורג חילק עיין בטור : **בא"ד** על כל צרה וצרה שלא תבא עליהן וכשנגאלין אומרין אותו על גאולתן ולכך נקט כו' כנ"ל. ונ"ב פרש"י ליבנא מעליא נקט כלומר אם ח"ו תבא עליהן צרה וכשיושעו ממנו אומרין אותו על גאולתן כגון חנוכה :

דף מה ע"א רש"י בד"ה אני והו כו' אלף דמאהביכם כו' כנ"ל : **בד"ה** מיד תינוקות כו' לולבי קטנים מידם בשביעי כנ"ל : **בד"ה** עלה אמה כו' ומלאוהו סיד וקוניא כו' נ"ב פי' סיתוך אבר : **בא"ד** ומילאוהו אלוקי אבנים כו'. נ"ב פירוש אבנים שלמות וחלקות בלי פגימה : **ע"ב רש"י** בד"ה בשעת פטירתן כו'. נ"ב מדברי רש"י יראה שלא כתוב במשנה בשעת פטירתן כו' אלא מדברי ש"ס דתלמודא [illegible] וכן גס"א איתו במשנה וכן מוכח מעין יעקב ע"ש :

גמ'

שבכל מלכי יהודה כו' נמצא בכ"א קצת חטא חוץ מיותם וע"ש שהביא המאמר בע"א שהוא תמוה וק"ל :

ח"א דף מה ע"א ר"י אומר אני והו הושיעה כו' כפרש"י אני והו גימטריא אנא ה' ועוד מע"ב שמות הן כו' ע"ש מיהו יש לעיין בזה [ל"נ] לשנות משום כוונה זו לשון המקרא דכתיב אנא ה' הושיעה וגו' בספר תהלים ולמה לא נאמר (אני והו) [אנא ה'] כו' על כוונה זו ונראה לכוון דר' יהודה נמי לא אמר לשנות המקרא אני והו במקום אנא ה' אלא בחג בהקפת המזבח שכוונת הקפה שישמרנו האל מסביב מגלותינו כמ"ש ומכל צרותיו הושיעו חונה מלאך ה' סביב ליריאיו וגו' והוא בעצמו ענין הקפת יריחו ששה ימים בכל יום פעם אחת וביום השביעי ז' פעמים למפלת אויבים וענין ההקפה הכא במזבח כמ"ש ואסובבה את מזבחך ה' כי התם ביריחו פעם אחת בכל יום מו' ימי החג וז' פעמים ביום השביעי ולכך מזכירין אלו שני שמות אני והו ע"ד עמו אנכי בצרה כביכול שיושיע לעצמו וכמ"ש התום' ולזאת הכוונה היה ההיקף בערבה עם"ה סביב לרשעים יתהלכון שבה נמשלו הרשעים אויביהו שבהיקף זה יכלו הרשעים כמו שהערבה זו כלה ע"י חבוט בסוף ודו"ק : יופי לך מזבח יופי כו' הכפל בזה ע"פ מ"ש בסוף מכילתין בבת בילגה שנשתמדה כו' והיתה מבעטת בסנדלה ע"ג מזבח כו' ואמרה עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל כו' הרי שביזתה המזבח במעשה ובדבור אנו לא כן דעתנו אבל יופי לך מזבח במעשה ויופי לך בדבור ור"א הוסיף בזה לומר ליה אנו מודים כפול שאין אנו כופרים לא במעשה ולא בדבור כמו שכפרה בת בילגה ואמרה ואי אתה עומד עלינו בשעת הדחק ולמזבח אנו משבחין בדבור ומקלסין במעשה וק"ל : כל הנוטל לולב באגודו כו'. דהיינו עשיית לולב באגודה והדס בעבותו היא מצוה כאילו בנה מזבח ונטילתן היא מצוה כאילו הקריב קרבן ולכך לא נקט רק לולב דשייך ביה עשיית אגודה והדס דשייך ביה עבות : ע"ב כל העושה איסור לחג באכילה כו' לפרש"י לשון איסור לא ידעתי לפרש ולולי פירושו נראה דהאיסור כמשמעו שעושה לו איסור וגדר במצות אכילה ושתיה בחג דהיינו שלא לאכול אכילה גסה ושלא ישתכר יותר מדאי שאינו לש"ש והרי אותו מותר שלא אכל ושתה נחשב לו כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן ועד"ז אמרו בפ' הרואה פתח במזבח וסיים בשלחן מה מזבח מכפר אף שלחן מכפר כו' כמפורש בחידושנו ס"פ ח"ה : כל המצות כו' שנאמר עלי שפים עומדים כו'. כולה מפורש בפ' בא לו : בפרש"י לפטור בזכותי אני סובל כל עונותיהם כו' עכ"ל. והיינו שסובל עונותיהם ביסורין וצער שהיה לו ולבנו במערה כדאמרינן פ' ב"מ ועוד אמרו בפ' הפועלים בבנו ר"א כולהו שני יסורין דר"א לא שכיב איניש בלא זמניה וביותם נמי צ"ל דהוה קים להו דהוה סובל יסורין וכהאי לישנא אמרינן פ' הדר שאמר רבי אליעזר בן עזריה יכולני לפטור כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בהמ"ק עד עכשיו ומסיק דהיינו מדין תפלה ליכא לפרושי כי הכא אלא ר"ל יכולני בטענה לפטור אותם וק"ל : ראיתי בני עלייה כו'. למעלה בשמים קרי ליה עליה והצדיקים שבארץ השייכים שם קרוים בני עליה ועש"ה הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו וגו' ר"ל אגודתו של צדיקים השייכים שם בארץ יסודם לסבול עון העולם כדלעיל : י"ח אלפי דרא הוה כו' שנאמר סביב י"ח כו' סיפיה דקרא ושם העיר מיום ה' שמה קדרים כמו שפרש"י והתום' ובפ' הספינה דרשו מיניה דירושלים שלמטה מתקרא על שמו של הקב"ה כו' ושמה מלשון שם ע"ש והכא דרשו מיניה ושבקו מלת שמה כפשטיה ועל עיר ירושלים שלמעלה קאי דכתיב עיר גבורים עלה חכם וגו' ועלה שפיר כתיב מיום ה' שמה שהשכינה שרוים שם לעולם ועלה קאי סביב לשכינה י"ח אלף דרא דצדיקים : הא דמסתכלי באספקלריא המאירה כו' עיין בערוך ערך אספקלריא ויש לדקדק דמסיק הכא דמסתכלי באספקלריא מאירה לא הוו פחות מל"ו צדיקי והא אמרינן בפרק החולץ דמשה לחוד ראה באספקלריא מאירה וכל הנביאים לא ראו באספקלריא מאירה וי"ל דהתם בנביאים קאמר אבל הכא בצדיקים וחכמים כמו רשב"י וחביריו קאמר וכדאמרי' דחכם עדיף מנביא ותיהו ק"ק מההיא דפרק ג"ה אילו מ"ה צדיקים שהעולם מתקיים עליהם כו' ע"ש במאי מתוקמא מנין מ"ה צדיקים וי"ל דהתם בצדיקים במעשים בעלמא קאמר והכא בחכמים בעיון מושכלים קמיירי וק"ל : אשרי כל חוכי לו ל"ו גימטריא כו'. משום דה"מ למכתב אשרי כל חוכיו דרים מלת ל"ו גימטריא כו' : הא דעיילי בבר כו'. עיין פרש"י ועוד פי' בערוך בר בלשון תרגום בן כלומר שיהא צדיק ובנו כמותו כמו ר"ש ובנו ר"א מועטין כו' ע"ש :

דף מו תוס' בד"ה העושה סוכה לעצמו כו' עשאה לעצמו מברך לעשות סוכה עשאה לאחר מברך לעשות סוכה לשמה עכ"ל מהרש"ל הגיה לשמו ולא ידענא טעם שיתכוין לאחר לשמו וי"ל לר"א דפוסל סוכה שאולה מש"ה הוצרך לאחר לעשותה לשם מי שיושב בה וברא"ש הביא הירושלמי בע"א עשאה לעצמו מברך לעשות סוכה עשאה לאחר מברך על עשיית סוכה עכ"ל ולפי זה יש טעם בחילוק הברכה כמו שכתבו המפרשים בפ"ק דפסחים דכל המצוה הנעשית ע"י אחר הכל מודים שאותו אחר מברך בעל כדאמרינן התם גבי מילה לא סגיא דלאו איהו מהיל ויש לפרש הירושל' לגיר' התום' שלפנינו דסוכה לשמה בעינן לב"ש כדאמרינן בפרק קמא ואם הוא לעצמו עושה הסוכה אין צריך לומר בברכה דעושה לשמה דמעשיו שיושב בה ומברך לישב בסוכה מוכיחין שפיר דעשאה לשמה אבל אם עשאה לאחר אין כאן מעשים מוכיחים ולהכי צ"ל בברכה כך דעשאה לשמה ודו"ק : בד"ה העושה כו' ודאמרינן בהרואה כו' כתב רב שרירא כו' דבעינן מידי דאתי מזמן לזמן וקשה כו' עכ"ל ר"ל דבהך מלתא דרב שרירא יתיישבו כל הקושיות לבר מהך דפדיון הבן ועיין בר"ן שתירץ בזה הפדיון הבן נמי מזמן לזמן קאתי וק"ל : בד"ה הרואה נר של חנוכה כו' דאין שייך לתקן לרואה ברכה שאין העושה מברך עכ"ל מפי' מהרש"ל דלעשות ברכה אחרת שאין העושה מברך זה לא יתכן וברכת שהחיינו לק"מ אע"פ שעושה כו' כי אין שייך שהחיינו היכא דלא שייך ברכה אחרת ועוד כו' עכ"ל ודאי דמצינו ברכת שהחיינו שפיר בלאו ברכה אחרת וכגון ברואה חבירו לאחר ל' יום גם לא ידענא מאי קשיא ליה משהחיינו דהא באחר הרואה קיימינן ודומיא דהכי אפילו אחר העושה אינו מברך שהחיינו אלא בעושה לעצמו וק"ל : ע"ב בד"ה אתרוג בז' אסור אפילו כו' משמע בגמ' דמפסיק סעודתו בשביל לולב וכ"ש שלא יתחילו כו' עכ"ל הך דמפסיק סעודתו מוקמינן התם בדליכא שהות ונהי דהך דרבי חנינא אפשר דמיירי בדאיכא שהות מ"מ אסור להתחיל לכתחילה כדקתני התם גבי תפלה אם התחילו אין מפסיקין בדיעבד דוקא קאמר וק"ל : בד"ה דאי איתרמי ליה סעודתא כו' וכולה כחד יומא כדפרישית כיון דלא מפסקי כו' עכ"ל לא הוה אצטריך הכא להך מלתא דהא לכל ז' אתקצאי ובאתרוג נמי בכה"ג אסור כל ז' באתרוג שנפסל ולא שייך לפלוגי בין אתרוג בין סוכה מה"ט דמפסיק לילות מימים אלא היכא דאתקצאי למקצת הימים כמ"ש התוס' לעיל ואפשר משום (דנפסלה) [דנפלה] והרי לא אתחזי לבהש"מ ולא ה"ל לאסור בסוכה בח' טפי מבאתרוג ולהכי הוצרך בסוכה לטעמא דכולא כחד יומא וצ"ע :

דף מז בפרש"י בד"ה לינה ללון כו' יום שחייבו חכמים לראות בעזרה כך פי' בפ"ק דר"ה כו' עכ"ל אין זה לשון רש"י אבל [יש] מי שכתב כך שכך פרש"י בפ"ק דר"ה ע"ש ולאפוקי פרש"י דפ"ב דחגיגה שפי' שם דאילו ביו"ט תחומין אסור עכ"ל וע"ש בתוס' שקיימו ג"כ פירושו דפ"ק דר"ה ודחו פירושו דפ"ב דחגיגה וק"ל : ע"ב תוס' בד"ה הבכורים טעונין קרבן שיר כו' ועוד תנא שלישי דלית ליה כו' עכ"ל ר"ל בדין תנופה איכא שלשה תנאי דהיינו דאיכא מאן דלית ליה תנופה כלל ותנא דספרי דאית ליה שתי תנופות ורא"י ור' יהודה נהי דפליגי בהנחה מעכבת כדאיתא במסכת מכות בדין תנופה שוים דחדא תנופה הוה וק"ל : בד"ה כהן מניח ידו תחת כו' ולפי שהבעלים למטה קאמר יד הבעלים עכ"ל כ"ה בכל נוסחות תוספות ישנות ובדפוס מחדש הגיהו ולפי שהכהן למטה כו' גם זה אינו שוה לי ויותר נראה לקיים נוסחות הישנות ודו"ק ועיין בזה בתוס' פ"ק דקדושין בענין אחר וצ"ע שם:

ח"א דף מו ע"א ברוך ה' יום יום כו'. בכל יום תן לו מעין ברכותיו כו' כל הסוגיא מפורש פרק כיצד מברכין :

דף מח בד"ה רגל בפני עצמו כו' קודם ללינה ושלמים ידחס כאשר אבלים כו' כצ"ל מתוס' פ"ק דר"ה וק"ל : בא"ד וברכת המלך לא בעי למתני כו' עכ"ל ולינה לא בעי למתני לפרש"י ולפר"ח משום דפשיטא ליה תוס' דחגיגה וק"ל :

ח"א דף מח ע"ב הנהו ב' מינים חד שמיה ששון כו' א"ל ששון כו'. כן דרך המינים לפרש הכתובים על עצמם לפי סכלותם והבלם כמ"ש בזה בר"פ כ"ה ותשובתן בצדן גם לפי טעותן כמפורש התם גם בכאן שזה אמר שאנא קדים בקרא וזה אמר אדרבה אנא קדים בקרא כמגא שמגיהם שקר ולא נתכוין המקרא עליהם וכן באידך שא"ל ששון לשמחה חד יומא שבקוך ושוויך פרוונקא לפי טעותו בדרך היתול על חברו המין כשא"ל חברו בהיפך שבקוך ומלו בך מיא חזרו שניהם מטעותם לפרש המקראות כן : השתא דכתיב בששון תפכיה דההוא גברא כו'. יש לדקדק אמאי לא א"ל ר' אבהו כפשטיה דאיהו גופיה יהיה שואב מים לישראל כמ"ש לעיל יומא חד שבקוך ומלו בך מיא ונראה לומר דלעיל עם מין חברו היה מדבר שאין מאמינים בתחיית המתים לעתיד לכך לא קא"ל אלא יומא חד שבקוך ומלו בך מיא בעוה"ז אבל זה המין שא"ל לר' אבהו עתידי דתמלו לי מיא כו' אמר כן בדרך היתול על אמונתינו שאנו מאמינים בתה"מ שנהיה אנו אז להיות שואבי מים וקא"ל ר' אבהו

חכמת שלמה

דף מו ע"א גמ' נכנס לישב בה אומר לישב בסוכה כו' כצ"ל : שם מאי ממעט זמן אימא ממעט נס נס כל יומא איתיה כל זה נמחק וכ"ב בס"א אינו וכן נ"ל כי אין כאן מקומו : רש"י בד"ה הרואה נר חנוכה כו' צריך לברך כס"ד ואח"כ מס"ד על הראשונה מברך שתים כו' והד"א וכ"ב כך הוא נקוד בס"א אבל יכול להיות ג"כ (להיות) לברך על הראשונה פי' אותה שראה בראשונה וק"ל : תום' בד"ה העושה סוכה לעצמו כו' עליה שמחה כו' כ"ב ומילה לערל דינוקא וק"ל : בסה"ד דאתי מזמן לזמן כ"ב ופסק מהרא"י בתה"ד דדברי רב שרירא ליתא מקמי כל המחברים : בד"ה הרואה נר של חנוכה כו' שאין העושה מברך כ"ב פי' ולישב בסוכה אין שייך לעשות אפי' רואה אחד שיושב בסוכה כמו שהכא אין שייך לברך להדליק אלא שעשה נסים וא"כ צריכים אנו לעשות ברכה אחרת מה שאין העושה מברך וזה לא יתכן ודו"ק ומברכת שהחיינו לא קשה מידי אע"פ שהעושה מברך בעשיית סוכה לא קשה כי אין שייך שהחיינו היכא דלא שייך ברכה אחרת והו"ק ועוד שהעושה נמי יכול לסדר אותה על כוס של קידוש ודו"ק. (עיין במהרש"א) : ע"ב גמ' רב אמר כל א' וא' יוצא בו ואוכלו למחר ור' אסי אמר כל א' וא' יוצא בו ואוכלו לאלתר כצ"ל וכ"ב כן מצאתי לפי גי' רש"י לאפוקי לפי גי' התוס' עיין בפ"ק גבי עיטרה בקרמים : רש"י קודם ד"ה קם ר' זירא צ"ל הדבור קם אבוה דשמואל בשיטתיה דלוי חזר מדבריו ואמר אף בשמיני אסור קם ר' זירא בשיטתיה דשמואל דאמר כו' כצ"ל : בד"ה ובפלוגתא כו' היכא עבדינן כו' כצ"ל :

דף מז ע"א רש"י בד"ה טעונין קרבנות לעצמן כצ"ל : תום' בד"ה הכא כתיב כו' והאי בתרא כתיב כמשפטם ואין כו' כצ"ל : בד"ה לינה ללון לילה כו' מתחלת הרגל יבשל בו כל הרגל כו' כצ"ל וכ"ב פי' ואינה צריכה מריקה ושטיפה משום נותר :

דף מח ע"א רש"י בד"ה אין לו מקום כו' לאכול שם ביו"ט האחרון כצ"ל : תום' בד"ה וחוזרין כו' דהכא דחזרתו על כו' כצ"ל : ע"ב גמ' הנהו תרי מיני חד שמיה ששון וחד שמיה שמחה א"ל שמחה לששון אנא עדיפנא מינך דכתיב שמחה וששון ליהודים א"ל ששון לשמחה אנא עדיפנא מינך דכתיב ששון ושמחה ישיגו א"ל שמחה לששון חד יומא שבקוך ומלו בך מיא דכתיב ושאבתם מים בששון א"ל ששון לשמחה חד יומא שבקוך ושוויך פרוונקא דכתיב כי בשמחה תצאו כו' כצ"ל : שם חוץ מן העולה לג' דברים שעולין דרך שמאל וחוזרין על העקב כו' כצ"ל : רש"י בד"ה שהיין והמים מגולין היינו טעמא דפסולין לגבי מזבח דחיישינן שמא שתה כו' כצ"ל והשאר נמחק : ד"ה חד יומא כו' צ"ל קודם דיבור פרוונקא כו' : בא"ד חד יומא שבקוך ישקיעוך מן השמים כצ"ל : בד"ה ומקיפין כו' של כבש שהיא לשמאלו כו' במס' זבחים כצ"ל וכ"ב בפ' קדשי קדשים דף (ל"ח) [ס"ב] :

מהר"ם

יהית כל ז' לא היתה ערבה בטלה ותרווייהו היו לר' יוחנן בן ברוקה ולרב הונא דמפרש טעמא דר' יוחנן בן ברוקה דיליף מקרא דכפות כתבו התום' לעיל בסמוך דסבר חריות של דקל היו מביאים כל ז' ולא ערבה אימא לרב הונא נמי ס"ל לר' יוחנן בן ברוקה תרווייהו הוו ונראה דטעמם דודאי פשוטן של דברים משמע דר' יוחנן בן ברוקה פליג וס"ל דהחריות של דקל היו מביאים ולא ערבה אלא שלפי סברת ר' לוי דאמר דהחריות של דקל לא היו מביאים אלא לסימן טוב ע"כ צ"ל דגם לר' יוחנן בן ברוקה היו זוקפים הערבה. ע"ג המזבח מטעם גזירת הכתוב לאבא שאול או מהלכה לרבנן ואגב זה היו זוקפין ג"כ חריות של דקל לסימן טוב אבל אי ס"ל דלא היו מביאים ערבה כלל לר"י ב"ב לא מסתבר לומר שהיו מביאים החריות של דקל לבדו לסימן טוב מאחר שלא היו מביאים שום דבר זולת זה ע"ג המזבח מדינא מצד החיוב דמאיזה דמיון וסיבה נפלו על ענין זה להביא דבר אל המזבח לסימן טוב אם לא מחמת שבלאו הכי היו מביאים הערבה להמזבח הביאו ג"כ החריות של דקל לסימן טוב וק"ל :

דף מו ע"א גמ' ר' ירמיה אמר הרואה נר חנוכה וכו' כצ"ל והא דכתוב בספרים דידיה אמר פ"ש הוא : שם מאי מברך אמר רב יהודה כו' נ"ל דלא גרסי' מאי מברך הכא דאין כאן מקומו וק"ל וכן בשבת פ' במה מדליקין ליתיה : רש"י ד"ה הרואה נר חנוכה וכו' צריך לברך על הראשונה פי' על הנרות שרואה בראשונה : תום' ד"ה העושה סוכה לעצמו וכו' ואיכא תנא דתני בירושלמי וכו' עשאה לאחר מברך לעשות סוכה לשמה כן הגי' בספרים שלנו בתוס' אבל הרא"ש כתב בשם הירושלמי עשאה לאחר מברך על עשיית סוכה : ד"ה דכל אימת דמשמשי מברכי וכו' עד או להניח וכו' כדאיתא בהקומץ רבה דהכא הרי מונחים ועומדים וכו' ר"ל דהואיל ומונחים ועומדים לא שייך לברך לשמור את חקיו דברכה זו לא שייכא אלא בשעת הסילוק : ד"ה הרואה נר חנוכה כו' ועוד יש לפרש דאין שייך לתקן וכו' ר"ל דבשלמא בנר חנוכה דהמדליק שהוא העושה בעצמו מברך להדליק וגם שעשה נסים תקנו שהרואה יברך אחת מהן דהיינו שעשה נסים. אבל בסוכה דאין העושה מברך כ"א לישב בסוכה וברואה לא שייכא ברכה זו א"כ נצטרך לתקן ברכה חדשה שאינה בעושה וזה אין שייך וכן בלולב ובשאר המצות ואין להקשות דלתקן שיברך הרואה שהחיינו שאין ברכת שהחיינו ברכה על המצוה בעצמו אלא על הזמן ואינה אלא צירוף לברכת המצוה וק"ל : ע"ב גמ' א"ר יוחנן אתרוג אפי' בשביעי ל"ג אפי' וכן לקמן בסמוך בדברי אבוה דשמואל ל"ג אפי' : שם אמר רב כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר ורב אסי אמר וכו' ואוכלה למחר כן הגי' בספרים שלפנינו אבל בדברי רש"י נראה דגרים איפכא דרב אמר ואוכלה למחר דאית ליה לכולי יומא איתקצאי כשיטת ר' יוחנן ורב אסי אמר ואוכלה לאלתר ולעיל פ"ק גבי עיטרה בקרמים כתבו התוס' דיש ספרים דגרסי' כספרים שלנו :

רש"י

רש"י ד"ה שוב לא תשמע משתפנה לבך לבטלה שוב אין משמיעין כצ"ל דהכי כתיב ואם יפנה לבבך ולא תשמע ופסוק הוא בסוף פרשת אתם נצבים ע"ש : ד"ה מיד תינוקות שוממין וכו' ואין נראה דאמרי' בב"ר עד הלך ושמם אתרגין מיד התינוקות כדתנן מיד התינוקות שוממין כו' והיה אותו חסיד עובר בספינה וכו' ומכרם ביוקר גדול וחזר לביתו אלמא דגדולים שממי ליה מיד התינוקות כצ"ל ויש לתמוה שהתוס' כתבו במתני' כפי' היש מפרשים שכתב רש"י כאן וכן האשר"י כתב פי' זה בשם ר"ת וכי לא ראו שרש"י ז"ל סתר פי' זה מכח ההיא עובדא דב"ר וצריך לומר שלא היה כתוב כל זה בספרי פרש"י שלהם וכן ראיתי פרש"י ישן כתוב על קלף ולא נמצא בו הא דכתוב לפנינו ברש"י סתירת היש מפרשים ולא ההיא עובדא דבב"ר: תוס' ד"ה דאי איתרמי וכו' לא קשיא מידי וכו' דלא אמרי' מיגו מחמת יום שעבר אבל בסוכה כיון דחייב לישב בה בבין השמשות אי איתרמי ליה סעודתא אע"ג דמיחייב ג"כ מחמת דבין השמשות ספק יום הוא הואיל וחייב לישב מחמת איזה טעם שיהיה לא מקרי מיגו מחמת יום שעבר ועיין במה שכתבתי לעיל בפ"ק גבי עטרה בקרמים ובביצה פ' המביא דף ל': בא"ד וי"ל דאיצטריך למיסר בשמיני אפי' נפלה בח"ה וכו' א"נ לענין נויי סוכה וכו' כצ"ל ואם תקשה לך דבשלמא התרצן עכל לומר דלהכי אמר טעמא דאי איתרמי וכו' דנפקא מיניה דאסור אפי' נפלה או אפי' נויי סוכה אבל המקשה מאי הקשה מ"ש סוכה מ"ש אתרוג והא ה"ל לאסוקי ארעתיה דסוכה אסורה אפי' בשמיני מטעם סתירת אהל אין זה קושיא כלל דגם המקשה אסיק אדעתיה שפיר דע"כ ר' יוחנן איירי בענין דליכא איסור דסתירת אהל כגון בנפל או בנויי סוכה ואין כאן איסור כ"א מטעם מוקצה מחמת מצוה דאי ר' יוחנן איירי באיסורא דסתירת אהל מאי אתא לאשמעינן בסוכה דאסורה בשמיני משום סתירת אהל הא כל אהל דעלמא ובכל יו"ט נמי אסור וק"ל: בד"ה אתרוג אפי' בשמיני אסור דגזר אתרוג אטו סוכה וכו' לא מסתבר להו להתוס' פירושו של רש"י דפי' טעמו של לוי ג"כ גבי אתרוג מטעם מיגו דאיתקצאי לבין השמשות וכו' משום דס"ל דליכא למ"ד בעולם דס"ל דאסרינן איזה דבר מטעם מיגו מחמת יום הלשעבר כמו שכתבו לעיל פ"ק: ד"ה שמיני ספק שביעי אסור בא"י דליכא ספק וכו' כתבו זה משום דהוקשה להו דהא ע"כ הא דאמר אביי שמיני ספק שביעי אסור וכו' אליביה דר' יוחנן הוא דאי אליביה דלוי הא בלא ספק אסר ליה בשמיני ולכך הוקשה לו מ"ט אסור לאביי בשמיני ספק שביעי אי מטעם דאיתקצאי לכולי יומא הא לא שייך זה אלא בשביעי אבל בשמיני אפי' לדידן דהוי ספק שביעי כיון דלא נטלינן לולב ואתרוג בשמיני לא איתקצאי כ"א לז' ימים ולא לשמיני ואי מטעם דגזר אתרוג אטו סוכה הא ר' יוחנן לית ליה גזירה דהא אמר לעיל אתרוג בשמיני מותר לכך קאמר דדוקא בא"י לא גזר ר' יוחנן בשמיני אתרוג אטו סוכה אבל בבבל וכו' גזר וכו' :

דף מז ע"א תוס' ד"ה הכא כתיב כמשפט וכו' כצ"ל בכולהו כתיב כמשפט והאי בתרא כתיב כמשפטם. לפום ריהטא ר"ל דבשניא דרב פפא ורב נחמן דקאמרי התם כתיב פרים או התם כתיב וביום קאי אכל שבעת הימים אבל בשנויא דרב אשי דקאמר התם כתיב כמשפטם לא קאי אכל שבעת הימים אלא איום השביעי לחוד דכתיב ביה כמשפטם אלא לישנא דתוס' לא משמע כן דקאמר ואין זה כענין האחרים וכו' דקאי אשמיני אבל לרב אשי אשביעי קאי וכו' אם לא שנאמר שטעות הוא בספרים וצריך להגיה דקאי אכולהו וכן ההיא דרב נחמן בר יצחק אבל לרב אשי אשביעי קאי ור"ל דהא דקאמר בשינויא דרב פפא התם כתיב פרים אכולהו שבעת ימים קאי וכן בההיא דרב נחמן התם כתיב וביום אבל שבעת הימים קאי אבל לרב אשי דקאמר התם כתיב כמשפטם אשביעי לחוד קאי :

דף מח ע"ב בגמ' פיסקא עלה בכבש וכו' ת"ר כל העולין וכו' חוץ מן העולה לג' דברים הללו שעולין דרך (ימין) [שמאל] וכשחוזרין חוזרין על העקב כצ"ל : שם לימא מתני' ר' יהודה הספרים. חסרים וכצ"ל ומנוקבין כמין ב' חוטמין וכו' לימא מתני' ר' יהודה וכו' : רש"י ד"ה שהיין והמים מגולים כו' נתגלה היינו טעמא דממלא מן הכיור ולא היה מנסך מהן לפי שהמים והיין המגולים וכו' כצ"ל : ד"ה ומקיפין ויורדין דרך שמאל וכו' שהרי פניו למזבח ואיני מחזיר לו עורף וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה אחד מעובה וכו' לשון מעובה משמע ששולי הספל היו עבים פי' והנקב היה בתחתיתו דהיינו שוליו ומתוך שהשוליים עבים אין המשקה ממהר לצאת : ד"ה שהיין והמים מגולים פסולים וכו' ויתכן פי' זה למאי דסלקא דעתך מעיקרא וכו' פי' שהמקשה דפריך וליעבריניהו במסננת היה ס"ד שהטעם הוא שהארס שולים לשיעור, ולכך פריך הכי ועיין לקמן בסוף פירקין :

לפי מצותו שבתא דכתיב בשבון כו' דע"כ את גופך ודאי לא תהיה לנו שואב מים לעתיד כמ"ש דהמינין והאפקורסין אין להם חלק לעוה"ב ולא יהיו לעתיד כפי המוגתם אבל משכת דידך יקחו במותך ומשוינן ליה לעתיד עוד ומלינן ליה מיא :

דף מט תוס' בד"ה שכל מזבח כו' ובסידא פליגא בה תנאי התם רשב"י כו' עכ"ל וכו"ל דהכי מוקמינן התם פלוגתייהו בסידא והיא דחגירת צפורן באבני מזבח ע"ש :

ח"א **דף מט ע"א** שיתין מששת כו' חמוקי ירכיך אלו השיתין כו'. עיין פרש"י כאן ובס' שיר השירים פי' נקבי השיתין של נסכים שנעשו מו' ימי בראשית עגולים כמו ירך שהוא עגול כמו חוליות הגוף כו' ע"ש : **בראשית** א"ת בראשית אלא ברא שית כו'. נראה דדרש כן משום דס"ל דבראשית ברא וגו' סדר הבריאה הוא דקתיב דאיכא מאן דס"ל הכי כמפורש פרק אין דורשין וא"כ ה"ל למכתב בראשונה כמ"ש רש"י בחומש אלא למדרש מיניה ברא שית דשיתין נבראו מו' ימי בראשית וכתב רש"י ועליהם כרה דוד כו'. ל"ג ליה כו' דמאן דאית ליה דדוד כרה לית ליה מו' ימי בראשית נבראו עכ"ל וכן פרש"י לקמן פ' החליל וכה"ג כתבו התוס' והקשו דרבי יוחנן אדר"י דהכא סבר מו' ימי כו' ולקמן בפ' החליל אר"י בשעה שכרה דוד שיתין כו' ע"ש אמנם מלשון רש"י פ' אלו הן הגולין אהא דכרה דוד שיתין כו' הן יסודות של בהמ"ק ובתלמוד ירושלמי מלינו תלמיות של בהמ"ק והוא יסוד בלשון יוני עכ"ל ומיניה למדנו לתרץ דאין כאן פלוגתא דאמוראי אליבא דר"י כמ"ש התוס' אלא דשיתין דהכא לאו היינו שיתין דהתם דשיתין דהכא הוא חלל שתחת המזבח כו' כפרש"י והם היו מחוללין עד התהום ונבראו מו' ימי בראשית ושיתין דהתם דכרה דוד הם יסודות כותלי בהמ"ק ואין להם שיתוף אלא בשמם שנקראו שניהם שיתין ועוד יבואר בזה פ' החליל : **רבי יוסי** אומר שיתין מחוללין כו' שנא' אשירה וגו' · כתבו התוס' דאליביה מזבח ושיתין למזבח בידי אדם הוה ובמלתיה גרסינן ועליו כרה דוד כו' ע"ש אבל בילקוט גרסינן תניא ר"י אומר שיתין מימי בראשית נבראו ועליהם כרה דוד ע"ז אלף אמה כו' מזה נראה דלר' יוסי נמי מו' ימי בראשית נבראו השיתין אלא שלא היו נחלבים עד התהום ועליהם כרה דוד ע"ז אלף אמה שיהיו מגיעין עד התהום ובהא לא תקשי נמי דר"י דהכא אדר"י דפ' החליל ודו"ק : **וישעהו** שורק זה בהמ"ק ויבן מגדל בתוכו זה מזבח וגם יקב וגו' אלו השיתין כו' כתבו התוס' זו גירסת הקונטרס אבל בתוספתא גרים ויבן מגדל וגו' זה היכל וגם יקב וגו' זה מזבח כו' ע"ש וקרוב לזה גירסת הילקוט ויבן מגדל זה בהמ"ק יקב זה מזבח וגם יקב אלו השיתין ולפי זה ניחא דויטעהו שורק היינו ישראל שהם הכרם גופיה וכדכתיב והכי כמעתיך שורק וק"ל : **ע"ב לשון** שמחה לשון בביעה לשון שכרות כו' · כ"ה גירסת ילקוט וכן נראה מפרש"י גם מפירושו נראה דלשון גמיעה הוא בלגימות גסות אבל בפ' המוליא לא משמע כן דקתבעיא ליה אמתני' דקתני התם כדי גמיאה בא' או גמיעה בע' והרנב"י הגמיאתי נא מעט מים מכדך משמע דלשון גמיעה לגימה דקה היא גם המשל אינו דומה דלכך פוקקין את השיתין דאדרבה דיותר היה דומה ללגימות גסות אם לא היו פוקקין ולולי פירושו נראה לפרש בהיפך דלכך פוקקין שלא יהא היין הולך לשיתין בפ"א כולו כמו לגימה גסה אלא שיהא פקוק קצת וילך לשיתין במעט מעט דומה כלגימה דקה ורב פפא נמי ה"ק כי שבע איניש חמרא מגרוניה שבע דהיינו בלגימות דקות שהגרון נהנה ושותה מתנו הרבה פעמים משא"כ בלגימה א' גסה שאין הגרון נהנה ושותה רק פ"א ואינו שבע והא קאמר נמי שפיר דמאן דלא נפיצא ליה חמרא לגמוע גמועי דהיינו במעט מעט כההיא דהגמיאתי נא מעט וגו' כדי שיהא שותה הרבה פעמים ושבע מהר וכן רבא לענין כסא דברכתא שיהא נהנה מתנו הרבה ליגמע מעט מעט ודו"ק : **ברתו** של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנאמר נדיבי עמים וגו' בהאי קרא דמייתי אינו מפורש שאברהם נקרא נדיב אבל פי' הפסוק נדיבי עמים הם הגרים שנדבו לבם להתגייר ונאספו לישראל וקראן עם אלהי אברהם כו' שתלאן בו לפי שהוא היה תחלתן של גרים שנדב הוא לבו לשמים להתגייר וע"כ קרא לישראל בת נדיב בת אברהם ומיהו יש לעיין בזה דהתם גבי גרים איכא טעמא שתלאן באברהם ולא ביצחק ויעקב אבל בהאי קרא לענין עליה ברגל מ"ט קראן בת נדיב דהיינו בת אברהם ולא בת יצחק ויעקב וי"ל שגם הוא תחלתן של עולין למקום המקדש להר ה' יראה להקריב שם בנו יצחק והקריב עולה תחתיו : **אף** ד"ת בסתר כו' · דברים שדרכן לעשות בצנעה כו' שעם הענין העושה בפרהסיא עושה משום יוהרא ולא הוה לשמה והוא מפורש בסוף פ"ב דמכות ע"ש : **גדול** העושה צדקה כו' שנאמר עושה צדקה ומשפט וגו' יש לדקדק דנקט במלתיה צדקה לחוד ומקרא דמייתי כתיב צדקה ומשפט ואימא דבהדדי צדקה ומשפט הוא גדול יותר מקרבנות אבל צדקה לחוד לא דכה"ג א"ר אלעזר גופיה לקמן כל העושה צדקה ומשפט כו' שנאמר אוהב צדקה ומשפט וגו' וי"ל דנבחר לה' מזבח משמע ליה דלא קאי אעושה אלא אצדקה ומשפט וא"כ ה"ל למכתב נבחרו בלשון רבים אלא דכתיב נבחר בלשון יחיד דחד מינייהו צדקה או משפט נמי נבחר מזבח ונקט במלתיה צדקה וה"ה משפט לחוד : **גדולה** גמ"ח כו' שנאמר זרעו לכם לצדקה כו' · מבואר כי הזכר ועונש מקרי פרי לפי המעשה אם לטוב אם לרע בכמה מקראות ולזה המעשה המביאה לידי פרי הטוב מקרי לפי דמיון זה זריעה וקצירה והשתא קאמר דמעשה הצדקה אינה אלא כמעשה הזריעה לפרי שספק אוכל הפרי כן הצדקה שבקל יבטל המצוה כמ"ש עבירה מכבה מצוה משא"כ גמ"ח שהיא גדולה שבמצות ותבוא לידי אכילת פרי ולא תבטל שכרה בקל : **אלא** לפי גמ"ח כו' · זריעה וקצירה דנקט בהו יתפרש כפי דרש דלעיל דר"א גופיה מרא דשמעתא אלא דהכא דקדק מקרא מדכתיב לפי חסד דמשמע דקאי אצדקה גופה דאינה משתלמת כו' וכפרש"י : **יותר** מהצדקה כו' · נראה דהיינו גדולה במעשה קאמר דגדולה בג' דברים דהא לא חשיב נמי דגמילות חסדים שאוכל מפירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעולם הבא כמ"ש בריש מסכת פאה ולא חשיב נמי הא דלעיל דגדולה גמ"ח דקוצר ודאי אוכל ולא כן הצדקה כדלעיל : **שבא** תאמר כל הבא לקפוץ כו'. עיין פרש"י בכל זה וכבר כתבנו בספ"ק דע"ז דכך אחרת בזה דלפי מ"ש שם דחסידות מביא לידי כו' וחשיב כמה מדרגות עד יראה מביאה לידי חסידות והיא מביאה לידי רוח הקודש וע"ז קאמר הכא כל העושה צדקה ומשפט הוא ודאי בא לידי מדת חסידות ובמדתו מביא חסד בעולם . ואמר ש"ת כל הבא לקפוץ כו' ר"ל שמבלתי הדרגה ממעלה למעלה יוכל אדם לקפוץ על המדרגות דחשיב התם ויבא למדת חסידות ת"ל מה יקר חסדך וגו' דקשה ויקר לבא לידי מדת חסידות כי אם בהדרגה . ואמר יכול אף יראי שמים כן שלא יוכל לבא לידי מדת חסידות אמר תלמוד לומר וחסד ה' מעולם על יראיו דליכא שום מדה המפסקת בין יראת שמים לחסידות כגירס' דשקלים כמפורש בספ"ק דע"ז : **שנא'** וחסד ה' וגו' ויהיה לשון חסד מלשון ותשא חן וחסד לפניו וגו' ודייק ליה מדכתיב על יראיו דכפי פשוטו הו"ל למכתב ליראיו : **על** לשונה כו' . כינוי דלשונה מתפרש לפי דרש דהכא על תורת חסד גופה דהיינו תורה לשמה אבל בפ"ק דברכות לפי הדרש דהתם של לשונה מתפרש ארוח הקודש או אנפש כמפורש שם ותורה לשמה נקראת הכא תורת חסד ע"ש שהיא נותנת חן ללומדיה לשמה כמ"ש תתן לראשך לוית חן : **ואיבא** דאמרי תורה ללמדה כו' היינו מלמדה לאחרים היא נותנת חן וחסד ודייק ליה מעל לשונה דהיינו בלא די לו בשמיעה מאחרים אלא שמוציאה בלשונו לאחרים : .

סליק פרק לולב וערבה

דף נ תוס' בד"ה ואי מייתי להו במקודשת כו' ועוד יש לדקדק מהנהו דתנן בפ"ב דמעילה קדשו הוכשרו ליפסל כו' והא דאמרינן פרק כל שעה כו' ויליאה דקידוש ידים ורגלים כו' עכ"ל נראה מדבריהם דמהך דתנן בפרק ב' דמעילה כו' אדחייה לה הך דחייה שכתבו לעיל ולית לן לפלוגי בין באין עם הזבח ובין באין בפני עצמן אלא דבכל גוונא לא הפסול ביוצא בקדושת כלי דאל"ה לא הוו צריכין לתרץ הך דפרק כל שעה דאיכא לאוקמא נמי בהנהו מנחות דבאין בפני עצמן וכן לא הוו צריכין לתרץ הך דיליאה דקידוש ידים ורגלים דהא דומיא דבאין בפני עצמן הן דבהכי הא הוה ניחא להו לעיל שכתבו מיהו יש לדחות דבאין עם הזבח שאני כו' והיינו משום דליכא למימר דה"נ הכא משום מנחות דבאין עם הזבח לא קתני וביוצא דאם כן לא מפסלו נמי בלינה אלא בשחיטת הזבח כמו נסכים שכתבו התוס' לעיל אע"כ דמיירי בבאין בפני עצמן דמפסלו בלינה בקדושת כלי ולא קתני וביוצא דלא מפסל ביוצא בקדושת כלי אלא בקמילה בהנהו דאית בהו קמילה ובהנהו דלית בהו קמילה כגון מנחת כהנים וחביתי כה"ג ודאי דמועיל קדושת כלי ביוצא כיון דאין לו מתירין כמ"ש התוס' לקמן ונראה לפי מה שכתבו לקמן דבנסכים הבאין בפני עצמן מועיל קידוש כלי לא הוו צריכי לתרולי הך יליאה דקידוש ידים ורגלים דהא דומיא דנסכים בפני עצמן הן דודאי מועיל בהן קדושת כלי דאל"כ אימת מפסלי כמ"ש התוס' לקמן ומיהו דהך דפ' כל שעה ודאי לא ניחא להו לאוקמא במנחות כהנים וחביתי כה"ג דהתם מנחות קאמרינן התם אך אחרי העיון שם בפרק כל שעה לא ידענא [א] מאי קשיא להו שהוכרחו להעמידה דאורחא דמלתא קאמר התם דהא לאו משום פסול יוצא נגעו בה כלל אלא דהלישה שהיא הבלילה פסולה חוץ לחומת עזרה כרבי יוחנן דאית ליה הכי בפרק קמא דמנחות והביאו התוס' לעיל והכי אמרינן בהדיא התם בפרק כל שעה במקום זריזין היתה דאמר מר בלילה כשירה בזר חוץ לחומת עזרה פסולה והיינו גופא דברייתא דמייתי מינה ת"כ דר"י בפ"ק דמנחות וצ"ע : **בד"ה** חזקיה אמר כלי שרת כו' דשאני הכא שלא בזמן הוא אע"ג דאמרינן ס"פ שתי הלחם דכלי שרת אינן מקדשין שלא בזמנן מ"מ גרע כו' עכ"ל כ"ה בנוסחות התוס' שלפנינו בשמעתין ואין זה מובן כיון דאין מקדשין שלא בזמנן היינו הך ומאי קשיא להו ובגמרת א"מ ז"ל העביר קולמוס על מלת אינן וכ"ה בתוס' פ"ק דמנחות אהך קושיא דהכא ע"ש דהשתא יפול קושייתם שפיר אבל לכאורה אין המסקנא דפרק שתי הלחם כך אלא אדרבה כלי שרת אינן מקדשין שלא בזמנן ונעשה כאלו סדרו הקוף כמ"ש התוס' גופייהו בשמעתין לעיל ויש ליישב הגהת א"מ ז"ל וכלשון התוס' דפ"ק דמנחות וה"פ דמסקנא דס"פ שתי הלחם ודאי הכי מוכחא דכלי שרת מקדשין שלא בזמנן משום דכי מטי לילי דבי שמשי התקדש אי לאו התם משום דנעשה כמי שסדרו הקוף אבל הכא אית לן למימר דכלי שרת מקדשין שלא בזמנן משום דכי מטי לילי דבי שמשי תקדוש דלא שייך הכא דנעשה כמי שמלאו הקוף כמ"ש התוס' לעיל כיון דלא דלא בעי כהן בבגדי כהונה ועיקר קושייתם לעיל אמעיקרא דלא הסקי הכתי לפלוגי משום דלא בעי הכא כהן בבגדי כהונה לאו משום דכלי שרת אין מקדשין שלא בזמנן אלא משום דנעשה כמו שמלאו הקוף כמ"ש לעיל וא"ת דנעשה כמו שמלאו הקוף כו' ומהרש"ל מחק כל זה לעיל מדברי התוס' ולא ידענו למה דהא ודאי עיקר קושייתם הוא כמ"ש ודו"ק :

סליק פרק לולב וערבה

קרני ראם א] נ"ב ונראה דכוונת התוס' אזלי בשיטת רבינו אפרים שם דאפי' במנחת מאפה ע"כ לשין אותו בעזרה לפי שהיו מודדים אותו בעשרון של קודש ע"ב וא"כ ע"כ דמיפסל ביוצא ודייקו התוס' שפיר וע' במהרש"א שם :

מהר"ם

דף מט ע"א תוס' ד"ה שכל מזבח שאין לו קרן וכו' דכתיב אבנים שלמות תבנה ובסיד פליגי בה תנאי וכו' כצ"ל להגיה ור"ל דכשנפגם האבן בעצמו הוי שיעורא כדי שתחגור בו ציפורן מדכתיב אבנים שלמות אבל כשנשבר במקום הסיד שבין האבנים ולא נפגם שום אבן פליגי בה תנאי ולא הוי מטעם הפסול דכתיב אבנים שלמות אלא מטעם דלא חשיב ריבוע וכו' : **בא"ד** ומיהו במזבח ניחא כו' אבל קרן מנא לן דסיד היה בקרן ר"ל דהקרן לא היה אבן אחת אלא היה עשוי בסיד ובאבנים קטנים וזפת וקנים וא"כ כשנפגם לא הוי פסולו מטעם דכתיב אבנים שלמות אלא מטעם דלא חשיב ריבוע ומנ"ל דצריך ריבוע אבל י"ל והלא כל המזבח נעשה ע"י מלבן כדאיתא לעיל דף מ"ה עלה אמה וכנס אמה וכו' וא"כ היכי מצינו דפגימות המזבח בכדי שתחגור בה ציפורן אלא ע"כ כשנמצא הפגם באבנים עצמן וא"כ הכי נמי נימא בקרנות המזבח וי"ל בדוחק דס"ל לתוס' דהכא קאי אמעשת דצדוקי שניסך המים על רגליו וכו' שנפגם המזבח מחמת שזרקו עליו באתרוגיהן מסתמא מאותן זריקות לא נעשה שום פגם באבנים עצמן אלא שנשברה חתיכה וחלק מהמזבח ומסתמא לא נשבר באמצע שום אבן אלא מקום השבירה היתה בסיד שבין אבן לאבן כי הוא דרך שבירה וא"כ לא נפסל אלא מטעם דלא הוי חשיב ריבוע וק"ל : **בא"ד** וא"ת ואבני מזבח מאי אריא משום דנפגמה תיפוק ליה משום דחסרה האבן וכו' וי"ל מה מקשין התוס' הא על כל פנים צריך להשמיענו דאפי' לא נפגם אלא בכדי שתחגור בו הציפורן דנפסל וי"ל דלשון פגימה משמע שנעשה באבן רושם שאינו חלק אבל אם נשבר ממנו מקצתו ומקום השבירה נשאר חלק ואין בו פגימה לא היה נפסל דוגמת פגימת סכין של שחיטה דהיינו שנפגם פיו באופן שאינו חלק אבל אם נשבר הסכין מארכו ונשאר בו כשיעור סכין וגם אינו פגום הוא כשר לשחיטה ולגבי אבני מזבח אינו כן שאפי' אם נשבר קצת מהאבן והנשאר אין בו פגימה במקום השבר אפ"ה הוא פסול מטעם דלא קרינן ביה שלימות וא"כ לא הוי ליה למימר ליישנא דפגימת המזבח אלא הוה ליה למימר חסרון אבני המזבח בכל שהוא אפי' בכדי חגירת הציפורן והיה כולל בלשון זה כל עניני שבירה : **בא"ד** וי"ל דה"ק התם אי דגייז לשבר האבן א"א לשבר בלא פגימה כצ"ל ור"ל דאין ה"נ דלא נפסל מטעם חסרון אלא מטעם פגימה ר"ל שאינו חלק והתם הכי קאמר א"א לשבר שום אבן שלא יהיה השבר פגום ואינו חלק : **בא"ד** וא"ת וליעבדו ע"י שמיר כו' פי' דאז יהיה מקום השבירה חלק בלי פגימה : **בא"ד** דחמשת דברים חסר בית שני ר"ל דאורים ותומים הוא אחד מן החמשה דברים : **בא"ד** ובטל השמיר היינו לאחר בית שני כו' נ"ל שכן צ"ל והא דקאמר משחרב בהמ"ק בטל השמיר היינו לאחר בית שני וכן הא דקאמר רשב"ג התם וכו' מסתמא בבית שני קאמר שחרב בימיו תדע דאשכחן בבית שני שהיו פירות מתברכין וכו' : **בא"ד** כדקאמר ר' נחמיה פ' עגלה ערופה וכו' ר"ל דשם פליגי ר' יהודה ור' נחמיה ר' יהודה ס"ל דשמיר היה צריך כשבנה שלמה את הבית ור' נחמיה ס"ל דלבנין בהמ"ק לא היו צריכין לשמיר אלא מתקנים את האבנים מבחוץ ואח"כ מכניסין אותם לבית בפנים ולא היה צריך לשמיר אלא לאפוד : **ד"ה** אל תקרי בראשית וכו' אבל אידך תנא דדריש וגם יקב חצב לית ליה · פי' לית ליה דמששת ימי בראשית נבראו : **שם** דמההוא קרא דריש מזבח ושיתין ומזבח בידי אדם היה כצ"ל ר"ל ה"ת ששיתין בידי אדם הוו דהא מחד קרא נפקא :

ע"ב רש"י ד"ה אתיא קדש קדש ואיכא למימר נמי דמצות הוצאתו ושריפתו מהכא יליף · ר"ל לפי מסקנא דיליף מג"ש איכא למימר דהכל יליף מג"ש גם ההוצאה דאי לאו דמוציאים אותו אין כאן שריפת וג"ש למאי אתא אבל המקשה דמקשה מאי משמע לא הוה פריך אלא על שריפתו אבל הוצאתו לא הוי צריך קרא דסברא הוא כמו שפרש"י לעיל :

דף נ ע"א בתוס' ד"ה ואי מייתי להו וכו' דלילה אין מחוסר זמן וכו' ר"ל דלילה נקראת בימני אע"ג שאינה ראויה להקרבה לענין דכי מטא לילה נתקדש לענין שיפסל בלינה מאחר דקודם לכן נתמלא יש לנו לחשבו כאילו מלאו הקוף כו' כצ"ל ור"ל ולא נקרא מילוי ולא נתקדש כלל לענין שיפסל בלינה : **בא"ד** וא"ת והלא צלוחית של זהב המחזקת ג' לוגין וכו' ולא קתני שיהיו מקדשין אותו בכלי שרת אחר קודם ניסוך וא"כ היאך היו ממלאין וכו' כצ"ל : **בא"ד** גבי אבל מקדש ליפסל בלינה ויוצא וכו' ר"ל דבגמ' הכי איתא אינו מקדש ליקרב אבל מקדש ליפסל ופרש"י ליפסל בלינה וביוצא וברש"י שלפנינו אינו כתוב וביוצא אלא דקדשי ליפסל בלינה ותו לא : **בא"ד** וגם ר' שלמה פי' פ"ב דזבחים גבי יציאה מהו שתועיל וכו' כצ"ל והשתא קשה מאי הצלוחית וכו' כוונת התוס' בכל הקושיות הללו למתור פרש"י דפי' שם דכלי מקדש גם לענין ליפסל ביוצא : **בא"ד** אבל קשה מפ"ק דמנחות וכו' עד אלמא בפנים מקדשא וכו' ר"ל דע"כ איירי שהיתה המנחה בכלי בעזרה ונתקדשה בפנים קודם שבללה בחוץ דאל"כ היכן נתקדש דהא אין כלי שרת מקדש אלא בפנים הלכך ע"כ איירי שכבר נתקדשה בפנים ואפ"ה לא מיפסלא ביוצא וע"ש בדף ס' : **בא"ד** ובסוף שמעתין הא דלא כרבי וכו' דאי כרבי דפר"ק להו היכא כצ"ל וע"ש סוף דף מ"ז ומ"ח : **בא"ד** ועוד יש לדקדק מהנהו דתנן פ"ב דמעילה וכו' ובמחוסר כפורים ובלינה ולא קתני ובייצא כצ"ל ור"ל ש"מ דלא מקדשי בייצא : **בא"ד** ויציאה הקידוש ידים ורגלים לאו משום פסול יוצא הוא אלא כדאמרי' התם כיון דפריש אסוחי אסח דעתיה כצ"ל ור"ל ודלא כפי' רבינו שלמה דלעיל דלעולם דבר שנתקדש לא מיפסל ביוצא : **בא"ד** יש לו מתירים משקדשו מתיריו אין לו מתירים משיקדש בכלי כצ"ל : **ד"ה** חזקיה אמר וכו' ומסיק אביי דפליגי בכלי שרת מקדשין שלא מדעת חזקיה סבר מקדשין וכמו כן קשה דר' יוחנן אדר' יוחנן דרב פפא קאמר התם כ"ע כלי שרת מקדשין שלא מדעת ובפ"ק דמנחות וכו' וכי מהדר ליה לקומץ לדוכתא וכו' כצ"ל : **בא"ד** ומיהו דר' יוחנן כו' פי' אליביה דרב פפא איכא לשנויי כו' אבל מהך וכו' ר"ל אליביה דאביי דאמר דחזקיה סבר מקדשין שלא מדעת קשה מהך דהכא דהא אין שיעור למים ואפ"ה קאמר חזקיה דאין מקדשין שלא מדעת וק"ל : סליק פרק לולב וערבה

חכמת שלמה

דף מט ע"א רש"י בד"ה וכבש נמתק וכבש וצ"ל ויסוד : **בד"ה** וריבוע שאינו מרובע אם כו' והכבש הוא פניו של מזבח כו' כצ"ל והד"א : **בד"ה** ובורפין כו' ואם ובורפין כו' הד"א : תוס' בד"ה שכל מזבח כו' ובסידא פליגי בה תנאי כו' נ"ב פי' היכא דנפגמה סיד המזבח ולא האבנים וכן איתא להם בהדיא בגמ' דדוקא בסיד הוא דפליגי ע"ש : **בא"ד** א"א לשבר בלא פגימה ואין כאן כו' כצ"ל · **בא"ד** וכן הא דקאמר רשב"ג התם משחרב בהמ"ק ניטל טעם הפירות מסתמא בבית שני קאמר שחרב בימיו ובטל השמיר היינו לאחר בית שני כל זה נמחק : **בא"ד** וכן הא דקאמר רשב"ג אח"כ במשנה משחרב בהמ"ק כו' חורבן בית שני שחרב בימיו ועוד תדע כו' כצ"ל : **בא"ד** כדכתיב במלואותם נ"ב פי' שיהיו מלאין ושלמים ולא חסרים וק"ל : **בא"ד** ואמר שמיר שבו בנה שלמה כו' נ"ב פי' ולא אתי שמיר דשלמה לאבני אפוד כמו שמוקי ר' נחמיה וק"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה אתיא קדש כו' הוצאתו ושריפתו כו' נ"ב וא"מ המקשן לא פריך על הוצאה מאי משמע דלא צריך קרא אלא מסברא נוכל לומר דס"ל לתנא אף בלא קרא וק"ל : **בד"ה** פוקקין כו' כצ"ל : **בד"ה** שכר לשון שכרות ושמחה ונסיכה. נ"ב מה שפרש"י כך לפי שאינו נופל על המזבח לשון שביעה ושכרות וק"ל : **בד"ה** כוואת השת כו' דעבדי כן וכן מפרש כו' כצ"ל : **בד"ה** דברים שדרכן כו' וויודעין היאך מאל מי והיינו כו' כצ"ל :

דף נ ע"א גמ' וגזירה שמא יאמרו כו' כצ"ל וכן אח"כ : **רש"י** בד"ה חזקיה כו' חזי דמנסכי כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה אי מייתי כו' וא"ת כו' כיון שנתמלאה שלא בזמנה איך יפסל בלינה דכלי שרת כו' כצ"ל והשאר נמחק : **בא"ד** ומפסלו בלינה סוף סוף מאחר כו' ימים רבים אין בכך כלום כו' ובגדי כהונה במלוי וא"ת והלא צלוחית כו' כצ"ל : **בא"ד** לפסול בלינה וביוצא כו' נ"ב פי' לשון הגמ' מקדש לפסול ותו לא מידי וק"ל : **בא"ד** ובסוף פ' מזבח מקדש מפרש בקונטרס אבל מקדשין ליפסל אם יצא כו' יש לו מתירין משקרבו מתיריו אין לו מתירין כו' כצ"ל : **בד"ה** חזקיה אמר כו' חזקיה אמר קדשו מ' כו' נ"ב פי' בסתמא פליגי שלא אמר לקדשו מ' מתוך פ' דבזה כ"ע מודו דקדשו וכן אי אמר לא ליקדשו מ' אלא פ' כ"ע סבירא להו דלא קדשי כן איתא להם בגמ' ע"ש : **בא"ד** וכי מהדר ליה לקומץ לדוכתיה ליקדש וליפסל כו' נ"ב פי' לכלי ראשון וק"ל : **בא"ד** אבל מהך קשה שאין שיעור למים ואפ"ה אין מקדשין כו' כצ"ל ונ"ב וא"כ ראוי כל המים להתקדש מדעת וק"ל . (ועיין במהרש"א) : סליק פרק לולב וערבה

גמ'

ד"ח

החליל פרק חמישי

ע״ב תוס׳ בד״ה ורבנן סברי עיקר שירה בפה כו׳ ורב יוסף איתותב הכא מברייתא וצ״ל כו׳ עכ״ל פי׳ ולמה לא איתותב מהך מתני׳ אלא דל״ל כו׳ וכמ״ש מהרש״ל ולכאורה בהך מלתא דשיר של קרבן דקיימינן ביה בהנהו מתניתין דעירובין ודערכין לא איתותב כדמשנינן אמר לך רב יוסף פליגי בשיר של שואבה וה״ה לקרבן כו׳ אלא דממתניתין דהכא איתותב מדיוקא דזהו דאינו דוחה אבל דקרבן דוחה וי״ל כיון דאי לאו ברייתא דאית ליה לר״י בשיר של שואבה דדוחה הוה מצינן לאוקמי מתני׳ שפיר כר״י כדאמרי׳ לקמן ולא הוה איתותב רב יוסף כלל ממתני׳ ושפיר קאמרי דמברייתא איתותב נמי בהך מלתא וליכא לאקשויי אתמיהתם דקארי להו מאי קארי להו כיון דאי לאו ברייתא הוה מוקמינן מתני׳ דהכא כר״י כדאמרינן לקמן אמאי לא טקי נמי הך מתני׳ דעירובין ודערכין כר״י די״ל דסמכו עיקר תמיהתם אהך דעירובין דלא לישתמיט שום תנא דפליג התם בהך מלתא וכה״ג הקשו לקמן משום דלא לישתמיט כו׳ גבי תקיעות וק״ל: **בא״ד** ומיהו אכתי קשה כו׳ ולא השמיט דפליג שום תנא כו׳ עכ״ל נראה דעיקר קושייתם הכא במקומם לרבנן דסברי עיקר שיר בפה וכיון דלאו עבודה הוא אינו דוחה שבת והני תקיעות דוחות דלא השמיט שום תנא דפליג גבי תקיעות וכס״ד הוסיפו בקושייתם אפילו לר״י דקאמר רב יוסף דבשיר של שואבה מודה ר״י דגזור ובתירוצם מיתרצא נמי הך קושיא ראשונה דבכל שיר של קרבן בהני י״ב ימים שהיה מכה בחליל היה להם נמי רוב כלי שיר כמו בשמחת השואבה וק״ל:

ח״א דף נ ע״ב דכתיב ושאבתם מים בששון וכו׳. ואיתא בירושלמי למה נקרא בית השואבה שמשם שואבין רוח הקודש ע״ש ושאבתם וגו׳ ע״כ ונראה דגם לפי הירושלמי מהאי קרא ילפינן דבעינן שמחה בניסוך המים כדאמרינן בפרק לולב וערבה אלא דה״ק בירושלמי כיון דעיקר המצוה היא ניסוך המים ושאיבת מי שילוח לורך ניסוך הוא כדקתני לעיל ניסוך המים כיצד כו׳ היה ממלא מן השילוח כו׳ למה נקרא מקום השמחה שבעזרה בית השואבה ה״ל למקרי בית ניסוך וקאמר משום שע״י השמחה שהיתה שם ע״י ניסוך המים היו שואבין רוח הקודש שאינו שורה אלא מתוך שמחה דכתיב והיה כנגן המנגן וגו׳ כדאיתא בירושלמי מש״ה קורין ליה בית השואבה ומייתי ליה מקרא ושאבתם מים וגו׳ דבקרא נמי דניליף מיניה ניסוך המים בשמחה לא ה״ל למכתב ושאבתם אלא ונסכו מים בששון וגו׳ אלא מדכתיב ושאבתם ע״ש שאיבת רה״ק וה״פ ושאבתם רוח הקודש ע״י ניסוך מים שהיה בששון דרה״ק בא מתוך שמחה. ומ״ד מצוה חשובה היא מו׳ ימי בראשית כפרש״י דאמרן לעיל שיתין נבראו מו׳ ימי בראשית ובכל שנה נמי היו מנסכין יין בשיתין הללו ויש לכוין בזה שעיקר בריאתן מו׳ ימי בראשית והיו מחוללין עד התהום היה משום מלוה חשובה זו ניסוך המים בחג שאז העולם נידון על המים וכדאמרינן בר״ה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה ולכך היו מגיעין ניסוך המים עד התהום כדאמרינן בסדר תעניות כשמנסכין מים בחג תהום אומר לחברו אבע מימך כו׳ ולכך היה גודל שמחה במלוה זו דא״א לעולם בלא מים וכל הבריות תולין בברכת המים שיהו השנים כתקונן:

דף נא בד״ה כתנאי עבדי כו׳ ומשני רישא ר״י ב״י היא עכ״ל לרב יוסף ניחא דקאמר ר״י ב״י היא דרבנן פליגי עליה בשיר של קרבן ולר׳ ירמיה ב״א דאמר דבשיר של קרבן מודו רבנן ל״ל דקאמר ר״י ב״י היא וכר פלוגתיה וניחא ליה לאהויי תנא דמשכח בהדיה ולאפוקי מהני תנאי דסברי עיקר שיר בפה וק״ל: **ע״ב** בד״ה קרא הגבר תקעו כו׳ מקרות הגבר ועד לפרא אי פסלה בלינה כו׳ עכ״ל מפי׳ מהרש״ל קרות הגבר הוא עלות השחר ולפרא הוא האיר המזרח ע״כ תוכן דבריו נראה מדבריו דפסול לינה תליא בהאיר המזרח שהוא הנץ החמה ואינו כן מתוך השמועה שם אלא דפסול לינה תליא בעמוד השחר וכמ״ש כאן אבל מי הכיור עצמו נפסלין בעמוד השחר דהשתא לפרא הוא עמוד השחר וקרות הגבר הוא קודם לו בסמוך כדמשמע שם מתוך השמועה ועלות השחר הוא עמוד השחר כדמוכח בפרק שני דמגילה ע״ש:

ח״א דף נא ע״א מנורות של זהב כו׳. האור הזה על שם השמחה ולכך היו במספר ד׳ שיהא מאיר לכל ד׳ רוחות כדמסיק ולא היה חצר כו׳ ומה״ט חסידים כו׳ באבוקות של אור כו׳: **ע״ב** על ט״ו מעלות כו׳ כנגד ט״ו שיר המעלות שבתהלים כו׳ שעו זה בשמחת בית השואבה במצות ניסוך המים ע״פ מ״ש לקמן דט״ו מעלות דאמרן דוד שבשן העלה מי התהום ט״ו אלף גרמידי שהיו יורדין מתחלה כ״כ ע״י השם שעדי ביה והשתא במצות ניסוך המים כדי שיתברכו לנו מי התהום כדאיתא במסכת תעניות וכמש״ל יש לנו להזכיר זה הענין ובט״ו מעלות העזרה השיוין על כוונה זו של ט״ו מעלות שבתהלים כדלקמן ועל כוונה זו אמרו דשני כהנים היו עומדים בשער העליון על מעלה העליונה ותקעו כו׳ ואח״כ למעלה עשירית ותקעו אי דנחית חמשא וקאי על י׳ ואי דנחית עשרה וקאי על חמשא כדלקמן היינו נמי לרמוז על שם י״ה במספר המעלות ט״ו דהוה שדי ביה להעמיד התהום שלא ישטוף לעלמא כדלקמן וזה שאומרים שם זה ואנו לי״ה עינינו ודו״ק: **במאי** בנייה כו׳ משום דמשמע דהאי תנא אמר שחורבן בית שני הוה והוא ראה כל זה קודם שחורבן בית שני וקאמר מי שלא ראה כו׳ ואח״כ אבית המקדש ראשון ודאי דלא קאמר שסברי גם התנא לא ראה אותו ואבית מקדש שני שבנה נחמיה ע״כ דלא קאמר שלא ראה בנין מפואר כו׳ שסברי בנין בית ראשון היה יותר מפואר דכתיב בעזרא אבל ראו הבית הראשון ביסדו זה הבית וגו׳ בוכים בקול גדול וגו׳ מש״ה קאמר מאי היא ומשני דאה״נ דאבית ראשון לא קאמר שסברי לא ראה אותו התנא ואבית שני שבנה נחמיה נמי לא קאמר שסברי בית ראשון יותר מפואר היה אלא דאבית שני ודאי הוא דקאמר ואבנין הורדוס הוא דקאמר שהיה סוף בית שני וק״ל: **דמחזי** כאדוותא כו׳. מפורש בפ״ק דב״ב ע״ש: **ולא** היו יושבין מעורבבין כו׳. ולשון הירושלמי ואעפ״כ לא היו יושבין מעורבבין כו׳ ר״ל אע״פ שהיו רבים כ״כ היה כ״א מוצא בעל אומנתו לפי שלא היו יושבין מעורבבין: **לא** תוסיפון לשוב בדרך וגו׳. היינו קרא דפ׳ שופטים דהוה קרא משמע לווי רק לא ירבה וגו׳ ולא ישיב וגו׳ ולא תוסיפו וגו׳ אבל קרא דלקמיה בפרשת בשלח כי אשר ראיתם וגו׳ לא תוסיפו לראותם עוד וגו׳ לא משמע לווי אלא ספור דברים בגאולתן ממצרים מיהו בירושל׳ מייתי נמי האי קרא דפ׳ בשלח שעברו עליו ונראה משום דמההוא קרא דפ׳ שופטים מוכח אהאי קרא דפרשה בשלח דהוא נמי לווי דכתיב וה׳ אמר לכם לא תוסיפון וגו׳ דהיינו שא״ל במצרים לא תוסיפו לראותם עוד וגו׳ ועניינו מה שנענשו כ״כ מפני עבירה זו לפי מה שמפורש בס׳ ירמיה שבקשו שארית הגולה מירמיה להורות להם הדרך מפי ה׳ אם ישובו מצרימה וקבלו עליהם בשבועה לקיים נבואתו כמ״ש יהי ה׳ בנו לעד אמת גו׳ כן נעשה ואח״כ א״ל ירמיה אם אתם שום תשימון פניכם לבא מצרימה וגו׳ והיתה החרב וגו׳ שם ימותו בחרב וגו׳ ובכל אלה לא השגיחו בו וע״כ נענשו כ״כ: **מאי** תיקון גדול כו׳. התקינו שיהו נשים יושבות מבחוץ כו׳ ועדיין וכו׳ שהתקינו שיהו יושבות מלמעלה כו׳ והיינו דתקנה שניה שיהו יושבות מלמעלה מקרי תקנה גדולה לגבי תקנה ראשונה שיהו יושבות מבחוץ כו׳ וק״ל: **קרא** אשכחו ודרש. פי׳ רש״י שלא יבואו לידי קלקול ולפי שזה התיקון לא היה לורך עבודת המקדש אלא לאפרושי מאיסורא דערוה לא הוה בכלל הכל בכתב מיד ה׳ וגו׳ וק״ל:

דף נב תוס׳ בד״ה וכיון שהגיע כו׳ ורב כהן צדק אמר כו׳ עכ״ל עיין בזה בב״י בטור א״ח סימן קכ״ד:

ח״א דף נב ע״א על משיח בן יוסף כו׳. דבגאולה העתידה ב״ב בתחלה יבא משיח בן יוסף להושיע ישראל כמ״ש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו׳ שאין זרעו של עשו כלה אלא ע״י משיח בן יוסף אבל ע״י עובדי כוכבים רבים שיבואו שוב לירושלים יהרג ולא יהיה גאולה שלימה עד בא משיח בן דוד כמפורש בכמה מקראות: **על** יצה״ר שנהרג כו׳. פירשו בזה המפרשים דלא שייך ביה הריגה ושחיטה אלא דביטול כחו הוא שחיטתו והריגתו כמ״ש לעתיד והסירותי לב האבן וגו׳: **לצדיקים** נדמה להם כהר ולרשעים נדמה כחוט השערה כו׳. ונתנו סימן בזה כי יצר הרע הוא כחו של עשו שנקרא הר שעיר ע״ש לצדיקים כהר ולרשעים כשער: **היאך** יכולנו לכבוש כו׳. פרש״י בוכים כו׳ והוא דחוק שיהיו בוכין על צערן שכבר עבר בעוה״ז והיה אפשר לפרש דבוכים מתוך שמחה שהיו יכולין לכבוש הר כזה אבל מלשון הספדא לא משמע כן גם יש לדקדק מאי הספדא שייך ביצר הרע לפי מה דאמרינן פרק כ״ה הספדא אי יקרא דחיי ואי יקרא דמיתא מה שייך ביה על יצה״ר שנהרג וי״ל ע״פ מ״ש וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד וגו׳ זה יצה״ר כו׳ דהיינו שהוא טוב לצדיקים שע״י שינצחו אותו יזכו לעוה״ב על כן מצטערין בהריגתו ובביטולו שלא יוכלו עוד לזכות ע״י והשתא ניחא האי הספדא משום יקרא דחיי הוא ושפיר בוכין עליו לזכות ע״י שניצל מהן בביטולו וק״ל: **גם** בעיני יפלא כו׳. משמע ליה דאיירי קרא בביטול יצה״ר לעתיד דכתיב לעיל מיניה ילדים וילדות משחקים וגו׳ היינו משחקים ביחד דאין יצה״ר שולט בהן אז ופרש״י גם בעיני יפלא היאך יכלו צדיקים לעמוד כנגדו בחייהם עכ״ל הכי משמע ליה קרא דאיירי בצדיקים כי יפלא בעיני שארית העם וגו׳ דהיינו צדיקים דלהקב״ה לא שייך בו שיתמה גם ברשעים שהרי בראו הקב״ה כהר שהרי אינו בקרא גם בעיני יפלא שבראו כהר אלא דהרשעים נדמה להם כשער כדי לצערן שלא היו יכולין לכובשו וק״ל: **דומה** לחוט כו׳. מפורש בפ׳ חלק ולפי ענינו דמייתי ליה הכא נראה לפרש משום דאמרו לעיל דלצדיקים נדמה כהר ולרשעים כשער קאמר דלא הוו ב׳ הפכים בנושא א׳ אלא דמתחלה דומה לשער דמיון החוט של בוכיא והיינו לרשעים שאינן רואין מה יהיה בסוף והיינו ולבסוף דומה להר דמיון לעבות העגלה והיינו לצדיקים שרואין מה יהיה בסופן ומרחיקין מתחלת העבירה: **ואתנה** גוים וגו׳. זה המזמור למה רגשו גוים וגו׳ מדבר במלחמות גוג ומגוג כמפורש פ״ק דברכות ופ״ק דע״ז ולפי שבזה המזמור א״ל הקב״ה שאל ממני ואתנה גוים ואינו מפורש בו שמאל על כך אבל מלינו במזמור אחר שאל על החיים דרשו מיניה דהקב״ה חשב שיהיה שואל ליתן גוים נחלתו אבל הוא כשראה שנהרג משיח בן יוסף במלחמת גוג ומגוג אמר איני מבקש אלא על החיים שלא אהרג כמותו וא״ל הקב״ה כבר התנבא עליך דוד אביך שנאמר חיים וגו׳ דהוא מזמורא מתחיל למנצח מזמור לדוד משא״כ האי מזמור דלמה רגשו גוים וגו׳ דלא אמרו דוד: **שבע** שמות יש לו ליצה״ר כו׳. מבואר כי המעשים של האדם הן לטוב הן לרע מסוגלים לפי הבריאה של ז׳ ימי בראשית גם ע״פ המזלות מז׳ כוכבי לכת כמפורש סוף מסכת שבת מאן דבמאדים הוא ש״ד כו׳ ולפי מעשה הרע יבא העונש כאמור ויסרתי אתכם שבע על חטאתיכם ואמרו על ז׳ גופי עבירות ז׳ פורעניות באין כו׳ וע״ב ז׳ מיני מעשים נקרא היצה״ר בז׳ שמות הללו כפי המעשה ושם רע דקאמר (ז׳ שמות שיש לו ליצה״ר) הוא בכלל ז׳ שמות הללו דהיינו שם שקראו לו הקב״ה יצר לב האדם רע וגו׳ ולפי שיש לאדם ב׳ לבבות דהיינו יצר טוב ויצה״ר כמ״ש בכל לבבך בשני יצרי״ך בב׳ יצרך קראו הקב״ה יצר לב האדם רע מנעוריו בב׳ אחד דהיינו היצה״ר שהוא רע מנעוריו כמ״ש משננער ממעי אמו ולא כן יצ״ט דלא בא לידם אלא לי״ג שנים וכן דוד דקראו טמא שנא׳ לב טהור ברא לי אלהים וגו׳ דהיינו לב אחד שהוא יצר טוב מכלל דאיכא לב אחר שהוא טמא דהיינו לב יצר הרע ולפי שלא בא לאדם הטוב לב טוב עד אחר י״ג שנים קרא ליה בריאה לגבי לב יצה״ר שכבר בא לאדם ממעי אמו: **ומשה** קראו ערל שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם וגו׳. בב׳ יצרי״ן לפי שבתיקון לב יצה״ר נתקן גם לב יצ״ט כמ״ש פ׳ כ״כ אם מצאו שלחן ערוך מלאך רע בע״כ אומר אמן ואם לאו מלאך טוב בע״כ אומר אמן כמפורש שם. ואמר **שלמה** קראו שונא שנאמר אם רעב שונאך וגו׳. עיין פרש״י ויהיה לפי פירושו מלת לחם יוצא לשנים ללשון לחם כמשמעו וללשון מלחמה ועוד נראה לפרש ע״ד שאמרו לקמן אבר אחד יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע ואמרו יצה״ר שמאל דוחה וימין מקרבת וז״ש אם רעב שונאך תן לו קצת תאותו היינו בדברים ההכרחיים דהיינו האכילהו לחם והשקהו מים ובזה ישלים עמך כשתתן לו קצת תאותו. ואמר **ישעיה** קראו מכשול שנאמר הרימו מכשול מדרך וגו׳. מלת מכשול מורה על חטא שאינו גדול כמו השוגג כמ״ש כי כשלת בעוניך שזדונות נעשו לו כשגגות ועל דרך משל אם מונח על הדרך דבר שאינו גדול כל כך אפשר שלא ירגיש בו האדם ויכשל בו אבל אם מונח על אם הדרך דבר גדול וגבוה ירגיש בו ההולך ולא יכשל בו וז״ש הרימו מכשול וגו׳ שירים ויגבה אותו שהמכשול בעיני הצדיקים ולא יכשלו בו וכדאמרינן לעיל לצדיקים נדמה להם כהר ומרחיקים מתחלה מהעבירה. ואמר **יחזקאל** קראו אבן כו׳. היינו כמ״ש לעיל דב׳ לבבות הן ב׳ יצרך דהיינו לב אבן יצה״ר שהוא קשה כדלקמן אם אבן הוא נימוח כו׳ ולב בשר הוא יצ״ט שהוא רך כמו הבשר כמ״ש בסוטה בשר ונרפא וגו׳ אם משים לבו כבשר כו׳: **ויואל** קראו צפוני כו׳ שצפון ועומד בלבו׳ כו׳. דהיינו שעומד תמיד ואינו זז ממנו כדי שיוכל להחטיאו כדלקמן יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום כו׳: **ציה** ושממה למקום כו׳ היינו הריגתו וביטולו לעתיד דבעוה״ז מצינו בו שבא משוט בארץ מתהלך בה להתגרות בבני אדם אבל [לעתיד] יהיה נדחה למקום שאין בני אדם מצוין להתגרות בהם. ואמר **את** פניו וגו׳. זכר מה שעשה כבר לעות בעולם הזה שנתן פניו אל הים וגו׳ דימה המקדש לים שהיו ישראל אז ביושבן פרים כדגים שבים ורבים כחול הים כמפורש ובני ישראל רבים כחול הים

חכמת שלמה
החליל פרק חמישי

ע״ב גמ׳ מנא אמינא דבהא פליגי כו׳ ומאן דפסיל סבר אין דנין כו׳ כצ״ל: **רש״י** בד״ה בשיר של קרבן כו׳ בשעת ניסוך המים כו׳ נמתק המים ונ״ב טעות הוא כי לא היה ניסוך המים אלא בחג: **בד״ה** בפה הלוים כו׳ גדול ה׳ ומהולל מאד כו׳ כצ״ל: **בד״ה** מאן דמכשר כו׳ כצ״ל: **בד״ה** אין דנין כו׳ שלפנו המלך ז:ב כו׳ קולו ערב ומאן דמכשר כו׳ כד״א וכצ״ל: **בד״ה** מיעט של חרס דע״כ מיעוטא למעוטי אתא כו׳ כצ״ל: **תוס׳** בד״ה ותד תני כו׳ וכן בפ׳ מעילין כצ״ל: **בד״ה** ורבנן סברי כו׳ ורב יוסף דהכא איתותב מברייתא כו׳ נ״ב פי׳ ולמה לא איתותב ממתני׳ וק״ל. (עיין במהרש״א): **בא״ד** מודה דשבות צריכה התירו כו׳ כצ״ל ונ״ב פי׳ שבות שיש בו לורך התירו חכמים: **בא״ד** דרבנן לא גזור במקדש ובמילוי המים כו׳ נ״ב פי׳ אפי׳ תאמר שהוא נמי מדרבנן מ״מ לא גרע מאחר שיש לו אסמכתא מקרא:

דף נא ע״א גמ׳ בית ציפוריא מעמעוב הוי כצ״ל וכן ברש״י. שם אפי׳ עבדים נמי אי כו׳ כצ״ל: **שם** מ״ט דמאן דאמר עיקר שירה בכלי כו׳ נ״ב פי׳ דבהכרח תנאי פליגי כו׳ דלעיל דייק דכ״ע עיקר שירה בפה ור׳ ירמיה מוקי פלוגתא דר׳ יוסי בר יהודה וחכמים בשיר של שואבה אבל של קרבן דברי הכל עבודה היא אלמא דשירה בכלי ודו״ק: **רש״י** בד״ה עבדי כהנים היו מבנה נמס׳ ערכין היא על אותן כלי שיר כו׳ כצ״ל: **בד״ה** נימא תהוי תיובתא דרב יוסף נמי בהא כו׳ כצ״ל: **ע״ב** גמ׳ אפיק ספה ועייל שפה כי היכי דלקבל סידא כו׳ נ״ב נ״ל ה״פ כדי שיקבל הסיד ואח״כ רצה למיבעי׳ הסיד בדהבא ומש״ה גרסי׳ ברים ב״ב סבר למבעייה בדהבא ורבנן אמרי ליה שבקי פי׳ שלא יטעוהו בסיד ואפשר שבכך היה נמי יפה יותר בא׳ נכנס וא׳ יוצא שדומה לאדוותא דימא ודו״ק: **שם** כנגד ע״א זקנים כל אחת ואחת ס׳ כצ״ל: **שם** אמר ההוא גברא הוא דשער נפשיה למיתי ספינתא בי׳ יומי ודלי זיקא כו׳ כצ״ל: **רש״י** בד״ה שעליהן הלוים עומדין בכלי שיר לשמחת כו׳ כצ״ל: **בד״ה** עד שמגיעים כו׳ וכשהיו נכנסין למקדש כו׳ כצ״ל: **בד״ה** מרמירא שיש לבן כו׳ נ״ל שיש אבן שיש לבנע: **ד״ה** שישא שיש לבן נ״ל ומרמרא שיש לבן: **בד״ה** ככרי זהב גרסי׳ נ״ב לאפוקי דינרי כס״א: **תוס׳** בד״ה קרא גבר כו׳ שמקרות הגבר הולכין כו׳ נ״ב פי׳ כעלות השחר עיין בפי׳ המשניות בפ״ק דיומא: **בא״ד** אי מקרות הגבר ועד לפרא נ״ב פי׳ האיר המזרח דהיינו עליית השמש ועי׳ בכל׳ ביאת המקדש פ״ה: **בא״ד** פסלה בלינה או לא נ״ב פי׳ אם נפסל כאדם כאותה נטילה לענין שצריך עוד ליטול פעם שנית בהאיר המזרח וק״ל: **בא״ד** אפי׳ סלקן הכיור נ״ב פי׳ מן הבור: **בא״ד** קרות הגבר והדר משקע ליה כו׳ כצ״ל: **בא״ד** והיה מאיר היום כו׳ נ״ב פי׳ האיר המזרח דלעיל (עיין במהרש״א): **בד״ה** והיו בה כו׳ דתנן בפ״ק כו׳ כצ״ל: **בא״ד** שאותה קתדרא היתה כו׳ נ״ב פי׳ אחת היתירה על ע׳ וק״ל: **בא״ד** היתה למופלא שבב״ד נ״ב דומיא דמרע״ה התם וק״ל:

דף נב ע״א רש״י בד״ה שעסוקין כו׳ תורה כו׳ כאן כו׳ הד״א: **בד״ה** של בוכיא עכבים שקורין אירניי׳ נ״ב [בספ״ן גל״ח]: **בד״ה** כי הוו כו׳ וכן והגיעו כו׳ וזו לכאן כצ״ל: **תוס׳** בד״ה

וכיון

מהר״ם
החליל פרק חמישי

ברש״י ד״ה חמשה וששה וכו׳ לרבות שמחה לבית השואבה דמפרש במתני׳ והס״ד: **ע״ב בגמ׳** מחלוקת בשיר של קרבן וכו׳ ופרש״י בחליל המכה לפני המזבח בשעת ניסוך היין כצ״ל ומה שפרש״י דקאי פלוגתייהו אי״ב יום דחשיב התם ולא פי׳ דפליגי בכלי שיר של כל שבת לתמיד דהא משמע דבכל יום היה השיר כדאמרי׳ השיר של הלוים ביום הראשון היו אומרים לה׳ הארץ ומלואה וכו׳ ולמ״ד דעיקר שיר הוא בכלי א״כ בכל יום הוי כלי אלא שבהנך י״ב ימים היה שם ג״כ אותו כלי הנקרא חליל וכדמשמע התם בערכין י״ל משום דנקיט בברייתא לשון חליל דקתני החליל דוחה את השבת וכו׳ מכלל דאיירי בהנך ימים שהיה בהן חליל אלא שעדיין צריך ליישב דלפי סברת רב יוסף דטעמו דר׳ יוסי משום דס״ל עיקר שירה בכלי ועבודה היא א״כ בשיר של כל שבת נמי לידחי שבת ולמה נקיט דוקא חליל וי״ל בדוחק דלהודיע כחן דחכמים נקט חליל לאשמעינן דאפי׳ בהנך ימים דהות בהו חליל אין דוחה אפי׳ יו״ט א״נ לאידך גיסא דדוקא בהנך ימים דהוה בהו שמחה יתירה ס״ל לרבנן דאינו דוחה משום דהוה בהו שמחה יתירה והוה בהו רוב כלי שיר ואיכא למיגזר טפי וכתירוצא בתרא בתוס׳ ד״ה ורבנן וכו׳: **בתוס׳** ד״ה ורבנן כו׳ ורב יוסף דהכא איתותב מברייתא וכו׳ ר״ל ולמה איתותב לקמן מברייתא ולא איתותב מהנך משניות דעירובין וערכין שהקשו מהם התוס׳ וצ״ל דהוה מוקי רב יוסף כר׳ יוסי בר יהודה ולא כחכמים אבל בברייתא דלקמן נקט בה בהדיא שיר של שואבה וקתני בברייתא דפליגי בה רבנן ור׳ יוסי בר יהודה: **בא״ד** ועוד תנן בפירקין וכו׳ ולא פליג שם תנא ואין לומר וכו׳ והא דקתני שלש לפתיחת שערים וכו׳ וכל הני דרבנן ולא גזור במקדש ובמילוי המים דכתיב וכו׳ גזור אע״פ שיש להם סמך מן המקרא: **בא״ד** לתקן תדיר גזור בהו טפי מבהנך דסגי בשופר וכו׳ כדמוכח בפירקין דפריך אי הכי וכו׳ כצ״ל:

דף נא ע״א בתוס׳ ד״ה מעלין וכו׳ כך פי׳ בקונטרס התוס׳ דלגו בפי׳ הקונטרס ולא הביאוהו כצורתו: **בא״ד** ואין הלשון משמע כן וכו׳ מ״ם הכי הוה מעשה כו׳ משמע שהמעשה אין תלוי בהעלאה וכו׳ ר״ל דלפי גי׳ הגמ׳ משמע דפלוגתייהו דמר סבר שהיו מעמידים שם עבדים מחמת שהעבדים היו בקיאין יותר ומחמת כן ג״כ אין מעלים מדוכן ליוחסים דהא עבדים היו ומר סבר דאינו כן אלא לוים היו ולא עבדים ולכך מעלין וכו׳: **בא״ד** ומיהו גם לפי שפי׳ שם יש ליישבו הלשון דחוק ונ״ל דר״ל שגם לפי הגירסא דהתם יש ליישב דר״ל כמו שפירשו התוס׳ כאן דהעלאה תלויה במעשה ואין ראיה לפי׳ הקונטרס מהתם: **ד״ה** מבלאי מכנסי כו׳ שגם הוא שש הס״ד ואח״כ מתחיל דבור אחר שעליהם הלוים וכו׳: **בא״ד** ובמס׳ מדות תנן וכו׳ ר״ל דשם משמע דגם דוכן לשיר של קרבן לא היה אצל המזבח אלא על מעלה אחת שבין עזרת ישראל לעזרת כהנים: **ע״ב בתוס׳** ד״ה קרא (התרנגול) [הגבר] וכו׳ אבל מי כיור נפסלין וכו׳ ואפי׳ סלקן מן הבור אחר קרות הגבר הדר משקע להו כצ״ל פי׳ צריך לשקען כדי שלא יפסלו בלינה:

וכייו

יגו' ואמר שזה גרס לו שעלה באשו ולאגתו: **שמנים** אומות העולם כו' ועי"כ נדחה מפניו יתעלה י"ה ומקיים על כי הגדיל לעשות דהיינו שמתגרה יותר בגדולים כדמסיק · או פי' שהגדיל לעשות לגבי צדיקים כהר כמ"ש בתחלה דומה להוט של בוכיה ולבסוף כעבותות העגלה כמ"ש לעיל ודקאמר ובת"ח יותר כו' הוא מלתא באנפי נפשי כי הא דאביי כו': **אורחין** רחיקא. עיין פרש"י גם יש לפרשו אשעבר בהלכנו דלך רחוקה ולוותין בסימא שלא היה הדרך רחוק כ"כ בפינינו ע"י הלותא: **יצרו** של אדם מתגבר כו'. ובפ"ק דקדושין גרסינן מתחדש ושם מפורש: **ע"ב אם** פגע בך מנוול זה כו'. מפורש פ"ק דקדושין: **שנאמר** מפנק מנוער עבדו וכו'. בב"ר איתא כל המפנק את יצרו בנערותו סופו להיות כו' אבל לפי לישנא דתלמוד יצה"ר משיתו לאדם כו' נראה לפרש כל שיצרו דהיינו עבדו כפרש"י מפנקו ותשיתו לילך אחר תענוגי עוה"ז סופו לעוה"ב יהיה לו מנון ושהדה דהיינו באטב"ח הוא מנו"ן שהדה כפרש"י כשתצטרף ב' אותיות מיחידות הוי עשרה א"ע ב"ת ג"ץ ד"ו וכשתצרף ב' אותיות תשיעיות יהיה מאה י"ן כ"פ ל"ע מ"ס וכשתצרף ב' אותיות ממאות יהיה אלף ק"ץ ר"פ ש"ן ת"ם כי אותיות הכפולות מנצפ"ך נתוספו על כ"ב אותיות ג"כ לצורך מספר כאותיות הפשוטות עד אלף כי הך' פשוטה ה' מאות ומ' סתומה ו' מאות ן' פשוטה ז' מאות ף' פשוטה ח' מאות ץ' פשוטה ט' מאות שאם תזווגם כלם יהיה המספר עד אלף וסימן האלף לך שלמה אבל האותיות הנ"ך שהיא ה' מיחידית ול' כפופה תשיעיות וך' פשוטה ממאות לית להו זוג והם בעצמם זוגין להיות מתחלפים כי הכא נ' ממנון במקום ס' סהדה. וק"ק דהא נו"ן אחרונה דמנון נ' פשוטה היא ולא יבוא במקומה ה' אלא ש' היא זוגה ולא הוה סהדה בה' אחרונה וצ"ע: **בתחלה** הטעם כו' · ר"ל היצר הרע ומלת רוח נופל בו כי הוא מלאך וכתיב עושה מלאכיו רוחות: **קראו** הלך כו' דוגמת זה בתחלה ויקם דוד וגו' ויתהלך על גג וגו' קראו הלך כמפורש פ' חלק אהאי קרא אתא בטן אדמי ליה כלפרתא כו' ע"ש ואח"כ ויקחה ותבא אליו וישכב וגו' ותשב אל ביתה קראו אורח ואח"כ נהרג אוריה במלות דוד ונשאה לאשה קראו איש וק"ל: **אבר** קטן יש לו לאדם משביעו רעב כו'. עיין פרש"י אבל בפ' חלק דמייתי אעובדא דבת שבע שהפך דוד משכבו של כו' ע"ש נראה לפרש כפשוטו משביעו בתשמיש הוא רעב עוד לתשמיש ביותר ושם לא מייתי ליה כלל מהאי קרא שנאמר כמרעיתם וישבעו שבעו וגו' וי"ל למאי דמייתי ליה הכא דריש ליה תלמוד כפול וישבעו שבעו וגו' כמרעיתם מלשון רעה אם האדם מרע ומענה עצמו דהיינו מרעיב אז וישבעו ואם שבעו עצמו בתשמיש אז וירם לבם וכן הביאו התוספות השמועה וק"ל: **הן** ארץ כשדים זה העם וגו'. ר"ל כי שאר ארצות נקראו ע"ש האומות שבה כגון ארץ כנען ארץ מצרים אבל ארץ שביד הכשדים לא נקראת אלא בשם בבל לפי שהקב"ה מתחרט שעשאן לעם שאין ראוין להיות נקראין כשם שתהיה ארץ בשל נקראת על שמם: **מה לי פה** כו'. כפרש"י זו היא חרטה עכ"ל ובספר ישעיה פי' למה אני שוהה ומשהה בני כאן עכ"ל דהיינו מה לי פה בגלות ע"ד עמו אנכי בצרה: **ישמעאלים** דכתיב ישליו וגו' · לאשר הביא אלוה בידו וגו' לפי שאברהם לא בקש מה' א"ח לו ישמעאל יחיה אבל הקב"ה הביא זה בידו להוסיף ולישמעאל וגו' ונתתיו לגוי גדול ועי"ז נתחרט הקב"ה להוסיף לו על בקשת אברהם: **ואשר** הרעותי וגו'. דכתיב בריפא דקרא והנדחה אקבצה ואמר דלכך אקבצם מהגלות כי אני מתחרט על שהרעותי יצה"ר שעל ידו באו לגלות: **אלמלא** ג' מקראות הללו נתמוטטו כו'. מפורש בפ' אין עומדין: **ארבעה** חרשים מאן ניניהו משיח כו' · עיין פרש"י ועוד י"ל ע"פ מ"ש בפ' אין דורשין אכם חרשים בשעה שפותח בד"ת ה"נ הכא ד' חרשים אלו עם"ז שהם חכמים שאין כמותם בדורם ושהכל נעשו כחרשין בפניהם: **ז' רועים** כו' · רועים הם מנהיגים של הדור יהיו ז' ודוד באמצע דוגמת מנהיגי עולם האמצעי שהם ז' כוכבי לכת והשמש באמצע כמ"ש במלכות בית דוד כי כשמש יכון וגו' וכמפורש לעיל מיניה ואתה בית לחם אפרתה וגו' ממך יצא לי מושל וגו' ועמד ורעה בעוז ה' וגו' דהיינו שהוא דוד יהיה העיקר בין מנהיגים הללו וקראם רועים במקום מנהיגים כי ברובם מפורש שהיו רועים ממש בעולם הזה דוד רועה נאמן אבין יעקב נאמן לבן משה נאמן יתרו שת נאמר בו כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל וגו' והבל היה רועה צאן. **ואמר מאן** ניניהו ח' נסיכי אדם ישי כו' משיח כו' · הא ודאי דמשיח ימלוך על כלם כמ"ש ומלך אחד יהיה להם ש"מ אלו הז' דחשיב יהיה להם קצת שררה ונסיכות וקבלה היה בידם שאלו השבעה יהיו עם מלך המשיח:

דף נג בד"ה אם אני כאן כו' דפריך ולקילוסיו כו' עכ"ל כצ"ל ולקילוסיו בוי"ו: **ע"ב** גמ' מ"ט דר"י אמר קרא והקעתם תרועה וגו' וכתיב תרועה יתקעו כו' ור"י לפניה ולאחריה מנ"ל נפקא ליה משנית מהרש"ל מחק כאן קרא תרועה יתקעו לפי מה שפרש"י וגרס אלמא תרועה הייט תקיעה ואין זה כדאי לשבש כל הספרים דהכא ובפ' אין נערכין דהא ודאי מהאי קרא איכא למשמע נמי הכי כדשמעינן ליה מותקעתם תרועה גם מה שכתב דמתרועה יתקעו דריש ר"י פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה לא ידעתי לכוון היאך מצי למילף מתרועה יתקעו אף הפשוטה לפניה גם מה שמחק מכל הספרים ור"י לפניה ולאחריה מנ"ל נפקא ליה משנית אף דבסוגית אין נערכין איגה מ"מ הא איתא הך דרשה דשנית בסוף פרק ב' דר"ה וע"כ הנראה דהתלמודא נקט מעיקרא תרי קראי דמחד מהני תרי קראי איכא למשמע הכי דתרועה הייט תקיעה ולא נחית השתא התלמודא לפרש מאיזה מהן ורש"י שפירש דה"ג מ"ט דר"י דכתיב ותקעתם תרועה אלמא תרועה הייט תקיעה עכ"ל כצ"ל לא בא לומר דל"ג קרא דתרועה יתקעו אלא ל"ג הא כילד כמו שהוא בגמרות שלפנינו דמשמע דהך דרשה נפקא ליה מסתירת הפסוקים ואינו כן אלא דמכל חד איכא למשמע דתרועה הייט תקיעה ולהכי נקט רש"י חד קרא דמיניה נשמע דתרועה הייט תקיעה והשתא הא דפריך ור"י לפניה ולאחריה מנ"ל כו' ה"ק כיון דחד מהני ב' קראי אצטריך להא דתרועה הייט תקיעה לפניה ולאחריה מנ"ל דאי דרשת והקעתם תרועה להך דרשה לפניה מנ"ל ואי דריש תרועה יתקעו להך דרשא לאחריה מנא ליה ומשני דמותקעתם דריש לפניה ותרועה יתקעו להך דרשה ולאחריה נפקא ליה משנית וכן נראה מפרש"י בספ"ב דר"ה דמשנית לא דריש אלא תקיעה דלאחריה דקאמר תלמודא תהא תקיעה שניה לה ופרש"י וה"ק ותקעתם תקיעה שנית לתרועה עכ"ל והדברים ברורים ליישב כל נוסחות שלנו הכא ובפ' אין נערכין וק"ל:

ח"א דף נג ע"א אשרי זקנתינו שכפרה כו'. כולם בנעשו כבר זקנים קמשתתי שהם שמחים בבית השואבה שמחה של מצוה דסילדים משמחא שמחים בלאו הכי כמ"ש שמח בחור בילדותך וגו' וכל אחד מהזקנים דהייט המסידים ובעלי תשובה משמח במעלות זקנתו בשמחה של מצוה זו · ואמר **אלו** ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא כו' · לא מיירי בזקנים שא"כ הייט חסידים אלא דכ' כיתות הזקנים שזכר הם אומרים על אלו שעדיין ילדים ולא חטאו עדיין אשרי להן ומי שחטא ועדיין בילדותו ישוב אז וימחול לו כי התשובה בילדותו מעולה ביותר במ"ש אשרי האיש ולא אשה אלא כשהוא עדיין איש: **אם** אני כאן כו'. עיין פרש"י וכינוי אני קאי על הקב"ה ושמעתי בזה ע"ש שמספר הלל גימטרי"א אדנ"י ולולי פירושו נראה יותר לפרש כמשמעו שאמר כן בשם ישראל אם אני כאן שאנו למקדש הכל שהוא הקב"ה שבידו הכל הוא ג"כ כאן ואם ישראל אינן כאן מי כאן דגם שריית השכינה אינה כאן והשתא כיוצא דקאמר ואף הקב"ה אומר כן אם אתה תבא לביתי כו' ומייתי לה מגא' בכל המקום אשר אזכיר את שמי בכל המקום אשר אמרתי להזכיר שמי דהיינו במקדש דבגבולין אסור להזכיר שם המפורש שם. אבא אליך וגו': **רגלי** מוליכות כו'. ר"ל דבזו הסיבה אני בא לשם למקום באני הוסב כו' ועפ"ה ה' אסבתי מעון ביסך מקום מבכן וגו': **על** דאטפת כו'. פרש"י והכיר בו שהיה רוצה ופגעו כו' ע"ש נראה דדקדק לפרש כן שהכיר את בעל הגלגולת שהיה רוצח דאם לא כן מנא ידע דעל דאטפת אטפוך דאימא משום עבירה אחרת היה נהרג דע"כ הראשון שנהרג משום עבירה אחרת היה יגם מדאמר וסוף מטיפיך יטופון ע"כ דידע שזה שפגע בבעל הגלגולת היה ליסטים ורוצח דאל"כ איתא שזה בעל הגלגולת נהרג ע"י אחר בשוגג כדאמרינן פרק קמא דמכות זה שהרג בשוגג וזה שהרג במזיד הקב"ה מזמנן לפונדק אחד כו' ומיהו מלשון לא משמע כן: **לתמן** מובילין יתיה כו'. ועד"ז כיט את המיתה בהולכה כמ"ש פ"ק דסוטה אין הולכות אלא לשון מיתה שנאמר אנכי הולך למות ודקדק לומר דבר אינש כו' דשאר ב"א מיתתן במקרה תשא"כ מיתת בר אינש הוא ע"פ הגזירה בזמן שהגיע למות ובכלל הגזירה נמי באיזה מקום אם במכובד לו או בתבוזה כפי מעשיו לטוב או לרע: **תרי** טעמי דהוו קיימי כו'. פרש"י ע"ש שהיו יפין כו' וכן אשה טובית ת"א אתתא שפירתא ע"ד שקורין לכושים ש"כ ומה שהזכיר כאן שהיו יפין שע"י זה ספר שלמה שמה שהיה התלאך המות פוגב על מיתתן לפי שהיו אנשים יפה תואר ולכך מיהר לשלחן ללוז להצילן שם ואלו היה יודע שלמה כוונתו שהיה על שלא היה יכולת בידו להמיתן כאן כו' כפרש"י וכדמוכח לבסוף דהווה קא בדח על מיתתן ודאי דלא היה משלחן לשם אלא אדרבה היה מעכבן כאן כדי שלא יוכל להמיתן וק"ל: **למחוזא** דלוז כו' כו'. ענין לוז עיין בחידושינו בפרק עגלה ערופה: **נוטל** ח' אבוקות כו'. עיקר שמחת בית השואבה היה בלילה גדלהמן ומשם לתמיד של בין הערבים ומשם לשמחת בית השואבה ולכך עשה כן באבוקות ולקמן מייתי נמי שעשו כן בשיול בת' סכינים ובח' מזגי ובח' ביעי וי"ל לקמן שהיו במספר ח' דהיינו בב' ידים בין כל אצבע ואצבע הוי ח' אבל הכא באבוקות ליכא לפרושי הכי דגרסינן ביה בידו אחת: **ונושק** את הרצפה וזוקף כו'. עיין פרש"י והוא דחוק מה שייך הכא בשמחת בית השואבה לנשק הרצפה כדי לקיים כו' ולולי פירושו נראה לפרש דיותר חידוש נפלא ליגע בארץ בנשיקת פיו מליגע בעקימה בגובה ראשו ועל ענין הקידה אמר הכתוב מי בזה זאת מידכם רמוס חצרי דהיינו שעשו בשמחתם ברגלים ומועדים לרמוס חצרי בידים על ידי קידה וק"ל: **בתמני** סכיני כו'. מה שאין כל אדם יכול לעשות כן מפני הסכנה וכן בתמני מזגי חמרא מפני שבירת הכלי זכוכית ומפני שפיכת יין על ידי השיול וכן בת' ביעי מפני שבקל ישברו: **ומשם** לתפלת השחר כו'. הכא וכן במוספין הקדים הקרבן לתפלה ולגבי מנחה הקדים התפלה לקרבן ויש להשיב דהתפלות מכלל עבודת המקדש הם ואמרינן אין לך עבודה קודם תמיד של שחרית דהתפלה אחריה וכן המוספין שנקרבין קודם אגות דינם כתמיד של שחרית דהתפלה אחריה אבל בתמיד של בין הערבים אמרינן בהיפך דאין לך עבודה אחריה ולכך התפלה לפניה ודו"ק: **הני** ט"ו שיר המעלות כנגד מי כו'. המאמר הזה מבואר כי מתחד אלהים שאמר יקוו המים ותראה היבשה כי לפי טבע מהראוי שיהיו גם המים עולות על הארץ כהיקף כ"א מהיסודות הפשוטים לחברו כי הארץ המרכז לכלם וכפרש"י במאמרו כונס המים ונתנן באוצר התהום וכמ"ש במס' תענית גבי ור"י ההוא בבריותו של עולם הוא ופרש"י שם שהיה כל עולם שטוף במים והקב"ה כנסן במקום אחד כמכנים מים בנאד שנתנן באוצרות התהומות ונתן חול גבולו ובפ"ב דחגיגה אר"ל בשעה שברא הקב"ה עולמו היה היה מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה כו' פי' שהיה הים מרחיב והולך לפי טבעו על הארץ עד שגער בו הקב"ה וכנס אותו למקום אחד באוצר התהום ולזה נבראו השיתין שמהן אושתת העולם והן מקור מי התהום ואוצרו במקום הקדוש הנבחר אשר ה' אלהים דורש אותו תמיד עיני ה' בה שלא יעברו על גבולם אף במקום מן הארץ כפי טבעם אך יתברך העולם ממי מקור הברכה ואוצרו והוא שירדו הנסכים לשיתין כמ"ש במסכת ר"ה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמים וכמ"ש בכל זה לעיל ולז"א כשכרה דוד שיתין ויסודות של בהמ"ק ואשכח שם חד עלין שהיה מונח וכבוש על נקב התהום מן שעתא דאמר הקב"ה בסיני אנכי ה' אלהיך וגו' אעפ"כ דוד לא שמע ליה כיון דרמייה סליק תהומא בעי למשטפיה עלמא כו' כדאיתא בירושלמי ע"ש והוא מבואר כי בקבלת ישראל התורה אנכי ה' וגו' אז נתקיים העולם קיום גמור כי לולי זאת היה העולם ראוי לישטף כי התנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית אם כו' ואם לאו אחזיר את העולם לתוהו ובוהו והוא העלין שהיה כבוש ומונח על התהום בסיני שכבש הקב"ה מי הים באוצר תהום רובצת תחת לארץ היפך טבעם וכשבא דוד ורצה לכרות היסודות של בהמ"ק עד התהום גילה נקב התהום וכיסויו שהוא העלין שהיה מונח וכבוש שם במעשה בראשית ובסיני במאמר הש"י סליק תהומא למקומו הטבעי לישטף עלמא כטבעו להיות על הארץ עד שכתב אחיתופל שם על החספא וחזר להניח אותו על נקב התהום בבאותו מאמר השם שהיה כתוב על החספא כשבו המים לירד לתהום כמו שנכבשו שם המים ע"י הש"י בסיני ונזכר ענין זה בט"ו שיר המעלות דכתיב ביה אזי המים שטפונו וגו' אזי עבר על נפשנו המים הזדונים וגו' שנקרא ע"ש כך שלא רצו להיות מתחת לארץ עד שגער בהן הקב"ה כמ"ש לעיל וסיים עזרנו בשם ה' וגו' ושינה לומר בשם ה' עושה וגו' ולא אמר עזרנו מעם ה' כמו עזרי מעם ה' וגו' להורות כי עזרתנו ממים הזדונים שזכר היה בשם ה' ממש הנכתב על החספא שעל ידו נכבש התהום למקומו ובזה יתיישב שאמרו בפרקי אבות הנותר מחברו כו' או אפילו אות אחת ומייתי לה מאחיתופל דהייט אות א' שהוא אות השם הה' ממנו כמ"ש כי בי"ה ה' צור עולמים שברא עוה"ז בה' והשם נופיה הוא אות כמ"ש אות הוא בלבאות שלו: **ע"ב ונשא** אחיתופל ק"ו כו' בפרק אלו הן הגולין כתב רש"י יש תימה בדבר שהרי לא קנה דוד את הגורן מארונה היבוסי עד מעשה דהסתה שהיה אחר מיתת אחיתופל ג' שנים כו' וצריכין אנו לומר שאע"פ שלא קנה את הגורן יודע היה מנעוריו מיום שישבו הוא ושמואל בניות ברמה כו' כדדרשינן בפ' איזהו מקומן כו' ע"ש באורך אבל הכתובים בס' ד"ה אין מוכיחין כן שאמר הכתוב בעת ההיא אמר דוד כי ענהו בגורן ארנון וגו' ויאמר דוד זה הוא בית אלהים וגו' נראה מזה שעד היום ההוא לא ידע שהוא בית אלהים גם דחוק איך כרה השיתין בגורן ארנון טרם שקנה אותו · שהרי לא רצה להעלות שם עולה עד שקנאו גם אילו ידע זמן רב מקודם ההסתה למה לא קנה אותו אז מארונה והנראה בזה דגם שיתין של היסודות נבראו מששת ימי בראשית חלולין ויורדין עד התהום אלא דדוד כרה השיתין תחלה שלא במקומן דהיינו בענין עיטם כדקבעי מעיקרא למיבני בעין עיטם וכו' כדאיתא פ' איזהו מקומן וכתי דוד שם העלין שהיה כבוש על התהום ובא למשטפיה עלמא כמפורש לעיל ובזה ראה דוד שאין זה מקומן דמקום שיתין הן חלולין ויורדין עד התהום מששת ימי בראשית עד שאמר נחתי ביה קליל כו' כדאמר שם ומכל מקום ההיתי אכתי לא ידע להיאך מקום נחתי ביה קליל עד מעשה דהסתה לאחר מיתת אחיתופל כשקנה הגורן מארונה היבוסי ומצא שם השיתין שהיו יורדין חלולים עד התהום מששת ימי בראשית ואיך שיהיה לא בנה דוד היסוד גם אחר שמצא מקומן אלא שלמה בנאן כדכתיב ביה ויצו המלך ויסיעו אבנים וגו' ליסד הבית וגו' וכמ"ש לו הש"י לדוד אתה תבנה וגו' והקימותי זרעך וגו' הוא יבנה בית לשמי ובזה יבואו כל הספיקות על נכון: **כל** האומר שמע שמע כו' פרש"י פסוקא פסוקא כו' עכ"ל הייט דמשתקין אותו אבל אם אמר שמע שמע התיבה כפולה אין משתקין אותו אלא דהוה מגונה וכפרש"י בפרק אין עומדין אבל התוס' שם פירשוהו בהפך בשם ר"ח ע"ש וי"ל לפרש"י דאנו ליה וליה פיניט דהכא ה"ל כאילו אומר פסוקא פסוקא ולמאי דמסיק התם משתחוים קדמה ואנו ליה אנחנו מודים ועינינו ליה וכו' לא הוי כאילו אומר פסוקא פסוקא דהייט דווקא בענין ומשמעות א' אבל זה משמעו ב' ענינים המה משתחוים קדמה ואנו ליה הייט במעשה אנחנו מודים ועינינו ליה מיחלות הייט בדבור וכה"ג כתבנו לפרש הך דפ' לולב וערבה ליה אנחנו מודים ולך אנו משבחים כו' ע"ש:

מהר"ם

דף נב ע"א בתוס' ד"ה וכיון שהגיע לענות אמן וכו' רב כהן צדק וכו' גם זה מדברי הערוך ולא לתרוצי הקושיא אתא אלא אפירושא דגמ' לפרש איזהו אמן יתומה ואמן חטופה אתא: ד"ה אם ברזל וכו' ובההיא דסנהדרין היה סגיה רבינו שמואל מחלק ור"ל ולא שדמה התורה לברזל שהוא הפטיש אלא שמדמה אותו לסלע:

דף נג ע"א בתוס' ד"ה אם אני כאן וכו' אבל בירושלמי משמע שהיה אומר על עצמו דפריך ולקילוסיו הוא צריך כצ"ל להגיה ור"ל דבירושלמי משמע דהלל על עצמו אמר אם אני כאן וכו' דפריך שם ולקילוסיה הוא צריך ר"ל וכי צריך הקב"ה לקילוסו של הלל שאמר על עצמו אם אני כאן וכו' שנראה שאין להקב"ה מי שישמשנו ולשבחו כ"א הוא וכי היה הקב"ה צריך לשבחו של הלל והא כתיב וכו' כצ"ל: **ע"ב בגמ'** כמאן כר' יהודה אי ר' יהודה פשיטא וכו' נ"ל דלא גרסי' אי ר' יהודה וכו' אלא כמאן כר' יהודה פשיטא ור"ל פשיטא דאתיא דוקא כר' יהודה וק"ל: **בתום'** ד"ה רבי יהודה סבר וכו' לאו דוקא דתרועה היא דהא קתני מתני' וכו' ור' יהודה לא חשיב לה וכו' בצ"ל ור"ל דמפליג

חכמת שלמה

ושון שהגיע כו' ורב כהן צדק כו' כצ"ל: **בד"ה** אם ברזל הוא כו' קשה בפי' אחד כו' שבת בפ' אר"ע כו' מה סלע מתחלק כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' קראו הלך ולבסוף כו' ואלו הן כשדים וישמעאלים גלות ויצה"ר כו' כצ"ל וכ"ב גלות שייך אחר ישמעאלים וכן מצאתי בספרים מדויקים: רש"י בד"ה באטב"ח כו' כ"ב באטב"ח אלפא ביתא הוא א"ט ב"ח ג"ז ד"ו כרי עשיריות י"ן כ"פ ל"ע מ"ס כרי מאות ק"ש ר"ש כרי חמש מאות נשאר כ"ן שלא היה לה"ה בן זוג בעשיריות ולא לנו"ן במאות לפי סדר האותיות ואתרם יחד נמלא כו' ע"כ הגירסא ברש"י בספרים מדויקים וכן הביאו בפי' ע"י ופי' זה נכתב בספרים שלנו הוא פי' הערוך ולא של רש"י והוא מונה אותיות הכפולים אהר ק"ל ש"ת ך ס' ן' ף' ץ' פי' ולא יהיה כך' פשוטה ה' מאות ומ' סתומה ו' מאות והנון פשוטה ז' מאות וממילא פ"ה פשוטה ח' מאות וצד' פשוטה ט' מאות א"כ ק"ן הוא אלף וכן ר"ף ש"ן ת"ם וק"ל רק הך' פשוטה נשארה בלי חיבור אבל קשה לי לפי הערוך שלא מלינו בכל אותיות שאר אלפ"א בית"א שישמשו בו אותיות כפולות הם לא באלפ"א בית"א האמיתית ועוד קשה למה ס' אחרונה של סהדה מתחלפת במקום נו"ן פשוטה מאחר שבי"ן מתחלפת בנו"ן פשוטה וק"ל ועוד קשה כדי פשוטה נשארת בלי חיבור כלל לא בלאותיות ממש ולא בין אותיות כפולות ודוחק אבל לפרש"י שאינו חושב כאלפ"ס ביתא עם הכפולים כדרך כל אלפ"א ביתא הנאמנים א"כ לא קשה מידי וכן נ"ל עיקר: **בד"ה** תרביה כו' לכתחלה וכהן לדק הוא כו' לורך כו' ובבראשית רבה כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** ויצאו כו' כצ"ל:

דף נג ע"א גמ' אם תבא אל ביתי כו' כ"ב זכו אומר בשמו של הקב"ה וק"ל: שם שדריגהו למחוזא דלוז כו' כ"ב ר"ל דשלמה סבר משתמא עדיין לא הגיע השעה למיתתם דאי לאו הכי כבר קטלינהו אלא יש זמן מעט לקלם ומש"ה מלער עלמו עליהם כי תאב להם ומש"ה רצה למסר שיביאו השדים אותם בתוך העיר ודו"ק: שם דכוס קבדת כו' כצ"ל: שם סוהיל ואדכרתן הכי כו' קפא תהומא בעא למשטפא כו' כצ"ל: רש"י בד"ס ה"ג כו' הבא לביתי כו' וכ"ל כו' כצ"ל: **בד"ה** היטלע נעשה חיגר לפי כשזוקף כו' כ"ב מגולה בלבון יפה בפי' הקידה עומד דף כ"ב: **בד"ה** הא וכא גרמא ליה כו' כ"ב ופי' הרא"ב"ד הא כדעבד דאחוי הקידה ואיטלע להא דהטיה דברים כלפי מעלה תוס' פ' כילד סדר תעניות הלו: **ע"ב** גמ' ואנו ליה משתחוים ועינינו ליה מיחלות כו' כצ"ל: שם מ"ט דר"י אמר קרא והקעתם תרועה אלמא תרועה הייט תקיעה ורבנן ההוא לפשוטה כו' כצ"ל ונמחק הכא וכ"ב אף שמלאתי כך בפי' אין נערכין מ"מ נ"ל דל"ג לפי מה שפרש"י וגרס אלמא תרועה הייט תקיעה וק"ל אבל איך קרא ג"כ דריש לפשוטה לפניה ולאחריה כי משנית לא ילפינן מידי ודו"ק: שם ור' יהודה לפניה ולאחריה מנא ליה נפקא ליה משנית כל זה נמחק וכ"ב בס"ה אינו יכן ב... שם כמאן כר' יהודה וכו' כצ"ל: רש"י בד"ס מאמע באמר כו' היכל ה' ... שהיו עומדים פתח היכל ה' כעברים והמשה אים התוריהם אל היכל ה' וגו' ולא הוכ ניס כו' כצ"ל: **בד"ה** פי' לתמיד כו' על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה היתה הפשחוים ובכולן יהיה תרועה ביאלא כו' כצ"ל: **בסוף** מתני' מוגה ד"ס ובלבה לגבי מזבח כשזוקפין את הערבה כדהנן בפ' לולב וערבה לעיל וזוקפין את הערבה בצדי המזבח ותקעו והריעו ותקעו: תוס' ד"ה ר' יהודה כו' ור' יהודה לא חשיב לה כו' כ"ב פי' מאחר בר' יהודה אמר כמוכיח לא יוכ... על פ"ו וא"כ עי"כ שאי ג' דלהבטיל מעם חשיב ליה ר"י כאתת ואי הוו כולהו ג' תקיעות מה תבב ליה כאתת כלא ר"י דוקא תקיעה ותרועה ותקיעה חשיב ליה כאתת ור"ש ולהפוקי

דף נד גמ' מ"ט דרבנ"י כיון דתקע לפתיחת שערים כו' לאו היינו פתיחת שערים דמתני' דלא שייך הכא אלא לפתיחת ב' שערים דהיינו שער עליון ושער התחתון דקתני שהיו תוקעין בהן לשמחת שואבה וק"ל : **תוס'** בד"ה מ"ד אפילו כרבנן כו' ולענין מילי טובא כו' עכ"ל פירוש דהוה נפקותא בפלוגתייהו אף לרבי יהודה וכן צריך להגיה במהרש"ל : **ע"ב** בד"ה אי משום ע"פ לאו שיורא היא כו' כדי שלא יקשה למ"ד פלגא כו' עכ"ל ומדברי התוס' סוף פ"ק דב"ק ירא' דהכא נמי ניחא והיינו למאי דמסיק דליתיה בכל שנה לא קתני ולמאי דמסיק נמי דרב אחא סליק בתיובתא דהשתא הך דראש השנה לאו שיורא הוא הוצרך לומר אהך דע"פ דלאו שיורא הוא והא מני רבי יהודה היא כדי שלא יקשה מאי שייר דהאי שייר לרבנן דפסיקא ליה בע"פ דהוו מ"ח תקיעות וק"ל : **בפרש"י** בד"ה זמנין דלא משכחת לה כו' דשמחת בית השואבה לא דחיא יו"ט כדתנן מלאי יו"ט כו' עכ"ל בהדיא תנן במתני' ברים פרקין דהחליל של שואבה אינו דוחה לא שבת ולא יו"ט אלא משום דאיכא לפרושי דדוקא חליל וכלי שיר הצריכין תיקון הדיר גזור אבל התקיעות דוחות כמו התקיעות דלהבטיל ולהבדיל דדוחות יו"ט דאינן נמי אלא מדרבנן להכי הוצרך לפרש תלמודא דהכא דאית ליה בפשיטות דלא דחי היינו מדתנן במוצאי יו"ט הראשון של חג כו' וחשיב נמי בהך מתני' התקיעות דמשמע במוצאי יו"ט הראשון דהיינו ביום ראשון דחוה"מ היו התקיעות אבל ביו"ט ראשון גופיה לא היו תוקעין משום דגזור גם התוס' בר"פ לא פסיקא להו דהתקיעות דשואבה אינו דוחה יו"ט אלא מהך פירקא דשמעתין אך קשה מה שפירש"י לעיל בשמעתין לפי שאין תוקעין למילוי מים בשבת משום שכבר נתמלאו מערב שבת כו' עכ"ל ל"ל האי טעמא שכבר נתמלאו מערב שבת הא ביום טוב שנתמלאו בו ביום נמי לא דחו התקיעות יום טוב דלא לשתמיט לומר בשום מקום שנתמלאו נמי מעיו"ט כן נראה מדברי התוס' בר"פ דביו"ט נתמלאו ול"ע וק"ל :

דף נה תוס' בד"ה אתקין אמימר כו' ועוד דבחנוכה כו' אלמא חשיב ראשון עיקר ובחג איפכא כו' עכ"ל אין קושייתם מבוררת דהא לא דמיא דבחוה"מ שהאחרון שהוא הד' נתוסף לכבוד היום כמ"ש התוס' לעיל ראוי הוא להיות נחשב העיקר משא"כ בג' שקוראין בחנוכה שאין באחד מהן ניכר להיות בא לכבוד היום וכולן שוין ולהכי ב' הראשונים קוראים העיקר וק"ל : **ע"ב** במשנה אמרו מי שהקריב פרים היום לא יקריב למחר כו' היינו היכא שהיה שם אחד מן המשמרות שלא הקריב היום דהא יהויריב הקריב פר ביום ראשון והקריב גם למחר ביום שני וק"ל :

ח"א דף נה ע"א בהש"מ בראשון אומר הבו לה' בני וגו'. בפרש"י דבאותו מזמור כתיב קול ה' על המים וגו' עכ"ל וכתיב ביה ז' פעמים קול ע"ש ז' ימי החג שאומרים שיר בקול על ניסוך המים שבחג וכה"ג אמרו בברכות דכתיב ביה ז' פעמים קול נגד ז' ברכות שבתפלת שבת כמפורש שם: **בשני** מה הוא אומר ולרשע אמר אלהים מה לך וגו'. עיין פרש"י ול"נ לפרש בענין פרי החג דאמרינן לקמן שהיו ע' פרים נגד ע' אומות שעו"ז פר יחידי נגד ישראל כו' ואוי להן שאבדו ואין יודעין שבזמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר כו' וז"ש בזה המזמור לא אקח מביתך פר וגו' דהיינו שאומר כן לישראל דלא אקח אותו פר מביתך וממכלאותיך עתודים ע"ש שעיר עזים שבכל יום בחג נקרב אי כי לי וגו' אלא מתבתך אמי אקח אותו ולרשע וגו' ר"ל לרשעים העובדי כוכבים שהחריבו המקדש אמר הקב"ה מה לך לספר חקי שהם מספר ע' פרים לכפרה עליכם ואתם בעצמכם אבדתם אותה כפרה בהחריבכם בהמ"ק דהיינו ותשלך דברי אחריך : **ע"ב** הני ע' פרים נגד ע' אומות כו' ואיתא במדרש דלכך פוחתין והולכין לרמוז שהאומות עובדי כוכבים פוחתין והולכין וכל אומה יש לה שר מלמעלה ואין לך אומה הנופלת שאין שר שלהם נופל מקודם ואמר פר יחידי נגד אומה יחידי שהם חלק ה' שהוא א' כמ"ש בנוסח אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך וגו'. ואמר ליום אחרון דהיינו רמז לעתיד לבא כשכל האומות עובדי כוכבים כלים ישראל יהיו קיימים לעשות סעודה קטנה כדי שאהנה ממך דמסעודת ע' אומות עובדי כוכבים בעוה"ז אין הקב"ה נהנה אלא שרים שלהם של מעלה נהנין וז"ש אוי להם לאומות עובדי כוכבים שאבדו כו' היינו הנאתן בעוה"ז כשבהמ"ק קיים מזבח מכפר כו' אבל בישראל לא אמר שאבדו דסעודתן היא לעוה"ב ויותר נראה לפרש דזאת הסעודה קטנה בשמיני עצרת נגד ישראל בעוה"ז שייך רק לאומה ישראלית והשמחה לא הוזכר בו רק ברמז והיית אך שמח וגו' אבל לעתיד שיהיה שמו א' לכל עולם אז תתגדל השמחה לישראל כמ"ש בפ' ע"פ עתיד הקב"ה לעשות סעודה גדולה לזרעו של יצחק שנאמר ויעש אברהם משתה גדול וגו' ועי"ז אמר הכתוב הגדיל ה' לעשות עמנו סעודה גדולה שהיינו שמחים בה ביותר :

דף נו בפירש"י בד"ה אלא לחם הפנים אצטריך לרבויי שאין בו שום עבודת לחם כו' עכ"ל אין זה טעם דאצטריך לרבויי דהא ודאי כיון דלחם הפנים לא בא מחמת הרגל אצטריך לרבויי ולהוציאן מכלל כל הקרבנות שלא באו מחמת רגל אבל הוא הטעם דמוקמינן ליה לרבויי ללחם הפנים טפי משאר דברים מה"ט כיון שאין בו עבודת לחם כו' אלא אכילה כמ"ש לקמן וק"ל : **תוס'** בד"ה והלכתא סוכה ואח"כ זמן כו' א"כ חשיב נמי לחם הפנים חובת היום כו' עכ"ל ול"ע לפ"ז מאי דוחקיה דתלמודא דמוקים ליה לרב כהנאי לימא דמלתא דרב הוא לד"ה אלא דבלחם הפנים פליגי דחשיב ליה תנא דמתני' כמי חובת היום וי"ל דאה"נ אלא דקושטא דמלתא קאמר דבהך מלתא גופה דלחם הפנים איכא תנאי וק"ל : **שם** במשנה יום א' בינתיים כו' והמתעכב נוטל ב' ט' עיין פרש"י אבל הרמב"ם פירש בענין אחר ע"ש :

ח"א דף נו ע"ב לוקם לוקם עד מתי כו'. פרש"י זאב וע"ש שהזאב דרכו לטרוף הכבשים אמרה כן שמכלה ממונן של ישראל בקרבן התמידין שהיו ב' כבשים בכל יום : **ומשום** ברתא קנסינן ליה לדידיה כו'. והא דכתיב את אביה היא מחללת היינו שאומרים עליו ארור שזו ילד גדל כפרש"י בחומש ולא לענין קנס : **טוב** לצדיק כו'. פרש"י דיליף לה ממילא דהא מדה טובה מרובה ומייתי לה הכא ולא אילטריך ליה אלא כדי לסיים המסכת בדבר טוב :

סליק פרק החליל וסליקא לה מסכת סוכה

חכמת שלמה

דף נד ע"א גמ' ולאפוקי מדר' יוחנן כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה שאין תוקעין כו' ולדוכנא לא דחי ס' כצ"ל : **תוס'** בד"ה מ"ד כו' ולענין מילי טובא כו' נ"ב פי' הוה נפקותא אף לרבנן : **ע"ב** גמ' והא אמרת רישא דלא כר' יהודה כו' והלא מאי שייר כו' כי קוינא בבבל הוה אמרי' הא דתניא יוה"כ כו' ולמטה במזרח ושל מוספין כו' ולמטה במערב ושל ר"ח כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה מפני שעמה כו' כצ"ל : **בד"ה** דאי לר"י כו' כצ"ל : **בד"ה** זימנין כו' דמתני' הס"ד : **בד"ה** לא היו כו' כיוצא בו לענין כל כו' כצ"ל וכד"ה : **תוס'** בד"ה אי משום כו' תימה וכי יעמידנה כר' יהודה כו' נ"ב וקצת נ"ל ליישב דמש"ה השיב לו המרצן והלא מאי שייר ודו"ק : **בא"ד** וכן בב"ק בסוף פ"ק ובכתובות סוף פ' אלו נערות אי משום כו' כצ"ל : **בסה"ד** מאי שייר דהאי שייר וכה"ג איכא למימר בנזיר בפרק שלשה מינין : **בד"ה** אלא ד' ימים כו' שיש עדיין ח' בעות ותשע"ו תלקים כו' נ"ב פי' לפי שהקביעות ד"א תתע"ו וק"ל :

דף נה ע"א רש"י בד"ה ולרשע אמר וכו' למה לך לבא כו' זובח תודה יכבדנני ושם דרך אראנו וגו' כצ"ל : **בד"ה** אמר רבינא כו' והאומרים השיר לאחר שקרבו כו' כצ"ל : **בד"ה** שמרבה כו' ומתבע כינורות כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה אתקין אמימר כו' לפיכך ראוי להנהיג שבכל הארבעה כו' נ"ב ואנו נוהגים כרש"י ובהושענא רבה משנין הסדר : **ע"ב רש"י** בד"ה אמרו משמר שהיו כו' יהויריב ראשון כו' כצ"ל וכן אח"כ : **בד"ה** באמורי רגלים כו' בעולות ובחזה כו' כצ"ל :

דף נו ע"א רש"י בד"ה קיץ כו' כל השנויין בתלמוד כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה עד כאן כו' אלא לפי דבריו בדין כו' נ"ב פי' לפי שפסקינן ברים אלו דברים דהלכה כב"ה ומש"ה צריך ליישב לפי דינא דב"ה אף שלא יהא לפי טעמו : **ע"ב** גמ' ת"ר הנכנסין חולקין בצפון כל זה נמחק : **בסוף** המסכת אמר אביי אוי לרשע אוי לשכנו טוב לצדיק טוב לשכנו שנאמר אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו כן הוא בס"א : **רש"י** בד"ה דל בדל כו' דל רגלים וכדגרסי' ברים כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה בוצינא טבא מקרא מפל הדיוט כו' ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו וכו' כצ"ל :

מהר"ם

דמדפליג עלה ר' יהודה ולא חשיב להו הנ' כ"א לא' דקאמר לא יפחות משבע והמוסיף לא יוסיף על שש עשרה ובהנך היו כ"ג תקיעות של ע"ש ומדלא חשיב כל ג' כ"א לאחת מטעם דס"ל דתקיעה ותרועה ותקיעה אחת היא מכלל דע"ש נמי תקיעה תרועה תקיעה כסדר היו תוקעין :

דף נד ע"א תוס' ד"ה מהו דתימא וכו' כדי לגמור שלשתן כר' אבהו ולענין מילי טובא וכו' ואפי' לר' יהודה נפקא מיניה לענין שאר מילין כמו להלל במגילה וק"ל : **ע"ב תוס'** ד"ה אי משום ערב פסח וכו' ובההיא ניחא טפי וכו' וע"ש והכא ליכא למימר דהא דקאמר אי משום ע"פ לאו שיורא הוא כדי שלא יקשה להיפך דמ"ד דאין תוקעין על כל מוסף ומוסף למה לא תני ע"פ ומאי שייר דהאי שייר דא"כ לא יתיישב הא דמסיק בתר הכי אלא מאי שייר דהאי שייר שייר ע"פ שחל להיות בע"ש וק"ל :

דף נה ע"א תוס' ד"ה אתקין וכו' ספק הראוי פי' בכל יום אומרים ספק הראוי : **בסה"ד** לפיכך ראוי להנהיג וכו' וכיוצא קורין בסוכות בכל יום ר"ל שבשני של חוה"מ קורא הראשון ביום השלישי ושני ביום הרביעי ושלישי חוזר וקורא ביום השלישי ורביעי חוזר וקורא ביום הרביעי וכן בכל הימים בסגנון זה :

דף נו ע"א תוס' ד"ה עד כאן וכו' ושמא אינו בא ליישב דברי רב אלא לפי דבריו בדין וכו' ר"ל אינו בא ליישב אלא שרב ס"ל ג"כ הדין של ב"ה אף שאין שוה לו בטעם :

ד"ה בוצינא טבא מקרא כו' ובלבד שיהא נוטה שער שורה לכאן וכו' אין הגי' כן שם במס' כלאים ע"ש וכצ"ל ובלבד שיהא נוטה שער של זו לכאן ושער של זו לכאן :

בעזרת האל יתב' סליקא מסכת סוכה. והוא יצילנו מכל צרה וצוקה ומכל בהלה ומבוכה

סליק פרק החליל וסליקא לה מסכת סוכה

מסכת **חכמת מנוח** סוכה

מאת הגאון האשל הגדול ריש מתיבתא נר ישראל כמהור"ר **מנוח** המכונה הענדיל ז"ל (בעהמ"ס מנוח הלבבות וכו')

[נדפס פעם אחת בפראג שנת שע"ב].

דף לח ע"א רש"י ד"ה לכפול כו'. והיינו דאמרי' לקמן מוסיף לכפול מאודך ;ימסה עכ"ל. פי"ל לפי שמאודך ולמטה אמרו ישי ושמואל ודוד ואחיו כדאיתא בערבי פסחים דף קיט כל אחד פסוק אחד בדרך שמחה ושיר וכל פסוק הוא סיום שיר לכך כופלין כדרך השירים שכופלין בסוף כמו שכופלין כהתי"ה וכן ה' ימלוך וגו' בסוף שירת אז ישיר.- ושמעתי אומר הטעם לפי שהלל זה כולו כבר אמרוהו משה וישראל כו' כדאיתא בפ' ערבי פסחים דף קי"ז ע"א אלא שדוד ושמואל כו' חזרו לומר פסוקים אלו גם על עצמן לכך כופלין אותן להורות בו ב' כוונות אלו וזה הטעם אינו נכון דא"כ ליכפלו כל הפסוקים שיש להם ב' טעמים בהלו שהרי גם מה אשיב ומן המצר כולו פי' המפרשים על דוד אע"ג שכבר אמרום משה וישראל ועוד פסוק כוס ישועות אשא דרז"ל שגם דוד אמרו על עצמו שאמר לי נאה לברך כדאיתא בפ' ערבי פסחים דף קי"ט ע"ב וא"כ לפי זה היה לנו לכופלו ג"כ :

דף לט ע"א תוס' ד"ה וליתיב כו' כיים לוקח הייט לוקט כו'. נ"ב עי' בע"ז דף ס"ב ע"א בתוספות ד"ה נתנה כו':

הגהות מהגאון המובהק כו' מוהר"ר **זאב וואלף** בהג"מ **שמואל הלוי** באסקוויץ זצ"ל (בעהמ"ס סדר משנה על הרמב"ם)

דף טז ע"א תוס' ד"ה דלא כו' דמטלית פחותה מג'. ועי' בפירוש הר"ש כלים פרק כ"ח משנה ח' :

דף כח ע"א גמ' כל לרבות את הקטנים. עי' תוס' פסחים מ"ח ע"ב ד"ה מאן שמעת ליה וכו' :

הגהות על הרא"ש

פרק ג סימן ו וכן נתלקט של תשובת הגאונים. נ"ל של הלכות גדולות הוא כרוב

הגהות וחדושים מאת הגאון הגדול נר ישראל מוהר"ר **משה סופר** זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר)

דף יא ע"א רש"י ד"ה אין גידולו כו' עורות בהמה. ולר' יוחנן נ"ל עורות דגים : **ע"ב** תוס' ד"ה לקיחה כו'. קדושין דף ב ע"א ע"ש דף י"ג ע"א ד"ה כסף :

דף יב ע"א גמ' הבא מסכיר. נ"ע בר"ש מס' טהרות סוף משנה ב' פ"ג ונ"ל מגרן פריך כיון דיקב מסכתת נמי קרים א"כ גרן נמי חטים וכם מקבלים טומאה אע"ג דיין אינו מקבל טומאה כבהות קרים ודוחק. דלמה לא נימא גרן דומיא דיקב שהוא מקבל טומאה ומאי ניהו פסולת שלו :

דף ל ע"א בגליון תוס' ועי' תוס' לעיל ט'. וי"ל דהאי לולב שמודים ומשבחים להקב"ה דומיא דקרבן דהא בסוכה אצטריך למעוטי גזולה ובלילית. אבל משום מצוה הבאה בעבירה לא עכ"ל תוס'. הרא"ש על מסכת פסחים כתב וזה שלא כתוס' שלפנינו : **ע"ב** תוס' ד"ה שינוי כו' לא נפיק הכא. אי קנין דרבנן מועיל לדאורייתא. עיין בה"ע כ"ח וכש' אבני מלואים להגאון קצות החשן שם סימן קל"ג ועי' תוס' ע"ז ס"ג ע"א ד"ה והא וכו' ותוס' פסחים כ"ט ע"א ד"ה אין פודין. ועי' תשובת בית אפרים חלק ח"מ סימן ס"א :

דף לז ע"א תוס' ד"ה דבעינא וכו' דלטעמיה דתלילה. דל טעמיה כצ"ל :

דף מב ע"א תוס' ד"ה עולת העוף כו' דזמנו בחול כדי שלא תבא. נ"ל ה"נ זמנו בחול :

דף מט ע"ב גמ' אגמע גמועי. עמג"א סימן קפ"ז סק"ז ועי' ירושלמי פ"ג דשקלים :

הגהות וחדושים על מסכת סוכה

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א במשנה סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים כו'. עמש"כ בריש עירובין בס"ד: **גמרא** [למעלה מכ' אמה אין אדם יושב בצל סוכה. נראה פירושו דלא מהני צל סוכה לבד. (עיין בר"ן) זולת צירוף דפנות עמה]: **שם** אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים כו' א"ל התם דל ע"ק כו' עמש"כ שם (לג ב) בזה בס"ד: **שם** הכא דל דפנות ליכא צל סוכה. עפרש"י ויל"פ דר"ל דלא תהני צל סוכה לאכשורי דבלא דפנות פסולה: **שם** ורבא אמר כו'. בגליון בשם ס' מ"א דקדק על אמרם ורבא כו' ול"נ דגם בלשונות הטעמים כשמוגה כמה אנשים או דברים דרך לחבר האחרון במלת החבור (אוקד בל"א אי בלרו"פ) וכן בר"ה (ז ב ח) אמר רבא ארבעה לד"ה כו' רנב"י כו' ורב אשי כו'. הרי דבר"א שהוא האחרון קאמר בו' העמוף וכן לקמן (מז) הפרים האילים והכבשים כו' ובזה נדחה ראיית הר"ן לקמן בפ' לה"ג במשנה דנקב וחסר כ"ש שדייק דחד פסול הוא מדתני וחסר בו' דלא כאינך די"ל מפני שהוא אחרון: **שם** עד כ' אמה אדם עושה דירתו דירת עראי כו'. עפרש"י ולע"ד נל"פ דאין דרך דירת עראי דהיינו על ימים אחדים לעשותה גבוהה יותר מכ"א ועמש"כ לקמן (כג) סתירה לפרש"י: [**רש"י** ד"ה סוכה מדאורייתא. דעשרים אמה כו' נאמרה שיעורה מסיני. לכאורה שפת יתר הוא כי די לנו בהא דעיקר מצותה דאורייתא לכן שייך שפיר לומר דאם היא גבוהה פסולה. אבל תבוי עדיין לא אשמע לן שנלרך לקורה ואיך יפול עליו לומר אם עשאו גבוה פסול]: **תד"ה** כי בסופו הא כתיב נמי מזרם וממטר כו'. ולע"ד פשטיה דקרא וסוכה תהיה וגו' קאי על ענן כו' דבקרא דלפניו ואמר דהענן תהיה לסוכה לצל יומם ותהיה (ר"ל הענן הנזכר) ג"כ למחסה כו' ולא שב כלל על הסוכה כי היא איננה רק לצל. אולם דבריהם יתכנו לרב מתנה לקמן (ס"ד ו') בטעמיה דר"ש: **ע"ב גמרא** מחלוקת בשאין דפנות מגיעות לסכך כו' נראה דאין חילוק בין כשמופלגות בגובה לבין מופלגות במשכה עי' בטור או"ח סי' תרע"א בשם ר' יואל הלוי ובב"י שם בשם מהרי"א: **שם** אר"י מעשה כו' שהיתה סוכתה גבוהה יתר מכ"א. כ"ה בתוספתא ועמש"כ בריש עירובין: **שם** א"ל משם ראיה אשה היתה ופטורה מה"ס. לקמן (כח) במשנה איתה ג"כ כהאי לישנא ופרש"י בתמיה והתוי"ט כ' שם דיל"פ בניחותא ע"ש וכן יל"פ כאן לפרש"י בר"ה (לג) לדעת ר' יהודה דאין אשה כותכת שהוא מטעם בל תוסיף: **רש"י** ד"ה לימות התשיח אבל סוכת מצוה איננה לצל ועי' לקמן (ח ב) אר"ח והוא שעשאה לצל ופרש"י ולצל הוא דמקריא סוכה כו'. ודוחק לומר דר"ח אזיל בשיטת ר"ז ועי' ברא"ש ור"ן שם וע"ע לקמן (יב) בהא דגזירת אוצר ובפרש"י: **ד"ה** משום צל בשפי מד"א פורתא ל"ש בה עינא. הא ודאי דלמעטא דמישלט עינא אפילו רחבה סוכה פסלי רבנן כדמשמע מדבריו לקמן בד"ה נמשכא ולא משום דלא שלטא בה עינא כדמשמע בתוס' דברחבה הרבה ודאי שלטא עינא והשמים יוכיחו אלא דלא רצו חכמים לתת דבריהם לשיעורים לומר אם גבוהה כך תתכשר ברוחב כך משא"כ לטעמא דצל דאיכא גבול ד"א ושיעור זה תלאוהו בכ"ד: **תד"ה** וכיון ול"ד לנ"ח וקורת מבוי כו'. עי' בטור שלייגתיו למעלה: **ד"ה** יש וי"ל דלעולם כו'. עי' מהרש"א וק"ל דא"כ מאי פסקא דגובה כ' אם לפעמים נפסלת אף בנמוך מזה דהיינו אם איננה מחזקת אלא כדי רו"כ כו' עד פחות מד"א ופעמים דכשרה אף ביתר מכ' אם מחזקת יותר מד"א ושיעורא דכ' איננו רק במחזקת ד"א מצומצמות: **ד"ה** עד בסופו גבי יונק תינוק והולך כו' ה"ה אפי' סוכה. פי' מל"מ פ"ח מהל' לולב שתמה עליהם מסוגיא דפ' אע"פ ומדבריהם שם ול"נ דהתוס' מפרשי דלמאי דמשני שם איידי ואיידי חד שיעורא ע"כ ד' וה' שנים דנקיט היינו ואפי' סוכה דומיא דהבילתו על כתיפו דבן ה' ודאי אין דרך לשאת משאות על כתפו ודבריהם דשם הוא לפי הס"ד דמקשה דדוקא קתני מדפריך מהא דהבילתו עכ"ת ותמיהני על הפוס' שתפסו ד' וה' שנים לדוקא וד' לבריא וה' לחולה דנראה בעיני ברור דז"א אלא לס"ד ככ"ל:

דף ג ע"א גמרא הלכה לריכה שתהא מחזקת רו"כ ושולחנו והוא ז"ש של ז"ש כדלקמן (ס"ד עז) והוקשה להפוס' איך יכיל ז"ש רובו ש"א שהוא בכמו י"ש והרע"ב הוסיף לנו תימה שכ' בריש מכלתין ו' על ו' לראשו ורובו ואולי מ"ש הוא ונ"ל ז' על ו' עי' ברמ"א סי' תר"ת ס"ד ובאחרונים שם ולעד"נ דרובו ר"ל רוב מנין איבריו דחשיבי ג"כ לענין טומאה ברפ"ב דאהלות ולפי המבואר שם בספ"א כמנאו במיעוט הגוף שכלפי ראשו עם הראש וכנון בעז"ה [עוי"ל דודאי הסיבתן לא היה בפישוט כל הגוף בשוה אלא דראשו ורובו וקצת גופו הסמוך לו היו בזקיפת אלכסון קצת על משענת הכותל או ראש המטה וא"כ גם גובה הסוכה מסייע להכיל קצתו]: **שם** ואם איתא מחזקת (ר"ל ראשו ורובו) ואינה מחזקת (ר"ל שולחנו) מבע"ל והוא כנגד מי שהיה רו"כ בסוכה ושולחנו בתה"ב דקתני ומפרש"י למ"כ: **שם** וא"ח עליו מעורכי המלחמה. וכ"פ דה"ה דאינו בדין בנהו וחנכו שאינו זז ממקומו בתוך שנתו דליתא במשנה (סוטה מג): **רש"י** ד"ה לקיטוניות שבה וקיטוניות קטנות כו' כצ"ל: **בא"ד** לגיטות הס"ד: **תד"ה** נ"כ אבל לא היתה רחבה אלא ז"ט. כן הגיה המ"א סי' תרל"ד סק"א ומש"כ לחלק מהא דמזוזה משום דהכא בעינן שישב בה רו"כ ושולחנו הן אפילו נרכי דבעי דע"ד מבואר לקמן (ח) דבעינן שנוכל לרבע בתוכה דע"ד: **ע"ב גמרא** דלא גרע מחלר שבמבוי דתניא כו' כצ"ל דלאו משנה היא וכן ברש"י נ"ל ותניא דשיתוף כו' ועי' קדושין (ת) מד"ס אין אבל לכאורה אינו מובן הראיה מהברייתא דהא נוכל לפרש שיתופי מבוי בבית שבחלר שבמבוי ועי' בעירובין שם ובתוס' שליין הגה"מ שם ועי"ל דהראיה הוא מבני היסיבה מדמתרלי לה בחלר שבמבוי: **שם** מ"ע בורגנין חזו למילתייהו. מזה נ"ל דבית שער הפתות לבית דחייב במזוזה אפילו אין בו דע"ד דלמילתיה חזי ומלאתי כן בפ"ת סי' רפ"ו סק"ט בשם תמ"ד כ"י: **שם** ואין האמין כו' והתנן א"ח את החלר כו'. נראה דסמיך אסיפא דתני זה"כ כל שיחלק ושמו עליו חולקין כו' וכיון דבית אינו נקרא בפחות מד"א לא ה"ל לחלוק עד שיהא לכ"א ד"א אבל קשה דנפרש דאה"נ קאמר דאם אין ד"א לכ"א אין חולקין אמנם עי' שם (נא ב) תד"ה ר"י שכתבו מהמשנה דשם שא"ח עד שיהא לכ"א שם על שמוכה וא"כ פריך הכא שפיר וסמיך ג"כ על המשנה דשם וכזה מלינו בש"ס וכה"ג כ' התוס' בבילה (כד) ועי' תבו' מיימוני לס' קנין סי' נ"ח: **שם** הלא אימא אין בו ד"ח בחלר כצ"ל בבי"ת וכן ברש"י: **רש"י** ד"ה כולהו בית ובא אשר לו הבית. לכאורה ה"ת לאתויי המוקדם בבית ארץ כו': **ד"ה** מי מיגעל בבית שער היינו כו' ובד"ה אכסדרה שלפני הבית כו' עי' לקמן (ח ב) בפי' ד"ה ותהוי: **ד"ה** בורגנין לריך לשומרי פירות כו'. לקמן שם משיב בהברייתא בורגנין ושומרי פירות ושם פי' שומרי העיר: **תד"ה** ואין. שעכשיו מילטרך בית זו כו' כצ"ל בכ' וכן העתיק הרש"א: **בסה"ד** ואע"פ כו' שנותנים לב' בתים בלא עיר קרפף כו' דאל"ה כו'. עי' מהרש"א לכאורה זה מוכח מהא דפ' ע"פ דה"ל אמאי סמכיתו אבורגנין וכיון דהוה ג' פרסה ע"כ דנותנין קרפף בין בורגנין לבורגנין וי"ל דשה יהואיל דיש עיר בתחלה נמשך הבורגנין הראשון להעיר ונחשב כהעיר עצמה לתת לו עיבור עד הבורגנין הב' וכן כולם:

דף ד ע"א גמרא א"ל רבא הא דירה סרוחה היא כו'. ק"ל א"כ אמאי כשרה בגובה י"ט הלא קומתו של אדם בינוני ג"א דהוא ית"ט וזהו עוד לבד מראשו כמבואר בתוס' עירובין (מח) וא"כ לא יוכל לעמוד שם בקומה זקופה וכי פייל ונפיק ישוף אכרסיה עי' טו"ע סי' תר"ת ס"ד ברמ"א ובת"א: **שם** אם יש מעפת אילטבא ולכותל ד"א פסולה כו' מאי קמ"ל דאמרי' ד"ע כו'. לכאורה קשה למ"ד לקמן (יז) דסכך פסול באמלע בארבעה (ואליביה אזלא הך סוגיא דלאידך ל"ל ד"ע כלל כמש"כ הרא"ש שם בשם הרמב"ן) א"כ לא ליפסול עד שיהא הריחוק קרוב לד"א וד"ע דבפחות ב' משהויין כאמר ד"ע עד ד"א ויש"ר פחות מד"ע שאין בו שיעור הפלגה ויקשה כולהו ג' בבי דמתניתין דשם וי"ל דכמו דל"א ד"ע ולבוד כהדדי (כמש"כ בס"ד בטו"ע רס"י תרל"ב ע"ש) ה"נ לענין זה ועוי"ל כיון דאיכא סכך פסול ביחד יתר מד"א ל"א ד"ע כלל וכה"ג תמלא ברפ"ד דכלאים ע"ש: **רש"י** ד"ה נ"ב בית שאין לה תלל מפח היתנה ולגג תשמש דהטומאה עלמה ממעטת להחלל מפח ולקמן (י) ד"ה מפח ע"ש כ' משום דליכא הפסק מפח תחתנו ולקרקע ומלשון הרא"בד שהביא התוי"ט בפ"ג דאהלות מ"ז משמע קלת דלא קפדינן רק שישאר מע"ע חלל חוץ לטומאה אבל במקום שהטומאה מונחת אף אם אין ע"ג מפח עמא ועמש"כ שם בס"ד: **ע"ב גמרא** א"ל ר"ה פליגי במה"ג יה"ה על שפה"ג והאי כו' להודיעך כחו דר"י כו'. לכאורה תמוה דעל שפה"ג טעמא לחוד משום גוד אסיק ואפי' אין בהקונדסין טע"ע ובמה"ג טעמא לחוד משום דיומד ודוקא בטע"ע ומאי שייך להודיעך כחו דר"י כיון דמתרי טעמי נינהו לא נדע חד מאידך וגם קשה הא דדייק מקודם אבל על שפה"ג ד"ה כשרה דדלמא איפכא דד"ה פסולה היכא דלית בהו טע"ע דל"א גוד אסיק לכ"ע ונ"ל לייאב דטעמא דדיומדין הוא ג"כ מטעם המשכה דרואין אתו כאילו נמשכו עד שמגיעים זל"ז (ועי' לקמן ז' רע"ב לשון רש"י) ולכן גוד אסיק הוא כש"כ דשם המחילות הם בפועל: **שם** ארון תשעה וכפורת טפח כו' וכן לקמן (ה ב) דל עשרה דארון וכפורת כו'. ק"ל דביומא (עב ב) איכא פלוגתא בארון החיצון בשיעור גבהו ולכ"ע שם עובי הכפורת היה יותר מעשרה למר טפח ולמר משהו שוב ראיתי בת"י שם שהעיר בזה: **רש"י** ד"ה ובנה בה עמוד שיש בראשו שבעה ומשהו כו' כצ"ל ובהגרי"פ נ"ל בסופו ד"ה אם יש בה: **ד"ה** כל שאילו. וירבעום ויחלקו ויש כו' כצ"ל: **ד"ה** שהיה רי"א בסופו דהכי א"ל בעירובין. טונתו למה דאיתא שם (יט ב) בברייתא דשבא"א היתה שם אבן כו': **תד"ה** פחות. כיון הסיא איכא לדחות שחקק ד' בעומק י'. פי' בגליון בשם מ"א שהניח בצ"ע שהרי הכא והתם הלבון בוה ולא שם לבו להבחין דהכא אמרי' כדי להשלימה משמע שבין שניהם יהיה עשרה והתם אמרי' וכשלומו יל"פ דכיונו הו' שב על המקק ור"ל דמקק בו כ"כ עד שמשלים את המקק לעשרה והדרכם אתי לאפוקי דל"ם בכרה ע"י לירוף ופיר נראה דהתוס' לא דייקי כלל מהיפוי שלשון אלא דבאן א"א לפרש דמקק נגד היה כמיד שכרה דא"כ אפי' רחוק ג"ם מסכותא תתכשר ע"י המקק בעלמו דהא קי"ל לקמן (טז) בדבנה דאם גבוהים המחילות עשרה אף דהסכך גבוה הרבה מהן כשרה: **בסה"ד** וא"ש בפ"ק דשבת גבי בית כו' כצ"ל:

דף ה ע"א גמרא לא ולמד מפחות שבכלים. תלמון כתקשה דפריך ע"ז ונילף מכלים גופייהו משמע דפחות שבכלים ר"ל הפחות והשפל שבכלים: **תד"ה** קדש אתא יל"פ כו'. קשה לי מדוע לא נכתבו כסדר קריאתן אם משום שלא רצו להקדים תיבת קדש לשמו כדפרש"י בשבת הלא בתחילת הסוכה לא הקפידה בזה עי' מגילה (ט) ובתד"ה אלהים. ועי' סוף מסכת ידים ורש"א במ"א הרגיש בזה ועוד מהו הכוונה בכתיבת קדש לה' בציץ לבד הלא כל הבגדים נקראו בגדי קדש כי' רש"א במ"א בשבת ולכן נ"ל משום דבמות הבשפים נכתבו על האופן נגד לבו והיה הטובה לקרות תלמטה למעלה כאופן כו' קדש לד' וכמש"כ קדש ישראל לה' ולכן ס"ל לת"ק שנכתב יה למעלה כו' להורות דקריאת הכתיבה היא מלמטה למעלה והוא ע"ד כתיבת התלאך לבלשאצר לדעת ריו"ח בסנהדרין (כב): **ד"ה** מכנרתו וכן פי' בש רשב"ם כצ"ל: **ד"ה** ואל יוכיח בע"ב והא דאמרי' כו' דבגדי כה"ג ביוה"כ כשרין להדיוט כו' ה"ן מן המלפת. וק"ל א"כ מה השיב רבי שם אבנטו של כה"ג ביוה"כ ל"ז אבנטו של כה"ד כימא חוץ מאבנט כמו דלא תקשה מתלפת מה"ע ותש"כ ומיהו בלשון גמרא כו' גם בלשון משנה אבכתנא כן שם (פא ב) ועמש"כ לקמן לא בס"ד ואולי דבריהם הייתי אומר דלכה"ד כשרים שניהם ויתורץ הכל בזה ומה בהשיב רבי מאבנט ואמאי לא נאמר דחוץ ממש ועת"י שם (כג ב) שעמדו בזה נ"ל לייבב משום דר"ד אמר כשרין להדיוט דקשה דהא אפי' לכה"ג כשרים לכה"ם לדידיה וכדאמר באידך ברייתא שלא יבתמש בהם יוה"כ אחר דמשמע דלכה"ם כשרים לו וע"כ משום דהאבנט אינו ראוי לו דאבנטו של כה"ג בכה"ם לכ"ע של כלאים לככי קאמר להדיוט דלדידיה מתכשרים כל הד' בגדים ולכן מקשה רבי שפיר דגם להדיוט אינו ראוי כהבנט: **ע"ב גמרא** דאר"ח ב"א אמר רב שיעורין כו' כצ"ל: **רש"י** ד"ה שיעורין של איסורין כו'. עמש"כ ביומא (פ) בס"ד: **תד"ה** תפשת בסופו והכא ובני תבלומין כו' כצ"ל: **ד"ה** בשלים ולא כמו שפי' בקונטרס כו' והגר"א ז"ל בגליון המשניות ד"ו בפ"ו דנ"ב מייבב דעת רש"י ואומר דלתכמים דשם דס"ל דכומו כתלי ארכו ותלי רחבו לכן סה"ק דלא הוי רק כ' על כ' לא הוי רומי רק כ' והגמרא שם אזלא אליבא דרשב"ג ע"ש אבל מה יענה לסוגיא דהכא הכי יאמר ג"כ דאזלא אליבי' ועוד דא"כ ה"ל להש"ס לומר ואפי' לר"מ הניחא אי סבר כרשב"ג אבל אי סבר כרבנן מה"ל כדרך הש"ס בכ"מ בכה"ג אבל אכתא בכה"ג דלא אמרינן הניחא כו' בתוס' ב"ק (כד) ד"ה ול"א יבתרנו ע"ש עוד כ' שם דלכן בית השני דלא ה"ל אמה עקקין וכמשך רכו יהד ס' אמה הוי גבהו מ' כתלי ארכו ות"כ וק"ל דהא עם מקום האמה כרקסין היה ארכו ס"א אמה וא"כ ה"ל להגביהו עוד תלי אמה ולכאורה קשה עוד דעבה מהמסובב סבה דכרים ב"ב אמרי' להיפך דלכן לא עבדי אמה טרקסין מפני שהיה גבוה מ' ע"ב אבל זה לק"מ דבניסה אמת דע"כ היה לריך להיות גבהו יותר מל' משום גדול כו' האחרון מן הראשון ועל כן לא יוכלו לעשות אמה טרקסין וכיון דלא עבדי אע"כ הי' הסכרה להגביהו עד מ':

דף ו ע"א גמרא פת חטין ולא פת שעורים. בעירובין (יט) דקדק הש"ס על לשון המשנה דשם קבורות ולא מותרות פבישא כיון דתני ליה קבורות כו' ע"ש וגם הכא יש לדקדק כן וכ"ל דהא לומר דאינו ממעט אלא שעורים אבל לא כוסמין דל"ש דדוקא חטים מתם קאמר וכתשמעו ברוב מקומות ולמעוטי אפי' שבתים מינו (עמש"כ בפסחים לו ב בס"ד) קמ"ל ואף דבפ"ח דפאה מ"ה מבואר דב"ש מכוסמין הם ג"ם מבשל חטים מ"מ שהיית אכילתן י"ל שהן שוין: **שם** גפן כדי רביעית יין לנזיר. עפרש"י וק"ל דהרי הגודש מהרבה ומתמעט לפי ערך רוחב הכלי ועובי דופנותיו ומדוע לא באו לנו חז"ל באיזה מקום שיעורם וגם עיקר הדין שהוא חידוש גדול דמשערינן ביותר מרביעית בכדי הגודש לא נשמע ממנו במקומו במס' נזיר רק שלא במקומו ואגב אורחיה ולעד"נ לפרש דר"ל דאם אכל בכדי שיעור ל"י כשיקרש והתבוננתי אח"ז בפרש"י דברכות וראיתי שהוא ז"ל כוון לפי' זה ע"ש ובעט"ר: **רש"י** ד"ה רוב שיעוריה כזיתים ודם. עמש"כ ביבמות (קיד ב) בס"ד: **תד"ה** גפן וברים עירובין פי' כו' לחייבו מלקות כו'. ולי קשה על פי' זה בתרתי חדא דמאי שנא דא"י בזה הכי אם שתה יין דתו"ל אינו חייב דבבלמא אינך י"ל דדוקא בפירות דא"י משערינן עי' פי"ז דכלים (ולכן נ"ל דלקמן גרסינן ארץ שכל שיעורים כזיתיה כו') והשה נמי י"ל דשל א"י מועטמת ביותר ושהיית אכילתה מועטת שנית מדוע ל"א כדי ר"י למקדש ולהורה עי' כריתות (יב ב) במשנה וגמרא וכן הי' יכול למימר יין לנסכים: **ע"ב גמרא** כי אתאי הלכתא לגוד כו'. עי' פרש"י וק"ל מדוע ל"ק נמי הא דלקמן לענין דופן ג' דסגי בטפח ונראה דזה נכלל ג"כ בגוד דהיינו גוד שמהילה בתשך לאורך וכמש"כ לעיל (ד ב) לענין דיומדין ובירושלמי איתא דשליטית לרבנן ורביעית לר"ש אינן אלא דרבנן: **תד"ה** ור"ש ומאן דבעי מחיצה מב"ח כו' דמצוות קרינן כו' מנות כתיב כצ"ל: **ד"ה** בדורסין התלות ואמר לך ר' יאשי' כו' כצ"ל: **בא"ד** וכיון דמשופש לא תמעט הדיוט א"כ היאך הוה אתי כו' כצ"ל: **ד"ה** וסוכה תהיה לצל כו' הרי אתת ר"ל הסכך למעלה וע"ש בירושלמי לעיל וכאן נראה שחסר תיבת למעלה:

דף ז ע"א גמרא ויעמידנו כנגד ר"ת שתק רב כעין זה בב"ב (כב) ואיבהתמיה מגה"ש: **שם** עושה לו טפח בוחק כו' עפרש"י הן רוב דופן הי' אפילו ע"י טפח עולב ופחות ולעד"נ הטעם דד"ע חשובים בכ"מ עמש"כ בס"ד בפ"ד דכלאים מ"ג: **שם** התם דאיכא ב' דפנות כהלכתן. ברי"ף ורא"ש הגי' דעריבן ועי' בר"ן לעיל תוה בד"ה א"ר שמעון כהלכתן: **שם** הכא דליכא ב"ד נראה דחסר פה תיבת כהלכתן ושם הגי' הכא ג"כ דעריבן: **שם** א"ה ליתני נמי יתירה כו'. ק"ל דלדידיה נמי תקשה ליתני יתירה סוכה אשבת בהא דלחי לפרש"י דגם הוא ס"ל לחי משום מחילה בעירובין (טו) וי"ל משום דמדרבנן מיהא מיתסר לטלטולי להכי ל"ת לה: **שם** סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשר פי' בשבת ולא בחול בת' ב"א ר"ל דלר"א ולר"י דבעו סוכה הראויה לז' לקמן (כג א כז ב) פסול בזה אף בשבת ואני אומר ק"ו מה מחילות הפסולות מחמת עלמן מהני מינו לאכשרינהו שאינן פסולות רק מחמת שה"כ לז' לא כ"ש: **תד"ה** עושה. קנה בפחות מג' כו'. עי' לקמן (יח ב) תד"ה סיכך בסופו: **בא"ד** דשיעורו בז"ש גמשהו. עי' מהרש"א לעיל (ד) ברש"י: **ע"ב** ד"ה סיכך ע"ג מבוי וי"ל דמיירי בלחי מפח ודאמרי' לעיל כו' סמוך לדופן היינו מדרבנן כנ"ל ולהמהרש"א בכאן נעלם דברי הר"ן פה במקומו: **ד"ה** הסושה וע"ק דבראש הספינה נמי ניידי כו' ולע"ד י"ל משום דספינה מינח ניחא ומיא הוא דקא ממטו לה (ב"מ ס ב):

דף ח ע"א גמרא מכדי כמה מרובע יתר על העיגול רביע בשיתסר סגי לפי' התוס' דקושיית מכדי כו' קאי על השטח לא על ההיקף כפרש"י קשה דתהוי סגי בהקף פחות מי"ד מטס כמבואר ליודע תעט בחכמת החשבון ונ"ל דמאי דאמר בשיתסר סגי ר"ל השטח וההיקף באמת לא יהיה רק י"ד וכמש"כ אך לפ"ז לא יהיה דומה לאינך פירכי דקאי אהיקף: **שם** מי סברת כו' תלתא גברי בחרתי אמתי יתבי כו'. פי' מהרש"א מש"כ בשם יש מקשים כו' ל"י מדוע לא מקשו דניתא דסגי בי"ו כמכדי השני יהא לא יתורץ בתירוץ הא' שלו ומה שהקשה דניתא ד' גברי בג"א יתבי כו' נ"ל דלק"ת דל"ל יותר מג' שיעורים א' כשיושבים מורווחים כדרך האדם אז יכיל מקום א' אמה ואם דהוקין מקומו ד"ע כדאשכחן האי שיעורא במת שלם בפ"ג דאהלות מ"ו ופ"ז מ"ג וכן בפ"כ דכלים מ"ז דיושב ד' ראוי לשכיבה ע"ש ומלינו עוד שיעור ג"ט בעירובין ה' גבי מבוי שנפרץ מלידי פ"ש ובפרש"י אבל להרבות עוד בשיעורים אין לנו וגכון בס"ד: **שם** א"ל רב אסי לרב אשי כו'. פי' בגליון בשם מ"א וכ"כ המהרש"א בכתובות (כג) דמלינו רב אסי בתראה לבתר אביי ורבא וכ"ע שם (ח) רב אסי איקלע לרב אשי כו': **תד"ה** כמה. דעגלא כו' של שלש הוש של י"ב כו' כצ"ל: **ע"ב** ד"ה ריבועא לכך יל"פ דהנך תרי מילי קיימא אהדדי כעין כו' כצ"ל:

דף ט ע"א גמרא וב"ה ההוא מב"ל לעושין סוכה בחה"מ. ר"ל דדרשי' ג"כ הקרא בסירוס כב"ש סוכות תעשה בחג וכ"מ להדיא לקמן (כז ב) ודרשה דר"א שם הוא משבעת הימים יחכמים דשם וב"ה דהכא דרשי ליה לדרשה דלקמן (כג) בפלוגתא ר"י ור"מ וזה דלא כב"י ססי' תרל"ז של' דרבנן ילפי הא דעושין סוכה בחה"מ מדכתיב שבעת ימים דה"ק סוכות תעשה לך באיזה יום מז' הימים דא"כ מ"מ דרשה דב"ש מתג ל"ל ב"ה ועוד דלדבריו המ"ל דב"ש א"ל כרבנן דעושין וזה מדרשה דשבעת ימים ודרשה דידהו מתג: **ע"ב** בשחבטן ופרש"י וסכך כשר רבה עליו ותבטלו כו' משמע דהילן שלמו מרובה לא מהני חבטה ורביה וכ"כ הר"ן להדיא וכ' הטעם כיון שאין הסכך כשר מועיל בסוכה כלום ולעד"נ משום דמחובר חשיב ולא בטיל כדפרש"י בגימין (נד ב) משא"כ כשחמתהו מרובה אין לנו חשש ובטיל שפיר ברוב סכך כשר ועמש"כ ריש שקלים: [**רש"י** ד"ה מאי למימרא נ"ל לרבא כו' ולמתניתין נ"ל כו' לאשמועינן דל"פ אלא דומיא דבית דכיון כו' כצ"ל]:

דף י ע"א גמ' כי אתא ר"ד כו' אם אין התחתונה יכולה לקבל כרים כו' כה"ג א"ר בר פ"ו דתקוהה איתתי בזמן שהיא מעמדת עלמה כו' ע"ש בפי' הרמב"ם: **רש"י** ד"ה כי אתא ר"ד וכיון דעליונה כו' לא פבלה ובד"ה ותבי ורי"ם כו' לא שם סוכה עלה דעליונה והרע"ב שכתב בהתחתונה

שהתחתונה כשרה בשביל העליונה שהגג שלה אינו גג שמוה דאי לגג שאת כאוי אלא מטעמא דסכך העליונה אינו חשוב סכך אחר שא"כ לדור תחתיו : ד"ה אבל פורס במטנה ומשום דאין לה גג כו' לא מיקרי אהל כנ"ל : ע"ב תד"ה ובלבד בסופו תרגמה שמואל למתניתין דמטה בגבוה י'. כ"כ דנ"ל אבל י"ל שאני מטה דלגבה שויה כדלקמן וכ"כ הר"ן בר"פ היישן :

דף יא ע"א גמרא מטה דלגבה שויה. לקמן כ"א ב' : במשנה וסכך על גבה. לעיל (ט ב') הגי' על גבן ועתוי"ט ומש"כ בס"ד ותיהו פל גבה נמי ניחא וקאי על דלעת וקיסס

ר"ל שכן ל"כ מש"כ אילן שהוא ל"י בכ"ד אבל גם גפן הוא ל"ב הגפן תתן פריה והיא כפורחת עלתה נלה ועוד פובא ומ"מ לפי' הר"ן גי' על גבן עולה שפי דקאי אשלשתן : רש"י ד"ה הטיל וכפף הראשון כנ"ל : ע"ב גמרא א"ד א"ר מתנה בדידי הוה עובדא כו'. כה"ג עירובין (ו ב') : שם הב"ע דשלפינהי בלופי. עפרש"י ולע"ד נל"פ דעקרן משרשן כמו דקא משלוף קטיני (ב"מ פט) וכשאהרו עומדים על מקומן על עקרן דלא מינכרא עקירתן כ"כ : שם ורבנן לקיסה מלקיטה לא ילפינן. הב"א מניא דמלינו שנתקבל תיבה למידרש בה גז"ש במקום זולת מקום והוא דבפ' ע"פ (קטז ב) משמע דרבה ור"י לא גמירי גז"ש בעבור זה דגבי הגדה מבגנו זה דבן סו"מ ואינו בשבת אמר דכ"ע בר"א אתו למ"ש כתיב הכא ביום ההוא כו' ול"ד הרב ז"ל. א' דבע"פ לא נזכר רבה ובשבת איתא רבא. ב' דא"ל הזה נתקבל ולא זה. ג' לפמש"כ בע"פ בס"ד אף לאב"י לא בגז"ש יליף שם אלא דמניא כמו דדרבינן שם גבי בסו"מ זה למעוטי סומין ה"נ איכא למידרש הכא בהגדה ע"ש וע"ש (ו ב) בתד"ה מתאי בסופו :

דף יב ע"א היינו הדס היינו עץ עבות כו' ועץ עבות ללולב. לקמן (לב ב) פריך ואימא דולבא בעינן ענפיו חופין א"ע וליכא וא"כ הכא דלא כתיב ענף יותר ה"ל לפרש דהיינו

דולבא וכוון לסוכה וכדמסיים קרא לשבות סוכות (ואולי י"ל כיון דכתיב עלי הוה נמי פירושו עליו חופין א"כ ואיתא מוכח לקמן שם דעליו חופין א"ע ועלי תמרים היינו לולב ידוע דכן גידולו וכן הדס ועץ בכמן אולי ג"כ כמוהם אך לפי גי' הירושלמי שאביא בסמוך א"א לפרש כן) והנה לר"י לקמן (לו ב) דלא מכשיר לסכך אלא בד' מינים ע"כ ל"ל דהיינו דולבא וא"כ יל"פ דהקרא יכוין אף ללולב ושם אותה אגיביה גם על עלי עבות דהוא לסכך כלפי לאיי וי"ל דאילו היה המכוון על דולבא ודסכך ה"ל לקרוהו בשם הפלם כמו שיך אבל אי קאי על הדס וללולב שפיר קראו בשמו התואר לומר שיהא דוקא עבות וכמו שעשתה התורה ובס לר"י דתמני דהוא לסכך קאי הס"ם וסמיך על דהכא שוב האיר ה' את עיני ומלאתי בירושלמי פ' לה"ג הל' ב' דהגי' שם איפכא אין תימר זיתא עולה כמין קליפה ואין ענפיו חופין את רובו א"ת זגוגה (ופי' הק"ע דהוא דולבא שבבבלי ומהתימה שלא הרגיש בהיפוכי הגירסאות) ענפיו חופין א"כ וא"ע כמין קליעה ואולי גם בבבלי נריך להגיה כן ובפרש פתום' הקשו שם (בפרש"י) דדולבא אינו קלוע והשתא א"ש דל"ל דהיינו זיתא דהא כבר הוזכר ודע כתדומה לי שראיתי באיזה ספר שרולה לפסול אותן הדסים שעליהם מרוחקים זה מזה שאין כאחו של זה מגיע לעיקרו ש"ז דנמלא שאין חופין את העץ כלו והנך רואה גי' הירושלמי חופין את רובו וכן התוס' בר"ס (כג) ד"ה ערמונים העתיקו כן מגמרא דילן : במשנה וכולן שהתיכן כשירות. ברים הולין מדייק הגמרא וכולן בשתנו אהייא אילימא אתש"ו עלה קאי ואם שתנו מב"ל ועי' ע"ז סי' תרכ"ע סקי"ז וגי' הרי"ף והרא"ש ואם התיכן וכ"ה בגי' המשנה בירושלמי והתוס' לקמן ע"ב בד"ה אין העתיקו ואם היו מותרות : גמרא א"ר יעקב שמעית כו' א"ר ירמיה נחזי אנן כו'. כה"ג בקדושין (נג ב) וכן ביומא (מח ב) בתמורתא אחריני [וגיטין לג ב. מד ב. וערכין כט ב. וכעין זה בב"מ ח ב] : ע"ב באניצי פשתן פסולה. הרמב"ם מפרש הטעם מפני שהפשתן נשתנית צורתו וכאילו אינו מג ק"וק"ל דלפ"ז הא דלקמן (טו ב) סככה בבלאי כלים פסולה דפרשה אביי בם מעליות כו' ותיפוק ליה מטעמא דנשתנית צורתו : תד"ה באניצי. נראה דע"ם נפל בדבריהם ותחת הונך המוזכר בכה"ד ל"ל הוגין בנו"ן בסוף וכמו אין נותנין הוגין ע"פ לתוך התנור שבת (יז ב) במשנה וכ"ה הגי' לפנינו שם (כז ב) ובמשנה דנגעים וברש"י כאן והשתא לפי מסקנתם הוגין היינו עווי זאניצי היינו פשתן מנופץ וכ"כ בערוך ערך אגין וערך אניצי והגרי"פ ל"ד לציין שם בתד"ה אוגין לערך אניצי כי כוונו לע' אגין :

דף יג ע"א גמרא מיתיבי איזוב ולא איזוב יון כו'. הגרע"א ז"ל בתוספיו תמה מידי שם עלם כתיב בקרא כו' ע"ש ולפנא שנעלם מכ"ת המ"א סי' תע"ג ס"ק ע"ו בסופו :

שם אמר אביי כל כו' בידוע כו'. התוס' בזבחים (כב רע"ב) העתיקו זהו ונכון יותר : שם אגד שנים מחלוקת ר"י ורבנן. עי' גה"ש מה שהגיה בל"ע והנה לכאורה קשה לפ"ד הכ"מ בשם התוס' (כמת נעלם מאתי מקום התוס') מנ"ל לרבנן באחד ולר"י בשנים דפסול כיון דהג"ש אינו אלא אסמכתא או למצוה וכמו אם לא אגדן דכשר וע"כ נ"ל דכוונתם אינו רק לענין אגודה הוה אסמכתא או למצוה אבל לענין מנין הקלחים הוה ג"ש גמורה ואפי' לעכב הכי גמירי להו והתם באיזוב דפ"מ גופיה מנ"ל מנינם ע"כ מאגודה דכתיבא ביה דלמר בהכי מיקרי אגודה ולמר בהכי וא"כ א"ש בפשיטות הא דקאמר מחלוקת ר"י ורבנן ועי' במאור ולדבריו נמי עולה יפה פי' הגמרא ולהגר"ש איבתמיט דבריו ועמש"כ בב"ב פס"ח אות ט' במ"ת ביישוב הרי"ף והרמב"ם והר"ן בסוגיא זו : שם מלות איזוב ג' קלחים כו'. פרש"י שרשים משמע דבעינן שיקחם עם השרש ונראה דה"ה עץ הארז שמשליכין בשרפה וכן בטהרת המצורע נריך שיהיה עם השרש. והא דאיתא בנגעים פי"ד מ"ו דאלכו האזוב וכן באזוב בגדה (כו) דשיעורו טפח היינו שלא גדלו יותר (והתוספתא שהביא הר"ש בר"פ שם בר"ע שלקח מקל ואמר שבו עיהר ג' מלורעים ע"ש לכאורה קלת סתירה לזה אבל יש ליישבה ואכמ"ל) דנראה דכ"ד שלותה עליו התורה לקחתו לריך שיהיה כבריתו ולכן בלולב פירשה כפות דהיינו ענף וכן בהדס ענף כו' וקאי גם על ערבי נחל ולזאת בערבה שמקיפין א"מ היו מביאין מורביות דפרש"י (מג ב) נטיעות דמשמע כמו שהם גדלים דהלל"מ סתם נאמרה ערבות ולא ענפים והא דלקמן (מד ב) דפליגי ר"ל ור"ע דמשמע שם דהערבה בבדין דהיינו ענפים נ"ל דהיינו בגבולין אבל במקדש היו מורביות כמתניתין אלא שהרמב"ם בפ"ז מהל' לולב פסק כר"ע לגבי מקדש וכ"מ שם מפרש"י ובעלה דעתי. שוב ראיתי בת"כ ר"פ מלורע וז"ל אי ארז יכול ענף (ופי' הק"א עלה) ת"ל ועץ הא כילד בקעת של ארז וע"ש עוד ונ"ל דע"ם הוא ונ"ל יכול ענף וכדאיתא בספרי פ' פרה ע"ש גם מאי דאיתא שם וברמב"ם ערף ופי' הר"ש שם והק"א עלה נראה דנ"ל וראשו ערוף כגי' הר"ש וכ"ה בתוספתא שלפנינו ופירושו שמכוון ברמבו כדי שילקוע הדם והמים בין חריציו להזות מהם על המצורע וכמו בערוך דמ"ב דשבועות בגמרא וכפרש"י שם והר"ן בנדרים [אח"ז ראיתי בערוך ערך מרביות הב' פירש מרביות של ערבה ענפים גדולים של ערבה. וכן הרע"ב פ"ב דתמיד מ"ג פירש מרביות של תאנה ענפים וכן המפרש שם] : ע"ב גמרא ופוסלין בסוכה משום אויר מ"ע כיון כו'. וכתב הר"ן ומינה דל"ד העשוי להת יבש בתוך ז' כו' אף מעכשיו הוא פסול וג"ל דמנדאורייתא הוא ומטעם דאינה כאוי לז' וכדדרים ר"י לקמן (כג) ומשמע שם דאף ר"מ מודה בדרשה זו וכמש"ל שם בס"ד : רש"י ד"ה השולר לגת לפי שא"ל לבית אחיזה כו' כנ"ל : תד"ה יכקות ומה שהוזקק לפרש מדרבנן הוא דאי אביי אבל מדאורייתא לענין הכאה כו' כנ"ל : בא"ד ואפ"ה מיילי מדאורייתא כ"ז שלא הוכשרו ומשמע דאוכלין שלא הוכשרו פסולי לסכך (וכן היה פשוט להרב בגנת ורדים הובא בתור"ע פ"ח דאהלות אות י"ז) מדהולרך לומר דפסולי משום אויר משמע דהיה סברא לפסלינהו משום סכך פסול וכדפרש"י וטעמא נראה כמש"כ התוס' לעיל (יב ב) גבי אגיצי פשתן הואיל וקרובין לטומאה גזרו בהו רבנן. אח"ז ראיתי בק"כ אות ל ב שגם הוא מפרש כן בדברי הרא"ש אבל הא דמשמע מדבריו דפסולין מה"ת לא מחוור אלא כדאמרן. גם מש"כ ליישב דברי מהרי"ל דקאי על שברי כלים איפתמיטתיה הא דלקמן (טו) דסככה בבלאי כלים פסולה : [שם ד"ה דלא. וי"מ שיכבידו כו' ולא יתפרדו הקשים כו'. ק"ל דלא מלינו אלא ידות המטמאות את האוכל ולא שהאוכל מטמא את היד] :

דף יד ע"ב גמרא ל"א בשלמא שמואל כו' מאי מלטרפין לד"א מן הלד. פי' מהרש"א ומהר"ם שנדחקו ול"נ לפרש דר"ל כגון שסכך בנסרים שיש בהן ד' מן הלד עד פחות מד"א ונתן עוד נסר א' פחות מד"ע הלא עד שהשלים לד"א ע"ז א"ר שאין מלטרפין לד"א מפני שהנסר דהוא פחות מד"ע סכך כשר : שם סככה בנסרים של ארז כו' לכאורה ה"ל דאתי לאפוקי של שאר מינים דמפני שאין דרך לעשות תקרה מהם לית בהו גזירת תקרה אולם הפוסקים סתמו דבריהם וכן לקמן (לז) מוקמינן בהדס והוא לפי הנראה אין דרך לעשות ממנו תקרה : שם אין שעת הסכנה ראיה. עירובין (לה) : רש"י ד"ה להו שהפכן כולן על לדיהם וסככה כולה בהם. וק"ל א' דנהן עליהם נסר משמע נסר אחד. ב' מאי אע"פ שלא הכנים בסוכה אלא ג"ע רבותא עפי הל"ל אע"פ שלא הכנים אלא פחות מג"ע עי' בפי' לעיל ד"ה הפכן ע"כ נלע"ד דמיירי הכא בסוכה קטנה וכמו לפי מאי דדמי עי' רמ"א וכ"מ מדל"ק לה סב"ע כו'. וכגון בסוכה קטנה ולכן פוסל אפי' נסר אחד ודוקא ג"ע והא דקאמר הפכן בל"כ שגרת לישנא דלעיל בפלוגתייהו נקיט : ד"ה אפומא דלפקא מיניה ע"י דופן עקומה כו'. עמג"א סי' תרל"ב סק"א ובמש"כ שם : תד"ה ומודה היכא דמקום הפסול מרובה גרע כנ"ל :

דף טו ע"א גמרא ולרב יהודה א"ר דאמר סככה כו' כנ"ל : רש"י ד"ה והכי קאמר דאיכא מעבה מעליא וגזירת תקרה כמי בטלה. לכאורה כיון דאית להו גזירת תקרה כר"מ

ה"ל לפרושי אליבייהו כדפי' במשנה לר"מ דבפסל שבינתיים מתכשרה ועי' בר"ן וג"ל דכאן חזר ביה וס"ל דלכ"ע בנועל א' מבינתיים בטיל ליה גזירת תקרה וגם הנשארים מתכשרי וכדמסיק לקמן לשמואל. [אבל קשה לפ"ז מאי פריך וכא איפלגו בה הדא זמנא הא ע"כ הא קמשמע לן פלוגתא. א) דנעילת החת מבינתיים מהני למעוטי על הנותרים דלא מקרו תו מן הטעוי. ב) דאפי' לר"מ משכשרי הנותרים באופן דלא גזרינן בהו גזירת תקרה] : ד"ה בנכנס ויולא דהאויר יותר על הספודין

כנ"ל : ע"ב תד"ה פרוץ בסופו ויש לדחות הסוה דסוף בכורות כו' כיון דא"י להכיר כו' כנ"ל :

ד"ה באלכסון והא דתנן התם כרע כו' ותברה למעה כולה עמאה כנ"ל :

דף טז ע"א מחללת הקנים גדולה כו' משמע דשל שיפה וגמי שכן רכין אין חילוק בין גדולה לקטנה ואף בגדולה אין מסככין ולקמן (כ) איתא בברייתא גם בהם חילוק בין

גדולה לקטנה וע"כ פליגי אהדדי וממתניתין דלקמן (יט ב) דתני מחללת קנים גדולה כו' משמע נמי כברייתא שלפנינו ול"ע דהש"ס לא רמו להו אהדדי : שם הג"ה כו'. ואיכא דרמי להו כו'. עי' גה"ש ומה שליין ב"כ מע ע"ש ול"ל יע ואנכי אוסיף. שם יא. כו. כתובות כז. ערכין כז ב. וכה"ג ב"ק עז : תד"ה מעה. מש"כ המהרש"א דלרבנן אף הכרע לחודיה מקבל טומאה וע"ש אינני רואה הכרע לזה דהכי דסברי דאם הכרע מחובר לקירה ונגעה בו טומאה לא נטמא אלא הוא לבדו מ"מ אפשר אם הוא לחודיה קאי אינו מקבל טומאה כלל : ד"ה ומפרש אלא נ"ל דהכיא כו' מנין משמע ליה דמיירי בכל תפן כו' כנ"ל ועמש"כ בב"ק שם ע"ד בס"ד : ד"ה דלא חזי לה דמי דהתם כו' כנ"ל : רש"י ד"ה נ"ע פסולה דהיינו כו' דאמרן. הוא לעיל (יד ב) : ד"ה בור שבין ב' חליכות חליו בחלר זו וחליו בחלר זו וממילה בין כו' כנ"ל : תד"ה בין. וי"ס שכתוב בהן בין תלתפלה בין תלמטה כו' כנ"ל :

דף יז ע"א גמרא א"ר אשכחתינהו כו'. כה"ג ביצה י"ט. כתובות ל ב. ב"ק פה. ל ב. נדה נג : רש"י במשנה ד"ה פסולה ואינו מפרש רואין כו' כנ"ל : ד"ה בהקיפוס

סמוך לדפנות בדבר כו' כנ"ל : תד"ה אויר בסופו והפשר אפילו כו' מלטרפין זו ע"ז לכדי הכשר סוכה כו'. לכאורה סתירה מזה לדעת המ"א בסימן תרל"ד סק"א : [ע"ב רש"י ד"ה שכנגד בע"ג. ואם יחדו למשכב הזב כו'. נ"ד אלא אפי' יחדו למשכב סתם ועמ"ש בשבת (פד ב)] :

דף יח ע"א [גמרא האי למנתא דבב נהרא שרית כו' וסאידנא דבפני כו' אסירא. לבי אומר לי דזהו הנקרא בלע"ז (שטינקעם) כי לבן הוא לבון סרמון כמו ותפל לחנתה

(יואל ב'). ופי' רפ"י דתרומות וכמדומה שנאמר לי שגם בהם דרך להתערב דגים קטנים טמאים ואינן ניכרים וכדפירש"י באשכרותא. והעולם נוהג בהם היתר ואין פוצה פה וה' הטוב יכפר בעד. וי"ל דרש"י בע"ז (דף לט) פירש לחנתא מילק שהוא סולתנית דאין לו עכשיו (קשקשים) ועתיד לגדל לאח"ז (וברש"י שאלל הרי"ף שכתב על סולתנית שמעירין כשעולים מן המים ע"כ מ"ם הוא) וע"כ לא אסרוהו אלא בעוד שלא נמתו בו הקשקשים דאז אינו ניכר לבין הטמאים אבל אחר שלמחו בו הקשקשים ניכר היטב על ידיהם. וכ"כ הש"ך ביו"ד סי' קי"ד סקמ"ז. אולם בדיקה מיהא בעיא. ודע דק"ל מאי איריא דמשיב במשנה החילוק בין דברים של נכרים דאפי' דישראל נמי אסור וי"ל] : רש"י ד"ה הכי גמירי להו דאין לבוד באמלע. לעד"נ דאפי' מן הלד ג"כ גמירי דל"א לבוד וראיה מהא דחלון שפחת מביא עומאה מבית לבית ובדפנות הוכיחו התוס' דלכ"ע אמרי' לבוד אפילו באמלע והמ"ל ולפעמיך ולמון התוס' בעירובין (י ב) בד"ה עוד דהכי גמירי גבי טומאה דל"א לבוד משמע ג"כ דל"א לבוד כלל : ד"ה היכך ע"ג אכסדרס ושמך הסכך על שפת כו'. אתי לאפוקי היכא שהשוה את קירויו דל"א פי תקרה כו' אפי' לאביי כדלקמן ובזה מיושב ליפנא דעל ולא נלטרך לפי' הרי"ף בזה שוב ראיתי שהר"ן בס"ד הרגיש עליו בזה : תד"ה אין לבוד דהכא מיירי כשהאויר מהלך ע"פ כולה. קשה דהא מייתי ראיה מאהרובה והתם אפי' מוקפת מד' לדדיה וי"ל דהמ"ל ולפעמיך כמשכ"ל : ע"ב רש"י ד"ה פי תקרה שוביין של נסרים במודן והן עובי כו' כנ"ל : ד"ה בבקעה להכי נקיט בבקעה כו'. ועי' בתוס' שהקשו על פירושו היאך מוקמינן אביי כרב כו' ולעד"נ דלהכי נקיט בקעה דלא הויא הילוך לרבים כולי האי דלכן לא הויא אלא כרמלית ומש"ה אמרינן בה פ"ת יורד וסותם מכל לד כמו היכך ע"ג אכסדרה וכאשר חילקו התוס' בשם רש"י בד"ה היכך : תד"ה היכך דתניא שתים כהלכתן וג' אפילו טפח ואילו השוה כו' כנ"ל : ד"ה אכסדרה בסופו יל"פ דנקט בקעה כו' דבקעה היא כרמלית כנ"ל :

דף יט ע"א גמרא אחוי ליה נראה מבחוץ ושוה מבפנים דאתנו כו' כנ"ל ומה שבינתיים ליתא בה"ם וכן מפרש"י ותוס' משמע דל"ג לה : שם ולאו היינו פלימין מפרש"י

נראה דל"ג ולאי ונל"פ היינו פליתין דאתנן לעיל דל"כ רבא בזה דכשרה ולא כדאוקימנא לעיל דמיירי פחות תג' : רש"י ד"ה לבראי וגם שבלדדין תחלתן לגם סוכה הפנימית נעשו כ"ה בר"ן : תד"ה לא יהא ועוד מי יוכל נזהר בסוכה מלאה נקבים כו'. עי' לעיל (יח א) תד"ה אין לבוד וכהא"ש כאן : ע"ב גמרא א"ל כמתן כר"א שיקת כו'. מהתוס' ר"פ תבית משמע דתשובת ר' יוסף היתה כר"א וגלסי א"ל שיקת כו' : תד"ה ואם הגביהם ומתוך לשון הקונ' משמע כו' שהגביה או הרחיק כו' כנ"ל :

דף כ ע"א גמ' ר' ישמעאל בר"י כו' אחת זו וא"ז מסככין בה וכן כו' לפרש"י (והרא"ד בפ"ה מהל' סוכה הל"ו) היינו אפילו קטנה ואהוגה ונ"ל דסתמא דמתניתין כפי' דכלים

מחללת קנים כו' טהורה אתיא כוותייהו ופסקי הרמב"ם בהל' סוכה פ"ה ובפ' כ"ה מהל' כלים הוי"ג כתרי אהדדי ול"ע ועלח"מ בהל' סוכה שם : רש"י ד"ה והתנן כל המטמא מדרס וה"ה כו' ובנבלה כו' דילפינן ליה בק"ו כו'. לכאורה מן הק"ו דפכין קטנים ליכא למילף רק מת וכן שרץ דמטמא בכעדשה וכאוי ליכנס בפך קטן כדפרש"י בב"ק (כה ב) אבל לא נבלה דה"מ אלא בכזית וכן הבין המהרש"א בשבת (פד) בתד"ה מפן ואולי כוונת רש"י דמדרבנן מיהא מיעטו אף בנבלה וכמ"ש המהרש"א הנ"ל : תד"ה אחת. דה"נ תנן בסנהדרין כו' אנכי אוסיף אחד שוגג ואחד מזיד (אבות פ"ד מ"ד) : בא"ד וה"נ הזכיר תנא מחללת גדולה כו'. ק"ל מפ"ק דמכות (כד"ו) דר"י אמר שם בד"א בד"כ כו' כבי אומר אחד ד"מ כו' וכן ביבמות פר"ג במשנה כר"א אחת בעילה ואחת חליצה כו'. ואין לומר משום דבמכות סיים ר"י בד"מ וכן ביבמות סיים הת"ק בבעילה דכן נוכל לכוין בדבריהם הכא אבל בס"מ שליין הגרי"פ למ"כ ועוד דא"כ לא הוו מקשו בזבחים (לג ב) מהא דמנחות פ' רי"ם : ד"ה של שיפה. פי' מהר"ם :

פרק ב ע"ב רש"י במשנה ד"ה מעשה. דמ"ע שהז"ג נשים פטורות כו'. לכאורה קשה דהא לקמן (כח) ממעטינן נשים בסוכה מהלכתא פ"ש אמנם פי' במל"מ פ"ו מהל'

תלמוד הלכה ז' סוף ד"ה ודע ובדבור הסמוך עוד כאיתי ומעמוד על עומק כוונת רש"י ז"ל :

דף כא ע"א ד"ה שקיפין ומתפרקין בתוח. נראה דמפרש שהוא מלשון שקיפן קידוש שבתרגום מקן (מ"א ו) : תד"ה ומביאין אע"פ שהיו התינוקות טמאים בנדה כו' כנ"ל :

ד"ה שדעתו קשבר ר"י אוכל זרוק שתיה אוכל. כן מפורש בהדיא בעירובין (ל ב) ולהמהרש"א איפתמיט זה להכי נדחק לומר דרבא ידע כו'. [ועוד מה יענה לאביי שסברי הוא ודאי לא ידע סברייתא]. וליפנא דהתוס' במש"כ דמשמע אפעיתים : ע"ב גמ' שאני מעה הואיל וגבוה עשויה. כל"פ ע"ד שכ' מקלת פוסקים דאפי' למ"ד מלות אנ"כ במכוון שלא ללאת לכ"ע ל"י עמ"א מקפ"ע סק"ד או ע"ד שכ' הר"ן בפ"ד דר"ה במתניתין דהמתעסק ל"י ע"ש : רש"י ד"ה נוהגין היינו אלמא אוהל עראי כו'. לכאורה לפי הענין הכי הל"ל אלמא אוהל שאינו עשוי ביד"א דכל שלא נעשה בכוונת אוהל שלא ביד"א מיקרי כדלעיל :

דף כב ע"א במשנה המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה. הפוס' הביאו הירושלמי הד"א לריכין הכוכבים נראין מתוכה כ"א בכוכבי חמה שנו ופי'

בו דמלשון כשרה קדייק דמשמע בדיעבד וכתב הגר"א ז"ל בסי' תרל"א סק"ג ול"נ מ"ש ת"ר אין כו' (היא גי' הרא"ש) אפי' לכתחלה ול"ל דתני אגב סיפא לישנא דכשרה דהוא לשון דיעבד ודוחק ול"נ דהם ריפא דברייתא בדוקא קתני לישנא דדיעבד אבל היינו אגיבא דב"ש (דריפא אמעינן מה דסבר לכ"ע כמבואר) דגזרו אטו כוכבי חמה דאפי' דיעבד פסול אבל לב"ה דאפי' בכוכבי חמה מכשרי דיעבד בכוכבי לילה שרו אפי' לכתחלה הולם מדברי הר"ן למדתי דדיוקא דהירושלמי אינו מלשון כשרה דהרבה מלינו לשון זה אפי' בלכתחילה (עי' סוגיא דרים חולין) אלא דלישנא דמתני' קפיתים דודאי בית מעובה ביותר דלא די שאין כוכבי חמה נראין אלא אפי' גשמים אין מגעפין (ועי' ריש מכלתין בתד"ה כי עביד וג"ע) וא"כ כיון שהנס מתנה כמין בית (בזה כולל יותר) מאי קאמר תו אע"פ שאה"כ כו' להכי דייק הירושלמי דאין כבר אלא דיעבד לכן קאמר שפיר אע"פ כו' שאינה מעובה כ"כ אינה כשרה ג"כ אלא בדיעבד וכה"ג פרש"י בגיטין (פו רע"ב) ובקדושין רפ"ג בגמרא ובריפא דברייתא ל"ג המעובה כו' אע"פ כו'. אלא כגי' הרא"ש ונכון בס"ד : גמרא על גביהן כנגדה עד לרקיע שמא כנ"ל וכן ברש"י : שם אימא כי תניא עפה אמרי' חבוע רמי כו'. ק"ל מנ"ל דאמרי' א"ר כלל (ונלטרך לדחוק דבאין ביניהן פ"ע נכלל ג"כ שאין בעליונות רוחב עפח כדפרש"י) דהא קי"ל שפוע אוהלים כאהלים דמי (אהלות פ"ז מ"ב) ולכן תחת כולן עמא ביש ביניהם חלל עפח דהטומאה מתפשטת למעלה ולמטה אפי' בלא שטח יושר דלא גרע משפוע אוהלים אבל כי אין ביניהם פ"ע קי"ל שם בפ"י דאין טומאה יולאה בפחות מטפח לכן אינה מתפשטת עד התקרות העליונות דבך פחות מטפח וממילא מפסיק האויר בעדה מללכת גם לעבר השני ודו"ק. [אולם ע"כ גרע זה משפוע אוהלים דשתם אף אם כלה עד כהלגע כליס דשם טמאים]. ועוד ק"ל כימא דשאני הכ' עומאה דהכי גמירי להו כדלעיל (יח) וע"ע בפי"ד שם מן מ"ה עד סה' פ:רש"י בסה"ע ובתוספתא גרסי' כו' אבל אין בהן כו'. כ"ה גי' רש"ל ומה שנדפס בגליון התוס' גי' רש"ל בהן הוא שבוש : ע"ב רש"י ד"ה כאן מלמעלה לפי שחמת האויר נראית כו'. נ"ל דזה פי' למ"ד פרוץ כעומד מותר אפ"ה פסול דבתר מטה אזלינן עי' רא"ש ור"ן ומש"כ בסוף בידוע שהקנים כתבים כו'. וזה כ' לייסב למ"ד פרוץ כעומד אסור דלדידיה בתר מעלה אזלינן ועי' בר"ן אבל ק"ל דאי בתר מטה אזלינן מאי פסקא דתני בלנתה מרובה למעלה כשרה הא יכול להיות דלמטה חמתה מרובה וכן אי אזלינן

אזלינן בתר מעלה יקשה הא דתני בתמתה מרובה למטה פסולה הא יכול להיות דאעפ"כ למעלה הסכך מרובה: **שם במשנה** ברחב העגלה או ברה"ר כשרה ועולין לה ביו"ט. רש"י פי' דמשום שיהא נקים לה ונ"ל דלפמש"כ התוס' בעירובין (מג) בשם הרשב"ם דמותר ליכנס בקרון או בספינה אפי' בשבת והנכרי מוליכן אפי' חוץ לתחום ע"ש איצטריך לגופייהו וזהו דאשמעינן: **רש"י** במשנה ד"ה הטובה והים נבוה מאד. בר"ן הגי' והוא גבוה מאד ונכון: **תד"ה** פתים גזרה שמא יניח הפליו על הסכך. ונ"ל דזה שכיח יותר מן במוש באילן שנעשה דופן לה לקמן כד ב:

דף כג ע"א גמרא ור"מ הא מדאורייתא מחזא כו'. משמע דגם ר"מ מודה בדלשה זו דר"י ונ"ל דאצ"ל דס"ל כר"א דלקמן (כז ב) אלא דר"מ להיכא דא"י לעמוד כל ז' מפני רפיונה א"י לענין ביטול דלעיל (ר"ד ד) דבעינן שיבטל לכל ז' כדפרש"י שם ור"מ עוד לאו דכתבתי לעיל (יג ב) ע"ש ואין סתירה לזה מהא דאמרי' לקמן לדידיה זמנין כו' דכוולא ולאו אדעתיה ותיפוק ליה דה"ר כו' די"ל דבדפנות ל"ב דאויים לז' ולפ"ז יהיה ראוי למה דפריפית בר"מ בהא דעד כ' אמה אדם בוצה דירתו עראי ודלא כפרש"י דצריך לעשות מחיצותיה קבועין דהרי במחיצות לא איכפת לן ולההורה דרבת רבא שם מתאחדת עם דרשה דהכא ותקשה למה תפס רבא קרא אחר ולא סגי ליה בקרא דהכא די"ל דחד למעוטי פחות מז' וחד למעוטי יתר מז' [וכעין זה (בשבת דף קלב)] דל"ת הכי יש בכלל קבע עראי וכדמקשה לי' אביי התם: **שם** ודילמא רבעה. נראה דהקושיא אינה אלא לאביי דמאי אירייא שמא תמות תיפוק לי' דילמא רבעה דשכיחא טפי ומתד"ה ולמ"ד: **רש"י** ד"ה ולא גולל דגולל מטמא כו'. ובמשנה כו' שנה משנתו כר"א בפ"ב דאהלות מ"ד ידלא כחכמים שם דל"ת במשנה: ד"ה גזירה שמא תמות ביו"ט כו'. ולקמן אמרי' כוולא ולאו אדעתיה י"ל דמיתה ונפילה נראה וניכר ול"ש למימר ולאו אדעתי' ובכוולא ליכא חשש ביטול מצות סוכה דאיכא תקנה למותחה באשלי לפחות מג' סמוך לסכך וכשיטתו לעיל (טז ב): **תד"ה** דתניא כדפרי' לעיל. רוא בדף (כא ב) ד"ה שאין: **ע"ב גמרא** דתניא הלוקח יין כו'. בגליון בשם מ"א נ"ל דתנן כו' ולא ראה בתד"ה דתניא: **רש"י** ד"ה ה"ז גימך יהא שלא ימות פתאום. משמע דתקנה טובה היה רק באסורה לאכול בתרומה וקשה דמתמת חשש זו היה השעה כו' תיאסר עליו מיד מחמת איסור גרושה וא"ל דדוקא לאיסור תרומה לזר דהוא במיתה חששו ולא לאיסור לאו דגרושה דהא מוקי לה אביי במסקנא כר"מ דסוכה דלא הוי רק מצות עשה ודוחק לומר דגרושה קילא יותר שא"ש בכל עמש"כ בגילה (ג ב) ואולי דבאמת אסורה לו ג"כ (אלא דהוא עשה בזה וחושב לתקנה) והא דלא תני לה הוא משום דברייתא זו שנויה בתוספתא ספ"ד דגיטין וכייל בהדה ג"כ האומר לשפחתו כו' ע"ש דל"ש בה רק דין דתרומה: **תד"ה** שני וקלא תימה כו' דר"י גופיה כו' יקרא שם ויפרים בשבת כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש בפ"ד מ"ד:

דף כד ע"א גמרא הא איתמר עלה א"ר כו' מעלה כו'. עי' פסחים קי"ו תד"ה כולו גלי ובמש"כ בס"ד: **שם** קסבר ר"מ כל מחילה שא"ע בידי"א א"מ. עי' עירובין (טו) תד"ה תל: **ע"ב** כל מחילה שא"י לעמוד ברוח מצויה א"מ. כה"ג לעיל (כג א): **רש"י** ד"ה השתא ואין הכתוב מדבר מדבר שיהא נכתב כו' כצ"ל: **במשנה** ולא סמכה עליהן. ר"ל דלא ליפסל לר"י לעיל (כה ב) משום מעמיד במחובר עי' ר"ן שם וכן משום שלא ישתמש בסכך כדלעיל (כב ב) בתד"ה שתים: **ד"ה** היה שם. אינן מעוביו אמה לכ"ל. עי' לעיל (ד ב) ברש"י ד"ה כל שאילו יחקקו:

דף כה ע"א גמרא וכן קמה קצורה ושיבולות מקיפות אותה כו'. עמש"כ בעירובין (טו) בס"ד: **שם** נושאי ארונו של יוסף היו בש"ר שמות שפ"כ איתא לנפש אדם ואין אדם אלא יוסף שנאמר אסל שכן בהדב וכתיב וימאם באהל יוסף ע"ש: **ע"ב** מ"ד הואיל והרשב"ז א"ר מלפטר כו'. בגליון בשם מ"א דבת"ת הגי' הואיל ואמר רבא כו' לא ס"ל להביא ממרחק כי גם ברי"ף ורא"ש הגי' כן וכן לקמן (כו) בגמרא:

דף כו ע"א אמר אביי תשבו כעין תדורו. עפרש"י ול"כ דק"ל דלא חייבה תורה ליבנ בסוכה אלא תחת דירתו בביתו ולא תחת ישיבתו בבורגין כי איננו לדירה והוא קרוב לפרש"י או י"ל דלפי דמשמע מטעמא דרבא דבכה"ע יושב באויר ומשמר לא בבורגין א"כ יל"פ כאן כפרש"י לעיל גבי הולכי דרכים: **שם** ר' יוסי ברבי. פרש"י חריף שבדורו וקשה דמשמע בעירובין (יג ב) ובסנהדרין (כד) דר"מ שהי' בדורו הוה חריף טפי ואולי שאחר פטירת ר"מ שהוא נפטר קודם ר' יוסי כדאיתא בקדושין (נב ב) נאמר ר' יוסי החריף שבדור. ועוד יל"פ חריף בדורו כמו שפי' בס"ד בת"כ פ' תבוא בהא דאיתא בם יחזקאל גדול בנביאים ע"ב וכה"ג פרש"י ותוספות בסנהדרין (ר"ד פז) במופלא שבב"ד: **שם** אר"י תרתי או תלת ביעי. ק"ל הא תלת ביעי הוה שיעור סעודה לעני הטובר (פ"ח דפאה מ"ז) ומשמע שם שהוא כדי שביעה ע"ב בפי' הרע"ב ולעיל שם (מ"ה): **שם** הא דנקיט להו בידיה. לרבב"ח אר"י לעיל ה"מ נאוקמי דמנחי בריסיה ובאינגו מניח ראשו בין ברכיו: **שם** תני רמב"ח כדי הילוך מאה אמה תנ"ה כו'. עמש"כ בגילה מז בס"ד: **תד"ה** ואפי' דסכנת אבר כסכנת נפשות כו' כדמוכח פא"ת כו'. משם אדרבה מוכח להיפך מדקא יהיב עעמא דשורייגא דעינא באוכניתא דליבא תלו וכ"כ הרא"ש שם והר"ן בפ' ח' שרצים וכ"כ שאר פוסקים ונראה דט"ם הוא ונ"ל דסכנת עין כסכ"כ כו' וכ"ת בפסקי תוס': **ע"ב ד"ה** ולא בירך וזית דירושלמי קמן מזית בינוני הוא. עמש"כ ביומא(עט) ע"ד בזה: **באה"ד** אבל לפניו מברך אפילו בפחות מכזית כו' כצ"ל: **בסה"ד** לגרמיה הוא דעביד משום דאין כו' כצ"ל:

דף כז ע"א במשנה ועוד א"ר מי שלא אכל יו"ט הראשון כו' כצ"ל ותיבת לילי מיותרת ועי' מהרש"א בתד"ה אי בעי והנה לפי' התוס' לקמן בד"ה חזר וכן לפרש"י להס"ד נראה דפי' יו"ט הראשון כל ז' ימי החג וקרי להו ראשון נגד יום השמיני שנקרא אחרון (ודלא כתוי"ט שנדחק) וייסיה דאי' מכאן דאף חוה"מ נקרא יו"ט דלא כמ"א ר"ס ת"ל: **גמרא** אר"ב א"ר אמי חזר בו ר"א. כה"ג לקמן (לד ב) ובבכורות (יח ב): **תד"ה** חזר. חזר בו ר"א ממה שהיה מצריך סוכה ונפולס ידי"ם בעי ר"ל ידי"ם אבר חייבין בסוכה דהכתיב בסוכות תשבו ולהכי דייק רבא שפיר ביומא מהא דאם השלים בתיני תרגימא יצא דפירי לא בעי סוכה ולפרש"י דהשלומין קאי על ליל יו"ט הראשון ע"כ צ"ל כפי' הא' של הר"ן דמחויב לאכול בליל יו"ט ראשון יותר מכביצה שיעור המחויב לאכול בסוכה ודו"ק. ועמש"כ ביומא שם בס"ד: **ע"ב גמרא** ש א"א יוצא יד"ח בסוכתו ש"ח דכתיב כו' לך ז"י משלך. פשוט דלר"א פסולה סוכת חבירו כל ז' ובספרי פ' ראה פיס' ק"מ דאיתא קך כו' ביו"ט הראשון כו' וכ"ה ברי"ף נראה דט"ס הוא והר"א לא הרגיש בזה ולפמש"כ לעיל במשנה יל"ק הגיר': **שם** דכתיב ושמחת אתה וביתך. וכ"ה הגי' לפני התוס' בפסחים (קט) ע"ש וכ"כ רש"י בחגיגה (ד"ו) אבל לפנינו בפסחים שם איתא ושמחת בחגך וכ"ה שם ברי"ף ורא"ש וכ"כ רש"י בקדושין (לד) ואולי גם כאן יכוין הש"ס לקרא הכ"ל אלא שהביאו בקוצר כמש"כ התוס' בכ"מ שדרך הש"ס לקצר המקראות ועמש"כ במ"ק נשא פ"ו אות ח' במ"ק בהערה בס"ד: **שם** הא דאזיל ואתי ביומיה. מכאן סתירה קצת לגי' התוספתא שהביאו התוס' בחגיגה (ו ב) דבמתה יש לה תשלומין כל ז' וע"ש בפ"א במילואים ובמש"כ בס"ד: **שם** שבש יהודה ובנימין הפמידו מלכים עפ"כ. משמע דנביאים גופייהו לא תלא לסם וקשה מהא דמגילה (י ב) אמוץ ואמציה אחים היו שוב מצאתי בע"א שם שהרגיש בזה: **רש"י** ד"ה מהו דתימא וזו להשלים כו' שתשלומין לראשונה היא. משמע אפי' בנאה במקום אחר ובעצים אחרים (דלא כתוס') והטעם נ"ל שהוא ע"ד שאמרו בר"ה (ה ב) סד"א הואיל ותכה קמא קאתי כמאן דעברו עליו ג"ר דמי ועמש"כ שם בס"ד: **ד"ה** כל האזרח ישבו בסכת כתיב כו' כצ"ל: **באה"ד** דלא תפי ש"פ לכ"ת. בנדרים פ' השותפין איתא בנדרו זה מזה דמותרין בדבר של עולי בבל ופי' שם הרמב"ם דאע"פ שהוציאה כו' ממון כל ישראל כו' אין זה כ"א זכות מעט מאד כו' וס"ל דכוותיה אלא דק"ל מפ"א דשקלים מ"ד אלא שהכהנים כו' הואיל והצומר כו' שלנו כו' ע"ש: **ד"ה** ברגל יו"ט ראשון כו'. יל"פ ג"כ שהלך בחה"מ רק שהיה הדרך רחוק מביתו עד שלא יוכל לחזור ביומיה: **ד"ה** שלא הצמיד שופט. ועי' מהרש"א בח"א ועי' מה שהשיב עליו בס' חיי היים ולענ"ד נעלם דיאיר בן מנשה הוא מצד אביו מיהודה כמ"ש הרמב"ן בס"פ מטות והרד"ק בדה"א (ב כב). ועמש"כ ביבמות (סב ב) גם מש"כ הרש"א דכלב הוא בן יפונה שבתמיעתיה נמלא דקושה (סוף ד' יא ובס) דבן חצרון היה ע"ש:

דף כח ע"א ד"ה גמרא מדקדקים בדברי הראשונים כו' ואותו דיוק כו' נקרא גמרא כצ"ל: **ד"ה** הלכות כגון גוד ולבוד וד"ע. כ"ז הן בכלל מחילין שחשב בסמוך עי' לעיל (ו ב): **במשנה** מעשה וילדה כו' וסיכך ס' בשביל קטן. הפ"י תמה איך שייך חינוך בקטן ב"י ונעלם מכ"ת דברי מהרש"ל ביבמות (טו) שפי' שהיה לה קטן אחר שהיה צריך לאמו ולא זז מתנה ובבבילו סכך וש"י וכ"ש לשון הר"ן וא"ש דל"ת וילדה בן אך לע"ק הא דאיתא בחגיגה (ו) הביא רבי כו' עד יגמל הנער ופרש"י ומשנה לראשונה הוא יכול לרכוב כו' וי"ל שאני שמואל דהכמה יתירה היתה בו שהרי הורה דאסיעה כהרה בזר בהיותו בן ב' שנים: **גמרא** האזרח לרבות א"כ כו' בעינוי. ל"י מדוע ל"ק ג"כ במלאכה דהא גם תוספתה אימעום ביומא מעונג ומאזהרה והאזרח סמיך עפי לכל מלאכה ל"ת ואולי מזה יצא לו להרמב"ם דתוספת מלאכה אינה מד"ת אף לאנשים עי' בפ"א מהל' שב"ע ה"ו ובנו"כ באריכה ואני מסתפק אם נשים חייבות במצות אכילת עי"כ כיון דאינה אלא בעשה מן ועניתם כו' בתשעה או הואיל והוציאה קרא בלשון עינוי כל דאיתא בעינוי איתא באכילה ובפרט לפי מה שהסביר הרא"ש טעם מצותה בפ' יוה"כ סי' כב ע"ש: **ע"ב תד"ה** ותשן. ומשני דבגמרא נמי יש בלא עיון כגון כו' כצ"ל:

דף כט ע"א גמרא סיה ימן תחת הסוכה כו'. בתוספתא ורי"ף ורא"ש הגי' בסוכה כבריתא: **שם** במזרח ס"ר ליושבי מזרח כו'. ק"ל דזה ידוע דליושבים באופק המזרחי (היינו בג' מעלות מאתנו למזרח) שם נה"ח אצלנו או לסם חצי היום וכשאצלנו חצי היום או לסם השקיעה ועוד היינו במזרח היינו בילאתו דלקמן ובמערב היינו הכנסתו לכן הגלפ"ד לפרש במזרח פי' בקלה החמה שלצד מזרח במערב בקלה החמה המערבי באמצע פי' באמצעית החמה ותיבת הרקיע ע"ב גם בתוספ' ליתא: **רש"י** ד"ה מפני שמלומדים כל קימני פורעניות כו' כצ"ל: **ד"ה** לשק של עזים והוא דומה לשחור עי' שבת (עז ב) ומנחות (ג):

פרק ג ע"ב תד"ה נפרצו א"כ לא ליגוד איגש כו'. הגרי"פ הגיה ליגוז ונעלם מכ"ת גי' הרא"ש שם והוא מלשון גודו אילנא:

דף ל ע"א ד"ה משום כדמוכח ברים הגוזל כו'. שם לא קאמר רבא טעם דמס"ב אלא לענין הברכה אבל מצות הספרשה משמע דאינו פוטרה ועי' לקמן בד"ה הא קנייה בסופו: **ד"ה** הא קנייה ובכולה שמעתין כו' דקני קודם ובאגידה למאן דבעי אגד כו'. כ"מ שהיה גירסת מהר"ס: **בסה"ד** ולפי שיטה זו יש לייסב סוגיא כו' כ"כ דל"ל: **ע"ב** גמרא קסבר לולב א"צ אגד. ק"ל הא מסקינן לעיל י"א ב' דלכ"ע מצוה לאגדו: **תד"ה** וקרקע משום דממעטינן בפ"ק כו'. הגרי"פ הגיה בפ' היפן ולאחנם דגם בפ"ק איתא:

דף לא ע"א רש"י ד"ה מפני תקנת מרים דמצוה משוי ליה כו' כצ"ל: **תד"ה** אבל כגון ברא"בן שבנה סוכה בחצירו של שמעון שלא מדעתו. כן הגיה המהרש"א: **ד"ה** ור"י [כ"ש היקשא דהיינו כו' בפסוק אחד. בסנהדרין (פה ב) איתא מקשינן הכאה לקללה והתם בב' פסוקים ומופסקים עוד בפסוק אחר. אבל שם הוא מפני דמוסיף על ענין ראשון לכן קרי להו היקשא וכה"ג בכריתות (כב ב): **באה"ד**] ואפי' לר"י דלא דרים סמוכין אלא היכא דמוכח ומופנה כו' מ"מ בהיקש מודה. משמע דמהיקש גמרינן אף שאינו מופנה וקי"ל דאין משיבין על ההיקש וקשה הא דפריך בר"ה (ה) ות"ק ור"ש תשלומין לעצרת מנ"ל ע"ש: **ע"ב רש"י** ד"ה לולב של ע"ז א"כ שמצודתה בלולב כו' או לזרקו בה (כצ"ל) וק"ל דהא איתא בע"ז (נא) ע"ז שעובדין אותה במקל כו' זרק מקל לפניה חייב ואינה נאסרת ע"ש ובפרש"י ועוד אי הוה תקרובת הרי אין לו ביטול וכתותי מיכתת שיעורי' כמו אשרה דמשה. ועי' בתוס' וצ"ע: **תד"ה** שיעור בסופו. עמש"כ בפ"א דמעשרות מ"ד בס"ד:

דף לב ע"א גמרא תנ"ה כו' והיכא דדמי כו'. עגה"ש ועי' לעיל (מ"ז) מה שהגהתי עליו: **רש"י** ד"ה מלפניו. כאן חסר איזו תיבות. ועי' בר"ן ורש"י שם הלשון בשלימות: **ע"ב גמרא** ואימא זיתא כו' ואימא דולבא כו'. עמש"כ לעיל (יג) בס"ד: **שם** ראב"י א"ח ענף עץ עבות עץ שטעם עצו ופריו שוה. נראה דדרים ענף כמו ענב בחילוף בומ"ף ומשום דל"ח כ"כ לאכילה (עמש"כ לקמן לה) לכן כתיב ענף: **שם** ה"ד עבות אר"י והוא דקיימי תלתא תלתא טרפי בקינא. עמש"כ במ"כ ברכות פס"ח אות ס' בת"ת לייסב הא דנוהגין לנאת בהדסי איטליא דאין להם תלתא טרפי בדלך נכון בס"ד: **רש"י** ד"ה ענף עץ ושוכבין על אפיהן. לשון הר"ן על אביהן משמע דאם העלין נפרדים ואינן שוכבין על הקנה אינו בדין והעולם אינם נזהרין בזה וצ"ע: **תד"ה** האמת וה"מ לא הוי מ"ל גבי מרור שיכול לכותשו. מזה משמע דלא כהגאון מליסא בהקדמת ס' מע"כ שאוסר לשחוק הקריין למרור:

דף לג ע"א רש"י ד"ה לא אמרינן. או אין דיחוי. ר"ל דאם אין לו הדס אחר יעול זה דדילמא אין דיחוי עי' לקמן (ס"ד לו): **ד"ה** לולב א"צ אגד וד"ה ולולב וד"ה בשעת דיחוי כולם דבור אחד: **תד"ה** נקטם וכ"ת הא אסקינן גבי אשחור כו' כצ"ל: **באה"ד** כדפי' לעיל הוא בדף ל"ב בסד"ה באשרה: **ע"ב גמרא** אילימא דאשחור מאתמול דיחוי מעיקרא הוא כו' אלא לאו דאשחור בי"ט כו'. מלשון זה משמע לכאורה דדיחוי מעיקרא גרע טפי מנראה ונדחה ובאמת הוא איפכא וכדמסיק: **רש"י** ד"ה הא מעיקרו ביו"ט ואע"ג דנאגד כבר כו'. לכאורה אפי' לא אגדינהו נמי כיון דמטא זמן מצוה כמש"כ לעיל (בע"א) ואי לא צריך אגד איצטריך לאוקמא בי"ט כו'. וי"ל דהכא פי' למ"ד דצריך אגד דאי לא אגדינהו לא קבע לי' זמן מצוה כמו קרבן טרם שהוקדש עי' יומא (סד) ובתוס': **ד"ה** תפסוע והוא כקרבן שהוקדש כו'. לכאורה הכי הל"ל והוא כולדות קדשים או כבכור שתחלתו מתו"ז כו'. אבל מה שהי' מתו"ז בעודו חולין זה לא מיקרי דחוי כמו לולב קודם יו"ט. ועי' ביומא שם ובתד"ה התם: **ד"ה** והא מודה ר"ש. כי עביד נמי תרין דהוי מלאכה גמורה. נ"ע דעשיית תרין ע"י גזירה אינה מלאכה גמורה כדמוכח לסדיא בשבת (מו ב) וכה"ג השיגוהו התוס' ביומא (לד ב). [ומצאתי לפעה"ת בפכ"ס מהלכות שבת הל' כ"ה שמעתיק דברי רש"י הללו בלי נ"ת אלו "דהוי מלאכה גמורה" וגם עוד אלא שמביא מדבריו ראיה דפסיק רישא אסור אפי' בדרבנן ע"ש. ואגב ראיתי בדבריו דפשיטא ליה דתיקון כלי בהשמעת עגביו אינו אלא מדרבנן ותמה על מוהרמב"ח שכתב דהוי מדאורייתא ע"ש. ונעלם מכ"ת המרדכי בכ"פ כל' ג"כ דאיסור דאורייתא הוא]: **ד"ה** נ"ל דא"ל הופענא. הילכך אין כאן תיקון כלי. נ"ל דלפ"ז תו נ"ג למימר דס"ל כאבוה דאפי' לר"י מותר כיון דלא עביד ול"ת דלדידיה לא הוי כלי ות"ק דאוסר ס"ל דמ"מ הוי כלי למאן דצריך לה ואפי' לר"ש אסור דהוה פס"ר ולכן הלכה כת"ק בזה הואיל דלא הלית בדין דבר שא"מ ונ"ל דזהו דעת הרי"ף והרא"ש והטור שסתמו דבריהם דאין ממעטין ביו"ט דמשמע דאפי' לוקמן לאכילה ואית ליה אחריתא אבל הרמב"ם פסק כרא"ש משמע דמפרש דגם עתה לא הדר ביה מהא דס"ל כאבוה וכ"ת מדל"ק אלא דבזה דלא נלרך לי' עכביו מועיל דלא הוה פס"ר אבל מ"מ שמא ימלך ליה לכן לר"י אסור וכ"פ אחריו הש"ע וצ"ע לדינא [ועי' בשבת קנ תוד"ה נ"ל וביומא (לה) ד"ה הני מילי ובכתובות (ו) ד"ה האי]: **תד"ה** לעולם בסופו כדאמרי' לעיל הוא בסיפוך הדף והמתפים הרחיק אה"ד: **גמרא** של בעל ושל הרים מנין כו' נ"ל משום דנחל שני מובנים לו א' נהר ב' עמק (ובנחל איתן יש פלוגתת רש"י ורמב"ם עתוי"ט פ"ט דסוטה מ"ה) ולכן אמר כאן בעל והרים שהם נגד שני המובנים ותנא דמתניתין דלא נקט אלא של בעל משום דס"ל דנחל פי' כאן נהר: **רש"י** ד"ה ערבי נחל ומיהו של בעל כשרה כו' ערבי נ"ר ק"ק א"כ לירבי נמי שאינו משוך כנחל וליתכשר לפלפה. ועי' ברא"ש ולקמן בפרש"י ד"ה מאי קראה:

דף לד ע"א גמרא פרט לצפצפה שגדילה בין ההרים. פי' שאין דרכה ליגדל על מים וע"ז אמר ת"ק קא על מ"ר כו' דמשמע דהיא אינה גדילה על מים רבים ורש"י פי' בע"א: **רש"י** ד"ה עשר נטיעות אלו ג' נשאלו כו'. עי' מו"ק (ד) בתד"ה אלא אר"א דלמשה גופיה נאמרו אלו יחד: **באה"ד** נאמר למשה שיונקות בכ"ם כולה ומותר לחרוש את כולה כצ"ל והנה לפירושו נאמרו ב"ד למשה: א) דלנטיעות מותר לחרוש עד ר"ה: ב) שיעור יניקתן. ולענ"ד דשיעור יניקתם קים להו לרבנן (עי' ר"ה יג) וכמו בזקנים דקי"ל בעלמא שיעור יניקתם דהרי בהם לא נאמרה הלכה ומה שאומר י' נטיעות הל"מ ל"ד אלא דהלכה ל"כ רק דלנטיעות מותר לחרוש כדי לרכן עד ר"ה והם קי"ל דב"ם הוא כדי נוכך ע"ל וכה"ג כתבו התוס' בשבועות (יג) ד"ה אשם: **בסה"ד** ואם אינם שלש כו'. לפי חשבון בפ"א דשביעית מוכח דבזקנים. א"ל שיהיו מפוזרים בערך אחד בתוך הב"ם רק שיהיה ביניהם כדי שיעבור הבקר בכליו ולכן אם אינם ג' ל"ע לפי חשבון אלא כמלא אורה וסלו דוק שם. וכ"כ בעלמו בב"ב (ס"ד כו). ועמש"כ שם: **ד"ה** והיכא דמתני האי קרא כו' כצ"ל: **ד"ה** פתורתא לקרות גדולה כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** ענף עץ עבות ג'. עפרש"י ותוס'. ולעניות נראה דדרים עבות ג"כ על מנין ענפי העץ שיהיה ג' כשיעור שיוכל לעשות מהן עבות דאינו בפחות מג' כדלעיל (לב ב) לגבי עלין ועי' לעיל (יג) בתד"ה מצות ובמש"כ שם וכה"ג כתבתי במכות (כג) ע"ש ותמיהת התוס' על פרש"י י"ל מדלא כתיב הדס עבות בשמו הפעלמי אלא ענף עץ ש"מ דאתו למניינא ומדהם למניינא גם עבות למניינא כמו בב"מ (פו ב) מדשוב לדרשה רך נמי לדרשה ועמש"כ בחדושי לס' נת"ע אות ז' בזה ומה שהקשו עוד דנימא פרי עץ הדר שלשה תימה לדרוש משץ פרי: **שם** א"ל ר"א יכול כו'. פי' ק"כ אות ת"ו: **שם** אמר בירא א"ר אמי כו'. עי' לעיל (כז): **במשנה** אתרוג כו' וכיבש. עמש"כ בחדושי שו"ע סי' תרמ"ח ס"א ולקמן (לו):

דף לה ע"א גמרא אלא ה"ק עד שבאין קטנים עדיין כו'. לכאורה על תמימין ובפ"מ עדיין לא תיכך כלום: **שם** א"ת הדר אלא אידור שכן בל"י קורין למים אידור וכן במקרא מלינו אדיר תואר למים בשפל אדירים (שופטים ה) לפרש"י שם: **שם** ואיזהו שגדל על כל מים ה"א זה אתרוג. עי' קדושין (כ"ד ג): **שם** אלא למ"ד לפי שא"כ דין ממון הרי מסיקה חתת תבשילו גם תע"ב שהוא מותר בזה לפי' הר"ם והרע"ב בפ"ח דשביעית מ"ב ואפ"ה ק"ל אין בו ד"מ לר"מ והכי הכ"ל הרי מקדש בו אה"א וכפרש"י לקמן ע"ב: **שם** אתרוג של מע"ש לדר"מ אין כו' ביו"ט עמש"כ בפסחים (לח) בס"ד: **רש"י** ד"ה לפי שא"ב היתר אכילה ור"א אמר לכם הראוי כו'. לכאורה יל"פ כדדרשינן בחולין (קמ) לך ולא לכלביך. ועי' שבת (כה ב) תד"ה תתן לו ולא לאורו: **תד"ה** נלמדך וא"ת כו' אימא כו'. וי"ל כו' ק"ל אימא ענבי הדס דטעם עצו ופריו שוה כדלעיל (לב ב) וא"ל דאין זה מידוע דהא במנחות (כז) קרי ליה אין עושה פירות ולעיל (לג ב) אמרינן שלקטן לאכילה וכן הביא הר"ש בשם ירושלמי בפ"א דמעשרות מ"ג דחייבי במעשרות. ועי' שו"ע או"ח סי' ר"ג ובע"ז: **ד"ה** לפי בסופו. מש"כ המהרש"א דר"ת דהתם. אית ליה כמסקנא דהכא כו'. ל"ד במתכ"ת דהכא דחויא בעלמא היא כמש"כ התוס' לקמן ד"ה דכתיב: **ד"ה** אתיא פי' כה"ד. ועי' תשו' ש"א ל"ז ותש"כ שם בק"א ונשמט שם ועוד י"ל ע"ד פי' הרשב"א כגון בלוקח עבלים ממוחזקים מן הנכרי דמעשרן וכן שלו (לבד ע"ג דנותן לכהן) כדאיתא בבכורות (יא) ועמש"כ פ"ד בפ"א דחלה בס"ד וכנה דעת התוס' מבואר דטבל מיקרי שלהם רק חלק הכהן או הלוי אינו קרוי שלהם ואולם מהא דצריך היקשא שלא לנאת ידי"ח מנה בטבל ומהא דירושלמי דעיסת טבל חייבת בחלה אבל דעת רש"י דטבל אינו קרוי שלהם מחמת איסורי' כדמשמע מדבריו בד"ה ומאן דבעי ד"ת ולקמן ע"ב בד"ה מ"ע דב"ה וכן הבין מדבריו הש"א שם (ודלא כמהרש"א) ולאיות התוס' נראה לע"ד לדחותם דזוהו דתלה באני דכל עיסה קודם הפרשת חלתה היא כטבל ולכן אפי' נטפל לה עוד שם טבל אחר ג"כ

נ"ל דאינו שבח ובדולה מזו תרה"ה בתוס' פסחים (כב) ד"ה מאן ובמור ח"מ סי' ש"נ ס"ח בשם שתג"ס ועי' מג"מ בפ"ג נזקי' גנבה ס"ו ודמיה לאה דזבחים (לב ב) הואיל והוזכר לבעתו הותר לקריו וכן לאה דזבחים (לג ב) דכך רחוקה לעסור ואין ד"ר לממה כמו שפירשוהו התוס' שם (ס) ד"ה משלחין ע"ש וכיון דשם סכל אינו מוציא מיד"ה תלה אע"ג דכתיב בה עריכותיכם ה"ה לענין תלה דבגופה לא כתיב מיעוטא אלא דילפינן לה מחלה דיה להיותה כנידון ובה"ג כ' סס"ה בתשו' ל"ד לענין תלה גזולה וכוון בעז"ה : **ע"ב גמרא** מפני שמכשירה . לכאורה לפ"ז יש לאסור קצת תרומה שלא הוכשר לגוזה במים : **רש"י** ד"ה סרי יש בה היתר אכילה אבל פדיון אין לה כו' . לכאורה איך יתכן לפרש דמחמת פדיון תקרא י"ב היתר אכילה א"כ עתה נמי יכן מע"ש חוץ לירושלים לפרש"י במשנה (ר"ל לאפוקי מפי' הר"ן) אולם פי' בעירובין (ל ב) תד"ה ולפלוס ויתיישב לך יפה : ד"ה כאהינא תמרה אדומה כצ"ל :

דף לו ע"א גמרא ניקב נקב מפולש במשהו. מפרש"י וכ"ל דנקב לא נקרא אלא אם נראה וניכר אבל אם נקבו במחט דק ואינו ניכר דהיינו שליחותו מלאתו (כמו שהבאתי בחדושי שו"ע סי' תרמ"ח ס"א) כשר . וכן כ"ל דה"ה לטריפות וזהו שמאל הש"ס בחולין (נ) על הא דהרב"ג גבי מעיים שניקבו ולייחה כותנתן כשרה מאי ליתה משום דאם ר"ל ליתה גוף שמעיים פעמא דכשרה לכ"ע דאין זה נקב ובזה א"ש מה דחשיב ג"כ נסדק לספוס' דא"פ עד שנסדק מג' לדדים או שהגיע לחדרי הזרע דתיפוק ליה משום ניקב דנסדק הוא באינו ניכר ועע"ז תרמ"ח סק"ס והגלע"ד כתבתי ועוד זכר לדבר הא דאמרינן בשבת (קח) כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב : [שם מאי נאו כו' וקרוה ותפפנים . קשה דלמה ר"ל דגם חדרי הזרע נסרחו . וי"ל] : **רש"י** ד"ה נסדק דהיינו גרגרת כו' שנ"כ בה חולית כו'. וכ"כ הרא"ש ושנו משנתם כרב בחולין (מה) והגי' כריו"ח שם דבמשהו סגי זולת סה"ת סביא הב"י שפסק כרב : ד"ה מאי נאו תפוח שנתפח ונרקב כצ"ל : ד"ה לא תפח. ריחו רע מחמת תולעים שאכלוהו וכ"ל דמיירי בי"ט ב' דאינו פסול משום חסרון : ד"ה הא לן. פי' כה"ד אבל סוא היפך המציאות כי כוש (עטיאפיא) היא דרומית מערבית לא"י ובבל מזרחית לפונית וא"כ אדרבה א"י קרובה לכוש יותר מבבל ולפרש איפכא ג"כ לא יתכן דמתניתין תשמיע לבבל לכן נלל"פ דהו הייני לבני כוש עלמן כשר ולן סיינו בא"ת כולן פסול דאתי למיחלף בדומה לכושי ואף דבכל"מ כוונת לן ולהו כפרש"י מלינו הרבה שהלשון שוה ופי' משתנה : **ע"ב גמרא** והא ר"ח מטביל ביה ונפיק ביה כצ"ל וכ"ה ברי"ף : **במשנה** אר"ת כו' בגימוניות של זהב . ק"ל לפמש"כ התוס' לעיל (לא ב) בד"ה הואיל דלהכי לרבנן א"ע בב"ת אם אוגדין אותו שלב"מ משום דאין זה דרך גדילתו בזהב שהוא דומה הרי לא שייך ביה ד"ג וא"כ לכ"ע יעבור בב"ת וכ"ל דגימוניות בנפרד הוא גימון דאיתא במשנה ספ"ה דשבת ומפרשו בגמרא בר נירא והוא גמי כדפי' הרמב"ם והוא מגדולי קרקע ושל זהב פי' שהיו מחופין זהב כמו שן של זהב שם פ"ו מ"ה שפי' הרמב"ם מכוסה זהב ולאיית ר"מ לא מהגמי דאילו זהב לכ"ע איז בו ב"ת כיון שאינו מג"ק : **גמרא** ומה לולב שא"כ בלילות כבימים כו'. לכאורה סמ"ל ג"ב שא"כ אלא בפ"א ביום וכיון דאגבהיה נפיק ביה :

דף לז ע"א וא"ר לא ליתקיים כו' דבעינא לקיחה תמה וליכא. לכאורה משמע דדריש ולקחתם ולקחת תם כדלעיל (לד ב) ובפרש"י שם וא"כ מאי אייתי רבא מאיזוב דמי חטאת ימלקיחת האפר שלא התם לא כתיב אלא ולקח ולקחו ואולי משום דאיזוב דמ"ת ילפינן לקיחה לקיחה מאגודת איזוב דמצרים כדלעיל (יג) בתד"ה מלות ועמש"כ שם והתם כתיב ולקחתם אבל בתיבת איזוב אבל אפר מא"ל דהא כתבו שם התוס' דל"כ גז"ש אלא מאיזוב לאיזוב : **שם** כיון דחבריה כגופיה דמי . ק"ל א"כ מ"ט פסלינן דבק שברי שופרות בפ"ג דר"ה וכן במזוזה פסקינן בשו"ע סי' רפ"ח ס"ד דלא מהני תפירה להיותם אחד ועמש"כ במנחות (לג) ובחדושי שו"ע או"ח סי' תקפ"ו ס"מ : **תד"ה** דבעינא א"כ דל מעמיה דחלילה כו' כצ"ל בב"ת ועי' מהר"ס : **ע"ב גמ'** וא"ר לולב בימין ואתרוג בשמאל מ"ם כו'. הב"א הקשה דתיפוק ליה משום דמברכין עליו כו' כבר קדמו המג"א בסי' תרנ"א סק"ו וע"ש : **רש"י** ד"ה דילמא נתרי טרפי ואינם אגודים יחד כו'. לכאורה הא קי"ל דא"ל אגד ועי' מנחות (כז) ובתד"ה ל"ש ובר"ן הסמים לכ"ז ול"כ דהטעם דהוו חלילה בין ידו לאתיכים דמין אחד אינו חולץ לחבירו משום דהוא מהמלוה משא"כ עליו הנוטרים : **תד"ה** בהודו ועכשיו כו' אומר יאמר נא כו' עונין הודו וכן יאמרו נא בית אהרן וכן יאמרו נא יראי ה' כו' כצ"ל וכ"ה בהרא"ש :

דף לח ע"א גמרא הכא ביו"ט שני דרבנן כו' מדקתני מי שבא בדרך כו' ש"מ דהוס"ת נקרא ג"כ יו"ט אלא שנקרא שני. ור"ל שני בתפלה נגד יום הא' שהוא יו"ט גמור (ויום שני דספיקא נקרא יו"ט שני של גליות) וזה דלא כדמשמע קצת מהמ"א סי' ת"ל סק"א ועמש"כ לעיל (כז) במשנה : **במשנה** לברך אחריו. בגליון בשם מ"א דלקמן משמע ק' דל"ג אחריו . כבר קדמו בזה המהרש"ל : **תד"ה** מאי קושיא מושבע ועומד הוא ומ"מ קידוש עצמו דאורייתא כ"כ דצ"ל : ד"ה ותסי לו . דהא בגדול פו' בשמיעה לחודיה לא תפי ותבוא לו כו' כצ"ל (מהר"ס) : **ע"ב גמ'** הוא אומר הודו כו' מכאן שמצוה לענות ר"פ . לכאורה י"ל אפי' לבקיאין וגומרין בעצמן דומיא שמצוה לענות הללויה דלעיל כפרש"י שם אבל כאן לא פי' כן ולפי' התוס' ע"כ צ"ל כפרש"י : **שם** שמע ולא ענה מהו. לכאורה מתניתין היא (בר"ה כז ב) ושמע כו' קול מגילה אם כוון לבו יצא ואולי משום דל"ל שאני מגילה דכתיב בה נזכרים דמשמע אפי' בלב ואף דאמרינן במגילה (יח) יכול בלב כו' הא מה אני מקיים זכור בפה מ"מ סגי באמירת פה דהקורא : **שם** ותכנע מפני ה' בשמעך כו' כצ"ל : **רש"י** ד"ה הוא אומר הללו עבדי בסופו שמותר כו' למי שאינו בקי. אפי' בקי מותר לסמוך בעניית הללויה כמ"ש לעיל אלא דבעבורו צ"ל לענות זכרון לזה דאם לא ידע הדין ויקרא בעצמו מאי איכפת לן אבל מי שאינו בקי כשלא ידע הדין ויכבד עליו לענות אחריו כל מה שהוא אומר לא יענה כלום : **תד"ה** מכאן שמצוה כו' ושמא מתחלת הלל עד הודו פרק אחד כו' . עי' בחדושי לס' נת"ע אות א' שהבאתי ראיה לזה מהירושלמי ומס' סופרים ובארתים שם לנכון בס"ד : ד"ה הוא אומר . עי' כה"ד ועי' מה שנו"כ בדבריהם שם אות ט"ז בס"ד : ד"ה א"כ בסופו א"כ אפסוקי נילתא כו' . שם בהגרי"פ תרתה שהיה לפניו הגי' בדבריהם פה אפוקי תלתא כו' :

דף לט ע"א גמרא אבל לפניה מלוה לברך דאר"י כו' דאקדומי הוא ארנב"י כו' כצ"ל : **רש"י** ד"ה יותר ממזון ג"ם וכיון שהותר בע"ש הותר כו'. לכאורה האי סברא ר' יוסי הוא דא"ל בשבת (קיז ב) במשנה ורבנן פליגי עליה ועמש"כ שם (קיח) : **תד"ה** מעות פלוגתא היא כו' ולמאן דאסר כו'. תימה דע"כ ל"פ שם אלא בגזל וכ"כ הבעלים אבל של חבירו ממש משמע דלכ"ע אינו יכול להלל וע"ש בתד"ה הוא דאמר כלכוען : **ע"ב רש"י** ד"ה אבל בלוקח מן המפומר נחשד לענין שאינו מפקיר לעניים. תימה דהא צריך להפקיר אף למעשרים כדאיתא רפ"ו דפאה ואולי ליפנא דקרא ואכלו אביוני עמך נקיט וכן לקמן (מד ב) בגמרא אפקר זיתיה לאשוכיא ובהעתקת התוס' ליתא תיבת לעניים : ד"ה והשיטים ומין ירק הוא. ר"ל דלא נקטה לומר שהן מין אילן כדכתיב עצי שטים :

דף מ ע"א תד"ה ועלים כדאמרינן דאכ"ד שהנאתו וביעורו שוה כו' כצ"ל : **ע"ב גמרא** דתניא א"ר יוסי ב"ר חנינא כו'. פי' נזיר (כמ) תד"ה ה"ג : [**שם** אדם נושא ונותן בפירות שביעית כו' שנאמר בשנת היובל כו' וסמיך ליה וכי תמכרו כו' . נראה דדריש וכי תמכרו שב ג"כ למעלה וכ"ל אה תמכרו פירות היובל·תמכרו ממכר כו' סופך אשר תמכרו ממכר כו' · והתוס' בערכין (דף ל ב) נדחקו בזה] : **שם** מה קדש תופס א"ד ואסור אף כו' ואסורה. תיבות ואסור ואסורה ליתנייהו בקידושין וכנון : **רש"י** ד"ה וסמיך ליה דל"ש בפירות לתפוס הדמים בקדושה אלא כו'. כצ"ל : ד"ה יצא בשר ע"י פדיה כדמים ש"ק ט' כצ"ל : **בבה"ע** ולא לסחורה אלא להפקיר ט' עי' לעיל (לט) בתד"ה שאין : **תד"ה** אין . ואם מכר יאמר כו' כצ"ל : **ד"ה** על ופלוגתא היא בירושלמי כו' יש שאוסר אפי' ע"מ להעלותו כו'. ק"ל דהתנן בפ"ג דמע"ש מ"ד מעות בירושלים ופירות במדינה אומר הרי המעות האלו מחוללין על פירות ההם ובלבד שיעלו כו' אלמא דשרי ע"מ להעלותו ולאיתי בירושלמי ספ"ק שם דמקשה באמת ממשנה זו על מאן דאוסר ומשני שניה היא שהיה אחד מקום פי' שהיה אחד מהן המעות או הפירות (כמו ברישא דמתניתין שם) במקום ר"ל בירושלים וא"כ נוכל לאוקומי גם פלוגתת ר"מ והכמים דהכא כשהמעות בירושלים וע"ש בשנ"א בפ"א מ"ה ובפ"ג שם בפיה"ק דלמסקנא אפשר לומר דסדר ביה מהאי שינויא ומוקי גם למתניתין בדמאי :

דף מא ע"א גמרא אבל בפרי ראשון ד"ה דכך מקח כו'. ומעתה תו א"צ דריו"ח מוקי לקרא דכ"ת ממכר לכדריב"ח וכן סת"כ דר"א כדאה דתני לקח בסיפא איידי דרישא כדלעיל רק הברייתא דתלוק דאייתא רבינא הוה קייעתי' : **רש"י** ד"ה אלא אי איתמר דר"א כו'. תמשמע דמפרש איתיבי' רבינא לר"א דלעיל היינו עליו ולא אליו : **תד"ה** שמא . מה שפי' בקונטרס כו' דדוקא כך צריך לעשות כו' ע"ש ברש"י ותוס' ותמלא הדבר מבואר ומהר"ס שכתב שלא מלא בפרש"י תמוה : ד"ה פירות מדלא חילל התנוי כו'. מש"כ המהרש"א דלמאן דא"ל במרובה כו' עמש"כ לעיל (לט) בתד"ה מעות . אבל דבריו ודברי רש"ל תמוהים דמדעת לכ"ע מחללינן ע"ש בב"ק בתוס' סד"ה הוא דאמר כלכוען ובקדושין (נו) בתד"ה מתקיף ומשנה מפורשת בפ"ג דמע"ש מ"ג מי שהיה לו מעות כו' אומר לחבירו הרי מעות הללו מחוללין על פירותיך ע"ש וכן שם פ"ד מ"ס : ד"ה ושיהא דבהמות כו' לא תני הך דלולב כו' כצ"ע : ד"ה א"כ דאי סמוך לשקה"א דחמיסר קאמר כו' כצ"ע נל"ו : **ע"ב גמרא** אמר לו ר"י והלא מה"ת כו'. רש"י בר"ה מחק תיבת לו : [**שם** לא יאחז אדם ס' ים"ם במיקו כו'. בברכות סגירסא בזרועו וכ"ה הלשון שם (יח)] : **תד"ה** הילך בגדרים יכולי' דאמר עלה ר' ינאי בבי מעשה אין אדם נותן מתנה כו' כצ"ע :

דף מב ע"א גמרא הא מדאגבהי' נפק ביה . הגרע"א ז"ל בחדושיו תמה דהא מ"מ העקירה סיתה בפירדה דמלוה וע"ש שנשאר בתימה ולעד"נ מדאגבהי' לאו דוקא אלא תחלה משנטלו בידו להגביהו אף שלא עקרו עדיין נפיק ביה ובפסחים (ז ב) הגי' דבעידנא דאגבהי' נפיק ביה ועי' לעיל (לט) תד"ה עובר ובהגל"ה ז"ל סי' תרכ"א ס"ק טו דמוכח בגמרא דלא אסבח לך דיברך עליהן עובר לעשייתן ואינו איתא דל"י עד שיגביהם היה יכול לברך בשעה שאוחזן בידו כדם שיגביהם וזה ודאי לא מיקרי קודם דקודם ובפרט לתש"כ הב"י בסי' כ"ה בשם הרי"ו דגם בתפילין מברך עליהם קודם הנחתן ע"ש . שוב ראיתי בשה"ג שכ' שמגעלן והגביהן ממקומן יצא והיינו כהגרע"א ת"מ לעד"נ כמש"כ . [חכם אחד כתב לי שתמה ולא הבין קושיית הגרע"א מעיקרא דהא דמריד היה בעקירה לא עדיף מהמעביר חבירו או"מ או שהיה סעון מבעו"י דחייב משום עקירת גופו. ונפלא מהנו הא דפריך בכתובות (דף ל א) ואמאי ה"נ לימא הגבהה נורך הולאה היא . וע"ש דלא מ"ל אלא בשעמד לפוש וא"כ התה הגרע"א שפיר דמאי פריך דלמא מיירי בשלא עמד לפוש . אבל אנכי תמה על הגרע"א מהתוס' דשם ד"ה נימא דעקירה לענין חיוב שבת אינה אלא כשמגביה ג' טפחים . ותלות לולב אפי' לשיטתו פשוט דא"ל ג"ע וכלשון הש"ג משמגלן והגביהן ממקומן . וזה דוחק לומר דכוונתו דלוקמה כגון שהיה מונח על מקל שהוא גבוה ג"ם כמש"כ התוס' שם : **שם** אר"ה הומר היה ר"י פולת העוף כו' והכלה פטור מאי קמ"ל כו' היינו הך כו' . לכאורה המ"ל דקמ"ל אע"פ שנהנה וק"ל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה (כריתות יט ב)] : **שם** היודע לישאל ברה"י כו' כצ"ל : **רש"י** ד"ה קמ"ל כיון דראוי כו' תורת כלי עליו כו' . ק"ל דלקמן סוף פ"ב מוכח דאף שראוי למלותו מ"מ תורת מוקלה עליו ע"ש בתד"ה סלטול וכן לקמן (מג) אמרי' איצטריך קרא למישרי טלטול משמע דאיסור טלטול רביע עלי' אלא דהמלוה דחי' ליה וא"כ לנשים דליכא מלוה ליתסרי ולשיטת ר"ת דנשים מברכות על מ"ע שהז"ג א"ש מה דמותרות בטלטולו ועי' בהג"א ולשון הר"ן משמע דהואיל ואידחי איסור טלטולו לאנשים ל"ג נמי בנשים : ד"ה אוכלין ע"ג טהרות אינו נוגע בגוש דבר (ספק או בספק) המטמא אה"י ואם לא נזהר כו' נוטל ידיו . הני ג"ת שסבבתים ליתנייהו בר"ן וכ"נ למחקם ברש"י דהא קי"ל דספק ידים ליטמא טהור (ידים פ"ב מ"ד) ע"ש : **תד"ה** היודע לפרוש · עשרה אין חולקין כו' כצ"ל : **בא"ד** ע"ב נתמלא זקנו לאוי כו' וליתא א"כ היכא לאוקמא כו' כצ"ל :

פרק ד ע"ב גמרא גזרה שמא יטלנו בידו כו'. בתוי"ט הקשה לר' יוסי לעיל (מא ב) במשנה מא"ל וכ"ל דרבה ס"ל כרבא שם דמוקי לה כשהוליאו בכלי לכן דקדק כאן לומר שמא יטלנו בידו וגבי שופר ומגילה וטבילת כלים דנקיט בידו אפיגרת ליזמן מהכא הוא ותדע דגבי הזאה בפסחים (סט) לא נקיט בידו ועפ"י קושיית הגרע"א שהבאתי לעיל י"ל דלהכי אמר ויעבירנו ד"א בר"ה דעל הולאה מרה"י לר"ה לא מחייב משום הא דר' יוסי וכקושיית הגרע"א רק דהחשש הוא שמא יעמוד ברה"ר לפוש ויעבירנו אח"כ ד"א והוא כעין תירוץ רש"י במש"כ או הגביהו ע"מ ליטלו ומולל מתה שגמגמו עליו התוס' (ועמש"כ בתוס') ומשום דברה"י גופי' אין דרך שיעמוד לפוש אלא ברה"ר אחר שילך זמן מה דרך לעמוד ועוד י"ל משום דסתם בית יש איסקופא לפניו גבוה שלשה ואם רחבה ד' הוה כרמלית ואם לא הוי מ"פ ולב"ע בשבת (ה ב) המוליא דרך עליה פטור דמהלך כעומד דמי (והרי"ף פסק כוותי') לכן אמר שמא יעבירנו כו' דלגד הא' של התוס' שם יתחייב אפי' לא יעמוד בינתיים לפוש ולגד הב' חיישינן שמא יעמוד ועמש"כ שם (לא ב) בס"ד : **תד"ה** והשמחה ויום הז' נמי לא דאין חגיגה ושמחה דוחה שבת כו' ואין שלמים נאכלים כו' כצ"ל : ד"ה עלטול בסופו כיון דזר הוא. לכאורה קשה מהא דלעיל בהיפוך הדף מ"ד הואיל ואהס לאו ב"ת כו' קמ"ל לפי פרש"י שם ויש לחלק :

דף מג ע"א גמ' אלא לאמון דאיתי' מה"ת בגבולין ל"ג בהו. ר"ל בלולב ושופר : **תד"ה** ויעבירנו ומעס זה לא יתכן דגבי העברה נמי כו' . וי"ל כוונת רש"י דמשום העברה יתחייב בכ"מ שיעמוד לפוש ויעביר משם והלאה ד"א משא"כ משום הולאה אינו אלא אם יעמוד ברה"י והוא כעין שכתבתי לעיל : **ע"ב גמרא** כדי לפרסמה שהיא מה"ת ופרש"י שבקו כו' למידחי שבת חד יומא כו'. והתוי"ט ל"ד בהביאו תיכף לזה טעם מדוע לא תיקנו דכולהו יומי תדחה משום דאתי לספקוקי בלולב ערם שהביא הא דשלוחי ב"ד מייתי לה : **רש"י** ד"ה דילמא בזקיפא בצידי המזבח לחוד כצ"ל :

דף מד ע"א גמרא לולב דא"ל עיקר כו' ערבה דל"ל עיקר כו'. ובזמן המקדש הוה איפכא ערבה דליתא כלל בגבולין הוה יסוד או מנהג נביאים בהם אבל לולב דנוהג ראשון בהם מה"ת לא הוצרכו לתקן תמומה : **רש"י** ד"ה בגבולין דהא כולהו בארץ וסמוכים למושב ב"ד כו' כצ"ל וכ"ה ברים מגילה ע"ש בפרש"י ד"ה כשמרוין על אדמתם והתוי"ע בפ' דלעיל מי"ג חילק מטעם אחר ולא הביא פרש"י כלל ולכאורה קשה לפרש"י מתעניות (י) במשנה ע"ו יום אחר סחג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת והשלוחין הלא לא הלכו בר"ה וביה"כ (ועי' תוס' ר"ה כג ב ד"ה כמה). וי"ל דשאני שלוחי ב"ד שהיו זריזים והיו יחידים משא"כ עולי רגלים שהליכתם לאט לרגל נשיהם ובניהם וגם נראה דהשלוחים היו רוכבי סוסים קלי המרוץ : ד"ה דלא עבדינן שהרי ר' לדוק אביו בימי ריב"ז . עי' באיכה רבה בפסוק היו לריה לראש ובהנזקין (נו ב) : ד"ה מי אמרה שהיא חובה דקאמרת לנאת כו' כצ"ל : ד"ה וחזרו כ"א ויסדוה ע"פ הדבור. נ"ע מתמורה (טז) ע"ש : **תד"ה** כהנים ה"ה דהמ"ל ופרועי ראש כו' לעד"ד י"ל כיון דבידם היה לגלח קודם הרגל לא התירום חכמים ולא חלקו להתיר אף לאבל שלא היה יכול להתגלח או דהאבל בלא"ה אינו מקיף כמ"ש הרמ"א בסי' תר"ם : ד"ה א"ל מי אמרה בבעה"מ כו' כמו שאין הלל"מ בזרים כו'. עמש"כ ביומא (כג ב) בס"ד: **ע"ב גמרא** אפקר זיתיה לאשוכיא. עמ"ש לעיל (לט ב) : **רש"י** ד"ה איכהיכיטלא אלא בפ"ע אין ד"א כאגד עמה. וכ"כ התוס' משמע אבל אותה לעלמה אוגדין והמ"א הביא בשם י"א שלא לאגדן : ד"ה עלה א' בבד א' אבל ערבה שהיו מקיפין כו'. ולקמן בדף הסמוך דאמרי' שהיו גבוהות י"א אמה צ"ל דאינו אלא להדור מלוה ועמש"כ לעיל (יג) בס"ד : ד"ה א"ל לא צריך לפי שאתה פורע כו' והתורה אמרה לאכלה כו'. תימה דזה אסור אפי' כשמפקירן וזכה הוא או אחר מן ההפקר אבל שלא להפקירן כמ"ש לעיל אפי' אינו עושה בהן סחורה אסור ועי' לעיל (לט ב) ובתד"ה בד"א : **תד"ה** כאן אלא קידוש והזכרת היום כצ"ל :

דף מה ע"א במשנה יופי לך מזבח יופי לך מזבח. עמש"כ בחדושי לס' נת"ע אות י"ג סתירה מזה לדברי הגר"א ז"ל ע"ש ועתה ראיתי להח"א שכ' טעם קלת על הכפל : **שם** רא"ה ליה ולך מזבח. מש"כ התוי"ע והכתובים (ר"ל מליץ שם יה) מן המלר כו' ענני במרחב יה ל"ד דמרחב יה לרב ולרבא אתת הן ולר"ח קאי בתיקו ומש"כ על המהרש"ל דא"ה ט' הל"ל ורבא אריו"ח כו' אינו מוכרח עמש"כ בהרא"ש דפ"ק דעירובין סי' ז' ומש"כ בסופו ואע"ג דהירושלמי חולק על גמרא דידן כו' לי ירצה דע"ש בירושלמי וצ"ל הוי רב דו אמר הללו יה (ר"ל ב' תיבות) והפשיטות הוא מדאמר ר"ח על ר"מ שא"כ לקדשו משמע דהוא בעצמו ס"ל דצריך לחלקו ולקדשו וע"ש בק"ע ודע דהירושלמי הזה הוא ג"כ במכלתין פ' דלעיל הל"י ולחנם הרחיקו התוי"ע למגילה : **גמרא** גוחות על המזבח אמה המ"ל כ"כ דצ"ל ולפי המתבאר מפרש"י נראה שהיו בולטות מעל למזבח ב' אמות ויותר קלת אמה מזה בזקיפה (ר"ל בזקיפת שפוע) ואמה בגמיה והתוי"ע ל"ד במש"כ דאותן ב"א היו כפופין : **רש"י** במשנה ד"ה ואוכלין ואין בדבר לא משום גזל. והוסיף התוי"ע ר"ל גזל דדבריהם כת"ק דר' יוסי כו' משמע דלר"י הוה גזל דאורייתא והא ליתא כדפי' הר"ב שם והוא מהגמרא : ד"ה עלה אמה דרך ב' נקבים שהיו באחת הזויות. עי' בפ"ג דמדות מ"ב שהיו בקרן דרומית מערבית : **בא"ד** הסובב שבה מקום הלוך לכהנים כו' להקטיר. עי' בזבחים (סב ב) דמוכח דגזרת הקטרה אברים היה עומד על הכבש וזורקו על המערכה ולהפכם בצינורא ג"כ כבד הדבר להיות עומד על הסובב (שכמעט כלה גבהו לגובה המזבח) להפוך על המערכה שהיא מתוכה עוד יתפת המזבח ב' אמות כדאיתא מדות פ"ג מ"א אלא ודאי אז היה מקיף בראש המזבח באמה של הלוך רגלי הכהנים המבואר שם במדות ועי' זבחים (נט ב) אמנם אשכחן במשנה שם (סד ב) בעולת העוף שהכהן פנה לסובב ומשמע שם דמשם עורק ג"כ על האישים וכן ענ"ש בשבת (לב) דמשה שהיה גבהו י"א פירש את האהל על המשכן שהיה כמו כן גבהו י"א : [**ע"ב גמרא** ה"ק ליה אנחנו מודים כו' ליה אנחנו מודים . ק"ל התנן בברכות ובמגילה האומר מודים מודים משתקין אותו ועי' לקמן (נג ב) ובפרש"י שם ד"ה אנו ליה . ולפי מה שפירש הרמ"א בח"מ א"ש : **שם** כפות שנים אחת ללולב ואחת למזבח. ק"ל דמשמע שמניחים שוין והרי חריות פסול ללולב לעיל (לב) והכא אמר דוקא חריות] : **גמרא** אר"י א"ם כו' סוכה דל"מ לילות מימים כולהו ז' כחד יומא כו' . בס' ב"ח האריך ביישוב סתירת הר"י דהכא להא דמביא הש"ס במנחות ע"ש וסוף דבריו דס"ל דלילית חובת גברא וא"א להבטל ודבריו בטלים דשם (מג) מבואר דאי ל"ל טלית בת חיובא אינו מחויב לאהדורי בתרה : **שם** נקוט דרבנ"א בידך כו'. לכאורה הל"ע כרבנן דאף לולב שבעה דמוהל ס"ל כוותיה דה"ג כתבו הפוסקים בכ"ד . ועי' רש"י לקמן ד"ה ה"ג : **תד"ה** סביב וכתיב ופאת ימה כו'. העתיקו הכתובים שלא כסדרן וקלתן גם שלא ככתבן עי' במקרא : ד"ה אחת וריב"ב דרים לסוערבי כו' כצ"ל בתיבה אחת : **בא"ד** והא כו' ואותו היום ל"ד יום א' וזה דוחק ולעד"נ דהאי והושבין אותן כו' דקאמר לא היה אלא ביום ז' :

דף מו ע"א גמרא וריב"ל אמר כו' מכאן ואילך מצות זקנים . עמש"כ בס"ד במ"ל במדבר פי"ד אות טו במ"ק : **שם** האר"ח בר אבי אמר רב ט' כצ"ל : **רש"י** ד"ה כאן בזמן בהמ"ק דמדאורייתא היא כצ"ל : ד"ה על הראשונה. ב"ת אלו שייכים לסה"ד דלעיל ומה"ד מנהג שהיה ועי' מהרש"ל : [**שם** ד"ה כל יום כו' של כל מעין של כל · נ"ע דס"ה הוא וצ"ל של

בדם תמיד של אדם]: ע"ב ד"ה מיקנא קני איניש יומי אלא קנותו לאביו כו'. לכאורה הא קי"ל בב"מ (יב) דמציאת בנו קטן לאביו וכן תנן בפ"ד דמע"ש מ"ד שידן כידו וכן בעירובין פ"ז מ"ו ובכ"ד. ועי' היטב בסוגיא דב"מ ובתוס' שם: תד"ה אתרוג בשביעי והכא ביום א' ממ"נ גוזל מטלו כצ"ל: בסה"ד א"כ ר"א היכי מעביל בה ברישא עמ"א תרנ"ב סק"ד:

דף מז ע"א

גמרא כמ"ד כיון שבירך יו"ט א' שוב א"א. לעיל (מו): שם שהרי חלוק בג"ד בסוכה כו'. ק"ל מדוע לא חשיב נמי ערבה: שם וזה חלוק משלפני פניו. וא"ת והא חלוק גם משלפניו ביו"ט ועשיית מלאכה וי"ל דבזה אין חלוק משלפני פניו: שם הכא כתיב פר התם כתיב פרים. ק"ל מדוע ל"א נמי דחלוק באילים וככבשים ואולי קמא דכתיב בקרא נקים: שם הפרים האילים והכבשי' מעכבין זא"ז. במנחות (ס"ד מד) יליף לה מקרא ע"ש: שם אמר להן שמיני רגל בפ"ע הוא כצ"ל: שם אף שמיני טעון כו' ולינה. עי' בתוס' פסחים (לה ב) ד"ה טעון לינה: רש"י ד"ה טעונין קרבנות לעצמן כו' כצ"ל: ד"ה ולינה שהרי הוא יום שחייבו לראות בעזרה כצ"ל ותיבת חכמים נמחוק וכן בר"ה ליתא: ע"ב גמרא וסבר ר"י שמיני טעון לינה והתניא כו'. ק"ל מאי פריך דהא בפסחים (לה ב) מסקינן דתרי תנאי אליבא דר"י בזה ע"ש ועל דהתם ק"ל מדוע לא תמני דהאי תנא ס"ל כוותי' בחדא ופליג עליה בחדא כדמשני בד"ע ומהן לעיל (לג ב) ולקמן (כד ב) וביותר קשה דמצינו לר"א ביומא (נא) דפ"ש דוחה אה"ש וי"ל דאתיא כוותיה ובלינה ל"ל דר"י וכמו דדחי בסמוך ודלמא האב"י היא כו' וצ"ע: שם דתניא רי"א והניחו זו תנופה כו' כשה"א והנחתו הרי הנחה אמור במה"א והניחו כו'. כן הגיה הגר"א ז"ל בשנ"א פ"ג דבכורים מ"ו ובהגהותיו כאן ע"ש: שם מאי הוא עלה קשה וכי מפני שנדחה הסייעתא ידחו דברי ריו"ח ומאי בעי וי"ל מפני דלאחר שחידש בה"מ אפלה א"כ אדרבה יסי' שתירה דמדוע שייר זמן ותיובתא מ"מ ליכא דהרי שייר ג"כ פיים: רש"י ד"ה ה"נ תאי נאו כו'. נ"ל דכוונתו למחוק למעוטי קמא דבגי' שלפנינו דבאמת אין לו ביאור: ד"ה לא נמעוטי. אבל שבועות לא הזכירו הגמרא וי"ל דהוא נמי בכלל טעון שהם משום דגם לג תשלומין כל ז': ד"ה טעונין קרבן ואין טוב אלא שיר כו' דכתיב כו' ומטיב נגן. כ"ה בירושלמי אבל בגמרא דילן בערכין (יא) יליף לה מן בשמחה ובטוב לבב ע"ש: בא"ד ובספרי פ' תבא כצ"ל: ד"ה והנחתו זו תנופה והניחו לפני מזבח ה' כו' כצ"ל: תד"ה הבכורים. בפ"ג דבכורים כו' כצ"ל: בא"ד אבל בספרי פ' תבא כצ"ל: בא"ד והתם בספרי דרש תנופה כצ"ל: בא"ד והתם משמע דר"א מייתר ליה כצ"ל: ד"ה כהן. ובירושלמי דסוטה משמע קצת כצ"ל:

דף מח ע"א

ד"ה רגל בפני עצמו משא"כ בשאר ימי החג כו' אלא אליו היום ואליו למחר. וכ"כ הר"ן בסוף מכלתין וצ"ע דז"א אלא במזמור בינו בוערים ע"ש בגמרא: במשנה תלמוד שחייב כו'. בתוי"ט ומש"כ וכתיב בפ' עשר תעשר כו' מלשונו משמע דקרא קמא שהביא הוא בפ' אחרת ובאמת שניהם בפ' אחרונה דמת"ע ולשון רש"י בזה מדויק והוא ז"ל לא העתיקו כראוי ומש"כ עוד דשלמי שמחה א"ד אה"ש דדוקא ביו"ע פליגי כו' ג"כ ל"ד דש"מ לכ"ע מביאין ביו"ע וע"ש בד"ס מהגמרא דמוכח להדיא דאף לב"ש מביאין: תד"ה פוחת ותימה כו'. ועי' ר"ן ולענ"ד דהכוונה דיבים א"כ על מקום הפחת הכך פסול (דאיך ישב תחת אויר מגולה) וקאמר ד' דמהני לפסול אף בסוכה גדולה: ע"ב במשנה רי"א בלוג כו'. התוי"ט כ' דמטעם דלוג אפשר שמובר כראב"י כו'. גם לרבנן י"ל משום דהתם מנחת נדבה הוא עשרון בלוג שמן ויותר נראה דיליף מלוג שמן דמצורע לנתן בהונות שהא בפ"ע ומש"כ ועוד אפשר דיליף ממצורע עני שמביא לוג א' למנחתו תימה דמנחתו טעונה ג' לוגין: שם היה ממלא מן הכיור. לפמש"כ התוס' בב"ב (ס ב) ד"ה מים דמי בורות פסולין לניסוך וכ"כ הרמב"ם שם (עמ) ד"ה מים וכ"ת לקמן בתד"ה מנה"מ קשה דהאר"ל בזבחים (כב) דמי מקוה כשרין לכיור וא"כ מאי פסקא למלאות מן הכיור ודוחק לומר דאתיא כרי"ש שם דאמר מי מעין הם וכן הרמב"ם פסק כוותיה ועמש"כ בסוטה (מו ב) בס"ד: גמרא ת"ר כל הטעונים כו'. עמש"כ בזבחים (סג) במשנה בס"ד: רש"י ד"ה כמין שני חוטמין בסופו שהיו חלולים ועמוקין מאד כ"נ דצ"ל וכן בתוס': ד"ה אחד מעובה. ועי' בתוס' ולענ"ד ע"ד פרש"י וקאי על עובי דופני החוטמים ושל מים הי' מעובה ומחילא הי' החלל צר ושל יין היה דק והחלל מרווח: ד"ה חוץ. שיותר ממהלך מאה אמה כו'. תמוה דאף שנחשוב היקף הסובב (עי' זבחים סד בפירושו ד"ה נכר) אשר הוא למ"ד על למ"ד הלא מקרן מזרחית הכבש עד קרן מזרחית הסובב אינו אלא ז' אמה ושלש הרוחות ל' אמה ואמת הקרן הרי בס"ה רק ל"ח אמה: תד"ה כמין. שהדמים הניתנין על יסוד כו' יורדין בהן כו' כצ"ל:

דף מט ע"א

גמרא תניא רי"א שיתין מחוללים ויורדים עד התהום שנאמר כו'. עי' בתוס' ש"ק בירושלמי פי' מאין למד דיורדים עד תהום: רש"י ד"ה שכל מזבח בסופו ורבנן ס"ל זהו הכיור והוא נמי מעכב לדידהו. ע"ש ובפרש"י וכעת ל"מ להרמב"ם שהביא ד"ז דכיור מעכב ואף לכתחילה לא כתב שיעשוהו ולכאורה הלכה כרבנן ואף לגי' שלפנינו בזבחים רבי הלא הלכה כרבי מחבירו וגם הרמב"ם לא הביא להא דסובב מעכב ש"מ דל"פ כריב"י ולע"ד ס"ל לפסוק כריב"י כיון דמשנה דמדות לא נזכר מהכיור וסובב איתא הרבה פעמים במשנה ש"מ דסתמה כוותי': ד"ה וגם שק עד יקבי המלך שיתי מלכא כצ"ל: ד"ה בין כבש למזבח ואותו חלל כו' מוקף ד' מחיצות כצ"ל: תד"ה אל תקרא. דרים מזבח ושיתין ומזבח ביד"א כו' כצ"ל: ע"ב גמרא א"ר נורבא מרבנן כו' ליגמע גמופי. עמש"כ בשבת (קמ ב) ראיה לפרש"י ודלא כרש"א ועוד קצת ראיה מכריתות (יג ב) אל תשתהו כדרך שכרותו הא אם הפסיק בה כו' פטור: שם אר"א גדול העושה צדקה כו'. נראה דצ"ל ואר"א כו': רש"י ד"ה א"ד לימא רבנן היא ואי קלם אין מועלין כצ"ל: ד"ה שנאמר זרעו קרא הכא זריעה לצדקה כצ"ל: ד"ה ואמאי אלא א"כ דעתו שיקדשנו הכלי או אם יש כו' כצ"ל:

דף נ ע"א

גמרא א"ר ינאי אר"ז. נראה דצ"ל ר' ינאי אר"ז וכ"מ בפרש"י ועי' ע"ז (ס"ד לו) ובתוס' שם: תד"ה ואי וי"ל דל"ד דס"ה דלא בעי כהן ובגדי כהונה כו' (ב"ח). ועי' מהרש"א לקמן בדבור הסמוך: בא"ד דאין כ"ש מקדש בחוץ כו' כדאמר שמואל כו'. ע"ש בתוס' פי' אחר ע"ד שמואל וא"כ אין ראיה אבל תימה מדוע לא הביאו מהמשנה דשם וכולן אין מקדשין אלא בקודש וגם ק"ק על פרש"י דשם בדשמואל דכי מתניתין אתא לאשמעינן ובזבחים (כ ב) בד"ה קידש הביאו ראיה דא"מ אלא בפנים מסוגיא דהכא ותמוה שוב ראיתי שהצל"ק תמה עליהם שם:

פרק ה ע"ב

גמרא מאן דמכשיר סבר עיקר שירה בכלי וילפינן מאבובא דמשה. ק"ל הא הוי גם שאר כלי שיר של מתכת ואיכא למימר דילאו עיקר השיר בהן ואבובא לבשומי קלא בעלמא הוא ומה שפרש"י לעיל עיקר השיר אינו אלא א"כ חליל מכה כו' אינו מובן דהא הוא לא היה אלא בי"ב יום בשנה ואולי דבהי"ב יום לא היה אלא החליל לבד ולכן שפיר ילפינן מיניה: רש"י ד"ה בפה שאין כלי שיר המלוה כצ"ל: ד"ה ה"ג ואב"א ואת"ל עיקר בכלי כו' כצ"ל: ד"ה והכא במילף כו' או ברבויי ומיעוטי כו' כצ"ל:

דף נא ע"א

גמרא עבדי כהנים היו דר"מ כו'. הצ"א הקשה דא"כ לא אתיא מתניתין דקדושין כו' ולא מן הדוכן ולמעלה כוותי' וגם אמרי' אמתניתין דהתם דמגליכה בדיקה ליוחסין א דברי ר"מ ותירץ דדוכן דהתם ר"ל דשמחת בהש"א דתנן לקמן שעליהן הלוים עומדין בכלי שיר הן שם לא נזכר דוכן כי לא היו עומדין רק על המעלות וקושייתו י"ל דהסיא דקדושין הוא מאותן שערו בפה. ומש"כ בהגהות איכא רבה בפתיחתא דמשה גיא חזיון ישוב אחר לזה בס"ד: רש"י ד"ה עבדי כהנים על אותן כלי שיר כו'. ובערכין פי' דקאי על המכין בחליל וע"ש במשנה דמיני' קא סליק: תד"ה כתנאי וי"ל דהוה מפרש הטעם משום כו' כצ"ל: ד"ה מעלין משמע שר"ל כו' דמ"ם אין להעמיד עבדים וישראלים לדוכן כו' כצ"ל: בא"ד משמע שהמעשה אין תלוי כו' אלא כו' תלוי' במעשה כצ"ל: במשנה כדים של ק"כ לוג. פי' תוי"ט מה שהביא ממס' סופרים מתמספר ענייה הלוים ונפלם מכ"ת שכן איתא בירושלמי בפ' כל כתבי: רש"י ד"ה יורדין לע"כ כהנים ולוים כו'. גם ישראלים אינם אסורים אלא מעזרת כהנים ולפנים (פ"א דכלים מ"ח): שם בסה"ע וכותל מזרחי שהוא לסוף ע"כ היה נמוך כדאמרי' ביומא. ותמוה דשם לא על כותל ע"כ נאמר רק על כותל הר הבית ע"ש: תד"ה מבלאי. בתו"ת תירץ דאבנט אשמעינן דהי' של בוץ ולא של כלאים כו' ונפלם ממש גמרא דשבת (כא) דמקשה מינה לנא דתני רב"ח דפתילות שא"מ בהן בשבת א"מ בהן במקדש וע"ש בפרש"י והכי הל"ל דאשמעינן דלשמחת בהש"א מותר אפי' בשל נמר כדמשני שם או דדוקא הני משום דאינן דאויין למקדש אבנט משום נמר שבו ומכנסים מפני הכבוד דהיו לכסות בשר ערוה. ועי' ע"ש תו"ת סי' קכ"ג סכ"א. וגם לשון התוס' תמוה במש"כ שגם היה היתה של שש דהא של נמר נמי מותר ואולי דס"ל דלפי מאי דמשני התם אהא דמקשה מו מהא דתני רב"ת בגדי כהונה כו' פתילות למקדש לא דבוץ גם קושיא לאבנט ממתניתין מיתרצא בהכי וכמ"ד דאבנטו של כה"ד של שש לבד ודוחק ועוד דהא קי"ל הלכה כרבי דהי' של כלאים יותר טוב לאוקמי מתניתין אליבא דהלכתא ושמחת בהש"א שאני ועוד דהתם מתניתין ביומא (סח ב) מתמעה כרבי מדקאמר תוסף עליו כ"ג כו' מתמע דבד' הבגדים שוים ומזה תקשה ג"כ לדעת ריב"א בתוס' לעיל (ה) דמחלק בין מלנפותם. ועי' בס"א סי' כ"ם: ע"ב במשנה והלוים בכנורות כו' בלא מספר. לכאורה גרוסא קתני וכ"ל דכלפי שנויט בערכין פ"ב גבי כלי שיר דקרבן אין פוחתין כו' ובאיכך תני נמי דאין מוסיפין קאמר הכא בלא מספר ר"ל שלא היה להם מספר קלוב דפוחתין ומוסיפין: גמרא מאי תיקון גדול אר"א כו'. פי' רש"א בח"א דתיקרי גדול לגבי תיקון ראשון דלקמן ועי' נב"מ (קיב ב) בסד"ה מכלל דמליט לשון תקנה גדולה אע"ג דליכא קטנה מינה: תד"ה קרא ואפי' סילקן מן הבור אחר קב"ג כו' כצ"ל:

דף נב ע"א

רש"י ד"ה כאכילנו לחם במלחמה ע"ת. נראה דמפרש סיבת לחם לב' סוטות אי לחם ממש ב' תלשון לחם שערים (שופטים ה) דהוא ענין מלחמה: תד"ה וכיון נשיאו לשון סדר הברכות שא כו' כצ"ל: ע"ב גמרא כתיב כי נחה זמנים התפס כצ"ל: שם התם כבש

ומרובע נ"ל דפירושו לשון שכינה וכמו שפי' רבא בזבח ש (סב ב) רבוע דמזבח: רש"י ד"ה ז' לישנא דאמרי בעלמא וילאק כו'. מלוויין לילקוע וכ"ה בציר רבה בפסוק אם חומה היא בסופו:

דף נג ע"א

ד"ה אם אני כאן והשכינתי שרויה בו. ק"ק דהא אמרי' ביומא ספ"ק דבבית שני לא שרתה בו שכינה אכן שם (ט ב) איתא דקלא חזון שכינה היתה שם: ד"ה דקא כמו מינאי ולא היה יכול לימול נשמתם כאן שלא כו'. כ"ה ברש"י שבע"י: ד"ה הא והא כנגם בהספקת דברים כו'. כ"ה שם: ד"ה מי איכא דידע דוד לא כו' בפ"כ כו'. עמש"כ באבות פ"ו: ע"ב בפסקא שבגמרא אנו ליה וליה עיניכו כצ"ל ותיבת כו' למחוק: במשנה ובמוספין היו מוסיפין עוד תשע. עתוי"ט שכתב ומה"ע (דא"ת לכל מוסף ומוסף) ניחא דל"ת ר"ה שח"ל בשבת כו' ל"ד במתכ"ת דבלא"ה ל"ק מזה דליתא בכל שנה כדאמרי' לקמן בגמרא דלהכי לא חשיב ע"פ שח"ל בשבת גם מש"כ הר"ב דע"פ שח"ל בשבת הוו כ"ז תקיעות והוא מפי' הרמב"ם לכאורה ל"ע דהא מתניתין ע"כ ר"י היא דאל"כ תקשה דליתני גם עה"פ ומאי שייר דהאי שייר ולדידי' לא הוי אלא כ"א תקיעות. ואולי לזה כיון הרע"ב באמרו זימנין דמוסיפין עד כ"ז. וכ"ל אם היה כח הג' מרובה דנלרכה גם לשלש ועי"ל דלפי מאי דמסיק דליתיה בכל שנה לא קתני אתיא מתניתין אף לרבנן ואפ"ה לא תני עה"פ משום דזמנין דלא נצרך כלל לשלש או אפי' לשנות כגון שהי' עמה מועטים (עי' לקמן תד"ה שייר) והוה כמו דליתא בכל שנה והכמ"ל: רש"י בתחלת המשנה חשיב ליה תלת הס"ד ומה"ד שלש לפ"ש שערי העזרה: ד"ה בין קדש לחול ויש מעתה חיוב סקילה. פי' בשבת (לה ב) בפירושו ד"ה להבדיל שכ' שהיו ממהרין התקיעות כדי להוסיף מחול על הקודש. וריב"א אמר שם שמעתי שאם בא להדליק אחר שם תקיעות מדליק כו' וצ"ע:

דף נד ע"א

גמרא שככר נאמר ותקעתם בחצוצרות כו'. לכאורה הל"ל שככר נאמר ותקעו בהן ונראה דהש"ס מפרש דהאי ובני אהרן כו' לא קאי רק אהדלקמי' והכא מדמקיים ביה והיו לכם לחוקת עולם כו' והנך דלפניו לא נהגו אלא במדבר: שם דש"מ תרתי כו'. הא דל"ק דש"מ נמי דא"ת לפתיחת שערים בשבת משום דהשתא דלא תני לה נמי ידעינן מדלא חשיב כ"א: שם וליתני נמי כ"ה שחל בשבת כו' כצ"ל: רש"י ד"ה תשע האמורות בר"ה מה"ת. עי' ר"ה (לד): ד"ה ה"ג לגבי המזבח כו'. הא כ"ה תקיעות דמוסיפין בחג כו' כצ"ל: [שם ד"ה חדא דמתניתין תנן בכל יום. ואם איתה בשבת נמלא שפוחתין מכ"א. מזה אין כ"כ קושיא שהרי מתחיהן יש תשע דמוספין אבל יל"פ דקמיך על הא דתני בתריה ובמוספין היו מוסיפין עוד תשע. דמשמע אף במוספי דשבת וליכא דמוסיפין עוד משמע על הכ"א הנזכרים דגם המה איתנייהו]: ד"ה ובגרי' ולגבי מזבח. לכאורה בז' של חג שחל בשבת לא בגרי איניהו. ועי' לקמן ע"ב בפירושו בד"ה והיכי דמי ובמהרש"א שם: תד"ה שייר ושני פרקים יש בהלל כו'. משמע דאהבתי הוא תה"פ עי' לעיל (לח ב) תד"ה מכאן שמלוה ובמקום שכ' שם לעיין בו: ע"ב גמרא עה"פ שח"ל בשבת דליתא בכשו"ם ל"ק ולשון הרע"ב משום דלא שכיחא כולי האי כו' ול"ד במתכ"ת דא"כ מאי פריך מע"ש שבתוך החג והתוי"ט לא הרגיש בזה והעתיק עליו תירוץ הגמרא דדחינן ליה: רש"י ד"ה מ"ט כו' בחד בשבת ואי שיגן משום ירקיא כו'. ע"ש בר"ה דמשום ירקיא ליכא בזה לכ"ע דלאימת קבעי להוי לאורתא כו' אבל משום מתיא כ"א מודו אולם משם דירקיא איתא בזה משום יו"ע הראשון דסוכות גופיה ושמ"ע וכ"ה ע"ש במאור: ד"ה ניתנין מחצי כבש עד שיבא המעלה מן הכבש למזבח ומקטירין כ"נ דצ"ל:

דף נה ע"א

גמרא תרי סיכרא עבדינן כו'. כה"ג בזבחים (כא ב): שם וא"ר אדשיכם חד היא. לפרש"י נ"ל אדשכם מ"י אבל פירושו נראה דחוק ולע"ד נל"פ כפי הגירסא שלפנינו מלא יו"ד ור"ל דדרשינן הקרי ג"כ (עי' סנהדרין (ד ב) ובפרש"י ד"ה יראה כל זכורך וכן בזבחים (לז ב) אהני מקרא ואהני מסורת) ועמ"ש במגילה (יג) וא"כ בתיבות ובר"ח ב' מובנים א' חודש בשני לאמין והוא כפי המסורה ב' חודש בראש אחד כפי המקרא והוקשו אהדדי ודו"ק: שם ואם חל שבת בא' מהם ימומו ידחה וי"ל דאם חל יו"ע ראשון בשבת דגם כן של יום טוב נדחה דע"כ ל"א לעיל דראש חודש דוחה של שבת אלא מטעם לידע שהוקבע ר"ח בזמנו (ועמ"א בר"ה (ל ב) ד"ה תמיד של ר"ה) ולמחר אומרים הבו ושל יו"ע נדחה לגמרי דאל"כ ימומו לא משכחת לו לעולם: רש"י ד"ה ואם חל שבת ידחה שיר המועד כו' כצ"ל: ד"ה אמר רבינא בסופו ואומרים השיר לאחר שקרבו נסכי שניהם. בסוף תמיד משמע דהשיר היה בשעת הניסוך ממש וצ"ע דלכן מאריך בתקיעות כדי שיכלה השיר בגמר ב' הניסוכין וצ"ל להגיה ברש"י וגומרין תחת ואומרים: ע"ב במשנה. עמש"כ בחגיגה (ז) בס"ד: שם נשתיירו שם י"ד כבשים כו'. לכאורה מאי עדיפותא דשעיר מהכבשים (שהרי גם הוא היה בן שנה כמ"ש רש"י ביומא ס"ה ב' מהת"כ) ואולי משום דקדושת חטאת גדולה מעולה כדאיתא בפ' כה"ת וגם הוא נאכל לכהנים: גמרא אמורי הרגלים של גבוה ניננו. לכאורה מאי מקשה נימא דשוות בהקרבתם שיקריבו ע"י פיים בין כולם וקר' ה"ל להקשות וכי באימורים לבד היו שוות הלא גם בעבודת הדם ובחילוק העורות וכו' היו ג"כ שוות ואולי דלשון שוות משמע להגמרא דכולן חולקים בם: רש"י ד"ה אמרו שאין המשמרות שהקריבו כבשים כו' ל"ד דאפי' אותם שהקריבו האילים והשעיר ג"כ מעכבין ע"י וכדמסיק: [שם בא"ד נשתיירו י"א אחרונות לשעיר ולאילים ולכבשים כצ"ל]: ד"ה באימורי רגלים בעורות של עולות כו'. שייר העור ובשר של שעיר חטאת המוספין ומזה ושוק של שלמי שמחה וזה י"ל דלא פסיקא ליה דשמחה יולאין גם בנו"כ חגיגה (ז ב) והמה שייכים למשמר הקבוע. ועי' לשונו לקמן בגמרא בד"ה במה שאמור ברגלים ובר"ד הסמוך בד"ה אי נימא: ד"ה אומר לו לכ"א כשנותנין לו חלקו בלה"פ הילך מלה כו' כצ"ל: ד"ה ת"ל מאחד שעריך כמו באחד שעריך כי כן מלינו גם בהיפוך ב' תחת מ' השמות והנותר בבשר ובלחם שהוא כמו מהבשר ומהלחם:

דף נו ע"א

גמרא יכול אף בחובות הבאות שלא מחמת הרגל ברגל ת"ל ס'. לפ"נ לכאורה טוב לא נלרך מעוטא לשאר ימות"ש מקרא דמאחד שעריך דלעיל ואולי דאילטרך למעט מוספי דר"ה ודר"ח: שם לימא רב דאמר כב"ש אע"ג דב"ש גופייהו ל"ק טעמא דחיובא דיומא. אשכחינן מובא בש"ס דל"ק התנאים עיקר טעמייהו. עי' ר"ה (כו) ומש"כ שם (כח ב) בס"ד. ועי' תד"ה עד כאן: שם ע"כ ל"א ב"ש התם אלא שהיום גורם כו'. נראה דה"ס דהת"ל גם מטעם הב' וכבר קידש כו' אלא דנקיט רישא דבריהם והוא כמו וכו' או אגב דקאמר אליבא דרב לעיל טעם הא' דב"ה לבד דהב' שייך נמי הכא נקט נמי לרבב"ח טעם הא' דב"ש: שם דתניא הילך מלה כו'. תוספתא פ"י דזבחים. וע"ש דגריכה תיקון: שם לאתויי פסע"ד ש"לושעירי ע"ז. לכאורה דה"ס חטאת יחיד ואשמו ולפלא שסיירם במתניתין ואולי שהם נכללו במאמר והוא מקריב את הכל ול"ד קאמר הש"ס לקיץ המזבח ועי' לעיל בתד"ה ובחילוק: שם לאתויי קיץ המזבח. עפרש"י והרע"ב שכ' ממותר שירי הלשכה תמוה עי' פ"ד דשקלים: רש"י ד"ה לימא רב כו' כצ"ל: ד"ה בין מלפניה וכן אם חל שמיני כו' התיו"ט כ"ע וה"ה כו' ושני דר"ה אגב שיטפי' ל"ד דאפי' אם חל בשבת עצמו אינו בד"ז שיהיו כולם שוין דהא לא שנינו אלא בג' פרקים ופרש"י בג' רגלים וכ"ת מהלימוד דמאחד שעריך בשעה כו' וא"ז אלא בג"ר שחייבין ברגלים: ד"ה הנכנסין את המגיע לחלקן כו' כדי שירלו שכן נכנסין כצ"ל: ד"ה וחלונה בעובי כותלי התאים שבלפונו כו'. בזבחים (נה ב) בפירושו בד"ה שני פשפשין כ' דבכותל האולם גופו במערבו היו החלונות וכ"כ שם לעיל (כ) בד"ה ה"ג אבל מן החליפות וגם משמע שם דבשני הלדדים (ר"ל בש"ו שבלפון ושבדרום) היה בה"ח גם כותלי התאים לא היו נראין ע"פ בה"ע כי ללפון התאים היה המסיבה כמבואר במדות פ"ד מ"ה ומ"ו לפירושו ביחזקאל שהביא שם התוי"ט במ"ג בסופה ע"ש: תד"ה והלכתא א"כ חשיב נמי ללה"פ חובת היום ואע"פ כו'. פי' מהרש"א והנכי ל"י איך יתכן שיקרא לה"פ חיובא דיומא אף אם היה קרבן שבת זה כיון דהוא נוהג גם בשאר שבתות השנה ואוא נגד מתה"ל כמו זמן נגד סוכה ואף דזמן אינו נוהג בשבתות: ע"ב גמ' וי"א משמרתו שוהה לנא כו' פי' שלא באה כולה ביום ו' אלא מקלתה והשאר באו בימים דאחר השבת ובזה א"ש ליתנא דנכנס ישבב אחיו עמו כו': שם משום ברתי' קנסינן ליה לדידי' ופרש"י אפי' לאבוה מי ה"ל למקנסי'. ועי' רש"א בח"א שכ' ודאמרי' אה אביה היא מחללת כו' אבל לא לקנס וקשה דהא אמרי' בסנהדרין (נב) שאם הי' נוהגין בו קודש נוהגין בו חול ופי' המרדכי שם בשם רש"י דהיינו שלא לפתוח ראשון כו': רש"י ד"ה ונעגן ישבב שכב ישבב במשמרתו כו' כצ"ל:

ירושלמי דמכלתין בעזה"ה

פרק ב

הל"א מי שהיה לומד כו' או ב"ס לב"ש כו'. ק"ק מדוע לא פשיט ליה מהא דלא חשיב לה בעדיות פ"א בדברים שחזרו ב"ה להורות כב"ש: שם ממאה שהיא בעשה. פי' בקה"ע מקרא דואחר יאכל מן הקדשים ע"ש ואשתמיטתיה גמרא ערוכה שלנו ביבמות (ס"ד עג) דיליף לה שפיר מקרא אחרינא ע"ש: שם ולא עוד אלא שהיו רואין דברי ב"ש וחזרו בהן. ק"ק הא תנינו דגם ב"ש הודו לב"ה בהא דתרומה לעיל: בשלהי מכילתא התם יסד דוד ושמואל הרואה באומנתם אומנות גדולה היתה שם שאין תשמר נופל ושונה במדה אחוזה. המל"ת בפ"ד תהל' ערכין כ"ש שלא ידע הכוונה והמכ"ל סי' קכ"ב פירשו והק"ע הקשה עליו וביאורו דבש א"ב פי' דהכוונה הוא דאם אירע יובל במשמר שנפל כבר פעם א' שדה אחוזה היה מוכרח ליתנה למשמר הבא אחריו וכן לעולם והאומנות הי' בזה שעשו משמרות מטון למשבון היובלות שמנו בנ"י בשני הבתים יחד כמ"ש הרמב"ם בפ"י מהלכות שמיטה ויובל שבבית הראשון מנו ט"ז יובלות ובהב' ח' ע"ש בכ"מ. והנכי תמה עליו א' הא מבואר שם דבבית ב' לא מנו יובלות אלא לקדש שמיטין אבל יובלות לא היו נוהגין. ב' קודם דוד ושמואל הלפו כמה יובלות כאשר תמצא בכל מבואר ברמב"ם שם:

נשלמה בעזה"ה מסכת סוכה

הגהות וחדושים על מסכת סוכה

מאת הרב הגאון האמתי מופת הדור כמוהר"ר צבי הירש חיות זצ"ל חונה בק"ק זאלקווא והגליל.

דף ב ע"א רש"י ד"ה ושמתה. שמיעוט בטל ברוב וכמי שאינו ועל שם הסכך קרוי סוכה. נ"ב כוונת רש"י בלפסול זה אין צריך ראיה מן המקרא רק פסול מצד דלא הוי סוכה כיון שנתבטל המיעוט ברוב ועי' לקמן ו' ע"ב סככה לא בעי קרא ועי' ר"ן לקמן ט' ע"ב דהקשה דלא אשכחן ביטול כה"ג ביהיה אפשר להכיר האיסור ועי' מג"א סי' תקכ"ו מ"ש בשם הר"ן וג"כ כאן איך אפשר שיתבטל הסכך אחרי בניכר ונראה לעינינו ועי' פ"י כאן אולם עיין ר"ן במשנתנו דהכוונה כאן דהצל נתבטל בחמה וכיון דצל הוי דבר שאין בו ממש לא שייך דין ניכר איסור ועפ"ז יש לתרץ קושית הפ"י מהך דקי"ל בדפנות דכשר בהם פרוץ מרובה ולענין ביטול אע"ג דא"כ ממש מ"מ בטל שפיר כמו שמצינו ברמב"ם פ"ט מהל' ברכות ה"ט דנתערב ריח שמברכין עם ריח שאין מברכין הולכין אחר הרוב ע"ש: שם ד"ה סוכה. וקודם שנשנית המשנה נאמר שיעורה מסיני. נ"ב עיין ריש ברכות תנא אקרא קאי וכן בכ"מ התחיל יציאות השבת ולא הזכיר מקודם איסור הוצאה והזכיר כאן תנאים המדוקדקים בסוכה ולא הזכיר חיוב עשיית הסוכה מפני שעיקר מצות שבת וסוכה ידועים לכל והמשנה לא הצריכה לדבר מעניינים המפורסמים בהמון ועי' מ"ש הרמב"ם בפי' המשנה פ"ד דמנחות על המשנה ד' מינים שבלולב מעכבים זא"ז וז"ל שהמשנה לא דברה מחיוב הלולב והתפילין לפי שהיו דברים הללו ידועים ומפורסמים ונהוגים אצל העם בכלל ובפרט ואין ענין נפלא ונעלם מהם כמו שלא הסדירו התפלה ר"ל נוסחא והנהגת השליח צבור ע"ש והיינו שהמשנה תנית שעניני התורה וקבלה הנהוגים בכל עת ידועים לכל לכן לא תחזור עליהם רק תעסוק להודיע ולהורות להחכמים אותן מקרים הנעלמים מעיני ההמון וגם כאן גובה סוכה ידוע להעם ע"י הלכה מסיני ושייך פסול משא"כ מבוי: ע"ב גמרא משם ראיה אשה היתה. נ"ב עי' תוס' עירובין צ"ו ע"ב ד"ה מיכל שהקשו לשיטת ר"י דס"ל ב"י ולא בנות ישראל ולשיטתו עוברות בבל תוסיף אם עושים מ"ע שהז"ג א"כ איך ישבה בסוכה ויש לפרש דבאמת זה כוונת הלשון משם ראיה היינו משם יש סמיכות לדברינו דהרי אשה פטורה וא"כ איך ישבה הרי עברה בב"ת אי"ו גבוה מעשרים אמה פסולה ואין כאן ב"ת והשיב ר"י דכיון דשבעה בנים היו לה וישבה בשביל הבנים שוב לעבור צריך כוונה ועיין ר"ה כ"ח ע"ב והיא לא כוונה רק בשביל בנים ולא לעשות מצוה ועי' תוס' רפ"ב דסוכה לענין עבד מ"ש בשם הירושלמי: תוס' ד"ה עד ארבעים וחמשים אמה. נ"ב עי' תוס' יומא כ"ג ע"א ד"ה השתא שתים מוציא:

דף ה ע"א גמרא ר"י אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה. נ"ב בדרך דרוש יש לכוין בזה ע"ד אמרם הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים הכל צפוי והרשות נתונה אשר מורים על העיקר שהבחירה חפשית ביד האדם וגם כאן אומר דברשות האדם אין השכינה מתערבת במעללותיו ובפעולותיו. והך דלא עלה משה ואליהו למרום היינו אע"פ שעלו לרקיע בכ"ז לא נתהפכה טבעם כמלאכים כמ"ש פר"ע מה לילוד אשה בינינו וכן אליהו עדיין היה שכיח בישיבת חז"ל בצורת איש: תוס' ד"ה יו"ד ה"א מלמעלה פי' בקונטרס שדורש שם של מ"ב. נ"ב עי' רש"י סנהדרין ק"א ע"ב ד"ה עגה: ע"ב רש"י ד"ה שיעורין של איסורין. נ"ב הנה מה שכתב רש"י של איסורין אע"ג דיש עוד הרבה שיעורים אשר אינם בכלל שיעור איסורים כמ"ש ירושלמי פרק א' דפאה ופרק א' דחגיגה מעה כסף שתי כסף הוא בכלל שיעורים לחיוב קרבן ראיה. וכן כל שיעורים שבבן ובבת הוא בכלל שיעורים הלל"מ עיין תשובת הרא"ש כלל טו"ב דין א' ועי' רש"י שבועות י"ד ע"ב ד"ה בא לו באזהרה דהוא בכלל שיעורין הלל"מ מ"מ הוכרח רש"י לפרש כן דעל שיעורין שאינם שיעורי איסור לא יתכן קושית הש"ס שיעורין מכתב כתיבי דהרי שיעורין הנזכרים שתי כסף או שיעורי שנים לגדול וקטן אינם בכלל המקרא הזה. אולם על הגמרא עצמה קשה קושיא זאת איך מקשה הש"ס שיעורים מכתב כתיבי הרי היכא שיעור גרים. ביצה. עדשה. טפח. אמה. וכלם אינם נרמזים במקרא זה. שוב מצאתי בירושלמי ריש מסכת בכורים וז"ל מ"ד כל הפסוק לשיעורין נאמר והרי בהרת כגרים לית הוא מהם כעדשה לית הוא מהם והיינו קושיא זאת איך אפשר לפרש על שיעורין אחרי שיש שיעורים הרבה אשר אין לכוללם במקרא זה ע"ש עכ"פ סוגיות הש"ס תמוה מאד מאד וצריך עיון גדול:

דף ו ע"א גמ' הלכתא ניהו וקרא אסמכתא בעלמא. נ"ב עיין רמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה מ"ש בביאור ענין זה ועי' שו"ת חות יאיר סי' קצ"ב באריכות בענין שיעורים הלכה למשה מסיני: ע"ב גמרא כי אתא הלכתא לגוד ולבוד. נ"ב צע"ג דהרי אמרינן אתא הלכתא וגרעי' ופירש"י ה"א דאמרי' מחיצין הלכה למשה מסיני גם לזה נאמרו הלכות מחיצות למגרעי' לדופן שלישית על טפח ע"ש וא"כ שוב א"צ לאוקמי הלכות מחיצות על גוד ולבוד הרי מתורץ כפשוטו מחיצין על דופן שלישית דסגי טפח ועי' נדה (כ"ו ע"א) דטפח סוכה מדופן ג' נחשב בין אותן שיעורי טפחים אשר אין מפורשים בתורה רק שהם הלל"מ. וצ"ל לתרץ דאמרי' לקמן (ז' ע"א) אותו טפח היכי מעמידו וקאמר דעושה לו טפח שוחק ומעמידו בפחות מג' טפחים וכל פחות מג"ט אמרינן לבוד ע"ש. וא"כ הא דקאמר הש"ס כי אתא הלכתא על לבוד היינו לבוד זה דדופן שלישית שמעמידו אותו הטפח פחות מג"ט ועפ"ז מיושב ג"כ הקו' על הרמב"ם דלמה כ' בהל' שבת (פט"ז הל' י"ח) דלבוד בכלל שיעורי' וכאן אמרו דהוא בכלל מחיצין אכן לפי הנ"ל ניחא דסתם לבוד הוא בכלל שיעורי' אבל לבוד זה דקאי על דופן שלישי של סוכה דפחות משני צדדים זה הוא בכלל מחיצות: שם אתא הלכתא וגרעי'. נ"ב עי' סוטה (ט"ז ע"א) שלשה מקומות הלכה עוקבת מקרא ועי' תוס' שם דלא שייך תני ושייר היכא דתני מניינא וא"כ איך שייך בזה הלכתא וגרעי' הרי אין הלכה עוקבת מקרא וצע"ג:

דף ז ע"א גמרא מגו דהוו דופן לענין שבת הוו דופן לענין סוכה. נ"ב בהרבה מקומות בש"ס מצינו ענין מגו כזאת עי' שבת נ"א ע"א רש"י ד"ה מאי דאמרי' מגו דהוו שיעור לענין טומאה הוו שיעור ג"כ לענין חיוב שבת: ע"ב גמרא כולהו ס"ל סוכה דירת קבע בעינן. נ"ב עי' ברמב"ן במלחמות ור"ן כאן בסוגיא מה שהאריכו. בכלל גדול אשר נתנו לנו הגאונים דאין הלכה כשיטה ויש חילוק בין לשון אמרו דבר אחד ובין הלשון כולהו ס"ל ועי' תשובת הרשב"א סי' תל"א מה שהאריך בזה בשיטה פ"ק דנדרים י' ע"ב דס"ל נזיר תופא ומ"מ פסק כן הרמב"ם ועיין ש"ך יו"ד הל' ערלה סי' רצ"ד ס"ק נ"א גם כן איזה כללים בענין זה:

דף ט ע"א רש"י ד"ה ב"ש פוסלין ובתוך שלשים סתם העושה לשם חג עושה. נ"ב כוונת רש"י כמו דאמרינן פ"ק דזבחים ג' ע"ב דגבי' זבחים סתמא כשר משום דסתמא לשמה קאי ה"נ תוך שלשים יום כשרה הסוכה כיון דשואלים בהל' החג שלשים יום עומדת בסתם לשם מצוה: ע"ב גמרא בשחבטן. נ"ב הרבה שיטות שונות יש בזה והנה לשיטות ראבי"ה דאף אם הסוכה צילתה מרובה מחמתה וכשרה מצד עצמה מ"מ פסול אם עומדת תחת האילן משום שני סככים א"כ קשה למ"ל לפסול משום שני סככים ת"ל דאילן הוא מחובר ופסול משום דמצטרף סכך פסול עם סכך כשר ועי' מהרש"א דהתעורר ג"כ כן וצ"ל דיש כ"מ דהכא אמרינן לקמן י"א ע"א דצריך לנענע דבלא"ה הוי תעשה ולא מן העשוי ועתה אם פסול משום מצטרף סכך פסול מחובר עם סכך כשר א"כ בהשפילן א"צ לעשות מעשה בסכך הכשר כיון דלא הוה פסול מצד עצמו רק מפני דמצטרף בכך פסול דשייך לשיטתו אף אם סוכה צילתה מרובה מחמתה א"כ אם השפילן וערבן סגי משא"כ אם הסכך בעצמו פסול משום תחת סכך וא"כ לא מהני חבטן לבד דעדיין אינו הוכר עי"ז להכשירו כיון דהוו תולמ"ה וצריך לנענע. ובאמת לכל השיטות אני נבוך דאם הסוכה בעצמה חמתה מרובה מצילתה ורק ע"י האילן נעשה צילתה מרובה שייך שפיר קושית הש"ס והא מצטרף משא"כ לשיטת ראבי"ה הנה א"צ כאן לצירוף סכך פסול וצ"ל דקושית הש"ס כיון שהסכך אשר תחת האילן נפסל משום שני סככים ואף דאח"כ השפילו לאילן מ"מ פסול סכך זה שתחת האילן מפני תולמ"ה ואיך יוכל להצטרף סכך שתחת האילן עם שאר סכך הסוכה ומשני הש"ס שעירבן ובטלן ברוב ובכה"ג ביטול ברוב בעצמו מחשיב מעשה כיון שעושה מעשה לבטל העשה קרינן ביה ובכה"ג כתב הגאון בעל ישועות יעקב או"ח סי' ק"ס ס"ב דהקשו דלמה בנפל דיו למים פסול דוקא אם נשתנו מראיהן ת"ל אף בלא נשתנו משום דנעשו בהם מלאכה והקשו האחרונים דמה עשיות מלאכה שייך בנפל דיו למים וכתב הגאון הנ"ל דבלא"ה דיו פסול לנט"י ורק בלא נשתנו כשר מפני שנתבטל ברוב מים וא"כ מקרי נעשה מלאכה שהמים פועלים שהדיו נתהפך למים ונתכשר ע"ש וא"כ גם כאן מה שהסכך כשר מבטל את הפסול מקרי מעשה ולא הוי מן העשוי:

דף יא ע"א גמרא וצריך לנענע. נ"ב עי' מנחות מ' ע"ב תוס' ד"ה בבל תוסיף קאי מעשה לא הוי כי ולא דמי לבד דסוכה י"א דלא אמרי' קיילתן זו עשייתן וצ"ע ע"ש והנה לא כתבו הטעם דלא דמי וצ"ל דהנה להכשיר סכך פסול צריכין שתי מעשות אחד להכשירו ולקצצו שלא יהיה מחובר והשני צריכין לנענע שלא יהיה תולמ"ה והנה שם כיון דגברא בב"ת קאי ונעשה באיסור ולא הוי עשיה דכ"מ דא"כ לא תעביד אי עביד לא מהני וא"כ כשהתך הראשונות נעשו עתה הציצית מועלים בהכשיר דעשיה הקודמת לא הוי עשיה כלל: תוס' ד"ה דר"ע חסידא רמא תכלתא לפרוזמא דאנפי ביתיה. נ"ב עי' שו"ת שאגת אריה סי' למ"ד מ"ש בזה: ע"ב גמ' ומשום זה אלי ואנוהו. נ"ב עי' שו"ת שאגת אריה סי' נ' דכ"ע מודים בדרשא זאת וע"כ מדאורייתא הוא ג"כ דהרי מחללין שבת אפילו על ציצין שאין מעכבין ומכאן ק"ל על שיטת התוס' מנחות ל"ח ע"א ד"ה הקדים דבשאר דיני תורה לא מצינו חילוק בין תחלה לדיעבד ע"ש: שם ענני כבוד דברי ר' אליעזר ר"ע אומר סוכות ממש. נ"ב הגאון ר"י ברלין התעורר דבת"כ הגירסא בהיפך דר"א ס"ל סוכות ממש ור"ע ס"ל ענני כבוד ועי' מכילתא פ' בא על קרא ויסעו מרעמסס ג"כ כגירסת ת"כ. אולם לדעתי גירסת הש"ס מדוקדקת יותר דהרי העידו חז"ל מגילה ג' ע"ב דאונקלוס תרגם מפי ר' אליעזר ור"י ע"ש וכאן תרגם אונקלוס בסוכות במטלות ענני היינו ענני כבוד ולגירסת ת"כ ומכילתא א"כ תרגם שלא כשיטת ר' אליעזר דס"ל סוכות ממש אי"ו דגירסת הבבלי נכונה דר"א ס"ל ענני כבוד ואתא אונקלוס בשיטת רבו ר' אליעזר ונכון:

דף כ ע"ב רש"י ד"ה שעם מין שיפה. נ"ב עיין יומא ע"ח ע"ב רש"י ד"ה שעם שכ' מין גומא ל"ל גמי שקורין פוי ועיין יבמות ק"ב ע"ב רש"י ד"ה שעם שכ' רש"י שעם וגמי קשה הוא וכאן בסוכה בסוגיא זאת לעיל ד"ה גמי כתב רש"י דכן רכין:

דף כג ע"א גמרא ור"מ הא נמי מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דגזרו. נ"ב משמע דר' יהודה ס"ל כיון דאינו ראוי מדרבנן שוב מקרי אינו ראוי מדאורייתא וק"ל דבפסחים פ"ג ע"ב אמרינן דלא נצרכה אלא לגיד הנשה אליבא דר' יהודה וקאמר ותפשוט לי' דמספקא ליה דאל"ה דהיתירא ניכליה דאיסורא נשדיי' והיינו כיון שאינו ראוי לאכילה אינו בא לידי נותר ע"ש רש"י ד"ה ופרכינן ומשני הש"ס בנתערבו או בשמנו של גיד ועתה כיון דלר"י קיימינן ומה הועיל בתי' דנתערבו הרי כיון דעכ"פ אסור מדרבנן שוב אינו ראוי לאכילה מקרי וא"כ שוב קשה נשדיי' כיון דאי"ר אינו בא לכלל נותר ועי' יומא ע"ד ע"א כיון דאית לי' היתר מה"ת קא חייל שבועה והא משתק בקופיא מדאורייתא מחזי חזי ורבנן פסלוהו ש"מ דלאו בר הנאה ובחדושי הארכתי עוד ממקומות הרבה דגם בשאר עניני תורה חוץ מעניני ממון אמרי' כלל זה דאי"ר מדרבנן מקרי אינו ראוי מדאורייתא: ע"ב תוס' ד"ה שני לוגין. ביבמות נ"ג ע"א ר' ינאי מעשר מפירי דביתיה ש"א מן המוקף. נ"ב עי' תשובת הרשב"א סי' קכ"ו מ"ש בזה:

דף כד ע"ב תוס' ד"ה על מנת כו' באמצע הדבור כדאשכחן גבי תמר שהיתה בתו של שם. נ"ב כן מבואר בבראשית רבה פ' פ"ה על קרא הוציאוה ותשרף אפרים מקשאה תלמידו של ר"מ אמר משום ר"מ שאמר בתו של שם היתה וכתיב ובת כהן כי תחל לזנות וגו' באש תשרף ע"ש:

דף כה ע"א תוס' ד"ה שלוחי מצוה. נ"ב עי' תוס' שבועות מ"ד רע"ב דכ' ג"כ דרק היכא דבשעה שמתעסק באבדה ובא העני ומפטר מליתן לו אז נקרא עוסק במצוה ולדידי קשה קושיא תמוה דבכה"ג היכא שעומד העני עליו ואינו נותן לו הרי הוא עובר בל"ת אם קופץ ידו מליתן לו ועי' תוס' כתובות מ"ט ע"ב דבצדקה איכא שני לא תעשה לא תקפוץ ולא תאמץ ומפ"ז כופין אע"ג דעל מ"ע שמתן שכרה בצדה אין כופין ע"ש וא"כ הוא דעוסק במצוה פטור מן המצוה אינו רק ממ"ע אבל מל"ת לא מפטר וכי ס"ד דעוסק במצוה יהיה מותר לאכול נבלות וכדומה וגם כאן איך מפטר מל"ת דלא תקפוץ ולא תאמץ ע"י שעוסק במצות השבת אבדה וצע"ג: ע"ב גמרא ביום ההוא אין יכולין לעשות. נ"ב עי' רש"י מדטמאו עצמם שבעה ימים קודם פסח ואע"פ שטומאה זו תעכב אכילת פסחיהן ש"מ עוסק במצוה פטור מ"ה. ומכאן נ"ל דהרמב"ם הוציא דבריו פ"ו מהל' ק"פ ה"ב דאין שוחטין וזורקין על ט"מ אפילו אחר שטבל והיזה דאם כשיטת הראב"ד שם ותוס' פסחים צ' ע"ב דכאן באמת אם טהרו עצמם היו יכולין לעשות הפסח ורק מקרה קרה שבאתו קודם ע"ש א"כ איך מביא ראיה מכאן דעוסק במצוה פטור מ"ה מדטמאו עצמם ז"י קודם הפסח הרי היה השעה מכוונת שיכולין לטהר עצמם לאכילת פסח ולא נדחה ע"י טומאתן מצות אכילת פסח ורק מקרה קרה להם ע"ש שנפשטו עליהם קודם והם בשעה שטמאו ז"י קודם לא ידעו זאת דיקרה כזאת ומפ"ז ברשות טמאו עצמם ולע"ג ועי' ריטב"א מ"ש בסוגיא זאת: תוס' ד"ה משום דלא מטי זמן חיובא. הניחו בצ"ע שיטת הש"ס זבחים ק' ע"א דאמרינן דאתר חצות בלא שחטו וזרקו מטמא לקרובים והרי מטא זמנא ועשה דכרת לא ידענא משום מקום דאמרינן עוסק במצוה פטור מ"ה. נ"ב לפמ"ש רש"י זבחים ק' ע"א דאם לא יטמא מצוה מטמא לקרובים ופסח נדחה משום דאית לי' תשלומין בשני ועי' תוס' שם א"כ לא מקרי פסח ראשון עשה דכרת משום דיש לו תשלומין וילפינן שפיר מבשבתך בביתך והא דקאמר הש"ס כאן אבל פסח דיש בו כרת לא ניחא שפיר דהרי הם לא ידעו דפסח יש לו תשלומין ורק ע"י שאלתם הודיע להם משה זאת ומדטמאו עצמם ז"י קודם ולדידהו הוי פסח עשה שבכרת דהרי לא ידעו עדיין מהשלמת פסח שני ומוכח מהם שפיר דאפילו במקום כרת אמרינן ע"כ פטור מן המצוה וז"ג:

דף כו ע"א גמרא א"ר חנינא בן עקביא כותבי ספרים תפילין ומזוזות פטורים מכל המצות. נ"ב עי' ירושלמי שבת פ"א על משנה לא ישב לפני הספר וז"ל אתיא דר"י כר' חנינא בן עקביא דכותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לק"ש ולכל מצותיו של תורה להיפך מסוגיא דהכא ועי' קרבן עדה: ע"ב רש"י ד"ה כמיעל. נ"ב עי' פסחים קי"ג ע"ב פום מוחא שינה ועי' ברכות ג' ע"ב עד חצות היה מתנמנם כסוס פירש"י שהיה נים וניעור ואיך אמר כאן שתא פרסי דהוא יותר מן שש שעות ועי' שו"ת תפארת צבי סי' א' שכתב להגיה כאן במ"ש שתא פרסא נ"ל שתי פרסי ע"ש: גמרא והכי קתני אם בא להחמיר על עצמו מחמיר. נ"ב עי' רמ"א הל' סוכה סי' תרל"ט דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט והוא בירושלמי שבת פ"א על משנה דלא ישב לפני הספר והיכי רשאי להחמיר כאן י"ל כמו שאמרו פסחים כ"ה ע"א דאמרי מלאכה הוא דלית לי' לא מחזי כיוהרא ע"ש וה"נ כאן בסוכה דעיקר בקביעת סעודה תליא מלתא וג"כ לא שייך בזה יוהרא דהרואה יאמר דאין זה טעימה רק קביעה ממש או דילמא יאכל עוד ובכה"ג לא שייך יוהרא ומפ"ז רשאי להחמיר על עצמו:

דף כז ע"ב רש"י ד"ה שלא העמיד שופט אבל עתניאל ושמגר ויפתח ויאיר ועבדון לא ידעתי. נ"ב גם אלו החמשה ידענו מפאת ארצם וכן מבואר בילקוט שופטים קאפי' ד' בשם מדרש תדשא וז"ל מכל השבטים יצאו שופטים ומלכים חוץ משבט שמעון לא קם לא שופט ולא מלך בשביל החטא שעשה זמרי עתניאל מיהודה יפתח ויאיר משבט מנשה היינו מפני שהיה מגלעד בחלק מנשה עבדון מאפרים היינו מפני שנקבר בפרעתון באפרים ע"ש ועי' אברבנאל בהקדמתו לשופטים שהתעורר בזה מעצמו כמו שגזר רש"י על ברק שהוא מנפתלי מפני שדר בקדש נפתלי כן נגזור על השאר וכוון לדברי הילקוט ועוד הוסיף על שמגר כיון שהיה בן ענת וענתות היתה עיר הכהנים כמו שידענו מירמיהו כן זה כהן היה ע"ש ועי' עוד כי לפני מהר"י אברבנאל היתה לפניו גירסת רש"י ומשמעון גד ואשר לא מצאתי מפורש בהשמטת שם ראובן מה שנמצא לפנינו ע"ש. ובס' הארכתי:

דף כח ע"א רש"י ד"ה שיחת דקלים ומלאכי השרת לא ידענא מה הוא. נ"ב עיין הקדמת הרמב"ם לפי' המשנה שכתב דבשלמה שנאמר בו וידבר על העצים אשר בלבנון היינו שהכיר טבעם ועי' רשב"ם ב"ב קל"ד דגם כאן נוכל לפרש דריב"ז הכיר טבעם של מלאכי השרת ושדים ודקלים ועי' דברי הרשב"א כאן בע"י: גמרא דבר קטן הויות דאביי ורבא. נ"ב עי' רמב"ם ספ"ד מהל' יסודי התורה ודברי הכ"מ בשם ר"א מזרחי: שם והי הלכתא ותו קרא למ"ל. נ"ב עי' חגיגה י"א ע"א נ"ל לכעדשה מן השרץ דלא כתיבי רק ילפינן מדרשא ואע"ג דשיעורין הל"מ בכ"ז צריכין קרא ועי' תוס' שם:

דף ל ע"א תוס' ד"ה משום דהוי מה"ב ומיהו יש ספרים דגרסי להאתרוג של ערלה פסול משום מצוה הבאה בעבירה וגי' משובשת היא. נ"ב לפענ"ד להצדיק גי' זאת דבאמת פסול משום כתותי' מכתת שיעורי' והיינו משום שעומד לשרוף כשרוף דמי ואולם עדיין אינו עומד לשרפה עתה ביו"ט כיון שצריך לצאת בו ידי חובת מצוה ובכה"ג לא כל העומד לשרוף אכן אפילו אם יטלו לא יצא בו משום דבא בעבירה דהחוב לשרפה ושוב הוה כתותי' מכתת שיעורי' וא"כ טעמא דמה"ב מהני דעי"ז מחשוב כתותי' שיעורי' משום דעומד עי"ז לשרפה: ע"ב גמרא לולב אין צריך אגד ותה"ל צריך אגד שינוי החוזר לברייתו. נ"ב הא דלא נזה עליהם לאגדו אף אי לולב א"צ אגד מ"מ לכ"ע מצוה לאגדו עי' לעיל י"א ע"ב י"ל דעיקר האיגוד אינו מעשה כלל שיהיה נחשב שינוי עי"ז רק ע"י המצוה מחשב מעשה דקודם לזה לא היה ראוי למצוה ועתה ראוי למצוה ועי' תוס' גיטין כ"ה מצוה מסייעה להקנין וזה ש"ד אם לולב צריך אגד מחשוב קנין אבל אם לולב א"צ אגד א"כ אף אי אגדי ליכא קנין כלל דהרי ראוי היה קודם לזה אף בלא איגוד: תוס' ד"ה שינוי החוזר ואע"ג דקני מדרבנן ולקמן בהאי סבתא אמרינן דקנין דרבנן מהני לצאת מדאורייתא. נ"ב שמעתי תי' נחמד דהא דמהני קנין דרבנן היינו משום הפקר ב"ד היה הפקר וכבר ידענו דב"ד א"י לעשות רק הפקר ולא לעשות אינו זוכה כזוכה עיין מ"ש בהגהות חגיגה ט"ו ע"א בשם מתנה אפרים והנה בסוכה דגזולה כשרה אף שאינו שלו ועיקר פסול גזול וא"כ כיון דהיה קנין דרבנן הוי כהפקר והפקירו רשות בעה"ב ושוב אינני גזול ומפ"ז יוצא בו משא"כ בלולב גם שאול פסול וצריך להיות דוקא שלו ועי"ז אין כח ביד חכמים לעשות אינו זוכה כזוכה ומפ"ז לא מהני כאן קנין דרבנן שיהיה יוצא מה"ת ונכון:

דף לא ע"א גמרא אי קרקע נגזלת סוכה גזולה היא. נ"ב מהגאון מהרא"ז מרגליות ז"ל שמעתי להקשות דהרי צריך להיות בכ"מ קנין בגופו של קרקע כמבואר חו"מ סי' קנ"ב וכאן בתקף חברו והוציאו אינני אפילו גזול דלא עשה מעשה בגופו של קרקע והיכי מחשוב גזולה לר"א כאן וצ"ל כמ"ש לעיל דהמצוה נחשבת מעשה והוי כנכנס בגופו של קרקע וה"א דילא מחשוב גזול ועי' רש"י כאן ד"ה מפני תקנת מרים דמצוה משוי לי' כל שבעה בבנין קבע: רש"י ד"ה לאכוה לאברהם אבינו לילידי ביתו שי"ח. נ"ב עי' נדרים ל"ב ע"א דאיכא מ"ד דאליעזר הוי ועי' מדרש ב"ר פמ"ג: שם ד"ה לא מקשינן לא ניתן לדרוש מעצמן מי"ג מדות אלא ק"ו. נ"ב עי' תוס' כאן ובלא"ה קשה על רש"י דהרי היקש אינני מן י"ג מדות ולא נחשב במנין משום דהיקש הוי כמפורש בקרא עי' פסחים כ"א ע"א והאי מילף הוא הקישא הוא ועי' סנהדרין ע"ג ע"א אע"פ דאין עונשין מן הדין דלמפרש דמי ועונשין: שם ד"ה אבל אתרוג ד"ה בעי הדר ולא דרים לשון יוני כדרשת בן עזאי. נ"ב הנה בלי ספק דרשת בן עזאי אל תקרא הדר אלא אידור אינינה רק אסמכתא עי' רמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה דבלי ספק מימות יהושע עד עתה היו נוהגין בני ישראל לקחת בימי החג הלולב והאתרוג ולא היה מחלוקת בזה אבל חקרו דרלו לעשות רמז ע"ש וא"כ הע"ג דס"ל דרשא דא"ת הדר מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו דהדר ממש וצ"ע ועי' תוס' לקמן ע"ב ד"ה דבר הדר באילנו משנה לשנה ובפני יהושע שם:

דף לה ע"א גמרא ר' אבהו אומר א"ת הדר אלא דבר שדר באילנו משנה לשנה. נ"ב עי' פ"י לעיל בתי' לתוס' ל"א ע"ב ד"ה הדר באילן משנה לשנה דכתבו התוס' דכבן עזאי הוא ודרשת ר' אבהו והצדיק הפ"י גירסת תורת כהנים דמקדים בן עזאי לר' אבהו ודרשת הדר משנה לשנה הוא דרשת בן עזאי:

דף לח ע"א גמרא הא דאורייתא הא דרבנן דתפלה דרבנן. נ"ב קשה דקי"ל גם תפלה דאורייתא דכתיב ולעבדו בכל לבבכם ודרשו בספרי איזו היא עבודה שבלב ה"א זו תפלה עי' רמב"ן בהשגות לס' המצות מ"ע ה' שהקשה קושיא זאת על שיטת רבינו: רש"י ד"ה באמת הלכה היא. נ"ב שבת נ"ב ע"ב תנא כל באמת הלכה היא ועי' ב"מ ס' ע"א אולם עוררתי בהגהה לביצה כי כלל זה דוקא במשנה ולא בברייתא: ע"ב גמרא הוא אומר הללויה. נ"ב עי' רמב"ם פ"ג מהל' חנוכה מ"ש כי קכ"ג פעמים עונים הללויה סימן להם שנותיו של אהרן כתב הכ"מ כן מבואר במדרש תהלים ובאמת רבינו אינו מביא בשום מקום מדרש תהלים אולם כל הנ"ל מבואר בירושלמי שבת פ' כל כתבי ומשם הוציא רבינו: רש"י ד"ה הוא אומר ברוך הבא וכן יסד ר' יהודאי גאון בה"ג. נ"ב מכאן ראינו כי דעת רש"י שבה"ג חיברו ר"י גאון והרבה סוברים ר"ש קירא חיברו ועי' רמב"ן בהקדמתו הקצרה לס' המצות כתב וז"ל כי בצל הלכות ר' שמעון הביט לר מעון ע"ש. ועי' תשובת שאגת אריה סי' ו' באריכות בענין הדין מי שעומד בתפלה לענין קדוש:

דף לט ע"ב גמרא האי מן ליבנא דמזוני דכתיב וימן להם המלך. נ"ב צ"ע דהרי מפורש קרא אחר דמשמע יותר דהוא לשון מזוני דכתיב תהלים ס"ח לשון כלביך מאויבים מנהו ולדעתי גם לשון מן בתורה הוא לשון מזוני וקראו מן סתם מפני שלא ידעו מה הוא לציין בשם פרטי:

דף מ ע"ב רש"י ד"ה דר' יוסי בר"ח מידי דלא הוי עיקר איסור קרוי אבק. נ"ב מפ"ז מובנים ג"כ דברי הערוך ערך אבק שתמהתי בהגהותי לר"ה כ"ב ע"א ע"ש:

דף מא ע"ב גמרא ולקחתם שתהא לקיחה ביד כל אחד. נ"ב עי' תוס' ר"פ לולב הגזול דהיינו דאי לאו ולקחתם ה"א דסגי בלקיחה א' בשביל כולם ועי' כ"ת דהקשה דהרי הוי מצוה שבגוף ואין שייך בזה ענין שליחות עוד הקשה הרי ולקחתם דרשינן לקיחה תמה בעינן עוד הקשו מדוע השמיט רבינו הרמב"ם ד"ז דלקיחה לכאו"א עי' יד המלך והנ"ל דהמעיין היטב יראה דלפני התוס' כאן היתה הגירסא לקיחה לכאו"א אבל לפנינו הגירסא ביד כל אחד והיינו דאמרינן לעיל ל"ז ע"א לא נקוט הושענא בסודרא דלקיחה תמה בעינן וא"כ ה"נ ולקחתם לקיחה תמה בעינן ומפ"ז קמ"ל ברייתא שתהא לקיחה ביד כ"א וא' היינו דוקא ביד ולא בסודר וזה הוא החידוש אבל ע"ז דלא סגי בלקיחה אחד בשביל כולם ל"צ קרא דהוי מצוה שבגוף וא"כ לדידן דקי"ל דלקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה וכשר ע"י סודר א"כ אין מקום לדרשא זאת כשמיט הרמב"ם ד"ז והאמת: שם כך היה המנהג של אנשי ירושלים נושא את כפיו מניחו ע"ג קרקע. נ"ב הרמב"ם פ"ז מהל' לולב הי"ז מביא תחלתם של ברייתא וסופה והשמיט האמצעיתא דנישא את כפיו מניחו מע"ק והוא חידוש גדול ועי' כ"ת שהתעורר בזה ועי' יד המלך הל' שבת אולם בברייתא מתא בירושלמי כאן אמר להיפך נישא כפיו נותנו לחבירו הניח ע"ג ארץ אסור לטלטלו ועי' מג"א ס"ס תרנ"ח שהתעורר באמת דהרי קי"ל אין מוקצה לחצי שבת עכ"פ כיון דב' ברייתות חולקים בזה ורבינו לא מצא מקום להכרעה השמיט כל הענין

תמן

חדושי מהר"ץ חיות

דענין ואע"פ שכלל גדול אצלנו דהלכה כבבלי נגד ירושלמי היינו במימרות אמוראים שבזו וכזו אבל בברייתות אשר מובאים בחילוף זה מזה אין הכרע עי' יד מלאכי ח"ג אות ז' שמביא דברי התוס' בכורות כ"ב ע"ב ד"ה הירוס ע"ש וא"כ הרמב"ם ג"כ לא היה יכול להכריע בין ב' ברייתות ומפ"ז השמיט כל הבבא :

דף מב ע"א תוס' ד"ה מהו דתימא כו' וסיימו אבל העולה אפשר שיאכלנה אחר . נ"ב עי' יבמות מ' ע"א בקדשים רצה הוא אוכלו רצה אחר אוכלו ת"ל מצות האכל ופירש"י דצריך הכהן העובד לאוכלו דוקא ועי' תבואות שור סי' כ"ז דאינו דבקדשים מקרי ג"כ מצוה דרמיא עליו על כהן העובד דוקא ויש לחלק : ע"ב רש"י ד"ה והוא שיכול לאכול כא"פ שכן הלכה משיני שאין אכילה מצטרפת לשיעור ארוכה מזו . נ"ב עי' פסחים מ"ד ע"א ברש"י וכזית בכא"פ דאורייתא כלומר מי הוי כשאר שיעורין הלל"מ ועי' כריתות י"ב ע"ב פלוגתא בזה ורש"י הטעים כאן הענין שהלכה היתה דיותר משיעור זה לא מצטרף :

דף מד ע"א רש"י ד"ה שכחום וחזרו ויסדום ע"פ הדבור. נ"ב דברי רש"י הללו צע"ג דהרי בתמורה ט"ז ע"א אמרו א"ל ליהושע שאל על אלו הלכות א"ל לא בשמים היא כו' עד שהחזירן עתניאל מתוך פילפולו ע"ש ראינו להחזיר ההשכחות ע"פ נבואה קרינן לא בשמים וא"כ איך פירש"י וחזרו ויסדום ע"פ הדבור דהרי קרינן לא בשמים היא וע"כ השפי' וחזר ויסדום ע"פ פלפול ודברי רש"י שפי' ע"פ הדבור צע"ג ובספרי הארכתי :

דף מה ע"ב גמרא א"ר ירמיה משום רשב"י . נ"ב בירושלמי פרק הרואה נזכר בכל אלו מאמרים חזקי' בשם ר' ירמיה כך היה רשב"י אומר דלשון משום רשב"י משמע ששמע מפיו ור' ירמיה היה אמורא ורשב"י היה תנא ורק ר' יוחנן מצינו בשם רשב"י או ר"ש בן יהוצדק משום שהיה סמוך לדור התנאים אבל ר' ירמיה היה אחרון ומפ"ז לשון ירושלמי כך היה רשב"י אומר מדוקדק יותר דהיה מקובל לו מאמריו . עוד ראיתי בירושלמי הגירסא ראיתי בני עולם הבא והמה מועטים וכאן נכון יותר דבני עולם הבא טובא הוי דכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ועי' תוס' כתובות ק"ג ע"ב מזומן לחיי עוה"ב ומהרי"ט שם ומפ"ז נכון כאן גירסת הבבלי בני עליה : **שם** באספקלריא המאירה . נ"ב עי' יבמות מ"ט ע"ב ורש"י שם ד"ה האספקלריא : **תוס'** ד"ה אחד זה ואחד זה וכן תפילין כל היום מצותן שיהו מונחין עליו . נ"ב **עי' תוס'** סנהדרין פ"ח ע"ב ד"ה הא לחודא קאי ועי' רמב"ם פ"ד מהל' תפילין הכ"ו :

דף מו ע"א גמרא והיכן צונו מלא תסור ר"נ אמר שאל אביך ויגדך . נ"ב עי' רמב"ן בהשגותיו לס' המצות שורש א' מ"ש הטעם פלוגתת רב אווי' ור"נ ועי' רמב"ם פ"ג מהל' חנוכה ודברי הרמב"ם פי"א מהל' ברכות כ"ד דמברכין על דרבנן משום דכתיב כל אשר יאמרו לך תעשה ובפ"ו מהל' ברכות כתב דמברכין על דרבנן דכתיב ע"פ התורה אשר יורוך ועי' כ"מ פי' אדנקט רבינו עשה משום דלא תסור הוי בל"ת ובחי' האריכתי : **ע"ב גמרא** לא לימא איניש לינוקא יהבי לך שנאמר למדו לשונם דבר שקר . נ"ב עי' רמב"ם פי"ב מהל' שבועות ה"ח צריך להזהר בקטנים הרבה וגלמד לשונם דברי אמת ע"ש נראה לי שמכאן הוציא הרמב"ם דבריו כי אין לדבריו שום מקור זולת מקום זה . ובדרך חידוד יש לומר דמימרא זאת דר"ז שייכא למימרא ראשונה דלא לקני איניש הושענא לינוקא כו' מ"ט דינוקא מקני קני אקנויי לא מקני ונפיק בלולב שאינו שלו והקשה הר"ב הרי מתנה ע"מ להחזיר ולא החזירו לא יצא וא"כ לא שמיי' מתנה והאב נפיק בלולב דשלו הוא דלא נתקיים התנאי דהחזרה ונ"ל דהפי' בגמרא דהתינוק לא יהיה יוצא כיון דאין בידו להחזיר . אולם קשה כיון דהוי קטן הרי אינו בתורת חיוב ותינוק שייך גם בזה כיון דאם יהיה גדול יהיה יוצא במתנה ע"מ להחזיר ונ"ל כיון דהאב מבטיח לתינוק שנותן לו הלולב כדין לצאת ובאמת אין יוצא בו שוב אתי לאגמורי' שיקרא וזה היה כוונת אידך דר"ז דלא יאמר לו יהבי לך מידי ולא יהבי לי' וכן כאן התינוק לא יוכל לצאת משום דאקנויי לא מקני :

דף מח ע"א גמרא והיית אך שמח לרבות לילי יו"ט אחרון . נ"ב הכל תמהו דהרי אכין ורקין מיעוטים הם וכאן דרים לרבות ובשם הגאון החסיד מהר"א מווילנא שמעתי דבאמת בימי יו"ט של חג הראשונים היה מצות סוכה ולולב ושמחה וכאן נאמר אך שמח היינו מיעוט דרק שמחה ולא סוכה ולולב והיינו יו"ט האחרון דאין שמה רק שמחה ותו לא וא"כ מוכח לרבות דשמחה נוהג עכ"פ אבל לעולם אך מיעוטא ונכון . ועי' שם אפריס למורי מהרא"ז מרגליות ז"ל פי' ראה :

דף מט ע"ב גמרא אין שיעור למים . נ"ב עי' תוס' מנחות מ"ו ע"א ד"ה איזו זיקה שהוכיחו מכאן כיון דלא קדשי כולהו גם הראוי אינו מקודש ועי' מנחות מ"ח ע"א ד"ה לעולם כרבי ועי' רש"י כאן ד"ה ואמאי נייתי במקודשת דכהב או אם יש יותר מכשיעור אין ראוי לכלי : .

דף נ ע"ב גמרא חד תני שואבה וחד תני חשובה . נ"ב מכאן ראיה דאף בימי האמוראים לא היתה המשנה כתובה בספר רק נלמד בע"פ רק שהיתה מסודרת ומפ"ז אית תני כך ואית תני כך ואם היתה המשנה בכתב לא היה נופל הספק בכגון אלו דהיה הנקל לייתי ספר ונחזה כמו שהקשו בקדושין ל' ע"א על הספק בדברי תורה :

דף נא ע"ב גמרא וכלהון קטלינהו אלכסנדר מוקדון. נ"ב כבר התעורר הרב מהר"י אברבנאל סוף פירושו למלכים כי ע"כ ט"ס כאן שהרי אלכסנדר מוקדון בנה אלכסנדריא ונקראת על שמו כמו שדרשו מדרש בראשית רבה פכ"ג פיסקא וידע קין מ"ד קראו בשמותם עלי אדמות אלכסנדריא ע"ש אלכסנדר ועי' מאור עינים פי"ב שהאריך בזה ועי' מדרש ויקרא רבה פי"ט בא וישב נבוכדנצר בדופני של אנטוכיא אע"ג דאנטוכיא ע"ש אנטוכיוס בכ"ז נזכר בבית ראשון : **גמרא** משום דעברי אהאי קרא לא תוסיפון בדרך הזה . נ"ב ובירושלמי כאן נאמר דעברו על ג' לאוין ולדעתי לאו שנאמר גבי' יש סוף לא תוסיפון לראותו אינו בכלל משום דאין למדין דבר מן קודם מתן תורה ובחי' הארכתי :

צבי הירש חיות תופ"ק זאלקווא .

הגהות וחדושים על מסכת סוכה

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהג"מ צבי אשכנזי זצ"ל

דף ב ע"א משנה שלשה דפנות. נ"ב שלש גרסי'. והעד [דופן] עקומה. ודופן נראה שהוא כפלס גורל ודופנות גרסינן : **שם** מצלתה . נ"ב הי"ל לומר מצלה ככתוב כי טוב צלם אלא עשו כך לזווג במלות : **גמרא** סוכה דנפישי „מילתא" . נ"ל מילתא [וכ"ה בדפו"י] :

דף ד ע"א גמרא אם צלתה . נ"ב צלם הי"ל לומר אלא שרבא דהגא ניקט דאורחיה לזווג המלות כמ"ש במתני' ריש מכלתין : **שם** דופן האמצעי. נ"ל האמצעית :

דף ה ע"ב תוס' בד"ה ואל כו' אשכחן דקרי מגנפת להביא דכ"ה דאמרינן כו' . נ"ב הו"ל מתניתין [יומא עה:] הסדיוט משמש בארבעה כו' :

דף ז ע"ב תוס' סד"ה היכי . „לזו סוכה" . נ"ל לסוכה זו :

דף ט ע"ב גמרא באילן שעלתו . נ"ב עמש"ל ד"ד א' :

דף י ע"ב גמרא והשטתא . נ"ל והשטתה [וכרי"ף ורא"ש הגירסא שטתה] : **שם** ר"ח ורבה בר"ה אקלעו כו' . נ"ב נראה דהיינו בשבתא דרגלא ומשו"ה הו"ל דין שמ"ל (ע"ל דכ"ו א') : **תוס'** ד"ה שלוחי כו' מן המצות · נ"ב אחרות לא של הקבלת פנים דר"ג בלבד :

דף יא ע"א רש"י ד"ה קיסוס אידרא . כצ"ל [וכ"ה ברש"י לעיל ט' ב'] : **ע"ב רש"י** סד"ה ואד יעלה כו' במעלת ענין . כצ"ל : ד"ה כי חגיגה . דלא קמה מילתיה . כצ"ל [וכ"ה בדפו"י] :

דף יד ע"א גמרא במחשבה „נעשה" . נ"ל נחתא : רש"י ד"ה יורדין [מי שחשב . נ"ל משחישב] כגון עור שעיבדו . כצ"ל : ד"ה ובלבד . דיהבינן . נ"ל דיהביה : **ע"ב גמרא** אין שעת הסכנה ראיה . נ"ב כיון דגזרה דרבנן היא . בשעת הדחק יוצאין בה :

דף טו ע"ב גמ' ר' חנן אמר „רבי" . נ"ל רב וכן בכל הענין :

דף כ ע"א גמ' של קנים ושל חילת גדולה . נ"ב מלה זו כאן היא במלאפו"ם [הוי"ו] ולמ"ד רפה . והיא פעול מן גדילים . וכאילו נקודה בחיר"ק גדילה : רש"י ד"ה הריני כפרת כו' לאחר מיתתו . נ"ב בתוך יב"ח . ולהכא יתרה נודעת לר"ח ובניו אמר כך אף שבודאי היה זמן רב אחריו . דוק ותשכח : **ע"ב גמרא** וכן מדבך . נ"ב כמו נדבך . אותיות האף מתחלפות :

דף כב ע"ב תוס' ד"ה שתים . ומשמע דמיירי כו' . נ"ב פ"ש בתוס' שני הדברים אמת :

דף כג ע"ב גמרא ומקל . נ"ב בארבע נקודות כן נ"ל לשני הפירושים :

דף כו ע"א גמרא מוכרי תכלת . נ"ב כל הציצית קרויה ע"ש תכלת כדאיתא פ"ק (י"א א') רמא תכלתא ודכוותה טובא . וה"ה לבן : **שם** תרתי או תלת . נ"ב נ"ל לומר כאן כדאמרי אנשי [ואפילו טובא פשיטא דל"ל הכא] אלא בדוקא . אלא תרתי לברייתא דפכמ"ש [עירובין פ"ג א'] דהו"ל חצי פרס ותלת למ"ד אכילת פרס הוי כשלש ביצים . א"נ הרי למ"ד ביצה ומחצה שוחקות דהו"ל תרי ביעי בלא קליפתם ותלת לשתיית ערלי דשעורה לפי דעתי אליבא דר"י ג'. ביצים בלא כמ"ש בס"ד במור וקציעה סק"ן . הי"ס דקא"ל אביי והא סגי ליה לאינש בהכי : **רש"י** ד"ה הולכי דרכים כו' כשם שכ"ה - א"נ מלכת בדרך בבחורה כך כו' . נ"ב לאו דוקא דה"ה במ"ה כל פרגמטיא אסורה : **ע"ב** ד"ה ולא יאחז כו' ורצוען . נ"ל ורכוען : ד"ה כמיעל כו' שיתא פרסי . נ"ב עיין מגילה (ו' א') :

דף כז ע"ב גמרא א"ל כל שבט כו' ממנו שופט . נ"ב ר"ל גם הנקבות בכלל עד"ש לא משכחת נ"מ דמורי כו' . עמ"ש שם בס"ד (פ"ב דיומא כ"ו א') ס"כ ממנו לאו דוקא מזכרים אלא כמ"ש ומחוקק מבין רגליו : רש"י ד"ה ברגל כו' מעי"ע . נ"ב כדלק | דלא אתי ביומיה וק"ל : ד"ה מהו . תשיבך . נ"ב מלשון בשופתני השמש : ד"ה שלא העמיד כו' עתניאל כו' . נ"ב מפורש בד"ה [א ד] שהוא מבני יהודה וכן יאיר : **שם** ויפתח כו' . נ"ב מפורש בן גלעדי ועבדון מאפרים :

דף כט ע"א גמרא ושחיל . נ"ב תרגום משיתיהו משלתיה [שמות ב] :

דף ל ע"א תוס' סד"ה משום כו' ת"ל משום מה"ב . נ"ב י"ל מצוה הבאה בעבירה לא שייך אלא כשיודע בה ומכיר שהיא באה בעבירה והכא אתא קרא לאילף היכי דלא ידע בה מעיקרא שט"ל היא המצוה כשאוכלה ולבסוף נודע לו קמ"ל דהפ"ה לא נפיק י"ח . והו דקס"ד ליתי עשה ולדחי ל"ת [ועי' ש"א] :

דף לב ע"א גמרא ליני הר הברזל "כשרה" . נ"ל כשרות וכן בכל הענין: **שם** פסולה . נ"ל פסולות וכן נר"ש ע"ב : **ע"ב רש"י** ד"ה עבות . ורוב הארוכין הדס שוטה הם . נ"ב סימן כל ארוך שוטה :

דף לד ע"א גמרא הני ג' מילי אתני שמייהו מכי הרב כו'. נ"ב עמ"ש בס"ד פב"מ:

דף לו ע"ב גמרא ואתרוגו על כתפו . נ"ב שהיה כבד לשאת אותו בידיו כשהיה הולך בדרך לבהכ"נ . אבל בשעת מצותו ודאי לא יצא בו ע"י מצא בכתף שאין זו נטילה . אע"ג דגידם נוטל בזרועו דלא כתיב ולקחתם ביד . מ"מ לקיחה דרך כבוד בעינן לכ"ע כדלקמן סוף פרקין ואין דרך לקיחה בכך ואע"פ שאפשר שיסייע ביד להחזיקו גם על כתפו וגם ע"כ צ"ל כן כדי שלא יפול גם שיהא מכוון דרך גדילתו שאל"כ בלא"ה אינו יוצא בו . מ"מ בכל זה לא הונח לי לפי שאינו אלא דרך בזיון וגרע מנוטלו בכלי ודאי . ותו הא הויא תגיגה כה"ג שהרי הבגד מונך ודאי שאינו לנאותו . ופשיטא שלא נטלו לצאת בהיותו תלוי כתף . אלא מאי אית לך למימר שלא היה גדלו מעכבו מלטלו בידיו בעת קיום המצוה . אבל אם היה גדול וכבד כל כך עד שא"א להחזיקו בין הידים כלל · נ"ל שאינו יוצא בו דרך משאוי על כתפו :

דף לז ע"ב גמרא ואיתימא ר' יוסי בר „זבילא" . נ"ב נ"ל „זבידא" נ"ל [וכ"ה בדפוס ישן] : רש"י ד"ה אבל אתרוג כו' תלוש . נ"ל תולש . תוס' ד"ה ולגבהיה . סוהיל ובשיעורו כו' . נ"ב נ"ל בזה נכלל במ"ש ר"ז . דאי לאו שמינו גבוה . ודאי לא היה בשעורו גבוה מכולן . אלא מחמת שדרך מינו הוא להיות גבוה מאלו המינין . לפיכך נתנו לו שעור גבוה מהן שכך סדר לו [וכ"ה ברש"י לעיל ל"ב ב' ד"ה שיהא] :

דף לח ע"א גמרא הכא ביו"ט שני כו' . נ"ב נ"ל פירושו כמ"ה [וכ"כ הריטב"א וכצ"ל לעיל כ"ט ב' ל"א' ל"ו ב' ועי' בהגר"א א"ח סי' תק"ל] שהוא שני לי"ט דאורייתא ודקאמר דרבנן ר"ל בחיוב לולב בו אינו אלא מדרבנן דאי ביו"ט ש"ג היכי שמעינן דשרי לצאת חוץ לתחום הא אין בין יו"ט לשני אלא כו' [כמ"ש בש"ע סי' תצ"ו . ועי' בפסחים נ"ב א' ר"כ בר אסיא אזל מבי רב לפומבדיתא ביו"ט שני של עצרת כו' ודוחק לומר דדוקא במרחק ג' פרסאות למ"ד תחומין די"ב מיל הוי דאורייתא] : ע"ב ותכנע לפני . נ"ל מפני :

דף לט ע"א גמרא ליבעא דאקדומי הוא „דאמר" · נ"ל אמר : ע"ב אתרוג נמי כא כו' . נ"ב אתרוג פעמים לשון זכר ופעמים לנ"נ:

דף מא ע"ב גמ' אמר לו ר"י. מלא לו נמחק [וכן מתקו רש"י בר"ה ל' ב' ולפנינו ליתא שם ובמנחות] : **שם** „שמים„ מתנה . נ"ל שמה: **שם** הכא מצוה ניהו . נ"ב הד' מינים :

דף מב ע"א גמרא היודע לנענע . נ"ב לְהִשָּׁאֵל גרסינן :

דף מד ע"א גמרא ערבה דלא עבדינן "ליה" . נ"ל לה וכן בכל הענין :

דף מה ע"א גמרא הנא רבות וארוכות . נ"ב כמה רבעו . ולא פחות גבוה הוא י"א אמה . כך נ"ל : **ע"ב** והא קא משתתף. נ"ב ההתפעל על השם קאי :

דף מח ע"ב גמרא של מים „נמי" אתי לאשתורי . כצ"ל :

דף נ ע"א גמ' א"ר ינאי אמר ר"ז. נ"ב תדוש דהתם ר' ינאי רביה דר' יוחנן הוה ור' יוחנן רביה דר"א שבימיו עלה ר"ז לא"י . איברא ר' ינאי טובא הוו . ור"ז נמי טפי מחד הוו : **ע"ב רש"י** ד"ה בשיר כו' המים . ונדפס בגליון רש"ל מ"ז . נ"ב בהגם . דבחג נמי איירי . ואי משום שא"א שיר אלא על היין . הא ודאי לאו דוקא אלא כלומר בשעת נסוך היין ומשום דכולא שעתא לא הוי אלא נסוך יין אבל בחג שני הניסוכין כאחת ומרבין בשיר וכלי שיר לנסוך המים יותר מעל גיסוך יין כדאיתא בכולא פרקא :

דף נא ע"א במשנה סְבָלִים . נ"ב בפלס שפלים למרוס [איוב ה] מן בשפל ישבו : **ע"ב** במשנה היוצא ממזרח . נ"ל למזרח . וכן בפעם הבני : **גמרא** אלכסנדרוס „מוקדן". נ"ב ל"ג . ובמדומני זה היה אלכסנדרוס לטירוס : **שם** היכי עביד כו' . נ"ב נראה דאזיזין שהוסיפו אחר שהיתה חלקה . מקשי דהו"ל מוסיף על הבנין אבל אגזוזטראות ל"ק כיון שאינם תוספת בנין אלא מניחין אותן על הזיזין לפי שעה אח"כ נוטלין אותן . ואם לא כן בלא"ה קשיא דקעברי על לא תטע לך כל עץ וגו' :

דף נב ע"א גמרא אמרה תורה . נ"ב קרי לדברי קבלה תורה . דכותה ריש אלק ובדוכתי אחריני : **ע"ב** ג' מתחרט עליהן הקב"ה . נ"ב אף (אם) [כי] לא אדם [הוא] להנחם [שמואל א טו]. כבר דברה תורה כלשון ב"א וינחם ה' [בראשית ו] נחמתי כי המלכתי [שמואל שם] וכן רבים : **שם** ג' מקראות . נ"ב ע"ד אבות מן אב וכן רבים :

דף נג ע"א גמרא אמרו עליו על רשב"ג כו' . נ"ב הוא רבן שמעון הנהרג בנו של ר"ג הזקן ואביו של ר"ג דיבנה : **ע"ב** מלמד שהיו פורעין כו' . נ"ב הוגנו דברים הללו בתלמוד להצדיק דינו של הקב"ה בהורבן ביתו :

דף נד ע"א גמרא ולתני נמי ר"ה שחל כו' · נ"ב ה"ה ליו"כ שחל בשבת למ"ד [יומא ע'] שחולקין שאוספין אלא משום דלא פסיקא ובפלוגתא לא קמיירי :

דף נה ע"א גמרא כתיב „חדשכם" . כצ"ל בלא יו"ד וכן בפעם השני : **ע"ב** במשנה כל משמרות שוות. נ"ב משמר נמצא במשקל נקבי וזכרי. זה הקבוץ הוא מהנפרד משמרה או משמרת : **שם** משמר זמנו כו' . נ"ב זה זכר ככתוב [ד"ה א כה] משמר לעומת משמר :

דף נו ע"א גמרא לאתויי פר העלם כו' . נ"ב בחול המועד היו מקריבין אותן : **ע"ב** ארבעה כהנים היו נכנסין כו' . נ"ב נ"ע אם כפיים מ"ט לא נזכר בפירוש לא במשנה ולא בברייתא : **שם** לסרדיוט . נ"ב שר הדיוט : **שם** ישבב . נ"ל ישבאב וכן לקמן וברש"י [וכמ"ש בד"ה א כד] :

סל"ק הגהות יעב"ץ ז"ל ממסכת סוכה

חלופי גרסאות ע"פ נ"י במסכת סוכה

דף כה ע"ב גמ' אמר רב אבל חייב בסוכה פשיטא ס'. מקשים לפי מה שטרחו האחרונים ליישב קושית הש"ס מהא דריש ערכין ועי' בקרבן נתנאל ואיך שיהיה מאי פריך פשיטא . והאמת יורה דרכו דפריך הש"ס בפשיטות לרב לשיטתו דמבואר במ"ק כ"ד א' דרב ושמואל סברי תפ"מ רשות עיין שם ודו"ק :·

דף כט ע"א רש"י ד"ה אלכים . שהיה . נ"ל שהוא וכ"ה בדפוסים ישנים :

דף לא ע"ב גמ' אתרוג „כישן" בדפוס הראשון הגירסא „כיבש" וכ"ה באור זרוע . ולגירסא שלנו מוכח דאתרוג שהוא מבנה שעברה ודאי יבש הוא וכמ"ש רבינו הגר"א באו"ח סימן תרמ"ח ס"ק ג'. ואין סברא לומר דר' יהודה פליג בזה אלא ש"מ דמכשיר אף ביבש ממש :

דף לג ע"א רש"י ד"ה לא אמרינן אלא פסלינן שמא יש „דחוי : בתנאי. יש דחוי" או אין דחוי : כצ"ל וכ"ה בדפוס ישן ובספרים שלנו נשמט מן יש דחוי עד יש דחוי : **ע"ב** גמ' דבר שאין מתכוין מותר . שבת מ"א ב' וש"נ אך נשמט דכאן ודר"ק קי"ג א' :

דף מו ע"א תוס' ד"ה נכנס . ושמא כיון כו' . והנה בריטב"א מבואר להיפך וקושית התוס' ניחא בפשיטות דהברייתא לא מיירי כלל מדין זמן דרגל אלא בדין זמן דסוכה דאם לא בירך בשעת עשייה שוב אינו מברך כשנכנס לישב בה ואם לאו מחויב לברך בשעת ישיבה וכ"מ אם קדם ובירך זמן דרגל בביתו או שלא אבל לילה ראשונה בסוכה וכמ"ש הר"ן בשם הראב"ד וכ"פ הרמ"א בסי' תרמ"א וע"ש בהגר"א : **ע"ב** רש"י ד"ה מיד כו' ואין נראה דאמרינן כו' . עי' בהגר"א א"ח סימן שע"א ס"ק כ"ה שכתב דהתוס' גרסי כגירסא שלנו במ"ר שם . ועיי"ש שכתב שאינו דברי רש"י . וגם המהרש"ם כ"כ ע"ש : **בהגהות אשר"י פרק ד** סימן ה ד"ה פי' ראבי"ה . אבל לישן כו'. עי' בב"י סימן תרס"ח שכתב ואין נראה כן דעת הפוסקים שבזמנו ולא חלקו בכך [ואף הד"מ שכתב עוד ע"א מ"מ לא הביא זה בש"ע אף בשם י"א] ובהדיא מבואר להיפך בריטב"א פ"ק דר"ה דף ט"ז ובריטב"א פ"ג דסוכה דף ל"א ע"ב וגם ברש"י עירובין נ"ז א' ד"ה ועוד כו' ע"ש וכ"פ רבינו הגר"א באו"ח סימן תרס"ו וכ"מ לשון הגמ' מ"ז א' . ומ"ש בנו"ב דאיה לראבי"ה מליבנא בתרא דרב יוסף שם וע"ש בכל דבריו וליתא לפמ"ש בגמ' דף מ"ה סוף ע"ב אמר רב יוסף נקוט כו' ע"ש ברש"י וריטב"א : ודע מה שנדד בספר א' לומר דהאידנא דידעינן בקביעא דירחא א"צ כלל לשבת בח' ספק ז'. בשתקע הדבר ולא נאמר כי בלי ספק הלכה שבש"ס היתה בימי רבינא ור"א שהיו כולם בקיאין וגם רב יוסף דשקיל וטרי בהא איך לנהוג כלא גם בימיו היו בקיאין וכמ"ש בביצה ד' ב' אמר ר"ז כו' ועי' בריטב"א שמפרש להיפך דכל השקלא וטריא רק האידנא . וכל הפוסקים הביאו פסק הגמ' לדידן ואין לפקפ

הגהות וחדושים למס׳ סוכה מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו׳ ה״ה

הר״ר ברוך פרענקל תאומים זצ״ל
(בעהמ״ס ברוך טעם).

דף ד ע״א גמ׳ והולין יורדין לתוך. נ״ב יעוין דף י׳ ע״ב תוס׳ ד״ה נוי סוכה:

דף ח ע״ב תוס׳ סד״ה סוכת דאחר כך נתקנו. נ״ב וכ״כ הרמב״ם בפי׳ המשניות סוף פ״ח דברכות:

דף י ע״ב גמ׳ וכולה שאינה גבוהה. נ״ב יעוין תוס׳ מסכת שבת דף קלא ע״ב ד״ה באין: תוס׳ ד״ה עד מוצאי יו״ט. אע״ג דרב כר״י. נ״ב יעוין שבת דף קכה ע״א: בפת״ד ולכאורה שרי. נ״ב יעוין מ״ב תוס׳ במס׳ ביצה דף ל ע״ב בד״ה עד מוצאי יו״ט האחרון:

דף כז ע״ב תוס ד״ה כל האזרח. ועל הגם דהק. נ״ב יעוין שו״ת רשב״א סי׳ ס״ב:

דף כט ע״ב גמ׳ כל אסירה. נ״ב יעוין תוספות עירובין דף פ ע״ב ד״ה אבל תוס׳ ד״ה לולב יבש אלא לכתחלה כו׳. נ״ב יעוין מסכת גיטין דף כ ע״א דבעינן זה אלי ואנוהו. ובתוספות מסכת שבת דף קה ע״ב ד״ה אר״ח דלא כר״י. ובמהרש״א שם:

דף ל ע״א גמ׳ אימא סתם גזלה. נ״ב יעוין תוס׳ מסכת ב״ק דף סז ע״ב ד״ה רבא אמר: תוס׳ ד״ה כי יקריב. אע״ג דמביתו נפקא. נ״ב יעוין תוס׳ קדושין דף נב ע״א ד״ה והוא לא אמר. ובתוס חולין דף מ ע״א ד״ה רבולה: **ע״ב** תוד״ה וקרקע. דקרקע לא מהני יאוש. נ״ב יעוי״ש בתוס׳ ובחדושי הרשב״א מס׳ גיטין דף לז ע״ב סד״ה שבאי גופיה: שם משום דאסורא אתא. נ״ב יעוין שו״ת הרשב״א סימן התקס״ה. וברמב״ן במלחמות פרק הגוזל ד״ה ומ״ש עוד ויאוש כו׳. ובש״מ לב״ק דף סח וזה שכתבו תלמידי הר״פ בשם ר״י. ובדף קטז שם:

דף לג ע״ב רש״י ד״ה לא צריכה דאית ליה. הלכך אין כאן תקון. נ״ב יעוין במ״מ פי ג מהלכות שבת דין ג׳ ד״ה אבל מכבה גחלת:

דף לה ע״א תוד״ה לפי. ואפשר דאסי׳ מדאורייתא. נ״ב יעוין תוס׳ מסכת ע״ז דף מה ע״ב ד״ה ואין נוטעין ובתוס׳ חולין דף קטו ע״ב ד״ה כסיכ: שם דמטתו בשריפה. נ״ב יעוין שבת דף כה ע״א תוס׳ ד״ה כך אתה כו׳: שם ד״ה אתי׳ לאם לחם. תימה. נ״ב יעוין תוס׳ פסחים דף לג ע״א ד״ה אתי׳: **ע״ב** תוס׳ שם כדמוכח בירושלמי דדמאי. נ״ב יעוין פ״ה דדמאי משנה ב׳: שם חמשת רביעים בלא תלקו. נ״ב יעוין בר״ש למסכת חלה פ״א משנה ד׳. וכס׳ התרומה דין סג: רש״י ד״ה שמכשירה. דכתיב משמרת תרומתי. נ״ב יעוין בכורות דף לד ע״א. ויעוין פסחים דף לד ע״א:

דף לט ע״א תוס׳ ד״ה וליתיב. דאי משום דאסור לעשות. נ״ב יעוין תוס׳ ע״ז דף כב ע״א ד״ה נמלא: **ע״ב** תוס׳ ד״ה במה דברים אמורים. נ״ב יעוין תוס׳ מנחות דף פד ע״א ד״ה שומרי. ובב״מ דף נח ע״א:

דף מ ע״א גמ׳ והאיכא עצים דמסחן. נ״ב יעוין תוס׳ פסחים דף כז ע״א ד״ה מכלל:

דף מא ע״א גמ׳ מהרה יבנה. נ״ב יעוין תוס׳ גיטין דף יח ע״א ד״ה הנהו קלא א״ל:

דף מג ע״א תוס׳ ד״ה אינהו דידעי. אינא מעשה חכמה. נ״ב יעוין תוס׳ עירובין דף לו ע״א ד״ה מיכל דתקיעה מלאכה דרבנן:

דף נא ע״ב גמ׳ הסוא גברא בעי הגי׳ בפ״י הוא דבעי: תוס׳ ד״ה והיו בה. תימה. נ״ב יעוין בירושלמי:

בהרא״ש פ״ד סימן ה׳ ונראה דשרי בשבת. נ״ב יעוין בירושלמי פ״א דביצה סוף הלכה א׳: סליק

הר״ר שמחה זצ״ל אבד״ק דעסוי

דף ב ע״ב תוד״ה יש כו׳ לפי חשבון ארבע אמות לעשרים. נ״ב הייני חלק חמישית מגובה:

דף ג ע״א רש״י ד״ה ור׳ יהודה סבר כו׳ ולא כמסובין הן. נ״ב דא״כ לא היו יושבין בקטנה כלל אע״כ מיירי דיושבין באלכסון: בא״ד דשיעור ראשו ורובו ושלחנו כצ״ל: שם לקמן. נ״ב דף טז סוף ע״ב: תד״ה דאמר כו׳ עוד לשם. נ״ב דף מא ע״ב: **ע״ב** תוד״ה ואין כו׳ ואי בשיש יותר ממאה כו׳. נ״ב נ״ל דזה הוא דעת רש״י דאל״כ קשה על דבריו סוגיא דעירובין דף נז ע״א ע״ש:

דף ד ע״א תד״ה ואע״ג. דאפי׳ אינקי מבטל אינש. נ״ב דהתם ליכא פסידא במה שמבטלו לשבת אחת: ד״ה והוצין כו׳ ומקצת סכך למעלה דפסלינן בסוכה. נ״ב ובהרא״ש ז״ל תירץ דהכא ס״ל כרבא דאמר שם חלל סוכה תנן: **ע״ב** תד״ה פחות כו׳ פרק שני דגיטין. נ״ב וגם איתא והלכתא דמצטרפין וכן דרש מרימר שם: סד״ה דיומד כו׳ מחיצות שבת החמירו. נ״ב ולענ״ד נראה דלענין שבת הלכתא נמירי דבעינן אמה דהא לענין נוד אסיק הקילו לענין שבת דלא בעי מחיצות ניכרות וכן לקמן דף ז ע״א לענין צורת הפתח כמ״ש תוס׳ שם בד״ה ואינה כו׳:

דף ה ע״ב בתוס׳ (ד״ה בע״א ואל כו׳) מלא תשימו קרוחה בין עיניכם במקום כו׳ כצ״ל:

דף ו ע״א תוס׳ סד״ה גפן. שנאמר להלן רביעית. נ״ב בפ׳ שמיני יין ושכר אל תשת וגו׳:

דף ז ע״א גמ׳ אמר רבא וכן כו׳. נ״ב ברא״ש גרים רבה בה״א וכן מוכח ברש״י ד״ה ואילו סוכה כו׳ דכתב לדידך דאמרת לחי משום מחיצה והזירק כו׳ ורבה הוא דאמר הכי אבל רבא פליג שם על זה בעירובין דף יב ע״ב: רש״י ד״ה ומעמידו. נמשך סוכה ז׳. נ״ב כדאיתא לקמן דף טז סוף ע״ב: ד״ה וכן לשבת אע״פ שצריך לשבת ג׳ מחיצות כו׳. נ״ב כדאיתא בעירובין דף יב ע״ב. מיהו מדרבנן בעינן נמי לחי או קורה ברוח רביעי כמו דתנן שם דף יא ע״ב: תד״ה עושה כו׳. דשיעורו בשבעה טפחים ועוד כו׳ כצ״ל: **ע״ב** תוד״ה סיכך ע״ג מבוי כו׳ ולא יתכן דא״כ לא מישתרי בלחי וקורה. נ״ב גם רש״י הרגיש ותירץ דלא אסור רק מדרבנן: ד״ה מחיצה כו׳ לעיל. נ״ב דף ו ע״ב: שם בסה״ד. נ״ב כדתנן דף יא ע״א ודף יב ע״א ושם פרש״י נמי כן:

דף ח ע״א תד״ה כמה כו׳ אין לתוכיח כו׳. נ״ב זה לשון תוס׳ בעירובין דף ו ע״ב אומר ר״י דהא רביע בין בחיקף בין בניקף קרקע כדאמר נמצא מגרש רביע וכן משמע גבי ם שעשה שלמה שם דף יד: ד״ה כל כו׳ דאיכא פי פורתא. נ״ב מתרי חומשא: **ע״ב** גמ׳ ת״ר סוכת ננכך כו׳ כצ״ל:

דף ט ע״א תוס׳ ד״ה מנין כו׳ ודרשא גמורה היא מדפריך. נ״ב לבית שמאי: **ע״ב** תד״ה הא כו׳ והא דלא משני כגון כו׳. נ״ב ע׳ מהרש״א דף י ע״א בתוס׳ ד״ה פירס: בא״ד משמע התם דכשירה משום כו׳. נ״ב והא בעינן גבי הוצין צלתה מרובה עיין הטעם בתוס׳ בעירובין דף ג ע״א:

דף י ע״א תוס׳ סד״ה אמר כו׳ הכא לא שייך. נ״ב דפסול משום שני סככים מקרא דבסכת:

דף יא ע״א תד״ה דרב עמרם כו׳ וקי״ל דק״ש דרבנן בפמ״ש. נ״ב דפריך שם סתמא דגמ׳ ק״ש דרבנן אהא דקאמר ק״ש ובהמ״ז דאורייתא כ״ה לשון תוס׳ סוטה דף לב ע״ב ד״ה ורבי כו׳ ובברכות דף כא ע״א בתוס׳ ד״ה ה״ג הוכיחו דלא גרסינן זה בגמ׳ וכ״ה בגמ׳ שלנו: **ע״ב** תד״ה דברי כו׳ בכמה מקומות בש״ס. נ״ב לקמן דף כו ע״א ור״ה דף לד ע״ב ויומא דף כב ע״ב ודף מג ע״ב [תענית כח:] וערכין דף י ע״א:

דף יב ע״א רש״י ד״ה משום תעשה כו׳ דלא נמלך. נ״ב נ״ל למחוק תיבת דלא ולגרוס ונמלך בוי״ו תחלה או צ״ל דלא ימלך והוא לשון צווי: **ע״ב** תוס׳ סד״ה אין כו׳ כדלעיל. נ״ב דף יא ע״א: ד״ה בנקבות כו׳ ה״ל גולמי כלי עץ. נ״ב עי׳ חולין דף כה ע״א דתנן טהור בכלי מתכות טמא בכלי עץ ומפרש בברייתא דהיינו גולמי ומיהו מתופר חטיטה אי׳ שם טהור: ד״ה באניצי. דומה לאניצי פשתן ואינה ראויה. נ״ב צ״ל ואינה נאה:

דף יג ע״א תד״ה מצות כו׳ לעיל. נ״ב דף יא ע״ב: בא״ד הא קתני כו׳ לא אגדן כשר. נ״ב עי׳ דף לד ע״ב בתוס׳ ד״ה שתהא דלפ״ז יש ליישב: **ע״ב** רש״י ד״ה דשרי להו כו׳ וא״צ להפקיע. נ״ב דאל״כ מאי קמ״ל וגם לשון כיון משמע דבא להקל: תוס׳ ד״ה ירקות כו׳ אבל הכא לא שייך למיתלי טעמא בהכי כצ״ל: בא״ד כנגד ארובה חוצי אפילו שאר ירקות כצ״ל:

דף יד ע״א גמ׳ ור׳ יוסי מטמא. בגליון ס״א ל״ג. נ״ב ורש״י נדם ליה: רש״י ד״ה אלא למ״ד בססן ממש כו׳ בישמך נבום קמינו. נ״ב גם סוף סימן זה יכום צרינו: ד״ה בעתר. כשבססן מתחילתן כצ״ל: ד״ה למאי חזו כו׳ משבססן. נ״ב והא דלא קאמר ניחא ליה דלא ליבדרן משום דרב מנשיא לית ליה הך סברא לעיל אך קשה הא לית ליה נמי סברא זו דמשני הגמ׳ לכך נ״ל דהגמ׳ סברה כיון דבססן ממש מיבדרן: **ע״ב** רש״י סד״ה אפומא דמטללתא כו׳ נידון כסוכה. נ״ב וצ״ע דהא התם קאמר ומשבא חדא דופן עמו מיהו י״ל לחומרא שאני: תד״ה אי כו׳ לקמן. נ״ב דף יז ע״א: בא״ד דלאידך לישנא. נ״ב שם ע״ב: ד״ה וטודת כו׳ כדמוכח לקמן. נ״ב דף יז ע״ב: ד״ה הופכן כו׳ הלכה כרב באיסורי. נ״ב בכורות דף מט ע״ב ונדה דף כד ע״ב:

דף טו ע״א רש״י ד״ה ר״מ אומר כו׳ כדפרישית לעיל. דף יד ע״ב: תד״ה ר״מ. אדפריך לקמן. דף יז ע״ב: ד״ה פרוץ. דהלכה כר׳ יוסי הגלילי דאמר כצ״ל:

דף טז ע״א גמ׳ ארוכה ושתי כרעים כו׳. נ״ב פי׳ ר״ש ורמב״ם ז״ל דכרעים עולין למעלה מן מטה ונקובין באמצע משני צדדין ממזרח למערב ומצפון לדרום לתחוב בהן ארוכות וקצרות וכך פעמים נשארו עם ארוכות ופעמים עם קצרות ובאותן נקבים משים עצים: תד״ה מטה כו׳ אפילו בקצרה ושתי כרעים. נ״ב ולשון ר״ש אפי׳ ארוכה ושתי כרעים: **ע״ב** תד״ה מהו דתימא כו׳ דדופן סוכה כדופן שבת. נ״ב ושם מסיים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג״ט:

דף יז ע״א רש״י ד״ה דיתבי וקאמרי משמיה דרב. נ״ב כן מוכח [בע״ב] דקאמר בשלמא [להך לישנא] כו׳: **ע״ב** רש״י ד״ה ה״ג כו׳ כדאוקי רב לעיל. נ״ב דף יד ע״א: תד״ה הבגד כו׳ והשתא. נ״ב צ״ל ופירושא:

דף יט ע״א תוס סד״ה אחוי כו׳ לעיל. נ״ב דף ז ע״ב תוס׳ ד״ה סיכך ע״ג מבוי כו׳:

דף כ ע״א רש״י ד״ה גדולה מעשה עבות כו׳ אפי׳ קטנה. נ״ב ולפ״ז מתני׳ מיירי בארונה ודלא כר׳ דוסא: ד״ה מובלי בולוס נ״ב כמין שק הוא. **ע״ב** גמ׳ מסככין בבוריא. נ״ב בשל קנים מיירי לפי׳ תוס׳ ע״א ד״ה של שיפה כו׳ וכאן בד״ה מסככין כו׳: רש״י ד״ה לנזייתא לכסות בהן גיגית כו׳. נ״ב וכן בב״ק דף לה ע״א וברש״י כתובות דף ו ע״א ובפסחים דף כ ע״א ומ״ק דף יב ע״ב: תד״ה חזיין לנזייתא כו׳ לא מקבלי טומאה אלא מתורת כלי עץ. נ״ב עיין דף טז ע״א מ״ש תוס׳ בד״ה וממהרת כו׳ ועיין שבת דף סו ע״א בתוס׳ ד״ה כיורת ודף פד ע״א ד״ה מפץ ויש לתרץ קושי׳ תוס׳ ולומר דרש״י סבר הרמב״ם שכתב תוי״ט בשמו פט״ז דכלים משנה ז׳ כסוי של קופסא דתנן שם טמא לפי שמונה על הכלי אף שלא בשעת מלאכה וכסוי קמטרא דטהור דאינו מונח על הכלי רק בשעת מלאכה וכן תנן שם בהדיא סוף משנה זו ולפ״ז ע״כ צריכין אני לומר דהא דתנן שם סוף משנה ח׳ לחפוי דחיפוי גרע מכסוי ולדעת תוס׳ צריכין אנו לומר דהא דכסוי של קופסא טמא לפי דמשמש בו נ״ב תשמיש אחר וכן משמע מפי׳ מהר״ם שהביא תוי״ט שם וגם צריכין אנו לומר לדעת תוס׳ דהא דתנן סוף משנה ז׳ זה הכלל אמר ר״י כו׳ לא קאי רק על נרתיקי כלים:

הר״ר שמואל שמעלקא טויבש זצ״ל
אבד״ק יאסי בעהמ״ס חיי עולם על או״ח

דף ט ע״א רש״י ד״ה כי אמריתה. ולאו מילתא היא. נ״ב עיין תוס׳ מנחות דף מ״ב ע״ב ד״ה הקולים: תוס׳ ד״ה ההוא. דמה״כ לאו דאורייתא אלא מדרבנן. נ״ב עיין תוס׳ לקמן דף ל׳ ע״א ד״ה משום ובחדושי מהרש״א ומהר״ם. ובספר כפ״ת שם כתב דאפשר לומר דהא דאצטריך קרא לאשמעינן דסוכה גזולה פסולה כגון דקודם חג גזלה וקנאה ונשתמש בה דנכה״ג לא שייך מה״ב וכמ״ש התוס׳ ואפ״ה פסל הכתוב סוכה גזולה עכ״ד ע״ש. והוא תמוה דאיך אפשר לומר כן דא״כ שנך נקרי וכמ״ש בהדיא בחדושי הריטב״א שם דבכה״ג לכם מקרי ע״ש וכל״מ פ״ח מהלכות לולב ה״א:

דף יא ע״א רש״י ד״ה תלאן. כל הגדילים וקרריסם. נ״ב עיין ב״י א״ח סימן י״א שמ״ש רש״י כל הגדילים וקרריסם לאו דוקא דבכרך הוליא וקשר אחריה הוי תו תולמ״ס. אלא דאף בכה״ג מכשיר רב עי״ש. ואין מזור תעלה בדבריו בלשון הר״ן בסוגי׳ ע״ש ותבין:

דף כה ע״א תוס׳ ד״ה שלוחי. הוי מבטלי ממצות. נ״ב עיין בהגהת אשרי ועיין בכס״מ פ״ו מהל׳ סוכה ה״ד שכתב שאין נראה כן מדברי הגאונים והר״מ ז״ל עי״ש. אולם יש להעיר לשיטה זו מה פריך הש״ס כאן והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא מהתם נפקא דתניא כו׳. דלמא מהכא נפקא דהעוסק במצוה אף דאפשר לקיים שניהם דבקל יכול לקרות ק״ש כמ״ש רש״י לקמן וגם כיון דאינו לכת דידך פטור אף באפשר לקרות וזה לא שמעינן מוילי אנשים אשר היו כו׳ וצ״ע: רש״י ד״ה שנאמר בהן פאר. ובשמתפאר מראה בעצמו שאינו אבל. נ״ב עיין פרש״י ברכות י״א ע״א כתובות דף ו׳ ע״ב: **ע״ב** גמ׳ אבל חייב בסוכה. נ״ב עיין בתשובה שער אפרים סימן ל״ד דהקשה מערכין דף ג׳ דכהנים בשעת עבודה פטורים משום דכתיב תשבו כעין תדורו וכהנים א״י לזקק לנשותיהן וא״כ אבל נמי כיון דאסור בתשמיש יהיה פטור מסוכה ותירוצו דחוק כמ״ש בספר ק״נ. אולם גם תירוץ הק״נ דגבי אבל הוי תשבו כעין תדורו דהא בבית דירה נמי אסור בתשמיש משא״כ כהנים בזמן הרגל אם ירצה שלא לעבוד וישאר בביתו מותר בתשמיש ע״כ. הוא תמוה דא״כ עיקר המניעה מה שרצונו לעבוד עבודה ולא הסוכה ואם לא יאבה לעשות עבודה אז גם בסוכה מותר בתשמיש ואם יאבה לעבוד אז גם בסוכה אסור. ועיין בחדושי פנ״י שכתב דכהנים א״א לקיים לעולם תשבו. ועיין מג״א סי׳ תרל״ט ס״ק ח׳ דל״ב תשבו רק הבעל פטור משום מצטער. וצריך ביאור דבכהנים מה מצטער שייך כאן דהאף בביתו הוא כן. עיין א״ר סימן תר״מ. ולדעתי יש לומר דאף דבביתו הוא כן מ״מ אינו מחויב להיות בביתו בצוותא חדא עם אשתו משא״כ בסוכה דתשבו כעין תדורו כתיב וזולת באבל ואשתו נדה מסתמא דר עם אשתו בביתו יחד וא״כ אינו מצטער בסוכה שאינו יכול לזקק כיון דאף בביתו הנהו כן. משא״כ בכהן בשעת עבודה דהוא אינו עם אשתו וכאשר יצטרך לישב בסוכה ע״כ יהיה צריך לישב עם אשתו וכאשר א״י לזקק לאשתו יהיה לו צער ומה״ט פטור מסוכה וא״ש לנכון ודו״ק:

דף כו ע״א תוס׳ ד״ה הישן. שרי אפי׳ שינת קבע. נ״ב עיין בתוס׳ מנחות דף ל״ו ע״א ד״ה ר׳ יעקב. ועיין כ״מ פ״ד מהל׳ תפלין ה״י. ועיין שאג״א סימן ז׳ ודו״ק:

דף כט ע״ב תוס׳ סד״ה לולב. עד שתהא נפרכת בצפורן. נ״ב עיין ר״ן שתמה דא״כ הול״ל כת״ק דהם תינקב ואינו מוציא ליתה כיון דבלולב בולט אוירא עיין חולין מ״ו ע״ב. ובכפ״ת כתב דהכא ג״כ הדר ברייתא ע״י שריותו במים עי״ש. ולא דק דהר״ן לא דן אלא דבעלם לא הדר ברייתא אבל ע״י פעולת המים גם בנפרך בצפורן הדר ברייתא וכמ״ש הרא״ש בשם הרא״ב״ד עי״ש. ע״כ העיקר כר״ן שהדבר תלוי בהומד מראית עין כשנשתנה מראהו ללובן מגד יבשות והרי הוא כעין יבש וכ״כ הריטב״א בחדושיו עי״ש:

דף ל ע״א תוס׳ סד״ה משום. ונפיק ידי מצוה. נ״ב כוונת התוס׳ דמיירי היכא דיפריש תרומה לא ישאר כשיעור אכילת מצה דאל״כ הא דמי לאשירה ועיר הנדחת דאטו מתנות עבירה שנעשית בו מי נפיק ועיין תשו׳ ש״א סימן נ״ט שכתב כן לענין עגל ולפי הנראה לא ראה סוף דברי התוס׳ הנ״ל ע״ש. אולם לפ״ז י״ל דאיצטריך קרא היכא דישאר כשיעור אכילת מצה ודוחק לומר דלא ברשיעי עסקינן. ואחר עיון אני רואה דהדבר מוכרח דמיירי בכה״ג דאל״כ יקשה קושי׳ התוס׳ פסחים ל״ת ד״ה אתי׳ ולקמן ל״ב ד״ה אתי׳ נ״ל קרא תיפוק ליה דלא הוי לכם. ולכ ג׳ תרומים אין מת. ת עבירה בנעשית בה נפיק. דוק ותשכח. וגם יש לעיין אי בשוגג שייך מה״ב עיין א״ח סימן קנ״ו דעת הרא״ב״ד דבאוכל דבר איסור בשוגג מברך עליו ותו י״ל דאיצטריך קרא דאינו יוצא במצה של טבל אף בשוגג. וגם קושי׳ הש״א בם ממשקה ישראל מיושב. ועיין מבל״מ פ״ה מהל׳ יסה״ת שחקר דהיכא דאכל שלכדה״כ דאיסורא ליכא ומצוה מקיים א״כ לכאורה י״ל דאיצטריך קרא בכה״ג דליכא מה״ב. ותו כיון דיכול לקיים המצוה בלתי עבירה אף דעושה בעבירה לא הוי מה״ב כיון דל״ד לגזל דבלתי הגזל לא היה יכול לקיים המצוה דלא היה לו לולב וכמ״ש התוס׳ לעיל משא״כ כאן אטו מחמת עבירה יוצא הא יכול לקיים המצוה בלתי עבירה לאכול שלכדה״כ וא״ש לנכון ודוק. היטב בזה: שם ד״ת מתוך. לא חייש אמצוה בבאה בעבירה. נ״ב מבא״כ בדאורייתא כעין קרבן מודה דהוי מה״ב לר״י משום דשב״י ס״ל דכ״ש דרבנן דאמרינן מה״ב שנטילתו אינה מצוה מה״ת והוא מזכיר עון להתפיס עיין מלחמות והר״ן. ולשמואל הא דאמר רא״ב״י דאין זה מברך אלא מנאץ אף דברכה דרבנן יש לומר דברכה שאני חו דתי׳ בעלמא כמ״ש התוס׳ ד״ה הא׳. ובלא״ה י״ל דל״ל דרבות דר״א. ומ״ש הפנ״י דלא מצא תנא דפליג אר״א. במחילת כבודו הגדול איפתמים מיניה ש״ס סנהדרין דף ו׳ ע״ב דרבים מוקי דרשת בוצע ברך לד״א עי״ש. וגם לרבא פליגי רבנן אר״א וכמ״ש במלחמות כאן עי״ש. גם מה שמחלק הפנ״י בין מתכוין לקנות משא״כ ביו״ט דלא בעינן שבגזלן יתכוין לקנות עי״ש. אין לדבריו סקדוסים טעם דמה לנו במה דמצי להתכוין שלא לקנות

דברי נחמיה
להר״ר נחמיה ב״ק זצ״ל מדוברא ווגא
(בעהמ״ת שו״ת דברי נחמיה)

דף ב ע״א במשנה שאינה גבוהה עשרה. משמע במסקנא (ד׳ ה׳ ע״ב) דהיינו לענין שיעור המחיצות וכדמסיק לר״י הלכתא גמירי לה מחיצין כו׳ (ובדף ו׳ ע״ב) הניחא לר״י אלא לר״מ כו׳. ולענין הסכך אשמעינן רבא (בדף ד׳ ע״א) דאף כשרק הוצין יורדין לתוך יו״ד וחמתן מרובה דהמיעוט בטל ברוב וכאילו אינו ולא היה ראוי שימעט בזה גבוה המחיצות מ״מ פסול מהמת דירה סרוחה. ולשון שאינה גבוה י׳ צ״ל דעל החלל קאי וזהו דאמרי׳ בגמ׳ שם (דף ה ע״ב) דחללה עשרה לבר מסככה (וכן בעירובין דף ג׳ חלל סוכה תנן) למעלה מי׳ היינו שהחלל למעלה מכ׳ אבל כשהחלל תוך כ׳ אף כשהסכך כולו למעלה מכ׳ כשירה. (וכ״מ בתוס׳ עירובין שם ד״ה חלל) וכן הוא בריטב״א ובר״ן במתני׳ לדינא. אבל מ״מ משמע שם דאסכך קאי חלשון. אבל אינה גבוה י׳ ע״ב לאו אסכך קאי. דאף אם הסכך גבוה מעשרה נשכחת לה לפעמים בפסול: גמ׳ ר׳ זירא אמר כו׳. לכאורה לטעמא דר׳ זירא היה ראוי שעיקר הקפידה יהיה בגובה הדפנות או עכ״פ בשניהם יחד דוקא. ולא בשאין דפנות מגיעות לסכך כו׳. אך עיקר הקפידא שיהיה צל הסכך ראוי להמצא בתוך הסוכה כשהחמה למעלה אי לולא הדפנות וכדמסיק דל עשתרות כו׳. לכן כשהסכך בתוך כ׳ אף אם הדפנות גבוהות למעלה יש לומר דל דפנות היינו אתו גבוה. וכשהסכך למעלה מכ׳ אף אם אין דפנות מגיעות לסכך מ״מ הרי הצל מהסכך אינו מיצל רק חוץ לסוכה גם כשהחמה למעלה (בתשרי שא״א שתהיה באמצע רקיע ממש): **ע״ב** רש״י ד״ה משום צל דאי כו׳ פורתא. משמע אבל אי טובא שלטא וצ״ע א״כ הרי כל שעורי חכמים כך מ״ם מאה חסר קורטוב כו׳. ופי׳ התוס׳ לכאורה נגד החוש. וכן תירוץ ב׳ שבתוס׳ הקודם לטעמא דר׳ זירא ג״כ לכאורה נגד החוש וצ״ע. (ולכאורה כל עיקר טעמא דר׳ זירא נגד החוש שכשהחמה באמצע הרקיע ליכא צל דפנות. אך בתשרי אין חמה באמצע אף בחצי היום):

דף ג ע״א רש״י ד״ה חיקא נמי כו׳ דלקמן כצ״ל: שם מבחוץ. לכאורה צ״ל מבפנים אין דחוץ לבית אמר דהיינו בסוכה:

דף ד ע״א גמ׳ התם היא דחזיא לדופן. לולא פרש״י היה נראה יותר דהתם התקרה סתמא נסרים הראוים לדופן. משא״כ הכא סתם סכך אינו ראוי לעשות ממנו דופן: **ע״ב** תד״ה דיומדי גבי מחיצות שבת החמירו. לכאורה מלשונם משמע דרק מדרבנן לחומרא בעינן כפסי ביראות אמה. שוב ראיתי בפוסקים שכ״כ אלא שמשמע דס״ל להלק בזה בין ר״י לרבנן. אבל מדאורייתא הוי רה״י גם בפחות והזורק לתוכן חייב (ולפ״ז יש לעיין כמה השיעור שיהיה לכל צד אם טפח כבסוכה לר׳ יעקב וברמב״ם פי״ז מהלכות שבת ה״ג משמע דעכ״פ ד״ט בעינן ובזה סגי) ולפ״ז לכאורה קרוב שגם השיעור י״ג אמה ושליש שבין הפסין אינם ענין לענין רה״י דאורייתא. וכן משמע בתרו״י שם (ומנין הרמז לשיעור זה. אך עי׳ מ״א ושו״ע טו״ז רבינו ז״ל רסי׳ שמ״ה משמע בהדי׳ דשיעורים הכל קצוב גם לענין רה״י דאורייתא וצ״ע:

דף ז ע״א גמ׳ עושה טפח שוחק. היינו מדרבנן עי׳ תוס׳ ע״ב ד״ה סיכך ע״ג מבוי ולכאורה גם בעשוי כמבוי דבעינן פס ד׳ ג״כ מדרבנן אך עי׳ ר״ן בברייתא שתים כהלכתן לר׳ סימון היינו דעריבן כו׳ וכתב עוד לקמן גבי הא דרבא דע״י פס איכא ב׳ דעריבן משמע דהוי דאורייתא וצ״ע. ובהא דאמר רבא וצריכא נמי צורת הפתח לכאורה הא דתרתי בעינן היינו מדרבנן לקמן ד״ט גבי אכסדרה כתב בהדי׳ דצוה״פ סגי דאורייתא כו׳ עיין שם: רש״י ד״ה וכן לשבת. אע״פ שצריך ג׳ מחיצות כו׳. לכאורה צ״ע דגם ג׳ מחיצות לא מהני לשבת מדרבנן (וזהו מבוי) וא״כ ע״כ צ״ל דלענין דאורייתא קאמר (יאהני מיני גם לענין דאורייתא) והרי מדאורייתא סוכה כזו בלא״ה רה״י שהרי הטפח הוי כמחיצה ג׳ דגם ב׳ מחיצות ולחי רה״י מדאורייתא ע״י מ״א רסי׳ שמ״ה. (וא״כ לא נצרך המינו כ״א לדרבנן) אך לגירסא שלפנינו רבא א״ש דלדידיה לחי משום היכרא ולא הוי רה״י ב׳ מחיצות ולחי גם מדאורייתא אך צ״ע דאיהו אמר דצריכא נמי צוה״פ. ולגירסת הרא״ש רבה צ״ל דהמינו רק לענין טלטול דרבנן דמדאורייתא בלא״ה הוי רה״י לשבת לדידיה דלחי משום מחיצה כדאי׳ בעירובין י״ב ע״ב. אך לפ״ז צ״ע מאי מקשה אביי מפרוץ מרובה. דגם מדאורייתא אינו מחיצה גבי שבת עי׳ עירובין ט״ו ע״ב הכי אגמריה רחמנא כו׳. ולכאורה אפשר לדחוק גם ברש״י כן. והא דא׳ שצריך לשבת ג׳ מחיצות היינו מדרבנן ולבד הטפח קאמר (דהוי במקום לחי) אך לא משמע כן בסוף דבריו מינו דההיא טפח כו׳. ואי מדרבנן מאי אהני דההיא טפח הוי דופן אכתי אינם כ״א ג׳ מחיצות. ומיהו ע״כ צריך לדחוק כן. שהרי בסמוך ד״ת ואילו סוכה דשבת בהדי׳ (שגורס רבה) דא׳ לחי משום מחיצה. שוב ראיתי דב׳ מחיצות כמין גא״ם ולחי לא מהני גבי שבת לכ״ע כ״א כשהמחיצות כמבוי. כן משמע בר״ן בהדיא ע״ש. [בר״ן מבואר בע״א ע״ש היטב] וא״כ יש לומר בפשיטות לרש״י הגירסא רבה ומ״מ א״ש דסוכה ב׳ מחיצות דעריבן דלעיל דצריכא צוה״פ כו׳. (ולהר״ן י״ל דגם לפי האמת מהני המינו לדאורייתא):

דף ט ע״א במשנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום עי׳ פרש״י ומכאן משמע לכאורה דפי׳ לשמה היינו במחשבה בלבד עכ״פ. וגם משמע דגם במחשבה לא בעינן כוונה בפירוש כ״א היכא דסתמא לא לשמה קאי אבל היכא דסתם עשי׳ קאי לשמה כמו כאן בתוך ל׳ יום לב״ש וכן התולה ציצית בטלית לדידן. לא בעינן כוונה בפירוש גם במחשבה וא״כ אין ראי׳ מפרש״י והרא״ש

הגהות וחדושים למס' סוכה מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' הה"ה

הר"ר נחמיה בירך זצ"ל

ד.רא"ש בהא דעשאת מהקוצין דבסמוך דפליגי על הרמב"ם דהתם ודאי מסתמא לאו לשמה נתלו . עי' סימן י"ד וסימן י"א ול"ב וצ"ע . שוב עי' תוס' בע"ז כ"ז ד"ה וכי היכן ובגיטין כ"ג ומנחות מ"ב : תוס' ד"ה סוכה כו' . מירושלמי זה (ע"ש כאן ובפסחים פ"ב הלכה ד') משמע כהדי' דגם במצה ע"פ לא בעינן לשמה לשם מצוה לב"ה רק מחמת שימור מחימוץ . וא"כ בישראל עע"ג סגי וכדעת רב האי גאון וסיעתו שבספ' ת"ם . ועכ"פ צ"ע שלא הביאו כלל ירושלמי זה התם. ע"ש בפר"ח . שוב ראיתי במ"ז ספי' תרמ"ג בהג"ה רמז קצת בזה . ומ"ש מהרמב"ם פ"ו מחו"מ ה"ט לכאורה ארבה מלשונו שם משמע כוונתו שגם לרבה לא בעינן לשם מצוה בהכרח אלא שזה גרע (דוגמת מ"ש בת מינה מחריב בת כו'. עי' ר"ן פ"ד דר"ה גבי המתעסק בתקיעות) . שוב ראיתי בפר"ח רסי' ת"ם שהאריך :

דף י ע"ב גמ' ואשתמוא אמללתא . מכאן דבכה"ג אין בו משום הוקצה למצותו:

דף יב ע"ב תוס' ד"ה מהו דתימא . לכאורה יש לחלק דכאן הבית יר לבד (כפרש"י ראל"כ מחמת החץ פסולה) ורק עשוי עומד למלאות אבל עדיין לא נתמלא כו' עי' לשון ריא"ז . והתם עשוי למלאות ונתמלא לעולמית (והוי סתימה מ.לי' כו' וצ"ע) ועפ"ז יש לחלק בין חיצים נקובות לסולם דלא כמ"א בשם רשב"א עי' סי' תרכט ס"ג ומ"ז ובאחרונים שם ועפ"ז לכאורה יתורץ ג"כ הסתירה שבדב' הרמב"ם מתך דהכא על מ"ש בפ"ד דכלים ה"ג, עי' שבו"י סימן ל"ג וס' בר"י סימן תרכ"ט. וצ"ע בספרים שהביא הבר"י גם מה שהשיב השו"י על תירוץ בעל שנות חיים איפכא יש לומר כו' ע"ש יש לומר דהחץ פסול ע"כ ודאי לא ניחא ליה למלאות כו' . כעין הא דאמרו בהקוצר לסכך ע"ש:

דף יג ע"א גמ' והאי דקרי להו. לכאורה גם אזוב יון ואינך כן הוא . ועי' רש"ל נראה שכוון לתרץ זה דקרי קאי אר"ח כו'. אבל בלשון בנ"א לא נקרא כלל דאגמא (ואולי כל המין משתכח באגמא) אבל בתוס' לא משמע כן . שמדמו להחיא דא"ם כו'. ואיך שיתיה הרי ההיא דפרק א"ם ודאי נקרא כן בלשון בנ"א רק ההיתר לרבא משום דבאתרייהו סתמא קרי להו כו'. וקשיא לכאורת דגם באזוב יון ואינך יש לומר כן. אך בשבת דף ק"ט ע"ב משמע דאזוב יון מינא הוא וקרי כן בכ"ם לא דמשתכח בארץ יון . וכן יש לומר באינך . וזהו שהביאו בשם הערוך בפי' הכוחלי' . אבל לפי' רמב"ם דסוף נגעים (הובא בכ"מ) צל"ע כנ"ל . (ואולי גם לפירושו יש לדדוק עיקר הנ"ל הייני שיש מינים שבכ"ם אותו מין נקרא ע"ש איזה מקום ומדינה מאיזו סיבה וטעם לא לפי שנמצא שם . ולכאורה באמת כן היא באזוב יון דשבת הנ"ל) . ואולי יש לומר ג"כ דקפידא רשם לווי אינו מצד השם בלבד אלא דזה מודה על שינוי מין . ובהני תירוצי' דרבא הכוונה לומר שאינם מין אחר . דוגמא לזה עי' ר"ן בנדרים דף החילוק בין לווי דירק שדה הייני שהוא מין אחר משא"כ חמרא וחמרא מבשלא חד מינא כו'. ולכאורה הרי בנדרים הולכים אחר לשון בנ"א וכ"כ כאן : **ע"ב** גמ' סוכי תאנים . לכאורה מכאן קשה ביותר ע"ד הרמב"ם שבסי' תרכ"ו עירב דבר שמסככין בו אף לתירוץ הסמ"ג דשם שהרי כאן ניכר האוכל בתוך הפסולת . ואולי כאן מיירי דהפסולת לחוד צלתן מרובה כו'. והוא מיירי היכא שבשניהם נעשה צלתן מרובה מחמתן: שם שקצצן לאכילה . לכאורה גם להמסקנא (בדף י"ד) שבססן ממש . מ"מ לענין סכך לא עדיפי מבלאי כלים . וצ"ל דרש"י תיקן זה במ"ש שבססן משמלך לסיכוך דכוונתו כמו שביאר הטור שניכר לסיכוך קבע . פי' שניכר שבססן כדי לבטל דין אוכלית . וא"כ אין לגזור כרגורינן בבלאי כלים . שהרי המעות תיקון כו' כמ"ש רש"י לעיל בחוטט גדיש וכדאמרי' לקמן בביטולי תקרה כו' . וכמ"ש הר"ן בחבילת . ועי' לשון מוח"ז רבינו ז"ל בשולחנו ...ר שקצרן או בצרן כו' . כנראה שהוסיף זה לתרץ הנ"ל אבל אינו מובן כ"כ שהרי בקצרן לאכילה בפי' עסקינן וא"כ ודאי דקודם שבססן מקבלים טומאה : תוס' ד"ה דלא וי"מ כו'. לכאורה א"כ ה"ז כמו מעמיד כמ"ש מהרי"ל שברמ"א וצ"ל לפ"ז דדעת תוס' אלו כדעת הרא"ש וסיעתו ...ם קבע עיקר אבל להעמיד בדבר פסול מותר , ...ם מובח בסמוך דאם הכשר רבה ש"ד (לכתחלה) ... לכאורה משמע דא"ז דומה למעמיד כו' ...שר שזת כוונת מ"א סימן תרכ"ט סק"י . אך ...צ"ע מוח"ז רבינו ז"ל ומה"ש משמע דשוין וצ"ע קצת) :

דף לד ע"ב רש"י ד"ה ואם נטל . אבל חוץ לירושלים.עי' ר"ן תוי"ט וריטב"א:

ברא"ש פ"ג סימן ג . שנפרץ „ראש" כל עלה ועלה . אולי צ"ל רוב שכ"ח ברמזים וטור ורי"ז וכ"ם לקמן סס"ו :

בר"ן דף רלב ע"ב ד"ה אמר אביי . אבל כל היכא דאמרי' . עיין מלחמות והרשב"א בתשו' סימן תרפ"ח כתב ליישב עיין שם : **סליק**

הר"ר יצחק איזיק הבר זצ"ל

(בעה"מ שו"ת בנין עולם וכו')

דף יא ע"א תוס' ד"ה אי קביעי כו' לא השיב נג. נ"ב עי' מהרש"א דמהפך כאן דברי התוס' וכן צ"ל וזה אין לה נג ובשניהם אית פי' כו' עד סוף לשונם ואין גבוהים י' ואח"כ צ"ל מ"ש מ"מ לא חשיב כו' ע"ש :

דף יב ע"א רש"י ד"ה משום תולמ"ת כו' קאמר (דלא נמלך). צ"ל שנמלך :

דף טו ע"ב בתוס' דאמר לית דהמנא למשה גדור רובא כו' . נ"ב ר"ל דלא מהני מעט דאמר כו' גדור רובא לחוד אלא בצירוף מעט דשמא פרוץ מרובה וגם כאן סברא לאסור יותר אבל אם היה שוה להיתר ולאיסור היה מותר וא"ש בההיא דלחי כו' ודו"ק :

דף נג ע"א תוס' ד"ה אם כו' דפריך ולקילוסיו כו'. נ"ב גירסת התוס' בירושלמי אינו כגירסא שלנו וע"ש ודו"ק :

הגהות בקיצור פסקי הרא"ש

פרק א סימן טז פירס סליתו כו' והוא שפירס לנאותה . נ"ב ר"ל שאינו צריך לפרוס בכדי שישאר הסכך קיים שבלאו הכי היה צלתה מרובה רק שפירס לנאותה והוא שיטת ר"ת עיין בפנים : **כליק**

הר"ר שמחה זצ"ל אבד"ק דעסוי

דף כא ע"א רש"י ד"ה כמלא אגרוף כו' לאויר. נ"ב היינו לביה: אחר וכן פרש"י בבכורות ורמב"ם באהלות : תד"ה יליף כו' דתניא מנין לעשות שאר המאהילים כאהל . נ"ב מדברי תוס' משמע דבא לרבות שאר מינים שאינם של פשתן אבל יש לפרש דבא לרבות שאינו עשוי כצורת אהל : ד"ה ועל כו' לחוץ בפני הטומאה . נ"ב אע"ג דאינו מקבל טומאה כמ"ש תוס' ע"ב בד"ה שאין ; **ע"ב** גמ' (הא) אתי אהל כו' (אין) בהא פליגי. נ"ב רש"ל מ"ז ול"נ דאין למחוק : תד"ה שאין כו' מידי דהוה אברים וכסתות . נ"ב צ"ע מי דמי דהתם דל כרים וכסתות איכא דפנות אבל הכא ליכא דפנות ועוד דהתם לא מבטל להו ואפילו מבטל להו בטלה דעתו אצל כל האדם כדאיתא שם אבל הכא ע"כ מבטל למטה זו כיון דאין לו מחיצות אחרות :

דף כב ע"ב תד"ה כזוזא . אלמא דאיסתרא פחות מזוזא . נ"ב והר"ן כתב דהתם בסלע מדינה והכא בסלע צורי : ד"ה שתים כך פי' בקונטרס . נ"ב וכן משמע דהוי דומיא דרישא בראש האילן או ע"ג גמל כשרה דאמרי' בגמ' מתני' מני ר"מ היא כו' ובתר הכי קאמר עשאה בהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל :

דף כג ע"א תוד"ה ולא כו' צרורות שעשאה גולל כצ"ל : בא"ד ותניא בנזיר פ' כ"ג או בקבר כו' . נ"ב וע"ש בתוס' דכתבו דאם פתוח מן הצד אין לו דין קבר סתום ומביאין ראיה לזה לפ"ז יש ליישב : **ע"ב** תד"ה דתניא . אף על פי שגזורו על פתן כו' . נ"ב עי' בחולין דף יג ע"א בגמ' ותוס' :

דף כד ע"א בתוס' (ד"ה בע"א) וא"ת דהכא לא חייש ר"מ למיתה . נ"ב דהא לא חייש לבקיעת הנוד ואף דהגמ' אמר מיתה שכיחא בקיעת הנוד לא שכיחא ס"ל לתוס' דלמסקנא ליתא ושאף אביי הדר ביה : בא"ד דלא לגמרי מדמי שמא מת לשמא ימות דהא כצ"ל : ד"ה ר"י ועי"ל דדוקא ר' יוחנן הוא כו'. נ"ב וכן משמע בבכורות ס"פ יש בכור דף נ"ב ע"ב [וע"ש בתוס']: בא"ד רע"כ ל"ל „ברירה" כמו שאפרש כצ"ל : בא"ד שמא לא יתברר הדבר לעולם . נ"ב עיין לשון תוס' ביומא דף נ"ו ע"א בד"ה דברי ר"מ : בסה"ד דשמואל . נ"ב שהביאו בד"ה דברי ר"מ : **ע"ב** תוס' סד"ה ורבנן . עי' מהר"ם שכ' דהא דאין ב' נשים מתגרשות בגט א' לא בכתיבה תליא ע"ש . ולע"ד מוכח שם בגיטין דתליא בכתיבה וצ"ע . סד"ה על כו' כדמוכח קראי . נ"ב וכן משמע ספ"ק דמגילה דף יז ע"א דאמרינן שם עבר מת לאחר שירד יעקב אבינו לארם ב' שנים ושני עבר היו תס"ד שנה וכל שנות שם היו שש מאות שנה נמצא מת שם קודם לעבר כ"ט שנה :

דף כה ע"א תד"ה קמח . אבל הכא ליכא סכך כו' . נ"ב עי' בעירובין דף טז ע"ב ברש"י ד"ה לא התירום ליחיד כו' :

דף כו ע"א רש"י ד"ה דנקיט להו בידיה לא קבע ולא כו' . נ"ב וכן משמע דף מא ע"ב : תוס' סד"ה ומכל כו' קמייתא . נ"ב דשם מחלק בין ק"ש ובין תפלה ותפילין : ד"ה אבל לא שינת קבע כצ"ל : **ע"ב** תד"ה נטלו כו' מקבל טומאה . נ"ב מיהו כתב הר"ש באהלות פי"ג משנה ה' דאינו מקבל טומאה רק מדרבנן ולכך נ"ל דהיינו טעמא דר' צדוק שהי' מקיל בו [אינו כן ועי' בהגר"א א"ח סימן קנ"ח ס"ק ו' ז'] : ד"ה ולא כו' וזית דירושלמי קטן מזית בינוני . נ"ב אחר נטילת הגרעין :

דף כז ע"א תד"ה אי כו' אע"ג דלר"א אמרינן בשאר ימים אם משלים כו' . עי' מהרש"א ומהר"ם וקשיא לי על דבריהם א"כ דר"א אשאר ימים קאי היאך אמרו חכמים אין לדבר תשלומין הא לדידהו לא בעי תשלומין לכך נ"ל דר"א לא דריש ג"ש ואליל ראשון נמי קאי : ד"ה חזר כו' ולעולם י"ד סעודות בעי . נ"ב צ"ע כיון די"ד סעודות בעי ע"כ דריש תשבו כעין תדורו א"כ סוכה נמי בעי ועוד הא הביאו תוס' בד"ה במיני בשם הגמ' דיומא דאינו יכול להשלים אלא בדבר דבעי סוכה אלמא דחיוב זה משום סוכה הוא : **ע"ב** רש"י ד"ה שלא העמיד שופט . אבצן זה בועז . נ"ב ב"ב דף צ"א ע"א : תד"ה כל כו' דעתן להקנות כל אחד חלקו לחבירו. נ"ב עיין דמ"א ע"ב תד"ה אלא כו' : בסה"ד ממתנה ע"מ לתחזיר דש"ס . נ"ב דף מ"א ע"ב :

דף כח ע"א תד"ה כל כו' במדרש. נ"ב רות פ"ו ומדרש קהלת רבה בפסוק טוב אחרית דבר מראשיתו. והוא ג"כ ירושלמי בחגיגה פ"ב : **ע"ב** רש"י ד"ה אסמכתא בעלמא כו' וקרא לר' אליעזר. נ"ב דף כז ע"ב : ד"ה ה"ג כו' ופרכינן אמא כו'. נ"ב וכהאי גוונא יש ריש מגילה :

דף כט ע"א תד"ה ואמרי מפני כבוד יום טוב האחרון כצ"ל : **ע"ב** ד"ה לחלב כו' ומפרש בגמ' . נ"ב דף לא ע"א : ד"ה נפרצו . בגמ' דאמרינן דף לב ע"א : ד"ה קפסיק כו' ולא מסתבר כלל . נ"ב פי' אין זה סברא לומר רוזזית הוי הדר אלא דירושלמי לא קאי אחזוית או דפליג על גמ' שלנו וס"ל דאפילו הדר לא בעינן ביו"ט שני וכ"כ הרא"ש :

דף ל ע"א תוד"ה מתוך כו' הכא דוקא . נ"ב כמו שהוכיחו תוס' לעיל בד"ה משום ועוד אמר בני הרב מוהר"ר ישראל נר"ו דאל"כ קשה רבא דהכא על רבא דב"ק שהביאו תוס' בד"ה הא כו' . והקשה מהר"ם ז"ל דא"כ היאך קאמר אימא סתם גזילה כו' הא ה"ל מצוה הבאה בעבירה וי"ל התוס' אזלי למעמיהו בד"ה הא דכתבו דאם קני לית מעיקרא לא הוה מצה"ב ואף למ"ד דיאוש לא קני קמ"ל מתני' דשינוי רשות נמי לא מהני : **ע"ב** ת"ה וקרקע כו' לאו ברשות בעלים קיימו . נ"ב לענין שאין הבעלים יכולין להקדישן : בא"ד כיני מתניתין . נ"ב פי' כן הוא מתניתין : בא"ד ואם מתקנה עי' מהרש"א . ולע"ד הלשון להיפך משמע דמתקנה ולא משבשתא . ומשו"ה כתבו דצריך לאוקמה בשנשתקעו דאל"כ לא היה פטור לפי שיטה זו : שם הוא דיש . נ"ב מסוף דברי מהרש"א משמע דצ"ל הא דיש כו' : ד"ה ולקניה כו' וי"ל דפריך כו' . נ"ב וס"ל להגמרא דשינוי השם עדיף מן שינוי מעשה דכאן : בא"ד ושינוי מעשה החוזר קונה בלא יאוש . נ"ב היכא דשייך תקנת השבים :

דף לא ע"א גמ' ר"י אומר אף יבשין כשרין כצ"ל וכ"ה ריש ע"ב [וכ"ה כאן בדפו"י] : רש"י ד"ה הושענא כו' לאוגדה להושענא ברג . עי' למטה ברש"י ד"ה אין אוגדין את הלולב כו': **ע"ב** תד"ה באשרה . בע"ז דישראל . נ"ב והיינו כעין אשרה דמשה כמו דאיתא בע"ז דף נג ע"ב :

דף לב ע"א תד"ה ואפי' הכי משמע דלא יצא . נ"ב לע"ד י"ל דריש לקיש סבר מצות ליהנות ניתנו כרב יהודה בראש השנה : בא"ד בפרק כל הצלמים דשרי להדיוט . נ"ב וגבי שופר מיירי כבעל חי כ"כ לחם משנה פ"א מהל' שופר דין ג' בסד"ה שופר של עובד כוכבים כגון שהשתחוה לבהמה ובע"ח אינם נאסרים להדיוט : **ע"ב** תוס' סד"ה שררו כו' ר"ח ור"א . נ"ב כדאיתא בחולין דף קמא סוף ע"א וריש ע"ב :

דף לג ע"א רש"י ד"ה יש דחוי אצל מצות כו' משנשחטה . נ"ב עיין יומא דף סד ע"א וע"ב ומשמע מלישנא רש"י דס"ל כרב דאמר בע"ח אין נדחין וכן פסק רמב"ם : **ע"ב** תד"ה לעולם כו' א"כ מיפסלא כו' . נ"ב ולפי מ"ש רש"י ד"ה אלא בתר כו' דבכבר אסיק המקשן אדעתיה דלולב מסוכה לא ילפינן ניחא : ד"ת מודה כו' ליכא אלא איסורא בעלמא . נ"ב כדאיתא ביומא דף לד ע"ב כ"כ תוס' בשבת דף צה ע"א בד"ה המכבד :

דף לד ע"א ותד"ה ורבנן . לקמן כו' כדמוכח לקמן . נ"ב בע"ב : **ע"ב** תוס' סד"ה נ"מ כו' שם העיר . נ"ב בגיטין דף ח סוף ע"א מפירש דאיכא נמי עיר אשר שמה בבל ולפ"ז יש ליישב דברי רש"י בשבת : ד"ה ענף . דמדרשא דעץ דרשינן בדף ל"ה ע"א :

דף לה ע"א תד"ה לפי כו' ולמה לן טעמא דהיתר אכילה . נ"ב עיין בתוס' דף כה ע"ב בתוספות ד"ה לאו :

דף לו ע"א תד"ה אי כו' אלא כלומר תנינא. נ"ב תה מצי לפרש תנינא היינו ברייתא זו דתני עולא בר חנינא . וכה"ג יש במנחות דף עט ע"ב גבי חליפי תודה וביבמות דף קא ע"ב גבי ב"ד של חליצה : ד"ה אתרוג כבדור. בפסיקתא ובמדרש קהלת רבה :

דף לו ע"א תד"ה כי. אפי' לרבא דאמר הכא . נ"ב ע"ב : ד"ה דבעינא כו' . לא בשאחוז בדופני הכלי. נ"ב דאו פסולה גם לרבא: ד"ה נפל כו' כדמוכח פ' תומר בקודש ד' כג. נ"ב ולע"ד גם רש"י הרגיש בזה ולכך כתב אם אשר :

דף לח ע"א, תד"ה באמת כו' אין מוציאות . נ"ב והא דתניא כאן ובברכות פ"ג הנ"ל דמוציא בעלה מיירי ביחיד ; **ע"ב** תוס' סד"ה הלכתא . והיכא דלא נהוג לא נהוג . נ"ב וצ"ע הא הללויה ראשון היא מצות לבקיאין כמ"ש רש"י ועיין בר"ן :

דף לט ע"א תד"ה וליתיב כו' דאסור לעשות סחורה כו'.נ"ב ומדברי רש"י משמע דלא אסור לעשות סחורה אלא כשמצניע את הדמים לאחר שביעית אך קשה דא"כ למה תנן בנו מוכר על ידו ונ"ל דרש"י מודת דאסור מדרבנן כשאינו מצניע: ד"ה שאין.ואין נותנין לבייר.נ"ב כדאיתא פ"ח דשביעית משנה ה': ד"ה ...ת כו' גבי כרם רבעי כצ"ל ; **ע"ב** רש"י ד"ה אבל בלוקח כו' נחשד לעינים.נ"ב כצ"ל וכן הביא מהרש"א לשון רש"י בתוס':תד"ה בד"א מן המופקר נמי ליתסר ...כו' . נ"ב פי' מהרש"א דעיקר קושיא הוא על הא דמחלק התנא בין מין שדרכו להפקיר שניקחין מכל אדם ובין מין שאין דרכו להפקיר ולפ"ז צ"ל דר"ת ...אף דסתם ע"ה אינו חשוד על השביעית כגון לחצניע מ"מ הוא חשוד לשמור: בא"ד ומיהו קשה דרישא דקרא כו'.נ"ב על הא דבעי תוס' למימר דמשומר שרי ע"י שינוי . ומשמע דמסקנת תוס' כר"ת אבל רמב"ן פ' בהר הסכים לרש"י דאין חילוק בין מופקר למשומר לענין אכילה :

דף מ ע"א גמ' דתנן על קנים . נ"ב גם היה יכול להביא משנה א' פ"ח דשביעית : **ע"ב** תד"ה שמא כו' היינו נקבה . נ"ב פי' אפי' נקבה :

דף מא ע"א בתוס' (ד"ה הנ"ל) ויחזור ויפרח את הפירות דברי ר"מ דדוקא . כצ"ל : **ע"ב** תד"ה חלכך . ומשני כיני מתניתין. כצ"ל וכ"ה בר"ן בנדרים ופי' כן הוא מתני' :

דף מב ע"א תד"ה מתוך . פ' אלו דברים דאיכא דמחייב כצ"ל ; **ע"ב** רש"י במתני' ד"ה ע"ג האיצטבא כו' על גבי האיצטבא כצ"ל ; תד"ה מלמול רו' ותנן התם כו' . נ"ב ועיין בשבת דף קכב ע"ב וזה קבר עיקר הטעם :

הר"ר שמואל שמעלקא טויבש זצ"ל

כא איהו גזל מחבירו והתכוון לקנות ואפי' אי לא התכוין לקנות לא גרע משואל שלא מדעת דהוי גזלן והוי מה"ב . עיין ש"ך יו"ד סימן במ"א ס"ק ג' . ובעיקר הדבר נראה מרמב"ן במלחמות דבשואל לא חייש למה"ב אף ביו"ט שני דמקדש דהוא מה"ט וכן משמע מרמב"ם פ"ו מהלכות לולב הלכה ט' עי' לח"מ שם ה"ב :

דף לג ע"ב גמ' אילמא מקמיה דלאגדיה פסיקא . נ"ב קשה לי דלמא אשמעינן דמיעטן כשר אף בענים ובאלה מקומות דלא דמי לחזויה עיין תוס' ד"ה ענים וצ"ע : תוס' ד"ה לעולם . ולא יתכן כלל . נ"ב לדעתי יצחק הגירסא נכון . דלענין תולמ"ה מהני דיתזיר ויאגדו . ולא קשה פסיקא דאשמעינן דלא הוי דחוי והזמנה בעלמא לאו כלום הוא . דאי הוי דחוי לא היה מועיל מה שיאגדנו . ובזה יש להקשות במ"ש רש"י ד"ה אלא דלא נקיט רק לענין תולמ"ה ודו"ק : רש"י ד"ה ערבה . ללולב דלכם אכולהו קאי . נ"ב כוונתו דלא תימא דקאי גם אהושענא דמקדש ולהושענא דגבולין דנקטינן בהושענא רבה משום נגב נביאים משום דבהא לא פסלה משום גזל דאיהו לביעתו דלא ס"ל משום מה"ב מדפסירם בר"פ לולב הגזול משום לכם . והיינו דוקא ביו"ט ראשון ולא בשני משום מתוך שיצא בשאול יצא בגזול וכדריב"ג א"כ בהושענא דמקדש ובגבולין דלא כתיב לכם ויצא בשאול יצא בגזל ומה"ט לא כתב רש"י לעיל במתני' גבי הדס הגזול דקאי על לולב משום דשם אין לדון על ד"א כנ"ל נכון . ומ"ש הכפ"ת בזה לא נכיר דאי משום דערבה הוי מידי דלא קפדי ביה אינשי לא הוי גזל במקדש ובגבולין . גם גבי לולב אין מהראוי לפוסלו משום לכם דלכם הוי עיין אה"ע סי' כ"ח סי"ז קידשה בדבר שאין בעה"ב מקפיד ה"ז מקודשת ועיין בנו"ב מהד"ק סימן כ"ח דדבר שאינו מקפיד הוי כהפקר ובהפקר בנתכוין לזכות הוי ודאי לכם. ומכ"ש לפמ"ש בק"מ שם דהוי מתורת מתנה עיי"ש הא מתנה הוי לכם ומכ"ש בדבר שי"ל ניחא לי' להיניה למיעבד מצוה בממונו דהוי לכם . ע"כ העיקר בכוונת רש"י כמ"ש ודו"ק :

דף לה ע"א רש"י ד"ה לפי שאין בה דין ממון . הלכך לאו שלכם הוא . נ"ב כדברי רש"י כן הוא דעת הרשב"א בנדרים דף מ"ז ודף פ"ה ובתשובה סימן תר"ב דאיסורי הנאה לית לי' בעלים עיי"ש . אמנם בחדושי הריטב"א כאן כתב דכל מידי דידיה וברשותו דלית בי' זכות לאחרים לכם קרינן ביה רק הטעם משום דעומד לשריפה וכתיתי' מכתת שיעורייהו וצריך לומר דמ"ש הריטב"א בס"פ האיש מקדש דכל הקודם זכה באפרן כתב בה: מורו אבל הוא ס"ל דאיסורי הנאה הוי שלכם . ובשיטה זו אזיל הכ"מ פ"א מהל' ציצית הי"א עלה דכתב הר"מ דאין עושין ציצית מעיר הנדחת ולא משל קדשים דלאו משום איסורי הנאה ניהו דהא מצות לאו"כ אלא משום דלשריפה קיימי וכתותי מכ"ש עיי"ש . והא נמי דמצות לאו"כ תיפוק ליה משום דלא הוי שלו וכלילית בעינן שלהם אע"כ דס"ל כהריטב"א דאיסורי הנאה שלו הוי . אולם תמי' דהא הוא סתם ביו"ד סימן רכ"א דהמודר הנאה מחבירו ונתן לו לולב ביום ראשון לא יצא והוא כדעת הרשב"א הנ"ל . וצ"ל דהכ"מ כ"כ רק אליבא דהרמב"ם דהוא ס"ל דא"ה הוי שלו וכדמוכח מהך דכתב בפ"ג מהל' איסורי מזבח דאין מביא נסכים לא מן הטבל וכו' משום מה"ב ולא משום דא"ה לא הוי שלו וברשותו להקדושי . אולם המי' לי לשיטת הסוברים דא"ה לא הוי שלו למה אינטריך קרא ממשקה ישראל לענין טבל וערלה וכו' תיפוק ליה דהוי איסורי הנאה ואינו שלו כלל וברשותו להקדושי . וכן קשה למ"ש הקצה"ת סימן ח"ה ס"ב דאיסורי הנאה יש להם בעלים רק אינו ברשותיה לכ"ע עי"ש א"כ לכ"ע קרא ממשקה ישראל ל"ל תיפוק ליה דאינו שלו וברשותו להקדושי וצ"ע :

דף לז ע"א רש"י ד"ה לא מנא א' מד' מינין . נ"ב בגמרא כתב ארבעה מינין . ולכאורה יש לומר דהכוונה דגם אחד מעכב . אולם לפי הנראה משמע דא"ל בד' מינין דהא באתרוג אין מסככין דמקבל טומאה עיין תוס' ד"ה ר"י . ואף די"ל דמסככין בעץ של אתרוג מהא דלא הוזכר בעזרא עץ של אתרוג משמע דלא מעכב ד' מינין . א"כ קשה איך יליף מלולב הא י"ל דלולב שאני דמעכבי ד' מינין . מהא"כ בסוכה דלא מעכב תו רשאי לכסות אף כד"א וצ"ע : גמ' תניא א"ר מאיר כו' . נ"ב תמיה מה חידש בזה שלא נזכר במתני' עי' כס"מ שנדחק . ולדעתי נראה דמתניתין יש לומר דכל העם היה עוקרין וכמ"ש בכפ"ת וא"כ ליכא ראיה לר"י ואדרבה י"ל אי בייתב"ת הו"ל למיגזר דלא יהיו אוגדין בגימוניות של זהב פן לא יאגדו במסה במינו ויעברו על ב"ת ואיכא למיחש למיעוטא דלאו דינא גמירי ויעברו על ב"ת . אלא ע"כ דלא שייך ב"ת מב"כ לא כתוב במתני' מגם ראיה . מבא"כ בברייתא נקיט ביקירי ירושלים שהיו מועטים ולא שייך השם . א"כ בפיר ראיה גמורה מהא דהיו אוגדין למטה במינו כר"י דשייך ב"ת וא"ש לנכון : **ע"ב** גמ' ולגבהי' לאתרוג ולברוך . נ"ב קשה לי הא יש לומר דלולב תלתא מצות ואתרוג חדא מצוה ועיין רמב"ם פ"ז מהל' לולב . וצריך לומר דאתרוג יש לו מעלה שהוא מוקדם בפסוק רק לולב יש לו מעלה משום תלתא מצוה ובוחיל והוא גבוה מכולן ועי"ז פריך ולגבהיה לאתרוג ואף דהוי רק חדא מצוה יש לו מעלה משום מוקדם בפסוק ועי"ז משני הואיל במיני גבוה מכולם ויש ללולב הרי מעלות ולאתרוג חדא כנ"ל נכון :

דף לח ע"א רש"י ד"ה גירא . לנתק מעליו עול מצות . נ"ב לכאורה משולל הבנה מה נשתנה מצוה זו דהוי גירא בעינא דשטנא יותר מכל המצות . ונראה דבאמת בנקל להילה"ר להדיח אדם ממצוה קלה ממצוה חמורה . כי במצוה חמורה ודאי לא ישמע לעצת היצה"ר . וכאשר אין ביד היצה"ר למנוע ממצוה קלה הוא יותר גירא בעינו שרואה שאף מצוה קלה אין בידו להדיחנו ממנה ומכ"ש שאר מצות החמורות . והנה ענין הנענוע הוא רק מכשירי מצוה בעלמא ולא מעכב ומדהגביה נפיק ביה עיין תוס' לקמן ל"ט ד"ה עובר . וא"כ זה הוי גירא בעינא דשטנא שרואה בעיניו שאין בידו כח לנתק מעליו עול מצות ואפי' אין לו כח על מכשירי מצוה ולא על עצם המצוה :

הגהות וחדושים למס' סוכה מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' ה"ה

הר"ר שמואל שמעלקא טויבש זצ"ל

במצוה כנ"ל נכון בכוונתו : תוס' ד"ה מאי. וכר"י נע"פ. נ"ב עיין בתוס' שם ד"ה ואין דכתב דבהתחילו באיסור מודה ר"י. ובלולב התחילו באיסור ועיין תוס' שבת ע' ד"ה ואם. וצריך לומר דבדרבנן אפילו התחילו באיסור משא"כ בקידוש דאורייתא וכ"כ הר"ן. עכ"פ דברי התוס' נראין סותרין : ד"ה ותהי. ומשום דמבזה. נ"ב עיין מהרש"א. ולדבריו נסתר מ"ש הכפ"ת להלין בעד רש"י עי"ש. גם צריך לומר דברייתא תנא מגירה לאדם שאשתו ובניו מברכין אף דבלא למד גם גדול נמי נקיט אשתו ובניו משום למד ודו"ק :

דף לט ע"א תוס' ד"ה עובר וכל בשה שאין המצוה מזומנת. נ"ב עי' כפ"ת מ"ש בביאורם. ובאמת בכ"מ בעצמו רמז לזה במ"ב אבל מדברי הרא"ש והר"ן נראה כמ"ש מתחלה עי"ש. אולם לא אדע דגם לפי' הא' אינו ראיה דשאני בתפלין דהוי קודם דקודם. עיין ט"ז א"ח סי' כ"ה ס"ק ז' משא"כ בלולב דתיכף מדאגבהי' נפיק ביה ואולי זה כוונתם דאין ראיה רק דהיינו מסתבר לברך כ"ז דמונח בכלי. וא"כ מתרי פי' אינו ראיה רק מסברא חיצונית ועדיין צ"ע ודו"ק : בא"ד אבל בקי ללמוד. נ"ב וברא"ש מסיים אבל הא יודע שאינו יוצא בכן אלא דרך גדילתן ע"כ. וזהו דחוק טובא דמאן מפיס דהא יודע והא לא יודע. אמנם בלא"ה א"ש דכשהפכו יש לומר דלאו מצד הדין עשה כן רק הפכו שלא במתכוין וכמו שאמר רבא בהוציאו בכלי היינו דאיתרמו לו כן וז"פ. שוב מצאתי כן בטורי אבן ר"ה כח :

דף מא ע"ב גמ' נ"ל למימר החזירו. נ"ב יש להעיר לשיטת הר"ן דמותר ליתן מתנה ביו"ט אף שלא במקום מצוה א"כ י"ל דהחזירו קמ"ל דמותר ליתן מתנה ביו"ט דמרישא לא שמעינן דהא כולם נתנו לצורך מצוה. משא"כ בחזרה דליכא מצוה דהא כבר יצא ר"ג וביו"ט שני גם שאול מותר ולעולם מתנה ע"מ להחזיר לא שמה מתנה. ומוכח מזה כשיטת המרדכי דדוקא במקום מצוה מותר ותו החזרה אסור אם לא דנתן עמ"ל ותו החזרה מצוה דעי"כ יצא אף דלא נזכר דר"ג נתן עמ"ל ויש לומר דאסור לחזור מספק מ"מ כיון דמתנה עמ"ל שמה מתנה תו אינו רשאי ליתן ביו"ט מתנה גמורה אף לצורך מצוה כיון דיכול ליתן לצאת עמ"ל וכעין סברא זו נמצא בב"י שם עי"ש. ועכ"ל מוכח דר"ג נתן עמ"ל ועיין מקנה קדושין ו' דלא נחית לזה ועי"ד יש להקשות דהחזרה יהיה עמ"ל דמותר ביו"ט ומכ"ש כשיצאו כבר דליו"ט שני ודאי מועיל עמ"ל אלא ע"כ כמ"ש כיון דבאמת הדין דבמתנה עמ"ל יצא אינו רשאי ליתן ביו"ט מתנה גמורה כנ"ל. ויש לדבר עוד מצד אומדנא דלא נתן מתנה גמורה וכמ"ש בה"מ ומש"ט החזירו. אף דנתן סתמא עיין סימן כ"ט דיש להקשות ע"ז בקדושין ומכר די"ל דהיה רצונו שלא יוכל להתבטל ודו"ק כי קצרתי : תוס' ד"ה ולקחתם. דהא כתיב כל האזרח. נ"ב ר"ל דל"צ קרא בעצם עשיית סוכה לכתוב בלשון רבים. רק כתיב חג הסכות תעשה לך בלשון יחיד משום דכתיב כל האזרח. ומוכח דצריך סוכה לכאו"א. ואין לומר מנ"ל למידרש כל האזרח ולא נדרש מלך לשון יחיד דא"צ סוכה לכאו"א משום דכתיב בסוכת תשבו וכתיב ג"כ כל האזרח א"כ יש לנו שני משמעות מקרא להיפך וליכא למיעטי מלך. רק דרשינן לך לשם חובך. מה"ט לא נקטו התוס' בסכות תשבו כי מזה אין ראיה יותר מפסוק תעשה לך רק מדכתיב ג"כ כל האזרח כנ"ל כוונתם. ונסתלק השני קושיות שמחמתם הניח הכפ"ת דברי התוס' בצ"ע עי' עליו ודו"ק : ד"ה ואם. דעתו של ר"ג היה שיצאו כולם ואח"כ יחזירוהו. נ"ב אולם בריטב"א והר"ן כתבו דשמעינן מינה דמתנה ע"מ להחזירה רשאי ליתנו לאחרים ואחר לאחרים ובלבד שיחזיר לבעלים הראשונים כמו שהותנו כי הכא שר"ג נתנו לר"י ור"י לר"א ור"א לר"ע והחזירו לר"ג עכ"ל. ואף דהכא הוי מצוה י"ש לומר דמה"ט נתנו דודאי ניחא לר"ג דלי"ש לומר ניחא ליה בכה"ג דיש חשש פסידא דהאתרוג נתקלקל ובעינן דעתו כדאמרינן בב"מ כ"ט מ"ד ניחא ליה למיעבד מצוה בממונו קמ"ל. ועי"ש במרדכי דלא ניחא ליה בלא דעתו. ובריטב"א בשם ר"ש בס' האורה דה"פ קמ"ל דלא ניחא ליה מהרי מצות שילמד בסן השואל ושיאילם לאחר הכי תרי לא ניחא ליה הא חדא ניחא ליה עכ"ד עי"ש. מעתה הוי שפיר ראיה דאף בכל מקום הדין כן ודו"ק :

דף מב ע"א רש"י ד"ה קמ"ל. ומותר בטלטול לכל. נ"ב עי' בהג"א שכתב מכאן יש ללמוד שאסור לנשים לברך על כל מ"ע שהז"ג דאי יכולין לברך מאי איריא דראוי לאנשים תיפוק ליה דראוי לה לעצמה ליטול ולברך אבל ר"ת מתיר להם לברך ומפרש כאן בע"א. ועיין כפ"ת דאפילו אשה זו אין רצונה לברך לא הוי מוקצה כיון דבידה ליטול ולברך עי"ש. אולם לא אדע מה ענין ברכה דהוזכר הא אם בידה להתחייב מ"ע לבד לעשות בלי ברכה מותרת לטלטול. וגם מה לימוד מכאן הא י"ל דרש"י נקיט טעם זה לכ"ע ואף למאן דס"ל נשים אין סומכות רשות ואין אשה יכולה להתחייב מ"ע מותרת בטלטול מטעם דהוי תורת כלי עליו כיון דראוי לנטילת אנשים וכן ר"ת אף דהוא ס"ל [?] כר' יוסי מפרש הכא כרש"י כדי שיהיה מתני' אליבא דכ"ע ומכ"ש דנימא דכל המשנה ר' יהודה ורישא וסיפא ר"י והוא ס"ל דאין נס"ר [וגם שהם מתני' ר"מ ועי' בעירובין צו כ']. שוב ראיתי בב"ח סימן תרנ"ד שכתב ע"ד רש"י וז"ל ופירושו זה לפי שיטתו כר"י דאין הנשים מברכות על מ"ע שהז"ג אבל לר"ת דמתיר לברך מפרש כפשוטו דקמ"ל כיון דראוי לה לעצמה ליטול ולברך אין בו איסור טלטול ועיין בהג"א שם עכ"ל והמה תמוהין כנ"ל. ועוד יותר דלהר"מ אף דאין לברך מ"מ הרשות בידם להתחייב כמ"ש בס"ג מ"ל ציצית. וא"כ יתכן לומר דמה"ט ראוי ליטול קרינן ביה כיון דבידה להתחייב עצמה ליטול רק רש"י ס"ל דא"י להתחייב מ"ע אף בלא ברכה ושלש שיטות יש בדבר אמנם כולה שיטה מפרשת כאן כרש"י כדי שיהיה אליבא דכ"ע וכנ"ל וצע"ג : ד"ה לשמור שלא יכנס בהן. נ"ב ובכה"ר ביוס כתב דהיינו שיהיה נקי לשמור אותם בטהרה כאלישע בעל כנפים שלא ישן ולא יפיח בהם ע"כ ומובא בב"י א"ח סימן ל"ז ועיין רש"י ברכות כ' ד"ה ומן התפלין משום דסתם קטן א"י לשמור גופו שלא יפיח בהן ע"כ. ותימה אמאי לא פי' כאן כמו התם וצ"ע : תוס' ד"ה אמר כו' ושמא הכי קיבלה מיניה. נ"ב עיין פסחים קי"ד ע"ב הגיה ר"י לגומר ועיין בתוס' ר"ה כ"ח ע"א ד"ה אמר רבא ובטורי אבן שם :

דף מו ע"א תוס' ד"ה העושה. וקשה מפדיון הבן. נ"ב ועיין תוס' בכורות מ"ט ד"ה לאחר. ועיין רמב"ם פי"א מברכות כ"ט. והר"ן ז"ל תירץ דפדיון הבן אע"ג דלאו מזמן לזמן קאתי כיון שהוא מצוה תלויה בזמן שלשים יום של תינוק דיצא מכלל נפל ונכנס לכלל קיומא שייך לברוכי ביה שהחיינו אבל תפלין ומילה לא תליא בזמן עכ"ד עי"ש. וצריך לומר אף דמילה בשמונה דכתיב ביום השמיני י"ל כיון דאם עבר זמנו ומל תוך ח' יצא כמבואר ביו"ד סימן רס"ב ס"א לא תלה בזמן משא"כ בפדיון הבן אם פדה תוך ל' אינו כלום כמבואר שם סימן ש"ה סי"ג הוי כתלה בזמן. ועיין תשובת הרשב"א סימן שע"ט דדוחה הטעם דאין אומרין זמן בבדיקת חמץ דאין לו זמן קבוע דהיוצא לדרך ודעתו לחזור חייב לבדוק אפילו מתחלת השנה והלא פדיון הבן אין לו זמן אלא פודה מבשלשים יום והילך והפ"ה אומרים זמן עכ"ד. ואינו דחיה לע"ד דהא דאין זמן קבוע אחר ל' הוי זמן קבוע קודם ל' דא"י לפדות משא"כ בבדיקה. ועי' פר"ח א"ח סי' תל"ב דדחה הטעם דאין לו זמן קבוע מסוכה דמברך שהחיינו אם עשאה משמע דאף מתחלת השנה עי"ש. ואתמיתיהם ריטב"א כאן דכתב דוקא תוך ל' דחיילא עליו חובת סוכה עי"ש. ועיין עוד בתשובת הרשב"א סי' רמ"ה ודו"ק: ד"ה דכל. דהכא הכי מונחין ועומדין. נ"ב ר"ל וא"כ איך שייך לברך להניח וכ"כ הר"ן להדיא דלא כמהר"ם מלובלין דפירש איך שייך לברך לשמור את חקיו עי"ש. ומ"מ צ"ע לפמ"ש בט"ז בא"ח סי' כ"ה בתשובה דהעלה דשני מצות הן עצם הנחה וגם הזכירה. ולהניח ועל מצות קאי אתרוייהו א"כ מדוע לא יברך על מצות כל אימת דמשמשי אף דמונחין ועומדין אינו רק על ברכת להניח ולא על מצוה דקאי על הזכירה ובעת המשמוש הוא זוכר. וזה יותר מסתבר מלשמור חקיו דמפקפק הר"ן עי"ש : תוס' ד"ה הרואה. ועוד י"ל כו'. עיין מהרש"ל ומהר"ם ז"ל דפירשו דאין שייך ברכת שהחיינו היכא דלא שייך ברכה אחרת. והמהרש"א ז"ל הקשה עליהם דודאי מצינו שפיר ברכת שהחיינו בלא ברכה אחרת וכגון ברואה חבירו לאחר ל' יום. ולפענ"ד לק"מ דודאי אשר אין לו הנאת הגוף ממנה וכגון הכא ברואה נ"ח דאין לו שום הנאה בהדי המצוה לא שייך לברך שהחיינו לחודא. ולא כן בדבר שיש לו הנאה וכגון בקנה כלים חדשים או בית חדש דיש לו הנאה בקנייתם. וגם ברואה חבירו לאחר ל' יום דיש לו הנאה בראייתו. שפיר שייך לברך ברכת שהחיינו בפני עצמו : **סליק**

הר"ר שמחה מדעסוי זצ"ל

דף מג ע"א רש"י ד"ה ויעבירנו כו' בקרפף. נ"ב עיין בשבת דף ז ע"א דאיתא שם הזורק מרה"ר לתוכו חייב : תד"ה הא כו' א"כ לתקנו נמי כל שבעה. נ"ב לע"ד י"ל דכל שבעה אם נוטל בביתו לא מקיים מצוה הכתובה בתורה כלל כמ"ש דף מא ע"א במשנה ופרש"י : ד"ה אינהו דידעי בקביעא דירחא לידחו כצ"ל : בא"ד ועוד דבדין כך. נ"ב קאי על קושיא ראשונה : ע"ב רש"י ד"ה ובכבשים שמנים. יכסה כדכתיב כסית כצ"ל : תד"ה תשבו כו' א"א לישן בעזרה. נ"ב לע"ד י"ל דהוראת שעה להתיר להם לישב ולישן בחצר ועוד כיון שהי' מפרק המשכן והחצר מותר לישן שם : ד"ה והביאו הדתנן. נ"ב דף מב ע"ב :

דף מד ע"א תוס' סד"ה אמרי. לעיל. נ"ב דף מג ע"א : ד"ה א"ל כו' ולפי שיטה זו דפריך. נ"ב צ"ל דפרישית ור"ל דלכך מתיר ריש לקיש : ע"ב תד"ה כאן. דר"י אמר יסוד נביאים. נ"ב עי' רש"ל ולי נראה דגם לפי' ר"ת פליגי בגבולין והזר הגמ' מן תמתיים ור' יוחנן סבר מנהג וריב"ל סבר יסוד :

דף מה ע"א רש"י ד"ה עלה אמה כו' שמתחלה הביאו. נ"ב זבחים דף נד ע"ב : בא"ד ומלאו אבנים ושיד כו' כצ"ל. וכן בפעם הב' והג': תוס' סד"ה זוקפין למ"ד ערבה בנטילה. נ"ב דף מג ע"ב ותוס' ס"ל דכן הלכה כמש"כ דף מד ע"א בד"ה א"ל : ע"ב רש"י ד"ה אבר כברם משנגנז. נ"ב סוטה דף מ' סוף ע"א : תוד"ה אחת כו ולא ערבה. נ"ב דאל"כ הל"ל אף חריות של דקל הי' מביאין : בא"ד לא הי' ערבה בסלה. נ"ב והא דל"א אף לפי שאין דומין דערבה הוא מן התורה והריות אינו אלא לסימן טוב :

דף מו ע"א רש"י ד"ה ה"ג ואע"ג דמדרבנן מברכינן. נ"ב וכן מפורש לעיל דף לט ע"א בברכת הלל לפניו : תד"ה נכנס כו' כדקתני סיפא. נ"ב כאן למטה :

דף מז ע"א תד"ה מיתב כו' לפי שהוא יו"ט. נ"ב גם י"ל לפי דנטילת לולב בז' הוא רק מדרבנן : ד"ה לינה כו' משום דבעינן וביתה. נ"ב להד מ"ד שם : ע"ב בא"ד דאסור לצאת מירושלים כל ימי החג. נ"ב הקשו תוס' בפסחים דף צה ע"ב א"כ היאך קאמר שמיני רגל בפני עצמו הוא לענין לינה הא גם כל שאר ימים שלפניו טעונין לינה עכ"ל. וי"ל דאי לא הוה רגל בפני עצמו לא הי' צריך לינת בח' דסגי בז' כמו ברג המצות :

דף מח ע"א גמ' או אינו אלא לילי יום טוב הראשון כצ"ל וכ"ה בפסחים דף עא ע"א : ד"ה הא לן כו' מדליק בה את הנר. נ"ב בס' : בא"ד ולא יפחתנה. נ"ב בו' [ועי' רא"ש וק"נ] : תד"ה רגל כו' דתניא לעיל. נ"ב דף מו ע"א : ד"ה והוזרין כו' בדנם. נ"ב ולגירסא שלנו ברש"י בחילוף של שמאל ניחא : ע"ב במשנה נשפכה או נתגלתה כצ"ל וכ"ה בגמ': תוס' ד"ה כמין כו' מנין לו כו'. נ"ב ועי' לקמן דף מט ע"ב ברש"י ד"ה פוקקין את השיתין : בא"ד דמנקב הספלים יורדין לשיתין ומנוקבין כמין שני נקבי החוטם כצ"ל :

דף מט ע"א תד"ה שכל כו' שקצצום אנשי יון וגנזום בית השמונאי כצ"ל : בא"ד וא"ת א"כ האיך בנו את המזבח. נ"ב עיין מדות פ"ג משנה ד' ומשמע מתוס' דבאפוד ניחא להו מה דחוגר בהן ציפורן ע"י שמיר אע"ג דכתיב בהו במלאותם כיון דלא נחסר מהן, וגבי שלימות דאבני מזבח ס"ל לתוס' אפכא דחסר כשר ופגום פסול :

דף נ ע"א תוס' ד"ה ואי כו' כדאמר זעירי בפרק התודה. נ"ב לפי' רש"י שם אבל תוס' לא פי' שם כן : בא"ד אורחא דמלתא הוא דדרך לעשותה במקום זריזין. נ"ב מהרש"א תמה למה הוצרכו לזה הא הלישה שהיא הבלילה פסולה חוץ לחומת עזרה כר' יוחנן והכי אמרינן בהדיא התם כו' עכ"ל ולפי מה שפרש"י ותוס' בפסחים שם דמיירי ממנחת מאפה תנור ומחבת ומרחשת ואליבא דרבי דאמר במנחות דף עד ע"ב ודף עה ע"א חלות בול"ן ניחא : סד"ה חזקיה כו' דכלי שרת מקדשין שלא בזמנו. נ"ב עי' מהרש"א. ול"נ דאזיל כאן לרבא דמשני שם על הא דפריך כי מטי ליליא דבי שמשא ליקדוש וליפסול כשקדם וסילק ולעיל קאי אליבא דמר זוטרא ורב אשי דאמרי שם אפילו תימא שלא קדם וסילק כיון שסידרו שלא במצותו נעשה כמי שסדרו הקוף :

רש"י במתני' סד"ה וזהו כו' במתני'. נ"ב דף נ"א ע"א : ד"ה בית השואבה כו' כדמפרש. נ"ב ע"ב בגמ': תד"ה החליל כו' ולמימר זהו חליל כו' כצ"ל :
ע"ב גמ' דברי הכל שמחה יתירה הוא. כצ"ל וכ"ג רש"י וכ"ה בדף שאח"ז בגמ' וכאן סוף ע"א בתים': תד"ה ורבנן כו' ולא אשתמים דפליג שום תנא וא"ל כו'. נ"ב עי' מהרש"א. ולי נראה דלכך כתבו לשון זה כדי להקשות גם לר"י בר אבא בדף נא ע"א :

דף נב ע"א רש"י ד"ה האבילהו לחם במלחמה של תורה. נ"ב בבראשית רבה פ' כד מפרש לחם של תורה : תד"ה אם כו' מפוצץ סלע. נ"ב ולא ניחא להו לפרש כרש"י דיליף לה מן כאש מדנקט הגמ' לשון זה דכתיב גבי פטיש : בא"ד דמה לו להזכיר הפטיש. נ"ב לע"ד י"ל דבקרא נמי בפטיש כתיב והגמ' לפרש הקרא אתא : ע"ב רש"י ד"ה דברי כאש והאש מפעפע. נ"ב בב"ב דף י' ע"א פרש"י על מפעפע מרככו :

דף נג ע"א גמ' חמש עשרה שיר המעלות כצ"ל : שם חמש עשרה שיר המעלות כנגד מי כצ"ל. וכ"ה בע"י : שם חמש עשרה ש"ר המעלות והורידן כצ"ל : שם אי הכי מעלות כצ"ל ותי' חמש עשרה אינו בע"י : תד"ה אשה היתה בוררת חיטין לאור של בית השואבה כצ"ל :

דף נד ע"ב רש"י ד"ה ניתנין מחצי כבש כו' מפקינן מקרא. נ"ב בפסחים דף נח ע"ב [וש"מ]: תוס' סד"ה כנגן. בריש פרקין. נ"ב דף נ' ע"ב בד"ה ורבנן :

דף נה ע"ב רש"י ד"ה ובא בכל אות כו' ובכ"ד מקומות כו'. נ"ב בחולין דף כד ע"ב [וש"מ] :

דף נו ע"א רש"י במתני' ד"ה בין. שחל יו"ט ראשון לאחריה כצ"ל : ע"ב (בסופו) גמ' שנאמר אמרו צדיק כו'. נ"ב דפתח בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים : רש"י סד"ה כדי שיראו כו' וגמרא היא. נ"ב מלשון זה משמע דרש"י ל"ג תנו רבנן : ד"ה אוי לרשע כו' נגע באבן שבמקצוע. נ"ב בנגעים פרק י"ב משנה ג' ובסנהדרין דף ע"ח ע"א ובת"כ שלנו ליתא תיבת שבמקצוע : בא"ד וממילא טוב כו'. נ"ב מלשון זה משמע דל"ג שנאמר כו' : **סליק**

הר"ר יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל (בעהמ"ס שו"ת תפארת יוסף וכו')

דף ט ע"א רש"י ד"ה כ"ש. נ"ב עיין ב"י ריש הל' פסח דכתב דבשאר רגלים אין דורשין ל' יום קודם ונ"ל דהב"י ע"כ רק סבר דהחכם אינו מחויב לדרוש בשאר רגלים אבל עכ"פ על המון עם חל החיוב לשאול מדינים הללו ל' יום קודם ומש"ה נקט רש"י רק בלשון שואלין ועיין מגילה דף ד' בתוס' ד"ה מאי אריא ד"ל ג"כ כמ"ש דמ"ש התוס' שם דדרשינן ל' יום קודם קאי על השואל דכל אדם צריך לדרוש ולחקור לידע בירור תוכן הנהגתו ביו"ט. ומש"ה שינה התוס' בלשון דכתו ביום כתבו התוספות בלשון דורשין דאז החכם מעצמו מחויב לדרוש מש"ה כתב לשון יחיד :

דף כ ע"ב ברש"י ד"ה מעשה בטבי עבדו וז"ל ועבדים פטורין מן הסוכה דמ"ע שהז"ג נשים פטורות וכל שהאשה חייבת עבד נמי חייב. נ"ב ופלא אמאי צריך רש"י עוד למימר הא כל שהאשה חייבת מי לא סגי ליה בטעם הראשון וכל הרואה משתומם עליו. ולפענ"ד ליישב דברי רש"י ומקודם איישב קושי' הר"ן על הירושלמי דהקשה ע"ז המעשה דטבי עבדו שהיה ישן תחת המטה ואמר ר"ג לזקנים ראיתם טבי עבדי שהוא ת"ח ויודע שעבדים פטורין מהסוכה הא תנן טבי עבד ר"ג הניח תפילין ולא מיחו בידו חכמים ואמאי הכא מיחו בידו חכמים. והקשה הר"ן איך ס"ד למשום שהוא אסור לישב בסוכה ישב לו תחת המטה הלא ליכא צד איסור בזה ומה איכפת לן שיושב בסוכה ונלענ"ד הפשוט דיכול לבוא לידי תקלה דהרי מש"ה עבדים פטורין מהסוכה מחמת דדמי לאשה כמו שפרש"י שם א"כ אם יראו שהעבד יושב בסוכה סברי דלא דמי לאשה וא"כ זו המצות דעבד חייב מחמת דאשה נמי חייבת בזה והא דמי לאשה זו המצות לא יעשה דיסברו דל"ד לאשה ויש לו מצות מיוחדת א"כ יכול לבוא לידי תקלה אבל לעולם שיהיה מצד עצמו איסור בישיבת סוכה בודאי אין כאן צד איסור. ובלא"ה היכי מסיק אדעת הר"ן דהירושלמי ס"ד דהוא אסור בישיבת סוכה דהרי התוס' פי' בסוגיין דטבי עבד כשר היה והרי הירושלמי ס"ד דמיחו בידו א"כ אם יהיה איסור לא היה צריך למחות לו בעצמו לא היה רצה לישב בסוכה אלא ודאי דהאיסור באמת לא הי' בישיבת סוכה דמה איכפת לן אך דהכא מיחו בידו מחמת דיכול לבוא לידי תקלה כמ"ש ומקשה ע"ז הירושלמי שפיר מתפילין דהרי טבי עבד היה מניח תפילין ולא מיחו בידו הרי התם נמי שייך תקלה הנ"ל דיראו דמניח תפילין סברי דל"ד לאשה א"כ אמאי התם לא מיחו בידו והכא מיחו בידו כנ"ל. ומעתה עולה דברי רש"י כמין חומר וי"ל דזה כוונת רש"י דלרש"י היה קשה קושי' הר"ן דהכי דעבדים פטורין מסוכה עכ"ז מה איסור יש אם היה יושב בסוכה שהיה צריך לישב תחת המטה ופי' ע"ז שפיר דהא כל שהאשה חייבת עבד נמי חייב א"כ יכול לבוא לידי תקלה שלא יקיים המצות שהאשה חייבת. ולפי"ז ניחא נמי מה דקשה לי מהיכא הוכיח הירושלמי דמיחו בידו ולא בעצמו היה יושב תחת המטה והקרבן עדה פי' שמפני אימתו של ר"ג היה יושב תחת המטה וזאת נמי לא ידעתי מהיכא הוכיח זאת והשתא ניחא דלהירושלמי ג"כ היה קשה דאמאי היה צריך לישב תחת המטה כיון דידע שפטור מסוכה עכ"ז מה איכפת אם יושב בסוכה אלא ודאי שהם מיחו בידו כדי שלא יבא לידי תקלה כמ"ש ומקשה ע"ז שפיר מתפילין ונכון :

דף כו ע"ב הכי הוי נייס כו'. נ"ב באליהו רבה הוכיח מזה דע"כ ס' נשמי אינו אלא מדת חסידות והפוסקים דפסקי דאיסור הוא לא יכול לפרש כפרש"י דהוא שית פרסי דהרי אמרי' בברכות דדוד היה מתנמנם כסוס ופרש"י חוזר וניעור וגם אמרי' בערבי פסחים דסוס מואס השינה דאיסור ודאי לא עביד אביי ועי' :

דף ל ע"א תוס' ד"ה משום בסה"ד דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מצוה. נ"ב ר"ל דנזהרו בזה שלא ניחא דה"ל לאו מחמת עבירה נפיק והיינו דבעי קרא באופן דאיכא כזית מצה מלבד מה שצריך להפרים. אולם באמת באופן דנעשה הכל בעשיה אחת העבירה והמצוה בודאי הוי מהבב"ע אף אם לאו מחמת העבירה נעשית המצוה ול"ד לגזל דבשעה שעושה המצוה אינו עושה העבירה. דהעבירה נעשית מקודם. ע"כ דוקא אם רק מחמת העבירה נעשית המצוה אז הוי כעושה הכל בעשיה אחת. אולם אם בלא"ה הוא הכל בעשיה אחת אף אם לאו מחמת העבירה נעשית המצוה הוי מהבב"ע וזה היה כוונתם במ"ש דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מצה היינו דנעשה הכל בעשיה אחת :

דף לא ע"א ברש"י ד"ה מחלוקת דפי' הא דפסיל ר"א כגון שתקף את חבירו כו' וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. נ"ב עיין בשו"ת פנים מאירות ח"ב תשובה קע"א שהניח דברי רש"י הללו בצ"ע והקשה בתרתי חדא דפרש"י דלא כהלכתא דקי"ל דתלוש ולבסוף חברו לא הוי כמחובר וכן בסוכה גופא עיין או"ח סימן תרכ"ט שנית דאפילו דלא הוי כמחובר ניחא דאי קרקע אינה נגזלת גם העצים אשר בתוכה אינם נגזלת והביא ראיה מהגוזל בתרא דף קי"ז ע"ב גבי הגוזל את הפרה ושטפה נהר דמוקי כגון שגזל שדה מחבירו והיתה פרה רבוצה בו ועיין פרש"י שם ודברי רש"י הללו מצוה ליישב וצע"ג :

דף לח ע"א גמ' אמר רבא אי קשיא לכשיכנס לביתו נוטלו על שלחנו כו' אמר ר"ז מאי קושיא דלמא מצוה לאפסוקי ומי לא פסיק יטול בין הערבים כו'. נ"ב והקשה הפני יהושע ז"ל דאכתי רבא מעיקרא מאי קשיא לי' רישא אסיפא כיון דפשטא דמתני' כפשיטות איכא לאוקמא כר"ז ע"כ. ומה שנ"ל דמתחלה מקשה הגמ' אמרת נוטלו על שלחנו למימרא דמפסיק ורמינהו אם התחילו אין מפסיקין אמר רב ספרא ל"ק הא דאיכא שהות ביום הא דליכא שהות ופרש"י דליכא שהות שתמשך סעודתו עד שתחשך וע"כ צריך רש"י לפרש כן דהא קתני בסיפא לא נטל שחרית יטול בין הערבים א"כ חזינן דמיירי דאיכא שהות וע"כ רק מחמת המשכת סעודתו אך אכתי לא אבין מה צריך תיכף להפסיק הא יכול להפסיק בין הערבים דאי משום דעובר הזמן כעת ל"ל להפסיק רק משום שתמשך סעודתו עד שתחשך א"כ ל"ל להפסיק כעת. אך באמת ניחא דהכי קי"ל בכל המצות זריזין מקדימין למצות א"כ הי' ראוי שתיכף יטול הלולב אך להטריחו להפסיק באמצע הסעודה לא אמרי' כמ"ש הפ"י בשבת וזה ניחא היכא דיש שהות לעשות המצוה אחר הסעודה בכה"ג אמרי' שפיר דאין מטריחין אותו להפסיק באמצע הסעודה. אבל בכה"ג דהכא שאם לא יהיה מפסיק באמצע הסעודה לא יהיה שהות לו לעשות המצוה וע"כ יהיה צריך להפסיק א"כ מה הוא חילוק אם יפסיק כעת או לאח"כ שוב אמרי' שפיר דצריך להפסיק תיכף מחמת דזריזין מקדימין למצות ול"ש לומר דלא מטרחינן להפסיק באמצע הסעודה כיון דיהיה צריך אח"כ להפסיק ע"כ וז"ב בסברא לענ"ד ומעתה מקשה ע"ז רבא מאי קושי' דיהיה צריך לתי' זה דלמא הא דאורייתא הא דרבנן וי"ל דתרווייהו מיירי באיכא שהות דהיכא לא מטרחינן להפסיק רק במידי דרבנן כמ"ש הפ"י דבמידי דרבנן לא מטרחינן להפסיק רק במידי דאורייתא מטרחינן להפסיק מחמת זריזין מקדימין ול"ל לומר מחמת דבלא"ה יהיה צריך להפסיק אלא אי קשיא הא קשיא לכשיכנס לביתו נוטל על שלחנו אלמא דמפסיק וכסיפא הני דלא נטל שחרית יטול בין הערבים אלמא לא מפסיק אמר ר"ס ל"ק הא דאיכא שהות ביום היינו דליכא שהות הא דליכא שהות כלל ואמר ע"ז ר"ז מאי קושי' דלמא מצוה לאפסוקי היינו מי דחיק לרבא לנימר דבמידי דאורייתא צריך ע"כ להפסיק שצריך לתרוצי הא באיכא שהות דלמא גם במידי דאורייתא לא הוה רק מצוה לאפסוקי כמו שפרש"י גזירה שמא ישכח היינו דזריזין מקדימין למצות דמהו זריז אינו סייט שזריז בהמצוה ויראה שמא ישכח אבל לא כופין אותו להפסיק וזה החילוק בין דאורייתא לדרבנן דבמידי דרבנן לא היא אפי' מצוה להפסיק דלא מטרחינן אלא דלכתחלה אין להתחיל ולאכול אבל במידי דאורייתא טוב מצוה להפסיק ורבא היה סובר דבמידי דאורייתא צריך ע"כ להפסיק מחמת דזריזין מקדימין למצות שמא ישכח משום זה : ך להרן הא באיכא שהות וזה נכון בפשט הגמ' ומיושב קושי' הפ"י : **סליק**

מהגאון הגדול כו' כמוהור"ר **אברהם** זצ"ל (בעהמ"ס **משביל לאיתן** וכו') עם **תוספת מרובה מבי"ק** על הנדפס בש"ס **זיטאמיר**.

דף ב ע"ב רש"י ד"ה נימא כו' דר"ה סבר ס' כד' אמות · עיין לקמן (דף טז) :

דף ד ע"ב גמ' סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא א"ל רבא בעינן מחיצות הנכרות וליכא · משמע דאביי קבל מרבא וחזר ממאי דסבר למימר גוד אסיק מחיצתא בעמוד אף שאין מחיצות נכרות · וכ"מ ממ"ש תוס' בד"ה סבר אביי ע"ש · וק"ל דבר"פ כל גגות (דף פט) פליגי רב ושמואל גבי מחיצות שאינן נכרות דגג הבית אי אמר גוד אסיק מחיצתא ומותר לטלטולי בכולי' או לא אמר בי' גוד אסיק ואין מטלטלין בו אלא בד"א · ומשמע התם דאביי ס"ל כשמואל דאמר גוד אסיק דאיתא שם א"ר יוסף לא שמיע לי הא שמעתא פי' דשמואל וא"ל אביי את אמרת ניהלן וכו' · וא"כ אם גבי שבת אמר הכי ק"ו לסוכה דהא כתבו תוס' בסמוך דגבי מחיצות דשבת התמירו מבסוכה לענין פסין · וכן יש להקשות אדרבא דבגיטין (דף עט) משמע דס"ל כשמואל וכדמוכח ממ"ש תוס' שם ע"ב בד"ה והא ע"ש · וי"ל שלא כ"כ התוס' אלא לגבי מחיצות דאורייתא דבזה ודאי שבת חמיר דהוא בסקילה אבל במאי דהוה גבי שבת רק איסור דרבנן היכא למימר דיש להחמיר בכה"ג טפי במחיצות דסוכה דהוי מ"ע מה"ת · וה"ט דאביי דבעי גבי סוכה מחיצות הנכרות טפי מגבי רשויות דגג בשבת דהתם לא הוי רק איסורא דרבנן · ועי"ל ע"פ מ"ש תוס' לקמן (דף ז) אליבא דמ"ד דסוכה אינה ניתרת אלא בצורת הפתח החמירו בה טפי משבת ולא סגי בקנה משהו משום דבעינן מחיצות הנכרות · ומשמע דלענין זה החמירו בסוכה טפי משבת · ושוב ראיתי שכ"כ הר"ן בחידושיו ז"ל הע"ג דלגבי שבת אמרי' גוד אסיק לא אמרי' שכי גבי סוכה דבעינן בה מחיצות הנכרות כעין דירה ע"כ · וא"כ א"ש ולק"מ מההיא דעירובין :

דף ז ע"ב גמ' פרוכת מתיגה היא וקרייה רחמנא סככה · וק"ל דילמא שאני פרוכת דקריי' רחמנא סכך הואיל ומיכף כייף עלווי' דארון דמה"ט הוי אהל ומטמא בית וכמ"ש התוס' בספ"ק דכילה (דף יד ע"ב) אבל מחיצה גרידא אין לנו דמקרי סכך :

דף ט ע"א גמ' מה חג לה' אף סוכה לה' · ומיהו בת"כ פ' אמור איתא יכול תהא חגיגה וסוכה לגבוה ת"ל חג הסוכות תעשה לך יכול יהא חגיגה וסוכה להדיוט ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה' הא כיצד חגיגה לגבוה וסוכה להדיוט :

דף י ע"א תוס' ד"ה פירס כו' מצינו לקמן כו' · עיין בס' מקום שמואל :

ע"ב רש"י ד"ה שלוחי מצוה אנן להקביל פני רבם גולה כו' · וק"ל דלמאי מפטרי מסוכה דהיא מ"ע מה"ת מחמת חיוב דהקבלת פני רבו ברגל הא ז"א מ"ע מפורש מה"ת רק מקרא דד"ק ילפי' לה בפ"ק דר"ה (דף טז) ומדברי הר"ן בפ"ג דשבת מוכח דלא דחינן מ"ע דאורייתא אפי' בשב ואל תעשה משום קיום מצוה דרבנן אלא דחינן מצוה דרבנן בשוא"ת מפני קיום מצוה דאורייתא וביאר שם בגליון דאין כח בחכמים לעקור ד"ת בשוא"ת אלא היכא שאם לא נעקור ד"ת בשוא"ת יעקרו דברי הכמים בקום ועשה אבל היכא דשניהם יעקרו בשוא"ת אמרי' עד שנעקור ד"ת נעקור ד"ח בשוא"ת ע"כ · וכ"כ בפשיטות הפר"ח בא"ח ר"ס הל' מגילה דאם יש לפנינו מצוה דאורייתא ודרבנן וא"י לקיים שניהם נדחה דרבנן מפני דאורייי' · וכ"מ בירושלמי פ"א דכתובות · עוד קשה מדאמר לקמן (דף כז ע"ב) אהא דחייב אדם להקביל פ"ר ברגל דהיינו דוקא דאתי ואזיל ביומי' לביתו לאפוקי הא לא מצי למיזל ולמיתב ביומי' אינו חייב להקביל פ"ר משום מצות שמחה דכתיב ושמחת אתה וביתך אלמא דאתי מצות שמחת הרגל ודחי למצות קבלת פ"ר ברגל · ודוחק לומר דה"ט משום שכתב בעל פמ"ג בא"ח סי' תרל"ד דאף מאן דפוסל גויי סוכה המופלגין ד' אינו אלא מדרבנן והיינו שהשיבו ר"ח ורבה לר"ג דלאו משום דהדור מעמעתייהו ישבו בהיא סוכה אלא משום שלא יתבטלו ממצות קבלת פ"ר ברגל לגמרי ישבו בסוכה פסולה מדרבנן דהם אמרו והם אמרו · דליכא דאנן שלוחי מצוה אנן ופטורין מן הסוכה משמע דלגמרי פטורין מלישב כלל בסוכה קאמרי · אלא י"ל דשאני מצות שמחת הרגל דהחמירו בה ואמרו שלא תדחה מפני קבלת פ"ר ברגל הע"פ דגבי מצות סוכה אמרו שתדחה משום דשמחת הרגל הוי מצוה דרבים טפי ממצות סוכה דהע"ג דלכל ישראל נאמרה מיהו בעינן ישיבה לכל א' וא' ואין האחד יוצא בשל חבירו אבל שמחת הרגל הוא מזכה רבים בשמחהו משמחת אשתו וב"ב וכל הנלוים אליו · וכמ"ש הרמב"ם בהל' יו"ט · ומצוה דרבים כזו חמירא דמצינו דאף שהיא מדרבנן דחיא לדאורייתא כדאי' בברכות (דף מז) ומבואר הוא במ"א סי' ל' · וכן מצינו חומר במצוה דרבים כה"ג לענין דדחיא לל"ת אף שלא בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה כמ"ש המ"א סי' תמ"ו ע"ש · אך ק"ל דמשמע דהיו פטורים אף מלאכול בסוכה וזה הוי קום ועשה כמ"ש בפמ"ג סי' תר"מ · ועי"ל דהכא ה"ט כיון דכבר התחילו בה בהלוכם ה"ל עוסק כבר במצות קבלת פ"ר וקיי"ל דעוסק במצוה פטור מן המצוה וילפינן לה לקמן (דף כה) מדכתיב גבי ק"ש ובלכתך בדרך בלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת · וא"כ איכא למשמע דכל לכת דמצוה אפי' דרבנן פטור ממצוה של תורה דלאו לכת דידך הוא · וכה"ג מצינו בסנהדרין (דף ע) דיליף דאם אכל דבר עבירה דרבנן אינו נעשה בן סורר ומורה שנאמר אינו שומע בקולנו פרש"י לאפוקי האי דאף בקולו של מקום איננו שומע · אלמא דאפי' דרבנן ממעטינן מקולנו והיינו משום דכל שהיא דרבנן לאו קולנו דאביו ואמו הוא וכ"כ דכוותה · ובתוי' לסנהדרין שם הבאתי ראיות לזה · ועפ"ז א"ש מה שנתקשה הגלי"ת בברכות דאמאי סיימו הפוסקים וכתבו דהתן פטור ולא חלקו בין קיים מצות פ"ו או לאו דהאסבר דאם כבר קיים פ"ו לא הוי עוסק במצוה · ולפמ"ש הוי ודאי עוסק במצוה אף שקיים פ"ו דמ"מ איכא מצוה ליסא אשה עכ"פ מדרבנן כדאי' ביבמות ואף העוסק בדרבנן פטור מכל תורה : תוס' ד"ה עד כו' ובפ' בכל מערבין כו' ולא אמרי' לאו ראויה היא בשבת מיגו דאיתקצאי בין השמשות משום יום שעבר כו' · בס' שעה"מ בהל' יו"ט הקשה על דבריהם מהא דאי' בשבת דטבל מוכן הוא ואם עבר ותקנו כו' ולא אמרי' בי' מיגו דאיתקצאי אפי' מחמת אותו יום כמ"ש בביצה (דל"ט) אי משום דהוא מוקצה רק מחמת איסורא דרבנן

אי מטעם שכ' הרמב"ן שם · א"כ מאי ראי' מייתי כאן דלא אמר אתקצאי מחמת יום עבר מלגין עבול יום של טבל · ולפמ"ש בתי' לשבת א"ש דזה תליא בפלוגתא דתנאי בענין ברירה :

דף יא ע"ב גמ' ענני כבוד היו דברי ר' אליעזר ר"ע אומר כו' · בגליון כתב שבת"כ איתא ר"א אומר סוכה ממש היו ור"ע אומר ענני כבוד היו · וכ"ה במכילתא פ' בא : שם מה חגיגה דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ אף סוכה כו' · וק"ל הא חגיגה א"א בדבר המקבל טומאה וא"כ היך דנין סוכה מינה דהוי אפשר מבא"א ור"ע גופי' סבר במנחות פ"ב דאין דנין · וי"ל דהכי היקשא מיותר רק לכדשכא ואמרי' דע"כ היקשן הכתוב · ונראה דלזה נתכוונו התוס' שכתבו דאין זה קרא דלעיל (דף ט) דמייתי התם דרשא אחרינא · וכה"ג מוכח בשבת (דף סה ע"ב) אליבא דר' יוחנן דיליף אפשר מבא"א היכא דהיקשא מיותר דאמר ע"כ היקשן הכתוב:

דף יג ע"א תוס' ד"ה מצות אזוב כו' · ותימה דאי גז"ש היא הא קתני סיפא לא אגדן כשר ומאי שנא מלולב לר' יהודה דתניא אגוד כשר שאינו אגוד פסול משום דיליף לקיחה לקיחה · וי"ל דדוקא ר"י הוא דס"ל הכי משום דס"ל דילפינן דבר המעכב מדבר שאינו מעכב ומש"ה יליף לולב לפסול שאינו אגוד מפ"מ אף דהתם א"מ והכי אי' בירושלמי ריש יומא אבל רבנן ס"ל דאין למידין לעכב מדבר שאינו מעכב והכי מוכח ביומא (דף ל' ע"ב) וכהג"מ בזבחים (מח ע"ב) דהאמר לא יהא טפל המנור מעיקר · וכיון דבפ"מ אינו מעכב בפרה נמי א"מ · והא דלא ילפי לה רבנן לענין לולב לכתחילה כדילפי גבי פרה הוא משום דס"ל דל"כ בגז"ש רק מאזוב לאזוב כמ"ש תוס' כאן · אבל מ"ש בס' קרבן עדה שם ביומא דטעמא דרבנן דלא ילפי לולב מפ"מ הוא דס"ל דאין למידין מעכב משאינו מעכב אינו מהוור דמ"מ כל"ל לענין מצוה להוד כדילפי' גבי פרה · גם נראה דלא ראה מ"ש תוס' כאן · ומיהו בזבחים (מט) משמע דגם א"ד מעכב · לכן נראה דטעמא דר"י דס"ל דגם בפ"מ יש עכוב וכמ"ש בק"ע שם ורבנן ס"ל דאין עכוב :

דף יז ע"א תוס' ד"ה אילו כו' ומיהו היכא דאיכא ג' טפחים סכך פסול וג' טפחים של סכך פסול ואויר מפסק ביניהם פחות מג' איכא לספוקי כו' וסיימו דלא אמרינן לבוד להחמיר · וק"ל מסכת (קלח) אמר שמואל משום ר' חייא כילת התנים מותר לנטותה ומותר לפורקה אמר ר"ש ברי' דרב אידי לא אמרן אלא שאין בגגה טפח ואין בפחות מג' סמוך לגגה טפח אבל אם יש בגגה טפח או בפחות מג' סמוך לגגה טפח אסור · הרי דפשיטא דאמרי' לבוד עכ"פ לענין דחשבינן לי' כסמוך אף להחמיר ולא חשבינן לי' הפסק להקל · וכן יש להוכיח מפ"ק דשבת (דף ה ע"א) ופ"ג דכתובות (דף לא ע"ב) דאמר התם דאם זירק ידו למטה מג' סמוך לקרקע הוי כמונח ע"ג קרקע וחייב · ועיין בקרבן נתנאל שפי' דברי התוס' שכתבו דלא אמרי' לבוד להחמיר דאיירי באמצע ומשום דפליגי בי' ר"א ורבינא קי"ל כמיקל והיכא דאיכא קולא אמר לבוד והיכא דאיכא חומרא לא אמר · וק"ל כא הוי תרי קולא דסתרן אהדדי והעושה כן הוא רשע וע"כ לית לן למיזל רק לקולא בהיכא דפליגי · וכה"ג כ' תוס' בקדושין (דף כד) :

דף יח ע"א רש"י ד"ה הכי גמירי להו · ומהלכה לא גמרי' מידי אהריתי אלא הכוי דהאמר בי' · משמע דהלכה מהלכה לא גמרי' דהא לבוד הוי הלכה כבכ"מ ולא גמרי' מהלכה דטומאה · וקשה דלעיל (דף ז) פרש"י דאמרי' מגו דהוא טפח אגמרי' רחמנא למשה במחיצות סוכה דליהוי לה דופן בלימוס הוי דופן נמי בשבת דסוכה לענין שבת · והרי מחיצות דשבת נמי הלכה הן וגמרי' להו מהלכה דסוכה וש"מ דגמרי' הלכות מהדדי דהלכה הוי כד"ת ולא כד"ס דתנן במס' ידים דנין ד"ת מד"ת ואין דנין ד"ס מד"ס · ומיהו ד"ת ממש לא ילפי' מהלכתא כדאי' במנחות (דף ז) ועיי' בתוס' מ"ק (דף ד) דילפי הלכות מהדדי וש"מ דהוי כד"ת לענין זה דאי הוו כתורה שבעה"פ לא הוי ילפינן מהדדי אף בסמיכי דהא תורה שבע"פ לא דרשי' בי"ג מדות · ומיהו היינו לאו דכ"ע כדמוכח בנדה (דף ו ע"ב) ונראה דמעתין לאו משום דלא גמרי' מהלכה קאמר דלא גמרי' הלכות לבוד דשבת מטומאה אלא משום דהלכות טומאה חידוש הוא וכן פרש"י עצמו ביבמות (דף קג ע"ב) אהא דהאמר איסור מטומאה לא ילפי' דהוה משום דטומאה חידוש הוא · ועיין בס' א"ל שכתב דהוקא קולא לא גמרי' מחידוש אבל חומרא ילפינן נמי מחידוש כדאי' בחולין (דף נט) ועיין מ"ש תוס' במ"ק (דף ז) :

דף כא ע"א תוס' ד"ה ומביאין מי וקלת תימה מאי מועיל מלוי זה שהיו ממלאין בתינוקות כו' וי"ל דמה שהי' יכול לתקן מתקנין משום מעלה · משמע דס"ל להתוס' דמלוי המים לקידוש מן הדין כשר בתינוק · ונראה שאין כן דעת רש"י והרמב"ם כמו שהכאר דמפרש"י ביומא (דף מג) מוכח דס"ל דמלוי המים לקידוש פסול בקטן שפירש ההא דהאמר התם מ"ס דרבנן דפסלי חש"ו לקידוש ומכשרי באשה דכתיב ולקחו לטמא מעפר וכו' הנך דכשרים באסיפה כשרים בקידוש וז"ל ולקחו לבתר ואסף איש טהור כתיב וזו היא עבודה דלאחר אסיפה וכתיב ולקחו הותן הכאמרין באסיפה דהיינו אשה ולא קטן ע"כ · והשתא לפ"ד התוס' דכאן לא הוי נתינת האפר במים עבודה דלאחר אסיפה דכשרה באשה ופסול בקטן דהא איכא מלוי המים שקודם לנתינת האפר והוא כשר בקטן · אלא ש"מ דס"ל דמלוי כמים בכלל קידוש הוא וא"כ פסול הוא בקטן · וכ"ג דהא בעי' כונה במלוי לשם קידושין · וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ו דפרה דהפ"ו פסולין למלוי המים · וכתב הכ"מ דיליף לה מקידוש · ולפמ"ש עדיפא כל"ל דס"ל דהוא גופה בכלל קידוש · ויש לה"ר לדעת רש"י והרמב"ם מדתניא התם ביומא (דף מב ע"ב) דהאסיפת אפר ומלוי המים וקדוש כשרין באשה כהלים משמע דשוין להדדי וכי היכי דשוין להכשיר באשה ה"נ שוין הן להפסל בקטן דאל"כ למה ל"ל מלוי המים כלל · וכ"מ דא"כ היך היו ממלאין כאן בתינוקות י"ל כמ"ש התוי"ט בפ"ג דפרה :

דף כב ע"ב רש"י ד"ה כשרה לחולו של מועד ואף ביו"ט אם עבר ועלה לא יצא יד"ס ·

עיין רש"י פסחים (דף לה ע"ב) ד"ה טבול (ודף לט) ד"ה ובדמאי :

דף כד ע"א רש"י ד"ה אוסרין · אלמא ר' יהודה חיים לבקיעת הנוד וכ"ש למיתת אדם · וק"ל אדרבה טפי איכא למיחש לבקיעת נוד מלמיתת אדם דאיהו אית ליה מזלא ואינו מכר להיות ניזוק ולמות כשאר בע"ח כדמוכח בשבת (נג ע"ב) ובפ"ק דפסחים (ח ע"ב) ובריש ב"ק וכ"כ רש"י שם בהדיא · וי"ל דאין כונת רש"י לומר דכ"ש דלא חיים למיתת אדם משום דהוא נוח למות אלא כוונתו דשם גבי חשש דמיתת אדם איירי באכילת תרומה גמורה משא"כ גבי חשש דנוד דאיירי בלקות דאין בו חיוב דתרומה ומעשר מה"ת כמ"ש תוס' בבכורות (דף יא ע"ב) · ועי"ל דכוונת רש"י הוא משום דנוד אפשר בשומר כדמסיק :

דף כה ע"ב תוס' ד"ה מישאל ואלצפן כו' דשמא שלא היתה קיימא · עיין בשו"ת מעיל צדקה סי' מ"ט :

דף כו ע"א גמ' תרתי או תלת ביעי · בס' זרע יצחק פי' ע"פ דפליגי בשיעור ב' סעודות דאיכא למ"ד ששה ביצים ואיכא דס"ל שהוא ח' ביצים וא"כ למ"ד דשיעור סעודה ג' ביצים בקבע הוי עראי ב' ביצים ולמ"ד דשיעור סעודה של קבע ד' ביצים הוי עראי ג' ביצים · וי"ש כאן ב' וג' ביצים לכל אחד מהמ"ד :

דף כז ע"א גמ' חזר בו ר"א כו' · פי' שחזר בו מן הראשונה שהיה מצריך י"ד סעודות והודה לחכמים שאינו חייב אלא בליל א' · וכ"ת דמודה ר"א לרבנן שא"ח אלא באכילת ליל א' כא ודאי דגמר לה בגז"ש דהג המצות כרבנן דליכא ד"א למגמר מינה וא"כ מנ"ל שיש לה תשלומין וכמאי פליגי · וי"ל דרבנן סברי דון מינה ומינה ומה התם אין לו תשלומין אף כאן ור"א סבר דון מינה דחייב באכילה ואוקי באתרא דדנית סוכה להגיגה שיש לה תשלומין כל ז' ויום ח' ומלה אתקיש לפסח דאין לו תשלומין · וכ"מ בחי' ריטב"א : ע"ב גמ' לא מפני שהפליגו בדברים · עיין ס' חסידים סי' תתרס"ח : רש"י ד"ה שלא העמיד שופט כו' יאיר לא ידעתי שכטו · ומהרש"א כתב עליו שהלא מצינו בפי' שופט ובן מנשה היה · והנה דברי מהרש"א מאד תמוהין דודאי מצינו שופט שהיה שמו יאיר הגלעדי ואם שזה לא היה בן מנשה אבל משבטו היה כיון שהיה מגלעד · וכן אי' בילקוט שופטים יאיר משבט מנשה · וגם מרש"י נעלם ילקוט הזה :

דף כח ע"ב תוס' ד"ה לרבות כו' בני ישראל מטמאין בזיבה ואין הנכרים מטמאין בזיבה אבל גרים ומשוחררים לא ממעטי · וכן במנחות בני ישראל סומכין ואין העכו"ם סומכין אבל גרים ומשוחררים סומכין ובפ"ק דערכין ב"י מעריכין ואין העכו"ם מעריכין ושמא בכל הני יש סוף רבוי דמרבינן גרים ומשוחררים · הנה בת"כ מרבה להו בפירוש מואמרת אליהם והובא בר"מ ובר"ש רפ"ב דזבים. וגם בסמיכה י"ל דאי' בת"כ ריש ויקרא דאדם מרבה גרים והיינו לסמיכה · וכן בערכין מרבה בת"כ מואמרת ובס"ג איתא בסוטה (דף כו) · ומיהו מהא דכאן בלא"ס ל"ק דש"ה דסוכה מהמת נס שנעשה לישראל בענני כבוד הוא וכל היכא דע"י נס צריך רבוי לגרים כדאי' במכילתא פ' בא :

דף ל ע"א רש"י ד"ה מ"ט סהם כותים גזלי ארעתא מישראל ניהו · בשעה"מ הל' גזילה הקשה דמשמע מפירושו דאילו לא היו גוזלים מישראל רק מנכרים היה מותר לגזוז בעצמן והרי ר"ה גופי' אמר בב"ק (דף קיג) מניין לגזל כותי שהוא אסור שנאמר ואכלת וגו' · וכ"ה בס' פ"י וקדמם בשו"ת שער אפרים סי' ב' ותירץ ע"פ מ"ש היש"ש בב"ק דדרשה דר"ה לא דרשה גמורה הוא אלא אסמכתא בעלמא מדרבנן משום חלול השם ומש"ה היה מתיר כאן גבי הוונכרי דבכה"ג ליכא חה"ש כיון שאין ישראל הקונים גוזלים בעצמן רק שכותים המוכרים גזלו מהם · ויש לי לה"ר דע"כ כ"ה דעת רש"י דהא לר"ה דב"ק אין גזל הכותי מה"ת שהרי פי' בסנהדרין (דף מ ע"א) דמדרבנן איכא למ"ד דאסר משום חה"ש בהגוזל בזרת עיי"ש · ש"מ דס"ל לרש"י דדרשא דר"ה התם אינו אלא אסמכתא בעלמא והזיל כאן רש"י לטעמי' · אך מפרש"י גופי' בב"מ (דף פז ע"ב) משמע דאיכא מ"ד דאסר שם מה"ת וא"כ הפסר דר"ה נמי מה"ת אסר :

דף לא ע"א תוס' ד"ה ור"י סבר כו' אלא כל המדות אדם דן מעצמו חוץ מגז"ש וכו' מהכא משברא פליגי כו' · עיין במ"ל פ"ב דק"פ שכתב דלדינא אין נ"מ בין פרש"י ותוס' רק לר"י אבל לרבנן מודה רש"י דדרשי היקש מעצמן והשיג אמ"ש בס"ע דלרש"י באמת לא דרשינן וכ"כ גם בחי' ר"י אבן לב וס"ר ממ"ש רש"י בגיטין (מא) דדנין והיינו לרבנן ע"כ · אך ק"ל דבסנהדרין (עג) ובמנחות (פב ע"ב) פי' דא"ד · ודוחק לומר דההיא כר"י דלא קי"ל כוותי' · ונראה דתליא בפלוגתא דר"מ ור"י בקידושין (מט) אי מדרש תורה הוא משנה כתורה שבע"פ או ככתב והיינו מה שנלמד מהיקשא וכה"ג בכלל זה והיינו מאי דדן מעצמו הוי בכתב אבל אי אמר דא"ד מעצמו הוי ע"פ כיון שצריך קבלה · וסברא זו כתב ג"כ מהרש"א גיטין (דף ס) · ולפ"ז י"ל דר"י הכא לשיטתו בקידושין · וכן פלוגתא דר"א ור"י בגיטין י"ל דתליא בהכי לפי' מהרש"א שם וא"כ ר"י הזיל שם לשיטתו בקידושין דס"ל כר' יהודה והרא"ש בש פ' כלכה כן · ולפ"ז הדין עם ס' ס"ע דקי"ל דלא דרשי' מעצמן כיון דקיי"ל כר' יוחנן וכר' יהודה דזה מקרי משנה ותורה שבע"פ ואפשר דתי"ק דר"י כאן מודה בזה דמעצמו א"ד היקשא והא דמקשי כאן לולב לאתרוג הוא משום דכך קבלו מרבן ור"י לא קבל וכה"ג מצינו דפליגי תנאי בגז"ש : ע"ב גמ' מהו דתימא לייתי כי היכי שלא תשכח תורת אתרוג קמ"ל · במורי אבן שלמי ר"ה הקשה דמכאן מוכח דהיכא דהמנין מעכב כמו הכא גבי ד' מינין שמעכבין זא"ז ליכא משום לאו דבל תגרע דאל"כ איך ס"ד דלייתי פרים או רמון במקום אתרוג משום דלא תשכח תורת אתרוג הא עובר על לאו דבל תגרע . וזה הוא נגד מה דאיתא בספרי דאם פיחת מד"מ שבלולב עובר משום בל תגרע ונדחק בזה. ונראה די"ל דתליא בפלוגתא דאביי ורבא בפ"ק דתמורה בכ"מ דאמר רחמנא לא תעביד ועביד אי מהני דלמ"ד דלא מהני הא דלקי משום דעבר על מימרא

דרחמנא משמע דס"ל אע"ג דמפסל מה שעשה הוי תמורה משום שעבר אמימרא תנא משום שעבר אמימרא קידושין וכ"מ בהדיא התוס' (דמ"ו ע"ב) וא"כ לדידי' ודאי עובר על בל תגרע אף כמינין שמעכבין וא"ז דנהי שהגרעון פוסל ומבטל המצוה מ"מ ל"ד להיכא שלא עשה המצוה כלל · ולאביי לא לקי אא"כ מהני · וי"ל דסוגיא דהכא אזלא אליבא דאביי והיא דספרי כרבא · ואין להקשות על אביי מהספרי דהא למאי דמסיק דבשינוי קונם קמיפלגי הוי פלוגתא דתנאי · ועי"ל ע"פ מה שהוכחתי במ"א דהאי לית לי' ל"ש כל תגרע · ועפ"ז א"ש מה שהקשה בג"א ס"פ ט"א ע"ד רש"י מס"פ הקומץ :

דף לב ע"א תוס' ד"ה כפת · בהאי כ"ע מודו דיש אם למסורת · ומיהו לקמן (דף מה ע"ב) ס"ל לרב הונא אליבא דרי"ב דיש אם למקרא דדריש כפות שנים א' ללולב וא' למזבח

דף לב ע"ב תוס' ד"ה מודה כו' בסוף הדבור ליינ רי"ס לעיין בתוס' שבת (דף מה ע"ב) · ועיין עוד בתוס' שבת (דף קג ע"א) ·

דף לה ע"א גמ' פליגי בה ר"ח בר אבין · בגליון לא גרים בר אבין אך בת"כ איתא בר אבין : תוס' ד"ה לפי כו' והוה מצי למימר נמי מע"ש בגבולין ואליבא דכ"ע שהוא ממון גבוה · ופי' מהרש"ל דלמאן דבעי היתר אכילה לבד ה"נ מכשיר דהיתר אכילה יש לו ע"י פדיון ומהרש"א כתב עליו שהוא דחוק דאע"פ שיש לו פדיון מ"מ אסור באכילה בשתא ואין לו היתר אכילה מקרי · והנה היא מחלוקת ישנה בין הראשונים דבחי' הריטב"א מבואר כמהרש"ל אך מפרש"י והרמב"ם והרע"ב במתניתין (סוף דף לד) משמע דמע"ש בגבולין לכ"ע לא הוי שלכם ול"ש מה שי"ל פדיון · וכס' מים עמוקים הקשה ע"ד מהרש"א דגבי טבל כתבו התוס' דהלק הבעלים מקרי שלכם אע"ג שאינו ראוי לאכילה כמו שהוא מ"מ ראוי ע"י הפרשה וה"נ מע"ש בגבולין ראוי ע"י פדיון · ולק"מ דל"ד מע"ש בגבולין לטבל דנהי דלא הוי קודם הפרשה לאכילה והנאה של כלוי מ"מ שרי גם עכשיו בהנאה שאינה של כלוי משא"כ במע"ש בגבולין דעכשיו אסור בכל הנאות לא מקרי שלו משום שראוי ע"י פדיון · וסברא זו כתב בשאגת ארי' סי' ל"ז · ונראה שכ"ה דעת רש"י והרמב"ם ובהכי א"ש נמי דלא תקשי דברי רש"י אהדדי דבגמ' לקמן במעתין משמע מדבריו גבי תרומה טהורה דאי הוה שייך בה פדיון הוה קרינן בה לכם מש"ה ואילו גבי מע"ש בגבולין ל"מ פדיון · אבל לפמ"ש א"ש דל"ד דתרומה טהורה שריא לזרים בהנאה שאינה של כלוי משא"כ מע"ש בגבולין כנ"ל · ועוד י"ל ע"פ מ"ש התוס' בפסחים (דף מו ע"ב) דגבי מע"ש ס"ע דלא אמר הואיל ואי בעי מיתשיל עלי' נהשוב כשלו משום דכתיב בי' קדש לה' הכנו הכתוב של גבוה ע"כ וס"ל י"ל דמס"ע לא אמר הואיל ואי בעי פריק לי' להוי כשלו ומה שהקי' התוי"ט דנחשוב כשלו משום שראוי לדידי' גופיה בירושלים ועדיף מתרומה ודמאי דל"ת לדידי' בשום מקום ואפ"ה חשוב שלו משום שראוי לכהן ועני ולא משמע הכי כר"פ מפנין ובפ"ג דערובין אלא דטפי חשוב ראוי לדידי' כיון שראוי לכהן ועני ממע"ש בגבולין שא"ר לשום אדם אעפ"י שראוי לדידי' בדוכתא אחרינא וטעמא י"ל ג"כ עפ"ד תוס' דפסחים דמע"ש דמי לקדש וקי"ל דאין בו אלא מקומו : ע"ב גמ' מאי בינייהו כגון שקרא עלי' שם תו מקליפתה הראשונה כו' · הוה מצי"ל דאיכא בינייהו כשאין בו כביצה דלמ"ד מפני שמכשירה ליכא האוכל פחות מכביצה אינו מקבל הכשר כמ"ש התוס' בשבת (דף לא) ופסחים (דף לג ע"ב) אלא דנפקותא שמפסידה איכא אלא דו"א רק למ"ד דשיעור אתרוג הקטן כאגוז והוא פחות מכביצה כדמוכח בשבת (דף פא ע"א) אבל למאי דקי"ל דשיעורי' כביצה לא משכחת נפקותא בזה · ועיי' בס' מי נפתוח בפרפר הות נ"ד : תוס' סד"ה אתיא כו' דמיירי בבית שם ה' רבעים בלא חלקו של כהן · והוא נגד מ"ש הר"ש פ"א דחלה מ"ד בשם הירושלמי דעיסה של טבל חייב גם חלק שכהן ומשמע דהיינו כשאין ה' רבעים בלא חלק הכהן דאי איכא ה' רבעים לבד חלהו של כהן גם מדומע חייב בחלה כדאי' שם. וכן יש להוכיח ממ"ש תוס' ביומא (דף ט) סד"ה הכן :

דף לח ע"א גמ' ולאו מילתא היא . עירובין (דף כו) :

דף לט ע"א תוס' ד"ה כלוקה כו' דקרי לי' חבירו. עיין בר"ש פ"ב דדמאי : שם ד"ה מעות כו'. ולמאן דאסר קשה מה מועיל כאן. ולמ"ש התוס' בקידושין (דף נו סע"א) בשם הר"מ א"ש דדוקא גבי נטעין א"י לחלל משום דמכירו גופיה א"י לחלל דהוי גזל בידו אבל היכא שמכירו יכול לחלל גם הוא יכול לחלל מטעם שזכין לאדם כו' והוא כשלוחו · וה"נ חבירו הוא יכול לחלל אלא שו"א למ"ד לקמן (דף מ' ע"ב) שאין שביעית מתחלל רק דרך מקח וע"ש בתוס' : בא"ד פ' האיש מקדש (דף נה ע"ב) · נ"ל (נו ע"א) וע"ש בתוס' :

דף מ ע"ב גמ' גזירה שמא יגדל מהן עדרים · בכורות (דף טו ע"ב) תמורה (דף יח ודף כד) :

דף מא ע"א במשנה ובמדינה יום אחד · פי' בת"כ דירושלים וכל שאר א"י נקרא מדינה בכ"מ · וכה"ג כי הע"א בר"ס ויטיב טעמא דלפני ה' כתיב בהאי קרא דמשמע מקדש דוקא וכ"כ בס' ק"א ויש לתמוה שהוא נגד ירושלמי :

דף מב ע"א רש"י ד"ה מהו דתימא כו' וסוף סוף עשה מצוה שנטל הלולב בהוצאה זו · והקשה השאגת ארי' בסי' כ"ו דא"כ משמע דס"ל לר' יוסי דמצות א"צ כוונה והא ר' יוסי גופיה ס"ל מצות צ"כ כדדייק לה הגמ' בפ' ע"פ (דף קיד) · ומחמת קושיא זו כתב דהעיקר כגירסת אית ספרים שכ' התוס' · והנה לא הועיל בזה דהאכתי תקשה על אביי דלעיל בסמוך דמוקי הא דר"י דמתני' דאיירי שהוציאו וספטו ורבא מוקי לי' בשהוציאו בכלי דרך בזיון שלא יצא י"ח מדלגביה ומשמע דאי לאו מדלגביה נפיק בי' ואע"ג שלא נתכוין לצאת י"ח וקשה היכא דס' ע"פ דס"ל לר"י מצות צ"כ. אך כבר הרגיש הנצ"ת באו"ח בקושיא זו . וי"ל ע"פ מ"ש בת ס' כר"ס (דף כח סע"א) לפי סוגיא דהתם דמפרש הא דר"י דפ' ע"פ מצוה להביא פעם ב' משום היכרא דתינוקות שישאלו. וא"כ איכא למימר אליבא דאביי ורבא. וכן י"ל אליבא דר"ס ושוב ראיתי לבעל ש"א גופי' שכתב

כן בס' פ"א נר"ה שם דעפ"ב צ"ל דאביי ורבא בכאן לא ס"ל הך דיוקא דדייק בפ' ע"פ מדר"י דמצ"כ אך ק"ל דהכתי מוכח דר"י ס"ל מצ"כ מדר"ם כאן וכ"מ בסק' ספר"ת ס' הע"ה ובס' ק"נ. וי"ל דהתם מדרבנן קאמר. ועיין בתי"ר שכתב הא דפטר ר' יוסי והתם זמנו בכול איירי בזמן בהמ"ק שהיה יום א' דוחה שבת אבל לא בזה"ז דא"ד שבת ואף שביתו אסור לטלטלו וכן מתניתין דמקבלת אמה הוי דוקא בזמן בהמ"ק והמה על הרי"ף שהביאו. וכן יש להעיר על הרמב"ם. ומיהו י"ל דס"ל דכיון דמה"ת רשות ליטלו בבית בזה"ז לא מחייב מתמת דרבנן. ועיין בשבת (דף יז) גבי ר"י שקרא והטה דהאר דחייב הטאת אע"ג שהיה טרוד במצות קריאתה. י"ל דעבר התם אדרבנן כשקרא וא"כ ראוי לחוי הרשב"א. ומיהו י"ל דר"י ס"ל דטעה נד"מ חייב. וכן נראה דהא אין כח חכמים לחייב קרבן מחמת תקנתן דהוי חולין בעזרה וכ"מ בתוס' פסחים (ס"ב ופ' ע"ב):

דף מג ע"א גמ' אילטריך קרא לחסרי טלטול. שבת (דף קל"א ע"ב) יבמות (דף לג): רש"י ד"ה ביום הפי' בשבת דמשמע כל דהו יום וקרא יתירה הוא דמלי למכתב בראשון. ול"נ דסיינו משום דילפי' גז"ש יום יום מנשיאים דכתיב בהו יום יתירה וילפי' מיני' דדחי שבת כדאיתא במ"ק (דף ט) שנאמר עשתי עשר יום מה יום כולו רצוף אף עשתי עשר כולו רצוף:

דף מד ע"א רש"י ד"ה וחזרו נביאים אחרונים ויסדום עפ"ם הדיבור. וקשה הא אין נביא רשאי לחדש דבר וה"ה מה שכתב כד' יי' בתמורה כן ע"י פלפול יכולין להחזיר וכ"כ בספרי רים מגילה.

ויל"ל דז"ה אלא הכשר מצוה ולא מקרי דבר חדש וכמ"ש בהר"ר פי' הערל גבי פריעה:

דף מה ע"ב גמ' מ"מ דר"י בן ברוקה דכתיב כפות שנים. משמע דס"ל אם למקרא ול"מ הכי ביבמות (סה ג) גבי פיו וכ"מ שהקשה בגליון וי"ל דה"ס דפ"ו כיון שנאמרה בלשון רבים:

דף מז ע"ב גמ' מאי לאו למעוטי כמי שמ ני ש: תנ' וק"ל דמאי פריך אברייתא דשמיני מהא דהניא דרי"א אין פסח שני טעון לינה הא בפ"ע דפסחים (דף לב ע"ב) רמינן ברייתא זו אברייתא ההריטא דשמעינן מינה דאית לי' לר"י לינה בפסח שני ומשני דתרי תנאי אליבא דר"י וא"כ ליק כלל אברייתא דקתני דשמיני טעון לינה מברייתא דפסח שני דאימא דהסוא תנא דשמיני ס"ל כאידך תנ' דמייתי התם בפסחים דס"ל דפסח שני טעון לינה ולדידיה ודאי דשמיני טעון לינה דמהי תיתי למעוטי כיון דאפי' פסח שני לא ממעטי ודוחק לומר דסכא לאו אברייתא דשמיני פריך אלא אברייתא דהנא דלר"י פסח שני אין טעון לינה דתקשי לדידיה מהא דאמר ר"י גבי שמיני אבל יש לי לומר דקושטא דסוגיא דידן לא ס"ל כלל הא דמשני בסוגיא דפסחים תרי תנאי אליבא דר"י בפסח שני אי טעון לינה אלא ס"ל דליכא למ"ד כלל אליבא דר"י דפסח שני טעון לינה ומשום פריך בפשיטות אברייתא דשמיני מברייתא דקתני דרי"א דפסח שני אין טעון לינה דהא דדייק בסוגיא דפסחים מברייתא דמייתי התם דס"ל אליבא דר"י דפסח שני טעון לינה איכא למימר דלאו דיוק הוא כמו שהאכר דהרי מדייק הכי מברייתא דתני פסח שני דוחה את הטומאה ופסח שני טעון לינה דוחה את הטומאה כתאן כר' יהודה דתניא פסח שני דוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה ר' יהודה אומר אף דוחה את הטומאה ולר' יהודה טעון לינה והא תניא רי"א מניין לפסח שני שאין טעון לינה וכו'. ומתמת כן משני תרי תנאי ואליבא דר"י. אך אינו זה הכרח כלל לפי דמוכח ביומא (דף נא) דמלבד ר' יהודה איכא תנאי דס"ל דפסח שני דחי טומאה דפריך התם אתנאי דברייתא דמייתי התם (דף נ ע"א) דקתני דפסח הוי קרבן יחיד ודוחה את השבת והטומאה וחגיגה קרבן צבור הוא ואינו דוחה שבת וטומאה מ"ש פסח דקרי לי' קרבן יחיד ומ"ש חגיגה דקרי לה ק"צ אי משום דאתי בכנופיא פסח נמי הא אתיא בכנופיא ומשני איכא פסח בידלא אתו בכנופיא וקאמר א"כ יהא דוחה את השבת ואת הטומאה ומשני אין כמ"ד דחי. וכהא לפי סוגיא זו ודאי דאצ"ל דתרי תנאי אליבא דר"י בענין לינה דפסח שני אלא דברייתא דקתני פסח שני דוחה טומאה וטעון לינה קושטא דלא אתיא כר"י כלל אלא כהני תנאי דס"ל וג"כ ביומא דפסח שני דוחה טומאה ובענין לינה לא שמעינן דלית להו ומסתמא אית להו כרבנן דר"י. אבל ר"י דשמעינן לי' בהדיא דפסח שני אין טעון לינה מהי תיתי לנו לומר דאיכא דפליג עלה מברייתא דפסחים א"ר כמ"ש. וה"ש סוגיא דמתניתין דמשמע דליכא מ"ד אליבא דר"י דס"ל פסח שני טעון לינה:

דף מט ע"ב גמ' א"ר אלעזר גדול העושה צדקה הסמ"ג סוף סי' מ"ע גרס ר' יוחנן:

דף נ ע"א גמ' והי מייתי במקודשת כו' מ"ש כאן מהרש"א בג"ע ע"ד התוס'

עיין בס' לחן קדשי זבחים (דף יט) שמיישבו:

דף נא ע"א גמ' י"ע דמ"ד עיקר שירה בכלי עיין מ"ש רש"ל נחכמת שלמה ומשמע דרק לר' ירמיה הוא הכרח דאיכא למ"ד הכי ול"נ ודאי לכ"ע אי' מ"ד הכי בתעניות (דף כז ע"א): **ע"ב** גמ' וכלהו קטלינהו אלכסנדר מוקדן. היינו מוקדן ע"ם כמ"ש אברבנאל כי היה בזמן אהרון: תוס' ד"ה קרא הגבר כוי מקרות הגבר ועד לפתח א' פסלה בלינה או לאי כתב מהרש"א בשם מהרש"ל דמפרש קרות הגבר הוא עלות השחר ולפתח הוא האיר המזרח לכ"ע נראה מדבריו דפסול לינה תליא בהאיר המזרח ואינו כן כוי אלא דתליא בעמוד השחר ופתח לפתח הוא ע"ה וקרות הגבר הוא קודם לו עכ"ד ולא זכר דכבר מבואר כפי' מהרש"ל מדברי הרמב"ם פ"ה דב"מ והזיל לטעמי' דבהלי' תמידין מוכח דמפרש דקריאת הגבר הוא ע"ה כמ"ש הלחמ"מ וע"כ נראה הוא הנך כתמה וכדאמי' ריש פסחים וקושיא דבכל דבר לא פסלה לינה מקרות הגבר וכיא דמשמע שם בזבחים דגבי כיור פסל הוא למ"ד דקריאת הגבר הוא קרא הלגנול ביומא ולדידי' הוא קודם ע"ה אבל למ"ד קרא גברא הוא ע"ה ובכהונת מ"ד קי"ל וכ"מ כאן בירושלמי:

דף נב ע"א גמ' ותגל נתנהו בחמת אומנית כוי' עיין ע"ו (דף ג): **ע"ב** גמ' ומפה בבמאלו עיין רבה סוף ש"ר הבירים:

דף נג ע"א גמ' קתני דרבי ואיטלעי פי' בירושלמי: שם תניא אמרו עליו על כלל כזקן: אבות דר"נ פ"כ: שם הא והא גמרא לי' עיין מדרש רבה לך לך פ' למ: סליק בס"ד

מסכת חדושים והגהות סוכה

מהרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בהמ"ס מלא הרועים

דף ב ע"ב בגמ' ועוד כל מעשי' וכו'. נ"ב ק' לפמ"ש בנזיר כ"ט דאין מוטל על האם לחנכה ועי' במג"א סי' שמ"ג ס"ק א' שוב מצאתי בפ"י שהרגיש בזה. וצ"ש מ"ש ולכאורה הי' אפשר לומר כיון דשבעה הוה הוי בהו קטן שהגיע לחינוך ב"ד מצוין להפרישו וה"ה כל אדם א"כ היתה מחויבת להפרישם אך ז"א דעי' בב"י סי' רס"ם דבמ"ע אין מחויב להפרישו ואפילו בידים ספינן לי' וע"ש במג"א סי' תר"ו שחילק עוד בין היכא דגוף הדבר הוא אסור ובין אכילת היתר במקום אסור ועי' בסי' רסים במג"א שמחלק בין זמן האיסור לאכילה גופי' אסור ועי' בסי' תרס"ז שם דלא משמע כן דהא אכילת יוה"כ הוא בזמן האיסור ועוד הארכתי בספרי דהיכא דהוא בעצמו אינו מצווה על הדבר כ"ש דאינו מצווה שלא להאכיל לקטן ובזה לא קשה מ"ש המג"א בסי' תרס"ז מ"ש ביוה"כ דאסורים הנשים ליתן לתינוק ובסוכות רשאים ליתן אף שיאכלו חוץ לסוכה ולפ"ז לק"מ דעל סוכה אינם מוזהרים על עצמם כ"ש על הקטן משא"כ באיסור יוה"כ ועי' בחיבורי מלא הרועים ערך חנוך מ"ש בזה וכאן י"ל דהוה כמאכילו בידים דכשהן כאן והיא נותנת לפניהם לאכול ועי' במג"א סי' תרס"ז וי"ל דהכא מודה דחשוב כמאכילו בידים אך לפמש"ל דהיכא דאינו מוזהר על עצמו מותר להאכיל יוה"כ א"כ אף אם נאמר דחשוב מאכילו בידים אין כאן איסור:

דף ג ע"א בתוס' ד"ה ואין מניחין וכו' עירוב משום וכו'. נ"ב עי' פרש"י שם והתוס' כ' לפי פירושם שם ועיי"ש ועי' מהר"ם כאן: **ע"ב** בתוס' ד"ה ואין וכו' כמו בשתי עירות וכו'. נ"ב עי' תוס' עירובין שם דמסקי דאין נ"תנין ב' קרפיפות לעיר ובית ומיושבים הקו' דהכא בתי' אחר עיי"ש:

דף ו ע"ב תוס' ד"ה דבר תורה וכו' וי"ל דאיצטריך לבית הסתרים. נ"ב ועי' רש"א עירובין ד"ד ב' בתוס' שם: **בא"ד** מקודם אינו חוצץ נ"ב ועי' בעירובין ד ב' מה שמקשו עוד: תוס' ד"ה ורבי וכו' כדמוכח התם וכו'. נ"ב ועי' תוס' סנהדרין ד' א' שתי' בזה אך דבריהם שם אינם מובנים למעיין: **בא"ד** ולא אמרינן יש אם למקרא. נ"ב ועי' לקמן שם בתוס' ד"ה בסוכת:

דף ט ע"א תוס' ד"ה ההוא מבעי' לי' וכו' משום דהו"ל מצוה וכו'. וי"ל דנ"מ היכא דגזל סוכה ומכרה או נתנה לאחר דבכה"ג ליכא מהב"ע דהאי אחר לקחה ולא גזלה וכדמוכח להדיא מדברי רש"י לקמן ל' ע"ב גבי אוונכרי בר"ה בידן שכ' דלדידן לאו מה"ב הוא עיי"ש ומשום לך שפיר ממעטינן לי' דלאו דידי' הוא היכא דלא נתייאשו הבעלים דשנוי רשות בלא יאוש לא קני: **ע"ב** גמ' פעמים שתחתונה כשירה כו'. נ"ב הוה מצי למינקט בעליונה למעלה מכ' לגגה של תחתונה שלא חשיב עליונה סוכה כלל דמעלה מכ' לאו שם סוכה עלי' לכך תחתונה כשירה ועליונה פסולה הואיל והיא למעלה מכ' אך לשיטת רש"י דתחתונה ג"כ פסולה הואיל ומצטרף סכך פסול כו' דלרש"י למעלת מכ' סכך פסול הוא אך לשיטת התוס' קשה אך באמת לשיטת התוס' ראי' דהיכא דעליונה למעלה מכ' אעפ"כ חשוב התחתונה סוכה תחת סוכה דהא אמר שתיהן פסולות היכי דמי כגון תרוייהו צלתן מרובה וקיימא עליונה למעלה מכ' וקשה דא"כ תחתונה ליתכשר כיון דעליונה אינה סוכה דהיא למעלה מכ' ולשיטת רש"י י"ל דפסולה מטעם דמצטרף סכך פסול דלמעלה מכ' אבל לשיטת התוס' דלמעלה מכ' לאו סכך פסול קשה ועיכ צ"ל דאף דעליונה פסולה מ"מ שמה סוכה והוה התחתונה סוכה תחת סוכה ובאמת מפרש"י דשמעתין משמע נ"כ דחשוב סוכה תחת סוכה וכה"ג מדלא פי' הטעם דתחתונה פסולה משום דמצטרף סכך פסול ש"מ דמשום סוכה תחת סוכה מיפסלא וראיתי בפר"מ סי' תרכ"ח שהניח זה בצ"ע היכי דעליונה למעלה מכ' אי מיפסלא תחתונה משום סוכה תחת סוכה ונעלם ממנו סוגי' זו ובפרט למה דנקטינן בש"ע שם בשיטת התוס' דלמעלה מכ' ל"ה סכך פסול מבואר להדיא דמשום סת"ם פסול לתחתונה ומאוד תמהתי על מה שהרמ"ם וש"ע השמיטו הך דינו דר"ב ירמי' דנפיק ממנו ב' דינים הא' היכא דסכך העליון חמתה מרובה מצלתה כשירה התחתונה והב' היכא דסכך התחתון חמתה מרובה מצלתת מתכשרא בסכך העליון:

דף י ע"א תד"ה אמר כו' הכא לא שייך. נ"ב דדוקא בקנה שייך חיבוט ולא בסכך שלם. מהר"ם ועי' בתוס' לעיל ט' ע"ב ד"ה הא שכ' חבוט אפי' בסכך שלם וצ"ל דהתם נ"כ לא אמרי' חבוט על כל הסכך רק על מקצת בכדי להכשיר סוכה זו שתהיה צלתה מרובה מחמתה ועוד כיון דהתם מיירי ועליונה חמתה מרובה לא חשוב סכך שלם ושפיר אמרינן חבוט ודו"ק: **ע"ב** תד"ה ובלבד כו' א"נ בהכי פליגי כו'. נ"ב בכילת חתנים גבוה י' לל"ק אסור מדרבנן כנקליטין וללי"ב שרי:

דף יא ע"א תד"ה דרב עמרם כו' וקיי"ל דק"ש דרבנן כו'. נ"ב י"ל כמ"ש בשו"ת שאגת ארי' דבאמת מחויב לקרוא פ' א' מה"ת רק דקריאת פ' שמע דוקא זהו מדרבנן ובחבורי מלא הרועים הארכתי בערך ציצית אי הוי משהזיג:

דף יג רש"י ד"ה ובהן שלשה גבעולין גבעול לכל קלח. נ"ב ובשבת קיט ב' פרש"י בכל קלח ג' גבעולין וכך פי' הר"ש בפי' המשניות: תוס' ד"ה אפקותא כו' ואין זה ערקבלים. נ"ב ר"ל דסיב אינו ערקבלין דהא פרש"י דסיב מין אילן ערקבלין ע"כ מין עשב מדיוצאין בו י"ח מרור ועי' בתוס' עירובין שם: ד"ה סצות כו' ורבנן דלא ילפי לעיל גבי לולב כו'. וקשה דילמא לקיחה דפרה קבלו מרבותם דלגז"ש נאמר ולקיחה דלולב לא קבלו ומזה ראיה למ"ש בספרי מ"ה הדר כ' ע' גז"ש אות ק' דצד הטלמד להוד נמסר מסיני וא"כ אי קבלו לקיחה דאזוב לגז"ש יכולין לעשות גז"ש ממנו גם לענין לולב:

דף טו ע"א תריה פרוץ. ותיפוק ליה כו'. נ"ב עדיפא ה"ל להקשות על סיד דמותר דהא היא ספיקא דאורייתא ובחולין שם מקשו באמת כן על מ"ד מותר עיי"ש וליישב דבריהם יתבאר בספרי מ"ה ע' אפשר לצמצם ועי' רש"א ופ"י:

דף יז ע"ב רש"י ד"ה הואיל כו' ויש מפרשים. נ"ב עי' רש"י שבת דף ע"ו ע"א שפי' כן:

דף יח ע"א גמ' אברומא שריא. נ"ב גי' הערוך אבזומא גדלית ופי' דג שמניחין אותו בחמה עד שתבאיש ועושין צחיהו אברומא והוא טרית: שם נהר איתן. נ"ב בעיון שם גרים נהר ביוא: תד"ה אין לבוד כו' ובסיכוך נחלקו. נ"ב והסיכוך נחלק: **ע"ב** תד"ה אכסדרה. שיש ברביעית שני לחיים ומשהו. נ"ב ולא ידעתי כוונתם מה לחיים ומשהו ולמה לי ב' לחיים ובתוס' עירובין שם כי דלהוי או פס סגי עיי"ש:

דף כ ע"ב רש"י ד"ה כשירדתי לגולה לעבר שנה כדאמרינן כו'. נ"ב לענ"ד א"א לומר כן דירידה זו היא הירידה המוזכר בברכות לעבר שנה דשם מוזכר שהשיב שלא הניח כמותו בחו"ל ובהך דהכא מבואר שהיה עדיין ר' יהושע דודו קיים ואיך יאמר שלא הניח כמותו באי' והרי ר' יהושע קיים ור"א הגדול קיים שר"א נפטר קודם ר"י ועוד שהשיב להם והרי ר"ע עיבר שנה בחו"ל והשיבו לו שר"ע לא הניח כמותו בחו"ל ואי ס"ד דזה היה בזמן הירידה שבכאן הרי ר' יהושע ור"א קיימים והם היו רבותיו של ר"ע ואיך אמרו שר"ע לא הניח כמותו באי' הלא היו שם רבותיו אלא ברור דהך ירידה דברכות היה זמן רב אחרי ירידה זו המוזכר כאן ואז כבר נסתלקו ר"א ור"י ואף ר"ע צ"ל שכבר נסתלק. שהרי השיבו לו שר"ע לא הניח כמותו באי' א"כ צ"ל דר"ע היה גדול ממנו דאל"כ הרי נשאר הוא בא"י דכבר כתבתי דהך דר"ע ע"כ היה אחר פטירת ר"א ור' יהושע א"כ כבר היה הוא בעולם וצ"ל דהיה ר"ע גדול ממנו וע"כ אמר דלא תניח כמותו בא"י וא"כ היאך השיב הוא להם אף אני לא הנחתי כמותי בא"י והרי נשאר ר"ע שה"ה גדול ממנו אע"כ דזה היה מעשה אחר פטירת ר"ע:

דף כג ע"א גמ' הא נמי מדאורייתא כו'. נ"ב מבואר דס"ל דאיסור דרבנן חשוב ראוי מדאורייתא ובפסחה דף כ"ד א' ס"ל מעוברת חבירו לא שותת דאינה ראוי' לקימה מבואר דאיסור דרבנן אינו ראוי מדאורייתא ובספרי מ"ה ע"ך איסור דרבנן אי הוי מדאורייתא ישבתי בטוב טעם ועי' ביומא דף ע"ד ע"א:

דף כה ע"א רש"י ד"ה שנאמר בהם פאר כו' וכשמתפאר מ"אה בעצמו כו'. נ"ב עי' רש"י ותוספות ברכות ומש"ש בגליון ובספרי מ"ה הארכתי: **ע"ב** גמ' אבל כ"ע פטירי. נ"ב עי' במו"ק דט"ו א' דאמר אבל כ"ע אסירי ובבאורי על הטוא"ח סי' ל"ח כתבתי טעם ב' הגירסאות ובמאי פליגי: רש"י ד"ה מדאמר לי' רחמנא כו' אבל לא תעשה כו'. נ"ב מיושב קוש' התוס' דלעיל ד"ה שהרי: ד"ה פטורין מן התפלה דבעי כוונה. נ"ב הא דלא כ' הטעם משום שכרות וכ"כ הר"ן באמת י"ל דרש"י ס"ל דהא דשתוי אל יתפלל הוא משום דבעי כוונה. והנה דעת רש"י דס"ל דעוסק במצוה אינו פטור ממצוה רק דהטירדא פוטרו שאינו יכול לכוין ואנוס הוא וקשה שלפ"ז להולך במקום סכנה דמי ועי' בב"י סי' ק"ח ובש"ע בהג"ה דמבואר דהולך במקום סכנה צריך להשלים תפלתו א"כ הי"ה כאן דהרי חייב הוא רק דאנוס הוא דלא מצי לכוין וא"כ חייב להשלם ובכה"ג לי"ש פטורים וכמו שהקשה רש"י בעצמו בר"פ מי שמתו על פי' רבותיו דפטורין לפי שיש להם עוד. ישעות שאין זה לשון פטורין ודיחק לחלק דוקא כשחייב בזמן תפלה לי"ש פטורין אבל כאן כיון שפטור בזמן התפלה אף שחייב להשלים שייך פטורין ועי' בראי"ש ר"פ מי שמתו מ"ש בשם הר"ם דענגבורג עיי"ש:

דף כז ע"א תד"ה אי כו' ובלילי יו"ט הראשון של חג. נ"ב ועי' בתוס' ברכות שם שלא כ"כ רק מוקי להאי בכל ימי יו"ט ועי' בשע"ה המלך פ"ו מהל' סוכה דין ג' ובצל"ח ברכות שם:

דף לא ע"א רש"י ד"ה אבל גזל עצים כו' אלא בגזל סוכה העשויה כו'. נ"ב ולר"נ דפוסל לעיל דכ"ג סוכה העשויה בראש העגלה ובראש הספינה מיירי ביכולה לעמוד ברוח מצויה דים דמודה ר"נ אע"ג בעושה סוכתו ע"ג בהמה ובא אחר וגזל הבהמה והסוכה ולר"נ ס"ל סוכה ע"ג בהמה כשירה ואע"ג דס"ל דירת קבע בעי' זה חשוב קבע דהא לעיל דכ"ג א' לא פסיל ר"י אלא מטעם דאינו ראוי לשבעה אבל מטעם קבע לא פסול ואע"ג דר"י ס"ל דירת קבע ש"מ דחשוב קבע ועי' לעיל דכ"א ב' בתוס' ד"ה שאין: תד"ה ורי כו' אלא כל המדות אדם דן. נ"ב עי' חולין ד"כ ע"ב ואפילו למ"ד בבהמה לענין עקור לא להוי כבהמה משמע שם כדעת רש"י דאין אדם דן היקש מעצמו ע"ש [ברש"י] ודוק: **ע"ב** גמ' אבל נסדק כשר. נ"ב הנה לפי פי' הר"ן והתוס' והרא"ש לעיל דנקטם מיירי שנקטם העלה העליון כל שהוא א"כ מ"ש נסדק כשר היינו ג"כ שנסדק העלה א"כ מאי מקשה אברייתא סדוק די"ל דשם מיירי שבשדרה נסדק דהכי משמע לשון ברייתא לולב כפוף סדוק דבשביל סדיקת הראש במשהו לא יתכן לקרות לכללות הלולב סדוק וע"כ דמיירי דכל הלולב סדוק עד רובו ומהא ראי' לדעת הראב"ד דנקטם הוא ג"כ גוף השדרה ולזה כוון הראב"ד בהוכחתו משמעתין ובזה יוכתרו מ"ש הרא"ש שם לדחות ראייתו וצ"ש ודו"ק דהרא"ש הבין דראייתו מדכפוף אינו על ראש העלה כמ"ש בתשובה דראש העלה אינו פסל כפוף וע"כ כפוף היינו השדרה א"כ סדוק נ"כ השדרה ועי' השיג הרא"ש דהא כדאיתא והא כדאיתא ולפמ"ש ממלת סדוק לבד מוכח הכי וא"ל דהרא"ש לשיטתי' דס"ל דמלת לולב קאי על העלין וא"כ הכא דקתני לולב סדוק היינו העלין אך דז"א הדא דאכתי י"ל סדוק היינו כל העלין ולא ראש העלין דהא לא תני סדוק ראשו ור"ה מיירי בנסדק ראשו דהיינו ראש העלין כפי' הרא"ש בנקטם ראשו ועוד דהא ע"כ להרא"ש בכפוף לא קאי אעלין אלא אגוף השדרה וקרי לגוף השדרה לולב ולא לעלין א"כ סיפא דתני סדוק קאי ארישא דמיירי בגוף השדרה וזמנ"ל להמקשה להקשות להוציא הברייתא מפשטא כיון דע"כ רישא מיירי בגוף השדרה מנ"ל להקשות מסיפא:

דף לו ע"א תד"ה אי כו' היינו שלא כנגד אותן חדרים כו'. נ"ב עט"ז סי' תרמ"ח ס"ק א ובפר"מ שם ובמג"א שם ס"ק ד' ובפר"מ מ"ם:

דף לח ע"ב תד"ה שמע כו' ומיהו שמא כו'. עי' במרדכי סוף ר"ה שהוכיח מרש"י שבכאן דשומע כעונה דוקא שבשאינו יכול לקרות וא"כ קשה היאך כתב רש"י דשותק ושומע כיון דבקי וצ"ל כיון שעומד בתפלה ואפי' לענות הוה כאינו בקי אבל כשעומד ואינו מתפלל עדיין היאך יכול לעמוד ולהתפלל על סמך שומע כעונה דהא עכשיו אינו יוצא בענין שיכול לענות:

דף לט ע"ב רש"י ד"ה והלגלוגית פולפי"ד. נ"ב עי' ר"ה כ"ו פרש"י עורקקלי ועי' יומא י"ח פרש"י פ'לפיר ובמגילה י"ח פרש"י פיקקלי:

דף מב ע"א רש"י ד"ה לשמור תפילין שלא יכנוס בהן לבה"כ. נ"ב תמיהא דבזה איכא פלוגתא בברכות כ"ג א' אי אסור ליכנס לבה"כ בתפילין ואפילו מאן דאסרה הוא מטעם גזרה שמא יפיח בהן והו"ל לרש"י לתפוס עיקר האיסור שיודע לשמור שלא יפיח בהן ושלא ישן בהם ובס' התרומה ובסמ"ק פי' באמת כן דהך יודע היינו שלא יפיח בהן ושלא ישן בהן והביאן הב"י בסי' ל"ז: **ע"ב** בתוס' (סד"ה בעמוד א') ולירד לפני התיבה. נ"ב מדברי הב"י בסי' נ"ג דמפרש לירד ביוה"כ אפילו באקראי וקבוע אפי' בשאר ימות השנה אסור ועי' תוס' חולין כ"ד ב':

דף מד ע"א רש"י ד"ה דלא עבדינן כו' כדאמרי' לק' בראב"י והוא הי' לאחר החורבן. נ"ב תמיהא למה הוצרך להביא מראב"צ ולהוכיח דהיה אחר החורבן הו"ל להביא מרב דאסרינן לקמן ע"ב דאייתי ערבה לקמי' חכים והוא היה בודאי אחר החורבן:

דף מו ע"א גמ' והיכן צונו. נ"ב בשבת הנירסא רב אויא אמר מ"א תסור: רש"י ד"ה מצות הרבה כו' להניח תפילין. נ"ב משמע דס"ל לרש"י דבחוה"מ מניח תפילין: תד"ה דכל כו' ומסתברא דמברכין. נ"ב עי' בר"ן כאן ובב"י סי' כ"ה:

דף מח ע"א רש"י ד"ה לרבות כו' קיי היום שהוא עיקר כו'. נ"ב עי' רש"י פסחים ע"א א' שלא כ"כ ועי' רש"א [בריש פרקין]: **באו"ד** ושאר הלילות. נ"ב עי' תוס' פסחים ע"א ד"ה לרבות:

דף נ ע"א גמ' אמר ר' ינאי אמר ר"ז. נ"ב לא ידעתי מי הוא ר' ינאי זה דר"י רבי' דר' יוחנן ודרב כדאמרינן [יבמות צ"ג א'] רב כר' ינאי בדשב"ל ואיך יאמר כאן אמר ר' ינאי אמר ר"ז דר"ז בתראה מובא דהיה תלמידו דר"י ור"י תלמידי' דרב ואולי היא ר' ינאי אחר ועי' בספר יכנים סופרים שביארתי שהיה ינאי בתרא ונקרא רב ינאי וקדמאה רבי ינאי: סליק בס"ד

הגהות על הרא"ש

ד"א סי' ח הביא ארבע דוקרנין כו'. נ"ב היינו כר' יעקב דלעיל סי' ו' ואפשר דמיירי בשפת הגג וס"ל דאפי' רבנן מודו בכה"ג וכדעת רב שרירא והרמב"ם דלעיל אך דרוסיא דמבוי קתני דלא מיירי בשפת הגג:

ד"ב סי' ח ולא משום דעסיקי במצות נינהו כו'. נ"ב עי' ב"ח סי' ל"ח מה שתמה בזה ומ"ש ליישב דכיון דהתן פטור אינהו נמי פטורי כדי לשמח החתן זה דחוק דהא משמע דאיכא שושבינין טובא יכול אחד לשמח והשני יקרא קריאת שמע ואח"כ יחזור הא' לקרות וחבירו ישמח וכעין שאמרו במשמר המת היו שנים זה משמר וזה קורא:

ד"ג סי' יח ולא נשאר בה חוליא כו'. נ"ב בחולין מסקינן דאפילו נשאר משהו למעלה כשר: **שם** שלא תאסר וכו' כמנוקבין הן. ויש לפרש הירושלמי בניקב מעבר לעבר ולא פילש בפנים רק בשני האתרוג כשר כמו בלב ביו"ד סי' מ' וכמ"ש הט"ז בסי' תרמ"ח ס"ק א' עיי"ש:

הגהות על פירוש המשניות להרמב"ם

פ"א (במתני' דף טז) ד"ה טבת כו' ויש בו ד' טפחים אפי' כו'. נ"ב לא יכולתי להלום דבריו דאם הוא יותר מג' טפחים לארץ א"כ אין כאן לבוד למטה וא"כ אין בדופן זה רק ז"ט ובכה"ג לא אמר ר' יוסי דהרי בפירוש אמר כשם שמלמטה למעלה עשרה כך מלמעלה למטה עשרה. ונ"ל להגיה ז' במקום ד' וה"ל כשהדופן לבוד בגג ויש בו ז' טפחים ועם ג' טפחים דלבוד הרי יש בו יו"ד טפחים ואז אפילו יהיה בינו לבין הארץ יותר מג' כשר [וא"כ צ"ל ז' טפחים ומשהו. ואולי צ"ל ברמב"ם יו"ד במקום ד' ומ"ש לבוד בגג ר"ל מדובר לגג]:

פ"ב (במתני' דף כח ע"א) ד"ה אמר תשי"ת כל האזרח בישראל כו'. נ"ב עי' בש"ס דמסיק דלאו מכל האזרח יליף רק דסוכה הלכתא היא להוציא הנשים וכל האזרח לרבות הגרים גם מ"ש קטנים הוא תמיהא דקטנים למה לי מיעוטא ועיין קדושין ל"ד: **בא"ד** שאינו קורא לאמו כו'. נ"ב בגמ' מסיק כשאינו קורא אמא אמא ובפרש"י דאינו שותק עד שתבוא אבל אמא גדולים נמי קרי [ונכלל זה בלשון הרמב"ם שכתב כמנהג נערים קטנים]:

פ"ד ד"ה הלולב כו' במקדש בלבד. נ"ב וכן בירושלים לשיטתי' דירושלים אינה נקרא מדינה ובחבורו פ"ז מהל' לולב כ' ג"כ דמקדש לבד נטל כל שבעה וצ"ע דפ"ק דשקלים משנה ג' פירש הרב ברטנורא אליבא דהר"מ דמקדש הוא ירושלים ומדינה היא גבולין וא"כ גם כאן הו"ל לפרש דמקדש הוא ירושלים ובו נטל כל שבעה מה"ת. שוב ראיתי בר"מ פ"א מהל' שקלים שכ' בכ"ה בו ישבו במקדש ושם הוא בירושלים וא"כ ה"ה כאן י"ל דכוונתו לירושלים כאן:

הגהות וחדושים מאת הרב הג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק

דף ט ע"א תד"ה מס. דא"ל משום חגיגה מוקמינן לה לסוכה כו'. ואפ"ל דלענין לאחר נפילה שצריך לאקשה לחגיגה דאם מתה תקבר. אך התוס' לשיטתם לעיל דרק מדרבנן אסירי לאח"כ:

דף יא ע"א תד"ה מותר. אין הלכה כן כו'. מ"מ בהא הלכה כר' יהודה דבעינן דוקא אבל כמו סוכה לפסול דלא פליג בהא שום אמורא אכרב"ם דפסיק כר' יהודה. ואמ"ש פסקי הרמב"ם ז"ל בנקליטין וקינופות. וכן גם דעת הרי"ף ז"ל ודו"ק היטב:

דף יב ע"א תד"ה אמר. אלמא מודי ר"מ דבפסולת גורן ויקב כתוב מדבר. ולענ"ד כי דמקרא דמגרנך ומיקבך יליף לענין ג"ק. ומענבים יליף לענין ק"ט. וכולה מענבים לא יליף דס"ל ענבים בלמעלה הין כרי'. וכר"ס שם קוטעה נקיט וסמיך אילפותא דענבים. והכא דאמר הא מילתא הוי בידן היינו כולה מילתא מגרן ויקב משום מ"ד סוכות ממש:

דף כה ע"ב רש"י סד"ה שאל שביעי. מצוה קלה הבאה לידך כו'. כן מוכרח כאן בגמ' ולפלא שלא הביאום הרדב"ז והחכם צבי והשאג"א שחקרו בדין זה. והסוגיא דתמידין דלמחר ומוספין והאידנא במנחות מט. התם איכא בדלמחר האידנא מצות תמרו שטעון ביקור ושימור. ואם מקריבו היום מבטל מצות שימור דתמידין דלמחר. והיינו דקרי להאידנא מקודם דבהו איכא היום מצות הקרבה. ובדלמחר ליכא רק מצות שימור האידנא. והקרבה דלמחר לא חשיבא לגבי מצוה שזמנה היום:

דף כו ע"א גמ' תשבו כעין תדורו. עמ"ש התוס' דכ"ע מודו בהך סברא דברייתא היא. אך רבא לא ס"ל הך סברא לענין למיפטר מאן דלא אפשר ליה כעין דירה כמו מאן דמיצטער כריא דפירי ועי' בחי' הריטב"א ז"ל כאן. ובתוס' ערכין ג' ב' ד"ה קמ"ל כתבו כן ובתר הכי כתבו וגבי דפטירי בעידן עבודה כו'. הייט אליבא דאביי הכא. ושם למעלה בדבור המתחיל ובני עבודה כתבו שא"י ליזקק לנשותיהן. משמע דס"ד דמי שא"י לשמש פטור מסוכה. והוא תמוה דא"כ מי שאשתו נדה יפטר לס"ד דגמ' ועוד שמקרא מלא הוא בעזרא בשובם מהגולה עשו סוכות בחצרות בית ה' שאינן ראויין לבעל קרי. ועוד דמ"ש כהנים מישראל שגם הן אסורין לשמש ברגל דחמירא טומאת תשמיש ממגע נבילה שמשתלחין חוץ לב' מחנות. אם לא ביום אחר שאכל שלמי שמחה ויטביל עד הערב וא"כ כהן נמי. ע"כ צריך להעביר קולמוס על הך ג' תיבות „שאין נזקקין לנשותיהן" ופשוט שכונת הגמ' שאין יכולין לדור בסוכה כעין דירה שצריכין ללון במקדש. וכן מוכח מד' התוס' באותו דבור: **שם** תרתי או תלת ביעי. הלשון תרתי או תלת אינו מובן דאם השיעור תרתי תלת מאי עבידתיה. ונראה דתלי בשיעור ככר של עירוב דפליגי ריב"ב ורבנן אם שיעורם ו' ביצים או ח' לשתי סעודות. וכאן בעינן שיעור סעודה אחת. והיינו דאמר תרתי ר"ל פחות מתלת או ג' ר"ל פחות מארבע לכל חד כדאית ליה. ועלה אמר אביי והא זימנין סגיאין כו' ר"ל שאין לשער זה בשיעור סעודה ביטנית כיון דתלי בכל חד וחד לפום שיעורא דאכילתו באותו זמן: **שם** ערביך ערבא צריך. צ"ע דהטו אסור לישב רגע חוץ לסוכה או בתפילין שמא ירדם. ונראה מזה ראי' ברורה. שאם ישן מעצמו אין שום חשש כלל רק כששוכב ליישן וסומך על חבירו והסמיכות אין בה ממש אסור משום שינת עראי: **שם** הישן בתפילין והאם קרי. הרמב"ם ז"ל השמיט דין זה. וכ"ל דסבר דרבנן פליגי דמותר לכתחלה ליישן שינת עראי ולא חיישינן לקרי אלמא דבע"ק מותר בתפלין. והיינו דפריך לקמן לימא קסבר ר"י בע"ק אסור כו':

דף כז ע"ב גמ' שכל ישראל ראוין לישב בסוכה א'. הפירוש שכל סוכה הראויה לישראל זה ראויה גם לזה ולכל ישראל. אבל לא לכולם ביחד או בזא"ז. ובהכם נדחקו בזה רבותינו הראשונים ז"ל:

דף כט ע"ב תד"ה לולב. ולא מיפסל בהכי כו'. אבל בגיטין דף כ"א מוכח דפעמים דפסול משום זהו"א. וי"ל דהתם משום קדושה. וכ' דלהכי אהכי היקשא דאתרוג דאע"ג דלא מקשינן לכל מילי דכתיבי בחד מינייהו דליהוי בחברי'. מ"מ בהך דאיכא משום זהו"א מסתברא לדמויינהו. משא"כ באגודה דל"ש באתרוג: **בא"ד** עד שתהא נפרכת בצפורן. צ"ע דיבש כי סאי בכל דוכתי כליתי' דמי. ולמה הוצרכו בגמ' לטעם הדר: ד"ה נפרצו. משמע שר"ל שנתלשו לגמרי כו' ול"מ כן בגמ' כו'. נ"ל דודאי גם הא הוי בכלל נפר' כמו בהדס וערבה. אלא שאמר ר"פ דגם תופיה [הייט כפי' התוס'] הוי בכלל נפרצו. ודייק לה מדקתני נסדקו דוקא כשר. וגם הא דתניא בתוספתא נסדקו רוב עליו הי' נ"ל דר"ל כפי' התוס' וברוב כל עלה ועלה. אבל לא דליפסל ברוב מנין העלין. דהא גבי הדס כשר בנשרו רוב עלין. גם לא מסתבר כלל דאי מעיקרא הוו בי' סורתא כשר ובנשרו רוב יפסל: ד"ה קפסיק. ואי משום דקתני גזול דומיא דיבש ה"נ כו' כי משום דיבש וגזול אינן מענין אחד שזה בגופו וזה בבעליו ותניהו בהדדי לאקושי להו קאתי: **בא"ד** ולא מיפסל אלא משום דתביב כחסר כו'. ונראה דאה"נ דפסולו משום הדר הוא. ומ"מ לא גרע מאילו נחסר אותו מקום וכולו הדר הוא. ובזה תובן הסוגיא לקמן ל"ו ב' גבי נקבוה עכברים יעו"ש היטב. ועי' בר"ן. והוא מוכרח בסוגיא דהתם דאל"ה מאי מייתי מהסר לענין הדר. ול"ק דקאמר התם דמאים. הייט דעכברים גרע דכולי' מאים: ד"ה בעינן. וא"כ בשאר הימים תיסגי במין אחד ובלקיחה ש"א בשביל כולם. ונראה דהא דמעכבין קולא הוא. שאם אין לו סטור מכשילת מין אחד. וכיון שפטור ביום ראשון כ"ש בשאר הימים שגם הוא בכלל ז' ימים. ולקיחה לכאו"א כי היכי דידעינן ביום ראשון מולקחתם ה"נ בכולהו יומי מושמחתם. ויותר נ' דאשמחתם לי"ל רבויי כלל דאין יוצא אחד בשמחת חבירו משא"כ בלקיחה דשייכא שליחות וכ"א הואיל בעינא דקרבנות כתיב הוי כמו לקיחה דולקחת סולת וכה"ג. להכי צריך למידרש מולקחתם ובאמת הו"מ לאוכוחי מבאר הימים אלא דבלא"ה מוכח שפיר וקרא לא מייתר דצריך למעוטי חסר. ועיין מה שכתבתי לעיל מ"א ב':

דף ל ע"א תד"ה כי תימה [illegible]' וע"ק כו'. וכ"ל כל הני קושי' בחדא מחתא. דבאמת ממעט לפני יאוש ממשמעותא דמכם. ומכם לי"כ כלל להכי. דהא ידענא לי' מביתו דקדשי בה"ב. וע"כ דמכם למומר אתי ומ"מ נקט התם מכם כיון דקושטא הוא דמימעיט ממשמעותי' קדשי מזבח ול"ל למילפינהו מקדשי בה"ב. ולהכי אמר בב"ק דלפני יאוש לי"ל קרא. דידענא ליה ממכם ומביתו. וע"כ דקרבנו או אלאחר יאוש וקמ"ל דלא הוי שינוי השם כמ"ש לקמן. או בקרבן דחברי'. ודו"ק: ד"ה הא. וכ"מ לקמן במעתין כו' משמע דאי קני לי' מאי נפיק בי' כו'. צ"ע דמאי ראי' מהתם דליכא עבירה כלל כדמוכח בגמ' שלא מיהו בידם רק משום מצות לולב טוב שיגזוו הנכרים. ועי' בחי' הריטב"א ז"ל טעמא דסיתרא. וכ"ל שכל מה שדברו אביי ורבא בב"ק שם היינו משום דלא ס"ל כלל טעמא דמהכ"ע. ולהכי אי יאוש לחודיה קני ל"ש למעט כלל מקרבנו לאחר יאוש. אבל אי יאוש לא קני שפיר מיעט קרא דלא נימא דתל הקדש משום שינוי השם אלא דא"ח ואינו משתנה כלל. וכ"ל שזו היא דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שלא הביאו היתר בתר דקני לי' כלל בגזול וכפשטא דגמ' דהלס שהביאו לקמן. ואביי ורבא בב"ק שם דברו אליבא דההיא ברייתא דממעטא לי' מקרבנו אלמא דמשום שאינו כשלו מיעט הכתוב ומוכחי שפיר לענין יאוש כדי. אבל אנן קיי"ל כרשב"י וכרא"י דמשום מהכ"ע פסול אפי' לאחר כמה שינויים. וכפשטי' דיליף דומיא דפסח דל"ל תקנתא כלל: **ע"ב** רש"י ד"ה וקרקע כו' וא"כ קני מסב"ע היא כו'. עמש"כ לעיל בגליון התוס' ד"ס הא: **תוס'** סד"ס וקרקע כו' ויש קרקע נגזלת א"ר אלעזר כו'. כ' דר"ל וא"כ אפי' ביחיד בס"ג פטור. ובהכי יתיישבו כל תמיהותייהו ודו"ק:

דף לא ע"א גמ' ורבנן לטעמייהו כו' וסוכה שאולה היא כו'. לכאורה תמוה דהא מ"מ עובר על לא תגזול כמש"כ הרמב"ם ז"ל בה' גזילה ולכ"ע עובר על לאו דלא תחמוד דכתיב בהדיא בקרקעות והיינו כדאפי' לידי' דוקא ומה לי גזולה ומה לי חמודה. וכ"ל דבאמת ודאי הקרקע גזולה היא אלא דלא איכפת לן בקרקע דכל פסולי סוכה הן רק בהסכך. [וראי' לזה שהרי מפורש בעזרא שעשו סוכות בחצרות בית ה' שאין מכן קנין כלל וגרעו מגל שותפים שאין כח לשום אחד לאסור חלקו בנדר כמ"ש בנדרים פ' השותפין ותקשי' גר' אליעזר] אלא דאי קרקע נגזלת הרי קנה בגזילתו גם הסכך. אבל אי אינה נגזלת לא קנה הסכך ולא עבר עליה כלל. ואין בסכך שום עבירה שהרי אם היתה הקרקע שלו והסכך של חבירו הי' יכול לישב בקרקע שלו ותבירו יטול סככו אם ירצה. א"כ בישיבתו זאת לא עביד מידי בסכך. ועי' בירושלמי פ' האורג דגם משום מהכ"ע ליכא. ובמסכך ברה"ר סבר ר"א כהך הנא דקנסו גוזן אטו שבחן בפ' סמניח. והוי הסכך כסקר ולאו דידים. ודו"ק: תד"ה אין. תימה כו'. נראה דאי כעי הדר בעינן שיהי' כהידור בגופו ומינו. במו דלא מהני אם יצבע את האתרוג בירוק כברתי: **ע"ב** תד"ה הואיל. וי"ל דה"מ בשמתן אותו חוץ לאגד אר"י. צ"ע שהרי לכ"ע אין האתרוג עמהן באגודה ומ"ש לר"י מלרבנן: ד"ה דבר. ויש שם דרשות אחרות מראה דלאיך דרשי ע"כ גם הידור בעו. דהלא"ה הו"ל למכתב הדיר או אידור עיי"ש. ומ"מ דריש לה אסימן סמין. דמדלא קרא סמין ע"כ סמיך אהכי דרשי:

דף לב ע"א תד"ה באחרם. ואע"ג דלי"ד כ"ס כו' אי"ל לחושבו דיהוי מחמת שאינו שלו. אבל יש לחלק בשל ע"ג אם מגביה בתורת קנין קודם ביטול כדין הגבהת יום ראשון. הרי הוא פוסלו לעולם ולא מהני ביטול אח"כ: **בא"ד** הו"מ למיפסלה מדרבא כו'. נראה דאין פנין לדרבא. דרבא של ע"ז אמר והיינו משמשין דילה דל"ש בהו איסור נעבד אחר ביטול אפי' לגבוה כדמוכח בע"ז ר"א גבי אבני מזבח: ר"ה דרכים. רבא לי"כ שם כו'. אבל נ"ע דס"ל להגמ' לאתויי הכא דרבא כדרך הגמ' בהרבה מקומות. ונראה דטעמא דנעבדי רבא מדאביי דהו"ל לשיטתי' דס"ל לאו"י לאו לקיחה עיי' ד"ה שמה לקיחה ואפשר ליטול כדרך

טעם. להכי מייתי הקרא שיש לנו לבחור המין שהוא בעצמו אמת ושלום. וכנ"ד הי' נ"ל דכופרא. הייט ענף דקל שבו כמה כפות תמרים והי' מיושב הכתיב והקרי. ואמר שאין זה דרך נועם שתצוה התורה לקצוץ ענף פרי. ועי' בערוך ערך כפר: **ע"ב** תד"ה האמת. וה"נ לה"מ למימר גבי מרור כו'. עמש"ל גבי כוסבא. ולדעתי במרור בלא"ה ל"ש כיון שהתורה ריבתה מרורים הרבה ויכול ליקח מינים אחריב אלא שהוא רואה במין זה: גמ' תנא עץ עבות כשר. ר"ל דלמד"ד עבות לסימן המין אין עיכובא שיהי' הענף שלוקח עבות כמו שאין עיכוב למד"ד שעלו ופריו שוה שיהיו בו פירות וכן בלולב שיהיו מן עץ תמרים ובערבות מנחל [עי' לקמן ל"ד]. ולכן אין קפידא שיהיו ענפיו חופין עלו בהדס [אע"ג דבס' הבהיר סוף ס' בראשית פוסל אפשר דאיהו סובר דכוליה סימן המין מעבות ידעינן כדמשמע ליפנא דת"ק דראב"י] אבל לראב"י עבות מעכב והכי קיי"ל:

דף לג ע"א גמ' ורבנן לי"ל לקיחה לקיחה. דל"ל דילפי ולא לעיכובא כמו באזוב דלא אגדו כשר. דא"כ בעינן עכ"פ כאוי לאגידה וה"ל למיפסל בלקטן לאחר אגד ביו"ט. ול"ל דהי' ראוי ללקט וכמו לא פסגן באזוב דכשר משום דראוי לפסג. דהא הכא הכל מודים דקמי מיעוט פסול הוא. ולא מהני ראוי למיעוט וא"כ לא הי' ראוי מעולם באגידה בכשר. ועי' בירושלמי ריש יומא: תד"ה נקטם כומ"ל דמ"ד התם א"ד כו'. אלא משום דבעי לקיומי דר"פ ס"ל אין דיחוי: **ע"ב** גמ' הא עבר ולקטן מאי כשר. צ"ע דדילמא כשלקטן בלילה ואולי גם אז הוי כמו זמנו לענין דיחוי דקיי"ל לילה לאו מחו"ז: **שם** הבמ"ע דא"ל הושענא אחריתי. ומ"מ את זו אגד והכין להושענא. דאל"ה פשיטא דהרי גם לרבנן אלא דאסר משום שהקצהו למצותו ור' אליעזר בר"ש לטעמי' בפ' כירה דהרי אפי' שמן שבנר פיי"ש: תד"ה טוס ככה הרי משום מצוה. צ"ע היכי שייך למהרי משום מצוה ולא יכון למצוה:

דף לד ע"א תד"ה ואחת. תימה אף בגבולין כו'. נראה דלהכי אהני היקשא דכהם שלולב אחד כו' כרע"ק לקמן במשנה. וה"ה למ"ד כפות שתים אחת ללולב כו': ד"ה ורבנן. ולס"ז צריך ליזהר כו'. אבל למאן דמכשר ס"ל דאפי' לכתהלה דלא כפירש"י לעיל. וי"ל ראי' לזה. מדתני לה במתניתין בהדי שנשרו מקצת עליו. דמוכח לקמן לז ב דאפי' לכתחילה: **בא"ד** ומר דר"ל הכי. אבל מגנתנו מוכחא להיפך דתנן סתמא של בעל כשירה. ובתר הכי מייתי מיד פלוגתא דמכינה אלמא דלא תליא בהכי. ונראה דסברא כברייתא דלקמן דמפרשי לה ר"ז ות"א דנחל היינו סימן המין כדמוכחי קראי וכל שהוא לסימן המין א"ל להיות באותה שלוקח למצוה כמש"כ לעיל סוף ד' ל"ב ב' עיי"ש: גמ' בחילפא גילא. חילפא הוא ערבה אחר שנשתנה שמה וגילא הוא ע"ש שפגימותיה הולכין בעיגול לצד ראשה: **שם** פשיטא. ר"ל שהרי רואין אנחנו שגדילה על הנחל: רש"י ד"ה מאי קרא כו' דנרביי' מערבי מ"מ. היינו לשיטתי' דלכתחילה פסול. אבל למכשירין לכתחילה ל"ש להכשיר הכל. וכ"ל דפריך ממאי דבמין תלי דילמא בגדילה על הנחל מאיזה מין אפי' לפלפה: ד"ה א"כ אבהו. ולאו לפרושי כו'. לפי"ז הו"ל לאתויי דר' אבהו רק לבסוף בתר איכא דמתניי': תד"ה בס"כ בסוס"ד. ועוד אפשר לומר לענין קורט דם דבהמסס טרפה אפי' בלא קורט דם שאין מחזיקין דם בבני מעים. משא"כ בבה"כ שהוא סוף הכרם כפי' ר"ת ז"ל בחולין שם: **ע"ב** גמ' תנו בו ר' ישמעאל. נראה דבתר תורה מספקא לי' אי מקפינן לאתרוג דניבעי הדר וחד אי לא ובעו ג' ואפי' קטומים ע"כ בשנים קטומים וא' הדר נפיק ממ"נ. אבל מעיקרא ל"ל דמספק אמר ג' דמשמע דבלשון ודאי אמרה ואם אין לו ג' יושב ובטל: רש"י ד"ה ר"ט. דלא בעי הדר בהדס. ר"ל דדוקא לולב ואתרוג קאי הדר עלייהו ומ"מ יבש פסול שהוא נפרך בצפורן והוי כמאן דליתי' וענביו מרובין מעלי לעלין ואין שמו עליו:

דף לה ע"א תד"ה לפי. וא"ת אתרוג ש"ע ת"ל דמיכתת שיעורי' כו'. כ"ל דמכתת שיעורי' ל"ש רק בע"ד דשיעור איסורא בכ"ש. אבל שאר איסה"ג דשיעורא בכזית ילפינן לכל דבר שיש להן שיעור דאיסור מאיסור ודאי ילפינן. עי' יבמות ק"ג ב':

דף מא ע"ב גמ' שתהא לקיחה ביד כאו"א. נראה דלשון ביד גלי דלא נימא דהוי כלקיחה דמקח וממכר ולהכי הו"א דסגי בשלית א' לכלם. אבל בסוכה לי"ל קרא כמו בכל מצות שבגוף:

דף מד ע"א והא מעשים בכ"י דלא עבדינן הכי. ר"ל שלא היו נוטלין רק פעם אחת בלבד ומנהג אנשי ירושלם לעיל סוף דמ"א אינו רק להאריך באותה נטילה הראשונה. וכ"מ ביומא:

דף נג ע"ב במשנה ג' להבטיל אה"ע מן המלאכה. מכאן נ"ל ראי' נכונה דחוה"מ חייב בתפילין. דאל"ה בצרה לה חדא אליבא דר"י הנשיא בפ"ב דשבת דשלישית לחלוץ תפילין. ולא מסתבר לאוקמי סתמא דלא כריה"נ ובגמ' אמרו דלא כר"י ול"א דלא כריה"נ:

דף נד ע"ב גמ' שחל יו"ט ראשון בע"ש. לולי פרש"י ותוס' הו"א דנגרי תקיעות דע"ש שתוקע ומריע. בנשימה א'. כמש"כ בספ"ק דחולין ע"ש:

דף נו ע"א גמ' אבל הכא אי לאו זמן מי ל"א סוכה. הדברים מתמיהין דאם כונתם לברכת הזמן שבלעדה כגון שבכר יצא בה אומר סוכה ס"ה דבלא יין אומר קידוש כגון אם הי' מיסב מבעו"י כמ"ש בירושלמי פ"ק דברכות וקשיא הלכתא אהלכתא דקיי"ל סוכה ואח"כ זמן. וכ"ל דהך סוגיא אליבא דרב אזלא דאמר בפ"ג דעירובין דא"ת זמן בר"ה ויוה"כ ובברייתא דתנן חלק לו' וגם לא' לענין ברכה תניא. וסבר דאין זמן כלל בחוה"מ אפילו לא בירך בראשון. אבל לדידן ע"כ משום טעמא אחרינא הוא. דמקדמינן סוכה לזמן. וזהו שאמרו בסוף הסוגיא דרש ר"נ בר"ח לא כדברי רב כו' היינו שגם טעמו ליתיה לדידן. ומ"מ פסקינן הילכתא סוכה ואח"כ זמן מטעמא אחרינא דליקו זמן אסוכה כמ"ש הרא"ש ז"ל בשם יש מן הגדולים יע"ש. אבל כל הראשונים לבד הרא"ש ז"ל לא הביאו לומר זמן בחוה"מ. ומ"ש בספ"ג דעירובין ולעיל דמ"ו ב' דאי לא בריך האידנא מברך למחר וליומא אחרא הוא רק בדרך דחיה שאפשר לומר כן אבל באמת ל"ש זמן בחוה"מ כלל ובברייתא דתנן חלק לברכה איירי. ע"כ הביאו סתמא דסוכה ואח"כ זמן אפי' ביו"ט ב'. והרא"ש ז"ל הביא בס"ד ססי' ג' דמברך זמן בחוה"מ ע"ש:

ברא"ש פ"ד סי' ה'. והר"פ בשם גדולי אייבר"א דאם חל יו"ט האחרון ש"ת נה' בשבת דאתרוג אסור כו'. לו"ד ז"ל הי"כ שאפי' בה' מותר בשבת שגם אם יבא אליהו לא יטול: בק"נ על הרא"ש **פ"ג סי' [illegible] ס"ק ל'.** ואין אני רואה מבמעות שם מדברי הראב"ד. שהוכחה ברורה. כיון דלדידי' דמי נשרו לתחילתו ודאי דפסול בתרי בתחילת':

ברי"ף ריש המס' ועוד דהא סוגיין בענין סוכה ע"ג סוכה כוותי' דרבא בייכא עכ"ל. הרבה יגעו בזה נושאי כליו והחליטו שכונתו מדפליגי ר"י ורבנן בע"י הדחק עלמה דמר ס"ל עראי בעינן ומ"ס קבע בעינן. ולענ"ד שדברים מתמיהין. שמה הוסיף בזה על טעם ראשון שכתב ז"ל דס"ל לר"י דירת קבע ורבנן עראי. ומה סברא לנו מכאן שאין מפורש כלל בגמ' דמחמת קבע ועראי פליגי ומסי ה"ל לאתויי מכמה דוכתי לקמן ז' ב' וכ"ג ב' ויומא י' י"ב דמפורש דר"י ורבנן פליגי בקבע ועראי ועוד דהא אמוראי דפליגי אדרבא אמרינן בגמ' דמשום קושיא דאביי. היינו דס"ל דיש בכלל קבע עראי וגם לרבנן כשר קבע. ואין לנו שום ראי' מכח דיכולה לקבל ע"י הדחק נגד סברת הני אמוראי דפליגי אדרבא. ולענ"ד פשוט שכונת הרי"ף ז"ל נסה דר ירמי' מ' ב' פעמים שהתחתונה כשירה כו' ופי' ר"ת ז"ל שם שכל שהתחתונה בתוך כ' אע"ג דהתחתונה בלא העליונה כשירה ולא הוי סכך פסול ואין בזה שום טעם רק לרבא לפי שאי לס בתחילות שרתי שאם יטול יפול על הסכך התחתון. והדברים ברורים בס"ד. ועוד נ"ל ראי' ברורה למיפסק כרבא ולא כרבב משום שלטה עינא דלדידי' מהניתין דוקא באין דפנות מגיעות איירי מתני'. דהא היפא דתנן אם יש מן הכותל לסיכוך ד' אמות קיי"ל דמשום דופן עקומה היא והוא דוקא כדפנות מגיעות לסכך כמ"ש הר"ן ז"ל גבי הנוטה מן הגג ולא שייך למימר דליתני תנא כהמת דמתני' רישא לתומרא דפסולה למעלה מכ' וסיפא לקולא דהכשר דופן עקומה רישא דוקא באין מגיעות וסיפא לקולא במגיעות דוקא. והכך אמוראי רבה ור' יאשי' דס"ל כך טעמא דשלטא עינא ע"כ דסברי כנהרדעי דהם דגם באמצע בדי אמות אליבא דרב ולא משום דופן עקומה וגם באין דפנות מגיעות מכשרי והרי"ף ז"ל פסק שם כדמתני בסורא לרב וכ"ל ראי' ברורה לדעתו ז"ל בזה דבאמצע בד"מ מדאמר התם בסוף סוגיא' דרש ריב"א בית שנפחת וסיכך ע"ג כשרה אמר לפניו ריב"י ר' פרש דצריך ד"א פסולה פ' מד"א כשרה. ולכאורה ר' ריי אין להם ביאור כלל דהתם ותני כשרה ולא אמר שיעורא ומאי האי דקאמר שבאין נסכך הפסול שיעור שיפסול כשרה ואי לא ידע כזאת. משא"כ למ"ד באמצע בד"ט ומהכ"ד בד"א שפיר קאמר באע"פ שיש כאן שיעור הפסול כשרה משום דופן עקומה אלא שלא פירש עד כמה ואמר לו ר' ישמעאל בר"י פרש דבריך ברק עד ד"א כשרה: ברי"ף גבי תבן ובטלו כתב שלגבי טומאה מהני ביטול לזמן שבטומאה שם. והיא מילתא דלא מסתברא כלל. אלא שראייתו מביטול דכרי של תבואה דל"ש לבטלו לעולם. ואם אמנם שגם התוס' והרא"ש כתבו כן דלכרי של תבואה מהני ביטול. אך המעיין במשנה שם יראה דבעין דוכן כרי של הביאה וכפל גרורים בשני שם ומש"ם הפילו כגלו של עכן היינו בלא ביטול כלל ולא קאי אבית דרישא אלא בלא בית איירי דאפילו דברים שאינן מתבטלין כוקעת ועולה ובוקעת ויורדת כשם ינטלו אין כאן אבל. מ"כ הבברת לגרים בגמרא דתניא כמ"ש רש"י ז"ל שם ולא כגי' התוס' דממתני' לא מוכח מידי דליהני בטול לאבן המונח בבית והדברים פבועים ומוגים בס"ד: **סליק מסכת סוכה**

הגהות וחדושים על מסכת סוכה

מראה כהן

מהג"מ בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ דווילנא.

דף א ע"א משנה סוכה שהיא גבוה וכו'. נ"ב נ"ל דבתיבת סוכה נרמז אלו הדינין שבמשנה. ס'. רומז לגובה הסוכה י' טפחים דהם ס' אצבעות כדאמר במנחות (מ"א ע"ב) טפח דאורייתא שית באצבע קטנה כנ"ה. ו'. רוחב סוכה הוא רק ראשו ורובו דהיינו ו' טפחים עי' ד' ג' ע"א. כ'. למעלה מכ' אמה פסולה. ה'. צורת אות ה' רומז דפתים כהלכתן דהיינו כצורת אות ד' דוקא ושלישית אפי' טפח והוא כצורת ה' ממש למאי דקי"ל בדף ז' דמרחיק הטפח מן הדופן פחות מג' והיינו כצורת ס': תוס' ד"ה אמר גבי מקצת סוכה. נ"ל מקצת סכך. דאמר רבה הסוכה פסולה. נ"ל בסוכה פסולה:

דף ג ע"א רש"י ד"ה לקיטוניות שבה והיא בקיטוניות יתבה. נ"ב נ"ל דהוא תחלת הדיבור והוא ליון על לשון הש"ס ואיכי יתבה בקיטוניות: שם ד"ה ור"י. שיעור ראשו ורובו אמרי' לקמן דאינו אלא ז' טפחים. ונ"ב לקמן דף ס"ז. שם נרשם בלדו ס"א אמר רב הונא. ונ"ב נ"ל א"ר שמואל בר יצחק אמר רב הונא וכ"ה ברא"ש ובמאור: שם ד"ה ודיקא נמי גרסי' ודיקא נמי כדלקמן נ"ל לקמן: תוס' ד"ה דאמר באמצע הדיבור ומסקינן התם דהלכה כר' יוחנן. נ"ב נ"ל ומשמע התם דהלכה כבית כלל: **ע"ב** גמ' אין בו דין חלוקה כחצר נ"ל בחצר:

דף ז ע"א גמ' אמר רבא וכן לשבת. נ"ב גי' רש"י ז"ל רבה וכ"ה גירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל וכנ"ל בכל הסוגיא: שם דהא את הוא דאמרת. נ"ב מתוך גי' רש"י ז"ל נראה קצת דנ"ל דהא מר הוא דאמר זדנה רבים דאביי הוא: רש"י ד"ה מה שאין כן בסוכה ואפי' היה לה פתחים בשתי הדפנות. ונ"ב פי' היטב בתשובות ר' אליהו מזרחי בס' מים עמוקים שאלה ד' שהאריך הרבה בדברי רש"י ז"ל הללו וע"ע בט"ז סימן תר"ל סק"ו ובמג"א שם ס"ק ה' ו' ונ"ל שנעלם מהמג"א שם סק"ה דברי הרא"ם ז"ל בתשובה ד' שנזכר ודו"ק. ע"ש ברש"י ד"ה ואילו סוכה דשבת דהאמר משום דאית ליה וכו' משום מחילה. ונ"ב גי' רש"י כאן היה רבה וז"ש דהא מר הוא דאמר כמ"ש וז"ש דהא מר הוא דאמר לחי משום מחיצה בעירובין דף י"ב א"ר"י מבוי משולש הכשירו בלחי שזורק לתוכו חייב וכן אמר רבה לחי משום מחיצה ע"ש:

דף י ע"א ברש"י ד"ה היכי דמי וכגון דקיימא עליונה כו' נ"ל למעלה מכ': ד"ה מאי נגזר דקיימא עליונה למעלה דלא. נ"ל למעלה מכ' דלא:

דף יא ע"א ברש"י ד"ה לפרזומא. וראיתם אותו פרש לכסות סומא. נ"ב דברי רש"י ז"ל אלו תמוהים מאד ועי' שער המלך הל' ציצית שרצה ליישב בדוחק ובחידושי ישבתי בפשיטות בעז"ה:

דף יב ע"א ברש"י ד"ה משום דלא נמלך עליהם וכו'. נ"ל דאם נמלך:

דף יג ע"א בתוס' ד"ה אפקותא מה מלה מן הזרעים נ"ל מלה מין זרעים: ע"ש בתוס' אזוביא הריותא. ונ"ב נ"ל חרוזיאתא וע"ש ברש"י ותוס' ד"ה אזוביא ומש"כ התוס' ואפשר דהיינו ערקבלין לע"ג דהרי תרתבינא מפרש התם דהוא אזוביא דדיקלא ושם תניא אלו דברים כו' תזרת וכו' ובתרתבינא כו' ר' אלעזר אומר משום ר"א אף ערקבלין וכו': **ע"ב** תוס' ד"ה ירקות ומהאי טעמא ממעט הרדופני. נ"ב טעות הדפוס דבהדיא אמרינן התם דהרדופני כשר למרור וגם הירדוף אין לגרוס דהירדוף ממעטינן התם דאינו מין זרעים וכ"כ התוס' לקמן ל"ב ד"ה כאמת אלא נ"ל ומה"ט ממעט הרזיפי וכן איתא התם ואימא הרזיפי:

דף יד ע"א רש"י ד"ה כשאין כהן ד' ור"מ חייש למיעוט. נ"ב חולין י"א וככ"מ:

דף טז ע"א רש"י ד"ה למסמכינהו אגודא לקרבן אגל סכותא הרחב ונ"ב רחוק כמלא עיניו וכו' וכ"ה ברמב"ם פי"א דכלים משנה ה' אמנם בכ"מ העתיק הרחב: ע"ש ברש"י ד"ה אבל אם. וכשהוטט בו מלמטה למעלה עד שמגביה את התלל. ונ"ב גי' הר"ן ז"ל ברש"י מלמעלה למטה ועי' מש"כ בזה התוס' יו"ט ולפ"ז נ"ל עד שמשלים את התלל כו': ע"ש ברש"י ד"ה ואיכא דרמי. אלא רמי מתני'. נ"ל רמי מירמא מתני' מכרייתא: ע"ש ברש"י ד"ה מלמעלה דאמרן פסולה. לעיל י"ד: שם בגמ' א"ר חנן א"ר רבי. נ"ב אמר רב כצ"ל וכ"ה בכ"מ פכ"ו הי"ג דכלים ועי' בסו"פ י"ח דכלים דלפי מש"כ שם בגליון בעז"ה להביא דברי התוספתא שם ע"ש ע"כ נ"ל הכא רב ולא רבי ודו"ק: **ע"ב** רש"י ד"ה ומוקי לה. כדי ראשו ורובו נ"ל ראשו ורובו ושולחנו:

דף יט ברש"י ד"ה לברתי. לשם סוכה נעשו נ"ל לשם סוכה הפנימית וכ"ה בר"ן:

דף כא ע"א גמ' מודי ר"י כמלא אגרוף. ונ"ב פי' ברמב"ם אהלות פ"ח מ"ב מש"ש מהתוספתא רפ"ט דאהלות דנזיר והמת תחת כריסו של גמל אין נזיר מגלח וכו'. וכתב הר"ש דאתיא כר"י והא דמודה ר"י במלא אגרוף היינו מדרבנן ולכך אין הנזיר מגלח כו' ע"ש ולע"ק דהכתי היכי חולק לר"י גבי תינוקות כיון דמה"ט לאו אוהל הוא כלל ואפי' במלא אגרוף ועי' במל"מ פי"א מהל' טו"מ שהעלה שם לגבי אוהל זרוק כיון דרק משום הרחקה בעלמא עשו הכך מעלות בהיכר כל דהוא סגי ע"ש וה"נ י"ל גם לגבי אוהל שאינו בידי אדם דעכ"פ איכא היכרא כמלא אגרוף ובזה א"ש קושיית הרשב"א ז"ל כיון דממשכן קגמר מה לי טפח או מלא אגרוף ועי' ברמב"ם פ"ז מהל' נזירות ה"ו ובפי"ט מהל' טו"מ ה"ג דאם היה הנזיר וכזית מן המת תחת הגמל או המטה דאין הנזיר מגלח ומזה למד הרמב"ם שם דטומאת אוהל הנעשה מן הבהמה אינו רק מד"ס ע"ש ויש להאריך בזה הרבה שהרי דעת הרמב"ם ז"ל כרבנן דר"י לענין תור כו' שנעשה מאליו כמש"כ בפי"ג שם ה"א וצ"ע ועי' ברש"ו דאהלות מ"א והכמ"ל:

דף כב ע"א רש"י ד"ה ביניהן בשאין מכוונות על גבה. נ"ב נראה דנ"ל על גבה והוא תחלת הדיבור וכיון ללשון הש"ס על גביהן רק שרש"י כתב על גבה לדייק אבל תחתיה כו'. ע"ש ברש"י ד"ה כשהן מכוונות מש"כ רש"י ז"ל ביניהן כו' כשהן מכוונות טהור נ"ל דרש"י ז"ל מפרש דהך בד"א כו' קאי בין ארישא דהן מכוונות בין אסיפא דאין מכוונות וכמש"כ רש"י ז"ל בתחלה בד"א דכולה מתניתין כו' והאי ביניהן קאי נמי בין אשאין מכוונות דהיינו ביניהן בין קורות התחתונות עצמן בין זה לזה כרוחב כמש"כ רש"י וכין המכוונות דהאי ביניהן ר"ל בין קורות התחתונות לעליונות בגובה והא דאמרינן אבל אין ביניהן ט"ט ר"ל בין כשאינן מכוונות ואין בין תחתונה לתחתונה ברוחב ט"ט דאז בין שהטומאה תחת התחתונות וכלים בין התחתונות דהכלים טהורין וכמש"כ רש"י בתחלה דלא אמרינן חבוט ובין שהטומאה תחת העליונות דהיינו בין התחתונות דביניהן טהור ואין טמא רק כנגד הטומאה בלבד כיון דלית בעליונות ט"ט ובין המכוונות דהאי ביניהן ר"ל בין תחתונה לעליונה ממנה בגובה דכשאין ביניהן ט"ט בגובה שבין זה לזה הרי הטומאה בו בוקעת אע"ג שיש בעליונה ט"ט ובין כל העליונה לתחתונה טהור רק נגד הטומאה בלבד. ופי' בכ"מ פט"ז מהל' טו"מ ה"ו ודו"ק: **ע"ב** תוס' ד"ה כא זה וזה בתוך עשרים כו' ולא אמרינן רואין לפסול כו' נ"ל ופסלי כו' כ"ה שם בתוס' דעירובין:

דף כג ע"א רש"י ד"ה ולא גולל לקבר כו דהאמרינן כו' דגולל מטמא במגע ובמשא כו' עס"ה ועי' רש"י חולין קכ"ו ד"ה גולל דיי"ל קנא. ופי' בפ"ב מ"ג דאהלות פלוגתא דר"א ור"י בזה וצ"ע: **ע"ב** תוס' ד"ה דתניא הלוקח יין מבין הכותים וכו' אע"ם שגזרו על פתם וכו'. נ"ב כדאיתא בפרקי דר"א פ' ל"ח ועי' בתוס' גיטין י' ע"א ד"ה מנותז:

דף כה ע"א תוס' ד"ה בלכתך. ובשילהי פ"ק דברכות הגי' להיפך. ונ"ב לפנינו בסוגיא דברכות י"א ודף ט"ז הגי' ממש כמו בסוגיא דשמעתין ואמנם באמת בתוספתא ברכות רפ"א ה"ה הגי' כמש"כ התוס' ז"ל החתנים וכל העוסקין במצות פטורין מק"ש ומהתפלה ומתפילין שנאמר בשבתך בביתך פרט לחתנים ובלכתך בדרך פרט לעוסקין במצות וע"ש: **ע"ב** גמ' פ"ר תהן וכשושבינין וכו'. פי' במלחמות כאן

פורת יוסף

מהג"מ יוסף שליט"א חופק"ק ווילנא.

דף ב ע"א במשנת סוכה שהיא גבוה. כא דלא התחיל במצות ד' מינים הכתובים ראשונה משום דד' מינים זימנא דליתא בגבולים כלל מן התורה כגון שחל יו"ט טוב ראשון בשבת ואז הרבה פסולים דהשיב במתניתין כשרים משא"כ בסוכה: שם ושחמתה מרובה מצלתה. עיין בר"נ שכתב על פרש"י דלאו הסכך בטל באויר אלא הצל בטל בחמה ואפשר דנ"מ לסוכה תחת הסוכה והסוכה העליונה מחמה על מחמה דאם אמרינן דהסכך בטל אין כאן סוכה בעליונה משא"כ לפירש הר"נ ועיין בזה: שם מנה"מ. קאי אהא דמסיק לעיל סוכה דאורייתא תנא פסולה ע"ז אמר מנה"מ: רש"י ד"ה ושחמתה המועט בטל ברוב. עיין בר"נ שיש מפרשים דקאי על הסכך וצ"ל דנ"מ משום דתנן לקמן המקרה סוכתו בארוכות המטה דאם הכשר והפסול שוין כשרה ולפי פרש"י ז"ל דוקא אם היה הפסול מקודם ואח"כ מילאו בסכך כשר אבל אם היה מקודם סכך כשר עם האויר מחמה על מחמה א"כ כיון דמעיקרא בטל הסכך כשר אגב האויר א"כ את"כ כשמלאהו בסכך פסול הוה תעשה ולא מן העשוי בשלמא בשמוסיף סכך כשר א"כ הוי ליה כחדא עשיה משא"כ בסכך פסול אבל אי לא הוי אמרינן דבטל אלא דעדיין לא נגמר א"כ אם גם את"כ סיכך בסכך פסול ג"כ כשר: תוס' ד"ה מאי שנא גבי סוכה וסא דלא פריך מ"ש גבי הדם כו'. אהא דקתני התם פסולה לא קשיא ליה דהא כייל ליה התם (דף לב:) בהדי נפרצו עליו אלא על דקתני התם תקנתא קשיא ליה דממילא הוה ידעינן תקנתא כמו הכא גבי סוכה ע"ז תירצו שפיר דהתם מוכרח למהני תקנתא: **ע"ב** ור"א א"כ נימא קרא ותופס. בערוך לנר הקשה ד"ת מד"ק לא ילפינן. ונראה דהוא גלוי מילתא בעלמא הוא וה"פ מדקרי ליה סוכה ש"מ דסוכה נקראת עשויה לצל וכה"ג איתא ריש ב"ק (דף ב:) האי מילף הוא גלוי מילתא בעלמא הוא: שם אמ"ל משם ראיה. בכמה מקומות פירושו משם ראיה להיפך עיין בהם ועיין לקמן (דף כח.) בפרש"י ואפשר דאף כאן אמרו ליה דר"י היינו ר"מ דס"ל דבשים אין סומכות רשות ועיין לקמן (דף כ:) תוס' ד"ה ראיתם עבי עבדי דמביאין שם הירושלמי דמיתו בעבי עבדו ומקשה מתפילין משמע דמאן דס"ל בתפילין מיתו ס"ל ג"כ דמיתו גבי סוכה וא"כ שפיר קאמר משם ראיה דאילו היתה סוכה כשרה היה מותים בידה אלא דלא מיתו משום דהיתה פסולה ועי"ש בר"ן:

דף ד ע"ב גמ' ועוד באמצע הגג הוא דפליגי אבל על שפת הגג ד"ה כשרה. לפי מה שפירש רש"י ז"ל דבאמצע הגג בעינן דוקא בכל עמוד שני טפחים טפח לכאן וטפח לכאן לכאורה אין כאן הוכחה כלל דהא על שפת הגג לא בעינן שני טפחים וצ"ל דמ"מ פשיטא ליה להגמרא זה על שפת הגג מבאמצע הגג כדיומדין טפח עוד אפשר דהא דמייתי הגמרא ת"ר דיומדי סוכה טפח הוא לתרוצי דלא תקשי לר"ה ורש"י ז"ל פירש לפי המסקנא: שם נעץ ארבעה קונדיסין. לכאורה בשלשה סגי דאיכא שתי דפנות לכל לד דופן טפח ובשלישית טפחי וי"ל כיון דליכא שתים גמורות בעינן שם ד' מחיצות כדאמרינן לקמן (דף ז.) גבי סוכה עשויה כמבוי וצ"ע:

דף ו ע"ב גמ' במאי קמפלגי. נ"מ דאם מן התורה ב' דפנות והלכתא גרעיה לחדא על טפח למאי דפירש ר"ת לקמן (דף ס.) בתוס' ד"ה מניין דעלים עד כדי הכשר סוכה חל עליהם איסורא מן התורה והיותר על כדי הכשר סוכה איט חל אלא מדרבנן הי"כ אם אמרינן דבתורה כתוב ג' מחיצות והלכתא גרעיה לחדא א"כ גם הפסוק דחג הסוכות קאי ג"כ על כל הג' מחיצות ומסתמא כל הג' מחיצות אסורוה אבל אם נימא דבתורה לא כתוב רק שני דפנות גם האיסור לא קאי אלא על שני דפנות והיותר משני דפנות וטפח הוא מדרבנן: שם שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. עיין ר"ה (דף כח:) תוס' ד"ה ומנ"ת בסופו ולא שייך כל תוסיף כששוה מחיצות שלמות ועיין מה שכתבתי לעיל דכיון דבתורה כתיב שלש או ארבע והלכתא גרעא ולא שייך ב"ת: שם הוספות בד"ה ד"ת בסופו וא"ת כו' למאי אתי'. לכאורה איצטריך קרא לכולו שאינו מקפיד דאוגן כמו שהביאו התוס' מס' הערל ועיין בריטב"א שכ' דהצילת בהס"ת אינו אלא מדרבנן:

דף ז ע"א גמ' מגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לסוכה. בר"נ כתב דהאי מגו הוי לענין דאורייתא וס"ל דלאי משום מחילה ע"ש ולכאורה הא לתי לא מהני כלל לרשות הרבים דהא לרה"ר בעינן דלתות נעולות בלילה כדאיתא בעירובין (דף ו:) וצ"ל לפירושו דמהני לעשות למבוי רה"י דמעיקרא הוה דינו כמקום פטור ועי"י הלחי הו"ל שלש מחיצות הוי ליה רה"י אולם לפ"ז קשה מאי מקשה שם הר"ן דלימא מגו להומרא איפכא מגו דלא הוי דופן לסוכה לא הוי דופן לשבת ע"ש ולפי האמור מאי חומרא היא דהא אם לא הוי נדון משום מחילה הוי מקום פטור דהא מן התורה ליתא אלא ג' רשויות רה"י ורה"ר ומקום פטור: עוד בענין קושיתו שהקשה דנימא מגו לחומרא. דאינו קושיא כלל דאנו למדין ממה שכתבה התורה דזה נקרא מחילה לסוכה ממילא הוי דופן לענין שבת אבל ללמוד מהא דלא הוי לענין שבת לא הוה דופן לענין סוכה זה אין סברא כלל דהא לא כתיבה דלא הוי דופן אלא כתיב מאי דהוה דופן וכה"ג בר"ן פסחים פ"ר גבי גבולין ובתים:

דף ט ע"א תוס' ד"ה ההוא. דנ"ל מצוה הבאה בעבירה מדרבנן. ולקמן (דף ל.) כתבו התוס' דהוי מן התורה ואפ"ל דגבי לולב כיון דשאול פסול ממילא הוי מצוה הבב"ע מן התורה דהא אינו יכול לקיים המצוה אלא בגזילה דיש לו קנין קלא וכדמסיק הגמ' מ"ד סתם גזילה יאוש בעלים משא"כ גבי סוכה כיון דשאול כשר א"כ הרי יכול לקיים המצוה בשאלה לא הוי אלא מדרבנן: בא"ד דאמר עולא „בגמרא" בין נודעה. נדנ"ל „דבר תורה" בין נודעה דכן איתא שם (דף נה.) ומזה עיקר הראי' ותיבת בגמרא אין לו ענין כלל:

דף י ע"ב גמ' ת"ש הישן כו' מיתיבי הישן כו'. בכל הסוגיות בגמרא קאמר מעיקרא מיתיבי ואח"כ ת"ש ועי' ב"ב (דף פו:) ברשב"ם ד"ה ת"ש ואפשר דגם כאן צריך להפך קודם מיתיבי ואח"כ ת"ש וכן בלישנא אחרינא הוא כסדר: תוס' ד"ה עד מוצאי כו' וכן שני י"ט של גליות נולדה בזה מותרת בזה. לא הבנתי דבריהם דהא כיון דתד מינייהו ודאי חול לא שייך למימר מגו דאתקצאי כיון דאגלאי מילתא דהוא אתמול חול תדע דהא"כ לרש"י ז"ל ביצה (דף כד:) דס"ל דלא בעינן בכדי שיעשו אלא עד מוצאי יו"ט הראשון א"כ נימא ג"כ דאסור כל היום דהא התם לאו משום יום שעבר דהא גם בחול הוה אסור אלא כיון דאס"ל מא"כ לא שייך למימר מיגו דאתקצאי והוא כמוקצה שיבש ואין שבעלים מכירין בו דמותר:

דף יב ע"א גמ' רב אשי אמר מגרנך ולא גורן עצמו. עיין ב"מ (דף נו.) רב אשי אמר מעם רעהו ולא רעהו עצמו כו' מ"ד אורחיה דקרא הוא ע"ש: **ע"ב** תוס' ד"ה בנקיבות ט' ק"ת כו' סוב לי' גולמי כלי עץ דטהורים נ"ע חולין (דף כה.) גולמי כלי עץ טמאים:

דף יג ע"א גמ' והתניא איזוב תחלתו שנים. עיין בפירוש רש"י דמשמע דהראיה קאי על כתירוץ איפוך וי"ל דהראיה קאי לרב חסדא משום דאס"ל דלא פליגי ר' יוסי ורבנן אלא בשיריה דת"ק ס"ל דגם שירי' ב' ור"י ס"ל דשיריה שנים אבל בתחלה דכו"ע ס"ל שלשה פי"ז מביא „והתניא" בניהותא תחלתו שנים ור' יוסי כא ס"ל דתחלתו שנים פסול א"כ פ"כ רבנן היא ולפרש"י ז"ל קשה דמאי אולמא דהאי ברייתא בראשונה:

דף יד ע"ב גמ' מאי מנטרפין מנטרפין לארבע „אמות מן הגד". וצ"ל לארבעה כמו בלישנא קמא ולא נשתנה בלישנא בתרא אלא בדרך:

דף טו ע"א תוס' ד"ה פרון בעמוד ב'. ויש תימא דאמרינן פ"ק דעירובין לחי „המושך" נ"ל „הבולט" וע"ש בתוספות:

דף טז ע"א גמ' אלא דרמי לה מירמא נראה דנ"ע בין שתי הלשונות דללשון ראשון דרב הונא קאמר לה מסברא אין להכשיר

השק שלמה

מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא.

דף ג ע"א גמ' ותניא אידך רבי אומר כל סוכה שאין בה ד"א על ד"א פסולה. ונ"ב וכתב בעל העיטור בהל' סוכה דשלחן מקרא אחד דרשו בסוכות תשבו שבעת ימים ב"ש סברי תשבו כעין תדורו ובעינן מקום ישיבה ואכילה ראשו ורובו לישיבה ושולחנו לאכילה וב"ה סברי ישיבה לחודא בעינן ובאכילה לא קפיד קרא ורבי סבר דירה כבית דכל בית שאין בו ד"א על ד"א אינו בית עכ"ל:

דף ד ע"ב גמ' נעץ ד' קונדסין בארץ וסיכך על גבן ר' יעקב אומר וכו'. ונ"ב בירושלמי כאן איתא (והובא גם ברא"ש באות ז') דוקרנין כשרים בסוכה ופסולין במבוי ותני כן הביא ד' דוקרנין וסיכך ע"ג וכו' ותמה הק"נ דהא קי"ל כחכמים דנעץ ארבע קונדסין פסול ולכן כתב דנ"ל דעס"ה ונ"ל איפכא ע"ש ולענ"ד נראה דאין כאן ט"ס כלל וכוונת הירושלמי הוא דאם עשו דוקרנין ממעל לדפנות לסמוך עליהן הסכך דהדפנות אינן מגיעין לסכך דבסוכה כשר. ובמבוי אם העמיד ב' יתידות על שני כותלי המבוי והניח הקורה עליהן פסול דבעינן קורה ע"ג מבוי וליכא וכדאמרינן בעירובין דף ט' ופשוט הוא (וכן משמע ליבנא דירושלמי דמיירי בכה"ג מדאמר במבוי פסול ומשמע דיש כותלים בלא זה וכה"ג מיירי בסוכה שיש דפנות בלא הם וכם אינן עשויין אלא לסמוך הסכך עליהן וכן משמע להדיא מסיומא דירושלמי דמסיק הא דאת אמר בגבוהין ג' ודו"ק) ומיהו מש"כ בירושלמי הביא ד' דוקרנין כ"ל דט"ס הוא ונ"ל סביא דוקרנין סתמא וק"ל:

דף ה ע"א גמ' ויליף מנזר דאמר מר זר משהו. ונ"ב ביומא דף עב ע"ב:

דף י ע"א ברש"י בד"ה מ"ד ניגזר דלא מסיק אדעתא למיתב אתתתונה משום צירוף פסול וכו'. ונ"ב בהגהות מיימון בפ"ה מהל' סוכה אות ע' כתב דרש"י חזר בו כאן ממש"כ לעיל עמוד ב' ד"ה כשתבטן דשם כתב דאינו פסול אלא כשאין בו צלתה מרובה מחמתה רק עם צירוף הפסול וכאן משמע דס"ל כדעת אבי העזרי שהביא הרא"ש דכל שכנגד הסכך פסול הוי כמי שאינו ע"ש. ולולא דבריהם ז"ל היה נראה לומר דרש"י מפרש דצלתה מרובה דקאמר היינו ע"י צירוף עליונה וכמו שפי' התוס' לעיל ד"ה הא. רק דר"ת ס"ל דלמעלה כ' לא מקרי סכך פסול כלל ומצטרף ע"ש ולכן גרס וקיימא עליונה למעלה מכ' ודו"ק:

דף יב ע"א מתני' וכולן שהתירן כשרות. נ"ב גי' הרי"ף והרא"ש ז"ל ואם התירן כשרות וכן נראה שהיה ג"כ גי' רש"י והרע"ב מדלא פירשו על וכולן קמא מידי דמאי מרבה בלשון וכולן ובאמת שגי' דילן קשה דמכדי אחבילין דרישא קאי ואם התירן מבעי ליה וכעין זה מדייק הש"ס בריש חולין מכדי עלה קאי ואם שחטו מבעיא ליה ואמנם נראה דב' הגירסות תליא בב' סדעות שהביא הטור בסי' תקכ"ט בחבילין דפסול מה"ת משום תעשה ולא מן העשוי כגון שהניח על הסוכה לייבש ואח"כ נמלך עליהן לסיכוך אי מהני התרה ע"ש ומדברי התוס' לקמן ע"ב ד"ה אין מסככין נראה בהדיא דמהני התרה דאמרינן דהתרתן זו היא עשייתן ואמנם דעת הר"ן דלא מהני התרה רק בפסול דרבנן כגון דהניחן מתחלה לסיכוך ואינן אסורין רק משום גזירת אוצר ונראה פשוט דמחלוקת זו תליא בגי' המשנה דהתוס' היה גורסין כגי' דילן וכולן שהתירן כשרות והיה קשה להו דמהו וכולן ופ"כ דבא לרבות אף בחבילין שפסולין מה"ת שלא הוזכרו במשנה ג"כ מהני התרה ושפיר תני וכולן ואמנם הר"ן היה לו גי' הרי"ף והרא"ש ואם התירן ולפ"ז לא שמעינן ממתני' דמהני התרה רק בפסול דרבנן ודו"ק:

דף יב ע"ב תוד"ה מהו וקשה לפירוש הקונטרס בסו"פ ד' מיתות וכו'. ונ"ב עי' בנו"ב מהד"ק חלק יו"ד סימן נ"ו שכתב ליישב דברי רש"י דסנהדרין ופ"ע במהד"ת בחלק יו"ד סי' ק"ט ויו"ד וע"ע בשו"ת שבות יעקב ח"א סימן ל"ג במה שכתב ליישב דברי הרמב"ם ז"ל בענין זה ע"ש הטיב:

דף כ ע"א גמ' ר"י בר"י אומר אחת זו ואחת זו מסככין בה. ונ"ב בעין משפט השמיט לציין דין זה במיימוני וצריך לציין מיימון פ"ה מהל' סוכה הלכה ד' וע"ש בהשגות ובש"ע או"ח סימן תרכ"ט סעיף ו': תוד"ה ושל חילת בקטנה מיירי. ונ"ב וכן פירש הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"ה מהל' סוכה הלכה ד' אמנם דעת הרמב"ם והרי"ף והרא"ש דפליגי בגדולה וע"ש בה"ה ובלח"מ: **ע"ב** בסוף הפרק ואם יש להן קיר אין מסככין בהן. ונ"ב מיימון פ"ה הלכה ו' ובש"ע או"ח סי' תרכ"ט סעיף ו' וע"ש דאפי' ניטל הקיר אין מסככין בהם מידי דהוי אבבלאי כלים ע"ש:

דף כז ע"א מתני' ר"א אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה. נ"ב הדקדוק מבואר דהו"ל למימר אחת בלילה ואחת ביום וכבר הרגיש בזה בס' מראה אש ותי' לא נהירא כלל ושמעתי ממר אחי הגאון זצ"ל ליישב בפשיטות די"ל דסעודה דלילה הראשונה לא הוצרך להזכיר כלל דבזה גם חכמים מודו דהוי חיוב וכמו דמסיימו חוץ מלילה יו"ט הראשון ולכן התחיל מביום בתחלה דר"א סבר דחייב אדם לאכול י"ד סעודות לבד לילה הראשונה והיינו משום דבז' ימים ע"כ יום שבת בכתים ובשבת חייב בשלש סעודות והוי י"ד סעודות באמת מיום הראשון ואילך ובזה יתיישב היטב דברי המג"א בסימן תקכ"ט שהביא ראיה ממשנה זו דביו"ט א"צ סעודה שלישית דא"כ הוי ט"ו וכבר עמדו עליו רבים דהא שבת בודאי צריך ג' סעודות ואעפ"כ לא חשיב ליה ודחקו מאד ליישב דברי המג"א אכן להנ"ל ניחא כן שמעתי ממנו ודפח"ח. ושוב אחר זמן רב מאוד מצאתי בס' מכתב להזקים לחכם ספרדי אחד ונדפס בשנת תרכ"ח שכתב ליישב כעין זה ממש והביא שגם בס' שושנים לדוד כתב ג"כ די"ד סעודות דחשיב הייט לבד לילה הראשונה ע"ש:

דף כט ע"ב תוד"ה קסבר. לכך נראה דהייט טעמא משום דיום ראשון דאורייתא וכו'. נ"ב והרמב"ן במלחמות חולק ע"ז וס"ל דאפי' במקדש דכל ז' הוא מה"ת מ"מ לא היה בעינן לכם רק ביום הראשון ע"ש ולכאורה נ"ל להביא ראיה לדבריו מהמשנה דמעילה דף י"ג ע"ב דתנן התם דערבה לא נהנין ולא מועלין ר"א ב"ר צדוק אומר נוהגין היו הזקנים שנהנים ממנו בלולביהן ע"כ ואם נימא דבמקדש בעינן לכם כל ז' היאך היה נהנים ממנו בלולביהן הא בכל הד' מינים בעינן היתר הנאה וכ"ש כבשו"ת הרשב"א ז"ל והובא בשו"ע בסימן תרמ"ט בהג"ה ואין לומר דנהנים ממנו בלולביהן בגבולין בזמן הזה ימים דהוי בזמן המקדש לא היה נוהג בגבולין רק יום אחד ולפי דעת התוס' אלו נ"ע לכאורה. ואולי דהתוס' סוברים דכיון דלא היה אסור בהנאה רק קודם הזקיפה ולאחר הזקיפה דנעשית מצותה נהנין ממנה וכמו שפרש"י שם שפיר מקרי לכם אפי' קודם הזקיפה משום דיש לה היתר לאחר זמן וזה סייעתא לדברי השער המלך ז"ל בפ"ז מהל' לולב ה"ב שהוכיח שמה מהא דיונאין באתרוג של דמאי מטעמא דאי בעי מפקיר לנכסיה ואף דאסור להפקיר נכסיו בשבת וביו"ט דע"כ דקרא לא קפיד שיהיה לכם ביו"ט עצמו רק כיון דאיכא ביה זמן שיהיה ראוי לאכילה קרינן ביה דבר הראוי לכם ויוצאין בו מיד ע"ש ולפי מש"כ י"ל דגם התוס' ס"ל סברא זו וא"ש. ומן התימה על הגאון בעל שיבת ציון בסימן מ"ז דנסתפק שמה באתרוג שהקצהו לנויי סוכה אי יכול לצאת בו ידי חובת אתרוג ביו"ט הראשון משום דאסור בהנאה ולא הוי לכם ולא עמד כלל על סברא זו שהזכיר השער המלך ז"ל ובחדושי להלכה הבאתי ראיה לסברא זו מהא דתנן ר"ג לולבו לרתב"ע לצאת בו אחר שיצא בו הוא ואף דהכא מוקצה למצותו ונאסר בהנאה ודו"ק ובחדושי למעילה יבואר עוד מזה באריכות בעז"ה:

דף לב ע"א תוס' ד"ה קוץ ובערוך פי' פנין צויתה. נ"ב שם בערוך מסיים וכבר פי' ענין בזה בערך כוון ונראה דס"ל דכוון וקוון הכל אחד וה"ב נתחלף בקו"ף ואמנם ברב אלפס גרס כוון קוון וכו' ופי' הר"ן שון שפטי קמטים קמטים וקוין שיש בו

הגהות וחדושים על מסכת סוכה

מראה כהן

מהר"ם בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ דווילנא.

ובתוספתא דברכות פ"ב הלכה ט' לא גרסי' התם במילתיה דת"ק ע"ש:

שם ומן התפילין. נ"ב כל שבעת הימים וכ"ה בתוספתא שם:

דף לז ע"א בהגהות מהרי"ב ז"ל יש נוסחאות שלא היה כתוב לפניהם הך ור"י וכו'. נ"ב וכן בילקוט אמור רמז תרנ"ד ליתא הך ור"י סבר וכו':

דף מ ע"ב תניא כותים וכו' אחד שביעית וכו'. נ"ב תוספתא פ"ו דשביעית:

דף מב ע"א גמ' ר"י אומר שבותו את התמיד וכו'. נ"ב תו"כ פ' ויקרא בפסוק זכר תמים יקריבנו ודריש ר' יוסי שם יקרבנו (ודלא כהתוס' בד"ה שאינו) ועלה פר"י שמעתי וכו' וכ"ה בתוספתא דפסחים פ"ה ה"ט ע"ש: רש"י להכשירן לא גרסינן. נ"ב ע"ש בתוספתא הנ"ל:

דף מד ע"ב תוס' ד"ה כאן. וב' ימים טובים של גליות אין בהם וגוונו. ונ"ב לע"ג דבליל יו"ט שני של פסח אומרים ב' פעמים וגיוונו על אכילת מצה ועל אכילת מרור ושוב מצאתי בעז"ה להר"ן ז"ל שהקשה כן ועי' גם במהר"מ. ועוד ק"ל למ"ד לקמן מ"ו דבשמיני ספק ז' מברכין וגיונו לישב בסוכה. [א"ה עי' בשו"ת חת"ס חאו"ח סימן ע"ו שהעיר ג"כ בזה ותי' דלתוס' לא קשיא להו אלא מברכה דמברכינן בלמ"ד כגון בשופר דמברכינן לשמוע ע"ש ומיהו מה שהעיר שם גם מעל נטילת לולב ביום ב' תמוה דהא בלא"ה מברכינן כל ז' משום תקנת ר"י בן זכאי ואם דכוונתו להקשות מר"י לקמן מ"ה דס"ל דלולב יום אחד לברכה מנ"ל דס"ל דביו"ט שני של גליות חייב לברך וצ"ע ע"כ הגה"ה מאחיו מהרש"ך נ"י]:

דף מז ע"א גמ' הפרים והאלים וכו'. נ"ב בתוספתא דמנחות פ"ו:

דף נ ע"א גמ' א"ר ינאי א"ר זירא. נ"ב נ"ל א"ר זירא אמר ר' ינאי:

דף נא ע"א בהגהות מהרי"ב צ"ע דלא הקשו גם ממצנפת. נ"ב עי' בכ"מ פ"ח מהל' כלי המקדש הלכה ו' והמצא קצת ישוב לזה:

דף נג ע"א תוס' ד"ה אשה. כלומר היתה יכולה לברור מרוב אורה. נ"ב עי' תוס' שבת כ"ב ד"ה במאה:

דף נה ע"א בגמ' ואמר רהמנא הדשיכם. נ"ב נ"ל חדשכם: **סליק**

פורת יוסף.

מהג"מ יוסף שליט"א חופ"ק ווילנא.

אלא בהוטט מלמעלה למטה דנשאר הסכך כמו שהיו אבל נליסנא בתרא דאמר לה מחמת קושיא מהניתין וברייתא אפשר דגם בהוטט מלמטה למעלה ג"כ כשר כיון דקתני לה בברייתא בסתמא משמע דלעולם כשר רק אם היה שם הלל עפה במשך שבעה דבשלמא ר"ה הפ"ל דסמוך אמתניתין דמשמעתא לא מכשרי אלא במה דודאי כשר שלא להוציא ממתניתין ג בא"כ בברייתא אין שברא כ"כ לומר דסמוך אמתניתין וכיון דקתני סתמא כשר כשר בכל ענין: **ע"ב** תוס' ד"ה פירסו כו' „וכמו ארובות שבדלת" צ"ל „וכמה ארובות יש בדלת": שם ד"ה פחות משלשה. עי' מהרש"א שהקשה דהא לעיל (דף ז.) כתבו התוס' דקנה פחות משלשה לא סגי דאתי' אוירא ומבטל אע"ג דפחות מג' הוא וי"ל דהא דכתבו התוספות דמבטיל ליה לא האויר הפחות משלשה מבטל ליה אלא האויר הנשאר מצד השני מבטל לי' ואע"ג דכתבו התוס' בעירובין (דף י:) דאויר שאין צריך לשותפו אינו מבטל שאני הכא דמן התורה בעינן ג' דפנות אלא דאתי הלכתא לגרעיה לשליסית לעיל (דף ו:) א"כ צריכין לומר דהלכתא הוי דאע"ג דבעינן ג' דפנות הטפח הוי כמו דופן שלימה א"כ צריך לומר דהזינן הטפח כאילו מגיע לסוף אורך הסוכה א"כ שפיר אמרינן אתי אוירא ומבטל ליה וא"כ זה נ"מ בין הני תרי ליסנא אם אמרינן הלכתא לגרועי אתא או לאוסופי אתא ועיין מה שכתבתי לעיל (דף ו:):

דף יז ע"א גמ' ומה אלו איכא סכך פסול כו'. יותר הו"ל להקשות לכאורה ומה אילו איכא סכך פסול ארבעה פסולה ואם נטל קצת מהסכך פסול כשרה דהאויר התמור יעשה לו הכשר ואפשר דבכה"ג הוי פסול משום תעשה ולא מן העשוי ועיין מה שכתבתי לעיל (דף ג.) רש"י ד"ה ותמתה ועיין לקמן (דף יח.) אמר אביי אויר ג' ומעטו בין בקנים בין בשפודים הוי מעוט ואפשר דהתם מיירי מן הצד כמו שפירש ה"מ מן הצד וא"כ עדיין נשאר הכשר סוכה ולא שייך תעשה ולא מן העשוי אבל הכא מיירי באמצע ומהלכת על פני כולה א"כ כבר נפסלה הסוכה כמו שכתבו התוס':

דף יט ע"א גמ' מה"ד הואיל ולגואי עבידי ולברא לא עבידי קמ"ל. ובתוס' הגירסא מה"ד לגואי עבידי ולא גרסי הואיל וגם לא מסיימי „אימא לא" ונראה דלרש"י ז"ל דמפרש דקאי על הכותל מוכרח לפרש דאע"ג דבודאי לברא לא עבידי מ"מ כשר מכח קושית התוספות מאכסדרה מפא"כ לפי' התוס' דקאי על הסכך אפשר אם לא היה מתכוין לברא פסול אלא דקמ"ל דמכוין ג"כ לבראי ובשו"ע הענין כפרש"י דקאי על הדפנות ולכאורה קושית התוס' קושיא עצומה היא והנראה דס"ל לרש"י ז"ל דהיכא דסיכך לשם סוכה לכתחלה פשיטא ליה דפס"ד מהא דאכסדרה אבל הכא דלא סיכך אלא הסוכה הגדולה ומאילא יצאו הקנים גם לאחורי הסוכה ה"א כיון דהך דופן אמצעי לא נעשה כלל לאברהי א"כ כיון דלא סיכך כאן כלל לשם סוכה וגם הדופן לא לכך נעשה אימא דהוי תרתי לריעותא קמ"ל עוד אפ"ל דהכא כיון דשויא להאי דופן לסוכה הגדולה שוב אין ראוי לחשבו לדופן להסוכה היוצאה משא"כ שם באכסדרה דאין צריך כלל לחשבו לדופן לאורך הבית מחשבין אותו דופן לסוכה אע"ג שנעשה לגואי דוגמא לדבר ריש זבחים (דף ב:) דבת מינה מחריב בה דלאו בת מינה לא מהריב בה:

דף כ ע"א תוס' ד"ה אחת גדולה. עיין בתוס' ישנים כתובות (דף כ:) שכתבו דאחד בתולות הוא משום דקודם לזמן: רש"י ד"ה כל התולות מטמאות טמא מת ואין אתה מוצא שבהם אב הטומאה אלא ע"י במת עצמו. והקשה בספר ערוך לנר דהא אם גם נגע באדם שנגע במת נעשית אב הטומאה ע"כ ונעלם מכבודו דרש"י ז"ל מפרש בחולין (דף ג.) דדוקא בכלי מתכות אמרינן חרב הרי הוא כחלל אבל לא בכלי עץ וכן מוכח שם בתוס' ועיין בנזיר (דף נג:) בתוס' שם:

דף ל ע"א גמ' איתמר נמי אמר ר' אמי. צ"ע מאי מייתי מדרא"מ לרשב"י דהוה תנא וגם היה תלמידו דר' יוחנן ועיין בשבת (דף ג.) בתוס' ואפשר דהא דקאמר סתמא בגמרא בשלמא יבש פסול משום דבעינן הדר לזה לא נזכר בריו"ת ע"ז קאמר איתמר נמי: תוס' ד"ה משום כו'. וא"ת לקמן דפסלינן של אשירה. בגליון הקשה למה לא הקשו מנעבד נ"ל דפסלה ת"ל משום מצוה הבאה בעבירה וי"ל דהו"מ למימר דקרא דממעט נעבד היינו ע"פ עד אהד או ע"פ הבעלים כמו גבי רובע ונרבע עוד הו"מ למימר כיון דנעבד דבע"ח הם עלה דלא לאסריגהו דהא עבודת כוכבים אסור בהנאה ומ"מ בע"ח מותר בהנאה הו"א דלא לאסריגהו גם לגבוה ועיין בזה בחולין (דף מ.) ובע"ז (דף מה.) ברש"י ובתוס' שם ושם (דף מו.) דאפשר דלא נקרא כלל עבודת כוכבים והא דחייב סקילה גזירת הכתוב היא כמו גבי הר בע"ז (דף מה.) אע"פ דלאו עבודת כוכבים מקרי מ"מ העובדו חייב בסקילה ואפשר דהוה מדמינן בע"ה למחובר דלא נאסר כלל:

דף לא ע"ב תוס' ד"ה באשרה כו' וא"ת דעובד כוכבים נמי מדאגבי' קניה כדאמרינן כו'. לפי מה שכ' ביו"ד (סימן קמו) בבית יוסף בשם כמ"ג ובע"ז ע"ש דמן התורה מהני בטול אע"ג דזכה אלא אמרינן לא מהני בטול אפשר משו"ה כשר בדיעבד כיון דמן התורה מהני לה בטול ומשו"ה כתבו התוס' כדאמרינן פ' כ"ה (דף מב.) גזרינן דלמא מגבה לה והדר מבטל כיון דגם אם אגבה לא הוי אלא מדרבנן ואפשר כיון דת"מ אינו ראוי לשם ממון מיקרי כהותי מכתת בשורי' אף מן התורה ועיין לקמן (דף לה:) לפי שאין בה דין ממון אע"ג דתרומת פירות אינו אלא מדרבנן מ"מ פריך האתרוג של תרומה טמאה ע"ש בסוגיא ואפשר דהתם בתרומה ביד כהן עסקינן דממנ"ה אם איננה תרומה אינו שלו ואם היא תרומה הרי היא טמאה ע"כ צ"ל הואיל וראוי להסיקו ועיין בשעה"מ:

דף מג ע"א גמ' בסכות תשבו אפילו לילות. צ"ע דהא לעיל (דף כז.) יליף טו טו מחג המצות דלילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות וא"כ ממילא גם לילות בכלל וי"ל דכל כמה דלא הוה ידעינן דאפילו לילות בכלל לא הוה ילפינן ג"ש להא: רש"י ד"ה ויעבירנו כגון שהיה מונח בכרמלית דאין כאן איסור הוצאה ויש כאן איסור העברה. צ"ע דהא בעינן עקירה באיסור והנחה באיסור והכא כיון דעיקרה מכרמלית ליכא עקירה באסור ועיין במס' עירובין (דף לג:) תוס' ד"ה הכא ואילן וז"ל ומהר"י פי' דאפילו במופלג טובא יכול להוליכו בבת אחת עד מקום שביתתו דכיון דעיקרו מכרמלית שוב אינו מתחייב בהנחתו אלא משום שבות וי"ל דרש"י לשיטתו דגם שם לא פי' כמהר"י ומ"מ קשה על התוס' דהכא הסכימו לפירש"י והתם משמע דמסכימין עם פירש מהר"י:

דף מה ע"א במשנה בכל יום פעם אחת ואותו היום ז' פעמים. בירושלמי אמר ר"א זכר ליריחו ופי' המפרש משום דביריחו הקיפו ז' פעמים לכן הקיפו המזבח ז' פעמים ואין בזה שום טעם ולי נראה שהוא ט"ס וצ"ל בשני תיבות „זכר לי' יריחו" והלמ"ד הוא ר"ת „לדבר" וכוונתו „זכר לדבר יריחו" ופי' שהוא נותן סימן שלא תטעה אמר שזכר לדבר יריחו וכן מצוי בכמה מקומות וכיוצא בזה איתא בתענית (דף יד.) וסימן לדבר יריחו שלא תטעה אם התרעה זו שופר: שם הנא מקום קלניא. עיין פרש"י ואפשר לפרש קלניא מלשון אבנים כמו קלא אילן וכן בירושלמי פ' לא יחפור הוה מדלקא קולין תחת ר"א ופירושו משום דהיה אצל הכהר המצוים שם אבנים ושם היה גדלים ערבי נחל ותנא דמתניתין קרא לה מוצא דהוה מוצא מכרגא משום דלא היה ראוי לזריעה:

דף נג ע"ב גמ' איני והאמר ר"ז האומר שמע שמע כאומר מודים מודים. מזה הקשה מגן אברהם (סי' סא) על הב"ח שכתב דבציבור נ"ל בה דהכא בציבור הוה וי"ל דקושית הגמרא דהא הכא לא אמרו אלא להוציא מהבותם שהיה מתחוים לשמש וא"כ למה כפלו דהא אמר ר"ז דהוה כאומר מודים מודים א"כ יותר טוב היה אם לא אמרו רק פעם אחת ועיין בזה:

דף נד ע"א גמ' שמע תשע תקיעות בתשע שעות. עיין מה שכתבתי ר"ה (דף לד:): **סליק**

חשק שלמה

מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא.

קוצים ולפי גירסא זו כוון וקווץ שני דברים הם וכפרש"י:

דף לה ע"א גמ' רבי אבהו אומר אל תקרי הדר אלא הדר דבר שדר באילנו כו'. נ"ב בתו"כ פ' אמור ובמדרש רבה בפ' הנ"ל הגי' בן עזאי אומר הדר באילנו והא דתני בברייתא כאן בשם בן עזאי אל תקרי הדר אלא אידור תני ליה התם בשם עקילס הגר ע"ש ונראה דכן היה הגי' גם כאן בגמ' לפני התוס' לעיל דף ל"א ע"ב ד"ה דבר ובתנס הגיה שם המהרש"ל בדברי התוס' וק"ל: תוס' ד"ה לפי בסוף הדבור איכא בינייהו וכו'. נ"ב תיבות איכא בינייהו הוא תחלת הדיבור והוא ציון על מה דאמרינן בגמ' איכא בינייהו מע"ש בירושלים אליבא דר"מ. ומש"כ בתוס' ומאן דמכשיר עס"ה וצ"ל ומתניתין דמכשיר כצ"ל ובתנס דתקו בדברי התוס' כאן המהרש"ל והמהרש"א והמהר"ם ע"ש:

דף מא ע"ב גמ' אמר לו ר"י והלא מה"ת הוא אסור. נ"ב תיבת לו ט"ס וכן במשנה שם במנחות ליתא לתיבת לו וכן בר"ם:

דף ל' ע"ב כתב רש"י דלא גרסינן לו משום דר"י לא ראה לר"י בן זכאי מעולם ולא היה בדורו כלל ע"ש [וכן הגיה הגאון ריעב"ץ זצ"ל]:

דף מג ע"א תוס' בד"ה אינהו וי"ל דשופר שהוא לעלות וכו'. נ"ב לענ"ד היה מקום ליישב עוד דבשופר אם לא היה מתירין לתקוע בשבת אפי' בב"ד היה משתכח תורת שופר לגמרי בר"ה שחל בשבת בא"י [לשיטת הבעהמ"א דבא"י אין עושין רק יום אחד יו"ט אפי' יו"ט של ר"ה משא"כ לולב נוטלין כל שבעה לאחר החורבן]. ושוב מצאתי בעז"ה שתי' כן בחדושי הריטב"א ז"ל כאן וכתב על תי' זה שנכון הוא ואמנם לפי דעת רוב המפרשים ז"ל דר"ה עושין שני ימים גם בא"י אפי' במקום דהי' השלוחים מגיעין לא יתכן תי' זה כלל. וע"ש בריטב"א מה שתי' עוד בשם מורו דבלולב כיון שהמצוה הוא על כאו"א אפי' יהיה בב"ד הכתי איכא גזירה דרבה ע"ש:

דף מו ע"א גמ' ור"י בן לוי אמר דיום ראשון מצות לולב מכאן ואילך מצות זקנים. נ"ב עי' במד"ר פ' נשא ובפסיקתא רבתי פ' ויהי ביום השמיני ובירושלמי דמכילתין פ"ג ה"ד דמשמע דלא פליגי רק בנוסח הברכה דמר סבר דמברך על נטילת לולב כמו ביום ראשון ומר סבר דמברך על מצות זקנים. וראיתי להגאון הגדול מוהרש"ם זצ"ל שכתב בהגהותיו דיש לפרש גם בגמ' כן: גמ' א"ר ואתימא ר"ת בר פפא הלכתא כר"י. נ"ב ובברכות דף מ' פסק ר' זירא בעצמו דלית הלכתא כר"י דאמר דבעי היכר ברכה לכל מין ומין גבי ירקות ולכאורה הם דברים סותרים דהא תרווייהו מחד טעמא נפקא ליה לר' יהודה וכמו שאמר ר' זירא בעצמו ומ"ש דבהך הלכתא כוותיה ובאידך לא וכן קשה על הרמב"ם ז"ל שפסק כר"ז בשני הפסקים. ושוב אחר זמן רב מאד מצאתי בשו"ת בית אפרים בחלק או"ח סימן ד' שהרגיש בזה וכתב ליישב דהתם כיון שמברך בפה"א שפיר הוי היכר ברכה ומחלוקתם שם אינו רק אי מקרי היכר ברכה אבל בזה הכל מודים דבעינן היכר ברכה ובזה יישב דברי הגר"א ז"ל בביאוריו לאו"ח בסי' רכ"ח במש"כ שם דפסק כר"י משום דאזיל לשיטתו דאמר תן לו מעין ברכותיו ע"ש ודו"ק:

דף מח ע"ב במשנה שהמים והיין המגולין פסולין לגבי מזבח. וכ"כ עי' ברש"י ותוס' שכתבו דשמא שתה מהן נחש והארס מעורב במים ונמצא שאינו מנסך כשיעור ואכן צ"ע דמלשון המשנה שהמים המגולין פסולין לא משמע כן ועוד דלמ"ד בזבחים ק"י דאין שיעור למים יכול להוסיף על המים כפי שיעור הארס ואפי' לא יכוין המידה ויהא יותר מג' לוגין לית לן בה לפי מ"ד ואכן בירושלמי איתא דפסול משום דבעינן ממשקה ישראל וכן י"ל דגם הש"ס דילן ס"ל כן ומשו"ה מקשה דנעבריה במסננת ותו ליכא משום ממשקה ישראל. והגם שמעינן מהירושלמי דגם באיסור דבר אחר גרס לו לא מקרי ממשקה ישראל ודוקא במוקצה דרבנן אמרינן בפסחים דף מ"ז דלא מיפסל משום ממשקה ישראל ע"ש ודו"ק. ויש לפשוט מזה ספיקו של הגאון בעל בנין עולם זצ"ל באתרוג שהיה מונח תחת המטה ואסור באכילה מפני רוח רעה אי מקרי לכם. ועי' במג"א בסי' תר"נ סק"ב שנחלק עם הש"ג באתרוג שנאסר מחמת בליעת איסור אי מקרי לכם ולכאורה הדין עם הש"ג דפסול דהא בש"ס דפסחים שם מבואר דאי מוקצה דאורייתא אף שהוא איסור דבר אחר גרם לו פסול. ומיהו יש לחלק בין פסול ממשקה ישראל ובין פסול לכם ודו"ק. ועוד תליא אם טע"כ דאורייתא בשאר איסורים או לא. ועי' ברמב"ם פ"ו מהלכות ברכות הלכה ו' דמים שנתגלו פסולין לנט"י וסובה בטאו"ח בסימן ק"ס וביאר הב"ח שם הטעם דכיון דאסור לשתות מצד הסכנה נעשו כשופכין ולכאורה גם לנסכין י"ל האי טעמא דבטל מתורת מים וא"ל לטעמא דממשקה ישראל. ואולי דהירושלמי הולך לטעם הזה ביין דלא שייך סברא דנעשו כשופכין וצ"ע. ומיהו מטעם דנעשו בהם מלאכה במים שבתה הנחש והוחזרו לכלי אין לפסול דהדא דלא מלינו פסול מלאכה בנסכים [ועי' בב"י או"ח סימן ק"ס] ועוד דהא בטלו במיעוטו וכן כתב התס"ד בסימן ר"ס לענין נט"י דדוקא במי הטאת גזרו משום חומר מי הטאת אבל בנט"י אמרי' דבטיל במיעוטו והובא בט"ז שם סק"ה וא"כ גם בנסכים י"ל כן ועוד דהא ת"ק בפרה פ"ט מ"ג ס"ל דאין נחש פוסל במי חטאת כלל דנחש אינו מקיא ע"ש: גמ' והביאו גול של מלח ושהמוהו נ"ב בתוספתא דמכילתין פ"ג ובירושלמי כאן הגי' גוש של מלח וראיתי להגאון בעל חכם צבי ז"ל בתשובה סימן י' שכתב דמשו"ה נקט בגמרא דילן בלשון גול של מלח והיינו כמלא אגרוף וכמו שפרש"י והוא טפח כדי לאשמעינן מילתא אגב אורחיה דשיעור פגימת המזבח כדי שיפסל לעבודה הוא טפח וכר"ש בחולין דף י"ח ודלא כראב"י שם ומשום שהיה הפגם טפח משו"ה מקיים לא מפני שכשר לעבודה ע"ש ודבריו ז"ל אלו מן התימה דהא לעיל דף כ"ה ע"ב מבואר לבדיא דשיעורא דאגרוף הוא יותר מטפח וע"ש ברש"י א"כ מתניתין דלא כחד דהא זה לא מצינו לשום מ"ד דפגימת המזבח הוא יותר מטפח וצ"ע: תוס' ד"ה מנה"מ ועוד יש לפרש וכו'. נ"ב משמע דניסוך המים בעינן שיהיה מי מעיין בדוקא וכן מבואר לבדיא במשנה במעילה י"ג דתניא שם בור מלא מים בכלל דברים שאינן ראוין למזבח וכמו שפרש"י ותוס' שם וכן הרמב"ם ז"ל בביה"ב דף ע"ש ע"ש וצ"ל לדבריהם דמתני' דהכא דתנן דאם נשפכה או נתגלתה היה ממלאין מן הכיור אתיא כר' ישמעאל בזבחים ד' כ"ב דמי כיור נמי מי מעין הם אכן מדברי הרמב"ם ז"ל דפסק בפ"ה מהל' ביאת מקדש הלכה ו' כחכמים שם דמי כיור שאר מימות הם והעפ"כ העתיק בפ"י מהלכות תמידין הלכה י' דאם נשפכה היה ממלא מן הכיור ע"כ דס"ל דאינו מעכב שיהיה מי מעין וכהא דנפקא לן מקרא דשאבתם וגו' אינו אלא למצוה בעלמא וזה קרוב לעבריס ושם שניס שאמרתי להביא סמך גדול לדברי הרמב"ם ז"ל ממקרא מלא בשמואל ב' כ"ג דכתיב שם ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבאר בית לחם [ויש שם קרי וכתיב דהקרי הוא מבור והכתיב הוא מבאר] אשר בשער וגו' ולא אבה לשתותם ויסך אותם לד' ואמרינן ע"ז בירושלמי דסנהדרין פ"ב הלכה ו' [ובמד"ר ברות על פסוק עיניך בבדה אשר יקלורון] בר קפרא אמר חג הסכות היה ונסכן ע"ג המזבח [והובא גם במפרש בעל דברי הימים א' י"א כמיוחס לרש"י ז"ל] וידוע דבור הוא מים מכונסין ובאר הוא מים חיים וי"ל דהכי מקרא דדיעבד אינו מעכב מי מעין והכי מסורת דלכתחלה בעינן מי באר. וזה ראיה לדעת הרמב"ם אבל לדעת התוס' קשה. ואולי דמשום זה אמרינן בב"ק דף ס' דטמון באש קמבעיא ליה ומאי ויסך אותם לד' דאמריגהו משמיה דגמ' והיינו דקרא דבור דא"ל לפרש על ניסוך המים ע"כ דבא לדרשא אחריתא ודו"ק:

דף נא ע"א תוס' ד"ה מבלאי תימה דלא קתני נמי כתונת. נ"ב עי' בתוס' יו"ט כאן שהקשה דאמאי לא הקשו גם ממצנפת והובא בהגהות מהרי"ב ז"ל ואמנם כבר הרגיש בזה הכ"מ בפ"ח מהל' כלי המקדש הלכה ו' וכתב שם בהירוץ השני דמצנפת היה דק ביותר ולא חזי לפתילות וקצת נ"ל ליישב גם קושיות תוס' מכתונת ע"פ דברי הכ"מ שם שכתב טעם לדברי הרמב"ם שם שכ' דמכתנות כהנים הדיוטים היו עושין פתילות למנורה משום דמן המכנסים היו מדליקין לשמחת בית השואבה ומן האבנט בוודאי לא היו רשאין לעשות פתילות למנורה משום דאית בהו עמרא ע"ש וא"כ י"ל נמי איפכא דמשו"ה לא היו מדליקין לשמחת בית השואבה מכתנות משום דמהם היה מדליקין למנורה. ומה שבחרו יותר לעשות ממכנסים לשמחת בית השואבה ומכתנות למנורה ולא איפכא נראה משום דהמכנסים עבים ביותר והיה ראוים לשמחת בית השואבה טפי מהכתנות וק"ל:

דף נד ע"ב גמ' חלבי התמיד של שחר וכו'. נ"ב נ"ל אברי תמיד וכ"ה במשנה דשקלים שם וכן הוא בתוס' כאן בד"ה דתניא אכן מדברי רש"י נראה להדיא דגרס חלבי מדכ' ד"ה וכו' אכן קצת צ"ע דברי רש"י שם דלא פירש זה לעיל על משנה דחלבי שבת דס"ה לכל אברי עולה וכו' ויש ליישב:

השמטה לריש המסכת סוכה שהיא גבוהה. נ"ב בכל ספרי הש"ס בבלי וירושלמי וברב אלפס והרא"ש נדפס תיבת סוכה בוא"ו אחר הסמ"ך אבל נראה דהוא ע"פ דברי כל תיבת סכה במלא בתנ"ך כתיב סכה בלא וא"ו ונקוד בשורק וביותר אני תמה על מה שכתב בספרי עץ חיים בשער חג הסוכות פ"ד ועוד באיזה ספרי מקובלים דסוכה מלא בגי' צ"א כמנין שם יו"ד ה' ואדנ' דלית ע"ש והדבר מתמיה דהיכן נמצא סוכה דלא כתנ"ך ומאי דכתיב בסכות מלא אחר הכ' אינו ענין לתיבת סוכה. אכן שוב ראיתי דדבר ה' בפיהם אמת דיגעתי ומצאתי בעז"ה בתהלים ע"ו דקרא דויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון נכתב שם סוכו בוא"ו אחר הסמ"ך וכן כתוב שם במנחת שי דכן נ"ל וכן מצאתי בספרי כתובים הנמצאים בבהמ"ד של הרב"ג הצדיק מוהר"ר אריה ליב ב"ר בער ז"ל הנכתבים בקלף שנכתב תיבת סוכו מלא ו' אחר הסמ"ך [וידוע דנכתבו בזמן הגר"א ז"ל ועפ"י הגהתו והגהתו] וא"כ י"ל ע"פ דרך כרמז דמשו"ה כתיב בכל דוכתא סכה חסר לרמז למ"ש חז"ל דבעוה"ז אין השם שלם ואין הכסא שלם כביכול ומשו"ה כתיב סכה נמי חסר אבל לע"ל שיתמלא השם [illegible]

[illegible]

מקרא שכתוב ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון אמן: **סליק בעזה**

הגהות יחדושים מאת הג"מ אריה ליב יעלין אבד"ק בילסק (בעהמ"ס מצפה אריה וכו')

דף ב ע"א מנה"מ אמר רבה. פי' יפ"ע ערובין ג' א' שהקשיתי בירו' דקאמר ר' אבין בפ"ק דערובין וכאן דר' יהודה כדעתיה דס"ל פי תקרה יורד וסותם גבי גשרים המפולשין וקאמר ג"כ היא דעתיה בסוכה ולא בסוכה אינו ענין כלל לדין מחיצות רק בהסכך ומאי שייך פ"ת יורד וסותם להכשיר ונראה דמש"ה היא דעתיה בסוכה הוא דהוי לדברי ר' אבין דליכא למימר משום פ"ת דא"כ מ"ע בסוכה וזהו דמסיק ולא ... כו' דהיינו דע"כ בדין מחיצות ל"ד סוכה למבוי ומייתי כמה חלוקים ביניהם עד דמסיק לטעמא משום בסכות תשבו : עד כ' אמה אדם יודע. בירו' מובא דעת ר' יאשי' בשאין דפנות מגיעות לסכך דהוא כרבה כמ"ש לק' ע"ב : עד כ' אמה אדם יושב. בירו' הוא כן ע"ש ר' אבהו בשם ר' יוחנן ומקרא בסוכות תשבו : דל דפנות. ולפ"ז בדפנות שלמעלה מן הסכך אמרי' בהו דל אותו הגובה איכא גל סוכה ובירו' פליגי בזה ר' יונה ור' יוסה לפי' הפ"מ ע"ש: **ע"ב** דאמר ר' יאשי' אמר רב. בירו' ר' יעקב בר אחא בשם ר' יאשיה: רב חנן בר רבה אמר רב. בירו' ר' בא בשם רב : והלא שבעה בנים כו' ע"פ חכמים. בירו' איתא והלא שבעה בנים ת"ח היו לה וליתא שם האי ועוד כו' אלא שהם עצמם היו ת"ח ומשמע שהם גדולים ויושבים עמה וכן מבואר בתוספתא פ"א והגר"א הגיה שם כבבלי : דרכה של מלכה. וכ"ה בירו' :

דף ג ע"א וכי דרכה כו' בסוכה קטנה. בירו' ג"כ מקשה כן ולא משני שם בקטוניות ויתכן מזה סיוע לרש"י דלרב הונא קשיא והתי' כאן הוא לר"ה ושם ליתא הך דר"ס ע"כ לא משני מידי : אמר רב שמואל בר יצחק הלכה. בירו' פ"ב על מתני' דפלוגתא דב"ש וב"ה הוזכר שם ג"כ והתם אמר לה בשם רב. ר"ז ר"ס בשם רב הלכה כב"ש ור' ירמיה רב שמואל בר יצחק בשם רב ממה שסילקו ב"ש לב"ה [פי' שהשיבו תשובה לב"ה] הד"א הלכה כדבריהן : תוס' ד"ה בית. בירו'. מעשרות פ"ג סוטה פ"ח : ואינו נחלט. בירו' שם ואינו אמית ביובל : בית שאין בו ד"א, ספרי תצא רכט. וגם שם חשיב כמ"ש התוס' בשם הירו': **ע"ב** ואין האחין והשותפים חולקים בו. בירו' מעשרות פ"ג ה"ג וסוטה פ"ח ה"ד ליתא זאת רק איתא ואין נותנים לו ד' אמות לפתחו [והוא כמסקנא דהכא בפי' ואין האחין כו'] וכן בספרי שם הוא כבירו': תוס' ד"ה ואין עושין וכ"מ בירו'. מעשרות שם סוטה שם : עד שיהא בה ד"א לזה וד"א לזה. בירו' ב"ב פ"א ד"א חוץ מד"א שלפני הפתח ותני בר קפרא כן עד שיהא ה' אמות לזה כו' ועי' בבלי שם: אין בו דין חלוקה. עמש"ל ד"ה ואין :

דף ד ע"א תבן ובטלו. ירו' כאן ע"ש במס"פ ד"ה היתה ועמ"ש ערובין ע"ח ב' : והוציא יורדין. ע' ירו' ה"א לפי' הפ"מ : א"ל רבא הא דירה סרוחה. לפי' הפ"מ בירו' הוא דעת ר' שמי בלמטה מי' דדירה סרוחה היא וגם בשא"ר לסכך ג"כ ממעט : ובנה אצטבא. דעת רש"י להכשיר כל הסוכה והר"ן פליג בזה ועי' בנוה"פ ד"ה רב הושעיא דמוכית מהירו' דלא כרש"י ובענ"ד אין ראיה די"ל דהתם במן הצד מיירי דבעינן להדפנות לצירוף להכשיר מקום העמוד או האצטבא ואין לדון כפסל היוצא מן הסוכה כמ"ש הכ"מ פ"ד מהל' סוכה וכ"ה בהרא"ש כאן וכן בעשה באמצע דבעינן צירוף להדפנות אבל בעשה אצל דופן האמצעי דיש על האצטבא דין סוכה בלא צירוף הדפנות אז מה שחוץ האצטבא נדון כפסל היוצא מן הסוכה. אך לפ"ז תקשה על הפ"מ שכ' דגם באצטבא מן הצד כשר כל הסוכה משום דופן עקומה וכפסל היוצא. מהירו'. ונראה דהך דירו' אינו ענין כלל לדין אצטבא דהכא דהוי כבנין כמ"ש בנה אצטבא ע"כ הוי מיעוט במקומו משא"כ בירו' איננו כ"א כספסל שנתן נסר על תוליה של עמוד ולד השני סמך לכותל ונמצא יושב למעלה ובאלתו הוא אי נימא כיון דישיבתו גבוה מהקרקע והוא בגל סוכה כשר והסכך שחוץ לנסר הוא סכך פסול ובעי אם נדון כאויר או כסכך פסול למידן בי' דופ"ע והתם אין להכשיר כל הסוכה מחמת זה כיון דל"ה מיעוט להסוכה רק להיושב שם לבד אין שייך כאן פסל היוצא מן הסוכה. וכ"מ בירו' מהפשיטות דמיירי בכה"ג דל"ה בנין מדפשיט מהא דר' בא בר ממל בדפנות הרחוקים מן הארץ ג"ט דאם יושב למעלה בגל דפנות כשרה דהיינו דה"כ ביושב למעלה יושב בגל סוכה ודחי לי' דל"מ מה שיושב למעלה כ"א בעושה מיעוט בתורת בנין או תבן ובטלו כו' וא"כ אינו ענין כלל להכא. ודברי הפ"מ מגומגמים ופשוט להגי' כמ"ש הק"ע דבמקום הנסר אין כאן גבוה כ' : **ע"ב** באמצע הגג. בירו' כאן ובכלאים פ"ד וערובין פ"א מוכח דדוקא בפאה דהיינו לוה"פ מועיל בסוכה זאמרי' פי תקרה יורד וסותם אבל מה שמוכח סכך עליו כיון דלא לשם מחיצה נעשה רק לסכך ל"א בי' פתי"ו : רב ור' חנינא. בירו' כאן ובשבת פ"א ה"א ר' אבהו בשם רשב"ל. וכן איתא שם דבית ר' ינאי ילפי לה מארון וכפרת כו' ע"ש :

דף ה ע"א ותניא ר' יוסי אומר מעולם. בירו' שם כתיב ונועדתי כו' ודברתי אליך מעל הכפרת וכי כי מן השמים דברתי עמכם מה להלן רשות אחר אף כאן רשות אחר : לא ירדה. עי' פדר"א פי"ד : תני ר' חנינא. בירו' שם ר' חנינא בן שמואל : תפשת מרובה. עי' ת"כ מצורע פ"ז ומ"ש ביומא פי' א' : וקדש למד מלמטה. בירו' יומא פ"ד ה"א ליתא רק קדש למטה ולא הוזכר שם הלמ"ד : ר"ה אמר מהכא. בירו' כאן ובשבת פ"א ע"ש רב אחא בר יעקב והכא רב אחא ב"י ג"ש גמר פני פני לק' ע"ב דמפרש לה לדר"ה : **ע"ב** תוס' ד"ה תפסת. בת"כ. מצורע זבים פ"ז פרשה ה' ועמ"ש יומא פי' א' : לר"מ דאמר כל האמות. פמ"ש ערובין ד' ב': הלכתא גמירי לה. בירו' כאן ושבת פ"א משני לר' יהודה דילפי' מעגלות ע"ש : שעורין. עמ"ש ערובין ד' א': בל הפסוק הזה. עמ"ש ברכות מ"א א' ד"ה דאמר רב יוסף :

דף ו ע"א תוס' ד"ה גפן. בירו' דנזיר. פ"ו ה"א : במים. ת"כ מצורע זבים פ"ו : **ע"ב** במאי קמיפלגי. לפי' הק"ע בירו' פליגי ג"כ אם י"א למקרא או למסורת כהכא. ולהפ"מ ל"פ בזה ומשמע כוונתו דרבנן ג"כ דרשי המסורת רק דס"ל דקאי אסוכות דעלמא ור"ש סבר דקאי אשתי דפנות הסוכה וכמ"ש ביפ"ע סנהדרין ד' ב' והוא לדרך הפ"מ ועוד איתא שם דפליגי בזה דרבנן דרשי מזרם וממטר אחת ור"ש דריש להו לשתים ומובא בתוס' ד"ה וסוכה : מ"ס סככה בעינן קרא. בירו' תרוייהו דרשי אחת למעלה ולרבנן השלישית מדבריהן ולר"ש הרביעית מדבריהן ועי' תוס' לק' ו' ע"ב ד"ה סיכך דהוכיחו דטפח דסוכה מה"ת מדמני ליה בין הנכו דמס"ת טפח בנדה כו א' וי"ל דהירו' לטעמיה לק' פ"ג ה"א דרק יש אומרים דגם טפח דסוכה נתשב בהדייהו וא"כ הוי פלוגתא בזה ועי' גליון ירו' שם :

דף ז ע"ב כנגד היוצא. בירו' איתא רב אמר אותו של טפח צריכים שתהא מבוכה מן הכותל טפח שמואל אמר אפי' כנוסה כמה רואין אותם כאלו היא יוצאה ועי' במלאחות שמפרש לה שמעמיד הטפח בסוף וזהו פי' כנגד היוצא ושמואל דאמר אפי' כנוסה כמה ל"ב בסוף והוא דלא כשמואל בכא והתליף שטתו ע"ש: ואיתימא ריב"ל. ה"כ בירו' ר"י בן פזי בשם ריב"ל: עושה לו פס ארבעה ומשהו. נראה דהיינו הא דקאמר בירו' ר' הושעיא בעי אותו של טפח שנתנו באמצע מהו [פי' שעשה שתי הדפנות כמבוי ונתן הטפח באמצע אצל דופן א' משהבים] הזר ואמר אותן הארבע טפחים שנתנן באמצע מה הן ר' יעקב בר אחא כהדין עובדא אתא קומוי ר' יסא ואפשר כו' פי' שהזר ואמר דבעינן פס ארבעה לסוכה העשוי כמבוי ומעמידו בפתות משלשה כמ"ש כאן: **ע"ב** מחיצה כסכך בעינן. עי' מה"פ כ"ו ד"ה מכאן דלא לענין דבעינן גם במחיצות דבר שאינו מקבל טומאה דהא מפרוכת ילפי' ופרוכת הו"ל דבר המקבל טומאה אלא לענין דבעינן בדפנות שלשה מרובה ע"ש ובירו': ר"א כל סוכה שאין בה ד"א. בירו' כאן ס"א ובמעשרות פ"ג ה"ג ר' אומר ד"א ואע"פ שאין בה ארבע דפנות רש"א ד' דפנות אע"פ שאין בה ד"א ועי' תוספתא פ"ב: או בראש הספינה. בירו' פ"ב ה"ד דרשב"ע הוא בר פלוגתיה דר"ע בזה ותתא ר"ג דאיתא לקמן כ"ג א' דה"ל לר"ע סיכך סוכתך בירו' שם דרשב"ע א"ל כן לר"ע שעשה סוכתו בספינה : ב"ש דתנן מי שהיה. הוא כלעיל ג' א' דבסוכה קטנה ג"כ פליגי וכ"מ בירו' פ"ב ה"ח אלא הפי' כדי שלחנו וכפי' הפ"מ שם ופי' הק"ע דחוק שם ועי' רא"ש וק"נ: ר"א פוסל. הוא דלא כברייתא לקמן י"ט ב' דאיפכא תני ר"א מכשיר ובירו' לקמן ה"ב ליתא בברייתא שם ועי' ברא"ש : כל שיש בהיקפו. עי' ירושלמי ערובין פ"א ה"ב :

דף ח ע"א תלתא גברי בתרתי אמתי. עי' פנ"א שבת פ"א ה"ה שכתבתי שם עפ"ז בירוש' שם דשניו כפוכות לכיפה כרמלית הוא משום דמשך רוחב אדם הוא ד' טפחים שליב מב' אמות עש"ב: **ע"ב** הפנימית אינה סוכה. משמע דשאין רק סוכה א' דיוצר ג"כ אינה כוכה דהלא דר שם ג"כ ובירו' הב' כתיב סוכת יוצרים כשרה ואולי מיירי באופן שאינו דר שם תמיד מדלרפה לסוכת הרועים: ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה. בירו' מהכה ג"כ הכאי זה בסוכת כותים ובסוכת הרועים לא התנה כן רק סתם כשרה ויתכן משום סוכת הרועים סתמה לגל עשויה [שזהו פי' כהלכתה כגמ'] :

דף ט ע"א סוכה ישנה. בספרי ראה קמ' תעשה לך פרט לסוכה ישנה ומשמע דהוא כב"ש אך ממאי דמסיק מכאן אמרו כדלה עליה כו' מוכח דכפי' הוא ולא מן העשוי : תוס' ד"ה כוכה. בירוש' כאן ה"ב : שם ובתר הכי איתא שם. וכן בירו' פסחים פ"ב ה"ד: אין עושין סוכה בחה"מ. בירו' לק' פ"ב איתא דר"א רק משום קנס ה"ל הכי דלא עשה סוכה בערב הרגל והבבלי ה"ל דהוא מה"ת לר"א: **ע"ב** ר' יהודה אומר. עמ"ש לקמן כ"א ב': תוס' ד"ה כה. התם מיירי שאין התחתונה צלתה מרובה מחמתה אלא מחמת עליונה. ס"ל להתוס' דמצטרף העליונה שבתוך כ' עם התחתונה ובירו' ה"ג משמע דאין מצטרף לפי' האי שבק"ע שם ועי' גליון שם שמסכים לפי' הא': אלא להו בהבנטן. עי' מה"פ ה"ג ד"ה שני ובענ"ד נראה דהרמב"ם פי' בשתבטן בקלקן כפי' שהביא רש"י ומ"ש במתני' או בקלקן היינו שנעשה ג"כ אחר הקצוצה וזהו כר' אחא בשם ר"ז בירו' ה"ה ור' בא בשם רב מפרש לה שהיה מתחלה בדעתו לקוצצן [אי"ב משום תולמ"ס] והריבתא אף שלא היה בתחלה כוונתו לקוצצן מ"מ כשרבה סכך עליהם מהני ריבוי לענין פסולו זה דלא מן העשוי אבל בשלא קצצן דהו"ל פסול ממש ל"מ ריבוי ומבואר דעת הרמב"ם: בסכות תשבו ולא. ת"כ אמר בע"ז :

דף י ע"א או"ה טפח. בירו' כמה יהא ביניהם ויצטרפו ופי' הק"ע בפי' השני דהיינו לפסול והפ"מ פי' כפשוטו לצירוף וכ"ה בפי' הק"ע הא' והתם מיירי שהעליון חמתה מרובה מצלתה דאין פוסל משום שני סככים ואפשר דהדא מלתא היא עם לפסול בשהעליונה צלתה מרובה מחמתה דכיון דאינו מצטרף הו"ל שני סככים ופוסל ופליגי שם תרין אמורין ה"א עשרה וח"א ארבעה ומותיב מ"ד עשרה למ"ד ארבעה משום אבל הא מצינו אהל טפח ומשמע דליכא למ"ד התם טפח : אלא לאו פוי' שא"ר לדירה. בירושלמי בעי מה דיורין ממש או אפי' ראויה לדיורין ופשיט מן מה דתני תד סב קומוי ר' זעירא אפי' התחתונה כשרה [פי' דכדברי ר' יהודה נקט אפי'] לית ב"כ אמר אפי' אלא דהוא מודה של קדמייתא הד"א דיורין ממש ופי' מדמכשר ר"י אפי' תחתונה וכ"ש עליונה וע"כ היא ראויה לדירה רק שאין שם דיורין והבבלי ס"ל דאין סברא שיהיה נ"מ בדיורין ממש וע"כ אם אין ראויה לדירה קאמר. והנה ע"כ דברי ת"ק לא קאי אגוונא דאין ראויה לדירה שיהו אין גבוה עשרה דאיך אמר עלה עליונה כשרה וגם בירו' מדייק כנ"ל אבל לרב דימי דהפי' הוא אין התחתונה יכולה לקבל כרים כו' אין לדייק כן דאפשר דהעליונה כשרה אם יושב שם בלא כרים וכסתות או ע"י הדחק כיון דגבוה עשרה עכ"פ וא"כ שני התלמודים שוים דהתם אפקה מא"ר לדירה היינו דגבוה עשרה והכא מאי דקאמר א"ר לדירה היינו שאינה יכולה לקבל כרים וא"ש מה דתנא תד סב גם להבבלי : ע"ב נקליטי המטה. עי' רא"ש סי' י"ט מ"ש בשם הירו' וכן ברפ"ב מדמי ליה הירו' לטלית שלבוש בו האדם : אבל לנאותה כשרה. בירו' פלוגתא בזה דר' חנניה ס"ל דאפי' לנאותה פסולה ור' יוסה ס"ל דוקא מפני הנשר ועי' ק"ע ומה"פ : ועטרה בקרמין. עי' ירושלמי שבת פ"ג היו ביצה פ"א כיף ה"א: **ע"ב** תוס' ד"ה עד מוצאי. בלב אריה להרי"ף שבת וביצה הארכתי לתרץ ראיות כתוב' הג"ת של (צ"י דס"ל מנו דאתקצאי משום יום שעבר ואכמ"ל ועמ"ש ביצה דף ד' א' דמירו' ביצה

פ"א ה"א מוכח כהתוס' : מוציא ראשו חוץ לכילה. פי' תוס' שכ' דל"ת שמואל ללבו רואה את הערוה ועי' רא"ש פ' הרואה שהביא הא דבירו' שם ה"ב דבעי במגדל אי רשאי להוציא ראשו חוץ למגדל ולקרות ק"ש ופי' דמבעי' ליה אי מותר לבו רואה את הערוה ועמ"א סי' ע"ד שתמה עליו דא"כ גם בלבוש שליה היה לו למבעי כן ומפרש הוא דהאבעי' הוא אי חשיב מגדל אהל וקשה הא שם בירו' גם בבית מבעי ליה כן ובית בודאי הוי אהל וכן הקשה הפ"מ שם. ועוד קשה לי בין לפי' הרא"ש בין לפי' המ"א הא הכא מבוא' ברייתא דמפורש בה דבין בכילה בין בבית לא יוציא ראשו כו' ודוח"ל דלא ידע הירו' מהברייתא ונראה דהירו' מפרש הברייתא דבית ג"כ דוקא עשרה ומבעיא ליה בבית פחות מעשרה אי חשיב אהל ואת"כ מבעי' ליה את"ל דבית אפי' פחות מעשרה חשיב אהל משום דקביעא ומיירי הברייתא גם בפחות מעשרה מגדל מהו דמגדל דינו ככילה וכיון דמיירי הברייתא גם בפחות מעשרה גם כילה מיירי בפחות מעשרה ומ"מ אסור. והרא"ש לא ניחא ליה לפרש במגדל משום אהל משום דהוא גריס בירו' שם מגדל של עצים ומבואר בירו' ערובין פ"ג ה"ג דדוקא מגדל אבן חשיב אהל אבל של עצים חשיב כלי ולא אהל ובבבלי ערובין לה א' פלוגתא דת"ק ור"א בזה ולהירו' משמע דלכ"ע ל"ח אהל והאבעי' ע"כ הוא לענין לבו רואה את הערוה ומשום דר' ירמיה תלמידו דשמואל הוה וידע דשמואל התיר בכילה ע"כ מבעי' ליה אם שמואל ל"א ללבו רואה את הערוה ומותר א"ד דמיירי שמואל בתוכן בזרועותיו כמ"ש הפיסקים ועמ"ש בפנ"א ברכות שם :

דף יא ע"א הדלה עליה. ספרי ראה ק"מ : קציצתן זו היא עשייתן. לפי' הפ"מ ס"ל להירו' ג"כ הכי ומ"מ בעינן שיהיה דעתו מתחלה לקצצן וא"ל צריך לנענען ובענ"ד נראה דס"ל דל"א קצילתן ז"ה עשייתן ולזאת צריך לנענע רק דס"ל דבהיה דעתו מתחלה לקצצן אז א"צ לנענע והו"ל כקצצן מתחלה ואת"כ נענען והניחן ועמש"ל ט' ב' ודין תולמ"ה מוזכר גם בירו' ה"ט לענין החוטט בגדיש ועמש"ל יב א': **ע"ב** קשיא לרב קשיא. לפי' הפ"מ בירו' דגם לסברא דאמרי' קצילתן ז"ה עשייתן מ"מ בעינן שיהיה דעתו מתחלה לזה יש ליישב הקושיא דהתם בהדלה או בציצית תלאן מיירי שלא היה בדעתו בשעת הדלאתן או תלייתן לקצצן או לפסקן : יליף לקיחה לקיחה. ת"כ אומר פע"ז ושם מבואר כדברי ר' יהודה הג"ש ובספרי חקת קכד יליף לקיחה לקיחה לכ"ע ועי' תוס' לקמן י"ג א' ד"ה מצות : מה להלן באגודה. בירו' יומא פ"א מייתי לה לענין דילפי' דבר המעכב מדבר שאינו מעכב דהתם בפסח מצרים כל ענין האגודה אזוב לא היה מעכב והכא ילפי' מיניה דמעכב ועמ"ש מזה ביומא : התנאה לפניו במצות. מכלתא בשלח פ"ג ועמ"ש שבת קלג ב' : דתניא כי בסוכות. ת"כ אמר פע"ז ועי' הגרי"ב ובמכלתא בשלח פ"א ג"כ שפלוגתא ובדברי ר"ע ענני כבוד ובפדר"כ כ"ט פסקא אחריתא דסכות סתים דענני כבוד הי' : מה אך. עי' תוס' לקמן י"ב א' ד"ה כפסולת מ"ש בשם הירושלמי :

דף יב ע"א תוס' ד"ה כפסולת. בירו'. ה"ס : תוס' ד"ה אר"ז. בענ"ד נ' לתרץ קו' התו' עפמ"ש התו' לק' ל"ו ב' ד"ה ר' יהודה דאף דס"ל לר"י דסוכה אינו כ"א מד' מינים מ"מ מודה דבעינן דבר שאינו מקבל טומאה משום דיליף מחגיגה ול"ק אי מה חגיגה בע"ת דהלא ד' מינים אינן בע"ה ה"נ י"ל דלר"ז ס"ל ג"כ הדרש להקיש לחגיגה ול"ק אי מה חגיגה בע"ת דהלא גרן ויקב אינו בע"ת ומתרוייהו ילפי' שפיר ולא הקשה כאן כ"א למאי דאמר רבין בשם ר' יוחנן דמשמע דלא ס"ל הך דרב דימי וא"ש דל"ה סתירה כלל לרב דבר"ה : רב אשי אמר מגרנך. ר"ז אפשר דס"ל כבירו' שביעית פ"ב ה"ה דדרשי' מהאי מגרנך מיקבך דאזלי' בתר שליש ע"כ לא דריש ליה המיעוט לזה : תוס' ד"ה תבילי. בירו'. ס"ו ועי' רא"ש וכ"ה בירו' תרומות פ"י ה"ג ערלה פ"ג ה"ד : שמעית מיניה דר' יוחנן. עי' ירו' דהכא אמר ר"ח בשם ר' יוחנן משום גזרת אוצר וגבי חוטט בגדיש בה"ט ג"כ א"ר יוחנן משום אוצר ור"ת אמר התם משום תעשה ולמ"ה וקאמר מה נפק מביניהון ישב בה [כגי' הגליון ופי' הא' שבק"ע] דלר"ח פסולה גם בדיעבד ולר"י כשרה בדיעבד. וזה דלא כהתו' לק' ע"ב ד"ה אין מסככין דגם בדרבנן בדיעבד לא יצא ועכ"פ ר' יוחנן לא ס"ל אף בחדא מינייהו משום תולמ"ה ודלא כמ"ש כאן משום ר' יוחנן : **ע"ב** תוס' ד"ה אין. עמש"ל ע"א דמיירי [לפי' הא' שבק"ע שם סוף ה"ט] מוכח כגי' לכתחלה שלא לעשות פלוגתא בין התלמודים : בחיצים זכרים. ה"נ בירו' ועי' ק"ע שם שפי' על מ"ש בשלביות פסולה דהיינו לנורות או חיצים וליתא דהא בה"ז מייתי לה לענין נסר פחות מד' דגם לרב פליגי ר"מ ור' יהודה במשופין אף שהם פחות מד' וע"כ כפי' הפ"מ דהיינו נסרים משופין : תוס' ד"ה מה"ד. עי' ת' שבו"י ח"א סי' ל"ג שכ' לחלק בין העשוי למלאות לעולם ובין שנשלף לפעמים ויישב בזה הסתירה ברמב"ם ע"ש ולא דבר חדש הוא דכ"כ התוס' שבת יז. ד"ה ועל שאר אדם ועמ"ש כיפ"ע שבת נב: בתוס' ד"ה היא : באניצי פשתן. ה"כ בירו' ה"ס ושם משמע דבעל המימרא הוא רב דנמשך למש"ל שם רב ירמיה בשם רב :

דף יג ע"א אזוב ולא אזוב יון. ספרי חקת קכד אר"ח כו' שנים מחלוקת עמ"ש בפנ"א ברכות פ"ז ה"א ליישב הא דאר"ח שם ע"ד דר"ז ותברוהי כו' והוא שהטבילן כא'. וקאי שם אהא דמדמי דין אזוב שהוא בשלשה כזימון וכשבאו ג' מג' חבורות של שלשה שלשה מצטרפין כדאר"ס שם ה"כ מצטרפין בשלקח ג' קלחים מג' אגודות ועשאן אגודה ואמר ע"ז ע"ד דר"ז כו' והוא שהטבילן כא' ופי' הפ"מ ע"ד דר"ז היינו דס"ל כר' יסא דאמר שם דשנים אין מזמנין רשות וקשה הא ר"ז ס"ל התם דשנים מזמנין רשות ועוד הא ר"ח אמר הכא באזוב דסגי בשנים וי"מ שהוא שם ענין כפ"ע וקים להו דר"ז ותברוהי ס"ל דלא כר"ה ודוחק דא"כ הו"ל לומר ר"ז ותברוהי אמרין ועל דעתי' משמע דקאי אדלעיל וי' דה"פ דאף דשנים מזמנין רשות מ"מ אין מצטרפין לעשות חבורה ג' לזימון כא' בשכל א' הוא מהתבורה של ג' דאל"כ לא חשיבי לסצטרף עתה כיון שלא אכלו ביחד וז"ש ע"ד דר"ז ותברוהי דס"ל דשנים רשות ועכ"ז לצרוף בעינן שיהיה כא' מתבורה בעלת שלש ה"נ באזוב אף דשנים כשר בדיעבד מ"מ לצרוף בעינן שיהיה כא' מאגודה שלשה והוטבלו כא' בין השלשה ולא כשהוטבלו בין שנים דאז ל"ח להצטרף וזה מוכח מדעת ר"ז ותברוהי לדון כן באגודה דג"כ שנים כשר ולהצטרף באני וא"ש ג"כ דל"ק דר"ח אדר"ח דהכא: תוס' ד"ה מצות. ובספ"י פי' חקה קכ"ד : **ע"ב** אחרים אומרים. בירושלמי ה"ז מפורש דברי אחרים בקוצרן לאכילה ונמלך לסיכוך וקשה הא"כ מ"ט דרבנן והנה איתא שם רב כהנא דאחרים קצר לסכך וסוכבו ואמר לכשיעשו מזוזן אחזירם לגורן צריכין הכשר פעם שניה או כגר הכשרו בידן. ומפרש הפ"מ דהיא בעי' דלא אפשיטא ובענ"ד נ' דרב משני הא דאחרים דמיירי באופן זה שקוצרן לסכך ודעתו להחזירם לגורן דבזה פליגי רבנן וס"ל דבעודן בסכך אין להם ידות ובעי הכשר שני להידות ואחרים ס"ל דא"ל הכשר שני דיש להם ידות גם בעודן בסכך משום דדעתו להחזירן לגורן ורב דאמר הקוצר לסכך אין לו ידות. ובקוצר לאכול יש לו ידות אתי ככ"ע ולפי הס"ד דאחרים קיימי בקוצר לאכילה מקשה על רב כהדא דאחרים דאיך פסק כאחרים ולא כרבנן. ומשני מה אין קיימין קצר לסכך כו' וא"ב דאתיא כגמרא דילן ולא נשאר בעי' בלי פשיטות דליתא שם בעי' כלל רק לדרי פלוגתא דרבנן ואחרים והוא כדמסיק לק' יד. טעמיהו דאחרים :

דף יד ע"א א"ר אלעזר למה נמשלה. במד"ר פ"י ע"ש רשב"ל וכ"ה בב"ר פס"ג על פסוק ויעתר יצחק דר' יוחנן מפרש בשפך תפנה בעושר ור"ל אמר שהפך את הגזירה לעתר: אבל בנסרים שאין בהם ד'. בירושלמי מוכיח דרב ס"ל דגם באין בהם ד' פליגי ר"מ ור' יהודה. אך שם למר במשופין לכלים ומשום גזירת כלים ובבבלי לק' טו. מוכיח דל"ל לרב במשופין לגזור משום כלי מדלא גזר בחלים זכרים אטו נקבות והוא דלא כהירושלמי: **ע"ב** הפכן על צדיהן. בירושלמי איתא שמואל אמר הדא דאת אמר לאורך אבל לרוחב כשר ר"י ור"ל תרויהון אמרין בין לאורך בין לרוחב כשר ר' זריקן בשם רב המנונא כדברי מי שהוא פוסל כאן פוסל כאן רבין ור' בון בעון קומוי ר"ז מה ר"י ור"ל תרויהון אמרין אמר לון משום שאין פסול אלא בד' ההות מתני' פליגא על רב המנונא סוכה שאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושלחנו והביא נסר ויצרף ממנו שלשה טפחים אית תימר לרוחב לית יכיל דא"ר זריקן בשם רב המנונא כדברי מי שהוא פוסל כאן פוסל כאן אלא כן אנן קיימין לאורך ואפשר שלא יישן תחתיו. ע"כ. ופי' הק"ע והפ"מ דחוק בזה ולפירושם הוא ענין שאין ממנו רמז בגמ' לחלק בין אורך הסוכה או רחבה ואין טעם לחלק ואין לומר דבאורך היינו באין דופן כנגדו לדון משום ד"ע דא"כ איך אמרי ר"י ור"ל דגם באורך כשר משום ד"ע. ודין דופ"ע מוסכם בהא"ה גם בלי פלוגתא דסכך פסול כ"א בד"א והוא משום דו"ע. ובענ"ד נראה דרוחב בלא ירושלמי היינו עובי כמ"ש מזה בשקלים וה"פ לרוחב הנסר דהיינו הפכן על צדיהן דהכא והברייתא שמביא שם היינו הך דהכא רק דגם מתני' איפכא ולהבות התלמודים נראה להגי' במקום מתני' פליגא על רב המנונא דל"ל פליגא על שמואל. ומסייעא לרב המנונא ובברייתא דשם נ"ל פסול. כה"ג דמבלים בנסר ומוקי לה ברוחב [דהיינו על צדו ויש בהנסר ד'] וז"ש אין תימר לרוחב לית יכיל פי' אי"ב דפס"ל משום, דא"ר זריקן כו' אבל למ"ד לרוחב כשר קשיא אמאי פסול התם ודחי דלעולם לרוחב כש' והב"ע לאורך [וטפח אי חוץ לסוכה אפומא דמטללתא כבבבלי]. ואפשר שלא יישן התחיו. בתמיה ופי' דפסל היוצא מן הסוכה כסיכה ואתי ליישן גם תחתיו כשיוצא רגליו ע"כ מצטרף לפסול והוא כבבלי. ומשמע שם ג"כ דשמואל ס"ל דבנסר ד' כ"ע מודי דפסולה וכמ"ש כאן :

דף טו ע"א רמ"א נוטל א'. בירושלמי רמ"א נוטל א' מבינתיים וא"צ לפקפק ומסיים עלה בגמ' שם ואם פקפק א"צ ליטול א' מבינתים וא"כ הוא כב"ה אליבא דר' יהודה וס"ל דגם ב"ש ל"פ עלי' כ"ה לפי' הפ"מ וקשה א"כ ס"ל נר"מ כר' יהודה דל"ג גזירת תקרה ותקשה לשמואל דס"ל דפליגי באין בהם ד'. והק"ע הגי' שם ואם נטל א' מבינתים א"צ לפקפק וקאי אב"ש אליבא דר' יהודה והוא כבכאן אבל להפ"מ קשה. ואפשר דלשמואל מוקמינן המתני' בבטולי תקרה וכמ"ש הרא"ש דהיכי דעסיק בבטולי' ליכא גזירת תקרה ויהי' להירושלמי בזה ר"מ מקיל מדר' יהודה ולרב יהודה אמר רב בירושלמי בה"ז מכריח דגם רב ס"ל גזירת כלים בנסרים משופין רק דלא מוקי במתני' פלוגתייהו בזה כ"א בגזירת תקרה : **ע"ב** במעדיף. ה"נ בירושלמי בבלאי כלים פסולה בתוספתא פ"א איתא כשרה והגי' שם הגר"א פסולה ור"י בר' יהודה מכשיר ותימה שלא הובאה כלל פה :

דף טז ע"א מחצלת הקנים. כאן מחלק בין גדולה לקטנה ולק' כ' א' מחלק בין גדולה לארוגה ופי' גדולה מל' גדול מעשה עבות ובתוספתא פ"א ארוכה במקום ארוגה ויש לפרש דלשכיבה דרך לעשות ארוכה וקצרה ברחבה בעד איש א' למשכב ע"כ אין מסככין בה ושם ר' ישמעאל בר' יוסי ור' דוסא אחת זו ואחת זו מסככין בה. ובירושלמי ה"ב בעי ארוגה מהו וקאמר מחלוקת ר"א ותכמים ולא אמר מחלוקת ר"י בר' יוסי ורבנן משמע דגרסי ארוכה בתוספתא ועמ"ש לק' כ' א' : שאין שם חלל טפח. לפי' השני בק"ע ה"ס והפ"מ שם הוא כירושלמי שם וקאמר התם דלר' יוחנן דאמר הטעם משום אוצר ל"מ מה שהיה בה חלל טפח והכא משמע דליכא פלוגתא בזה וגם גזירת אוצר ליכא בכה"ג : המשלשל דפנות. בירושלמי לעיל ה"א אמר עלה ר' בא בר ממל כשאינו יושב ואוכל בצלן של דפנות אבל יושב ואוכל בצלן של דפנות כשרה ועמש"ל ד' א' ד"ה ובנה : ר' יוסי אומר. עי' רא"ש שמביא פלוגתא הגאונים אם הלכה כר' יוסי אף דרבים פליגי עלי' ועי' בהראב"ד לת"כ ויקרא פ"ב לענין פלוגתא דר' יוסי ורבנן אי נשים סומכות רשות שכ' דאין הלי' כר' יוסי משום דר"מ ור' יהודה פליגי עליה : **ע"ב** בשיטת ר' יוסי. הכא משמע דר' יוחנן ס"ל דגם לענין שבת אמרה ר' יוסי ובירושלמי כאן ה"י ובעירובין פ"א מבואר דר' יוחנן אמר לא אמר ר' יוסי אלא לענין

הגג

אבל לא לענין שבת ופי׳ בק״פ כאן (מיהו כמש״ש דא״ר יוחנן ר׳ יהודה ור׳ יוסי ר״ח בן עקביא שלשתן אמרו ד״א. תיבות ר׳ יוחנן ומליג במקומו ריב״ח. ואם כי לפי הענין מוכח דהיינו ריב״ח שהוזכר שם מקודם אבל מ״מ דלא תקשה דר׳ יוחנן אדר׳ יוחנן הא פה בבבלי מבואר דר׳ יוחנן אמר ר׳ יהודה בשיטת ר׳ יוסי וע״כ נומר דאמוראי נינהו ואליבא דר׳ יוחנן וריב״ח בשם ר׳ יוחנן ס״ל כהכא. אך התם הוא ר׳ יהודה רגברים ולא דבור המובא כאן: ע״ש ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי. שם בירושלמי מוכיח ר׳ הינא מזה דר׳ יוסי גם לענין שבת אמרה דלא כר׳ יוחנן שם דשם מסיים בשיטת אביו אמרה ר׳ ישמעאל: מחצלת ארבעה ומשהו. עמ״ש עירובין טז: ד״ה עומד:

דף יז ע״א אמר רבה. בירושלמי ה״א ר׳ חייא ס״ל כרבה הכא וכרב לק׳ ע״ג דסכך פסול גם באמצע ד׳ אמות ומובא בסה״ש ועי׳ מה״פ ד״ה תני. ובסוף הא׳ ר׳ יוסי דן במתני׳ משום דופ״ע ור׳ יונה אמר דכל סכך פסול הוא כד״א אף באמצע: **ע״ב** אר״ש מה טעם. ע׳ ירושלמי ס״פ כלל גדול: תוס׳ ד״ה כדתנן. בתוספתא ב״ב דכלים פ״ב:

דף יח ע״א קורה שיוצאה מכותל זה. ה״נ בירושלמי עירובין פ״א: סיכך ע״ג אכסדרה. פי׳ תוספתא פ״א: **ע״ב** אכסדרה בבקעה. ע׳ מ״ש עירובין כה. לד:

דף יט ע״א רבה ורב יוסף דא״ת. בירושלמי סוף ה״א קאמר הכי ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן בשם ר׳ הושעיא: רבה בר בר חנה א״ר יוחנן. לפי׳ כפ״מ אמר בירושלמי הכי אליבא דר׳ חייא בשם ר׳ יוחנן בשם ר׳ הושעיא והכא ר׳ הושעיא מילתא אחריתא קאמר: תוס׳ ד״ה לא יצא. ובירושלמי ברכות פ׳ שלשה שאכלו. פ״א וכאן ה״ח. רק כאן י״ל דקאי על סכך פסול דקאמר אויר פוסל בשלשה דתנינן הרחיק כו׳ סכך פסול אינו פוסל אלא בד״א דתנינן בית כו׳ מהו ליישן תחתיו כו׳ הפסר דהיינו תחת סכך פסול על הא דסליק מיניה. ובברכות קילר בירושלמי מלהכותי הך הסכך פסול ועפ״ק כאן ובפנ״א: **ע״ב** טיט הנרוק. ע׳ תוס׳ לעיל ע״א וברא״ש: תוס׳ ד״ה שאם. בירושלמי ה״ב: א׳ קטנה ואחת גדולה. במשנה בירושלמי אחת גדולה ואחת קטנה. ולק׳ בגמ׳ כי מקשה א״ה אחת גדולה כו׳ מבע״ל. ואולי ט״ס הוא בירושלמי:

דף כ ע״א עשאן לצריכה. ע׳ ת״כ מצורע פ״ב: של קנים. עמש״ל טו. ד״ה מחלת. ובירושלמי ס״פ וקצת מב״ש הורה ר׳ אימי ארוגה עמהה מהו לסכך בה מחלוקת ר״א וחכמים [ולמאי דמסיק הכא דפליגי בגדולה לחכמים מסככין] ואיך קאמר עמהה דלחכמים הלא טהורה היא. וצ׳ דע״כ לומר דמאי דקאמר עמהה היא היינו בקטנה ובגדולה הוא מחלוקת ר״א וחכמים דהלא פליגי בגדולה וגדולה טהורה היא ג״כ וא״כ הא דאיתא ארוגה אין מסככין בה ע״כ בקטנה מיירי וכמ״ש התוס׳ דבזה מודים חכמים. והוא כהראב״ד פ״ה מהל׳ סוכה ומיירי מתני׳ בארוגה וכרבנן דר׳ ישמעאל בר׳ יוסי ור״ד. וא״ש דלא מייתי בירושלמי בארוגה פלוגתא דרי״ש בר׳ יוסי ור״ד וחכמים שבברייתא משום דשם בקטנה מיירי ושאלת הירושלמי היא בגדולה ארוגה. ולהרמב״ם עפמ״ש הה״מ דהברייתא בגדולה מיירי וקמ״ל דבארוגה אין מסככין וס״ל דמתני׳ דלא חילק בין מעשה עבות לארוגה אתיא כר׳ ישמעאל בר״י ור״ד א״כ קשה בירושלמי אמאי לא אמר בארוגה דהיא פלוגתא דרי״ש בר״י ור״ד ורבנן. דפליגו בזה בהדיא. ורציתי לומר דלהירושלמי דגרים במתני׳ אחת גדולה כו׳ ר״א וחכמים בקטנה פליגי וגם שאלת הירושלמי היא בקטנה וסברייתא בגדולה. אך א״כ תקשה מה דאמר ארוגה עמהה כמש״ל. ונראה דהירושלמי גרים בברייתא ארוכה במקום ארוגה וכבתוספתא כמש״ל מז.: לא נחלקו ר״ד וחכמים. בירושלמי קאמר כן על מתני׳ דמשמע על מחלוקת ר״א וחכמים: **ע״ב** שהן טמאות. ה״נ בירושלמי והכא דקאי על פלוגתת ר״ד וחכמים ולפי הנ״ל דמיירי בקטנה ע״ש דטמאות משום דסתמא לשכיבה אולם בירושלמי דקאי על פלוגתא דר״א וחכמים דמיירי בגדולה דסתמי׳ לסכך דשכיבה א״צ לגדולה מ״מ דאוהא ויתכן דאינם ראוים לסכוך שמתקלקלים מהגשם וכן צ״ל להרמב״ם דמפרש דר״ד בגדולה: **ע״ב** א״ר יהודה נוהגין. בירו׳ כאן מקשה מהלפא שטתי׳ דר״י תמן הוא אומר [בירו׳ פסחים פ״ג ה״ד ועי׳ ספרי עקב מ״א] מעשה קודם להלמוד וכא אמר הכין [דס״ד דמשום לימוד היו בטלים ממצות סוכה] סבר ר׳ יהודה כיצן תחת המטה כיצן תחת הסוכה. כ״ש מהלפ׳ שטתי׳ דתנינן תמן אם אין דיורין בעליונה כו׳ ע״ש ומובא במלחמות להסיר תלונת בעה״מ מעל הרי״ף שהזכיר כאן טעם סוכה שתחת סוכה דמהירושלמי משמע כן: תוס׳ ד״ה ראיתם ובירושלמי. כאן ה״א ומובא בר״ן ע״ש:

דף כא ע״א תוס׳ ד״ה יליף. בספרי חקת קכ״ו: שם בת״כ. פ׳ תזריע פי״ב ושם איתא והמצורע עומד דהיינו שאינו יושב בקביעות בס אף בעומד אינו מטמא ועי׳ התוה״מ: **ע״ב** תוס׳ ד״ה שאין ובירושלמי. ה״ב ומובא ג״כ בהרא״ש ור״ן. ומדמייתי הירושלמי ראיה ממעשה שבירושלים לסייע לר׳ אימי בטעמא דר׳ יהודה שוכה דקי״ל כר״י בזה או דר״י אינו אלא מפרש דברי ת״ק כמ״ש הרא״ש דאל״כ ל״ס משם ראיה כלל:

דף כב ע״א סוכה מדובללת. ירושלמי פ״א סוף ה״א: קנה עולה וקנה יורד. פי׳ רש״י ותוס׳ דלדעתם אפי׳ חמתה מרובה מצלתה ע״י הרחקה זה מזה זה למעלה וזה למטה מ״מ כיון שאם אחר שבא לומר תבוט רמי יהיה צלתה מרובה כשר וכ״כ הר״ן וכתב בשם אחרים דבעינן עתה צלתה מרובה ובירושלמי ה״ג מוכח דמ״ד מדולדלת בצלתה מרובה ומ״ד מדובללת בשאין צלתה מרובה ועי׳ גליון ירושלמי: קורה היוצאה. עמש״ל יח.: **ע״ב** והתנן באידך פרקין. ה״נ מקשה בירושלמי פ״א סוף ה״א ומתרץ באילן דדרכו לפשט. פי׳ באלו הדברים שדרכן להפרד ולפחות בזה פסול למחלה דחיישי׳ שמא תפחת ותהא החמה מרובה מצלתה. ק״ע בפי׳ א׳ ובפי׳ הב׳ ובפ״מ פי׳ באילן היינו באילנות: תוס׳ ד״ה שתים. מה שהקשו על פירש״י מגמ׳ דשבת ל״ק בענ״ד דהלא בירושלמי כאן ובעירובין פ״ג ה״ג מבואר דמוקי הך דהכא בלמעלה ולא מן כלד. ואח״כ מסיק דמיירי מן הצד והכא תנא אחרינא והתם רשב״א היא ע״ש וא״כ י״ל דהתם בשבת בבבלי איירי מברייתא דמוזכר בה רשב״א וע״כ בצדדין מיירי משא״כ במתני׳ מדלא פליג בה רשב״א ש״מ דמיירי בלמעלה ועה״ש שבת קנד ע״ב דיש חילוף בין רשב״א דירושלמי לרשב״א דבבלי שם. רק דעכ״פ מוכח מדהוזכר רשב״א שם דבצדדין מיירי:

דף כג ע״א מעשה בר״ג ור״ע. בירושלמי כאן ועירובין פ״ג ה״ז מעשה בר״א בן עזריה ור״ע: אין עושין אותו דופן. עמ״ש בעירובין טו.: מיתה לא שכיחא. עמ״ש יומא יג. ד״ה ורבנן: **ע״ב** ל״ק הא ר״מ. בירושלמי גיטין פ״ג ה״ג משני ע״ז לחלק בין שמא מת לשמא ימות וה״נ מחלק בבבלי ועי׳ תוס׳ סד״ה עשרה: שני לוגין. עמ״ש עירובין לז: יומא נה:

דף כד ע״א ר׳ יוסי ור״ש אוסרים. עמ״ש עירובין לז. דמירושלמי מוכח כשולא שם דזוזי זוזי קתני וגם מבואר שם בלי הברייתא טעמא דר׳ יוסי ור״ש משום בקיעת הנוד עי׳ ירושלמי דמאי פ״ז ה״ח גיטין פ״ג ה״ח: אף אשה אחרת. עמ״ש יומא יג. ובשקלים: **ע״ב** לרבות כל דבר. ספרי תצא רס״ט ורבנן אי כתב בספר. עמ״ש עירובין טו: ע״מ שלא תלכי. ספרי שם: שאינה יכולה לעמוד ברוח מצוים. עי׳ ירושלמי עירובין פ״א ה״ז כאן פ״ב ה״ד יע״ש בגליון:

דף כה ע״א פרש לעוסק במצוה. עי׳ תוס׳ ד״ה ובלכתך דהגירסא משונה מכפי שאמור בברכות ובירושלמי ברכות פ״א ה״ג כבכאן ובתוספתא ברכות פ״א כבגמ׳ ברכות: והאמר ר׳ אבא בר זבדא. עמ״ש בברכות יא.: דברי ריה״ג. בספרי בהעלותך סח דברי ר׳ ישמעאל: **ע״ב** וא״ר אבא בר זבדא. ה״נ בירושלמי כאן: א״ר זירא הנא הכלי. עי׳ רא״ש סי׳ ח׳ שהביא מהירושלמי ר׳ מונא הוה שושביניה דר׳ יעקב בר פליטי אתא שאיל לר׳ יוסי א״ל זיל דמוך גו מטללתך. ר׳ יצחק בר מריון כו׳ גו מטללתך ומטעם זה פסק כר״ז ע״ש ובענ״ד דוח״ל דפליגי ר׳ יוסה ור׳ אלעזר אהא דרב דתנן ושושביניו פטורים מן הסוכה. ונראה דרק בבינה אמרו כן משום דבשעת בינה אינו עוסק עם החתן לשמחו גם כשיישן בבית החתן משא״כ בעת אכילה ור״ז באמת שהוא בעצמו היה החתן וישב בסוכה שהחמיר ע״ע באמרו שנהנה מזה ושמח בשמחת אבל באר החתן שיושב בבית בודאי אין השושבין יכול להפרד ממנו ורק בשינה שבלא״ה נפרד מהחתן בשינתו חייב בסוכה ועמ״ש לק׳ כו.:

דף כו ע״א אר״ח בן עקביא. משונה כאן מבירושלמי פ״א דברכות ה״ב ובכורים פ״ג ה״ג דשם ר״ח בן עקביא מחייבם בק״ש ותפלה ובכל מצות כו׳ ועמד בזה הפ״ק שבת פ״א ה״ב וכבר קדמו המ״א סי׳ ל״ח סק״ט ומתרץ דהירושלמי מיירי באפשר לקיים שתיהם והבבלי מיירי בא״א לקיים שתיהם. אך קשה לפ״ז דברי הת״ק דפטרם מתפלה גם באפשר לקיים שתיהם ויותר תמוה בתוספתא ברכות פ״ב דאיתא שם כבירושלמי ושם איתא ר׳ פוטר גם מק״ש וראיתי בשערי ירושלים להגר״ד אשכנזי בברכות שהעיר בזה וכתב דר׳ קאי בא״א לקיים שתיהם ובטעות נלוס בהברייתא כעין פלוגתא. ודבר רחוק הוא ועמ״ש בזה בפנ״א ברכות ושבת: שומרי העיר. בירושלמי הד״א בשומרי גייסות אבל בשומרי ממון עשאוהו כשומרי גנות ופרדסים ופי׳ הק״ע דחייבין וסוקשה להגליון מהגמ׳ כאן דאיתא דפטורין ופי׳ הוא דשומרי גייסות חייבין בסוכה משום שעומדים במקום א׳ אבל שומרי ממון שצריכים לסבב פטורים וקשה הא בירושלמי מייתי עלה עובדא אבדומא מלחא [שם איב] כוה דמך קומוי תנותי׳ עבר ר׳ חייא בר בא א״ל זיל דמוך גו מטללתך. א״כ הלא מביא המעשה לראיה לחייב שומרי ממון ולדבריו הוא מעשה לסתור ובענ״ד עפמש״ל כה: לחלק בין שינה לאכילה י״ל דכוונת הירושלמי לחייב היינו רק בעת השינה דבלא״ה אינו שומר או ואם מעמיד אחר תחתיו בעת שינתו כלא א״צ לו. ועוד כיון שהוא שוכב במקום א׳ יכול לעשות שם סוכה כדמקשה הגמ׳ משא״כ בשומרי גייסות אינו יכול ליחד מקום. וגם אם מעמיד אחר במקומו לשמור הוא צריך לו לעורר משינתו לקום לעזרה שיהיה מוכן להושיע. וזה דמייתי עובדה משינה דאבדומא מלחא דמיתה בו ר״ח בר בא. אבל בעת אכילה גם שומרי ממון פטורים כיון שהם נצורים לשמור וא״ש דאינו סותר להבבלי: שומרי גנות ופרדסים. עמש״ל: אפי׳ הולך שהכיס. ה״נ בירושלמי: ארשב״ג. שם: גזירה שמא ירדס. בירושלמי ה״ה בן בשם חברים ור׳ אילא אמר שכן אדם ישן קימעא ודיו [והוא כרבא כאן] וקאמר מה נפיק מן ביניהון מסר שינתו לאחר ע״ד דחברי׳ מותר וע״ד דר׳ אילא אסור וכאן בבבלי מוכח דל״מ מוסר שינתו גם לטעם שמא ירדס • הא דנקיט להו בידים. עמ״ש ברכות כג: ובמה״פ ברכות פ״ג ה״ג ד״ה ישן: **ע״ב** הות ניים. עי׳ בהה״מ בא״ח סי׳ ד׳ ועמ״ש בברכות ד. דמהמדרש מוכח דהיה ישן דוד בלילה שם בעות: חולץ ואינו מניח. עי׳ בבלי מנחות לו: ובירושלמי ברכות פ״ב ה״ג ר׳ אבהו יתיב מתני ברמשא ותפליו תלוי מלדן הוה וכמין פקדון היה בידו ויתכן דהכא אף בבה״ג דהוו דרך פקדון ג״כ אסור משום דהולך לישן דאיכא חשש קרי: תוס׳ ד״ה ולא. בירושלמי בתחלת פ׳ כילד מברכין כל שאומר. וכ״ה בירושלמי כאן פ״ב ה״ו:

דף כז ע״א ר״א אומר. תנחומא פנחס ט״ו: תוס׳ ד״ה תשבו. בירושלמי. ה״ז: א״ר יוחנן משום ר״ש בן יהוצדק. בירושלמי משום ר׳ ישמעאל כמובא בתוס׳: חזר בו ר״א. עי׳ בתוס׳ מ״ש בשם הירושלמי ועי׳ ש״ק ומה״פ: **ע״ב** ושוין שאם נפלה. בירושלמי מקשה והתני בר קפרא נפלה סוכתו ברגל יקימנה ברגל ר׳ אחא בשם ר׳ חיננא קנס קנסו ר״א שלא עשה סוכתו בערב הרגל: תניא ר״א אומר כשם. ספרי ראה קי״ט: שהיה ר״א אומר משבת. בירושלמי ה״ה בדברי ר׳ אליעזר לר׳ אלעאי והלא אמרו אין שבתו של ת״ח לביות מניח את ביתו ברגל בכדא ר״ז סליק לגזורה דר׳ אילא כו׳ ולא ידעין אין משום שאין שבתו כו׳ פ״כ לא רצה לשום משמע דרק לאכול במקום אחר הוה קפידא ויתכן דר׳ אלעאי היה רתוק מביתו כדמוקי בגמ׳ לק׳ דלא אתי ביומיה והוצרך לאכול ג״כ אצל ר״א: דבחודש ושבת. עי׳ ויק״ר פי״ח ר״ש בן חלפתא הוה סליק והויל שאל בשלמי׳ דר׳ בכל ירח וירח: במוכתו של ר״י בר׳ אלעאי. בתוספתא פ״א של ר׳ יוחנן בר׳ אליעזר וכפי׳ הגר״א כבכאן: אין לך כל שבט כו׳ שופט. בפדר״כ לב וזאת הברכה איכא דשכם בחינן לא סעמיד שופט והכתיב מלך זמרי בתרצה שבעה ימים א״ר יודן לים שבעה ימים במלכות כלים. והכא צ״ל דס״ל כר״ש דמ״ש יורד מלך:

דף כח ע״א מימי לא קדמני. שהש״ר פ״א: על ר״י בן זכאי. בשה״ש שי׳ ק״נ איתא ר׳ יוחנן היה לבוש תפלין בכל יום וכיינו ר״י בן זכאי דאילו סתם ר׳ יוחנן האמורא איתא בירושלמי בפ״ב דברכות ה״ג דבשיתוא לא הוה מנח תפלין ולגי׳ כרא״ש פ״ג דברכות לא הוה ר״י מנח תפלין כ״א תפסחא לפסחא וע״כ היינו ר׳ יוחנן בן זכאי: וכן היה ר״א תלמידו. בירושלמי שם ג״כ אתפלין ששלך בהם כה״י: שמנים תלמידים. בירושלמי ספ״ה דנדרים שמנים זוג תלמידים: האורח לגזיה את הגפים. בספרי שלח קיב האורח בבני ישראל למה נאמר לפי שהוא אומר כל האזרח בישראל ישבו בסכות שומע אני אף הנשים במשמע ת״ל בבני ישראל זה בנה אב בכ״מ שנאמר אזרח בזכרים הכתוב מדבר וצ״ע דהכא לא ס״ל כן וצ״ל דס״ל כהד״א שם דדרים למעוטי עכו״ם ע״ש ובת״כ אמור פט״ז בכבאן מב״י האזרח להוציא: תוס׳ ד״ה כל. עי׳ הגרי״ב בירושלמי. הוא בחגיגה פ״ב ה״א: יכל מ״ע שהז״ג. ירושלמי ברכות פ״ג ה״ג קדושין פ״א ה״ז: **ע״ב** לרבות את הגרים. בירושלמי דיבמות רפי״ג מוכח דגם האזרח ממעט גרים רק דהוי מיעוט אחר מיעוט לרבות ע״ש ובש״ק: תוס׳ ד״ה לרבות. עי׳ התוס״מ להגרל״מ ויקרא סי׳ קנ״א מ״ש בזה: ר״ש אומר כל שנעור. עי׳ הגרי״ב שהגי׳ רשב״ל ובירושלמי ה״ט איתא ר׳ יוחנן: תשבו כעין תדורו מכאן. ת״כ אמור פט״ז וכ״ה בירושלמי ה״ה:

דף כט ע״א במקפת של גריסין. פירש״י שממהרת להתקלקל. ובירושלמי משמע לספק דשל גריסין אינו מתקלקל כ״כ מהרה דאיתא התם לא סוף דבר שתסרת אלא אפי׳ כדי שתסרת לא סוף דבר מקפת גריסין אלא אפילו מקפה של כל דבר והמה״פ פי׳ דהיינו אפי׳ כל דבר מבערין במקפה גריסין ודותק: ויעלה עמוד השחר. בירושלמי ה״י איתא ר״ג נכנס ויוצא כל הלילה ר״א נכנס ויוצא כל הלילה חד תלמיד מן דר׳ מנא סורי לחד מן קריבי׳ דנשייא יצא אין מטריחין עליו שיחזור ולא שמיע ר״ג נכנס כו׳ משמע דמסיק דלא כהוראת האי תלמיד והפשר דס״ל כמ״ש בתוספתא שיחזור וליתא שם ושיעלה עמוד השחר. ומחולק עם הבבלי ואולי פי׳ ולא שמיע כלומר לא ס״ל דר״ג נכנס כו׳: משל לע״ד. בתוספתא פ״ב על בזמן שהמאורות לוקין: תניא רמ״א. שם: בזמן שהחמה לוקה. מכילתא בא פ״א ועי׳ פדר״א פ״ז: לוקה במזרח. מפירש״י משמע דקאי על החמה ובתוספתא משמע דקאי על הלבנה: בזמן שישראל ערש״מ. בתוספתא שם בזמן שישראל עסוקין בתורה: ובשביל ד׳ דברים מאורות לוקין. תוספתא שם: ובשביל כו׳ נכסין. שם:

פ״ג ע״ב לולב הגזול. ויק״ר פ״ל תנחומא אמור י״ח: משלכם. פדר״כ כ״ח סימן ולקחתם לכם: תוס׳ ד״ה קפסיק. בירושלמי. ה״ז:

דף ל ע״א מהב״ע. הכא יתכן דל״פ בדין מהב״ע כ״א סיכה דהמצוה דרבנן כמ״ש התוס׳ ד״ה משום וכן י״ל בירושלמי דר״ת דאמר טעמא משום לכם ס״ל רק ביו״ט ראשון כשמואל ור׳ לוי דאמר שלא יהיה סנגורו קטגורו ס״ל כר׳ יוחנן וכ״כ מה״פ וכ״ז במצוה דרבנן ובירושלמי חלה פ״א שבת פי״ג פליגי בעיקר דין מהב״ע ר׳ יונה אמר אין עבירה מצוה ור׳ יוסה אמר אין מצוה עבירה: מאי דכתיב כי אני ה׳. עי׳ ת״כ גו מכילתא דמלואים פ״א: **ע״ב** תוס׳ ד״ה וקרקע. ובירושלמי דכלאים פי״ז. ה״ד: שם וכמס׳ ערלה פ״ק. ה״ב. ועי׳ מה״פ שם ובכלאים שם דפי׳ מ״ש בירושלמי בגזל קרקע קאי על מתני׳ שנזלן חייב ולא כפי׳ התוס׳ והר״ש ושרה תמיהתם ועמ״ש בפנ״א דמפלה פ״א ה״ב וב״ק פ״י ה״ו משמע דאין מועיל יאוש בקרקע: ואת״ל לולב צריך אגד. בירושלמי כאן ה״א גזל לולב מכאן והדס מכאן וערבה מכאן ואגדן נשמעינה מן הדא סוכה גזולה אית תניי תני כשרה אית תני פסולה ר׳ סימון בשם ריב״ל מ״ד כשירה בשגזל קרקע מ״ד פסולה בשגזל פסל. ואפשר שלא יקשור [בתמיה] במיישב מלמעלן. פי׳ דמביא ראיה מסוכה גזולה דפסול דל״ה שינוי משום דהו״ל חוזר לברייתו אף דע״כ צריך לקשור הסכך להדפנות ומשני דמיירי במיישב בלא קשירה [והא דלא דן בירושלמי משום תקנת מריש משמע דס״ל להירושלמי דלא שייך תקנה או כ״א סיכי דחברי׳ בטינא או קבעו במסמרים. והוא דלא כהבבלי לק׳ דמשום סוכה מתשיב קביעות אף בלא חברי׳ או דס״ל להירו׳ דתקנתא דרבנן ל״מ לסוכה דאורייתא ועמ״ש לק׳ לא. ובמק״א הארכתי ואכ״מ]:

דף לא ע״א בשתקף את חברו. עי׳ ירושל׳ דאיתא רבנן דקסרין בשם ר׳ יוחנן בין זה בין זה כשר [כגי׳ הק״ע] איזו היא סוכה גזולה פסול כל שהוא נכנס בתוך סוכתו של חברו שלא מדעתו. ונראה פי׳ כמ״ש התוס׳ כאן ד״ה אבל כגון ראובן כו׳ וכגי׳ רש״א והב״ח ומ״א סי׳ תרל״ז סק״ז שלא מדעתו ובכס״ג לכ״ע פסול. וצריך למתוק לפ״ז שם תיבת כהדא כו׳. דהתם דעביד סוכא גו שוקא הלא קרקע אינה נגזלת וע״כ התם לרשב״ל קאי דס״ל גם בקרקע הגרו פסולה. ואפשר דל״ל קידם כהדא רשב״ל אומר זה וזה פסול כהדא כו׳ והנוי״י פי׳ כגי׳ הכתובה בין זו בין זו פסולה ואיזו היא סוכה פסולה לר׳ שמעון. ב״ה גירסתו ופי׳ דס״ל יאוש מועיל לקרקע ע״כ פסולה ושאלתו היא לר״ש דס״ל שהם גזלה יאוש בעלים ה״ד גזולה פסול ואמר שנכנס שלא מדעתו ויאוש שלא מדעת ל״ה יאוש. ותמוה דמעיקרא אמר דיאוש מועיל לפסול ובתכ״ד אמר דמועיל להכשיר משום דקונה. גם אם יאוש שלא מדעת ל״ה יאוש א״כ הוי כבלא יאוש ואין קרקע נגזלת ולמאי פסולה ובאמת להירו׳ דיאוש כדי קני לא משכחת סוכה בקרקע גזולה פסולה כ״א בכה״ג שבנה שלא מדעת חבירו וכמו שביירו התוס׳ וכנ״ל. [ולפ״ז צ״ל דקנין דרבנן מועיל לדבר שהוא מה״ת]: ר׳ יהודה מכשיר. ה״נ הפלוגתא בירו׳ ומייתי עלה הא דאר״י מעשה כו׳ כלקמן ע״ב: ואם היה פרוד. ויק״ר פ״ל ע״ש ר׳ טרפון וכ״ה בת״כ אמור פט״ז ובפדר״כ כ״ח ולקחתם לכם. ובירו׳ הל׳ בקילור ע״ש בפ״מ: וא״ר יהודה מעשה. ה״נ בירו׳ כנ״ל:

ע״ב תוס׳ ד״ה הירוק. בירו׳ ברכות פ״א ה״ב: שם בתוספתא דנגעים. מובא בירו׳ סוכה פ״ג ה״ז. ותימה דבירו׳ שם מסני דשאני הך דנגעים דכתב ביה ירקרק וצ״ע על התוס׳: כאגוז. בירו׳ ה״ז אית תניי תני עד כאגוז מ״ד כאגוז כשר מ״ד עד כאגוז פסול: הדר באילנו. בירו׳ ה״ה ע״ש ר׳ לוי ובת״כ אמור פט״ז ע״ש בן עזאי: לולב של ע״ז. בירו׳ ה״א הכל מודים בלולב ע״ז כו׳ דפסול דהייט דבשופר ע״ז פליגי ובלולב משום דכ׳ לכם מודו [ומשמע דהיינו ביו״ט ראשון וער״ן] ובקול לאו אסוה״נ שייך ביה ועמ״ש ר״ה כ״ח ובלב אריה שם וכאן: תוס׳ ד״ה שיעור. ובפ״ק דמעשרות. ה״ג ולפנינו שם הגי׳ רע״א אינו פרי וכ״ה לק׳ ה״ז:

דף לב ע״א דומה לתרות כשר. ה״נ בירו׳: נעשה כמי שנעלה. בירו׳ ה״א ר׳ מלוך בשם ריב״ל נחלק המתאים כמו שנפרדו העלין. ומשמע דכשר כמו בדין נפרדו העלין דכשר כמ״ש במתני׳: אם היה פרוד. עמש״ל לא.: שראשו של זה מגיע. בירו׳ ע״ש סתמא דירו׳: **ע״ב** כדי שיטא לולב. בירו׳ סוף ה״א ר׳ יוסי ר׳ טבי בשם רב לולב ספת מלבד שיורה: וכדי לנענע בם ר״ש בר אבא בש״ר יוחנן כיני מתני׳ כדי לנענע פי׳ וכדי לנענע: עשה אותה בת תמשה. ה״נ בירו׳ ע״ד דר״ט פוסכין רברבין ע״ד דרבנן פוסכין דקיקין והכא הדר מזה מחמת הך דשמואל והתם ליתא דשמואל: שענפיו חופין. ויק״ר פ״ל: ראימא זיתא. בירושלמי ואין תימר זית עולה כמין קליעה ואין ענפיו חופות את רובו אין תימר זרגינה [היינו דולבא דהכא] ענפיו חופין את רובו ואין עולה כמין קליעה והפ״מ מהפך הגיר׳ להתאים עם הגמ׳ דילן: קלוע כמין קליעה. ת״כ אמור פט״ז פדר״כ כ״ח: שטעם עצו ופריו שוה. לק׳ לה. אמר כן על אתרוג וכ״ה בויק״ר פ״ל:

דף לג ע״א ולא מן העבוי. עמש״ל יב.: יליף לקיחה לקיחה. ת״כ אמר פט״ז ושם מבואר כדברי ר״י טעמי׳ ועמש״ל יא:: **ע״ב** ל״ש אלא ענביו שחורות. בירושלמי ע״ש חייא בר אדא בשם רשב״ל ושם פי׳ כפ״מ ל״נ לי דאיתא שם. למה [פי׳ מ״ט] משום שאינן דומות לעצו או משום שנגמר פריו מה נפיק מן ביניהון היה דרכו לגדל ירוקים אין תימר משום שאינן דומות לעצו הרי אינן דומות לעצו הוי טעמא די לא משום שנגמר פריו ופי׳ כפ״מ הרי אינן הייננו אינון דומות לעצו ואמאי סתים במתני׳ למיתני פסול אלא טעמא משום שנגמר פריו וגם ירוקים נגמר פריו ולא מתכשרי ותימה הא רשב״ל קתנה משחירות דוקא ובואל הטעם וסותר דינו. ונראה כפי׳ הק״ע דירוקים אינן דומות לעצו ואמאי ירוקים כשר לרשב״ל אלא טעמא משום שנגמר פריו וירוקים לא נגמר עדן פריו ע״כ כשר ומ״ש בירושלמי דרכו ל״ד אלא שלא גדל עדן כל צרכו: ת״ל ערבי נחל. ת״כ אמור פט״ז ובויק״ר פ״ל פדר״כ כ״ח ובירושלמי ס״ג ת״ל וערבי ובדברי אבא שאול מסיים א״כ מה ת״ל וערבי נחל פרט לצפצפה ע״ש ובתוספתא פ״ב מסיים כדבריו בברייתא שם כדברי הת״ק לרבות של בעל כו׳ א״כ מה ת״ל ערבי נחל פרט לצפצפה והיינו דמנתל ממעט ועי׳ כמ״ש לק׳ לד. וכ״נ כוונת המדרש והירושלמי דהוי״ו אתי להא דר״א לק׳ לד: דהג׳ מינים יהיו ביחד והאתרוג בפ״ע והפ״מ מפרש דדריש וי״ו ואידך לא דריש וי״ו ולא נהירא בענ״ד:

דף לד ע״א לסקדש מנ״ל הלכתא. ה״נ בירושלמי שביעית פ״א סוכה רפ״ד ר״ז בשם ר׳ לא ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן ערבה הלמ״מ ודלא כהכא שאול: עשר נטיעות. בירושלמי שם ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן ערבה הלמ״מ כו׳ ר׳ בא ר׳ חייא בשם ר׳ יוחנן ערבה ונסוך המים הלמ״מ ודלא כר״ע. ונראה שחסר שם הך דעשר נטיעות. דהלא שם אח״כ איתא ר״ח בר בא בעא קומוי ר׳ יוחנן ועכשיו למה הם תורבין בזקנות א״ל בשעה שנתנה הלכה לכך נתנה כו׳ ואם לא נזכר מתחלה עשר נטיעות לא יאות הבעי׳ דר״ח בר בא. ואח״כ איתא שם ר׳ בא בר זבדא בשם ר׳ תוניא דברת חורון ערבה ונסוך המים ועשר נטיעות מיסוד הנביאים הם מה ופליג ר׳ יוסי בר׳ בון בשם ר׳ לוי כך היתה הלכה בידן ושכחוה כו׳: פרט לצפצפה. עמש״ל לג:: איזהו ערבה. ה״נ בירושלמי: **ע״ב** תניא ר׳ ישמעאל. ויק״ר פ״ל ע״ש ר״ש ובפדר״כ כח ולקחתם כבכאן ת״כ אמור פט״ז: אפי׳ שניה קטומים. בת״כ אמור פט״ז ואפי׳ שתי דליות וכ״ה בירושלמי ה״ד ועי׳ בגר״א בא״ח תרמ״ו דל״ג אפי׳ בדברי רי״ש שם בירושלמי ע״ש וכ״ה בויק״ר פ״ל ופדר״כ כח בלא תיבת ואפי׳: ור׳ ישמעאל מה נפשך. בירושלמי ה״ד ר׳ בא בר ממל בעא קומוי ר׳ אימי כמה דר׳ ישמעאל מרבה בהדס ירבה בשאר כל המינים א״ל מסבר את סבור על דר׳ ישמעאל קטום הדר [ע״כ תשבת לשלשה ופי׳ הגר״א בא״ח שפי׳ ע״ד הרז״ה בבעה״מ דקטום דרי״ש פי׳ קטום בשורשו מן הענף והוא לשבת שכם שעליונים הרכים ודוקא קטומים ולזאת מקראו ג״כ דליות] והא תנינן רט״א אפי׳ שלשתן קטומים ולית ב״נ אמר אפי׳ אלא דבות מודי על קדמייתא [פי׳ דאי קטום לשבה מאי אפי׳] ר׳ תניי סו׳ א״ל ר״י סבר קטום פיט הדר ור״ע סבר קטום הדר. וא״כ לרי״מ הא דבעי קטומים לאו למעליותא אלא דאפי׳ קטומים ול״ב שלשה כ״א לקיים מלה דשבות שבקרא. וא״כ מתורץ דעת רי״מ והכא מסיק דחזר בו רי״מ ול״ב כ״א א׳: ושל מע״ש בירושלים. לפי׳ שני בק״ע ה״ה מקשה בירושלמי למה ל״ס ב״ש על מע״ש דס״ד טעמא דב״ש כשל דמאי משום דלולב הוא לא ומכשיר באתרוג ואין לגרום טומאה לתרומ״ע שבו. ומלבד דדחוק פירושו הקשה הא אוהו כאמורא אמר בירושלמי עירובין פ״ג ה״ב על מערבין בדמאי דהוא דלא כב״ש דגבי אתרוג ולפירושו אינו ענין כלל לעירובין וע״כ טעמא דב״ש משום דס״ל אין מאכילים את העניים דמאי ול״ל מינו דאי בעי כו׳. וכמ״ש בבבלי ברכות ושבת ועירובין ופסחים ולק׳ לה: ובירושלמי נגרר מעירובין לככא כמ״ש הפ״מ וכן דרך בירושלמי בהביאו מתני׳ ממקום אחר להביא המימרא ג״כ בלשון השנויה שם ולא לפטפס: אמר לו ר״א. ת״כ אמור פט״ז:

דף לה ע״א שטעם עצו ופריו שוה. ויק״ר פ״ל ע״ש תני ר״ח וכ״ה בפדר״כ כ״ח ולקחתם ת״כ אמור פט״ז ובירושלמי ע״ש תני רשב״י ומקודם אמר שם פריו הדר ועצו הדר ולא הזכיר טעם טעמו שוה: הדר באילנו. בירושלמי ע״ש ר׳ לוי ובויק״ר פ״ל ע״ש בן עזאי וכ״ה בת״כ אמור פט״ז ופדר״כ כח: אידור. בירושלמי א״כ תנחומא תרגם עקילס הדר הידור אילן שהוא גדל ע״פ המים וכ״ה בויק״ר שם ופדר״כ שם: לדברי חכמים אדם יוצא. בכל הני פלוגתי דר״מ וחכמים פסק הרמב״ם כחכמים ובדין מע״ש פסק דממון גבוה הוא ועמ״ש בפ׳ פסחים לח.: **ע״ב** מאכילין את העניים דמאי. עמ״ש ברכות מז: ואפי׳ במבוי נמי פסול. ה״נ בירושלמי כאן: נפלה בוכנהו. עתו׳ לק׳ לו. ד״ה נפלה מ״ש בשם הירוש׳ הוא כאן ה״ז:

דף לו ע״א נקב מפולש. בירושלמי ה״ו ניקב ולא פילש מבפנים כשר: ככדור פסול. ה״נ בירושלמי ה״ז ובמעשרות פ״ח ה״ג: ר״ע פוסל. ירו׳ כאן ושם: נגדלו נדפוס. שם: חוטמו לבוש. ניטל

בזה פסול הכא מן הכושי כשר. היינו ממדינת כוש. וכושי דפסול היינו שוחרא לומי: א"נ ע"כ לא קאמר ר"ש. בירו' כאן ובמעשרות ג"כ איתא כך דר"ש בשיטת ר"מ רבו אמרה וזהו דר"ש יודי לר"ע ור"ע לא יודי לר"ש ומסתברא ליה דר"ש יודי לר"ע משום דכ' פרי ולדידיה לאו פרי הוא מדפטרי' ממעשרות: מוציאין לזריעה. בירו' שביעית פ"ב מעשרות פ"א הלה פ"א איתא דכשהניע לשליש בשולו נזרע ומלמית. והכא משמע דפלוגתייהו דר"ע וחכמים או ר"ש ורבנן הוא אחר שהביאה שליש רק שעדיין שוא שוכר ולא נגמר הפרי בשלימות. ואפשר דהכא אמר כדרך שב"א מוציאין ואין דרך להוציא כ"א בגמר פרי: ע"ב באגוז. עי' מש"ל לא: ואתרוגו על כתפו. ה"נ בירו' בסיבות תשבו. ת"כ אמור פי"ז: פרי' מינים. שם ומובא בירו' פסחים פ"ב: כל דין שאתם. פ"כ שם ובהזריע פ"א לענין ולד מה אי מטמאה לידה ומובא בירו' שם. ובמכילתא בא פ"ח ועי' הק"כ כל ובק"א יסבתי בס"ד קו' שתו' באופן נאות והכמ"ל:

דף לז ע"א וכן בעזרא. ת"כ שם וירו' שם: מסככין בנסרים. ירו' פ"א ה"ז: עשרה מיני ארזים. עמ"ש ר"ה כג.: ע"ב והם לא נטעתו. בירו' ה"א מפרש דאינו ממעט הודו כ"א ממעט אגא כגליתה נא: א"ר חמא בר עוקבא. ויק"ר פכ"ח פס"ר פי"ח פדר"כ ה' העומר: תוס' ד"ה כדי. בירו' כאן ה"ח:

דף לח ע"א שירי מצוה. פדר"א פ"כ: תוס' ד"ה בהמה. אגב גררה. להירו' כאן ובפ"ג דברכות ה"ג וספ"ג דר"ה דלא מוקי לה בשעולא דרבנן כ"א בעונה אחריהם ול"ג אמן וכמ"ש הס"מ אלא בעונה כל מלה הו"ל גם זאת ענין מקרא ואנ"ל אגב גררא נקטי' וכן מבואר בירו' הפתר בעונה אחריהם כהדא דתנינן מי שהיה עבד כו' עונה אחריהם מה שהן אומרים: ע"ב ראשי פרקים. פי' רש"י ותוס' ובירו' ספ"ח דברכות וכאן ה"י מגילה פ"א ה"ט משמע כפירש"י דאיתא שם ר"ז בעי והיידון איגון ר"פ הללויה הללו כו' אך שם בירו' הוא לדיעבד דהאמר והוא שענה ר"פ והכא לענין לכתחלה במצוה לענות ר"פ יתכן דלכתחלה בעינן כפי' התוס': הוא אומר ברוך הבא. ה"נ מדייק בירו' שם מזה דשמע ולא ענה יצא דהל"כ לא היו רשאין לומר בשם ה' דהו"ל מזכרת שם בלא פסוק או תפלה: בעו מני' מר' חייא בר אבא. ה"נ בירו' ושם אמר לון מן מה דתנן תמיין רבנן רברבין קיימין בגבורתא ואינון אמרין ברוך הבא כו' והכא תשובת רתב"א דאמרו כן מפורש הדין שמע ולא ענה יצא: אר"ש בן פזי אריב"ל. בירושלמי רפ"ד דמגילה ע"ש ר"ה בר ירמיה:

דף לט ע"א ר"א בן פרטא מוסיף. בירו' כאן ר"א ב"פ פושט בה דברים ועי' ק"ע שמפרש שם כככאן: עובר לעשייתן. בירו' ברכות פ"ט ה"ג בדברי שמואל בשעת עשייתן ועתו' כאן ד"ה עובר ועמ"ש פסחים ז: ובפנ"א לירו' שם: דתניא אין מוסרין. תוספתא שביעית פ"ו ושם מסיים בד"א בדבר המתקיים אבל בדבר שאינו מתקיים מותר למסור לו אפי' ככבס: תוס' ד"ה עובר. דרך גדילתן. וכ"ה בירו' ברכות פ"ה סוף ה"כ: שם בירו' פ' הרואה. ה"ג: תום' ד"ה וליתיב. ובירו'. שביעית פ"ז ה"א ועי' בתוספתא שם פ"ו: ע"ב בתר חנטה אזלי'. עי' ירו' שביעית פ"ה ומש"ל ר"ה ט"ו.: תוס' ד"ה בד"א. בת"כ. בהר פ"א: תוס' ד"ה ולשביעית. בירו' פ"ב דבכורים. ה"ד ועמ"ש בזה ר"ה יד. וטו.: שם בירושלמי גבי בצלים הסריסים פ"ב דשביעית. ה"ו:

דף מ ע"א א"ר יוסי אבטולמוס. בתוספתא שביעית סופ"ד הגי' הגר"א אבטולמוס בר' יוסי: תוס' ד"ה ורבותיו את דגרסי. בירו' בכורים פ"ב הגי' כבפנים בגמ': דתנן עלי קנים. עי' הגרי"ב דגרים דתניא. וקשה למה ליה לאתויי ברייתא הא במתני' רפ"ח דשביעית נ"כ איתא חשב עליו לעצים כו' ואפשר משום דבברייתא מבואר דאין בהם משום קדושת שביעית מייתי לה: אין מוסרין פירות שביעית. בירו' נדרים רפי"א פי' הפ"מ שם לענין ערי מקלט ותזר בו במה"פ פ"ח דשביעית ס"ס ד"ה דתני מחמת בך דהכא דמתני' לענין פירות שביעית ועמ"ש לק' בזה: ור' יוסי אומר מוסרין. בירו' רפי"א דנדרים ופ"ח דשביעית ה"ה איתא דר' יוסי מתיר בכביסה משמע דרק בכביסה מתיר משום חיי נפש ונדרש לצורך האדם ונחשב כאוכל אבל למשרה לא והכא מבואר דפליג גם אמשרה. אך לפמ"ש הפ"מ בנדרים דהתם לענין ערי מקלט מיירי. יתכן דלזאת ל"פ התם ר' יוסי רק בכביסה אבל לענין שביעית פליג גם במשרה והם שני ברייתות ול"ס מחלוקת בין התלמודים: ולא למלוגמא. במתני' רפ"ח דשביעית ובירו' דמאכלי בהמה עושין מלוגמא: תוס' ד"ה ועצים. מה שכיאו מ"ש רש"י בב"ק נ"ל דר' יוסי דמתיר הוא בגוונא שלקטו לצורך משרה וכביסה ודוחק ובענ"ד נ' דלכביסה היינו להחם חמין לכביסה ור"י דמתיר ע"כ ס"ל דדרך להסיק גם בפירות א"כ לא שייך סתם עצים להסקה ועי' מ"ש בזה בב"ק בס"ד: ע"ב דרך מקח. בירו' מע"ש פ"א ה"א א"ר יודן מכירתה של שביעית זו היא הגולה: ת"כ דר"א. בירו' פ"ח דשביעית ה"ז מסייע לר"א מברייי' אחריתא מהך דמי שיש לו סלע דאותיב רבינא לק' מא.: שביעית תופסת. ת"כ בהר פ"ג: ת"כ דר' יוחנן. בירו' שם מסייע לר' יוחנן מברייתא אחריתא כל מי שיש לו סלע מדמי שביעית והוא רוצה לחללן על עיסתו מחללן והא דלא מייתי לה הכא נ' משום דקאי הכא בשיטת רב אשי בתחלה דבפרי שני דברי הכל בין דרך מקח בין דרך חלול אבל למסקנת רב אשי דפליגי בפרי שני קשיא ובירו' ס"ל דפליגי בפרי שני ממסייע לר' אלעזר מהאי ברייתא דאותיב רבינא [וצ"ל למסקנא דרב אשי דפלוגתא דתנאי היא] ולזאת לא מסייע לר"א שם מברייי' דלקח מפירות שביעית כו' דלכ"ע בפרי ראשון אין מתחלל כ"א דרך מקח ואיידי דתנא ריבא לקח כו' כבגמ' לק' מא.: א' שביעית. תוספתא שביעית פ"ז ושם איתא מחללין ומוזכר בתו' ד"ה על חיין ועוד איכא שינוי דשם איתא ועל בהמה בעלת מום והכא ליתא בע"מ ובירו' מע"ש פ"א ה"ב איתא ועל בהמה נקבה בע"מ וכ"מ מלי' בתוספתא בעלת מום ל' נקבה ותמוה דהכא אמר רבא דבנקבה לכ"ע אין מתחללין ועמ"ש לק' מא.: תוס' ד"ה על חיין. בירו' פ"ק דמע"ש. ה"ב ועי' שנו"א פ"א דמע"ש מ"ד דכ' דלא כהתוס' דגרים הכא מתחללין אלא מחללין גרסי' ועמ"ש בפנ"א שם מ"ש בענ"ד בישוב קו' הגר"א על התוס' וכגי' מתחללין: תוס' ד"ה שמא. בירו'. פ"ק דמע"ש פ"ב. ועפמ"ש התו' כאן דבנקבה תמימה אין חשש שמא יגדל באחרתי בענ"ד דברי הירו' שם דאמר התם ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק שלא ירעו אותן עדרים קם ר' ירמיה עם ר"ז א"ל עד כדון ר' שמואל ב"ר יצחק קיים והוון תליין בי' סמרטוטין [גי' הגר"א] והא אמרין בשם ר' יוחנן אפי' תמימה גזרה דלמא לא אתאמרת אלא על שביעית אשכח תני על השביעית ופי' הרא"פ והפ"מ דהקושיא היא על לשון אפי' דקס"ד דקאי בירושלים ומשני דקאי על השביעית היינו על ברייי' דשביעית והוא חוץ לירושלים ודחוק ובענ"ד נ' עפמ"ש התו' כאן דבתמימה אין שייך גזרה שמא יגדל ומתרץ דהאי דר' יוחנן דאמר אפי' בתמימה קאי על שביעית דאין שייך בהם קרבן וכמ"ש התו' כאן להקשות על פרש"י בקדושין ק"ל הא התם בתמימה מיירי דסתמא לשלמים ולא יגדל מהן דגם ולדה לשלמים ע"כ הולך שם רש"י לטעם שלא תכחים ואולי כוונת התו' כאן ליישב פרש"י אבל בקדושין דהאליטו דלא כרש"י נ"ע:

דף מא ע"א אבל בנקבות. עמש"ל מ: דבירו' איתא להדיא בהברייי' נקבה וכ"מ בתוספתא פ"ז דשביעית ואולי הכא דבתמימה מיירי דבזה לענין שביעית יש לגזור בנקבות יותר דלענין מעשר אדרבה תמימה נקבה מתחלל ככ"ל בתו' ד"ה שמא מ: וע"כ לענין שביעית קאי הכא והתם בבע"מ קאי דגם לענין מעשר א"ר לקרבן ונקבה דמי לזכר ע"כ יתכן דר"מ לא תש בבע"מ לשמא יגדל דאין דרך לגדל בע"מ ורק רבנן חיישי ומאי דאמר רבא ד"ה כו' לא אמר רק בתמימה וא"ש: מי שיש לו סלע. עמש"ל מ: ד"ה ת"כ דר"א: מחלוקת בפרי שני. עמש"ל מ: ד"ה ת"כ דר"י: בראשונה היה לולב. עי' ירו' כאן הי"א פלוגתא אי קרא ושמחתם בשמחת לולב או בשמחת שלמים ולולב אינו נוהג כל שבעה מה"ת אף במקדש ואמר שם הברייתא בעון קמיה דר' יונה היך מה דאת אמר והקרבתם אשה לה' שבעת ימים אין שבעה בלא שבת ודכותה ושמחתם כו' אין ז' בלא שבת [היינו דתדחה שבת כל ז' וסקו' היא למ"ד בשמחת לולב] אמר לון שנייה היא כו' ביום הראשון חלק הראשון מהם: משחרב בהמ"ק. ת"כ אמור פט"ז: מנ"ל דעבדי' זכר. עמ"ש בר"ה ל' ע"א וע"כ כל הסוגיא: ע"ב ר' יוסי אומר. עמ"ש לק' מב.: שתהא לקיחה. פדר"כ כ"ח ע"ש תני ר"ח: משלכם. שם ובויק"ר פ"ל ת"כ אמור פט"ז: תוס' ד"ה הילך. בנדרים ירו'. פ"ה ה"ו. ומ"ש בתוס' בשם הירו' ר' ירמיה ר' יהודה בעי ליתא שם תיבות ר' יהודה כ"א ר' ירמיה בעי ועי' כאן סוף ה"י ובגיטין פ"ב ה"ג: ומעשה בר"ג. ת"כ אמור פט"ז: ולא ישתין בהם. בירו' ברכות פ"ב ה"ג איתא נכנס אדם לבית המים וספריו ותפליו בידו ומותק שם הגר"א תיבת וספריו ועי' הרד"ל שכ' טעם להגהתו ול"נ בענ"ד כמ"ש בפנ"א שם. ובענ"ד נ' כוונת הגר"א משום דהתם מקשה מברייתא זו לאבא בר ירמיה דאמר לא יכנס אדם לבית המים כו' ומתרץ כאן שיכול לנובבן וזה התי' אין שייך כ"א אתפלין ואכתי תקשה מספריו ע"כ ל"ג וספריו ועוד נראה משום דהכא איתא דלא ישתין בהם מים ותקש' מהברייתא דהתם והו"ל למרמי אהדדי וע"כ לומר להבבלי דהכא מיירי באוחזן בידיו דזה גרע משום ניצוצות והתם מיירי בלבוש בהם ופי' בידו היינו תפילין ש"י דבש"ר שהוא גלוי אסור להשתין וזה דנקט בידו ל' יחיד ולא בידיו ולגי' וספריו הלא ע"כ לפרש באוחזן בידו דומיא דספריו ומותר למ"ש כאן ובירו' שם משמע דמפרש באוחזן בידו מל' התירוץ שיכול לנובבן משמע שאתה אינו לבוש בהם ועי' פנ"א שם: ולא שינת ערא'. עמ"ש ברכות כג.: ומעות. עמ"ש ברכות שם ובירו' שם פ"ב ה"ה דלאחריו מותר ור' יעקב כשמיך ע"ע והיה לו היזק בגנבה המשרת ועי' מהרש"פ ופנ"א שם: ר"א בר צדוק אומר. בירו' תני סתמא:

דף מב ע"א אבל יצא בו. בירו' כאן הי"א שבת פי"ט ה"ו פסחים פ"ו ה"ה יבמות פ"ט פ"א מוכח דס"ל דר' יוסי גם אחר שיצא אמר כן דדייק ר' יוחנן מכאן דס"ל במילה אפי' פירש חוזר והבבלי בשבת קלג: מוכיח דין מילה לר' יוסי ממק"א ע"ש וביפ"ע ועפ"ז כ"ל מ"ש בירו' תבריא אמרין דברי ר' יוסי שמ"ע דוחה כו' אמר להן ר' יוסה לא מן הדא אלא מן הדא דא"ר אילא ותני תמן כך היה המנהג בירושלים אדם הולך לבהמ"ד ולולבו כו' ויפלא מה טעם הוא אלא דהברייתא ס"ל דרק בלא יצא דמ"ע דוחה וא"ל דאף שיצא כיון דהמנהג הוא כן הו"ל טועה בדבר מצוה: ר' יוסי אומר השותק. ת"כ ויקרא נדבה פ"ג תוספתא פסחים פ"ה: יודע לדבר. ספרי עקב מו: תורה מאי היא. בירו' לא מקשה כן דשם איתא מלמדו לשון תורה דהיינו לה"ק בכדי שיבין את"כ התורה: יודע לפרוס כפיו. בירו' אבל אינו יורד לפני התיבה ואינו נושא כפיו כו' עד שיתמלא זקנו ונ"ל דמיירי שם ביחידי ועי' תו' ד"ה היודע לפרוס: ע"ב דכתיב ויוסיף דעת. בירו' ברכות פ"ג ה"ב בתר דאמר שם תני קטן שיכול כו' בעון קומי ר' אבהו מפ"מ פורשים מנוהו א"ל מפני שמתשבותיו רעות [ופי' הפ"י דשאלו על מאי דאמר שיכול אף שאינו אוכל] אמרין ליה ולאו קטן הוא א"ל ולא כ' כי יצר לב האדם רע מנעריו וא"ר יודן מנעריו כ' משעה שננער: שוחטין עליו. היינו לאמנו בין המנויין ובירו' תרומות פ"א ויבמות פי"ג נאמר בלשעי' אם הקטן בעצמו הקדיש פסח דבתורה אינו מקדיש כמבואר שם ובפסח כיון דמותרו בא שלמים י"ל דדינו כקרבן נדבה שיכול קטן להקדיש:

פ"ד תוס' ד"ה לולב וערבה. בקושית התו' מקשה בירו' לק' ה"ה ובחגיגה פ"א ה"ד ומיום ראשון שחל בשבת מקשה התם לפי המ"ד דאינו יוצא ידי שמחה בשלמים שמעיו"ט ומשני התם משכחת לה בכהנים ובשעיר דהיינו שעירי חטאת ועי' רש"א במ"ש על התו' דקאי לשיטת רש"י פסחים עא. דביום א' אין שמחה ובתו' פסחים שם ד"ה לילי דאו מחמת זה פרש"י דשם:

דף מג ע"א שתהא לקיחה. עמש"ל מא: להוציא הגזול. ע"ש ובמש"ל ל.: ביום ואפי' בשבת. פ"כ אמר פט"ז תנחומא אמור כא: הראשון מלמד שא"ד. עי' ירו' פ"ג הי"א תברי' בעון קומי ר' יונה כו' אין שבעה בלא שבת א"ל שני' היא דכ' כו' בראשון חלק הראשון מהם ועי' ויק"ר פ"ל: ביום כו' למכשירי. בירו' פי"ט דשבת ה"א מוכח דלא דריש ר"א קרא למכשירי לולב דוחין אס"ש ול"ל

בשלמא דדו"ש כ"א באיסורי דרבנן כגון להביאו מרה"ר דקל שכבר אתוך וכן מוקי לה דמכשירי שופר באיסור תחומין דרבנן ועי' ק"ע שם והוא דלא כהבבלי: ביום ולא בלילה. פדר"כ כ"ח פ"כ אמור פט"ז: בסכות תשבו. ת"כ שם: ע"ב תשבו תשבו נג"ש. עי' תוס' לעיל כ"ז. ד"ה תשבו מ"ש בשם הירו': תוס' ד"ה לא תקלע. בירו'. כאן ס"א ועי' בע"ז פ"ד ה"א ומ"מ מבמע בירו' ע"ז פ"א סוף ה"א דבזמן שהיה לא תני לאה"ו כהם דהמר התם ולא מסכת נומא רבה בהד בשבתא ומה בה ולית ר' תוניא מיקל למאן דמעבר ליה מן אחרים ועי' מה"פ רפ"ד דר"ה ובמאמרי באו תשבון האלכתי בס"ד:

דף מד ע"א לאבא שאול. עמש"ל לד.: דא"ר אמי א"ר יוחנן משום ר' נחוניא. עמש"ל שם: אר"ל כהגים בע"מ. לפי' הא' בק"ע והפ"מ נתחלף בירו' כאן הפלוגתא דאיתא שם תני ובע"מ ר"ל בעי קומוי ר' יוחנן בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח א"ל ר' יוחנן כשרים היו ופי' שגם בע"מ כשרים לזה [ועי' ירו' יומא פ"ב ה"א דאיתא שם היא זר היא בע"מ. ובתשובתי לחכם א' בהעיר מזה על הגר"א בא"ח שדחה דפת הילקוט שכתב דגם זרים נכנסים שם לערבה כבע"מ דהלא הירו' מבייע להילקוט דמדמי זר לבע"מ האלכתי בזה ולהכמ"ל] ולפי' הב' בק"ע כשרים היו היינו דוקא תמימין ולא בע"מ והוא כמ"ש כאן: שבחום ותורו ויסדום. ה"נ משני בירו' כאן ובשביעית פ"א: ע"ב ונטלת בפ"ע. בירו'. ר"ז שלא לר' דניאל בריה דרב קטינא שמעת מאבוך לריבה ברכה ונטלת בפ"ע ויש לה שיעור כו': אר"נ ג' בדי. בירו' ויש לה שיעור לא שמעתי תמן אמרין רב ששת ור"נ בר יעקב ה"א ג' כו' והכא מפורשים כמ"ד ומובא דשם ר"נ הוא ר"נ בר יעקב ועי' תוס' ספ"ג דגיטין ומה"ם: ולא כריך. בירו' לריכה ברכה כנ"ל: סתוכי פילי שרי. משום דהוה נאוקמי אילנא וכן בירו' שביעית פ"ב ה"ג מחלק כה"ג לענין זיהום דהוי כמוטיב שומר שרי ובה"ב שם דהוי כמציל מן הדלקה:

דף מה ע"א פטיו. עמ"ש ברכות נג:: בבכל יום מקיפין. ויק"ר פ"ל: תוס' ד"ה אני והו. שיושיע לעצמו. וכ"ה בפדר"כ יג דברי ירמי' ובירו' כאן: מיד התינוקות. ויק"ר פל"ז: מקום קלניא הוה. ירו' ה"ג ע"ש ר' תנחומא: וגבוהות י"א אמה. בירו' שם ע"ש בר קפרא: ע"ב כל העושה איסור לחג. עי' ירו' ע"ז פ"א סוף ה"א וקרי ליה התם בריה דמועדא ומוכח שם דגם בימי עזרא נהגו א"ת ודלא כהתו' ר"ה י"ט: ד"ה מימות ודבריהם שם נ"ע מהירו' דשם: דרך גדילתן. עתו' לעיל ל"ט. ד"ה עובר ומש"ש ביפ"ע: מיום שנבראתי עד עתה. בב"ר פל"ה אין בעי אברהם למקרביה מן גביה ועד גבי ואנא מקרב מן גבי ועד מלכא משיחא ואין לא בעי יצרף אחיה השילוני עמי ואנן מקרבין מן אברהם ועד מלכא משיחא וכ"ה בפדר"כ י' ויהי בשלח וכ"ה בירו' ברכות פ"ט ה"ב והגר"א מוחק שם תיבות לא בעי וגורס ואין יצרף אחיה השילוני כו' משום דרוצה לכוין עם הבבלי דרשב"י לא פטר רק בימיו אבל בענ"ד דהירו' הולך בשיטת המדרש וא"ש כפי שכתוב שם ועי' פנ"א שם: אם אלף הן. בב"ר שם ובירו' שם מתחיל מתלתין והרש"ם גורס בירו' אם תלת אינון כו' משום דלת"כ אמר אם שנים הן ובאמת הוא קיצור המאמר שבב"ר אם תלתין כו' אם עשרים הן כו': לא פחות עלמא מתלתא ובתא. בב"ר פל"ה ופמ"ש תנחומא מקץ ו' שוח"ט ס' פדר"כ ויהי בשלח ירו' ע"ז פ"ב ה"א אין דור פחות מל' צדיקים: וסוכה יום א'. בירו' ברכות פ"ט ה"ג כבברייי' לק' מו. ועמש"ש: סוכה דלא מפסקי לילות מימים. בירו' ברכות פ"ג ה"ג מקשה מה"ת דמברך בכל יום ומשני סוכה אפשר שלא תבטל ת"ת א"א שלא תבטל כ"ה גי' הגר"א שם ופי' דסוכה גם בעת שינה מקיים מצות סוכה משא"כ בת"ת: ולולב יום א'. בירו' סוכה פ"ג ה"ב רב הונא לא מברך אלא פ"א ופי' הק"ע ביום הראשון:

דף מו ע"א ברוך שהחיינו. בירו' ברכות פ"ט מוחק הגר"א תיבות ואשר החיינו גבי נטילת לולב וכ' המסדר הרד"ל טעמיה משום דבסוכה פ"ג ה"ד איתא נתפלל בו מברך שהחיינו אלמא דלהירו' רק בשעת הפלה מברך אלולב שהחייני והוא תמוה כמובן ונראה בענ"ד דהגר"א גורס במקום הברכה שכתוב שם אשר קדשנו כו' לעשות סוכה או לולב שצ"ל שהחיינו לעשות סוכה או לולב כמ"ש כאן ובתוספתא ברכות פ"ו [ועי' מנחות מג. דאינו מברך אשר קדשנו כו' על העשיה משום דאין בעשייתה גמר מצוה או משום דכשרה עשייתה בעכו"ם] ולזאת ליתא שם בירו' כשנכנס לסוכה ברכת שהחיינו משום דנפטר בה בשעת עשיה וכבתוס' כאן ד"ה נכנס. וא"כ שפיר מוחק הגר"א גבי לולב בנטילתו שהחיינו משום דנפטר בעת העשיה ומ"ש בירו' סוכה פ"ג ה"ד נתפלל כו' נראה לפרש דהוא אם נתן לולבו לאחר כגון נש"ן להתפלל בו דהוא לא ברך בעת העשיה אינו יוצא בברכת בעל הלולב בעשייתו שהחיינו וצריך לברך שהחיינו מחדש: תוס' ד"ה העושה. בירו'. ברכות פ"ט ה"ג וכאן לעיל פ"ג ה"ד ועי' רש"ל ורש"א מ"ש על תיבת לשמו. ולפמש"ל בשם הגר"א דגרים בירו' שהחיינו תחת הברכה אשר קדשנו נראה לפרש דהנה ברכת שהחיינו לבעל הסוכה בעשייתו היא על ב' ענינים א' על המצוה והב' על קנין החפץ שכ"א מברך על בנין בית או קנין חפץ אבל בעושה לאחרים אינו מברך כ"א על המצוה לבד וז"ש הירו' בעושה לאחרים לשמה דהברכה היא רק לשם המצוה ועמ"ש בפנ"א עוד באופן אחר: מכאן והילך מצות זקנים. ה"נ בירו' פ"ג ס"ד ושם ר' יוחנן אמר כל שבעה על נטילת לולב ובפס"ר פ"ג ר' יוחנן הוא מברך יום ראשון על נט"ל כו' ריב"ל מודה לר' יוחנן ע"ש: נר חנוכה. ה"נ בירו' שם דן ק"ו לרב מחנוכה ללולב ולריב"ל מברך בחנוכה על מצות זקנים מה בלולב שהיא ד"ת כו' ועמ"ש שבת כג.: העושה סוכה. עמש"ל: ע"ב אתרוג שנפסלה. בירו' ה"ד ר' אבינא בשם רב אתרוג שנפסל מותר לאכלו ומחלק ר' יוסה שם בין אתרוג שנפסל שא"ר לכל אדם למצוה בין אתרוג בשביעי שהוא ראוי למי שלא יצא עדן ועי' גליון שם:

דף מז ע"א הכא כ' ביום. פדר"כ ל' ביום השמע"ל ירו' פ"ה ה"ז חגיגה פ"א ה"ו: כ' כמשפטם. תענית ב: וכן בפדר"כ ל' דריש ר"ע המים לנסוך המים ועי' ספרי פינחס קמג וקנ דר' נתן ס"ל נסוך המים מהסך נסך: תוס' ד"ה לינה. בספרי ראה סי' קלד: שם בירו' פ"ב דבכורים ה"ג ועמ"ש בר"ה ה.: ע"ב מאי לאו זמן. ה"נ מפרש בפדר"כ ל' ביום השמע"ל ובירו' פ"ה ה"ז חגיגה פ"א ה"ו דברכה היינו זמן: תוס' ד"ה הבכורים. בספרי פ' ראה. ט"ס וצ"ל פ' תבא ש"א ועי' שנו"א בכורים פ"ג מ"ו דמשבש להספרי דצ"ל הנחה במקום שכ' הנפה וליכא למ"ד להצריך ב' תנופות וסרו כל קושיות התו' ע"ש וכ"מ בירו' פ"א דבכורים ה"ה דאמר שם תרי טעמי להנחה מעכבת א' דנוהגת בכל [דבקריי' יש שמביאין ולא קורין]. והב' משום ששנה עליה דכ' הנחה ב"פ וקאמר דתדא כרבנן ותדא כר' יהודה דלר' יהודה לצורך נשנית לדרשה דתנופה ע"כ לדידיה טעם הא' ולרבנן טעם הב'. ולפ"ז דאך מדשני קרא דריש תנופה מאין לנו לב' פעמים: והנחתו זו תנופה. הגר"א גרים והניחו ועי' שנו"א בכורים שם טעמו: ראב"י. בירו' פ"ב דבכורים ה"ג מוקי הא דתנופה כראב"י וה"נ הומ"ל ר' יהודה היא: תוס' ד"ה כהן ובירושלמי דסוטה פ"ב ה"א:

דף מח ע"א רגל בפ"ע. ב"ר פ' ק' פדר"כ ל' ביום השמע"ל ועמ"ש ר"ה ד: ה.: בהלל ובשמחה ובכבוד. במשנה שבירו' ליתא תיבת בהלל ובשמחה כ"א שחייב אדם בכבוד כו': לרבות ליל יו"ט האחרון. בירו' כאן ובחגיגה פ"א ה"ד נשנה הברייי' איפכא לרבות ליל יו"ט הראשון כו' ור' חייא בשם ר' אלעזר פליג ושמחת בחגך משאתה מתחייב בחגיגה אתה מתחייב בשמחה דהיינו בליל יו"ט הראשון שאין חגיגה אין שמחה ואפשר דס"ל לגרוס הברייי' בהפך וכמ"ש כאן: סוכה שבעה כיצד. פדר"כ ל' ביום השמע"ל: פוחת בה. בירו' כאן ובברכות פ"ו ר' אבא בר כהנא ר' חייא בר אשי בשם רב צריך לפסול סוכתו וריב"ל אמר צריך לקדש בתוך ביתו וסוף דברי הירו' מובאים בתו' פסחים ק: ד"ה ידי קדוש ועמ"ש: מהוקת שלשה לוגין. בירו' מוקי לה כר"ע דנסוך המים ד"ת ע"כ שעורה ג"כ דומה לשעור נסכי יין: ע"ה מנה"מ. עי' רש"י ובירו' מפרש טעם דתוקעין כדי לעשות פומבי לדבר לפרסם נגד המינים כמ"ש גבי קצירת העומר: חמרא סמיך. בירו' איפכא א"ר יונה בשם ר' אימי נקב שאינו מוליא מים מוליא יין והמעובה הוא של מים והת"כ אמר אפי' תימר חלופין [היינו בהפך] דר' יהודה היא דר"י אמר בלוג היה מנסך ע"כ בעי של יין יהיה הדק והכא בין להו"א בין למסקנא של מים הוא הדק: מעשה בצדוקי. עמ"ש יומא יט: ד"ה פ"א:

דף מט ע"א שכל מזבח שאין לו. ירו' כאן ה"ו וביומא פ"א ה"ה כל מזבח שאין לו קרן וסובב ויסוד ונכללו שם דברי ר' יוסי בר"י וכבש ורבוע נחסר שם: שיתין משתת י"ב. בירו' ע"ש ר"ש מעשה שמים היו כו' והוא תנא דהלא פליג שם עם ר' יוסי דהכא לקמן: מעשה ידי אומנתו. בירו' יותר ממעשה ידי אומן ופי' היפ"ע כמו תלאים מל' חולין דמעשה ידי אומן הם חולין נגד מעשה השיתין שהם תמוקי ירכיך: ר' יוסי אומר. ס"נ בירו': תוס' ד"ה ויטעהו בתוספתא גרים. וכ"ה בירו' ה"ו: בין כבש למזבח. בירו' בין האולם ולמזבח: ומלקטין משם. שם הלשון ומעלין אותם בקדושה: ע"ב נחתו להו לתהום. בספרי פינחס קמג בקדש הסך נסך שכר לה' שיתנסכו בקדש ובקדש יבלעו והיינו כרבנן. והגר"א גורס שם ובקדש ישרפו וא"כ רהב"ל היא: פוקקין את השיתין. ה"נ בירו' ע"ש ר' יוסי בר אשיאן בשם ר"ל ובפדר"כ ו' את קרבני לחמי ר' יוסי בר מנסיא בשר"ל: לשון שביעה. שם ובבמד"ר פכ"א ובירו' א"ר ראה שהתפיסתך התורה ל' תגה ל' שביעה ל' שררות: בת נדיב. שהש"ר פ"ז: מה יקר בסתר. בירו' ברכות פ"ה דריש ר' יוחנן ענתנייתא מקרא ואת לנועים חכמה כל היגע בתלמודו בצנעה לא במהרה הוא משכח ור' יוחנן סתמא ס"ל כל היגע בתלמודו בבהכ"נ כו': גדול העושה צדקה. בפדר"א פי"ב תביבה גמ"ח יותר מזבחים ועולות שנא' כי חסד חפצתי ולא זבח [הושע ו'] וכ"ה בפט"ו שם: שנא' עשה צדקה ומשפט. בירו' פ"ב דברכות ופ"א דר"ה ופ"ג דמ"ק אמר כן רשב"י על דוד שעשה משפט וצדקה והכא דמוכיח מזה על צדקה להוד ס"ל דאו משפט קאמר: בשלשה דברים. ה"נ בירו' פאה פ"א ה"א:

דף נ ע"א חזקיה אמר. בירו' ה"ז נתחלפו המ"ד דהזקיה אמר שמא יאמרו לקדוש ידים ורגלים ור' ינאי אמר שלא יאמרו לדעת: א"ר נחמיה. בירו' תרומות פ"ח ה"ג א"ר נחמיה פקוקה מלמעלה אף שהיא פתוחה מלמטה ר' יהודה אומר אם התחתונה מכוסה כו' והכא דברי ר' נחמיה ע"פ דעת ר' יהודה שם:

פ"ה ע"ב חד תני. עי' תו' שהביא בשם הירו' והוא בה"א כאן ועי' מה"פ: מחלוקת בשיר של קרבן. ה"נ בירו' דמוקי למתני' דרק של שואבה לא דחי הא דקרבן דחי דהוא כר' יוסי בר"י והכא אתותב דרב יוסף לקמן נא. ומסיק כר' ירמיה בר אבא דבשל שואבה פליגי ומתני' רבנן היא. ונ"ל להירו' דלא גרסי' בהברייתא דלקמן בשיר של שואבה: תוס' ד"ה ורבנן. ותנן נמי בפ"ב דערכין. בירו' מקשה מהאי מתניתין ומוקי לה כר' יוסי בר"י דס"ל להירו' כאוקימתא דרב יוסף כנ"ל ולקמן נא. ד"ה כתנאי מביאים הירו' כנ"ל: שם וא"א לשמנה בלא שבת. עי' מה"פ שהקשה ל"ל להתוס' להכריח מחמת זה והאיכא יו"ט ולרבנן גם יו"ט לא דחי והניח בצ"ע ונראה דלאלומי הקושיא כתבו כן גם בירו' א"ל לדחוק כמ"ש הוא: מ"ם דנין אפשר. בירו' רפ"ב דתרומות דשתים דלמדין אפשר מאי אפשר בלא פלוגתא התם הוא בהקישא דקרא וכ"מ פלוגתא זו היא בבמה מצינו:

דף נא ע"א מיתיבי שיר של שואבה. עמש"ל: תוס' ד"ה כתנאי. ובירו' כאן ה"א ועמש"ל: ע"ב כנגד ט"ו מעלות. פי' הגרי"ב. וכן במשנה שבירו' שיר המעלות: הגיעו לקרקע. עי' הגרי"ב. וכן ליתא במשנה שבירו': שהיו בה. עי' הגהות הגר"א ובירו' שהיו בה כפלים כו': ע"א קתדריאות. בירו' שבעים וא"ש דר' יהודה לטעמיה ועי' תוס' ד"ה וסיו: מעשרים ואחד ריבוא. הגר"א מוחק תיבת ריבוא. והוא להקטין הגוזמא ובירו' עשרים ותמשה רבוא דנרי זהב ולא ככרי. ונכון לגרוס כאן דנרי במקום ככרי כבירו' שגם בזה מגרע ערך הגוזמא: אלכסנדרוס מוקדון. גי' הגר"א טרכינוס. וכן בירו' טורגיינוס ועי' מה"ם ד"ה ומי דאלכסנדרוס מוקדון לא הרשיע כלל לפי ד"ה שלהם: ברש"י ד"ה סטיו. שהלכו שם יוחנן בן קרח. ולדבריו לא שבו למצרים כ"א ב"פ ובירו' כאן מונה שלש פעמים ועי' ש"ק ד"ה כל שראה שכתב דבימי תוניו הלכו למצרים:

דף נב ע"א שעוסקים בהספד ואין יצה"ר. בירו' מחלק לבניה למ"ד דעל משיח הוא כהספד הק"ו ומה בבן אבלים. ולמ"ד על יצה"ר בהרג הק"ו ומה בבאין יצה"ר שולט ואפשר דה"נ או קאמר ולכל מ"ד כדאית ליה: יצה"ר בהרג. בב"ר פמ"ה אין יצה"ר שולט לע"ל: יצה"ר בתחלה. בספרי שלה קי"ב ובב"ר פכ"ב ע"ב ר"ע בתחלה דומה לחוט של עכביש ולבסוף נעשה כקלע של ספינה וגם קודם לזה תאתה רבנת אין כתיב כאן אלא רבן מתחלה הם כתו כנקבה כו': תוס' ד"ה וכיון בירו'. ה"א: שם ירו' בסוף א"ד. וכ"ה בסוכה פ"ג ה"י מגילה פ"א סוף ה"ע: תוס' ד"ה אם במדרש. הגרי"ב ליין איכה כו'. וכ"ה בשהש"ר פ"ה פס"ר פנ"ב: שלמה קראו בונה. ב"ר פנ"ד: **ע"ב** משכהו לבהמ"ד. פדר"כ י' ויהי בשלח ע"פ אם רעב שנאך כו' בספרי עקב מה: אם אבן הוא. עי' ב"ר פ"ע והאבן גדלה זה יצה"ר: דכתיב הוי כל צמא. עי' ב"ר פנ"ד: שנא' מפנק מנער. עי' ב"ר פכ"ב: אמר רבא בתחלה קראו הלך. ב"ר פכ"ב ע"ש ר' יצחק בתחלה הוא נעשה אורח כו': משביעו רעב. פירש"י בכח ובסנהדרין קז. מוכח הפי' בתאוה יותר וכ"מ בירו' כתובות פ"ה ה"ה גם מוכח שם דגם בהשם כן ושם אר"נ בשם רב נחמן והוא ע"ש ונראה דצ"ל בשם ר' יוחנן בעל המימרא דהכא: אמר רב חנא אמרי דבי רב אבעה. בירוש' תענית פ"ג ר' יהושע בן יאיר בשם ר"פ בן יאיר שלשה כו' וגלות לא חשיב שם ואפשר דל"א רק הנכרא: ת"ש ובידיהם. בירו' כאן לא אפשטא האבעיא:

דף נג ע"א תוס' ד"ה אבא בירו'. ה"ג: אשרי ילדותינו. ה"נ בירו': **תוס'** ד"ה אם אני כו'. כ"ה וכן הגי' בבינוי ממ"ש בתוס' וכך איתא התם הלל הזקן כד הוה חמי לון עבדין בפחז הוה אמר לון דאנן הכא מאן הכא וכי לקלוסן הוא צריך והכ' אלף אלפין כו' כד הוה חמי לון עבדין בכושר אמר לון די לא נן הכא מאן הכא אע"פ שיש לפניו כו' הביב כו' פי' כשראם אומרים התהלות שלא בכוונה היה אומר שאין נחשב התהלות למאומה וכראותו אותם מתכוונין היה משבחן בחביבים תהלותם יותר משל שרי מעלה: **א"ר** יוחנן רגלוהי. ב"ר פ"ק ע"ש ר' יונה בשם בר חמא: שדרינהו למהותא דלוז. בירו' כלאים פ"ט כתובות פי"ב אמר [שלמה] מלא ויהכון בחללה אזל ונכנון כו' ע"ש: שמנה אבוקות. ה"נ בירו' כאן: לוי ההוי קידה. בב"ר פל"ט ובירו' כאן ר"ה רכה אחוי כריעה ונפסח ונתרפא לוי בר סיסי הראה בריכה ונפסח ולא נתרפא והרא"ש בברכות גורס שם כפ"א ה"ה איפכא גבי ר"ה בריכה וגבי לוי כריעה דהיא קשה מבריכה ובעג"ד אין ראיה מדלוי לא נתרפא לומר דדידיה קשה דאפשר דרבותא קאמר דגם בהקל נפסח ולא נתרפא משום דהא וכא גרמו ליה כדמסיק כאן: ומשום נתפלה. בירו' ה"ב ליתא ולא לחפלת המוספין ותפלת המנחה ובמקום שכ' כאן לבהמ"ד אמר שם להקריב נו"כ ואחר האכילה ושתיה לת"ת: והא"ר יוחנן. בירו' ע"ש תני ומקשה שם ומתרץ כהכא: יורדות מבע"ל. בירו' סנהדרין פ"י איתא דעל מה שירד התהום ט"ו מאה אמה שברה דוד ול"ק ליה שם יורדות מבע"ל:

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות למסכת סוכה

דף ד ע"ב רש"י ד"ה פחות משלשה כו' לבוד סניף אפוסטיי"ץ בלעז (אַנגעזעטצט , באַייגעפיגט) ועי' המתרגם עירובין ט' א' ד"ה לבוד :

דף ח ע"ב שם ד"ה ותהוי כבית שער הפנימית כו' בית שער פירק"א בלעז . נ"ל פורטא (פפאָרטע , טהאָר) או של"ל פארטיקע (פאָרהויז) :

דף ט ע"א מן הגרדין פרניי"ש שתולין כו' (פראַנזען) ועי' המתרגם שבת דף קלד א' ד"ה לפניה : **שם** מן הסיסין פקעיית כו' לומשיי"ש נ"ל נושייל"ש (איין קנייעל גאָרן) ועי' המתרגם חגיגה י"ב א' ד"ה פקיעות : **ע"ב** מאי למימרא וכו' שקורין לט"ש (לאַטטען) ועי' המתרגם יומא ס"ז א' ד"ה לפנים כו' : **שם** ד"ה הדלה, הרים כו' שקורין טריל"א (וויינלויב) ועי' המתרגם פסחים דף נג א' ד"ה דליות : **שם** קיסום, עשב כו' וקורין לו אידר"א (דער עפייא) ועי' המתרגם כלאים פ"ה מ"ח ד"ה וקיסום :

דף י ע"א בקרמין המצויירין מעשה אורג ט' שקורין אובריי"ץ כנ"ל (גע-בלימט) ועי' ביצה דף ל' ב' ד"ה ועטרה : **שם** בסדינין המצויירין שצורתן כו' שקורין גלינשקש (גאַלאָנען, טרעסען, באָרטען) :

דף יא ע"א הדלה טרלייד עי' לעיל ט' ב' ד"ה הדלה: שם קיסום איר"א. עי' לעיל ט' ב' ד"ה קיסום :

דף יב ע"א ותבילי זרדין מין קנים כו' סויילש בלעז (ראָהר) ועי' המתרגם יומא מ"ז א' ד"ה איכא דאמרי **ע"ב** סככה בחלים, בית יד כו' פלקיי"ש (פפיילע) : שם סככה באניצי פשתן כו' שקורין נרבי"ש נ"ל ניבכ"ש (העבעל) מסרק לנקות בו פשתן או קנבוס : **שם** בא"ד שקורין ריפס"א (ווערג) מוץ , נעורת פשתים : שם שושי פליי (דער פאָליי, פלאָהקרויט): שם שוורי ארניזא נ"ל ארניקא(לייגען קרויט), ונר' מכיר שוגרי ארבא (קרויט פאַרנקרויט) וכל אלה הם מיני עשבים :

דף יג ע"א קנים ודוקרנים וכו' כמו יחפור בדקר פל"א (שויפעל) רחת , מגרפה , ועי' המתרגם ריש ביצה : **ע"ב** דאורבני עשוי מענפי ערבות כו' שקורין יונקש (בינזען) קנה , גומא. ועי' המתרגם עירובין דף כ"ח ע"א: **שם** ירקות שאמרו חכמים וכו' דקות הן פינכש (דיננע , צארט) דקים ורכים :

דף יד ע"א ד"ה האי מאי כו' כמו שהן בוסכות מרליאה בלעז (פויל , פערפוילט) רקב , נרקב, בלה : **שם** בעתר ט' פורקא (גאַבעל) מזלג גדול , קלשון . ועי' המתרגם תענית כ' א' ד"ה נעתרות :

דף טו ע"א ארוכות אספונדים בלעז (דיא זייטענברעטטער איינעם בעטטעם) ועי' המתרגם עירובין פ"ז ע"ב ד"ה ארוכות :

דף טז ע"א שיפא ליסק"א (איינע וואַססערפפלאַנצע , דיא שווערטליליע) מין גומא הגדל במים וטליו הם כמין חרבות , ועי' חולין ס"ז ב' ברש"י ד"ה בסמוכא דאגמא , ולקמן דף כ' ע"א ד"ה שיפה: שם ושל גמי יונק. עי' לעיל י"ג ב' ד"ה דאורבני:

דף יז ע"א וכן אגר המוקפת אכסדרה כו' דוגמא לדבר קלוסטרא כו' (קלאָסטער) וכ"ה בתוס' לקמן דף י"ח ע"א ד"ה סיכך :

דף כ ע"א שיפה פויל (שטראה) ולעיל פירש"י שיפא ליסקא , ואולי מבדיל רש"י ז"ל בין שיפא בא' בסופו ובין שיפה בה"א: שם גמי יונק ובא"ד חילא לסקא. ע"ל ט"ז ע"א : מזבלי בולו"ס ועשוי לרועה כו' נ"ל פאילאס , ופי' שק מלא תבן למשכב : **ע"ב** שעם פויל מין שיפה (שטראָה) ועי' המתרגם יומא ע"ח ע"ב ד"ה שעם : נפוותא לנפות בהן הקמח כעין בוייטיל שלנו(בייטעל, דער מעהל בייטעל אין דען קאָרנמיהד-לען) , כברה העשויה ברחים כעין כיס להניף ולהבדיל הסולת מן הסובין :

פ"ב דף כא ע"א כל עיקר כו' שלא תהא דעתו של תינוק גסה עליו פריו"ה בלעז (צוטרויליך , אינפאָרזיכטיג) ר"ל שלא יהא לבו מתגבר עליו מבלי ראות סכנת נפשו :

דף כב ע"א וה"פ קורות שבית אותן שהעלייה עשויה בהן שקורין סוליב"א , קורות העלייה הן שהגג עשוי בהן שקורין טרי"ב , סוליב"א (באַלקען דער דען פוסבאדען טראָגט) טרי"ב (דער הויפט-באַלקען) :

דף כג ע"א בהוצא ודפנא וכו' דפנא ענבי עץ שקורין ליר"ר (דער לאָרבערבוים) וגדל בו פרי שקורין באיי"ש (לאָרבערבערע) עיין המתרגם ראש השנה כ"ג א' ד"ה ערי :

דף כה ע"א וכן בנקט גונא העשויה משמת ימי בראשית וליא"ה (טהאָל, פערטיעפונג) :

דף כו ע"א משום נקי ליגנ"ש (איינע מיקקע) יתוש , בחולין נ"ח ב' רש י ד"ה בקא פי' מין זבוב ליגנ"א והיא נושכה כנרעה (רויפע) : רש"י ותוס' תרתי או תלת שתים או שלש פעמים יתן לתוך פיו מורשייל"ש (קליינע שטיקקע) פרורין. עיין המתרגם שבת ק"מ ב' ד"ה ליבלע בלועי : **ע"ב** שיתין נשמי אנג"ש (אַטהעמציגע) , עיין המתרגם חגיגה י"ב ב' ד"ה רוחות ונשמות :

דף כז ע"א תרגימא פרוגגו"ש , ביומא ע"ט א' ד"ה תרגימא פי' רש"י ליפתן ומשמע דלאו מיני פירא נינהו ובפסחים ק"ז ב' ד"ה אבל פי' תרגימא פירות , ועיין תוס' שם ד"ה מיני תרגימא וכאן לועז פרוגנו"ש , ונראה שזהו (געדערטעם קערנאָבסט) , פרי יבשים ועיין במערכי לשון ערך תרגימא : אפוטרופס של אגריפס ממונה על שלו ורב ביתו שקורין סקל"ק זהו (אָבער-סטער פערוואַלטער, שלאָסהויפטמאַן) משק הבית כמו שכיא רש"י במקומות אחרים :

דף כט ע"א שרגא נר של חרס שקורין קרוסיי"ל (איינע לאַמפע) עיין מרפא לשון פסחים י"א א' ד"ה כל נר : והני פגם לנטירנא (לאַטערנע) עששית : **פ"ג ע"ב** נפרצו עליו וכו' כי חופיא שקורין אשקוב"א (איין בעזען)מטאטא, יעה. עיין לקמן ל"ב א' ד"ה כי חופיא :

דף ל ע"א אוונכרי תגרי כל דבר וכו' כגון כלים קטנים מחטין ולולבין וקורין מרני"ש (הויזירער, קרעמער) חנוני:

דף לא ע"א פריש קודוני"א (קוויטטע) מין פרי : כמושים פלנידי"ש (וועלק) נבל , עי' המתרגם פסחים ל"ט ב' ד"ה כמשין : **ע"ב** תוס' סירוק ככרתי משמע שמראהו כלבע שקורין ויר"ד (גרין) והיא דברכות משמע קצת שדומה לאירגל"א. נ"ל איגנד"א (היאַצינטענפאַרבע) שלדעת רוב הקדמונים זהו צבע תכלת : בא"ד כעין צבע יאנ"ה בלאי"ס (געלב) :

דף לב ע"א רע"י אלא לעבוד כי סימנק פוינפו"ר של ברזל של סופרים שיש לו שני ראשים וכו' . בב"מ ק"ס ב' ד"ה סכינא והמניק פי' רש"י שהוא כלי קטן ולא פי' תשמישו . ולפירושו כאן הוא כלי ישן נושן שהשתמשו בו הסופרים הקדמונים ואינו נהוג בימינו ואינו ידוע אצלנו : כי הופיא אשקוב"א שבו מכבדין את הבית . עיין לעיל כ"ט ע"ב ד"ה נפרצו : ואיטא אופתא אשטיל"א מעיקר הדקל שהוא חלק וכו' (איין שפאן) . עיין המתרגם ביצה כ"ב א' ד"ה בקעת : תרתי כפי דתמרי תמרים עלמן דרכן להיות הרבה תלוים ביחד במכבדות שלהן וקורין להן כף סרוק"א (בישעל) אגודה :

דף לב ע"ב רש"י ותוס' דולבא עץ ערמון קלוע הוא קשטני"ר . עיין המתרגם ר"ה כ"ג א' ד"ה דולבי :

דף לד ע"א רש"י מסר היא מגירה שקורין סיג"ה (זעגע) משור . עיין המתרגם ביצה ל"א א' ד"ה ולא במגירה : הובלילא לנפיי"ל (דער בלעטטער מאגען) קיבה אשר לה קמטים רבים . עיין המתרגם שבת ל"ו א' ד"ה המסס : בית הבוסות סוף הכרס שקורין פנל"ס (דער וואנשט) והוא עשוי ככובע . עיין המתרגם שבת ל"ו א' ד"ה בית הכוסות : **ע"ב** כרתי כרישין פורי(שניטלויך, פאָרריי) חציר . שומים :

דף לו ע"א כדור העשוי כמין כדור עגול כדור פלוט"א (איין באלל) . עיין המתרגם ביצה י"ב א' ד"ה בכדור : גידלו בדפוס שעושה לו דפוס כשהוא קטן ונותנו בתוכו במחובר וגדל כמדת הדפוס דפוס פורמ"א (פאָרם) ידוע . דמות . תבנית : דלא תפח תפח אינפל"ה (אויפגעשוואָלען) לבה : פסול שנדמה הוא קונטרפ"א נאַבגעמאַכט , פער-פאָלשט) : **ע"ב** במקורזלות הראוים לקיוה מקורזלות פיקוד"ס בלע"ז . נ"ל אקוד"ס בלאי"ם (שפיטציג, שפיטציגע שטיינע) : כמו שפי' רש"י שבת מ"ג א' אבנים שראשם חד, ועי' שם פ"ג א' ד"ה מקורזלות.ותוס' דהכא ובפסחים מ"ז ב' ד"ה מקורזלות : חוט של משיחה ניכויי"ל בלע"ז (שפאגאט,בינדפאַדען) . עיין המתרגם ר"ה כ"ג ב' ד"ה וכורכין במשיחה : בסיב אוליר"ה שגדל סביב הדקל ונכרך סביב כלולבי גפנים . בלאי"מ (עפייא,גונדעלרעבע) עיין לעיל י"א א' ד"ה קיסום . ובהמתרגם שבת פ"ח ב' ד"ה סיב :

דף לז ע"א בכוש פלח פוזי"ל בלע"ז (שפינדעל) פלך שהנשים טוות בו . ועי' המתרגם שבת קכ"ב ב' ד"ה כוש : **ע"ב** הונף היינו מוליך ומביא ונטלי"ר בלע"ז (ווינד מאַכען) . עיין המתרגם ביצה ל"ג ב' ד"ה להניף :

דף לט ע"ב הפיגם עשב שקורין רוד"א (רויטע) עי' בהמתרגם כלאים פ"א משנה ח' ד"ה פיגם : הירבוזין הנפל"ש בלשון אשכנז וכאן קורין לו אויידל"ש (דער זויערא‌מפפער)והן עשבים וטעמם קרוב ללולבי גפנים : והשוטים איספרו"ש (שפאַרגעל) ומין ירק הוא . הערוך לועז פינוקו"ל בל"ר (פענבעל) : וחלגלוגות פולפי"ר (דער פאָרטולאק) . עיין בהמתרגם שביעית פ"ז מ"א : והכרפס של נהרות בלע"ז קריסו"ן (דיא קרעסע) אבל של גנה חשוב הוא וי"א כרפס אפי"א וכו' ועי' בשביעית שם : והגרגיר וכו' אורונ"א (דער ווייסע זענף) הגדילה באחו אבל של גנה חשוב הוא . עיין בהמתרגם שביעית שם :

פ"ד דף מה ע"א גיגיות קונ"ש של זהב מלאות מים (קופען , וואַננען) . עיין המתרגם שבת פ"ח א' ד"ה גיגית : עלה אמה מן הארץ ברוחב ל"ב על ל"ב שמתחלה וכו' כעין אייסטר"א (איין פאָר פלאטץ) :

דף מט ע"א וגם יקב חצב בו כאותו מגדל יקב הוא בור חפור וכן עד יקבי המלך (זכריה י"ד י') תרגום יונתן עד שיחי דמלכא (כנ"ל) לשון שיח ומערה פוסיי"ן בלע"ז , וכן לועז רש"י בזכריה (גרובע , גראבען , שאַכט) :

דף נ ע"א לעברינהו במסננת קליי"ר בלע"ז (דער זייהער) מסננת שמסננין בה קונדימון כמו שעושין בעלי חניות שתלוי כמין כברה ובו אבקת רוכל ויין ותחתיה כלי והקונדימון מסתנן לתוכו (דורכזייהען) והכלי קורין בלע"ז (זייהער, זייהטריפטער):

דף נא ע"ב שישא שיש צבוע לא לבן ולא שחור אלא כעין ירוק בלע"ז בי"ש (ברוינראָטה) : בימה כעין אלמימר"א שלנו . בימה , מלה זו ידועה ונהגת בשפת יהודית כמעט בכל מושבי היהודים ומקורה היא בל' ערבית : והקיפוה גזוזטרא נתנו זיזין בכתלים בולטין מן הכותל סביב סביב וכו' גזוזטראות לווחין שקורין בלנ"ק (באַלקאָן) כדי שיהו נשים עומדות שם וכו'. עיין המתרגם עירובין ע"ח ב' ד"ה שתי גזוזטראות :

דף נב ע"א של בוביא עכביש שקורין איריני"א (שפינגען) שממית :

*) מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף המסכת

*) המפרשים וההגהות לא נדפסו על סדר הנלוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מספרי הדפים

מסכת

מגילה

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפסו מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

שנת תרפ"ז לפ"ק

MADE IN POLEND
PUBLISHED BY ROMM A/S.
WILNO.

TAŁMUD

Sp. Akc. Wydawniczo-Druk. „Rom"

Wilno, 1927

מסכת

מגילה

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש״י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא״ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז״ל, והגהות אשר״י מהג״מ ישראל מקרעמז ז״ל, ופירוש המשניות להרמב״ם ז״ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז״ל ופירוש רבינו אשר ז״ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז״ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע״י הג״מ יהודה אריה ליב ז״ל דיין בפפד״מ. מסורת הש״ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור. כל אלה סידר וחיבר הג״מ יהושע בועז ז״ל בעה״מ שלטי הגבורים להרי״ף. חלופי גרסאות הגהות לש״ס והוספות במסורת הש״ס ועין משפט להג״מ יוסף שמואל ז״ל אבד״ק פפד״מ (כמש״נ בש״ס אמ״ד ופפ״ד בשנות תע״ד—תפ״א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג״מ ישעיה (פיק) ברלין ז״ל אבד״ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע:

עליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש״ל) להג״מ שלמה לוריא ז״ל.

ב) חדושי הלכות }
ג) חדושי אגדות } (מהרש״א) { להג״מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז״ל אבד״ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר״ם לובלין) להג״מ מאיר מלובלין ז״ל.

ה) מעדני יום טוב (בתחלה נקרא מעדני מלך) }
ו) דברי חמודות (בתחלה נקרא לחם חמודות) } על הרא״ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה { להג״מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז״ל (בעה״מ תוספת יום טוב)

ז) פלפולא חריפתא על הרא״ש סדר נזיקין להנ״ל.

ח) תפארת שמואל (השלם) על הרא״ש, להג״מ אהרן שמואל קאידנוור ז״ל (מהרש״ק).

ט) קרבן נתנאל על הרא״ש לסדר מועד ונשים, להג״מ נתנאל ווייל ז״ל אבד״ק קארלסרוא.

י) חסד אברהם פי׳ על שמונה פרקים להרמב״ם ז״ל, מהג״מ אברהם הלוי הורוויץ ז״ל (אביו של בעל השל״ה).

יא) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג״מ מרדכי יפה ז״ל אבד״ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג״מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז״ל וגיסו הג״מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז״ל אבד״ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יב) הגהות הב״ח להג״מ יואל סירקש ז״ל אבד״ק קראקא (בעהמ״ס בית חדש).

יג) הגהות הגר״א להג״מ אליהו ז״ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע״פ כי״ק מגליון הש״ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

יד) מראה יחזקאל הגהות להג״מ יחזקאל הלוי לנדא ז״ל אבד״ק פראג (בעהמ״ס נודע ביהודה כו׳).

טו) מעשה ר״ב הגהות להג״מ בצלאל רנשבורג ז״ל (בעהמ״ס חורת גבר)

טז) גליון הש״ס להג״מ עקיבא איגר ז״ל אבד״ק פוזנן.

יז) גליון מהרש״א הגהות לבנו הג״מ שלמה איגר ז״ל אבד״ק פוזנן

יח) הגהות הג״מ שאול קאצנעלנבוגן ז״ל מווילנא.

יט) הגהות הג״מ אלעזר לנדא ז״ל אב״ד בראדי (בעהמ״ס יד המלך).

☞ וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה ☜

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה.

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראם״

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה:

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות:

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף:

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמצאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי זצ"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות: מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמצאו בכ"י ונדפסו בספד"מ בשנת תרי"א).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא.

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רביה דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסום לו רושמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בשני מקומות מובא בהן ספר התרומה ומחברו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדוייק וההספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תום' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. וכתב בספר כתוב בכתב וכה"י הרחיד"א ז"ל מה"ל: „חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבת, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט"עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקר הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל חתום עליו בעצם כ"י קדשו).

כט) תום' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בספס כה' נפרדה).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות.

לא) [כ"י] תוכפי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירן לשון בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל. ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"ם שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעס"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעודנו בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והג"י וכו' שעל הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת ש"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"ם אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תום' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תום' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"ם דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"ם חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות.

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"ם יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"ם ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"ם יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"ם שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס ארע קדש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות:

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת:

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם „פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"ם חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס וויניציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"ם משה בר יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"ם מנוח הענדיל ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"ם יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"ם חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג)

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס וויניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"ם משה ב"ר אברהם ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"ם נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"ם בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, והלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ד.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"ם יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"ם יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"ם יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"ם גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"ם ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"ם צבי הירש ברלין ז"ל (הנקרא הרב הירש ברלין) [?] (אבי בעל „חכם צבי ז"ל").

עג) חדושים מהג"ם משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"ם בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"ם זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"ם ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעהמ"ס ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"ם יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"ם ליב ברלין ומהג"ם נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"ם אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"ם שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"ם צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"ם אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו כבר).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"ם שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"ם יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקטות הגהות מהג"ם יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"ם דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"ם מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"ם יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"ם אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"ם שמחה ז"ל אבד"ק דעסוי (בנו של הג"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"ם יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"ם זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"ם אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס צפנת פענח).

צד) [כ"י] חדושים מהג"ם יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"ם נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"ם בצלאל הכהן ז"ל מו"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"ם אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"ם יוסף שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"ם והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"ם שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"ם שלמה הכהן שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"ם אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ד, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"ם ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב).

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות, והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה:

גם הוספנו בו: א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים „עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. **ב)** מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות. **ג)** ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. **ד)** שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי. **ה)** ציוני המסכתות בתוספות.

על כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא ניהו ש"ס של הג"ם יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ד סמג עשין ד טור ש"ע א"ח סי' תרפח סעיף א:

ב ב מיי' שם הלכה ט ש"ע שם סעיף ג:

ג ג מיי' שם הלכה ו ז סמג שם:

ד ד מיי' פ"ב מהלכות ממרים הלכה ב:

ה ה מיי' פ"א מהל' מגילה הלכה ט:

מגילה

מגילה נקראת *בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר *כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו כפרים ועיירות גדולות קורין בי"ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות י"ד בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע"ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: **גמ'** מגילה נקראת בי"א מנלן *מנלן כדבעינן למימר לקמן *חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים אנן הכי קאמרינן מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקנינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן *אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא פשיטא כולהו אנשי כנה"ג תקינו היכא רמיזא *אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא °לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם האי מיבעיא ליה לגופיה א"כ לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה *זמנו של זה לא כזמנו של זה א"כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר *כדאמר רב שמואל בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי הכא נמי י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר °ולא יעבור כתיב ור' שמואל בר נחמני אמר אמר קרא °כימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י"א וי"ב ואימא תריסר ותליסר אר"ש בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ר"ש בר נחמני מ"ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ"א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א"ר יהודה *אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על ארמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א"ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רב אשי קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה ומוקים

מגילה נקראת בי"א וכו'. פעמים בזה ופעמים בזה ולקמן מפרש ואזיל: לא פחות ולא יותר. לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו: מימות יהושע. בגמ' מפרש לה: אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה. כלומר מאחר שהמוקפין קורין בט"ו ושאין מוקפין קורין בי"ד הרי הכל בכלל תו היכי משכחת י"א י"ב י"ג אלא שהכפרים נתנו להן חכמים רשות להקדים קריאתה ליום הכניסה יום שני בשבת שלפני י"ד או חמישי בשבת שהוא יום כניסה שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט לפי שבתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי כתקנת עזרא (ב"ק דף פב.) והכפרים אינן בקיאין לקרות וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר ולא הטריחום חכמים להתאחר ולבא ביום י"ד ופעמים שיום הכניסה בי"ג ופעמים שהוא בי"א: חל ארבעה עשר להיות בערב שבת עיירות ומוקפין חומה קורין בו ביום. שאין קריאת המגילה בשבת גזירה שמא יעלנה בידו וא"ת יאחרו המוקפין עד אחר שבת הוא ליה ט"ז ואמר קרא ולא יעבור: חל להיות אחר שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה. דהוה ליה י"א וטפי לא משכחת לה יום הכניסה שלפני פורים מוקדם לו דמיום הכניסה ליום הכניסה לא מקדמינן: **גמ'** ה"ג מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן וכו'. והכי פירושא מנלן די"א וי"ב וי"ג חזו לקרייה די"ד וט"ו הוא דכתיב בקרא וקא מהדר גמרא מנלן בתמיה הא לאו הובה היא אלא חכמים הקילו עליהן כדבעינן למימר לקמן: כדי שיספקו. שיהו פנויין ביום פורים להספיק צורכי סעודת פורים לבני העיירות: אנן הכי קאמרינן. אנן דמיבעיא לן מנלן הכי קאמרינן: מכדי. מדהקילו חכמים על הכפרים להקדים על כרחך אנשי כנסת הגדולה שתיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת המגילה כולהו הני זימני תיקון ונתנו רשות לקרות: דאי סלקא דעתך. י"ד וט"ו תקון הכתובין במגילה ותו לא: היכי אתו רבנן. דבתרייהו ועקרו תקנתא והתירו להקדים בתמיה: אלא פשיטא אינהו תקון. וכיון דאינהו תקון ודאי רמזינהו במגילת אסתר הייט דמיבעיא לן היכא רמיזא ומנלן: לגופיה. לי"ד וט"ו המפורשין בספר: לימא קרא. את ימי הפורים האלה בזמן דמשמע בזמן המפורש להם: ואכתי מיבעי ליה. האי דנקט זמנים לשון רבים: זמנו. של מוקפין לאו כזמנו של פרזים דאי כתוב בזמן הוה משמע זמן אחד לשניהן אי בעו ליקרו בארביסר ואי בעו ליקרו בחמיסר: זמניהם דומיא דזמנם. רבויא דדרשינן לקרא לייתורא דיו"ד וה"א דומיא דעיקר הזמן דנפקא לן מזמנם הוא דקא מרבה דומיא דידהו: זמן קהלה לכל היא. הכל נקהלו להנקם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מקומות כמו שכתוב בספר הלכך לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקרייה דעיקר הנס בו היה: ימים כימים. לעיל מיניה כתיב י"ד וט"ו ישמחו וכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגו' והוה ליה למיכתב ימים אשר נחו דמשמע הם הם ימים אשר נחו מאי כימים לרבות שנים אחרות כדוגמתן: לדורות הוא דכתיב. להכי שייך לישנא דקרא כימים כלומר יעשו לדורות י"ד וט"ו כאשר היה בימי הנס ימים אשר נחו בהם הלכך לא איכא לרבויי מהכא שנים אחרים: זו דברי ר' עקיבא. הכי גמיר רבי יוחנן מרביה דמתני' ר"ע אמרה: סתימתאה. הרבה סתם משנה כתם ר' שהן דברי ר' עקיבא וי"מ סתימתאה כל הסתומין תלמידיו היו כדאמר בסנהדרין (דף פו.) סתם משנה ר"מ סתם תוספתא ר' נחמיה סתם ספרא רבי יהודה וכולהו כתימתאי אליבא דר' עקיבא אך קשה בעיני לפרש כן שמצינו בכמה מקומות בש"ס ר"א בר' יוסי כתימתאי רבי מנחם בר רבי יוסי סתימתאי לקמן בפרק בני העיר (דף כו.*): אימתי. הקילו חכמים על הכפרים: בזמן שהשנים כתיקנן. שהשנים מתעברות על פי בית דין והחדשים המקדשין בבית דין שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן ועושין מועדים ע"פ שלוחין: כששרויין על אדמתם. והשלוחין מגיעין עד הפסח לכלה ארץ ישראל: אבל בזמן הזה. שפסקו כל אלה וישראל נפרדו ולא יגיעו שלוחי ב"ד אנוס הכל צופין למקרא מגילה ואומרים יום י"ד באדר קרינן המגילה נספרו לאחר ט"ו יום וט"ו של ניסן עושין פסח ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצאו אוכלין המן בימים האחרונים (ביום) של פסח: בזמן הזה נמי ליתא להא תקנתא. דהא רבי עקיבא בזמן הזה [הוה] ואמר במתני' דמקדימין: אלא לאו אליבא דרבנן. דהוו מקמי ר"ע אמרה: מיהא קרינן. אלמא רבנן נמי דרשי זמן זמנם זמניהם: היכא דאמרי אמר רבה זו דברי ר' עקיבא סתימתאה. ולא גרסינן להאי לישנא דדריש זמן זמנם זמניהם דהא רבנן דפליגי עליה נמי דרשי ליה אלא שהחמירו לאחר חורבן מפום דמסתכלין בה: קשיא דר"י. דהא ברייתא דלעיל אדר' יהודה דמתני' כדמפרש ואזיל: ואוקי

רבינו חננאל

מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר. והא לא כתב קרא אלא בי"ד ובט"ו והני כולהו מנא לן. ואמרינן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים שיהיו מקדימין ליום הכניסה וקורין בי"א ובי"ב ובי"ג פי' יום הכניסה יום ב' ויום ה' נקרא יום הכניסה. מפני שנכנסין בני הכפרים בכרכים כדי שיתפללו בצבור ויקראו בס"ת. וביום שנכנסין מספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים ואם חל יום י"ד ביום ג' התירו לכפרים לקרוא המגילה ביום ב' שהוא י"ג לחדש. ואם חל להיות י"ד ברביעי קורין הכפרים ביום ב' שהוא י"ב לחדש. ואם חל י"ד להיות באחד בשבת מקדימין וקורין ביום ה' שהוא י"א לחדש. הקילו עליהן מפני שמספיקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים. ואם יכנסו ביום ג' או ביום ד' מפני קריאת המגילה אינן יכולין לבוא ביום ה' שהוא יום הכניסה וכן דרך זו השמועה. ואקשינן ואיך הקילו חכמים ועקרו י"ד ויום ט"ו שהן תקנת אנשי כנסת הגדולה ותקנו הם י"א וי"ב וי"ג לבני הכפרים. והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו'. ופרקינן הני נמי מסורת היה בידם על פה כי אנשי כנסת [הגדולה] תקנום. מדכתיב לקיים את (דברי) [ימי] הפורים האלה בזמניהם. ולא כתיב זמן או זמנם. דמשמע זמנם של פרזים לא הוא זמן של בן כרך. אלא כתיב זמניהם. דייקינן מינה כי זמנים הרבה תיקנו להן חכמים. והן י"א וי"ב כ' ימים כנגד י"ד וט"ו. אבל י"ג לא צריך קרא לרבויי דהוא זמן קהלה לכל. ולא יתכן לומר ט"ז וי"ז דכתיב ולא יעבור. כלומר אין לו לעבור ולעשות ימי הפורים אחר יום ט"ו ושמואל בר נחמני דייק מכימים לרבות י"א וי"ב כו'. ואידך כימים לדורות הוא דכתיב כלומר כמו הימים אשר נחו בהם עשו אותם נמי פורים. א"ר יוחנן משנה זו מגילה נקראת. בי"א בי"ב כו'. שנעשית סתומה דברי ר' עקיבא הן. אבל חכמים אומרים אין קורין אותה אלא בזמנה והן י"ד וט"ו בלבד. ואותבינן עלה מהא דתניא א"ר יהודה אימתי קורין בי"א בי"ב ובי"ג בזמן שהשנים כתקנן. כלומר בזמן שאין שם שמד. להתבלבל חשבון השנים. וישראל שרוין על אדמתם. אבל עתה אע"פ שבזמן הזה השנים כתיקנן. הואיל ומסתכלין בה אין קורין

[וע"י רש"י בכורות ג: ד"ה תיתי]

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ו:

ז ב ג ד ה מיי' שם הלכה ד ה ו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפח סעיף ג:

ומוקים לה לברייתא כר' יוסי בר יהודה ומי אמר ר"י בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ורמינהי *א"ר יהודה *אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן ואפילו בזמן הזה ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה אדר' יהודה מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה רב אשי שמיע ליה דאיכא דתני לה כרבי יהודה ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה ומדקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה אמר מאן דתני לה כרבי יהודה לאו דווקא מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה דווקא: כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר וכו': מנהני מילי אמר *רבא דאמר קרא °על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וגו' מדפרזים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר ואימא פרזים בארבעה עשר מוקפין כלל כלל לא ולאו ישראל נינהו ועוד מהודו ועד כוש כתיב ואימא פרזים בארביסר מוקפין בארביסר ובחמיסר כדכתיב °להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר [בו] בכל שנה אי הוה כתב את יום ארבעה עשר והמשה עשר כדקאמרת השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר אתא *את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ואימא פרזים בארביסר מוקפין אי בעו בארביסר אי בעו בחמיסר אמר קרא בזמניהם זמנו של זה לא זמנו של זה ואימא בתליסר כשושן אשכחן עשייה זכירה מנלן אמר קרא °והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשייה מתני' דלא כי האי תנא דתניא *רבי יהושע בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מ"ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן [ג]מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מ"ט יליף פרזי פרזי כתיב הכא °על כן היהודים הפרזים וכתיב התם °לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן [א] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן [ב] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן דלית ליה פרזי פרזי אלא תנא דידן מ"ט לא אמר כר' יהושע בן קרחה מ"ט דהא אית ליה פרזי פרזי הכי קאמר אלא שושן [ג] דעבד' כמאן לא כפרזים ולא כמוקפין אמר רבא ואמרי לה כדי ישאני שושן הואיל ונעשה בה נס בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב °מדינה ומדינה ועיר ועיר מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא לרבי יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא עיר ועיר למאי אתא אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא כיון דאית ליה פרזי פרזי מדינה ומדינה למה לי אלא קרא לדרשה הוא דאתא וכדרבי יהושע בן לוי הוא דאתא דאמר רבי יהושע בן לוי *כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך עד כמה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא *כמחמתן לטבריא מיל *ולימא מיל הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא *ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום ותסברא והכתיב °אלה המצות *שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס

תורה אור: אסתר ט · שם · שם · דברים ג · אסתר ט · ויקרא כז

תוספות

ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך כו'. השתא סלקא דעתך דמנצפ"ך מיירי בסתומות ותימה דבמסכת שבת פרק הבונה (דף קד: ושם) משמע איפכא מדקאמר התם בשלמא פתוח ועשאו סתום עילויי עליוה דאמר רב חסדא כו' אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעיה דא"ר ירמיה מנצפ"ך [צופים אמרום] אלמא מנצפ"ך איירי בפתוחות ואור"י דגמ' [דשבת] מסיק ליה וקתני דידע מתחילה מילתיה דרב חסדא וגם איירי ליה מעיקרא בפתוחות הולך להעמיד מנצפ"ך בפתוחות ולא תקשה דרב חסדא והכא ה"ק ותסברא והכתיב אלה המצות והך קושיא איתותב בין בפתוחות בין בסתומות ועוד את"ל דבסתומות איירי *אכתי תקשה והאמר רב חסדא מ"ס וסמ"ך וכו' וכן פירש"ת וז"ל שהגיה בספר הישר מנצפ"ך צופים אמרום כמו קול צופיך (ישעיה נב) נביאים. צופים מהר אפרים (שמואל א א) *ממהרים נביאים (*מצופים) שעמדו להם לישראל והיו צופים הללו לאחר שטרף המן את התורה ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ"ך בלשון צופיך ותסברא והכתיב אלה המצות ועוד והאמר רב חסדא מ"ס וסמ"ך שבלוחות וכו' ומשני אין מהוי הוי ולא קשיא מידי דרבי ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אורחיה זיל הכא קא מדחי ליה מאלה המצות נמי פריך ומשני שפיר ומתוך הסוגיא דמגילה ושבת מוכח תרוייהו ורבי ירמיה קאמר מנצפ"ך צופים אמרום אפתוחות ואסתומות וכדמסיק הש"ס*:

מבטלין

[לקמן יד.] [נ"ל צופים] [גי' רי"ף רב] [ועי' תוספת שבת קד. ד"ה גרועי]

רש"י

ואוקי לה להך כברייתא. דלעיל כרבי יוסי בר יהודה: אימתי. מקדימים: מקום שנכנסים כו'. במקום שבית דין קבוע והכפרים נכנסים שם ליום הדין כשיש להם הריב: אבל מקום שאין נכנסין. דהך הקדמה לאו קולא היא לכפרים אין קורין אותה אלא בזמנה: משום דקשיא ליה כו'. בתמיה: הפרזים. עיר שאין לה חומה ומתוך כך יושבתה נפוצה ופרוזה ומרוחקין משכונה לשכונה: מוקפין בט"ו. שהרי שני ימים כתובין שם ומדקבע י"ד לפרזים שדייה ט"ו למוקפין: כלל כלל לא. וחמשה עשר דכתיב במגילה שדייה לשושן כדרך שנהו בו בשעת הנס: מהודו ועד כוש כתיב. שקיבלו עליהם פורים דכתיב וישלח ספרים בכל מדינות המלך אחשורוש וגו' לקיים עליהם ואע"ג דלא כתב הודו וכוש בהאי קרא כיון דכתיב בכל מדינות המלך אחשורוש הרי מהודו ועד כוש: כדכתיב להיות עושים. מסקנא דקושיא היא ולא תירוצא הוא: ואימא פרזים בי"ד. דהא קבעינהו קרא אבל מוקפין דלא קבעינהו קרא אי בעו בארביסר ליקרו אי בעו בחמיסר ליקרו: ואימא מוקפין בי"ג. וקרא דכתיב בחמשה עשר לשושן הוא דקבע כדרך שעשו בט"ו בשנה ראשונה: ומשני כשושן. כיון דלא רמז לך הכתוב זמן המוקפין אינה הוא והשתא שושן שעשו בט"ו מסתברא שאותו היום שייר למוקפין: אשכחן עשייה. דמשתה ויום טוב שתהא לפרזים בי"ד ומוקפין בט"ו: זכירה. קריאת המגילה: מגלן. שנקבע להם זמן לפרזים בארבעה עשר הא בהאי קרא דעל כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר וגו' עשייה הוא דכתיבא: איתקש זכירה לעשייה. הלכך זמן אחד להם: וכתיב התם. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי הרבה מאד: מה להלן מימות יהושע. ולא גרסינן מה להלן מוקפין חומה מימות יהושע דהא פרזים לאו מוקפין חומה נינהו: אף כאן מימות יהושע. אף פרזים האמור כאן במעשה המן בפרזי דיהושע קאמר ואע"ג דלאחר כן נעשה מוקף הוי פרזים לענין מגילה: פרזי פרזי. לא גמיר גזירה שוה מרביה ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן קיבלה מרבו: הכי קאמר הלא שושן דעבדה כמאן. אי ילפינן הך גזירה שוה היאך עשו אותן שבשושן בט"ו הא פרזי הוא ולא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע: הואיל ונעשה בה נס. שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם שני ימים על כרחן לא נחו עד ט"ו וכן קבעוה לדורות: מדינה ומדינה עיר ועיר. גבי זכירה ועשייה כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וגו' משמע מדינה ומדינה כמנהגה ועיר ועיר כמנהגה למדנו שיש מנהג חלוק במדינות ומנהג חלוק בעיירות לחלק בין שושן לשאר עיירות ואע"פ שאף היא בכלל פרזים הוקבעה בט"ו: הכי גרסינן אלא לר' יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש: עיר ועיר למאי. הרי כל הפרזים שוין וכל המוקפין שוים ואין חילוק בין עיר ועיר: וכר' יהושע בן לוי. וכחלוק לא איירי כלל אלא ה"ק כל עיר ועיר הסמוך למדינה שהיא כמותה: נידון ככרך. וקורין בט"ו הסמוך אע"ג שאינו נראה נראה אע"פ שאינו סמוך הכי מפרש לקמן: עד כמה. חשיב לה סמוך: מנצפ"ך. כפל אותיות: צופים אמרום. נביאי הדורות:

בנס

מסורת הש"ס: [לקמן ד: ה.] [ב"ק פב: פ"ד נב:] [תוספתא פ"א ושם אי' רבי יהודה ב"ק] [לקמן ג:] [פסחים מו.] [שבת קד.] [יומא פ.] [תמורה טז.]

הגהות הגר"א

[א] [ב] בגמ' (מוקפת חומה) תא"מ ונ"ב מחקי הב"ח. [ג] שם דעבדא רבוס קו עליו נמחקו:

רבינו חננאל

קורין אותה אלא בזמנה. ר' יהודה אליבא דמאן אי נימא אליבא דר' עקיבא אפי' בזמן הזה קורין אותה בי"א ובי"ב ובי"ג. והא תקנת אנשי כנה"ג הן. אלא ודאי ר' יהודה אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתם מיהא קורין בי"א ובי"ב. תיובתא דר' יוחנן. איכא דאמרי א"ר [יוחנן] זו המשנה דברי ר' עקיבא הן. אבל חכ"א בזמן הזה הואיל ומסתכלין א) בה. האביונים מסתכלין בקריאת המגילה כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להן מתנות אין קורין אותה אלא בזמנה בי"ד תניא נמי הכי רב אשי קשיא ליה ומי א"ר יהודה הכי אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. והאי ב) שאמר גאון ז"ל כך אנו שונין ומסתכנין. ופירש אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד דתותיהן ואין עליהן סכנה*) אין קורין אותה אלא בזמנה. אבל אנו כך שנינו. א"ר יהודה אימתי מקום שנכנסים בב' ובה' אבל מקום שאין נכנסים אין קורין אותה אלא בזמנה. מקום שנכנסים בב' ובה' מיהא קרינן בי"א ובי"ב ואפי' בזמן הזה. ושמיע ליה לרב אשי דאיכא מאן דתני לה לברייתא כר' יוסי ב"ר יהודה **) דוקא הוא דלא תקשי לך דר' יהודה אדר' יהודה: כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו. ואקימנא בגמ' פרזים. כתיב הכא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר. וכתיב התם לבד מערי הפרזי. מה להלן דכתיב הפרזי וקרי להני פרזי ומוקפות חומות דבהדייהו מימות יהושע בן נון כמו הכא קורין בט"ו ואימא מוקפין חומה קורין בי"ד וט"ו. ופרקינן אי הוה כתיב את יום י"ד וט"ו כדקא אמרת. השתא כתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר. שמעינן הני בי"ד והני בט"ו לית מאן דעביד ב' ימים לכל מקום ומקום יומו יום אחד. תוב ליכא למימר דמוקפין אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו דהא פרשינן לעיל מדכתיב זמניהן דייקינן דכל חד בזמנו. וזמנו של זה לא זמנו של זה. כלומר אין הפרזים קורין בט"ו ולא המוקפין בי"ד. ואומר בי"ג כלומר מוקפין אי בעו בט"ו. אי בעו בי"ג. ופרקינן כשושן מה שושן אע"ג דלא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא. מיהא כיון דהיא מוקפת חומה קרו בט"ו. אף כל שהיא מוקפת חומה קרו בט"ו. ואיתקש זכירה לעשייה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. מתני' דלא כר' יהושע בן קרחה דתני מוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בט"ו כשושן ותנא דידן אמר שאני שושן דאע"ג דלאו מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא הואיל ונעשה בה נס לפיכך קראו בט"ו. ואקשינן בשלמא לתנא דידן כתיב מדינה ומדינה עיר ועיר. מדינה ומדינה לחלק דאע"ג דתרווייהו מוקפות חומה אינון. המוקפת חומה מימות יהושע בן נון קרו בט"ו. והמוקפות אחרי כן קרו בי"ד. עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות. בשושן בט"ו בשאר עיירות בי"ד. אלא לר' יהושע בן קרחה עיר ועיר למה לי. ואמרינן ולתנא דידן כיון דנמר פרזים פרזים כדאמרינן מדינה ומדינה למה לו. אלא לכו"ע קרא יתירא הוא שנא' מדינה ***). וכל הסמוך למדינה כמדינה היא. וכן עיר ועיר וכדריב"ל דאמר ריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. וכמה יהיה מחוץ לכרך הסמוך לו שיחשב כמו כרך. ואוקימנא מיל כמחמתן לטבריא וזה שיעור המיל: א"ר ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרים

א) עיין בערוך ערך סכל א'. ב) הרמב"ן במלחמות כתב בזה הלשון וזו היא גירסתו של רבינו האי גאון ז"ל. *) חסר אבל בזמן שהיו מסתכנין ישראל כדתיקן אין קורין כו'. וכ"כ בריף ז"ל. **) נראה דחסר וצ"ל ומדקשיא ליה דר"י אדר"י אמר מאן דתני לה כר"י בר"י דוקא וכו'. ***) נראה דצ"ל אלא נאמר מדינה ומדינה ולאשמעינן דכל הסמוך וכו'.

ח א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה א סמג עשין ד טור ש"ע א"ח סי' תרפז סעיף ב:

בנם היו עומדין אין מהוה הוו ולא הוו ידעי הי באמצע תיבה והי בסוף תיבה ואתו צופים ותקינו פתוחין באמצע תיבה וסתומין בסוף תיבה סוף סוף אלה המצות שאין נביא עתיד לחדש דבר מעתה אלא °שכחום וחזרו ויסדום וא"ר ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא תרגום של תורה °אונקלוס הגר אמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגילה סתריי לבני אדם עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר אני הוא שגליתי סתריך לבני אדם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים יצתה בת קול ואמרה לו דייך מ"ט משום דאית ביה קץ משיח ותרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו והא *אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מאי דכתיב °ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקין ויבינו במקרא אלו פיסקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת שכחום וחזרו ויסדום מאי שנא דאורייתא דלא אזדעזעה ואדנביאי אזדעזעה דאורייתא מיפרשא מלתא דנביאי איכא מילי דמיפרשן ואיכא מילי דמסתמן דכתיב °ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדרימון בבקעת מגידון *ואמר רב יוסף *אלמלא תרגומא דהאי קרא לא ידענא מאי קאמר ביומא ההוא יסגי מספדא בירושלים °כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדדרימון בן טברימון ברמות גלעד וכמספדא דיאשיה בר אמון דקטל יתיה פרעה חגירא בבקעת מגידו *°וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא א) מאן נינהו אנשים אמר ר' ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא זה חגי זכריה ומלאכי *אינהו עדיפי מיניה ואיהו עדיף מינייהו אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא איהו עדיף מינייהו דאיהו חזא ואינהו לא חזו וכי מאחר דלא חזו מ"ט איבעיתו אע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזו אמר רבינא שמע מינה האי מאן דמיבעית אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי מאי תקנתיה *ליקרי ק"ש ואי קאים במקום הטנופת לינשוף מדוכתיה ארבע גרמידי ואי לא לימא הכי עיזא דבי טבחי שמינא מינאי: והשתא דאמרת מדינה ומדינה ועיר ועיר לדרשה משפחה ומשפחה למאי אתא אמר רבי יוסי בר חנינא להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה דאמר רב יהודה אמר רב **כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה תניא נמי הכי כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה קל וחומר מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלינן תלמוד תורה לא כל שכן ועבודה חמורה מתלמוד תורה והכתיב °ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו [וגו'] וישתחו (לאפיו) *והיכי עביד הכי והאמר רבי יהושע בן לוי אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא שאני התם דאמר ליה כי אני שר צבא ה' ודלמא משקרי גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה *אמר לו אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה אמר לו על איזה מהן באת אמר לו עתה באתי מיד ב)°וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק אמר רבי יוחנן מלמד

תורה אור

א) שהיה דניאל מתנוה עליהם שהוא ראה והמה לא ראו ומשני שהיו חזו"מ שהיו להם מעלה גדולה ממנו שהיו נביאים והם לא ראו זה היתה התמיה שלו
ב) [וכן איתא בסנהדרין מד: ועי' בתוס' דהכא ד"ה וילן וכו' הכל בעירובין סג: איתא וילך וכו' אמר רבי יוחנן מלמד שהלך בעומקה וכו' ועי"ש בתוס' ד"ה מיד וילך וכו']

בנם היו עומדין. שהיתה חקיקתן מצני עבריהן הולך שלא אותיות יש להן מקום דבק אלא מ"ס וסמ"ך היתה באויר (ודוקא בסתומים) ואפשר היה לו לתרץ כך (ברייתא) דרב חסדא בסתומין וכי אתמר כך דרבי ירמיה בפתוחין והכי מוכח בפרק הבונה במסכת שבת אלא הא *פריך לה מילתא דשוא לתרוייהו: מהוה הוו כו'. ואורחא דסוגיא דגמ' *(להקשות) דבר שאינו עד דטרח ומעמידה על בורייה מפי רבי ע"כ: שלא ירבו מחלוקת. לפרש מקראות הסתומים: קץ משיח. בספר דניאל: ויקראו בספר תורת האלהים וגו'. °בספר עזרא כתיב: זה מקרא. לשון עברי של חומש: הפסוקים. היאך נפסקין: פיסקי הטעמים. הנגינות קרויין טעמים: אלמלא תרגומא דהאי קרא כו'. שלא מצינו בכל המקרא הספד להדדרימון בבקעת מגידו ויונתן תרגמו לשני הספידות הדדרימון ברמות גלעד (מלכים א כב) ויאשיהו בבקעת מגידו כדמפרש בספר מלכים (ב כג): דאינהו נביאי. שנתנבאו לישראל בשליחותו של מקום והוא לא נשתלח לישראל בשום נבואה: מאי טעמא איבעיתו. דכתיב בקרא אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא: מזלייהו. שר של כל אדם למעלה: לינשוף. ידלג: וישראל במעמדן. עומדין על תמידי צבור בשעת הקרבן כדתנן במסכת תענית (דף כו.) תאמרו להקריב לי במועדו היאך שומר אם אינו עומד על גביו תיקנו נביאים הראשונים כ"ד משמרות על כל משמר ומשמר היה מעמד כו': והיכי עביד הכי. שהשתחוה לו דכתיב ויפול על פניו וישתחו: אמש ביטלתם כו'. בתשובה שהשיבו עתה באתי אנו למדין תחלת דברי המלאך האשימן בשני דברים אמש כלומר כשהעריב היום היה לכם להקריב תמיד הערב ובטלתם אותו ונשתהיתם במארב העיר הנס שאין זמן מלחמה בלילה [משתחשך]: ועכשיו. שהוא לילה היה לכם לעסוק בתורה שהרי אינכם נלחמים בלילה: עתה באתי. על של עכשיו: מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. לא באותו הלילה כתיב אלא בלילה שלר על העי והכי קאמר מיד חזר יהושע מדבריו ובשבא לילה אחר במטור עסק בתורה:
הא

מבטלין כהנים מעבודתן לשמוע מקרא מגילה. וקשה אמאי מבטלין °והלא אחר הקריאה יש הרבה שהות לעבודה ויש לומר דכיון דמשהאיר היום הוי זמן עבודה והם מניחין אותה בשביל הקריאה משום הכי קרי ליה ביטול וא"ת ויעשו עבודתן מיד ואחר כך יקראו המגילה לבדם וי"ל דטוב לקרות עם הצבור משום דהוי טפי פרסומי ניסא:

חיישינן שמא שד הוא. פירש ריב"א דדוקא חוץ לעיר [היכא דשכיחי מזיקין] כגון בשדה ובלילה וכן היה יהושע נר על יריחו בשדה רחוק ממחנה ישראל אבל במקום שבני אדם מצויין אין לחוש דאל"כ אדם שאמר לנו [בלילה בעיר] כתבו גט לאשתי היכי כתבינן ניחוש שמא שד הוא [ולא נכתוב] עד דנחזי ליה בבואה דבבואה ולא אשכחן דפריך ליה גמרא אלא גבי מי שהושלך בבור פרק התקבל (גיטין דף סו. ושם):

אמש בטלתם תמיד של בין הערבים. קשה אמאי בטלוהו בשלמא תלמוד תורה בטלו לפי שהיו נרים על העיר כל ישראל אבל הכהנים אמאי לא היו מקריבים התמיד וי"ל לפי שהארון לא היה במקומו כדאמר פרק הדר (עירובין דף סג:) והכהנים נושאין את הארון וא"ת והיכי משמע לישנא דקרא דבטלו התמיד ותלמוד תורה ויש לומר דה"פ מדקאמר הלנו אתה הכי קאמר בשביל תלמוד תורה באת דכתיב תורה צוה לנו אם לצרינו או בשביל הקרבנות שמגינים עלינו מצרינו:

עתה באתי. פי' ריב"ן על תלמוד תורה באתי דכתיב ביה ועתה כתבו לכם [את] השירה הזאת (דברים לא): *וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. לא כתיב בהאי קרא כן אלא כשנר על יריחו כתיב וילן בלילה ההוא בתוך העם וכשנר על העי כתיב וילך *בלילה ההוא בתוך העמק ודרך הש"ס הוא לקצר הפסוקים ולערבם יחד כמו ונתן הכסף וקם לו (ערכין דף לג.)*:
מלמד

[ועי' תוס' שבת קכח. ועירובין טו: ד"ה בכתיבה וכמו"ק ח, ד"ה נפקא ולקמן כ. ד"ה דכתיב ומנחות מד: ד"ה מנחתם]

רבינו חננאל

אמרום. כלומר האותיות הללו הכמים תקנים. ואקשינן ואלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ופרקינן לעולם מתוקנים היו. וכן היה מסורת בידם מהנביאים להיות הפתוחים באמצע תיבה. והסתומים בסוף תיבה ושכחום וחזרו הצופים ויסדום. ת"א עוד אמר תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע כאשר למדו אותו כך לימדוהו לאחרים. ושל נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו כמו שהיה מסורת בידם של חכמים מפי חגי זכרית ומלאכי. ותרגום של כתובים נמנע מן השמים לגלותו משום דאית ביה קץ משיח. ואקשינן והא תרגום של תורת בימי עזרא הוה דכתיב (ויכתבו) [ויקראו] בספר תורת האלהים מפורש. ואמרינן מפורש זה תרגום ושום שכל אלו פסוקים. ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים ואמרי לה אלו המסורת. ופרקינן אין תרגום מיהוה הוה בידייהו סקמי עזרא ושכחוהו רובא דאינשי ואתא אונקלוס ויסדיה למיקרי בית בצבור. מיהו מילי דאורייתא מיגליין. כלומר רובן מפורשין הן. אבל של נביאים מסותמין הן. דהא לולי התרגום של זה הפסוק ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדרימון וגו'. לא הוינן ידעינן פירושא דהאי פסוקא ולפיכך נזדעזע העולם שגילה הטעמים שהיו נעלמים. וראיתי אני דניאל לבדי המראה וגו'. מאן נינהו אנשים שהיו עמו זה חגי וזכריה ומלאכי. ולמה נפלת חרדת גדולת עליהם. דאע"ג דאינהו לא חזו מולייהו חזו: וכיון דמדינה ומדינה (הוא) לדרשה הוא דאתיין כדאמרן משפחה [ומשפחה] מאי דרשת בה ואסיקנא משפחות כהנים ולוים. וכדתניא כהנים המתעסקין בעבודתן ולוים בדוכנם וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה מיכן סמכו של בית ר' שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה. אם הכהנים מבטלין עבודתן ת"ת לא כל שכן. ואקשינן וכי עבודה המורה מדברי תורה והכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה וגו' ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי. א"ל אמש בטלתם תמיד
של

בב א ב מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה יד:

[עי' תוס' ר"ה כט: ד"ה אמר ותוס' סוכה מג. ד"ה ויעבירנו ותוס' ביצה יח.]

בג ג מיי' שם הלכה יג טוש"ע א"ח סימן תרפח סעיף ו:

בד ד ה מיי' פ"ב הלכה יד טוש"ע שם:

[יבמות ה:]

למימרא דתקנתא דכרכין הוי והתנן חל להיות בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ואם איתא ליקדמו ליום הכניסה הוו להו עשרה ועשרה לא תקינו רבנן ת"ש חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ואם איתא ליקדמו ליום הכניסה דאחד עשר הוא מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינן תא שמע א"ר יהודה *אימתי במקום שנכנסים בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסים בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה ואי סלקא דעתך תקנתא דכרכין היא משום דאין נכנסים בשני ובחמישי מפסדי להו לכרכין לא תימא כדי שיספקו מים ומזון אלא אימא מפני *שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכין: כיצד חל להיות בשני בשבת כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום וכו': מאי שנא רישא דנקט סידורא דירחא ומאי שנא סיפא דנקט סידורא דיומי איידי דמיתהפכי ליה נקט סידורא דיומי: חל להיות בע"ש וכו': מתני' מני אי רבי אי רבי יוסי מאי רבי דתניא חל להיות בע"ש כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה ומוקפין חומה קורין בו ביום ר' אומר אומר אני לא ידחו עיירות ממקומן *אלא אלו ואלו קורין בו ביום מאי טעמא דת"ק דכתיב בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה עיירות קודמות למוקפין אף כאן עיירות קודמות למוקפין ואימא בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין נדחין עיירות ממקומן אף כאן לא ידחו עיירות ממקומן שאני הכא דלא אפשר ורבי מ"ט בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין עיירות נדחין ממקומן אף כאן לא ידחו עיירות ממקומן ואימא בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה עיירות קודמות למוקפין אף כאן נמי עיירות קודמות למוקפין שאני הכא דלא אפשר מאי ר' יוסי דתניא *חל להיות בערב שבת מוקפין וכפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום רבי יוסי אומר אין מוקפין קודמין לעיירות אלא אלו ואלו קורין בו ביום מ"ט דתנא קמא דכתיב בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה עיירות בארבעה עשר וזמנו של זה לא זמנו של זה אף כאן עיירות בארבעה עשר וזמנו של זה לא זמנו של זה ואימא בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין מוקפין קודמין לעיירות אף כאן אין מוקפין קודמין לעיירות שאני הכא דלא אפשר מ"ט דר' יוסי בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין מוקפין קודמין לעיירות אף כאן אין מוקפין קודמין לעיירות ואימא בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה *זמנו של זה לא זמנו של זה אף כאן זמנו של זה לא זמנו של זה שאני הכא דלא אפשר וסבר רבי עיירות לא דחינן ליום הכניסה והתניא *חל להיות בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בע"ש ומוקפות חומה למחר *ר' אומר אומר אני הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה הכי השתא התם זמנם שבת היא והואיל דנדחו ידחו והכא זמנם ערב שבת כמאן אזלא הא דאמר רבי חלבו א"ר הונא פורים שחל להיות בשבת הכל נדחין ליום הכניסה הכל נדחין סלקא דעתך והא איכא מוקפין דעבדי למחר אלא כל הנדחה ידחה ליום הכניסה כמאן כרבי דכולי עלמא מיהא מגילה בשבת לא קרינן מאי טעמא *אמר רבה הכל חייבין בקריאת מגילה *) (ובתקיעת שופר) ואין הכל בקיאין במקרא מגילה גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב רב יוסף אמר מפני שעיניהן של עניים נשואות במקרא מגילה תניא נמי הכי אע"פ שאמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום אע"פ שאמרו אדרבה משום דאמרו הוא אלא הואיל ואמרו שכפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעיניהם של עניים נשואות במקרא מגילה אבל

שמחה

*) [ליתא בהלכות וברי"ף ורא"ש מכרס"א מוחק זה]

תוספות

ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים. קשה אמאי לא קאמר ויוציאנה מרשות היחיד לרשות הרבים דאורחא דמילתא הוי טפי ויש לומר דמרה"י לרה"ר לא טעו אינשי אבל זימנין שהמגילה קיימא כבר ברשות הרבים ויעבירנה ארבע אמות בגווה ועי"ל *דלהכי לא נקט מרשות היחיד לרשות הרבים לפי [שלפעמים] שאין שם חיוב חטאת (*כיון) שלא היתה עקירה ראשונה לשם כך כגון המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן דפטור מהאי טעמא (שבת דף ה:): ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים. אבל מילה בשבת אין לחוש דהא אמירא *שכן נכרתו עליה י"ג בריתות וגם אין אדם מל אלא אם כן הוי בקי דסכנה יש בדבר אך נשאל לר"י הלוי איך תוקעין במוצאי יום הכפורים והלא אסור לעשות מלאכה *עד שיבדיל ותו שמא ילך אצל בקי כדחיישינן בר"ה שחל בשבת ואם כן היה לנו למיחש להאי גזירה ותירץ דמשום דתקיעת שופר חכמה ואין מלאכה וגם לא חיישינן שמא ילך אצל בקי דמשום תקיעה אחת *שאינה אלא משום זכר ליובל לא אצטריך כולי האי כראש השנה דאורייתא היא וצריך שלשים קולות ורבינו שמואל אומר דדוקא בשבת ובר"ה דאם מעבירו ארבע אמות ברשות הרבים איכא איסורא דאורייתא בהא ודאי יש לחוש אבל במוצאי יוה"כ דאפילו אם מעבירו ד' אמות ברשות הרבים לא הוי אלא איסור דרבנן בהא ודאי לא גזר דהוי גזירה לגזירה: ורב יוסף אמר מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. ע"כ ל"ל דרב יוסף לא פליג אטעמיה דרבה דהא גבי שופר ולולב ליכא טעמא אחרינא מכל מקום קאמר הכא טעמא אחרינא משום דאיכא נפקותא מינה במקדש דליכא שבות ואפ"ה אסור משום האי סברא דקאמר רב יוסף:

הוס

רש"י

למימרא דתקנתא דכרכין היא. כדי שיספקו תחמא כדי שיהו פנויין ליום השמחה: אלא אימא מפני שמספקין. שכר הוא להם בשביל שהן מספקין הלכך היכא דאין נכנסין לא קולא הוא לגבייהו ואין כאן שכר: סידרא דירחא. דקתני בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו כסדר מנין החודש וכשבא לפרשה נקט סדר ימי השבת ושמעינן ימי החודש לאחריה חל להיות ערב שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה הרי י"ג חל להיות בשבת (א) הרי י"ב חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה הרי י"א ומשני איידי דמיתהפכי ליה נקט סידורא דיומי כלומר ע"י שאם היה אוחז ימי השבת לפי סדר ימי החדש יהא נהפכין לו וטועה בגירסתו השונה את המשנה לפי שהיה צריך להזכירן לאחוריו אחר השבת דהיינו י"א בשבת י"ב ערב שבת י"ג מתוך כך הוא בא לידע ולטעות להכי נקט סידורא דיומא וסדר החודש הבא לו לאחוריים אינו מזכירו בפיו דהרי מאליו הוא נשמע ואין כאן עוד טעות: מני מתני'. דקתני חל להיות ע"ש עיירות ומוקפות חומה קורין בו ביום אי רבי אי רבי יוסי: בכל שנה ושנה. להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה כל השנים יהו שוות: דלא אפשר. דאם כן לא יקדמו עיירות למוקפין שאינן יכולין לקרות בשבת: מה כל שנה ושנה עיירות בי"ד. לכך אין נדחות ממקומן ודלא כתנא קמא דרבי: זמנו של זה לא הוא זמנו של זה. הלכך לא עבד כתנא דמתני' ט': דלא אפשר. דאי לא מקדמת להו למוקפין צריך אתה לעקור עיירות מפני מוקפין או יקראו ביום אחד: הכא ערב שבת זמנם. ואין לך צורך לדחותן: הכל חייבין. ומתוך שהוא מחוייב בדבר הוא בהול לצאת ידי חובה: ויעבירנה ארבע אמות. ואפילו לן בשדה ומגילה בידו יש לגזור על הדבר: נשואות למקרא מגילה. לקבל מתנות האביונים ואי אפשר בשבת: גובין בו ביום. שמקדימין בו לקרות גובין הגבאים מתנות האביונים ומחלקין לעניים: אדרבה. משום דאמרו להקדים את הקריאה הוא דאמרו להקדים את המתנות כדמפרש תנא טעמא ואזיל מפני שעיניהן של עניים ט':

שמחה

רבינו חננאל

כו'. הכפרים מקדימין ליום הכניסה מפני שמספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכים. וכן תנא רבי שמואל ואקשינן הלא עזרא אחר שבאו לא"י ובנו הבית תיקן קריאת התורה בב' ובה' ובמנחה בשבת. ובימי מרדכי ואסתר שהיו בימי כנסת הגדולה לא היתה תקנה זו ואין שם עדיין יום הכניסה. ואיך אמר משנתינו אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה ומצאנו בתלמוד א"י כך. וכי מרדכי ואסתר מתקינין סמניהן כדאמרן להיותם מקדימין ליום הכניסה על מה שעזרא עתיד לתקן יום הכניסה להיות קורין בס"ת בב' ובה'. א"ר מנא נמי מי שסידר את המשנה סמכה למקרא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר. כיצד חל להיות בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום. ומוקפין חומה למחר: ירושלמי כל הני דתנינן חל להיות בארביסר אנן קיימין. א"ר יוסי מתניתא אומרת כן. ומוקפת חומה למחר. א"ר יוסי לית כאן חל להיות בשני דאם מקלע צומא רבה (ע"ש) חד בשבא ואף על גב דאם חל י"ד באדר להיות בשני או בשבת יבא פסח בב' או בד' לא תביאה המשנה להוסיף שחלו ממש אלא סדור דיומי נקט. והכי קאמר אלו חל להיות בב' אין מקדימין וקורין בה'. (קורין בה') דמיום הכניס' ליום הכניסה לא דחינן. חל להיות בע"ש כפרים קורין בי"ג. חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות קורין בי"ב. חל להיות באחד בשבת כפרים קורין בי"א. ואקשינן ומ"ש מעיקרא נקיט סידורא דירחא כו' כדתנן מגילה נקראת בי"א כו'. פי' נקיט תנא בי"א לחדש בי"ב לחדש בי"ג לחדש. כסדר החודש. ואח"כ שנה חל להיות בשני בב' בד' ובה' בשבת באחד בשבת. ופרקינן איידי דמיתהפכין ליה נקיט סידורא דיומי. פי' אלו שנה התנא סדר ימי החדש ושנה חל להיות י"ד באדר באחד בשבת כפרים מקדימין בה' ליום הכניסה שהוא י"א לחדש. חל להיות יום י"ד בד' קורין בב' בי"ב. ואם חל להיות בב' קורין הכפרים ליום הכניסה שהוא י"ג לחדש. הנה נמצאו הימים מתהפכים מאחד בשבת ליום רביעי. ומיום ד' יחזור ליום ה'. וכן בשבת ובע"ש כסדר הזה לפיכך א"ז סדר הימים של שב"ע. מני מתני' דקתני שאם חל י"ד להיות בע"ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בע"ש או ר' או ר' יוסי. ר' דתניא ר' אומר אומר אני לא שידחו עיירות ממקומן אלא אלו ואלו עיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בע"ש. ר' יוסי מאי היא דתניא חל להיות בע"ש כו'. ר' יוסי אומר אומר אני לא שיקדמו מוקפות לעיירות אלא מוקפות ועיירות קורין בו ביום ודבריהן פשוטין הן. ואקשינן וסבר ר' לא ידחו עיירות ממקומן. והתניא חל להיות בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בע"ש ומוקפות חומה למחר ביום ראשון. ר' אומר אומר אני הואיל ונדחו עיירות מיום י"ד ידחו ליום הכניסה. ופרקינן הכי השתא התם שבת זמנם ולהדחות עומדים ידחו ליום הכניסה הכא ע"ש זמנם לאו לדחויי עומדים. הלכך יקראו בזמנם. *) ור' היא דאמר כל הני דחיין ידחו ליום הכניסה כו'. דכ"ע מיהת בין ר' בין ר' יוסי בין רבנן דפליגי עלייהו. מגילה בשבת לא קרינן לה. מ"ט אמר רבה הכל חייבין במקרא מגילה ואין הכל בקיאין בה כו'. כדאמרן היינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה. כולהו הוא גזירה היא שמא יעבירם ד' אמות ברה"ר. ואסיקנא במס' סוכה מפני מה אין לולב דוחה שבת ביום טוב ראשון והלא מצותו מן התורה אפי' בגבולין. ואוקימנא משום דלא ידעינן בקביעא דירחא ומספק לא דחינן שבת והיינו טעמא דמגילה והיינו טעמא דשופר. רב יוסף אומר מפני שעיניהן של עניים נשואות למקרא מגילה. וכיון שקורין ליום הכניסה כך גובין ומחלקין מעות של פורים ביום הכניסה. אבל

*) מגלה דחסר וצ"ל א"ר הלכו א"ר הונא פורים שחל בשבת כל הנדחה ידחה ליום הכניסה ור' היא וכו'.

[לעיל ב. לקמן ה.]

[לקמן יט.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כיצד וכו' חל להיות בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה הרי י"ב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ויעבירנה כו' עד שיבדיל. עי' שבת קט"ו ע"ב: בא"ד שאינה אלא כו'. עי' סוכה דף מ"ג ע"ב תוס' ד"ה והתם:

[תוספתא פ"א]

[לעיל ב.]

[תוספתא פ"א]

[לקמן ה.]

פסחים סט. סוכה מג. ר"ה כט: [ביצה יז:]

שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה אמר רב *מגילה בזמנה קורין אותה אפי' ביחיד שלא בזמנה בעשרה רב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה *°הוה עובדא וחש ליה רב להא דרב אסי ומי אמר רב הכי והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב פורים שחל להיות בשבת ערב שבת זמנם ערב שבת זמנם והא שבת זמנם הוא אלא לאו הכי קאמר שלא בזמנם כזמנם מה זמנם אפי' ביחיד אף שלא בזמנם אפילו ביחיד לא לענין מקרא מגילה בעשרה אלא מאי ערב שבת זמנם לאפוקי מדרבי דאמר *הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה (א) הא קמ"ל דערב שבת זמנם הוא:

מתני' *[ב]אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מכאן הרי זה כפר באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין אבל זמן עצי כהנים (ג) ותשעה באב חגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין [ג]אע"פ (א) שאמרו מקדימין [א]ולא מאחרין מותרין בהספד ובתענית ומתנות לאביונים (ג) א"ר יהודה [ד]אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא בחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה:

גמ' תנא עשרה בטלנין שבבית הכנסת: באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין: מ"ט אמר רבי אבא אמר שמואל אמר קרא ולא יעבור ואמר רבי אבא אמר שמואל (ג) [ה]מנין שאין מונין ימים לשנים שנא' °לחדשי השנה חדשים אתה מונה לשנים ואי אתה מונה ימים לשנים ורבנן (ד) דקיסרי משום ר' אבא אמרו מנין שאין מחשבין שעות לחדשים שנא' °עד חדש ימים ימים אתה מחשב לחדשים ואי אתה מחשב שעות לחדשים: אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב וחגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין: [ו]תשעה באב אקדומי פורענות לא מקדמי [ז]חגיגה [ח]והקהל משום דאכתי לא מטא זמן חיובייהו תנא חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרין בשלמא חגיגה דאי מיקלע בשבתא מאחרינן לה לבתר שבתא אלא זמן חגיגה מאי היא אמר רב אושעיא הכי קאמר חגיגה בשבת ועולת ראייה אפילו ביו"ט דזמן חגיגה מאחרין מני ב"ש היא דתנן [*ב"ש אומרים] מביאין שלמים ביו"ט ואין סומכין עליהן אבל לא עולות וב"ה אומרים [ט]מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן רבא אמר חגיגה כל זמן חגיגה מאחרין טפי לא דתנן *מי [י]שלא חג בי"ט הראשון של חג חוגג והולך את כל הרגל כולו ויום טוב האחרון של חג [כ]עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו רב אשי אמר חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרין [ל]ואפי' עצרת דחד יומא מאחרין דתנן מודים שאם חל *עצרת להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא רבי נטע נטיעה בפורים ורחץ

א) תענית יח: ב) [לעיל ב: ד:] ג) [נזיר ז' ע"ש] ד) [שם]

שמות יב · במדבר יא · תורה אור

רש"י שמחה · של מאכל ומשתה: בזמנה · בי"ד מתוך שהיא חובה בו ביום על כל יחיד ויחיד קורין אותה אפילו ביחיד דהכל קורין בו ואיכא פרסום נס: שלא בזמנה · כגון כפרים המקדימין ליום הכניסה אין קורין אותה אלא בעשרה דבעינן פרסום ניסא: ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה · מצוה לחזר אחר עשרה משום פרסומי ניסא אבל אי לא אשכח עשרה לא אמר רב אסי דלא ליקרי שאין איסור קריאתה ביחיד אלא מצוה לקרותה בעשרה: וחש ליה רב להא דרב אסי · וחזר על עשרה וקיבלן: ערב שבת זמנם הוא · משמע שהוא זמן הקבוע להו מימי אנשי כנסת הגדולה מדלא קאמר מקדימין לערב שבת להכי קשה ליה והא שבת זמנם הוא שהרי י"ד הוקבע לפרזים אלא להכי נקט האי לישנא דתשמע מינה הואיל ותיקנו להן חכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה להקדים משום דרבה הרי הוא לנו כיום וזמן הקבוע מתחלה לכל דבריו ואף על פי שהוא שלא בזמנן הוי כזמנן: **מתני'** באלו אמרו · בזמנים של מגילה אמרו מקדימין אם חל י"ד בשבת: אבל זמן עצי כהנים והעם · האמור במס' תענית (דף כח.) שהיו משפחות של ישראל שקבוע להם ימים בכל שנה להביא עצים למקדש לצורך המערכה ומביאין קרבן עצים עמהן אם חל להיות בשבת מאחרין ליום מחר וכן תשעה באב שחל להיות בשבת והוא הדין לי"ז בתמוז ולעשרה בטבת והאי דנקט תשעה באב משום דהוכפלו בו צרות והכל מתענין בו אבל שאר צומות אמרינן במסכת ראש השנה (דף יח:) רצו מתענין רצו אין מתענין: וחגיגה · אם חל יום טוב בשבת דוחין שלמי חגיגה למחר שהרי יש לה תשלומין כל שבעה וכן הקהל את העם שהיה בשנה ראשונה של שמטה במוצאי יום טוב *האחרון של חג כדכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה (דברים לא) כדאמרינן במסכת סוטה (דף מא.) שהיה המלך קורא בתורה ספר משנה תורה וכל העם חייבין לבוא ולהביא את טפם כדכתיב הקהל את העם האנשים והנשים והטף ובשבת אי אפשר ומעבירין אותו למחר ובגמרא ירושלמי מפרש דהא דלא עבדינן ליה בשבת מפני הבימה כדתנן בימה של עץ היו עושין למלך בעזרה ויושב עליה ופרכינן התם וליעבדה מאתמול ומשני דחיקא ליה עזרה: ולא מקדימין · טעמא מפרש בגמרא: **גמ'** עשרה בטלנין · שבבית הכנסת שהן בטלים ממלאכתן וניזונים משל צבור כדי להיות מצויין בתפלה בבית הכנסת דאמר מר במסכת ברכות (דף ו:) כיון שבא הקב"ה בבית הכנסת ואינו מוצא שם עשרה וכו': מנין שאין מונין ימים לשנים · כגון דאמר קונם יין שאני טועם לשנה מונה י"ב חדש מיום ליום ואם נדר באחד בניסן אסור עד אחד בניסן הבא אע"פ שעדיין יש י"א יום שימות החמה יתירין על ימות הלבנה או פעמים שאנו עושין חדשים חסרין: שעות לחדשים · כגון האומר זה גיטך אם לא באתי מכאן עד חדש זה והיה חדש חסר ובא משחשיכה ליום כ"ט אין אומרים עדיין הוא בתוך החדש שהרי חדשה של לבנה כ"ט יום ומחצה: אכתי לא מטא זמן חיובייהו · ואם יקדימוה לא יצאו ידי חובתן וכן עצי כהנים שקבוע להן זמן קבוע בנדרים: בשלמא חגיגה · דקתני מאחרים אי איקלע בשבת: אפילו ביום טוב דזמן חגיגה הוא · שמותר להקריב שלמי חגיגה ואפילו הכי מאחרין עולת ראייה עד חולו של מועד והכי משמע לישנא דברייתא חגיגה מאחרין ועוד יש דבר אחר שהגיע זמנו מאחרין אותו יום אף שהוא זמן חגיגה ואיזו זו עולת ראייה שהיא חובת רגל כדכתיב לא יראו פני ריקם (שמות כג) ואמרינן במסכת חגיגה (דף ז.) לא יראו פני ריקם בעולות וזבחים ואפ"ה בי"ט לא קרבה וב"ש היא דאמרי אין מקריבין בי"ט עולה היכולה לבא למחר ואפילו היא חובת הרגל: מביאין שלמים בי"ט · שהן מאכל אדם בי"ט וכתיב אך אשר יאכל לכל נפש (שמות יב): ואין סומכין עליהן · שהסמיכה שבות היא דתנן (ביצה דף לו:) אלו הן משום שבות לא רוכבין על גבי בהמה ועל אלו שיקריבו בי"ט יסמכו מאתמול דלית להו לבית שמאי תכף לסמיכה שחיטה: אבל לא עולות · אין מביאין דסברי לכם ולא לגבוה: ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות · ומה אני מקיים לכם לכם ולא לנכרים: כל זמן חגיגה · כל הרגל עד י"ט האחרון ראשי לשהותה: רב אשי אמר חגיגה כל זמן שנאמרה בו חגיגה מאחרין · אם באה בשבת ואפילו עצרת שאינה אלא יום אחד תשלומין יש לה כל שבעה ועדיין יש לה זמן ליקרב: ומודין בעצרת שחל להיות בשבת · במסכת חגיגה (דף יז.) נחלקו בעצרת שחל להיות בערב שבת בית שמאי אומרים יום טבוח של עצרת אחר השבת ובית שמאי לטעמייהו דאמרי עולות אין מקריבין ביום טוב הלכך לא יקריבו עד לאחר שבת ובית הלל אומרים אין לה יום טבוח אין צריך להמתין ליום טבוח שהשלמים [ועולות] קריבין בי"ט ומודין בעצרת שחל להיות בשבת שאין עולת ראייה ושלמי חגיגה קריבין בשבת וממתין ליום טבוח של קרבנות היום לאחר השבת אלמא יש תשלומין לעצרת:

תוספות הוה עובדא וחש ליה רב להא דרב אסי · מכל מקום הלכתא כוותיה דרב דהא ר' יוחנן (ג) איתא כוותיה פרק שני (דף יט:) דקאמר הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים (*ילא) ומסיק הא ביחיד הא בצבור אלמא שקורין אותה ביחיד וכן הלכה דרב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן וכ"ש הכא דקיימו בחד שיטתא ועוד דרב אסי תלמיד דרב הוה *ורבינו יוסף איש ירושלים פסק דאף ביחיד צריך לברך וכן נמצא בתשובת רש"י שהשיב כרבה בעיני דלא שנא יחיד ולא שנא צבור אחד מברך ואחרים שומעין וכן נראה לומר מאחר שהוכחנו קריאתה ביחיד *אי איתא שאין בה ברכה [ביחיד] הוה ליה לפרושי (נקמ: כא:) מאי (ד) מברך דאמר בצבור: **עולת** ראייה אפי' בי"ט מאחרין · הקשה הר"ר אלחנן מהא דאמרינן פרק קמא דביצה (דף יט: ושם) השוחט עולת נדבה בי"ט לוקה ומסיק דאמר לך מני בית שמאי היא וכו' וקשה אמאי לא תני עולת ראייה דהוי רבותא טפי דאף על גב דהוי צורך י"ט לוקה אליבא דב"ש ואין לומר דלהכי נקט עולת נדבה לאשמועינן דאפילו הכי שרו בית הלל זה אינו דהא בפרק שני דהתם (דף יט: ושם) מוכח בהדיא דלא נחלקו ב"ה על (ה) עולה [שאינה] של י"ט דודאי אינה קריבה בי"ט ואם כן קשה אמאי נקט עולת נדבה וי"ל דלהכי נקט עולת נדבה למידק הא שלמי נדבה אינו לוקה כיון דאיכא בהו צורך אוכל נפש אבל איסורא מיהא איכא משום דכתיב לכם: וכהן

מסורת הש"ס
קדושין מא: סנהדרין כט:
[לעיל ד:]
[לעיל ג:]
ביצה יט.
חגיגה ז: יז:
ר"ה ד:
חגיגה ט. יז.
ביצה כ. ר"ה ד:
[יומא ג.]
חגיגה יז.

הגהות הב"ח
(א) גמ' ידחו ליום הכניסה קמ"ל כצ"ל ותיבת הא נמחק: (ב) שם במשנה זמן עצי כהנים והעם ותשעה באב: (ג) תוס' ד"ה הוה וכו' דהא רבי יוחנן אית ליה כוותיה בפרק שני: (ד) בא"ד הוה ליה לפרושי שאין מברך אלא בצבור: (ה) ד"ה עולות וכו' דלא נחלקו ב"ה על עולת נדבה של י"ט: ס"א בראשון ועיין ברי"ף

הגהות הגר"א
[א] במשנה (ולא מאחרין) מא"מ:

גליון הש"ס
גמ' הוה עובדא וחש ליה רב. עי' ר"ה דף כז ע"ב תוס' ד"ה זמנא:

עין משפט נר מצוה
כה א מיי' פ"א מהל' מגילה הלכה ז סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרצ סעיף יח:
כו ב מיי' שם הלכה ח סמג עשין ד:
כז ג מיי' שם פ"ב הלכה יג:
[ועי' בתוס' קדושין מא: ד"ה הוה]
כח ד מיי' שם פ"א הלכה ח:
כט ה מיי' פ"ח מהל' קידוש החודש הל' ב (ופ"י מהלכות נדרים טוש"ע י"ד סי' רכ סעיף ד ה ו ז):
ל ו מיי' פ"ה מהלכות תענית הלכה ה סמג עשין ג טוש"ע א"ח סי' תקנ סעיף ג וסי' תקנד סעיף י:
לא ז מיי' פ"א מהלכות חגיגה הלכה ח:
לב ח שם פ"ג הל' ז:
לג ט מיי' שם פ"א הלכה ח ט:
לד י מיי' שם הלכה ד:
לה כ מיי' שם הל' ז:
לו ל מיי' שם הל' ז:

רבינו חננאל
שמחה שהיא סעודת פורים לא תהא אלא בזמנה שהוא יום י"ד באדר: אמר רב מגילה בזמנה כלומר בי"ד קורין אותה אפי' ביחיד שלא בזמנה כגון י"א י"ב י"ג שמקדימין ליום הכניסה אין קורין אותה אלא בעשרה וקי"ל כרב. דהא ר' יוחנן אמר בפירוש בפירקין דלקמן (דף יט.) הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא. ולא אמרו אלא בצבור. לאו מכלל דסבירא ליה שקורין אותה ביחיד. רב אסי אמר אפילו בזמנה בעשרה. הוה עובדא וחש לה רב ולא קראה בזמנה אלא בעשרה כרב אסי. ואקשינן ומי אמר רב שלא בזמנה קורין אותה בעשרה כלומר הקורין אותה ביום הכניסה כגון הכפרים וכיוצא בהן אין קורין אותה אלא בעשרה והאמר [רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת] משמיה דרב פורים שחל להיות בשבת ע"ש זמנם. ע"ש זמנם והא שבת זמנם. ופרקינן הכי קאמר ע"ש שהוא שלא בזמנו של קריאת המגילה קורין אותה כבזמנו מה זמנו אפי' ביחיד כך שלא בזמנו אפי' ביחיד. ודחינן לא לענין מקרא מגילה בעשרה. ושלא בזמנה היא ואלא מאי ע"ש זמנם. כלומר שקורין בע"ש המגילה כאילו זמנם הוא. ולאפוקי מדרבי דאמר כל הנדחין ידחו ליום הכניסה קאמר דע"ש זמנם ואע"ג דחש לה רב להא דרב אסי קי"ל כרב דאמר אפי' ביחיד: מתני' איזוהי עיר גדולה כו'. תנא עשרה בטלנים בכנסת. פחות מיכן הרי זה כפר: ירושלמי י' בטלנים בכנסת ממלאכתן (א"ר כגון אנו שאנו צריכין תלמוד א"ר רבי בא בש"ר יהודה כל שאמרו חכמים ידחה ממקומו ויקרא ובלבד בעשרה. ואנן חמין רבנן קורין אפי' ביחיד. הלכך קורין השתא אפי' ביחידי. ועוד הא"ר בא אנן חמון רבנן קורין אפי' ביחיד וקי"ל מעשה רב. מר רב צמח זצ"ל כתב בש"ץ הקורא את המגילה שקורא וכורך

רבינו האי זצוק"ל אמר מנהגא דחזינן קורא ופושט כאגרת אבל קורא וכורך כס"ת לא חזו לנא לתלמודינו הכי. כפר שאין בו י' תקנתו קלקלתו ונעשה כעיר. באלו אמרו מקדימין קריאת מגילה ותרומת שקלים דכתיב ולא יעבור אבל סעודת פורים וסעודת ר"ח וספק מילה וזמן עצי כהנים חגיגה וט' באב והקהל מאחרין ולא מקדימין מנין שאין מונין ימים לשנים שנאמר לחדשי השנה חדשים אתה מונה לשנה ולא ימים ואין מונין שעות לחדש אלא ימים שנאמר עד חדש ימים. אבל זמן עצי הכהנים ט' באב חגיגה והקהל [מאחרין] איתם אחר שבת ט"ב ט' באב לא מקדמינן פורענותא הוא חגיגה והקהל אכתי לא מטא זמן חיובייהו. תנא חגיגה כל זמן חגיגה מאחרין ואוקמה רב הושעי' הכי אי איקלע יו"ט בשבת דוחין את החגיגה שהיא שלמים באחד בשבת אבל אי איקלע בחול אע"ג דמביאין חגיגה שהוא זמן חגיגה כלומר לשתים חגיגה בלבד יכל כיוצא בה שנאכלים הוא מותר אבל עולת ראיה דוחין אותה למחר וזו ששנינו בתוספתא ב"ש היא דתנן ב"ש אומרים מביאין שלמים וסומכין עליהן אבל לא עולות כו'. רבא אמר כך פירש״...

*) בירושלמי לפנינו איתא כגון אנו שאין אנו צריכין לתלמודינו וע"ש במפרש ואולי דגי' רבינו שאנו צריכין נוחה יותר וצ"ע

רז א ב מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה יג סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרצו סעיף ג :
לח ג שם סעיף ב :
לט ד ה ו שם סעיף א :
מ ז ח מיי' פ"ג מהל' תענית הל' ח טוש"ע א"ח סי' תקנה סעיף ו :
מא ט מיי' פ"א מהל' מגילה הלכה יא סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפח סעיף ד :
מב י מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובל הל' יג:

אלא מחומרא שיש בו יותר מאחר תענית ודורות ראשונים לא גזרו אלא רק שיהא יום תענית ולא יותר

אלו הואי התם קבעתיה בעשירי ודאי ר"י לא היה יכול להכריע כל החכמים לדעתו אלא שהרבה חכמים הסכימו לקובעו בעשירי רק הרוב הסכימו לקובעו בתשיעי והה"ג אינו בכלל אין ב"ד רשאי וכו' דיש כח ביד ב"ד אחר לקבוע הלכה כדברי יחיד כדאיתא בעדיות פ"א משנה ה

רבינו חננאל

ירושה חגיגה כ"ז חגיגה מאחרין כלומר כל ימי החג מאחרין מיום לחבירו אבל אם שלמו ימי החג לא דתנן מי שלא חגג (גרסינן) ביו"ט הראשון של חג חוגג והולך כל הרגל כולו עד יו"ט אחרון של חג עבר הרגל כו'. רב אשי אמר הכי קאמר אפי' עצרת דחגיגתה חד יומא הוא אי איקלעי בשבת מאחרין חגיגה למחר כדתנן ומודין שאם חל להיות בשבת שיום טבוח לאחר השבת וזו הנשנה אחרים היא ש אומרים אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים ואין הלכה כמותם : רבי נטע נטיעה בפורים אוקימנא דר' יהודה פשיטא ליה דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע היא ורבי בר חמסר הוא וכי נטע בארביסר נטע כו'. ואסיקנא אפי' תימא ביומית הספד ותענית קבילו עילויהו וכי אסירי הספד ותעניות כולי עלמא כדכתיב במגילת תענית ארביסר וחמיסר פוריא אינון דלא למיספד ואמר רבא לא נצרכא אלא לאסור את של זה בזה פי' לאסור לבן כרך בי"ד בהספד ותענית ולבן כפר בט"ו אלו ואלו אסורין בהספד ותענית בב' ימים הללו. אבל מלאכה אינו אסור אלא מי שנהגו בני אותו מקום איסור על עצמם כדתניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור [אי אתה רשאי להתירן בפניהם] ורב דלטייה להוא גברא ולא צמח כיתניה מקום שלא נהגו לעשות מלאכה בפורים הוה. איבעית אימא רבי נטיעה של שמחה נטע דתנן עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ובמתן כו' ותנא בנין של שמחה נטיעה של שמחה מכלל שאע"פ שאסור לעשות מלאכה נטיעה של שמחה מותרת לו *) דהא מן התעניות הראשונות שנינו עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין ג' תעניות אוכלין ושותין מבע"י ואסורין במלאכה כו' ללמדך שאע"פ שאסורים במלאכה מן התעניות הראשונות בנין של שמחה ונטיעה של שמחה מותרין היו **) לפיכך בא עתה לאסור אפי' אלו שהיו בהן מותרין עד עתה ומפני שהן של שמחה וכן בפורים אע"פ שאסורים במלאכה בנטיעה של שמחה מותרין הן לפיכך אמרו דר' נטיעה של שמחה שהיא אבירנקי של מלכים נטע. רבי רחץ בקרונה של ציפורי בי"ז בתמוז וביקש לעקור ט' באב שחל להיות בשבת ודחוהו לאחר שבת אמר הואיל ונדחה ידחה ולא הודו לו חכמים : גופא חזקיה קרא מגילה בטבריא בי"ד

ורחץ בקרונה של צפורי · לאו דוקא בקרונה אלא כלומר בפרהסיא ואם תאמר מאי איריא לרחוץ אפי' לאכול נמי מותר כדתניא בר"ה (דף יח:) אין גזרה ואין שמד רצו מתענין לא רצו אין מתענין וי"ל דכיון דקבלוהו כבר אבותיהם על עצמם מסתמא גם הם קבלוהו :

ובקש לעקור תשעה באב ולא הודו לו · קשה היכי סלקא דעתך דהאי תנא [דרבי] היה רוצה לעקור ט' באב לגמרי והא אמרינן (תענית דף ל:) כל האוכל ושותה בתשעה באב אינו רואה בנחמה של ירושלים ועוד דהא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אא"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין ויש לומר דלא רצה לעוקרו *אלא מחומרא שיש בו יותר מאחר תעניות או כמו יש לומר דרצה לעקרו מתשיעי ולקבעו בעשירי כדאמר ר' יוחנן (שם כט:) *אילו הואי התם קבעתיה בעשירי :

שאסורים בהספד · הקשה רש"י וכי מי נתן כח לימי מגילה להתיר לדחות אבילות *אי איתא דבהספד נאסר משום דכתיב ימי משתה ושמחה והא חזינן דכולי עלמא נהגו בו היתר אלא ודאי לא הוי אלא לענין שאין נופלין על פניהם דלא הוי יום צרה אלא יום שמחה :

והא רבי בטבריא הוה· נראה שהיה (ו) בימי אנטונינוס כשהיו יחד כדאמר במס' ע"ז (דף י:) שרצה לשחרר בני טבריא ממס לפי שהיו תלמידי חכמים דקאמר ליעביד טבריא קלניא :

דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור·קשה דהא רבי התיר בית שאן ע"י ר' מאיר שאכל שם עלה של ירק בחולין (דף ו:) וי"ל דהתם לא נהגו איסור אלא בטעות והכא מיירי בדבר שנהגו בו איסורא במתכוין* :

ממעטין במשא ומתן · פי' של שמחה דומיא דבנין ונטיעה דבסמוך (ז) אבל שאר בניינים שרו ואין לך משא ומתן גדול מזה*) :

ממעטין רוצה לומר שלא יהו עושים כלל *וחמירי מתשעה באב שמותרין בו אבל אין לפרש ממעטין אבל עושים קצת דאם כן היה לו לפרש השיעור מה הוא קורא ממעט · שטובה

ורחץ *בקרונה של צפורי בשבעה עשר בתמוז ובקש לעקור תשעה באב ולא הודו לו אמר לפניו רבי אבא בר זבדא רבי לא כך היה מעשה אלא תשעה באב שחל להיות בשבת הוה ודחינוהו לאחר השבת ואמר רבי הואיל ונדחה ידחה ולא הודו חכמים קרי עליה °טובים השנים מן האחד ורבי היכי נטע נטיעה בפורים והתני רב יוסף שמחה ומשתה ויו"ט שמחה ‏מלמד שאסורים בהספד משתה מלמד שאסור בתענית ויום טוב מלמד שאסור בעשיית מלאכה אלא רבי בר ארבליסר הוה ורבי בטבריא הוה וטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הואי אלא רבי בר חמיסר הוה וכי נטע בארביסר הוה ומי פשיטא ליה דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון והא חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא לחזקיה מספקא ליה לרבי פשיטא ליה וכי פשיטא ליה מי שרי והכתיב במגילת תענית* את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר יומי פוריא אינון דלא למספד בהון ואמר רבא לא נצרכא אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה הני מילי בהספד ובתענית אבל מלאכה יום אחד ותו לא איני והא רב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בפוריא ולטייה ולא צמח כיתניה התם בר יומא הוה רבה בריה דרבא אמר אפי' תימא (א) ביומיה הספד ותענית קבילו עלייהו מלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויום טוב ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יום טוב לא כתיב ואלא רב מ"ט לטייה להוא גברא *דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור הוה ובאתריה דרבי לא נהוג ואיבעית אימא לעולם נהוג ורבי נטיעה של שמחה נטע כדתנן *עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנישואין ותנא עלה בנין *בנין של שמחה נטיעה נטיעה של שמחה איזהו בנין של שמחה זה הבונה בית חתנות לבנו איזו היא נטיעה של שמחה זה הנוטע *אבורנקי של מלכים גופא °חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא ומי מספקא ליה מלתא דטבריא והכתיב °וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת וקיימא לן *רקת זו טבריא היינו טעמא דמספקא ליה משום דחד גיסא שורא דימא הות אי הכי אמאי מספקא ליה ודאי לאו חומה היא דתניא *°אשר לו חומה ולא שור איגר סביב פרט לטבריא שימה חומתה לענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה כי קא מספקא ליה לענין מקרא מגילה מאי פרזים ומאי מוקפין דכתיבי גבי מקרא מגילה משום דהני מיגלו והני לא מיגלו והא נמי מיגליא או דלמא משום דהני מיגנו והני לא מיגנו והא נמי מיגניא משום הכי מספקא ליה רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא איכא דאמר אמר רב אסי האי הוצל דבית בנימין מוקפת חומה מימות יהושע היא אמר רבי יוחנן כי הוינא טליא אמינא מלתא דשאילנא לסבייא ואשתכח

*) [ועי' תוס' יבמות מג· ד"ה מלישא]

בקרונה של צפורי · ביום השוק בפרהסיא בשעת הילוך קרונות : ולא הודו לו · מתשעה באב : אמר לפניו · [לפני] ר' אלעזר : לא כך היה · לא ביקש לעקור לגמרי אלא אותה שנה בלבד : טובים השנים·אילו לא שמעתי (ב) הייתי טועה בדבר עכשיו טוב לי שלימדתני תורה אור האמת : בר ארביסר הוה · לא היתה (ג) מן המוקפין:וטבריא מוקפת חומה מימות יהושע · לקמן ילפינן מקרא : וכי פשיטא ליה · שהיה מבני חמיסר מי שרי בארביסר במלאכה : לא נצרכא · במגילת תענית שהרי כבר כתובין במגלת אסתר שאסור בהספד ותענית אלא לאסור כו' : שדי כיתנא · זורע פשתן : בר יומיה הוה· שקראו בו בני עירו : אפילו תימא בר יומיה הוה גרסי' רבי שנטע נטיעה ביום שקראו בו נטע ודקא קשיא לך יום טוב שאסור בעשיית מלאכה ההוא קרא דכתיב שמחה ומשתה ויום טוב כתיב מעיקרא קודם קבלה אבל בשעת קבלה לא קיבלו עליהן אלא שמחה ומשתה לאוסרן בהספד ותענית אבל יו"ט לא קיבלו עליהן : ובאתריה דרבי לא נהוג גרסינן · במקומו של רבי לא נהגו איסור בדבר : נטיעה של שמחה · דכיון דפורים יום שמחה הוא מותר לנטוע נטיעה של שמחה : כדתנן עברו אלו · י"ג תעניות שב"ד מתענין על הגשמים : ולא נענו · מן השמים: ממעטין· בנטיעה ובבנין : ותנא (ד) נטיעה נטיעה של שמחה · בנין האמור כאן שאסורין בבנין של שמחה שנוהגין עלמן כנזופין וכאבלים: ונטיעה · האמורה כאן נטיעה של שמחה כגון אבורנקי אילן שצילו נאה כגון אילן שנופפין אותו על גבי כלונסות ויתידות והמלכים אוכלין תחתיו בימות החמה ומתעדנין בה במיני שמחות ובנין בית חתנות לבנו כשמשיא אשה לבנו הראשון היה בונה לו בית ועושה לו חופה בתוכו אלמא איכא נטיעה של שמחה: וערי מבצר הצדים וגו' · בספר יהושע (יט) בנחלת נפתלי וקיימא לן לקמן דרקת זו טבריא וקרי ליה ערי מבצר אלמא מוקפת חומה הואי : דחד גיסא שורא דימא הויא · אין לה חומה מצד אחד אלא הים חומתה ומספקא ליה אי חשיב היקף אי לא : חומה ולא שור איגר · בבתי ערי חומה כתיב עיר חומה ולא עיר שאין לה חומה בפני עצמה אלא מוקפת בתים סמוכות זו לזו וחומות חיצונות של בתים נעשות חומה לעיר והיינו שור איגר שגגותיה חומותיה גג מתרגמינן איגר : סביב · לגבי בתי החצרים כתיב אשר אין להם חומה סביב מכלל דבתי ערי חומה מסובבת (ה) סביב קאמר: פרט לטבריא שימה חומתה · שהים שלה היא חומתה מצד האחד : כי מספקא ליה לענין מקרא מגילה · דלא מפורש בה חומה אלא לשון פרזים ושאינן פרזים כתיב בה ומספקא ליה האי לשון פרזים אי לשון גלוי הוא או לשון עיר הנוחה ליכבש : כד הוינא טליא · כשהייתי נער : ואשתכח

[פירוש מים נובעין יקרים· ערוך ערך קרונה]
תענית יח:
[סנהדרין ... נדרים נו: ...]
תענית יח.
כס יד:
[גי' הערוך אבירנקי]
[לקמן ו.]
ערכין לג:

הגהות הב"ח
(א) גמ' אפילו תימא ביומיה הוה הספד :
(ב) רש"י ד"ה טובים וכו' שמעתי ממך

חידושי: (ג) ד"ה בר ארביסר הוה לא היתה עיר מן : (ד) ד"ה ותנא עלה בנין בנין של שמחה נטיעה נטיעה וכו' והד"א עם ד"ה ונטיעה כו' של שמחה הס"ד: (ה) ד"ה סביב וכו' מסובבת חומה סביב:(ו) תוס' ד"ה והא רבי וכו' שהיה בטבריא בימי : (ז) ד"ה ממעטין וכו' ונטיעה דבסמוך דבשל שמחה דוקא אסור אבל שאר בניינים :

*) נראה דצ"ל דהכא בתעניות הראשונות וכו'. **) דברי רבינו אלו צריכין באור לכאורה דסיתך הסבר דבתענית לבור שאסור במלאכה יהי' מותר בנין של שמחה וצ"ע ועי' בחדושי הרמב"ן .

גליון הש"ס תוס' ד"ה ממעטין ר"ל וכו' וחמירי מט"ב . עיין פסחים דף נה ע"א וצ"ע :

ואישתכח כוותי חמת זו טבריא ולמה נקרא שמה חמת על שום חמי טבריא רקת זו ציפורי ולמה נקרא שמה רקת משום דמידלייא כרקתא דנהרא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה כינרת דמתיקי פירא כקלא דכינרי אמר רבא מי איכא למאן דאמר רקת לאו טבריא היא והא כי שכיב איניש הכא התם ספדי ליה הכי גדול הוא בששך ושם לו ברקת וכי מסקי ארונא להתם ספדי ליה הכי אוהבי *שרידים יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עומק *כי נח נפשיה דרבי זירא פתח עליה ההוא ספדנא ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גידלה שעשועיה אוי נא לה אמרה רקת כי אבדה כלי חמדתה אלא אמר (*רבה) חמת זו חמי גרר רקת זו טבריא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה רקת *שאפילו ריקנין שבה מלאין מצות כרמון רבי ירמיה אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שיושבת בטבורה של ארץ ישראל (*רבא) אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שטובה ראייתה אמר זעירא קטרון זו ציפורי ולמה נקרא שמה ציפורי שיושבת בראש ההר כצפור וקטרון ציפורי היא והא קטרון בחלקו של זבולון הואי דכתיב °זבולון לא הוריש את יושבי קטרון ואת יושבי נהלול וזבולון מתרעם על מדותיו הוה שנאמר °זבולון עם חרף נפשו למות מה טעם משום דנפתלי על מרומי שדה אמר זבולון לפני הקב"ה רבונו של עולם לאחיי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות לאחיי נתת להם ארצות ולי נתת ימים ונהרות אמר לו כולן צריכין לך ע"י חלזון שנאמר [°עמים הר יקראו] ושפוני טמוני חול תני רב יוסף שפוני זה חלזון טמוני זו טרית חול זו זכוכית לבנה אמר לפניו רבונו של עולם מי מודיעני (א) אמר לו °שם יזבחו זבחי צדק סימן זה יהא לך כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום ואי סלקא דעתך קטרון זו ציפורי אמאי מתרעם על מדותיו והא הויא ציפורי מילתא דעדיפא טובא וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש והאמר ריש לקיש לדידי *חזי לי זבת חלב ודבש דציפורי והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל וכ"ת דלא נפישא דידיה כדאחוה *והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארעא דישראל והויא כמבי כובי עד אקרא דתולבקני עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי אפ"ה שדות וכרמים עדיפא ליה דיקא נמי דכתיב °ונפתלי על מרומי שדה ש"מ אמר רבי אבהו °ועקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא יושבת בין החולות והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יוונים וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום היו קורין אותה אחידת מגדל *שיר אמר רבי יוסי בר חנינא מאי דכתיב °והסירותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שיניו ונשאר גם הוא לאלהינו והסירותי דמיו מפיו זה בית (ב) במיא שלהן ושקוציו מבין שיניו זה בית גליא שלהן ונשאר גם הוא לאלהינו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום °והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי אלו *תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים *אמר רבי יצחק לשם זו פמיים עקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא היתה מטרופולין של מלכים איכא דאמרי דמרבי בה מלכי ואיכא דאמרי דמוקמי מינה מלכי קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן שנאמר °אמלאה החרבה *אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא °ולאום מלאום יאמץ ואמר רבי יצחק מאי דכתיב °יוחן רשע בל למד צדק אמר יצחק לפני הקב"ה רבש"ע יוחן עשו אמר לו רשע הוא אמר לו בל למד צדק אמר לו °בארץ נכוחות יעול אמר לו אם כן בל יראה גאות ה' ואמר רבי יצחק מאי דכתיב °אל תתן ה' מאויי רשע זממו אל תפק ירומו סלה אמר יעקב לפני הקב"ה רבונו של עולם אל תתן לעשו הרשע תאות לבו זממו אל תפק זו גרממיא

שטובה ראייתה · שהיו שם גנות ופרדסים :
דכל הנוטל (פרוטה) ממך בלא דמים אין מועיל · דכתיב שם יזבחו זבחי צדק וגזל לא מהני בזבח :
טראטריות (ה) וקרקסיאות. י"מ בתי עבודת כוכבים ומכנה אותן טרטאכ' לשון חרפה וקרקסיאות רוצה לומר בית הכסא בלשון ערב וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה אלא ודאי לשממה יהא במהרה בימינו ורוצה לומר בתים שמתאספים שם לוועד של עובדי עבודת כוכבים :

ואישתכח כוותי גרסי' : רקתא דנהרא · שפת הנהר גבוה מן הנהר אף ציפורי יושבת בראש ההר : כי שכיב איניש הכא · כשמת אדם גדול בבבל : ספדי ליה התם · בטבריא : ששך · בבל בחילוף א"ת ב"ש : ושם לו ברקת · ויצא לו שם בטבריא : וכי מסקי ארון · של מת מבבל לקוברו בטבריא : אמרו הכי · הספדנין קורין בפסוקים בלשון הזה שיצאו לקראת המת : אוהבי שרידים · אוהבי ישראל : יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עמק · מתי בבל העמוקה : ר' זירא עלה מבבל לארץ ישראל ומת שם בטבריא : [ארץ צבי · ארץ] ישראל : גידלה שעשועיה · של שנער : בטיבורה · באמצעיתה . לא הוריש את יושבי קטרון · שבאה לחלקו ועבר על מה שאמר הקב"ה לא תחיה כל נשמה (דברים כ) והניחן לגור שם ביניהם ולהעלות להם מס : על מדותיו · על מזלו שנמדד לו מן השמים מדה שאינו חפץ בה : כולן צריכין לך · כל אחיך יהו צריכין לך : על ידי חלזון · חלזון עולה מן הים להרים וצובעין בדמו תכלת ונמכר בדמים יקרים עמים הר יקראו · מכל השבטים יתקבצו להריך לקנות שפוני טמוני חול : שפוני זה חלזון · שהוא דבר חשוב ספון חשוב בלשון ברייתא : טרית · דג שקורין טוניג"א : זכוכית לבנה · היוצא מן החול כדאמר ביציאות השבת (שבת טו:) וחול של זבולון חשוב משאר חולות וראוי לזכוכית לבנה : מי מודיעני · על זאת נתת לי דמים : כל המוצא חלזון ונוטלו בלא דמים אינו מצליח : שם יזבחו זבחי צדק · כאשר אסור גזל בעולה כך לא יגזלו ממך כלום שאם יטול שוה פרוטה בלא דמים תתקלקל הצביעה והחול ולא יועיל כלום : זבת חלב ודבש · העזים אוכלין תאנים והדבש נוטף מהן והחלב זב מן העזים ונעשים כמין נחל : ששה עשר מיל · ד' פרסאות : לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל · בכל מקום שהוא שם ואם באת לצרפו יחד הוי כמבי כובי עד אקרא דתולבקני שם מקום : אקרא · מקום מעבר הנהר ובלע"ז פורט"ו : עדיפי ליה · חביבי ליה : יתד תקועה · לרעה : אחידת מגדל שיר · כבושת מגדל שיר : והסירותי דמיו מפיו וגו' · גבי צור כתיב שהוא ראש לאדום : גליא (ג) במיא · ראשי ע"ז הם לאדום : כיבוסי · היא ירושלים : והיה אדום לאלופי יהודה · ועקרון תהיה בית תלמוד בירושלים : לשם · עיר שכיבשו בני דן : זו פמיים · שמשם ירדן יוצא כדאמר מר ירדן יוצא ממערת פמיים (בכורות דף נה·): מטרופולין · לשון יון אימא של מלכות מטר"א אם פולין לשון שררה כדאמר מר עד שבאו דיופלי מעיר שני שרים (תענית דף יח:) : דמרבי · שמגדלין שם בני מלכים : אמלאה החרבה · רישא דקרא יען אמרה צור על ירושלים אמלאה החרבה עכשיו אתמלא מחורבתה: (ד) רשע· זה עשו · בארץ נכוחות יעול · את ירושלים יחריב : אמר יצחק להקב"ה יוחן רשע זה עשו אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע הוא : אמר · יצחק בל למד צדק כלומר אין אדם יכול ללמד עליו צדק : אמר לו · הקב"ה : בארץ נכוחות יעול · כלומר עתיד להחריב את ארץ ישראל : אמר יצחק · אם כן בל יראה גאות ה' : זממו אל תפק · אל תוציאנו מנחיריו זמם כמין טבעת ברזל *שנותנין בחוטמה של אנקה ונמשכת בו ומתוך תוקה אינה משתמרת כי אם בו : גרממיא

בי"ד ובס"ו משום דמספק' ליה ומקשינן והא טבריא וראי מער' כבצר הוא דכתיב וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת וקי"ל דרקת זו טבריא אלא משום שימה חומתה בו' מליא פי' נערים . דמדליא כרקתא דנהרא פי' גבוהה כשפת הנהר :

[עיין פרש"י ובערוך ערך ברד פי' אוהבי תלמידי חכמים יושבי בבית המדרש של טבריא ופי' הערוך מבואר על פי מה דאמר הב"ס בחולין קלג· אין שריד אלא ת"ח ..נאמר ובשרידים אשר ה' קורא]

הגהות הב"ח
(א) גמ' מי מודיעני על זאת אמר לו וכו' שכל הנוטל : (ב) שם דמיו מפיו זה בית כריא שלהן: (ג) רש"י ד"ה גלייא וכריא ראשי : (ד) ד"ה אמלאה וכו' מחורבתה הס"ד ואח"כ מ"ה יוחן רשע : (ה) תוס' ד"ה טראטריאות י"מ בתי כו"ל ותי' וקרקסיאות נמחק וכו' מקומות מטונפות יכול ללמוד וכו' וטראטריות וקרקסיאות דהכא רוצה לומר בתים כ"כ עיין בשבת דף קנ. וס"ק דע"ז דף יח ע"ב :

כתובות קיא:

גליון הש"ס
רש"י ד"ה זממו כו' · בנוהגים נרוטמה של אנקה . שבת דף נא ע"ב:

[נ"ל צור כך הגי' בע"י ובערוך ערך אחד גרים שר פי' מגדל בשורים בו לפנים שדים פ"א מגדל שהוא מוחזק כשר]

[בכורות נה.]

עין משפט
נר מצוה

כג א מיי' פ"א מהל' מגילה הל' יב סמג עשין מד"ס ד טור א"ח סימן תרפח :

כד ב ג מיי' פ"ב מהל' מגילה הל' יג סמג שם טור שו"ע א"ח סי' תרצז :

גרממיא של אדום שאלמלי הן יוצאין מחריבין כל העולם כולו ואמר רבי חמא בר חנינא תלת מאה קטירי תגא איכא בגרממיא של אדום ותלת מאה ושיתין וחמשה מרזבני איכא ברומי ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומקטיל חד מינייהו ומיטרדי לאוקמי מלכא ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן לא יגעתי ומצאתי אל תאמן יגעתי ומצאתי תאמן הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא ואמר רבי יצחק *אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנא' °אל תתחר במרעים ולא עוד אלא שדרכיו מצליחין שנא' °יחילו דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה בדין שנאמר מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בשונאיו שנאמר כל צורריו יפיח בהם איני והאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנא' °עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם ותניא *ר' דוסתאי בר מתון אומר מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה (א)ואם לחשך אדם לומר אל תתחר במרעים ואל תקנא בעושי עולה מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים ואל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר °אל יקנא לבך בחטאים וגו' לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דידיה ולא קשיא הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור דאמר רב הונא *מאי דכתיב °למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואי בעית אימא שעה משחקת לו שאני: אמר עולא איטליא של יון זה כרך גדול של רומי והויא תלת מאה פרסה על תלת מאה פרסה ויש בה שס"ה שווקים כמנין ימות החמה וקטן שבכולם של מוכרי עופות והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל ומלך סועד בכל יום באחד מהן והדר בה אע"פ שאינו נולד בה נוטל פרס מבית המלך והנולד בה אע"פ שאינו דר בה נוטל פרס מבית המלך ושלשת אלפים בי בני יש בו *)וחמש מאות חלונות מעלין עשן חוץ לחומה צדו אחד ים וצדו אחד הרים וגבעות צדו אחד מחיצה של ברזל וצדו אחד חולסית ומצולה: **מתני'** *קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר שני *אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים: **גמ'** הא לענין סדר פרשיות זה וזה שוין מני מתני' לא תנא קמא ולא ר' אליעזר ברבי יוסי ולא רשב"ג דתניא *קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני *שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון חוץ ממקרא מגילה ר"א ברבי יוסי אומר אין קורין אותה באדר השני שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון רשב"ג אומר משום רבי יוסי אף קורין אותה באדר השני שכל מצות שנוהגות בשני אין נוהגות בראשון ושוין בהספד ובתענית שאסורין בזה ובזה ר"ש בן גמליאל היינו תנא קמא אמר רב פפא סדר פרשיות איכא בינייהו דתנא קמא סבר לכתחילה בשני ואי עבוד בראשון עבוד בר ממקרא מגילה דאף על גב דקרו בראשון קרו בשני ורבי אליעזר ברבי יוסי סבר אפילו מקרא מגילה לכתחילה בראשון ורבן שמעון בן גמליאל סבר אפילו סדר פרשיות אי קרו בראשון קרו בשני מני אי תנא קמא קשיא מתנות אי רבי אליעזר ברבי יוסי קשיא נמי מקרא מגילה אי רשב"ג קשיא סדר פרשיות לעולם ת"ק ותנא מקרא מגילה והוא הדין מתנות לאביונים *דהא בהא תליא ואב"א לעולם רשב"ג היא ומתני' חסורי מיחסרא והכי קתני אין בין ארבעה עשר שבאדר הראשון לי"ד שבאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין ואילו סדר פרשיות לא מיירי אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל שאמר משום רבי יוסי אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו בכל שנה ושנה רבי אליעזר ברבי יוסי סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט אף כאן אדר הסמוך לשבט ורשב"ג סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן אף כאן אדר הסמוך לניסן בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי מסתבר טעמא *דאין מעבירין על המצות אלא רשב"ג מ"ט אמר רבי טבי טעמא דרבי שמעון בן גמליאל מסמך גאולה לגאולה עדיף רבי אלעזר אמר טעמא דר' שמעון ב"ג מהכא דכתיב לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית ואיצטריך למיכתב
השנית

*) [ועי' תוס' מנחות סד: ד"ה אב"א ותוס' יומא לג: ד"ה אין ותוס' זבחים נא: ד"ה אשר]

תהלים לז · שם · משלי כח · שם כג · חבקוק א

רש"י

גרממיא · שם מלכות והיא אדום : מרזבני · דוכסים : יגעתי · בתורה : לאוקמי גירסא · שלא תשתכח ממנו : סייעתא דשמיא · ויש יגע ואינו מוצא : יחילו · יצליחו ודומה לו על כן לא יחיל טובו (איוב כ) : מרום משפטיך מנגדו · מסולקין הם ממנו : יפיח בהם · תורה אור בנפיחה בעלמא הן נופלים: מי שלבו נוקפו · יראה מן העבירות שבידו אומר כן : אל תתחר · אינו לשון גירוי אלא שלא תאחוז במעשיו כמו ואיך תתחרה את הסוסים (ירמיה יב) כלומר שאינו רץ כמותו : ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום · על כרחך אין קנאה זו לשון גירוי מלחמה אלא אחיזת מעשיו מדכתיב בסיפא כי אם ביראת ה' כל היום : איטליא של יון . כרך גדול שגדל בשביל עון מנשה שבשעה שהכניס צלם בהיכל ירד גבריאל ונעץ קנה בים *וגדל עליו חלקה גדולה ונבנה שם איטליא של יון מאיי אלישה (יחזקאל כז) מתרגמינן מנגוות איטליא: שווקים . חוצות : פרס . מזון : חלונות · שמעלים מהן עשן חוץ לחומה . שהן גבוהים מן החומה ואין מעשנין את החומה וזהו חשיבות : חולסית. מקום אבנים דקות : **מתני'** אלא מקרא מגילה · כלומר שאם עשאו בראשון לא יצא : **גמ'** סדר פרשיות · פרשת שקלים וזכור ופרה והחודש דתנן במתניתין דבני העיר *דנוהגין באדר : זה וזה שוין · שאם קראם בראשון אין צריך לחזור ולקרות בשני : שאסורין בזה ובזה · ביום ארבעה עשר וחמשה עשר שבשניהן : ואמר רב פפא גרסינן : ורבן שמעון בן גמליאל כו' · דהא כל מצות קאמר : מתניתין הכי קתני · ולא איירי בסדר פרשיות כלל : אין מעבירין כו' · משבא לידי אקדים לעשות דהכי תניא במכילתא ומשמרתם את המצות אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה : גאולה לגאולה · פורים לפסח : השנית · בחודש השני :
לבסוף

תוספות

הא לענין סדר פרשיות זה וזה שוין · שאם קראו הארבע פרשיות באדר הראשון שעדיין לא היו יודעין שצריכין לעבר ובתר הכי עברו השנה אין צריך לקרותם באדר השני : **ורבי** אליעזר ברבי יוסי סבר אף מקרא מגילה [לכתחלה בראשון · ונראה] דדייק מדקתני משנה יתירא שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון [דמשמע] לכתחילה ויש שנוהגין לעשות ימי משתה ושמחה בארבעה עשר ובחמשה עשר של אדר הראשון וריהטא דמתניתין נמי משמע כן מדקאמר אלא מקרא מגילה (ב) בלבד ומתנות עניים מכלל דלענין משתה ושמחה זה וזה שוין ולא נהירא דהא אמרינן בגמרא הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין מכלל דשמחה ומשתה ליכא דע"כ לא תליא הא בהא דאי תליא הא בהא לאשמעינן דמשתה ושמחה נהגו בהו . וממילא נאסר בהספד דהא הימים האמורים במגילת תענית האסורים בהספד אין בהן משתה ושמחה וכן הלכה שאין צריך להחמיר לעשות משתה ושמחה באדר הראשון :

מסתבר טעמיה דאין מעבירין על המצות · מכאן קשה להא דאמרינן בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נא· ושם) בגמרא דקאמר שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של המזבח ודייק טעמא דאמר קרא אל יסוד מזבח העולה וקשה התם למה לי קרא תיפוק ליה דאין מעבירין על המצות וכשהוא יוצא מפתח ההיכל שהוא מערב ביסוד מערבי הוא דפגע ברישא ויש מפרשים דלא שייך למימר אין מעבירין על המצות אלא היכא שיש לפניו שתי מצות שיש לו לעשות קודם אותה דפגע ברישא וזה אינו דהכא ליכא אלא מצוה אחת ואפילו הכי מפרש הטעם משום דאין מעבירין ורבינו יהודה תירץ דאי לאו קרא הוה אמינא דאין מעבירין לכתחילה הא דיעבד שרי משום הכי איצטריך להסור בדיעבד אי נמי נראה התם דמטעם דאין מעבירין לא חזינן אלא דכל מערבי של מזבח כשר אבל יסוד לא חזינן דצריך משום הכי איצטריך קרא לאשמועינן יסוד*):
נאמרה

רבינו חננאל

מתנ' קרא את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה כו' הא לענין פרשיות זה וזה שוין פי' פרשיות כדתנן בר"ח אדר קורין בפרשת שקלים. בשניה זכור. בשלישית פרה אדומה. ברביעית החדש הזה . ברמישי חוזרין לכסדרן ואוקימנא דבסדר פרשיות זה וזה שוין . אם קראו אותם באדר הראשון יצאו ואין צריכין לחזור ולקרות אותם באדר השני . מני מתניתין לא ת"ק ולא ר' אליעזר בר' יוסי ולא רשב"ג דתניא קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה כו'. ואמר רב פפא סדר פרשיות איכא בינייהו תנא קמא סבר פרשיות לכתחלה בשני ואי עביד בראשון תוב לא עבדי בשני לבר ממקרא מגילה דאע"ג [דקרו] בראשון קרו נמי בשני . ר' אליעזר בר' יוסי סבר אפי' מקרא מגילה לכתחלה בראשון ור"ש ב"ג סבר סדר פרשיות לכתחלה נמי בשני . ואע"ג דקרו בראשון קרו נמי בשני . מני מתני' אי ת"ק הא קתני חוץ ממקרא מגילה בלבד ומשנתנו שנינו אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים . הלכך קשיא ומתנות לאביונים אי ר' אליעזר בר' יוסי קשיא נמי מקרא מגילה. דהא בהדיא תני דלא מקרא מגילה ולא מתנות לאביונים אין נוהגין בשני ומתני' קתני דזה וזה נוהגים בשני. אי רשב"ג קשיא סדר פרשיות דדייקינן ממתני' הא לענין פרשיות אדר הראשון והשני שוין ורשב"ג סבר אין נוהגין אלא בשני ופרקינן לעולם מתניתין ת"ק היא ותנא בברייתא מקרא מגילה והוא הדין למתנות לאביונים דמתנות אביונים בקריאת המגילה הם תלויים . עת שקורין המגילה ניתנין לעניים המתנות מפני שעיני העניים נשואות למקרא מגילה איבעית אימא לעולם מתני' רשב"ג והכי קתני אין בין י"ד דאדר הראשון ויום י"ד דאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים . הא לענין הספד ותענית יום י"ד של אדר הראשון ויום י"ד דאדר השני זה וזה שוין . ואילו כסדר פרשיות תנא דידן לא קתני מידי ואסיקנא משום דרבי יוחנן הלכה כרשב"ג דאמר כל מצות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון ובין סדר הפרשיות ובין מקרא מגילה אין נוהגין אלא באדר השני בלבד . וא"ר יוחנן דייק רשב"ג מדכתיב כל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן כן אפילו בעוברת אדר הסמוך לניסן ואקשינן והא אין מעבירין על המצות ופרקינן כסמך גאולת אסתר לגאולת מצרים עדיפא ר' אלעזר (בר' יוסי) אומר טעמא דרשב"ג לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית מדכתיב השנית

מסורת הש"ס

[ס"ו ולפנינו ערטון גדול] ברכות ז: ע"ש

[דף כט.] [ברכות ז: ע"ש מסכת ד"א רבה פ"ב ע"ש]

ברכות ז: ע"ש ב"מ עז.

*) [נ"א וכל אחד ואחד חמש מאות חלונות וכו']

[תוספ' פ"א]

[נ"י יט:]

[שבת קלב: וש"נ]

[יומא לג. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר עוזבי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר וכתיב אל תתחר וגו' בעושי עולה אמור לו מי שלבו : (ב) תוס' ד"ה ור' אליעזר וכו' אלא מקרא מגילה ומתנות עניים כצ"ל ותיבת בלבד נמחק :

השנית ואיצטריך למיכתב בכל שנה ושנה דאי מבכל שנה ושנה הוה אמינא כי קושין קא משמע לן השנית ואי אשמועינן השנית הוה אמינא בתחילה בראשון ובשני קמ"ל בכל שנה ושנה ורבי אליעזר בר' יוסי האי השנית מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרב שמואל בר יהודה דאמר רב שמואל בר יהודה בתחילה קבעוה בשושן ולבסוף בכל העולם כולו אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס *רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו בבוליה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעייל רבי יונתן שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות שלחו לה °הלא כתבתי לך שלישים שלישים ולא רבעים עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה °כתב זאת זכרון בספר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגלה כתנאי כתב זאת מה שכתוב כאן זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים דברי רבי יהושע ר' אלעזר המודעי אומר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה אמר רב יהודה אמר שמואל אסתר אינה מטמאה את הידים למימרא דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה והאמר שמואל אסתר ברוח הקודש נאמרה נאמרה לקרות *ולא נאמרה ליכתוב מיתיבי *רבי מאיר אומר קהלת אינו מטמא את הידים ומחלוקת בשיר השירים ר' יוסי אומר שיר השירים מטמא את הידים ומחלוקת בקהלת ר' שמעון אומר קהלת מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אבל ארות ושיר השירים ואסתר מטמאין את הידים הוא דאמר כר' יהושע תניא ר' שמעון בן מנסיא אומר קהלת אינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא אמרו לו וכי זו בלבד אמר והלא כבר נאמר °וידבר שלשת אלפים משל ואומר °אל תוסף על דבריו מאי ואומר וכי תימא מימר טובא אמר דאי בעי איכתיב ודאי בעי לא איכתיב תא שמע אל תוסף על דבריו תניא ר' אליעזר אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ויאמר המן בלבו ר' עקיבא אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה ר"מ אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ויודע הדבר למרדכי רבי יוסי בן דורמסקית אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ובבזה לא שלחו את ידם אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו שנאמר קימו וקבלו *קימו למעלה מה שקיבלו למטה אמר רבא *לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא דרבי אליעזר סברא הוא דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה והאי כי קא מפיש טובא ואמר אדעתיה דנפשיה קאמר דר"ע דלמא *כר' אלעזר דאמר מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו והא דרבי מאיר דלמא כרבי חייא בר אבא דאמר *בגתן ותרש שני טרשיים היו והא דרבי יוסי בן דורמסקית דלמא פריסתקי שדור דשמואל ודאי לית ליה פירכא אמר (א) רבינא *היינו דאמרי אינשי טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צני קרי רב יוסף אמר מהכא °וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים רב נחמן בר יצחק אומר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם: ומתנות לאביונים: תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא שלח ליה

קיימת

רש"י

לבסוף קבעוה כו' · וזהו השנית: שלחה להם · בשנה שנייה לקובעה עליהם חובה: קבעוני · ליום טוב ולקרייה להיות לי לשם: קנאה את מעוררת עלינו · שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן: כבר אני כתובה · ושם יהו רואין מה שאירע להם על ידי ישראל: רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו: הא דאמרינן לקמן: בבוליה סדר מועד · שהוזכרה שם זוג זה של ארבע חכמים הללו חלופי רבי יוחנן ומכניסין רבי יונתן: שלישים · בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק בספר ואלה שמות (יז) ובמשנה תורה (כה) ובספר שמואל (א טו) וזהו שאמר שלמה בדבר שלישים אי אתה רשאי לרבעו: זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה · דכל מה שכתוב בתורה קורא כתב אחד: אינה מטמאה את הידים · כשאר ספרים דאמר בנ"יאות השבת (דף יד.) שגזרו עליהן לטמא את הידים לתרומה * ומחלוקת בית שמאי וב"ה היא: הוא דאמר כרבי יהושע · דאמר לעיל זאת מה שכתוב בתורה זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים אבל במגילה לא ניתנה ליכתב אלא לגורסה על פה ולקרותה: והלא כבר נאמר וידבר כו' · וקהלת כבר נאמרה וכיון דלא כתב אלא כולן למדת שמה שכתב רוח הקודש היה: אל תוסף על דבריו · מקרא הוא בספר משלי: דאי בעי כתב ואי בעי לא כתב · ולעולם מה שכתב משלות בעלמא נינהו ולא מפי הקב"ה: תא שמע אל תוסף על דבריו · מדקאסר להוסיף עליהן שמע מינה ברוח הקודש נאמרו: ויאמר המן בלבו · מנא ידעו כותבי המגילה שכך אמר בלבו אלא רוח הקודש נגלה עליהם: ויודע הדבר למרדכי · מי גלה לו רוח הקדש שרה עליו: ובבזה לא שלחו את ידם · היאך ידעו מה עשו הרחוקים: מפיש ואמר טובא · יביאו לבוש מלכות אדעתא דנפשיה קאמר שמע מינה זאת היתה בלבו: נדמתה לו כאומתו · והיו אומרים בפיהם זו משלנו היא: דרבי חייא בר אבא · לקמן בפירקין: פריסתקי שדור · שלוחים שלחו להם למרדכי ולאסתר שלא נגעו בביזה שלא ירע למלך: לא יעברו · מנא ידע את העתיד: מנות · מיני מעדנים: שתי מנות לאדם אחד · דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם די לכל אחד ואחד מתנה אחת דהא אביונים נמי תרתי משמע: עגלא תלתא · שלישי לבטן:

ה"ג

תוספות

נאמרה לקרות ולא לכתוב · משמע דסבר דמותר לקרותה ע"פ וקשה דהיכי פליג על כתס משנה דלקמן דפ"ב (דף יז.) (ב) דתני קראה על פה לא יצא ורב נמי הוא דאמר לקמן (דף יח.) שצריך לשרטה ולתופר' בגידין ור' יוחנן נמי [אמר] (שם:) דאם קראה (ג) בין הכתובים לא יצא לכך נר' לפר' דהא דקאמר לא ניתנה ליכתב ברוח הקודש אבל מדרבנן ניתנה ליכתב ולקרות ואכתי קשיא דהא אמרינן בפ' (ד) הממונה במסכת יומא (דף כט.) כמשלה אסתר לאילת השחר מה שחר סוף הלילה אף אסתר סוף הנסים ופריך והא איכא חנוכה ומשני ניתן ליכתב קאמר ופריך הניחא למאן דאמר ניתן ליכתב אלא למאן דאמר לא ניתן ליכתב מאי איכא למימר (ה) ואין לומר דהא דניתן ליכתב מדרבנן קרי כתיבה דאם כן הדרא קושיין לדוכתא דהא איכא חנוכה שניתנה לכתוב מדרבנן במגילת תענית ותירץ הר"ר אלחנן דכתיבה דמגילה מהנית טפי דהא צריכה גידין ושרטוט וכמה דברים דלא צריכי במגילת תענית:

לכולהו (ו) איכא פירכא בר מדשמואל · וקשה דלשמואל מי ליכא פירכא דהא רבא גופיה הוא דאמר פרק רבי עקיבא (שבת דף פח. ושם) · (מכאן מודעא רבה לאורייתא) שקבלו שנית בימי אחשורוש אלמא דאיצטריך קרא לדרשא אחרינא ויש לומר דלא חשיב האי פירכא דהא שפיר שמעינן מינה תרתי ולא דמי האי פירכא לשאר פירכות דאינך דסתר סברתם לגמרי*:

ורב נחמן אמר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם · דבריש דקרא לא חזינן אלא היהודים שבאותו הדור:

דלא

רבינו חננאל

השנית ש"מ דבאדר השני: קנאה את מעוררת עלינו כלומר כיון שתיכתב ותיקבע לדורות יהיו האומות שומעין הדבר הזה ומתקנאין ואומרים נשלם גמולכם· שלישים ולא רבעים פי' לא נתן להיכתב *) זכרון עמלק פעמים אמור בתורה ויבא עמלק. וקי"ל כר' אלעזר המודעי דאמר כתוב ואת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה · זכרון מה שכתוב בנביאים · בספר [מה] שכתוב במגילה: אסתר מטמא את הידים דברי רשב"י פי' כל כתבי הקדש מטמאין את הנוגע בהן כדתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמאין את הידים תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום [וכתב עברי] אין מטמאין את הידים (וכתב עברי) לעולם אין מטמא עד שיכתבנו אשורית על העור בדיו אומרים צדוקים קובלים אנחנו עליכם פרושים שאתם אומרים כתבי הקדש מטמאין את הידים וכתבי המירם אינן מטמאין את הידים אמר להם ריב"ז וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד הרי הן אומרים עצמות חמור טהורין ועצמות יוחנן כה"ג טמאין · א"ל לפי חיבתן הן טומאתן שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרוודות · אמר להן אף כתבי הקדש לפי חיבתן הן טומאתן כו' כלומר גזרו עליהן טומאה שלא יהיו מצויין לנגיעתן בכל עת ומפורש במס' שבת פ"א [ד' י"ד] ובכפר מ"ט גזרו ביה [טומאה] דאמר רב משרשיא בתחלה היו מצניעין אוכלין דתרומה אצל ס"ת אמרי האי קדש והאי קדש כיון דחזו דאתו לידי פסידא שהיו העכברים אוכלים הספרים גזרו בית רבנן [טומאה] ואף אסתר מטמאה את הידים: ברוה"ק נאמרה שנא' קיימו וקבלו היהודים (מכלל שיש בה קדושה) קיימו למעלה מה שקבלו עליהם למטה וכל אלו הפסוקים כגון ויאמר המן בלבו וכיוצא בו מי מודע מה היה בלבו אלא הקב"ה: תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו · ב' מנות לאדם אחד דכתיב מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים · ב' מנות לב' בני אדם · ר' יהודה נשיאה שלח לר' הושעיא ירך של עגל שלישי לבטן וקנקן יין

עין משפט נר מצוה

מה א ב מיי' פ"ט מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ו ·

מו ג מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה טו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרצה סעיף ד:

מז ד מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרצד סעיף א:

מסורת הש"ס

סוכה ד: שבת נה:

ידים פ"ג מ"ה עדיות פ"ה מ"ג [ע"ש שינוי] ... וציין גפוי"ט]

מכות כג: [חגיגה י. וש"נ]

לקמן יג. [שם: ושם איתא רבי יוחנן] יומא פט: חגיגה י. אסתר ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא היינו דאמרי אינשי: (ב) תוס' ד"ה נאמרה וכו' דפ"ב דתנן קראה וכו': (ג) בא"ד דאם קראה במגילה הכתובה בין הכתובים וכו': (ד) שם פרק א"ל הממונה: (ה) שם מאי איכא למ' מר מוקים לה כרבי בנימין בר יפת ואין לומר: (ו) ד"ה לכולהו נ"ב עיין פ"ק דחגיגה בתוס' ד"ה דלמא כר' יוסי בדף י' ע"א:

*) נראה דחסר כאן וצ"ל זכרון עמלק פעם רביעי כי פעמים אמור בתורה ויבא עמלק וזכור את וגו ופעם שלישי בנביאים זכרתי את אשר וגו' וקיי"ל וכו'

קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו (א) [א] ומתנות לאביונים רבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביי מלא *טסקא דקשבא ומלי כסא קמחא דאבשונא אמר ליה אביי השתא אמר מרי אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית הדר שדר ליה איהו מלא טסקא דזנגבילא ומלא כסא דפלפלתא אריכא אמר אביי השתא אמר מר אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר לי חורפא אמר אביי כי נפקי מבי מר הוה שבענא כי מטאי להתם קריבו לי שיתין צעי דשיתין מיני קדירה ואכלי בהו שיתין פלוגי ובישולא בתרייתא הוו קרו ליה צלי קדר ובעאי למיכס צעא אבתרה אמר אביי היינו דאמרי אינשי כפין עניא ולא ידע אי נמי *רווחא לבסימא שכיח אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין *מחלפי סעודתייהו להדדי אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי איבסום קם רבה שחטיה לרבי זירא למחר בעי רחמי ואחייה לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי אמר ליה *לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב רב אשי הוה יתיב קמיה (*דרב כהנא) נגה ולא אתו רבנן אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן (ב) דלמא טרידי בסעודת פורים אמר ליה ולא הוה אפשר למיכלה באורתא אמר ליה לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו אמר ליה *(אמר רבא הכי) [אמר ליה אין] (א) תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה: **מתני'** ב) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד: **גמ'** הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא ג) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש *מ"ט דת"ק אמר קרא °הוא ולא מכשיריו ור' יהודה (*אמר) לכם לכם ד) לכל צורכיכם ואידך נמי הכתיב לכם לכם *ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים ואידך נמי הא כתיב הוא וכתיב לכם כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב: **מתני'** *אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת: **גמ'** הא לענין תשלומין זה וזה שוין מני מתניתין רבי נחוניא בן הקנה היא דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה *את יום הכפורים כשבת לתשלומין מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין *תנן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן שנאמר °ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך דברי רבי חנניה בן גמליאל *אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חביריו על ר' חנניה בן גמליאל אמר רבא אמרי בי רב תנינא אין בין יוה"כ לשבת אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהיכרת ואם איתא אידי ואידי בידי אדם היא אמר רב *נחמן הא מני רבי יצחק היא דאמר מלקות בחייבי כריתות ליכא דתניא *רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונה בכרת ולא במלקות רב אשי אמר אפי' תימא רבנן זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בהיכרת: **מתני'**

א) [ברכות כח. וש"נ] ב) [ביצה לו:] ג) שבת ס: קכד. קלז: ביצה כח. לו: [תוספתא פ"א] ד) [ביצה כח: וש"נ]

תורה אור: הוא לבדו יעשה לכם (שמות יב) · ונקלה אחיך לעיניך (דברים כה)

רש"י

ה"ג קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות · דהא תרי מנות איכא : הדר שלח ליה איהו לא גרסינן ליה הכא : טסקא דקשבא · שק מלא תמרים : דאבשונא · שנתייבשו החטים בתנור בעודן כרמל וקמח שלהן מתוק לעולם : א"ל אביי · לרבה : השתא אמר מרי · עכשיו יאמר מרי עליך : אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית · הסל שהיה רגיל להוליך בעודנו בן כפר ומאכיל לבהמתו לא יוריד עתה מראשו כך אתה נעשית מלך וראש בפומבדיתא ואינך שולח לו אלא דברים המצויין לכל : חוליא · מתיקא : כי נפקי מבי מר · כשיצאתי מבית אדוני רבה ליכך לבית (ג) אבא מרי בר מר הייתי שבע : צעי · קערות של מיני מאכל : דאיכסיא לצעא בתראי · הייתי חפץ לכוס הקערה אחריו כל אכילה שלא כדרכה נקרא כוסס : רווחא לבסימא שכיח · ריוח מצוי לדבר המתוק בתוך המעיים : מחלפי סעודתייהו · זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חברו עמו : לאבסומי · להשתכר ביין : ואיבסום · נשתכרו : נגה ולא אתו רבנן · איחר היום ולא באו התלמידים לבית המדרש : **מתני'** אין בין יום טוב לשבת · להיות מותר לכתחלה ביום טוב מה שאסור בשבת אבל לענין עונשין יש הרבה שזה בסקילה ובכרת וזה בלאו גרידא : **גמ'** זה וזה שוין · אסורין ביום טוב כשבת : שאפשר · כגון סכין שנפגם מערב יום טוב : שאי אפשר · כגון סכין שנפגמה ביום טוב : **מתני'** בידי אדם · יש בה מיתת ב"ד : **גמ'** אף יום הכפורים מתחייב בנפשו · דאיסור כרת כמיתת בית דין דמי : ופטורים מלשלם · אם הדליק גדישו של חבירו ביום הכפורים שאין תשלומין אלא חיוב מיתה שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש (שמות כא) הא אם יהיה אסון לא יענש : כל חייבי כריתות שלקו · שהתרו בהן עדים על לאו שעמו כרת ולקו בבית דין : נפטרו מידי כריתתן · שוב אין בית דין של מעלה נפרעין : תנינא · דחלוקין : ואם איתא · דנפטרו אידי ואידי בידי אדם הוא אף ביום הכפורים יש מלקות על לאו שבו ובית דין פוטרין אותו מכרת : אמר רב נחמן · לעולם אימא חלוקין עליו חביריו והא דקתני דאין זדונו בידי אדם : הא מני ר' יצחק היא · דאמר במסכת מכות דאין מלקין בלאו הניתן לאזהרת כרת אפילו התרו בו למלקות ויליף טעמיה מהאי קרא : כל חייבי כריתות · של עריות היו בכלל ונכרתו הנפשות העושות וגו' שכתוב בפרשת עריות (ויקרא יח) : למה יצאת כרת באחותו · דכתיב בקדושים תהיו ואיש כי יקח את אחותו וגו' : לדונה בכרת ולא במלקות · אם התרו בהן ואף על גב דכרת נמי נשנית באותה פרשה לדבר שנתחדש בה נשנית להעראה : אפילו תימא רבנן היא · דאמרי מלקות אלל כרת ואפילו *הכא ליכא למילף מינה שחלוקין על רבי חנניה והכי קאמר מתניתין שבת עיקר אומר זדונו בידי אדם וזה עיקר אומר זדונו בהכרת ומיהו אם התרו בו ולקה מיפטר : מתני'

תוספות

דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי · [בירושלמי] ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים :

אין בין יו"ט לשבת · צריך לומר דה"פ אין שום מלאכה אסורה לשבת שלא תהא אסורה ליום טוב אלא אוכל נפש בלבד אבל שאר אסורים יש ביניהן שזה בסקילה וזה בלאו :

כאן במכשירין שאי אפשר לעשות מערב יו"ט · משמע מדלא (ד) פליגי אלא במכשירין מכלל דגוף המאכל שרי לעשות ביום טוב אע"ג דאפשר לעשות מערב יו"ט ומדרבי יהודה נשמע לרבנן דהא לא פליגי עליה אלא במכשירין וא"כ קשיא דאמר בפרק המצניע (שבת דף צה. ושם) החולב והמגבן והמחבץ והרודה חלות דבש בשבת חייב חטאת הזיד ביו"ט לוקה את הארבעים אע"ג דהוי אוכל נפש ואפי' לרבנן דאמרי התם אחד זה ואחד זה אין בו אלא משום שבות מ"מ מודו היכא דאיכא אב מלאכה דלוקה ויש לומר דודאי אוכל נפש המתקלקל אם עושהו מאתמול מותר לעשות ביו"ט אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול כגון ההוא דהמצניע אסור לעשותו ביו"ט אבל מכשירין דלא מתקלקל כשנעשו מאתמול בהא ודאי יש לחלק [בין] היכא דאפשר ללא אפשר :

חייבי כריתות בכלל היו · פ"ה בכלל ונכרתו הנפשות העושות וקשה דאם כן הוי ליה למימר אחותו בכלל היתה כלומר בכלל ונכרתו הנפשות ולא היה לו לכתוב כרת בה ויש לומר דה"פ חייבי כריתות בכלל היו פי' בכלל המלקיות דבכל אחת ואחת יש לאו ולמה יצאת כרת באחותו בלא לאו שהרי הכרת לא אילטריך שהרי היתה בכלל ונכרתו אלא ודאי יצאת לדונה בכרת (ה) ומינה נגמר לכל האחרים כדין דבר שהיה בכלל :

אלא

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה טו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרצה סעיף ד :

כט ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב :

ל ג מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף א :

לא ד ה ו מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ד ה סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תצה סעיף א :

לב ז מיי' פי"ח מהלכות שגגות שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תריא סעיף ב :

לג ח מיי' פי"ז מהלכות סנהדרין הלכה ו סמג לאוין קנט :

רבינו חננאל

שלח ליה קיימת בנו רבינו *) ומתנות לאביונים כלומר נתינת אביונים נתת לי מנה א"ת והיא תירך חור שלח לו עגל וג' קנקני יין כו'. בסימא פי' שיכור: אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב · שיתין צעי פי' קערות במיני מטעמים : מתני' אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד פי' בשבת אסור ביום טוב מותר · שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם כגון אפייה ובישול וכיוצא בהן אבל מכשירי אוכל נפש כגון להוציא אש מן האבנים לבשל וכגון תקון סכין לשחוט בה וכיוצא בהן זה וזה שוין . כשם שאסור בשבת כך אסור ביו"ט: גמ' מתניתין דלא כר' יהודה · דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד שנא' אך אשר יאכל לכל נפש כו' והאי דכתיב לכם · לכם ולא לכלבים לכם ולא לעובדי כוכבים ר' יהודה מתיר אף במכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מעיו"ט שנא' לכם לכל צרכיכם · וגרסי' בפרק משילין פירות דאוקמה רב פפא להא דתנן אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ב"ש היא : ירושלמי אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש והא איכא חייבין סקילה וכרת בשבת ואין סקילה ולא כרת ביו"ט · מכות ביום טוב ואין מכות בשבת · ואין תימא באוכל נפש מתני' היא · והא תנינן משילין פירות דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת · **) א"ר יוסי והוא שמל להדליק נר של בטלה ביו"ט אמר משמיה דר' יוחנן לא תתיר ולא תאסור : [מתני'] אין בין יוה"כ לשבת אלא ששבת זדונו סקילה בידי אדם · ויוה"כ המחללו בזדון חייב כרת בידי שמים : [גמ'] הא לענין תשלומין זה וזה שוין שאין חייב בתשלומין דקם ליה בדרבה מיניה · מני מתני' רבי נחוניא בן הקנה שפוטר מן התשלומין בזה ובזה · דתניא ר' (יהודה) [נחוניא] בן הקנה היה עושה את יוה"כ כשבת לתשלומין כו' · תנן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן · דברי רבי חנניא בן גמליאל · א"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו על ר' חנניא בן גמליאל ואומרים אע"פ שלקו לא נפטרו אמרי בי רב תנינא שחולקין עליו חביריו דתנן אין בין שבת ליוה"כ אלא ששבת זדונו בידי אדם ויוה"כ זדונו בכרת ואם המלקות פוטרת מכרת נמצא גם זה זדונו בידי אדם · ואוקמה רב נחמן בר יצחק כרבי יצחק דתניא רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונה בכרת ולא במלקות וכו' מתני'

*) ג"י רבינו כאן היה כמו דאיתא בירושלמי בפירקין ... **) הכר כאן ... בירושלמי

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשלוח מנות איש לרעהו רבה שדר כצ"ל ותיבות ומתנות לאביונים נמחק : (ב) שם מ"ס לא אתו רבנן א"ל דלמא : (ג) רש"י ד"ה כי נפקי וכו' לבית מרי כצ"ל ותיבת אבא נמחק : (ד) תוספות ד"ה כאן וכו' מדלא מפליג אלא במכשירין : (ה) ד"ה חייבי וכו' לדונה בכרת ולא במלקות ומינה :

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ומתנות לאביונים) תא"מ (וכ"מ מרש"י דל"ג לה) :

מסורת הש"ס

[עי' תוספות ע"ז יד: ד"ה הא' פירשו סל. מלא תמרים] · [עירובין סה.] · [פסחים כב:]

מתני' *אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש: גמ' הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש זה וזה שוין: דריסת הרגל: הא לא קפדי אינשי אמר רבא הא מני רבי אליעזר דאמר *ויתור אסור במודר הנאה: מתני' אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חייב באחריותן ונדבות אינו חייב באחריותן: גמ' הא לענין בל תאחר זה וזה שוין תנן התם *אי זהו נדר האומר הרי עלי עולה איזו היא נדבה האומר הרי זו עולה ומה בין נדרים לנדבות נדרים מתו או נגנבו או אבדו חייב באחריותן נדבות מתו או נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותן מנהני מילי דתנו רבנן *ונרצה לו לכפר עליו ר' שמעון אומר את שעליו חייב באחריותו ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו מאי משמע א"ר יצחק בר אבדימי כיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי: מתני' אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן: גמ' הא לענין משכב ומושב וספירת שבעה זה וזה שוין מנהני מילי דתנו רבנן רבי סימאי אומר *מנה הכתוב שתים וקראו טמא שלש וקראו טמא הא כיצד שתים לטומאה ושלש לקרבן ואימר שתים לטומאה ולא לקרבן שלש לקרבן ולא לטומאה אמרת עד שלא ראה שלש ראה שתים ואימר שתים לקרבן ולא לטומאה שלש אף לטומאה לא ס"ד דתניא וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו מקצת זבין מביאין קרבן ומקצת זבין אין מביאין קרבן הא כיצד ראה שלש מביא שתים אינו מביא או אינו אלא ראה ב' מביא ראה שלש אינו מביא אמרת עד שלא ראה שלש ראה שתים ואיצטריך דרבי סימאי ואיצטריך מזובו דאי מדרבי סימאי הוה אמינא כי קושין קמשמע לן מזובו ואי מזובו לא ידענא כמה ראיות קמשמע לן דרבי סימאי והשתא דאמרת מזובו לדרשא וכי יטהר הזב מזובו מאי דרשת ביה ההוא מיבעי ליה לכדתניא וכי יטהר הזב לכשיפסוק מזובו [מזובו] ולא *מזובו ונגעו מזובו וספר לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה והלא דין הוא אם מטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה

שומרת

רש"י

מתני' אין בין המודר הנאה · מודר הנאה חמור ממודר מאכל: דריסת הרגל · שהמודר הנאה אסור ליכנס לביתו והמודר מאכל מותר: וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש · מותר להשאיל למודר מאכל ודוקא במקום שאין משכירין כיוצא בהן אבל במקום שמשכירין כיוצא בהן תנן בהדיא* דאסור דכל הנאה שאם לא הנהו זה היה מחסר בה פרוטה הנאת מאכל היא שהרי ראויה אותה פרוטה לקנות בה מאכל: גמ' הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש · אסור אף במודר מאכל ואפי' במקום שאין משכירים: הא לא קפדי אינשי · ואמאי אסור במודר הנאה: ויתור · דבר שהיה מוותר לכל אדם ואינו מקפיד עליו: מתני' נדר ונדבה · מפרש בגמרא נדר האומר הרי עלי עולה ולאחר זמן הפרישה חייב באחריותה נדבה האומר הרי זו ולא קבלה עליו: גמ' הא לענין בל תאחר · ואף על גב דנדבה בקרא דבל תאחר לא כתיבא הא מרבינן ליה במסכת ראש השנה מגזרה שוה: את שעליו חייב באחריותו · הכי דרש ליה לקרא ונרצה לו נדרו לכשיתכפר בהן הויא נרצה אבל מקמי כפרה לא נרצה ובאיזה קרבן אמרתי לך באותו שעליו והיינו עליו דקרא: מאי משמע · דעליו קבלת אחריות עליו: מתני' שתי ראיות · ביום אחד או בשני ימים רצופים וכן שלש ביום אחד או בשלשה ימים רצופין או שתים ביום אחד ואחת למחר: גמ' משכב ומושב · שכב או ישב על גבי עשרה בגדים זה על זה כולן אבות הטומאה ואפילו לא נגע בהן ואילו נגע בדבר שאינו משכב ומושב אינו [אלא] ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין: וספירת שבעה · משיפסוק צריך למנות ז' נקיים קודם שיטבול ואם ראה זוב באחד מהן סתר כל המנויין: מנא הני מילי · דשוין לטומאה ואין שוין לקרבן: מנה הכתוב שתים · ואיש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא (ויקרא טו) הרי שתי זיבות מנויות כאן וקראו טמא: שלש וקראו טמא · דכתיב וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו (שם) הרי לך שלש וקראו טמא טומאתו היא: הא כיצד · אם משתים טמא למה פרט לך הכתוב שלש: שתים לטומאה · לכל חומר טומאת זב: ולא לטומאה · חמורה אלא כבעל קרי בעלמא: ראה שתים · והרי כבר ירד לכל חומר טומאה ומי הוציאו: מזובו · משמע מקצת זובו: לא ידענא כמה ראיות · האי מקצת דמשמע מהאי קרא לא ידעינן מאי היא או שלש וארבע או שתים ושלש: לכשיפסוק מזובו · אין צריך ליטבול קודם ספירה אלא משיפסוק ימנה הכי גרסינן בתורת כהנים מזובו ולא מזובו ומנגעו שאם היה זב ומצורע ופסק מזובו ולא נתרפא עדיין מנגעו וספר אין אומרים לו אין ספירה זו נקיות עד שיטהר אף מנגעו אלא מונה והולך מיד ועולה לו לספירת זוב ולכשיתרפא מצרעתו יטבול מיד טבילה ראשונה של מצורע והיא עולה לו לטבילת נגעו וזובו ונטהר מלטמא משכב ומושב ולטמא כלי חרס בהיסט כדין זב ואף על פי שצריך לספירת שבעה לצרעתו לענין אכילת קדשים וטבילה שניה כדכתיב במצורע (ויקרא יד) ורחץ במים וטהר ואחר יבא אל המחנה וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' ורחץ [את] בשרו במים וגו' אהני טבילה קמייתא לטהרו מלטמא משכב ומושב וכלי חרס בהיסט: מזובו וספר · להכי סמך ספירה אצל זובו ללמדך שאף בשביל מקצת זוב טעון ספירה לימד על זב בעל שתי ראיות: לא יהא טעון ספירת שבעה · בתמיה אחר שאמרת שתים כו' וה"ג הלא דין הוא אם מטמא משכב ומושב בשתי ראיות לכל חומר טומאת זב מהיכן ימעט מספירה:

שומרת

תוספות

אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש · דמודר הנאה אסור בהן ומודר מאכל מותר במקום שאין משכירין אבל במקום שמשכירין בפרוטה אסור אפי' במודר מאכל דאותה פרוטה ראויה לקנות ממנה מאכל אבל כלים שעושין בהן אוכל נפש אסור אפילו בפחות משוה פרוטה כיון דהוי אוכל נפש:

דריסת הרגל הא לא קפדי אינשי · קשה דהא בחזקת הבתים (ב"ב דף מ:) קאמר בגמרא אלו דברים שאין להם חזקה ואלו דברים שיש להם חזקה וכו' מעמיד בהמה בחצר אין להם חזקה ומוקי לה התם בשותפין דבהעמדה כדי לא קפדי ופריך והתנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס בחצר ומשני לה התם מיהו שמעינן לה מינה דאדריסת הרגל קפדי ולא קשה *מהא דהתם פרק בתרא דביצה (דף לט:) דמשני התם דלעולם לא קפדי ומני ר' אליעזר היא דלמא התם מיירי בשותפין אבל שאר אינשי ודאי קפדי אבל הכא קשיא דמיירי בסתם בני אדם ואפי' הכי קאמר דלא קפדי ותירץ ר"ת דהכא מיירי בבקעה דלא קפדי בה שום אדם וסברא הוא לומר כן (א) דומיא (*דריסא) דכלים שאין עושין בהן אוכל נפש דמיירי שאין משכירין כיוצא בהן דמוקמינן לה בנדרים (דף לג:) כרבי אליעזר*:

אין בין נדר לנדבה · קשיא אמאי לא תני שנדבה באה מן המעשר דכתיב (דברים כז) וזבחת שלמים גבי מעשר ונדר אינו בא אלא מן החולין וכיון דאמר הרי עלי הוי (ב) נדר *וי"ל דמן הדין לא תנא ליה משום דאיירי בקרבן שהופרש כבר ואשמעינן דאין חילוק בעבודתן אבל בקרבן שלא הופרש פשיטא ליה שיש הרבה חילוקים אי נמי דתנא ושייר ונהי דאין בין קאמר דמשמע דהוי דוקא כדאמר במרובה (ב"ק דף סב: ושם) מ"מ לא קשיא דבמסכת תענית (דף יג: ושם) אשכחן אין בין דשייר דקאמר אין בין שלש אמצעיות וכו' תימא תנא ושייר והא אין בין קתני ופריך ותסברא אין בין דווקא והא שייר תיבה ומשני אי משום תיבה לאו שיורא הוא מכל מקום משמע דאי הוה משייר ליה לא הוה קשיא ליה כלל אף על גב דקתני אין בין*: יש ספרים דגרסי

ומה מצורע שאין מטמא משכב ומושב · ובתורת כהנים תני שמטמא משכב ומושב ותירץ רש"י בפסחים (דף סז: ד"ה זב) דהיינו לטמא אוכלין ומשקין אבל לא לטמא אדם וכלים *כגון זב:

עד

רבינו חננאל

[מתני'] אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכ' אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש כגון בגדים וכיוצא בהן דלמודר הנאה אסור · ואוקימנא לר' אליעזר דתני אפילו ויתור אסור במודר הנאה · פי' אפילו דברים שדרך בנ"א לוותר עליהן כגון דריסת הרגלים (וכלים שאין עושין) בחצרם שאם יכנס אדם ויהלך בה אין מקפידין עליו וכיוצא בזה אפי' כגון זה אסור · אבל למודר ממנו מאכל דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש כגון קערה ותמחוי וכן כיוצא בהן מותר הא כלים שעושין בהן אוכל נפש כגון נפה וכברה ריחים ותנור וכיוצא בהן זה וזה שוין שניהם אסורין: מתני' אין בין נדרים לנדבות כו' · הא לבל תאחר כדכתיב כי תדור נדר לה' וגו' זה וזה שוין כלומר אם יאחר בין הנדר ובין הנדבה עובר משום בל תאחר: תנן התם איזהו נדר האומר עלי עולה איזו היא נדבה האומר הרי זו נדבה ומה ביניהם נדרים מתו או נגנבו חייבין באחריותן שנאמר ונרצה לו לכפר עליו דייקינן מעליו את שעליו · כלומר אם אמר עלי חייב באחריותו דכיון דאמר עלי כמאן דרמי אכתפיה דמי שחייב למוסרו למי שחייב לו אבל הנדבה אין חייב באחריותה: מתני' אין בין זב הרואה ב' ראיות לרואה ג' וכו' · הא לענין משכב ומושב וספירת ז' טהורין זה וזה שוין דתניא או החתים בשרו מזובו דייקינן מדכתיב מזובו שמעינן מינה אף מקצת זובו מטמא משכב ומושב להביא את שראה ב' ראיות שיטמא משכב ומושב כל הטעון משכב ומושב טעון ספירת ז' · כדתניא מזובו וספר מקצת זבו נמי טעון ספירת ז' להביא את שראה ב' ראיות שטעון ספירת ז' · מתני' מני ר' סימאי היא · דתני ר' סימאי מנה הכתוב שתים וקרא טמא שלש וקרא טמא · הא כיצד ב' לטומאה ג' אף לקרבן פי' מנה הכתוב ב' פעמים זיבות זוב וזובו וקרא טמא · שנאמר איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא · עוד חזר הכתוב אחר ומנה שלש בזובו אחת זובו שתים מזובו הרי ג' שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו וגו' אמר אם בשתים טמא בשלש לא כ"ש למה כתב עוד שלש ללמד כי בב' ראיות טמא הוא ופטור מן הקרבן בג' ראיות חייב אף בקרבן · ואקשינן ואימא שתים לקרבן ולא לטומאה · כלומר בב' ראיות חייב, קרבן אע"פ שאינו טמא ראה שלישית חייב בטומאה ובקרבן · ופרקינן לא דתניא וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו · מקצת זבים מביאין קרבן ומקצת אין מביאין קרבן · וא"ת כי בעל ב' ראיות מביא קרבן . אין לך זב שאינו מביא קרבן שאינו רואה אלא ג' · אלא שכבר הקדים וראה ב' וכבר נתחייב בב' . ומכאן ולהבא אפילו ראה כמה אין חייב אלא קרבן אחד כו' ואיצטריך לדרבי סימאי לבדו כי בשתי ראיות נקרא טמא · ואיצטריך מזובו לדחות הקושיא שהקשו על רבי סימאי דאי לאו מזובו הוה אמינא שתים לקרבן שלש לקרבן ולטומאה כו' · ופשוטה היא:

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה ג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכא סעיף א:

נה ב מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ה סמג עשין קפה ג:

נו ג מיי' שם הלכה ד:

נז ד ה מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הלכה ו ופ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ז ח סמג עשין רמא:

גי' רש"א הכא היא דהתם פרק כו' ע"ש

[צ"ל דריסה]

[ועי' תוספות ב"ק נח. ד"ה זה ותוספות ב"ב נו: ד"ה רבינא]

[ועי' תוספות תענית ח. ד"ה אמאי ותוספות ב"ק סב: ד"ה פי' אחרי]

[ובב"ק ובתענית כ: נמי תוספות תירוץ אחר ועי' תוס' שבת פ: ד"ה אין]

ס"א נחו

מסורת הש"ס

[נדרים לג.]

שם לג:

ב"ב נז. ד"ה לב: מח:

ר"ה ו. קינין פ"א מ"א [חולין קלט. ערכין כא.]

ויקרא א

[זבחים ד:]

נדה לה:

שם טו

שם

[נדה לז. ושם איתא ולא מנגעו הכל בת"כ איתא ולא מיזובו ונגעו ועיין בקרבן אהרן]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דריסת וכו' וסברא הוא לומר כן · נ"ב צריך לומר לפי זה דה"מ דמיירי בכלים שאין עושין בהם אוכל הא לא קפדי וכ"כ התוס' בפרק חזקת הבתים: (ב) ד"ה אין בין וכו' דכיון דאמר הרי עלי הוי נדבה וי"ל:

עין משפט
נר מצוה

נה א מיי׳ פ״ח מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה א ג:
נט ב מיי׳ פ״י מהלכות טומאת צרעת הל׳ י:
ס ג מיי׳ פ״ה מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ט:
סא ד מיי׳ פ״י מהל׳ טומאת צרעת הי״א:
סב ה ו מיי׳ פ״א מהל׳ תפלין הלכה יט.
סג ז מיי׳ פ״ט מהל׳ שאר אבות הטומאה הלכה ו:

עד שיכתוב אשורית ועל הספר ובדיו. לקמן מוקי לה במגילה וקשיא דהא אמרינן בפרק שני (דף יח.) גיפטית לגיפטים עילמית לעילמים יוצא ומיירי ודאי שכתוב באותו לשון שקורא דאם לא כן הוי קורא על פה ולא יצא ואם כן קשיא אמאי לא מטמאה את הידים כיון שנתנה לקרות וליכתב בכל לשון שמכירין בה ויש לומר דכיון שאינה כשרה לקרות אלא למכירים בה דין הוא שלא תטמא את הידים אבל היכא דכתיבה אשורית (ח) כשירה אף לשאין מכירין ומשום הכי דין הוא שתטמא את הידים:

בשלמא

שומרת יום כנגד יום תוכיח [א]שמטמאה משכב ומושב ואינה טעונה ספירת שבעה ואף אתה אל תתמה על זה שאע״פ שמטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה תלמוד לומר מזובו וספר מקצת זובו וספר לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא האי מזובו דמרבי ביה זב בעל שתי ראיות ומאי שנא האי מזובו דממעט ביה זב בעל שתי ראיות אמר ליה אי סלקא דעתך האי למעוטי הוא דאתא לישתוק קרא מיניה וכי תימא אתיא מדינא שומרת יום כנגד יום תוכיח וכי תימא האי מיבעי ליה מזובו ולא(ה) מנגעו א״כ ליכתוב קרא וכי יטהר הזב ולישתוק מזובו למה לי לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה: **מתני׳** [ב]אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים: **גמ׳** הא לענין שילוח [וטומאה] זה וזה שוין מנהני מילי דתני רב שמואל בר יצחק קמיה דרב הונא וטהרו הכהן מספחת היא וכבס בגדיו וטהר טהור מפריעה ופרימה דמעיקרא א״ל רבא אלא מעתה גבי זב דכתיב וכבס בגדיו וטהר התם מאי וטהר מעיקרא איכא אלא [ג]טהור השתא מלטמא כלי חרס בהיסט אע״ג דהדר חזי לא מטמא למפרע ה״נ [ד]טהור [*השתא מלטמא בביאה למפרע] אלא אמר רבא מהכא והצרוע אשר בו הנגע מי שצרעתו תלויה בגופו יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים אמר ליה אביי אלא מעתה כל ימי אשר הנגע בו יטמא מי שצרעתו תלויה בגופו הוא דטעון שילוח ושאין צרעתו תלויה בגופו אין טעון שילוח וכי תימא הכי נמי והא קתני אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה הא לענין שילוח ולטמויי בביאה זה וזה שוין א״ל ימי כל ימי לרבות מצורע מוסגר לשילוח (ג) אי הכי תגלחת וצפרים מ״ט לא דקתני אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים אמר אביי אמר קרא ויצא הכהן אל מחוץ למחנה *והנה נרפא נגע הצרעת מי שצרעתו תלויה ברפואות יצא זה שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים: **מתני׳** [א] *אין בין ספרים לתפלין ומזוזות *אלא שהספרים נכתבין בכל לשון [ה]ותפלין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית רשב״ג אומר [ו]אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית: **גמ׳** הא לתופרן בגידין ולטמא את הידים זה וזה שוין: וספרים נכתבין בכל לשון וכו׳: ורמינהו *[ז]מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו אמר רבא לא קשיא כאן

תורה אור

שומרת יום כנגד יום. הרואה יום אחד או שנים בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה מונה יום אחד וטובלת בו ביום תוכיח: שמטמאה משכב ומושב. בשמעתא בתרייתא דמסכת נדה (דף עב:) מרבינן לה: מאי שנא האי מזובו. מזובו וספר (לה) [לו] דרשת ליה (ג) דמקצת זוב ולאשמועינן דמקצת זבין טעונין ספירת שבעה ובהא עניינא שמעינן מיניה זב בעל שתי ראיות לספירה ומאי שנא האי מזובו דלעיל דכתיב לגבי קרבן ולא דרשת ליה מקצת זוב לאתויי זב בעל שתי ראיות לקרבן אלא מקצת זבין דרשת ליה ומוקמת ליה אבעל שלש ראיות וממעטת מיניה בעל שתי ראיות: לישתוק קרא מיניה. ומהיכא תיתי לן ספירה: וכי תימא אתיא מדינא. דלעיל כדאמרת אם מטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה לא אתיא דהא אמרת שומרת יום כנגד יום תוכיח: אם כן ליכתוב קרא וכי יטהר הזב. ולא בעי מזובו ומדכתיב וכי יטהר הזב ולא כתיב וכי יטהר סתמא הוה דרשינן ליה וכי יטהר מן הזב מאי מזובו שמע מינה למדרש מקצת זבין טעון ספירה: **מתני׳** פריעה ופרימה. בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע: מוחלט. לאחר שכלו ימי ההסגר ונראה בו סימני טומאה האמורין בו: **גמ׳** שילוח. חוץ לחומת העיר: וטומאה. כל חומר טומאה האמורה במצורע: מנא הני מילי. דאין פריעה ופרימה במוסגר דלמא גלי לן רחמנא במוחלט והוא הדין למוסגר כדאמרת לענין טומאה: וטהרו הכהן מספחת היא. במצורע שבא לכלל טהרה מתוך הסגירו ולא נחלט כתיב וסיפיה דקרא כתיב וכבס בגדיו וטהר מדלא כתב ויטהר לישנא דמעיקרא הוא והכי קאמר וכבר קודם טבילה היה טהור ממקצת טומאה של חומר מצורע: גבי זב דכתיב. בסוף טהרתו וטהר מה טהור מעיקרא אמרת ביה: אלא. על כרחך טהור יהיה מכאן ולהבא מלטמא כלי חרס בהיסט ואע״ג שטבילתו ביום ואם ראה אחר טבילה בו ביום סתר את הכל ומטמא למפרע משכב ומושב כדאמרינן בכילד צולין (פסחים דף פא.) וכל שכן אדם ואפילו הכי מהניא ליה טבילה מלטמא כלי חרס שהסיט בין טבילה לראיה והכי דריש לה בתורת כהנים ונראה בעיני דהא דדרשינן ליה וטהר מלטמא כלי חרס מדכתבינהו להאי קרא בתר קרא אשר יגע בו הזב דנפקא לן מיניה היסט כלי חרס לזב ואין לך עוד טמא שמטמא כלי חרס בהיסט אלא הוא: הכא נמי וטהר. דמצורע טהור השתא מלטמא בביאה (ד) מחומרי מצורע שמטמא אדם וכלים הנכנסין עמו לבית שאפילו חזרה המספחת ופשתה ונטמאת טהור כדכתיב ואם פשה תפשה המספחת בעור וגו׳ אהני ליה טבילה לטהר את הכלים הבאין עמו לבית לפי שמצורע מטמא בביאה דתניא בתורת כהנים זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית מה בית מטמא בביאה אף כולן מטמאין בביאה: אשר בו. משמע (ה) מי שצרעתו תלויה טומאתו בגופו שכל זמן שלא נתרפא ממנו טמא והיינו מוחלט דגבי טהרה דיליה כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע: יצא. מוסגר שטומאתו תלויה בימי הסגר שאם לא ימצא ביום (ו) שבעה סימני טומאה שער לבן או פסיון יטהרנו ואע״פ שנגעו עומד עליו: כל ימי אשר הנגע בו וגו׳. שילוח כתיב בהאי קרא מחוץ למחנה מושבו: ימי כל ימי. מדהוה ליה למיכתב ימי וכתיב כל ימי: אין בין טהור מתוך הסגר. בימי רפואתו: לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים דאף על גב דאיכא קרבנות אשם ולוג שמן מיהו הכא ביום טהרתו ורפואתו הוא דקתני ולא איירי בקרבנות שהן בשמיני: והנה נרפא וגו׳. וכתיב בתריה שתי צפרים חיות טהורות וגלח את כל שערו: **מתני׳** ספרים. תורה נביאים וכתובים: אשורית. לשון הקודש: אף בספרים לא התירו. להם לשון אחר חוץ מלשון הקודש: אלא יוונית. ובגמרא מפרש טעמא: **גמ׳** לתופרן בגידין. כל ספריהן שווין בגליון והלכה למשה מסיני הוא *בתפילין ומזוזות שיהו תפורין בגידין ובספר תורה נחלקו במסכת מכות (דף יא.) בספר תורה שתפרה בפשתן השתא אשמעינן מתניתין כמאן דפסל: מקרא שכתבו תרגום. ספר שכתוב בלשון הקודש הראוי לכתוב בו מקרא כתבו לשון ארמי: ותרגום. שהיה ראוי ליכתוב בו תרגום כגון יגר שהדותא (בראשית לא): כתבו מקרא. גלעד וכגון תרגום (ז) כתב של דניאל ועזרא: וכתב עברי. או שלא שינה את הלשון אבל שינה את הכתב שכתבו בכתב של עבר הנהר ובמסכת סנהדרין (דף כא:) קרי ליה כתבא ליבונאה: עד שיכתבנו אשורית. כתב אשורית הוא כתב שלנו:

גופן

סנהדרין קי: ערכין טז.

[עי׳ תוספות שבת קטו: ד״ה תפלין וכו׳ מה שהניחו בקושיא]

נ״ל וראה הכהן והנה כו׳

לקמן יח. ידים פ״ד מ״ה ע״ש

רבינו חננאל

אמר ליה רב פפא לאביי מ״ש האי מזובו דממעים ליה לזב בעל ב׳ ראיות מקרבן כדאמרן והאי מזובו מרבי ליה לזב בעל ב׳ ראיות לספירת ז׳ א״ל אביי אי לאו לרבויי אתא לשתוק קרא מיניה ולא יכתוב מזובו כלל. וכי תימא הוה אתי מן הדין כדאמרינן והלא דין הוא כו׳ פרכינן עלה שומרת יום כנגד יום תוכיח ונדחה הדין וא״ת האי מזובו לגופו בא ללמד מזובו ולא מנגעו א״כ היה לו לכתוב וכי יטהר הזב וספר לו מזובו למה לי אלא לא בא מופנה אלא לרבות זב בעל ב׳ ראיות לטעון ספירת ז׳. תנא בתוספתא אין בין זב לזבה אלא [שהזב] טעון מים חיים וזבה אינה טעונה ביאת מים חיים אין בין זבה לנדה אלא *) קרבן אין בין נדה ליולדת אלא הבאת קרבן אין בין נדה לשומרת יום כנגד יום אלא ספירת ז׳: [מתני׳] אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה **) ותגלחת וצפורין. פי׳ מצורע הנסגר מתוך הסגר כגון שנראתה בהרת באדם והסגירה הכהן פעם ראשונה ושניה וראה והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע וטהר ונקרא מצורע מוסגר אין עליו אלא טבילה והערב שמש אבל אם פשתה וטמאו הכהן נעשה מצורע צמות והוא הנקרא מצורע מוחלט כדמתרגמינן לצמיתות לחלוטין ועליו כתיב והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע. וזו היא פריעה לגדל פרע שער ראשו ולכשיטהר טעון גלוח כל שערו פי׳ פרימה קריעת הבגדים ושלוח צפור ושחיטת האחרת הא לענין שלוח מן המחנה כדכתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע זה וזה שוין אכן לטמויי בביאה כדתנן בנגעים פרק ז׳ הטהור מתוך הסגר פטור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפרים מתוך החלט חייב בכולם וזה וזה מטמאין בביאה ותנן נמי בפרק י״ג (משנה י״ב) מצורע שנכנס לבית הכלים שיש שם מטמאין [אפי׳] עד הקורות: מנא לן ופשים לה רבה מהכא. והצרוע אשר בו הנגע דייקינן קרא דכתיב בו. מי שצרעתו תלויה בגופו טעון פריעה ופרימה יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים כלומר במלאות ז׳ ימים ולא פשה הנגע נטהר. אי הכי לענין שלוח נמי דהא כתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו׳. נידוק נמי בו דכתיב בהאי קרא. וניפא מי שצרעתו תלויה בגופו טעון שילוח מחוץ למחנה יצא מצורע מוסגר שאין טעון שילוח. וא״ת אין הכי נמי והא דייקינן מתני׳ דקתני אין בין מצורע מוסגר כו׳. הא לענין שילוח זה וזה שוין. ופרקינן אי הוה כתיב ימי אשר הנגע בו כדקאמרת השתא דכתיב כל לרבויי מצורע [מוסגר] לשילוח אי הכי ההאי כל לרבויי אתא אפי׳ תגלחת וצפרין ניבעי. ופרקינן כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות וגו׳. הצרוע שצרעתו בגופו ונתרפא טעון צפרים ותגלחת יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים: [מתני׳] אין [בין] ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים כו׳. דייקינן מינה הא לתופרן בגידין ולטמויי את הידים ככתבי הקדש אלו ואלו שוין. ואקשינן וספרים הנכתבין בכל לשון מטמאין את הידים. והתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמא את הידים תרגום שכתבו עברית

*) כ״ה גם בתוספתא דמגילתין אבל נראה דצ״ל ספירת ז׳ וקרבן וכן לקמן אין בין נדה לשומרת יום וכו׳ אלא ספירת ז׳ נמי צריך להגיה כזה וצ״ע. **) חסר כאן וצ״ל אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וכו׳.

גליון הש״ס

מתני׳ אין בין מצורע. עי׳ מ״ק ז. תד״ה אמר רבי: עין משפט אות ד׳ מיי׳ פ״י. לא נזכר כלל ברמב״ם מזה ובסמוך דברי הרמב״ם מיירי דליכא טומאה כלל למפרע אף לא טומאה קלה. ועיין בספר ראשון לציון לבעל פרי תואר: רש״י ד״ה לתופרן בגידין וכו׳ בתפילין ומזוזות. עיין תשובת חות יאיר סימן קנ״ב אות יג:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ האי מיבעי ליה מזובו ולא מזובו ומנגעו א״כ: (ב) שם כל ימי לרבות מצורע מוסגר לשילוח (אי הכי תגלחת וצפרים וכו׳ ברפואות אלא בימים) תא״מ ונ״ב ס״א אין בין טהור מתוך הסגר וכו׳ מאי טעמא אמר אביי אמר קרא ויצא: (ג) רש״י ד״ה מאי שנא וכו׳ דרשת ליה למקצת וכו׳ לגבי קרבן דלא דרשת: (ד) ד״ה הכא נמי וכו׳ בביאה למפרע מחומרי: (ה) ד״ה אשר בו משמע בגופו הס״ד: ומה״ד מי שצרעתו תלויה בגופו טומאתו: (ו) ד״ה יצא מוסגר וכו׳ ביום שביעי סימני: (ז) ד״ה כתבו מקרא וכו׳ תרגום של דניאל כצ״ל ותיבת כתב נמחק: (ח) תוספות ד״ה עד וכו׳ דכתיבה אשורית דכשרה אף לשאין מכירין משום הכי:

הגהות מהר״ב רנשבורג [א] מתני׳ אין בין ספרים כו׳. נ״ב עיין מנחות דף ל״ב ע״א תוס׳ ד״ה הפילן וכו׳ והו״מ

מסורת הש"ס

[גי' הערוך גיפן]

הגהות הב"ח
(א) גמ' דתלמי המלך מאי היא דתניא מעשה: (ב) רש"י ד"ה הרגו וכו' ולא הקפיד אלא על הבהמות: (ג) תוס' ד"ה ורב אשי אמר כי תניא ההיא וכו' אמר רב אשי כדתניא אין בין וכו' ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו:

גליון הש"ס
גמ' וכתבו לו. עי' ב"ק פ"ד סי' מ:

[מס' סופרים פ"א הלכה ה]

מכילתא פרשת בא

[צ"ל ובשאר ארצות שלשי' שנה וד' מאות שנה כך הגי' בע"י וילקוט פ' בראשית וכן בירושלמי ועי' ה"א וכן איתא במס' סופרים פ"א]

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] גמ' מ"ט דכתיב בה ככתבם וכלשונם. נ"ב צ"ל ככתבם וכזמנם וכ"כ ספר"ת סימן

גמרא

כאן *בגופן שלנו כאן בגופן שלהן אמר ליה
אביי במאי אוקימתא להא בגופן שלהן
מאי איריא מקרא שכתבו תרגום ותרגום
שכתבו מקרא אפילו מקרא שכתבו מקרא
ותרגום שכתבו תרגום נמי דהא קתני עד
שיכתבנו אשורית על הספר בדיו אלא לא
קשיא הא רבנן הא רשב"ג אי רשב"ג הא
איכא יונית אלא לא קשיא כאן בספרים כאן
בתפלין ומזוזות תפלין ומזוזות מ"ט משום
דכתיב בהו °והיו בהווייתן יהו מאי תרגום (דברי' ו)
שכתבו מקרא איכא בשלמא תורה איכא
°יגר שהדותא אלא הכא מאי תרגום איכא (בראשית לא)
אלא לא קשיא כאן במגילה כאן בספרים
מגילה א) מ"ט דכתיב בה ככתבם וכלשונם
מאי תרגום שכתבו מקרא איכא אמר רב פפא
°ונשמע פתגם המלך רב נחמן בר יצחק אמר (אסתר א)
°וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן רב אשי אמר (שם)
כי תניא ההיא בשאר ספרים ורבי יהודה
היא דתניא תפלין ומזוזות אין נכתבין אלא
אשורית ורבותינו התירו יונית והכתיב והיו
אלא אימא ספרים נכתבים בכל לשון ורבותינו
התירו יונית התירו מכלל דתנא קמא אסר
אלא אימא רבותינו לא התירו שיכתבו אלא
יונית ותניא א"ר יהודה אף כשהתירו רבותינו
יונית לא התירו אלא בספר תורה ומשום
מעשה דתלמי המלך (א) דתניא *מעשה בתלמי
המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן
בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על
מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם
כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה בלב
כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת
אחת *°וכתבו לו °אלהים ברא בראשית (בראשית א)
°אעשה אדם בצלם ובדמות °ויכל ביום (שם) (שם ב)
השישי וישבות ביום השביעי °זכר ונקבה (שם ה)
בראו ולא כתבו בראם °הבה ארדה ואבלה (שם יא)
שם שפתם °ותצחק שרה בקרוביה °כי (שם יח) (שם מט)
באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס
°ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם (שמות ד)
על נושא בני אדם °ומושב בני ישראל (שם יב)
אשר ישבו במצרים *ובשאר ארצות ארבע
מאות שנה °וישלח את זאטוטי בני ישראל (שם כד)
°ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו (שם)
לא

רש"י

גופן · כתיבה: כאן בגופן שלנו. מתניתין דקתני בכל לשון שלא שינה את הכתב אלא ששינה את הלשון וברייתא בגופן שלהן: הא. דאמר עד שיכתבנו בכתב אשורית: רבן שמעון בן גמליאל היא. דפליג אדרבנן במתניתין: אי רבן שמעון בן גמליאל. אמאי קתני בברייתא עד שיכתבנו אשורית: אלא לא קשיא. גרסינן: והיו הדברים האלה. כתיב בתפילין ומזוזות שכתובין בהן פרשיות של שמע: בשאר ספרים. נביאים וכתובים: מכלל דתנא קמא. בתמיהה והא תנא קמא שרי בכל לשון: רבותינו אמרו. רבן שמעון בן גמליאל: תלמי. מלך מצרים היה: אלהים ברא בראשית. את השמים שלא יאמר בראשית שם הוא ושתי רשויות הן וראשון ברא את השני: אעשה אדם. שמכאן פקרו האומרים שתי רשויות הן דכתיב נעשה אדם (בראשית א): ויכל ביום הששי. שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת דהא לא כתיב ויכל ביום השביעי והוא לא יקבל עליו מדרש חכמים שדרשו בו מה היה העולם חסר מנוחה באתה שבת באתה מנוחה וזהו גמרו: זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם. דמשמע שני גופין ברא כל אחד זכר ונקבה שני פרצופין לכך כתבו בראו שכך נברא אדם בשני פרצופים: בקרוביה. שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב ויצחק ועל שרה הקפיד לפיכך כתבו בקרוביה לומר אברהם בלבו והיא אמרה בקרוביה: ושא בני אדם. דמשמע גמל שלא אמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל: הרגו שור. שלא יאמר רצחנים היו אבותיכם שהרי אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש לכך כתבו שור שלא היו חשובין בעיניו אלא כבהמות ולא הקפיד (ב) על הבהמות: ובשאר ארצות. שלא יאמר שקר כתוב בתורה שהרי קהת מיורדי מצרים היה וכשאתה מונה שנותיו של קהת ושנותיו של עמרם ושנותיו של משה כולן אין מגיעות לד' מאות שנה כל שכן שהרבה משנות הבנים נבלעין בתוך שנות האבות אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים בין הבתרים ומשם עד שנולד יצחק שלשים שנה ומשנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה לא מהם ששים של יצחק ומאה ול' שחיה יעקב כשבא למצרים נשארו מאתים ועשר וכן היתה הגזרה כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טו) ולא נאמר במצרים אלא בארץ לא להם וכשנולד יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתים ומאז עד שיצאו ממצרים נמצא יצחק וזרעו שהן זרעו של אברהם גרים ושלשים של קודם לכן לא נמנו בגזרה דהא זרעך כתיב: זאטוטי. לשון חשיבות אבל נערי לשון קטנות ויאמר גרועים שלכם שלחתם לקבל פני שכינה: ואל זאטוטי בני ישראל. באותה פרשה עצמה ולפי שכתבו זאטוטי תחילה חזרו וכתבום כשמם הראשון ולא כתבו ואל אצילי בני ישראל:
לא

תוספות

בשלמא תורה איכא יגר שהדותא. וקשה אמאי מפסלא בהכי והלא אילו היה חסר כל אלו *השלש תיבות לא מפסיל בהכי כדאמרינן בגיטין (דף ס.) ספר תורה שחסר יריעה אחת אין קורין בו משמע דווקא יריעה אחת אבל פסוק אחד לא ודחק הקונטרס לומר דגרע טפי כשהוא כתוב תרגום מכשהוא לא נכתב כלל ויש לומר דהכא לא בא אלא להשמיענו דהוי טעות וצריך להגיהו:

כאן במגילה כאן בשאר ספרים. וקשה דהך ברייתא כמאן מתוקמא לא כרבן שמעון בן גמליאל ולא כרבנן דאי רבנן א"כ הוה ליה למיתני במתני' מגילה גבי תפילין ומזוזות שאין נכתבין אלא אשורית וכרבן שמעון בן גמליאל לא מתוקמא שהרי הוא מתיר אף יונית ואין לומר דהני מילי בשאר ספרים [מתיר רשב"ג יונית] אבל במגילה מודה שצריך אשורית זה אינו דהא בפרק שני (דף יח.) אמרי רב ושמואל דלעז יונית לכל כשר ומסיק דאיכהו אמור כרשב"ג ומסיק נמי התם קא משמע לן דאף במגילה נמי אמרי' מלתייהו ועל כרחך צריך לומר שזה המתרץ אין סובר דרבן שמעון בן גמליאל קאי כוותיה דרב ושמואל דלקמן אלא סובר ליה דרבן שמעון בן גמליאל לא התיר במגילה אלא אשורית ומשום דכתיב בהו ככתבם וכלשונם ורב ושמואל דלקמן סבירא להו [כשינויא] דרב אשי דבסמוך:

ורב אשי אמר ההוא בשאר ספרים ב] ור' יהודה היא. וקשה דהא בפרק כל כתבי (שבת דף קטו: ושם) אמר רב אשי (ג) אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה צריך אשורית בספר ובדיו אלמא דבשאר ספרים לא צריך אשורית וספר ודיו ואם כן מנא ליה לרב אשי לומר דר' יהודה מחמיר ומצריך כולי האי והא לא אשכח התם שום תנא דפליג עליה וי"ל דההיא דכל כתבי (ג"ז שם) מיירי לענין הצלה מפני הדליקה דווקא והכי קאמר בשאר ספרים יש להצילם אע"ג דנכתבין בכל לשון שהרי יש בהן כמה שמות קדושים אבל במגילה שאין בה שום אזכרה אין להצילה אלא אם כן כתובה כהלכתה והכא מיירי להכשיר לקרות בהן:

אלהים ברא בראשית. פ"ה שאם כתבו בראשית ברא היו אומרים בראשית שם הוא ושתי רשויות הן וקשה שהרי בראשית אין שם כלל אלא בתחלה ועוד שכתבו לו בלשון יונית בתחלה וי"ל שהיונים היו יודעים שלעולם יש להזכיר הבורא בתחילה ואם כן אנו כתבו בראשית קודם היה אומר דשתי רשויות הן והתיבה הראשונה הוי בורא אחד ואלהים הוי השני משום הכי הפכו לו: על טפח אדם. פן יאמר להם וכי לא היה לו למשה רכבם סוס או גמל: (*ואל) זאטוטי בני ישראל. וקשה אמאי לא כתבו לו וישלח את אצילי בני ישראל כדכתיב בסמוך והוי לשון גדולה ויש לומר לפי שלא רצו לשקר ולכך כתבו לו זאטוטי במקום נערי ובמקום אצילי דמשמע לשון גדולה כמו זוטו של ים (ב"מ דף כה:) ומשמע נמי לשון השפלה כדאמרינן התם* האומר לגולה תרבי (ישעיה מד) זו בבל שהוא זוטו של עולם פי' עומקו ותחתיתו ושפלה מכל ארצות כדאמרינן נמי התם (שבת דף קיג:) הלכך נקרא שמה בבל שכל מתי מבול ננערו שם (זבחים דף קיג:) :

אין

[עי' מהרש"א]

[צ"ל וישלח את]

[במדבר]

רבינו חננאל

עברית. ועברית שכתבו תרגום וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו אשורית. על עור ובדיו ופריק רבה ממתני' דקתני דכתבינן בכל לשון בגיפן שלנו*). כלומר בצורות האותיות שלנו ובלשון אחר זולתי לשה"ק. לפיכך מטמאין את הידים. שהאותיות בכתב אשורי הן. ומתני' השנויה במסכת ידים בגיפן של שאר לשונות שבאומות לפיכך אין מטמאין [את הידים]. והאי פירוקא דרבה איפרכא וסוגיא דשמעתא בפירוקא דרב אשי סלקא: (את הידים) ואקשינן אי הכי מאי איריא עברית שכתבו תרגום אפי' עברית שכתבו עברית בגיפן של שאר לשונות לא. דקתני עד שיכתבנו אשורית על העור בדיו ופרקינן לעולם ב' המשניות בגיפן שלנו. ומשנה השנויה במס' ידים לרשב"ג היא דמצריך בכל הספרים אשורית. ודחינן והא איכא יונית לרשב"ג שהוא מתיר למה שנר עד שיכתבנו אשורית בלבד. אלא לא קשיא מתניתין בספרים ומשנה השנויה בידים בתפילין ובמזוזות. ומשנינן ודחינן ואוקמה למתני' דהתם רב אשי בשאר הספרים זולתי ס"ת. ור' יהודה היא דתניא ספרים נכתבים בכל לשון. ורבותינו [התירו] שיכתבו יונית כו' אבל תפילין ומזוזות דברי הכל אשורית דכתי' בהו והיו בהווייתן יהו. ותניא א"ר יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בס"ת. משום מעשה דתלמי המלך שכינס ע"ב זקנים בע"ב בתים אמר להם כתבו לי תורתכם. נתן הקב"ה עצה טובה בלבם והסכימה דעתם לדעת אחת. וכתבו לו אלהים ברא בראשית. אעשה אדם בצלם ובדמות כו'

*) עי' ערוך ערך גפן

לא חמד אחד מהם נשאתי °אשר חלק ה' אלהיך אתם להאיר לכל העמים °וילך ויעבוד אלהים אחרים אשר לא צויתי לעובדם וכתבו לו (א) את צעירת הרגלים ולא כתבו לו °את הארנבת מפני *שאשתו של תלמי ארנבת שמה שלא יאמר שחקו בי היהודים והטילו שם אשתי בתורה: רשב"ג אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית: א"ר אבהו א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג וא"ר (ב) יוחנן מ"ט דרשב"ג אמר קרא *°יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם דבריו של יפת יהיו באהלי שם ואימא גומר ומגוג *א"ר חייא בר אבא היינו טעמא דכתיב יפת אלהים ליפת יפיותו של יפת יהא באהלי שם: **מתני'** *אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה: **גמ'** הא לענין פר יום כפורים ועשירית האיפה זה וזה שוין מתניתין דלא כר"מ דאי ר"מ [הא תניא] *מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות דברי ר"מ וחכ"א אינו מביא מ"ט דר"מ דתניא °משיח אין לי אלא משיח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת"ל המשיח במאי אוקימנא דלא כר"מ אימא סיפא אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה הא לכל דבריהן זה וזה שוין אתאן לר"מ דתניא *אירע בו פסול ומינו כהן אחר תחתיו ראשון חוזר לעבודתו שני כל מצות כהונה גדולה עליו דברי ר"מ רבי יוסי אומר ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט וא"ר יוסי °מעשה ברבי יוסף בן אולם מציפורי שאירע בו פסול בכהן גדול ומינוהו תחתיו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט כהן גדול משום איבה כהן הדיוט משום *מעלין בקודש ולא מורידין רישא רבנן וסיפא ר"מ אמר רב חסדא אין רישא רבנן וסיפא ר"מ רב יוסף °אמר *רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי: **מתני'** *אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב בבמה וכל שאינו לא נידר ולא נידב אינו קרב בבמה: **גמ'** פסחים ותו לא אימא כעין פסחים מני ר"ש היא דתניא *ר"ש אומר אף צבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות שקבוע להם זמן אבל חובות שאין קבוע להם זמן הבא והבא לא קרב: **מתני'** *אין בין שילה לירושלים אלא שבשילה אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה ובירושלים לפנים מן החומה וכאן וכאן °קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדושת שילה

יש

תוספות

אין בין כהן משוח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות. *פירוש פר כהן משיח שחטא בשוגג דעשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשם בדבר שזדונו כרת אבל לא מיירי בפר העלם דבר של צבור דכתיב ביה הכהן המשיח (יחטא) דהא מרבינן בת"כ (ג) ואפילו כהן הדיוט יכול להביאו וכל שכן מרובה בגדים: **אין** בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים. קשה אמאי נקט לכהן שעבר דהא אפילו ביום שאירע בו פסול לכהן המשמש ושמש זה תחתיו הוי חילוק זה שהפר בא מן המשמש אע"פ שאין משמש כדאי' בירושלמי ואם כן הוה ליה למימר בין הכהן המשמש לכהן שיעבור וי"ל דאי נקט להוא שיעבור הוה משמע הא להוא שעבר כבר דהוי בכל שנה יש הרבה חילוקים ביניהם משום הכי נקט להוא שעבר לאשמועינן דהא בדידיה ליכא אלא חילוק זה וה"ה למאי דפריש שהפר הוי מאותו שאירע בו הפסול אע"ג שאין משמש א"כ קשיא מהא דאמר סוף פ"ק דשבועות (דף יד:) אשר לו ולא משל אחיו הכהנים ואדרבה היה לו לומר ולא מאותו המשמש תחתיו דהוי רבותא טפי ושמא משום דהוי מלתא דלא שכיחא שבקיה ונקט מידי דשכיח כל שנה והיא כמי דקומץ רבה (מנחות דף יט.) דקאמר דגלי רחמנא שחיטה בבעלים לא קשה לפירושינו (ד) דשרי דכיון דזכי ליה רחמנא הוי כאילו מקדים משלו: **ולא** לכהן הדיוט משום מעלין בקדש וכו'. קשיא למה ליה האי טעמא תיפוק ליה דכיון דראוי לכהן גדול אי לאו משום איבה א"כ אינו יכול לשמש בארבעה בגדים משום דהוה ליה מחוסר בגדים ויש לומר דמשום האי טעמא לא הייט מקפידין כיון דעל פי בית דין *הוא אי לאו טעמא דמעלין: **מני** רבי שמעון היא דאמר אף צבור לא הקריבו. נראה דכיון דמוקמינן למתני' כרבי שמעון א"כ סיפא נמי אתיא כוותיה דקתני זה הכלל כל הנידר ונידב קרב בבמה וקשה דהא נזירות דהוי דבר הנידר ונידב כדאמרינן בפרק שני דתמורה (דף יד: ושם) ואפילו הכי אית ליה לר' שמעון פ' בתרא דזבחים (דף קיז. ושם) דמנחות ונזירות אין קרב אפילו בבמה גדולה וי"ל דהכי מיפרשא מתניתין זה הכלל כל הנידר ונידב שקרב בבמה גדולה כגון עולה ושלמים ליחיד קרב בבמה קטנה וכל שאינו נידר ונידב ואע"פ שקרב בבמה גדולה אין קרב בבמה קטנה אבל מודה הוא דיש נידר ונידב שאין קרב לא בבמה גדולה ולא בבמה קטנה*: שמעתי

רש"י

לא חמוד אחד מהם נשאתי. שלא יאמר חמור לא לקח וכל חפץ אחר לקח: להאיר לכל העמים. שאם לא כן יאמר בן נח מותר בע"ז ומדרשו (ע"ז נה:) להחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם: אשר לא צויתי לעובדם. שאם לא כתבו לעובדם משמע אשר לא צויתי שיהיו ויאמר א"כ אלהות הן שעל כרחו נבראו: וכתבו. במקום ואת הארנבת ואת צעירת הרגלים לפי שידיה קצרות וקטנות מרגליה: יפיותו של יפת. הוא לשון יון לשון יפה משל כל בני יפת: **מתני'** מרובה בגדים. כהנים שמשמשו בבית שני ואף בבית ראשון מימות יאשיהו ואילך שנגנז צלוחית של שמן המשחה: פר הבא על כל המצות. כהן משיח שהורה היתר בדבר שזדונו כרת ועשה כהוראתו מביא פר שנאמר אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו' (ויקרא ד): כהן המשמש. כגון שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ועבר פסולו וחזר לעבודתו והעבירו הבא תחתיו הראשון קרוי משמש והשני עבר: אלא פר יוה"כ. שאי אפשר להביא שנים וכן עשירית האיפה חביתי כהן [גדול] שבכל יום שאי אפשר להביא שנים: **גמ'** הא לכל דבריהן זה וזה שוין. ואם בא להקטיר או לעבוד שום עבודה משמש בשמונה בגדים כהן שעבר ככהן המשמש: כל מצות כהונה גדולה עליו. משמש בח' בגדים לא פורע ולא פורם ומצווה על הבתולה ומוזהר על האלמנה ומקריב אונן: ואינו ראוי. לשמש לא בשמונה בגדים ככהן גדול ולא בארבעה ככהן הדיוט: רבי היא. וסתמה אליבא דנפשיה ונסיב ליה אליבא דתנאי. במרובה בגדים סבר לה כרבנן ובכהן שעבר סבר לה כר' מאיר: **מתני'** אין בין במה. אין הפרש בשעת היתר הבמות בין במה גדולה זה מזבח של משה בעודו בנוב וגבעון: לבמה קטנה. מזבח של יחיד שכל יחיד ויחיד עושה במה לעצמו: קרב בבמה. קטנה: כל שאינו נידר ונידב כו'. בזבחים יליף לה בפרק בתרא: **גמ'** פסחים ותו לא. והא קתני סיפא כל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה קטנה ואינו בגדולה היו מקריבין קרבנות צבור תמידין ומוספין וקא ס"ד דאף חובות צבור שאין קבוע להן זמן היו קריבין בה כגון פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז: כעין פסחים. וכל חובות הקבוע להם זמן כפסחים: מני. מתניתין דקתני דבמה קטנה אין קרב בה שום חובה ואמר דבמה גדולה לא עדיפא מינה אלא בחובות הקבוע להן זמן: ר' שמעון היא. דאמר בפרק בתרא דזבחים אף צבור לא הקריבו בבמה גדולה שום חובה אלא פסחים וחובות הקבוע להן זמן אבל חובות שאין קבוע להן זמן כגון פר העלם דבר ושעירי ע"ז הבא והבא לא קרב אבל כדרבנן דהתם לא מתוקמא מתניתין דהא אמרי כל שהצבור מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל דהיא במה גדולה ואפילו פר העלם דבר ומתניתין קתני פסח וכיוצא בהן: **מתני'** בכל הרואה. בכל מקום שיוכל לראות משם את שילה ובפרק בתרא דזבחים יליף טעמא:

יש

רבינו חננאל

עד שלא יאמר שחקו בי יהודים והטילו שם אשתי בתורתם. רשב"ג אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית. מנא הני מילי א"ר יוחנן דכתיב יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם מיפיפותו של יפת. כלומר ממבחר בניו של יפת והיא כתיבת יון יהיו באהלי שם שהם בני ישראל. א"ר אבהו א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג: [מתני'] אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים כו'. מנא לן דכתיב אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו'. פי' מרובה בגדים בבית שני שלא היה להם שמן המשחה היה מתמנה כ"ג בלבישת ח' בגדים. לפי שכל זמן שהיה הדיוט היה משמש בד' בגדים לבש עוד ד' ונתרבה בד' אחרים נעשה כ"ג לפיכך נקרא מרובה בגדים. וזה מפורש בתלמוד בהוריות פ' ב' משיח בשמן המשחה בבית הראשון מרובה בגדים בבית האחרון. ואמר ה' דברים היו בית הראשון גדול מן האחרון. ואלו הן. אש וארון. ואורים ותומים. ושמן המשחה. ורוה"ק ושאר כל הענין. הא לענין פר יוה"כ כדכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגו'. ועשירית האיפה כדכתיב זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו וגו'. ומפורש בתורת כהנים שכל כהן מביא עשירית האיפה מדכתיב ובניו מרבינן אפי' הדיוטות וכ"ש מרובה בגדים. מתני' דלא כר"מ דתני מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות ואקשינן אימא סיפא אין בין כהן משמש לכהן שעבר. כלומר שנפסל כמום או בזולתו אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה שהכהן המשמש הוא המביא משלו. וזה שעבר לא. הא לכל דבריהם זה וזה שוין. אתאן לר' מאיר דתני אירע בו פסול לכהן גדול ומינו אחר תחתיו כו' ופריק רב יוסף מתני' רבי היא. רישא סבר לה כרבנן. סיפא סבר לה כרבי מאיר: [מתני'] אין בין במה גדולה לבמה קטנה וכו'. ואיקימנא כעין פסחים. והן חובות הקבוע להן זמן. ומפורש בסוף פרק פרת חטאת ובסוף שחיטת קדשים בתוספתא אלו דברים שבין במה גדולה לקטנה קרן וכבש ייסוד. וריבוע וכיור וכנו בבמה גדולה ולא קטנה. *) הזה ושוק ועור העולה לבעלים בבמה קטנה. אבל נותר זמן וטמא זה וזה שוין. איזו היא במה גדולה **) בשעת איסור במה [שהי'] אהל מועד נטוי כדרכו. (אין) הארון נתון שם. איזו היא במה קטנה היתר הבמה עושה אדם במה על פתח ציזרו ועל פתח גינתו ומקריב עליה הוא ובנו וכתו כו': [מתני'] אין בין שילה לירושלים אלא שבשילה איכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה. ובירושלים לפנים מן החומה כו'. פי' הרואה העומד בשילה כל מקום שרואה מלא עיניו מותר לו לאכול קדשים קלים ומע"ש ומפורש בפ' פרת חטאת. (דף קיח ע"ב) הכי א"ר אבהו כתיב בן פורת עלי עין וגו'. עין שלא רצתה להנות מדבר שאינו שלה תזכה ותאכל בקדשים כמלא עיניה. תנא רואה שאמר כולו שלא יהא דבר מפסיק וכן היה עומד בשדה ומביט משם ושכן שילה מותר לו לאכול באותו מקום קדשים קלים ומע"ש. ותנן באו לשילה נאסרו הבמות. ולא היה שם תקרה אלא בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה והיא היתה מנוחה כו'. ותניא ימי אהל מועד שבשילה

*) חסר כאן מלשון התוספתא וצ"ל חזה ושוק ועור העולה לכהנים בבמה גדולה חזה ושוק ועור העולה לבעלים בבמה קטנה כ"ה שם בתוספתא ע"ש. **) לשון התוספתא שם איזו היא במה גדולה בשעת היתר במה אהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון בו וכו'

עין משפט נר מצוה

זד א מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הלכה יד:

סר ב מיי' פס"ו מהל' שגגות הלכה ז:

סט ג מיי' פ"ח מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ג:

סז ד מיי' פ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה טו ופ"ז שם הלכה יד ופ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה:

סח ה מיי' פ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה טו ופ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג ופי"א שם הלכה ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכתבו לו במקום את הארנבת את צעירת: (ב) שם הלכה כרשב"ג ואמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן מ"ט: (ג) תוס' ד"ה אין בין כהן משוח וכו' דאפילו כהן הדיוט: (ד) ד"ה אין בין כהן המשמש וכו' קשה לפירושינו היכי שחיט דכיון דזכי:

גליון הש"ס

גמ' מפני שאשתו. בירושלמי וכן במ"ר פ' שמיני

איתא דאמו של תלמי ארנבת שמה: שם מעשה בר' יוסף בן אולם פי' תוס' ישנים יומא דף יב ע"א ד"ה ולא אירע קרי: שם אמר רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי. ר"ה דף ז ע"ב שבועות דף ד ע"א חולין דף פד ע"א ודף קד ע"א הוריות דף יב ע"ב: תוס' ד"ה אין בין כהן משוח וכו' פי' פר כהן משיח. פי' יומא דף מ ע"א תד"ה אני ראיתיה וקדושין דף נו ע"ב ברש"י ד"ה אי דפנים ובתוס' ד"ה אי דפנים:

מסורת הש"ס

יומא יב: ע"ש | [ע"ל אלא א"ר וכן גי' ע"ש] | הוריות יא: | יומא יב: [תוספתא יומא פ"א] | [ע"י תוס' יומא פירוש] | [נזקין פ"א יומא יב: וש"נ] | [ר"ה ז: וש"נ] | זבחים קיז. קיח. ע"ש | [זבחים קיז.] | [תמורה כה:] | [וע"ש תוס' פסחים לה: ד"ה ולא תמורה]

סט א מיי' פ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ג:
ע ב ג מיי' שם פ"ו הלכה טו סמג עשין קסג:

יש אחריה היתר וקדושת ירושלים אין אחריה היתר: **גמ'** א"ר יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה קסבר *בית חוניו לאו בית ע"ז היא וקא סבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא דכתיב °כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה *מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים מקיש נחלה למנוחה מה מנוחה יש אחריה היתר אף נחלה יש אחריה היתר אמרו ליה אמרת אמר להו לא אמר רבא האלהים אמרה וגמירנא לה מיניה ומ"ט קא הדר ביה משום קשיא דרב מרי דמותיב רב מרי קדושת שילה יש אחריה היתר קדושת ירושלים אין אחריה היתר ועוד תנן **משבאו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה להם עוד היתר והיא היתה לנחלה תנאי היא (*דתניא) א"ר אליעזר *שמעתי כשהיו בונין בהיכל (א) עושין קלעים להיכל וקלעים לעזרה אלא שבהיכל בונין מבחוץ ובעזרה בונין מבפנים וא"ר יהושע שמעתי *שמקריבין אע"פ שאין בית אוכלין קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה מפני שקדושה ראשונה קידשה *לשעתה וקידשה לעתיד לבוא (ב) מכלל דר"א סבר לא קידשה לעתיד לבוא א"ל רבינא לרב אשי ממאי דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא ומר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר וכי תימא קלעים לר"א למה לי לצניעותא בעלמא אלא כי הני תנאי דתניא אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי למה מנו *חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו את אלו וקידשום אבל הראשונות בטלו משבטלה הארץ אלמא קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא ורמינהו *אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כבר נאמר °ששים עיר כל חבל ארגוב וכתיב °כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום השתא

רש"י

יש אחריה היתר. כשחרבה שילה הותרו הבמות כדאמרינן במס' זבחים (דף קיט.) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה זו שילה שנחו מלכבוש ואל הנחלה זו ירושלים למה חלקן הכתוב כדי ליתן היתר בין זו לזו: **גמ'** בית חוניו. מזבח חוניו בנו של שמעון הצדיק בנה במה במצרים לשם שמים כדאמרינן במס' מנחות (דף קט:): קסבר כו'. דאיכא למאן דאמר התם שבנאה לשם ע"ז: וקסבר קדושה. שנתקדשה ירושלים אינה קדושה לעולם ומשחרבה הותרו הבמות: לעתיד לבא. כלומר משתחרב: והיא היתה נחלה. האמור בפסוק אל המנוחה ואל הנחלה: קלעים להיכל. קא סלקא דעתך במקום חומות היכל שיהא מזבח הבנוי בעזרה קרוי אשר פתח אהל מועד שאלמלא כן לא היו מקריבין עד שיגמר הבנין והם התחילו להקריב קרבנות משבאו שם בימי כורש כמו שכתוב בספר עזרא (ג) ועד עשרים ושנים שנה אחרי כן לא נגמר הבית בשנת שלש לדריוש האחרון: בונין מבחוץ. שהיו הקלעים פרוסים לפנים מעובי החומה שלא יכנסו הבונין לתוך ההיכל: לאו מכלל דר' אליעזר. דבעי קלעים סבר לא קידשה לאחר חורבן לפיכך פירסו קלעים במקום בנין וחזרו וקידשו בתודות ובשיר כדאמר במס' שבועות (דף טז.): ומר מאי דשמיע ליה קאמר. ולא משום צורך קדושה: וכי תימא כו': את אלו. עיירות נמנו בפ' בתרא דערכין לענין בתי ערי חומה לומר שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון ואין שם יותר מתשעה: ולמה מנאום. והלא הרבה היו שם והתם נמי תנן וכל כיוצא בהן: ורמינהו. מסקנא דמילתיה הוא דאמר לעיל הני תנאי פליגי בקידשה ולא קידשה הא

תוספות

שמעתי שמקריבין בבית חוניו. קשיא היאך מקריבין שם בטומאה דהא גזרו טומאה על ארץ העמים ויש לומר דשמא לגבי הא לא גזרו חכמים טומאה כיון שמן התורה יכול להקריב: ומאי טעמא הדר ביה משום קושיא דרב מרי. הקשה הר"ר חיים ומתחילה היכי אמר למילתיה וכי לא היה יודע המשנה והלא הן שגורות בפי כל ועוד קשיא כיון דתנאי היא אמאי הדר ביה לימא אנא דאמרי כמאן דאמר לא קדשה לכך נראה להר"ר חיים דכ"ע מודו דמשבאו לירושלים נאסרו הבמות ושוב לא היה להן היתר והני תנאי בהא פליגי דמאן דאמר לא קדשה סבר דאף במקומו של מזבח אין יכולין להקריב עכשיו* ומאן דאמר קדשה סבר דבמקום מזבח מותר להקריב אבל לא בבמה:

דכולי עלמא קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. הקשה רבינו תם אמאי לא מייתי ראיה דרבי אליעזר אית ליה בפ' קמא דחגיגה (דף ג: ושם) דלא קדשה לעתיד לבוא דקאמר התם מעשה ברבי יוסי בן דורמסקית ומסיק אמר ר' אליעזר כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית מה טעם משום דהרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ותירץ רבינו תם דמה טעם דהתם גמרא הוא דקאמר לה ולאו מילתא דרבי אליעזר היא ותדע דהא במשנה דמסכת ידים (פ"ד משנה ג) דתניא מילתיה דרבי אליעזר לא תנא לה והכי פירושה מה טעם מעשרין משום דכי האי גוונא אשכחן בערי ישראל שהניחום עולי בבל מלקדש למאן דאמר לא קדשה כדי שיסמכו עליהן עניי ישראל בשביעית וכל שכן עמון ומואב שהן חוצה לארץ שהניחום עולי בבל מלקדש למאן דאמר לא קדש' והניחום לעניים דהא לא מיירי בעמון ומואב שטהרו בסיחון אלא מיירי בהותן שהניחו ישראל בלאתם ממצרים ולא כבשום והכי נמי משמע במסכת ידים (ג"ז שם) דחשיב להו עם בבל ומצרים שהן חו"ל והיינו (ג) דחזקת הבתים (ב"ב דף נו.) דקאמר שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל דמשמע דעמון ומואב שהיו בעבר הירדן היו מא"י מיירי בעמון ומואב שטהרו בסיחון ועוד הקשה ר"ת מהא דאמר במס' ביצה (דף ה: ושם) ובר"ה (דף לא:) כרם רבעי היה לו לרבי אליעזר ובקש להפקירו לעניים וא"כ משמע דאית ליה קדשה לעתיד לבוא ומשום שלא היה רוצה לטרוח להוליכו לירושלים היה מפקירו לעניים שיוליכו אותו ויאכלוהו שמה דאי סבר לא קדשה והיה צריך לפדותו כאותו שבחוצה לארץ שצריך לפדותו אמאי היה צריך להוליך לירושלים וגם מה היו העניים מרויחים אחרי שצריך לפדותו וי"ל משום דבראשונה כרם רבעי שבארץ ישראל היה צריך להוליכו (ד) לירושלים גם בקש ר' אליעזר להוליכו משום דכל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו והא דמייתי לה בביצה (ג"ז שם) ומכל מקום העניים היו מרויחים במה שהיו יכולים לחללו בשוה פרוטה כדשמואל והאי דשמואל לא אמר למלתיה אלא בדיעבד כדמשמע לישנא שחללו היינו דווקא בזמן שבית המקדש קיים אבל בזמן הזה לא *ואפילו לכתחילה והכי נמי איתא בשאלתות דרב אחאי בפרשת קדושים תהיו (סוף סימן ק') ומברך על פדיון עובר לעשייתן וקלי ליה לדמי פדיוניה או ישליכם לנהר: [וע"ע תוס' ר"ה לא: ד"ה בקש]:

למה מנו חכמים את אלו. קשה אמאי מייתי הך ברייתא דלא מוכחא אלא דקדושה ראשונה לא בטלה. והאיכא תנא דאית ליה בפ' הערל (יבמות דף פב:) דקדושה ראשונה ושניה יש להן הא שלישית אין להן דקדושה אחרונה לא בטלה וקדושת חוניו היתה לאחר קדושה *שלישית (ה) ויש לומר דאפילו למאן דאמר קדושה אחרונה לא בטלה הייתו דוקא לענין תרומה בזמן הזה אבל לכל מילי אחריני ודאי בטלה: שאר

להקריב עכשיו וכ"ש. בבמה כצ"ל

רבינו חננאל

שבשילה ש"ע חסר אחת. ותניא כשמת עלי הכהן חרבה שילה ובאו לנוב וכשמת שמואל חרבה נוב ובאו לגבעון קדושת שילה יש אחריה היתר כלומר שרתה השכינה אחר חרבנה בנוב ובגבעון ובירושלים. אבל משנבנית בית עולמים אין אחריו היתר במקום אחר לעולם. א"ר יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניו ולאו בית ע"ז היא. וקדושת ירושלים יש אחריה היתר כו' ונדחו דבריו. ומעשה דחוניו מפורש בסוף מנחות. דבן שמעון הצדיק הוא וחלק על שמעי' אחיו כשעלה לכהונה גדולה נתקנא בו כו'. וברח והלך ובנה מזבח באלכסנדריא של מצרים. והקריב עליו קרבן כו'. ואמרינן תנאי היא. כלומר יש תנא שאומר יש אחריה היתר. דתניא א"ר אליעזר כשהיו בונין בהיכל היו עושין קלעים להיכל וקלעים לעזרה כו'. א"ר יהושע שמעתי שמקריב' אע"פ שאין בית כו' עד מפני שקדושת ראשונה קדשה לעתיד לבוא לעולם. ודייקינן לאו מכלל דר' אליעזר בר פלוגתי' דר' יהושע סבר דקדושה ראשונה קדשה לשעתה היא ולא לעתיד. ודחי רבינא ואמר כ"ע קידשה לשעתה וקידשה לעתיד. ור' אליעזר אמר מה ששמע. ור' יהושע מה ששמע ואין ביניהם חלוקה. ואמרינן אלא ר' ישמעאל ב"ר יוסי היא דאמר קדושה ראשונה אינה לעתיד לבוא. והוא חולק על ר' אליעזר ועל ר' יהושע דתניא בתורת כהנים (פרשת בהר פ"ד) ערי חומת המוקפות מימות יהושע בן נון. כגון קצרה הישנה של ציפורין. והקרה של גוש חלב ויודפת הישנה וגמלא הרי בגליל. וגדוד הרי בעבר הירדן וחדיד ואונו וירושלים הרי ביהודה. א"ר ישמעאל ברבי יוסי לא מנו את אלו אלא שבקידשום כשעלו מן הגולה. אבל הראשונות

מסורת הש"ס (בגליון)

[מנחות קט:]
[זבחים קיט.]
פסחים קיז:
[פי' רתנן]
שבועות טז. זבחים קז: עדיות פ"ח מ"ו
[זבחים כב.]
חגיגה ג: [זבחים קז: חולין ז. תמורה כא. ערכין לב: מכות יט. שבועות טז.]
ערכין לב:
[תוספתא דערכין פ"ה]
[דברים יב] [דברים ג] [שם]
[ביצה כט.]
[פ"א שם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כשהיו בונין בהיכל עשו קלעים: (ב) שם לעתיד לבוא לאו מכלל דר' אליעזר: (ג) תוס' ד"ה דכולי עלמא. וכו' ומצרים שהן חוצה לארץ והיינו דפ"ק דשביעית ומייתי לה בפ' מקום שנהגו דקאמר שלש ארצות לבעור יהודה: (ד) בא"ד צריך להוליכו לירושלים בקש ר' אליעזר נ"ב להוליכו כצ"ל: (ה) ד"ה למה וכו' ויש לומר. נ"ב משמע מסברת תוס' דמפרשי ראשונה אברהם ויצחק ויעקב שניה ירושת יהושע [illegible] ביטול אבל שלישית ירושה עזרא אין לה ביטול וזה שלא כדברי התוס' שכתבו בפ' הערל דפי' יש להם היינו לומר דצריך לחזור לירושה כדי לקדשם ואין להם היינו לומר דא"ל דירושה עומדת היא [illegible] וכמו שפרש"י לשם אלא דלרבינו הגדול ראשונה היא ירושת אברהם ויצחק ויעקב שניה ירושת יהושע [illegible] ואילך קדשה לעולם [illegible] ראשונה היא ירושה יהושע שניה היא ירושת עזרא ומשם ואילך קדשה לעולם ע"ש:

גליון הש"ס

גמ' וקידשה לעתיד לבוא. עי' ברכות דף כה ע"ב:

(א) השתא [הא] אמרי לא צריכא לקדושי אלא מצאו את אלו ומנאום ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל המצות הללו נוהגין בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל בר' יוסי ואיבעית אימא הא ר' אלעזר בר יוסי אמרה דתניא *ר' אלעזר בר' יוסי אמר °אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן: ויהי בימי אחשורוש אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער °ויהי בימי אחשורוש הוה המן °ויהי בימי שפוט השופטים הוה רעב °ויהי כי החל האדם לרוב ויראה ה' כי רבה רעת האדם °ויהי בנסעם מקדם הבה נבנה לנו עיר °ויהי בימי אמרפל עשו מלחמה °ויהי בהיות יהושע ביריחו וחרבו שלופה בידו °ויהי ה' את יהושע וימעלו בני ישראל °ויהי איש אחד מן הרמתים כי את חנה אהב וה' סגר רחמה °ויהי (*כי) זקן שמואל ולא הלכו בניו בדרכיו °ויהי דוד לכל דרכיו משכיל [וה' עמו] ויהי שאול עוין את דוד °ויהי כי ישב המלך בביתו *רק אתה לא תבנה הבית והכתיב °ויהי ביום השמיני ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ כתיב הכא ויהי ביום השמיני וכתיב התם °ויהי (*בקר) יום אחד הא שכיב נדב ואביהוא והכתיב °ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה והכתיב °ויהי כאשר ראה יעקב את רחל והכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד והאיכא שני והאיכא שלישי והאיכא טובא *אמר רב אשי כל ויהי איכא הכי ואיכא הכי ויהי בימי אינו אלא לשון צער חמשה ויהי בימי הוו ויהי בימי שפוט השופטים ויהי בימי אחשורוש ויהי בימי אמרפל °ויהי בימי אחז °ויהי בימי יהויקים (*א"ר) לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים הוו מאי קמ"ל כי הא *דא"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים מנלן מתמר דכתיב °ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה אלא משום דכסתה פניה בבית חמיה ולא הוה ידע לה זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים מלכים מדוד נביאים דא"ר לוי מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים היו וכתיב °חזון ישעיהו בן אמוץ וא"ר לוי דבר זה *מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה תניא נמי הכי ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח וכתיב °ולפני הדביר עשרים אמה אורך *וכתיב כנף הכרוב האחד עשר אמות וכנף הכרוב האחד עשר אמות ארון גופיה היכא הוה קאי אלא לאו שמע מינה בנס היה עומד ר' יונתן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא °וקמתי עליהם וגו' והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד נאם ה' שם זה הכתב שאר זה לשון נין זה מלכות ונכד זו ושתי רבי שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא °תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס תחת הנעצוץ תחת המן הרשע *שעשה עצמו ע"ז דכתיב °ובכל הנעצוצים ובכל הנהלולים יעלה ברוש זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים שנאמר °ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמינן *מרי דכי תחת הסרפד תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע ששרף רפידת בית ה' דכתיב °רפידתו זהב יעלה הדס זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה שנאמר °ויהי אומן את הדסה והיה לה' לשם זו מקרא מגילה לאות עולם לא יכרת אלו ימי פורים ר' יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא °והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם כן ישיש להרע אתכם *ומי חדי הקב"ה במפלתן של רשעים והא כתיב °בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו וא"ר יוחנן מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב °ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה אמר רבי אלעזר הוא אינו שש אבל אחרים משיש ודיקא נמי דכתיב כן ישיש ולא כתיב ישוש ש"מ רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא °לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי הצדיק ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן לתת לטוב לפני האלהים זה מרדכי ואסתר דכתיב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן רבה בר עופרן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא °ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים מלך זו ושתי ושרים זה המן ועשרת בניו רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא
כי

הא אמרי. לקמן בסיפא דהא מתני' גופה דלא צריכי לקדושי דקא מסיים ואזיל בה וכל שתעלה בידך מסורת מאבותיך: כל המצות הללו. הנוהגות בערי חומה שילוח מצורע וקריאת מגילה בחמשה עשר והבית חלוט בה לסוף שנה: אע"פ שאין כו'. אלמא סבירא ליה קדושה קמייתא לא בטלה מחמת חורבן תורה אור והיינו תנאי: וחרבו שלופה וגו'. ולערו שהוכיחו על ביטול תורה ותמיד של בין הערבים כדאמר לעיל בפירקין (דף ג׳): ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו. וכתיב התם ויהי שאול עוין את דוד בשביל הצלחתו: אמוץ ואמציה. אמוץ אביו של ישעיה ואמציה מלך יהודה: מלמד שכיסתה פניה בבית חמיה. לפיכך לא הכירה עכשיו שאף בביתו לא ראה פניה שיהא מכירה: אינו מן המדה. אינו אוחז למעט כלום מדת קרקע לכל צדדיו כלום כדקתני יש לו עשר אמות לכל רוח בהמצע בית קדש הקדשים היה יושב ויש ריוח ביני לבין הכתלים עשר אמות לכל צד וכל הבית אינו אלא כ' על כ' נמצא שאינו ממעט כלום: לפני הדביר. חלל בית קדש הקדשים שהוא לפנים מן הדביר היא המחיצה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים: פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא. כשהיה רוצה לדרוש בענין אגרת פורים היה מתחיל לדרוש מקרא זה: וקמתי עליהם. בפורענות בבל כתיב: זה הכתב. אין להן כתב אלא מאומה אחרת: נין. לשון ממשלה וכן ינון שמו (תהלים עב) ימשול ויגדל: בצאת לפני החלוץ. ביהושפט כתיב בדברי הימים כשילא להלחם על העמונים והגבעונים שבאו עליו: הודו לה' כי טוב משמע טוב שיקלסו לפניו על זאת: אחרים משיש. וכשנתחייבו כלייה בימי המן היו אויביהן שמחין להן: ושמתי כסאי בעילם. שושן הבירה היא בעילם דכתיב בספר דניאל (ח) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה:

שאר זה לשון. קשה שעדיין הם מספרין [בבבל] בלשון ארמית וכ"אה דרוצה לומר [לשון מלכות] שהמלכים משתמשין בו שאין שאר [העם] מכירין בו*: רבה בר עופרן. גרסינן ולא גרסינן עפרון דהם רשעים ירקב ולא מסקו בשמייהו* שלשה

רבינו חננאל

הראשונות בשלו משבשלה הארץ. אינו והתניא בסוף ערכין א"ר ישמעאל ב"ר יוסי וכי אלו בלבד הי' והלא כתיב ששים עיר כל חבל ארגוב. וכתיב כל אלו ערים בצורות וגו'. אלא מצאו את אלו ומנאום. ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה מסורת מאבותיך שמוקפות חומה מימות יהושע בן נון. כל המצות האלו נוהגות בה. מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה היא לעתיד לבוא. קש"א דר' ישמעאל אדר' ישמעאל. ופרקינן תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל. איבעי תימא הא בתרייתא ר' אלעזר בר' יוסי אמרה. דתניא ר' אלעזר בר' יוסי אומר אשר לו חומה כו'. אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן. כלומר אע"פ שחרבה חומתה בקדושתה קיימא: מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה כל ויהי לשון צעק הוא. ה' ויהי בימי הוו. ועוד מסורת מאנשי כנסת הגדולה אמוץ ואמציה אחים הוו ואסיקנא כל כלה שצנועה בבית חמיה זוכה לצאת ממנה מלכים ונביאים מנא לן מתמר. ועוד מסורת בידינו מקום ארון [אינו] מן המדה. דתניא שעשה

הגהות הב"ח (א) גמ' השתא הא אמרי לקמן דלא צריכי לקדושי:

אסתר א רות א
בראשית יא שם יד
יהושע ו
ש"א א [נ"ל כאשר]
[בקרא דשמואל ב ז בענין ויהי כי ישב המלך בביתו וגו' כתיב האתה תבנה לי בית לשבת]
[נ"ל ערב ויהי בקר]
[נ"ל אלא אמר]
ירמיה א
סוטה י:
בראשית לח
ב"ב צט. יומא כא.
מלכים א ו
ישעיה יד
[לקמן יט.]
[ועי' תוס' ע"ז י: ד"ה שאין להם]
[כדאיתא ביומא לח:]

בראשית ו
יהושע ה
שמואל א א
שם יח
שמואל ב ז
ויקרא ט
בראשית א
מלכים א ו
בראשית כט
ישעיה ז
[נ"ל וא"ר]
ישעיה א
[נ"ל ועשרים אמה רוחב וכן גרס בע"י במס' ב"ב עי' ב"ב צט. ותבין]
ישעיה נה
שם ז
ויקרא כו
שמות ל
[חולין קלט:]
שיר ג
[אסתר ב]
דברים כח
סנהדרין לט: ע"ש
ד"ה ב כ
שמות יד
קהלת ב
ירמיה מט

כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס אימתי בזמן *המן רבי חנינא בר פפא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא °הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים באש בימי נבוכדנצר הרשע ובמים בימי פרעה ותוציאנו לרויה בימי המן רבי יוחנן פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא °זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי ואסתר ריש לקיש פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא °ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל ארי נוהם זה נבוכדנצר הרשע דכתיב ביה °עלה אריה מסובכו דוב שוקק זה אחשורוש דכתיב ביה °וארו חיוה אחרי תניינה דמיה לדוב *ותני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין בשר כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב מושל רשע זה המן על עם דל אלו ישראל שהם דלים מן המצות ר' אלעזר פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא °בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית *בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך ואין מך אלא עני שנאמר °ואם מך הוא מערכך ואין מקרה אלא הקב"ה שנאמר °המקרה במים עליותיו רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא °שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם °אדם ולא מלך רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא °ברבות צדיקים ישמח העם ובמשול רשע יאנח עם ברבות צדיקים ישמח העם זה מרדכי ואסתר דכתיב והעיר שושן צהלה ושמחה ובמשול רשע יאנח עם זה המן דכתיב והעיר שושן נבוכה רב מתנה אמר מהכא °כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו רב אשי אמר מהכא °או הנסה אלהים וגו' [א] ויהי בימי אחשורוש אמר רב ויי והי (א) הדא דכתיב °והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות וגו' ושמואל אמר °לא מאסתים ולא געלתים לכלותם לא מאסתים בימי יוונים ולא געלתים בימי נבוכדנצר לכלותם בימי המן להפר בריתי אתם בימי פרסיים כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כה"ג לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר להפר בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות כי אני ה' אלהיהם לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם רבי לוי אמר מהכא °ואם לא תורישו את יושבי הארץ רבי חייא אמר מהכא °והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם [ב] אחשורוש אמר רב אחיו של ראש ובן גילו של ראש אחיו של ראש אחיו של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש שנאמר °אנת הוא רישא די דהבא בן גילו של ראש הוא הרג הוא ביקש להרוג הוא החריב הוא ביקש להחריב שנאמר °ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה ורבי יוחנן אמר כל שזוכרו אמר אח לראשו ורבי חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו שנאמר °וישם המלך אחשורוש מס הוא אחשורוש הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו °הוא עשו הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו °הוא דתן ואבירם הן ברשען מתחילתן ועד סופן °הוא המלך אחז הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו °אברם הוא אברהם הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו °הוא אהרן ומשה הן בצדקן מתחילתן ועד סופן °ודוד הוא הקטן הוא בקטנותו מתחילתו עד סופו כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה המולך אמר רב שמלך מעצמו אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי אמרי לה לשבח דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה ואמרי לה לגנאי דלא הוה חזי למלכותא וממונא יתירא הוא דיהב וקם מהודו ועד כוש רב ושמואל חד אמר הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על הודו וכוש כך מלך מסוף העולם ועד סופו כיוצא בדבר אתה אומר °כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה *רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו שבע ועשרים ומאה מדינה אמר רב חסדא בתחילה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים ולבסוף מלך על מאה אלא מעתה °ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה מאי דרשת ביה שאני הכא דקרא יתירא הוא מכדי כתיב מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה למה לי ש"מ לדרשה: תנו רבנן שלשה מלכו בכיפה ואלו הן אחאב *ואחשורוש ונבוכדנצר אחאב דכתיב °חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדוני שם לבקשך *וגו' ואי לא דהוה מליך עלייהו היכי מצי משבע להו נבוכדנצר דכתיב °והיה הגוי והממלכה אשר לא *יתן את צוארו בעול מלך בבל אחשורוש הא דאמרן

סימן

כי עבדים אנחנו. פסוק הוא בספר עזרא וסיפא ויט עלינו חסד לפני (ב) מלכי פרס לתת *עלינו מחיה: באש בימי נבוכדנצר. שהטילנו לתוך הכבשן: אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי. שהדבר נגלה לכל האומות שהלכו אגרות בכל העולם: *מסורבלין. מלובשין בבשר: נעשה סוגאו של הקדוש ברוך הוא מך. כמי שלא היה יכול להושיע: אדם ולא מלך. זה המן: רב מתנה [אמר] מהכא. פתח פתחא: [הדא דכתיב כו'] . מה שכתב בתורה ואין קונה גזר המן שלא יהא אדם רשאי לקנות מהן לעבד: ושמואל אמר (ג) מהכא. פתחא לא מאסתים וגו': ואם לא תורישו וגו'. אף אלו נענשו על שחמל שאול על עמלק: אעשה לכם. אף אלו כמעט כלו: אחיו של ראש. כלומר דומה לו: בן גילו. בן מזלו שניהן דעת אחת היה להן · בקש להחריב. יסוד שיסד זרובבל בבית המקדש בימי כורש לפני אחשורוש כמו שאמור בספר עזרא (סימן ד): שטנה. שנמנה לשטן להם שלא יבנוהו: אח. הוי: אברם הוא אברהם. פסוק הוא בדברי הימים: שמלך מעצמו. שלא היה מזרע המלוכה: כי הוא רודה. כתיב בשלמה: כשם שמלך על תפסח (ד) ועל עזה וכו'. והכי קאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמו מתפסח ועד עזה: מלכו בכיפה. תחת כל כיפת הרקיע: הא דאמרן. מהודו ועד כוש:

שלשה מלכו בכל העולם כולו. והא דלא חשיב אלכסנדר' מוקדון משום דלא איירי הכא אלא בלוחם הכתובים להדיא:

אחא

שלשת השח ... אמות ... לכל רוח. וכתיב ולפני הדביר עשרים וגו': *) ליהודים היתה אורה ושמחה וגו'. א"ר יהודה אורה זו תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור. שמחה זה יו"ט שנאמר ושמחת בחגך. וששון זו מילה שנאמר שש אנכי על אמרתך. ויקר אלו תפלין שבראש: אחשורוש אחיו של ראש ובן גילו של ראש. פי' אחשורוש אח שוה לראש. אחיו של נ"נ כו' הוא אחשורוש הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו: ת"ר ג' מלכו בכיפה. אחאב ונ"נ ואחשורוש

*) לכאורה מאמר זה עד ויקר אלו תפלין בראש אין כאן מקומו רק להלן דף ט"ז ע"ב ואולי דלפני רבינו סי' כתוב כאן.

הגהות הב"ח
(א) גמ' אמר רב ויי והי נתקיים מה שכתוב בתורה והתמכרתם שם: (ב) רש"י ד"ה כי עבדים וכו' לפני מלכי פרס: (ג) ד"ה ושמואל אמר פתח פתחא מהכא לא מאסתים: (ד) ד"ה כשם שמלך על תפסח. נ"ב הא דלא פרש"י כלום על כשם שמלך מהודו ועד כוש משום דלשם הוזכר מהודו עד כוש תחילה ולא זו אף זו קאמר אבל הכא הזכיר תפסח ועזה בסופיה דקרא קשיא וצריך לפרש דס"ק כי הוא רודה כו':

הגהות הגר"א
[א] גמ' הנסה אלהים וגו' רב אמר מהכא והתמכרתם כו' כצ"ל: [ב] שם אעשה לכם ויהי בימי אחשורוש אמר רב ויי והי אחשורוש אמר רב כו' כצ"ל:

דה"ב כח
דה"א א

גליון הש"ס
גמ' אדם ולא מלך. עי' ע"ז דף ג ע"א תד"ה כהנים: רש"י ד"ה מסורבלין מלובשין. פי' רש"י שבת דף קלג ע"ב ד"ה קטן המסורבל: ד"ה אח אוי. עי' סנהדרין דף קב ע"ב וברש"י שם ד"ה אח לבמים. וברש"י הושע יא ...

[ת"י יתברו ... נבוכדנצר מלך בבל ואת אשר לא יתן וגו']

תורה אור

(סימן שסר"ך) ותו ליכא והא איכא שלמה לא סליק מלכותיה הניחא למ"ד *מלך והדיוט אלא למ"ד מלך והדיוט ומלך מאי איכא למימר שלמה מילתא אחריתי הוה ביה שמלך על העליונים ועל התחתונים שנאמר °וישב שלמה על כסא ה' והא הוה סנחריב דכתיב °מי בכל אלהי הארצות האלה אשר הצילו את ארצם מידי הא (א) איכא ירושלים דלא כבשה והא איכא דריוש דכתיב °דריוש מלכא כתב לכל עממיא אומיא ולישניא די דיירין בכל ארעא שלמכון יסגא הא (ב) איכא שבע דלא מלך עלייהו דכתיב °שפר קדם דריוש והקים על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין והא איכא כורש דכתיב °כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' התם אשתבוחי הוא דקא משתבח בנפשיה: °בימים ההם כשבת המלך וכתיב בתריה בשנת שלש למלכו אמר רבא מאי כשבת לאחר שנתיישבה דעתו אמר בלשצר חשב וטעה אנא חשיבנא ולא טעינא מאי היא דכתיב °כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכתיב °למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר ועשרים ותלת דאויל מרודך ותרתי דידיה הא *שבעים אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו ונבוכדנצר מנלן דארבעין וחמש שנין מלך דאמר מר *גלו בשבע גלו בשמונה גלו בשמונה עשרה גלו בתשע עשרה גלו בשבע לכיבוש יהויקים גלות יהויכין שהיא שמונה לנבוכדנצר גלו בשמונה עשרה לכיבוש יהויקים גלות צדקיהו שהיא תשע עשרה לנבוכדנצר דאמר מר *שנה ראשונה כיבש נינוה שניה כיבש יהויקים וכתיב °ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים וחמשה לחדש נשא אויל מרודך מלך בבל [בשנת מלכותו] את ראש יהויכין מלך יהודה ויוצא אותו מבית הכלא תמני ותלתין ושבע הרי ארבעין וחמש דנבוכדנצר ועשרין ותלת דאויל מרודך גמרא ותרתי דידיה הא שבעין אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו היינו דקאמר ליה דניאל °ועל מרי שמיא התרוממת ולמאניא די בייתיה היתיו קדמך וכתיב °ביה בליליא קטיל בלשאצר מלכא [כשדאי] וכתיב °ודריוש מדאה קבל מלכותא כבר שנין שתין ותרתין אמר איהו מיטעא טעי אנא חשיבנא ולא טעינא מי כתיב למלכות בבל לבבל כתיב מאי לבבל לגלות בבל כמה בצירן תמני חשיב ועייל חילופייהו חדא דבלשצר וחמש דדריוש וכורש ותרתי דידיה הא שבעין כיון דחזי דמלו שבעין ולא איפרוק אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושתי והא שפיר חשיב איהו נמי מיטעא טעי דאיבעי ליה למימני מחרבות ירושלים סוף סוף כמה בצירן (*הדיסר) איהו כמה מלך ארביסר בארביסר דידיה איבעי ליה למיבני בית המקדש אלמא כתיב °בארין בטילת עבידת בית אלהא די בירושלם אמר רבא שנים מקוטעות הוו תניא

סימן שלמה סנחריב דריוש כורש: לא סליק מלכותיה. לא השלים מלכותו שהרי נטרד כדאמרינן במסכת גיטין (דף סח:): הניחא למאן דאמר וכו'. במס' גיטין פ' מי שאחזו: על העליונים. על השדים: כשבת המלך. משמע בתחילת מלכותו והדר כתיב בשנת שלש: כשנתיישבה דעתו. שמתחלה היה דואג שילאו ישראל מתחת ידו כשיגמרו שבעים שנה לגלות בבל ועכשיו נתיישבה (ג): מאי היא. חושבניה דבלשצר וטעותיה: לפי מלאות לבבל. כשבור הוא למלכות בבל מיום שנטלה בבל מלכות וזה נבוכדנצר נטל מלכות מאסר חדון מלך אשור: חשב. בלשצר מ"ה דנבוכדנצר וכ"ג דאויל מרודך: ותרתי דידיה. דאשכחן דבלשצר מלך תלת שנין דכתיב בספר דניאל (ח) בשנת שלש למלכות בלשצר המלך חזון נראה אלי אני דניאל וגו': גלו בשבע גלו בשמונה. חד גלות הוא וקראי קא דריש כתיב בגלות יהויכין בשנת שמונה (ד) למלכות נבוכדנצר בסוף ספר מלכים ובספר ירמיה בסופו אשר הגלה נבוזראדן בשנת שבע אלא שמונה למלכות נבוכדנצר ושבע לכיבוש יהויקים שכבשו תחתיו בשנה שניה למלכותו (ה) ולא הגלהו ויהי לו עבד שלש שנים וי"ח וי"ט כתיב בגלות צדקיהו בסוף ספר ירמיה והיינו חורבות ירושלים שהיא י"א שנה אחר גלות יהויכין דכתיב ויהי בעשתי עשרה שנה למלך צדקיהו וגו' ומאי י"ח וי"ט י"ח לכיבוש יהויקים וי"ט למלכות נבוכדנצר: דאמר מר שנה ראשונה כיבש נינוה. שהיתה ראש מלכות אשור שהיה מלך בנינוה: שניה כיבש יהויקים. קראי קא דריש בסדר עולם כתיב בראש ספר דניאל בשנת שלש למלכות יהויקים בא נבוכדנצר בירושלים ויתן ה' את יהויקים בידו אפשר לומר כן והלא לא מלך אלא בשנת ארבע ליהויקים שנאמר בספר ירמיה (מה) הדבר אשר היה בשנת הרביעית ליהויקים היא שנה הראשונה לנבוכדנצר אלא מה תלמוד לומר בשנת שלש למלכות יהויקים בשנת שלשה למרדו לאחר שכיבשו עבדו שלשה שנים ומרד בו שנאמר ויהי לו [יהויקים] עבד שלש שנים וישב וימרד בו (מלכים ב-כד) ולמדך כאן שעמד במרדו שלש שנים הרי ששה שנים לכיבושו ובפעם הזאת נמסר בידו והרגו ונתקיים בו קבורת חמור יקבר (ירמיה כב) והמליך את יהויכין בנו תחתיו ובא לו לבבל (מדרש רבה מצורע פי"ט) אמרו לו יועציו הלב מרד בך והמלכת בנו מתלא אמרין מכלבא ביישא גוריא טבא לא נפיק חזר עליו לתשובת השנה והגלהו והמליך צדקיהו וכן כתיב בספר מלכים בסופו נמצאת גלות יהויכין בשנת שבע לכיבוש יהויקים והרי הכתוב קורא אותה בשנת שמונה למלכות נבוכדנצר בספר מלכים

בסופו למדנו שבשנה שניה למלכותו כיבשו: נשא אויל מרודך מלך בבל וגו' (ו). למדנו שמלך אויל מרודך בשנת ל"ז לגלות יהויכין וכבר מלך נבוכדנצר שמונה שנים קודם גלות יהויכין שמונה ול"ז הרי מ"ה וכ"ג דאויל מרודך וב' דבלשצר: אפיק מאני דבית המקדש. בשנת שלישית למלכותו: אמר. אחשורוש איהו ודאי מיטעא טעי: אנא חשיבנא כו' לגלות בבל. תחילת גולה שהגלה את יכניה: כמה בצירן. משבעים משנת שתים לבלשצר תמני אותן שמונה שנים שמלך נבוכדנצר לפני הגלותו את יכניה שלא היה לו לבלשצר למנותן ומנאן: חשב. אחשורוש מב' לבלשצר עד שלש שלו: ועייל. הנך תמני תחותייהו: חדא דבלשצר. דהרי (ז) משנת שתים שלו שבעים שנה לפי מנייטו ושוב מנה שלישית: וחמשה דדריוש המדי וכורש הפרסי. דכתיב ודריוש מדאה קביל מלכותא (דניאל ו) ואחריו מלך כורש הראשון שנתן רשות לבני הגולה לעלות שנאמר כה אמר כורש וגו' (עזרא א) וקסלקא דעתך השתא שמלכו בין שניהן ה' שנים אע"ג דלא כתיב בקרא: ותרתי דאחשורוש. כבר עברו לו שתי שנים: מחרבות ירושלים. גלות צדקיהו שנשרפה העיר ובו בהדיא כתיב דלחרבות ירושלים בעי למימניא דכתיב בספר דניאל (ט) למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה: *חדיסר. שכך עמד הבית אחר גלות יכניה: איהו כמה מלך ארביסר. דכתיב בשנת שתים עשרה הפיל פור הוא הגורל ולשנה אחרת נעשה הנס הרי י"ג (ח) דמלכי אומות העולם מתשרי מנינן ונתחדשה השנה בתשרי וכתיב לשנה אחרת לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית הרי י"ד: בארין. בימי כורש בטילת עבידת בית אלהא שלוה כורש לבנות וחזר בו על ידי צרי יהודה ובנימין כמו שכתוב בספר עזרא עד שנת תרתין למלכות דריוש השני שמלך אחר אחשורוש ונקרא שלשה שמות דריוש כורש ארתחשסתא: שנים מקוטעות היו. אותן שנים שמנינן למעלה יש בהן שנבלעו משל אחרין (ט) בראשון כגון לדריוש המדי וכורש שמנינן להם ה' שנים לא תמצא אלא ד' דכתיב בשנת אחת לדריוש בן אחשורוש בספר דניאל (ט) בשנת שלש למלכות כורש וגו' ותניא בסדר עולם לא מצינו למדי שנה בכתובים אלא זו בלבד ולכורש מצינו שלשה שנים בספר דניאל בשנת שלש למלכות כורש וגו' ותניא נמי בסדר עולם כורש מלך ג' שנים מקוטעות הרי שמנית שנה יתירה וגם (י) דשנות נבוכדנצר ואויל מרודך נבלעה שנה וכנגדו נשתהה הבנין שתים שנים לדריוש: תניא

רבינו חננאל

כו'. כשבת כשנתיישבה דעתו. אמר בלשצר חשב וטעה. אנא מנינא ולא טעינא. כתיב כי לפי מלאות [לבבל] ע' שנה אפקוד אתכם. אמר בלשצר *) מאי למלכות בבל חשב מ"ה דנ"נ. מ"ה מנא לן. דאמר מר גלו בשבע לכיבוש יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היא השנה השניה לנ"נ מלך בבל. וכיבש יהויקים בשנה החמישית למלכו. נמצא משכיבש ועד שמת ז' שנים. שכל מלכות יהויקים היתה י"א שנה שנאמר אחת עשרה שנה מלך בירושלים. ואמר בנ"נ שנה ראשונה כיבש נינוה. שניה כיבש יהויקים. וכיון שמת יהויקים מלך יכניה ג' חדשים ובא נ"נ והגלהו שנאמר ויקח אותו מלך בבל בשנת שמונה למלכו. נמצא משכיבש יהויקים עד שמת יהויקים ז' שנים ויכניה ג' חדשים והגלהו. וזהו פירושו. גלו בשבע לכיבוש יהויקים שהיא שנת ח' לנ"נ. וזה שכתוב בשנת שלש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נ"נ מלך בבל ירושלים ויצר עליה כבר פירשוהו רבותינו. בשנת שלש למרדו דהא בשנה הרביעית ליהויקים מלך נ"נ. גלו בי"ח לכיבוש יהויקים שהיא שנת י"ט לנ"נ. שנאמר ובעשור לחדש החמישי היא תשע עשרה למלך נ"נ מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים וגו'. נמצא שהגלה יהויכין בשנת שמונה למלכו. ונשאר יהויכין ל"ז שנה חבוש בבית האסירים בגלות עד שמת נ"נ. שנאמר ויהי בשלשים ושבע לגלות יהויכין מלך יהודה וגו'. הנה **) מקים גלות יהויכין ח' שנים ול"ז שנה. הרי מ"ה שנה לנ"נ. הנה נמצאו שנות נ"נ מן הפסוקים. אבל כ"ג שנה למרודך גמרא ותלתא דבלשצר הרי ע' מדלא איפרוק כו'. אמר אחשורוש בלשצר טעה דאיבעי למימנא ע' לגלות. כמה בצרו ח' שנה שמלך נ"נ קודם גלות יכניה ועייל תמני שני חילופייהו חדא דבלשצר. וה' שנה דכורש ודריוש וב' שנים דידיה הא שבעים כו'. היינו דכתיב בשנת שליש למלכו. כשבת כשנתיישבה דעתו דאמר תוב לא מפרקי כולה שמעתא ופשוטה היא.

*) נ"ל אמר בלשצר חשב וטעה וכו' מאי היא דכתיב כי לפי מלאת לבבל חשב דמאי לבבל למלכות בבל חשב וכו'.

**) נראה דצ"ל הנה מלך מקודם גלות יהויכין וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' הא הוה ירושלים: (ב) שם הא הויא שבע דלא מלך: (ג) רש"י

ד"ה כשנתיישבה וכו' ועכשיו נתיישבה דעתו הס"ד: (ד) ד"ה גלו בשבע וכו' בשנת שמונה למלכו בסוף ספר מל"ל ותיבת נבוכדנצר נמחק: (ה) בא"ד בשנה שניה למלכותו כדאמרינן לקמן ולא הגלהו כו' ...ירושלים דהויא י"א שנה וכו' כדכתיב ויהי: (ו) ד"ה נשא אויל מרודך מלך בבל וגו' בשנת מלכותו למדנו: (ז) ד"ה חדא וכו' בשנת שתים וכו' ושוב מלך שנה שלישית: (ח) ד"ה איהו כמה וכו' הרי י"ג דהא ...שנות: (ט) ד"ה שנים מקוטעות וכו' משל אחרין בראשון וכו' וכורש הפרסי שמנינן להם ה' שנים ולא וכו' לדריוש בן אחשורוש מזרע מדי ולא זהו אחשורוש המלך שזה קדמו שנים הרבה ותניא בסדר עולם כל"ע בספר דניאל בשנת שלש למלכות כורש וגו' נמחק: (י) בא"ד וגם בשנות נבוכדנצר וכו' שתים לדריוש האחרון הס"ד:

[סנהדרין כב: גיטין סח:] [נ"ל חד סרי] [לקמן יט.] [ערכין יב.] [סס] [נ"ל חד סרי] עזרא ד

אגיא נמי הכי. דבשנת נבוכדנצר ואויל מרודך נבלעה שנה: עוד שנה אחת לבבל. (י) הכי איתא בסדר עולם ביה בליליא קטיל בלשצר מלכא ודריוש מדאה קביל מלכותא הרי שבעים שנה מיום שמלך נבוכדנצר שבעים חסר אחת מיום שכיבש יהויקים ועוד שנה אחת לבבל למלאות שבעים שנה משפלט על ישראל ועמד דריוש והשלימה ואחריו בשנה אחרת מלך כורש בבבל ונפקדו פקידה במקרא שאמר מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל וגו' למדנו מברייתא זו כשמת בלשצר לא היו לכיבוש יהויקים אלא שבעים חסר אחת והכתנו מגיע למעלה משבעים שנה מ"ה דנבוכדנצר וכ"ג דאויל מרודך ושלשה דבלשצר הרי שנים מקוטעות היו: בינותי בספרים. לשון ספירה וחשבון: כתיב לפי מלאות לבבל. שבעים שנה אפקוד אתכם בספר ירמיה: וכתיב. בספר דניאל למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא: לפקידה בעלמא. (כ) ואמר לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכך היתה שנפקדו בשנה אחת לכורש מלך פרס שהיא שנת ע"א לכיבוש יהויקים שפשטה בבל על ישראל: משיח. (ל) נמשח כמו שמן המשחה: קובל אני לך כו'. והכי קאמר כה אמר ה' למשיחו (מ) לכורש אשר החזקתי בימינו וגו' הוא יבנה את ביתי תרי קראי כתיבי דסמיכי אהדדי וניקוד טעם מקרא זה מוכיח על דרש שאין לך טעם זרקא במקרא שאין סגול בא אחריו וכאן נקוד למשיחו בזרקא ולכורש נקוד במאריך להפרישו ולנתקו מטעם למשיחו: מי בכם מכל עמו וגו' והוא עצמו לא נשתדל בדבר: כתיב פרס ומדי הפרתמים. סמך הפרתמים אצל מדי וכתיב למלכי מדי ופרס סמך מלכי אצל מדי: בגדי כהונה. שהיו בידו שם בגדי כהן גדול (נ) שהביאן מירושלים: פיקח היה. שהקדים משתה הרחוקים יותר ממשתה בני עירו: שהשתחוו לצלם. בימי נבוכדנצר: וכי משוא פנים יש בדבר. איך זכו לנס: הם עשו לפנים. מיראה: חרי חרי. מעשה מחט מלאכת המלבות היתה עשויה נקבים נקבים: מילת לבנה. חור לשון חיור: הראוי לכסף כו'. מטות זהב וכסף קדרים של הראוי לזהב לזהב וגרוע לכסף: מתחוטטות על בעליהן. רצפה עשה להם באבנים חטוטות כלומר שלא באו לידי אדם אלא בטורח שמחטטים ומחזירים בעליהן אחריהן עד שמוצאין אותן בדמים יקרים: וכן הוא אומר. שהמקרא משבח אבני יקרות ואומר (ס) על נסיונות הרבה הן באין כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו והכתוב מדבר לישראל לעתיד לבוא שיהיו חשובין ויקרים בין האומות כאבני נזר המתנוססות: דרי דרי. שורות שורות סביב °וסוחרת לשון סחור סחור*: כנהרים. והאי וסוחרת °לשון סחרה הוא: שקרא דרור לכל בעלי סחורה. עשה נחת רוח לבני מדינתו להעביר מהן מכס של סוחרין: הראשונים. כלומר בלשצר וחבורתו: כדת של תורה. אכילת מזבח מרובה משתיה פר ושלשה עשרונים סולת לאכילה ונסך חצי ההין: מיין מדינתו. יין הרגיל בו ולא ישכרהו [ולא ישתהו] אלא לפי רצונו: כרצון מרדכי והמן. הם היו שרי המשקים במשתה: איהו בקרי. דלועין גדולות: בוליני

תניא נמי הכי ועוד שנה (א) אחרת לבבל ועמד דריוש והשלימה אמר רבא אף דניאל טעה בהאי חושבנא דכתיב °בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים מדקאמר בינותי מכלל דטעה מ"מ קשו קראי אהדדי כתיב °מלאות לבבל וכתיב °לחרבות ירושלם אמר רבא לפקידה בעלמא והיינו דכתיב °כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם (ב) דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב °כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וכי כורש משיח היה אלא א"ל הקב"ה למשיח קובל אני לך על כורש אני אמרתי הוא יבנה (ג) ביתי ויקבץ גליותי והוא אמר °מי בכם מכל עמו ויעל: *חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב למלכי מדי ופרס אמר רבא אתנויי אתנו בהדדי אי מינן מלכי מינייכו איפרכי ואי מינייכו מלכי מינן איפרכי בהראותו את עושר כבוד מלכותו (ד) א"ר יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה כתיב הכא °יקר תפארת גדולתו וכתיב התם °לכבוד ולתפארת ובמלאות הימים האלה וגו' רב ושמואל חד אמר מלך פיקח היה וחד אמר מלך טיפש היה מאן דאמר מלך פיקח היה שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא דבני מאתיה (ה) כל אימת דבעי מפיים להו ומאן דאמר טיפש היה דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא דאי מרדו ביה הנך (ו) הני הוו קיימי בהדיה °שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע (ז) אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם *°הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים והיינו דכתיב °כי לא ענה מלבו: בחצר גנת ביתן המלך רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר לחצר הראוי לגינה לגינה הראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסן לביתן והחזיקתן במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן חור כרפס ותכלת מאי חור רב אמר חרי חרי ושמואל אמר מילת לבנה הציע להם כרפס אמר ר' יוסי בר חנינא כרים של פסים על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף תניא ר' יהודה אומר הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב אמר לו ר' נחמיה א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה אלא הם של כסף ורגליהן של זהב בהט ושש א"ר אסי אבנים *שמתחוטטות על בעליהן וכן הוא אומר (ח) °אבני נזר מתנוססות על אדמתו ודר וסוחרת רב אמר דרי דרי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כצהרים דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אמר רבא יצתה בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים (ט) בהם ויין מלכות רב אמר רב מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים והשתיה כדת (*אין אונס) מאי כדת א"ר חנן משום ר"מ כדת של תורה מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה אין אונס אמר רבי אלעזר מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו לעשות כרצון איש ואיש אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן מרדכי דכתיב איש יהודי המן איש צר ואויב גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות בית הנשים מיבעי ליה אמר רבא שניהן לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי *איהו *בקרי ואתתיה בבוציני

אתה מטיל קנאה. וא"ת למ"ד לעיל הראוי לגינה לגינה הראוי לחצר לחצר א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה וי"ל דסבירא ליה דכיון שלא היו רואין זה את זה ליכא קנאה: כדת של תורה אכילה מרובה משתיה. והא דאמרינן בנדה (דף כד: ושם) כל שאכילתו מרובה משתייתו עצמותיו סטויין הייט באוכל יותר מדאי: ספרחה

והא קשו קראי אהדדי ופריק רבא לפי מלאת לבבל לפקידה בעלמא ולחורבות ירושלים לגאולה. אבנים מתחוטטות על בעליהן. מחטיאות בעליהן. כלומר כל מי שנמצאת בידו מתחייב למלכות *) שאינן ראויות להדיוט אלא למלכות בלבד. וכן בעליהן כיון שנמצאת בידיהם נסים ובורחין שמתיראין מן המלכות. מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה. פי' התמיד כבש. שיש בו כמה רביעיות. ונסכו רביעית ההין יין בלבד. איהו

*) וכן העתיק הערוך בערך חט א' בשם רבינו ע"ש.

הגהות הב"ח
(א) גמ' ועוד שנה אחת יש לבבל ועמד וכו' ואף דניאל וכו' בינותי בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה מדקאמר אני בינותי בספרים מכלל דלהו נמי טעה מ"מ קשו: (ב) שם לבנות לו בית בירושלים וכתיב מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל דרש רב נחמן: (ג) שם הוא יבנה עירי ויקבץ גליותי: (ד) שם כבוד מלכותו ואת יקר וגו' אמר רבי יוסי וכו' בגדי כהונה ונתעטף ועמד כתיב הכא: (ה) שם דבני מאתיה מיקף כייפי ליה כל אימת דבעי נכו מקרב להו ומאן דאמר טיפש: (ו) שם מרדו ביה הנך קיימי בני והוו בהדיה: (ז) שם של אותו רשע אמר להם אם כן: (ח) שם וכן הוא אומר כי אבני: (ט) שם ואתם שונים ושותים בהן: (י) רש"י ד"ה ועוד שנה אחת לבבל. ריש' דברייתא הכי איתא: (כ) ד"ה לפקידה בעלמא נאמר האי לפי מלאות לבבל שבעים שנה דשם אפקוד אתכם כתיב וכך היה שנפקדו וכו' שפשטה יד בבל: (ל) ד"ה משיח הוא כלום נמשח בשמן כצ"ל ותיבת כמו נמחק: (מ) ד"ה קובל וכו' למשיחו על כורש אני קובל אשר החזקתי וכו' יבנה את עירי תרי קראי: (נ) ד"ה בגדי כהונה וכו' כהן גדול שהביא נבוכדנצר מירושלים: (ס) ד"ה וכן הוא וכו' ואומר שעל ידי נסיונות:

גליון הש"ס
גמ' שאלו תלמידיו. עי' מדרש שיר השירים בפסוק זאת קומתך דמתה לתמר: שם הם לא עשו אלא לפנים. עי' בסנהדרין דף סא ע"ב. ועי' ע"ז דף

תוס' ד"ה שלא סעתתו: רש"י ד"ה דרי דרי וכו' וסוחרת לשון סחור. פי' סביב תרגומו סחור סחור (ויקרא א ה) שם ד"ה כנהרים וכו' לשון סחרה הוא. עי' לקמן דף יג ע"א רש"י ד"ה אסתר ג

תורה אור

בבוציני ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אטו עד השתא לא טב ליביה בחמרא אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בד"ת ובדברי תשבחות אבל עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תיפלות וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים מדיות נאות והללו אומרים פרסיות נאות אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו אינו לא מדיי ולא פרסי אלא כשדיי רצונכם לראותה אמרו לו אין ובלבד שתהא ערומה *שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת (א) היינו דכתיב אחר הדברים האלה כשוך חמת המלך אחשורוש זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה כשם שעשתה כך נגזר עליה ותמאן המלכה ושתי מכדי פריצתא הואי דאמר מר שניהן לדבר עבירה נתכוונו מ"ט לא אתאי א"ר יוסי בר חנינא מלמד שפרחה בה צרעת במתניתא תנא [בא גבריאל ועשה לה זנב] ויקצף המלך מאד (ג) אמאי דלקה ביה כולי האי אמר רבא שלחה ליה *בר אהורייריה דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי וההוא גברא אשתטי בחמריה מיד וחמתו בערה בו ויאמר המלך לחכמים מאן חכמים רבנן יודעי העתים שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים אמר להו דיינוה לי אמרו היכי נעביד נימא ליה קטלה למחר פסיק ליה חמריה (ג) ובעי לה מינן נימא ליה שבקה קא מזלזלה במלכותא אמרו לו מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתיב על דורדייה וטעמא אמרו ליה דכתיב °שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר מיד והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש א"ר לוי כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר כרשנא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך שתר כלום הקריבו לפניך שתי תורין אדמתא כלום בנו לפניך מזבח אדמה תרשיש כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו °תרשיש ושהם וישפה מרס כלום מירסו בדם לפניך מרסנא כלום מירסו במנחות לפניך ממוכן כלום הכינו שלחן לפניך ויאמר ממוכן תנא ממוכן זה המן ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות אמר רב כהנא °מכאן שההדיוט קופץ בראש להיות כל איש שורר בביתו אמר רבא °אלמלא אגרות הראשונות לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט אמרי מאי האי דשדיר לן להיות כל איש שורר בביתו פשיטא אפילו קרחה בביתיה פרדשכא ליהוי ויפקד המלך פקידים א"ר מאי דכתיב °כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרוש אולת כל ערום יעשה בדעת זה דוד דכתיב °ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה כל מאן דהוה ליה ברתא אייתה ניהליה וכסיל יפרוש אולת זה אחשורוש דכתיב ויפקד המלך פקידים כל מאן דהוה ליה ברתא איטמרה מיניה איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' איש ימיני מאי קאמר אי ליחוסא קאתי ליחסיה (ד) ואזיל עד בנימין אלא מאי שנא הני תנא כולן על שמו נקראו בן יאיר בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו בן שמעי בן ששמע אל תפלתו בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי *אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימוסו היה *אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יהושע בן לוי אביו מבנימין ואמו מיהודה ורבנן אמרי משפחות מתגרות זו בזו משפחת יהודה אומרת אנא גרים דמתיליד מרדכי דלא קטליה דוד לשמעי בן גרא ומשפחת בנימין אמרה מינאי קאתי רבא אמר כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני מה עשה לי יהודי
דלא

ירמיה מח
שמות כח
משלי יג
מלכים א א

שפרחה בה צרעת. בירושלמי מפרש דילפינן נגזר דכתיב גבי ושתי מנגזר דכתיב גבי עוזיה כשנצטרע דכתיב ביה נגזר מבית ה' (דה"ב כו): **זיל** לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא. וקשה דהא פרק תפלת השחר (ברכות דף כח.) פריך וכי עמון במקומו יושב והלא בא סנחריב ובלבלו לכך פר"ת דגרסינן הכא מואב לחוד דקרא נמי לא הזכיר אלא מואב דכתיב שאנן מואב ובברכות נמי לא גרסינן אלא עמון ומזה הטעם התירו ליהודה גר העמוני לבא בקהל אבל משמע דגרי אינך לא רצו להתיר לבא בקהל לפי שלא בלבל סנחריב מצרים ולא בלבל מואב ומיהו קשה דבברכות משמע בהותה שהבאתי שסנחריב בלבל עמון ובירמיה חשיב להו באותן שהגלה נבוכדנצר וי"ל לפי שסנחריב היה ראשון שבלבל נקרא הכל על שמו ועליו כתיב ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי אבל ודאי עיקר החורבן היה ע"י נבוכדנצר*:
ממוכן *יש מדרש שהיה דניאל ולפי שהיה נשוי לפרסית שהיתה גדולה ממנו שלא היה יכול לכופה לדבר כלשונו יעץ לעשות כן:
כל

בוליטי. דלוטין קטנות כלומר דבאותו מין עצמו זה נואף וזו נואפת הוא אומר להראות את יופיה והיא לכך נתכוונה שיסתכלו ביופיה: פריצתא הואי. פרוצה היתה: מלמד שפרחה בה צרעת. ויליף בירושלמי מאשר נגזר עליה וכתיב וישב בית החפשית מצורע כי נגזר מבית ה' (דה"ב כו) מה להלן צרעת אף כאן צרעת: אהורייריה. שומרי הסוסים: לקבל אלפא חמרא שתי. כן העיד הכתוב עליו (דניאל ה): פסיק ליה. יפיג יינו מעט מעליו: על דורדייה. על שמריו: וטעמא אמרו ליה. ויפה אמרו לו דודאי כן הוא שמתוך שהאדם שקט דעתו מיושבת עליו שנאמר שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו וסיפיה דקרא על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר. פסוק זה על קרבנות נאמר. והקרוב אליו לשון הקרבת קרבן מלאכי השרת הזכירו לפני הקב"ה את הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו לעשות להם נקמה בושתי ותבא אסתר ותמלוך תחתיה: כרשנא. כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה: שתר. שתי תורים: מרס. שמירסו את הדם שלא יקרש ושוב לא יהא ראוי לזריקה: מרסנא. מירסו במנחות לבוללן ממרס לשון מגיס: מוכן לפורענות. עומד להיות תלוי: מכאן שההדיוט קופץ בראש. שהרי מנה אותו הכתוב לבסוף אלמא גרוע הוא מכולן והוא קפץ בראש: אלמלא אגרות ראשונות. שהוחזק בהן שוטה בעיני האומות: לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט. שהיו ממהרין להורגן במצות המלך באגרות האמצעיות ולא היו ממתינים ליום המועד: אמרי מאי האי דשדר לן. אומרים האומות מה זה ששלח לומר לנו להיות כל איש שורר בביתו (ה) שאף הגרדן שורר בביתו: פרדשכא. פקיד ונגיד: נערה. דוד לא ביקש אלא נערה אחת (ו) כל אדם הראה לשלוחיו את בתו אולי תיטב בעיניו ואחשורוש כסיל טוה לקבץ את כולן הכל יודעין שלא יקח אלא אחת ואת כולן יבעל מאן דהוה ליה ברתא מטמרה: מוכתר בנימוסו היה. בשמות נאין נימוס שם בלשון יון: א] °(*נערי) לא גרסינן אלא הכי גרסינן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי כו':
דלא

[סוטה ח:]
ס"א לא גרים בר
[נ"ל כעדי פי' בע"י בפרש"י שם עי' בערוך ערך נמס וערך עדי]
[בע"י גרים רבה בר רב הונא ורבה בר בר חנה משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרו אביו מבנימין וכו']

בקרי ואיתתי' בבוציני. פי' שניהם לזנות. מוכתר בנימוסו. [תי' כעדי] פי' מצויין בדתי כל התורה היה (בצדי) *) שהיה בדורו ידוע וזהיר במצות. ורבה בר רב הונא עדיף מיניה במנותנות דהא אמר רבא תלת מילי בעאי מישמיא. חכמתיה דרב הונא. ועיתריה דרב חסדא יהבו לי. ענותנותיה דרבה בר רב הונא לא יהבו לי.

*) נ"ל מצויין בדתי כל התורה היה כעדי שהי' ידוע בדורו וזהיר במצות וכ"ה בערוך ערך נמס ב'

[וע"ע תוס' יבמות עו: ד"ה מנימין ותוס' סוטה ט.]
[פי' פרקי דר"א פמ"ט]

הגהות הב"ח
(א) גמ' מלאכה בשבת לפיכך נגזר עליה בשבת היינו דכתיב: (ב) שם ויקצף המלך מאד וחמתו בערה בו אמאי דלקה: (ג) שם פסיק ליה חמריה ודכיר לה ובעי לה מינן: (ד) שם ליחסיה וליזיל עד בנימין מאי שנא הני אלא תנא כולן כצ"ל ותיבת אלא נמחק: (ה) רש"י ד"ה אמרי מאי וכו' להיות כל איש שורר בביתו פשיטא שאף הגרדן: (ו) ד"ה נערה וכו' נערה אחת לפיכך כל אדם וכו' ואחשורוש היה כסיל וכו' מטמרה מיניה הס"ד:

גליון הש"ס
גמ' אמר ר"כ מכאן שההדיוט כו'. עי' ירושלמי פרק ד דסנהדרין ה"ז: שם אמר רבא אלמלא. ע"ל כא ע"א תד"ה אלמלא: רש"י ד"ה נערי לא גרסי'. עי' דבר נחמד בספר מקום שמואל:

הגהת מהר"ב רנשבורג
א] רש"י ד"ה נערי לא גרסינן. נ"ב עיין בזה בספר מקום שמואל בשער התירוצים:

[בע"י איתא תוספת יש ספרים דגרסי איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' אמר רב נחמן מוכתר בנימוסו היה פי' שמות נאים והגונים כדדרים שכולם על שמו נקראים וי"ס דגרסי קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיני יהודי אלמא מיהודה קאתי ימיני אלמא מבנימין קאתי אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימוסו היה ולא נהירא דמה ענין זה לזה ומיהו יש לייבנו מוכתר בנימוסו מוכתר בשמות נאים ובמעשים נאים ובטכסיסי מלכות ולכך קורהו על שם יהודה שהיה חשוב מכל השבטים ויצאו ממנו מלכים]

ופ"ג בפרש"י ובערוך ערך נמס ג כתב בזה"ל מרדכי מוכתר בנמוסו היה כעדי פירוש מצוין בדתי התורה כעדי שהיה ידוע בדורו וזהיר במצות וכו' ע"ש]

מסורת הש"ס

מן תיבת דלא עד תיבת שלער הזה שייך לעמוד הקודם

[נ"ל לשום]

[סוטה יב:]

סנהדרין יט:

גי' ע"י ובשבילו

[סנהדרין צג. ע"ב ועי' תוס' ברכות כו: ד"ה ואין שיחה]

[לקמן טו.]

[מנחות פה: וע"ל כבת]

פסחים מג. ע"ש מ"ק ט: ע"ש שבת פ. ע"ש שבת זפו. ע"ש

[יבע"ל ז.]

*דלא קטליה דוד לשמעי · שהיה חייב מיתה: לאידך גיסא · לצעקה ולא לשבח איש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הצער הזה: איתי גוברין יהודאין ט' · וסיפיה דקרא לאלהך לא פלחין: כל דבריך אחד הן · כנגד הספר היה אומר כל דבריך דברי הימים אחת הן הרבה שמות אתה מזכיר פלוני ופלוני וכולן אדם אחד הן: ואנו יודעין לדורשן · ואע"פ שסתמת אותן אנו נוהגין את לבינו עד שאנו יודעין לדורשן משום דאמרינן לעיל כל הכופר בע"ז נקרא יהודי נקט לה הכא: ואשתו היהודיה וגו' · והלא בתיה שמה דהא כתיב בסופיה ואלה בני בתיה: לרחוץ· לטבול (*לשון) גירות: והלא כלב שמו · שבכלב משתעי קרא: הכי גרסינן וישא בתיה שמרדה בגילולי בית אביה · ולכך נשתנה שמה בליקוחין הללו: שגלה מעצמו · מדלא כתיב אשר היה מן הגולה אשר הגלתה וכתיב אשר הגלה עם הגולה משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על כרחן והוא גלה מעצמו כמו שעשה ירמיה שגלה מעצמו עד שאמר לו הקב"ה לחזור: בין ההדסים אשר במצולה · בין הצדיקים שגלו לבבל ובשכינה משתעי קרא: אסתהר · *ירח יפה כלבנה ירקרוקת היתה · כהדסה זו: אלא חוט של חסד משוך עליה · מאת הקב"ה לכך נראית יפה לאומות ולאחשורוש: ובמות אביה ואמה תו ל"ל · מאחר דכתיב כי אין לה אב ואם אלא ללמדנו שאפי' יום אחד לא היה לה אב ואם: בשעה שנתעברה אמה מת אביה · נמצא שלא היה לה אב משעה שנראה להקרות אב: וכשילדתה אמה נותה. ולא נראית לקרות אם: ולרש אין כלי באוריה משתעי קרא: כבשה אחת · (ב) בת שבע: שהיתה מונה בהן ימי שבת · שהיתה משרתת לה אחת באחד בשבת ואחת בשני בשבת ואחת בשלישי בשבת וכן כולן וכשהגיע יום ספתה של שבת יודעת שהיום שבת: *קדלי דחזירי · בקול"ם שמינית ומתוך אונסה לא נענשה: וכן הוא אומר · שהזרעונים טובים לצדיקים להבדילן ממאכל טמא: ויהי המלצר נושא את פת בגם ויין משתיהם וגו' · וכתיב בההוא ענינא ולמקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר וגו': אנפקינון שמן זית שלא הביא שליש · גבי מנחות תנן *אין מביאין אנפקינן ואם הביא פסול ועלה קאי ר' יהודה ואמר מהו אנפקינון: מעדן · (ג) מלהיב: מגנותו של אותו רשע גנותו הוא זה שהוא בועל נשים ומצלחן: שהגוף נהנה מן הגוף · מפני הצינה והעיד לך הכתוב שהיו מתכונין מן השמים לחבבה על בעלה: ביקש לטעום כו' · לכך נאמר מכל הנשים ומכל הבתולות: עבד משתיא ט' · חוזר לכמה ענינים לפייסה שתגלה לו מולדתה ולא הועיל וסמוך לה להאי קרא ובהקבץ בתולות שנית וגו' אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה וגו' עבד משתיא סעודה לכבודה מה שלא עשה בשאר נשים: דלי כרגא · אמר בשביל אסתר אני מניח לכם מכסי גולגולתכם הייט והנחה למדינות עשה: שדר פרדישני · דורונות לשרים בשמה והייט דכתיב ויתן משאת כיד המלך:

נא

תורה אור

דלא קטליה דוד לשמעי דאתיליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן ומה שילם לי ימיני דלא קטליה שאול לאגג דאתיליד מיניה המן דמצער לישראל רבי יוחנן אמר לעולם מבנימן קאתי ואמאי קרי ליה יהודי על שום שכפר בע"ז שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי כדכתיב °איתי גוברין יהודאין וגו' רבי שמעון בן פזי כי הוה פתח בדברי הימים אמר הכי כל דבריך אחד הם ואנו יודעין לדורשן °ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד ואמאי קרי לה יהודיה על שום שכפרה בע"ז דכתיב °ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור *ואמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ילדה והא רבויי רביתיה לומר לך *שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו ירד זה משה ולמה נקרא שמו ירד [א] שירד להם לישראל מן בימיו *גדור שגדר פרצותיהן של ישראל חבר שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים סוכו שנעשה להם לישראל כסוכה יקותיאל שקוו ישראל לאל בימיו זנוח שהזניח עונותיהן של ישראל אבי אבי אב בתורה אב בחכמה אב בנביאות ואלה בני בתיה אשר לקח מרד וכי מרד שמו והלא כלב שמו אמר הקב"ה יבא כלב שמרד בעצת מרגלים וישא את (א) בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה אשר הגלה מירושלם אמר רבא שגלה מעצמו ויהי אומן את הדסה קרי לה הדסה וקרי לה אסתר תניא ר"מ אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה °על שם הצדיקים *שנקראו הדסים וכן הוא אומר °והוא עומד בין ההדסים רבי יהודה אומר הדסה שמה ולמה נקראת שמה אסתר על שם שהיתה מסתרת דבריה שנאמר אין אסתר מגדת את עמה וגו' ר' נחמיה אומר הדסה שמה ולמה נקראת אסתר שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר בן עזאי אומר אסתר לא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית כהדסה ר' יהושע בן קרחה אמר *אסתר ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה כי אין לה אב ואם ובמות אביה ואמה למה לי אמר רב אחא עיברתה מת אביה ילדתה מתה אמה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת תנא משום ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית וכן הוא אומר °ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת משום דבחיקו תשכב הוות ליה (*לבת) אלא (*לבית) הכי נמי לבית ואת שבע הנערות וגו' אמר רבא שהיתה מונה בהן ימי שבת וישנה ואת נערותיה וגו' אמר רב שהאכילה מאכל יהודי ושמואל אמר שהאכילה *קדלי דחזירי ור' יוחנן אמר זרעונים וכן הוא אומר °ויהי המלצר נושא את פת בגם ונותן להם זרעונים ששה חדשים בשמן המור *מאי שמן המור ר' חייא בר אבא אמר סטכת רב הונא אמר שמן זית שלא הביא שליש תניא רבי יהודה אומר אנפקינון שמן זית שלא הביא שליש ולמה סבין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר בערב היא באה ובבקר היא שבה אמר רבי יוחנן מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו שלא היה משמש מטתו ביום ותהי אסתר נשאת חן אר"א *מלמד שלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת ירח שנהנה גוף מן הגוף ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות אמר רב ביקש לטעום טעם בתולה טעם טעם בעולה טעם ויעש המלך משתה גדול עבד משתיא ולא גליא ליה דלי כרגא ולא גליא ליה שדר פרדישני ולא גליא ליה ובהקבץ בתולות שנית וגו' אזיל שקל עצה ממרדכי אמר אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה ואפי' הכי לא גליא ליה דכתיב אין אסתר מגדת מולדתה וגו' אמר רבי אלעזר מאי דכתיב

לא

כל הכופר בע"ז נקרא יהודי שנאמר איתי גוברין יהודאין* על שם יהודי שהרי אמר בחלק (סנהדרין דף צג:) דלא הוו משבט יהודה: אשר הגלה שגלה מעצמו · ודריש ליה מדלא כתיב הוגלה: קדלי דחזירי · וא"ו היא לא היתה אוכלת : וטובלת

[בע"י איתא בזה"ל תימה אימא שקראם יהודאין לפי שהיו משבט יהודה כדכתיב (דניאל א) ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה וי"ל דאתיא כר"ש בר נחמני דאמר בפרק חלק צג: דניאל מבני יהודה חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים]

רבינו חננאל

כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו הוא ילדו: נקראת הדסה מפני דהיתה צדקת. שהצדיקים נקראים הדסים: לקחה מרדכי לו לבת. תנא משום רבי מאיר לבית:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וישא את בתיה בת פרעה: (ב) רש"י ד"ה כבשה אחת זו בת שבע: (ג) ד"ה מעדן מלהיב ומלהיב הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (שירד להם לישראל מן בימיו) הא"מ ונ"ב שהוריד תורה לישראל:

[ת"ל כבית וכן איתא בע"י]

[פירוש עורף של חזרת כלומר ראש של חטא ערוך ערך קתל ועיין תוספות ד"ה קדלי]

גליון הש"ס

גמ' ואשתו היהודית. עי' מ"ר ריש ויקרא: שם על שם הצדיקים. עי' ברכות דף כו ע"ב תוד"ה ואין שיחה: רש"י ד"ה אסתהר ירח. כי ירח בגימטריא סהרא (נרלמי: ...)

°לא יגרע מצדיק עיניו בשכר צניעות שהית' בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול ובשכר צניעות שהיה בו בשאול זכה ויצאת ממנו אסתר *ומאי צניעות היתה בה ברחל דכתיב °ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מינסבא לי אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה(א) אחיו אנא ברמאות אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא אמר לה אין °עם נבר תתבר ועם עקש תתפל אמר לה ומאי רמיותא אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסיב לי מקמה *מסר לה סימנים כי מטא ליליא אמרה השתא מיכספא אחתאי מסרתינהו ניהלה והיינו דכתיב °ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנין שמסרה רחל ללאה לא הוה ידע עד השתא לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול ומה צניעות היתה בשאול דכתיב °ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל(ג) זכה ויצאת ממנו אסתר *ואמר רבי אלעזר כשהקב"ה פוסק גדולה לאדם פוסק לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות שנאמר °ויושיבם לנצח ויגבהו (וגו') ואם הגיס דעתו הקב"ה משפילו שנאמר °ואם אסורים בזקים וגו' ואת מאמר מרדכי אסתר עושה אמר רבי ירמיה שהיתה מראה דם נדה לחכמים כאשר היתה באמנה אתו אמר רבה בר לימא *(משמיה דרב) שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותרש אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הקציף הקב"ה אדון על עבדיו לעשות רצון צדיק ומנו יוסף שנאמר °ושם אתנו נער עברי וגו' עבדים על אדוניהן לעשות נס לצדיק ומנו מרדכי [א]דכתיב ויודע הדבר למרדכי וגו' *אמר רבי יוחנן בגתן ותרש °שני טרסיים הוו והיו מספרין בלשון טורסי ואומרים מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו בא ונטיל ארס בספל כדי שימות והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושבי לשכת הגזית היה והיה יודע בשבעים לשון אמר לו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה אמר לו אני אשמור משמרתי ומשמרתך והיינו דכתיב ויבקש הדבר וימצא שלא נמצאו במשמרתן אחר הדברים האלה *(אחר מאי) אמר רבא אחר שברא הקב"ה רפואה למכה דאמר ר"ל אין הקב"ה מכה את ישראל אא"כ בורא להם רפואה תחילה שנאמר °כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים אבל אומות העולם אינו כן מכה אותן ואח"כ בורא להם רפואה שנאמר °ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו אמר רבא בתחילה במרדכי לבדו ולבסוף בעם מרדכי ומנו רבנן ולבסוף בכל היהודים הפיל פור הוא הגורל תנא כיון שנפל הגורל בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה ולא היה יודע *שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד ישנו עם אחד אמר רבא ליכא דידע לישנא בישא כהמן אמר ליה תא ניכלינהו אמר ליה מסתפינא מאלהיו דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי אמר ליה ישנו מן המצות אמר ליה אית בהו רבנן אמר ליה עם אחד הן שמא תאמר קרחה אני עושה במלכותך מפוזרין הם בין העמים שמא תאמר אית הנאה מינייהו מפורד כפרידה זו שאינה עושה פירות ושמא תאמר איכא מדינתא מינייהו ת"ל בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם דלא אכלי מינן ולא נסבי מינן ולא מנסבי לן ואת דתי המלך אינם עושים דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י ולמלך אין שוה להניחם דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן זורקו ושותהו ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן חובטו בקרקע ואינו שותהו אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף וגו' אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו והיינו דתנן *באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך אמר רבי אבא משל

רש"י

לא יגרע מצדיק עיניו · נותן עיניו במעשה הצדיקים לשלם להם (ג) אף לימים רבים מדה במדה : זכתה ויצא ממנה שאול · שהיה צנוע : זכה ויצאת ממנו אסתר · בתרגום של מגילה מייחס מרדכי ושמעי עשירי לשאול ומשאול עד בנימין וכתיב היא אסתר בת דודו ואין לו ראיה אחרת בכתובים שיצאה משאול : מסרתן · ללאה והוא צניעות שלא יתפרסם הדבר שמסר לה סימנין : שנאמר לא יגרע מצדיק עיניו · וסיפיה דקרא ויושיבם לנצח ויגבהו והיינו גדולה לדורות : ואם הגיס דעתו כו'. הכי סמכי קראי ויושיבם לנצח ויגבהו ואם אסורים בזקים על ידי שמגביהין עצמן באין לידי עניות ויסורים : וטובלת · מחמת נקיות שלא תהא מאוסה לצדיק משכיבתו של אחשורוש : אדון על עבדיו · ויקצוף פרעה על שני סריסיו : לשון טורסי · שם מקום : לא ראינו שינה · מתוך שהיתה חביבה עליו היה מרבה בתשמיש וצמא לשתות : משמרתי ומשמרתך · אני ממונה על עבודה אחת ואני ממונה על עבודה אחרת : ה"ג אחר הדברים האלה גדל המלך* את המן וגו' בתר בגתן ותרש כתיב : וקא בעי הש"ס אחר מאי · מה העיד עליו הכתוב שלא גידלו עד שבא מעשה הזה : אחר שברא הקדוש ב"ה רפואה למכה · העתידה לבא לאחר זמן : כרפאי לישראל · ואחר כך נגלה עון אפרים ע"י מכה שאני מביא עליהן : הפיל פור · ומהו פור הוא הגורל מיום ליום באיזו יום יפול הגורל וכן מחודש לחודש והגורל של כולן הפיל ביום אחד ונפל לו הגורל על (ד)אחד : בשבעה באדר מת משה · שנאמר והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון (יהושע ד) צא מהם למפרע שלשים יום באבלו של משה ושלשה ימים שהכינו להם צידה שנאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשה ימים אתם עוברים וגו' (שם א) הרי בשבעה באדר מת משה : ובשבעה באדר נולד. דכתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום (דברים לא) היום מלאו ימי ושנותי כדאי הצידה שתכפר על המיתה : אית בהו רבנן. מתשובתו של המן אנו למדין שכך היה אחשורוש משיבו : קרחה אני עושה במלכותך · שמלכות אחת מליאה מהם : מדינתא · מדינה קטנה : ולא נסבי מינן · נשים : ואת דתי המלך אינם עושים · אונגריות ומסים וגולגליות וארנונות אינן נותנין : דמפקי ליה לשתא בשה"י פה"י · שבת היום פסח היום ואנו אסורים במלאכה : אין שוה · אין נאה ואין חשש להניחן: משמיעין · בית דין מכריזין שיביאו שקלים למקדש : ועל הכלאים · שגדלו הזרעים קצת וניכר ועוקרין אותן משדותיהן בהכרזת בית דין :

משל

תוספות

וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי · ואם תאמר והא לא הי' שם הבחנת שלש' חדשים שהרי בכל יום היה אותו רשע מצוי אצלה וי"ל שהיתה משמשת במוך :

הכסף נתון לך · גימטריא דהכסף עולה הע"ן רמז לו שיתלה עליו* :

רבינו חננאל

אמר לו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה . א"ל אני אשמור משמרתי ומשמרתך . פי' א"ל אני אשמור משמרתי בתחלת הלילה עד החק שאנו קבועים . ואשמור עוד ממך בחצי הלילה במשמרתך ועשו כך ונתבקש במשמרתו שבתחלת הלילה . שכל השומר בתחלת הלילה כשיעמוד אחר לשמור ישן מי שכבר שמר . ונמצא זה שומר שלא במשמרתו לפיכך נתבררה עליו העצה : אין הקב"ה מכה את ישראל עד שבורא להם רפואה שנאמר כרפאי לישראל וגו' :

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר לה אי רמאי הוא אחיו אנא ברמאות : (ב) שם אמר שמואל לפיכך זכה ויצאת ממנו אסתר מאי היא דכתיב אין אסתר מגדת ואמר רבי אלעזר וכו' שנאמר לא יגרע מצדיק עיניו ויושיבם לנצח : (ג) רש"י ד"ה לא יגרע וכו' לשלם נ"ב גמולן אף לימים : (ד) ד"ה הפיל פור וכו' הגורל על אדר הס"ד :

גליון הש"ס

גמ' שני טרסיים . עי' חולין דף נז ע"ב תד"ה ועליה :

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דכתיב) תז"מ :

מסורת הש"ס

ב"ב קכג. ע"ש

[זבחים קב ע"ב]

שם

[ילקוט ובש"י ליתא]

ברכות מא

[לעיל ז. ע"ב]

[ילקוט ליתא מאי אחר]

[קדושין לח. סוטה יג:]

שקלים ב. לקמן כט: מ"ק ו.

תורה אור

איוב לו · בראשית כט · שמואל ב כב · בראשית כט · שמואל א י · איוב לו · בראשית מא · הושע ז · ישעיה יט

משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה לשני בני אדם לאחד היה לו תל בתוך שדהו ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו בעל חריץ אמר מי יתן לי תל זה בדמים בעל התל אמר מי יתן לי חריץ זה בדמים לימים נזדווגו זה אצל זה אמר לו בעל חריץ לבעל התל מכור לי תילך אמר לו טול אותה בחנם והלואי: ויסר המלך את טבעתו אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל שכולן לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב: ת"ר ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה (א) ומה מעבדות לחירות אמרי' שירה ממיתה לחיים לא כל שכן אי הכי הלל נמי נימא (ב) *לפי *שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ יציאת מצרים דנס שבחוצה לארץ היכי אמרינן שירה כדתניא עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל ארצות לומר שירה משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה רב נחמן אמר *קרייתא זו הלילא (א) (ג) רבא אמר בשלמא התם °הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה אלא הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש אכתי עבדי אחשורוש אנן *בין לרבא בין לר"נ קשיא והא תניא משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה כיון שגלו חזרו להכשירן הראשון ותו ליכא והכתיב °ויהי איש אחד מן הרמתים צופים אחד ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל מיהוה טובא הוו כדתניא הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה רבי שמואל בר נחמני אמר אדם הבא משתי רמות שצופות זו את זו רבי חנין אמר אדם הבא מבני אדם שעומדין ברומו של עולם ומאן נינהו בני קרח דכתיב °ובני קרח לא מתו *תנא משום רבינו מקום נתבצר להם בגיהנם ועמדו עליו שבע נביאות מאן נינהו שרה מרים דבורה חנה אביגיל חולדה ואסתר שרה דכתיב °אבי מלכה ואבי יסכה *ואמר ר' יצחק יסכה זו שרה ולמה נקרא שמה יסכה שסכתה ברוח הקדש שנאמר °כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה ד"א יסכה שהכל סוכין ביופיה מרים דכתיב °ותקח מרים הנביאה אחות *) אהרן **) ולא אחות משה אמר ר"נ אמר רב שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן ואומרת עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל ובשעה שנולד נתמלא כל הבית כולו אורה עמד אביה ונשקה על ראשה אמר לה בתי נתקיימה נבואתיך וכיון שהשליכוהו ליאור עמד אביה וטפחה על ראשה ואמר לה בתי היכן נבואתיך היינו דכתיב °ותתצב אחותו מרחוק לדעת מה יהא בסוף נבואתה דבורה דכתיב °ודבורה אשה נביאה אשת לפידות מאי אשת לפידות שהיתה עושה פתילות *למקדש °והיא יושבת תחת תומר מאי שנא תחת תומר אמר ר' שמעון בן *אבשלום משום יחוד דבר אחר *מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל שבאותו הדור לא היה להם אלא לב אחד לאביהן שבשמים חנה דכתיב °ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה' *רמה קרני ולא רמה פכי דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן שאול ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה מלכותן °אין קדוש כה' כי אין בלתך *אמר רב יהודה בר מנשיא אל תקרי בלתך אלא לבלותך שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו אבל הקדוש ברוך הוא מבלה מעשה ידיו °ואין צור כאלהינו *אין צייר כאלהינו אדם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעיים אבל הקב"ה צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים אביגיל דכתיב °והיה היא רוכבת על החמור ויורדת בסתר ההר בסתר ההר מן ההר מיבעי ליה אמר רבה בר שמואל על עסקי דם הבא מן הסתרים נטלה דם והראתה לו אמר לה וכי מראין דם בלילה אמרה לו וכי דנין דיני נפשות בלילה אמר לה מורד

רש"י

משל דאחשורוש והמן כו'· כלומר יש ללמוד מאחשורוש שאף בדעתו היה להשמידן: (*להחזירן) למוטב· שגזרו עליהן תעניות לתשובה דכתיב צום ובכי ומספד שק ואפר יוצע לרבים: חוץ ממקרא מגילה· ואם תאמר נר חנוכה כבר פסקו הנביאים אבל בימי מרדכי היו נ'... זכריה ומלאכי: מעבדות לחירות· ביציאת מצרים אמרו שירה על הים. הלל נמי נימא· שהיא שירה: הכי גרסי' אמר רבא בשלמא התם כו' ולא עבדי פרעה שהרי לחירות יצאו: אכתי עבדי אחשורוש אנן. דלא נגאלו אלא מן המיתה: בין לרבא· דאמר להכי לא אמרי הלל דאכתי עבדי אחשורוש הוו הא לאו הכי אמרינן: בין לרב נחמן· דאמר קריאת מגילה במקום הלל: (ד) הוכשרו שאר ארצות לומר שירה· על נס המאורע להם ותו ליכא· נביאים: נבואה שהוצרכה לדורות· ללמוד תשובה או הוראה וכל הנך מ"ח הוצרכו ובהלכות גדולות(ה) מטויין מסדר עולם [א] אברהם יצחק יעקב משה ואהרן יהושע פנחס ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים (שופטים ב) זה פנחס ויבא איש האלהים אל עלי (שמואל א ב) זה אלקנה עלי שמואל גד נתן דוד שלמה עידו קרא *אל המזבח בבית אל מיכיהו בן ימלא בימי אחאב עובדיה אחיה השילוני ויהוא בן חנני בימי אסא עזריה בן עודד חזיאל [הלוי] מבני מתניה אליעזר בן דודו ממרישה כולן בימי יהושפט בדברי הימים (ב יט) ובימי ירבעם בן יואש הושע עמוס ובימי יותם מיכה המורשתי ובימי אמציה אמוץ נומן אמר לאמציה מדוע דרשת אלהי אדום ואליהו ואלישע ויונה בן אמתי ישעיה בימי מנשה יואל נחום חבקוק בימי יאשיה לפניה אוריה מקרית יערים ירמיה בגולה יחזקאל דניאל בשנת ב' לדריוש ברוך נריה שריה מחסיה חגי זכריה מלאכי ומרדכי באסתר בסדר עולם ועל דניאל אמרינן לעיל (דף ג.) אינהו נביאי ואיהו לאו נביא אלא אפיק דניאל ועייל שמעיה שאמר לרחבעם אל תעלו ואל תלחמו עם אחיכם בני ישראל *שנים לא ידעתי [ב]: נתבצר להם· לשון גבוה כמו ובצורות בשמים (דברים ט): כשהיא אחות אהרן· ועדיין לא נולד משה: פתילות למקדש· (ו) משכן שילה: משום יחוד· שהוא גבוה ואין לו צל ואין אדם יכול להתייחד שם עמה כמו בבית: לב אחד· שרף יש לו כמו אילן אבל אין לו בענפיו אלא בגזעו על פני כל גובהו: רמה קרני ולא רמה פכי· זו היא נבואתה שנתנבאית על שאול ויהוא שלא תימשך מלכותן במשיחת דוד ושלמה כתיב קרן השמן ובמשיחת שאול ויהוא כתיב פך: וכי רואין דם בלילה· שנאמר (שמואל א כה) אם אשאיר לנבל עד אור הבקר משתין בקיר שמע מינה דהוה בלילה וכי מראין דם בלילה אם טמא או טהור הלא צריך להבחין מראיתו אם מה' דמים הטמאים באשה הוא: וכי דנין דיני נפשות בלילה· והא כתיב (ירמיה כא) דינו לבוקר משפט וכתיב והוקע אותם לה' ב) נגד השמש (במדבר כה): כליתני

תוספות

משום יחוד· כשבאין אליה בני ישראל למשפט:

דכתיב ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה'· וה"נ הוה מצי לאתויי כל הפרשה שכל הנבואה על סנחריב נבוכדנצר והמן כמו שתרגם יונתן אלא קרא דריש פרשתא נקט:

מורד

א) גי' רי"ף ורא"ש מתקיף לה רבא מי דמי בשלמא. ב) נגד השמש ודוד אמר אם אשאיר לנבל מכל אשר לו עד אור הבקר.

מסורת הש"ס

[נ"ל להחזירן]

אל המזבח יעדי החוזה כד"ס ב ט ולספר עידו החוזה שנזכר בד"ה ב יב ועינו יעדי

תהלים קיג · [ערכין י: ע"ש היטב] · שמואל א א · במדבר כו · סנהדרין קי. · בראשית יא · סנהדרין סט: · בראשית כא · שמות טו · *) [סוטה יב: ע"ש] · **) [נ"ל ונו' אחות אהרן ולא וכו'] · [נ"ל משכיבון איתא בילקוט] · [נ"ל אבי שלום ועי' תוס' יומא לח: ד"ה דלא ותוס' כתובות קד: ד"ה שני] · שמואל א ב · שם · שמואל א כה

שמות ב · שופטים ד · שם · [סוכה מה:] · כריתות ו. הוריות יב. · ברכות י.

רבינו חננאל

ת"ר מ"ח נביאים וז' נביאות לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפי' אות אחת חוץ ממקרא מגילה. ואלו הן מ"ח נביאים. משה. ואהרן. ואסיר. ואלקנה. ואביאסף. בני קרח נתנבאו במדבר. יהושע פינחס. אלקנה. גד החוזה. נתן הנביא. אסף.

ושנים לא ידעתי א' עודד הנביא ד"ה ב ט"ו לפי פי' רד"ק ואח' חנני הרואה ד"ה ב ט"ז שהתנבא על אבי' ולפי פשוטו כשמזכיר נ"א בשמו ושם אביו בנבואה ידוע שהוא נביא בן נביא וא"כ עזריה בן עודד ויהוא בן חנני נחשבים לנביאים המה ואביהם גם יש לחשוב זכריה בן יהוידע הכהן ד"ה ב כ"ד גם עודד הנביא שהתנבא בימי פקח בן רמליהו דה"ב כ"ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' יהושע בן קרחה ק"ו ומה מעבדות לחירות: (ב) שם הלל נמי נימא אמר ר' יצחק לפי שאין וכו' שבחוצה לארץ והרי יציאת מצרים דנס שבחוצה לארץ ואמרי' הלילא התם כדתניא עד כצ"ל: (ג) שם קרייתא זו הלילא מתקיף לה רבא מי דמי בשלמא התם: (ד) רש"י ד"ה בין לר' נחמן וכו' הלל הס"ד ואח"כ מ"ה לא הוכשרו: (ה) ד"ה נבואה וכו' ובהלכות גדולות הן מנויין ורובן יש ללמוד מסדר עולם וכו' קרא על המזבח וכו' בימי יאשיה לפניה וירמיה ואוריה מקרית יערים ליהויקים בגולה יחזקאל דניאל: (ו) ד"ה פתילות למקדש. למשכן שילה בשעה שבני אדם באין ליטול עצה ממנה יושבת תחת תומר שלא תשב עמהם בסתר משום יחוד שהוא גבוה ואין לו צל ואין אדם יכול להתייחד שם עמה כמו בבית ותחת שאר אילנות יש צל שיש להם ענפים סמוך לעיקרן הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה נבואה כו' אברהם כו'. נ"ב אבל בסדר עולם לא חשיב אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן עלי שלמה נריה מחסיה וחשיב במקומם ג' בני קרח אסף והימן ואיתן וידותן וזכריהו הכהן ודניאל כי לא חשיב במ"ח נביאים רק אותן שכתוב משה לף בבנביאות תביב כי לא היו רק ז' וכן נריה ומחסיה לא נכתבו נביאתן ולא נקראו נביאים וכן טלי ובלמה וע"ל ס"ז ברוך בן נריה כו': [ב] שם בסה"ד שנים לא ידעתי. נ"ב והם הנני ועודד

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ג מהל' מלכים הלכה ח סמג עשין נו :

מורד במלכות הוא ולא צריך למידייניה · קשה א"כ היאך גרס פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו· ושם) דדיני נפשות מתחילין מן הצד מדכתיב גבי נבל ויחגרו איש חרבו ויחגור גם דוד חרבו (ש"א כה) והא מורד במלכות הוה ולא בעי למידייניה ועוד קשה היאך ישב דוד בדין והא אין מושיבין מלך בסנהדרין כדאמרינן במסכת סנהדרין פרק כ"ג (דף יח:) ועי"ק מפ' במה בהמה יוצאה (שבת דף נו·) גבי אוריה דקאמר שהיה לו לדונו בסנהדרין ואמאי והא מורד במלכות היה וי"ל דהכא ה"פ מורד במלכות הוא ולא צריך למידייניה כשאר דיני נפשות שדנין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה אלא אפילו בו ביום גומרין לחובה והיינו הא דקאמרה ליה אביגיל וכי דנין דיני נפשות בלילה היה לך להמתין לגמור עד למחרת והוא השיב לה מורד במלכות הוה ואין צריך להמתין עד למחר אבל לדונו ודאי צריך וגם לא קשה מהא שישב דוד בסנהדרין דהא דאין מושיבין מלך בסנהדרין היינו משום דלא הוי כבודו להיות יושב ושותק אבל גבי מורד כבודו הוא להיות יושב ושותק לפי שהוא נוגע בדבר :

ה"ג מאי מבוא בדמים תרי דמים דם נדה ושפיכות דמים מלמד שגלתה שוקה · ולא גרסינן היכא דאמרי מלמד שגלתה שוקה דהא השתא מפרש מאי תרי דמים ועד השתא לא פריש להו :

שגלתה שוקה והלך דוד לאורה ג' פרסאות · קשה היאך אותה לדיקת גלתה שוקה לפני דוד ועוד קשה דמחזי כגוזמא לומר שהלך לאור שוקה ג' פרסאות וי"ל דנמצא בספרים מדויקים שנקוד בהן לאורה כלומר לאור שלה פירוש נתאוה לה דוד והלך באור חמימות שלש פרסאות : **דאיגיירה** ונסבה יהושע · קשיא היאך נסבה הא אמרי' פ' הערל (יבמות דף עו· ושם) דאפילו בגירותן *לית להו התנות וצריך לומר שלא היתה משבעה עממין אלא משאר עממין ובאת לגור שם *ויש מפרשים שרצו לומר שלא הוזהרו על לאו דלא תתחתן עד לאחר שנכנסו לארץ וזה אינו דאמרי' במדרש דנתינים באו להתגייר בימי משה כמו בימי יהושע ואף על פי כן לא הותרו לבא בקהל אלא היו חוטבי עצים ושואבי מים אלמא דקודם שעברו את הירדן ונכנסו לארץ הוזהרו עליהם* :

ארבע

תורה אור

[א]מורד במלכות הוא ולא צריך למידייניה אמרה לו עדיין שאול קיים ולא יצא טבעך בעולם אמר לה °ברוך טעמך וברוכה את אשר כליתני [היום הזה] מבא בדמים דמים תרתי משמע [א] אלא מלמד שגילתה את שוקה והלך לאורה ג' פרסאות אמר לה השמיעי לי אמרה לו °לא תהיה זאת לך לפוקה זאת מכלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו מעשה דבת שבע ומסקנא הכי הואי °והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים כי הוות מיפטרא מיניה אמרה ליה °והטיב ה' לאדוני וזכרת את אמתך אמר רב נחמן היינו דאמרי אינשי איתתא בהדי שותא פילכא איכא דאמרי *שפיל ואזיל בר אווזא ועינוהי מיטייפי חולדה דכתיב °וילך חלקיהו הכהן ואחיקם ועכבור וגו' ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנביא איהי אמרי בי רב משמיה דרב חולדה קרובת ירמיה היתה ולא הוה מקפיד עליה ויאשיה גופיה היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה אמרי דבי רבי שילא מפני שהנשים רחמניות הן ר' יוחנן אמר ירמיה לא הוה התם *שהלך להחזיר עשרת השבטים *ומנלן דאהדור דכתיב °כי המוכר אל הממכר לא ישוב אפשר יובל בטל ונביא מתנבא עליו שיבטל אלא מלמד שירמיה החזירן ויאשיהו בן אמון מלך עליהן דכתיב °ויאמר מה הציון הלז אשר אני רואה ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בבית אל וכי מה טיבו של יאשיהו על המזבח בבית אל אלא מלמד שיאשיהו מלך עליהן רב נחמן אמר מהכא °גם יהודה שת קציר לך בשובי שבות עמי אסתר דכתיב °ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות *בגדי מלכות מיבעי ליה אלא שלבשתה רוח הקדש כתיב הכא ותלבש וכתיב התם °ורוח לבשה את עמשי וגו' אמר רב נחמן לא יאה יהירותא לנשי תרתי נשי (א) יהירן הויין וסניין שמייהו חדא שמה זיבורתא וחדא שמה כרכושתא זיבורתא כתיב בה °ותשלח ותקרא לברק ואילו איהי לא אזלה לגביה כרכושתא כתיב בה °אמרו לאיש ולא אמרה אמרו למלך אמר רב נחמן חולדה (ב) מבני בניו של יהושע היתה כתיב הכא °בן חרחס וכתיב התם *°בתמנת חרס איתיביה רב עינא סבא לרב נחמן שמונה נביאים והם כהנים יצאו מרחב הזונה ואלו הן נריה ברוך ושריה מחסיה ירמיה חלקיה חנמאל ושלום רבי יהודה אומר אף חולדה הנביאה מבני בניה של רחב הזונה היתה כתיב הכא בן תקוה וכתיב התם °את תקות חוט השני אמר ליה *עינא סבא ואמרי לה *פתיא אוכמא מיני ומינך תסתיים שמעתא דאיגיירא ונסבה יהושע ומי הוו ליה זרעא ליהושע והכתיב °נון בנו יהושע בנו בני לא הוו ליה בנתן הוו ליה

בשלמא

כליתני · מנעת אותי : בדמים · דם נדה ושפיכות דמים : שגילתה שוקה · ונתאוה לה ותבעה ולא שמעה לו כדמסיים ואזיל : לפוקה · (ג) כמו פיק ברכים (נחום ב): הכי גרסי' זאת מכלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו מעשה דבת שבע ומסקנא הכי הוה · והכי פירושה מדקאמרה ליה ולא תהיה זאת לך לפוקה מכלל שהתנבאת' לו שסופו להכשל בביאה אחרת ומאי ניהו בת שבע ומסקנא הכי הוה סוף שעלתה לו כך אלמא נביאה הוות שנתקיימה נבואתה : בהדי שותא פילכא · עם *שהאשה מדברת היא טווה כלומר עם שהיא מדברת עמו על בעלה הזכירה לו את עצמה שאם ימות (ד) ישאנה : מיטייפי · צופין למרחוק ודוגמתו במס' כתובות (דף ס·) נטוף עיניך : ובמקום ירמיה היכי מיתנביא היא · הרי ירמיה עמד משנת י"ג ליאשיה שנאמר · אשר היה דבר ה' אל ירמיה וגו' (ירמיה א) והספר נמצא בשנת י"ח ליאשיה ועליו שלח אצל חולדה : כי המוכר אל הממכר לא ישוב · יחזקאל אמרו והוא נתנבא בתוך (*י"ד) שנה שבין גלות יכניה לחרבות ירושלים ומתנבא שיהא בטל היובל והמוכר שדהו לא ישוב לו : אפשר יובל בטל · משגלו עשרת השבטים בימי חזקיה שנאמר לכל יושביה (ויקרא כה) בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן נמצא משגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה [כבר] בטלו היובלות ויחזקאל היה מתנבא לאחר זמן שיבטל : אלא מלמד שירמיה החזירן · באותה שנה שנמצא הספר והיא שנת שמונה עשרה ליאשיהו ונשאל על דברי הספר אצל חולדה לא היה שם ירמיה (ה) וחזרו למנות את היובל ולא הספיקו למנות אלא שמיטות עד שחרב הבית : ויאמר מה הציון הלז · ביאשיהו כתיב בהיותו בבית אל ושרף עצמות הכומרים בבית אל על המזבח שעשה ירבעם : מה טיבו בבית אל · והלא (*משל) מלכי ישראל *היה שהרי שם העמיד ירבעם את העגל : שת קציר · עשה חיל וגדולה כמו (ו) *ועשה קציר כמו נטע (איוב יד:) : לא נאה יוהרא לנשי · לא נאה חשיבות לנשים : וסניין שמייהו · שמותיהן מאוסות : זיבורתא · דבורה : כרכושתא · חולדה : בן חרחס · ולע"ג דקרא על בעלה קא מסהיד מיהו במעשיה כתיב : אמר ליה עינא סבא מיני ומינך תסתיים שמעתא · כלומר על ידי ועל ידך תתפרש אמיתו של דבר הא והא הואי : נון בנו יהושע בנו · את שבט אפרים מייחס הכתוב עד יהושע ומיהושע למטה לא ייחס איש :

מסורת הש"ס

ב"ק לב: · [נ"ל י"ח] · [עי' רש"י במשנה סנהדרין קי· ד"ה עשרת וכו'] · [נ"ל שם נ"ל ביתם] · [לקמן טו· ע"ש] · [עי' פרש"י בערכין]

הגהות הגר"א

[א] גמ' (אלא מלמד שגילתה) א"ם וה"ל ג"כ א"ל השמיעי לי אמרה לו) תא"מ :

רבינו חננאל

הימן. ידותון. שמואל. דוד. *) אחיה. שמעיה. עידו. עזריה בן עודד. הנני הרואה. יהוא בן חנני. אליהו. מיכיהו. עובדיהו. אלישע. (יחזקאל). אליעזר בן דודיהו. יונה בן [אמתי] זכריה בן יהוידע. אמוץ. חבקוק. צפניהו בן כושי. ירמיה. ישעיה. יחזקאל. דניאל. ברוך בן נריה. עזריה בן מחסיה. מרדכי בלשן. הושע בן בארי. עמוס. מיכה המורשתי. יואל בן פתואל. נחום. חגי. זכריה. ומלאכי. ז' נביאות שרה. מרים. דבורה. חולדה. חנה. אביגיל. ואסתר :

*) אולי צ"ל כאן שלמה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' תרתי נשי נביאתא יהירן הויין : (ב) שם אמר רב נחמן חולדה הנביאה מבני : (ג) רש"י ד"ה לפוקה לשון כשלון ברכים כמו ופיק ברכים : (ד) ד"ה בהדי שותא וכו' שאם ימות בעלה ישאנה : (ה) ד"ה אלא מלמד וכו' לא היה שם ירמיה ויאשיהו המלך מלך עליהם וחזרו למנות וכו' אלא חמש שמיטות : (ו) ד"ה שת קציר וכו' וגדולה כמו תבלת ועשה קציר :

[פי' דאסורין בלאו דלא תתחתן אף לאחר שנתגיירו]

[ועי' תוס' סוטה לה: ד"ה נרבות]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בהדי כו' שהאשה מדברת. עיין סוכה דף נו ע"ב רש"י ד"ה שותא :

ועי' תוס' גיטין מו. ד"ה כיון]

בשלמא אינהו מיפרשי אלא אבהתייהו מנלן כדעולא דאמר עולא כל מקום שששמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא שמו ולא שם אביו בידוע שהוא נביא ולא בן נביא שמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא (א) מאותה העיר שמו ולא שם עירו בידוע שהוא מירושלים במתניתא תנא כל שמעשיו (ב) ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב באחד מהן לשבח כגון °דבר ה' אשר היה אל צפניה בן כושי בן גדליה בידוע שהוא צדיק בן צדיק וכל שפרט לך הכתוב באחד מהן לגנאי כגון °ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע בידוע שהוא רשע בן רשע *אמר רב נחמן מלאכי זה מרדכי ולמה נקרא שמו מלאכי שהיה משנה למלך מיתיבי ברוך בן נריה ושריה בן [א] מעשיה ודניאל ומרדכי בלשן וחגי זכריה ומלאכי כולן נתנבאו בשנת שתים לדריוש תיובתא תניא אמר רבי יהושע בן קרחה מלאכי זה עזרא וחכ"א מלאכי שמו אמר רב *נחמן מסתברא כמאן דאמר מלאכי זה עזרא דכתיב בנביאות מלאכי °בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ומאן אפריש נשים נכריות עזרא דכתיב °ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות תנו רבנן ארבע נשים יפיפיות היו בעולם שרה (*ואביגיל רחב) ואסתר ולמאן דאמר *אסתר ירקרוקת היתה מפיק אסתר ומעייל ושתי תנו רבנן רחב בשמה זינתה יעל בקולה אביגיל בזכירתה מיכל בת שאול בראייתה *אמר רבי יצחק °כל האומר רחב רחב מיד ניקרי א"ל רב נחמן אנא אמינא רחב רחב ולא איכפת לי אמר ליה כי קאמינא ביודעה ובמכירה ומרדכי ידע את כל אשר נעשה מאי אמר רב אמר גבה (ג) המן מאחשורוש ושמואל אמר גבר מלכא עילאה ממלכא תתאה ותתחלחל המלכה מאי *ותתחלחל אמר רב שפירסה נדה ור' ירמיה אמר שהוצרכה לנקביה ותקרא אסתר להתך *אמר רב התך זה דניאל ולמה נקרא שמו התך שחתכוהו מגדולתו ושמואל אמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו לדעת מה זה ועל מה זה אמר רבי יצחק שלחה לו שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה דכתיב בהן °מזה ומזה הם כתובים ויגידו למרדכי את דברי אסתר °ואילו איהו לא אזל לגביה מכאן *שאין משיבין על הקלקלה לך כנוס את כל היהודים וגו' עד אשר לא כדת אמר רבי אבא שלא כדת (ד) היה שבכל יום ויום עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון וכאשר אבדתי אבדתי כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך ויעבור מרדכי אמר רב שהעביר יום ראשון של פסח בתענית ושמואל אמר דעבר *ערקומא דמיא ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות בגדי מלכות מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא *מלמד שלבשתה רוח הקדש כתיב הכא ותלבש וכתיב התם °ורוח לבשה את עמשי ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא לעולם *) אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ונתקיימה בהן ואלו הן דוד ודניאל דוד דברכיה ארונה דכתיב °ויאמר ארונה אל המלך (ה) וגו' דניאל דברכיה דריוש דכתיב °אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישיזבינך ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא *אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה °הנה הוא לך כסות עינים ונתקיים בזרעה °ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם שופת קדרה ואח"כ נותן לתוכה מים אבל הקב"ה נותן מים ואחר כך שופת הקדרה לקיים מה שנאמר °לקול תתו המון מים בשמים ואמר ר"א אמר רבי חנינא *כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ואמר ר"א אמר רבי חנינא צדיק אבד לדורו אבד משל לאדם שאבדה לו מרגלית כל מקום שהיא מרגלית שמה לא אבדה אלא לבעלה וכל זה איננו שוה לי אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה אינו שוה לי (ו) כדרב חסדא דאמר רב חסדא זה בא בפרוזבולי וזה בא בפרוזבוטי

*) גרסוס

רש"י

בשלמא. (ז) ירמיה והנמאל דכתיב ויבא אלי הנמאל בן דודי כדבר ה' (ירמיה לב) ברוך ושריה מנין שהיו תלמידי ירמיה ברוך דכתיב מפיו יקרא אלי את הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו (ירמיה לו) ושריה בתוך ספר ירמיה (נא) הדבר אשר צוה ירמיה את שריה בן מחסיה וגו' ומלינו בתלמידי נביאים שהיו נביאים נחה רוח אליהו על אלישע ויהושע תלמיד משה ולקמן תניא בברייתא ברוך בן נריה ושריה בן מחסיה ודניאל ומרדכי וחגי זכריה ומלאכי כולן נתנבאו בשנת שתים לדריוש: ישמעאל בן נתניה. הוא שהרג את גדליהו בן אחיקם הצדיק: בשנת שתים לדריוש. האחרון נתנבאו לבני הגולה שיחזרו לבית המקדש שנתבטלה המלאכה זה שמונה עשרה שנה על ידי שמרונים מה שהתחילו בה בימי כורש: בגדה יהודה. שיפה דקרא ובעל בת אל נכר: בשמה זינתה. המזכיר את שמה נגרר אחר תאות זנות: נקרי. רואה קרי: ה"ג מאי אמר. כשזעק זעקה גדולה ומרה מה היה אומר בזעקתו: רב אמר. כך היה זועק גבה המן מאחשורוש. שמלאו לבו לדבר מה שלא עלה על לב אחשורוש: גבר מלכא עילאה. כינוי הוא להיפוך בלשון נקיה: ותתחלחל. נתמסמס חלל גופה: שחתכוהו מגדולתו. בימי אחשורוש שהרי בלשצר השליטו תלתא במלכותו וכן דריוש המדי שנאמר ועלא מנהון סרכין תלתא די דניאל חד מנהון (דניאל ו) וכן כורש שנאמר ודניאל הצלח במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה (שם) ובמלך אחשורוש חתכו מגדולתו: ואלו איהו. דניאל לא אזיל להשיב שליחותו: על הקלקלה. שהיתה אסתר מוגעת לבא אל המלך לפיכך לא השיב התך את שליחותו ואסתר שלחה דבריה ע"י אחרים: עד עכשיו. נבעלתי באונס: ועכשיו. מכאן ואילך נודעתי: אבדתי ממך. ואסורה אני לך דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה וברצון אסורה לבעלה: יו"ט ראשון של פסח. שהרי בי"ג בניסן נכתבו האגרות וניתן הדת בשושן וי"ד וחמשה עשר וששה עשר התענו ובששה עשר *נתלה המן בערב: דעבר ערקומא דמיא. לאסוף היהודים שבעבר השני: שופת את הקדרה. מושיבה על הכירה היא קרויה שפיתה: וזה בא בפרוזבולי. מרדכי בא אליו בטענת עושר המן בא בטענת עוני שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים בכרי לחם: בולי. לשון עושר כדאמרינן (גיטין דף לז:) ושברתי את גאון עוזכם אלו בולאות שביהודה: בוטי

תוספות

ארבע נשים יפיפיות היו בעולם. קשה אמאי לא חשיב חוה דהא אמרינן בפ' חזקת הבתים (ב"ב דף נח:) שרה לפני חוה כקוף בפני אדם ויש לומר דלא חשיב אלא אותן הנולדות מאשה:

כשם שאבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך. וא"ת אמאי לא היה מגרשה והא מותרת להחזירה י"ל לפי שכל מעשה הגט הוא ע"פ עדים והיה ירא פן יתפרסם הדבר למלכות*: **ביום** השלישי. בזכות תורה נביאים וכתובים א"נ כהנים לוים וישראלים אי נמי משה ואהרן ומרים אי נמי שלישי דמתן תורה:

[ועי' תוס' סנהדרין עד: סד"ה והא]

רבינו חננאל

כל ששמו ושם אביו בנבואה בידוע שהוא נביא בן נביא. וכן כל ששמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא *) מירושלים וכן כל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט הכתוב באחד מהן אם לשבח כולן צדיקים. ואם לגנאי כולן רשעים: אמר רב מלאכי זה מרדכי. ר' יהושע בן קרחה אומר מלאכי זה עזרא. ומסתברא כמ"ד מלאכי זה עזרא: ויגידו למרדכי ואילו איהו לא אזל. מיכן שאין משיבין על הקלקלה [ויעבור מרדכי וכו'] ושמואל אמר דעבר עורקמא דמיא. כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. צדיק אבד לדורו אבד משל כו'.

*) נ"ל שהוא מאותה העיר שמו ולא שם עירו בידוע שהוא מירושלים.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בידוע שהוא נביא מאותה העיר: (ב) שם כל שמעשיו סתומין ומעשה אבותיו וכו' בן צדיק וכל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב: (ג) שם גבה לבו של המן מאחשורוש: (ד) שם אמר ר' אבא שלא כדת כל יום ויום שבכל יום ויום באונס ועכשיו ברצון כצ"ל: (ה) שם ויאמר ארונה אל המלך ה' אלהיך ירצך וגו': (ו) שם כל זה איננו שוה לי וכי משום דרואה מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שוה לי אלא כדרב חסדא דאמר: (ז) רש"י ד"ה בשלמא אינהו ירמיה והנמאל ברוך ושריה מיפרשי בנבואתם הנמאל דכתיב ויבא אלי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעשיה. נ"ל מחסיה:

גליון הש"ס

גמ' ששמו ושם אביו עי' ב"ב דף טו ע"ב תוס' ד"ה בלעם ובמהרש"א אידלס בח"א שם: שם כל האומר רחב. עיין סנהדרין מד ע"א תד"ה הלא: שם ואילו איהו לא אזיל לגביה. עי' ב"ב דף ד ע"א תוס' ד"ה שכל:

בפרוזבוטי אמר רב פפא וקרו ליה עבדא דמזדבן (א) בטלמי וכל זה איננו שוה לי מלמד שכל גנזיו של אותו רשע הקוקין על לבו ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שוה לי ואמר *ר' אלעזר אמר רבי חנינא עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר °ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי [וגו'] מאי לעטרת צבי ולצפירת תפארה לעושין צביונו ולמצפין תפארתו יכול לכל ת"ל לשאר עמו *למי שמשים עצמו כשירים ולרוח משפט זה הדן את יצרו וליושב על המשפט זה הדן דין אמת לאמתו ולגבורה זה המתגבר על יצרו משיבי מלחמה (ב) שנושאין ונותנין במלחמתה של תורה שערה [אלו ת"ח] שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבונו של עולם מה נשתנו אלו מאלו אמר ליה הקדוש ברוך הוא ישראל עסקו בתורה אומות העולם לא עסקו בתורה אמר ליה גם אלה ביין שגו ובשכר תעו פקו פליליה אין פקו אלא גיהנם שנאמר °ולא תהיה זאת לך לפוקה ואין פליליה אלא דיינין שנאמר °ונתן בפלילים ותעמד בחצר בית המלך הפנימית א"ר לוי כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה אמרה °אלי אלי למה עזבתני שמא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון או שמא על שקראתיו כלב שנאמר °הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי חזרה וקראתו אריה שנאמר °הושיעני מפי אריה ויהי כראות המלך את אסתר המלכה אמר רבי יוחנן ג' מלאכי השרת נזדמנו לה באותה שעה אחד שהגביה את צוארה ואחד שמשך חוט של חסד עליה ואחד שמתח את השרביט וכמה אמר רבי ירמיה שתי אמות היה והעמידו על שתים עשרה ואמרי לה על שש עשרה ואמרי לה על עשרים וארבע במתניתא תנא על ששים וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשיני רשעים דכתיב °שיני רשעים שברת ואמר ריש לקיש *אל תקרי שברת אלא שריבבת °רבה בר עופרן אמר משום ר"א ששמע מרבו ורבו מרבו מאתים ויאמר לה המלך *לאסתר המלכה מה בקשתך עד חצי המלכות ותעש חצי המלכות ולא כל המלכות ולא דבר שחוצץ למלכות ומאי ניהו בנין בית המקדש יבא המלך והמן אל המשתה ת"ר מה ראתה אסתר שזימנה את המן ר"א אומר פחים טמנה לו שנאמר °יהי שלחנם לפניהם לפח ר' יהושע אומר מבית אביה למדה שנאמר °אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו' ר"מ אומר כדי שלא יטול עצה וימרוד ר' יהודה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית ר' נחמיה אומר כדי שלא יאמרו ישראל אחות יש לנו בבית המלך ויסיחו דעתן מן הרחמים ר' יוסי אומר כדי שיהא מצוי לה בכל עת ר"ש בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס רבי יהושע בן קרחה אומר אסביר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא רבן גמליאל אומר מלך הפכפכן היה אמר רבי גמליאל עדיין צריכין אנו למודעי דתניא ר' אליעזר המודעי אומר קנאתו במלך קנאתו בשרים רבה אמר °לפני שבר גאון אביי ורבא דאמרי תרוייהו °בחומם אשית את משתיהם וגו' אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו א"ל כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי א"ל ככולהו תנאי וככולהו אמוראי ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו וכמה רוב בניו אמר רב ל' עשרה מתו ועשרה נתלו ועשרה מחזרין על הפתחים ורבנן אמרי אותן שמחזרין על הפתחים שבעים הויא דכתיב °שבעים בלחם נשכרו אל תקרי שבעים אלא שבעים ורמי בר אבא אמר כולן מאתים ושמונה הוו שנאמר ורוב בניו ורוב בגימטריא מאתן וארביסר הוו °אמר רב נחמן בר יצחק ורב כתיב בלילה ההוא נדדה שנת המלך אמר רבי תנחום נדדה שנת מלכו של עולם ורבנן אמרי נדדו עליונים נדדו תחתונים רבא אמר שנת המלך אחשורוש ממש נפלה ליה מילתא בדעתיה אמר מאי דקמן דזמינתיה אסתר להמן דלמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא למקטליה הדר אמר אי הכי לא הוה גברא דרחים לי דהוה מודע לי הדר אמר דלמא איכא איניש דעבד בי טיבותא ולא פרעתיה משום הכי מימנעי אינשי ולא מגלו לי מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים ויהיו נקראים מלמד שנקראים מאיליהן ומצא כתוב כתב מבעי ליה מלמד ששמשי

בוטי • לשון עניות כמו והעבט תעביטנו (דברים טו) במסכת גיטין (דף לז.): בטולמי • נהמא בככרות לחם עשרים להם שעורים (מלכים ב ד) מתרגמינן עשרין טולמין דלחמא: לרוח משפט • לשופטים את רוחן יהיה לעטרה: דן את יצרו • סופהו לשוב בתשובה ומתגבר על יצרו • אינו הולך אחריו לעבור עבירה: שמשכימין כו' • והיינו שערה שעושין [שנעשים שוערים] לפתוח דלתות בהשכמה ולאחר [שם עד] זמן נעילתו: גם אלה • אלו הרשעים הנידונין בגיהנם: ביין שגו • כלומר אף הם עשו כהם לפיכך דנם: פקו פליליה • לגיהנם נשפטו: אלי אלי למה עזבתני במזמור אילת השחר הוא: על אונס • [אע"פ] שאני באה אליו מאלי אונס הוא: הצילה מחרב נפשי • באותו מזמור הוא: אמתה של בת פרעה • ותשלח את אמתה ותקחה (שמות ב): בשיני רשעים • עוג מלך הבשן במס' ברכות פרק הרואה (דף נד:) *[שעקר הר בת ג' פרסי להשליכו על ישראל ונתנו על ראשו ושלח הקב"ה נמלים ונקבוהו ונכנס בצוארו בקש לשומטו ונשתרבבו שיניו לכאן ולכאן]: אל תקרי שברת אלא שרבבת • גרסינן ומשיני רשעים נפיק להאי דרשה דליכתוב קרא ושן רשע אלא י' דשיני וי"ס דרשעים הרי ששים: ולא דבר שחוצץ במלכות • בנין הבית שהוא באמצע של עולם כדאמרי' בסדר יומא (דף נד:) אבן שתיה שממנה נשתת העולם: מבית אביה למדה • שמעה התינוקות אומרים כן: וימרוד • במלך שהיתה שעתו מצלחת: שיהא מצוי לה • אולי תוכל להכשילו בשום דבר לפני המלך: ירגיש הקב"ה • שאף אני מקרבת שונאיהן של ישראל אי נמי ירגיש שאני צריכה להחניף רשע זה ולזלזל בכבודי: שיהרג הוא והיא • שיחשדני המלך ממנו ויהרוג את שנינו [נ"א וכי גזרי גזירה ומית חד מינייהו בטלי הגזירה]*: מלך הפכפך היה. וחוזר בדיבורו אמרה שמא אוכל לפתותו ולהורגו ואם לא יהא מזומן תעבור השעה ויחזור בו: בחומם אשית את משתיהם • על בלשצר וביעתו נאמר בשוכם מן המלחמה שדריוש וכורש היו צרין על בבל וגלחן בלשצר אותו היום והיו עייפים וחמים וישבו לשתות ונשתכרו ובאותו היום נהרג ואף אסתר אמרה מתוך משתיהן של רשעים באה להם פורענות: שבעים בלחם נשכרו • יונתן תרגם על בניו של המן: שנת מלכו של עולם • דוגמא ויקץ כישן ה' (תהלים עח) לנקום נקמתו: נדדו עליונים • שהיו מלאכים מבהילים אותו כל הלילה ואמרו לו כפוי טובה שלם טובה למי שעשאה לשון מורי ויש אומרים [נדדו עליונים] כדי שירבו בתחנונים לבקש על הדבר: מאי דקמן דזמינתיה • כלומר מה זאת הבאה לפני עכשיו דבר חדש כזה: כתוב • משמע שהיה כתוב מחדש כתב משמע מעיקרא וימצא כתוב ספר זכרון לפניו אשר הגיד מרדכי:

תורה אור

[סוף תענית כט ע"א]

[סנהדרין קיא: ע"ש כמה שינויים וכפרש"י שם]

[ר"ש יז:]

[ועי' תוס' ב"ב ת:ד"ה דין]

רבינו חננאל

ובוטי. פי' עשירים ודלים: עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי וגו': שערה שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. אמרה מדת הדין לפני הקב"ה כו' א"ל רבה בר אבוה לאליהו כמאן חזא אסתר דעבדא הכי, א"ל ככולהו תנאי וככולהו אמוראי.

הגהות הב"ח

(א) גמ' עבדא דמזדבן בטולמי דנהמא ואמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא כצ"ל ותיבות וכל זה אינו שוה לי מלמד וכו' אמר כל זה אינו שוה לי נמחק: (ב) שם משיבי מלחמה אלו שנושאין:

גליון הש"ס

גמ' רבה בר עופרן. ע"ל י ע"ב תד"ה רבה: שם אמר רבנ"י ורב כהיב. כעין זה יומא לח ע"ב ודף עט ע"ב:

שמשי · סופר המלך שונא ישראל היה ומימות כורש היה כמו שנאמר בספר עזרא (סימן ד) שכתב שטנה על בנין הבית עד (ג) שבא כורש וביטלו ואף בימי אחשורוש עשה כן שנאמר (שם) ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה : לו הכין · לצורך עצמו : דיסקרתא · כפר : נהרא · ליטול מכר : לרבנן · תלמידיו : הלכות קמיצה · דורש בעניינו של יום וששה עשר בניסן היה הוא יום תנופת העומר : ואשקול למזייא · ואטול שער : אסרתינהו · טתה ע״ין להתבילן : אומני · ספרים : זוזא · זוג כל ספרים כעין מספרים : עלין · כלי חרס : ולתעניתו · יום שלישי לתענית היה שהתחילו להתענות בי״ד בניסן ומה שאמר המקרא ליום אתמול שלישי ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות יום שלישי לשילוח הרצים היה : אם מזרע היהודים · יש זרע ביהודים שאם הוא בא מהם לא תוכל לו : מלמד שהביאוהו בבהלה · ולא רחץ יפה מטינופו : שוה · חושש : מלמד שהיתה מחווה כנגד אחשורוש · מרבוי (ד) אשה לומר איש צר ואויב המן הרע הזה : נופל · לשון עושה והולך נופל ורוצה לזקוף והמלאך מפילו : וישלך עליו · הקב״ה משליך פורענות על הרשע בלי חמלה : מידו ברוח יברח · בני סייעתו וחבריו בורחים מידו : אחת של אסתר · שהיה כעוס אחשורוש על מה שעשה המן לאסתר : דבר שנצטער בו אותו צדיק · לעבד נמכר יוסף על ידי קנאת אחיו : יכשל

תורה אור

ששמשי מוחק וגבריאל כותב אמר רבי אסי דרש ר׳ שילא איש כפר תמרתא ומה כתב שלמטה שלזכותן של ישראל אינו נמחק כתב שלמעלה לא כל שכן °לא נעשה עמו דבר אמר רבא לא מפני שאוהבין את מרדכי אלא מפני ששונאים את המן °הבין לו תנא לו הכין ועשה כן למרדכי אמר ליה כנו מרדכי אמר ליה °היהודי אמר ליה טובא מרדכי איכא ביהודאי אמר ליה °היושב בשער המלך אמר ליה (א) סגי ליה בחד דיסקרתא אי נמי בחד נהרא אמר ליה הא נמי הב ליה אל תפל דבר מכל אשר דברת ויקח המן את הלבוש ואת הסוס אזל אשכחיה דיתבי רבנן קמיה ומחוי להו הלכות קמיצה לרבנן כיון דחזייה מרדכי דאפיק לקבליה וסוסיה מיחד בידיה מירתת אמר להו לרבנן האי רשיעא למיקטל נפשי קא אתי זילו מקמיה די לא תכוו בגחלתו בההיא שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא אתא המן ויתיב ליה קמייהו ואוריך עד דסליק מרדכי לצלותיה אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה אמר להו אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי אמר ליה רשע *°עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי אמר ליה קום לבוש הני מאני ורכוב האי סוסיא דבעי לך מלכא אמר ליה לא יכילנא עד דעיילנא לבי בני ואשקול למזייא דלאו אורח ארעא לאשתמושי במאני דמלכא הכי שדרה אסתר ואסרתינהו לכולהו בי בני ולכולהו אומני עייליה איהו לבי בני ואסחיה ואזיל ואייתי זוזא מביתיה וקא שקיל ביה מזייה בהדי דקא שקיל ליה אינגד ואיתנח אמר ליה אמאי קא מיתנחת אמר ליה גברא דהוה חשיב ליה למלכא מכולהו רברבנוהי השתא לישוייה בלאני וספר אמר ליה רשע ולאו ספר של כפר קרצום היית תנא המן ספר של כפר קרצום היה עשרים ושתים שנה בתר דשקלינהו למזייה לבשינהו למאניה אמר ליה סק ורכב אמר ליה לא יכילנא דכחישא חילאי מימי תעניתא גחין וסליק כי סליק בעט ביה אמר ליה לא כתיב לכו °בנפל אויבך אל תשמח אמר ליה הני מילי בישראל אבל בדידכו כתיב °ואתה על במותימו תדרוך °ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דבי המן חזיתיה ברתיה דקיימא אאיגרא סברה האי דרכיב אבוה והאי דמסגי קמיה מרדכי שקלה עציצא דבית הכסא ושדיתיה ארישא דאבוה דלי עיניה וחזת דאבוה הוא נפלה מאיגרא לארעא ומתה והיינו דכתיב וישב מרדכי אל שער המלך אמר רב ששת ששב לשקו ולתעניתו והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש אבל על בתו וחפוי ראש על שאירע לו ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו וגו׳ קרי להו אוהביו וקרי להו חכמיו אמר רבי יוחנן כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם אם מזרע היהודים מרדכי וגו׳ אמרו ליה אי משאר שבטים קאתי יכלת ליה ואי משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה לא יכלת ליה יהודה דכתיב °ידך בערף אויביך אינך דכתיב בהו °לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך °כי נפל תפול לפניו דרש ר׳ יהודה בר אלעאי שתי נפילות הללו למה אמרו לו אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים כשהן יורדין יורדין עד עפר וכשהן עולין עולין עד לכוכבים °וסריסי המלך הגיעו ויבהילו מלמד שהביאוהו בבהלה כי נמכרנו אני ועמי וגו׳ כי אין הצר שוה בנזק המלך אמרה לו צר זה אינו שוה בנזק של מלך איקני בה בושתי וקטלה השתא איקני בדידי ומבעי למקטלי ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה ויאמר ויאמר למה לי אמר רבי אבהו בתחלה על ידי תורגמן כיון דאמרה ליה (ג) מדבית שאול קאתינא מיד ויאמר לאסתר המלכה : ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה אמר ר׳ אלעזר מלמד שהיתה מחווה כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן : והמלך קם בחמתו וגו׳ והמלך שב מגנת הביתן מקיש שיבה לקימה מה קימה בחימה אף שיבה בחימה דאזל ואשכח למלאכי השרת דאידמו ליה כגברי וקא עקרי לאילני דבוסתני ואמר להו מאי עובדייכו אמרו ליה דפקדינן המן אתא לביתיה והמן נופל על המטה נופל נפל מיבעי ליה אמר רבי אלעזר מלמד שבא מלאך והפילו עליה אמר ויי מביתא ויי מברא ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית ויאמר חרבונה וגו׳ אמר רבי אלעזר אף חרבונה רשע באותה עצה היה כיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד ברח והיינו דכתיב °וישלך עליו ולא יחמול מידו ברוח יברח וחמת המלך שככה שתי שכיכות הללו למה אחת של מלכו של עולם ואחת של אחשורוש ואמרי לה אחת של אסתר ואחת של ושתי °לכלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן חמש חליפות אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל

ודחי עשרה אלפי ככרי כספא · שמעתי שעשרה אלפי ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל שהיו שש מאות אלף כשיצאו ממצרים ולמר שיתן לאחשורוש כל פדיונם (ה) ודוק ותשכח : נריך

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמר ליה סגות סגי ליה : (ב) שם כיון דאמרה ליה בת מלכים אנא מדבית שאול : (ג) רש״י ד״ה שמשי סופר וכו׳ עד שבא כורש וכו׳ כתבו שטנה והוכא בסדר עולם שבני המן כתבו שטנה הס״ד : (ד) ד״ה מלמד שהיתה וכו׳ מרבוי דבר זה אתה לומר שהיה לה לומר המן הרע הזה אלא שהיתה רוצה לומר על אחשורוש איש צר ואויב ועל המן הרע הזה : (ה) תוס׳ ד״ה ודחי וכו׳ כל פדיונם. נ״ב פי׳ הככר הוא ס׳ מנה [ושל קדש ק״כ מנה] והמנה כ״ה סלעים [והמן נתן עשרת אלפים ככרות של חול שהם ה׳ אלפים של קדש] ומחצית השקל בעד ת״ר אלף משנה אחת עולה מאה ככר של קדש] וימי שנותינו שבעים שנה ומבן כ׳ ומעלה נתנו כופר נפש והמן נתן בעד חמשים שנה בעד ס״ר אלף :

גליון הש״ס

גמ׳ עבד שקנה נכסים. [illegible] ע״ל [illegible] ר״ש וזה כא :

עין משפט
נר מצוה

עב א טור א"ח סי' כה:

עג ב מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה יב סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף טו:

עד ג טוש"ע שם סימן הנ"ל סעיף ד:

עה ד מיי' פ"ז מהל' ס"ת הל' י ופ"ה שם הלכה ד סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' ערה סעיף ג ד:

עו ה ו טוש"ע א"ח סי' תרצא סעיף ג:

[מנחות דף מג:]

[צ"ל שנזכר]

יכשל בו דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב *בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים אמר רבי בנימין בר יפת רמז רמז לו שעתיד בן לצאת ממנו שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות שנאמר ומרדכי יצא בלבוש מלכות תכלת וגו' °ויפול על צוארי בנימין אחיו כמה צוארין הוו ליה לבנימין אמר רבי אלעזר בכה על שני מקדשים שעתידין להיות בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב ובנימין בכה על צואריו בכה על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף ועתיד ליחרב °והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין אמר רבי אלעזר אמר להם כשם שאין בלבי על בנימין אחי שלא היה במכירתי כך אין בלבי עליכם כי פי המדבר אליכם כפי כן לבי °ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים מאי מטוב מצרים אמר ר' בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר שלח לו יין [ישן] שדעת זקנים נוחה הימנו °וילכו גם אחיו ויפלו לפניו אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר היינו דאמרי אינשי תעלא בעידניה סגיד ליה תעלא מאי בצירותיה מאחווה אלא אי איתמר הכי איתמר °וישתחו ישראל על ראש המטה אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר תעלא בעידניה סגיד ליה °וינחם אותם וידבר על לבם אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר מלמד שאמר להם דברים שמתקבלין על הלב ומה עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד נר אחד היאך יכול לכבות עשרה נרות °ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר אמר רב יהודה אורה זו תורה וכן הוא אומר °כי נר מצוה ותורה אור שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר °ושמחת בחגך *ששון זו מילה וכן הוא אומר °שש אנכי על אמרתך ויקר אלו תפלין וכן הוא אומר °וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך *ותניא רבי אליעזר הגדול אומר [א]אלו תפלין שבראש ואת פרשנדתא וגו' עשרת בני המן אמר רב אדא דמן יפו [ב]עשרת בני המן ועשרת צריך למימרינהו בנשימה אחת מאי טעמא כולהו בהדי הדדי נפקו נשמתייהו אמר רבי יוחנן [ג]ויו דויזתא צריך למימתחה בזקיפא *)כמורדיא דלברות מאי טעמא כולהו בחד זקיפא אזדקיפו אמר רבי חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא [ד]כל השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח [ה]חוץ משירה זו ומלכי כנען שאריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה מ"ט שלא תהא תקומה למפלתן ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים אמר רבי אבהו מלמד שבא מלאך וסטרו על פיו ובבאה לפני המלך אמר עם הספר אמר אמרה מיבעי ליה אמר רבי יוחנן אמרה לו יאמר בפה מה שכתוב בספר דברי שלום ואמת אמר רבי תנחום ואמרי לה אמר רבי אסי מלמד *[ו]שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה ומאמר אסתר קיים מאמר אסתר אין דברי הצומות לא אמר רבי יוחנן (א) דברי הצומות ומאמר אסתר קיים (*את ימי) הפורים האלה כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין אמר רב יוסף גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר ד' ולבסוף בתר חמשה מעיקרא כתיב °אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן ולבסוף כתיב °הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש דאמר מר

למה

הדרן עלך מגילה נקראת

יכשל בו גרסי' ולא גרסי' זרעו: כמה צוארין היו לו לבנימין · לא גרסינן שכן דרך המקרא לכתוב צוארי לשון רבים על חלקת צואריו (בראשית כז) בכה על צואריו: שיגר לו יין · לפי שדעת זקנים נוחה הימנו זה הדבר הטוב לו מן הכל: תעלא · שועל: בעידניה · אם תראה שעתו מצלחת: תעלא קרי' ליה יוסף לפני אחיו מאי בצירותיה מאחווה: אורה זו תורה · שגזר עליהן המן שלא יעסקו בתורה: זהו יום טוב · קיימו עליהם ימים טובים: זו מילה · ועל כל אלה גזר: אמרתך · זו מילה שניתנה במאמר ולא בדיבור ויאמר ה' אל אברהם ואתה את בריתי תשמור (בראשית יז) ומצינו *שדוד שמח עליה שנאמר למנצח על השמינית (תהלים ו) כשהיה בבית המרחץ וראה עצמו בלא תורה ובלא מצות כיון (*שנכנס:ל) במילה שמח*: עשרת בני המן ועשרת · הזכרת שמותן ותיבה הסמוכה אחריהן כלומר (ב) כשמתן נפלו כאחד: זקיפא · פורק"א בלעז *בלד אחד זה למטה מזה: אריח · הוא הכתב: לבינה · הוא חלק שהוא כפליים מן הכתב והאריח חצי לבינה: שלא תהא להם תקומה · שלא יהא להם מקום להרחיב לעדיו תחתיו: מלמד שבא מלאך כו' שהרי התחיל לדבר בלשון כעס וסופו אמר מה שאלתך: הכי גרסינן אמר רב נחמן יאמר בפה מה שנכתב בספרים · ולא גרסינן אמרה לו והכי פירושה סדר המקראות כך הוא וקיבלו היהודים את אשר החלו לעשות כי המן בן המדתא האגגי וגו' ובבואה לפני המלך אמר עם הספר וגו' ומרדכי כתב אליהם שיעשו פורים כי המן ביקש לאבדם ומה שבאת אסתר לפני המלך [לאתחנן לו] כל זה יאמר שנה בשנה: עם הספר · שתהא מגילה כתובה לפניהם בשעת קריאה: כאמיתה של תורה · *כספר תורה עצמו שרטוט הלכה למשה מסיני: דברי הצומות וזעקתם ומאמר אסתר · כך סמוכים המקראות: שפירשו ממנו · לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה: מעיקרא · בימי כורש כשעלה (עם) זרובבל מן הגולה ומרדכי עמו *ונמנו בספר עזרא כ"ד שנה היה בין מנין למנין בימי כורש לדריוש האחרון ולפי שנעשה מרדכי שר בינתים ירד מחשיבותו אצל חכמים: שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה · שיש לך לתמוה למה לא עלה עזרא עם זרובבל בימי כורש עד השנה השביעית לדריוש האחרון לאחר שנבנה הבית כמו שכתוב בעזרא ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך וגו' (עזרא ז) ובמדרש שהיה לומד תורה מפי ברוך בן נריה בבבל וברוך לא עלה מבבל ומת שם בתוך השנים הללו ודאמרן לעיל ברוך נתנבא בשנת שתים לדריוש בבבל היה מתנבא ושולח ספרים לירושלים: יעקב למד תורה י"ד שנה בבית עבר·כשפירש מאביו ללכת לחרן ולא נענש עליהן על כיבוד אביו ובשאר כל השנים שנשתהה בבית לבן ובדרך נענש כדמפרש ואזיל:

למה

צריך לאומרן בנשימה אחת · נראה דהיינו לכתחילה אבל בדיעבד יצא:

אמרה מיבעי ליה · דמשמע דהכי קאמר ובבואה לפני המלך אמרה לו מלבד הספר (ג) שעמו לעשות ולשלוח בכל המדינות אמרה לו עוד ישוב *)מחשבתו הרעה דכיון דקאמר בבואה אמר משמע שיש לנו לומר מה שאמרה:

*) [ישוב מחשבתו הרעה ומשני יאמר וכו' דכיון דקאמר כו' כצ"ל וכן הגיה הרמ"א בגמ' שלו]

רבינו חננאל

וילכו גם אחיו וגו'. היינו דאמרי אינשי תעלא בזמנא סגיד ליה אלו כולן פשוטות הן: עשרת בני המן צריך למימרינהו בנשימה אחת הקורא את המגילה מ"ט כולהו כי הדדי נפקי נשמתייהו. ו' דויזתא צריך למימתח'ה דכולהו בחד זקיפא איזדקיפו: כל השירות נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה ע"ג אריח אבל עשרת בני המן ומלכי כנען נכתבין אריח ע"ג אריח ולבנה ע"ג לבנה. מ"ט אמר ר' אבהו כדי שלא תהא תקומה במפלתן של רשעים: דברי הצומות וזעקתם · ומאמר אסתר קיים דברי הפורים. אמר רב יוסף גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות ממרדכי דמעיקרא קא חשיב ליה בתר ארבעה ובסוף חשיב ליה בתר חמשה שנאמר אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה וגו'. ובסוף כתיב הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן. למה נקרא שמו בלשן שיודע ע' לשונות. רצוי לרוב אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין: דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה. *)אמר משמיה דרב גדול ת"ת מבנין בהמ"ק. שכ"ז שהי' ברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלת. ועוד אמר משמו גדול ת"ת מכבוד אב ואם. שכל השנים שהיה יעקב בבית עבר ולמד תורה לא נענש עליהן. מנא הני מילי אמר ר' יוחנן

*) אולי צ"ל אמר רב שמואל בר מרתא משמיה דרב

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' יוחנן הכי קאמר דברי הצומות: (ב) רש"י ד"ה עשרת וכו' כלומר עשרתם נפלו כאחד: (ג) תוס' ד"ה אמרה וכו' מלבד בספר שאמר לעשות:

מסורת הש"ס

שבת י: ע"ש

ונמנו בספר עזרא ומנוהו לאחר ד' אנשים ולבסוף כשנמנו מנין שני לאחר שנבנה הבית בספר עזרא כ"ד שנה בין מנין לאשון למנין בני ימי כורש ואחשורוש וז' שנים של דריוש האחרון

גליון הש"ס

גמ' ששון זו מילה. עיין שבת דף קל ע"א ברש"י ד"ה שם: רש"י ד"ה כאמיתה. כס"ת עצמו. עי' מנחות דף לב ע"ב תד"ה אלא מורין:

*למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב דכתיב °ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבע שנים כמה קשיש ישמעאל מיצחק ארביסר שנין דכתיב °ואברם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם וכתיב °ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו וכתיב °ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם בר כמה הוה ישמעאל כדאתיליד יעקב בר שבעים וארבעה כמה פיישן משניה שתין ותלת ותניא היה יעקב אבינו בשעה שנתברך מאביו בן ששים ושלש שנה ובו בפרק מת ישמעאל דכתיב °וירא עשו כי ברך וגו' וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל אחות נביות ממשמע שנאמר בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות מלמד שקידשה ישמעאל ומת והשיאה נביות אחיה שתין ותלת וארביסר עד דמתיליד יוסף הא שבעין ושבעה וכתיב °ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה הא מאה ושבע שב דשבעא ותרתי דכפנא הא מאה ושיתסר וכתיב °ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מאה ושיתסר הויין אלא ש"מ ארבע עשרה שנין דהוה בבית עבר לא חשיב להו דתניא (א) היה יעקב בבית עבר מוטמן ארבע עשרה שנה עבר מת לאחר שירד יעקב אבינו לארם נהרים שתי שנים (ב) יצא משם ובא לו לארם נהרים נמצא כשעמד על הבאר בן שבעים ושבע שנה ומנלן דלא מיענש דתניא נמצא יוסף שפירש מאביו עשרים ושתים שנה כשם שפירש יעקב אבינו מאביו דיעקב תלתין ושיתא הויין אלא (ג) ארביסר דהוה בבית עבר לא חשיב להו סוף סוף דבית לבן עשרין שנין הויין אלא משום דאשתהי באורחא תרתין שנין דתניא יצא מארם נהרים ובא לו לסכות ועשה שם שמונה עשר חודש שנאמר °ויעקב נסע סכותה ויבן לו ביה ולמקנהו עשה סכות ובבית אל עשה ששה חדשים והקריב זבחים

הדרן עלך מגילה נקראת

הקורא *את המגילה למפרע לא יצא קראה על פה קראה *תרגום בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללועזות בלעז והלועז ששמע אשורית יצא קראה סירוגין ומתנמנם יצא היה כותבה דורשה ומגיהה אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא היתה כתובה בסם ובסיקרא ובקומוס ובקנקנתום על הנייר ועל הדפתרא לא יצא עד שתהא כתובה אשורית *על הספר ובדיו: **גמ'** מה"מ אמר רבא דאמר קרא ככתבם וכזמנם מה זמנם למפרע לא אף כתבם למפרע לא מידי קריאה כתיבה הכא עשייה כתיבה דכתיב להיות עושים את שני הימים אלא מהכא דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשייה מה עשייה למפרע לא אף זכירה למפרע לא תנא* וכן בהלל וכן בקריאת שמע ובתפלה הלל מנלן רבה אמר דכתיב °ממזרח שמש עד מבואו רב יוסף אמר °זה היום עשה ה' רב אויא אמר °יהי שם ה' מבורך ורב נחמן בר יצחק ואיתימא ר' אחא בר יעקב אמר מהכא °מעתה ועד עולם ק"ש דתניא *ק"ש ככתבה דברי רבי וחכ"א בכל לשון מ"ט דרבי אמר קרא והיו

רש"י

למה נמנו שנותיו של ישמעאל · מה לנו למנות שנות הרשעים: להתייחס בהן שנותיו של יעקב · על ידי מנין שנות ישמעאל אנו למדין [באיזה פרק משנות יעקב עברו עליו כל הקורות והמוצאות אותו מהן אנו למדין] ששימש בבית עבר י"ד שנה כילד אברהם בן פ"ו שנה כשנולד ישמעאל וכשנולד יצחק היה בן מאה שנה הרי היו לישמעאל י"ד שנה ויצחק קדם ליעקב ששים שנה הרי לישמעאל ע"ד כמה פיישן משנותיו של ישמעאל ס"ג נמצא שהיה יעקב כשמת ישמעאל בן ס"ג שנה: ותניא היה יעקב כו' · ותניא נמי הכי שהיה יעקב כשנתברך מאביו בן ס"ג ובו תורה אור בפרק מת ישמעאל שנאמר וילך עשו אל ישמעאל וגו': מלמד שקידשה ישמעאל · אביה ומת והשיאה נביות אחיה: וארבע עשרה שנה · היה יעקב בבית לבן עד דאתיליד יוסף דכתיב עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך וגו' (בראשית לא) וכשנולד יוסף · שלמו שני עבודות הבנות שנאמר ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו' (שם ל) ומשם והלאה עבד אותו בשכר הצאן הרי בן ע"ז היה יעקב כשנולד יוסף וכתיב ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה נמצא יעקב בן מאה ושבע [שנים כשהיה יוסף בן שלשים שנה] וכשנתמלא יעקב ליושב בארץ כנען שלא ירד למצרים: שבעה דשבעא ותרין דכפנא · דכתיב כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ וגו' (בראשית מה) הרי בן קי"ו היה יעקב כשירד למצרים וקרא כתיב שלשים ומאת שנה נמצא משנסע מבית אביו עד שבא לבית לבן ארבע עשר ואותן השנים היה בבית עבר ולא חשיב להו לא גרסינן הכא עד לקמן: עבר מת לאחר ירידתו שלשם יעקב לארם נהרים · ובא לבית לבן ועמד שם שתי שנים לא וחשוב שנותיו של עבר ונמצא שמת כשהיה יעקב בן שבעים ותשע שנה והיינו שתי שנים משבא לבית לבן כשתחשוב י"ד שנה ששימש בבית עבר: יצא · יעקב מבית עבר שתי שנים לפני מיתתו של עבר: נמצא כשעמד כו' · הכי גרסינן מנלן דלא איענש עלייהו דתניא נמצא יוסף כשפירש מאביו שלא ראהו עשרים ושתים שנה כדרך שפירש יעקב מבית אביו שלא כיבדו נתאבל על יוסף כ"ב שנה כילד יוסף בן שבע עשרה שנה היה כשפירש מאביו וכשמלך על מצרים היה בן שלשים שנה שנאמר ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה הרי י"ג ושבעה דשבעא ותרין דכפנא הרי עשרים ושתים שנה שנתכסה יוסף מאביו ויעקב עמד עשרים שנה בבית לבן וי"ד שנה בבית עבר: אלא שמע מינה · י"ד דבית עבר לא חשיב להו דלא איענש עלייהו: אי הכי בצירא להו · ואין כאן אלא עשרים דבית לבן: איעכבו ב' שנים באורחא · דבשובו מארם נהרים לבא ליצחק אביו ויבן לו בית לימות החורף עשה סוכות ב' פעמים שני ימות הקיץ הרי י"ח ובבית אל עשה ששה חדשים כשילא משכם שנאמר קום עלה בית אל וגו' (בראשית לה):

הדרן עלך מגילה נקראת

הקורא · ללועזות · כל שאינו לשון הקודש נקרא לעז ולקמן פריך והא אמרת קראה בכל לשון לא יצא: סירוגין · בגמרא מפרש קורא מעט ופוסק (*ושוהה) וחוזר ופוסק: היה כותבה או דורשה · ומתוך כך קורא אם כוון לבו יצא: דיפתרא ונייר · מפרש בגמ': על הספר · קלף: **גמ'** מנהני מילי · דלמפרע לא יצא: מה זמנם למפרע לא · דאי אפשר שיהא ט"ו קודם לי"ד: ממזרח שמש עד מבואו · כשם ששקיעת וזריחת החמה לא יהפכו כך מהולל שם ה' ולא למפרע: זה היום · כסדר היום שאינו משתנה בשעותיו להיפך כך למפרע לא: יהי שם ה' מבורך · כהוייתו יהא הלול השם וברכתו כסדרו: ככתבה · בלשון הקודש ולא בלשון אחר: והיו

תוספות

הקורא את המגילה · *רבנן אמרי אמר קרא שמע נראה דהלכה כחכמים חדא דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דקאמר ורבנן סברי כמאן דאמר הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ובפרק שני דברכות (דף טו:) מסקינן כתנא קמא דרבי יוסי דאמר כן התם: כל

רבינו חננאל

לא נמנו שנותיו של ישמעאל אלא כדי ליחס שנותיו של יעקב אבינו· מצינו שהיה ישמעאל גדול מיצחק י"ד שנה · ויצחק גדול מיעקב ס' שנה נמצא ישמעאל גדול מיעקב ע"ד שנה ובו בפרק שנתברך יעקב אבינו מת ישמעאל וכל שנותיו היו קל"ז חסר מהן ע"ד שנה נשארו ס"ג שנה נמצא בעת שיצא לארם נהרים בן ס"ג שנה · וי"ד בבית עבר · וכ' שנה בבית לבן שנאמר זה לי עשרים שנה בביתך וגו' הרי צ"ז שנה והיה יוסף בעת צאת יעקב מאצל לבן בן [שש] שנים כי אחר י"ד שנה נולד ונשתהה שנתים בדרך נמצא יעקב כשבא אל יצחק אביו בן צ"ט שנה נתכסה יעקב מיצחק אביו ל"ו שנה כשנגנב [יוסף] היה בן י"ז שנה. וי"ג שנה עשה בבית אדוניו ובבית הסהר [וז' דשובע] ושנתים הרעב הרי י"ג שנה וז' שנה ושתי שנים הרי כ"ב נתכסה יוסף מיעקב אבינו כשיעור השנים שנתכסה יעקב מיצחק אביו זולתי י"ד שנים שהיה יעקב למד תורה בבית עבר . ולא נענש עליהם. וכל זה החשבון מפורש מן הפסוקים הנזכרים בגמ' ולפי זו השמועה היה יוסף בשעה שהגיע אל יצחק אבי אביו בן ח' שנים ויעקב היה בן צ"ט שנתאחרו שנתים בדרך נמצא יעקב בעת שנגנב יוסף בן ק"ח שנה. וכ"ב נתכסה ממנו הרי שלשים ומאת שנה כדכתיב שלשים ומאת שנה וגו'

הדרן עלך מגילה נקראת

*) **הקורא** את המגילה לא יצא מנא לן אמר רבא דאמרינן ככתבם וכזמנם מה י"ד שהוא זמנם אם יעבור לא יתכן להחזירו למפרע ולקרותה ביום י"ד שכבר עבר כך קריאתה למפרע לא אע"ג דהאי קרא ככתבם וכזמנם בעשיה כתיב איתקש זכירה לעשיה שנא' והימים האלה נזכרים ונעשים · תנא וכן בהלל וכן בק"ש וכן בתפלה למפרע לא יצא הלל דכתיב ביה ממזרח שמש עד מבאו מהלל שם ה' כשם שא אפ"ור

*) לפני רבינו חננאל היה פרק הקורא את המגילה עומד פרק שני ופרק הקורא את המגילה למפרע פרק שלישי ולכתו הלגנו דברי רבינו לפי הסדר אשר לפנינו .

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות מגלה הלכה א סמג עשין מד"ס ד טוש"ע א"ח סימן תרצ סעיף ו:
ב ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ז:
ג ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט:
ד ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ח:
ה ה מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ה:
ו ו מיי' שם הלכה ס טוש"ע שם סעיף יב:
ז ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
ח ח מיי' שם הלכה ט טור וש"ע א"ח סימן תרצא סעיף א ב וע"ש:
ט ט מיי' פ"ג מהלכות חנוכה הלכה ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תכב סעיף ו:
י י מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה יא סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן סב סעיף א:
יא כ מיי' שם הלכה י וסמג שם טוש"ע א"ח סימן סב סעיף ב:

מסורת הש"ס

[יבמות סד.]
[עיין ברש"י לקמן יח. ד"ה קראם]
[עיין תוספות לקמן יט. ד"ה עג]
[שבועות פ"ב]
ברכות יג. סוטה לג:
[נ"א וקורא מעט]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותניא היה יעקב אבינו בבית עבר מוטמן ומשמש ארבע עשרה שנה לאחר שירד כצ"ל ותבת עבר מת נמחק: (ב) שם שתי שנים יצא משם ובא לו לארם וכו' בן ע"ט שנה היה ומנלן דלא איענש יעקב אבינו עליה דתניא: (ג) שם אלא שמע מינה ארביסר:

°והיו בהויתן יהו ורבנן מ"ט אמר קרא °שמע בכל לשון שאתה שומע ורבי נמי הא כתיב שמע ההוא מיבעי ליה השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך ורבנן סברי כמאן דאמר *הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ורבנן נמי הכתיב והיו ההוא מיבעי ליה שלא יקרא למפרע ורבי שלא יקרא למפ־ע מנא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא משמע להו לימא קסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה למה לי למכתב והיו אצטריך סלקא דעתך שמע כרבנן כתב רחמנא והיו לימא קסברי רבנן כל התורה בלשון הקודש נאמרה דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה למה לי למכתב שמע איצטריך סלקא דעתך אמינא והיו כרבי כתב רחמנא שמע תפלה מנא לן דתניא *שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר רבי א) יוחנן ואמרי לה במתניתא תנא *מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר *ת"ר מנין שאומרים אבות שנאמר °הבו לה' בני אלים ומנין שאומרים גבורות שנאמר °הבו לה' כבוד ועוז ומנין שאומרים קדושות שנאמר °הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש ומה ראו לומר בינה אחר קדושה שנאמר °והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו וסמיך ליה וידעו תועי רוח בינה ומה ראו לומר תשובה אחר בינה דכתיב °ולבבו יבין ושב ורפא לו אי הכי לימא רפואה בתרא דתשובה לא ס"ד דכתיב °וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח ומאי חזית דסמכת אהא סמוך אהא כתיב קרא אחרינא °הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי למימרא דגאולה ורפואה בתר סליחה היא והכתיב ושב ורפא לו ההוא לאו רפואה דתחלואים היא אלא רפואה דסליחה היא ומה ראו לומר גאולה בשביעית אמר רבא מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה בשביעית והאמר מר *בששית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא ומה ראו לומר רפואה בשמינית אמר רבי אחא מתוך שנתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה לפיכך קבעוה בשמינית ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית אמר רבי אלכסנדרי כנגד מפקיעי שערים דכתיב °שבור זרוע רשע ודוד כי אמרה בתשיעית אמרה ומה ראו לומר קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים דכתיב °ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים שנאמר °ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגיך וכתיב °ואשיבה שופטיך כבראשונה וכיון שנעשה דין מן הרשעים כלו הפושעים וכולל זדים עמהם שנאמר °ושבר פושעים וחטאים יחדיו [א] (יכלו) וכיון שכלו הפושעים מתרוממת קרן צדיקים דכתיב °וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק וכולל גירי הצדק עם הצדיקים שנאמר °מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וסמיך ליה וכי יגור אתכם גר והיכן מתרוממת קרנם בירושלים שנאמר °שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך וכיון שנבנית ירושלים בא דוד שנאמר אחר

תורה אור

דברים ו; שם; תהלים כט; שם; שם; ישעיה כט; ישעיה ו; ישעיה נה; תהלים קג; תהלים י; יחזקאל לו; ישעיה א; שם; שם; תהלים עה; ויקרא יט; תהלים קכב

רש"י

והיו הדברים האלה בהוייתן. בלשון הקודש: שלא יקרא למפרע. אלמא קריאת שמע למפרע לא ומהכא יליף הנא דלעיל טעמא: בכל לשון כ"אמרה. לקרותה בכל לשון ולכן איצטריך בקריאת שמע והיו: איצטריך. והיו דלא תימא שמע בכל לשון שאתה שומע כרבנן: על הסדר. כמשפט המקראות וכדיליף לקמן: הפקולי. יש אומרים שמשתכר בצמר גפן שנקרא פקולא: הבו לה'. הזכירו לפניו את אילי הארץ: הבו לה' כבוד שמו. סיפיה דקרא בהדרת קודש: ומה ראו לימר גאולה בשביעית. ולא רפואה אחר סליחה כדכתיב קרא הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי: מתוך שעתידין ליגאל בשביעית. שבוע שבן דוד בא בו חלוק משאר שנים כדאמרינן בפרק חלק (דף צז.) שנה ראשונה רעב ולא רעב כו' עד ובשביעית מלחמות ובמוצאי שביעית בן דוד בא: אתחלתא דגאולה היא. ואע"ג דהאי גאולה לא גאולה דגלות היא אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד דהא ברכת קיבוץ ובנין ירושלים ולמה דוד יש לכל אחת ואחת ברכה לעצמה לבד מגאולה זו אפילו הכי כיון דשם גאולה עלה קבעוה בשביעית: שבור זרוע רשע. אלו המייקרין את התבואה ומפקיעין את השער וממאי דבמפקיעי שערים כתיב דכתיב בההיא פרשתא יארב במסתר כאריה בסוכו יארוב לחטוף עני וכי הליסטים אורב את העני והלא את העשיר הוא אורב אלא במפקיעי שערים הכתוב מדבר ברוב דעתם לעניים הוא וקא בעי דוד רחמי עלה דמילתא שבור זרוע רשע ותן שובע בעולם ובכך זרועו שבור ורע תדרוש רשעו בל תמצא וזה בשיה בדעת להיות רשע כשתדרוש רשעו לא תמצא עולה שלא הכפי"ן לעשותה: בפרשה תשיעית אמרה. *ואם תאמר במינית היא אשרי ולמה רגשו גוים תרתי פרשתא היא: ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבא. אלמא קיבוץ גליות בעת ברכת השנים היא: וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים. קודם שנתיישבו בירושלים שנאמר ואסירה כל בדיליך ועל ידי כן ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה כמו שעשה ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה לכן כמשם לקבוץ גליות והשיבה שופטינו וצדקינו במשפט: כלו הפושעים. שהיו מאמינין בדת משה שהיה מן החכמים לכך סמכו לה ברכת הפושעים שנאמר עוזבי ה' אלו הפושעים ובשבר פושעים הייני זדים כדאמר פשעים אלו המרדין (יומא דף לו.) אחר

תוספות

כל התורה בכל לשון נאמרה. פירש הקונטרס שנתנה לקרות בכל לשון שרוצה לקרות בספר תורה וקשה שהרי קריאת התורה אינה מן התורה אלא מדרבנן לבד מפרשת זכור דהוי דאורייתא ונראה דהכי פירושא כל קריאה שבתורה כגון מצות חליצה ופרשת עגלה ערופה ווידוי מעשר ובכורים וכל אלו השנויין פרק אלו נאמרין בסוטה (דף לב. ושם)*:

דאי בלשון הקודש נאמרה למה לי למיכתב וכו'. קשיא *דהא בפרק אלו נאמרים בסוטה (דף לג. שם) מצריך קרא בין למאן דאמר בכל לשון נאמרה בין למאן דאמר בלשון הקודש נאמרה ויש לומר דהתם בעי לאוקמי רבוי אליבא דכולי עלמא למאן דאמר בכל לשון נאמרה צריך קרא לרבויי לשון הקדש ולמאן דאמר בלשון הקודש נאמרה צריך לרבויי בכל לשון:

הסדיר שמונה עשרה ברכות על הסדר. מכאן קשיא למה שפירש"י בברכות (דף לד. ושם) גבי אמצעיות אין להן סדר דפירש דאם טעה באחת מן הברכות ושכח אחת מהן שצריך לחזור שאומר אותה ברכה ששכח במקום שנזכר וגומר תפלתו וקשיא דאם כן הוא אומר השמונה עשרה ברכות למפרע והכא חזינא דשמעון הפקולי התקין אותן על הסדר אלא נראה לפרש התם אין להן סדר דלא הוו כשלש ראשונות ושלש אחרונות דחוזר לראש הכל כשטעה באחת מהן אלא חוזר לאותה ששכח וגומר ממנה ולמטה הכל כסדר אבל בעניינו אין חוזר כיון שעבר מקומו והכי נמי אמרינן לקמן (דף יח:) גבי מגילה שאם השמיט פסוק אחד שמתחיל וקורא מאותו פסוק ולמטה*:

ודוד כי אמרה בפרשה תשיעית אמרה. פירש הקונטרס ואף על גב דליכא אלא ח' מזמורים עד התם אשרי האיש ולמה רגשו גוים תרתי נינהו וקשיא דהא פרק קמא דברכות (דף י.) אמר דחדא פרשה הוא ומסיק התם דכל פרשה שהיתה חביבה לדוד התחיל בה באשרי וסיים בה באשרי כגון זו שמתחלת באשרי האיש ומסיימת באשרי כל חוסי בו והיינו סוף דלמה רגשו אלמא דהדא פרשה היא וצריך לומר דלמנצח על מות ולמה ה' תעמוד בריוק תרתי נינהו:

דאי

[וע"ע תוס' ברכות לד. ד"ה אמצעיות]

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ח סמג עשין יח טור וש"ע א"ח סימן סב סעיף ג:

יג ב מיי' פ"א מהלכות תפלה הלכה ד סמג עשין יט טור א"ח סימן קיב:

[ועי' תוספות ברכות יג. ד"ה בלשה"ק]

[עיין רש"א]

יד ג טור א"ח סי' קיג:

רבינו חננאל

אפשר לזרוח השמש מן המערב כך הלל למפרע לא ק"ש לרבנן מוהיו שלא יקרא למפרע כלומר יהיו כמות שהן לר' מהדברים כלומר הדברים כסדרן תפלת דתני שמעון הפקולי [הסדיר] י"ח ברכות לפני ר"ג על הסדר. במתניתין תנא ק"כ זקנים ובהם כמה נביאים תקנו י"ח ברכות על הסדר. מנין שאומרים אבות שנאמר הבו לה' בני אלים והן האבות גבורי התורה והמצות כדכתיב ואת אילי הארץ לקח. גבורות גשמים שנאמר הבו לה' כבוד ועז ונקראו גבורות שיורדין בגבורה כמפורש בתחלת תעניות ועז היא גבורה ואומר מסרות עז ומנין שאומרים קדושה שנא' הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש בינה אחר קדושה שנאמר והקדישו את קדוש יעקב וכתיב בתריה וידעו תועי רוח בינה תשובה אחר בינה שנאמר ולבבו יבין ושב סליחה אחר תשובה שנאמר וישוב אל ה' וירחמהו וגו' תקנו גאולה בשביעית שעתידין ישראל להגאל בשביעית ורפואה בשמינית כנגד מילה שהיא בשמיני וצריכה רפואה וברכת השנים בתשיעית כנגד מפקיעי שערים שנאמר שבור זרוע רשע ורע ודוד כי אמרה בפרשה תשיעית אמרה קבוץ גליות אחר ברכת השנים שנאמר ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא. אחר קבוץ גליות ברכת משפט שנאמר ואסירה כל בדיליך ואשיבה שופטיך אחריה כליית הזדים שנאמר ושבר רשעים והטאים ואחריה ברכת צדיקים. אחריה ברכת

מסורת הש"ס

ברכות מח. לקמן יח:

[ברכות כח:]

[לקמן יח.]

ר"ה לב.

ס"ה ולפי עבירות זיה אשרי ולמה רגשו ת א כי ולזי גירכא זו צ"ל דס"ל ולמה רגשו הדא היא ולמנצח על מות ולמה ה'

מגילה טו.

סנהדרין צז.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ד"ס יחטאים יחדו ועוזבי ה' יכלו וכיון שכלו:

א) גירסת הרי"ף א"ר יצחק יא"תימא ר' הי"א בר אבא ואמרי לה וכו' וגירסת כה"ס א"ר ירמיה ואיתימא רחב"א ואמרי לה וכו'

אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם וכיון שבא דוד באתה תפלה שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וכיון שבאת תפלה באת עבודה שנאמר עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי וכיון שבאת עבודה באתה תודה שנאמר זובח תודה יכבדנני ומה ראו לומר ברכת כהנים אחר הודאה דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים אימא קודם עבודה לא ס"ד דכתיב וירד מעשות החטאת וגו' מי כתיב לעשות מעשות כתיב ולימרה אחר העבודה לא ס"ד דכתיב זובח תודה מאי חזית דסמכת אהאי סמוך אהאי מסתברא עבודה והודאה חדא מילתא היא ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים דכתיב ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם ברכה דהקב"ה שלום שנאמר ה' יברך את עמו בשלום וכי מאחר *דמאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים תקנו תפלה על הסדר שמעון הפקולי מאי הסדיר שכחום וחזר וסדרום מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של הקב"ה *דא"ר אלעזר מאי דכתיב מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן המספר בשבחו של הקב"ה יותר מדאי נעקר מן העולם שנאמר היסופר לו כי אדבר אם אמר איש כי יבלע דרש ר' יהודה איש כפר גבוריא ואמרי לה איש כפר גבור חיל מאי דכתיב לך דומיה תהלה סמא דכולה משתוקא כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא *)מלה בסלע משתוקא בתרין: קראה על פה לא יצא וכו': מנלן אמר רבא אתיא זכירה זכירה כתיב הכא והימים האלה נזכרים וכתיב התם כתב זאת זכרון בספר מה להלן בספר אף כאן בספר וממאי דהאי זכירה קריאה היא דלמא עיון בעלמא לא סלקא דעתך (*דכתיב) זכור יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה: קראה תרגום לא יצא וכו': היכי דמי אילימא דכתיבה מקרא וקרי לה תרגום היינו על פה לא צריכא דכתיבה תרגום וקרי לה תרגום: אבל קורין אותה ללועזות בלעז וכו': והא אמרת קראה בכל לשון לא יצא רב ושמואל דאמרי תרוייהו בלעז יווני היכי דמי אילימא דכתיבה אשורית וקרי לה יוונית היינו על פה א"ר אחא א"ר אלעזר שכתובה בלעז יוונית וא"ר אחא א"ר אלעזר מנין שקראו הקב"ה ליעקב אל שנאמר ויקרא לו אל אלהי ישראל דאי סלקא דעתך למזבח קרא ליה יעקב ויקרא לו יעקב מיבעי ליה אלא ויקרא לו ליעקב אל ומי קראו אל אלהי ישראל מיתיבי קראה גיפטית עברית עילמית מדית יוונית לא יצא הא לא דמיא אלא להא *גיפטית לגיפטים עברית לעברים עילמית לעילמים יוונית ליוונים יצא אי הכי רב ושמואל אמאי מוקמי לה למתני' בלעז יוונית לוקמה בכל לעז [אלא מתניתין כברייתא] וכי איתמר דרב ושמואל בעלמא איתמר *רב ושמואל דאמרי תרווייהו לעז יווני לכל כשר והא קתני יוונית ליוונים אין לכולי עלמא לא אינהו דאמור כרשב"ג דתנן *רשב"ג אומר אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית ולימרו הלכה כרשב"ג אי אמרי הלכה כרשב"ג הוה אמינא הני מילי שאר ספרים אבל מגילה דכתיב בה ככתבם אימא לא קמ"ל: והלועז ששמע אשורית יצא וכו': והא לא ידע מאי קאמרי מידי דהוה אנשים ועמי הארץ מתקיף לה רבינא אטו אנן האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא הכא נמי מצות קריאה ופרסומי ניסא: קראה סירוגין יצא וכו': לא הוו ידעי רבנן *מאי סירוגין שמעוה לאמתא דבי רבי דקאמרה להו לרבנן דהוי עיילי פסקי פסקי לבי רבי עד מתי אתם נכנסין סירוגין סירוגין לא הוו ידעי רבנן מאי חלוגלוגות שמעוה לאמתא דבי רבי דאמרה ליה להההוא גברא דהוה קא מבדר פרפחיני עד מתי אתה מפזר חלוגלוגך לא הוו ידעי רבנן מאי סלסלה ותרוממך שמעוה *לאמתא דבי רבי דהוות אמרה להההוא גברא דהוה מהפך במזייה אמרה ליה עד מתי אתה מסלסל בשערך לא הוו ידעי רבנן מאי השלך על ה' יהבך אמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזילנא בהדי ההוא טייעא וקא דרינא טונא ואמר לי שקול יהביך ושדי אגמלאי לא הוו ידעי רבנן מאי וטאטאתיה במטאטא השמד שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה לחברתה שקולי טאטיתא וטאטי ביתא ת"ר קראה סירוגין יצא

תורה אור: סוטה ג · ישעיה נו · תהלים נ · ויקרא ט · במדבר ו · תהלים כט · תהלים קו · תהלים סה · איוב לז · תהלים סה · שמות יז · דברים כה · בראשית לג · תהלים נה · ישעיה יד

תוספות
דאי סלקא דעתך למזבח קרי ליה יעקב אל · (ב) נראה דהכי נמי כתיב (שמות יז) ויקרא שמו ה' נסי ויקרא לו ה' שלום (שופטים ו) ומתרגמי' ופלח וגלי מ"מ יש לומר דהתם על שם הנס ועל שם השלום שאירע להן היו קוראין למזבח כן אבל הכא ליכא שום מעשה שטוכל לומר שע"י כן קראו יעקב אל ואם איתא שיעקב קראו אל הוי ליה לפרושי להדיא:

רש"י
אחר ישובו בני ישראל · אחר ישובו לבית המקדש ובקשו הקב"ה ואת דוד מלכם: זובח תודה · אחר זביחה תן הודאה: וירד מעשות החטאת והעולה וגו': חדא מילתא היא · אף הודאה עבודה של מקום הוא: אסור לספר · בקביעות ברכה: למי שיכול · ואין מי שיכול לספר את כולו לפיכך אין נראה לספר מדעתו אלא את מה שתקנו חכמים: היסופר לו כי אדבר · הכי דריש ליה היסופר שבחו כולו כי ארבה לו דברי שבח אם אמר לעשות כך כי יבולע: סמא דכולה משתוקא · מבחר כל הסממנין היא השתיקה שלא להרבות דברים והייט לך דומיה תהלה: מלה בסלע משתוקא בתרין · אם תרצה לקנות הדבור בסלע תקנה השתיקה בשתים: *קראה תרגום בכל לשון · זו ואין כ"ל זו קתני: מיתיבי · לרב ושמואל דקתני הכא יוונית לא יצא: הא לא דמיא · תירוצא הוא: גיפטית לגיפטיים יצא · והכי נמי תנן במתני' ללועזות בלעז: עברית · לשון עבר הנהר: עילמית · לשון עילם: (א) מתני' כברייתא · זו מיתוקמא קראה בכל לשון דקתני מתני' לא יצא כגון גיפטית למדיים ומדית לגיפטיים אבל קורין אותו ללועזות בלעז איש כלשונו: ופרסומי ניסא · אע"פ שאין יודעין מה ששומעין שואלין את השומעין ואומרין מה היא הקרייה הזו ואיך היה הנס ומודיעין להן: לא הוו ידעי רבנן · תלמידי רבינו הקדוש: חלוגלוגות · מין ירק הוא ושנוי בכמה מקומות במשנה ובברייתא: פרפחיני · פיקקל"י בלעז: מסלסל בשערך · למדנו שהסלסול לשון היפוך והיפוך: טאטיתא · איסקופ"א בלעז:

רבינו חננאל
דוד שנאמר אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' ואת דוד מלכם · ואחר תפלה עבודה שנא' ושמחתים בבית תפלתי עולותיהם וזבחיהם לרצוי ואחר עבודה הודאה שנאמר זובח תודה יכבדנני · אחריהן ברכת כהנים שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם מלמד שעשה החטאת ואח"כ ברך את העם · אחר ברכת [כהנים] שלום שנא' ואני אברכם. וברכת הקב"ה היא שלום שנא' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום מיכן ואילך אסור לספר בשבחו של הקב"ה שנאמר מי ימלל גבורות ה' וגו' · מי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו · א"ר אלעזר כל המספר בשבחו של הקב"ה יותר מדי נעקר מן העולם · שנאמר אם אמר איש כי יבולע וכתיב לך דומיה תהלה אלהים בציון כלומר הדומיה היא תהלתך . סמא דכולא משתוקא מלה בסלע ומשתוקא בתרתי: קראה על פה לא יצא דאתיא זכירה זכירה כתיב הכא נזכרים ונעשים וכתיב התם כתוב זאת זכרון בספר ופרישנא זכור בפה מה שכתוב בספר . קראה תרגום אוקימנה בשכתובה תרגום וקראה תרגום לא יצא וכ"ש אם כתובה אשורית וקראה תרגום דהיינו על פה. בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללועזות בלעז · ואוקמוה רב ושמואל בשכתובה בלעז יווני וקורין אותה ללועז יווני . ואיתבינן עלייהו קראה גיפטית עיברית עילמית מדית יונית בכל לשון לא יצא · ופרקינן לא דמיא מתניתין אלא לסיפא גיפטית לגיפטים עברית לעברים יונית ליונים יצא אי הכי רב ושמואל לוקמה מתניתין בכל לעז אין מתניתין כברייתא ודרב ושמואל בעלמא אתמר ואליבא דרבן שמעון בן גמליאל דאמר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית אמרו בלעז יונית לכל כשר דיונית לרשב"ג כאשורית לת"ק היא וקי"ל כמתניתין וכפירושא דברייתא · והלועז ששמע אשורית אע"ג דלא ידע מאי קאמר יצא מ"ט דהא איכא מצות קריאת ופרסומי ניסא וכגון [נשים] ועמי הארץ דלא ידעין פירוש דאחשתרנים בני

עין משפט נר מצוה
טו א מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה ד סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרצ סעיף ט:

[עיין במשנה לעיל יז.] · [לעיל יז:] · מכות י. · עירובין יג: · איוב לז · תהלים סה · שמות יז · [פ"ג דתענית] · דברים כה · בראשית לג · [עי' תוספות לעיל ח. ד"ה כאן במגילה] · לעיל ח: · ר"ה כו: · מגלה ד · [ר"ה כו ע"ב · נזיר ג.] · תהלים נה · ישעיה יד

*) [בערוך [ערך מל ח] גרס מילא בסלע משתוקא כאבן טבא]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה עילמית לשון עילם הס"ד ואח"כ מה"ד לוקמה בכל לעז וכו' ומתניתין וכו' וקראה: (ב) תוספות ד"ה דאי ס"ד וכו' יעקב אל ואף על גב דהכי נמי כתיב ויקרא שמו ה' נסי:

גליון הש"ס
גמרא שכחום וחזר וסדרום · לעיל דף ג ע"א סוכה דף מד ע"א: שם מכאן ואילך אסור לספר · עיין לקמן דף כה ע"א:

*) אפ"ל הכי נפקון י"ח: קראה סירוגין יצא פי' פסקי פסקי כגון שקורא ומפסיק ביני ביני וחוזר ומתחיל ממקום שפסק · סלסלה פירוש הפוך בה והפוך בה כלומר התעסק בתורתך תמיד · ממאטא שמכבדין

*) נראה מזה קצת דגי' אחרת היה לרבינו בגמ' דדוקא ע"ש הוא דלא ידעי בפירוש של האחשתרנים וצ"ע

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה א טוש"ע א"ח סימן תרצ סעיף ה:

יח ב מיי' פ"ו מהל' יבום והליצה הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסג סעיף ה:

יט ג ד ה מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה י סמג עשין מד"ס ד טוש"ע א"ח סימן תרצ סעיף ג:

כ ו מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ו:

כא ז מיי' פ"ב שם הלכה ב:

כב ח מיי' שם פ"ב הלכה ו טוש"ע שם סעיף יג:

כג ט מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יב טוש"ע י"ד סימן רעד סעיף ב:

כד י מיי' שם טוש"ע א"ח סי' לב סעי' ו

כה כ מיי' שם טוש"ע י"ד סימן רפח סעיף ח:

כו ל מיי' שם טוש"ע א"ח סימן לב סעיף כט וסעיף לא:

שייך לדף יט.

תוספות

נקוט דרב ביבי בידך · דאמר רב אין הלכה כרבי מונא שאמר שחוזר לראש וכן הלכה דאין צריך לחזור לראש דהלכה כרב באיסורי דאמר כן ורבי יוחנן קאי כוותיה בפרק בתרא דר"ה (דף לד: ושם) דאמר שאם שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא ומפיים התם תניא נמי הכי ומייתי הא ופריך והא אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק שאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ומשני הא דידיה הא דרביה ומדהניא כוותיה שמע מינה הלכתא כוותיה ומכאן סומך ר"י כשעומד באמת ויליב שממתין עד שיאמר עם הצבור קדושה וברכו ואמן יהא שמיה רבא: **שקידש** אחיו את אחותה · דווקא קידש אומרים לו המתן מלישא דכיון דאינה עדיין אלא ארוסה נראה שנושא אחות זקוקתו אבל אם נשאה אשתו גמורה היא ואין צריך להמתין דהא פקע זיקה לגמרי ודוקא קידש אחר נפילה אבל קודם נפילה שלא היתה אחות זקוקתו בשעת הקדושין אין אומרים לו המתן שהרי לא היתה שום זיקה מעולם וטעמא דר' יהודה משום דסבר יש זיקה:

תפלין אין צריכין סרטוט · פירש ר"ת דכן הלכה:

***קנקנתום** חרתא דאושכפי · פירש הקונטרס ארמינט"א וקשיא דא"כ יהא אסור להטיל ארמינ"ט לתוך הדיו אלא ש"מ דקנקנתום לא הוי ארמינ"ט דהכי נמי משמע התם* דמפרש טעמא דקנקנתום אסור משום דכתיב (במדבר ה) וכתב ומחה גבי סוטה כתב שיכול למחות ודיו שיש בו קנקנתום אינו יכול למחות וא"כ ש"מ דקנקנתום לאו היינו ארמינ"ט שהרי בכל יום אנו מטילין ארמינ"ט לתוך הדיו שלנו ואפ"ה מחקינן ליה שפיר ונראה כדפי' רשב"ם בעירובין (דף יג. ושם) דקנקנתום היינו ויטריול"ו וכהי דאמרינן התם שהיא ירוקה מ"מ י"ל שמשחרת כששוחקים אותה הדק הדק: דיפתרא

[עירובין יג.]

גמרא

תורה אור

סירוסין לא יצא ר' מונא אומר משום רבי יהודה אף בסירוגין אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש אמר רב יוסף הלכה כר' מונא שאמר משום ר' יהודה א"ל אביי לרב יוסף כדי לגמור את כולה מהיכא דקאי לסיפא או דלמא מרישא לסיפא א"ל מרישא לסיפא דא"כ *נתת דבריך לשיעורין אמר ר' אבא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב הלכה כרבי מונא ושמואל אמר [א]אין הלכה כרבי מונא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב כהנא אמר רב הלכה כרבי מונא ושמואל אמר אין הלכה כר' מונא רב ביבי מתני איפכא רב אמר אין הלכה כר' מונא ושמואל אמר הלכה כר' מונא אמר רב יוסף נקוט דרב ביבי בידך *דשמואל הוא דחייש ליחידאה דתנן *שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה משום ר' יהודה בן בתירה אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה אמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירה ת"ר השמיט בה סופר אותיות או פסוקין וקראן הקורא [א] כמתורגמן המתרגם יצא מיתיבי היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות אם רשומן ניכר כשרה ואם לאו פסולה לא קשיא הא בכולה הא במקצתה ת"ר *השמיט בה הקורא פסוק אחד לא יאמר אקרא את כולה ואח"כ אקרא אותו פסוק אלא קורא מאותו פסוק ואילך נכנס לבית הכנסת ומצא צבור שקראו חציה לא יאמר אקרא חציה עם הצבור ואח"כ אקרא חציה אלא קורא אותה מתחילתה ועד סופה: מתנמנם יצא וכו': היכי דמי *מתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים *)תיר ולא תיר דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מידכר: היה כותבה דורשה ומגיהה אם כוון לבו יצא וכו': היכי דמי אי דקא מסדר פסוקא פסוקא וכתב לה כי כוון לבו מאי הוי על פה הוא אלא דכתב פסוקא פסוקא וקרי ליה ומי יצא והאמר *רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי האומר כולה ואפי' למ"ד *מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה אלא דמנחה מגילה קמיה וקרי לה מינה פסוקא פסוקא וכתב לה לימא מסייע ליה לרבה בר בר חנה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אסור לכתוב אות אחת *שלא מן הכתב דלמא דאתרמי ליה אתרמויי גופא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב מיתיבי *אמר רשב"א מעשה בר' מאיר שהלך לעבר שנה **)בעסיא ולא היה שם מגילה וכתבה מלבו וקראה א"ר אבהו שאני רבי מאיר דמיקיים ביה ועפעפיך יישירו נגדך אמר ליה רמי בר חמא לרבי ירמיה מדפתי מאי ועפעפיך יישירו נגדך אמר לו אלו דברי תורה דכתיב בהו התעיף עיניך בו ואיננו ואפילו הכי מיושרין הן אצל ר' מאיר רב חסדא אשכחיה לרב חננאל דהוה כתב ספרים שלא מן הכתב אמר ליה ראויה כל התורה כולה ליכתב על פיך אלא כך אמרו חכמים אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב מדקאמר כל התורה כולה ראויה שתיכתב על פיך מכלל דמיושרין הן אצלו והא רבי מאיר כתב שעת הדחק שאני אביי שרא לדבי בר *חבו למיכתב תפלין ומזוזות שלא מן הכתב כמאן כי האי תנא דתניא ר' ירמיה אומר משום רבינו *תפלין ומזוזות נכתבות שלא מן הכתב ואין צריכות שרטוט והלכתא תפלין אין צריכין שרטוט מזוזות צריכין שרטוט אידי ואידי נכתבות שלא מן הכתב מ"ט מיגרס גריסין: היתה כתובה בסם כו': *סם סמא סקרא אמר רבה בר בר חנה סקרתא שמה קומוס קומא קנקנתום

*) [עי' תוספות תענית יב: וע"ע היטב תוספות נדה כג.] **) [עי' תוספות יבמות קטו. ד"ס א"ר עקיבא]

רש"י

סירוסין · למפרע כמו סרס את המקרא ודרשהו וכן יצא מחותך או מסורס (נדה דף כח.): דחייש ליחידאה · במקום שהיחיד מחמיר ורבים מקילין: שומרת יבם · מגפה ליבמה ומלוה בגדול ליכנס בא אחד מן האחין וקידש את אחותה של יבמה אחר שנפלה היבמה לפניהן: אומרים לו המתן מלכונסה: עד שיעשה אחיך הגדול מעשה · ביבמתו או לחלוץ או ליבם אבל בעוד היבמה לפני כולן לחלוץ או לייבם הרי היא לכל אחד כאשתו על ידי זיקת יבום ואסור באחותה משום אחות אשה דקסבר יש זיקה אפי' בתרי וכל שכן בחד ופליגי רבנן עליה ואמרי הואיל ושני אחים הן אין זיקתו מיוחדת להיות מוטלת על אחד מהן להיות כאשתו ומותר באחותה: השמיט · דילג בה הסופר פסוק אחד וקראן הקורא: כמתורגמן המתרגם · על פה: תיר · ער: אהדורי סברא · דבר הבא מבינת הלב: דקא מסדר פסוקא · על פה וכתב ליה וקתני יצא ע"י קריאת אותו סידור: הלכה כדברי האומר כולה · צריך לקרות ופליגי בה תנאי במתני' מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו רבי מאיר אומר כולה ר' יהודה אומר מאיש יהודי: דמנחא מגילה קמיה · ומעתיק ממנה: מסייע ליה לרבה · מתני' דקתני יצא וליכא לאוקמה אלא במעתיק מן הכתב מסייע ליה לרבה: דלמא דאיתרמי ליה · לעולם מותר לכתוב בלא העתק ומתני' דאתרמי ליה מגילה ומעתיק ממנה ואיצטריך לאשמעינן דהיכא דמעתיק ממנה אם כוון לבו יצא: התעיף עיניך בו ואיננו · אם תכפול עיניך ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין: דבי בר חבו · מוכר תפילין הוה כדאמרינן בבבא מציעא (דף כט:) תפילין דבי בר חבו שכיחי: והלכתא כו' · כך הלכה למשה מסיני: מיגרס גריסין · שגורות בפי הכל: סמא · *זרניך בלשון קודש אורפומינט"ו בלעז: סקרתא · צבע אדום שצובעין בו תריסין: קומא · שרף אילן: חרתא

מסורת הש"ס

[בבא מציעא לה: גיטין יד. כ"ב כט. חולין ס. נג.]

[יבמות מג.] שם יח: מא.

[תוספתא פ"ב]

תענית יב. פסחים קיב: יבמות מה. נדה כג.

[לקמן יט.] [שם]

מנחות לב:

[תוספתא פ"ב]

משלי ד

שם כג

[גי' הערוך הבו] מנחות לב:

גיטין יט. שבת קד:

רבינו חננאל

שמבדין בו הבית · יהבך המשאוי שלך · ת"ר קראה סירוגין יצא כדאמרי' סירוסין*) חדא חדא אחד זולתי אחד · כגון שקורא פסוק ומניח פסוק וקורא פסוק שלישי וחוזר וקורא הפסוק השני שהניח כי האי גוונא לא יצא ר' מונא אמר משום ר' יהודה אף בסירוגין אם שהה כדי לגמור את כולה אע"ג שחזר וקרא הנשאר והשלימה לא יצא · ואוקימנא בששהה לגמור את כולה מרישא לסיפא מויהי בימי אחשורוש עד כי מרדכי היהודי · ואסיקנא אמר רב יוסף נקוט דרב ביבי בידך דאמר רב אין הלכה כר' מונא ושמואל אמר הלכה כר' מונא דשמעינן לשמואל דחייש ליחידאה דתנן שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה כו' ופשוטה היא וקי"ל כרב באיסורא היא ולא חיישינן לשמואל אלא אם קראה סירוגין אפילו שהה כמה יצא ואע"ג דא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק בהארת ראש השנה בהלל ובמגילה אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש הא אמר ר' יוחנן לר' אבהו לדידי לא סבירא לי · ואמר שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא ותניא כוותיה ובתלמוד ארץ ישראל אמרו משמיה דרב הלכתא כר' מונא שאמר משום ר' יהודה שאמר משום ר' יוסי [...] השמיט בה ספר פסוק ואותיות וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם כלומר דרך המתרגם שמוסיף דברים מלבו לברר הטעם ונמצא קורא אותן הדברים על פה כן גם הקורא את פסוק או אותיות אעפ"כ יצא דרמינן עלה מהא דתניא היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות אם רשומן ניכר יצא ואם לאו לא יצא וממתניתין נמי דקתני קראה על פה לא יצא ופרקינן הני מילי בכולה אבל פסוק או **) עשה וקראן על פה יצא: ת"ר השמיט בה הקורא פסוק לא יאמר הקורא אקרא את כולה עם הצבור ואחזור ואקרא אותו פסוק אלא קורא אותה מאותו פסוק וכן מי שנכנס לבית הכנסת ומצא שקראו חציה לא יאמר אקרא מיכן ואח"כ אחזור ואקרא הצית הראשון אלא קורא אותה מתחלתה ועד סוף · קראה מתנמנם יצא אוקמה רב אשי כגון דנים ולא נים תיר ולא תיר ואי קרו ליה עני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר אם הוא מתנמנם כי האי גוונא יצא ואם לאו לא יצא · היה כותבה דורשה ומגיהה אם כוון לבו יצא בשלמא דורשה ומגיהה אם כוון לבו לצאת יצא דהא [...] ומנחא קמיה אלא כותבה היכי דמי כותבה מיכן שארבעה עשר מותר בעשיית מלאכה מיהו בעינן לקרותה ממגילה שהיא כתובה כולה · ואוקימנא בדמנחא מגילה שלמה כתובה כולה קמיה וקרא [...] קמיה פסוקא פסוקא וכתיב ליה וכרבי יוחנן דאמר אסור לכתיב אפילו אות אחת שלא מן הכתב ואע"פ דאמר דכתב ר"מ באסיא מלבו מגלה וקראה והיה בקי בתורה כולה שהיה יודע [...] אמרינן שעת הדחק היתה שלא היתה שם אחרת ומפני שעת הדחק התירו לו אבל זולתי שעת הדחק לא ואפילו למי שהוא [בקי] כר"מ וקי"ל שכתב אחת מלבו והניחה לפניו וכתב אחרת ממנה [...] מן הכתובה דמנהא קמיה · אביי שרא לדבי בר חבו למכתב תפלין ומזוזות שלא מן הכתב כי האי תנא ואסיקנא והלכתא מזוזה צריכה שרטוט תפילין אין צריכין שרטוט ואלו ואלו נכתבים שלא מן הכתב [...] טגרס

*) אולי דצ"ל סירוסין בירושלמי הדא פרא הדא אחד זולתו אחד כגון וכו' וכ"ה בירושלמי שם כהך לשנא ורבינו מפרש דפרא הדא היינו זולתי אחד. **) אולי צ"ל אם השמיט וקרא וכו'

גליון הש"ס

גמרא עד שיעשה אחיך הגדול · במתניתין יבמות דף מא איתו והוא במתניתין במשניות איתא כן ועיין בתוי"ט שם: שם שהלך לעבר שנה · עיין יבמות קטו ע"א תוד"ס אמר ר"ע: שם שאני ר"מ · עיין מ"ד ברא"ת ס"פ ל"ז שתירץ שתי מגילות כתב גבו סרהבוגס וקיים שניהם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' כמתורגמן המתרגם · נ"ב לפרש"י כל זה שפת יתר הוא אבל הפירוש הוא שקראן בלשון תרגום לפי שהיו רגילין בתרגום בעל פה וקמ"ל דאף למכיר אשורית יוצא בלעז וקמ"ל אף שקרא בכ' יצא דהא צריך לקרות כולה ואף המיעוט מעכב מדקאמר (לעיל ע"א) אטו הגן כו' וכ"ה להדיא הסיר בירושלמי ומ"ש בירושלמי מי שיודע גם אשורית אין יוצא בלעז היינו אם כתובה אשורית דלא כגמ' דילן דבזה אף לועז לא יצא מ"מ פשטא דמתני' דקאמר והלועז כו' וגמ' דפריך והא לא ידע כו' ופשטא דירושלמי משמע כדברי הרמב"ן דלא יצא אלא הלועז דוקא וכאן דוקא במקפסם כי היכי דלא פס אלא שי"ל דגמ' דידן ס"ל כמוהו בירושלמי דלא כר' אבהו מדפריך גמ' מעל פה ולא פריך מתרגום (ועמ"ש רכינו בא"ח סימן תר"ן):

קנקנתום חרתא דאושכפי דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ נייר מחקא: עד שתהא כתובה אשורית: דכתיב ככתבם וכזמנם: על הספר ובדיו וכו': מנלן אתיא כתיבה כתיבה כתיב הכא °ותכתב אסתר המלכה וכתיב התם °ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו: **מתני'** ^אבן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהן ומהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה י"ח ר"מ אומר ^בכולה ר' יהודה אומר מאיש יהודי רבי יוסי אומר מאחר הדברים האלה:

גמ' אמר רבא ^גלא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי י"ד אבל אין עתיד לחזור בלילי ארבעה עשר קורא עמהן אמר רבא מנא אמינא לה דכתיב °על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מכדי כתיב היהודים הפרזים למה לי למיכתב היושבים בערי הפרזות הא קמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז אשכחן פרוז מוקף מנא לן סברא הוא מדפרוז בן יומו קרוי פרוז מוקף בן יומו קרוי מוקף ואמר רבא בן כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהן מאי טעמא האי כבני העיר בעי למקרי *ורבנן הוא דאקילו על הכפרים *כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכין הני מילי כי איתיה בדוכתיה אבל כי איתיה בעיר כבני עיר בעי למקרי איתיביה אביי בן כרך שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא כמקומו בן כרך ס"ד באם עתיד להזור תליא מילתא אלא לאו בן כפר ולאו תרוצי מתרצת תני קורא עמהן: מהיכן קורא אדם את המגילה וכו': תניא *רשב"י אומר מבלילה ההוא א"ר יוחנן וכולן מקרא אחד דרשו ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף מאן דאמר כולה תוקפו של אחשורוש ומאן דאמר מאיש יהודי תוקפו של מרדכי ומ"ד מאחר הדברים האלה תוקפו של המן ומ"ד מבלילה ההוא תוקפו של נס רב הונא אמר מהכא ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם מ"ד כולה מה ראה אחשורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש על ככה משום דחשיב *שבעים שנין ולא איפרוק ומה הגיע אליהם דקטל ושתי ומ"ד מאיש יהודי מה ראה מרדכי דאיקני בהמן על ככה *דשוי *נפשיה ע"ז ומה הגיע אליהם דאתרחיש ניסא ומ"ד מאחר הדברים האלה מה ראה המן שנתקנא בכל היהודים על ככה משום דמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ומה הגיע אליהם ותלו אותו ואת בניו על העץ ומ"ד מבלילה ההוא מה ראה אחשורוש להביא את ספר הזכרונות על ככה דזמינתיה אסתר להמן בהדיה ומה הגיע אליהם דאתרחיש ניסא *א"ר חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי האומר כולה ואפי' למאן דאמר *מאיש יהודי ^דצריכה שתהא כתובה כולה וא"ר חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר ^השאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת אגרת ^ושאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשרה אמר רב נחמן ובלבד שיהו משולשין אמר רב יהודה אמר שמואל ^זהקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא אמר רבא ^חלא אמרן אלא דלא מחסרא ומייתרא פורתא אבל מחסרא ומייתרא פורתא לית לן בה לוי בר שמואל הוה קא קרי קמיה דרב יהודה במגילה הכתובה

רש"י

חרתא דאושכפי · סם שצובעין בו מנעלים שחורין: קמיה · כמים: ולא עפיץ · מעובד בעפצים שקורין גל"ש: מחקא · מין עשבים עשוי על ידי דבק: **מתני'** בן עיר · שזמנו בארבעה עשר: שהלך לכרך · שזמנו בחמשה עשר: אם עתיד לחזור · מפרש בגמ': קורא כמקומו · כחובת מקומו בן עיר בארבעה עשר בן כרך בחמשה עשר: **גמ'** לא שנו · דבן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור למקומו קורא בחמשה עשר ולא בארבעה עשר: אלא שעתיד לחזור בליל ארבעה עשר · אם קודם עמוד השחר יצא מן העיר הוא דקתני שאינו צריך לקרות עמהן בלילי י"ד אע"פ שעודנו שם הואיל וביום לא יהיה שם אין זה אפילו פרוז בן יומו: אבל אין עתיד · לצאת משם בלילה דהשתא הוי פרוז לאותו יום אע"פ שעתיד לחזור למחר ליום (*אחר) נקרא פרוז וקורא עמהן בין בלילי י"ד בין בי"ד וה"ה לבן עיר שהלך לכרך אם עתיד לחזור בלילי ט"ו שלא יהא שם ביום ט"ו לא הוי מוקף ליומו וקורא בי"ד כחובת מקומו ואעפ"י שהוא בכרך אבל אין עתיד לחזור בלילי ט"ו אין צריך לקרותה בי"ד וממתין וקורא עמהן אע"פ שסופו לחזור לאחר זמן: מנא (א) ליה · דמשום ההוא יומא חשיב טותייהו: בן כפר · שהקדים וקרא ליום הכניסה ואח"כ הלך לעיר והיה שם ליל י"ד: בין כך ובין כך · אפילו עתיד לחזור ולצאת משם קודם היום קורא עמהן בלילה: כבני העיר בעי מקרי · כל הפרזים זמנם בארבעה עשר בין כפרים בין עיירות ורבנן הוא דאקילו עלייהו להקדים ליום הכניסה: והני מילי · דאקילו עלייהו דאין צריך לחזור ולקרות בארבעה עשר בי איתיה בכפר: *מאחר הדברים האלה · גידל המלך וכו': כל תוקף · לקיים אגרת הפורים על תוקף הקפיד להזכיר: תוקפו של אחשורוש · ומתחילתה היא מדברת בתוקפו עד סופה: ומה ראו על ככה · המגילה נכתבת ונקראת להודיע לדורות מה ראו באותו הזמן שעשו מה שעשו ומפרש על ככה עשו ולפרש מה הגיע על העושים: נקראת ספר · ונכתב בספר: שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה · דאיכא למאן דאמר במסכת מכות (דף יא.) ספר תורה שתפרו בפשתן פסולה: ונקראת אגרת · לומר שאינה חמורה כספר: שיהו משולשין · שיהא מראש התפר א) עד מקום תפירת הגיד כממנו ועד הגיד השני ומן השני לשלישי כמשלישי לסוף התפר: הכתובה בין הכתובים · ספרים שהיו בימי החכמים כולן בגליון כספר תורה שלנו: לא יצא · דבעינן אגרת לעצמה דמיפרסם ניסא טפי דכי קוראה בין הכתובים נראה כקורא במקרא: אי מחסרא או מייתרא · ארוכה משאר הדפים למעלה או למטה או קצרה מהן ויש לה היכר לעצמה: ומתו-

...ורה נקראת אגרת שאם הטיל בה ג' חוטי גידין כשרה ובלבד שיהו משולשין כלומר החוט כרוך זה אחר זה ג' פעמים ג' ג' בב' קצוות וג' באמצע · הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים שנכתבו מגילה ומגילת אסתר בכללן · והיו רוחב היריעות הכתובות כולן מדה אחת פסולה ואם מיחסרא או מייתרא כגון שכל יריעה רחבה ג' זרתות והיריעות שכתובה בה...

תוספות

דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ · קשיא א"כ היאך שתכין על קלפים שלנו דלא עפילי ספר תורה ותפלין ומגילה ותירץ רבינו תם שהסיד שאנו טוחנין בקלפים שלנו מהני כעפצים ותדע דבפרק שני דגיטין (דף יט.) אמר דבלא עפיץ יכול להזדייף ושלנו אין יכול להזדייף על הגוף*:

על הספר ובדיו · פירש ר"ת שהדיו שלנו הוא דיו גמור אבל של עפצים לא הוי דיו והכי משמע פ"ב דגיטין (נז"ש) (ב) דתניא בכל כותבין בדיו ובסם ומסיק בכל דבר של קיימא ומסיק לאתויי מאי ומשני לאתויי הא דתנא רבי חייא כתבו במי טריא ועפצא כשר ומדאצטריך לאתויי עפצא מרבויא בתר דתני דיו שמע מינה דעיקר דיו לא הוי מעפצא ומטעם זה רצה לפסול ספר תורה הכתובה מדיו של עפצים והאשכנזים השיבו לו דהתם מיירי במים ששרו בהן עפצים אבל אותו שעשו מגוף העפצים ודאי הוא טוב ומ"מ נראה דאותו שלנו הוי עיקר דיו כדמשמע פרק כל היד (נדה דף כ.) דרבי אמי פלי קורטא דדיותא ובדיק פירוש משבר חתיכה של דיו ובדיק ביה דם שחור ובאותו שלנו שייך שבירה ולא באותו של עפצים: **בן** כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהם · פירש רש"י ואע"פ שקרא כבר ליום הכניסה וקשיא למה יחזור ויקרא שני פעמים ומ"מ נראה דשפיר פי' רש"י דכיון שהיה בעיר בלילה נעשה כבני העיר ואע"פ שעתיד לחזור (ג) (בו) בי"ד ואע"פ שקרא ביום הכניסה דהא דאמרי' כפרים מקדימים ליום הכניסה כדי שיספיקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים ופטורים ממגילה היינו דווקא כשהינם שוהים שם בליל י"ד אלא ביום י"ד באים שם אבל כששוהים שם בליל ארבעה עשר ודאי דינם כבני העיר אע"פ שקראו כבר:

ובלבד שיהו משולשין · נראה כמו שפרש"י שיהיה *מראש התפר עד הגיד כמגיד לגיד חבירו בין מלמעלה בין מלמטה והכי נמי משמע במכות (דף כ: ושם) גבי ערי מקלט דקאמר ושלשת שיהו משולשין מדרום לחברון כמחברון לשכם ומשכם לקדש כמקדש לצפון שמע מינה דמשולשין משמע הכי ולא כמו שמפרשים שיהיה הגיד בראש הדף ובאמצעיתו ובסופו*:

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"א מהל' ת"ת · מגילה הלכה טוש"ע · א"ח סי' תרצא סע' ב:

[וע"ע תוספות שבת עט: ד"ה קלף ותוס' מנחות לב: ד"ה שה]

כז ב מיי' שם הלכה ג טור ש"ע א"ח סי' תרצ סעיף ג:

כח ג מיי' שם הלכה · טור וש"ע א"ח סי' תרפח סעיף ה:

כט ד מיי' פ"ב שם הל' ו טוש"ע א"ח סי' תרצ סעיף ג:

ל ה ו מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה יא סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרצא סעיף ה ו:

לא ז ח מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו חננאל

מגרס גרסי להו. היתה כתובה בסם בסיקרא בקומוס כו' סם · סמא. סקרא · סיקרתא שמה · קומוס · קומא · קנקנתום חרתא דאושכפי דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ נייר מחקא באלו כולו [לא] יצא עד שתהא כתובה על העור ובדיו דגמר כתיבה כתיבה *) ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו: **מתני'** בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור קורא כמקומו אמר רבא ל"ש בן כרך שהלך לעיר קורא כמקומו אלא שעתיד לחזור בליל י"ד ונזדמן לו ונתעכב לו ולא חזר קורא במ"ט כבני מקומו · אבל אינו עתיד לחזור בלילי י"ד קורא עמהם דכתיב על כן היהודים הפרזים למה לי עוד היושבים בערי הפרזות לא בא אלא ללמד דפרוז בן יומו קרוי פרוז · ובן מוקף בן יומו קרוי מוקף: ירושלמי ניחא בן כרך שהלך לעיר שזמנו מאוחר בן עיר שהלך לכרך ואין זמנו מוקדם **)לפיכך שנינו אם עתיד לחזור יום חזר הרי חוזר ואם לא נעשה מוקף · א"ר יודן לית כן בן עיר שהלך לכרך א"ר יוסי אית כאן בעתיד להשתקע כו' נתברר הפירוש שפירשנו · אמר רבה בן כפר שהלך לעיר בין עתיד לחזור בכפר בין אינו עתיד לחזור קורא עמהם בי"ד דלא תקינו ליה רבנן לאקדומי ליום הכניסה אלא כי איתיה בכפר אבל כי איתיה בעיר כבני העיר בעי למיקרא · ומותיב אביי עליה ופתרץ הכי בן כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהם: מהיכן קורא את המגילה ויוצא בה · רבי מאיר אומר כו'. ואסיקנא כדברי האומר את כולה אמר [רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא] משמיה דרב מגילה נקראת ספר ללמד שאם תפרה בפשתן פסולה כספר הכתובים פירוש אם הן בהן מגילה אסתר ודחבן נ'

*) כתיב ככה ותכתוב אסתר המלכה וכתיב התם ויאמר כו'. **) נראה דל"ל כלומר ואין שניט אם עתיד לחזור אם חזר הרי חזר ואם לא כו'.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מנא אמינא לה דמשום ההוא: (ב) תוס' ד"ה על הספר וכו' דתנן בכל כותבין בדיו ובסם ובסיקרא ובכל דבר: (ג) ד"ה בן כפר וכו' שעתיד לחזור בליל י"ד ואע"פ:

גליון הש"ס

תוספות ד"ה ובלבד שיהו כו' מראש התפר · עיין בכורות דף לט ע"א תוספות ד"ה איתא מראש הדף וכו' וכן נכון:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה שיהו משולשין שיהא מראש התפר וכו' · נ"ב עיין מהר"ם ש"ך שהאריך וכ"ה גלגון רש"י פעמים בספר התם כתפר · ועיין בכורות דף לט ע"א וכו' משמע כדבריו ודבריהם סותרים לכאן ישו"כ ודו"ק:

תורה אור

הכתובה בין הכתובים אמר ליה הרי אמרו הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו לה אמוחא [א]בצבור שנו ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן שיור התפר הלכה למשה מסיני ומחו לה אמוחא ולא אמרו [ב]אלא כדי שלא יקרע ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אלמלי נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלא נקב מחט סדקית לא היו יכולין לעמוד מפני האורה שנאמר °כי לא יראני האדם וחי ואמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב °ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר *מלמד שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה: **מתני'** *[ג]הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ר' יהודה מכשיר בקטן: **גמ'** מאן תנא חרש דיעבד נמי לא אמר רב מתנה ר' יוסי היא דתנן *הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא וממאי דרבי יוסי היא ודיעבד נמי לא דלמא רבי יהודה היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי לא סלקא דעתך דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא אף חרש דיעבד נמי לא ודלמא הא כדאיתא והא כדאיתא מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן מכלל דרישא לאו ר' יהודה היא (א) ודלמא כולה ר' יהודה היא מי דמי רישא לפסולה וסיפא לכשירה ודלמא כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן קתני לה והסורי מיחסרא והכי קתני הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן בד"א בקטן שלא הגיע לחינוך אבל בקטן שהגיע לחינוך אפילו לכתחלה שר' יהודה מכשיר בקטן במאי אוקימתא כר' יהודה ודיעבד אלא הא דתני (ר') יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני אי רבי יהודה דיעבד אין לכתחלה לא אי רבי יוסי דיעבד נמי לא ואלא מאי ר' יהודה ואפי' לכתחלה אלא הא *דתניא [ד]לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא מני לא רבי יהודה ולא רבי יוסי אי ר' יהודה אפי' לכתחלה אי ר' יוסי אפי' דיעבד נמי לא לעולם

שמות לג

דברים ט

רש"י

ומחו לה אמוחא · לאחר שאמר שמועה זו הכה על קדקדו כלומר סתר מקלתו: ואמר לא אמרו אלא בצבור: שיור הספר · כשתופרין יריעות של ספר תורה לחברן יחד משיירין בתפר למעלה ולמטה: ומחו לה אמוחא · לאחר שאמרה הכה על מוחא כלומר חזר וסתר ואמר לאו הלכה למשה מסיני הוא אלא חכמים אמרו: כדי שלא יקרע · שאם אינו משייר מהדק בחוזקה כשהוא מהדקו לספר תורה והוא נקרע אבל עכשיו כשהוא מהדקו בכח ומתחיל להרחיב ורוצה להיקרע מונע מלהדקו יותר: מערה שעמד בה משה · כשעבר הקב"ה לפניו שנאמר ושמתיך בנקרת הצור (שמות לג) ואליהו אף הוא עמד באותה מערה ועבר הקב"ה לפניו שנאמר ויבא שם אל המערה וגו' ויאמר לך ועמדת בהר וגו' והנה ה' עובר וגו' (מלכים א יט): מחט סידקית · שלנו שהיא דקה ותופרין בה סדקי בגדים ויש מחט אחרת גסה שנקראת מחט של שקאין: אלמלי נשתייר בה נקב · כפי מחט כשעבר עליהן הקב"ה כמו שנאמר ושכותי כפי עליך עד עברי (שמות לג): דקדוקי תורה · ריבויין אתין וגמין מיעוטין אכין ורקין: דקדוקי סופרים · שדקדקו האחרונים מלבון משנה הראשונים: לא יצא · דיעבד הוא: וממאי · דחוץ מחרש דקאמר מתני' אפי' בדיעבד קאמר ור' יוסי היא דפסל בדיעבד: ולכתחלה הוא דלא · ובהא איכא למימר דאפי' ר' יהודה מודה דהא לא שמעינן ליה דפליג אלא בדיעבד: מדסיפא רבי יהודה · דקתני ור' יהודה מכשיר בקטן: לא דמי רישא לפסולה וסיפא להכשירה לא גרסינן ליה דלישנא יתירא הוא אלא הכי גרסינן ודלמא רבי יהודה היא ותרי גווני קטן והסורי מיחסרא כו' הכל כשירין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן: הא כדאיתא והא כדאיתא · חרש לכתחילה ושוטה אפילו בדיעבד: בד"א בקטן שלא הגיע לחינוך · לחינוך מצות כגון בן תשע ובן עשר כדאמרינן ביומא בפרק בתרא (דף פב.): במאי אוקימתא כר' יהודה · והשמעת לן דכי אמר רבי יהודה בלא השמיע לאזנו יצא בדיעבד קאמר ולא לכתחילה: אלא הא דתניא כו' תורם · ואע"פ שהוא צריך לברך ואין אזניו שומעות הברכה שהוא מוציא מפיו: אלא מאי · בעית למימר דרבי יהודה דאמר בלא השמיע לאזנו יצא אפילו לכתחילה כי היכי דתיקום הא דר"י בריה דר"ש בן פזי אליביה והאי דקא מיפלגי בדיעבד להודיעך כחו דר' יוסי: אלא הא דתניא כו' מני: לעולם

תוספות

שיור התפר הלכה למשה מסיני · נראה דאף במגילה ובשאר ספרים בעינן שיור התפר כיון דטעמא הוי כדי שלא יקרע:
חוץ מחרש · סתם חרש *הוי אינו שומע ואינו מדבר אבל חרש דהכא מדבר הוא מדקרי המגילה ופקח הוא לכל דבריו חוץ מדבר זה שצריך שישמיע לאזנו:
ורבי יהודה מכשיר · קשה באיזה קטן מיירי אי בלא הגיע לחינוך מאי טעמא דרבי יהודה דמכשיר והא אמרינן בסוף פ' בתרא דראש השנה (דף כט.) כל שאינו מחויב בדבר אין מוציא אחרים ידי חובתן ואי הגיע לחינוך מאי טעמא דרבנן דפסלי והלא כל האחרים נמי אין חייבין אלא מדרבנן וא"כ קשיא אמאי לא אמרינן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן דהכי נמי אמרינן פ' מי שמתו (ברכות דף כ: ושם:) דבן מברך לאביו אע"פ שהוא קטן ויוצא בברכתו ומוקי לה התם כגון שאכל האב כזית או כביצה דהוי שיעורא דרבנן ואתי קטן שחיובו דרבנן ומפיק האב שלא אכל אלא שיעורא דרבנן ואמאי לא אמרינן כן במגילה וכן בפ' לולב הגזול (סוכה דף לח: ושם) דאמר אין קטן מוציא [בקריאת הלל] ועונין אחריו מה (ג) שהן אומרים מאי שנא מברכת המזון וי"ל דלעולם מיירי בקטן שהגיע לחינוך ואפ"ה פסלו רבנן משום דמגילה ליכא חובא אפילו בגדולים אלא מדרבנן וקטן אין מחויב אלא מדרבנן אפילו בשאר מצות ובגדול ליכא אלא חד דרבנן במגילה שהרי בשאר מצות הוא חייב דאורייתא °ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן אבל ההיא דבהמ"ז מיירי שהקטן אכל כדי שביעה דהוי חיובא דאורייתא וליכא אלא חד דרבנן ומפיק האב שלא אכל אלא שיעורא דרבנן ומ"מ קשיא דקאמרינן *דרב ששת ורב יוסף אמרי אגדתא בלילי פסחים ומוציאין האחרים משום דסברי מצה בזמן הזה דרבנן ולפי מה שפירש' קשה היכי אתו איהו דהוו תרי דרבנן דהא סומא פטור מלומר הגדה ומפקי האחרים דחייבים מיהא דרבנן וליכא בהו אלא חד דרבנן °וי"ל דסומא עדיף מקטן שהרי נתחייב בכל מדאורייתא משא"כ בקטן*):
ודלמא ר' יהודה היא · °משום דפסיק התם כרבי יהודה דחיק לאוקומי מתני' כוותיה:
אלא הא דתניא לא יברך אדם ברכת המזון בלבו · קשיא היכי מדמינן ברכת המזון לקריאת שמע בשלמא מגילה איכא למימר דסבר כמאן דאמר דצריך בקריאת שמע השמעת אוזן וסבר דתקינו רבנן מגילה כעין דאורייתא אבל ברכת המזון דהוי דאורייתא ולא כתיב ביה שמע מנלן להקן ביה דצריך שישמיע לאזנו ויש לומר דקים ליה דגמרינן ברכת המזון מקריאת שמע: *) [וע"ע תוס' לקמן כד. ד"ה אבל וד"ה מי ותוס' עירובין צו. ד"ה דלמא]

[פסחים קטז:]

עין משפט נר מצוה

[תרומות פ"א ה"ב]

לב א מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה ח סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרצא סעיף ח:

לג ב מיי' פ"ט מהל' ס"ת הלכה יד סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעח סעיף א [וטוש"ע א"ח סי' תרצא סעיף ז]:

לד ג מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ב סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפט סעיף ב:

לה ד מיי' פ"א מהלכות ברכות הלכה ז:

רבינו חננאל

ג' זרתות וחצי זרת או ב' זרתות וחצי שנראית מגילה בפני עצמה כשרה · אמר ר' יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו לה אמוהא לא אמרן לא יצא אלא בצבור ש"מ קורין אותה ביחיד כרב. ושיור התפר פי' שניח כמו אצבע ועוד בתחלה ואחר כך יתפור בגידין הל"מ היא ואוקימנא כדי שלא יקרע · וא"ר יוחנן אלמלא נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלוא מחט נקב סידקית לא יכלו לעמוד מפני האורה דכתיב כי לא יראני האדם וחי · ומאי דכתיב ועליהם ככל הדברים דייקינן מן עליהם מלמד שהראהו הקב"ה למשה בסיני דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שעתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה: **ירושלמי** וזכרם לא יסוף מזרעם מיכן שקבעו להם חכמים מסכת': **מתני'** הכל כשרים לקרוא את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן רבי יהודה מכשיר בקטן מאן תנא חרש אפילו דיעבד לא ואוקמה רב מתנה ר' יוסי דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזני יצא ר' יוסי אומר לא יצא פירוש כיון שלא שמע הרי הוא כחרש לפיכך [לא יצא] ואמרי' ודילמא מתניתין ר"י היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי ודחינן מדקתני חרש בהדי שוטה דשמעינן מיכן חרש דומיא דשוטה מה שוטה דיעבד פסיל אף חרש נמי כן · ואמרינן ודילמא הא כדאיתיה והא כדאיתיה כלומר אע"פ ששנאה כאחד כל אחד יש לו דרך [אדר] ודחינן מדסיפא רבי יהודה מכשיר בקטן רישא דפסיל בקטן לאו ר' יהודה היא דאם כן קשיא דר' יהודה אדר' יהודה ופריק כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן רישא בקטן שלא הגיע לחינוך והוא כדתנן בפרק יוה"כ תינוקות אין מענין אותן (לשעות) ביוה"כ אבל מחנכין אותן קודם שנה או שנתים כדי להרגילן למצות · וא"ר יוחנן בן עשר בן י"א מחנכין אותן לשעות כו' ולפיכך פסול אבל סיפא דקתני ר' יהודה מכשיר בקטן הוא קטן שהגיע לחינוך מבן י"א שנה ולמעלה ולפיכך אמר כשר ואפילו לכתחלה כשר ידוע במאי אוקימתא למתניתין כר' יהודה ורישא כולה דיעבד אין לכתחלה לא (ר' אומר) הא דתני חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני אי רבי יהודה דאי עבד מכשיר אבל לכתחלה לא ורבי יוסי לכתחלה ולא דיעבד מכשיר הא דקתני תורם לכתחלה מני היא · ומתמהינן ואלא מאי הא דתני חרש תורם לכתחלה ר' יהודה היא וקשיא לן אי הכי הוה לו להקשות אי הכי ליתני ר' יהודה מכשיר בקטן

[עי' ברכות טו. ועי' פירוש זה בהקדמת התוי"ט]
ברכות טו. [ערכין ג:]
ג"ז שם. לעיל יז:
ברכות טו.

הגהות הב"ח
(א) גמ' לאו ר' יהודה היא (ודלמא כולה וכו' לכשירה) תא"מ ונ"ב רש"י לא גרס ליה: (ג) תוס' ד"ה ור' יהודה וכו' אחריו מה שהוא אומר:

גליון הש"ס
גמרא לצבור שנו · עי' לעיל דף ד ע"א תו' ד"ה הוה עובדא: רש"י ד"ה מחט סדקית וכו' ויש מחט אחרת · במתני' דשבת דף קכב ע"ב: תוס' ד"ה ור"י מכשיר וכו' ולא אתי תרי דרבנן · עיין לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה אבל: בא"ד וי"ל דסומא עדיף · עיין לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה מי שלא ראה · תוס' ד"ה ודלמא ר"י היא משום דפסיק · כעין זה שבת דף לג ע"א תוס' ד"ה לעולם:

לעולם ר' יהודה ואפי' לכתחילה ולא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא ר' יהודה אומר משום ר"א בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר °שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך ר"מ אומר °אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כוונת הלב הן הן הדברים השתא דאתית להכי אפילו תימא רבי יהודה כרביה סבירא ליה והא דתני יהודה בריה דר' שמעון בן פזי ר"מ היא : ר' יהודה מכשיר בקטן : (*דתניא) *א"ר יהודה קטן הייתי וקריתיה למעלה מרבי טרפון וזקנים בלוד אמרו לו *אין מביאין ראיה מן הקטן תניא אמר רבי *קטן הייתי וקריתיה למעלה מרבי יהודה אמרו לו אין מביאין ראיה מן המתיר ולימרו ליה אין מביאין ראיה מן הקטן חדא ועוד קאמרו ליה חדא דקטן היית ועוד אפילו גדול היית אין מביאין ראיה מן המתיר : **מתני'** *אין קורין את המגילה ולא מלין ולא טובלין ולא מזין וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה *וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר : **גמ'** מנלן דאמר קרא °והימים האלה נזכרים ונעשים ביום אין בלילה לא לימא תיהוי תיובתא דר' יהושע בן לוי *דאמר ריב"ל חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום כי קתני אדיום : ולא מלין וכו' : דכתיב °וביום השמיני ימול : ולא טובלין ולא מזין וכו' : דכתיב °והזה הטהור על הטמא [וגו'] ביום השביעי ואיתקש טבילה להזיה : וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה וכו' : פשיטא מ"ש שומרת יום כנגד יום מכל חייבי טבילות איצטריך סלקא דעתך אמינא תיהוי כראיה ראשונה של זב וראיה ראשונה של זב איתקש לבעל קרי דכתיב °זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה בעל קרי טובל ביום האי נמי ליטבול ביומיה והא ביממא לא מצי טבלה (א) דכתיב °כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה בליליא מיהת ליעביד מקצת שימור ותיטבול קמ"ל כיון דבעיא ספירה

ספירה

רש"י

לעולם ר' יהודה · ואפי' לכתחילה מכשיר ומתני' רבי יוסי היא ואפי' דיעבד לא : והאי · דתורם לכתחילה ר' יהודה : והאי · דברהמ"ז דרביה · משמו של ר' אלעזר בן עזריה אמרה שצריך להשמיע והאי לישנא משמע לכתחילה אבל דיעבד יצא : והשתא דאתית להכי · לאשמועינן הא פלוגתא דר' יהודה ור"מ : אפי' תימא ר' יהודה · דאמר בק"ש יצא דיעבד אין לכתחילה לא ומתני' נמי לכתחילה הוא דפסלה לחרש ור' יהודה היא והך דברכת המזון נמי ר' יהודה היא ודקשיא לך הא דיהודה בריה דר' שמעון בן פזי מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי ר"מ היא דמכשר לכתחילה : מן המתיר · ר' יהודה שקרית לפניו הוא המתיר את הקטן ואין לך להביא ראיה ממנו שהרי רבים חולקין עליו : **מתני'** ולא טובלין · משיגיע שביעי לזב ולטמא מת אין אומרים מחשיכה בכניסת שביעי ראוי לטבול אע"ג דלילה תחילת יום היא הכא יום בעינן אבל משעבר היום מותר לטבול בלילה ובגמרא יליף לה לכולהו : וכן שומרת יום כנגד יום · בגמרא מפרש מאי שנא דנקט להא תו באנפי נפשה הא תנא ליה אין טובלין : עד הנץ החמה · שלא מספק לילה : וכולן שעשו כו' · דמעלות השחר יממא הוא אבל לפי שאין הכל בקיאין בו צריכין להמתין עד הנץ החמה : **גמ'** כי קתני · עד שתהא הנץ החמה אדיום אקרייה שניה וקאמר שיהא של יום ביום : ואיתקש טבילה · דכתיב בסיפיה ורחץ במים וה"ה לזב וזבה : ה"ג פשיטא מאי שנא שומרת יום כנגד יום כו' : שומרת יום כנגד יום · לאחר שכלו שבעה ימי נדה נכנסין י"א יום הקרויין ימי זיבה שאם תראה בהן ג' ימים רצופין הרי היא זבה וטעונה ספירת שבעה וקרבן ואם תראה יום אחד שומרת יום למחרת וטובלת ומקראי יליף לה בתורת כהנים ומייתי לה בשמעתא בתרייתא דמסכת נדה : תיהוי · הך ראיה של זבה כראיה ראשונה של זב דאיתקש לבעל קרי דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע אדא זיבה כתיב הכא והיינו ראיה ראשונה ואשר תצא ממנו שכבת זרע היינו בעל קרי : משום דכתיב יהיה גרסינן · כל ימי זוב טומאתה כמשכב נדתה יהיה לה והך קרא בראיית שומרת יום כנגד יום קאי מרבוי כל ימי דרשינן לה במסכת נדה (דף עג.) ואמרינן התם יהיה לה מלמד שסופרת אחד לאחד קצת מיום המחרת הלכך בלילה מיהת תטבול דעבדה קצת שימור : קמ"ל

תוספות

ולא טובלין ולא מזין אלא ביום · קשיא דתנן במסכת פרה (פי"ב משנה י"א) אין טובלין הזוב בלילה ומזין ביום אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזין עליו ביום והכא אמרינן דצריך לטבול ביום ופר"ת דשתי טבילות הן אחת לפני ההזאה כדי לקבל ההזאה ואותה הויא בלילה כדתנן במסכת יבמות (דף מו:) ואחת לאחר ההזאה והיינו ההיא דכתיבא בקרא וההיא הויא ביממא והכי נמי משמע פ"ב דכריתות (דף ט.) דאיכא טבילה לפני ההזאה דקאמרינן מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים והרצאת דמים נפקא לן מויזרוק את הדם וטבילה נפקא לן משום דגמירי דאין הזאה בלא טבילה לפניה כדי לקבל ההזאה והזאת פרה במקום אותה הזאה עומדת ואם כן צריך טבילה לפניה °וגם צריך טבילה לאחריה דהא בספרי קתני שאם הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום אלמא שיש טבילה לאחר הזאה כדמשמע התם ואחת קודם ההזאה כדמשמע בכריתות ובכמה מקומות בגמרתנו שמזכיר טבילה לפני ההזאה ומ"מ קשה הכא באיזה טבילה מיירי אי בטבילה דלפני ההזאה כדמשמע לישנא דנקט טובלין ברישא אם כן הויא אפילו בלילה כדפרישית ואי מיירי באותה שלאחר הזאה מאי איריא משום דאיתקש להזאה תיפוק ליה משום דהויא לאחר ההזאה ואינה אלא ביום ולמעוטי לילה שלאחר ההזאה דהיינו ליל שמיני לא איצטריך דכיון דעבר שביעי פשיטא דמותר לטבול בכל עת שירצה וגם רש"י פירש כן דמשעבר היום מותר לטבול בלילה לכך נראה כפירוש ריב"א דהכא מיירי בטבילת אזוב דהויא ביממא כדתנן במסכת [פרה שם] ולהכי נקט טובלין והא"כ מזין וה"נ משמע בירושלמי דמייתי קרא דוטבל והזה למדרשא דאתקש טבילה להזאה והיינו טבילת אזוב *ומיהו קשה לר"י דהא אמר בשלהי מסכת יומא (דף פח.) הזב והזבה וטמא מת (ב) טבילתן ביום ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה לא יטבול פירוש אחר שהתפלל תפלת המנחה דתפילת נעילה יכול הוא להומרה בלילה ופשיטא דהיינו ביום שלאחר ההזאה °דאי לפני ההזאה היאך מותר לטבול ביום הכפורים אי משום דטבילה בזמנה מצוה מכל מקום ההזאה הויא שבות כדאמר פרק אלו דברים (פסחים דף סח:) והיאך יכול לעשות ואם תפרש שהזה מאתמול ועכשיו הוא טובל בשמיני אין זו טבילה בזמנה ולא דחיא יום הכפורים וצ"ל שקיבל ההזאה מקטן או בשוגג או שעבר והזה :

דכתיב וביום השמיני ימול · קשיא דבפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא (שבת דף קלג. ושם) דריש האי קרא לומר אפילו בשבת ומבן שמונת ימים דריש ולא בלילה ותניא התם כוותיה דרבי יוחנן וי"ל דהכא מייתי הדרשה הפשוטה יותר כראיית נגעים* והקשה ה"ר אפרים כיון דמילה אינה בלילה אם כן הויא מצות עשה שהזמן גרמא שהנשים פטורות ממנה וא"כ קשיא למה לי בפ"ק דקדושין (דף כט. ושם) קרא דאותו נומר דאשה אינה חייבת למול תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא היא וי"ל דאי לאו אותו הוה אמינא דהאי דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא הייט היכא דליכא כרת דומיא דמלה ושמחה והקהל דלית בהו כרת ומנייהו ממעטינן נשים אבל מילה שיש בה כרת ונכרתו עליה שלש עשרה בריתות הוה אמינא דמחייב בהו נשים למול את בנייהו קמ"ל אותו דלא אי נמי למילה שלא בזמנה וכמאן דאמר *) דנוהגין בין ביום בין בלילה**) :

מאי שנא שומרת יום כנגד יום וכו' · אי ולא טובלין דלעיל מיירי בטבילת אדם אתי שפיר דבעי מאי שנא שהזכיר בפני עצמה אבל אי איירי בטבילת אזוב צריך לפרש הכי מאי שנא שהזכיר שומרת יום לומר שהיא ביום מכל שאר חייבי טבילות :

*) [יבמות עב:] **) [ועי' תוס' יבמות עב: ד"ה אין ותוס' קדושין כט. ד"ה אותו]

רבינו חננאל

בקטן ובחרש ופרקינן חדא מתרתי אותיב ליה אלא הא דתניא לא יברך אדם לכתחלה ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא כו' ופרקינן לעולם תרווייהו רבי יהודה והא דתני חרש תורם לכתחלה דידיה ומתניתין דאוקימנא דאיעבד והא דתני ואם ברך יצא תני לה רבי יהודה משמיה דרביה דתניא ר' יהודה אומר משום רבי אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך להשמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל השמע לאזניך לכתחלה מה שאתה מוצא מפיך ר' מאיר אומר כשהוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כוונת הלב הן הן הדברים כלומר אין צריך להשמיע ואפילו לא הוציא את הדברים מפיו אלא בירך בלבו יצא והדר אוקימנה למתניתין רבי יהודה לכתחלה לא יקרא החרש ודאיעבד יצא וכן אם בירך בלבו לכתחלה לא אבל בדיעבד יצא · והא דתניא חרש תורם לכתחלה ר' מאיר היא : תניא א"ר קטן הייתי וקראתיה למעלה מרבי יהודה כו' אמרו חדא דקטן היית ואין עדות מקטן · ועוד ר' יהודה שקראת למעלה ממנו (מכשיר) [מתיר] הוא ואין מביאין ראיה מן המתיר וקי"ל כלישנא בתרא דרב יוסף דאמר [בברכות טו] מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות דברי הכל יצא . ואמר רב הסדא א"ר שילא הלכתא כר' יהודה ועוד אמר הלכתא כר' יהודה שאמר משום ר' אליעזר בן עזריה הלכך לכתחלה לא מוקמינן חרש מדבר ואינו שומע למפרס על שמע ולברך ברכת המזון ואי עבד שפיר דמי: ירושלמי ר' יוסי אומר כתיב והאזנת למצותיו השמע לאזניך מה שאתה מוצא מפיך בר קפרא אמר צריך לקרותה בפני הנשים והקטנים שאף הם היו בספק נפשות · אין קורין את המגלה אלא ביום שנאמר והימים האלה נזכרים ונעשים וגו' ביום ולא בלילה והני מילי בקריאה של יום כדקתני ולשנותה ביום

ולא מוהלין דכתיב וביום השמיני ימול ולא טובלין ולא מזין דכתיב והזה הטהור על הטמא ביום השלישי ואתקש טבילה להזאה שיאמר והזה ורחץ אלו כולן וכן שומרת יום כנגד יום כגון שראתה בי"א יום שבין נדה לנדה שהן ימי זיבה [יום א'] הדין לישב שלא תגע בדבר ולא תטהר למחר יום ב' ואם לא ראתה בו דם טובלת ביום ג' *) לראייתה משתנץ החמה ומטהרת אבל קודם שתנץ החמה לא : **ירושלמי** כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה נדה שעבר זמנה פירוש אחר ז' ימים לנדה דאורייתא או אחרי ז' נקיים (וספק זובה) [לזבה] טובלת בין ביום בין בלילה · דרש ר' חייא בר בא לצודיא נדה שעבר זמנה טובלת אפילו ביום תמן אמרו אפילו עבר זמנה לא מפני חמותה ומה"י · לתה אשה משל בית רבותינו ראוה טובלת כדרכה ביום ואמרו עוברת זמן היתה . נדה שנאנסה

*) עי' נדה ע"ב · ובמשנה טבלה ביום שלאחריו כו' וצ"ע ·

עין משפט נר מצוה

לו א טוש"ע א"ח סימן תרפז סעיף א :

לז ב מיי' פ"א מהלכות מילה הלכה ח סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסב סעיף א :

לח ג מיי' פ"א מהלכות מקואות הלכה ו סמג עשין רמח :

לט ד מיי' פי"א מהל' פרה אדומה הלכה א סמג עשין רלג :

מ ה מיי' פ"ו מהלכות אסורי ביאה הלכה ט סמג לאוין קיא ועשין רמג טור יד סימן קפג :

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא מצי טבלה משום דכתיב כל : (ב) תום' ד"ה ולא טובלין וכו' הזב והזבה וטמא מת טובלין כדרכן ביום הכפורים ר' יוסי אומר :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ולא טובלין וכו' וגם צרי' טבילה לאחריה · עי' חגיגה דף כג ע"א תוס' ד"ה עשאוהו : בא"ד דאי לפני ההזאה היאך מותר לטבול ביוה"כ · עי' שבת דף קיא ע"א תוס' ד"ה לא ס"ד : [סנהדרין לד:] שם ועי' תוס' שם ד"ה דכתיב ובתוס' מו"ק ח. ד"ה נפקא ותוס' זבחים קיז. ד"ה והתורם]

[נ"ל תניא] [סנהדרין נב:] [תוספתא שם] [פרק סוף פי"ב] [מ"ל ד.]

דברים ו · שם · אסתר ט · ויקרא יב · במדבר יט · ויקרא טו · שם · [תוספתא פ"ב] [יומא פח., ומנחות]

ספירה ביממא היא: וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר: מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא °ויקרא אלהים לאור יום *למאיר ובא קראו יום אלא מעתה וחשך קרא לילה [למחשיך ובא קרא לילה] הא קיי"ל דעד צאת הכוכבים לאו לילה הוא אלא אמר רבי זירא מהכא *°ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר °(*והיה) לנו הלילה (*למשמר) מאי ואומר וכ"ת משעלה עמוד השחר לאו יממא ומכי ערבא שמשא ליליא ואינהו מקדמי ומחשכי ת"ש (*והיה) לנו הלילה משמר והיום מלאכה: **מתני'** *כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת ההלל ולתקיעת שופר *ולנטילת לולב ולתפלת המוספין ולמוספין ולוידוי הפרים ולוידוי מעשר ולוידוי יוהכ"פ לסמיכה לשחיטה לתנופה להגשה לקמיצה ולהקטרה למליקה ולקבלה ולהזיה ולהשקיית סוטה ולעריפת העגלה ולטהרת המצורע *כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטר חלבים ואברים *זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה: **גמ'** מנלן דאמר קרא והימים האלה נזכרים ונעשים לקריאת ההלל דכתיב °ממזרח שמש עד מבואו (*רבי יוסי) אומר °זה היום עשה ה' ולנטילת לולב דכתיב °ולקחתם לכם ביום הראשון ולתקיעת שופר דכתיב °יום תרועה יהיה לכם ולמוספין דכתיב °דבר יום ביומו ולתפלת המוספין כמוספין שויוה רבנן ולוידוי פרים דיליף כפרה כפרה מיום הכפורים דתניא *גבי יוה"כ °וכפר בעדו ובעד ביתו בכפרת דברים הכתוב מדבר וכפרה ביממא הוא דכתיב °ביום הזה יכפר עליכם: ולוידוי מעשר וכו': דכתיב °ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וסמיך ליה היום הזה ה' אלהיך מצוך: לסמיכה ולשחיטה: דכתיב °וסמך ושחט וכתיב בה בשחיטה °ביום זבחכם ולתנופה דכתיב °ביום הניפכם את העומר ולהגשה דאיתקש לתנופה דכתיב °ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות והניף והקריב ולמליקה ולקמיצה ולהקטרה ולהזיה דכתיב °ביום צוותו את בני ישראל ולהשקיית סוטה *אתיא תורה תורה כתיב הכא °ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכתיב התם °על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט מה

(שולי הגליון: תהלים קיג · שם קיח · ויקרא כג · במדבר כט · ויקרא כג · שם טז · שם · דברים כו · ויקרא ג · שם יט · שם כג · במדבר ה · ויקרא ז · במדבר ה · דברים יז · נחמיה ד · שם · בראשית א)

רש"י

קמ"ל· כיון דהאי אחד לאחד משום ספירה היא מדוגמת ספירת ז' כל ספירה דיממא היא דכתיב וספרה לה שבעת ימים (ויקרא טו): מקדמי· מקדימין: מחשכי· מעריבין: ת"ש (*והיה) לנו הלילה למשמר והיום למלאכה· ש"מ כל זמן שעסוקים במלאכה קרי יום ולא קדמותא וחשכותא: **מתני'** כל היום כשר· ואע"ג דקיימא לן* זריזין מקדימין למצות דכתיב וישכם אברהם בבקר (בראשית כב) אפילו הכי כשר כל היום: לוידוי פרים· פר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח שמתודין עליו חטא שהביאוהו עליו כדאמרינן במסכת יומא (דף לו:) והתודה על חטאת עון חטאת כתיב הכא וכפר עליו הכהן (ויקרא ד) וכתיב התם ביום הכפורים יעמד חי לפני ה' לכפר עליו וגו' (ויקרא טז) מה להלן כפרת דברים וביום כדיליף לקמן אף כאן כפרת דברים וביום: למליקה· של עוף: לקבלה· לקבלת הדם: להזיה· לזריקת הדם והזיית פרים הנשרפין וחטאות הפנימיות שהיא זריקה שלהן: **גמ'** בכפרת דברים· וידוי במס' יומא (דף לו:) מסיים לה אתה אומר בכפרת דברים או אינו אלא בכפרת דמים הרי הוא אומר ושחט את פר החטאת אשר לו למדנו שעדיין לא נשחט הפר: כי ביום הזה יכפר עליכם· אלמא כפרתו ביום: והניף והקריב· והקרבה היא הגשה דאי אפשר לומר הך הקרבה היא הקטרת הקומץ דהא כתיב בתריה וקמץ והקטיר ומה היא הגשה מגיש את המנחה ומגיעה בקרן מערבית דרומית של מזבח כנגד חודה של קרן ואח"כ קומץ ומקראי יליף לה במסכת סוטה (דף יד:) ובמנחות (דף יט:): לקמילה ולהקטרה· בהקטרת קומץ קאמר שהיא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים ואינה כשרה אלא ביום אבל הקטר חלבים ואברים תנן במתני' דכשרים כל הלילה: ביום צוותו· להקריב את קרבניהם וכל הני הקרבה הקרבן נינהו דאילו הקטרת קומץ הקרבה (א) היא וקמילה איתקש להקטרה דכתיב וקמץ והקטיר מליקת עוף מליקתו והזייתו כהאת והזייתו היא הקרבתו קבלת דם הקרבה יקרי לה דאמר מר (חגיגה דף יא.) והקריבו זו קבלת הדם א"כ להקריב כל צרכי הקרבה קמילה ומליקה וקבלה כולן צרכי הקרבה הן ואי אפשר בלא הן אבל הגשה ותנופה אינן מעכבין:

משפט

תוספות

ספירה ביממא היא· מכאן קשיא לפירוש רש"י דכולה טוגין (פסחים דף פא. ושם) דפריך ולר' יוסי דאמר מקצת היום ככולו וזבה שראתה בשבעה לספירתה אינה סותרת אם כן זבה גדולה לדידיה היכי משכחת לה ומשני [בראתה כל שני] בין השמשות דאז הוי סוף היום ותחלת האחר בטובלה וקשיא אמאי לא אמר בזבה בלילות דהא ספירת לילה לאו ספירה היא וגמלא שכל היום טמא כיון שתחילתו הוי טמא וי"ל דסבר ר' יוסי דסוף היום מהני לשמור כמו תחלת היום וה"נ משמע פרק שני דנזיר (דף כז.) בסופו דקאמר [לר"י זבה גמורה] היכי משכחת לה אי דחזי בפלגא דיומא אידך פלגא ליהוי לה שימור ואם תאמר אם כן רבי יוסי דסבר מקצת היום ככולו א"כ היה לו להקשות ר' יוסי כותאי אמרה לשמעתיה כדקפריך לרב בגדה (דף סה.) וי"ל דכותאי אמרי אפי' מיום ראשון שפסקה בו דסופרתו ליום ראשון ור' יוסי לא אמר אלא מיום שבעה*: **והא** קי"ל דעם צאת הכוכבים לילה הוא· ואם תאמר כיון דקיי"ל דבצאת הכוכבים הוי לילה א"כ אמאי פליגי ר' יוסי ור' יהודה בבין השמשות* לימרו בצאת הכוכבים וי"ל דאף בשיעור צאת הכוכבים יש חילוק שיש כוכבים נראין ביום*: **והיה** לנו הלילה למשמר· קשיא דהא אמרינן בברכות (דף ב: ושם) גבי צאת הכוכבים לילה הוא ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר דכתיב והיה לנו הלילה למשמר ואמאי לא הוי ראייה גמורה כדמפקינן הכא מקרא ויש לומר דהתם בעי לאסוקי דזמן שכיבה דגבי ק"ש הוי צאת הכוכבים ומש"ה קאמרינן התם דאין זו ראייה גמורה דנהי דהוי לילה באותה שעה מ"מ לא הוי זמן שכיבה לכל אדם: **ולוידוי** יוה"כ דתניא· קשיא אמאי איצטריך למימר האי כיון דתנא כל היום כשר לסמיכה והלא הוידוי אינו אלא בשעת סמיכה וי"ל דאי לאו האי הוה אמינא דוידוי זה (*כוידוי) דשאר סמיכות דאינו כשר כל היום ויגרום נמי לסמיכה שלא תהא כשרה כל היום כשאר סמיכות משו"ה איצטריך למתני הוידוי: **לקמיצה** ולהקטרה דכתיב ביום צוותו· אבל שחיטה לא מפקינן מהאי קרא דלאו עבודה היא שהרי כשרה בזר וקרא משתעי בעבודה דכתיב להקריב את קרבניהם °וכן תנופה והגשה *אין צריך בהו כהן במנחה לפני הקמיצה: *כל הלילה כשר לקצירת העומר· אומר ר"ת שאם שכח לברך בלילה לא יברך ביום כדמשמע בהאי סתמא דמתני' דנהי דאיכא סתמא במנחות (דף עא.) דתני נקצר ביום כשר בדיעבד מ"מ סתמא דהכא עדיפא דהא קתני לה גבי הלכתא פסיקתא דדינא ועוד נראה דאפי' למאן דמכשר קצירת העומר ביום דיעבד מודה הוא גבי ספירה דאין לברך ביום משום דשנה עליה הכתוב לעכב דכתיב (ויקרא כג) תמימות ואי אתה מוצא תמימות אלא כשאתה מונה בלילה וכן כתוב בהלכות עצרת ובה"ג כתב דהיכא דהגישי לברך בלילה ימנה למחר בלא ברכה וכן הלכה אבל אם שכח לילה ויום לא ימנה עוד בברכה דבעינן תמימות וליכא *)ואחר שבירך על הספירה אומר יה"ר שיבנה וכו' מה שאין כן בתקיעת שופר ולולב והיינו טעמא לפי שאין (ג) אלא זכרה עתה לבנין ביהמ"ק אבל לשופר ולולב יש עשיה:

ולהקטר

*) [עי' תוספות מנחות סו. בד"ה זכר למקדש]

עין משפט
נר מצוה

מא א מיי' פ"א מהל' מגלה הל' ג סמג עשין מד"ס ד טוש"ע א"ח סימן תרפז סעיף א

מב ב מיי' פ"ג מהל' חנוכה הלכה ס:

מג : טוש"ע א"ח סימן תקפח סעיף א:

מד ד מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה י סמג עשין מד טוש"ע א"ח סימן תרנב סעיף א:

מה ה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן רפו סעיף א:

מו ו מיי' פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הל' ו סמג עשין קסג:

מז ז מיי' פ"ב מהלכות עבודת יוה"כ הל' ז:

מח ח מיי' פי"א מהל' מעשר שני הל' ד:

מט ט מיי' פ"ב מהל' עבודת יוה"כ הלכה ז:

[וע"ע תוספות פסחים פא. ד"ה אי נמי וכו']

נ י מיי' פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו סמג עשין קסג:

[שבת לד:]

נא כ מיי' פ"ד מהל' סוטה הלכה ג סמג עשין נו:

[וע"ע תוספות פסחים ב. ד"ה והא]

נב ל מיי' פ"י מהלכות רוצח הלכה ה סמג עשין עח:

נג מ מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הלכה ג סמג עשין רלו ורלז:

נד נ מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הל' ז סמג עשין קנט:

נה ס ע מיי' פ"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ו סמג עשין קסג:

נו פ מיי' פ"ב מהלכות עבודת יוה"כ הל' ו:

וצ"ע איטו טיד"י

[ועיין תוספות מנחות ס. ד"ה מקמיצה]

שייך למתני'

רבינו חננאל

שנאנסה ומכלה ר' שמי בשם רב טהורה לביתה וטמאה לטהרות רבי אלעזר משום ר' חנינא טמאה בין לביתה בין לטהרות שנאמר וכובס שנית וטהר מה הראשונה לדעת שנאמר רצות הכהן וכבסו אף שניה לדעת: וכולן שעשו משעלה עה"ש כשר שנאמר ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר ועד צאת הכוכבים ש"מ מעלות השחר עד צאת הכוכבים יום הוא שנא' והיום לנו לא כאשר לא היו עושים מלאכה אלא ביום: [מתני'] כל היום כשר לקריאת המגילה כו' [ילפינן] לקריאת המגילה [שנאמר] ביום אשר שברו אויבי היהודים וגו' לקריאת ההלל שנא' זה היום עשה ה' לתקיעת שופר שנא' יום תרועה יהיה לכם למוספין שנא' ביום צותו את בני ישראל ואיתקש תפלת המוספין למוספין לנטילת לולב שנא' ולקחתם לכם ביום הראשון (פי') לוידוי הפרים ולוידוי המעשר ולוידוי יוה"כ לסמיכה לשחיטה ולתנופה ולכפרה ולהגשה לקמיצה ולהקטרה למליקה ולקבלה· הזאה להשקאת סוטה לעריפת העגלה לטהר את המצורע אלו כולן כשרים כל היום כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטיר חלבים ואימורין עם

מסורת הש"ס

[ג"ל והיו פו' משמר והיום מלאכה]

[פסחים ד.]

ברכות ב: פסחים ב.

[ברכות שם]

[ג"ל והיו]

[ג"ל משמר והיום מלאכה]

[ג"ל והיו]

[סוכה לח.]

מנחות עב.

[הא דלא תני נמי להרמה ע' תוס' יומא כ: תוס' ד"ה אלא ותוספות זבחים פו: ד"ה אלא]

[ג"ל רב יוסף]

יומא לו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ביום צותו וכו' הקרבה מממש וקמילה:

(ב) תוס' ד"ה כל הלילה וכו' לפי שאין עשה אלא זוכרה לבנין:

[סוטה יז: ע"ש בתוספות ד"ה מה משפט וכו' שדחו פרש"י ומפרשים באופן אחר]

מה משפט ביום אף כאן ביום: ולעריפת העגלה: אמרי דבי רבי ינאי *כפרה כתיב בה כקדשים: ולטהרת מצורע: דכתיב °זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו: כל הלילה כשר לקצירת העומר וכו': דאמר מר *קצירה וספירה בלילה והבאה ביום: ולהקטר חלבים ואברים: דכתיב °כל הלילה עד הבוקר: זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום: זה הכלל לאתויי מאי לאתויי סידור בזיכין וסלוק בזיכין וכר' יוסי דתניא *רבי יוסי אומר סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום ומה אני מקיים (°*לפני ה' תמיד) שלא *יהא שולחן בלא לחם: דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה: לאתויי מאי לאתויי אכילת פסחים ודלא כר' אלעזר בן עזריה דתניא *ואכלו את הבשר בלילה הזה א"ר אלעזר בן עזריה נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן °ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות:

הדרן עלך הקורא למפרע

הקורא את המגילה עומד ויושב קראה אחד קראוה שנים יצאו מקום שנהגו לברך יברך ושלא לברך לא יברך בשני וחמישי בשבת במנחה קורין שלשה אין פותחין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פותחין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה ביום טוב חמשה ביוה"כ ששה בשבת שבעה אין פותחין מהן אבל מוסיפין עליהן ומפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה: **גמ'** תנא מה שאין כן בתורה מנהני מילי אמר רבי אבהו דאמר קרא °ואתה פה עמד עמדי ואמר רבי אבהו °אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול אף הקב"ה בעמידה וא"ר אבהו מנין לרב שלא ישב על גבי מטה וישנה לתלמידו על גבי קרקע שנאמר ואתה פה עמד עמדי ת"ר מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב והיינו דתנן *משמת רבן גמליאל (א) בטל כבוד תורה כתוב אחד אומר °ואשב בהר וכתוב אחד אומר °ואנכי עמדתי בהר אמר רב עומד ולומד יושב ושונה ר' חנינא אמר לא עומד ולא יושב אלא שוהה רבי יוחנן אמר אין ישיבה אלא לשון עכבה שנאמר °ותשבו בקדש ימים רבים רבא אמר רכות מעומד וקשות מיושב: קראה אחד קראוה שנים יצאו וכו': תנא

רש"י

משפט ביום. דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו (דברים כא) הורעה כל הפרשה טולה להיות דין במס' סנהדרין בפ' אחד דיני ממונות (דף לד:): לטהרת מצורע. בצפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת: דאמר מר קצירה וספירה בלילה. ויליף לה במס' מנחות מקראי: כל הלילה עד הבוקר. על מוקדה על תו"ה אור המזבח כל הלילה עד הבוקר: וכר' יוסי. דאמר במסכת מנחות אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אף זו היתה תמיד ומהו תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם אבל לרבנן טפחו של זה מסדר בצד טפחו של מסלק:

הדרן עלך הקורא למפרע

הקורא. עומד ויושב. אם רצה עומד אם רצה יושב: קראוה שנים. יחד יצאו ולא אמרינן אין שני קולות נשמעין כאחד: לא יברך. אין צריך לברך: בשני ובחמישי בשבת ובשבת במנחה. עזרא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי בבבא קמא בפרק מרובה (דף פב.) והכא אשמעינן דשלשה הן כהן ולוי וישראל: ואין מוסיפין עליהן. שלא יקשה לצבור מפני שהן ימי מלאכה ושבת במנחה סמוך לחשיכה הוא שהרי כל היום היו רגילין לדרוש: ואין מפטירין. משום האי טעמא גופיה: הפותח והחותם. בגמ' מפרש: ואין מוסיפין עליהן. בראשי חדשים וחול המועד נמי איכא ביטול מלאכה דמלאכת דבר האבד מותרת: **גמ'** מה שאין כן בתורה. שאין קורין בתורה בצבור מיושב: כביכול. נאמר בהקב"ה כבאדם שיכול להאמר בו כן: שלא ישב על גבי המטה. אלא או שניהם על גבי המטה או שניהם על גבי קרקע: ולומד. מפי הגבורה: יושב ושונה. שנית לבדו מה שלמד: רכות. דברים רכים ונוחים שאדם מהיר לשמען ולגבל

תוספות

ולהקטר חלבים (ב) כל הלילה עד הבוקר. והיינו דוקא שנתעכלו האברים קודם חצות שעלתה בהן האור אבל אם לא משלה בהן אין *נמשכין אחר חצות כדאמר ר' יוחנן סוף פ"ק דיומא (דף כ:): **לאתויי** אכילת פסחים ודלא כרבי אלעזר ב"ע. מ"מ נראה דהלכה כר' אלעזר דהא איכא כתמא בערבי פסחים (פסחים קכ: ושם) דקאי כוותיה דתנן הפסח אחר חצות מטמא את הידים וכן משנה באיזהו מקומן (זבחים דף נו:) וסתמא בסוף פ"ק דברכות (דף ט.) גבי מעשה ובאו בניו של רבן גמליאל מבית המשתה וכו' אמר להם כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר ואילו אכילת פסחים לא קתני ומוקי לה כראב"ע דאמר עד חצות וא"כ צריך למהר לאכול מצה בלילי פסחים קודם חצות ואפילו מצה של אפיקומן שהרי חיוב מצה בזמן הזה הוא דאורייתא *אבל בהלל של אחר אפיקומן אין להחמיר כל כך שהרי מדרבנן הוא:

הדרן עלך הקורא למפרע

הקורא. ואין מפטירין בנביא. קשיא לר"ת דהא בפרק במה מדליקין (שבת דף כד. ושם) אמר רב אחדבוי (ג) שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב שחל להיות בשבת וצריך לומר דהאי דקאמר התם דמפטיר בנביא במנחה בשבת כשחל ביו"ט לאו דוקא נביא אלא רוצה לומר בכתובים כדאמרינן פרק כל כתבי (שם קטז:) בנהרדעא פסקי סדרא בכתובים במנחה בשבתא ופסקי הייט הפטרה ומקומות יש שנוהגין לעשות כן והטעם שמפטיר במנחה בתענית ולא בשחרית משום דכתיב בה שמרו משפט ועשו צדקה (ישעיה נו) ואגרא דתעניתא צדקתא* לעת ערב ומש"ה נכון לאומר בערב אחר שעשו צדקה:

הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. קשיא אמאי תנא הך מילתא הכא ג' פעמים דהא בחד זימנא סגיא וי"ל דהוה סלקא דעתך דכל דטפי מילתא מחבריה מברך לפניה ולאחריה מש"ה אצטריך למתני בכולהו:

אלמלא מקרא כתוב. קשיא שיש אלמלא שרוצה לומר אילו לא כגון הכא וכגון אלמלא אגרות הראשונות (לעיל דף יב:) וכן הרבה ויש אלמלא שרוצה לומר אילו היה אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה (כתובות דף לג:) וכן אלמלא לוי אתה וכו' (לקמן דף כב:) ומאי שנא ואומר ר"ת דהיכא שיש אל"ף בסוף אלמלא רוצה לומר אילו לא והיכא דכתי' אלמלי ביו"ד רוצה לומר אילו היה:

תנא

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ז מהלכות תמידין הלכה ו סמג עשין ר טוש"ע א"ח סימן תפט סעיף א:

נח ב מיי' פ"ח מהל' קרבן פסח הלכה יד סמג עשין רכו:

א ג מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה ז סמג עשין מד"ס ד טוש"ע א"ח סי' תרצ סעיף א:

ב ד מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה טז טור ש"ע א"ח סי' קלה סעיף א:

ג ה מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תכג סעיף א:

ד ו מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרסג סעיף א:

[עי' תוספות זבחים נז: ד"ה ואיבעי' אימא]

[נ"ל לפני תמיד (שמות כה) וכן איתא במנחות במשנה ובברייתא צט: וכן איתא בתוספתא]

ה ז מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תפח סעיף א וסי' תלד סעיף א

ו ח מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תרכא סעיף א:

ז ט י מיי' שם טוש"ע א"ח סי' רפב סעיף א:

ח כ מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ד וסי' תפח סעיף ג וסימן תלד סעיף א וסי' תרכא סעיף א:

ט ל מיי' שם הלכה יא טוש"ע א"ח סי' קמא סעיף א:

י מ מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ט:

יא נ מיי' שם:

[ברכות ו: וע"ע סנהדרין לס.]

רבינו חננאל

זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום לאתויי סידור בזיכין וכר' יוסי דתניא ר' יוסי אומר אפילו סילק להם הפנים הישנה שחרית וסידר החדשה ערבית אין בכך כלום. ומה אני מקיים לחם הפנים לפני תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם: כל דבר שמציתו בלילה כשר כל הלילה לאתויי אכילת פסחים ודלא כר' אלעזר בן עזריה דתני עד חצות: ירושלמי דבר שרוחה את השבת ביום מהו שידחנו מכשיריו בלילה ותנינן העמידו עושה חביתין לעשות חביתין תיפתר בחול. תני ר' אחא זה סדר התמיד לעבודת בית אלהינו בין בחול בין בשבת: הדרן עלך הקורא את המגילה

הקורא את המגילה עומד ויושב יצא. תנא מה שאין כן בתורה שנאמר ואתה פה עמוד עמדי. אמר רב מנין לרב שלא ישב ע"ג מטה ויתלמיד ע"ג קרקע וישנה שנאמר ואתה פה עמוד כלומר התלמיד כמו הרב: ת"ר מימות [משה] ועד ר"ג היו למדין תורה מעומד. משמת ר"ג ירד חולי לעולם והתחילו לישב ולשנות והיינו דתנן במס' סוטה משמת ר"ג בטל כבוד התורה: כתוב אחד אומר ואשב בהר וכתוב אחד אומר ואנכי עמדתי בהר. ואסיקנא רכות מעומד וקשות מיושב: מתני' קראה אחד את המגילה או קראוה שנים ביחד יצאו. ותנא

מסורת הש"ס

[ר"ס כה: *סנהדרין יא:] [קידושין כו.] ע"ז כט: זבחים ע: חולין יא.]

חות סו.

שם לט: *תוספ' מנחות פי"א]

[תגי' במנחות צט: שלא ילין]

ברכות ט. פסחים קכ: זבחים נו: מכילתא דר"י פרשת בא

הגהות הב"ח

(א) גמ' משמת רבן גמליאל הזקן בטל: (ב) תוס' ד"ה ולהקטר חלבים דכתיב כל וכו' אבל אם לא שלטה בהן האור אין נמשכין: (ג) שם ד"ה הקורא וכו' אמר רב אחדבוי ביו"ט שחל להיות בשבת שאלמלא שבת אין נביא במנחה וצריך לומר כו' במנחה בשבת לאו דוקא נביא כצ"ל ותיבות כשחל ביו"ט נמחק:

דברים ה

סוטה מט.

דברים ט

שם א

גליון הש"ס גמ' אלמלא מקרא כתוב. ר"ה דף יז ע"ב סוטה דף יג ע"ב:

תנא *מה שאין כן בתורה *תנו רבנן בתורה אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין ובנביא אחד קורא ושנים מתרגמין ובלבד שלא יהו שנים קורין ושנים מתרגמין ובהלל ובמגילה אפילו עשרה קורין (א) ועשרה מתרגמין מאי טעמא כיון דחביבה יהבי דעתייהו ושמעי: מקום שנהגו לברך יברך: אמר אביי לא שנו אלא לאחריה אבל לפניה מצוה לברך דאמר רב יהודה אמר שמואל *כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא °וירץ אחימעץ דרך הכבר ויעבר את הכושי אביי אמר מהכא °והוא עבר לפניהם ואיבעית אימא מהכא °ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם לפניה מאי מברך רב ששת מקטרזיא איקלע לקמיה דרב אשי ובריך מנ"ח לאחריה מאי מברך *ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (*האל) הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם רבא אמר האל המושיע אמר רב פפא *הלכך נימרינהו לתרוייהו ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע: בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין שלשה וכו': הני שלשה כנגד מי *אמר רב אסי כנגד תורה נביאים וכתובים רבא אמר כנגד כהנים לוים וישראלים אלא הא דתני רב שימי אין פותחין מי' פסוקין בבית הכנסת וידבר עולה מן המנין הני עשרה כנגד מי א"ר יהושע בן לוי *כנגד עשרה בטלנין שבבית הכנסת רב יוסף אמר *כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני (*רבי לוי אמר כנגד עשרה הילולין שאמר דוד בספר תהלים) *ורבי יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם הי נינהו ויאמר דבראשית הני תשעה הוו בראשית נמי מאמר הוא דכתיב °בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם אמר רבא ראשון שקרא ד' משובח שני שקרא ד' משובח שלישי שקרא ד' משובח ראשון שקרא ד' משובח דתנן *בשלש קופות של שלש (ב) סאין שבהן תורמין את הלשכה והיה כתוב עליהן אב"ג *לידע איזו מהן נתרמה ראשון להקריב ממנה ראשון שמצוה בראשון אמצעי שקרא ארבעה משובח דתניא* °אל מול פני המנורה יאירו מלמד שמצדד פניהם כלפי נר מערבי ונר מערבי כלפי שכינה ואמר *רבי יוחנן מכאן שאמצעי משובח ואחרון שקרא ארבעה משובח משום *מעלין בקדש ולא מורידין רב פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גובר וקרא ראשון ארבעה ושבחיה רב פפא: אין פותחין מהן ואין מוסיפין: תנא הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה והאידנא דכולהו מברכי לפניה ולאחריה היינו טעמא דתקינו רבנן גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין: בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה וכו': בעא מיניה עולא בר רב מרבא פרשת ראש חודש כיצד קורין אותה °צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי דהויין תמניא פסוקי היכי נעביד ניקרי תרי תלתא תלתא פסוקין פישו להו תרי ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקין ניקרי ארבעה ארבעה פשו להו שבעה וביום השבת הויין תרי ובראשי חדשיכם הויין חמשה היכי נעביד ניקרי תרי מהא והד מהנך

אין

שמ"ב יח | בראשית לג | מיכה ב | תהלים לג | במדבר ח | במדבר כח

רש"י

תנא מה שאין כן בתורה. פירוש שאין קורא אלא אחד מכאן קשיא למה שפירש רבינו משולם בפרק קמא דבבא בתרא (דף טו׳ ושם) ובהקומץ רבה (מנחות דף ל: ושם) דשמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן פירוש יחיד קורא אותן שלא יקרא שליח צבור עמו בפרשת ויעל משה כשחותמין את התורה וקשיא שהרי בימיהם לא היה שליח צבור קורא עמהם כדאמר הכא ועכשיו נמי לא התקינו אלא שלא לבייש מי שאין יודע לקרות לכך נראה כמו שפירש רש"י בהקומץ יחיד קורא אותן לבדו ולא יהיו שנים מפסיקין וקוראין באותן שמונה פסוקים שמתחילין מויעל לפי שהוא תחילת הפרשה* :

ובמגילה אפילו עשרה קורין (ה) ועשרה מתרגמין. רש"י מוחק מתרגמין לפי שאין מתרגמין תרגום בכתובים ובתוס מחקו דודאי יש תרגום אבל לא עשאו יהונתן אלא מימי התנאים נעשה* :

כנגד תורה נביאים וכתובים. קשה דהא לקמן (דף כג.) אמר כנגד (ו) שומרי הסף וי"ל דהתם לא הוי עיקר התקנה דהא לא תקנו ארבעה כנגד הא שלשה שומרי הסף וסרים אחד ואיתא בירושלמי איכא סרים אחד שיושב *ומתרץ ההלכות ומעמידן על עקרן ואפ"ה לא תקנו כנגדו ש"מ דעיקר התקנה לא היתה אלא כנגד תורה ונביאים וכתובים :

אין פותחין מעשרה פסוקים בבהכ"נ. וא"ת והרי פרשת עמלק דליכא אלא תשעה פסוקים י"ל דשאני פרשת עמלק דסידרא דיומא הוא ומפסיק ענינא ביה ומש"ה אין לחוש דהכי נמי אמרינן לקמן (דף כג.) דאין מפטירין פחות מכ"א פסוקים והיכא דסליק ענינא קורין שפיר בפחות :

תוספתא פ"ד

תוספות

ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין. וכל שכן שאין שנים קורין וטעמא משום דתרי קלי לא מישתמעי : ובנביא אפילו אחד קורא ושנים מתרגמין. שהתרגום אינו אלא להשמיע לנשים ועמי הארץ שאינן מכירין בלשון הקודש והתרגום הוא לעז הבבליים תורה אור ובתרגום של תורה צריכין אנו לחזור שיהו מבינין את המצות אבל בשל נביאים לא קפדי עלייהו כולי האי : ועשרה מתרגמין. (ג) לא גרסינן שאין תרגום בכתובים : ויעבר את הכושי. ויקדם את הכושי : מקטרזיא. מקום : מנ"ח. על מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו : וידבר עולה מן המנין. וידבר ה' אל משה לאמר אע"פ שאין ללמוד ממנו כלום : בראשית נמי. דמשתעי בשמים ובארץ (ד) דכתיב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם : מאמר הוא. אף הן במאמר נבראו : נר מערבי. הוא נר אמצעי למאן דאמר מזרח ומערב מונחין הוי אמצעי משוך קימעא כלפי מערב חוץ מאהל מועד ולמאן דאמר צפון ודרום מונחין לא משום דהוי מערבי השני כלפי מזרח הכי איתא במנחות : תורמין. כהנים את הלשכה נותנין משקלי שנה זו לתוכה לקנות מהן קרבנות צבור לכל השנה : אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. למול פני נר שבגוף המנורה שהוא אמצעי היה מצדד פני ששה הנרות : ראשון. מן שלשה שקרא ארבעה פסוקים משובח וכן שני וכן שלישי אם לא עשה הראשון ועשה השני או אם לא קראו לא הראשון ולא השני ארבעה פסוקים וקרא אותן השלישי משובח ואם יש להן ריוח בפרשה וקראו כל אחד ארבעה פסוקים כולן משובחין : משום הנכנסין. שאם יכנס אדם לבית הכנסת אחר שבירך ראשון ואם לא ישמע את האחרים מברכין יאמר אין ברכה בתורה לפניה: ומשום היוצאין. ולא שמעו את החותם מברך לאחריה והראשונים לא ברכו יאמרו היוצאים אין ברכה בתורה לאחריה: כיצד קורין. בד' בני אדם : אין משיירין בפרשה כו'. לקמן מפרש טעמא ואין מתחילין נמי לקמן אמרינן לה ומפרש טעמא :

ליקרי

[ר"ס כו. תוספתא רע"ן] | פסחים ז: סוכה לט. מנחות לה: נדה סא. | [גירסת רב אלפס א"ר יוחנן ברוך ודומי' ועי' ג"כ בהרא"ש] | [ברכות נט.ס:] תענית ו. | [לקמן כד.] | [ר"ס כג.] | [עי' יומא סט: סד:] | [במנחות לה איתא רבי נתן] | [לעיל ט:]

יב א מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה י טוש"ע א"ח סי' קמה סעיף ג :
יג ב מיי' שם הלכה יא :
יד ג מיי' שם הלכה יג :
טו ד טוש"ע א"ח סי' תפה סעיף ג :
טז ה מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה ז טור ש"ע א"ח סי' תרצ סעיף ג :
יז ו ז מיי' פ"א שם הלכה ג טוש"ע א"ח סי' תרצב סעיף א :
יח ח מיי' פי"א מהלכות ברכות הלכה ב טור ש"ע א"ח סימן כה סעיף ה :
[עי' תוספות ב"ב טו: ד"ה שמונה כו' ביארו יותר]
יט ט י מיי' פ"א מהל' מגילה הלכה ג טור ש"ע א"ח סימן תרצ סעיף א :
[ועי' תוספת שבת קטו. ד"ה ובידו וכו' ולכאורה מסוגיא דהתם תיובתא כלפי שניותא דרש"י הכא דמוחק ומלוה לייסב]
כ כ מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה ג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קלז סעיף א :
[ברב אלפס והרא"ש ליתא ועמ"ש הטור סימן תרצב בשם רב עמרם]
כא ל מיי' שם הלכה ד טוש"ע א"ח שם סעיף ג :
כב מ מיי' פ"ג מהלכות שקלים הלכה ז :
כג נ מיי' פ"ג מהלכות בית הבחירה הלכה ה :
כד ס מיי' פ"ד מהלכות כלי המקדש הל' כא:
כה ע מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ה טור ש"ע א"ח סי' קלט סעיף ד :
[ב"ק פב.]
[מלתא דרבי לוי ליתא ברב אלפס וברא"ש וכן מוכח דלא גרסינן לי' למי שמתן עין עיונו בר"ה לג. הלולים טובא הוו וכו']
כו פ מיי' שם הי"ג טוש"ע א"ח סי' קלח סעיף א :
יומא סב. סד. שקלים ב.
מנחות צח.

רבינו חננאל

תנא מה שאין כן בתורה: ת"ר [בתורה] אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהו שנים קורין או שנים מתרגמין . ובנביא אחד קורא ושנים מתרגמין ובלבד שלא יהו שנים קורין . ובהלל ובמגילה אפי' עשרה קורין ועשרה מתרגמין יצאו . ס"ם כאן דחביבא להו מכווני דעתייהו : מקום שנהגו לברך יברך הני מילי לאחריה אבל לפניה מצוה לברך . דקי"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן . ופרשן דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא כדכתיב וילך ויעבר את הכושי . ומברך לפניה מנ"ח סימן . ולאחריה מברך האל הרב את ריבנו והדן את דיננו ת' וחותם ברוך הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע : מתני' בשני ובחמישי ובמנחה בשבת קורין ג' אין פותחין ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא ותני ג' כנגד כהנים לוים וישראלים . אין פותחין מעשרה פסוקים בבהכ"נ וידבר עולה מן המנין ותני עשרה כנגד י' הדברות שנאמר למשה בסיני . ר' יוחנן אומר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם . ובראשית נמי מאמר הוא שנאמר בדבר ה' שמים נעשו . אמר רבא ראשון שקרא ארבעה משובח . דתניא אמר ר' יוסי לשה היה כתוב בקופות שתורמין בהן את הלשכה א' ב' ג' לידע איזה מהן נתרמה ראשון שמצוה בראשון פי' הקופה שהיתה כתוב בה אלף היא היתה ראשונה ומן השקלים שבתוכה קונין הקרבנות ומקריבין עד שישלמו ועוד מן השניה ואחריה עד השלישית . אמצעי משובח מן המנורה : אחרון משובח מעלין בקודש ולא מורידין . שיבח רב פפא לראשון שקרא ד' . הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה . אוקימנא גזירה משום הנכנסים ומשום היוצאים דאי לא גזירה הפותח מברך לפניה וחותם לאחריה בלבד בר"ח ובחוש"מ קורא ד' ומיבעיא לן פרשת צו שהיא ח' פסוקים

האיך

הגהות הב"ח

(א) גמ' עשרה קורין (ועשרה מתרגמין) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה : (ב) שם בשלש קופות של שלש [illegible] ותיבת שבהן נמחק : (ג) רש"י ד"ה ועשרה מתרגמין . נ"ב עיין לעיל דף ג ע"א : (ד) ד"ה בראשית וכו' ובארץ מאמר הוא אף הן במאמר נבראו דכתיב בדבר וכו' כל צבאם הס"ד ואח"כ [illegible] וכו' לכל השנה הס"ד ואח"כ מה"ד אל מול וכו' ששה הנרות הס"ד ואח"כ מה"ד נר מערבי וכו' במנחות הס"ד ואח"כ מה"ד משום הנכנסין : (ה) תוס' ד"ה ובמגילה וכו' רש"י מוחק ועשרה מתרגמין : (ו) ד"ה כנגד וכו' כנגד שלשה שומרי הסף וכו' דהא לא תקנו ארבעה שלשה כנגד שלשה שומרי הסף ואחד כנגד סרים אחד [illegible]

אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ליקרי תרי מהא ותלתא מהך פשו להו תרי אמר לו זו לא שמעתי כיוצא בה, שמעתי דתנן *ביום הראשון בראשית ויהי רקיע ותני עלה בראשית בשנים יהי רקיע באחד והוינן בה בשלמא יהי רקיע באחד דתלתא פסוקי הוו אלא בראשית בשנים חמשה פסוקי הוו ותניא* הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים ואיתמר עלה רב אמר דולג ושמואל אמר פוסק רב אמר דולג מאי טעמא לא אמר פוסק קסבר *כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה ושמואל אמר פסקינן ליה והא אמר רבי חנניא קרא צער גדול היה לי אצל רבי חנינא הגדול ולא התיר לי לפסוק אלא לתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין התם טעמא מאי משום דלא אפשר הכא נמי לא אפשר ושמואל אמר פוסק מאי טעמא לא אמר דולג גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין מיתיבי *פרשה של ששה פסוקים קורין אותה בשנים ושל חמשה פסוקים ביחיד קרא ראשון שלשה השני קורא שנים מפרשה זו ואחד מפרשה אחרת ויש אומרים שלשה לפי שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ואם איתא למאן דאמר דולג נדלוג ולמאן דאמר *פוסק נפסוק שאני התם דאפשר בהכי אמר רבי תנחום אמר ריב"ל הלכה כיש אומרים ואמר רבי תנחום אמר ריב"ל כשם שאין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים כך אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים פשיטא השתא ומה אתחלתא דקא מקיל תנא קמא מחמירי יש אומרים שיור דמחמיר ת"ק לא כ"ש דמחמירי יש אומרים מהו דתימא נכנסין שכיחי יוצאין לא שכיחי דמנחי ספר תורה ונפקי קמ"ל ות"ק מ"ש שיורי דלא משום יוצאין אתחולי נמי גזירה משום הנכנסין אמרי מאן דעייל שיולי שייל שלח ליה רבה בריה דרבא לרב יוסף הלכתא מאי שלח ליה הלכתא דולג ואמצעי דולגן: זה הכלל כל שיש בו מוסף וכו': איבעיא להו תענית צבור בכמה ראש חדש ומועד דאיכא קרבן מוסף ארבעה אבל הכא דליכא קרבן מוסף לא או דלמא הכא נמי איכא מוסף תפלה ת"ש בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה הא בתענית צבור ג' אימא רישא בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין ג' הא תענית צבור ארבעה *אלא מהא ליכא למישמע מינה ת"ש דרב איקלע לבבל בתענית צבור קם קרא בסיפרא פתח בריך חתים ולא בריך נפול כולי עלמא אאנפייהו ורב לא נפל על אפיה מכדי רב בישראל קרא מאי טעמא חתם ולא בריך לאו משום דבעי למיקרי אחרינא בתריה לא רב בכהני קרא דהא *רב הונא קרי בכהני °בשלמא רב הונא קרי בכהני דהא אפילו רב אמי ורב אסי *דכהני חשיבי דארעא ישראל מיכף כייפו ליה לרב הונא אלא רב הא איכא שמואל דכהנא הוה ודבר עליה שמואל נמי מיכף הוה כייף ליה לרב ורב הוא דעבד ליה כבוד וכי עביד ליה בפניו שלא בפניו לא עביד ליה הכי נמי מסתברא דרב בכהני קרא דאי סלקא דעתך בישראל קרא לפניה מאי טעמא בריך לאחר תקנה אי הכי לאחריה נמי לבריך שאני היכא דיתיב רב דמיעל ע"לי

מיפק

רש"י

ליקרי. שלישי תרי מהא שני מקראות דפרשת וביום השבת ותלתא קראי מבראשי חדשיכם פשו להו תרי וכו': ביום הראשון. גבי מעמדות תנן ליה במסכת תענית ביום הראשון באחד בשבת: דולג. השני חוזר ומתחיל פסוק שגמר בו שלפניו: פוסק. הראשון קורא חצי הפסוק השלישי ופוסקו: גזירה משום הנכנסין. שישמעו השני מתחיל פסוק זה ויאמרו לא קרא ראשון אלא שנים וכן היוצאין שישמעו את הראשון קורא שלשה ויצאו מבית הכנסת ויאמרו לא יקרא השני אלא שנים: הכי גרסינן קרא ראשון שלשה השני קורא שנים מפרשה זו כו': למ"ד דולג נדלוג. למאן דאמר *פוסק ליכא למיפרך דהא קרא ראשון שלשה קתני דאי אפשר עוד לחזור: שאני התם דאפשר בהכי. לקרות מפרשה זו לאחריה דהך מתניתא קיימא בשני ובחמישי שהוא יכול לקרות מה שירצה שהכל מענינו של יום: כשם שאין מתחילין בפרשה בפחות משלשה פסוקים. גזירה משום הנכנסין שיהו סבורים לא קרא זה אלא שני פסוקים של התחלת פרשה זו שהרי לא היו בבית הכנסת ולא שמעו שקרא מפרשה העליונה: כך אין משיירין כו'. גזירה משום היוצאין שסבורין שהקורא אחריו של זה לא יקרא אלא שני פסוקים הנותרים: שיור דקא מחמיר תנא קמא. דתני ושל חמשה ביחיד ולא אמרינן יקרא הראשון שלשה ויפסוק אם ירצה: נכנסין שכיחי. לפיכך החמירו יש אומרים בהתחלה: שיולי משאיל. כשישמע שקורא השני שלשה מקראות והראשון לא קרא מפרשה זו אלא שנים ישאל היאך קרא הראשון שני פסוקים ולא יותר ויאמרו לו שקרא מפרשה העליונה: הלכתא מאי. בשל מעמדות: ואמצעי דולג. שאם לא ידלג הוא יהא צריך (א) להתחיל בפרשה פחות משלשה פסוקים ואם יקרא שלשה מן השניה נמצא קורא כולה: מוסף. (ב) פסקא תפלת נעט ברכה יתירא: מכדי רב בישראל קרא. שהרי רב לא היה לא כהן ולא לוי: דהא רב הונא קרא בכהני. במסכת גיטין בהניזקין (דף נט:): הא איכא שמואל. בנהרדעא שהוא ממדינת בבל דכהנא הוא: ודבר עילויה. נהוג היה להיות למעלה מרב כדאמרינן בפרק מרובה (ב"ק פ.) רב לא עייל לקמיה דשמואל: רב הוא דעביד. לאהני דאדבריה עליה כבוד הוה עביד ליה משום דלייטיה רב לשמואל דלא נוקמי בני במס' שבת פ' שמונה שרצים (ד' קח.): שלא בפניו לא עביד ליה. ושמואל לא היה בבבל אלא בנהרדעא:

מיפק

תוספות

אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים. גזירה משום הנכנסין שלא יטעו לומר שאותו שקרא לפניו לא קרא אלא שני פסוקים וקשה על מנהג שלנו שאנו קורין בפרשת ויחל בתעניות והראשון מתחיל שם והוא לסוף *שני פסוקים מפרשה שלמעלה וכן המפטיר ביו"ט בחול המועד דפסח שמתחיל מוהקרבתם שהוא לסוף שני פסוקים מראש הפרשה ויש לומר דשאני אלו הפרשיות שהרי ידועות הן לעולם וליכא למטעי וכן פרשה של ראש חדש שהשלישי קורא וביום השבת (ג) אין לחוש שמא יאמרו הנכנסים שהשלישי לא קרא אלא שני פסוקים מוביום השבת שהרי הדבר ידוע לעולם וגם יש להם לחשוב שא"כ לא היה לו להניח כשהגיע לפרשה שהרי גם זו מעין פרשה שהניח בה: **ואם** איתא למאן דאמר דולג נדלוג. פירש הקונטרס דלמאן דאמר פוסק לא קשיא מידי דכיון שקרא הראשון שלשה פסוקים אין לפסוק עוד וקשה דהא מאן דאמר פוסק אית ליה שפיר נמי דולג אי לאו גזירה משום הנכנסין והיוצאין והכא נהי שאין אנו יכולין לתקן מה (ד) שעשו הראשונים שהטעו את היוצאים שיסברו שהבא אחריו לא יקרא אלא שני פסוקים מכל מקום היה להם לתקן שלא יטעו הנכנסין לפי שמתחיל זה בשני פסוקים סמוך לפרשה לכך נראה לפרש דלמאן דאמר פוסק לא קשיא מידי דלדידיה תרוי שפיר שאני הכא(ה) היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר שלא לפסוק פשיטא שאין להפסיק אבל למ"ד דולג תקשה: **שאני** התם דאפשר. קשיא היאך נהגו העולם בחולו של מועד של חג שקורא הרביעי כל מה שקראו השנים והא הכא דלא שרינן לא דולג ולא פוסק אלא היכא דלא אפשר ואפילו היכא (ו) דקאמר משום הנכנסין והיוצאין מיהו הא פשיטא לן שאם קרא אותו שלפני האחרון עד שני פסוקים מסוף הפרשה שבפסח או בעצרת שהאחרון דולג למעלה ולא יקרא שני פסוקים שהניח האחר וגם מפרשה של אחריה כיון דלא הוי מענינו של יום:

ושאין

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה ג טוש"ע א"ח סי' קלח סעיף א:

[עי' רש"א ותשובת מהרי"ל סי' קס ובמג"א בהגהה סי' קלח ס"ק ג]

כח ב מיי' פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכה ו:

כט ג מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ג טור ש"ע א"ח סי' קלז סעיף ב:

ל ד מיי' פי"ג שם הלכה ד טוש"ע א"ח סי' תכג סעיף ב:

תענית כז:

רבינו חננאל

האיך יקראו אותה ג' בני אדם כו'. רב אמר דולג כלומר כהן קורא ג' ולוי חוזר וקורא פסוק אחד מן הפסוקים שלשה שקרא כהן וב' אחרים נשארו ג' ישראל קורא אותן. ושמואל א' פוסק כלומר פוסק פסוק אחד לשנים. ועושה השמונה תשעה וקורין השלשה משלשה שלשה משום דלא אפשר אלא בהכי. ואותבינן עליה דרב מהא דתניא פרשה של ששה פסוקים קורין אותה שנים של חמשה יחיד קורא אותה קרא אחד ג' והניח ב' השני קורא אותם שנים ופסוק אחד מן הפרשה של אחריה. וי"א ג' קורין מן הפרשה של אחריה שאין מתחילין מן הפרשה פחות מג' פסיקים. ופריק רב שאני התם דאפשר בהכי כלומר אפשר לו לקרות מן הפרשה שאחרית אבל בענין בראשית שהשלישי רוצה לקרות ויהי רקיע. וכענין צו את בני ישראל דסליק עניינא שאי אפשר לשלישי לקרות מן ובראשי חדשיכם דהא רביעי קורא ובראשי חדשיכם. וכיון דלא אפשר להו לקרות מן הפרשת של אחריה שאחר רוצה לקרותה הלכך דולגין. אריב"ל הלכה כיש אומרים. ועוד א' כשם שאין מתחילין בפרשת פחות מג' פסוקים כך אין משיירין פחות מג' פסוקים. ומתמהינן השתא ומה התחלת דמקיל ת"ק ואמר אחד מפרשה אחרת מחמיר י"א ואומר שלשה. שאין מתחילין בפרשה פחות מג' פסיקים *) שיורי דחמיר במשייר ת"ק ואמר פרשה של חמשה יחיד קורא אותה כולה ואם קרא ג' והניח ב' דאיעבד אבל לכתחלת (ג') שלשה צריך להניח לא כ"ש דמחמרי י"א וכיון שאמר הלכה כי"א למה הוצרך לומר כשם שאין מתחילין כך אין משיירין. ופרקינן מהו דתימא נכנסין שכיחי והנכנס ששמע שלא קרא מן הפרשה ע"תחיל בה אלא פסוק אחד ולא ידע שכבר קרא מן הפרשה שלפניה ב' פסוקים ילך ויאמר הקורא פסוק אחד יצא לפיכך גזרו שצריך לקרות המתחיל בפרשה ג' פסוקים אבל להניח ב' פסוקים בפרשה לא הוה גזר דהא שומע דהעולה אחריו קורא אותן שני פסוקים ושלשה מפרשה אחרת ולא אתי למיטעא ולמימר דתרי סגיא וא"ת שמא יצא אחר מן הכנסת **) ולא ישמע מה שקרא מן הפרשה האחרת קמ"ל. ואסיקנא

*) נראה דצ"ל שיורי דמחמיר ת"ק לשייר ואמר כו'. **) נראה דחסר כאן וצ"ל ולא ישמע מה שיקרא מן הפרשה שלאחריה זה לא שכיח דמנחי ס"ת ונפקי קמ"ל.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמצעי דולג וכו' יהא צריך לשייר בפרשה: (ב) ד"ה מוסף. תפלת כצ"ל ותיבת פסקא נמחק: (ג) תוס' ד"ה אין מתחילין וכו' וביום השבת וברביעי ובראשי חדשיכם אין להוש: (ד) ד"ה ואם איתא כו' לתקן מה שעשה הראשון שהטעה את היוצאים: (ה) בא"ד שאני הכא דלא כצ"ל ותיבת היכא נמחק: (ו) ד"ה שאני וכו' ואפילו היכא דאיכא משום:

גליון הש"ס

גמ' בשלמא רב הונא קרי בכהני. עי' לקמן דף כח ע"א תוד"ה כי קאמר

מסורת הש"ס (שולי הגליון)

מגילה ח כו.

[פי' גרסי' תענית כו: ד"ה בכי גרסינן ושם וכ"ע]

[שם ברכות יב.]

פסחים כו: ע"ש

פסוק נפסק לדעת רש"י ד"ה וכ"ל קאי ארישא דתני ושל חמשה ביחיד

[פי' נדרים סב. ברכות כה. וש"נ]

[גיטין נט:]

שם

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה טו טור א"ח סי' תקנט וסי' תקעט:

[וע"ע תוס' חגיגה יח. ד"ה ר"ח ותוס' ר"ה כג. ד"ה מפוס ותוס' שבת כד. ד"ה או דלמא]

לב ב מיי' שם טור א"ח סימן תקנט:

לג ג מיי' פ"ו מהלכות ע"ז הלכה ו ופ"ה מהל' תפלה הלכה יד טוש"ע א"ח סי' קלא סעיף ח בהג"ה:

לד ד ה מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה יד ופ"ו מהלכות ע"ז הלכה ז:

לה ו מיי' פ"ה מהלכות תפלה הל' יד טוש"ע א"ח סימן קלא סעיף ח:

מיפק לא נפקי ת"ש זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור ותשעה באב קורין ג' ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חדשים וחולו של מועד קורין ד' שמע מינה אמר רב אשי והא אנן לא תנן הכי זה הכלל כל יום שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה לאתויי מאי לאו לאתויי תענית ציבור ותשעה באב ולרב אשי מתניתין מני לא תנא קמא ולא רבי יוסי דתניא *חל להיות בשני ובחמישי קורין ג' ומפטיר אחד בשלישי וברביעי קורא אחד ומפטיר אחד רבי יוסי אומר לעולם קורין ג' ומפטיר אחד ואלא קשיא זה הכלל לא לאתויי ראש חודש ומועד הא בהדיא קתני לה בראשי חדשים ומועד קורין ארבעה סימנא בעלמא יהיב דלא תימא יו"ט וחולו של מועד כי הדדי נינהו אלא *נקוט האי כללא בידך כל דטפי ליה מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא הלכך בר"ח ומועד דאיכא קרבן מוסף קורין ארבעה ביו"ט דאסור בעשיית מלאכה חמשה ביוה"כ דענוש כרת ששה שבת דאיכא איסור סקילה שבעה

גופא רב איקלע לבבל בתעניר צבור קם קרא בספרא פתח בריך חתם ולא בריך נפול כולי עלמא אאנפייהו ורב לא נפל על אנפיה מ"ט רב לא נפיל על אפיה רצפה של אבנים היתה ותניא °ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה אי אתה משתחוה בארצכם אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש כדעולא דאמר עולא לא אסרה תורה אלא רצפה של אבנים בלבד אי הכי מאי איריא רב אפילו כולהו נמי קמיה דרב הואי וליזיל לגבי ציבורא ולינפול על אפיה לא בעי למיטרח ציבורא ואיבעית אימא רב פישוט ידים ורגלים הוה עביד וכדעולא דאמר עולא לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים בלבד וליפול על אפיה ולא ליעביד פישוט ידים ורגלים לא משני ממנהגיה ואיבעית אימא *אדם חשוב שאני *כדרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון דכתיב °ויאמר ה' אל יהושע קום לך [וגו'] תנו רבנן *קידה על אפים שנאמר °ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים וכן הוא אומר °מכרוע על ברכיו השתחואה זו פישוט ידים ורגלים שנאמר °הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה *לוי אחוי קידה קמיה דרבי ואיטלע והא קא גרמא ליה והאמר רבי אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע ומנו לוי הא והא גרמא ליה *אמר רב חייא בר אבין חזינא להו לאביי ורבא

תוספות

ושאין בהן ביטול מלאכה כגון ר"ח חדש קורין ארבעה. וקשיא דהא בפרק אין דורשין בחגיגה (דף יח: ושם) אמרינן ר"ח חדש יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה וי"ל דודאי מותר הוא בעשיית מלאכה לאנשים אבל נשים אסורות במלאכה לפי שלא פרקו נזמיהן במעשה העגל*:

ולרב אשי מתני' מני לא תנא קמא ולא רבי יוסי דתניא ר' רבי יוסי אומר לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד. וא"ת דלמא ר' יוסי היא והכי קאמר לעולם קורין שלשה והרביעי דהוי מפטיר אחד ולא בעי למימר אחד מן השלשה וי"ל דכי היכי דלת"ק ליכא למימר מפטיר אחד דהיינו רביעי דהא (ב) הוא ממעט בט' באב שהוא בשלישי וברביעי יותר משני וה' דעלמא וא"כ מסתמא לא יחמיר בט' באב שהוא בב' וה' לקרות רביעי ואיט מחמיר לקרות אלא להפטיר הכי נמי לר' יוסי הוי המפטיר אחד מן השלשה שקראו:

ואיבעית אימא רב פישוט ידים ורגלים הוא דעבד כדעולא. וקשה וכי לא היה יודע (ג) דמלי לשטיי הכי וכי ס"ד מעיקרא שיהא אסור בלא פישוט ידים ורגלים וי"ל דמעיקרא אסר ליה מדרבנן בלא פישוט ידים ורגלים ובסוף קאמר ואיבעית אימא אין אסור מדרבנן ורב פישוט ידים ורגלים הוא דעביד דאסור מן התורה ומיהו קשה ללישנא קמא דאסור מדרבנן בלא פישוט ידים ורגלים יש לתמוה על בתי כנסיות שלנו שיש בהן רצפה היאך נופל שליח צבור על פניו ונראה לי דמצלי אצלויי ובהכי שרי והכי נמי משמע בסמוך דמייתי ההיא דפרק אין עומדין דברכות (דף לד: ושם) דחזינן להו לאביי ורבא דמצלי אצלויי כן פירש רב האי גאון:

אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו. בירושלמי מפרש היכא שמתפלל בשביל הצבור אבל בינו לבין עצמו שפיר דמי:

קידה על אפים. לא מכח הקרא הוא מפיק לה דהא כתיב נמי (ישעיה מט) אפים ארץ ישתחוו לך אלא הכי גמיר ליה מרביה (ד) דגבי לשון קידה שייך אפים:

*) נ"ל ואסיקנא בירושלמי בפ' ר' ישמעאל כלכה א' רב אמי וכו'

רש"י

מיפק לא נפקי. הלכך לפניה בריך גזירה משום הנכנסין כדאמרינן לעיל לאחריה לא בריך דלא חיים ליוצאין: זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם. כמה שהן מאחרין בבית הכנסת: כגון תענית צבור. שמותר במלאכה רוב תענית צבור מותרין במלאכה חוץ משל גשמים האמצעיים והאחרונים: ותשעה באב. נמי מותר במלאכה אלא במקום שנהגו: ראשי חדשים. אין בו ביטול מלאכה כל כך שאין הנשים עושות מלאכה בהן והכי נמי אמרינן במס' ראש השנה (ד' כג:) גבי משואות משום ביטול מלאכה לעם שני ימים ושמעתי מפי מורי הזקן ז"ל שניתנה להם מצוה זו בשביל שלא פירקו נזמיהן בעגל (תוספות. ואני מצאתי בפרק מ"ה דברייתא דרבי אליעזר שמעו הנשים ולא רצו ליתן נזמיהן לבעליהן אלא אמרו להן אתם רוצים לעשות פסל ומסכה שאין בו כח להציל ונתן הקב"ה שכרן של נשים בעולם הזה שיהו משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים ולעוה"ב הן עתידות להתחדש כמו ראשי חדשים שנאמר תתחדש כנשר נעוריייכי ע"כ) ומקרא מסייעו דכתיב אשר נסתרת שם ביום המעשה (שמואל א כ) ותרגם יונתן ביומא דחולא והתם נמי גבי ר"ח קאי דקאמר ליה מחר חודש וקרי ליה לערב ר"ח יום המעשה אלמא ראש חדש לאו יום המעשה הוא ומועד נמי לאו ביטול מלאכה לעם שהרי באין לבית הכנסת יותר מימות החול לפי שאין עושין בו מלאכה אלא בדבר האבד: ולרב אשי. דאמר זה הכלל דמתני' לאתויי נמי תשעה באב דאית ביה מוסף תפלת עננו: מתני' מני כו' חל להיות כו'. גבי תשעה באב תניא לה בשמעתא בתרייתא דמס' תענית: קורא אחד ומפטיר אחד. הקורא הוא הוי המפטיר: סימנא בעלמא. הא דהדר נקיט ליה בזה הכלל סימנא יהיב לן כו': כל דטפי מילתא מחבריה. כל יום העודף דבר מחבירו: לא אסרה תורה. בפסוק זה אלא שלא יעשו רצפת אבנים בבהכ"נ דוגמת של מקדש: לא בעי מטרח צבורא. שאם ילך יעמדו מפניו: פישוט ידים ורגלים. כשהיה נופל על פניו ושאר הצבור לא היו עושין כן: לא משני. לא היה רוצה לשנות ממנהגו: ואיבעית אימא. לא היה רגיל ליפול על פניו (א) כלומר שהיה אדם חשוב ואינו נופל על פניו: אא"כ נענה. כלומר אא"כ בטוח במעשיו שהוא נענה בתפלתו: למה זה אתה נופל על פניך. אלמא אין לו לעשות: קידה. האמורה בכל מקום אינה אלא על אפים: ארצה. משמע כולו שטוח ארצה: אחוי קידה. נועץ גודליו ונשען עליהם ושוחה עד שנושק את הרצפה וזוקף ומתוך שאינו יכול להשען על גודליו ואין ידיו מסייעות אותו בזקיפתו וצריך להתאמץ במתניו ומתוך כך נגלע בבוקא דאטמא: הטיח דברים כלפי מעלה. במסכת תענית עלית למרום ואין אתה משגיח על בניך: הא והא גרמא ליה. לפי שהטיח נתקלקל בשעת הסכנה:

דמצלי

רבינו חננאל

ואסיקנא הלכתא דולג והלכתא אמצעי דולג: מתני' ביו"ט חמשה וביוה"כ ששה וכו' ואסיקנא נקוט האי כללא בידך כל דטפי מלתא מחבריה טפי בה גברא יתירא בר"ח ובמועד דאיכא קרבן מוסף קורין ד' ביו"ט דאסור בעשיית מלאכה ה' ביוה"כ דענוש כרת ו' בשבת דאיסורו בסקילה ז': גופא רב איקלע לתענית צבור קם קרא בספרא במקום כהן ואפילו רב אמי ורב אסי כהני חשיבי מיכף הוו כייפי ליה ושמואל דהוא כהן לא הוה התם פתח בריך חתים לא בריך. נפל כ"ע אאפייהו ורב לא נפל משום דרצפה של אבנים הוות קמיה דתניא ואבן משכית לא תתנו בארצכם. פי' רצפה כדכתיב על רצפת בהט ושש ודר וסוחרת וכדתנינן עמוד והפג על הרצפה וברצפה של אבני בית המקדש אתה משתחוה ולא ברצפה וולתי המקדש ואקשינן אי הכי לכ"ע אסיר ופרקינן קמיה דרב הואי איבעית אימא פישוט ידים ורגלים הוה עביד רב וכדעולא דאמר לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים. איבעית אימא אמאי לא נפיל רב אאפיה משום דר' אלעזר דאמר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו בצבור אא"כ נענה כיהושע בן נון שנאמר ויאמר ה' אל יהושע קום לך וגו': ת"ר קידה על אפים כריעה על ברכים השתחויה פישוט ידים ורגלים. וכולהו מקראי. לוי אחוי קידה קמיה דר' ונפל ואיטלע והאי גרמא ליה והא"ר אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה כו' ואסיקנא בתחלת ר' *) ישמעאל רבי אמי בשם רבנן דתמן לא התירו השתחויה אלא לתענית צבור ובלבד על הצד. ר' ינאי וזעירא בשם אבהתיה כל מי שיפול על פניו ואינו כשר כיהושע [שאם יפול על פניו] יאמר לו מן השמים קום לך אל יפול ובלבד יחיד על הצבור. רב מספקר בבי' רב אחא. ורב [אמי] מפקד לאינש בייתיה כד דהוון נפקין לתעניתא לא תהוון רבעין כאורחכון. ר' יונה ורב אחא רבעין על ספרהון. אמר ר' שמואל חמית ר' אבהו רבע כי אורחיה. בי"ם

מסורת הש"ס

תענית כג. [ב"ת קמא. וכ"ג] [ב"ח מא. וב"ק] תענית יד. ברכות לד: שבועות טז. תענית כה. סוכה נג. [ברכות לד: ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואיבעית אימא וכו' על פניו כלל שהיה אדם: (ב) תוס' ד"ה ולרב אשי וכו' דהא הוא ממעט בט' באב כשהוא חל בשלישי וברביעי: (ג) ד"ה ואיבעית אימא וכו' לא היה יודע דמלי לשנויי: (ד) ד"ה קידה וכו' גמיר ליה מרביה וגם מייתי קרא אלא דגבי לשון קידה:

ורבא דמצלי אצלויי: ביו"ט חמשה ביוה"כ ששה כו': מתני' מני לא ר' ישמעאל ולא רבי עקיבא דתניא *ביו"ט חמשה וביוה"כ ששה ובשבת שבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר ביו"ט חמשה וביום הכפורים שבעה ובשבת ששה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן מני אי ר' ישמעאל קשיא תוספת אי ר"ע קשיא ששה ושבעה אמר רבא תנא דבי רבי ישמעאל היא דתנא דבי ר' ישמעאל ביום טוב חמשה ביוה"כ ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן דברי ר' ישמעאל קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל מאן תנא להא דתניא **ביו"ט מאחרין לבוא וממהרין לצאת ביום הכפורים ממהרין לבוא ומאחרין לצאת ובשבת ממהרין לבוא וממהרין לצאת לימא ר"ע דאית ליה גברא יתירא אפילו תימא רבי ישמעאל דנפיש סידורא דיומא הני שלשה *חמשה [א] ושבעה כנגד מי פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיה ומנו רבי שמעון בן פזי ואמרי לה ר' שמעון בן פזי וחד דעמיה ומנו רבי יצחק בר נחמני ואמרי לה ר' שמואל בר נחמני חד אמר כנגד ברכת כהנים וחד אמר כנגד שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך תני רב יוסף ג' חמשה ושבעה שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך אמר ליה אביי עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר אמר ליה לא הוה ידענא דצריכתו ליה *ומי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו אמר ליה יעקב מינאה לרב יהודה הני ששה דיוה"כ כנגד מי אמר ליה כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא וששה משמאלו שנאמר °ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמוד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשום וחשבדנה זכריה משלם הני שבעה הוו היינו זכריה היינו משלם ואמאי קראו משלם *דמישלם בעובדיה ת"ר *הכל עולין למנין שבעה ואפילו קטן °ואפילו אשה אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה °מפני כבוד צבור איבעיא להו °מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה רב הונא ור' ירמיה בר אבא חד אמר עולה וחד אמר אינו עולה מ"ד עולה דהא קרי ומ"ד אינו עולה כדעולא דאמר עולא מפני מה המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה מפני כבוד תורה וכיון דמשום כבוד תורה הוא למנינא לא סליק מיתיבי המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין כנגד שבעה שקראו בתורה ואם איתא עשרים וארבעה הויין כיון דמשום כבוד תורה הוא כנגדו

רש"י

דמגלי אגלויי. על ידיהן ולא נופלין על פניהן ממש לפי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו: הכי גרסינן תנא דבי ר' ישמעאל היא: ביו"ט מאחרין לבא. לבית הכנסת שצריך לטרוח בסעודת יו"ט כך מפורש במסכת סופרים*: וממהרין לצאת. משום שמחת יום טוב: ובשבת ממהרין לבא. שכבר תיקנו הכל מערב שבת ויפה למהר ביאתן נקרות שמע כותיקין: וממהרין לצאת. משום עונג שבת: ברכת כהנים. שלשה תיבות בפסוק ראשון וחמשה בפסוק שני ושבעה בפסוק שלישי: חמשה מרואי פני המלך ושבעה רואי פני המלך. שבעה הם כדכתיב שבעת שרי פרס ומדי ומהם יש חמשה חשובים כדכתיב בסוף מלכים שלשה שומרי הסף בסוף ספר מלכים וכנגדן תיקנו אלו מעין דבר מלכות: דמישלם בעובדיה. תמים במעשיו: מפני כבוד תורה. שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה וכיון דמשום כבוד תורה הוא ולא משום חובה לאו ממניינא הוא: כנגד ז' שקראו בתורה. לא פיחת כל אחד מג' פסוקים: ואם איתא. דאינו עולה מן המנין הוו להו שמונה שקראו בתורה וכ"ד בעינן בנביא: כנגדו

תוספות

הני שלשה וחמשה כנגד מי. אבל ששה של יום הכפורים לא בעי עד לקמן קשיא אמאי לא בעי מד' של ראש חדש כנגד מי וכן של חולו של מועד וי"ל דקים ליה דטעמא דמוסף חשיב לטפויי חד גברא אבל לטפויי כל כך (א) ביו"ט וביוה"כ ובשבת לא ס"ל משום *כרת וסקילה אי לא משכחינן כנגד מי: **שבעה** רואי פני המלך. פירש הקונטרס דאחשורוש וקשיא לומר שתקנו חכמים כנגד ענינו של אותו רשע לכך פירש ר"ת אותן הכתובים בספר ירמיה (נב) ובמלכים (ב כה) כתיב ה' ובירושלמי מפרש שהשנים שלא הוזכרו במלכים הם סופרי הדיינין: **אמר** יעקב. מלעיל גרסינן שאם הוה מין *לא היה מזכירו יעקב דהא כתיב שם רשעים ירקב (משלי י): **חד** אמר עולה וחד אמר אין עולה. פסק ר"ת דקיימא לן *כמ"ד עולה ולכך אנו נוהגין בתעניות במנחה ובט"ב שהשלישי מפטיר וכן ביום הכפורים במנחה אבל בשבתות ובימים טובים וביוה"כ שחרית המפטיר לא הוי מן המנין דכיון שמותר להוסיף עליהם יכולין אנו לעשות מנהגינו אליבא דכולי עלמא דאי הוי הלכה כמ"ד אין עולה עבדינן שפיר ואפילו הוי נמי הלכה כמאן דאמר עולה מ"מ אין לחוש שהרי מותר להוסיף ואע"ג דאמרינן לקמן (דף כט:) חל להיות בואתה תצוה קורין שיתא בואתה תצוה וחד בכי תשא מכל מקום נהגו עכשיו לקרות המפטיר שהוא שמיני כל זה כדי לנהוג מנהגינו וחזן שטעה וגמר כל הסדר של שבת יחזור ויקרא (ב) השביעי וכן אם הוא יו"ט וקרא כל המנין שהוא צריך ושכח לקרות בחובת היום יחזור ספר תורה ויקרא אחר בחובת היום והאחרון שקרא קודם הוי כמאן דליתיה אבל בשבת של חנוכה או בר"ח של חנוכה (ג) אין צריך כדאיתא בילמדנו דחנוכה* דהלכתא אין משגיחין בחנוכה כל עיקר וימים שיש בהן קרבן מוסף גומר קדיש קודם שיוציא ספר תורה ובימים שאין בהן קרבן מוסף אין גומר קדיש קודם ובשבת לא יקרא פחות מאחד ועשרים פסוקים לשבעה בני אדם כל חד וחד שלשה פסוקים ובמנחה ובשני ובחמישי עשרה פסוקים ואם שכח ולא קרא כל כך יחזור ויקרא: **כיון** דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא בעי. וקשיא לפי מנהגינו שאנו נוהגין בכל שבתות השנה שהמפטיר חוזר וקורא מה שקראו הראשונים ואין קורא כלל אחר כך אם כן מאי קא משני כיון דמשום כבוד התורה הוא כנגדו נמי לא בעינן אדרבה היה לו לומר כיון דאין קורא אלא מה שקראו הראשונים כנגדו לא בעינן אלא שמע מינה דבימי התנאים היה המפטיר קורא מה שלא קראו הראשונים והכי נמי משמע מדתקינו ג' פסוקים כנגדו למפטיר בנביא כנגד מה שקרא בתורה למאן דאמר עולה כדאמרינן בסמוך א"כ שמע מינה שהוא קורא מה שלא קראו הראשונים וא"כ קשה למה אין אנו נוהגין לעשות כן ונראה לפי שבימי החכמים לא היו אומרים קדיש בין אותן שקראו קודם המפטיר והמפטיר ולכך היה המפטיר מסיים אבל אחר שנסדר הש"ס ותקנו לומר קדיש בין אותם שקראו ראשונה והמפטיר כמו שתקנו לומר ברוך ה' לעולם אמן ואמן ויראו עינינו אחר השכיבנו שלא היו אומרים בימי התנאים °והם תקנוהו להודיע שתפלת ערבית רשות והכי נמי תקנו לומר קדיש בין השבעה למפטיר להודיע שאינו ממנין השבעה והר"ר אליהו הנהיג את בני עירו שאפילו כשמוציאין שני ספרי תורות או שלשה נוהג מנהג זה שיקראו הראשונים הכל והמפטיר חוזר וקורא ממה שקראו הראשונים וכן הנהיג רבינו משלם וכן נוהגין עכשיו בכל צרפת ושינו את מנהג רש"י ורבותיו ור"ת והא שאין מוליאין ב' ספרי תורות בכל השבתות לקרות בשניה וביום השבת כמו שעושין ביו"ט נראה לפי שאין בפרשה אלא שני פסוקים ואין קורין בתורה פחות מג' פסוקים ואין להתחיל בפרשה שלמעלה או לסיים בפרשה שלמטה משום דלא הוי מעניינו של יום ועוד י"ל לפי שצריך להפטיר בכל שבת מעניינו של יום ואי קרינן בכל שבת א"כ יהא צריך להפטיר בדסליק מיניה והיינו בשבת וא"כ יהיו כל ההפטרות מענין אחד ועוד י"ל לפי שלעולם אין קורין בספר תורה שני בקרבנות אלא באותן שבאין לכפרה כדפירש לקמן פרק בני העיר (דף ל.) שקורין בהן ביו"ט ומהני לישראל כאילו הקריבום אבל קרבנות שבת אינן באין לכפרה ומש"ה אין קורין בהן:

רבינו חננאל

בי"ט ה'. וביוה"כ ו' בשבת ז' אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן וכשמוסיפין ב' קורין בס"ת מאחרין לצאת וכשפוחתין ממהרין לצאת. תני ג' שקורין בשני ובחמישי ובשבת במנחה ובתעניות ובט' באב וביוצא בהן. וה' שקורין ביו"ט וז' שקורין בשבת כנגד [ברכת] כהנים הפסוק הראשון ג' תיבות והשני ה' והשלישי ז' תני רב יוסף ג' כנגד שומרי הסף ה' מרואי פני המלך שנא' וחמשה אנשים מרואי פני המלך. שבעה מרואי פני המלך דכתיב ושבעה אנשים מרואי פני המלך ו' דיוה"כ כנגד ששת שעמדו מימינו של עזרא ומשמאלו שנאמר ויעמוד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה והלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה וגו'.

עין משפט נר מצוה

לו א טוש"ע א"ח סי' תקכט סעיף א בהגה"ה:
לז ב טוש"ע א"ח סי' רפז סעיף ב
ג"ל מלאכת כרת. מהרש"א
לח ג טוש"ע א"ח סי' רפא בהגה"ה:
לט ד מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה יז סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' רפב סעיף ג:
מ ה ו מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף ד בהגה"ה:
[ועי' תוספות פ"ח ח. ד"ה ויעקב כו' אבל יעקב מינאה דר' אבהו וכו' ומגוה לייבב]
[פי' תוספת תענית כו: ד"ה בשני]
מא ז מיי' שם הלכה יג טוש"ע א"ח סי' רפב סעיף א:

מסורת הש"ס

[מ"ס פ"ד]
[מס' סופרים פ"ג]
[מס' סופרים פי"א ה"ד ע"ש יג"ע]
סנהדרין יז:
[עי' תוספות יומא כח: ד"ה כנגד]
[סוכה יד: נזיר יט. סנהדרין יג:]
נחמיה ח
[הוריות יג: כריתות ה:]
[תוספתא פ"ג]
[וכן לקמן כגמ' עמוד ב]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הני וכו' אבל לטפויי כל כך בשבת וביום טוב משום מלאכה וכרת וסקילה לא ס"ל אי לא השכחינן: (ב) ד"ה חד אמר וכו' יחזור ויקרא פס שקרא השביעי וכן: (ג) בא"ד או בר"ח של חנוכה ושבת אין צריך לקרות דהנוכה כדאי' לקמן דף כט דהלכתא כנ"ל ותיבות בילמדנו דחנוכה נמחק:

ירושלמי משה התקין לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות ובי"ט ובר"ח ובחוש"מ שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל עזרא תיקן שיהיו קורין ג' בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה אבל הקריאה בתורה מימות משה רבינו היתה שלא ישאו ג' ימים בלא קריאה בתורה והוא תיקן טבילה לבעלי קריין ושיהו בתי דינין יושבין בעיירות בב' ובה' ושיהו רוכלין כו'. הלעוזות לא נהגו להיות קורין נהג"ו אלא אחד קורא כל הפרשה היה אחד יודע כל הפרשה קורין אותה כולה. ז' יודעין ג' פסוקים כולן קורין אותן אחר יודע ג' פסוקים קורא חוזר וקורא. ר' זעירא בשם ר' ירמיה העבד עולה למנין ז'. והא אסור לאדם ללמד עבדו תורה תיפתר בשלמד מעצמו או שלמדו רבו כסבי. וידבר עולה מג' פסוקים [רבי חלבו רבי מתנה שמואל בר שילת] משמיה דרב ז' חוץ המפטיר התיב ר' חנינא כו' ת"ר הכל עולין למנין ז' אפילו אשה אפילו קטן אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד הצבור המפטיר שקירא בתורה חד אמר עולה למנין ז' וחד אמר אינו עולה ואותבינן על מאן דאמר אינו עולה למנין שבעה אלא דרין ז' והוא. מהא דתנא המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים ג' פסוקים לכל אחד כנגד ז' שקראו בתורה ואם איתא דתמני בעינן בהדי המפטיר כ"ד פסוקי בעינן. ופרקינן המפטיר כיון דמשום כבוד

הגהות הגר"א

[א] גמרא הני ג' חמשה שבעה כנגד מי כו' כצ"ל:

גליון הש"ס

גמ' ואפי' אשה. עי' ר"ש דף נג ע"א תוס' ד"ה בת ר' יהודה: שם מפני כבוד צבור. לקמן דף כד ע"ב וש"נ. שם מפטיר מהו שיעלה. עי' תענית ד' כו ע"ב תד"ה בשני ובחמישי: תום' ד"ה כיון יום תקנו להודיע שת"ע רשות. עי' ברכות דף ד ע"ב תד"ה אמר ובדף ד ע"ב ד"ה קמי ר' יוחנן ודף כו ע"ב תוס' ד"ה טעה והתפלה:

עין משפט
נר מצוה

מב א מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה יג טוש"ע א"ח סי' רפד סעיף א:
מג ב מיי' שם הלכה יג טוא"ח שם סמג עשין יט:
מד ג מיי' פ"ח מהלכות תפלה הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' נה סעיף א וסי' סט סעיף א:
מה ד מיי' שם טוש"ע א"ח סי' סט סעיף א:
[פ"י כל"ו]
מו ה מיי' שם טוש"ע א"ח סי' קכח סעיף א:
מז ו מיי' שם הלכה ד ופי"ב הלכה ג טוש"ע א"ח סי' קמג סעיף א:
מח ז מיי' פ"ח שם הל"ד:
מט ח מיי' פי"ב מהל' אבל הלכה ד טוש"ע י"ד סי' שעו:
נ ט מיי' פי"ג מהלכות אבל הלכה א סמג עשין מד"ס ב טור שם:
נא י מיי' פ"ב מהלכות ברכות הלכה י ופ"י מהלכות אישות הלכה ס טוש"ע אה"ע סי' סב סעיף ד:
נב כ מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ד סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן קנז סעיף א:
נג ל מיי' פ"ח מהל' ערכין הלכה ב:
נד מ מיי' פ"ח מהלכות ערכין הלכה ד טור פ"א סי' קמ סעיף א:
נה ס מיי' פי"א מהל' אבל הלכה א סמג עשין מד"ס ג טור י"ד סי' שעו:
נו ע מיי' פי"ב מהלכות ברכות הלכה י ופי"י מהל' אישות הל"ה טוש"ע א"ח סי' סא סעיף ד:
נז פ מיי' פ"ח מהלכות ערכין הלכה ב:
נח צ מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה ג טור שו"ע א"ח סי' קלז סעיף ג:
נט ק מיי' שם טוש"ע א"ח סי' קמה סעיף א:

לא שנו אלא במקום שאין מתרגמין. ועל זה אנו סומכין שאין אנו מתרגמין הפטרות שבכל ימות השנה וכן הפרשיות:

אין פורסין על שמע פחות מעשרה. בירושלמי מפרש שאם התחילו בעשרה ויצאו מקצתן אפ"ה גומרין ועל היוצאים הוא אומר ועוזבי ה' יכלו (ישעיה א) וכן הלכה:

ואין פורסין על שמע. הקונטרס פירש בני אדם שבאו בבית הכנסת אחר שהתפללו הצבור ורוצים לומר קדיש וברכו צריך עשרה ור"ת פירש דבשבעה שלא שמעו עם שלש אחרים סגי וה"נ איתא במס' סופרים* רבותינו שבמערב אומרים בשבעה ונותנים טעם לדבריהם דכתיב בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' (שופטים ה) דאיכא שבע תיבות וי"א אפילו בששה משום דברכו הוי השבי ור"ת כתב בספר הישר בחמשה משום דליכא אלא חמש תיבות עד ברכו וכ"ל אפילו בשלשה שלא שמעו והכי פירושו דקרא בפרוע פרעות בישראל שלא עשו מה שמוטל עליהם לעשות אז יתנדב העם לברך ה' וליכא אלא שלש תיבות עד בהתנדב ותלמידי רש"י פירשו משמו דאפילו בשביל אחד שלא שמע יכולים הם לפרוס על שמע ואפילו אותו ששמע כבר יכול להוציא אותן שלא שמעו כמו שאנו רואים שליח צבור שאף על פי שהתפלל כבר השמונה עשרה ברכות בלחש חוזר ומתפלל בקול רם ואע"פ שכולנו בקיאין עכשיו מ"מ י"ל דאין זה ראייה כל כך דשאני השמונה עשרה ברכות שהרי אם היה מתפלל מתחילה בקול רם שמא לא יכוונו לבם להגיע עם שליח צבור במקום קדושה ומודים ור"ת לא היה רוצה לעשות אפילו לעצמו:

ואמר ר' יצחק א"ר יוחנן ברכת אבלים בעשרה. פירש ר"י דלא מיירי בברכת המזון שהרי לא היתה ברחוב העיר כדפי' פרק קמא דכתובות (דף ח: ושם) אלא מיירי בברכות שהיו אומרים ברחוב העיר במעמדות שהיו עושין לנחם אבלים אבל בשל ברכת המזון סגי בשלשה והוא עצמו מצטרף כדפירש הטעם שם: **עשרה** כהנים כו'. קשיא לי אמאי לא בעי אחד עשר דאין ב"ד שקול בכל דבר שהוא תלוי שעומד בשקול הדעת*: **ואדם** מי קדוש. פירש הקונטרס פ"ק דסנהדרין (דף טו.) והא אין נמכר בשוק כעבד לכן אין קדוש וקשיא אמאי לא קאמר דמיירי בעבד כנעני שיכול אדם להקדישו דהא עבד כנעני שפיר קרוי אדם כדאמרינן פ' השולח (גיטין לח: ושם*) כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה לרבות עבדו ושפחתו הכנענים וי"ל דאי איתא דמיירי בעבד כנעני סגי בשלשה אבל בעשרה לא כדאיתא בירושלמי גזרה שמא ישמעו ויברחו וא"ת אימא דהשתא ירושלמי איירי בדינא דרבנן אבל בדינא דאורייתא צריך עשרה וא"כ הדר קושיין לדוכתיה דכי פריך אדם מי קדיש ליתני דמיירי בעבד כנעני וי"ל דפשיטא ליה דמתניתין חשיב ותני הדינין שצריך לעשות וא"כ אי איתא דאיירי בעבד הא הוה בשלשה ועוד נראה דסבר ליה למקשן דאי איתא דמיירי בעבד הוה ליה לפרושי בהדיא הקרקעות והעבדים תשעה וכהן כדקתני בכל מקום הקרקעות והעבדים [וע"ע תוספות סנהדרין טו: ד"ה אדם]: **שמין** אותו כעבד ועבד איתקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם וגו'. משמע דעבד עברי איתקש לקרקעות והכי נמי משמע פרק קמא דקדושין (דף ז: ושם) דאשה הוה לה נכסים שיש להן אחריות מטעם דעבד איתקש לקרקע וקשיא דהייט דווקא עבד כנעני דעליה כתיב קרא דוהתנחלתם אבל עבד עברי לא מצינו כלל דאיתקש לקרקע ודאי ההיא דקדושין יש לדחות כדפירש' שם אבל הכא קשיא:

תורה אור

כנגדו נמי לא בעי מתקיף לה רבא והרי עולותיכם ספו דלא הויין עשרין וחד וקרינן שאני התם דסליק ענינא והיכא דלא סליק ענינא לא והאמר רב שמואל בר אבא זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דר' יוחנן וכי הוה קרינן עשרה פסוקי אמר לן אפסיקו מקום שיש תורגמן שאני דתני רב תחליפא בר שמואל לא שנו אלא במקום שאין תורגמן אבל מקום שיש תורגמן פוסק: **מתני'** אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהם ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד ומושב ואין אומרים ברכת אבלים ותנחומי אבלים וברכת חתנים ואין מזמנין (א) בשם פחות מעשרה* ובקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן: **גמ'** *מה"מ אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דאמר קרא ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי משמע דתני ר' חייא *אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם הבדלו מתוך העדה ואתיא עדה עדה דכתיב התם עד מתי לעדה הרעה הזאת מה להלן עשרה אף כאן עשרה: ואין עושין מעמד ומושב פחות מעשרה: כיון דבעי למימר *עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו בציר מעשרה לאו אורח ארעא: ואין אומרים ברכת אבלים וברכת חתנים (וכו'): מאי ברכת אבלים ברכת רחבה דא"ר יצחק א"ר יוחנן *ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין: ואין מזמנין על המזון בשם פחות מעשרה (וכו'): *כיון דבעי למימר נברך לאלהינו בציר מעשרה לאו אורח ארעא: והקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן (וכו'): מנה"מ אמר שמואל עשרה *כהנים כתובים בפרשה חד לגופיה (*וחד למעוטי) ואידך הוי מיעוט אחר מיעוט *ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות תשעה ישראלים וחד כהן ואימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים קשיא: ואדם כיוצא בהן: *אדם מי קדוש אמר רבי אבהו באומר דמי עלי דתניא האומר דמי עלי שמין אותו כעבד ועבד איתקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה: **מתני'** הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא

נגדו נמי לא בעי. לקבוע ג' פסוקים בנביא כנגד אותן שקורא המפטיר בתורה: מקום שיש תורגמן שאני. שיש טורח לצבור: **מתני'** אין פורסין על שמע. מנין הבא לבית הכנסת לאחר שקראו הצבור את שמע עומד אחד ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שבקריאת שמע. פורסין לשון חצי הדבר: ואין עוברין לפני התיבה. שליח צבור: ואין נושאין כפיהן. הכהנים. אין קורין בתורה. בצבור: אין עושין מעמד ומושב. למת כשנושאין את המת לקוברו היו יושבין ז' פעמים לבכות את המת והרוצה לספדו יספוד והכי תניא (ב"ב דף ק:) אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כגון עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו: ברכת אבלים. מפרש בגמ': ותנחומי אבלים. כשחוזרין מן הקברות עומדין ומנחמין את האבל ואין שורה פחותה מעשרה במסכת סנהדרין (דף יט.): ואין מזמנין על המזון בשם. נברך אלהינו: והקרקעות. של הקדש הבא לפדותן צריך עשרה ואחד מהן כהן: ואדם כיוצא בהן. אם בא (ב) לפדות מיד הקדש ובגמ' מפרש לה: **גמ'** עדה. אין פחותה מעשרה שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב: לאו אורח ארעא. להטריח שליח לכך ולקרותן יקרים דא"כ מה הנאה למרובין: אין אבלים מן המנין. שהרי הוא אומר ברכה למנחמים בפני עצמן אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם הטוב בא"י משלם הגמול ולאבלים בפני עצמן אחינו בעל נחמות ינחם אתכם בא"י מנחם אבלים ואינו טלנן יחד: י' כהנים כתובים. בפרשת הקדשות שלשה בערכין ושלשה בבהמה וארבעה בקרקעות וכיון דמשלמי בהו עשרה בעינן עשרה גברי: חד לגופיה. דכהן בעינן: ואימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים. כיון דטעמא משום מיעוט אחר מיעוט הוא השלישי אינו מיעוט אחר מיעוט וכיון דדרשת ליה (ג) שני מיעוט אחר מיעוט איתרבי לישראל כי הדר אתא כהן שלישי אשמועינן דליהוי כהן ולא ישראל וכן ה' וכן ז' וכן ט': עבד איתקש לקרקעות. שנאמר והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה לעולם בהם תעבודו: **מתני'** ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד. שלא יטעה מתורגמן (מן) המתרגם על פה:
ובנביא

[סנהדרין ב.] ברכות כא: ע"ש
[ברכות כא: ע"ש סנהדרין עד:]
כתובות ח.
[ברכות מה:]
סנהדרין טו.
[סנהדרין ליה.]
[יומא מג. וש"נ]
[סנהדרין טו.]
ויקרא כב
במדבר טז
שם יד
ויקרא כה
ירמיה ז
[ע' תוס' ערכין יט: ד"ה לא דלמא]
[תוס' דמעילה קרא מתרגמן]

הגהות הב"ח
(א) במשנה ואין מזמנין על המזון בשם: (ב) רש"י ד"ה ואדם וכו' אם בא לפטור עצמו מיד: (ג) ד"ה ואימא חמשה וכו' דכיון דדרשת ליה כהן שני מיעוט:

רבינו חננאל
כבוד תורה קרי פי' *) שלא בנביאים עד שיקרא בתורה. כנגדו לא צריך וחדעת נפשה שאינו עולה ואי סליק ענין ההפטרה לא חיישינן לכ"א פסוקים וכן אי איכא תורגמן אפי' לא קרא מזה ההפטרה אלא בי' פסוקים פוסק כר' יוחנן ודייו: [מתני'] אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה. ואין נושאין כפיהן ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד ומושב. ואין אומרים ברכת אבלים שהיא ברכת רחבה וא"ר יוחנן ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין ותנחומי אבלים וברכת חתנים. ואין מזמנין על המזון בשם פחות מי' סנא לן. וא' משום ר' יוחנן דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם הבדלו מתוך העדה הזאת וכתיב עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב נשארו המרגלים י' והן שנקראו העדה ומפורש בתלמוד א"י מהאי קרא בבני יעקב לשבור בר בתוך הבאים וכתיב ויבואו אחי יוסף עשרה. ואקשי' בירושלמי מכיון דתנינן אין פורסין את שמע ליידא מילת תנינן אין עוברין לפני התיבה פחות מי' ופרקינן לכן צריכה בהדה דתני אין פורסין את שמע פחות מי' התחילו בי' והלכו מקצתן גומרים וכן כולן השנוין במשנתינו כיוצא בהן ועל כולן הוא אומר ועוזבי ה' יכלו. וכן אדם שאמר דמי עלי שמין אותו כעבד ולא יהיה פחות מעשרה.
*) נראה דצ"ל שלא יתחיל לקרות בנביאים עד שיקרא וכו'.
הקורא

ובנביא שלשה היו שלשתן שלש פרשיות קורין אחד אחד מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה ועד כמה הוא מדלג עד כדי שלא יפסוק המתורגמן: **גמ'** תני ג' פסוקין כנגד מי* אמר רב אסי כנגד תורה נביאים וכתובים ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא ג' פסוקים ואם היו שלשתן שלש פרשיות קורא אחד אחד כגון °כי כה אמר ה' חנם נמכרתם °כי כה אמר ה' אלהים מצרים ירד עמי בראשונה °ועתה מה לי פה נאם ה': מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה: ורמינהי* קורא °אחרי מות °ואך בעשור והא קא מדלג אמר אביי לא קשיא כאן בכדי שיפסוק התורגמן וכאן בכדי שלא יפסוק התורגמן והא עלה קתני מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה ועד כמה הוא מדלג עד כדי שלא יפסוק התורגמן מכלל דבתורה כלל כלל לא אלא אמר אביי לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשתי ענינות והתניא מדלגין בתורה בענין אחד ובנביא בשני ענינין כאן וכאן בכדי שלא יפסוק התורגמן תניא אידך *אין מדלגין מנביא לנביא ובנביא של שנים עשר מדלג ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו: **מתני'** המפטיר בנביא הוא פורס על שמע והוא עובר לפני התיבה והוא נושא את כפיו ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו פוחח פורס את שמע ומתרגם אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו סומא פורס את שמע ומתרגם רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע: **גמ'** מ"ט רב פפא אמר משום כבוד רבה בר שימי אמר משום דאתי לאינצויי מאי בינייהו איכא בינייהו דעביד בחנם תנן ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו אי אמרת משום (א) נצויי קטן בר נצויי הוא אלא מאי משום כבוד קטן בר כבוד הוא אלא איכא כבוד אביו וכבוד רבו

הבא

רש"י

ובנביא שלשה. אם ירצה ולא איכפת לן אם יטעה דלא נפקא מיניה הוראה: ואם היו שלשתן כו'. בגמ' מפרש היכא משכחת לה רצופין: מדלגין בנביא. מפרשה לפרשה ואין מדלגין בתורה. שהשומע את הקופץ ממקום למקום אין לבו מיושב לשמוע: ועד כמה הוא מדלג. בנביא: שלא יפסוק התורגמן. שלא ידלג ממקום שהוא קורא אלא כדי שיוכל לגול את הספר ולקרות במקום הדילוג קודם שיגמור התורגמן תרגום המקרא שידלג זה משום שאין כבוד לצבור לעמוד שם בשתיקה: **גמ'** קורא. כהן גדול אחרי מות ביום הכפורים משנה היא במסכת יומא ואך בעשור לחודש ויש כאן דילוג דפרשת אך בעשור לחדש השביעי בפרשת אמור אל הכהנים: כאן בכדי שלא יפסוק המתורגמן. והאי בכדי שלא יפסוק הוא שהרי סמוכין הן: והא קתני. גרסינן ולא גרסינן עלה: בענין אחד. שכיהן מדברין בדבר אחד ואין כאן טירוף הדעת הלכך כי לא מפסיק תורגמן מדלג שהרי שניהן בענין יוה"כ מדברים ומתני' דקתני כלל לא בשני ענינים כגון מפרשת נגעים לפרשת זבין: והתניא. בניחותא: אין מדלגין מנביא לנביא. שיש כאן טירוף יותר מדאי: מסוף הספר לתחילתו. למפרע: **מתני'** המפטיר בנביא. מי שרגיל להפטיר בנביא תקנו חכמים שיהא פורס את שמע: הוא עובר לפני התיבה. להוציא את הצבור בקדושה שבתפלה: על ידו. בשבילו: קטן אינו פורס על שמע. לפי שהוא בא להוציא רבים ידי חובתן וכיון שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן: ואינו נושא את כפיו. אם כהן הוא שאין כבוד של צבור להיות כפופין לברכתו: פוחח. (ב) במס' סופרים *מפרש כל שכרעיו נראין ערום ויחף מתרגם ערטילאי ופחח (ישעיה כ): פורס את שמע. דהא מחויב בברכה: אבל אינו קורא בתורה. משום כבוד תורה וכן לפני התיבה וכן בנשיאות כפים גנאי הוא לצבור: **גמ'** משום כבוד. להעביר לפני התיבה הואיל וממלא עצמו לדבר שאינו כבודו תיקנו לו זו לכבוד: משום אינצויי. הדבר בא לידי מחלוקת אני מפטיר ואתה תעבור לפני התיבה: דקא עביד בחנם. הבא לעבור לפני התיבה אינו נוטל שכר

דהכא

תוספות

ובנביא שלשה. ועכשיו אין אנו מקרין למתורגמן אפילו בנביא אלא פסוק אחד שלא יבא לטעות רק בתחילת ההפטרה אנו מקרין ג' למתורגמן להודיע כי כן הדין אי לא דחיישינן שיטעה:

ואם היו שלשתן של שלש פרשיות קורין אחד אחד. קשיא על מה שאנו מתרגמין ויאמר יהושע אל העם התקדשו (יהושע ג) ויש שם ג' פסוקים עד בעת ההיא ומקרין אותן למתרגם שלשתן ביחד ואע"פ שיש פרשה בסוף שני פסוקים והא שאנו מתרגמין הפטרות של פסח ועצרת עפי משאר י"ט לפי שהן מדברות בנס היום כדי לפרסם הנס וכן במתן תורה כדי לפרסם הנס:

אבל אינו פורס על שמע. ואפילו לרבי יהודה דמכשיר ליה במגילה לעיל (דף יט:) (ג) הכא מודה שלא יוציא אחרים ידי חובתן בדבר שבקדושה משום דבקטן איכא ב' דרבנן כדפרישית לעיל לרבנן דרבי יהודה אבל במגילה יש להקל לפי שטף ונשים היו בספק דלהרוג ולהשמיד לפיכך עשאו רבי יהודה כגדול:

פוחח. (ד) ערום ויחף פ"ה מתרגמינן ערטילאי ופחי וליתא *דפחי הוא תרגום של ערום וכן פירש רב אלפס דפחי זהו אותו שלבוש בגדים קרועין והכי נמי משמע פרק קמא דמס' קידושין*:

ואינו עובר לפני התיבה. קשה מאי איריא קטן אפילו גדול נמי אינו עובר לפני התיבה אא"כ נתמלא זקנו כדתניא סוף פ"ק דחולין (דף כד: ושם) נתמלא זקנו ראוי לעשות שליח צבור ולירד לפני התיבה אבל בענין אחר לא וי"ל דהתם מיירי בתענית צבור כדתנן בתענית (דף טז.) דאין מורידין לפני התיבה אלא זקן ורגיל (*ומי שנתמלא זקנו) ומי שטפולו מרובה והא דקתני התם גבי נתמלא זקנו ראוי לעשות ש"ץ היינו להיות ש"ץ בקביעות אבל באקראי בעלמא יכול להיות משהביא ב' שערות ולא כמו שפירש רש"י שם דפירש דמיירי לתקיעת שופר ולהמנות פרנס על הצבור ולהלקות ולנדות:

ואין נושא כפיו. משמע הא אם הביא ב' שערות ישא כפיו וקשה דהא סוף פ"ק דחולין (דף כד: ושם) אמר דאין נושא את כפיו עד שיתמלא זקנו ועוד קשה דמשמע סוף פרק לולב הגזול (סוכה דף מב.) קטן היודע לישא את כפיו חולקין לו תרומה בגורן ואפילו קטן ממש וי"ל דההיא דלולב הגזול מיירי עם כהנים גדולים ללמוד ולהתחנך והא דפסלינן הכא קטן מיירי בשאין גדולים עמו וההיא דחולין דבעי מלוי זקן מיירי לישא כפיו תדיר בקביעות אבל באקראי בעלמא יכול הוא לישא כפיו אע"פ שלא נתמלא זקנו כדי לאחזוקי נפשיה בכהני: (וע"ע תוס' יבמות צט: ד"ה ואלו):

מי שלא ראה מאורות לא יפרוס על שמע. קשה דהא רבי יהודה הוא דאמר פרק החובל (ב"ק דף פז. ושם) סומא פטור מכל המצות וא"כ אי איירי הכא בסומא אפילו ראה מאורות ונסתם נמי ומפרש בירושלמי דלא מיירי בסומא ממש אלא מיירי שהוא בבית אפל ועוד י"ל דמיירי שפיר בסומא והא דפטרינן התם סומא היינו מן התורה °אבל מדרבנן מיהא חייב ואפילו נסתמא משנולד מ"מ חייב הוא מדרבנן שלא יהא כנכרי ולא יהא נוהג בו דת יהודי כלל דלא דמי לנשים דפטורים ממצות עשה שהזמן גרמא אפילו מאותן שאינן אלא מדרבנן שהרי בנר חנוכה ובארבע כוסות ובמקרא מגילה דלא הוו אלא מדרבנן לא מחייבי אלא לפי שהן היו באותו הנס התם היינו טעמא שאפילו נפטור אותן מכל מצות עשה שהזמן גרמא מ"מ עדיין יש להן מצות רבות אבל סומא אם נפטור אותו מכל מצות אפי' מאותן שאינן אלא מדרבנן א"כ יהא חשוב כנכרי ולהע"ג דפירש' לעיל דקטן דאית (ה) תרי מדרבנן שהוא קטן ופריסת שמע דלא הוי אלא מדרבנן אין יכול להוציא אחרים גדולים דליכא אלא חד דרבנן פריסת שמע °אפ"ה סומא שיש בו תרי מדרבנן יוציא שפיר האחרים דכיון שהוא גדול ובר דעת עדיף טפי מקטן:[וע"ע תוס' עירובין צו. ד"ה דילמא וכו' ותוס' לעיל יט: ד"ה ור"י מכשיר]

כשאתה

תורה אור
ישעיה נב | שם | שם | ויקרא טז | ויקרא כג

[יומא סח:] [סוטה מא.] [תוספ' פ"ג] [ס"ש פט"ו] [מגילה ט:] [ועיין תוספות קידושין] [תענית טז.]

[בוונת תוספות דליתא כן בתרגום אלא דמתרגם של ערום ויחף פחח ויחף וכן האמת יתרגום שלפנינו וכן איתא בר"ש ישעיה על פסוק ערום ויחף פחח]

עין משפט נר מצוה

ס א מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה יד:

סא ב ג מיי' שם הלכה יג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קמד סעיף א:

סב ד מיי' פ"ח מהל' תפלה הלכה יא טוש"ע א"ח סי' נג סעיף ו:

סג ה מיי' פט"ו שם הלכה ד טוש"ע א"ח סי' קכח סעיף לד:

סד ו מיי' פ"ח שם הלכה יב:

סה ז מיי' שם טוש"ע א"ח סי' נג סעיף יג:

סו ח מיי' שם טוש"ע א"ח סי' סט סעיף ב:

רבינו חננאל

הקורא בתורה לא יפחות לו מג' פסוקים כנגד תורה נביאים וכתובים ולא יקרא לתורגמן בתורה יותר מפסוק אחד ובנביא ג' ואם היו שלשתן ג' פרשיות כגון כי כה אמר ה' חנם נמכרתם כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי בראשונה ועתה מה לי פה כגון אלו קורין א' א'. מדלגין בתורה בענין אחד כגון אחרי מות ואך בעשור אע"פ שהן מרוחקין זה מזה כיון שהן ענין אחד מדלגין ובנביא מדלגין אפילו בב' ענינות. וכאן וכאן כדי שלא יפסיק המתורגמן. פי' משעה שיפסיק עד שיכרוך הספר ויגיע למקום שרוצה לקרות שיעור שישלים המתרגם הפסוק שמתרגם לא יותר. ואין מדלגין מנביא לנביא כגון מישעיה לירמיה וכיוצא בו ובנביא של י"ב והוא ספר תרי עשר מדלגין מנביא לנביא ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו שהוא למפרע. המפטיר בנביא הוא פורס את שמע והוא עובר לפני התיבה ואם הוא כהן הוא נושא את כפיו. מ"ט. רב פפא אמר משום כבוד. רבא בר שימי א' משום אינצויי כלומר חיישינן דלמא אתו למימר אני מפטיר וזה פורס על שמע. וכי זה גדול ממני ליקח שכר. הלכך התקינו להיות המפטיר פורס על שמע עובר לפני התיבה כו'. *)ואין עושין בחנם אלא משום כבוד. אבל לא מינצו אלא במקום שהפורס על שמע העובר לפני התיבה נוטל שכר ואם היה המפטיר קטן שאינו ראוי לעבור לפני התיבה ולא לפרוס על שמע אביו או רבו עוברין על ידו דאי לאו הכי אתי רבו לאינצויי. קטן

*) נראה דחסר כאן ואם עושין בחנם אינו אלא משום כבוד כו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי אמרת משום אינצויי קטן: (ב) רש"י ד"ה פוחח ערום ויהף מתרגמינן ערטילאי ופחח ובמס' סופרים מפרש כל שכרעיו נראין הס"ד. ונ"ב נראה דרש"י בא ליישב מה שקשה דאי פוחח דהכא ביהף ברגליו לחוד קאמר אמאי אינו נושא כפיו הא בעי להלוץ מנעליו בשעה שנושא כפיו דמהאי טעמא במומין ברגליו אינו נושא כפיו כיון שהוא יחף ומסתכלים בו כדפי' להדיא בדף זה בע"ב על כן הביא מסכת סופרים דפוחח דהכא כל שכרעיו נראין דהיינו דאין לו בתי שוקים דזה נמי נקרא פוחח שהולך יחף לגמרי שאין לו אף בתי שוקים ומש"ה פי' רש"י בסמוך דאית ביה משום ולא יראה בך ערות דבר דכיון דאין לו כלל בתי שוקים אית ביה איסור ראיית ערוה אבל בהולך מנעליו ואית ליה בתי שוקים אע"ג דיחף הוא לית ביה איסור דראיית ערוה ולא הוה קמיבעי ליה מידי בקטן: (ג) תוס' ד"ה אבל וכו' במגילה לעיל דף יט. כ"כ ע"ש בתוס' בד"ה ור' יהודה: (ד) ד"ה פוחח. פ"ה ערום ויחף מתרגמינן ערטילאי ופחח וליתא דפחח הוא תרגום וכו' רב אלפס דפוחח זהו אותו וכו' פרק י"ד דמסכת סופרים הס"ד. וכ"כ וז"ל שם הלכה טו פוחח הנראים כרעיו או בגדיו פרומים או מי שראשו מגולה פורס את שמע ע"כ וכבר כתבתי ברש"י דפוחח כשאין לו בתי שוקים ולא יחף: (ה) ד"ה מי שלא וכו' לעיל דקטן דאית ביה תרתי מדרבנן שהוא קטן ופריסת שמע נמי דלא הוי וכו' סומא שיש בו תרתי מדרבנן מוציא שפיר:

גליון הש"ס גמ' א"ר אסי כנגד תורה. עי' מ"ר פ' תבא: תוס' ד"ה מי שלא וכו' אבל מדרבנן מיהא חייב. עי' ר"ס דף לג ע"א תד"ה הא ר' יהודה: בא"ד אפ"ה סומא שיש בו תרי מדרבנן. עי' לעיל דף יט ע"ב תוס' ד"ה ור' יהודה

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פט"ו מהל' תפלה הלכה ג סמג עשין ג טוש"ע א"ח סי' קכח סעיף ל:

סח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף לג:

סט ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ל:

[עי' תוס' ב"מ שתירצו באופן אחר]

ע ה מיי' שם הלכה א ש"ע שם סעיף לג:

[תוספ' פ"ג]

עא ו מיי' פ"ח שם הלכה יב טוש"ע א"ח סי' נג סעיף יב:

עב ז ח מיי' פט"ו שם הלכה ג טוש"ע א"ח סי' קכח סעיף ל:

עג ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף לב:

עד י מיי' פ"י שם הלכה ה טוש"ע א"ח סי' נג סעיף יח:

עה כ מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה ג:

עו ל מיי' פ"ג שם הלכה טו טוש"ע א"ח סי' נג סעיף מח:

עז מ מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף לט:

רבינו חננאל

קטן קורא בתורה ומתרגם. פוחח פורס על שמע שיקרא יוצר אור שהוא לפני (א) התיבה להתפלל י"ח ברכות בצבור ואינו נושא את כפיו משום כבוד צבור פי' פוחח לבוש בגד קרוע ואין בבגדיו בתי ידים אלא ידיו כמו ערומות כמה דמתרגם נגן (ביצעי' כ') כמה דמהלך עבדי ישעיהו פחח ויחף תלת שנין: ירושלמי סוף משקין את לו מת קרע. מת לו מת אחר מרחיק ג' אצבעות וקורע שלמו שלפניו מתחיל מלאחריו שלמו מלמעלה מתחיל מלמטה שלמו אלו ואלו ר' חייא בר אדא דמן יפו אמר נעשה כפוחה. סומא פורס על שמע ומתרגם ר' יהודה אומר כל שלא ראה מימיו לא יפרוס את שמע כלומר לא יברך בא"י יוצר המאורות שלא נהנה ונמצא מוציא שם שמים לבטלה. ר' שמעון בר ר' הוה קליה עב יאמר לו ר' חייא שלא היה יכול לקרות חי"ת אלא היה קורא לחית"ן ב) היהי"ן לפיכך א"ל כשאתה מגיע לקרוא וחכיתי לה' נמצא שונא ישראל מוציאן בלשון הכאה ונמצא מחרף ומגדף. תניא זבלגן לא ישא את כפיו. ואם היה דש בעירו מותר. פי' דש בעירו ידוע ומפורסם. העושה תפלתו עגולה פי' העושה תפילין עגולין כאגוז אלא ותנינן תפילין מרובעות הל"מ. ואמר רבא בתופרן ובאלכסונן. ג) פי' פעמים שנופל על פניו ברהום והנון ואם הן תפילין על ראשו עגולין ירצצו מוחו. ווו היא סכנה. ואין מצותן אלא מרובעות נתנה על מצחו או על פס ידו הרי זו דרך המינות. ציפה זהב ונתנה על בית יד של אונקלו פי' אצילי ידיו הרי זה דרך החיצונים: א"ר

תוספות

בשאתה מגיע אצל וחכיתי לה'. קשה כיון שלא היה יכול לומר חי"ת א"כ היאך הורידו רבי לפני התיבה כשגזר תענית כדאי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פה:) והא אין מורידין לא מאנשי חיפה ולא מאנשי בית שאן לפי שקוראין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין וי"ל דכשהיה מתכוין לקרות החי"ת קורא אותה שפיר ע"י טורח אבל לא היה בקל ולפי שאמר ליה אליהו שעל ידו תמהר הגאולה לפיכך הורידו*:

אם היה דש בעירו מותר. ואפילו במומין שבידו כדאמר בירושלמי בההוא כהן דהוו ידיה עקישי אתא לקמיה דרבי נפתלי אמר ליה כיון שאתה דש בעירך מותר:

סכנה ואין בה מצוה. פר"ת בשעת הסכנה יכול להסתכן בהן ולא תגין עליו המצוה ולא יעשה לו נס כמו לאלישע בעל הכנפים (שבת דף מט:):

בתפרן. כשהוא תופר בית מושבם צריך ליזהר שלא ימשוך חוט התפירה יותר מדאי ויתקלקל הריבוע ור"ת פירש דצריך שיהא התפר עצמו מרובע*:

גמרא

תורה אור

הכא נמי איכא נצויי אביו ונצויי רבו: פוחח פורס על שמע וכו': בעא מיניה עולא בר רב מאביי קטן פוחח מהו שיקרא בתורה אמר ליה ותיבעי לך ערום מאי טעמא לא משום כבוד צבור הכא נמי משום כבוד צבור: סומא פורס על שמע וכו': תניא *אמרו לו לרבי יהודה הרבה צפו לדרוש במרכבה ולא ראו אותה מימיהם ור' יהודה התם *באבנתא דליבא תליא מילתא והא קא מיכוין וידע הכא משום הנאה הוא והא לית ליה הנאה ורבנן אית ליה הנאה כרבי יוסי דתניא א"ר יוסי כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה וכי מה אכפת ליה לעור בין אפילה לאורה עד שבא מעשה לידי פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפלה וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו אמרתי לו בני אבוקה זו למה לך אמר לי כל זמן שאבוקה בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתין ומן הקוצין ומן הברקנין: **מתני'** כהן שיש בידיו מומין לא ישא את כפיו ר' יהודה אומר אף מי שהיו ידיו צבועות *סטים לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו: **גמ'** תנא מומין (א) שאמרו בפניו ידיו ורגליו אמר ר' יהושע בן לוי ידיו בוהקניות לא ישא את כפיו תניא נמי הכי ידיו בוהקניות לא ישא את כפיו עקומות עקושות לא ישא את כפיו אמר רב אסי חיפני (*ובישני) לא ישא את כפיו תניא נמי הכי אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה ולא אנשי טבעונין מפני *שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין אמר ליה רבי חייא לר' שמעון בר רבי אלמלי אתה לוי פסול אתה מן הדוכן משום דעבי קלך אתא אמר ליה לאבוה אמר ליה זיל אימא ליה כשאתה מגיע אצל וחכיתי לה' לא נמצאת מחרף ומגדף אמר רב הונא זבלגן לא ישא את כפיו והא ההוא דהוה בשיבבותיה דרב הונא והוה פריס ידיה ההוא דש בעירו הוה תניא נמי הכי זבלגן לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר א"ר יוחנן סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו והא ההוא דהוה בשיבבותיה דרבי יוחנן דהוה פריס ידיה ההוא דש בעירו הוה תניא נמי הכי סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר: ר"י אומר מי שהיו ידיו צבועות לא ישא את כפיו: תנא אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך מותר: **מתני'** האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין אף בלבנים לא יעבור בסנדל איני עובר אף יחף לא יעבור העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה נתנה על מצחו או על פס ידו הרי זו דרך המינות *ציפן זהב ונתנה על בית אונקלי שלו ה"ז דרך החיצונים: **גמ'** מ"ט חיישינן שמא מינות נזרקה בו: העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה: לימא תנינא להא דתנו רבנן *) תפלין מרובעות הלכה למשה מסיני ואמר רבא בתפרן ובאלכסונן אמר רב פפא מתניתין דעבידא כי אמגוזא: **מתני'** האומר יברכוך

*) מנחות לה. [ע"ש שבת כח:]

רש"י

דהכא איגלויי ליכא משום כבוד איכא: קטן פוחח מהו שיקרא בתורה. גדול פוחח הוא דאסור משום ולא יראה בך ערות דבר (דברים כג) אבל קטן אינו מוזהר או דלמא לא פליג מתני' בין קטן לגדול: לדרוש במרכבה. דיחזקאל: פחתים. גומות: **מתני'** כהן שיש בידיו מומין. לפי שהעם מסתכלין בו ואמרינן במסכת חגיגה (דף טז.) המסתכל בכהנים בשעה שנושאין את כפיהן עיניו כהות לפי שהשכינה שורה על ידיהן*: **גמ'** בוהקניות. לנטיי"ש בלע"ז: עקומות. כפופות: עקושות. לצידיהן: חיפני ובישני. כהן שהוא מאנשי חיפה ומאנשי בית שאן מגמגמין בלשונן הן: מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין. ואם היו עושין ברכת כהנים היו אומרים יאר יער ה' פניו ולשון קללה הוא כי יש פנים שיתפרשו לשון כעס כמו פני ילכו (שמות לג) את פני (ויקרא כ) ומתרגמינן ית רוגזי ומעי"ן עושין אלפי"ן ופוגמין תפלתן ואמרינן (ברכות לב:) דבי ר"א קורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין ההוא בדרשה: *פניו ידיו ורגליו. הנושא את כפיו חולץ מנעליו כדתניא (סוטה דף מ.) ואם יש בו מום יסתכלו בו ומתוך כך רוחץ את ידיו: דעבי קלך. ותניא בהכל שוחטין (חולין דף כד.) בשילה ובבית עולמים הלוים נפסלין בקול: אצל וחכיתי לה'. מקרא זה בספר ישעיה: לא נמצאת מחרף ומגדף. שהיה קורא לחיתי"ן היהי"ן נראה כאומר והכיתי: זבלגן. עיניו זולפות דמעה: לא ישא את כפיו. לפי שמסתכלין בו: דש בעירו הוה. כבר היו רגילין אנשי עירו ולא היו מסתכלין בו עוד דש לשון (ב) מרגיל כמו כיון דדש דש (בגיטין דף מו.): *סטים. קרו"ג: **מתני'** אף בלבנים לא יעבור. טעמא מפרש בגמ': העושה תפלתו עגולה. תפילין שבראשו עגולה כבילה וכאגוז: סכנה. שלא תכנס בראשו: ואין בה מצוה. דמרובעות בעינן: נתנה על מצחו. של ראש ושל יד על פס ידו: הרי זו דרך המינות. שמבזין מדרש חכמים והולכין אחר המשמע כמשמען בין עיניך ממש ועל ידך ממש ורבותינו דרשו במנחות (דף לז:) בגזירה שוה בין עיניך זה קדקד מקום שמוחו של תינוק רופס ועל ידך גובה היד קיבורת בראש הזרוע שתהא שימה כנגד הלב: על בית אונקלי. על בית יד לבושו מבחוץ: הרי זה דרך חיצונים. בני אדם ההולכים אחרי דעתם חוץ מדעת חכמים דבעינן לך לאות ולא לאחרים לאות (שם): ציפן זהב. נמי כתיב למען תהיה תורת ה' בפיך (שמות יג) שיהא הכל מבהמה טהורה: **גמ'** שמא מינות נזרקה בו. המינין עובדי ע"ז מקפידין בכך: בתפרן ובאלכסונן. כשהוא תופר בית מושבן צריך ליזהר שלא יקלקל ריבוען במשיכת חוט התפירה וצריך שיהא להן אלכסון כהלכתו (ג) במרובע שתהא אלבע ברוחב ובאורך שיהא אלבע ושני חומשין באלכסון: כי אמגוזא. עגולות כאגוז אבל עגולה כבילה וכעדשה שפיר דמי ולא תסייעא לברייתא ממתניתין:

מתני'

מסורת הש"ס

[ומש"ס תוס' בחגיגה טז. ד"ה בכהנים וכו' נראות פרש"י דהכא והאריכו הטעם ע"פ הירושלמי משום היסח הדעת ע"ש]

[פירוש בשבת הלב ועי' תוס' ע"ז כח: ד"ה שוריינא דעינא וגדעת רש"י אבנתא דליבא הן טרפשי הלב]

[דיבור זה שייך קודם ד"ה בוהקניות]

[גי' סה"מ ורמב"ם ורא"ש אסטים ופוארו ורי"ף אסטים וקוצה]

[נ"ל ובישני]

[ברכות לב.]

[שייך לעיל במשנה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' (תנא מומין שאמרו בפניו ידיו ורגליו) תא"מ ונ"ב הרא"ש והטור לא גרסי הך ברייתא ורב אלפס גרס לה ועי' בטור א"ח סי' קכח: (ב) רש"י ד"ה דש בעירו וכו' לשון רגיל כמו: (ג) ד"ה בתפרן וכו' אלכסון כהלכתו שתהא מרובע אלבע:

א) נ"ל ואינו עובר לפני התיבה וכו'. ב) מלשון רבינו משמע דר"ח אמר כן לר"ש בר ר' דלא כמו דאיתא בגמ' לפנינו ואולי דגי' אחרת היה לו וצ"ע. ג) נראה דנ"ל סכנה ואין בה מצוה פי' וכו'.

גליון הש"ס גמ' משום כבוד צבור. לעיל דף כג ע"א יומא דף ע ע"א גיטין דף ס ע"א סוטה דף לט ע"ב: שם אלמלי. עי' לעיל דף כח ע"א תוס' ד"ה אלמלא: מתני' ציפן זהב. סנהדרין דף מח ע"ב:

*יברכוך טובים הרי זו דרך *המינות *על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו המכנה בעריות משתקין אותו האומר· °ומזרעך לא תתן להעביר למולך לא תתן לאעברא בארמיותא משתקין אותו בנזיפה: גמ׳ *בשלמא מודים מודים דמיחזי כשתי רשויות ועל טוב יזכר שמך נמי דמשמע על טוב אין ועל רע לא ותנן *חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה אלא על קן צפור יגיעו רחמיך מ"ט (א) פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר׳ יוסי בר אבין ור׳ יוסי בר זבידא חד אמר מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות ההוא דנחית קמיה דרבה אמר אתה חסת על קן צפור אתה חוס ורחם עלינו (*אתה חסת על אותו ואת בנו אתה חוס ורחם עלינו) אמר רבה כמה ידע האי מרבנן לרצויי למריה א"ל אביי והא משתקין אותו תנן *ורבה לחדודי לאביי הוא דבעא ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא אמר האל הגדול הגבור והנורא האדיר והחזק והאמיץ אמר ליה סיימתינהו לשבחיה דמרך השתא הני תלתא אי לאו דכתבינהו משה באורייתא ואתו (ב) כנסת הגדולה ותקנינהו אנן לא אמרינן להו ואת אמרת כולי האי משל לאדם שהיו לו אלף אלפי אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו (באלף) דינרי כסף לא °גנאי הוא לו אמר רבי חנינא* הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר °ועתה ישראל מה ה׳ אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה מכלל דיראה מילתא זוטרתי היא אין לגבי משה רבינו מילתא זוטרתי היא משל לאדם שמבקשין הימנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול *אמר רבי זירא האומר שמע שמע כאומר מודים מודים דמי מיתיבי הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה מגונה הוא דהוי שתוקי לא משתקינן ליה לא קשיא הא דאמר מילתא מילתא ותני לה הא דאמר פסוקא פסוקא ותני לה א"ל רב פפא לרבא ודלמא מעיקרא לא כיון דעתיה והשתא כיון דעתיה אמר ליה *חברותא כלפי שמיא אי לא מכוין דעתיה מחינא ליה בארזפתא דנפחא עד דמכוין דעתיה: המכנה בעריות משתקין אותו: תנא רב יוסף קלון אביו וקלון אמו: האומר ומזרעך לא תתן להעביר וכו׳: תנא דבי רבי ישמעאל בישראל הבא על הכותית והוליד ממנה בן לע"ז הכתוב מדבר: מתני׳ מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם מעשה תמר נקרא ומתרגם מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם והשני נקרא ולא מתרגם ברכת כהנים מעשה דוד ואמנון (ג)* נקראין ולא מתרגמין אין מפטירין במרכבה ורבי יהודה מתיר ר׳ אליעזר אומר אין מפטירין °בהודע את ירושלם: גמ׳ תנו רבנן *יש נקרין ומתרגמין ויש נקרין ולא מתרגמין [א] ויש לא נקרין ולא מתרגמין אלו נקרין ומתרגמין: בל"ת עק"ן נשפ"ה סימן: מעשה בראשית נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא אתו לשיולי מה למעלה מה למטה ומה

רש"י

מתני׳ יברכוך טובים ה"ז דרך מינות· שאינו כולל רשעים בשבחו של מקום וחכמים למדו (כריתות דף ו:) מחלבנה שריחה רע ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת שמצריכן הכתוב בהרלאתן להיותן באגודה אחת: על קן לפור יגיעו רחמיך· (ד) כלשון הזה רחמיך מגיעין על קן לפור כך חוס ורחם עלינו: ועל טוב יזכר שמך· על טובותיך נודה לך או שאמר שני פעמים מודים כשהוא כורע משתקין אותו ובגמרא מפרש לה: המכנה בעריות· בגמרא מפרש שדורש פרשת עריות בכינוי ואומר לא ערוה ממש דיבר הכתוב אלא כינה הכתוב בלשונו וקרא אותה ערוה המגלה קלון אביו וקלון אמו ברבים כינוי הוא לשון היפך שמהפך דיבורו לשבח או לגנאי והרבה יש בלשון חכמים בספרי אספה לי שבעים איש (במדבר יא) ואל אראה ברעתי (שם) ברעתם היה לו לומר אלא שכינה הכתוב כיוצא בדבר וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב (תהלים קו) כבודי היה לו לומר אלא שכינה הכתוב: האומר ומזרעך לא תתן להעביר למולך· לא תבא על הכותית ותוליד בן לע"ז: משתקין אותו בנזיפה· שעוקר הכתוב ממשמעו שהוא עבודת חוק לאמוריים להעביר בניהן לאש ונותן כרת לבא על הכותית ומחייב חטאת על השוגג ומיתת ב"ד על המזיד בהתראה: גמ׳ כשתי רשויות· ומקבל ומודה אלוה אחר אלוה: על הרעה· ברוך דיין האמת: על הטובה· ברוך הטוב והמטיב: מטיל קנאה· לומר על העופות חס ועל הבהמות וחיות אינו חס: ואינן אלא גזירת מלך· להטיל עלינו עולו להודיע שאנחנו עבדיו ושומרי מצותיו: דכתבינהו משה בתורה· האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים (דברים י): אנשי כנסת הגדולה· בספר עזרא (נחמיה ט) ועתה אלהינו האל הגדול הגבור והנורא שומר הברית והחסד: חוץ מיראת שמים· אותה מסורה בידי אדם שיהא הוא עצמו מכין לבו לכך אע"ג שהיכולת בידו להכין לבבו אליו דכתיב הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל (ירמיה יח) ואומר והסירותי את לב האבן מבשרכם (יחזקאל לו): אמר מילתא מילתא ותני לה· כל תיבה אומר ושונה אין כאן משמעות שתי רשויות אלא מגונה ושכל הוא: חברותא כלפי שמיא· וכי כמנהג חבירו נוהג בהקב"ה לדבר לפניו שלא במתכוין וחוזר ומרצה לו בכופלו שלא כיון בראשונה: מרזפתא· מרטי"ל בלע"ז ותפס את המקבת מתרגמינן מרזפתא (שופטים ד): תני רב יוסף· לפרושי מכנה דמתני׳ כלמתרגם ערות אביך ועורת אמך קלנא דאבוך וקלנא דאמך ולא תגלה שום דבר קלון שבהן: תנא דבי רבי ישמעאל· לפרש מתני׳ בישראל הבא על הכותית הכתוב מדבר: מתני׳ מעשה ראובן· וישכב את בלהה פילגש אביו (בראשית לה): נקרא· בבית הכנסת: ולא מתרגם· חיישינן לגנותו: מעשה תמר· ויהודה: ומעשה עגל הראשון· כל פרשת העגל עד א] ואשליכהו באש (שמות לב) ומה שחזר אהרן וספר המעשה הוא קרוי מעשה עגל השני הוא שכתוב בו ויצא העגל הזה (ה) ולא יתרגם פן יטעו עמי הארץ ויאמרו ממש היה בו שיצא מאליו אבל המקרא אין מבינין: הודע את ירושלם· את תועבותיה פרשה היא ביחזקאל: גמ׳ ויש לא נקרין ולא מתרגמין· מפרש בסיפא מעשה דוד ואמנון לא נקרין בהפטרה: מעשה בראשית כו׳· ואמרינן במסכת חגיגה (דף יא:) המסתכל בארבעה דברים ראוי לו כאילו לא בא לעולם והתם *מפרש טעמא אין רצונו של מלך שיזכירו שמו על אשפה כו׳: קמ"ל

תוספות

יברכוך טובים· פי׳ שמוציא את הפושעים מן הכלל אי נמי משום דמחזי כשתי רשויות כלומר אלהים טובים: מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים והן אינם אלא גזירות· *ק׳ להר"ר אלחנן על מה °שיסד הקליר בקדושת׳ שאנו אומרים ביום ב׳ של פסח לדקו אותו ואת בנו (ו) לא תשחטו ביום אחד דמשמע שר"ל שהקב"ה חס על אותו ואת בנו והוא אינו אלא גזירה: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים· קשה דהא בפרק אלו נערות (כתובות דף ל. ושם) אמרינן הכל בידי שמים חוץ מצנים ופחים ונראה דהכא מיירי בתולדות האדם אם יהיה חכם או טפש עני או עשיר גבור או חלש *דהכל נגזר עליו חוץ מן היראה כדכתיב אל יתהלל (ז) עשיר בעשרו והגבור בגבורתו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי (ירמיה ט) והתם מיירי במאורעות האדם העתידות לבא אליו אחר שנולד שגם הם בידי שמים חוץ מצנים ופחים פירוש הקור והחום ולא קשה מהא דכתיב לפני קרתו מי יעמוד (תהלים קמז) דה"פ אם ישלחנה בפעם אחת כדכתיב ברחש הפסוק משליך קרחו כפתים וגם לא קשה מהא דכתיב ואין נסתר מחמתו (שם יט) דההיא בעוברי דרכים הוא דקאמר אבל כל זמן שהוא בביתו ודאי יכול הוא ליגלל ממנו: אין מפטירין במרכבה ורבי יהודה מתיר· וקיימא לן כר׳ יהודה: מה

עין משפט נר מצוה

עח א מיי׳ פ"ט מהל׳ תפלה הלכה ז:

[עי׳ תוי"ט פ"ה דברכות מ"ג]

[גי׳ רמב"ם דרך הצדוקים]

עט ב מיי׳ שם הלכה ד טוש"ע א"ח סימן קכא סעיף ב:

פ ג מיי׳ פ"י מהלכות ברכות הל׳ ג סמג עשין כז טוש"ע שם סימן רכב סעיף ג:

פא ד מיי׳ פ"ט מהל׳ תפלה הלכה ז:

פב ה מיי׳ פ"ה מהל׳ תשובה הלכה ב:

[נדה טז: ע"ש בתוס׳]

פג ו מיי׳ פ"ב מהלכות ק"ש הלכה יא סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן סא סעיף ט:

פד ז מיי׳ פי"ב מהל׳ תפלה הלכה יב סמג עשין יט:

רבינו חננאל

א"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר מה ה׳ אלהיך שואל מעמך וגו׳. וכי שואל אדם דבר שאינו ברשותו אלא מיכן ראיה שיראת שמים בידו של אדם היא. פי׳ ארזפתא דנפחי קורנס של נפחים. המכנה בעריות. כלומר הקורא*) הפסוק ערות אביו ואמו לא יגלה ערות אביך וערות אמך כדכתב קרא וכן כל עריות משתקין אותו ואומר לו קרוא הפסוק כמו שכתב וכי אתה מברר מילין מה שלא בירר משה רבינו ברוה"ק. מעשה ראובן נקראולא מית.גם עד קללות וברכות ניקרין ומתרגמין. ולא יהא אחד מתחיל ואחד

*) כלומר שקורא הפסוק ערות אביך וערות אמך ערות אביו וערות אמו לא יגלה וכן כל עריות וכו׳ ומפרש כפי׳ הרמב"ם כפירוש המשניות וכן משמע קצת גם בערוך ערך בן.

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ מאי טעמא לא פליגו בה: (ב) שם ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקינינהו אנן לא הוה אמרינן: (ג) במשנה מעשה דוד ואמנון לא נקראין: (ד) רש"י ד"ה על קן צפור יגיעו רחמיך לשון הווה רחמיך: (ה) ד"ה מעשה עגל וכו׳ שעגל הזה נקרא ולא מתרגם: (ו) תוס׳ ד"ה מפני וכו׳ אותו ואת בנו ביום אחד כל תשחטו דמשמע כנ"ל: (ז) ד"ה הכל וכו׳ כדכתיב אל יתהלל חכם בחכמתו אל יתהלל עשיר בעשרו.

גליון הש"ס

גמ׳ גנאי הוא לו. עיין לעיל דף יח ע"א: תוס׳ ד"ה מפני. שיסד הקליר עיין חגיגה דף יג ע"א תוס׳ ד"ה ורגלי החיות:

מסורת הש"ס

ויקרא יח · דברים י · יחזקאל טז

ברכות לג. ע"ש · שם לג: · שם לד. · [בברכות ובעי׳ ליתא] · [ברכות לג: וש"נ] · ברכות לג: ע"ש נדה טז: · ברכות לג: [שבת קנו:] · [ברכות לד.] · [עי׳ תוי"ט] · [תוספתא פ"ג] · [דף טז.]

הגהות הגר"א

[א] גמ׳ ויש לא נקרין ולא מתרגמין. תא"מ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה מעשה תמר וכו׳ עד ואשליכהו. מלת ואשליכהו נמחק וצ"ל ויצרף:

[עיין תוס' חגיגה יא: ד"ה יכול]

[עיין לעיל במשנה]

פה א מיי' פי"ב מהל' תפלה הל' יב סמג עשין יט:

[נ"ל סיא]

פו ב טוש"ע י"ד סימן קמז סעיף ה:
א ג מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יד טור ש"ע א"ח סימן קנג סעיף ב

[מפרש"י נראה דגרים דלמא אתו למעבד מאהבה ומיראה ולקמן גבי אזהרות ועונשין גרס דלמא פייגי דעתייהו וכ"כ מהרש"א וע"ע בע"י]

תורה אור

ומה לפנים ומה לאחור קמ"ל מעשה לוט ושתי בנותיו נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ניחוש לכבודו דאברהם קמ"ל מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודו דיהודה קמ"ל שבחיה הוא דאודי מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודן של ישראל קמ"ל כל שכן דניחא להו דהויא להו כפרה קללות וברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש °דלמא (א) *פייגא דעתייהו דצבורא קמ"ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא אתו למעבד מיראה קמ"ל מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם [מעשה אבשלום נקרא ומתרגם] פשיטא מהו דתימא ליחוש ליקריה דדוד קמ"ל מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודו דבנימין קמ"ל °הודע את ירושלם את תועבותיה נקרא ומתרגם פשיטא לאפוקי מדרבי אליעזר דתניא *מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלם את תועבותיה אמר לו עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובדוק בתועבות אמך בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול: ואלו נקרין ולא מתרגמין (רעבד"ן סימן) מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם ומעשה ברבי חנינא בן גמליאל שהלך לכבול והיה קורא חזן הכנסת °ויהי בשכון ישראל ואמר לו למתורגמן (*הפסק) אל תתרגם אלא אחרון ושיבחוהו חכמים מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם איזה מעשה עגל השני מן °ויאמר משה עד וירא משה תניא ר"ש בן אלעזר אומר לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו שמתוך התשובה שהשיבו אהרן למשה פקרו המערערים שנאמר °ואשליכהו באש ויצא העגל הזה: ברכת כהנים נקרין ולא מתרגמין מ"ט משום דכתיב °ישא: [א] מעשה דוד ואמנון [א] לא נקרין ולא מתרגמין והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם לא קשיא *הא דכתיב אמנון בן דוד הא דכתיב אמנון סתמא ת"ר *כל המקראות הכתובין בתורה לגנאי קורין אותן לשבח כגון °ישגלנה ישכבנה °בעפולים בטחורים °חריונים דביונים °לאכול את חוריהם ולשתות את מימי שיניהם לאכול את צואתם ולשתות את מימי רגליהם °למחראות למוצאות ר' יהושע בן קרחה אומר למחראות כשמן מפני שהוא גנאי לעבודת כוכבים *אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא ב בר מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא דכתיב °כרע בל קרס נבו וכתיב °קרסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט משא וגו' ר' ינאי אמר מהכא °לעגלות בית און יגורו שכן שומרון כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו אל תקרי כבודו אלא כבידו אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא שרי ליה לבר ישראל למימר ליה לעובד כוכבים שקליה לעבודת כוכבים ואנחיה בשין תיו שלו אמר רב אשי האי מאן דסנאי שומעניה שרי ליה לבזוייה בגימ"ל ושי"ן האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוחיה ומאן דשבחיה *ינוחו לו ברכות על ראשו:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת ב בית הכנסת לוקחין תיבה תיבה לוקחין מטפחות יקחו

מה לפנים מה לאחור · פי' *מה בסוף גבולי העולם למזרח ולמערב אי נמי מה היה קודם ששת ימי בראשית ומה יהיה אחר שיכלה העולם: *מעשה של עגל השני נקרא ולא מתרגם · פירש רש"י שלא יאמרו ממשות היה בו מדקאמר אהרן ויצא העגל הזה וקשה דהא בירושלמי פליגי אמוראי ואיכא מאן דאמר מן ויאמר עד לשמצה בקמיהם (*היא) מעשה עגל השני והיינו סיפיה דקרא דוירא משה ולפרש"י לא היה לו לומר אלא עד תחלת הפסוק לכן נראה כדמפרש בירושלמי דהטעם הוי לפי שאין דומה גנאי של יחיד ביחיד או של צבור בצבור לגנאי של יחיד בצבור ומשום כבודו של אהרן לא רצו לתרגם:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר *הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות · לא גרס ובמעמדות שהרי גבי מעמדות לא מצינו רחוב אלא לבית הכנסת היו הולכין כדתניא בפ' בתרא דתענית (דף כו·): כיון

קמ"ל שבחו הוא · שבח הוא ליהודה הקרייה: דאודי · שהודה (ב) מחטאו: מאהבה · של ברכות: ומיראה · של קללות ואין לבו לשמים: פייגי דעתייהו · יהלום דעתן כשישמעו שיהו נענשין ויאמרו טוב ליהנות מן העולם הזה בכל רצוננו הואיל וסופנו ליענש: אל תתרגם אלא אחרון · ויהיו בני יעקב שנים עשר והפסוק הזה נפסק בהפסק פרשה לכך קורהו אחרון כאילו הוא פסוק לעצמו: מן ויאמר משה אל אהרן · מה עשה לך העם הזה (ג): פקרו המומרים · העיזו פניהם לומר יש ממש בע"ז: משום ישא · שלא יאמרו הקב"ה נושא להן פנים ואינן יודעין שכדאי הן ישראל לשאת להן פנים כדאמרינן בברכות (דף כ:) לא כדאי הם ישראל לשאת להן פנים אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת (דברים ח) והן מחמירין על עצמן עד כזית עד כביצה: ישגלנה · לשון משכב כדכתיב והשגל יושבת אצלו (נחמיה ב) וי"מ *כלבתא: בעפולים · לשון מפורש הוא לגנאי יותר מטחורים ושניהן בנקב בית הריעי: חריונים · חרי לשון ריעי: דביונים · הזב מן היונים שלא לפרש שהיו ישראל אוכלין גלליהן בשומרון: את חוריהם · ריעי היוצא דרך הנקב: מימי שיניהם · שינים יש לכרכשת' ויוצא לחה ורכה קרויה מימי שיניהן: למחראות · גבי עבודת כוכבים כתיב בספר מלכים כי חור לשון מוצא ריעי הוא: לעגלות בית און · לקול השמועה הבאה על עגלי בית און יגורו שכיניהם שבשומרון כי אבל עליו על העגל: וכמריו (ד) (אשר) עליו יגילו · אשר היו רגילין לשמוח עליו עתה יתאבלו על כבודו כי גלה ממנו: אלא כבידו · כובד משאו של ריעי *תהיה בו וכובד עגבותיו ודומה לו בספר ישעיה (*כרעו קרסו) יחדיו לא יכלו מלט משא וגו' הוא משא של ריעי ורבותי מפרשין וכמריו עליו יגילו ממש לשון שמחה שהיקל משאוי שלהן אבל אין לפרש כן שהעגל כולו גלה כאחד שנטלו סנחריב: שי"ן ותי"ו · לשון וחשופי שת ערות מצרים (ישעיה כ): דסני שומעניה · שיוצאות עליו שמועות רעות ושנואות שהוא נואף: בג' ושי"ן · (ה) בר גירתא זונה שמה סריי' שם מוסרת כך הוא בתשובות הגאונים מותר לבזות גם את אמו שילדתו ורבותי מפרשים גיופא שייטא שטייא:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר שמכרו רחובה של עיר·יש בו קדושה כדמפרש בגמ' הואיל ומתפללין בו בתעניות ובמעמדות: לוקחין

[עי' ר"ש ד"]

[מס' סופרים פ"ט ה"ח]

[בע"י ליתא]

[נ"ל מסים]

[נ"ל קרסו כרעו]
[תוספתא פ"ג]

סנהדרין סג: ע"ש

[ברכות לב. שבת לה. ע"ז סו:]

רבינו חננאל

גומר אלא המתחיל הוא גומר את כולם תניא לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו שמתוך תשובה שמשיב אהרן אל משה פקרו המינין שנאמר ואשליכהו באש ויצא העגל הזה. ברכת כהנים נקרא ולא מיתרגם. מ"ט משום ישא ה' פניו אליך: ירושלמי לא נקראין. ר' בא בעא מר' יוסי מ"ט א"ל כה תברכו לברכה ניתנה ולא לקריאה תוספתא מעשה דוד בבת שבע לא נקראין ולא מתרגמין והסופר מלמד כדרכו' תני רבנן כל המקראות שכתובים לגניי כגון ישגלנה קורין אותה ישכבנה וכגון בעפולים קורין אותם בטחורים חריונים קורין אותן דביונים וחוריהן קורין אותםצואתם ולמחראות קורין אותן למוצאות אלו בלשון הקודש הן גניי גדול בלשון הזה לפיכך משנים אותם שלא להוציא דבר מגונה מפיו אמר רב נחמן כל ליצנותא אסורה בר ליצנותא דעבודת כוכבים דכתיב כרע בל קרס נבו וכתיב קרסו כרעו יחדו וגו'. ר' ינאי אומר מהכא על כבודו כי גלה ממנו כלומר עמו של עגל מתאבלין והכומרים שהיו עליו מגילין עכשיו מתעצבין על כבודו כי גלה כלומר לקה בכבידו וחלה וגלה הכבד שלו ניטל כולו בדרך ליצנות כיון שאינו יכול להועיל ניטל כבידו. שרי לעובד כוכבים למימר שקליה לעבודת כוכבים ואנחיה בשת שלך דכתיב וחשופי שת ערות מצרים ופירשו מקום השתנת מי רגלים ובתחת מקום הצואה, ואמר רב אשי מאן דסני שומעניה כגון השותה בד' מיני זמר וכיוצא בו כמו שמצינו באלישע אחר שהוציאוהו אלו הדברים לתרבות רעה ומפורש בחגיגה וכ"ש בדבר שהוא יותר מזה שרי לבזוייה בשי"ן וגימ"ל כלומר כל מי ששמעו רע מותר לבזותו בן זונה דגיירא וגיירתי ונגלו שוליך ונחמסו עקביך ופי' בן שפחה בן עכו"ם. כדגרסינן כמאן קרינא לרשיעא בר צדיקא רשיעא בר רשיעא כי האי תנא כו' א) ר' יהודה בן קרחה אומר וישימם למחוראות קורין אותן ככתבו מפני שגניי לע"ז הוא׳ ה תוב ליחיד אין מכנין אותו לרבים כתוב לרבים אין מכנים אותו ליחיד ר"י אומר המתרגם פסוק בצורתו הרי זה בדאי והמוסיף הרי זה מגדף פירוש המתרגם ב) השם בצורתו בדאי והמוסיף עליו זולתי התרגום שלנו הרי זה מגדף. תורגמן העומד לפני חכם אינו ג) אביו או רבו: ירושלמי תפילין ומזוזה מי קודם שמואל אמר מזוזה קודמת שכן נוהגת בשבתות ובי"ט משא"כ בתפילין רב הונא אמר תפילין קודמין שנוהגין במפרשי ימים והולכי מדברות משא"כ במזוזה. מתניתין מסייעא לשמואל תפלה שבלו עושין אותה מזוזה מזוזה שבלה אין עושין אותה תפלה למה שמעלין בקדש ולא מורידין: **הדרן עלך הקורא את המגילה עומד**

א) נ"ל תוספתא ר' יהושע בן קרחה אומר וכו'. ב) עי' תוס' קדושין דף מ"ט ד"ה המתרגם מש"כ בשם רבינו ז"ל וע"ע בערוך ערך תרגם. ג) חסר כאן וכן איתא בתוספתא שם אינו רשאי לא לפחות ולא להוסיף ולא לשנות אא"כ יהיה אביו או רבו.

הגהות הב"ח

(א) גמ' וברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא אתו למיעבד מאהבה ומיראה קמ"ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא פייגא דעתייהו דצבורא קמ"ל מעשה אמנון כצ"ל: (ב) רש"י ד"ה דאודי שהודה על חטאו: (ג) ד"ה מן ויאמר וכו' העם הזה שחטא אהרן וספר המעשה נקרא מעשה העגל השני הס"ד: (ד) ד"ה וכמריו עליו כצ"ל ותיבת אשר נמחק: (ה) ד"ה בגימ"ל ושי"ן נ"ב בר גיורתא תרגום ירושלמי הנולף והנוספת גיורה תיותא:

גליון הש"ס

גמ' דלמא פייגא. עיין ברא"ש ויגש פ' מ"ו פסוק י

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מעשה דוד ואמנון נקרין ולא מתרגמין כצ"ל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעשה דוד ואמנון (לא) תז"מ (וכגירסא שלנו במתני' וע' תוי"ט)

לוקחין ספרים · נביאים וכתובים : אבל מכרו תורה כו' · שמעלין בקדש ולא מורידין · תוספתא מעלין בקדש דכתיב ויקם משה את המשכן (שמות מ) בצלאל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו ולא מורידים דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו וגו' (במדבר יז) כיון שהוקדשו הוקדשו *עד כאן : וכן במותריהן · מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה :
גמ' זו דברי ר' מנחם כו' · בהדיא אמרינן בתוספתא דמגילה (פ"ג) דהוא אמרה : הואיל והעם מתפללים בו בתעניות ובמעמדות · כדתנן במסכת תעניות (דף טו·) עברו אלו ולא נענו מוליאין את התיבה לרחובה של עיר · תוספת' ובמעמדות (ב) תנן מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית ותניא בגמרא אנשי מעמד נכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשבת אפשר בית הכנסת היה להם קבוע ברחובה של עיר ומתכנסין שם המעמד כולו כדרך ששנינו בביכורים (פ"ג משנה ב) כל העיירות שבמעמד מתכנסין *לעיירות של מעמד ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים ולנין שם והיה הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל ה' אלהינו הא למדת כינוס עיירות ברחוב היתה ואקראי הוי שמעמד (ג) הזה אינו חוזר אלילה עד חצי שנה. ובתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי °ובמעמדות לא גרסינן ומפרש שלא היתה תפלתן ברחוב עד כאן : אקראי בעלמא · אינו תדיר : לא שנו · דיכולין למכור בית הכנסת אלא של כפרין : אבל של כרכין · הוה להו בתי כנסיות דרבים והכל בעליהן ואין בני העיר לבדם בעלים להם : טורסיים · °צורפי נחושת : ואין ירושלים מטמאה בנגעים · דלאו אחוזה היא כדאמרי' לקמן דסבירא ליה להאי תנא לא נתחלקה ירושלים לשבטים ולא נפלה בגורל לא ליהודה ולא לבנימין : אני לא שמעתי · שלא יהא מיטמא אלא מקום מקדש בלבד משום דבית של קודש הוא וגבי נגעים ובא אשר לו הבית (ויקרא יד) בעינן אבל ירושלים מיטמאה בנגעים דסבר נתחלקה לשבטים ואחוזתכם קרינא ליה קתני מיהא לרבי יהודה דאית ליה נתחלקה לא שנו אלא מקום מקדש אבל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבה (ד) כשאר בתי העיר ואע"ג דשל כרך הוא : מקודש · אף בתי כנסיות משמע : הר הבית · בכניסתו מצד המזרח כל מה שיש שם פנוי קרוי הר הבית שאין לה שם אחר : והלשכות · שבתוך החיל : והעזרות · שלשתן עזרת נשים ועזרת ישראל הן אחת עשרה אמה שישראל רשאין ליכנס לפנים מן השער ואחריהם לצד מערב לעזרת כהנים י"א אמה שבין דריסת רגלי ישראל למזבח החיצון : ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל · (ה) מצד מערב עכשיו יותר בנתיים מקום המזבח ל"ב אמה ובין האולם והמזבח כ"ב אמה שלא פירש של מי הוא חזר ופירש רצועה יוצאה כו' לימדך כאן רצועה זו לבדה ליהודה אבל לפונו של מזבח ודרומו ומערבו של בנימין ובמסכת זבחים אמרינן שאין ליהודה באותה הרצועה אלא המזרחית מקום היסוד ולכך לא היה יסוד למזרחו של מזבח : והיה בנימין הצדיק · צופה ברוח הקדש שכן עתיד להיות ומצטער עליה : חופף עליו · אדם המצטער חופף ומתחכך בבגדיו לשון שפשוף כמו נזיר חופף ומפספס (נזיר דף מב·) : אושפיזכן · שהיה ארון בחלקו : והאי תנא סבר כו' · והיינו תנאי דאמרן לעיל : אין משכירין · בעלי בתים את בתיהם לעולי רגלים אלא בחנם נותנין להן ונכנסין לתוכן : עורות קדשים · תודה ושלמים שהעורות לבעלים : גולפא · קנקן של חרס שנשתמש בו : ומשכא · אם שחט בהמה : לא שנו · דאין מורידין דמים מקדושתן °ובית הכנסת (ו) בחשיבותו עומד אף ביד לוקח בהן ס"ת והלא מנהיג ספרים בהויתן : °אלא שלא מכרו · הטובים ברשות העם [אבל אם מכרו וכו'] פקעה קדושה מן החפץ ומן הדמים ומותר לעשות מהן כל רצונם והיינו דבעא מיניה רבינא מרב אשי על תילא דבי כנישתא מהו למיזרעה אלמא במכר כל דהו הבית והמעות בקדושתייהו קיימי :

תורה אור

(א) יקחו ספרים ספרים לוקחין תורה אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים לא יקחו מטפחות מטפחות לא יקחו תיבה תיבה לא יקחו בית הכנסת בית הכנסת לא יקחו את הרחוב וכן במותריהן : גמ' בני העיר שמכרו רחובה של עיר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זו דברי ר' מנחם בר יוסי סתומתאה אבל חכ"א *הרחוב אין בו משום קדושה ור' מנחם בר יוסי מאי טעמיה הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות ורבנן ההוא אקראי בעלמא : בית הכנסת לוקחין תיבה : אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן [ב]לא שנו אלא בית הכנסת של כפרים אבל בית הכנסת של כרכין כיון דמעלמא אתו ליה לא מצו מזבני ליה דהוה ליה דרבים אמר רב אשי האי בי כנישתא דמתא מחסיא אף על גב דמעלמא אתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבנינא לה מיתיבי *א"ר יהודה מעשה בבית הכנסת של טורסיים שהיה בירושלים שמכרוה לרבי אליעזר ועשה בה כל צרכיו והא התם דכרכים הוה ההיא בי כנישתא זוטי הוה ואינהו עבדוה מיתיבי °בבית ארץ אחוזתכם *[ג]אחוזתכם מיטמא בנגעים ואין ירושלים מיטמא בנגעים אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מיטמאין אמאי הא דכרכין הוו אימא א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד במאי קמיפלגי ת"ק סבר *[ד]לא נתחלקה ירושלים לשבטים ורבי יהודה סבר נתחלקה ירושלים לשבטים ובפלוגתא דהני תנאי דתניא *מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה שנאמר °חופף עליו כל היום *לפיכך זכה בנימין ונעשה אושפיזכן לשכינה *והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים דתניא *) [ה]אין משכירים בתים בירושלים מפני שאינן שלהן ר"א **) (בר צדוק) אומר אף לא מטות לפיכך עורות קדשים בעלי אושפיזין נוטלין אותן בזרוע אמר אביי ש"מ אורח ארעא למישבק אינש גולפא ומשכא באושפיזיה אמר רבא [ו]לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למישתא

*) [תוס' מ"ש פט"ז] **) [בתוספתא איתא בר' שמעון]

כיון דמעלמא קאתו לה · נראה לפרש הכי כיון שרוב בני אדם רגילים ללכת שם להתפלל אף על פי שאין נותנים כלום בבניינו מכל מקום כיון דלדעת אותן רבים נעשה חמורה קדושתו ואינן יכולין למוכרו ועוד יש לפרש כיון שרבים נותנים בבניינו ובשאר צרכיו ובסמוך נמי דקאמר רב אשי דאדעתא דידי קאתו הייט ממה שנוהגים בו לעשות רצונו :
ואבזאי והא דכרכים נינהו · משמע דסבירא ליה למקשן דכיון דלא מיזדבני דאין להן ליטמא בנגעים משום דלא מיקרי אחוזתכם וגם לא קרינן ביה אשר לו הבית וקשה דהא בפ"ק דיומא (דף יא·) מחייב ר"מ בית הכנסת של כרכים במזוזה וגם מוקי ברייתא דהתם דקאמר דבית הכנסת מיטמא בנגעים כוותיה ועוד קשה אמאי נקט של כרכים דהא (ר"מ) *לא מפליג התם בין של כרכים לשל כפרים לענין נגעים ומזוזה ויש לומר דודאי המקשן טעה בתרתי חדא דאין חילוק בין כרכים לשל כפרים כדמסיק התם לרבנן דר"מ דהיינו ר' יהודה וגם טעה בהא דאע"ג דלא מיזדבני יש להן ליטמא בנגעים לרבי מאיר :
ורצועה יוצאה מחלק יהודה לחלק בנימין ובה היה מזבח בנוי · קשה דהא בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נג:) אמר דבקרן דרומית מזרחית לא היה יסוד לפי שלא היה יסוד אלא בחלקו של טורף (ז) בנימין דכתיב בנימין זאב יטרף (בראשית מט) אלמא שכל המזבח בנוי בחלקו של בנימין וי"ל אותו קרן דרומית מזרחית שלא היה בו יסוד שהיה בחלק יהודה על זה היה מצטער בנימין לבולעה כדי שיהא כל המזבח בחלקו · אף לא המטות · פירש הר"ר יוסף דסבירא ליה דכיון שהקרקע מקום המטות לא היה מיוחד לבעלים לא היה כח בידם להשכירם שכירות שלם ומכל מקום מחמת מטלטליהם היו נוטלין עורות הקדשים :
אוגורה

רבינו חננאל

בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיה בית הכנסת כו' אוקימנא א) פיר"ר מל' סתימתאה זו המשנה אע"פ שהיא סתם משנה אינה לר' מאיר כדקי"ל סתם משנה ר"מ היא ב) אלא ר"ע היא אי לר' מנחם ב"ר יוסי זו המשנה והיא שנויה סתם ולא כל דבריהם של חכמים הללו בכל המשנה סתומין הן אלא המשניות שהוזכירום בלבד ג) לר' מנחם בר' יוסי סתימתאה דסבר הואיל והעם מתפללין בה בתעניות ובמעמדות יש בה קדושה אבל חכמים אומרים אקראי בעלמא היא · הלכך הרחוב אין בו משום קדושה . בית הכנסת לוקחין תיבה אוקימנא בבית הכנסת של כפרים אבל כנסת של כרכים לא מזדבנא משום שהיא של רבים. אמר רב אשי כנשתא דמתא מחסיא אע"ג דמעלמא קא אתו לה ושל רבים היא כיון דאדעתא דידי אתו אי בעינא מצינא מזביננא לה ובית הכנסת של טרסיים בירושל' שקנאה ר' אלעזר בן עזריה הם עשאוה לעצמן ולא מסרוה לרבים לפיכך מכרוה · ובית הכנסת של כרכין אין מוכרין לפי שאינה שלהן והתניא [אחוזתכם] מיטמא בנגעים ואין ירושלים מטמאה בנגעים א"ר יהודה אני לא שמעתי שאין מטמא בנגעים אלא בית המקדש הא בתי כנסיות וירושלים מטמאין אמאי והא דכרכים נינהו ופרקינן אימא לא שמעתי אלא מקום מקודש ואפי' בתי כנסיות במשמע . במאי פליגי ת"ק סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים ואינה אחוזה לפיכך אינה מטמאה ור' יהודה סבר נתחלקה ואחוזתם היא זולתי מקום מקודש וכי הני תנאי מה היה בחלקו של יהודה הר הבית לשכות ועזרות מה היה בחלקו של בנימין כו' האי תנא סבר נתחלקה וחלק יהודה ובנימין היא. והאי תנא סבר לא נתחלקה דתניא אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינן שלהן כו' אמר אביי שמע מינה דרך ארץ להניח אכסניא לבעל הבית הקנקן שקנה בו היין ושתאו והעור של כבש שנשחט ואכלוי אמר רבא לא שנו מכרו רחוב לוקחין בדמיו בית הכנסת כך וכך כו' אלא אם לא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי

א) נ"ל זו דברי ר' מנחם בר"י סתימתאה פי' זו המשנה אע"פ וכו' . ב) נראה דצ"ל ולא ר"ע היא אלא לר' מנחם בר"י היא וכו' . ג) אולי צ"ל וטעמיה דר' מנחם בר"י וכו' .

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה כא טוש"ע א"ח סי' קנד סעיף א :
ג ב מיי' שם הל' ט' טוש"ע שם סי' קנג סעיף ז :
ד ג מיי' פי"ד מהל' טומאת צרעת הלכה יא ופ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד :
ה ד מיי' שם ופ"ט מהל' רוצח הלכה ד :
ו ה מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הל' יד :
ז ו מיי' פי"א מהלכות תפלה הלכה יז טוש"ע א"ח סי' קנג סעיף ז :

לא מפליג התם ור"מ למסקנא דהתם החילוק הוא בין אית ביה בית דירה או לא ודכפרים ודכרכים שוה לכ"ע ועי' במהרש"א

מסורת הש"ס

[וכן איתא בהדיא במנחות צט. ויליף מעלין מאת מחתות החטאים וכו' ודלא מורידין יליף מויקם משה את המשכן וכו' וע"ש בפרש"י וזה"ע וכן בשבת כב: כתב רש"י דה"מ מעלין בקדש ואין מורידין מקראי ילפינן לה במנחות פרק שתי הלחם]
[לעיר של ראש המעמד] [תוספתא פ"ב]
יומא יב. ב"ק פב:
[סוטה מה:]
יומא יב. זבחים נג: ה:
[עי' סוטה לז:] [שנאמר ובין כתפיו שכן כצ"ל וכן הוא בהדיא הג"י ביומא וזבחי']
ויקרא יד
דברים לג

הגהות הב"ח

(א) במשנה לוקחין ספרים : (ב) רש"י ד"ה תוספתא ובמעמדות והא דתנן וכו' אפשר דבית הכנסת וכו' נכנסין לבתים ולמשכים היה הממונה כו' כצ"ל ותיבות ולנין שם נמחק ונ"ב פי' כל אנשי העיירות של אנשי מעמד מתכנסין לעיר של ראש המעמד : (ג) בא"ד ואקראי הוא שמעמד הזה . נ"ב [אשר תחלה ונשאר זה בלשון] הכא בביכורים דמתכנסין לעיר של מעמד ולנין ברחובה של עיר קנויירי הכא אין מתפללין בצבור ברחובה של עיר באותן הימים שהיו לנין שם ואקראי בעלמא הוא פעם אחת בשנה ס"ס לר' מנחם יש בהן משום קדושה ולא דמי להא דקאמר לקמן בסוף דף כ"ז אי הכי קדשתינהו לכולהו אלי דנסכדעתא דהתם בהתפלל ביחיד דבין כ"ע מודו דאין בו משום קדושה : (ד) ד"ה אני לא וכו' ובתי מדרשות שבה מטמאין כשאר בתי : (ה) ד"ה ומה היה וכו' אולם והיכל ובית קדשי הקדשים שהוא לצד מערב עכשיו נשאר בנתיים מקום המזבח וכו' באותה הרצועה אלא קרן מזרחית דרומית מקום היסוד : (ו) ד"ה לא שנו וכו' ובית הכנסת בקדושתו עומד וכו' מנהיג ספרים בקדושתן אלא שלא מכרו שבעה הטובים : (ז) תוס' ד"ה ורצועה וכו' של טורף בהוא דרים"ג

גליון הש"ס

רש"י ד"ה תוספתא ובמעמדות וכו' . ובמעמדות לא גרסינן כחי' הרמב"ן ב"ב דף פו ד"ה אין אותיות כתב דהאגירות ליסנא הוא ולאו דוקא מעמדות : שם ד"ה טורסיים צורפי נחושת . עי' חולין דף נז ע"ב תד"ה מעלית . ע"ז דף יז ע"ב תד"ה רבן : שם ד"ה לא שנו כו' ובהכ"נ בחשיבותו . מבואר דס"ל לרש"י דבלאו מעמד אנשי העיר אין מורידין דמים מקדושתן וגם הבהכ"נ בחשיבותו ובמעמד אנשי העיר בהכ"נ והדמים יוצאים לחולין והמוה לי מזה דברי רש"י לקמן כז ע"ב ד"ה ורבנן וכו' דכיון דשקיל דמי ומעלה להו בקדושה וכו' וממ"נ אם במכרו במעמד אנשי העיר לא צריך להעלות הדמים בקדושה ואעפ"כ הלוקח מה דבעי עביד דהא בהכ"נ יוצא לחולין והמעות מותר אפי' למישתי בי' שכרא ובלא מעמד אנשי העיר אף אם מעלין הדמים בקדושה מ"מ הבהכ"נ בקדושתה קאי וצע"ג :

למישתא ביה שיכרא (א) שפיר דמי רבינא הוה ליה ההוא תילא (ב) דבי כנישתא אתא לקמיה דרב אשי °אמר ליה מהו למזרעה אמר ליה זיל זבניה משבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר וזרעה רמי בר אבא הוה קא בני בי כנישתא הוה ההיא כנישתא עתיקא הוה בעי למיסתריה ולאתויי ליבני וכשורי מינה ועיולי להתם יתיב וקא מיבעיא ליה הא דרב חסדא דאמר רב חסדא *°לא ליסתור בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי התם משום פשיעותא כי האי גוונא מאי אתא לקמיה דרב פפא °ואסר ליה לקמיה דרב הונא* ואסר ליה אמר רבא °האי בי כנישתא חלופה וזבונה שרי אוגורה ומשכונה אסור מאי טעמא בקדושתה קאי ליבני נמי חלופינהו וזבונינהו שרי אוזופינהו אסור הני מילי בעתיקתא אבל בחדתא לית לן בה ואפילו למאן דאמר *הזמנה מילתא היא ה"מ כגון האורג בגד למת אבל הבא *כטווי לאריג דמי וליכא למאן דאמר *מתנה °פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד °שרי מאן דאסר *בהאי תפקע קדושתה ומאן דשרי אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה הדר הוה ליה מתנה כזביני ת"ר °תשמישי מצוה נזרקין °תשמישי קדושה נגנזין ואלו הן תשמישי מצוה סוכה לולב שופר ציצית ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי ספרים תפילין ומזוזות ותיק של ס"ת ונרתיק של תפילין ורצועותיהן אמר רבא מריש הוה אמינא האי כורסיא תשמיש דתשמיש הוא ושרי כיון דחזינא דמותבי עלויה ס"ת אמינא °תשמיש קדושה הוא ואסור ואמר רבא מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא כיון דחזינא דעייפי ליה ומנחי סיפרא עלויה אמינא °תשמיש קדושה הוא ואסור ואמר רבא °האי תיבותא דאירפט מיעבדה תיבה זוטרתי שרי כורסייא אסיר ואמר רבא האי *°פריסא דבלה למיעבדיה פריסא לספרי שרי לחומשין אסיר ואמר רבא °הני *) זבילי דחומשי וקמטרי דספרי תשמיש קדושה נינהו ונגנזין פשיטא מהו דתימא הני לאו לכבוד עבידן °לנטורי בעלמא עבידי קמ"ל ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי דהוה פתיח להההוא *אידרונא דהוה מחית ביה מת והוו בעו כהני למיעל לצלויי התם אתו אמרו ליה לרבא אמר להו דלו תיבותא אותבוה דהוה ליה כלי עץ העשוי לנחת *°וכלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה °°וחוצץ בפני הטומאה אמרו ליה רבנן לרבא והא זמנין דמטלטלי ליה כי מנח ספר תורה עלויה והוה ליה מיטלטלא מלא וריקם אי הכי לא אפשר אמר מר זוטרא °מטפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה וזו היא גניזתן ואמר רבא °ספר תורה שבלה גונזין אותו אצל תלמיד חכם ואפילו שונה הלכות אמר רב אחא בר יעקב °ובכלי חרס שנאמר °ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים (*ואמר) רב פפי משמיה *דר' °מבי כנישתא לבי רבנן שרי מבי רבנן לבי כנישתא אסיר ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא אמר רב אחא כוותיה

*) [פי' עושין סביב הספר מסגרת של עור לשמור הספר וענין מדור הוא כמו יזבלני אישי ערוך]

תורה אור: ירמיה לב

למישתא ביה שיכרא · לקנות בדמים ולעשות שכר לשתות: תילא · כל בית הרוס קרוי תל כמו והיתה תל עולם (דברים יג): כשורי · קורות של בית הכנסת ישן היו צריכין ליתן בחדש: הא דאמר רב חסדא · בבבא בתרא בהשותפין: משום פשיעותא · שמא יפשע (אלא) ויתייאש ולא יבנה אחר: הא גוונא מאי · שאין סתירתו אלא לבנינו של זה: חלופי וזבוני · חלה קדושתו על החילוף או על הדמים והוא יצא מן הקדושה להשתמש בו: ליבני · לבינים של בית הכנסת: בעתיקי · שנבנו כבר בכותל בית הכנסת (ג) שנפל: אבל בחדתא · שנעשה לשם בית הכנסת לית לן בה: ואפי' למ"ד · במסכת סנהדרין בפרק נגמר הדין (דף מז:) גבי אורג בגד למת דאסור בהזמנה *בתכריכי המת דאמרי בהגאה דגמרינן שם שם מעגלה ערופה כדמפרש התם: הני מילי באורג בגד למת · שאיט הס: אלא אריגה וכיון שנארג מיד הויא ראוי לפורשו על המת (ד) אבל לבינים מחוברים עשייה לנותן בכותל והלכך בשל לבינים דבית הכנסת הוה ליה כטווי לאריג וליכא למ"ד בכי האי גוונא דהזמנה מילתא היא: מתנה · נתנו בני העיר בית הכנסת לתשמישי חול: ותשמישי מצוה · דברים שעושין בהן מצוה: דלוסקמי · כמו אמתחת ושק לשום בו [ספר]: תיק ונרתיק · חדא היא אלא שלשון תיק נופל על דבר ארוך ולשון נרתיק נופל על דבר קצר: כורסיא · בימה של עץ: תשמיש דתשמיש · שפורש מפה עליו ואחר כך נותן ספר תורה עליו: דמותבי ספר תורה עליה · בלא מפה: פריסא · יריעה שפורסין סביבות הארון מבפנים: תשמיש דתשמיש הוא · תשמיש של ארון: דעייפי ליה · פעמים שכופלין אותו תחת ס"ת: דאירפט · ארון שנתקלקל ונפרד מחבורו ויש דוגמתו בברייתא ביבמות (דף קי·) מנעל המרופט: תיבותא זוטרתי · לעשות תיבה קטנה מן הגדולה הראשונה: מיעבדא כורסיא · בימה: אסור · שירדה מקדושתה: פריסא דבלה · יריעות הארון שבלו: לחומשין · יש ספרים שהן עשויין כל חומש לבדו וכולן בגליון: זבילי · כמין דלוסקמי: קמטרא · ארגז שקורין אשקריני"ו והרבה יש בתרגום של יהונתן בן עוזיאל (ה) חבלים חבושים (יחזקאל כז) ארגזים אמלין דזהוריתא בקמטרין וכן לאשר על המלתחה לדעל קמטרי' (מלכים ב י): בי כנישתא דרומאי · אנשי ישראל באו מרומי למחוזא ונתיישבו שם ועשו להם בית הכנסת: אידרונא · חדר שמשימין בו מת והיה מונח בו מת עד שלא נקבר: מחית · כמו מונח כדמתרגמינן ותנח בגדו אצלה ואחיתתיה (בראשית לט): בעו כהני למיעל ולצלויי · בההוא כנישתא אין יכולין ליכנס מפני הטומאה הנכנסת בבית הכנסת דרך הפתח מבית לבית דהכי תנן במסכת אהלות (פ"ג משנה ז): דלו תיבותא · הגביהו הארון ממקומו: כלי עץ העשוי לנחת · במקום אחד אינו מקבל טומאה דאיתקש כלי עץ לשק לענין טומאה דכתיב וכל כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא יא) מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל · כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה: מטפחות ספרים · אף של ס"ת: ואפילו שונה הלכות · כלומר אפילו לא שימש תלמידי חכמים בהש"ס ובגמרא אלא במשניות ובברייתות: מבי כנישתא לבי רבנן · לעשות

אוגורה ומשכונה אסור · קשה דהא רבי מאיר לא אסר במתניתין אלא ממכר עולם אבל על תנאי שרי ומאי שנא ונראה לי דהאי דר"מ שרי למכור על תנאי היינו של רבים לרבים להתפלל שם דאין במכר זה זלזול והא דאסרי' הכא משכנתא הוי דיחיד משום זלזול:

תשמישי קדושה וכו' נרתק של תפילין ורצועותיהן · מכאן משמע שהדל"ת והיו"ד שבקשר הרצועה אינן אותיות גמורות ולא האי הלכה למשה מסיני כי אם השי"ן שבבתים מדלא קרי הכא לרצועות אלא תשמישי קדושה והכי נמי משמע בהקומץ רבה (מנחות דף לה: ושם) דלא קרי להו אלא תשמישי קדושה והכי נמי משמע בפרק שני דשבת (דף כח:) דפריך והאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ולא פריך כך מן הדל"ת והיו"ד ולא קשה מההיא דמנחות (דף לה:) גבי וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ואמרו אלו תפילין שבראש שיש לפרש הטעם לפי שהן לעולם בגובה של ראש ונראים לעולם שפיר אות אבל אותן של יד אינן נראין ואין בהן אות כדכתיב והיו לך לאות ודרשינן (מנחות דף לז:) ולא לאחרים לאות אבל לנוה שפרש"י התם דהטעם הוי משום שיש בהן השי"ן והדל"ת דהוי רוב אותיות של שדי לפירוש זה קשה (ו) כדמשמע בכל הני שהבאתי דהיו"ד והדל"ת לא חשיבי אותיות*:

מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא · פי' הקונטרס יריעה שפורסין סביב הארון בתוכו וקשה שהרי הארון עצמו הוי תשמיש קדושה (ז) ואמר (*התם) שאסור לעשות ממנו כורסיא אלמא שהתיבה קדושה יותר מן הפורסין לכך נראה לי שפורסין אותה סביב הארון מבחוץ:

[ת"ל ספק]

ח א מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יב טוש"ע א"ח סי' קנג סעיף א:
ט ב מיי' שם טוש"ע שם בהגה"ה:
י ג ד מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סי' קנג סעיף יא:
יא ה מיי' פ"י מהלכות ס"ת הלכה ד ופ"ג מהל' ציצית הל' ט סמג עשין כה טור ש"ע א"ח סי' כא סעיף א:
יב ו ז ח מיי' פ"י מהל' ס"ת הל' ד טוש"ע א"ח סימן קנד סעיף ג וטור ש"ע י"ד סימן רפב סעיף יג:
יג ט י (מיי' שם) טוש"ע א"ח שם סעיף ו וטוש"ע י"ד שם סעיף יג:
יד כ מיי' שם הלכה ד טוש"ע א"ח שם ס"ג וטוש"ע י"ד שם סעיף יב:
טו ל מיי' פ"ג מהלכות כלים הלכה א ופ"ו מהל' טומאת מת הלכה ג:
טז מ מיי' פי"ב מהל' טומאת מת הלכה ב ופי"ג הלכה ג:
יז נ מיי' פ"י מהלכות ס"ת הלכה ג סמג עשין כה טוש"ע א"ח סי' קנד סעיף ד טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף יא:
יח ס ע מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח שם סעיף ה וטוש"ע י"ד שם סעיף י:
יט פ מיי' פי"א מהלכות תפלה הל' יד טוש"ע א"ח סימן קנג סעיף א

[ועי' תוס' ברכות ו: ד"ה אלו כו']

רבינו חננאל

העיר אבל אם מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למישתא בה שיכרא כלומר להוציא הדמין לתילין שפיר דמי הרשות בידו: רב אשי א"ל לרבינא זיל זבין ההוא תילא דכנשתא מז' טובי העיר במעמד אנשי העיר וזרעיה ר' אמי הוה בי כנשתא ובעא למיסתר כנישתא עתיקתא ולאיתויי כשורי מינה ולעיולינהו בחדתא דבני ואסרו ליה רב פפי ורב הונא בר תחליפא· אמר רבא בי כנשתא חלופה וזבונה כדאמרן כזביני דמי ושרי אבל להשכירה ולמשכנה אסיר. מ"ט בקדושתא קיימא וקא משתמשי בקדשי' לבינים נמי חלופינהו וזבנינהו שרי אוזופינהו אסיר והני מילי בעתיקתא שהרסו בית הכנסת והוציאו אותם מן הכתלים אבל לבינים חדשים שעדיין לא בנאום בבית הכנסת שרי ואפילו למ"ד הזמנה מילתא היא הני מילי כגון אורג בגד למת דחזי לאישתמושי ביה ואסיר אבל הני ליבני א) מפריש בממוה וארוג בו דמי דליכא מ"ד דילמא אתנן עלייהו מעיקרא · ת"ר תשמישי מצוה נזרקין. פירוש כיון שנתקיימה המצות ושלמה נזרקים כגון עצי סוכה וד' מינים שבלולב ושופר וציצית אלו וכיוצא בה אין בהו קדושה אבל כגון דלוסקמי ספרים ותפילין ורצועותיהן ונרתיקן ומזוזות ותיק של ספר וכיוצא בהן תשמישי קדושה הן ונגנזין וכן כסא אע"פ שמניחין בו ס"ת לפרקים וכן פריסא שכופלין אותה ופורשין עליה ספר תורה או פורסין אותה ס"ת וזבילי דחומשי וקמטרי דסיפרי כל אלו תשמישי קדושה הן ונגנזין. תיבה דאירפט פירוש שנתהלהלה כדגרסינן מנעל מרופט (שבת קמא) וזקנים מרפטו שפתייהו (שם דף קנב) מותר לעשות ממנה תיבה קטנה אבל כסא אסור דלא מיחדא תשמישיה לס"ת ב) כורסיא נמי שנשברה מותר לעשותו מותר להתוך הבלוי ולעשותו קטן אבל פריסא לחומשין לא. אמר רבא ספר תורה שבלה גונזין אותו בכלי חרש אצל תלמיד חכם ואפילו שונה הלכות· מטפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה. וזו היא גניזתן. ההיא כנישתא דהוה פתוחה לאידרונא דהוה מחית בה מת בעו כהנים מיעל צלויי בכנשתא התם. אמר להו רבא דלו תיבה אותבוה אבבא דליתוי כלי עץ העשוי לנחת כלומר מה שאינו מטלטל וכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה אמרו ליה רבנן והא זימנא דמטלטלין לה כי מנח סיפרא עילויה והוה ליה מיטלטל מלא וריקן אמר להו המטלטל מלא וריקן אינו עשוי לנחת לעולם וכל דבר שמקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה

א) אולי צ"ל כמפרים מטווה לארוג בו דמי דליכא למ"ד דלימא דבעי דאתני עלייהו מעיקרא כצ"ל ועי' סי' מב בתוס' דף לד ע"ב. ב) לכאורה נראה דצ"ל פריסא שבלה מותר לחתוך הבלוי וכו' כצ"ל ואולי אחרת היה לרבינו בכאן וצ"ע.

בבא בתרא ג:
[ת"ל בתכריכי יעב"ץ]
בריה דרב יהושע
[ברכות כג: סנהדרין מז: מח. מנחות לד:]
[סנהדרין מח.]
[ב"מ טז: ע"ש]
[רב אלפס גרס במאי והרא"ש גרס אמאי]
[וילון שפורסין לפני התיבה פ"א מטפחת שמכסין בו ס"פ' ערוך]
[עי' בפ' מקץ מג פ"ל תרגום של ויבא החדרה ועאל לאדרון]
[חגיגה כו: יומא כא: מנחות נו:]
[נ"ל אמר]
[נ"ל דרבא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' למישתא ביה שיכרא ולמשקא ביה פרי שפיר דמי. נ"ב ס"א ועיין בר"ן: (ב) שם ההוא תילא· נ"ב ע"ל בתוס' דף כח ע"ב בד"ה בתי: (ג) רש"י ד"ה בעתיקי וכו' ונפל: (ד) ד"ה הני מילי וכו' על המת הס"ד ואח"כ מה"ד אבל וכו' והלכך בשלבנו לבית הכנסת כצ"ל ותיבת לבינים נמחק: (ה) ד"ה קמטרא וכו' בו עוזיאל בחבלים חבושים וארוזים באמלין דזהוריתא דמחתין בקמטרין: (ו) תוס' ד"ה תשמישי וכו' קשה מדמשמע בכל הני: (ז) ד"ה מריש וכו' תשמיש קדושה מדאמר רבא תיבותא שאסור וכו' גשות וכו' יותר מן הפריסא לכך נראה:

גליון הש"ס

גמ' א"ל מהו למזרעיה. עי' לקמן דף כח ע"ב תד"ה בתי כנסיות וברי"ף ליתא להך תיבות מהו למזרעיה: שם פליגי בה רב אחא ורבינא. עיין ב"מ דף טז ע"א ועיין בר"ם רפ"ב דמעשרות: שם לנטורי בעלמא עבידן וכאן דמיא גירסת הרי"ף: שם וחוצץ בפני הטומאה. עיין ב"ב דף כ ע"א תד"ה היא גופה:

כוותיה דרב פפי מסתברא דא"ר יהושע בן לוי בהכ"נ מותר לעשותו בית המדרש ש"מ דרש בר קפרא מאי דכתיב °וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול שרף באש בית ה' זה בהמ"ק בית המלך אלו פלטרין של מלך ואת כל בתי ירושלם כמשמען ואת כל בית גדול שרף באש ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר מקום שמגדלין בו תורה וחד אמר מקום שמגדלין בו תפלה מ"ד תורה דכתיב °ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר ומ"ד תפלה דכתיב °ספרה נא הגדולות אשר עשה אלישע ואלישע דעבד ברחמי הוא דעבד תסתיים דר' יהושע בן לוי הוא דאמר מקום שמגדלין בו תורה דאמר ר' יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש ש"מ : אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים וכו' : איבעיא להו מהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש כיון דלא מעלי ליה אסור או דלמא כיון דליכא לעלויי עילוייא אחרינא שפיר דמי תא שמע אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים הוא דלא הא תורה בתורה שפיר דמי מתני' דיעבד כי קא מיבעיא לן לכתחלה ת"ש גוללין ס"ת במטפחות חומשין וחומשין במטפחות נביאים וכתובים אבל לא נביאים וכתובים במטפחות חומשין ולא חומשין במטפחות ס"ת קתני מיהת גוללים ס"ת במטפחות חומשין מטפחות חומשין אין מטפחות ס"ת לא אימא סיפא ולא חומשין במטפחות ס"ת הא תורה בתורה ש"ד *אלא מהא ליכא למישמע מינה תא שמע *[א]מניחין ס"ת על גבי תורה ותורה ע"ג חומשין וחומשין ע"ג נביאים וכתובים אבל לא נביאים וכתובים ע"ג חומשין ולא חומשין על גבי תורה הנחה קאמרת שאני הנחה דלא אפשר דאי לא תימא הכי מיכרך היכי כרכינן והא קא יתיב דפא אחבריה אלא כיון דלא אפשר שרי הכא נמי כיון דלא אפשר שרי ת"ש דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רשב"ג לא ימכור אדם ס"ת ישן ליקח בו חדש התם משום פשיעותא כי קאמרינן כגון דכתיב ומנח לאיפרוקי מאי ת"ש דא"ר יוחנן משום ר"מ *[ב]אין מוכרין ס"ת °אלא *ללמוד תורה ולישא אשה ש"מ תורה בתורה שפיר דמי דלמא שאני למוד *שהלמוד מביא לידי מעשה °אשה נמי °לא תהו בראה לשבת יצרה [ג]אבל תורה בתורה לא ת"ר לא ימכור אדם ס"ת אע"פ שאינו צריך לו יותר על כן ארשב"ג *[ד]אפי' אין לו מה יאכל *ומכר ס"ת או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם: וכן במותריהן: אמר רבא [ה]ל"ש אלא שמכרו והותירו אבל גבו והותירו מותר איתיביה אביי בד"א שלא התנו אבל התנו אפילו לדוכסוסיא מותר ה"ד אילימא שמכרו והותירו כי התנו מאי הוי אלא שגבו והותירו טעמא דהתנו הא לא התנו לא לעולם שמכרו והותירו וה"ק [ו]בד"א שלא התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו לדוכסוסיא נמי מותר א"ל אביי להההוא מרבנן דהוה מסדר מתניתא קמיה דרב ששת מי שמיע לך מרב ששת מאי דוכסוסיא אמר ליה הכי אמר רב ששת פרשא דמתא אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן דשמע ליה מילתא ולא ידע פירושא לישיילה קמיה דשכיח קמיה רבנן דלא אפשר דלא שמיע ליה מן גברא רבה אמר רבי יוחנן משום ר"מ [ז]בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה נותנין וכשהן באין מביאין אותה עמהן ומפרנסין בה עניי עירן תניא נמי הכי בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה נותנין וכשהן באין מביאין אותה עמהן [ח]ויחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה תנתן לעניי אותה העיר ר"ה גזר תעניתא על לגביה רב חנה בר חנילאי וכל בני מתיה רמו עלייהו צדקה ויהבו כי בעו למיתי אמרו ליה נותבה לן מר וניזול ונפרנס בה עניי מאתין אמר להו תנינא [ט]בד"א בשאין שם

חבר

תורה אור: מ"ב כה · ישעיה מב · מ"ב ח · ישעיה מה

רש"י

לעשות מבית הכנסת בית המדרש : וישרף את בית ה' ואת כל בית גדול · בנבוזראדן כתיב : תסתיים · יש סימן : מותר לעשות בית המדרש · אלמא בית המדרש הוי בית גדול : דיעבד · שמכרוהו כבר כדקתני מכרו תורה ומשום הכי מותר ליקח בדמיו ספר תורה שאם לאו מה יקחו מהם כי קא מיבעיא לן למכור לכתחילה לכך : חומשין · ספר תורה שאין בו אלא חומש אחד : אבל לא נביאים וכתובים במטפחות ספר תורה · שמוריד המטפחות מקדושתן : במטפחות של חומשין · דקא מעלי להו למטפחות : אבל במטפחות ספר תורה לא · אלמא אין משנין לכיוצא בה אלא למעלה הימנה : אימא סיפא ולא חומשין במטפחות של ספר תורה · דהא ירידה היא : וקא מותיב דפא אחבריה · דף נגלל על חבירו : משום פשיעותא · שמא משימכור שוב לא יקנה ומתוך כך יפסדו הדמים : כי קאמרינן דמנח לאיפרוקי · שכתוב כבר החדש בבית הסופר ואינו מעוכב אלא לתת לו דמים : אלא ללמוד תורה · להתפרנס בו כשלומד תורה וקס"ד דה"ה לקנות ספר תורה : שאינו צריך לו · שיש לו אחר : אינו רואה סימן ברכה לעולם · באותן הדמים : שמכרו והותירו · מכרו אחד מן הקדושות הללו ולקחו ממקצת הדמים קדושה מעולה והותירו מהן : אבל גבו · מעות מן הצבור לצורך ספר תורה וקנאוהו ונותר בידן מן הדמים מותר להורידן שהרי עדיין לא באו לשימוש קדושה חמורה : שלא התנו · על מנת לעשות רצונם מן הדמים : לדוכסוסיא · מפרש לקמן : כי התנו מאי הוי · הא דמי קדושה הן : וטעמא דהתנו · כשגבו לעשות רצונם והפלגו ממותר הדמים : פרשא דמתא · בני העיר שוכרין אדם רוכב סוס שיהא להן מזומן לשולחו בשליחות למושל העיר כשיצטרכו : נותנין · אותה לגבאי אותה העיר כדי שלא יחשדום בפוסקים ואינן נותנין : וכשהן באים · וחוזרים למקומן תובעים אותן מן הגבאים ומפרנסין בה עניי עירן :

חבר

תוספות

כוותיה דרב פפי מסתברא · מהכא משמע דהלכה כר' יהושע בן לוי לגבי דר' יוחנן מדמייתי ראיה דהלכה כרב פפי משום דרבי יהושע בן לוי קאי כוותיה אע"ג דרבי יוחנן פליג עליה* : אבל התנו ז' טובי העיר במעמד כו' · קשה דכיון שהתנו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר למה לי להותירו ולמאי נקטיה והא אפי' בכל הדמים יכולין הן לעשות מה שירצו כדאמר לעיל אפילו למישתי ביה שיכרא ופרש"י לקנות מן הדמים שכר לשתות ויש לומר דנקט והותירו לאשמועינן דאף במותר בעי תנאי דסלקא דעתך דאם קנו מן הדמים דבר קדושה והותירו דמותר לעשות מן המותר כל מה שירצו אפילו בלא תנאי קמ"ל דלא :

רבי

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"י מהל' ס"ת הל' ב טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף יט :

[צ"ע תוס' חולין נג· ד"ה אמר רבא וכו' שר"ש עצמו שכתב זה נראיה הזר מזה ע"ש פירושו בסוגיא דהכא וע' תוס' עירובין סס: ד"ה איקלעו]

כא ב ג ד מיי' שם הלכה ב טוש"ע יו"ד סימן ער סעיף א טוש"ע א"ח סימן א סעיף ב :

כב ה ו מיי' פי"א מהל' תפלה הלכ' טו יח טור ש"ע א"ח סימן קנג סעיף ה :

כג ז ח ט מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הלכה יד טוש"ע י"ד סימן רנ סעיף ו :

[תוספ' פ"ג]

קדושין ד' מ: [ב"ק יז·]

נ"א והמוכר [נ"ל ומוכר וכ"א בשאלתות פרשה נח סי' כ]

[ברכות כה· ע"ש וע' נדרים פב·]

[ב"ב קנא·]

[ע' תוס' ב"ב ח: ד"ה פדיון]

מס' ד"א פ' יא

גליון הש"ס

גמ' אלא ללמוד תורה · עי' ב"ב דף ח ע"ב תד"ה פדיון שבוים ע"ז דף יג ע"א תד"ה ללמוד תורה : שם אשה נמי · עי' ב"ב ד' יג ע"א תד"ה שנא'. ובחגיגה ד' ב ע"ב תד"ה לא תהו · ובגיטין ד' מא ע"ב תד"ה לא תהו :

רבינו חננאל

בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש · כתיב ואת בית גדול שרף באש · ריב"ל אמר בית המדרש הוא מקום שמגדלין בו תורה כדכתיב יגדיל תורה ויאדיר · ור' יוחנן אמר בית הכנסת מקום שמגדלין בו תפלה : פיסקא אבל (מקום) אם מכרו תורה לא יקחו ספרים איבעיא להו מהו למכור ס"ת ישן וליקח בדמיו חדש · ודייקינן ממתניתין דקתני אם מכרו תורה לא יקחו ספרים הא תורה *) דיעבד שרי · ומיבעיא לן לכתחילה מאי ואתינן למיפשטה מהא דתניא גוללין ס"ת במטפחות חומשין · וחומשין במטפחות נביאים וכתובים כו' ואסיקנא ליכא למשמע מינה · ת"ש מניחין תורה ע"ג תורה. ותורה ע"ג חומשין כו' ודחינן שאני הנחה דלא אפשר כמה דלא אפשר למכרכיה ולא ליתב דפא אחבריה אלא כשם שכורכין דפא אחבריה כך מניחין תורה ע"ג תורה · ת"ש מהא אין מוכרין ס"ת אפילו ישן ליקח בו חדש · ודחינן התם משום פשיעה שמא ימכר הישן ולא יזדמן לו לקנות חדש · כי קא מיבעיא לן דמנח ס"ת ליםכר מהו למכור ישן ולקנות מיד זה החדש. ת"ש אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ש"מ תורה בתורה שרי. ודחינן שאני תלמוד תורה דאמר מר גדול תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה ולא איפשיט בר"יא הלכך אין מוכרין ס"ת לכתחלה · ת"ר לא ימכור אדם ס"ת אע"פ שאין צריך לו יתר על כן ארשב"ג אפילו אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם : פיסקא מכרו בית הכנסת לא יקחו רחוב וכן במותריהן · אמר רבא לא שנו שאם מכרו רחוב יקחו בדמים בית הכנסת וכן במותריהן · כלומר אם מכרו רחוב וקנו כנסת ונשארו מן הדמים לא יקנו אלא כנסת · וכן כל השנים במשנתנו לא שנו אלא אם מכרו והותירו אבל אם גבו מעות לקנות בית הכנסת וקנו בית הכנסת והותירו מן המעות מותר להן לקנות מה שרוצה · קתני מיהא אם מכרו רחוב לא יקחו אלא בית הכנסת כו' ומותבינן עליה מהא בד"א שלא התנו · ואוקימנה הכי בד"א שלא התנו בשעה שמכרו אבל אם התנו מעיקרא · כלומר בשעה שמכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו לדוכססיא שהוא פרשא דמתא שרי · א"ר יוחנן בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה נותנין וכשבאין מביאין אותה עמהן ומפרנסין בה עניי עירם · אבל יחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה תנתן לעניי אותה העיר · רב הונא גזר תעניתא עול לגביה רב הונא בר חנילאי וכל בני מאתיה רמו עליה צדקה ויהבו כדבעו למיהדר אמרו ליה ליהב

*) נ"ל בתורה ש"ד מתני' דיעבד וכו'

לו

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יז סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנג ס"ט :
כה ב מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ג טוש"ע א"ח סי' עח :
כו ג מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה יד סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן צב סעיף ח :

תוספות

רבי יהודה סבר צד אחד ברבית מותר · קשה מאי שנא מלוה סאה בסאה דאמר בהיזהו נשך (ב"מ דף סג· וסה:) דאסור משום דאיכא צד אחד ברבית דשמא תייקר התבואה ויש לומר דשאני הכא דלא הוי דרך הלואה אלא בתורת מכר אתא לידיה והכתי קשה מאי שנא ממשכן לו בית משכן לו שדה דאמר התם (דף סה:) דאפי' אמר ליה לכשתרצה למוכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו ואכל פירות (יותר ממה שהלוה) אסור ואמר רב הונא בריה דר' יהושע דלא כר' יהודה דאי כר' יהודה האמר צד אחד ברבית מותר והכא ליכא כי אם צד אחד ברבית דשמא לא ימכרם וגם הוי הלואה מדקאמר משכן ואפילו הכי שרי רבי יהודה וי"ל דהכתי לא דמי כלל להלואת סאה בסאה דהתם ליכא צד מכר כלל אבל הכא וגבי משכן איכא צד אחד מכר:

רבא אמר רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו · ולרבי מאיר דמתני' סבירא ליה שהיו מתנין להחזיר שכירות בית הכנסת כשמחזירו ובהכי שרו כר' יהודה* :

לא השתנתי בתוך ד' אמות של תפלה · ואפילו היכא שיש היתר גמור כגון ששהה כדי הילוך ד' אמות :

ולא כניתי שם לחבירי · אפילו כינוי דלא הוי גנאי והא דאמרינן (ב"מ דף נח:) דהמכנה שם לחבירו אין לו חלק לעולם הבא הייט בכינוי של פגם משפחה :

הניחה לו ג' (*אלפים) גרבי יין · כדאמרינן הזהיר בקידוש היום זוכה וממלאים לו גרבי יין (שבת דף כג:) :

שאלו תלמידיו את ר' פרידא במה הארכת ימים כו' · קשה *דאדרבה היה בזכות שהיה שונה לתלמיד אחד ארבע מאות זימני ונפק בת קול (ו) ואמר נחה ליך דליזכי כולי דריה לעלמא דאתי או דליחיי ד' מאה שנין אמר הקב"ה יהבו ליה הא והא (עירובין דף נד:) וי"ל דמעיקרא לא ידע כן עד לבסוף שראה שחיה כל כך* :

גמרא

תורה אור

חבר עיר אבל יש שם חבר עיר תינתן לחבר עיר וכ"ש דענייי דידי ודידכו עלי סמיכי : **מתני'** אין מוכרין את של רבים ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו דברי רבי *מאיר אמרו לו א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה: **גמ'** שפיר קאמרי ליה רבנן לר"מ ור"מ מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדישא השתא נמי קדישא מרבים ליחיד ליכא קדושה ורבנן אי איכא למיחש כי האי גוונא נמי איכא למיחש משום °ברוב עם הדרת מלך : **מתני'** אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי שאם ירצו יחזירוהו דברי ר"מ וחכ"א מוכרין אותו ממכר עולם*חוץ מארבעה דברים למרחץ ולבורסקי לטבילה ולבית המים ר' יהודה אומר מוכרין אותה לשם חצר והלוקח מה שירצה יעשה : **גמ'** ולר"מ היכי דיירי בה הא הויא לה רבית א"ר יוחנן ר"מ בשיטת ר"י אמרה דאמר *צד אחד ברבית מותר דתניא *הרי שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר בזמן שמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אסור ר' יהודה אומר אפילו לוקח אוכל פירות מותר וא"ר יהודה מעשה בביתוס בן זונן שעשה שדהו מכר על פי ראב"ע ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו *משם ראיה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו *צד אחד ברבית איכא בינייהו מר סבר צד אחד ברבית מותר ומר סבר צד אחד ברבית אסור רבא אמר דכ"ע צד אחד ברבית אסור והכא רבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו מר סבר רבית ע"מ להחזיר מותר ומר סבר אסור : וחכ"א מוכרין אותו ממכר עולם וכו': אר"י אמר שמואל מותר לאדם להשתין מים בתוך ד' אמות של תפלה אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא ר' יהודה אומר מוכרין אותה לשום חצר ולוקח מה שירצה יעשה ואפילו רבנן לא קאמרי אלא בית הכנסת דקביע קדושתיה אבל ד"א דלא קביע קדושתייהו לא תני תנא קמיה דרב נחמן המתפלל מרחיק ד"א ומשתין והמשתין מרחיק ד"א ומתפלל א"ל בשלמא המשתין מרחיק ד"א ומתפלל תנינא *כמה ירחיק מהן ומן הצואה ד"א אלא המתפלל מרחיק ד"א ומשתין למה לי אי הכי קדשתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא תני ישהה בשלמא משתין ישהה כדי הילוך ד"א משום ניצוצות אלא מתפלל ישהה כדי הילוך ד"א ל"ל אמר רב אשי שכל ד"א תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשן שפוותיה : זלפ"ן סימן : שאלו תלמידיו את רבי זכאי במה הארכת ימים אמר להם מימי לא השתנתי מים בתוך ד"א של תפלה ולא כניתי שם לחבירי ולא ביטלתי קידוש היום אמא זקינה היתה לי פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קידוש היום תנא כשמתה הניחה לו ג' מאות גרבי יין כשמת הוא הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין רב הונא הוה אסר ריתא וקאי קמיה דרב אמר ליה מאי האי א"ל לא הוה לי (א)קידושא ומשכנתיה להמיינאי ואתאי ביה קידושא א"ל יהא רעוא דתיטום בשיראי כי איכלל רבה בריה רב הונא איניש גוצא הוה גנא אפוריא אתיין בנתיה וכלתיה שלחן ושדיין מנייהו עליה עד דאיטום בשיראי שמע רב ואיקפד אמר מאי טעמא לא אמרת לי כי (ב) ברכתיך וכן למר *שאלו תלמידיו את ר"א בן שמוע במה הארכת ימים אמר להם מימי לא עשיתי קפנדריא לבה"כ ולא פסעתי על ראשי עם קדוש ולא נשאתי כפי בלא ברכה שאלו תלמידיו את ר' פרידא במה הארכת ימים אמר להם *מימי לא קדמני אדם לבית המדרש

ולא

רש"י

חבר עיר · תלמיד חכם המתעסק בצרכי צבור : ליכא קדושה · שאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה : ורבנן · אמרי אי איכא למיחש בין רב למעט הכא נמי איכא למיחש משום ברוב עם הדרת מלך ולא משכחת מכירה בבית הכנסת אלא לא חיישינן דכיון דשקיל דמי ומעלי להו בקדושה מעולה כל דבעי לוקח עביד חוץ מד' דברים כדקתני סיפא : **מתני'** אלא על תנאי · ואפילו מרבים לרבים אסר ר' מאיר מכירת חלוטין דדרך בזיון הוא [כלומר אינן בעיניו כלום] : וחכמים אומרים וכו' ממכר עולם · (ג) ליחיד ולכל תשמיש חוץ מד' דברים : לבית המים · [א] לכביסה אי נמי לבית מי רגלים : **גמ'** בד' אמות של תפלה · לאחר זמן : קדשתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא · שאין לך ד"א בהן שלא התפללו בהן עוברי דרכים : תני ישהה · כדי הילוך ארבע אמות : משום ניצוצות · שלא יטנפו בגדיו בניצוצות שבאמתו : במה הארכת ימים · באיזה זכות : כפה · צעיף : אסר ריתא · (ד) מין גמי : דתיטום בשיראי · סתום ומכוסה במעילין סתמום פלשתים תרגומו טמונין פלשתאי (בראשית כו) : איכלל · כשנכנס לחופה : [שלחן] היו פושטות בגדיהן : וכן למר · אף אתה תהא מבורך לכך שמא היה עת רצון והתקיים אף בי : קפנדריא · מקצר הילוכו דרך בית הכנסת : ולא פסעתי על ראשי עם קודש · כשהיו התלמידין בבית המדרש על גבי קרקע ההולך על גבי מסיבתן ליסב למקומן נראה כפוסע על ראשי העם: ולא נשאתי (ה) כפי · לדוכן לברכת כהנים לפי שהכהנים צריכין לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו (במצותיו וצונו) בקדושתו של אהרן במסכת סוטה (דף לט·) :

מתנותיה

רבינו חננאל

לן מר כו' עד בד"א שאין שם חבר עיר אבל יש חבר עיר תנתן לחבר עיר · כ"ש דענייי דידכו נמי עלי סמיכי : מתני' אין מוכרין של רבים ליחיד כו' אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי · פירוש בית הכנסת דיחיד אימתי [שירצה] יחזירוהו דברי ר"מ·ואקשינן עלה ולר"מ היכי דיירי בה והלא רבית הוא · ואוקמה ר' רבית הוא · ואוקמה ר' יוחנן ר"מ בשיטת רבי יהודה אמורה דתניא הרי שהיה נושה בחברו מנה ועשה לו שדהו מכר כו' צד אחד ברבית · פירוש אם תהיה הלואה שתים בשלש וכיוצא בה הרי זו רבית גמורה משני צדדין גבי מלוה וגבי לוה עוברין אבל העושה שדהו מכר על תנאי גבי לוקח ·הוי רבית דאי מייתי זוזיה מהדר ליה בעל כורחיה אבל גבי מוכר לא הוי דאי בעי לא מהדר ליה לעולם ולא אתי לידי איסור רבית · ואפילו מהדר ליה לא הוי רבית אלא כשיחזיר ומן טוכח מהשתא שיחזיר ושמא לא יחזיר לעולם וסבר לה ר' מאיר כר' יהודה דתניא צד אחד ברבית מותר · רבא אמר כולי עלמא צד אחד ברבית אסור והכא ברבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו · ת"ק סבר רבית אפילו על מנת להחזירו כשיביא לו מעותיו אסור · ור' יהודה סבר כיון דבעידנא דמייתי ליה מעותיו מהדר ליה מאי דאכל מן הפירות שרי דלאו רבית דאסרה תורה הוא: פיסקא וחכ"א מוכרין אותו ממכר עולם חוץ מד' דברים למרחץ לבורסקי לבית הטבילה לבית המים· אמר שמואל מותר להשתין בתוך ד' אמות של תפלה והני מילי כגון בית או דרך וכיוצא בהן דלא קביעא קדושתייהו *) כגון בית הכנסת לא · ואסיקנא המתפלל מרחיק ד' אמות מהן דתנן כמה ירחיק מהן ומן הצואה ד' אמות · וכן המשתין צריך לשהות כדי הילוך ד' אמות ואח"כ יתפלל משום ניצוצות · ת"ר המתפלל צריך לשהות כדי הילוך ד' אמות וישתין · שכל הילוך ד' אמות תפלה סדורה בפיו ורחושי מרחשי שפוותיה · שאלו אלו כולן במה שהאריכו ימים כו' עד מתניתין ופש[?] מתניתי[?]

*) נראה דצ"ל אבל בהכנ"ס דקביע קדושתי' לא וכו':

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל לא הוה לי תמרא לקידושא וכו' ואתאי ביה יין קידושא : (ב) שם כי ברכתיו וכן למר · נ"ב תפ"ס דלא היה שום ריוח לרב הונא בהא דהוו שדיין מנייהו עליה תפ"ה איקפד רב דשמא היה עת רצון ובדידיה אם הדבר תלה ומתקיים דהיה מגיע לעושר גדול: (ג) רש"י ד"ה וחכ"א וכו' ממכר עולם ואפילו ליחיד : (ד) ד"ה אסר ריתא חגור עשב מין גמי : (ה) ד"ה ולא נשאתי את כפי לדוכן לברך ברכת כהנים בלא שהכהנים : (ו) תוס' ד"ה שאלו וכו' בת קול ואמרה ליה ניחא לך דליזכי את וכוליה דריך לעלמא דאתי או דליסופי לך חיי ד' מאה שנין אמר דניזכי אנא והדאי לעלמא דאתי אמר הקב"ה יהבו :

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לבית המים (לכביסה אי נמי) תא"מ

מסורת הש"ס ומראי מקומות בגליון

ס"א · מגלה יד · [גירסת הע"י וכא"ש יהודה] · [ב"מ סג· סה:] ב"מ דף סג· ערכין דף לא· וע"ש פרש"י ותוס' · [שבת כט: ושם נסמן] [כב"מ איתא אמר אביי צדי וכו'] · ברכות ד' כב: · סוטה ד' לט: · [סוטה כח·] · צ"ע להזיר רש"י בס · [צ"ל מאות] · [צ"ל דהרי] · [וע"ע תוס' עירובין נד: הרלנו עוד באופן אחר]

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

(א)ולא ברכתי לפני כהן *ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה *דא"ר יצחק א"ר יוחנן אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה ואמר ר' יצחק *כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבלים *ולית הלכתא כוותיה ולא ברכתי לפני כהן למימרא דמעליותא היא והא א"ר יוחנן כל תלמיד חכם שמברך לפניו אפילו כ"ג עם הארץ אותו ת"ח חייב מיתה שנאמר °כל משנאי אהבו מות *אל תקרי משנאי אלא משניאי כי קאמר איהו בשוין שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה במה הארכת ימים אמר להם מימי לא נתכבדתי בקלון חברי ולא עלתה על מטתי קללת חברי וותרן בממוני הייתי לא נתכבדתי בקלון חברי כי האדרב הונא דרי מרא אכתפיה אתא רב חנא בר חנילאי וקא *דרי מיניה א"ל אי רגילת דדרית במאתיך דרי ואי לא אתייקורי אנא בזילותא דידך לא ניחא לי ולא עלתה על מטתי קללת חברי כי הא דמר זוטרא כי הוה סליק לפורייה אמר שרי ליה (ב) לכל מאן דצערן וותרן בממוני הייתי *דאמר מר איוב וותרן בממוניה הוה שהיה מניח פרוטה לחנוני מממוניה שאל ר"ע את רבי נחוניא הגדול (אמר לו) במה הארכת ימים אתו *גוזזי וקא מחו ליה סליק יתיב ארישא דדיקלא א"ל רבי אם נאמר °כבש למה נאמר אחד אמר להו צורבא מדרבנן הוא שבקוהו א"ל אחד *מיוחד שבעדרו א"ל מימי לא קבלתי מתנות ולא עמדתי על מדותי וותרן בממוני הייתי לא קבלתי מתנות כי הא *דר' אלעזר כי הוו משדרי ליה מתנות מבי נשיאה לא הוה שקיל כי הוה מזמני ליה לא הוה אזיל אמר להו לא ניחא לכו דאחיה דכתיב °שונא מתנות יחיה ר' זירא כי הוו משדרי ליה מבי נשיאה לא הוה שקיל כי הוה מזמני ליה אזיל אמר אתייקורי דמתייקרי בי ולא עמדתי על מדותי *דאמר רבא °כל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו שנאמר[א] °)נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע °שאל רבי את ר' יהושע בן קרחה במה הארכת ימים א"ל קצת בחיי אמר לו רבי *תורה היא וללמוד אני צריך א"ל מימי לא נסתכלתי בדמות אדם רשע דאמר ר' יוחנן אסור לאדם °להסתכל בצלם דמות אדם רשע שנאמר °לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך ר"א אמר עיניו כהות שנאמר °ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות משום דאסתכל בעשו הרשע והא גרמא ליה *והאמר ר' יצחק לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנאמר °הנה הוא לך כסות עינים אל תקרי כסות אלא כסיית עינים הא והא גרמא ליה רבא אמר מהכא°°)שאת פני רשע לא טוב בשעת פטירתו א"ל[רבי]ברכני א"ל יהי רצון שתגיע לחצי ימי ולכולהו לא אמר לו הבאים אחריך בהמה ירעו אבוה בר איהי ומנימן בר איהי חד אמר תיתי לי דלא אסתכלי בכותי וחד אמר תיתי לי דלא עבדי שותפות בהדי כותי *שאלו תלמידיו את ר' זירא במה הארכת ימים אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני ולא הרהרתי במבואות המטונפות ולא הלכתי ד"א בלא תורה ובלא תפילין ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי ולא ששתי בתקלת חבירי ולא קראתי לחבירי (*בחניכתו) ואמרי לה *)(בחכינתו): **מתני'** ועוד א"ר יהודה בית הכנסת שחרב אין מספידין בתוכו ואין מפשילין בתוכו חבלים ואין פורשין לתוכו מצודות ואין שוטחין על גגו פירות ואין עושין אותו קפנדריא שנאמר °והשמותי את מקדשכם קדושתן אף כשהן שוממין עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש: **גמ'** ת"ר *בתי כנסיות אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין

°) מיכה ז °°) משלי יח *) [נ"ל בחניכתו כך הגי' בע"י ומעתה מובן פרש"י על נכון דמייתי ראיה ממשנה גיטין פז:]

רש"י

מתנותיה · הזרוע והלחיים והקיבה: ולא ברכתי · בסעודה לפני כהן דאמר מר (גיטין דף נט:) וקדשתו (ויקרא כא) לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון: משניאי · שגורמין לבני אדם לשנאותו שהרואה תלמיד חכם שפל לפני עם הארץ אומר אין נחת רוח בתורה: לא נתכבדתי כו' · מפרש לה ואזיל: מרא · פוי"ש בלעז: וקא שקיל מיניה · לכבדו ושלגה הוא: דרית במאתיך · שאתה נושא כלי כזה בעירך: גוזזי · סריסין היו עבדים משרתים אותו וקא מחו ליה לר"ע סבורין היו שהיה קן בחיי: אם נאמר כבש · את הכבש אחד תעשה בבקר ולא עמדתי על מדותי . לשלם גמ[ו]ל רע למי שציערני: ללמוד אני צריך · הוכל לקיים: לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך · אלישע אמר כן ליהורם: הבאים אחריך בהמה ירעו · בתמיה (ג) אין טוב לך לחיות ימים רבים כמוני שא"כ לא יטלו בניך בגדולתך ואתה נשיא והם כל ימיהם יהיו הדיוטות: הרהרתי · דברי תורה: בלא תורה · גרסתי שגורה בפי תמיד: *(בחניכתו) אם כינו שם לחבירו לגנאי: ואמרי לה (*בחכינתו) אפילו אותו כינוי שמסודר ובא לו ממשפחתו שם דופי כמו כתב חניכתו וחניכתה דמסכת גיטין (דף פז:): **מתני'** מפשילין חבלים · והוא הדין לכל מלאכות אלא לפי שהפשלת חבלים צריך מקום מרווח פנוי ובית הכנסת גדול הוא ורחוי ומספיק לכך: מפני עגמת נפש · מניחין בו עשבים כדי שתהא עגמת נפש לרואיהן ושיזכירו את ימי בנייני ואת שהיו רגילין להתאסף שם יבקשו רחמים שיחזרו לקדמותו: **גמ'** אין אוכלין בהן כו' ולא גרסינן ואין אוכלין בהן דכולהו פירושא דקלות ראש הן לשון קלות שמקילין אותה: ואין

תוספות

כי קאמר איהו בשוין · וקשה מאי רבותא והא כתיב וקדשתו לכל דבר שבקדושה *לברך ראשון וי"ל דשוין לאו דוקא אלא כלומר שהכהן נמי תלמיד חכם אמנם אינו חשוב כמותו ואפי' הכי לא היה רבי פרידא רוצה לקרות לפניו וגם צריך לומר דשאר כהנים היו כפופים לרבי פרידא דאל"כ לא הוי רבותא כדחזינן פרק הניזקין (גיטין דף נט: ושם) דרב הונא לא הוי קרי בכהני אי לאו דרבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דארעא דישראל הוו כייפי ליה ועי"ל דהא דאמר התם דרב הונא לא הוה קרי בכהני אלא משום דשאר כהני כייפו ליה היינו דווקא בשבתות וי"מ דאיכא כינופיא אבל בב' ובה' קורא שפיר בפני כהן אע"ג דלא הוי גדול כ"כ וכדיוקא זה יש בהדיא פרק הניזקין ורבי פרידא לא רצה לקרות בפני כהן אפילו בב' ובה' ורש"י פירש דהכא מיירי בברכת המזון וה"נ משמע לישנא דלא ברכתי מדלא קאמר ולא קריתי וברכת המזון לא נתקן להן משום דרכי שלום ואפי' הכי לא היה רוצה רבי פרידא לברך בפני הכהן: **תיתי** לי דלא עבדי שותפות עם הכותי · אפי' בענין שאינו יכול לבא לידי שבועה ואפילו יחול עליו שבועה יפטרנו דשרי בשאר בני אדם אפ"ה לא היה רוצה לעשות*:

ועוד א"ר יהודה בית הכנסת שחרב · קשה מאי ועוד דהא לעיל הוה מקיל טפי מחכמים והכא הוא מחמיר ואם כן מאי ועוד וי"ל דקאי אהא דאמר ר' יהודה ברישא מוכרין אותו לשם חצר ודוקא לשם חצר קאמר אבל סתם איכא יורדת מקדושתה והיינו ועוד דאמר ר' יהודה כלומר ועוד חומרא אחרת מלבד הראשונה*:

אין אוכלין ואין שותין בהן · והא דאמר בריש ערבי פסחים (פסחים דף קא· ושם) דאורחין אכלו ושתו (ד) בבי כנישתא רוצה לומר בחדר הסמוכה לבית הכנסת:

בתי

[מו"ק כח:]

כז א מיי' פ"ט מהל' בכורים הל' יד:

כח ב מיי' פ"ב מהל' תשובה הלכה י' טוש"ע א"ח סי' תרו סעיף א בהג"ה:

כט ג מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ד טוש"ע א"ח סי' פה סב:

ל ד מיי' פי"ד מהל' ת"ת הל' ט טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף טז:

לא ה מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה יא סמ"ג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנא סעיף י:

לב ו מיי' שם הלכה טוש"ע שם סעיף א:

[עי' תוס' בכורות ב: ד"ה שמא ותוס' סנהדרין סג: ד"ה אסור]

[עי' תוס' עירובין פב· ד"ה הי לימא]

[חולין לז:מד·]

[חולין קלב: ע"ש]

פס· ופ"ש בשוא רבה בר בר חנה

[שבת קיד· יומא נט·]

[נ"ל בחכינתו]

[נ"ל בחניכתו]

כ"כ דף יז

[גיר' סערו גואזי]

[יומא לג: ע:]

[חולין מד:]

משלי טו

ר"ה דף יז· יומא דף כג· ודף פז:

ברכות סב·

מלכים ב ג

בראשית כז

נדה נו: ע"ש ב"ק צג·

בראשית כ

פסחים כ: ע"ש

[נ"ל בחכינתו]

ויקרא כו

[תוספ' פ"ג]

רבינו חננאל

ועוד א"ר יהודה בית הכנסת שחרב אין מספידין בו ואין מפשילין לתוכו חבלים ואין פורשין בתוכו מצודות ואין שוטחין על גגו פירות ואין עושין אותו קפנדריא שנאמר והשמותי את מקדשיכם קדושתן בהן אף כשהן שוממין · עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש: ת"ר בתי כנסיות אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין ואין שותין

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה ולא ברכתי לפני כהן דאמר רבי יצחק: (ב) שם שרי ליה מריה לכל מאן: (ג) רש"י ד"ה הבאים וכו' בתמיה כלומר אין טוב: (ד) תוס' ד"ה אין אוכלין וכו' ושתו וגנו בבי כנישתא:

הגהות הגר"א [א] גמרא נושא עון ועובר על פשע למי שעוברין על פשע למי שנושא עון (כך שמע הכותב מפיו):

גליון הש"ס גמ' שאל רבי את ר' יהושע ב"ק· עי' ב"ב דף קיג ע"א תוד"ה ומטו בה: שם להסתכל בצלם · דוקא להסתכל בו ביותר ולהתבונן בו בצלמו ובדמותו אבל ראיה בעלמא שרי מ"א ססי' רכו·

עין משפט נר מצוה

לג א ב ג מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה ו ז ט סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנא ס"א:

לד ד מיי' שם הלכה [illegible] טוש"ע א"ח שם וטוש"ע י"ד סי' שמג סעיף יט:

לה ה סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כא בהג"ה:

לו ו מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הל' ד סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפג:

[ועי' תוס' ב"ב ג: ד"ה ימיילים]

[כשמנשבת רוח צפונית שנקרא' אסתנא יום הוא ונוהם לכל עי' רש"י בעירובין וכן תוס' בקדושין יב: ד"ה הא דרוח צפוני' מוגעת בגשמים]

[תענית כג: חולין קכב:]

אבות פ"א מי"ג

[גי' הערוך ערך תג אמר ריש לקיש ט']

ואין ניאותין בהם ואין מטיילין בהם ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואין מספידין בהן הספד של יחיד אבל קורין בהן ושונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים ולא יתלוש מפני עגמת נפש: עשבים מאן דכר שמייהו חסורי מיחסרא והכי קתני ומכבדין אותן ומרביצין אותן כדי שלא יעלו בהן עשבים א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן לעלות עלו בהם עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויין ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש ומאי ניהו *חשבונות אמר רב אסי בהכ"נ שמחשבין בו חשבונות מלינין בו את המת מלינין סלקא דעתך לא סגי דלאו הכי אלא לסוף שילינו בו מת מצוה: ואין ניאותין בהן: אמר רבא חכמים ותלמידיהם מותרין דאמר ריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן: ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים: כי הא דרבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלי שאילתא מרבא אתא זילחא דמיטרא עיילי לבי כנישתא אמרי האי דעיילינן לבי כנישתא לאו משום מיטרא אלא משום *דשמעתא בעא צילותא כיומא *דאסתנא א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אצטריך ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי א"ל אי צורבא מרבנן הוא לימא הלכתא ואי תנא הוא לימא מתני' ואי קרא הוא לימא פסוקא ואי לא לימא ליה לינוקא אימא לי פסוקך א"נ נישהי פורתא וניקום: ומספידין בהן הספד של רבים: ה"ד הספידא דרבים מחוי רב חסדא כגון הספידא דקאי ביה רב ששת מחוי רב ששת כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא רפרם אספדה לכלתיה בבי כנישתא אמר משום יקרא דידי ודמיתא אתו כוליה עלמא ר' זירא ספדיה לההוא מרבנן בבי כנישתא אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא (א) דידיה דמיתא אתו כולי עלמא ריש לקיש ספדיה לההוא צורבא מרבנן דשכיח בארעא דישראל דהוי תני הלכתא בכ"ד שורתא אמר ווי חסרא ארעא דישראל גברא רבה ההוא דהוי תני הלכתא סיפרא וסיפרי ותוספתא ושכיב אתו ואמרו ליה לרב נחמן (ב) ליספדיה מר אמר היכי נספדיה הי צנא דמלי סיפרי דחסר *תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישראל לחסידי דבבל תנן התם *ודאשתמש בתגא חלף *תני ריש לקיש זה המשתמש במי ששונה הלכות (ג) כתרה של תורה ואמר עולא לשתמש איניש במאן דתני ארבעה ולא לשתמש במאן דמתני ארבעה כי הא דריש לקיש הוה אזיל באורחא מטא עורקמא דמיא אתא ההוא גברא ארכביה אכתפיה וקא מעבר ליה א"ל קרית אמר ליה קרינא תנית תנינא ארבעה סידרי משנה א"ל פסלת לך ארבעה טורי וטענת בר לקיש אכתפך שדי בר לקישא במיא אמר ליה ניחא לי דאשמעינן למר אי הכי גמור מיני הא מלתא דאמר ר' זירא בנות ישראל הן *החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים תנא דבי אליהו כל *השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר °הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות ת"ר מבטלין

חבקוק ג

תורה אור

רש"י

ואין ניאותין. ואין מתקשטין לתוכו ואין מטיילין בה: הספד של רבים. של תלמיד חכם שמת שצריכין להתאסף ולהספידו ובית הכנסת ראוי לכך לפי שהוא בית גדול: מאן דכר שמייהו. היכא שמעינן לתנא קמא לעשות בהן דבר שמוגנים מלמלות עשבים: מכבדין ומרביצין אותן בישובן לאחר שמכבדין מזלפין את המים לשכך את האבק: על תנאי. על מנת שישתמשו בהן: מלינין בו. משמע דחובה היא להלין בה את המת: לסוף שילינו בו מתי מצוה. שימותו בעיר מתים שאין להן קוברין: מאי בי רבנן. למה קורין בתי מדרשות בי רבנן לפי שביתם היא לכל דבר: זילחא דמטרא. זרם מים שבאין בכח: לאו משום מיטרא. בינן עלינו מפני הגשמים שאם לא היינו עוסקין בשמעתא לא היינו נכנסין: צילותא. דעת צלולה ומיושבת שאינו טרוד בכלום מחשבה: אי צריכא ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא. מאי ניעביד. מאחר שאין נכנסין בהן שלא לצורך: לימא לינוקא. שהתינוקות היו רגילין לקרות בבית הכנסת: כגון הספידא דקאי בי רב ששת. אם ימות אדם אחד בי רב ששת: אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דמיתא. הוה ליה הספד של רבים: אתו כולי עלמא. לספוד: דהוה תני הלכתא. שהיה שונה משניות לתלמידים: בכ"ד שורות. של תלמידים: הכי גרסינן חסרא ליה ארעא דישראל גברא רבה: היכי אספיד. במאי אספדו: הי צנא מלא סיפרי. הינו הלא כסל שמילאוהו ספרים ואין מבין מה בתוכה אף שונה הלכות ולא שימש ת"ח ללמוד שיבינהו טעמי משנה ופעמים שדברי משנה סותרין זה את זה וצריך לתרצה כגון הכא במאי עסקינן וכגון הא מני רבי פלוני היא וכגון חסורי מיחסרא אינו יודע מה שונה: תקיפי ארעא דישראל. ריש לקיש דאמרינן במסכת יומא (דף ט:) דאפילו בהדי רבה בר בר חנה לא משתעי דמאן דמשתעי בהדי ריש לקיש בשוקא יהבין ליה עיסקא בלא סהדי: רב נחמן בר יצחק מחסידי בבל בשילהי מסכת סוטה (דף מט:) דקאמר ליה לא תיתני ירא חטא דאיכא אנא: בתגא. כתר תורה: חלף. עבר מן העולם: עורקמא דמיא. שלולית של מים מכונסין: דאשמעי'. שאשמש לאדוני: שהחמירו על עצמן. דמדאורייתא אין צריכה שבעה נקיים אלא הרואה שלשה ימים רצופים בתוך י"א יום שבין נדה לנדה אבל בתחלת נדתה אפילו ראתה כל שבעה ופסקה לערב טובלת בלילה והן החמירו על עצמן לפי שאין הכל בקיאים בפתח נדתה אימתי הן עומדות בי"א ימים שבין נדה לנדה ואם תאמר לא יחמירו אלא בג' רצופין כדכתיב ימים רבים בלא עת נדתה (ויקרא טו) פעמים שראיית דם נדה (ד) מזקיקתה לשבעה נקיים מן התורה כיצד התחילה לספור שבעה נקיים לאחר שהיתה זבה גמורה וספרה שבעה נקיים ובשביעי ראתה אפי' כחרדל סתרה הכל וצריכה לחזור ולספור שבעה נקיים אי נמי שמא ראתה שני ימים ולא ידעה והיום ראתה וידעה דהוו להו שלשה ימים רצופין וצריכה שבעה נקיים ועל כן החמירו:

להכנסת

תוספות

בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשוין. רוצה לומר כל זמן שהן בטלין דהא חזינן בבייתא דלעיל וגם (ה) שהאמוראים לא היו רוצים ליכנס בהן בגשמים מפני גשמים אלא משום דשמעתא בעי צילותא והכא איירי כשחרב דאז מהני התנאי ודווקא לאותן שבבבל מהני התנאי שהרי לעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתן אבל לאותן שבארץ ישראל לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת וה"ה כיון דמהני תנאי לאותן שבבבל א"כ קשה מההיא דלעיל (דף כו:) דרבינא דהוה ליה (ו) בי כנישתא בארעיה ואמר ליה רב אשי זיל זבנה משבעה טובי העיר ואמאי איצטריך לעשות כן אחר שנחרב וי"ל משום דזריעה דוריעה הוי קלות ראש ביותר ועגמת נפש ומשום הכי אסור אפי' בחורבנה*:

ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש. פירוש בבנינה שהרי בחורבנה שרי בכל הני והא דצריך להשמועינן משום דסלקא דעתך אמינא דדווקא אכילה ושתיה דהוי קלות ראש ביותר הוא דאסור אבל חשבונות דלא הוי קלות ראש כל כך סלקא דעתך אמינא דשריא קמ"ל דלא: שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים. ולא קשיא מהא דאמר בנדה (דף סו.) ובפרק יוצא דופן (שם ד' מג.) שאפילו כעין חרדל טמא דשמא התם לא מיירי להצריכה שבעה נקיים אלא להיות נדה דאורייתא וקשיא היאך מליט טפה כחרדל הגורמת שבעה נקיים בדאורייתא דודאי לא תקנו חכמים דבר דליה דכוותה דאורייתא ויש לומר דאשכחנא בה ספיר בו' לספירתה שסותרת הכל:

רבינו חננאל

ואין ניאותין ואין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן מפני החמה ומפני הגשמים ואם צריכי לעיוני בשמעתא דשמעתא צריכא צילותא אע"ג דמיחזי דמפני החמה או מפני הגשמים קא עיילי שרי. וקורין ושונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים כגון הספידא דקאי בי רב חסדא או רב ששת וכיוצא בהן. רפרם ספדא לכלתיה בכנישתא כו' ור' זירא ספדיה לההוא מרבנן בכנישתא כו': ומכבדין ומרביצין אותן. א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחרבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים מפני עגמת נפש שנראי[illegible] ורע. א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשוין. כל שעה שירצה יחזיר לקדמותו ואף על פי כן אין נוהגין בהן קלות ראש: ומה ניניהו חשבונות דאמר רב שש[illegible] בנסיות שמחשבין בהן חשבונות של רבים לסוף מלינין בהן מת מצוה. ואין ניאותין בהן אמר רבא חכמים ותלמידיהן מותרין בהן. מאי בי רבנן ביתא דרבנן. מאי ד[illegible] לחוש[illegible]

מסורת הש"ס

עירובין סח. ע"ש

ברכות ד' לא. נדה דף סו. שם דף מג.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי משום יקרא דמיתא כצ"ל ותיבת דידיה נמחק: (ב) שם ואמרו ליה לרב נחמן בר יצחק ליספדיה מר: (ג) שם המשתמש במי ששונה הלכות ואמר עולא כצ"ל ותיבות כתרה של תורה נמחק: (ד) רש"י ד"ה שהחמירו וכו' פעמים שראיית דם נדה פעם אחת מזקיקתה: (ה) תוס' ד"ה בתי וכו' וגם שהאמוראים שלא היו: (ו) בא"ד דהוה ליה תילא בי כנישתא:

מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת הכלה *אמרו עליו על ר' יהודה בר' אילעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת הכלה בד"א בשאין שם כל צורכו אבל יש שם כל צורכו אין מבטלין וכמה כל צורכו אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברי ומינייהו שיתא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא עד סיכרא רב ששת אמר כנתינתה כך נטילתה מה נתינתה בששים ריבוא אף נטילתה בס' ריבוא ה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא תניא ר"ש בן יוחי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום שגלו שכינה עמהן גלו למצרים שכינה עמהן שנאמר °הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וגו' גלו לבבל שכינה עמהן שנאמר °למענכם שלחתי בבלה ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן שנאמר °ושב ה' אלהיך את שבותך והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגליות (א) בבבל היכא אמר אביי בבי כנישתא דהוצל °ובבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא ולא תימא הכא והכא אלא זמנין הכא וזמנין הכא אמר אביי תיתי לי דכי מרחיקנא פרסה עיילנא ומצלינא התם אבוה דשמואל [ולוי] הוו יתבי בכנישתא דשף ויתיב בנהרדעא אתיא שכינה שמעו קול ריגשא [קמו ונפקו רב ששת הוה יתיב °בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא אתיא שכינה] ולא נפק אתו מלאכי השרת וקא מבעתו ליה אמר לפניו *רבש"ע עלוב ושאינו עלוב (ב) מי נדחה מפני מי אמר להו שבקוהו °ואהי להם למקדש מעט אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ור"א אמר זה בית רבינו שבבבל דרש רבא מאי דכתיב °ה' מעון אתה היית לנו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות *אמר *אביי °מריש הואי גריסנא בביתא ומצלינא בבי כנשתא כיון דשמעית להא דקאמר דוד °ה' אהבתי מעון ביתך (ג) הואי גריסנא בבי כנישתא תניא ר"א הקפר אומר עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בא"י שנאמר °כי כתבור בהרים וככרמל בים יבא והלא דברים ק"ו ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה נקבעים בארץ ישראל בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה עאכ"ו דרש בר קפרא מאי דכתיב °למה תרצדון הרים גבנונים יצתה בת קול ואמרה להם למה תרצו דין עם סיני כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני כתיב הכא גבנונים וכתיב התם °או גבן או דק אמר רב אשי ש"מ האי מאן דיהיר בעל מום הוא: אין עושין אותו קפנדריא: מאי *קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה מאי כשמה כמאן דאמר אדמקיפנא אדרי איעול בהא א"ר אבהו אם היה שביל מעיקרא מותר אר"נ בר יצחק הנכנס ע"מ שלא לעשות קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא וא"ר חלבו אמר ר"ה הנכנס לבהכ"נ להתפלל [א] מותר לעשותו קפנדריא שנא' °ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב: עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש: והתניא אינו תולש ומאכיל אבל תולש ומניח כי תנן נמי מתני' תולש ומאכיל תנן ת"ר *בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש אין מרעין בהן בהמה ואין מוליכין בהן אמת המים ואין מלקטין בהן עשבים ואם ליקט שורפן במקומן מפני כבוד מתים אהייא אילימא אסיפא כיון ששורפן במקומן מאי כבוד מתים איכא אלא ארישא: **מתני' °ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת בשניה זכור בשלישית פרה אדומה °ברביעית החודש הזה לכם בחמישית חוזרין לכסדרן לכל מפסיקין בראשי חדשים בחנוכה ובפורים בתעניות ובמעמדות וביוה"כ: **גמ'** תנן התם* באחד באדר משמיעין על השקלים ועל

רש"י

להכנסת כלה · ללוותה מבית אביה לבית חופתה: כגון דחיילי גברי מאבולא לסיכרא · מחילת אנשים משער העיר עד בית הקברות מקום שסופדין אותו שם: כנתינתה · של תורה: דשף ויתיב · ובנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמהן בגלותן לקיים מה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו (תהלים קב): דכי מרחקנא פרסה · (ד) אני נכנס להתפלל בתוכו: רב ששת · סגי נהור הוה: בית רבינו · רב: וככרמל בים יבא · למדנו שעבר כרמל את הים ואימתי היה בשעת מתן תורה: כשמה · כמשמעה: אדמקיפנא אדרי איעול בהא · בעוד שאקיף שורות של בתים הללו אכנס דרך הבית הזה ואקצר את הדרך ממבוי למבוי ובית הכנסת בין שניהן: מעיקרא · קודם שנבנה בית הכנסת שם: ארישא · משום כבודן של מתים אין נוהגין בהן קלות ראש קאי:

מתני' קורין בפרשת שקלים · להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה כדאמרינן בגמרא: ומפסיקין לשבת הבאה · מלומר פרשה שנייה כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים לסמוך מחיית עמלק למחיית המן פרה אדומה · להזהיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהן בטהרה: ברביעית החודש הזה לכם · שהם פרשת הפסח ובש"ס ירושלמי גרסינן אמר ר' חמא בדין הוא שיקדום החודש לפרשת פרה שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה ומפני מה הקדימוה שהיא טהרתן של ישראל: לכל מפסיקין · ולקרות בענין היום וקורין בענין מועד מעין המאורע: למעמדות · וקורין במעשה בראשית כדקתני לקמן במתני': **גמ'** משמיעין על השקלים · בהכרזת בית דין: ועל

תוספות

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת · ולא קשיא מההיא דמס' דרך ארץ (זוטא פ"ח) דאמרי' מעשה ברבי עקיבא שמצא מת מצוה בדרך ונשאו ארבעה מילין עד שהביאו לבית הקברות וכשבא אצל ר' יהושע ור' אליעזר וספר להם אמרו לו על כל פסיעה ופסיעה שפסעת כאילו שפכת דם נקי לא היה מפני בבטל למודו אלא משום שהזיזו ממקומו ומת מצוה קונה מקומו*:

הני מילי למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא · ממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ותני אית ליה שיעורא ואין מבטלין תלמוד תורה בשבילו אלא כדי צורכו להתעסק בו ודוקא לענין ביטול תורה אבל לענין ביטול מלאכה אסור לכל בני העיר שהרי בפרק אלו מגלחין (מו"ק דף כז: ושם) לא מחלק בענין איסור מלאכה בין מאן דקרי ותני למאן דלא קרי ותני*:

אין מרעין בהן בהמות · משום כבודן של מתים אבל האילנות שנוטעין בהן מותרין ואין בהם משום כבודן של מתים אחרי שאינן על הקברים עצמן:

לכל מפסיקין וכו' וליום הכפורים · צריך לומר דמיירי במנחת יום הכפורים שחל להיות בשבת והא קאמר שמפסיקין מן הסדר שחל באותו שבת וקורין בפרשת עריות וכן בכל הני שאין קורין אלא ג' כגון תעניות ומעמדות וחנוכה ופורים דליכא למימר דמיירי ביום הכפורים שחרית שקורין בפרשת אחרי מות בחול ששה ובשבת שבעה דא"כ אמאי נקט יום הכפורים אפילו שאר מועדות נמי: ועל

עין משפט נר מצוה

לז א ב מיי' פי"ד אבל הל' ט
עשין ג טוש"ע י"ד ס שסא סעיף א:
לח ג ד ה ו מיי' פי"א מהל' תפלה הל' ח סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן קנא סעי' ה:
[עי' תוס' כתובות יז ד"ה מבטלין]
לט ז מיי' שם הלכה יא טור ש"ע שם סעיף י:
מ ח מיי' פי"ד מהל' אבל הל' יג סמג עשין מד"ס ג טוש"ע י"ד סימן שסח סעיף א:
מא ט מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה כ סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן תרפה סעיף א:
[וע"ע תוס' כתובות ד"ה אבל]
מב י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
מג כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
מד ל מיי' שם טוש"ע שם ס"ג:
מה מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
מו נ מיי' פ"א מהל' שקלים הלכה ט סמג עשין מח:

תהלים ד
[גי' סילקוט בתהלים רמז תס"ד רבא וכן גרס עין יעקב]

מסורת הש"ס

כתובות דף יז· לעיל ד' ג: [אבות דר"נ פ"ד]
[תענית טז:]
[מכות י: ע"ש]
תהלים כז
ירמיה מו
תהלים סח
ויקרא כא
ברכות סב: ע"ש
יחזקאל מו
[שמחות פי"ד ע"ש]
[לעיל דף יג: מו"ק דף ו: שקלים דף ב:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מבין הגליות שכינה בבבל היכא אמר אביי: (ב) שם ישאינו עלוב יכול ושאינו יכול מי נדחה. (ג) שם מעון ביתך לא הוה גריסנא אלא בבי כנישתא היכא דמצלינא הוה: (ד) רש"י ד"ה דכי מרחקנא פרסה (אני וכו' בתוכו) תא"מ ונ"ב ס"א כשאני מהלך בדרך באותו מקום אפילו אני מרבה עלי את הדרך אני נכנס שם ומתפלל בתוכו:

רבינו חננאל

למיעל בי כנישתא אי צורבא מרבנן הוא לימא שמעתא. אי תנא הוא לימא הלכתא · אי קרא הוא לימא פסוקא · ואי לא לימא ליה לינוקא מאי פסוקך. ומשתמש בתגא חלף · פירוש המשתמש במאן דמתני שמעתא ראוי להריגה · כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עוה"ב שנאמר הליכות עולם לו: ת"ר מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה · בד"א כשאין שם כל צרכו · וכמה כל צרכו י"ב אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי כו' · והני מילי למאן דתני וקרי פירוש קרא או תנא אבל דמתני שמעתא לית ליה שיעורא · תניא רשב"א חביבין ישראל שבכ"מ שגלו גלה שכינה עמהם כו' ופשוטה היא. עד דרש רבא ה' מעון אתה היית לנו אלו בתי כנסיות ומדרשות · אמר רבא כיון דשמעית להא לא יתיבנא וגריסנא אלא בבי כנישתא שנאמר ה' אהבתי מעון ביתך וגו' · אין עושין בית הכנסת קפנדריא ואם היה שביל מעיקרא מותר · פירוש קפנדריא לשון יון כשתהיה חצר שיש לה ב' פתחים אחד במזרח ואחד במערב הנכנס בזה ויצא כנגדו מפסיק החצר נקרא קפנדריא · אמר רב נחמן הנכנס בבית הכנסת על מנת כו' · אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא שנאמר ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו' אוקימנא למתניתין נמי הכי · עלו בו עשבים לא יתלוש להאכיל אבל תולש ומניח מפני עגמת נפש: ת"ר בבית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש וכו' עד אם ליקט שורפן במקומן: מתני' ר"ח שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים

הגהות הגר"א

[א] גמ' מותר · נ"ב מלוה כן גירסת הרא"ש (כאן אבל ברא"ש דברכות איתא מותר) · והרי"ף בברכות ·

גליון הש"ס

גמ' בבי כנישתא דשף · עיין ברמב"ן במלחמות ספ"ד דכתובות: שם מריש הואי גריסנא · עיין ברכות ד' ח ע"א:

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ב מהל' כלאים הלכה טו :
מח ב מיי' פ"ב מהל' שקלים הלכה ט ופ"ד הל' יא סמג עשין מה :
מט ג טוש"ע א"ח סי' תכה סעיף א :
נ ד מיי' פ"א מהל' שקלים הלכה ט :
נא ה ו מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה כ כב סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן תרפה סעיף א :
נב ז מיי' שם הלכה א:
נג ח מיי' שם הלכה כג סמג שם טוש"ע שם :
נד ט י מיי' שם הל' כד סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרפד סעיף ג

תוספות

על הכלאים דזמן זריעה היא · לאו דוקא זמן זריעה שהרי לא הוי הזמן שמפרש בהמקבל (ב"מ דף קו:) אלא רוצה לומר סוף זריעה וכבר גדלו התבואות והזרעים ואז הכלאים ניכרין אבל קודם לכן אינן ניכרין · **חדא** מכלל חבירתה איתמר . וא"ת ומאן דאמר מכללא אמאי אמרה והא כיון דידעינן אידך כל שכן הא ויש לומר דמאן דאמרה בתחילה דרב הוה דסבר דראש חודש אדר שחל להיות בשבת שאין מוציאין כי אם שתי תורות ולא הוו ידעי כלל אידך דרבי יצחק ומזה הטעם איצטריך לאשמועינן ההיא דראש חודש טבת שחל להיות בשבת דמוציאין שלשה ספרי תורה :

והלכתא אין משגיחין בחנוכה. פירוש לעשותו עיקר יאע"ג דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף* מ"מ הוצרך לפסוק הלכה כוותיה משום דפליגי עליה שאר אמוראי*) : עדיין

*) [דומה לזה כתבו תוס' יבמות לט' סד"ק אע"ג]

[עי' תוס' ב"ב קיד : ד"ה והילכתא ותוס' גיטין עד: ד"ה הא ותוס' מנחות לב: ד"ה מנעל ותוס' ב"ק נו: ד"ה בבהיא ותוס' ב"מ כט: ד"ה והוי שואל]

גמרא

ועל הכלאים בשלמא על הכלאים דזמן זריעה היא אלא על השקלים מנלן אמר ר' טבי אמר רבי יאשיה דאמר קרא °זאת עולת (במדבר כח) חודש בחדשו *אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה וכיון דבניסן בעי אקרובי מתרומה חדשה °קדמינן וקרינן באחד באדר כי היכי דליתו שקלים למקדש כמאן דלא כרבן שמעון בן גמליאל דאי רבן שמעון בן גמליאל האמר שתי שבתות דתניא *שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום רבן שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל כיון דאמר מר *בחמשה עשר בו שולחנות יושבין במדינה ובכ"ה יושבין במקדש משום שולחנות *) קדמינן וקרינן מאי פרשת שקלים רב אמר °צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי (שם) ושמואל אמר °כי תשא (שמות ל) בשלמא למאן דאמר כי תשא היינו דקרי לה פרשת שקלים דכתיב בה שקלים אלא למאן דאמר את קרבני לחמי (א) הכא מידי שקלים כתיבי התם אין טעמא מאי כדר' טבי בשלמא למ"ד צו את בני ישראל משום דכתיבי קרבנות התם כדר' טבי אלא למ"ד כי תשא קרבנות מי כתיבי שקלים לאדנים כתיבי כדתני רב יוסף שלש תרומות הן של מזבח למזבח ושל אדנים לאדנים ושל בדק הבית לבדק הבית בשלמא למאן דאמר כי תשא היינו דשני האי ראש חדש משאר ראשי חדשים אלא למ"ד צו את קרבני מאי שני שני דאילו ראשי חדשים קרו שיתא בעניינא דיומא וחד בדראש חודש ואילו האידנא כולהו בדראש חודש הניחא למאן דאמר *לסדר פרשיות הוא חוזר אלא למאן דאמר לסדר הפטרות הוא חוזר ופרשתא דיומא קרינן מאי שני שני דאילו ראשי חדשים קרו שיתא בעניינא דיומא וחד קרי בדראש חודש ואילו האידנא קרו תלתא בעניינא דיומא וארבעה קרו בדראש חודש מיתיבי *ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים ומפטירין ביהוידע הכהן בשלמא למ"ד כי תשא היינו דמפטירין ביהוידע הכהן דדמי ליה דכתיב *°כסף נפשות ערכו (מלכים ב יב) אלא למ"ד את קרבני לחמי מי דמי כדר' טבי מיתיבי *חל להיות בפרשה הסמוכה לה בין מלפניה ובין מלאחריה קורין אותה וכופלין אותה בשלמא למ"ד כי תשא היינו דמתרמי בההוא זימנא אלא למ"ד צו את קרבני מי מתרמי בההוא זימנא אין לבני מערבא דמסקי לדאורייתא בתלת שנין תניא כוותיה דשמואל ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין כי תשא ומפטירין ביהוידע הכהן א"ר יצחק נפחא ר"ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלש תורות וקורין בהן אחד בעניינו של יום ואחד בשל ר"ח ואחד בכי תשא וא"ר יצחק נפחא *ר"ח טבת שחל להיות בשבת מביאין שלש תורות וקורין בהן אחד בעניינו של יום ואחד בדראש חודש ואחד בחנוכה וצריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר ר' יצחק אבל בהך כרב ס"ל דאמר פרשת שקלים את קרבני לחמי ובשתי תורות סגי קמ"ל ולימא הא ולא בעיא הך *חדא מכלל חבירתה איתמר ר"ח טבת שחל להיות בחול א"ר *) יצחק קרו תלתא בר"ח וחד בחנוכה ורב דימי דמן חיפא אמר קרו תלתא בחנוכה וחד בר"ח אמר ר' מני כוותיה דרבי יצחק נפחא מסתברא דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם א"ר אבין כוותיה דרב דימי מסתברא מי גרם לרביעי שיבא ר"ח הלכך רביעי בר"ח בעי מיקרי מאי הוי עלה רב יוסף אמר אין משגיחין בראש חודש ורבה אמר אין משגיחין בחנוכה והלכתא אין משגיחין בחנוכה (ב) ור"ח עיקר איתמר חל להיות בואתה תצוה אמר רבי יצחק נפחא קרו שיתא מואתה תצוה עד כי תשא וחד מכי תשא עד ועשית אמר אביי אמרי

*) [נ"ל ר' יצחק נפחא]

רש"י

ועל הכלאים . לעקור כלאי הזרעים הניכרין בין התבואה : (ג) חודש בחדשו לחדשי השנה . כל הני חדשים למה לי : אלא אמרה תורה . יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה וזהו ניסן כדאמרינן בראש השנה דגמרינן שנה שנה מניסן דכתיב ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יב) : כמאן . מקדמינן כולי האי דלא כרבן שמעון בן גמליאל: בט"ו באדר שולחנות בעלי מטבעות המחלפין שקלי כסף בפרוטות : יושבין במקדש . הוא סימן שכבר קרב זמן לתרום את הלשכה בשלש קופות וימהרו ויביאו דמאותו היום מתחילין למשכן את המעכבים : משום שולחנות קדמינן . לאחד באדר דהיינו שתי שבתות וטעמא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן בפ"ק דפסחים (דף ו.) : טעמא כדרבי טבי. טעמא מאי מייתינן שקלים באדר כדרבי טבי שיקריבו קרבנות באחד בניסן מתרומה חדשה והך מנוה התם כתיבא: שקלים לאדנים כתיבי . התם כדכתיב ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אהל מועד והן השקלים שנעשו מהן אדני המשכן כדכתיב וכסף פקודי העדה וגו' ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקודש וגו' · שלש תרומות . נאמרו שם מחצית השקל תרומה לה' יתן תרומת ה' לתת את תרומת ה' תרומת אדנים היתה לאדנים ותרומת מזבח למזבח לקנות מהן קרבנות צבור לכל השנה דכתיב בה לכפר על נפשותיכם: לבדק הבית . היא לא היתה שוה בכולן אלא איש כפי נדבתו שנאמר ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב וגו' (שמות לה) : הניחא למאן דאמר . בפרקין האי דקתני מתני' בחמישית חוזרין לכסדרן : לסדר פרשיות הוא חוזר . שקראו את אלו והפסיקו מלקרות את פרשת השבת איכא למימר כדאמר האידנא קרו כולהו בדראש חודש אלא למאן דאמר כו' דמפרש חוזרין לכסדרן לסדר ההפטרות אלמא ההפטרות הופסקו עד הנה אבל לא הפרשיות דעד השתא הוו קרו נמי מעניינא דיומא מאי שני : כדרבי טבי. זאת עולת חודש בשקלים אמר : חל להיות. ר"ח אדר בפרשה הסמוכה לפרשת שקלים : וכופלין אותה. בשבת שניה אע"פ שקראוה בראשונה: בההוא זימנא . באותו פרק של אדר : מי מתרמי. והלא בפרשת פינחס היא שהיא סמוכה לחודש אב : דמסקי אורייתא . מסיימין חמשה חומשין פעם אחת לשלש שנים ולא בכל שנה כמו שאנו עושין: אין משגיחין.(ד) לעשות עיקר : אמרי

מסורת הש"ס

ר"ה דף ז' יומא דף סה:
פסחים ד' ו: סנהדרין יב: ע"ז ד' ה: [תוספתא פ"ג] ר"ה ז: בכורות נח: שקלים פ"ק דף ב' פ"א מ"ג
*) [עי' תוספ' בכורות נז: ד"ה בפרוס]
[לקמן ל:]
[תוספ' פ"ג]
[נ"ל בכסף עובר איש כסף כו' וכן איתא בהרא"ש]
יומא ד' ע' [סוטה מא.]
[עירובין כי: יבמות פח: ט: מנחות מא: בכורות לו: נדה יא:]
[תוספ' פ"ג לקמן ל:]

רבינו חננאל

שקלים . תנן התם במסכת שקלים באחד באדר משמיעין על השקלים כו' מכריזין שיכין כל אדם שקלו ויביאהו למקדש · ולמה באחד באדר דקי"ל כר' טבי דמצריך לאיתויי הקרבנות שמקריבין בר"ח ניסן מן השקלים של שנה זו מן התרומה שנתרמה כדתנן בשלש קופות של שלש סאין כו' · והא שמועה דר' טבי בר"ה פרק א' וכיון דבעינן לאקרובי מן השקלים החדשים באחד בניסן מקדמינן להשמיע באחד באדר כדתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום · אמרינן מתניתין נמי כרשב"ג דאמר שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח ב' שבתות · כיון ששנינו בט"ו באדר שולחנות ישבו במדינה כדי לקבל השקלים מכל אדם · מקדמינן ומכרזינן קודם ט"ו . מאי פרשת שקלים . רב אמר צו את בני ישראל את קרבני לחמי וגו' ושמואל אמר כי תשא · בשלמא לשמואל היינו דקרינן מכי תשא תרומה לה' · יתן תרומת ה' · לתת את תרומת ה' לכפר חדא לאדנים וחדא למזבח וחדא לבדק הבית אלא לרב בצו את קרבני מי כתיב שקלים התם · איכא דאמרי בשלמא לשמואל דאמר בכי תשא היינו דשאני ר"ח [אדר] דבכל ראשי חדשים קורין בצו · ובר"ח אדר בכי תשא אלא לרב מאי שאני . ואמרינן דבכל ר"ח שחל להיות בשבת קרו שיתא בעניינא דיומא כפרשה של אותה שבת וחד קרי בדר"ח · ובר"ח אדר מניחין פרשת היום וקורין כולן בצו את בני ישראל · תניחא לר' אמי דאמר הא דתנינן בחמישית חוזרין לסידרן לסדר פרשיות חוזרין מכלל שאלו ד' שבתות לא קרינן ענין היום והאידנא חוזרין לענין היום אלא לר' ירמיה דאמר לסדר הפטרות הן חוזרין אבל סדר פרשיות לעולם קורין אותן כל פרשת בזמנה מאי איכא למימר · ומותבינן לרב מאי דמי הפטרת דיהוידע לצו את בני ישראל ופרקינן כר' טבי דמצריך קרבן ראש חודש ניסן מתרומת חדשה · ותוב מותבינן לרב שחל להיות ראש חודש אדר בפרשה הסמוכה לה כו' איך יתכן לחול פרשת פינחס באחד באדר ופרקינן תמצא בענין הזה לבני מערבא שמסיימין התורה לשלש שנים ופוסקין כל פרשה ג' פרשיות אפשר דמיתרמי להו כי האי גוונא ועליהן תניא זו הברייתא · תניא כשמואל ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין בכי תשא ומפטירין ביהוידע הכהן · ר' יצחק נפחא אמר ר"ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין ג' תורות וקורין א' בענין היום ואחד בר"ח וא' בחנוכה · ר"ח טבת שחל להיות בחול · אמר ר' יצחק נפחא ג' קורין בר"ח ואסיקנא כוותיה · אין משגיחין בחנוכה ור"ח עיקר · אתמר חל ר"ח אדר להיות בואתה תצוה ·

גליון הש"ס גמ' קדמינן וקרינן · עי' בכורות דף נז ע"ב תד"ה בפרוס

הגהות הב"ח (א) גמ' את קרבני לחמי מידי שקלים כתיבי התם אין טעמא כדר' טבי כצ"ל ותיבת הכא ותיבת מאי נמחק : (ב) שם והלכתא אין משגיחין בחנוכה כל עיקר כצ"ל ותיבות ור"ח חודש נמחק : (ג) רש"י ד"ה חודש הד"א עם ד"ה אלא : (ד) ד"ה אין משגיחין · בחנוכה לעשותו עיקר :

נה א מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה כב :
נו ב ג מיי' שם הלכה כ טוש"ע א"ח סימן תרפה סעיף ה :
נז ד ה מיי' שם הלכה כ :
נח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף א :
נט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב :
ס ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג :
סא ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :

אמרי אוקומי הוא דקא מוקמי התם אלא אמר אביי *קרו שיתא מואתה תצוה עד ועשית וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית מיתיבי *חל להיות בפרשה הסמוכה לה בין מלפניה בין מלאחריה קורין אותה וכופלין אותה בשלמא לאביי ניחא אלא לר' יצחק נפחא קשיא אמר לך ר' יצחק נפחא ולאביי מי ניחא תינח לפניה לאחריה היכי משכחת לה אלא מאי אית לך למימר כופלה בשבתות הכא נמי כופלה בשבתות חל להיות בכי תשא עצמה א"ר יצחק נפחא קרו שיתא מן ועשית עד ויקהל וחד קרי מכי תשא עד ועשית מתקיף לה אביי השתא אמרי למפרע הוא דקרי אלא אמר אביי קרו שיתא עד ויקהל וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית תניא כוותיה דאביי חל להיות בכי תשא עצמה קורין אותה וכופלין אותה: חל להיות בתוך השבת מקדימין לשבת שעברה: איתמר ר"ח אדר שחל להיות בערב שבת רב אמר מקדימין ושמואל אמר מאחרין רב אמר מקדימין דאם כן בצרי להו יומי שולחנות ושמואל אמר מאחרין אמר לך סוף סוף חמיסר במעלי שבתא מיקלע ושולחנות לא נפקי עד חד בשבא הלכך מאחרין תנן חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת מאי לאו אפילו בע"ש לא בתוך השבת דוקא ת"ש איזו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ואפילו בערב שבת מאי לאו אפילו בע"ש דומיא דתוכה מה תוכה מקדימין אף ע"ש מקדימין אמר שמואל בה וכן תנא דבי שמואל בה כתנאי מסרגין לשבתות דברי ר' יהודה הנשיא ר"ש בן אלעזר אומר אין מסרגין אמר ר"ש בן אלעזר אימתי אני אומר אין מסרגין בזמן שחל להיות בע"ש אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת מקדים וקורא משבת שעברה אע"פ שהוא שבט: בשנייה זכור וכו': איתמר פורים שחל להיות בע"ש רב אמר מקדימין פרשת זכור ושמואל אמר מאחרין רב אמר מקדימין כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה ושמואל אמר מאחרין אמר לך כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר עשיה וזכירה בהדי הדדי קא אתיין תנן בשניה זכור והא כי מיקלע ריש ירחא בשבת מיקלע פורים בערב שבת וקתני בשניה זכור אמר רב פפא מאי שניה שניה להפסקה תא שמע איזו שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת מאי לאו ערב שבת דומיא דתוכה מה תוכה מקדימין אף ערב שבת מקדימין אמר שמואל בה וכן תנא דבי שמואל בה חל להיות בשבת עצמה אמר ר"ה לדברי הכל אין מקדימין ורב נחמן אמר עדיין היא מחלוקת איתמר נמי א"ר חייא בר אבא אמר רבי אבא אמר רב פורים שחל להיות בשבת מקדים וקורא בשבת שעברה זכור: בשלישית פרה אדומה וכו': תנו רבנן איזו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה איתמר ר' חמא בר חנינא אמר שבת הסמוכה לר"ח ניסן ולא פליגי הא דאיקלע ר"ח ניסן בשבת הא דאיקלע באמצע שבת: ברביעית החדש הזה לכם: תנו רבנן ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין כי תשא ומפטירין ביהוידע ואי זו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ואפילו בערב שבת בשניה זכור ומפטירין פקדתי ואי זו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת בשלישית פרה אדומה ומפטירין וזרקתי עליכם ואי זו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה ברביעית החדש הזה ומפטירין כה אמר ה' [אלהים] בראשון באחד לחדש ואיזו

(margin: שמות יב · שמואל א טו · יחזקאל לו · יחזקאל מה)

רש"י

תמני אוקומי הוא דמוקמי התם. כלומר אין הדבר ניכר לשם פרשת שקלים אלא סברי שלא נסתיימה פרשת ואתה תלוה עד כאן: וחד תאני וקרי. חוזר ושונה לקרות מכי תשא עד ועשית כיור נחושת וגו': כופלה בשבתות. שקורין אותה שני שבתות זו אחר זו: רב אמר מקדימין. וקורין בכי תשא לשבת שעבר כדתנן במתני': דאם כן. דמאחרין בצרי להו לשולחנות משני שבתות דאמרינן לעיל משום שהשולחנות הוצרכו לישב במדינה בט"ו מקדימין וקורין מראש חודש שיהו דורשין שתי שבתות לפניהן כרבן שמעון בן גמליאל ואם תאחר עד למחרת ראש חדש אין כאן הקדמה שתי שבתות: חמיסר במעלי שבתא מיקלע. ואותו היום לא יתחילו לצאת ולישב במדינה מפני כבוד השבת: לא נפקי עד בחד בשבת. וכי מאחרת נמי איכא שתי שבתות הלכך מאחרין כדי שלא תצטרך להפסיק בין ב' פרשיות: בתוך שבת דוקא. דאי מאחרת ודאי בצרי להו יומי לשולחנות: אמר שמואל. האי בתוכה דקתני לאו תוך שבוע אלא תוך שבת עצמו: וכן תנא דבי שמואל. בתוספתא (א) דהך ברייתא אי זו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בה ביום שבת עצמו ואפילו חל בערב שבת של אתמול כאילו חל בה אלמא מאחרין אשמועינן: מסרגין. לשון סירוגין כלומר מפסיקין לשבתות בין פרשה ראשונה לשניה כשחל ר"ח בחול שמקדימין לשעבר דא"כ בצרי להו יומי לשולחנות ומפסיקין לשבת הבאה ולשבת שלישית קורין זכור כדי שתהא סמוכה זכור לפורים: אין מסרגין. כדמפרש ואזיל: אימתי אני אומר אין מסרגין בזמן שחל להיות בערב שבת. דכי נמי מאחרין לא בצרי יומי לשולחנות כדאמר שמואל לעיל סוף סוף שולחנות לא יתבי עד חד בשבת הלכך מאחרין ואין כאן סירוג: אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת. דאי מאחרת לה בצרי להו יומא לשולחנות על כרחך נקדים ויש כאן סירוג: הכי גרסינן כי היכי דלא ניקדום עשייה לזכירה: תנן בשניה זכור. קא סלקא דעתך אראש חדש' אדר שחל להיות בשבת קאי דמיירי ביה רישא דמתניתין: שניה להפסקה. כלומר לאו ארישא קאי אלא אסיפא קאי דקתני חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ועלה קאי ואמר בשבת של אחר הפסקה קורין זכור ובתוך שבוע שלאחריה יהא פורים: איזו היא שבת שניה. כלומר שבת של פרשה שניה פרשת זכור: בתוכה. לאחריה ואפילו חל פורים בערב שבת: בה. ביום שבת עצמו קורין הפרשה בו ביום ואפילו חל בערב שבת אתמול כאילו חל לשבת שלמחר והיינו כשמואל: חל להיות פורים בשבת. דברי הכל אין קורין זכור לשעבר דהא השתא לא קדמה עשייה לזכירה וגבי מוקפין קדמה זכירה לעשייה: עדיין היא מחלוקת. אף בזו אמר רב מקדימין כדי שתקדם זכירה לעשייה דעיירות: איזו היא שבת שלישית. שקורין בו פרשה שלישית: הא דאיקלע ראש חדש ניסן ביום השבת. שלא הוצרך להקדים פרשת החודש לשבת שעברה קרינן לשבת שעברה פרה אדומה כרבי (ב) חמא בר' חנינא ולא בסמוכה לפורים לסמוך אזהרת טמאים לפסח והיכא דחל ראש חדש ניסן באמצע שבת שהוצרכו לקרות פרשת החדש בשבת שלפניה הוזקקו להקדים פרשת פרה לשבת שלפני שבת [זו] שהיא סמוכה לפורים מאחריה: תנו רבנן ט'. ברייתא זו מפורשת למעלה בסירוגין לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה: ואי

[לעיל כט:]

תוספות

עדיין היא מחלוקת איתמר כמי וכו'. קשיא אמאי לא פריך מברייתא דקתני איזוהי שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת ולרב הוי מצי למימר ואפי' בשבת שלאחר כך וכל שכן בערב שבת שלפניה שמקדימין לשבת שעברה וי"ל דהך ברייתא היינו ברייתא דבסמוך אחר מתני' דברביעית החדש הזה ואגב דתני ואפילו בערב שבת גבי שבת ראשונה וגבי שבת רביעית דהוי דוקא תנא נמי בהא בערב שבת ולא בשבת אף על גב דלא הוי דוקא :
ושאר

רבינו חננאל

אמר אביי קרו שיתא מואתה תצוה עד ועשית כיור נחשת וחד חוזר וקורא מכי תשא עד ועשית כיור נחשת . וקי"ל כוותיה . חל להיות ר"ח אדר בכי תשא עצמה . אמר אביי קרו ו' מכי תשא עד ויקהל . וחד חוזר וקורא מכי תשא ועד ועשית כיור נחשת וקי"ל כוותיה דתניא כוותיה: אתמר ר"ח אדר שחל להיות בע"ש רב אמר מקדימין וקורין פרשת שקלים בשבת שהיא כ"ו יום בשבט . שאם לא תקרא כך אלא בשבת שהיא ב' ימים באדר בצרי יומי דשלחנות דבעינן משעה ששמשמיעין בשקלים עד ט"ו ואח"כ יוצאין השלחנות והנה אם תשמע בב' ימים לאדר נמצאו השלחנות יוצאין בי"ד יום . ופריק שמואל דאמר מאחרין וקורין בשבת שהיא שני ימים באדר כיון דשלחנות כל אימת דחל ר"ח אדר בע"ש לא נפקי עד חד בשבת לא בצרי ואקשינן לשמואל דתניא איזו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ודייקינן מאי לאו ע"ש דומיא דתוכה מה כשחל להיות בתוכה מקדמינן וקרינן פרשת שקלים אף כשחל ר"ח אדר בע"ש מקדמינן וקרינן משבת שעברה . ופריק שמואל לא תימא בתוכה אלא בה . וכן היא סוגיא דמתניתין . איזו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה . ואפי' בע"ש פירוש בה בשב' עצמה. כשם כשחל ר"ח אדר בשבת עצמה קורין בה פרשת שקלים כך אפילו אם חל להיות בע"ש קורין בשבת עצמה . והא פלוגתא דרב ושמואל כתנאי היא דתניא מסרגין לשבתות דברי ר' יהודה כו' . פירוש מסרגין מפסיקין כדתנן קראה סירוגין ומפרשינן פיסקי פיסקי. ואמר ר' שמעון אימתי אני אומר אין מסרגין . כלומר שאין מפסיקין אלא שקורין שבת אחר שבת בזמן שחל ר"ח אדר להיות ע"ש מכלל דסבר שקורין פרשת שקלים למחר כשמואל ולפיכך אין מפסיקין . ות"ק סבר מקדימין וקורין משעה שעברה אע"פ שהוא שבט כרב ומפסיקין בשבת שהיא שני ימים באדר . וקי"ל כרב. ואע"ג דפריק שמואל למעמיה לית הלכתא כוותיה: ת"ר ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בכי תשא ומפטירין ביהוידע . ואיזו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר, להיות בתוכה ואפילו בע"ש . בשניה זכור ומפטירין כה אמר ה' צבאות פקדתי . איזו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפי' בע"ש . בשלישית פרה אדומה ומפטירין וזרקתי עליכם . ואיזו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה . וזה כשחל ר"ח ניסן באמצע שבת אבל אם חל ר"ח ניסן להיות בשבת נמצאת שבת שלישית הסמוכה לר"ח ניסן . ברביעית החדש הזה . ומפטירין כה אמר ה' בראשון באחד לחדש כו'

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכן תנא דבי שמואל בתוספתא שלהן ברייתא זו איזו: (ב) ד"ה הא דאיקלע וכו' כרבי חמא בר' חנינא :

ואיזו היא שבת רביעית כל שחל ר"ח ניסן להיות בתוכה ואפילו בע"ש: בחמישית חוזרין לכסדרן וכו': לסדר מאי ר' אמי אמר לסדר פרשיות הוא חוזר ר' ירמיה אמר *לסדר הפטרות הוא חוזר אמר אביי כוותי' דר' אמי מסתברא דתנן לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים לתעניות ולמעמדות וליוה"כ בשלמא למ"ד לסדר פרשיות הוא חוזר היינו דאיכא פרשה בחול אלא למ"ד לסדר הפטרות הוא חוזר הפטרה בחול מי איכא ואידך הא כדאיתא והא כדאיתא ובתעניות למה לי הפסקה ליקרי מצפרא בענינא דיומא ובמנחה בתעניתא מסייע ליה לר"ה דאמר ר"ה *מצפרא כינופיא היכי עבדינן אמר אביי מצפרא לפלגיה דיומא מעיינינן במילי דמתא מפלגיה דיומא לפניא ריבעא דיומא (א)קרא ומפטרי וריבעא דיומא בעו רחמי שנאמר ויקראו בספר תורת ה' אלהיהם רביעית היום ורביעית (היום) מתוודים ומשתחוים ואיפוך אנא לא ס"ד דכתיב ואלי יאספו כל חרד בדברי אלהי ישראל על מעל הגולה ואני יושב משומם עד למנחת הערב וכתיב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי: מתני' בפסח קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים בעצרת שבעה שבועות בראש השנה בחדש השביעי באחד לחדש ביוה"כ אחרי מות ביו"ט הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים ובשאר כל ימות החג בקרבנות החג בחנוכה בנשיאים בפורים ויבא עמלק בראשי חדשים ובראשי חדשיכם במעמדות במעשה בראשית בתעניות ברכות

נחמיה ט / עזרא ט / ויקרא כג / שם טז / שמות יז / במדבר כח

ושאר ימות החג קורין בקרבנות החג. והא שאנו מעמידין ספר תורה שניה במועדות וקורין בקרבנות היום לא מציט סמך בתלמוד אך בסדר רב עמרם ישנו וקצת יש סמך לדבר מהא דאמר לקמן (דף לא:) אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע וכו' אמר לו הקב"ה כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקורין בהן: והאידנא

ואי זו היא שבת רביעית כו' ואפילו בערב שבת. בהא מודה שמואל דערב שבת דומיא דתוכה ומקדימין דא"א מאחרין קדמה עשייה לשמיעה ואנן נוהגין בכולהו כרב חוץ מפורים שחל להיות בשבת עצמה דההיא לא איקלע כלל דא"כ הוי ר"ח אדר באחד בשבת ור"ח חדש ניסן בשני בשבת שהרי אדר לעולם חסר וא"כ הוה ליה פסח בשני בשבת וקיימא לן דלא בד"ו פסח לעולם וימים הראויין לקביעת ר"ח חודש אדר זבד"ו וסימן מסורת הפסקת פרשיות כך זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו זהו פירוש זט"ו אם בא ר"ח חדש אדר בשבת יהא תורה אור לך הפסקת פרשה ביום חמשה עשר ולא יותר שהרי ביום ר"ח חודש קורין פרשת שקלים ולשבת הבאה פרשת זכור כדתניא בברייתא אי זו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת ומתני' נמי תנן בשניה זכור והיינו כרב דאמר פורים שחל להיות בע"ש מקדימין ועכשיו יחול פורים בערב שבת ולכן מקדימין כרב אבל לשבת שלישית של אדר שהוא יום ט"ו לחודש מפסיקין ובשבת רביעית (ב) (לחודש) שהיא סמוכה לפורים של מוקפין מאחריהן קורין פרה אדומה דתניא בברייתא אי זו היא שבת של פרשת פרה כל שסמוכה לפורים מאחריה והוקימנא היכא דחל ר"ח ניסן בחול וזה יחול באחד בשבת שהוא חול ופרשת החודש קורין בשבת שלאחרי' שהרי היא סמוכה לר"ח ניסן הרי לך פי' זט"ו פירוש ב"ו אם בא ר"ח אדר בשני בשבת תהא הפסקה בשבת שלאחר ר"ח שהוא יום ששה לאדר שהרי הקדמת פרשת שקלים בשבת שעברה כדתנן חל להיות בתוך השב' מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ושוב אין לך הפסקה בהן שהרי שבת שלאחריה נקראת פרשת זכור והוא יום י"ג לחודש ופורים ליום מחר ושבת של אחריה פרשת פרה אדומה שהיא סמוכה מאחריה ושבת של אחריה יום כ"ז לחודש קורין פרשת החודש שהיא סמוכה לר"ח ניסן והרי לך פירוש ב"ו פי' ד"ד אם בא ר"ח אדר בד' בשבת תהא לך הפסקה בד' לחדש שבת של אחר ר"ח שהרי הקדמת פרשת שקלים בשבת שלפני ר"ח כל הטעם כטעם פירושו של ב"ו ואין לך עוד הפסקה בהן והרי לך פירוש ד"ד פי' ובי"ו אם בא ר"ח בששי בשבת יהא לך הפסקה אחת ליום מחר שהוא שני לחודש והשניה ביום ששה עשר הראשונה ביום מחר כדתניא חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת שניה דסבירא לן כרב דאמר ע"ש כאמצע שבת ומקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ופרשת זכור בשבת של אחריה שהוא יום תשעה לחודש והיא סמוכה לפורים ובשבת שלאחר פורים שהוא ששה עשר לחודש יפסיק פעם שניה ואף על פי שסמוכה מאחריה לא תקרא פרה אדומה כדאמר רב חמא בר חנינא לעיל דהיכא דחל ר"ח חדש ניסן בשבת קורין פרשה שלישית בשבת הסמוכה לר"ח ניסן כדי שתקרא פרשת החודש בשבת של ר"ח חודש ופרשת פרה בשבת שלפניה והוא יום כ"ג לחדש. דרך קצרה סימן ימי קביעת ר"ח אדר זבד"ו וסימן ההפסקות זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו חל ר"ח אדר בשבת ביום ז' ההפסקה בט"ו לחודש ולא יותר חל ר"ח אדר ביום ב' הפסקה בו' לחודש ולא יותר חל ר"ח חדש אדר ביום ד' הפסקה ביום ד' ולא יותר חל ר"ח חודש אדר ביום ששי הפסקה ביום ב' לחדש וביום י"ו לחדש: לסדר פרשיות. שבשבתות הללו הפסיקו סדר פרשיות דלא קרא אלא ארבע פרשיות הללו: לסדר הפטרות הוא חוזר. שעד הנה מפטירין מעין ארבע פרשיות הללו השנויות לעיל בברייתא: לתעניות ולמעמדות. על כרחך הני בשבת לא הוו וקתני מפסיקין ובחול ליכא הפטרה: הא כדאיתא כו'. ודאי מפסיקין בחול פרשת היום אבל בשבת שיש הפטרה מפסיקין בהפטרות וקורין בהפטרה מעין המאורע: ובתעניות למה לי הפסקה. פרשיות לרבי ירמיה פריך דאמר היכא דאפשר לא מפסקינן תעניות כיון דאיכא קריאה במנחה למה יפסקו שחרית: מצפרא כינופיא. מאספין בני אדם ובודקין ומזהירין אם יש בידם עבירה ויחדלו כדי שיתקבל התענית לפיכך אין פנאי בשחרית לקרות בתורה: במילי דמתא. בודקים אם תהיה עבירה בידם: ואיפוך אנא. לומר דהני ב' רביעיות דקרא (ג) שחרית פלגינהו: ובמנחת הערב וגו' וסיפא דקרא ואפרשה כפי אל ה' אלמא לפניא בעו רחמי והני קראי תרוייהו בספר עזרא: מתני' פרשת מועדות שבתורת כהנים. שור או כשב (ויקרא כג) וביומא קמא מיירי ובברייתא אמרינן בה ושאר כל ימות הפסח מלקט וקורא מענינו של פסח ומאי דמייר במתני' תנא בברייתא: שבעה שבועות. דכל הבכור. בחדש השביעי. דשור או כשב: קורין בקרבנות החג. בפרשת פינחס כיצד יום ראשון ויום שני קורא המפטיר בחמשה עשר ואע"פ שיום שני הוא אין קורין בו וביום השני להראות שהוא ספק יום שני דגלאי הוא לקרות יו"ט בספק חול יום ראשון של חול המועד שהוא ספק שני ספק שלישי קורא ראשון ביום השני ותניינא ביום השלישי תליתאה ביום הרביעי הרביעי שהוא טסף בשביל חש"מ הוא קורא את ספיקי היום ומה הן ספיקי היום ביום השני וביום השלישי וכן למחר קורא ראשון ביום השלישי שני קורא ביום הרביעי שלישי קורא ביום החמישי והרביעי ביום השלישי וביום הרביעי שהן ספיקי היום וכן תמיד הרביעי קורא מה שקרא ראשון ושני חוץ מיום אחרון של חש"מ שא"א לקרות ביום השמיני לפי שאינו מימי החג אלא רגל לעצמו לפיכך יום ז' של חש"מ ראשון קורא ביום החמישי שני קורא ביום הששי שלישי קורא ביום השביעי והרביעי קורא ביום הששי וביום הז' שהן ספיקי היום: בחנוכה בנשיאים. דהוי נמי חנוכת המזבח: במעשה בראשית. במסכת תענית בפרק בתרא (דף כו:) שנויה סדר קריאתן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע בשני יהי רקיע ויקוו המים בג' יקוו המים ויהי מאורות ברביעי יהי מאורות וישרצו המים בחמישי ישרצו המים ותוצא הארץ בששי ותוצא הארץ ויכלו השמים: ותם (דף כז:) מפרש טעמא מאי קורין במעשה בראשית במעמדות שבשביל הקרבנות מתקיימים שמים וארץ: [וכן לקמן לא.]

ולעיל כט: / תענית יב: ע"ש

רבינו חננאל

בחמישי' חוזרין לכסדרן. לסדרן מאי ר' ירמיה אמר לסדר הפטרות וקי"ל כוותיה. ואקשינן לר' ירמיה ממשנתנו דתני לכל מפסיקין לתעניות ולמעמדות כלומר מניחין ענינו של יום וקורין [כענין] תעניות ובענין המעמדו' ענין מעמדות כדתנן במעמדו' במעשה בראשית. ומפורש בפ' בשלשה פרקים הכהנים כו' תעניות כדתנן ברכות וקללות ואי אמרת לסדר ההפטרות הפטרה בחול מי איכא דפסיק לה ואמר הפטרה דתעניות והפטרה דמעמדות. ופריק במקום שיש הפטרה כגון אלו השבתות שפירשנו מפסיקין להפטרה וקורין כהפטרה של זה הענין ובמקום שאין הפטרה בחול כגון שני וחמישי מפסיקין לסדר פרשיות לא קשיא הא כדאיתא והא כדאיתא: ירושלמי. ר' בא בשם ר' חייא בר אשי אין מפסיקין בין פורים לפרה. ר' לוי אמר אין מפסיקין בין פרה להחודש. וסימניהן של פרשיות הללו בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה. ובדין הוא שיקדום החדש לפרה שבאחד בניסן הוקם המשכן ובשני ימים בניסן נשרפה הפרה. ולמה הקדימוה. מפני שהיא טהרתו של כל ישראל. ואקשינן בתעניות למה לי הפסקה ליקרו בצפרא בענינא דיומא כו'. ואוקימנא מצפרא כנופיא ועד פלגיה דיומא מעייני במילי דמתא. ומפלגיה דיומא רבעא דיומ' קרו ומפטרי. תניא דיומא בעו רחמי שנאמר ויקראו בספר תורת האלהים רביעית היום [ורביעית] מתודים ומשתחוים לה' אלהיהם. וכתיב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי. ש"מ דתפלה דתעני' במנחת הערב: בפסח קורין בפרשת מועדי שבתורת כהנים:

סב א מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה כ:
סג ב מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תרפה:
סד ג מיי' פ"א מהל' תענית הלכה יז וש"ע א"ח סימן תקעו סעיף טז:
סה ד מיי' פי"ג מהל' תפלה הל' ח' טוש"ע א"ח סימן תל סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ריבעא דיומא. קרים בספרא ומפטרי: (ב) רש"י ד"ה ואיזו היא וכו' ובשבת רביעית שהוא יום כ"ג לחודש שהיא סמוכה: (ג) ד"ה ואיפוך אנא וכו' בשחרית פלגינהו:

תורה אור

ברכות וקללות אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין כסדרן ואין עולים להם מן החשבון שנאמר °וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו: **גמ'** ת"ר בפסח קורין בפרשת מועדות ומפטירין בפסח °גלגל והאידנא דאיכא תרי יומי יומא קמא בפסח גלגל ולמחר בפסח °יאשיהו ושאר ימות הפסח מלקט וקורא מענינו של פסח מאי היא אמר רב פפא מאפ"ו סימן יום טוב האחרון של פסח קורין °ויהי בשלח ומפטירין °וידבר דוד ולמחר °כל הבכור ומפטירין °עוד היום אמר אביי והאידנא נהוג עלמא למיקרי משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא בעצרת °שבעה שבועות ומפטירין °בחבקוק אחרים אומרים °בחדש השלישי ומפטירין °במרכבה והאידנא דאיכא תרי יומי עבדינן כתרוייהו ואיפכא בראש השנה °בחדש השביעי ומפטירין °הבן יקיר לי אפרים ויש אומרים °וה' פקד את שרה ומפטירין °בחנה והאידנא דאיכא תרי יומי יומא קמא כיש אומרים למחר °והאלהים נסה את אברהם ומפטירין הבן יקיר ביוה"כ קורין °אחרי מות ומפטירין °כי כה אמר רם ונשא ובמנחה קורין בעריות ומפטירין ביונה אמר ר' יוחנן כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה אתה מוצא ענוותנותו דבר זה כתוב בתורה *ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים כתוב בתורה °כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני הארונים וכתיב בתריה עושה משפט יתום ואלמנה שנוי בנביאים °כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו' וכתיב בתריה ואת דכא ושפל רוח משולש בכתובים דכתיב °סולו לרוכב בערבות ביה שמו וכתיב בתריה אבי יתומים ודיין אלמנות יו"ט הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים ומפטירין °הנה יום בא לה' והאידנא דאיכא תרי יומי למחר מיקרא ה"נ קרינן אפטורי מאי מפטירין °ויקהלו אל המלך שלמה ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג יו"ט האחרון *קורין כל הבכור מצות וחוקים ובכור ומפטירין °ויהי ככלות שלמה למחר קורין וזאת הברכה ומפטירין °ויעמד שלמה אמר רב הונא אמר רב שבת שחל להיות בחולו של מועד בין בפסח בין בסוכות מקרא קרינן °ראה אתה אפטורי בפסח °העצמות היבשות ובסוכות °ביום בא גוג בחנוכה בנשיאים ומפטירין °בנרות דזכריה ואי מיקלעי שתי שבתות קמייתא בנרות דזכריה בתרייתא °בנרות שלמה בפורים °ויבא עמלק בראשי חדשים °ובראשי חדשיכם ראש חדש שחל להיות בשבת מפטירין °והיה מדי חדש בחדשו יחל להיות באחד בשבת מאתמול מפטירין °ויאמר לו יהונתן מחר חדש אמר רב הונא(א) ראש

ברכות וקללות· דאם בחקותי להודיע שעל עסקי החטא באה פורענות לעולם ויחזרו בתשובה ויגללו מגרה שהן מתענין עליה: אין מפסיקין בקללות· כדמפרש מילתא שאין שנים קורין בהן אלא אחד קורא את כולן ושנים הראשונים קורין כסדרן· בענין סדר הפרשיות(ב) ותנאי פליגי בה בברייתא בגמרא היכן מתחיל בשני ובחמישי: ואין עולה להן מן החשבון· כשיגיע יום שבת יחזרו מה שקראו בשבת במנחה ובשני ובחמישי: שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל· אכולה מתני' קאי ללמוד מכאן שמצוה לקרות ביום המועד מעניני המועדות: **גמ'** הכי גרסינן ת"ר בפסח קורין בפרשת מועדות כו'· ברייתא שלימה היא עד ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג אלא שבעלי הגמרא הפסיקוה לפרש בכל מועד יום ביום מה תיקנו האחרונים שנהגו לעשות ב' ימים לקרות ביום שני לפי שהברייתא נשנית בארץ ישראל שאין עושין י"ט אלא יום אחד: בפסח גלגל· ביהושע (ג): ושאר כל ימות הפסח סימן מאפ"ו· משכו וקחו לכם אם כסף תלוה את עמי פסל לך וידב' שבבהעלותך (ד) ויום טוב שני קורין ביום ראשון שור או כשב: ויהי בשלח פרעה· לפי שביום ז' של פסח אמרו שירה על הים: ומפטירין וידבר דוד· שהיא שירה כמותה ומדבר בה מיציאת מצרים עלה עשן באפו וגו' וישלח חציו ויפיצם וגו': עוד היום· לפי שמפלתו של סנחריב בליל פסח היה: ומפטירין בחבקוק· שמדבר במתן תורה אלוה מתימן יבוא במתן תורה (ה): במרכבה· דיחזקאל על שם שנגלה בסיני (ו) ברבות רבבות אלפי שנאן: והאידנא דאיכא תרי יומי עבדינן כתרוייהו ואיפכא דקאמרי אחרים דאינהו בתראי לתנא קמא בחדש השלישי ומפטיר במרכבה ביום הראשון קרינן להו ודקאמר תנא קמא בעצרת שבעה שבועות ומפטירין בחבקוק קרינן ביום השני ואיפכא דמתן תורה בששי בסיון: הבן יקיר לי אפרים· משום (ז) זכור אזכרנו רחם ארחמנו: מפטירין בחנה· לפי שפקידתה היתה בראש השנה ועקידת יצחק מזכירין כדי שתזכר לנו היום במשפט: כי כה אמר רם ונשא· ואמר סולו סולו שמדבר במדת התשובה הלא זה צום אבחרהו (ישעיה נח): קורין בעריות· שמי שיש עבירות בידו יפרוש מהן לפי שהעריות עבירה מאויה שנפשו של אדם מחמדתן ויצרו תוקפו: הנה יום בא לה'· דכתיב ביה לחוג את חג הסוכות: ויקהלו· על שם שחנוכת הבית היתה באותה אסיפה ובחג הסוכות: קורין כל הבכור· אלא שמתחילין עשר תעשר לפי שיש באותה פרשה מצות וחוקים הרבה הנהוגות בחג באותו זמן שהוא זמן אסיף ועת שהעניים צריכין לאסוף מאכל לביתם ועוד יש באותה פרשה מצות מעשר עני ומצות נתון תתן ופתוח תפתח והענק תעניק לעבד עברי ושילוח חפשי והעבט תעביטנו: ויהי ככלות שלמה· על שם ביום השמיני שלח את העם: מקרא קרינן ראה אתה· שיש שם מצות שבת ורגלים וחולו של מועד דכתיב את חג המצות תשמור ומכאן למדו איסור מלאכת חולו של מועד במסכת חגיגה (דף יח·): בעצמות היבשות· שילאו ממצרים לפני הקץ: ביום בא גוג· והיא המלחמה האמורה בזכריה בהנה יום בא לה': נרות דזכריה· רני ושמחי על שם ראיתי והנה מנורת זהב כולה וגו': נרות דשלמה· ויעש חירום [וגו'] ואת המנורות חמש מימין וגו': עד

והאידנא נהוג עלמא למקרי משך תורא וכו'· אומר ר"י דזה הסדר לא ישתנה רק כשחל פסח ביום חמישי שאז ב' קורין משך תורא וביום שלישי שהוא שבת של חול המועד קורין ראה אתה אומר אלי ובכלה הוי פסל לך כדאמרינן לקמן דשבת של חול המועד בין בניסן בין בתשרי קורין ראה אתה אומר אלי וביום ד' וחמישי וששי של פסח שהוא אב"ג דשבת לא יקראו פסל לך בחמישי של פסח כמו שרגילין בשאר שנים אלא ביום (ח) ארבע וחמישי וששי יקראו קדש בכספא במדברא:

במנחה קורין בעריות· לפי שהנשים מקושטות בשביל כבוד היום לפיכך צריך להזהירם שלא יכשלו בהן ובמדרש יש שלכך קורין בעריות לפי שישראל עושין רמז להקב"ה שכשם שהזהיר אותם שלא לגלות ערוה כך לא תגלה ערותם בעונותם:

למחר קרינן וזאת הברכה ומפטירין ויעמוד שלמה· ויש מקומות שנהגו להפטיר בויהי אחרי מות משה ושיבוש הוא שהרי הש"ס אין אומר כן ויש אומרים שרב האי גאון תקן לומר ויהי אחרי מות משה אבל אינן יודעין הסברא אמאי שנה סדר הש"ס:

מפטיר ויאמר לו יהונתן מחר חדש· קשיא אמאי אין עושין כן כשחל ר"ח אדר ורחש חדש ניסן באחד בשבת ואמאי מפטירין ביהוידע ובראשון באחד לחדש וי"ל משום דהפטרה דיהוידע מדברת בשקלים ומזכרת שראש חדש אדר יהיה באותו שבוע*:

רחש

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה ח טוש"ע א"ח סי' תפח ס"ג:
סז ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תצ סעיף א:
סח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ס:
סט ד מיי' שם הל' ט טוש"ע א"ח סי' תצד סעיף א ב:
ע ה מיי' שם הל' י טוש"ע א"ח סי' תקפד סעי' ב וסי' תרא סעי' א:
עא ו מיי' שם הל' יא טוש"ע א"ח סי' תרכא סעיף א:
עב ז מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרכב סעיף ב:
עג ח מיי' שם הלכה יב טוש"ע א"ח סי' תרנט:
עד ט י מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרסב סעיף ג:
עה כ מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרסג סעיף א:
עו ל מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרסח סעיף ב:
עז מ מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרסט סעיף א:
עח נ מיי' שם הלכה טז טוש"ע א"ח סי' תל סעי' ה וסי' תרסג סעיף ג:
עט ס ע מיי' שם הל' יז טוש"ע א"ח סי' תרפד:
פ פ מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרלג סעי' ד:

[ע' רש"א]

פא צ מיי' שם הל' ד טוש"ע א"ח סי' תכג סעי' ב:
פב ק מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תכה סעיף א:
פג ר מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

אסיקנא והאידנא נהוג עלמא משך. תורא. קדש. בכספא. פסל. מדברא. שלח. בוכרא. וקורין ומפטירין כאשר כתוב בגמרא· ופשוטה

יחזקאל לז

שמות יז במדבר כח

[עי' תוס' ר"ה לב· ד"ה מתחיל]

[עי' בהר"ן דף שהעתיק קורין בצות וחוקים וכל הבכור ומפטירין וכו' וכיה גרסא נכונה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב הונא אמר רב ראש חדש:
(ב) רש"י ד"ה קורין כסדרן· כענין סדר הפרשיות ואין עולה להן מן החשבון וכו' ובשני ובחמישי ותנאי פליגי בה וכו' ובחמישי הס"ד ואח"כ מה"ד שנאמר:
(ג) ד"ה בפסח גלגל ביהושע בעת ההיא הס"ד: (ד) ד"ה ושאר כל ימות הפסח וכו' שבבהעלותך וביום שני קורין משכו וביום ראשון שור כצ"ל ותיבת טוב נמחק: (ה) ד"ה ומפטירין בחבקוק וכו' במתן תורה מתחלי הס"ד: (ו) ד"ה במרכבה וכו' שנגלה בסיני ב' רבותים אלפי שנאן: (ז) ד"ה הבן יקיר לי אפרים משום דכתיב ביה זכור וכו' ארחמנו דקמיירי בזכרונות הס"ד ואח"כ מה"ד ומפטירין וכו' בראש השנה הס"ד ואח"כ מה"ד והאלהים נסה את אברהם ועקידת יצחק מזכירין כדי שיזכור לנו עקידה היום במשפט: (ח) תוס' ד"ה והאידנא וכו' אלא ביום רביעי חמישי וששי יקראו קדש:

[עי' תוס' פסחים מ: ד"ה אבל וכו' וקל"ע ועי' תרומת הדשן סי' יט]

פד א מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה ד טוש"ע א"ח סימן תכה סעיף א' בהג"ה:
פה ב מיי' שם הלכה יח טוש"ע א"ח סימן תקנט סעיף ד בהג"ה:
פו ג מיי' פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכה ו:
פז ד מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה יח טוא"ח סימן תקפט:
פח ה ו מיי' שם הל' ז טוש"ע א"ח סימן תכח סעיף ו:
פט ז מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעי' ד:
צ ח מיי' שם הלכה ג סמג עשין יט טוא"ח סימן רצב:

תורה אור

ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח *מאי היו עלי לטורח אמר הקב"ה לא דיין להם לישראל שחוטאין לפני אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהם בתשעה באב גופיה מאי מפטרינן אמר רב איכה היתה לזונה מקרא מאי תניא אחרים אומרים ואם לא תשמעו לי ר' נתן בר יוסף אומר עד אנה ינאצוני העם הזה ויש אומרים עד מתי לעדה הרעה הזאת אמר אביי האידנא נהוג עלמא למיקרי כי תוליד בנים ומפטירין אסוף אסיפם: [במעמדות] במעשה בראשית וכו': מנהני מילי א"ר אמי אלמלא מעמדות *לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי וכתיב ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה אמר לו לאו אמר לפניו רבש"ע במה אדע אמר לו קחה לי עגלה משולשת וגו' אמר לפניו רבש"ע תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם: בתעניות ברכות וקללות ואין מפסיקין בקללות: מה"מ אמר ר' חייא בר גמדא אמר רבי אסי דאמר קרא מוסר ה' בני אל תמאס ריש לקיש אמר *לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן אמר אביי לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מאי טעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן לוי בר בוטי הוה קרי וקא מגמגם קמיה דרב הונא בארורי אמר לו אכנפשך לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים אבל שבמשנה תורה פוסק תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן *ובעצרת על פירות האילן תניא *רבי שמעון בן אלעזר אומר אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה סתור *ואל תבנה מפני שסתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה וסימן לדבר רחבעם בן שלמה ת"ר *מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה שם קורין בשני בשני שם קורין בחמישי בחמישי שם קורין לשבת הבאה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה אמר רבי זירא הלכה מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה *ולימא הלכה כרבי יהודה משום

(רש"י) עד אנה ינאצוני ועד מתי לעדה הרעה. תרווייהו במרגלים והם חזרו בט"ב כדאמרינן במסכת תענית (דף כט.): מנהני מילי. מה ענין ברכות אצל מעמדות: במה אדע. מה תאמר לי למען דבר שיתכפרו בו עונותיהן: קחה לי עגלה משולשת. כלומר הקרבנות יכפרו עליהן: מנהני מילי. דאין מפסיקים בקללות: אל תמאס. והמפסיק בהן מראה עצמו שקשה לו לקרות ובמסכת סופרים (פי"ב) יליף לה מסיפיה דקרא ואל תקוץ בתוכחתו אל תעשנו קוצין קוצין פסקים פסקים לשון קוצה: משה מפי הגבורה אמרן. ונעשה שליח לומר כך אמר לי הקב"ה שהרי אמורין בלשון ונתתי והפקדתי ושלחתי מי שהיכולת בידו לעשות אבל במשנה תורה כתיב יככה השם ידבק ה' בך משה אמרן מאליו אם תעברו על מצותיו הוא יפקיד עליכם: מגמגם. קורא אותן במרוצה ובקושי: בארורי. במשנה תורה: אכנפשך. אם רצונך להפסיק פסוק הואיל ואתה קץ בקריאתן: קודם עצרת. שהוא זמן קציר וזמן פירות האילן כדמפרש ואזיל: משה מעצמו אמרם. וברוח הקדש:

(תוספות) ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי וגו'. ואין אנו עושין כן אלא מפטיר בירמיה (ב) שמעו דבר ה' ובשבת שלפני ט"ב חזון ישעיהו והטעם לפי שאנו נוהגין על פי הפסיקתא לומר ג' דפורענותא קודם תשעה באב ואלו הן דברי ירמיה שמעו דבר ה' חזון ישעיהו ובתר תשעה באב שב דנחמתא והרתי דתיובתא ואלו הן נחמו נחמו ותאמר ציון עניה סוערה לבדה אנכי אנכי רני עקרה קומי אורי שוש אשיש דרשו שובה ולפיכך מקדימין עניה סוערה קודם רני עקרה דדרך הנחמות להיות הולכות ומשובחות יותר וסדר זה מתחיל בפנחס וסימניך דש"ח נו"ע אר"ק שד"ש ולעולם שוש אשיש באתם נצבים דהיינו שבת שלפני ר"ה לפי שהוא סוף הנחמות ודרשו בצום גדליה ושובה בשבת שלפני יום הכפורים וכשיש שבת בין יום הכפורים לסוכות אז הוי דרשו בשבת שלפני יום הכפורים משום דכתיב ביה דרשו ה' בהמצאו והיינו בימי תשובה ושובה בין כפור לסוכות *דכתיב בה ונתתי לך יורה ומלקוש וכן ה' נתן קולו לפני חילו דמשתעי במים ושייך שפיר לפני סוכות וזה המנהג לא ישתנה לעולם ע"פ הפסיקתא וכן פירש ר"ת ולא כדברי רב שחובל ההופך ומבלבל לומר שובה קודם כפור ושוש אשיש בין כפור לסוכות דאין להפסיק בין השבע נחמות לשביעית אלא כדברי רבינו תם עם ישרים נחתם שוש אשיש ברא(ש)יתו ושובה באחריתו *והא שאין אנו מפטירין חזון בשבת שחל בו ר"ח אב משום דקיימא לן* דאין אבילות אלא בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה ורב דאמר דמפטיר חזון סבר דאבלות אל מיד שנכנס ר"ח ואין הלכה כן וכן פירש הר"ר אליעזר ממיץ ולכך אנו מפטירין שמעו וכן אנו נוהגין ע"פ מסכת סופרים* שאנו קורין ויחל בתעניות ובמתניתין אמרינן שקורין ברכות וקללות*:

אין מפסיקין בקללות. וקורין אחד משום דכתיב מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו א"ר אחא אל תעשה התוכחה קוצים קוצים וא"ר יהושע דסכנין אני אמרתי עמו אנכי בצרה ואם כן אין דין שיברכוני בני על הצרות שלהם אלא יקרא אחד הכל ויתחיל(א) בדבר אחר ויסיים בדבר אחר ואז יוכל לברך תחילה וסוף:

מתחיל בפסוק שלפניהם. לאו דוקא פסוק דהא יש פרשה ואין מתחילין ומשיירין בפחות משלשה פסוקים: קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה השנה שאלו בבית המדרש של רבינו נסים למה מחלקים פרשת נצבים וילך לשנים כשיש ב' שבתות בין ר"ה השנה לסוכות בלא יום הכפורים ואין מחלקין מטות ומסעי שארוכות יותר והשיב לפי שבאתם נצבים יש קללות שקלל ישראל ורוצה לסיימם קודם ר"ה השנה וקשה שאנו לא מחשבינן הקללות שקלל משה ישראל כדמשמע בפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פח: ושם) א"ר לוי בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו הקב"ה בירך ישראל בכ"ב וקללן בשמנה ומשה ברכם בשמנה וקללם בעשרים ושתים ותשיב מואס לא תשמעו עד ואין קונה משמע בהדיא שעד אין קונה הוי מן הקללות ולא יותר ועוד קשיא לפי סברתו אמאי אין קורין האזינו קודם ר"ה השנה שהרי גם שם יש קללות מזי רעב ולחומי רשף לכך נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ר"ה השנה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל בלא להסמיך הקללות לר"ה ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עצרת כדי להסמיך הקללות שבבחוקותי לעצרת: ילמדנו של פרשת יתרו אין אדם רשאי לקרות בתורה עד שיסדיר הפרשה ג' פעמים שנאמר (איוב כח) אז ראה ויספרה (ב) הכינה וגם חקרה והכינה ואחרי כן ויאמר לאדם ואסור לסמוך על הבימה דמה נתינתה מעומד אף קריאתה מעומד:

[תענית כט.] תענית ד' כ"ז ע"ב ברכות טו [במס' סופרים פי"ב איתא כזה ריש לקיש אמר הקב"ה אינו דין שיהיו בני מתקללין ואני מתברך] נדרים מ. ד"א זוטא פ"ד מלכים א' יב [תוס' פ"ג מס' סופרים פי"א הלכה ד] [עי' תוס' מנחות לו: ד"ה ולימא]

נ"ל וכו' נתן קו' דמשמעי מים דכתיב בה יורה ומלקוש וסייך טי': מהרש"א בג"ז וע"ש [תענית כט:] [ס"י כ"ו] [ועי' תוס' ברכות יח. ד"ה למחר ותוס' פסחים ג: ד"ה אבל] ר"ה דף טז. [תוספתא ע"ג פ"א]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה אין מפסיקין וכו' ויתחיל בברכה ויסיים בברכה ואז יוכל: (ב) ד"ה משה וכו' ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם.

רבינו חננאל
תניא אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן שנאמר אל תקוץ בתוכחתו *) מ"ט שאין מפסיקין. שאין אומרים ברכה על הפורענות. היכי עבדינן תנא כשמתחיל מתחיל מפסוק שלפניהם וכשמסיים מסיים בפסוק שלאחריהם ואמר אביי לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים והן אם בחקותי תלכו שנא' בלשון רבים ומשה רבינו מפי הגבורה אמרן אבל שבמשנה תורה פוסק מ"ט דבלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן לחיכתב. וכן אמר רב הונא ללוי בר בוטא דהוה מגמגם וקורא בארורי דמשנה תורה. א"ל אכנפשך קללות שבמשנה תורה פוסק. ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל להיות קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת שהיא ר"ה לדין האילנות דתנן בד' פרקים העולם נידון. ובעצרת על פירות האילן. וקללות שבמשנה תורה קודם ר"ה כדי שתכלה שנה וקללותיה. תניא אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה כו'. בשני ובחמשי ובשבת במנחה קורין כסדרן כו'. אמר שמואל מקום שמפסיקין בשבת שחרית

הלוחות

*) נראה דצ"ל אל תקוץ שאין מפסיקין משום שאין אומרים וכו'

*משום דאפכי להו ת"ר פותח ורואה גולל ומברך וחוזר ופותח וקורא דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר [א]פותח ורואה ומברך וקורא מאי טעמא דרבי מאיר כדעולא דאמר עולא מפני מה אמרו [ב]הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה הכא נמי כדי שלא יאמרו ברכות כתובין בתורה ורבי יהודה תרגום איכא למיטעי ברכות ליכא למיטעי אמר רבי זירא אמר רב מתנה הלכה פותח ורואה ומברך וקורא *ולימא הלכה כר' יהודה °משום דאפכי להו אמר ר' זירא אמר רב מתנה [ג]הלוחות והבימות אין בהן משום *קדושה *אמר ר' שפטיה אמר ר' יוחנן [ד]הגולל ספר תורה צריך שיעמידנו על התפר ואמר ר' שפטיה א"ר יוחנן [ה]הגולל ספר תורה גוללו מבחוץ ואין גוללו מבפנים [ו]וכשהוא מהדקו מהדקו מבפנים ואינו מהדקו מבחוץ ואמר ר' שפטיה א"ר יוחנן עשרה שקראו בתורה [ז]הגדול שבהם גולל ספר תורה [ח]הגוללו נוטל שכר כולן דאמר ר' יהושע בן לוי עשרה שקראו בתורה הגולל ספר תורה קיבל שכר כולן *שכר כולן סלקא דעתך אלא אימא קיבל שכר כנגד כולן ואמר ר' שפטיה אמר ר' יוחנן °מנין שמשתמשין *בבת קול שנאמר °ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר (ישעיה ל) והני מילי דשמע קל גברא במתא וקל איתתא בדברא והוא דאמר הין הין והוא דאמר לאו לאו ואמר ר' שפטיה אמר ר' יוחנן כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר °וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים וגו' (יחזקאל כ) מתקיף לה אביי משום דלא ידע לבסומי קלא °משפטים לא יחיו בהם קרית ביה (שם) אלא כדרב משרשיא דאמר שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת ואין נוחין זה את זה בהלכה עליהם הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם *אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן °כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום סלקא דעתך אלא אימא נקבר ערום בלא מצות סלקא דעתך אלא אמר אביי נקבר ערום בלא אותה מצוה אמר רבי ינאי בריה דרבי ינאי סבא משמיה דרבי ינאי רבה [ט]מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה: °וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל (ויקרא כג) מצותן שיהיו קורין אותן כל אחד ואחד בזמנו: ת"ר *[כ]משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג:

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

רש"י

משום דאפכי להו · דרבי מאיר לדרבי יהודה ודרבי יהודה לדרבי מאיר: איכא למיטעי · ואומר תרגום כתוב בתורה ואתו למיכתב תרגום בתורה: אבל ברכות · הכל יודעין שאין ברכות כתובין בתורה: הלוחות · לא ידעתי מה הן ויש מפרשין הן העשוין לספרים שלנו שאינן עשוין בגליון: בימה · שהיו עושין למלך בפרשת המלך כדאמרינן במסכת סוטה (דף מא·): יעמידנו על התפר · כנגד התפר שעם ראוי להדקו יפה: הגולל ספר תורה · מענין לענין והוא יחיד וספר תורה מונח לו על ברכיו גוללו מבחוץ העמוד שהוא חוזה לו גוללו ויגול מצד חוץ לצד פנים שאם יאחוז עמוד הפנימי ויגול לצד החוץ יתפשט החיצון ויפול לארץ: וכשהוא מהדקו · כשגמר מלגלול ובא להדקו יאחוז בפנימי ויהדק על החיצון כדי שלא יכסה הכתב בזרועותיו שמצוה להראות את [הכתב אל] העם כשמהדקו במסכת סופרים*: עשרה שקראו · שנאספו וקראו הג' או הז' כחוק היום ולפי שאין קורין בתורה פחות מעשרה נקט י' שקראו בתורה: משתמשין בבת קול · אם בלבו להתחיל דבר ושמע קול או הין או לאו הולך אחריו ואין כאן משום ניחוש: קל גברא במתא · קול שאינו מצוי הוא ובת קול באה אליו: והוא דאמר הין הין או לאו לאו · שנכפל ב' פעמים: נעימה · כגון טעמי המקראות: ערום · בלא מטפחת סביב ספר תורה: ואל יגלול ספר תורה · בתוך המטפחת: וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת · למה הוצרך לכתוב כאן וידבר משה וכי כל המצות כולן לא אמרן משה לישראל. מהו וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מלמד שהיה מדבר עמהן הלכות כל מועד ומועד בזמנו להודיע חוקי האלהים ותורותיו וקבלו וקיימו שכר המצות עליהם ועל בניהם בזה ובבא:

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

תוספות

הלוחות והבימות אין בהן משום קדושה · פירש בערוך* גליוני ספר תורה שלמעלה ושלמטה ושל בין דף לדף וקשיא דהא פרק כל כתבי (שבת דף קטז·) תנן בהדיא דמטמאין את הידים ויש לומר דהתם ר"ל כל זמן שהן מחוברין בספר תורה והכא מיירי היכא דגייז ולכתי קשה שהרי התם מיבעיא לן היכא דגייזי אי יש בהן קדושה אי לאו. ואמאי לא פשיט ליה מהכא:

גוללו מבחוץ וכשהוא מהדקו מהדקו מבפנים · פר"ח דקאי אקשר מטפחת כשקושר מטפחת סביב הס"ת יהא הקשר מבפנים כלפי הכתב שאם יהיה מאחריו כשיפתח הספר תורה יהיה צריך להופכו על הכתב להתיר הקשר ואין זה דרך כבוד · נהגו לומר כשמגביהין ספר תורה הני פסוקי דרחמי תורת ה' תמימה עדות ה' נאמנה פקודי ה' ישרים מצות ה' ברה לפי שמתן שכרם בצדם ואחר כך אומר גדלו שיש בו שש תיבות כנגד ששה צעדים של נושאי הארון (שמואל ב ו) (א) ומ' תיבות יש בתורת ה' תמימה כנגד המ' יום שבהם ניתנה התורה ואח"כ פותחו למקום שירצה לקרות בו וקורא כהן (ב) ולכתחילה הוא גוללו וסותמו קודם שיברך כדי שלא יאמרו ההמון שהברכות כתובות בו אבל בדיעבד אין לחוש שהרי לא שכיחי עמי הארץ כל כך עתה אבל לאחר שקרא בו ודאי צריך לגוללו *קודם שיברך *כר' יהודה:

גדול שבכולן גולל · לפי שהוא כבודו וגם לפי שהוא גדול שבכולן כדיי הוא ליטול שכר כנגד כולם כדאמר רבי יהושע:

מנין שמשתמשין בבת קול · בירושלמי (שבת פרק במה אשה) תני כתיב לא תנחשו ולא תעוננו ואף ע"פ שאין ניחוש יש סימן:

והשונה בלא זמרה · שהיו רגילין לשנות המשניות בזמרה לפי שהיו שונין אותן על פה וע"י כך היו נזכרים יותר:

בלא אותה מצוה · י"מ מצות אחיזה וקשה מאי רבותא פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן לכך פירש ריב"א בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה שאם אחז ספר תורה ערום וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה וכן אחזו לגוללו או להגיהו אבל אחזו במטפחת אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד:

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

עין משפט נר מצוה

[ערך במות]

צא א מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן קלט סעיף ד:

צב ב מיי' שם הלכה יא טוש"ע א"ח סימן קמה סעיף א:

צג ג מיי' פ"י מהלכות ס"ת הל' ד טוש"ע א"ח סי' קנד סעי' ז וטוש"ע י"ד סי' רפב סעיף יד:

צד ד מיי' פי"ב מהל' תפלה הל' כד סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קמז סעיף ג:

צה ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:

צו ז טוש"ע שם סעיף א:

צז ח מיי' שם הל' יח:

[גי' הרא"ש קדושת ארון ויש בהן קדושת בהכ"נ]

צח ט מיי' פ"י מהל' ס"ת הל' ו טוש"ע שם סעיף א וטוש"ע י"ד סי' רפב סעיף ד:

צט י טוש"ע א"ח סימן קמז סעיף ה:

ק כ מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה ח ז

[כ"ה במס' סופרים פי"ג ה"ח]

[יש מגיהין שצ"ל אפילו לר' יוסי· עיין בקיקיון דיונה]

מסורת הש"ס

[גיטין כח. מנחות ל: ועי' קדושין נט:]

[פי' תוס' מנחות ל: ד"ה ולימא]

[פ"ג ה"י ופי"ד ה"ד] [מ"ס פ"ג ה"י]

[ברכות מז:]

[פירושו עי' תוספות סנהדרין יא. ד"ה בת קול]

שבת יד: [מסכת סופרים פ"ג הל' טז]

לעיל ד.

רבינו חננאל

שחרית שם קורין במנחה בשבת ובשני ובחמישי ובשבת הבאה: ת"ר פותח ורואה מברך וקורא דברי ר' יהודה והלכה כמותו· מפני מה אמרו הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן · כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה · אמר שמואל הלוחות והבימות · פירוש החלק של מעלה ושל מטה ושל בין הדפין של ס"ת אין בהן משום קדושה א) כלומר אם יכלה ויגנז ויחתך הדלק שם אין בו משום קדושה · א"ר יוחנן הגולל ספר כו' פירוש שאם יקרע יקרע בתפר· ועוד אמר הגולל ספר כו' פירוש מבחוץ כלומר כשהוא מונח הספר בחיקו הכרך ב) החיצון שם גולל מן הכרך הפנימי· שאם יגלול על הפנימי מן החיצון יפול החיצון לארץ וכשהוא מהדקו מחזיק החיצון ומהדק הפנימי · ואריב"ל י' שקראו בתורה הגולל ס"ת · כלומר המשלים נותנין לו שכר כנגד כולן · וא"ר יוחנן מנין שמשתמשין בבת קול שנאמר ואזניך תשמענה דבר מאחריך וגו' והוא דשמע קל גברא במתא וקל איתתא בדברא והוא דאמר הן הן או לאו לאו · ועוד אמר הקורא בלא נעימה והשונה בלא זמרה · ג) ומתמהינן משום דלא ידע לבסומי קלא אינון חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם · אלא הכי קאמר ב' תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת ואינן נוחין זה לזה בהלכה עליהם הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים והם לא טובים זה לזה ומשפטים לא יחיו בהם · א"ר יוחנן האוחז ס"ת ערום נקבר ערום · בלא אותה מצוה · א"ר ינאי תיגלל המטפחת ואל יגלל ס"ת כלומר בלא מטפחת · מצוותן שיהיו קורין כל אחד ואחד בזמנו: ת"ר משה תיקן לישראל שיהו שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח ועצרת בעצרת וחג בחג: הדרן עלך בני העיר:

א) עי' בתוס' כאן ד"ה הלוחות מה שהקשו על פירוש הערוך שהוא כפירוש רבינו והמגה לפי מש"כ רבינו דמיירי אם כלה הכתב ונגנז א"ש וכעין זה תירץ הש"ס בשבת קטז בלה שאני ע"ש היטב. ב) אולי צ"ל הכרך החיצון יגלול על הכרך הפנימי שאם יגלול מן הפנימי על החיצון יפול החיצון וכו' וצ"ע בזה. ג) צ"ל עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים.

סליקא מסכת מגילה, שבח לרב עלילה, ברכה ותהלה, תפארת וצהלה, ירום קרנו למעלה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה גוללו וכו' וארבעים תיבות יש בתורת · נ"ב פי' בתורת ה' תמימה עד מצות ה' ברה יש כ' תיבות ובפסוק האל תמים דרכו עד זולתי אלהינו יש ג"כ כ' תיבות: (ב) בא"ד ולכתחלה הוא גוללו · נ"ב אע"ג דהלכה כר' יהודה שאינו מחוייב לגוללו [קודם הברכה היינו] דלא עביד איסור להניח [את הספר] פתוח ולברך אבל אם סותמו ומברך עדיף טפי הלכך לכתחלה כו':

גליון הש"ס

גמ' משום דאפכי להו · גיטין כח ע"א מנחות ל ע"ב: שם מנין שמשתמשין בבת קול · ע' תוי"ט פט"ז מ"ג דיבמות:

פסקי תוספות ממסכת מגילה

מגילה נקראת

א (א) דבר שפשט בכל ישראל גדול יכול לבטל ולא קטן והי לא פשט אפי' קטן יכול לבטל ואי עמדו עליהם בנפשותם כגון י"ח דבר שנאספו והרגו אלו באלו אפי' אליהו אין יכול לבטל . (דבר זה הוא בתוספות במסכת ע"ז דף ל"ו ע"א) :

ב תענית אסתר קרוי על שם שבי"ג באדר נקהלו להתענות וג' צריך בת"ל כמו במשה שנלחם בעמלק ואהרן וחור שהיו שלשה וכשחל פורים באחד בשבת הוה תענית ביום ה' ולא בע"ש דאין שבות מפני כבוד שבת ומה שאין מתענין בניסן כמשמע שהיה לפי שאין מתענין בניסן (ד"ז ברא"ש) :

ג כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון נוהג אף בח"ל . [ד"ז בר"ן בשם התוס'] :

ד אין נותנין שלום לחבירו בשדה ובלילה . ד"ה חיישינן : דף ג

ה אין מועד בפני תלמיד חכם ודוקא בפניו ויום שמועה [א] כבפניו דמי : ד"ה אין מועד : ע"ב

ו מת מצוה וכל מתים הן קודמין לתלמוד תורה . ד"ה מת :

ז כל זמן שהמת בעיר א"צ לבטל למודו כי אם בשעת קבורה :

ח תלמיד חכם שמת בית מדרשו דוקא בטל . (ד"ז במס' מ"ק דף כ"ב ע"ב) :

ט עיר גדולה הויא שיש בה י' בטלנין שמתפללין במנין וקורין בס"ת . הכפרים עם קריאת מגילה קורין גם ויבא עמלק הכפרים קורין [ב]בעיר ביום הכניסה . כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן הכא לא שייך לא תתגודדו כיון דשני עיירות הן :

י נשים אין מוציאות מקרא מגילה אלא נשים אחרות. ד"ה נשים : דף ד

יא נשים חייבות בג' סעודות [ג] ואם לא הזכירו שבת בסעודה ג' בברכת המזון חוזרות :

יב גם בי"ט דורשין אע"פ שדורשין לפניו ל' יום . ד"ה מאי :

יג לומר ר"ת דזמן שכך בלילה וביום . ד"ה חייב :

יד אין נזהרין בהוצאת י"ם משום דכרכין שלנו מוקפין חומה ובתים ודינן ככרמלית ואין רחבים ט"ז אמות [ד] . ד"ה ויעבירנו : דף ד ע"ב

טו אף בזמנה אין קורין אלא בעשרה והיהודים הדרים בכפרים סומכין על ר"ת לקרותה ביחיד [ה] :

טז דברים שיודעין שהם מותרים ואחרים נהגו בהן איסור אין להתירן אבל אם טעו בהן מתירין . ד"ה דברים : דף ה ע"ב

יז שבת שחל בו ט' באב ממעטין לקנות צורכי חופה ובנין שמחה אבל שאר בניינים ונטיעות ואפי' אירוסין שרו . ד"ה ממעטין :

יח פלטירין של אומות לעתיד ילמדו בהן תורה אבל בתי עבודת כוכבים לא אלא לשמה יהיו . ד"ה טרטיאות : דף ו

יט לומר בסופה ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר [ו] ברוכים כל ישראלים וחרבונה זכור לטוב . ד"ה דלא : דף ז ע"ב

כ אוכל נפש שאפשר מעי"ט כגון מגבן אין לעשות בי"ט . ד"ה כאן :

כא המודר מחבירו מאכל מותר בכלים שאין עושין בהן אוכל נפש בשוה פרוטה ואם משכירין כמוהו אסור . ד"ה אלא : דף ח

כב דריסת הרגל בשאר קפדי ולא בבקעה . ד"ה דריסת :

כג אשורית לשון הקודש ולא עברית ומה שקורין ללשון הקודש עברית משום אברהם שסיפר לשון עברי והוא לשון הקודש ונמסר לאשור שיצא מעבר הפלגה :

כד ס"ת שחסר בו יריעה אין קורין בו חיסר פסוק אחד קורין בו חיסר פסוק וקראו ע"פ כשר עד רובו וכל שכן מקרא שכתבו תרגום . (ד"ה בשלמא) : דף ט

כה תולין בספרים ולא במזוזה ותפילין [ז] . ספרים נכתבים על גויל תפילין על קלף מזוזה על דוכסוסטוס :

כו שאר ספרים שאין כתובין בספר ובדיו מצילין אותן מן הדליקה אבל מגילה דוקא בספר ובדיו . ד"ה ורב אשי :

כז כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון תלו בו לכבוד א"י . לכ"ע [ח] לענין מגילה קדושת א"י קיימת (ד"ז משמע בגמ') : דף י ע"ב

כח מורד במלכות צריך לדונו אף לא הלכת דין . ד"ה מורד : דף יד ע"ב

כט דין אמת היינו שמרבה לחקור עדים שיכוונו דבריהן לאפוקי דין מרומה שיודע בברור שהדין מרומה . ד"ה זה הדן : דף טו ע"ב

ל שיטה שארוכה קרויה לבינה [ט] והקצרה אריח . שירת הים הלבינה רחבה על גבי קצרה וסתומה מב' ראשיה ושירה זו כל ואת זה למעלה מזה והשמות זה למעלה מזה [י] והיינו לבינה זה למעלה מזה אים בראש הדף ואת בסוף השיטה הראשונה עשרת בסוף הדף וצריך (ב) לכתוב בי"א שיטין :

הקורא למפרע

לא קריאת שמע נאמר בכל לשון [יא] לא השמיע לאזניו יצא א"צ לדקדק באותיותיה. ד"ז בגמרא : דף יז ע"א

לב לא מצינו שצריך לקרות בס"ת מדאורייתא אלא פרשת זכור . ד"ה כל : דף יז ע"ב

לג טעה ושכח ונזכר יתחיל אותה ברכה שטעה ויגמור על הסדר וכן בקריאת שמע והלל ומגילה. בתענית צבור שאומר עננו בין גואל לרופא אם לא אמר אין מחזירין אם נזכר אחר שהתחיל ברכה שלאחריה אין להחזירו . ד"ה הסדיר :

לד אשרי האיש ולמה רגשו שתי פרשיות הן או למנצח על מות לבן ולמה ה' תעמוד שתי פרשיות. ד"ה ודוד :

לה אין נאה לדרוש ברבים אלא למי שיודע כל התורה כולה שנאמר מי ימלל וגו' [יב] :

לו אין להפסיק במגילה [יג] ובדיעבד יצא :

לז אם שהה כדי לגמור כולה (ג) אין חוזר לראש [יד]. אין הלכה כתלמיד במקום הרב כי לא הוי בתראי כמו מאביי ורבא ואילך :

לח לרש"י ס"ת צריכה שירטוט לר"ת אין צריכה שירטוט [טו] ומזוזה צריכה שירטוט: ד"ה תפילין : דף יח ע"ב

לט שומרת יבם שנשא אחיו את אחותה או קידשה קודם שנפלה לפניו א"צ להמתין . ד"ה שקידש :

מ דיו שלנו שורין מקליפת עץ ששמו כסף שקורין פרונצלינ"ש ושורים אותו במים או ביין :

מא בימי אמוראין לא היו בקיאין כל כך בחסירות ויתירות ומכל מקום יודעין הכל בעל פה :

מב תפילין אין צריכין שירטוט כי אם שורה עליונה [טז] (ד) או כד' לדדין [וכן הא] דשלש אין כותבין . (ד"ז ברא"ש) :

מג אדרמינ"ט רגילין לתת לתוך הדיו. ד"ה קנקנתום :

מד קלפים שלנו שאינן מעופצין כותבין עליהן . ד"ה דפתרא : דף יט

מה בן עיר שהלך לכרך והיה שם בי"ד [יז] אל עליו חובת כרך וקורא כדין כרך וא"צ לקרות בי"ד . בן כפר שהיה בעיר בי"ד דינו כמוהם אפי' קרא כבר ביום הכניסה . ד"ה בן כפר :

מו תופרין מגילה בגידין מראשה וסופה ואמצעיתה ומראש התפר עד הגיד שממנו ועד השני ומן השני עד השלישי שממנו עד סוף התפר . ד"ה ובלבד :

מז במגילה ובכל ספרים צריך לשייר התפר שלא יקרע . ד"ה שיור : ע"ב

מח חרש המדבר ואינו שומע הרי הוא כפקח ואפ"ה לא יקרא המגילה . ד"ה חוץ :

מט קטן שהגיע לחינוך והוא חייב מדרבנן אין מוציא אחרים דמגילה נמי דרבנן אבל בברכת המזון מוציא אחרים שאכלו שיעור דרבנן [יח] . ד"ה ור"י :

נ הזאה ביום וטבילה שלפניה בלילה ושלאחריה ביום וכן טבילת הזב . ד"ה ולא טובלין : דף כ

נא מילה שלא בזמנה אינה אלא ביום . ד"ה דכתיב :

נב צאת הכוכבים אינן ככוכבים גדולים הנראין ביום ולא כקטנים הנראין בלילה · ד"ה והא קי"ל : ע"ב

נג לא ספר העומר בלילה ימנה למחר בלא ברכה לא מנה בלילה אפ"ה ימנה בשאר לילות · ד"ה כל הלילה :

נד אם רצה יקטיר אימורין ואלבים אחר חצות · צריך ליזהר לאכול מצה קודם חצות ואפילו אפיקומן דבמקום פסח קאי · ד"ה לאתויי : דף כא

נה תרגום [יט] כתובים לא תקנו יונתן מפני תרגום דניאל דיש בו הקץ ואחד מן התנאים תקן · ד"ה ובמגילה ע"ב*) :

הקורא המגילה עומד

נו אלמלא מקרא כתוב אלמלא בא' כלומר אם לא היה כן ואלמלי נגדו ביו"ד אלו נגדו · ד"ה אלמלא :

נז הראשונים כשגורסין עמדו כולן (ה) אבל במסיבה היה הרב יושב ואחרים עומדין.קשות מיושב רכות מעומד (ד"ז בגמ') :

נח עכשיו קורא השליח צבור עם כל הקרואים שלא לביים את שאין יודע · ד"ה תנא : ע"ב

נט מפטירין בשבת קודם מוסף שכעס בטילין ממלאכה :

ס ויבא עמלק אין בפרשה כי אם ט' פסוקים ואינו מחובר לפרשה שלמעלה · ד"ה אין :

סא מצוה בראשון לכך נהגו בפסח שעושין שלשה מצות ועושין סימן בכל אחת [כ] :

סב בר"ת יכול השלישי לקרות פרשת וביום השבת · אין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים וכן אין מתחילין · מה שתקנו ברכה תחלה וסוף הוא בשביל זה [כא] . ד"ה ואם : דף כב

סג מה שמתחילין ויחל ואינה כי אם שני פסוקים אחר הפרשה הפסק אין ידוע כל כך · בה"ד :

סד אין לחזור ולקרות מה שקראו לפניו אך בחג קורא הרביעי מה שקראו לפניו · ד"ה שאני :

סה מה שנופל שליח צבור בתחינותיו ברגלה לפי שהופך על צידו · ד"ה ואב"א : ע"ב

סו ביום הכפורים שמתענין רגילין להרבות בתחינות ותפלות ואף בימיהם אמרו כמו אתה כוננת [כב] :

סז בתעניות ובט' באב במנחה מפטיר השלישי · ד"ה חד א ר : דף כג

סח בשבת ויום טוב ויוה"כ המפטיר חוזר וקורא הפסוקים שקראו כבר לפי שתקנו לומר קדיש בין הקרואים למפטיר ותקנו ברוך ה' לעולם ויראו עינינו וקדיש בערבית להודיע שתפלת ערבית רשות · וכשיש שתי ספרי תורות כגון בי"ט אומרים קדיש אחר סיום ס"ת הראשון והמפטיר קורא בשנייה וכשיש ג' ספרי תורות אומרים קדיש אחר השנייה והמפטיר קורא בשלישית והקדיש גורם שהמפטיר אינו מן המנין · מה שהקטנים אומרים הפטרות לתכן כיון דקיי"ל קטן עולה · בכל שבת אין נוטלין ס"ת שנייה לקרות וביום השבת · ד"ה כיון :

סט אין מנהגינו לתרגם בשאר ימות השנה . ד"ה לא : ע"ב

ע התחיל השליח צבור להתפלל בעשרה והלכו מקצתן גו..רין · אם יש ו' שלא שמעו קדיש וברכו יכולים לפרוס ואפי' בשביל יחיד פורסים ואפי' קרא כבר קריאת שמע יכול בעצמו לחזור ולפרוס כגון שליח צבור שהתפלל בלחש וחוזר ומתפלל בקול רם ואע"פ שכולנו בקיאין עכשיו ור"ת לא רצה לפרוס על שמע כיון ששמעו כולן קדיש וברכו חוץ ממנו ולא לעמוד לפני התיבה לפרוס בברכו · ד"ה ואין :

עא דבר שבקדושה אומר בעשרה כגון נ"כ ונברך ה' אלהינו ומפטיר וברכו · [ד"ז בגמ'] :

עב ברכת אבלים שבברכת המזון אל אמת דיין אמת שופט כו' לא הוי בעשרה בתשובת הגאונים ברכת אבלים אתם אומרים על הכוס ברוך מנחם אבלים אנן אין אנו נוהגין לומר אבל אתם שתקנו לכם הכ"יים ואבותיכם ורבותיכם הראשונים אמרו אותה בלא עשרה · (ד"ז ברא"ש) :

עג מנהגינו לקרות פסוק אחד בנביא ובתחלת הפרשה ג' · ד"ה ובנביא : דף כד

עד תימה שמתרגם ויאמר יהושע אל העם התקדשו ויש שם שלשה פסוקים עד בעת ההיא · ד"ה ואם :

עה כה אמר ה' הנה נמכרתם בכל ספר שלנו אין פרשה בין אלו פסוקים :

עו אין עובר לפני התיבה יחף או לבוש בגד קרוע וכתפיו וזרועותיו ערומות · ד"ה פוחח :

עז לא נתמלא זקנו אין יורד לפני התיבה בתענית אלא זקן ורגיל ובהביא שתי שערות באקראי בעלמא ולא בקביעות . (ו) ד"ה ואינו :

עח נשים פטורות ממ"ע שהזמן גרמא אפי' מדרבנן וסומא חייב מדרבנן [כג] . ד"ה מי :

עט אין להסתכל בכהנים כשנושאין כפיהן במקדש מפני כיהוי עין ועכשיו מפני היסח הדעת [כד] :

פ מה שהורידו את רבי חייא לפני התיבה כששים מכוין היה קורא ה' יפה וגם ע"י אליהו שצוהו למהר גאולה . ד"ה כשאתה : ע"ב

פא סומא בא' מעיניו לא ישא כפיו ואם רגיל בעירו מותר אפי' במומין בידיו . ד"ה אם :

פב לתפור תפילין שלא יכוונו ויקלקל רבוען לפי שנעשה מעור הבתים אבל אנו נוהגין לעשות היהודה מעור אחר [כה] . ד"ה בתפרן :

פג אין לומר יברכוך טובים שמוציא את הפושעים מן הכלל בתפלתו . ד"ה יברכוך : דף כה

פד הפייט יסד לדקו אותו ואת בנו ומביא הפסוק יודע צדיק נפש בהמתו משמע שהן רחמים והא דאין אומרים על קן צפור הגיעו רחמיך מפני שמטיל קנאה [כו] . ד"ה מפני :

פה מפטירין במרכבה . ד"ה אין :

פו עושה מצות מאהבת שכר ויראת יסורין אינו טוב מאהבת ה' ויראתו הוי לשמה . ואהבה ויראה על כל אהבת אברהם אבינו כעין איוב ועוד יראה ואהבה אחרת הנותן סלע על מנת שיחיו בניו והיט תוהא אם אין באה שאילתו וכן יראת עונשו [כז] :

פז אמו מפטירין התשפוט את עיר הדמים וגו' [כח] :

בני העיר

פח אין להניח נביאים וכתובים על התורה [כט] אבל לדבק מותר :

פט אין מוכרין בית הכנסת של כרכים אפי' לא נתנו לבניינו ואם יש אדם גדול שנתנו על דעתו מותר · ד"ה כיון : דף כו

צ של כרכין לא מהני שמכרו בשבעה טובי העיר אלא בשל כפרים העומד לימכר · (ד"ז בהרא"ש) :

צא לא לסתור בית הכנסת אלא אם כן יש בית הכנסת אחר ·

צב נ"ע אם מותר ליכנס בבית הכסא בתפילין של יד דמחופין עור [ל] :

צג יריעה שפורסין על הארון בפנים ובחוץ הויא תשמישי דקדושה · ד"ה מרים :

צד מה שמבטלין כלי עץ בפני הנקב חוצץ מפני הטומאה [לא] :

צה הלכה כריב"ל לגבי ר"י בכל דוכתא · ד"ה כוותיה : דף כז

צו אין להשתין תוך ד' אמות של תפלה אפי' שהה [כדי] מהלך ארבע אמות · ד"ה לא : ע"ב

צז אין לכנות שם לחבירו אפי' אין גנאי לו המכנה שם שהיינו כנוי פגם משפחה · ד"ה ולא כניתי :

צח הזהיר בקידוש היום ממלאין לו גרבי יין · ד"ה הניחה :

צט אין (דרך) לעשות קפנדריא [לב] לבית הכנסת אפי' היה שביל מעיקרא או נכנס שלא לעשות קפנדריא :

ק בשבת וי"ט אין לישראל גדול לקרות לפני כהן אם לא דכייף ליה ובשני ובחמישי מותר [לג] · רשאי לומר לעם הארץ לברך ברכת המזון ואפילו (ז) תלמיד חכם בזמן הזה מזמנין על עמי הארץ :

קא אין נקרא ותרן אלא הגומל חסדים ובעל צדקות :

קב אע"פ שאסור להשתתף עם עובד כוכבים מ"מ אם כבר בא לידי שבועה מותר לקבלה ר"ת התיר לקבל מהן שבועה בזמן הזה [לד] · ד"ה תיתי : דף כח

קג בתי כנסיות אין אוכלין בהן ואין נכנסין בהן מפני הגשמים ואסור לזורען בחורבנן · ד"ה בתי כנסיות : ע"ב

קד **אין לומר בחיי חכם כגון תלמיד חכם כשימות · כשאדם גדול מספיד שאין כ"ע לכבודו :

קה מת מצוה קונה מקומו ויקברוהו במקום שמוצאין אותו · ד"ה מבטלין : דף כט

קו אסור לעשות מלאכה בשעת קבורת מת אפילו לעם הארץ · ד"ה הנ"מ :

קז הגינות והאילנות שנטועין בבית הקברות מותרין כיון שאינן על הקברים עצמן · ד"ה אין :

קח מה שאין קורין בשבועות שור או כשב לפי שכבר אמרוהו בפסח עם פרשת עומר : ***)

קט אין מפסיקים בין פרשת פרה לפרשת החדש כדי לטהר ברגל [לה] :

קי מה שקורין במועדים וראש השנה ויום הכפורים בקרבנות היום הן על פי קבלה ויש קצת סמך [לו]· ר"ח שחל בא' בשבת מפטירין ביהונתן אף כי לא שייך למה שקראו [לז] :

קיא מבך תורה כו' לא ישתנה סדרו רק כשחל פסח בחמישי והטעם לעולם יש לקרות בסדר הכתוב בתורה אלא ביום ראשון ושביעי של"ע מפסיקין. ד"ה והאידנא : דף לא

קיב במנחת יום כפורים פרשת עריות כדי להבדילן מן הנשים שמתקשטות בו ביום יותר משאר ימים טובים כדאמרינן בשילהי תענית גם לומר כשם שאמרת שלא לגלות ערוה [כך לא תגלה ערותם בעונותם] · ד"ה במנחה :

קיג בשמחת תורה מפטירין ויהי אחרי ואומר ברב האי תקנה וקשה לשנות מן התלמוד · ד"ה למחר :

קיד כשר"ח אדר בא באחד בשבת מפטירין יהוידע וכן ר"ח ניסן מפטירין החמול בהחד להחדש ולא מחר חדש כדי להודיע שיארע ר"ח באותו שבוע · ד"ה מפטיר :

קטו ר"ח אב [שחל] בשבת מפטירין שמעו בשבת שלפני ט' באב חזון ישעיהו ולאחר ט' באב ז' נחמתא ותרתי תשובה · אנן קורין ויחל בתענית · שבת שחל ט' באב בתוכה אסור כיבוס ולא מר"ח · ד"ה ר"ח : ע"ב

קטז גליונים שלמעלה ולמטה יש בהן קדושה · ד"ה הלוחות : דף לב

קיז ס"ת כשמהדקו מהדקו בפנים ולא בחוץ ר"ל קשר מטפחת ס"ת · ד"ה גוללו :

קיח משתמשין בבת קול אע"ג דכתיב לא תנחשו סימן יש · ד"ה מנין :

קיט דרכן היה לשנות משניות בזמרה וע"י כן יזכרו · ד"ה והשונה :

קכ אין לאחוז ס"ת בלא מטפחת · ד"ה בלא :

*) [האי דיבור צ"ל אחר ד"ה עכשיו דלקמן] : **) מצאתי פי' על זה דגרסינן בדף כח : ס"ד הספד דרבים מהוי רב בשת כגון הספדה דקאי ביה רב חסדא ולב חסדא מהוי כו' וא"כ יש לדקדק למה לא אמר כשימוה רב חסדא בעצמו כו' אלא ש"מ אין לומר בחיי חכם כשימות הת"ח : ***) [עי' פ"ח על א"ח סי' תצד] :

הגהות בת"י

א) במ"ס מנהג קדמון נהגו העם לקרות המגילה משנכנס אדר ובכל שבתות והכי קרינן בכל ,יזנ"ש ע: ט"ו באדר במוצ"ש ראשונה עד בלילה ההוא במוצ"ש שניה עד לכל זרעם וכן שיר השירים בשני ימים האחרונים הג' ברא"ש ותליו בשני וכן רות בשני ימים של עצרת : (ב) לכתוב בו י' שיטין : (ג) חוזר לראש : (ד) וכ' לדידיה דהא שלש כו' : (ה) למיסבר : (ו) נתמלא זקנו נושא כפיו בקביעות הביא שתי שערות נושא כפיו ביחידי באקראי וקטן היודע ליסא את כפיו נושא עם אחיו הכהנים : (ז) בפני :

הגהות בפסקי תוספות

[א] גמ' מ"ק כ"ח ב' : [ב] צ"ל בעירס וד"ז מבואר בתוס' יבמות י"ד א' : [ג] ד"ז במרדכי כאן וכר"ן פט"ז דשבת ע"ש . ומ"ש ואם לא הזכירו כו' ע' תוס' ברכות מ"ט ב' ד"ה אי ופ"ת שם ובהגר"א א"ח סי' תמ"ד ס"ק ז' : [ד] עי' תוס' כתובות ז' א' ד"ה מתוך : [ה] ד"ה טוב דף ה' ועה"ש ומרדכי : [ו] ארורים כו' : [ז] כ"ה בירושלמי כאן . ומ"ש ספרים כו' עי' בהגר"א יו"ד סי' רע"א ס"ק ט' : [ח] בזה מיושב קו' התוס' ג' ב' ד"ה והתניא ועי' ר"ן ריש מכלתין : [ט] עי' ר"ן ומרדכי : [י] והיינו . צ"ע והאזינו וכ"ה בדפו"י) : [יא] ד"ה הקורא ומ"ש א"צ כו' עי' ברכות ט"ו ב' : [יב] גמ' הוריות י"ג ב' :

ושייך למ"ש כאן בגמ' דף י"ח : [יג] ד"ז ברא"ש סי' א' : (יד) ד"ה נקוט דף י"ח ע"ב : ומ"ש אין הלכה כו' לאפוקי ממ"ש תוס' ברכ"ה ל"ד ב' ד"ה לדידי : [טו] ד"ז בתוס' גיטין ו' ב' סוטה י"ז ב' מנחות ל"ב ב' : [טז] תוס' כנ"ל : ומ"ש „וכן הא דשלש" בדפו"י איתא „דשא שלש„ : [יז] ד"ז ברא"ש ודלא כפרש"י : [יח] והקטן אבל כדי שביעה : [יט] דבור זה צ"ל לקמן אחר ד"ה הראשונים : [כ] ד"ז בתוס' שבמרדכי סוף פסחים ורא"ש שם : [כא] עי' מרדכי : [כב] ז"ש בגמ' דף כ"ג דנפיש סדורא דיומא ועי' ר"ן : [כג] התוס' כ"כ לר' יהודה אבל אנן קיי"ל כרבנן וסומא שוה לכל אדם : [כד] חגיגה ע"ז א' ד"ה בכהנים ומרדכי כאן : [כה] עי' תוס' מנחות ל"ה א' ד"ה תיתורא ובהגר"א א"ח סי' לב ס"ק נ"א : [כו] עי' שנות אליהו פ"ה דברכות · אבל הרמב"ם פ"ט מה' תפלה ה"ז גורס כגירסא שלנו כאן בגמ' הווא דנחית כו' אתה חסת על או"ב כו' . [כז] עי' תוס' סוטה כ"ב ב' : [כח] עי' ברי"ף ורא"ש דלית הלכתא כוותיה דר' אליעזר וה"ה כאן : [כט] גמ' דף כ"ו · לנדבק מותר כ"ע י"ג ב' וע"ש בתוס' : [ל] מנחות ל"ה ב' ד"ה אלו : [לא] עי' תוס' ב"ב ב' א' ד"ה היא : [לב] ז"ש בגמ' מימי לא עשיתי קפנדריא ועי' רשב"א כאן וכ"מ פי"א מהל' תפלה ה"ח : [לג] ד"ה כי דף כח ומ"ש רשאי כו' עי' מרדכי : [לד] בכורות ב' ע"ב ד"ה : שמא . [לה] רי"ף ורא"ש בשם ירושלמי : [לו] ד"ה ושאר דף ל' ע"ב : [לז] רא"ב במשנה ד"ה בפסח כו' :

מגילה נקראת פרק ראשון

א [דף ב ע"א] **מגילה** נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר ובחמשה עשר לא פחות ולא יותר. כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין *בחמשה עשר ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר. אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה. כיצד חל להיות בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפין חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפין חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפין חומה למחר חל להיות בערב שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפין חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה ומוקפין חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפין חומה למחר: **גמ'** היכא רמיזא אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן אמר קרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם חכמים ואימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר [א] אמר רב שמואל בר יצחק שלשה עשר זמן קהלה לכל היא פרש"י שנקהלו לעמוד על נפשם ולכך לא צריך קרא ולא נהירא דנהי דנקהלו בו ביום כיון שקבעו הקריאה בי"ד ובחמשה עשר מנא לן שיכולין לקרות בו ועוד דלאו זמן מלחמה גורמת הקריאה אלא זמן המנוחה כדכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגו'. ונראה [לר"י] דסוגיא גמרא דידן כעין הירושלמי (הל' א) דפריך התם על שנויי דכימים אשר נחו ואימא י"ב י"ג [כנגד] י"ד וט"ו ומשני רבי חלבו י"ג זמן מלחמה היא והוא מוכיח על עצמו שאין נייחא. פירוש ליכא לרבויי דלא הוו כימים אשר נחו בהם. אלא מעתה לא יקראו בו. לפניו ולאחריו קורין בו אין קורין והכי נמי איכא לפרושי סוגיא דידן זמן קהלה פי' זמן מלחמה וליכא לרבויי מכימים אשר נחו בהם ולא מזמניהם [א] דמשמע זמנים אחרים דומיא דהלו זמנים דהוה בהו נייחא ולא צריך קרא לרבויי דמכל מקום קורא (ולא צריך קרא) דמק"ו אתי כדאיתא בירושלמי. ולא נהירא לרבינו תם דהוה ליה למימר זמן מלחמה הוא ועוד קשיא ליה האי דקאמר ולא צריך קרא לרבויי דאין דרך הש"ס (לסתור) [ב] דבריו כיון שלא הוזכר הקל וחומר בגמרא דידן ופירש רבינו תם זמן קהלה לכל היא שהכל מתאספין לתענית אסתר [ב] ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם [ג] והיו צריכים רחמים. וכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק דכתיב ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה [ד] ודרשינן במסכת תענית [ג] מכאן לתענית צבור שצריך שלשה מכאן נראה לרבינו תם סעד לתענית אסתר שאנו עושין כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר כשנקהלו היהודים לעמוד על נפשם ולא מצינו לו סמך בשום מקום אלא בכאן ומה שאנו מקדימין התענית ליום חמישי היכא שחל פורים להיות במוצאי שבת ולא עבדינן ליה בערב שבת נמצא בתשובת הגאונים לפי שרגילין בתענית להרבות בסליחות ובתחנונים ולא יתכן לעשות כן בערב שבת לפי שלא יוכלו לטרוח לכבוד השבת [ה] ובמסכת סופרים (פי"ז הל' ד) איתא שרבותינו שבמערב מתענין אחר שלשה תעניות של אסתר אע"פ שאותן היו בניסן לא היו רוצים להתענות בניסן שנגאלו בו אבותינו והוקם המשכן: ואימא שיתסר ושיבסר אמר קרא ולא יעבור. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זו דברי רבי עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה* כלומר הואיל ועיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה כדי לחלק להם מעות פורים ביום קריאתה לפיכך אין קורין אלא בזמנה שאם יקראו אותה קודם זמנה יחלקו להם מעות פורים ביום קריאתה כדאמרינן לקמן (דף ה:) גובין בו ביום ומחלקין בו ביום ומוציאין המעות קודם י"ד [ו] ולא יהיה להם במה לשמוח בפורים ואמרינן לקמן (דף ה') אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה (א) והא דאמרינן בזמן הזה לפי שמצויין רוב עניים [ז] ויש שגורסי' הואיל ומסתכנין בה כלומר באותו הזמן [ח] שהיו ישראל יכולין להעמיד בדתותיהם [ט] ואין באין לידי סכנה היו קורין י"א י"ב י"ג [אבל בזמן הזה] אין קורין אותה אלא בזמנה שהוא י"ד וט"ו וכן הלכתא: [דף ב ע"ב] כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין אותה בחמשה עשר. מנא לן אמר [ד] רבא דאמר קרא [י] על כן היהודים הפרזים וגו' מדפרזים בארבעה עשר מוקפין חומה בחמשה עשר ושושן אע"פ שאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו מ"ט הואיל ונעשה בו נס והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלשה עשר בו בארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו וגו' [דף ג ע"ב] אריב"ל כרך וכל הסמוך לו אע"פ שאינה נראה עמו כגון שיושבת העיר בנחל או כל הנראה עמו אע"פ שלא סמך לו כגון שיושבת בראש ההר נידון ככרך וקורין בט"ו ועד כמה (לעיל דף ב ע"ב) א"ר ירמיה מיל: ב **ואריב"ל** כרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר דכתיב ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה שהוקף ולבסוף ישב ולא שישב ולבסוף הוקף וילפינן קריאת המגילה מבתי ערי חומה וקשה דהיכי מיירי אי דלית ביה עשרה בטלנין אפי' הוקף ולבסוף ישב נמי נידון ככפר דהא אמר ריב"ל כרך שאין בו עשרה בטלנין נידון ככפר אי דאית ביה עשרה בטלנין הוה ליה למימר נידון כעיר וקורין בי"ד הלכך נראה דהא דאריב"ל כרך שאין בה עשרה בטלנין נידון ככפר לא איירי במוקף חומה מימות יהושע בן נון כשהוא כרך האמור בכל מקום לענין מקרא מגילה אלא כשאינו מוקף חומה מימות יהושע איירי והוי כשאר כרכים האמורים בכל הש"ס שהן עיירות גדולות אבל במוקף מימות יהושע בן נון אין צריך עשרה בטלנין [ב] ואריב"ל כרך שאין בו עשרה בטלנין נידון ככפר ואע"ג דאתו ליה מעלמא וכרך שהיה מוקף מימות יהושע ואע"פ שאין לו עכשיו קורין בט"ו* דתניא רבי אליעזר ברבי יוסי אומר אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן: ג **משפחה** ומשפחה למה לי אמר רבי יוסי בר חנינא להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה [ג] מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה תניא נמי הכי כהנים בעבודתן ולוים בדוכנם וישראל במעמדן מבטלין מעבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה*: אמר רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדר' יוסי בר חנינא ת"ת ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדסמכו של בית רבי תלמוד. תורה ומת מצוה מת מצוה עדיף מדתניא מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה לחופה עבודה ומת מצוה מת מצוה עדיף מולאחותו [ל] מת מצוה ומקרא מגילה מאי בתר דבעיא הדר פשטה מת מצוה עדיף מדאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה*: ד [דף ד ע"א] **אמר** ריב"ל נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס. לשון מקרא מגילה משמע שיכולות נשים לקרותה ולהוציא אנשים ידי חובתן ואמרי' נמי בריש ערכין הכל כשרין לקרות את המגילה הכל לאתויי מאי לאתויי נשים משמע שמרבה נשים אף לקרותה ולהוציא אנשים וכן פרש"י התם*. ובעל ההלכות פסק שהנשים אינן חייבות אלא בשמיעה אבל קריאתה אינה מוציאה אנשים ידי חובתן שחייבין בקריאה עד שישמעו מפי אנשים המחוייבין בקריאה כמותן [מ] ואין שמיעתן מנשים חשובה כאלו הן עצמן קורין [נ] והביא ראיה מן התוספתא (פרק ב) דקתני הכל חייבין בקריאת מגילה וכו' ומוציאין רבים ידי חובתן טומטום ואנדרוגינוס חייבין ואינם מוציאין את הרבים ידי חובתן אנדרוגינוס מוציא את מינו ואינו מוציא את שאינו מינו טומטום לא מוציא לא את מינו ולא את שאינו. מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו נשים ועבדים וקטנים פטורין ממקרא מגילה ואין מוציאין רבים ידי חובתן עכ"ל התוספתא והוסיף בהלכות גדולות אלא שחייבות בשמיעה למה שהיו הכל בספק להשמיד להרוג ולאבד והואיל והכל היו בספק הכל (היו) חייבין בשמיעה. ירושלמי (פ"ב הלכה ד) ר' יהושע בן לוי הוה מכנס כל אנשי ביתו וקורא לפניהם מגילת אסתר ורבי יונה אבוה דרבי מנא היה מתכוין לקרותה לפני הנשים שבביתו שהכל היו בספק והכל חייבים בשמיעה וצריך לתרץ לפי ה"ג ותוספתא הא דאמר בערכין הכל כשרין לקרות לאתויי נשים לא שיוציאו אנשים בקריאתן אלא דוקא נשים דלא תימא אף נשים אינן יוצאות אלא בקריאה חשובה של אנשים קא משמע לן [ס] שהאשה מוציאה חבירתה: ה **ואמר** ר' יהושע ב"ל פורים שחל להיות בשבת [ע] [ד]פי' חמשה עשר של כרכים שחל להיות בשבת שואלין (ב) ודורשין בענינו של יום הלכות פורים כדאמרינן דורשין הלכות הפסח בפסח הלכות עצרת בעצרת והלכות החג בחג אבל מקרא מגילה בשבת לא קרינן [ה]מאי טעמא דאמר רבה הכל חייבין במקרא מגילה ואין הכל בקיאין במקרא מגילה [פ] גזירה שמא

הגה"ה
*והיוצא לדרך אם יש לו מגילה לא יקראנה אלא בי"ד ואם יודע שלא יהיה לו מגילה בי"ד חייב לקרות קודם שיצא לדרך אפי' מתחלת החדש אבל הסעודה אינו עושה אלא בי"ד. מא"ז:

הגה"ה
*ואם היה מסופק אם היא מוקפת מימות יהושע בן נון או לא א"כ קורא בב' ימים בי"ד ובט"ו ובליליהן ואין מברכין על הקריאה אלא בי"ד בלבד דזמן קריאה לכל היא. מיי':

הגה"ה
*הלכך אותן בני אדם שמניחין ביהכ"נ וקורין מגילה בבתיהם לא טוב הם עושים אלא צריך לבא עם אשתו וילדיו לבית הכנסת לשמוע מקרא מגילה. מא"ז:

הגה"ה
*ומותר להספיד ת"ח במועד ובחנוכה ובפורים ומבטלין מגילה להספד. מא"ז:

הגה"ה
*ונשים חייבות בברכת המזון מן התורה אבל אינן מוציאות את האנשים שאינן יכולין לומר ברית. מא"ז:

הגהות הב"ח א בחמשה עשר כפרים ועיירות וכו' כיצד חל להיות ארבעה עשר בשני: ב היו קורין אותה בי"א בי"ב בי"ג אבל בזמן הזה שמסתכנין ואין יכולין לעמוד בדתיהם אין קורין אותה אלא בזמנה: ג ובאין לשמוע מקרא מגילה תניא נמי הכי וכו' לשמוע מקרא מגילה מכאן סמכו של בית רבי וכו' מקרא מגילה אמר רבה פשיטא כצ"ל: ד פירוש יום חמשה עשר לבני כרכים שחל וכו' בענינו של יום דתניא וידבר משה את מועדי ה' משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בהלכות הפסח וכו' אבל מגילה כצ"ל ותיבת מקרא נמחק: ה מאי טעמא אמר רבה וכו' שמא יטלנה בידו וילך.

הגהות הגרי"פ [א] לפנינו כדאמר: [ב] צ"ל לסתור: [ג] לא נמצא שם אלא ברש"י סוף פרשת בשלח בשם המכילתא וילקוט הביאו בשם פרקי דר"א: [ד] לפנינו הגי' רבה:

תפארת שמואל

(א) **והא** דאמרינן בזמן הזה דמצויין רוב עניים וכו'. אינו לשון קושיא רק דמפרש מה שאמר לעיל אבל חכמים אומרים בזמן הזה פי' (של) בזמן הזה דמצויין עניים וכו': (ב) **ודורשין** בענינו של יום. ולאו דוקא פורים ה"ה יום טוב נמי שואלין:

ולעשותן

קרבן נתנאל

פ"א [א] **דמשמע** זמנים אחרים דומיא דהלו זמנים דהוה בהו נייחא. ועי' בספר קרבן בשמו פלפלא חריפתא במס' מגילה שהקשה שם דלמא זמניהם אתא לרבויי תריסר ותליסר ע"ש שיבוש גמור הוא ולא ראה דברי רבינו פה: [ב] **ובאים** בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים. והקשה בס' פרי חדש סי' תרפ"ו סק"ב הא דתנן חל להיות בשלישי וברביעי מקדימין ליום הכניסה. ואם איתא שבי"ג היו מתקבצים אמאי דחינן ליום הכניסה ניקרו בי"ג ע"כ. וי"ל דבאמת אם רוצים נקרות ביום י"ג הרשות בידם. אך חכמים הקלו על בני הכפרים שמקדימין על יום הכניסה מפני שמספיקין מים ומזון ומוטב להם שיהיו פנויים ביום י"ג למכור לצרכי סעודה על שמחת פורים אבל קשה מהא דאמרי' בתענית דף ח"י ואלא בני ארביסר וקא קרי ליה יום נקנור הוא. ומאי פריך לפי' ר"ת היה תענית אסתר קבוע מיום שנעשה הנס. נמצא התענית קודם לגזירת נקנור ותניא שם דף י"ב אם נדרו קודם לגזירתינו בטל נדרו את גזירתינו. ומה פריך התם אלא לאו דקא קרי לה בחדסר וקתני מותר בהספד ותענית הא יום שלפני יום טוריינוס הוא ונראה לי דגרסי' במגילת תענית דלא למספד ביום נקנור וטוריינוס ומש"ה פריך כי דתענית קבוע וקודם לגזרת נקנור מ"מ קתני מותרין בהספד והא יום נקנור הוא ויום חדסר נמי יהא אסור בהספד דהוי יום שלפני טוריינוס. וכן איתא להדיא בירושלמי בפרק סדר תענית הלכה י"ג על דעתיה דר' יוסי מה בא לאסור ר"ל יום נקנור דהא בלאו הכי יום י"ג אסור מכח שלפני י"ד. ומשני בא להודיעך שהוא אסור בהספד אך בזה מחולק הבבלי עם הירושלמי דלשנויא דירושלמי צ"ל דיום שלפני מגילת תענית אינו אסור אלא בתענית ולא בהספד והבבלי סבר לפי מה שכתבתי דיום שלפניו אפי' בהספד אסור. ואם תקשי לך א"כ לשיטת הבבלי מה בא לאסור עם נקנור דהא בהספד בלאו הכי אסור מכח יום שלפני י"ד י"ל כמו שתי' הירושלמי לבסוף דלא בא אלא למנות ימים שנעשו בהן נסים לישראל ועי' בתענית פ' שני סי' כ"ד מ"ש בזה: [ג] **והיו** צריכים רחמים. ועשו תענית בו ביום פרס לאתם למלחמה כמו שכתב רבינו בסמוך. ובשאלתות מבואר יותר ובי"ג עשאו תענית בימי מרדכי ואסתר לפי שהכל נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים: [ד] **ודרשינן** במס' תענית מכאן לתענית צבור. ליתא בתענית כי אם במכילתא ובפרקי דר"א פמ"ד. וכן מצינו בפ' הפועלים גבי הא דרבי גזר תעניתא: [ה] **ובמסכת** סופרים. בפ' בתרא. ועי' בב"י סי' תכ"ט: [ו] **ולא** יהיה להם במה לשמוח. והא דקתני גובין בו ביום ומחלקין בו ביום. שאני התם דאי אפשר לקרות ביום י"ד שהוא שבת: [ז] **ויש** שגורסים. הוא לשון הרי"ף: [ח] **שהיו** ישראל יכולין להעמיד בדתותיהן. שלא היו מתיראים משונאיהם ואין באין לידי סכנה: [ט] **ה"ג** ואין באין לידי סכנה היו קורין בי"א בי"ב בי"ג אבל בזמן הזה שמסתכנין ישראל בדתיהם אין קורין: [י] **ה"ג** על כן היהודים הפרזים וגו' עושים את יום ארבעה עשר ומדפרזים: [כ] **ואריב"ל** כרך שאין בו עשרה בטלנין כו' וכרך שהיה מוקף מימות יהושע בן נון ואע"פ שאין לו עכשיו. בגמרא איתא עוד ריב"ל כרך שחרב מעשרה בטלנין ולבסוף ישב נידון ככרך וצריך ביאור למה לא הזכיר רבינו מימרא זו ואגינא לכאורה דהך מימרא איירי בכרך שאינו מוקף מימות יהושע כמ"ש תוס' דבמוקף מימות יהושע אין צריך עשרה בטלנין והא דאמר נידון ככרך ר"ל כעיר. וא"כ לדידן אין נפקותא דאפי' אי לא ישב לבסוף נמי אין קורין ככפר דהא בזמנינו ליכא הקדמה לבני הכפרים ליום הכניסה כמ"ש רבינו בסמוך תוך סי' ו'. וא"כ למה הביא רבינו הך מימרא דריב"ל כל כרך שאין בו עשרה בטלנין נידון ככפר. הלא לפי הגהה זו אין נפקותא לדידן. וי"ל מאחר דרבינו הוכיח מהך דריב"ל דבמוקף מימות יהושע א"צ עשרה בטלנין ובהוכחה זו יש לדון איפכא אפי' במוקף מימות יהושע נמי בעי עשרה בטלנין. אך יש חילוק עיר גדולה שאין בה עשרה בטלנין נידון ככפר וכרך מימות יהושע נידון כעיר ומש"ה שפיר קאמר כרך שישב ולבסוף כיון דאם אית ביה עשרה בטלנין קורא בי"ד ואי לית ביה הכי הוא ככפר מש"ה אם הוקף ואח"כ ישב ואית ביה עשרה בטלנין קורין בט"ו ואי לית ביה נחות דרגא והרי היא כעיר וקורין בי"ד מש"ה רבינו הך דר"י בן לוי דאמר כל כרך שאין בו עשרה בטלנין נידון ככפר ואם איתא הל"ל עוד מימרא ככך שהוקף מימות יהושע בן נון שאין בו עשרה בטלנין נידון כעיר ומדלא קאמר הכי ש"מ כרך כזה לא צריך עשרה בטלנין ועי' לקמן סי' ו' מ"ש בזה ובהכי ניחא מה דלא הוכיח רבינו דבמוקף מיהושע לא בעי עשרה בטלנין ממתני' דלקמן דקתני כל עיר שאין בו עשרה בטלנין הרי היא ככפר ולא קתני כרך. דה"א דכרך תהוי כעיר בכל"פ: [ל] **מת** מצוה ומקרא מגילה מאי. פי' בשו"ת חות יאיר סי' ה' שהאריך בזה: [מ] **ואין** שמיעתן מנשים חשובה כאלו הן עצמן קורין. דלענין להוציא אנשים הוי כאינו מחויב בדבר. דהנשים אינם מצווים אלא לשמוע וכל שאינו מחויב בדבר אין מוציאין רבים ידי חובתן. ובזה מתורץ מה שהקשה הב"ח בא"ח סי' רע"א. ועי' תוס' בסוכה דף ל"ח אי נמי משום דהוי זילא בהו מלתא דהכי המגילה דנשים חייבות בה ופי' בה"ג דאין נשים מוציאות את הרבים ידי חובתן במגילה ע"כ. היינו שאין אשה מוציאה נשים רבות ידי חובתן משום דזילא בהו מלתא. אבל להוציא אנשים בלאו הכי אין מוציאין אפי' אשה לאיש אחד דאין מחויבין בדבר הוי ודלא כמו שכתב מ"א בסי' הנ"ל ס"ק ב' עיין שם: [נ] **והביא** ראיה מן התוספתא במוס' ריש ערכין. אבל בתוס' במכילתין הוכיחו כן מאנדרוגינוס שאין מוציא את שאינו מינו ופשיטא דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס. אע"ג דיכול לסתור פרש"י מהא דקתני בסיפא להדיא פטורין אלא כל מה שיכול לדייק מרישא דייק. ובמהרש"א הקשה אמאי לא הוכיחו מטומטום שאין מוציא אפי' מינו ע"ש. ונראה דהוי מצי למדחי דחייבינן שמא יקרע ויהיה אנדרוגינוס. להכי תוספ' לכך סברא דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס וא"כ מוחא הסברא קשה נמי מטומטום ודו"ק: [ס] **שהאשה** מוציאה חברתה. אבל נשים רבות אין אשה מוציאן דזילא בהו מלתא וכמו שכתבו תוס' בסוכה דף ל"ח ע"ש וכדפירשתי: [ע] **פירוש** חמשה עשר של כרכים שחל להיות בשבת. דאלו י"ד לא יבא האידנא בשבת דאם י"ד בשבת יום כפור בע"ש. ועי' בסמוך סי' ו': [פ] **גזירה** שמא יטלנה.

כ"ס

יטננה וילך אלא בקי ללמוד ויעבירנה ד' אמות ברשות הרבים והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דשופר: ו **ואמר** ר"י בן לוי חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום שנאמר (תהלים כב) אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. היה אומר רבינו תם ז"ל אע"פ שבירך זמן בלילה חוזר ומברך זמן אף ביום דעיקר קריאתה הוי ביום יותר מבלילה דהכי משמע לישנא דקרא אקרא יומם אע"פ שבלילה לא דומיה לי וקראתי בלילה ביום תהא עיקר הקריאה וגם עיקר פרסומי ניסא הוא ביום בזמן משתה ושמחה ומתנות לאביונים ומשלוח מנות [א] ותנן לקמן (דף כ:) כל היום כשר לקרות את המגילה קתני דכל הלילה כשר לקריאת מגילה לא קתני [צ] לפי שאינה עיקר קריאה בלילה וקתני נמי (לקמן דף כ.) אין קורין את המגילה ולא מוהלין ולא טובלין אלא ביום ומפרש בגמ' מנלן דכתיב והימים האלה ביום אין בלילה לא לימא תיהוי תיובתא דר"י בן לוי וכו' ומשני כי קתני אדיום ומיהו מדקתני מקרא מגילה בהדייהו ש"מ דעיקר מקרא מגילה הוי ביממא ועוד מדאמרינן לקמן (דף כא:) מאי מברך מנ"ח ולא קאמר בלילה מברך מנ"ח וביום מ"כ כדקאמר גבי נר חנוכה יומא קמא מברך נ"ח וכו' אלמא משמע דמנ"ח מברך ביום ובלילה ועוד שבני הכפרים שהיו מקדימין ליום הכניסה מסתמא ביום היו באים לשמוע את המגילה כשבאין לשמוע קריאת התורה אלמא שעיקר קריאתה ביום ואע"ג דהוה א סלקא דעתא למיתנייה מתניתין דידיה ביממא מ"מ לא מיתוקם הכי: [דף ה ע"א] אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה [ב] ביחיד [ק] שלא בזמנה [ג] (אין) קורין אותה (אלא) בעשרה פרש"י שלא בזמנה כגון בני הכפרים שמקדימין ליום הכניסה [ר] ואע"ג דבימי רב ליכא להך הקדמה דאין קורין אותה אלא בזמנה פלוגתא דזמנה אשמעינן דבזמנה קורין אותה ביחיד ורב אסי אמר בין בזמנה ובין שלא בזמנה [ד] (אין) קורין אותה (אלא) בעשרה [ש] ויש מפרשים שלא בזמנה כגון שחל ארבעה עשר להיות בשבת לבני עיירות וט"ו לבני כרכין שמקדימין וקורין בע"ש לבני כרכין הוה עובדא וחש להא רב *[להא] דרב אסי ואע"ג דחש ליה רב לדרב אסי [ת] קי"ל כרב דהא ר' יוחנן קאי כוותיה דאמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן (לקמן דף יט:) הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ולא אמרן אלא בצבור ב מכלל דביחיד יצא ושמעינן מהא דקורין אותה ביחיד כרב דאמר בזמנה קורין אותה ביחיד וכן פסק רבינו תם ובסדר רב עמרם פסק כרב *אסי מדחש ליה רב לדרב אסי וכן מסתבר והא דר' יוחנן איכא דחיה דאף לרב אסי קריאה ביחיד כדפי' רש"י דמצוה לחזור אחר עשרה ואם לא מצא עשרה אינו פטור מקריאה אלא קורא ביחיד: ז **כתב** רב האי גאון מנהג דחזי לנא דמאן [א] דקרי ליה למגילה קורא ופושט כאגרת אבל קורא וכורך כס"ת לא חזי לנא: **מתני'** איזהו עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מכן הרי זה כפר באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין אבל זמן עצי הכהנים ג תשעה באב חגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין אע"פ שאמרו מקדימין ולא מאחרין מותרין בהספד ובתענית [ומתנות לאביונים] א"ר יהודה אימתי במקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל במקום שאין נכנסין בשני ובחמישי קורין אותה בזמנה: **גמ'** תנא עשרה בטלנין של בית הכנסת. באלו מקדימין וכו' פי' [ב] בקריאת מגילה ובתרומת שקלים [ג] דכתיב ולא יעבור [ד] אבל סעודת פורים [ה] וסעודת ר"ח וספק מילה וזמן עצי הכהנים וחגיגה ותשעה באב והקהל מאחרין ולא מקדימין תשעה באב אקדומי פורענותא לא מקדימין והכך לא מטא זמנייהו: [דף ו ע"ב] **מתני'** קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים. נראה לומר דסיפא ארישא קיימא היכא דקרא המגילה בארבעה עשר ונתעברה השנה אז אין בין אדר ראשון לשני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים דאע"פ דעשאו בראשון צריכין לחזור ולעשותן בשני אבל כל שאר דברים שעשאום בראשון ושוב נתעברה השנה [ו] אין צריכין לחזור (ג) ולעשותן בשני ד[והיכא] דנתעברה השנה קודם אדר ראשון (ד) אז הוי אדר הראשון כמו שבט והא קאמר גמ' הא לענין פרשיות זה וזה שוין כלומר שאם קראו באדר הראשון כל ארבעה הפרשיות ושוב ראו שיש צורך לעבר השנה אין צריך לעשותן בשני אבל לא מסתבר כלל שבכל השנים המעוברות יקראו הפרשיות בשני אדרים. ושוין בהספד ותענית שאסורים בזה ובזה פי' אם קראו המגילה בארבעה עשר וכו ביום עברו השנה אסור בהספד ותענית אבל בשאר שנה מעוברת נראה לי שמותר בהספד ותענית *כך נ"ל לפרש הסוגיא: **גמ'** [ז] ומוקמינן מתני' כרבן שמעון בן גמליאל והכי קאמר אין בין ארבעה עשר של אדר הראשון לארבעה עשר של אדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים [ח] הא להספד ותענית שניהם שוין וכן הלכה [דף ז ע"א] ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו [ט] שתי מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם* [דף ז ע"ב] אביי בר אבין ורב חיננא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי: ח **אמר** רבא [י] מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן. אמרי' בירוש' (פרק בני העיר הלכה ז) שצ"ל אחר קריאת המגילה ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל ישראל גם חרבונה זכור לטוב. ואמר רבא סעודת פורים [כ] שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב [ל] והני ר' יוסף שמחה מלמד שאסור בהספד ומשתה מלמד שאסיר בתענית וי"ט שאסור בעשיית מלאכה רבה בריה דרבא אמר משתה ושמחה קבילו עלייהו מלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה וי"ט ולבסוף כתיב (ביה) לעשות אותם ימי משתה ושמחה והלו י"ט לא כתיב ביה וכן הלכה וקי"ל דהני תרי יומי דאינון ארביסר וחמיסר אסירי בהספד ובתענית דכתיב במגילת תענית את יום י"ד (באחד אדר) ואת יום ט"ו ימי פוריא אינון דלא למספד בהון ה ואמר רבא לא נצרכה אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה פי' בני עיירות אסורין בחמשה עשר ובני כרכין בארבעה עשר: גרסינן בר"ה (דף יח:) רב ור' חנינא אמרי בטלה מגילת תענית ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי אמרי לא בטלה ומסיק התם הלכתא חנוכה ופורים לא בטלו אית דבעי למימר כיון דלא בטלי והוקמו אדינייהו לפניהם ולאחריהם אסור ואית דאמרי לא עדיף לפניהם ולאחריהם משאר יומי מגילת תענית וכן מסתבר [מ] ולכך נהגו להתענות בשלשה עשר באדר ולמאי דפרישית לעיל (סי' א) זמן קהלה לכל היא הוי תענית אסתר תקנת חכמים אף קודם שבטלה מגילת תענית: [דף יד ע"א] ת"ר ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להם לישראל לא פיחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפי' אות אחת חוץ ממקרא מגילה [נ] מאי דרוש אמר ר' חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה ק"ו ומה מעבדות לחירות אמרו שירה ממות לחיים לא כ"ש אי הכי הלל נמי נימא [ס] אמר ר' יצחק לפי שאין אומרים הלל על נס שבחו"ל מתקיף לה רנב"י הרי יציאת מצרים נס שבחו"ל הוי וקרי הלילא התם כדתניא עד שלא

הגה"ה

*מיהו מספקא ליה שלא בזמנה אי בעינן שיהו כולן בני מצות כמו כל הטעונין עשרה או דלמא הואיל ואינו אלא פרסומי ניסא אצ"ש באינן בני מצות איכא פרסומי טובא. מה"ז:

הגה"ה

*ארבעה עשר שבאדר הראשון אסור בהספד ותענית ואין שליח צבור נופל בו על פניו. מה"ז:

הגה"ה

*מעות שחשב בלבו לחלקם ביום פורים אינו רשאי לשנותם אלא אותם מעות עצמן חייב לחלק. מעות שגובין הגבאין מבני העיר לחלק לעניים כולם יתנום לעניים בפורים ואין מדקדקין בדבר ונו"ר דיין בפחות אבל לא קהים את העגלים לרוב בכל המעות והמותר שלא יספיקו אכל לבפורים יטול לכיס של צדקה. מה"ז:

הגהות הב"ח א דהוה סלקא אדעתים למיתנייה מתניתין דידיה. כ"כ פי' ואח"כ לא יהו קורין שמגילה ביום אלא בלילה ואפ"ס קס"ד דיוצאים ידי חובתן: ב ולא אמרן אלא בציבור אבל ביחיד יוצא: ג זמן עצי הכהנים וספס ותשעה באב: ד לחזור ולעשותן בשני דאלו נתעברה השנה: ה דלא למיספד בהון ודלא להתענאה בהון ואמר רבא:

הגהות הגרי"פ [א] נ"ל ותנן: [ב] נ"ל אפי' ביחיד: [ג] תיבות אין ואלא ליתא בגמ' וברב אלפס: [ד] פי' אין ואלא ליתא בגמ' ורב אלפס: [ה] תיבות א"ר יצחק ומתקיף לה רנב"י ליתא לפנינו רק סתמא דגמ' פריך ומקשה:

קרבן נתנאל

כ"ס לקמן דף ד' ע"ב. ורב יוסף קאמר התם מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה תניא נמי הכי כו'. והגיה הרי"ף ורבינו כך דרב יוסף אע"ג דמ"כ משום דכתבו תוס' שם דרב יוסף ס"ל נמי טעמיה דרבה דהא גבי שופר ולולב ליכא טעמא אחרינא אלא משום דאיכא נפקותא בטעמא דרב יוסף בזמן בהמ"ק דליכא שבות במקדש ואפ"ה אסור משום האי סברא דרב יוסף. מ"מ לדידן עדיפא מטעם גזרה דהיא לכ"ע: [צ] לפי שאינה עיקר קריאתה בלילה. וזה מתורץ מה שהקשה הצל"ח בחידושיו לקמן בהא דף כ"א ונ"ל אמאי לא תנא הכא ולמילה ולהזאה ולטבילה. וכ"ת הא תני להו לעיל קריאת המגילה נמי הא תני לעיל בהדייהו והכי בנ"כ. ופס דברי רבינו מיושב שפיר דלהכי תנא הדר תו זימנא דכשר לקריאת מגילה לדייק מיניה שאינה עיקר קריאה ב ואי לא הוי תני גריסא לקריאת מגילה ה"א דזה הכלל דקיפא לאתויי מקרא מגילה וק"ל: [ק] ה"ג שלא בזמנה קורין אותה בעשרה כו' ורב אסי אמר בין בזמנה ובין שלא בזמנה קורין אותה בעשרה כ"ה הגי' בס"ס שלפנינו וגי' הרי"ף וכן מוכח מדברי רבינו בסמוך: [ר] ואע"ג דבימי רב ליכא להך הקדמה דאין קורין אלא בזמנה. כדאי' לעיל בדף ב' אבל חכמים אומרים בזמן הזה הו ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. איברא לפרש"י דטעם הוא דאם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצא אוכלין חמץ בימים אחרונים של פסח. לק"מ דהא ב רב עדיין היו מקדשין ע"פ ראיה ולא יאכלו חמץ בפסח דיביעו שם השלוחים. כמ"ש הרמב"ם בהל' קידוש החדש דעד זמן אביי ורבא היו מקדשין ע"פ הראיה. וע"ז ודאי לא פליג רש"י דכך מ בכמה מקומות בש"ס בר"ה ובשאר מקומות. וטעמי בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה הכפרים מקדימים ליום הכניסה. דהיו יודעין קביעות מועד הפסח. ומה שאמר ר' יוחנן אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אלא בזמנה. היינו אומן הרות שמפוזרים בגולה הנה והנה בכל ארבע כנפות הארץ. שא"א להם לשמוע קביעות ע"פ הראיה. אבל דברי רבינו קא מקשה לפי לפי' רב אלפס וכמו שהשיג רבינו לעיל סימן א' ומסתכלין בה כדי לחלק מעות פורים או לפי גירסת ומסתכלין בה. דלפי פירוש זה א"א לפרש שלא בזמנה על הכפרים. אבל על זה קשה באידך דרב דקאמר לאפוקי מדרב דאמר הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה להכפרים. ע"כ נ"ל דרב סבר כר"ע סתימתאה. ועיקר קושית רבינו על הרי"ף שפסק לעיל דבזמן הזה ליכא הקדמה ולמאי נפקא מיניה מייתי הא דרב דשלא בזמנה בעשרה. וכ"פ ואע"ג דבימי רב ליכא הקדמה לפי' רב אלפס. אלא לדרב נ"ל דהוא ס"ל כר"ע סתימתאה אבל מ"מ קושי א קאי על הרי"ף למאי נפקא מיניה פסק הך דרב ועי' פו"ח שערי אפרים סי' מ"ז שנזקקה בזה הרבה: [ש] ויש מפרשים שלא בזמנה כגון שחל י"ד להיות בשבת ואע"ג דבכבר כתיבנא בסי' די"ד אידנא לא יבוא בשבת ואו לדידן. אבל היה מפרשים אלו לפרש דברי רב. ובימי רב עדיין הוי מקדשין ע"פ ראיה ויוכל להיות יום י"ד בשבת. ולדידן נ"מ להך דרב לענין יום ט"ו שחל בשבת: [ת] קי"ל כרב דהא כ"ע קאי כוותיה. פי' לקמן פרק הקורא עומד סימן כ"ג: [א] דקרי ליה למגילה קורא ופושט כאיגרת. וקשה לי מהא דאמרי' לקמן דף י"ט מגילה נקראת ספר ונקראת א אלא בה שלשה תופרי גידין כשרה. מנ"ל איתא אקרי ספר לכל דיני ס"ת. אך אגרת נקראת שתהא פושטת כאגרת המגילה וקורא בה וניחא לי משום דתרתי אגרת כתיב: [ב] בקריאת מגילה ובתרומת שקלים. דמס' שקלים קודם מגילה נשנית וקאי אהא דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים: [ג] דכתיב ולא יעבור. כתיב במגילה. ותרומת שקלים ס"ט דמר"ח ניסן ואילך לא שביא לא תמידין אלא מתרומה חדשה: [ד] אבל סעודת פורים מאחרין. כגון שחל י"ד או ט"ו לדידן בשבת מאחרין אחר שבת. דקרא ולא יעבור לא קאי אלא אקריאת מגילה. אבל לא אשמחה ומשתה. ר"ן. ובשו"ת מהרלב"ח סי' נ"ב כתב שעשה הלכה למעשה ספר הירושלמי שסמך אגמרא דידן. ולהייתו מהא דאמרי' לקמן דף ל' כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר עשיה וזכירה בהדדי קאתי. ואי כדברי ירושלמי הא הוי זכירה קודם עשיה. גם באידך מימרא פורים שחל להיות בשבת מקדים וקורא משבת שעברה זכור. ולמה הא סעודה ביום א' ולא קדמה הקריאה לעשי'. אלא ש"מ דהלמודא דידן סבר שעושין סעודת פורים בשבת ונם' פ"ח סי' תרפ"ח רצה לומר דהירושלמי ס"ל כמ"ד אין מערבין שמחה בשמחה. אבל תלמודא דידן ס"ל דמערבין. וזו ליתא דהא רב ושמואל מימרא א איכנו גופייהו דאמרי במועד קטן דף ח' דאין מערבין שמחה בשמחה ע"ש. ותמהני מאד אם נראה להם ראי' א מתלמודא דידן שיש לסמוך עליו לעשות הלכה למעשה. א"כ ה"ל להקשות דברי ירושלמי אהדדי דהא בפ' בני העיר הלכה ה' ר"ע בר יעקב בשם הנא עלמך שחל חמשה עשר להיות בשבת ' ויקראו זכור. א"ל כן אמר רב והימים האלה נזכרים ונעשים. שתהא אזכרתן קודם לעשייתן. ונדברי ירושלמי דעושין סעודה בשבת עשר הא הוי הזכרה קודם לעשייתן. ע"כ נראה לי דמשלוח מנות הוא בשבת. דהא שם בפ"ק הלכה ו' פריך ויעשו אותן בשבת. א"ל לעשות אותם ימי משתה ושמחה. את שמחתו תלוי בב"ד. יצא זה שמחתו תלויה בידי שמים כלומר שסעודת שמחה א אין לה היכר שהיא משום שמחה נס' כי אם משתה ושמחת שבת. כל זה טעם שלא לעשות משתה שמחה בשבת שצריך לעשות בחול כדי שתהא ניכר לכל שהוא משום תיקון מרדכי ואסתר זכר לנס' תשא"כ משלוח מנות. דאין קדר לשלוח מנות איש לרעהו בשבת. א"כ מנוה א ודאי טבת בשבת. וזהו נ"כ עשי' תקרי להכי שפיר אמר דלא הוי זכירה קודם עשייתן ע"כ אין לנוז מפסק ש"ע ולעשות סעודת פורים אחר שבת: [ה] וסעודת ר"ח. פי' שהיו עושין כשהיו נסמכין לעיבור החודש. ר"ן. והטור א"ח סימן תי"ט פי' דסעודת ר"ח מצוה היא דאקרי מועד: [ו] ה"ג אין צריכין לחזור ולעשותן בשני. והא דקאמר גמרא כו' יקראו הפרשיות בשני אדרים דנתעברה השנה קודם הראשון אז הוי אדר הראשון כמו שבט ושוין וכן מגיה בס' תפארת שמואל: [ז] ומוקמינן מתני' כרשב"ג. דאמר אפי' סדר פרשיות אי קרו בראשון קרי בשני: [ח] הא להספד ותענית ש שוין. אבל בסדר פרשיות דלא שייכי בי"ד לא איירי מתני' וצריך לחזור ולעשותן בשני כרשב"ג וכ"ה בקיצור. ובטור ש"ס תרפ"ח עמוד נפל בספרים כמ"ש סב"ח וד"מ וב"י. והא דכתב רבינו בתחלה לענין פרשיות שוין. לא כתב כן אלא לפרש הסוגיא ולאפוקי מינה דלאו בכל השנים מעוברות איירי. דאלת"ה הא דקאמר לענין ד' פרשיות זה וזה שוין איירי נמי בכל השנים וזה אין סברא דאדר כ הוי כמו שבט' וממילא נמי הא דקאמר הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין פירושו נמי בכה"ג דנתעברה אח"כ. אבל בשאר שנים מעוברות אפי' בהספד ותענית מותר: [ט] שתי מנות ל אחד. ואם שלח לרעהו והוא אינו רוצה לקבל או מוחל לו יצא. כ"כ רמ"א בהג"ה ס"ס תרצ"ה. וכתב עליו פ"ח תימה דזה מנין לו. ובד"מ לקח דין זה ממהר"י ברי"ן. והביא ראיה לדבריו מ נדרים דף ס"ג. האומר לחבירו קונם אם אין אתה בא ונוטל לבנך כור א' של חטין ושתי חביות של יין הרי זה יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם ויאמר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי זהו כבודי כרשב"א שמעם דבקיום שמעשה שייך למימר הריני כאילו התקבלתי שאפי' היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו. א"כ מעכשיו יכול לומר לו הריני כאילו נתקבלתי והחזרתיך דאפיכי מעכתא נ"ל. שייך גבי משלוח מנות נמי. ועי' שו"ת בית יעקב סי' קס"ד. מו פסק כמ"א שם דאשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש. והשיגו הפ"ח אין דין זה מתור דאיש כתיב ולא אשה. ומכ זה וכתב הריק"ש משום שופק לא כתב כן. גם בזה יש לתמוה באילן גדול מהר"י ברי"ן שפסק שחייבת בקריאת מגילה שאף הן היו באותו נס והא דכתב איש לרעהו איש לרעהו ולא אשה לאיש. נראה בזמן שיש לה בעל בעלה הכל עושה בשבילה כמו דאמרינן בשמחת הרגל בעלה משמחה. אבל אלמנה ודאי מחויבת וכ"כ מ"א: [י] מיחייב לבסומי. פרש"י להשתכר ביין. ולולי פרש"י אומר מדלא קאמר מחייב למרוי'. דהתענוג של ויסכל בתוך אהלה' שוא רוי וכמו שבקי' לרוי'. אבל הכוונה שמחייב להיטיב לב ע"י שתיית יין הרבה. עד דלא ידע' עד ולא עד בכלל דהוו לשכרותו של לוט. וכדאמר בהספינה אכסנו ונט. פרש"י שהיו פניהם אדומים כמו שתוי יין. ודקאמר איבסום קם רבה ושחטי' לר"ז מאחר שהיה פני כדאמר במו"ק דף כ"ח בי רבה נהתא דש לאינשי ולא משתכח. ולא היה רגיל לשתות יין בכולי שתא ונתפתה ביין עד שהגיע לשכרותו של לוט: [כ] שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו. אבל מ"מ צריך ג"כ סעודה בלילה. כמ"ש דאבי"ה ב"ס כאי' לדבריו: [ל] ה"ג תני רב יוסף. וכוא לעיל דף ס' ע"ב: [מ] ולכך נהגו להתענות בי"ג באדר. פי' לעיל סי' א' ופי' מ"ש רבינו בתשנים סי' ל"ד: [נ] מאי דרוש. ולא ס"ל כך דש

דלעיל

תפארת שמואל

(ג) **ולעשותן** בשני אבל היכא דנתעברה השנה וכו' עד כמו שבט דלא מסתבר כו' כצ"ל: (ד) אז הוי אדר הראשון כמו שבט והאר וכו'. יש מגיהין ענין זה וכצ"ל לחזור ולעשותן בשני והיכא דנתעב וכו' והא דקאמר תלמודא וכו' ויש מגיהין ואומרין כי השורות נתהפכות וכצ"ל לחזור ולעשותן בשני ו קאמר תלמודא וכו' שיקראו הפרשה בשני אדרים דנתעברה השנה קודם אדר הראשון והגהה יתחין בין השגגות כי הג"ה הראשונה הוא בשם רש"ל ז"ל והג"ה ב' בשם הרב ר' בנימין ז"ל. ויש מגיהין לעשותן אבל היכא דנתעברה השנה כו' עד כמו שבט דלא מיסתבר וכו' כצ"ל:

נכנסו לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה רב נחמן אמר קריאתה זו היא הלילא רבא אמר בשלמא התם הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה אלא הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש אכתי עבדי אחשורוש אנן הלכך לא אמרינן הלילא בפוריא : ט [דף טז ע"ב] אמר רבי אבא דמן יפו עשרת בני המן ועשרת בעי למימרינהו בנשימה אחת [ס] מאי טעמא כולהו בהדי הדדי נפיק נשמתייהו אמר ר' יונה אמר ר' זירא וי"ו דויזתא צריך [ע] למימתחה כי זקיפא מאי טעמא כולהו בחדא זקיפא איזדקיפו. יש מפרשים מותח בקריאתה ויש מפרשים בכתיבתה והיא מהלפא ביתא על אותיות גדולות* : אמר רב חיננא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא כל השירות כולן אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח חוץ משירה זו שהיא אריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה מאי טעמא אמר רבי אבהו [פ] שלא תהא תקומה למפלתן:

הגה"ה

*מגילה צריכה שרטוט ותיקון אותיות ושיקף גויל וקלפים עיבוד לשמן כספר תורה דין פרש' פתוחה וסתומה חסרות ויתירות וצריכין זיונין בשעטנ"ז ג"ץ בכולן מגד שמהל כזה ולא תגין ותשרת כך ולרבינו יעקב נאמצע כך ועל השירות ויתירות אין לחוש הו"יל ואין פסול בכך ואין לנקוד בה כלום אפי' סוף פסוקא ועשרת בני המן יש לכתוב איש בראש הביטה ואת בסוף הביטה ושם על גבי שם ואת על גבי ואת וזהו לבינה על גבי לבינה ואריח על גבי אריח. מא"ז :

הדרן עלך מגילה נקראת

פרק שני

א [דף יז ע"א] **הקורא** את המגילה למפרע לא יצא [א] קראה על פה קראה תרגום בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללועזות בלעז והלועז ששמע אשורית יצא : **גמ'** תנא וכן בהלל וכן בקריאת שמע וכן בתפלה אם אמרה למפרע לא יצא* תפלה מנא לן דתניא שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני ר"ג על הסדר ביבנה [דף יז ע"ב] [ב] אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא ואמרי לה במתניתא תנא מאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים תקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר · מגילה מנא לן דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור מה עשייה למפרע לא אף זכירה למפרע לא · הלל מנא לן אמר רבה דכתיב ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם וגו' כשם שאי אפשר לו לשמש לזרוח למפרע ממערב למזרח כך אין קורין את הלל למפרע · קריאת שמע מנא לן אמר קרא והיו שלא יקרא למפרע : [דף יח ע"א] אבל קורין אותה ללועזות בלעז והוא שכתובה בלעז [ג] הנא גפטית לגפטים עלמית לעלמים עברית לעברים ויונית ליונים והרב אלפסי ז"ל לא הביא הא דרב ושמואל לעז יוני לכל כשר [ד] אע"ג דליכא מאן דפליג עלייהו [ה] [א] ואפשר דסבירא ליה דלאו אליבא דנפשייהו קאמרי אלא אליבא דרשב"ג [ו] ולית הלכתא כרשב"ג : והלועז ששמע אשורית יצא אע"ג דלא ידע מאי קאמרי ואפילו הכי נפיק ידי חובתו מידי דהוו אנשים ועמי הארץ דלא ידעי מאי קאמרי ואפי' הכי נפקי ידי חובתייהו דהא איכא מצות קריאה ופרסומי ניסא: **מתני'** קראה סירוגין ומתנמנם יצא היה כותבה דורשה ומגיהה אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא · ירושלמי (ה"ב) היה כותבה [ז] הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה ודורשה לא"פ שאסור להפסיק במגילה כדאיתא [ח] בפ' שני [ג] דמגילה והכא כשמשמיע הדרשה לרבים או דורש בינו לבינו נמצא שמפסיק בקריאתה מ"מ יצא בדיעבד אי נמי כיון שאינו דורש אלא בעניינו של מגילה אין זה חשוב הפסק והכי איתא בירושלמי (שם) ודורשה ובלבד שלא יפליגו דעתם לעניינים אחרים ומגיהה ירושלמי (שם) הגי אין מדקדקין בטעויותיה ר' יצחק בר אבא בר מחסיא ורב חננאל הוו יתבי קמי דרב חד אמר יהודים וחד אמר יהודיים [ט] ולא הדר חד מנהון : היתה כתובה בסם ובסיקרא ובקומוס ובקנקנתום ועל הדפתרא ועל הנייר לא יצא עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו : **גמ'** מאי סירוגין פיסקי פיסקי כגון שקרא מעט ושהה מעט וחוזר וקורא מעט ושוהה מעט עד שקורא את כולה. תנו רבנן קראה סירוגין יצא [דף יח ע"ב] סירוסין לא יצא ירושלמי (שם) סירוגין קטעין סירוסין [י] קרי חד ופרי חד פירוש קורא אחד ומניח אחד כגון שקורא פסוק [כ] ומדלג פסוק אחר וקורא פסוק שלישי וחוזר וקורא פסוק שני שדלג הקורא כי האי גוונא לא יצא דהוה ליה כקורא למפרע רבי מונא אומר משום רבי יהודה אף בסירוגין אם שהה כדי לגמור כולה חוזר לראש ומסקנא דלית הלכתא כרבי מונא אלא אפי' שהה כדי לגמור כולה יצא וגם בתקיעות נמי אמר ר' יוחנן (ר"ה דף לד·) שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא ותניא כוותיה *ובפ' מי שמתו (סי' כג) הארכתי בפסק זה : ת"ר השמיט בה הסופר אותיות ופסוקים וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם יצא פירוש המתרגם יוסיף דברים כדי לברר טעמו של פסוק ונמצא קורא אותן הדברים על פה ורמינן עלה הא דתניא היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות אם רשומן ניכר כשירה ואם לאו פסולה ופרקינן לא קשיא [ל] הא בכולה הא במקצתה : תנו רבנן השמיט בה הקורא פסוק אחד לא יאמר אגמור את כולה ואח"כ אקרא אותו פסוק אלא קורא מאותו פסוק ואילך נכנס לבית הכנסת ומצא צבור שקראו חציה לא יאמר אקרא חציה עם הצבור ואחזור ואקרא חציה הראשון אלא קורא מתחלתה ועד סופה · ומתנמנם יצא היכי דמי מתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר : ב **היה** כותבה אוקימנא דמנח מגילה קמיה וקרי פסוקא פסוקא במגילתא דמנח קמיה וכתב לה דאפילו למ"ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה וקי"ל כר' יוחנן דאמר אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב חוץ מן התפילין ומזוזות דאמרינן אביי שרא להו לדבי בר חבו למיכתב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב כמאן כי האי תנא דתניא רבי יהודה אומר משום רבינו תפילין ומזוזות נכתבות שלא מן הכתב ואין צריכין שרטוט והלכתא מזוזות צריכין שרטוט ותפילין אין צריכין שרטוט ואידי ואידי נכתבין שלא מן הכתב מאי טעמא מיגרס גריסן · וצריך לשרטוטה למגילתא דאמר רבי חייא בר אבין אמר רבי אסי (לעיל דף טז:) דברי שלום ואמת מלמד שמגילה צריכה שרטוט [מ] כאמתה של תורה · גרסינן בפרק קמא דגיטין (דף ז.) שלח ליה מר עוקבא לר' אלעזר בני אדם שעומדים עלי ובידי למוסרם למלכות מהו שרטט וכתב ליה קרא אמרה דרכי מהגות בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי אע"פ שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום שלח ליה קמצערי לי טובא ולא מצינא דאיקום בהו שלח ליה דום לה' והתחולל לו דום לה' והוא יפילם לפניך חללים חללים השכם והערב לבית המדרש והם כלים מאליהם א"ר יצחק (שם ו:) שתים כותבין בלא שרטוט [נ] שלש אין כותבין [ג]· בה"ג פסק כר' יצחק אע"ג דפליג אמתניתין [ס] יודע היה שאינה עיקר · רבינו תם היה אומר דוקא שמתכוין לכתוב הפסוק בדרשא כי הך דרבי אלעזר [ע] אבל הכותב אגרות שלומים לחבירו וכותב לשון המקרא לדבר צחות מותר לכתוב כמה תיבות בלא שרטוט וכן כתב ריב"א בשם רבינו אליהו ז"ל וקצת משמע בירושלמי פרק בתרא דמגילתין (בפרק בני העיר ה"ב) דאסור דקאמרינן התם מהו למיכתב תרתי תלת מילי מפסוקא מייתי התם ר' מנא שלח כתב לר' אושעיא ראשיתך מצער היה מאד ישגה אחריתך משמע שהיה כותב אגרות שלומים ולא לדרשה ואפי' הכי היה מהפך התיבות כדי שלא לכתוב המקרא כסדר [פ] ומיהו מביא שם כמה דברים אחרים שנראה שהיו כותבין לדרשה דקאמר התם מר עוקבא שלח ליה לריש גלותא דהוה דמיך וקאים בזמרא פירוש בשכבו ובקומו היו מזמרין לפניו ושלח ליה ישראל אל השמח בעמים אל גיל ר' ירמיה שלח ליה לרבי יודן נשיאה את אוהביך ולאהוב את שונאיך · והא דאמרי' לעיל תפילין אין צריכין שרטוט פירש רבינו תם היינו דלא בעי שרטוט בין כל שיטה ושיטה אלא עושה שרטוט אחד למעלה וכותב למטה כמה שיטין הלכך אני אומר הא דאמרינן שלש אין כותבין היינו בשיטה ראשונה [צ] מכאן ואילך השיטה העליונה הוי כמו שרטוט כי היכי דאמרינן הכא דאם שרטט העליונה שוב אין צריך שרטוט ולא מסתבר לחלק דשאני הכא דכיון שהראשונה מבורטטת נכתבת ביושר הלכך הוי כמו שרטוט לאותה שתחתיה לפי שסתם בני אדם יודעין לאמן ידיהם [ק] לכתוב כל השיטה ביושר בלא שרטוט והרמב"ן כתב דדוקא

הגה"ה

*וכתב רבינו שמשון דכשעומד באמת ויליב שממתין בסוף עד שיוכל לומר עם הצבור קדושה וברכו ואמן יהא שמיה רבא מברך · מא"ז :

הגה"ה

*והא דאמרי' בברכות [לד:] המגעיות אין לנו סדר פי' רש"י טעה בשיבנו ואמר ברכה אחרת יתחיל משיבנו ואילך ואין צריך להתחיל בראש הונן כמו בבלא ראשונות שאם טעה בגבורות הגשמים והזכיר קדושת השם בחוזר לראש התפלה וכן בבלא אחרונות או אם לא כוון לבו באמצע ברכות באמצעיות וא"י בא"ז. מהם הוא עומד יתחיל מאותה שיודע שאמר ואילך ור"ת אומר שאם דילג השיבנו או ברכה אחרת ונזכר בה אפי' סמוך לשומע תפלה יאמרנה שם ואח"כ שומע תפלה או ברכה אחרת שהוא עומד סמוך לה כשנזכר · מא"ז :

הגהות הגרי"פ [א] הדברים המוסים דמניל לרב אלפס דלהו אליבא דנפשייהו קאמרי ולאפוקי מפשטיה דהא בגמ' פריך ולימרו הלכה כרשב"ג וכו' גם הלחם משנה תמה ע"ז ובחידושי כתבתי ישוב נכון לאמר : [ב] נ"ל (דברכות דף יד·) בהלל ובמגילה דמפסיק מפני הכבוד ע"ש וע' בטור א"ח סי' תרצ"ב ובב"י ג"ם תשובת הרשב"א ועוד בט"ז ס"ק ב' ולא הזכירו כלום מדברי הרא"ש דהכא : [ג] במתניתא תני שלש כותבין ארבע אין כותבין :

קרבן נתנאל

דלעיל דף ו' שנאמרה אסתר ברוח הקדש נקרות : [ס] ה"ג מ"ט כלהו בהדדי נפיק : [ע] ה"ג למממתי' בזקיפא כ"ה ברי"ף . וגי' ש"ס בזקיפה כי מורדא דלבר' כפי' יש מפרשים : [פ] שלא תהא תקומה למפלתן . ושירת האזינו עיין בר"ן : הדרן עלך מגילה נקראת פ"ב [א] קראה על פה . טיעו כולה אבל השמיט הסופר תיבות או פסוקים וקרא ע"פ יצא כדאיתא לקמן סי' י' . ופ"ח סי' תרל"א הביא בשם ס' זכרונות חק תוכות פסול. וקשה עליו לא גרע מקרא ע"פ איזה תיבות ע"ש ואיפתמטי' מה שכתבו תוס' בשם רש"י בפ"ק דף ט' ד"ה בשלמא דגרע טפי כשכתב שלא כהוגן מאילו לא נכתב כלל : [ב] ה"ג א"ר יצחק ואיתימא כ"ה גי' הרי"ף והגירסא בש"ם א"ר יוחנן ואמרי לה : [ג] ה"ג ותניא גיפטית : [ד] אע"ג דליכא מאן דפליג עלייהו. אין לומר הא דמשני תלמודא לעיל בפ"ק דף ט' הלא נ"ק כאן בספרים כאן במגילה והא דתני בברייתא אינו מטמא ידים עד שיכתבו אשורית על הספר ובדיו איירי במגילה וע"כ כרשב"ג אתי' כמ"ש שם ד"ה כאן . ואי כרב ושמואל הא איכא יונית ור"פ ורב נחמן בר יצחק אמוראי בתראי שקלי בהאי תירוצא נמלא דאיכא מאן דפליג . דהא רב אשי דהוא אמורא בתרא דבתראי ולפי תירוצו איכא למימר כרב ושמואל וזהו שאמר ליכא מאן דפליג עלייהו : [ה] ואפשר דס"ל דלאו אליבא דנפשייהו קאמרי אלא אליבא דרשב"ג . הקשה בס' פרי חדש א"ח סי' תר"ן פ"ק ס' הא פריך ולימא הלכה כרשב"ג כו' משמע דאית להו דהלכה כרשב"ג וכבר הקדימו הכ"מ בפ' שני דמגילה . ולי נק"ת דהא לפי מסקנא דמחלק בין מגילה לשאר ספרים קשה על רב ושמואל דאינהו אמרי לשון יוני לכל כשר הא בברייתא תיובתא דקתני יונית ליונים אין לכ"ע לא והיכי פליגי אברייתא . וליכא לשנויי דאינהו ס"ל כרשב"ג . מנא להו דרשב"ג סובר דאף במגילה לשון יוני כשר לכל אימא רשב"ג לא התיר יוני אלא בשאר ספרים אבל במגילה דכתיב ככתבם אינו כשר לכל אלא אשורית אלא ש"מ דלאו להלכתא קאמרי אלא מסתברא קאמרי דלרשב"ג לעז יוני לכל כשר אפי' במגילה . והא דקאמר לשון ואפשר . ר"ל משום דאפשר לומר פי' אחר בשיטת הרב אלפס . כמ"ש הר"ן . כל זה לפי המסקנא אבל בתחלת הסוגיא דעדיין לא ידע לחלק בין מגילה לשאר ספרים . שפיר איכא למימר דאינהו דאמרי כרשב"ג ופליגי אברייתא . ועי"ז פריך שפיר לימא הלכה כרשב"ג דהא קי"ל כרשב"ג כמו שפסק ר"י לעיל דף ט' : [ו] ולית הלכתא כרשב"ג . בהא כל"ל ר"ל במגילה . דהא בשאר ספרים קי"ל הלכתא כרשב"ג כמו שפסק ר' יוחנן לעיל דף ט' . אבל במגילה לא קי"ל כרשב"ג דקתם מתני' במס' ידים פ"ד דתני אינו מטמא ידים עד שיכתבו אשורית על העור ובדיו . וקי"ל הלכה כסתם משנה וקשה הא הלכתא כרשב"ג והאיכא יונית וע"כ צ"ל דהך מתני' איירי במגילה . אלא שרב ושמואל דאמרי מסברא דנפשייהו לרשב"ג יונית נמי כשר צ"ל דהם לא ס"ל הלכה כסתם אמנם לדידן דקי"ל כסתם משנה מ"ה לית הלכתא במגילה כרשב"ג . ועי' בר"ן בשם הרמב"ן בתי' הזה ממתני' דפלקין והר"ן דחה דבריו . אמנם הראיה שהבאתי הוא ראיה אלימתא כלאי מולק . ומה שהשיגו הר"ן אין השגה לדבריו ע"ש בר"ן. אך מ"מ צ"ע על מה שלא הביא הרי"ף ורבינו בפסקיהם דברי ר' יוחנן שפסק הלכה כרשב"ג בשאר ספרים . וי"ל דס"ל להרי"ף ורבינו כמ"ש הר"ן לפי שעכשיו לא הוכשר לשון יוני אלא למכירין בו לפי שאין אנו בקיאין בלשון יוני הקודם שנשתבש כמ"ש הרמב"ם בהל' תפילין . אלא במימרא דרב ושמואל נתקשה בו רבינו · מאחר שהביא לשון ברייתא יונית ליונים. והברייתא קאי ללשון היוני הידוע . ומשמע דוקא יונית ליונים אין לכ"ע לא . והא רב ושמואל אמרי אותו לשון יוני כשר לכל.

וליכא מאן דפליג עלייהו . א"כ הוי הברייתא דלא כהלכתא ולא ה"ל להרי"ף להביא רק ריפא דהברייתא גיפטית לגיפטים עילמית לעילמים ומנייהו הוי יליף לכל אומה ולשון : [ז] הדא אמרה מותר בעשיית מלאכה. כלומר דלא כדתני רב יוסף פ"ק דף ה' ובירושלמי פ"ק הל' א' וי"ע מכאן שאסורין במלאכה. אלא דמותר בעשיית מלאכה כדקאמר תלמודא שם דלבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו י"ט לא כתיב. אמנם בירושלמי דהם דאיירי מתני' בכרכין שחל פורים שלהם בשבת ומקדימין וקורין בי"ד שאין המלאכה אסור אלא פוריה בזמנה . ורבינו לא העתיקה משום דקים לן להלכה דמותר בעשיית מלאכה: [ח] ה"ג כדאיתא בפ' שני דברכות . דף י"ד דמפסיק שם דמותר להפסיק במגילה מפני היראה הכבוד. אבל לדברים אחרים אסור להפסיק : [ט] ולא הדר חד מנהון . משמע דוקא בטעות שהענין והלשון אחת כגון יהודים ויהודיים אבל טעות אחר לא שא"כ לא קראה כולה ומשמע ודאי כל שחסר ממנה כלום בקריאתה פסול. ר"ן : [י] ה"ג שקוראת את כולה יצא : [י] ה"ג קרי חד ופרא חד : [כ] ה"ג ומדלג השני וקורא פסוק שלישי וחוזר וקורא הפסוק השני שדלג : ה"ג סירוגין קטועין : ה"ג השמיט בה הקורא אותיות או פסוקים : [ל] הא בכולה הא במקצתה . קשה דיוקים אהדדי . לכן נראה הא דקתני בברייתא השמיט אותיות או פסוקים במקצתה הא רובה פסול . ובמטושטש דוקא בכולה אבל רובה כשר . ובש"ע וכל הפוסקים פסקו אפי' במטושטש רובה פסול וצ"ע : [מ] באמתה של תורה . פרש"י ס"ת וכן פסק רבינו בהל' ס"ת דבעי שרטוט ודלא כר"ת שמפ' בגיטין דקאי אמזוזה שהיא אמתה של תורה . אבל ס"ת לא בעי שרטוט : [נ] ה"ג שלש אין כותבין בלא שרטוט במתניתא' תני שלש כותבין ארבע אין כותבין בה"ג : [ס] יודע היה שאינו עיקר . ועוד נראה דסמך אהא דאמר אביי בסוף פ' מצות חליצה דף ק"ז האי מאן דכתב גיטא דחליצתא לכתוב הכי ואקריניהו מן לא עד לקחתה ומדלא כתב לא חפצתי לקחתה . ש"מ דשלשה אין כותבין בלא שרטוט . ומ"ש רבינו שם סי' י"ט ז"ל הא דקאמר ואקריניהו לדידי' מן לא עד לקחתה . לא ידענא למה דקי"ל שלשה כותבין צ"ל למה דפרש"י דקי"ל ע"ש בחידושי : [ע] אבל הכותב אגרת שלומים כו' מותר לכתוב כמה תיבות . הקשה בב"ח סי' רפ"ד ס"ק ב' . תימה תיפוק ליה דאסור משום דאסור לכתוב אפי' אגרת שלומים פסוקים פסוקים דס"ל כמו מגילה נהתלמד בה שלא שרי אלא חומש שלם ובאגרת שלומים ליכא הכא משום עת לעשות לה' או מלתא חדתא. כדאמרי' בתמורה וע"ש תי' בדוחק גדול, ונעלם ממנו דברי רמב"ן בגיטין וז"ל אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה נ"ל דווקא מגילה שהיא פרשה אבל פסוק א' או ב' או ג' כותבין דהא בתלמוד כותבים פסוק או שנים גם בפיוטים גם באגדה של פסח . ועי' מ"א סי' רפ"ב וסי' תכ"ב . גם הוא לא ראה חלוקה זו . דבר נאה ומתקבל הוא : [פ] ומיהו מביא שם כמה דברים . לפי מה שפי' מהרש"א שם בתוס' . קושיא מהירושלמי קאי בקושיא לפיר"ת וברמזים ובטור הביא דעת רבינו בלי חולק . ע"כ נ"ל דהוי מפרשי כפי' מהרש"א תלוכלין . אבל בהגודה פ"ק דגיטין משמע כפי' מהרש"א ע"ש : [צ] ומכאן ואילך השיטה ראשונה הוי כמו שרטוט . ומיהו אם אין הסופר יכול לכתוב יפה בלא שרטוט צריך לשרטט על כל שטה ושטה משום זה אלי ואנוהו כך מסיק ר"ת בפ"ק דגיטין . ובהכי ניחא מה שהגיה בס' ברכת הזבח שם בנל"ע על רבינו למה הוצרך תר זומלא לשרטט . והלא קודם שהיה מגיע לואקריניהו כו' כתבו כמה שיטות לפני' המוזכרים בפ' החולץ והעתיק רבינו ס"פ מצות חליצה : [ק] לכתוב כל השיטה ביושר בלא שרטוט . ר"ל סתם בני אדם יכולין לכתוב שורה אחת שהיא שיטה עליונה בלי שרטוט כאילו משורטטת . א"כ יוכל לכתוב אח"כ אגרת אפי' כותב פסוקים בלי שרטוט . דהשורה ראשונה הוי כמו שרטוט ועי' י"ד סימן רפ"ג בפ"ז

בכתב אשורית שכותבין תורה נביאים וכתובים הוא דבעי שרטוט אבל כתיבה שכותבין בה כתבים ופירושים לא בעי שרטוט [ר] ולא ראיתי לרבותי נוהגין כן · דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ וקלפין שלנו אע"ג דלא עפילי היקון שלנו חשוב כמו עפילים שלהם והארכתי בזה בהלכות ס"ת (סי' ד) נייר מחקא : ג [דף יט ע"א] מתני' בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהם : גמ' אמר רבא לא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי י"ד אבל אינו עתיד לחזור בליל י"ד קורא עמהם פרש"י דקאי אבן כרך שהלך לעיר דאם אין עתיד לחזור בלילי י"ד אלא ישאר בעיר עד אור היום אל עליו חובת קריאת היום והרי הוא כבן עיר והוא פרוז יום וה"ה בן עיר שהלך לכרך ואינו עתיד לצאת משם בלילי ט"ו שהוא בכרך כשהאיר היום הוה ליה מוקף יום וקורא בליל ט"ו וביום ט"ו . ואפי' יחזור לעירו יקרא ביום ט"ו בעירו אבל אם הוא יודע שעתיד לצאת בליל ט"ו קורא בי"ד כדין בני עירו · ולא רצה לפרש מלתיה דרבא גם אבן עיר שהלך לכרך דלא מסתבר למימר שאם ישנו בכרך ביום י"ד שחלה עליו חובת קריאה מוקפין וישאר שם יום ט"ו ויקראה עמהם או אף אם יחזור לעירו יקרא בחמשה עשר כיון דעדיין לא הגיע זמן קריאת מוקפין למה תחול עליו חובת קריאתן זהו סברת רש"י מיהו לישנא דהש"ס משמע דרבא קאי אכולה מתני' [ש] וכן מוכח בירושלמי ויש ליישב דברי רבא אכולה מתני' וכמו שמועיל לבן כרך להיות כבן עיר כשעמד שם ליל ארבעה עשר ומקלת היום שהוא זמן קריאת של בני העיר וחלה עליו חובת קריאתן כמו כן מועיל לבן עיר שהלך לכרך [ת] ועמד שם עד מקלת יום י"ד כיון שבזמן חיוב קריאת בני מקומו אינו עמהם נסתלק מעליו חובת קריאת אנשי מקומו ונכלל עם בני הכרך להתחייב בזמן קריאתן וקרינן ביה מוקף בן יומו כיון שהוא בכרך בזמן קריאת בני עירו ונסתלק מעליו חובת מקומו הקוראים ביום י"ד וקרינן ביה מוקף בן יומו ואף אם יחזור לעירו יקרא ביום ט"ו · [א] הרב אלפס כתב ולא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי ארבעה עשר ונתעכב ולא חזר ואשמועינן שהדבר תלוי בכוונתו בשעה שילא מביתו אם היה בדעתו להיות לילי י"ד בביתו הרי הוא כמקומו אף אם נתעכב שמה אבל אם אינו עתיד לחזור בלילי ארבעה עשר קורא עמהם דכתיב על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מדכתיב היהודים הפרזים ל"ל למכתב בערי הפרזות הא קמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז ומדפרוז בן יומא נקרא פרוז מוקף בן יומא נקרא נמי מוקף : ד מתני' מהיכן קורא אדם את המגילה ויולא בה ידי חובתו ר' מאיר אומר כולה ר' יהודה אומר מאיש יהודי ר' יוסי אומר מאחר הדברים : גמ' אמר רב חלבו אמר ר' חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי האומר כולה ואפי' למ"ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה [ב] פירוש א] לכתחלה צריכה שתהא כתובה כולה אבל בדיעבד [ג] הא אמרינן לעיל אם השמיט בה הסופר פסוקים עד רובה ולא רובה בכלל וקראו בעל פה יצא : ה אמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת אגרת שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשירה אמר רב נחמן בר יצחק ובלבד שיהו משולשין פי' רש"י שיהא מראש הספר עד מקום תפירת הגיד כממנו עד הגיד השני וכן מן השני לשלישי כמו משלישי עד סוף הספר וכפירושו מצינו במכות (דף ט:) גבי ערי מקלט דקאמרינן התם ושלשת שיהא משולשת שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומשכם לקדש כמקדש לצפון והרב אלפסי כתב שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשירה שנים בשני קצות היריעה ואחד בתוך היריעה אמר רב נחמן בר יצחק ובלבד שיהו משולשין פירוש שאותו שבתוך היריעה יהיה באמצע היריעה ואשכחן נמי משולשין בכה"ג בפרק כילד מעברין (דף נז:) דקתני וכן שלשה כפרים המשולשים אם יש בין שנים החיצונים קמ"א אמה ושליש עשה האמצעי את שלשתן להיות אחד פי' שאין מן האמצעי לשנים מן החיצונים אלא שבעים אמה ושירים מצד זה ושבעים אמה ושירים מצד זה שהוא ממוצע לגמרי ביניהם וכן נמי בפ' אלו מומין בבכורות (דף לח:) גבי מומין [א] ומומין הקבועים שבודקים אותו שמונים יום ואם לא עבר הוי מום קבוע אמר רב נחמן בר יצחק (שם דף לט') ובלבד שיהו משולשים פירוש שיבדוק בתחלת שמונים ובאמצעיתן ובסופן והכי מוכח ביבמות בפרק הערל (דף פ') דקאמר התם סרים חמה שהוא לקוי בתחלתו ובסופו לא חיישינן שמא הבריא בינתיים ופריך מהא דתנן בבכורות שבודקין [ג] מן הקבועים שלשה פעמים בתוך שמונים אלמא אע"ג שתחלתו וסופו לקוי אם לא בדקוהו באמצע חוששין שמא הבריא הלכך כיון דאשכחן תרי גווני משולשים יש להחמיר במגילה ולהטיל בה גידין כשני הפירושים [ד] והן חמשה חוטי גידין : ו [דף יט ע"ב] אמר ר' יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומתני' לה אמוחא לא אמרן אלא בלבור [ה] אבל ביחיד יצא אמר רבא ובלבור נמי לא אמרן אלא דלא מיחסרא פורתא או לא מייתרא פורתא אשאר יריעתא: אבל אי מיחסר פורתא או מייתר פורתא אשאר יריעתא כיון דאיתחזי כמגילה בפני עצמה אפילו בלבור נמי יצא : ז ואמר ר' יוחנן שיור הספר שמשיירין בתחלת היריעה ובסופה הלכה למשה מסיני ומחו לה אמוחא לא אמרו אלא [ו] כדי שלא יקרע : מתני' [ז] הכל כשרין לקרות המגילה חוץ מחרש שוטה *וקטן [ח] ר' יהודה אומר קטן כשר · [דף כ ע"א] אין קורין את המגילה ולא מוהלין ולא טובלין ולא מזין אלא ביום · וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה . וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר · כל היום כשר לקרות את המגילה ולקריאת ההלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב ולתפלת המוספין ולמוספין ולוידוי פרים ולוידוי מעשר ולוידוי יוה"כ לסמיכה ולשחיטה ולתנופה ולהגשה לקמילה ולהקטרה ולמליקה ולקבלה ולהזאה ולהשקות סוטה לעריפת עגלה ולטהרת מצורע · וכל הלילה כשר לקצירת העומר ולספירת העומר ולהקטיר חלבים ואברים [ס] זה הכלל כל שמצותו ביום כשר כל היום ושמצותו בלילה כשר כל הלילה :

הגה"ה
*שכתבנו שיהו קטנים קורין אותה לרבים נראה דבקטן שהגיע לחינוך מיירי · מא"ז :

הדרן עלך הקורא את המגילה למפרע

פרק שלישי

א [דף כא ע"א] **הקורא** את המגילה עומד ויושב יצא · קראה אחד קראוה שנים יצאו . מקום שנהגו לברך יברך שלא לברך לא יברך · בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא . והפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה : גמ' הקורא את המגילה עומד ויושב יצא · תנא מה שאין כן בתורה · ומנ"ל דקורא בתורה צריך להיות עומד · אמר ר' אבהו אמר קרא ואתה פה עמוד עמדי [א] ואפי' לסמוך אסור כדאיתא בירושלמי (ה"א) ר' שמואל בר יצחק על לבי כנישתא חזא לחד בר נש דתרגם וסמיך לעמוד אמר ליה אסור לך כשם שניתנה באימה כך אנו צריכין לנהוג בה באימה · א"ר אבהו אמר רב [ב] מניין לרב שלא ישב על גבי המטה וישנה לתלמידיו ע"ג קרקע שנאמר ואתה פה עמוד עמדי : קראוה שנים יצא . [דף כא ע"ב] הנא משא"כ בתורה שאין קורא אלא אחד אותו שעומד לקרות בתורה ואין שליח לבור קורא עמו · ומה שנהגו האידנא ששליח לבור קורא היינו שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות כדתנן גבי בכורים (פ"ג מ"ז דמס' בכורים) בתחלה מי שיודע לקרות קורא ומי שאינו יודע לקרות מקרין אותו נמנעו מלהביא מחמת הבושה [ג] התקינו שיהו מקרין את הכל · ואין הדמיון כ"כ דהתם נמנעו מלהביא בכורים ועברו על מה שכתוב בתורה אבל הכא בקיאין יקראו והאחרים ימנעו ומחמת הבושה יתנו לב ללמוד הפרשה אלא נראה הטעם לפי שאין הכל בקיאין בטעמי הקריאה ואין לבור יוצאין בקריאתו והוא בעיניו כיודע ואם לא יקראוהו בתורה אתי לאינצויי עם ש"ץ לכך התקינו שיקרא שליח לבור שהוא בקי בקריאה · ומ"מ גם העומד לקרות יקרא בנחת ובדקדוק עם שליח לבור שלא תהא ברכה לבטלה ואותו שאינו יודע לקרות אין ראוי שיקראהו שליח לבור והויא ברכה לבטלה ולא מסתבר שהוא יברך על קריאת שליח לבור · *תנו רבנן בתורה אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין ובנביא אפי' אחד קורא ושנים מתרגמין *[ובלבד שלא יהיו שנים קורין ושנים מתרגמין] ובמגילה אפילו עשרה קורין [ד] ועשרה מתרגמין מאי טעמא כיון דחביבא להו יהבי דעתייהו · מקום שנהגו לברך יברך אמר אביי לא שנו אלא לאחריה אבל לפניה מצוה לברך דאמר רב יהודה אמר שמואל כל המצות כולן מברך עלייהו עובר לעשייתן · לפניה מאי מברך רב ששת מקטריזא איקלע לגבי רב אשי ובירך מנ"ח מקרא מגילה שעשה נסים שהחיינו · ולאחריה באתרא דנהיגי מאי מברך א"ר יעקב [ה] הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו ברוך הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם רבא אמר האל המושיע א)הלכך נמרינהו [ו] לתרווייהו : ב **בשני** ובחמישי וכו' · הני שלשה כנגד מי א"ר יוסי בר חנינא כנגד כהנים לוים וישראלים תניא אין פוחתין מי' פסוקים בבהכ"נ וידבר עולה מן המנין · (ירושלמי ה"ד) והאיכא פרשת עמלק שאין בה אלא ט' פסוקים [ז] משום דסליק ענינא כדאמרינן לקמן (דף כג:) גבי מפטיר · הני י' פסוקים כנגד מי אריב"ל כנגד עשרה בטלנין של בהכ"נ · [ח] רב יוסף אמר כנגד עשרת

הגה"ה
*ושפיר דמי שראשון יברך בין מלפניה בין מלאחריה ושמעון יקרא והכי איתא בתוספתא · מא"ז :

הגהות הב"ח א אמר רב פפא הלכך נמרינהו לתרווייהו :
הגהות הגרי"פ [א] נ"ל ומים : [ג] נ"ל מים :
הגהות הגר"א א] פי' לכתחלה . נ"ב אבל הרשב"א פי' דיעבד ובתחלה או סוף דומיא דמתני' ·

קרבן נתנאל

בפ"ז ס"ק א' : [ר] ולא ראיתי לרבותי נוהגין כן . ועכשיו המנהג כרמב"ן : [ש] וכן מוכח בירושלמי . כו מה ע אינו מכיר למי שמעיין בירושלמי כמו שביאר הרמב"ן במלחמות . ונהפוך הוא דאיפא גהדיא כס דלא כפי' רבינו בשיטת הבבלי , והילך לשון הירושלמי בפרקין הלכה ג'. בן עיר שעקר דירתו לילי תמכה עבר נתחייב כאן וכאן ובן כרך שעקר דירתו (בליל י"ד) נפטר מכאן ומכאן ע"כ. וצ"ל בליל ט"ו. דבליל י"ד נעשה פרוז כדאיתא במתני'. וכן הגירסא בהגהות אלפסי בשם ריא"ז ולפי' רבינו בן עיר שהלך לכרך ועמד שם מקלת יום י"ד נכלל עם בני הכרך להתחייב בזמן קריאתו ואף אם יחזור לעירו יקרא ביום ט"ו . קשה וכי גרע מבן כרך שעקר דירתו בליל ט"ו נפטר מכאן ומכאן וזה בן עיר לא היה בכרך רק מקלת יום י"ד וחזר לעירו בליל ט"ו יתחייב לקרות ביום ט"ו . ע"כ נ"ל דטעות סופר הוא וכצ"ל וזהו סברת רש"י וכן מוכח בירושלמי מיהו לישנא דש"ס משמע ט'. רלונו בגרסא בתלמודא דידן מולק פה הירושלמי : [ת] ועמד שם מקלת היום י"ד. לכאורה משמע בדווקא קאמר רבינו לפי פירושו בלריך להיות שם מקלת יום י"ד דהיינו אחר זמן קריאת המגילה לרוב עולם. שע"י זה נסתלק מעליו חובת קריאת אנשי מקומו ונכלל עם בני כרך אבל אם לא עמד שם רק כשהאיר השחר בזה לא נסתלק דעדיין יש זמן קריאה לרוב עולם. אמנם לישנא דרבא דייק דלא קפיד אלא אליל י"ד וצ"ל הא דקאמר מקלת היום היינו עמוד השחר דעלות השחר ראוי לקריאת מגילה כדתנן בפרקין. וכ"ה בט"ז סי' תרפ"ח ס"ק ה' אלא מ"ש בסוף סעיף אפשר בשר קריאת המגילה של גילה עד הנץ החמה כמו בק"ש בסי' רל"ס. אינו דומה דהתם לגבי ק"ש הוי עוד למקלת ב"א זמן שכיבה. מה שאין שייך במגילה ולהדיא אמרי' בפ"ק דברכות דף ט' קודם הנץ החמה יתאחר הוי לאחר מלות: [א] ורב אלפס כתב. פי' במלחמות שלקח דבריו מהירושלמי: [ב] פירוש לכתחלה צריכה שתהא כתובה כולה אבל בדיעבד ט' יצא. וקשה דהא לעיל דף י"ח פריך ומי יצא והאמר רב חלבו כו'. ומאי פריך דרב אינו לא בעי כתיבת כולה אלא לכתחלה ומתני' קתני יצא בדיעבד. ועי' הב"ח בבי' הר"ן ס"ק ג'. דמרובה קא פריך דאפי' בדיעבד לא יצא כדכתב רבינו ע"ש. וכן תי' הכ"ג. והקשה מ"א בס"ק ה' אם מרובה קא פריך ומברייתא דלעיל אם השמיט פסוקין במקלתה אבל רובה פסול א"כ ה"ל לאתויי הא דרב חלבו ע"ש. ונראה דהכי פריך ומדרב חלבו דקאמר דלכתחלה בעי שצריכה לכתוב כולה. נשמע מיניה דרובה בדיעבד לא יצא דנזרינן טולה אטו רובה חד דרגא. אבל אי רובה יצא בדיעבד למה נזרו דבעי טולה הא. ס"ל לגזור דבעינן רובה לכתחלה אטו כולה ולא לפסוק תרתי דרגא. א"כ דודאי קושיתו מברייתא. אך בלאו דרב חלבו ה"א סמתני' דקתני היה כותבה. היינו מן בגילה שהוא כר"מ בן יומאי. שמגילים החיוב קריאת המגילה מתחיל משם וא"כ איכא למימר דבעי כתובה המגילה עד שם. ורובה כבר היא כתובה לכך מייתי דרב חלבו הלכה שצריכה לקרות כולה וא"כ הא דקתני במתניתין היה כותבה שכתב לו מגילה לחיוב קריאה מתחלה ועד סוף ושפיר פריך. הא אם לא כתבה רובה אפי' בדיעבד לא יצא. עוד י"ל דבלאו דרב חלבו. ה"א דהלכה כרשב"י. וא"כ יצא בקריאה דהא בכך כתובה רובה: מש"ה פריך מדרב חלבו דצריכה לקרות כולה: [ג] הא אמרי' לעיל. פי' ב' דבמקלתה קתני דיצא אבל אם השמיט רובה אפילו בדיעבד לא יצא: [ד] והן חמשה חוטי גידין. בש"ע סותם עוד לפי' הרמב"ם להצריך בכל תפירה ג' חוטי גידין ע"ש: [ה] אבל ביחיד יצא. אבל בחומשין שלנו הנדפסים או נכתבים דף על דף לא יצא דלא הוי כאגרת. ראב"ן : [ו] כדי שלא יקרע . ואפילו במגלה צריך לשייר בתחלת היריעה ובסופה . וא"כ מ"ש הרי"ף בסימן י"ד שנים בשני קצות היריעה לאו דווקא דהא צריך שיור משהו בראש היריעה ובסופו : [ז] ה"ג הכל כשרין לקריאת מגילה. פי' בפ"ק סימן ו' מ"ש בזה : [ח] ה"ג ר"י מכשיר בקטן מדהביא רבינו המשנה כצורתה משמע דפסק כת"ק . ובפ' שני דברכות סימן י"ד פסק כר' יהודה קרא ולא השמיע לאזנו יצא . וכבר האריך בזה הב"י וב"ח בסימן תרפ"ט : ה"ג כל הלילה כשר : [ט] זה הכלל דבר שמצותו ביום . קתני לילה דומיא דיום . מה יום בלילה לא אף לילה ביום לא כרמב"ם דס"ל הכי במנחות פרק ר"י דף ע"א (דס"ל) אם נקצר ביום פסול . וה"ה ספירת העומר כגי' רבינו . מכאן סמך ר"ת שאם לא סיפר בלילה אינו סופר ביום . ותקנתא שאם לא סיפר בלילה יספור ביום בלא ברכה דכמה פוסקים ס"ל דאף ביום מברך : **הדרן עלך הקורא את המגילה למפרע**

פ"ג [א] ואפילו לסמוך אסור כדאיתא בירושלמי . ולי נראה לסניף ראיה מש"ס דידן דהא קי"ל דסמיכה הוי כעמידה וישיבה כמו שפסק בח"מ סי' י"ז . וא"כ מאי פריך התלמוד קראי אהדדי דכתיב ועמדתי וכתיב ואשב הל"ל דהי' בסמיכה אלא ש"מ מפני כבוד התורה צריך דווקא עמידה ולא סמיכה : [ב] מנין שלא ישב הרב ע"ג מטה. וקשה דהא אמרי' בפרק השוכר את הפועלים דף פ"ד דרשב"ג ור"י בן קרחה הוי יתבי אספסלי ורבי ורא"ש הוי יתבי קמייהו אארעא. וי"ל כי היכי דמחלקין בגמרא לכוס מעומד וקבוע מיושב ה"נ כיון דבעי הרב לעיונא בה מוטב אי יתיב אארעא כתלמידים לא הוו נהנו בהו עפיר הלכך יהבי אינהו אספסלי . רשב"א ור"ן. ונקבוע ישב משה גם הקב"ה התלמדו אע"ג דגבי הקב"ה לא שייך לעיונא בה מוטא והכל ברכות . מ"מ משום משה רבינו שצריך ללמוד קבוע במיושב לכך למדו השם יתעלה נ"כ בישיבה . וקרא דכתיב ואתה פה עמוד עמדי קאי ארכותן . וכן מימרא דר' אבהו איהא לאחר שמת ר"ג שירד חולי לעולם שהיו למדין מיושב . אבל עד שמת ר"ג היה הכל בעמידה הלומד והמלמד . וראיתי קושיא בחידושי רשב"א דהא ביתי ר"ג הוי יתבי כדאמרי' בפ' השוכר את הפועלים דף פ"ד והכא קאמר בשמעתין מיתות משה עד ר"ג היו למדין תורה מעומד ע"ש . ותלמיד טועה כתב כן בשמו דהא מוכח התם דהוי רשב"ג אביו של רבי . ועוד דבסוף סוטה קתני משמת ר"ג הזקן בטלה כבוד התורה שהוא בן בנו של הלל . אבל בימי ר"ג חבירו של רבי יהושע כבר היו לומדים בישיבה . ובזה מיושב קושית הפר"ך בי"ד סימן רמ"ו ס"ק י"א שהניח בצ"ע . ודברי הרמב"ם תמוהים שפסק שאין שואלין מעומד . דהא בימי ר"ג ור' יהושע לומדים מיושב וקתני עמד השואל. פ"מ דשואלין מעומד וצ"ע : [ג] התקינו שיהיו מקרין את הכל . ע"כ דברי ר"ת שהשיג על רבינו מבואר בפ' הקומץ רבה דף ל' ד"ה שמונה פסוקים : [ד] ועשרה מתרגמין . והא דאמרי' לעיל דף ג' ביקש לגלות תרגום של כתובים כו'. י"ל יונתן לא תרגם אכתובים. אבל תרגום יש מן התנאים . תוס' : [ה] הרב את ריבנו . ל"ה גי' רב עמרם ומרדכי . והרמב"ם וסמ"ג האל הרב : [ו] להרוייהו . אע"ג דאין חותמין בשתים . הני שתים שייכי אהדדי דלין תשועה שלימה כי אם כשיש נוקם וגאולה לצדיקים ונילה לרשעים : [ז] משום דסליק ענינא. ובי' הירושלמי שלפנינו שלני הכא שבאת סדורה של יום . והיא שיא : [ח] רב יוסף אמר כנגד עשרת הדברות ובש"ס איתא ר' לוי אמר כנגד עשרה

כנוים

סדורה שנאמרו לו למשה מסיני [ס] אמר ר' יוחנן כנגד עשרה מאמרות שנברא בהן העולם והא ט' הוו בראשית נמי מאמר הוא דכתיב בדבר ה' שמים נעשו · אמר רבא ראשון שקרא ארבע הרי זה משובח שהרי על הקופות היה כותב אב"ג לידע איזה מהן נתרמה ראשון להקריב ממנה ראשון שמצוה בראשון · אמצעי שקורא ארבע משובח דהניא אל מול פני המנורה מלמד שמצדד פניהם כלפי נר מערבי ואמר ר' נתן מלמד שאמצעי משובח · ואחרון שקרא ד' משובח משום מעלין בקודש ולא מורידין · רב פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גובר קרא קמא ארבעה ושבחיה רב פפא [י] ובפ' האזינו קורין [בסי'] הזי"ו ל"ך (ר"ה דף לא.) הראשון קורא מן האזינו עד זכור ימות עולם וקורא השני מן זכור ימות עולם עד ירכיבהו וקורא השלישי מן ירכיבהו עד וירא ה' וינאץ [כ] ובשבת קורא הרביעי מן וירא ה' וינאץ עד לו חכמו ישכילו זאת [ל] והחמישי קורא מן לו חכמו ישכילו עד כי אשא אל שמים ידי והששי קורא מן כי אשא אל שמים ידי עד סוף השירה והשביעי קורא שאר הפרשה · גרסינן בפרק הקומץ (דף ל:) אמר ר' יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב ח' פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן בבהכ"נ פי' הר"ר משולם ז"ל שקורא אותן העולה בס"ת לבדו ואין שליח צבור קורא עמו והקשה לו ר"ת ז"ל כל התורה כולה נמי כך דינה כדאמר לעיל (סי' יז) קראוה שנים יצאו משא"כ בתורה אלא ה"פ יחיד קורא כל ח' פסוקים [מ] ולא יקראו אותן שנים שנים והיינו טעמא לפי שאלו הפסוקים יהושע אמרם ולמ"ד נמי שמשה אמרם כתבו שכתבם בדמע :

ג והפותח והחותם בתורה · תניא הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה · והאידנא דקמברכי כולם לפניה ולאחריה ה"ט תקינו רבנן משום גזירת הנכנסין והיוצאין : מתני' בר"ח ובחולו של מועד קורין ד' אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא · והפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו י"ט קורין ארבע בי"ט חמשה ביוה"כ ששה ובשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהם ומפטיר בנביא והפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה · ירושלמי (ה"ה) ר' אבא בריה דר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן היה קורא בתורה ונשתתק זה שעומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון [נ] [א] אתמר ממקום שפסק הראשון נתברכו לפניהם ולא לאחריהם והאחרון נתברכו לאחריהם ולא לפניהם וכתיב תורת ה' תמימה משיבת נפש [ס] שתהא כולה תמימה · מימרא זו נאמרה בתר דתקינו שכל אחד מברך ושמעינן שאם הוא מתחיל ממקום שהתחיל ראשון [ע] מברך ברכה ראשונה [ע] ואם היה מתחיל ממקום שפסק אינו מברך [פ] כי הוא גומר קריאת הראשון על סמך ברכתו ומכאן דקדק רבים לגבי העוזרי התוקע ועף ועומד אחר לתקוע מתחיל ממקום שפסק ואינו מברך דדוקא בתורה דכתיב בה תמימה הוא דמתחיל בראש ומברך אבל שאר מצות לא : גמ' בעא מיניה עולא בר רב מרבה פרשת ר"ח כיצד קורין אותה צו את בני ישראל וגו' את קרבני לחמי דהויא תמניא פסוקי היכי ליעבד ליקרו תרי תלתא ותלתא פשו להו תרי ואין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים ופסקי' [דף כב ע"א] רב אומר דולג ושמואל אמר פוסק פי' [ק] דולג שחוזר השני וקורא אחד מן השלשה פסוקים שקרא ראשון ומוסיף שנים אחרים נמצא שקרא שלשה פסוקים [ר] נשארו ג' פסוקים קורא אותן השלישי ושמואל אומר פוסק פסוק אחד לשנים וקורא חציו לראשון וחציו לשני אמר ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף הלכתא מאי אמר ליה הלכתא דולג והלכתא אמלעי דולג* :

[דף כב ע"ב] [ש] ותשעה באב ותענית צבור קורין שלשה דתניא זה הכלל כל שיש בה ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור ותשעה באב דרוב תענית צבור מותרין במלאכה דאין איסור מלאכה בתענית צבור אלא אמלעיות ואחרונות שגוזרין על הגשמים וקם מ"מ אין איסור אלא במקום שנהגו הלכך בשביל ביטול מלאכה לעם אין קורין אלא שלשה ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חדשים ומועד קורין ד' דבר"ח אין הנשים עושות מלאכה כדאיתא בירושלמי (פ"ק דתענית ה"ו) הני נשי דלא עבדי עבידתא בריש ירחא מנהגא הוא ומתרגום יהונתן (שמואל א כ) משמע שהיו פורשים ממלאכה בראש חדש שהרי תירגם אשר נסתרת שם ביום המעשה דאיטמרית תמן ביומא דחולא ובראש חדש הוי קאי וקרי יום שאינו ר"ח יום המעשה מכלל דר"ח לאו יום המעשה הוא . א"ר אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אא"כ נענה כיהושע בן נון דכתיב ויאמר ה' אל יהושע קום לך [ת] ואמר רב חייא בר רב הונא חזינא להו לאביי ורבא דכי נפלי על אנפייהו דמצלי אצלויי · משמע מתוך דברי האלפסי שחיבר אלו שמימרות יחד דס"ל דהא דמצלי אצלויי הייט משום הסיא דר' אלעזר דאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו ואין הטעם כן דהא הטעם דמייתי לה בשמעתין ובפרק אין עומדין (דף לד:) בתר הך ברייתא דקידה על אפים השתחואה זו פשוט ידים ורגלים ומשמע דאתא רב חייא בריה דרב הונא לאשמועינן אע"ג דמן התורה אין השתחואה אסורה על הרצפה אלא בפשוט ידים ורגלים מדרבנן אסור אף בלא פשוט ידים ורגלים ולהכי הוו מצלי אביי ורבא וכן כתבו בשם רב האי גאון דטעמא דמצלי אצלויי שלא יהא נראה כמשתחוה והאי דר"א מפרש בירושלמי (פ"ב דתענית ה"ו) דוקא כשהוא מתפלל בפני הצבור ובשביל הצבור אבל היכא דמתפלל בינו לבין עצמו בביתו שפיר דמי דהיכא דמתפלל על הצבור בצבור כסיפא ליה מלתא שמהרהרין עליו שאינו הגון ואינו ראוי ליענות : זה הכלל כל שיש בו מוסף ואין י"ט וכו' הכלל סימנא בעלמא הוא דלא תימא י"ט ומועד כי הדדי ניננהו אלא נקוט האי כללא בידך כל דטפי ליה מלתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא בר"ח ובחולו של מועד איכא קרבן מוסף ד' בי"ט דאסור בעשיית מלאכה חמשה ביוה"כ דענוש כרת ששה בשבת דאיסור סקילה שבעה : ה [דף כג ע"א] ת"ר הכל עולין למנין שבעה ואפי' אשה וקטן אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד צבור . איבעיא להו מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה רב הונא ורב ירמיה בר אבא חד אמר עולה וחד אמר אינו עולה מ"ד עולה דהא קא קרי ומ"ד אינו עולה כדעולא דאמר עולא מפני מה אמרו המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה [א] מפני כבוד תורה וכיון דמשום כבוד תורה הוא לא סליק למנינא מיתיבי המפטיר בנביא לא יפחות מאחד ועשרים פסוקים כנגד שבעה שקראו בתורה ואם איתא עשרים וארבע הוו כיון דמשום כבוד תורה הוא . [דף כג ע"ב] כנגדו נמי לא בעינן משמע דבימי חכמי הגמרא לא היו רגילין לקרות למפטיר מה שקרא אחרון אלא היה קורא דבר אחר דאלו היה קורא מה שקרא אחרון כמנהגינו אמאי קאמר כיון דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא בעינן תיפוק ליה דלא קראו אלא אחד ועשרים פסוקים ועוד קשה מהא דקא משני לעיל כיון דמשום כבוד תורה למנינא לא סליק [ב] טפי הוה ליה למימר כיון דאינו קורא אלא מה שקרא האחרון למנינא לא סליק אלא ש"מ שבימיהם היה המפטיר קורא פסוקים אחרים מה שלא קראו לפניו ותימה למה אין אנו נוהגין כן ונראה כי בימי חכמי הגמרא לא היו אומרים קדיש בין שביעי למפטיר לכן נהגו לגמור כל הסדר [ג] ואחר שנשלם הגמרא תיקנו לומר קדיש בין שביעי למפטיר ולכך נהגו לגמור כל הסדר קודם קריאת המפטיר כי לא מסתברא לומר קדיש באמצע הסדר כיוצא בו מלינו שנשתנה הסדר אחר השלמת הגמרא שתיקנו לומר פסוקים ויראו עינינו אחר השכיבנו [ג] ובימי חכמי הגמרא לא נהגו כן וגם תיקנו לומר קדיש קודם תפלת ערבית [ד] להודיע שתפלת ערבית רשות (א) [ה] ולאפוקי מדברי ר' יוחנן דאמר בפ"ק דברכות (דף ד:) איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית וכן נמי תיקנו לומר קדיש בין שביעי למפטיר לומר שאין ממנין השבעה ולכך צריכין לחזור מן הפרשה שקרא השביעי אבל

הגה"ה

*ויש אומרים דהיכא דקרא בפסח או בעצרת אותו שלפני האחרון עד שני פסוקים סמוך לפרשה של ענינו של יום שיש לאחרון לדלג ולהתחיל פסוק אחד למעלה ואין לו לקרות שני פסוקים מאותה פרשה ושלשה מפרשה אחרת שאינה מענינו של יום כגון מסך תורה בנסיימה מלתיה בהכי ולא אתבריר · מא"ז :

הגהות הב"ח א פחות מג' פסוקים לקרו ד' ד' פשו להו ז' וביום השבת דהויא תרי וכראשי חדשים דהויא ה' היכי ליעביד לקרו תרי מהא וחד מהך אין מתחילין בפ' פחות מג' פסוקים נקרו תרי מהא ותלתא מהך אין משיירין בפ' פחות מג' פסוקים ופסקינן רב אומר וכו' : ב ואין יו"ט וכו' זה הכלל :

הגהות הגרי"פ [א] ובטור א"ח סי' קמ"ח הנוסחא דאי תימא : [ב] עם המפטיר כצ"ל :

הגהות הגר"א א] מברך . כ"ב והר"ת ס"ל דאינו מברך ומפרש שאם ממקום שפסק אז נראה כאלו קריאתו מובדלת מן הראשון שכבר אתה היא . ב"י :

תפארת שמואל

[א] ולאפוקי מדברי יוחנן דאמר פ"ק דברכות וכו' . הקשה הרא"ש שם למה אנו מפסיקין בין גאולה לתפלה בפסוקים ויראו עינינו כו' ואין לומר דקי"ל כרב דאמר (הלכה כר"א ד) תפלת ערבית רשות ש"כ רבי יוחנן דסבר דצריך לסמוך ס"ל דחובה היא ורב ור"י הלכה כר"י ע"כ נראה שגם ר"י ס"ל דתפלת ערבית רשות וכו' עכ"ל . וא"כ קשה מ"ש כאן שתקנו קדיש להראות שהיא רשות לאפוקי מדברי יוחנן ודו"ק שם : הנן

קרבן נתנאל

שלושים שאמר דוד . ומרי"ף ורבינו נראה שלא היה בגרסתם . וכן נראה שאין שייכות שלושים לקריאת התורה . ואגב שטפיה דאמר התם בר"ה דף ל"ב שתקנו עשרה מלכיות כנגד י' הללויה שכתוב בהון בתקע שופר כתבוה הכא . וסני תלתא ת"ד במלכיות חד אמר כנגד שלושים וחד אמר כנגד עשרה מאמרות וחד אמר כנגד עשרת הדברות לא פליגי וכל א' נותן טעם בפני עצמו . דת"ד כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם והכל כאשר לכל בכן לו יאתה המלוכה ואומרים כנגדו עשרה מלכיות . וזכרונות לזכור לנו זכות מעמד הר סיני שהחזיר על כל האומות ולא רצו לקבלו עד שאני תבלת השרון כפפתי את אזני לשמוע קול מורי לכן אלה תזכור לנו ותקנו כנגדו עשרה זכרונות . ושופרות תקנו נגד י' כלליות דכתיב בהו הללויה בתקע שופר . וכמו כן הכא קאמרי האמוראי תלתא טעמי שתקן עזרא לקרות עשרה פסוקים בשבת במנחה ויום ב' וה' עשרה בטלנין ועשרה מאמרות לא שייך במנחה בשבת דכולן בטלין ממלאכתן גם העשרה מאמרות בחול היו . ע"כ נ"ל הך טעמא כנגד עשרת הדברות שהיה בשבת כדאמרינן דכ"ע ס"ל בשבת ניתנה תורה . נמצא להנך תרי טעמי שייכי בקריאת חול וטעם נגד עשרת הדברים נותן טעם למנחה בשבת : [ס] ה"ג כרבי יוחנן אמר כנגד : [י] ובפ' האזינו קורין בסימן הזי"ו ל"ך . כך אמרינן בר"ה דף ל"א אמר רב כדרך שחולקין בבה"כ כך חולקין בבית הכנסת : [כ] ובשבת קורא הרביעי מן וירא . מלשון הרי"ף משמע דבחול קורין הזי"ו ובשבת מוסיפין ול"ך . אבל במרדכי איתא דבשבת במנחה וב' וה' אין מדקדקין בסימן זה וכ"פ דמ"א סימן תכ"ח וכן הוא המנהג : [ל] והחמישי קורא מן לו חכמו עד כי אשא אל שמים . כך פסק הרי"ף ורמב"ם ורבינו והטור וכ"פ בש"ע סימן תכ"ח וע"ש מנהג אחר לפירש"י ומס' סופרים : [מ] ה"ג ולא יקראו אותן לשנים . פי' זה ד' פסוקים וזה ד' פסוקים : [נ] ה"ג אין תימר ממקום שפסק הראשונים נתברכו לפניהם ולא נתברכו לאחריהם והאחרונים נתברכו לאחריהם ולא נתברכו לפניהם וכתיב תורת ה' תמימה שתהא : [ס] שתהא כולה תמימה . כלומר כל ב' פסוקים שקורין כל א' מז' גברי המה נקראים תורת ה' וצריך להיות תמימה ברכה בפתיחתה ובחתימתה וא"ת בזמן המשנה שלא היה מברך אלא הפותח והחותם הא לא הוי תמימה תירץ הב"ח וט"ז בסי' קמ"ח שהאחרים היו מתכוונין לצאת בברכת הראשון ומתכוונים לצאת בברכת החותם משא"כ עכשיו שאין מתכוונים לצאת בברכת חבירו . לכן כל א' צריך לברך על קריאתו תחלה וסוף . והר"ן תי' דקודם התקנה הוו כולם כחד גברא . ר"ל מ"מ הוי תורת ה' תמימה . משא"כ עתה מפני נכנסין ויוצאין תקינו שכל א' מברך בפני עצמו . א"כ א"א בשני ב"א זה יברך על תחלת הקריאה וזה יברך על לאחריה דלאו תורת ה' תמימה : [ע] ה"ג ראשון מברך ברכה ראשונה שאם היה מתחיל ממקום שפסק אינו מברך . כי אם הוא יברך נמצא שהראשון שנשתתק נחשב בפני עצמו ועולה למנין ז' גברי א"כ הפסוקים שקראו הראשון נתברכו לפניהם ולא לאחריהם ולא הוי תמימות : [פ] כי הוא גומר קריאת הראשון כו' . כלומר ע"כ נ"ל שאינו מברך והוא והראשון אינם עולים אלא למנין חד גברא כי הראשון התחיל במצות הקריאה והאחרון גומר . ע"ז אמר הירושלמי דבקריאת התורה אינו שייך בגומר . כי אדם אחד צריך לברך בפתיחה ובחתימה ולא הוי תמימה . ואין להקשות הא ע"כ השני צריך לברך בתחלה דהא בתר דתקינו רבנן איירי משום גזירת הנכנסין . וי"ל דכל כהאי מלתא קלא אית ליה ולא שייך גזירת הנכנסין וכ"כ ב"י בשם המרדכי סברא ע . כי זה ניחא לפי' הר"ן אבל לפי' הב"ח ומ"א קשה מ"מ האידנא אף דלא שייך בכה"ג גזירת הנכנסין . מ"מ לא כוון האחרון לצאת ידי ברכה ראשונה ע"י הראשון וצריך לברך ברכה ראשונה . וליכא למימר דאף בתר דתקינו רבנן מ"מ כל הני שבעה קרואים כוונתם להוציא הצבור בברכה ובקריאה שלהם כמו קודם התקנה שהיו מוציאין הצבור הראשון והאחרון . וכן נ"ל סברא זו בסוף דברי רבינו יואל שהביא ב"י ע"ש . דא"כ גם שהשני גומר הוי תמימות כמו קודם התקנה וצ"ע : [צ] ה"ג ברי"ף פחות משלשה פסוקים ליקרו תרי ארבעה ארבעה . וביום השבת תרי וכראשי חדשים תמשה היכי נעביד ליקרו תרי מהא וחד מהך אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ליקרו תרי מהא ותלתא מהך אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים ופסקי' עכ"ל הרי"ף ליקרו תרי מהא וחד מהך אין מתחילין. מהא הוכיח בעל ת"ה סי' כ"ח דבפרשה שאינה רק ב' פסוקים מותר לשייר בתחלה ולהפסיק והוי בכלל אין מתחילין בפ' פחות משלשה פסוקים אפילו אי א' מהנך קורא שלשה מ"מ אין מתחילין בפ' וביום השבת שהיא פ' של שני פסוקים ע"ש . והקשה מ"א סימן קל"ח ס"ק ב' דמדברי תוספות ד"ה אין מתחילין משמע דווקא ביום השבת שהוי דבר ידוע לעולם . וא"כ אין ראיה מכאן לשאר פרשיות לסיים שם . ונראה דלק"מ דלא ס"ל כך סברא ידוע כמו שהקשה מ"א גופיה דא"כ ה"ל לתקן שיסיירו בר"ח ב' פסוקים סמוך לפרשה והוי ידוע לעולם . אלא תי' הוס' שני וגם יש לחלק נסם לכתוב וכו' . וכ"ש דהא צריכין לומר הסברא שהרי ידועות לעולם . דאל"כ קשה מפ' ויחל . י"ל דלדידן ל"ק דבפ' ויחל הם ד' פסוקים אחר הפרשה והקרבתם שלשה פסוקים וכמ"ש מהרי"ל ומהרש"א : [ק] דולג מחזר השני וקורא פסוק אחד מן השלשה פסוקים שקרא הראשון . והקשה הרמב"ן דהא עדיין יש חשש הנכנסים בשמעם שמתחיל השני שני פסוקים אחר הפרשה ויאמרו שהראשון לא קרא אלא שני פסוקים וי"ל דלא חיישינן לנכנסין א"כ לא נדלג ויקראו ב' ראשונים ארבעה ארבעה והשלישי ביום השבת ותרי וכראשי חדשים ומה תאמר דהנכנסים יאמרו שהשלישי לא קרא אלא שני פסוקים מוכראשי חדשים . הא לא חיישינן לנכנסין . עיין מה שתי' הר"ן ובשו"ת מהרי"ל סימן ק"ס . ומ"א סי' תכ"ב ס"ק ב' תי' דודאי גבי כהן ישאלו למה לא קרא יותר כיון שיש לו עוד ביום ויאמרו לא עבד כהלכתו ואמרו כל אחד ואחד קרא רק ב' פסוקים . ואם יאמרו לא קרא ג' פסוקים ... נהם אבל הכא לא ישאלו שיאמרו לא קרא יותר כדי שישאר לרביעי ג"פ ע"כ . ולכאורה דברים אלו אין להם שחר למאי צריך ג' לרביעי הא סגי בשני פסוקים . ואמרתי דכמו דאמרי' לעיל דף כ"א האחרון שקרא ארבע משובח . מ"ש הניח פסוק יותר לרביעי וכ"ש לא אמרינן נמי אמלעי שקרא ד' משובח . דבתרי אמלעים לא שייך לומר הך סברא דאמלעי משובח . וכ"ת ברש"י ד"ה והלכתא אלא דלפ"ז קשה בעל מנהגינו שהשלישי קורא שלשה וגם פ' וביום השבת . שלא היתרון לרביעי לקרות וביום השבת וכראשי חדשיכם : [ר] נשארו שלשה פסוקים קורא אותן השלישי . וביום השבת וכראשי חדשיכם קורא הרביעי . דלא כמנהגינו שהשלישי קורא וביום השבת : [ש] וט"ב ותענית צבור קורין שלשה . בגמרא איבעי להו תענית צבור בכמה . הקשה ר"ת בס' הישר מה ספיקתו הא בהדיא תנן במס' תענית דף כ"ו יום ראשון בראשית ויהי רקיע וקי"ל בראשית בשנים ויהי רקיע באחד אלמא בתלתא קרי . ותי' בדוחק . רשב"א בחידושיו . ולי נראה דבש"ס איבעיא להו או ולמא הכא נמי איכא מוסף תפלה . פרש"י בר"ה יתירה תפלת ענינו . דהא לפי דברי רב אשי זה הכלל דמתני' מרבה תענית צבור וט"ב . וכש"ב ליתא מוסף כ"א תפלת ענינו . איברא מתמעמדות ליכא למפשט דס"א בתענית קורין ד' דאית בי' מוסף תפלה שמתפללין כ"ד ברכות . ונמלא שם ברכות מוסף תפלה תשא"כ במעמדות לא מלינו שהתפללו כ"ד ברכות : [ת] אמר רב חייא בר רב הונא . כ"ה גי' הרי"ף וגי' הש"ס הכא אמר רבי חייא בר אבין ועיין בפ' אין עומדין הגירסא כגי' הרי"ף : [א] מפני כבוד התורה . שלא יהיה כבוד התורה וכבוד הנביא שוה . רש"י . ופי' הב"ח סימן רפ"ד ס"ק א' שאם לא היה קורא בתורה אלא בנביא ומברך על קריאתו כמו על התורה יהא כבוד התורה ונביא שוה . ע"כ צריך המפטיר לקרות בתורה תחלה ואח"כ בנביא דבזה שמקדים לקרות בתורה אנו רואים דגדולה היא התורה . וכן פי' הלבוש ואולי דבריהם נראה לפרש דבתורה קורין כ"א פסוקים לז' גברי וכן בנביא המפטיר לא יפחות מכ"א פסוקים כמו שהיו קורין בנביא בשעת הגזירה . ויהא כבוד התורה ונביא שוה . ולכן צריך המפטיר לקרות בתורה ג' פסוקים ואז הוי יתרון לתורה שקורין בה כ"ד פסוקים דהא פי' רבינו דבימי חכמי הגמרא לא היה המפטיר קורא מה שקרא אחרון אלא היה קורא ד"א : [ב] טפי הוה ליה למימר כיון דאינו קורא כו' . ודאי הא לא קשי' דלא הוי לאתויי הא דעולא . דאפי' לא הוי קורא אלא בדילוג כמנהגינו . מ"מ הוי קשה למה קורא המפטיר בתורה אם לא עולה . כמו דאמר הך מ"ד דאמר עולה דהא קרי . אלא דס"ל לשנויי כיון דאינו קורא אלא מה שקרא האחרון למנייהו לא סליק : [ג] ובימי חכמי הגמרא לא נהגו כן . דלא כהרב בעל ת"מ בפ"ק דברכות סי' ה' שרוצה לפרש במה שכתב רבינו שם בפי שביתיהם כלאשונים וכו' שהיה בזמן הגמרא . וע"ק דא"כ ה"ל לש"ס שם להקשות נמי מי"ח פסוקים ויראו עינינו ולשנויי דכתפלה אריכתא דמי : [ד] להודיע שתפלת ערבית רשות . שיאמרו קדיש אחר הזכרם י"ח פסוקים כמו אחר תפלת י"ח להורות שנשלם הסדר התפלה ואין צריכין להתפלל עוד שמונה עשרה : [ה] ולאפוקי מדר' יוחנן . קשה דהא בפ"ק דברכות סימן ח' כתב רבינו דרבי יוחנן

ימים טובים ותרבע פרשיות שמוציאין שני ספרים אין המפטיר חוזר וקורא מה שקרא אחרון אלא לומר קדיש אחר שקראו שבעה בשבת וחמשה בי"ט ובספר השני קורא המפטיר חובת היום וכשמוציאין שלשה ספרים קורין ששה באחד והשביעי בשני ואומר קדיש ובשלישי קורא המפטיר פרשה שהיא מעין ההפטרה אבל אם היה קורא השביעי בספר השני כשמוציאין שנים או בשלישי כשמוציאין שלשה [ו] היה המפטיר צריך לכפול לפי שלא יאמרו קדיש עד שיגמרו הפרשה · ואחר שגמרו פרשה אומר קדיש והמפטיר קורא מה שקרא השביעי [ז] וכן הנהיגו רבינו אליהו ורבינו משולם ז"ל (ומנהג כשר הוא) דלא מסתבר דקטן המפטיר שאינו מן המנין [ח] שיקרא חובת היום ובסדר רב עמרם כתוב שבמקום שמפסיקין בקדיש אין מפטיר עולה *למנין שבעה הרי למדנו מדבריו שהיו רגילין להפסיק בקדיש בין שביעי למפטיר ומה שאין מוציאין בשבת ספר תורה לקרות ביום השבת כמו שקורין בימים טובים קרבנות היום לפי שאין בפרשה של שבת רק שני פסוקים וג' לקרות אלא מעניינו של יום ועוד טעם אחר דקאמרינן לקמן פרק בתרא (דף לא:*) התקנתי להם סדר קרבנות בזמן שהן קורין בהן מעלה אני עליהן כאלו הקריבום לפני ומוחל אני להם על כל עונותיהם וקרבן שבת אין קרבן לכפר דאינו עולות [ט] והלכתא מפטיר עולה דקאמר בפרק בני העיר (דף ל:) ר"ח אדר שחל להיות בשבת בואתה תצוה אמר אביי קרו שיתא בואתה תצוה עד ועשית כיור נחשת וחד תני וקרי מן כי תשא עד ועשית כיור והיינו מפטיר אלמא מפטיר עולה למנין שבעה וכן הלכה [י] ולכך אנו נוהגין בתענית במנחה ובתשעה באב וביוה"כ במנחה שהשלישי הוא מפטיר אבל בשבת השמיני מפטיר וביו"ט הששי וביוה"כ השביעי לפי שאנו רוצים לעשות מנהגינו אליבא דכולי עלמא דכיון דמוסיפים עליהן ניחא לכ"ע דלמאן דאמר עולה הוי מפטיר שמיני ואין בכך כלום דמוסיפין ולמ"ד מפטיר אינו עולה כבר קראו לפניו שבעה ואע"ג שקורא המפטיר בי"ט וביוה"כ בעניינא דיומא ואמרי' לקמן בפרק בתרא דקרו שיתא בואתה תצוה וחד קרי בכי תשא. מ"מ תקינו עכשיו שיקרא המפטיר שהוא שמיני עניינא דיומא כדי לנהוג אליבא דכ"ע · כך השיב רבינו תם ז"ל ב להרב רבינו משולם ז"ל וכן פסקו רב עמרם ורב האי גאון ז"ל · [כ] ודבר זה תלוי במה שנהגו להפסיק בקדיש בין שביעי למפטיר : ו **תניא** המפטיר בנביא לא יפחות מאחד ועשרים פסוקים כנגד שבעה שקראו בתורה · ואי סליק עניינא בבציר מעשרים ואחד כגון עולותיכם ספו על זבחיכם · לא בעינן אחד ועשרים · ואי איכא תורגמן לא בעינן אחד ועשרים אלא אפי' לא קרא [ל] אלא עשרה פסוקים שפיר דמי · דתני ר' חלפתא בן שאול לא שנו אלא במקום שאין תורגמן אבל במקום שיש תורגמן פוסקי' מכאן משמע שגם בימי חכמי הש"ס היו מקומות שלא היו מתרגמין מכאן סמכו למנהגינו שאין אנו רגילין לתרגם · ואמרי' נמי בירושלמי (ה"א) אמר ר' ייסא מן מה דאנן [מ] חמויי דרבנן נפקי לתעניתא וקרו ליה ולא מתרגמי הדא אמרה שאין התרגום מעכב · אמר ר' יונה [נ] אע"ג דתימא אין התרגום מעכב טעה מחזירין אותו · ויראה שהם היו מתרגמין לפרש להמון העם שהיו מדברים בלשון ארמית · אבל לדידן מה תועלת יש בתרגום כיון שאין מבינין אותו · ואין לומר נלמוד מהם שיפרש בלשון שיבינו דיש לומר דתרגום שאני שנתקן ברוח הקדש · אמר רב שמן בר אבא זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דר' יוחנן וכי הוה קרינן עשרה פסוקים במקום שיש תורגמן אמר לן אפסיקו · ירושלמי (ה"א) [ס] משה תיקן להם לישראל שיהו קוראין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד · שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל

בני ישראל · [ע] עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין שלשה בתורה בשני ובחמישי ובמנחה בשבת : ז **מתני'** [פ] אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהם ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד ומושב ואין אומרים ברכת אבילים ותנחומי אבילים וברכת חתנים ואין מזמנין על המזון (בכוס) [*בשם] בפחות מי' [ובקרקעות] תשעה וכהן ואדם כיוצא בהם · אין פורסין על שמע פירש רש"י מנין בני אדם שבאין לבהכ"נ אחר שקראו לבור את שמע אומר קדיש וברכו [צ] וברכה ראשונה של יוצר ואומר רבינו תם אם יש ששה בני אדם שלא שמעו קדיש וברכו אע"פ שהאחר שמעו יכולין לומר קדיש וברכו · והביא ראיה מהא דאמרינן במסכת סופרים (פ"י ה"ז) אין אומרים קדיש וברכו בפחות מעשרה רבותינו שבמערב אומרים בשבעה ונותנין טעם לדבריהם בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' פירוש כמנין התיבות וי"א אף בששה שעד ברכו ששה הוא. אע"ג דלכאורה משמע דרבותינו שבמערב פליגי אתנא קמא ואגמרא דידן וסברי לכתחלה לא בעי אלא שבעה וי"א ששה ומיהו היה נראה לרבינו תם לאוקמא דלא ליפלוג אגמרא דידן ומיירי דהני ששה לא שמעו קדיש וברכו ואידך שמעו ועוד היה אומר ר"ת דששה אלו כנגד ששה תיבות ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר וגם אותיות ואתחנן ששה ואות ראשונה עולה ששה ובספר הישר כתב רבינו תם שמצא כתוב באגדה שאין אומרים ברכו [ק] אא"כ יש שם ששה שלא שמעו שנאמר בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' ותלמידי רש"י [ר] כתבו בשמו שאפי' בשביל אחד פורסין על שמע · [ש] ואפי' קרא הוא שמע יכול לחזור ולפרוס הוא עצמו שהרי שליח צבור אע"פ שהתפלל חוזר ומתפלל בקול רם אע"פ שכולנו בקיאין עכשיו ואין כל כך ראיה משמנה עשרה דההיא שמנה עשרה דאמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום (ברכות דף כא·) ועוד החזן מסדר התפלה פעם שניה כדי שיענו הקהל קדושה וגם מצוה לענות מודים כדאיתא במסכת ברכות (שם:) ועוד במסכת סופרים (שם) כתוב ובמקום שיש שם תשעה או עשרה ששמעו בין ברכו בין קדיש ולאחר התפלה [ת] עמד אחד שלא שמע בין אלו ואמר ברכו או קדיש וענו אלו אחריו יצא ידי חובתו ור"י אומר שלא רצה רבינו תם לפרוס על שמע כיון ששמעו כולם קדיש וברכו חוץ ממנו אפי' הוא עצמו לא רצה לומר ברכו ושמא לישנא דמסכת סופרים לא משמע אלא בדיעבד ולא נהירא לי לחלק בענין זה בין לכתחלה בין דיעבד [א] והיא רבותינו שבמערב פליגי את"ק וסברי דלכתחלה אומרים ברכו בשבעה [ב] וסברא גדולה היא דלמה לא יצטרפו התשעה ששמעו עם היחיד שלא שמע שיאמר הוא דבר שבקדושה הרי הוא מקדש השם בעשרה · ירושלמי (ה"ד) מכיון דתנינא אין פורסין על שמע בפחות מעשרה [ג] למה לי דתני אין עוברין לפני התיבה בפחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו מקצתן גומר ואין נושאין כפיהן בפחות מעשרה ואם התחילו וכו' : ואין מפטירין בנביא וכו'. ועל כולם הוא אומר ועוזבי ה' יכלו : **גמ'** מנא הני מילי · אמר ר' חייא בר אבא אמר קרא ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא בפחות מעשרה מאי משמע דתני רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא בתוך בני ישראל וכתיב התם הבדלו [ד] מתוך העדה מה להלן עשרה אף כאן עשרה וקדושה א) שאומרים ביוצר יחיד אומרה שאינו אלא סיפור דברים בעלמא שמשרתי מעלה מקדישין כאדם שקורא פסוקי קדושה שבישעיה אבל קדושה של שמונה עשרה שאנו אומרים נקדש צריך עשרה : ואין עושין מעמד ומושב · מאי טעמא כיון דבעי למימר עמדו יקרים שבו לאו אורח

הגהות הב"ח א למנין שבעה ובמקום שאין מפסיקין עולה הרי למדנו : ב השיב ר"ת ז"ל להרב רבינו משולם

הגהות הגר"א א] וקדושה שאומרים ביוצר יחיד אומרה. נ"ב וכרמב"ם וש"פ כ' שמדלגה (ועמ"ש רבינו בא"ח סי' נ"ט ס"ק ה') :

קרבן נתנאל

נמי סבר תפלת ערבית רשות ע"ש. וא"כ לאו לאפוקי ר' יוחנן הוי. כך הקשה בספר תפארת שמואל. הוא סבר דהא דקאמר לאפוקי מדר"י מוסב אדלעיל דס"ל תפלת ערבית רשות. וליתא דה"ק רבינו מתרי טעמי תקנו קדיש וי"ח פסוקים. קדיש להודיע שתפלת ערבית רשות. וי"ח פסוקים כדי שלא יהיו צריכין להתפלל עוד שמונה עשרה. לאפוקי דרבי יוחנן דס"ל תפלת ערבית רשות ומ"מ צריך לסמוך גאולה לתפלה. כי אין צריכין לסמוך. ואם תקשה לך למה באמת תקנו כך הא לא מצינו מי שפליג אדר"י דהא הברייתא מסייע לי'. ביאר רבינו שם בברכות. ומנהג זה נהגו אותו ההמון לפי שבימיהם הראשונים היו בתי כנסיות שלהם בשדות והיו יראים להתעכב שם עד אחר תפלת ערבית ותקנו לומר פסוקים אלו שיש בהן י"ח אזכרות כנגד שמונה עשרה ברכות של י"ח ותקנו אח"כ ברכת יראו עינינו וקדיש. והשתא נמי שמתפללין ערבית בבית לא נתבטל המנהג הראשון : [ו] היה המפטיר צריך לכפול לפי וכו'. שיעור דבריו כך הוא דליכא למימר שהשביעי יהיה מפטיר ויאמר קדיש אחר השביעי קודם קריאת הפטרה כיון דס"ת שניה היא חובת היום. א"כ אין משנין הסדר מכל השנה שהמפטיר אין מן השבעה גברי ומפרש ואזיל דבכל השנה א"א לעשות כ"א שהמפטיר צריך לכפול לפי שלא יאמרו קדיש עד אחר גמר הפרשה ואחר שגמרו הפרשה אומר קדיש להורות דאין המפטיר עולה למנין ז' והמפטיר קורא מה שקרא השביעי. ועדיף טפי שהמפטיר קורא בס"ת שניה אף שחובת היום הוא. חדא דאין משנין מכל סדר השנה שאומרים קדיש בין שביעי למפטיר. ועוד שכל מה שנוכל לעשות כמו שהיה המנהג בימי חכמי הגמרא שהמפטיר היה קורא פסוקים אחרים מה שלא קראו לפניו כך סברת ר"ת : [ז] וכן הנהיגו. לכאורה דברי רבינו תמוהים. דהא לפי מה שמבואר בתוס' מנהג רבינו אליהו היפך מר"ת דס"ל דבס"ת שניה קרא שביעי ואומרים קדיש והמפטיר כופל וקורא מה שקרא שביעי. וצ"ל דפ"ז קאמר וכן הנהיג ר"א ור"מ שהשביעי לא היה מפטיר וכן על אופן זה מביא ראיה מרב עמרם : [ח] **שיקרא** חובת היום. אע"ג דקי"ל דקטן עולה למנין שבעה. היינו להשלים אבל כולם קטנים לא. ואם קטן המפטיר יקרא בחובת היום הוי חובת היום בקטנים לכן עדיף טפי אף שיש ב' ס"ת לשנות מן מנהג הגמרא. שלא יקרא המפטיר פסוקים מה שלא קרא השביעי. אלא השביעי קורא בס"ת שניה ואומרים קדיש והמפטיר חוזר וקורא מה שקרא השביעי כך סברת רבינו אליהו : [ט] **והלכתא** המפטיר עולה. דברי רי"ף סתה עד וכן הלכה : [י] **ולכך** אנו נוהגין בתענית במנחה ובט"ב. הקשה מהרש"א וצ"ע למאי דמדמה המפטיר דעולה בג' לעולה בשבעה אמאי לא מותבינן הכא למ"ד דאינו עולה מהך ברייתא דמייתי במתניתין לעיל דקתני אל לסיות בב' וה' קורין שלשה ומפטיר אחד רבי יוסי סבר דלעולם קורין שלשה ומפטיר אחד דלכ"ע המפטיר עולה למנין ג' ע"כ. ולק"מ דהך ברייתא קתני למנין ע"ב. וה"א שאני ע"ב דקילא דהא ת"ק מקיל בב' וד' א' קורא וא' מפטיר ובכל קריאת התורה לא מצינו פחות מג'. ה"נ מקילינן לכ"ע דבמ"ב עולה המפטיר למנין ג' אע"ג דבעלמא אינו עולה : [כ] **ודבר** זה תלוי במה שנהגו להפסיק דבמקום שא"א קדיש בין שביעי למפטיר. אזי המפטיר עולה כמנהג הגמרא : [ל] **אלא** עשרה פסוקים שפיר דמי. משום טורח הצבור. רש"י. והר"ן פי' משום דבהדי תרגום הוי עשרים פסוקים. ופסוק אחרון שכופל בתורה הוי עשרים ואחד : [מ] **ה"ג** חמין רבנן דנפקי לתעניתא וקראי ולא מתרגמין : [נ] **ה"ג** אע"ג דאת אמר אין : [ס] **ה"ג** משה התקין לישראל : [ע] **ה"ג** עזרא התקין לישראל שיהו קורין בתורה : [פ] **אין פורסין** על שמע כו' בפחות מעשרה. וא"ת בפ"ק דף ה' בין לרב ובין לרב אסי מגילה שלא בזמנה קורין בעשרה ולמה לא תנה במתני' קריאת המגילה שלא בזמנה. וי"ל דלא תני אלא במה שנוהג בכל ישראל. אבל קשה להרי"ף בפ"ק סי' ו' דלרב אפילו בזמנה צריך לקרות בעשרה דוקא. א"כ ה"ל למתנב קריאת המגילה. וקושיא זו הקשה בעל המאור. ותי' הרמב"ן דכל הני דמתני' חובת הצבור ואין עושין אותו אא"כ בעשרה או רובם מחוייבים בדבר. אבל במגילה לא בעינן עשרה אלא משום פרסומי ניסא. הלכך אפילו בשביל יחיד קורא אותה בעשרה. אע"פ שיצאו הם כיון שהיחיד לא יצא. ויש לדקדק עליו הא פריסת שמע נמי בשביל יחיד אפילו תשעה שמעו כדקתני במס' סופרים כמ"ש רבינו בסמוך. וי"ל דהרי"ף תוקי לה הך דמס' סופרים בדיעבד אבל לכתחלה בעינן רוב שמחוייבים בדבר כסברת ר"ת. ורבינו דס"ל דפורסין אפילו בשביל יחיד בלא"ה לק"מ קושית המאור דכתב לעיל בפ"ק. דהך כ"ד דאמר בעשרה בזמנה כפי' רש"י שאינו אלא למצוה. מכאן תשובה למ"ש תסר"ל בהלכות ערובי חצרות שאין מערבין לבוא להתפלל בעשרה דלא אשכחן שהצריכו חכמים להתפלל בעשרה. דהא ממתניתין דהכא מוכח שחובת צבור הוא : [צ] **וברכה** ראשונה של יוצר. כי לשון פורסין אני דבר כך פרש"י. מקשין לפי מה שפסק רבינו סוף סימן זה דקדושה שביוצר יחיד אומר דלא כרמב"ם א"כ למאי צריך עשרה בני אדם לברכת יוצר. וי"ל כיון דהפורס אומר ברכו אם לא יברכו ברכה נראה ככופרים. סברא זו בב"י בשם ר"י אבוהב. אך רמ"א בסי' ס"ט סובר דבמה שעונין ברוך ה' המבורך סגי בזה דלא נראה ככופרים. ותא' דסגי בהכי מברכת התורה שבעולה

אומר ברכו והעם עונין אחריו מה שעונין אחר ברכו. אמנם רבינו לא יאות בזה דמה שעונין ברוך ה' המבורך. אינו אלא ענייה על הזכרת השם כענין הא דתנן ביומא כן עונין אחריו בשכמל"ו כן מצאתי בתי"ט. אבל מה שאומר ברכו היינו שיברכו ברכה בשם ומלכות. ובתורה העולה אומר ברכו במה שהעם יכוונו לצאת בברכה שמברך על התורה ועונין אמן יוצאים בזה דשומע כעונה. ובאמת בברכת יוצר אור עם היות שהעשרה אין אומרים כלום. אך כוונו לבם על הברכה שבירך הפורס ועונין אמן לא נראו ככופרים דשומע כעונה. ולפ"ז מנהג ישראל שפורסין לומר קדיש וברכו קודם שמונה עשרה. לא צריכין לומר ברכת יוצר. דהא הש"ץ מתפלל אותיום ברכת שמונה עשרה. אמנם מנהגינו שפורסין ואומרים קדיש וברכו עבור יחיד וא"א ברכת יוצר הלא נראו ככופרים וצ"ל דמנהגינו הוא ע"פ סברת רבינו יונה שכתב בפרק מי שמתו דף ט"ו באלפסי עם המאור. דלא היו אומרים ברכת יוצר משום נראה ככופרים. דסגי בעניית ברוך ה' המבורך אלא להוציא אינם בקיאים ע"ש. אבל עכשיו הכל בקיאין. לכן א"צ הפורס לומר ברכת יוצר כמ"ש רמ"א בסי' ס"ט ע"ש ומה שנזכר בכל הסימן הזה קדיש וברכו אינו קדיש וברכו לחודיה. כ"א שצריך לומר ברכות יוצר ג"כ וסומך על פרש"י שכתב בתחלה בפי' המתני' : [ק] ה"ג אא"כ יש שם חמשה. כ"ה גי' תוס' והר"ן והיינו טעמא משום דליכא אלא חמשה תיבות עד ברכו : [ר] **כתבו** בשמו. בשם רש"י : [ש] **ואפילו** קרא הוא שמע. ב"י הביא בשם ר"י אבוהב שיש ליזהר שלא יאמר ברכו אם לא יהיה שם אפילו יחיד שרוצה לברך על שמע שא"כ יהיה נראה ח"ו שש"ץ אומר להם ברכו ואין בהם גם אחד שיברך עכ"ל והקשה בד"מ וז"ל וצ"ע דלפ"ז יהיה זה שלא שמע עדיין אסור לפרוס דהא אין א' מן הנשארים מחויב לברך על שמע שיוכל לומר אליו ברכו. ולא משמע כן מדברי תלמידי רש"י שכתבו ואפילו אותו שכבר שמע כו' משמע כ"ש אותו שלא שמע שיוכל לפרוס ע"כ וקשין מהירות פליגתו דה"ק תלמידי רש"י שאפי' בשביל אחד פורסין על שמע לא מבעי' אם הפורס ג"כ לא שמע דהא מחויב בדבר ויכול להוציא את היחיד. אלא, אפילו קרא שמע יוכל לפרוס בשביל היחיד שלא שמע. אבל אי קשיא הא קשיא על מהר"י אבוהב מהא דמס' סופרים ובמקום שיש תשעה או עשרה ששמעו בין ברכו וכו' עומד א' שלא שמע כו' ויצא ידי חובתו. נשמע מזה אף שאין א' מהם שרוצה לברך. ע"כ צריכין לתי' מ"א שתי' בסימן ס"ט ס"ק א'. דודאי השומעים מברכים ברכת יוצר לסברתו אף שכבר שמעו והר"י אבוהב אומר שלא יפרוס על שמע אם דעתם לצאת כולם תיכף אחר קדיש וברכו. וצריך ביאור מה מהני לעיכובא אחד מהן שנותר. מ"מ נראו ככופרים דהא אומר ברכו לשון רבים וצ"ל דמטבע הברכות כך הוא והפורס אומר שיברכו כולם או א' מהם ודוחק : [ת] **עמד** אחד שלא שמע · אין להקשות על תלמידי רש"י אמאי לא תני רבותא יותר שעמד אחד שכבר שמע ויש בתשעה אחד שלא שמע י"ל דהאת לאשמועינן רבותא איפכא דה"א שלא יאמרו ברכו אם לא שיהיה שם אחד שרוצה לברך. משום דנראה ככופרים אם לא יאמרו ברכת יוצר קמ"ל דינא דסובר מ"מ שגם המה עם שכבר ברכו צריכין לענות אחריו ברכת יוצר : [א] **והיא** רבותינו פליגי את"ק. דאם לא פליגי ות"ק סובר נמי דלכתחלה צריך ששה. א"כ הך דמס' סופרים דתני דלכתחלה אפילו אחד מהם שלא שמע אמאן תרמי' אלא ש"מ דת"ק סובר דלכתחלה אפילו בשביל יחיד : [ב] **וסברא** גדולה היא דלמה לא יצטרפו. הרי הוא מקדש השם בעשרה והמה יברכו ברכת יוצר פי' ודאי לכתחלה צריך להדר אחר ששה רוב עשרה שלא ברכו כמו שפסק בש"ע. אך אם אין מצוים פשיטא שלכתחלה יפרוס אפילו בשביל אחד ודלא כר"ת שלא רצה לפרוס כיון ששמעו כולם : [ג] ה"ג ל"ל דתני אין עוברין לפני התיבה בפחות מעשרה לכן צריכי כהדא דתני אין פורסין כו' ואם התחילו בעשרה והלכו מקצתן גומר ואין עוברין לפני התיבה בפחות מעשרה ואם התחילו כו' גומר ואין נושאין. לכן צריכי. פירוש דקמ"ל אף שהתחילו ברכת יוצר בעשרה והלכו לכן מקצתן שגומר וה"א דתפלת שמונה עשרה ג"כ גומר הוי קמ"ל המתניתין דאפילו הכי אין יורדין לפני התיבה דזה הוי סדר אחר. ואם התחילו בעשרה והלכו להן גומר. ראיתי קושיא שהקשו תלמידי ר' יונה בפרק מי שמתו דף ט"ו. להך שפסקו שקדושה שביוצר יחיד אומרה מאי האי דקתני גומר אף למותר דפשיטא דאפי' לכתחלה מותר ביחיד. ולכאורה אין סברה לקושיא זו. אימא ה"ק אם התחיל לומר קדיש או ברכו בעשרה גומר אותו קדיש או ברכו וכן כתב הרמב"ם ופסק כן בש"ע. וי"ל דאי קאי אקדיש וברכו. מה קמ"ל מתניתין יתירא להורות דאין רשאי לגמור לירד לפני התיבה. פשיטא דתפלת י"ח סדר אחר הוא ומשנה שאינה צריכה אלא ודאי הא דקתני אם התחילו ר"ל ברכת יוצר והלכו מקצתן ה"א דסדר ברכות וק"ש הוי התחלה לתפלת י"ח דשייכי אהדדי שצריך לסמוך גאולה לתפלה וה"א דתפלת י"ח הוי גמר קמ"ל דאין יורדין לפני התיבה על התחלה זו. וכדין שפיר מקשין מה שייך גומר אם קדושת יוצר אומרים ביחיד ותי' על פי דרכו : אך בשיטת רבינו הקושיא במקומה עומדת. וצ"ל דרבינו סובר הא דקתני גומר לדיוקא הא תפלת י"ח לא מקרי גמר אלא אין יורדין : [ד] ה"ג מתוך העדה ואתיא עדה עדה דכתיב התם עד מתי לעדה הרעה הזאת מה לבג:

בהדיא בפחות מעשרה: **ח אין** אומרים ברכת אבילים מאי ברכת אבילים ברכת רחבה דאמר ר' יצחק אמר רבי יוחנן ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין ברכת אבילים בעשרה ואין אבילים מן המנין · ונראה דברכת המזון דאבילים לא בעי עשרה אע"פ שאומרים אל אמונה דיין אמת ושופט צדק וכו' כדאיתא [ה] בפרק קמא דכתובות (דף ח:) דדוקא בברכת רחבה בעי עשרה ואע"ג דמעיקרא הוו בעי לאוקמי מלתיה דר' יצחק קתייא בברכת המזון במסקנא לא מתוקמא הכי אלא בברכת רחבה · וגם יש בתשובת הגאונים וברכת אבילים שאהם אומרים על הכוס נברך מנחם אבילים אין מנהג שלנו לומר זה בישיבה וגם בבבל כל עיקר אבל אהם שתיקנו לכם חכמים הראשונים [א] אמרו אותה השתא מיהא אינה צריכה עשרה שלא מליצו עשרה אלא בברכת רחבה בלבד: ואין מזמנין על הכוס וכו' · מ"ט כיון דבעי למימר נברך לאלהינו בציר מעשרה לאו אורח ארעא: **ט מתני'** הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא שלשה [דף כד ע"א] ואם היו שלשתן שלשה פרשיות קורין אחד אחד · מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה [א] כמה הוא מדלג עד כדי שלא יפסוק המתורגמן: **גמ'** לא יפחות משלשה פסוקים הני שלשה כנגד מי אמר רב אסי כנגד תורה נביאים וכתובים. ואם היו שלשתן שלשה פרשיות כגון כה אמר ה' חנם נמכרתם כי כה אמר ה' (אלהים) מצרים ירד עמי בראשונה · ועתה מה לי פה נאם ה' כגון אלו קורין אחד אחד· ואין מדלגין בתורה והני מילי בשני ענינים אבל בענין אחד מדלגין [ו] ואע"פ שהן מרוחקין זה מזה כגון אחרי מות ואך בעשור · ובנביא מדלגין אפי' בשני ענינים וזה וזה בכדי שלא יפסוק המתורגמן כלומר שלא ישהה בדילוג אלא [ב] כדי שישלים התורגמן אותו פסוק · ותניא נמי הכי מדלגין בתורה בענין אחד ובנביא בשני ענינים וכאן וכאן בכדי שלא יפסוק התורגמן · ואין מדלגין מנביא לנביא ובנביא של תרי עשר מדלגין [ז] ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו · גרסי' בפ' בא לו (דף סח בא לו כהן גדול לקרות [וכו'] וגולל ס"ת ומניחו בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן [ג] ובחומש הפקודים קורא על פה (שם ע') ואמאי וגלול ס"ת עד דמטי לחומש הפקודים ונקרי ביה אמר רב ששת זאת אומרת [ח] אין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד צבור וליתי ס"ת אחרינא וליקרי רב הונא בר יהודה אומר מפני פגמו של ראשון · וה"מ חד גברא בתרי ספרי הוא דהוי פגמא אבל תלתא גברא לתלתא ספרי כגון ר"ח [*טבת] שחל להיות בשבת לא הוי פגמא.

י אמר עולא (לקמן דף לב·) מפני מה אמרו הקורא בתורה לא יסייע את התורגמן כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה · תוספתא (פ"ג) בני הכנסת שאין להן מי שיקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב ועומד וקורא ויושב ועומד וקורא ויושב ואפי' שבעה פעמים וזה היה בימיהם שהיה הראשון מברך ברכה ראשונה והחותם מברך ברכה אחרונה ולכך צריך לישב בכל פעם להכירא שהן שבעה אבל האידנא שצריך לברך בכל פעם ברכה ראשונה ואחרונה כגון כהן שקורא במקום לוי אין צריך לישב · והיאך מיירי שאין להם מי שיקרא אלא אחד [ט] והלא אין קורין בתורה בפחות מעשרה אלא מיירי שאין יודעין לקרות וזו היא ראיה למה שכתבתי לעיל (סי' יז) דמי שאינו יודע לקרות שלא יעלה בתורה דהוי' ברכה לבטלה דאם היה מותר שיעלה ויברך והחזן יקרא טוב היה יותר בענין זה ממה שיקרא אחד שבעה פעמים:

יא [י] **קטן** מתרגם ע"י גדול אבל אינו כבוד לגדול שיתרגם ע"י קטן שנאמר [כ] ואהרן אחיך יהיה נביאך · ראש הכנסת או חזן הכנסת לא יקרא עד שיאמרו לו אחרים [ל] שאין אדם מבזבז לו · חזן הכנסת העומד לקרות אחד עומד ומחזן על ו [מ] עד שיקרא [נ] כיצד היו זקנים יושבים ופניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי הקודש [ס] וכשמניחין התיבה פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי הקודש וכשהכהנים נושאים כפיהם פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי הקודש חזן הכנסת וכל העם פניהם כלפי הקודש שנאמר ותקהל העדה אל פתח אהל מועד: **יב** [*] **אין** פותחים פתחי בתי כנסיות אלא למזרח שכן מצינו בהיכל שפתחו למזרח שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה · זה היה בימיהם שהיו מתפללים למערב [ע] אבל אנו שמשתחוים למזרח לצד ארץ ישראל אין עושין פתח למזרח · גרסינן בסוטה בפרק אלו נאמרין בכל לשון (דף לט·) אין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הצבור ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי התורגמן וגרסינן בפרק קמא (דמגילתין דף ג·) אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל מאי דכתיב ויקראו בספר זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקים ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים ואמרי לה זה המסורת: **יג אמר** רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי המפטיר אינו מפטיר עד שיגלול הספר וגרסינן בפרק מאימתי (דף ח:) אמר רבי חייא בר אבא משמיה דעולא מאי דכתיב ועוזבי ה' יכלו זה המניח ס"ת כשהוא פתוח ויוצא · רבי אבהו נפיק בין גברא לגברא. בעי רב פפא בין פסוקא לפסוקא מאי תיקו: גרסינן בפרק ואלו נאמרין (דף לט·) אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי [פ] אין הצבור רשאין לצאת עד שתנטל ס"ת · [צ] בתי כנסיות שלהן היו בשדות ואחר התפלה יש מוליכין הספר תורה מבית הכנסת אל מקום המשתמר · ושמואל אמר עד שיצא ולא פליגי [ק] הא דאיכא פיתחא אחרינא והא דליכא פיתחא אחרינא דאמר רבא בר אחינא אפברם לי אחרי ה' אלהיכם תלכו: **יד וגרסינן** תו התם אמר רבה בר רב הונא כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפי' בדבר הלכה שנאמר ובפתחו עמדו כל העם ואין עמידה אלא שתיקה שנאמר והוחלתי כי לא ידברו עמדו ולא ענו עוד · ר' זירא אמר מהכא ואזני כל העם אל ספר התורה וקשיא לן הא דאמר (דף ח·) רב ששת מהדר אפיה וקא גרס אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו. וכתב בעל ההלכות הני מילי היכא דאיכא עשרה דלייתי לס"ת אבל ליכא עשרה דלייתי לספר תורה לא ורבוותא אחריני פרקי להאי קושיא ואמרי [דוקא] כגון רב ששת דתורתו אומנתו [ר] אבל כ"ע לא ומסתברא כוותייהו: **מתני'** המפטיר בנביא הוא פורס על שמע ועובר לפני התיבה ונושא את כפיו אם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו · פוחח פורס על שמע ומתרגם אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו: **טו סומא** פורס על שמע ומתרגם ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע: **גמ'** גרסינן בפ' קמא דחולין (דף כד:) תנו רבנן נתמלא זקנו ראוי להיות שליח צבור ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו והא דאמרינן במתניתין קטן אינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו הא הביא ב' שערות עובר לפני התיבה ונושא את כפיו והתם קאמרינן דוקא נתמלא זקנו [ש] התם מיירי בקבע שמינוהו לכך והכא מיירי באקראי והא דאמרינן (סוכה דף מב·) קטן היודע לישא את כפיו חולקין לו תרומה על הגורן מיירי עם אחיו הכהנים [ת, כדאמרינן [א] בקידושין (דף עא·) פעם אחת עליתי עם אחי אמי וצעירי הלוים היו נקראים: המפטיר בנביא וכו' · מאי טעמא רב פפא אמר משום כבוד · רבה בר שימי אמר משום אינצויי: פוחח פורס וכו' · [א] פי' פוחח שלובש בגד קרוע וכתפיו וזרועותיו ערומות שנמצא בגדו שעליו כעין אזור תחת אציליי ידיו ולמטה כגון זה נקרא פוחח כדכתיב (ישעיה כ) ופתחת השק מעל מתניך [ב] ומתרגמינן והיסר סקא מעל חרצך וכתיב ויעש כן הלוך ערום ויחף ויאמר ה' כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף וגו' ומתרגמינן כמה דאזל עבדי ישעיהו פחח ויחף הא למדת שהפוחח הוא החגור על מתניו ומניח כתיפותיו וזרועותיו ערומות ובירושלמי פ' ואלו מגלחין (ה"ז) כמי אמרינן מת לו מת קורע מת לו מת אחר מרחיק שלשה אצבעות וקורע שלמו מלפניו מתחיל מאחוריו שלמו מלמעלה מתחיל מלמטה שלמו אלו ואלו ר' חייא בר אבא דמן יפה אמר נעשה כפוחח: ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו וכו' · וקי"ל כרבנן דאמרי סומא פורס על שמע ואע"פ שלא ראה מאורות מימיו דהא אית ליה הנאה מיניה כי ההיא מעשה דר' יוסי [דף כד ע"ב] פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפילה וראיתי סומא ואבוק בידו אמרתי לו בני אבוקה זו בידך למה אמר לי כל זמן שאבוקה זו בידי בני אדם רואים אותי ומצילין אותי מן הפחתים ומן הקוצים ומן הברקנים: **מתני'** כהן שיש בידו מומין לא ישא את כפיו ר' יהודה אומר אף מי שידיו צבועים סטים ופואה לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו:

טז האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין אף בלבנים לא יעבור בסנדל איני עובר אף יחף לא יעבור העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה נתנה על מצחו או על פס ידו הרי זה דרך הקראים ציפה זהב ונתנה על בית אונקלי שלו הרי זה דרך החיצונים: **גמ'** אמר ריב"ל מי שידיו בוהקניות לא ישא את כפיו עקומות ועקושות לא ישא את כפיו תניא נמי הכי היו ידיו בוהקניות לא ישא את כפיו עקומות ועקושות לא ישא את כפיו אמר רב אסי חיפני וביסני לא ישא את כפיו תנ"ה אין מורידין לפני התיבה לא אנשי חיפה ולא אנשי בית שאן ולא אנשי טבעונין מפני שקורין להלפין עיינין ולעיינין אלפין אמר רב הונא זבלגן לא ישא את כפיו [ג] ואם היה דש בעירו מותר תנ"ה סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר וכן נמי כשהכתם בידיו אם דש בעירו מותר כדאיתא [ד] בירושלמי (הלכה ח) ההוא כהן דהוה עקישא ידיה אתא לקמיה דרבי נפתלי אמר ליה כיון שאתה דש בעירך מותר: ר' יהודה אומר אף מי שידיו וכו' · תנא אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך מותר:

יז גרסינן בר"ה בפ' ראוהו ב"ד (דף כח:) מנין לכהן שעולה לדוכן שלא יאמר הואיל ונתנה לי רשות לברך את ישראל אוסיף ברכה אחת משלי כגון ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם ת"ל לא תוסיפו על הדבר ואמרינן התם דהילו מיתרמי ליה צבורא אחרינא הדר מברך ש"מ דכהן דפרים ידיה בחדא דוכתא ואזיל לדוכתא אחריתא ואשכח לצבורא דלא מטו לברכת כהנים [*כד מטו לברכת כהנים] פרים להו ידיה ושפיר דמי:

יח גרסינן בסוטה פ' שביעי (דף לב) דאלו נאמרים בלשון הקודש מקרא בכורים וחליצה ברכות וקללות וברכת כהנים וכו' ואמרינן בגמרא (שם דף לח·) ת"ר

הגהות הב"ח א בתורה ועד כמה: ב אלא בכדי שלא ישלים התורגמן כצ"ל: ג כתוב כאן ובעשור שבחומש הפקודים:

הגהות הגר"א א] אמרוה. כ"כ וכ"ה הרמב"ן (בתורת האדם והובא בש"ע יו"ד סי' שע"ט בשם י"א).

הגהות הגרי"פ [א] צ"ל בערכין דף יג: ועי"ש דבענין פעם אחת עליתי עם אחי אמי לא נזכר רק וצעירי הלוים היו נקראים וכן העתיק התוס' דחולין דף כד ע"ב:

קרבן נתנאל

נהלן: [ה] בפ"ק דכתובות דף ח'. ועיין בתוס' ד"ה כי תניא שכתבו ברכת אבלים בברכת המזון צריך עשרה ע"ש: [ו] ואע"פ שהיו מרוחקין זה מזה. יותר מאחרי מות ואך בעשור אם הוא בכדי שלא יפסיק המתורגמן וזה שכתב כגון אחרי ואך בעשור מוסב למעלה בענין א' מדלגין כגון כו': [ז] ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו. אין לפרש מסוף תרי עשר לתחלתו דא"כ אפי' מתחלתו לסופו נמי לא דהיינו בכדי שיפסיק התורגמן. אלא מסוף הספר לצד תחלתו כלל כלל לא. תוס' יומא דף ע'. ואשמעינתיה להכסף משנה דבפי תוס' אגו. עיין מ"א סימן קמ"ד ס"ק ד': [ח] אין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור. ומתמיהים על מנהג שלנו במקום שיש שם ס"ת אחת וי"ט ושבת שיש בו קריאת תוספים חובת היום שגוללין בצבור מפרשה נפרשה. ומש שתי' מ"א סי' קמ"ד ס"ק ו' דכבוד הצבור דקאמר תלמודא אינו אלא כבוד צבור כל ישראל שהיו בעזרה בשעת קריאת כ"ג ע"ש. וקשה לדבריו מה שהביא הרי"ף ורבינו הא שקלי וטרי דבא נו הוי הלכתא למשיחא יהתי' שיטל מה שהביא הגהות מרדכי בפ"ק דגיטין דהוי דבר שאי אפשר והיינו טעמא דבקריאת ס"ת בזמן התלמוד שקטולה קורא בעצמו א"כ פשיטא דהוי דבר שאי אפשר לקרות בע"פ. כי מי יודע מי שיעלה למפטיר. ועכשיו שישראל מפוזרין ונפרדים זעיר שם זעיר שם. מי יעמוד להם בכל כפר וכפר חזנים לומדים שיכלו לומר פרשה ע"פ. לכן אנן סהדי שמחלו הצבור על כבודם לקיים קריאת כמועדים בזמנם. דישראל אדוקים במצות. ותו מה שכתב מ"א שם על הב"ח ס"ק א' שמעם בין אך בעשור לבעשור לחדש. תמוה. אך חסר שם בב"ח ס"ק א' תיבה אחת וצ"ל מיהו מה שמדלגין כשיעור מאחרי אך בעשור ע"ש: [ט] והלא אין קורין בתורה פחות מעשרה. וא"ת והא קי"ל אם התחילו בעשרה ויצאו מקצתן גומר כמו שכתב רבינו בסימן כ"ג. וא"כ איכא למימר דהכא נמי איירי שיצאו מקצתם. וי"ל ע"פ מ"ש הר"ן דבעינן שיסתיימו רובן: [י] קטן מתרגם ע"י גדול. פירוש קטן במעלה הוא יהיה מתורגם לקורא שהוא גדול במעלה. אבל לא בהיפוך שאין כבוד לצור. והא דפ"ק דיומא דף כ'. שהיה רב מתורגמן לרבי שילא. וצ"ל בשעת דרשה שאני א"נ לא הכירו שהוא רב: [כ] ואהרן אחיך יהיה נביאך. פי' מתורגמן. נמצא הקורא הוי משה. ואהרן קטן במעלה לגבי משה שהיה הקורא: [ל] שאין אדם מבזבז לו. לשון שררה עיין ערוך ערך בז: [מ] עד שיקרא. מפני מראית עין שלא יראה כאילו אין כאן ת"ח. ר"ן: [נ] כיצד היו זקנים יושבים. פכשיו בקונין המקומות בבה"כ נשתנה הסדר לפעמים העליונים למטה והתחתונים למעלה כי כל המרבה לספר הוא משובח. לנוש: [ס] וכשמניחים את התיבה. פי' כשמוציאים את התיבה בתעניות ומניחים אותה ברחוב הזקנים ג"כ סביב התיבה פניהם אל העם: [ע] אבל אנו שמשתחוים. כ"כ תוס' בפ"ק דברכות דף י' ד"ה אחורי: [פ] אין הצבור רשאין לצאת. הא יחיד מותר לצאת. דהא ר' אבהו נפק בין גברא לגברא:

[צ] בתי כנסיות שלהן היו בשדות. משמע לדידן שמצניעין הס"ת תמיד בבית הכנסת ליכא זילותא לצאת קודם שתנטל הס"ת: [ק] הא דאיכא פתחא אחרינא. פרש"י איכא פתחא אחרינא מכנטל ס"ת לצאת דכך פתחו הכולה לצאת בפתח אחר יוצא ואפילו לא יצא ס"ת. ליכא פתחא אחרינא נכון שיצא ס"ת תחלה ולא יצא האדם בפתח לפני ס"ת: [ר] אבל כ"ע לא. ובברכות פ"ק סי' ח' ורב אלפס פירש דווקא רב ששת שתורתו אומנתו. אבל להורות לאדם ששואל לפי שעה ולפרש דבר איסור לא ע"כ. ועיין שם במעדני מלך ולפירושו מה שסיים אבל להורות כו' אך למותר ולא הל"ל אלא אבל אדם אחר לא. לכן נראה לי לפרש דיקא מי שתורתו אומנתו שראוי לומר אנהו בדידהו בתורה שבכתב ואנן בדידן בתורה שבע"פ אבל מי שמתחיל לשמוע קריאת התורה מש"ך א"כ עוסק נמי בדידהו אז אסור לו להפסיק הקריאה ולהשיב לאדם דבר הלכה או להורות לפי שעה אפילו למי שתורתו אומנתו וכן פי' הרב רבינו יונה: [ש] התם מיירי בקבע שמנוהו לכך. ובתוס' במגילתין ובחולין מוקי לה אך דשליח צבור במינוהו לכ ואינו עובר לפני התיבה. היינו להתפלל בתענית ובמעמדות. ורבינו לא ניחא ליה בזה דלענין תענית כבר תנא לה בדיניהון. וצריך התנא מעלות אחרים אלא שליח צבור מפרש לה כפרש"י או כפירוש הרשב"א בחידושיו דהדא קתני להיות שליח צבור לירד לפני התיבה: [ת] כדאמרינן בערכין פעם אחת. ליתא בערכין. והכי גירסת התוספות ורשב"א ור"ן כדאמרינן בערכין גבי שיר בין רגלי הלוים היו עומדין וצעירי הלוים היו נקראים והוא שם דף י"ג. ואפשר ליישב גירסת רבינו ומייתי סייעתא מהא דאמרינן בערכין דף י"א מעשה בר' יהושע בר חנניה שהלך לסייע כו' ש"מ בפני עצמו אסור ולסייע מותר: [א] פירוש פוחח שלובש בגד קרוע. כן פי' הרי"ף ותוס'. דלא כפרש"י שברעיו נראין ערום ויחף מתרגם ערטלאי ופחח. ורי"ף היה לו תרגום אחר פחח ויחף. ור"ן הקשה על פרש"י מהא דתנן האומר בסנדל איני עובר אף יחף לא יעבור. משמע הא אחר יחף יעבור. ולק"מ דיחף דקרא היינו שברעיו עד בית הערוה נראין דהא ישעיה היה אות ומופת על כוש ומצרים שינהגו מלך אשור בשבי חשופי שת. אבל יחף דמתני' היינו שפרשות הרגלים לבד המה מגולים בלי סנדלים. עוד ראיתי קושיא בס' עץ חיים מהא דבעי קטן פוחח מהו שיקרא בתורה פרש"י גדול פוחח הוא דאסור משום ולא יראה בך ערות דבר. ואי פוחח יחף מאי ערות דבר פייך ביה ובמה שכתבתי ניחא. ורש"י מביא ראיה ממס' סופרים פרק י"ד הל' ט"ו ת"ל פוחח שנראים כרעיו או בגדיו ערומים. ולהרי"ף צ"ל שהיה נראית כרעיו ובגדיו ערומין: [ב] ה"ג ומתרגמין אית' ותיסר: [ג] ה"ג אם היה דש בעירו מותר תניא נמי הכי זבלגן לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו צותר א"ר יוחנן סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו: [ד] בירושלמי הל' ח'. ויש שם שיטי בגירסא:

כה תברכו בעמידה כה תברכו בלשון הקודש כה תברכו בנשיאת כפים כה תברכו בשם המפורש יכול אף בגבולין ת"ל ושמו את שמי על בני ישראל ויליף התם נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן אלה יעמדו לברך · מה להלן בעמידה אף כאן בעמידה ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר לשרתו ולברך בשמו מה שירות בעמידה אף ברכה בעמידה וברכה בנשיאת כפים יליף דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם ובשם המפורש יליף מדכתיב ושמו את שמי שמי המיוחד לי וגבולין ממעט נאמר כאן ושמו את שמי ונאמר להלן לשום את שמי שם מה להלן בבית הבחירה אף כאן בבית הבחירה:

יט [ה] כתוב בספר הזהיר כהן שהמיר דתו ושב לא ישא את כפיו ולא יקרא ראשון דכתיב וקדשתו והאי אחליה לקדושתיה ועבדו ביה רבנן משום דרכי שלום והאי כיון דאידחי אידחי כדתנן הכהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש בירושלים וקלא מששמע הכא כדבריו מדאקשיה לשירות ובשירות כתיב בכהן העובד ע"ז לא יקרבו אלי לשרתני [ו] ורש"י פירש [ז] בפרק בתרא דמנחות (דף קט·) דכשר דקאמר התם הרי אלו כבעלי מומין וזה לשון רש"י מהכא נפקא דכהן שהמיר דת וחזר בתשובה כשר לדוכן שהרי לא מצינו כהן בעל מום שיהא פסול לדוכן אא"כ היה לו מום בידו כדאמרינן במגילה (סי' לא) מפני שהעם מסתכלין בו ותו דקתני הכא לא ישמשו במקדש בירושלים. והכי הצריך בירושלים לומר שבנוב ונבעון היו מותרין לשמש כל שכן בזמן הזה דאין שירות ואין מקדש דודאי כשר לדוכן ולקרות בתורה תחלה [ח] ותו אמרינן [א] אי מה משרת בעל מום לא אף מברך בעל מום לא ת"ל לעמוד לשרת (לעמוד) [ט] לעמידה הקשתיו ולא לדבר אחר: כ כה תברכו פנים אל פנים כה תברכו בקול רם זדרים התם (סוטה דף לח·) מאמור להם [י] כאדם האומר לחבירו שמדבר אליו פנים אל פנים וכן בקול רם דרים כאדם האומר לחבירו · אמר אביי נקיטינן לשנים קורא כהנים לאחד אינו קורא מ"ט אמור להם לשנים ולא לאחד וכן הלכה (שם:) תאני אבא בריה *דר' חייא בר אבא עם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה אמר רב חסדא (שם לט:) אין הכהנים רשאים לכוף קשרי אצבעותיהן עד שיחזירו פניהם מן הצבור: כא אמר ר' זירא (שם) אין הקורא רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן מפי הצבור רבינו הם היה אומר דשליח צבור אין לו להפסיק תפלתו ולקרות כהנים דאפי' ליהא שמיה רבא אין להפסיק ואפי' המלך שואל בשלומו או נחש כרוך על עקבו לא יפסיק והא דקאמר אין הקורא רשאי לקרות כהנים לאו בשליח צבור איירי [כ] אלא חזן הכנסת הוא הקורא. ודקדק מדקאמרי' אין הכהנים רשאים להתחיל בברכה עד שיכלה הדבור מפי הקורא ובתר הכי קאמר אין שליח צבור רשאי להתחיל בברכה אלמא קורא לאו ש"ץ הוא. והכי תניא בסיפרי אמור להם תכאן שהחזן אומר להם ואמרו בירושלמי דפרק אין עומדין ובלבד שיהא החזן ישראל. וכן כתוב בפירוש רבינו חננאל לשנים קורא החזן כהנים [ל] אבל ש"ץ המפסיק עבירה היא בידו אבל מה שליח צבור אומר התיבות של ברכת כהנים לא חשיב הפסק. והכי איתא במדרש טעמי הסירות ויתירות אמור להם מלמד ששליח צבור אומר להם על כל דבור ודבור ואמרינן נמי בפרק אין עומדין (דף לד·) העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטירוף הא לאו מפני הטירוף לא חשיב הפסק [מ] משום דברכת כהנים צורך תפלה הוא. וכן נמי מה שש"ץ מקרא צורך תפלה הוא ומה שפושטין ידיהם דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם משמע שיהו ידיו פשוטין · ומה שחולקין אצבעותיהן זהו לפי המדרש מציץ מן החרכים שכינה למעלה מראשיהן ומציץ מבין חרכי אצבעותיהן · ומכוונים לעשות ה' חורים בין שתי אצבעות לשתי אצבעות ובין אצבע לאגודל ובין גודל לגודל לקיים מציץ מן החרכים ואין הכהנים רשאין להתחיל בברכה [נ] עד שיכלה הדבור מפי הקורא ואין הצבור עונין אמן עד שתכלה ברכה מפי הכהנים [ס] ואין הכהנים מתחילים בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הצבור. ואין הכהנים רשאין להחזיר פניהם מן הצבור עד שיתחיל שליח צבור שים שלום ואין הכהנים רשאין לעקור רגליהם עד שיגמור ש"צ שים שלום וצריכין כהנים לשאת ידיהם כנגד כתפיהם כדתנן (סוטה דף לח. ובפ"ז דתמיד) במדינה נושאין את ידיהם כנגד כתפיהם ובמקדש כנגד ראשיהן חוץ מכהן גדול שאין מגביה ידו למעלה מן הציץ: כב אמר רבי יהושע בן לוי (סוטה דף לח:) כל כהן המברך מתברך שנאמר ואברכה מברכיך. ואמר ר' יהושע בן לוי כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה עשין כה תברכו אמור להם ושמו את שמי. ירושלמי (פ' אין עומדין) [ע] ר' אדא בר פזי כדהוה חזיק ליה רישיה קיים ליה אחורי עמודא [פ] רבי אלעזר הוה נפיק לברא כלומר שהיה יוצא לחוץ כדי שלא יצטרך לעלות לדוכן כשהחזן קורא כהנים דהא דאמרינן דעובר הכהן בג' עשה היינו כשהחזן קורא כהנים דאמור להם מתרגמינן כד יימרון להון ואם הוא בבית הכנסת כשהחזן קורא כהנים ואינו עולה עובר ואם אינו בבית הכנסת אינו עובר. ואמר ר' יהושע בן לוי כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וגו' מה להלן בעבודה דכתיב וירד מעשות החטאת והעולה אף כאן בעבודה. תני ר' אושעיא לא שנו אלא שלא עקר רגליו אבל עקר רגליו עולה וכן הלכתא אע"ג דלא מטי ליה לדוכן אלא לאחר עבודה ואמר ר' שמעון בן פזי (שם דף לט.) כל כהן שלא נטל את ידיו לא ישא את כפיו שנאמר שאו ידיכם קודש וברכו את ה': כג (שם) ובהן שנושא את כפיו מאי מברך אמר רב חסדא ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. וכי עקר כרעיה למיסק אומר יהר"מ שתהא הברכה הזאת שצויתנו לברך את עמך ישראל שלא יהא בה מכשול ועון מעתה ועד עולם. וכי מהדר אפיה בצבורא אומר רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו כמו שהבטחתנו בתורה השקיפה ממעון קדשך מן השמים וגו' (שם דף מ.) העם בשעת ברכת כהנים מה הן אומרים ברכו ה' מלאכיו ברכו ה' כל צבאיו ברכו ה' כל מעשיו: א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל האומרן בגבולין אינו אלא טועה אמר רב חיננא בר פפא תדע דבמקדש נמי לא בעי למימרינהו [צ] יש עבד שמברכין אותו ואינו [ק] מסביר פנים אמר ר' אבהו מריש הוה אמינא להו כיון דחזינא לר' אבא דמן עכו דלא אמר להו אנא נמי לא אמינא להו א"ר אלעזר (ברכות דף לב:) [ק] כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו. גרסינן בפרק בשלשה פרקים בשנה (דף כו·) הכהנים נושאים כפיהם ארבעה פעמים ביום · שיכור אסור בנשיאת כפים מנא לן אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי אמר בר קפרא למה נסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר לומר לך מה נזיר אסור ביין אף כהן מברך אסור ביין: תנו רבנן (ר"ה דף לא:) (סוטה דף מ·) אין הכהנים רשאין לעלות בסנדליהן לדוכן וזו אחת מהשעה תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי: האומר איני עובר לפני התיבה וכו' מ"ט חיישינן שמא מינות נזרקה בו: כד [דף כה ע"א] מתני' האומר יברכוך טובים ה"ז דרך מינות. על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו [ר] המכנה בעריות משתקין אותו [ש] האומר מזרעך לא תתן למולך ומזרעך לא תתן להעברא בארמיותא משתקין אותו בנזיפה מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם ברכת כהנים נקראים ולא מתרגמין [ת] ומעשה דוד ואמנון נקראין ולא מתרגמין ואין מפטירין במרכבה. ורבי יהודה מתיר רבי אליעזר אומר אין מפטירין בהודע את ירושלים: גמ' ת"ר יש נקראין ומתרגמין נקראין ולא מתרגמין [א] לא נקראין ולא מתרגמין מעשה בראשית נקרא ומתרגם ולא חיישינן דלמא אתו לאשיולי מה לפנים מה לאחור מה למעלה מה למטה [דף כה ע"ב] מעשה לוט ובנותיו נקראין ומתרגמין ולא חיישינן לכבודו של אברהם מעשה יהודה ותמר נקראין ומתרגמין דשבח הוא ליהודה משום דאודי. מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם ולא חיישינן לכבודו של ישראל כי היכי דתיהוי להו כפרה הקללות והברכות נקראין ומתרגמין ולא יהא אחד מתחיל ואחד גומר אלא המתחיל הוא הגומר את כולן וה"מ קללות שבתורת כהנים כמו שכתוב בפ' בני העיר (ס"י) אזהרות ועונשין שבתורה נקראין ומתרגמין ולא חיישינן [א] דלמא אתי למיעבד מאהבה ומיראה. מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם [ב] מעשה אבשלום בנשי אביו נקרא ומתרגם ולא חיישינן לכבודו של דוד אביו מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם הודע את ירושלים נקרא ומתרגם ומעשה באחד שקרא לפני ר' אליעזר בהודע את ירושלים אמר לו לך והודע את תועבת אמך [ג] ולית הלכתא כוותיה [ד] והמרכבה קוראין אותה ברבים מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם. מעשה בר' חנינא בן גמליאל שהלך לכבול והיה קורא החזן ויהי בשכון ישראל וגו' ואמר למתורגמן לא תתרגם אלא אחרון ושבחוהו חכמים מעשה עגל השני נקרא ולא מיתרגם [ה] פירוש משום כבודו של אהרן ואלו הן מעשה עגל השני מן ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה עד וירא משה את העם [ו] ועוד פסיק אחד ויגוף ה' את העם. ברכת כהנים נקראין ולא מתרגמין מ"ט משום ישא. מעשה אמנון ותמר [ג] לא נקראין ולא מתרגמין והא אמרת מעשה אמנון נקראין ומתרגמין לא קשיא הא דכתיב אמנון בן דוד הא דכתיב אמנון סתמא: ת"ר כל המקראות הכתובים בתורה לגנאי קורין אותם לשבח ישגלנה ישכבנה בעפולים בטחורים חריונים דביונים לאכול את חוריהם לאכול את צואתיהם ולשתות את שיניהם את מימי רגליהם למחראות למוצאות רבי יהושע בן קרחה אומר למחראות כשמה מפני שגנאי הוא לע"ז [ז] אמר רב נחמן [בר יצחק] כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דע"ז דשריא דכתיב כרע בל קרס נבו וכתיב קרסו כרעו יחדו גו' רבי ינאי אומר לעגלות בית און יגורו שכן שומרון כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו אל תקרי (גלה) כבודו אלא כבידו כאלו נטלה כבודו ובטל תאותו ואינו מועיל כלום דהוא לשון ליצנותא אמר רב הונא בר מנוח [*משמיה] דרב אחא בריה דרב איקי שרי ליה לבר ישראל לומר לנכרי שקיל ע"ז ואנחה בשי"ן תי"ו שלך. והאי מאן דסני שומעני' שרי לבזויי' [ח] בשי"ן וגימ"ל

הגהות הגר"א א] (לא נקראין ולא מתרגמין) תא"מ : ב] (לא) תז"מ :

הגהות הגרי"ם [א] עי' תענית דף כו. כא איתקש לנזיר וכו' ועי' תוס' מנחות קט. ד"ה לא ישמשו : [ב] בסוטה דף מ. היתה מאזין : [ג] ר"ס לא : [ד] קידושין מט: :

קרבן נתנאל

[ה] הה"ג כתוב בספר הזהיר. וכן הן דברי תוס' במנחות ק"ט : [ו] ורש"י פי' בתשובה : [ז] הה"ג מפרק בתרא : [ח] ותו אמרי' אי מה משרת כו' לעמידה הקשתיו ולא לדבר אחר. מימרא זו לא מצאתי ועוד קשה וכי כעורה מימרא זו בתענית דף כ"ז דאמרינן התם אי מה משרת בעל מום לא אף כהן מברך בעל מום לא הא איתקש לנזיר. ש"מ דכהן בעל מום כשר. תו מה דקאמר לעמוד ולשרת לעמידה הקשתיו. אינו דנשיאת כפים בעמידה ילפינן מדכתיב לשרתו ולברך מה שירות בעמידה. בקיצור כל הענין הזה בו טעיות הרבה. ודבר קשה להגיה. כי כן לשון תוס' שם במנחות וטעות דמוכח הוא דבתענית כתב תוס' להדיא שם מכאן מוכח וכן צ"ל אף מברך בעל מום לא וכו' (והיינו ראיה מתענית) ומה ש"ל לשרתו ולברך לעמידה הקשתיו ולא לדבר אחר. בא וראה בסי' קכ"ח בפ"ז ס"ק כ"ז שהקשה אמאי לא יהיה בעל מום פסול לנשיאת כפים וסוף דבריו ודבר הידוע הוא אשר לא מצאנו קושיא זו ופירוקא בשום מפרש קדמון ולא בתראי ע"כ וכ"כ סי' קל"ה. והנה ברואה ש"ס ערוכה בתענית ותו' ודברי רבינו וכמו הובא בילקוט סוף פ' שופטים ע"ש וירושלמי תמ' תענית פרק בתרא הלכה א' : [ט] לעמידה הקשתיו ולא לדבר אחר. עיין ת"ס רבינו סי' כ' בפרק יום הכפורים : [י] כאדם האומר לחבירו . ופי' שלכל א' וא' מהציבור צריך לברך שהכהן אותו כאדם האומר לחבירו . נמצא צריך לברך בקול רם כדי שישמעו כל הקהל. ובס' באר שבע בחגס הגיה כל הספרים : [כ] א"א חזן הכנסת הוא הקורא . ובפ' אין עומדין סי' י"ז ז"ל ובערוך פי' חזן ש"ץ וטעות הוא דחזן הוא שמתעסק בצרכי בית הכנסת . וש"ץ הוא המוציא את הצבור ידי חובתם בתפלה . ראיתי בפ' אלו נאמרין בס' באר שבע שמתמי' הפלא ופלא על רבינו . כי ברמב"ם פי"ד מהלכות תפלה פי' דש"ץ היה קורא לכהנים וא"כ גם על הרמב"ם היה לרבינו להשיב עליו . גם בלחם ומודות פ"ה סי' כ"ד כתב ג"כ בשם הרמב"ם שש"ץ קורא אותם ואומר להם כהנים. ומי שמעיין יפה ברמב"ם אדרבא משמע שהקורא היה אחר ולא הש"ץ ואסמוך על המעיין. תו הקשה דמליצו חזן שהוא ש"ץ דתני בתוספתא שהביא רבינו לעיל סי' כ"ז חזן העומד לקרות כו' ומשום הוא בידו כי הוא סבר מאמר שבזמנינו הש"ץ הוא הקורא בתורה . ואינו דבזמן התלמוד הפולים היו קוראים בעצמם. אך חזן הוא שמתעסק בצרכי בית הכנסת הוא היה קורא ששנים גברי . וזהו פי' התוספתא חזן שמש העומד לקרוא מי ומי שיעלה לפרשיות ותדע דהא שהתחבר הזה מחלק בין שמש חזן לחזן הכנסת הוא שמשמש ובתוספתא איתא להדיא חזן הכנסת והדברים ברורים : [ל] אבל שליח צבור המפסיק עבירה הוא בידו. כל זה ביתיהם מיד כשסיימו ברכת הודאה לא היה אומר אלהינו ואלהי אבותינו אבל עכשיו שהורגלו לומר אלהינו כו' ברכנו בברכה עד כהנים ואומר כהנים בקול רם כדי לקרות ואומר עם קדושיך כאמור. אין זו כהפסקה. כ"כ תוס' בפ' אין עומדין דף ל"ד אפי' לפי' ר"ת. וכן נוהגין : [מ] משום דברכת כהנים צורך תפלה הוא וכן כו'. לפי' שהיא היא התפלה שעוברת בה והכהנים מברכין עכשיו במקום שנתקן בתפלה אפילו צורך תפלה לענות אמן ולהקרות להם נמי : [נ] עד שיכלה הדבור . היינו מה שקורא כהנים : [ס] ואין הכהנים מתחילים בברכה אחרת. היינו יברכך. ופי' ב"י תם שהקשה על הר"ן : [ע] הה"ג ר' יודא בר פזי כד הוה חמים חזיק רישיה וקאים ליה : [פ] הה"ג ר' אלעזר נפיק ליה לברא : [צ] הה"ג יש עבד שמברכין אותו ואינו מאזין : [ק] כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו. היינו אם לא שב. דהא כהן שהמיר אם שב מסיק רבינו סי' י"ט דעולה לדוכן. וכ"כ הטור לתשובת רש"י דמכשיר במומר אם שב ה"ה בהרג את הנפש וכ"כ רבינו בגמום ומביא ראיה מהירושלמי דהניזקין שלא תאמר כהן פלוני מגלה עריות ושופך דמים וכבכני אמר הקב"ה וכי הוא מברכך הלא כתיב ואני אברכם : [ר] המכנה בעריות. פי' הרמב"ם שלא יכנס כינוי הנסתר במקום כינוי הנוכח. שיאמר אביו ואמו ואחותו במקום אביך ואמך ואחותך. ותימה דהא בש"ס מפ' רב יוסף כגון קלון אביו וקלון אמו. אח"כ מצאתי בערוך ערך כן המכנה בעריות משתקין אותו פי' הקורא פסוק ערות אביו ואמו לא תגלה וכן כל עריות משתקין אותו והאומרים לו קרא הפסוק כמו שכתוב וכי אתה מברר מילין מה שלא ביאר משה רבינו ע"כ. ובערוך ערך קלון תני רב יוסף בקלון אביו וקלון אמו ככר פרשתי בערך כן . ומדבר זה למדתי שהפירוש בקלון אביו ר"ל שמקפיד הקורא על העומדים אצלו שלא יהיה נשמע כאילו הוא מצוה לחבירו שלא יגלה ערות אביך ואמך ויהיה זה לקלון מ"ה מכנה מנוכח לנסתר ופירושם מוכח. דא"כ ה"ל למתני ברישא ג"כ משתקין בנזיפה. דמתחייב מיתה וכרת וקרבן. על מי שעושה קלון לאביו ואמו כמו שפרש"י על האומר מזרעך לא תתן כו'. תו המכנה בעריות משמע שקאי על כל העריות ולפי פשוטו לא קאי אלא על קלון אביו ואמו. וכן מוכח בירושלמי המכנה בעריות בערייתא דאבוי ובערייתא דאימי' : [ש] האומר מזרעך לא תתן למולך. ומדלא מייתי הרי"ף ורבינו תנא דבי ר' ישמעאל ש"מ דס"ל כפרש"י ודלא כבעל ערוך בערך ארם שפי' פי' נכון ע"ש על פי' תרגום יהונתן ופי' בתוס' י"ט ובמהרש"א : [ת] מעשה דוד ואמנון נקראין ולא מתרגמין . כן הוא הגי' בכל הספרים במשנה . וטעות נפל בהן . דהא בברייתא תני מעשה אמנון נקראים ומתרגמין ותו קתני מעשה דוד ואמנון לא נקראין ולא מתרגמין . ומוקי לה הש"ס הא דכתיב אמנון סתם הא דכתיב אמנון בן דוד . וא"כ הא דקתני במתני' נקראין ולא מתרגמין בתה מוקמית ליה וכן הוא גי' רמב"ם ורש"י בפי' כמתני' : [א] הה"ג דילמא אתי למיעבד מיראה . כ"ה גי' שלפנינו בש"ס ובר"ף . ובסתוב בשם הרשב"א מייתב הגי' מאהבה ומיראה ע"ש : [ב] מעשה אבשלום . עיין בר"ן ובש"ס ליתא : [ג] ולית הלכתא כוותיה . והאי דנזיפא בו שמן פסול . שלא היה לו להפטיר במקומו של ר"א בלי שאלת פיו במה יפטיר . ר"ן : [ד] והמרכבה קורין אותה ברבים . פסק הלכה תרי"ף ורבינו הוא . דקי"ל כר' יהודה כמ"ש תוס' וכדאמרי' לקמן דף נ"ח בפלוגתא מפטירים במרכבה : [ה] פי' משום כבודו של אהרן . רי"ף וכ"כ תוס' בשם ירושלמי . דלא כפירש"י ע"ש : [ו] ועוד פסוק אחד ויגוף. סייט משום סיפא דקרא אשר עשה אהרן . וכ"ה בתוספתא . וגי' הרי"ף עד פסוק שעות . דבשני פסוקים מן ויעמוד עד ויגוף לא נזכר אהרן ומה שייך בזה כבודו של אהרן : [ז] הה"ג אמר רב נחמן כל ליצנותא : [ח] הה"ג בשי"ן וגימ"ל . פי' בן שפחה אע

תרסיק בסנהדרין (דף נב:) כמאן קרינן לרשיעא בר צדיקא רשיעא בר רשיעא [ט] כמאן כי האי תנא · תוספתא (פ"ג) הכתובה לרבים אין מכנין אותה ליחיד ליחיד אין מכנין אותה לרבים · מצאתי בשם הר"ר יונה ז"ל דוקא כשקורא אדם כל המזמור או כל הענין כסדר אבל המתפלל ואומר פסוקים הנה והנה יכול לכנות מיחיד לרבים ומרבים ליחיד ומלתא דסברא היא [י] ר' יהודה אומר המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בדאי והמוסיף ה"ז מגדף (קידושין דף מט.) כגון ויראו את אלהי ישראל אם תרגמו כצורתו וחזו ית אלהא ישראל ה"ז בדאי דכתיב כי לא יראני האדם וחי ואם הוסיף מדעתו וחזו ית מלאכא דאלהא דישראל ה"ז מגדף אלא כתרגום אונקלוס וחזו ית יקרא דאלהא דישראל [כ] תורגמן העומד בפני חכם אינו רשאי לא לפחות ולא להוסיף אא"כ הוא אביו או רבו [סנהדרין קה:] דאין הרב מקנא בתלמידו מאלישע דכתיב ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ולא האב בבנו מדוד שאמרו לו ייטב אלהים את שם שלמה משמך וגו' :

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

פרק רביעי

א בני העיר (א) שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת בית הכנסת לוקחין תיבה תיבה לוקחין מטפחות מטפחות לוקחין ספרים (דף כו ע"א) ספרים לוקחין תורה אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים לא יקחו מטפחות מטפחות לא יקחו תיבה תיבה לא יקחו בית הכנסת (ב) בית הכנסת לא יקחו רחובה וכן במותריהם :

גמ' אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר' מנחם ב"ר יוסי סתימתא אבל חכמים אומרים הרחוב אין בו משום קדושה ורבי מנחם ברבי יוסי מ"ט הואיל והעם מתפללין בו (ג) בתעניות (ובמעמדות) ורבנן ההוא אקראי בעלמא הוא: בית הכנסת לוקחין תיבה· א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן לא שנו אלא בית הכנסת של כפרים אבל של כרכים כיון דמעלמא קאתו לה הויא להו דרבים ולא מצו מזבני לה (ד) ואפי' הוה ידוע שבני הכרך בנו אותה ולא סייעו להם מחוץ לעיר באותה בניה אפי' הכי כיון דמעלמא קאתו לה בני העיר הקדישוה לדעת כל העולם אבל בי כנישתא דמתא מחסיא אע"פ שקדושה היא לדעת כל העולם (ה) כולם מסכימים לדעת רב אשי והיא בית הכנסת של טרסיים הכי פירושו (ו) בי כנישתא זוטא הואי ולא היו נכנסין בה אלא אותן בעלי אומניות והא דקאמרי' בירושלמי (ה"א) הדא דתימא בבית הכנסת (ז) של יחיד אבל של רבים אסור שאני אומר שמא אחד מסוף העולם קנוי בה פירוש יש לו זכייה בה ואפי' הסכימו כל הרגילים ליכנס לזאת העיר למוכרה שמא יש אחד בסוף העולם שהיה סמוך לעיר הזאת והיה רגיל ליכנס בה ולדעתו הוקדשה*.

הגה"ה
*אבל באור זרוע כתוב דכל בית הכנסת שידוע שבני העיר בנו אותה ולא גבו זוזי מעלמא יש לה מכר על פי שבעה טובי העיר וכן יחיד שבנה בית הכנסת ונתנו לבני העיר לגמרי שגם הם יש להם רשות לחזק בדק הבית ולהוסיף על בנין א ואין לא הוא ולא יורשיו יכולין למחות בידם הרי הוא של הקהל ויש לו מכר על פי שבעה טובי העיר אבל אם נתנו כך לטוביה שאין לו ובאי כחו למחות מלבא אל תוכה להתפלל אלא שייר לעצמו שאין רשות לחזק בדק הבית ולהוסיף על הבנין אלא הוא או יורשיו אין לו מכר כי אם על פי הקהל ועל פיו או על פי יורשיו · מא"ז :

ירושל'(ח) עד כאן כשבנייה לשם בית הכנסת בנייה לשם חול והקדישה מהו כמעיניה מן הדא (ט) קונם לבית זה שאני נכנס ונעשה בית הכנסת (י) הדא אמרי' בנייה לשם חול והקדישה קדשה [כ] אימתי היא קדושה מיד או בשעת תשמיש נשמעינן מן הדא העושה תיבה ומטפחות לשם ספר עד שלא נשתמש בהן הספר מותר להשתמש בהן הדיוט משנשתמש בהן הספר אסור להשתמש בהן הדיוט [ל] ומה אלו שנעשו לשם ספר אינם קדושים אלא משעת תשמיש זו שבנייה לשם חול לא כל שכן. אמר רב אשי האי בי כנישתא דמתא מחסיא אע"ג דמעלמא אתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו לה [מ] אי בעי מזבנינא לה· אמר רבא לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר [דף כו ע"ב] אפי' למשתי ביה שיכרא שפיר דמי בבית הכנסת של כפרים איירי אבל של כרכים לא מהני מידי טובי העיר למוכרו [נ] ואכל הני דמתניתין קאי הלכך א] יחיד שמכר ס"ת שלו יכול להשתמש בדמיו כי לדעתו הוא מוכרו ודינו כמו שמכרו שבעה. טובי העיר במעמד אנשי העיר · אפי' למישתי בהו שיכרא פירש רש"י בדמים והדין עמו משום דבהכי איירי מתניתין כדקתני [ס] לוקחין בדמיו ומיהו הוא הדין בבית הכנסת יכול הלוקח לעשות בה כל צרכו ואפי' ארבעה דברים שאסרו חכמים דכולה מתניתין איירי בשלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי בני העיר [ע] וכן ההיא תלא דבי כנישתא רצה לקנות לזורעו ואמר ליה רב אשי שלא יוכל לזרוע בו אם לא יקנה אותה מז' טובי העיר [*במעמד] בני העיר אבל אחר שיקנה אותו יוכל לזורעו וזריעה תשמיש של גנאי דהא בתי כנסיות שבבבל על תלאי הן עשוין ובחורבנם מותר להשתמש בהן כל תשמיש שאינו של גנאי כמו שנפרש לקמן (סי' ז) רבינא הוה ליה ההיא תלא דבי כנישתא בארעיה אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה זיל זבניה משבעה טובי (בני) העיר במעמד אנשי העיר ב וזרעה · אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי [פ] משום פשיעותא*

הגה"ה
*וכן אסור ליקח אבנים מבית הכנסת ישנה כדי לבנות בחדשה כי ליכא דוכתא לצלויי · מא"ז :

גרסי' בפרק השותפין (דף ג:) הני מילי דלא חזא ביה תיועא אבל חזא ביה תיועא סתר ובני לה (לאלתר) כי הא דרב אשי חזא תיועא בבי כנישתא דמתא מחסיא סתרה ובניה ועייל לפוריה להתם ולא אפיק עד דתקין ליה שופכי אמר רבא [צ] הך בי כנישתא חלופה וזבונה שריא [ק] וחיילא קדושה אדמיה [ר] והיא יוצאה לחולין אוגרה או משכונה אסור מ"ט בקדושתיה קיימא כדמעיקרא לבני נמי חלפינהו וזבינהו שרי אוזפינהו אסור וה"מ בעתיקי אבל בחדתי* לית לן בה ואפי' למ"ד הזמנה מילתא היא ה"מ כגון אורג בגד למת דחזית לאישתמושי בה אבל הני כטווי לגרדי דמיין וליכא למ"ד הזמנה מלתא היא* מתנה שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי מאן דאסר אמר במאי תפקע בו קדושתיה ומאן דשרי אמר [ש] אי לאו דהוה להו הנאה מיניה לא יהבי ליה מתנה הדר [ת] הויא לה מתנה כזביני :

הגה"ה
*פי' שנעשו לשם בית הכנסת :

הגה"ה
*הלכך כשזלינהו לשם בית הכנסת הוה להו כטווי פשתן לאורגו למת והך הזמנה לאו מלתא היא לכולי עלמא אבל בית הכנסת שנבנה אפי' לא התפלל בו עדיין חלה עליו קדושה למאן דאמר הזמנה מלתא היא מיהא קיימא לן כרבא דהזמנה לאו מלתא היא ואין בית הכנסת קדוש עד שיתפללו בו · מא"ז :

ב תנו רבנן תשמישי מצוה נזרקין תשמישי קדושה נגנזין ואלו הן תשמישי מצוה סוכה לולב* שופר וציצית ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי ספרים תפילין ומזוזות ותיק של ס"ת ונרתיק של תפילין ורצועותיהן אמר רבא מריש הוה אמינא האי כורסיא תשמיש דתשמיש הוא ושרי* כיון דחזינא דמותבי לס"ת עילויה אמינא תשמיש קדושה הוא ואסור ואמר רבא מריש הוה אמינא [א] האי [*פריסא] תשמיש דתשמיש הוא ושרי כיון דחזינא דקא עייפי ליה ומניחין ס"ת עילויה אמינא תשמיש קדושה היא ואסור ואמר רבא האי *תיבותא דאירפט מיעבד תיבותי זוטרתי שרי כורסיא אסור [ב] כורסיא נמי מעבדי כורסיא זוטרתי שרי דרגא לכורסיא אסור ואמר רבא האי פריסא דבלה שרי למיעבדיה* פריסא זוטא אי נמי כסתא לסיפרא שרי לחומשא אסור :

הגה"ה
*והושענא שבלולב כיוצא בה אע"פ שנזרקת אין לפסוע עליה · מא"ז :

הגה"ה
*מפני שמניחין מפה תחילה ואח"כ נותנין ספר תורה עליה · מא"ז :

הגה"ה
*פי' ארון שנתקלקל ונפרד מחיבורו מותר לעשות תיבה קטנה :

הגה"ה
*פירוש יריעה קטנה שפורסין סביב הארון מבפנים :

ג אמר רבא [ג] הני זבילי דחומשא וקמטרי דסיפרי תשמישי קדושה הן ונגנזין* פשיטא מהו דתימא הני לאו לכבוד עבידי לנטורי בעלמא עבידי [ד] וכאגדרונא דמיא קמ"ל אמר מר זוטרא משמיה דרב ששת מטפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכים למת מצוה וזו היא גניזתן ואמר רבא ס"ת שבלה גונזין אותה אצל תלמיד חכם ואפי' שונה הלכות* ואמר רב אחא בר יעקב ובכלי חרס שנאמר ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים :

הגה"ה
*וארון שהוא עשוי כבנין התומה לשמירה הוא עשוי ולא לכבוד ספר תורה הלכך לית ביה משום תשמישי קדושה · ירושלמי כל כלי בית הכנסת כגון ספסילא ופלטירא בימא ולווחים אם לא התנו עליהם מתחילה [הרי הם כבית הכנסת] כילה דעל ארונא כארונא · מא"ז :

הגה"ה
*פירוש אפילו לא שמש תלמיד חכם בגמ' וש"ס :

ד אמר רב פפי משמיה דרבא מבי כנישתא לבי רבנן שרי* מבי רבנן לבי

הגה"ה
*וכן מותר למכור בהכ"נ וליקח בו בהמ"ד · מא"ז :

הגהות הב"ח א בהגה אבל וכו' ולהוסיף על הבנין ולא הוא כצ"ל ותי' ואין נמחק : ב במעמד אנשי וזרעה גרסי' בפ' השותפין א"ר חסדא כו' בי כנישתא אחריתא ס"מ דלא חזו כצ"ל :
הגהות הגר"א א] הלכך יחיד כו'. נ"ב וי"ח (ועמ"ש רבינו בא"ח סי' קנ"ג ס"ק נ"ג) :

קרבן נתנאל

נכרית : [ט] כמאן כי האי תנא . דתני התם ומייתי קייעתא דה"ג למאן דקני שמיה . כיון שהוא רשע קורין. לאמו שפחה ונכרית : [י] רבי יהודה אומר . סיומא דתוספתא : [כ] תורגמן העומד . וכ"ה בירושלמי :

פ"ד [א] **שמכרו** נראה דכל הני דמתני' מוכרין לכתחלה דעלויה עליוה בקדושתן . והאי דתני מכרו בדיעבד . משום סיפא אבל אם מכרו ס"ת דקי"ל דאין מוכרין ס"ת כ"א ללמוד תורה ולישא אשה מש"ה תני אם עבר ומכר . וכן מצאתי בחידושי רשב"א . ודלא כב"י בסי' קנ"ג שכתב על הרמב"ם ושמא הוא סובר דמכרו דמתניתין בדיעבד היא . וליתא דהא באידך מתני' תני להדיא מוכרין אותו ממכר עולם . ומה שמתמי' על הרמב"ם בפ"ח מהל' מתנות עניים קנו אבנים וקורות לא ימכרם לדבר מצוה אלא לפדיון שבוים . היינו לדבר מצוה שאין בו קדושה דומי' דפדיון שבוים אבל מותר למכור בהכ"נ לכתחלה לקנות תיבה דתיבה יש בה יותר קדושה מבהכ"נ ומעלין בקודש : [ב] ה"ג בית הכנסת לא יקחו את הרחוב וכן במותריהן : [ג] **בתעניות** . כ"כ תוס' דלא גרסי' במעמדות וכן הרשב"א ור"ן . ובר"ף נקטי' משום אשגרת לישנא : [ד] **ואפי' הוי ידוע** שבני כרך בנו אותה . ומה שלא ניחא ליה לפרש כפי' אחר בתוס' תמצא מבואר בחידושי רשב"א ע"ש : [ה] **כולם** מסכימים לדעת רב אשי . באשר שהוא גדול שאין נמצא כמותו תורה וגדולה במקום אחד מימות רבי . ומסתמא כל העולם מסכימים לדעתו · ומיני' לא ילפינן לשאר גדולי הדור . והיינו בסתמא . אבל אם תלו בני עיר בשעת בנין לדעת איזה יחיד אז יעשה אותו היחיד כפי שירצה וזהו דעת הטור סי' קנ"ג ע"ש ובב"י וב"ח . וא"ת דברי גאוה שהם מרב אשי . וי"ל כמו שמצינו שילהי סוטה דאמר רב יוסף לא תיתני ענוה דהא איכא אנא . כדי שלא יהיה שונה הברייתא בטעות אומר כן . ה"נ אמר כן על הא דאמר ר' יוחנן דבשל כרכים לא כיון דמעלמא קאתו לה : [ו] **בי כנישתא** זוטי הוי . ניחא לפי' רבינו אבל לאידך פי' בתוס' דבני העיר בנו אותה ולא גבו זוזי מעלמא קשה אמאי צריך לומר בי כנישתא זוטי הוי . אפי' הוי בית הכנסת כאלכסנדרי' של מצרים ה"ל לשנויי דבנו הערכי' ולא מעלמא : [ז] **של יחיד** . ר"ל יחידים כגון בני כפרים : [ח] ה"ג עד כדון כשבנוי' : [ט] **קונם** לבית זה . נדרים דף מ"ד : [י] ה"ג הדא אמרת : [כ] ה"ג אימתי היא קדשה : [ל] **ומה** אלו שנעשו לשם ספר אינם קדושות אלא משעת תשמיש . מכאן נמי יש ק"ו לבית הכנסת שבנאו מתחלה לשם בית הכנסת דאינה קדשה אלא משעת תשמיש . והא דאמר רבא לקמן סי' ת"ה גבו והותירו מותר אבל לא הותירו אסור הא אין המעות קודש אלא משעת תשמיש . תי' הב"י שאני מעות כיון דאתי' ליד גבאי ע"ש . וי"ל דהא דאינה קדושה אלא משעת תשמיש היינו לענין היתר תשמיש הדיוט . וה"ה להלוותם נמי שרי אבל מ"מ אין יכול לשנות המעות או הבי כנישתא לדבר אחר אם לא ע"י ז"ט ובמעמד בני העיר . עיין מזה בארוכות סי' קנ"ג בט"ז ס"ק ב' : [מ] ה"ג אי בעינא מזבינא : [נ] **אבל** הני דמתני' קאי הלכך יחיד שמכר ס"ת בדיעבד . אבל לכתחלה אין למכור ס"ת כ"א ללמוד תורה כמ"ש רבינו בהל' ס"ת ולימד דיחיד יכול להשתמש בדמיו דהא קתני במתני' אבל אם מכרו ס"ת וכו' והא קאמר נמי אבל אם מכרו ז"ט שפיר במא"ה אפי' למשתי בי שכרא שפיר דמי . וה"ה ביחיד בס"ת שלא הקדיש עדיין ומכר לרבים . וב"י האריך בזה ללא צורך ע"ש : [ס] ה"ג לוקחין בדמיו : [ע] וכן ההיא תלא דבי כנישתא . מייתי ראי' מתלא לבי כנישתא שבנוי' ועומדת . דלענין זריעה שהיא תשמיש של גנאי שהם שוין באיסורם וכמו שמהני ז"ט העיר לתל ה"ה לבית הכנסת הבנוי' ודלא כהאב"ד : [פ] ה"ג משום פשיעותא . גי' הרי"ף ורבינו בפ"ק דב"ב סי' ג' מאי בינייהו דאיכא דוכתא לצלויי למ"ד משום

פשיעותא אפ"ה אסור . אבל אי איכא בי כנישתא אפי' למ"ד משום פשיעותא שרי . דלזמן מועט איכא למימר שמא יפשע וליכא בית הכנסת . אבל אי איכא בי כנישתא ליכא פשיעותא ולזמן מרובה לא ניחוש לפשיעותא . כ"כ הר"ן אבל גי' הרמב"ם דאיכא בי כנישתא אחריתי וכ"ה גירסא שלנו לכך פי' דלמ"ד פשיעותא אסור דחיישינן שמא יפשע בבנינה זמן מועט ובתוך כך אתרחיש אונסא ויתבטל הבנין לגמרי . בכן מ"ש מ"א סי' קנ"ב סק"א לאסור אפי' איכא בי כנישתא אחריתא במוסכם אינו . כי לדעת הרי"ף ורבינו ור"ן אי איכא בי כנישתא אחריתא שרי . גם בט"ז ס"ק א' מסיק להתירא ע"ש : [צ] **הך** בי כנישתא חלופה שרי' . ברמזים כתב חלופה באחרת משמע מבי כנישתא לבי כנישתא אחרת מותר וכמו שכתב הר"י אבוהב בפי' הטור . אבל לדעת האוסרין ליקח בדמי' קדושה אחרת כיוצא בה . נ"ל דהך חלופה היינו שעשה חלוף במטלטלין ותל קדושה עליהן וצריך לקנות באמת בהם קדושה עילויה תיבה או מטפחת וספרים . אי נמי שהחליפה באחרת ואותה בית הכנסת גדולה בבנין ובשיעור והוי נמי מעלין בקודש : [ק] וחיילא קדושה אדמים . דאין קדושה פקעה בכדי . ומ"מ ע"י ז"ט העיר במעמד אנשי העיר יכולים להפקיע קדושת הדמים כמ"ש רבינו אפי' למשתי שכרא בדמים כמו שפרש"י . משום דקליטא קדושת דמים . ועוד דהוי קדושה שניה כמ"ש הר"ן : [ר] והיא יוצאה לחולין . והלוקח יכול להשתמש בה בכל מה שירצה . חוץ מארבעה דברים משום דהמה זילותא רבה להשתמש במקום שהיה בית הכנסת עבודה בזוי' . אמנם כשהמכר נעשה ע"י ז"ט העיר במא"ה . פקעה קדושת בית הכנסת לגמרי ומותר ללוקח להשתמש בה אפי' תשמיש של גנאי כדמוכח מעובדא דרב אשי אמר (ליה) זיל זבינה מז"ט העיר במעמד אנשי העיר וזרעה והיינו טעמי' דקדושת בית הכנסת אינה קדושה אלא חכמים קדשוהו . כמ"ש הר"ן . הם אמרו והם אמרו דאם נעשה ע"י ז"ט במא"ה יפקעו קדושתי' דבהכ"נ . וא"ת אמוראי בתראי מנ"ל להו שיש לז"ט במא"ה כח זה להפקיע קדושת בהכ"נ ע"י מכירה . ואם יש להם כח זה א"כ אפי' בלא מכירה נמי ונ"מ דמאן דאוסר במתנה . י"ל דממתני' דייקא מדקתני בני העיר . להורות לן דווקא בני העיר לחוד . או ז"ט לחוד . הוא דצריך להעלות בקדושה . אבל אם מכרו ז"ט במא"ה שרי למשתי שיכרא בהדמים . וכ"כ חידושי רשב"א . וכיון דממתני' דייקא . אין לנו ללמוד אלא דוקא מכירה דהא קתני בני העיר שמכרו : [ש] אי לא דהוי להו הנאה מיניה לא יהבי ליה מתנה . נמצא בני העיר מחויבים לשלם לו גמול טוב . והוי מתנה כזבינא. ר"ן : [ת] **הויא** לה מתנה כזביני כן הלכתא. רי"ף . ור' ירוחם ח"א נתיב ג' חלק ג' אוסר בדיעבד אם נתנו במתנה . ותמה אני. הלא ש"ס ערוכה בחולין דף נ"ג בכולי ש"ס דפליגי רב אחא ורבינא רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא וצ"ע : [א] **האי פריסא** . פי' שפורסין על התיבה מבחוץ . כ"כ תוס' והר"ן . אבל בזמנינו שתולין פרוכת לפני הארון תשמיש דתשמיש הוא ושרי וכ"פ רמ"א סי' קנ"ד . עי' תוס' ד"ה מריש מה שכתב בזה שמהרש"א בדוחק . ולי נראה דאיכא למימר הא דאמר תשמיש דתשמיש היינו שהניחו ס"ת בתיק שלם בארון נמצא דתיק הוי תשמישי קדושה ופריסא הוי תשמיש דתשמיש וכ"ש ארון גופיה פשיטא דהוי תשמיש דתשמיש להכי מקשין תוס' ודקאמר אסור לעשות כורסי' ש"מ דדרכן היתה להניח ס"ת בלא תיק. אמנם נראה דלדידן דמלבשים הס"ת במטפחת ומעיל הוי הארון תשמיש דתשמיש ובזה א"צ לדחוקי' ע"ז ומ"א ס"ק י"ד בסי' קנ"ד ע"ש וצ"ע : [ב] **כורסיא** נמי מיעבדא כורסיא עטרי שרי . כ"ה גירסת הרי"ף ובש"ס שלפנינו סך נלמד מתיבותא והיא היא וכמו כן בפריסא : [ג] **הני** זבילי . לשון מדור כמו יזבלני אישי. ערוך : [ד] **ובאגדרונא** דמי . כענין בנין קרקע זוית קטן עשוי ליתן בו ספרים ומשתמרין שם דליב

כניפתא אסור ורב פפא׳ וסמיה דרבא אמר איפכא והלכתא כרב פפי [דף כז ע״א] דאמר רבי יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש בהמ״ד אסור לעשותו בית הכנסת [ה] אלמא בית המדרש עדיף :

ה תנו רבנן *מניחין תורה על גבי תורה ותורה על גבי חומשין וחומשין על גבי נביאים וכתובים [ו] אבל לא נביאים וכתובים על גבי חומשין ולא חומשין על גבי תורה אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן משום רבן שמעון בן גמליאל אין מוכרין ס״ת [ז] אפי׳ ישן ליקח בו חדש* וא״ר יוחנן משום ר׳ מאיר אין מוכרין ס״ת אלא ללמוד תורה [ח] ולישא אשה* · ת״ר לא ימכור אדם ס״ת אע״פ שא״ל לו יתר על כן אמר רבן שמעון בן גמליאל אפילו אין לו מה יאכל ומכר ס״ת או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם : וכן במותריהן אמר רבא לא שנו אלא שמכרו והותירו אבל גבו והותירו מותר ומכרו והותירו נמי לא אמרן אלא שלא התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בשעת מכירה* [ט] אבל התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בשעת מכירה ואפילו לדוכסוסיא מותר מאי דוכסוסיא פרשא דמתא. אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם לדקה נותנין וכשהן באין מביאין אותה בידם ומפרנסין בה עניי עירם ויחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו לדקה נותנן לאותן עניי העיר רב הונא גזר תעניתא עול לגביה רב הונא בר חנילאי וכל בני מאתיה רמו עלייהו לדקה ויהבו כי בעו למיזל אמרו ליה יהבינהו מר וניזול ונפרנס בהו עניי מאתין אמר להו תניא [דף כז ע״ב] בד״א בשאין שם חבר עיר אבל יש שם חבר עיר תנתן לחבר עיר וכ״ש הכא דעניי דידכו ודידי עלי סמיכו : ו מתני׳ אין מוכרין את של רבים ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו דברי ר׳ (*יהודה) אמרו לו אם כן אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי אימתי שירצו יחזירוהו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מוכרין אותה ממכר עולם חוץ מד׳ דברים למרחץ ולבורסקי ולבית הטבילה ולבית המים ר׳ יהודה אומר מוכרין אותה לשם חצר והלוקח מה שירצה יעשה ועוד אמר רבי יהודה בית הכנסת שחרב אין מספידין בתוכו הספד של יחיד ואין מפשילין בתוכו חבלים ואין פורסין בתוכו מצודות ואין שוטחין על גגו פירות ואין עושין אותו קפנדריא שנאמר והשימותי את מקדשיכם בקדושתן הן עומדים אף כשהן שוממין עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש : גמ׳ אמר רב יהודה אמר שמואל מותר אדם להשתין מים בתוך ארבע אמות של תפלה [י] שאלו תלמידיו לר׳ זכאי במה הארכת ימים אמר להם מימי לא השתנתי מים בתוך ד׳ אמות של תפלה ולא כניתי שם לחבירי ולא בטלתי קידוש היום אימא זקינה היתה לי פעם אחת לא היה לי יין לקידוש היום מכרה כיפה שעל ראשה והביאה לי יין לקידוש היום תנא כשמתה הניחה לו שלש מאות גרבי יין כשמת הוא הניח לבניו שלשת אלפי גרבי יין : ז ת״ר בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן ואין שותין בהן [דף כח ע״ב] ואין ניאותין בהן ואין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה [כ] ובגשמים מפני הגשמים [ומספידין] בהן הספד של רבים ומכבדין אותן ומרבילין אותן אמר ר׳ יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים [ולא יתלוש] מפני עגמת נפש. אמר רב אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויין ואעפ״כ אין נוהגין בהן קלות ראש ומאי ניהו חשבונות [ל] דאמר רב ששת בית הכנסת [מ] שמחשבין בו חשבון סוף מלינין בו את המת · הא דאמרי׳ על תנאי הן עשויין אין לפרש דמותר לנהוג בהן קלות ראש בישובן דהא אמרי׳ בתר הכי דרבינא ורב אדא בר אהבה לא הוו עיילי לבי כנישתא משום מיטרא אלא משום דשמעתתא בעיא צילותא *ואמרינן נמי אי אילטריך ליה למיקרי אינים מבי כנישתא דלימא פסוקא אלא אמהגיתין קאי דאמר רבי יהודה בית

הגה״ה
*גוללין ספר תורה במטפחת חומשין וחומשין במטפחת נביאים וכתובים אבל איפכא לא וצריך ליזהר שלא יעשו מטפחות של הספרים של בעטש וכן בגד שפורסין על גבי בימה של עץ ונותנין עליה ספר תורה וקורין בו וכן מפה שפורסין על השולחן לאכול מפני שפעמים מתמש בה ידיו שכורכה סביב ידיו בימות הקור אבל מפה או מעיל שפורסים בארון הקודש תחת ספר תורה או סביב ספר תורה אין בו משום כלאים · מא״ז :
*ואפילו כתבה ומנחה קמיה ואינה מעוכב אלא לתת דמיו אבל מכרו דיעבד את הישן מותר ליקח בדמיו את החדש · מא״ז :
*אפילו קיים פריה ורביה · מא״ז ·

הגה״ה
*אפילו א לא התנו אב התנו כשגבו מעות לעשות הצלם ממותר הדמים אפילו קנו ומכרו והזרו וקנו אחרת במקצת דמים המותר מותר להורידם אבל אם לא התנו כשגבו אלא כשמכרו התנו אסור להורידם· מא״ז :

הגה״ה
*אבל באור זרוע כתוב דאינהו מחמירין אנפשייהו הוו אע״פ שהיה מותר אפילו בישובן ומותר לאכול ולשתות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אפילו בני אדם

שאינן תלמידי חכמים ואין זורעין בו אפי׳ נחרבו כי בזיון גדול הוא אי לאו דזכנה משבעה טובי העיר·מא״ז:

הכנסת שחרב אין מפשילין לתוכו חבלים וקאמר רב אסי [נ] בתי כנסיות שבבבל בחורבנן מותר לעשות. בהן שעל תנאי הן עשויין [ס] מ״מ חשבונות של רבים אין עושין בהן וכן גבי הילא דבי כנישתא שלא היה יכול לזורעה אם לא שקנאה משבעה טובי העיר לפי שזריעה דבר מגונה הוא ביותר · ואין ניאותין בהן אמר רבא חכמים ותלמידי חכמים מותרין דאמר ר׳ יהושע בן לוי מאי בי רבנן ביתא דרבנן : ואין נכנסין בהן כו׳ · רבינא ורב אדא בר אהבה הוו קיימי ושיילי שמעתתא מרבא אתא זילחא דמיטרא עיילי לבי כנישתא אמרי הא דעיילינן לבי כנישתא לאו משום מיטרא אלא משום דשמעתתא בעי צילותא [ע] אמר ליה רב אחא בריה דרב איקא לרב אשי אי אילטריך ליה להיכים לניקרי גברא מבי כנישתא מאי א״ל אי צורבא מרבנן הוא לימא שמעתתא ואי תנא הוא לימא הלכתא ואי קרא הוא לימא פסוקא ואי לאו בר הכי הוא [פ] לימא ליה לינוקא [פסוק לי] פסוקיך אי נמי נשהי פורתא וניקום : ומספידין בתוכן הספד של רבים. מחוי רב חסדא כגון הספידא דקאי ביה רב ששת [צ] מחוי רב ששת כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא רפרס ספדה לכלתיה בבי כנישתא אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא *דמיתא אתו כולי עלמא:

ח תני׳ התם ודאישתמש בתגא חלף אמר (רבן שמעון בן) [ריש] לקיש זה המשתמש במי ששונה הלכות ואמר עולא לישתמש אינים במאן דתני ארבעה ולא לישתמש במאן דמתני ארבעה פי׳ דתני ארבעה מי ששונה ארבעה סדרי משנה [ק] ופי׳ דמתני מי שלומד הש״ס ארבעה סדרי : ט תנו רבנן [דף כט ע״א] מבטלין ת״ת להוצאת המת ולהכנסת כלה במה דברים אמורים כשאין לו כל צרכו אבל יש לו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר רב שמואל בר אוניא משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי וכו׳ והני מילי למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני ליה ליה שיעורא · [ר] וממילא שמעינן למאן דלא קרי ותני אין מבטלין אלא כדי צורך קבורה בעלמא : ואין עושין אותו קפנדריא · מאי קפנדריא כמ״ד אדמקיפנא אהדר ואיעול בהא אמר ר׳ אבוה אם היה שביל מעיקרא מותר אמר רבה בר אבוה הנכנס לבית הכנסת על מנת שלא לעשות קפנדריא מותר לעשות קפנדריא אמר רבי חלבו אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת להתפלל [ש] מצוה לעשות קפנדריא שנאמר ובבוא עם הארץ לפני ה׳ במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא : עלו בו עשבים וכו׳ · הנא לא יתלוש ומאכיל אלא תולש ומניח · ת״ר בית הקברות אין נוהגין בו קלות ראש אין מרעין בו את הבהמה ואין מוליכין בו את אמת המים ואין מלקטין בו עשבים מפני כבודן של מתים ואם ליקט שורפין במקומן · הא דקתני אין מרעין את הבהמה נראה דנויירי אף בקרקע עצים והסיר מפני כבודן של מתים דלאו על הקברים אם הוא קבר של בנין אסור בהנאה · והאילנות [ת] הנטועין בבית הקברות מותר ללקוט פירותיהן ואין כאן חשש מפני כבוד מתים : י מתני׳ ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר [א] ומפסיקין בשבת הבאה בשניה זכור בשלישית פרה אדומה ברביעית החדש הזה בחמישית חוזרין לכסדרן לכל מפסיקין לר״ח לחנוכה ופורים לתעניות ולמעמדות וליה״כ [ב] פירוש במנחה קורין פרשה עריות דוגמא דאינך שקורין בהן שלשה : [דף כט ע״ב] גמ׳ מאי פרשת שקלים רב אמר צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ושמואל אמר כי תשא תניא כוותיה דשמואל ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין כי תשא ומפטירין ביהוידע הכהן אמר ר׳ יצחק נפחא ר״ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלשה ספרי תורות וקורין בהן אחד מעניינו של יום ואחד בר״ח ואחד בכי תשא ואמר ר׳ יצחק נפחא ראש חודש טבת שחל להיות בשבת מוציאין ג׳ תורות וקורין בהן אחד מעניינו של יום ואחד בשל ר״ח ואחד בשל חנוכה ומפטיר בשל חנוכה במאי דסליק מיניה ור״ח טבת שחל להיות בחול [ג] קרו בר״ח תלתא וחד קרי בחנוכה וכן הלכה [ד] ר״ח אדר שחל להיות בואתה תצוה [דף ל ע״א] [ה] אביי אמר קרו שיתא מן ואתה תצוה עד עשית כיור נחושת וחד חוזר מן כי תשא עד ועשית כיור נחושת וקי״ל כוותיה חל להיות ר״ח אדר בכי תשא עצמה אמר אביי קורין שיתא מן כי תשא עד ויקהל משה וחד חוזר וקורא מן כי תשא עד ועשית כיור נחושת הניא כוותיה דאביי חל להיות בכי תשא עצמה קורין אותה וכופלין אותה : אתמר ר״ח אדר שחל להיות בע״ש רב אמר מקדימין וקורין בשבת שעברה ושמואל אמר מאחרין וקורין למחר וקי״ל

הגהות הב״ח א בהגה ה״ז׳ לא התנו כשמכרו ואם התנו :

קרבן נתנאל

זהו משום קדושה : [ה] אלמא בית המדרש עדיף . נ״ב אי מותר לעשות מבהכ״נ בהמ״ד ליחיד בביתו . מ״א סי׳ קנ״ג ס״ק א׳ . ועי׳ מהרש״א בהגדת ברכות דף ח׳ . דמשמע שם אי בהמ״ד קבוע ליחיד שמשם יוצא הוראה בזמן הזה שכינה שרויה שם ואוהב ה׳ שערים המצויינים מבתי כנסיות ע״ש : [ו] אבל לא נביאים וכתובים . הכא משמע דנביאים וכתובים שוין לענין הנחה . וכמו לענין עילוי דקתני מתני׳ ספרים לוקחים תורה משמע דכתובים ליכא עילוי לגבי נביאים דשוין הם וכפ׳ י״ש סי׳ כ״ב מסיק רבינו שהגאונים מסורת בידם דכתובים קודמין . וצ״ל דודאי לענין קדושה שוין הם . אך בכל מקום שתקנו חכמים לומר פסוקי נביאים וכתובים . משום כבודו דדוד הקדימו לכתובים כמ״ש רבינו שם אולם היכי שתכתי תלמוד מזכירים הקדימו לנביאים שהמה ראשונים בזמן כדתני פילגי מגילתין כתוב בתורה ושני בנביאים ומשולש בכתובים ועי׳ מ״א סי׳ קנ״ג ס״ק ב׳ : [ז] אפילו ישן ליקח בו חדש . היכי דכתוב ס״ת חדשה ומונח ביד סופר לאפרוקי קאי בספיקא במתניתין דהך מימרא דרבי יוחנן איכא לאוקמי משום פשיעותא . ורבינו מסתם לן סתומי דכל כי האי גוונא מיקטע למותרא עדיף . וכתב הר״ן מדקא תבעיא לן בס״ת משום דליכא לעילוי משמע הא היכא דאיכא לעילוי מעלינן . וב״י בשם מהרי״א כתב בסי׳ קנ״ג מדכתב הטור אבל להורידן מקדושתן לא . משמע דלא קפיד אלא להורידן אבל לקדושה כיוצא בו מותר למכור . ועפ״ז הביא בש״ע בסי׳ הנזכר סעיף ד׳ אם מותר לקנות קדושה כיוצא בו יש אוסרין ויש מתירין . ולדקו דברי הב״ח שם ס״ק ב׳ שכתב על הב״י שכתב דפלוגתא היא ואינו דלא פליגי דודאי לכתחלה כ״ע מודו שאסור למכור כדי לקנות קדושה כיוצא בו . אבל בדיעבד אם מכרו בב״ד כ״ע מודים דמותר לקנות בדמים קדושה כיוצא בו ומר אמר הדא ומר אמר הדא ולא פליגי ומ״א ס״ק ד׳ נכנס בדוחק ליישב היש מתירין הוא דעת הרמב״ם ע״ש . ובמ״כ לא עיין בכ״מ פי״א מהל׳ תפלה . וז״ל הוא סובר דוקא ס״ת שאין לה מעלה יתירה . אבל היכא דאיכא לעילוי מעלינן דוקא ע״כ . ותו דלא איסתמיע בשום דוכתא בבית יוסף שהזכיר דעת הרמב״ם דבשוין מותר . ואיך יכתוב יש מתירין בקצר מה שלא הביא בארוך . וביותר קשה דלדברי מ״א נ״ל מה שכתב הב״י דלהרמב״ם אין מוכרין בהכ״נ אפי׳ נקדושה חמורה . היינו כשאין להם בהכ״נ אחר . זה הדבר אין לו שחר . דאם כדבריו לא הקשה ב״י מידי ארמב״ם מתני׳ דכתתני׳ איירי שיש להם בהכ״נ אחרת מש״ה מותר למכור אבל הרמב״ם איירי כשאין להם בהכ״נ אחרת אלא זו שבנו וגמרו תש״ה אסור למכור אפי׳ לפדיון שבוים ואם תקשי לך ממה שכתב הרמב״ם בפי״א מה״ת בני הכפר שרצו למכור בהכ״נ שלהן כדי לבנות בדמים אחרת משמע שהוא סובר דבשוין מותר . י״ל דהתם מיירי שאותה בה״כ אחרת . עילוי היא בבנין ובשיעור : [ח] ולישא אשה . קאמר בתלמודא משום דכתיב לשבת יצרה . והא דלא קאמר משום מצות פו״ר . י״ל דלרבותא נקטי אפילו היכא דקיים פו״ר . אי נמי לאשמועינן דאפי׳ יתומה דאיכא מצוה על פו״ר אבל לשבת קרינן בה ועי׳ בא״ה בב״ש סי׳ א׳ ס״ק ב׳ : [ט] אבל התנו שבעה טובי העיר . וקשה אמאי נקט ואותירו הא שבעה טובי העיר אפי׳ כולה דמי מותר אפי׳ למשתי שיכרא כמ״ש רבינו לעיל סוף סי׳ מ״א . וי״ל לדיוקא דבלא ז׳ טובי העיר אפי׳ במותר בעי שבעה טובי העיר דס״ד דאם קנו מן הדמים דבר קדושה והותירו דמותר לעשות מן המותר כל מה שירצו קמ״ל דלא . תוספות : [י] שאלו תלמידיו לר׳ זכאי . הרי״ף ורבינו הביאו סוגיא דר׳ זכאי . ללמוד מהם הא״צ דמותר להשתין בתוך ד׳ אמות של תפלה . מ״מ מדות לחסידות שלא להשתין : [כ] ה״ג ובגשמים מפני הגשמים אבל קורין בהן שונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים : [ל] דאמר רב ששת . וי׳ הרי״ף . ובב״ב אמר רב אסי : [מ] ה״ג שמחשבין

בו חשבונות מלינין בו את המת . פי׳ שימיתו בעיר מתים הרבה שאין להם קוברין . מדה כנגד מדה שאין מספיק להם דירתם לחשוב חשבונם : [נ] בתי כנסיות שבבבל בחורבנן . ודוקא להותן שבבבל תהכי תנאי שהרי לעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתם אבל להותן שבא״י לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת. תוס׳. והקשה מ״א בסי׳ קנ״א ס״ק ט״ו דהא בזמן אמרינן עתידין כל בתי כנסיות שבבבל שיקבעו בא״י . וצ״ל דהתוספות מאי אחורבנן דכיון שחרבו קודם ביאת הגואל לא יקבעו בא״י ת״כ וס׳ דמ״מ ניחוש שמא יבנה קודם ביאת הגואל כדקאמר עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש ויתנו לב לבנותה ולי נראה דלא קאמר אלא שיקבעו בא״י דהיינו הקרקע ולא יהיה בהם קדושת בהכ״נ . רק קדושת א״י . ודי בזה כדילפינן מתבור וכרמל ודין לבוא מן הדין להיות כנדין וכנון ודלא כמהרש״א בס בחידושי אגדות ע״ש : [ס] מ מ חשבונות של רבים אין עושין בהן . דאוושא מלתא טובא ויהי דבר מגונה . וכתוס׳ לא ס״ל כך : [ע] ה ג א״ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי : [פ] ה״ג לימא ליה לינוקא אימא ליה פסוקך : [צ] מחוי רב ששת כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא . פ״ב״י אב יתום הדם אחד בי רב ששת . ודבר פיהם הוא האיך פותח פיו לשטן כדמליט במ״ק דף י״ח בעובדא דפנחס ושמואל . ולולי פירושו ה״א דס״ק הספידא דקאי ביה רב חסדא . כלומר ההספד שעושה רב חסדא משום יקרא דידיה אתיה כ״ע והוי הספד של רבים : [ק] ה״ג ופירוש דמתני מי שלמד התלמוד הדבעה. ור״ן פי׳ בענין אחר : [ר] ממילא שמעינן למאן . תוס׳ . ועי׳ מ״ק סי׳ ק״ח : [ש] מצוה לעשות קפנדריא. כ״ה גי׳ הרי״ף בפ׳ הרואה דף ס״ב . וקשה הא בקרא כתיב ובבא עם הארץ לפני ה׳ במועדות וגו׳ משמע הא בכל השנה אינם מחוייבים לנאת נכחו . וי״ל הא דכתיב במועדות מושב אהנפיא שבכל השנה בדלך שער המזרחי יבא ובדרכו יצא . הא במועדים בבא עם הארץ וגו׳ שצריכין לילך בשער דרום או לפון ונכחו יצא . כי מצוה עליהם שיתראו בעזרה יפה יפה . והכניה אף הוא במועדים ביאתו וצאתו לא יהיה דרך בשער מזרח כי הם בשני שערי דרומי וצפוני : [ת] הנטועין בבית הקברות . והיינו היכא שהינם עומדים על הקברות כ״כ המרדכי והאחרונים : [א] ה״ג ומפסיקין לשבת אחרת : [ב] פי׳ במנחה . דאי בשחרית מאי איריא יום כפורים אפי׳ שאר מועדים נמי אלא בי״כ שחל בשבת במנחה מפסיקין : [ג] קרו תלתא בר״ח וחד קרי בחנוכה . ואם טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה צריך להפסיק ולקרות בשל ר״ח . כ״פ רמ״א סי׳ תרפ״ד . והיינו משמא דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם . ואני אומר דליתא דאין מעבירין על המצות דוחה את התדיר ולאיה לזה דהקשה תוס׳ ביומא דף ל״ג ד״ה אין מעבירין וא״ת נ״ל קרא דאיירי הדם בי״כ היה שופך על יסוד מערבי אמאי לא נפקא מדרים לקים דאין מעבירין על המצות. ומאי קשיא הא יסוד דרומי תדיר . אלא ש״מ דאין מעבירין דוחה את התדיר : [ד] ר״ח אדר שחל להיות בואתה תצוה . כ״ה גי׳ הרי״ף ובש״ס חל להיות בואתה כ״מ . ר״ל פ׳ שקלים . וגי׳ נכונה היא דלגי׳ הרי״ף השביעי קורא ובראשי מדבריכם .. והמפטיר קורא בכ׳ שלישי פ׳ כי תשא . א״כ מאי פריך אביי אמרי אוקמי הוא דקא מוקמי התם . למה לו להפסיק בקריאת ר״ח וכן תוכח לעיל בפ״ג סי׳ כ״א דהוכיח הרי״ף מהך מימרא דהמפטיר עולה למנין ז׳ ע״ש . ואי תל בר״ח צריך להוציא ג׳ ס״ת ובס״ת שניה קורין בר״ח ובשלישי פ׳ שקלים והוא המפטיר. א״כ ליכא למימר תו דאוקמי קא מוקים התם . גם ברמב״ם פי״ג מהל׳ תפלה כותב נ״ב כלשון הרי״ף . ולפמ״ד הכל נדפס בטעות וצ״ע רב : [ה] אביי אמר קורא שיתא מן ואתה תצוה כו׳ וחד חוזר מן כי תשא . לאפוקי מדר׳ יצחק נפחא דאמר קורא שיתא בואתה תצוה וחד מכי תשא עד

רב: בשניה זכור. התמר פורים שחל להיות ערב שבת רב אמר מקדימין ושמואל אמר מאחרין והלכתא כרב [ו] ואפילו בני חמשה עשר שחל פורים שלהם בשבת מקדימין וקורין בשבת שעברה: בשלישית פרה אדומה · ת"ר ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בכי תשא ומפטיר ביהוידע הכהן ואיזו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ואפי' בערב שבת. בשניה זכור ומפטירין כה אמר ה' פקדתי ואיזו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפי' בע"ש · בשלישית פרה אדומה ומפטירין וזרקתי עליכם מים טהורים ואיזו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה משכחת לה בחל ר"ח ניסן באמצע השבת אבל אם חל ר"ח ניסן להיות בשבת הויא ליה [ז] שלישית הסמוכה לניסן ואם חל להיות ר"ח ניסן באחד בשבת הויא ליה שלישית הסמוכה לפורים של מוקפין מאחריה: ברביעית החדש הזה לכם ומפטירין כה אמר ה' בראשון באחד לחדש [דף ל ע"ב] אחז היא שבת רביעית כל שחל ר"ח ניסן להיות בתוכה ואפילו בע"ש בחמישית חוזרין לכסדרן. לסדר מאי רבי אמי אומר לסדר פרשיות ר' ירמיה אומר לסדר הפטרות וקי"ל כרבי ירמיה: ירושלמי (ה"ו) [ח] רבא בשם ר' חייא בר אשי אמר אין מפסיקין בין פורים לפרה רבי לוי אומר אין מפסיקין בין פרה להחדש הזה וסימן כל פרשיות הללו בין הזוגות הללו אם רצה לשהות ישהה בין שלישי לרביעי לא ישהה ובדין הוא שיקדים החדש לפרה שבאחד בניסן הוקם המשכן בשני ימים בניסן נשרפה הפרה [ט] ולמה הקדימוה לפי שהיתה [י] טהרתן של ישראל נקוט האי סימנא בידך [כ] כד מיקלע אדר הסמוך לניסן [ל] בשבת או בשני בשבת או ברביעי בשבת או בששי בשבת צריכין [מ] לאפסוקי פרשיות וסימן ימים דמיקלע בהו ר"ח אדר זבד"ו והדין פירושא דמלתא כדמיקלע ביום השבת מפסיקין בחמיסר באדר וסימן זט"ו וכד מיקלע בתרין בשבתא מפסיקין בשיתא באדר וסימן ב"ו וכד מיקלע בארבע בשבתא מפסיקין בארבעה באדר וסי' ד"ד וכדמיקלע במעלי דשבתא מפסיקין בתרין באדר ובששה עשר באדר וסימניך וכי"ו: מתני' בפסח קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים בעצרת שבעה שבועות בר"ה בחדש השביעי באחד לחדש ביה"כ אחרי מות ביו"ט ראשון של חג קורא בפרשת המועדות שבתורת כהנים ובשאר ימות החג קורין בקרבנות החג · תימה דבפסח ועצרת ובימים ראשונים ואחרונים של החג ובר"ה וביה"כ אנו מוציאין שתי תורות וקורין אחת בקרבנות היום [נ] וזה אינו שנוי לא במשנה ולא בגמרא · ואפשר שאחר שנשלם הש"ס תקנוה רבנן סבוראי או הגאונים וישנו בסדר רב עמרם וקצת יש סמך לדבר מדאמרי' לקמן (דף לא:) אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע וכו' אמר לו כבר תיקנתי להם סדר קרבנות שכל זמן שקורין בהן וכו' ואין להביא ראיה מדאמרינן לקמן (דף לא.) ביום של יו"ט האחרון של חג מפטירין בויעמוד שלמה לפי שמדברת [בענין] שמיני עצרת וא"כ יש להוכיח שקראו בס"ת שניה פרשת קרבנות של שמיני עצרת דאם לא קראו אלא וזאת הברכה למה יפטירו בויעמוד שלמה ואנן בעינן ההפטרה דומיא דפרשה שקרא כדאמרינן לעיל (דף כט:) בשלמא למ"ד כי תשא היינו דמפטירין ביהוידע הכהן דכתיב ביה כסף עובר איש כסף נפשות ערכו אלא למ"ד צו את בני ישראל וכו' משום דאיכא למימר כיון שהפטרה מדברת בענין שמיני עצרת יש לאומרה אע"פ שאינה מעין הפרשה שקרא בתורה כדאמרינן בסמוך דר"ח שחל להיות באחד בשבת מפטירין מאתמול מחר חדש אע"פ שאינה מעין הפרשה שקרא שכיון שהוא מעין המאורע שיהא מחר חדש וגם מצינו בירושלמי [ס] כעין מנהגינו: [דף לא ע"א] גמ' א"ר יצחק נפחא שבת שחל להיות בחולו של מועד בין בפסח בין בסוכות קורין ראה אתה אומר אלי ומפטיר קורא במוספין. בפסח קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים והאידנא נהוג עלמא למיקרי משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא וסדר הזה לא ישתנה אלא כשחל פסח בחמישי שאז קורין ביום ראשון וביום שני משך תורא ויום שלישי שהוא שבת של חול המועד קורין ראה אתה אומר אלי דהיינו פסל לך כדאמרינן לקמן שבת של חול המועד בין בניסן בין בתשרי קורין ראה אתה אומר אלי וכו' וביום ראשון שני ושלישי קדש בכספא במדברא כסדר שהן כתובין בתורה אלא שקורין שור או כשב או עז ביום שני לפי שכתוב בו ענין פסח ובחמשה עשר יום ובפרשת בשלח בשביעי שאז עברו ישראל את הים והשאר כסדר שהן כתובים בתורה ומפטירין ביום ראשון של פסח בפסח גלגל בעת ההיא [ע] וביו"ט שני של פסח יאשיהו וביו"ט האחרון מפטירין וידבר דוד לה' ולמחר עוד היום בנב לעמוד · בעצרת קורין ביו"ט הראשון בחדש השלישי ומפטירין במרכבה וביום טוב שני שבעה שבועות ומפטירין בחבקוק · בר"ה ביום הראשון וה' פקד את שרה ומפטירין בחנה · ובשני והאלהים נסה את אברהם ומפטירין הבן יקיר לי אפרים · ביה"כ שחרית קורין אחרי מות ומפטירין כה אמר ה' רם ונשא במנחה בעריות ומפטירין ביונה · בחג בשני ימים טובים הראשונים קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים שור או כשב ומפטירין ביום הראשון הנה יום בא לה' וביום שני ויקהלו אל המלך שלמה ובשאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג · גרסינן בפרק בתרא דסוכה (דף נה·) אתקין אמימר בנהרדעא דמדלגי דלוגי [פ] וקא פריש גאון כך המנהג בשתי ישיבות ביום ראשון וביום שני שהן ב' ימים טובים קורין ובחמשה עשר בלבד שאין להזכיר וביום השני דלא לזלזולי בקדושת היום וביום השלישי שהוא חול המועד קורא כהן וביום השני ולוי קורא וביום השלישי וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי חוזר וקורא ביום השני וביום השלישי שהן ספיקא דיומא ויום רביעי כהן קורא וביום השלישי ולוי קורא וביום הרביעי וישראל חוזר וקורא ביום הרביעי והרביעי חוזר וקורא ביום השלישי וביום הרביעי ספיקא דיומא ועל פי הסדר הזה קורין בכל יום עד יום שביעי · ביו"ט אחרון של חג קורין כל הבכור ומפטירין ויהי ככלות שלמה ולמחר קורא וזאת הברכה ומפטירין ויעמוד שלמה לפני ה' וי"א ויהי אחרי מות משה עבד ה' [צ] והכי איתא בירושלמי והכי נהגינן · [ק] אמר רב חנן בר רבא שבת שחל להיות בחולו של מועד בין בניסן בין בתשרי קורין ראה אתה אומר אלי משום דאית ביה את חג המצות תשמור ודרשינן מיניה בחגיגה (דף יח.) לימד על חולו של מועד שהוא אסור

הגהות הב"ח א להפוך הספר נגד הסדוק:

בעשיית מלאכה ואפטורי בניסן העצמות היבשות ובתשרי וביום בא גוג: מתני' בחנוכה בנשיאים בפורים ויבא עמלק בראשי חדשים ובראשי חדשיכם במעמדות במעשה בראשית בתעניות ברכות וקללות אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן בשני ובחמישי בשבת [ר] במנחה קורין כסדרן ואינו קורא פחות מעשרה פסוקים וידבר עולה להו מן המנין שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מצותן שיהו קורין אותן כל אחד ואחד בזמנו: גמ' בחנוכה בנשיאים ומפטירין בנרות זכריה ואי איקלע שתי שבתות מפטירין בשבת שניה בנרות שלמה בראש חודש ובראשי חדשיכם ואי מיקלע ר"ח בשבת מפטירין והיה מדי חודש בחדשו · אמר רב הונא ראש חודש שחל להיות באחד בשבת מפטירין מאתמול ויאמר יהונתן מחר חודש אמר רב יהודה בריה דרבי שמואל בר שילת משמיה דרב [דף לא ע"ב] ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם והאידנא לא נהגינן הכי אלא מפטירין שמעו דבר ה' בית יעקב כסדר הפטרות הסדורות [ש] במדרש פסיקתא ויש מפרשים דרב לטעמיה דאמר בשילהי תענית (דף כט:) שאסור בכיבוס מראש חדש עד התענית וקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דלא אסר אלא אותה שבת ולא נהירא דמה ענין זה להפטרה דאין הפטרה מדברת כל כך מענין השעה באב ועוד דא"כ ליפלגי אמוראי הכא כי היכי דפליגי לענין כיבוס במסכת תענית אלא על פי המדרש פסיקתא אנו נוהגין כן כדפרישית וכן נמי בתענית אנו קורין ויחל ובמתניתין אמרינן שקורין ברכות וקללות אלא שאנו עושין ע"פ מס' סופרים (פ' י"ז הלכה ז) דגרסינן התם בתענית של תשעה באב ובשבעה אחרונות של עצירת גשמים קורין ברכות וקללות אבל בתעניות אחרות קורין ויחל משה ומפטיר דרשו ה' וי"א שאין להפטיר והעם נהגו להפטיר מיהו איכא למימר דמתני' נמי איירי בט' באב ובשבעה תעניות אחרונות ולא פליגי · ובט' באב קורין בכי תוליד ומפטירין באסוף אסיפם: ואין מפסיקין בקללות מנא הני מילי *בר גמדא א"ר סימאי דאמר קרא מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו ר"ל אמר לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהם אמר אביי לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים אבל שבמשנה תורה פוסק מאי טעמא אמר אביי הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן. תניא רשב"א אומר עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין קללות וברכות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש השנה מאי טעמא אמר אביי ואי תימא ר"ל כדי שתכלה שנה וקללותיה ועצרת נמי ראש השנה לאילן הוי כדתנן ובעצרת על פירות האילן. שאלו לרבינו נסים למה מחלקים אתם נצבים ופרשת וילך שהן קטנות כשיש ב' שבתות בין ר"ה לחג. וקורין פרשת נצבים קודם ר"ה ופרשת וילך אחר ר"ה ולא חלקו ראשי המטות ומסעי שהן גדולות והשיב לפי שיש באתם נצבים קללות שקלל משה את ישראל ורוצים לסיימם קודם ר"ה ולא נהירא חדא דפרשת אתם נצבים אינה בכלל הקללות שקלל משה את ישראל כדמוכח בפ' המוכר את הספינה (דף פח:) א"ר לוי בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה בירך את ישראל בכ"ב אותיות וקללן בח' ומשה רבינו ברכן בח' וקללן בכ"ב אותיות מואס לא השמעו עד ואין קונה ולא קאמר עד הנסתרות שבאתם נצבים אלא אותן שבאתם נצבים אינם קללות אלא שהעביר בני ישראל בברית ועוד גם בהאזינו יש קללות מזי רעב ולחומי רשף אלא היינו טעמא לפי שרוצים להפסיק בפרשה אחת בין קללות לר"ה וכן קורין פרשת במדבר סיני בין קללות שבתורת כהנים ובין עצרת: ובב' ובה' וט' יא ת"ר מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם מתחילין במנחה במנחה שם קורין בב' בב' שם קורין בה' בה' שם קורין שבת הבאה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה בב' ובה' ובשבת הבאה וכן הלכתא: [דף לב ע"א] ת"ר פותח ורואה גולל ומברך חוזר ופותח וקורא דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר פותח ורואה ומברך וקורא וכן הלכתא · בירושלמי (ה"ח) מפרש מה טעם ובפתחו עמדו כל העם מה כתיב בתריה ויברך עזרא את ה'. א"ר זירא אמר רב מתנה אמר שמואל הבימות והלוחות אין בהן משום קדושת ארון ויש בהן משום קדושת בית הכנסת [ת] ר' ירמיה אזל לגולליה [א] יהבין תבותא בגו ארונא פי' תבותא שם כלי ונתנוה לתוך הארון אתא שאיל לר' מנא אם היה מותר לפי שהיו משתמשין בארון אמר ליה אני אומר כך [ב] התנה עליו מתחלה ר' יונה עביד ליה מגדלא [ג] ואתני עליה (עילויה) עילאה דספרי' ותרעיא דמנין · פירוש מגדל יש בו חילוקים זה על גבי זה והתנה שיהא העליון לספרים והתחתון לכלים וכן כשעושין כורסיי' להניח עליה ספר תורה צריך להתנות שיוכל ליהנות ממנה ויש למלות היתר לכורסייא שלנו לפי שאין רגילין להניח עליו ספר תורה אלא מטפחות והוי תשמיש דתשמיש כדאמר רבא לעיל (דף כו:) מריש הוה אמינא האי כורסייא תשמיש דתשמיש הוא כיון דחזינא דזימנין דמותיבנא עליו ס"ת וכו': יב א"ר שפטיה א"ר יוחנן הגולל ס"ת יעמידנו על התפר שאם יקרע יקרע התפר ואמר ר' שפטיה א"ר יוחנן הגולל ספר תורה גולל מבחוץ ואינו גולל מבפנים וכשהוא מהדקו מהדקו בפנים פי' כשהספר עומד לפניו יהפך הכתב אליו ויתחיל לגלול מבחוץ ואחר שגמר הגלילה יהדק סוף המטפחת מבפנים וכשיבא לקרות בו נמצא ההדק מבפנים ולא יצטרך להפוך הספר נגד [א]התפר ההדק וא"ר שפטיה א"ר יוחנן י' שקראו בתורה גדול שבכולן גולל ומקבל שכר כולם שכר כולם ס"ד אלא אימא נוטל שכר כנגד כולם [ד] ואמר רב משרשיא ב' תלמידי חכמים הדרים בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה עליהם הכתוב אומר (יחזקאל כ) וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים פי' אני נתתי להם חוקים [ה] והם אינם טובים זה לזה וגם אני מביא עליהם משפטים לא יחיו בהם והאוחז ס"ת ערום נקבר ערום ערום ס"ד אלא אימא נקבר ערום בלא אותה מצוה שעשה שקרא בה או שגלל אותה: יג וידבר משה את מועדי ה' וגו' ת"ר משה תיקן להם לישראל שיהו [ו] שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח והלכות עצרת בעצרת והלכות החג בחג:

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכתא מגילה

קרבן נתנאל

ותענית. דאביי פריך עלה אמרי אוקמי הוא דקא מוקמי התם. ובס' שו"ת נחלת שבעה סי' כ"ב נראה שלא עיין בסוגיא זו בשמעתין פ"ש: [ו] ואפי' בני חמשה עשר. דלדידן לא מיקלע י"ד בשבת דאם י"ד בשבת י"ה בע"ש ירושלמי: [ז] ה"ג שלישית הסמוכה לר"ח ניסן: [ח] ה"ג ר' בא בשם ר"ח: [ט] ה"ג ולמה הקדימתה מפני שהיא טהרתה של ישראל: [י] טהרתה של ישראל. ימזה הפעם. אין ראוי להפסיק בין פרה להחדש כדי שלא תקדים כ"כ מאחר שהיתה ראויה להיות מאותה. כ"ן: [כ] ה"ג כדמיקלע ראש חודש אדר הסמוך לניסן: [ל] בשבת או בשני בשבת או בד' או בו'. כי ביום אג"ה לדידן לא מיקלע ר"ח אדר. משום יו"כ דלא ליקלע לא בערב ובת ולא במוצאי שבת ומשום יום ערבה דלא ליקלע בשבת. כ"ן: [מ] ה"ג לאפסוקי בהדין פרשייתא: [נ] וזה אינו שנוי לא במשנה ולא בגמ'. וקשה דהא ר"ה שנוי במשנה בר"ה בא' לחדש. פי"ל דהא בברייתא פליג עלוי ותני שקורין וה' פקד. ופ' עקידה. וכן למשנה בין לברייתא עכ"פ אין קורין אלא בס"ת אחת: [ס] ה"ג כפי מנהגינו דגרסי' התם א"ר יצחק נפחא שבת שחל. וכן הובא במרדכי בשם ראבי"ה: [ע] ה"ג בי"ט של פסח בפסח יאשיהו: [פ] וקא פריש גאון כך המנהג. וכ"פ המחבר. אבל מנהגינו ע"פ פרש"י ותוס' שם: [צ] והכי איתא בירושלמי. לא ידעתי מקומו: [ק] ה"ג אמר רב הונא אמר רב שבת שחל: [ר] ה"ג ובמנחה קורין כסדרן ואינו עולה להם מן החשבון. והשאר נמחק כי כבר פסק רבינו כן בפ' הקורא עומד סי' י"ח ואין כאן מקומו: [ש] במדרש פסיקתא. מדורש בהפטורת שמעו בראשונה: [ת] ר' ירמיה אזל. ירושלמי הלכה א': [א] ה"ג חמתין יהבין תיבותא ובירושלמי שלפנינו גורס מטפא. פי' מקל: [ב] ה"ג התנה עליו מבתחלה: [ג] ה"ג ואתני עלוי עילייא דספרין ולרעייא דמנין: [ד] ה"ג אמר רב משרשיא: [ה] ה"ג והם אינם טובים זה לזה לפיכך אני: [ו] שואלין ודורשין. והא דתני לעיל דף כ"ט שואלין בהל' פסח קודם לפסח שלשים יום. היינו דלהוי שואל כענין ועיין פ"ז סי' מכ"ט:

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכתא מגילה

פ"א א מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר וכו' והאידנא אין קורין אותה אלא בי"ד ומתענין בי"ג וקורין לו תענית אסתר שהוא זכר למה שהיו מתענין בימי מרדכי ואסתר שהיו מתענין בי"ג שעת המלחמה לפי שהיו בצרה ואם חל פורים בא' בשבת מתענין בה' · כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון וכל הסמוך להן אפילו אינו נראה או נראה אפילו אינו סמוך כל שהוא בתוך מיל קורין בט"ו וכן בשושן קורין בט"ו : ב כרך שישב ולבסוף הוקף נדון ככפר כרך שאין בו י' בטלנין נדון ככפר · ואם הוקף חומה מימות יהושע בן נון אפילו אין בו י' בטלנין קורין בט"ו · וכל מי שהיה מוקף מימות יהושע אפילו אין לו עתה חומה קרי מוקף : ג מבטלין עבודה ות"ת בשביל מקרא מגילה ומבטלין עבודה ות"ת ומקרא מגילה משום מת מצוה : ד נשים חייבות במקרא מגילה ומוציאין בקריאתן אפילו אנשים לפי' רש"י ולהלכות גדולות אינן מוציאות אלא נשים כמותן : ה פורים שחל להיות בשבת כגון ט"ו לבני כרכים דורשים בענינו של יום אבל אין קורין המגילה בשבת : ו חייבין לקרותה בלילה ולשנותה ביום · ואומר ר"ת שמברכין זמן בלילה וגם ביום · ר"ת ורב אלפס פסקו דבי"ד קורין אותה ביחיד וא"צ לחזר אחר עשרה ורב ע·גרס פסק שצריך לחזר אחר י' ואם א"א בי' יקרא ביחיד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל : ז הקורא המגילה קורא ופושט כאגרת ולא יכרוך אותה (מיד) כשקורא : איזו היא עיר גדולה וכו' באלו אמרו מקדימין וכו' · אין בין י"ד של אדר ראשון לי"ד של אדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים שאם קראו המגילה באדר הראשון ושוב נמלכו לעבר השנה צריכין לחזור ולקרות אותה באדר השני וליתן מתנות לאביונים אבל לענין הספד ותענית זה וזה שוין שאם קראו המגילה בי"ד ונמלכו לעבר השנה בו ביום אסור בהספד ותענית אבל בשאר שנים מעוברות מותר בהספד והתענית · וכן לענין אם עשו פרשיות בראשון ושוב עברוה צריכין לחזור ולעשותן בשני · צריך לשלוח ב' מנות לאדם אחד וב' מתנות לב' אביונים · ואם החליף סעודתו בשל חבירו יצא מידי מתנות : ח מצוה להשתכר בפורים עד שלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן · סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא · יום י"ד ויום ט"ו אסורים בכל מקום בהספד ובתענית ומותרין במלאכה והלכתא בטלה מגילת תענית אבל בחנוכה ופורים לא בטלה ואסור להתענות בהן אבל לפניהם או לאחריהם מותר · אין אומרים הלל בפורים : ט צ"ל עשרת בני המן ועשרת בנשימה אחת וצריך להאריך בכתיבת הוי"ו דויזתא ולכתוב אותן אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה :

פ"ב א הקורא המגילה למפרע לא יצא וכן בהלל וקרית שמע ותפלה קראה על פה לא יצא · ואם קראה באחד מהלשונות אם קראה למי שמכיר באותו הלשון יצא ובלבד שתהיה כתובה באותו לשון אבל אם אינו מכיר בו לא יצא · אבל קראה בלשון הקדש אפי' למי שאינו מכיר בו יצא · קראה סירוגין דהיינו שפסק בה יצא אפילו שהה כדי לגמור את כולה אבל סרוסין דהיינו שקרא פסוק ראשון ודילג השני וקרא השלישי ואח"כ חזר וקרא השני לא יצא · קראה מתנמנם תיר ולא תיר נים ולא נים יצא [אבל אם שמעה מתנמנם לא יצא] · היה כותבה דורשה ומגיהה אם כוון לבו יצא . ובלבד שלא יפסיק בה כשדורשה בענין אחר וגם תהא כתובה לפניו כולה כשכותבה ומעתיקה מאותה שכתובה לפניו · לא כוון לבו לא יצא · [היתה כתובה בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתוס על הדיפתרא ועל הנייר לא יצא] עד שתהא כתובה אשורית על הספר בדיו · השמיט בה הסופר אותיות [ופסוקים] וקראן על פה יצא ודוקא חציה אבל מחציה ואילך אפילו הם כתובים אלא שהם מטושטשין ואין רישומן ניכר לא יצא · השמיט בה פסוק אחד כשקראה לא יקרא את כולה ואח"כ יקרא אותו פסוק אלא מתחיל מהפסוק ששמיט ומסיים כולה: ב הלכתא אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב חוץ מתפילין ומזוזות שמותר ומזוזה צריכה שרטוט נמי [אבל לא תפילין · ומגילה נמי צריכה שרטוט] · הלכתא שתי תיבות כותבין בלא שרטוט שלש אין כותבין ואם שרטט שטה העליונה מותר לכתוב למטה הכל בלא שרטוט וכן אם כוון לכתוב שטה העליונה ביושר אפילו בלא שרטוט מותר לכתוב תהלה בלא שרטוט · וכל מה שצריך שרטוט דוקא כשכותב הפסוקים לדורשם אבל אם כותבם באגרת לדברי נחות פר"ת שאין צריכים שרטוט · קלפים שלנו כשרים למגילה ולמזוזות אע"ג דלא עפיצי : ג בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם [אין] דעתו לעמוד במקומו שהוא שם מקצת יום י"ד לא שנא בן כרך שהלך לעיר ודעתו לצאת משם קודם שיאור יום י"ד או בן עיר שהלך לכרך ודעתו לצאת משם קודם שיאור יום י"ד קורא כמקומו אבל אם דעתו לעמוד שם קצת יום י"ד אפילו חזר לעירו אח"כ בו ביום חל עליו חובת הקריאה של אנשי המקום שהוא עומד שם לא שנא בן כרך שהלך לעיר ודעתו לעמוד שם קצת י"ד כיון שדעתו לעמוד שם בזמן חובת קריאתם חל עליו חובת קריאתם · וכן בן עיר שהלך לכרך ודעתו לעמוד שם יום י"ד כיון שביום חובת קריאת אנשי מקומו היה דעתו לעמוד במקום אחר נסתלק מדין אנשי מקומו ונגרר אחר המקום שדעתו לעמוד שם : ד הלכתא צריך לקרות המגילה כולה ולכתחלה צריך שתהא כולה כתובה לפניו ואם השמיט בה הסופר מקצת פסוקים וקראן על פה בדיעבד יצא : ה מגילה שנתפרה כולה בחוטין פסולה ואם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשר ולצאת ידי ספק הפירושים צריך ה' בתחלה ובסוף ובאמצע ואחד בחלק רביעי שמכאן ואחד בחלק רביעי שמכאן : ו הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים ביחיד יצא ובצבור לא יצא ובצבור נמי אי מחסרא פורתא או מיתרא פורתא על שאר יריעות יצא : ז צריך להניח שיור בספר תורה ומגילה בראש היריעה ולמטה כשתופרה זה עם זה שלא יתפור הכל · הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן · אין קורין את המגילה עד שתנץ החמה ואם קראה מעלות השחר יצא וכל היום כשר לקרות את המגילה והלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב ולתפלת המוספין וכל הלילה כשרה לספירת העומר :

פ"ג א הקורא את המגילה עומד ויושב יצא אבל אין קורין בתורה אלא מעומד ואפילו לסמוך אסור · אין לרב לישב על גבי מטה ולשנות לתלמיד על גבי קרקע · שנים קורין ביחד המגילה אבל בתורה אין לקרות אלא אחד והאידנא שהחזן קורא העולה לא יקרא בקול רם אלא בלחש ואם אינו יודע לקרות כלל לא יעלוהו דהוי ברכה לבטלה · ובתורה אחד קורא ואחד מתרגם אבל לא יתרגמו שנים ובנביא יכולין שנים לתרגם · ובמגילה אפי' עשרה יכולין לקרותה ביחד · מקום שנהגו לברך אחר קריאת *)הלל יברך ומקום שנהגו שלא לברך לא יברך · ולפניה מברכין בכל מקום : ב בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין ג' לא פוחתין ולא מוסיפים והן קורין לכל הפחות עשרה פסוקים ואיזה מהם שקרא ארבעה פסוקים משובח ופרשת עמלק קורין אע"פ שאין בה אלא תשעה פסוקים · ופרשת האזינו סימן הזי"ו ל"ך : שמונה פסוקים שמוימות משה ואילך יחיד קורא אותן ואין מפסיקין בהם לקרות שנים : ג האידנא כל הקורא בתורה מברך לפניה ולאחריה · בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ד' גברי ואין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנביא · בי"ט קורין ה' גברי · ביוה"כ קורין ששה · ובשבת קורין ז' ואין פוחתין מהם [אבל] מוסיפין עליהם [ומפטירין בנביא] · ואם עמד אחד לקרות בתורה ונשתתק העומד במקומו יתחיל מן הראש ויברך לפניה ולאחריה אבל התוקע וטעה ועמד אחר במקומו אינו צריך להתחיל אלא ממקום שפסק הראשון ואינו צריך לברך · הלכתא פרשת ר"ח צו את בני ישראל שיש בה שמונה פסוקים קורא הראשון ג' פסוקים והשני דולג למעלה לקרות אחד מהפסוקים שקרא הראשון ושנים עמו והשלישי ג' פסוקים הנשארים והרביעי קורא וביום השבת ובראשי חדשיכם · הלכתא אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים ואין מתחילין בה פחות מג' פסוקים : ד בתשעה באב ובתענית צבור קורין שלשה · והנשים נוהגות שלא לעשות מלאכה בר"ח · אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו [בצבור] כשמתפלל עליהן אא"כ חשוב כיהושע בן נון אבל בינו לבין עצמו מותר · מן התורה אין השתחואה על הרצפה אסורה אלא בפשוט ידים ורגלים ומדרבנן אסור אפילו בלא פשוט ידים ורגלים ולכך צריך להטות על צדיו כשנופל על פניו : ה הכל עולים למנין ז' אפילו אשה וקטן אלא שאמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה בצבור מפני כבוד הצבור ומפטיר נמי הלכתא דעולה הלכך נוהגים בתענית ובתשעה באב וביוה"כ במנחה שהוא עולה אבל בשבת ויום טוב נהגו שאינו עולה הלכך גומרים הפרשה כולה לשביעי ואומר קדיש והמפטיר חוזר וקורא ממה שקרא אחרון ובי"ט ובד' פרשיות שמוציאין שני ספרים קורין ז' בשבת וה' ביום טוב ואומר קדיש והמפטיר קורא חובת היום בספר השני וכשמוציאים ג' ספרים קורין ו' באחד והשביעי בספר שני ואומר קדיש ובשלישי קורא המפטיר פרשה שהיא מעין ההפטרה : ו אין המפטיר בנביא קורא פחות מכ"א פסוקים ואי סליק ענינא בציר מכ"א שפיר דמי [ואי איכא מתורגמן אפילו לא קרא אלא י' פסוקים יצא] והאידנא נהגו שלא לתרגם כי

*) נ"ל המגילה

בימיהם היה לשונם תרגום והיו מתרגמין להבין להמון עם ואין לומר דהאידנא נתרגם בלשון שיבינו בו כל עם ועם דתרגום שאני שנתקן ברוח הקדש : ז אין פורסים על שמע דהיינו כשבאים יחידים לבית הכנסת אחר שקראו צבור שמע אומר קדיש וברכו וברכה ראשונה של יוצר וצריך שיהו עשרה ואין נושאין כפיהן ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד כשבאין מבית הקברות ואין מזמנין על המזון בשם בפחות מעשרה וכולן אם היו עשרה והתחילו ויצאו מהן גומר ופר"ת דלפחות בעינן ששה שלא שמעו קדיש שיצטרפו עם ד' ששמעו ורש"י פירש דאפי' בשביל אחד פורסין על שמע ואפי' קרא הוא שמע יכול לחזור ולפרוס ואפי' (חמשה) [עשרה] יצאו כבר ועמד אחד שלא שמע קדיש ואמר קדיש או ברכו וענו הם אמן יצא וכן מסתבר לא"א הרא"ש ז"ל · וקדושה שביוצר אור אינה צריכה עשרה : ח אין אומרים ברכת אבלים דהיינו ברכת רחבה בפחות מעשרה ואין אבלים מן המנין אבל ברכת המזון של אבלים אין צריך עשרה אף על פי שמוסיפים בו אל אמונה דיין צדק : ט הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא ג' ואם היו שלשתן שלש פרשיות קורין אחד אחד ומדלגין בתורה בענין אחד ובנביא בשני ענינים וזה וזה בכדי שלא יפסיק התורגמן ואין מדלגין מנביא לנביא ובנביא של תרי עשר מדלגין ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו · אין גוללין ס"ת בצבור ואין אחד שקורא בספר מפסיק לקרות בספר אחר אבל תרי גברי בתרי ספרי שפיר דמי : י הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן · בית הכנסת שאין להם מי שיקרא אלא אחד כגון שאינם יודעין אותו האחד קורא במקום שבעה ומברך לפניה ולאחריה בכל פעם ופעם : יא קטן מתרגם על ידי גדול אבל אינו כבוד לגדול שיתרגם ע"י קטן · ראש הכנסת או חזן הכנסת לא יקרא עד שיאמרו לו אחרים קרא · חזן העומד וקורא אחר עומד ומחזן עליו עד שיקרא · כיצד זקנים יושבים וכו' : יב אין פותחין פתח בית הכנסת למזרח האידנא · אין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הצבור ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה פסוק מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי התורגמן : יג המפטיר אינו מפטיר עד שיגלל ס"ת · אסור לצאת [מבהכ"נ] בשעה שס"ת פתוח אפילו בין פסוק לפסוק אבל בין גברא לגברא שרי · ואין הצבור רשאין לצאת עד שינטל ספר תורה : יד משנפתח ס"ת אסור לדבר אפילו בדבר הלכה ומי שתורתו אומנותו שרי : המפטיר בנביא הוא פורס על שמע ועובר לפני התיבה ונושא כפיו ואם היה קטן אביו או רבו עוברים על ידו · קטן קורא ומתרגם בתורה אבל אינו פורס על שמע ועובר לפני התיבה עד שיגדיל ואז עובר באקראי בעלמא אבל בקבע להיות חזן קבוע עד שיתמלא זקנו · פוחח שלובש בגד קרוע פורס על שמע ומתרגם ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא כפיו : טו סומא אפילו לא ראה מאורות מימיו פורס על שמע ומתרגם · כהן שיש בידיו מום כגון שהן בהקניות או עקומות או עקושות או זבלגן או סומא באחד מעיניו לא ישא כפיו ואם בני עירו רגילין עמו מותר ואם ידיו צבועות סטים וקולא לא ישא כפיו ואם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך שפיר דמי : טז האומר איני עובר לפני התיבה בצבועים אף בלבנים לא יעבור · בסנדלים איני עובר אף יחף לא יעבור · העושה תפילין שלו עגולין סכנה ואין בו מצוה · נתנה על פס ידו על מצחו הרי זה מינות · ציפן זהב או נתנן על בית אונקלי שלו הרי זה דרך החיצונים : יז אין הכהן רשאי להוסיף ברכה אחת מדעתו אבל בירך בכהן והגיע לצבור אחר שלא ברכו ברכת כהנים יכול לברך פעם אחרת : יח ברכת כהנים צריך לאומרה בלשון הקדש ובעמידה ובנשיאות כפים ובבית המקדש בשם המפורש אבל לא בגבולין בשם המפורש : יט כהן שהמיר דתו ושב בתשובה יש אומרים שלא ישא את כפיו ולא יקראו לו ראשון · ורש"י הכשירו לישא את כפיו : כ צריך שיהיו פני הכהנים אל העם בשעת ברכה ושיברכו בקול רם · לשנים קורא כהנים לאחד אינו קורא · עם שאחורי כהנים אינם בכלל ברכה · אין הכהנים רשאין לכוף קשרי אצבעותיהם עד שיחזירו פניהם מן הצבור : כא אין הקורא רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן מפי הצבור והך קורא אינו ש"צ אלא אחר שלא יפסיק שליח צבור בתפלתו אבל שליח צבור יכול להקרותן התיבות של ברכת כהנים ואינו הפסק · ואין הכהנים רשאין להתחיל בברכה עד שיכלה הדיבור מפי הקורא ואין הציבור עונין אמן עד שתכלה ברכה מפי הכהנים · ואין הכהנים מתחילין בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הצבור · ואין הכהנים רשאין להחזיר פניהם מן הצבור עד שיתחיל שליח צבור שים שלום ואין הכהנים רשאין לעקור רגליהם עד שיגמור שליח ציבור שים שלום וצריכין לישא כפיהן כנגד כתפיהן ולפשוט ידיהם וחולקין אצבעותיהן בענין שיהא ביניהן חמשה אוירין : כב כהן המברך מתברך ואם אינו מברך עובר בשלש עשה והני מילי כשהוא בבית הכנסת כשהחזן קורא ואם אינו שם אינו עובר · כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה והני מילי שלא עקר את רגליו אבל עקר את רגליו עולה אע"ג דלא מטי לדוכן עד אחר עבודה · כהן שלא נטל ידיו אינו נושא את כפיו : כג כהן שנושא כפיו מברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה · וכד עקר כרעיה למיסק לימא יהי רצון מלפניך יי' אלהינו שתהא הברכה הזאת שצויתנו לברך את עמך ישראל שלא יהא בה מכשול ועון מעתה ועד עולם · וכד מהדר אפיה מצבורא אומר רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו מה שהבטחתנו בתורתך השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל · בשעה שהכהנים מברכים אין לקהל לומר שום פסוק אלא לכוין לברכה · כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו וכן שכור · אין הכהנים עולין לדוכן בסנדליהן : כד האומר יברכוך טובים הרי זה מינות · על קן צפור יגיעו רחמיך מודים מודים משתקים אותו · אי זה מקרא נקרא ומיתרגם ואי זה אינו מיתרגם · וכל הפסוקים שבתורה הכתובים לגנאי מכנים אותם לשבח וכל ליצנותא אסורה בר מדע"ז · ומאן דסאני שומעניה שרי לקרותו בן ספחה בן כותית · פסוק הכתוב בלשון רבים אין משנין אותו ליחיד וכן מיחיד לרבים ודוקא כשאומר כל המזמור או כל הענין אבל המתפלל ואומר פסוקים הנה והנה יכול לשנותן מרבים ליחיד ומיחיד לרבים.

תורגמן שעומד לפני חכם אינו רשאי לא לפחות ולא להוסיף אא"כ הוא אביו או רבו :

פ"ד א בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת בית הכנסת לוקחין תיבה . תיבה לוקחים מטפחת מטפחת לוקחין ספרים ספרים לוקחין תורה אבל איפכא להוריד מקדושתו לא · והא דבית הכנסת נמכר היינו דוקא של כפרים אבל של כרכים אפי' בנו אותה משלהן אינה נמכרת אא"כ תלו אותה בדעת היחיד או יעשה בה היחיד מה שירצה ואפי' אם בנה בית והקדישו אחר כך לבית הכנסת דינו כבית הכנסת · ואינו קדוש אלא משישתמש בו ואפילו בנאו תחלה לשם בית הכנסת · והא דאמרי' שהדמים נשארין בקדושתן בשלא מכרוהו או נתנוהו במתנה שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרוהו או נתנוהו במתנה שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר יכולים לעשות בדמים כל מה שירצו וכן כל יחיד ב' שלו יכול למוכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה אפי' ספר תורה ובית הכנסת או לבנים ישנים של בית הכנסת יכולין למכרן או להחליפן באחרות והיא יוצאה לחולין אבל למשכנה לא שעדיין היא בקדושתה אבל לבנים חדשים שנעשו לצורך בית הכנסת אין בהם קדושה · אסור לסתור בית הכנסת ישן עד שיעשו החדש תחלה ואם הוא מסוכן שיש בו בקעים מותר ובלבד שלא יתעצלו בבנינו : ב תשמישי מצוה כגון סוכה לולב שופר וציצית נזרקין · תשמישי קדושה כגון תיק של ספרים תפילין ומזוזות וס"ת ורצועות של תפילין נגנזין · כסא שנותנין עליו ס"ת ווילון שתולין לפני ההיכל תשמישי קדושה הן · אין יכולין לעשות מתיבה כסא לס"ת אבל מתיבה גדולה לעשות קטנה שרי · וכן מכסא גדול שרי לעשות קטן אבל לעשות ממנו דרגא לכסא אסור וכן מוילון גדול שרי לעשות קטן או כיס לס"ת אבל לעשות ממנו כיס לחומש אסור : ג ארגז שנותנים בו ס"ת או חומש תשמיש קדושה הוא · מטפחות ס"ת שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה וזו היא גניזתן · ס"ת שבלה גונזין אותו בקבר תלמיד חכם שונה הלכות ובכלי חרס : ד מבית הכנסת לבית המדרש לשנות שרי אבל לא מבית המדרש לבית הכנסת : ה מניחין תורה על גבי תורה ועל גבי חומשין וחומשין ע"ג נו"כ אבל לא נו"כ ע"ג חומשים ולא חומשין ע"ג תורה ואין מוכרין ס"ת אפי' ישן ליקח בו חדש ואפי' יש לו שנים אבל כדי ללמוד תורה ולישא אשה יש לו למוכרה · כמו שאין משנין דמי קדושה חמורה לקדושה קלה הכי נמי אם מכרו דבר שקדושתו חמורה וקנו במקצת מעות דבר שקדושתו ג"כ חמורה לא ישנו אפילו מותר המעות לדבר שקדושתו קלה אבל אם גבו המעות לקנות מהן וניתותרו מותר לשנות המעות לקדושה קלה · בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה נותנים וכשהם באים מביאים אותן בידן ומפרנסין בהם עניי עירם אבל אם יש שם באותה העיר חבר עיר תנתן לחבר עיר · ויחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה תנתן לעניי אותה העיר : ו בתי כנסיות יכולין למכרן מגכר שלם לעשות בהן כל דבר חוץ ממרחץ ובורסקי ובית טבילה ובית הכסא אבל במקום שמתפללין

שמתפללין באקראי אחר שהתפלל מותר להשתין שם בתוך ארבע אמותיו ומוכרין אפילו של רבים ליחיד · בית הכנסת אע"פ שחרב אין נספידין בתוכו ואין מפשילין בתוכו חבלים ואין פורסין בתוכו מצודות ואין שוטחין על גגו פירות ולא שאר מלאכות אבל אם התנה בשעה שבנאו מותר להשתמש בו בחורבנו ואף לאחר שחרב אסור לחשב בו חשבונות של רבים ולזורעו : ז בתי כנסיות אין אוכלים בהם ואין שותין בהם ואין ניאותין בהם ולא מטיילים בהם וחכמים ותלמידיהם מותרים ואין נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואם צריך ליכנס לקרות משם אדם אם יודע פסוק או הלכה יאמר ואם לאו נשהי פורתא וניקום ואין מספידין בהם הספד של יחיד אבל מספידין בהם הספד של רבים וקורין ושונין בהם ומרבצין אותן בישובן אבל בחורבנן מניחים לעלות בהם עשבים מפני עגמת נפש : ח אסור להשתמש במי ששונה הלכות ואם צריך להשתמש על כל פנים ישתמש במאן דתאני ולא ישתמש במאן דמתני : ט מבטלין תלמוד תורה להכנסת הכלה לחופה ולהוצאת המת · למאן דלא קרי ותאני אין מבטלין בשבילו אלא כדי צורך קבורתו ולמאן דמתני לית ליה שיעורא ולמאן דקרי ותאני ולא מתני תריכר אלפי גברי · אסור ליכנס לבהכ"נ כדי לקצר דרכו ואם היה שביל מעיקרא מותר וכן אם נכנס על דעת שלא לעשות קפנדריא מותר לעשות קפנדריא ואם נכנס כדי להתפלל *מותר לעשות קפנדריא · ועל שמריב בבהכ"נ לא יתלוש ויאכל לבהמתו אלא תולש ומניח · בית הקברות אין נוהגין בו קלות ראש אין מרעין בו בהמות אפי' בקרקע עולם ואין צריך לומר בבתי קברים ואין מוליכין בה אמת המים ואין מלקטין עשבים ואם ליקט שורפן במקומן אבל אילנות שבו מותר ללקוט פירותיהם : י סדר ד' פרשיות זס"ו ב"ו ד"ד ובי"ו סדר פרשיות והפטרות של מועדים וחנוכה ופ' באב אין מפסיקין בקללות לקרותם בשנים ואין מתחילין ומסיימין בהם אלא מתחילין בפסוקים לפניהם ויקרא פסוקים לאחריהם · וה"מ קללות שכתובים בתורת כהנים אבל במשנה תורה פוסקים · וקורין של תורת כהנים קודם עצרת בענין שיפסיק שבת אחת ביניהם ולעצרת · ושל משנה תורה קודם ראש השנה בענין שיפסיק שבת אחת ביניהם ולר"ה : יא הלכתא מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם קורין במנחה בשני ובחמישי ולשבת הבאה · כשבא לקרות בספר פותח ורואה מהיכן מתחיל ומברך וקורא · ארון וכל דבר שעושין לספר תורה מועיל בו תנאי לעשות בו גם שאר תשמיש : יב הגולל ספר תורה יעמידנו על התפר וכשהוא גולל גוללו מבחוץ וכשהוא מהדקו מהדקו מבפנים · וגולל נוטל שכר [כנגד] כולן ואין לאחוז ספר תורה ערום : יג שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח והלכות חג בחג והלכות עצרת בעצרת

סליק קיצור פסקי הרא"ש ממסכת מגילה

עזרת צופים מאת הרב הגאון מו"ה בצלאל רנשבורג

פרק ראשון

דף ב ע"א ה"ג י"ג זמן קהלה לכל היא ול"צ לרבויא · הרא"ש במגילה פ"א סי' א' :

דף ג ע"א ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא · מפורש זה תרגום · הרא"ש במגילה פ"ג סי' י"ב : שם והר"י אלמלא תרגומא דהאי קרא · הרא"ש בברכות פ"א סי' א' : שם כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וכו' כולן מבטלין עבודתן וכו' לשמוע מקרא מגילה · הרא"ש במו"ק פ"ג סי' פ"ג : שם אסור לאדם שיתן שלום להבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא · הרא"ש ביבמות פט"ז סי' א' : ע"ב תלמוד תורה ומת מצוה מת מצוה עדיף · הרא"ש במו"ק פ"ג סי' ס' וכתובות פ"ב סי' ס' :

דף ד ע"ב אלא הואיל ואמרו שכפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום וכו' · הרא"ש במגילה פ"א סי' א' :

דף ה ע"א מגילה בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד שלא בזמנה בעשרה · הרא"ש בקדושין פ"ב סי' א' : ע"ב והתניא ר"י שמחה ומשתה ויו"ט וכו' מפתה מלמד שאסור בתענית · הרא"ש במו"ק פ"ג סי' מ"ג ובמגילה פ"א סי' א' :

דף ח ע"ב רשב"ג אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית · הרא"ש בשבת פט"ז סי' א' :

דף יג ע"א תנא משום ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית · הרא"ש בסנהדרין פ"ח סי' ג' : ע"ב ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן זורקו ושותהו · הרא"ש בע"ז פ"ה סי' י"א :

דף יד ע"ב שפיל ואזיל בר אווזא ועיינוהי מטייפין · הרא"ש בהל' תפלין סי' ג' :

דף טו ע"א וכאשר אבדתי אבדתי כשם שאבדתי מבית אבא כן אובד ממך · הרא"ש בכתובות פ"א סי' ד' :

דף טז ע"ב מלמד שצריכה שירטוט כאמיתה של תורה · הרא"ש במגילה פ"ב סי' ב' ובהל' ספר תורה סי' ז' : שם גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם · הרא"ש בקדושין פ"א סי' נ"ב ·

דף יז ע"א על הנייר ועל הדיפתרא לא יצא · הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"א ובהל' ספר תורה סי' ד' : שם תנא וכן בהלל וכן בק"ש ובתפלה · הרא"ש בברכות פ"ב סי' ב' :

פרק שני

ע"ב למה ראו לומר בינה אחר קדושה · הרא"ש בברכות פ"ה סי' ב' :

דף יח ע"ב אין הלכה כר' מונא · הרא"ש בברכות פ"ג סי' י"ג : שם השמים בה הקורא פסוק אחד · הרא"ש בברכות פ"ה סי' כ' : שם אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב · הרא"ש בהל' ספר תורה סי' י"ח :

דף יט ע"א דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"א : שם נקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה · הרא"ש בהל' ספר תורה סי' ז' : ע"ב הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא · הרא"ש במגילה פ"א סי' ו"ו ובקדושין פ"ב סי' ח"ה : שם ביור התפר הלכה למ"מ ומחי לה אמותא · ולא אמרו אלא כדי שלא יקרע · הרא"ש בהל' ספר תורה סי' י"ד :

דף כ ע"א אין קורין את המגילה · לא מלין ולא טובלין · הרא"ש במגילה פ"א סי' ו"ו : שם וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה · הרא"ש במו"ק פ"ג סי' למ"ד וסי' ל"ז : שם וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר · הרא"ש בברכות פ"א סי' פ' : ע"ב כל היום כשר לקריאת המגילה · הרא"ש במגילה פ"א סי' ו"ו : שם כל הלילה כשר לקצירת העומר · הרא"ש בפסחים פ"י סי' מ"א : שם דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה · ועיין בגמרא דף כ' · לאתויי מאי · הרא"ש בברכות פ"א סי' פ' ובפסחים פרק יו"ד סי' ל"ח ·

פרק שלישי

דף כא ע"א אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן · הרא"ש בר"ה פ"ד סי' ג' : ע"ב תנא משא"כ בתורה · הרא"ש במגילה פ"ג סי' ב' : שם מאי מברך · הרא"ש במגילה פ"א סי' ו"ו : שם ראשון שקרא ד' משובח שני שקרא ד' משובח · הרא"ש בפסחים פ"י סי' למ"ד : שם תנא הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה · הרא"ש בקדושין פ"א סי' י"ס :

דף כב ע"א זה הכלל כל יום שיש בו מוסף ואינו יו"ט קורין ד' · הרא"ש במו"ק פ"א סי' א' :

דף כג ע"א הני שלש וארבע ה' ו' ז' כנגד מי · הרא"ש בר"ה פ"ד סי' ג' : שם הכל עולים למנין ז' ואפילו קטן ואפילו אשה · הרא"ש בברכות פ"ז סי' ב' · ובקדושין פ"א סי' מ"ט : ע"ב שאני התם דסליק פנייתא · הרא"ש במגילה פ"ג סי' ב' · שם ואין עושין מעמד ומושב פחות מעשרה · הרא"ש במו"ק פ"ג סי' פ"ה :

דף כד ע"א כהן שיש בידו מומין לא ישא את כפיו · הרא"ש במגילה פ"ג סי' י"ס :

פרק רביעי

דף כו ע"ב אלו הן תשמישי קדושה · דלוסקמא · ספרים · תפלין ומזוזות ותיק של ס"ת וכו' · הרא"ש בהל' תפלין סי' י"ב : שם מרים ה"א האי כורסיא תשמיש דתשמיש הוא ושרי · הרא"ש במגילה פ"ד סי' י"א : שם ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי · והוה פתוח להוא אידרונא דהוי מחית ביה מת · הרא"ש בהל' טומאה סי' א' : מבי כנישתא לבי רבנן שרי · מבי רבנן לבי כנישתא אסור ועיין תוס' ד"ה טותיה דר"פ · הרא"ש בגיטין פ"ב סי' פ' · ושם בפ"ד סי' כ"ב ובהל' חלה סי' ג' :

דף כז ע"א אמר רב אחא כוותי' דר"פ מסתברא · (ועיין בתוס') הרא"ש בע"ז פ"ד סי' ו"ו : שם בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש · הרא"ש בעירובין פ"ג סי' ד' : ע"ב המתפלל מרחיק ד' אמות ויטתין · הרא"ש בברכות פ"ג סי' כ"ג :

דף כח ע"א ומר אמר תיתי לי דלא עבדי שותפות בהדי סדדי · הרא"ש בסנהדרין פ"ה סי' ג' : שם בתי כנסיות אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן ואין שותין בהן · הרא"ש בכ"ב פ"א סי' ד' :

דף כט ע"א מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה · הרא"ש במו"ק פ"ג סי' פ' : שם אבוה דשמואל ולוי הוו יתבי בכנישתא דשף ויתיב בנהרדעא · הרא"ש בגיטין פ"ט סי' י"א : ע"ב כצלמא למ"ד כי תשא הייט דמפטירין ביהוידע הכהן דדמי ליה · הרא"ש במגילה פ"ד סי' יו"ד : שם חל להיות ביאתה · צוה · הרא"ש במגילה פ"ג סי' פ' :

דף לא ע"א בתעניות ברכות וקללות · הרא"ש במו"ק פ"ג סי' ע"ח : שם כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה אתה מוצא ענוותנותו · הרא"ש בר"ה פ"ד סי' ג' : שם למחר קורין וזאת הברכה ומפטירין ויעמוד שלמה · הרא"ש במגילה פ"ד סי' יו"ד : שם חל להיות באחד בשבת מאתמול מפטירין ויאמר יהונתן מחר חדש · הרא"ש במגילה פ"ד סי' יו"ד : ע"ב ר"ת אב בחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם · הרא"ש במו"ק פ"ג סי' ע"ת : שם א"ל כבר תקנתי להם סדר הקרבנות · הרא"ש במגילה פ"ג סי' ה' · ובי"ד סי' ו' :

דף לב ע"א מפני מה אמרו הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן · הרא"ש במגילה פ"ג סי' י"ג : סליק

הגהות ארץ צבי על הגה"ת אשר"י מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל בה"מ ש"ת מנחת יהודה

פרק שלישי ד"ה ושפיר דמי שהאוכן יברך וכו' (וקאי אמ"ש הרא"ש ולא מיסתבר וע"ז ביאר ושפיר דמי דכן הוא בתוספתא וכו') :

פרק רביעי בד"ה אבל כא"ז כתב · וכו' ובא"ד אבל אם נתנו כך לטובים שאין לו ולבאי כתו לימתות מלבוה אל תוכו להתפלל אלא בשייר לעצמו וכו' כצ"ל : בד"ה ואהרן שהוא עשוי וכו' ובא"ד אם לא הותנה עליהם ה"ה כבהכ"נ דעל הרוגה ס"ה כארוגה כצ"ל : בד"ה גוללים וכו' (ועיין בפ"ו ביו"ד סימן ש"א ס"ק י"א ביאור דין זה יעו"ש) : בד"ה אפי' לא הותנה וכו' (היינו בשעת מכירם במעמד · טובי העיר) : ובא"ד אבל אם לא הותנו כשגבו אלא כשמכרו וכו' (הייט ג"כ שלא במעמד טובי העיר) : סליק

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת מגילה

פ"א מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בי"ג כו' : (דף ב ע"א)

אמרו ז"ל לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם חכמים ואמר על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וכשהיו אנשי הפרזים עושים יום י"ד היו אנשי הכרכים עושים בחמשה עשר ואם היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אפילו נפלה החומה ונהרסה לא נחוש לזה · והטעם שסמכו עליו לכרכים המוקפים חומה מה שזכרו בירושלמי והוא אמרם הלקו כבוד לא"י שהיתה חרבה באותן הימים ותלו אותו בימות יהושע בן נון ואנשי שושן קורין אותה יום ט"ו אע"פ שהיא מחודשת לפי שעיקר הנס היה שם ועיקר הבור המגילה ונוח בט"ו בו · ויום הכניסה הוא יום שני ויום חמישי לפי שאנשי הכפרים מתכנסים בהם לשמוע ספר תורה · ואסור לקרות המגילה בשבת והטעם מה שבארנו בשופר ובלולב · וקריאתה בימים חלוקים היה בזמן שהיתה ידינו פשוטה ותקיפה לקיים המצות בשלימותן · אבל בזמן הזה רוצה לומר מיום שנתחבר הגמרא עד שיבוא משיח במהרה בימינו אין קורין אותה אלא בזמנה והוא יום ארבעה עשר וחמשה עשר כמו שביארנו · והמגילה חובה לקרותה בלילה ולשנותה ביום :

ביצד חל להיות יום י"ד בשני כו' : (שם)

כבר בארנו כי יום הכניסה הוא יום ב' וה' ושהמגילה אינה נקראת בשבת ולפיכך כשיחול יום י"ד להיות בשבת שאי אפשר לקרותה בו ידחו עיירות גדולות ליום הכניסה שהוא יום חמישי ואין קורין אותה בערב שבת לפי שנאמר הואיל ונדחו ידחו ליום הכניסה :

איזו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנים כו' · (דף ה ע"א)

י' בטלנים הוא שיהיה בבהכ"נ בני אדם שלא תהיה להם שום מלאכה אלא עסקי צבור ות"ת וקביעותם בבהכ"נ וכשיחול יום ט' באב יום שבת מתענין יום ראשון כי אקדומי פורענותא לא מקדמינן וכן כשיחול יום חגיגה ביום שבת נקריב ביום ראשון כמו שיתבאר במסכת חגיגה וכשיחול יום הקהל ביום השבת תהיה הקריאה ביום (שמיני) [נ"ל ראשון] וזמן עצי כהנים כבר קדם לך נדרו בסוף תעניות וכשיחול אחד מאלו הימים ביום שבת יהיה הקרבן יום ראשון וכל אלו נתאחרין לפי דלא מטא זמן חיובייהו ואמרו מתנות לאביונים ר"ל כי מי שנתן באותן הימים ר"ל יום אחד עשר שנים עשר ושלשה עשר מתנות לאביונים יצא ידי חובתו ורבי יהודה יפרש דברי חכמים שקדם וזכרם :

קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה כו' : (דף ו ע"ב)

שיעור זאת המשנה כך אין בין ארבעה עשר וחמשה עשר ימים של אדר ראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים אבל אלו ואלו אסורים בהספד ובתענית :

אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד כו' : (דף ז ע"ב)

כבר בארנו בסוף ביצה כי אלו דברי בית שמאי אבל בית הלל יש להם דברים אחרים מלבד אוכל נפש שהם מותרין לעשותן בי"ט ואסורין בשבת כמו שבארנו שם :

אין בין המודר הנאה מחבירו כו' : (דף ח ע"א)

נדר הוא שיאמר אדם הרי עלי עולה או שלמים · ונדבה היא שיאמר הרי זו עולה או שלמים · ואם מת או נגנב קרבן נדבה אינו חייב באחריותו לפי שהוא יחדו והפרישו והוא עובר בבל תאחר על שניהם כמו שאמר השם יתברך (דברים כג) מוצא שפתיך תשמור ועשית וגו' ואמרו בפירוש כאשר נדרת זה נדר לה' אלהיך אלו חטאות ואשמות עולות ושלמים נדבה כמשמעה אשר דברת אלו קדשי בדק הבית בפיך זו צדקה :

אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש כו' : (שם)

אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט כו' : (שם ע"ב)

כבר בארנו בפרק שמיני של פסחים (הל' ה') מענין זב בעל שתי ראיות או בעל שלש ראיות כל מה שצריך בהבנת זה הדבר ועוד יתבארו כל משפטי הזבות במקומן והדבר שהן שוין בו הוא טומאה וספירת שבעה כמו שבארנו שם · ומצורע מוסגר הוא אותו שאמר בו הש"י והסגירו הכהן · ומוחלט הוא אותו שאמר בו הש"י וטמאו הכהן · ענין מוחלט שנגמר דינו ופסקו עליו לטומאה תרגום לצמיתות להלוטין ונשתוו שניהם לטומאה ושלוח מחוץ למחנה וטהור מתוך ההסגר אינו צריך תגלחת וצפרין למה שאמר הש"י ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע ובאה הקבלה אע"פ שהדבר ברור מי שצרעתו תלויה ברפואתו הוא שצריך תגלחת וצפרים יצא מוסגר שצרעתו תלויה בימים והוא אמרו והסגירו שבעת ימים ואחר יטהר אפילו נשאר אותו סימן כמו שנתבאר בפירוש במסכת נגעים ונשתוו שניהן בטהרה במים לפי שנאמר בטהור מתוך הסגר וכבס בגדיו וטהר :

אין בין ספרים לתפילין ומזוזות כו' : (שם)

רצו באמרם בכל לשון בכתב כל אומה ובלשון כל אומה וספרים ותפילין ומזוזות שתנאי כתיבתם כולם שוין כמו שנתבאר במנחות · והלכה כרבן שמעון בן גמליאל :

אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה כו' : (דף ט ע"ב)

מרובה בגדים הוא כהן בבית שני שלא היה להם שמן המשחה אבל היה כהן גדול בלבישתו בגדי כהונה גדולה · ופר הבא על כל המצות הוא מה שאמר הש"י אם הכהן המשיח · ונשתוו שניהן בפר יוה"כ ועשירית האיפה · וכהן שעבר הוא כשאירע פסול בכ"ג ביוה"כ ומינו אחר תחתיו כמו שביאר ביומא שאחר יוה"כ ישוב הראשון לגדולתו ויעבור השני שנתמנה ונשתוו שניהן שהן מצווין על הבתולה ואסורין באלמנה ושאר דיני כה"ג הובא על שניהן מלבד אלו שזכרנו :

אין בין במה גדולה לבמה קטנה כו' : (שם)

במה גדולה היא במת צבור כמו שאמר הכתוב היא הבמה הגדולה ואמרו אינו קרב בבמה ר"ל בבמה קטנה שהיא במת יחיד וכ"ז בשעה שהותרו הבמות כמו שיתבאר בפרק האחרון מזבחים (הל' ס') :

אין בין שילה לירושלים כו' : (שם)

בכל הרואה ר"ל שהיו אוכלין בכל מקום שהיה יכול לראות את שילה · ואמר יש אחריה היתר רוצה לומר כי אחר שגדל השם יתברך לשילה *כשחרב התיר לנו ההקרבה בבמות · ומאחר שבחר בירושלים אין מקריבין בשום מקום זולתו לעולם ואע"פ שחרב אסור להקריב בבמה · ועוד יתבארו עיקרי אלו הדינים כולם וראיותיהם בסוף זבחים :

הקורא

פ"ב הקורא את המגילה למפרע כו': (דף יז ע"א)
כתוב במגילה נזכרים ונעשים כמו שאי אפשר לאדם לעשות מלאכה בזמן שעבר אם לא עשאה כמו כן אין ראוי לקרות את המגילה אחר זמן קריאתה ואסור לקרותה על פה לאמרו נזכרים ואמר כתוב זאת זכרון בספר ושיעור זו המשנה ופירושה כך עברי שקראה תרגום בכל לשון לא יצא חוץ מלשון יוני אבל קורין אותה ללועזות בלע"ז והוא שתהיה כתובה בלע"ז כדי שלא תהא קריאתו על פה ומה שנשתנה לשון יוני משאר הלשונות לפי שהיה מובן אצלם הלא תראה מה שאמר במה שקדם אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית והטעם מפני שהם פרשו התורה בלשון יון לתלמי המלך ונתפרסמה אצלם אותה העתקה עד שהיתה אצלם אותו הלשון כמו לשונם וכאלו היתה אשורית וכן אמר לשון יוני לכל כשר ומוסיף על זה כי זה הלשון היה חשובה אצלם רבינו הקדוש אומר מה לי לשון תרסי או לשון עברי או לשון יוני והלועז ששמע אשורית יצא לפי שאע"פ שאינו יודע פי' כל מלה ומלה יודע הוא כל המעשה:

קראה סירוגין ומתנמנם יצא כו': (שם)
סירוגין פיסקי פיסקי ואפילו שהה כדי לגמור את כולה ומתנמנם הוא שהתחיל לישן אבל לא נשתקע בשינה כמו שדקדקנו בס"ף פסחים · ואמר כותבה בתנאי שתהיה כוונתו על הקריאה שהוא קורא במגילה שכותב ממנה שהיא שלימה ולא על קריאתו באותה שניה שהוא כותב לפי שאינו יוצא ידי חובתו עד שיקרא בספר שלם · סם שם העיקר · סקרא הוא כמו אבן שצובעים בו צבע אדום · קומוס מין עפר ירוק והוא מסממני הדיו ובערבי אלזא"ג · וקנקנתום ממיני הקומוס · נייר הוא הנקרא בערבי כאגד · דיפתרא הוא העור שאינו מעובד כל צרכו:

בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר כו': (דף יט ע"א)
כשדעתו לחזור למקומו ליל י"ד ולא חזר קורא כמקומו ואם לא היה כן קורא עמהם · והלכה כר"מ ·

הכל כשרין לקרות את המגילה כו': (שם ע"ב)

אין קורין את המגילה ולא מלין כו': (דף כ ע"א)
הכל אפי' אשה וכבר בארנו (פ"א ה"א) כי המגילה נקראת ליל פורים ויום פורים ועל קריאת היום אמרו אין קורין עד שתנץ החמה לאמרם והימים האלה נזכרים ונעשים ואמר במילה וביום השמיני וגו' ואמר בהזאה והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וגו' הקיש שלישי להזאה כי בשביעי טובל כמו שביאר הכתוב · ושומרת יום כנגד יום כבר בארנו דינה בפסחים (פ"ח ה"ה) ועוד יתבאר בשלימות במס' נדה ומה שנאמר שנחשוב יום מעת עלות השחר לאמרו בעזרא (נחמיה ד') מעלות השחר עד צאת הכוכבים וקרא אותו הזמן יום והוא אמרם והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה · ומה שאמר וכולם שעשו משעלה עמוד השחר כשר למי שעבר ועשה בעת הצורך הגדול אבל המעשה הגמור הוא אחר הנץ החמה ואין הלכה כר"י:

כל היום כשר לקריאת מגילה כו' (דף כ ע"ב)
וידוי המעשר כבר בארתי אותו במס' מע"ש (פ"ה ה"י) ובאה אחר זאת הפרשה היום הזה ה' אלהיך וגו' ודרשינן סמוכין היום נאמר בהלל זה היום עשה ה' ובשופר יום תרועה יהיה לכם · ובמוספים דבר יום ביומו · ובתפלת המוספין כמו המוספין · וידוי פרים הוא הוידוי הנאמר על פר כהן המשיח ופר העלם דבר של צבור ועוד יתבאר ענייניהם בהוריות · ומיני העבודה כלם שזכר לא יהיו אלא ביום לאמרו ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם ביום ולא בלילה · וכבר בארנו בשלישי מר"ה (הלכה א') כי הדינים לא יהיו אלא ביום · ואמרו בסוטה ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת ואמר על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט מה משפט ביום אף השקאת סוטה ביום ואמר בעגלה ערופה וכפר להם הדם ולפי שבא בהם לשון כפרה כקדשים לא יהיו אלא ביום כמו שהקדשים לא יקרבו אלא ביום כמו שזכרנו · וטהרת מצורע הוא בפירוש ביום טהרתו

כל הלילה כשר לקצירת העומר כו': (שם)
קצירת העומר אינו אלא בלילה והוא קבלה ועוד יתבאר ענין קצירת העומר בעשירי ממנחות · והקטר חלבים ואברים הם מותר תמיד של בין הערבים והוא אמרו היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה · ואמר דבר שמצותו ביום כשר כל היום לאתויי סידור בזיכים והם שני בזיכי לבונה שנותנין על לחם הפנים כמו שיתבאר במנחות (פי"א) ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה לאתויי אכילת פסחים וכבר ידעת כי אכילת פסח אין מותר לאכלו אלא עד חצות אבל גזרה היא כדי להרחיק את האדם מן העבירה:

פ"ג בני העיר שמכרו רחובה של עיר כו': (דף כה ע"ב)
זו המשנה היא לרבי מנחם בר יוסי שהוא נותן לרחובה של עיר קדושה מאחר שמתפללין בו בתעניות ובמעמדות ואינה הלכה לפי שלא יחדוה לתפלה והתפלה בו עראי והעיקר בכל זה מעלין בקדש ולא מורידין ואסור למכור בית הכנסת אלא בכפרים אבל בית הכנסת של כרכים אי אפשר למוכרו לפי שהרבים יש להם בה זכות:

אין מוכרין את של רבים ליחיד כו': (דף כו ע"ב)
ואין הלכה כרבי יהודה:

אין מוכרים בית הכנסת אלא על תנאי כו': (שם)
זהו כשלא מכרו אותו אנשי הכפר כולם בהסכמה אבל אם מכרוהו זקני המקום כולם במעמד אנשי המקום כולם יכולים למכור ואפילו לעשות ממנו דירה לשתות בו יין תמיד ואין הלכה כרבי מאיר ולא כרבי יהודה:

ועוד א"ר יהודה בהכ"נ שחרב אין מספידין בתוכו כו': (דף כח ע"א)
עגמת נפש רוצה לומר שיכאב הלב כשיש בו עשבים ויתגדלו בבנינו אם יוכלו או תכנע נפשם וישובו אל ה' אם אין בהם יכולת לבנותו ולפיכך מותר לתלוש העשבים ולהניחם במקומם · אבל לא יתלוש ויאכיל או יאבדם לגמרי ודברי ר' יהודה אלו כולם אמת:

ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים כו': (דף כט ע"א)
שבת ראשונה היא שבכלל ימותיה היא ראש חדש אדר והוא כשיתחיל ראש חדש אדר יום ראשון או שני או שלישי או רביעי או חמישי או ששי קוראין פרשה ראשונה והיא פרשת שקלים יום שבת שהוא שבת האחרון של שבט וכשתדע שבת ראשון ושניה ושלישית ורביעית יתבארו לך שבתות ההפסקה ואני אבארם שבת שניה היא השבת שבכלל ימיה פורים על הדרך שבארנו בשבת ראשונה ושבת שלישית היא השבת הבאה אחר פורים או קודם ראש חדש ניסן אם יחול ראש חדש ניסן בשבת ושבת רביעית היא שיחול ראש חדש ניסן בתוכה על הדרך שקדם · ומה שאמרתי בראש חדש אדר שאפשר להיותו בכל יום מימי השבוע על עיקר הלוי ר"ל הראייה ופרשת שקלים היא כי תשא עד סוף הפרשה ואמרו חוזרין לכסדרן רוצה לומר סדר ההפטרות כי בכל שבת קורין ההפטרה מענין הסדר ובזמן אלו הפרשיות והמועדים הן הפטרות מענין הפרשה לא מענין הסדר כי בשבת ראשונה מפטיר ביהוידע הכהן ובשניה פקדתי את אשר עשה לך עמלק ובשלישית וזרקתי עליכם מים טהורים וברביעית בראשון באחד לחדש וכן בראשי חדשים וחנוכה יהו הפטרות מענין הזמן ומפסיק ענין הסדר כמו שיתבאר וזהו ענין אמרם לכל מפסיקין:

בפסח קורין בפרשת מועדות כו': (דף ל ע"ב)
זה הדבר מבואר וסדר הקריאה באלו הזמנים הוא מנהג פשוט בכל ישראל מה שאומר לך · יום ראשון של פסח [קורין] משכו וקחו לכם והפטרה בפסח גלגל · יום שני שור או כשב והפטרה פסח יאשיהו · יום שלישי קדש לי · יום רביעי אם כסף תלוה את עמי · וביום חמישי פסל לך · ויום ששי ויעשו בני ישראל · ביום שביעי ויהי בשלח הפטרה וידבר דוד · ביום שמיני כל הבכור הפטרה עוד היום · ושבת שבתוך הפסח קורין ראה אתה אומר אלי הפטרה העצמות היבשות · וביום ראשון של עצרת קורין בחדש השלישי הפטרה ויהי בשלשים שנה וביום שני כל הבכור הפטרה תפלה לחבקוק וביום ראשון מראש השנה קורא וה' פקד את שרה והפטרה ויהי איש אחד מן הרמתים וביום שני והאלהים נסה הפטרה מצא חן במדבר וביום כפור בשחרית קורין אחרי מות הפטרה כה אמר רם ונשא ובמנחה פרשת עריות הפטרה בנבואת יונה וביום ראשון וביום שני מסוכות קורין שור או כשב הפטרה ביום ראשון הנה יום בא ביום שני ויקהלו אל המלך שלמה ושאר ימות החג קורין בקרבנות החג וביום שמיני כל הבכור הפטרה ויהי ככלות שלמה ובתשיעי קורין וזאת הברכה הפטרה ויהי אחרי מות ושבת שבתוך החג קורין ראה אתה אומר אלי הפטרה ביום בא גוג:

בחנוכה בנשיאים בפורים ויבא עמלק כו': (שם)
שבת שבתוך חנוכה מפטירין בנרות בזכריה ואם חל יום ראשון מחנוכה ביום שבת שיהו בחנוכה שתי שבתות שבת ראשון מפטירין בנרות דזכריה ושניה בנרות שלמה ואם חל יום פורים בשבת תהיה ההפטרה פקדתי את אשר עשה עמלק וכן אם יחול ר"ח בשבת מפטיר והיה מדי חדש בחדשו ואם יחול ביום ראשון הפטרה מחר חדש וזהו ענין אמרו לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים וכן לתעניות ולמעמדות מפטירין מענין התעניות ומעמדות לא מענין סדר אותה שבת ובתשעה באב קורין כי תוליד בנים ומפטיר אסוף אסיפם ונהגו העם לקרות בזה הגלות הפטרה קודם תשעה באב מענין התוכחות לא מענין הסדרים וכן אחר תשעה באב מפטיר בנחמות עד השבת שקודם ראש השנה שהיא ההפטרה מענין התשובה וההפטרות שקודם תשעה באב דברי ירמיהו שמעו דבר ה' חזון ישעיהו איכה היתה לזונה ואחר תשעה באב נחמו נחמו ותאמר ציון עניה סוערה אנכי אנכי הוא מנחמכם רני עקרה קומי אורי שוש אשיש שובה ישראל וקורין ברכות וקללות בתעניות לאומרם מוסר ה' בני אל תמאס · ואמר ואינו עולה להם מן החשבון שאינה עולה להם אותה הקריאה שקורין בב' ובה' לקריאת יום שבת ולא נאמר שיחשבו השלשה שקראו ויקראו ד' ביום שבת ממקום שפסקו בו השלשה לקריאתה וישלימו לחשבון שבעה אלא חוזרין לראש הפרשה כמו שהוא גלוי ומפורסם:

פ"ד הקורא את המגילה עומד ויושב כו': (דף כא ע"א)
אמרו מקום שנהגו לברך יברך רוצה לומר אחר קריאת המגילה אבל לפניה על כל פנים צריך לברך לפי שהוא מצוה והעיקר אצלנו כל המצות כולם מברך עליהם עובר לעשייתם ויברך לפניה שלש ברכות על מקרא מגלה ושעשה נסים ושהחיינו ואחריה נהגו לברך הרב את ריבנו · וזכור אלו הדברים והוא שלא יקראו על ראש הצבור פחות מג' בני אדם ולא יקרא אדם אחד בספר פחות מג' פסוקים ולפיכך אם קראו י"ג פסוקים יקרא האחד מהם ד' פסוקים ולא יתחיל בפרשה פחות מג' פסוקים ואז יהיה ראוי לו שיפסיק הקריאה וירד ולא יניח מן הפרשה פחות מן ג' פסוקים ואז יהיה מותר לו להפסיק · כל אלו הם עקרים בקריאה על ראש בני אדם והמתחיל לקרות בס"ת הוא חייב לברך אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו וחותם נותן התורה והקורא אחרון שהוא משלים יברך לאחריו אשר נתן לנו תורתו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו וחותם נותן התורה · ומה שסדרנו שבזמן הזה יברך כל אחד ואחד לפניה ולאחריה מפני הנכנסים בבהכ"נ שלא ראו אותו שבירך תחלה וכשרואין איש אחד שעולה וקורא בלא ברכה יחשבו כי הקורא בתורה אינו צריך ברכה לפניה וכמו כן היוצאים בבהכ"נ שראו הראשון שירד ולא בירך ויצאו ולא ראו אחרון שבירך לאחריה יחשבו כי אין צריך לברך אחר קה"ת:

בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה כו': (שם)
אמרו זה הכלל סימן בעלמא לפי שאין לנו יום שיש בו מוסף ואינו י"ט אלא מה שנזכר וכל זה מבואר ואמת · ובכ"מ שיאמר מברך' לפניה ולאחריה רוצה לומר על דרך החיוב כמו שבארנו:

אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה כו': (דף כג ע"ב)
אמר השם ונקדשתי בתוך בני ישראל · ובאה הקבלה כל דבר שבקדושה לא יהיה פחות מעשרה · ופורסין על שמע היא הפריסה וההצעה שהיא קודם קריאת שמע רוצה לומר שיסדר אדם אחד יוצר והאהבה · ועוברין לפני התיבה הוא שיתמנה אחד להתפלל בקהל · ומעמד ומושב הוא כשהיו מתקבצים בני אדם ללוות את המת ובאין לקוברו שהיה אדם אחד ספדן ואומר להם בפרק מפרקי ההספד עמדו יקרים שבו יקרים שבו ואין מעמידין כל זה הטורח אא"כ היו עשרה או יותר · וכשיאמר אדם ערכי עלי והערכים בפסוקים ידועים הם כבר בלשון התורה ואין לו לזה המעריך מה שיתן אלא אחוזתו הכהן הממונה על ההקדשות יקח מאותה אחוזה דמי הערך שנתחייב בו לפני עשרה מישראל ואחד מהם כהן שיסכימו כולם שזו שוה זה הערך ואז ירד להוכח וכן כשאמר דמי ערכי עלי שהוא חייב במה שישומו אותו כעבד הנמכר בשוק ויתן דמיו כמו שיתבאר בערכין ג"כ צריך זה שישומו אותו י' בני אדם ואחד מהם כהן ויתן כפי שומתן וזה ענין באמרם והאדם כיוצא בהם עניינו כקרקעות וזה שאמרו תשעה וכהן אינו תנאי אבל הוא רשות כי אם הם ט' מישראל דיו לפי שפרשת ערכים נשנית בה מלת כהן י' פעמים ובאה הקבלה כי כהן אחד בלבד יספיק לנו וכל מה שנשנה כהן הוא רבוי אחר רבוי למעט ואפילו ישראל:

הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים כו': (שם)
אם היו שלשתן ג' פרשיות כמו הפרשה שבישעיה (נ"ב) כה אמר ה' חנם · כה אמר ה' אלהים מצרים · ועתה מה לי פה וגו' · כמו אלו הג' פסוקים לא יקראם כולם לתורגמן ואח"כ יתרגם אבל קורא אותם אחד אחד ואין מדלגין בתורה בשני ענינים אבל בענין אחד כמו באחרי מות ואך בעשור לחדש מדלגין ובנביאים אפילו מענין לענין והתנאי בשניהם שלא ישהה אלא כדי שישלים התורגמן לתרגם הפסוק שהוא מתרגם או הג' פסוקים אם הוא מתרגם בנביא:

המפטיר בנביא הוא פורס על שמע כו': (דף כד ע"א)
משום כבוד עצמו תקנו לו חכמים זה מאחר שהוא ממעיט עצמו להפטיר ראוי הוא שיעשו על ידיו אלו המעשים המשובחים וכשהמפטיר בנביא קטן שאי אפשר לו לעבור לפני התיבה עד שיתמלא זקנו אביו או רבו יורדין במקומו לאלו הדברים ויהיה כאלו הוא עצמו מפטיר בנביא כיון שהוא תלמידו או בנו והכל שוה:

קטן קורא בתורה ומתרגם כו': (שם)
קטן קורא בתורה אמר אחד מן הגאונים האחרונים כי זה אחר השלישי · ופוחח הוא שיהיה הבגד שעליו נקרע העליון ממנו עד שכתפיו ולבו נראין ערומין דמתרגמינן ערום ויחף פחח ויחף · ואין הלכה כר' יהודה באמרו כי מי שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע שאע"פ שלא נהנה מאורם שיראה נהנה מפעולתם בעולם ר"ל הפעולות הבאים מאורם בעוה"ז · ואסטים צבע כדמות תכלת ובערבי פל"ג · ופואה שרשים דקים אדומים שצובעין בהם אודם ובערבי פוו"ה · וכמו כן כל דבר שצובע הידים אמנם אם היו רוב בני אותה העיר צובעי ידים מפני שמתעסקים באותו צבע מותר לו לישא את כפיו שהרי נסתלק טעם מפני שהעם מסתכלין בו:

האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין כו': (שם ע"ב)

האומר יברכוך טובים הרי זה דרך הצדוקים כו': (דף כה ע"א)
על מצחו או על פס ידו פי' שישים של ראש על מצחו או של יד על פס ידו ה"ז דרך טועים לפי שהוא הולך אחר לשון התורה ממש לפי דעתו · על בית אונקלי שיתלה אותם על זרועו או כתפו או שיתן אותה בחיקו · והחיצונים הם הכופרים בתורה בכל ואינם מאמינים ממנה לא תורה שבכתב ולא תורה שבע"פ · ואין ראוי לומר יברכוך טובים לפי שהשם יתברך מברכים אותו טובים ורעים כמו שכתוב מי לא יראך מלך הגוים · ועל קן צפור יגיעו רחמיך לפי שהטעם אינו לצד רחמניות מהשם יתברך באומרו לא תקח האם על הבנים אבל היא גזרת הכתוב · ועל טוב יזכר שמך מפני ששמו נזכר על טוב ועל רע כמו שאמרו מברך על הרעה כשם שמברך על הטובה · ואם אמר מודים מודים משתקין אותו מפני שנראה כאלו ההודאה לשתי רשויות וההודאה אינה אלא לאחד והמכנה בעריות הוא שיכנה וישים כנוי הנסתר במקום כינוי הנוכח ויאמר במקום אביך ואמך ואחותך אביו ואמו ואחותו · ואם תרגם מזרעך לא תתן להעביר למולך ומזרעך לא תתן לארמיותא הנה הפך הלשון ממשמעותו בכל וכוונת הפסוק לשם איסור עבודת המולך ·

מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם כו': (שם)
ענין עגל השני הוא מה שנשנה מעניינו והוא מפסוק ויאמר משה אל אהרן עד פסוק וירא משה את העם וגו' וכמו כן ויגוף ה' את העם וגו' · ואלו הפסוקים אין מתרגמין על ראש הצבור מפני כבוד אהרן · ואין מתרגמין ברכת כהנים מפני שאומרים בה ישא השם פניו אליך ודאה להמון הפך מה שאמר אשר לא ישא פנים · ואמר מעשה דוד ואמנון לא נקראין ולא מתרגמין אינה קושיא למה שאמר מעשה תמר נקרא ומתרגם כי כל מה שזוכר אמנון סתם נקרא ומתרגם ומה שזכר אמנון בן דוד אינו נקרא ואינו מתרגם משום כבוד דוד וטעם האומר אין מפטירין במרכבה כדי שלא ישאלו ההמון כשישמעו אותה ולא יוסיף להם אלא ספק וטעם ר"א הוא כבוד לירושלים ולישראל · והלכה כרבי יהודה ואין הלכה כר"א:

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת מגילה

מסכת מגילה

דף ב בפירש"י בד"ה אלא לאו אליבא דרבנן דהוו מקמי רבי עקיבא אמרה עכ"ל לכאורה דמשמע ליה דהני רבנן הוו מקמי ר"ע דהכי משמע דר' יהודה קאמר לר' עקיבא אימתי אמרו רבנן דקורין בי"ג כו' הייגו בזמן שהשנים היו כתקנן אבל בזמן הזה אין קורין ואין זה מוכרח דאדרבה איכא לפרושי דר"י אליבא דרבנן קאמר והם בעצמם דברי רבנן דבזמן ר"ע היו דטפי ניחא לן למימר הכי דאל"כ רבי יהודה הוא דפליג עליה דר"ע ולא רבנן וע"כ נראה שפירש"י נמשך למטה ושיעור דבריו כך הוא אלא לאו רבנן דפליגי עליה דר"ע ומקמי ר"ע דהיינו בזמן שהשנים כתקנן אמרה מיהא דקרינן אלמא כו' ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה ועוד האמר רב חסדא כו' ואר"י דהתלמודא מסיק ליה כו' והכא ה"ק כו' ועוד הא"ל דבסתומות איירי נמי תקשה והאמר רב חסדא כו' עכ"ל כל"ל מתוס' בפרק הבונה ופי' דהתם בפ' הבונה תלמודא מסיק ליה לאוקמא הא דרבי ירמיה בפתוחות משום דמעיקרא ידע התם מלתיה דרב חסדא ולא הוה קשיא ליה התם מעיקרא מאלה המצות גם דמעיקרא איירי התם לפלוגי בפתוחות כדקאמר סתום ועשאו פתוח כו' פתוח ועשאו סתום כו' מש"ה העמיד הך דרבי ירמיה נמי בפתוחה ולא תקשה כלל מדרב חסדא אבל הכא ה"ק מעיקרא והסברא מאלה המצות ולא ידע כלל לפלוגי בין סתומות לפתוחות ומהך קושיא דפריך מעיקרא אלה המצות אתותב ר' ירמיה בין בפתוחות בין בסתומות והם כן שפיר קא מקשה לפום הך סברא דבסתומות מיירי הא דר' ירמיה הקשה ליה נמי הא דרב חסדא ועד"ז יתפרש נ"ש וכפר"ת ז"ל שהגיה כו' ומשני אין מהוו הוו ולא קשיא מידי דר' ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי כו' ר"ל דלמאי דמשני בין הכא בין התם אין מהוו הוו ודאי דלק"מ אי דרבי ירמיה מוקי לה נמי בסתומות ומש"ה כי פריך במגילה מהא דרב חסדא ולא בעי לאוקמא הא דר' ירמיה בפתוחות כדמוקי לה בפ' הבונה דהכי אורחיה דמקשה זיל הכא קא מדחי ליה להפך הסברא לפי הקושיא כפרש"י התם ע"ש והכא מאלה המצות נמי פריך מעיקרא דליכא לפלוגי בין סתומות לפתוחות לפום הך סברא אי איירי בסתומות פריך נמי מרב חסדא כיון דמשני שפיר אין מהוו הוו ולאוקמא אפי' בסתומות כסברת המקשה ודו"ק:

ח"א דף ב ע"ב מנצפ"ך צופים כו' והכתיב אלה המצות כו' כל דברי המאמר מפורש פרק הבונה בחידושי הלכות ואגדות גם כאן עיין בחידושי הלכות על דברי התוס' גם עיין בחידושינו פרק כ"ג:

דף ג בד"ה וילן יהושע כו' כשלר על יריחו כתיב וילן כו' וכשלר על העי כתיב וילך בלילה כו' עכ"ל כל"ל ההי כשלר על יריחו שכתבו לאו ממש הוא דכבר כבש את יריחו והחריבה אלא קודם שלר על העי היה דכתיב בההי קרא וישלחם יהושע וילכו אל המארב כו' שעדיין לא הלך על העי כדמסיים בההי קרא וילן יהושע בלילה בתוך העם עד אשר הלך בעצמו להלחם על העי כדכתיב באידך קרא וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק דהייגו כשהיה לר על העי וק"ל: **ע"ב** בד"ה אין מועד בפני ת"ח ויום שמועה כבפניו דמי עכ"ל הס"ד והא"כ מה"ד כ"ש חנוכה וק"ל: **בפרש"י** בד"ה את ל"ת דכתיב לא תוכל להתעלם כו' עכ"ל לא ידענא אמאי פי' לנאי דס"ד מעיקרא למילף מהכא דגדול כבוד הבריות כו' והא דחיק ליה התם בפ' מי שמתו דשאני התם דכתיב והתעלמת וה"נ בעי למילף התם דגדול כבוד כו' מהך דמייתינן בשמעתין הרי שהיה הולך לשחוט פסחו כו' ודחינן לה נמי התם שאני התם דכתיב ולאחותו אלא דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת דוקא בלאו דלא תסור הוא כדמסיק התם וה"נ הכא מקרא מגילה לאו דלא תסור הוא דמ"מ מלוה דרבנן הוא וכ"פ הר"ן בשמעתין וק"ל: **תוס'** בד"ה כרך שישב ולבסוף הוקף כו' וי"ל דהא דקאמר נידון ככפר מיירי דליכא י' בטלנים כו' עכ"ל ודומיא דהכי ע"כ אפי' בדליכא י' בטלנים במוקף ולבסוף ישב קורין בט"ו ומהכא ה"מ להוכיח בפשיטות דהך דכרך שאין בו י' בטלנים נידון ככפר ע"כ בשהם כרכים מיירי ולא במוקף חומה מימות יהושע וכ"ה ברא"ש ור"ן: **בד"ה** והתניא ר"א כו' מאי מהני ולבסוף ישב הא לא קדשה כו' עכ"ל כל"ל:

ח"א דף ג ע"א שכחום וחזרו ויסדום כו'. לפי שמונאם בדיבור הם כפולים שכחום ובודאי יש לורך בהם כגון לענין המספר עד אלף ובפרק הבונה דרשו בהם בכפולים עיין עם בחידושינו באגדות: תרגום של תורה אונקלוס כו'. התרגום הוא לשון ארמית והתורה ודאי ניתנה בלשון הקודש הוא לשון עברי מאבותינו מעבר הנהר אלא פירושה מסיני היה תרגום כדלקמן מפורש זה תרגום שהוא לשון ארמית שהיה להם ומורגלים בו מבית אבי אמם לבן הארמי כמפורש פ' כ"ב ומסיק דבכתוב אחרי ימי עזרא כדקאמר התם דבררו להם כתב אשורית ולשון הקודש עד דאתי אונקלוס ויסדום: תרגום של נביאים יונתן אמרו מפי חגי כו'. יונתן הגדול בתלמידיו של הלל היה כמפורש פרק הישן והלל ק' שנה קודם שנחרב הבית שני היה ובודאי דלא באו את הנביאים חגי זכריה ומלאכי שהיו בתחלת בית שני אלא בקבלה היתה לו מפיהם ע"י רבותיו ומקמיה דאונקלוס היה יונתן שהוא היה תלמיד ר"א ור"י שהיו מתלמידיו של ריב"ז שהיה תלמידו של הלל אלא שלא היה יונתן חש לפרש התורה אז מטעמא דלקמן דמפרש' תלתא ולא היה מפרש רק נביאים דאיכא מילי דמסתמן עד שבא אונקלוס ופירש לדורו גם התורה: ויקראו בספר וגו' זו מקרא מפורש זה תרגום כו'. מפורש פרק אין המודר: וספד' מספדא בירושלם כמספד דאחאב כו'. מפורש ספ"ב דמ"ק: וראיתי אני דניאל כו' אינהו עדיפי מיניה. מפורש פרק חלק ולכאורה אין למאמר זה שייכות הכא ונראה משום דזכר לעיל במעלת כתובים משום ספר דניאל דאית ביה קץ קאמר נמי דאפ"ג דאינהו בדורו עדיפי שהיו נביאים איהו נמי עדיף מנייהו דאיהו חזי כו' והקץ נמי חזי שפי מינייהו: ויהי בהיות יהושע וגו' א"ל עתה באתי מיד וילן יהושע וכו'. מפורש פרק היה ופרק נ"ה:

דף ד בפרש"י בד"ה לוד ואונו כו' ובמתני' דערכין תנן תרתי מינייהו דקא מני לוד ואונו כו' עכ"ל כך היה גרסתו שם אבל בכל נוסחאות שלפנינו במשנה שם לא מנה אלא אונו וכמ"ש התוס' בשמעתין וק"ל: **תוס'** בד"ה הא אלפעל בגנהו כו' אבל הכא דהוו ג' בשלשתן לא שייך למימר שהן כפולות עכ"ל אין זה מדוקדק דגיא חרשים לא כתיב בקרא ולא פריך אלא אלוד ואונו אלא דל"ל דבתרתי נמי לא שייך שהן כפולות וק"ל: **בד"ה** נשים חייבות כו' וקשה דהא בתוספתא תני בהדיא דטומטום כו' ופשיטא דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס כו' עכ"ל ל"ע אמאי לא הקשי להו בפשיטות מרישא דקתני בטומטום שאינו מוליא מינו ולא אינו מינו והייט ע"כ דשמא זה הקורא אשה הוא ועיין יישוב לזה קצת בב"י טור א"ח סי' תרפ"ט וק"ל: **בד"ה** פסק ואומר על הנסים כו' לשעבר ומשום הכי תקנו בה על הנסים כו' עכ"ל כל"ל: **בד"ה** מאי אריא פורים כו' דמש"ה לדרוש בו ביום אפי' בי"ט דדרשינן ל' יום כו' עכ"ל כל"ל: **ע"ב** בד"ה ויעבירנה ד' אמות כו' לפי שאין שם חיוב חטאת כיון שלא היתה עקירה כו' עכ"ל כל"ל ובתוס' פ"ב דר"ה ובלולב הגזול דבדיהם [א] יותר מבוארים ע"ש: **גמ'** וסבר רבי עיירות לא דחינן ליום הכניסה והתניא אל להיות בשבת כו' למאי דס"ד השתא אמתני' נמי ה"נ למפרך הכי דברישא קתני בע"ש דקורין העיירות בו ביום ובסיפא בשבת קתני דדחינן לה ליום הכניסה אלא דניחא ליה למפרך אתנא דמשנה בהדי' דלית ליה הכי וגם הא דקאמרינן בסמוך כמאן כרבי ה"ה דהמ"ל כמאן כסתם מתני' אלא דנקט רבי ודלא כת"ק דפליג עליה דרבי וק"ל: **שם** הכל חייבין בקריאת מגילה ואין הכל בקיאין כו' כל"ל:

וח"א דף ד ע"א חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום שנאמר כו'. והכי משמע ליה מקרא אלהי אקרא יומם דהייגו שאקרא את המגילה ביום לבד שהוא במקום הלל כדאמרי' לקמן אין זה כאוי כיון שלא נעשה להם לישראל בתחלת גאולתן שם ביום רק בלילה כמ"ש בלילה ההוא נדדה שנת המלך וגו' ואמר ולילה ר"ל אקרא אותה בלילה לבד מטעם זה מ"מ לא דומיה לי מלהזכיר הנס גם ביום במקום הלל שהיום עיקר לקרות הלל ולסעודת פורים כדאמרי' לקמן מדכתיב ימי משתה ושמחה ומאן דמייתי ליה מקרא למען יזמרך וגו' בההוא מזמור נמי רמז מעשה אסתר שאמר בו הסתרת פניך הייתי נבהל שבזמן אסתר נתקיים הסתר אסתיר את פני וגו' כמ"ש בפרק שלוח הקן אסתר מן התורה מנין שנאמר הסתר וגו' כמפורש שם. ואמר אליך ה' אקרא וגו' היא תפלת מרדכי ואסתר ואמרו בתפלתם מה בלע בדמי וגו' ר"ל שקלי כסף שנתנו ישראל בירדתי אל שחת ע"י שקלי כסף של המן כדאמרינן לקמן. ואמר שמע ה' וחנני וגו' שיהיו שקלי כסף של ישראל דומין שקלי כסף של המן. ואמר שעלתה תפלתם שהפכת מספדי למחול פתחת שקי וגו' של מרדכי שנא' בו וילבש שק וגו' ותאזרני שמחה כמ"ש ליהודים היתה וגו' ושמחה ומסיים ואמר למען יזמרך כבוד וגו' לפי שלא נזכר שום שם במגילה מן הטעם שכ' המפרשים שנכתבה מעיקרא בלשון פרסי ומ"מ נזכר שמו של הקב"ה בתחלת הנס שהיה בלילה שנאמר בלילה ההוא נדדה שנת המלך ודרשו מניה לקמן בפרקין שהוא רמז דרך כבוד נדדה שנת מלכו של עולם וז"ש למען שאתה פתחת שקי וגו' אזמרך בקריאת מגילה בלילה להזכיר שמך דרך כבוד על נס שבלילה שאין שינה לפניו נכתב כן נדדה שנת וגו' כדי לשבר את האוזן כמלך ב"ו ואמר דגם שאזמרך בקריאתה בלילה מ"מ ולא ידום בקריאתה גם ביום שבו עיקר שמחה כדלעיל ומסיים ה' אלהי לעולם אודך בין שבאת עלינו במדת רחמים בין במדת הדין כמ"ש בכל מדה שמודד לך או יש לכוין שאמר לעולם אודך על נס פורים ע"פ מ"ש אם כל המועדים יהיו בטלים ימי פורים לא נבטלים והייגו אודך על נס זה לעולם שאתה עשית לי גם שלא נזכר שמך בו:

דף ה בפרש"י בד"ה וגן הקהל כו' במוצאי י"ט ראשון של חג כו' עכ"ל כל"ל וכ"ה במתני' בפרק ואלו נאמרין וק"ל: **תוס'** בד"ה עולת ראיה כו' על עולה שאינה של י"ט דודאי אינה כו' אבל איסורא מיהא איכא משום דכתיב לכם עכ"ל כל"ל מדברי התוס' דפ"ק דביצה דמלכם ילפינן איסורא לנדרים ונדבות אבל מלה' אדרבה ילפינן היתרא לעולת ראיה לב"ה ודבריהם לריכים ביאור דמ"ם זה אינו כו' דלא נחלקו ב"ה על עולה שאינה של י"ט דודאי אינה קריבה כו' הייגו דאיסורא הוא אבל מלקא ודאי לא לקי דהם לא כן אמאי קאמר הא מני ב"ש היא הא כב"ה נמי אתיא וכמ"ש התוס' שם וליכא לאקשויי דא"כ הדרא תירוצא לדוכתא דלהכי נקט עולת נדבה לאשמועינן דהפ"ה לא לקי לב"ה דמ"מ למשרי לגמרי לב"ה בעולת ראיה הויא רבותא טפי אבל עיקר דבריהם תמוהים דמאי רבותא דשרו ב"ה שייכא הכא כיון דלא קתני בהך ברייתא שריותא דב"ה כלל אלא השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה ותלמודא קמסיק ליה התם דאתיא כב"ש דלית להו מתוך כו' ול"ע: **ע"ב** בד"ה ממעטין משמחה כו' ומתן גדול מזה עכ"ל הס"ד וא"כ מה"ד ממעטין ר"ל שלא יהו שמים כו' עכ"ל כל"ל: **גמ'** משום דחד גיסא שודא דימא הוה אי הכי אמאי כו'. לישנא דהאי הכי מגומגם דהמקשה גופיה ידע הך ברייתא דתני סביב פרע לטבריא כו' ואמאי בעי למימר נמי מעיקרא ומי מספקא ליה מלתא דטבריא והכתיב ערי מבצר וגו' ואפשר דבהך ברייתא לא הוה קתני בה בהדיא סביב פרע לטבריא כו' אלא סביב פרע סימה חומתה ותלמודא מסיק לה הכי למאי דקמשני ליה דחד גיסא שודא דימא הוה בטבריא וכן דרך התלמוד להגיה בברייתא למאי דס"ל השתא וק"ל:

דף ו שם אלא אמר רבא חמת כו' ולמה נקרא שמה רקת כו' רבא אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא כו'. נראה דחדא מהנך תרתי מימרות ל"ל רבה אמר וק"ל: **ע"ב** שם אמר רב פפא סדר פרשיות א"ב כו'. למאי דס"ד השתא אי ת"ק קשיא מתנות המ"ל נמי מתנות איכא בינייהו ולהאי אוקמתא דמסיק ת"ק תנא מקרא מגילה וה"ה מתנות ניחא וק"ל: **תוס'** בד"ה הא לענין סדר פרשיות כו' לקרותם באדר השני עכ"ל הס"ד וא"כ מה"ד ר' אליעזר ב"י סבר אף מקרא מגילה לכתחלה דדייק כו' עכ"ל כל"ל:

ח"א דף ו ע"א חמת זו טבריא כו' רקת כו' כנרת כו'. במקרא אד כתיבי הני שלש ערים בנ' פר יהושע בגורל של בני נפתלי והכי אמרינן פרק מרובה ימה של טבריא בחלקו של נפתלי היתה כו' ורש"י מפרש להו לפי השמות שנשתנו בזמנו: **בקלא** דכנרי כו'. פירש בערוך שם אילן דפירותיו מתוקים או פירות מתוק כקול כנור: **כי** שכיב איניש הכא כו' וכי מסקי כו' כי נח נפשיה כו'. ג' מיני הספד זכר כאן על ת"ח מי שלא זכה כלל אף בגופו לאחר מיתה לבא לא"י ספדו עליו גדול כו' ושם לו כו' דיש להספיד עליו שלא זכה בגופו לבא לא"י מ"מ זכה בשם טוב לבא התם דשם לו בבקת ועל"ד טוב שם משמן וגו' ומי שלא זכה למות שם בא"י אבל זכה לאחר מיתה דמסקי ארוניה להתם יש להספיד עליו שלא זכה בחייו לבא לשם דהשתא הכוגי עומק מקרי כאילו אינו מת בזמנו ונהרג בחטאת זה שהיה דר בחו"ל וכהאי לישנא איכא בסוף כתובות על שנשא אשה בחו"ל ומת שם ברוך המקום שהרגו ור' זירא שזכה בחייו ליכנס לא"י קאמר דמ"מ יש להספיד עליו על שאבדה כלי חמדתה שהצדיק ודאי אינו אבד במיתתו שיש לו השארות הנפש אבל יש לכלל ישראל להספיד על מה שנאבדה מהם כלי חמדתן שהצדיק הוא דמיון כלי חמוד שע"י פועלים דברים חשובים ומובים: **רקת** שאפי' ריקנים שבך מלאים מצות כו'. לכאורה דמלת רקת לא משמע אלא ריקנין ומהיכא משמע דמלאים מצות כרמון ויש לומר דנקרא רקת על שם הכתוב כפלח הרמון רקתך וכמפורש בפ' זה בורר: **שיושבת** בטיבורה של ארץ ישראל כו'. אבל לא בטיבור של עולם דהא אמרינן פרק זה בורר אלשכת הגזית שרלך אגן הסהר וגו' שהיא יושבת בטיבורה של עולם וכ"כ התוספות פרק אלו מליאות דירושלים לא היה רק מהלך יום אחד מגבול ארץ ישראל מלד אחד וארץ ישראל ד' מאות פרסה היה ע"ש: **שטובה** ראייתה כו'. פירשו בתוספות שהיו שם גנות ופרדסים עכ"ל ועוד יש לומר טובה ראייתה בחכמים שהיו יושבים שם סנהדרין בימי רבי כדאמרינן ספ"ב דר"ה: **זבולן** עם חרף וגו' כו'. דלפי פשוטו משתבח בזבולן שחרף נפשו למות במלחמה ונפתלי על מרומי שדה לא ידענו מה שבחו ומ"ה דרשו ביה דבאותה מלחמה שראו בני זבולן את נחלת בני נפתלי כי שם נקבלו כדכתיב ויזעק ברק את זבולן ואת נפתלי קדשה שהיא נחלת נפתלי כמה שאמר מקדש נפתלי וע"י שראו בני זבולן את נחלת נפתלי שהיה על מרומי שדה מקום שדות וכרמים חרף הוא נפשו למות על רוע מזלו שנפל בגורלו ימים והרים וגבעות שאינו מקום שדות וכרמים: **כפוני** זה חלזון. כרש"י בחומש פירש שבחלק יששכר וזבולן היה כו' עיין שם והכי משמע מקרא כי שפע ימים יינקו ושפוני טמוני חול וגו' קאי גם איששכר ובשמעתין לא הזכיר אלא זבולן הייט שהוא היה מתרעם על חלקו ולא כן יששכר שהיו בעלי תורה: **א"ל** רבש"ע מי מודיעני כו'. פירש רש"י מי מודיעני על זאת שמא יקחו בלא דמים כו' עכ"ל ודוחק הוא שיטלו בגזל בלא דמים ויש לומר דהכי קאמר דמי מודיעני דשמא יבאו לסחור בקלא אילן במקום תכלת כדאמרינן רים פ' איזהו נשך מי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא אמר ליה שם יזבחו זבחי לדק כפי' רש"י כשם שאסור גזל בעולם כך לא יגזלו ממך מחייתך של חלזון על ידי קלא אילן שלא יגלית בסחורתו כו'. ושאמר כל הנוטל ממך בלא דמים כו' יש לומר כמשמעו דבדם חלזון עושין תכלת כדאמרינן במנחות וקאמר והנוטל ממך סחורה של התכלת בלא דם חלזון על ידי קלא אילן לא יועיל לו בפרקמטיא ולא יגליה כו': **לדידי** חזי לי חלב ודבש כו'. עיין פירוש רש"י ובכתובות ס"פ בתרא מפורש ע"ש: **עקרון** תעקר זו קסרי כו'. עקרון תעקר קרא הוא בלפניה וקסרי בגי' עקר ולכם לומר קסרי שמה ויקרא עקרון במקרא על שם שתיעקר לעתיד וכמה שאמר ומלכות זדון תמהרה תעקר כו' ויקרא עקרון אחד מחמשה ערי סרני פלשתים תחשב בספר יהושע ובספר שמואל וכשפית יאיש גאדום כדמוכח בשמעתין ונראה בזה גם שעקרון ולור מארץ פלשתים תחשב שוב היתה לאדום וע"פ מה שאמרו פא"ע ואת חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי והאשקלוני והגתי והעקרוני והעוים אמר חמשה וחשיב שית ומשני עוים מתימן בן אליפז בן עשו באו ואיוו לאלהי פלשתים ויאלו מתימן לגור ביניהם ולהכי לא אמר ו' ולפי זה אפשר דבעקרון נתיישבו בני תימן: **שהיא** יושבת בין החולות וכיא כו'. כהאי לישנא אמרינן פרק ב"מ התכמודין לפי שדרין בין החולות עיניהם טרוטות ושם פירושו מלשון חול לפי שדרין במקום חול והרוח נושבת בו ונכנס בעיניהם ונראה דהכא נמי יש לפרש שהיא יושבת בין החול מכל הגדדים דהייגו שיושבת על שרטון שבתוך הים וכ"ע

קרני ראם [א] יותר. נ"ע ע"ב בדתו וז:

ימגלא יתל שעל שפת היס סביב לה ואמר כי ככר קודס במלכה מלכות רומי ואדום דהיינו בימי מלכות יון לפי שהיתה קסרי קרובה לארץ ישראל כי המקום קרוי פלשתים לארץ כנען תחשב כמפורש ביהושע על כן היתה יתד תקועה לרעה לישראל על ידי מלכות יונים וכשגברו מלכות בית חשמונאי על היונים נגמו גם את קסרי וכבשוה כדאמר לקמן ישבו שניהם אל תאמין והיו קורין אותה אז על שם תורגמא כבישת מגדל עד כ"ה גירסת הערוך דהיינו שנחרבה ודרים היו בה עדים: ואזהירותי דמיו מפיו וגו' זו בית במיא׳ כפירוש רש"י שם אלו בית במה שלהם שהיו זורקין שם דמי זבחיהם ויש כו' עיין שם · ושקוציו מבין שיניו וגו' זו בית גליא שלהן כו' כמה שאמר פרק כל הצלמים ואגדהם את שמם שלא לכנות לה שם שבח אלא שם גנאי היו קורין אותו בית גליא לשון גובה קורין אותה בית כריא לשון חפירה ושפלות כפירוש רש"י שם ועיין בערוך עוד פירושים וזה שאמר יהסירותי דמיו וגו' ושקוציו מבין שיניו שלא יקרא להם עוד מפיו ומבין שיניו בשם שבח זה: והיה כאלוף ביהודה וגו' שעתידים שרי יהודה כו'· דבמקום שהיו שם אלופי אדום יהיו אלופי ושרי יהודה ובספר זכריה פירש רש"י אלוף מלשון לימוד כמו ואאלפך חכמה: קסרי בת אדום כו' א"ד דמרבי כו' וא"ד דאוקמי מינה מלכי כו'· ועל כן נקראת קסרי כי מלכים שלהם נקראים קיסר על שם המלך שמלך בה בכח ובחוזק יד כמפורש ביוסיפון וצריך לומר דמרבי ומוקמי מלכי היינו משאר אומות שהיו בה דהא אמרינן באדום קטון נתתיך בגוים דלא מוקי להו מלך בן מלך: אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן כו'· בחרבו שתיהן וישבו שתיהן אמר בכל חלוקה מהן אל תאמין אבל גבי חרבה קסרי וישבה ירושלים והרבה ירושלים וישבה קסרי אמר בשני החלוקות פ"א האמין ויש לומר שאילו היה אומר נמי כן בכל חלוקה תאמין היה המובן ממנו שאפשר לפרש להאמין באחד משני החלוקות אם לעולם ישבה ירושלים וחרבה קסרי או לעולם ישבה קסרי וחרבה ירושלים ואינו כן אלא שיש להאמין שב' החלוקות אמת כי לפעמים ישבה קסרי וחרבה ירושלים ולפעמים ישבה ירושלים וחרבה קסרי ומייתי ליה הכי מקרא דאמלאה החרבה דצור אמרה על ירושלים אמלאה מחורבתה כפרש"י ומשמע נמי אמלאה את צור שהיא חריבה מירושלים שהיתה מלאה וכן ולאום מלאום יאמץ שפשט הכתוב איזה מהם יאמץ על חבירו על כן פירושו שכל אחד מהם יאמץ על חבירו לפעמים זה ולפעמים זה אמר יצחק כו' יוחן עשו כו' ר"ל גם שאינו ראוי לכך יוחן במתנת חנם כמ"ש ותנותי את אשר אחון כו' אמר ליה הקב"ה. רשע גמור הוא ואין ראוי לחנותו א"ל יצחק בל למד צדק וגו' כמ"ש שגגת תלמוד עולה זדון וזה שלא למד צדק שוגג הוא במעשיו הרעים א"ל הקב"ה בארץ נכוחות יעול דהיינו להחריב ארץ ישראל והמקדש בזה הוא מזיד ורשע גמור הוא כמ"ש ערו ערו עד היסוד וגו': זו גרממיא של אדום כו'· בפ"ק דיומא אמרינן גומר זה גרממיא כו' ונומר מבני יפת היה ואפשר דמשום הכי קאמר זו גרממיא של אדום כו' ולא אותם גרממיא דהיינו גומר דמבני יפת היה ובאותה דשל אדום שאלמלא כו': ע"ב ותלת מאה ושיתין ותמשה מרזבני איכא ברומי כו'· והוא כמנין ימות החמה שס"ה ימים כי עשו מונה לחמה וכדלקמן שס"ה שווקים וכ"א ממרזבני שהם שס"ה הוא מושל ביומו מימי השנה שס"ה ודקטיל בכל יומא חד מנייהו הוא רמז על תקוה לעתיד דוגמת שאמרו בפרי החג ואמר דעי"כ מיפרדי נאוקמי מלכי והיינו זממם שאין יוצאין להחריב העולם: אם יאמר לך אדם יגעתי כו'· ועד"ז פירשו בקרא האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד גו' האמנתי שמצאתי כי אדבר שעניתי ויגעתי מאד בזה אבל כשאמרתי בחפזי בלא יגיעה כל אדם כוזב ולא תאמינו: אם ראית רשע וכו'· כל הסוגיא מפורש פרק קמא דברכות: ברך גדול של רומי ג' מאות כו'· ושס"ה שווקים כל אלו דברים הם סיפור גדולתם וחשיבותם של רומי לאשמועינן אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו לישראל לעתיד על אחת כמה וכמה וכן מצינו במדרש דירושלים לעתיד שהיה גדולה ארבע מאות פרסה ככל ארץ ישראל ולענין שווקים אמרו ביומא אתהלך לפני ה' בארצות החיים זה מקום שווקים ולענין מחילות ותומה הכי נאמר בירושלים אהיה לה חומת אש:

דף ז תד"ה נאמרה לקרות ולא לכתוב כו' ור' יוחנן נמי אמר דהם קראה בין הכתובים לא יצא כו' עכ"ל ל"ע אמאי לא הביאו מדברי רב יהודה אמר שמואל גופיה דהית ליה נמי הכי בפ"ב דהם קראה בין הכתובים דלא יצא ונראה לפרש משום דמלתא דשמואל איכא לפרושי דקראה בין הכתובים גרע מקראה בע"פ אבל בההיא דר"י קראה בין הכתובים לא יצא א"א לפרש דגרע מקראה בע"פ דקאמר בצבור שנו ואי גרע מקראה בע"פ יחיד נמי לא יצא דיחיד לא יצא בע"פ וק"ל: בא"ד ואכתי קשיא כו' ואין לומר דהא דניתן ליכתב מדרבנן קרי כתיבה כו' עכ"ל פי' כיון דמדרבנן ניתן לכתב ולקרות הכתי קשיא אההיא דפ' אמר להם הממונה דקאמר הניחא למ"ד כו' אלא למ"ד לא ניתן ליכתב מא"ל כיון דניתן לכתוב מדרבנן לא ה"ל לפתוס דבריו למקרי לא ניתן ליכתב סתמא וא"ל דאה"נ הא דקאמר הניחא למ"ד ניתן ליכתב היינו נמי מדרבנן דקרי כתיבה ואלא למ"ד לא ניתן ליכתב היינו נמי אפי' מדרבנן דאם כן הדרא קושיין לדוכתין דאיכא נמי חנוכה כו' ולא הל"ל הניחא למ"ד ניתן ליכתב ותירץ הר"א דו הסברא קיימת הא דמגילה ניתן ליכתב מדרבנן קרי כתיבה ושפיר קאמר [א] הניחא למ"ד ניתן לכתב כיון דכתיבה דמגילה נוהגת עפי כו' [ג] וק"ק לפי דרך זה הא דקאמר אלא למ"ד לא ניתן לכתב היינו אפי' מדרבנן ולא אשכחן הך דעת שלישית הכא ובשום דוכתא דאיכא מאן דלית ליה הכי ודו"ק: בד"ה לכולהו איכא פירכא כו' דלשמואל נמי איכא פירכא כו' עכ"ל כל"ע: ע"ב בד"ה דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי בירושלמי ארורה זרש כו' עכ"ל כל"ע ועיין בב"י וק"ל: בד"ה כאן במכשירין כו' וי"ל דודאי אוכל נפש במתקלקל כו' עכ"ל פי' דודאי מסברא נימא הכי דלא התירו אוכל נפש אלא בדבר המתקלקל אבל שאינו מתקלקל הרי אפשר לעשותו מאתמול והסיר בי"ט ומ"ש התוס' אבל אוכל נפש דעדיף כו' ה"ה דאינו עדיף אלא בהיטו מתקלקל אלא דקושטא קאמרי דמגבן הוה עדיף טפי כשנעשה מאתמול כדאמרינן פ' ר"א דמילה אף גבינה בת יומא מעליא אבל מכשירין דלא שייך ביה מקלקל ואי לאו מיעוטא דהוה הוה שרינן ליה מכשירין בכל גווני מדכתיב לכם דמרבינן מכשירין וע"כ לא אתא מיעוטא דהוא אלא להלק בין אפשר ללא אפשר אבל באוכל נפש דלית לן מיעוטא דהוא לית לן נמי לפלוגי בין אפשר ללא אפשר אלא בין מתקלקל לאינו מתקלקל מסברא ובזה יתיישב מה שדקדק הרא"ש לפרש"י בפ' בא ע"ש:

ח"א דף ז ע"א שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני כו'· כל דבר זה קשה מפורש בקרא דכתיב מעיקרא ויכתוב מרדכי גו' לקיים עליהם להיות עושים גו' ולא כתו לקבל מצות קבלה את מעוררת כו' עד ותכתוב אסתר גו' לקיים את אגרת הפורים גו' השנית וישלח ספרים גו' ומביים ליה דאין לחוב לקבלה רק דברי שלום ואמת גו' הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס: כתבוני לדורות כו'· פי' שבקשה אסתר שתהיה המגילה מכלל הכתובים וכפרש"י בפסוק, ומאמר אסתר קיים גו' ונכתב בספר גו' אסתר בקשה מחכמי הדור לקבעה ולכתוב בספר זה עם שאר כתובים וזהו ונכתב בספר כפ"ל והשיבו לה דהכתוב מיעט את המגילה מהיותה מכלל הכתובים דכתיב הלא כתבתי לך וגו' שאמר הכתוב בתחלה הם אזנך ושמע לדברי חכמים כו' פי' שתהיה המגילה מכלל המצות שאינן אלא דברי חכמים כמו מצות נר חנוכה ולא מכלל מצות הכתובים הנאמרים ברוח הקדש כדכתיב בתר הכי שלא כתבתי לך שלישים גו' אין לך לרבעו עד שמצאו להם במך מן המקרא דהמגילה היא מכלל השלשה כמאן דסבירא ליה הכי דכתיב כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה הוא מקום אחד זכרון מה שכתוב בנביאים הוא מקום ג' בספר מה שכתוב במגילה הוא ונקוט שלישי וכהבנתי לך שלישים יתפרש השתא מפי אתורה נביאים וכתובים והכי מפרש בירושלמי כתוב בתורה כמה דתימא וזאת התורה זכרון אלו נביאים דכתיב ויכתב ספר זכרון לפניו גו' בספר אלו כתובים דכתיב ומאמר אסתר גו' ונכתב בספר גו' ועוד אמרו בירושלמי שהשיבו לה משום דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה עד שהאיר הקב"ה עיניהם ומצאו כתובה בתורה ונביאים וכתובים והיכא למימר דתלמודא לא חש שהשיבו לה כן דאין כאן משום דאין נביא רשאי לחדש דהא איכא ק"ו כדלקמן ומה מעבדות לחירות אמרו שירה ממיתה לחיים לא כ"ש ומיהו לא סגי לן בהאי קו ותו יאיצטריך קראי דהכא דמצוה כהאי ק"ו ראוי להאמרה במצות חכמים כמו הסירה אבל לקובעה בין הכתובים ליכא למילף מקל וחומר אי לאו הני קראי ור' יהושע נמי דפליג הכא הייתו שלא ניתנה לקובעה בין הכתובים להיות מטמא את הידים אבל לקרותה מדברי חכמים אית ליה מקל וחומר דלקמן: מפני שחכמתו של שלמה היא כו'· כלה לומר שחכמת התורה היא חכמה העליונה שניתנה ליכתב אבל חכמת שלמה חכמת האדם היא כעין דברים שבעל פה שלא ניתנו ליכתב ולא שייכא בין הכתובים וא"ע וכי זו בלבד נאמרה והלא כבר נאמר וידבר שלשת אלפים גו' ולמה נכתב קהלת טפי מהנאמר אלא שהיא שייכא בין הכתובים ואמר ול"ת דאי בעי איכתב כו' וקהלת איכתב והשאר עד שלשת אלפים משל גו' לא איכתב ת"ש אל תוסף על דבריו וע"כ לא דברים ממש קאמר דדברים שבעל פה אין להם שיעור אלא ע"כ על דברים שבכתב נאמר כן וכיון שקהלת ניתן ליכתב ע"כ דבין הכתובים הוא: קיימו וקבלו קיימו למעלה מה כו' מפורש פרק רבי עקיבא: קמפיש טובא ואמר כו'· הייט שאמר מתחלה ואשר נתן כתר מלכות בראשו שאל גם על כתר המלכות ולבסוף שראה שעיני המלך רעה בו שאל גם על כתר מלוכה לא אמר רק ונתון הלבוש והסוס גו' כפרש"י במגילה ע"ש אית לן למימר מסברא דלא שאל כל כך גם על כתר מלוכה אי לאו דבלבו אדעתיה דנפשיה קאמר: מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כו'· לפי שמדרך שאדם נושא חן ביותר בעיני אומתו וגבי אסתר כתיב לא הגידה אסתר את עמה גו' כי מרדכי צוה גו' אפשר שהוא עשה כן כדי שלא תהיה נושאת חן ויטלחוה אבל מאלהים היה בהיפך זה כיון שלא הכירו את עמה כל אחד ואחד נדמתה לו כאילו היא מאומתו ולכך נושאת חן בעיני כל רואיה: דילמא פריסתקי שגר כו'· יש לדקדק מעיקרא דדייק ליה ובבזה לא שלחו וגו' היאך ידעו מה עשו הרחוקים אי לאו ברוח הקדש שפי ה"ל לדייק כן מרישא דהאי קרא דכתיב ושאר היהודים גו' והרוג בשונאיהם חמשה ושבעים אלף גו' היאך ידעו מספר הרוגים של הרחוקים אי לאו ברוה"ק וי"ל משום דבכתב המלך ניתן רשות ליהודים גם בבזה דכתיב אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר גו' להשמיד ולהרוג גו' ושללם לבוז גו' אלא שהם מעצמם הרחיקו מהבזה שלא יהא עין המלך צרה בממון כפרש"י במגילה והשתא בדבר שנתקיים כתב המלך להרוג בשונאיהם ידוב למימר שהיה הקול יוצא לידע גם ממרחקים את מספר ההרוגים אבל בדבר שלא קיימו מצות כתב המלך שלא שלחו ידם בבזה לא הוו ידעי בקלא בעלמא אי לאו ברוה"ק והמדחה קאמר דע"י שלית הודיעו להם כן וכדי שלא יהא עין המלך צרה בממון: מהבא וזכרם לא יסוף מזרעם כו'· כתבו התוס' דבריתא דקרא לא מזינן אלא היהודים שבאותו דור עכ"ל ולא משמע כן דבריתא דקרא נמי כתיב בכל דור ודור גו' אלא נראה דריתא דקרא איכא לפרושי שכן קבלו עליהם שלא יעבור אבל מיתורא דלא יסוף מזרעם משמע ליה למדרש דרוח הקדש אומרת כן בלשון הבטחה דלא יסוף מזרעם וכה"ג דרשו מיניה בירושלמי דימי פורים לא יתבטלו גם לעתיד: שדר ליה קיימת בט ומשלוח מנות פרש"י דהא תרי מנות איכא כו' ע"ש פירושו אינו מבורר ומאי אשמועינן בכך הא ודאי דאמטא דעגלא וגרבא דחמרא ב' מנות הן ונראה לקיים כל נוסחות הגמרות שלפנינו דמייתי נמי סיפא דקרא ומתנות לאביונים ומשום דמנה משמע כל דהו ולכך בעי תרי לאיש אחד אבל מתנה בעי שיעור נתינה כדאמרינן בכמה דוכתין וסגי לאיש אחד מתנה אחת ומשום דשלח לו ב' מנות אטמא דעגלא וגרבא דחמרא שהם גדולות כשיעור נתינה אמר דבהנך ב' מנות גדולות שפי משיעור מנות קיימת ב"כ ומתנות לאביונים כשיעור נתינה לב' אושפיזא ולבני ביתו וזה שדקדק לומר וקיימת בנו ולא קאמר וקיימת בי דר"ל וקיימת בנו לבני אנשים שתי מתנות ומלא לאביונים יב בו כמו א"ב בב"י דיוצאים בשתי מתנות לאב ובנים: ע"ב אי חקלאה מלכא כו' דיקולא כו'· לפי הדרך שכתבנו לעיל דדרך לשלוח מנה יפה כל דהו דרך ריעות כמ"ש איש לרעהו והוא שלח מלא עסקא כו' ומלא כסא כו' קאמר דרך בדיותא דאין דרך נכבדים לשלוח מנה גדולה בזו אלא דרך חקלאה הוא לתת מנה גדולה בתוך דקולא ועסקא הוא כעין דקולא כמו שפירש הערוך ושוב שדר ליה איהו מלא עסקא דזנגבילא ומלא כסא כו' באותן כלים חזר ושלח לו אלו הדברים ואמר אביי דרך בדיותא כי שלח לו מרי שהוא דבר היפך מתוה ששלח לו רבה דאיהו שלח לו דבר מתוק לחיך ומרי שלח לו דבר חריף ומר כשמו מרי ואמר עוד בדרך בדיותא כי נפקי מבי מר כו' והכלי ביה שיתין פלוגי כו'· פי' שיתין מתיכות כפי' הערוך אההיא דפרק יוה"כ אהדרוה פלוגי ונפי כו' וקאמר ובעי למיכם לפי אבתרא כו' י"ע בדרך בדיותא שהקערה זאת גם כן נפשיה נודבר האכל כעין שעושין עתה שאומנין ע"י בלילות לוקר לורות מבוגות ושפיר קאמר למיכם ואוכלא ממש: מחלפי סעודתייהו כו'· פרש"י שזה אוכל עם זה בפורים של שנה זו כו' ע"ש ולא ידענא מאי אשמועינן בזה והיה נראה לפרש דבחד פורים קמיירי אלא ה"ק דבזה היו מקיימים כ"א משלוח מנות בזה שולח סעודתו לזה וזה לזה: מיחייב איניש לבסומי כו' בין ארור המן לברוך כו'· יש לפרש ע"פ מ"ש יש צדיק ורע לו בעולם הזה שאינו צדיק גמור כדי שיקבל עונשו בעולם הזה ויש רשע וטוב לו בעולם הזה רשע שאינו גמור כדי לטורדו בעולם הבא אבל יש צדיק גמור שזוכה כו' שזוכה לב' שולחנות לאכול הפירות בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כמו מרדכי שזכה לכל הגדולות גם בעוה"ז וכן בהיפך ברשע גמור שאין לו זכות כלל כמו המן שהיה מזרע עמלק ונשו שאבד גם עולם הזה ועוה"ז אמר דחייב לבסומי בפוריא כ"כ עד דלא ידע כו' הייטו שאינו יודע לנו להבחין מדרגה גדולה שיש בין ארור המן שהיה רשע גמור ואבד שתי העולמות לבין ברוך מרדכי שהיה צדיק גמור שזכה לשתי עולמות: קם רבה שחטיה לרבי זירא כו'· דבר תמוה הוא לפרשו כפשטיה ונראה דר"ל כעין שחטיה דאגבריה חמרא וכפייה לשתות יותר מדאי עד שחלה ונטה למות ולכן נקטיה בלשון שחיטה דשתיית היין נקרא ע"ש הגרון מקום שחיטה כמ"ש ממלא גרונם של ת"ח יין וקאמרי דהתפלל עליו שלא ימות מחולי זה עד שנתרפא ומי ומצינו במקרא ובתלמוד לשון חי מלשון רפואה:

דף ח בד"ה דריסת הרגל כו' ולא קשה אההיא דהתם מפ"ב דבילה דנשני התם כו' עכ"ל כל"ל ר"ל לפום הך סברא דמפלגינן בין שותפין לשאר אינשי לא קשה נמי אההיא דהתם פ' ח"ה מההיא דפ"ב דבילה שמשני התם פ' ח"ה דההיא דשותפין שנדרו זה מזה אסורין לעולם דלא קפדי ומני ר"א היא דאוסר ויתור וא"כ מאי מקשינן פ"ב דבילה מההיא דשותפין שנדרו כו' אההיא דבשל עולי בבל ואי אמרת בירא דשותפי הוא אמאי מיתר הא איכא לאוקמא נמי ההיא דשותפין שנדרו כו' כר"א דאוסר ויתור ואהא קאמרי דשפיר פריך תלמודא דע"כ ל"פ רבנן עליה דר"א אלא התם דמיירי בשותפין נננס והנהו ודאי לא קפדי אדריסת רגל כיון שמכירין עצמן אבל בהך דבירא דשותפי כיון דשל עולי בבל הוא ה"ל זה כשאר אינשי דקפדי דמודו ביה רבנן דאסור וק"ל: בפרש"י בד"ה הא שעליו חייב כו' לכשיתכפר בקן אי גרלה אבל מקמי כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה נטמא כו' ואלו נגע בדבר שאינו משכב ומושב אינו אלא ראשון כו' עכ"ל כל"ל: ע"ב גמ' א"כ לכתוב קרא וכי יטהר הזב ולשתוק מזובו ל"ל כו' הא לענין ביאה וטומאה זה וזה שוין מה"מ כו' טהור הבתא מלטמא בביאה למפרע כו' כל"ל וכ"ה בספרים מדויקים וק"ל: שם אי הכי הגלחת ולפרים מ"ט כו'. ליבוא דאי הכי מגומגם ויש ליישבו בדוחק וק"ל: שם עד שיכתבנו בכתב אשורית כו' התוס' הביאו לשון הברייתא עד שיכתבנו אשורית דמשמע נמי דקאי אלשון שהוא לשון הקודש ואהא הקשו אההיא דגיפטית לגיפטים דאיירי בלשון וכן הביאו רש"י במתניתין לגבי לשון ומיהו ודאי דקאי נמי אכתב כדמוכח מתניתין דפריך ואי בגופן שלהן כו' אפי' מקרא שכתבו מקרא כמי דקתני עד שיכתבנו אשורית ובפסקי תוס' כתבו טעם למה נקרא לשון הקדש אשורית ולא עברית ע"ש:

דף ט תוס' בד"ה בשלמא תורה איכא יגר שהדותא כו' והלא אלו היה חסר כל אלו הג' תיבות כו' עכ"ל ר"ל בהני תרתי מילי מקרא שכתוב תרגום ותרגום שכתוב מקרא בהדדי הוו שלש תיבות ולא מפסיל גם אם חסר כולם דהיינו קרא דאמר יעקב גלעד והרגום דאמר לבן יגר שהדותא דהוו ג' תיבות בהדדי ובהכי ניחא מ"ש דגרע טפי כשהוא כתוב תרגום כו' דבהכי נמי מיירי הכא ודו"ק: בד"ה כאן במגילה כו' ורב ושמואל דלקמן סבירא להו כרב אסי דבסמוך עכ"ל ר"ל לרב אסי אליבא דתנא קמא סבירא ליה לרבותינו דהוא ר"ג דבכל הספרים התירו יונית אפילו במגילה חוץ מבתפילין ומזוזות אבל לרבי יהודה וודאי דלית ליה לר"ג התירו יונית במגילה ואף בשאר ספרים אלא בספר תורה ממעשה דתלמי וק"ל: בד"ה ורב אסי כו' אלמא דבשאר ספרים לא צריך אשורית וספר ודיו וא"כ מנא ליה לרב אסי נומר דר"י מחמיר ומצריך טלי האי כו' עכ"ל ר"ל מנלן דמחמיר ר' יהודה טלי האי דצריך בשאר ספרים דיו וספר דמוקים הך ברייתא בשאר ספרים כר' יהודה דקתני עד שיכתבנו אשורית ודיו וספר הא לא אשכחן בוס הגא התם דפליג בהך מלתא ובר"פ כל כתבי הוסיפו להקשות למה שביק רב אסי ברייתא קמא דמוקי לה הכא במגילה והוא גופיה מייתי ברייתא התם דלית ליה הכי ע"ש: בד"ה אלהים ברא בראשית פירש הקונטרס כו' וקשה שהרי בראשית אינו שם כלל כו' עכ"ל יש לדקדק השתא דלא ידעינן הך סברא דמש"ה יטעו משום דיש להזכיר הבורא

בנ"י ראם [א] ד"ה ואכתי קשיא כו' הניחא. נ"ב ואיני מבין מדוע לא פי' התוס' סוגיא דאמר להם הממונה בפשיטות הניחא למ"ד ניתן לכתב היינו מאן דסבר דאסתר מטמא ידים וניתן לכתב מדאמר ר' ו... תורה לא ניתן לכתב אבל למ"ד לא ניתן לכתב הייט מ"ד דאין מטמא ידים וניתן לכתב רק מדרבנן וקושיא דהא איכא חנוכה וצ"ע: [ג] שם וק"ק נ"ב ועוד קשה דא"כ איך יפרש בשמעתא דקראה ... ויש לנו ישוב:

בתחלה תקשי לאו מאי תקנו באלהים ברא בראשית דאכתי המין יפרש כך אלהים ברא בראשית דראשון ברא השני ונראה לפי' הקונטרס דלכך יטעו משום דלא משמע להמין דברא נמשך אבריאת שמים וארץ אלא אדסמך ליה ולהכי כיון שגם הם יודעים דאלהים הוא אלהות אי הוה כתיב בראשית ברא אלהים הבריאה נמשך האלהים שהוא הנברא ויאמר המין דע"כ בראשית גם כן הוא שם הבורא וב' רשויות הן ולכך הפכו לו שאף אם יפרש אלהים ברא בראשית דברא נמשך לבראשית לא יפרש שהוא הנברא הוא אלהות אלא אחד דבר אחד מהנבראים שבעולם וק"ל: בד"ה ואל זאטוטי בני ישראל וקשה אמאי לא כתבו כו' את אצילי בני ישראל כו' עכ"ל כל"ל הא והאי דכתבו לו לשון יונית כמ"ש התוס' לעיל ומשמע להו דע"כ זאטוטי אינו לשון יון דאצילי דאם כן לא הו"לך התלמוד להזכיר שכתבו ואל זאטוטי במקום ואל אצילי שהרי אין זה מכלל השנויים הכא שכתבו בשינוי והא קשיא להו דה"ל למכתב בתרוייהו לישנא דאצילי בלשון יון ותירצו דלא רצו לשקר ולכך הוצרכו לכתוב זאטוטי בתחלה במקום נערי ומשום שיהיו נקראים בשמם הראשון כפרש"י כתבו כן גם כן במקום אצילי ודו"ק: ע"ב בד"ה אין בין כהן משמש כו' לכהן המשמש ושמש כו' שהפר בא מן המשמש כו' הל"ל בין כהן המשמש לכהן כו' עכ"ל כל"ל דכהן המשיח לא שייך בהך בבא דמיירי אף בבית שני וק"ל:

ח"א דף ט ע"א כתבו לו אלהים ברא בראשית כו' • עיין פרש"י והקשו התוס' לפירושו שהכי בראשית אינו שם כלל כו' וא"כ אילו כתבו בראשית קודם כו' והתיבה הראשון זוה בורא אחד כו' ע"ש ולכאורה לא יצאנו מידי קושייתם כיון שכתבו לו בלשון יון בתחלה איך יפרשו להוציאו ממשמעו ללשון אלהות כיון דאינו שם כלל בלשונם וכי מפני הקדימה ישנו ממשמעות הלשון כקושייתם ונראה דודאי המינים יאמרו דהתחיל בשמו ולהוציא זאת הדעת אמרו במדרש זעטוטי תרכבי מלך ב"ו תחלה מזכיר שמו וא"כ שבחו פלן אגוסטלא כו' אבל הקב"ה אינו כן אלא תחלה מזכיר שברא עולמו וא"כ הזכיר שמו שנאמר בראשית ברא וא"כ אלהים כו' ובספר שפנת רזי בשם ספר לקח טוב נתן טעם לענין כדאמרינן שלא יאמר האדם לה' קרבן אלא קרבן לה' דשמא יתחרט בתוך דבורו ולא יקיים ונמצא שהוציא שם שמים לבטלה הכי נמי הכא אם היה אומר אלהים ברא והיה פוסק ולכך התחיל בראשית עכ"ל ולפי שהמינים יכחישו כל זה ויאמרו דראוי להתחיל בשמו ואילו כתבו בראשית ברא אלהים יבא זה להכריחם שיאמרו דלכך לא פתחה התורה בשמו על שיש חסרון בחקו ח"ו וכפי דעות המופסדות אשר למינים שיהיה פי' בראשית בתחלה ברא מי שברא אלהים שהא' ברא את הב' ושני רשויות הן ח"ו והמקרא קצר וחסר מתנו אלהים הפועל שאלהים שכתוב בקרא הוא אלהים הפועל ומצינו במקראות בחסר מהם הפועל או שיפרשו כי בתחלה ברא אלהים ולבסוף ברא אלהים אחר וב' רשויות הן או שיפרשו כי בתחלה וראשית הבריאה עשה אבל כל התולדות א"כ אינן בידו ונתן ביד המערכות כי עזב את הארץ ומשום הכי הפכו לו לכתוב אלהים ברא בראשית כדי שלא יהא להם שום מכריח לפרש הכתוב בכל דעות המופסדות הללו אלא כפשטיה אלהים ברא בראשית ולהכחיש דעות אלו המינים אנו אומרים בכל יום ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית: כתבו לו אעשה אדם כו' • כפרש"י שלא יאמרו ב' רשויות הן והוא לא יקבל מ"ש ר"י פ"ד דסנהדרין כ"מ שפקרו המינים תשובתן בצידן נעשה אדם וגו' ויברא אלהים וגו' הבה נרדה וגו' וירד אלהים וגו' ונכתבו מעיקרא בלשון רבים דאר"י אין הקב"ה עושה דבר אא"כ נמלך בפמליא של מעלה כו' וענינו כפרש"י בחומש שהוא ממדת הענוה שיהא הגדול נמלך בקטן והוא ע"פ ב"ר ע"ש אך מה שהוסיף רש"י בחומש ולפי שהאדם בדמות המלאכים ויתקנאו בו לפיכך נמלך בהם כו' הוא ע"פ מ"ש במסכת סנהדרין שם בשעה שבקש הקב"ה לבראות האדם כו' א"ל רבונו"ש נעשה אדם אמרו מה אנוש כי תזכרנו וגו' ע"ש מזה נראה כי מפני קנאת המלאכים נמלך עמהם לפי שנברא כדמותם ורש"י הרכיב בפירוש החומש דברי התלמוד ודברי הב"ר לענין אחד לפי שב' הטעמים קרובים לענין אחד: ויכל אלהים ביום הששי כו' • כי הוא לא יאמין בזה מדרש חכמים מה היה העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה ועוד שאר דעות: זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם כו' • פרש"י דבראם משמע שני גופין ברא כ"א זכר ונקבה ב' פרצופין כו' עכ"ל כ"ל דהיכך קראי לא מתמתפי כן דכתיב ויברא אלהים את האדם בצלמו וגו' בצלם אלהים ברא אותו דמשמע דגוף א' האדם נברא מתחלה כדאמרינן פרק הרואה ובפרק קמא דכתובות ולפי זה נראה לפרש בפשיטות שפי דבראם משמע שני גופין והיינו קראי משמע דגוף א' נבראו מתחלה וכדאמרינן קראי בפרק הרואה ובפ' שופין פשין ובפ"ק דכתובות כתיב בצלם אלהים ברא אותו וכתיב זכר ונקבה בראם וכו' ותלמי לא יקבל מדרש חכמים שם כילד בתחלה עלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף נברא אחד ולכך שינו לו לכתוב בראו דמשמע נמי דנברא גוף א' וקרוב לזה פי' בע"י בשם התוס' • וכתב בעל יפה מראה מ"מ דקשיא להו זכר ונקבה בראם דבסוף הפ' ולא קשיא להו זכר ונקבה ברא אותם וגו' דכתיב ברים הפרשה כו' ע"ש באורך אבל זו הקושיא בעצמה י"ל גם בג' מקומות בפרק הרואה ובפרק שופין פשין ובפרק קמא דכתובות דבכולהו מייתי ליה מהאי קרא דסוף הפרשה זכר ונקבה בראם ולא ניפתמע בא' מהם לאתויי קרא דזכר ונקבה ברא אותם דרים הפרשה והנראה בזה דמקרא דרים הפרשה זכר ונקבה ברא אותם לק"מ כיון דכתיב אחריו ויקח אחת מצלעותיו וגו' ה"ל ההוא דזכר ונקבה ברא אותם אינו אלא כלל וא"כ פרט דהיאך ברא אותם וייצר ה' מן האדמה וגו' ויפח גו' ויקח אחת מצלעותיו וגו' והכי משמע שהכי לא הוזכרה הנקבה כלל ביום הששי אלא בדרך כלל ברא אותם וגו' וכה"ג איתא בל"ב מדות דר"א בפרש"י הגלילי כלל שאחריו מעשה ואינו אלא פרטו של ראשון כילד ויברא אלהים את האדם וגו' ה"ז כלל וא"כ פרט מעשיו שנאמר וייצר ה' וגו' ויפל וגו' ויבן את הצלע השומע סבור בהוא מעשה אחר ואינו אלא פרטו של ראשון עכ"ל אבל בההיא דזכר ונקבה בראם אין בו פרט אחריו ויש לפרשו כמשמעו דבראם ב' גופים וע"כ שינו אותו לתלמי לכתוב בראו כי הוא לא יאמין לדרש חכמים דכך עלה במחשבה לבראות שתי גופים ודו"ק: הבה ארדה ואבלה וגו' • בענין שמפורש לעיל גבי אעשה אדם וגו': ותצחק שרה בקרוביה כו' • דלפי פשוטו בקרבה דהיינו בקרב לבה למה הקפיד הקב"ה על שרה יותר מעל אברהם שהוא נמי צחק בלבו דכתיב ביה ויצחק ויאמר בלבו גו' וכפרש"י והוא לא יאמין למדרש חכמים דויצחק ויאמר בלבו גו' הוא מלשון שמחה כתרגומו וחדי ותצחק שרה הוא לשון לגלוג כת"א וחייכת: כי באפם הרגו שור וברצונם וגו' • כפרש"י דלפי שינוי נמי ודאי דלא נתכוונו נמי רק על שכם ואנשי עירו דודאי לא כתבו לו דבר שקר שלא היה כמ"ש התוס' לקמן גבי ואל זאטוטי כו' ויש לדקדק גם שמעט זה כפרש"י שינו ריסא דקרא מ"מ סיפא דקרא שינו וברצונם עקרו אבום מי הכריחם לכך וע"ק בריפא דקרא שכיונו על שכם למה שינו לקרות שור ולא בהמה סתם והנראה בזה כי פי' הכתוב לדעתם כולו על שכם ועירו כפי' התרגום ברוגזיהון קטלו קטול וברעותיהן תרעו שור סנאה א"כ פי' הכתוב הוא כי באפם הרגו איש הוא שכם שהיה מושל עיר הרגו כאף על שכמה דינה אחותם וברצונם שלא באף עקרו שור דהיינו אנשי עירו שלא פשעו וכך נראה לפרש בפ' הוליהו גבי אבור דאין לו הכרע שפרש"י וברצונם עקרו שור אבור שור על שכם שהוא מאבור כנען או כו' ע"ש והשתא ניחא דלפי מה ששינו לו נמי יתפרש כן כי באפם הרגו שור הוא שכם דנכתב כשור וברצונם עקרו אבום הוא מקום השור שכם אנשי עירו וכדי שלא לשנות הרבה מלשון הכתוב דכתיב בסיפא דקרא שור כתבו לו מלת שור ברישא דקרא ולא לשון בהמה וענינו שלא יאמר רצחנים היו כו' כפרש"י דודאי לא היו רצחנים על הריגתם שהיו כולם חייבים מיתה כדברי הרמב"ן שהיו פע"ז אלא דאי הוו כתבו לו הרגו איש היה לו לבעל דין לחלוק ולומר שע"כ היה יעקב מקפיד על הריגתם דאילו הרגו איש וע"כ שינו לו הרגו שור גו' שלא היה מקפיד רק כאילו הרגו בהמה ועקרו אבום בהמה: ויקח משה וגו' נושא בני אדם כו' • פרש"י דמשמע גמל שלא יאמר כו' פ"ב פי' דמשמע נמי גמל דאי הוה דוקא משמע גמל ולא חמור א"כ הוו כתבו לו שקר והתוס' כתבו לקמן גבי ואל זאטוטי וגו' שלא רצו לשקר לו דאי הוה רצו לשקר לו ה"ל לכתוב ויוכיבם על הגמל וכמדרשות יש הלכך כתיב החמור בה"א הידיעה בזהו החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק והוא שעתיד להגלות עליו מלך המשיח אבל תלמי לא יקבל זה: ומושב בני ישראל וגו' ובשאר ארצות כו' • מפורש בפרש"י במשנתינו ובחומש ולפי תלמודינו שתים שינו לו דהיינו לכתוב גם בשאר ארצות כיון שלא היו במצרים רק ר"י שנה ועוד שינו לו שלא לכתוב שלשים כי הוא סותר קרא דפרשה לך לך דלא כתיב שם רק ד' מאות שנה ולא כתיב שלשים שם והוא לא יאמין דכתיב כאן שלשים מעת שנגזרה גזירה זו בבין הבתרים כפרש"י ולפי זה גם לקמן בקרא ויסי מקץ ד' מאות שנה וגו' לא כתבו שלשים אבל בירושלמי איתא דכתבו לו שלשים ולא שינו לו רק בשאר ארצות כי הוא יאמין שפיר דמגזירת בין הבתרים ה"ל ת"ל שנה ויש לעיין בזה היאך יהיה החשבון מיום שנולד יצחק הא ומושב בני ישראל כתיב ובעל י"מ כתב דאיתא בב"ר דאברהם נקרא שם ישראל כמו יעקב דכתיב ואלה שמות בני ישראל ומ"מ הוא דחוק לפרש כן לתלמי אבל יש ליישב כפרש"י בחומש ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים אחר שאר ישיבות של האבות היה בין הכל ת' שנה ותלמי יאמין שפיר בזה וי"ל לפי הכתוב ת"ל שנה ומגזירת בין הבתרים שאברהם היה בברית בין הבתרים בן פ' שנה ושוב חזר לחרן ושהה שם ה' שנים שנאמר ואברהם בן ע"ה שנה בצאתו מחרן והכי איתא בס"ע: וישלח את זאטוטי בני ישראל וגו' • דלפי ענינו נערי הם הבכורות כתרגומו שאז היתה העבודה בבכורות וכתב הרמב"ן ולמה יכנה הבכורות בלשון נערי אולי בעבור כו' יכמוה כי לא נתעלתם בחכמה שלחם רק מפני הבכורה כו' ע"ש וכו"ה נערי בחורים שלא טעמו טעם חטא כו' ע"ש ולפי שתלמי לא יקבל כל זה הוצרכו לשנות לו ולכתוב לו זאטוטי שלא יאמר גרועים ששם שלחם לקבל פני שכינה בקרבנות וכתבו התוס' וקשה אמאי לא כתבו אצילי בני ישראל כדכתיב בסמוך והוא לשון גדולה וי"ל שלא רצו לשקר כו' עכ"ל ע"ש ויש לדקדק על דבריהם כיון דודאי בלשון יונית העתיקו לו התורה וא"כ מאי קשיא להו מעיקרא ואימא דקושטא הוא דזאטוטי הוא בלשון יון פי' דאצילי דבלה"ק וי"ל דא"כ מאי מייתי שינו לו ג"כ לכתוב גבי ואל אצילי בני ישראל וגו' ואל זאטוטי וגו' דאין כאן שינוי כיון שהוא פירושו של אצילי אלא ע"כ שאין זאטוטי בלשון יון פירוש של אצילי אלא לפי הבנת תלמי הוא מלשון חשיבות בעלמא וכיון שהוצרכו לשנות גבי וישלח את נערי הוצרכו ג"כ לשנות גבי ואל אצילי כפרש"י ודוק: ע"ב לא חמד אחד כו' • דלפי ענינו נקט ופרש החמור כפרש"י בחומש כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ובני על החמור לא היה החמור משלהם אע"פ שהוצרכתי הלכתי וכן ת"א לא שחרית ותלמי לא יקבל זה וע"כ שינו לו לכתוב חמד במקום חמור שהוא קרוב באותיות כמ"ש שלא יכתוב דלחין ריסין ריסין דלחין: אשר חלק וגו' להאיר לכל וגו' ופרש"י שאל"כ יאמר כו' ומדרשו להחליקן בדברים כדי כו' ע"ש והכי אמרינן בפ"ב דע"ז כמפורש שם אלא שתלמי לא יקבל דרשה זו לכך שינו לכתוב לו להאיר: אשר לא צויתי לעובדם כו'. פרש"י שאם כתבו לעובדם הוה משמע ליה אשר לא צויתי שיהיו כו' ע"ש דמלינו לשון צווי גבי בריאה דכתיב כי הוא צוה ונבראו ובירושלמי איתא הגירסא אשר לא צויתי לאומות לעבדם ולפי זה יש לפרש דאם לא שינו לכתוב מלת לאומות היה קשיא ליה מאי אשר לא צוה לעבדם הא בישראל בדרבה מיניה שצוה להם בכמה כתובים באזהרה גם שלא לעבדם ולכך שינו לו לכתוב לאומות שלא צוה להם לעבדם ומיהו שלא לעבדם נמי איטו מפורש באומות דתלמי לא יאמין שהנכרים מצוה על ע"ז: ולא כתבו לו ארנבת כו' והטילו שם אשתי בתורה כו'. ר"ל שהטילו שמה בשם הטעמים בתורה ובמדרשות ד' הטמאים המפורשים בקרא נגד ד' מלכיות וארנבת נגד מלכות יון: יפיפותו של יפת יהא באהלי שם כו' וה"נ אמרינן בסוף סוטה ובס"פ מרובה בא"י לשון סורסי לחוד וכו' לשון יונית כו' ולמאי דפליג התם מחכמת יונית דאסירא ולא ידע לפלוגי בין חכמת יונית ובין לשון יונית ה"מ למפרך מתני' דהכא דמוכחא דלשון יונית שרי:

דף י בד"ה ומ"ט הדר ביה משום קושיא דרב מרי הקשה הרר"ח כו' וכי לא ידע המשנה כו' לכך נראה כו' עכ"ל קושיא ראשונה וכי לא ידע המשנה לא מיתרצא בהכי ואפשר שלא חש לתרצה דאיכא למימר דהנאי פליגי בהכי ואיכא מאן דסבר יש לכן היתר ור"י הוה סבר כוותיה: בד"ה דכ"ע קדושה ראשונה כו' וכ"ש עמון ומואב שהן ח"ל כו' למ"ד לא קדשה כו' עכ"ל והייט ר"א דאית ליה הכי דלא קדשה מעולם ואיכא מאן דפליג עליה במסכת ידים ע"ש: בא"ד גם בקש ר"א להוליטו משום דכל דבר שנאסר כו' עכ"ל היינו שהתקנו כרם רבעי עולה לירושלים מהלך יום אחד כדי לעטר כו' כדאיתא רפ"ק דבילה ע"ש: בד"ה למה מנו חכמים כו' וקדושת חומיו היתה לאחר קדושה שלישית כו' עכ"ל נראה דל"ל לאחר קדושה שניה ולפר"ח בפרק הערל בזה יש ליישב קצת ע"ש ודו"ק:

ח"א דף י ע"ב דבר זה מסורת כו' כ"מ שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער כו'. השתא משמע ליה מלת ויהי מורה על כך ויהי שניהם מל' צרה כדלקמן ולמאי דמסיק כל ויהי איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אלא כל מקום שנאמר ויהי בימי מסורת הוא שהוא לשון וי הי כו' דמשמע להו בההוא ה' ויהי בימי דמלת ויהי מיותרת בהו למדרש וי הי: ויהי בנסעם מקדם וגו' הבה נבנה לנו עיר וגו' ולכאורה ה"ל לאתויי קרא דלעיל מיניה ויהי כל הארץ שפה אחת וגו' אלא משום דההוא לא מוכחא כ"כ דאיכא לפרושי למעלה קאמר שהיה להם שפה אחת כמין עוה"ב ומיהו ליכא לאקשויי מיניה דאיכא לפרושי ביה נמי לשון צער לפי שהיה להם שפה אחת באו לעלה א' הרעה הבה נבנה לנו עיר וגו' ובב"ר פליגי ביה אמוראי: ויהי ביום השמיני אותו יום היה שמחה כו' • והכי איתא במדרש מת"ל ויהי מלמד שהיה שמחה לפניו כיום שנבראו בו העולם במעשה בראשית נאמר ויהי ערב וגו' וכאן אומר ויהי ביום וגו' ויש לדקדק בזה כיון דמסיק דאיכא הכי ואיכא הכי מאי אולמא למילף האי ויהי ביום השמיני וגו' מויהי ערב ואימא דיליף ליה מכל הנהו ויהי דהתם לשון צער וי"ל דהא פשיטא ליה דאותו יום יום שמחה הוה שעליו נאמר ביום שמחת לבו וגו' אלא שבא ללמוד דהיתה השמחה גדולה כ"כ כיום שנברא כו' דמיון השמחה כי כמו שהשמחה שביום שנבראו שמים והארץ היא השמחה הרצון והקיום לפניו כן בהקמת המשכן נתייחד שמו שם ברצון וקיום אשר לפניו ואמרו במדרש להלן בהקמת המשכן נאמר ויהי המקריב ביום הראשון גו' הראשון לבריותו של עולם אמר הקב"ה כאילו באותו יום בראתי עולם י' עטרות נטל אותו יום ראשון למעשה בראשית כו' ע"ש: והכתיב ויהי כאשר ראה יעקב את רחל כו' • ק"ק ואימא דנפרשיה מלשון צער ויהי כאשר ראה וגו' ורחל עקרה דכה"ג דרשו בסמוך בחנה ויהי איש אחד וגו' וה' סגר רחמה וגו' וי"ל דגבי רחל איכא הפסק בעניינא מבא"כ גבי חנה דעניינא חד: ויהי בימי אינו אלא לשון צער ה' ויהי בימי הוו כו' • ד' מהם מפורשים בתרגום דמגילה מה היה הצרה ע"ש אבל הה' ויהי בימי יהויקים וגו' אינו מפורש שם מה היה הצרה לפי שהוא פשוט דבימיו התחיל הגלות והחורבן ובמדרש ילקוט מפורש מה צרה היתה שם שקרענה בתער הסופר והשלך אל האש כיון שראו כך התחילו הכל צווחין וי וי: אמוץ ואמציה אחי כו' • כל הסוגיא מפורש פ"ק דסוטה: מלכים מדוד נביאים כו' וכתיב חזון ישעיה כו'. דוד ושלמה נמי בכלל מ"ח נביאים קחשיב להו לקמן ואפשר דהוצרך לאתויי ישעיה דהוה נביא קבוע ביותר: מקום ארון אינו מן המדה כו' • עיין כל הסוגיא בפרק המוכר פירות ושם מפורש: שם זה הכתב אשר זה לשון כו' • נראה לפרש ע"פ מה שכתבו מתה שחנן הש"י את האדם יותר מכל ב"ח שבעולם הא' שיוכל האדם להודיע לחבירו הרחוק ממנו שלא ידעו בו אשר כל האדם כל מבוקשו ע"י כתב ותחימתו בו • הב' ע"י לשון שהוא דבור בקרוב לו שישמע דבורו • וקאמר דאלו ב' התכונות חיסר וכלת הש"י תבבל דהיינו שיודיע לחבירו ע"י שם זה הכתב דהכל הולך אחר החתימה שהוא שם של אדם אחר הכתיבה ובאר שהוא מלשון קירוב דהיינו לשון הדיבור שהוא הידיעה בקרוב לחבירו שמדבר עמו בלשון שהמלכיות משתמשין בו שאין שאר כל אדם מכירין בו כמ"ש התוס' דלשון כל אדם שהיה שם ארמית לא נכרת מהם: ואמר בין זה מלכות כו' פרש"י לשון ממשלה כו' • ע"ש ויש לפרשו מלשון בן ממש כי תבני בלשצר והיינך נכרת מלכות בבל • ואמר ונכד זו ושתי שהיתה בת בלשצר שגם מתנה נכרת מלכותה: שעשה עלמו ע"ז דכתיב בכל הנהלולים וגו' •. לפי פשוטו גם שם הוא מלשון קולים וסירים ולא ידענא מהיכא משמע ליה שפי שהוא לשון ע"ז: זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים כו' • כמפורש בסוף מסכת חולין שהיו למרדכי שמות אחרים בלשון פתחיה אבל נקרא במגילה מרדכי ע"ש החשיבות והגדולה שהיה ראש לגדולה כמו מר דרור שתרגומו מרי דכיא שהוא ראש לבשמים וז"ש יעלה ברוש עילה לגדולה דוגמת הראש לבשמים מר דרור שהוא גם כן ודאי למעלתו: ששרף רפידת בית ה' כו' • כי שם היא מקום שכינה רפידתו זהב הוא כפורת הזהב אשר עליו היה השכינה שרויה כפרש"י בם ואמר יעלה הדס כו' דהיינו שתעלה לגדולה ולשם טוב ולא תהא קרויה עוד אסתר ע"ש הגלות ואנכי הסתר אסתיר וגו' כמפורש בסוף חולין: והיה לה' לשם זו מקרא כו' • לפי שאין שם שמים נזכר מפורש במגילה קאמר שע"י קריאת מגילה בברכותיה נקרא השם של הקב"ה ואמר לאות עולם לא יכרת אלו ימי פורים כדכתיב וזכרם לא יסוף מזרעם: ומי אדי הקב"ה במפלתן כו' כל הסוגיא מפורש בס"פ אד"מ גבי באבוד אחאב רנה כו' ע"ש והתם נתקיים גם סיפא להאביד אתכם וגו' אבל הכא גבי המן סיפא דקרא להאביד וגו' לא נתקיים מ"מ רישא דקרא כן ישיש גו' אחרים משיש כדמסיק מדלא כתיב ישוש נתקיים גם בימי המן שהיה שמח לפי מחשבתו הרעה במפלתן של ישראל כמ"ש ויצא המן וגו' שמח וטוב לב וגו': נתן חכמה ודעת ושמחה וגו' זה מרדכי כו' שמצינו בו שהיה חכם גדול כמפורש במסכת מנחות שע"כ נקרא פתחיה ובלשן ונתקיים על ידו השמחה לכלל ישראל כמ"ש ליהודים וגו' שמחה ויקר ואמר ולחוטא נתן ענין כו' זה המן כדאמרינן פ"ק דקוסה המן נתן עיניו במה שאין ראוי לו גם מה שבידו נטלו ממנו: ושמתי וגו' והאבדתי ממנה מלך זו ושתי כו' • לפי הנראה זאת הנבואה שנאמר בה הנני שובר קשת עילם וגו' נאמר על איבוד מלכות פרס על ידי אלכסנדרוס אחר שנבנה הבית שני אלא דהאי קרא ושמתי כסאי בעילם וגו' משמע ליה דנאמר בימי הגלות קודם שנבנה בית שני שהיה אז כבא של הקב"ה בעילם כמ"ש בגלות עילם שכינה עמהם ולא מצינו אז שנאבדו שם אז מלך ושרים במלחמה אלא שעל ושתי שהיתה מלכה בת מלך ועל המן ובניו שהיו שרים נאמר כן:

דף יא ע"ב גמרא נלו בשבע גלו בשמנה גלו בי"ט גלו בשבע עשרה לכבוש יהויקים שהיא שמנה לנבוכדנצר כו' כל"ל: בפרש"י בד"ה נשא אויל מרודך כו' בשנת ל"ז לגלות יהויכין ובכר מלך כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה באדין בימי עזרא כו' ע"י צרי יהודה ובנימין כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה שנים נקוטעות כו' בשנת אחת להריוש בן אחשורוש כו' עכ"ל אין זה אחשורוש המלך ולא היה זה הדריוש בן אסתר שזה היה קודם לאחשורוש דאסתר וכ"כ רש"י בס' דניאל ע"ש:

ח"א דף יא ע"א כי עבדים וגו' ויט עלינו חסד וגו' פרש"י סיפא דקרא לתת לנו מחיה ע"ש ר"ל דזה הוא הרמז על מעשה המן שבקש להרוג ולאבד והמלך הטה חסד נתת

גנו חיים : **באיש** בימי נ"נ כו' · פרש"י שהשליט לתוך כבשן אש ע"כ. ואפשר לפרש על חורבן הבית שנאמר וישרוף את בית ה' וגו' ואמר ותולאהו לרויה בימי המן כו' מלת רויה נופל על המשתה כמו כוסי רויה שהוצאת מלרה לגאולה היה כולו בסבת המשתה במשתה ושתי ובמשתה אסתר : **זכר** חסדו ואמונתו לבית וגו' · לפי שהיו רבים מהם באותו דור שנתחייבו כליה לפי שנהנו מסעודת אחשורוש גולי מרדכי וסיעתו הלדיקים שבאותו הדור לזה אמר זכר חסדו לאותן שאינן ראויין לגאולה ואמונתו לראויין לגאולה ולפי שהיתה הגאולה על ידי אשה שהיא אסתר אמר לבית ישראל כמ"ש כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים כו' ואמר וראו כל אפסי ארץ את ישועת וגו' שהיתה הגאולה בכל עולם כמה שאמר לקמן דמלך אחשורוש בכיפה : **ארי** נוהם וגו' זה נ"נ הרשע כו' · נקט בהאי קרא המרפיעים על ישראל בע' שנה דגלות בבל ארי נוהם זה נ"נ כו' שהחריב הבית דכתיב עלה אריה ובהך נבואה דדניאל דמייתי בסמוך דכתיב קדמיתא כאריה וגו' נמי על נ"נ ומלכות בבל ניבא אלא דבהך קרא עלה אריה גו' מפורש טפי דעל נ"נ ניבא ואמר דוב שוקק וגו' זה אחשורוש שהרשיע נ"כ על ישראל במעשה המן גם הוא שכתב שטנה שלא יבנה הבית בימיו ודימו לדוב כו' מפורש פ' י' יוחנן ע"ש ואמר מושל רשע זה המן כו' שהיו דלים מן המלות כו' שע"כ נתחייבו כליה : **בעצלתים** ימך כו' בשביל עללות כו' · דהיינו בשביל ביטול תורה שהיה באותו דור נתחייבו כליה וכה"ג דרשו האי קרא לענין גשמים בפ"ק דתענית שנעלרים בשביל ביטול תורה ולכך כינה את הקב"ה מקרה ע"ש המקרה במים וגו' שנעשה מן מאותן מים כמה שאמר כשאין ישראל עושין רלונו מכתיבין פתליא של מעלה : **לולי** ה' וגו' בקום עלינו אדם ולא מלך כו' · זה המזמור איתא במדרשות שכוונו בו על עשו וזרעו שהרשיעו והריעו עלינו בכל הדורות יותר מכל שאר האומות והוא שאמרו במדרש יאמר נא ישראל ישראל סבא · כתיב וישכב במקום ההוא אריב"ל כאן שכב הא כל עשרים שנה שהיה בבית לבן לא שכב ותהו אמר כו' כל ספר תהלים כו' והיינו שהתפלל שיהיה ניצול מפני עשו שבשבילו ברח לבית לבן ואמר שהוא סימן לבניו בגלות אדום שתפסנו אומנות אבותינו שנתפלל כן לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם אל תקרי אדם אלא אדום כמ"ש והגן אדם תחתיך ואמר שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו לולי ה' שהיה לנו ולפי שהגזירות בגלות אדום נחלקו לג' חלקים במדרגה מרעה לרעה הא' שגזרו שלא יהיה לבר ישראל מתייא להחיות נפשו ובני ביתו השניה שגזרו הריגה ממש והג' גזירת שמד וז"ש אזי חיים בלעונו היא הגזירה לבלע מתנו המחיה כמ"ש ראה חיים עם האשה בלא יהיה לישראל שום מחיה בתרות אפס בנו לבקש הואנה ועלילה ע"ז ועל גזירה שניה גזירת כליה ממש אמר אזי המים שטפונו נחלה עבר על נפשנו כפל הענין על גזירת הריגה שהיא לגוף ולנפש ועל גזירה הג' שהיא גזירת שמד אמר אזי עבר על נפשנו המים הזידונים וגו' דהיינו לנפש לבד אבל אמר שהועילה תפלתן של ישראל וברוך ה' אשר לא נתננו טרף לשיניהם ע"פ מ"ש דראה דניאל ד' חיות קימן גד' מלכיות דרביעי לא מפורש שמה אלא דלותה שנין ברזל לה אכלה ומדקה ושארא ברגלה רפסה שזה סימן למלכות אדום שנדמה בכחו לחזיר מיער דכחו בשיניו ואכלה מדקה בשיניה כל האומות בכח שיניו שהוא סימן טומאה לחזיר אבל בשארה שהוא שארית ישראל אין לו כח בשיניו שהוא סימן טומאה לו אבל יש לו כח על ישראל דברגליו שהוא סימן טהרה לחזיר רפסה ואין לו כח לכלות ישראל בשיניו וז"ש ברוך ה' אשר לא נתן לו כח לטרוף בשיניו לכלותינו כמו על שאר האומות עובדי כוכבים וז"ש הקול קול יעקב והידים ידי עשו ר"ל כפשטיה דאי לאו קול קול יעקב בתפלה ולימוד תורה היה שולט על ישראל גם בשיניו לכלותם אבל כיון דקול קול יעקב בתפלה ותורה אין כחו אלא ידים ידי עשו שהוא סימן טהרה שלו בדריסה בעלמא ואמר נפשנו כלפור נמלטה וגו' על פליטי הגזירה שבכל דור סיפך שאמר עבר על נפשנו המים וגו' ודימה ישראל לצפור שהוא עוף קטן ועשור ובקל הוא נמלט בשבר קטן בפח משא"כ שאר האומות עובדי כוכבים שנדמו לעופות שמאים גדולים שלא יוכלו להמלט מהר ונתנו טרף לשיניהם ומסיים היה עזרנו בשם ה' וגו' היינו בקיבון גליות בב"י וע"פ מ"ש פ' האשה אר"י גדול יום קיבוץ גליות כיום שנבראו בו שמים וארץ דהכונה בו כיום ראשון שנבראו בו שמים וארץ שהיה הוא ושמו א' שע"כ נאמר בו יום אחד ולא ראשון שבו ביום שיתף הקב"ה שמו המיוחד למדת הדין כמ"ש ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים כך בקיבוץ גליות יתייחד שמו הגדול כמ"ש ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד וז"ש עזרנו בקיבוץ גליות בשם ה' דהיינו בשם המיוחד שהוא השם שיתף במעשה שמים וארץ ועיין עוד בזה פרק האשה וקאמר הכא דגם מעשה המן שבא מכחו של עשו ועמלק נרמז כאן מדכתיב בקום עלינו אדם ולא מלך וק"ל : **ברבות** לדיקים ישמח העם זה מרדכי כו' . לפי שהיו באותו דור בגלות לדיקים ורשעים אמר מה שנגלו הוא לפי שעולם נדון אחר רובו כדאמרינן ספ"ק דקידושין וע"כ אמר ברבות לדיקים על הרשעים דהיינו מרדכי ואסתר ושייפתייהו אז ישמח העם או שלשון ברבות הוא מלשון חשיבות לפי התרגום רבו מלשון חשיבות כשנעשו מרדכי ואסתר חשובים ישמח העם ובמושל וגו' יאנח עם שינה הכתוב לכתוב ישמח העם בה' הידיעה ויאנח עם בלא ה' ע"פ מ"ש המתפרשים לפי שהמן בקש ישנו עם אחד וגו' ולא הזכיר איזה עם והיו בשושן כל האומות בספק וע"כ אמר והעיר שושן נבוכה שכולם היו מלטערים ודואגים שמא עליהם בקש המן לאבד משא"כ בכל מדינה ומדינה דכתיב בהו אבל גדול ליהודים כי שם ידעו כוונתו על היהודים ע"י הכתבים כדכתיב ונשלוח ספרים וגו' ולאבד את כל היהודים וגו' וז"ש כאן ברבות לדיקים בשושן זה מרדכי ואסתר בעת גאולתן ישמח העם המיוחד שהוא ישראל שאז ידעו גם בשושן מחשבת המן הרשע שעליהם היה אבל במשול רשע זה המן שאז עדיין לא ידעו בשושן על איזה עם כוונתו אז יאנח עם דהיינו כל עם ועם שכולם היו בספק : **מהבא** כו' אשר לו אלהים קרובים כו' · כי המן אמר שכבר הרחיקם אלהיהם מעל פניו וז"ש ישנו עם אחד מפוזר ומפרד בין העמים בכל מדינות וגו' ע"כ אמר כי לו אלהים קרובים בכל קראנו גו' דהיינו בכ"ת שקראנו אליו הוא קרוב לנו ואין כאן הרחקה כי מלא כל הארץ כבודו : **או** הנסה אלהים וגו' · דימה גאולתן בימי מרדכי ואסתר לגאולתן במצרים כמ"ש גם עתה ידעתי כי גדול ה' כי בדבר אשר זדו וגו' שהפליג בגאולת מצרים כי בדבר אשר חשבו לידון ישראל במים כמ"ש כל הבן הילוד היאורה וגו' הם נדונו במים בים סוף כן היה גאולתן אז כי נהפך הפור לפורינו שהם חשבו להשמיד וגו' את כל היהודים בו בדבר נדונו ויכו היהודים בכל אויביהם מכת חרב והרג גו' והיינו הנסה אלהים לקחת גוי מקרב גוי גו' להיות גוי זה תחת הגוי אשר חשבו עליהם רעה : **ויהי** הדא הוא דכתיב והתמכרתם שם לעבדים גו' · כפל הלרה דלעבדים ושפחות אין קונה ולהריגה יש קונה כמ"ש כי נמכרנו אני ועמי להשמיד גו' ואלו לעבדים ושפחות גו' : **לא** מאסתים בימי יונים כו' לכלותם בימי המן כו' · אין זה כסדר הגליות ושעבוד המלכיות דימי המן קדמי טובא ואפשר דלכלותם משמע ליה טפי על המן שבא להשמיד ולהרוג ולאבד גו' אבל גירסת הילקוט חשיב להו לשעבוד ארבע מלכיות כסדרן לא מאסתים בימי כשדים כו' לא געלתים בימי מדי כו' לכלותם בימי יונים כו' להפר בריתי בימי רומיים כו' ושמואל דחשיב הכא בימי אספסייאנוס ובימי רומיים בתרתי נ"ל בימי אספסיינוס על ימי החורבן ובימי רומיים היינו באריכות הגלות דורות כמ"ש רבי וחכמי הדורות וחשיב בימי יונים אע"ג דבהאי קרא בארץ אויביהם כתיב י"ל כיון דהיה אז ממשלת יונים עליהם גם בא"י בארץ אויביהם מקרי והוא מבואר דגאולת מצרים לא חשיב לפי שהיתה גאולה שלימה על ידי הקב"ה כמ"ש אני ולא מלאך כו' אבל בד' אלו הגאולות דחשיב הכא לא היה בהן גאולות שלימות רק על ידי אמצעי כדקאמר לא מאסתים בימי כשדים על ידי דניאל כו' בימי יונים על ידי שמעון כו' ומסיים כי אני ה' אלהיהם לעתיד שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהן כי בכל אלו ד' גאולות עדיין היו תחת ממשלת אומות משא"כ לעתיד שתהיה הגאולה שלימה ע"י הקב"ה כמ"ש אני ה' ולא מלאך כמו ביציאת מצרים כמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות וע"כ אין כל אומה ולשון יכולין לשלוט בהן אז וכן בב"י א"ש : **מהבא** ואם לא תורישו את יושבי הארץ גו' . עיין פרש"י ונראה דאקיפא דקרא סמיך דכתיב ולררו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אתם יושבים בה יתירא הוא דודאי בארץ כנען מדבר כל הענין לעיל מיניה אבל על הארץ אשר אתם יושבים בה לאו בא"י מדבר אלא בארץ של כל עולם אשר אתם יושבים בה כמו בימי המן שאמר עם אחד מפוזר בין העמים ואז ולררו אתכם כמפורש ביה טורד היהודים : **מהבא** כאשר דמיתי גו' אעשה לכם כו' · פרש"י אף אלו כמעט כלו עכ"ל ופי"ל דהפסוק הזה אין לו הכרע אם לרעה אם לטובה ורמיזא אמעשה דהמן אם לרעה לפי המחשבה כאשר דמיתי להם לאבד אני מדמה לעשות לכם ואם לטובה לפי המעשה כאשר דמיתי להם שיתלו בהם אעשה לכם שאתם תתלו בהם ולקיים מ"ש ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם : **אחשורוש** אחיו של ראש כו' גם בתורה נתנו טעם לכמה שמות וע"כ לאו כחכמים ז"ל ג"כ בדרשותיהם לתת טעם לקלת שמות וע"פ מ"ש ר"ת דייק בשמא וקאמר אחיו של ראש ובן גילו כו' דודאי לאו אחיו ממש היה אלא פירושו בן גילו כי האחים על הרוב דומים זה לזה והיינו שהיו דומין בבן מזלו שזה הרג כו' מזלו מאדים כדאמרינן ספ"ב דשבת האי מאן דבמאדים יהא גבר דאשיד דמא כו' ומ"ד שהושחרו פניהם כו' כשולי קדירה כו' ומלת אחשורוש אותיות שחור אש דבר השחור מן האש דהיינו שולי קדירה ומ"ד כל שזוכרו אומר אח לראשו כו' יש לפרש כל שזוכרו מלשער ואומר על ראש עצמו אח ולרה וא"כ אומר בדרך קללה על ראש המלך אח ולרה ומ"ד שהכל נעשו רשין כו' דהיינו נמי אחשורוש שהכל עשקין אח ולרה על שנעשו רשין בימיו : **הוא** אחשורוש הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו כו' . כתחילה בהוא אחשורוש שהוא בנין אב לכולן שבו מפורש טפי כמ"ש בתחלת מלכותו כתבו שטנה גו' וקאמר קרא הוא אחשורוש כמו שהיה רשע מתחלתו בבנין הבית כן היה בסופו במעשה דהמן ובן בדתן ואבירם כן ברשען מתחלתן בעוד שהיו במצרים כשא"ל משה רשע למה תכה רעך

כו' כמו כן היו בסופן במעשה קרח **וכן** בהוא עשו ברשעו מתחלתו כשמכר הבכורה שהיה נפש כך ע"ו שנה כן היה בסופו כדמפרש פרק קמא דסוטה כשהיה מערער על קבורת יעקב וכן הוא המלך אחז פסוק הוא כד"ה וליש הפסוק ובעת הלר לו ויוסף למעול בה' הוא המלך אחז דהיינו שהכר הרשיע בתחלתו והוסיף בסופו למעול בה' ולא חשיב רק ארבע הכא ובמדרש חשיב חמשה לרעה דהיינו הוא נבור ליד : **אברם** הוא אברהם בלדקו מתחלתו כו' · כמ"ש בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו שנאמר עקב אשר שמע אברהם וגו' כמנין עקב וסופו מפורש למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לעשות לדקה וגו' וכן במשה ואהרן שהיו לדיקים מתחלתן כו' שלא נמלא בהם שום חטא במותן רק מי מריבה וכן דוד הוא הקטן כו' דע"כ לאו ממש קטן היה דכתיב בפנינו כי נער אתה וגו' ואם ר"ל שהוא קטן מאחיו שנזכרו שם ה"ל למכתב הקטן מהם וע"כ דרשו כהם שבקטנותו קודם שנעשה מלך הקטין עלמו אלל מי שגדול ממנו בתורה דהיינו מפיבושת כדאמרינן בריש ברכות שנקרא מפיבושת ע"ש שהיה מבייש פני דוד בהלכה כך במלכותו הקטין עלמו אלל מי שגדול ממנו בחכמה דהיינו אחיתופל שקראו אלופי ומיודעי שקבל ממנו דבר חכמה כדמפורש פרק החליל בענין כשחפר יסוד המקדש ובמדרש חשיב עוד ב' הוא חזקיה המלך הוא עזרא עלה וגו' ע"ש : **המולך** כו' במלך נעלמו כו' · דרש כן דהל"ל לכתוב הוא אחשורוש מלך מהודו וגו' דתחלת המקרא ויהי בימי וגו' משמע דבלשון עבר משתעי : **מהודו** כו' וה"א הודו וכוש גבי הדדי קיימי כו' · ר"ל וא"כ ע"כ לאו כמשמעו קאמר דהא כתיב שבע ועשרים ומאה מדינה דהוי טפי אלא כשם כו' וכה"ג מפורש בפ' כ"ג גבי מתפסח ועד עזה ע"ש : **בתחלה** מלך על ז' כו' אלא מעתה ושני חיי עמרם וגו' ולא תקשי ליה משני חיי אברהם ק' שנה וע' שנה וה' שנים דהתם ודאי איכא למדרש בי' כיון דכתיב שנה בכל כלל וכלל כמו בפרש"י גבי שני חיי שרה וכמו שהאריכו בזה הרמב"ן (והרא"ב"ן) והרא"ם ע"ש משא"כ הכא דלא כתיב מדינה בכל כלל ודומיא דהכי בשני חיי עמרם דלא כתיב שנה בכל כלל ולכך פריך מיניה ועוד נראה דהכא דריש ליה מדשינה לכתוב מספר קטן קודם דהיינו ז' ואח"כ כ' ואח"כ ק' ולא כן דרך הכתובים בשני חיי אברהם ושרה וישמעאל דכתיב בהו המספר גדול קודם ולכך פריך אדהכא דבשני חיי עמרם נמי בכה"ג המספר קטן קודם וק"ק אמאי לא פריך מקראי דלעיל מיניה בשני חיי לוי ושני חיי קהת דכתיבי נמי בכה"ג המספר קטן קודם : **דקרא** יתירא כו' ב"מ לדרשה כו' · ולכך הקדים מספר קטן לאשמועינן דמעיקרא בזמן ושתי המלכה לא מלך רק על ז' מדינה ובשביל אסתר זכה למלוך עוד על כ' ועוד על ק' ואיתא במדרש קכ"ז מדינות בזכות שרה שהיו שני חייה קכ"ז שנים : **אחאב** דכתיב חי גו' אשר לא שלח לבקשך ושיפא דקרא והשביע את הממלכה ואת הגוי גו' : **ונ"נ** דכתיב והיה הגוי והממלכה אשר לא יעבדו וכו' · בקרא דלעיל מיניה כתיב ועבדו אותו כל הגוים ואת בנו ואת בן בנו גו' דהיינו אויל מרודך ובלשצר ולא חשיב להו אפשר דכ"נ ותרלו קאמר ומיהו ק"ק אמאי לא קא מייתי הכא הוא קרא דלעיל מיניה : **ע"ב** **הניחא** למ"ד מלך והדיוט כו' מה שיש לדקדק בזה מפורש פרק מי שאחזו : **שמלך** על העליונים כו' · פרש"י כל העליונים על השדים עכ"ל דלא ניחא להו למימר שהיה שולט על המלאכים העליונים אבל על השדים מלינו בפלע כדאמרינן פרק מי שאחזו דהיינו דכתיב עשיתי לי שדים ושדות וקריין עליונים בהם שהיה בהויר תחת השמים הנקרא כסא ה' כמ"ש השמים כסאי גו' והיינו שישב על כסא ה' כאילו ישב על השמים שהם למעלה מן השדים אבל המלאכים הם למעלה מן השמים ולא מלך עליהן שלמה : **הא** איכא ירושלים דלא כו' · ודקאמר מי בכל אלהי הארלות גו' ע"כ בשאר ארלות קאמר וכן מפורש מי בכל גו' אשר הלילו גו' כי ינלל ה' את ירושלים גו' אבל ליכא למימר הכא דקא מבתבח נפשיה כדקאמר בסמוך דהא עם אנשי ירושלים היה מדבר שידעו שלא כבשן : **הא** איכא שבא דלא מלך דכתיב כו' · ודכתיב כתב לכל עממיא ולישניא די דארין בכל ארעא גו' היינו שהודיע כן לכל האומות גם לאותן שבא שלא היו כבושין תחתיו שהגיל הקב"ה בנס את דניאל כמפורש בקרא : **ההם** השתבוחי דקא מבתבח בנפשיה וכו' · ר"ל דאיהו גופיה קאמר הכי להשתבח עלמו גם בדבר שאינו דליתא דמדבר בעדו הוא ולא כן הכתובים דלעיל : **ונ"נ** מנלן דמ"ה כו' דאמר מר גלו בז' גלו בח' כו' דאמר מר שנה ראשונה כו' · לא הוה אילטריך ליה לאתויי בכל זה דמלך מ"ה בנין אלא הכוא קרא דסוף ספר מלכים דכתיב ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין גו' וישא אויל מרודך גו' את ראש יהויכין גו' ויקח אותו מלך בבל בשנת מלכו וכתיב שם בסופו ויהי בל"ז שנים לגלות יהויכין גו' נשא אויל מרודך גו' את ראש יהויכין גו' תמני ול"ז הרי מ"ה דנ"נ כו' אלא דאגב גררא בא לייתב רותיא דקראי בכל זה : **וכתיב** ביה בליליא קטיל בלשצר גו' וכתיב דריוש מדאה כו' · הני קראי נמי לכאורה לא הוה לריך ליה לאתויי הכא אלא לייתב האי קרא דלפי מלאות שבעים שנה גו' שודאי נתקיים אז שנתבטל מלכות בבל ודריוש מדאה קביל מלכותא ודכתיב ביה אפקוד אתכם היינו בפקידה בעלמא כו' דכתיב והוא פקד עלי גו' כדלקמן ובלשצר טעה לומר דלגאולה ממש קאמר קרא כדקאמר תו לא מיפרקי אפיק כו' אבל רש"י פירש לעיל לפי מלאות לבבל כשבור הוא למלכות בבל מיום שנטלה בבל מלכות וזה נ"נ כו' ע"ש משמע מפירושו דזה היה טעותו ולא ידענא מי הכריחו לכך דודאי לפי האמת נמי כן הוא מיום שמשלה מלכות בבל קאמר לפי מלאות לבבל שבעים שנה גו' אלא דטעה בין פקידה בעלמא לגאולה ממש כדמוכח' הסוגיא ולקמן לפי סדר עולם יתיישב זה : **מאי** לבבל לגלות בבל כו' . דהיינו מגלות יהויכין שהיה שמונה למלכות נ"נ ושפי ליה למתני ע' שנין מחורבן ירושלים דהיינו מגלות לדקיהו שהיה י"ח שנה אחרי זה ומשמע מיזה דהוה ידע אחשורוש נמי נבואה זו למלאות לחורבן ירושלים גו' ואפשר דהוה טעי לומר מחורבן ירושלים היינו מגלות יהויכין שהיה תחלת החורבן ובלשצר נמי אפשר דהוה ידע נמי זאת הנבואה למלאות לחורבן ירושלים גו' אלא דהוה טעי לומר דהיינו מיום שכבש את יהויקים שהיה בשנה שניה למלכות נ"נ דהוה כמו תחלת החורבן של ירושלים ועוד אפשר דבלשצר וכן אחשורוש כפרו בנבואה זו משום דהך נבואה לפי מלאות לבבל ע' שנה גו' סותר לפי דעתם הך נבואה דלמלאות לחורבן ירושלים דלא הוי ידעי ליה למימר דהך לפי מלאות לבבל לענין פקידה בעלמא קאמר כדלקמן : **אלמה** כתיב באדין בטילת עבודת כו' · אקיפא דקרא סמיך עד תרתין למלכות דריוש גו' ופרש"י שנקראו לו ג' שמות דריוש כורש ארתחשסתא' כו' הכי מפורש ברפ"ק דר"ה כורש שמלך כשר היה ארתחשסתא' ע"ש מלכותו ומה שמו דריוש כו' וע"ש בתוס' :

דף יב בד"ה הנ"ה דבשנת כו' כשמת בלשצר לא היה לכיבוש יהויקים אלא ע' חסר אחת והגהתו כו' עכ"ל לפי החשבון דלעיל דחשב בלשצר הוי ע' מיום שמלך נבוכדנצר ומיום שכבש יהויקים היה ע' חסר אחת היינו משום דלא חשב אלא הרתי דידיה לפי טעותו אבל לפי האמת דלא היה הפקידה עד שנה א' לכורש וה"ל בכלל ע' שנים ג' שנים לבלשצר כדכתיב בשנת ג' לבלשצר וגו' וכדחשיב לעיל חדא לבלשצר משמת וע"כ לריכין למנות הע' שנים לכיבוש יהויקים ולא ממלכות נבוכדנצר ודו"ק : **גמ'** באמלע סעודה ומאירה להם כלהרים דבי ר' ישמעאל כו' כל"ל :

ח"א דף יב ע"א בפרש"י בד"ה הנ"ה דבשנת כו' למדנו מברייתא זו כשמת בלשצר כו' אלא ע' חסר א' כו' והגהו מגינו למעלה כו' וג' דבלשצר כו' עכ"ל נ"ש בדבריו דהא לא מנינן לעיל אלא תרתי דבלשצר דבג' נהרג ושבעים דמנינו לעיל היינו מיום שמלך נ"נ בנינוה אבל מכיבוש יהויקים שהיה בשנה שניה ודאי דהיה ע' חסר א' ויש לייתב פירושו לפי מה שהביא תליתאה דקדר עולם דלא חשיב ליה ע' שנין אלא מיום שכיבש את יהויקים שמלש על ישראל וה"ל חסר א' לפי מה שמנה לעיל תרתי דבלשצר ויש להגיה בפירושו תרתי דבלשצר וע"פ דברים אלו נמשך גם פירושו דלקמן בד"ה לפקידה כו' שהיא שנת ע"א לכיבוש יהויקים שפשטה בבל על ישראל : **בגמ'** אף דניאל טעה כו' . מפו' יפה בפרש"י ס' דניאל ע"ש : **לפקידה** בעלמא כו' והוא פקד עלי לבנות גו' גם שנתבטל הבנין י"ח שנה עד תרתין לדריוש מ"מ היתה אז פקידה שנתייאשו ישראל קלת מאז בא"י וכמ"ש מי בכם גו' ויעל לירושלים גו' וכדאמרינן בעלמא תסוף השתים עד בהמה נדדו נ"ב שנה כמנין בהמה היה א"י חרב דהיינו נ"ב שנה מגלות לדקיהו עד שנה שמלך כורש הראשון : **הוא** יבנה ביתי ויקבץ גלותי כו' . דכתיב בההוא ענינא בסמוך הוא יבנה עירי וגלותי ישלח גו' ותחלת הענין אשר החזקתי בימינו יש רמז על כורש שני בן אסתר שבו יתקיים יבנה עירי שהוא יבנה ביהמ"ק וירושלים והיינו בימינו שהיה בן אסתר ממשפחת ימיני כדכתיב איש ימיני אבל קובל על כורש הראשון אני אמרתי כו' והוא אמר מי בכם מכל עמו גו' ויעל אח"כ הבנין ע"י נכרי יהודה : **כתיב** חיל פרס ומדי וכתיב למלכי מדי כו' פרש"י דבהאי קרא סמיך מדי לפרסאים ובאידך קרא סמיך מדי למלכי וע"ל מדקדקים פ"א את מדי לפרס ופ"א הקדים את פרס למדי דרשו כן דפ"א זה חשוב ופ"א זה חשוב : **כתיב** הכא יקר תפארת גו' וכתיב התם לכבוד ולתפארת גו' . אבל מלת לכבוד דכתיב הכא כבוד מלכותו וכתיב התם לכבוד ולתפארה לא מבמע ליה למדרש הכי דלא מבמע ליה יתורא כמו תפארת : **ה"א** פקח היה כו' דקרוב רחיקא כו' . י"ל ע"פ מ"ש התרגום מטול מה עבד מפקיא אית דאמרי דמרדו עלוה איפרכיא ואזל וכבשינן כו' ועבד להון משקיא כו' ע"ש דהיינו שהיה סעודה זו דרך פיוס ולהכי פליגי דמ"ד פקח היה דבני מתאים כל אומה דבעי מפייס להו ומ"ד טפש היה דאם היו חוזרו הנך רחוקים למרוד בו הוו הנך קיימי בהדי' : **מפני** מה נתחייבו שונאיהם כו' . פייכא כן מלתא אהאי קרא דכתיב ביה עשה המלך לכל העם הנמלאים בשושן גו' משתה גו' דמשמע בכלל כל העם גו' גם ישראל שהיו שם וכן הוא בתרגום עבד מלכא לכל עמא בית ישראל דאשתכחו בשושן חייבא כו' וז"ש להם א"כ שבשושן יהרגו שבכל עולם כו' : **מפני** שהשתחוו ללנם כו' פרש"י ללנם בימי נ"נ עכ"ל ומשמע מקרא דמגניה

דהכי' מישאל ועזריה לא השתחוו ולא ניחא ליה לפרש שהשתחוו להמן דמשמע מרדכי לא השתחווה לו אבל השאר השתחוו לו דהמן לא עשאו אלוה אלא שהמלך צוה להשתחוות לו מפני הכבוד וק"ק לפי' ר"ש בפרק אלו נערות אהא דאלמלי נגדוהו לחנניה כו' דאותו צלם לא היה ע"ז ממש אלא היה עשוי לכבוד המלך ואעפ"כ היה בו קידוש השם ולכך מסרו עצמם כו' ע"ש וא"כ דקאמר נמי שנתחייבו כליה היינו שהיה להם למסור עצמם כמו שמסרו עצמן חנניה וחביריו א"כ ה"נ י"ל הכא שהשתחוו להמן ואע"פ שלא היו משתחוים לו רק מפני הכבוד היה להם למסור עצמן מפני קדושת השם ויותר קשה לפרש"י במגילת אסתר שעשה המן עצמו אלוה וכ"ה לקמן בפ"ב הא"ל לפרש הכא בפשיטות שהשתחוו להמן ונראה שהשתחוו לצלם לא משמע להמן אלא לצלם שעשה נ"נ בבקעת דורא והיינו משום דהשתחוואה להמן לא היה רק בשושן וא"כ הדרא קושיין לדוכתין שבשושן יהרגו שבכל העולם כו' אבל צלם שבבקעת דורא משמע דלכל העולם היה נעשה: **אף** הקב"ה עשה עמהם לפנים והיינו כו'. ר"ל שהם לא עשו כן רק מיראת הריגה כמפורש בספר דניאל ולא עשו כן בלבם לעבוד ע"ז אף הקב"ה לא עשה עמהם רק לפנים ליראם שראויים לכליה שידאגו שיעשו תשובה ע"י כך והיינו כי לא ענה האדם מלבו אם יעשה עבירה בלי לב ויגה הקב"ה בני איש במביא לו תוגה כדי שיעשה תשובה וינצל מן הצרה: **בחצר** גינת ביתן כו'. שלשה מקומות הן דחצר מקום פנוי שמשתמשין בו וגינה מקום זריעה וביתן מקום נטוע אילנות כפירש"י שם ואי אלמון בית ממש כפי' המפרשים ופליגי ביה מר כדאית ליה ומר כדאית ליה: **מאי חור** כו' חרי חרי כו'. מפי' הערוך יריעות מנוקבין שיהיו רואין אלו את אלו פ"א בגדים הראויין לבני חורין כו' ע"ש: **אתה** מעיל קנאה בסעודה כו'. כתבו התוס' וא"ת למ"ד לעיל הראוי לגינה לגינה כו' א"כ אתה מעיל קנאה בסעודה וי"ל דס"ל כיון שלא היו רואין זה את זה ליכא קנאה עכ"ל: **אלא** הם של כסף ורגליהם של זהב כו'. ודכתיב לעיל תיניה גלילי כסף ועמודי שש לא קאי על המטות אלא על היריעות שהיו מפסיקים ביניהם כפירוש הערוך וכן הוא בתרגום ומן אילנא לאילנא הוו פריסין יריען כו' דליין עלוי אונקלוון דכסף כו' ע"ש ולכאורה מהסברא בהיפך הל"ל דהמטות גופייהו של זהב ורגליהן של כסף ואפשר דהמטות גופייהו מכוסים במצעות יפות דרכן למטות רגליהן הנראים יותר חשובים ויקרים: **בהט** גו' אבנים שמתמעטין על כו'. ה' מתחלפת בח' באותיות אחה"ע וכה"ג דרשו אל תקרי מהונך כו' וכה"ג פרש"י לפי הדרש שבסמוך ודר אבן טובה כו' ודרא שמה כו' ומאירה להם כנהרים וסוחרת מלשון סיהרא הס' מתחלפת בש' אבל בתרגום מפרש נ"כ ודר ודורא דכרכי ימא אבל וסוחרת מפרש בענין אחר מלשון היקף: **שונים** משונים כו' דאמונים כלו מפני הכלים ואתם שונים כו'. נראה לפרש לפי זה הדרש דהכפל וכלים מכלים חד מהם מתפרש מלשון כליון דהיינו שכלו בלשאצר ומלכותו ע"י כלי המקדש שהיה משתמש בהן ועתה אחשורוש ומלכותו שונין להשתמש בהן ובא המן כו' והרג את ושתי כדלעיל והתרגום נמי מפרש ליה על כלי המקדש ויהיה כפול כלים כפשוטו שכלי אחשורוש היו משונים מכלי המקדש דומים לאבר בנגדם אבל שונים לא יתיישב דהול"ל משונים: **ויין** מלכות רב כו' שכ"א וא' השקהו יין כו' דלפי פשוטו הל"ל הרבה: **מה** דת של תורה אכילה מרובה כו'. משום שלא הוזכר בכל הענין אכילה אלא עשה משתה אל תאמר שהשתיה היה עיקר לכך נכתב כדת של תורה שהאכילה מרובה ועיקר מן השתיה אלא שבכלל הסעודה נקראת בכ"מ ע"ש משתה וכ"ל דאשמועינן קרא דאותו רשע חשב שלא נהרג בלשאצר על שתיה בכלי המקדש אלא על שהיה משתכר בהן ביותר כמפורש ביה לקבל אלפא חמרא שתה ואמר בטעם חמרא להיתיה למאני דהבא וגו' מן היכלא די בירושלם וגו' ולכך הזהיר אחשורוש על כך שלא ישתכרו בהן אלא ישתו בהן כדת של תורה אכילה מרובה משתיה ומזה כיון שהיה סעודתו אכילה מרובה משתיה לא הל"ל דהיתה השתיה באין אונס אלא דאשמועינן מילתא יתירתא דהשתיה המועטת מאכילה נמי היתה באין אונס לשתות מיין שלא הורגל אלא מיין מדינתו וכדי שלא ישתכר: **לעשות** כרצון איש ואיש כרצון מרדכי והמן כו'. פרש"י שהם היו שרי המשקה במשתה עכ"ל ואין פירושו מבורר לי דאדרבה משמע דיסד המלך את שרי המשקים שיעשו כרצון איש ואיש השותה ונראה כפי' התרגום למעבד כרעות גברא דבית ישראל וכרעות גברא דכל אומה ולשון ותדכתיב איש ואיש בלשון יחיד אמרו כי שתלה הכתוב כלל ישראל במרדכי והיינו כרצונו שלא להאכילן ולשתותן דבר איסור דמרדכי גופיה ודאי דלא היה נהנה כלל מאותה סעודה וכן תלה כלל האומות בהמן שרצונו בכל איסור: **בית** המלכות בית הנשים מבעי ליה כו'. בית הנשים הוא מקום צנוע דלא רגילים ביה אנשים אבל עשתה משתה בית המלכות הוא מקום שהמלך מצוי בו דרגילים ביה אנשים כדי להראות יפיה ונתכונה לזנות כפירש"י: **ע ב יום** השביעי שבת היה כו'. דלא ה"ל למכתב ביום השביעי אלא דאתי למימר דביום השבת היה שנקרא שביעי דטב ליביה בחמרא משא"כ ישראל דלא היה אז טוב לבם בחמרא א.א שאחר שאוכלין ושותין מתחילין בד"ת כו' ועובדי כוכבים מתחילין בדברי תיפלות כו': **א"ל** ובלבד שתהא ערומה כו' מפורש במדרש אחשורוש שהיה טפש אמר אין נאה כאשתי ולא תאמרו מפני שהיא לבושה בבגדי מלכות ומקושטת א"ל א"כ ותבא ערומה כו' ע"ש וקאמר שבמדה שאדם מודד כו' ר"ל דלהכי אשמועינן דשבת היה ונגזר עליה שתבא ערומה ע"ש שבמדה כו' שהיתה ושתי כו' מפשיטין ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת כו' וכ"ה בתרגום וגזר מלכא כו' לאתיא ושתי מלכתא ערטילאה בגין דהות מפלחא בבנת ישראל ערטילאין ומנפצן עמר וכיתן ביומא דשבתא כו' ע"ש ואפשר שהודיע דטעותה שהכיפון מנטל גוף הערומים. **כשוך** חמת וגו' זכר את ושתי ואת אשר עשתה וגו'. דלפי ענינו שזכר אותה ועצב על הריגתה בחמתו לא היה להזכיר את אשר עשתה אלא על אשר נגזר עליה הריגה עצב ולכך דרשו אשר עשתה דהיינו שעבדה כך בנות ישראל כן נגזר עליה: **שפרחה** בה צרעת כו' ועשה לה זנב כו' עיין בפירש"י ותוס' ע"פ הירושלמי וכתב בעל הערוך פי' כל דבר שהוא יתר שאינו כמדת חבירו כו' קרוי זנב כו' ע"ש ולא ידענא מי הכריחו לפרש כך ואימא דזנב ממש עשה לה כבהמה וכה"ג אמרינן בפ' הרואה באדם הראשון שנברא בזנב שנבראת ממנו חוה: **אמאי** דלקה ביה טולי האי כו'. דהענין כפול ויקצוף וגו' וחמתו בערה בו ואפשר שדקדק כן מלשון בו דמשמע שחמתו בערה בדבר שתלוי בו דהיינו שגלגלה בדיבורה לקרותו אהורייר' דאבא כו' והוה גברא אסתטי כו' ולא קראה אותו מלכא: **ויאמר** המלך לחכמים מאן חכמים רבנן כו'. מלינו לשון חכמים באו"ה כמו ויקרא פרעה לחכמים וגו' אבל יודעי עתים לא מלינו רק בחכמי ישראל כמ"ש ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו' והם מכלל סנהדרין שהיו דנין דיני נפשות בזמן שביהמ"ק קיים ולכך א"ל דיינוה ומדלא מלינו שדנו בה אלא ממוכן פסק דינה כדכתיב לא על המלך וגו ש"מ דלא רצו לדונה מטעם דהיכי נעביד כו' וא"ל זיל לגבי עמון ומואב דיתבו כו' ואפשר דאלו השרים דהשיב היה מהן מעמון ומואב כמו שהיה ממוכן זה המן מעמלק: **הקרוב** אליו כרשנא וגו' כל הפסוק ע"ש הקרבנות כו'. כפרש"י והקרוב מלשון הקרבת קרבן עכ"ל. והיינו משום דלפי פשוטו ה"ל למכתב והקרובים אליו בלשון רבים ואמר שמה"ש אמרו לפני הקב"ה כו' ובתרגום איתא נמי הך דרשה ובני יששכר דהזכיר לעיל שלא רצו לדונה הם היו מתפללים כך והזכיר בתפלה זו כלל הקרבנות הבאים לכפרה ובאיזה מקום וע"י מי כרשנא ע"ש כרים בני שנה שהם שני הכרים וכבשים שנקרבו בתמיד של שחרית ושל מנחה שהוא קרבן צבור שהיה לכל ישראל חלק בו. ואמר שתר ע"ש שני תורים שהוא קרבן עני שכל אלו נקרבו על אדמתם שנא' מזבח אדמה וקאמר ע"י מי ע"י כ"ג שמשמש בבגדי כהונה שבו א' מאבנים טובות הנקרא תרשיש ואמר מרס כלום מרסו בדם שנעשה ע"י שאר כהנים שהיא עבודת הדם השייכה לזריקה המכפרת. ומרסנא כלום מרסו במנחות כו' שהוא קרבן בדלי דלות ממוכן כלום הכינו שלחן כו' שהוא עבודת התמידין בלחם הפנים וכענין זה בתרגום: **ויאמר** ממוכן זה המן כו'. יש רמז במזמור אילת השחר דכתיב ביה "הצלה "מחרב "נפשי "מיד "כלב וגו' שבו ר"ת המ"ן ממכ"ן ולקמן מייתי ליה מהאי קרא ע"ש ואמר שנקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות כו' פרש"י לפורענות עומד להיות תלוי עכ"ל וי"ל שמוכן לפורענות להביא פורעניות לאחרים מתחלה בתחלה ושתי להורגה ושוב א"כ להרוג ולאבד את כל היהודים וגו': **אפילו** קרחא בביתי פרדשכא כו'. קרחא שפל אנשים נקרא בלשון גנאי קרחא כמ"ש התוס' בפ"ב דבכורות בדכתיב עלה קרח וגו' ובפ' שואל מהכא לקרחינאה כמה כו' ורש"י שפי' שאף הגרדן שר בביתו עכ"ל אין זה פי' של קרחה אלא דר"ל אדם בזוי ושפל כמו הגרדי: **ויפקד** וגו' ערום יעשה בדעת זה דוד כו' יפרוש וגו' זה אחשורוש כו' מפורש בפרש"י ואוסיף על פירושו לשון המקרא ערום יעשה בדעת הייט שדוד לא פי' כלום אלא שאמר קרא שעבדיו אמרו כן וגם בקשו לו נערה אבל הכסיל זה אחשורוש הוא פי' בעצמו האולת ויפקד המלך פקידים גו' ויקבצו כל נערה וגו' ובזה יתיישב שלא הביא קרא דלעיל מיניה ויאמרו נערי וגו' יבקשו למלך נערות בתולות וגו' אלא דמייתי קרא דבתריה ויפקד המלך פקידים גו' ויקבצו את כל נערה וגו' דהיינו שהוא פי' והסכים באולת שא"ל נעריו: **אי** ליחוסי קאתי ליחסיה עד בנימין כו'. ובכלל קושיא זו נמי דדורות דביני ביני נמי לא הזכיר דהא שמעי לאו בן קיש הוה אלא בן גרא הוה כדלקמן: **בן יאיר** בן שהאיר עיניהם כו'. כמ"ש ליהודים היתה אורה וגו' וכן שמעי ע"ש ששמע הקב"ה כי הקיש בתפלתו על שערי רחמים כו' כי כבר ננעלו שערי רחמים כדאמרי' במדרשות שגזר עליהם כליה לולי תפלתו של מרדכי ולדיקים שבאותו דור שנפתחו להם שערי רחמים שננעלו: **קרי** ליה יהודי אלמא כו' עיין פרש"י נערי ל"ג אלא ה"ג אמר רבה בב"ח כו' ע"ש ולפי דבריו יהיה אמר רבה בב"ח פירושו של מוכתר בנימוסו דהייט שייחסו הכתוב בין מצד אב ובין מצד אם אבל בערוך גרס מוכתר בנימוסו הוה כעדי פי' כו' ע"ש ולפי זה י"ל דרבה בב"ח כו' מלתא באנפי נפשיה הוא: **ב"י** אמנה לאידך גיסא כו' כפרש"י גנעקה כו' הם גרמו לי שלער עכ"ל. ולשון מה שילם לי ימיני כו' אינו מדוקדק לכאורה דמה תשלומים שייך בו ונראה לפרש משום דלפום ריהטא עשה יהודי דהייט דוד מעשה טוב שלא הרג את שמעי שנולד ממנו מרדכי שהביא הגאולה בתפלתו וימיני שהוא מרדכי שילם ותיקן מה שקלקל שאול דלא קטליה לאגג דכה"ג אמרי רבנן לעיל וקאמר דאינו כן דמה עשה יהודי שלא תיקן כלום במה שגרם שנולד מרדכי דאי לא הוה מרדכי לא היה כאן תקלה דהמן לא היה מקנא אלא במרדכי וכן בימיני לא שילם מה שקלקל שאול דאילו הרג את אגג לא היה נולד המן:

דף יג ע"ב תוס' בד"ה וטובלת ויושבת בחיקו כו' וא"ת והא לא היה שם הבחנת ג' חדשים כו' עכ"ל. עם אחשורוש היתה משמשת במוך. ומה שנתעברה ממנו היינו לאחר שנאסרה למרדכי כדלקמן כאשר אבדתי כו' כך אובד ממך דשוב לא היתה משמשת במוך אבל דוחק לפרש כששמשה עם מרדכי משמשת היתה במוך דלא התירו לשמש במוך אלא לג' נשים קטנה מעוברת מניקה וק"ל:

ח"א דף יג ע"א כל הכופר בע"ז נקרא יהודי כו'. וע"פ מ"ש פ"ק דסוטה יהודה כו' וע"ש של הקב"ה דיש בו ארבע אותיות השם ומייתי ליה מדכתיב איתי גוברין יהודאין וגו' אע"ג דקושטא הוא דמבני יהודה הוו כמפורש ברים ספר דניאל מ"מ לא ה"ל למקריין הכא יהודאין אי לאו דכתיב שם ולאלהך לא וגו' והתוס' כתבו דבפרק חלק איתא דלא היו משבט יהודה עכ"ל אבל בפ"ק דסוטה מוכח דהיו מיהודה שאמרו שם דהקב"ה א"ל ליהודה אני מציל שלשה מבניך מן האש ומאן נינהו חנניה מישאל ועזריה: **כל** דבריך אחד הם כו'. וכולם שמות משה הם ונראה דדרשו כן משום דאילו היו ממש בניה לא ה"ל לייחסן אחריה כמ"ש ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח לו מרד אלא ה"ל לייחסו ע"ש משפחת אב אלה בני מרד אשר ילדה לו בתיה בת פרעה וע"כ אמרו דלאו בני מרד היו שנולדו לו ממנה ולא נקראו על שמה אלא שהיא גדלתן כדמסיק ומשום דלא מלינו שהיא גדלה רק את משה ע"כ כולן שמות משה הן ירד שירד להם לישראל מן כו' כדאמרינן במסכת תענית מן בזכות משה גדור שגדר פרצותיהן כו' היינו התורה שנתנה על ידו חבר שחיבר ישראל כו' היינו שהיה משה כמו סרסור בין הקב"ה ובין ישראל. סוכו שנעשה להם כסוכה כו' היינו להגין עליהם בתפלתו מן הפורעניות במעשה עגל ובמעשה מרגלים. יקותיאל שקוו לאל בימיו כו' דהייט דור המדבר שקוו בכל יום ויום ליתן (להם) מן ושלו ובאר. ואבי זנוח שהזנים עונותיהן כו' שע"י תפלתו היה הקב"ה סולח להן עונותיהן כמ"ש ויאמר ה' סלחתי כדבריך אבי אבי היינו שלשה אבי דכתיבי דהאי דכתיב גבי אביגדור היינו שהיה אב בתורה לגדור פרצות של ישראל במעשיהם הרעים שהיה להן כבר במצרים ואבי סוכו דהייט אב בחכמה יודע להתפלל על ישראל להגין עליהם מן הצרות כמ"ש מי כהחכם יודע פשר וגו' זה משה ואבי זנוח אב בנביאים שידע לבם הרע ואעפ"י כן בקש על כפרתם: **שכפרה** בע"ז כו' שירדה לרחוץ מגילולי כו' מפורש פ"ק דסוטה: **אשר** הגלה וגו' שגלה מעצמו כו'. דלא ה"ל למכתב אלא אשר הגלה מירושלים עם יכניה וגו' עם הגולה וגו' אשר הגלתה יתורא דקרא הוא אלא לומר לך דהם גלו עם יכניה בע"כ ע"י כ"ל אבל הוא גלה עמהם מעצמו: **ע"ש** הצדיקים שנקראו הדסים כו'. כי האדם עץ השדה הוא והאדם הרע דומה לאילן סרק שעומד לשריפה וכמ"ש ס"פ התוכל אזל דיקלא ביהא אבל קינה דשרכי ובהיפך אדם הטוב דומה לאילן טוב כמ"ש לדיק כתמר יפרח וגו' שנושא פירות טובים וכן ההדס בריחו הטוב: **אסתר** ע"ש שהיה מסתרת דבריה שנאמר אין אסתר מגדת את עמה וגו. עשתה כן כדי שלא יתקנאו בה ח"ש ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה כמפורש לעיל דלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו ובתרגום נתנו טעם אחר: **שהיו** א"ה קורין אותה ע"ש אסתהר מלשון סיהרא וכן הוא בערוך: **לא** ארוכה ולא קצרה כו' הוא מעלה בבן אדם כמ"ש בחנה זרע אנשים לא ארוך ולא גוץ כו' ע"ש: **אל** תקרי לבת אלא לבית כו'. פירוש לאשה כדאמרינן בעלמא קריתי לאשתי ביתי: **ואת** שבע הנערות וגו' שהיתה מונה בהן ימי שבת ומדכתיב הראויות לא דריש לה דהייט שהיו ראויות לה לידע ימי השבוע ובתרגום מפורש שהיה לכן שמות כפי מעשה כל יום מימי השבוע ע"ש: **וישנה** ואת נערותיה וגו' שהאכילה מאכל יהודי דהייט שנתנה לה מאכל עם נערותיה מאכל הנשים ומפורש בתרגום דגם נערותיה לדקניות היו שלא רצו לאכול דבר איסור ומ"ד שהאכילה קדלי כו' היינו שנתנה ליתן לה מאכלה מאכל יהודים או שינה ליתן לה מאכל שמן וטוב ומתוך אונסה אכלה כפרש"י ומ"ד שנתנה לכן לאכול בזרעונים כמו שמלינו בלדיקים: **מאי** שמן המור כו' סטכת כו' מפי' הערוך מירא דכיא וכן הוא בתרגום אונקלוס מר דרור מירא דכיא ועיין באורך בזה ברמב"ן פרשת כי תשא ואנפיקינון שמן זית כו' שמשיר את השיער כו' ובערוך בשם ר' מלליח ז"ל שמשיר השיער ובשמעתין משמע דפליגי אבל בתרגום פי' את שניהם בשמן המור וז"ל ו' ירחין בסטכת ואנפיקינון דמנתר ית סערא כו' ע"ש: **מגנותו** של אותו רשע נמדע שבחו כו'. דודאי לא בא הכתוב לספר שבחו של רשע אלא גנותו כפרש"י א.א דמתוך גנותו נמדע כו': **ותהי** אסתר וגו' מלמד שכל אחד ואחד כו' מפורש לעיל: **חדש** טבת ילה שיגוף נהנה מן יגוף כו' עיין פרש"י ויש לפרש בהיפך שהעיד הכתוב על גנותו שהיה בעל הנאה ונתכוון כן להנאתו: **ויעש** המלך משתה גדול עבד משתיא כו' מדכתיב טוב את משתה אסתר וגו' דיתורא דקרא הוא לומר דבשבילה עשה המשתה והנחה וגו' שכל המפורש בשבילה עשה כדי לגלות לו וכו' אזיל שקל עלה ממרדכי אמר כו' מדכתיב ובהקבץ בתולות שנית כיון דכבר כתיב שהמליכה תחת ושתי למה קבץ בתולות שנית גם סמך לו ומרדכי יושב וגו' שאין ענין זה לזה אלא לאשמועינן שנטל עלה ממרדכי היאך יעשה שתגלה לו ואמר ליה לאחשורוש שיקבץ בתולות שנית ואין אשה מתקנאה כו' וע"י זה אפשר שתגלה וקאמר דעשה כן ואפ"ה לא גליא ליה כדכתיב בתר הכי אין אסתר מגדת וגו' והוא יעצו כן שאפשר שאחרת מהבתולות תמצא חן בעיניו וישלח את אסתר דמטעם זה טוב לה שלא תגיד כדי שיאמר דממשפחה בזויה היא וישלחה כפרש"י במגילה: **ע"ב לא** יגרע מלדיק עיניו בשכר כו' פרש"י נותן עיניו במעשה לדיקים כו' ע"ש וי"ל עיניו מלשון כעין הבדולח שלא יגרע ללדיק שכר כעין מעשיו בשכר לניעות שהיתה בה ברחל זכתה וילא ממנה שאול שהיה לנוע כדלקמן ואמר בסיפא דהאי קרא שזכה בזה למלוכה שנאמר ואת מלכים לכסא וזכה הוא שילאת ממנו אסתר שהיתה לנועה כמפורש בכמה ענינים ובהגיע תור אסתר לא בקשה דבר וגו' אין אסתר מגדת וגו שכל זה מכלל הלניעות כענין דלקמן גבי שאול וזכתה בזה ג"כ למלוכה ופרש"י דאסתר ילאת משאול בתרגום דמגילה מייחס מרדכי ושמעי עשירי לשאול כו' ע"ש אבל מתוך שמעתין דלעיל דקאמר דהיה מרדכי מזרע שמעי שקלל דוד והוא שמעי מוכח מתוך המקראות דלאו מזרע שאול הוה אלא ממשפחת שאול תימיני היה מזרע קיש אבי שאול: **ויגד** יעקב וגו' וכי אחי אביה הוא כו' עד אלא מתוך סימנין כו' כל הסוגיא מפורש פרק י"כ: **ומה** לניעות היה בשאול כו' דכתיב ואת דבר המלוכה לא הגיד וגו'. מכלל לניעות הוא שלא יודיע אדם מעלתו כנאמר יהללך זר ולא פיך וה"מ לאתויי לניעות ממש שהיה בו כשהלך למערה להסך רגליו אלא שהיה זה אחר שמלך: **כשהקב"ה** פוסק גדולה לאדם כו' שנאמר ויושיבם לנצח וגו'. סיפיה דקרא דלעיל לא יגרע מלדיק עיניו הוא ובפ' המזבח מקדש מייתי לה נמי הך דרשה על מעשה שאול דפסקו לו גדולה לעולם מעיקרא אלא שנטלה ממנו ע"י שהגביה עצמו כמ"ש ואם אסורים בזיקים ופרש"י על ידי שמגביהין עצמן באין לידי עניות ויסורין עכ"ל. נראה מפירושו אסורים מלשון יסורים אבל מלת ואם אינו נופל בו לפי הדרש וע"כ נראה לפרש לפי דרשה זו ואם שיעשו אסורים דהיינו דבר האסור כמו שעשה שאול שחמל על אגג והרג נוב עיר הכהנים באו לידי זיקים ואם כמו או דהיינו שיגביהו או שיעשו אסורים: **ואת** מאמר מרדכי וגו' שהיתה מראה דם כו'. מאמר מרדכי אינו מפורש מה הוא ובתרגום מפורש בכמה דברים הוא אסתר עבדת שבתא כו' וכל פקודיא דמתחייבן נשיא הות נטרא ע"פ מרדכי כו' ע"ש והכא לא הזכיר רק לענין דם נדותה שזה היה מפורסם ביותר ע"י שהיתה מראה דם נדותה לחכמים: **באשר** היתה באמנה וגו' ומטבלת ויושבת בחיקו של מרדכי כו'. לכאורה קשה מהיכא משמע ליה מהאי קרא שהיתה יושבת עתה בחיקו של מרדכי דכאשר היתה באמנה וגו' לא משמע אלא דקאי אמאמר מרדכי אסתר עושה ועוד דטובלת פרש"י מחמת נקיות והל"ל רוחלת ונראה דודאי קאי אדלעיל אמאמר מרדכי וגומר שהיתה עושה עתה כמו שהיתה באמנה אתו ולענין שהיתה מראה דם נדה כמו שהיתה כבר קודם שנלקחה לבית המלך אלא משום דודאי כדי שלא תשמש בנדותה עם המלך לא היתה יכולה ליזהר מדם נדותה כמ"ש התוס' שבכל יום היה הרשע מלוי אללה ואונס היה לה כדאמרינן פרק בן סורר וא"כ ע"כ הא דהיתה מראה דם נדותה לחכמים כמו שהיתה באמנה אתו משום דהיתה יושבת גם אז בחיקו של מרדכי וניחא דקאמר אחר שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש בכל יום בעת נדותה א"כ כשבאתה ליושב בחיקו של מרדכי מקודם זה היתה טובלת מתם לנדותה אחר ספירת ימי נדותה: **הקציף** הקב"ה כו' לעשות רלון לדיק כו' הכי קאמר רלון לדיק שיוסף ביקש על כך כמ"ש כי אם זכרתני אתך וכו' והוצאתני מן הבית הזה אבל מרדכי לא בקש ע"כ אלא שהקב"ה עשה לו זה שיודע לו הדבר ולעשות לו נס עי"ז כמ"ש בלילה ההוא נדדה שנת וגו' וענינו שהקב"ה מסבב סבות הפכיות ללדיקים פעם להקציף האדון על העבד ופעם לעבד על האדון: **מיום** שבאתה זו לא ראינו שינה כו', נראה שילא להם זה הדרש ממה שקראם שומרי הסף שיש בזה שני משמעות כדעת המפרשים אם שומרים בית המלך מבחוץ במקום סף הבית כי כן דרך המלכים שלא ילך אדם לבית המלך שלא ברשות וכמוהו וידיה על הסף והיא באה בסף הבית ושומרי הספים לאהל ואם מלשון מזרק וכמוהו מן הדם אשר בסף ועוד הרבה ולזה קאמר ע"י שהיו שומרי הסף שומרי פלטרין של מלך וכמ"ש בתרגום היו שומעין דבר שבינו לבינה ואמרו שלא ראינו שינה בעינינו בא ונטיל ארס בספל כו' דהיינו שומרי הסף שהיו ממונים גם על ספלי ומזרקי המלך שהיה רומז בכן או' שותה בהן וא"ל והלא אין משמרתי כו' ר"ל שלא היה משמרתם שוה כגון שאחד מהם היה שומר בפתח המלך חלי היום בשחרית והב' חלי השניה של היום

וכו'

וכן בגולה וכדי שיביא אחד מהם ארץ ממקום ע"ש שם צריך לשהות כל היום או לילה יותר מכדי משמרתו שאם היה משמרתן בזה שלא היה לכל א' שיעור קבוע לו לשמירה אלא שהיו שומרין ביחד היה יכול אחד מהן לשמור שם ושני היה יכול לילך להביא שם הארץ ממקום שהיה וכיון דאין משמרתי ומשמרתך שוה כאחד כי כשאני אלך להשהות יום אחד תהא משמרתי הקבוע לי בטילה בלא משמר וירגישו בדבר וא"ל חבירו שלא יהיה משמרתך בטילה שאני אשמור משמרתי ומשמרתך וקאמר והיינו דכתיב ויבקש הדבר וימצא דמ"מ הרגישו בדבר לפי שמצאו שלא היו במשמרתן שידעו משמרתן הקבוע וזה שמר שלא היה במשמרת שלו ואותו שהיתה משמרתו קבוע אז לא היה שם ובקשו הדבר ונתודע להם שהלך להביא ארס לשם ורש"י פירש אתה ממונה על עבודה אחת ואני ממונה על עבודה אחרת ע"כ ולשון אין משמרתך ומשמרת שלי שוה אינו משמע כן שהרי שניהם שומרי הסף היו ודרכו לא ידעתי: ביאי אחר כו'. וכה"ג אמרינן בס"פ הנחנקים מאי אחר אחר דבריו של שטן כו' וע"ש דברי הרא"ש בתוספ' וכבר כתבנו שם ולמ"ד נמי דאחר מופלג הוא מ"מ משמע שבשבת הדברים שזוכר לעיל איירי בא הענין שזכר כאן וכה"ג יש לפרש כאן אחר שברא הקב"ה להם רפואה כו' אבל או"ה אינו כן מכה כו' ועניינו כי כבר הבטיחנו הקב"ה כי אעשה כלה בכל הגוים גו' אך אותך לא אעשה כלה ויסרתיך למשפט גו' דהיינו היסורין הבאין על ישראל לא באו לכלותן רק למרק חטאם והיינו רפואתן מוכנת קודם למכה דודאי ירפאו משא"כ באו"ה דאפשר שישבו כלה ולא יבאו לידי רפואה אך אם ישובו אפשר שיבאו אחר כך לרפואה כמ"ש בהו נגוף ורפוא ושבו עד ה' וגו': בתחלה במרדכי לבדו כו'. דלא הו"ל למכתב רק כי הגידו לו כי הוא יהודי ויבקש גו' וע"כ דרשו עם מרדכי מנו רבנן תלמון עמיתי בתורה הוא: הפיל פור הוא הגורל כו' אמר נפל לי פור בירח כו'. דלפי פשוטו כפרש"י במגילה שהכתוב מפרש מהו הפור הוא הגורל לא הוה איצטריך ליה לכתוב אלא הפיל גורל גו' ולכך דרשו כשהפיל פור שמח בדעתו על גורל זה שהוא ירח שמת בו משה ולא היה יודע כו' ובז' באדר נולד כו' דמיתתו מפורש בקרא מתוך הכתובים שבז' באדר מת כדאמרינן ספ"ק דקדושין מדכתיב וימת שם משה עבד גו' וכתיב ויבכו גו' צא מהן ל"ג למפרע הא למדת שבז' באדר מת משה אבל שנולד בז' באדר אינו מפורש אלא מדרש חכמים הוא שם מדכתיב מאה ועשרים שנה אנכי היום מת"ל היום מלמד שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום כו' וזה הדרש לא היה יודע המן ונראה נמי מה שדקדק לומר שבז' באדר מת ששמח נמי ביום המיתה שהפיל גורל מיום ליום דהיינו באיזה יום בחדש נפל הגורל בי"ג באדר שהוא בתוך ז' ימי אבילות של משה שהיה מיתתו בז' באדר: ישנו עם אחד כו' ליכא דידע לישנא בישא כו'. משום דיתורא דקרא ולשונות כפולים איכא בהאי קרא דישנו לא ה"ל למכתב רק יש וע"כ דרשו שאמ"ל שישנו מן המצות מלשון שינוי שמשנין מצותן א"נ מלשון שינה שישנים מן המצות וכן הוא בילקוט ודמלת אחד שהוא מיותר דרשו דא"ל כו' אית בהו רבנן שיגינו עליהם במעשיהם הטובים א"ל עם אחד כמו שאמר עם אינן במצות כו' הרבנן שבהם אינן מקיימין מצות ואמר מפוזר שמא תאמר קרחה כו' דמדינה א' קרחה ומריבה מז קה גם לשאר מדינות משום חורבה שביניהם מפוזרין כו' ואמר ומפורד מלה מיותרת לדרוש שמא איכא לבריות הנאה מינייהו וטובה הוא שיהו מפוזרין להטיב לרבים ת"ל ומפורד שאינן עושין פירות כפרדה זו כו' אין לבריות הנאה מהן דלענין הנאה למלכות הא אמר ואת דתי המלך אינם עושין דמפקי כו' כפרש"י ואמר ושמא תאמר איכא מדינתא כו' פרש"י מדינה קטנה עכ"ל והוא דחוק דהכתי בכלל מפוזר בין העמים הוא ויש לפרש דשמא תאמר איכא מדינה מינייהו לקבלם למקום א' ולייטבם שם ת"ל בכל מדינות מלכותך שהם קכ"ז מדינות שמנך בכיפה הם מפוזרים וא"א לקבלם למקום א' ואמר ודתיהם שונות מכל עם לפי פשוטו הל"ל דתיהם שונות מכל דת וע"כ דרשו ודתיהם שונות לפרוש מכל עם דלא אכלי כו' ולא נסבי כו' ואמר ואת דתי המלך אינן עושין דהיינו מלאכת המלך אינן עושין בכולי שתא כאילו הוא שבת דאסורין בכל מלאכה וכאילו הוא פסח שיצאו לחירות פטורין מכל עבודת המלך ואמר ולמלך אין שוה כו' לפי פשטיה לא הל"ל רק ואין שוה להניחם ומדכתב ולמלך ה"ק דהפי' למלך מבזים ואם אדוני המלך נוגע כו' ואין ראוי להניחם: ועשרת אלפים גו' שעתיד המן לשקול שקלים כו' לפיכך הקדים שקליהם כו'. שעשרת אלפים ככר כסף עולין חצי שקל לכ"א מישראל לת"ר אלף כו' כ"פ התוס' לקמן ועיין בחזקוני: והיינו דתנן בא' באדר משמיעין על השקלים כו'. זמן נתינת השקלים קודם ר"ח ניסן כדי שיביאו קרבנות מתרומה חדשה וזה מפורש בתורה אבל במשמיעין עליהם בא' באדר אינו מפורש בתורה אלא דחכמים שיערו להכריז עליהן ל' יום מקודם דהיינו בא' באדר והקדים שקליהן דקאמר הכא היינו להכריז עליהן:

דף יד גמרא מהקיף לה רבא כו' בנוסחא מדויקת רבא אמר בשלמא כו' כצ"ל וכ"ה בילקוט וק"ל: **ע"ב** שם והיתה נפש אדוני צרורה גומר הכי קרא לפי ענין הדרש אין לו מקום כאן וצ"ע:

ח"א דף יד ע"א משל דאחשורוש כו' לאחד שהיה לו תל כו'. דמה שהמן רצה ליתן לו עשרת אלפים גו' והוא א"ל הכסף נתון לך והעם לעשות גו' הוא ממש כמשל מכור לי תילך וכו' א"ל טול בחנם ודימה את אחשורוש לבעל התל שהוא בדמיון ישראל שלא היה חפץ בהם אחשורוש ודימה את המן לבעל החריץ והגומא שהוא חפץ בתל להשליכו בגומא וכן נתקיים חופר גומץ בו יפול: גדול הסרת טבעת יותר כו' ואילו הסרת טבעת כו'. תלה גזירת המלך בהסרת טבעת שבו נמסרו להמן כמ"ש והעם לעשות בו כטוב בעיניך ובמדרש אחשורוש היה שונא ישראל ביותר מנהגו של עולם דרכו של לוקח ליתן ערבון למוכר ברם הכא כתוב ויסר המלך את טבעתו גו' וז"ש הכא דהסרת טבעת שראו בו שנאת אחשורוש ביותר היא החזירן למוטב בעשו תשובה בכל לבם: חוץ ממקרא מגילה כו' פרש"י וא"ת נר חנוכה כבר פסקו הנביאים כו' עכ"ל. לא בעי למימר כיון שפסקו הנביאים היה להם רשות להוסיף נר חנוכה דאין סברא שיהא לחכמים כח יותר מהנביאים אלא דבנר חנוכה נמי מצאו חכמים בשום דרשה רמז בתורה כדאיתא במדרשות אלא דה"ק דאף סמ"ח נביאים לא הותירו אלא מקרא מגילה והא דלא חשיב הא דתקון שלמה ערובין ונט"י דאין זה מקרי הותיר על מה שכתוב בתורה דערובין אינו רק גדר להוצאת שבת כרש"י לר"ה ונט"י משום סרך תרומה משא"כ מקרא מגילה ונר חנוכה שהם מצות בפני עצמם ועוד פרש"י אבל בימי מרדכי היו נביאים חגי זכריה ומלאכי עכ"ל מרדכי גופיה היה נביא כפרש"י מסדר עולם וכן אסתר היתה נביאה בימי מרדכי כדלקמן ונראה דלכך נקט הכא נביאים ונביאות דמקרא מגילה הותירו ע"י מרדכי ואסתר שהיה הוא נביא והיא נביאה: ומה מעבדות לחירות אומרים שירה כו'. היינו שירת אז ישיר שהוא סיפור הנס דקריעת ים סוף שיצאו מעבדות לחירות ומיניה ק"ו לשירת מגילה שמספר בו ג"כ הנס ממיתה לחיים אבל לענין הלל ליכא ק"ו כדמסיק שאין אומרין הלל על נס שבח"ל כו' והוא מפורש בחידושינו פ"ק דערובין ע"ש: קרייתה זו הלילא כו'. ולפי זה מהאי ק"ו ומה מעבדות כו' יש ללמוד למקרא מגילה בין בלילה ובין ביום כמו שקורין הלל בפסח בלילה וביום ולעיל דריש ליה מקראי ע"ש: מן הרמתים אחד ממאתים צופים כו'. דכמה פעמים בקרא נקראת עירו הרמתה וכאן כתיב הרמתים בלשון רבים למדרש למר כדאית ליה אחד ממאתים צופים כו' ואל"ף מרמתים נחה והר' שבו נמי רמז על מאתים ולמ"ד ב' רמות היו שמוכות צופים זו לזו כפרש"י בספר שמואל לפי פשוטו ולכך נכתב בלשון רבים רמתים ובודאי בא' מהם היה דר אלקנה וע"כ לגבי ביתו כתיב רמתה לשון יחיד כדכתיב הרמתה אל ביתו ולמ"ד הבא מבני אדם שעומדין ברומו של עולם כו' דבד"ה מייחס את אלקנה לבני קרח ולכך נכתב רמתים בלשון רבים רמתה א' כמשמעה עירו נקראת רמתה וא' ברומו של עולם כו' מקום נתבצר כו' והוא מפורש בפרק חלק ויש לדקדק אדפריך ותו ליכא מהך דרשה ממאתים צופים שנתנבאו כו' לפרוך מקרא המפורש בתורה מע' זקנים דכתיב בהו ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו וגו' וי"ל דאותן ע' זקנים לא נבאו אלא ע"י בקשתו של משה שאמר ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי ויאמר ה' אספה לי שבעים זקנים וגו' ואצלתי מן הרוח וגו' ולכך לא פריך ליה לחשבינהו בכלל מספר הנביאים: הרבה נביאים כו' כפלים כיוצאי מצרים כו'. והא דקאמר א' ממאתים צופים כו' היינו באותו הדור של אלקנה אבל בכל הדורות היו בסך כפלים כו': יסכה זו שרה כו'. מפורש בפ' בן סורר ע"ש: שסכתה ברוח הקודש שנאמר כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כו'. מפורש בב"ר לקול רוח הקודש היך מה דאת אמר ואתה תשמע לקול דברי ה' ודרשו כן משום דמלת בקולה מיותר דלא הל"ל רק כל אשר תאמר אליך שרה שמע כי גו': שהיתה מתנבאת כשהיא אחות אהרן עמד אביה כו'. כל הסוגיא מפורש פ"ק דסוטה: מאי אשת לפידות שהיתה כו'. בכמה כתובים מייחס האשה אחר אישה כגון יעל אשת חבר הקיני ושם אשת שאול אחינועם שהאיש מפורסם והרבה כמוהו משא"כ הכא דלפי פשוטו לפידות הוא אישה אינו מפורסם ואדרבה היא מפורסמת ביותר כדכתיב והיא שופטה וגו' וע"כ דרשו לפידות שהיתה עושה פתילות למקדש ובזה זכתה לנבואה ולאור התורה שהיתה שופטת את ישראל: יושבת תחת תומר מ"ש תחת תומר כו'. דאין זה הודעה למקום שהיא יושבת דכמה אילנות תמרים יש בא"י וקאמר לאשמועינן תחת תומר ולא תחת אילן אחר משום דתומר אין לו ענפים למטה ואין יחוד וד"א אין לו אלא לב אחד כו' דהיינו לב אחד של גזעו הולך ביושר מלמטה למעלה משא"כ שאר אילנות דגם הענפים יש להם לב והם נוטים לכאן ולכאן: שנמשח בקרן נמשכה מלכותן כו'. כי הקרן הוא דבר המתקיים משא"כ הפך שהוא כלי חרס עלול לשבירה בנפילה: אל תקרי בלתך אלא כו' אין צייר כאלהינו אדם כו' מפורש פ"ק דברכות: א"ל וכי תראין דמים בלילה כו'. הכא משמע דלילה הוה מדאמר דוד אם אשאיר לו עד אור בוקר וגו' ומה שיש לדקדק בזה עיין ברפ"ק דפסחים: **ע"ב** א"ל ברוך טעמך וברוכה וגו' מצוה בדמים דמים תרתי משמע כו'. נראה דהך דרשה עיקרה לא נפקא ליה מלשון דמים שהוא לשון רבים דמשיט הכתוב כמו איש דמים ומרמה וגו' הצילני מדמים וגו' ועוד אמאי לא מייתי הכא קרא דלעיל מיניה שא"ל אביגיל אשר מנעך ה' מבוא בדמים דמים תרתי משמע אלא דעיקר דרשה מהאי קרא שא"ל דוד ברוך טעמך וברוכה את וגו' דהיינו שדיבורה לו היה בטעם כדאמרינן דע"י שא"ל דוד וכי תראין דם בלילה א"ל היא וכי דנין ד"נ בלילה וקאמר דלפי דרשה דמים תרתי משמע דהיינו שהוא מנע עצמו מלראות דמה בלילה וגם שהיא מנעה אותו מש"ד ולפי זה ל"ג מאי מבוא בדמים כו' כמ"ש התוס' אלא דגרסי' מבוא בדמים דמים תרתי משמע וכ"ה בכל הספרים שלנו וע"ז כתבו התוס' ה"ג תרי דמים דם נדה וש"ד מלמד שגלתה שוקה ול"ג א"ד שגלתה דהא השתא מפרש מאי תרי דמים כו' ע"ש נראה מדבריהם דדם נדה השתא מפרש לה ע"י שגלתה שוקה התאוה לה וא"ל השמעי לי בימי נדותה אבל קשה דהא במה שתבע לה קים ליה בדרבה מיניה באיסור א"א שהוא במיתת ב"ד וע"כ נראה לקיים גירסת הספרים דגרסינן א"ד מלמד שגלתה כו' וה"פ א"ד מה שא"ל ברוך טעמך וגו' לאו אדם נדה קמכוין שמנע עצמו מלראות דמה בלילה וגם מנע עצמו מלדון ד"נ בלילה כדאמרינן לעיל אלא דהאי קא"ל ברוך טעמך וגו' מבוא בדמים שע"י שגלתה שוקה א"ל השמעי לי כו' והיינו בדמים תרתי משמע דהיינו שמנעה אותו מב' מיתות ב"ד דהיינו מש"ד ומאשת איש וסמיך עלמו שהיא מנעה אותו ג"כ מאיסור א"א מדכתיב ולא תהיה לך זאת לפוקה מכלל דאיכא אחריתי כה"ג איסור א"א: שגלתה שוקה והלך לאורה ג' פ' כתבו התוס' קשה היאך גלתה אותה לדקת שוקה לפני דוד וע"ק למחזי כגוזמא לומר שהלך לאור שוקה ג' פרסאות כו' ע"ש ולא ידענא מי הגיד להם שבפני דוד אחר שבאתה אליו גלתה שוקה דלא משמע כן אלא דברחוק ממנו ג' פרסאות והיא לא ידעה ממנו והוא לא ידע ממנה עם גלתה שוקה אלא שמאיר לו הלילה ע"י שגלתה שוקה מרחוק ג' פרסאות עד שבאתה אליו כדכתיב ותפגוש אותו אז הרגיש שהלילה מאיר לו מתוקה שגלתה ואין זה מחזי כגוזמא דמצינו כה"ג בפ"ק דברכות חזייה ר"י דגני בבית אפל גלייה לדרעיה ונפל נהורא כו': והיתה נפש אדוני כו'. האי קרא לא שייך הכא כמפורש בחדושי הלכות: כי הוא מפטרה מניה א"ל והיה כי יטיב ה' וגו'. האי קרא קודם תשובת דוד לה כתיב אלא דמשמע ליה דאין ענינו כאן בדברים אלא כי הוא מפטרה מיניה א"ל כן ואין מוקדם ומאוחר בתורה ונראה דמייתי ליה הכא דגם בזה היתה מתנבאת שימות נבל והוא יזכור אותה אז ביפיה וכפרש"י בס"פ המובל: ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנבאת כו'. דהא ירמיה נמי מתנבא כן על הגלות והוא כבר נתנבא מקודם בשנת י"ג למלך יאשיהו וזה היה בשנת י"ח ותשני דקרובת ירמיהו היתה כדלקמן דשניהם מרחב הזונה יצאו: מפני שנשים רחמניות הן כו'. אינו נראה דה"ק דלכך שדר לה דרחמניות הן ותתנבא לו לטובה וכי משום דרחמניות הן תשנה נבואתה מרעה לטובה ואם היה ירא שירמיה יתנבא לו לרעה גם היא ודאי תאמר כן אלא די"ל דרחמניות הן ותבקש עליהם רחמים לשנות מרעה לטובה: כי המוכר וגו' אפשר יובל בטל כו'. ר"ל דיחזקאל היה מתנבא שיגלו ישראל ולא ישוב המוכר לנחלתו ביובל ואם לא היה נוהג היובל בלאו הכי נמי לא ישוב לנחלתו אבל אם היובל נוהג ה"ק קרא המוכר לא יתאבל במכירתו דהא בלאו הכי יגלה מנחלתו אך יתאבל מיהת על גלותו כיון דיובל היה נוהג אי לאו הגלות היה שב לנחלתו ביובל: דכתיב ויאמר מה הציון וגו' של המזבח בבית אל וגו'. תחלת הענין ה"ל לאתויי דכתיב וגם המזבח אשר בבית אל וגו' נתץ וישרוף וגו' ויפן יאשיהו וגו' מה עינו של יאשיהו על המזבח כו' וי"ל דאפשר דלא שם י' השבטים אלא שיאשיהו הלך לשם לבטל ולאבד הע"ז שהניחו שם כמגלו אבל האי קרא ויאמרו אליו אנשי העיר וגו' ויקרא את הדברים אשר עשית בבית אל וגו' משמע דאנשי העיר הן הן ששבו וזכרו כל המעשים אשר היו בימי ירבעם: מהבא גם יהודה שת קציר וגו' דלעיל מיניה משתעי קרא הזנית אפרים נטמא ישראל דהיינו על ידי עון ירבעם שהוא מאפרים נטמא ישראל מתחלתן וע"י כך גלו ואמר דאפ"ה כן יש להם עוד תקוה דיאשיהו שהוא מיהודה שת קציר לך בשוב וגו': ותלבש אסתר מלכות בגדי כו' שלבשתה רוח הקדש כו'. מלכות היא האחרונה מי' ספירות מתנהג רוח הקודש משפיע על האדם הזוכה לכך ומייתי עליה דכתיב ורוח לבשה וגו' ודאי התם לאו ברוח הקודש איירי דלא מצינו בו שום נבואה דאי הא דאמר שלום לך ושלום וגו' נבואה הוה ליחשביה לעמשא נמי במ"ח נביאים דנבואה שהוצרכה הוא אלא דלשון רצון הוא כמ"ש המפרשים וכמו ותהי על יפתח רוח ה' וגו' ולא מייתי ליה הכא אלא דמצינו לשון לבישה לגבי רוח: הדרתין נשין יהירין הויין וסניין שמייהו כו'. ר"ל אע"ג דסניין שמייהו והוה להן להשפיל ולהכניע עצמן לפי שמותיהן חולדה ודבורה שהם שפלים בבריות והם לא עשו כן אלא דהוו יהירין נגד אנשים חשובים כגון יאשיהו וברוך: כתיב הכא בן הרחם כו'. פרש"י ואע"ג דקראי על בעלה קמסהיד עכ"ל. וכן צ"ל גבי בן תקוה לקמן בסמוך ונראה דיצא להם זה הדרש משום דבכל מקום שמייחס האשה על שם אישה המפורסם כגון יעל אשת חבר וגו' ואביגיל אשת נבל הכרמלי וכמוהו הרבה כמ"ש לעיל לא מצינו בהו שמייחס את האיש ההוא אחר אבותיו והכא שמייחס חולדה הנביאה אשת שלום וגו' אישה שלום היה מפורסם כמפורש שם שהיה שומר הבגדים של המלך ולא ה"ל לייחסו כלל אחר אבותיו שלום בן תקוה בן חרחס ולכך דרשו תקוה וחרחס לרמוז על חולדה דבה משתעי קרא שהיתה מיהושע ומרחב כדלקמן: שמנה נביאים והם כהנים יצאו מרחב. ובמדרש ילקוט מייתי בזה קרא דד"ה ממשפחת עבודת הבוץ לבית אשבע אלו בני רחב הזונה שהטמינה המרגלים בבוץ לבית אשבע שנשבעו לה המרגלים ע"כ אבל האי קרא בבני שלה בן יהודה משיב להו הא דאמר שהיו הח' כהנים בירמיה ואביו חלקיה מפורש מן הכהנים וכן חנמאל היה בן שלום דודו של ירמיה משפחת אחת היה אבל בברוך ואביו נריה וכן בשריה ואבי אביו מחסיה לא ידענא מפורש שהיו כהנים גם יש עיון בזה לפי מה שאמרו לעיל מ"ח נביאים עמדו כו' ומסיק טובא הוו כפלים כיוצאי מצרים אלא דהנך מ"ח הוצרכו לדורות ללמוד תשובה או הוראה וכתב רש"י לעיל שהן מניין בסדר עולם וחשיב ביניהו ברוך ונריה אביו וכן שריה ומחסיה אבי אביו ולא נמצא מוזכר בנריה ובמחסיה שום נבואה שהוצרכה גם קשה אמאי לא חשיב חנמאל שהוזכרה בו נבואה כמ"ש ויבא אלי חנמאל וגו' כדבר ה' וגו' ונראה הא דלא חשיב הכא בכלל מ"ח נביאים בלעם ואיוב וחביריו דלא חשיב הכא אלא נביאי ישראל ואע"ג דאליהוא בן ברכאל מישראל הוה כדאמרינן פ"ק דב"ב מ"מ עיקר נביאותיה לאומות העולם כדאמר נמי התם איוב מישראל מ"מ עיקר נביאותיה לאו"ה וע"ש מה שיש לדקדק שם בדברי התוס': וא"ל פתיא אוכמא כו'. פי' בערוך כלי שחור ע"ש ונראה דלא לגנאי היה מתכוין ר"נ לומר כך לרב פינא אלא לשבח וכדאמרינן בריב"ח שאמרה לו בת קיסר חכמה מפוארה בכלי מכוער כו' וא"ל אלו הוו סנו הוו גמירי טפי כמפורש שם:

דף טו ע"ב ולרוח משפט זה הדן את יצרו וליושב על המשפט זה הדן דין אמת כצ"ל: שם מה נשתנו אלו מאלו א"ל הקב"ה ישראל עסקו בתורה או"ה לא עסקו בתורה ה"ל גם אלה ביין כו' כצ"ל:

ח"א דף טו ע"א כ"מ שמו ושם אביו בנביאות כו'. כיון דהזכירו בנביאות אינו מפורסם הוא ולא איצטריך ליה לייחסו ע"ש אבותיו אי לאו משום חשיבותיה דגם אביו נביא היה וכיוצא בזה אמר בסמוך לענין מעשים כשפרש כו' אהם לשבח כו' ובהיפך כל שפרש לך הכתוב באחד מהם לגנאי כו' כגון ישמעאל בן נתניה וגו' דמפורש שם רעתו לא ה"ל לייחסו אחר אבותיו אי לאו להודיע שגם הם רשעים היו: שמו ושם עירו בידוע כו' ר"ל דהיינו שנקרא כן ע"ש עיר שנולד בה ואם לא נזכר שמו ע"ש עירו בידוע שלידתו בירושלים הוא ועד"ז יש לפרש המקרא נכבדות מדובר בך עיר האלהים וגו' דהיינו בענין שריית השכינה ונבואה כי אזכיר רהב ובבל ע"ש הנביאים שזה שם עירו ליודעי שנולד שם וכן פלשת וצור עם כוש אזכיר בשם עירו שזה יולד שם אבל ולציון יש יתרון דיאמר בה איש ואיש דהיינו בין שנזכר שמו על שם ציון ובין שלא נזכר שמו עליה אלא מסתמא יולד בה אותו הנביא כי יש מעלה לירושלים כי עליון יכוננה בשריית שכינתו שם וקרוב לזה יתפרש בחידושינו בתוס' כתובות פרק המדיר ע"ש: ולמה נקרא שמו מלאכי שהיה פניו למלאך כו'. ר"ל דהוה חשוב כמלאך: מלאכי זה עזרא כו'. הכא לא בא לפרש ולמה נקרא שמו מלאכי ואפשר משום שהוא דבר פשוט בו ע"ש שהיה עזרא כמלאך אלהים בתורתו כמ"ש ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא וגו': דכתיב בנבואה דמלאכי כו' ובעל בת אל נכר כו'. כדאמרינן פרק הנשרפין ובעל בת אל נכר וכי בת יש לאל נכר אלא זה הבא על הנכרית והוא מפורש שם ועד"ז אמר עזרא מעלנו באלהינו גו': ארבע נשים יפיפיות היו בעולם שרה כו'. לאו מקרא יליף לה דכתיב בהו שהיו יפות דברחל ועוד בשאר נשים מצינו כיוצא בהם יפת תואר ויפת מראה ועוד רחב דחשיב הכא בד' נשים לא מצינו לה האי לישנא אלא קבלה היה להם דד' נשים אלו לא היו כיוצא בהן ביופי וז"ש יפיפיות לשון כפל היפוי שהוכפלו ביופי ולא חשיב חוה משום דלא חשיב אלא ד' שנולדים מאשה כמ"ש התוס' ורמז בזה יפיפית מבני אדם גו' דהיינו הנולדות מבני אדם יצאת חוה מן הכלל שלא נולדה מבני אדם: רחב בשמה זנתה כו'. גם אלו דברי קבלה בידם ונראה דיש קצת רמז בהם בקרא רחב בשמה מדכתיב בה אשה זונה ושמה רחב ויעל בקולה דכתיב בה ותאמר אליו סורה אדוני סורה גו' שע"י דיבורה וקולה תבעה סיסרא לזנות כמ"ש בין רגליה כרע שכב גו' כמפורש במס' נזיר ואביגיל בזכירתה כמ"ש לעיל וזכרת את אמתך גו' שכיונה בו שעל ידי זכירתה ישאנה ומיכל בראייתה דכתיב בה ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון גו' ובתר הכי כתיב וישב דוד לברך את ביתו ותצא מיכל לקראתו גו' דאסמכינן קרא דלא רצתה לצאת מביתה שלא יראנה שום אדם וכענין כל כבודה בת מלך פנימה דאפי' אשה בת מלך כמו מיכל כבודה פנימה שלא יראנה אחר: כל האומר רחב כו' אלא אמינא רחב ולא כו'. בברייתא דקתני בשמה זינתה לא משמע אלא שמתאוה לזנות ולא שהיתה נקרי ולכך פריך ליה לר"י דאמר מיד נקרי הא אנא אמינא כו' ובברייתא נמי לא קתני אלא רחב בשמה אבל הכא לגבי נקרי נקט כפול רחב

רחב

יחד ותשני ביודעה ומכירה ופרש"י פ"ק דתענית יודעה היינו מכירה ועי"ל ביודעה ממש כמו
ואיש לא ידעה דהיינו ע"י שידעה מכירה ולא נקרי : מאי אמר כו' גבה המן כו' · אסיפא דקרא
קאמר ויזעק זעקה גדולה ומרה והיינו שזעק זעקת מרה על הגדולה שנתן לו אחשורוש כמ"ש גדל
המלך אחשורוש את המן שגדלו על עמנו ודאמר גבי מלכא עלאה כו' פרש"י כינוי הוא להיפוך כו'
עכ"ל אבל א"כ הטיח מרדכי דברים כלפי מעלה ועוד"כ יש לפרש כפשטיה דהכי קאמר גם שגדל
מלכא תתאה את המן גבר מלכא עלאה להפילו ואמר כן דרך תפלה או בנבואה : מאי ותתחלחל
כו' · המלה כפולה בלשון דמלינו חיל אחז גו' כיולדה גו' ועל כן דרשו בו מלשון חלולים ונקבים
כפרש"י שנתקשקשו חלולים שלה או חלולים של פתחי נדה או חלולים של נקביה ועיין בפ"ק דנדה
ובמסכת סוטה פ"ג : התך זה דניאל כו' · דמוכח דישראל הוה שהך מדשלחה אסתר על ידו
לדעת מה זה ועל מה זה דהיינו חמשה חומשי תורה כדלקמן ואם כן הוא דניאל דלא נמלא בשום
מקום שהיה יהודי מסריסי המלך דמדי ופרס כי אם דניאל כמפורש בספר דניאל וכאן כתיב מסריסי
המלך אשר העמיד לפניה : ולמה נקרא שמו התך שחתכוהו מגדולתו · עיין פרש"י ומה שיש לדקדק
מפורש בריש פרק קמא דבבא בתרא והה' מתחלף בח' ובכמה מקומות מפורש : לדעת מה זה
ועל מה זה כו' · מדכתיב כפול דרשו דרמזו על הלוחות דכתיב בהו מזה ומזה דהיינו משני הלדדים
חמשה דברים מלד זה וחמשה דברים מלד השני שבהן נכלל כל התורה שבחמשה חומשי תורה
כמ"ש בשם רב סעדיה : מכאן שאין משיבין על הקלקלה כו' . מדכתיב מעיקרא ותאמר אסתר
להתך גו' וכתיב בתר הכי ויגידו למרדכי גו' משמע דאחרים הגידו לו ופרש"י לפיכך לא השיב התך
ואסתר שלחה על ידי אחרים עכ"ל וצריך לומר דאותן אחרים לא חשו להך מלתא דאין משיבין כו'
ומיהו ק"ק לפירושו למה שלחה אחר כך שנים אחרים ולא שלחה אחד מהם כמו ששלחה מעיקרא
את התך לחוד ועל כן נראה דאותן מגידים לא היו שלוחים אלא שהן שמעו מה שאמרה אסתר להתך
וכיון שלא הגיד הוא למרדכי משום דאין משיבין כו' הגידו לו הם מה ששמעו ממנה : אשר לא
כדת גו' שלא כדת ש"ת שבכל יום כו' . דלפי פשוטו הוה ליה לפרש שלא כדת לבא אל המלך אשר
לא יקרא ומדסתם אשר לא כדת היינו שמשמע דת של תורה ובדרך זה דרשו נמי סיפא דקרא כפול
אבדתי אבדתי כו' כך אובד ממך כו' וכתבו התוס' ואם תאמר אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת
להחזירה כו' עכ"ל אין לפרש דרוצה לומר שיהיה מותר להחזירה כשימות אחשורוש מכל מקום
אבודה ממנו עתה כל זמן שיהא אצל אחשורוש או שמא ימות מרדכי מקודם ותהיה אבודה ממנו
לעולם אלא דרוצה לומר דמה שכתוב לעיל שגם עתה היתה יושבת בחיקו של מרדכי והשתא יגרשה
עתה קודם שתבא לאחשורוש ברצון ואחר כך יחזור וישאנה מרדכי ושוב גם אם אח"כ תיבעל
לאחשורוש לא יהיה רק באונס ובתירוצם של התוספות שלא היה אפשר לו ליתן לה גט יתיישב למה
לא נתן לה גט משום איסור אשת איש גם אם היה לה אונס מכל מקום משום חומרא דאשת איש
היה לו ליתן גט אי לאו משום יראה כמ"ש התוספות : ויעבור מרדכי גו' יום א' דפסח כו'
ופרש"י שהרי בי"ג כו' ובי"ו נתלה המן בערב עכ"ל ונראה לפי ענינו דביום ראשון שהתענו דהיינו
בי"ד באה אסתר לפני המלך בלבוש מלכות דהא אח"כ כתיב נדדה שנת המלך גו' כמפורש במדרשות
ובתרגום שהיה ליל ראשון דפסח אבל רש"י פירש לקמן דויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות
דהיינו ביום ט"ו היה יום שלישי לגילות הכלים עכ"ל ולפי זה צ"ל אין מוקדם ומאוחר דזה המעשה
דבלילה ההוא נדדה שהיה בליל ט"ו היה קודם מעשה דותלבש אסתר גו' שהיה ביום ט"ו וצ"ל נמי
דהמעשה מהר קח את הלבוש גו' ויקח המן גו' לא היה ביום שאחר ליל ט"ו שנדדה שנת המלך
כדמשמע מקרא אלא שהיה ביום י"ו ביום הנפת העומר כדמוכח לקמן ובו ביום עשתה אסתר
משתה שני לכך פרש"י כאן דבו ביום בערב נתלה המן שהרי כל מעשה מהר את הלבוש גו' ויבא
המלך והמן לשתות גו' וכל הענין בו ביום קודם שנתלה המן היה : דעבר עורקמא דמיא כו'
פרש"י לאסוף היהודים שבעבר ב' עכ"ל דהכי משמע קרא ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צוה
עליו אסתר גו' ולא מלינו בה שלותה אותו אלא לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן גו' :
אל תהי ברכת כו' · דכתיב ויאמר ארונה אל המלך גו' וסיפא דקרא אלהים ירצך גו' היינו ברכת
הדיוט ונתקיים דכתיב ויעתר יי' לארץ ותעצר גו' : דניאל דברכיה כו' הוא ישזבינך כו' · יש לעיין
בזה וכי משום דהיה ניצול דניאל נימא דברכת הדיוט עשתה לו ואימא דלדקתו של דניאל עמדה לו
כמ"ש וכל חבל לא השתכח ביה די הימן באלהא וי"ל דלהכי אשמועינן קרא דא"ל הוא ישזבינך דזה
נמי גרמה לו : קלל את שרה הוא לך כסות עינים כו' · בדרך קללה אמר לה כן על שהקרה
נגדו לומר על אברהם אחי הוא ואת אברהם לא קלל שהיקר לו לומר אחותי היא לפי שהוא עשה כן
מיראת הריגה כמ"ש והרגוני על דבר אשתי : הקב"ה נותן מים ואח"כ שופת הקדירה לקיים מ"ש
לקול תתו המון מים ואח"כ ויעלה נשיאים גו' כצ"ל וכ"ה הגירסא בילקוט שהנשיאים הם (המון)
הקדירה ששופת ונותן בתוכו מים : כל האומר דבר בשם אומרו מביא כו' · הכי איתא בפרק
קנו חכמים בלשון כו' וכיון דלאו משנה היא אלא ברייתא לא תקשי אמאי מייתי ליה הכא בשם ר"א
אר"ח דאפשר דר"א לא ידע הך ברייתא ותלמודא מייתי הכא כל הני מילי דאר"א אר"ח :
צדיק אבד לדורו אבד כו' · כוונו בזה על השארות הנפש של הצדיק ואינו אבד במיתתו אלא לדורו
שהיה מגין עליהם בחייו והמשיל למרגלית שלא נאבדה לעצמה דמרגלית שמה בכ"מ שהיא ולא אבדה
אלא לבעלה : וכל זה איננו שוה בכל עת שאני רואה את מרדכי גו' וכי משום דרואה את מרדכי
יושב בשער המלך אומר כל זה איננו שוה לי כדרב חסדא כו' · כך היא הגירסא בילקוט ובע"י ור"ל
כשראה את מרדכי שהיה פרוזבולו דהיינו אדונו מחמת עבירות והוא פרוזבוטו דהיינו עבדו משום
עניות הוה מתבייש ממנו כשראה אותו בשער המלך בכל שעה והיה מיצר לו ואמר וכל זה איננו
שוה לי וגו' ומפרש ליה שהיה עבדו בטולמא דלחמא שנתן לו כמפורש בילקוט : ע"ב וכל זה
איננו וגו' מלמד שכל גנזיו של אותו רשע כו' · דמלת זה מורה בכ"מ אדבר הנראה עכשיו לפניו
וכיון דאכבוד עושרו דכתיב לעיל מיניה קאי א"א לו להראותם להם ולומר עליהם זה אי לאו שהיו
חקוקין לו על לבו : עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק כו' · כל המאמר זה מפורש פ' חלק
ע"ש : ותעמוד בחצר בית המלך וגו' כיון שהגיעה לבית כו' · נראה דמהאי קרא נפקא להו הך
מלתא משום דלפי פשוטו המקרא חסר דכתיב ותלבש אסתר מלכות ותעמוד בחצר בית וגו' דודאי
לאו בחצר זה הלבישה אלא בבית הנשים והכ"ל ותלבש אסתר מלכות ותבא ותעמוד בחצר וגו'
כדכתיב לעיל אשר יבא אל המלך אל החצר הפנימית וגו' ועוד דהכא קרי ליה בחצר בית המלך
וגו' ולעיל לא כתיב בית ועל כן דרשו ותלבש אסתר מלכות לאו היינו מלבוש ממש שאמר אלא
שלבשה רוח הקודש כמפורש לעיל ואמר ותעמוד בחצר בית וגו' רלה לומר ותעמוד כמו ותעמוד
מלדת דהיינו שפסקה רוח הקודש ממנה כשבאת בחצר בית וגו' דהיינו בבית הצלמים ומייתי לה נמי
מהאי אלי למה וגו' שנאמר במזמור אילת השחר וגו' כפרש"י שהוא נדרש על גאולת אסתר כמפורש
ביומא למה נמשלה אסתר לאילה כו' ולמה נמשלה אסתר לשחר כו' עיין שם ועוד יש רמז במזמור
זה על אסתר שנאמר עליך השלכתי מרחם מבטן אמי אלי אתה כדאמרינן לעיל באסתר עיברתה מת
אביה ילדתה מתה אמה ובמזמור הזה זכר תפלת מרדכי דאיתא במדרש שלא שכב יעקב בבית לבן
אבל היה אומר בלילה תהלים שנאמר ואתה קדוש יושב תהלות ישראל ישראל סבא כו' דמרדכי וסיעתו
אמרו אלהי אקרא יומם וגו' ולילה ולא דומיה לי כמפורש בפרק קמא ועל ידי תהלים של לילה
נענו בלילה שנאמר בלילה ההוא נדדה וגו' ואומות זה למדו מישראל סבא כמה שאמר ואתה קדוש
יושב תהלות ישראל ועל זה אמר בך בטחו אבותינו דהיינו ישראל סבא ונמלט מהרת לבן ואנכי תולעת
וגו' שאין כחי אלא בפה והנני חרפת אדם כמו שדרשו לעיל בקום עלינו אדם אדם ולא מלך והוא
המן ובזוי עם שבא מאדם כמה שאמרו בזוי אתה מאד הוא אדם שאין להם כתב ולשון :
ואמרה שמא לכך עזבתני מרות הקודש שאתה דן על שוגג כמזיד ואונס כרצון כו' ופרש"י שאני
באה אליו מאלי אונס הוא עכ"ל וק"ק דלעיל מוכח דמה שבאה מאליה לאו אונס הוא דא"כ היתה
מותרת למרדכי ולעיל אמרינן שהיא אמרה אבדתי ממך וע"ק דמשמע דמשום שהגיעה לבית הצלמים
נסתלק ממנה רוה"ק ונראה לפרש כיון שהגיעה לבית הצלמים שהוא בית ע"ז סילק ממנה רוה"ק
משום אל תפנו אל האלילים ועל זה אמרה דבאונס הלכה שם ואין כאן איסור אל תפנו אל האלילים
דהכ"ג אמרינן בפרק ח"ה בהולך במקום הטנופת אי דליכא דרכא אחרינא אונס הוא ואמרה עוד
שמא על שקראתיו כלב כו' הוא מבואר דהניצול מן הכלב רע איננו כ"כ נס כמו הניצול מפי אריה
שהוא ודאי נס גדול כענין דניאל ולפי שהיא חשבה מתחלה לתלות הצרה בהמן שהוא דמיון הכלב
א"ש "הצילה "מחרב "נפשי "מיד "כלב גו' שר"ת המן ומתוכן אינו כן שהצרה היא גם מן המלך
כדאמרינן לעיל במשל התל והחריץ שגם דעתו היה לרעה ובעי אפושי רחמי טפי להיות ניצולים בנס
גדול ולכך חזרה בתפלתה ואמרה הושיעני מפי אריה דהיינו ממחשבה רעה של המלך : ויהי כראות
המלך וגו' ג' מה"ש נזדמנו כו' · נראה דיש רמז קצת בהאי קרא לשלשה דברים שאמר והוא
מדכתיב נשאה חן בעיניו ולא מלאה חן בעיניו דבכל המקרא כתיב לשון מלא גבי חן וע"כ דרשו
נשאה באנפי נפשיה שנשאה והגביה מלאך אחד צוארה ואחד משך חוט של חסד עליה היינו חן
בעיניו וא' שמתח השרביט כו' מדכתיב ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט דלא איצטריך למכתב
בראש אלא ותגע בשרביט אלא לדייק מיניה בראש השרביט בקנה זה היתה יכולה ליגע ולא בשרביט
עצמו משום דרחוק ממנה היה לפי שנמתח השרביט והיתה יכולה ליגע בראש השרביט ולא בגופה
בקנה השני : העמידו על י"ב וא"ל על י"ו וא"ל על כ"ד כו' · מדקאמר גבי מאתים שמע כן
פרכו כו' בקנה ולא קאמר הכי בכל הני ויש לפרש דיש להם רמז בהאי קרא למ"ד י"ב דיש י"ב
תיבות מרישא דהאי קרא עד ויושט וכן יש י"ב תיבות מן ויושט עד סוף הפסוק ומאן דאמר י"ו
יש י"ו תיבות מרישא דהאי קרא עד שרביט הזהב ומ"ד כ"ד דכן יש תיבות בכולה דהאי קרא ומאן

דאמר ס' דכן יש אותיות שהיה מרישא דקרא עד שרביט ואמר וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה
דמרישא דהאי קרא ותרד בת פרעה וגו' ותשלח וגו' יש ס' אותיות ואמר וכן אתה מוצא במספר
ס' באותיות המיותרות בשיני רשעים כפרש"י : אל תקרי שברת אלא שרבבת כו' . מפורש בפ' הרואה
ע"ש : עד חצי המלכות ותעש ולא כל המלכות ולא דבר כו' · בילקוט ל"ג ולא כל המלכות ויש
לקיים הגירסא דודאי הא דקאמר עד חצי המלכות לא שיתן לה חצי המלכות ממש דלא זו הדרך
שיתן המלך חצי המלכות לאחרים וכל שכן לאשתו שכבר היה כתוב בדתי פרס ומדי להיות כל איש
שורר בביתו ועוד דכל מה שקנתה אשה קנה בעלה אבל רלה לומר ותעש בקשתה בדבר התולה בחצי
המלכות ועל זה קאמר דהכא נמי הוה מצי למימר בדבר התולה בכל המלכות קאמר אלא דהיינו
בהמ"ק שהוא דבר התולה בחצי מלכות שהוא באמצע עולם כפירוש רש"י וכ"ה בתרגום בית מקדשא
דאיהו קאים בפלגות מלכותי כו' עיין שם והיינו על פי מה שאמרו לעיל דאחשורוש מלך בכיפה
ומיהו לשון התלמוד שחוצץ במלכות כו' לא משמע כן דמי הכריח אותם להוציאו ממשמעו מלשון
חצי ממש ללשון חציצה דהא שפיר מתפרש לפום הך דרשה מלשון חצי ועל כן נראה לפרש שדרשו
חצי מלשון חציצה שחוצץ ומגיע היזק מבנין בית המקדש למלכות כמה שאמר בעזרא לגבי ביטול בנין
בית המקדש שכתבו למלך דך קריא מרדא ומהנזקת מלכין וגו' וקרוב לזה בתרגום לחוד למבני בית
מקדשא כו' דדחיל אנא מן יהודאי דלמא ימרדון והיינו דבר שחוצץ במלכות : פחים עשה לו
שנאמר יהי שלחנם לפניהם לפח כו' · לכאורה דהיינו טעמא בחומם אשית את משתיהם דמתוך הסעודה
יבא להם קלקול ופח ויש ליישב דהכא פח עשה לו דהיינו דכוונתה מתוך הסעודה להפיל את המן
והיינו שראתה כבר שהיה שלחנו וסעודתו של אחשורוש פח לאשתו אולי יהיה פח גם עתה להמן
אבל לטעמא בחומם אשית את משתיהם וגו' על המלך גופיה גם כן נתכוונה שתבא לו פורענות מתוך
המשתה כמו שנתהוה למלך בלשצר : אולי ירגיש המקום ויעשה כו' · פירש רש"י בפי' קמא שירגיש
הקב"ה שאף אני מקרבת שונאיכן כו' עכ"ל ק"ק לפירוש זה וכי משום זה תקרב הצרה ביותר להפיק
מזימתו ומחשבתו ויש לומר שהקב"ה ירגיש ויראה כי אפס עצור ועזוב : אמר רבן גמליאל עדיין
אנו צריכין כו' קנאתו במלך כו' . נראה לפרש משום דבעיקר הקושיא מה ראתה אסתר שזימנה את
המן כו' יש במשמע למה זימנה אותו למשתה ואח"כ גילתה הדבר למלך ולמה לא גילתה למלך כן
בלא משתה ויש במשמעו נמי למה זימנה את המן לחוד ולא זימנה גם שרים אחרים דאין דרך
לזמן רק אחד מהשרים גם שהוא היותר חשוב ולכולי טעמי דקאמר לא יתיישב רק מה שזימנה אותו
ועל ידי המשתה גילתה למלך אבל מה שזימנה את המן בלחוד ולא זימנה גם שרים אחרים עמו
כדרך כל הארץ לא יתיישב שפיר ולזה אמר רבן גמליאל דעדיין אנו צריכין למודעי דקנאתו במלך
כו' דלזה זימנה את המן בלחוד שהמלך יקנא אותו שמחשיבתו כמלך שלא זימנה רק המלך והמן
וכן השרים יקנאו אותו בזה ולטעמא דרבה לפני שבר גאון נמי יתיישב שזימנה את המן בלחוד וכן
לאביי ורבא בחומם אשית וגו' נמי יתיישב שנתכוונה אל המן וגם אל המלך שיבא להם פורענות
ע"י משתה : ורוב בניו שלשים כו' דהכתוב לא חשיב אלא י' שנתלו וא"כ מאי רבותיה דרוב
בניו דכמה וכמה מלינו בקרא שהיה להם י' בנים וגם שלשים וארבעים כמפורש בס' שופטים וע"כ
דרשו דרוב בניו היינו יותר מעשרה שנתלו וכיון דסתם לנו הכתוב מספרם נלמד סתום מן המפורש
שהיו עכ"פ כמו כן עשרה וכיון דסתם לנו הכתוב מה שנעשה בהם באותן י' אם מתו ואם חוזרין
על הפתחים אית לן למימר דהא והא איתא במספר עשרה וא"כ שלשים היו ומאן דאמר אותן שמחזרין
על הפתחים ע' היו דודאי אותן שמתו כן הוו עשרה דנלמד סתום מן המפורש בי' שנתלו אבל
שחוזרין על הפתחים מפורש בהו שהיו ע' שנא' שבעים בלחם וגו' דלפי פשוטו מלשון שובע משמעו
שבעים עתה וזה דבר שאינו דכיון שהוא שבע עתה למה הוא נשכר בלחם וע"כ דרשוהו שבעים היו
בניו של המן ובלחם נשכרו להחזיר על הפתחים ומ"ד כולן ר"ח הוי כו' מדכתיב ורב חסר בלא וי"ו
כדמסיק ואותן י' שנתלו בכללן ולא נזכרו הי' בפרט אלא משום דמיתתן נשתנה לתלותן בעץ שעשה
אביהן : נדדה שנת מלכו של עולם כו' · דכל נדוד שינה שבמקרא מפורש ביה סיבת הנדוד כמו
ותדד שנתי מעיני דיעקב משא"כ הכא סיבת נדוד שינה דהמלך אחשורוש אינו מפורש מה היה ולכך
דרשו שנת מלכו כו' ורבנן דאמרי נדדו עליונים כו' ופי' דקרא דנדדו עליונים ותחתונים להתעורר
את המלך עד שאמר להביא ספר וגו' דהיינו עליונים מבהילים אותו כו' כפירוש רש"י והתחתונים
בתפלתן ורבא דאמר שנת מלך אחשורוש ממש דהסבה מפורש מעלמה בקרא נפלה ליה מלתא כו' :
ויהיו נקראים מלמד שנקראים כו' · דה"ל למכתב ויהיו קורין וכ"ה בילקוט :

דף טז תוס' בד"ה ודחי י' אלפים כו' שמעתי שי' אלפים ככר כסף שיין ט' עכ"ל ועי' בחזקוני ריש פרשת כי תשא ביאור לדבריהם :

ח"א דף טז ע"א שמשי מוחק וגבריאל כו' · בתרגום מפורש ששמשי ספרא בן המן היה ·
ומה כתב שלמטה כו' · ר"ל מה כתב שלמטה בא גבריאל מלמעלה לתמם
וכותב שלא יהיה נמחק כתב שלמעלה וגבריאל שם לא כ"ש : לא נעשה עמו דבר לא מפני שאוהבין
כו' · לפי שהמלך א"ל מה נעשה יקר וגדולה למרדכי וגו' הו"ל למימר למלך נמי בהאי לישנא לא
נעשה עמו יקר וגדולה או דלא הל"ל רק לא נעשה אבל גם הם לא היו אוהבים את מרדכי ולא היו
רוצים לעשות לו גדולה ויקר אלא דבר שאינו תלוי בגדולה ומפני שנאתם את המן רוצים היו מיהא
לעשות לו דבר מה : אשר הכין לו כו' · דלא איצטריך למכתב לו אלא שהכתוב מבשרו לו לעצמו
הכין ולא למרדכי : א"ל שני ליה במד דסקרתא כו' א"ל הא נמי הב ליה שנאמר אל תפל וגו' ·
דהאי קרא יתירא הוא דכבר כתיב לעיל מהר קח וגו' · כאשר דברת ועשה כן למרדכי וגו' וע"כ
דרשו שהמן אמר למלך שאין מרדכי ראוי לגדולה זו להלבישו בלבוש מלכות ולהרכיבו על סוס המלך
וסגי ליה ליתן כפר א' או מכס א' וע"ז השיב לו אל תפל דבר מכל אשר דברת בין מה שאמרת
בראשונה ובין מה שאמרת באחרונה : אזל כו' הלכות קמיצה לרבנן כו' · כל האי עובדא לא ידענא
לו רמז בקרא ובקבלה היה בידם כל זה ופרש"י הלכות קמיצה דרש מענינו של יום כו' יום תנופת
עומר עכ"ל וכ"ה במדרש ילקוט במאי עסקיתו א"ל במצות עומר כו' א"ל דמעורין כו' ע"ש אבל
ממה שאמר בסמוך שא"ל מאן דמנדב מנחה מייתי מלא קומציה דסולתא כו' לאו אעומר נתכוון
שהרי לא בא בנדבה גם לא היה העומר סולת שהרי מן שעורים בא ויש לפרש שהפליגו לו בענין
דיחיד המנדב מנחה שהוא קרבנו של דלי דלות אעפ"כ בזמן שבית המקדש קיים מתכפר בקומץ
ממנו שנקרב וכמ"ש במנחה כתיב ונפש כי תקריב נפש וק"ל ולהכי עסקינן ביה
גם עכשיו בביטול בהמ"ק כדאמרינן בפ' ג' פרקים בזמן שאין בהמ"ק מה תהא עליהן א"ל בזמן
שקוראין לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום וע"ז אמר תלי קמצא קמחא דידכו שאתם עוסקים
בה עתה דחי י' אלפי ככרי כספא דידי וע"ז א"ל רשע אתה שאמרת כספא דידי והלא אינו דידך
דעבד שקנה כו' ועד"ז יש לכוין הא דכתיב טוב מלא כף נחת מבית מלא זבחי ריב דהיינו טוב מלא
כף וקומץ של המנחה שבאה בנחת מבית מלא של המן בכסף וזהב וזבחי ריב מסעודות שעשתה לו
אסתר להפילו : אסרתינהו לכולהו בי בני כו' · לפי פרש"י היינו העוסקים ומשמשים במרחצאות
מיהו לקמן בסמוך קרי ליה בלן וכן בכמה מקומות אבל בי בני מרחצאות גופייהו משמע וכן אומני
דקאמר הכא היינו ספר ובכמה מקומות אומני היינו מקיזי דם ואפשר דבכלל אומני נמי ספר ובי
בני נמי דקאמר דמתילא אגרה נמי המרחצאות שלא יהיה שם המשמש להדליק את התנור ולהחם חמין :
א"ל לא כתיב לכו בנפול אויביך אל תשמח כו' · ובמדרש ילקוט שאז אמר מרדכי ארוממך ה' כי
דליתני היינו לשלוק ולעלות עליו ולא שמחת אויבי לי שהוא יעשה לי כן כמ"ש ויאמר המן בלבו למי
וגו' יותר ממני וכמ"ש בסמוך שסברה ברתיה האי דרכיב אבוה והאי דמסגי קמיה מרדכי :
דכחישי חילאי מתעניתא גחין וסליק כו' ואתה על במותימו וגו' · ורישא דקרא ויכחשו אויביך
לך יתפרש כן דהיינו שיכחשו חילך מגזירת אויביך על ידי תענית ואתה על במותימו תדרוך :
וישב מרדכי וגו' ששב לשקו כו' · דלא איצטריך לן למימר להיכן שב אי לאו לאשמועינן ששב לשקו
כו' שהיה לפני שער המלך ואע"ג דאל שער המלך משמע לעיל בתוך שער המלך כדכתיב ויבא עד
שער המלך כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק הכא מוכח דאל שער המלך עד שער המלך משמע :
כל האומר דבר חכמה כו' · היינו שא"ל דבר חכמה שבתורה כדמסיק אם מזרע וגו' אם משאר
שבטים כו' ואי משבט יהודה ובנימין כו' ופרש"י אם מזרע וגו' היהודים יש זרע ביהודים שם כו'
ע"ש מפירושו נראה דלאו מלשון יהודים מפיק ליה אי משבט יהודה כו' דהא בנימין ואפרים ומנשה
נמי אית להו זו המדה אלא דיהודים דהכא היינו כלל ישראל וכדאמרינן לעיל כל הכופר בע"ז
נקרא יהודי אלא כיון דכבר ידעו שהיה מרדכי מכלל ישראל כמ"ש כי הגידו לו עם מרדכי ויבקש
להשמיד את כל היהודים וזה היה מפורסם בכל המדינות ואוהביו וחכמיו ודאי דידעו כן שהיה
יהודי א"כ מאי קא"ל השתא אם מזרע היהודים מרדכי וגו' ומעיקרא מאי סברי דהסכימו לעשות
עץ כמ"ש ותאמר וגו' וכל אוהביו יעשו עץ גו' וע"כ אמרו דודאי מעיקרא הוו סברי דמרדכי
משבטים אחרים הוא ויכלת ליה אבל השתא כאן בתחלת נפילת המן חשו לכך וא"ל אם מזרע היהודים
גו' דהיינו מאותן שבטים דלא יכלת להו ומייתי ליה בנימין דאתי מרדכי מיניה דכתיב לפני גו'
ובנימין עוררה את גבורתך גו' דכיון שהקב"ה מעורר את הגבורה להם ודאי דלא יכלת ליה :
אומה זו משולה לעפר כו' שיורדין עד עפר כו' · שהכל מושלין בהן כמ"ש עבדים משלו בנו וגו'
כמו העפר שנדרסת לכל וכשהן עולין עולים עד לכוכבים כמו שא"א לאדם לעלות למקום הכוכבים
כך א"א לכל אומה ולשון לשלוט בהן וכך היה במעשה המן שהיה עבד מרדכי ועמד להיות מושל
עליו ושוב כשזכה מרדכי עלה עד למעלה להיות משנה למלך : מלבוד שהביאוהו בבהלה כו' · דלפי
פשוטו הוא מלשון מהר כמו ויבהל את התרוקים ומשום דשינה לשון ויבהילו במקום וימהרו דכתיב

בלווי ויאמר המלך תהרו את המן גו' וע"כ דרשוהו תל' בהלה ופחד כמו את הבהלה גו' על שלא רחץ כו' כפרש"י א"כ שנבהל פתה כי הרגים עכשיו קלת כי אסתר זימנה אותו לרעתו על מחשבתו הרעה על מרדכי דודה : כי אין הצר שוה בנזק המלך גו' איקני בדידי כו' · משום דהמן אמר ולמלך אין שוה להניחם אם כן היאך אמרה אסתר בלי טעם היפך זה דאין הצר שוה גו' וע"כ אמרו דה"ל אסתר דבר שנתחדש עתה כשידע שהיא יהודית דהיינו דהכר קטל את ושתי דהוא ממוכן הוא המן כדאמרינן לעיל השתא בעי נמי למקטלי ואין לך נזק גדול מזה דבר התלוי בגופו של מלך דאשתו כגופו : כיון דא"ל מבית שאול קאתי כו' מפורש לעיל : איש צר ואויב המן הרע גו' שהיתה מחוה כלפי אחשורוש כו' · עיין פרש"י אבל ממה שאמרו שהיתה מחוה כו' נראה דעיקר דרשה אמלת הזה קסמיך דהזה משמע שהיתה מחוה בידה עליו ולא איצטריך ליה דודאי עליו נתכוונה אלא דאשמעינן שהיתה מחוה בידה כלפי אחשורוש שהוא איש צר ואויב ובא מלאך כו' : והמלך קם גו' והמלך שב גו' מקים שינה כו' דלא איצטריך למימר אלא והמלך שב אל בית משתה גו' דודאי מגינת הביתן שב שהוזכר לעיל שהיה שם אלא לאשמועינן שהיה שב בחמתו על דבר התולה בגינת הביתן דקא עקרי אילני כו' : ואמר ויי מביתא ויי מברא ויאמר המלך גו'. ממה שאמר הגם גו' עמי בבית משמע שהיה לו עליו כבר עוד אחרת בחוץ והיינו הך דעקר אילני כו' ודרים ויאמר כמו וי אמר המלך הגם גו' וכה"ג דרשו פ' בן סורר בי"ג ווי"ן דגבי נח : אף חרבונה רשע היה בההיא עצה כו' · חרבונה היה אחד מז' סריסי המלך המשרתים לו כדכתיב לעיל וה"ל למכתב נמי הכא א' מסריסי המלך אלא למדרש א' מן הסריסים שהיו בההיא עצה גם מה לו להזכיר שהיה גבוה חמשים אמה דברא"יה בעלמא ודאי לא היה יודע גובהו אלא שהיה בההיא עצה כשאמרו אוהביו יעשו לו עץ גבוה גו' ואמר מיד ברח והיינו דכתיב ויפל עליו גו' מידו ברוח יברח ופרש"י שם בן עלתו שהיה מסייעו בתחלתו יברח מעזר ידו בשעת כשלונו כמו שעשה חרבונה להמן עכ"ל : וחמת המלך שככה ב' שככות הללו כו' · דבכל המקרא לא מצינו לו אלא בכ"ף א' וישכו המים כשוך חמת המלך גו' ואמר א' חמת מלכו של עולם על שהשתחוו לצלם כדאמרינן לעיל ואחד של אחשורוש שגזר להשמיד היהודים וא"ד א' של אסתר כפרש"י ואחת של ושתי דאע"ג דהכר כתיב כשוך חמת המלך מ"מ לא לגמרי שכך כדכתיב זכר את ושתי גו' ועד היום שנתלה המן שהיה גורם הריגתה דהוא המן הוא ממוכן לא שכך חמתו לגמרי : אפשר דבר שנצטער כו' · והיכא למידק דהא לא דמיא דודאי גבי יעקב כיון דכולן בניו היו אם נותן לאחד מבניו יותר יתקנאו בו אבל הכא כיון דבנימין היה גם אחיו מן האם ולא כן שאר אחיו למה יתקנאו בו כשהוא נותן לו יותר וי"ל כיון דיוסף בא עתה להוציא השנאה במכירתו כמו שא"ל כשם שאין בלבי שנאה כו' לא היה לו להרבות במתן לבנימין כ"כ חמש חליפות דשמא לא יתלו ריבוי המתנה לבנימין במה שהוא אחיו מן האם אבל יתקנאו בבנימין ויאמרו כי יוסף אוהב אותו יותר בשביל שלא היה במכירתו : ע"ב משקל ב' סלעים כו' · בפ"ק דשבת פרש"י ב' סלעים לאו דוקא כו' ע"ש דלא מסתבר להו שכל הבגד לא היה משקלו רק ב' סלעים אע"ג דמצינו בגדים דקים ביותר פ' הנזקין (נט·) שבני וחומש כאמגוזא כו' מ"מ שתם כתונת לא היה דק כ"כ ועיין עוד בזה פ"ק דשבת : מילת מפורש פרק במה בהמה ופרש"י שם גם בערוך בערך כבן והרא"ם כתב פ' וישב מדברי רש"י בגמרא משמע שיש הפרש בין מילת שהוא לשון צמר ובין מלתא שהוא מלשון מעיל כמו שפרש"י במ"ק גבי אילצלא דמלתא עכ"ד ואינו כן דבהדיא פרש"י פ' כ"ה אילצלא דמלתא טלית של צמר נקי בן יומו כו' ע"ש אלא לפי שאותו צמר נקי אין עושין אלא חשוב בבגדים שהוא המעיל כדכתיב כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים לכך נקרא מלתא : נתגלגל הדבר וירדו למצרים כו' · מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושינו פ"ק דשבת : רמז לו שעתיד בן כו' ר"ל דרמז לו בישוה לו בנימין אחיו מן האם בגדולה כמו שנעשה יוסף משנה למלך ונלבש בלבוש מלכות כן לעתיד יעשה המלך למרדכי משנה ויצא בלבוש מלכות וגו' וא"ת הכתי תקשי דאיכא קנאה במה שנתן לבנימין ג' מאות כסף ולא נתן כן לשאר אחיו ולא נזהר שרמז לו בזה וי"ל כמ"ש לעיל במה שנתן לבנימין יותר כיון דהוא אחיו גם מן האם אין כאן קנאה אלא בבגדים שהם מתנות גלוים שהעולם יחשבו שהוא מראה להם שנאה על מכירתו בבגדים שהוא דוגמת המכירה כתונת פסים : כמה צוארין היו כו' · פרש"י דל"ג ליה שכן דרך המקרא לכתוב צוארי לשון רבים כו' ע"ש אבל בכל נוסחות גמרא איתא וכן בב"ר וכי שני צוארין כו' ע"ש ופרש"י שם כי צואריו לשון יחיד הוא כמו בעליו אדוניו אבל צוארי משמע לשון רבים עכ"ל ומפ' הרא"ם דפירושא דקרא קא דריש דלגבי בנימין דכתיב צוארי בלשון רבים וה"ל למכתב צוארו לשון יחיד כיון שאינו כינוי כו' אמרו מ"מ לדרשא ולגבי יוסף דכתיב על צוארו וה"ל למכתב צואריו בלשון רבים כיון שהוא כינוי כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש אבל בכל הס"ת ובחומשים כתיב הכא בכה על צואריו בלשון רבים וכן הביא רש"י הכתוב הזה בשמעתין וע"ק לפירושו דהא מצינו בכינוי צוארו בלשון יחיד גבי עשו ויבך על צוארו וע"כ הנראה דודאי צוארי בי' לא משמע אלא לשון רבים וכן צוארו בו' לא משמע רק לשון יחיד אבל צואריו דכתיב בי' וי"ו משמע לשון רבים ומשמע לשון יחיד כמו בעליו והכא בהאי קרא ברישא דקרא לגבי בנימין כתוב צוארי דלא משמע רק לשון רבים ובסיפא דקרא לגבי יוסף שינה לכתוב צואריו דמשמע נמי לשון יחיד דשו מיניה דרמז לגבי בנימין על ב' מקדשים ולגבי יוסף על א' דב"ה נקרא צואר כמו כמגדל דויד צוארך וצוארך כמגדל השן כמו שהצואר בגובה של אדם והודו כן המקדש בגובה א"י והודו של ישראל : והנה עיניכם רואות ועיני וגו' א"ל כשם שאין כו' · דבכלל עיניכם רואות גם בנימין בכלל אבל רמז להם כשם שאין כו' והמקרא מחובר למעלה שהבטיח להם לכלכלם ברעב וזאת עיניכם רואות שאני נמוה אתכם כאשר בנימין כמו שבודאי אין לי לב עליו על המכירה כך אין לי לנטליכם רק לבי כפי המדבר אליכם להיטיב לכם והדרש דהכא יתאן מלפרש כפרש"י בחומש עיניכם הרואות שאני אחיכם במילה וכי פי המדבר אליכם בלה"ק עכ"ל דא"כ למה לא כלל את בנימין עמהם גם כי המילה ולה"ק אינו ראיה שהרבה אומות שהם נימולים ומדברים בלה"ק שהוא לשון עברי : מאי מטוב מצרים כו' יין שדעת זקנים כו'. דהיין הוא הטוב שבמינין מוקדם במוגת א"י כדכתיב ארץ וגו' גפן ולפי שאין משא י' חמורים הכתוב כ"כ מיין אלא דודאי לזקנים כיעקב דעתם נוחה ממנו לפי טעמם שהם מלוננים והיין משמח : וישתחו ישראל על ראש וגו' תעלא בעדנא כו' · ופי' וישתחו ישראל ליוסף על ראש המטה היינו שהפך עצמו לצד השכינה כפרש"י בחומש והוא מבואר בדברי הרא"ם ע"ש ויותר נ"ל לפי דרש דהכא מתפרש ראש המטה נ"כ על יוסף שהוא היה ראש ותשוב במטתו של יעקב : וידבר על לבם כו' שא"ל דברים כו' י' נרות לא יוכלו כו'. מספר י' נרות הם י' אחיו שמכרוהו והמשילם לנרות ע"ד נר אלהים נשמת אדם ואמר כי י' נרות לא יוכלו לכבות לפי שאין טבע לנר שמכבה נר אלא אדרבה מדליקתו ביותר כן נעשה לי שע"י המכירה עליתי לגדולה וכמ"ש אתם חשבתם לרעה אלהים חשבה עלי לטובה וגו' : ליהודים היתה וגו' · זו תורה וכה"א כי נר וגו' כו' דרשו כן דלפי פשוטו ה"ל למכתב היה אור כמו היה אור במושבותם וע"כ דרשו היתה אורה זו תורה שנקראת בלשון נקבה בכ"מ ויש לכוין בדרש הזה כי התורה נתנה בציון כמו לימוד התורה ובמעשה שהן המצות והתורה היא עדות לישראל כמ"ש ואת העדות אשר אתן וגו' ויש גם במצותיה שהם אות ועדות לישראל כמ"ש המפרשים והם שלשה השבת שנאמר בה ביני וביניכם וכן התפילין דכתיב בהו והיה לאות על ידך וגו' [וכן המילה שהוא אות ברית] ולכך גזר המן על אלו ביותר כפרש"י לפי שהן עדותן של ישראל וכיון שנתבטלה גזירתו חזרו אלו עדות ליושבן תורה זו תורה כמ"ש לעיל ושמחה זו י"ט שהוא יום שביתה וכמ"ש שחזרו מאבל לי"ט וששון זו מילה שחזרו לה כמ"ש ורבים מעמי הארץ מתיהדים דהיינו תחלה בברית מילה ויקר זו תפילין שהוא כבודן של ישראל ע"ש כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך שחזרו לזה כמ"ש כי נפל פחד מרדכי וגו' : צריך למימרינהו בנשימה א' מ"ט דכולהו כו' · נראה לפרש דמדכתיב ואת עשרת בני המן יתלו וגו' וכתיב ותלו אותו ואת בניו על העץ משמע ליה דעל עץ א' בפעם א' נתלו ויראה כשמתן בבת א' ולא בזה אחר זה ומדחשיב להו בהאי קרא כסדרן זה אחר זה לא תאמר שכן נתלו בזה אחר זה לכך צריך למימרינהו בנשימה א' לרמוז שתלו כשמתן בבת אחת דבבת אחת נתלו ולא נכתבו הכא כסדר בזה זה אחר זה אלא שנתלו בעץ א' שעשה המן של נ' אמה כדמסיק דכולהו בחד זקיפא אזדקיפו כסדרן זה תחת זה כמפורש בתרגום דחשיב להו כסדר הכתוב מלמטה למעלה מפרשנדתא עד ויזתא וע"ד זה אמרו בירושלמי איש בריש דפא ואת בסוף דפא כו' ויהיו כולם נכתבים תחת איש נסורות כי כאיש אחד בפ"א נתלו כולם ועד"ז אמר נמי דוי"ו דויזתא צריך למתחא בזקיפה כמורדיא דלברא לברת עם הנהר ותורדיא הוא עץ שדוחקים בו הספינה מן האבנים והמכשולים וכעין זה פי' בערוך הכי נמי הכא ס"ק שצריך למתחא ו' דויזתא כעץ פשוט וארוך בזקיפה ותלויה בעוטין מעץ דויזתא הוא שנתלה למעלה מכולן בעץ שהוא כמפורש בתרגום והו' ארוכה בו מלמעלה למטה שבעץ א' ארוך היו נתלו כולם מויזתא של מעלה זה תחת זה עד פרמשתא שנתלה למטה מכולם : חוץ מעירה זו ומלכי כנען כו' בלא תהא תקומה כו' · עיין במרדכי ובר"ן בזה בשם ר"ת ושירת האזינו נמי כן היא שיש בה נמי מפלתן של עובדי כוכבים דכתיב מראש פרעות וגו' ודם עבדיו יקום וגו' : מלמד שבא מלאך וטפחו כו'. כנראה מפרש"י מתוך שא"ל מה שאלתך בסוף משמע שהתחיל לדבר בכעס ואין הכרע כ"כ וע"י"ל ממה שהיה חושב למספר ההרוגים ה' מאות וי' בני המן בשושן זולת בשאר מדינות מה עשו משמע דהרבה היו בעיניו וכעס ע"כ : יאמר בספר מה שכתוב בספר כו' פרש"י סדר המקראות כו' כי המן בקש וכו' ומה בבואה אסתר כו' כל זה יאמר שנה שנה עם הספר כו' · ונראה דהיינו כמ"ד לקמן פ"ש דקורין המגילה מאחר הדברים האלה : ובמאמר אסתר קיים וגו' דברי הצומות לא כו' לפי פשוטו מאמר אסתר היינו מאמרה לחכמים לקיים ימי הפורים ולפי שלא הזכיר מאמרה בכל אלא ותכתוב אסתר וגו' והיינו דאמרינן לעיל שלחה להם אסתר קבעוני לדורות ומ"ה קאמרי דמאמר אסתר היינו שאמרה למלך לבטל מחשבת המן הוא קיים דברי הפורים ואהא מתמה : וכי מאמר אסתר למלך בלחוד עשתה זאת ולא דברי הצומות ומשני דקושטא דכן הוא דהא ואת גרמו והמקרא מחובר למעלה דברי הצומות וזעקתם ומאמר אסתר קיים וגו' : מלמד שפירשו ממנו סנהדרין כו' דהיינו אחיו חביריו שהיו מכלל אנשי כנסת הגדולה : מעיקרא כתיב אשר באו כו' · פרש"י בימי כורש כשעלה עם זרובבל כו' כ"ד שנה היה בין מנין למנין כו' עכ"ל · ונ"ל ששוב כשראה מרדכי אז שנתבטל בנין בהמ"ק בימי כורש כמפורש בס' עזרא חזר לשושן בימי אסתר ושוב אח"כ עלה שנית לארץ ישראל בימי כורש שנבנה הבית דהיינו ביאה שניה דקאמר ולבסוף כתיב הבאים עם זרובבל וגו' כמפורש בספר נחמיה ומיהו אין סברא דהנהו כולהו דחשיב דבאו עם זרובבל וגו' מעיקרא עלו ושוב חזרו לשושן ושוב עלו שנית כדכתיב בנחמיה הבאים עם זרובבל וגו' וי"ל דודאי ב' הכתובים איירי בביאה ראשונה אלא משום דשינה בפסוק שני שינה לחשוב מרדכי בתר ה' והוא רמז דגדול ת"ת כו' : כל זמן שברוך בן נריה קיים כו' · כפרש"י דא"כ למה לא עלה עזרא עם זרובבל וק"ק דברוך גופיה למה לא עלה אז עם זרובבל ורש"י לא ליישב זה דברוך מת בתוך השנים הללו דהיינו באותן שנים קודם שהתחילו לבנות בהמ"ק בימי דריוש האחרון אבל אין זה מספיק שהרי ברוך היה חי בשנת שתים לדריוש האחרון כדאמרינן לעיל שהיה מתגבה בשנת שתים לדריוש ואז התחילו לבנות בהמ"ק כמפורש בספר עזרא באדין בטילת עבידת בית אלהא גו' עד שנת תרתין למלכות דריוש וצ"ל דבאותה שנה גופה שהיא שנת תרתין לדריוש מת ברוך ולא עלה בתחלת בנינה : גדול ת"ת יותר מכבוד אב כו' · מהא דמייתי שלא נענש על אותן שנים שהיה בבית עבר אינו מוכח דגדול יותר מכבוד אב דבשוה לו נמי אין ראוי לעונש אלא דנקט האי ליתנא דגדול ת"ת שסמך אליבא דמתניתין דריש פאה דתנן ות"ת כנגד כולם וא"ת למה נענש גם על אותן כ"ב שנים כיון דכולן אב ואם ובמצותן הלך יעקב מסתמא מחלו על כבודם ותירץ בעל אמרי נועם נפש הר"י מפרי"ם שלבסוף י"ד שנה שהיה בבית עבר נתקררה דעתו של עשו ושלחה רבקה אמו את דבורה מנקתה אחריו לבית לבן והוא שהה שם כ"ב שנה ע"כ ועיין במפרשים בזה : שהיה יעקב אבינו בבית עבר כו' · ובכמה מקומות אמרו בית מדרשו של שם ועבר שהיה קבלה בידם דנביאים היו וכאן אמר בבית עבר לפי ששם כבר מת בשנת נ' ליעקב אבל עבר היה חי עד שהיה יעקב בתי' שנים בבית לבן כדלקמן ומסברא קאמרינן שבאותן י"ד שנים שאין מפורש בקרא מה היה עסקו של יעקב מסתמא בבית עבר היה שע"כ קראו הכתוב יושב אהלים באהל של תורה בבית עבר :

דף יז ע"א למה נמנו שנותיו של ישמעאל כו' · פרש"י למה נמנו מה לנו לשנות הרשעים עכ"ל ואע"ג דאמרי' פ"ק דב"ב דישמעאל עשה תשובה מ"מ כיון שהיה רשע מעיקרא אין ראוי למנות שנותיו בתורה אי לאו משום יעקב : מלמד שקדשה ישמעאל כו' . סוכרתו לומר שקדשה ישמעאל בחייו דאל"כ מנין לנו לומר דבאותו פרק מת ונראה דהוציאו זה מדכתיב וילך עשו אל ישמעאל דמשמע בחייו הלך אליו לישא בתו וקדשה אז דאל"כ אל ישמעאל ל"ל ואח"כ כשמת השיאה אחיה נביות מדכתיב אחות נביות : הוה יעקב מוטמן בבית עבר י"ד שנים כו' . יצא משם ובא לו לארם נמצא כשעמד על הבאר כו' · ויש לדקדק דא"כ מבית עבר אחר שהיה שם י"ד שנים הלך לארם נהרים וקרא כתיב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה ואמרינן במסכת חולין בפ' ג"ה כי מטא לחרן כו' וחזר למקום שהתפללו אבותיו וכו' וסולם היה עומד בבאר שבע כו' מכל זה מוכח דמבאר שבע הלך לחרן ולא מבאר שבע לבית עבר ואחר י"ד שנים הלך לחרן ויש ליישב דבית עבר נמי בבאר שבע ולא הלך כלל מבאר שבע לבית עבר אלא שהיה מוטמן בבאר שבע בבית עבר מפני יראת אחיו עד אחר י"ד שנים הלך משם לחרן ותו לא מידי ויש רמז במלות באר שבע שיש בו אותיות עבר וארבע עשרה ועוד נראה דאביו יצחק נמי היה לו בית המדרש כדאמרינן ביומא יצחק זקן ויושב בישיבה היה כו' וכל שלשה מדרשות של שם ושל עבר ושל יצחק בבאר שבע היו ורמז מבאר שבע אותיות ב"ש עב"ר א"ב : ועשה שם י"ח חדש שנאמר ויעקב נסע וגו' ולמקנהו עשה סכות גו' ופרש"י הכא ויבן לו בית לימות החורף ועשה סוכות ב' פעמים ב' ימות הקיץ הרי י"ח חדשים כו' · עכ"ל ודרים ליה מדכתיב סוכות בלשון רבים ובית בלשון יחיד משמע דב' פעמים עשה לו סוכות וע"א בית אבל רישא דקרא ויבא יעקב סכותה לא דרים דהיינו שם העיר וכן משמע מתוך מתניתין דקאמר הכא יצא לו מארם נהרים ובא לו לסוכות ועשה שם י"ח כו' הרי לך בהדיא דגם לפי הדרשה דב"פ עשה סכות הניחו סכותה דרישא דקרא כפשטיה שהוא שם העיר אבל מפרש"י בחומש נראה דרישא דקרא סכותה נמי דרים וכן הבין הרא"ם דבריו וכתב בפירושו גמגומים ע"ש בארוך אבל לשיטתנו יתיישב הכל ויהיה פירוש הכתוב ויבא יעקב לעיר סכותה ושהה שם ויבן לו בית ולמקנהו בחורף וגם שהה שם עד שבנה לו ולמקנהו סכות ב"פ בקיץ ותו לא מידי : ובבית אל עשה ו' חדשים והקריב זבחים · ויש לדקדק למה ייחסו כל הו' חדשים החסרים מכ"ב שנה לבית אל שהקריב שם זבחים דהא כמה מאורעות היו לו בתוך הו' חדשים שנסע מסכות לשכם ויצא דינה וגו' ונסע אהלו מהלאה למגדל עדר וגו' דכל זה נעשה ג"כ באותן ו' חדשים קודם שבא לאביו יצחק ויש ליישב דאשמעינן דאפילו על ששהה באותן ששה חדשים והקריב זבחים שהוא מצוה נענש על ששהה מלבא לאביו ולאמו וק"ק למה נענש על ששהה להקריב זבחים כיון שעל פי הדיבור עשה כמ"ש עלה בית אל וגו' ועשה שם מזבח וגו' : **סליק פרק מגילה נקראת**

הקורא למפרע פרק שני

דף יז ע"ב תוס' בד"ה דאי בלשון הקודש נאמרה למה לי למכתב כו' קשיא דהא בפרק אלו נאמרין מצריך קרא בין למ"ד בכל לשון כו' עכ"ל ר"ל דבפרק אלו נאמרין אהא דקחשיב במתניתין דמצות חליצה ופרשת עגלה ערופה וביכורים בלה"ק נאמרו פרש"י סוטה ווידוי מעשר כו' בכל לשון ומצריך קרא לכולהו אליבא דכולי עלמא ואמאי לא הקשי להתלמודא כדאקשה ליה הכא למאן דאמר דכל התורה נאמרה בכל לשון לא איצטריך התם הני קראי דיליף להני דנאמרו בכל לשון ולמאן דאמר דכל התורה בלשון הקודש נאמרה לא איצטריך הני קראי להני דנאמרו בלה"ק ותירצו דהתם בעי לאוקמי רבוי אליבא דכולי עלמא כו' דבעי לאוקמי כל הני דמתני' לכולי עלמא והשתא למאן דאמר דבכל לשון נאמרה איצטריך רבוי להני דחשיב התם דנאמרו בלה"ק ולמ"ד דבלשון הקודש נאמרה איצטריך רבוי להני דחשיב התם דנאמרו בכל לשון וק"ל :

ח"א דף יז ע"ב מנין שאומרים אבות שנאמר הבו לה' בני אלים כו' · מפורש פרק בתרא דר"ה : ומה ראו כו' שנאמר והקדישו וגו' וסמיך ליה וידעו תועי רוח וגו' · יש לפרש הסמיכות שאמר לעיל מיניה כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם ובמדרש אברהם ניצול מכבשן האש בזכות יעקב ואמר ע"כ לא יבוש יעקב וגו' כמפורש פ' כ"ג ע"ש ואמר בראותו ילדיו את קידוש השם שעשה אברהם גם הם בקרבו יקדישו שמו והקדישו את קדוש יעקב ברבים כגון דניאל וחנניה מישאל ועזריה וע"י זה את אלהי ישראל יעריצו בעולם שכח וגבורה בידו ע"י זה תועי רוח כגון נמרוד וכ"כ ידעו בינה שיש אלהים בישראל כמ"ש נ"כ בריך אלההון די שדרך מלאך ושיזב ענו וגו' : דכתיב ולבבו יבין ושב וגו' · היינו דיבין האדם גודל חטאו וכנגד מי חטא ואז ודאי ישוב בתשובה שלמה ופריך א"כ לימא רפואה כו' למאי דס"ד השתא דקרא ברפואה דתחלואים איירי ס"ק גם בחולה שא"א לבוא לשמש ע במעשה אם הוא יבין בחטאו גרם לו החולי ושב בלבבו ורפא לו ומיהו ק"ק דהיאך ס"ד למימר דרפואה קדמה לסליחה דהא ודאי השב צריך סליחה וכפרה על עונותיו ואח"כ ישלח לו הקב"ה רפואה לחליו ואינו נראה כלל שהקב"ה ישלח לו רפואה קודם שיסלח לו וי"ל הא דהוה ס"ד דלא בעי סליחה היינו דיסורין של חולי ממרקין לו והיא גופה סליחתו וכפרתו ומסיק דאינו כן דגם אם יש לאדם עון גדול ולא הוה סגי ליה ביסורין למרק ולא היה ראוי לרפואה מ"מ הקב"ה מרבה לסלוח לשב בחליו לשלח לו רפואה אחר הסליחה ולכך יש להקדים הסליחה כדכתיב וישוב אל ה' וגו' כי ירבה לסלוח וע"ז נתכוין בנוסח אלהי עד שלא נוצרתי כו' ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא על ידי יסורין וחלאים רעים כו' דהיינו שלא ביסורין רעים ורבים כ"כ שיהיו הם ממרקין העון לסלוח רק שתהיה הסליחה ע"י רחמים רבים מקודם שיהיו יסורין רעים ממרקין הכל ולמאי דפריך נמי ומאי חזית כו' סמיך אהא בעי נמי למימר דיסורין ממרקין הכל והיא סליחתו ומשני דאיכא קרא אחרינא דמוכח מיניה נמי דאין רפואה בלא סליחה מקודם כדכתיב הסולח לכל עוניכי גם שהיסורין אינן ממרקין כל העונות ובעי סליחה על עונות ואח"כ רופא לכל תחלואיכי ואח"כ הגואל משחת חייכי דהיינו גם אם נגזר על האדם למות לשחת התשובה והסליחה בחליו מקודם הרפואה יגאלהו משחת : ההוא לאו כו' אלא רפואה דסליחה כו' · יש לפרש דס"ק דהאי קרא משתעי במי יסורין ממרקין כל עונותיו דרפואתו היא סליחתו כמ"ש לעיל אבל א"כ סל"ל דיסורין דסליחה הן ויותר נראה לפרש ע"פ מ"ש הרמב"ם בשמונה פרקים דחולי הנפש ורפואתו הוא כמו חולי הגוף ורפואתו ורפואה דנקט בהאי קרא לאו רפואת הגוף אלא רפואת הנפש שהיא הסליחה : ומה ראו לומר גאולה בשביעית כו' היינו גאולה מן הגלות כד.ובזיק שעתידים ליגאל בז. אבל גאולת החולה מן המות כבר מפורש דההיא בתר רפואה איתא כדכתיב הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת וגו' אבל אההיא אינו מתפלל דבכלל תפלת הרפואה היא שלא יבא האדם למיתה : ומה ראו לומר רפואה בח' כו'. יש לדקדק ומאי קא קשיא ליה והא כיון דמדינא יש לנו להסמיך לסליחה כדקאמרינן לעיל מדכתיב הסולח לכל

עוניכי

שומכי הרופא וגו' אלא משום דגאולה בשביעית אפסיק לה מ"מ מאי דאפשר לסמוך לה לסליחה סמיך לה ולהכי יש לסמכה לגאולה דסמוכה לסליחה י"ל דמה"ט משום דעתידים ליגאל בז' אינו מכריע לאומרה שגאולה בשביעית דאדרבה מטעמא דקרא הגואל לכל עוניכי הרופא וגו' יש לסמוך שפי רפואה לסליחה ולא להפסיק ביניהן בגאולה ומשני דברפואה נמי איכא עוד טעמא דלאיה לאומרה בח' וזה ודאי מכריע שלא לסמכה לסליחה : כנגד מפקיעי שערים דכתיב שבור זרוע רשע כו' עיין פרש"י דכל הפרשה נאמרה על מפקיעי שערים ויתלא מייתי רק קרא דשבור זרוע רשע וגו' נראה לפרש דשבר תסר כתיב תלשון יש שבר במצרים וזרוע תלשון זריעה דקבעי דוד לאתי דרעתו ורשעתו של רשע בל תמצא ולא תפיק מזימתו דהיינו שיהיה מוצאת הזריעה בשבר ותבואה הרבה ולא יוכל עוד להפקיע בשערים : כי אמרה בתשיעי כו' פרש"י וא"ת שמינית היא אשרי ולמה רגשו תרתי עכ"ל . פירושו מגומגם דהא משיק בפ"ק דברכות דאשרי ולמה רגשו חדא פרשתא היא ועוד דלא תמצא בשום ספר תהלים דשבור זרוע רשע בשמינית היא אבל בעשירית היא דבפי למימר התם דס"ל יהיו לרצון אמרי פי וגו' בי"ט ונראה להגיה בפרש"י וכן נ"ל וא"ת בעשירית היא אשרי ולמה רגשו חדא פרשתא ור"ל עשירית היא כמו שהיא בספרים שלפנינו וקאמר כדמסיק שם דאשרי ולמה רגשו חדא פרשתא היא וה"ל שפיר הך פרשה דשבור זרוע וגו' בט' ועיין בחידושינו שם : ומה ראו לומר קיבוץ כו' ופריכם תשאו לעמי וגו' בפרק חלק מפורש דאין לך קץ מגולה מזה שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם גו' ע"ש ובחידושינו בספ"ב דכתובות : וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים כו' · אברכת השיבה שופטינו ט' קאמר לה ולא מפורש בה דין ברשעים אלא כיון דהוזכר בה להשיב שופטים כבראשונה אז הוי דין ברשעים כדמייתי מקראי ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגיך דהייט דין ברשעים וכתיב ביה ואשיבה שופטיך כבראשונה גו' ומיהו ק"ק דהיכן מוזכר בהני קראי דמייתי קיבוץ גליות למימר דדין ברשעים הולך בקיבוץ גליות ואין לומר ואשיבה שופטיך גו' משמע ליה קיבוץ גליות דא"כ בהך ברכה גופה דהשיבה שופטינו כו' מוזכר נמי קיבוץ גליות : וכיון שנעשה דין ברשעים כלו המינין כו' · אהך מלתא לא מייתי לאיה מקראי דמסברא הוא אם אז נעשה דין ברשעים כ"ש דין המינין שהוא חמור יותר כמפורש פ"ק דר"ה ושם מפורש דין המינין גיהנם כלה והם אינן כלים והא דקאמר כלו המינין י"ל דהכי קאמר דכלו מן העולם אבל דין גיהנם אינו כלה מהם כמפורש שם וקאמר דכולל זדים עם המינין כו' זדים היינו המסורות לאנסים והפוקרים כו' שנזכרו שם שדינן עם המינין ומייתי שנאמר ושבר פושעים היינו המינין דיודעין רבונן ומורדים בו וחטאים היינו זדים : וכיון שכלו המינין מתרוממת קרנות כו' · וקודם שנתקנה ברכת המינין ודאי דהתי"י ברכות על הסדר היו דה"נ איכא למימר כיון שנעשה דין ברשעים כמפורש בברכת השיבה כדאמרינן לעיל מתרוממת קרן לדיקים ט' וקאמר דכולל גירי לדק כו' שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן גו' וסמיך ליה וכי יגור גו' ובהך ברכה נמי מזכיר זקני לדיקים כמ"ש ועל זקני עמך כו' ועל ג"רי הלדק וכו' ואמר והיכן מתרוממת כו' ישליו אוהביך היינו הלדיקים שהם אוהבי ירושלים ואמר וכיון שנבנית כו' שנאמר אחר ישובו בני ישראל גו' אין זה קיבוץ גליות שהוזכר כבר לעיל דמיירי קודם שיתיישב ירושלים בבנינה אלא דמשמע ליה האי קרא אחר שיהיה לבני ישראל ישוב בירושלים דהיינו אחר בנינה אז יבקשו מלכות בית דוד למלוך בירושלים :

דף יח גמרא לוקמה בכל לעז אלא מתניתין כברייתא וכי אתמר דרב כו' כל"ל : שם והא קתני יונית ליוונים אין לכולי עלמא לא כו' . לא הוה אצטריך למפרך מדיוקא אלא מהך ברייתא דלעיל דקתני בה בהדיא קראה גיפטית כו' יונית לא יצא דהיינו יונית למדית וה"ה [א] דה"מ למפרך מדיוק' דמתניתין דקתני והלועז ששמע אשורית יצא הא יונית לא יצא אלא דניחא ליה למיפרך מדיוקא דהך ברייתא דקיימינן בה מיהו קצת קשה מעיקרא דפריך מיהיבי קראה גיפטית כו' יונית לא יצא דהיינו יונית למדית אמאי לא פריך ליה מדיוקא דמתני' דקיימינן בה דקתני והלועז ששמע אשורית יצא הא יונית לא יצא וק"ל :

ח"א דף יח ע"א וכיון שבא דוד כו' שנאמר והביאותים אל הר קדשי וגו' · משמע ליה מהכא שבא דוד כדאמרינן פרק כ"ג ג' מלות נלטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה ומסיק להעמיד להם מלך מקודם וא"כ לעתיד נמי ודאי יהיה כן וכיון דכתיב והביאותים אל הר קדשי דהיינו בנין בית הבחירה ע"כ דבא דוד מקודם זה ואמר כיון שבאת תפלה באת עבודה כו' דהתפלה שהיא עבודה שבלב הקדים לעבודת המזבח וכן עשה שלמה בבנינו בהמ"ק שמתחלה התפלל על כל לרה שלא תבא וא"כ כתיב ויזבח שלמה גו' זבח לה' בקר כ"ב אלף גו' : וכיון שבאת עבודה באת הודאה כו' . נראה דהך הודאה מלשון וידוי הוא על הקרבן והיינו זבח תודה שעל הזבח שמביא אדם מתודה עליו והיינו דמסיק עבודה והודאה חדא מלתא היא דהוידוי שייך בכ"מ על הקרבן וסמיך נמי אהאי ויפא אהרן גו' מעשות החטאת גו' מעשות הוידוי שעל החטאת נמי במשמע : ברכה דהקב"ה שלום שנאמר ה' יברך גו' . הא ודאי דבברכת כהנים איכא כמה ברכות אלא שהכל הולך אחר החתימה ויעש לך שלום שהיא עיקר הברכות הללו : דאר"א מ"ד מי ימלל גו' למי נאה למלל כו' מה שיש לדקדק בזה מפורש ספ"ב דהוריות : המספר כו' יותר מדאי כו' שנאמר היסופר לו גו' . משמע יותר מדאי מלשון ספירה מי יוכל לספר כל שבחו ולך דומיה תהלה דמייתי נמי איירי בהכי דודאי יש לספר בשבחו של מקום אלא דיותר מדאי קאמר דומיה תהלה לו ודקאמר משל דכולה מלתא הכי מפורש משל דכולה של שבח המקום מישתוקא הוא דא"א לספר כל שבחו ובמערבא מלה בסלע כו' דודאי מלה של שבח המקום בקלת הוא טוב לקנותה בסלע אבל ביותר מדאי לספר בשבחו של מקום טוב יותר לקנותה בכפל למשתק ביה דאותן שבחות כיון דא"א לספרן שאין להם שיעור ודאי דהם הרבה יותר מאותן שיש לספר שיש להם שיעור ופרש"י בשמעתין הא דאסור לספר היינו בקביעות ברכה עכ"ל אין ר"ל בקביעות ברכה בפני עלמה אבל בברכה אחת שרי להוסיף בשבח המקום דהא לקמן בפ' הקורא עומד אמרי' הסוא דנחית אמר האל הגדול הגבור והנורא האדיר והחזק כו' אמר לי' סיימתינהו לכולהו שבחיה דמרך כו' משמע דאפי' בברכה אחת אסור להוסיף והיינו נמי בקביעות ברכה אחת מי"ח ברכות ולאפוקי בלא ברכה כלל מותר לספר בשבחו של מקום יותר : דאי סלקא דעתך למזבח קראו כו' . למאי דסלקא דעתך השתא יהיה פירושו כפרש"י בחומש לפי פשוטו שע"ש הנס שהיה השם עמו והלילו קראו למזבח אל להיות שבחו של מקום ש' עיין שם וכפרש"י בחומש גבי ויקרא שמו ה' נסי ע"ש והתוס' כתבו דה"נ כתיב ויקרא לו ה' נסי ויקרא לו ה' שלום ומתרגמנן ופלח ונלי מ"מ י"ל כו' ע"ש נראה מדבריהם שהתרגום מתרגום ויקרא ופלח יפרש נמי שהקריאה היא מוסבת על המזבח כפרש"י לפי פשוטו בחומש אלא שהתרגום שומר הטעם ולא המלות כדרכו והוא דחוק בדברי התרגום ועפי ניחא בזה דברי הרמב"ן שהבין שהתרגום יש לו דרך אחר בכתב אבל אונקלוס אמר ופלח עלה קדם אל אלהא דישראל ויהיה טעם לו כמשם בו כו' עכ"ל ויהיה פירוש הכתוב לפי זה שקרא יעקב בתפלה על המזבח לאל אלהי ישראל והדרש דהכא יתאן זה דמלת אל מיותר הוא ולמאי דסלקא דעתך הכא דלמזבח קראו אל ס"ל הכי פריך דמלת אל מיותר ולא הוה ליה למכתב אל אלא יעקב הוא שקרא וכתב הרמב"ן שיש בענין זה סוד כו' ירמזו למה שהיו אומרים שצורת יעקב חקוקה בכסא הכבוד כו' ע"ש : לא הוו ידעי רבנן מאי סלגלוגות כו' מאי סלסליה כו' כל הסוגיא מפורשת במסכת ראש השנה :

ע"ב אלו דברי תורה דכתיב בם התעיף עיניך בו ואיננו כו' מפורש פרק קמא דברכות :

דף יט ע"ב תוס' בד"ה אלא הא דתניא לא יברך כו' קשיא היכי מדמינן ברכת המזון לק"ש כו' עכ"ל והא דמדמינן ההיא דהתורה לק"ש אע"ג דהתורה' דאורייתא הוא ברכת התורה איט דאורייתא ושפיר קאמר דתקינו ביה כעין דאורייתא מה שאין כן בברכת המזון דהוי גופיה דאורייתא ואכלת ושבעת וברכת וק"ל :

ח"א דף יט ע"א ומ"ד מאיש יהודי מה ראה מרדכי דאקני כו' . ק"ק כיון דקנאה של מרדכי ודשוי נפשיה ע"ז לא הוזכר אלא לבתר אחר הדברים האלה גדל לא היה לנו להתחיל אלא משם ומה טעם הוא להתחיל מאיש יהודי וגו' ויש ליישב דהיה יהודי מורה על כך דמשום הכי לא השתחוה כדאמרי' בפרקין לעיל ואמאי קרי ליה איש יהודי שכפר בע"ז שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי : מה ראה אחשורוש כו' . ולשון ראו בלשון רבים על שם אחשורוש ויועליו וכן מה ראה מרדכי כו' עם שאר לדיקים שבאותו דור ומה ראה המן כו' עם בניו ומה ראה אחשורוש עם יועליו : דשוי נפשיה ע"ז כו' מה שיש לדקדק בזה תמצא בפ"ק : על ככה דזמינתיה אסתר להמן כו' . כמפורש בפ"ק שנת כמ:ך אחשורוש תתם כו' אמר מאי האי דזמינתיה אסתר להמן דלמא כו' ע"ש : ע"ב אלמלי נשתייר במערה שעמד משה ואליהו כו' . דהיינו שהיה נסדר במחילת המערה באותו לד שעבר כבוד ה' כמלא נקב דק כמחט סדקית ולגבי משה מפורש שהסתירו הקב"ה שלא יראה כבוד ה' כמ"ש והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת הצור ושכותי כפי גו' אבל באליהו כתיב לא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר גו' ואינו מפורש בו שהסתירו הקב"ה ואפשר כיון דמפורש ביה שהיה בנקרת הצור של משה כדכתיב ויבא שם אל המערה בה' הידיעה שהיא המערה שהיה שם משה מסתמא שהסתירו נ"כ הקב"ה שם ועוד דקמך אקרא דכי לא יראני האדם וחי : מ"ד ועליהם ככל הדברים גו' דקדוקי סופרים כו' עתידים לחדש כו' . מיתורא דככל מפיק לה דה"מ למכתב ועליהם הדברים אשר דבר גו' ולכך דרשו מריבוי דכל דקדוקי תורה וסופרים ומיתורא דכ' הדמיון דרשו גם מה שעתיד

ולמ"ד נמי משה אמרם נשתנו שכתבם בדמע לשון הרא"ש : בד"ה כנגד תורה כו' ושרים

להתחדש דהיינו מקרא מגילה דמדמה לה לגופה של תורה כדאמרי' פרק קמא שלום ואמת כאמיתה של תורה :

דף כ בפרש"י ד"ה לעולם רבי יהודה ואפי' כו' ומתני' רבי יוסי היא ואפי' דיעבד לא עכ"ל לא ידענא מי הכריחו לפרש להאי אוקימתא דמתני' רבי יוסי ואפילו דיעבד לא אמאי לא נימא דאוקימתא דלעיל קאי דמתניתין לכתחלה לא ודיעבד ש"ד ואתיא כרבי יהודה אליבא דראב"ע והכי משמע ליסנא דסוגיין ול"ע : ע"ב תוס' בד"ה ספירה ביממא הוא מכאן קשה לפרש"י דכילד לולין כו' עכ"ל קלרו במה שהיה להם להאריך דפרש"י שם דמש"ה לא קאמר ברואה בלילות דספירה לילה עולה לספירתה וע"ש בתוס' וק"ל : סליק פרק הקורא למפרע

הקורא עומד פרק שלישי

דף כא ע"ב תוס' בד"ה תנא משא"כ בתורה פי' שאין קורא כו' וקוראין באותן ח' כו' שהוא תחלת הפ' עכ"ל פי' שהוא תחלת הפ' שיהושע אמרם ולמ"ד נמי משה אמרם נשתנו שכתבם בדמע לשון הרא"ש : בד"ה כנגד תורה כו' ושרים אחד ואיתא בירושלמי כו' שיושב ומסרם הלכות כו' עכ"ל כל"ל מתוס' פ"ק דסנהדרין : פרש"י בד"ה נר מערבי הוא נר אמלעי למ"ד נרות כו' דלמ"ד מזרח ומערב מונחין לא משום דהוי מערבי השני כלפי מזרח כו' עכ"ל כל"ל וכפרש"י פ' במה מדליקין ע"ש :

ח"א דף כא ע"א ואתה פה עמוד עמדי כו' כביכול אף הקב"ה בעמידה כו' . נראה דאילטריך ליה באידך דרבי לאשמועינן דאף הרב בעמידה : והיינו דתנן משמת ר"ג בטל כבוד כו' . דגבי ר' עקיבא נמי תנן התם משמת בטל כבוד תורה והוא מתפרש בע"א ע"ש בפרש"י : כתוב אחד אומר ואשב בהר וכתוב א' אומר ואנכי עמדתי כו' . אע"ג דקרא דואשב בהר מ' יום גבי לוחות הראשונות הוא דכתיב והאי קרא ואנכי עמדתי מ' יום בלוחות אחרונות כתיב מ"מ משמע להו ליתן את האמור בזה לזה מדכתיב באחרונות כימים הראשונים : לא עומד ולא יושב אלא שוחה כו' . והיינו כמשתחוה ואפשר משום כבוד השכינה : אין ישיבה אלא עכבה שנאמר ותשבו בקדש גו' . ומדכתיב וישב יעקב לא משמע ליה ראיה דהא דרשינן ליה בפרק חלק אין וישב אלא לשון לער כו' ע"ש : ע"ב הני י' כנגד מי כו' מפורש פ"ב דר"ה כל הסוגיא : וקרא ראשון ד' ושבחים רב פפא כו' . נראה דרב פפא ודאי נמי תודה דכל א' מהשלשה שקרא ד' משובח אלא שאמר כשקרא הראשון ד' שבחים מטעם דזריזין מקדימין למלוה והרי זה הראשון זריז להקדים עלמו לקרוא ארבע :

דף כב תוס' בד"ה אין מתחילין כו' שאנו קורים בפ' ויחל כו' בח"ה דפסח שמתחיל מוהקרבתם כו' עכ"ל בספרים שלנו אינו כן דויחל הוא אחר ד' פסוקים והקרבתם אחר ג' ועיין בתשובות מהרי"ל סימן קמ"ט וק"ל : גמרא רב אמר דולג כו' . מפרש"י בשמעתין יראה דבשל מעמדות איירי וכ"פ הרמב"ן אבל הרי"ף פי' דבר"ח נמי איירי והקשה עליו הרמב"ן דאם כן מה הועילו בתקנתן והלא אותה חששא דנכנסין במקומה עומדת שהרואה אותו בפסוק ג' שבפרשה יאמר שהראשון לא קרא אלא ב' פסוקים כו' עכ"ל ועיין בזה באורך בר"ן ובתשובת מהרי"ל שם כתב לתרץ זה דרב לא חייש לנכנסין בדולג דשמעי כשמתחיל השני דמסתמא נשארים שם ושיילי אבל נכנסים כשמסיים הראשון פחות מג' פסוקים אחר הפרשה שמא יאמרו בין פרשה לפרשה וסברי דלא קרי ג' פסוקים ודאי חיישינן עכ"ל ועוד נראה בזה דבנכנסין כשהתחיל הב' לחוד הוא דאיכא למיחש בדולג כרב דליכא למיחש לנכנסין כשמסיים ראשון דהא רואה דקרא ג' פסוקים אחר הפ' ולא חיישינן אבל באם אינו קורא הראשון אלא שני פסוקים אחר הפ' דאיכא למיחש בין לנכנסים כשמסיים הראשון ובין לנכנסים כשמתחיל הב' ודאי דחיישינן [ב] ודו"ק : תוס' בד"ה שאני התם דאפשר כו' ואפי' היכא דקאמר משום הנכנסין ויוצאין מיהו הא פשיטא לן שאם כו' עכ"ל כל"ל מלתא באנפי נפשה היא וכ"ה בהגהת אשר"י והיינו דפשיטא לן הכא משום דפרשה שאחריה אינה מעניינו של יום כלל משא"כ בח"ה דחג דהכל מעניינו דבכל יום קורא עפי אספיקא דיומא וק"ל : גמרא הא בתענית לבור ג' אימא רישא בשני כו' כל"ל : ע"ב תוס' בד"ה ולרב אשי מתני' ט' בט"ב שהוא בג' וכד' יותר משני וחמישי דעלמא כו' עכ"ל כל"ל : בד"ה והא"ת רב פישוט כו' ובהכי שרי וה"כ משמע כו' עכ"ל ר"ל דה"נ משמע מדמייתי הך דפרק אין עומדין דמשום איסור השתחואה על הרלפה נגעו בה מדרבנן בלא פישוט ועיין ברא"ש :

ח"א דף כב ע"ב אין אדם חשוב רשאי ליפול כו' כיהושע כו' מפורש פרק קמא דתענית : קידה על אפים וכה"א וכו' וכתבו התוס' תימה ט' ויש לומר דמגמרא כו' עכ"ל . ואין זה מספיק כיון דאשכחן בקראי השתחואה על אפים וכן בכריעה וכן הרלה אשכחן גבי קידה והנראה ליישב כל זה כי כל שלשה חלוקות הנזכרים הכא מבוארים מתוך הכתובים והוא אין ספק כי כל אחד מהג' חלוקות היו על כל פנים באפים דבכולן כתיב אפים והכריעה דבר נוסף על הקידה כי הקידה אינו רק שמשתטח פניו לארץ ולא גופו כפירוש רש"י פרק החליל והכריעה היא דבר נוסף שנשתטח פניו לארץ וגם רגליו בכריעה על הארץ אבל לא שאר הגוף נוסף עליו השתחואה שהוא משתטח פניו לארץ וגם רגליו בכריעה וגם גופו לארץ וזו היא פישוט ידים ורגלים וכל זה מוכח מתוך הכתובים דמלינו בכל המקרא קידה קודם השתחואה וכן הכריעה קודם השתחויה שנאמר כורעים ומשתחוים להמן וגו' וכל זה מוכח מתוך המקראות בכתוב ולא נקט הני קראי אלא לסימן בעלמא דבקידה כתיב אפים ובכריעה ברך ובהשתחואה ארלה :

דף כג תוס' בד"ה הני ג' וה' כו' לטפויי כ"כ בי"ט וביה"כ ובשבת לא ס"ל משום [מלאכת] כרת וסקילה כו' עכ"ל כל"ל : גמרא הני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי כו' כל"ל : תוס' בד"ה חד אמר עולה ט' ולכך אט נוהגין בתענית במנחה ובט"ב שהשלישי מפטיר כו' עכ"ל ל"ע למאי דמדמו המפטיר דעולה בג' לעולה בשבעה אמאי לא מותבינן הכא למ"ד דאינו עולה למנין שבעה מהך ברייתא דמייתינן בשמעתין לעיל דקתני חל להיות בשני ובחמישי קורין שלישי ומפטיר אחד כו' ר' יוסי אומר לעולם קורין ג' ומפטיר אחד דלכ"ע עולה המפטיר למנין ג' ודו"ק : בא"ד דאמרינן לקמן חל להיות בואתה תלוה קורין שיתא בואתה כו' עכ"ל כל"ל : בא"ד כדאיתא בילמדנו דחנוכה דהלכתא אין מפטירין כו' עכ"ל לא מלאתיו שם ובפרק בני העיר קאמרינן הלכתא אין מפטירין בחנוכה ור"ח כל עיקר וק"ל : ע"ב בד"ה שמין אותו כו' משמע דעבד עברי איתקש לקרקעות כו' עכ"ל אין זה מדוקדק דהא ודאי שמין אותו כעבד דקאמר היינו כעבד כנעני אלא דבן חורין האומר דמי עלי כיון דשמין אותו כעבד כנעני מקשינן ליה לקרקעות דבעי ט' וכהן וכ"ה לשון תוס' פ"ק דקדושין אבל ע"ע לא שייך כאן וק"ל :

ח"א דף כג ע"א הני ג' וה' וז' ט' כנגד ברכת כהנים כו' . לגבי ג' נתנו לעיל טעמא אחרינא וכתבו התוס' לעיל דטעמא דג' כנגד שומרי הסף שאמרו הכא אינו עיקר כו' ע"ש . אבל אכתי קשה למה לא אמרו לעיל כנגד ברכת כהנים וע"כ הנראה דהני אמוראי דהכא פליגי אטעמי דלעיל ולא מייתי להו לעיל משום דהני אמוראי הכא נתנו טעם גם מה' וז' אבל לעיל לא אמרו האמוראים טעמים אלא אג' . וחכמים אומרים ג' כנגד שומרי הסף ה' מרואי פני מלך כו' . עיין פרש"י כאן וכה"ג פירש פ"ק דסנהדרין אבל התוס' דחו שם פירושו דאין נראה שתקנו כנגד שרי אומות ומפרש ר"ת דהם שרי ישראל דאשכחן בסוף מלכים דסגלה נבוזראדן ג' שומרי הסף וה' רואי פני מלך ובסוף ירמיה כתיב ז' רואי פני מלך כו' ע"ש ומה שיש לדקדק בזה אסוגיא דפ"ב דר"ה שם מפורש : היינו זכרים היינו מסולם כו' . אפשר שאמרו כן מדלא כתיב זכרים ומסולם בוי"ו דכל אינך שמות דנקט בו' נוספות הם כתובים :

דף כד תוס' בד"ה פוחח כו' דפוחח הוא תרגום של ערום כו' עכ"ל וכ"ה התרגום ערום ויחף פחח ויחף כמו שכתב הרי"ף וק"ל : בד"ה ואינו עובר כו' וי"ל דהתם איירי בתענית לבור כ"' אלא זקן ורגיל ומי שטיפולו מרובה כו' גבי נתמלא זקנו כו' היינו בקביעות כו' עכ"ל כל"ל ואין זה מדוקדק דמ"ש גבי יורד לפני התיבה דאיירי בת"ל וגבי ראוי ליעשות ש"ל הייט בקביעות ומדברי התוס' דחולין ופ' לולב הגזול נראה

דענין

קרני ראם [א] ד"ה והא כו' דהוי מאי · נ"ב וי"ל ולחלק דלעז יוני כשר דוקא היכא דאיכא יודעין הלשון ומש"ה גם לשאין יודעין מהני אבל אשורית אפי' ליכא יודעין הלשון כלל כשר וא"כ מדויקא דמתני' לק"מ דיש לפרש דהלועז ששמע אשורית היינו אפי' היכא דליכא יודעין לשון אשורית ולכן דוקא אשורית והבן : [ב] ד"ה רב אמר כו' ודו"ק . נ"ב ולפי דבריו לא תקשי קושית התוס' אהרש"י בד"ה ואם איתא ע"ש ותבין ·

רענין אחר הוא דס"ך הקטע הוא המתפלל בתענית כו' ודו"ק : בד"ה ואין נושא כפיו משמע הא אם הביא ב' שערות ישא כפיו קשה דבפ"ק דחולין אמר דאין נושא כפיו עד שיתמלא זקנו וע"ק דמשמע ה"פ לולב כו' ואפילו קטן ממש ויש לומר דהיא דלולב כו' עכ"ל כצ"ל :

ח"א דף כד ע"ב ובי מה אכפת ליה לעור כו' א"ל כל זמן שאבוקה בידי בני אדם כו'. יש לדקדק כיון דבאפילה אין בני אדם רואין אותו אכתי תקשי אמאי נקט קרא עור ובי מה אכפת באפילה בין עור לפקח וי"ל דמ"מ הפקח כיון שיודע לו מבואי העיר העיר ושביליה גם באפילה יודע קצת לכוין בהן להציל עצמו מן הפחתים כו' : שקורין אלפין עיינין כו'. בפרק כהונה אמרינן אל יכתוב אלפין עיינין ופרש"י שם יש שכותבין כן מפני שדומין בקריאתן עכ"ל והיינו שדומין בקריאתן ממולא א' אותיות אחה"ע הם מעותן של אנשי חיפה ובית שאן שמחליפין בקריאתן וכן יש לפרש שם גבי אל יכתוב היר, הסי"ן וה"נ הכא גבי וחכיתי לה' בה' ומ' ממולא א' : מפני שמטיל קנאה כו' ההוא דנחים כו' כל הסוגיא מפורש פרק אין עומדין :

דף כה תוס' בד"ה מפני שעושה מדותיו כו' דמשמע שר"ל שהקב"ה חס כו' והוא אינו אלא גזירה עכ"ל אין פירושם מוכרח כן ועיין בפירוש המחזור שמפרש לה בע"א והנו לא מידי אבל בת"י קשה בפ' אמור בפסוק שור או שה אותו ואת בנו וגו' עמי בני ישראל היכמא דאבונן רחמן בשמיא כן תהון רחמנין כו' ע"ש ויותר קשה מזה שבפרשה אחרי בפסוק ומזרעך לא תתן להעביר למולך פירוש בת"י ומזרעך לא תתן בהשמישת' לגד בת עממין למעבר' לפולחנא וגו' שזה הפך משנתינו בשמעתין דקתני דמאן דמפרש לה הכי משתקין אותו בנזיפה ובערוך בערך ארם יתיישב התרגום ופירושו וע"ש : ע"ב בד"ה מה לפנים כו' העולם למזרח ולמערב א"כ כו' עכ"ל : גמרא ברכות וקללות נקרין ומתרגמין פשיטא מ"ד ליחוש דלמא אתו למעבד מאהבה ומיראה קמ"ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מ"ד דלמא פייגא הכ"ל כן נראה מפרש"י : שם מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם מעשה אבשלום נקרא ומתרגם פשיטא כו' כצ"ל וכ"ה ברי"ף וברא"ש :

ח"א דף כה ע"א מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים כו'. עיין בתוס' ומה שיש לדקדק בזה עיין בחידושי הלכות : תנא כו' בישראל הבא על הנכרית כו' שכתוב מדבר. לפרש"י נראה דהא תנא דבי ר"י לפרש המתניתין דמשתקין אותו מלומר כן דהכתוב מדבר בישראל הבא כו' אלא דהכתוב מדבר במעביר בנו באש אבל מדברי הערוך בערך ארם נראה דהא תנא דבי ר"י לומר דקושטא הוא דהכתוב מדבר בישראל הבא על הנכרית כו' ומתני' דקתני משתקין אותו היינו דאומר דהכתוב אינו מדבר אלא בארמיים שמעבירין זרעם למולך וע"ש ולדבריו יתיישב דברי הת"י שהוא פי' המקרא לא תתן בתשמישתא לגד בת עממין כו' ע"ש : מעשה בראשית כו' עפרש"י. ואמרינן במסכת חגיגה המסתכל בד' דברים כו' טעמא אין רצונו של מלך שיזכירו שמו על האשפה כו' ע"ש. אין זה מדוקדק דאין זה טעם אלא מה לפנים וע"ש : ע"ב מה לפנים ומה לאחור כו'. פי' בתוספות מה בסוף גבולי עולם למזרח ולמערב א"נ מה היה קודם ו' ימי בראשית ומה יהיה אחר שיכלה העולם עכ"ל. ופירוש קמא דחה רש"י בריש פרק אין דורשין מדפריך התם בגמרא אלא מה לפנים מאי דהוה הוה ע"ש גם קשה לפירוש קמא אמאי נקט טפי מה לפנים ומה לאחור שהם מזרח ומערב מאי דנקט אינך ב' קצוות שהם הדרום מימין והצפון משמאל : קמ"ל שבחיה הוא דאודי כו'. אע"ג דראובן נמי אודי ולא אמרינן ביה שבחיה הוא אינו דומה דהודאת יהודה מעצמו היה אבל הודאת ראובן לא הוה מעצמו כדאמרינן בפ' החובל מי גרם לראובן שיודה יהודה כו' ע"ש ועי"ל דהודאת יהודה מפורש בקרא והוה שבחיה כנגד המבינים התרגום אבל הודאת ראובן אינו מפורש ולא שייך שבחיה במתרגם : קללות וברכות נקרין ומתרגמין כו' מ"ד ניחוש דילמא פייגא כו'. גבי קללות וברכות שהוא דבר הנאמר לכלל ישראל שד"א למימר דלמא פייגא דעתא דצבורא משא"כ באזהרות ועונשין ליחיד העובר על התורה לא שייך דלמא פייגא אלא כדאמר דלמא אתי למעבד מיראה והיא טעמא לא שייך הכא גבי כלל ישראל ויש לדקדק דהיא טעמא דלמא פייגא לא שייך בברכות למה אין מתרגמין אותן וי"ל כיון דקללות אין מתרגמין ברכות נמי אין מתרגמין דזה לעומת זה עשה אלהים ולכך נקט קללות קודם ברכות דעיקר טעמא משום קללות כו' : ויהי בשכון ישראל וגו' וא"ל אל תתרגם כו'. ופרש"י במתני' דחיישינן לגנותו עכ"ל אבל הר"ן פירש משום כבוד יעקב עכ"ל ואפשר שהכריחו לפרש כן שהוא מדמה לה למאי דאמרינן באמנון דלא חיישינן לכבודו דאמנון אלא לכבודו דדוד דאמנון בן דוד אינו מתרגם ואמנון סתמא מתרגם ונראה דאינו דומה דבראובן שייך שפיר למימר דחיישינן לכבוד עצמו דמלינו בו מעשה תשובה ואמרינן פרק במה בהמה כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה כו' תדע דאינו דומה דהא בראובן לא מתרגמינן אפי' בראובן סתמא והתם מתרגמינן באמנון סתמא : איזהו מעשה עגל השני מן ויאמר משה וגו'. פרש"י במתני' משום דכתיב שם ויצא העגל הזה ופן יטעו ע"ה ויאמרו ממש היה בו כו' ומה"ט קאמר בסמוך דפקרו המינים מתוך תשובה זו והם לא ימיתו מדרש חכמים בזה דר"ל שלא ידע שיצא העגל הזה ע"י כישוף של ערב רב או ע"י שם שהיה ביד מיכה כדאיתא במדרשות והרי"ף פי' דלא מתרגמינן עגל השני משום כבודו של אהרן עכ"ל ול"ל כפי' התוס' דזה הוא גנאי גדול של יחיד בצבור דהיינו מה עשה לך העם הזה וגו' : מ"מ משום דכתיב ישא כו' עיין פרש"י שלא יאמרו הקב"ה נושא להם פנים כו' ע"ש. והר"ן כתב משום דכתיב ישא ה' פניו וגו' וכתיב אשר לא ישא פנים כו' ע"ש ובפ"ב דנדה רמי הני קראי אהדדי ומתרץ לא אלא שע"ה לא יאמינו בזה וע"ש בחדושינו : מעשה דוד ואמנון לא נקרין ולא כו'. בתורה קאמרינן כגון בראובן דנקרא ולא מתרגם משום כבודו נגד ע"ה אבל ודאי דנקרא אע"ג דשייך נמי משום כבודו נגד המבינין המקרא מ"מ א"א בלא קריאת התורה אבל מעשה דוד ואמנון אף לא נקרא משום כבודו של דוד כיון דסגי בלאו הכי לקרות הפטרה בנביאים במקום אחר : כגון ישגלנה ישכבנה כו'. פעם לכל אלו שינוי הקריאות משום דגנאי הוא להוציא דבר מגונה מפיו ככתבו ברבים אלא בלשון מושאל דלשון שכיבה אינו שם המשגל באשה דלא מלינו וישכב במקום ההוא ותעל שכבת הטל אלא שהוא שם מושאל בלשון נקיה למשגל באשה וכן כל הני דמייתי מדברי נביאים דהקריאה שם מושאל בלשון נקיה ללשון הכתוב בגנאי. ופרש"י ישגלנה לשון כלבא דכתיב והשגל יושבת וגו' ע"ש ויש לדקדק כיון דבתורה שינוי הקריאה דישגלנה ישכבנה וכן תשגלנה דנביאים בישעיה ובזכריה קרי בהו תשכבנה וכן איפה לא שגלת דירמיה קרי ביה שכבת א"כ ה"נ בגלגלה שגל לימינך דתהלים השגל לימינו וגו' דנחמיה אמאי לא קרי ביה נמי בלשון נקיה ויש לומר דלא אמרו דקורין אותן לשבח היינו ברבים כגון בקריאה ברבים בב"ה בס' תורה ישכבנה במקום ישגלנה וה"נ תשגלנה דנביאים דאית בהו קריאה למפטיר ברבים בעי שינוי בהו הקריאה משום דגנאי הוא ברבים וכן כל הני שינוי המקראות דמייתי דנביאים הן אבל קראי דכתובים אין לחוש בהו לקרוא אותן ככתבן כיון דלית בהו קריאה למפטיר ברבים : ר"י בן קרחה אומר למחראות כשמן מפני שהוא גנאי כו'. דהאי קרא גבי ע"ז דבעל כתיב ושרי למקרי בלשון גנאי ככתביה והא דמייתי כל ליצנותא כו' בר מליצנותא דע"ז כו' דכתיב כרע בל קרס נבו דכל אלו הכתובים לשון גנאי הם ואין בהם קרי אחר ללשון נקייה משום דבע"ז קמשתעי דשרי בהו ליצנותא : שרי למימר כו' ואגמי' בשי"ן תי"ו כו' עיין פרש"י ובערוך הוסיף כמו ושופי שת גו' שי"ן מקום השתנה כו' ות' מקום הנאה : ב' ג' בר גירתא זונה כו'. והיא כמו גרגירתא דפ"ק דע"ז ונראה דלפי' רבותיו גיופא נמי מלשון זנות הוא כמו בשמו בגיף דפ' הבונה ועיין בערוך בערך גף : שרי לשבוחיה ומאן דשבחיה כו'. משום דדבר זה הוא מדבור האהוב ולא מדבור השנוא כמ"ש הרמב"ם בפי' דפרק אבות לכך לא קאמר אלא דשרי מיהא משום דהוי בכלל דבור האהוב קמסיים ביה מאן דשבחיה ינוחו לו ברכות כו' א"כ משום דאיכא למימר לאידך גיסא כדאמרינן בפ' גט פשוט דאל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו קאמר דאעפ"כ ינוחו לו ברכות כו' והיינו בשאינו מספר בטובתו יותר מדאי דלא אמרו שבא לידי רעתו אלא במספר יותר מדאי כמפורש שם ודקדק לומר ינוחו ברכות כו' דבודאי בדבור כמצוה אדם זוכה שינוחו הברכות על ראשו כמ"ש ברכות לראש צדיק אבל בדבור האסור כי הכא הגי ליה כשהם על ראשו שינוחו שם ולא יפולו ממנו :

סליק פרק הקורא עומד

בני העיר פרק רביעי

דף כו תוס' בד"ה ואמאי והא דכרכים כו' וע"ק אמאי נקט של כרכים דהא ר"מ כו' עכ"ל קושיא זו אינה מובנת בכללה שכתבו אמאי נקט של כרכים כו' דמשמע אי הוה נקט סתמא הוה ניחא ואינו כן דהא ר"מ לא מפליג בין כרכים לכפרים הייט דבכל נוגע מיטמא אף בכרכים דלא מזדבן וכקושייתם הראשונים ונראה דה"ל וע"ק אמאי נקט של כרכים דהא אף לרבנן דר"מ לא מפלגי וכו' וביאור דק"ל אמקשן דהכא דסבר בפשיטות דהיכא דלא מזדבני אין להם ליטמא בנגעים וזה אינו דהא ר"מ אית ליה התם לכולהו אוקמתי דאף בשל כרכים מיטמא ואמאי לא נימא דר"י דהכא סבר כוותיה וכן הקשו התוס' שם והקשו עוד הכא דאף אם נימא דסבר המקשה הכא כרבנן דהתם דפליגי אר"מ וס"ל דלא מיטמא קשה מיהת אמאי נקט המקשה כרכים דהא רבנן לא מפלגי כלום דהאי אוקימתא דמפליג בין כרכים לכפרים לא קאי למסקנא דקאמרינן התם אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא והאי תירצו דודאי המקשה הכא טעי בתרתי מילי חדא דהוה סבר כדס"ד התם לחדא אוקמיתא לפלוגי בין כרכים לכפרים ולא הוה ידע הכא המסקנא דהתם דלא מפלגי לרבנן דר' מאיר דהיינו ר' יהודה ובהכי מיתרצא קושיא שניה שהקשו וכתבו דגם טעה בהך סברא דלא ידע למימר אף דלא מזדבני מיטמא לר' מאיר ובהכי מיתרצא קושיא הראשונה וליכא לאקשויי מי הכריחם דטעה בהך סברא דלמא הוה ידע שפיר דר"מ אית ליה הכי אלא דאר"י פריך הכא דהוא רבנן דר"מ וכן תירצו התוס' שם קושיא זו בסוגיא דהתם די"ל דה"ל לאתויי הכא ברייתא דהתם דאית להו לרבנן הכי אלא ע"כ המקשה מסברא דבחוץ פריך אר"י וזה אינו דהא ר"מ לית ליה הך סברא ודו"ק : ע"ב בד"ה אגורה ומשכונה אסור קשה דהא ר"מ לא אסר כו' אבל על הנאי שרי ומ"ש כו' עכ"ל הא ודאי דלא סבירא לן כר"מ והקאמר חלופה וזבונה שרי דמשמע אף ממכר עולם אלא דהכא קשיא להו למאי דמדמו משכונה לממכר על הנאי קשיא דהוי סברות הפוכות דלרבנן ממכר עולם שרי ומשכונה אסור ולר"מ הוה איפכא דממכר עולם אסור ועל הנאי דהוה דומה למשכונה שרי וק"ל : בד"ה מריש ה"א כו' וקשה שהרי הארון עצמו כו' עכ"ל למאי דבעי למימר השתא דפורסי הוא השמים דהשמים של ארון כפרש"י ודאי דהתיבה קדושה יותר מהפורסי אלא דבעי לאוכחי אף למאי דמסיק דהפורסי נמי השמים קדושה הוא מ"מ התיבה יותר קדושה ממנו דהפורסין והכורסין משמע להו דאית להו קדושה אחת בשוה מטעמא דמסיק בתרווייהו דחזינן בהו דזימנין מנחי ס"ת עלייהו והשתא כיון דהתיבה יותר קדושה מהכורסין ה"נ דיותר קדושה מפורסין וא"כ אין הפורסין לתוך התיבה אלא מבחוץ וק"ל : גמרא אמר רב פפי משמיה דרבא מבי כניבתא כו' כצ"ל :

ח"א דף כו ורצועה כו' והיה בנימין הצדיק מצטער כו' מפורש פרק איזהו מקומן :

דף כז בפרש"י בד"ה אימא סיפא ולא חומשין במטפחות של ס"ת כו' עכ"ל כצ"ל :

ח"א דף כז ע"א ואת כל בית הגדול וגו' מקום שמגדלין בו תורה כו'. משום דכל בית גדול יתורא הוא דבכלל כל בתי ירושלים הוא וע"כ דרשו מקום שמגדלין בו תורה דע"י בנין בהמ"ד שמתקבלין בו רבים ללמוד מתרבה ומתגדל התורה כמ"ש מרבה ישיבה מרבה חכמה ומייתי למען צדקו וגו' של הקב"ה תתגדל ותתהדר התורה ברבים וא"ד שמגדלין בו תפלה היינו נמי דתפלת הרבים בקיבוץ בהכ"נ היא יותר מקובלת כמ"ש כי ברבים היו עמדי ומייתי מדכתיב באלישע ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה וגו' ומלינו בו מפורש שעשה בתפלה דכתיב ויבא ויסגור הדלת וגו' ויתפלל אל ה' וכתיב ויתפלל אלישע וגו' וירא והנה ההר מלא סוסים ורכב אש וגו' ור"ל דאלישע בתפלתו היה נענה כאילו היו רבים מתפללים בגדולות בב"ה : ע"ב ש"מ אורח ארעא למשבק איניש גולפא ומשכא באושפיזי' כו' : ולא כניתי שם לחבירי כו' פי' בתוס' אפי' כינוי דלא הוי גנאי והא דאמרי' המכנה לחבירו אין לו חלק לעוה"ב הוי בכינוי של פגם כו' ע"ש הכי איתא בהדיא בפ' הזהב המכנה שם רע לחבירו אין לו חלק לעה"ב : ולא בטלתי קידוש היום כו'. לדעת הפוסקים דמקדשין על הפת ק"ק מאי רבותיה דלא ביטל קידוש היום דמסתמא היה לו פת דאין קידוש אלא במקום סעודה וי"ל דלא בטלתי קידוש היום על היין וה"ק קאמר דהביאה לו קידוש היום דר"ל יין : מימי לא עשיתי קפנדריא כו'. בפ' א"נ מפורש בחידושי'. ולא פסעתי על ראשי עם כו' והיינו רבותיה דאפילו ברבים צריכין לו דשרי כמפורש פ' מצות חליצה המתיר הוא על עצמו : ואמר ולא נשאתי כפי כו' דס"א דאין הכהן צריך לבכך כיון שאין זו המצוה אלא לטובתן של ישראל שתחול ברכת הקב"ה על ישראל כמ"ש ואני אברכם :

דף כח גמרא במה הארכת ימים א"ל קלת בחיי כו' כצ"ל : ע"ב תוס' בד"ה והעפ"כ אין נוהגין בכן קלות ראש פי' בבנינה כו' עכ"ל אבל הרא"ש כתב דאיירי בחורבנה משום דחשבון רבים הוי קלות ראש ביותר כמו זריעה ע"ש :

ח"א דף כח ע"א ולא אכלתי מבהמה שלא כו' דאמר ר"י אסור כו'. וא"ת מאי רבותיה כיון דאסור הוא וי"ל דהכל נמשך אלית הלכתא כוותיה ושרי ואפ"ה החמיר הוא על עצמו : שנאמר כל משנאי אהבו מות כו' אלא למשניאי כו' מפורש פרק ואלו קשרים : כי קאמר איהו בשוין כו' מאי רבותיה מפורש בתוספות : מימי לא נתכבדתי בקלון כו'. אפי' בכה"ג בעובדא דמייתי שחבירו עושה כן מרצונו. ואמר לא עלתה על מטתי כו' ומייתי כי הא דמר זוטרא כו' דכל היום היה ממתין שיבא חבירו לפייסו ועד"ז אמר דוד עד מה כבודי לכלימה וגו' שמכלימים אותי כל היום ומקיים בענין בשלום יחדיו אשכבה ואישן וגו' שאני מוחל לו : ואמר ותרן בממוני הייתי דאמר מר איוב כו' שהיה מניח פרוטה כו' ובפ"ק דב"ב אמרו בלשון אחר היה נותן חצי פרוטה כו' ושם מפורש בחידושינו ענין הויתור : מימי לא קבלתי מתנות כו'. נראה דג' אלו דברים שייכי אהדדי כיון דלא קבלתי מתנות מאחרים וגם לא עמדתי על מדותי לפייסי בממון בליטרא דדהבא שמחויבין ליתן למבייש ת"ח אלא שמחלתי לו בזולת ממון והשתא ותרן בממוני דהיינו בממון שלי הייתי ואילו קבלתי מתנות או שקבלתי ממון על בזיוני גם אם הייתי ותרן לא הייתי ותרן מממון שלי אלא מממון של אחרים שקבלתי : לא ניחא לכו דאחיה שנאמר ובוזא וגו' מפורש פרק א"מ : כל המעביר כו' שנאמר נושא עון ועובר וגו' מפורש פ"ק דר"ה : א"ל רבי תורה היא וללמוד כו'. דאריכות ימים שלך מקמתא במילי דתורה היא תלויה : אסור להסתכל בצלם דמות אדם רשע כו'. והוא כענין קללת אלהים תלוי וגו' וע"פ חכמי המקובלים כי הכרת פניהם ענתה בם שיש בצלם דמות מראה אדם צורה רוחנית לטוב או לרע כפי מעשיו נגד הטהרה או נגד הטומאה ואסור להסתכל נגד הטומאה ע"ד אל תפנו אל האלילים ומה"ט קאמר בסמוך דלא אסתכלי בעובדי כוכבים דצורתו מצד הטומאה ומייתי ליה מג' לולא פני גו' אם אביט ואם ארך שהוא לשון כפול מורה גם על הצורה הרוחני נגד הטומאה : ותכהן עיניו מראות משום דאסתכל כו' דלפי פשוטו היא מיותר דודאי כיון שכהו עיניו מן הראיה כהו וע"כ דרשו מ' מראות כמו בשביל כמו חכלילי עינים מיין דהו"ל מ' מיין כמו בשביל : אלא כהיות עינים כו' מפורש פרק החובל : מהכא שאת פני רשע לא טוב כו'. לפי פשוטו כמו לא תשא פני דל גו' אשר לא ישא פנים גו' ואולי דהכך נמי משמען לאיית פנים דכל הנושא פנים הוא מראה לו פנים וכן משמעו דקרא דמייתי לעיל לולי פני יהושפט אני נושא אם אביט אליך גו' : הבאים אחריך בהמה ירעו כו'. כפרש"י שיהיו כל ימיהם הדיוטות ע"ש ומיהו ה"ת לברך גם בניו שיגיעו לכולהו שיהיו כל דורות נאאיו כן : לא הקפדתי בתוך ביתי כו'. הכעס היא ממדה הרעה ואמר הגם שבביתו של אדם יש לאדם להטיל אימה ולא יתירה מ"מ לא עשיתיו בקפידא וכעס : ולא צעדתי בפני כו'. דבכמה מקומות אמרו דאין לאדם להלוך לפני מי שגדול ממנו אבל אמרו בפרק א"ל כהמונה בג' המהלכין בדרך הרב באמצע והגדול בימינו והקטן משמאלו וקאמר דמ"מ כשהלכתי כן עם רבי נזהרתי בזה דאפילו לצעד א' לא הלכתי בפני מי שגדול ממני : ולא הרהרתי במבואות כו'. דבפ' מי שמתו אמרי' דאסור לקרות שם ק"ש ומסמיך לגו אקראי וקאמר דרבי זירא מחמיר על עצמו אפילו של הרהור תורה : ולא הלכתי ד' אמות כו'. בכמה דברים אמרי' שיש לכל אדם ד' אמות וקאמר דמעולם לא הלכתי מתוכן בלי תורה ותפילין שהיא כתר תורה כמפורש פ' האומר : ולא ישנתי בב"ה כו' אמרי' בעלמא דאסור לישן בב"ה ומסמיך ליה אקרא שנא' וקרעים תלבש נומה ורבי זירא החמיר אפי' שינת עראי : ולא שמחתי בתקלת חבירי כו' קרא כתיב ומייתי לה בפ"א בנפול אויבך אל תשמח כו' היינו שמשמח מפני השנאה עליו אבל בחבירו שאינו עושה משום שנאה דהפשר שיש לו הנאה כגון שקנה מחבירו סחורה בזול ובודאי שחבירו הפסיד בה אע"פ כן החמיר רבי זירא בזה שלא היה שמח בהפסידו ותקלתו : ולא קראתי לחבירו בחניכתו כו'. רש"י גרס מלשון חניכה והכינה ופי' תרווייהו לגנאי ודופי וק"ק דא"כ מאי רבותי' דהא המכנה לגנאי אין לו חלק לעולם הבא משום דאזיל סומקא ואתי חיורא וא"כ ה"ל בחניכה והכינה לגנאי אבל בערוך גרס בתרווייהו מלשון חניכה אלא דגרס ולא קראתי לחבירי בחניכתי שלא כניתי לו שם ולא בחניכתו שאפילו שם שכינו לו אחרים לא קראתיו עכ"ל ולפי זה מלינן לפרש אפי' כינוי דלא הוי לגנאי הוה רבותי' וכמ"ש התוספות לעיל : שנאמר והשמותי כו' קדושתן אף כשהן שוממין כו'. אמרו במדרש והשמותי את מקדשיכם יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא אריח גו' הרי קרבנות אמורים הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם מן הגדודיות של ישראל שהיו מתקדשים ונועדות לבא שם כו' כפרש"י בחומש והמתני' דהכא לא ניחא לה לפרש כן דהיא נמי כבר אמורה דכתיב ונשמו דרכיכם והיתה ארצכם שממה גו' וע"כ דרשו מיניה הכא דאשמועינן קרא דאף כשהן שוממין יהיו בקדושתן : ע"ב מהוי כי תקדה

כגון

כגון הספידא דקאי ביה רב ששת כו' פרש"י אם ימות אדם אחד בי רב ששת עכ"ל. והוא דחוק שכ"א נקט חבירו לכבודו לגבי מיתה ולולי פירושו נראה דה"ק שהיה רב ששת בההוא הספידא של אדם אחר ובדמייתי מתפרש דהספדה לכלתי' בבי כנישתא וקאמר אי משום יקרא דידי כו' דמשום דהוי שאנספיד ה"א מקרי הספד של רבים והכי משמע ליפנא דקאי ביה רב ששת כו' דמשמע שהוא עומד בחיים מספיד על אחר והשתא ניחא דכ"א נקט חבירו לכבודו דמשום יקרא דידיה מספידין בבהכ"נ על אדם אחר וכן נראה מפי' הר"ן: אי משום יקרא דידי ודמיתא אתו כו' דבפ' כ"ה איבעיא לן הספידא אי משום יקרא דחיי אי משום יקרא דמיתא ולפי גי' הספרים דהכא גבי כלתי' לא גרסי' אי משום יקרא דמותא דמשום כבוד כלתו לחוד לא היה ראוי להספיד בבהכ"נ דלא מקרי הספד של רבים אלא משום כבוד ת"ח אבל בעובדא דרבי זירא דבסמוך גרסינן אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דמותא דההוא מותא ת"ח מרבנן הוה אבל ברי"ף גרסינן בתרווייהו אי משום יקרא דמיתא וי"ל דמ"מ לא אתו כ"ע ולא הוי הספד של רבים אלא משום יקרא דרפרם: דשכיח בא"י כו' תא חזי מה בין תקיפי כו'. נראה דכל זה להפלגת הענין דזה צורבא לא הוה מבני א"י אלא דהוה שכיח לגא שם ולא תני רק הלכתא והיה יושב בכ"ד שורות כדאשכחן בספ"ב דפ"ק שהיה יושב רב כהנא בדרא שביעית ואעפ"כ הספיד עלי ר"ל בלשון גמר חסרא א"י גברא רבא והוא דהוי תני הלכתא ספרא כו' והיה מבני בבל והיקל רב נחמן בהספדו היכי נספדיה הי לגא כו' וכאילו לא חסר מהם גברא רבא: זה המשתמש במי ששונה הלכות כו' והיינו באינו תלמידו. ונתנו בו סימן תנ"א הוא כ"ש תלמיד גברא אחרינא אבל בתלמידו מלינו בכמה מקומות שהיו משתמשין בהם: לישתמש אינים במאן דתני ד' כו'. פי' הרי"ף דתני ד' מי ששונה ד' סדרי משנה ומאן דמתני פי' מי שגמר תלמוד ד' סדרים עכ"ל וכתב הר"ן ואחרים פירשו דהני לעצמו דמתני לאחרים כו' ע"ש ואיך שיהיה נראה דנקט ד' סדרים כמ"ש פ' המקבל בד' לא תנינא בו' מלינא ופרש"י שם בד' סדרים כגון מועד וישועות ונשים שהן נוהגות כו' וכן קדשים דכתיב ובכל מקום מוקטר כו' בו' מלינא בתמיה זרעים אינו נוהג בח"ל וכן טהרות ע"ש וע"ש עוד פי' אחר בזה ולכאורה ק"ק הא דמייתי עליה כי הא דר"ל דהוה אזיל כו' הוה מעשה לסתור שהרי לא רצה להשתמש גם במי דתני לחוד כמ"ש תנינא בד' סדרי משנה וא"ל שדי בר לקישא במיא והר"ן הרגיש בזה דר"ל לחומרא קאמר דאפי' שונה הלכות משניות מקרי כו' ע"ש והסוגיא לא מוכחת כן ויש ליישב בזה לפי הדקדוק דקאמר אי הכי גמור מיני הא מילתא כו' והנראה דר"ל קאמר נה וליטנא דאי הכי אינו מיושב ונראה לפרש דר"ל מעיקרא נמי ודאי דהחמיר על עצמו כיון דראה בו דהוה קרי ותני סבר היה ר"ל דמתני נמי הוא ולכך קאמר ליה שדי בר לקישא למיא וקא"ל איהו ניחא לי דאשמעי' למר כו' משמע מזה שלא בא לכלל דמתני וקא"ל ר"ל אי הכי שאתה לא באתה לידי דמתני אגמור לך מלתא שתבא לידי דמתני דא"ר זירא בנות ישראל החמירו כו' שזה איננו מן המשנה אלא הלכה מן התלמוד והשתא הוי שפיר עובדא דר"ל כעולא כן יש ליישב לפי' הרי"ף ועוד יש דרך אחרת לפרש לפי' האחרים שכתב הר"ן דזה הגברא היה ג"כ דמתני אלא דאמר ניחא לי דאשמעי' כו' ור"ל לא רצה לקבל דבריו וא"ל גמור מיני הך מלתא דאמר ר' זירא כו' והשתא תהיה תלמידי ומותר לשמש לרבו אפי' אם התלמיד דמתני: כל השונה הלכות מובטח לו כו'. הכא מסמיך לכך ברייתא דתנא דבי אליהו לחומרא דר' זירא וכן מייתי ליה בסוף מסכת נדה הטעם בזה מפורש שם:

דף כט ע"ב גמרא מנלן א"ר טבי א"ר יאשיה דאמר קרא זאת כו' ת"כ דשמואל ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין כי תשא ומפטירין ביהוידע הכהן א"ר נפחא ר"ח אדר שחל בשבת מוציאין ג' ספרי תורות כו' עכ"ל כצ"ל: בפרש"י בד"ה חל להיות ר"ח אדר בפרשה הסמוכה לפרשת שקלים כו' עכ"ל אפשר דנקט ר"ח אדר דקאי אמתני' דהיינו ר"ח אדר שחל בשבת שבו קורין פרשת שקלים אבל פרשת כי תשא כסדרה אינה קרויה פרשה שקלים בשמעתין והכי הל"ל לפי סוגיין חל להיות פרשת שקלים בפרשה הסמוכה לכי תשא כופלין כו' ודו"ק:

ח"א דף כט ע"א על ר"י בר אלעאי שהיה מבטל ת"ת כו' מפורש פ"ב דכתובות: תריסר אלפי גברי כו'. יש לכוין על מספר הזה לפי שהשטן מקטרג אז ומלינו בי"ב אלף אים שלא היה כח לשטן עלייהו כשלצאו על מדין דכתיב לא נפקד ממנו אים ועניין שיפורי נמי לבטל כח השטן כטעם השופר בר"ה ומ"ד כנתינתה כו' ה"ט למאן דקרי כו' לפי' הרי"ף היינו דבנתינתה לא באו עדיין לכלל המדה גדולה להלמוד ולפי' האחרים נתינתה נמי לא הוה רק לקבלה ולא באו עדיין לכלל מדה גדולה הימנה ללמדה לאחרים: גלו למצרים שכינה עמהם שנא' הנגלה נגליתי כו'. שהיתה השכינה מדברת עמהם במצרים לא הוה אצטריך לאתויי דכמה דבורים מפורשים בתורה שהיה שם מהקב"ה למשה ולאהרן אלא דודאי מלא כל הארץ כבודו אבל מ"מ גילוי השכינה היא במקומות מיוחדות כמו במשכן ומקדש וקאמר דה"נ היה להם גילוי שכינה בגלות מצרים מדכתיב הנגלה נגליתי וגו' בלשון כפול להורות על גילוי שכינה שם ועי"ל הנגלה נגליתי הכפול מלשון גלות כביכול שהשכינה מלטערת ג"כ בגלות וכן למעגכם שולחתי בבלה היינו גילוי השכינה וכן מי זה בא מאדום גו' שהיה גילוי השכינה שם ובגירסת ע"י מייתי נמי גלו לעילם שכינה עמהם שנא' ושמתי כסאי בעילם דהיינו מקום מיוחד לגילוי שכינה וקאמר דאף כשהן עתידים כו' דהיינו שתחזור גילוי שכינה לירושלים ולא תשאר שם במקום שגלו ישראל כבר מדכתיב ושב ה' את שבותך כמו עם שבותך ודקדק לומר דזה יהיה כשהן עתידין ליגאל מגלות אדום אבל כשנגאלו כבר מגלות בבל נשארה גילוי שכינה שם דהא בזמן אביי שהיה כמה מאות שנים אחר שנגאלו מבבל ועדיין נשארה גילוי השכינה שם בב"ה: בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא כו'. עיין פרש"י וכעין זה פי' בערוך והוסיף בזה וקרי' שף ויתיב כלומר שנסע ממקדש וישב שם ע"ש: עלוב ושאינו עלוב מי כו'. כה"ג אמרינן בפ"ב דתענית ושם מפורש: ואהי להם למקדש מעט אלו כו'. אסיפא דקרא דכתיב בארצות אשר באו שם קסמיך: ה' מעון אתה היית לנו אלו כו'. אסיפא דקרא בדור ודור קסמיך דהיינו גם כשאין ב"ה קיים יהיה מעון לנו בבתי כנסיות כו': כיון דשמעי' להא דקאמר דוד ה' אהבתי מעון כו'. הלשון מגומגם כיון דשמעי' כו' דמאי שמע ליה דקרא מפורש הוא בספר תהלים גם קשה דמהיכא משמע ליה דהאי מעון ביתך בי כנישתא הוא ואימא דבית המקדש הוא כפשטו ונראה ליישב דהא דקאמר כיון דשמעי' קאי ארישא דלעיל דמעון אתה היית לנו בדור גו' איירי בבהכ"נ ה"כ האי מעון ביתך איירי נמי בבית הכנסת אבל בבהמ"ק לא מוקמי ליה הכא כי התם דביתך בית הכנסת משמע ליה מיהו יש לדקדק דהכא משמע דעיקר הלימוד יהיה בבית הכנסת במקום תפלה ובפ"ק דברכות אמרו בהיפך מריש הוה מצלינ' בבית הכנסת כיון דשמעי' להא דאמר אוהב ה' שערי ציון גו' דאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה מצלינא ביני עמודי היכי דגריסנ' ויש לחלק כמ"ש הטור סי' צ"ו דהתם איירי דוקא במי שיש לו מדרש קבוע בתוך ביתו ועיין בחידושינו שם: עתידים בתי כנסיות כו' שיקבעו בא"י כו'. ועד"ז יש לכוין במזמור שמחתי באומרים לי בית ה' נלך גו' זה המזמור בגלות נאמר שמחתי באומרים לי בית ה' נלך שהוא בית הכנסת כאילו עומדות היו רגלינו בבה"מ בירושלים ולכך שמחתי בהליכתי לבית הכנסת כאילו באתי למקדש לפי שירושלים הבנויה כעיר שחוברה גו' ר"ל ע"פ שאמרו במדרש לעתיד יהיה בהמ"ק גדול כירושלים שבעוה"ז וירושלים יהיה גדול ככל א"י וע"ז אמר מה שעם יהיה בית המקדש לעתיד כ"כ גדול לפי שבירושלים הבנויה לעתיד יהיה חוברה לה למקדש יחדיו כל מקומות של בתי הכנסיות שהיו בעוה"ז ונמצא עתה בגלות שאני עומד בבית הכנסת הרי הוא מקום המקדש גופי' דלעתיד ועד"ז אמרו פ"ק דברכות תפלתם לא נאמר אלא בבית תפלתי שהקב"ה מתפלל שם כמ"ש בברכות שמע ר"י כ"ג שהיה הקב"ה מתפלל יה"ר מלפני שיכבשו רחמי כו' ומסיים ושמחתים בבית תפלתי דהיינו בבה"מ שיבנה לעתיד בא"י דבעוה"ז בגלות הוא יקרא לכל העמים דהיינו בתי כנסיות שבכל ארץ העמים שיקבעו לעתיד בא"י מחובר לבית המקדש: שנאמר כי כתבור גו' ומה תבור וכרמל שלא באו כו'. דיבוק משמע שבאו ממקומם למקום אחר והיינו למקום הר סיני ולפי הענין שם בא הדמיון כי כתבור גו' כמו שאלו הרים גלו ממקומם למקום תורה כן יגלו יושבת בת מצרים ממקומם ולכך עשי לך כלי גולה גו' ונראה דההרים אינן בעלי בחירה לבא לשמוע תורה אלא שכל ההרים באו וכ"כ התוס' בפ"ק דחולין גבי גינאי נהר' דשמא שר של ים היה: למה תרלו דין עם סיני כו'. נסמך זה המאמר לכאן דפליג אדלעיל שלא באו ההרים ללמוד תורה אלא לעשות דין עם הר סיני לומר שהם גבוהים יותר ממנו ועליהם ראוי ליתן תורה אבל ילתה ב"ק שנגבהות הוא מומם בזה וכדאמרינן פ"ק דסוטה לעולם ילמוד אדם מדעת קונו שהרי הניח הקב"ה כל ההרים והגבעות והשרה שכינתו על הר סיני כו' שנא' את דכא ושפל רוח גו' גם בזה יש לפרש שר של ההרים:

דף ל בפרש"י בד"ה שנייה להפסקה כו' אלא אסיפא קאי דקתני חל להיות בתוך השבת כו' ומפסיקין לשבת כו' עכ"ל אין רצונו אסיפא דחל בתוך השבת דמפסיקין דהא השתא לשמואל בחל להיות ר"ח בשבת נמי מפסיקין אלא אסיפא דקתני מפסיקין בין שחל ראש חדש בשבת בין בתוך השבת קאי וק"ל: ע"ב בד"ה ואי זו היא שבת רביעי

כו' איזהו שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בע"ש ומתני' כו' עכ"ל כצ"ל:

דף לא גמרא בחדש השביעי כו' כצ"ל: שם כל הבכור מצות וחוקים כו' עי' בר"ן שיש נוסחות כן אבל ברי"ף ורא"ש אינו וכן נראה מפרש"י: תוס' בד"ה מפטיר ויאמר לו יהונתן כו' קשיא אמאי כו' וי"ל משום דהפטורת יהוידע מדברת בשקלים ומזכרת כו' עכ"ל ובמרדכי מסיים וכן הפטורת בראשון באחד לחדש היא מוכחת שבאותה שבוע יהיה ר"ח ניסן עכ"ל מיהו עיקר קושייתם אינה מבוררת לן מאי אולמיה הפטורת דמחר חדש מהפטורת שקלים והחדש שתדחה אותם ועוד אמאי לא תיקשי להו כן בר"ח אדר או ניסן שחל בשבת דלא מפטירין בר"ח וי"ל דודאי בראש חדש אדר או ניסן שחל בשבת הוי הפטורת יהוידע או בראשון לחדש עפי מענין הקריאה במאי דסליק מיניה שהמפטיר קרא בס"ת שלישי בשקלים ובפרשת החדש אבל הפטורת מחר חדש אינה כלל מענין הקריאה ואפ"ה היא דוחה כל הפטורות של סדר השנה שהם מענין הקריאה אמאי לא תדחה גם אלו. ק"ל: ע"ב בד"ה ר"ח אב כו' ושובה באחריהו וי"א שאין אנו מפטירין חזון כו' עכ"ל כצ"ל והוא טעם שאף לפי התלמוד יפה אנו נוהגין שאין אנו קורין חזון בראש חדש אב שחל בשבת ועיין ברא"ש ובמרדכי: בא"ד ורב דאמר דמפטיר חזון כו' עכ"ל כן היה בנוסחא שלהם בשמעתין אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת אמר רב ר"ח אב שחל בשבת מפטירין חדשיכם כו' וכ"ה ברא"ש ע"ש: בד"ה משה מעצמו כו' ותשיב מותם לא השמעו עד ואין כו' עכ"ל כצ"ל:

ח"א דף לא ע"א ב"מ שאתה מוצא גבורתו של כו'. לאו דוקא כל מקום דבכמה מקראות מלינו גבורתו של הקב"ה ולא כתיב בתריה ענותנותו אלא דכל מקום ר"ל בין בתורה ובין בנביאים ובין בכתובים כדמסיק ולאו דוקא נקט גבורתו דבהני קראי דמייתי מנביאים וכתובים לא כתיב לשון גבורה אלא דר"ל בכ"מ שהזכיר התרוממות מעלתו של הקב"ה אבל משום דבהאי קרא דתורה כתיב בי' האל הגדול הגבור והנורא נקט עפי גבור דר"ל דאין מדתו ית' ב"ה כמדת ב"ו שהגבור מרחיק הנדכאים ושפלי רוח כגון יתומים ואלמנות ומדתו ית' ב"ה אינו כן אלא שהוא מקרבן ומשגיח בהן ביותר וכש"י בחומש לקח לעצמו דרך אחרת שפירש עושה משפט יתום ואלמנה הרי גבור' והגל גבורתו אתה מוצא ענותנותו ואוהב גר וכו' אבל סוגיא דשמעתי' אינה כן אלא דגבורתו אתה מוצא בקרא דלעיל מיניה כי ה' אלהיכם וגו' ובקרא דבתריה עושה משפט יתום וגו' היא ענותנותו שמשגיח בחולשי ונדכאי רוח ואין דברי רש"י בחומש סובל לפרש כן ודו"ק: ע"ב מאי היו עלי לטורח כו' לא דיין כו' אלא שמטריחין כו'. דלשון לטורח לא שייך כאן לפי פשוטו וע"כ דרשו חדשיכם ומועדיכם דהיינו החודש והחג אשר בדה ירבעם מלבו שנאה נפשי והוא עלי לטורח וע"פ מה שאחז"ל שהקב"ה משלם במדה שאדם מודד העונש כעין עבירה שעשה ומטעם שידע האדם שלא במקרה בא לו העונש בשביל שהעבירה זו כעין העונש שעשה ונמצא שעל חטא זה שעשה ירבעם שהחטיא רבים בעגלי זהב גם בביטול החודש והמועד ועוד כמה עבירות שעשה כמפורש פ' חלק רבו בו העונשים כפי העבירות וע"ז אמר היו עלי לטורח שמטריחים אותי בעבירות הרבה שעשו להודיע לבריות איזה גזירה קשה יהיה עונשם לפי העבירה גם שבדיני אדם בד"כ אם חייב אדם שני מיתות נידון בחמורה כדאמרי' פ"ד מיתות מ"מ בד"ש כדי להודיע העונש כעין העבירה נידון במדה שמדד דעל העבירות שעשה האדם מביא הקב"ה עליו גזירה קשה כעין כל עבירותיו: אלמלא מעמדות ט' אמר לפניו רבש"ע במה אדע כו'. מפורש פ' ב' דתענית: לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות כו'. כמ"ש התוס' בשם הירושלמי אני אתרתי עמו אנכי בלרה וא"כ אין דין שיברכוני על הלרות שלהם עכ"ל: הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה כו'. נראה שהם ב' טעמים כיון דהללו שכתב בלשון רבים הם יש לחוש לקללה למדבר לרבים ולא כן יש לחוש לקללה ליחיד ועוד דהללו שבת"כ מפי הגבורה דיש לחוש יותר לקללתו מקללות שמפי משה אע"ג דמשה נמי ודאי ברוח הקדש אמרן כמ"ש התוס' ועיין בזה בחידושינו פרק הספינה: כדי שתכלה השנה וקללותיה כו'. עיין בתוס' שכתבו דר"ל שאנו רולים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללה שלא להסמיך הקללות לר"ה וכן במדבר אנו קורין קודם עלרת כדי שלא להסמיך הקללות שבחקותי לעלרת כו' ע"ש וק"ק לפירושם דאם ר"ל מקודם זה לקרות זה א"א לפי סדר הפרשיות ואם לאחר ר"ה ר"ל לקרות זה א"א בפ' כי תבא דא"כ איתתי יקראו פ' נלבים וילך והאזינו אחר כך ועוד לפי' התוס' הל"ל שלא להסמיך הקללות וכדי שתכלה לא משמע כן ונראה דעיקר קושיא כיון שר"ה תחלת השנה הוא ה"ל להתחיל פרשת בראשית שהיא תחלת התורה ובריאת עולם וה"ל להתחיל בה מיד בשבת ראשון שאחר ר"ה ותירץ כדי שתכלה שנה כו' ע"פ מ"ש שקללות שבחקותי נאמרו על בית ראשון שהיה להם כבר זכות אבות וכמפורש ביה וזכרתי את בריתי יעקב וגו' אבל קללות שבכי תבוא נאמרו על בית שני לכך לא נזכר בהו זכות אבות שכבר תמו בבית ראשון וז"ש דלכך תקן כן פרשת במדבר קודם עלרת כדי שתכלה קללות של בית ראשון קודם עלרת שישובו ישראל למספרם הנזכר בפרשת במדבר ותקן פרשת נלבים קודם ר"ה כדי שתכלה קללות שבכי תבא הנאמר על בית שני קודם ר"ה שלעתיד יהיו נגאלים ע"י התשובה כמפורש פרשת נלבים ושבת עד ה' וגו' ושב ה' וגו':

דף לב תוס' בד"ה גוללו מבחוץ כו' פר"ח דקאי כו' עכ"ל ועי' בב"י טור א"ח סימן קמ"ז לפירושו למה לריך הגלילה בחוץ ע"ש: בא"ד ולכתחלה הוא גוללו כו' שהרי לא שכיחי ע"ה כ"כ עתה כו' עכ"ל אין דבריהם מובנים דמשמע עתה דלא שכיחי ע"ה אין לחוש בדיעבד אבל בימי חכמי התלמוד יש לחוש אפילו בדיעבד ואמאי הא אמר רב מהנה הלכה פותח ורואה ומברך ואף לכתחלה שרי לעשות כן גם מ"ש עוד אבל אחר שקרא ודאי דלריך לגוללו קודם שיברך כרבי יהודה עכ"ל לא ידענא היכא יצא להם דר' יהודה אית ליה לפלוגי בין קודם שקרא לאחר שקרא ועוד דהא בקודם נמי כתבו דלכתחלה גולל קודם שיברך ומה חילוק איכא בין קודם שקרא לאחר שקרא כדמשמע מדבריהם ושוב ראיתי שגם הרמב"ם פי"ב מהלכות תפלה פסק בלאחר שקרא דגוללו קודם שיברך וכתב הכ"מ שם דליתא הכי במ"ש ואולי מ"ש התוס' כר' יהודה דמשמע דלא כר"מ היינו למאי דאפכי ליה ור"י אית ליה דגולל קודם שקרא ולאחר שקרא והלכה כרבי יהודה לגבי ר"מ אלא דהשתא אין לחוש בדיעבד דלא שכיחי ע"ה ובזה יתיישבו קלת מהקושיות ול"ע:

ח"א דף לב ע"א מניין שמשתמשין בב"ק שנאמר ואזניך כו' והוא דאמר כן כו'. נראה לפרש כולה מהאי קרא ואיירי במי שמדבר בדרך ספק ימ"שות יבר מה אם לא ושומע קול שאומר אחריו כן או לאו וז"ש ואזניך תשמענה קול מדבר אחרי דבריך זה הדרך לכו בו כי תאמינו היינו הן וכי תשמאילו היינו לאו ודקאמר נמי וה"מ דשמע קל גברא כו' ניחא לפי זה דשמא אדם א' שמע דבריו והשיב לו כן הן או לאו אבל קל גברא במתא וקל אתתא בדברא לא שכיח ודקאמר והוא דאמר הן הן כו' דהכפל מורה על אמיתית הדבר שיתקיים כדאמרינן בשבועות הן הן או לאו לאו שבועה מדכתיב בשבועת הקב"ה גבי מבול שתי פעמים לאו: משום דלא ידע לבסומי כו' לא יהיה קרית ליה כו'. אבל מכישא דקרא לא טובים לא קשה לי' דודאי טוב הוא לקרות בנעימה כו' תיהו בעונש לא יחיה אין סברא: שני ת"ת וכו' ואין נוחין כו'. כמ"ש פרק הרואה אין התורה נקנית אלא בחבורה ואמרו חרב אל הבדים כו' כי לא יבא אדם על אמיתת התורה רק ע"י פלפול עם חביריו ובזולת זה יבא לטעות בלימודו וז"ש חקים לא טובים שלא יבא לעמוד בלימודו על טובו ובוריו ולא יחיה בהם שיבא לטעות להתיר דבר האסור במיתה: וידבר משה את מועדי ה' וגו' מלותן שיהו קורין כו'. מיתורא דקרא קא דריש כפרש"י במתני' ומסמיך ליה איתורא דהאי קרא ואשר תקראו אותם במועדם דכתיב לעיל מתפרש כמשמעו שיהו קורים בזמנן ובברייתא דהכי דמשה תיקן להם שיהו שואלין ודורשין כו' נראה שהוא דבר נוסף על הקריאה דקתני במתני' ואפשר דדריש ליה מדלא כתיב כאשר לוה ה' את משה דהקריאה היא היתה לווי מהקב"ה כמ"ש אשר תקראו אותם במועדם וע"כ דרשו מיניה דבלאו לווי הקב"ה שיהו קורין בזמנן כדקתני במתני' הוסיף לכן משה שיהו גם שואלין ודורשין בו בזמנן מעניינו של יום ולגבי פסח שאחז"ל שיהו שואלין ודורשין קודם הפסח ל' יום היינו שאינן מעניינו של יום דברים הלריכין קודם הפסח כגון ביעור חמץ והגעלה ושמירת המלות משעת טחינה ועוד כתב ב"י שם תירוצים אחרים ע"ש והא דנקט בברייתא שלש רגלים פסח ועלרת וחג ולא נקט נמי ר"ה ויוה"כ דכתיבי ג"כ בזו הפרשה י"ל דלא תיקן משה בשאר מלות משום דלא אתיין מזמן לזמן וה"נ ר"ה ויוה"כ לא מקרו מזמן לזמן דיש לאדם ליתן לבו לתשובה בכל השנה כמו בר"ה ויוה"כ משא"כ בשלש רגלים דמלותן בזמנן בעניינו של יום ומה"ש נמי מספקא לן בפרק בכל מערבין אם אומרים זמן בר"ה דלא מיקרי שפיר מזמן לזמן אלא שלש רגלים דכתיב בהו מלות ראייה ושמחת חגיגה:

סליק פרק בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

הגהות על מסכת מגילה מהגאון בעל הלבוש ז"ל

עם הגהות ותקונים מאת הגאונים בעהמ"ח ספר מפרשי הים.

דף ב ע"א גמ' אין ב"ד יכול. (גיטין ל"ו ב') תוס' ד"ה אלא: **ע"ב גמ'** רשאי להרש. (יבמות ל' ב') תוס' ד"ה ולגמור. (סנהדרין פ"ט ב') תוס' ד"ה אליהו: מ"ם וסמ"ך. (שבת ק"ד א') תוס' ד"ה גרופי. [א"ה עי' בעקרים ובעין יעקב בהכותב כאן ובשו"ת לדב"ז ח"ג סי' תמ"ב]:

דף ג ע"א גמ' וחזרו ויסדום. (קידושין מ"ט א') תוס' ד"ה המתרגם: פסקי טעמים. (ב"ב י"ד ב') תוס' ד"ה בפורענותא: תרגומא דהאי. (ברכות ח' ב') תוס' ד"ה בנים: כמספרא דאחאב. (ב"ק י"ז א') תד"ה והלא: **ע"ב גמ'** מבטלין ת"ת. (מ"ק כ"ז ב') תוס' ד"ה אסורין. (כתובות י"ז א') תוס' ד"ה להוציא: אשר לא חומה. (זבחים ע"ג א') תוס' ד"ה ור"מ. (חולין ס"ה א') תוס' ד"ה אף על פי:

דף ד ע"א גמ' משה תיקן. (שבת ל' א') רש"י ד"ה ותיקן: הלכות פסח. (בכורות מ"ד ב') רש"י ד"ה בשבתא:

דף ה ע"א גמ' וחש ליה רב. (קידושין מ"ה ב') תוס' ד"ה הוה: שאין מחשבין. (חגיגה י"ז ב') תוס' ד"ה אמרה. (ר"ה ס' א') תוס' ד"ה אמרה: **ע"ב גמ'** שיטת חומתה. (מגילה ג' ב') תוס' ד"ה כרך:

דף ו ע"ב גמ' יגעתי ומצאתי. (מנחות ז' א') רש"י ד"ה מסתיים: שנוהגות בשני. (ר"ה י"ט ב') תוס' ד"ה דמר:

דף ז ע"א גמ' לבר מרשמואל. (חגיגה י' א') תוס' ד"ה דילמא. (שבועות ל"ט א') תוס' ד"ה קיומו: **ע"ב במשנה** אין בין יו"ם. (ביצה ל"ז א') תד"ה ורמינהו: **גמ'** דלא כר"י. (שבת קכ"ד א') תוס' ד"ה הא: במכשירין שאפשר. (שבת קל"ז ב') תוס' ד"ה דר"א:

דף ח ע"א במשנה אין בין המודר. (ב"ק נ"א ב') תוס' ד"ה זה: **גמ'** הא לא קפדו. (ב"ב נ"ז ב') תוס' ד"ה ורבינא: **במשנה** אין בין נדרים ונדבות. (חגיגה ח' א') תוס' ד"ה אמאי. (תענית י"ג ב') תוס' ד"ה מאי: **גמ'** אמר רב יצחק בר אבדימי. (זבחים ד' ב') תוס' ד"ה הג"ה: ולא מזובו ונגעו. (מ"ק ט"ז ב') תוס' ד"ה אחרי. [א"ה עי' בהגהות הגאון מוהרי"ב כאן ומה שכתב לו גיסו הגאון בעל זכרון יוסף בתשובותיו שם ועי' בתוס' שם הגירסא ולא מנגעו לבד והם לא העירו בזה וצ"ע]: **ע"ב במשנה** מצורע מוסגר. (מ"ק ז' א') תוס' ד"ה אמר: אין בין ספרים. (שבת ע"ט ב') תוס' ד"ה הפילין. (סוטה ל"ג א') תוס' ד"ה כל. [א"ה עי' שו"ת הר"ן סי' כ"ט ובשו"ת חות יאיר סימן ר"ו ודו"ק]:

דף ט ע"א גמ' בשאר ספרים. (שבת קט"ו ב') תוס' ד"ה מגילה. (מנחות ל"א ב') תוס' ד"ה עשאה: **ע"ב במשנה** אין בין כהן. (יומא נ"ז א') תוס' ד"ה אלי: **גמ'** אלא משוח. (נזיר מ"ז א') תוס' ד"ה וכן: מני ר"ש היא. (פסחים ל"ח ב') רש"י ותוס' ד"ה זאת. (זבחים ק"ז ב') תוס' ד"ה ר"ש. [א"ה עי' בירושלמי פסחים פ"ב הל' ד' לא אתיא אלא כרבי שמעון דרבי שמעון אמר כיון שנזרקו ומפרש בעל ק"ע התפלא שם על רש"י מזה הכא לק"מ דיש לומר דוקא בזה אתיא כרבי שמעון וסכן]:

דף י ע"א גמ' לעתיד לבא. (מכות י"ט א') תוס' ד"ה ולי: ועוד תנן. (שבועות ט"ז א') תוס' ד"ה תנא. (זבחים ק"ז ב') תוס' ד"ה ב"ל: אף על פי שאין. (זבחים ס' ב') תוס' ד"ה מאי. [א"ה עי' ברמב"ם ז"ל פ"ב מבית הבחירה הל' ד' ובפ"ו הל' ט"ו ובכ"מ שם וכפי"ט ממעשה"ק הלכה ט"ו וצ"ע מ"ש רבינו פ"א מאיסורי מזבח הלכה ז' דאינו לוקה דהא מקריבין אע"פ שאין בית כמו בשוחט בחוץ ומלאנו במגילת ספר לאוין שט"ו שהעיר בזה ע"ש ובתשובה להגאון מוהר"ר דוד נ"י האב"ד דק"ק נאוואראדאק כתבנו בזה ע"ש דברי הכסתור ופרח שכתב דלכך אין מקריבין בזמה"ז משום דאין כהן מיוחס וא"כ לכך אינו לוקה משום דלא ידעינן שכהן המיוחס אבל חיובא איכא דודאי איכא כהן מיוחס בעולם והארכנו הרבה בזה וא"מ ועי' בשו"ת זקנו בעל שער אפרים סי' ע"ט]: לא קרשה. (חגיגה ג' ב') תוס' ד"ה עמון. (יבמות ט"ז א') תוס' ד"ה עמון. (שם פ"ב ב') תוס' ד"ה ירושה. (זבחים ע"ג א') תוס' ד"ה ור"מ: כהני תנאי. (זבחים קי"ט א') תוס' ד"ה זו: **ע"ב גמ'** אינו מן המרה. (מנחות ל"ח ב') תוס' ד"ה דותקין: זה לשון. (ע"ז י' א') תוס' ד"ה שאין:

דף יא ע"א גמ' אח לראשו. (סנהדרין ק"ג ב') רש"י ד"ה אח:

דף יב ע"א גמ' אלא לפנים. (ע"ז ג' א') תוס' ד"ה בלא: כדת של תורה. (נדה כ"ד ב') תוס' ד"ה אכילתו: **ע"ב גמ'** לגבי עמון. (יבמות ע"ו ב') תוס' ד"ה מנימין. (סוטה ט' א') תוס' ד"ה מנימין: אביו מבנימין. (עירובין ס"ג א') תוס' ד"ה כל. [א"ה עי' שו"ת זקנו הגאון בעל שער אפרים סימן מ"ט]:

דף יג ע"א גמ' הדסה. (ברכות כ"ז ב') תוס' ד"ה ואין: קרלי דחוורי. (בכורות י' א') תוס' ד"ה נבלות: ספסת. (מ"ק ט' ב') תוס' ד"ה ספסת: **ע"ב** פרסים הוה. (ע"ז י"ז ב') תוס' ד"ה רבן. (חולין ל"ז ב') תוס' ד"ה מעלת:

דף יד ע"ב גמ' למידייניה. (סנהדרין ל"ו א') תוס' ד"ה רבב"ח: עצרת השבטים. (ערכין י"ב ב') רש"י ד"ה אי:

דף טו ע"א גמ' בנביאות. (ב"ב ט"ו ב') תוס' ד"ה בלעם: עזרא. (יבמות פ"ו ב') תוס' ד"ה מפני. (כתובות כ"ז א') תד"ה (בחד) [בתר]: על הקלקלה. (ב"ב ד' א') תוס' ד"ה שכל: מבית אבא. (כתובות ג' ב') תוס' ד"ה ולדרוש. (סנהדרין ע"ד ב') תוס' ד"ה והא:

דף טז ע"ב גמ' שירטוט. (גיטין ו' ב') תוס' ד"ה אמר. (סוטה י"ז ב') תוס' ד"ה כותבה. (מנחות ל"ב ב') תוס' ד"ה הא. [א"ה עי' שו"ת זקנו הח"צ ז"ל סימן ל"ז]:

דף יז ע"א גמ' י"ד שנים. (יבמות ס"א ב') תוס' ד"ה וכן: **במשנה** על פה. (מגילה ז' א') תוס' ד"ה נאמרה. [א"ה עי' בשו"ת מהרבד"ס חלק או"ח סי' כ"ג ובשו"ת רב"ך ח"ב סי' רט"ו]: ששטע אשורית (ברכות מ"ה ב') תד"ה אלא. (סוטה ל"ב א') תד"ה ק"ש: הדפתרא. (שבת ע"ט ב') תד"ה קלף (שם קט"ו ב') תד"ה מגילה: **גמ'** ובתפלה. (ברכות ל"ד א') תד"ה אמצעיות: **ע"ב גמ'** בלה"ק נאמרה. (ברכות י"ג א') תוס' ד"ה בלשון: שנאמר הבו. (ברכות ל' ב') תוס' ד"ה על: הסולח לכל. (ר"ה י"ז ב') תוס' ד"ה וכב:

דף יח ע"א גמ' מכאן ואילך. (ברכות כ"ט א') תוס' ד"ה מפני: דכתיבה תרגום. (סוטה ל"ג א') תוס' ד"ה כל: לעז יווני. (מגילה ט' א') תוס' ד"ה כאן: והאחשתרנים. (ברכות מ"ה ב') תד"ה אלא: **ע"ב גמ'** נקוט דרב ביבי. (ברכות כ"ב ב') תוס' ד"ה אלא. (ר"ה ל"ד ב') תוס' ד"ה לדידי: דחייש ליחידאי. (יבמות י"ז ב') תוס' ד"ה ולימא: מאותו פסוק. (ברכות ל"ד א') תוס' ד"ה אמצעיות: א"צ שירטוט. (גיטין ו' ב') תוס' ד"ה אמר. (סוטה י"ז ב') תוס' ד"ה כתבה. (ל"ז). [א"ה למעלה מזה כתוב ר"ה ל"ז וכר"ה לא נמצא דף ל"ז כלל ואולי חסר פה המס' וצ"ל יומא ל"ז והוא ע"ב שם ד"ה לסירוגין ושייך כאן ע"ב לענין אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב]:

דף יט ע"א גמ' כתיבה כתיבה. (גיטין ו' ב') תוס' ד"ה אמר: בחוטי פשתן. (סוטה י"ז ב') תוס' ד"ה כתבה. (מנחות ל"ב ב') תוס' ד"ה הא: משולשין. (מכות ט' ב') תוס' ד"ה משולשות. (בכורות ל"ט א') תוס' ד"ה שיהא: **ע"ב גמ'** בציבור שנו. (מגילה ה' א') תד"ה הוה. (קידושין מ"ה ב') תוס' ד"ה הוה: במשנה חוץ מחש"ו. (חגיגה ב' ב') תוס' ד"ה חרש: מכשיר בקטן. (עירובין ל"ז ב') תוס' ד"ה דילמא. (ר"ה ל"ג א') תוס' ד"ה הא. (ערכין ג' א') תוס' ד"ה פסק:

דף כ ע"א במשנה ולא טובלין. (יבמות מ"ו ב') תוס' ד"ה דאין: שתנץ החמה. (יומא ל"ז ב') תוס' ד"ה אמר: משעלה עמוד השחר. (נדה ע"א ב') תוס' ד"ה סרוחה: **גמ'** וביום השמיני. (סוכה כ"ד ב') תוס' ד"ה בכתיבה. (א' תוס' ד"ה כי). (מ"ק ח' א') תוס' ד"ה נ"ל: שבילה להויה. (יומא מ"ג א') תוס' ד"ה אשה: **ע"ב גמ'** ספירה בימעמא. (פסחים פ"א א') תד"ה א"נ (מ"ק כ"א ב') תוס' ד"ה אפילו. (ר"ה י' א') תוס' ד"ה שנים: עד צה"כ. (פסחים ל"ג ב') תוס' ד"ה עולא: מעלות השחר וכו'. (שבת ל"ה א') תוס' ד"ה תרי. (פסחים ב' א') תוס' ד"ה והא: **במשנה** להשקאת. (סוטה י"ז ב') תוס' ד"ה מה: להקטר. (זבחים פ"ו ב') תוס' ד"ה אלא: כל הלילה. (מנחות ע"ב א') תוס' ד"ה הא: **גמ'** וסמך ושדם. (מנחות ל"ג ב') תוס' ד"ה ידו: ביום ובחכם. (מנחות ב' א') תוס' ד"ה כל: ביום צוותו. (מנחות ק' א') תוס' ד"ה אלא. (חולין פ"א א') תוס' ד"ה יוס. [א"ה עי' בשו"ת בית יעקב סי' ע"א ובשו"ת אא"ז הח"צ ז"ל סי' כ"ו ובמשנה למלך פ"ד ממעשה"ק הלכה א']:

דף כא ע"א גמ' וספירה בלילה. (מנחות ס"ו א') תוס' ד"ה זכר: אכילת פסחים. (פסחים ק"כ ב') תוס' ד"ה אמר: **במשנה** בחוש"מ קורין. (חגיגה י"ח א') תד"ה וש"מ: **ע"ב גמ'** מה שאין כן בתורה. (ב"ב ט"ו א') תוס' ד"ה שמונה. (מנחות ל' א') תוס' ד"ה שמונה. [א"ה עי' במרדכי בה"ק ובשו"ת זקנו הח"צ ז"ל סי' י"ג]: שלא יהיו שנים. (סוטה ל"ט ב') תוס' ד"ה עד: ועשרה מתרגמין. (שבת קט"ו א') תוס' ד"ה וכידו: מצוה לברך. (סוכה ל"ט א') תוס' ד"ה אבל: הנפרע לישראל. (פסחים קי"ד ב') תוס' ד"ה כל: שאמצעי משובה. (מנחות ל"ח ב') תוס' ד"ה שאמצעי: דכלהו מברכי. (גיטין נ"ט ב') תוס' ד"ה כי:

דף כב ע"א גמ' ולא התיר לי. (סוכה ל"ח ב') תוס' ד"ה בו: **ע"ב גמ'** כגון ר"ח. (שבת כ"ד א') תוס' ד"ה או. (ר"ה כ"ג א') תוס' ד"ה משום. (חגיגה י"ח א') תוס' ד"ה ר"ח. [א"ה עי' בחידושי מהרי"ט בשבת שם ובשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קפ"ו וברד"ק שמואל א' על קרא ונסתרת שם ביום המעשה ודו"ק]:

דף כג ע"א גמ' למנין שבעה. (ר"ה ל"ג א') תוס' ד"ה הא: מפטיר מהו שיעלה. (תענית כ"ט ב') תוס' ד"ה בשני: **ע"ב גמ'** כל דבר שבקדושה. (עירובין ל"ב ב') תוס' ד"ה תשעה [א"ה עי' בש"ס כאן אתיא תוך תוך אתיא עדה עדה ועי' ברבינו בחיי פ' אמור הביא בשם רבינו יעקב גירסא חדשה בזה דגלמוד מבני יעקב שהיו עשרה וצ"ע במ"ר פרשת מקץ ובירושלמי במגילה פ"ד ה"ד דיליף כסדיא ממרגלים וגם מ"ב מב"י בע"א]:

דף כד ע"א במשנה ואינו נושא כפיו. (יבמות צ"ט ב') תד"ה והלוי (חולין כ"ד ע"ב) תד"ה נתמלא: שלא ראה מאורות. (עירובין ל"ז ב') תוס' ד"ה דילמא. (ר"ה ל"ג א') תד"ה הא. (ב"ק פ"ז א') תד"ה וכן: **ע"ב במשנה** שהעם מסתכלין. (חגיגה ט"ז א') תוס' ד"ה בכהנים. (מנחות ק"ט א') תוס' ד"ה לא: **גמ'** אין מורידין. (ב"מ פ"ו א') תוס' ד"ה אתקינא: אלמלי אתה לוי. (מגילה כ"ח א') תוס' ד"ה אלמלא: **במשנה** אף יחף. (סוטה מ' א') תוס' ד"ה שמא. [א"ה עי' שו"ת כנסת יחזקאל סי' י"א]:

דף כה ע"ב במשנה בני העיר. (תענית ט"ו א') רש"י ד"ה בר רבה:

דף כו ע"א גמ' שבעה טובי העיר. (ב"ב כ"ג א') תוס' ד"ה אחולי: **ע"ב** ורצועותיהן. (ברכות ו' א') תוס' ד"ה אלו: רש"י תיבותא. (ב"ב כ' א') תוס' ד"ה היא:

דף כז ע"ב גמ' כוותיה דר"ש. (עירובין ס"ה ב') תוס' ד"ה אקלעו. (קידושין כ"ג א') תוס' ד"ה ואיכא: ולישא אשה. (חגיגה כ' ב') תוס' ד"ה לאו. (גיטין מ"א ב') תוס' ד"ה לא. (ב"ב ח' ב') תוס' ד"ה סדיון. (שם י"ג א') תוס' ד"ה שנאמר. (שם קנ"א א') תוס' ד"ה איבעיא. (ע"ז י"ג א') תוס' ד"ה ללמוד. [א"ה עי' בירושלמי מ"ק פ' אלו מגלחין הלכה א' מהו לגלח לנזר לעבות דבר מצוה ומפרש שם ואין דבריו מוכרחים ודו"ק ובתבורנו נר מערבי האריכנו]:

דף כח ע"א גמ' בשוין (גיטין נ"ג ב') תוס' ד"ה דאפילו: מיוחד שבעדרו. (זבחים י"ב א') תוס' ד"ה הג"ס: שאל רבי את ריב"ק. (שבת קכ"ג א') תוס' ד"ה ור"י. (ב"ב קי"ג א') תוס' ד"ה ומטי. (בכורות נ"ח א') תוס' ד"ה חוץ. [א"ה דברי התוס' המוסים דכמס' אבות דר"נ פ"ו מוכח שבכבר היה לו בן גדול קודם שהלך ללמוד ע"ש ועי' בסדר הדורות מ"ש בזה ועי' בהגהות מוהרי"ב ז"ל]: דלא עבדי שותפות. (בכורות ג' ב') תוס' ד"ה שמא. [א"ה עי' מה שהערנו בשבת דף קי"ח בזה]: **במשנה** ועוד א"ר יהודה. (עירובין כ"ג א') תוס' ד"ה אילימא: ואין מפשילין. (מנחות מ"ה ב') תוס' ד"ה ב"ס: **גמ'** ואין אוכלין בהם. (פסחים ק"ה א') תוס' ד"ה דאכלי: **ע"ב גמ'** על תנאי הם. (ב"ב ג' ב') תוס' ד"ה ועיילו: כיומא דאיסתנא. (יבמות ע"ב א') תוס' ד"ה דלא. (קידושין י"ב ב') תוס' ד"ה הא:

דף כט ע"ב גמ' אמרה תורה חדש. (חגיגה י"ז ב') תוס' ד"ה אמרה: שתי שבתות. (בכורות נ"ז ב') תוס' ד"ה בפרוס:

דף ל ע"ב גמ' בעו רחמי. (סוטה ל"ט ב') תוס' ד"ה אם:

דף לא ע"א במשנה ברכות וקללות. (ברכות י"ח א') תוס' ד"ה למחר. (פסחים מ' ב') תוס' ד"ה אבל. (ע"ז ס"ה ב') תוס' ד"ה אבל: **ע"ב גמ'** שבתורת כהנים. (ב"ב פ"ח ב') תוס' ד"ה וקללה. [א"ה עי' במהרי"ט בשו"ת סימן ד']. ולימא הלכה כר"י. (מנחות ל"ה ב"ל ב') תוס' ד"ה ולימא:

דף לב ע"א גמ' משה תיקן. (שבת ל' א') רש"י ד"ה ותיקן:

חדושי מהר"ם שי"ף על מסכת מגילה

דף טז ע"א גמ' אשר הכין לו תלה לו הכין. אפשר לומר דר"ל לשון נופל על לשון משום דממוכן זה המן. ותה ענין מה שאמרו לעיל למה נקרא ממוכן שהיה מוכן לפורעניות שלו ע"י עצה זו שנתן להרוג ושתי כמו שאמרו לקמן על פסוק וחמת המלך שככה ב' שככים אחת של ושתי כו'. ולכן אפשר לומר ממוכן ג"כ ב' ממין נגד ב' הכנות לפורעניות מחמת ב' רוגזי אחשורוש שנשככו בפורעניות המן א' של ושתי כו'. ודלא כהבנת פשוטו דר"ל מוכן לפורעניות לאחרים לושתי ואח"כ לישראל ומל דכך זה אמרי אינשי על אדם מלשין ובעל קמטות המתחתר ריב בין בני אדם זה מוכן לפורעניות [רק לפורעניות שלו]. או אפ"ל לו הכין ר"ל העץ הכין דוגמת טי"ו בזקיפא כדלקמן ע"ב גבי ו' דויזתא דצריך למימתחיה בזקיפא כו' כפרש"י שם לפי שנתלו בעץ דוגמת ו' בזקיפה [ולזה דרים לו טי"ו דכולהו בחד זקיפא אזדקיפו טי"ו] ע"ש או אפשר לומר הכין בגיר"ס שמביא י'[כאלו] כתיבה היכין זהו גימטריא המן וק"ל: שם ויתלו עליו וגו'. ר"ל חרבונה ג"כ הסליך לפורעניות על המן שאמר גם הנה העץ וגו' והוא ברח. ואפ"ל דר"ל ברח שגילגל מעוטו אף שהיה ג"כ באותה עצה ולא ברח ממש וברח מידו ר"ל מיד הפורעניות שלא נודע למלך שהיה ג"כ בעצה ודלא כפירש"י שהוא דוחק גדול בעיני: **ע"ב** יאמר בספר מה שכתוב בספר כו' ר"ל לקרות המגילה שניתן ליכתב ע"פ הרמז מ"ש כתוב זאת זכרון בספר וכדלעיל עד שמצאו לו מקרא כו' כתוב זאת וגו' עד בספר מה שכתוב במגילה כו' ודלא כפירש"י דר"ל יאמר בפה לקרות עם הספר ר"ל מגילה המונחת לפניו ולא בעל פה דא"כ לא קשה מידי פרק ב' אמתני' דקראה על פה לא יצא פריך מנה"מ. אמר רבא דכתיב נזכרין וגו' והיא זכירה ט' אמאי לא יליף מהכא יאמר עם הספר לפירש"י וק"ל: סליק פירקא

פ"ב דף יט ע"א גמ' נקראת ספר ונקראת אגרת וכו' שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשירה אמר ר"נ ובלבד שיהיו משולשים ופירש"י שיהיו מרחם הספר כו' ומ"ש ברש"י התפר ע"ם הוא דהא ליכא תפר אלא ג' גידין שמוכה רש"י אח"כ וק"ל. ולפירש"י דהכא לשון משולשים ר"ל [ממקום הגידין] מלמעלה או מלמטה יש ג' חלקים שוין או לשון משלשין בממון ואין משלשין במכות דאיתא במסכת מכות גבי עדים זוממין דר"ל מחלקין בממון ב' חלקים שוין לב' עדים זוממין ה"נ פירוש משולשים מחולקים הג' גידין בתוך היריעה לחלקים שוין וזה נכון לפי עניות דעתי. וכן יש לפרש גבי ערי מקלט במס' סוטה הובא בתוספות כאן. ושמעתי שיש אומרים גבי ערי מקלט דמודדין ג' מדידות שוות שבכל מדידה מודדין חצי אורך א"י ואמצע כל מדידה חצי א"י היה עיר מקלט דהיינו תחלה מודדין מסוף הגבול של א"י עד מקום עיר מקלט האמצעי ובאמצע מדידה זו קבעו עיר מקלט הראשון ואח"כ מדדו מעיר מקלט הראשון עד עיר מקלט השלישי שהוא כמדת חצי אורך א"י ובאמצעו קבעו עיר מקלט השני ואח"כ מדדו מעיר מקלט השני עד סוף גבול השני של א"י שהוא ג"כ מדת חצי אורך א"י וקבעו באמצעו עיר מקלט השלישי דושלשה גבול אלכך כתיב דקפיד רחמנא לשלש הגבול וגם לשלש ערי מקלט כמו הכא דקאי שיהיו משולשים פל הגידין לשון רבים לא לאורך היריעה דא"כ הול"ל לשון משולשת לשון יחידה כמ"ש תפר"ה בפשתן הטיל ב"ה ג' תשי גידין כו'. וזה סיוע ליש מפרשים שמביאין תוס' כאן בד"ה ובלבד שאין מפרשים כאן כבערי מקלט משום דהתם קאי ושלשת אגבול ואם היה עיר מקלט אחד בכל סוף גבול א"י ואחד באמצע כמו כאן בגידין א"כ לא היה א"י נחלק רק לשני חלקים ע"י עיר מקלט האמצעי והכתוב אומר ושלשת וגו' שיהיה נחלק לג' חלקים לכן מפרש תלמודא התם בענין אחר כמו שהיה האמת שלא היה ערי מקלט בראש א"י ובסוף א"י שמחברון וקדש לא היו בראש א"י ובסופו וכדאכתוב לקמן עוד. ותכלית וכוונת ג' מדידות אלו שאמר הכתוב ושלשת לומר לך שרצה הקב"ה להיות לכל אחד מן כל גבול ערי מקלט סמוך לו בשוה לפי הגבול שלו [ר"ל דרצה הקב"ה שיהיה לכל עיר מערי מקלט גבול סביב חצי א"י דהיינו רבע מצד זה ורבע מצד זה ולכך היו מודדין בכל פעם חצי א"י והעמידו עיר מקלט באמצעו] ובזה כוונת היש אומרים ששמעתי הנ"ל לתרץ קושיא ורבעת גבול ארצך הול"ל שהרי ע"י זה א"י נחלק לד' חלקים וכן קשה כאן גבי גידין לפירש"י למה נקרא משולשים ואינו מיושב כאן בת"ש הי"א ששמעתי הנ"ל שאין כאן סיבה למדוד ג' מדידות האלו. אבל בת"ש אני לעיל א"ש. ולאיה ברורה לת"ש שהוא מלשון משלשין בממון כו' לשון מחלקין בשוה ממ"ש רש"י פרשת תרומה גבי בריחים שיהיו משולשים והתם מפרש בהדיא שיהיה בין בריח לבריח ב' חלקים קרש ובין בריח לסוף קרש רק חלק אחד כו' ע"ש ואפ"ה קרי ליה משולשים. הן אמת גבי ערי מקלט נ"ל לפע"ד משום דאי כפירוש היש מפרשים שבתוס' הכא גבי גידין א"כ מאי ושלשת גבול הא יש רק שני חלקים ע"י עיר מקלט האמצעי אלא כדפירש בגמרא והשתא אתי שפיר ושלשת גבול דיש ב' חלקים הנעשים ע"י ערי מקלט החיצונים ביגם לסוף הגבול שסמוך להן ועיר מקלט האמצעי גורם עוד תלוקה אחד ע"י קביעותו באמצע ערי מקלט החיצונים אף שנתחדשו ע"י כן ב' חלקים מן האמצעי לכל אחד מהחיצונים מ"מ בקביעות האמצעי לבדו נעשה שני חלקים חשיב להו אחת וכן משמע מן הפסוק ושלשת גבול וגו' ע"י ערי מקלט א"כ קביעות הערי מקלט צריך לגרום השלשת הגבול ולכך לא אמר ורבעת ותהו האמת ונכון: **וליש** מפרשים דתוס' הכא ס"ל דלא צריך שיור התפר במגילה ולשון משולשים לשון שליש המכריע שגיד האמצעי רחוק משני גידין החיצונים בשוה ובערי מקלט נמי אפשר לומר כן לק התם כתיב ושלשת גבול וגו' לכן מפרש האמת כמ"ש לעיל. אבל מ"מ לשון משולשים שם נמי פי' לשון שלישי המכריע שעיר מקלט האמצעי היה רחוק מערי מקלט החיצונים בשוה. ובזה נדחה ראיית תוס' מערי מקלט [דלשון משולשים דהתם נמי מלשון שלישי המכריע כמו הכא רק דהתם אי אפשר לפרש דהיו א' בראש וא' בסוף א"י כמו הכא דהתם כתיב ושלשת הגבול]. ואפשר לומר לשון משולשים גם לרש"י יש לפרש כן רק דס"ל שיור תפר צריך גם במגילה ולכן מפרש הכא ממש כבערי מקלט מאחר שאי אפשר לפרש כיש מפרשים שהביאו תוספות שחיטנים בסוף ובראש היריעה ממש מאחר דצריך שיור התפר גם במגילה ולפ"ז מ"ש התוספות אח"כ [רים ע"ב] בד"ה שיור התפר כו' שהם דגם במגילה צריך שיור תפר הוא ע"פ הסכמתם לפירש"י בפי' משולשים הכא וק"ל. ועיין בגירסת מזרחי שלי ובמזכרתי גבי ערי מקלט ע"ש. ומכאן קשה לי על מ"ש התוספות פרק כירה ודוכסי טובא על מה שאמרו אין יברעת ג' מכרעת: סליק מסכת מגילה

גליון מהרש"א על מסכת מגילה מהגאון מהור"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ב ע"א רש"י מתני' ד"ה אלא. שיקראנה להם אחד מבני העיר. עי' יבמות י"ד א' בתוס' סוף ד"ה כי אמרינן. ובהר"ן כאן: **שם** גמ' אין ב"ד יכול לבטל. עי' לקמן הלכה ב' ד"ה ובקש פה בנדפס שם מגדו. עי' הר"ן פ"ב דע"ז עלה סד"מ ע"ב דהלכה תלוקים בדבר: **ע"ב** גמ' אתא אתא ופסיק. עי' בב"ק ס"ה ב' ועי' ת' שער אפרים סי' ת"ח ובהגה"ה שם:

דף ג ע"א תד"ה מייתינן. עד דנחזי ליה בבואה. פ' סנהדרין ע"ד א' תד"ה הייתינן שכי' דאין בבואה ניכרת כלל בלילה: **שם** גמ' ועבודה תמורה מת"ת. ק"ק להר"ן דלבטל עבודה לגמרי עבודה עדיף ועי' ת' תות יאיר סי' ת' עלה י"א ע"א: **ע"ב** גמ' ת"ת ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף. עי' ת' חות יאיר מן עלה י"א ע"א ולהלן:

דף ד ע"א תוס' סד"ה ויעבירנה. לא הוי אלא איסור דרבנן. עי' מג"א סימן רצ"ט ס"ק י"ז: **שם** גמ' והיינו טעמא דשופר. עי' גליון ר"ה דף כ"ט ב':

דף ה ע"א רש"י ד"ה שלא בזמנה. שמקדימין ליום הכניסה. פי' ת' שער אפרים סמ"ו ת"ש על הרמב"ם והרא"ש: **שם** תד"ה עולת. אבל איסורא מיהא איכא. ר"ל בעולת נדבה אף לבי"ה כמבואר בתוס' ביצה שם: **בא"ד** משום דכתיב לכם. פי' רש"י כאן ד"ה ובית כלל: **ע"ב** תד"ה ממעטין. שלא יהו שניהם בלל. פ' בתוס' פ' החולץ מ"ג א' ד"ה מליסא וליתן:

דף ז ע"ב מתני' אין בין שבת ליוה"כ. עי' כריתות י"ד סוף ע"א אמר רפרם כו' ובת' שאגת ארי' כל' יוה"כ סי' עי' (עלה ס"ה ד"א ע"א):

דף י ע"ב גמ' ויהי בימי אחשורוש. המן מן התורה מנין כו'. חולין קי"ט ב': **שם** חמשה ויהי בימי הוו. במדרש רבה מגילת אסתר (ריש פ"א עלה קי"ז ע"ג) קא חשיב הנער שהי' בכל אחד:

דף יג ע"א גמ' שנשבעה בארץ מת. במדרש רבה אסתר עלה קכ"ו סוף ע"ג והוא לא ידע שבא' נאדר מת משה ובא' באדר נולד משה וכמדומה ע"ש הוא:

דף יד ע"ב תד"ה מורד. קשה א"כ היאך. עי' ת' נ"כ מ"ת תיו"ד סימן ע"ד ד"ה אמנם:

דף טז ע"א תד"ה ודתי שיתן לאחשורוש כל פדיונם. ת"ר אלף תני שקלים עולי' ר' ככר כי הככר אלף ת"ק שקלים. ואדם נותן חצי שקל מבן עשרים שנה. ימי שנותיו שבעים הרי נותן חמשים שנה. חמשים פעמים מאתים ככר הן עשרת אלפים. הרא"ה בדרשותיו פי' כי תלא עלה נ' עמוד ג' ועי' ת' שער אפרים סי' מ"ס דמ"ש בתוס' חצי שקל הוא טעות המדפיסים שהיה כתוב חמשים שקלים ע"ש:

דף יז ע"א גמ' וכן בקריאת שמע ובתפלה. מדלא תשיב נמי בהמ"ז. משמע דבבהמ"ז אין הסדר מעכב ועמ"ש באורך בת' דבר שמואל אבוהב סי' קמ"ז:

דף יח ע"א רש"י ד"ה דקא מסדר פסוק על פה. מכאן הוליא בת' שבו"י ח"א סי' ס"ט דכתיבה לאו כד"ד דאלת"ה נ"ל לגמ' להוסיף דמסדר פסוקא על פה וכותב ת"ל דבכתיבה עצמה הוא כקורא על פה ועי' ת' אבא מארי ז"ל ח"א מהפסקים סי' כ"ט עד סי' ל"ג:

דף כ ע"א תד"ה דכתיב אבל מילה שיש בה כרת. עי' שעה"מ פי"ב מהל' ע"ז ה"ג: **ע"ב** מתני' כל היום כשר לקריאת המגילה. עי' רמב"ם ריש הל' תפלה ובת' שאגת אריה דיני תפלה סי' י"ד עלה י"א ריש ע"ד:

דף כא ע"א גמ' לאתויי אכילת פסחים. הא דל"א לאתויי הזכרת יציאת מצרים עי' ת' שאגת אריה סי' א': **שם** תד"ה אלמלא. ויש אלמלא שר"ל אילו היה. עי' סנהדרין מ"ד ב' שאלמלא לא הקדים אברהם תפלה לצרה:

דף כב ע"ב תד"ה ושאין בהן. ומותר בעשיית מלאכה. וכן בפרק במה מדליקין כ"ד איבעיא להו מהו להזכיר ר"ח בבהמ"ז כו' או דלמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה: **שם** גמ' ארבעה סימנא בעלמא. עי' תוי"ט במס' תרומות פ"ז מ"ד:

דף כג ע"א תד"ה חד אמר. יחזור ס"ת ויקרא אחר. וכן בד' פרשיות (ת' גנת ורדים חלק א"ח כלל א' סי' ל"ס) משא"כ בחנוכה ש"ע סי' תרפ"ד ס"ג:

דף כד ע"ב רש"י מתני' ד"ה ציפה זהב. נמי כתיב. ק' וכי זהב דבר האסור בפין ובמנחות מ"ב כ' רש"י דהא אפילו רצועות בעינן מן הטהור ובסנהדרין פ' נגמר הדין מ"ח ב'. כ' דהלמ"מ שיהיה הבתים מבל עור:

דף כו ע"א גמ' אבל בית הכנסת של כרכין. אבל בה"מ של כרכים אלי מזבני דל"ש ביה ,כיון דמעלמא אתי" דעלמא זהירין בתפלה לא בלימוד. ת' דבר שמואל אבוהב סי' שמ"ו לא כמהר"ם בוטין: **ע"ב** גמ' כעוזי לאריג דמי ומעות כיון שקונים בו כל מילי וי"ל דעדיף מעווי לאריג תוספות סנהדרין מ"ח ע"א:

דף כז ע"א גמ' והא קא יתיב דשם אחברים. עי' ב"ב י"ג סוף ע"ב ד"ה ועושה. ובמג"א סי' כ"ס ד"ה נהגו: **שם** ללמוד תורה ולישא אשה. עי' לח"מ ט"ו מאישות הלכה ז' ובב"ש ס"א סקט"ו ובש"ך יו"ד ריש סי' רנ"ב: **ע"ב** גמ' ולא נשאתי כפי בלא ברכה. עי' ת' ג"ז ח"א בא"ח סי' י"ג (עלה ז' סוף ע"ד) וסי' י"ד (עלה ח' ע"ד):

דף כח ע"א תד"ה תיתי לי. אפי' בענין שאינו יכול. עי' בכורות ד' ב' תד"ה שמא: **שם** מתני' מפני עגמת נפש. מלשון עגמה נפשי לאביון (איוב כ"ה):

דף לא ע"ב תד"ה מתחיל. לאו דוקא פסוק. עי' פ' צמח צדק סי' נ"ו ובמג"א סי' תכ"ח:

חכמת מנוח

מאת הגאוי הגדול ר"מ נ"י כמהור"ר מנוח המכונה הענדיל ז"ל

[בעהמ"ס מנוח הלבבות וכו']

דף ז ע"ב גמרא אמר"ל חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. י"מ שלא ידע לחשב גימטריא שלהם כי ארור המן וברוך מרדכי שוה בגי' תק"ב. וי"מ שישתכר עד שיבן מחמת השכרות והן לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. וי"א לאו דוקא שלא ידע בין ארור המן כו' ה"ה שאר דברים שהם שני הפכים כיוצא כאלו ולא זכר זה אלא למשל או י"ל שלרבותא נקט זה שאפילו אלו לא ידע אע"פ שמהמת כן הוא שותה לשמחת פורים וכ"ש שלא ידע שאר דברים. וי"א שלא ידע איזו תהלה כי תחלה נעשה המן ארור שנתלה על העץ ואח"כ נתגדל מרדכי שנעשה משנה למלך עי"ל דלמשל נקטיה על שילך כל אדם הקנאה והשנאה שיש לו על חבירו מלבו בפורים כי לפעמים אדם שונא לאדם בעבור היותו צורר ועשה לו דבר רע ומושב רע עליו ודרכו לקללו תמיד ולארור תמיד וזהו דוגמת המן כי כל שונאו של אדם הוא המן שלו. ולפעמים אדם מקנא לאדם לא מחמת שעשה עמו רעה אלא מחמת שרואה אצלו ברכה מעושר וגדולה דוגמת מרדכי שמחמת גדולתו קנאו בו קנאת כמו שנאמר ורצוי לרוב אחיו משמע ולא לכל אחיו ופי' בהאב"ע כי אין יכולת באדם לרצות הכל בעבור קנאת האחים. וכן הוא באמת שלא קנאוהו רק בעבור גדולתו שהרי לא עשה שום רע לשום אדם כיון שהיה עניו מאד והעיד עליו הכתוב דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו ופי' רש"י לכל זרעו עמו ונראה שהכוונה על הקטנים והילדים שבישראל ובא להגיד ענותנותו הגדולה שאפילו לילדים ולקטנים דבר שלום עמהם והיה מדבר עמהם דברי אהבה וריעות ולא נמנע מזה להיותו חושב לו זה לפחיתות כמו שקצת מתגאים שלא לדבר עם קצת בני אדם. והנה האכילה והשתיה שאוכלים קצת בני אדם זה עם זה מקרב הלבבות ומוסיף האהבה ביניהם כידוע ומפורסם עד שיטילון הקנאה והשנאה שביניהם וע"ז אמר שישתכר עד שלא ידע לשנוא השונא שהוא דוגמת המן ולארור ולא ידע ג"כ לקנאות את חבירו המתברך בעושר וגדולה שהיא דוגמת מרדכי ואמר בתחלה שלא ידע בין ארור המן ואחר כך לברוך מרדכי ללא זו אף זו כלומר לא די שירחיק השנאה מלבו שזהו דבר גדול שאסרתו תורה בלאו דלא תשנא אלא אפילו הקנאה ירחיק מלבו. עי"ל כי מלת ארור וברוך הוא פועל לא פעול ע"ד שכתבו המקובלים כי מדת ברוך שנאמר על הש"י הוא פועל כמו מברך והוא על משקל רחום וחנון אלא שרי"ש שבברוך אינו מקבל דגש כמ"ש המדקדקים ונעתק לפתח שבבי"ת ונעשה קמץ. וכן כל לשון ברוך הוא ענין פתיחת מקור הברכה מאת ה' כמו שנאמר בדה"ב סי' ל"א פסוק ח' ויברכו את ה' ואת עמו ישראל מכאן ראיה ברורה שכל לשון ברכה אינו אלא לשון פתיחת מקור הברכה מאת ה' לא לשון שבח ותהלה ולא לשון קבול הברכה והטובה. דאם כן לא יתכן מלת ויברכו על הש"י וישראל יחד בענין אחד ודוחק לומר שהמלה האחת כדבור האחד מתחלק לשני ענינים ודו"ק. וכה"ג י"ל במלת ארור זה דגבי המן והנה ארור המן רומז על מעשה המן שהיה מארר את ישראל וכתב עליהם מחשבת רעה ואין לך קללה גדולה מזו. וברוך מרדכי רומז על שמרדכי היה מברך את ישראל והושב טוב עליהם והפך בכתביו את מחשבת המן לטובה על שנהפוך הוא וישלטו היהודים בשונאיהם. והנה דברי האומות וזעקתם ושאר הדברים שהיו ועברו בין קללות המן לברכות מרדכי נקראו מה שבין והנה ר"ל שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי כלומר שלא ידע לספר מה שבין ונשכחו הצרות הראשונות מדברי האומות וזעקתם כאלו אמר שישתכר עד שישכח כל צרותיו ע"ד ישתה וישכח רישו ולזה אנו מחוייבין במתנות לאביונים בפורים כדי שישכח האביון רישו וצרותיו: סליק

מים חיים

לרבינו חזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

דף ב ע"א גמ' זו דברי ר"ע סתימתאה. כתבו בתוס' ב"ק דף ק"ג ע"ב דלעולם מהדרינן לאוקמי מתני' כר"ע: רש"י ד"ה לא פחות ולא יותר. הרגיש רש"י שהייתי מפרש אם קרא בי"א לא פחות ולא יותר וכן על זה הדרך וא"כ אם ספוקי מספקא לן אי מוקפת חומה ס"א דלא יקרא אלא יום א' וק"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה הכי קאמר אלא שושן וכו' דלא ידעינן וכו'. אין להקשות דמנ"ל דהכי מוכרח מהגמ' לקמן דקאמר עיר ועיר לחלק בין שושן לשאר עיירות ודו"ק:

דף ג ע"ב תוס' ד"ה כרך שאין בו והכי נמי משמע דפריך בסמוך. יש לדקדק בדברי התוס' מאי ראיה מייתו מדלא נקט הגמ' מוקף מימות יהושע יע"ש דלימא דזה כוונת הגמ' כשמתרץ כרך אילטריכא ליה וי"ל דתוס' מביאין ראיה דהמקשן מאי קמקשה מאי קמ"ל תנינא דהתא לאשמועינן ריב"ל שאפי' כרך שהיה מוקף חומה מימות יהושע שצריך שיהא בה י' בטלנין אלא ודאי דהמקשה סבר דזה כרך אינו מוקף חומה ואת"ל שהמתרץ חידש זה היל"ל מוקף מימות יהושע כדי שיבין המקשן התירוץ אלא ודאי דבין המקשן בין התרצן סבירא ליה דזה כרך אינו מוקף ומיהו יש לדקדק דנהי דתוס' הביאו ראיה מהגמ' עצמה אבל גמרא גופיה תקשי מנ"ל שכוונת ריב"ל היא בכרך שאין מוקף ומכח זאת הקושיא לא הביאו הרא"ש והר"ן זה ההכרח יע"ש:

דף ד ע"א תוס' ד"ה נשים חייבות כו'. דהכל חייבין בשמיעה כו'. לכאורה הם דברים קשים להולמם ונראה דהרגישו דה"א דאינם מוציאות אפילו מינם ולזה תירצו שזה אי אפשר דא"כ הוה ליה לומר נשים ועבדים וקטנים חייבים במקרא מגילה מפני שהכל חייבין בשמיעה אלא ודאי להכי נקט נשים חייבות וכו' כלומר שמוציאות את הנשים שאף הן היו עיקר הנס אבל העבדים אינם חייבים אלא בשמיעה ודו"ק שהוא תריץ: תוס' ד"ה שאף הן וכו' קשה דלשון שאף וכו'. ויש להליץ בעד רשב"ם דנקט הגמ' שאף הן לפי שהן פחותות מאנשים ראיה לדבר שאינן מוציאות את האנשים כדכתבו לעיל בד"ה נשים ודו"ק: **בא"ד** דס"ד למפטריה מג"ש דע"ו. כאן יש קושיא עצמית דמבקיאות קדושין דף ל"ה ומסוכה דף כ"ח ע"ב נראה דלא קאי זה התירוץ אם תעיין היטב וק"ל: גמ' פורים אילטריך ליה. איכא למידק בשמעתא דזה החידוש דלא נגזור הא ילפינן לה מחברייתא ואת"ל דהוה אמינא דהברייתא מיירי בשלא חל בשבת א"כ לשמעינן התם ריב"ל דאפי' כשחל בשבת לא נגזור ונראה שזה הרגישו תוס' בד"ה פורים שחל להיות בשבת דוקא בשבת דאלת"ה שהרגישו מה שאמרנו מנ"ל שדוקא בשבת אי משום דנקט שבת הוא משום רבותא אלא ודאי כדאמרן ועי' ברצוף אהבה: **ע"ב** רש"י ד"ה ויעבירנו כו'. מה שהקשו תוס' בד"ה ויעבירנו אמאי לא קאמר ויוציאנה מרה"י לר"ה הרגיש רש"י במ"ש אפי' לן בשדה ודו"ק: ד"ה ויעבירנה וכו' אבל מילה בשבת וכו'. ראיתי מקשים דא"כ מת מצוה לידחי את השבת מק"ו דמילה ומה מילה דדוחה את השבת אפ"ה מת מצוה דוחה אותה כמ"ש הברייתא הרי שהיה הולך וכו' כ"ש מת מצוה דדוחה את המילה דלידחי את השבת ותירצו דבשלמא במילה אמר קרא וביום השמיני דאתא לאשמועינן דאפי' דהוי שבת ימול. אבל מת מצוה דליכא קרא מוקמינן קרא דקאמר לא תעשה כל מלאכה ולא תירץ כלום ויתורץ אם יעיין המעיין בתוס' סנהדרין דף ל"ה ע"ב שם יש קושיא כעין זו:

דף ה ע"א תוד"ה הוי עובדא. עיין בתוס' קדושין דף מ"ה ע"ב: **ע"ב** ד"ה ובקש לעקור וכו' א"נ י"ל דרצה לעקרו מט' ולקובעו בעשירי וכו'. משמע כיון שאינו מבטלו לגמרי אלא קובעו ביום אחר רשאי לבטל דברי חבירו וקשה מהא דאמרינן בריש מגילתין מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקין אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי חבירו ומאי קושיא הא איכא לא מבטלי לגמרי אלא שקובעין בימים אחרים והא לא מיקרי ביטול וכמ"ש בתוס' וי"ל:

דף ז ע"ב מחלפי סעודתייהו. עי' מה שפירש"י בס' ולא משמע כפירש"י בס' ואלו מגלחין דף כ"ז דאמרינן גבי אבל רבה ורב יוסף מחלפי סעודתייהו להדדי משום סברא יע"ש ודו"ק:

חדושים והגהות מהרב הגאון האמתי כו' מוהר"ר משה בר אברהם ז"ל (בעהמ"ס תפארת למשה).

דף ג ע"ב תוס' ד"ה כרך שאין כו' וצ"ל דמיירי בסתם כו'. נ"ב ר"ל לפי פירושם בהסיא דכרך שישב ולבסוף הוקף לענין מגילה ובאין בו עשרה בטלנים א"כ מוכח דבהוקף ואח"כ ישב אפי' אין בו יו"ד בטלנים נידון ככרך א"כ צ"ל דהגמ' בסתם כרכים איירי וכמ"ש הר"ן. ומ"ש תוס' וה"נ משמע כו' ר"ל אפי' לפרש"י דאיירי שם לענין בתי ערי חומה מ"מ משמע דאיירי בסתם כרכים מדפריך כו' וק"ל ומיושב קושית מהרש"א: **ד"ה** כרך שישב כו' כיון דחזינן דהיקף יש מהני כו'. נ"ב נ"ל דנ"ל כיון דהיקף יש מיגני כהיקף חומה לכך לגבי מגילה כו' או דנ"ל מהני כהיקף חומה לגבי מיגני ר"ל לענין הגנה לכך נמי דין הוא שיקראו כו': **ד"ה** והתניא כו' מאי מהני ישב ולבסוף הוקף. נ"ב נ"ל דנ"ל מאי מהני אלבסוף ישב דהיינו הוקף או יש למחוק תיבת ישב וצ"ל מאי מהני ולבסוף הוקף [וכ"ג רש"א] אבל א"ל דנ"ל מאי מהני הא ה"ל ישב ולבסוף הוקף הם לא קדשה קדושה שניה דאפי' קדשה קדושה שניה לא מהני בישב אלבסוף הוקף מיהו י"ל דה"ק אם קדושה ראשונה לא קידשה קדושה שניה ר"ל לע"ל פ"ל ישב ולבסוף הוקף. אלא אי לא קדשה ליצ"ל אף שלבסוף ישב לא הוי מוקף חומה מימות יהושע וע"ק לי הא במגילה אפי' בכרכים שבחו"ל איירי כמ"ש בעא"ח סי' תרפ"ח לא שייך בהו"ג קדושה וצ"ל דלרבנן בא"י לא קדשה לע"ל הוי לענין מגילה בח"ל הוי אינו מוקפים חומה מימות יהושע בן נון ודו"ק:

דף ד ע"א גמ' דכתיב ויבן אסא את ערי הבצורות כו'. נ"ב ור"ל וכיון דאין חומות שאר עיירות נראות חדשות רק אלו ג' לוד ואונו וגיא חרשים מסתמא אלו בנה אסא דהוי אחר יהושע הרבה והייט דלא פריך שם אמתני' דערכין די"ל אסא בנה לוד וגיא חרשים דנראים ג"כ חדשים ודו"ק: **רש"י** ד"ה לוד ז' מערי בנימין כו'. נ"ב אף דתני' בפ"ב דערכין ואונו ביהודה לאפוקי אונו דשאר ארצות דלא הוי מוקפים מימות יהושע ע"ש. נ"ל דערי בנימין הוי בכלל ארץ יהודה ואינו בכלל ארץ גליל כמ"ש רש"י בסמוך ד"ה ויחזק אסא כו' ע"ש: תוס' ד"ה לוד כו' והא מגנה כו'. נ"ב וא"ל דתרי אונו הוו כמו שתירצו בסמוך דלכך לא פריך התם והא אלפעל כו' והכא פריך שפיר דלא ניחא ליה למימר דהוי ג' אונו דהא ריב"ל היה מיד אחר רבי שסידר המשניות וא"כ גם בימי ר' הי' תרי אונו ביהודה וממילא משמע דתרוייהו מוקפים חומה ממתני' דהל"כ הוי מתני' מפ"ש באיזהו אונו איירי שמוקפת מימות יהושע אף דמשני התם תרי ירושלים הוי התם באמת שניהם מוקפים מימות יהושע אלא דבא' אינו נוהג בתי ערי חומה או דהמקשה [ע"ש כאן] היה בימי ריב"ל וידע דלא היה בימיו תרי אונו והא דכתבו דהיה יודע דמאי לשנויי דתרי אונו הוו היינו בימי אלפעל כשבנה אונו היה עוד אונו זה מימי יהושע ואותו שבנה אלפעל נחרב ולא נשאר בימי ר' ובימי ריב"ל רק אונו א' שהי' מימות יהושע ודו"ק: **ד"ה** מאי כו'. נ"ב ול"נ דה"ק מאי אריא פורים ומשום דחייבים לפרסם הנס אפי' שאר י"ט נמי וק"ל: **בא"ד** דמשום הכי יש לדרוש כנ"ל: **ע"ב** גמ' ואימא בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין נדחין כו'. נ"ב ק"ק הא כשחל י"ד בשבת נדחין עיירות ממקומן וא"כ איתו בכל שנה ושנה אבל הא דעיירות קודמין הוא בכל שנה ושנה וי"ל:

דף ה ע"א תוס' סד"ה כוס. כ' לפרושי מאי מברך בנבור. נ"ב ר"ל לקמן דכ"א דתנן מקום שנהגו לברך וקאמר עלה אבי' בבייה מצוה לברך וקאמר (אבל) [לפניה מאי מברך] לאחריה מאי מברך פי' ה"ל לפרושי דכל זה בנבור דווקא: **ע"ב** תוס' ד"ה ובקש כו' א"נ י"ל דרצה לעוקרו מתשיעי כו'. [illegible]

דף ז ע"א תוס' [illegible]

דף יב ע"א כדת של תורה מה דת ש"ת אכילה מרובה משתיה. נ"ב נ"ל דקשה לו כיון דבא הכתוב לשבח סעודתו אמאי שבחו רק לענין השתיה ויין מלכות רב ולא שבחו לענין אכילה אם הרבה במאכלים לזה אמר והשתיה כדת ש"ת אכילה מרובה משתיה וא"כ כיון שהפליג מרבוי השתיה ממילא האכילה הי' יותר וא"ל לכתוב וק"ל: תוס' ד"ה אתה כו' שלא היו רואין זא"ז ליכא קנאה. נ"ב וא"ל דלמא ה"נ הראוי לכסף ישבו בגינה במטה של כסף והראוי לזהב ישבו בביתן במטה של זהב ולא היו רואין זא"ז וליכא קנאה. דה"פ כיון שלא היו רואין זא"ז ליכא קנאה דהגידו לאותן שהשיבו בגינה שכבר נתמלא ביתן וא"א [illegible]

דף יד ע"ב תוס' ד"ה שגלתה [illegible]

דף ח ע"ב תוס' ד"ה עד כו' לקמן מוקי לה במגילה כו'. נ"ב ומדקאמר מקרא שכתבו תרגום משמע דאיירי בגופן שלנו כדאמר בסמוך והזה מקשה שפיר מהא דפ"ב גיפטית לגיפטים כו' וק"ל נ"ל לא כמהרש"א:

דף ט ע"א תוס' ד"ה כאן. א"כ הל"ל במתני' מגילה גבי תפילין כו'. נ"ב לפמ"ש תוס' לעיל ד"ה עד דמוכח מהכיא דגיפטית לגיפטים דכל לשון כשר למכירים אלא שאין מטמא ידים לק"מ וצ"ע: **ע"ב** גמ' לא חמד א' מהם נשאתי. נ"ב נ"ל ע"ד שפירש"י בחומש אפי' כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ובני על החמור אותו החמור לא נטלתי משלהם ע"ש וכיון שלא כתבו וירכיבם על החמור רק על נושא ב"א לכך הוצרכו לשנות גם הכא:

דף יא ע"א גמ' אלא מעתה ושני חיי עמרם כו'. נ"ב הקשו לי אמאי לא פריך מושני חיי לוי שבע ושלשים ומאת שנה וכן מושני חיי קהת וגו' המוקדם בקרא [וכן הקשה רש"א] וכ"ל דאיכא למימר כשם שכאן מורה שלא היה תחלתו וסופו שוין אלא בתחלה מלך על ז' כו' כך התם בלוי וקהת י"ל לא הי' תחלתם וסופם שוין דבן ז' לא הי' צדיק כ"כ כמו שהי' צדיק כשהי' בן [ל' ואז לא הי' צדיק כ"כ כמו שהיה בן] מאה. אבל גבי עמרם פריך שפיר דאיתא במדרש למה נקרא שמו עמרם שהיה כעמר נקי אבא אמו הרי תחלתו וסופו שוין ודו"ק:

מהגאון מוהר"ר [illegible] ז"ל :

הגהות וחדושים על מסכת מגילה

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א במשנה אל יפחות מי"ד בשני. בתוי"ט הפסיק לשון הר"ן שהוא עיקר כו' ומש"ה קתני גם הפסקא הר"ן כתב כן לגי' הרי"ף דל"ג י"ד (וכן בה"ג ובמשנה שבירושלמי ליתא ובירושלמי מוכח להדיא דל"ג ליה כ"ש) אבל התוי"ט ל"ד בהביאו דבריו על גי' דילן וכמו שהפסיק בפלגתו: **שם** א"ל כו' כרכין הכפרים מקדימין ליוהכ"נ. נ"ל דאם רצו לקרות ביום ג' רשאין מטעם הירושלמי לפניו ולאחריו קורין בו אין קורין וכן אם חל ביום א' רשאין לקרותה ביום ו' מה"ט: **שם** א"ל ע"פ כו' ותוק"ח קורין בו ביום. ול' הרע"ב ומ"מ אין קורין ויבא עמלק אלא בשבת כו' ומפטירין פקדתי ול"כ הרמב"ם ק"פ בני העיר ותימה שנשמטו דבריהם מהרב"י והאחרונים בסי' תרפ"ח ס"ו ע"ש: **שם** א"ל בשבת. התוי"ט ל' דלדידן לא מיקלע כן ותדוע לא כ' כן על א"ל בשני המוקדם ובירושלמי הר"י ליה כאן א"ל בשני וליה כאן א"ל בשבת כו' ע"ש ולכאורה ליה כאן גם או ברביעי דאז יחול הו"ר בשבת ועי' סוכה (מג ב) תד"ה לא. מה שהביאו בשם הירושלמי וכש"ע ר"ס תר"ח: **שם** א"ל אחר השבת. ור"ל ביום א' לבד ובגיטין ס"פ מי שאחזו מסקינן דעד ג' בכלל מיקרי אחר השבת ואולי דהכא ליכא למימצי וכן בחגיגה פ"ב מ"ד שלא לקיים דס"א עצרת אחר השבת התנוון ג"כ יום א' ובנגעים פ"א מ"ד לאחר השבת ב"פ ר"ל ג"כ יום א' ועמש"כ ביבמות (מח ב) דפלוגתא דתנאי היא אם להר סמיך או מופלג וגי' הרי"ף כאן ה"ל בא' בשבת וכ"ה בר"ן ובהרע"ב: **גמרא** ואימא זמנים טובא. הפ"א נדחק בקושיא זו ולפמש"כ לקמן (ה) ובק"א בד"ה ע"ש זמנם דתקנת הקדמה איננה מפני הכפרים לבד אלא מפני כ"ד שירצו לאכתי הדור שנהגו להקדים וא"כ אין לנו טעם תבואר עדיפות הני ג' יומי מהשאר (וכן הביאו הפוסקים בשם הירושלמי דמפני הדחק יכול לקרות מר"ח) בפיר מקשה אימא זמנים טובא דהיינו מר"ח: **שם** ולא יעבור כתיב. וכ"ה לקמן (ה) ועמש"כ לקמן (ז) בתד"ה ור"ג בס"ד וק"ק דילמא הוא לישנא דאקדומי כדלקמן (כא ב) בשלמא לפרש"י וכן לר"ת בהגיה הרא"ש בהא די"ג זמן קהילה לכל כו' ניחא דהאיכא י"ג אבל לפרש"י שהביא קשיא ואולי דולא יעבור קאי אזמן די"ד וט"ו דלא יעבור בלתי קיימה בהם או לפניהם מדכתיב וימי הפורים האלה לא יעברו: **גמרא** אימתי בזמן שהשנים כתיקנן. נל"פ דהיינו שאינו שעת חירום ובפרש"י נראה דל"ל שהשנים כמתעברות דבימי ל"י עדיין היו ע"פ ב"ד עיבור השנים וקה"ח: **רש"י** במשנה ד"ה אלא שהכפרים ופעמים שיוהכ"נ בי"ג ופעמים שהוא בי"א רבים מתקשים מדוע דלג י"ב ולכאורה י"ל די"ב א"ל בשבת בעיירות בת"ל אבל נראה דאי לאו הקדמת כפרים ליוהכ"נ היו עיירות נדחין לע"ש עמש"כ לקמן (ד ב): **ד"ה** א"ל אחר השבת ושפי כו' דמיוהכ"נ ליוהכ"נ ל"מ. לכאורה בזה ת"ל דשפי לא תקינו רבנן כדלקמן (שם) ואולי דס"ל דהטעם דלא תיקנו י' הוא מפני דמיוהכ"נ ליוהכ"נ ל"מ (ועי' מש"כ לקמן (ה) בשם הר"ן) ובזה א"ש מאי דקדתי הש"ם שם מיוהכ"נ ליוהכ"נ ל"מ דלכאורה קשה תנ"ל הא: **ד"ה** כתימתה. שמצינו בכ"מ בש"ם כנ"ל ושכחנא עוד ל"ם סתימתא' מכות (יז) ריב"י סתימתאה וא"ל דאג"ם סתימ' בכורות (נא ב): **ד"ה** כששרוין. השלוחין כו' לקלות א"י כנ"ל: **ע"ב גמרא** אלא שושן דעבדה כמאן. פרש"י היאך עשו כמ"ו. ק"ל אי על שעת הנס קפריך הא אז עשו תשלומין ביום נייחא שלהן ואי פריך על לדורות הא לא אשכחן בהמגילה דישבו כמ"ו וכן במשנה ליתא דינייהו גם ליתנא ולא כמוקפין דבגמרא מחוסר ביאור אשר ע"כ נ"ל דהקושיא היא איך תקנו לדורות לא כפרזין דהכתיב כימים אשר נחו והם לא נחו עד ט"ו ולא כמוקפין דהא פרזי היא. וכפי שהמציתי מפרשי אחד אשר שושן היושבה כבר נתרבה עד היסוד יתכן שגם בימי חכמי התלמוד היתה חריבה וידוייק שפיר דעבדה דהוא לשון עבר ואולי שגם בימי רבי היתה חרבה ולכן לא הזכיר דינה במשנה: **רש"י** ד"ה מהודו ועד כוש כתיב. דכתיב וישלח ספרים וגו' בכל מדינות כו' כנ"ל:

דף ג ע"א גמרא אין מיסוי הוה ולא הוה ידעי הי כו'. פי' ע"א שהקשה דה"ל לידע מהלוחות ולי יותר קשה דהא ע"כ ולא ידעי פירושו דמעולם לא דאם נפרש דבזמן הצופים לא אבל מקודם ידעו א"כ הייט הא דמקיק בכהוס כו' וא"כ ק"ע היאך אפשר דלא מעולם לייתי ספר ויחזו ועוד הרי מ"כ היה עמהם אשר ע"כ נל"פ אינת ידעי לשון קביעות מקום כמו ידעת השחר מקומו (איוב לח) ואת הנערים יודעתי (שמואל א כא) פי' בהוה"ם ור"ל שלא נקבעו מעולם הי באמצע כו' אלא פעם נכתבו באמצע פעם בסוף ואתו צופים ותקנו כו' לכן פריך שפיר ס"ם אה"ת כו' ודע דבשבת הגי' גם הכא באין נביא רשאי כמו לעיל: **שם** עמד כו' על רגליו ואמר כו' גלוי כו'. כה"ג בב"ת (נט ב): **שם** ויקראו בספר בתורת האלהים כו' כנ"ל וכן בפסוק ובפרש"י: **שם** ויבינו במקרא כו' וא"ל אלו המסורת. נראה דר"ל שהמסורה נתת טעם על חסרות ויתירות שע"פ המסורה על מה הם רומזים או דר"ל היכא דהמסורת חילוף הקריאה התבונו נקרות כפי הקריאה: **שם** מ"ם דאדאורייתא דלא אדעזע כו' כנ"ל: **שם** וראיתי אני דניאל כו'. עת"ה עשה קושיה זה המאמר לכאן ולנ"פ דבא להסמיך מאמרי ל"י ואיתימא רהב"א אהדדי: **שם** שמבטלין ת"ת ובאין לשמוע מ"מ. וזוכרני שראיתי בתשו' ב"א שנתקשה מאי ביטול תורה שייך בזה הכי קריאת המגילה איננה ת"ת ולענ"ד מיושב ע"פ המבואר בשו"ע יו"ד סי' רמ"ו ס"ג בד"ה כו' ע"ש גם י"ל כגון הרב שלומד עם תלמידים והמה כבר שמעו מ"מ והרב עדיין לא שמע שיבטל הרב וילך לשמוע מ"מ אף שע"י זה יתבטלו התלמידים: **שם** ויהי בהיות יהושע כו' וישתחו לאפיו קרא לאו הכי כתיב ופתד"ה וילן: **רש"י** ד"ה בנה וד"ה מיהוה הוו סד"א ובזה לא נצרך להגה"ה שבגליון: **ד"ה** ויקראו בס' עזרא כתיב. ובגה"ם סוכה (יג): **תד"ה** מיפינן דאל"כ אדם שא"ל בלילה כו' עד דנחזי ליה בנואה כו'. בסנהדרין כתבו דאין בנואה נכרת בלילה מדלא משני הכא הכי: **בא"ד** ולא אשכחן כו' אלא כו'. גם ביבמות (קכב) גבי אחד מעמד בראש ההר נמי פריך הכי ובגיטין כ' לתרווייהו: **ע"ב גמרא** ולאחותו מה ת"ל כו'. הפ"א כ' פ"ד התוס' ביבמות (ח) שתירצו דרבא ל"ל לדעולא דליתא דפשטא כו' משמע דל"פ כו' אלא דס"ל דל"א הואיל גבי היתרא כו' ע"ש ודברי תימה הן דזה הוה שני הפכים בנושא אחד דא"כ יקשה עליו ברייתא דמעוטא כו' וע"כ א"ת דל"פ אדעולא ס"ל הואיל אפי' בהיתרא והתם לא קאמר אלא לדחויי דברי אביי דאדרבה כו' וכיון דמוכח מסברייתא דאמרי' הואיל אף בהתירא א"כ הה"ל בדיחוי וליסנא דאדרבה על כוונה זו שמצא בסנהדרין (ר"ד נה) ע"ם בתוס' ובהאי סברא דהואיל אני אומר דהא דכ' הרמב"ם בפי"ז מהל' א"ב הי"ג דכהן הדיוט שקדש אלמנה קטנה ואח"כ נתמנה לכהן גדול ונגדלה תחתיו דלא יכנסנה ע"ם דנ"ל דהרי תטעם הואיל דאיפתרי איסור דאלמנה איפתרי נמי איסורא דבוגרת ועוד נ"ל דין חדש אי לאו דמקפינא מרבותי והוא דאם נפל איסור בקדירה בפסח ונתבטל בס' ואח"כ נפל לתוכה חמץ ויש ס' כנגדו בטל ג"כ מטעם הואיל. והוא דנודע נפילת האיסור קודם שנפל החמץ דהכבר הותר פי' ביבמות שם שוב מצאתי להתור"ע בריש יבמות שהעיר על הפ"א בזה: **שם** ואריב"ל כרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר. הפ"א הביא ראיה לפי' התוס' דאילו לפרש"י ה"ל להש"ם לסיועי' מברייתא דערכין (ס"ד לג) ולפמש"כ בברכות (כו) אין מזה ראיה ע"ש: **תד"ה** מעמעם. מטפחות יד על יד כו'. עי' תו"ק (כו ב) ותבין מדוע נדו מפרש"י בזה: **ד"ה** כ"ם מנו"פ ואע"ג כו'. פירושם דחוק ועי' בהגר"א סי' תרל"ו סק"ח פי' מרווח בזה: **ד"ה** מה מצוה הב'. דהא אפי' ת"ת דרבים מבטלין כו' כדאמר בפ"ב דכתובות. בעניי נ"מ שם הכרח לזה דמאי דאמר שם ולקמן (כט) (לפלא בעיני שלא הביאו מהא דלקמן דשם נאמר בכל האמור בכתובות) וכמה כ"ל כו' אף נפילתה בס"ר וכן אבל למאן דמתני ל"ל שיעורא היינו דהיחיד צריך לבטל תלמודו אבל ת"ת דרבים דהיינו כל ישראל יחד כדפרש"י או אפי' ס"ר שלומדים יחד מנ"ל ולדבריהם י"ל נהקשות עפי דמאי מבצ"ל לרבא פשיטא דמ"מ עדיף דהוא דוחה ת"ת דרבים מה שמ"מ במגילה ודע דמה שמקיים בזה כ"מ למאן דקרי ותני כו' נראה דאינו מלשון הברייתא דלשון זה דהני מילי ל"מ בלישנא דברייתא ודלא כהמ"א שהבין דזהו סיומא דברייתא: **בא"ד** וי"ל כו' אבל למאן דלא קרי ותני ל"ל כולי האי כו'. עי' לקמן (כט) בתד"ה הני: **ד"ה** כרך שישב וי"ל דהאי סברית כו' כהיקף חומה לגבי מגניה כו'. כ"נ דל"ל: **ד"ה** אלא דבקתמא ליכא למיחש כו' וקד"א דאיכא למיחש כו' קמ"ל דל"ח. לכאורה מאי חשש איסור יש כאן אדרבה זהו חומרא שאינם רשאין להקדים קריאתן קודם י"ד אבל בגמרא מצינו לשון חוששין לקולא עי' שבת (קנא) רש"י ד"ה ושמואל:

דף ד ע"א גמרא לוד ואונו וגיא החרשים כו'. שלשתן יחד נזכרו בנחמיה (יא לה) ובזה א"ש מפי הוי"ל שבתד"ה לוד: **שם** ולטעמיך אסא בנינהו דכתיב ויבן ערי מצורה ביהודה. נ"ל דתפרש ויבן כו' שאחד בניני ערי מצורה ביהודה (ר"ל שמקודם לא היו כלל ערי מצורה שמה) מדלא כתיב ויוסף ערי כו' גם נ"ל דביהודה פי' בחלק הארץ הנקרא יהודה וכמו יושבי יהודה ובזה החלק היה ג"כ נחלת בנימין ולא נצרך למה שנדחק רש"י ואע"ג כו': **שם** מאי אירית פורים כו'. פי' בתוס' ולנל"פ מאי אירית פורים דתקנו אכנה"ג לפרסם הנס ע"י קריאת המגילה ולכן קאמרה דבשבת דא"א בקריאת המגילה צריך לפרסמו בדרשת ענינו של יום אפי' יו"ט דלא מצינו מצות פרסום בהדיא נמי: **שם** סבור מיניה למיקרי בלילה ולמיתני כו'. וכ' הפ"א והא דתני לקמן (כ) אין קורין את המגילה כו' עד שתנץ החמה בלא קרא בלילה מי יי ע"ם ותמיהני כיון דלכתחילה יוצא בקריאתה בלילה א"כ למה לא יקרא אפי' לכתחילה תפלה עכ"ם דמתמ"ג יוצא: **רש"י** ד"ה לוד ואונו ובמתניתין דערכין שנן תרתי תינייהו כו'. עי' לקמן (י) בדבריו ד"ה את אלו ובמש"כ שם:

ד"ה יזמרך כבוד ולא ידום בלילה. נראה משום דמליצ לשון דומיה בלילה וליכא ולא דומיה לי: **בא"ד** דהיינו בפסיקתא כו'. וכן בויק"ר פ' כ"ח: **תד"ה** נשים דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס פי' מהרש"א ובתוספתא שטי דין אנדרוגינוס קודם לטומטום וכן הביאה הרא"ש וע"י סופר מוטעה שבארסו נתוס': **ד"ה** שאף פרש"ס כו'. ולענד"נ מפני דהוקשה לו. א'. דנקובה היו נ"כ בתוה"נ דעני כבוד והפ"ס שפירי וכמו שהרגישו בזה התוס' בפ' ע"פ. ב'. קושיית התוס' לקמן דנ"ל גבי מנה דכל ביעט כו' לכן פי' דהן היו עיקר ולישנא דאף כ"ל דפירושו דאף בתוס"ל הן היו עיקר כמו בפסח לכן כתב שחייבין במנה תרה דכל סיפט כו' כן חייבין בת"ת ולישנא דאף כה"ג תמנה בפכ"ג דכלים מ"ב. ועמש"כ שם ועי' בפ"א דבקלים ת"ב בתוי"ט ד"ה ויוצאין ובמש"כ שם ובנדרים (כח) ובכ"א אף יפתח לו בשבועה לפניא דר"א בם הוה פירושו אף בשבועה יפתח לו ובעירובין (מט) אף זו דברי ר"ש לפרש"י שם הוא כמו זו אף דברי ר"מ והתוס' גם שם לא יפד בפיניהם לפרש כן ובב"ב (קא ב) לבירה נמי בית פי' התוס' שהוא כמו בית נמי ובפסוק מתי אעשה גם אנכי לביתי פי' הרמב"ן שהוא כמו מתי אעשה אנכי גם לביתי וכן כאן פירושו שהן היו (העיקר) אף בתוס"ל: **ד"ה** פסק דא"ת כל דבר דהוי בלהבא כו'. נ"ל דכוונו לירושלמי שהביאוהו הרי"ף והרא"ש בפ' בתרא דתענית ר"א אומר יחיד בע"ב צריך להזכיר כו' א"ר ירמיה כ"ד שהוא להבא כו' ע"ש ונא בליין הגרי"פ פסחים (קיז ב) ע"ש שיש קצת מפין זה אבל כוונתם נ"כ כמש"כ ודע דנראה מהסדר שכתבו דבלילה אין מזכירין פס"ל וכסדר ר"ע שהביא הב"י ר"ס תרצ"ג (והמ"א הביאו נ"כ בסי' תרצ"ז) אבל בש"ע שם פסק דגם בלילה מזכירין וע"ש בהגר"א סק"ד וסק"ו: **ע"ב גמרא** מיוהכ"נ ליוהכ"נ לא דחינן. נ"ל הטעם דתאי יהנו הכרכים בהקדמתן דכ"ם לא יהיו שווים בפורים מחמת הכניסה ועמש"כ בשבת ועי"ל משום גזירה דלא יקדימו מיוהכ"נ דב' לס' דהוא עשרה דל"ת רבנן: **שם** וקבר לבי עיירות ל"ד ליוהכ"נ והגיה כו'. פי' מהרש"א ואגבי אוסיף ע"ד דעל לותיה דמתגיסין אהדדי מבינן בכ"ד שברא כו' ועוד נ"ל נסרך ע"פ מש"כ התוס' בפסחים (קב ב) ד"ה מיתיבי ע"ש וה"נ בדרבי משורש הטעם הואיל ונדחו כו' כדמתרץ: **שם** דאר"ח אר"ס פורים שא"ל בשבת הכל נדחים ליוהכ"נ כו'. קשה. א'. מאי קמ"ל מתניתין היא ופשיטא דהלכה כמו שבתמה. ב'. דהא"ל הלכה כמתני' ולא בלשון שאומר דמשמעו שהוא דין מחודש ממנו וכה"ג הקשה הפ"א כמתני' י"ע וכן הגמרא גופה לקמן בסוף מגילתין ב"פ ובפ"ד ועי' מנחות (ל ב) תד"ה וליתא. ג'. ת"ק כמאן כרבי ול"ק כמתניתין ובזה הפיר מהרש"א וכ"ל דאי מתניתין ה"א דטעמא משום דכפרים בל"ז מקדימין ליוהכ"נ לכן גם כמה נדחים ליום קריאתן (פי' בהה"ת שפ"א שהזכיר סברא זו) ול"ס אשמועינן אפי' לדידן דליכא הקדמה דכפרים מ"מ נדחים ליוהכ"נ. ולזה כוון במה שאמר הכל נדחים (דאפי' למאי דמסרך הש"ם כל הנדחה עדיין מתיסר הכנה) דל"ל אפי' במקום או בזמן שאין כפרים מקדימין ובזה א"ש מה דאמר רב לקמן פורים שא"ל בשבת ע"פ זמנם כו' דקשה איך פליג על בהם מתניתין ובב"ק (ט ב) פריך עלי' ורב תנא הוא ופליג (ועמש"כ ביבמות דף פ (בס"ד) דרב מיירי בזה"ז והא דלא כק"כ אות י"ם ע"ם (גם תש"כ דלפרש"י בהא דמתקבלין בה אפי' בזמני דאמוראי דהוו מקדמין ע"פ הרמב"ם היכא דהשלוחין מגיעין איתא להקדמה דכפרים נסבר מהא דפריך בם אילימא אלימא דר"ע אפי' בזה"ז כו' ע"פ כפרש"י וכן מהא דק"ל לרב אמי דר"י אדר"י) אבל ק"ל איך פליג ר"ס על רב רביה ובשבת (קכח וכס) פריך והא ר"ס תלמידי' דרב כו': **תד"ה** ויעבירנה הב' וצריך ג' קולות. נ"ד דהא בימי חכמי המשנה לא היו תוקעים רק ט' קולות ג' על ג' והפ"ס לא הוי דהי שנה:

דף ה ע"א גמרא ע"ש זמנם והא שבת זמנם היא. נ"ל דלדעת הבלב"ם שבת"א פי' הרפ"א סק"י מתפרש כפשוטו דמתמה ע"ש זמנם לכל מילי והא שבת זמנם לענין הסעודה ותפלות תנות. ועע"א ובמסכ"ע בק"א ועתה ראיתי להר"ן בפ' בר"ת ת"ל וליכא טעמא לגבי תרי זימני דלבי קרא אלא משום הקדמת יוהכ"נ דכפרים וק"ל לפרש"י דיוהכ"נ היינו שמתכנסים למשפט בתקנת עזרא א"כ בימי מרדכי אכתי לא הוי תקנה זו והפי' לפירושו דהיינו שמתכנסים לקרוא בתורה הא כתב ג"כ בתקנת עזרא שתקן לקרוא בתורה בב' וה' ובאמת עיקר קה"ת בב"ה הי' עדיין בימי משה פי' במרובה וכבר העיר המג"א בזה פ"ד הרי"ף בר"ס קל"ס שוב מצאתי בירושלמי סוף ה"ת וז"ל ר' יוסה בר"ם בשם קומי ל"ת ולא עזרא תקן שיהו' קורין בתורה בב"ה כו' ומרדכי ואסתר מתקנים על מה שעזרא עתיד לתקן א"ל מי שסדר את המשנה קטנה למקרא וע"ם בק"ע ולמדנו מהירושלמי הזה ג"ד. א' סיוע למש"כ בס"ד בק"א ודלא כהר"ן. ב' דיוהכ"נ פי' כהר"ן (והוא מהרמב"ם) וכ"כ התוס' ביבמות (יד) ודלא כפרש"י. ג' דעיקר קה"ת בבוה"כ הוא מתקנת עזרא וחולק על הש"ם שלנו: **תד"ה** הוא דהא ריו"ח אהיה כוותי'. כ"כ דל"ל ומוכח מדבריהם דלא כפרש"י דלר"א היינו אלא לתנוה (פי' בנו"כ של הרי"ף) וכ"ל דאולי לשיטתייהו לעיל (ג) ד"ה מבטלין דמוכח משם דלמצוה ודאי נטור בעינן ולא הוה רב פליג על זה ופי' בר"ן שנדחק: **גמרא** רבא אמר חגיגה ל"ז חגיגה מאחרין. שפרש"י וק"ל. א'. דודאי לכתחילה אינו רשאי לאחר כדפסק הרמב"ם בפ"א מה' חגיגה ה"ס (והכ"מ לא הראו מקורו ועי' חגיגה (ז ב) הי מינייהו תמוים להו פושעים ובברכות (כח) כדמתרגם ר"י כו' וע"ש בתוס' וראיתי להפ"א בר"ס (ד ב) ד"ה ורבנן דפשיטא ליה דכיון שלא חג ביו"ט ראשון שוב כל הימים שוין ורשאי לכתחילה להמתין עד יו"ם אחרון ע"ש ולפ"ז יהי' מיושב פרש"י). ב' מאי דהאמר שפי לא פשיטא כיון דיעבור זמנה ולענד"נ לפרש ע"פ מה שראיתי בספר נוית חן פ' כלה דדעת רבין בפסחים (ע ב) דאם חל יו"ם אחרון בשבת חגיגה דוחה אותו דדמי לזמנו קבוע כיון דאין לו תשלומין עוד ע"ש ולזה כוון רבא הכא ומיירי שחל בשבת כמתניתין ואמר כל זמן חגיגה מאחרין שפי דהיינו אם חל יום אחרון בשבת (דלמחר תו אין זמנה לא. ר"ל אין מאחרין אלא קריבה בשבת. ועי' בס' ב"א בחגיגה (ז ב)): **רש"י** ד"ה באלו אמרו מקדימין את אלו בשבת כ"כ דנ"ל. ועי' בר"ן וברש"י שם והתוי"ם נדחק ומש"כ בשם הרי"ף מהירושלמי ותרומת שקלים נ"פ דנ"ל משום דבפרוס הפסח היו תורמין תרומת הלשכה כדתנן ברפ"ג דשקלים והוא בא' בניסן שתוי"ע שם ואם חל בשבת תורמין בע"ם דהא צריך להביא בא' בניסן מתרומה חדשה וכדכ' הר"ן ולכן מה שהוסיף התוי"ע דבא' באדר כו' אין לו ענין בכאן וכן הק"ע אות כ"ב ל"ד ונמשך אחר התוי"ט: **ד"ה** אפי' ביו"ט. ואמרי' במס' חגיגה ל"י פני ריקם בעולות וזבחים ע"פ דאינו אלא בעולות לחודייהו: **ע"ב גמרא** שמחה תלמד שאסור בהספד. נ"ל בל"י כאיך וכ"ה ברי"ף ורא"ש ובסוף מ"ק ברא"ש סי' קל"ב איתא בשלן אסורין: **שם** חזקיה קרי בטבריא בי"ד ובט"ו כו'. שמעתי מחכם אחד איש ירושלים אשר בחברון קורין ג"כ בב' הימים דמספקא להו אי מוקפת חומה מימות יב"נ. ולענ"ד מוכח דלא היתה מוק"ח מימות יהושע בן נון מדהיתה עיר מקלט וכדפריך הגמרא מכות (י) על קדש ע"ש: **שם** משום דחד גיסא שורא דימא. במהרש"א העתק שורא בה"ם: **שם** דתניא (אשר לו) חומה כו' מרש"י משמע דל"ג לסב"ם שהקפתים וכן בערכין ליתא ולגירסא שלפנינו משמע לי דדרים מחומה יתירא: **רש"י** ד"ה כדתנן שב"ד גוזרין פה"ג כ"נ דנ"ל: **ד"ה** ותנא בנין בנין של שמחה כו' כנ"ל: **תד"ה** ובקש א"כ י"ל דרצה לעקור תע' ולקבעו בעשירי כדאר"י כו'. לכאורה עדיין יקשה הא אין ב"ד יכול לבטל כו' ומש"כ עה"ג לא מחוור כלל דהא ריו"ח לא היה גדול בדורו וכ"נ דרבי היה הגדול דמה שקבעו בט' הי' אז מחמת קלקול שבועות כמ"ם התוס' בשם ירושלמי כה"ג בר"ה (יח ב) ובכזה לא שייך הא דאין ב"ד כו' כמ"ם התוס' לקמן לענין מנהג וכה"ג כ' הרמב"ם בפ"ב מהל' ממרים ועמש"כ בהוריות (ג ב) בס"ד: **ד"ה** ממעטין הב' ואמרי' מס"ב כו'. הנה"ם הגיה דבריהם בל"ע מהא דתניא בפסחים (כד ב) אין בין ת"ב לתע"צ אלא שזה אסור בע"ת כו' וכה"ג הקשה הלח"מ בפ"ג מהל' תעניות הל"ו על הס"מ ע"ם ולענד"נ דע"כ לא אסרו מלאכה אלא לאמר שעכבו אלו ולא נטעו דנוהגין עצמן כנזופין כו' אבל בתעניות עצמן יכול לעשות דברי כמו בת"ב:

דף ו ע"א גמרא גחול הוא בסבך. שפרש"י וכן נמצא במקרא ירמיה כ"ה ונ"א: **שם** ולמה נקרא שמה טבריה כו' בב"ר רפכ"ג. איתא דנקראת טבריה ע"ש טיבריאוס קיסר ע"ש: **שם** רבא אמר רקת שמה כו'. עפ"א ובמסכ"ע בק"א דהאי כי נם נפשי' דר"ן שמתא דגמרא קא"ל וכה"ג כ' התוס' לקמן (י) ד"ה דכ"ע ובב"מ (ר"ד ת) והר"ן לקמן בפ' בני העיר על הא דאמר עולא ליפתמש איניש במאן דתני ארבעה כו' ובמהרש"א לעיל על הא דפרס לטבריה שימה תומתה ועי' סנהדרין (כה ב) ברש"י ד"ה אפי' במדבר וכה"ג בד"ם ועמש"כ בב"מ (פז ב): **שם** מתוני זו פרים. אולי דריש מתוני מלשון ממתון שהוא דבר חשוב וכעין שפרש"י בשפוני: **שם** והיא היתה יתד תקועה. נראה משום דאמר נביא עלה תעקר לכן קאמר לשון תקועה שהוא היפך עקירה: **שם** היו קורין אותה אחידה כו' כנ"ל וכ"ה בפ"י: **שם** והיה כאלוף ביהודה כו' שעתידין שרי יהודה ללמד כו'. נראה דדריש מן כאלוף פי' שנים מלשון אלופים שהוא מין שררה ומלשון ואאלפך חכמה (איוב לג) שהוא לשון לימוד: **רש"י** ד"ה ועקרון. עסי' בית שלמוד בירושלים כצ"ל בכ"ף: **שם** לשם עיר שכבשו בני דן יהושע (יט מז): **ע"ב גמרא** ל"ק הא במילי דידיה כו' והב"ה שפה מפחקת לו שלא. ולפ"ז נ"ל דר"ד ב"ת דקאמר ואם לתבך כו' אלא אל תאמר הי' כמרפים חדא מתרי ותלת שעמי נקט: **שם** יתנא ס"מ וכ"ס כו'. דהא נרה

תלית פי' (לעיל ד ב) : תד"ה מסתבר ודייק ענמא כו' יכול מזבח הפולס וגו' וקשה ט'כנ"ל : בסה"ד א"כ כו' לא תזינן כו' המזבח כשר כו' כנ"ל ופע"א :

דף ז ע"א גמרא בתחילה קבעוה בשושן ולבסוף בכה"ע כולו. לכאורה תמוה דהרי גם במכתב הראשון דמרדכי כתיב אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך כו' והרחוקים כו' וקבל היהודים כו' קיימו וקבלו כו' ונ"ל דאף שאחשורוש מלך בכיפה כדלקמן (יא) והם קכ"ז מדינות מהודו ועד כוש מ"מ היו חלוקים בממשלתו עליהם על איזה מהם לא היה רק מלך הכולל. ומ"מ היה מלך פרטי זולתו לכאו"א ומתנהלים ע"פ דתו ועל איזה מהם היה הוא גם מלך הפרטי וכה"ת שאומר מדינות המלך שהם הכוונה על מדינות שהיה הוא המלך הפרטי עליהם רק במקום שהוא אומר קכ"ז מדינות מהודו ועד כוש כולל כל הכיפה וגזירת המן לא היתה רק על מדינות שהיה אחשורוש המלך הפרטי עליהם וזה משני טעמים. א' מחשש אולי לא ישמעו אליו המלכים הפרטים למעשה רעה כזה להרוג אומה שלימה על לא חמס בכפיהם. ב' כי ודאי ידרשו מאתו על מה יצא קצף כזה עליהם ואולי ימצאו מהם אשר ידברו עליהם טוב ויניאוהו מעשות זאת וינחם ויפרע עצתו בכלל לכן התחכם שלא לדרוש רק על היהודים אשר הוא שליט פרטי עליהם שאיש לא יעיז לשאלו על ככה ולהניא גזירתו ואולי חשב כשיבלע מחשבתו זאת יניף ידו גם על שאר היהודים ולכן לא נזכר בכל הספור דגזירת המן רק במדינות המלך סתם וכן כתיב ובכל מדינה כו' אשר דבר המלך ודתו מגיע כו'. (ר"ל במדינות המתנהלות ע"פ דתותיו לבד דהם אשר היה הוא גם המלך הפרטי שם היה) אבל גדול כו' זולת בתגרות אשר כתב מרדכי (שם ח) כתיב אשר מהודו ועד כוש קכ"ז מדינות אבל מה היה כתוב בהן אשר נתן המלך כו' בכל מדינות המלך אחשורוש והכוונה שהודיע לכל הממלכות אשר פתן רשיון ליהודים אשר במדינותיו (נגד) להקהל כו' והוא בכדי שלא ידמו שהיהודים עושים זאת שלא ברשיון וידונום כמורדים ויעלו עליהם לצבא וכן כתיב ובכ"מ כו' אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה כו' יען כי עליהם לבדם היתה מקודם הגזירה לרעה והיה להם לבדם אבל גדול עכשיו שנתהפך הגלגל היתה השמחה ג"כ להם לבדם ולכן גם מרדכי במכתבו הראשון לא כתב שיקבעו פורים רק להם לבדם. אמנם בשנה הב' נמלך לכתוב אל כל היהודים אל קכ"ז מדינה לקיים כו' ולכן הוצרך לכתוב להם את כל תוקף (עי' לקמן יט מה שדרשו בו) מאח"כ בכתבו אל היהודים אשר במדינות המלך דהם כבר ידעו את הכל וזה שאמר כאן מתחילה קבעוה בשושן ור"ל מלוכת שושן ולבסוף בכהע"כ ובזה תראה שדברי רש"י לעיל (ג ב) ד"ה מהודו ועד כוש כתיב אינם מדוייקים וכוונת הש"ס על פסוק דסוף המגילה: שם עד שמצאו לה מקרא כו' כצ"ל: שם כתוב זאת. מש"כ כאן וכמ"ש עפרש"י ונ"ל דנפקא ליה זאת מן וזאת התורה שכוללת התורה כולה וכה"ג דרשו בויק"ר פכ"א בזאת יבא אהרן א"ק בזכות התורה וזאת התורה וברים ע"ז אין זאת אלא תורה כו' : שם אמר שמואל אסתר אינה מטמאה את הי'. מהרמב"ם משמע דל"פ כשמואל וכ"כ המ"א סי' קמ"ז סק"א וע"כ משום דמוקמינן ליה כיחידאי ויהיה מזה לכאורה סתירה למש"כ בחידושי לשו"ע או"ח סי' ק"ם ע"ש ואולי הך דמותיב עליה ברייתא היא כי במשנ' לא תני אבל כות כו' ואיכא למימר אדרבה לאידך גיסא דאיך לכ"ע א"מ את הי' וכן מוכרח דזאת ברייתא לפי' מהר"ם שבתוי"ט שם וכ"מ קצת בתד"ה נאמרה ופי"ל ע"א דל"פ כוותיה משום דזוגא דלעיל משמע דפליגי עליה אבל לכאורה יש סתירה מהא דפסק בפ"ג מהל' מ"א הל"ג וכפ"ד ה"כ דלא כרב שאת מכת שהם מתניתין דמכשירין אך גם דא לא תברא אם תעיין בהס"מ שם (ואגב ראיתי שם בפ"א בהשגיה למל"מ שדקדק במה דאיתא בברייתא דבש הגזין והצרעין טהור ומותר תרתי ל"ל ונעלם מכל"מ דטהור ר"ל דאינו מכשיר כפי' הרע"ב במ' מכשירין פ"ו ובגמרא בכורות (ז ב) משמע דטהור היינו שאינו מקבל טומאה אף ע"י הכשר דלא מיחשב אוכל בלתי מחשבה ול"ע על פי' הרע"ב וע"ש בר"ש) ויש עוד ראיה למש"כ שם מהא דפסקו כרב בב"מ (קיא) אף שהוא נגד שתם משנה רק דק"ל איך שביק רב מתניתין כו' כמש"כ לעיל (ד ב) ועתוי"ע שם אך מצאתי סתירה בר"ן סוף קדושין במש"כ בטעם הרמב"ם שפסק דלא כשמואל דאוסר יחוד אפי' עם אמו ובתו ע"ש : רש"י ד"ה בכוליה ס' מועד תלופי כיו"א יש מחליפין כיו"א ומכניסין ר' יונתן כצ"ל : [ד"ה שלמים. להזכיר מחיית עמלק כו' בדבר שעשמתי כו'. כ"ה הגי' בעי"] : ד"ה אינה מטמאה את הי' ומחלוקת כו'. נ"ל דזהו דבור חדש. ד"ה וגלא ככר נאמר וקהלת ככר נאמרה. תיבות אלו ליתא ברש"י שבעי' וכ"כ למחקם מכאן או דנ"ל לבד תחת ככר : תד"ה נאמרה וכיו"א נמי אמר דאם קראה בה"כ. ל"י לכאורה לפרש"י שם בטעמו י"ל דגרע מעפ"פ ועי' מהרש"א : ד"ה וכ"כ. עי' ח"א וע"א דמניהם כוונו לד"א ואני ראיתי בירושלמי בר"מ ונ"ל או אינו אלא י"ז וי"ז ר"א בשם ר"ל ולא יעבר ולא יעברו כ"ה גי' הק"ע ופי' ברישא כתי' ולא יעבר ובתריה ולא יעברו והא תו ל"ל אלא ללמד שאין לאחר יותר מע"ו והשתא י"ל דלהכי נד ל"כ מקרא דר"י דאיצטרך ליה להכי : ע"ב גמרא [קריבו לי שיתין לעי כו'. נראה דל"ד נקיט. עי' ב"מ (קז ב) תוד"ה שיתין וברש"י שבת (סג ב) ד"ה גוספנקי : שם] עד דלא ידע בין ארור המן כו'. נ"ל שהיה בימיהם פיוט לפורים ע"פ א"ב מא' ועד ת' ולאשיתו' היה ארור כו' ור"ל עד דלא יוכל לומר כל הפיוט הזה בלי טעות ועי' ר"ן : שם מ"ע ימי משתה ושמחה כתיב. ק"ל דתיפוק ליה מקרא דוהימים האלה נזכרים ונעשים דילפינן מיניה לקמן (כ) לקריאת המגילה דאינה אלא ביום ועשיה היינו משתה ויו"ע כדפרש"י בר"מ ויותר קשה על ר"כ דס"ד דיוצאין בלילה : רש"י ד"ה מחלפי סעודתייהו. עמש"כ בק"א להמ"א בס"ד : תד"ה דלא. בירושלמי אכורה כו'. ר"ל דלריך לומר כן וכ"ה בירושלמי ופוסקים ובסדורים השמיטו ארורים כו' : גמרא מתניתין דלא כר"י כו'. ק"ל לפי' ריב"א בפסחים (ה ב) בתד"ה לחלק דלר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאה שרי ביו"ע ה"ל להש"ס לומר ג"כ דמתניתין דלא כוותיה ואולי משום דמדרבנן אסור גם לדידיה כמש"כ שם לכן לא תני לה. ועי' בבילה (כג) בתד"ה ע"ג חרס. עי"ל דמתניתין לא איירי אלא במלאכות שחייבין עליהן בשבת כרת וסקילה אבל לפ"ז אכתי קשה לרבה שם (יב) דלב"ה אין עירוב והוצאה ליו"ע לימא מתני' דלא כותייהו וע"ש (לז) בגמרא ותד"ה ורמינהו וברש"א : שם רבנ"ה היה עושה יוה"כ כשבת כו'. עמ"א ובק"א הבית בשם תכם א' שנעלם ממנו הירושלמי ע"ש אבל הגמרא שלנו ע"כ ל"ל הא דירושלמי דבכתובות (לנ"ד) איתא אר"א הכל מודים (וקאי על שמעון התימני ור"ש בן מנסיא) בבא על הנדה דמשלם קנס והירושלמי אומר דלר"ש ב"מ פטור ועו"ש ולאפוקי מדר"כ כו' ופי' התוס' דקאי על הא דר"א הכי דלר"כ פטור גם בבא על הנדה ודלא כהירושלמי וכבר העיר בזה הפ"ק בירושלמי דכתובות ובתוספתא פ"ג איתא להדיא רנב"ה אומר הבא כו' ועל אחות אשתו כו' ועל הנדה אין להן קנס : שם אר"כ הא מני רי"ל היא כו'. לע"ד נל"פ דבא לומר דאפי' את"ל דהלוקין עליו חביריו מתניתין לא מצי אתיא כוותייהו אלא כרי"ל דל"ל מלקות כלל בח"כ דלדידהו מ"מ זדונו ביד"א הוא והא אתא ר"א לומר דכרבנן מצי אתיא דעיקר זדונו בהיכרת דאפי' אחר המלקות נשאר עליו עדיין עונש כרת אבל כרתב"ג ודאי לא אתיא דלדידי' עיקר זדונו ביד"א כיון דנפטר ע"י המלקות מכרת. בינה זאת ודלא כפרש"י : תד"ה א"כ. עמ"ש בס"ד ביבמות (נה) :

דף ח ע"א רש"י במשנה א' ד"ה דריסת הרגל והמודר מאכל מותר כצ"ל : ד"ה וכלים תנן בהדיא דאסור הוא בנדרים רפ"ד. ועמש"כ שם בתוי"ע ד"ה מקום בס"ד :

תד"ה דריסת הרגל ותירן ר"ת דהכא מיירי בבקעה כו'. ר"ל אבל בחצר שותפי הוא דל"ק ושאר אינשי קפדי והע"א כמי דל"ת אהדדי דהתוס' כ' בשמו בנדרים (מו ב) דהא דפסקינן התם כרא"ב הוא מטעם דויתור מותר במודר הנאה והתם מתיר אפי' בא' מן השוק שנדר הנאה מא' מהן ולענד"נ מלשון ר"נ אר"א בב"ב שם הכא בחצר השותפין דבהעמדה כדי לא קפדי ולא קיים מלת אהדדי כמו בר"פ הבית והעליה משמע דר"ל כיון דדשותפי היא לא קפדי אפי' אאינש אחרינא ודלא כפי' הרשב"ם שם ונכון בס"ד אכן לפי גי' המהרש"א ופירושו בדבריהם הכא לק"מ : ד"ה אין. דכתיב וזבחת שלמים גבי מעשר : וכ"כ בתענית (יג ב) וע"ש בהגהת הב"ח ותמוה דהאי קרא כתיב בהר עיבל אלא דגמרינן שם שם עי' זבחים (נ) ומנחות (פג) ובספרי פ' ראה יליף שמחה שמחה והש"א המעתיק דבריהם אל נכון ודע דבזבחים שם פרש"י האי שם דגבי מעשר היינו הא דכתיב ואכלת לפני כו' לשכן שמו שם וזה כתיב גבי מעשר גופיה ויותר נאות לפי הענין קרא דונתת הכסף כו' ואכלת שם עי' במנחות שם ובפירושו : בא"ד וי"ל דמן הדין כו'. נראה דהיה כתוב בר"ת דמ"ה ור"ל דמשום הכי והמעתיק השתבש : גמרא הא לענין מו"ת וספירת ז' זו"ז שוין. שייך ביאת מים חיים עי' רים זבים : רש"י ד"ה משכב ואילו נגע בדבר שאינו מו"ת כו' אפי' במו"ת אם לא שכב או ישב או שא"ד דחשיב בספ"ב דזבים אלא שנגע בהם לבד אינם אלא ראשון ובדבר שאינו מו"ת אף בשכב כו' אינו נעשה אה"ע אלא ראשון אם נגע בו ובלא נגע טהור לגמרי : ד"ה לכשיפסוק מזובו ולכשיתרפא מצרעתו יטבול כו'. הש"א כ"ע של"י למה דקדק לפרש כשיתרפא הא נ"מ נמי אפי' טרם שיתרפא לענין כ"א בהיסט ולמו"ת ע"ש אבל כבר מצאנו לרש"י ביומא (ו ב) דמצורע עושה ג"כ מו"ת לטמא אדם כו' ועתוס' שם וכ"כ מתמ"כ בסמוך וה"ג והלא דין הוא אם מטמא כו' דאתי לאפוקי מגי' התוס' בשם י"ם מה מצורע שא"מ מו"ת כו' ולענין טומאת היסט מצינו ג"כ להרמב"ם בפי' לכלים פ"א מ"ד שסובר דמצורע ג"כ מטמא הביאהו התוי"ע שם וי"ל דרש"י גם הוא סובר כן וא"כ כוונתו מבוארת רק מש"כ ואע"פ שצריך לספירה כו' לענין אכילת קדשים כו' קשה דהרי שמא הוא ג"כ כשרך כדאיתא בפי"ד דנגעים מ"ב ורים כלים : ד"ה מזובו וספר שאף בשביל מקלת זוב כו' כ"כ דל"ל : תד"ה י"ם דגרסי ומה מצורע שא"מ מו"ת כו'. ק"ל לגי' זו מדוע ל"ק נמי שא"מ בהיסט כדאמר בפסחים שם ואולי דבאמת גרסי לה ג"כ : ע"ב רש"י ד"ה מ"ש האי מזובו מזובו וספר לו דרשת ליה למקלת זוב ובהא עבינא ט' כצ"ל : ד"ה א"כ ליכתוב. הוה דרשינן ליה וכי יטהר מן הזוב כו' למידרש מקלת זוב טעון ספירה כצ"ל : גמרא טהור מפריעה ופרימה מעיקרא כ"כ דצ"ל וכליבנא דרבא בסמוך : שם א"ל רבא אלא מעתה ט' . גי' זו קשה דמשמע דרבא הוה יתיב גבייהו בשעה דתנא קמיה וזה לא יתכן עי' מנחות (לו) תד"ה אמר : שם ס"כ טהור השתא תלעמא בביאה לתפרע. מפרש"י משמע דאחר שומאותיו משמא לתפרע אם פשתה הספחת (עמ"א

כמה שהקשה בכך דרשה דוהכל גבי זב לר' יוסי דפ' כ"ל) ומדוע גדול הוא ועי' גה"ש : שם א"ה תגלחת וצפרים מ"ט כו'. פי' מהרש"א ול"ל דר"ל א"ה דעעמא דמעטינהו קרא למוסגר מפו"פ הא לא"ה ה"א דשוים כהדדי וכדפרש"י בריש הסוגיא א"כ תגלחת כו' : רש"י במשנה ד"ה מוחלט. ל"י מדוע דקדק לפרש לאחר שכלו כו' אפי' בתחילה אם נראה בו שער לבן ומחיה נמי : ד"ה אשר בו. מי שצרעתו. טומאתו תלויה בגופו כו' כצ"ל : ד"ה יצא שאם לא ימצא ביום שבעה כו' ה"ל לבאר יום ז' דהסגר שני וכן דלג ס"ע דמחיה ויתכנו דבריו בשחין ומכוה עי' נגעים פ"ג מ"ד : במשנה אין בין ספרים לתו"מ כו' וק"ל האיכא עוד דתו"מ א"כ אלא כסדרן ומצאתי אח"כ בתוי"ע שקדמני בזה וי"ל ע"פ מה שהביא בפ"ת סי' רע"ו סק"ב דהשם אפי' בס"ת צריך שיכתבנו כסדרו ולהכי לא פסיקא ליה. עוד נ"ל דגם פרש' סוטה שבס"ת לר"י משום ר"מ (עירובין יג) דאין ממילין קנקנתוס לדיו בכתיבתה מטעם דמוחקין לה מס"ת ה"ה דא"כ אלא כסדרה דמגילת סוטה פסולה שלא כ(סוטה יז ב) (וה"כ דהלכה כמותו נגד ר' יעקב דפליג עליה שם דרי"ה הוא מרי דתלמודא שפי מרי"ע ול"ע דהפוס' ל"פ כוותיה) אבל לענין לשון תנן בפ' וא"כ דפרשתה נאמרה בכל לשון וה"כ דה"ה כתיבתה אלא שראיתי להרמב"ם בפ"ג מה"ס ה"ח שכ' וכותב עליה בלה"ק והכ"מ לא הראנו מקורו ואולי יצא לו מהא דא"ר שם (יז ב) כתבה למפרע פסולה דכתיב כו' כי דכתיבא ושם בר"פ וא"כ תניא ק"ש ככתבה והכוונה בלה"ק ה"כ כוון רבא לאשמעינן ג"כ דבלה"ק נכתבת. שוב ראיתי בירושלמי דמקשה ולמה לינן אמרין כו' שהספרים נכתבין בשני דפין כו' הכתיב כו' תולין בספרים וא"ת לא בתו"מ ופי' הק"ע משום דס"ל שלא כסדרן וכ"ה בב"י או"ח סי' ל"ב בשם הר"י אסכנד' וכ"כ הש"ך ביו"ד סי' רפ"ח סק"ב ונראה דזה מקשה ג"כ דלמה לא תנינן לה במתני'. ועי' תשו' חתם סופר חא"ח סי' ח' : [רש"י ד"ה לתופרן בגידין. והל"מ בתפילין ומזוזות שיהיו תפורין בגידין. הגה"ש הרלה לעיין בתשובת חו"י סי' קכ"ב אות י"ג (כצ"ל) ועיינתי שמה דהעלה בצ"ע דבמזוזה לא שייכא תפירה. ונעלם מכ"מ התוס' במנחות (לב) ד"ה דילמא דדעת רש"י שאם כתבה בשתי עורות ותפרן זו בזו כשרה] :

דף ט ע"א גמרא מגילה מ"ט דכתיב בה ככתבם וכלשונם. הש"א הגיה דצ"ל ככתבם וכזמנם ע"ש. ונ"ל דאיה דכ"ה לקמן (ר"ד יע) וכן רש"י בפי' המגילה פי' כן על מקרא זה :

שם רא"ת כי תניא ההיא בשא"ם כו'. מדל"ק כאן בס"ת כאן בשא"ם כדלעיל משמע דאף לדידיה מתניתין מיירי בכה"ם וכתנא דברייתא לפי מה שהגיה הגמרא ואף ר"י ל"פ אלא אליבא דרבותינו ומתניתין דמשמע דלרשב"ג מותר יוונית אפי' בשא"ם אתיא כת"ק דר"י וכ"כ שפי' התוס' בסד"ה כאן שכ' דר"ש ס"ל כר"א ולכן תמה אני על הש"א שכ' בסד"ה אין בין ספרים דלכולהו שיווי' הוו נו"כ בכלל ספרים דמתניתין לבד לשיטת דר"א ועמש"כ במ"כ ר"פ דבריס ובמהרש"א ר"פ כל כתבי בתד"ה עילמית : שם ותניא א"ר אף כשהתירו רבותינו כו'. משמע שדבריו נאמרו באותה ברייתא שהבית ועמש"כ בברכות (כד) על התד"ה והתניא : שם שכנס ע"ב זקנים. עמש"כ בסנהדרין (מז ב) בס"ד : שם אעשה אדם בצלם ודמות. עפרש"י. ול"ל דהיינו ג"כ מלכתוב בצלמי כדמותי אלא בצלם ודמות שלא יאמר שיש לבורא יתעלה ח"ו איזה צלם ודמות וכתיב ומה דמות תערכו לו ועי' רמב"ם פ"א מהל' יסה"ת שיב מצאתי כן לכק"ע בירושלמי : שם ולא כתבו בראם. לכאורה יפלא מ"ש דהכא פרט השלילה תמאה"כ באידך ונראה משום דתרי קראי כתיבי חד זו"ל ברא אותם (בראשית א כז) וחד זו"ל בראם (שם ה ב) ואשמעינן דלא שינו רק השני והטעם עי' ביפ"ת וכה"א ועי' בב"ר פ"ח ובהגהותי אות ו' במ"ת : שם על נושא בני אדם. לפרש"י הטעם שלא יבזם לומר משה רבכם היה עני שלא ה"ל סוס כו' ולפירוש התוס' שלא יאמר שקר כתוב בתורה או שנהג שלא כשורה דכי לא ה"ל סוס כו' : רש"י ד"ה רבותינו. תיבת אמרו מיותרת : ד"ה הרגו שור ולא הקפיד על הבהמות. נ"ל להגיה אלא תחת ולא : תד"ה אלסים שהיוונים היו יודעים כו'. נ"ל להגיה סוברים תמורת יודעים עי' סוף ידים : ד"ה זאטוטי ולכך כתבו לו זאטוטי במקום נערי כו' כצ"ל : בא"ד הלכך נקרא שמה שנער כצ"ל : ע"ב במשנה אין בין כהן משוח בשה"מ כו'. עמ"א ובמשכ"ע בק"א ונשמע שם בגופו ועמל"מ פ"ה מהל' מעה"ק הע"ו ובעיקר קושייתו דצ"ל קרא במנחות (עד) בחטאה בשגגה כו' ע"ש נראה דאישתמיטתיה סוגיא דשם (קע) דהאי קרא בקרבן ע"ז כתיב ואיצטריך לר"כ שם בזרק לע"ז בשוגג אף דבמזיד פסול לעולם למקדש תמאה"כ בשאר עבירות דגם במזיד כשר ולר"ש שם בשחיטה דוקא אבל בזריקה פסול לעולם אפי' בשוגג ע"ש וכש"כ למה שפסק הרמב"ם בפ"ע מהל' ביאת המק' הי"ג ופ"ו דאף בשחט בשוגג לכתחלה לא יעבוד ומשמע לכאורה דמדאורייתא הוא מדכייליה בהדי פרועי ראש וקר"ב ובשאר עבירות משמע מדבריו בפ"ד מה' כהמ"ק ה"ז דכשר אף לכתחלה א"כ תלוק הרבה ע"ז משאר עבירות ולכן איצטריך לה קרא מיוחד וק"ק לפמש"כ בדעת הרמב"ם הא דפריך שם (עד) מהתם נפקא דהם הוא דוקא בדיעבד והכא אפילו לכתחלה ואכמ"ל :

ומש"ב הש"א דאין מוסחין ב' כ"ג כאחת מירושלמי דהוריות הנה מקורו הוא בת"כ בפ' דתביתין בפסוק ביום המשח אותו ופי' הק"א דדוקא ביום א' ואפי' למאי דהקשה עליו הק"ע בפ"ק דיומא דלטעם הירושלמי משום איבה אפי' בב' ימים נמי טעם איבה ודאי דאינו אלא מדרבנן כדמוכח בתוס' יומא (יב ב) ד"ה כ"ג ועוד דלגופך ודאי מושחין כדמשמע בתוי"ע שם (יב) ד"ה במה וכ"מ בנזיר ר"פ כ"ג ע"ש בתד"ה מרובה בגדים והכא אין לך לוכך גדול מזה כיון דאין לו כפרה זולתו : גמרא ולא לכ"ה משום מעלין בקדש ול"מ. עמ"א שכ' דאם יארע בכ"ג עוד הפעם פסול מותר לכ"ע לכהן שעבר לשמש תחתיו וכ"כ להדיא בתוי"ע ר"פ הוליאו לו גבי בניה של קמחית ולכאורה לה"ס בסנהדרין (יע) דתני שם כהן שעבר וסגן (וסגן הוא העומד תחת כ"ג לשמש תחתיו כשיארע בו פסול כמש"כ הרע"ב בפיה"ת שם וכדאיתא בהוריות (יג) ועי' סוטה (מב) סגן לא ממונה הוא כו' וברש"י ד"ה שאם) ומש"כ עוד א"כ אפ"ת ר"מ כר"ע מ"ת הואיל ופר א"כ במשוח מלחמה ה"א כו' ע"ם תמוה דזה ייסב ככר אפי' לר"מ דאי הוה כתיב והוא לא הוה ידעינן מיני' פר כהן משיח רק שהקשה עתה לר"מ והוא ל"ל דהוה ידעינן ליה מפר כה"מ לדידי' ולזה אין ישובו עולה ונראה דפ"ם בדבריו וכצ"ל ה"א משוח מלחמה דלא אליס קדושתו כ"כ היאת דמשעבר אינו מצווה על הבתולה קמ"ל והוא : במשנה שבשילה אוכלין קק"ל ומע"ש בכל הרואה. וכ"ה בפ' בתרא דזבחים. וק"ל מדוע שייר בכורים שנוהגין בשילה דאיתא בספרי פ' תבא והלכת אל המקום כו' זה שילה וב"ע : רש"י במשנה הב' ד"ה אין בין בעודו בנוב וגבעון. ל"י מדוע דלג גלגל ובסה"ע הזכירו : ד"ה פסחים ותו לא. וקס"ד דאף חובות צבור שאין להם זמן כו'. לדבריו העיקר חסר בדברי התרלן ומדוע לא פי' כפשוטו דקושיית המקשה היתה מתמידין ומוספין שוב התבוננתי דגירסתו ומני ר"ש כו' בו' ומעתה א"ש פירושו קצת : תד"ה אין בין הב' וי"ל דאי נקט כו' הוה משמע ט' ככר דהיינו בכל השנה יש כו' כצ"ל : בסה"ד ל"ק לפירושינו דשני דכיון כו' כ"כ דל"ל :

דף י ע"א גמרא א"ר יצחק כו' בזה"ז קסבר כו' כצ"ל בלא ו' : רש"י ד"ה קלעים משבאו שם בימי כורש כו' נעד כ"ב שנה כו' בשנת שלש לדריוש. תמוה עי' לקמן (טו) בפי' ד"ה בשנת שתים „שנתבטלה המלאכה זה י"ח שנה ט'„ (וע"ע ס"ד יא ור"ד יב) ומקרא מלא ובילי' ביתה דנא כו' עד שנת שת לדריוש מלכא לכן כ"ב דע"ם הוא ול"ל בשנת שש לדריוש : ד"ה את אלו. ואין שם יותר מתשעה. לפנינו אין שם אלא ח' אולם לפניו היה שם עוד אחת והיא לוד עי' לעיל (ר"ד ד) בפירושו וברש"א שם ודלא כהע"א של"ע שם דל"ד דהרי תזינן הכא דדייק שפיר והעמידם למנין : ד"ה ולמה מנאום. והתם נמי תנן וכי'ב. וא"כ מתניתין דהם ע"כ לא אתיא כוותי' והרי יש תנאי אלא דהגמרא רולה למצוא תנא בשם וכה"ג רבות : תד"ה שמעתי. קשיא היאך מקריבין שם בטומאה כו'. בתענית (יח ב) הקשו כה"ג ותירלו דבצבור הותרה טומאה. אבל בית חוניו לא הוה אלא כבמת יחיד דא"ת בה תמות"ם וטומאה נוהגת אף בבמת יחיד כדאית' סוף זבחים וכפי' הרמב"ם שם ע"ם : ד"ה דל"ע והכי פירושה כו' וכ"ם עמון כו' שהניחום עולי בבל מלקדש והניחום לעניים כו' כ"כ דצ"ל ומה שבינתיים למחוק כי דברי המהרש"א בזה תמוהים : בא"ד והיא דת"ה כו'. עי' הגהת הב"ח. ועי' ב"ב (נו) תד"ה הכ שמיר : בא"ד והיה לריך לפדות כאותו שחוץ לחומה כו' כצ"ל : ד"ה למה דלא מוכחא אלא דק"ר בשלה כצ"ל : ע"ב גמרא והכתיב ויהי כאשר ראה יעקב כו'. עמ"א ולי ק"ק הא כתיב שם ויבך וע"ם במדרש טעמים על בכייתו : שם נביאים דאר"ל כו' וכתיב חזון כו'. עמ"א דנביאים ל"פ משנים ומה יעשה בהא דקוהא שהבית העמידו מלכים ע"פ נביאים דלא הוה אלא שמואל לבד : שם יעלה הדס זו אסתר שנקראת הדסה. לכאורה תימה מדוע אותה תאר בשם צדקת ולא כן למרדכי ולקמן בפתיחה דלאדם שטוב לפניו תארהו בשם צדיק ונ"ל דנקיט כן להגלל מקושיא מדוע לכולם קרא בשמות תוארים זולת אסתר שקראה בשמה העצמי כדכתיב ויהי אומן את הדסה ורמז תירוץ לזה במה שהוסיף בה הצדקת לומר דשם הדסה גם הוא תואר לה ע"ש צדקתה וכה"ת לקמן (יג) אסתר שמה ונקראת הדסה ע"ש הצדיקים כו' : רש"י ד"ה בצאת לפני החלוץ. אולי תחת והגבעונים ל"ל והמואבים עי' במקרא :

דף יא ע"א גמרא ר' אלעזר כו' בעגלתים כו' כצ"ל בלא י' : רש"י ד"ה כי עבדים. לפני מלכי פרס לתת לנו מחיה כצ"ל : ד"ה שטנה. שלא יבנוהו כצ"ל : ע"ב גמרא וכתיב למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה. האי קרא אין לו מקום כאן וכ"ל ללקתו מזה ולהלינו בסה"ם אחר מאמר דאיבעיא ליה לתימני מחרבות ירושלים דכתיב למלאות כו' וכפרש"י : שם נפא אויל מרודך כו'. בשנת מלכותו את ראש כו' מבית הכלוא כצ"ל : רש"י ד"ה גלו בשבעה. ובס' ירמיה בסופו אחר הגלה נבוכדנלר בשנת שבע כו' כצ"ל : ד"ה שניה כבש יהויקים שנאמר בס' ירמיה (כה) הדבר כו' כצ"ל : ד"ה מחרבות ירושלים שנשרפה הפיל ובסדיא כתיב כו' כצ"ל : ד"ה שנים מקוטעות בשנת שלש לכורש כצ"ל וכן בא"ד לקמן והוא בדניאל י' : בא"ד וגם דבשנות נ"כ ואויל מרודך נבלעת שנה. לכאורה הכ"ל לפרש דהא דחשיב ל"ז דגלות יויכין וכ"ג דאויל מרודך לשנים שנה אין לנו לחשבם אלא לנ"ע דהרי שנת ל"ז דגלות יויכין היא עצמה שנה לאבונה לא"מ אך לפ"ז יחסר עוד שנה אחת לבבל

לנגד לקמן די גם מה שמניא לעיל תמני ולד"י הכי מ"ה הכי במינית דנ"ל היא שלמה רתשובה לגלות יויכין

דף יב ע"א גמרא כתיב לפי מלאת לבבל וכתיב לחרבות כו' כצ"ל: **רש"י** ד"ה קובל אני וה"ק כה אמר ה' למשיחו אני קובל לך על כורש אמר כו' כצ"ל: **בא"ד** שאין לך שעה זרקא במקרא כו' כצ"ל: **ד"ה** כלהרים לשון סיהרא הוא ונ"ל שמה' בא תחת הה' בחילוף אחה"ע וא"כ נוכל לומר ג"כ שהס' בא תחת הכ"ף בחילוף זסשר"ץ ויהי' מלשון אחר דלפירושו הל"ל ומאירה להם כסיהרא: **ד"ה** איתו בקרי כצ"ל: **ע"ב** ד"ה אחשורוש' שומר הסוסים כ"ה ברש"י דפ"י: **תד"ה** זיל. בסופו ועתודותיהם שוסטי כ"ה בישעיה יו"ד:

דף יג ע"א גמרא פ"ש שכפר בע"ז הייט כדאמרי' לקמן (יט) מה ראה מרדכי דאיקני בהמן דשוי נפשיה ע"ז: **שם** ושמו סיתודיה כו'. אבל לשם אחד וכי יהודי' שמו והגא בתיה שמה וחמתי ק"ל יהודי' כו' כ"ה בע"י: **רש"י** ד"ה היא ויצא בתיה ולכך נשתנה שמה כו' כ"כ דנ"ל: **ד"ה** שגלה מעלמו. שמש"כ בב"מ (סב) וכוונת התוס' נ"ל מדלא כתיב הוגלה דהיה מבואר שהוא מבנין הפעל אלא כתב הגלה דשינן הכתיב הגלה מהפעיל והקרי שהוא מהפעל אחד דהיינו שהגלה א"ע וכזה כתבתי בסוכה (נה) ע"ש: **ד"ה** שביד משתיא חוזר כו' ולא הועיל מדסמיך לה כו'. כ"ה ברש"י שבע"י: **ע"ב** גמרא לא יגרע מלדיק עינו כו'. שמ"א וחכם עדיף מנביא וכן מבואר בב"ר פע"א וע"ע ר"פ נשא: **שם** א"ל ומאי כמאותי'. כ"ה בע"י ובגמ' דב"ב: **שם** אמר רבה בר לימא משמיה דרב וכן מלאתו בר"ס (ד): **רש"י** ד"ה מסרתן. והוא לניעות שלא יתפרסם הדבר כו'. תימה שהרי הגמרא אומרת טעם אחר שבשא מיכספא אחתאי ולעד"נ דהלניעות היא שלא גלתה ליעקב מדעת אביה לבחליפה והיה יעקב משתמר בזה שלא יבא לכך והא הלניעות דשאול ואסתר נמי היתה בשתיקה וכן בב"ר פע"א רחל תפסה פלך שתיקה ועמדו כל בניה כו' ע"ש: **ד"ה** ואם הניח באין לידי פניות. דסיפי' ילבדון בחבלי עוני:

דף יד ע"א גמרא מן הרתתים לופים וא"כ אכהו אחד ממאתים כו'. כ"ה בע"י **שם** ואין טר כתליסינו כצ"ל ב"י: **רש"י** ד"ה חוץ ממקרא מגילה. וא"ת נ"ח כו'. לכאורה הא תלינו בב"ק (פב) עמדו נביאים שביניהם ותקנו שיהו קורין בשבת כו' שלמה תקן עירובין וכמ"ש (שבת יד ב) וכמה תקנות תקנו לנו אנשי כנה"ג ובהם היו חגי זו"מ ובסוכה (מד) ערבה יסוד נביאים ולעד"נ דכלפי שאמרו אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר ור"ל ע"פ נבואה אבל לתקן ולגזור לא גרע נביא מאחרי חכמים לכן קאמר מקרא מגילה מתני שנאמרה ברוה"ק (ע"ל ז) שהיא מעין נבואה אבל אין זה ע"פ נבואה ממש רק ע"י התעוררת רוח קדושה נתנו לבם לדרוש הק"ו מה מעבדות לחירות כו' וכן לקמן (יט ב) קרי לה מידום סופרים אולם ק"ל הא דפ"ד דידים מ"ג יבבל מעשה נביאים ופי' הר"ש וע"פ נבואה עשו ומה שסיים הוראת שעה לכאורה אינו מובן דהא מוכח שם דגם באותו הזמן היה נהוג המעשר. ואולי כוונתו ליישב קושייתי דהא אין נביא רשאי כו' לכן פי' דהור"ש הוא פי' יבמות (ל ב) וברמב"ם פ"ט מהל' יב"ת וא"כ תקנו חכמים מדעתם להיות נהוג לעולם ומש"כ בשבועות (טז) בס"ד: **ד"ה** נבואה שהוצרכה ויבא איש אלהים אל עלי כצ"ל בלא ה': בסה"ד שניה ל"י. עמש"כ בויק"ר פ"ו אות ב' במ"ק: **תד"ה** דכתיב כה"פ שכולה נבואה כצ"ל: **בא"ד** והמן. עי' לקמן (טו ב) בדרשה דשבעים בלחם נשכרו ובפרש"י: **ע"ב** **גמרא** וברוכה אם אשר כלתני כצ"ל: **שם** אשר עשית על המזבח בית אל כצ"ל: **שם** ח' נביאים והם כהנים כו'. עמש"כ בת"כ במדבר פ"א אות יז ופ"י אות כ"א במ"ק בס"ד: **שם** א"ל עינא שבא כו' כצ"ל: **רש"י** ד"ה ויאמר מה הציון הלז ביאשיהו כתיב בהיותו בבית אל כצ"ל: **תד"ה** שגלתה שנקוד נגם לאורה כו'. נ"ל דר"ל שנקוד כו' במלאפו"ם דהוא לשון אם וחמום כמו אשר אור לו בציון (ישעיה לא) חמותי ראיתי אור (שם מד) ועי' בשרשים לרד"ק ובאה"ש:

דף טו ע"א גמרא במתניתא תנא כל כו'. נ"ל דר"ל דמתניתא פליגא אדעולא דל"א אלא בן לדיק ולא בן נביא או אפשר דנקטא ב"ל נגד בן רשע דקיפא: **שם** וכל שפרט ס' לגנאי כו' בידוע שהוא רשע בן רשע. ק"ל מן ויקח קרח בן יצהר כו'. וכי גם שם נדרוש א"ו בן ואולי דלכן התחכמו חז"ל בחלק (קט ב) לדרוש כולם על שמו ובזה לא נצמרך לדברי הס"א שם: **שם** מיתיבי ברוך ב"כ ושריה בן נריה בן מחסיה כצ"ל: **שם** [ולמה נקרא שמו התך שחתכוהו מגדולתו כו'. פי' תש"כ שבת (דף נה ב)]: **שם** בקה"ע וכ"ז איננו שוה לי אר"ח אר"ח משום דרואה מרדכי יושב כו' (ובת"א סעתיק וכי משום כו') אין כדר"ח כו' כ"ה בע"י: **רש"י** ד"ה בשלמא דכתיב ויבא כו' כדבר ס'. נראה דמפרש כדבר ה' אשר היה אל תנחאל ובמקרא פי' בא אליך (דפסוק הקודם) ע"פ הדבור: **שם** ברוך ושריה תלינו כו' שריה בסוף ס' ירמי' כו' כצ"ל ועמש"כ בבת"כ פ"י אות כ"א במ"ק: **ד"ה** יו"ט ראשון ש"פ וי"ד וט"ו וט"ז התענו כצ"ל אבל בפדר"א פ"נ ובמדרש אסתר מבואר דהג' ימי התענית היו י"ג י"ד וט"ו וכ"כ מהגמרא כאן דאמר יום ראשון פי' ב"י או"ח סי' קפ"ח דלים פוסקים חוס"ת שוה לגמרי ליו"ט ולכ"ע אסור להתענות בו מה"ת ודוחק לומר דמשום פ"ע דאכילת מלה בליל יו"ט נקטו ותש"כ הרש"א בח"א דתעסה דבלילה הוא נדרה הי' בליל ט"ו קודם ותלבש אסתר מלכות ע"ש תמוה מהא דאיתא לקמן דאמר מאי האי דקמן דזמינתי' אסתר להמן ונראה דלרש"י דתקו הא דלקמן (טז) וישב מרדכי וגו' אר"ש ששב לשקו ולתעניתו וזה הי' ביום ט"ז אבל מהא לא איריא דו"ל דמרדכי הוסיף יום א' לעצמו וזהו דאשמעינן קרא והרי גם המדרש הביא לכא דשב לשקו ולתעניתו ומסיים כל מי כו' ומתענה כו' עד שתעשה בקשתו ע"ש: **תד"ה** כשם. י"ל לפי שתעשה הגט היא ע"פ עדים כו'. עי' בסנהדרין (עד ב) בתד"ה והא בסופו ובמהרש"א שם שכ' וה"ה דה"מ לאקשויי למה לא נרשה כדי שא"ת על איסור א"א ומשמע דבתירוצם יתיישב גם זו וק"ל דהתנן גיטין (פו) כתב בכ"י ואין עליו עדים כו' ואם נשאת הולד כשר וא"כ תקשה דמ"מ ה"ל לגרשה בכ"י בלא עדים כדי שתנצל מאיסור דאורייתא ומצאתי בחדושי הרשב"א שהקשה כן וסיים אלא מדברי אגדה הן כו': **ע"ב** **גמרא** ליטב על המשפט כו' כצ"ל בלא ו': **שם** שמא אתה דן כו' ועל האונס כרצון. הרש"א בח"א הקשה דלעיל משמע דלאו אונס הוא דא"כ היתה מותרת למרדכי ע"ש ונעלם מכ"ת תשובת מהרי"ק שורש קס"ז הביאו הב"ש סי' קע"ח סק"ד דפסק דמי שזנתה ברצון כדי להציל נפשות אף דלא עבדה שום איסור ואדרבה מצוה רבה עשתה מ"מ אסורה לבעלה ישראל ונסתייע מהך דאסתר ע"ש: **שם** ויאמר לה המלך וגו' עד חצי המלכות וינתן לך כצ"ל: **שם** ולא דבר שחוצץ למלכות. ברש"י הגי' במלכות וכן בע"י: **שם** א"ר גמליאל עדיין לריכין אנו למודעי. שבת (נב ב) ב"ב (י ב) חולין (לב): **שם** עשרה שמו ועשרה נתלו. אולי יכוין דעשרה הם שנהרגו כדכתיב בקרא ועשרה שנתלו הוו אחריני ונתלו מחיים ודלא כדמשמע מתוס' דיומא (לא) ד"ה אמה דהנתלים הן אותן שנהרגו תחלה: **רש"י** ד"ה דן את יצרו ומתגבר על יצרו (ר"ל דלקמיה פי') הינו כו' ובע"י הוא דבור בפ"ע: **ד"ה** שמשכימין והיינו שערה שנעשים סוערים ותיבת שעושין למהוק: **ד"ה** אל תיקרי ומשני כו' יו"ד דשני כו'. כצ"ל ח"י: **תד"ה** ה"ג ר"ל דלגי' שרבבת הוה הפי"ן שרשית משא"כ לגי' שריבבת הוה שמושית שאינו נאות לפי סגנון הפרשה: **בה"ש** ד"ה ארנב"י שכח לציין לשבת (נה ב) ולסוכה (מ ב) ולע"ז (ח) ולהוריות (ד) וליבמות (סה ב):

דף טז ע"א גמרא אמרו ליה בזמן שבהמ"ק כו' כצ"ל: **שם** ק"ל אוהביו וק"ל חכמיו אר"י כל האומר דב"ח אפי' באו"ה נקרא חכם. זה היה יכול להוכיח מדק"ל חכמיו בלתי הרופיא וגם מניע הרהב תואר חכם באו"ה ויקרא גם פרעה לחכמים כי בכל חכמי הגוים ובויק"ר פ"ה או"ה נקראו חכמים והאבדתי חכמים וגו' אלא עיקרו בא לאשמעינן דהאומר דב"ח פעם א' בלתי לאמרו בשם חכם (ואפי' באו"ה דקאמר הוא לרבותא ודרך אגב) וראייתו נכונה מדק"ל מקודם אוהביו מכלל דלא היו חכמים וא"כ כשהגידו דב"ח אם מזרע כו' וכמו שדרשו לקמן ק"ל חכמיו: **ע"ב** אר"ב ב"י א"ר אלעזר כמו כו'. כ"ה בע"י וכן בכ' מימרות הסמוכות: **שם** בכה על שני מקדשים כו'. נראה דדרים לואר על בהמ"ק ע"ש הכתוב עד לואר יגיע ובפרש"י שם (ישעיה ח) והוא ע"ד דבשם בזבחים (נד ב) ובין כתפיו שכן ע"ש: **שם** יין שדעת זקנים נוחה הימנו. כ"ה גי' הישנה וכ"כ מפרש"י (אך בפיס"ת העתיק יין יבן) ונראה דר"ל מין יין אשר דעת כו': **רש"י** ד"ה עשרת בני המן. כלומר שמיתהן נפלו כאחד כ"ה בע"י: **ד"ה** ה"ג אמר ר"נ יאמר בפה מה שכתוב בספר כו' כתלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם כי המן כו' עם הספר וגו' מרדכי כתב כו' כצ"ל: **ד"ה** עם הספר שתהא מגילה כתובה כו'. ק"ל א"כ מאי בעי לקמן (יח) קראה ע"פ ל"י שגלן כו' תיפוק ליה מהכא: **ד"ה** מעיקרא כשעלו עם זרובבל כו' כצ"ל: **ד"ה** שב"ז שברוך כו' ובמדרש ס'. בחזית בפסוק קמתי אני מבואר טעם מדוע לא עלה ברוך ע"ש ואשתמיט מהרש"א בח"א:

דף יז ע"א גמרא הנה ש"ת י"ד שנין דהוה בב"ע לא חשיב לכו. רש"י מחק ג"ת האחרונים ונראה דלפ"ז ל"ל הנה ש"ת י"ד שנין הוה בב"ע וכ"ת תלשון רש"י דכן היה הגי' שניו מדוקם ולא חשיב כו': **רש"י** ד"ה למה נמנו כו' ומכן אנו למדין שמשם כו' כצ"ל:

פרק ב **במשנה** אבל קורין אותה ללועזות בלעז. הר"ן כ' בשם הרמב"ן דדוקא בא"י לה"ק ע"ש וכ"ל ראיה לדבריו מדל"ק ללועזים משמע דר"ל לנשים לועזות דכן משמעה א"י לה"ק כדלקמן (יח) מידי דהוה אנשים ופ"ה ומיושב ג"כ דקדוק הפ"א מדוע ל"א אבל הלועז קורא לועזית דכיון דנשים איירי וכן בהמתא א"י לקרות מתוך הספר אפי' בלשון לעז ופי"ל דקמ"ל דאע"פ שא"י לקרות בעלמן וס"א דמקרי א"ל לבילה דקריאה וא"י בשמיעה דהכ"ג הגיה הפ"א נתמו' ו' בשם הג"א דרים חולין ובשם הש"ע קמ"ל דאפ"ה יולאין ולפ"ז נדחה ראייתו: **שם** היה כותבה. פי' בתור"ש אגם פ"ו וכ"ד תמלאה בר"ן ומה אידע לנו בשם ספר"ח: **גמרא** מה עביד למפרע לא. עפ"ש

ול"ע דר"ל דמה עביד דעלמא יש לה סדר כגון שעיית נכין מתחילה אולבין האבן מן ההר ואח"כ מסתתו ואח"כ טוחנו על הבנין (עי' סוף ב"ת) ולמפרע א"א אף זכירה כו': **ע"ב** ורבנן נמי הכתיב והיו. ק"ל לימא דדרשי ליה לתו"מ דא"נ אלא בלה"ק כדלעיל (ט): **שם** ומאי חזית דמ"כם כו'. לכאורה בלא האי קרא דהסולת כו' הוה מצי לתרולי פ"ז הבא לאו רפואה דתחלואים כו': **שם** ומה ראו לומר רפואה בח' כו'. שמ"א שנדחק וגי"נ דהכי קא ק"ל דכיון דעיקר הגאולה אינו אלא במוצ"ש היה שייך שפיר לקובעה בח' וכדאמרי' בתענית (כט) אלמלי כו' לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו כו' ודלא כמו שקבעוהו ביום התחלה ועמש"כ לעיל (ה ב) ולרפואה בז' בשר שבימים כדכתיב קרא הסולת כו' הרופא כו': **שם** וכיון שנתקבצו גליות כו' ואויבים ידי עליך ס'. נ"ל דקבוץ גליות נרמז בואסירה כל בדיליך דבגלות אנחנו מופרדים ומובדלים זה מזה וגם ביניס נגד כופ"ת ובסטנים יסורו התבדילים: **שם** כלו הפושעים כו' נ"ל דנ"ל המינים וכו לקמן:

דף יח ע"א גמרא דתניא (ר"ה הגרי"פ) זכור יכול בלב כו'. הוא בת"כ ר"פ בחוקותי ב': **שם** נ"ל דכתיבא תרגום כו'. לפ"ד הש"ס בש"ת הל"ל כדאמר ר' אחא אר"ש (לקמן) שכתובה בלעז יונית ה"ג כו': **שם** הא נ"ד אלא להא גיפטית כו'. נראה להוסיף מדית לדמיים כדלעיל: **שם** רו"ם כו'. לעז יווני לכל כשר עי' ר"ן שהאריך בהא דהשמיט זה הרי"ף ונ"נ ראיה דסתמא דגמרא אזלא דלא כוותייהו בגיטין (יט ב) אמר אמימר האי שטרא פרסאי כו' מאי קמ"ל דכל לשון כשר תניגא גם שכתבו כו' יוונית כו' כשר ע"ש ולדידהו מאי פריך מיוונית לפרסית ודוחק לומר דהפירכא היא מעברית ושפירושה כתב ולשון עבר הנכר כנבריית דהכא ודמתניתין דפ"ד דידים וכתב עברי: **שם** והא קתני יוונית ליוונים אין לכ"ע לא. מה שהקשה המהרש"א מעיקרא דפריך מיתיבי כו' אמאי לא הקשה כו' והלועז בשמע אשורית יצא הא יוונית לא נק"ת דמעיקרא דהוה ס"ד דאתו לתרולי מתניתין משמע דלעז יווני איט כשר אלא ליוונים דהא קתני ללועזות ומהברייתא פריך שפיר דהוה ס"ד דפסלה אף ליוונים דומיא דאינך וכמו שפי' רו"ם למתניתין דקאמר תרגום כו' דמיירי אף לבעלי אותו הלשון עד דמשני ליה הא דתיא כו' ופריך ליה א"ה כו': **שם** ולימא הלכה כרשב"ג. ק"ל דלמא בהא לבד ס"ל כוותיה דים חשיבות ליוונית כלה"ק אבל בהא ת"ל כרבנן דספרים נכתבים בכל לשון וי"ל דכיון דטעמיה מקרא דיפת כו' ויפכון באהלי שם משמע נמי דלבאר לשונות אין שכונה: **שם** מידי דהוה אנשים וע"ה. תימה דהכי עליהם מקשה והא לא ידע כו' דהן הן לועזים: **שם** האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן. לפי פשוטו נ"ל דהמה תוארים להרלים והרוכבים האחשתרנים הוא שם היחס למדינתם או לעירם ואינו רחוק לומר דזהו האסטרחן אשר במלכות רוסיא והרמכים הוא כינוי משפחתם כמו הרכבים (בירמיה לה) וכדומה ולאשר מלאנו שם רמך בפ"ת דכלאים למין פרד ידוע אפשר לומר דנקראו כן ע"ש רגילותם ובקיאותם ברכיבה על מין פרד הנזכר: **רש"י** ד"ה קראה תרגום זו והא"ל זו קתני. נ"ל הא דלא פי' זה במשנה הוא משום די"ל דבכל לשון לא אתא לרבויי אפי' יוונית ולאפוקי מרשב"ג אבל הכא דמשקינן לרו"ם דלעז יווני לכל כשר ולא אותבינהו ממתניתין (פי' ר"ן) ע"כ דבכל לשון היינו לבד יוונית הוכרח לפרש דזו והא"ל זו קתני: **ע"ב** גמ' אלא דכתב פסוקא פסוקא וקרי ני' כו'. זה אין חובה עליו וא"כ ר"ל משום דדרך לעשות כן לדעת אולי טעה וא"כ קשה דלוקי דכתב כולה וקרי לה וי"ל דא"כ הייט מגיהה או משום דאין דרך לעשות כן דאם יתגלה טעות בתחלתה יהיה טורח לתקנה: **שם** שאני ר"ת כו'. פי' גס"ש מה שהביא בשם המדרש לא ה"ל להביא ממרחק כי כן הוא גם בירושלמי דמכלתין פ"ד הל"א והביאו הר"ן ועמש"כ במדרש שם במ"ת בס"ד: **שם** דתניא ר' ירמיה כו' ברי"ף ורא"ש הגי' ר' יהודה: **תד"ה** תפילין לכאורה הנ"ל דלריך לציין והלכתא תפילין כו' וע"ז פי' ר"ת דכן הלכה ולאפוקי מפרש"י דר"ל הלכ"מ אך אולי יכוונו להא דפי' בסוטה (יז ב) ד"ה כתבה דהכי גמירי להו דאין לשרטט תפילין ע"ש: **ד"ה** קנקנתום פי' הקונ' כו' הוא בעירובין (יג): **בסה"ד** ונהי דאמרי' התם שהיא ירוקה ס"כ' בתוס' שם וכאן ע"ש:

דף יט ע"א גמרא אר"ח כו' הלכה כדה"א כולה. פי' סוף מכלתין ולימא הלכה כר"י כו' ועי' במנחות (לב ב) תד"ה ולימא: **רש"י** ד"ה שיהו תפולשין בסופו נ"ל דנ"ל וכתשלימי לסוף הספר דלגי' שלפנינו אינו במשמע רק שיהו ב' אוירים העליונים שוים וכן התחתונים אבל שיהו ארבעתן שוים כאחד לא השמיענו ולשון התוס' בזה מתוקן יפה רק בהעתקתם הא דמבוס נ"ל ג"כ להגיה וכמקדם לנפון: **ע"ב** גמ' ומתו לה אמוחא לא אמרו כו' כצ"ל בלא ו': **רש"י** ד"ה כד"א בקטן כגון בן תשע כו'. עי' ערכין (ג ב) תד"ה שהגיע: **תד"ה** ר"י מכשיר בקטן והא אמרינן בספ"ג דר"ה כל כו' כצ"ל. עי' בש"א שרלה להקשות דר"ש אדר"ש דהכא אזיל בשיטת ר"י וש"ת דאיט מחלק בין חד דרבנן לתרי דרבנן ואילו בסוגיא דמנחות גבי משפה דר"ש משמע דמחלק לכו ע"ש ותמיהני דהא לקמן (כד) בתד"ה אבל מבואר דגם ר"י גופיה מחלק לכו רק דבמגילה מיקל ע"ש גם מה שהוכיח מהא דמנחות דאין לחלק דהא הלוקח מע"ה או מנכרי הוו תרי דרבנן ע"ש יש לדחות די"ל דגם הטבל המעורב היה לקוח עוד הקשה על הא דמשמע מהתוס' דר"ה דמעמא דר"י משום דס"ל דרבות מוליא ב"ח דרבנן א"כ אמאי ל"פ ג"כ אשופה מלינו ביומא (מג) דת"ק פוסל בקידוש תש"ו ור"י מכשיר בקטן ול"פ אחו"ש וכ' שם התוס' טעמא ע"ש וה"ה הכא נמי ואשכחן ג"כ פ"א דתרומות מ"ג דר"י פליג בקטן ול"פ אחו"ש וע"ש בבכ"א ועי' בתור"ע אות כ"א שנשאר בלע"ג ע"ד הר"ן בשם הרמב"ן גהא דבן מברך לאביו דברכות (כ ב) ע"ש במלחמות שגי' אחרת ה"ל שם ובגה"ש הוא עלמו מביאו שמה [עי' ברכות (כ ב)]: **ד"ה** ודלמא. ולעד"נ משום דא"כ לפלוג ר"י גם אחרש (וסברת התוס' י"ל כיון דלר"י ג"כ לכתחלה אינו קורא להכי ל"פ עליה בפירוש או משום דכבר אשמע לן רבי פלוגתא, בזה בברכות) ובזה א"ש ג"כ פרש"י דלקמן (ברה"ד) מהל"ע שהניח המהרש"א דכיון דע"כ חרש לא אתיא כוותיה דהשתא קיימינן דלר"י אפי' לכתחלה לכן מוטב לפרש דחרש אפי' דיעבד נמי לא דומיא דשוטה וקטן ועמש"כ בנדרים (יא): **ד"ה** אלא זקבל למ"ד כו' השמעת אוזן סבר כו' כ"נ דנ"ל:

דף כ ע"א **במשנה** עד שתנץ החמה. הס"א כ' בפשיטות דכל הני דחשיב במתניתין דלקמן ג"כ דינייהו דלכתחלה לריך להמתין עד הנה"ח וכ"כ שם וק"ל מ"ש תמיד דמשמע בתמ' תמיד וביומא דלכתחלה קודם הנץ וא"ל משום דכהנים זריזין הן דהא לקמן חשיב ג"כ מוספין ומאי עבודת כהנים ולולי דמסתפינא הייתי אומר דעד שתנץ החמה דכאן אינו הנה"ח דכולא ש"ס דהוא ד' מילין מעה"ש אלא הוא משהאיר המזרח דאז יוצא מספק לילה כבתמיד (ומלינו רבות לשון א' על כוונות מתחלפות) וראיה לדבר מהא דאמרינן בר"ה (ל ושם) אשתקד מי לא הלכנו בהאיר המזרח וכן ראיתי במהרש"א בסוכה (נא ב) בתד"ה קרא הגבר בתוך דבריו דהאיר המזרח הוא הנה"ח וכ"מ מפרש"י רים פסחים בד"ה הבוקר אור ובד"ה בכי טוב וכן פי' בהדיא במנחות (סח) האיר מזרח הוא הנה"ח טוב ראיתי בירושלמי רים ברכות ובב"ר פ"ג דמעה"ש עד שיאיר המזרח ד' מילין ומשהאיר המזרח עד הנה"ח ד' מילין וע"ש במ"כ ובגמרא שלנו בפסחים (צד) אמרו דמעה"ש עד הנה"ח ד' מילין ש"מ דהוא הוא האיר המזרח וש"מ דיש עוד זמן הנקרא נה"ח והוא מאוחר מהראשון ד' מילין ובזה יש מקום לגי' הישנה ברמב"ם פ"א מהל' ק"ש הי"א וכפי מש"כ שם הכ"מ בשם מהרי"א אך לפ"ז ל"ע מאי דאמרי' בברכות (יב) דלא שמא זמן יוצר אור וכן הא דאמרינן ביומא הקורא א"ש עם אנשי משמר ל"י הלא שחיטת התמיד משהאיר המזרח דהוא הנה"ח ואחר כך זריקת דמו הפשטו וניתוחו וסידורו על הכבש ומליחתו ואחר כ"ז ירדו ללשה"ג לקרות שמע וכן ל"ע מש"כ התוס' ביומא שם דהתמיד היה קודם הנה"ח בע"ה וכן רש"י בזבחים (פו ב) ד"ה וברגלים כ' לשחוט ולהעלות התמיד בע"ה: **רש"י** ד"ה ואיתקש טבילה וה"ה לזב ולזבה. לכאורה הא בדידהו כתיב ספירת שבעת ימים תפורש וכדלקמן (רע"ב) ולפי' ריב"א בתוס' ע"כ מהתם נפקא: **ד"ה** מיהוי חדא זיבה כתיב הכא כצ"ל: **ד"ה** משום כל ימי זובה כמשכב כו' כצ"ל: **תד"ה** ולא ופיר"ת ס' כדי לקבל הזאה כדאמרי' במס' יבמות ואותה הוי' בלילה ואחת לאחר ההזאה כצ"ל: **בא"ד** ואי מיירי באותה שלאחר הזאה כו'. מה שהתור"ע רולה לפרש דאם טובל ביום ס' קודם הזאה שני ליה תמוה דהא התוס' מביאין מן הספרי דאם הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא"כ: **ע"ב** רש"י ד"ה ת"ש והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה כצ"ל וכן בתוס': **במשנה** הכ"י כשר לקה"ת. הס"א כ' בתוך דבריו דלר"י מוספין אינם אלא עד חצות וכ"כ לקמן בד"ה ולמוספין ול"ד אגב שיטפי' דבהדיא איתא בברכות (כו) דזמנם כל שבעה לדידיה ובד"ה ולתפ"מ כ' דקרבן מוסף קדים לתמיד אפי' הגיע כבר זמנו כדאמרי' רפ"ס דפסחים ל"ת שם להריא אלא דמוספין בשם ואז לא הגיע עדיין זמן התמיד ואולי כוונתו להא דאמרי' שם (נט) ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בה"ע כו' ועי' ר"ס (ל ב) תד"ה ונתקלקלו: **גמ'** לקריאת ההלל דכ' ממזרח שמש עד מבואו רי"א זה היום כו'. ק"ק א"כ איך קורין אותו בליל פסח ועי' בביאור הגר"א ז"ל להגדה במה נשתנה: **שם** ולמוספין דכתיב יום ביומו. מפרש"י בחומש דפי' אם עבר יומו בטל קרבנו והוא מגמרא דתמורה (יד) וק"ל הא זבח כתיב שם ופי' בכ"מ שלמים ואינם בתוספין ושלמי חגיגה יש להם תשלומין כל ז' ונ"ל דר"ל כבשי עלרת וכדפי' בזבחים (נה) קרא דופל זבחי שלמיכם אך רש"י בחומש שם פי' דבר יום חוק הקצוב בהמ"פ והם אינם נזכרים שמה: **בסה"ע** וכתיב התם על פי התורה אשר יורוך כו'. לכאורה ה"נ מזה דזקן ממרא א"ח אלא אם הורו לו ב"ד הגדול ביום (וה"ז בא ללמד ונמצא למד) ול"מ זה מפורש: **רש"י** במשנה ד"ה ולוידוי פרים כתיב הכא וכפר עליו כו'. האי קרא לא כתיב אלא בשעיר נשיא ובחטאת יחיד ואולי ט"ס הוא ול"ל וכפר עליהם הכהן גבי פר העה"ד ש"ל. ופר כהן משיח ופע"ד איתקשו לכדדי והא דל"מ וידוי דחטאת יחיד עט"א אבל קשה דהא כתיב בזיה ומייר מתנות חטאות החילוניות דהוויין בפנימית אלבע וכן דחטאות הפנימיות נקבעות מזבח הפנימי. אמנם גם זה נכללו בשם הזיה כדמוכח בזבחים (לג) במשנה ובגמרא ועי' קדושין (לו) במשנה ובתד"ה הקבלות: **ד"ה** ביום לוותו. מליקת סוף מליקתו ויאיתו כאחד ס' וס"א עלא:

בלא הן והא דאיצטריך קרא מיוחד לשתיה אע"ג דשייך בה ג"כ הני טעמי הוא משום דלאו עבודה היא: תד"ה ולוידוי יוה"כ קשיא כו' כצ"ל ותיבת דתניא למחוק: ד"ה כל משום דשנה עליה הכתוב לעכב דכתיב תמימות. עי' במנחות (סו) דאין לנו לימוד אחר דקצירה וספירה בלילה אלא מתמימות יותר הל"ל דתהיינה משמע עיכובא כדאמרי' שם במנחות (כז) ועק"ל דל"ב שנה עליו לעכב אלא בקדשים וקשה לקרות ספה"ע קדשים: בא"ד ובה"ג כ' דהיכא כו' ימנה למחר בלא ברכה. והר"ן הביא בשמו דימנה בברכה וכ"כ בתוספות מנחות (סו) וברא"ש שלהי פסחים: בא"ד משא"כ בתק"ש כו'. אבל לשופר כו' ל"י מאי שייך יה"כ כו' לת"ש הא מדאורייתא היא אף בזה"ז:

דף כא ע"א גמרא רי"א אפי' כו' וקדר אה"נ ערבית אין בכך כלום. נל"פ דהאי ערבית אינה משתמשת אלא לפנות היום דהא כתיב ביום השבת יערכנו גם השתא ל"א אלא דכשר כל היום: תד"ה ולהקטר. עי' ביומא שם ובזבחים (פו) ותראה שדבריהם צריכין תיקון:

פרק ג רש"י ד"ה בשני עזרא תיקן כו'. עמש"כ לעיל (ל) בס"ד ול"י מדוע השמיט בתקנת עזרא שבת במנחה גם מש"כ וסכא אשמעינן כו' משולל הבנה: ע"ב גמרא בהלל ובמגילה כו' ועשרה מתרגמין. עפרש"י ולכאורה יפלא אמו משום דלא נתחבר תרגום עליהם אינן יכולין להתרגם ונראה שדבריו מיוסדים על הא דאמרי' בקדושין (מט) יתרגם מדעתי' והתניא כו' ופרש"י ואונקלוס כו' לא מדעתו כו' שהרי בסיני ניתן כו' ויונתן נ"ל שתרגם ע"פ רוה"ק כדלעיל בר"ת מפי חגי זו"מ. אמנם עדיין קשה מהא דתנן בפ"ק שהספרים נכתבים בכל לשון וכן מהא דקורין ללועזות בלעז לכן נראה דכוונתו דבצבור אין מתרגמין אלא תרגום אונקלוס ויב"ע וכמש"כ הרא"ש בסי' ו' ע"ש ובזה מולל ג"כ מתפיסת התוס' עליו וממה שהעיר הגרי"פ: שם דאר"י א"ם כס"מ כולן מברך עליהן כו' עמ"א ועמש"כ בס"ד במ"כ נשא פי"ד אות ע"ו במ"ק: שם גזירה משום הנכנסין כו'. עפרש"י וכ"פ הרמב"ם ולכאורה הגל"פ דהגזירה היתה דילמא יקראו לקה"ת א' מה"כ או מה"י ונמצא שהראשון יקרא בתורה בלא ברכה לפניה והב' בלא ברכה לאחריה עי' טו"ע או"ח ל"ס ק"ת ובמ"א סק"ב וכ"כ הט"ז בסי' תכ"ח סק"ה בסופו דגם קודם התקנה אם בא אחד אחר ברכת הראשון הי' צריך לברך תחלה וכן הט"א בסוף מכילתין בד"ה לפי שא"א ברכה כו' ודלא כת"ש והא דקאמר לקמן (כב) לפניה מ"ע בריך ולא משני דרב אתא אחר ברכת הא' עי' תענית (כח ב) תד"ה אמר: רש"י ד"ה תורמין. שנה זו לתוכה. לכאורה ה"ל להגיה לתוכה אבל יותר נראה להגיה בתחילתו שנותנים וקאי על הלשכה ורא' מהא דקיים לכל השנה ואלו הקופות תורמין ג"פ בשנה. ועי' ספ"ג דשקלים דלפי' הרע"ב גם בלשכה לא היו נותנים בפעם ראשון לכה"ש וע"ש בתוי"ע פי' הרמב"ם: תד"ה תנא [לכך נראה כמו שפרש"י כו'. ולע"ד יל"פ ע"פ מה שפסק הטו"ע או"ח סימן רפ"ב ס"ב דמותר לקרות עולים הרבה אע"פ שקורא זה מה שקרא זה כו'. וכן אנו נוהגין בש"ת כמש"כ הרמ"א שם ובסימן תרס"ט. אבל ח' פסוקים אנו יחיד קורא ולא יחזור שני לקרותם עוד הפעם וכמו שאנו נוהגים: שם בא"ד] בסופו צ"ע להוסיף תיבה אחת וכצ"ל ומה שמתחילין מויעל כו' וצ"ל שבימיהם נהגו שהאחרון מתחיל מן ויעל דלכאורה לא היה צריך אלא להתחיל מן וימת דמשם הוא ח' פסוקים לזה נהגו מטעם שהוא תחילת הפרשה ופי' המהרש"א לא מחוור:

דף כב ע"א גמרא ותניא הקורא בתורה ל"י מג"פ. צ"ל ותנן כי היא משנה לקמן (כג ב) וכ"ה בתענית (כז ב) והגרי"פ שגה בזה להגיה שם ותניא וכן בכאן לא תיקן:

שם ואמצעי דולגן. עט"א ומשכ"ע בק"א ועתה ראיתי בכ"מ פ"ג מהל' בית הבחירה הי"ב שכ' דלכן פסק הרמב"ם כראב"ש דלפון ודרום היו מונחים דקרא דאל מול פני המנורה כו' מסייע ליה ותמוה דגם לרבי א"ש וכמש"כ טוב ראיתי להגבה"ז במנחות שם שהשיגו בזה וני"ל עוד ראיה דסתם אמצעי הוא השני מפ"א דאהלות מ"ד חומר באדם שכ"ז שהוא באמצע הן ד' ושם ע"כ דוקא כשהוא שני דכשהוא שלישי אינן אלא ג' כמבואר שם במ"ב: שם א"ד ה"נ איכא מוסף תפלה. ופרש"י תפלת ענגו הא דלא פי' תפלת נעילה דאיתא בתע"צ כדמוכח רפ"ד דתענית ועי' רמב"ם בפ"ד מהל' תענית הלי"ח ובר"ן ספ"א שם דאף בבבל (דאמרי' אין ת"צ בבבל) יש תפילת נעילה היינו משום דר"א רצה להוכיח ממתניתין דאף בט"ב קורין ד' ואיתא בפסחים (נד ב) דאין בו תפלת נעילה ובזה א"ש דלא פסיק ליה מתחלה מהסברייתא דפלוגתת ר"י ות"ק משום דאיכא למידחי דת"צ דאיכא תפלת נעילה עדיף טפי מט"ב דליכא ביה אלא מוסף תפילת ענגו ולכן אנכי תמה על הר"ן בספ"א דתענית דהביא ראיה מסוגיא זו דאף בבבל מתפללין תפלת נעילה ע"ש ודע דק"ל דהא מעמדות נמי אית בהו מוסף תפלה וגם נעילה ולהרמב"ם איכא נמי תפלת מוסף (עי' בהרע"ב ותוי"ע פ"ד דתענית מ"ד). וכן הביא הר"ן שם בפ"א בשם הרז"ה ואפ"ה אין קורין בהם אלא ג' כדאיתא לעיל. שוב ראיתי בחדושי הרשב"א שכבר עמד בזה ל"ת בס' היטב: רש"י ד"ה ליקרי ותלתא קראי מוגראשי כו' כצ"ל: ד"ה ואמצעי דולג. יהא צריך להתחיל ולשייר בפרשה כו' כ"צ דצ"ל: תד"ה אין וקשה כו' שאנו קורין בפ' ויחל כו' - לכאורה כיון שהוא הראשון ואין מי שקדמו מאי חששא איכא וכן בוהקרבתם ידוע שבפ' זו לא קדמו אחר. אח"ז מצאתי כן במ"א סי' קל"ח סק"ב בשם הא"ז ומרדכי: בא"ד וכן כו' כשהשלישי קורא וביום השבת כו'. ומ"א הקשה מזה על דברי הרמ"א דשם ע"ש. ולכאורה הרמ"א לא התיר אלא כגון להפסיק קודם וביום השבת והתוס' מיירי במה שמפסיקין אחריו ויש לחלק ביניהם ודו"ק: ד"ה שאני מיהו הא כו' שאם קרא אותו שלפני כו' כצ"ל: ע"ב גמרא אין אדם חשוב רשאי ליפול ע"פ כו'. עמש"כ בתענית (יד ב) בס"ד: תד"ה ואבא וכי ס"ד מעיקרא כו' ר"ל דהרי הכתוב לא אסר אלא להשתחוות עליה ותניא לקמן השתחואה זו פישוט ידו"ר כו': ד"ה אין אדם. בירוש' כו'. הוא בתענית פ"ב ה"ו: בט"א ד"ה ואין בו ביטול בהא דמספקא ליה לר"י דס"ל דמוספין אינן אלא עד ש"ש וז"ל אבל מוספין שחל האיסור כו' שו לא פקע יותר הל"ל משום או"פ דכשר כה"י כמ"ב לעיל:

דף כג ע"א גמרא היינו זכריה היינו משלם. כ' המהרש"א מדל"א ומשלם בו' לכאורה גם עתה תקשה מדוע ל"א וזכריה: תד"ה שבעה לכך פיר"ת כו'. נ"ל דלרש"י דחקו שינוי הלשון דכה' אומר מרואי ובז' רואי דבירמיה כתיב ג"כ מרואי אבל אי קאי אדאחשורוש א"ש דשם כתיב רואי ומה דלא הביא הש"ס מהא דירמיה י"ל משום דמרואי אדרבה משמע שהיו יותר רק שלא נקט מהם אלא ז': ד"ה חד. עי' מהרש"א מה שהעלה בצ"ע והתוס' בתענית (כט ב) כתבו באמת בשם ר"ת להוכיח ננסך בברייתא דמפטיר עולה ואנכי תמה דהרי נוכל לפרש דמפטיר אחד היינו לבד השלשה וכדהקשו התוס' לעיל ואם נאמר דאינו עולה ליתא להוכחה שכ' שם ודברי הק"כ אות כ"ט נ"כ כלל דתקשה מה"ל בבו"ס: ד"ה כיון ואין להתחיל בפ' של מעלה כו' דלא הוי תעניתו של יום. עי' במרדכי ס"פ בני העיר בהגהות שמתה פ"ז מקריאת ר"ח: בט"א ד"ה ביוה"כ ז' ותיהו טע"ז אינו מספיק כו'. ל"י מדוע אינו מתיישב בטע"ז דאיכא למימר דכ"ה קדרן לר"ע שבת דאיכא מיתה שהיא יו"כ דאיכא נמי מוסף תפלה נוסף על מיתה דאית בה דהיינו כרת (דלדידי' לא שני ליה בין ביד"ש לביד"א לענין זה) שבעה: ע"ב במשנה א"פ על שמע כו'. עתוי"ע ומש"כ ואנו כו' ונמצא שמיד מתחיל הש"ץ בברכת הי"א ולא הוי כפוסר לכאורה נסתר זה מפי' הר"ן שמביא לקמן בדבור הסמוך דחזינן דאף דעובר לפה"ת ג"כ אפ"ה אמרי ברכה של יוצר וי"ל דהר"ן לשיטתו שכ' לקמן ושמעינן ממתניתין שאין היחיד אומר קדושה של יוצר: גמרא כיון דבעי למימר נברך לאלהינו כו'. נ"ל דהוא משום שאמרו בב"כ פל"ד דאין הקב"ה מייחד שמו על הצדיק בחייו וזה דלא כהרשב"א שמביא הט"א על הא דאין נושאין א"כ: תד"ה ואדם. כדאמרי' פ' השולח כל חרם אשר יחרם וגו' מאדם לרבות כו' כצ"ל וכ"ה שם:

דף כד ע"א במשנה המפטיר בנביא כו' פרש"י מי שרגיל כו'. נראה דהיה ק"ל דפריסת שמע ודאי קודם קה"ת היא וכמש"כ התוי"ע ולישנא דהמפטיר משמע שכבר הפטיר לכן פי' מי שרגיל דהיינו בימים שעברו והתוי"ע שכ"ע וכלומר מי שעתיד להפטיר כו' שחת כוונתו. ועי' לשון הר"ן ומש"כ התוי"ע לקמן בשמו דטעם דאין כבוד למפטיר הוא משום דאיתא אפילו בקטן לכאורה תמוה דהא תנן בסמוך דקטן קורא בתורה א"כ מאי גריעותא דמפטיר אבל הר"ן לשיטתו שכ' שם ולא שיהיו כולם קטנים או רובם כו': שם והוא נושא א"כ. עתוי"ע וע"א שנדחקו בזה ול"כ דלפי דתנן פ"ה דברכות העובר לפה"ת כו' וא"א שם כהן אלא הוא ל"י את כפיו כו' ופי' הפוס' דאם יש כהנים אחרים זולתו אפי' הבטחתו כו' ל"י א"כ להכי תני הכא והוא אף דעובר לפה"ת כדקתני מ"מ נושא א"כ באם הבטחתו כו' ובזה יתיישב ג"כ קושיית התוס' והפוס' מהא דחולין נתמלא זקנו כו' דהכא דוקא משום דרגיל להפטיר התירוהו בהבאת ב' שערות לבד: שם פוחח פרש"י שכרעיו נראים כו' הר"ן הקשה עליו מהא דלקמן בסנדל איני עובר אף יחף ל"י דמשמע דאחר עובר יחף ול"כ דיחף דהתם היינו בלא סנדל אבל מ"מ הוא מכוסה רגלים באנפילאות דומיא הא דמייתי הרא"ש ביומא סי' כ"ד מפדר"א פ' (מו) אף ישראל יחיפי רגל ביוה"כ (לפנינו ליתא שם) ויוה"כ מותר באנפילאות לדעת ר"פ וע"ש בגמרא (עז) בהא דיליף איסור נעה"ס מיחף דקרא אבל קשה דהכא תני דאינו נושא א"כ ולקמן איתא תומין שאמרו כו' וברגליו ופרש"י משום דחולץ מנעליו וע"כ מיירי דרגליו יחפים ממש (עי' טו"ע סי' קכ"ח ס"ל) לכן נ"ל דיחף הוא רק בחלק התחתון דרגל ופוחח הוא שכרעיו נראים והיינו בגובה הרגל. ומה שהביא רש"י ראיה מתרגום עי' בתוס' והגרי"פ וגם סותר א"ע למה שפי' בערכין ס"פ השג יד וטעם דמתרגם כ' התוי"ע בשם הר"ן דלא הוי חשיבותא כ"כ דקטן מתרגם ועמש"כ לעיל בד"ה המפטיר ולשון הר"ן שהגדול קורא בתורה וקטן מתנו מתרגם עליו: תד"ה פוחח בסופו וה"ג משמע בירושלמי סוף מו"ק כצ"ל עי' בר"ף ורא"ש: ד"ה ואינו עובר לפה"ת וי"ל דהתם מיירי בת"צ כו' דאין מורידין כו'. הנ"ל לפרש עפ"ד דיש חילוק בין עובר לפה"ת ליורד לפה"ת דעובר היינו באקראי ויורד הוא בקביעות וא"ש הא דקתני המפטיר כו' הוא עובר לפה"ת דודאי אין סברא שיעשה ש"ץ קבוע בעבור זה. וכן הא דתנן בברכות פ"ה העובר לפה"ת וטעה דאין דרך ש"ץ קבוע לטעות וכ"ל לפ"ז דדוקא תני התם העובר לפה"ת ל"י אחר הכהנים אמן מפני הטירוף וכו' אבל ש"ץ קבוע ל"ת בי' לטירוף וזהו דין חדש לא שערוהו הפוס' אך בחולין הפתיקו התוס' מתניתין דהכא ולא יורד לפה"ת: ד"ה מי ולא יהא נוהג בו דת יהודי כצ"ל: בא"ד ואע"ג דפי' לעיל דקטן דאית ביה תרי מדרבנן כו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה קטן פוחח משום ול"י בך ע"ד. הש"א תמה דבמתניתין פי' משום כבוד צבור ולנ"פ דשם פי' למסקנא דהכא: במשנה נתנה על מצחו כצ"ל: רש"י ד"ה כי אמגוזא. נראה דכצ"ל עגולות כאגוז וכבילה (ר"ל עגול כדורי) אבל עגולה כעדשה (עגול שטחי) ט"ד:

דף כה ע"א גמרא תנא דבי ר"י בישראל כו'. עתוי"ע מה שהביא בשם הערוך אמנם בירושלמי הגי' גם בתדל"י אלתית ונסתר פירושו: במשנה רא"ה א"ת בהודע א"י. התוי"ע הביא מהלבוש דהטעם הוא משום דכתיב שם אביך האמורי כו' ע"ש ול"כ שמך לפירושו מהא דאיתא בסנהדרין (מד ב) בשעה כו' אביך האמורי כו' אמרה כו' רבש"ע כו' וסוד אחר אל תגלה והקב"ה לא השיבה כלום: גמרא ויש לא נקרין ול"מ. הגר"א ז"ל מח"ז ועמש"כ במהדורות לס' נת"ע (דף קיג ב) לקיים הגי' בדרך נכון בס"ד: רש"י ד"ה המכנה בעריות ברעתי ברעתם הל"ל כו'. עי' מנ"ש שם: בא"ד ויתירו את כבודם כבודו הל"ע כ"כ דצ"ל: ד"ה ומעשה עגל הראשון עד ואשליכהו באש. ע"כ ע"ש יש כאן דלקמן איתא איזה מעשה עגל השני מן ויאמר משה כו': תד"ה הכל כדכתיב ואל יתהלל חכם בחכמתו כו' הגבור בגבורתו כו' עשיר בעשרו כי אם כו' כצ"ל: ד"ה אין מפטירין וקי"ל כר"י. פי' לקמן (לא) בגמרא: ע"ב גמרא ולשתות את מימי שיניהם לפנינו במלכים וישעיה ליתא למילת מימי וכן ברא"ש ועמ"ש: שם והאמר' בסיין תיו שלך כ"ה בע"י: שם שרי לי' לבזויי' בגימ"ל ושי"ן. עט"א שהקשה כיון דקי"ל סקילה חמורה כו' וכ"ל מג"ש כו' וליתא לדרשה דר"מ כו'. לכאורה לדידן דלא קי"ל כר"א דאמר פנוי כו' עשאה זונה כ"ל שפיר תלזנות דאיירי בזיקת הבעל ע"ש (נא) יכול אפילו פנויה הא לזנות כתיב כדר"א כו' אבל ז"א דגם לרבנן תלזנות אין ראיה (עי' יבמות סא). ועי' בתוס' דסנהדרין (נ ב) בד"ה מ"ל והגמרא דקאמרה כר"א לאו דוקא ולכוונה דמילתא אולם קושייתו אינה לפמש"כ התוס' שם בסד"ה כשהוא דלכ"ע איתא הך דרשא דר"מ ע"ש וכ"כ הר"ן בס"פ אלו עוברין כפי' גי' הד"ת: רש"י ד"ה אלא כבידו של ריעי שהיה בו. כ"ה בע"י: ד"ה בגימ"ל. ורבותי מפרשים גייופא שמייא כ"ה שם ומלת שייטא ליתא:

פרק ד דף כו ע"א במשנה יקחו ספרים. צ"ל לוקחין כבאינך וכ"ה ברש"י ורי"ף ורא"ש: גמרא אר"ב"ח אר"י זו דברי ר' מנחם כו'. כה"ג בכתובות (קא ב): רש"י ד"ה מה היה בחלקו של בנימין. (עי' זבחים נג ב) בפירושו ביתר ביאור: ד"ה לא שנו. בגה"ש הטלה דבריו בצע"ג ולפלא שלא עיין ברא"ש דבדבריו מיושב פרש"י ע"ש וגם נ"ל דרש"י פי' כן אליבא דר"מ דלקמן (כז ב) במשנה [או כר"י שם במשנה הב' לפי' התוס' (כח) בד"ה ועוד]: ע"ב ד"ה ואפי' למ"ד כתכריכי כו' כצ"ל בכ"ף: ד"ה הני מילי והלכך כשנלבנו לבהכ"נ ה"ל כו'. כ"ה ברש"י שבר"ף: ד"ה קתפרא. יש ע"ש בדבריו ועי' ת"י שם ובפירושו ותקן: ד"ה בי כנישתא דרומאי. למחוזא עי' רש"י פסחים (ס ב) ד"ה מחוזא: תד"ה אגורה הוי ליחיד כו' כן צריך להיות:

דף כז ע"א גמרא ואת כל בתי ירושלים כשמשמען הן בית ה'. זה בהמ"ק ובית המלך אלו כו' ג"כ כשמשמען. וכ"ל דאתא לאפוקי מהא דירושלמי ר"פ דדרים וא"כ בתי ירושלים אלו ת"פ בתי כנסיות כו' דלפ"ז לא יאות טוב לפרש בית גדול מקום שמגדלין בו תפלה דהא היינו בהכ"נ: רש"י ד"ה אבל לא נ"כ במשפחות חומשין שמוריד כו' כצ"ל: ד"ה פרשא דמתא. פי' בפירושו בב"ב (ח) ד"ה לפרשא: ע"ב במשנה רי"א כו' והלוקח מה שירצה יעשה. עי' לעיל בר"פ שמביא ר"י מתעשה ראיה לדבריו. ועי' לקמן (כח) בתד"ה ועיד ולע"ק דל"א שם שמכרוהו לשם אכר: גמרא כי אכלנ רבה ברי' רב הונא כו' כצ"ל: רש"י ד"ה ולא פסעתי ליתב למקומו כצ"ל:

דף כח ע"א גמרא א"ת משגאי אלא משכיאי. עט"א שכתב בס"ד ואע"ג דאחר יכול למחול על הכאתו כדמוכח בספ"ח (כצ"ל) דב"ק צ"ג נראה דכוון להא דתניא שם הכני פצעני על מנת לפטור פטור אבל אין זה ראיה דהאי פטור אינו אלא מתשלומין כהא דתנן התם קרע את כסותי כו' ע"מ לפטור פטור דודאי חייב משום בל תשחית דלא עדיף מדידיה גופי' דעובר כדמוכח בשבת (קכט. קמ ב) ושם בב"ק (נא ב) שהמקרע עה"מ יותר מדאי לוקה משום ב"ת וכן תנן שם (צ ב) והקוצץ נטיעותיו אע"פ שא"ר פטור וכ' התוס' שם (נא ב) ד"ה החובל דחייב מלקות ועוד דבחובל גופא אר"ע שם במתניתין דאינו רשאי לחבול בעצמו וכ"פ הרמב"ם רפ"ה מהל' חובל ומדברי הר"ן בפ' שבועות שתים בתרא על סברייתא דנשבע להרע לעצמו מוכח דהוי איסור דאורייתא' ופשיטא דלא עדיף אחר אפילו אם הכשהו: שם סליק יתיב אריטא דדיקלא. יתכן משום דבדקל קשה לעלות כדאיתא בפ"ד דפאה לכן סליק עלי' כדי שלא יוכלו לעלות אחריו מהר: שם אם נאמר כבש למה נאמר אחד. עמש"כ ביומא (לד ב) בס"ד: רש"י ד"ה בתניכתו. עי' הגי' בתענית ובתוס' שם: ע"ב גמרא עשבים מאן דכר שמייהו. לכאורה מאי קושיא דמשמע דר"י פליג על ת"ק וס"ל דאף אין קורין וכו' כדי שיעלו בהן עשבים וצ"ל דסבר הש"ס דאין סברא דר"י יפלוג לאסור בכל הני והראי' דבמשנה לא חשב להו: רש"י ד"ה ואין נאותין ואין מתקשטין. עי' יומא (יא): תד"ה ב"כ של בבל שהרי כו' תפקע קדושתן. עמ"א סי' קנ"א סקט"ו:

דף כט ע"א גמרא גלו למצרים כו' שנאמר הנגלה כו' וגו' גלו לעילם שכינה עמהן שנאמר ושמתי כסאי בעילם (ירמיה מט) כ"ה בע"י: שם עלוב כו'. הרש"א בח"א בתענית פי' דהיינו חלוף ע"ש ונראה דמיילי' מגיפין (לו ב): שם הנכנס לבהכ"נ להתפלל מגוה לעשותו קפנדרי' כו'. כ"ה גי' הרא"ש והר"ן כאן ובר"ף שלהי ברכות: ע"ב כמאן דלא כרשב"ג. עט"א דר"ל שהיו תורמין ת"ח ד' ימים קודם ר"ח ניסן ותימה דהרי משנה ערוכה רפ"ג דשקלים דהיתה בפרוס הפסח וכן בירושלמי שם רפ"א איתא דהיתה בר"ח ניסן וע"ש כתחילתה שנאמר ויהי בחדש הראשון כו' באחד לחדש כו' ותאני עלה בו ביום נתרמה תרומה כו' (וזה ג"כ דלא כפרש"י בר"פ תשא פסוק טו ע"ש) וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהל' שקלים ה"ה אך ק"ל דשם תנן והן גרנות למע"ב דר"ע ובבכורות (נח) מוכח דלר"ע הוה הגורן ביום אחרון דאדר וכ"פ הרמב"ם פ"ז מהל' בכורות הל"ח וצ"ל דהן גרנות לאו דוקא דהתרומה היה ודאי בר"ח ניסן כנ"ל וכן פשטא דברייתא בר"ה (ז) כמש"כ שם בס"ד. שוב ראיתי להתוי"ע בשקלים שם שהעלה דברי הרמב"ם בצ"ע ונעלמו מכ"ת הראיות שהבאתי: שם רב אמר לו את בני ישראל כו'. אף דעיקר קריאת פרשה זו אינה אלא משום קרא דזאת עולת חודש כו' הכתוב בפ' ובר"ח ת"מ אגב קרינן נמי לו דג"כ שייך להיום שהרי מקריבין בו תמידין ומהא דפריך לקמן מאי שני משמע מפשטי' דאמר ר"ח שח"ל בשבת קורין ג"כ מפ' לו ול"י מאין יצא להפוס"ע בסי' תכ"ה דמתחילין מן וביוה"ש ואע"ג דיש לדחוק ולייסב עפ"א ת"מ כיון שלא נמצא בש"ס מפורש שאין קורין לו מנ"ל לדחוק [אח"ז מצאתי מפורש במסכת סופרים פרק יז ה"ג כדברי הטוש"ע ע"ש. ותימה על הגר"א ז"ל שלא ציין כדרכו לשם] וכן מש"כ הפ"א דכשחל ר"ח בתוך השבת דמקדימין לשעבר א"ל להתחיל לפ"ש אלא מן ובר"ח פשטא דשמעתא למ"כ אלא לעולם מתחילין מפ' לו וגם ל"ד במש"כ כ"פ דאמר ר"ח שח"ל בשבת אינו מתחיל רק מפ' ר"ח דהא מבואר בטוש"ע שם דמתחיל מן וביוה"ש: שם וצריכא דאי אתמר בהא כו'. לכאורה בלא"ה צריכא קמייתא לאפוקי מת"ד לסדר פרשיות הוא חוזר דהא מוכח לעיל דבר"ח דעלמא לכ"ע אין מפסיקין ענינא דיומא ומסתמא דבחנוכה ג"כ הכי הוא: שם מי גרס לד' שיבא ר"ח כו'. עט"א שהקשה דלמה לא יקראו בחנוכה א' או ב' ע"ש. וצ"ל לייסב ע"פ הגמרא דיומא (לג ב) כיון דאתחיל בהו עביד כולא כו' ע"ש: שם אתמר א"ל בואתה תצוה כו' קרי שיתא מואתה כו' כצ"ל כדלקמן באביי וכ"ה ברי"ף ורא"ש: רש"י ד"ה אלא אמרה תורה לחדשו בהבאת עולת תו"מ כו'. לישנא דקרא (עולת חודש) נקט אבל פשוט דגם חטאת דר"ח מתרו' חדשה או דלא קאי תיבת עולת רק על תמידין: ד"ה חל להיות. עי' רש"א שכ' דהכי הל"ל כו' הסמוכה לכי תשא. ל"ד דהא עתה דנין עליה מה היא פ' שקלים אי תשא אי טו לכן שפיר תיקנם קא סתים לה ולא קראה בשם ואולי דלזה דקדק לומר ר"ח כו' דאיך יכתוב פ' שקלים בפ' הסמוכה לפ' שקלים אבל הא דקאמר לקמן עלה בשלמא לאביי ניחא ע"כ לא יפרש ר"ח כו' דבר"ח מאי ניחותא דהא כיון דצריך לקרות פ' ובר"ח ביניהם אפילו לאביי איכא היכרא עק"כ אות לז:

דף ל ע"א גמרא רב אמר מקדימין דא"כ (כצ"ל) בצרי להו י"ש. עט"א שהקשה דלרבנן דס"ל שואלין ל"י קודם וילפי מהא דמשה עומד בפ"ר כו' א"כ ה"ל ל"א יום עם יום המעשה ולמה סגי לקרות פ"ש בר"ח דלא הוי רק ל"י עם יוהמ"ע ותירץ דיוהמ"ע של ר"ח ניסן כיון דלילה א"ר לה הוה נמי בכלל החשבון ותימה דסוף סוף כיון דילפי מהא דמשה ושם גם מקלת יוהמ"ע א"ר עד בס"ע כמש"כ בעצמו ואפ"ה הוה ל"י אלתו: שם א"ש בה ופרש"י הא בתוכה כו' תוך שבת עצמו וכן בנגעים פ"א מ"ד בקופה תני א"ל בתוך השבת והכוונה דוקא ביום שבת עצמו ע"ש: שם כיון דאיכא מוקפין כו'. עט"א ועי' בהגר"א ז"ל סי' תרפ"ח סקי"ח ובמש"כ בס"ד בס' עליית אליהו בסוף המכתבים ויש שם השמטת הדפוס וכצ"ל וכפי סוגיית הגמרא בריש מכילתין וברפ"ב בפי' נזכרים דהיינו קריאת כו': שם איתמר נמי אר"ח כו' פורים שח"ל בשבת מקדים כו' כצ"ל: רש"י ד"ה אבל בזמן כו' בצרי להו יומי לשולחנות כצ"ל: ד"ה שניה להפסקה עי' מהרש"א בכוונת דבריו אך לפ"ד סיומו ובתוך שבוע שלאחריה יהא פורים לא א"ש: ע"ב גמרא מסייע ליה לר"ס. עט"א ומש"כ דהא בתענית של מעמדות ל"ש כנופיא כו' תמוה דמה לו לכ"ז כיון דמפורש במשנה דהיו קורין בשחרית ובמוסף. גם מש"כ דלפי' ש"מ דלא היה תפלת מוסף במעמדות לק"מ ע"ש. לכאורה מ"מ יקשה כיון דהיה להם קריאה במנחה ולייתי ש"מ כבשאר תענית ובפרט לפי' הרמב"ם והרע"ב

והרע"ב דשם נמי קריאה בנעילה כמ"ש התוי"ט שם במ"ג. אבל נ"ל דל"ק כלל מתעמדות הואיל דלא הוסה אלא לאנשי מעמד בלבד ולא נתבטלה קריאה דיומא מבאר הטעם משא"כ תעניות יש בהן השוין בכל הצבור עתוי"ט מ"ד ד"ה בתעניות : תד"ה ואמר . והא באנו מוציאין ס"ת כו' כצ"ל :

דף לא ע"א גמרא ולמחר כל הצבור. עתוי"ט שכ' דמי שלא קיים מצות שמחה יקיימו עדיין . משמע דיש לה תשלומין ועמש"כ בחגיגה (ו ב) בס"ד : רש"י ד"ה ה"ג ת"ר אלא שבגלי סנמרא כו' שנהגו לעשות ב"י לקרות ביום שני כו'. נ"ע דלא בדיוק כתב כן דאף הא דיו"ט האחרון ש"פ קורין ויהי בשלח ודיו"ט האחרון (של סוכות) קורין הכ"ב אף שהמה נאוגים גם בא"י אינם אלא הוספה מנהג"ת (ובזה א"ש מה שפסק בשו"ע סי' תרס"ח דבא"י קורין בשמ"ע בזאת הברכה . ושבה"ג העלה בש"ע מהגמ' הלזו . דהגמ' איירי בחו"ל) ודאיה מדל"ק במקום ולמחר והאידנא כמו בינים הראשונים ובעצרת ובר"ה וכ"מ מראית דברי רש"י עצמו שכ' עד ושאר כל ימות החג וכן מבואר בתוספתא : ד"ה עוד סיום לפי שתפלתו כו' בגליל פסח הי' . עמש"כ בס"ד בפ"ק פי"ח אות י' במ"ת ול"נ לסוסיף משום דכתיב שם והחרים ה' את לשון ים מצרים כו' והיתה מסלה כו' כאשר כו' ביום עלותו מא"מ : תד"ה במנחה לפי שהגשים מקושעות כו' פי' שלשה תענית : ע"ב גמרא שנאמר אם לא בריתי כו'. עתוי"ט פ"א דאבות מ"ב ד"ה ועל העבודה : שם לפי שא"א ברכה על הפורענות. עע"א ועמש"כ בס"ד במ"ר פ' ראה אות ג' במ"ק: שם אהכנפשך. דומה לזה בב"מ (נד) : תד"ה ר"א וכן וה' נתן קולו לפני חילו דמשתעי בנים . נ"ע דכה"ע דשם משתעי בצרכה לפרש"י ורד"ק ולהרי"א קאי על גלות בבל : ד"ה קללות שבת"כ. ותשיב מוסיף אם לא תשמע עד כו' כצ"ל :

דף לב ע"א גמרא אר"ז אר"מ סלוחות כו'. פשוט דצ"ל ואמר : שם הגולל ס"ת צריך שיעמידנו על התפר . לכאורה דין זה ודין דשיור התפר לעיל (יט ב) מיסך שייכי אהדדי וכ"א צריך לחבירו וא"כ כן מפרש"י ובהרי"ף : שם ואר"ש אריו"ח עשרה כו'. (הגוללו נוטל שכר כולן) תיבות אלו המסובבות ליתא ברי"ף וכ"נ מתד"ה הגדול : שם וקול איתתא בדברא דאשה בדברא לא שכיחא.(ברכות ג ב) : תד"ה הגוהות ואכתי קשה כו'. עי' קדושין (כג ב) תד"ה דאל"ה ויתיישב לך ובזה אתי נכון פסק הרי"ף שם דבגליונים אין מגילין אבר תמה עליו הר"ן ונדחק ביישובו :

סליק מסכת מגילה בס"ד

ראש

פ"א סי' א בסופו ותושן כו'. הואיל ונעשה בו נס דכתיב והיהודים כו' כצ"ל : בק"נ אות פ' עמש"כ בגמרא (ד ב) :

פ"ב סי' א בהג"ה אמלמיית אין להם סדר פרש"י כו' . בפרש"י שלפנינו בברכות איתא כמו שהביא לקמן בשם ר"ת וכן הביאו התוס' במו שם וכאן : בק"נ אות ג' דבריו דחוקים ודהויים אבל נראה דהרא"ש ס"ל כהר"ן שכתב דסוגיין דלעיל לרבנן איתמר כו' אבל לרשב"ג שי' ע"ש : שם ברא"ש סיכוסין כו' קורא א' ומניח א'. עי' ב"ב (ש) וברשב"ם שם : בק"נ אות י' לא עיין בב"י שם דס"ל רובו ככולו :

סי' ב ברא"ש בס"ג פסק כרי"ל אע"ג כו'. לכאורה קשה מהמקומות שהבאתי בחדושי לשו"ע או"ח סי' ק"ס ע"ש ואולי הואיל דהש"ס לא אותבי' מהברייתא וגם אביי אמר שם אמו כל דלייי כא דל"י ול"א הברייתא ש"מ דידעו שאינה עקרית : שם ישראל א"ת כשתים כו' כצ"ל בכ"פ :

פ"ג בק"נ אות א' הל"ל דהוי בשניהם . לכאורה זהו באמת תירוץ ר"ח בגמרא : סי' ב ברא"ש ובפ' האזינו קורין בני"ו לך כו' והו' קורא מן כי אשא כו' כצ"ל : סי' ג אי תימר ממקום שפסק הראשונים כו' והאחרונים שי' כצ"ל : ק"נ אות ש' ואולי דבריהם נראה כו' . פירושו לא מחוור דא"כ מאי פריך ואם איתא כ"ד הוו הא לא תהוי כבוד תורה : שם אות י' מה שהביא בשם מהרי"ל דלא אשכחן אשר הצריכו חכמים להתפלל בעשרה הוא דבר מתמיה וכן סתר דבריו סמ"א בסי' תפ"ו סק"ב : סי' ט ברא"ש אר"ש ז"א אין גוללין כו' . בגמרא הגי' לפי שאין כו' : סי' י שאם היה מותר שיעלה ויברך כו' כצ"ל : סי' יג ומתוחל אמר עד שילא ול"פ כו' כצ"ל : ק"נ (סי' כא אות ש)בסיפו וזהו פי' התיספתא חזן שמש העומד לקרות פי' מי שיעלה לפרשיות ז"א דשם הכוונה דעומד לקרות בתורה בעצמו : שם ברא"ש לקיים מנין מן החרכים ר"ל ה' חרכים : סי' כד בסופו רי"א המתרגם פסוק כשרתו כו'. הוא בקדושין (מט) :

פ"ד ק"נ אות ס' מה שתמה על רי"ו דפסק להחמיר נ"ל לייסבו ע"פ קושית הט"א דר"א ורבינא החליפו שיטתן אהדדי מכאן לפ"ק דב"מ ובאמר בקושיא . ולתרץ זה ס"ל לרי"ו דהם לא איפלגו אלא במקום אחד רק הש"ס הוא דהאמר בדין הב' דתלי בפלוגתתם שמה ולכן החמיר רי"ו דדלמא עיקר פלוגתתן היה במה והלכה כהם כדברי המיקל וא"כ הכא הוא להחמיר וכן הניא הב"י בשמו דמשום הפיקא החמיר ונ"ל דה"ה ג"כ דעת הרא"ש מדהשמיט סוף דברי הרי"ף והל' כמאן דשרי וממש"כ הב"י שם לייבב קושיית הט"א בד"א : בהג"א הלכך כשגללנו לשם בהכ"נ כו' כצ"ל : ק"נ אות כ' כבוה פסק הרמ"א דאם שעה והתחיל בעל תוכחה צריך להפסיק כו'. וכ"ע דליתא מתים' דיומא ע"ש ולא ה"ל להביא ממרחק כי כן הקשו ג"כ במגילהין לעיל (ו ב) אבל פי' בתוס' ש"א סי' כ' שהוכיח במיבור דאפי' התחיל בא"ת פוסק ע"ש ול"נ עוד ראיה דתדיר עדיף מן אמבה"ת ממנחות (מט) דבעא רחב"א תמידין דלמחר ומוספין דהאידנא תמידין עדיפי שכן תדיר כו' אלמא דאם תדיר עדיף יוכל להעביר מצוה דהאידנא הבאה לידו ורא"ית המחבר מתום' יש לדחות הדא דזה לא מצינו דיש קדימה למקום התדיר שנית דמ"מ יקשה למאי איצטריך גבי בירי דם הטאת הפנימית למילף ירידתו מהכבש ליציאתו מן ההיכל (זבחים נג) תיפוק ליה מטעם דאמבה"ת : שם אות כ' וקשה דהא ר"ה שנוי במשנה בר"ה באחד לחדש. שגה ולא ראה פרש"י שפי' בחדש השביעי דשור או כשב : ברא"ש בסוף הסי' וקללן בכ"ב אותיות מוהיה אם לא תשמע . והכ"ים בברכה שלום רב לאוהבי תורתך :

הגהות וחדושים על מסכת מגילה

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהג"מ צבי אשכנזי זצ"ל

[נעתקו מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו]

דף ב ע"א במשנה הרכין המוקפין . נ"ב כך לשון זכר : שם ,ומוקפות" חומה . ל"ב קאי אעיירות לשון נקבה : ע"ב גמ' הא קמ"ל דבשורה דמיל כמה הוי כמתמתן לטבריא . נ"ב אע"ג דידוע שיעור מיל אלפים אמה . יש שאינו בקי במדידה . יוכל לשער בהליכה של שיעור זה ובפסיעות . וא"ת הא ככר שמעינן דכוותה כממגדל נוניא עד טבריא מיל (פסחים מ"ו א') ותרתי למה לי . וי"ל דהתם בפסחים משער בהילוך כדדייק ליסנא דכדי שילך כו' והכא במיל דראיה קמשער . וטבריא בעמק היא כדאיתא בר"ה [ל"א ב' ועי' רש"י שם . ועי' בשבת קי"ח ב' רש"י ד"ה ממכניסי שבת כו'] וכן המתן בשפולי ההר היא יושבת עיין עירובין (ס"א א') והיה ההר מפסיק בין שתיהן . והיינו כדאמרינן לקמן (ג' ב') סמוך ואינו נראה כגון שיושבת בנחל [ועי' בהגר"א א"ח סי' תרפ"ח ס"ק ו] :

דף ג ע"א גמ' יונתן ב"ע אמרו מפי כו' . נ"ב אין מפי זה דומה לחברו . כי הראשון ממש וזה כמו משם : שם שגלה סתריי כו'. נ"ב אין המכוון בכאן על סתרי סודות ורזי עליונים . כי לא מצינו שגלה יב"ע בתרגום שום סוד נעלם וגנוז בהכמת האמת אלא הכוונה בכאן כמו שמפרש ר"י שהתרגום מגלה פירוש מקראות סתומים ושיהא הקפידא ע"ד [שבת נ"ז א'] התורה מכסה ואתה מגלה . כי באמת עדיין דבר נסתר נפון במקרא כזה כי מדוע ידבר הנביא בלשון חידה [נמחקו כאן איזה תיבות] : שם דאורייתא מפרשי מילתא . נ"ב זה ל"ע א"כ מאין בא הלוק הפירושים בתורה וגם א"כ לא היה מקום לצדוקים ולבעו"ד לחלוק . שמא ר"ל מפרשן מלהא בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם שהם מפרשין ומבארין אותה . והרי היא מפורשת בהם מסיני :

דף ד ע"א תוס' ד"ה פסק כו' ואין מחזיר הס"ת כו' . נ"ב נ"ע [ועי' בש"ע או"ח סוף סימן כ"ה] :

דף ה ע"ב גמ' לר' פשיטא ליה . נ"ב ואע"ג דודאי ע"ש טבריוס הקיסר בנאה הורדוס כמש"ל [ו' א'] וכ"כ היוסיפון מ"מ הו"ל דין מוקפת די"ב אע"פ שהרבו הומותיה כדלעיל [ג' ב'] : רש"י ד"ה כי מספקא כו' ואינן פרזים . נ"ב אע"ג דלא כתיבי מדיוקא משתמעי וכדכתיבי נמי דמיין : תוס' ד"ה ורחץ . וא"ת מאי אריא כו' . נ"ב נ"ל איפכא דרבותא קמ"ל אפי' מרחץ כי הא דאמרינן פ"ק דתענית [יו"ד ב'] שכח אכל ושתה אל יראה עידונין בעצמו . וס"ד ה"נ אע"ג דאכילה שריא . אפ"ה מרחץ שאינו אלא לתענוג אסור . וכיון דשרי מרחץ כ"ש אכילה ושתיה שכל הצבור צריכין להם פשיטא דשרי . ומשום דרבי בימי אנטונינוס הוה ושלום היה לו מכל עבדיו . להכי אורי עובדא בפרהסיא דאפי' מידי דתענוג שרי כי אין מתענין . ועוד נראה שזה היה ג"כ בהותה שנה שרצה לעקור ט"ב מפני שנדחה כדמסיק וגם יז"ת נדחה . אז רחץ ביום ראשון והם הודו לו מחמת שנדהם : ד"ה ובקש כו' א"נ י"ל כו' . נ"ב איצבא דר' אלעזר י"ל כן אבל איצבא דאמת במסקנא א"א לומר כך גם אינו מכורך [ועי' בהגר"א א"ח סי' תקנ"ב ס"ק ג'] :

דף ו ע"א גמ' ולמה נקרא שמה טבריא . נ"ב אע"פ שמדברי כותבי ד"ה נודע שזה שמה הניתן לה ע"ש הקיסר טיבריוס שבימיו נבנית ולכבודו קראוה כך . מ"מ הו"ל נתכוונו להסב השם לדבר אחר שלא לתלותו בשם נכרי ע"א . וכ"מ כ"פ שדרשו גם תיבות יווניות ידועות ועשו מהן נוטריקון . עיין עליית הלשון : שם ,ועקרון" העקר כצ"ל : תוס' ד"ה טארטריות . לשון חרפה . נ"ב כ"ה בלטי"ן טור"ט קלון : ע"ב גמ' בעה משהקת לו שאני . נ"ב שאפי' צדיק גמור לא יתגרה בו במילי דידיה אבל במילי דשמיא לעולם אימא אפי' צדיק שאינו גמור מותר להתגרות בו . ולצדיק גמור הה"נ מצוה וחובה נמי איכא וכולהו שנויי קושטא ניהו : שם דהא בהא תליא . נ"ב שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה : רש"י ד"ה גרממיא שם כו' . נ"ב כמדומה ר"ל גרמניא היא אשכנז שלנו :

דף ז ע"א תוס' ד"ה נאמרה . שניתנה לכתוב מדרבנן במג"ת . נ"ב י"ל דניתן לכתוב ולקרות מדרבנן הא מיהא אסתר היא סוף כל הנסים משא"כ חנוכה אע"ג דניתנה לכתוב מדרבנן לא נתנה כתיבה דידה לקרות אפי' מדרבנן ובכלל תרוצי זה הוא תרוצו של הר"א ג"כ דמשום דתקנו קריאה במגילה תקנו לה גם כל דיני ספר כאמתה של תורה משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון : ע"ב גמ' רבה שדר ליה למרי כו' . נ"ב נראה כי עשיר היה מרי ומיטיב עם רבה שעני היה כידוע [כמ"ש במ"ק כ"ח א'] לכן כבדו רבה וקדמו בשלות אליו תחלה . ואולי מרי זה היה גם המשתדל להעלותו לרבה לגדולה : שם טסקא דזוגבילא . נ"ב ודאי רעיבא הוה דמעלי לכולא גופא [פסחים מ"ב ב'] : שם קם רבה שחטיה . נ"ב והא דאמרינן פב"ס [סנהדרין ע'] א"ת יין כי יתאדם באחריתו דם וכה"ג טובא התם . וברש"ה הדר [עירובין ס"ה א'] כל המתיישב ביינו כו' . נ"ל שלא שחטו ממש אלא כ"ז הענין לפי שהיו שמחים מאד וכתיב בכל עצב יהיה מותר לכן עשה זאת להעציבן כענין שאמרו ר"פ א"ע [ברכות ל' ב' ל"א א'] דחזו לרבנן בדחי טובא כו' ובאחיזת עיניס שחטו רבה לר"ז כדאיתא בה"ג פא"ע [חולין נ"ו נ"ז] כן אירע כאן שהרואים היו סבורים ששחטו באמת הרדה נפלה עליהם התעלפו ונאנחו כל שמחי לב . אף ר"ז נתפעל מהם לבש חרדה ונתעלף מרוב דאגה השוברת כל גופו של אדם ומת לבו בקרבו . לכן היה צריך לבקש עליו רחמים להחיותו . אבל דם ודאי לא שפך רבה (אף אם היה במאדים [כמ"ש בשבת קנ"ו א']) אלא כדאמרן וכדכוותה ס"ס ד"מ [סנהדרין ס"ז ב'] דם ופרתא מי הואי :

דף ח ע"ב גמ' שנצרעו תלויה ברפאות . נ"ב קרי רְפָאוּת בחירק הרי"ש כמו רפאות תהי לשרך :

דף ט ע"א גמ' מעשה בתלמי כו' . נ"ב אין זה בטלמיוס פילאדילפו שידוע שהיה אוהב ישראל ובקש ההעתקה הידועה מכה"ג שבירושלם בהכנעה ובהתרפס לו בכלי כסף ודורונות גדולות שעשה לכהמ"ק וכ"ג ולזקנים מעתיקי התורה שתנתן לו בקשתו זאת כמפורסם בספר אריסטיאס שחובר על זאת באותו פרק המעשה ע"י כמשולח של המלך לירושלם . אלא תלמי אחר הוא זה :

דף י ע"א תוס' ד"ה שמעתי . דהא גזרו טומאה כו' . נ"ב אתוניו גופיה לא קשיא דהא לא גזור אלא יוסי בן יועזר וחברו (אף לא הותלנה על ידיהם כי אם ע"י רבנן דשמונים שנה [עי' בשבת ט"ו ב']) והוניו בן שמעון מיד אחר מות אביו בנה אותו בית כדאיתא שלהי מנחות ואיהו קדים לגו דאינהו קבלו מאנטיגנוס והוא משמעון הצדיק . מיהו תוס' שפיר מקשו למאי דקאר"י מקריבין בזה"ז : ד"ה דכ"ע. דמשמע דעמון ומואב שהיו בעבר הירדן היו מח"י מיירי כו' . נ"ב לדעתי אין הכרח כ"כ לומר כן דאיכא לאוקמה להיא בארץ דסיחון ועוג שסייהו ולא כמה שטיהר בסיחון [וכ"ה בתוס' חגיגה ג' ב' וביבמות ט"ז א' וב"ב נ"ז א'] אלא מיהא מדקתם ותני עבר הירדן משמע דלא פלוג בהו אלא כל עבר הירדן אחד ודיש שוה : ע"ב גמ' והכתיב ויהי כאשר ראה יעקב את רחל . נ"ב כתיב וישא קולו ויבך כו' : שם יום אחד . נ"ב י"ל משום שנגנז אור שנברא בו . משו"ה נמי מסיק והאיכא שני ובשני נמי לא הגי דאברי ביה גיהנם אלא משלישי יוקא ק"ל . אבל ברביעי כתיב מארת חסר כו' . בששי אדם ביקר בל ילין [ויש לדחות כ"ז וק"ל]:שם ומתרגמינן מירא דהיא כצ"ל [וכ"ה בע"י וכחולין] :

דף יא ע"א גמ' ומסורבלין . נ"ב לשון סרבליהון [דניאל ג] : שם בימי פרסיים . נ"ל רומיים וכן בפעם השני [וכ"ה בדפו"י] : שם הודו וכוש גבי הדדי . נ"ב יש ארץ מערביאים שסמוכה להודו ונקראת גם היא מדינת כוש : ע"ב התם השתבוחי כו' . נ"ב לכאורה דבר תמוה הוא לומר כן . משום נתן לי ה'. וגמירי אפי' שדים לא מפקי שם שמים לבטלה כ"ש מלך כשר שקראו ה' מביתו . גם של הפרשה דנבואת ישעיה עליו לרד לפניו גוים וגו' מוכחת כן שהבטיתו במלכות כוללת העולם יותר מכ"ג . אבל דרז"ל אמת כי אמנם ההבטחה ודאי כך היתה כללית כמפורש שם . ולכן מ"ש כל ממלכות נתן לי ה' דבר אמת הוא . אבן על תנאי היתה המתנה הוא יבנה עירי וגו' וכדאיתא לקמן א"ל הקב"ה למשיח קובל אני לך ע. כורש כו' . לפיכך לא נתקיימה לו בשלמות . ולא עדיפא מהבטחת מתנת הארץ לא"א שלא נתקיימה בשלמות בעברה עממין מחמת שלא קיימו ישראל התנאי בעבור ישמרו חוקיו וגו' . שנעבורו אפי' מה שהיה בידם נטל מהם . עד לעת"ל שיקוים התנאי בשלמות . תחזור המתנה בשלמות בב"א:

דף יב ע"א גמ' חרי חרי . נ"ב עשוי חורים ונקבים מעשה שבכה : שם של פסים . נ"ב של משי כמו כתונת פסים : שם ראשונים כלו מפני כלי כצ"ל [וכ"ה בדפו"י] : ע"ב מרסנא כלוס מרבו במנחות . נ"ב דכתיב בהו תופיני מנחת פתים ודרשינן" [מנחות נ' ב'] תפנא אפויה נא . הייט מרס נא :

דף יג ע"א גמ' על שום אסתהר. נ"ב בתרגום איוב עפ"י אם הראה אור כי יהל. נראה שאסתהר אינו לבנה אלא הוא שם כוכב נוגה שאורו מזהיר : ע"ב שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת כו' . נ"ב שלא תטמא את מרדכי ואת הוליו שהרי גזרו על העו"ג שיהו כזבים לכל דבריהם אע"פ בזה אחר תי"ת דבר מחמיר היה לעצמו בכך ומטומאת ארץ העמים לא היה אפשר להזהר : שם ,אמר לו" והלא כו' . נ"ב בגתן להרג או איפכא : שם והיינו דכתיב ויבוקש כו' . נ"ב דאי משום הרם שמא אחר הטיל הפרם ויכלו לחשדו למרדכי עצמו בכך :

דף יד ע"א גמ' א"ל סול אותה. נ"ל אותו [וכ"ה בע"י ובדפו"י בגמ' ליתא מלת אותה] : שם ושתיא שנכנסו לארץ לא הוסברו כל הארצות כו' . נ"ב דומיא דנבואה שלא נאמרה שירה אלא ברוה"ק וכן שבגלו כן היה ביחזקאל [עי' מ"ק כ"ה א'] אבל אחר שגלו שנית נבואה בטלה ופסקה גם ב"ק אבל שירה לא בטלה אלא מעיט כלל הגדול בירידת מטר והלל המצרי [תמחק ת"א] : שם כפלים כיוצאי מצרים . נ"ב יוצאי מצרים כולם נביאים : שם לפידות שהיתה עושה פתילות . נ"ב לשון לפיד אש : רש"י ד"ה נבואה. וכה"ג מנויין כו' . נ"ב לא ידעתי איזה דרך שמר בה"ג ז"ל במנין זה כי מנין לו למנות את עלי שלא מצינו לו לשון נבואה ואם מפני שהיתה בכ"ג שרות הקודש שורה על הכ"ג [ועי' ברכות ל"א ב' לא אדון אתה כו'] א"כ ימנה אלעזר בן אהרן וצדוק ושאר הכ"ג . ואם מפני שהיה עלי שופט ישראל מדוע לא מנה כמו כן כל השופטים . גם מה שמנה דוד ושלמה י"ל שלא שמנו אלא ברוה"ק ולא מצינו בהם לשון נבואה ונ"ל שאין נראה להכניס בחשבון גריה וברוך ומחסיה ושריה שלא ידענו שהן נביאים כ"א מפי הקבלה וא"כ מיהוה טובא כוו ולמה נמנו אלו ועוד תסרו שניס כמ"ש רש"י מפני שארז"ל מרדכי הוא בלשן ע"ש שיודע בע' לשון . הרי חסרו לנו מן המנין תשעה . וכנגדן אני מונה מהלויים אסף הנביא ע"י המלך . וידותון בכנור הנבא . הימן חוזה המלך . ועוד בד"ה (א' טו) כנניה שר הלוים ישור במשא. כל אלה בימי דוד המע"ה . הנביא הזקן היושב בבית אל אשר היה דבר ה' אליו בימי ירבעם . חנני הרואה בימי אסא . זכריה המבין בראות האלהים . חנן בן יגדליהו איש האלהים . שבכל אלו נזכר לשון נבואה או מראה וחזיון . ועייל אלעזר בן אהרן כ"ג דאיהו ודאי נביא שנכתבה בתורה פ' בשמו . הרי ט' כנגד ע' שחסרו : תוס' ד"ה משום יחוד כשבאין כו' . נ"ב אע"ג דאין אחד בא לדין לבדו שהרי אסור לשמוע דבריו . בתרי ופרילי איכא משום יחוד היינו דקא מסיימי כשבאין למשפט דתק יהיו בעיניך כרשעים . והיא דנה ביחידה כמומחה : ע"ב גמ' ויאשיה בן אמון מלך עליהן . נ"ב כמה מקראות לעדים על אמתת דבר זה הנה כתוב בתחלת מעשיו ובערי מנשה ואפרים ושמעון ועד נפתלי וגו' ויכתן וגו' וכל התמנים גדע בכל א"י וכתוב ויתנו את הכסף אשר אספו מיד מנשה ואפרים ומכל שארית ישראל ונאמר בפסח שעשה ויעשו ב"י הנמצאים את הפסח ולא נעשה פסח כמוהו בישראל וגו' וכל יהודה וישראל . ואע"פ שגם חזקיהו עשה פסח והיו שם ג"כ מהשבטים אבל רבים היו משחקים ככתוב שם משא"כ בפסח יאשיהו היו כל השבטים שוים לטובה וכן נראה ממ"ש בערי שומרון ויזבח את כל כהני הבמות מכלל שהיה לו שם ממשלה מוחלטת : תוס' ד"ה שגלתה כו' שנקוד בהן לאורה . נ"ב במאלפו"ס . והשתא קושית קמייתא נמי מיתרצא דודאי לא גלתה שוקה לפני דוד במתכונת לכך אלא קודם שראתה את דוד הוצרכה לכך וכסתה עצמה מיד ולא ידעה שירגנה אדם ודוד בא פתאום וראה אותה מרחוק ג' פרסאות בעודה מגולה בלי שראתהו אז . ותכף באתה בתמימות והלך בלאור אשו זה ג"פ עד הגיעו אליה ותבעה ולק"מ . משא"כ אם הפירוש לאורה כמו בתול"ס . כלומר שהיתה מאירה לו ג"פ . נ"ל שהיתה עומדת בגלוית השוק כדי מהלך ג"פ . וזהו ודאי דבר שאין לו שמר לצדקת : ד"ה דאגיירה כו' עד לאחר שנכנסו לארץ . ל"ב ואיגיירה קודם :

דף טו ע"א גמ' מתיבי ברוך בן נריה כו' . היכא למידק היאך נתנבא ברוך בארץ כשדים שהרי לא עלה עם הגולה בפעם ראשון עם זרובבל שאלמלא כן היה נמנה עמהם וה"נ אמרינן לקמן שלהי פרקין גדול ת"ת שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה וביחזקאל אמרינן [מ"ק כ"ה א'] מאי היה שכבר היה . נדבר עמו תחלה בא"י . והא לא שייך בברוך . וצ"ל דהך ברייתא פליגא בהא וס"ל כמ"ד במדרש ע"א לנבואת יחזקאל כחו"ל : שם ודניאל . נ"ב ודאמרינן לעיל (ג') איהו לאו נביא ע"ש ברש"י וק"ל : רש"י ד"ה בשנת שתים כו' ,לבית". נ"ל לבנות : ע"ב שמא על שקראתיו כלב כו' . נ"ב פי' א"ת ז"ל משום דקי"ל [ב"מ נ"ג ב'] כלב אינו אונס . להכי הזרה וקראתו אריה דאפי' אחד הוי אונס :

דף טז ע"א תוס' ד"ה ודאי כו' עולין כו' . נ"ב נ"ל פשוט שיש כאן חסרון תיבה אחת וכצ"ל מאה תני שקל כו' שהוא ערך הזכר מבן עשרים עד בן ששים . וזהו שסיימו שיתן לו כל פדיונם ר"ל כל שיוויים . ובזה החשבון מכוון . שוב ראיתי שכ"כ הבחיי פ' פקודי ומביאו זקני הגאון החסיד בש"א וכתב שצ"ל בתוס' חמשים שקלים וכך היה כתוב בר"ת ח"ש וטעה הסופר וכתב תני שקל . וכוון הדבר והאל מקום אחד הכל הולך . אח"כ מצאתי שכ"ה בב"ר דאסתר :

דף יז ע"ב גמ' וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין כו' . נ"ב סמך זה כאמר אחר שנתקנה ברכת המינין ביבנה בימי ר"ג כדאיתא פת"ה [ברכות כ"ח ב'] דהוו להו י"ט ברכות : רש"י ד"ה הבו לה' הזכירו לפניו כו'. נ"ב מדכתיב הבו ולא כתיב מה דיהבו אלא היה אתם בני אלים הזכירו זאת לפניו אלים שהם אבותיכם .

דף יח ע"א גמ' האסתרנים בני הרמכים. נ"ב ראיתי בדברי כותבי חדושי המדינות שעדיין ידועים הם ומצויים בארץ פרס והם מין גמלים בשתי חטוטרות ושמנה רגלים והם קלי המרוץ מאד :

דף יט ע"ב גמ' לא יצא ומתו גם כו' . נ"ב נראה שלא אמר ר"ה כך אלא אחרים הלקו על ר"י . שם שמפרש"י

שיט

ב"ד נהגו כן. אלו ר"ל ריה אמר אד"כ שאחרים הלין על רבו בכך. והייט סך כמ"ב. וכן מורה וממו לשון רבים. ומתו הבני מוכרח לפרש כן עכ"פ:

דף כ ע"ב תוס' ד"ה כל כו' ימנה לנהר בלא נרכם. נ"ב ואחר הימים בברכם:

דף כג ע"א גמ' שבעה רואי פני המלך. נ"ב בשבעה נמי כתיב מרואי סוף ספר ירמיה. ונראה דגירסת רואי היא דדהקיה לרב"י לאתויי קרא דאחשורש ולא נתכוין לומר שכנגד אותן של אחשורש תקנום אלא לומר שאינם אלא שבעה אע"ג דכתיב בהו נמי מרואי (כמו בחמשה. דשייך בהו. למימרא דלאו חמשה לחוד הוו רואי פני מלך. דאיכא הא הכי) כך מ"ש אינה מ"ש המקנת דהא לא הוו יתיר משבעה בכלל. כדחזינן במלכות אחשורש דעפי משבעה ליכא. מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא להכי ודאי דהנהו שבעה דס"ס ירמיה נמי ז' הוא דהוו עפי לא אע"ג דכתיב בהו נמי מרואי. הלכך קרא להו תלמודא להני רואי. כלומר פייט כללא דרואים אך ליכא. וי"ל מ"ש א שבפסוק דירמיה. לפי שהיתה אותה שררה של רואי פ"ס עוברת משמבת רק שנה אחת. אח"כ מתמנים אחרים תחתיהם של אלו. והיו נמצאים רבים מהם אלא שלא היו רק ז' בזמן אחד. ולקח ז' מתוך כל הנמצאים או זקנים: שם יעקב מנהג. נ"ב דילמא ע"ש מקומו [ועי' תוס']: שם אבל אמרו חכמים אשה לא כו'. נ"ב נראה דהיינו היכא דאפשר וישאו מיירי בדליכא שבעה (כהני עשרה דמצטרפי לדבר שבקדושה) דנקיטי למקרי ואיכא אשה בקיאה דלא סגי בלא דידה: רש"י ד"ה ביו"ט. לסרות כו'. נ"ב ואע"פ שאינו ממנלתה אנשים. צריכין לשמור הבית והכנים בעוד שנשותיהן עסוקות בצרכי סעודה גם צריכות סיוע אנשיהן:

דף כד ע"ב גמ' א"ל זיל אימא ליה כו'. נ"ב גם בכאן בבקיה רבי לענותנותיה. ואינו זר שכן מצינו בהלל זקנו [פסחים ס"ו] וגם בבניו מכל האדם שלא נמלט פעם מכעס וקפידא:

דף כה ע"ב גמ' דהויא להו כפרה. נ"ב ב"מ היכא נמי כפרה למתים בכה"ג אע"ג דאין להם כפרה בקרבן. ואית ליה קרייא ופר לעמך ישראל לפי מש"ד רז"ל [בספרי] ומייתינא לה תו מדכתיב ואתם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית וגו' והנכלמים הם שכבר מתו בארץ או בגלות: שם שרי לבזוייה כנ"ל ושנת ליה נמתק: שם בגימ"ל. נ"ב ערש"י בר גירתא. כי הא דשדר אנטונינוס לרבי בר גירא [ע"ז יו"ד ב']: שם ש"י לבזותים. נ"ב אפי' בפניו מקלא [עירובין י"ח ב']:

דף כו ע"א גמ' מה היה בחלק של יהודה הר הבית כו'. נ"ב הייט רובו. כמו שבינו (רפ"ב דמדות) רובו מן הדרום כו' וגם במזרח ובמערב ודאי היה ליהודה חלק בו. אבל בצפון ודאי לא היה כלום ליהודה בו אלא לבנימין לבדו. כיון שהיה אולם והיכל כו' בחלקו של בנימין הלא משם לצפון כולו לבנימין כי למה יהתך הלקו של בנימין כשהגיעו סיטול בו יהודה. והרי כל ירושלים ממקום שהתחיל חלקו של בנימין משם ולצפון הכל לבנימין כמבואר גם בגבולו בספר יהושע ואין ליהודה אלא בנגב ירושלים ואף שם לא נטלו כל דרומה. הא ע"כ לא כל הר הבית במשמע. וכן אני אומר בלשכות והעזרות אינו כולל כולן אלא רובן כולן גם מוכרח: ע"ב רבינא הוה ליה. נ"ב לזכותי. ונמלך בר"א אם ראויה לזריעה. יקננה [וגי' רי"ף ורא"ש אלא דב"כ באלרשיב" וכ"ה בתוס' לקמן כ"א ב' ד"ה בתי]: שם זיל זבניה. נ"ב לאלא לשון זכר:

דף כז ע"ב גמ' במה האריכת ימים. נ"ב דשכל מצוה הכתובה בתורה בהאי עלמא ליכא וכמ"ש באה"ש דהכות: שם ר"ה אינה גוזא. נ"ב יל"ד מה צריך להודיע גנותו. וי"ל שבזה יש התגלות לר"ה דלא אהדר ליר גרב וכן למר משום דרב ארוך בדורו סוה כדאיתא בהמפלת [נדה כ"ד ב'] וכן בפרק ראשית הגז [חולין ק' ב'] קרי ליה אבא אריכא ותפש ר"ה להסיב לו כברכתו כי אם תתקיים בו כמו שברך הוא לר"ה אזי לא יתכסה בו כל גופו ואולי לא יגיע למחצה ולבליה גופו לכן יפה השתיקה והניחו על שכר ברכה המובטח למברך בעין יפה. שכל המברך מתברך דכתיב וטוב עין הוא יברך: תוס' ד"ה ולא כו' אפי' כנוי דלא הוי גנאי. נ"ב כי מרהא שאינו מחשיבו לקרותו בשמו. כמ"ש במדרש שהיה דוד מתרעם על שקראו אותו בן ישי כאילו אי"ל שם. ונ"ע שמצינו כ"פ בתלמוד שלא הקפידו על כך כמ"ש ב"ע תוץ מן הקרח סוה [בכורות נ"ח א'] וכן בן זכאי בן בתירא דכוותייהו טובא:

דף כח ע"א תוס' סד"ה אין כו'. נ"ב ע"ש בתוס' דע"פ שעולה לפי שיטתם בענין קידוש במקום סעודה וכ"ל שא"כ לדחוק דאע"ג דאין אוכלין בהן סעודת רשות אבל דמצוה שרי כמ"ש תוס' שם ודאורחין נמי דמצוה היא כדאיתא ריש מפנין [אבל נ"נ להתיר לאורחים גופייהו מש"ה ועמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן בענין ב"כ שבבבל פ"ת עשויין] וגם רבנן שרו בה בכל מידי דמהני להו כדאמרינן לקמן ועמ"ש שם נס"ד: ע"ב גמ' אמרי האי דעיילינן כו'. נ"ב. נראה דהיינו דווקא כשעומדים בחוץ ונכנסין מפני המטר דמחזי זילותא צריכי לס"ע אבל ת"ח העומדים בב"כ ולומדים שם מותרים בכ"ד הנראה בה גם בישובם ואפי' בא"י ובלי תנאי כדאמר ריב"ל מאי ב"ר ביתא דרבנן והיכו בא"י קאי ובישובן מיירי. ובזה אין הכרח למ"ש תוס' [ועי' בפוסקים בזה]: שם גמור מיני הא מילתא דאמר ר"ז. נ"ב לא בשם ר"ז אמרה אלא כך היתה שומה בפיו. כמ"ש ר"ז:

דף כט ע"א גמ' רשב"ע עלוב כו'. נ"ב שאני ס"ב. ולא יכול לילך משם לבדו. ויל"ד אמאי מבעתו ליה ואבוה דשמואל ולוי דנסקו אמאי והא ודאי לא היו יושבים שם בטלים אלא עוסקים בתורה ואמר בסמוך דמצוה חביבה היא דכתיב אהבתי מעון ביתך ואמרינן [ברכות ח' א'] מ"ד אוהב ה' שערי ציון המצויינים בהלכה כו'. שמא באמת עסקו אז בדבר הרשות דשרו להו כדלעיל דמקרי בי רבנן. וא"ת כי אתיא שכינה הו"ל לאעסוקי באורייתא. י"ל כיון דלא עסקי בה עד האידנא לא מגנא הס"ג: ע"ב לבני מערבא דמסקי לדאורייתא בתלת שנין. נ"ב אפשר משום דאינהו פסקי לפסוקי בתלת כדאיתא פ"ק דקדושין (ד"ל ע"א) [ע"ש] אלא מיהא הא קשיא לי טובא דהאמרינן שילהי מכילתין עזרא תקן שיהו קורין קללות שבת"כ לפני עצרת ושל משנה תורה לפני ר"ה. וכה"ג מי מתרמי להו:

דף לא ע"א רש"י ד"ה קורין בעריות כו' מתמדתן: נ"ב הכי תנינן שילהי מכות והיא אקרא קאי מיהו בתר דכתלונהו אנשי כה"ג לעיניה דיצה"ר והשי דלא מקני איניש בקריבתיה [יומא ס"ט ב' סנהדרין ס"ד א'] לא דייק לישנא דרש"י כולי האי דהאידנא לאו עבירה מצויה היא ואין יצרו תוקפו עליה. אלא שי"ל דלא אהני אלא לקריבתיה דהיינו אמו ואחותו ובתו ודכוותייהו דמשום קורבה דידיה ואכתי איכא א"ה חמותו וכלתו ואחות אשתו. ובעו"ה בדור האחרון הלז חזר יצה"ר דעבירה להיותו כראשון אל פריצי בני עמינו הכת המודחת הרלה אחר נבי מודה לבהר שחת: ע"ב תוס' ד"ה משה כו' וקשה שאלו לא מחשבינן. נ"ב ר"ל אלי התוכחות שבנביאים אינן חשובין קללות:

בפסקי תוס' סי' א שנאספו והרגו כו'. נ"ב א"ו לומר כן אלא שנענו תרב בנכ"מ ואמרו ט' כדאי' בביעת י"מ דבר ס"ק דשבת [י"ו א']:

הגהות על הרא"ש

פרק א סי' א ומה שאנו מקדימין התענית ליום ה' כו'. נ"ב נ"ל טעם פשוט בלי דוחק עפ"ד ר"ת הנ"ל שי"ג זמן קהלה לכל שמתאספין לת"א. והכא די"ג הל בשבת א"כ מתאספין לת"א ביום הכניסה וגם משום דהוי יום קריאה לבני כפרים דכשחל י"ד אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה. ואע"פ שאמרו מקדימין מותרין בתענית ואם בני כפרים מתענין בו עם שהוא יום ק"מ שלהם. כ"ש בני כרכים ועיירות שעושין אותו יום תענית שהרי הוא יום קהלה לכל בשביל כך. ועלמ"ש: סי' ו כי קתני אדיום ומיהו מדקתני כו'. נ"ב פי' אע"ג דמהכא שמעינן דלילה נמי מ"מ מדקתני בהדייהו מ"מ דיממא. ודלילה לא תני בהדי הנך דבשר כל הלילה:

פ"ב סוף סי' ב מתקא. נ"ב נ"ל היינו שקורין בל"א גלייטב"ע שטחין הנייר בטיחה וממתקין אותו שע"י נעשה חלק:

בפירוש המשניות להרמב"ם ריש פ"ד ראה הצבור. נ"ב כך הוא דרך לשוט לדבר על סקריאה בצבור. וכן נשתמש בו עוד להלן במשנה אחרונה שבסוף המסכת: סליק

חדושים והגהות

מאת הגאון וכו' מוהר"ר אלעזר לנדא זצ"ל

דף ג ע"א גמ' דאמר רב יהודה אמר רב כהנים בעבודתן. נ"ב בערכין דף ד' הגי' רב יהודה אמר שמואל ובתידוסי ביארתי הגי' הנכונה:

דף ד ע"א תוס' ד"ה נשים חייבות כו' דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס. נ"ב לא היו צריכים לזה דבתוספתא עצמה סיים דנשים ועבדים וקטנים פטורים ממקרא מגילה והיינו ע"כ דאין שוציאות אחרים ידי חובתם וכן הביא הרא"ש והתוספתא בסיום זה בשם בה"ג:

דף כא ע"א גמ' וכרבי יוסי כו'. נ"ב צריך ביאור בלא גם לרבנן דעפתו של מסדר בגד עפתו של מסלק יכול להיות כל היום ואתיא מתניתין נמי כרבנן: שם שלא יהא שולחן בלא לחם. נ"ב ע"ש ונ"ל שלא ילין שולחן בלא לחם: סליק

מאת הגאון וכו' מוהר"ר ברוך פרענקל תאומים זצ"ל

דף ב ע"א גמ' אין ב"ד. נ"ב יעוי' תוס' גיטין דף לו ע"ב ד"ה אא"כ: שם רש"י ד"ה אלא שהכפרים כו' שיקראנה להם אחד מבני העיר כו'. נ"ב יעוין תוספות יבמות דף יד ע"א ד"ה כי אמרי: ע"ב אלא כמצות. נ"ב מגילה דף טז יעוין תוס' בכורות דף מח ע"א ד"ה מפי תני ותוס' יבמות דף ל ע"ב ד"ה וליגמר מיניה:

דף ג ע"א רש"י ד"ה דאינהו נביאי כו' והוא לא נבתלת לישראל כו'. נ"ב יעוין רש"י לקמן יד ע"א ד"ה נביאה כו':

דף ה ע"א גמ' שעות לחדשים. נ"ב יעוין תוספות חגיגה דף יז ע"ב ד"ה אמרה תורה:

דף ו ע"ב תוס' ד"ה כאן כו' וי"ל דודאי אוכל נפש כו'. נ"ב יעוין תוס' ביצה דף ג' ע"א ד"ה גזירה ומה שציינתי שם: שם דעדיף טפי כשהוא עשוי כו'. נ"ב יעוין שבת דף קלד ע"א מהו לגבן כו':

דף ח ע"א גמ' וכלים שאין עושין בהם אוכל נפש כו' הנאת מאכל היא כו'. נ"ב יעוין רש"י פסחים כס ע"ב ד"ה לא יאכל:

דף יד ע"א גמ' וכי מראין דם. נ"ב יעוין נדה דף כ ע"ב רבי ראה דם בלילה: שם רש"י ד"ה נבואה שהוצרכה לדורות כו' מדוע דרשתי כו'. נ"ב יעוין דה"ב כה: שם בסה"ד שנים לא ידעתי. נ"ב יעוין סנהדרין דף יז ע"א ר"נ אמר כו':

דף טו ע"א תוס' ד"ה ודמי כו' אלי שקל כו'. נ"ב יעוין במדרש רבה במג"א ע"פ ואם על המלך טוב משם מבואר דלפי חשבון ס' ריבוא נתן ביד כל אחד חמשים שקלים והיינו כערך הקצוב בתורה בפרשת ערכין מבן עשרים ועד בן ששים שנה חמשים שקלים וכיון שתלי שקל לכ"א עולה למאה ככר עולה חמשים שקלים לכ"א עשרת אלפים ככר וכן מפורש במתנות כהונה:

דף טז ע"ב גמ' במתניתא. נ"ב יעוין ברכות דף לג ע"א:

דף כ ע"א תוס' ד"ה דכתיב כו' וי"ל דהכא מייתי הדרשה כו'. נ"ב יעוין תוס' סוכה דף נ' ע"א ד"ה כי יקריב:

דף כא ע"ב גמ' מעלין בקדש. נ"ב לעיל דף ט' ע"ב יומא יב ועג הוריות דף יב ברכות כח שבת כא שלא להוריד מקדושה מנחות לט ולט וברש"י לקמן דף כ ע"א ד"ה א' ב':

דף כב ע"א גמ' אין מתחילין. נ"ב יעוין תוס' לקמן דף לא ע"ב ד"ה מתחיל:

דף כו ע"א גמ' וכמוכר ס"ת ומכר. נ"ב כן הוא בהלפסי וברא"ש ובהגס"מ פ"י מהלכות ס"ת ובכ"מ שם:

דף לא ע"ב תוס' ד"ה מתחיל כו' ואין מתחילין כו'. נ"ב לעיל דף כב ע"א ויעו"ש תוד"ס אין מתחילין:

באשר"י פרק ב דין ב והא דאמרינן לעיל תפילין כו' פי' ר"ת כו'. נ"ב בתוס' גיטין דף ו' ע"ב ובמנחות ל"ב מובא דעת הר"ת גם בתוס' סוטה דף יז ע"ב: שם מכאן ואילך השיטה העליונה כו'. נ"ב כלומר אף שאיננה משורטטת מועלת לפטור מן השירטוט השורות שלאחריה שנזכר בהם פסוקים כן מפרש הע"ז ביו"ד סי' רפד ס"ק א': שם לכתוב כל השיטה ביושר כו'. נ"ב ז"ל הטור יו"ד סימן רפד יודעים לאמן כו' לכתוב על השיטה העליונה בלא שרטוט עכ"ל: סליק

מאת הג"מ יחיאל היילפערן זצ"ל (בעהמ"ס סדר הדורות)

דף ח ע"ב גמ' דתני רב שמואל בר יצחק קמיה רב הונא כו' אמר ליה רבא. תיבת ליה ט"ס דרבא לא ראה את ר"ה:

דף כב ע"א גמ' דהא רב אמי ורב אסי כהני חשיבי. צ"ל רבי אמי ורבי אסי: סליק

קרני ראם מאת הג"מ אהרן משה טויבש זצ"ל

דף ח ע"א תוס' ד"ה אין. אע"ג דקתני. נ"ב אין דבריהם מוכנים דהא לפי המסקנא משמע דאין בין דוקא ועיין בתוס' ר"פ נרובה שם: סליק

מאת הג"מ יצחק אייזיק חבר זצ"ל

דף ד ע"ב תוס' ד"ה ויעבירנה כו' ועי"ל דלהכי כו'. נ"ב עי' תוס' סוכה מ"ג ע"א ד"ה ויעבירנה הסיתון זה כתבו רש"י שם ודחו שם התוס' פי' זה:

דף כט ע"ב גמ' ור"ה יושבין במקדש. נ"ב הטעם כי אנן קי"ל לתקופה כרי יהושע דהעולם נברא בכ"ה באדר יום ראשון למע"ב ובמעמדות קורין במע"ב שאלמלא מעמדות כו' ולכן אז יושבים במקדש לצרך שקלים חדשים לקרבנות:

מאת הג"מ זאב בן אריה זצ"ל

דף ז ע"ב רש"י ד"ה את לא תעשה כו' זקן ואינה לפי כבודו כו'. נ"ב ע' מהרש"א וע' רש"י שבת פ"א ע"ב ד"ה שדוחה כו':

דף יא ע"א גמ' ואלו הן אחאב ואחשורש כו'. נ"ב פ' דרשות מהרא"ח פ' תלא דף נ"ב ע"ב:

דף יב ע"א גמ' שאלו תלמידיו את רשב"י כו'. נ"ב ע' מדרש שיר השירים על פסוק זאת קומתך דמתם לתמר כו' [א"ה דשם איתא דרשב"י ס"ל משום שאכלו מסעודתו וכו' ומשום וכשלו איש באחיו כעון אחיו שכל ישראל ערבים זה בזה ע"ש וע' שבועות ל"ט וסנהדרין מ"ג ב'. ולא קשה ע"ז וכי משוא פנים יש בדבר שלא נתחייבו מיתה ממש על אכילתם רק נענשו בפחד מיתה לבד וכל"ז ג"כ ל"ק וכי משוא פנים יש בדבר שהרי הסרת טבעת החזירן למוטב יותר ממ"ח נביאים ואין לך דבר שעומד בפני התשובה. רק כאשר ברביעי לביאת הרלים נתלה המן ומסתמא כבר נתבטלה הגזירה בשמים. ע' טורי אבן ס"ז א' על תגא או הכין. ולא נודע עוד לרוב ישראל החוטאים ולא שבו עוד לכן סריך וכי משוא פנים כו'. משא"כ אם משום שנהנו מסעודתו שהחוטאים היו רק אנשי שושן להם נודע מיד ושבו כמ"ש לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו כו' וגז"ד של צבור נקרע לכו"ע בתשובה ותפלה כמ"ש בר"ה י"ז ב' וא"כ ל"ק כלל וכי משוא פנים יש בדבר:

דף טו ע"א גמ' מיתיבי ברוך כו' ושריי כו'. נ"ב ע' סדר עולם פ' עשרים [א"ה שם איתא בזה הלשון ברוך בן נריה ושריה בן מחסיה ודניאל איש חמודות כולם בימי נבוכדנצר. מרדכי היהודי וחגי זכריה ומלאכי כולם נתנבאו בשנת שתים לדריוש כו' ע"ש]:

דף כז ע"א גמ' ואלישע דעבד ברחמי הוא דעבד. [א"ה ע' חתם סופר או"ח סי' קנ"ח קנ"ט. אמנם כאן מפורש במקרא ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע ויהי הוא מספר למלך את אשר החיה את המת. וגם מקום שהתפלל אותו מפורש במקרא (מלכים ב' ד') ויסגור הדלת בעד שניהם ויתפלל אל ה']:

דף לב ע"א תד"ה גוללו כו' מצות ה' ברה כו'. נ"ב ע' אבודרהם דף ל"ט: סליק

מאת הג"מ שמואל שמלקא טויבש זצ"ל

דף י ע"ב גמ' אמר ר' יוחנן. נ"ב נ"ל ר' יונתן כי ר' יוחנן לא ס"ל כן כמ"ש בשמות רבה פכ"ג ע"ש וביפ"ת. וגם בסנהדרין נקיט יונתן ע"ש דף ל"ט. וסרה תמיהת הצל"ח ברכות דף יו"ד עלה דראה מפלתן של רשעים אמר שירה שאמר ר"י עי"ש והבן:

דף יז ע"ב תוס' ד"ה ודוד. תרתי ניניהו. נ"ב עיין דרישה או"ח סי' קי"ז דכתב להקשות ע"ז כיון דתרתי ניניהו א"כ הדקה"ל שם הני י"ח י"ט ניניהו עיי"ש. ולא נהירא לפע"ד דספיר הוי י"ח מאחר תרתי ניניהו דהא חדא ניניהו ולמה רגשו חדא לא הוי אלא י"ז. גם מ"ש ביישוב דברי הטור דרש"י היה גורס שם דלמגלא ולמה רגשו חדא ניניהו ע"ש אינו דהא רש"י גרס התם דאר"י בריה דר"ש ומסיים שם דארשב"נ אר"י כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח באשרי ומסיים באשרי אלמא דאשרי ולמה רגשו חדא הוא:

דף יח ע"ב תוס' ד"ה נקוט. ומכאן סומך. נ"ב עיין תוס' ברכות י"ג ע"ב ד"ה שואל:

דף יט ע"א תוס' ד"ה על הספר. ולא בחותו של עפצים. נ"ב עיין ר"ן פ"ב דגיטין עלה דככל כותבין שכתב דהדרכה סתם דיו הוא של עפצים כדאמרינן בירושלמי מטיל בו דיו שאין בו עפצא. אלמא סתם דיו יש בו עפצא. וכי מרבינן סכא מכל דבר המתקיים מי עפצא הייט מים שנשרו בו העפצים בלי שום בישול ולא הוי דיו עד לאחר בישולו שהוא מתבשל עם אותן דברים שמערבין עמו וכשמתייבש נעשה קורטא עכ"ל ע"ש. ולפ"ד מיושב הכל:

דף כב ע"א תוס' ד"ה אין מתחילין. וגם יש להם לתשוב. נ"ב עיין מג"א סי' קל"ח ע"ב ע"ש בזה: תוס' ד"ה ואם איתא. בשני פסוקים סמוך לפרשה. נ"ב נ"ל דהוי חשש שיאמרו שמותר לסיים בפסוק סמוך לפרשה. והו"ל לדלג חצי פסוק כדי שלא יעקר תקנת חכמים דאין משיירין בפ' פחות משלשה פסוקים. והך חששא מראשון שלא קרא אלא ג' פסוקים ליכא כיון דדולג ופוסק באמצע וע"ז תירץ דלמ"ד פוסק האי ידעינן דאינו פוסק ודולג באפשר. וזולת למ"ד פוסק הוי ס"ד אף היכא דאפשר פוסק וע"ז משני דהיכא דאפשר אינו דולג דחושש לנכנסין דיאמרו דלא קרא הראשון רק שלשה פסוקים ותו אינו דולג בכה"ג דקרא ראשון כדי לתקן חשש הנכנסין דיאמרו שמותר לשייר פחות מג' פסוקים סמוך לפרשה כיון דמ"מ יהי' החשש הנכנסין נגד הראשון. עיין מג"א א"ח סי' קל"ח ע"א ודו"ק: בגמ' ואמצעי דולגן. נ"ב עיין בסורי אבן שהחזיק במעוז הגאונים דאפרשת תודם קאי אולם מ"ש דבזה ניחא דנ"ל דאמצעי דהשני דולג דליכא למימר דהשלישי דולג דהא יש חשש הנכנסין כששני דולג ונכנסין שילוי שייל משא"כ בשלישי יש חשש היוצאין עיי"ש. ולא דק דהא כשידלג השלישי יהי' חשש היוצאין והנכנסין דיאמרו שהשני לא קרא רק שני פסוקים ודו"ק:

דף כג ע"א תוס' ד"ה חד אמר. בסופו יחזור ויקרא. נ"ב בברכה. כן כתב במס' סופרים פרק בתרא ועיין מג"א קל"ז ס"ק ו': ע"ב בתוס' ד"ה אין פורסין. שמא לא יכוונו לבם. נ"ב עיין תוס' ברכות כ"ט ע"א ד"ה מפני:

דף כד ע"א גמ' תניא אידך. נ"ב עיין יומא ס"ט ובסוטה א' וצריך ישוב. ועיין פרישה א"ח סי' קס"ד ודו"ק: בתוס' ד"ה ואינו עובר. ומי שנתמלא זקנו. נ"ב עי' מג"א או"ח נ"ג ס"ק ט'. ועי' רמב"ם פ"ד מהל' תענית: בא"ד מאהבינא כ' שערות. נ"ב דהך ולירד לפני התיבה מיירי בתענית צבור דאסור אפי' באקראי. ורצוי לעשות ש"ץ מיירי בקביעות. ומה שתמה מהרש"א ממ"ש בתוס' חולין דש"ץ קבוע להתפלל בתענית. כבר הרגיש בזה בנ"ב ח' או"ח סי' י"ג. אמנם זקיני בב"ח הגי' בתוס' ולהתפלל. וכן ברש"ל הגי' או ע"ש:

דף כו ע"ב תוס' ד"ה תשמישי קדושה. רוב אותיות של שדי. נ"ב עיין רש"י ברכות כ"ג ד"ה שלא.

דף לא ע"ב תוס' ד"ה משה. עד שיסדיר הפרשה ג' פעמים. נ"ב בילמדנו שם כתב ב' או ג"פ ומדרש דאז ראה ויספרה א"נ רק ב"פ וכדרבנן דר"א דס"ל שני פעמים אז ראה ויספרה תרי אחד הכינה וגם חקרה הרי שנים עיין ילמדנו ויקהל ומדרש רבה כי תשא. ומה דנקיט ג"פ ע"כ מיירי דאינו מורגל בשני פעמים אבל שני פעמים צריך אף שהוא מורגל בפעם אחת ועיין בהגהותי לש"ע או"ח סי' קלט: סליק

הגהות וחדושים מהגאון מו"ה משה סופר זצ"ל למסכת מגילה

דף ב ע"ב תוס' ד"ה ותוד וכו' בפ' סיפר. צ"י ירושלמי דפרקין וביפה מרמה :

דף ג ע"ב תוד"ה כרך שישב וכו' לגבי מגילה. צ"ל להגהה: בא"ד תיפוק ליה. ולפמ"ש הר"ן דישיבת כותים לא מקרי ישוב כה לק"מ קושי' תוס' וכזה יש ליישב קושי' טורי אבן על הר"ן מש"ס סוף ערכין והא"ש דאי לאו קרא דעיר חומה ה"א טעמא דממעט שור אינר משום שישב תחילה וישיבת כותים במה ישיבה. אבל השתא כתיב בית מושב וכתיב נמי אשר לא חומה ש"מ דישיבת נכרים לא שמה ישיבה :

דף ד ע"ב תוד"ה ורב יוסף וכו' מיהא במקדש. נלע"ד ר' יוסף לטעמיה בעירובין ק"ג ע"א שבות דמקדש לא התירו בגבולין א"כ במקום תליא מילתא א"כ ה"ה להקל להתיר מגילה במקדש לולי מפני פניהם של עניים אבל רבה י"ל ס"ל כאביי ורבא התם דלא תליא במקום. אלא בענין הקדושה התירו אפי' בגבולין ה"ה ה"נ נמי להחמיר כגון מגילה שאינו ענין השייך למקדש לא התירו אפי' במקדש מכ"ש שופר ולולב דשייך שפיר לקרבן ומקדש דוקא ובזה מיושב קושי' לח"מ ההרמב"ם :

דף ו ע"ב גמ' גאולה לגאולה. דע דלפע"ד וכן משמע ברמב"ן סוף ס' המצות דעיקר פורים וחנוכה דאורייתא מק"ו דריב"ק לקמן יד ע"א וק"ו דאורייתא הוא דבעי בשום זכר לנס ואנשי כנה"ג תקנו לקרות מגילה ושמחה ומשתה וכן בחנוכה תקנו השמונה נרות וכל זה דברי קבלה ודרבנן. אבל מה"ת מחוייב לעשות שום זכר לנס. ועי' ברדב"ז וה"ן ומייתי לה המגיה בא"ל פ"א ממגילה הלכה י"א דזריזים מקדימים דוחה לעשיית מצוה מן המובחר דלעולם מצווה לזרז ולהקדים. וא"כ קשה כיון דמחויבים מן התורה לקבוע זכר לנס א"כ מ"ט דחאו לאדר שני משום סמיכת גאולה לגאולה הלא זריזים מקדימים עדיף טפי י"ל משום הכי תקנו מדינה באדר ראשון בי"ד וט"ו לאסור בהספד ותענית עכ"פ. ויצאו בזה חובת דאורייתא בכך עשו שום זכר לנס ושוב מצוה דדברי קבלה דחו לשני משום גאולה לגאולה כנלע"ד :

דף ז ע"א תוד"ה ורב נחמן. דכריתא. רליכי בפסיקתא זוטרתי דמגילה כ"י לא יעברו אפי' בימי משיח. וזכרם לא יסוף אפי' אבילי ציון וירושלים ע"ש. ר"ל יהודים נקראו כשמלך יהודה מולך בימי משיח. וחלע יהודים כשאין מלך וברים בעוה"ר הייט אבילי ציון. ושם מונה י"ב לוויים במגילה לקיים עליה להיות עושים וכו' י"ב פעמים לרמז כשיתקבצו כל י"ב שבטים במהרה בימינו יעשו פורים ג"כ פ"ש: ע"ב גמרא פי רב הגינא. פי' תוס' חולין פ' פ"א ד"ה הראשון וכו' :

דף יג ע"ב תוד"ה וטוכלת וכו' שבריה בכל יום. לכוזר מקו' ש"ס יבמות מ"ב ע"א והמתין מבהו וכו' :

דף טז ע"א תוד"ה ודמי עשרה ותשכח. י"ל פ"פ מ"ש תוס' סוטה פ' ע"א ובס' ערי מקלט פ' תשא הוסיף בשם ר"ת דשפר נפש מחלית השקל הוה. תרומה אחד מהמשים מכ"ה סלעים ע"ש. נמצא כל פדיום הוא המשה פעמים כנ"ל שעולה ס' אלפים ככר של קדש וכשול היה נמצא שולה עשרת אלפים ככר והוא נכון בעזה"י :

דף יט ע"א גמרא את כל התקף. בפסיקתא זוטרתי דמגילה כ"י ראיתי כל תוקף הייט תוקפם של המשבים וקילורה של דברים והפרטים הניתו בעל פה כמבואר בדברי רבותינו :

דף כג ע"א תוד"ה אמר יעקב מוכירו יעקב. פי' דס"ל לפימר אמר ליה הכוה מינה ונ"מ בחולין פ"ד ע"א עפ"י מ"ש תוס' בע"ז י"ו פ"א ד"ה יעקב: ע"ב תוד"ה במין אותו כענד. פי' במ"ס סי' רכ"ז ס"ק נ"ט וט"ז שם ס"ק י"ט :

דף כו ע"א בגליון על הגמ' ד"ה ללמוד הורה. עי' תוס' ב"ב דף ה'. ועיין פ"א סוף ד"ה שנאמר ול"ם במג"א סי' קנ"ט סק"ט :

דף לב ע"ב גמרא בבת קול. עמ"ש תוי"ט בע"ז דיבמות מבנה ו"ו סוף ד"ה בת קול פ"ש :

מהגאון המובהק כו' מוהר"ר זאב וואלף בהג"ם שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ.

דף ז ע"א גמרא קבלת איט משמא את הידים. תוספתא דידים פ"ב :

דף י ע"א תוס' ד"ה ומ"ט וכו' דמ"ד לא קדשה. ועיין תוס' זבחים ס' ע"ב ד"ה מאי קסבר וכו' קרוב לסוף הדבור מ"ב בבאור כגמרא במאי דקאמר תנאי היא לפירוש ר"ת :

דף יד ע"ב תוס' ד"ה דאינייהו קביא היאך נכנס. פי' תוס' סוטה ל"ד פ"ב ד"ה לרבות כנענים וכו' : בהרא"ש פ"א סי' א' ודרשינן במסכת תענית וכו. בתענית ליתא אבל כ"ה בפירקי דר"א וכ"ה במכילתא ועי' ילקוט דף עו ע"ב :

מאת הג"מ שמחה מדעסויא זצ"ל.

דף ג ע"א רש"י ד"ה בנס כו' בריתא. נ"ב נ"ל בתרייתא פי' קושיא שניה: שם לתרווייהו. נ"ב לשתי הקושיות: תד"ה אמש כו' דכתב תורה צוה לנו נ"ב דברים ל"ג: ע"ב תד"ס והתניא. מאי מהני ולבסוף ישב כצ"ל וכ"ג מהרש"א: ד"ה אלא. הוה ליה למימר כפר כו' כצ"ל: בא"ד במה יפסקו פוד פ"א. נ"ב יש להקשות נהי דבן כפר יכול להקדים ליום הכניסה מ"מ אם קורא בזמנו ביום י"ד ודאי טפי עדיף וכן משמע לקמן דף י"ט ע"א [וי"ל דקמ"ל דאפי' אם קרא קודם י"ד חוזר וקורא בזמנו בברכה כדין בן עיר] :

דף ד ע"א תד"ה בהף. פי' רשב"ם. נ"ב בפסחים דף ק"ה ע"ב :

דף ה ע"א במשנה ומתנות לאביונים. נ"ב מבואר דף ד' ע"ב: תד"ה הוה כו' דרב ורי' הלכה כר"י. נ"ב ביצה דף ד' ע"א וע"ב: ע"ב תד"ה שאסורים. מי נתן כח כו'. נ"ב עי' בהרא"ש סוף מ"ק סי' קל"ב :

דף ז ע"א תד"ה לכולהו כו' פרק ר"ע גבי מכאן כו' כצ"ל :

דף ט ע"א רש"י ד"ה הא דאמר עד כו'. נ"ב מצוס קושיא הגמ' אה"ו פרש"י כן

דף יא ע"ב רש"י ד"ה נאדין כו' שלשה שמות. נ"ב כדאי' בר"ה דף ג' פ"ב: ד"ה שנים כו' אמבורות בספר דניאל (בשנת שלש למלכות כורש וגו') כמ"ש :

דף יג ע"ב גמ' ואם אדוני המלך כו' ואיש שוטפו. נ"ב נ"ע דהא זה מגזירת ב"ש וב"ה הוא בשבת דף י"ז ע"ב: רש"י ד"ה זכה ויולאת כו' בתרגום. נ"ב בתרגום שני ושם אי' דהוי משמעי בן גרא כמו דאי' כאן ע"א וסוף דף י"ב :

דף יד ע"א רש"י ד"ה נבואה כו' ועל שמעי'. נ"ב ד"ס פי י"א :

דף טז ע"ב רש"י ד"ה בכל זמן שברוך כו' ודאמרן לעיל דף ע"ו ע"א.

דף יז ע"ב תד"ה כל כו' וקשה סברי כו'. נ"ב ועיין שבת דף קט"ו ע"א מאמר כרש"י ז"ל :

דף יט ע"א תד"ה על הספר כו'. נ"ב עיין שבת דף כ"ג ע"א :

דף כ ע"א תד"ה ולא כו' הזב והזבה וש"מ טבילתן ביום בעל קרי טובל והולך כל היום כצ"ל: בא"ד ולא דהיה יוה"כ. נ"ב עיין בתוס' יבמות ביומא דף פ"ח ע"א: ד"ה דכתב כו' כרואים הנגעים. נ"ב עיין בסוכה דף כ"ד ע"ב תד"ה בכתיבה :

דף כב ע"א רש"י ד"ה הלכתא מאי בכל מעמדות. נ"ב ועיין בסוכה דף ל"ס סוף ע"א ברש"י ד"ה אתקין: תד"ה ואם כו' פ"מ סי' נבם לתקן. נ"ב שיבבוק בפני: שם בלא יטעו הנכנסין י"ב סי' והה"ב יוצאין :

מהרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעל המחבר ספר מלא הרועים

דף ג ע"א תוס' ד"ה אמש כו' וי"ל דה"מ מדקאמר הלנו אתה וכו'. נ"ב י"ל ת"ת רק לנו דעו"ג שעסק בתורה חייב או לצרינו היא עבודה דמרבינן מאיש איש דנברים נודרים נדרים ונדבות כישראל וגם קרבנות שלנו מגינין עליהם כמ"ש רז"ל :

דף ה ע"א גמ' ורבנן דקיסרי כו'. נ"ב נזיר ז' א' ושם תצי' הסוכה וע' תשו' נ"ב מ"ת חלק אר"ח סי' ל"ח :

דף ו ע"ב מלא טסקא דזונבילא כו'. נ"ב שלח לי' ב' דברים אלו דמעלי לכולי גופא כדאמרינן בפסחים מ"ב ב' כל מידי דמעלי להאי קשה להאי בר מזנגבילא רטיבא ופלפלי אריכתא דמעלי לכולא גופא: תוס' ד"ה כאן כו' אבל אוכל נפש דעדיף טפי כו'. נ"ב ע' רש"א וע' תוס' ביצה ג' א' ד"ה גזירה וע' פ"ח סי' תצ"ה וע' סמ"ג לאוין ע' ובביאורי מהרש"ל שם וקשה לי לדבריהם דהכא דהמצניע באפשר לעשותו מעיו"ט ולכך חייב דהלא ר"א ס"ל בשבת קל"ז ב' דאפשר לעשותו מעיו"ט שרי כ"ש אוכל נפש וכבר הקשו קוש' זו בעצמם בשבת דצ"ה שם וא"ל דהכא שאני דעדיף טפי כשנעשה מאתמול דכבר כ' מהרש"א דעדיף טפי לאו דוקא ועוד דהא תינח מגבן עדיף טפי אבל חולב ורודה פשיטא דלא עדיף טפי מעשה אתמול וי"ל לפמ"ש התוס' בשבת קל"ז ב' דדווקא במלאכה דרבנן מתיר ר"א מכשירין דאפשר לעשותן מעיו"ט אבל מלאכה דאורייתא אסור באפשר א"כ לק"מ דהכא מלאכה דאורייתא מתחייב עליו ולרבנן דס"ל לאו מלאכה דאורייתא מ"מ רבנן למעמידו ראסרי אפילו מלאכה דרבנן באפשר ובזה יתיישב קושי' התוס' בשבת קל"ז ב' שהקשו על מה דאמר שם דר"א עדיפא מר"י דמתיר אפילו מכשירין דאפשר מעיו"ט והקשו דא"כ ר"א מאי עביד הא דכתיב הוא למעט מכשירין ותי' דמלאכה דאורייתא גם לר"א אסור מכשירין דאפשר מעיו"ט והקשו דלפי זה מנ"ל דר"א עדיפא מר"י דלמא גם ר"י לא ממעט רק מלאכה דאורייתא דאפשר אבל מלאכה דרבנן מתיר אף באפשר כר"א ולפמ"ש א"ש דהגה התוס' בשבת דצ"ת א' שם ד"ה החולב כ' דהך ברייתא דחולב כו' אתי' כר"י וא"כ קשה כיון דס"ל בהך ברייתא דחולב ומגבן והרודה היא שבות למה יאסר כלל [אלא צ"ל דס"ל דאף] מלאכה דרבנן אסיר באפשר וא"כ שפיר אמר דר"א עדיפא מדר"י ואתי שפיר ודו"ק:

דף יא ע"א גמ' הרכבת אנוש לראשנו כו'. נ"ב אנוש ר"ת ארי נוהם ודוב שוקק דדריש לקמן על נבוכדנצר ואחשורוש :

דף יג ע"א רדכ"א אמר סטכת. נ"ב שמן מעורב בבשמים ע' שבת :

דף יד ע"א סד"ה נבואה כו' שנים לא ידעתי. נ"ב עיין בעשרה מאמרות מאמר אם כל חי חלק ב' סי' א' שאמר דאלו הב' הם שם ועבר ועיי"ש עוד שהאריך והוסיף וגרע מאלו המנויים שמנה רש"י ועיי"ש שהחסיר ברוך ונריה שריה ומחסיה והוסיף בארי אביו של הושע ועודד והנני' ונביא זקן אשר ישב בבית אל עיי"ש שהאריך בטעמו :

דף טו ע"ב גמ' אל תיקרי שברת אלא שרבבת. נ"ב שיני לשון שן שעל סלע ומצודה לשון חוזק ר"ל נבורות רשעים ואינך יכול לקרות שברת אלא שרבבת ר"ל שוהו דרך מפלתן כשהקב"ה משרבב אותם יותר מדאי ומגביהן מאוד ועי"ז הם נשברים וז"ש לפני שבר גאון וזהו אל תיקרי שברת שאינך יכול לקרות שברת אלא כשתקרא מקודם שרבבת שע"י שתשרבב ומגביה אותם עי"ז משבר אותן :

דף כ ע"ב במשנה כל היום כשר לקריאת המגילה כו'. נ"ב ק' למה לא חשיב דין דהיא דוקא ביום כדאיתא בסנהדרין וא"ל כיון דנגמר דין כשר בלילה לא פסיקא לי' למיתני אך ז"א כיון דסתם מתניתין ר"מ ולר"מ אפילו נגמר דין פסול בלילה כדאי' בסנהדרין ל"א ב' ובזה נדחה נ"כ מה דיש ליישב דלכך לא תני לי' משום דבדיעבד דינו דין כדאי' בתר"ם סי' ת' דהא תינח לדעת הפוסקים שם דבדיעבד דינו דין אבל לדעת הסוברים שם דאפילו בדיעבד אין דינו דין קשה ועוד דאף הפוסקים שם דבדיעבד דינו דין היינו משום דלא ס"ל כר"מ אבל למאן דס"ל כר"מ אפי' דיעבד אין דינו דין וסתם מתניתין ר"מ ובזה נדחה נ"כ מה דיש ליישב עפ"י מ"ש הסמ"ע שם בסי' ה' דבמדליק נרות כשר בלילה ולכך לא חשיב לי' הכא דזה אינו חדא דהש"ך סותר שם דבריו ועוד דלכ"ם דאקיש ריבים לנגעים גם הסמ"ע מודה דלא מתני מדליק נרות כמו דלא מתני בנגעים אך יש ליישב כיון דבדין מתני קבלת בע"ד לכך לא פסיקא לי' מילתא למיחשבי' דהני דחשיב הכא אין להם שום צד היתר אך ק' למה לא חשיב הכא ראיית נגעים דצריך שיהי' ביום דווקא וצ"ל דלא חשיב אלא מצות שהוא יתב' קרשנו בהם ואף דנם דין וראיית נגעים הוא מצוה אעפ"כ ל"ח לאלו אך קשה דהא ראיית נגעים דמי לטהרת מצורע דחשיב הכא וי"ל דהתם נ"כ יש מהם קדושת הצפרים והוחק :

דף כב ע"א תוס' ד"ה ואם כו' לפי שמתחיל זה בשני פסוקים כו'. נ"ב י"ל דיסבו דמותר לשייר בפרשה פחות מג' פסוקים לכך הו' לנו להתקן שידלגו זה ויתחיל בחצי פסוק מן הג' פסוקים הראשונים ואז יתוקן הכל דהנכנסים יראו שהראשון קרא קצת מן הפסוק הג' תם השני קרא י' פסוקים עם חצי פסוק הראשון וע"ז תי' התוס' דאין לפסוק אלא היכא דלא אפשר משא"כ הכא דאפשר שיוכל לקרות עוד ג' מפרשה אחרת אך עדיין קשה דאעפ"כ יטעו הנכנסים שיסברו שהראשון קרא פחות מג' פסוקים בפרשה וצ"ע וע' בתוס' שלאחר זה דמבואר דאפילו משום חשש נכנסין ויוצאין לא חשיב לא אפשר ודו"ק: ע"ב תוס' ד"ה קידה אפים ארץ כו'. נ"ב והא דלא מייתי מפ' ויירא בלים דכתיב וישתחו אפים ארצה דהו"א דיש לחלק בין ארץ לארצה וכדמשמע מפרש"י וע' תוס' שבועות ט"ז :

דף כד ע"ב תוס' ד"ה כשאתה כו'. נ"ב ע' פר"ח סי' נ"ג מ"ש על תוס' שבכאן :

דף כה ע"א גמ' א"ל רב פפא לרבא. נ"ב בברכות דף ל"ג גרים לאביי : שם חברותא כלפי שמיא. נ"ב מי איכא [כ"ה] בברכות שם :

דף כז ע"א דאלת"ה מיפרך הוכי פרכינן. נ"ב ע' בג"א סי' כ"ח ס"ק ד' דאסיק הא קיתיב רפא ונעשה א' שומר לחבירו :

דף כח ע"ב רש"י ד"ה רב נחמן כו'. נ"ב רש"י לשיטתי' בגיטין דל"א ב' דפתח ר"נ הוא ותנ"י ועיי"ש בתוס' שחולקים על רש"י :

דף ל ע"ב תד"ה ושאר כו' במועדות. נ"ב ר"ל ביו"ט של פסח ועצרת וסוכות שקורין ספטיר מקרבנות היום :

בראש פ"ד סי' א' בהגה"ה וכן אסור וכו' כי ליכא רוכתא לצלויי. נ"ב דפשיעותא לא שייך הכא כדמשמע במכילתין דכ"ז ב' והא דאמר לי' ר"פ משום דס"ל הטעם משום צלויי ע' בב"ב דף ג' ולכך באיכא דוכתא לצלויי שרי כמבואר שם בב"ב שם ואף דהרי"ף והרא"ש כ' לעיל הטעם משום פשיעותא היינו אף משום פשיעותא אסור אף בדאיכא דוכתא לצלויי ודו"ק ועבב"י סי' קצ"ב : ס"ק

נראה בהן חדושים והגהות מהגאון המובהק כו' מוהר"ר בצלאל הכהן זצ"ל מ"ץ בווילנא.

דף א ע"א במשנה כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון וכו' ועי' בר"ן שכ' דאיכא מ"ד דדוקא בארץ אבל בחו"ל אפי' מוקפין חומה קורין בי"ד אבל הרמב"ן ז"ל כתב דמשמע שאפי' בחו"ל קורין בט"ו. נ"ב בגליון הר"ן וז"ל וכ"ל לחזק דברי הרמב"ן ז"ל דהכא בתוספתא גרסינן עלה דר"י בן קרחה דאמר מימות אחשורוש אר"י בר"י היכן מצינו לשושן הבירה שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון ע"ש ומשמע דאילו היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הוי א"ש אף שהיתה חו"ל ועי' בירושלמי ריש מכילתין בכך דר"י בר"י בזה וצ"ע עכ"ל : [שם קורין בחמשה עשר. וכתב הר"ן ויש כאן שאלה מה ראו אנשי כנה"ג לחלק מצוה זו לימים חלוקים וכו' משא"כ בשאר מצות ובתורה אמרה תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם וכו' ושמעתי מפי מר אחי הגאון ז"ל די"ל דמשום דאמרת כתיב אלה המצות ודרשינן אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה והלכך אף שמקרא מגילה מצוה להוסיף על דברי תורה מפוס דדרכו ק"ו וכדאמרינן [illegible]

ר"ב הרמב"ם פ"ח מהלכות קידוש החודש הלכה א' [ומפרש לענין שאין עושין ר"ח בתוך היום לאחר שעבר כ"ט יום ומחצה ותשל"ג חלקים אלא צריך לעשות חודש אחד מלא וחודש אחד חסר ע"ש. ע"כ הג"ה ממהרש"ך ג"ין] : ע"ב בגמ' סביב פרע לעזריה בימה חומתו. י"ל קצת דסמך בזה על המסורה גדולה בפ' בשלח דכתיב התם והמים להם חמה חסר וכן בכך קרא דאשר אין לו חמה סביב כתיב נמי חמה חסר וממסורה זו [דהו"ל כעין ג"ש] אפשר דדריש בזה דאף שהמים להם חמה מ"מ הו"ל כאין להם חמה וק"ל : שם בגמ' או דילמא משום דהני מיגנו והני לא מגניא. וכתב הר"ן וכ"ה בחידושי הרמב"ן דמכאן מוכח דמוקפין חומה בחו"ל קורין בי"ד דהא בחו"ל לא מיגנו בחומתם שהרי צריהם היה עמהם בעיר [אבל בימי כבר עלו או ברשיון כורש והיו רוב ישראל יושבים בכרכים המוקפים חומה לבדם והוו מיגנו בם בחומתם] וע"ש ברמב"ן בחידושיו שכתב דמש"ס לא עשו המוקפין יו"ם בשנה שניה כלל עד שמלא לכם [illegible]

לא קאמר אלא במלתא רמז שתכתוב מגילת אסתר אבל לענין יו"ט לא ע"ש אכן מלשון הירושלמי שם משמע דהאיר הקב"ה את עיניהם בעיקר מצות הפורים ודברי הרמב"ן נכונים] וקבעו אח"כ להמוקפין בט"ו כשושן וזהו וקבל היהודים את אשר החלו לעשות שהוא י"ד לפרזים שעשו גם בשנה שניה מעצמם ואשר כתב מרדכי אליהם שהוא ט"ו דמוקפים שלא עשו רק אחר שכתב מרדכי אליהם מהרמז בתורה הנ"ל כ"כ הרמב"ן ז"ל שם ונראה די"ל דזהו דכתיב התם כי המן וכו' צורר כל היהודים ר"ל גם המוקפין בחומה. חשב על היהודים לאבדם. על הפרזים והפיל פור הוא הגורל להומם ולאבדם ר"ל על המוקפים ג"כ דעכ"פ מתחילה היה נס להם תשועת מלחמה רבה מסביב ואח"כ היה מאבידם ג"כ ודו"ק]. ולענין הוכחת הרמב"ן והר"ן מכך דתוקים דסבר דתליא במיגנו ע"כ דס"ל דבחו"ל איט נוהג דין מוקפין לענין מגילה י"ל דלפי מש"כ הר"ן דריב"ל דאמר לעיל דף ג' דכרך שישב ואח"כ הוקף דנידון ככפר דל"ל [illegible]

דס"ל דקאי נמי אמגילה וכן ממה שהביא לאידך מימרא דכרך שאין בו י' בטלנין דנידון ככפר מוכח דמפרש כפי' הרמב"ן דאם לא רצו להקדים קורין בי"ד כעיירות ודו"ק ויש לתמוה על הר"ן דלא הביא סייעתא לד' הרמב"ן מד' הרי"ף וצ"ע. ע"כ הג"ה מאחיו מהרש"ך ג"ין] :

דף י ע"א רש"י ד"ה כל המקום שלנו שנוהגות בערי חומה שילוח מצורע וקריאת מגילה בט"ו וכו' משמע לכאורה מדבריו ז"ל דלענין קריאת מגילה בעינן נמי א"י ובחו"ל איט נוהג דין מוקפות חומה ונראה לי דלטעמיה אזיל דלעיל דף ה' הביא הר"ן ז"ל דהא דאמרינן שם דרב אסי קרי מגילה בי"ד ובט"ו בהוצל דרש"י ז"ל גרים דקרי בהוצל דבנימין דמאי היא ומשמע דס"ל לרש"י דבחו"ל לא מהני מוקף חומה ע"ש בר"ן [אכן לפניט איתא זה באיכא דאמרי ואולי בהא פליגי הני תרי לישני וכצ"ל וה"ה מש"כ כאן גם לקריאת המגילה דלמ"ד דקדושה ראשונה לא קדשה לעיל גם בחו"ל ועי' רש"י בשבועות ט"ז ד"ה כל המקום האלו דלא [illegible]

חדושים והגהות למסכת מגילה

מאת הרב הגאון האמתי מופת הדור כמוהר"ר צבי הירש חיות זצ"ל אבד"ק זאלקיוא והגליל.

דף ב ע"א גמרא מגלן כדבעינן למימר לקמן. נ"ב עי' תוס' זבחים פט ע"א דהקשו דאיך שייך להקשות כדבעינן למימר לקמן והרי שאין הטעם מפורש במשנה ורמז לזה הרב מהרי"ב כאן ועי' ס' יד מלאכי סי' תמ"ה. ואולם שמעתי פירוש נכון בדברי הש"ס כאן דהנה ידוע לשון מנלן אינו נופל רק על ענין אשר נלמד מדברי תורה או מדברי קבלה אבל ענין דרבנן לגמרי שייך מאי טעמא. וכבר דברתי מזה בהי' לחגיגה ור"ה ועתה מצאתי ג"כ עוד סמך מש"ס פ"ק דגיטין דבעי כלילא מנלן דאסור אמר מדרבנן ע"ש. והנה כאן מקשה הש"ס מנלן משמע דהוא דברי קבלה עכ"פ והרי החכמים תקנו ומשני אנן הכי קאמרינן מכדי אנשי כנסת הגדולה תקינהו ומדוקדק בדברי רש"י אנן דמיבעי לן מנלן וכן במ"ש ד"ה אלא פשיטא והאי מיבעיא היכא רמיזא ומגלן עיש והיינו כאן דיש לו רמז בדברי המקרא נופל לשון מנלן וקוש' הגמרא היתה רק על תיבת מנלן: שם זמן קהלה לכל הוא. נ"ב עי' רא"ש כאן שהביא בשם ר"ת דהפי' זמן קהלה לכל הוא שנתקבצין לתענית. והנה הדבר תמוה מאוד שלא התעורר כי כן בתנחומא פ' בראשית מבואר בהדיא כדבריו די"ג זמן קהלה מפני שמתאספין לתענית ור"ת כתב זאת מסברא דנפשיה וסיים עוד ומכאן סמך לתענית אסתר. אולם כבר הוכיח מורי הגאון מהר"ז מרגליות ז"ל סי' כ"ז דבתנחומא יש הוספות מאחרונים ובפרט בפרשיות הראשונות: **ע"ב** גמ' אלא לריב"ק כו' אלא עיר ועיר למאי אתא. נ"ב קשה לע"ע מדוע בדרשת המקרא אליבא דת"ק נקט מדינה ומדינה בין מוקפות מיב"נ ובין מוקפות מימות אחשורוש ועיר ועיר בין שושן לשאר עיירות ואולם בדרשתם אליבא דריב"ק נקט בהיפך דמדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות והיה לו לומר ג"כ דעיר ועיר לחלק בין שושן לשאר עיירות ועומק המקרא נופל יותר כפי הדרשה אליבא דת"ק דהנה מדינה כוללת הרבה עיירות ושייך שפיר הדרשה בין מוקפות כי רבים המה משא"כ עיר ועיר היינו בין עיר אחת היינו שושן לשאר עיירות וצ"ע [א"ה עי' ג"י רש"י בזה ומתורץ קושיתו]:

דף ג ע"א גמ' תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע. נ"ב הנה לפ"ז קשה לי איך תרגם אונקלוס ריש פ' תצא ועשתה את צפרניה ותרבי ית טופרי הרי דעת ר' אליעזר בספרי שם ובש"ס יבמות מח ע"א דתקון וא"כ תרגם אונקלוס שלא כשיטת ר' אליעזר וצ"ע: שם יונתן מפי חגי זכריה ומלאכי. נ"ב אין הכוונה מה שמשמע מפיהם דהרי חגי זכריה ומלאכי קדמו ליונתן תלמיד הלל הזקן יותר מן שלש מאות שנה רק הפי' שאסף בתרגומו הביאורים שהיו מקובלים בע"פ מן הנביאים הללו וכן הורגלו בכל עת לשמש בלשון זה עי' (ר"ה יט ע"ב קידושין מג ע"א יבמות טז ע"א) ועי' רמב"ם פי"ז מהל' כלי המקדש ה"ב ולא יתגרו ביזע פי' יונתן מפי הנביאים ממקום שמזיע ע"ש: שם משפחה ומשפחה למאי אתא. נ"ב ראוי להתעורר דבדברי ר"י בר חנינא לא נזכר רק משפחות כהונה ולויה מבטלין ובאין לשמוע מ"מ ואולם בדברי ר"י אמר רב וכן בברייתא נזכר ג"כ ישראל במעמדם. ונ"ל דהנה ריב"ח קאי על המקרא לדרוש משפחה ומשפחה ופשיטא דלא משמע רק שתי משפחות ועוד דישראל אינם נקראים משפחה. משא"כ ר"י אמר רב וכן הברייתא דלא קאי על דרשת המקרא רק נקטו דבריהם לדינא תפסו שפיר בלשונם גם ישראל במעמדם דהרי ק"ו הוא ומה כהנים ולוים מבטלים מכ"ש ישראל וזה אמת ועי' ג"כ פני יהושע כאן: שם מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין ת"ת ובאין לשמוע מ"מ. נ"ב חכם אחד בתשובת מורי הגאון בית אפרים ס"י הקשה דאיך שייך לשון מבטלין ת"ת דהרי קריאת מגילה נקראת ג"כ תורה ואי דקאי על ההילוך הרי קי"ל מגילה בזמנה קורין אותה ביחיד ע"ש. ולי נראה כיון דאמרינן לקמן ה ע"ב רבי בטבריא הוה ונהי דלרבי פשיטא לי' דמוקף חומה מיב"נ הוא מ"מ מספקא לי' ואפשר עוד לשאר בית רבי דמספקי להו וקרי בי"ד ובט"ו וא"כ לא הוי מגילה בזמנה ושוב נופל שפיר לשון מבטלין ת"ת היינו על ההליכה דלא היה ידוע להם זמנה: רש"י ד"ה וישראל במעמדם. תשמרו להקריב לי במועדו האיך שומר. נ"ב דברי רש"י הללו תמוהים דהרי ממקום שהביא רש"י (תענית כו ע"א) לא דייקו הן במשנה והן בברייתא מלשון תשמרו רק מקרא אחרינא דכתיב צו את בני ישראל את קרבני לחמי ואיך קרבנו של אדם קרב ע"ש וצע"ג: **ע"ב** רש"י ד"ה את ל"ת דכתיב לא תוכל להתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו. נ"ב דברי רש"י הללו תמוהים דהרי ברכות יט ע"ב אמרינן דמזקן ואינו לפ"כ א"א לגמור דאיסורא מן ממונא לא ילפינן ושם מוקי להך דגדול כה"כ על לא תסור פי' מהרש"א שהתעורר בזה. ולי קשה יותר דהרי עירובין מ"א פירש"י הך דגדול כה"כ שדוחה ל"ת היינו לא תסור. וביותר תמוהים דברי הרא"ש בהל' כלאי בגדים שכ' על הך דר"י א"ר אין חכמה ואין תבונה כ"מ שיש ח"ה א"ח כבוד לרב נראה דוקא בדאורייתא אבל בדרבנן לא כדמוכח בברכות מהך דבא בטהורה וכן מהך דגדול כה"כ דמיירי בלא תסור וכבר תמה הרב מע"מ דאיך שייך לשון נראה אחרי שכל סוגיית הש"ס ברכות סובבת על קוטב זה ונראה דהנה תוס' והרשב"א והרמב"ן בתוס"א שער הכהנים הביאו גירסת הש"ס ברכות דהא דל"י מכהן ונזיר משום כהן שאני דהוי לאו שאינו שוה בכל ושוב לק"מ ג"כ מהך דמדלגין ומהך דבא בטהורה דמכהן ל"י וכן הך דגדול כה"כ קאי על זקן ואינו לפ"כ כמ"ש רש"י כאן אבל בכ"מ אפי' איסור דרבנן אינו נדחה מפני כה"כ וא"כ נדקו דברי הרא"ש דכ' ונראה דבאמת למסקנת הש"ס לפי ג"י הרשב"א והתוס' דכהן שאני מפני דלאו שאינו שוה בכל א"כ ל"ק מהנך ברייתות בלא"ה וצ"ל להחליט דלא תסור נדחה מפני כה"כ רק מסדור ל' הש"ס ברכות משמע דתי' זה בתרגומו בל"ת הוא העיקר אבל אינו הכרח ונופל שפיר לשון ונראה [ועי' ספ"ג דמנחות וש"מ]. וכן הוא באמת שיטת רש"י עירובין שהבאתי אולם כאן במגילה היה קשה לרש"י דהרי מגילה הוא דברי קבלה וכדאורייתא דמי עי' ס"ג שחישב למ"ע ועי' או"ח סי' תרפ"ז ואיך מייתי מהך דגדול כה"כ שדוחה ל"ת הרי כאן דברי קבלה הוא. ומפ"ז פירש"י דעתה מוקמינן להך דכה"כ בזקן ואינו לפ"כ ועובר על לא תוכל להתעלם אע"ג דד"ת הוא משום דאתיהיב למחילה ס"כ דומה לזה דהרי אפשר לקרות מגילה אח"כ כמ"ש הר"ן והרא"ש עי' טו"ז ומג"א סי' תרפ"ז ועי' ג"כ פ"י כאן:

דף ד ע"ב רש"י ד"ה ויעבירנה ד"א ברה"ר ואפילו לן בשדה ומגילה בידו יש לגזור. נ"ב כוונת רש"י בזה לתרץ קוש' התוס' דלמה לא קאמר הש"ס יוציאנו מן רה"י לרה"ר דשכיח טפי. ומפ"ז פי' רש"י כאן אפילו בלן בשדה ומגילה בידו דבכה"ג לא שייך שיוציאנו מרה"י לרה"ר דבשדה אין כאן רה"י בכה"ג שייך גזירה דשמא יוציאנו ד"א ברה"ר וזה אמת בדברי רש"י:

דף ה ע"א רש"י ד"ה בזמנה בי"ד. נ"ב עי' תשובת כנסת יחזקאל סי' י"ט ואו"ת שהתעורר מ"ט לא נקט רש"י גם ט"ו לבני כרכים ועי' טור סי' תר"צ מגילה בזמנה בי"ד שהוא עיקר זמנה ועי' ב"י שם ואפשר לומר כיון דמצינו בירושלמי פ"א דשקלים הכל יוצאים בי"ד שהוא עיקר זמן קרייתה א"כ גם לענין זה רק י"ד נחשב ולא ט"ו לבני כרכים וראיה לזה ג"כ מה שמצינו דסמכו בית רבי לבטל תלמוד תורה בשביל מגילה והבאתי לעיל קוש' מורי בית אפרים דהרי מגילה ג"כ נקראת תורה ואי משום ההלוך הרי בזמנה קורין ביחיד. והנה לעיל כ' דבית רבי מספקא ליה אולם מצאתי בטורי אבן כאן שכ' דבית רבי היינו כל תלמידי רבי אשר בלי ספק הלכו בשיטת רבם ובלי ספק קראו בטבריא בט"ו וזה אין בכלל בזמנה וצריך דוקא עשרה ושוב ניחא דבטלו ההילוך ומכאן ראיה דוקא בי"ד קורין ביחיד וכן לק"מ על דברי התוס' ג' ע"א מבטלין דהקשו יעשו עבודתן ויקראו מגילה אח"כ ותי' דטוב לקרות עם הצבור ולכאורה הרי מגילה בזמנה קורין אותה ביחיד ועי' ר"ן כאן שהתעורר בזה אבל לפי הנ"ל ניחא דמבטלין עבודתן היינו בירושלים מקום עבודה וירושלים הוא מוקף חומה (ערכין לב) וקורין בט"ו ובכה"ג לא נאמר הדין דמגילה בזמנה קורין ביחיד: רש"י ד"ה ותם. וחזר על עשרה וקיבצן. נ"ב כוונת רש"י דקשה הלשון הוה עובדא ותם ליה דמשמע דמקרה קרה והרי פורים בכל שנה אתיא וקרא בעשרה ומפ"ז כתב רש"י דמכל שנה אין ראיה דבלי ספק היה עשרה נתאספין תמיד אצל רב וקרא עמהם. ובכ"ז אין ראיה דתם לדר' אסי דבאמת גם לכתחלה ביחיד רק שהיה אצלו המין עשרה ואולם היה עובדא ואתרמי שלא היה עשרה וחזר לקבץ עשרה מזה נראה דהדר לדר"א ופשוט. ועוד י"ל לשיטת הראב"ד הובא בב"י תר"צ דהיכא דקראו פ"א בתוך העיר בעשרה שוב גם היחיד מותר לקרות ולברך כיון דהוה פרסומי ניסא בתוך העיר ע"ש וא"כ י"ל דבזה פליג רב ור"א דמפ"ז ס"ל לרב בזמנה בעשרה כיון שבלי ספק הכל קורין והיה כבר פרסום ור"א ס"ל דכל יחיד חייב לפרסם הנס. ועפ"ז ניחא ג"כ ליישב קוש' הרב טורי אבן לשיטת הפוסקים דגם בדיעבד לא יצא בלא עשרה א"כ כהך דבן עיר שהלך לכרך דכדעתו לחזור קורא במקומו והרי הוא יחיד בכרך ומ"מ קורא במקומו אבל לפי הנ"ל ניחא כיון שהיה כבר פרסום הנס ע"י קריאת בני הכרך שוב בכה"ג לכ"ע יצא בדיעבד ביחיד ולשון הוה עובדא ותם לדר"א לאו דרב הודה לדר"א רק דהיה עובדא דרב במ"א שלא היה בעיר מנין פרטי אשר קראו שמה המגילה ובכה"ג גם רב מצריך עשרה כיון שלא היה בעיר הזאת פרסום כלל אבל היכא שיש בעיר מנין פרטי שקראו המגילה בפרסום שוב גם יחיד רשאי לברך לכתחלה דרב לא החמיר כר"א אף לכתחלה ועפ"ז ג"כ שיטת הרמב"ם פ"א מהל' חנוכה ומגילה ה"ז דלא הביא הדין דלכתחלה בעשרה ועי' שה"מ ולח"מ שם אבל לפי הנ"ל ניחא דהרמב"ם הוכיח כן מלשון הוה עובדא דרב לא החמיר כר"א רק ע"פ מקרה שלא קראו בעיר בעשרה אבל זולת זה עדיין רב בשיטתו עומד דגם לכתחלה ביחיד: שם ד"ה ערב שבת זמנם. ואע"פ שלא בזמנם כזמנם. נ"ב הכל תמהו על שיטת רש"י דהרי כאן הכל קורין בע"ש ואיכא פרסום נס ועי' פ"י וכנסת יחזקאל וטורי אבן ובכנ"י מפרש דהך ומי אמר רב קאי על דהוה עובדא דתם רב לדר"א והרי שם מפרש מה זמנם אפילו ביחיד ראיתו דלא הדר לדר"א ע"ש. ויש להתעורר (תענית כט ע"א וס"ב) חשיב שמה כל המימרות מר"י בריה דר' שמואל בר שילת משם רב ולא חשיב ג"כ הך מימרא דכאן דג"כ ר"י בריה דר' שמואל בר שילת אמרה משם רב וכה"ג הקשה ג"כ הטורי אבן לעיל ג' ע"ב דחשיב כל המימרות דר"י ואיתימא ר"ח בר אבא ונשמט הך (סנהדרין ח ע"א) אשר תלמדם אר"י ואיתימא ר"ח בר אבא: **ע"ב** תוס' ד"ה ובקש. וי"ל דלא רצה לעקרו אלא מחומרא שיש בו יותר משאר תעניות. נ"ב עי' לעיל ריש מגילה דמקשה הש"ס דאכ"ד כנה"ג י"ד וט"ו תקון איך אתו רבנן ומתקני הרי אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו והרי שם לא עקרו רק קריאת המגילה דשמחה אינה נוהגת אלא בזמנה [לפמ"ש כאן בגליון התוס' א"ה] וצ"ל דגבי פורים קריאת מגילה הוא העיקר. וכן מ"ש התוס' בתי' השני דרבי רצה לקבעו בעשרה ובכה"ג לא נקרא עקירה א"כ קשה כהך דריש מגילה דג"כ קבעו חכמים זמן אחר ומ"מ חשיב ליה הש"ס לעקירת דברי ב"ד חברו וצ"ל דוודאי עקירה מזמן לזמן עקירה הוה ושאני הכא משום שיש טעם וסיבה לעקירה זאת משום שרובו של היכל נשרף בו ומכאן הבאתי ראיה לשיטת הרב שיטה מקובצת כתובות ג' ע"ב סוגיא דלדרוש להודעת נס שרי ומובא ג"כ ביד מלאכי ת"א סי' ס"ה דהיכא דיש טעם וסברא דאם היו מתיקים שומעים טענת המבטלים אולי היו מודים לדברי הטוענים אין זה בכלל אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו והארכתי בזה במאמר משפט ההוראה:

דף ו ע"ב גמ' והנא מקרא מגילה והכ"ד מתנות לאביונים דהא בהא תליא. נ"ב כמו דאמרינן לעיל ד ע"ב שעיניהן של עניים נשואות למקרא מגילה ועי' דף ה ע"א במשנה אע"פ שאמרו מקדימין מאחרים במתנות לאביונים ועי' טורי אבן שם:

דף ז ע"א גמ' הלא כתבתי לך שלישים ולא רבעים. נ"ב הנה פי' הרב פני יהושע נכון ואמת דמרדכי ואסתר רצו שיהיה המגילה שלהם נכתב והנה לא היה באפשרות לכוללם בכתבי קודש כיון שלא ידעו עדיין רמז לזה וא"כ אסור להוסיף על כתבי קודש ואם לעשות מגילה זאת נדור בפני עצמה אסור דנאמר כתבתי לך שלשים היינו כתבי קודש ושלשים תורה נביאים וכתובים דוקא ולא נספח עוד סדר רביעי ועפ"ז הבנתי ג"כ לשון סדר עולם בסופו וז"ל עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוח הקודש מכאן ואילך הט אזנך ושמע לדברי חכמים וכו' ונאמר הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת ולכאורה קרא זה אין לו ענין להפסקת הנבואה אבל לפי הנ"ל ניחא כיון דכתב שלשים ודרשינן ולא רבעים והיינו אסור להוסיף מאומה על כתבי קודש והטעם שכיון שכבר נפסקה הנבואה מישראל שוב לא יוכלו שאר הנביאים להתדמות לכתבי קודש ונכון: שם תני רב יוסף שתי מתנות לאיש אחד. נ"ב שאלני חכם אחד מופלג מדוע אין מברכין על מ"ע דדברי קבלה דמשלוח מנות כמו שמברכין על מקרא מגילה וא"ל כמ"ש הרשב"א סי' י"ח דאין מברכין על מצות צדקה כיון דאין בידו של נותן לקיימה דאם אין העני מקבל הצדקה הרי לאו כלום עביד וכאן נמי. אולם איפכא מבואר באו"ח סי' תרצ"ה ס"ד דאפילו לא רצה לקבל מ"מ המשלח יצא ידי מצוה. והנה החכם הזה ירצה להחליט דמשלוח מנות אינו מצוה רק מנהג נביאים וכמו דקי"ל דאין מברכין על חיבוט ערבה דמשום דמנהג נביאים ואין מברכין ע"ז. אולם לשון הטור והרמב"ם משמע דהוא מצוה ואינו מנהג ואע"פ שהרמב"ם כ' בהל' חנוכה ומגילה בפתיחה ויש בכללם שתי מצות מד"ס והיינו קריאת מגילה והדלקת נר חנוכה מ"מ הרי לא חשוב הלל בפתיחה אע"פ דבר"ת מנהגא ולא בחנוכה דבכלל מצות הראשיות והפרטים שמה מונחים בהעיקר ובפי' אמרו דא"ל לברך שהחיינו על סעודה ומשלוח מנות מפני דהוא בכלל שהחיינו דקריאת מגילה (עי' מג"א סי' תרצ"ב ס"א) וכן הסעודה ומשלוח מנות הם בכלל ברכה שעשה נסים דרק מכח הנס נתחייבו במצות אלו ופשוט: תוס' ד"ה נאמרה. אבל לא ניתנה לכתוב ברוה"ק רק מדרבנן. נ"ב הפ"י הקשה דא"כ איך עקרו רבנן דבר מה"ת הרי דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבם והביא מהך (גיטין ס ע"א) דהתירו הכתיבה בספרי דאגדתא. ואולם זה היה בזמן אחרון אבל גם בזמן תלמידי שמאי והלל הותרה הכתיבה למגילת תענית (שבת יג ע"ב) מפני שחבבו הצרות ועי' רש"י שם דמש"ה קרי מגילה לפי שאר כל משנה וברייתא לא היו כתובין דאסור לכתוב ועי' (עירובין סב ע"ב) כגון מג"ת דכתיבא ומנחא ועי' רש"י (תענית יב ע"ב) הא דאמר דכתיב על מג"ת דהיתה נכתבה מגילה זאת לזכרון נסים ועי' רש"י (תענית טו ע"ב) סוף המשנה מג"ת נכתבה בימי חכמים אע"פ שאין כותבין הלכות וקתני כל הכתוב כאילו היה מקרא וניתנה ג"כ לדרוש וא"כ גם מגילת אסתר דג"כ זכרון נסים לא גרע דלא ניתנה לכתוב מה"ת וג"כ אינו בכלל שלישים ולא רבעים דהרי אינו שוה לכתבי קודש ולא הוי רק כספרים חיצונים וכמג"ת ואע"ג דאמרו בירושל' סנהדרין פ' חלק ובמדרש דאסור להוסיף על כתבי קודש היינו דוקא שיהא דינם ככתבי קודש אבל כיון דאין מטמא הידים ואינו דומה להדברים שנאמרו ברוה"ק אין כאן בל תוסיף: **ע"ב** גמ' קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות ומתנות לאביונים. נ"ב עי' טורי אבן כאן שכ' דבפעם א' קיים שניהם משלוח מנות ומתנות לאביונים וא"כ כ' דהאו או קתני והביא דברי הירושלמי דנאמר דשלח לו שני פעמים אולם במחכ"ת לא הסגית דברי רש"י כאן דכ' ה"ג קיימת ומשלוח מנות ורש"י בא להשמיענו דל"ג ומתנות לאביונים דבשאילתות אתא אין יוצאים משום שתים. ואולם מ"ש רש"י כאן הדר שלח ליה איהו לא גרסינן הכא היינו דרק לקמן בעובדא דרבה למרי בר מר גרסינן כן. והנה בשאילתות פ' ויקהל פיסקא שניה נאמר דר' יהודה שדר ליה לר' אושעיא ומבואר שמה ג"כ משאילתות שני פעמים ומהר"י ברלין התעורר דהוספת גאון הוא אולם מבואר כן בירושלמי פ"ק דמגילה סוף פיסקא ד' ורק החילוק דבירושלמי נאמר מקודם קיימת בנו ומתנות לאביונים ואח"כ נאמר לאחד שלא לו קיימת בנו ומשלוח מנות והנה הטעם בזה דבירושלמי נאמר דר"י נשיאה שדר ב' פעמים לר' הושעיא ור"י היה העשיר ונופל בפ"א המצוה דמתנות לאביונים ובפעם השנית אחר דכבר קיים מצוה זאת הדר קיים המצות דמשלוח מנות. אולם לשיטת השאילתות דגרס ר"י שדר ליה ר' הושעיא היינו ר' הושעיא שדר ליה מקודם וקרא קיימת ומשלוח מנות ואח"כ שדר ליה ר' יהודה נשיאה והוא היה העשיר אמר דקיים ומתנות לאביונים. אכן לא ידעתי לשיטת השאילתות מה משמיענו הש"ס כאן ולשיטת הירושלמי ניחא דבשלוח לאדם אחד יוכל לקיים שתי מצות וצ"ל דזה הוי כאילו מחלפי סעודתייהו וניחא ג"כ דבשאילתות שם נזכר דר"י נשיאה ואביי בר חנן ור"ח בר אביי הוי מחלפי סעודתייהו. והנה בש"ס שלפנינו לא נזכר ר"י נשיאה כלל אולם לשיטת השאילתות דשלח זה לזה וזה לזה מוכח דיכולים לחלוף הסעודות דר' הושעיא עני הוי ושלח סעודתו להנשיא ובמאמר לקיים דברי אגרת הארכתי להסיר טענות הנרגן בהשגותיו על מאמר אגרת בקורת שלי ועי' עוד פרי חדש סי' תרצ"ה שכ' שם דעיקר הרבותא במה ששלח לו קיימת בנו ומשלוח מנות במה ששלח לו גרבי יין וגם בזה שתייה בכלל אכילה: שם מחלפי סעודתייהו להדדי. נ"ב עי' (מו"ק כז ע"ב) רבה ור"י מחלפי סעודתייהו ועי' פי' הרא"ש והטור שם שאם אחד היה אבל השני האכילו ועי' יד המלך הל' אבל שהתעורר ע"ד הרא"ש מהך דהכא דמחלפי סעודתייהו משמע בזמן אחד ונעלם ממנו כי גם כאן פירש"י זה אבל עם זה בשנה זאת ובשניה סעד חבירו עמו. ועי' ר"ן וב"י וד"מ שהביאו חולקים על שיטת רש"י ומחלפי היינו ביום א' שלח זה לזה סעודתו ע"ש ועי' פרי חדש סי' תרצ"ה: שם תנא מיניה ארבעים זמנין. נ"ב עי' תענית ח ע"א כי הא דר"ל הוי מסדר מתניתין ארבעים זמנין כנגד ארבעים יום שניתנה תורה. ועפ"ז דאמרינן ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה שמעתי בשם הגאון מהר"ז מווילנא היינו דאם מונח בכיסו שוב אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה לדעת אם עדיין נמצא שם. ומפ"ז תבין דלא נסתר ממה שאמרו (חגיגה י ע"ב) אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים למאה פעמים ואחד: שם ד"ה [נראה דחסר כאן] אי במזיד בר קטלא כו' דההיא דליכא מיתה אלא כרת ליכא לאוקמה דהכתי איכא לאיפרך בר מלקות ע"ש הרי אע"ג דמלקות זה איתא מכלל כרת הוא. ג"כ בכלל שאמרו חייבי מלקות שעבר עליהם יו"כ אין מכפר יו"כ וזה ראיה ברורה ומפורשת: תוס' ד"ה דלא ידע בירושלמי ארורה זרש ארורים כל ברוכים כל. נ"ב כן מובא ג"כ בטור וש"ע סי' תר"ץ אולם בירושלמי שלפנינו ס"פ בני העיר לא נמצא רק דצריך לומר ארורים המן ובניו ומסיים וגם חרבונה זכור לטוב ואולם במס' סופרים פי"ג ה"ו נאמר ג"כ ומקלס לצדיקים ברוך מרדכי ברוכה אסתר ברוכים כל היהודים אולם ארורה זרש לא נמצא שמה ואולי נשתבשו הנוסחאות:

דף ט ע"א גמ' רנב"י אמר וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן. נ"ב התמיה עצומה מדוע לא הביא המקרא הקודם בהראותו את יקר תפארת גדולתו ועי' בית אפרים חאו"ח ס"ס ע' לתרץ קוש' זאת וזה שתפס דברי המוסיף לערוך דיקר לשון כבוד הוא לשון המקרא ונעלם ממנו כי על המקרא הזה אמרו שהוא תרגום: רש"י תלמי מלך מצרים היה. נ"ב בא לו לרש"י מן יוסיפון בן גוריון אשר מובא ברש"י פ"ה בברכות ובריש ב"ב אולם הן בסדר עולם והן במס' סופרים לא נזכר רק תלמי סתם: שם ד"ה אלהים ברא בראשית כו' שם הוא. נ"ב עי' תוס' כאן והעיקר שכמו שהוא לפנינו בראשית ברא אלהים עדיין היה פתחון פה לבעל דין דוהארץ היתה תוהו ובוהו היינו שהיתה מקודם והחומר הראשון בלתי נברא כמו שאמרו במדרש דאמר ההוא מינא אלהיכם צייר גדול אלא שמצא לו סממנים תוהו ובוהו ועי' רמב"ם פ"ג מהל' תשובה ובהשגות הראב"ד שם ורמב"ן פ' בראשית אבל עתה שנאמר אלהים ברא בראשית הנה מורה למדי שהזמן מכלל הנבראים והשי"ת ברא ההתחלה ועי' יפה מראה כאן שפי' כעין זה: **ע"ב** רש"י ד"ה מרובה בגדים כהנים ששמשו בבית שני. נ"ב עיקר דברי רש"י מבוארים בירושלמי אולם עי' באר שבע בתוספותיו לפ"ג דהוריות באריכות החילוקים בין כהן משוח ובין מרובה בגדים:

דף י ע"א רש"י ד"ה בית חוניו. נ"ב רמב"ם פי' המשניות סוף מנחות במ"ש באריכות נדון בית חוניו וקצת מזה נמצא בירושלמי יומא פ' שני ועדיין נעלם ממני המקור לדברי הרמב"ם בפי' המשנה מנחות. ואולם לשון שמעתי שמקריבין דמשמע דבזמן ר' יצחק שהיה בימי רבא היו מקריבין עדיין ובאמת ידענו שבית חוניו נחרב ערך שתי מאות שנה מקודם וגם אמרו (סוכה נא ע"ב) דבימי אלכסנדר כבר נחרב המקדש ואלכסנדריים ע"ש וא"ל דהכוונה במקום בית חוניו הנה זה יוצדק רק במקום המקדש דכיון שקדשה לע"ל המקום הזה קדוש שיקריבו עליו אבל בית חוניו כחו"ל הוא ומאי עדיפות לבית חוניו: **ע"ב** גמ' דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה כו' ויהי אינו אלא צרה. נ"ב ואולם במדרש אסתר ובתנחומא נאמר מדרש זה עלה בידינו מן הגולה ואולי דמן הגולה היינו השבים מבבל לא"י בימי כורש והמה אנשי כנסת הגדולה: שם לשם זו מקרא מגילה לאות עולם לא יכרת אלו ימי פורים. נ"ב הכוונה על מה שאמרו במדרש משלי כל המועדות עתידין ליבטל חוץ מפורים ועי' תשו' הרשב"א סי' נ"ג הפי' לאו דיתבטלו לגמרי רק דבשאר מועדים יוכל להיות דיקרה דיתבטלו לשעה מפני עוצם הגלות כמו שנאמר שכח ה' בציון מועד ושבת משא"כ פורים ע"ש. והנה בע"י נאמר להיפך לשם אלו ימי פורים לאות עולם לא יכרת זה מקרא מגילה ונכון ג"כ ע"ש מאמרם בירושלמי פ"ק דמגילה ומובא ברמב"ם והראב"ד סוף הל' מגילה דכל הנביאים בטלים חוץ מחומשי תורה ועי' רדב"ז ח"ב סי' תרס"ו וח"ב סי' תתכ"ח מ"ש בבאור דבר זה:

דף יא ע"א גמ' אדם ולא מלך. נ"ב דאילו היה מלך הנה לב מלכים ושרים ביד ה'. ומטה בידם הוא זעמו של הקב"ה וא"כ צריכים להצדיק המשפט דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד. אולם המן היה אדם ולא מלך ופעל הרע בבחירה החפשית שלו ולולי שהיה ה' בעזרנו לא יכולנו לעמוד: שם רב אשי אמר מהכא או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי. נ"ב דהנה בכל המלחמות בשתי המערכות העומדות בקרב זה כנגד זה ראינו דאף אם מחנה הוכתה לפי חרב בכל זאת בכל תוקפה של מלך עדיין לא נתבטלה לא כן אם ראינו מרידה ביושבי המדינה נגד אומה מושלת אזי המלחמה כבדה עד אם לנצח או להנצח או שהמורדים גוברים בהחלט או להיפך שהמורדים נכנעו עד שלא נשאר להם כח ועוז להקים בחזקה נגד המושלים ובעוד שלא רפתה ידי המתלוחמים משני הצדדים אזי הסיבה שגרמה המרידה עדיין עומדת בעינה הראשון ואולם בצאת ישראל ממצרים אע"פ שהכנענים הרימו ידיהם בכל זאת לא נאבדה מצרים ונשארה מלכות עצומה כבראשונה ומפ"ז אמר או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי שיהיה גוי עצום בעוד שנשארו ידי נוגשיהם ג"כ גוי תקיף. וכן כאן בימי אחשורוש נשארו עדיין גוי גדול:

דף יב ע"א כדת של תורה כו' אכילה מרובה משתיה. נ"ב ושמעתי בשם הגאון החסיד מהר"א מווילנא ז"ל דהנה מצינו במשנה דאבות כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ראינו דבפת לא ניתנה שיעור וקצבה ובמים נתנו שיעור ואמרו במשורה תשתה ראינו דדת של עומלי תורה אכילה מרובה משתיה ודפח"ח אולם בילקוט אסתר בשם אגדת גוריון מבואר כפירש"י: **ע"ב** רש"י ד"ה מלמד. ויליף בירושלמי כתיב הכא נגזר וכתיב ויושב בית ההפשית כי נגזר מבית ה'. נ"ב עי' בתוס' ולא מצאתי שום רמז בירושלמי וגם במדרש ובילקוט לזה וגם בתרגום לא מצאתי רמז לזה ובע"י מוסיף עוד בתוס' בשם הירושלמי גז"ש ודרש להך דבא גבריאל ועשה לה זנב ע"ש וגם זה לא נמצא כי בכל הירושלמי מגילה לא נמצא דרשות על מגילת אסתר. ובמאמר לקיים דברי אגרת אראה עוד הרבה מאמרים מהירושלמי שהיו נוכח עיני הראשונים ונאבד מאתנו ולדוגמא אציג איזה מהם (שבת ל ע"א) אמונת זו סדר זרעים כ' התוס' בשם הירושלמי שמאמין בחיי העולמים וזורע. בטור או"ח סי' מ"ו ברכה אתה הוא עד שלא נברא ברוך המקדש שמו ברבים נתקנה ע"פ הירושלמי ולא נמצא אצלנו. ובטור וב"י או"ח סי' נ"ד בשם הירושלמי המספר בין ישתבח ליוצר עבירה בידו וחוזר מעורכי המלחמה לא נמצא אצלנו בירושלמי. רמ"א או"ח סי' תקס"ג הביא בשם הירושלמי האי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה לא נמצא אצלנו. בפר"ח או"ח סי' קנ"ח בשם הירושלמי כל מי דאית ליה נדה אסור למיסק לדוכן וברא"ש בסוף פי' התמיד הביא ברייתא בזה. ולא נמצא אצלנו: רש"י ד"ה נערי לא גרסינן אלא ה"ג אמר רבב"ח אמר ר"י בן לוי. נ"ב שמעתי ענין אמת ואח"כ מצאתיו בשו"ת מקום שמואל שער התירוצים. דנערי הוא סימן מן שמות האמוראים המדברים בתוי' הקו' דקרי ליה יהודי לרב נחמן נ ור' יהושע סימנו נ בסופי תיבות ע דלא היה יכול לבמנו

בר"ת

בד"ה י משום דגם ר' יוחנן מתחיל ביו"ד ר סימן לרבא לרבנן ולר' יוחנן סימן י'. אולם רש"י שמאן בגירסא זאת דסימנים לא שייך רק על תירוצים נפרדים משא"כ כאן תירץ ר' נחמן דמרדכי מוכתר בנימוסו ליתא מובן ורק התירוץ דאביו מבנימין ואמו מיהודה הוא הפי' על תי' ר"נ דעי"ז היה מוכתר בנימוס. והנה ידעתי דהיכא דיש תי' שונים בסוגיא אזי התירוץ הראשון הוא בלשון אמר ר' פלוני. ובאחר כתי' נאמר תיבת אמר לבסוף ר"פ אמר כמו כאן רבה אמר רבנן אמרי. וכבר כ' לעיל בסוף תענית ג"כ בזה ואם היה כאן תי' ריב"ל אביו מבנימין ואמו מיהודה תי' נפרד היה לו לגרום רבב"ח בשם ריב"ל אמר. אבל עתה דתי' רבב"ח בשם ריב"ל אינו תי' מיוחד לעצמו רק בא לפרש תי' ר"נ א"כ יוצדק לשון הש"ס אמר רבב"ח אריב"ל בגירסא תיבת אמר קודם וזה מדוקדק מאד בדברי רש"י נער"י לא גרסינן משום דאין תי' ריב"ל תי' מיוחד אלא ה"ג ארבב"ח אריב"ל היינו כיון דל"ג סימן זה של נערי מפני דאין תי' זה מיוחד שוב צריך לגרוס הרבב"ח וכו' תיבת אמר קודם שם האומר וזה נתחד ואמת. והנה גירסת הערוך ערך נמס מוכתר בנימוסו כעדי פי' מצויין בדתי כל התורה כעדי שהיה ידוע בדורו וזהיר במצות ורבה בר רב הונא עדיף מיני' בענותנות דהא אמר רבא ג' מילי בעי מן שמיא ענוותנותי' דרבה בר רב הונא לא יהבי לי והנה דבריו המוסים ומופלאים רבה בר רב הונא מאי בעי הכא ושנותן לו משפט הבכורה על כעדי והנה לגי' העין יעקב שרמז מהר"י ברלין הגי' רבב"ר הונא רבב"ח בשם ריב"ל אביו מבנימין וכו' אולם בכ"ז אין הבנה והולם האיר ה' עיני וראיתי ברש"י בע"י שכ' והא דגרסי כעדי רבב"ח שהיו קורין בר בר משום יקרות וכו' מהרש"א שם לפ"ז קאי רבב"ח על מוכתר בנימוסו שהיה מוכתר בנימוסו כרבב"ח ע"ש והנה גי' בערוך היתה מוכתר בנימוסו כעדי וכרבה בר רב הונא כגי' העין יעקב והיינו שהיה מפואר כאיש כעדי שהיה מצויין בדורו וכמו רבה בר ר' הונא וכ' הערוך דמפ"ז נקט הש"ס הנהו תרתי דאע"פ שהיה כעדי מצויין בדורו בכ"ז רבה בר רב הונא עדיף מיני' וזה אמת ובל"ז דברי הערוך פה כחלום בלי פתרון :

דף יג ע"א גמ' כי הוה פתח בדה"י אמר הכי כל דבריך אחד הם ואנו יודעין לדורשן. נ"ב עי' ריש מדרש רות ורים קהלת לא ניתנה דברי הימים אלא לדרוש והיינו דבאחר כתבי קודש אע"ג דנתנו לדרוש ואפי' אסתר י"ל דניתן לדרוש עי' ירושלמי ריש מגילה אבל מ"מ אמרינן בי' אין מקרא יוצא מידי פשוטו אבל בדברי הימים הדרשה הוא עקרית עי' (סנהדרין כא המורה עז וב"ב ס"פ הספינה וירושלמי פ' הערל ומדרש קהלת) ובודאי הלו הנרבות הנמצאים אצלנו המה מעט מזעיר נגד אלו הדרשות על דה"י שנאבדו מאתנו עד שאמרו (פסחים סב ע"ב) בין אצל לאצל טעינו ארבע מאות גמלי דרשות ועי' ירושלמי פ' חלק אר"ש בן לקיש אם יאמר לך אדם שיש דברי הימים בבבל הרי אני הולך ומביאו משם ועכשיו אם מתכנסין כל רבותינו אין יכולים להביאו משם ע"ש הכוונה דרשב"ל שהיה מארץ ישראל חשק לראות דרשת הבבליים על ד"ה ועכשיו שנודע לו ריבוי הדרשות אמר אפילו יתכנסו כולם אין יכולים להביאו מפני הכובד מריבוי הדרשות: רש"י ד"ה לרחוץ לטבול נשם גירות. נ"ב עי' טו"א שהקשה דלכניסה למצות בני נח א"צ טבילה והביא ג"כ כי רש"י כאן סותר עצמו לרש"י (סוטה יב ע"ב) ולדידי קשה יותר דהרי קי"ל (קידושין סב ע"ב) גר צריך שלשה ואיך הועיל לה טבילתה: שם ד"ה אלא חוט של חסד משוך עליה מאת הקב"ה. נ"ב שמעתי מפני דחן הוא הטבה בלי גמול ומדנאמר ותהי אסתר נושאת חן מוכח דרק חוט של חסד משוך עליה ולא היתה ראוי להיבה :

דף יד ע"א גמרא ולא פחתו והותירו חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש. נ"ב עי' רא"מ בתוספותיו לסמ"ג הל' מגילה דהתעורר כיון דק"ו דאורייתא א"כ לא הוסיפו על ד"ת מאומה ועי' טו"א כאן דהתעורר הרי לעיל אמרינן דמנאו סמך כתב זאת זכרון בספר ועי' ג"כ תשובת מורי הגאון בית אפרים או"ח סי' ס"ד ס"ה ס"ו ונ"ל דהנה מרדכי ואסתר שתקנו קריאת המגילה הנה לא ידעו עדיין שיסכימו ב"ד של מעלה ע"ז וכן מוכח (מכות כג ע"ב) ג' דברים עשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה על ידם הרי דהסכמת של מטה היה קודם וכן שלחו להם כתבוני לדורות לא ידעו הדרש דכתוב זאת זכרון בספר וא"כ איך רצו לחדש דבר הרי כתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר כטענת פ"ה זקנים והנביאים בירושלמי פ"ק דמגילה ובאה הברייתא לספר כאן דעשו זאת מכח קל וחומר דניתן לדרוש והוי כגופו של תורה והולם לחכמים לא נראה להם ק"ו זה וטענו דזה מקרי הוספה עד שמצאו סמך לזה מקרא דכתוב זאת זכרון בספר ואח"כ אחר שהסכימו החכמים שוב באה הסכמה מב"ד ש"מ וזה נכון ובחי' תורת נביאים הארכתי ועי' רמב"ן עה"ת פ' ואתחנן מאה ושמונים נביאים עמדו לישראל וצ"ל מ"ח נביאים: שם שבע נביאות. נ"ב אונקלוס תרגם פ' תולדות עלי קללתך בני עלי איתאמר בנבואה ועי' רש"י (מכות כד ע"א) ד"ה ודובר אמת בלבבו ועי' בראשית רבה פ' ס"ז על קרא ויגד לרבקה הנה עשו מתנחם ר' חגיי בשם ר' יצחק נביאות אמהות היו ועי' יפה תואר דהמדרש פליג על ש"ס שלנו דלא חשב רק שרה בין שבע נביאות ועי' (סוטה יג ע"א) באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה למה אשכל שניכם ועי' מהרש"א בח"א שכ' לאו נבואה גמורה דהרי לא חשיב הש"ס רבקה בין הנביאות ונעלם במחכ"ת דברי המדרש שהבאתי דאמהות נביאות היו ובפרט כפי שהזכרנו גם אונקלוס מסייע לזה דרבקה נביאה היתה: רש"י ד"ה חוץ ממקרא מגילה וא"ת נר חנוכה. נ"ב לדעתי לק"מ דבודאי כל עניני עשיות חכמים ותקנתם משום גדר וסייג אינם בכלל בל תוסיף וכן כל הימים האמורים במגילת תענית אינם בכלל בל תוסיף כמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו לס' היד ועיקר האיסור הוא אם רוצים החכמים להדמות עשייתם לדין התורה ומרדכי ואסתר שרצו לעשות ימי פורים להסור בעשיית מלאכה עי' לעיל ה ע"ב רק דהעם לא קבילו עלייהו איסור עשיית מלאכה עכ"פ עשיית מרדכי ואסתר שרצו להדמות פורים ליו"ט דאורייתא לכל דבר זה והוי הוספה על ד"ת ונכון: שם ד"ה ה"נ אמר רבא בשלמא התם. נ"ב כוונת רש"י דאילו לפי גירסתנו דנאמר רבא אמר בא לתרץ מדוע אומרים הלל על יציאת מצרים דגם שבחו"ל ותי' תירוץ אחר מר' נחמן ובאמת רבא לא בא לתרץ רק קושיא הראשונה של הש"ס מדוע לא נאמר הלל בפורים ומשני ומפ"ז ידקדק דברי רש"י ה"ג אמר רבא ולא רבא אמר דלא בא לתרץ רק קושיא ראשונה ועי' בעין יעקב הגירסא מתקיף לה רבא ומפי מורי הגאון מוהר"ז מרגליות ז"ל שמעתי להגיה בדברי הירושלמי פ' ערבי פסחים ובפ"ה דסוטה וז"ל בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' כשהקב"ה עושה לכם נסים תהיו אומרים שירה התיבון הרי גאולת מצרים שניה שהוא תחלת גאולתן הרי מרדכי ואסתר שניה שהיה בחוץ לארץ ואית דבעי מימר מרדכי ואסתר משגאליהם נגאלו מן מלכות אחשורוש לא נגאלו עכ"ל והנה המפרשים דחקו מאוד בפי' ובפרט בתחלת הקושיא הרי יציאת מצרים דבאמת על יצ"מ אמרו הלל ועי' קרבן עדה ואמר הגאון הנ"ל להגיה שצ"ל בזה הסדר כשהקב"ה עושה לכם נסים אומרים שירה התיבון הרי מרדכי ואסתר כקוש' הגמרא כאן דנימא הלל ומשני כתי' הש"ס כאן שניה הוא שהיה בחו"ל ואין אומרים הלל על נס שבחו"ל התיבון הרי גאולת מצרים כקו' הש"ס כאן שניה שהוא תחלת גאולתן ועד שלא נכנסו לארץ הוכשרו כל הארץ לומר שירה ואית דבעי מימר מרדכי ואסתר משגאליהם נגאלו היינו כתי' רבא הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה וזה אמת לדעתי: שם סד"ה נבואה. שנים לא ידעתי. נ"ב הגאון בעל טורי אבן הקשה דברי אלעזר בן אהרן הכהן היה נביא וגם אליהו בן ברכאל ע"ש ובאמת באליהו בן ברכאל מצינו פלוגתות במדרשים עי' ירושלמי פ"ה דסוטה דרש ר"ע אליהו בן ברכאל זה בלעם ע"ש ואנכי מצאתי בארי אביו של הושע דאמרינן ויקרא רבה פ"ו א"ר סימון בארי אביו של הושע לא נתנבא רק שני פסוקים וכי יאמרו אליכם דרשו אל האובות ואל הידעונים ולא היו בהם כדי ספר ונטפלו לישעי' ע"ש הרי לך נביא ונכתבה נבואתו לדורות וזה אמת לדעתי: **ע"ב** גמרא אסתר דכתיב ותלבש אסתר מלכות ובעמשי כתיב ורוח לבשה את עמשי. נ"ב התמיה עצומה א"כ למה לא נחשב לעיל עמשי בין מ"ח נביאים ועוד תמיה הרבה הנביאים שהיה עליהם השפעת רוה"ק עתניאל אלדד ומידד גדעון יפתח שמשון שאול ולא נחשבו בין מ"ח נביאים ועי' מורה נבוכים פמ"ה לבני דרוה"ק לחוד ונבואה לחוד ועי' יפ"ת בראשית רבה פ"ב שהתעורר קצת בזה אולם שמחתי מאוד כי מצאתי בסדר עולם אסתר נביאה היתה דכ' והכתוב אסתר היינו דלא ניתן לכתוב שום דבר שלא בא בנבואה ומדהותר לה הכתיבה ש"מ שהיתה נביאה ועזרא דכ' ספרו ודה"י מפני דנביא היה וכן אנשי כנה"ג שכתבו הכתבי קודש (ב"ב טו ע"א) מפני שהיו בהם נביאים :

דף טו ע"א גמ' ברוך בן נריה ושריה בן מעשיה ודניאל נתנבאו. נ"ב עי' רש"י לעיל י"ד ע"א דדניאל לא נחשב בין הנביאים משום דאמרי' לעיל ג ע"א אינהו נביאי ואיהו לאו נביא אולם רש"י בעצמו פי' לעיל ג' ע"א דלא נשתלח במצות ה' לנבאות לישראל ע"ש וגם דוד ושלמה אע"פ דנחשבו בין הנביאים לא נשתלחו לנבאות ועי' באר שבע פ' חלק ובספר טורי אבן שהתעוררו באמת על סתירת דברי רש"י ועי' רמב"ם פ"ז מהל' יסה"ת ה"ג לימד ענין תלות הנבואה ועל איזה אופן תהיה מן דניאל דכ' והודו נהפך למשחית: שם מלאכי זה עזרא. נ"ב בספרי תורת נביאים תמהתי ע"ד התוס' (יבמות פו ע"ב) ד"ה מפני מה דכ' בהמלצ דבריהם וקי"ל מלאכי זה עזרא ומאין בא להם דיעה זאת עקרית אולם עתה ראיתי בתרגום יונתן ריש מלאכי דתרגם ביד מלאכי דיתקרי שמיה עזרא ספרא ע"ש וכבר ידענו דיונתן מפי הנביאים חגי זכריה ומלאכי נסדר ומפ"ז החזיקו התוס' דעה זאת לעיקר: תוס' ד"ה כשם וא"ת אמאי לא היה מגרשה. נ"ב עי' תשובות מהרי"ק הובא בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת אהע"ז סי' קס"א באריכות בזה:
תוס' ד"ה ביום השלישי. נ"ב עי' (שבת פח ע"א) עם תליתאי בירח תליתאי :

דף טז ע"א גמרא והשקל למצוה. נ"ב לא ידעתי איך היה רשאי לגלח שערו הרי היה חוה"מ פסח עי' רש"י כאן ד"ה הלכות קמיצה ונ"ל כיון דקודם הרגל לא היה יכול לגלח מפני גודל הרעה שקרה לישראל בכלל והיה עסוק בשקו ובתעניתו שוב הוה כיוצא מבית האסורים שמותר לגלח ברגל :
ע"ב גמ' רמז לו שעתיד בן לצאת ממנו שיצא בחמשה לבושים. נ"ב והיינו דבכה"ג אפשר לומר דהחמשה חליפות לא היו שיש רק כחליפות של שאר אחיו ואין כאן קנאה והא דנתן חמשה כדי לרמוז לו העתיד [וכ"כ בשנ"א להגר"א בליקוטים]: שם בכה על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף. נ"ב אינו יודע מה היה לו לבכות כדי ע"פ התורה היה עתיד ליחרב ועיקר מצות התורה רק שיבנה המקדש בירושלים כמו דאמרינן (סנהדרין כא ע"ב) שלש מצות נצטוו ישראל וכו' לבנות להם בית הבחירה ותיכף שיבנה המקדש בירושלים שוב דין משכן שילה דין במה יש לו ועל הא דאמרו (יומא ט ע"א) מפני מה חרבה שילה לק"מ דאפשר לומר דהש"ס לא מיירי גם מחורבן המשכן רק מחורבן העיר אבל חורבן המשכן הוא ע"פ התורה ונפשו מדוע לא בנו המקדש בירושלים ומה בכיה שייך על ענין זה שמוכרח להיות ונצטוינו ע"ז מפי ה' ולע"ג: שם שכ"ז שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא. נ"ב עי' רש"י כאן שהביא בשם מדרש שהיה מורא לומד תורה מברוך ומכל

ראיה לשיטת הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה וספרו היד שחשב ברוך בכלל המקבלים אשר עזרא קיבל מפי' והאברבנאל בהקדמתו לנחלת אבות תפסו הרי ברוך לא היה נביא ומה"ל לחשבו בין המקבלים אולם כאן ראיה דעזרא קיבל תורה מברוך והעכב ע"י בבבל :

דף יז ע"ב גמרא ק"כ זקנים ובהם כמה נביאים. נ"ב ובירושלמי פ"ק דמגילה מצינו פ"ה זקנים ובהם שלשים וכמה נביאים נצטערו על ענין היהוד המגילה שרצו מרדכי ואסתר לחדש והנה פ"ה זקנים ול"ה נביאים עולה ק"כ במספר אולם הא דקאמר בירושלמי ובהם שלשים וכמה נביאים ולא נקט שלשים ותמשה הטעם כיון דמרדכי הוא מאנשי כנה"ג עי' ריש מגילה מכדי כולהו אנשי כנה"ג תיקון ועי' אברבנאל כרים נחלת אבות ובענין המגילה מרדכי היה המחדש וכנה"ג התנגדו בתחלה ורק אח"כ הסכימו מפני הסמך שמצאו במקרא עכ"פ בשעה שאלהו מרדכי ואסתר והם השיבו אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש היה מרדכי חסר ממנין ושוב לא נחית למנין ונקט שלשים וכמה ומה שנאמר בירושלמי ובהם שלשים וכמה נביאים הוא ע"ס ול"ל פ"ה זקנים וגם שלשים וכמה נביאים ואמת :

דף יח ע"ב גמרא מעשה בר' מאיר שהלך לעסיא ולא היה לו מגילה וכתבה ע"פ. נ"ב פי' (עירובין יג ע"א) מה מלאכתך לבלר אני: רש"י ד"ה סמא זרניך בלשון קודש. נ"ב עי' מוסף ערוך שכ' שהוא לשון ישמעאל ובאמת בלשון המקרא לא מצינו זרניך ובלי ספק ט"ס נפל ברש"י [כוונת רש"י בלשון הברייתא דחולין פח ב' וקראו לשון קודש לגבי הש"ס-בלעז] :

דף יט ע"ב גמ' מלמד שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי סופרים ומאי ניהו מקרא מגילה. נ"ב פי' ירושלמי פ"ק דמגילה המגילה הזאת ניתנה מסיני אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה ועי' ירושלמי פ"ק דפיאה הראה הקב"ה מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ועי' קרבן עדה והכוונה כיון שהמדות הנדרשות מקובלות מסיני ע"כ כל הענינים שהוציאו חז"ל ע"י מדות הללו כלם מונחים בתורה כמו כאן שיש רמז בתורה שמותר לכתוב עד זכר עמלק פעם רביעית ועי"ז התירו סנהדרין כתיבת המגילה ועי' (רש"י תענית כח ע"ב) ד"ה מנהג אבותיהם בידיהם אבל הלל דחנוכה כיון דנביאים תקנוהו שיהיו אומרים אותו על כל צרה שלא תבא וכשנגאלו היו אומרים אותו על גאולתן כדאורייתא דמי ע"ב בהי' דפ"ס התורה בנויה לכלל הפי"ת וככל פת שכי' לנו עת צרה הלל שאנו אומרים בימים הללו נחשב דאורייתא :

דף כ ע"א גמרא ריב"ל אמר צריך לקרותה בלילה. נ"ב בירושלמי כאן נאמר שולא בירייה ר' אלעזר בשם ר"ח רגיל צריך לקרותה בלילה והיכא רגיל אין לו הבנה ועי' קרבן עדה ב' פירושים ובשום פוסק לא נזכר דין זה לחלק בקריאת מגילה בלילה בין רגיל או לא ולי נראה להגיה כי צ"ל ריב"ל דר"י בן לוי הוא בעל האומר של הלכה זאת בש"ס כאן והמדפיסים שגינו תיבת רגיל תחת תיבת ריב"ל: רש"י ד"ה לעולם ר' יהודה ומתני' ר' יוסי אפילו דיעבד לא. נ"ב עי' מהרש"א שהקשה דנוקי מתני' כראב"ע ודוקא לכתחלה ונ"ל דהט"ז בסי' תרפ"ז יישב שיטת הרמב"ם לחלק בין חרש דאינו ראוי לשמיעה אפי' בדיעבד לא יצא משא"כ בקריאת שמע ולא השמיע לאזנו וראוי לשמיעה ובזה יצא בדיעבד. וכ' דכן מוכח מהך דראב"ע דאמר צריך להשמיע לאזנו משמע דוקא לכתחלה וסיים שנאמר שמע השמע לאזנך ומזה משמע דמעכב אפילו בדיעבד ע"ש ולי נראה להוסיף ע"ז דברי התוס' (מנחות לח ע"א) ד"ה אם הקדים דבדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד וע"כ בראוי לשמיעה ס"ל לראב"ע דיוצא בדיעבד משא"כ בא"ר לשמיעה כגון חרש מורה הקרא דשמע וכיון שמוכח כן מקרא שוב מעכב אפילו בדיעבד וא"כ מתני' דנתרם מיירי אי אפשר לאוקמי כראב"ע ולכתחלה :

דף כא ע"א גמרא זה הכלל לאתויי כו' סדר נזיקין. נ"ב עי' טו"א ש"א סי' ג"ם שהקשה על הרמב"ם דפסק בהל' תמידין כרבנן דאלו מושבין ואלו מגיתין והצ"ס דהוא סתם ואח"כ מחלוקת מ"מ מלתא דאתי' בזה הכלל הוא כלל גדול יותר מזה ועי' לח"מ פ"ד מה' מעשה הקרבנות ולח"מ פ"א מה' ת"ת ופ"א מה' מגילה ועיין לקמן כ"ב דגם על זה הכלל אשר נאמר בברייתא אמרי' דלאו דוקא הוא רק סימנא בעלמא: רש"י ד"ה בשני וחמישי עזרא תיקן. נ"ב דברי רש"י הללו תמוהים דהרי ממקום שהביא (ב"ק דף פב ע"א) מבואר להיפך דרק נביאים בימי משה תקנו ועי' רמב"ם פי"ב מהל' תפלה ועי' מג"א לסי' קל"ה שתמה כן על הרי"ף ובאמת בירושלמי מגילה פ"ד נאמר שמשה עזרא תיקן שיהיו קורין ב' וה' ועכ"פ קשה מדוע שבקו את הבבלי והמג"א לא התעורר מדברי הירושלמי ג"כ: **ע"ב** רש"י ד"ה ובנביא. והתרגום הוא לעז הבבליים. נ"ב כבר כתבתי הטעם שנקרא תרגום בבלי כאן ובתוס' (מנחות מד ע"א) ד"ה כל וכן בערוך ה"ס מפני דעזרא תיקן התרגום כשעלה מבבל דכ' מפורש זה התרגום עי' לעיל ג' ע"א והאונקלוס החזירו אחר שנשכח עכ"פ עיקר התרגום מבבל בא: שם ד"ה ועשרה מתרגמין. נ"ב דאין תרגום בכתובים: נ"ב אע"ג דרש"י מביא תרגום כתובים עי' לעיל יג ע"ב שמביא תרגום אסתר ועי' (חגיגה כב ע"ב) ד"ה וילבש שמביא תרגום רות אולם כוונת רש"י דבימי הברייתא לא הי' להם עדיין תרגום כתובים אחר שהש"ס קאמר לעיל ג' בפשיטות תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו ושל נביאים יונתן ב"ע ולא שאלו על תרגום כתובים מכלל שניתקן בזמן אחרון ובכל הש"ס אין זכר לתרגום כתובים רק תרגום תורה ונביאים: שם ד"ה וידבר עולה מן המנין אע"פ שאין ללמוד שום דבר. נ"ב עי' (יומא ד' ע"ב) דגם מן לאמר למדו לאומר דבר לחבירו שהוא בבל יאמר עד שיאמר לך אמור מ"מ כבר נלמד מן פעם אחד לבד: שם ד"ה גר מערבי. נ"ב המעיין ימצא שפירש"י המה כאן שלא כסדר שמקדים לפרש המאוחר וצריך לתקן :

דף כג ע"א תוס' ד"ה חד אמר. כדאיתא בילמדנו דהלכתא דחנוכה אין מפטירין בחנוכה. נ"ב עיין מהרש"א שהתעורר שלא נמצא בילמדנו ועי' תשובות מורי הגאון בספרו ראש אפרים סי' כ"ו למהר"י ברלין שתנחומא אשר אצלנו נלקה בחסר ויתיר והרבה ענינים מפסיקתא והתנחומא נכללים הם בילמדנו ועי' בשאילתות סוף דרשה לחנוכה ויבא שמביא זאת :

דף כד ע"ב במשנה הרי דרך הקראים. נ"ב ע"ס דקראים לא היו עדיין בימי משנה וגמרא רק נתחדשו בזמן הגאונים מן ענן ושאול ובימי המשנה היו הצדוקים ועי' גירסת המשנה בירושלמי הר"ז דרך תיצונים וברמב"ם הגירסא הר"ז דרך לדוקים :

דף כה ע"א גמרא מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינם אלא גזירות. נ"ב עי' מדרש ר"פ תצא כשם שרחמיו של הקב"ה על האדם כך רחמיו על הבהמה וכו' וכן נמצא רחמיו על העופות שנאמר כי יקרא קן צפור ועי' מורה פנ"ח ופמ"ח לנליבי ועיין רמב"ן ר"פ תצא: שם אי לאו דכתבינהו משה באורייתא ואתו כנה"ג ותקנו. נ"ב עי' יורה פנ"ט לרהב"ן שדקדק דוקא שני אלו התארים מוכרחים להתיר אמירת השבחים בתפלה. ועי' עוד שם פי' נחמד על המשל שהיה לו אלף אלפי אלפים דינרי זהב והיו משבחים אותו בשל כסף כן הוא גירסת הרמב"ם. היינו אע"פ שענין שבח זה הוא ג"כ מעלה גדולה מ"מ לפי ערך המשובח הוא הסרון כן ענין השבחים שאנו משבחים להקב"ה אע"פ שהם מעלות אצלנו מ"מ כמה חסרון בהקו יתברך ע"ש: שם תנא דבי ר' ישמעאל בישראל שבא על הכותית הכתוב מדבר. נ"ב עי' מהרש"א שהביא דברי הערוך ערך ארס ותרגום ירושלמי שמפרשים ומתרגמים בלמה הן קרא בישראל הבא על הכותית ורק מה שפרש בארמיותיו היינו דוקא ארס ומפ"ז משתקין. ול"נ דבאמת אף שמותר לפרש המקרא בדרשות כאלו כדרך המדרשים אבל להמון היו מפרשים רק פשוטו של מקרא כמו שהנהיג אונקלוס והמתרגם ברבים משתקין אותו: רש"י ד"ה האומר ומזרעך וכו' ונותן כרת לבא על הכותית. נ"ב עי' רמב"ם ס' המצות ל"ת נ"ב שכ' וכשהאמת על אדם שבעל בת אל נכר בעדים והתראה לוקה מכ"ת ע"ש ואולם בשאר הי"ד פי"ב מה' א"ב כ' לוקה מכות מרדות מד"ס ועי' יו"ד סי' קנ"ו בטוי"ז וש"ך שם אם הדין בזה דיהרג ואל יעבור: תוס' ד"ה מפני. על מה פיסד הקליר בקדושתא ליום ב' של פסח. נ"ב פי' תוס' חגיגה ג ע"א ד"ה התוס' דהקליר לא יסד מעולם פיוט ליום שני וכבר התעוררו בזה: **ע"ב** גמ' פקרו כריים שנאי ויצא העגל. נ"ב עי' רש"י שלא יאמרו ממשות יש בו והנה עדיין לא ידענו היאמתי פקרו המינים וצ"ל דהנה ירבעם שהנהיג עגלי זהב היה ג"כ עבודת השור שהביא אתו ממצרים. והנה ישראל אע"פ שנענשו על עשיית העגל בכ"ז לא לקחו מוסר ושנו בחטא ע"י ירבעם. והיינו ע"י באמר אהרן ויצא העגל הזה דכח רוחני יש בו. ועפ"ז מתפרש לנכון לשון המדרש איכה בפתיחה עד היכן חטאו של עגל קיים עד חטאו של ירבעם. והיינו דשניהם המה חטא אחד מהבלי מצרים :

דף כו ע"ב רש"י ד"ה לחומשין שהיו כותבין כל חומש לבדו נ"ב פי' רש"י (גיטין ס ע"א) ורמב"ם פ"ז מהל' ס"ת הי"ד ומרן כס"מ ולפ"ז יוקשה שוב מ"ל להש"ס (סנהדרין כא ע"ב) להוכיח דמצוה לכ"א לכתוב לו ס"ת דכ' ועתה כתבו לכם דברי השירה הזאת ופי' הרמב"ם פ"ז מהל' ס"ת ה"א הטעם משום דאין כותבין פרשיות ואם חומשין מותר שוב אפשר דרק ספר דברים לבד מצוה לכתוב ועי' שאגת אריה סי' מ"ז .

דף כט ע"א תוס' ד"ה מבטלין. ומת מצוה קונה מקומו. נ"ב כן מבואר (ב"ק פא ע"ב) אולם קשה דענין זה דמת מצוה קונה מקומו הוא תקנת יהושע בן נון. ובכ"ז מצינו בנביא מבית אל מצא את גוית עודו הנביא ויניחהו על החמור וישיבהו (מלכים א יג) ואיך הותר לו לשאת המת על החמור אחר שתקנת יהושע ב"נ הוא דמ"מ קונה מקומו :

דף ל ע"א גמ' אתמר פורים שחל להיות בשבת. נ"ב עי' תשובות נודע ביהודה מהדו"ק האו"ח סי' מ"ג :
[illegible]

דף לא ע"ב גמ' עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת. [illegible] קריאת הקללות קודם עצרת בכל שנה :

דף לב ע"א גמ' מנין למפסקין בבת קול. נ"ב הגאון מהרי"ץ ברלין ציין פי' (סנהדרין יא ע"א) תוס' ד"ה בת קול [illegible] בת קול ע"ש :

צבי הירש חיות

פורת יוסף הגהות וחדושים על מסכת מגילה חשק שלמה

מהג"מ יוסף שליט"א בר רפאל ז"ל חופק"ק ווילנא.

דף ב ע"א גמרא ואימה ביתסר ובינסר ולא יעבור כתיב. לקמן (דף ה.) איתא ולא מאחרין מ"ט אר"א אמר שמואל אמר קרא ולא יעבור והפשר דלקמן קאי על חל להיות בשבת דמשום גזירה לא קריק בשבת אבל השתא דס"ל דאית לן לרבויי עוד שני ימים אפשר דולא יעבור קאי על בתר שיבסר כיון דשני האמנים ג"כ רמיזי בקראי מ"מ משני כיון דכתיב ולא יעבור יותר אית לן למימר דהרבוי קאי על י"א ועל י"ב מלרבות שיתסר ושיבסר וכה"ג בב"מ (דף לה:) גבי הי' עמו בשעת שאלה:

דף ד ע"ב גמרא כמאן הזלא כו' הכל נדחין ס"ד הא איכא מוקפין. משום דאפשר הי' לומר דהכל נדחין קאי בין על עיירות כשחל פורים שלהם דהייטו י"ד בשבת נדחין ליום הכניסה בין כשחל פורים של מוקפין בשבת דהיינו ט"ו או מוקפין נדחין ליום הכניסה כת"ק דר"י ע"כ אמר כמאן כרבי ולא כת"ק דר"י משום דהגמ' לא ניחא להו בהכי אלא דלא קאי אלא על פורים של י"ד:

דף ה ע"א גמרא א"ר הושעיא כו' אר"א כו'. ק' אמאי לא אמר ר' הושעיא כשמעתי' דהא אמר חגיגה (דף יז.) מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה וכה"ג מקשה הגמרא חולין (דף ג:) רבה מ"ט לא אמר כשמעתי' ואפשר לומר דשם ר' הושעיא אחר כמו שהוכיחו התוס' עירובין (דף סח.) מהא דינמ"ת: ע"ב תוס' ד"ה והא רבי בטבריא. נראה שהי' בימי אנטונינוס. נראה משום דק"ל דהא איתא סנהדרין (דף לב:) אחר רבי לבית שערים ע"כ כתבו דזה הי' קודם בימי אנטונינוס וכן משמע כתובות (דף קג.) דבסוף ימיו של רבי הי' בבית שערים:

דף ז ע"א תוס' ד"ה לכולהו איכא פירכא וקשה כו'. ואפ"ל דהא דאמר התם הדר קבלוהו היינו משום דהוסיפו מרצונם עוד ספר המגילה א"כ ממילא הוי קבלה על הכתובים אבל עיקר הדרשה היא לא דהכא: ועיין תוס' ד"ה ור"נ אמר מהכא. דכרישא דקרא. ול"נ דר"נ ורב יוסף פליגי אי דרשינן וא"ו מוסיף דבירושלמי ריש מסכתין איתא הכי ואימא שיתסר ושיבסר אמר ר"א אמר קרא לא יעבור ולא יעברו ע"ש בק"ע דדריש מדכתיב שני פעמים לא יעבור ור"א אמר התם מדמאי למכתב לא יעבור בלא וא"ו וכתב בוא"ו וא"כ אפשר דר"י ס"ל כר"א דדריש מוא"ו מוסיף ודריש מולא יעברו אשר לעולם לא יעבור אבל רנב"י ס"ל כמ"ד התם דדריש מיתור הפסוקים א"כ לא מצי דריש כר' יוסף ע"כ דריש מסיפא דקרא: ע"ב גמרא רבה שדר ביד אביי. נ"ע דהא אביי הי' כהן כדאיתא חולין (דף קלג.) והיאך השתמש בו רבה דהא איתא בירושלמי ברכות (פ"ח) המשתמש בכהונה מעל ואפשר משום דרבה ג"כ הי' כהן כדאיתא במסכת ר"ה (דף יח.) גם י"ל דרב עם תלמידו שאני וכדאיתא בכתובות (דף נ"ו.) המונע תלמידו כו': שם גמרא הא לענין תשלומין זה וזה שוין מני ר"נ בן הקנה היא. ק' דהא הו"מ לאוקמי כרבנן דר"מ דס"ל דאינו לוקה ומשלם וכמו דמקשה בב"ק (דף עא.) גבי טבח ביוהכ"פ והא אינו לוקה ומשלם וי"ל דהסוגיא אזלא אליבא דריו"ח דס"ל בכתובות (דף לה.) דחייבי מלקות שוגגין חייבין וחייבי מיתות שוגגין פטורין אולם למאי דפירש רש"י ז"ל בפסחים (דף כט.) דר"נ בה"ק ג"כ לא פטר חייבי כריתות מתשלומין אלא במזיד לא בשוגג א"כ גם אליבא דר"נ היכא שוים שבת ויוהכ"פ בכל לענין תשלומין ואפשר דהסוגיא הזלא אליבא דעולא דס"ל שם בכתובות (דף לב) דכ"מ דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מלקי לא לקי אבל למאי דכתבו התוס' שם דגם עולא לא ס"ל אלא גבי אונס מג"ש תחת תחת אבל לגבי שאר חייבי מלקות ס"ל ג"כ דלקי ולא משלם נ"ע:

דף ח ע"א במשנה אין בין זב הרואה שתי ראיות להרואה ג' אלא קרבן. אע"ג דעוד א"ב דבשתי ראיות ראשונות בודקין אותו שלא תהי' מחמת אונס אבל בשלישית אפילו באונס חייב קרבן כדתנן בזיב' (פ"ב). אפשר דהכי אליבא דר"א קאי דס"ל דאף בשלישית בודקין אותו או דלא איירי בזה היאך נעשה זב: שם תוס' ד"ה אין בין כו' וי"ל דמן הדין לא תנא לי'. נראה דשתי תיבות „דמן הדין" טעות הדפוס וצ"ל „דמ"כ" והיינו ראשי תיבות „דמשום הכי" והדפיסו בטעות: ע"ב גמרא מנה"מ דתני רשב"י כו' אמ"ל רבא כו' הלא אמר רבא מהכא. ק' דהא הכתי קשה על הברייתא דיליף לא מוטהר וכה"ג מקשה הגמרא בסנהדרין (דף מג.) והא תנא נאמר קאמר ובב"מ (דף יא.) בתוס' ד"ה דילמא הקשו כה"ג על פרש"י ואפשר כיון דלא מיתניא בי ר' חייא ור' הושעיא לא הב לה. עוד י"ל דכוונת רבא הוא דמתרווייהו קא יליף דהא ליכא הכא ייתור דאי הוי ייתור א"כ לא הוי מקשה לי' אביי אלא מעתה אלא דמשניהם יליף שפיר דאילו מוטהר להודי' לא מצי יליף דהא גבי זב ג"כ כתיב וטהר ומ"מ לא דרשינן ליה להכי וכן מלשון מוגרפא לחודי' לא הוי מצי יליף דהא גבי שילוח כתיב בו ומ"מ לא ילפינן להכי בקושית אביי אלא כיון דכתיבי הכא שני משמעות שפיר ילפינן ועיין בב"מ (דף לה.) גבי הי' עמו בשעת שאלה ע"ש בתוס' ועי' מ"ש לעיל (דף ב.): שם גמרא שצרעתו תלוי' ברפואות יצא זה שצרעתו תלוי' בימים. הרמב"ן פי' תזריע הב"ג על פרש"י ז"ל מסוגיא דהכא דמשמע דאפילו עמד בעינו טהור וכמו שפירש"י הכא ול"נ דלפי מה שפירש הרע"ב בפי' המשנה דפירש תלוי בימיו דהייטו שאפילו אם נרפא מ"מ צריך להמתין כל ימי הסגרו אין מכאן השגה על פרש"י בחומש אולם קשה על פירוש הרע"ב מהא דאיתא בחולין (דף י':) ודילמא אדנפק ואתא בציר לי' שעורה ואפשר דאדרבה מפה ראי' לדברי' דמאי משני שם כגון שינא דרך אחוריו כו' כגון דקיימי דרי דגברי אלא ע"כ שלאחר השגר שוב אפילו אם בציר לא נטהר עד כלות שבעת הימים אלא דקושית הגמרא שם דילמא קודם שנתחייב עדיין בהסגר בציר לי' בשעורה ועיין במשנה למלך: שם משנה אין בין ספרים לתפילין ומזוזות. במגיוות הקשה הגאון רע"א ז"ל למה לא חשיב שלא כסדרן ולפי מה שכתבו הפוסקים דאותיות של שם צריך לכתוב כסדרן לכאורה ל"ק כלל ובספר מ"י כתב כיון דבמגילת סוטה אסור לכתוב למפרע וכדאיתא בסוטה (דף יז:) א"כ לא יכול למחשב למ"ד מותקין לה מן התורה ודבריו תמוהין דא"כ היאך תני שהספרים נכתבים בכל לשון דהא מגילת סוטה בודאי דוקא בלשון הקודש וכמו שנכתב בתורה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות סוטה וא"כ מביא מגילה של עור טהור וכותב עליו בלשון הקודש וכן פרש"י ז"ל ריש הלו גאמרין (דף לג.) ד"ה פרשת סוטה ולא אמרינן בלה"ק כמו שנכתב וכן בדין כיון דצריך דיו וספר וגם שרטוט וא"כ למ"ד מותקין גר ינן התורה צריך לכתוב דוקא בלה"ק וא"כ היאך חשיב הא בין ספרים לת"מ וע"כ הא לא אכפת לי' להנא כלל: שם רש"י ד"ה מוחלט כו' לאחר שכלו ימי הסגר ונראה בו סימני טומאה. ק' דהא מפורש במס' נגעים (פ"ה) להחליט את שנולד בו שער לבן בתחילה סוף שבוע ראשון וכן קתני במתני' א"כ כשנולד בו סימני טומאה לא צריכין כלל להסגיר אלא תיכף מחליטין אותו וי"ל דכוונת רש"י ז"ל על סימן טומאה דפשיון כמבואר שם בנגעים ועיין במו"ק (דף ה.) רואין את הנגעים ברש"י ותוס' ואפשר דהוא וא"ו המחלוקת ועיין בחומש בפרש"י והרמב"ן דס"ל לרש"י ז"ל דגם בעומד בעיניו הוא עמא מוחלט והרמב"ן ז"ל משיג שם על רש"י ז"ל מסוגיא דהכא:

דף ט ע"א גמרא על נושא בני אדם. י"ל דמשום שהי' קשה להם לשון רכיבה גבי אשה כדמקשה הגמרא בפסחים (דף ג.) ומאי דמשני הגמרא משום בניו לא הוה מקבל מהם ע"כ כתבו נושא ב"א דבכללם גמל וגבי גמל הא משני שם הגמרא דמשום בעתיתא דגמל אורחי' הוא: ע"ב לא המד א' מהם. י"ל משום דרש"י ז"ל פירש בחומש וכן איתא במדרש דלהכי אמר לא המור דכוונתו דאפילו בשעה שהלך למצרים שההליכה היתה להוציאם והי' צריך לטול מבלהם אפ"ה לא לקה והזקנים כיון שהיו וכתבו נושא בני אדם לא הי' יכולים לתרץ כהנ"ל ע"כ שינו לכתוב חמד: שם וכתבו במקום ההרגנת לעירת הרגלים דלא לימא הטילו שם אשתו בתורה. י"ל משום דההרגנת לשון נקבה ועיין באבן עזרא מבא"כ כולם לשון זכר ע"כ יאמר דבכוון עשו כן: שם גמרא א"ר חסדא אין ריפא רבנן וסיפא ר"מ רב יוסף אמר רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי. י"ל דר"ח ורב יוסף בהא פליגי דר"ח ס"ל דרבנן דפליגי על ר"מ בחדא הם דפליגי עליו בשני' ורב יוסף ס"ל דרבנן דפליגי עלי' בחדא לא פליגי עליו בשני' משום דבמכות (דף יא') איתא במשנה אחד כהן המשוח ואחד מרובה בגדים ואחד משוח שעבר מחזירין את הרוצח ר"י אמר אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח ויליף לה התם בגמרא מתלתא הכהן דכתיב ומשמע לי' לרב יוסף דהא הי' מלוקים בדינים לא הי' מהזירין וא"כ שפיר לר"מ דס"ל דמשוח ומרובה בגדים ושעבר כולם כל מצוה בכהונה גדולה עליו וס"ל ג"כ כר"י דמשוח מלחמה מחזיר את הרוצח א"כ שפיר איכא לאוקמיגהו לג' הכהן אבל ר' חסדא ס"ל דמסתמא רבנן דהכא היינו רבנן דהתם: שם רש"י ד"ה העשה אדם כו' שמכאן פקרו. כן הוא בסנהדרין (דף לח.):

דף י ע"א תוס' ד"ה למה מנו כו' אלא דקדושה ראשונה „לא" בטלה. תיבת „לא" מיותר:

דף יב ע"א גמרא שאלו תלמידיו את רשב"י. נראה דהם הוו ס"ל דאותן שבשושן הוו שלוחים ואע"ג דקי"ל אין שליח לדבר עבירה מ"מ חייבין ידי שמים כדאיתא בקדושין (דף מג.) ומ"מ פריך להו רשב"י א"כ שבשושן יהרגו משום דאמרינן שם בקדושין מודה שמאי באומר לשלוחו לא והכול חלב שפטור משום דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב וס"ל דגם לענין חיוב בידי שמים כן והמר להם מפני שהשתחוו לצלם ואע"ג דגם שם לא הי' כולם אלא שלוחים מהם וכדאיתא במדרש דהיו שלשה מכל אומה מ"מ חייבין כיון דלא נהנה והמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר פי' דהם ס"ל כמה שכתבו התוס' פסחים (דף נג:) דהצלם לא הי' לע"ז ממש מדקאמר שם מפני מה הצליכו עצמם חמ"ו לכבשן אבל לדידך דס"ל דהוי ע"ז ממש וכי משוא פנים והשיב הם לא עשו אלא לפנים פירוש מיראה וכמה שכתבו התוס' סנהדרין (דף סא:) דאע"ג דצריך למסור עצמו מ"מ אם לא מסר עצמו אינו חייב עונש הלא כמו שביטל מצות עשה:

דף טו ע"א גמרא ויעבר מרדכי אמר רב שהעביר יום ראשון ש"פ בתענית שמואל אמר שעבר עורקמא דמיא. נראה דלכאורה ק' למה נותה אסתר לצום ג' ימים ולא מרדכי וגם למה אמרה אסתר כל סנמצאים בשושן משום דלעיל (דף יב.) אמר מ"מ נתחייבו כו' מפני שנהנו מסעודתו א"כ שבשושן יהרגו כו' אלא מפני שהשתחוו לצלם וה"כ מרדכי גמה שלא כרע להמן תיקן זה שהשתחוו אבל עדיין נשאר חטא שנהנו ע"כ נותה אסתר לצום כל הנמצאים בשושן מפני שנהנו ובזה מחולקים רב ושמואל דרב ס"ל דדוקא בשושן ע"כ לא רצה לומר שעבר עורקמא דמיא משום דהון לא הי' צריכים להתענות:

דף טז ע"ב גמרא אורה זו תורה. י"ל משום דאיתא בירושלמי דלא רצו לקבוע פורים עד שהאיר ה' עיניהם ומצאו סמך מן התורה כדאיתא בגמרא דילן גבי כתבוני לדורות ע"כ אמר אורה זו תורה:

דף יז ע"א תוס' ד"ה כקורא כו' מדה דיחיד ורבים הלכה כרבים. נ"ע דהא במס' ב"ב (דף קכד:) מחלוקת המורהים אם הלכה כרבי מחבירו או אפילו מחביריו ולמה סתמו כאן:

דף יט ע"א תוס' ד"ס ובלבד כו' ולא כמו שמפרשים שישים סגיד בראש הדף. אפ"ל משום דשיור התפר הנ"מ א"כ אי אפשר לפרש שיהא בראש הדף:

דף כ ע"א גמרא אמר רבי קטן הייתי וקריתיה למעלה מר"י. נ"ל משום דאיתא בירושלמי ברכות (פ"א) ור"י פליג על רבנן ועביד עובדא כוותי' ע"ש וא"כ שפיר זכית ראי' מדעביד עובדא כיותי' מסתמא [illegible] פליגי רבים עליו ובזה ניחא לקמן דפריך ולימא לי' קטן הייתי משום דס"ל להגמ' דזהו דחוי יותר טוב ע"כ משני הגמ' דחדא ועוד קאמרו לי': שם תוס' ד"ה דכתיב כו' וקשה הנ"א כו' ל"ל קרא דהופו. וי"ל דהוה ילפינן מצפורה דכתיב ותכרות וכוה אמרינן דמסתמא ישנה במילה דאל"כ מילה באשה פסולה וע' ע"ז (דף כז.):

דף כא ע"ב גמרא גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין. עיין פרש"י וקשה דמה"ת יטעו והלא הוא דבר המצוי מאד וי"ל דכוונת הגמרא משום דכל אחד חייב בקריאת התורה וממילא חייב לברך לפני' ולאחרי' אלא בקריאה והמברך מוציאים את הקהל וא"כ היוצאים לא שמעו הברכה שלאחרי' ועיין או"ח (ס' תרפ"ה) בט"ז שכתב דבלא ברכה אינו יוצא כלל בהקריאה וז"ל שם ולענ"ד דבקטן שאינו יוצא לפי מברכין אינו יוצא ידי הברכה וממילא אינו יוצא ידי הקריאה ולפע"ג דלשון גזירה אינו מיושב כ"כ אפשר משום דלקמן (דף כב.) אמר זה הלשון גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין וגם לשון גזירה אינו אף על דבר שאינו משום גזירה אלא מדרבנן בעלמא ועיין במס' שבת (דף לט.) תוס' ד"ה גזירה שמא יטמין עפר:

דף כג ע"א תוס' ד"ה ואדם מי קדוש פ"ה בסנהדרין (דף טו) והא אין נמכר בשוק כעבד. ליתא שם בפרש"י שלפנינו ועיין מה שכתבתי שם בהידושי:

דף כו ע"ב גמרא מבי כנשתא לבי רבנן שרי. פרש"י ז"ל לעשות מבית הכנסת בית המדרש. ק' דהא לא שייך הא דאמר כוותי' דרב פפי מסתברא דאריב"ל בהכ"נ מותר לעשותו בהמ"ד דהיינו הך וכה"ג פריך בפסחים (דף לח.) מסייע הייגו הך וי"ל דמדריב"ל אפשר לומר דמותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש וה"ה להיפך דשוין הם וכמו האיבעיא דלקמן דבשון מותר ע"כ אמר מסתברא דגם רב פפי ס"ל כוותי' ומקום הי' לומר דפירש שבהכ"נ לבהמ"ד שרי היינו למכר בהכנ"ס וליקח בדמיו בהמ"ד דהא קאי על מתניתין וריב"ל אמר דמותר לעשות גם גוף בהכ"נ:

מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא.

דף ב ע"א במשנה מגילה נקראת בי"א ובי"ב ובי"ג וכו'. נ"ב ויש רמז וסמך גדול לזה במגילת אסתר דשנה תיבת פורים נמצאת ה' פעמים במגילה. על כן קראו לימים האלה פורים. וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים. לקיים את אגרת הפורים. לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם. ומאמר אסתר קים דברי הפורים. ויש לומר דבא לרמז דה' ימי פורים יש לענין קריאת המגילה וכ"ל עוד דהייטו טעמא דפורים קדמאה והניגא כתיב פורים מלא וא"ו ותלתא בתראי כתיב פרים חסר וא"ו משום די"ד וט"ו הם פורים לכל דבר לענין קריאת המגילה ולמשתה ושמחה ומשלוח מנות להכי כתיב מלא אבל ג' פרים בתראי דבאו לרמז על הכפרים שמקדימין ליום הכניסה בי"א ובי"ג דאינן פורים רק לקריאת המגילה בלבד אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה כתיבי חסר להורות דאינן ימי פורים לכל דבר רק לקריאת המגילה בלבד: שם אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה ופירש"י שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט לפי שבתי דינין יושבין בב' וה' והרע"ב כתב דא"נ מתכנסים כפרים לעיירות בב' וה' לשמוע קריאת התורה ע"ש וג"ל דיש סמך לב' הפירושים בכתוב דכתיב וישלח ספרים וגו' דברי שלום ואמת לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם וגו' והנה מבזמניהם דרשו חז"ל שהכפרים יכולין להקדים ליום הכניסה דזמנים הרבה הקנו להם חכמים ויש לפרש דמשו"ה כתיב בתחילה דברי שלום ואמת לרמז דבזמן שעוסקין בדברי שלום ואמת דהיינו בב' וה' שב"ד יושבין בדין דהוא שלום ואמת וכדאמרינן בירושלמי בתענית פ"ד ה"ב ובמגילה פ"ג הלכה ו' נעשה הדין נעשה אמת נעשה שלום א"ר מנא ושלשתן בפסוק אחד אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם [וע"ע בב"י ח"מ בר"ס א'] וגם קורין את התורה דנקראת אמת דכתיב אמת קנה באותן הימים יכולין בני הכפרים להקדים: שם חל להיות בשבת. וכתב התוי"ט למאי דקיימא במשנה ה' בפ"ב דסוכה דאין עושין יוה"כ באחד בשבת הכ"נ בע"ש וכו' ולפיכך הכא דווקא בזמן שמקדשין ע"פ הראיה ע"ש לכאורה תמוה דהא גם בזמן שמקדשין ע"פ הראיה היו נזהרין דלא ליקלע יוה"כ בא' בשבת או בע"ש וכמבואר שם בגמ' להדיא ואמנם כוונתו בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה מ"מ הוה מצי לחול פורים בשבת או ביום ג' דהיו יכולים לתקן את"כ בחדשי הקיץ להיים על העדים וכדומה כדי שלא לקלע ר"ה באד"ו אבל האידנא דכל החדשים אחד מלא ואחד חסר א"א להול פורים בשבת ופשוט הוא [ושוב אחרי כתבי זה מצאתי להגאון מהרי"ב ז"ל בספרו באילת שלום על השאילתות בפרשת ויקהל שפירש כן לדברי התוס' יו"ט] ולענין מה שתמה עליו המסרי"ב בספר תוס' ראשון לציון דהוה ליה להקדים המאמר ברים המשנה בחל י"ד בשני וכשיחול פורים בשני בשבת יבוא יום הכפורים באחד בשבת וכו' נראה לי דיש לייבב דמרישא לא קשיא דאיכא למימר דמיירי בהל י"ד באדר הראשון בשני ומתני' אתיא כר"י היא דס"ל לקמן ד' ו' ע"ב דקריאת המגילה לכתחלה בראשון וכשהל י"ד באדר הראשון בשני יבוא יוה"כ בג' בשבת וזה שפיר מיקלע ואף דיבוא ז' של ערבה בשבת מ"מ י"ל הא אמרי' בסוכה מ"ג ע"ב דאיקלע ע"ש אבל בחל בשבת מנו"כ תקשה דלא מבעיא אם מיירי באדר הראשון בודאי תקשה דהא יבוא יוה"כ באחד בשבת ואפי' אם נאמר דמיירי באדר השני מ"מ יבוא יוה"כ בע"ש ובע"ש נמי לא מצי לחול כנ"ל כוונת התוי"ט ומיהו לענין עיקר ד' התוי"ט נ"ל דבלא"ה לק"מ דהא אמרינן בגמ' כאן דזו דברי ר"ע סתימתאה וג"ע לשיטתו אזיל דס"ל באמת בסוכה שם כאחרים דאין בין עצרת לעצרת וכו' ע"ש ולדידהו אין מעגיחין באד"ו ותל יוה"כ גם בא' בשבת או בע"ש ולק"מ קושיית התוי"ט ודו"ק: שם במשנה חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה. יש לדקדק במאי דהוצרך הכא לפרש דמקדימין וקורין ולא כן תני בכל המשנה כולה רק תני מקדימין סתמא ולא תני וקורין ונראה דבכל המשנה דלא מיירי רק בהקדמה דכפרים לא הוצרך לבאר דהקדימה אינה רק לקריאה דממילא ידעינן דכיון דעיקר הטעם משום תקנתא דכפרים הוא כדי שלא יצטרכו לבוא ביום הפורים לעיר וזה לא שייך רק בקריאת המגילה ועוד דהא מגילה נקראת תנן אבל בהקדמה דעיירות אם חל בשבת הוי עיינן דהקדמה בזה לכל מצות היוצת פורים קמ"ל מקדימין וקורין דווקא. וראיתי להריטב"א ז"ל בחידושיו שכ' דגי' הראשונים ז"ל בכאן כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בע"ש ומוקפות חומה למחר ונראה דגי' זו דווקנית היא וכן מוכח בש"ס ד' ד' ע"ב דמוקשה שם וכבר רבי עיירות לא דהיגן ליום הכניסה הא חל בע"ש והתניא דהם חל בשבת וכו' אמר רבי דהוא אמר תני הוא"ל ונדתו עיירות ממקומן ידתו ליום הכניסה ולכאורה תמוה דלמה לא מקשה כן על המשנה דקתני סיפא לרישא דבע"ש לא מקדימין ובשבת מקדימין ליום הכניסה אלא ודאי דעיקר הגי' הוא דגם בחל בשבת קורין בע"ש וכן משמע עוד בדף ה' מהא דאמר לאפוקי מרבי ולא אמר לאפוקי ממתניתין ודו"ק וכן נראה שהי' הגי' לפני הרמב"ם ז"ל ונסתלק בזה השגת הראב"ד ז"ל והאין מן הצורך בזה לתי' של ה"ה ז"ל שם ע"ש ודו"ק [ושוב מצאתי להרשב"א בחידושיו שכ' כן בשם התוס' וע"ש היטב]: שם בגמ' ואימא תריסר ותליסר א"ר שמואל בר רב יצחק י"ג זמן קהלה לכל הוא ולא צריך לרבוי'. נ"ב עי' ברא"ש ז"ל בשם ר"ת ז"ל שהכל מתאספין לתענית אסתר ובאין בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו היהודים לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים וכו' ע"ש ומשמע להדיא מדבריו ז"ל דתענית אסתר היא תקנה קדומה יותר בזמן הבית בזמן שהיה טוב שקדמה הכפרים וכ"כ ברא"ש לקמן בסי' ה' וז"ל ונמצאי דפריטית לעיל זמן קהלה לכל היא הוי תענית אסתר תקנת חכמים אף קודם שבטלה מג"ת עכ"ל [וכד' הר"ן בשם ר"ת לא משמע כן ול"ע ובמק"א יבואר מזה א"י"ה] ותמהו ע"ז בס' קרבן נתנאל ובפני הדם בתו"ת סי' י' דא"כ היכי משכחת לה דכפרים מקדימין ליום הכניסה דב' וה' הא לעולם נכנסין ביום י"ג לומר סליחות ותחנונים א"כ לעולם יום הכניסה בי"ג הוא ונבארו בנ"ע ובמת"כ הרב נעלמו מעיניהם דברי המדרש תנחומא בפ' ברא"שית [והביאו ג"כ השאילתות בפ' ויקהל] דפי' באמת דמאי יום הכניסה דמתני' יום הקהלה דאמר הר י"ג זמן קהלה לכל היא וכו' ובחל בג' או בד' יום הכניסה בי"ג ובחל בשבת נדחה התענית ליום ה' שרי י"ב ובחל באחד בשבת דנדחה ג"כ התענית ליום ה' שלפניו הרי י"א ע"ש ובלי ספק שגם ר"ת היה מפרש כן [ומ"מ צריך י"א וי"ב לרבויי מקרא משום דעיקר יום הקהלה נתקן ליום י"ג] ואכן קנ"ע על מה דלא הביאו ר"ת והרא"ש ז"ל לדברי המדרש להביא סייעתא לדבריהם וצ"ע:

עוד שם בגמ' אבל הכ"א בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. נ"ב נראה דיש להסמיך בזה בפסוקי המגילה דכתיב שם וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וידוע דכל אלה למעוטי אתא וכדאמרינן בסוטה ד' י"ז ולפי דברי ר"י הכא י"ל דהכא נמי אתא למעט דדווקא ימי הפורים האלה המפורשין להדיא במגילה דהייטו י"ד וט"ו הם לא יעברו לעולם אבל הני ימי הפורים הנלמד מריבויא דקרא מכימים אשר נחו או מזמניהם היינו ברור דלא יעברו דהא בזמן שאין הענים כתיקנן אין קורין אותה אלא בזמנה וקלא י"ל דמשו"ה כשכתב מרדכי ספרים אליהם פעם שנית שיקיימו ימי הפורים בזמניהם כתוב בשלח אליהם דברי שלום ואמת דלפי פשטות הכתוב אינו מובן לענין מאי הזכירו זה במגילה דלא שייך כלל לדיני הפורים [ועי' לקמן דף י"ז מאי דדרשו חז"ל מהך קרא] אכן להנ"ל י"ל דשלח אליהם שיהיה ביניהם אמת ושלום בין איש לרעהו ועי"ז לא יחרב הבית וישראל יהיו שרוין על אדמתן ואז יוכלו לקיים את ימי הפורים בזמניהם זמנים הרבה [וידוע מה דאמרו חז"ל ביומא ד' ט' דבית שני נחרב בשביל שנאת חנם וי"ל דזה שאמר הנביא בזכריה ח' צום הרביעי וצום השביעי וגו' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה האמת והשלום אהבו כלומר דאימתי יהיה לששון ולשמחה בזמן שהאמת והשלום אהבו ולא יהיה ביניהם שנאת חנם ח"ו] וגם לפי גי' הרי"ף ז"ל דגרס הואיל ומסתכנין בה ע"ש נמי י"ל דרמז מרדכי להם דבזמן שיהיה שלום ולא יגזרו על המצות ח"ו אז יוכלו להקדים ליום הכניסה וק"ל: שם גרש"י ד"ה בזמן וכו' ונמצא אוכלין המגן בימים האחרונים של פסח והוגה שם ברש"י דצ"ל יום אחרון. וכ"ל דטעם הסג"ה הוא משום דהי"א וי"ב לא יוכל לטעות כלל דהא מותרין בהספד ותענית ואיכא היכרא דאינו פורים וכמ"ש הטו"א כאן ולא שייך טעות רק על יום י"ג דיסברו דהוא י"ד דהא הוא אסור בתענית משום יום ניקנור ואף לאחר שבטלה מג"ת מ"מ אסור משום יום שלפני הפורים ותנוכה ופורים לא בטלה אף בלפניהם והלכך לא יהי' קלקול בחמץ רק ביום האחרון של פסח אכן יש לקיים גם גי' שלפנינו בימי"ם אחרוני"ם די"ל דהך גי' ברש"י ס"ל דכפרים של מוקפין ג"כ מקדימין ליום הכניסה [ועי' בטו"א שנסתפק בזה והאריך בזה הרבה] ולדידהו איכא טעותא בשני ימים דיסברו על י"ג דהוא יום ט"ו של פורים שלהם ולפיכך כתב רש"י דיהיו אוכלין המגן בימים אחרונים ודו"ק היטב]:

דף ג ע"א בגמ' תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו. נ"ב עיין במהרש"א ז"ל בח"א שהעיר דלמה לא תרגם על התורה דהא היה תלמידו של הלל וקדים טובא מקמיה אונקלוס הגר ותי' דמשום דבתורה מפרשא מילתא ולא היה נצרך עדיין לפרש התורה בדורו ע"ש ולענ"ד נראה די"ל דאפשר שלא נשתכח עדיין התרגום של תורה בימי יונתן בן עוזיאל עד דורו של ר"א ור"י ובא אונקלוס הגר וחזר ויסדו מפי ר"א ור"י: **עוד** שם בגמ' דקטיל יתיה הדדימון ברמות גלעד. נ"ב בתרגום יונתן שם ליתא לב' תיבות אלו ברמות גלעד משום דבכתוב כאן ג"כ לא הוזכר מקום ההספד של אחאב רק דהגמ' הוסיף זה על לשון התרגום לתוספת ביאור: **עוד** שם בגמ' והנה איש עומד לנגדו וישתחו לאפיו. נ"ב חיסור לשון יש כאן בהעתק לשון הכתוב דקרא וישתחו כתיב בקרא דבתריה אחר שאמר לו כי אני שר צבא ה' וגם תיבת לאפיו כוא ט"ס לגמרי דבקרא לא כתיב כלל לאפיו רק וישתחו סתמא אכן בעי"י איתא על נכון ע"ש: **עוד** שם וישראל במעמדן כולם מבטלים עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה. נ"ב קצת נ"ע דהא הגן בתענית ד' כ"ו דביום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית וקריאת המגילה לא גרע מהלל [ועי' לקמן י"ד דלהד מ"ד צריך לומר הלל בפורים רק דקרייתה זו הלילא] וא"כ לא היה מעויד כלל בשחרית ביום הפורים ואולי דישראל במעמדן איש אלא שיגרת לישנא בעלמא ולאו בדווקא ובחדושי האחרונים בזה בעז"ה:

דף ד ע"א בתוס' בד"ה נשים וקשה דהא בתוספתא תני בהדיא וכו' ופשיטא דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס ע"כ. נ"ב עיין במהרש"א שתמה דאמאי לא הוכיחו מטומטום שאינו מוציא את מינו דהוזכר בריש' דתוספתא ע"ש ולפי תומר הקושיא נ"ל לייסב דבטומטום י"ל דמיירי שככר קרא ואם ככר קרא אינו יכול להוציא לחבירו רק מצד ערבות וא"כ בטומטום הוי ספיקא שמא הוא אשה ואשה לאו בכלל ערבות היא

וכמו שכ' הרא"ש בברכות פ"ג [עי' בדגול מרבבה בא"ח סי' רע"א ובשו"ת להגאון מוהרע"א ז"ל בסי' ז'] והלכך אף שנשים חייבות בקריאת המגילה מ"מ אינן יכולות להוציא לאחרים אם כבר קראו אבל מאנדרוגינוס שפיר מייתי ראיה דהא ע"כ מיירי בדלא קרא מדיין דאל"כ אף למינו לא היה יכול להוציא ואפ"ה מינו מוציא את שאינו מינו וע"כ דנשי' אינן חייבין רק בשמיעה ודו"ק: שם ברש"י ד"ה יזמרך כבוד ביום ולא ידום בלילה. נ"ב קשה נ"ע דבמס' סופרים פי"ח הל' י"א איתא להיפך יזמרך כבוד בלילה ולא ידום ביום ובחדושי הארכתי ליישב כוונת רש"י ז"ל בזה בעז"ה והכ"מ: ע"ב בגמ' ואם איתא ליקדמו ליום הכניסה וכו' אמרה ועברה לא תקינו רבנן. נ"ב מכאן קשה לכאורה על ר"ת ז"ל דס"ל די"ג נמי יום הכניסה הוא דהא אין בני הכפרים לפירות לומר סליחות א"כ עדיין תיקשי דליקדמו לי"ג אף די"ג הוא ולמסקנא ניחא דמיים כניסה ליום הכניסה לא מקדמינן דיום ב' נמי יום הכניסה הוא אבל לפי הס"ה קשה. ובחדושי כתבתי ליישב זה ועי' בספר העמק שאלה לסגאב"ד דוואלאזין נ"י בס' ויקהל בשאילתא ס"ו שכ' ליישב קושיא זו בטוב טעם ודעת ע"ש היטב וגם אנכי כתבתי בחדושי ליישב על אופן זה: שם אמר רבה הכל חייבין ואין הכל בקיאין וכו' גזירה שמא יטלנו בידו וכו'. נ"ב עי' ברי"ף כאן שכ' דעיקר הטעם משום דאין אנו בקיאין בקביעא דירחא אבל בלא"ה לא היו עוקרין לתקנת מו"א מחמת גזירה ע"ש ולכאורה תימה דא"כ בט"ו של מוקפין שחל בשבת למה לא קרינן דא"כ י"ד הוא הא גרסינן בירושלמי בפרקין דהכל יוצאין בי"ד דהוא זמן קריאתה לכל ודוחק לומר דהרי"ף ס"ל דהש"ס דילן לא ס"ל להא דירושלמי [והירושלמי אפשר דסובר דדברי קבלה הוי כמצוה דרבנן והם אמרו והם אמרו וכמו שכ' הר"ן בשם הבעל המאור ז"ל] ונראה דהא דאמרינן בר"ה דף כ' ע"ב דכל ספיקא לקמיה שדינן היינו לענין חג הפסח וחג הסוכות דלא חיישינן שמא תסרוסו לשנה או להב דתרי ירחי חסירי קלא אית ליה וכבר יצא הקול לפני הפסח וכמו שפירש"י שם אבל בפורים דחודש שבט שלפניו הוא מלא לעולם א"כ אדרבה הספק הוא להיפך דשמא שבט היה חסר והיום יום ט"ו הוא [ואף דא"כ היה הרי ירחי חסירי מ"מ עדיין לא נתוודע לבני הגולה דכל זמן שלא עבר רובו של חודש עדיין לא הוי ידעי] אבל לחוש לספיקא דלקמיה דשמא היה טבת נמי מלא והיום י"ד הוא לזה לא שייך לחוש דא"כ היה תרי ירחי מליאי דהא כסלו בודאי מלא הוא לפי סדר החדשים וכבר היה יוצא הקול בחודש שבט העבר דעשו תרי ירחי מלאי [וכמו שכ' רש"י שם] ובזה א"ש דברי הרי"ף ז"ל ודו"ק. ובזה נסתלק ג"כ מה שהקשה המרדכי דלמה אין עושין פורים שני ימים מספיקא ולפי הנ"ל לק"מ דהא א"א לעשות פורים ביום י"ג דהא צריך להתענות בו מחמת תקנת מו"א לדעת ר"ת והרא"ד ז"ל ולעשותו פורים לענין קריאת המגילה בלבד זה אין סברא כלל. ומה שתי' המרדכי דדרבנן לא עשו ספיקא דיומא אינו תי' כלל לפי דעת הרי"ף ז"ל הנ"ל דפורים מדברי קבלה הוא וכד"ת דמיא ודו"ק: שם אלא הואיל ואמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום. וכו' לפי שעיניהם של עניים נשואות ליום מקרא מגילה. נ"ב וצ"ע דבירושלמי בפירקין הלכה ה' איתא אדרבה להיפך דגובין ביום הפורים עצמו לפי שעיניהם של עניים תלויות ליום י"ד וט"ו וכן משמע ג"כ במשנה לקמן דף ה' שאמר אע"פ שאמרו וכו' ומתנות לאביונים וכמו שפי' הרמב"ם בפ"ב הלכה י"ד דדוקא בדיעבד יצאו וע"ש בכ"מ [ומ"ש הטו"א בפי' המשנה אינו מדויק ונראה דלא ראה דברי הרמב"ם בזה] ומש"כ הלח"מ שם דגם כאן בברייתא יש לגרס כן תמוה דהא מסיים נגדיא בעיניהם של עניים נשואות ליום הקריאה ומשמע דעיקר מצוותו להקדים וגם דלפי זה לא יתכן מה שאמר הג"ה וכמו שדחק הלח"מ בעצמו שם בזה אמנם המעיין בתוספתא יראה דהגירסא שם ואעפ"י שאמרו מקדימין וכו' ולא הוזכר כפרים כלל וי"ל באמת דמיירי בחל בשבת [ונראה לזה דלא מסיים דמותר בהספד ותענית ביום הקריאה כמו דתנן במשנה לקמן משום דבחל בשבת המקדימין ליום ו' או ליום ה' אסור באמת בהספד ותענית משום דיום נקנור ויום טוריינוס הוא] וכ"ל ברור דגם כאן בגמ' צ"ל כן וא"ש הראיה לרב יוסף ובחל בשבת ע"כ צריך לגבות ביום הקריאה דהא א"א ביום הפורים עצמו אבל בכפרים המקדימין הדרכה עיקר מצות מתנות לאביונים ביום הפורים עצמו וכמו שאמר בירושלמי ובמתני' ע"כ בכפרים המקדימין מיירי דהא מסיים דמותר בהספד ותענית והיינו אם הקדימו היה ביום י"א וכמו דמוקמינן בתענית י"ח ומשו"ה דוקא בדיעבד אם נתנו אז יצאו וא"ש דברי הירושלמי והתוספתא ואין כאן מחלוקת כלל וזה נ"ל כפתור ופרח בעז"ה:

דף ה ע"א בגמ' והא שבת זמנם היא. נ"ב עי' טו"א שהעיר דלמה לא תמני דרב ר"ל דע"ש זמנם מד"ק וכרב יוסף דאנשי כנה"ג בעצמם תקנו להקדים וכ"מ לענין נשים [ומש"כ ליישב דלדעת התוס' דתרתי דרבנן לא מצי מפיק לחד מדרבנן תו אין נ"מ ק"ל דמ"מ יש נ"מ לענין קטן שהגדיל ביום הפורים שחל בשבת דאם ע"ש זמנם יצא בקריאה דאתמול שקרא משום מצות חינוך אבל אי שבת זמנם הוא רק דחז"ל עקרו הקריאה מיום שבת משום גזירה דשמא יעבירנו אפשר דלא יצא בקריאה דאתמול וצריך לקרות בשבת פעם שנית ואיסור דרבנן שמא יעבירנו לא שייך גביה לדעת המפרשים דתירצו דמש"ה לא גזרו במילה משום דמצוה אינו מוטל רק על אדם אחד בלבד וכמש"כ הריטב"א בפ"ד דסוכה ע"ש וכן נמי בשבת ולא קראו בע"ש ואולי דאפי' אם הוא מדרבנן מ"מ כיון דרבנן עקרו הקריאה מיום השבת תו אינו מוטל על יום שבת שום חיוב קריאה ועוד דכיון דגבי מגילה גזרו חז"ל משום שמא יעבירנו אל הגזירה אף על יחיד ולא דמו למילה דמעיקרא לא גזרו כלל ודו"ק]. ולענ"ד נראה די"ל דהמקשן ג"כ היה מפרש כן בדברי רב ומ"מ מקשה שפיר דכיון דאמר רב דע"ש זמנם הוא משמע דגם לענין קריאת המגילה ביתה נחשב כזמנו והטעם משום דאנשי כנה"ג תקנו כן נעשה אז זמנו לכל דבריו וא"כ ממילא ה"ה בכפרים דהא בכפרים נמי הוא תקנת אנשי כנה"ג ובזה נסתלק ג"כ מה שתמהו המפרשים על רש"י ז"ל דפירש שלא בזמנו היינו כפרים המקדימין ותמהו דא"כ מה מקשה מפורים שחל בשבת הכן לפי מש"כ א"ש והדו"ק היטב: שם במשנה א"ר אימתי במקום שנכנסין בב' וה' אבל מקום שאין נכנסין. נ"ב לכאורה קשה דלדעת המדרש תנחומא והשאילתות שהבאתי לעיל דיום הכניסה הוא יום התענית מאי ענין ב' וה' לכאן וצ"ל אימתי במקום שנכנסין ביום התענית ולפי מש"כ לעיל בשם הגאב"ד דוואלאזין נ"י ניחא ע"ש ועוד נ"ל דר"י קאי אדרישא דבני העיירות שאין להם י' בטלנין וכם בקיאים לומר סליחות ותחנונים ואין צריכים לבוא לעיר רק בב' וה' ליכנס לדין או דאין להם עשרה דלייתי לס"ת ודו"ק: שם ברש"י במשנה בד"ה אבל וה"ה לי"ז בתמוז ולי"ד בטבת. נ"ב הא דלא הזכיר רש"י צום גדליה דג"כ מאחרין אם חל בשבת היינו משום דהתם בלא"ה א"א להקדימו דהא ר"ה הוא ולהקדים לפני ר"ה לא הוי מנכרא מלתא דהתענית הוא מחמת צום גדליה ועוד דהענית צום גדליה בלא"ה הוא נדחה וכמש"כ המפרשים. וא"כ פשיטא דאם חל בשבת דמאחרין דעיקר תקנתו היה לדחות ליום אחר. ומש"כ רש"י וה"ה לעשרה בטבת עי' בב"י או"ח בסי' תק"נ בשם האבודרה"ם וצ"ע ועי' בס' הקובץ על הרמב"ם ז"ל שהתעורר בזה ע"ש: ע"ב גמ' לא נצרכא אלא לאסור של זה בזה וכו'. נ"ב וברמב"ם פ"ב הלכה י"ג איתא ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר השני ומשמע דס"ל דהא דאסרו של זה בזה נוהג בב' אדרים וכ"כ הסמ"ק בעשין קמ"ח והפריז על המדה וכתב דה"ה דצריך לשמוח בהם במשתה ובשמחה והר"פ בהגהת הסמ"ק שם עמד בצ"ע על דבריו דהרי גם באדר השני אין ע"ו נוהג כי אם מטעם לאסור של זה בזה [ויש להסתפק בדברי הר"פ ז"ל אם אין כוונתו להשיג רק מה שמחייב בט"ו במשתה ובשמחה שהרי דגם בט"ו שבאדר השני אין חיוב במשתה ובשמחה רק הוא ככל ימי מג"ת דאין אסורין רק בהספד ותענית או דכוונתו לומר דכיון דבאדר השני גופא אינו אסור רק מגד מג"ת מסתברא דבאדר הראשון אינו אסור כלל וצ"ע בזה] ועוד דבתלמוד לקמן דף ו' אינו מזכיר הגמ' רק י"ד שבאדר הראשון ע"ש ולענ"ד לולא דבריו ז"ל הייתי אומר דהסמ"ק ר"ל די"ד וט"ו אסורין כל אחד ביומו פרזים בי"ד ומוקפים בט"ו וקלא יש לפרש כן גם בדברי הרמב"ם ודו"ק:

דף ו ע"ב בגמ' חסורי מחסרא וה"ק אין בין י"ד שבאדר הראשון וכו'. נ"ב ובמהר"מ מרוטנבורג ז"ל [הובא דבריו במרדכי ובס' תשב"ץ קטן] והרא"ש ז"ל ס"ל דלא אסרו בי"ד שבאדר הראשון רק אם כבר קראו המגילה בו ביום ואח"כ נמלכו ב"ד ועברו את השנה וסיפא ארישא קאי ע"ש והמיוחד דהרי לר"א בר' יוסי י"ד שבאדר השני דינו ממש כמו י"ד שבאדר הראשון לדידן דהא בחידושי הרשב"א ז"ל מבואר דאם לא קראו המגילה באדר הראשון לר"א בר"י תו אין קורין כלל דאין מצותו רק בראשון ומ"מ תנית בברייתא ושוין בהספד ובתענית שאסורין בזה ובזה והתם לא שייך כלל לומר דמיירי שטעו וקראו בו דזה אינו מעלה ומוריד כיון שיודעין שאדר שני הוא וליכא לפרש נמי דהך ושוין לא קאי אפלוגתא דתנאי רק קאי אאדרים דהם שוין דאין הלשון משמע כן ועוד דא"כ תיבות בזה ובזה הם מיותרים וע"כ דאפלוגתא דתנאי קאי ולכן דברי מהר"ם והרא"ש צלע"ג. ושוב ראיתי לרבינו פרץ ז"ל בהגהת התשב"ץ שם שכ' ג"כ על דברי מהר"מ הנ"ל וז"ל ונוה שפי' בפנים דהא דתנן וכו' היינו אם קראו טעות סופר הוא כדמוכח התם בהדיא עכ"ל ואולי דכוון ג"כ למש"כ בעז"ה [וע"ד הדוחק י"ל דהך ושוין לא קאי רק את"ק ורשב"ג להוד ודו"ק]:

דף ז ע"א ברש"י ד"ה אינה מטמאה ומחלוקת ב"ש וב"ה היא וס"א גרסי ומגזירת. ולכ' הגירסות קשה דמה לו לרש"י להזכיר זה ולכן שמעתי מפי מר אבא המופלג בתו"י המנוח מו"ה ישראל משה הכהן זללה"ה דנראה לו ברור דהוא תחלת הדבור והוא ציון על הא דאמרינן בגמ' ומחלוקת בשיר השירים ועפ"ז פירש"י מחלוקת דב"ש וב"ה היא ודפח"ח: שם בתוס' ד"ה לכולהו וקשה לשמואל מי ליכא פירכא וכו'. נ"ב ושמעתי מכבר בשם הגר"א זצ"ל וכעת ראיתי שנדפס כן בס' גאון יעקב על עירובין בשם הגאון מו"ה אריה ליב זצ"ל אב"ד דק"ק בריסק שכ' ליישב דהנה בקרא דקימו וקבלו יש קרי וכתיב דהקרי הוא וקבלו והכתיב הוא וקבל וא"כ י"ל דהכא למד שמואל מהקרי דקימו למעלה מה שקבלו למטה והתם מסיק רבא מהכתיב דקיימו השתא מה שקבל משה רבינו מכבר וראיה לדבר דהכא הגי' שנא' קימו וקבלו והתם בשבת הגי' דכתיב קימו וקבלו והיינו משום דהכא מפיק מהקרי והתם מהכתיב ועפ"ז קושיית התוס' לק"מ ודפח"ח: שם גמ' קהלת אינו מטמאה את הידים. נ"ב מה שמצויין בעין משפט ברמב"ם פ"ט מהל' אבות הטומאות ט"ס הוא דהדבר דהרמב"ם פסק שם דקהלת מטמאה את הידים: שם בגמ' רמ"א הסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר ויודע הדבר למרדכי. נ"ב עי' מה שתמה ע"ז הטו"א ועי' בס' יערות הדבש ח"ב דרוש ב' שמיישב שם קושית הטו"א בטוב טעם ודעת ע"ש היטב:

דף ח ע"א בגמ' ואימר שתים לקרבן ולא לטומאה. נ"ב עי' טו"א שתמה דניליף מק"ו משומרת יום כנגד יום שאינה צריכה ספירת ז' ואעפ"כ מטמאה משכב ומושב וע"ש מה שתי' ובמח"כ נעלם ממנו תו"כ ערוך בפ' מצורע בפרשת זבים דהתו"כ בעצמו מקשה כן והלא דין הוא ומיישב לא אם אמרת בזבה שהיא מטמאה משכב ומושב בראיה אחת תאמר בזב וכו' ותמהני על הטו"א שלא עמד בעצמו על תי' כלום: שם דתניא וכפר עליו הכהן. נ"ב הו"ל בפ' מצורע סוף פרשת זבים: ע"ב בגמרא טהור מפריעה ופרימה דמעיקרא. נ"ב וכ"ה בתו"כ פ' תזריע בפרשת נגעים וז"ל שם וכבס בגדיו מלטמא משכב ומושב ומלטמא בביאה וטהור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפרים עכ"ל התו"כ ומש"כ בתו"כ מלטמא משכב ומושב דמשמע דמעיקרא מטמא משכב ומושב היינו טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין וכמו שכ' רש"י בפסחים ועיין. ועי' תוס' לעיל סוף ע"א שיש להקשות על סוגיא זו מהתו"כ ועי' בס' התוה"מ שם להגאון האמתי מו"ה מלבים זצ"ל:

דף י ע"ב בגמ' מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה. נ"ב עי' בזוה"ק פ' חיי שרה דף קכ"א ע"ב ובסוטה דף ט' ע"א ע"ש היטב: שם חיל פרס ומדי וכתיב למלכי מדי ופרס. נ"ב עי' פירש"י והמגה הטו"א מפרש דמקשה במאי לפעמים מקדים פרס למדי [ולפני הטו"א היה הגי' בגמרא חיל פרס ומדי וכתיב וכו' ותיבת הפרתמים לא היה בגירסתו בגמרא ומזה הוכיח דלא כפירש"י] ומצאתי בעז"ה סייעתא גדולה לפירושו ז"ל במדרש רבה וז"ל המדרש שם דבר אחר חיל פרס ומדי פעמים שהוא מקדים פרס למדי ופעמים שהוא מקדים מדי לפרס כשהמלכות במדי פרס טפלה לו כשהמלכות בפרס מדי טפל לו עכ"ל המדרש שם והיינו כפי' הטו"א ז"ל ואכן לא היה הוצרך לומר דהגמ' מדייק דשקילים הוו וממילא מוכח דאתטוי אתנו בהדדי דלפי דברי המדרש משמע דמביא ראיה מן ההקדמה גופא ודו"ק:

דף יג ע"א ברש"י ד"ה אנפיקיטון אין מביאין אנפיקיטון ואם הביא פסול. נ"ב ובמשנה שבגמרא לפנינו שם הגירסא ואם הביא כשר וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' איסורי מזבח הלכה י"ד אכן רש"י ז"ל היה גורס כגי' המשנה שבמשניות דשם הגי' בהמת ואם הביא פסול וכן נראה להדיא מפי' הקונטרס שהביאו התוס' במנחות דף פ"ו ד"ה ואם [ואינו ברש"י לפנינו] דגרס כן וע"ש היטב:

דף טז ע"א בגמרא אזל אשכחיה דיתבי רבנן קמיה ומחוי להו הלכות קמיצה לרבנן וכו'. נ"ב ובמדר"ר איתא דאמרי לו דבמצות העומר היו עסוקין וכו' תמן אמרי הלכות קמיצה אחוו ליה ודבר אחד שהיו קומצין מן העומר ופי' המ"כ כלומר חלק אחד ע"כ ואינו מובן כלל. ושמעתי מפי מר אבא הרב המנוח מו"ה ישראל משה הכהן ז"ל דכוונת המדרש להקשות דהתמן אמרו דהלכות קמיצה אחוו ליה ושם אמרו דבמצות העומר היו עסוקין ומתרץ המדרש דדבר אחד כלומר דהכל אחד שהיו קומצין מן העומר. ומשו"ה אמרו בבבל דהלכות קמיצה אחוו ליה ואולי דגם המ"כ כוון לזה וט"ס נפל במ"כ ובמקום דאיתא שם חלק אחד צ"ל הכל אחד וכוון ג"כ למש"כ. שמעתי ממר אבי ז"ל ודפח"ח:

חלופי גרסאות ע"פ נ"י במסכת מגילה

דף ב ע"א רש"י (במתני') סד"ה אלא. שיום הכניסה בי"ג, ופעמים שהוא בי"ב, ופעמים ט' כצ"ל וכ"ה בדפו"י:

דף ו ע"ב תוס' ד"ה ור"א כו' ול"נ כו' עמ"ש רבינו הגר"א בא"ח סי' תקס"ח ס"ק ט"ז:

דף ז ע"א עין משפט אות א' צ"ל מצוין בפנים למעלה אצל ומחומרי ב"ס. ואות ב' צ"ל במקום שמצוין אות א': ע"ב גמ' עד דלא ידע כו'. עי' בספר האשכול. ועבהגר"א א"ח סי' תרצ"ה ס"ק ג':

דף ט ע"א תוס' ד"ה בשלמא כו'. עי' בהגר"א א"ח סי' קמ"ג ס"ק ה':

דף יג ע"ב גמ' דלא אכלי מינן „ולא שתי מינן„ כצ"ל וכ"ה בדפו"י:

דף כא ע"א במשנה מקום שנהגו לברך יברך. כה"ג תנן בסוכה ל"ט א'. וש"מ דכה"ג אזלינן בתר מנהגא בברכת השבח ולית בה משום ברכה לבטלה (עם ש"ל דאתי ככה דאמרו חכמים בפירוש). ובזה ניחא מ"ש בפסחים ק"ו א' בעובדא דרב אשי וע"ש ברשב"ם ד"ה והגיד ביה. ועט"ז א"ח סי' ת"ו ס"ק ז': ע"ב גמ' אבל לפניה מצוה לברך דאמר כו'. פי' דממימרא דשמואל שמעינן דברכת המצות צ"ל לפניה לכן אמר אביי ל"ש אלא לאחריה כו'. וזה ס"ל לאביי בפשיטות כמ"ד דאף מצוה דרבנן טעון ברכה. או דכ"ע מודי במגילה והלל. דלא כהט"א שנדחק בזה ע"ש:

דף ל ע"ב אמר אביי כוותיה דר"א כו'. עי' בהגר"א א"ח סי' תרפ"ח ס"ק ו': רש"י ד"ה מנסרא בינופיא כו'. ע"ש סי' תקס"ו ס"ק ד' ומ"ש שם וא"א לומר שהר"ן מפרש כפרש"י כו' ותימה גדול על המפרשים כו'. הנה בר"ן כאן מפרש להדיא כפרש"י וכתב וא"ת לדידן כו'. וע"כ צ"ל דהר"ן דתענית שם היה ס"ל באמת כקושיתו כאן. וי"ל דזהו ג"כ דעת רב פלטיא גאון ודו"ק: תוס' ד"ה ובאר כו'. ע"ש סי' תרכ"א ס"ק ג'. ועי' רא"ש ומרדכי שהביאו ראיה מן הירושלמי אמר ר"י נפחא שבת כו'. וליתא בירוש' שלנו.

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת מגילה

דף ו ע"א רש"י ד"ה טרית דג שקורין טונינא (דער געזאַלצענע טהון פֿיש), מין דג מלוח: שם אקרא מקום מעבר הנהר פורטו (דער האפֿען, היר דער ארט וואו מאן איבער איינען פֿלוס פֿעהרט), נמל, וכאן הוראתו מעברה על הנהר:

דף יג ע"א כתלי דחוורי, בקוני"ש (פֿעטע שווינע, שפעק) חלב החזיר, החזירים שמנים:

דף טז ע"ב זקיפא פורק"א (איין גאלגען) תליה, צלב, עץ:

פ"ב דף יח ע"א פרפחיני, פיקל"י צ"ל פירפוליקק"א (פּאַרטולאק) וע"ע בר"ה כ"ו ב' ד"ה פרפחיני:

שם טאטיתא, איסקופ"א (איין בעזען), מטאטא, יעה, מכבד: **שם** סמא, אורופומינ"ו (דער געלבע ארזעניק) רעל לצוב: **תוד"ה** קנקנתום פי' בקונטרס ארמינט"א (דער טינטען שטיין) וע"ע שבת ק"ד:

דף יט ע"א רש"י ד"ה ולא עפץ כו' שקורין גל"ש (גאללעפּפּעל) וע"ע שבת שם:

פ"ג דף כד ע"א בוהקניות, לנטיי"ש צ"ל לינטיילי"ש (זאָממער שפּראָססען, זאָממער פֿלעקקען) כתמים. בהקנים על הפנים וע"ע ברכות נ"ח ב':

שם סטים קרו"ג (זאפֿראן) כרכם:

דף כה ע"א מרזפתא, מרטי"ל (איין האַמער) פטיש, כילף, כשיל:

פ"ד דף כו ע"ב קמטרא, ארגז שקורין אשקריני"ו (איין קעסטכען) תיבה קטנה, מלתחה:

דף כח ע"א מרא, פיריי"ש צ"ל פיסיי"ר (איינע האַקקע) גרזן קרדום, וע"ע יומא כ"ח ב' ד"ה מרא.

א מיי' פ"א מה' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקיג:

ביצה שנולדה וכו' וב"ה אומרים לא תאכל. מפרשינן טעמא בגמ': שאור בכזית וחמץ בככותבת. אמרינן בגמרא [דף ז:] דלענין אכילה כולי עלמא לא פליגי דזה וזה בכזית כי פליגי לענין ביעור כלומר לעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא דב"ש סברי מדפלגינהו קרא דכתיב לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ ש"מ שיעורו של זה לא כשיעורו של זה וב"ה סברי מלכך לריכי כדאיתא בגמרא וכי היכי דלענין אכילת שיעורן שוה כך לענין ביעור שיעורן שוה ותני לה הכא משום דהוית מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה כרישא ושייכא ביו"ט: שאור. היינו המחמץ אחרים: ככותבת. תמרה: **גמ'** במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה. שאינה מוקצה: אוכלא דאיפרת הוא. אוכל שנפרד מחבירו ואין לאסרו משום נולד דהא חזי האי פלגא למאי דהוה חזי כוליה: אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דב"ש מוקצה הוא: **ואיבא** למידק דהכא משמע דכיון שהתרנגולת מוקצה אף הביצה נגררת אחריה ואילו לקמן בשמעתין אוקימנן אלא מעתה שבת דעלמא תשתרי והא התם התרנגולת מוקצית מחמת איסור שחיטה ואפ"ה אי לאו משום גזירה הוי שרינן ביצתה ובפרק חבית (דף קמד:) נמי הכי משמע דאמרינן התם חולב אדם עז לתוך הקדרה שיש בה אוכל משום דכיון דהוה ליה משקה הבא לאוכל חשיב כאוכל והא עז בשבת מוקצית היא מחמת איסור שחיטה ואפ"ה לא מתסר חלבה משום

רש"י

ביצה לא תאכל. בו ביום: שאור בכזית. משום דהכך הוו מקולי בית שמאי ומחומרי ב"ה כמו גבי יו"ט תני להו גבי הדדי ובגמרא מפרש טעמייהו: ככותבת. תמרה: **גמ'** שעומדת לאכילה. שאינה מוקצה: אוכלא דאיפרת. אוכל שנפרד: ומשום הכנה. קאסרי בית הלל כדמפרש ואזיל: כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה. ואע"ג דבידי שמים הוא אסור דבעינן בכל סעודת שבת וסעודת יום טוב להיותן מזומנות מבעו"י של חול: רבה. דאסר בהכנה שאינה בידים מנהג לטעמיה דאמר רבה בפסחים ויליף מהכא דמוקצה דאורייתא: והכינו. והזמינו כגון מכאן אני אוכל למחר דאי משום הכנה בידים ולומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו אלא הזמנה בפה קאמר וכתיב ביום הששי וסתם ששי חול הוא ואתקשה רחמנא לסעודת שבת שיזמינה מבעו"י

תורה אור נר מצוה

ביצה

אשנולדה א ביום טוב ב"ש אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל בית שמאי אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת וב"ה אומרים זה וזה בכזית: **גמ'** במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמייהו דב"ה אוכלא דאיפרת הוא ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דב"ש מוקצה הוא ואוקמה רבה* בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיו' אחר השבת עסקינן ומשום הכנה וקא סבר רבה כל ביצה דמתילדא האידנא מאיתמול גמרה לה (א) רבה לטעמיה דאמר רבה °והיה ביום הששי והכינו שמות טז
חול

דף ב:

לאו דידה יש לומר דכי פרכינן הכא מאי טעמייהו דב"ש מוקצה הוא מדין טולד אתינן לה (ג) קס"ד דכל שהוא נולד ודאי כ"ע מודו ביה וכדמוכח בגמרא וכמו שכתבתי בחדושי והכא נולד גמור חשבינן ליה דכיון דתרנגולת עומדת לגדל ביצים יצתה מתורת אוכל לגמרי וביצה שלה אע"פ שהוא אוכל גמור ואפילו חשב לאכלה מע"ש על כרחך נולד הוא ומיתסר [דהשתא הוא דמשוי אוכל] אבל תרנגולת העומדת לאכילה משום איסור שבת לא יצתה מתורת אוכל דאיסורא הוא דרביעא עלייהו כאריה בעלמא הלכך לא מיתסר משום מוקצה אלא היא דאסירא אבל ביצתה דלא נאסרה מעולם שריא והיינו נמי ההיא דחולב אדם עז לתוך הקדרה דבעז העומדת לאכילה עסקינן ומשו"ה (ג) נהי דעז מיתסרא לה מחמת איסורו של שבת חלבה לא נאסר מעולם ונמלא אומר לפי דרך זה שכל מה שנאסר מחמת איסור בין השמשות מיתסר לכולי יומא אע"פ שתבא לו שעת היתר ואין הכי נמי דלמאן דאית ליה דשבת ויו"ט קדושה אחת היא דלא שחיט בערב יום טוב שלאחר השבת אלא דאנן לא סבירא לן הכי וחלב וביצה הניתרין היינו משום שלא נאסרו מעולם וזה דרך נכון וברור ויש להרמב"ן כאן דרך אחר וכתבתיו בחדושי [ומביאו בר"פ חבית]: **ואוקמא** רבה בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיות אחר השבת ומשום הכנה. פירוש דחשיבא להו לב"ה הכנה דממילא כדמפרש ואזיל דכל ביצה דמתילדא האידנא מאיתמול גמרהלה והזמנה דבידי שמים נמי מיקריא הכנה ואם הוכן ביו"ט בידי שמים אסור לאוכלו בשבת דבעינן בכל סעודות שבת וסעודות יו"ט שיהו מוכנות מבעוד יום של חול והא דאיצטריך למימר מאתמול גמרה לה משום דאי היום גמרה לה לא מיתסרא דהא קי"ל בעירובין (דף לח:) גבי תחלת היום קונה עירוב דשבת מכינה לעצמה אבל יו"ט אינה מכינה ויו"ט נמי דכותה ומשו"ה איצטריך למימר דמאיתמול גמרה ואיצטריך נמי למימר גמרה דאילו לא גמרה אע"פ שנתגדל לא מיתסרא דאי הכי ביו"ט אחר השבת היכי שחטינן והלא כבר נתגדלה בשבת אלא דלא חשיבא לן הכנה אלא כי גמרה מפני שאז מתחדשת בריה חדשה לגמרי: **רבה** לטעמיה. רבה דאסר בהכנה דאינה בידים ממש: לטעמיה. דאמר בפרק אלו עוברים בפסחים (דף מז:) דמוקצה דאורייתא ויליף לה מקרא דוהכינו כדאיתא התם וכיון דמוקצה דאורייתא אלמא הכנה דממילא חשיבא דהא מאי דאסיר משתרי ע"י הכנה וכיון דחשיבא כולי האי שפיר מידריש קרא דוהכינו להכנה דביצה דממילא ולא מוקמינן ליה להכנה דבידים בלחוד זהו דרך פירוש רש"י ז"ל וכבר הקשו עליו דהא הדר ביה רבה התם בפרק ואלו עוברים (דף מח.) וכתבתי בחידושי: והכינו. והזמינו כגון מכאן אני אוכל למחר דאי משום הכנה דבידים בא לומר שיאפו ויבשלו

[illegible] מהן אפרוחין אבל בעומדת להטיל ביצים לאכילה אע"פ שהתרנגולת מוקצית אין הביצה מוקצית דהא דעתיה עלה מאיתמול כדאמרינן בעז לחלבה שאע"פ שהעז מוקצית אין חלבה מוקצית כדגרסינן במסכת שבת אמר [illegible] חולב אדם עז לתוך הקדרה. ולא קאמר הך סברא ואוקמה רבה דביצה בכל ענין היא אסורה ואפי' בתרנגולת העומדת לאכילה ומשום הכנה וכל ביצה דמתילדא האידנא מאיתמול גמרה לה ואין מותר בשבת דבר שנבראה [illegible] ביום טוב דבר שנברא בשבת וגזרה יו"ט דעלמא אטו יום טוב אחר השבת. ודין ביצה כך הוא ביצה שנולדה בכל יום טוב אסורה בו ביום ושבת ויו"ט הסמוכין זה לזה נולדה בזה אסורה בזה וכן שני ימים טובים של [illegible] נולדה בזה אסורה בזה ושני ימים טובים של גליות נולדה בזה מותרת בזה. והיכא דשחט תרנגולת ומצא ביצים גמורות מותרות הן לענין דביצים במעי תרנגולת כאחד מאיבריה הן ואינן נאסרות אפילו ביום טוב

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ורבה: (ג) נ"ל דקס"ד: (ג) נ"ל נמי אף על גב דעז כו' כנ"ל: (ד) כ"ה וכן פירש התוס': (ס) נ"ב דרבה: (ו) נ"ל כוותי':

הגהות מא"י

[א] [illegible] נקראת המסכת יום טוב:

שלטי הגבורים

א קי"ל דאין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד או מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותם מאתמול אבל שאר כל המלאכות אסורות ביו"ט ולוקין עליהן: לשון ריא"ז: הזהירה תורה שלא לעשות מלאכה ביום טוב כדרך שהזהירה שלא לעשות מלאכה בשבת אלא שבשבת חייבים עליה סקילה במזיד וקרבן חטאת בשוגג כמ"ש בהל' שבת אבל ביו"ט לוקין עליה מלקות הרבעים שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו וכן יש בו מצות עשה שנאמר בו שבתון שהוא מצוה לשבות ממלאכה והרי יש בו עשה ול"ת ואע"פ שיש חילוק מלאכות בשבת כמו שמבואר בהלכות שבת אין חילוק מלאכות ביו"ט שאם עשה הרבה מלאכו' בהתראה אחת אינו לוקה אלא מלקות אחת כמו שמבואר בפסחים בפרק אלו עוברין וכן הותרה מלאכת אוכל נפש מה שלא הותרה בשבת שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש וגו' ואע"פ שהותרה בו מלאכת אוכל נפש אין יו"ט מכין לשבת ולא שבת מכינה ליום טוב:

שיטת רבינו יהודה ב"ר ברכיה זצ"ל

ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל. בו ביום ובגמ' מפרש טעמא: שאור בכזית. הא נמי מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל היא ובגמ' אמרי' מחלוקת לענין ביעור אבל לענין אכילה דברי הכל זה וזה בכזית: כותבת. תמרה: גמ' העומדת לאכילה. שאינה מוקצה: אוכלא דאיפרת הוא. אוכל שנפרד וחברו במסכת מנחות אבורי אוכלין כמאן דמיפרתי דאמו: אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים. להוציא מהן אפרוחין: מאי טעמייהו דבית שמאי מוקצה הוא. ודוקא בעומדת לגדל

המאור הקטן

[דף ב' ע"א] מאי קושיא דילמא בית שמאי לית להו מוקצה וקשיא לן וכי אפשר לומר כן והא במתני' תנינן לה דתנן בית שמאי אומרים לא יטול אא"כ נענע אלמא אית להו לבית שמאי מוקצה וכי תימא טעמייהו דבית שמאי התם לאו משום מוקצה הוא אלא משום דאתי לאמנועי משמחת יו"ט כדמסקינן התם בגמרא זו טעות ביד קצת המפרשים ועיקר פי' אותה שמועה כך הוא וזמנין דמנח כחושים ושקיל שמנים כלומר שעלה בדעתו מאתמול לזמן שמנים וביו"ט יבאו לידו תחלה כחושים ויניח הכחושים ויטול השמנים אי נמי בחלוף נמצא מטלטל ושביק וקא מטלטל מידי דלא חזי ליה כלומר מה שלא הכין מאתמול אי נמי זמנין דמשכח להו כולהו כחושים מה שלא עלתה בדעתו נמצאת הכנתו מאתמול כשאמר מכאן אני נוטל למחר הכנה בטעות ואינה הכנה אלא כולן מוקצין הן וקא מטלטל מידי דלא חזי ליה ועוד דקא מימנע ליה משמחת יו"ט לגמרי כדשביק להו לכולהו לפיכך צריך שיאמר מעיו"ט לב"ה זה וזה אני נוטל שמאחר שאינו מקפיד למשמש בהן כבר נמלך עליהן בדעתו בין שיהיו שמנים בין שיהיו כחושים ולא אתי לטלטולי ולמשבק ולב"ש צריך לנענע בבריכה ראשונה כדי שיהא הכל יפה ואי לאו הכי אתי לאמלוכי ולא הוי זמנו זמון ולעולם טעמייהו דב"ש משום מוקצה ואי הכי הדרא קושיין לדוכתה היכי סליק אדעתין למימר דב"ש לית להו מוקצה וי"ל (ד) דילמא שאני מוקצה בעלי חיים דדחיים עלייהו ומקצה להו מדעתיה משום חורבן שובך א] וכדאוקימנא לקמן בבריכה הראשונה דהיינו דילמא ממליך עלה משום חורבן שובך ב] ודכוותה אמרי' לענין בהמה שמתה מודה היה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין ודב"ש עדיפא מדר"ש דאית להו מוקצה בדבר שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו וכדתנן אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר ובהא עדיפא דב"ש אפילו מדר' יהודה וכל שכן מדר"ש אבל ביצה לית להו מוקצה ומותרת היא ואמה לפי שהם גדלים בביתו של אדם ודעתיה עלייהו לפום הכי הוא מהדרינן למימר קס"ד אפילו למאן דשרי במוקצה בנולד אסר ואוקמה רב נחמן בתרנגולת העומדת לאכילה ודאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד ג] ודוקא בעומדת לגדל ביצים להוציא מהם אפרוחים אבל בעומדת להטיל ביצים לאכילה אע"פ שהתרנגולת מוקצית אין הביצה מוקצית דהא דעתיה עלה מאתמול כדאשכחן ליה לר"נ דאמר במס' שבת עז לחלבה ותרנגולת לביצתה ורחל לגיזתה פלוגתא דר' יהודה ור"ש ובמסכת שבת פרק חבית אמר רב חסדא חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ואנו מפרשין אותה אפילו בשבת ואע"פ שהרי"ף ז"ל פירשה ביו"ט אנו רגילים לפרשה אפילו בשבת ואע"פ שהעז מוקצית היא בעצמה בשבת אין חלבה מוקצה דדעתיה עלית מאתמול וכשם שאתה אומר בעז לחלבה כך בתרנגולת לביצתה אע"פ שהתרנגולת מוקצית אליבא דרבי יהודה אין הביצה מוקצית ומותרת היא אליבא דר"נ ולא קי"ל כותיה בהא מכולהו אמוראי דבתר ר"נ אוקמוה למתני' אפילו בתרנגולת העומדת לאכילה אין לחלוק בביצה אלא היא אסורה בכל ענין למר כטעמיה ולמר כטעמיה והרי"ף ז"ל סמך בפירושא דמתני' על רבה דפירשה לטעמיה משום הכנה ואע"ג דכולהו אמוראי לא אמרי כרבה דהכנה לית להו כלומר הכנה דחול לית להו אלא כיון דאיתכין מאתמול שרי אפילו מיו"ט לשבת ומשבת ליו"ט אפילו הכי (ה) דרב עדיפא מדאשכחן ליה לרב דאית ליה הכנה דרבה בשבת ויו"ט ואפסיקא הלכתא (ו) בהדיא אלמא הלכתא כותיה דרבה דתלי ביה טעמיה דרב וזהו טעמו של הרי"ף ז"ל שסמך בפירוש משנתנו על טעמי' דרבה אע"פ שטעם הכנה דרבה במשנתנו זו ובכל הדומה לה יותר רחוק מכל שאר הכנות האמורות בתלמוד לענין מוקצה שאין בזו שום סרך מוקצה אלא שאין מותר בשבת דבר שנברא ביו"ט מאתמול ולא ביום טוב דבר שנברא בשבת מאתמול ואין בזה שום סרך מוקצה אלא גזירת הכתוב כך היא והיינו דאיצטריך רבה למימר כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה ואילו היה בדבר סרך מוקצה לא היה צריך לומר מאתמול גמרה אלא כל ביצה דמתילדא האידנא גמרה לה וכיון דלא איתכנא מאתמול אסירא אלא בעל כרחך אין כאן חשש מוקצה וגזירת הכתוב היא בהכנה הבאה מיום קדש לחבירו אבל בהכנה הבאה בו ביום אין בה שום איסור כדאמרי' התם במסכת עירובין מי סברת סוף היום קנה עירוב לא תחלת היום קנה עירוב ושבת מכינה לעצמה והלא אתה יכול ללמוד מזאת שאם היתה הכנה זו תלויה בתורת מוקצה לא היתה שבת מכינה לעצמה שאין שבת ולא יו"ט מכינין לעצמן שום מוקצה בעולם: והא דאמרינן עלה בשבת דעלמא תשתרי איכא דקשיא ליה כיון דאוקימנא בתרנגולת העומדת לאכילה היכי סליק אדעתין למימר שבת דעלמא תשתרי והלא אין התרנגולת עומדת לאכילה בשבת הי היכי דתשתרי ביצתה ד] ומוקים לה בשיש לו חולה של סכנה בתוך ביתו שאף התרנגולת עצמה מותרת לאכילה ולא חוי לן למיסמך על הדין פירוקא דהא מילתא דלא שכיחא היא וליכא למיגזר בה משום שבת אחר יו"ט אלא מסתברא לן שאע"פ שאין התרנגולת עומדת לאכילה בשבת אם אינה עומדת לגדל ביצים להוציא מהן אפרוחים אלא להטיל ביצים אין על הביצים תורת מוקצה והרי הם כחלב הבא מן העז לתוך הקדרה שמותר אפילו בשבת וכדפרישית לעיל בטעמיה דרב נחמן וכיון שהביצים בעצמן מוכנים הם אין הפרש בין הנולדים בשבת לנולדים ביו"ט ואע"פ שאמן של אלו עומדת לאכילה ואמן של אלו אינה עומדת לאכילה והיינו דאיצטרכינן למימר עלה גזירה משום שבת אחר יו"ט: והא דאמרינן בגמ' בטעמיה דר"נ שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה סתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבילה לפני הכלבים יו"ט דקיל ואתי לזלזולי בה סתם לן תנא כר' יהודה כדתנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ה] ואע"ג דאיכא למדחי' להיא מתני' ולאוקמה בארזי ואשוחי דהוו להו קורות מוקצות מחמת חסרון כיס וכן קורה שנשברה ביו"ט

השגות הראב"ד

א] וכדאוקימנא לקמן בבריכה ראשונה וכו'. א"א אנן מכולה מתניתין קשיא לן דקתני זימן בהוריס ומצא לכנים בתוך הקן ומצא לפני הקן וכו' וכולה מתני' כדברי הכל היא דיוני שובך בעי זימון בכל שבעולם אבל מתרצינן להאי קושיא דיוני שובך כיון דמדדו ואזלי כמדבריות דמי ולד"ה נמי איכא למימר משום דאיכא למיתם למטלטליה ושביק. אבל מדבריות נמי לית להו מוקצה לד"ה וכשמעתיה [illegible]

כרבי שמעון מעתה בשבת נמי תשתרי. ולדעת ר"ע הכי נמי דשריא ואפילו עומדת לביצתה: ה] ואע"ג דאיכא למדחייה להיא מתניתין ולאוקמה בארזי ואשוחי וכו'. א"א אלו הדברים אין להם ממש שהרי קשה מזו המשנה לרבי יוחנן בסוף שבת ואוקמה כר' יוסי בר יהודה דלא מתוקמא ליה בארזי ואשוחי כדאוקים למתניתין דרישא דקא פירשו לה לרישא מן הכותל של קורות דהיינו מוקצה מחמת חסרון כיס וסיפא דקתני ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט אם איתא דבארזי ואשוחי מיירי הוה ליה למימר ואפילו נשברו ביום טוב ומשום הכי אצטריכא לאוקמה [illegible]

ויבשלו מבעוד יום בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו אלא הזמנה בפה קאמר: חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט. דיו"ט נמי איקרי שבת ומשמע ליה אין יו"ט מכין לשבת מדכתיב גבי מן ומן לא היה יורד לישראל בשבתות וימים טובים כדאיתא במדרש אי נמי מה"א דהששי גמר לה דמשמע ליה הששי הידוע שהוא חול ברוב ולאפוקי יו"ט וכיון דשמעינן דאין יו"ט מכין לשבת ילפינן מקל וחומר דאין שבת מכינה ליו"ט ואחשבא רחמנא לסעודת שבת ויו"ט שיזמינה מבעוד יום בחול אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה מש"ה באחד בשבת בעלמא שאינו יו"ט לית לן למיסר ביצה שנולדה בו משום דאיתקן בידי שמים בשבת: אלא מעתה יו"ט דעלמא. שאינו אחר השבת: שבת דעלמא. שאינו אחר יו"ט: תשתרי. לגמוע ביצה חיה שנולדה בו: ומי גזרינן ומי אחמור רבנן בביצה למיגזר היתרא אטו איסורא והתניא וכו': **ומדפרכינן** הכי משמע דאפי' ביו"ט אחר השבת שרו דאי ביו"ט דעלמא בלחוד מאי פריך ליגזור אטו הנך דמתיילדין ביומייהו הא הויא לה גזירה לגזירה דהא נולדה ביו"ט דעלמא לא מיתסרא אלא משום גזירת יו"ט אחר השבת אלא ודאי סתמא קתני דשרו ואפילו ביו"ט אחר השבת וכיון שכן הוא איכא למידק ואמאי והא דילמא מאתמול גמרה לה והויא לה שבת מכינה ליו"ט דאע"ג דספיקא הוא הוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא י"ל דביצים במעי תרנגולת אף על פי שהן גמורות הרי הן כאחד מאבריה דאע"ג דאמרינן לקמן [דף ו:] דמותרות לאכלן בחלב הייתו לומר שאין תורת בשר עליהם אבל לענין הכנה חשיבא לן כגדולי תרנגולת עצמה דלא מיתסרי משום הכנה וכדכתבינן לעיל: ובירושלמי אמרו שאינו דומה טעם אכילתה מבפנים לטעם אכילתה מבחוץ והיינו משום שכל זמן שהיא בפנים אינה נעשית בריה לעצמה הלכך אפי' תאמר דמאתמול גמרה לה לא חשיבא הויא הכנה כלל והרמב"ן ז"ל תירץ שאין הכנה אוסר אלא בדבר שלא בא לידו אלא מחמת אותה הכנה כגון ביצה שנולדה שאלמלא הכנת שבת לא באו לידו ביו"ט שאע"פ שהיינו יכולין לשחטה מ"מ כיון שלא שחטה וילדה מחמת שבת באה לידינו אבל הכא [ביצים גמורים] לא בא לידינו מחמת הכנת שבת אלא מחמתינו ששחטנו התרנגולת הלכך לא מיתסרי אפי' ביו"ט אחר השבת וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב סתם ולא חלק ושלא כדברי רבינו אפריס ז"ל שכתב דלא שרינן לה אלא ביו"ט דעלמא אבל לא ביו"ט שלאחר השבת: איתמר שבת ויו"ט. הסמוכין והוא הדין ליו"ט ושבת ול"ש שבת ויו"ט ראשון ול"ש שבת ויו"ט שני כגון שחל להיות יו"ט ראשון בשבת דחומרא דשבת ויו"ט טפי משני ימים טובים של גליות הייתו משום דבשני ימים טובים של גליות תרוייהו ספק ניכהו ובכל חד וחד איכא למימר שמא האי חול הוא אבל שבת ויו"ט שבת ודאי קדוש הוא ויו"ט הסמוך לה נמי שמא יו"ט גמור הוא: **דרב** אית ליה הכנה דרבה. פי' לאו דמיתסרא מדאורייתא דהא נולדה בראשון שריא ביה מדאורייתא ולא מיתסרא אלא משום גזרה כדאמרינן לעיל והילך תאסר בשני אלא הכי קאמרינן דכיון דמיתסרא בראשון מדרבנן אסורה בשני משום הכנה שאם אתה מתירה בשני נמצא שהראשון (א) הכין לשני ולא לעצמו כיון שאסורה בו והוה ליה כביצה שנגמרה בראשון ונולדה בשני שלא הכינה לעצמו כלום אלא לשני. אבל אם היינו יכולים לומר שלעצמו הכינה הדבר ברור שאף בשני מותרת: **ואידך** דאיתמר שני ימים טובים של גליות. שאין עושין אותן אלא בני גלות ישראל הרחוקים שאין השלוחין יכולין להגיע אצלם מר"ח ועד יו"ט לידע באיזה יום נקבע החדש אם ביום ל' או ביום ל"א עושין שני ימים טובים מספק: נולדה בזה. מותרת בזה דממה נפשך חד מינייהו חול הוא: נולדה בזה אסורה בזה. מפרשינן בגמ' משום דס"ל דקדושה אחת היא כלומר שהחכמים קבעוה על בני הגולה לעשותן לדורות מחמת ספק זה והטילום עליהם כחומר יום אחד ארוך: **ואידך** שני י"ט של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו נולדה בזה אסורה בזה. שהם ודאי חק חכמים קבוע להיות כיום ארוך שמתחלה לא מחמת ספק התחילו לעשותן כמו שיתפרש בסמוך בס"ד: וכ"ת כיון דאית לן הכנה דרבה היכי סמכינן אערובי תבשילין לאפות מיו"ט לשבת [וכי אתי תקנה דרבנן לעקור הכנה דאורייתא] י"ל דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט דהואיל ואי מקלע ליה אורחים חזי ליה וכדאיתא בפ' אלו עוברין (דף מו:) וכי תימא א"כ בטלה לה הכנה דרבה משום הואיל ליתא *) דמשכחת לה בהכנה דממילא כגון ביצה שנולדה בשבת שאחר יו"ט דמאתמול גמרה לה דלא משכחת בה הואיל וכי תימא ואי אמרי' הואיל היכי כתב רחמנא לכם ודרשי' ביה [דף כא.] לכם ולא לעכו"ם איכא למימר במבשל להם דברים האסורים דליכא למימר בהו הואיל ואמרי' לקמן [שם ע"ב] דאין מזמנין את העכו"ם גזירה שמא ירבה בשבילו ההיא מדרבנן בעלמא היא דמשום הואיל לא פקע אלא איסורא דאורייתא ואכתי אית ביה איסורא דרבנן והכי מנטרכי עירובי תבשילין למשרייה והיינו דאמר רבה האופה מיו"ט לחול אינו לוקה דמשמע מילקא הוא דלא לקי אבל איסורא דרבנן מיהא איכא: **והלכך** לדידן דאית לן הכנה דרבה ביצה שנולדה בזה אסורה בזה ופירות נמי שנשרו בזה אסורים בזה דאע"ג דלא שיהיו אסורים מן התורה כביצה אפ"ה כיון דביומן אסור אף הוא אינו מכין לחבירו וה"ה לאפרוח שנולד ביום טוב לרב

*) עי' בר"ן פ"ג דפסחים בד' המאמ"ז סוף ד"ה אתמר כו' שכ' סברא זו בשם התוס' ודחי לה וצ"ע.

תורה אור — נר מצוה

רי"ף

חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה א ליו"ט א"ל אביי אלא מעתה יו"ט דעלמא תשתרי גזירה יו"ט דעלמא אטו יום טוב לאחר שבת שבת דעלמא תשתרי גזירה משום שבת אחר יו"ט א"ל ומי גזרינן והתניא השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן ביו"ט ואם איתא ב נגזור משום הנך דמתילדן ביומייהו א"ל ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיח הוא ומילתא דלא שכיח לא גזרו ביה רבנן: *איתמר שבת ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה וקא מיפלגי בהכנה דרבה °דרב אית ליה הכנה דרבה ור' יוחנן לית ליה הכנה דרבה וקי"ל כרב דאמר *רבא הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא ג בין לחומרא חדא הא דאמרן ואידך דאיתמר ב' ימים טובים של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה ואידך דאיתמר שני ימים טובים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו נולדה

רש"י

מבעו"י בחול: אין יו"ט מכין לשבת כו'. ויו"ט קרוי שבת ובעיא סעודתא הזמנה והזמנתה בחול אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייך בה הזמנה הלכך באחד בשבת בחול לית לן למיסר ביצה שנולדה בשבת משום [דאתכן] בידי שמים דלא שייך ביה מוקצה: יו"ט דעלמא. שאינה אחר השבת: ומי גזרינן. ומי אחמור רבנן בביצה למיגזר היתר משום איסור: שבת ויו"ט. הסמוכין והוא הדין ליו"ט ושבת: הכנה דרבה. דאמר הכנה בידי שמים מיתסרא מיו"ט לשבת דסעודת שבת בעיא הזמנה מיום חול מן הכתוב: של גליות. שאין עושין אלא בני גולה הרחוקים מב"ד ואין השלוחין יכולין להגיע אצלן מר"ח ועד יו"ט ואין יודעין אם נקבע ר"ח ביום ל' או ביום ל"א: מותרת בזה. דחד מינייהו חול הוא וממה נפשך שרי: אסורה בזה. דקסברי קדושה אחת היא וחכמים קבעוה על בני הגולה לעשותן לדורות מחמת ספק זה והפילו עליהן כחומר יום ארוך: רב ושמואל דאמרי תרוייהו נולדה בזה אסורה בזה. שהוא

לאוסרם בשבת משום מוקצה וכן מי שהיה רוצה להעמיד מנהגו בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה אע"פ שהביצה אפשר לגומעה היא מ"מ דרך הנאתה ע"י בשול הוא שהוא מעשה האסור בשבת וכל מוקצה שב... בדרך הנאתו בלא שום מלאכה ומעשה האסורים בשבת ואין בו שום איסור אלא משום מוקצה בלבד כגון להגביה מעל השולחן עצמות וקליפין שמתחלת השבת היו מוכנין לאדם אגב אמן ולא היו מוכנין לבהמה שמוכן לאדם לבהמה ועכשיו שנתפרקו העצמות מן הבשר והקליפות מן הפירות נעשו ראוין לבהמה אלא שהן מוקצין וכגון מתוך נבלה לפני הכלבים וכגון תמרי דעיסקא זהו מוקצה שמותר בשבת כר' שמעון ואין צריך לומר ביום טוב. ו... נמד לכל דיני המוקצה האמורין לשבת וביום טוב והרבה מהן שלא נאמר בהן הרב אלפסי ז"ל ובסוף מסכת זו תמצא מהם בכלל דבריו שכתב ממילא שמעי' דהני מילי דאיתנון עז לחלבה וכו' דכולהו ביום טוב אסירי מהון למיכל מיניה בשבת כגון תמרי דעיסקא שרי למיכל מינה בשבת אלמא בשבת שרי למיכל מתמרי דעיסקא ולא ביו"ט. ועוד שנה בענין הזה בפירוש ואמר ותמרי דעיסקא כולהו לר"ש ביו"ט אסירי. וצריך א... בהני המוקצה בכלל דברי הרב אלפסי שלא שם אל לבו ההפרש שהפרשנו בו והוא נכון וברור: שבת ויום טוב. הסמוכין והוא הדין ליום טוב ושבת: רב אית ליה הכנה דרבה. כלומר רב אית ליה טעמא דב"ש במ... הכנה הוא וכדפירשה רבה וכי היכי דביצה שנולדה ביו"ט אסורה בו ביום משום גזרה דיום טוב אחר השבת דאית ביה איסור הכנה הם הכי נמי נולדה ביום טוב אסורה בשבת נולדה בשבת אסורה ביום טוב משום הכנה: לית לי' דטעמא דב"ש במתני' משום סכנה הוא אלא משום גזרה דמשקין שזבו שאסרום משום גזרה דשמא יסחוט וכיון דטעמא דביצה כשהיא אסורה משום משקין שזבו שאסרום משום גזרה דשמא יסחוט די לה ל... באותו יום שנולדה: שני ימים טובים של גליות. חד מנייהו חול הוא: שני ימים טובים של ר"ה. קדושה ארוכה היא וכיום אחד ארוך דמי:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור והריני מוסר לך כלל גדול בתורת המוקצה כו' עד וצריך אתה ליזהר בדיני המוקצה בכלל דברי הרב אלפסי ז"ל שלא שם אל לבו ההפרש שהפרשנו בו והוא נכון וברור: **אמר** הכותב לא נכון ולא ברור ולא ראוי לסמוך עליו והוא מתחבר בשברי כלים עכשיו שמותר להשתמש בהן בשבת דקי"ל כסתם מתני' כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה ואיתמר עלה דר"מ היא ואיהו לית ליה מוקצה אלא מחמת איסור ולא קי"ל כר' יהודה דפליג עלה התם ואסר משום דנולד הוא מעיקרא כלי והשתא שברי כלי אי נמי משום דכיון דלא אתקין מאתמול להאי מלאכה אסירי כדאיתא בפירקא קמא דחולין ואילו ביו"ט לא מפלגינן בהו אלא בין עושין מעין מלאכה בין אינן משמשין כלום אסור להשתמש בהן ולטלטלן כלל דקי"ל כר' יהודה דאמר אין מסיקין בשברי כלים ואע"ג דסתם כולהו שברים חזו לכסויי בהו מאני כדמוכח הת[ם] כירה אפילו הכי אסירי מדין מוקצה ובודאי אם היו מותרים לטלטל ולהשתמש בהן שום מלאכה היו מותרין אף להסיק בהן דהוו להו כלים והיה מרבה עליהם עצים מוכנים ומדליקן כמו שהוא עושה אף בכלים עצמן בפרק במה מדליקין הרי למדנו ששברי כלים מותרים בשבת ואסורין ביו"ט מטעם איסור מוקצה ואיכא מידי דבשבת שרו וביו"ט אסירי ועוד דגרסינן בפרק אין צדין אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלה בו ב[שר] ... לטלטלו ביו"ט וכו' ורבינא אמר אע"פ שאין עליו בשר מותר מידי דהוה אקוץ ברה"ר והא שפוד שמותר לטלטלו בשבת דכלי הוא ותורת כלי עליו ואע"פ שמלאכתו לאיסור היא הא קי"ל לצורך גופו ולצורך מקומו שביו"ט מלאכתו להיתר היא ואפ"ה אסר ליה לגמרי כדקאמר אסור לטלטלו ורבינא לא שרא אלא לנוחו בקרן זוית מידי דהוה אקוץ ברה"ר ולא מפני צורך מקומו לפי שהוא מוקצה מחמת מיאוס וכמו שפירש"י ספיקא דכרבינא קי"ל דבתרא הוא ועוד דאיהו הוא מאן דפסק בכל השבת כולה הלכה כר"ש בר ממוקצה מחמת איסור כדאיתא במס' שבת נמצינו למדין שכל מוקצה בין מחמת מיאוס בין מחמת דבר אחר אע"פ שמותר ב[שבת] ... ביו"ט כרב נחמן ורבינא דהוא בתרא דסבר לה כותיה ורב יהודה אמר שמואל גופיה אפשר דסבר לה הכי ואיכא למימר דטעמייהו בשפוד דבמוקצה מחמת מיאוס סבר לה כר' יהודה כליבנא דרב אחא דאמר ... מחמת מיאוס מיהו אנן כרבינא קי"ל כדפרישית מעתה כללו של בעל המאור ז"ל בטל והדין נותן שיבטל שהרי ביו"ט אין דרך לחלק בין תורי דרדיא והמדבריות להמרי דעסקא לאסור שחיטת אלו משום מוקצה בתמרים אע"פ שהן מוקצין כמותן שהרי בשחיטה עצמה אינה מעכבת עליו כלום ביו"ט וכיון שאיסור מוקצה ראוי להיות נוהג ביו"ט וכוה טהב יופר היה ראוי להם לחכמים להנהיגו בכל כדינו ולגזור אף בשבת מחמתו (ה) *) צ"ל

המאור הקטן

לפי שאין אדם יושב (ה) ומצפה אימתי תשבר קורתו הא תנן תוב אין משקין ושוחטין המדבריות ... כר' יהודה מיהא איכא לאקשויי עלה מההיא דאמר רבא בפ' יו"ט מי איכא מידי דשבת שרי וביו"ט ... ה"נ מי איכא מידי דבשבת שרי וביו"ט אסור (ו) והכי קי"ל הלכתא בשבת כר"ש וביו"ט כרבי [יהודה] (ז) הריני מוסר לך כלל גדול בתורת המוקצה כדי שתסתלק הקושיא הזו מעליך כל מוקצה שבא על דב[ר] על ידי מלאכה או מעשה האסור ביו"ט ואסור בשבת כגון בקוע עצים הקורות וכגון אין מסיקין ב... וכגון

השגות הראב"ד

כלם אינם מהחורים שהרי איסור שבת באותם הדברים אין משום מוקצה ואם שחט בשוגג מותר בשבת וביום טוב אסור כדעת רב נחמן והדר קושיין לדוכתיה. אלא הדרך ישר בעיני שלא להתמיה על דברי רב נחמן כמו שאפרש תחלה אומר שלא תהא סבור דבית הלל ורבי שמעון אית להו הכא לקולא והכא לחומרא דמאן דשרי שרי בתרוייהו ומאן דאסר אסר בתרוייהו ולישנא דגמרא הכי מוכח דהא לא אקשיה לב"ה הכא אית להו מוקצה והכא לית להו אלא אקשיה לר' דסתם מתניתין היכי מוכי שטרא לבי תרי ובעי ליה אין ודאי לבית הלל לית להו מוקצה כלל כרבי שמעון אלא ר' היא ובעי לסתומא למלתיה ולא לפרסם ביום טוב כי היכי דלא לזלזלי בה ורוצה בעלמא כי תנו מתניתין הכא לחומרא מחמרו ביה ואי הוו גבי שבת לקולא לא נפיק מיניה חורבה מיהו מאן דקי' בהלכה למעבד עביד הכא והכא לקולא וממי שהוא בקי אין חורבה יוצאה שהוא יודע העיקר ויודע ביו"ט להחמיר אלא לשאינן בקיאין זה הדרך נ"ל בדברי רב נחמן וראוי לסמוך עליו. וביצה מ"מ אסורה ואפי' בטלטול ואפילו בתרנגולת העומדת לאכילה כדברי רבה ורב יוסף ורבי יצחק וטעמא דמלתא למיכלה ומשקין שזבו נמי אסורין בטלטול שמא יסחט מסם ובברייתא דקתני שאסור לטלטלה אחד יו"ט וכו' לדעת ר"ע רבי יהודה דאית ליה מוקצה ומוקצה דאורייתא ומכלל דבריו אלא אין מחלוקת בדברי מי שאינו בקי בהוראה ועושה מעשה מתוך מנהגו טהב במוקצה ביום טוב שני להחמיר ובשבת להקל כדבר וקרוב אני לומר שאם בא לישאל מורה יורה ביום טוב להחמיר ובשבת להקל כדברי רב נחמן חוץ מהביצ[ה] כלומר

שלטי הגבורים

א אין יו"ט מכין ליו"ט ומשום הכי אסרו לשחוט ביו"ט ראשון אחר אכילה לצורך יו"ט שני ואם הערים לשחוט ע"י שיאכל ממנו כזית בו ביום אסור ליהנות מאותה שחיטה ביו"ט ההגה דטפי החמירו בהערמה מבמזיד ועיין בתשובות הרשב"א גם בטור א"ח סי' תק"ג ל"ש שחיטה ל"ש בישול הכל אסור:

ב כתב הרא"ש ז"ל ויראה מה שתפס רב אלפס ז"ל שינויא דרבה עיקר אע"ג דרבי יוחנן אית ליה נמי טעמא דמשקין שזבו משום דנראה לו גזירה רחוקה לדמות ביצה למשקין שזבו ולפירות הנושרי' כדמפרש תלמודא משום דביצה (ג) אוכלים ובלועה ופירות מיגלו הלכך נראה לו לפרש משום הכנה כיון דקיימא לן הלכתא כרבה דאמר דאית ליה הכנה וגם קי"ל דכל ביצה דמיתלדא האידנא מאתמול גמרה לה ועוד נראה לו לפסוק לחומרא לאסור (ג):

ג כתב הרא"ש ז"ל וא"ת הא דאמר בירושלמי שיורי פתילה שכבו בשבת מהו להדליק ביו"ט רב ורבי חנינא אוסרים ור' יוחנן מתיר ומ"ט אין אנו נוהגין איסור מאחר דפסקינן הלכתא כרב וי"ל משום דבירושל' לא אסיר ליה מטעם סכנה דלא שייך הכנה בכי האי גוונא אלא מטעם קדושה אחת אסר ליה דמסיק עלה בירושלמי רב הונא אמר בשם רב הלכה כד' זקנים רב חסדא מיחלפא שיטתיה דרב תמן הוא דעביד ליה שתי קדושות והכא עביד ליה קדושה אחת אלמא בהדיא מטעם קדושה אחת אסר ליה ולא מטעם סכנה והא דפסקינן כרב היינו באיסורי סכנה ומהאי טעמא נמי כי מיקלע שמחת תורה בא' בשבת שרי אתרוג באכילה אע"ג דבשבת אסור דשתי קדושו' הן והכנה אין כאן והר"ר ברוך בעל התרומות ז"ל כתב דרב חסדא לטעמיה דלית ליה הכנה בפ' בכל מערבין הלכך מפרש טעמיה דרב משום קדושה אחת אבל לדידן דאית לן הכנה אין מחלפין שיטתי' דרב וטעמא משום הכנה שיותר טובות הן להדליק כשהודלקו כבר וכבה הלכך דבשבת ויום טוב ושני ימים טובים של ר"ה אסור להדליק בלילי יו"ט שני הפתילות שכבו בראשונה אם לא שנדלקו וכבו בחול דהשתא הוכנו מערב יו"ט (ד):

עין משפט

* מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' שכב תקיג:

הגהות הב"ח

(א) ב"ב וכ"ב כתבו גם התוס' ע"ש ועי' בדברי הרמב"ן בספר המלחמות במ"ש אדברי ס"ר אפרים בדין השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות: (ב) נ"ל אוכלה: (ג) נ"ב ביצה מדאורייתא בשבת ויו"ט עכ"ל: (ד) נ"ב עכ"ל: (ה) נ"ב והתוס' תירצו קוש' זו בתופן אחר ע"ש: (ו) נ"ל והכי: (ז) נ"ל והריני: (ח) ולא לומר הואיל כצ"ל:

שיטת ריב"ב

אחר השבת. ובענין המוקצה כתב הרב דודי ז"ל הריני מוסר לך כלל גדול בתורת המוקצה כל מוקצה שבא על דבר שהנאתו ע"י מלאכה או מעשה המותר ביום טוב ואסור בשבת כגון בקוע עצים מן הקורות וכגון אין מסיקין בשברי כלים וכגון שחיטת המדבריות וכגון עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרדיא זהו מוקצה שאסור ביום טוב כרב יהודה ומאליו הוא נאסר בשבת משום מלאכה דאית ביה דהוא בקוע עצים והסיקה בשברי כלים והשחיטה למדבריות ולגזו ולרחל ולתרנגולת ולשורים ואין אנו צריכין

א מיי' פ"ד מהל' יו"ט סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תקז וסימן תקיג:

ב מיי' שם סמג לאוין שם טור או"ח שם סימן תקג תר:

ג מיי' פרק ב מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקב תקז:

שיטת ריב"ב

וספיקה אסורה· אוקימנא בגמ' ספק ביום טוב נולד' ספק בחול נולדה. ואם נתערבה ודאה באלף כולן אסורות. דדבר שיש לו מתירין הוא למוצאי יום טוב: אבל אם נשרו מן הדקל לתוך התנור כו' עד מיהא פשוטה

לרב דאסור משום מוקצה כדאיתא לקמן [דף י.] דאף בשבת שלאחריו אסור דכל שאינו מכין לעצמו אינו מכין לשבת ואף בעגל שנולד בשבת אפשר להחמיר ולאסרו ביום טוב שלאחריו דכיון דשבת עצמו אסור משום מוקצה מחמת איסור אינו מכין ליום טוב אלא שיש חולקין בזה דכיון דאילו אית ליה חולה בתוך ביתו חזי אפי' לבריא באומצא אפי' ביו"ט שרי אבל עגל שנולד ביום טוב הדבר ברור שהוא מותר בשבת דהואיל ושרי ביו"ט נמצא שיו"ט לעצמו הכין וממילא הותר לשבת: וביצה דמתילדא בשבת וכו'

רש"י

ודאי חוק קבוע להיות כיום ארוך מדרבנן כי מתחילה לא מחמת ספק התחילו לעשותן: לכסות בה את הכלי · פי' צלוחית: לסמוך בה · זוקפה כנגד חודה וסומך בה: אבל כופה עליה כלי · אע"ג דהיא אינה ניטלת מטלטלין את הכלי לצורכה ולאפוקי מדר' יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ואיהו מוקי לה בצריך למקומו של כלי: ספיקה אסורה · ספק נולדה ביו"ט ספק בחול: כולן אסורות · דכל דבר שיש לו מתירין כזה דיש לו היתר למחר בחול אפי' באלף לא בטיל ואפי' באיסור דרבנן: מן הדקל· שנשבר בשבת אסור להסיקן ביו"ט הסמוך לו: ויתלוש · והוי תולש דהיא אב מלאכה: דקמהפך באיסורא · כשמוליכן בתנור

תורה אור

בזה א אסורה בזה. וביצה אדמיתילדא בשבת או ביו"ט לא מיבעיא למיכלה דאסיר אלא אפי' לטלטלה נמי אסיר דתניא *אחת ביצה[דף ג:] שנולדה ביו"ט ואחת ביצה שנולדה בשבת אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר ב וספיקה אסורה ואם נתערבה באלף כולן אסורות: והאי דאמרינן בשבת ויו"ט נולדה בזה אסורה בזה לא שנא שבת אחר יו"ט ולא שנא יו"ט אחר שבת דקיימא לן כרבה דאמר חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב. *ותניא נמי הכי נולדה בשבת תאכל ביום טוב[דף ד.] נולדה ביום טוב תאכל בשבת רבי יהודה אומר משום ר' אליעזר עדיין הוא מחלוקת שב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל וקיימא לן כר' יהודה ואמרינן נמי אושפיזכניה דרב אדא בר אהבה הוו ליה הנך ביצים מיו"ט לשבת אתא לקמיה א"ל מהו לאטווינהו האידנא ולמכלינהו למחר א"ל מה דעתיך רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן עד כאן לא קא שרי ר' יוחנן אלא לגמעה (א) למחר אבל לטלטלינהו ביומיה לא דתניא אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה: אושפיזכניה דרב פפא הוו ליה הנך ביצים משבת ליו"ט אתא לקמיה דרב פפא א"ל מהו למכלינהו למחר א"ל זיל האידנא ותא למחר דרב לא מוקים אמורא עליה מיו"ט לחברו משום שכרות כי אתא למחר א"ל *איכו השתא אשתלאי ואמרי לך רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן הכי[דף ד: פסחים קא:] אמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא: °ועצים ג שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביו"ט משום הכנה דרבה ואם נשרו מן הדקל ביו"ט אסור להסיקן ביו"ט בפני עצמן משום דהוו להו נולד ואסרי להו רבנן שמא יעלה ויתלוש אבל אם נשרו מן הדקל לתוך התנור עביד להו כרב מתנה דאמר רב מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה ג עליהן עצים מוכנים ומסיקן ואע"ג דקא מהפך [*באיסורא] כיון

*) דף ד:

נר מצוה לכסות בה את הכלי. פי' צלוחית: לסמוך בה. זוקפה כנגד חודה וסומך בה: אבל כופה עליה כלי. אע"ג דהיא אינה ניטלת מטלטלין את הכלי לצרכה ולאפוקי מדר' יצחק דאמר בפרק כירה [דף מג.] דאין כלי ניטל [אלא] לדבר הניטל ואיהו מוקי לה התם בצריך למקומו: **ומינה** דכשהתירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו שאין מחייבין אותו להניחו לאלתר בסמוך לאותו מקום שהוא צריך אלא כיון שטלטלו ברשות מוליכו לאיזה מקום שירצה ומדר' יצחק נשמע לדידן שדוחק הוא לומר דכי אוקימנא בצריך למקומו הייט דוקא כשהביצה סמוכה שם: נולדה בשבת תאכל ביו"ט. דס"ל דביצה לא מיתסרא משום הכנה אלא משום דדמיא לפירות הנושרים או למשקין שזבו וכדאיתא בגמרא הלכך לא מיתסרא אלא ליומה. וא"ת והכתי אמאי תאכל בשני דהא כיון דאסורה בראשון איתקצאי לבין השמשות של סוף אותו היום ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכל יום הבא י"ל (א) דלא אמרי' מגו דאיתקצאי לבין השמשות אלא היכא שהאיסור מחמת אותו יום אבל היכא שהאיסור מחמת יום שעבר כי הכא לא וראיה לדבר מדאמרי' בפרק בכל מערבין (דף לט.) לגין טבול יום שמלאהו מחבית של מעשר טבל ואמר הרי זה תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימין כלומר דטהור הוא דכשנעשה תרומה אף הלגין כבר העריב שמשו ואם אמר ערבו לי בה

לא אמר כלום ומפרש רבה*) טעמא התם משום דבעי' סעודה הראויה מבעוד יום אלמא דלכשתחשך ראויה היא לו ואע"פ שלא היתה ראויה בין השמשות והא רבה [שבת כג.] בכל מילי עביד כרב ורב [שם מד:] כר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה אלא ש"מ דלא אמרי' מיגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר וא"ת והא אמרינן דסוכה אסורה עד מוצאי יו"ט האחרון של חג משום טעמא דמגו דאיתקצאי לבין השמשות של שביעי איתקצאי נמי לשמיני והא התם מחמת יום שעבר הוא איכא למימר מוקצה למצותו חמיר טפי וכי תימא והא אמרינן התם ומייתינן לה ברים פרק המביא (דף ל:) הפריש ז' אתרוגים לז' ימים כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר אלמא אדרבה מוקצה למצותו קיל טפי דלא אמרינן ביה מגו דאיתקצאי אפי' מחמת אותו יום תירץ הרא"ה ז"ל דהתם שאני דכיון שהפריש ז' אתרוגים לז' ימים הרי הוא כמתנה בפירוש שאינו מקצה אותו אלא למצותו בלבד: ועצים שנשרו מן הדקל וכו' מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן. איכא מ"ד דדוקא בשיש בתנור עצים של היתר הא לאו הכי לא והכי מ"בחי מקלת נסחי דגרסי מוסיף ומרבה עליהם עצים מוכנים: כיון דרובה היתירא ניכהו הנך בטלי (ג) ובהיתר' קא מהפך ומסתברא דדוקא בשאינו מכיר עצי האיסור לאחר שנתערבו

*) בגמ' הגירסא רב פפא וצ"ע

א אסור להסיק ביו"ט שני של ר"ה הלפידים שכבו ביו"ט ראשון וכן בכל יו"ט שאחר השבת אסור להסיק באותן שכבו בשבת אא"כ ירבה עליהן עצים אחרים ויבטלם ברוב ובלבד שלא יגע בהן עד אחר שנתבטלו ברוב ובשאר יו"ט מותר:

לשון ריא"ז

שבת ויו"ט הסמוכים : לזה ביצה הנולדה באחד מהם אסורה בשניהם לפי שאין שבת מכין ליו"ט ולא יו"ט מכין לשבת שיורי מדורה ושיורי פתילה ושמן שכבו בשבת יש שאוסרין להדליק בי"ט מכח תלמוד ארץ ישראל ומז"ם מסיר וכן יראה בעיני כמבואר בקונט' הראיות. הבא בספינה מחוץ לתחום בשבת נראה בעיני שכשם שאסור לירד בשבת כך אסור ביום טוב שלאחריו כמבואר בקונט' הראיות:

ב (ג) אבי"ה אסר אפי' התבשיל שנעשה בספק ביצה שנולדה ביו"ט וכן כתב הר"ם מרוטנבורק ולפי מה שפי' ר"ת הא דאמרינן דבר שיש לו מתירין לא בטיל דוקא שהוא בעין אבל טעמא בטל בששים נראה שהתבשיל מותר כיון שלא נתכוין לבטלה :

לשון ריא"ז

נתערבה באלף כולן אסורות לפי שאין אסורה אלא ביו"ט אבל במוצאי יו"ט היא מותרת וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף אינו בטל ביצה טריפה שנתערבה בביצי' של היתר בטלה ברוב שכל דבר שאין לו מתירין ולא נתן טעם האיסור בהיתר בטל ברוב והוא שלא יהיה האיסור דבר חשוב שהוא מיוחד למכור במנין או חתיכה הראויה לכבד בה האורחים כמו שמבואר בפרק גיד הנשה שדבר חשוב אינו בטל אפילו באלף וכן חבילי תלתן של כלאי הכרם שהן אסורין בהנאה שנתערבו באחרים ואחרים באחרים כולם ידלקו ואע"פ שכלאי הכרם בטלין בר' ומאתים הואיל וחבילים מיוחדים למכור במנין אינן בטלין כל עיקר.

ג (ד) ובלבד שלא יגע בהן עד שיתבטלו ברוב וה"ר יחיאל כתב שאם נפלו בתנור בשבת אסור להסיקן ביום טוב שלאחריו אפילו על ידי בטול ברוב ולא דמי לנשרו ביו"ט דבההיא ליכא אלא איסור דרבנן גזירה שמא יעלה ויתלוש אבל הנך שנשרו בשבת אסורין מדאורייתא ביו"ט משום הכנה ובאיסור דאורייתא אין מבטלין איסור: לשון ריא"ז וכן עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביום טוב וכן פירות הנושרים בשבת או ביו"ט אסורין באכילה גזירה שמא יעלה ויתלוש אפילו לטלטלן אסור וכבר ביארנו זה במסכת שבת בפרק מפנין וכן משקין שזבו מן הפירות אסורין שמא יבא לסחוט כמ"ש בהלכות שבת וכשם שאסורין בשבת כך אסורין ביום טוב ולפי זה מאלה שאסור לסחוט כוסר ופריסק וכיוצא בהן ביום טוב כמבואר בקונטרס הראיות בפרקין וכרים אין נדין: עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט מרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן לפי שאיסור מוקצה מדברי סופרים הוא ומותר לבטלו לכתחלה ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא באיסור מוקצה שאינו דומה לאיסור תורה אבל בשאר איסורין של סופרים הדומין לאיסור תורה כגון בשר עוף בחלב אין מבטלין בו איסור לכתחלה שמא יקלו אפילו בבשר בחלב של תורה כמבואר בקונטרס הראיות ואע"פ שאיסור יו"ט דבר שיש לו מתירין הוא ואינו בטל הואיל ועצים הללו נשרפין ואינן עומדין בעין בטלים הם ברוב:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כגמעה פי' בתוספות: (ב) נ"ב כגוזה: (ג) נ"ב לשון טור: (ד) נ"ב לשון טור באו"ח סי' תקז: (ה) נ"ל מן הבשר והקליפות: (ו) נ"ב כלומר אבל בשוחטת לאכילה ביצתה מותרת ביום טוב אם בשבת נולדה

הגהות חו"י

(א) נ"ב בשבת:

המאור הקטן

וכגון שחיטת המדבריות וכגון עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרדיא א היא מוקצה שאסור ביו"ם כרבי יהודה ומאליו הוא נאסר בשבת משום מלאכה דאית ביה דהיא בקוע עצים וההיסק בשברי כלים והשחיטה למדבריות ולעז ולרחל ולתרנגולת ולשוורים ואין אנו צריכין לאוסרם בשבת משום מוקצה בלבד וכל מוקצה שבא על דבר שדרך הנאתו בלא שום מלאכה ומעשה האסורים בשבת ואין בו שום איסו' אלא משום מוקצה בלבד כגון להגביה מעל השולחן עצמות וקליפין שמתחלת השבת היו מוכנין לאדם אבל אמן ולא היו מוכנין לבהמה שמוכן לאדם אינו מוכן לבהמה ועכשיו שנתפרקו העצמות (ה) מן הבשר (ומן) הקליפות מן הפירות נעשו ראויין לבהמה אלא שהן מוקצין וכגון היתוך נבילה לפני כלבים וכגון תמרי דעיסקא והו מוקצה שמותר בשבת כר"ש ואין צריך לומר ביו"ם ומכאן אתה למד לכל דיני מוקצה האסורים בשבת וי"ם והרבה מהם שלא נשמר בהם הרי"ף ז"ל ובסוף מסכתא זו תמצא מהם בכלל דבריו שכתב ממילא שמעי' דה"ם דאינון עז לחלבה וכו' דכולהו ביו"ם אסירי ומאי דחזי מיניהון למיכל מיניה בשבת כגון תמרי דעיסקא שרי למיכל מיניה בשבת אלמא בשבת שרי למיכל תמרי דעיסקא ולא ביו"ם ועוד שנה בענין הזה בפי' ואמר כולהו לר"נ ביו"ם אסירי וצריך אתה להזהר בדיני המוקצה בכלל דברי הרי"ף ז"ל שלא שם אל לבו ההפרש שהפרשנו בו והוא נכון וברור:

[דף ג ע"ב] והא דתניא אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביו"ם אין מטלטלין אותה הלכה היא ומייתי' לה בהלכה למעשה בעובדא דאושפיזכניה דרב אדא בר אהבה ואע"פ שהביצה אפשר לגמעה כשהיא חיה כיון שדרך הנאתה על ידי בישול הוא איסור מוקצה נוהג בה ביו"ם ומתוך שנוהג בה ביו"ם דרך הנאתה נוהג בה בשבת אפילו בגמיעה ואפילו בטלטולה לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה שהם שלא כדרך הנאתה ובהא אפילו ר"נ דמוקי' לה למתני' בתרנגולת (ו) העומדת לגדל ביצים מודה וכל שכן לרבה ורב יוסף ור' יצחק דמוקמי לה למתני' בטעמא אחרינא שאין לדבריהם להפריש בין שנולדה ביו"ם לנולדה בשבת הכל אסור מטעם אחד: והא דאמרי' וספיקה אסור' אוקמה רב אשי דהוא בתרא בספק יו"ם ספק חול ומשום דה"ל דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל וכשם שאינו בטל כך ספקו אסור אע"פ שהוא ספק דדבריהם ואין צ"ל בספק טרפה שהוא ספק דאורייתא ודאמרי' נתערבו באלף כולהו אסורות פירשוה המפרשים בודאי אבל לא בספיקה ודאמרי' עלה אי אמרת בשלמא ספק יו"ם ספק חול ה"ל דבר שיש לו מתירין א] כלומר הות ליה ודאת דבר

מלחמת ה'

הואיל ובשבת מותר יהא מותר ביו"ט שגוזרין בכל התלמוד בדברים המצויים המותר מפני האסור ואין מתירין האסור בשביל המותר וכ"כ בעל הלכות פסוקות בתמרי דנזיאתא דאסירי למיכל מינייהו ביומא טבא והקושיא שנתלה עליה בזה תירץ אותה ר"נ דגבי שבת דחמיר לא אתי לזלזולי בה ויו"ט דקיל אתי לזלזולי ביה ולפיכך החמירו בו יותר וכל עיקר לא דברו חכמים במוקצה אלא כדי שיברור ויזמין לעצמו צרכיו מערב יו"ט ולא יצטרך למחר לחזור ולטרוח בסעודה שמא יבא לעשות בה מלאכה או טלטול האסורין לו וסמכום למקרא והכינו והרי יו"ט ראוי לגזירה א ואין שבת ראוי לכך דלא אתו בשבת למעבד מלאכות כאוכל נפש והיינו טעמא דר"נ והדבר ברור הוא וכיוצא בזה נהגו חכמים במקומות הרבה וגבי שבת ויו"ט נמי אמרו מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר על גבי דקל ביו"ט משום דאתי לאשתמושי במחובר אפילו מערב יו"ט אסור ומזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין אותו ביו"ט אבל מה שאמרו מי איכא מידי דבשבת מותר וביוה"כ אסור מפני שבשבת ויוה"כ קדושה אחת לכן ולא אתי לזלזולי ביוה"כ יותר משבת לפיכך השוו אותן שכל מדות חכמים כך הן לגזור דבר ולא תלי דבר כמו שהשוו קודש טבול כלאחר טבול שהוא ביום אחד בקדושה אחת ואין גזירה לתלי שיעור ומה שלא אסרו שבת אטו יוה"כ מפני ששבת תדירה ולא רצו לבטל כמה טבילות של מצוה מפני חשש ריחוק של יום א' והותר הכל מפני שאין גוזרין לתלאים והנה טעמו של בעל המאור משתבש בכאן בעצמו שכיון שאיסור מוקצה מותר ביו"ט במקצת היה לנו להתיר הכל והשואל עלינו למה אסרתם שחיטת שור של חרישה ביו"ט והתרתם אכילת תמרים של עסקה הלא אין לכם גזרות לתלאין שאתה אומר הואיל לקולא מה אנו משיבין לדבריו אם נאמר מפני שיש בזו איסור מלאכה בשבת והלא ראויה היא שגזרה להשתוות ביומה והיה לכם להתיר הכל שהואיל שהמקצת מותר לכם עכ"פ ואין השבת ראוי' ללמד על יו"ט באיסור מלאכות הלכך לפי טעמן הכל מותר ולפי העיקר הוא הספק כמו שרמזתי למעלה שהיה לנו לגזור על הכל לאסור מפני שכל הדברים הללו מניאותן שוה והוי יודע שבין ב"ש ובין ב"ה שבת ויו"ט שוין הם בכל מוקצה שבעולם ור"ש ור' יהודה נמי הכי סבירא להו ולר' יהודה ב"ש לית להו מוקצה וב"ה אית להו ולר"ש ב"ש אית להו וב"ה לית להו אחד שבת ואחד יו"ט והכי נמי איתא בשילהי מסכת שבת ומעתין נמי מוכחא מיהו קא סבר ר"נ שרהא ר' דבריו של ר"ש בשבת ושנאה בלשון חכמים במשנת מהתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ושנאה בלשון ב"ה במשנת מגביהין מעל השלחן והא נמי שהמה היא כדאיתא בשילהי שבת וראה דבריו של ר' יהודה ביו"ט ושנאו סתם במשנת אין מבקעין ובמשנת אין שוחטין וכדאמרינן בעלמא באותו ואת בנו ובכסוי הדם ובשבועות פ"ק ר' היא ונסיב לה אליבא דהנאי כולה כדאיתא התם כי האי גונא ואע"ג דבפירוקי דרב נחמן אידחי ליה בביצה מיהו עיקר סבריה לא מידחי דהא

קושטא קאמר דסתמא דמתני' לחומרא ובשבת סתמוהו לקולא הלכך בתר סתמי אזלינן לקומא מתניתא כהלכתי' כרב נחמן ודידיה עדיפא מדר' יוחנן דאמר בשלהי שבת סתמא אחרינא לומר דפליגן סתמי אהדדי ומה שמביאין גם בגמרא ראיות מיו"ט לשבת ומשבת ליו"ט מפני שאין גם בכל האמוראין מי שיחלוק בפלוגתא דר' יהודה ור"ש עד שבא רב נחמן וחדש דבר זה בכאן זהו דעת רבינו הגדול בזה ובודאי שהגאון רב אחא וכן הרבה מן האחרונים אינם סוברים כדבריו ודומים לרב נחמן ולא סייעוהו ממה שכתבנו למעלה וכן בעל המאור ז"ל מסייע דבריו כמו שאנו עתידין לזכור בע"ה וכן מצינו עוד שלא השוו האמוראין דין המוקצה לאסרו לגמרי דאמרינן במפנין דרב הונא במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה במוקצה לטלטל סבר לה כר"ש וקאמר התם דהיינו סבריה דרב כבי' דהוא מרי דמוקצה בכולהו תויין כל זה סיוע שכן ממעטי' במוקצה ואין מתירין אותו

השגות הראב"ד

א) כלומר הוה ליה ודאי דבר שיש לו מתירין וכו' · א"א ואם לא חזר על הספק מאי קשיא ליה הלא רישא ודאי באיסור יו"ט קא מיירי ובתרתי מילי איירי מתניתין מאי בדיותא דלא נהדר נתערבה באלף איסורא ולעולם ספיקא דקתני ספק טרפה ונתערבה באלף אספקא אסורה קאי דסמיך ליה · ומאי דקשיא ליה לזה מברם משמעתא דזבחים לא קשיא מידי דלא דמיא האי ספק ספיקא להאיא דהתם תערובת דבתר התערובת היא אבל הכא קמאה ספק דגופה היא ובתראה ספק דתערובת ומשום הכי אסור. ועוד דרבי שמעון הוא דפליג עליה דרבי יהודה דהתם וקאמר לרבנן הסיר מרבוא לשלשה ומג' למקום אחר מותר אלמא בעי עיכא דנשרוב שבשם לרובא אחרינא:

שנתערבו הא מכירן אין ביטול מועיל להן שאין ביטול מועיל לדבר שהוא ניכר לעין : ואע"ג דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה דאע"ג דאיסורא בטל ברובא ה"מ היכא דאיערב ממילא אבל לערובי ולבטולי בידים אסור דהכי תנן במס' תרומות [ספ"ה] סאה של תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה וחזרה ונפלה לתוכו סאה של חולין אם שוגג מותר ואם מזיד אסור : אבל איסורא דרבנן מבטלי ליה. פי' לאו בכל איסורי דרבנן אלא בדרבנן כי האי קאמר שאינו אלא טלטול בעלמא [לשון תוס' שאין לו עיקר דאורייתא] ומיקלא קלי איסורא ואמשכנא סמיך ומיהו בבכורות [דף כז.] אמרינן דתרומת חוצה לארץ מבטלה ברוב והייט לומר שמותר לערב ולבטל אותה לכתחלה אפי' חד בתרי דהא בהדיא אמרי' התם דרמו חדא דתרומה בתרתי דחולין ומיהו דוקא בכי הא שאין לה עיקר בדאורייתא כלל דבחוצה לארץ ליכא מידי שיהא חייב בתרומה דבר תורה וקילא טפי שאינה נוהגת *בכל בחוצה לארץ וכדמוכח בהאי פירקא בגמ' אבל בשאר איסורין דרבנן אין לנו : **כל** דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל. דוקא במינו הא שלא במינו בטיל והכי משמע בהדיא פרק הנודר מן המבושל כמו שכתבתיה שם [בדף נג.] בס"ד ובמינו נמי לא אמרן אלא דומיא דביצה שאינה נפסדת אם ימתין לה לערב אבל בדבר שהוא נפסד לא מחמירין עליה משום דבר שיש לו מתירין ומוכח בגמ' [כאן דף ד.] דכי היכי דאמר רב אשי דכל דבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן אפי' באלף לא בטיל ה"נ מחמיר ביה בספיקא אפילו בדרבנן לאומרא ומיהו בספק ספיקא בדאורייתא *) א"נ אפי' בדרבנן צריכא עיונא אי אזלינן ביה לקולא או לא וכתבתיו בחדושי : **אמר** רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת. פי' בפ' בתרא דר"ה (דף ל:) תנן שפעם אחת נתקלקלו הלוים בשיר ביום שלשים של אלול בתמיד של בין הערבים שאמרו שיר של חול שהיו סבורין שלא יבאו העדים עוד ואח"כ באו ונתקדש ר"ה בו ביום ומתוך כך נמצא שטעו בשיר תמיד של בין הערבים שהיה להם לומר בו שיר של קדש ואמרו שיר של חול ומתוך כך התקינו שלא יהו מקבלים העדים אלא עד המנחה וכשהיו באין מהמנחה ולמעלה לא היו מקדשין החדש אלא למחר והוא היה עיקרו של ר"ה וממנו היה מונין ליוה"כ ולסוכות ויום ראשון היה חול מן הדין ולפיכך א"א להתקלקל שירו אלא שכיון שיצא רובו של יום בקדושה מתוך שהיו מצפין שמא יבאו עדים התקינו שיהיו גומרין אותו בקדושה ונמצא שכ"ז שיבואו עדים מן המנחה ולמעלה היו נוהגין ב' ימים בקדושה ודאית ולא מחמת ספק ולפיכך כ"ז שנמשך תקנה זו בכל יו"ט של ר"ה ביצה שנולדה בזה אסורה בזה לכל אותן מקומות שהן חוץ לבית הוועד שקדשו בו את החדש לפי שהיה להן לחוש שמא כך אירע בבית הוועד שבאו עדים מן המנחה ולמעלה וקדשו ב' ימים בקדושה ודאית ומשו"ה קאמר רבה דלאחר תקנת ריב"ז שהתקין משחרב בה"מ שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום משום דתו ליכא לקלקול שיר דבילה שנולדה בזה מותרת בזה דתו ליכא למיחש לקדושה אחת אלא הרי ספיקא של ר"ה כספיקא של שאר ימים טובים של גליות אם באו עדים ביום ל' או ביום ל"א : **הא** לן והא להו. פי' דהיינו בני בבל כיון שלא נתחדש לנו שום דבר מחמת תקנתו של

*) עי' ר"ן ר"פ אין נדרין ד"ה וכתבו שהרא"ש מלוניל כו'. ועי' ט"ז יו"ד סימן ק"י ס"ק י"א ובנקה"כ שם ·

נר מצוה

דרובא היתרא נינהו הנך בטלי ברובא ובהיתירא קא מהפך א ואע"ג דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה ה"מ איסורא דאורייתא אבל איסורא דרבנן מבטלינן ליה לכתחלה ואע"ג דקיימא לן כרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל ואפילו בדרבנן והני עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב דבר שיש לו מתירין הן דהיום אסורין ולמחר מותרין ה"מ היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה אבל הכא מיקלא קלי איסורייהו (א) : *אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ב ביצה מותרת ביום טוב שני של ר"ה דתנן משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום א"ל אביי והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ביצה אסורה ופריק לא קשיא הא לן והא להו ואסיקנא *רבא אמר אף א מתקנת רבן יוחנן בן זכאי

רש"י

בתנור מזוית לזוית : אין מבטלין איסור לכתחלה · ואע"ג דאיסור בטל ברוב ה"מ דאיערב ממילא אבל לערב ולבטל בידים לא : ה"מ איסור דאורייתא. כגון תרומה אבל בדרבנן כגון מוקצה דהכא שרי לבטל : מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך כו' · כלומר קודם תקנת רבן יוחנן בן זכאי כגון בימי הבית שבית המקדש היה קיים אז היתה ביצה אסורה בשני ימים טובים של ר"ה לפי שהתקינו שלא יהיו מקבלין העדות לקדש החדש אלא עד המנחה (א) לפי שפעם אחת באו אחר המנחה ונתקלקלו הלוים בשיר שאמרו שיר של חול בתמיד של בין הערבים שהיו סבורים שלא יבאו עוד היום וכשבאו נמצא שהי' קודש ולכך התקינו שלא יהיו מקבלין העדות אלא עד המנחה ומתמיד של שחר אין טעות דבתמיד של שחר אפי'(הוקרב)[הוקדש החודש] קודם (קביעתו) [הקרבתו] שיר של חול היו אומרים לפי שברוב השנים אין העדים ממהרין לבא כ"כ ואם לא באו עדים עד לאחר המנחה אין מקדשין אותו היום והרי הוא מעובר ומונין מיום המחרת יוה"כ וסוכות ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה(ב)היו נוהגין אותו קודש וגומרין אותו בקדושתו אלמא תחילת עשייתן שני ימים לר"ה אפי' בב"ד היה ולא מספק שהרי ודאי שיו"ט למחר ואעפ"כ תקנו לעשות אותו ש"מ חוק חכמים היה ומצותן לעשות כבאו עדים אחר המנחה והרחוקים יש עליהן לעשות ב' ימים בכל שנה שמא באו עדים אחר המנחה הרי. קדושתו אחת ואין כאן לומר ממ"נ חד מינייהו חול דשמא שניהן קודש והא קאמר מתקנת רבן יוחנן בן זכאי שהחזיר הדבר ליושנו לקבל עדותן כל היום (ג) נמצא שאין ב"ד עושין שני ימים קודש והרחוקין כשעושין ב' ימים אינו אלא מספק שאין יודעין אם נתקדש החדש ביום ל' או ביום ל"א והרי הן כשאר ימים טובים של גליות וביצה שנולדה בזה מותרת בזה דממ"נ חד מינייהו חול : משחרב בית המקדש · וליכא למיחש לקילקול שיר : הא לן והא להו · לבני א"י מותרת שעושים יום אחד אחר (ד) תקנת רבן יוחנן בן

ריב"ן

[illegible] לעשות שני ימים טובים ראש השנה כי אנו בקיאין בסוד העיבור וקובעין ר"ה ע"פ החשבון [illegible] יין לבא א"כ מהאי טעמא תהא ביצה מותרת אלא ודאי מדאסר רבא ביצה לבני דורו שהיו יהו מקבלין את העדים אלא עד המנחה עד הקרבת תמיד של בין הערבים. אבל לאחר מיכן (מקדשין [illegible]) אין מקדשין אותו היום והרי הוא מעובר ומונין מיום המחרת ליום הכפורים ולסוכות. ואם באו עדים מ[illegible] ולמעלה נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש אע"פ שאין מונין למועדות מאותו יום לא מזלזלין ביה [illegible]

[illegible] אותו בקדושה אלמא תחלת שני ימים של ראש השנה אפילו בב"ד ולא מספק שהרי ודאי יום טוב למחר ואע"פ כן תקנו לשמור יום ראשון בקדושה שמע מינה חוק חכמים ומנותן הוא. והרחוקים [illegible] בכל שנה שמא באו עדים לאחר המנחה : ועלה אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך שהחזיר הדבר ליושנו לקבל עדותן כל היום מתקדש היום ונמצא שאין בית דין עושין שני ימים ואם לא [illegible] למחר אותו יום שלשים היו חושבין חול וכל מה שנהגו אותו יום שלשים בקדושה משום דשמא יבאו עדים מועטין היו ואנוסין והרחוקים נמי שעושין שני ימים אינן אלא מספק שאין יודעים אם נתק[illegible] [illegible] שים ואחד והרי הן כשאר ימים טובים של גליות וביצה שנולדה בזה מותרת בזה דחד מינייהו חול הוא : משחרב בית המקדש. דליכא שיר: לא קשיא הא לן והא להו. לדידן דבני בבל שאנו רגילין לע[illegible] קודם תקנה בין לאחר תקנה לא נתחדש אצלנו שום סימן לתקנת רבן יוחנן בן זכאי וכשם שקודם תקנה היתה ביצה אסורה לפי ששני הימים היו קדושה, אחת כך לאחר התקנה אע"פ שחזרו להיותן כשאר [illegible] מספק אפי' הכי ביצה אסורה כמנהגנו קודם תקנה והוא הדין אף בארץ ישראל חוץ ממקום הוועד הכל הוא כמנהג בני בבל אבל לדידהו במקום הוועד שלא היה להם שום ספק קודם תקנה [illegible] למחר קדש היתה ביצה אסורה דהויא לה קדושתא אריכתא ושני ימים כיום אחד ארוך דאמי ולאחר שהתקין רבן יוחנן בן זכאי להיות מקבלין עדות החודש כל היום אפי' באו עדים מן המנחה ולמעלה [illegible] נמצא בין כך ובין כך אין הקדושה אלא יום אחד ואע"פ שהיו משמרין כל היום הראשון בקדושה שמא יבואו [illegible] [illegible] קודש אין קדושת הספק של יום הראשון מצטרפת קדושת הודאי של יום שני ואם נולדה בזה מותרת בזה [illegible] [illegible] ואילך ביצה אסורה. ואפילו להו דמי לא מודי רבן יוחנן וכו' דאע"ג דתקן לקבל עדות החודש כל היום [illegible]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ברי"ף ישן כתוב הג"ה וז"ל ואני שמואל מוסיף במידי דאכילה אין מבטלין דבר האסור שאם נפלה תרומה בפחות מק' בחולין והסרוס אין מוסיפין עליהן חולין לבטלן שעל זה בנית המשנה אין מבטלין איסור לכתחלה וכן איסור שנפל בקדרה בפחות מששים של היתר אין מוסיפין עליהן לבטלן ולהתירן אבל על גבי עצים בתנור מותר וכן בסכך פסול דסוכה תנן בהדיא דמבטלין אותו לכתחלה ברוב סכך של היתר כדתנן המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה ואם ניתן ביניהן אשכלות של ענבים או [illegible] ונראה לי שהג"ה זו דברי הרשב"ם היא שכ"כ במרדכי בשמו בקיצור אלא דבמרדכי הארוך מצאתי שהקשה מהר"ם על דבריו דהא הכא באיסור טלטול מוקצה קאמר דאין מבטלין לכתחלה : עוד מצאתי במרדכי הארוך פ"ק דסוכה בשם ראבי"ה בהא דסכך באילן דאוקמינן בשתבטלן פי' ערבן ובטלן ברוב וא"ת והלא אין מבטלין איסור לכתחלה וי"ל דקודם יו"ט שאינו אי[סור] עדיין ועוד דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה מדרבנן הוא וה"מ במקום שנהנה כגון לאכול או להנות אבל מצות לא ליהנות ניתנו ע"כ. והנה אפשר לפרש גם דברי ההגה"ה שהוסיף לומר דדוקא במידי דאכילה או להנות [illegible] בגוף נהנה בוא דאין מבטלין אבל בסוכה שהיא מצוה או ע"ג עצים בתנור שהיא דמקלי קלי לאיסורי' מותר. והו"ק : (ב) נ"ל כהיה : (ג) נ"ב בני (ד) והוה ליה יו"ט כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) נ"ע איך עשו בתקיעות וברכות ותפלה : (ב) והיו אומרים כדין שיר של חול : (ג) ואם יבואו עדים שראו מהר חול . (ד) ולפיכך היתה מותרת להן ואפילו כשעושין אותן שני ימים כגון שלא באו עדים הרי הוא מחמת ספק והרי הן ב' קדושות . לשון התוספות :

מלחמת ה'

ולא מצוין בו סמדות : **ועוד** ומצאתי לרב ר' אפרים ז"ל וכו' ולא נתכוונו דברים הללו אצלי כי ביצים במעי תרנגולת כאחד מאברים : **אבר** הכותב דברי ה"ר אפרים ז"ל צריכין הם לפנים אבל לא ראינו לרבינו הגדול ז"ל שכתב שהם מותרות לאוכלן בי"ט שיחלק ביניהן וכן בגמ' הקשו ואם איתיה נגזור משום הנך דמתילדן ביומיהו ולא הקשו נגזור משום יו"ט שאחר שבת שהם אסורות ספק דאורייתא ופעמים בודאי כשהיא גמורה שכשיוצאה בה נמכרת נשוק עוד שהיכו עליו רבי'. שפי' זו האתקפתא נגזור משום הנך דמתילדן ביומי' על כרחנו אינו ביו"ט דעלמא דהוה ליה גזירה לגזירה אלא ביו"ט אחר השבת היא דהנך דמתילדין דבר תורה ואפילו הכי במעי תרנגולת מותרות אבל דברי הרב ז"ל אצלי צריכא טעם ומה שמשיב בעל המאור שהם כאחד מאיברי התרנגולת אינו נכון שהרי אמרו מותרות לאכלן בחלב ועוד כשהקשו נגזור משום הנך דמתילדן לא אמרו דכאחד מאיבריה הם אלא הטעם הנכון והברור שאין להרהר אחריו שכל דבר שיו"ט מכין לשבת וכן שבת ליו"ט ואלמלא הכנת הראשון לא יהיה הבני נהנה באותו הדבר אסור דרחמנא אמר ביום הששי והכינו ולא ביום קדש הכינו וזה טעם לביצה שנולדה ביו"ט שמאתמול גמרה לצאת היום ואלמלא גמר של אתמול לא יצא היום הלכך אסורה שעל ידי הכנת השבת בא לידינו ליום טוב מה שאין כן בביצה במעי תרנגולת שאנו זכינו בה ביו"ט ולא הביאה לידינו הכנת שבת וא"ת והלא ביו"ט יכול הוא לשחטה ולאכול היא וביצתה ומה הועיל לנו גמר של אתמול זו אינה שאלה כיון שלא שחט וטולדה שבת הכינה לפניו ועוד אמרו בירושלמי לא דמי טעם אכילתה מבפנים לטעם אכילתה מבחוץ הרי נהפך טעם לשאלת ה"ר אפרים ז"ל יפה יפה וזה הטעם נמי למה שאמרו נולדה בזה אסורה בזה משום הכנה דרבה שהלידה כמו כן נקראת הכנה שמחמת לידתה אנו נהנין בה מ"מ אתה צריך לידע שאין לידה דומה להכנת גמר שהכנת גמר אינה ליומא אלא למחר ואין יום קדש מכין לחבירו דבר תורה אבל הכנת לידה מדין תורה הכנה ליומא היא ומותרת היא ביומה דשבת מכינה לעצמה וכן יו"ט והנ"ל למהר בשני שמותרת ולמה אסרו אותה מדבריהם מפני שכבר נאסרה ביומא ונמצאת הכנתה ליום שני (ד) והוה ליו"ט מכין לשבת :

ועוד והרב אלפסי ז"ל כתב מדאמר רבה אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך כו' הרי חזרה כל ארץ ישראל להיות כבית הוועד שאין להם ספק בקדושת היום : **אבר** הכותב לא באתי לסתום אלא לפרש הרי עלה בידינו והדר לפרוש מההיא רובא ולשום בדוכתא אסור אפילו בספק ספקא : א] **ולא** נתכוונו דברים הללו וכו' . א"א אין בדבריו כלום שלא התירו אותם בגמ' מזה הטעם . דכיון דגמורות הם לאו כאחד מאברים הם אלא מטעם

המאור הקטן

דבר שיש לו מתירין אלא אי אמרת ספק טרפה אפילו ודאה דבר שאין לו מתירין הוא וליבטיל ברובא אבל ספיקה שנתערבה באחרות אינה אוסרת שאין לנו איסור ספק ספיקא כה"ג אלא לר' יהודה דאמר רמוני באדן אסורין בכל שהן כיצד נפלה אחת מהן לרבוא ומרבוא לרבוא אסור ואיתא בכל הזבחים ויש ספרים משובשים בענין הזה במקצת הנוסחאות' ואיכא דקשיא ליה על הא דרב אשי דאוקמא בספק יו"ם ספק חול מההיא דאמרינן כי לא בדק אימור מאתמול גמרה ואמאי תיהוי בספק יו"ם ספק חול ותיתסר ואיכא למימר דאפי' בדספנא מארעא ספי שכיח למירמא ביממא מלמירמא בליליא ומשום הכי תלינן לקולא ואזלינן בתר רובא ולמירמא בליליא ספי שכיח מדר' יוחנן דאמר ביצה שיצאה רובה מערב יו"ם וכו' הילכך היכא דבדיק מאתמול אסורה בדספנא מארעא וכדר' יוסי בן שאול : **ומצאתי** לרב ר' אפרים ז"ל היכא דשחט תרנגולת ביו"ם אחר השבת ומצא בה ביצים גמורות אסורות דאיכא למימר דילמא מאתמול גמרי ואין שבת מכינה ליו"ם וכשם שאסור ספק יו"ם ספק חול כך ספק בשבת גמרו בו ביום גמרו אסורות א] ולא נתכוונו דברים הללו אצלי כי ביצים במעי תרנגולת כאחד מאיבריה הם ואינם נאסרות אפי' ביו"ם שאחר השבת: **ל"ק** הא לן והא להו לדידן בני בבל שאנו תילים לעשות שני ימים מספק בין קודם התקנה בין לאחר תקנה לא נתחדש אצלנו שום סימן לתקנת רבן יוחנן בן זכאי וכשם שקודם תקנה היתה ביצה אסורה לפי ששני הימים היו קדושה אחת כך לאחר תקנה אע"ג שחזרו להיותן כשני ימים טובים של גליות שהן מספק אפ"ה ביצה אסורה כמנהגנו קודם תקנה והוא הדין אף בא"י בכל מקום חוץ ממקום הועד הכל הוא כמנהג בני בבל אבל לדידהו במקום הועד שלא היה להם שום ספק קודם תקנה שהיו נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש היתה ביצה אסורה דהויא לה קדושתא אריכתא שני הימים כיום אחד ארוך דמו . ולאחר שהתקין רבן יוחנן להיות מקבלין עדות החדש כל היום אפילו באו מן המנחה ולמעלה לא היו נוהגין כי אם אותו היום בלבד קדש ואם לא באו עדים כלל אותו היום היו נוהגין אותו למחר בלבד קדש נמצא בין כך ובין כך אין הקדושה אלא יום אחד ואע"פ שהיו משמרין כל היום הראשון בקדושה שמא יבאו עדים עד הערב ולא היו מפסיקין אותו מקדושתו עד הערב משום זה הספק ולערב אם לא באו עדים כלל היו נוהגין למחר קדש אין קדושת הספק של יום ראשון מצטרפת לקדושת הודאי של יום שני ואם נולדה בזה מותרת בזה דהשתא מיהת אינגלאי מילתא למפרע דיומא קמא חול גמור מאחר שלא באו עדים כלל : **והרי"ף** ז"ל כתב מדאמר רבא אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך

השגות הראב"ד

מלאה דלא שכיחא כתירו אותם שלא גזרו עליהם . מעתה דברי הר' אפרים מראים פנים שהרי יום טוב אחר השבת אינו משום גזירה אלא שיש לדקדק עליו שהרי בגמ' מיו"ט אחר השבת הקשה על רבה דהוא אמר אם איתא נגזור

שלטי הגבורים: א רבינו פוסק דבני ארץ ישראל צריכין לעשות ר"ה שני ימים ורבינו אפרים תלמידו נחלק עליו וכתב דהני מילי בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה אבל עכשיו שאנו סומכין על סוד העיבור חזר כל ארץ ישראל להיות (ב) בית הוועד שאין להן ספק בקדושת היום ואין להם לשמור אלא יום אחד וכו' בעל המאור ז"ל כדברי [illegible]

עין משפט: א מיי' פט"ו מהל' מ"א [illegible]

שיטת ריב"ב: [illegible]

רבינו נסים ביצה שנולדה פרק ראשון ביצה

עין משפט

א מיי' פרק ו מהלכות י"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקכז :

ריב"ז אית לן למימר דביצה אסורה דאע"ג דמדינא שריא כיון דלא מינכר לן טעמא דשריותא אסרינן לה אבל לבני א"י שנשתנה להם יו"ט של ר"ה מחמת תקנתו של ריב"ז דהא מעיקרא כי באו עדים מן המנחה ולמעלה עבדי תרי יומי ואחר תקנה לא עבדי אלא יום אחד (ב) ולית לן למימר בכל א"י דביצה מותרת דקא מינכר בה טעמא דשריותא: **מי** לא מודה רבן יוחנן בן זכאי וכו'. דאע"ג דהתקין לקבל עדות החדש כל היום ה"מ להיות מוכן למועדות מן הראשון ואפילו באו לאחר המנחה אבל מלעשות יו"ט לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה:וכת' הרב אלפסי ז"ל דשמעי' (ג) מיהא דבני א"י צריכין למעבד בזמן הזה שני יו"ט של ר"ה והשיגו עליו רבינו אפרים תלמידו והר"ז הלוי ז"ל ואמרו דמהא לא איריא דהשתא דידעינן בקביעא דירחא ע"פ חשבון העיבור שבידינו הרי חזרה כל א"י כבית הוועד שבאו עדים קודם המנחה שאין עושין אלא יום אחד והרמב"ן ז"ל סמך לדברי הרב אלפסי ז"ל ומה שיש לדקדק על מה שכתב תלוי בסוגית הגמ' וכתבתי בחדושי: **אמר** רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממים וכו' מיהו בשבת ויוה"כ לא יתעסקו בו עממים דהא אמרינן בפ"ק דר"ה (דף כ.) אפשר בעממים כלו' אבל בשבת ויוה"כ לא: מה שאין כן בביצה· לענין ביצה לא הקלו ביו"ט שני של ר"ה להיות כשל גליות דאילו בר"ה.טולדה בזה אסורה בזה דקדושה אחת היא: אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי· איכא מ"ד דמר זוטרא אכולה מילתא דרבא קאי דלא אמרינן ביו"ט ראשון ע"י עממין ולא ביו"ט שני ע"י ישראל אלא בדאישתהי אבל בדלא אישתהי לא ופירו' אישתהי בין שנשתהה כבר בין שעתיד להשתהות כגון שיש שבת אחריו ורב אשי כמי דאמר אע"ג דלא אישתהי כמי לא משהינן ליה לא פליג אלא במת ביו"ט שני משום דכחול שויוה רבנן אבל מת ביו"ט ראשון דהוי מדאורייתא מודה רב אשי למר זוטרא דדוקא בדאישתהי אבל בדלא אישתהי לא והזקיקס לומר כן מדאמרי' בפרק תולין [דף קלט·] עובדא הוה בי כנשתא דמעון ביום טוב הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה ושלחו לקמיה דרבי יוחנן ואמר יתעסקו בו עממין אלמא דוקא משום יום טוב הסמוך לשבת דמשתהי אבל ביום טוב דעלמא לא ולא נהירא דאם כן לא ה"ל לרב אשי למימר סתמא אף על גב דלא אישתהי כמי לא משהינן ליה אלא הכי הוה ליה למימר רב אשי אמר מת ביו"ט ב' אע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה אלא ודאי משמע דמר זוטרא לא קאי אלא אמת ביו"ט שני משום דשריכא לאתעסוקי ביה ישראל אבל מת ביו"ט ראשון דלא שרי אלא בעממים אפילו למר זוטרא שרי ואע"ג דלא אישתהי והיא דפרק תולין לא קשיא דמאן דחזא ר' יוחנן דשרא מספקא ליה אי בעיא ר' יוחנן אישתהי אי לא ולפיכך הביא המעשה כמו שהיא אבל אין ה"נ דר' יוחנן אפילו בלאו הכי הוה שרי ואפילו תמצא לומר דלרבי יוחנן דוקא היכא דלאישתהי אנן לא נקטינן הכי משום דסוגיין מוכחא דלא בעינא אישתהי כלל וכדכתיבנא: **יום** טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן מסתברא דכיון דכחול שויוה רבנן אפילו אפשר בעממין יתעסקו בו ישראל וכן הסכים הרמב"ן ז"ל שלא כדברי רב אחא משבחא ז"ל שכתב דדוקא היכא דליכא עממים אבל בדוכתא דשכיחי עממים לא שרי אלא בעממים: **אפי'** למיגד ליה גלימא·למיגד לחתוך כמו גודו אילנא: גלימא· לתכריך: למיגז ליה אסא·לגזוז הדס מן המחובר שהיו מניחין אותו על מיטת המת לכבוד. וכתב רש"י ז"ל במסכת (משקין) [מ"ק דף ח:] דדוקא הני לפי שטרחותן מעט אבל לחצוב לו קבר שטרחתו מרובה לא שרי והזקיקו לומר כן מדתנן התם בפ"ק דמשקין אין חופרין כוכין קברות במועד ולא נהירא אלא הכי קאמר דאפילו הכי דלא מעכבי דהא אפשר בלא הסא ואפשר נמי לכרכו בתכריכין אפילו הכי שרו וכל שכן חפירת הקבר דלא אפשר בלאו הכי ודקא קשיא לן הא דתנן התם אין חופרין כוכין וקברות במועד ואי במועד מיתסר כל שכן ביו"ט שני לאו קושיא היא שכבר פירשה הרב אלפסי בהלכותיו דההיא בחופר במועד לצורך מתים שימותו לאחר המועד עסקינן שכך היה דרכם וכך הן דברי הר"מ במז"ל בפרק ח' מהלכות יו"ט ומה שהקשה הראב"ד ז"ל א"כ שאין בהם צורך המועד למה התירו להאריך ולהרחיב בהן כדאיתא התם כבר תירץ הרמב"ן ז"ל שכיון שהם לרכי רבים אע"פ שאינן לצורך המועד להתחיל בהן הוא שאסור אבל להרחיב בהן שרי וכמו ששנינו שם [דף ב·] מתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים וחוטטין אותן ואוקימנא לה התם [דף ה·] בשאין הרבים צריכין להם ואפילו הכי כיון שצרכי הרבים הן מותר לתקן אבל לא להתחיל והכא נמי צרכי רבים הוא ואפי' בקבר של בני משפחה ואפי' של יחיד נמי אפשר דשרי דכיון דמצוה היא התירו בו מקצת מלאכה אפילו שלא לצורך המועד. כמו שהתירו בצרכי רבים וכל שכן שמא יצטרך לו במועד וא"ת עוד והא תנן התם [דף ח:] וארון עם המת בחצר ורבי יהודה אוסר אא"כ היו לו נסרים המנוסרים מערב יו"ט וכיון שכן היאך נהגו עכשיו לחצוב קבר שלא בפני המת י"מ דההיא דוקא באדם שאינו מפורסם הא באדם מפורסם שרי והכי איתא בירושלמי וכתבו שם הרב אלפסי בהלכותיו והיינו לדידהו שהיו חופרין קבר ומתקנין ארונות לצורך מתים שימותו אבל עכשיו שאין חופרים אלא לצורך השעה כל אדם לדידן כאדם מפורסם לדידהו ומשום הכי שרי לחצוב קבר ולעשות ארון

רש"י

זכאי אבל לדידן בני הגולה אסורה כי עדיין אנו עושין שני ימים ועודנו כבתחילה או מפני תקנה ראשונה או מפני הספק הלכך הואיל ולא פסקה אותה תקנה מאצלנו שנה אחת מלעשותו יום אחד עדיין היא באיסורו הראשון ועודנו כיום אחד ארוך : מי לא מודה כו' · אע"ג דתקון לקבל העדות כל היום כולו ה"מ למנות המועדים מן הראשון אבל מלעשות יו"ט שני לא נעקר התקנה ממקומה: מת·המוטל ליקבר אם יו"ט ראשון הוא כו' : משא"כ בביצה· דקי"ל נולדה בזה אסורה בזה בשני ימים של ר"ה : לא אמרן· יתעסקו בו ישראל אלא דאשתהי ומתירא שמא יסריח: למיגד· לחתוך כמו גודו אילנא: למיגז· לגזוז לו מן המחובר : אסא· הדס היו מניחין על מטת המת לכבודו

ואילך ביצה אסורה °**מי לא** מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש אלמא קדושה אחת היא וביצה אסורה בתרווייהו ושמעינן (א) מיהא דבני ארץ ישראל צריכי למעבד שני ימים טובים של ר"ה: *אמר רבא מת בי"ט ראשון יתעסקו בו א עממים בי"ט שני יתעסקו בו ב ישראל ואפילו בשני יו"ט של ר"ה מה שאין כן בביצה אמר רב זוטרא לא אמרן אלא דאישתהי אבל לא אישתהי משהינן ליה ורב אשי אמר אע"ג דלא אישתהי לא משהינן ליה מ"ט יו"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן ואפי' למיגד ליה גלימא ואפי' למיגז ליה **אסא** רבינא הוה איתיב קמיה דרב אשי בשני ימים טובים

ביצה. לא הקלו ביום טוב שני של ראש השנה להשוותו לשל גליות דהלו ראש השנה נולדה בזה אסורה בזה: לא אמרן-יתעסקו בו ישראל אלא דאשתהי ושמא יסריח: למיגד. לחתוך כמו גודו אילנא: גלימא. לתכריך: למיגז. לגזוז את המחובר: אסא· הדס שהיו מניחין על מטת המת לכבודו: יש מן החכמים מי שאומרים דהא דאמרינן יו"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן דוקא ביו"ט שני שהוא חול גמור מן התורה דשוי' רבנן לגבי מת כדרכנן אבל ביום

הגהות הב"ח

(א) מהא כצ"ל: (ב) אית כצ"ל: (ג) מהא כצ"ל: (ד) נ"ב עכ"ל הרא"ש: (ה) נ"ב או"ח סימן תקכ"ו: (ו) נ"ב לשון הטור שם: (ז) נ"ב פירש כבית הוועד כשבאו העדים קודם המנחה שאין עושין אלא יום אחד : (ח) נ"ב הן : (ט) מהא כצ"ל: (י) נ"ב פירש היאך אפשר לומר שלא היו בקיאין והלא רבא גופי' ודאי התקין קביעות החודש ע"פ החשבון וכדאמ' ר"ז שהיה סמוך לדורו של רבא דידעינן כו' והיינו ידיעה של תקנה זו שע"פ החשבון כו': (כ) ידעינן כצ"ל: (ל) נ"ב זו : (מ) נ"ל שיהו: (נ) נ"ל רבה: (ס) אידך מתניתא דמודה כצ"ל: (ע) ורב אסי דבשמעתי' נמי לא כצ"ל ונ"ב פי' דאמר בשני יו"ט של גליות נולדה בזה אסורה בזה משום דספוקי מספקי ליה אי קודש אחת היא לא שמיע ליה נמי ססיא מתניתא דאפי' ר' יוסי מודה דלאו קודשה אחת היא : (פ) רבה כצ"ל:

שלטי הגבורים

בקיאין בסוד העיבור אלמא טעמא דידיה מדבילה אסורה בזמן שמקדשין ע"פ הראייה מטעמא דקאמר גם בזמן שאין מקדשין נמי אסורה כדאמרינן בשני ימים טובים של גליות הזהרו במנהג אבותינו דילמא גזרי גזירה ואתי לקלקולי וזה הטעם עצמו שייך למימר בשני ימים טובים של ר"ה בארץ ישראל(ד): א כתב הטור (ה) ואפי' אם יכולין להשהותו עד למחר שלא יסריח ורש"י פי' דלא שרי אלא היכא דאישתהי כגון שמת בשבת שלפני יו"ט וכ"כ בה"ג דלא שרינן ליה אלא אי סוה מסריח אי משהינן ליה עד למחר והרא"ש כתב כסברא ראשונה: כ' הר"ר יחיאל הלוי שישראל יכולין להוליכו דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וכן כתב הרא"ש והרמב"ן אוסר דלא שרינן ע"י מתוך אלא בדבר שיש בו צורך היום להנאת הגוף ממש והוצאת המת דומה לטלטול אבנים : ב סמ"ג כ' באורך פלוגת' דר"ת ור"י והר"ר יהוד' והר"ר יוסף אחיו בזה ומסיק כר"ת דבזמן הזה לא יתעסקו בו ישראל ביו"ט ב' ורבינו כתב דביו"ט ב' יתעסקו בו ישראל. (ו) וה"מ שרוצי' לקוברו בו ביום אבל אם אין רוצים לקוברו בו ביום אין עושין לו שום דבר איסור מלאכה ואפי' ע"י נכרי אבל טלטול שרי ונראה שהכיפה שבונין על הקבר שאין לבנותה ביו"ט דכיון שנקבר בקבר למה יחלל יו"ט שלא לצורך אלא יכסו הקבר בנסרים ועפר עד אחר המועד וטוב למעט באיסו' דאורייתא : כתב בה"ג מותר ללוות המת ביו"ט ראשון בתוך התחו' וביו"ט שני אפילו חוץ לתחום והרמב"ן היה מסופק אם

שיטת ריב"ב

להיות מוכן למועדות מן הראשון ואפילו באו עדים לאחר המנחה אבל מלעשות יו"ט שני לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה:ושמעי' מיהא כו'· וכבר כתב הרב דודי ז"ל בענין הזה ודבריו הנם כתובים בספר המאור : מה שאין כן בביצה לענין

המאור הקטן

ביצה אסורה מי **לא** מודה וכו' שמעי' מינה דבני א"י מחייבי למעבד שני ימים טובים של **ר"ה ואין לנו** שום ראיה מדברי רבא על מה שכתב שלא נאמרו דברי רבא אלא בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה **אבל** בדורות הללו מאחר שהותקן סדר העיבור ע"פ המנהג שנהוג בידינו הרי חזרה כל א"י להיות (ז) כבית הועד שאין להם ספק בקדושת היום ואינן חייבין לשמור כ"א יום אחד בין בר"ה בין בשאר ימים טובים וכן נהגו לעשות בא"י כל הדורות שהיו לפנינו עד עתה חדשים מקרוב באו לשם מחכמי פרובינצואה והנהיגום לעשות שני ימים טובים בר"ה על פי הלכות הרי"ף ז"ל וכן כתב ה"ר אפרים ז"ל כמו שכתבנו אנו ונמצא בשאלה למר רב נסים ז"ל מלפני רבינו האיי גאון ז"ל למה אמר אדונינו כי בני ארץ ישראל תופסין ר"ה שני ימים הלא אנו רואים עד עתה שאין תופסין אלא יום אחד והשיב בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה אין מקום הוועד עושין אלא יום אחד אבל חוץ לתחום אותו מקום נוהגין שני ימים מקודם ושולחין שלוחים לכל מקום לאיזה יום קדשו בית דין את החדש וכל מקום ששלוחי תשרי מגיעין אין נוהגין את שאר המועדות אלא יום אחד וזו היא ששנינו על ששה חדשים שלוחים יוצאין ואשר אמרתם בעבור בני א"י ביו"ט של ר"ה כך אמרנו בדין הוא שיעשו כמנהג הראשונים ולא ישנו ממנהג אבותיהם נ"ע אלו דברי גאון ז"ל ומכל מקום אתה למד שלא היו נוהגין בכל ארץ ישראל לעשות אלא יום אחד בין בראש השנה בין בשאר ימים טובים :

מלחמת ה'

מפי שמועה זו שבזמן שהיו מקדשין על פי הראיה היו כולן עושין שני ימים חוץ ממקום הועד והיו תופסים אותם בקדושה אחת שמא באו עדים מן המנחה ולמעלה נמצאת תקנה זו שהוטלה עליהם לעשות שני ימים בר"ה מוחזקת בידם בקדושה אחת שכן בית הועד עצמו אם לא באו עדים עד השני ביצה אסורה להם שהרי אפשר שבאו מן המנחה ולמעלה היתה אסורה וכל זמן שעושין שני ימים קדושה אחת היו נוהגין בהם וכיון שכן מעתה נלמוד שאפילו לאחר שלמדו סדרי העבור צריכין הם לעשות שני ימים שלא משום ספק היו נוהגין בכן בתחלה אלא קדושה אחת הותקנה עליהם וכל היכא דקדושה אחת (ח) אע"ג דהדר ידעינן בקביעא דירחא עבדינן תרין יומי כדאמרן לעיל כותיה דרב אסי מסתברא וכו' זו היא ראיה של רבינו זכרונו לברכה וה"ר אפרים ז"ל תלמידו סבר שלא הותקנה עליהם תקנה לעשות שני ימים בקדושה אחת אלא צריכין לעשות שני ימים מספק ולנהוג בהן קדושה אחת מספק משום חשש שמא באו עדים מן המנחה ולמעלה וכיון שאינו אלא משום ספק עכשיו נתבטל הכל במנין המתקן סדר העיבור זהו מקום מחלוקתו של הרב הזה זכרונו לברכה בדקדוק וא"כ כדבריו ביצה מותרת ומניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב להבירו ומתנה ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה שהרי פי' רבא טעמו באיסור ביצה מפני התקנה שמודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין שני ימים וכבר בטלה תקנתן של ראשונים ושל רבן יוחנן בן זכאי בימי רבי הלל ברבי יהודה הנשיא ובית דינו שתקנו למנות ע"פ החשבון וכיון שכן רבינא ורב אשי דבתראי אינון למה אסרוה ולקמן נמי דאסרינן למכל עיגא ביום טוב שני של ר"ה (ע) מיהא דרבא דאסר ביצה אמאי והלא בטל טעמו של רבא בדורות האחרונים גם כל הגאונים הבאים אחריהם א"כ למה אסרוה לפי שאינן בקיאין (י) ורבא גופיה ביומיה תקין כדאמר רבי זירא לעיל דידעי' בקבוע דירחא והיינו ידיעה של תקנה וכדקאמר דהאידנא (כ) דידעינן ואלו קודם תקנה (ל) שעל פי עדים מקדשי' אין אדם יודע בקביעא דירחא אלא בקרוב מקום אלא שמע מינה שלעולם עושין בר"ה שני ימים ואפילו לאחר תקנה וקדושה אחת הן לעולם ומילתא פסיקא היא גבן דשני ימים של ר"ה קדושה אחת הן ועוד דהא רבא אמר בפשיטות מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש לומר שהכל מודים בכך ומתניתא היא בפ' בכל מערבין אמר להם רבי יוסי אי אתם מודים לי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין היום קדש ולמחר קדש והיינו אפילו לאחר תקנה וכדרבא לומר שאע"פ שמקבל רבי יוחנן בן זכאי העדים היום וקדשו בית דין החדש נוהגין שני ימים בקדושה כמו שהיו עושין בזמן הבית לפי שלא בטל רבן יוחנן בן זכאי דברי ב"ד ראשון לשנות מנהגם בשני הימים כדי שיהו כל הזמנים כמנהגן בין קודם חרבן בין לאחר חרבן בין לכשיבנה הבית במהרה בימינו והרי זו ראיה נכונה שאין בכל התקנות שנוי וקולא בסדר הנהגת שני ימים של ר"ה בקדושה אחת אלא עדיין תקנת בית דין שהחמירו ותקנו קדושה אחת קיימת עלינו בין בחוצה לארץ בין בארץ והוי יודע שכל זה לדעת רבא שהוא סובר כרבי יוסי בקדושות כדאיתא התם בפרק בכל מערבין אבל לדעת רבי יהודה אף ר"ה שתי קדושות לעולם דתנן התם רבי יהודה אומר ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר מערב שני עירובין ולא הודו לו חכמים ומפרשי' עלה בגמ' התם טעמא משום דלא ליזלזלו ביה כלומר שכל עצמן לא תקנו מתחלה שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה (מ) יהיו נוהגין אותו היום קדש אלא משום דלא ליזלזלו ביה ולא שיהו קדושה אחת וכ"ש לאחר תקנת ריב"ז ומיהו (נ) רבא מוקים לה לר"י לאחר תקנת רבן יוחנן בן זכאי דוקא וטעמא דרבי יוסי דאסר משום דקסבר אפילו שני ימים טובים של גליות קדושה אחת הן וסיפא דקתני מתנה אדם על הכלכלה וכו' ולא הודו לו חכמים לרבה אפילו בשאר ימים טובים היא והכי נמי מוקי לה רב ששת לדר' יוסי התם וקסבר רבה דלית הלכתא כותיה אבל רבא ודאי כר' יוסי סבר לה דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ועוד דסתם מתניתין הוא ומפרש פלוגתייהו בין קודם תקנה בין לאחר תקנה דמי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה וכו' לומר שבכל התקנות סדרן שוה כדפרישי' ובריית' דקתני התם אמר להם רבי יוסי אי אתם מודים לי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין וכו' מסייע ליה לרבא דפלוגתייהו ודאי לדידהו דרבי יהודה ור' יוסי היא ולא קודם חורבן ועוד דבשעת תקנה לא הוה ליה למימר אי אתם מודים לי אלא היה לו לומר והלא אם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין וכו'. ורבה דילמא לא שמיע ליה ההיא כדלא שמיעא ליה (ס) מתניתא אידך דמודה רבי יוסי בשני ימים טובים של גליות ורב אסי (ע) אמר דבשמעתי' לא שמיע ליה ההיא ואי נמי רבה שמיע ליה וקסבר טעמיה דרבי יהודה משום. דבזמן הבית דהתקנה עיקר חששו לביצה אבל אחר תקנת רבן יוחנן בן זכאי שאינו אלא משום מהרה יבנה בית המקדש ומיום ראשו מנינן אין חוששין לקדושה אחת והיינו דאמר (פ) רבה בפשיטות מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי דאלמא אפילו לרבה מודה הוא רבן יוחנן בן זכאי בכך והנה הוא זה פי' מחוור בשטה הזו וכבר נשתבשו בה רבים ומכלל הדברים מתחוור ויוצא לעשות שני ימים בר"ה בכל מקום כמו שכתבתי למעלה ועוד דכי היכי דהכא עבדינן מנהגין משום דילמא גזרי גזירה הכי נמי איננו עבדי מנהגייהו מהאי טעמא והלא כל ארץ ישראל היו עושין שני ימים טובים של ר"ה חוץ ממקום הועד שפעמים אינן עושין ופעמים עושין וזהו שאמר רבינו הגאון ואל ישנו ממנהג אבותיהם נ"ע וכן כתב ר"ח ז"ל ואשר אמרו בעבור בני ארץ ישראל בדורות שלפנינו אינם טוענה לפי שגלינו גלות שלמה ובשעותינו לא נשאר בארץ ישראל בימים ההם אלא מעט' ואין בני תורה בנדוד אחר נדוד וטלטול אחר טלטול והותלף להם בשאר ימים :

השגות הראב"ד

לגזור משום הנך דמתילדין ואם ביום טוב דעלמא גזרה לגזרה היא ואי אמרת כיון דביום טוב אחר השבת משמע דכל ביצה דגמרה מאתמול שפיר בהשכמה ילדה לה והך מדלא ילדה בהשכמה ודאי לא גמרה שפיר מאתמול מיהו ליה לימא ליה מגופא אמאי מותרת הנך נמי לתסרי משום סכנה דדילמא הוו נתילדין ואיכא למימר משום דקים להו לגזור משום הנך דמתילדי ושני ליה מילתא דלא שכיחא היא הילכך מכלל דבריו אם שתא שלא בהשכמה ומלא

ארון אע"פ שאין המת בחצר שאף בארון אין דרכינו אלא למת ביומו ועוד דבמקומות הללו בישראל מועטים דרים בשכונה הכל יודעין ומרגישין והוה ליה כמת מפורסם: **ודאמרינן** יתעסקו בו עממים איכא מאן דאמר דדוקא בקבורתו אבל טלטולו מותר ע"י ככר או תינוק והולכתו נמי מותרת כב"ה דאמרי [דף יב:] מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ואיכא מאן דאסר ולישנא דיתעסקו בו עממין הכי משמע דמדלא אמרו יקברו אותו עממים משמע דכל עסקיו ע"י עממים דוקא שאין כאן כבודו של מת שנתיר בו משום כבודו כלל כיון שסופו להתעסק בו עממים ועוד כתב הרמב"ן ז"ל דהוצאת המת לקבורה כהוצאת אבנים לבנין שאין לומר בו מתוך כיון שאין בו צורך היום כלל וכי תימא הא איכא צורך היום כיון דאיכא מצוה ליתא דהא שריפת קדשים מצות עשה [שבת כד:] ואפי' הכי איכא דוחה יו"ט ועוד דהא אמרינן בפ"ק דכתובות (דף ז:) דלא אמרינן מתוך אלא בהנאה השוה לכל נפש והרי אין כאן נפש ואיכא מאן דאמר דכיון דיו"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן קורעין בו שאף זה כבודו של מת ולאו כראה שאין אלו עסקיו וכן דעת הרמב"ן שלא נקרעו: **חזייה** רבינא לרב אשי דהוה עציב: דלא אותיבי. כלומר לא הכנתי עירובי תבשילין לאפות מיו"ט לשבת דתנן לקמן [דף טו:] עושה תבשיל מעיו"ט לשום ערוב: הלידנא ביום ראשון והוא בחמישי בשבת על תנאי אם היום חול ולמחר קדש יהא ערוב ואם היום קדש ולמחר חול איני צריך לכך: בשני יו"ט של ר"ה מי אמר. הרי הן כיום ארוך וכניסה קודש: א"ל רב מרדכי לרבינא מנהרדעי לא תותביה למר דבפירוש שמיע ליה מיניה דלא סבר לה להא דנהרדעי. רב מרדכי תלמידו של רב אשי היה כדאמרינן בסוטה (דף מו:) גבי טיה תלמיד לרב עד כמה עד פרסה רב מרדכי אלוייה לרב אשי וכו':

נר מצוה

א מיי' פרק ד' מהל' י"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תלט ותקיג: ב מיי' פ"ק מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקיג: ג מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קלב טור י"ד סימן פו: ד מיי' פ"ק מהל' י"ט ופס"ו מהלכות מכירה סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקיג: ה מיי' פרק ב מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טוא"ח סי' תנות:

של ר"ה חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין א"ל וליתב מר האידנא מי לא אמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחברו ומתנה א"ל אימור דאמר רבא בשני ימים טובים של גליות בשני יו"ט של ר"ה מי אמר א"ל והא אמרי נהרדעי אף (א) בביצה א"ל רב מרדכי בפירוש אמר לי מר לא ס"ל להא דנהרדעי: איתמר א אפרוח שנולד ביו"ט רב אמר אסור ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא רבי יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה: ועגל שנולד ביו"ט מותר הואיל ומוכן אגב אמו והוא דקים ליה שכלו לו חדשיו אבל אי לא קים ליה שכלו לו חדשיו אסור עד ליל שמיני וכבר בירינו ענין זה בשבת בפרק ר"א אומר אם לא הביא כלי (ב): *) °)תניא השוחט ב תרנגולת ומצא בה בצים גמורות מותרות לאכלן ביו"ט ג והשוחט תרנגולת ומצא בה בצים גמורות מותרות לאכלן בחלב והוא שאינן ב מעורות בגידין אבל מעורות בגידין אסור לאכלן בחלב *אמר רב מארי בריה דרב כהנא ד בדק בקינה של תרנגולין מערב יו"ט ולא מצא בה בצים ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת בידוע דמאיתמול איתילדה דקי"ל כל שתשמישו ביום מוליד ביום ולא בלילה ומאי נידהו תרנגולת ואע"ג דבדק מערב יו"ט אימור לא בדק יפה יפה ואע"ג דבדק יפה יפה אימור יצתה רובה וחזרה ומותרת הואיל ואינה יולדת בלילה וכדר' יוחנן דא"ר יוחנן ביצה שיצאה רובה מערב יו"ט וחזרה מותרת לאכלה ביו"ט ודוקא דאיכא זכר בהדה אבל ליכא זכר בהדה לא דכיון דספנא מארעא איפשר דילדה בליליא: **מתני'** **) ה השוחט חיה

*) דף ז: °) [דף קפד ע"ב] **) דף ב:

רש"י

לכבודו: דלא אותיבי כו' · כלומר לא הכנתי לי עירובי תבשילין לאפות ולבשל מיו"ט לשבת: האידנא · ביו"ט ראשון והוא חמישי בשבת ועל תנאי אם היום חול ומחר קודש יהא עירוב ואם היום קודש ומחר חול איני צריך לכך: אף בביצה · דנולדה בזה מותרת בזה אפי' בשני יו"ט של ר"ה: הואיל ומתיר את עצמו · בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מאיסור מוקצה מתיר עצמו בלידתו דמגו דאיתקן להא איתקן להא: ביצים גמורות · ואפי' בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור: אימור יצאה רובה וחזרה · אע"ג דמילתא דלא שכיחא הוא אנו דפסים לן דאינה יולדת בלילה תלינן בה: דספנא מארעא · מתחממת מן הקרקע ויולדת ביצים: בלילה · בליל יו"ט: בדקר

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עפ"ל הטור: (ב) כתב כנ"ל: (ג) נ"ב לשון טור בסי' תלח: (ד) נ"ב ע"כ: (ה) נ"ל דברי ותוי' מם נמחק: דף ו'

הגהות חו"י

(א) נ"ל אף ביצה מותרת: (ב) כרי"ף שבת סי' תלח:

איתמר אפרוח שנולד ביום טוב רב אמר אסור · משום דמוקצה הוא: הואיל ומתיר עצמו בשחיטה · הואיל ומתיר עצמו בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מאיסור מוקצה התיר עצמו בלידתו דמגו דאתקן להא אתקן להא · רב אלפסי ז"ל לא פסק בזה הלכתא כמאן משום דאסתפקא ליה מדקי"ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי וקי"ל נמי רב ורבי יוחנן הלכה כר"י ורבינו חננאל פסק כרב וכן דעת הר"מ במז"ל אבל הר"ז הלוי ז"ל פסק כשמואל לקולא משום דבגמרא משמע דרב כהנא ורב אסי סברי כוותיה וכן דעת הרשב"א ז"ל משום דבגמרא תניא כוותיה דמר ותניא כוותיה דמר והוה ליה ספיקא דרבנן ונקיטי' לקולא ומפלוגתא דרב ושמואל שמעינן דלא קי"ל כרשב"י דאמר דאפרוח שלא נתפתחו עיניו אף בחול אסור דע"כ לא פליגי אלא ביו"ט אבל בחול לכולי עלמא שרי ואע"פ שלא נתפתחו עיניו דסתמא הכי הוא *) מדקאמר ר"א בן יעקב אף בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו וכמו שכתבתי בחדושי:

תניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאוכלן ביו"ט · כבר פירשתי למעלה דאפי' ביו"ט אחר השבת שרי: והשוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב בגמרא · מוכח דביצים גמורות שאם להן חלבון וחלמון אע"פ שעדיין מעורות בגידין מותרות לאכלן בחלב וה"ה נמי דביצים גמורות כי האי גוונא לא בעו מליחה אבל שאין גמורות בעו מליחה דבשר גמור נינהו:

אמר רב מרי בריה דרב כהנא בדק בקינה של תרנגולין מעיו"ט · בהש"מ דשוב לא ילדה אלא בלילה: ולמחר השכים · קודם עלות השחר והא דנקט בדק לרבותא נקטיה דאע"ג דבדק ולא מצא דליכא למתלייה בנולד בחול אפי' הכי מותרת דכיון שתשמישה ביום אינה יולדת אלא ביום והאי לא ילדה בלילה: אימור יצתה רובה וחזרה הואי וכדרבי יוחנן · ואע"ג דמילתא דלא שכיחא היא כיון דפשיטא לן דאינה יולדת בלילה תלינן בה:

ודוקא בדאיכא זכר בהדה · משום דכל היכא דאיכא זכר בהדה לא ספנא מארעא ובגמ' אמרינן דכל היכא דאיכא זכר תוך שיתין בתין איכא זכר בהדה מיקרי אבל ליכא זכר בהדה כיון דספנא מארעא בליליא אפשר דילדה בליליא מיהו מוכח בגמרא דכי אמרי' דאפשר דילדה בליליא ואסורה דוקא היכא דבדק מעיו"ט ולא מצא בה ביצה אבל לא בדק כל שהשכים למחר ומצא בה ביצה מותרת דתלינן דילמא מאתמול רמתא ואע"ג דספיקא בדבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן אסור וכמו שכתבתי למעלה אפ"ה שרי משום דאף ספנא מארעא אינה יולדת על הרוב אלא ביום כי היכי דעל הרוב לא ספנא מארעא אלא ביום אבל בדק עפי שייך למיתלי דילדה בלילה אע"ג דמיעוטא הוא מלמתלי בדר' יוחנן דיצתה רובה דמיעוטא דמיעוטא הוא דעבדי הכי אלא דבאיכא זכר בהדה תלינן בה דלא אפשר בלאו הכי ומהא משמע דאפילו בדבר שיש לו מתירין בדרבנן אזלינן בתר רובא משום דלא איתחזק איסורא ואע"ג דאמרינן דכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל שאני הכא דלא איתחזק איסורא ומהא שמעינן שמותר ליקח ביצים מן עובדי כוכבים בלילי יו"ט ראשון לפי שרובן הן של זכרים שאינן יולדות אלא ביום ואפי' בדספנא מארעא הא אמרי' דרובן יולדות ביום וכן בליל יו"ט שני של גליות · אבל ביו"ט שני של ר"ה אסור דאפילו יולדת ביום אסורה דקדושה אחת הן ונולדה בזה אסורה בזה ואיכא מאן דשרי אפילו ביום ראשון של ר"ה ובשני ימים של גליות משום דרובן של ביצים לאו בני יומן נינהו ואזלינן בתר רובא כל היכא דלאתי מאן דמזבן לגביה אבל למיזל לגבי דידהו דהוה ליה מקום קביעותן אסור דילמא איכא חד דמזבן ביצים בני יומן וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי: **מתני'** השוחט חיה ועוף ביו"ט בית שמאי אומרים יחפור בדקר.

פחל"ח

*) [נוסחא' כתבו נראה לומר שנתפתחו עיניו היום]

שיטות ריב"ב

טוב שהוא מן התורה הולו של מועד הוא: בשני ימים טובים של ר"ה · שהיו סמוכין לשבת כגון יום חמישי ויום ששי: ליתיב מר האידנא · ביום ראשון שהוא יום חמישי ועל תנאי אם היום חול איני צריך לכך: מי אמר · והרי הן כיום ארוך וכניסה קודש: אף בביצה · אם חשובים כשני ימים טובים של גליות שהם ספק ומותרת: אמר ליה רב מרדכי לרבינא מנהרדעי לא תותביה למר דבפירוש שמיע לי מיניה דמר דלא סבירא ליה דנהרדעי · רב מרדכי תלמידו של רב אשי היה. כתב הרב דודי ז"ל אפרוח שנולד ביום טוב פלוגתא דרב ושמואל ואיתימא ר' יוחנן והרב אלפסי ז"ל לא

שלטי הגבורים

אחר לחזור למקומו או אם נאמר שאין לו אלא אלפים ממקומו ואם הוא אלפים נכלעים בתוך התחום יחזור למקומו: מעשה במת תינוק בן ב' יום ביום טוב ב' ואמר הריב"ם כיון שלא היה ודאי ידוע שכלו לו חדשיו אין דינו כשאר מת לחלל עליו יו"ט ור"י בן רבינו יעקב הלבן אומר כיון שרוב נשים יולדות ולד של קיימא דינו כשאר מת (א): לשון ריא"ז מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין ולא ישראל ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בב' יו"ט של ר"ה שהרי יום ב' מדברי סופרים ואין עושין יו"ט שני אלא מפני ספקתים היו מקדשין בירושלים יום ב' אפילו אם הוצרך לתקן לו תכריכין או להלוות לו הדם מן המתוכר עושין לו ביו"ט ב' הכל ע"י ישראל לפי שיו"ט ב' כחול באותו אבל המת בין שמת ביום א' ונתעכב בב' בין שמת ביום ב' עצמו ונראה בעיני שאם היו הקברות חוץ לתחום מוליכין אותו לבית הקברות ומחזירין למקומן והרי הן כאילו לא יצאו כמבואר בקונטרס הראיות: א נ"ל דדעת רבינו לפסוק כר' יוחנן לפי שרב ורבי יוחנן הלכה כר"י יוחנן אולם באשר"י (ב) פסק דדעת רבינו הוא לאסור אפרוח שנולד ביו"ט ועגל דברי דוקא בעומדת אמו לאכילה אבל עומדת לגדל ולדות אסור לדברי רבינו וכן לדעת מיי' דפסק במוקצה כרבי יהודה ביו"ט ולדעת ר"י ור"ת וסמ"ג אפילו עומדת לגדל ולדות שרי (ג) ואם נולד בשבת כתב הרי"ל אפרים שאסור ביו"ט שלאחריו משום הכנה וב"ה והרא"ש כתב שמותר דלא שייך הכנה בלידות העגל (ד) וכ"ע בסמ"ג דס"ל כר"י ור"ת בענין מוקצה ואפ"ה נראה מדבריו דלא שרי לשחוט העגל שנולד ביום טוב אא"כ היה מוכן אגב אמו וזה כדברי רבי יהודה כמו שכתב שהוא וכ"ע: לשון ריא"ז אפרוח שנולד ביו"ט אסור לשוחטו ביו"ט וכן אסור לטלטלו אבל עגל שנולד ביום טוב מותר לשוחטו ולאוכלו שהרי עד שלא נולד היה ראוי בשחיטת אמו ואפילו אם נולד מן הטרפה מוכן היה עם אמו להאכילו לכלבים שהבשר טרפה לכלבים הוא עומד: ב כתב הרשב"א כל שיש לה חלבון וחלמון אף על פי שהיא מעורה בגידין הרי זו גמורה אין לה אלא חלמון עדיין בשר הוא. ורש"י פי' כשגמר החלמון ועדיין היא אדומה ומעורה כמו הכלל של הכבד שמתוכר באשכול שרי וירצה מדבריו שמתיר אפילו אין לה עדיין חלבון:

פסק בה הלכתא כמאן ונראה לנו כיון דאיכא רב כהנא ורב אסי דסברי כשמואל נקיטינן לקולא · ועגל שנולד ביום טוב אפילו רב מודה דשרי כיון דאית ביה תרתי דמוכן אגב אמו ומתיר עצמו בשחיטה ואפילו נולד מן הטרפה נמי מותר דהרתי נמי אית ביה הואיל ומתיר עצמו בשחיטה והואיל ומוכן אגב אמו לכלבים. ופירוש הואיל ומתיר עצמו בשחיטה כלומר הואיל ומתיר עצמו בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מאיסור מוקצה התיר עצמו בלידתו דמגו דאתקן להא אתקן נמי להא ופירוש הואיל ומוכן אגב אמו והוא שהוא בעודו בתוך מעיה היה נאכל אבל באפרוח שנולד ביו"ט ליכא למימר ביה דהואיל ומוכן אגב אמו (דלמא כל) [דלכל] אדם אינו ראוי ואף לאכילת כלבים לא הוה עומד: ואע"ג דבדק יפה יפה דליכא למימר דמאיתמול איתילידא כיון דקיימא לן דכל שתשמישו ביום מוליד ביום ולא בלילה אומר יצתה רובה מערב יו"ט וחזרה ובליל יום טוב שני נולדה ומותרת ביו"ט כר' יוחנן ואע"ג דאין דרך התרנגולת להוליד בלילה כי האי גוונא ביצתה רובה ביום וחזרה מולידה בלילה ודוקא בדאיכא זכר בהדה אבל ליכא זכר בהדה ובדק מערב יום טוב ולא מצא ולמחר השכים ומצא כיון דספנא מארעא איפשר דילדה בליליא ולא אמרי' דילמא יצתה רובה מערב יו"ט ומתפרי דכיון דספנא מארעא טפי שכיח מלמימר יצתה רובה וחזרה והיכא דליכא זכר בהדה ולא בדק מערב יום טוב ולמחר השכים ומצא מותרת דאפילו בספנא מארעא טפי שכיח למרמא בימאמא מלמרמא בליליא ומשום הכי תליכן לקולא ואמרי' דמאיתמול רמתא. הכי סלקא שמעתא בגמ' והרב ז"ל לא פרשה כל הצורך: **מתני'** השוחט חיה ועוף ביום טוב · פרכינן בגמ' השוחט דיעבד אין לכתחלה לא אימא כיפא ומודים באם שחט שיחפור בדקר ויכסה מכלל דרישא אפלו לכתחלה ואוקימנא לעולם רישא אפילו לכתחלה והכי קאמר השוחט צבא לימלך כיצד אומר לו בית שמאי אומרים אומרין לו לך חפור שחוט וכסה ובית הלל אומרים וכו' ולקמן בפרקין איתפריך בה האי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל וקמא לה מתניתין הכי בית הלל אומרים אומרין לו לך חפור שחוט וכסה ובית שמאי אומרים לא יחפור ואלא א"כ וכו' וכי אמרי בית הלל דאומרין לו לך חפור שחוט וכסה הני מילי כשיש לו דקר נעוץ מבעו"י דכי היכי דמודים באם שחט פליגי בלכתחלה:

מלחמת ה'

ועוד אפרוח שנולד ביום טוב פלוגתא דרב ושמואל וכו' · ונראה לנו כיון דאיכא רב כהנא ורב אסי דסברי לה כשמואל נקטינן לקולא: **אמר** הכותב והא איכא רבה ואיתימא רב יוסף דבתראי אינון וסבירא להו כרב והכי פסוק לנו קמאי רב אחא משבחא ורב שמעון בעל הלכות וכרונו לברכה ומה שכתב עוד בעגל שנולד ביום טוב שאפילו רב מודה (ה) שם כיון דאית ביה תרתי מוכן אגב אמו ומתיר את עצמו בשחיטה דברי הבאי הם ושלא לצורך הוא נראין בהם דרב לית ליה מתיר עצמו בשחיטה כלל אלא טעמא דשמעתא דבילה לרב משום סכנה דרבה היא אסורה והכא ליכא משום סכנה אלא משום מוקצה בלחוד דאסור והיכא

המאור הקטן

אפרוח שנולד ביום טוב פלוגתא דרב ושמואל ואיתימא ר' יוחנן והרי"ף ז"ל לא פסק בה הלכתא כמאן משום דאסתפקא ליה מדקי"ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי וקיימא לן רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן א) ונראה לנו כיון דאיכא רב כהנא ורב אסי דסברי לה כשמואל נקטינן לקולא ועגל שנולד ביום טוב אפילו רב מודה דשרי כיון דאית ביה תרתי דמוכן אגב אמו ומתיר עצמו בשחיטה ואפילו נולד מן הטריפה נראה לנו שהוא מותר כטעמיה דרבה ואיתימא רב יוסף דבתראי אינון ותרתי לקולא אית ביה נמי חדא דמוכן אגב אמו לכלבים וחדא דמתיר עצמו בשחיטה והיכא דמתיר עצמו בשחיטה ואינו מוכן על גב אמו היינו פלוגתא דרב ור' יוחנן באפרוח ולא דמי למדבריות דהתם אין היתר שחיטה בא להן בו ביום כאפרוח · והיכן דמוכן אגב אמו ואינו מתיר עצמו בשחיטה אפילו רבי יוחנן מודה שהוא אסור וזו היא ביצה שנולדה מתרנגולת העומדת לאכילה דאסר לה רבי יוחנן משום משקין שזבו ומדאיפליגו בה אמוראי באפרוח שנולד ביו"ט שמעינן מינה דליתא לדרבי אליעזר בן יעקב דאמר אף בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו וכן כתב הרי"ף ז"ל במסכת חולין: **מתני'** השוחט חיה ועוף ביום טוב אקמא רבה ורב יוסף בהשוחט שבא לימלך ומדרמי' לקמן מתני' אהדדי ואמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ג) איתהפכא לה מתני' דהשוחט חיה ועוף והוו להו בית הלל לקולא דאי אחורת תרים:

השגות הראב"ד

בה ביצים גמורות מותרות וכ"ש שאין גמורות אפילו ביו"ט אחר שבת: א) **ונראה** לנו עד נקטינן וכו' : א"א זה אינו כלום דרב אחא ובעל הלכות פסקו לחומרא כרב אע"ג דאתמהו עליה רב כהנא ורב אסי לא סדר ביה ורבה ורב יוסף סייעוהו למלתיה ותרתי מתנייתא אשכחן כרב : ג) **איתהפכא** לה מתניתין דהשוחט חיה ועוף דהוו לגו ב"ה לקולא וכו' : א"א כולה מילתא דידי ועוד תוספתי ראיות מה שלא כתב זה :

עין משפט

א מיי' פרק ג מהלכות יו"ט טור או"ח סי' תצח :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הוסק: (ב) תי' בו נמחק: (ג) נ"ב לא: (ד) נ"ב אלא: (ה) ותרווייהו כצ"ל :

ברש"י בגמ' הגי' ומלאכ' היא

גמרא

א ועוף ביו"ט בש"א יחפור בדקר ויכסה ובה"א ב לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעו"י ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה שאפר כירה מוכן הוא : **גמ'** *א"ר זריקא א"ר יהודה והוא שיש לו דקר נעוץ מבעו"י והא קא עביד כתישה אמר רב חייא בר אשי אמ' רב *בעפר תיחוח: שאפר כירה מוכן הוא: אמר רב יהודה אמ' רב לא שנו אלא שהוסק מערב יו"ט אבל (א) ביו"ט אסור °ואם ראוי לצלות בו ג ביצה מותר תניא נמי הכי כשאמרו אפר כירה מוכן לא אמרו אלא שהוסק מעיו"ט אבל הוסק ביו"ט אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר · הכנים עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו : א"ר יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו : דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שייחד לו קרן זוית °וכוי אסור למישחטיה ביו"ט דתנן כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו ד אין מכסין את דמו ואפילו איכא עפר מוכן ואפי' באפר כירה מאי טעמא *אמר רמי בריה דרב ייבא גזרה משום (דף ח:) התרת חלבו דמאן דחזי ליה דמיכסי לדמיה ביום טוב אתי למימר דמין

רש"י

מתני' בדקר. פולא: ומודים שאם שחט וכו' כדמפרש בגמ' שיש לו דקר נעוץ מבעו"י : **גמ'** ליכא קעביד כתישה. דכיון דאמרת והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא טעמא דמתניתין לאו משום דעשה דחי לא תעשה אלא משום דכבר חפור ועומד והא קעביד כתישה שעדיין רגבים מדובקים ואין ראוין לכיסוי אלא א"כ כותשם וכותש תולדה דטוחן *ואב מלאכה היא: שהוסק מעיו"ט · או אפר הכירה מוכן הוא דמאתמול דעתיה עילויה לכל מילי: אבל הוסק ביום טוב · דליכא למימר דעתיה עילויה מאתמול אסור : ואם ראוי לצלות בו ביצה · שעדיין הוא רמץ חם מותר דמאתמול בעודם עצים הוכנו להסיק ולבשל ולצלות בם ואיידי דחזי לאפוקי ביה לצליית ביצה שקיל ליה ומנח על הדם : הכנים עפר · הרבה במקום אחד לצורך גינתו או לחורבתו לשוטחו בה: מותר לכסות בה דכל זמן שהוא צבור דעתיה עילויה לכל צרכיו : מכנים אדם מלא קופתו עפר · בפתח ונותנו במקום אחד ועושה בה כל צרכו ובעפר תיחוח איירי שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הזמנה בעלמא : כוי · ספק חיה ספק בהמה אין שוחטין אותו ביו"ט

רבינו נסים

פאל"ה בלע"ז : ומודים שאם שחט. כדמפרש בגמרא בשיש לו דקר נעוץ מבעוד יום : שאפר כירה מוכן הוא · בגמרא בעי אפר כירה מאן דכר שמיה ומתרץ הכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא : כתב הר"ם במז"ל בפ"ג מהלכות יו"ט השוחט בהמה ביו"ט מותר לתלוש נמר במקום הסכין ובלבד שלא יזיזנו ממקומו אלא ישאר שם מסובך בשאר נמר הצואר אבל בעוף לא ימרוט מפני שזה הוא דרכו ונמצא תולש ביו"ט ע"כ· וגמרה להא מילתא מדתנן בבכורות בפרק הלוקח בהמה (דף כה:) רבי יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ואיבעיא לן עליה בגמרא כנגדו ביו"ט מהו ואסיקנא דכנגדו ביו"ט מותר דתולש לאו היינו גוזז ופרכינן עלה והא תניא התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות ואמר ריש לקיש תולש חייב משום גוזז ומפרקינן שאני כנף דהיינו אורחיה ומשמע דכיון דהיינו אורחיה אסור למרוט את הנוצה ביו"ט והרמב"ן ז"ל חלק עלי' ואמר דהתם הכי קאמרינן היכי אמרת דתולש נמר מן הבהמה לאו היינו גוזז מ"ש מן התולש את הכנף דחייב משום גוזז ומפרקינן דלא דמי כנף לנמר דנמר לאו היינו אורחיה בתלישה אלא בגיזה וכנף היינו אורחיה וכיון דהיינו אורחיה אם לא היה סופו של יו"ט לידחות אצל מלאכה זו כשם שאין סופו לידחות אצל נמר הבהמה אין ה"נ דהוה אסור אבל כיון שסופו לידחות דהא אפילו לאחר מיתה מיקרי גוזז כדגרסינן בירושלמי בפרק כלל גדול התולש מן הבהמה [המתה] חייב תלישתה זו היא גזיזתה וכיון שכן אף על גב דהיינו אורחיה מה לי מחיים מה לי לאחר מיתה הלכך שרי וכן נהגו וכבר כתבתי זה בפרק כלל גדול בס"ד : **גמ'** והא קא עביד כתישה· לרב יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא טעמא דמתניתין לאו משום דאתי עשה ודחי לא תעשה אלא משום דכבר חפור ועומד הוא והא קא עביד כתישה שעדיין רגבין מדובקין ואין ראוין לכסות אלא א"כ כותשם וכותש תולדה דטוחן הוא : בעפר תיחוח· ואמרי' בגמרא דמשום גומא נמי ליכא דהא קי"ל החופר גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה דמקלקל הוא וכל המקלקלין פטורין וכיון דבשבת פטור אבל אסור הכא דשחט שרי לכתחילה וא"ת דהכא משמע דעפר תיחוח יש בו משום גומא ואלו בפרק כירה [דף לט·] אמרינן גבי לא יטמיננה בחול מ"ט רבה אמר גזירה שמא יזיז עפר ממקומו ופרש"י ז"ל וקא עביד גומא ואמרינן מאי בינייהו א"ב עפר תיחוח כלומר דלרבה איכא דדמי לרמץ לרב יוסף ליכא דבעפר תיחוח ליכא גומא יש לומר דעפר תיחוח דאמרי' התם היינו שהוא תיחוח כל כך שכשהוא נותן הבילה על גב עפר נכנסת מאליה בתוכה ואיהו לא עביד מידי הלכך ליכא שום גומא ובמתניתין ליכא לתרוצי הכי אבל רבינו האיי גאון ז"ל פירשה שם בהפך דלמ"ד גזירה שמא יטמין ברמץ ליכא דעפר תיחוח ברמץ לא מחלף אבל למ"ד שמא יזיז עפר ממקומו איכא דבעפר תיחוח שייכא ביה גומא וכדאמרינן במתניתין ושמעתא דהתם לא מחוור לי וכמו שכתבתי שם בס"ד : **מיהו** לכולי עלמא אפי' תמצא לומר דבעפר תיחוח איכא משום גומא בפירות ובקמח וכיוצא בו ליכא משום גומא שאם לא תאמר כן יהא אסור ליטול קמח ביו"ט ללוש והכי מוכח בירושלמי בפרק כירה [ה"ג] דבקמח אין בו משום גומא דגרסינן התם תמן אמרינן חמה מותרת תולדות חמה אסורה ורבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדת חמה מותרת ואמרי' מתני' פליג· על רבנן דהכא לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים ומפרקינן שניה היא שהוא עושה חריץ*) ולא אסור בקמחיות אלמא בקמח אין בו משום חריץ וגומא: **לא** שנו אלא שהוסק מעיו"ט·דמאתמול דעתי' עלויה לכל מילי: אבל הוסק ביו"ט·דליכא למימר דעתיה עילויה מאתמול הוה ליה כנולד ואסור. וביו"ט אית לן מוקצה ונולד כמו שכת' הרב אלפסי ז"ל בסוף המסכתא: ואם ראוי לצלות בו ביצה דמאתמול אותן עצים מוכנים להסקה לבשל ולצלות ועודנו בתשמיש זה ואיידי דחזי לאפוקי ביה לצליית ביצה שקיל ליה נמי ומנח ליה על הדם: הכנים עפר הרבה במקום א' לצורך גינתו או לצורך חורבתו מותר לכסות בו·דכל זמן דהוא צבור דעתיה עילויה לכל צרכיו : מכנים אדם מלא קופתו עפר · בפתח ונותנה במקום אחד ועושה בה כל צרכו ולא אמרי' בטלה לה אגב קרקע הבית איידי דזוטרא: והוא שייחד. דלא שטחה דהשתא מוכחא מילתא דלצרכו קא בעי ובעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה וזימון : **וכוי** אסור למשחטיה ביו"ט · כוי בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם מין בהמה הוא או מין חיה הוא : אין שוחטין אותו ביו"ט· משום שמא חיה הוא וטעון כסוי והוא אינו יכול לכסותו היום כדקתני [ואם] שחטו אין מכסין את דמו דשמא מין בהמה הוא

*) נ"ל אלו אמר בקמח יאות כ"ס בד"ס וכ"ה בירושלמי שלפנינו :

נר מצוה

שיטת ריב"ב

לכתחלה: דקר· פלי בלע"ז : ומודים שאם שחט שיחפור וכו'. כשיש לו דקר נעוץ מבעו"י מוקמי' לה בגמרא: (ואפריש בה) [ואפר כירה] מוכן הוא· בגמרא מפרש לה: גמ' והא קא עביד כתיש' לרב יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא טעמא דמתני' לאו משום דאתי עשה דכסוי הדם ודחי את לא תעשה דמלאכת יו"ט אלא משום דקסבר חפור ועומד הוא וקא עביד כתישה. שעדיין רגבים מדובקים ואינם ראוין לכסוי אא"כ כותשין וכותש תולדה דטוחן הוא : שהוסק מעיו"ט דאמרו מאיתמול דעתיה עליה : אבל הוסק ביום טוב · ליכא למימר דעתיה עליה מאיתמול אסירא ואם ראוי לצלות בו ביצה · שעדיין האפר חם כדי לצלות בו ביצה אפילו הוסק בו ביום מותר דאיידי דחזי לצלות בו ביצה שקיל ליה ומנח ליה על הדם: הכנים עפרי הרבה במקום אחד לצורך גנתו או חורבתו מותר לכסות בו דכל זמן שהוא צבור דעתיה עליה לכל צרכיה : מכנים אדם מלא קופתו עפר. בפתח ונותנה במקום אחד ועושה בה כל צרכו ולא אמרינן בטליה אגב קרקע הבית איידי דזוטר והוא שייחד וכו' · ולא (שחטה) [שטחה]. דהשתא מוכחא מילתא דלצרכיה קא בעי לה ובעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה וזימון : כוי . ספק חיה ספק בהמה : אין שוחטין אותו ביום טוב · דשמא חיה הוא וטעון כסוי והוא אינו יכול לכסותו כדקתני ואם שחטו אין מכסין את דמו :

שלטי הגבורים

א נראה מדברי רבינו דאינו שוחט לכתחילה אא"כ יש לו עפר מוכן מאתמול וכ"כ מיי' אבל סמג ור"ת כתבו דאם יש דקר נעוץ ועפר תיחוח בענין שא"צ לחפור אלא שחיט לכתחלה אפי' לא הזמינו אתמול ולרבינו לא מצי למעבד כן אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא סגי לשחוט בלא עפר מוכן:

לשון ריא"ז

ב לא ישחוט אדם חיה ועוף ביו"ט אא"כ יש לו עפר מוכן מערב יו"ט לכסות דמן שהעפר מוקצה הוא כמו שאבנים שהם מוקצים בין בשבת בין ביו"ט לפיכך צריך להזמין העפר מערב יו"ט ולומר זה אני רוצה לכסות בו אפי' היה לו דקר נעוץ בעפר תיחוח מערב יו"ט ואסור לכסות אותו בעפר שלא הוכן לכך ואם שחט יחפור בדקר ויכסה והוא שהיה לו עפר תיחוח אבל אם לא היה לו עפר תיחוח לא יחפור כל עיקר שמא יכתוש הרגבי' וכתיש' הרגבים אסור ביו"ט : כתב הרא"ש ז"ל ותימה מהא דרב אלפס ז"ל דכ' כל המשניות כצורתן ולא הביא הך גמרא דמוחלפת השיטה וה"ר יוסף פירש דלא מהפכינן מלתייהו כלל דבית שמאי ניחא כדקאמר תלמודא שאני הכא דאיכא דקר נעוץ והא דקאמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ה"פ החליפו בית הלל שיטתן להקל בסילוק תריסין טפי מאחריני משום דהוי צרכי רבים ואין רוב צבור יכולין לעמוד בה :

לשון ריא"ז

ג ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר לכסות לפי שלא יצא מכלל אש וראוי לטלטלו לכל דבר ובתלמוד ארץ ישראל מפרש ואם שחט ואין לו עפר מוכן לכסות בו מותר לכסות באפר שהוסק ביו"ט ואע"פ שאינו ראוי לצלות בו ביצה ונראה בעיני שכל זה הוא לפי דעת האוסרי' הנולד ביו"ט אבל לדעת המתירים ומדמי יו"ט לשבת ה"ז מותר לשחוט(ב)בו לכתחלה ולכסות באפר שהוסק ביו"ט אע"פ שאינו ראוי לצלות בו וכן עיקר כמבואר בקונטרס הראיו':

לשון ריא"ז

ד והוא שהיה הדם בזוית אחד אבל אם היה באמצע החצר שמלכלך חצרו הרי זה כדבר מאוס וכגרף של רעי וראוי לכסותו בעבור מוכן ואפי' אם היה דם בהמה כמו שביאר מז"ה ואם לא היה העפר מוכן וכן אם (ג) היה לו דקר נעוץ בעפר תיחוח מעיו"ט לא יכסה בו דם כוי שבוחטו ביו"ט אע"פ שהיה באמצע החצר :

המאור הקטן

קאי רבי יוחנן לומר שהיא המוחלפת לא מיתרצא מתני' משום דבית שמאי דקשיא דבית שמאי אדבית שמאי השתא ומה היכא דשובכו מוכיח עליו מחמרי ב"ש גבי הזרת תריסין שאין שם שום צד היתר אלא שהתירו סופן משום תהלתן דלא ליתא לאימנועי משמחת יו"ט נמצא שכל טעם ההיתר תלוי בשמחת יו"ט בלבד ולא בדבר אחר לא כ"ש שהיה להם להחמיר אלא ודאי מתני' דהשורש היא המוחלפת והוו להו ב"ש לחומרא וב"ה לקילא בשמחת יו"ט וכל המשניות כולן כאחת והיינו דאמרי' לקמן וליכסייה בדקר נעוץ דלית ליה ואריישא דברייתא קאי דקתני אין שוחטין אותו ביו"ט על מה אין שוחטין ישחוט ויחפור בדקר נעוץ כב"ה דאלמא מתני' דהשורש היא המוחלפת ואין אתה יכול לומר דאסיפא דברייתא קאי דקתני ואם שחטו מדמסקי' בה והא מדקתני סיפא אם שחטו אין מכסין את דמו מכלל דעד השתא מרישא דברייתא קא מקשה ליה מכל זה למ"נו דמתני' דהשוחט היא המוחלפת ואע"ג דתנינן לה בבחירתא גבי קולי ב"ש שיבושא הוא דאישתבשא ליה מתני' לתנא דהתם כי היכי דאישתבשא ליה לתנא דהכא ועל תלמוד ערוך שבידינו אנו סומכין ובפלוגתא דרבה ורב יוסף קי"ל כרב יוסף דבשל סופרים הלך אחר המיקל וסוגיין בכולה מסכתא דחיישי' לאימנועי משמחת יו"ט ולאימלוכי לא חיישינן כההיא דתניא ב"ה אומר מוליכים זה אצל זה והרי"ף ז"ל לא חשש לכתוב מכל זה כלום : **ואנו** תמהים עליו היאך פסק בחזרת תריסין כב"ה לקולא וכתב מתני' דהשוחט כצורתה בלא חילוף ובגמרא רמינן להו אהדדי ומתרצי' ומפכינן חדא מקמי חברתה ומדאמר רבה בריה דרב ייבא כוי היינו טעמא דלא מכסי' גזירה משום התרת חלבו שמעי' מכללא דהא דאמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו בין לספק בין לודאי הוא מוכן ומותר לכסות בו אפילו צואה ואין לנו לחוש אם צואה

מלחמת ה'

דמוכן אגב אמו ליכא מוקצה ושמואל ואיתימא רבי יוחנן מוקצה לית להו (ד) משום גזירת משקין שזבו ראוי ליאסר ואפילו במוכן אגב אמו ומטעמא דמתיר עצמו בשחיטה הותרו כולן ודבר ברור הוא זה אבל יש לומר וקרוב הדבר לאמרו דבבעלי חיים לית בהו משום גזירה ולא דמו למשקין שזבו ולא דמו לפירות הנושרין וטעמא דאיסורא משום מוקצה הוא דשמואל נמי ביום טוב אית ליה מוקצה כמו שפרשתי למעלה ולמאן דתני רבי יוחנן איהו נמי אית ליה מוקצה ביום טוב ואף על גב דלית ליה בשבת (ה) תרוייהו כסברא דרב נחמן אמרי והיא סוגיא דבפרק מי שהחשיך דפריך לרבי יוחנן מיום טוב לשבת אתיא כמאן דאתלי לה להך כדשמואל ויהא גם זה סיוע לסברת רבינו ודעת בעל המאור דהלכה כרב נחמן במוקצה ביום טוב :

ועוד ואנו תמהים עליו היאך פסק בחזרת תריסין כבית הלל לקולא כו' : **אמר** הכותב הנה בעל המאור מתמיה על רבינו הגדול ז"ל ואני תמה על כל הגאונים שכך פסקו כולם זכרונם לברכה ולא ראינו להם בתשובותיהם המגיעים לידינו טעם מפורש בדבר וכשאני מחפש ומהפך בשמועות לנוכחם יש לי לפרש ולומר דלר' יוחנן מוחלפת שיטתן של ב"ה דקסבר בשיש להם ציר מן הצד פליגי דשרו ב"ה משום דאין בנין בכלים ואע"פ שהיא מלאכה קבועה ודינה להיות פטור אבל אסור עליה כדאמרינן בפרק כירה בבנין מן הצד נהי דאיסורא דאורייתא ליכא דרבנן מיהא איכא כלומר מפני שהיא מלאכה מתקיימת אפילו הכי משום שמחת יו"ט מותרת ומשום הכי קשיא ליה מהשוחט דהתם נמי מלאכה היא דאי צריך לגופיה חייב עליה אלא שפטור משום כוונה שלו שאינו צריך אלא לעפרה ונטילתן נמי קשיא ליה ולפום הכי אפיך מאי דאפיך והשתא דקיימא לן דבשאין להם ציר אלא באמצע פליגי נטילתן מותרת אפילו בשבת ובחזרתן נמי אין בה משום שמא יתקע שאין עשוי ליתקע בתריסין שהרי כל עצמן לטלטלן הם עשויין ואדרבה רפויין ניהו כדי שיהו נוחין להשמישן הילכך מדינא אפילו בשבת שרי דקי"ל אם היה רפוי מותר ואין לך כאן צד איסור אפילו לב"ש דסברי יש בנין בכלים אלא משום גזרה אטו מן הצד והיא גופא לב"ה משום שמא יתקע הילך משום שמחת יו"ט לא גזרינן גזירה לגזירה בכה"ג לא מוכחא מילתא דעבר אשבות די"ט והכי נמי אמרינן בעור לפני הדורסן כיון דחזי למזגא עלי' ולא מוכחא מילתא דעבר עליה בשבות דשרו ב"ה משום שמחת יו"ט ואע"ג דהיכא דליכא משום שמחת יום טוב כגון שור דערב יום טוב ותריסין דבתי' גזרינן וכדאמרינן לקמן עלה מן הצד שמא יתקע גזרינן אלמא כל היכא דליכא לאתמורי מתמירינן אפי' בשמחת יום טוב וקמו להו מתני' כתריצתייהו קמייתא ולא מתהפכן ויש שמחזק הענין הזה יותר לומר דרבי יוחנן סבר יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים מדאמר בפרק כירה במנורה של חליות שאסור לטלטלה בשבת כטעמא דבית שמאי ביום טוב לקמן בפרק שני ולדידיה לא התירו ב"ה לסלק ולהחזיר אלא מפני שדרכן להטלטל ואינן כדהקין הא אלו החזיר כל צרכו אע"פ שלא תקע חייב חטאת ובחזרה עצמה פטור אבל אסור וכן מפורשת בירושלמי ואנן לא קיימא לן כרבי יוחנן לא בזו ולא במנורה של חליות שכך השמיעה רבינו זכרונו לברכה משם אלא קיימא לן אין בנין בכלים ותזרת תריסין בציר מן האמצע אינה אלא גזרה לגזרה וכדפרישית ומשום שמחת יו"ט שרו ב"ה אע"פ שהחמירו בשוחט חיה ועוף ואחר שכתבתי זה והייתי מחזר בדברי הראשונים להוציא מדבריהם עינים בזה מצאתי נוסחא ספרדית מוגהת שהיא גורסת בסוף השמועה גבי תריסין ודילמא עד כאן לא אמרי ב"ש התם אלא דאיכא דקר נעוץ אי נמי עד כאן לא אמרי ב"ה התם אלא משום דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים אבל הכא לא זו היא הנוסחא שהביא הב"ה לידי אחר שנתן בלבי להסכים לדעת הגאונים והנה עלתה השמועה כדחייה מה שאמר ר' יוחנן מוחלפת השטה והוא ממה שאמרנו שר"י החליף השטה מפני חומרו בבנין בכלים ובסוף העלו בגמרא דלעולם לא תיפוך ולא קשיא והרי זה נכון כדברי הראשונים ומה שאמרו מדקא מקשיא בגמרא ולכסיי' בדקר נעוץ או באפר כירה ה"ק ולכסיי' בדקר נעוץ לבית שמאי או באפר כירה לב"ה והנכון לי שהוא קושיא כוללת הכל כלומר לכסיי' בדקר נעוץ לבית שמאי כדאית להו ולב"ה כדאית להו מר לכתחלה ומר אם שחט באפר כירה כדברי הכל וכן עיקר אבל ג"כ אפשר לפרש דאסיפא דברייתא קאי דקתני ואם שחטו ודקא מבקין בה והא מדקתני סיפא משום דבתירוצין הדריה לרישא ואמרינן לא מיבעיא קאמר כלומר הא תינח רישא סיפא מאי איכא למימר ופלוגתא דרבה ורב יוסף איכא דבית שמאי תדע מדהיים רבא לאימלוכי דאי ב"ה הא לא חיישי כלל לאימלוכי בכולה מכילתין כדאיתא בגמרא וכדכתב בעל זה המאור ז"ל וא"ת מאי טעמייהו דרב יוסף הא בית שמאי חיישי אמר לך רב יוסף שאני הכא דשכיח דלית עפר והתי לאמנועי משמחת יום טוב אבל התם אפשר דאינו בביתיה דהכי שכיחא טפי ועוד שסמוך לתפירה שתיטה ולא אתי לאימלוכי והיינו דקאמר רב יוסף הדרכה היא עדיפא דהא משום צורך גדול לאוכל נפש הוא דשרינן ולא אמר בהדיא דלאימלוכי לא חיישינן ויש לפרש דמפלוגתא דרבה ורב יוסף נפקא לן לב"ה דלרבה דסבר שלא התירו ב"ש לחפור אלא א"כ שחט ב"ה לא התירו כלל אבל רב יוסף דאמר ב"ש מתירין לחפור ולשחוט ב"ה לא פליגי אלא בשאין לו עפר דצריך לעשות מלאכ:

קודם

הוא ואין בו מצות כסוי : **אלא** אפי' שחט בהמה חיה ועוף דאיכא חד דטעון כסוי ואפ"ה אין מכסין משום דקמ"ל נמי בשל בהמה : אבל אם יכול לכסותו בדקירה אחת מותר. דלא טרח אלא בהמה כלל ולא גזרינן דקירה אחת אטו ב' דקירות : **אמר** רבה שחט צפור מעיו"ט אין מכסין אותו ביו"ט · דהיה לו לכסותו מבעו"י ומשום אמטוי משמחת יו"ט ליכא דנהי דלא מכסי לא מיתסר צפור באכילה : גלגל עיסה מעיו"ט · להכי נקט לישנא דגלגול משום דהוא התחלת חיוב חלה כדתנן במסכת חלה [פ"ג] משתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים: מפריש ממנה חלתה ביו"ט · ואע"ג דתנן לקמן [דף לו:] אלו הן משום (שבות) [מצוה] אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט והא נמי כתרומת דגן דמיא (א) ואע"פ שהיה יכול להפרישה מעיו"ט אפ"ה מפרישה ביו"ט לפי שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגלה ביו"ט ולאפותה כדי לאכול פת חמה : ואבוה דשמואל אמר אפי' גלגל עיסה מעיו"ט אין מפרישין ממנה חלה ביו"ט · שלא התירו להפריש חלה אלא בעיסה שנתגלגלה ביו"ט אבל זו היה לו להפריש מעיו"ט כתרומות דגן ופירות · ופסק הרב אלפסי [ז"ל] כאבוה דשמואל מדגרסינן בפ' משילין [דף לז:] אבל פרי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה מפרישינן ויהבינן לה לכהן אלמא דוקא משום דהך עיסה טבילא האידנא הא אילו טבילא מאתמול הוה מיתסר לאפרושי מינה חלה כאבוה דשמואל אבל חלקו עליו מפני שזאת הגירסא אינה ברוב הספרים (א) ועוד כת' הר"ז הלוי ז"ל שאפי' לאותה גירסא אין ראי' ממנה לפסוק כאבוה דשמואל דהתם מיירי בחלת א"י שהיא טובלת ומש"ה כי טבילא מאתמול אסור להפרישה דהוי מתקן אבל הכא בחלת ח"ל עסקינן שאינה טובלת וכדאמר בגמ' דחלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש הלכך אית לן למנקט כרבה דאע"ג דאיחייב מאתמול מפריש לה האידנא דכיון דרשאי לאכול *בתרומה בלא הפרשתה לא הוי כמתקן והרמב"ן ז"ל סמך לדברי הרב אלפסי ז"ל דכיון דרבה אמר סתמא גלגל עיסה מעיו"ט משמע דאפי' בחלת הארץ קאמר והיינו דשייכא בהדי שחט צפור דנהי דאין מכסין אותו ביו"ט היינו משו' דלא מימנע משום שמחת יו"ט בהכי שהרי מותר לאוכלו אע"פ שלא כסה דמו אבל גלגל עיסה מעיו"ט מתוך *) שאין יכול לאכול ממנ' מפריש ממנה חלתה ורבא נמי דהוא בתרא מתרץ בגמ' אליבא דאבוה דשמואל דס"ל דאפילו בחלת חוצה לארץ אין מפרישין ממנה ביו"ט : גרסי' בגמ' [דף ט:] חלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש דהואיל ואינה מן התורה כדקי"ל בפ"ק דקדושין (ד' לו:) דכל מצוה התלויה בארץ בפירות הגדילין אינה נוהגת אלא בארץ אוכל והולך כל הפת ומשייר כדי חלה ומפריש באחרונה וכתב ר"ת ז"ל דמהא שמעינן שאין צריך להפריש מן המוקף בחלת חוצה לארץ אבל יש מי שאומר שצריך להניח לבסוף יותר משיעור חלה כדי שיפריש מן המוקף : **מתני'** ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך · סולם המיוחד לכך וניכר שהוא של שובך טעמא דב"ש מפרש בגמ' דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך והרי הוא עושה מלאכה ביו"ט וב"ה מתירין משום דשובכו מוכיח עליו כלומר שובכו של סולם מוכיח שהוא ניכר שהוא של שובך : מחלון לחלון · באותו שובך עצמו שכן דרך להיות בו מחילות הרבה קן לכל זוג וזוג וחלון לכל קן וקן ובגמרא איכא תרי ליטני דרב חנן בר אמי עלה דהא מתני' ולישנא בתרא אמר הכי מחלוקת ברה"י דב"ש אית להו דרב יהודה א"ר דאמר כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור וב"ה לית להו אבל ברה"ר דברי הכל אסור והרב אלפסי ז"ל לא הביא מכל זה כלום לפי שהוא פסק בפ' חבית [סי' תקנ"ב] כהא דאמר ר"י אמר רב הלכך על כרחיך אמר ב"ה אפילו ברה"ר שרי דאי הוו אסרי ברה"ר ברה"י נמי הוו אסרי אלא ודאי בכל ענין שרו : **אבל** רבינו נסים גאון ז"ל כ' דליתא לדרב משום דאשכחן כמה מתני' דפליגי עליה דהתם בפר' השוחט (ד' מא·) אמר דשוחט אדם בגומא בחצירו ובשוק לא יעשה כן מפני שהוא מחקה את המינין ובפ"ק דמועד קטן (ד' ה:) אמרינן דעושין נברכת במועד וארון עם המת בחצר אלמא דוקא בחצר אבל ברה"ר אסור והיינו דלא כרב ובפרק אע"פ (ד' ס) נמי אמר נגור שטלו בו קשקשים ממעכן ברגלו בצינעה ואינו חושש ופסקינן לה התם אלמא ליתא דרב ולפי זה קי"ל כלישנא בתרא דרב חנן דמחלוקת ברה"י אבל ברה"ר דברי הכל אסור : **ומיהו** לא נהירא דודאי הנהו לא קשיין לרב דאם איתא דקשיין הוה אמר התם לימא מתני' דלא כרב כדאמרינן בפ"ק דע"ז (דף יב·) גבי נתפזרו לו מעות בפני ע"ז לא ישחה ויטלם והיא דפרק השוחט לא קשיא משום דכשהוא שוחט בגומא שבחצירו מי שרואה אותו לא יבא לומר שהוא מחקה את המינין דאדרבה אומר לנקר חצירו הוא צריך והיא דפ"ק (דמשקין) [דמ"ק] נמי לא ידענא מאי פירכא דהתם כי עביד לה עם המת בחצר ליכא למיחש למראית העין שהכל רואין

*) י"ג שהוא יכול

נר מצוה

דמין חיה הוא דאי ספק הוא לא הוו מטרחי רבנן לכסות לדמיה ביו"ט מספיקא ואתי למישרייה תרבא דיליה הלכך אין מכסין את דמו ביו"ט כלל אבל לערב במוצאי י"ט מכסין את דמו כיון דלא מכסי ליה בי"ט אע"פ דמכסי ליה בחול לא אתי למימר הכי תני רבי חייא לא כוי בלבד אמרו אלא אפי' שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו א דמם זה בזה אסור לכסותו ביו"ט א"ר יוסי בר אבין לא שנו אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר אמר רבה שחט צפור מעיו"ט אין מכסין אותו ביו"ט [דף ט'] *א גלגל עיסה מעיו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט אבוה דשמואל אמר אפילו ב גלגל עיסה מעיו"ט אין מפריש ממנה חלה ביו"ט והילכתא כאבוה דשמואל דגרסינן בפרק [דף לז:] משילין *ולא מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט ואפילו ליתנם לכהן בו ביום והני מילי דטבילי מאיתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן :

מתני' ג ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון

רש"י

ביו"ט דשמא חיה הוא וטעון כיסוי והוא אינו יכול לכסותו ביו"ט כדקתני אם שחטו אין מכסין דמו ביו"ט דשמא בהמה הוא כדמסיק טעמ' : ואתי למשרי תרבא דיליה· דאמרי חיה הוא : לא כוי· בלבד אמרו . דאין מכסין את דמו בי"ט דדין הוא שלא יכסהו דשמא בהמה הוא : אלא אפי' שחט כו' · דאיכא חד דודאי טעון כיסוי אפ"ה אין מכסין משום דטרח נמי בשל בהמה : אין מכסין אותו בי"ט · דהיה לו לכסות מבע"י ומשום אימנועי משמחת יו"ט ליכא דמשום דלא מיכסי דמא לא מיתסר בשר באכילה: גלגל עיסה מעיו"ט מפריש ממנה חלתה בי"ט · אע"ג דתנן אלו הן משו' שבות אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט והאי נמי כתרומה דמי : אין מפריש הימנ'· דלא התירו להפריש חלה אלא בעיסה שנתגלגלה ביו"ט אבל זו היה לו להפריש מעי"ט : **מתני'** אין מוליכין את הסולם משובך לשובך· דגזרינן סולם שובך אטו סולם של עלייה ושל עלייה ד"ה אסור כדאמר בגמרא גזירה שמא יאמר הרואה להטיח גגו הוא

שלטי הגבורים

א נראה מדברי רבינו דמיירי היכא שיש לו ס"א מוכן דהא לדידיה לא מצי לשחוט לכתחילה אא"כ יש לו עפר מוכן כדלעיל וכן הוא דעת מיי' והטור הביא דוקא דברי מיי' והשיב עליהם וז"ל דאם יכול לכסותו בדקירה אחת כיון ששחט כבר מותר אפילו אין לו עפר מוכן רק שיהיה לו דקר נעוץ מבעו"י אמנם אם הטעם הוא משום טרחא אי אפשר לפרש כן :

לשון ריא"ז

וכן אם שחט ביו"ט בהמה חיה ועוף ונתערב דמן זה בזה אסור לכסותן ביום טוב ואפי' שחט בעפר מוכן ואם היה באמצע החצר מכסין אותו בעפר מוכן אבל אין מכסין אותו בדקר נעוץ אלא דם חיה ולא דם בהמה ואם יכול לכסותן בדקירה אחת מותר שהרי דקירה זו לדם חיה היא צריכה :

ב ועיסה שנילושה מערב יו"ט בא"י לכ"ע אסור להפריש ממנה חלה ביום טוב אבל בחו"ל דקי"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש רק שישייר ממנה מעט יותר מן החלה פסק רבינו הגאון שיכול להפריש ורבינו וכן רש"י פסקו שאין להפריש ורבינו חיים כתב בשם רש"י דאפילו מה שאוכל ומשייר תחילה הרי בכלל אין מגביהים תרומות ומעשרות וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא טוב שלא להפריש אלא אוכל ומשייר :

לשון ריא"ז

גלגל עיסה מערב יו"ט מפריש ממנה חלה ביו"ט לפי שחלה צריך להאכילה בו ביום לכהן בד"א בחלת חו"ל שאינה נאכלת שאם רצה אוכל והולך ואח"כ מפריש אבל בחלת א"י שהיא נאכלת ואינו יכול לאכול בלא הפרשה אסור להפרישה ביו"ט כמבואר בשוערם הראיות :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והתוספות חלקו על פי הירושלמי דגרסינן כל הלש עיסה מערב יו"ט אין מפרישין חלתה ביום טוב וקאמר לא אין אבל ערם לא וערם היינו גילגול דהכא שלא גמר הלישה מערב יו"ט אלא ביום טוב ואע"ג דסוף סוף היה יכול להפריש מבעו"י מעת גלגול אפ"ה מפריש ביו"ט והיינו דרבא אבל גמר ליבתה מעיו"ט אפי' רבה מודה דאין מפריש חלתה ביו"ט והיינו לא דירושלמי :

עין משפט

א מיי' פרק ג ופ"ד מהל' י"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן תקד תקו:

ב מיי' פרק כו מהל' שבת ופ"ה מהלכות י"ט טור או"ח סימן תקים :

הגהות הב"ח

(א) תי' אע"פ נמחק : (ב) נ"ב היינו : (ג) נ"ל תנאי : (ד) ומהא נמי משמע דלאו כצ"ל :

פ"א נכים

שיטת ריב"ב

דאי ספק הוא לא הוו מטרחי רבנן וכו' לאו למימר דלדידן יסא אסיר לאטרותי בכסוי ספק מצות כסוי דאי הכי למה ליה לרבא בריה דרב ייבא למימר כוי היינו טעמא דלא מכסינן גזרה משום התרת חלבו לימא כוי היינו טעמא דלא מכסינן דלא מטרחינן בכסויו מספק אלא ודאי לדידן שרי לאטרותי בכסויו משום ספק מצוה אבל מאן דהוי סבר דאסיר לאטרותי בכסויו מספק וכיון דמטרחינן בכסויו ודאי חיה הוא ואתי למשרי חלבו : לא כוי בלבד אמרו דהוא ודאי אסיר לכסויי דמיה משום התרת חלבו כדאמרינן: אלא אפילו שחט וכו' דליתיה לאי טעמא כיון דאיכא בהמה ודאי דלא בעיא כסוי לא טרחינן אף בחיה דבעייא כסוי ולעולם טעמא דכוי משום התרת חלבו הוא דאי לאו הכי כיון דשמא טעון כסוי הוא מטרחינן בכסויו כך נראה לי שכותב פירושה . ומפירושי רבינו שלמה ז"ל נראה דר' חייא סבר דכוי היינו טעמא דלא מכסינן משום דלא מטרחינן בכסויו מספק דהשתא בבהמה וחיה דאיכא חד דודאי בעי כסוי לא טרחינן כל שכן בכוי דשמא אינה טעון כסוי כלל: והלכתא כאבוה דשמואל וכו' · והרב דודי ז"ל כ' דהכיא דבפרק אין משילין בחלת ארץ ישראל היא שהעיסה טבולה לה ובהכיא איכא לאפלוגי בין דטבלה האידנא כגון שנגלגה עכשיו ובין דטבלה מאתמול כגון שנגלגה איתמל דאי טבלה האידנא מפרישין ממנה חלה ואי טבלה מאיתמול אין מפרישין אבל חלת חוצה לארץ שאנו עסוקין בה כאן כיון דקיימא לן כשמואל דאמר אוכל והולך ואחר כך מפריש הא לא טבילי כל עיקר ואין בה משום מתקן דהא לית בה משום טבל וכיון שכן אפלו גלגלו מערב יו"ט מפריש ממנה חלה ביו"ט: מתני' אין מוליכין את הסולם. סלם המיוחד לכך שהוא של שובך ואע"פ שהוא בא ליטול גוזלות לשמחת יו"ט אסור כדמפרש טעמא בגמ' שהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך:

מלחמת ה'

קודם שחיטה אבל יש לו עפר כיון דבשעת שחיטה טפל בעפר אין אוסרין לו לשחוט דכי שחיט בהיתירא קא שחיט וכיון ששחט מודים שיחפור בדקר ויכסה והיינו סיפא ואנן קיימא לן בכוליה תלמודא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר מדמניק הילכך ב"ה אסרי לעולם לשחוט אלא א"כ יש לו עפר מוכן לכסוי ודברי ר"ח ז"ל מטין כן שכך כתב וקיימא לן כב"ש דאמרי לא ישחוט אלא א"כ היה לו עפר מוכן וכרבה : **ועוד** אמר רבה שחט צפור מערב יום טוב וכו' · הילכך כרבה מסתברא וטעמיה טפי עדיף ובעיסת חוצה לארץ נאמרו כל הדברים הללו : **אמר** הכותב אין משמען של דברים כן דאי הכי הוי ליה למימר גלגל עיסה בחוצה לארץ מדקאמרינן סתם שמע מינה דבכל נחלקו ועוד דאי בהא פליגי הא בהאי רברבי תליא דאיפליגי (ג) במסכת שבת שר' יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה שיכול ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר אף כאן להפריש מפריש וחבריו חולקין עליו לומר שאף עפ"כ אסור לקרות שם ונראין נמי הדברים דעד כאן לא אמר רבי יהודה התם אלא משום שאינו קורא שם דמעיקרא תרומה והשתא תרומה אבל חלה מודה דמעיקרא חול והשתא חלה תדע דמי לא מודה רבה שאין מגביהין תרומה ומעשרות בשבלין אע"פ שלא נטבלו ותמה על עצמך אם כן ליתמעינן בתרומה ומעשרות של חוצה לארץ שמגביהין אותן ביום טוב אלא ודאי אין להתיר מפני טעם זה אבל רבה אפילו בחלת ארץ ישראל אמרה לפי שלא גזרו חכמים אלא שלא להגביה בתרומה ומעשרות לפי שכן טבולין מאתמול ואפשר היה לו לתקן אבל חלה מאחר שהותר להעלותה מפני שרובן אינן טבולין מאתמול הותרו לעולם ולא פלוג רבנן ושרו משום שמחת יו"ט והיינו נמי דקאמר שחט צפור מערב יו"ט אין מכסין אותו ביו"ט אף על פי שאנו מתירין בחלה מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט אין אנו מתירין כן בכסוי דם צפור לפי שיש בחלה משום שמחת יו"ט ואין כך בכסוי (ד) ומיהא נמי משמע משום דשמואל שרא רבה אלא משום טוב ואבוה דשמואל אסר בכל שיכול לעשותה מערב יום טוב ומתמהי' עלה בגמ' ואפילו בחוצה לארץ נימא פליגא דבריה ופריק דאי משום הא לא אריא דכיון דאם קרא שם אסורה לזרים הכל מודים בכלל אין מגביהין השתבשו בה מפני שמצאו בתוספתא הלש עיסה ביו"ט בין טמאה בין טהורה מותר לטלטלה ומותר להפריש ממנה חלה לשה מערב יו"ט אסור לטלטלה ואסור להפריש ממנה חלה ומתקשים לומר אם בשל ישראל נמי הא במאי מוקים לה וכבר ראיתי בירושלמי שאמרו עליה תיפתר בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה אלא בסוף כלומר בעיסה טמאה אסור לטלטלה ואסור ליטול חלתה אלא טפל אחת אחת ומשייר שיעור חלה בסוף ולפי גמרא שלנו יש לומר דהכיא אבוה דשמואל תנא לה במתני' אבל רבה אפילו בשל ארץ ישראל התיר לפי' אמר רבינו הגדול זכרונו לברכה שנדחית מסוגיתו דבפרק משילין ואע"פ שיש למתעקש לומר דהתם ה"ק דטבילי מאתמול אבל בפרי דטבילי האידנא מפרשי' ומשום הכי מפרשין חלה מעיסה ומיהו הואיל והותרה הותרה כרבה אבן לא מדחינן בני גולה דכיון שמצינו תרומה שזכאי בהרמתה לימא אבל פירי דטבילי האידנא ויהבי' מדקאמר הלה משמע דבהלה נמי בעי' טבילי האידנא ובאמת אם זו שאמר בפרק משילין היא עיקר בנוסחאות ראיה גמורה היא מ"מ רבה דהוא בתרא ואבוה דשמואל מפרקי אליביה ואמר מי לא מודה שמואל בס שאסורה לזרים ומסתייע מזה דהלכתא כאבוה דשמואל : **ועוד** בית שמאי אומרים אין מוליכין את הסולם וכו' שנראה לנו שאין הלכה כרב יהודה אמר רב : **אמר** הכותב אבל מכאן היה נראה שהיא הלכה מדרב מינה לרב חנן בר אמי ואיצטריך לומר תנאי היא ולגא דאמרי כתנא דהכא ולא מנית למימר דלרב פרכינן דהא מאי קושיא רב מוקי לה למתני' בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד ובית שמאי אוסרים מפני מראית העין מתירין משום ששובכו מוכיח עליו ופשטה נמי הכי משמע אלא שמע מינה לרב חנן פרכינן מדרב משום דהלכתא היא ורבן של בני גולה היה בדורו כמו שפי' רבינו שלמה ז"ל :

המאור הקטן

צואה היא ודאי כנהרבילאי או אם היא ספק כרב' וכוי טעמא אחרינא הוא : **אמר** רבה שחט צפור מערב יו"ם וכו' · כתב עלה הרי"ף ז"ל והלכתא כאבוה דשמואל דגרסינן בפרק משילין וכו' [בהלכות א] ואדרבה אפכא מסתברא דהא אמרי' בפ' משילין אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסה ממנה חלה מפרשינן ויהבינן (ב) חלת ארץ ישראל שהעיסה טבולה לה אבל חלת חוצה לארץ דקיימא לן כשמואל דאמר הולך ואוכל ואח"כ מפריש הא לא טבולא כל עיקר ואין בה משום כמתקן דהא לית בה משום טבל הילכך כרבה מסתברא וטעמי' טפי עדיף ובעיסת חוצה לארץ כל הדברים הללו האמורים כן : **ב"ש** אומרים אין מוליכין את הסולם וכו' מדפסיק הרי"ף כרב יהודה אמר רב דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור אליעזר ור' שמעון דתניא שוטחן בחמה קאמר לן פלוגתא דמתני' בין ברשות היחיד בין ברשות ולא כרב חנן בר אמי ובמסכת שבת יש לנו בזה סברא אחרת שנראה לנו שאין הלכה כרב יהודה הילכך הליכת סולם ברשות הרבים אסור כלישנא בתרא דרב חנן בר אמי ובהטוי סולם של עלייה לן לאיסורא מעוברא דבני רבי חייא דנפק לקריאתא :

השגות הראב"ד

[ה] · אדרבא איפכא וכו' : א"ה אף אני כך תפסתי על דברי הרב ז"ל ולאחר ימים רבים חזרתי בי מפני שראיתי · רבה שהוא בתרא מסייע ליה לאבוה דשמואל ומהדר לאוקומיה מ"ת דשמואל כאבוה ומפרש טעמא הלכתא

רואין שלצורך המת עושה אותו ולפיכך אמרו בירושל' עלה דההיא ל״ש אלא באדם שאינו מפורסם אבל אם הוא אדם מפורסם עושין לו ארון אפי' בשוק וכתבו הרב אלפסי ז״ל בהלכותיו אלא מההיא דתניא התם [דף ח:] ועושין לו ארון מנסרים המוסרין מעיו״ט רשב״ג אומר אף מביא נסרים ומכסן בלינטה בתוך ביתו הוא דאיכא למידק עליה מאי מהני לן ליבטה וחלקו ואמרו דכשחושדין אותו בדבר שאלו עשאו עבד איסורא בהכי אמר דאפילו בחדרי חדרים אסור כהולכת סולם ונפלו כליו למים אבל היכא שחושדין אותו שסוברין שהוא נר מצוה עושה איסור ואינו עושה אותו בכי

רש״י

מחלון לחלון °וב״ה א מתירין בש״א לא יטול אלא א״כ נענע בו מבעוד יום ובה״א עומד ואומר זה וזה אני נוטל: גמ' *תניא א״ר יהודה בד״א בסולם של שובך אבל בסולם של ב עלייה דברי הכל אסור: מתני' *זימן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים שנים ומצא שלשה אסורין שלשה ומצא שנים מותרין בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים ואם אין שם אלא הן הרי אלו מותרין: גמ' זימן שחורים ומצא לבנים פשיטא אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שזימן שחורים ולבנים והשכים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא הני אינהו נינהו ואיתהפוכי איתהפך קמ״ל הנך אזול לעלמא והני אחרינא נינהו תניא במה דברים אמורים ג ביוני שובך וביוני עליי' ובצפרים שקננו בטפיחים או בבירה אבל אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסיאות אינן צריכין זימון מפני שהן ברשות אדם: מתני' *בית שמאי אומרים אין בנוטלין את העלי לקצב עליו בשר וב״ה מתירין בש״א אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא יגביהנו אלא א״כ יש עמו *)בשר ובית הלל מתירין:

*) בגמרא וברא״ש איתא כזית בשר

[illegible]

מעיו״ט

המאור הקטן

[דף יא ע״א] רבא אמר בשתי קינין זו למעלה מזו עסקי' ולא מיבעיא קאמר כתב עלה ה״ר שלמה ז״ל ולא מיבעיא קאמר לא גרסינן ואנן גרסינן ליה והכי מפרשי' לה למתני' אליבא (ג) דרבה א׳] זו ששנינו בתוך הקן ולפני הקן הן שתי קינין זו למעלה מזו התחתונה היא הפנימית ועלה שנינו בתוך הקן והעליונה היא החיצונה ועליה שנינו לפני הקן והיינו דקתני בתוך הקן ומצא לפני הקן

השגות הראב״ד

[illegible]

מפיו"ט דלא מפלגינן בין אפשר ללא אפשר אלא במכשירין וכמו (ג) שנכתוב לפניט בס"ד: **אבל** לקדירה דבעי מליחה טפי לא· (ג) אמר בגמרא דאפי' ללי כעין קדירה כגון אדם שמולח ללי שלו קרוב למליחת קדירה שלו אסור: **אין** מולחין את החלבים· כדי שלא יסריחו דמולח מידי דשייך ביה עבוד כגון חלבים דלאו אוכלין גמורין הן יש בו משום מעבד ונסתפק הראב"ד ז"ל כי היכי דשרינן גבי עור למלוח עליו בשר ללי אי שרינן הכי בחלבים ומשמע ליה דאסור שמתוך שאין דרך למלוח על החלבים מחמת איסורן מוכחא מילתא דלעבדן קא עביד: **מולח** אדם נר מצוה כמה חתיכות בבת אחת·דחד טירחא לכולהו: מערים· לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חברתה חביבה לי לאכלה היום וחוזר ומולחה ואע"ג דאמרינן לקמן גבי מי שלא הניח ערובי תבשילין ובשל בהערמה[דף יז:] דקנסינן ליה טפי ממזיד התם היינו טעמא לפי שפשיעתו גרמה לו פסידתו שהיה לו להניח ערובי תבשילין אבל הכא כיון שההפסד בא לו מחמת יום טוב התירו לו להערים ולפיכך אמרו בירושל' גבי עור דמלח הכא ומלח הכא עד דמלח כוליה לפי שההפסד בא לו מחמת יו"ט ולא מחמת פשיעתו: **מתני'** אין מסלקין את התריסין ביו"ט· מפרש בגמרא תריסי חנויות שהן כמין תיבות ועומדות בשוק ואינן מחוברות בקרקע· ותריסין הן דלתות החלונות של חנויות שסוגרין בהן את החלונות בלילה ומסלקין אותן ביום ונותנין אותן לפניהן ושוטחין עליהם תבלין למכור לרבים וביו"ט מותר ליקח מחנוני המכירו ובלבד שלא יזכיר לו סכום המקח וב"ש אסרי אפילו סלוקן אע"פ שאין להם ציר אלא באמצע גזירה אטו יש להם ציר מןהצד כדפרשי' בגמ' משום דס"ל לב"ש דיש בנין בכלים ויש סתירה בכלים וב"ה לא גזרי ולהכי שרי אף להחזיר וחזרה ודאי שלא לצורך היא ואע"ג דאמרינן אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים אפ"ה איכא למיגזר ציר באמצע (ד) אטו ציר מן הגד וציר מן הגד [בדבתי] שמא יתקע וחייב משום מכה בפטיש אלא [בחנויות הוא] דשרו ליה משום תחלתן כדאמרי' בגמרא ובגמרא רמו הא מתני' דב"ש אזלי בה לחומרא וב"ה לקולא אמתני' דהשוחט חיה ועוף ביו"ט דאזלי בה ב"ש לקולא וב"ה לחומרא ואמרי' דמוחלפת השיטה כלומר דחדא מינייהו מתהפכת ולפיכך כתב הר"ז הלוי ז"ל אנו תמהין על רב אלפסי ז"ל היאך פסק בחזרת תריסין כב"ה לקולא וכתב מתניתין דהשוחט כלורתה בלא חלוף ובגמ' רמינן להא אהדדי ומפרקי' הפוך חדא מקמי חברתה ע"כ אבל הרב אלפסי ז"ל הביא לשתיהן כלורתה משום דמשמע דאיהו גריס כמקצת נוסחי דגרסי עלה דההיא דילמא לא היא ע"כ לא אמרי ב"ה הכא אלא משום דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים אבל התם לא ולפי גירסא זו לא מתהפכה חדא מינייהו: **גמ'** אבל דבתי לא דכיון דברשותיה ניהו.כלומר שאותן תיבות עומדות בתוך הבית פתח ולא אתי לאמנועי שאינו ירא להניח אותן תיבות פתוחות: ובשיש להם ציר מן הגד כ"ע ל"פ דאסור. לב"ש משום דס"ל יש בנין בכלים ולב"ה גזירה שמא יתקע ציר מן הגד: ציר היינו ידות לשני ראשי הדף דסותמין בו חלון החנויות כמו שעושין לדלתות הבית: ושאין להם ציר כל עיקר כ"ע ל"פ דשרו. דליכא למיחש בהו לא משום בנין ולא משום שמא יתקע: כ"פ בשיש להם ציר באמצע ב"ש סברי גזרינן משום ציר מן הגד. דכיון דמן הגד אסור מדאורייתא דסבירא ליה לבית שמאי יש בנין בכלים גזרינן באמצע אטו מן הגד: ובית הלל סברי לא גזרינן·דכיון דמן הגד גופיה לא מיתסר אלא משום שמא יתקע לדידהו דס"ל דאין בנין בכלים לא גזרינן באמצע דלא שייכי בהו תקיעה אטו מן הגד ומיהו דוקא בתריסי חנויות משום שמחת יו"ט אבל להחזיר בדבתי אפי' כה"ג גזרינן: **שלשה** דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן עור לפני הדורסן·דאי לא שרית ליה מימנע ולא שחיט: וחזרת רטיה במקדש·לכהן שלקה בידו וצריך לעבוד עבודה וצריך ליטול רטיה מעל ידו שלא תהא חוצלת בין ידו לעבודה מחזיר הרטיה לאחר העבודה דאי לא שרית ליה להחזיר לא שקיל ליה מעיקרא: **מתני'** אין מוליאין לא את הקטן·למולו או לטיילו: **גמ'** אבל אבנים וכיולא בהן אפי' ב"ה אסרי' פי' דכי אמרי' [דף יב·] מתוך שהותרה הולאה לצורך הותרה שלא

רש"י

ליה אתי לאמנועי משמחת יו"ס: **גמ'** שאסור לטלטלו· דככר איתעביד בו לורך יו"ס: ללורך גופו· למלאכת היתר: ללורך מקומו· שלריך להשתמש במקומו: משום דמעבד ליה למשכא· הוא מעבד את העור במלח דזהו עבודו: מערים· ומלח בשר על גבי העור: אין מולחין את החלבים ביו"ס· כדי שלא יסריחו ביו"ס ואפי' נשחטה הבהמה ביום טוב דכיון דלאו אוכלין גמורין נינהו מליחתן זהו עבודן: בבת אחת· לחד טרחא לכולהו: מעריס· לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חבירתה חביבה עלי היום לאכלה וחוזר ומולחה: **מתני'** תריסין. דלתות חלונות של חנויות שסוגרין בהן החלונות בלילה ומסלקין אותם ביום ונותנין אותם לפניהם ושוטחין עליהן בשמים למכור וביו"ס מותר ליקח מחנוני המוכר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח: אף להחזיר. לסגור בהן: **גמ'** חנויות כעין תיבות הן ועומדות בשוק ואין מחוברות לקרקע: בשים להן ציר מן הגד. בשני ראשין כשאר דלתות: דאסור· דדמי לבנין: באמלע· כעין פלמייא ותוחב אותו בחור שבאמלע הדופן פתח התיבה: התירו סופן. שאין לורך יו"ס: משום תחילתן. שהוא ללורך יום טוב דאי לא שרית סופן לא עביד תחילתן: עור לפני הדורסן. הותרו שמיתתן מפני שחיטתן: תריסין. הותרו חזרתן משום סילוקן: חזרת רטייה בשבת במקדש. הותרה לכהן שלקה בידו ולריך לעבוד עבודה וליטול הרטייה מידו שלא תהא חוללת בין ידו לעבודה ומחזיר הרטיה לאחר העבודה דאי לא שרית ליה להחזיר לא שקיל ליה מעיקרא: ללורך אוכל נפש. דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה

גמ' תנא ושוין שאם קיצב עליו בשר א שאסור לטלטלו והני מילי מחמה לצל אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר כדאוקימנא לה בפרק כל הכלים (א): בית שמאי אומרים אין נותנין את העור וכו': תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי אמר אביי ל"ש אלא לצלי דלא בעי מליחה טפי אבל לקדרה דבעי מליחה טפי לא משום דמעבד ליה למשכא במילחא: ירושלמי ומערים ומלח הכא ומלח הכא עד דמלח כוליה כלומר ממלח ע"ג העור מעט כאן ומעט כאן עד דמלח כוליה ת"ר אין מולחין את החלבים ואין מהפכים בהן משום רבי יהושע אמרו שוטחן ברוח ב על גבי יתדות אמר רב מתנה הלכה כר' יהושע ואיכא דאמרי אמר רב מתנה אין הלכה כרבי יהושע וסוגיין דעלמא כלישנא בתרא *א"ר יהודה אמר שמואל מולח ג אדם כמה חתיכות בבת אחת ואע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת רב אדא בר אהבה (*אמר) מערים ומלח גרמא: **מתני'** בש"א ג אין מסלקין את התריסין ביו"ט וב"ה מתירין אף להחזיר בש"א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ס"ת לר"ה וב"ה מתירין: **גמ'** מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות ודוקא תריסי חנויות דבעי לאפוקי תבלין (א) דאי לא שרית ליה להחזיר לא פתח ואתי לאימנועי משמחת יום טוב אבל דבתי לא דכיון דברשותיה נינהו פתח ולא מימנע וכשיש להן ציר מן הצד כולי עלמא לא פליגי דאסור ואפי' דחנויות ושאין להן ציר כל עיקר כולי עלמא לא פליגי דשרי ואפי' דבתי כי פליגי בשיש להן ציר ג באמצע בית שמאי סברי גזרינן משום שיש להן ציר מן הצד וב"ה סברי לא גזרינן אמר עולא ג' דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן עור לפני הדורסן וחזרת רטיה במקדש ותריסי חנויות: *ב"ש אומרים אין ד מוציאין לא את הקטן וכו': ב"ש סברי לא אמרי' מתוך שהותרה ד הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וב"ה סברי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך פירוש לצורך לצורך אכילה ושלא לצורך ה כגון קטן ולולב וס"ת והוא הדין לכלים אבל אבנים וכיוצא בהן אפי' ב"ה אסרי

עין משפט

א מיי' פרק ג מהלכות י"ט סמג לאוין ס"ס עס טוא"ח סי' תצט:
ב מיי' פ"ק מהל' י"ט סמג לאוין שם טור או"ח סימן (תלח) (תצט) [תקח]:
ג מיי' פ"ד מהל' י"ט סמג לאוין עס טור או"ח סי' תקיט:
ד מיי' פ"ק מהל' י"ט סמג לאוין עס טור או"ח סי' תקית:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לזכוני לרבים: (ב) נ"ב עיין לקמן במ"ש ר"ס א"ל: (ג) אמרינן כנ"ל: (ד) אטו ליר מן הגד שמא יתקע ליר מן הגד וחייב כנ"ל: (ה) נ"ב והוא נמי לא פטור:

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' בגמ' דף קכ"ג ע"ב ולא כאוקימתא קמייתא שם ע"א דס"ל דגם ללורך גופו ומקומו אסור דדמי לסיכי זיירי ומזורי עי' רי"ף שבת סימן תס"ד רק לא חמירא משאר מוקלה. ומ"מ קשה הרי רי"ף פסק שלפי מכילתין דכל מוקלה ביו"ט אסור. וי"ל אין ר"ל ומ"ש הרי"ף וה"מ מחמה ללל וכו' ר"ל לענין שבת הדין כך ואף על פי דמכנתינו ביו"ט מיירי מכל מקו' הרי"ף במ"ש וה"מ וכו' כוונתו להורות הדין בשבת. ועי' בהוי"ע

שלטי הגבורים

א ור"י אוסר אפילו לטלטלו ללורך גופו וללורך מקומו וכן כתב סמוך בשם סה"ת ופליג:
לשון ריא"ז
אבל לאחר שקלב עליו בשר אסור לטלטלו אפילו לישב עליו לפי שהוא כלי והדם קפיד עליו ומייחד לו מקום ואסור לטלטלו בין בשבת בין ביום טוב:
לשון ריא"ז (ס)
ב ואם רלה למלוח בשר עליהן באויר בתוך ידו בענין שאינו נוגע בהן יש מתירין כיון שאין כאן הוכחה שעושה בשביל החלבים שיש לתלות שבשביל הבשר הוא עושה ויש אוסרים מדלא שרי אלא למלוח ע"ג העור מכלל דע"ג החלבים אסור בכל ענין משום דבמליחה מועטת סגי להו ואפילו במליחה ללי סגי בהו כעבוד והכי מסתבר:
לשון ריא"ז
ג היו להן ליר באמלע אם היו של בעלי בתים הרי אלו אסורים בין ליטול בין להחזיר גזרו ליר שבאמלע משום ליר שהוא מן הגד ואם היו של חנונים לא גזרו בהן משום שמחת יו"ט שלריכין לפתוח חנויותיהן ולמכור לרבים ומותרין בין ליטול בין להחזיר וכן ביאר מז"ה היו דלתות של כלים כגון שידה תיבה ומגדל הרי אלו מותרים לטלטל אפילו יש להן ליר מן הגד ואפי' של בעלי בתים שאין זה בנין וסתירה בכלים ואסור להחזירן שמא יתקע כמו שביארנו בפ' כל הכלים:
ד וכשם שמותר להוליא כך מותר להחזירו וכן אם לריך ללכת לביהכ"נ או לטייל לשמחת יו"ט ואינו יכול להניח קטן בבית יחידי יכול להוליאו עמו וכן מפתח שסגר בו האוכלין שירא להניחו בבית יכול להוליכו עמו וכתב רבינו שמואל דוקא להוליכו בידו אבל ברלועה כדרך תול לא ואין נראה לחלק דלא מיחזי כ"כ עובדא דחול מה שהוא תלוי ברלועה וכן כל לרכי תכשיט יכול להוליא כדי להתקשט בו ביו"ט:
לשון ריא"ז
ולא התירו אלא שיש לו בהן לורך אע"פ שאינו לורך אוכל נפש אבל הולאה שאין בה לורך כל עיקר כגון הולאת אבנים וכיולא בהן אע"פ שהיא מותרת מן התורה ע"י מתוך הרי היא אסורה מד"ס כמבואר בקונטרס הראיות ואפילו לטלטלן אסור שאסרו טלטול האבנים בשבת וביום טוב גזירה משום הולאה. ומ"ה מתיר להוליא כלים ביו"ט אע"פ שאין לו שום לורך בהן אלא שהוא רולה לשומרן ול"נ שלא התירו אלא הולאה הלריכה לו כעין הולאת קטן לולב ס"ת אבל הולאה שאינה לריכה לו לא התירו כמבואר בקונטרס הראיות וכן מבואר בתלמוד של ארץ ישראל שלא התירו להוליא אלא מפתח של אוכלין אבל להוליא מפתח של כלים שאינן לריכים לו לא התירו: ה פי' ר"ת קטן למולו לולב ללאת בו ספר תורה לקרות בו דטעמא דבית הלל דשרו מפרש בגמ' דמתוך שהותרה הולאה ללורך הותרה נמי שלא ללורך ולא שרי במתוך אלא דבר שהוא קלת ללורך כגון הנך שהן ללורך מלוה דאי לא תימא הכי האופה מיום טוב לחול לא ילקה וכן שריפת קדשים ביום טוב אמאי אסרינן בפרק כילד לולין ובפרק במה מדליקין ומוגמר נמי אסרינן בפרק קמא דכתובות ולא שרינן ליה במתוך לפי שאינו שוה לכל נפש כל שכן דבר שאין ללורך היום במקלת ועולת נדבה נמי חשיב ליה לורך היום כדקאמר לקמן בפרק שני שלא יהא שולחנך

שיטת ריב"ב

גמ' ללי. שאין מולחין אותו יפה: אין מולחין את החלבים. כדי שלא יסריחו ואפילו נשחטה הבהמה ביום טוב ואע"פ שהתירו נתינת העור לפני הדורסן התם לא מוכחא מילתא דלעבודים קא עביד משום דחזי למיזגא עליה אבל הכא דמוכחא מילתא אף שטיחתן אסורה בבת אחת דחד טירחא לכולהו: מערים. לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חברתה חביבה עלי לאכלה היום וחוזר ומולחה: מתני' תריסין: דלתות החלונות של חנויות שסוגרין בהן חלונות בלילה ומסלקין אותן ביום ונותנין אותן לפניהם ושוטחין עליהן תבלין למכור לרבים וקא אסרי ב"ש משום דסבירא להו יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים: וב"ה מתירין.דסבירא להו אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים אבל אסורא דרבנן מיהא איכא וגבי שמחת יו"ט כגון סלוק התריסין למכור תבלין ביו"ט אקילו רבנן ואף חזרתן מותרת דאי לא שרית ליה להחזיר לא מסלק ואתי לאמנועי משמחת יו"ט: גמ' ודוקא תריסי חנויות הוא שהתירו אף להחזיר דאי לא שרית ליה להחזיר לא פתח לפי שהחנויות אינן ברשותו וא"א להניחן בלא שמירת דלתות אבל תריסי דבתי לא התירו חזרתן דכיון דברשותיה ניהו אע"פ שלא הותרה חזרתן לא אתי לאימנועי מסלוקן: כשיש להם ציר מן הגד. ידות לשני ראשים דדמו לבנין עור לפני הדורסן · אי לא שרית ליה לא שחיט: תריסי חנויות · אי לא שרית להחזיר לא מסלק: חזרת רטיה במקדש. לכהן שלקה בידו וצריך לעבוד עבודה וליטול רטיה מידו כדי שלא תהא חציצה בין ידו לעבודה מחזיר הרטיה לאחר העבודה: מתני' לא את הקטן. כל מידי דלאו צורך אכילה: ובית הלל מתירין· כיון דאיכא צורך כל דהוא אע"פ שאינו צורך אכילה: גמ' מתוך שהותרה הוצאה לצורך. אוכל נפש: הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש·אלא לצורך דבר אחר: והוא הדין לכלים. כדתנן לקמן משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין והיא בית הלל היא דהוצאת כלים נמי הוצאת

המאור הקטן

לא שזימן בתוך הקן אלא הרי הוא כאילו אמר הניח בתוך הקן ומצא לפני הקן ולא הוזכר הזימון במשנתינו אלא שאנו מפרשי' אותה כך בשזימן בעליונה ולא זימן בתחתונה וכך היא הצעת משנתינו על דרך פרושה הניח בתוך הקן יונים שאין מזומנין אבל זימן לפני הקן ולמחר מצא לפני הקן ולא מצא במקום הקן כולם אסורים ולא מיבעיא קאמר כו' וההיא דברייתא דבפרק אין צדין דקתני בהדיא אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי וב"ה על שזימן בתוך הקן ומצא לפני הקן שאסורין ההיא ודאי מסייעא ליה לרבי חנינא אליבא דרבא ואליבא דאביי דחיה לה כדדחינן לה למתני' דהכא כדף. [דף יב ע"א] **תני** תנא קמיה דרב יצחק בר אבדימי השוחט עולת נדבה ביו"ם לוקה ואוקימנא לב"ש לב"ש אין לב"ה לא ולב"ש נמי עולת נדבה אין עולת חובה לא א] ואתיא כמ"ד נדרים ונדבות קרבין ביו"ם לב"ה ולב"ש אין קרבין נזירה שלמים אטו עולות ועולה של יו"ם נמי גזירה אטו עולה שאינה של יו"ם שמן הדין היה להם להקריב משום שנאמר והגותם אותו חג לה' כל דלה' ועולא דדריש ליה אליבא דב"ה ס"ל כמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ם אבל עולת נדבה ודאי לוקה לב"ש דהא לא קביע ליה זמן ואין בה שום

השגות הראב"ד

האיסור משום קרוב ורבא לא מבעיא קאמר והמסקנא קאי וכולה מילתא כדאיתא אי נמי על משנה עצמה קאמר דלא תימא כיון דאיכא התם קנין אחרים שלא הוכנו פשיטא הואיל ונשתנו שאסורים דהא איכא רוב וקרוב לאיסורא להכי אמר לא מבעיא קאמר כלומר דלדידיה לא הוה צריך להשמועינן אלא אפילו לעלייה נמי חיישינן אע"ג דלאו תורייהו דמדדין למיבק אפילו הכי אמרינן סרוכי סרוך וסליקו: א] ואתיא כמ"ד נדרים ונדבות קרבים ביו"ט לב"ה ולב"ש אין קרבין וכו': א"א לא מחוורא האי מילתא דאפשר דהאי תנא ס"ל לדברי הכל אין קרבים ביו"ט משום שנאמר לכם ולא לגבוה ועשה מיהו איכא מיהו לב"ה כיון דאית להו מתוך לא לקי אפילו על עולה וב"ש על שלמים והנך גזרות דקאמר האי תנן גזרה הם שאין להם שורש וענף ובגמ' מפרש למ"ד נדרים ונדבות אין קרבים ביו"ט לא תימא מדאורייתא מתמו חוו ורבנן גזרו בהו שמא יפשע ועולה שלא

עין משפט

א מיי' פ"ה מהל' עירובין סמג עשין סג טוש"ע או"ח סי' תקכח :

ב מיי' פרק ד מהלכות יו"ט טור או"ח סי' תקו :

ג מיי' פרק ג מהלכות יו"ט טור או"ח סי' תקו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל דמפתח (ב) כ"ב וכ"כ התוס' : (ג) לא כנ"ל : (ד) וכן כתבו התוס' דגרסינן ולרבי כו' ושלא כגירסת רש"י ופירושו ע"ש : (ה) שלא כפי' רש"י כנ"ל :

שלא לצורך היום דוקא בשיש בה קצת צורך כגון קטן למולו או נטילו בתוך דאיכא משום עונג יו"ט או ס"ת לקרות בו ומה שכתב הרב אלפסי ז"ל והוא הדין לכלים בכה"ג נמי הוא שיש בהם צורך ליום קצת אבל אין בהם צורך היום כלל אסור ולוקה כאבנים ויוצא בהן זו היא הסכמת האחרונים ז"ל אבל מדברי רש"י ז"ל נ"ל והוצאת כלים אע"פ שאין בהם צורך ליום כלל כל שאינו מוציא אותן לצורך [מחר] שרי ואף דברי הרב אלפסי ז"ל מטין כן וזה תלוי בדקדוק סוגית הגמרא וכבר כתבתי בחידושי : **וקיימא** לן דיו"ט צריך עירובי תחומין וא"צ עירובי חצרות· נר מצוה מלשונו זה נראה שהוא סובר דביו"ט לא בעינן עירובי חצרות כלל אבל הרשב"א ז"ל כתב דכלים שאין בהם צורך ליום כלל אסור להוציאן מחצר לחצר בלא עירוב דכי היכי דמהר"ר לרה"י אית בהו איסורא דאורייתא וכדכתיבנא ה"נ מחצר לחצר איכא איסורא דרבנן והלכך צריך עירוב· והא דאמרי' בסוף פרקין [דף טז:] מערבין עירובי חצרות מיו"ט לשבת ואין מערבין עירובי תחומין מפני שאתה אוסרו בדבר האסור לו כלומר שאתה אוסרו לתקן לשבת דבר שהוא אסור בו ביו"ט אבל אי אתה אוסרו בדבר המותר לו דמשמע מההיא דאין צריכין לערב בחצרות ביו"ט כלל ההיא בכלים שיש בהן צורך ליום קצת וכדכתיבנא מותר להוציאן וקרוב היה לחלק ולומר שכיון שרוב ההוצאות· אין צריכות עירוב אף במיעוטן לא הזקיקו לערב ושריין בלא עירוב ודברי הרב אלפסי ז"ל מטין כן כמו שכתבתי אלא שיש בגמ' הוכחה לסברת הרשב"א ז"ל כמו שכתבתי בחידושי : **ירושלמי** תני ולא את המפתח וב"ה מתירין אמר ר' הושעיה הדא דתימא במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא והא רבי אבא יתיב ומתני ומפתחא דפלטרין בידיה פלפלין הוה ליה בגויה ומשמע דלאו דוקא אוכלין אלא הוא הדין לכלים שיש בהן צורך ליום (א) ומפתח של כלים דקאמר דלא היינו כלים שאין ליום צורך בהן : **מתני'** אין מוליכין חלה ומתנות· אף על פי שמותר בהפרשתה של חלה לא שרו ליה הולכתה אלא תיקון עיסתו התירו לו ולא יותר : מתנות· הזרוע והלחיים והקיבה ואף הן הרמתן הותרה לו שהרי נצטוה להרימן והיאך יאכל שאר הבשר ואף על פי שאין טובלין כשאר טבל לאסור הבשר באכילה מיהו אם לא יפריש משאר הבשר והוכלם עובר בעשה הלכך הרמתן התירו לו ולא הולכתן : ובית הלל מתירין· אף הולכתן דהא צורך כהן היא : **גמ'** א"ר יוסי וכו'· ר' יוסי בא לחלוק עם מתני' דאוקי פלוגתייהו במתנות : על המתנות שמוליכין·הואיל וזכאי בהרמתן וה"ה לחלה וחדא מינייהו נקט : שבש"א אין מוליכין·הואיל שאינו זכאי בהרמתה דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט : **הלכה** כרבי יוסי ואליביה דב"ה· דאפי' תרומה נמי מותר להוליך ומשמע מהכא דפירות חולה לארץ חייבין בתרומה ומעשר וה"נ מוכח בפרק עד כמה (דף כז·) דאמרי' דרבה מבטל תרומת ח"ל ברוב ואכיל לה בימי טומאתו וה"נ מוכח בפ' בנות כותים (דף לג·) גבי מעשה היה והטבילוה קודם לאמה·דאוקי לה לסוכה שמן של תרומה ובפ' כילד מברכין (דף לו·) נמי משמע דאפילו נלף דליתיה בארץ אלא מדרבנן חייב בתרומה בחו"ל ואיכא למידק דבפ"ק דחולין (דף ו:) משמע דפטור דאמרי' התם אני ראיתי את ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן והתיר רבי בית שאן על ידו משום דס"ל דבית שאן חו"ל וה"נ משמע בפרק ר' ישמעאל בע"ז (דף נח:) דאמרי' התם ריש לקיש איקלע לבצרה חזנהו דקא אכלי פירי דלא מעשרי אסר להו אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל אדמקטורך עלך זיל הדר בצר לאו היינו בצרה כלומר דבצרה מחולה לארץ היא ופטורה מן המעשר י"ל שאין כל המקומות שבחו"ל שוים דמקומות הסמוכין לא"י חייבין משום לתא דא"י וכן [ידים פ"ד מ"ג] בבל ומצרים כדאיתא התם משום דשכיחי שיירתא אבל שאר חו"ל איכה חייבת במעשר כלל לא בדמאי ולא בודאי דכי אמרי' התם [דמאי פ"א מ"ג] מכזיב ולהלן פטורין מן הדמאי ה"ה מן הודאי אלא דנקט דמאי משום דמיניה איירי התם כן הכריע רבינו שמשון בפירוש המשנה וכי תימא א"כ בצרה שהיתה קרובה כל כך לא"י עד שהיה טועה בה ריש לקיש לומר שבא"י היא למה לא חייבוה איכא למימר שאפי' באותן מקומות של חו"ל שחייבין מדבריהם יש חילוק בין פירות לפירות שהפירות שדומים לשל א"י חייבין וכדאיתא בירושלמי ועובדא דבצרה מן הפירות שאינן דומין היה : **אושפיזכניה** דרבה בר רב חנן וכו' מהו לפרוכי מינייהו האידנא· לפרוך השרביטין ולהוציא (מן) [מהן] הזרע ביו"ט מי אמר כשחיטה וביקול דמי או דילמא כיון דאפשר מעיו"ט לא : אמר ליה מוללין מלילות· דדש כלאחר יד הוא ואפילו בשבת לאו איסורא מדאורייתא הוא אלא מדרבנן וביו"ט לא גזור : יד על יד. מעט מעט : אבל לא בקנון· כלי הוא שראשו אחד רחב והשני עשוי כמין מרזב ונותן הקטנית בראשו הרחב· ומנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בכלי : בתמחוי. קערה גדולה וה"ה נמי דבשתי ידיים אסור שאינו מותר לנפח בשבת אלא אחת בידו אחת והכי איתא בגמרא אלא דאיידי (ב) דבעי למיתנא סיפא גבי יו"ט אפילו בקנון ובתמחוי נקט רישא אבל לא בקנון ובתמחוי : אבל לא בטבלא וכו'. דמחזי כמאן דעביד לצורך מחר שאין דרך לעשות בכלים הללו אלא לימים הרבה : מעיו"ט אין. המולל מעיו"ט קתני ולא קתני המולל ביו"ט ופרקינן דאפי' ביו"ט שרי ואידי דתנא רישא מע"ש דבשבת אסיר תנא סיפא מעיו"ט : **ואיבא** למידק דמהא משמע דבשבת לא שרי למלול כלל ואלו בפרק מפנין (דף קכח·) אמרי' חבילי סילה אזוב וקורנית קוטם ואוכל וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו ואוכל דאלמא מותר למלול בשבת תירץ הר"ז הלוי ז"ל דהתם דוקא בחבילי סילה אזוב וקורנית אבל בחבילי תבואה וקטנית לא שרינן כלל והיינו סוגיין ואחרים תרצו דהתם אינו מולל אלא לרכך את האוכל ומש"ה שרי ע"י שינוי ומולל דהכא לפרק· האוכל מתוך הקשין להסיר לגמרי ולפי דעת זה מאי דקאמר

רש"י

מתני' אין מוליכין· אע"פ שמותר בהפרשתה לא שרו לו הולכתה אלא תיקון עיסתו התירו לו ולא יותר : מתנות· הזרוע והלחיים והקיבה אף הם הרמתן מותר כי נצטוו להרימן ואע"ג שאין טובלין כשאר טבל לאסור הבשר באכילה מיהו אם לא יפריש עובר בעשה הילכך התירו הרמתן ולא הולכתן : **גמ'** על המתנות שמוליכין· כמו שמותר להפריש ביו"ט : על התרומה· שהופרשה מערב יו"ט : שב"ש אומרים אין מוליכין· גזרה דילמא אתי לאפרושינהו ביו"ט ואין מגביהין תרומה ומעשרות ביו"ט : הלכה כר' יוסי· ואליבא דב"ה דאפי' בתרומה נמי שרי ב"ה להוליך : איסורייתא. חבילות של חרדל בשרביטים והזרע בתוכן : מהו לפרוכי. השרביטין ולהוציא את הזרע ביו"ט מי שרי כשחיטה וביקול או דילמא כיון דאיפשר מעיו"ט לא כי תולדה דדישה היא: מוללין מלילות. דדש כלאחר יד הוא ואפי' בשבת לא הוי דאורייתא אלא מדרבנן וביו"ט לא גזור : מלילות של חיטין. שמוללין בידו כשהן רכין . גבי שבת גרסינן מיד ליד וגבי יו"ט גרס יד על יד. מיד ליד. שלא כדרך חול : קנון. כלי הוא ראשו א' רחב והשני עשוי כמין מרזב קצר ונותנין הקטנית בראשו הרחב ומנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולות נשאר בכלי : ובתמחוי. קערה גדולה : על יד. מעט מעט : אבל לא בטבלא. דמיחזי כמאן דעביד לצורך מחר שאין דרך לעשות בכלים אלו אלא הרבה : מעיו"ט. דלא קתני המולל

(רי"ף)

אסרי וכן הלכה וקי"ל דיו"ט צריך עירובי תחומין וא"צ עירובי חצרות ושתופי מבואות אבל יוה"כ צריך אפי' עירובי חצרות ושתופי מבואות כשבת דתניא *אמרו להם בית הלל לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורים אע"פ שחייב בתענית ואסור לו לאכול כך מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה שמעינן מינה דבין ב"ש ובין ב"ה כולהו סבירא להו דמערבין לגדול ביוה"כ עירובי תחומין וחצרות כשבת וכן הלכה :

מתני' *בש"א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש בין מהיום וב"ה מתירין : **גמ'** תניא א"ר יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שמוליכין על מה נחלקו על התרומה שב"ש אומרי' אין מוליכין ובה"א מוליכין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי רב טובי בר מתנה הוה ליה גרבא דחמרא דתרומה אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה מהו לאמטויי לכהן האידנא אמר ליה הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אושפיזכניא דרבה בר רב חנן הוה ליה איסורייתא דחרדלא אתא לקמיה דרבה בר רב חנן אמר ליה מהו לפרוכי מינייהו האידנא ביו"ט לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבא א"ל מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביום טוב איתיביה אביי המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי ולא בנפה ולא בכברה והמולל מלילות מעיו"ט למחר מנפח יד על יד ואוכל ואפי' בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה מעיו"ט אין ביום טוב לא ופריק אפילו ביו"ט שרי ואיידי דתנא רישא מע"ש

שלטי הגבורים

מלא ושולחן רכך ריקן ומבשל גדי בחלב אמו ואכלו אע"ג דאסור מ"מ כיון דבאכילתו איכא שמחת יום טוב חשיב צורך היום וכן בנעילת מצוה שרינן כמתוך בפרק קמא דכתובות משום דאיכא שמחת יו"ט והא דאסר לקמן בפרק שני לכבות את הנר מפני דבר אחר משום דהוי כעין מכשירין ורבינו תם פירש דלאו דוקא למולו אלא הוא הדין נמי אם צריך לילך לבית הכנסת או לטייל בשמחת יו"ט ואי אפשר לו להניח את הקטן יחיד בבית יכול הוא להוציאו עמו וכן להוליך ספרים עמהם לבית הכנסת ואף להחזירן דהתירו סופן משום תחילתן :

א ומ"מ לוזים ובטנים שנשתברו ועדיין מעורבין בקליפיהן אע"פ שהפסולת מרובה על האוכל מותרין דלא מקרי פסולת מרובה כיון דאורחייהו בהכי והוא כמו שומר לפרי ולא דמי לעצמות וקליפין כיון שנפרד לגמרי מן האוכל :

לשון ריא"ז

ואם היה פסולת מרובה על האוכל אע"פ שהיה מועט בשיעור ומרובה בטורח כגון שהי' עפרורי' דק הרי זה בורר אוכל ומניח הפסולת וכ"ש אם היו הפסולת מרובה אפי' בשיעור שהוא נוטל האוכל ומניח הפסולת כמבואר בקונטרס הראיות :

שיטת ריב"ב

גופו היא ולא אוכל נפש: יום טוב צריך עירובי תחומין. אפילו לצורך אוכל נפש ואין צריך עירובי הוצאות לכל מידי דאיכא צורך כל דהוא : מתני' ב"ש אומרים אין מוליכין חלה וכו'. אע"פ שמותר בהפרשתה לא שרו ליה הולכתה דתיקון עיסתו התירו לו ולא יותר : מתנות . הזרוע והלחיים והקבה ואף הן הרמתן הותרה : גמ' לא נחלקו על המתנות שמוליכין . בין שהורמו מאמש בין מהיום דכיון דהרמתן הותרה ביו"ט אף הולכתן הותרה לא נחלקו אלא על התרומה שלא הותרה הרמתה ביום טוב שבית שמאי אומרים אין מוליכין ובית הלל אומרים מוליכין : הלכה כר' יוסי . ואליבא דבית הלל דאפילו תרומה נמי מותר להוליך: איסורייתא. חבילות של חרדל בשרביטין והזרע בתוכן : מהו לפרוכי. השרביטין ולהוציא הזרע ביו"ט מי שרי כשחיטה וביקול או דילמא כיון דאפשר לעשות מערב יום טוב לא דתולדת דישה הוא : מוללין מלילות . דדש כלאחר יד הוא . ואפילו בשבת לאו דאורייתא הוא אלא דרבנן וביו"ט לא גזור :

יד על יד . שלא כדרך חול : קנון . סל : תמחוי. קערה גדולה : אבל לא בנפה ולא בטבלא · דמחזי כמאן דעביד לצורך מחר : המולל מערב יום טוב קתני ולא המולל ביום טוב · ופריק אפלו ביום טוב וכו' :

המאור הקטן

שום צורך הדיום והא דתניא אמרו להם ב"ש לב"ה והלא כבר נאמר עצרת תהיה לכם לכם ולא לגבוה שמעת מינה דעל עולת חובה לוקה לב"ש ההיא כמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט והא דאמרי' לב"ת מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אין התרה זו שוה בכל דבר אלא יש לה דרכים לוקים זה מוה בקטן ולולב וס"ת דאיכא להדיוט צורך כל דהו אע"פ שאינו לאוכל נפש מותר לכתחילה ובעולת נדבה שהיא כולה לגבוה ואין בה להדיוט כלום לא הותרה לכתחלה אלא שאם עבר ושחטה אינו לוקה כיון שהוא מצוה וה"ה למבשל גיד בחלב ואכלו אע"פ שהוא איסורי הנאה כיון דקא מתהני מיניה ביו"ט אינו לוקה אבל תוציא אבנים לעשות מהן בנין אפילו ב"ה מודו דחיובי מחייב עליהן והוצאת כלים פלוגתא דב"ש וב"ה כמ"ש בחלכות : א] והא דתנן משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין ב"ת הוא דכי היכי דפליגי ב"ש במדורה פליגי בהוצאת כלים דאידי ואידי הנאת גופו היא ולאו אוכל נפש :

[דף יג ע"א] ליק הא ר' הא ר' יוסי בר' יהודה לר' דמחייב במעשר במכנים שבלים למולל במלילות משעת כניסתן (ג) ולא מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ביו"ט שהרי הן טבולין מאתמול אבל לר' יוסי ברבי יהודה דפטר להו ממעשר עד שעת מלילה כיון דמוללין מלילות ביו"ט הוו להו פירי דטבילי האידנא ומותר להפריש מהן תרומה ביו"ט ולדבריו מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ואקשינן עלה (ד) ולרבי נמי משכחת לה כגון שהכניס שבלים לעשות מהן עיסה ונמלך עליהן ביו"ט למללן דטבלן ביומיה ואוקימנא מאי תרומה רוב תרומה וזו השיטה (ה) בפירש"י ז"ל: [שם ע"ב] והא דתניא לענין מעשר המולל מלילות של חטין מנפח על יד על יד וכו' ואר"א עלה וכן לשבת : ופליגי בה אמוראי כיצד מולל ופירושה ביו"ט וכיצד מנפח ופירושה בשבת ולא הזכיר הרי"ף ז"ל מכל זה כלום במקום הזה אלא במסכת שבת וגם שם לא כתבה כראוי :

מלחמת ה'

ועוד ופליגי בה אמוראי כיצד מולל וכו' וגם שם לא כתבה כראוי : אמר הכותב סכינא חריפא מפסקא שמעתא אלא תרוייהו בשבת כדעת רבינו הגדול ז"ל וכבר פירשנו הכל כראוי במסכת שבת בס"ד :

השגות הראב"ד

...לא כדאיתא ואיכא לאקשויי על רב יצחק בר אבדימי דמוקים להאי מתניתין כב"ש מאי איריא עולת נדבה אפי' ...שלמים ראייה נמי דהא אמרינן ותגותם חג לה' חגיגה אין עולת ראיה לא וא"ל משום דההוא הכתוב נתקו לעשה : א] והא דתנן משלחין כלים וכו' כי היכי דפליגי ב"ש במדורה כו' : א"א הרב ז"ל לא אמר דבר זה מעולם ולעולם מלבוש הוצאתו כהוצאת אוכל נפש ד"ה אבל הוצאת כלים שלא לצורך מלבוש ולא לצורך אוכל נפש שם מחלוקת ב"ש

שלטי הגבורים

א בסמ"ג הביא דעת ר"ח וכשאלתות ורש"י דפליגי עם רבינו פ"ק דגילה גבי כהיגת פלפלין ביו"ט דאינהו סברי דבעי שינוי כמו בשבת ורבינו התיר לכותשן בלא שינוי והטור כתב וז"ל תבלין ואו פלפלין נדוכין כדרכן ורב אלפס אפילו במדוך של אבן חוץ מן המלח שצריך שינוי שיטה קצת ומיהו אסור לטחון הפלפל בריחיים קטנים שלהם וכן כתב מיי' אבל לדעת התוס' גם פלפלין ותבלין צריכין הטייה אם יודע מעיו"ט כמה קדרות רוצה לבשל ואם אינו יודע שרי ושום וחרדל ושחלים אפילו אם יודע מעיו"ט שרי לפי שנפגמים ביותר אם שוחקין אותם מעיו"ט:

לשון ריא"ז

תבלין נדוכין כדרכן ביו"ט אפילו במדוך של אבן והמלח אינו נדוך אלא על ידי שינוי או מטה המכתשת והך דהטייה לפי שהמלח אינו מפיג טעמו ואם היה יודע מאתמול שהוא צריך לכרכום ביו"ט היה יכול לדוכו מאתמול ואם בא לדוכו ביו"ט צריך שינוי כמלח כמבואר בקונטרס הראיות ומותר לשחוק תבלין כדי לעשות קונדיטון ביו"ט שהוא יין המתובל בתבלין וזה מבואר בתלמוד ארץ ישראל:

דלאמר בגמרא כילד מולל ומסקינן דלמולל בחדא אצבע אכולהו שרי ביו"ט היא שלפי דעת זה כי אמר מוללין ביו"ט דוקא ע"י שינוי אבל בשבת אסור אפי' ע"י שינוי ואין זה דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא הביא להאי דכילד מולל בפרק מפנין ולא הביאה כאן משום דס"ל דבשבת מותר למלול ע"י שינוי כדמוכח ההיא דמפנין וביו"ט מותר למלול בלא שנוי כלל והכי מוכח ממאי דאהדר רבה בר רב חנן לאושפיזכניה מוללין מלילות בכתס שאילו היה צריך שינוי היה לו לפרש כדי שלא יטעהו ודאמרי' הכא אידי דתנא רישא מע"ש דמשמע דלא שריא מלילה בשבת כלל נ"ל נר מצוה

מע"ש תנא סיפא מעיו"ט וכן הלכה:

מתני' *ב"ש אומרים א תבלין נדוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור וב"ה אומרים תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ: **גמ'** אר"י אמר שמואל כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפי' מלח אמר ליה רב לרב אחא ברדלא כי *) דייכת אצלי ודוך והא דרב אוקמוה רבוותא במילחא אבל תבלין לא בעי הצלאה ומסתייע הדין סברא(א) מיהא דאמר רב ששת שמע קל בוכנא אמר האי לאו מגו ביתאי הוא ואקשינן ודלמא אצלויי (ב) אצלי ודייקי ופריק שמעיה דהוה ציל קליה ודילמא תבלין הוו תבלין נבוחי מנבח קליהו מדקא מקשינן ודילמ' אצלויי אצלו ודייקו ופריק שמעיה דהוה ציל קליה והדר אקשינן ודילמא תבלין הוו שמעינן דתבלין לא בעו הצלאה וממילא שמעינן דהא דאמר רב לרב אחא ברדלא אצלי ודוך לענין מלח קאמר ליה אבל תבלין לא בעו הצלאה והכי איפסיקא הילכתא בהלכות פסוקות ובהלכות גדולות תנו רבנן אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת ותריצנא הכי קאמר מה טעם אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת והא

*) כד"ס סגי' דייקת אצלי ודוק

דהכי קאמר דלא מצי תני המולל בשבת והמולל ביו"ט דאם איתא הוה משמע שאין בין שבת ליו"ט כלום לענין מלילה וליתא דבשבת שינוי מיהא בעיא ומש"ה לא תנא נמי ביום טוב המולל ביום טוב דאי תנא הכי הוה משמע דבשבת מיתסרא לגמרי וליתא ומש"ה לא תנא ר"א מלילה בשבת ויו"ט כלל: **מתני'** ב"ש אומרים תבלין נדוכ' במדוך של עץ· מדוך הוא בוכנא: והמלח· במקום שיש מלח גס: ידוכנו בפך ובעץ הפרור דהייט כף גדולה דמלח בעי שינוי כי הא: והמלח במדוך של עץ· כהי דשיטי בעי אבל סגי בהאי שינויא זוטא: **גרסי'** בגמרא [דף יד·] דכ"ע מיהת מלח בעי שינוי מ"ט רב חסדא ורב הונא חד אמר כל הקדירות צריכות מלח ואין צריכות תבלין· פי' כל מיני קדירות צריכות מלח הלכך מאתמול הוה ידע ואיבעי ליה לדוכה ואין כל מיני קדרות צריכות תבלין והוא אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול מחר וחד אמר כל התבלין כולן מפיגין טעמן כלומר אם נדוכין מאתמול ומלח אינה מפיגה טעמה הלכך איבעי ליה לדוכה מאתמול ואמרי' איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי. פי' ללישנא קמא אפי' תבלין בכי האי גוונא בעו שינוי כיון דכבר ידע מאתמול וללישנא בתרא לא בעו שינוי אי נמי במוריקא כלומר דתבלין של כרכום נמי איכא בינייהו שהכרכום אינו מפיג טעמו אם נדוך מבעו"י והוא לא היה יודע מה יבשל מחר ללישנא בתרא בעי שנוי וללישנא קמא לא בעי שנוי: **וכתבו** בתוספות וכן הר"ז הלוי ז"ל דכיון דבכל חד מהני לישנא איכא קולא וחומרא נקטינן חומרי' דכל חד דליכא למימר הלך אחר המיקל כיון דכל חד מינייהו מיקל ומחמיר ולפי זה מלח ומוריקא לעולם בעו שינוי וכולהו תבלין נמי היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי בעי שינוי אבל היכא דלא ידע שרי בלא שינוי כלל אבל הרב אלפסי ז"ל השמיט לשוטת הללו מדאמרי' אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנדוכין נדוכין כדרכן אפילו מלח ואמר עלה בגמרא והוא דאמר כתנא דברייתא ובתר הכי אמרינן א"ל רב לרב אחא ברדלא כי דייכת כלומר מלח אצלי ודוך כלומר הטה המדוכה על צדה דסבירא ליה כשמואל דאמר דנדוכת כדרכה ובמדוך של אבן ומיהו שיטייא זוטא בעי ועובדא דרב ששת נמי מוכח דדוקא לענין מלח א"ל אצלי ודוך כמו שכתב הרב אלפסי ז"ל דרב ששת שמע קל בוכנא א"ל האי לאו מגו ביתאי היא כלומר יודע אני שאין זה בתוך ביתי שאסרתי עליהם לדוך במדוך של אבן בלא שינוי: נבוחי מנבח. כשהגרעינין משתברין נשמע קולם עם המדוכה כמנבחין: **וכתב** הרב אלפסי ז"ל דממילא שמעינן דהא דאמר רב לרב אחא ברדלא אצלי ודוך לענין מלח קאמר ליה אבל תבלין לא בעו הטייה ובודאי דהכי הוא ומיהו כי היכי דבעי אמתניתין דכולי עלמא מיהא מלח בעיא שינוי מאי טעמא ויהבינן טעמא רב חסדא ורב הונא מר כדאית ליה ומר כדאית ליה ה"נ איכא למבעיא אהך מסקנא מאי טעמא מלח בעיא הצלאה טפי מתבלין ומצטרכינן לטעמייהו דרב חסדא ורב הונא והיה לו לרב אלפסי להביאן בהלכותיו משום דנפקא מינה (ג) וכמו שכתבתי ומה שכתב הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות בזה לא נתיישב לי כלל אבל נראה לי דמאי דאמר ליה רב כי דייכת אצלי ודוך חומרא בעלמא היא דאיהו ודאי כרב יהודה אמר שמואל דאמר כתנא דברייתא ס"ל דהא כתנא דמתני' היכי סגי בהצלאה גהוא מדוך של עץ בעינן אלא ודאי לחומרא בעלמא אמר דלמלח ניגלי פורתא ולישנא דרב ששת נמי דאמר האי לאו מגו דביתאי הוא הכי מוכח גומר שהוא מחמיר על עצמו דבמילתא דאיסורא ממש לא שייך האי לישנא וכיון דמשום חומרא בעלמא עבדי הכי דלמא לא מחמרי אלא במלח דלעולם אית בה תרתי שכל הקדרות צריכות לה ושאינה מפיגה טעמה אבל בחדא מינייהו לא מחמרי ומוריקא נמי (ד) ויודע מאי קדרה בעי בשולי אע"ג דאית בה תרתי אפשר שלא החמירו בו דכיון דחומרא בעלמא היא ובדרבנן אין לנו בה אלא מלח מן הטעמים שכתבנו ועוד מפני שהיא נדוכת יפה בהצלאה מפני (ה) דקותה מה שאין כן בתבלין: **ואיבא** למידק אמתניתין דעל כרחין דיכת תבלין ומלח מלאכת אוכל נפש היא ולא מכשירין דלא אשכחן מכשירין שאיפשר לעשותן מעיו"ט דלשתרו בשינוי ומלח כא אפשר אלא על כרחין מלאכת אוכל נפש עצמו היא ואי הכי קשיא לן (ו) שינוי [זה למה] דהא באוכל נפש עצמו לא חלקו בין אפשר …לא אפשר וכמו שכתוב לפנינו בס"ד וי"ל שמתוך שאדם עשוי לדוך תבלין ומלח לימים הרבה ואיכא למיחש דמיתחזי כעביד לצורך חול אסרוה …יו בלא שינוי אלא שהתירו בתבלין לפי שלא פשע כשלא דך מאתמול אי משום שמפיגין טעמא ואי משום דלא ידע מאי קדרה בעי בשולי …: כל הקדרות צריכות תבלין אבל כל היכא שהיה לו לדוך ולא דך החמירו להצריכו שינוי שמא יחשוב הרואה דלצורך חול קא עביד והמי' לבקוע עצים דאמרינן לקמן [דף לא·] דבעי שינוי מפני שדרך בני אדם לבקען לימים הרבה ומיחזי כמאן דעביד לצורך חול: **ומדמסקינן** דתבלין לא בעי שינוי תשובה על רש"י ז"ל שכתב בפרק תולין [דף קמא·] במימריה דרב יהודה דאמר התם הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרי אסור ורבא אמר דכיון דקא משני אפי' טובא נמי דביו"ט קאי וליתא דהא מסקינן דתבלין לא בעו שינוי כלל אלא בשבת קאי וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל שם: **ירושלמי** ר' ירמיה ור' אמי בשם ר' יוחנן השום השחליים החרדל נדוכין כדרכן וכתב הרשב"א ז"ל דמסתבר דלרבנן דאסרי לקמן לשחוק פלפלין בריחים שלהם משום עובדין דחול חרדל נמי אין שוחקין אותו בריחים שלו מהאי טעמא וגרסי' תו התם רבי יצחק שאל לר' יוחנן מהו לשחוק קונדיטון ביומא טבא א"ל שרי רבי יצחק עטושיא שאל ריש לקיש מהו לשחוק קונדיטון ביומא טבא א"ל הב לי ואנא שתי ר' זעירא שאל עבדי דר' יודן נשיאה שחיק מר קונדיטון ביומא טבא א"ל אין וכל מיני סקריקין: **תנו** רבנן אין עושין טיסני ביו"ט· שטורח גדול הוא שכותש החטים שנחלקין א' לד': מה טעם קאמר אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת· מוכח בגמרא דלאו דוקא טיסני אלא הוא הדין טרגיז שהוא נחלק חדא לתלת ותלקא שהוא נחלק לשנים אלא להכי נקט טיסני לגלויי דכי תנא אין כותשין במכתשת לאו בגדולה בלחוד קא אסר אלא אפי' בקטנה

רש"י

המולל ביו"ט: **מתני'** מדוך· בוכנא של עץ מכה בו: כדרכו· וא"צ שינוי: אבל מלח· במקום שיש מלח גסה: בפך· של חרס דוכנן דהוי שינוי: או בעץ של פרור· כף גדולה דמלח בעי שינוי משום דהיה לו לדוך מעיו"ט דאינו מפיג טעמא אבל תבלין מפיגין טעמן: והמלח במדוך של עץ· דבעי שינוי אבל סגי בשינוי זוטא: **גמ'** אצלי ודוק· הטה המדוכה על צידה דקסבר כשמואל דכל הנדוכים נידוכים כדרכן מיהו שינוי זוטא בעיא: קל בוכנא· הכאת מלח: הא לאו מגו דביתאי הוא· יודע אני שאין זה בתוך ביתי כי אסרתי להם לדוך במדוך של אבן בלא שינוי: ציל קליה· ואלו דך בהטאה באלכסון לא היה קולן צלול: ודילמא תבלין הוו· שאין צריכין שנוי: נבוחי נבח· כשהגרעינין משתברין נשמע קולו עם המדוכה: אין עושין טיסני· ביום טוב שטורח גדול הוא שכותש החיטין עד שנחלקין אחד לארבע: אין עושין טיסני. כלל לפי שאין כותשין שום כתישה בשום

שיטת ריב"ב

מתני' תבלין נדוכין במדוך של עץ. דאיכא שנויא זוטא: והמלח בפך ובעץ הפרור. דמלח בעיא שנוי כדמפרש בגמ': והמלח במדוך של עץ. שינוי הוא דבעי אבל בהאי שינויא סגי: גמ' כל הנדוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח. בגמ' פרכינן והא אמרת דכולי עלמא מלח בעיא שינוי ופריק הוא דאמר כי האי תנא וכו' תניא וכו': כי דייקית מלח אצליי. המדוכה על צדה והזק דקסבר כשמואל ומיהו מלח בעיא זוטא בעיא: אין עושין טיסני וכו'. פרכי' בגמ' תרתי. כלומר לימא אין כותשין במכתשת והו לא ותרצי' הכי קאמר מה טעם אין עושין טיסני לפי שאין עושין בשום מכתש אפילו בקטנה:

מלחמת ה'

עוד ופלוגתא דרב הונא ורב חסדא במלח כו' עד בעי שינוי: **אמר** הכותב אבל לא נאמרו דברים הללו אלא למשניות דקתני תבלין כדרכן ומלח במדוך של עץ דאלמא בעיא שינוי גמור אבל אנן הא קי"ל כברייתא דקתני כל הנדוכין נדוכי' כדרכן בכלל הזה אפילו מוריקא שאין טעמו פג וחרדל שכל הקדרות צריכות לו לפי שהוא נאכל בפני עצמו וכן יש בכלל כל הנדוכין אפילו יודע מאי קדרה בעי בשולי ובכולן קתני כדרכן והייט בלא שינוי ובלא הצלאה כלל אבל במלח לא קתני כדרכה אלא לכל דבר והיינו נדוכה יפה במדוך של אבן אפילו לקדרה ומשום הכי חדית בה רב דדוקא ע"י הצלאה הא שאר כל הנדוכין כדרכן כדקתני בהדיא ומיהו (ז) בעיקרא הפלינו בה אמוראי אמתני' משום דלא קתני בה בהדיא כל הנדוכין אלא תבלין נדוכין כדרכן ומלח במדוך של עץ והוה אפשר להו למימר דס"ל לשאר מינין בכגון דידע מאי קדרה בעי בשולי אי נמי מוריקא דריכה דמתני' דוקא דלא תפקא אלא תבלין דהתם אי אפשר לדוכן מבערב אי משום דמפיגין טעמן אי משום דלא ידע בהו ועוד דהוה קשיא להו מאי טעמא בעיא מלח שנוי יותר משאר מינין אבל אמסקנא הדרו להו כל הנך מילי דמדקתני בברייתא כל הנדוכין הדוכין כדרכן ואתא רב וחדים במלח דנהי דלא בעיא שנוי אבל בעיא הצלאה דלא קתני בה כדרכה והשתא לא קשיא מאי שנא מלח משאר הנדוכין מפני שהמלח נדוכת יפה יפה בהצלאה וכיון שכן בעיא הצלאה ונוס דלא לעביד עובדין דחול שלא לצורך והיינו טעמא שנדוכת עם שאר הנדוכין הואיל ואינו טורח בה בפני עצמה לאו עובדין דחול עביד דלא לצורך וזו היא הדרך שדרכו בה רבינו הגדול ור"ח ז"ל שלא הזכירו כלל בה דרב הונא ורב חסדא אלא רב ששת בעל הלכות ז"ל אמר וכל דעידך ביו"ט לא צריך לאגלויי בר ממלחא ומוריקא תפס לו כלשון שמפיגין טעמן משום דכל מילי דיו"ט כהך טעמא תליא:

המאור הקטן

[דף יד ע"א] א) ופלוגתא דרב הונא ורב חסדא במלח מאי טעמא בעי שנוי לא אסהיימא הילכך נקטינן כחומרי דמר וכחומרי דמר והיכא דידע מאי קדרה בעו בישולי אי נמי במוריקא כולהו בעי שינוי:

השגות הראב"ד

ב"ש וב"ה והגכהה כב"ה: א) ופלוגתא דרב הונא וכו' עד וכחומרא דמר: א"א אין בדבריו כלום הגאונים לא הצריכו בעייה כשום תבלין והירושלמי מסייע שהקשו ויזוך מאתמול בשם רבי יוחנן שטעמא מר דוטירא בשם ר"י השום והשחליים והחרדל נדוכין כדרכן. הלכך לעולם אין תבלין צריכים שינוי אבל מוריקא בעי שינוי לדעת מי שאומר מי שטעמו מר כי מוריקא לעולם אין טעמו מר וכל הקדרות צריכות מוריקא. אבל למ"ד שטעמו פג מוריקא נמי טעמו פג. וי"מ שמוריקא אין טעמו פג אבל כל הקדרות אינן צריכות מוריקא ולזה הפי' אינו יודע מה בין טעמו מר לטעמו פג:

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקד:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל מהא
(ב) א צ ל ודייקו כצ"ל.
(ג) נ"ב טובא
(ד) אפי' ידע כצ"ל:
(ה) רכותא כצ"ל:
(ו) אמאי בעינן שינוי דהא כצ"ל:
(ז) מעיקרא כצ"ל:

בקטנה דכי היכי דבטיסני ליכא ספיקא שמתוך שטרחותן מרובה אסור אפי' בקטנה נמי ה"נ בחלקא וטרגיז: והאי מתניתא אוקימנא לבני א"י. פירוש דאית להו עבדי ומזלזלי ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו ומשום הכי אסרין עלייהו אפי' בקטנה אבל לדידן בני בבל כותשין במכתשת קטנה כך פי' רש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק שלישי מהלכות יו"ט ובא"י אפי' בקטנה אסור שהתבואה שלהן טובה היא ואם כותשין אותה מעיו"ט אין בכך הפסד: קליף ליהריה·לוהר מראיתו היה קלוף ולבן: **מתני'** הבורר קטנית ביו"ט

תורה אור | נר מצוה

והא מתניתא אוקימנא לבני ארץ ישראל אבל לדידן כותשין במכתשת קטנה דתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה ואוקימנא לבני בבל: רב פפי איקלע לבי מר שמואל אייתו ליה דייסא ולא אכיל ודילמא במכתשת קטנה עבדוה חזייה דהוה דייק טפי ודילמא מאתמול עבדוה חזייה דהוה קליף צידריה טפי ואי בעית אימא שאני בי מר שמואל דאיכא פריצותא דעבדי: **מתני'** אהבורר קטניות ביום טוב בש"א בורר אוכל ואוכל ובה"א בורר כדרכו בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה רבן גמליאל אומר °אף מדיח ושולה: **גמ'** תניא רשב"ג אומר בד"א בזמן שהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא: **מתני'** ב"ש אומרים באין משלחין ביו"ט אלא מנות ובה"א משלחין בהמה חיה ועוף חיין ושחוטין: משלחין יינות שמנים וסלתות וקטניות אבל לא תבואה ר"ש מתיר בתבואה: **גמ'** תני רב יחיאל ובלבד שלא יעשה א כשורה · תנא אין שורה פחותה מג' בני אדם: ר"ש מתיר ב בתבואה: ג של חטים לעשות מהם עססיות שעורים ליתן לפני בהמתו עדשין לעשות מהן רסיסים: **מתני'** משלחין כלים בין תפורין ובין שאינן תפורין אע"פ שיש בהן כלאים והן לצורך המועד אבל לא סנדל מסומר ולא מנעל שאינו תפור רבי יהודה אומר אף לא מנעל לבן מפני שהוא צריך אומן זה הכלל כל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו: **גמ'** בשלמא תפורין חזו למלבוש שאינן תפורים נמי חזו לכסויי אלא גכלאים ד למאי חזו וכ"ת חזו *)למזגא עלייהו והתניא °לא יעלה עליך אבל אתה מציע תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן גזירה שמא תכרך נימא אחת על בשרו וכי תימא דמפסיק מידי ביני ביני והאמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יוסי בן שאול משום קהלא קדישא שבירושלים אפי' עשר מצעות זו על גבי זו וכלאים **) ביניהן אסור לישן עליהן

ויקרא יט

*) בס"י הגי' למימך תותיה והתניא **) בס"י הגי' תחתיהן

רש"י

מכתש אפי' קטנה: לבני ארץ ישראל · שיש להן עבדים דמזלזלי ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו ולכך אוסרין להן אף בקטנה: אבל לדידן · בני בבל: דהוה קליף ליהריה · מראיתו היה קלוף ולבן: מדיח ושולה · מדיח במים ושולה מה שצף למעלה: **גמ'** בד"א · לא דשרו ב"ה ליטול הפסולת והשליך: מי איכא מאן דשרי · ואפילו לטלטל הא בטל מיעוטא לגבי רובא והוי כולה פסולת ותו לא חזי: דנפיש בטירחא · שכולו דק וה"ק בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על הפסולת הוא דקאמר בית הלל נוטל הפסולת דמעוטי בטירחא עדיף אבל טורח הפסולת מרובה ד"ה נוטל האוכל: **מתני'** אין משלחין · דורון איש לרעהו: אלא מנות · דבר המוכן שאינו עשוי להניחו למחר כגון חתיכות לפני האורחין וכן דגים: אבל לא תבואה · שאינה ראויה היום שאין טוחנין ביו"ט כי היה לו לטחון אתמול כי לא תפיג טעמה: מתיר בתבואה · כי שמא יבשלם בקדרה ויכתוש במכתשת קטנה: **גמ'** שלא יעשנה כשורה · לא ישלח דורון ע"י אנשים הרבה דאוושא מילתא ונראה כמוליכן בשוק כדי למכור: עססיות · מאכל חטין: רסיסין · מאכל העשוי מן העדשים: **מתני'** משלחין כלים · לצורך המועד ובגמרא מפרש למאי חזו כלאים: אבל לא סנדל · של עץ ומלופה עור ומסמרות וגזרו חכמים עליו שלא לנועלו בשבת ויו"ט משום מעשה שהיה שנהרגו *הרוני מלכות על ידו כדאמרי' במסכת שבת: ולא מנעל שאינו תפור · דלא חזי למידי: אף לא מנעל לבן · שאינו ראוי לנעול שצריך אומן להשחירו: שניאותין · שנהנין שמתקשטין בו: **גמ'** למימך · לכפול אותו: שמא תכרך נימא · של בגדים גדולים וגסים כגון של גלופקרין שקורין קוסא ומחממת במקומה ועובר משום שעטנז: אי נמי דעיקר הבגד מהנהו ומחממו למטה הוי לה כלבישה דאית ביה הנאה: דמפסיק מידי · שנותן בגד בינתים: אסור · ליישן עליהם

רבינו נסים

בש"א בורר אוכל ואוכל·אבל אינו מותר לברור הפסולת: ובה"א בורר כדרכו· אפי' ליטול הפסולת: אף מדיח ושולה· מפרש בגמרא שמדיח במים ושולה הפסולת הצף למעלה כמו (א) מה שישלה בחביות דהיינו נמי שנוטל חרצנים הצפים על פי החבית: **גמ'** במה דברי' אמורי'(ב)דשרי ב"ה ליטול פסולת ממש ולהשליך: מי איכא מאן דשרי·היכא דאיכא טרחא יתירא כגון הכא דאיכא פסולת מרובה וטרחא יתירא דמוטב ליטול האוכל: דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא·כגון שהפסולת אבנים דקות וא' מן האוכל גם כשנים מן הפסולת וה"ק בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת דבהא הוא דקא אמרי ב"ה דנוטל פסולת דמיעוטא טרחא עדיף אבל אם טורח פסולת מרובה על האוכל דברי הכל וכו' כך פרש"י ז"ל ואחרים פירשו דהאוכל קאי דנפיש בטרחא כגון שהוא דק אבל הוא מעט והפסולת מרובה והוא גם וזוטר בטרחא דמהו דתימא דמעוטי בטרחא עדיף ונוטל את הפסולת קמ"ל דכיון דפסולת מרובה אסור ואפשר דתרוייהו איתנהו: **מתני'** ב"ש אומרים אין משלחין ביו"ט· דורון איש לרעהו: אלא מנות· דבר המוכן להניחו בפני האורחים: אבל לא את התבואה· שאינה ראויה היום שאין טוחנין ביו"ט שהיה לו לטחון מאתמול שלא תפיג טעמה: ור"ש מתיר בתבואה·שמא יבשל בקדר' ויכתשה במכתשת קטנה: **גמ'** שלא יעשה כשורה · ע"י שלשה בני אדם דאוושא מילתא ונראין כמוליכן למכור בשוק ורבינו אפרים ז"ל פירש מפני שנראה האחד מוכר והשני לוקח והשלישי סרסור ובגמרא אמר בעי רב אשי תלתא גברי ותלתא מיני מאי תיקו והרמב"ס. ז"ל פסקה לקולא בפ' ה' מהלכות יו"ט אבל בעל הלכות ז"ל פסקה לחומרא וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל שהשמיטה וצריך עיון למה: **רבי** שמעון מתיר בתבואה של חטין לעשות מהם עססיות· מאכל חטים: רסיסים· מאכל העשוי מן העדשים ונראה שדעת הרב אלפסי ז"ל לפסוק כר"ש מדפרשיה מילתיה אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפרק חמישי מהלכות י"ט כתנא קמא דאמר אבל לא את התבואה: **מתני'** משלחין כלים·בגדים: והן לצורך המועד: וגמרא בעי כלאי' למאי חזי: אבל לא סנדל מסומר· סנדל של עץ מלופה (ג) מסמרות שגזרו חכמים עליו שלא לנועלו בשבת וביו"ט משום מעשה שהיה כדאיתא במסכת שבת בפרק במה אשה (דף ס ·): מנעל שאינו תפור·אמר בגמ' לא צריכא דנקיט בסיכי פירוש יתדות קטנות של עץ דבלאו הכי פשיטא דלא חזי למידי וי"א שתי תפירות באמצעו ושתים בעקבו: אף לא מנעל לבן· שאינו ראוי היום לנועלו שצריך אומן להשחירו: **גמ'** למימך· לקפל: שמא תכרך לו נימא· של בגדים גדולים וגסים ומחממת במקומה ועובר משום לא תלבש שעטנז: דמפסיק מידי. שנותן בגד בינתים: אסור לישן עליהם· מדרבנן תמהני מאי איריא שמא תכרך דמשמע דלא מפסיק מידי אפילו עשר מצעות נמי וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהם גזירה·שמא יעלה אותן עליו וכדאמרינן עלה משום שנאמר לא יעלה עליך כלומר משום גזירה דהעלאה ומלשון רש"י ז"ל שכתבתי נראה שהוא מפרש אסור לעשות כן שמא תכרך ואיכא אסורא דאורייתא ודר"ש בן פזי מדרבנן ואין צורך לזה אלא כך נ"ל דברייתא' נקיט לה הכי משום דאפי' בכלאי' שאין דרכן בהעלא' אלא בהצעה כל היכא דלא מפסיק מידי

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק ג מהל' יו"ט טור או"ח סי' [illegible]:

ב מיי' פרק ה מהלכו' יו"ט סמג לאוין [illegible] טור או"ח סי' [illegible]:

ג מיי' פרק י מהל' כלאי' סמג לאוין [illegible] טור יו"ד סי' [illegible]:

הגהות הב"ח

(א) [illegible] (ב) [illegible] (ג) [illegible] (ד) [illegible]

שלטי הגבורים

א ותלתא מיני בתלתא גברא בעיא ולא איפשטא ומיימון מתיר: ב ומיי' אוסר בתבואה ולא ססבים הרא"ש:

לשון ריא"ז

אבל לא תבואה מפני שצריך לטוחנה לעשות ממנה פת וכיון שטחינה אסור ביו"ט ונראה בעיני שמשלחים שעורי' שראויי' לבהמה שמותר לטרוח בשביל בהמה כמבו' בקונטרס שראיות:

ג כ' שרא"ש ז"ל מדהביא רב אלפס ברייתא זו משמע דפסק הלכה כר"ש ולא ידענא טעמא מאי ובעל המיאור ז"ל כתב דטעמא דתנא קמא כדגרסינן בירושלמי אתיא דר"ש בשיטת רבי עקיבא כמה דדריש ר' עקיבא לכל נפש אף אוכל נפש בהמה בכלל וכן סבר רבי שמעון אף נפש בהמה בכלל ותנא קמא דאסר סבירא ליה כר' יוסי הגלילי ונראה לי דגמרא דידן פליגי אירושלמי דטעמא דרבי שמעון מפרש בגמ' משום דחזיא למיעבד מינייהו מאכל אדם וגם לישנא דמתניתין משמע דלא כירושלמי דמשמע דרבנן אסרי תבואה לפי שאינן ראויות למאכל אדם כקטניות והרמב"ם ז"ל פסק כתנא קמא וכן עיקר:

לשון ריא"ז

ד שלשה חלוקין הן בכלאים בגדים רכים שראוי לו להתכסות בהן אסור לו. לאדם להציען תחתיו ואפילו היו עשר מצעות זו ע"ג זו וכלאים תחתיהן אסור לו לשכב עליהן גזרה שמא יעלה עליו והתורה אמרה ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך ואם אין ראוי להתכסות בהן כגון סכרים וכסתות אם היה מציען תחתיו ואין בשרו נוגע בהן מותר כמו שמבואר במסכת כלאים ואם היו קשין שאין ראוי להתחמם אע"פ שבשרו נוגע בהם מותר לפיכך הערולדין שמשימים כמין לבד קשה תחת פרסות הרגל אין בהם משום כלאים ולא התירו הקשין אלא להציען תחתיו אבל להתכסות בהן אסור שנאמר ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך שהרי בגדי כהונה קשין שהיה חושן כפול לכ"ד חוטין ולא אותרו לכהני' אלא בשעת עבודה אבל שלא בשעת עבודה אסורין ללובשן כמו שמבואר בפ' ראשון של ערכין אבל מקפלין אותן ומשימין אותם תחת ראשיהם כשהיו ישנים כמו שמבואר במס' תמיד וכן ביאר מו"ה: לבדין הקשין מותרים אפילו בלבישה כיון שאפי' לבישת ברכים אינו אלא מדרבנן:

המאור הקטן

[דף יד ע"ב] הא דתנן משלחין כלים אע"פ שיש כלאים אוקימנא בקשין ובמסכת יומא אמר רב אסי בגדי כהונה קשין הן ולפיכך היו פושטין אותן ומניחים אותן תחת מראשותיהן ואיכא דקשיא ליה ההיא דגרסינן במס' ערכין הכל חייבין בציצית כהנים ולוים וישראלים והוינן בה פשיטא כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו וכו' ואם איתא דבגדי כהונה קשין הם הא לא אשתרי להו כלאים א] ונ"ל כאן באבנט כאן בשאר בגדים וההיא דבמסכת יומא באבנט נאמרה שפרחי כהונה הדיוטים היו ולא היה בבגדיהם כלאים אלא באבנט בלבד והאבנטים של כהן גדול ושל כהן הדיוט היו קשין· מפני שהיו חוגרין בהן מתניהן אבל זה שאמרו במסכת ערכין דאשתרי כלאים לכהנים בבגדי כהונה בחשן ואפוד של כהן גדול שהיה בהן כלאים והיו רכין ולא קשין לפי שהיו עשויין ללבישה ומדאסיקנא התם בבגדי כהונה היוצא בהן במדינה אסור איכא למימר דאדחיה לה דרב אשי דאמר בגדי כהונה קשין הן ואיכא למימר האי דקתני במדינה אסור לאו משום כלאים אלא משום מעלה דרבנן היא ומעלה שעשו בבגדי קדש ודיקא נמי דקתני אסור ולא קתני חייב ש"מ (ד) ויש מי שפירש שלא אמרו בגדי כהונה קשין הן אלא לענין הצעה תחתיו של אדם דמדאורייתא שריא ורבנן הוא דגזרו בה ברכין ולא בקשין שאין דרכו של אדם להשתמש בהן ליהנות מהן אבל בלבישה אסורין הן בגדי כהונה אע"פ שהן קשין כיון שהן שוע טווי ונוז ולפי' חייב בהן במדינה משום כלאים וכל שהוא שוע או טווי או נוז דהוא כלאים מדרבנן ולא דאורייתא אם הוא קשה מותר אפילו בהעלאה הלא גזור רבנן בקשין והיינו טעמא דנמטא גמדא דגריש שאפילו היה מן הרכים לא היה אסור אלא מדרבנן כדתנן ב] הלבדין אסורין מפני שהן שועין ובסוף מס' נדה אסיקנא דמדאוריי' בעי' שוע טווי ונוז שלשתן כאחד מדאפיק בהו רחמנא בחד לישנא דכתיב שעטנז:

שיטת ריב"ב

והא מתניתא אוקימנא לבני ארץ ישראל דאית להו עבדי דמזלזלי. ואי שרינן להו בקטנה עושין בגדולה ואומר בקטנה עשינו אבל לבני בבל דלית להו עבדי דמזלזלי מותר לכתוש במכתשת קטנה: קלוף נהריה. נהר מראיתו היה קלוף ולבן: מתני' בורר אוכל ואוכל·דאיכא שינוי והוא מתעסק בדבר הראוי: אף מדיח במים ושולה ·פסולת הצף למעלה כמי משילה בחביות: גמ' בד"א · דשרו בית הלל ליטול פסולת והשליך כשהאוכל מרובה על הפסולת דמעוטי טירחא עדיף אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת דאיכא שינוי ומעוטי טירחא: פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי. להניח את האוכל שהוא מועט וליטול את הפסולת שהוא מרובה: ושנינן לא צריכא וכו'. והכי קאמר בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על טורח הפסולת דמעוטי בטירחא עדיף והתם קאמרי בית הלל דנוטל את הפסולת אבל אם טורח הפסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת ואע"פ שהפסולת מועט בשיעורו כיון שהוא מרובה בטרחו נוטל את האוכל ומניח את הפסולת דאיכא שינוי ומעוטי טרחא והוא מתעסק בדבר הראוי: מתני' אין משלחין. דורון איש לרעהו:אלא מנות· דבר המוכן שאינו עשוי להניחו למחר: אבל לא תבואה. שאינה ראויה היום שאין טוחנין ביו"ט שהיה לו לטוחנה מבעוד יום: ור' שמעון מתיר בתבואה. שמא יבשלה בקדרות ויכתשה במכתשת קטנה. ומדפרים בברייתא טעמיה שמע מינה הלכתא כותיה: גמ' שלא יעשנה כשורה. שלא ישלח הדורן על ידי אנשים רבים דאושא מילתא ונראין כמוליכין למכור בשוק: תאנא אין שורה וכו'. ובעיא דרב אשי בתלתא גברי ותלתא מיני דשמיטה הרב ז"ל:גלודיות.מאכל חטים: רסיסים. מאכל העשוי מעדשים: מתני' אע"פ שיש בהם כלאים. בגמ' מפרש למאי חזי: אבל לא סנדל המסומר. לפי שגזרו חכמים עליו שלא לנועלו בשבת ויו"ט משום מעשה שהיה: ולא מנעל שאינו תפור · דלא חזי למידי שצריך אומן להשחירו:

השגות הראב"ד

א] ונ"ל כאן באבנט וכו' עד היו קשין. א"א גם זה כיפך שאין הקושיא אלא בשביל שחושן כפול מאוד ואדרבא חשן ואפוד הם כפולים יותר ויותר מכל אבנט כדאיתא ביומא אבל תירץ לא כפירוש האחרון שאמר שלא הותרו קשין אלא בהצעה התחתון שאינה אלא גזרה שאין עמידה לזה הפירוש כמו שמפרש זה אלא כמו שנאמר בעז"ה: ב] הלבדין וכו' עד שהן שועין. א"א זה המפרש לא דקדק כל צרכו אלא דא"כ מה ראה רב אחא בר יהודה לומר בנמטא גמדא והלא אפילו בבגד שדרכו להעלאה נמי מותר לדבריו ועוד כי מעיינת ביה אבל אפילו בלבישה נמי מותרין מן התורה ואפילו הן שוע טווי וגוז כוליה וכן קשין דמהכא נפקא לן דקשין מותרין הם מדקאמר ובגד כלאים שעטנז ובגד ודאי אינו אלא של תמוס אלמא בלבישה והעלאה נמי בעינן רכים מעתה קשה לנו מימרא דערכין דאמרינן כהנים אשתרי כלאים לגביהן במס' יומא א"ר אשי בגדי כהונה קשין ב[illegible] ואי קשין הם היכן אשתרי כלאים לגבייהו וי"ל דבגדי כהונה אע"ג דקשין הם יש הנאה בלבישתן מיהו אין [illegible] מרובה הלכך לא גזרו עליהן בהצעה תחתיה כמו שגזרו בכלאים אחרים שהנאתן מגיע ובשמיכן מרובה כדאמרינן בעלמא אלמא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן ולעולם בכל לבישה גזרו ואפילו בגמדא דגרס משום דשוי דרך לבישה ומש"ה אמרינן בנמטא גמדא דבריא דוקא נמטא אבל מלבוש אסור אע"פ שהוא קשה והיינו שוע יהא דפסיקא במסכת

מידי אסור שמא תכרך נימא על בשרו אבל כל היכא דמפסיק כל שאין דרכן בהעלאה שרי והיינו דתנן בפ' בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן והיינו מפני שאין דרכן להעלותן וכן פי' רבי' שמשון בפי' המשנ' וריב"ל אתא לאשמועינן דאפילו עשר מצעות זו על גב זו שאין דרכן בהעלאה כל שכלאים תחתיהן שדרכן להעלותן אסור לישן עליהם משום שנא' לא יעלה עליך כלומר משום לאו דהעלאה כיון שדרכן בכך: **אלא** בוילון. שראוי לפרוס כנגד הפתח: מפני מה אמרו וילון טמא׳ שמקבל טומאה ולא עשאוהו כאח׳ נר מצוה ממחיצות הבית שאינן מקבלות טומאה: מפני שהשמש מתחמם כנגדו. ומהאי טעמא אסור לעשותו מכלאים: בקשין. בגדים קשין שאין מחממין מותר לישכב עליהן: נמטא. לבד שקורין פילטור"י: גמדא. קשה: דגרש. מקום: שרי. לישיבה שאין מחמם והוא קשה ואין נימא נמשכת ממנו: **ונראה** ממה שכתב רש"י ז"ל במס' יומא בפ' בא לו (דף סט.) גבי פרחי כהונה שהיו מקפלין בגדיהם ומניחין אותם תחת מראשותיה' דאפילו כלאים דאורייתא דהיינו שוע טווי ונוז כל שהוא קשה מותר לגמרי אפי' בהעלאה דפרכינן עלה התם והא איכא משום כלאים ופרקינן בגדי כהונה קשין הן ופי' רש"י ז"ל דכיון דקשין הם שרו לגמרי והקשה עליו ר"ת ז"ל מדגרסי' בערכין (דף ג:) הכל חייבין בציצית כהני' לוים וישראלי' ופרכינן בה פשיטא ופרקינן כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל ואישתרו כלאים לגבייהו לא ליחייבו בציצית קמ"ל ואם איתא דבקשין אפי' כלאים דאורייתא שרו הא לא אישתרי כלאים לגבייהו דקשין כבגדי כהונה לכולי עלמא נמי שרו לפיכך פירשו דבקשין לא איסתרי מידי דאסור מדאורייתא אלא מה שהחמירו מדבריהם בכלאים התירו בקשין ולפיכך בכלאים דאורייתא כבגדי כהונה כיון דקשים הם התירו בהם הלעה שאינה [אלא] מדבריהם והיינו ההיא דיומא שהיו מקפלין אותם ומניחין אותם תחת מראשותיהם ובכלאים דרבנן כל שהם קשים התירו לגמרי לפי שלא הטילו חכמים חומרא שלהן על הקשין כלל ומש"ה שרי אפי' בהעלאה והיינו נמטא גמדא דגרש דשריא לגמרי לפי שהלבדין אפילו ברכין אין איסורן אלא מדבריהם שאינן שוע טווי ונוז אלא שוע בלבד וכדתנן בפרק בתרא דכלאים הלבדין אסורין מפני שהן שוע ולפיכך כל שהוא לבד קשה והיינו נמטא גמדא דגרש שריא אפילו בהעלאה אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק עשירי מה' כלאים שהלבדין אסורין מדאורייתא ולדבריו כי שרינן נמטא גמדא דגרש היינו בהלעה בלבד אבל אפשר לקיים דברי רש"י ז"ל לפי שתרלו קושייתנו בשם הר"ז הלוי ז"ל דכי אמרינן דבגדי כהונה מותרין משום דקשין הם היינו דוקא באבנט שהיה קשה מפני שהיו חוגרין בו מתניהם וכלאים של פרחי כהונה אינו אלא באבנט דפרחי כהונה ודאי כהנים הדיוטים היו שאין בגדיהם כלאים אלא באבנט בלבד [והא] דאמרינן בערכין (דף ג:) דאיסתרי כלאים לגבייהו היינו לגבי כ"ג בשאר בגדים שהיו רכין לפי שעשויין ללבישה ומיהו כי שני ליה בקשין ה"ה דהוה מצי לשנויי בשאין עשויין להעלאה (א) ככרים וכסתות ולהלעה אלא דהא לא איצטריכא ליה דמתני' הוא בפרק בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן: **ערדלים.** כמין נמטא שהיו מניחין אותו תחת העקב: צררי דזוזי ופשיטי ודביזרני. בגד כלאים שצוררין בו מעות וזרעים מותר לתתם בחיקו לפי שאין דרך חמום בכך: **גרסי'** בנדה (דף סא:) ת"ר בגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לעובד כוכבים דאתי עובד כוכבים ומזבן ליה לישראל: ולא יעשנו מרדעת לחמור דאע"ג דתנן בפרק בתרא דכלאים תכריכי המת ומרדעת החמור אין בהם משום כלאים הכא שאני דכיון שאין הכלאים ניכר בו איכא למיחש שמא יקרע כותו ויקח ממנו טלאי ויתפרנו על גבי בגדו: צובעו ומותר. שעל ידי הצבע הוא ניכר כדמפרש: עמרא וכיתנא לא סליק להו צבעא בהדי הדדי שהפשתן קשה לקבל צבע יותר מן הצמר: **מדאורייתא** שעטנז אמר רחמנא שוע טווי ונוז. פירש רש"י ז"ל שוע שיהא חלוקים יחד הצמר והפשתן במסרק ושיהיו טווין יחד ונוז לשון אריגה כלומר שיהיו ארוגים יחד והיינו לומר שאע"פ שהן טווין יחד וארוגין יחד לא הוי כלאים דאורייתא עד שיהו גם כן חלוקין יחד במסרק והשיב עליו ר"ת ז"ל א"כ כלאים בציצית דשרא רחמנא היכי משכחת לה שהרי אינן לא חלוקין ולא טווין ולא ארוגין יחד אלא שהם קשורין ומחוברים זה בזה וכדאמרינן בפ' התכלת [דף לט:] ש"מ קשר העליון דאורייתא דאי ס"ד לאו דאורייתא כלאים דשרי רחמנא למה לי אלמא משום קשר בלחוד הוי כלאים לפיכך פי' ר"ת ז"ל דשוע היינו שיהא כל אחד ואחד חלוק במסרק בפני עצמו וטווי בפני עצמו ונוז בפני עצמו כלומר שזור שיהו שני חוטין שזורין יחד מכל מין ומין ואח"כ אם חברן זה עם זה בבתי הכיפות היכא משום כלאים וקרא ה"ק לא תלבש צמר ופשתים שכל אחד מהם שוע בפני עצמו וטווי בפני עצמו ושזור בפני עצמו יחדיו כלומר בזמן שהם מחוברין והכא משמע התם במסכת כלאים דנוז מל' שזירה הוא דתנן התם [פ"ט מ"ח] נלוז הוא ומליז עליו אביו שבשמים אלמא דנוז היינו ענין פתלתול כדרך השזורין שהן כפתלים והאי דאיצטריך רחמנא למישרי כלאים בציצית משום דחוטי ציצית שזורין בעינן וכדתניא בספרי פתיל תכלת טווי ושזור אין לי אלא תכלת לבן מנין אמרה תורה הטיל בו תכלת הטיל בו לבן מה תכלת שזור אף לבן שזור ובפרק בתרא דעירובין (דף צו:) נמי אמרי' המוצא תכלת בשוק לשונות פסולה חוטין כשרה מאי שנא לשונות דפסולה דאמר אדעתא דגלימא לבעינהו חוטין נמי לימא אדעתא דגלימא (ב)*שריכהו בשזורין שזורין נמי נימא אדעתא דשפתא דגלימא עייפינהו מהא משמע דחוטי ציצית צריכין שיהו שזורין ומשמע נמי דסתם בגדים אינם שזורים והיינו דאמר הכא סתמא דהאי חוטא דכיתנא דאבד בגלימא דהוי מדרבנן לפי שסתם בגדים אינם שזורים והא דתנן במסכת כלאים אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג דכתיב לא תלבש שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז ורשב"א אומר נלוז הוא ומליז עליו אביו שבשמים להו למימרא דארוג נפיק משעטנז וכדברי רש"י ז"ל אלא טווי נפיק משעטנז וארוג משום חבור הוא ומלשון יחדיו נפיק ומכל מקום משמע דחוטי ציצית צריכין שיהיו שזורין וזה שלא כדברי האומרים שאין לשזור חוטי ציצית משום דזימנין דמפרקי מהדדי והוו להו ט"ז חוטין וליתא דאדרבה צריכין שיהו שזורין וכדכתיבנא ומיהו אי מפרקי לית לן בה דהוו להו כגרדומי ציצית דכשרים ומיהו משמע דבעינן שיתפייל בשזור כדי עניבה כדאמרי' התם בפרק התכלת (דף לח:) גבי גרדומין:

רב

ואלא בוילון והאמר עולא מפני מה אמרו וילון *)אסור מפני שהשמש מתחמם א כנגדו *אלא דף טו׳ בקשין כי הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שריא: ערדלים וצררי דזוזי ודפשיטי ודביזרני אין בהם משום כלאים לפי שאין דרך חימום בכך: גרסי' בנדה *ת"ר בגד (א) שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לעובד כוכבים ולא ב יעשנו מרדעת לחמור אבל עושה אותו תכריכין למת אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא בגד שאבד בו כלאים צובעו ומותר דעמרא וכיתנא לא סליק להו ציבעא בהדי הדדי וכיון דלא ידע אימר מינתר נתר אמר רב אחא משמיה דמר זוטרא האי מאן דאבד ליה חוטא דכיתנ' (ב) בגלימא דעמרא ונתקיה ולא ידיע אי נתיק ואי לא נתיק שפיר דמי מאי טעמא מדאורייתא שעטנז אמר רחמנא עד א שיהא שוע טווי ונוז ורבנן הוא דגזרו ביה והאי כיון דנתקיה נתקיה מתקיף לה רב אשי ואימא או שוע או טוו ג או נוז והילכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא בחדא מילתא: *זה הכלל כל שנאותין בו ביום טוב משלחין אותו

*) בגמ׳ ובכת"ם ליתא [illegible]

רש"י

עליהם מדרבנן: בוילון. שראוי לפרוס כנגד הפתח: מפני מה אמרו וילון טמא. מקבל טומאה ולא עשאוהו כאחת ממחילות הבית שאינן מקבלות טומאה: מפני שהשמש מתחמם כנגדו. מתעסק בשוליו לפיכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחמם כנגדו אסור לעשותו כלאים: בקשין. בגדים קשין שאין מחממין מותר לשכב עליהם: נמטא. לבד: גמדא. קשה: דגרש. מקום: שרי. לישיבה שאינה מחממת: ערדלים. מנעלים שרגילין לנבוש תחת מנעליהן ונועלין עליהן עור של תיישים תחת הקרקע וכנגד העקב של רגל יש שעושין אותו של צמר וקורין לו נמטי אין בהם משום כלאים דקשין הן: צררי דפשיטי. בגד שצוררין בו מעות או זרעים והוא של כלאים מותר לתתו בתוך חיקו ואין בו איסור כלאים: דביזרני. זרעים: כל שנאותין ממנו ביו"ט. ותפילין אין נאותין בהן ביו"ט כדאמרינן התם יצאו שבתות ויו"ט שאין צריכין אות שהן עצמן

בגדים קשים שאין מתחממין בהם: מותר לשכב עליהם. דכיון דהלעת כלאים תחתיו של אדם מדאורייתא שריא ורבנן הוא דגזרו בה ברכין הוא דגזרו רבנן ולא בקשין ואע"פ שהן שוע טווי ונוז דהוא כלאים דאורייתא וכיון נמי בכלאים דרבנן כגון שהוא שוע או טווי או נוז אם הוא קשה מותר אפילו בלבישה דלא גזור רבנן בקשין ונמטא גמדא דגרש דאמרינן בגמ' דאין בו משום כלאים אפילו בלבישה לפי שאפילו היה מן הרכים אין בו משום כלאים אלא מדרבנן אבל כלאים דאורייתא אסורין בלבישה אע"פ שהן קשין: נמטא. פלטרי בלע"ז: גמדא. קשה: דגרש. מקום: וצררי דפשיטי. בגדי כלאים שצוררין בהן מעות מותר לתתן לחיקו לפי שקשין הן ואין מחממין: דבזרוני. שצוררין

שיטת ריב"ב

גמ' בוילון. שראוי לפרוס כנגד הפתח: מפני מה אמרו וילון מקבל טומאה. ולא עשאוהו כאחת ממחיצות הבית שאינן מקבלות טומאה: מפני שהשמש מתחמם כנגדו. וכיון שיש דרך חמום בכך אסור לעשותו כלאים: אלא בקשים.

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א בגד כלאים שצרר בו מעות או זרעונים ונתנם בחיקו מותר ואפי' שהזרעונים רכים הם ומתחמם בהם אין דרך חימום בכך ומותר ללבוש בגד כלאים כדי להבריח בו את המכס והוא שאינו מתכוין ליהנות בו כגון שהיה לבוש בגדים יפים ממנו שמתחמם בהן ומתכבד בהם וכל דבר שאינו מתכוין מותר וזה מבואר בפ' הגוזל ומאכיל וכן נראה בעיני שמותר לו לאדם ללבוש בגד כלאים כשהוא רוצה לקוטתו וצריך לבודקו ולכסות על גופו שהרי אינו מתכוין ליהנות בו לפי שעה וכן ביארתי שם בקונטרס הראיות · כתב מיי' אין איסור כלאים אלא בגדים שהן דרך חמום כגון כתונת ומכנסיים ואבנט ושמלה ובגדים שהם מתפים בהן השוקים והידים וכיוצא בהן אבל צלצלים שעושין סעם בבית יד שלהם לצרור בהן תבלין או מעו' או סמרטוט שנותנין על סרטייה ואספלנית וכיוצא בהן מותר: צלצול של עור של משי שתולין בו צמר וחוטי פשתן מדולדלים על פני אדם להבריח בו הזבובים אין בו משום כלאים עד כאן:

ב כתב מיי' ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם והרא"ש כתב שמותר אפי' אם בשרו נוגע בה ובלבד שלא יתכנה על כתפו אפי' להוציא בה את הזבל ודוקא שהכלאים ניכרים וידועים בבגד אבל בגד שאבד בו כלאים ואין מקומו ניכר אסור לעשות ממנו מרדעת לחמור דכיון דאין מקומו ניכר שמא ישכח ויקח ממנו טלאים לתופרו ע"ג בגדו ולא ימכרנו לנכרי שמא יחזירנו וימכרנו לישראל:

ג דבר תורה לא הוי כלאים לרש"י אא"כ עירב הצמר והפשתן יחד יסרקן יחד במסרק וטוואם וארגם יחד ולר"ת הוי כלאים דאורייתא אפילו סרק כל אחד ואחד לבדו וטוואו לבד ושזרו לבד [illegible]

עין משפט

א מיי' פרק י' מהל' כלאים סמג לאוין רפג טור יו"ד סי' שא סב:

הגהות הב"ח

(א) אלא לככרים וכסתות כצ"ל: (ב) צ"ל שזורינהו וכו' בלשון רש"י שזורינהו עכ"ל: (ג) נ"ב אלא:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עיין רי"ף ספ"ב דפסחים: (ב) נ"ב [illegible]

מלחמת ה'

ועוד הא דאמר אביי היה בא בדרך ותפילין כו' עד הלכה ואין מורין כן הילכך אין צריך להניח ידו עליהם: **אמר** הכותב ראיתי לר"ת ולרש"י ז"ל שפירשוה כולה כגון שהחשיך עליו בדרך בערב שבת וכן הדעת נוטה שאלו היה בחול לא היה צריך להניח ידו עליהן משום דלשמרן לו הוא ואפילו היה הבית שסמוך לחומה משתמרת ואם לשמרן הרי זה מותר אפילו למאן דאמר עובר בעשה ועובר בלאו כדאיתא במסכת מנחות ואם אסור יחלוץ ויביא בידו למה מניח ידו עליהן אלא כולה בערב שבת היא אמורה ולענין השנוי בברייתא והלשון ששנה אביי לומר בדרך שקעה עליהם חמה ובבית המדרש קדש עליו היום דרך הענין תפס לו שהבא בדרך מסתכל בשקיעת חמה אליו והיושב בבית המדרש לתקיעות וקדוש בית דין ולפי' כתבה רבינו הגדול זכרו לטובה: כתוב

המאור הקטן

[דף טו ע"א] **הא** דאמר אביי היה בא בדרך ותפלין בראשו כתבה הרי"ף ז"ל בפרק המוצא תפילין בקצרה ויש לומר דלענין שקיעת חמה בחול לא קיימא כוותיה דאביי א] משום דאסיקנא ברוכתא לילה זמן תפילין הלכה ואין מורין כן הלכך אין צריך להניח ידו עליהן אבל ביושב בבית המדרש ותפלין בראשו וקדש עליו היום איתא לדאביי וכרבי עקיבא דאמר לילה זמן תפילין שבתות וימים טובים לאו זמן תפילין קיימא לן הלכך מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו ולא שביק להו היושב בבית המדרש בבית הסמוך לבית המדרש או הבא מן הדרך בבית הסמוך לחומה אע"ג דמנטרין התם מחמת כלבי אי לא מנטרין מחמת גנבי (ג) ממטי להו לביתי' דכיון דידיה נינהו בעו לנטורינהו ואי מנטרן אפילו מחמת גנבי בבית הסמוך לבית המדרש או בבית הסמוך לחומה ממטי להו עד דמטי התם ושביק להו והיכא דלא מנטרן לא מחמת כלבי ולא מחמת גנבי אפי' מחתן בארעא ומשכה להו ממטי להו דרך מלבוש עד דמטי לביתיה ואי משכה להו בשבת ומחתן בארעא ברוכתא דמנטרן מחמת כלבי ולא מחמת גנבי שביק להו כדאיתנהו:

השגות הראב"ד

במסכת יומא בגדי כהונה נתנו ליהנות בהם מדתניא בגדי כהונה היוצא בהם למדינה אסור משום דרך חול ובמקדש בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה מותר י"א דוקא ביום שהוא הזמן עבודה ואפילו בלבישה ואע"ג דאיכא [illegible]

ועוד דהא תנן לא היו ישנים בבגדי קדש אלא פושטים אותן וכו' אלמא עד זמן שינה היו לובשים אותן. א] משום דאסיקנא וכו' עד ידו עליהן. א"א ואם מניח ידו עליהן זהו שאין מורין כן שאם לא היה לינס [illegible]

רב ששת שרא להו וכו' · והא תנן כל שנאותין בו ביו"ט ותפילין אין נאותין בהם ביו"ט כדאמר בעירובין (דף צו·) והיו לאות על ידך יצאו שבתות ויו"ט שהן עצמן אות : כל שנאותין בו בחול· שהוא מתוקן כל צרכו: משלחין אותו ביו"ט· דהאי דקתני במתניתין ביו"ט לאו אניאותין דלקמיה קאי אלא אמשלחין דלבתריה ולאתויי תפילין אתא דאי נמי לביש ומנח להו ביו"ט ליכא איסורא מיהו סנדל המסומר לא דמאן דחזי אמר מדשרו רבנן לשלחו שמע מינה מותר לנעלו : סליקו להו ביצה שנולדה

רש"י

עצמן אות : כל שנאותין ממנו בחול · שהוא מתוקן כל צרכו : משלחין אותו ביו"ט · דהא דקתני במתניתין ביו"ט לאו אנאותין דלקמיה קאי אלא קאי אמשלחין דלבתריה :

סליקו להו ביצה שנולדה

יו"ט לא יבשל · לכתחלה להיות תחלת בישולו ועיקרו לשם שבת אלא לשם יום טוב יהיה תחלת בישולו והמשויר יהיה לשבת כדמפרש ואזיל : אבל מבשל הוא ליו"ט · ובלא הערמה כדקתני לקמן : עושה תבשיל · לשם עירוב : וביצה שעליו · שהיו טחין ביצה על הדג כשצולין אותו : אכלו או שאבד · קודם שבישל כל צורכו לשבת : סומך עליו · בבישולו : גמ' מנא הני מילי · לאו דוקא מקרא יליף דעירובי תבשילין דרבנן והכא קא מיבעי ליה היכא אסמכוהו רבנן : זכור · אין זכירה אלא בדבר המשתכח: זכרהו מאחר שבא להשכיחו· כשבא יום טוב ע"ש קרוב שבת להשתכח מחמת יו"ט שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי צורך שבת והזהיר הכתוב לזוכרו וכשמערב עירובי תבשילין נמצא זוכרו כי לכבוד שבת עושהו : מ"ט · תקינו עירוב תבשילין דקרא אסמכתא בעלמא הוא דעיקרו לקידוש אתא כדתניא בפסחים זכריהו על היין ועירוב תקנתא דרבנן ולמה תקנוהו כדי שיברור מנה יפה דמתוך שמערב זוכר ומבשל הכל ביו"ט ובורר מנה לזה ומנה לזה : רב אשי אמר · לא לכבוד שבת תיקנוהו אלא לכבוד יו"ט כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת אא"כ התחיל מבעו"י שאינו אלא כגומר והולך אבל אתחולי לא מתחלינן : ק"ו מיום טוב לחול · אפילו לאגמורי לא : או כולו לה' · להיות יושב ושונה : או כולו לכם · להיות אוכל ושותה :

תורה אור

רב ששת אשרא להו לרבנן לשדורי תפילין ביום טוב א"ל אביי והא אנן תנן כל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו א"ל הכי קאמר זה הכלל כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביום טוב :

סליקו להו ביצה שנולדה

יום טוב שחל להיות ע"ש לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת : ועושה תבשיל מע"יוט וסומך עליו לשבת בש"א שני תבשילין וב"ה אומרים תבשיל אחד ומודים בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת : **גמ'** מנא הני מילי אמר שמואל דאמר קרא זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ) זכרהו מאחר שבא להשכיחו מ"ט אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול: תניא ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה רבי יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך (דברים טז) וכתוב אחד אומר עצרת תהי' לכם (במדבר כט) הא כיצד ר"א סבר או כולו לה' או כולו לכם ור' יהושע סבר חלקהו א חציו לה' וחציו לכם גרסי' בפסחים בפרק אלו דברים *א"ר אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם דיום שנתנה בו תורה לישראל הוא אמר רבא הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם דכתי' וקראת לשבת עונג (ישעיה נח) רב יוסף אמר הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם דמעיקרא להכי איתקן ימי משתה ושמחה (אסתר ט) כתיב ביה מר בריה דרבנא הוה יתיב כולה שתא בתעניתא לבר מיומא דעצרתא ופורים ומעלי יומא דכיפורים דתני רבי חייא מדפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש (ויקרא כג) וכי בתשעה מתענין והלא בעשירי מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי ושלחו מנות לאין נכון לו (נחמיה ח) מאי לאין נכון לו א"ר חסדא שלחו מנות למי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין אבל היה לו להניח ולא הניח פושע הוא

מאי

נר מצוה

יו"ט מתני' לא יבשל בתחילה· להיות תחילת בשולו ועיקרו לשם שבת אלא לשם יו"ט יהיה תחילת בשולו והמשוייר יהא לשבת כדקתני ואזיל אבל מבשל הוא ליום טוב ובלא הערמה כדקתני לקמן: עושה תבשיל· לשם עירוב : וביצה שעליו·שהיו טחין ביצה על הדג כשצולין אותו : אכלו או שאבד · קודם שבשל כל נרכו : סומך עליו· לבשל בשבילו : גמ' מנא הני מילי ואע"ג דעיקר ערוב מדרבנן אפ"ה בעי אהיכא אסמכוהו ודכותיה בפרק אין מעמידין (דף לז:) גבי שלקו' דלא מיתסרי אלא מדרבנן ואפ"ה בעינן מנא לן אמר קרא אוכל בכסף תשבירני:זכרהו מאחר שבא להשכיחו· זכרהו מיו"ט שבא לאסור עליך שלא תבשל לו והזכירהו בערוב כדי שתוכל לבשל לצורך השבת ולא כן פרש"י ז"ל : מ"ט· למה תקנו ערוב קרא ודאי לאו בערוב משתעי ולא ערוב משמע (א) אלא אסמכתא בעלמא הוא וקרא לקדוש היום הוא דאתא כדתניא בפסחים (ד' קו·) זכרהו על היין וערובא תקנת' דרבנן (ב) ומה ראו נתקן: אמ' רב' כדי שיברור· מתוך (ג) שמעיו"ט זוכר השבת (ד) יברור מנה לזה ומנה לזה ולא תקשי לרבא דס"ל דערוב משום כבוד השבת נתקן הא דתנן אכל עירובו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה לשבת דמוטב *) שלא יתעדן שבת א' ויתעדן שבתות הרבה שאם אתה מתיר לו לבשל כשנאבד ערובו אף הוא יתרשל בו ולא ישמרנו או יאבד או יאכל ולא יזכור לברור לשבת כלל: רב אשי אמר· לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יו"ט כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת אלא בגומר והולך אבל אתחולי לא ק"ו דמיו"ט לחול לא : **באלו** התענה תשיעי ועשירי·כאלו נצטווה להתענות תשיעי ועשירי ועשה : ושלחו מנות לאין נכון לו·מקרא הוא בספר עזרא : שלא היה לו להניח · כגון שאבדה לו

(*) [עי' תוס' ד"ה ש]

מניחין אותן ביום טוב כדאמרינן בעירובין יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות : כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביום טוב · אבל סנדל המסומר לעולם גזרי' ביה משום מעשה שהיה : סליק פירקא
פרק שני לא יבשל בתחלה . להיות תחלת בשולו ועקרו לשם שבת אלא לשם יום טוב יהא תחלת בשולו והמותר יהא לשבת כדקתני ואזיל אבל מבשל הוא ביום טוב ובלא הערמה כדקתני לקמן : ועושה תבשיל לשם עירובי מערב יום טוב וסומך עליו לבשל בתחלה מיום טוב לשבת : וביצה שעליו . שהיו טחין ביצה על הדג כשצולין אותו : אכלו · לעירוב או שאבד קודם שבשל לשבת : סומך עליו לשבת . אפילו לבשל לכתחלה : גמ' מנא הני מילי. לאו דוקא דעירובי תבשילין מדרבנן ניהו וקרא לקדוש היום אתא כדאיתא בפסחים אלא הכי מיבעיא לן היכא אסמכוה רבנן : זכור את יום השבת . אין זכירה אלא בדבר המשתכח : זכרהו מאחר שבא להשכיחו . כשבא יום טוב ערב שבת קרוב השבת להשתכח מחמת יו"ט שמרבה בסעודת היום ואינו זכור לשבת לפיכך הזהירך הכתוב לזכרו וכשמערב ערובי תבשילין נמצא שזוכרו שהרי אינו עושה אלא לכבוד שבת : מאי טעמא. למה תקנו ערוב ומה ראו לתקן : אמר רבא כדי שיברור וכו' . שמתוך שמערב יום טוב זוכר את השבת בורר לזה מנה ולזה מנה ולרבא הוא הדין שאם שכח ולא עירב מערב יום טוב שמערב ביו"ט עצמו קודם תקון סעודת יו"ט דהשתא נמי יש כאן זכירת שבת לברור מעתה מנותיו שהרי כל עצמו של עירוב אינו אלא לכבוד השבת והיינו טעמא דמערב מערב יום טוב גזרה שמא יפשע ביום טוב ולא יערב כלל : רב אשי אמר כדי שיאמרו וכו'. כלומר לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יום טוב כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת אלא כגומר והולך אבל אתחולי לא מתחילין קל וחומר דמיום טוב לחול לגמרי אסור ולרב אשי אם שכח ולא עירב מערב יום טוב אסור לערב ביום טוב וקיימא לן כותיה אלא דקשיא לי דהא טעמיה דרבא שייך כדשמואל דאוקי אסמכתא דעירוב אקרא דזכור את יום השבת זכרהו מאחר שבא להשכיחו וכמו שפרשה רבינו שלמה ז"ל : אבל היה לו להניח ולא הניח פושע הוא . ואסור לו ליהנות אפילו משל אחרים והא דאמרינן לקמן דמי שלא הניח ערובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר אבל מקנה קמחו לאחרים דוקא במי שלא היה לו להניח ואפילו היה צריך להקנות קמחו לאחרים :

המאור הקטן

הא דתנן בית שמאי אומרים שני תבשילין א] אחד לצלי ואחד לקדירה ולחמין וב"ה אומרים תבשיל א' בין לצלי בין לקדירה ובין לחמין וצלי ושלוק ומבושל הכל בכלל קדרה והכל כשר לעירוב אבל לאפות דברי הכל אין אופין אלא על האפוי כתנא דמייתי לה מאת אשר תאפו אפו ב] והלכה קבועה היא וכן פסק רבי שמעון קיירא בעל הלכות ז"ל לערב בפת ותבשיל אע"פ שאין דברי הרי"ף כן מסתבר טעמיה דר"ש בעל הלכות וחנניא אליבא דבית שמאי לא החמיר אלא בחמין בלבד מה שלא החמיר בו תנא דמתני' אליבא דבית שמאי ובית הלל דאמרי מניח אדם עירוב תבשילין אחד ועושה בו כל צרכו צלי וקדרה וחמין כי כל זה דומה לבישול אבל באין אופין אלא אם כן עירב בפת ליכא מאן דפליג כדכתיב את אשר תאפו אפו מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה והא דאמר אביי לא שאנו אלא תבשיל אבל פת לא לומר שאינו יוצא בפת משום תבשיל דבעי' מידי דמילפת דומיא דתבשיל ואין צריך לומר שאינו יוצא בתבשיל משום פת שהוא עיקר חיי נפש :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור הא דתנן ב"ש אומרים שני תבשילין כו' עד ותנניא אליבא דבית שמאי לא החמיר אלא בחמין בלבד מה שלא החמיר בו תנא דמתני' : **אמר** הכותב גמלא דמר אקבא רקדא דאי הכי אמרי ב"ה עושה אדם תבשיל אחד ועושה בו כל צרכו דהא מדקא איירו ב"ש באפייה ובשול והטמנה ומצריכין שלשה מיני ערוב וקאמרי להו בית הלל דעושה כל צרכו בתבשיל אחד ודאי משמע בין לאפות בין לבשל ולהטמין וכן פירשה רבינו חננאל ז"ל שאם כדברי בעל המאור הוה להו למימר וב"ה אומרים עושה תבשיל אחד ומבשל ומטמין ועוד נמי למה ליה לחנניא למימר אליבא דב"ש אין אופין אלא אם כן עירב בפת ועוד דהא ב"ש במתניתא לא איירו בשני תבשילין אלא קאמרי ואין מבשלין אא"כ עירב בתבשיל וכיון שכן ב"ה דקאמרי להו עושה תבשיל א' על כרחך לאפוקי פת וחמין דבעי ב"ש אתו והיינו דקאמרי' נמי עושה בו כל צרכו דהיינו אפייה ובשול והטמנה דקאמרי' ב"ש ודבר ברור הוא ומילתא דאביי דאמר לעיל לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא א"א לומר שאינו יוצא בפת משום תבשיל כמו שפירשו דהא מדרבי אליעזר ומדתנניא נמי שמעינן ליה דאמרי אין אופין אלא על הפת ואין מבשלין אלא על התבשיל אלמא אין מבשלין (אלא) על הפת ובודאי אפשר לפרש שאין אופין על הפת לבדו ואין מבשלין אלא על התבשיל אלמא אין מבשלין אלא על התבשיל אבל מה לנו ולגרה הזאת אי משום דרבי אליעזר דאמר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל הא איהו מדב"ש הוא וכותיהו ס"ל כדאמרינן בכולי תלמודא ר' אליעזר שמותי הוא שפירושו מתלמידי בית שמאי כמו שמפורש בירושלמי בזו המסכתא ולפיכך בא ופירש שאמרו בית שמאי במשנתינו שני תבשילין לא אמרו אלא לבשל אחד כנגד הצלי ואחד כנגד המבושלין ואע"פ שמניחם תבשיל אחד צולה ומבשל עליהם קל הוא במיני הבשול שלא תקנו אלא זכר לשני תבשילין הא לאפות צריך פת שהוא אפוי כמותו ממש ונמצאו לב"ש ג' דברים בעירוב כנגד ג' מינין שבסעודה והנניא הוסיף הטמנה הא לבית הלל ד"ה תבשיל אחד לכל צרכו ולפי דעתי יותר נכון לומר דחנניה אליבא דב"ש ור' אליעזר נמי מיפלג פליגי אשני תבשילין דתנא במתניתין לב"ש דהא מתניתין קתני סתמא ב' תבשילין ובין שנפרש שהוא לאפות ולבשל בין שנדחוק לומר דלבשל בלבד קתני מ"מ לית להו לבית שמאי עירוב בתבשיל אחד כלל אלא שני תבשילין תקנו לעולם אחד כנגד אפייה וצלי ואחד כנגד בשול ואלו חנניא קתני אין מבשלין אלא א"כ עירב בתבשיל ולא קתני אלא אם כן עירב בשני תבשילין אלמא אפילו בתבשיל אחד לבית הלל סגי' דכיון דעירב בפת משום אפייה ובתבשיל משום בשול היינו שני תבשילין וכן בדין שלא יהא תבשיל זכר לצלי שזה יותר מן הפת שהוא אפוי ממש ותמה על עצמך תנא דמתני' לדבריהם היכי לא קתני עירוב פת וכי לא הוה ליה למתני תקנתא לאפייה כי היכי דקתני לבשול ולכולי תנויין דעירוב אמרינן עבר ואפה מאי יקנה קמחו כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ואביי איירי עלה דמתני' וקאמר ההחיל בעיסתו אלא ודאי תנא דמתני' כולה תקנתא דעירוב קתני לב"ש בשני תבשילין ולב"ה בתבשיל אחד כדקתני וסומך עליו לשבת והיינו דלא קתני בכולה מתני' אלא בשול לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת וכו' ואפייה נמי בכלל היא וכבר מצאנו דתניא בתוספתא מערבין בפת (לשבת) ובתבשיל ליו"ט תבשיל שאמרו אפילו צלי אפי' שלוק אפילו קולים שנתן עליו חמין מעיו"ט העושה תבשיל מעיו"ט אופה ומבשל עליו לשבת ומטמין עליו את החמין ורשאי לאכלן מבעוד יום ורשאין בני אגר לעשות תבשיל לאפות ולבשל עליו בשבת הא לך מפורש דלא בעו ב"ה פת אלא תבשיל אחד בלבד ושוב מצינו כן בירושלמי כתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ר' אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלין על המבושל ר' יהושע אומר אופין ומבשלין על המבושל ומה שאמרו על ר' שמעון בעל הלכות ז"ל לא מצינו כן מפורש בהלכותיו ואמת הוא שכך כתב והיכי עבדין שקלין חדא ריפתא ממעלי יומא טבא ומהנה בגוה בישרא או ביעתא או כיוצא בה מבשלין אבל אין לנו מזה ראיה וכך כתב במקום אחר וכשם שאין אופין ומבשלין מיו"ט לחבירו כך אין אופין ומבשלין מיום טוב לשבת אלא אם כן עירב בתבשיל דתניא וכו' וזו יותר ראיה שמסכים לדעת רבינו אבל אם אמרה ואם לא אמרה האמת כדברי רבינו הגדול ז"ל כמו שהראיתיך מפורש :

השגות הראב"ד

א] **אחד** לצלי וכו' עד ולחמין . א"א זה מתגאה בשל אחרים ואעפ"כ אינו אלא מפסיד דא"כ לדבריו דב"ש צריך שיהא אחד צלי ואחד מבושל ואינהו לא אמרי הכי דהא דג וביצה שעליו ענין אחד הם ועולים לב' תבשילין אבל הכל הכל שאין בטעם לב"ש אלא שיהא הדבר ניכר בראוי לסמוך עליו : ב] **והלכה** קבועה היא וכו' עד לערב בפת ובתבשיל . א"א באמת כך אנו נוהגין כדברי בעל ההלכות והרב לא כתב אלא הגמרא כמות שהיא ומן הגמרא אין מחוור אם צריך פת אם לא ויותר נראה שאינו צריך מדאמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא משמע דהא דאמרינן תבשיל אחד לא בעינן פת בהדיה . וי"ל בודאי היכא דצריך לאפות ולבשל צריך לערב בפת ובתבשיל כדי קרא אבל היכא דאינו צריך לאפות סגי ליה בתבשיל להודיה ועל זה אמר אביי שאם עירב בפת במקום תבשיל אינו עירוב דתבשיל דמלפת בעינן ופת ודייסא נמי לא מלפתי . אבל הרב מודה אם צריך לאפות ולבשל שצריך פת ותבשיל:

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקכז :

ב מיי' פ"ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקכז :

ג מיי' פרק ל מהל' שבת ופ"ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקכט סעיף א :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מיי' : (ב) נ"ב הוא : (ג) שמערב מעיו"ט זוכר כצ"ל : (ד) ויברור כצ"ל :

שלטי הגבורים

א וי"א שצריך לעשות בו ג' סעודות וכ"כ מיי' והרא"ש לא נהיג כן ופי' פ"ו מהל' יו"ט כיצד היא השמחה ביו"ט אוכלים ושותים ושמחים ואין להתענות בו כלל ורב נטרונאי כ' ביום ראשון של ר"ה אסור לישב בו בתענית משום דמדאורייתא הוא אבל ביו"ט ב' ושבת לית בהו קושיא משום דעשרה ימים אינון משונין מכל ימות השנה לפיכך נהגו רבותינו לישב בהם בתענית בין בחול בין בשבת וכתב הרא"ש ודבריו תמוהים שאוסר להתענות ביו"ט ראשון של ר"ה והתיר להתענות בשבת ונראים דברי רב האי שכתב להתענות בשני יו"ט של ר"ה אנו רואים שיפה הוא שלא להתענות שכך אמרו פרנסי ישראל הראשונים לישראל לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וכן בשבת שובה אין אנו רואים שיתענה האדם שהרי ע' כתב שהוא תענית חמור לא רצו לקבוע בשבת וכ"כ הרי"ן גיאות שאין להתענות דעשי"ת איקרו ימי צום לא איקרו וכן ירא"ה מהמדרש כי מי גוי גדול וכן איתא בירושלמי בר"ה מתריעין ולא מתענין :

לשון ריא"ז

אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה שהרי כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיכם וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם הא כיצד או כולו לה' או כולו לכם . ואם בא להתענות כל ימות השנה ואפילו ביו"ט כדי לעסוק בתורה הרשות בידו חוץ מיום טוב של עצרת שנתנה בו תורה ויום הפורים שעיקר תקנתו לשמחה ולמשתה היא וכן ערב יוה"כ שהרי אמרו כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה ט' וי' וכן בשבתות של כל השנה שנא' וקראת לשבת עונג וזה מבואר בפסחי' בפ' אלו דברי' וכן נרא' בעיני שאסו' להתענו' בשבת שבין ר"ה ליוה"כ כמו שאסור להתענות בעי"ה ובשאר שבתות ויו"ט של ר"ה שהרי הוא

שיטת ריב"ב

בסן זרעים : והא אנן תנן וכו' . ותפילין אין

מאי °כי חדות ה' היא מעוזכם אמר רבי יוחנן משום ר"א בר"ש אמר להן הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו היום והאמינו בי ואני פורע תני רב תחליפא אבוה דרבנאי חוזאה ואמרי לה אחוה דרבנאי חוזאה *כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ועד ר"ה חוץ מהוצאת שבת והוצאת ימים טובים והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פיחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו תניא אמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לכבוד שבת למחר מצא אחרת נאה ממנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו היו לשם שמים דכתי' °ברוך ה' יום יום תניא נמי הכי בש"א מחד בשבך לשבתיך ובה"א ברוך ה' יום יום: ועושה א תבשיל מעיו"ט וכו' · אמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא מ"ט מידי דמילפת בעי' ופת לא מילפתא וכן דייסא נמי לא מילפתא דא"ר זירא הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא תני ר' חייא עדשים שבשולי קדרה סומך עליהן משום ערובי תבשילין והני מילי דאית בהו כזית אמר רב יצחק בריה דרב יהודה שמנוני' שעל גבי הסכין אדם גורדו וסומך עליו משום עירובי תבשילין והוא דאיכא כזית א"ר יהודה אמר רב דגים קטנים אין בהן משו' בישולי נכרים ואמר רב יוסף °אם צלאן נכרי ב סומך עליהן משום עירובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסנא אסיר מ"ט *קימחא ג עיקר א"ר אבא אמר רב ג ערובי תבשילין צריכין כזית בין לאחד בין למאה כלומר דלא בעינן כזית לכל אחד ואחד ותבשיל זה אפילו צלי ואפילו שלוק ואפילו כבוש ואפילו מבושל ואפילו קוליים האספנין שהדיחו בחמין מערב יום טוב אמר רב הונא אמר רב ערובי תבשילין צריכין דעת פשיטא דעת מניח בעינן דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן ת"ש דשמואל מערב אכולה נהרדעא רבי אמי ורבי אסי מערבי אכולה טבריא מכריז ר' יעקב מי שלא הניח עירובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי ועד כמה א"ר נחומי בר זכריה משמיה דאביי עד תחום שבת ושמעינן מהני כולהו דלא בעינן דעת מי שהניחו לו אלא כשמודיעו ביום טוב עצמו שהוא ערב שבת כי עירב עליו מאתמול הולך וסומך עליו ומבשל לכתחלה לשבת: ומאן דמערב אחבריה או אבני מאתיה צריך לזכות (א) דגרסי' בעירובין בפרק חלון שבין ב' חצרות *בעי ר"נ עירובי תבשילין צריך לזכות או לא אמר רב יוסף ומאי תיבעי ליה הא אמר שמואל צריך לזכותו(א) וכשהוא מזכה אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנעניים מפני שידן כידו אבל מזכה ע"י בנו ובתו ד הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העבריים ועל ידי ה אשתו כדאמרינן לענין שבת (ב) [א](*ואוקמי' להאי דקתני ע"י אשתו בפרק אלו נדרים (ג) שיש לה לאשתו חצר באותו מבוי והיא שרויי' לבדה מגו דזכיא לגופא זכיא נמי לאחריני אבל אתתא דיתבה בהדי בעלה בחצר אחת לא זכיא מידי לאחריני דקי"ל יד אשה כבעלה ואע"ג דהתם משמע דלר"מ הוא דצריך · לרבנן לא צריך מיהו כיון דרב קאמר התם כר"מ קי"ל כרב באיסורי ועוד דבקידושין (ד) קאמר רבא דכולי עלמא יד אשה כבעלה ובענין אחר פליגי דאשתכח דלדברי הכל צ"ך שיהא

אבידה ומחזי' עליה כל ערב יו"ט: מאי חדות ה' היא מעוזכם · אמר הקב"ה לישראל לוו עלי ושמחו היום וקדשוהו והאמינו בי ואני פורע כלומר קיימו מצות חדוה שאמר הקב"ה ושמחת בחגך והאמינו בי שאני מזמן לכם ברכה במעשה ידיכם: כל מזונותיו של אדם. כל מה שהוא עתיד להשתכר (ג) בשעה שהוא נדון קוצבים לו כך וכך ישתכר בשנה זו ויש לו להזהר מלעשות הוצאה מרובה שלא יוסיפו עליו שכר למזונות אלא מה שפסקו (ד):חוץ מהוצאות שבת. שלא פסקו לו מה ישתכר (ה) לצרכו ומהיכן תבואהו ולפי מה שרגיל ממציאין לו לשעה או לאחר שעה: פוחתין לו · נר מצוה כלומר ממציאין לו שכר מועט: והוכל. הראשונה כדי להיות היפה נאכלת בשבת והויא לה אכילתה של ראשונה לכבוד שבת: לשם שמים (ו) ובוטח לו שתזדמן נאה לשבת: מחד בשביך לשבתיך · מאחד בשבת שלך תן לבך לכבוד שבת הבאה: יום יום יעמס לנו. הה"ד סו· לרכינו: **אמר** אביי לא שנו. דהוי ערוב: מלפת. לפתן בעינן דמוכחא מילתא שעשוי לשבת: ופת לא מלפתא. הילכך לאו מילתא דמוכחא היא שהרי כל היום יש להם: עדשים שבשולי קדרה· שנשארו בלא מתכוין: סומך עליהן מעיו"ט לשם ערוב. ולא אמר' לא חשיבי ובטלי: גורדו. מעיו"ט: אין בהם משום בשולי נכרי'. שגזרו חכמים בבשולי נכרים משום חתנות וכל דבר שנאכל כמות שהוא חי לא גזרו חכמים על בשולו ואלו נאכלין על ידי מלחן חיים: אם צלאן נכרי סומך עליהן משום עירובי תבשילין. שאע"פ שאין בו משום בישולי נכרים לאו משום דלא להוי תבשיל אלא דהתם משום איקרובי דעתא הוא וכל שנאכל כמות שהוא חי אין קירוב הדעת בבשולו אבל מ"מ כיון דתבשיל מיהא הוי סומכין עליו משום ערובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסנא. שמטגנן בשומן קרבי דגים ובקמח אסירי דקמח לא נאכל כמו שהוא חי לפיכך יש בו משום בשולי נכרי: דקמחא עיקר. ולמדו מכאן רבותינו בעלי תוספות ז"ל דהני כ...ות של פלטר נכרי שטחין אותן בביצים מותרים שאע"פ שיש בביצים משום בשולי נכרי קמחא עיקר: בין לאחד בין למאה · די להם בכזית: שלוק· מבושל הרבה מאד: מבושל. כהלכתו: כבוש. בחומץ ובחרדל ובמיני ירקות: קוליים האספנין. מלוח הוא ונאכל חי אלא שנותנין עליו חמין וזהו בשולו כדתנן במסכת שבת [דף לט·] שהדחתו זו גמר מלאכתו: **אמר** רב הונא אמר רב ערובי תבשילין צריכין דעת. ורב הונא לא פי' דעת מי ומפרשי' לה אנן דאמרי' הא ודאי פשיטא לן דכי אמר רב הונא צריכין דעת דעתו של מניח מיהא בעינן דאיהו עדיף שעושה לשם כך מיהא מיבעיא לן דעת מי שהניחו לצרכו בעינן כגון שעשה לצורך חברו כלום צריך להמלך בו תחלה ולעשות על פיו ת"ש וכו': מכריז ר' יעקב וכו' · עיקר הוכחתיה מדרבי יעקב בר אידי דמדמכריז משמע שלא היו יודעין בדבר בשעת הנחה דמדשמואל ורב אמי ורב אסי ליכא לאוכחי דמדלא מכריזי משמע שמתוך שהיו רגילין בכך היה נודע לכל אנשי מקומן וסומכין עליהם מאתמול ואיכא דעת מי שהניחו לו (ז) ומיהא שמעינן שמי שדרכו להניח בכל שנה כשמואל ורב אמי ורב אסי אין צריך להכ, יז אלא סומכין עליו מן הסתם אבל מי שאין דרכו להניח כרבי יעקב בר אידי צריך להכריז. ועד כמה עד תחום שבת. דמסתמא דעתו על כל הנמצאים בתחומו אבל טפי מהכי אפשר דאפי' במפרש ובמתנה לא מהני שאינו בדין שיערב אחד על כל העולם ושמעינן מהני כולהו וכו':

ומאן דמערב אחבריה וכו' הא אמר שמואל צריך לזכות · ואומר לזוכה קבל תבשיל זה וזכה בו לשם בני העיר וצריך הזוכה להגביהו מן הקרקע טפח דכיון דברשות מזכה הוא לא מגי זכי בלא הגבהה דהכי תני לה בתוספתא גבי עירובי חצרות אם מבלן אין צריך לזכות ואם שלו השליח מגביהו מן הקרקע ואומר זכיתי להם: וכשהוא מזכה וכו' אבל מזכה הוא וכו' · וע"י אשתו פי' דאע"ג דבפ"ק בתרא דנדרים (דף פח:) אוקימנא דכי קתני ע"י אשתו דוקא בשיש לה חצר באותו מבוי עסקינן דמגו דזכיא לנפשא זכיא נמי לאחריני ולפי זה משמע דבעירובי תבשילין דלא שייכא בהו חצר באותו מבוי דלא מגי מזכה ע"י אשתו וליתא דכי אוקימנא לה התם הכי ה"מ אליבא דר"מ דאמר אין קנין לאשה בלא בעלה כדאיתא בפ"ק דקידושין [דף כג:] אבל לרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר התם לא צריכנא בעירובי חצרות

רש"י

כי חדות ה' היא מעוזכם · מקרא הוא בספר עזרא: כל מזונותיו של אדם · כל מה שעתיד להשתכר בשנה קצוב לו כך וכך ישתכר ויש לו ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו: חוץ מהוצאת שבת ויו"ט · אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומן היכן תבואהו אלא לפי מה שהוא רגיל ממציאין לו *לשעה או לאחר שעה: פוחתין לו · כלומר ממציאין לו שכר מועט: לכבוד שבת ואוכל · אותה ראשונה כדי להיות היפה נאכלת לשבת והויא אכילה ראשונה לכבוד שבת: לשם שמים · ובוטח שתזדמן לו נאה לשבת: מחד בשביך לשבתך · באחד בשבת שלך תן לבך לשבת הבאה: יום יום יעמס לנו · את צרכינו: דמילפת · הנאכל עם הפת בעי' דמוכח מילתא שעשוי לשבת: ופת לא מילפת · הלכך לא מוכח מילתא היא כי בכל יום [פת] יש להן:שבשולי קדירה· שנשארו בה בלא מתכוין: סומך עליהן · מעיו"ט לשם עירוב ולא אמרי' דלא חשיבי ובטלי: גורדו · מעיו"ט: אין בהן משום בישולי נכרי · שגזרו חכמים בבשולי נכרים משום חתנות וכל דבר שנאכל כמו שהוא חי לא גזרו על בישולו דכיון דנאכל חי אין כאן בישול דלא אהני מידי ואלו נאכלין ע"י מלחן חיין:סומך עליהן כו'·דהא שרו באכילה:כסא דהרסנא· מטגנין בשומן קרבי דגים וקמח: אסורי· דקמח אינו נאכל כמו שהוא חי הלכך אסור משום בישולי נכרי: בין לאחד בין למאה· די בכזית: פשיטא · דכי אמר ר"ה עירובי תבשילין צריכין דעת דדעת מניח ודאי בעי שעשאו לשם כך מיהו מיבעיא לן דעת מי שהניחו לצורכו כגון שעשאו לצורך חבירו כלום צריך לימלך בו תחילה לעשות על פיו: נגד תחום שבת · אבל לעומדים חוץ לתחום לא

תורה אור

א נחמיה ח · כי חדות ה' היא מעוזכם
תהלים סח · ברוך ה' יום יום יעמס לנו

דף טו· דף טז: דף פ·

שלטי הגבורים

כרי הוא כשאר סימים טובים ואסור להתענות אלא אם הוא רוצה לקיים כולו לה' כגון שרוצה להרבות בתפלה ובתחנוני' ובה"ת כל היום שאין לו פנאי בשמחת אכילה ושתייה כדי שלא יבטל מתלמודו או מתפילותיו כמבואר בקונטרס הראיות ויש תימה על ריא"ז למה פסק כרבי אליעזר לגבי רבי יהושע:

א אע"פ שהניח העירוב כתב הרא"ש שאינו יכול לבשל מיו"ט ראשון לשבת וכ"כ בעל העיטור:

לשון ריא"ז

ב ואינן נאסרין משום בישולי נכרי לפי שראויין לאכול בלא גלייה וכל דבר שהוא נאכל כמו שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים ואם עשאן נכרי כסא דהרסנ' שמערבין בהם קמח אסורים משום בישולי נכרי' שהקמח אינו נאכל כמו שהוא חי (ואין) [ויש] בו משום בשולי נכרים ואין ראוי לערב בהם וכן נראה בעיני לומר בפת של נכרי שאוכלים אותה במקום שאין פת ישראל מצויה ואם נילושה העיסה בביצים או מעורבים בה דגים או כל דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי הרי הוא אסור כמבואר בקונטרס הראיות:

ג מכאן אנו למידים ליקח מן הנכרי פת סנילוש מן הביצים שקורין אוובליי"ש וקנסייא"ש דלמאי ניחוש לה אי משום פת הא חכמי' התירו' ואי משום ביצים שבלקו בו הא אמרינן הכא דקימחא עיקר וגם אין לחוש שמא הביצים הן מעופות טמאים או שמא יש בהן דם או שמא של נבלה וטריפה הם דאזלינן בתר רובא וגם אין לחוש שמא נילושה בביצים טרופים מאחי טעמא ומיהו פשטידא של דגים שאפאן נכרי אין להתיר דיש בה משום בישולי נכרי הואיל ונבלע השומן של דגים בתוך העיסה אע"פ שהעיסה אינה משום בישולי נכרי' דהא התירו הפת וגם השמנונית שנבלע בה אינו בעין מ"מ קודם שנבלע בעיסה הוה בעין והיה נאסר נמצא שהעיסה בלועה מן האיסור דרבנן ואותה נילו"ש נראה דמיקרו בלקות מדלא מברכין עלייהו ברכת המוציא ויש בהו משום בישולי נכרי דליכא תורת פת עלייהו ומיהו אמר מהר"ר יחיאל ז"ל דמכל מקום אין בהן בשולי נכרי' כיון דדרך אפיית פת עביד להו ועוד דאי קבע סעודה עלייהו מברכין ברכת המוציא אלמא פת נינהו:

ד ומי הוא זה הנקרא גדול גבי עירוב יש בו מחלוקה ועי' בעירו' בפרק חלון:

ה וכן כתב ר"י שמזכה ע"י אשתו והרא"ש כ' שאינו מזכה על ידה וכן כתב ב"ה ז"ל ולי נראה דאין מזכה ע"י אשתו דהא דאמרינן גבי עירובי חצירות דמזכה ע"י אשתו מוקי לה בשילהי נדרים בשיש לה בית באותה חצר

שיטת ריב"ב

כל מזונותיו של אדם. כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיבא מזון מאותו שכר קצוב לו כך וכך ישתכר פלוני בשנה זו ויש לו להזהר מלעשות הוצאה מרובה לפי שלא יוסיפו לו שכר למזונות:חוץ מהוצאות שבת ...

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקכז תקכו:

ב מיי' פרק יז מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קמח טור יו"ד סי' קיג:

ג מיי' פרק ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן תקכז:

נ"א לשעה או לפי שעה

הגהות הב"ח

(א) נ"ב להם: (ב) נ"ב סג"ש: (ג) בשני' שיהא מזון משם כצ"ל: (ד) נ"ב לו: (ה) נ"ל לצרכה: (ו) ובוטח שתזדמן לו כצ"ל:(ז) ומהא כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב משנה קאי על עירובי חצירות: (ב) נ"ב עי' בריא"ף עירובין סי' תרי"נ(ג)נ"ב דף פח וע"ש: (ד) נ"ב דכ"ג ע"א:

הגהות מא"י

[א] בא"י ליתא כ"ז וכתב על הגליון:

ד"ת מ"ז

מכולאת שבת ויו"ט· אותה הוצאה לא פסקו מה ישתכר לצרכה ומהיכן תבואהו לפי מה שרגיל ממציאין לו לשעה או לאחר שעה: פוחתין לו. כלומר ממציאין לו שכר מועט: ואוכל את הראשו...
...ות היפה נאכלת בשבת והויא לה אכילתה של ראשונה לכבוד שבת לשם שמים: ובוטח. שתזדמן לו בשבת נאה סימנה: מחד דשביך לשבתיך. מאחד בשבת שלך תן לבך לשבת הבאה להכין לה ...
...' ומעשה תבשיל וכו': גמ' לא שנו. דהוי עירוב: שבשולי קדרה שנשארו בלא מתכוין: סומך עליהן·מערב יום טוב לשם ערוב ולא אמרי' לא חשיבי ובטלי: אין בהן משום בשולי נכרים. דדבר ש...
...כך אם צלאן עכו"ם סומך עליהן משום עירובי תבשילין: בכסא דהרסנא. מטגנן בשומן קרבי דגים ובקמח אסירי דקמח אינו נאכל כמות שהוא חי: כבוש. בחומץ: שלוק. מבושל הרבה מאד. מבושל. ...
...מלוח הוא ורך והדחתו בחמין הוא בשולו הכאוי לו: דעת מניח בעינן. שתהא דעתו על מי שהוא רוצה לזכות בעירובו: דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן. כגון שערב לצורך חברו כלום צרי...
עמו

חצרות שתהא לה חצר בתוכו מבוי הלכך מלי מזכה ע"י אשתו : **ההוא** סמיא דהוה מסדר מתניתא · שהיה יודע משניות בגרסא ומחזר עליהם לפני מר שמואל שיהו סדורות בפיו : סמוך אדידי. דמערבנא אכולה נהרדעא ; לשנה. לשנה אחרת ור"ה היה שאין יכול להניח ולהתנות א"כ בשני ימים טובים של גליות ולא נזכר לו עד יום שני : א"ל פושע אתי דכיון דעליבת גלית אדעתיך שאינך רוצה לסמוך בשל אחרים ולא הנחת ואף אני אין דעתי על הפושעים שאינן רוצים לסמוך עלי : **ת"ר** יו"ט שחל להיות בע"ש אין מערבין לא עירובי תחומין·דלא שרו אלא עירובי תבשילין נר מצוה

רש"י

לא היתה דעת המניח עליהן : מסדר מתנייתא · שהיה יודע המשניות בגירסא והיה חוזר עליהן לפני מר שמואל : סמוך אדידי · דמערבנא לכולא נהרדעי : לשנה · לשנה אחרת : לדידך אסור · שאין דעתי על המזידין הפושעים ואינם חרידים לדברי חכמים : ולא עירובי חצירות · לטלטל מחר דנראה כמתקן : בדבר האסור · לו היום יש בידך לאסור עליו לעשות לצורך מחר דהיינו תחומין שאף ביו"ט אסור לצאת חוץ לתחום : ואי אתה אוסרו · אין בידך כח לאוסרו לתקן למחר דבר שהוא מותר בו ביום ואיסור טילטול חצירות ליתא ביו"ט : מתחיל בשל שבת · ברכה אחת לשניהם ומזכיר שבת תחילה ותתן לנו את יום השבת הזה ואת יום חג פלוני הזה : תני תנא קמיה דרבינא · במילתא דרבי מקדש ישראל והשבת והזמנים : אטו שבת ישראל מקדשי מה שהקדמת קדוש ישראל לשל שבת בשלמא זמנים צריך לקדם קדושת ישראל לקדושתן שע"י קדושת ישראל הם מתקדשין ואילו לא נתקדשו הם לא היו קובעים חדשים ומועדים בב"ד אלא שבת מקדשא וקיימא משמת ימי בראשית ואינו תלויה בקדוש החודש : מתפלל שבע · כשאר שבתות דכי היכי דבחול אין לו לר"ח ולחול המועד ברכות בשלש תפלות הללו אף בשבת אינו צורך לקבוע לו ברכה לב"ם ולא לכוללן לב"ס : מעין המאורע · ר"ח או מועד : בעבודה · כגון יעלה ויבא ברצה : בהודאה · בברכת מודים : כל מקום שזקוק לשבע כגון ערבית שחרית ומנחה : אין הלכה כאותו הזוג · אלא כת"ק דאמר ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע [דף יז.] בעבודה מיהו לית הילכתא כוותיה בהא דקאמר מוספין מתחיל בשל שבת כו' אלא הילכתא כר' דאמר אף בהא חותם מקדש השבת וישראל והזמנים או וראשי חדשים בר"ח : מיו"ט לחברו · ואם נזכר ביום טוב ראשון וחלו שני ימים טובים בחמישי וע"ש : מתנה · כדמסיק בעמוד בסמוך : דלמיקנא

תוספות

דבר שהוא דומה לתקון סעודה כגון אפייה ובישול ומיהו דוקא כגון שלא ערב בראשון אבל אם ערב בראשון מערב ברגליו בשני : ולא עירובי חצרו' · לטלטל מחר בחצר דמחזי כמתקן: בדבר האסור לו·(ז) בידך לאסור עליו מלעשות לצורך מחר דבר שהוא אסור בו ביו"ט והייני תחומין שאף ביו"ט אסור לצאת חוץ לתחום : ואי אתה אוסרו·אין כח בידך לאסור לו מלתקן למחר דבר שהוא בו ביום מותר והיסור טלטול חצירות ליתא ביו"ט שאין עירוב והוצאה ביו"ט כדאמרי' לעיל ומאי דאמרינן דהוי דבר המותר לו הכי מילי בכלים שיש בהן צורך ליום קצת אבל כל שאין בהם צורך ליום כלל אפשר דכי היכי דכי מפיק להו מרה"י לרה"ר עבר אדאורייתא הכי נמי לאפוקינהו מחצר לחצר בלא עירוב אסור מדרבנן או אפשר שכיון שרוב ההוצאות ביו"ט אינן צריכות עירוב אף מפני מעוטן לא הצריכוהו וכבר כתבתי זה למעלה ומיהו ליכא ספיקא שאם עירב מהני ליה עירוב להוציא מחצר לחצר אף דבר שאין בו צורך יום כלל ובלבד שיהא תורת כלי עליו וכמו שהוא דינו בטלטול :

מתחיל בשל שבת. ברכה אחת לשניהם ומזכיר שבת תחלה ואומר ותתן לנו את היום המנוח הזה : ומסיים בשל שבת · מקדש השבת : ואומר קדושת היום באמצע·ותתן לנו את יום המנוח הזה ואת יום חג פלוני הזה : תני תנא קמיה דרבינא·במילתיה דרבי מקדש ישראל והשבת והזמנים : אטו שבת ישראל מקדשי ליה·שהקדמת ישראל לשבת בשלמא זמנים צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן שע"י קדושת ישראל נתקדשו הם ואלו לא נתקדשו ישראל לא היו קובעים חדשים וקוראים מועדים בב"ד אלא שבת מקדשא וקיימא משמת ימי בראשית ואינה תלויה בקביעות ב"ד : מתפלל שבע·כשאר שבתות דכי היכי דבחולו של מועד ליכא ברכה קבועה בשלש תפילות אף בשבת אין צריך לקבוע לו ברכה לב"ש ולא (ח) לכוללן לבית הלל : המאורע·ר"ח או מועד:(ט) יעלה ויבא בברכת עבודה : בהודאה· כמו שאומר על הנסים : כל מקום שזקוק

גמרא

לה חצר ואותו חצר נותנהו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה וכדרבנן דלר"מ לא משכחת שיהא לה חצר שלא יהא שלו דקאמר בכסף על ידי (א) (א) (עצמו) [אחרים] (א) דקניה רבו בכל ענין אלא אליבא דרבנן וכיון דחצר שלה ולא לבעלה ומקבלת פרס ואוכלת במקומה דינא הוא דצריכו' לערב כרבי יהודה בן בבא (ב) דאמר (ג) בנדרי' דאוסר בנשים אבל בעירובי תבשילין דלא שייך לא מצי זכייה לאחרינ' משום הכי לא תנן (ג) גבי מערים אדם על מעשר שני (ב) על ידי אשתו אלא בשתופי מבוי בלבד (ד) כדאמ' לענין שבת (ה)):

ההוא סמיא דמסדר מתנית' קמיה דמר שמואל יומא חד חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין א"ל סמוך אדידי לשנה חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין א"ל פושע את לכו"ע שרי לדידך אסיר: ת"ר יו"ט שחל להיות ע"ש אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצירות רבי אומ' מערבין עירובי חצרו' אבל לא עירובי תחומין (ו) (*מתוך) שאתה אוסרו בדבר שאסור לו ° ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו: שלח ר' אלעזר לגולה לא כשאתם שונין בבבל רבי מתיר וחכמים אוסרין אלא ר' אוסר וחכמים מתירין *אמר רבא אמר רב סחור' א"ר הונא הילכתא כותיה דרבי לאיסור: ת"ר יו"ט שחל א להיות בשבת בש"א מתפלל שמנה של שבת בפני עצמה ושל יו"ט בפני עצמה ובה"א מתפלל שבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע רבי אומר אף חותם בה מקדש השבת וישראל והזמנים תני תנא קמיה דרבינא מקדש ישראל והשבת והזמנים א"ל אטו שבת ישראל מקדשי ליה שבת הא מקדשא וקיימא אלא אימא מקדש השבת וישראל והזמנים אמר רב יוסף הלכה כרבי וכדמתרץ רבינא: ת"ר שבת שחלה להיות בר"ח או בחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ר"א אומר בהודאה ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע רשב"ג ור' יוחנן בן ברוקא אומר כל מקום שהוא זקוק לשבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע א"ר הונא אין הלכה כאותו הזוג : א"ר חייא בר אשי א"ר ב מניח אדם עירובי תחומין מיו"ט לחבירו ומתנה וכל שכן עירובי תבשילין ורבא אמר מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה אבל לא עירובי תחומין דלמיקנא

לשבע· ואפילו ערבית ושחרית ומנחה : אין הלכה כאותו הזוג · אלא כת"ק דאמר ערבית שחרית ומנחה יתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה מיהו לית הילכתא כוותיה בהא דקאמר במוספין ומסיים בשל שבת מדאשכחן בפרק שלשה שאכלו [דף מט · ע"ס] דאותיביה לוי לרבי מקדש השבת וישראל וראשי חדשים שמע מינה כי היכי דפליגי ביו"ט פליגי בשבת שחלה להיות בר"ח ובחולו של מועד והאי דתנא יו"ט משום פלוגתא דב"ש וב"ה דלמר אית ליה כולל ולמר לית ליה כולל : **מניח** אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחברו ומתנה·כתב הרמב"ם

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב ופ"ט ופי"א מהלכות תפלה סמג עשין יט טור או"ח סימן תפז :

ב מיי' פרק ו מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן תקכו תקכח :

הגהות הב"ח

(א) אחרים ובשטר על ידי עצמו כצ"ל : (ב) נ"ל בפרק הדר (דע"ג.) ועי' בנדרים נמחק : (ג) נ"ב בפ"ד דמע"ש : (ד) נ"ב כלומר דכיון דלא תנן גבי מעשר שני דפודה בלא חומש על ידי אשתו משום דאין ידה כיד בעלה כי היכא דתנן לענין שבת בפרק חלון גבי שתופי מבוי אלמא דוקא בשתוף מבוי דאית לה חצר וכו' ומטעם מגו וכו' אבל בעלמא וכן במעשר שני יד אשה כיד בעלה וקי"ל ועי' פ"ק דקדושין דף כ"ב : (ה) נ"ב עי' ה:(ו) מפני כצ"ל : (ז) נ"ב כח יש כצ"ל : (ח) לכוללו כצ"ל : (ט) נ"ב בעבודה : (י) סמיא כצ"ל: (כ) דמכריז ר' יעקב בר אידי כצ"ל :

הגהות חוי'

(א) כס הגי' ע"י אחרים וכ"ב פי' וע"י עצמו לא : (ב) תיבות דאמר בנדרים נמחק וצ"ל בפ' הדר דע"ג ע"א :

שלטי הגבורים

דמיגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחרינא אבל אין לה בית באותה חצר לא דיד אשה כיד בעלה ובעירובי תבשילין אין אדם צריך לזכות לאשתו ולבני ביתו אלא כשהוא עירב [כולן מותרין] וכיון דאינה צריכה לזכות אין מזכין על ידם מידי דהוה אערובי חצירות כשאין לה בית ותצר ומה שמזכה ע"י בנו ובתו הגדולים היה אומר ר"ת דלר' יוחנן דאמר גבי מציאה בפרק קמא דבבא מציעא לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא קטן ואינו סמוך על שולחן אביו הוי גדול וגדול הסמוך על שולחן אביו זהו קטן הוא הדין הכא נמי ואין לזכות העירוב ע"י גדול הסמוך על שולחן אביו דידו כיד אביו ועבדו ושפחתו העברים אע"פ דסמוכין על שולחנו לא הויא ידם כידו דדוקא גבי בנו גדול הוא דאמר ר' יוחנן דידו כיד אביו לפי שרגיל להיו' תמיד סמוך על שולחנו אבל נכרי הסמוך על שולחן בעל הבית אין מציאתו של בעל הבית ואפילו אוכל אצלו בחנם וכל שכן עבדו ושפחתו העברים דבשכרן קאכלו :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לענין שחרור עבדים ופי' רש"י בכסף ע"י אחרים שיתנוהו לרבו ע"מ שיהא זה בן חורין אבל הוא עצמו לא יקבל מהם דאין קנין לעבד בלא רבו ולא לאשה בלא בעלה : (ב) בפ"ד דמע"ש תנן מערימין על מע"ש לפדותו בלא חומש כיצד אומר אדם לבנו ובתו הגדולים כו' מפני שידן כידו א"ר יוחנן כל מעשר שאין הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש :

שיטת ריב"ב

עמו תחלה לעשות על פיו : לשנה. לשנה אחרת כתב רבינו שלמה ז"ל וראה השנה היה שאינו יכול להניח ולהתנות ולא ידעתי מי התקן לומר כך כי שמא ביו"ט שני נזכר שאין כאן דרך לתנאי וכתב הרב דודי ז"ל בספר המאור איכא מאן דקשיא ליה כיון דהוה שמואל מערב אכולה נהרדעא ודעת מי שהניחו לו לא בעינא אמאי לא נפק ההוא סמיא בערוביה דשמואל בכלל כל בני נהרדעא. ויש מי שאמרו בפירוק קושיא זו כיון דההוא סמיא הוה ידע ביה בשמואל דהוה מערב אכולה . נהרדעי והיה

מערב בעצמו ולא היה רוצה לצאת בעירובו של שמואל אלא בעירוב עצמו ופשע בעירובו שנה אחרי שנה לפי' אמר לי' שמואל כבר גלית אדעתך שאינה רוצה לצאת בערובי שאתה מתעצב כשאתה נזכר שלא עשית ערוב לעצמך ופשעת בדבר זה שנה אחרי שנה גם אני אין בדעתי או מי שאינו בקי או מי שנשגג או כאנס אבל אין בדעתי להוציא את הפושעים ולדעתי זה המעשה לא היה בנהרדעא ואם היה בנהרדעא לא היה אותו סומא מנהרדעא ולא מן השרויים בתחומה אלא מחוץ לתחום היה בא (עלי כי) [על ידי] ערובי תחומין ומעולם לא יצא בעירובו של שמואל והאי דקאמר ליה סמוך אדידי. כלומר סמוך על המתוקן שלי כאדם שסומך על שלחנו של חברו וכשנודע ששפע במצות ערוב אמר לו כששית דאמר רב חסדא ושלחו מנות לאין נכון לו לא היה לו להניח ולא הניח פושע הוא וכן הא דמכריז ר' יעקב בר אידי יבוא ויסמוך על שלי דרך נדיבות הוא שמכרז על שלחנו כל מי שלא עירב ואגב גררא אתיוה לכסות עובדא גבי הנך עובדי דמר שמואל ורב אמי ורב אסי ולאו משום דדמו להדדי דהא שמואל מערב ולא מכריז ורב אמי ורב אסי נמי מערבי ולא מכריזי ור' יעקב בר אידי מכריז ולא מערב אלא לעצמו בלבד כי מנהג עירו היה שהיו כולן מערבין לעצמן והא דאמרי' עלה ועד כמה הוא חוזר על המעשים הראשונים דמר שמואל ורב אמי ורב אסי ואינו חוזר על המעשה האחרון דר' יעקב בר אידי ודוגמתו מן החוזר על הרחוק ולא על הקרוב במקרא במשנה ובתלמוד הרבה מאד אין לכם קץ כל זה לשון הרב דודי ז"ל ודייק פירושו מדקאמר רבה יבוא ויסמוך על שלי ולא קאמר יסמוך על שלי אלמא לשון כאדם שאומר לחבירו בוא סמוך על שלחני ואינו מלשון סומך עליו לשבת דתנן במתניתין: ולא עירובי חצירות לטלטל מחר. דנראה כמתקן: ה"ג שאתה אוסרו בדבר האסור לו. כלומר יש כח בידך לאסור עליו מלתקן דבר שהוא אסור בו ביום והיינו תחומין שאף ביום טוב אסור לצאת חוץ לתחום: ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו. אין כח בידך לאסור או מלתקן למחר דבר שהוא מותר בו ביום ואיסור טלטול חצירות ליתיה ביו"ט. בשל שבת. ברכה אחת לשתיהן ומתחיל להזכיר שבת תחלה שאומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יום טוב מקרא קדש הזה: ומסיים בשל שבת. מקדש השבת והוא לא ואומר קדושת היום באמצע כמו שפירשנו שאומר ותתן לנו יום הזה ואת יום פלוני הזה: אטו שבת ישראל מקדשי ליה. בשלמא זמנים צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן שכן קובעים חדשים וקוראין מועדים בבית דין אבל שבת הא מיקדשא וקיימא משמת ימי בראשית ואינה תלויה בקביעות חדשים וקדושם: מתפלל שבע. כשאר שבתות דכי היכי דבחול אין לו לקבוע ברכה בשלש תפלות אף בשבת אין לו לקבוע לו ברכה לבית שמאי ולא לכלול לבית הלל אלא מתפלל כשאר שבתות ובעבודה אומר יעלה ויבא (כגון) [כמו] שאומר בחנוכה ופורים: ובמוספין מתחיל בשל שבת וכו'. כענין שפירשנו ביום טוב שחל להיות בשבת: כל מקום שזקוק לשבע אפי' ערבית שחרית ומנחה: אין הלכה כאותו הזוג. אלא כתנא קמא דאמר ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שבע ואו' מעין המאורע בעבודה מיהו לית הילכתא כותיה בהא דקאמר ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת לא כרי דאמר מקדש השבת וישראל והזמנים והוא הדין לראש חדש וחולו של מועד דאשכחן במסכת ברכות איתיבי' לוי לרבי' במקדש השבת וישראל וראשי חדשים אלמא כי היכי דפליג רבי ביו"ט שחל להיות בשבת הכי נמי פליג בשבת שחל להיות בראש חדש או בחולו של מועד : מניח אדם עירובי' יום טוב לחבירו ומתנה. כגון דאתרמו שני ימים טובים של גליות המשה ומעלי שבתא מניח עירובו ואומר אם היום קדש אין בדברי כלום ואם היום חול בהאי עירובה לשתרי לן למיפק בשבתא חוץ לתחום ולמחר אומר כמו כן ובאותה הפת עצמה דממה נפשך הוי ערוב : מניח אדם עירובי תבשילין ומתנה. כדמפרש לקמיה

המאור הקטן

הא דאמר ליה שמואל להההיא סמיא פושע את לכולי עלמא שרי לדידך אסור. איכא מאן דקשיא ליה כיון דהוה שמואל מערב לכולה נהרדעא ודעת מי שהניחו לו לא בעי' אמאי לא נפק ההוא סמי' בעירוביה דשמואל בכלל כל בני נהרדעא ויש מי שאמרו בפירוק קושיא זו כיון דההוא (י) הוה ידע ביה בשמואל דהוא מערב אכולה נהרדעא והוה מערב לעצמו ולא היה רוצה לצאת בעירוב של שמואל אלא בעיר בעצמו ופשע בעירובו שנה אחר שנה לפיכך אמר שמואל כבר גלית דעתך שאינך רוצה לצאת בעירובי שאתה מתעצב כשאתה נזכר שלא עשית עירוב לעצמך ופשעת שנה אחר שנה גם אני אין ברעתי להוציא אלא מי שסמך עלי או כי שאינו בקי או מי שנאנס אבל אין בדעתי להוציא את הפושעים ולדעתי זה המעשה לא היה בנהרדעא ואם בנהרדעא לא היה אותו סומא מנהרדעא ולא מן השרויין בתחומה אלא מחוץ לתחום היה בא ע"י עירובי תחומין ומעולם לא יצא בעירובו של שמואל והאי דא"ל סמוך אדידי כלומר סמוך על המתוקן שלי באדם הסומך על שולחנו של חבירו וכשנודע לו שהיה פושע במצות עירוב אמר לו כההיא דאמר רב חסדא ושלחו מנות לאין נכון לו למי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין אבל היה לו להניח ולא הניח פושע הוא וכן הא דמכריז (כ) הא דרבי יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי דרך נדיבות היתה שיסמכו על שלחנו כל מי שלא עירב ואגב גררא אתיוה לההוא עובדא גבי הנך עובדי דמר שמואל ורב אמי ורב אסי ולאו משום דדמי כולה עובדי להדדי דהא שמואל מערב ולא מכריז ורב אמי ורב אסי נמי מערבי ולא מכריזי ורבי יעקב בר אידי מכריז ולא מערב אלא לעצמו בלבד כי מנהג עירו היה שהיו כולן מערבין לעצמן והא דאמרי' עלה ועד כמה הוא חוזר על כל המעשים הראשונים דמר שמואל ורב אמי ורב אסי ואינו חוזר על המעשה האחרון דרבי יעקב בר אידי דדוגמתו מן החוזר על הרחוק ולא על הקרוב במקרא ובמשנה ובתלמוד הרבה מאד אין כלם קץ : והא דתנו רבנן שבת שחלה להיות

דלמיקנא ביתא ביו"ט לא והילכתא כרבא דהוא בתרא ומסתברא לן דהני מילי בעירובי תחומין דמיקנא ביתא הוא אבל עירובי חצרות דביטול רשות הוא מניח אדם ערובו ביו"ט ראשון ומתנה ונימא הכי אי האידנ' חולא בהאי עירובא לישתרי לן לטלטולי בשבתא מביתא לביתא ומדרתא לדרתא ואי האידנא יומא טבא אין בדברי כלום ולמחר במעלי שבת' דהוא יו"ט שני נימא הכי אי האידנא יומא טבא כבר עבידנא עירובא מאיתמול והשתא לא צריכנא מידי ואי האידנא חולא הוא בהאי עירובא תשתרי לן לטלטולי מביתא לביתא ומדרתא לדרתא ב (א) והיכי מניח עירובי תבשילין ומתנה כגון דאיתרמי להו שני ימים טובים של גליות חמשא בשבא ומעלי שבתא דמיבעי ליה לאנוחי עירובי תבשילין ממעלי יומא טבא דהוא ארבעה בשבא ואי אישתלי ולא אנח במעלי יומא טבא מנח לי' לעירובא ביומא טבא קמא דהוא חמשא בשבת ונימא הכי אי האידנא יומא טבא למחר חולא הוא ולא צריכנא ולא מידי ואי למחר יומא טבא האידנא חולא הוא ובהאי עירובא דקא מנחנא לישתרי לן למיפא ולבשולי מיומא טבא לשבתא ודוקא בשני ימים של גליות אבל בשני ימים של ר"ה לא כדאמרינן בפירקא קמא *רבינא הוה יתיב קמי דרב אשי בריש שתא חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת וכו':

ת"ר *אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול ג באמת אמרו ממלאה אשה קדרה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד °אבל לאפות לא יאפה אלא מה שצריך לו ר"ש בן אלעזר אומר אף ממלאה אשה את ד התנור פת מפני שהפת נאפה יפה בשעה שהתנור מלא אמר רבא הלכה כרשב"א איבעיא להו ה מי שלא הניח עירוב תבשילין הוא נאסר ואין קמחו נאסר או דילמא הוא נאסר וקמחו נאסר למאי נ"מ לאקנויי קמחו לאחרים אי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר לא צריך לאקנויי קמחו לאחרים אבל אפו ליה אחריני ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו לאחרים מאי ת"ש מי שלא הניח עירובי תבשילין ה"ז לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואחרים ה אופין ומבשלין לו ש"מ הוא נאסר וקמחו נאסר ש"מ: איבעיא להו עבר ו ואפה מאי מי קנסוה רבנן או לא ואתינן למפשטא מהא דתניא* מי שהניח עירובי תבשילין ה"ז אופה ומבשל ומטמין ואם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו אכלו עד שלא בשל עד שלא הטמין ה"ז לא יבשל ולא יטמין ולא יאפה לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור וש"מ דאם עבר ואפה

ז"ל בפ"ב מהל' יו"ט דלאו השתא כיון דבקיאין בקביעא דירחא לא מלינן לאתנויי ואין דבריו מחוורין דרבא דאמר ליה מסתברא לדידיה הוא דאמר ואע"ג דבקי בקביעא דירחא וכן בדין דכיון דהשתא לא עבדינן להו אלא משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם לית לן לאחמורי טפי מינייהו וכיון דאינהו הוו מלו מתנו אנן נמי מתנינן וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב רבינו אפרים כי מתני דוקא דאית ליה מידי דבשיל מאתמול אבל לכתחלה אסור וכן נראה מן הירושלמי רבי חייא רבה עלה לביתיה אשיון מערובי אמר להו אית הכא טלפחים מאתמול אמרו נר מצוה לו אין וכו' וכדאנח ערובי תבשילין לא מלי למיפא מיומא דחמש לשבתא דשבת קרובה התירו על ידי ... שבת רחוקה לא התירו:

באמת אמרו ממלאה אשה קדרה בשר. דבחד ערחא סגי וכן בנחתום לגבי מלוי: אבל לאפות. כל ככר וככר צריכה עריכה ואפייה ורידוי כל אחד ואחד לעצמו: בזמן שהתנור מלא. שתנוריהם קטנים היו ומדביקין הפת בדפנות ומתוך שהוא מלא מתמעט חללו ואין מקום לחמימות להתפשט והפת נאפה יפה: ומיהא משמע דלרבות בשיעורא ביום טוב מותר (ג) ודאמרינן לקמן דאין מזמנין את העכו"ם ביום טוב גזירה שמא ירבה בשבילו הייינו שמא ירבה בשבילו בקדרה אחרת ומיהו איכא למידק מדאיבעיא לן פרק רבי ישמעאל במנחות (דף סד.) חולה שאמדוהו לשתי גרוגרות והיכא שתי גרוגרות בשתי עוקצין ושלש בעוקץ אחד הי מייתינן שתים מייתינן דחזיין ליה או דילמא שלש מייתינן דקא ממעט בבצירה ואסיקנא דשלש מייתינן שתים לא מייתינן משום דמעוטי בבצירה עדיף ועד כאן לא איבעיא לן התם אלא כי האי גוונא דבשתים בשני עוקצין איכא רבוי בצירה אבל משמע דפשיטא לן דשניים בעוקץ א' ושלשה בעוקץ (אחד) [אחר] דשתי' מייתי' שלש לא מייתינן דלרבויי בשיעורא אסור תירץ ר"י ז"ל דהתם בשבת דוקא דאיכא איסור סקילה אבל ביו"ט דאיסור לאו הקלו ולא תקשי לך ההיא דגרסינן בעירובין בפ' הדר (דף סח.) ההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה אמו לקמיה דרבא אמר להו כשייליה לאמיה אי צריכה ניחם ליה אגב אימיה וההוא מעשה בשבת הוה דאלמא אפי' בשבת שרי לרבויי בשיעורא דלא קשיא שכבר פרש"י ז"ל [שם] וכן בתוס' דניחם ליה ע"י עכו"ם קאמר והרשב"א ז"ל מוסיף עוד ואומר ואפילו למאן דמפרש התם דע"י ישראל קאמר לא קשיא דכיון דלא מיתסר אלא מדרבנן כיון דביו"ט שרי התם גבי מילה משום מצוה התירו לגמרי אפי' ע"י ישראל מכלל דסבירא ליה ז"ל דרבויי בשיעורא בשבת לא מיתסר אלא מדרבנן ותמהני עליהם דא"כ מאי קא מיבעי לן התם במנחות פשיטא דשלש מייתי' דרבויי בשיעורא לא מיתסר אלא מדרבנן ורבוי בצירה מיתסר מדאורייתא דהא (תלמודא אמר) אלו (לא) אמדוהו (אלא) לגרוגרות אחד ומייתי שלש בעוקץ אחד לא עבר אדאורייתא כלל ואלו הביאו שנים בשני עוקצים לוקה וחייב חטאת לפיכך נראה לי ברור דודאי רבויי [שעורא] בשבת מדאורייתא מיתסר ואפי' הכי לא דמי (למזיד דאיכא למימר דאחמיר) רבויי בשיעורא ביו"ט לרבויי שיעורא בשבת שהשבת דחויה היא אצל חולה ולא הותרה ולפיכך כל שהעיקר מלאכה אסור אף תוספתו כמוהו ומיתסר מדאורייתא אבל יו"ט שאוכל נפש הותר בה דאפי' אפשר מעיו"ט שרי כל שהוא מרבה על העיקר ובלבד שיהא בטורח אחד תוספתו כמוהו ועוד שנראה להם לחכמים שכיון שאמרה תורה אך אשר יאכל לכל נפש לא הוצרכה לשקול ולדקדק שלא יבשל אלא המצטרך אליו בלבד ומשום הכי רבויי בשיעורא כל היכא דלא מפיש בטרחא שרי אבל בשבת שהעיקר אסור אף תוספתו כמוהו מדאורייתא ולא שתן לידחות אצל חולה ולפי זה האי דעירובין דוקא ע"י נכרי הוא: איבעיא להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר· לאפות: וקמחו נאסר. שלא יהיו אחרים אופין את קמחו בעודה שלו משום קנס: לאקנויי. בל' מתנה בלא סודר אלא כשאר [מטלטלין] הנקנין במשיכה אם צריך לתת קמחו במתנה שיהו אחרים מותרין לאפותו ולתת לו. ואסיקנא דהוא נאסר וקמחו נאסר הלכך צריך לאקנויי קמחו לאחרים ומקשו הכא אם איתא דהוא נאסר וקמחו נאסר כי מקני להו קמחו מאי הוי והא כיון שנאסר מעיו"ט איתו בדין שיהא מותר לאחרים כדאמרי' לקמן לענין עירובי תחומין [דף לז:] הבהמה והכלים כרגלי הבעלים ואיכא קושיא אלא דהתם הייט טעמא לפי שאין השביתה ניקנית אלא בין השמשות שהרי אם נאכל עירובו משחשיכה אין בכך כלום ולפיכך הכל הולך אחר ביה"ש אבל בעירובי תבשילין אינו כן אלא כל שעה ושעה הוא מתיר שהרי שניטו אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה ולפיכך מתיר כל שעה ושעה לכל אחד מה שהוא שלו אבל בעל הלכות גורס כן אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר לא מצי לאקנויי קמחו לאחרים פירוש מפני שקמחו כמוהו ואי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר מצי לאקטויי קמחו לאחרים והקנאה מיהא בעי דבלאו הכי אי אפשר משום דשלותו של אדם כמותו ואסיקנא דהוא נאסר ואין קמחו נאסר הלכך מצי לאקטויי קמחו לאחרים ומיהו כיון דהוא נאסר אסור הוא לאפות לאחרים אפי' מקמחן שהרי נאסר שלא יבשל כלל: איבעיא להו עבר ואפה מאי. מהו שיאכל בשבת: ובלבד שלא יעריס. לאחר שבשל לצורך יו"ט לומר עוד אני צריך להזמין אורחים: ואם הערים אסור. לאכול דאחמור רבנן כדי שלא לעקור תורת ערוב וכבר כתבתי למעלה דלא דמי להערמה דרב אדא בר אהבה [דף יח:] דמלא גרמא גרמא משום דהתם כיון שהפסד בא לו מחמת שמחת יו"ט בע"כ התירו לו להערים אבל הכא פשיעתו גרמה לו פסידתו שהיה לו להניח ערובי תבשילין.

שאני

רש"י

דלמיקנא ביתא ביו"ט· לא התירו לו לקנות שביתה ביום טוב ואפי' בתנאי ספק ומה שהתירו (א) בעירובי תבשילין משום כבוד שבת התירו: ממלאה אשה כו'· דבחד סירחא סגי וגם בנחתום גבי מילוי. אבל לאפות· כל ככר וככר צריך עריכה ואפייה כל אחד לעצמו ורדייה: בשעה שהתנור מלא· שתנוריהם קטנים היו ומדבקים הפת בדפנות ומתוך שמתמעט חללו אין מקום לחמימותו להתפשט והפת נאפה יפה: הוא אסור· לאפות: וקמחו נאסר· שלא יהו אחרים אופין קמחו משום קנס: לאקנויי· בלשון מתנה בלא סודר אלא כשאר מטלטלין הנקנין במשיכה וקאמר נ"מ אם צריך לתת קמחו לאחרים שיהו מותרין לאפותו ולתת לו: ולא יטמין· כדרך שמטמינין (כלים)[תבשיל] לשבת: עבר ואפה מהו· שיאכל בשבת: שלא יעריס· לאחר שבישל לצורך יו"ט לא יעריס לומר עדיין אני צריך להזמין אורחים ולבשל תבשילין אחרים ויותירם לשבת דאי להרבות בשביל שבת הא אמרן לעיל ממלאה אשה קדרה בשר ואע"פ שאין צריכה אלא לחתיכה אחת: ואם הערים אסור. לאכול דאחמור רבנן כדי שלא יבא לעקור תורת ערוב ולא דמי להערמה דרב אדא דמלח גרמא גרמא דהתם דילמא חיים שלא יסריח הבשר ונמנע ולא שחים:

שאני

שלטי הגבורים

א כתב מיי' דוקא בזמן שב"ד מקדשים ע"פ הראיה ובני גליות יושבין שני ימים מספק אבל כאידנא שבני א"י סומכין על פי החשבון ואין אנו עושין שני יו"ט מספק אלא משום מנהג וכדשלחו מתם הזהרו בב' יו"ט של גליו' משו' מנהג אבותיכ' אע"ג דבקיאינן בקביעא דירחא לפיכך אין מערבין בתנאי בזמן הזה לא עירובי חצירות ולא עירובי תחומין ולא שתופי מבואות והרא"ש לא כ' כן:

ב כתב הר"ר אפרים דוקא (דלית) [דאית] ליה מידי דבשיל מאתמול אבל אי (אית) [לית] ליה מידי דבשיל מאתמול לא מהני תנאה ונראה שאין צריך וכן כתב ב"י ודוקא בב' יו"ט של גליות יכול להניחם על תנאי אבל ביו"ט של ר"ה לא:

ג אסור לבשל ביו"ט אלא כדי צורך היום אבל מיו"ט לחבירו או מיו"ט לשבת אסור אבל ממלאה אשה הקדרה מבשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכ' אחת מפני שמתבשל מתוקן יותר כשיש הרבה בקדרה וי"א דאפילו אמרה בפי' שהיא רוצה אותה לצורך מחר שהוא מותר וי"א אוסרין ונראה שהוא מותר כיון דטעם ההיתר מפני שהתוספת גורם טעם בתבשיל א"כ אפילו פירשה בפי' נמי מותר כתב ב"י דוקא קודם אכילה יכולה להרבות בבישול אבל לאחר אכילה אינה יכולה לבשל ולומר אוכל ממנו כזית דאין לך הערמה גדולה מזה:

ד פרש"י דוקא להם שתנוריהם היו קטנים והיו מדבקים הפת בדופנותיהם ומתוך שהוא מלא אין מקום לחומו להתפשט והפת נאפה יפה אבל בתנורים שלנו אין לאפות יותר ממה שצריך: אסור לגבל טיט לטוח בו התנור אבל יכול לקחת מהטיט שעל שפת הנהר לטוח בו ובלבד שיתדון [לכך] מעיו"ט שיליין אותו ואפר מותר לרש"י לגבלו ולטות בו ולר"י אסור אא"כ נתן עליו מים מאתמול ור"ת פירש דאפר נמי אסור לגבלו ופי' הוא אפר מותר פי' להניחו על פי התנור כדי שישמור חומו אבל עפר אסו' להניח עליו:

לשון ריא"ז

וכן ממלאה אשה את התנור פת אע"פ שאינה צריכה לכולו בין ביו"ט הסמוך לחול בין ביו"ט הסמוך לשבת כמבואר בקונטרס הראיות:

ה ואפילו בביתו יכולים לבשל דאחר שנתנו להם במתנה קנו אותו וב"י כתב מסתברא אחרי' שלא הניחו עירוב אופין ומבשלין למי שהניחו עירוב דשלוחו של אדם כמותו ולא נהירא דבהדיא גרסינן אינו אופה לאחרי':

לשון ריא"ז

עבר ואפה במזיד מיו"ט לשבת הרי זה אסור כדרך שאסרו במערים כדברי פז"ה וי"א שלא החמירו במזיד כמו שהחמירו במערים ואע"פ שהמערי' אסור שמזיד מותר שאין חוששין שמא יעבור במזיד כמו שעוברים המערימין וכך הוא שיטת התלמוד וכן עיקר כמבואר בקונט' הראיות. ונראה בעיני שאם עבר ואפה מיו"ט לחבירו בב' יו"ט של גליות מותר באכילה שהרי הוא כאופה מיו"ט לחול ובב' יו"ט של ר"ה אסור לפי שנייהם קודש וחמור הוא מהאופה מיו"ט לשבת לפי שאינו יכול לאפות ביום שני עצמו כמבואר בקונט' הראיות:

ו ופירוש זה פירש ר"ח שצריך לעש... מפת

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' יו"ט סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תקז:

ב מיי' פ"ו ופ"ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תקכו ותקכח:

שיטת ריב"ב

דלמקנא שביתה בשבת לא. לאו דוקא שבתא אלא יום טוב קארי ליה שבתא ולא התירו לו לקנות שביתה ביום טוב אפי' מספק ומסתברא לן וכו': הוא נאסר וקמחו נאסר. הוא נאסר לאפות וגם קמחו נאסר· שלא יהו אחרים אופין ומבשלין לו בעודו שלו משום קנס: לאקנויי קמחו. אם צריך להקנות לאחרי' במתנה שיהיו אחרים מותרין לאפותו ולתת לו: ולא יטמין. כדרך שמטמינין תבשיל לצורך שבת: ובלבד שלא יעריס. לאחר שבשל כל צרכו לצורך יום טוב לומר עדיין צריך להזמין אורחים כדי שיבשל תבשילין אחרים ויותירם לשבת דתבשיל לאו הא אמרי' לעיל דשרי:

הגהות חו"י

(א) כ"ב הע"פ דביטול מיו"ט לשבת נ"כ אמרי מדרבנן כתו קניית בביתם דג"כ אינו רק מדרבנן וק"ל:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל והכא נמי: (ב) והא דאמריק כנ"ל:

המאור הקטן

בר"ח או בחולו של מועד וכו'. לכאורה נראה שאין צריך לומר מקדש השבת וישראל והזמנים אלא ביום חוב אבל בחולו של מועד ובר"ח ליכא מ"ד הכי אלא כדאשכחן בפרק שלשה שאכלו דאיתיבי לוי לרבי בקדש השבת וישראל וראשי חדשים שבעינן מינה כי היכי דפליג רבי ביום טוב הכי נמי פליג בשבת שחל להיות בראש חודש ובחולו של מועד והא דתניא יום טוב משום פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דלמר אית ליה כולל ולמר לית כולל:

שאני הערמה דאחמירו ביה רבנן טפי ממזיד . לעולם עבר ואפה מותר והערמה לא דמי למזיד דאחמירו רבנן בהערמה דהכא טפי ממזיד דאלו מזיד עובר על דברי חכמים ואין אחרים למדין ממנו דעבריין הוטבין אותו והוא עצמו פעמים יתן אל לבו לקיים מצות עירוב אבל מעריס סבור לעשות בהיתר ולא ישוב אל לבו לחזור ולמדין ממנו ומעקר תורת עירוב הלכך קנסוהו רבנן: ולא אפשט בעיין. וספיקא דרבנן הוא ולקולא : על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שב"ש אומרים שני תבשילין . צריך וזה כתבשיל אחד הוא ובטל לגבייהו ובה"א דיו בתבשיל אחד כזה :

ואפה אסור ודחי רב אשי שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד ולא איפשיטא בעיין : בש"א שני תבשילין וכו' : מתני' דלא כי האי תנא דתניא אמר רשב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה על שני תבשילין שצריך על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שבש"א שני תבשילין וב"ה אומרים תבשיל אחד °אמר רבא הלכה כתנא דידן ואליבא דב"ה דאמרי לא צריך אלא תבשיל אחד : אכלו או שאבד לא יבשל עליו לכתחילה אמר אביי נקטינן התחיל א בעיסתו ונאכל עירובו גומר : מתני' חל להיות אחר השבת ב"ש אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת ובה"א כלים מלפני השבת ואדם בשבת: גמ' דכולי עלמא מיהת כלים בשבת לא מאי טעמא *אמר רב יוסף גזרה משום ב סחיטה [דף יח.] תינח כלים דבני סחיטה נינהו כלים דלאו בני סחיטה נינהו מאי איכא למימר גזירה הני אטו הני רב ביבי אמר גזירה שמא ישהא תניא כוותיה דרב ביבי כלי שנטמא מערב יום טוב אין מטבילין אותו ביום טוב גזירה

[נר מצוה] [דף יז.] [תוספתא פ"ב]

רש"י

שאני הערמה · כלומר לעולם עבר ואפה מותר והערמה אינו ראיה לגבי מזיד דאיכא למימר דאחמור רבנן בהערמה דהכא טפי ממזיד דאילו מזיד עבר על דברי חכמים ואין אחרים לומדין הימנו והוא עצמו פעמים משיב אל לבו ושב ועושה תורת עירוב אבל מעריס סבר לעשות בהיתר ולא ישיב אל לבו לחזור ויעקור תורת ערוב לכך קנסו רבנן : שבש"א צריך שני תבשילין · וזה תבשיל אחד הוא דהביצה בטלה לגבי הדג : וב"ה אומרים · די בתבשיל אחד כזה : התחיל בעיסתו · לאפותה ולתקנה ע"י עירוב ונאכל יגמור הכל : מתני' מטבילין · כל הצריך טבילה בין אדם בין כלים מלפני השבת דקי"ל חייב אדם לטהר עצמו ברגל דכתיב ובנבלתם לא תגעו וקא מוקי לה ברגל ולכך יטביל מעיו"ט דאסור להטביל בשבת

אמר רבא הילכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה. כתב ר"ת ז"ל בספר הישר דערובי תבשילין צריכין פת ותבשיל והא דאפליגו ב"ש וב"ה במתני' אם צריך תבשיל אחד או שני תבשילין היינו משום דב"ש סברי דבעי תבשיל אחד לצלי ותבשיל אחד לקדרה דאע"ג דלא הוי צלי ממש מכל מקום הא איכא זכר לשני תבשילין וב"ה סברי דכיון דכולהו בכלל בשול נינהו בתבשיל אחד סגי אבל פת אפילו ב"ה מודו דבעינא דאפייה ליתא בכלל תבשיל כדמוכח בפ' אין מעמידין (דף לה:) דשתי גזירות הוו בשל נכרים והביא ראיה לזה מדאמרינן בגמרא בריש פרקין ותנא מייתי ליה מהכא את אשר תאפו אפו וכו' אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל משמע מההיא דפת ותבשיל בעינא וליכא מאן דפליג עליה ואין זו ראיה דרבי אליעזר שמותי הוא מדב"ש וב"ש הכי סבירא להו כדאמר חנניה בהדיא אליבייהו בגמרא והא פליג ר' יהושע עליה דרבי אליעזר בירושלמי דהכי איתא התם ר' אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלין על המבושל ורבי יהושע אומר אופין ומבשלין על המבושל מאי טעמיה דרבי אליעזר דכתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו מ"ט דרבי יהושע דכתיב ואת אשר תבשלו *) בשלו ע"כ וגמרינן דלעיל לא חש לאיתויי הא דרבי יהושע משום דלא אתינן עלה אלא לאסמוכי עירוב אדאורייתא ופשיטא ליה לתלמודא דבעירוב לא בעינן פת כיון דלא מדכרינן ליה במתני' ומשום הכי לא חש לאיתויי דרבי יהושע ורא"ה לדבר דלא בעי' פת מדאמר אביי לעיל [דף טז:] לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא ולמאי קאמר דפת לא אין לומר דבפת לא סגי אלא בתבשיל הא ליתא דאדרבא לפת פת בעינן ואין לומר דלתבשיל לא סגי בפת זו לדבריהם דרבי אליעזר אומר דאין מבשלין אלא על המבושל דליכא מאן דפליג עליה בגמרין ואע"פ שאפשר לדחוק דהכי קאמר דאפילו מי שאינו צריך אלא לאפות פת לא מהני ליה פת משום דליכא הכירא אינו במשמע ובריי' דחנניא דמתניא בגמרא הכי מוכח דאיהו מחמיר טפי מכולהו תנאי אליבא דב"ש ואפי' הכי קאמר דלב"ה עושה כל צרכו מתבשיל אחד ובתוספתא נמי מוכח בהדיא דתבשיל אחד סגי לכל מילי דגרסינן התם עושה תבשיל מעיו"ט ואופה ומבשל עליו לשבת ומטמין לו החמין וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שהביא משנתינו כצורתה והא דרבא ולא כתב ההיא דר' אליעזר דריש פירקין : אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו. לתקנה או לאפותה ע"י עירוב ונאכל גומר את הכל וכ"ש אם גומר בהתחלת מין א' כל שאר המינין : מתני' בש"א מטבילין את הכל. כל שצריך טבילה בין אדם בין כלים מלפני השבת דקי"ל בר"ה [דף טז:] חייב אדם לטהר את עצמו ברגל שנא' ובנבלתם לא תגעו ומוקמינן לה ברגל הלכך יטביל מע"ש דאסור להטביל בשבת וביו"ט : ובה"א וכו' · הא דנקט שבת רבותא אשמעינן לב"ה דאפי' בשבת שרי באדם ובגמרא מפרש מאי טעמא דכלים : גמ' אמר רב יוסף טעמא דמתני' דטבילת כלים ביו"ט ושבת אסור גזירה משום סחיטת בגדים שאף הן בכלל כלים וסוחט תולדה דמלבן : גזירה הני אטו הני . ודאמרינן בפרק כל כתבי (דף קיח.) קערות שאכל בהן שחרית מדיחן לאכול בהן (ערבית) [בצהרים] ולא גזרינן אטו כלים דבני סחיטה התם היינו טעמא משום דבכלים דבני סחיטה לא שייך בהו הדחה אלא (בכוס) [כבוס] וטעמייהו דב"ש מפני שרצו להשוות מדותיהן בטבילה ומשום הכי אסרי אפילו באדם : רב ביבי אמר גזירה שמא ישהא. אי שרית לאטבולינהו ביו"ט או בשבת משהה להו בטומאתם עד יום טוב שהוא פנוי ומתוך כך אתי לידי תקלה להשתמש בהן בטומאתן ועוד שנמצא שהוא משהה מלאכתו במועד אבל טהרת גופיה כיון דאמירא לא משהה ליה וב"ש לא פליג : כלי הנטמא מעיו"ט אין מטבילין אותו ביו"ט . אבל נטמא ביו"ט שרי לאטבוליה דליכא למיגזר ביה שמא ישהה :

אמר

*) עי' רא"ש סימן י"א דל"ג וכן בירושלמי במתני' ליתא

מתני' מטבילין את הכל . כל הצריך טבילה בין אדם בין כלים דקיימא לן בראש השנה חייב אדם לטהר עצמו ברגל דכתיב ובנבלתם לא תגעו ומוקים לה ברגל הלכך יטבול מערב יום טוב דאסור להטביל בשבת וביום טוב : ואדם בשבת. דנראה כמיקר : גמ' דכולי עלמא מיהת כלים בשבת ויום טוב לא : גזירה שמא ישהה . אי שרית ליה לאטבולינהו ביום טוב או בשבת משהה להו בטומאתן עד יום טוב שהוא פנוי ומתוך כך אתי בהו לידי תקלה להשתמש בהן תרומה בטומאתן : מערב יום טוב . אבל ביום טוב לא גזרו בה רבנן דמילתא דלא שכיחא היא שהרי הכל מטהרין ברגל וכל שכן שזהירין מליטמא :

שלטי הגבורים

וממיני תבשיל פת לאפות עליו ותבשיל לבשל ור"י פירש דסגי בתבשיל לבד וה"ר שמעון הזקן כתב כר"ת וכן בה"ג וכן נהגו :

לשון ריא"ז

שאם הוצרך לאפות פת ביו"ט לצורך השבת צריך לערב בפת כדי להתיר אפיית הפת ובתבשיל כדי לבשל וכך היא שיטת בעל הלכות ומז"ה אומר שאינו צריך לערב אלא בתבשיל בלבד והותר באותו עירוב לאפות פת ולהטמין חמין ולבשל כל מיני תבשילין מיו"ט לשבת וכן הוא דעת המפרשים וכן עיקר כמבואר בקונט' הראיות:

א והרא"ש כתב איכא לאיסתפוקי במילתיה דאביי אי בעי למימר גומר עיסה זו שהתחיל בה ושוב לא יבשל ולא יטמין וכן אם התחיל לבשל תבשיל אחד יגמרנו לבד או שמא כיון שהתחיל להתעסק בא' מצרכי שבת בעוד העירוב קיים גומר כל צרכי שבת והל' משמע כן דקאמר גומר דמשמע כל צרכי שבת דאי העסה לחוד קאי הל"ל גומרה והדבר שקול עד יבא מורה צדק :

ב כתב הרא"ש והביא רב אלפס טעמא דרב יוסף דאמר משום סחיטה וטעמא דרב ביבי דאמר גזירה שמא ישהא ושביק טעמא דרבה דאמר גזירה שמא יעבירנו ד"א ברשות הרבים וטעמא דרבא משום דנראה כמתקן ותמהני למה הצריך לפרש משנה זו מה שייך טבילת כלים האידנא ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביום טוב הלכך נראה דטעמא דרבה עיקר דהילכתא כוותיה לגבי דרב יוסף וכן מצינו זה הטעם גבי שופר ולולב ומגילה וכן רבא בתרא הוא ומאלו שני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים ביום טוב :

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טור או"ח סי' תקיא :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב זהי לא נסיב לה שקיל : (ב) נ"ל הלאו : (ג) כתנאי כנ"ל :

שיטת הריב"ב

שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד דמעריס סבור לעשות בהיתר ולא ישיב אל לבו לחזור ולומדים אחרי' ממנו : פים' ב"ש אומרים וכו': גמ' אמר רבה הלכה כתנא דידן וכו' והרב דודי ז"ל כתב דבית הלל דאמרי תבשיל אחד היינו לתבשיל ולכל מאי דדמי ליה אבל באין אופין אלא א"כ עירב בפת ליכא מאן דפליג והא דאמר אביי לא שאנו אלא תבשיל אבל פת לא לומר שאינו יוצא בפת משום תבשיל דבעי' מידי דמילפת דומיא דתבשיל ואין צריך לומר שאינו יוצא בתבשיל משום פת שהוא עיקר חיי נפש וכן פסק ר' שמעון קיארא ז"ל בעל הלכות לערב בפת ותבשיל : שהתחיל בעסתו לתקנה לאפותה לצורך שבת ע"י ערוב ונאכל ערובו גומר :

המאור הקטן

[דף כ' ע"א] א] ההוא גברא דאמר להו הבו להו ארבע מאה זוזי לפלניא ולנסוב ברתאי וכו' . פירשה הרי"ף ז"ל בפרק מי שמת לישנא קמא לישנא דמתנה הוא בין בזוזי בין בברתיה כולה כדכתיבנא התם בהלכות ויש מפרשים משום דכל תנאי שקדמו מעשה אינו תנאי ודעתינו נוטה לזה הפירוש . אע"פ שיש הרבה מן החכמים שאמרו דלא בעי' תנאי כפול ותנאי קודם למעשה בממון אלא באיסורא בלחוד כגון גיטין וקידושין שהרי אנו הולכין בממון אחר אומדן דעתא ומה לנו לדקדק בכל לשון שהוציא בו תנאו לא יהא אלא שיהא גלויי דעתא בעלמא ולי לא נראה כן דשאני היכא דהוציא התנאי בשפתיו ממי שלא הוציאו בשפתיו וגלה בדעתו שזה שגלה בו דעתו יש לומר אם היה מוציאו בשפתיו היה מוציאו כהלכה וזה הוציאו בשפתיו ולא הוציאו כהלכה כמו שאנו למדין מתנאי בני גד ובני ראובן אין תנאו כלום והמעשה מקוים והתנאי בטל ומשנה שלימה היא לענין ממון בבבא מציעא בפרק השוכר כל תנאי שמעשה בתחלתו אינו תנאי :

מלחמת ה'

ועוד ההוא גברא דאמר להו הבו ליה ארבע מאה זוזי לפלני ולנסוב ברתאי וכו' ודעתי נוטה לזה הפי' : אמר הכותב א"כ מה בא רב פפא ללמדנו אם תאמר הלכה כסתם אותה משנה קמשמע לן לימא דתנן כל תנאי שמעשה בתחלתו אין תנאי ודקאמרינן בגמרא אבל אמר ליגנסוב והבו ליה אי נסיב שקיל (א) אי אמר הכי וכפל תנאו פשיטא צריכא למימר ועוד מה ענין המעשה הזה בשמועה זו ובמסקנא זו אלא ודאי כדברי רבינו הגדול ז"ל ודומה הוא לזו שאמר רבי יוחנן נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח דהתם נמי טעמא דמילתא משום דכיון דלא אמר על מנת שאצא בה ושאגלח לא הוי תנאה ולא תלה נדרו בכך שאלו אמר על מנת ודאי יוצא ומגלח כאותה ששנינו שאגלח בבית חוניו יגלח והכי מוכח בהדיא בגמרא התם בפרק בתרא דמנחות וכאן נמי לא תלה מתנתו בנשואי בתו שאלו תלה אותם בהם תנאו קיים לפי שמעולם לא אמרו תנאי כפול בשכיב מרע שכל דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו בין במעשה בין בתנאי שלא יהא צריך לדקדוקי התנאין ותטרף דעתו עליו כנ"ל וזה הטעם נכון וברור ודבר פשוט הוא אלא שאין אנחנו צריכין לו כאן ברם נראין דברי רבינו רבי אברהם ברבי דוד ז"ל שהשיב כך אמר אברהם מי שאמר זה לא שקל במאזני משפט והנה רצה לומר שאם אמר זה האיש תנו לפלוני מאתים זוז אם ישא את בתי כיון שהמעשה קודם לתנאי יטול המאתים ולא ישא את הבת על כן יצא משפט מעוקל אם ושלום לא תהא כזאת בישראל עתה אגלה את הסוד הנעלם מבני אדם שהראשונים לא פירשוהו כי כל מה שאמרו חכמים בתנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי ומעשה בדבר אחד כדאיתא במי שאחזו ומעשה דאפשר לקיומיה על ידי שליח כדאיתא בכתובות בענין חליצה כל אלו לא נאמרו אלא כשהמעשה נעשה מיד כענין נתינת גט וחליצת יבם שאין התנאי מבטל המעשה למפרע אא"כ נעשה כראוי וכחוזק כענין תנאי בני גד שהיו מבקשים ממשה שיתן להם נחלתם מיד וע"כ הוצרך לכפול התנאים שאם לא יקיימו אותם יטלו אותה הנחלה מידם וכן דקדק בתנאי קודם למעשה שהוא חוזק התנאי ובהן קודם ללאו דהואיל והמעשה נעשה מיד אם קדם (ב) ללאו אין בו כח לעקור המעשה וכן בתנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר שכיון שהמעשה נעשה היך יתנה עליו מגופו לסותרו כגון על מנת שתחזירי לי את הנייר אע"ג דמסקנא מהסיא מטעמא אחרינא אסיקנא לה מכל מקום ילפינן מינה למילי אחריני היכא דליכא על מנת אלא באם מעתה כל התנאים שבעולם שהם באים לעקור המעשה כגון נתינת גט לידה או קדושין וחליצת היבם שנעשו מיד וכן בנתינת ממון שנתן מיד אם אמר אדם לחבירו הילך מנה זה ויהיה לך אם לא באתי מכאן לפלוני אם לא כפל תנאו או לא דקדק בעניני התנאים אינו תנאי מכל מקום אין ספק בדבר שלא נעשה בו שום מעשה כגון זה שאמר תנו לפלוני מאתים זוז אם יקח בתי לית דין ולית דיין שאם לא יקח לא יטול ומעשה דההוא גברא דמסכת יום טוב אם אמר באם אין בו ספק שלא יטול אם לא יקח הבת אבל הטעם כמו שאמר הרב ז"ל ואין לזוז ממנו עד כאן דברי הרב ז"ל ויש לי תהלה לשאול דהא גבי נדרים בחולין לית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן וכן בשבועות סעדות ואע"ג דליכא מעשה ויש לומר דהתם נמי לא אלים ליה לרבי מאיר מכלל לאו להיות נודר בו דמעשה מכללא לית ליה הא לעשותו (ג) בתנאי לבטל ... נגמר בו מעשה לכולי עלמא הוי תנאי וסומכין היינו דבריו ממש שמינו כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש אינו גט אלמא אע"פ שיש בו מעשה בתחלתו אלא שמינו לרב אחא משבחא דבהדי שליח לא בעי' תנאי כפול וה"ה לכל הני דיני דתנאין דאדעתא דמאי דקאמר ליה משוי ליה שליח דוקא אבל מצאתי עוד בירושלמי ראיה לדבריו דגרסינן בקדושין דתני האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירדו גשמים וירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת רבי מאיר אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודשת עד שיכפול תנאו הכל מודים שאם אמר לאחר שירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכו' רבי חגי בעא קומי רבי יוסי והן אם לא כלאחר הוא אמר ליה שניא היא שהיתה הארץ לפניהם והוא מבקש להוציאה מידם ופירושו ברור שבני ארץ ישראל סבורין שאם הרי את מקודשת לאחר שירדו גשמים שאינו צריך לכפול תנאו לפי שלא חלו הקדושין עכשיו וכאלו לא נעשו בו שום מעשה והקשו וזה האם של תנאי בני גד ובני ראובן דכתיב אם יעברו לאו כלאחר הוא ואע"פ הצריך הכתוב לכפול תנאו ותירץ שאני התם שהיתה הארץ לפניהם והם מחזיקין בה מעכשיו לפיכך כפל משה רבינו התנאים שאם לא יקיימו אותן יטלו אותה הנחלה מידם וכן בקדושין כיון שהגיע קדושין לידה אין במשמע הקדושין עד שיכפול אלא התנאי בטל והקדושין חלין מעכשיו אבל במפרש לאחר אינו צריך כפל מעתה נסמכו דברי הרב ז"ל שכל שלא הוחזקה מתנה בידו הרי הוא שלו כלאחר ואינו צריך לתנאי כפול אפילו לרבי מאיר לאחר הומרי תנאי בני גד ובני ראובן והנה אמת הנה נכון . ומה שכתב בעל המאור ז"ל שיש הרבה מן החכמים שאמרו דלא בעי' תנאי כפול ותנאי קודם למעשה בממון ולא נראה לו כן אבל דעת רבינו הגדול ז"ל ... תלמידיו עליו ומצאוי בתשובת שלו וצריך לפנים שעיקר הכתוב בממון ובפרק שבועת העדות אמרו בהפך דכי בעי' תנאי כפול בממונא אבל באיסורא לא וסוטה ועדים וכן גיטין וקדושין איסורא דאית ביה ממונא יש לומר כמו שכתב הרב רבי שמואל רומרוגי ז"ל בפרק יש נוחלין שלו דכי בעי' תנאי כפול בגיטין וקדושין לרווחא דמילתא מדאתקין שמואל לאומרה בגטא דשכיב מרע ואם מתי ואם לא מתי הא בדיני ממונות

השגות הראב"ד

א] ההוא גברא וכו' עד אינו תנאי . א"א מי שאמר זה לא אמר כלום והנה ר"ל שאם אמר זה האיש תנו לפלוני מאתים זוז אם ישא את בתי כיון שהמעשה קודם לתנאי יטול המאתים ולא ישא הבת עתה אגלה הסוד הנעלם מבני אדם שהראשונים לא פירשוהו כי כל מה שאמרו חכמים בתנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי ומעשה בדבר אחד כדאיתנהו במי שאחזו קורדיקוס ומעשה דאפשר לקיומיה ע"י שליח כדאיתא בכתובות בענין חליצה מוטעת . כל אלה לא נאמרו אלא כשהמעשה נעשה מיד כענין נתינת גט וחליצת יבם שאין התנאי מבטל המעשה למפרע אא"כ נעשה תנאי כראוי וכחוזק כענין תנאי ב"ג וב"ר שהיו מבקשין ממשה שיתן להם נחלתם מיד ועל כן הוצרך משה לכפול התנאים שאם לא יקיימו אותם התנאים יטלו אותה הנחלה מידם . וכן דקדק בתנאי קודם למעשה שהוא חוזק התנאי ובהן קודם ללאו הואיל והמעשה נעשה מיד אם קודם הלאו אין בו כח לעקור המעשה וכן בתנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר שכיון שהמעשה נעשה מיד איך יתנה עליו מגופו לסתרו כגון על מנת שתחזירי לי את הנייר . ואע"ג דמסקנא דהסיא מטעמא אחרינא אסיקנא מ"מ ילפינן מינה למלתא אחרינא היכא דליכא ע"מ אלא באם דלא הוי תנאי מעתה כל התנאים שבעולם שהן באים לעקור המעשה כגון נתינת הגט לידה או קדושין וחליצת היבם שנעשו מיד וכן

בנתינת

אמר רב חסדא בהמה חציה של נכרי וכו' עיסה חציה של נכרי וכו'. דהא איפשר למיפלגה בלישה. איכא מאן דאמר אפי' בתטר אחד לא שרו לאפותה מטעמא דרבי שמעון בן אלעזר דאמר [דף יז:] שהפת יפה בזמן שהתטר מלא דלא שריא מהאי טעמא אלא בשלו אבל לרבות בשל נכרי לא ואיכא מאן דאמר דשרי ורב חסדא לא אסר אלא בעיסה מרובה שיש בה יותר ממלוי תטר והא דתנן עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה חייבת בחלה ונאפת ביו"ט והביאה הרב אלפסי ז"ל בסמוך ומשמע מיניה דאע"ג דאפשר למפלגה בלישה שרי דהתם הוא איפשר למשקל חלק נר מצוה רועים ממנה הא אוקים לה בגמרא כגון דאית ליה נבלה דאיפשר לפיים הכלבים בנבלה ומשמע לי' דהאי טעמא עדיף טפי מהואיל (א) דאע"ג דאפילו נרבה דאית ליה הואיל ה"מ לענין מלקי הוא דלא לקי אבל איסורא מיהא איכא הכא אפילו איסורא ליכא משום דהכא לא מיתסר מידי דהא אית ליה נבלה אבל באופה מיו"ט לחול הא מחסרי אורחים שצריך שיבאו מעלמא ובזה אין צריך למה שנדחקו בו אחרים:

בעי מיני' מרב הונא הני בני באגא. בני ישראל הדרים בכפרים: דרמו עליהו קמחא דבני חילא. המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל לבני חילא אנשי מלחמתו: דאמר ריב"ל מזמנין את הכותי בשבת. כלומר ולא חיישי' לשיורי כוסות כדאיתא בגמרא: ואין מזמנין את הכותי ביו"ט גזירה שמא ירבה בשבילו. פי' בקדרה אחרת דאי באותה קדרה ודאי שרי שהקדרה יפה בשיש בה בשר מרובה ואע"ג דאפי' בקדרה אחרת לא מיתסר מדאורייתא דהא קי"ל כרבה דאית ליה הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה אפי' הכי כיון שהוא עשוי להרבות בשבילו חיישי' ואחרים פירשו דלשמא ירבה בשבילו דברים האסורים חיישינן דאיכא איסורא דאורייתא ואם תאמר הני עבדי דילן היכי מבשלינן להו ביומא טבא ולא חיישינן שמא ירבה בשבילן י"ל דכיון דגזירה דשמא ירבה ליתא אלא או מחמת דברים אסורים או מחמת קדרה אחרת בעבדי דילן לא שייך הכי כלל דבמזומנין בלבד שאדם עשוי להתכבד בהן הוא דאיכא למיחש להכי ומיהו משמע דלהרבות בפת בשבילן אסור אלא בדאית ליה מידי אחרינא דאיפשר לפרנסינהו ביה וכדאמרינן בעיסת הכלבים [דף כא:] ואע"פ שראיתי מי שהתיר מפני שמזונותם עליו ומטעם זה התירו אף בנכרי ההולך עם ישראל מפני שמזונותיו עליו לא נתחוור לי אלא לדברי מי שפוסק כרבי עקיבא דאמר דאפי' נפש בהמה במשמע מפני שמזונותיה עליו וכמו שאכתוב בסמוך בסייעתא דשמיא אבל לדעת הרב אלפסי שפוסק כר' יוסי הגלילי אינו נראה כלל: **והוי** יודע שהרמב"ם פסקה לדרב הונא בפרק ראשון מהלכות שביתת יו"ט ולא דהאה מפני הא דריב"ל לפי שהוא ז"ל מפרש הא דרב הונא בענין שלא היה אפשר למשקל ריפתא ליתוקא אם לא יאפה את כולה וכה"ג ודאי שרי דבדידיה קא טרח ולפיכך נראה שהוא ז"ל לא היה גורס בשמועתינו בגמרא ופליגא דריב"ל אבל הרב אלפסי ז"ל נראה שהיה גורס כן ומוקי הא דרב הונא בדאפשר למשקל רפתא ליתוקא אפילו כי לא אפי לה כולה ומש"ה מידחיא דרב הונא מקמי דריב"ל ופליגא נמי עלה דרב חסדא דלעיל בסמוך דהא הכא אפשר למיפלגה בלישה וכבר הארכתי יותר מזה בחידושי: **איתמר** האופה מיום טוב לחול. לאחר שכעד אופה דהא ודאי לחול הוא: והילכתא כרבה. ומיהו ה"מ לענין מלקות אבל איסורא מיהא איכא כדתנן [דף טו:] אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול וכבר הארכתי בשמועה זו בפרק אלו עוברין בס"ד: **תניא** אך אשר יאכל לכל נפש וכו'. וחייבת בחלה דלחם קרינא ביה: ונאפת ביו"ט משום חלק הרועים ואמרי' בגמ' דדוקא בדאית ליה נבלה הוא דשרי מפני שיכול לפיים הכלבים בנבלה וכמו שכתבתי למעלה: **הילכך** קי"ל דלכם ולא לנכרי דכולהו מודו ביה אבל לענין כלבים פסק הרב אלפסי ז"ל כר' יוסי הגלילי ממהני' דקתני ונאפת ביו"ט דמשמע דדוקא בזמן שהרועים אוכלים ממנה הא בשביל כלבים לא אבל הר"ז הלוי ז"ל חלק עליו ואומר דהא לא מכרעת דאפשר דאפילו ר' עקיבא מודה בה דכיון דאפשר לכלבים בעיסה לא אפינן להו והא ודאי ליתא דלר' עקיבא כיון דאפי' נפש בהמה במשמע כל מאי דשריא לאדם איכא למישרי לבהמה שהרי בתיבה אחת הוליכן הכתוב ובשמעתין בגמ' נמי מוכח דלמאן דאמר אפילו נפש בהמה במשמע שרי לבשל בשר לכלב אע"פ שאפשר להם לאכלו בלא *) אפייה ועוד הקשה הר"ז הלוי על הרב אלפסי ז"ל מסוגיית הגמ'

*) נ"ל בישול

גזירה שמא ישהה: *אמר רב חסדא *בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשוחטה ביו"ט מ"ט א"א לכזית בשר בלא שחיטה אבל [ב]עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה ביו"ט מ"ט דהא איפשר למיפלגה בלישה בעו מיניה מרב *הני בני [א] באגא דרמו עלייהו קמחא דבני חילא מהו למיפינהו ביו"ט אמר להו חזינן אי כי קא יהבי ריפתא לינוקא לא קפדי נכרים עליה כל ריפתא וריפתא חזיא לישראל ושרי ואי קפדי אסור *וליתא להא דרב אלא בין כך ובין כך אסור* דאמר ריב"ל מזמנין את הכותי בשבת ואין מזמנין אותו ביו"ט גזירה שמא ירבה בשבילו ואמרי' (א) אדבריה רבא למר שמואל ודרש מזמנין את הכותי בשבת ואין מזמנין את הכותי ביו"ט גזרה שמא ירבה בשבילו מרימר ומר זוטרא כי הוה מיקלע להו כותי ביו"ט אמרי ליה אי ניחא לך במאי דטריח [ב] לן מוטב ואי לא טירחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן °איתמר האופה מיו"ט לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי להו השתא נמי חזי להו ורבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל והלכתא כרבה וכבר בירדנוהו בפרק אלו עוברין *בפסחים תניא אך [ג] אשר יאכל לכל נפש שומע אני אפילו נפש בהמה במשמע כענין שנאמר °ומכה נפש בהמה ישלמנה ת"ל לכם *לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים [ד] דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר אפילו נפש בהמה במשמע א"כ מה ת"ל לכם (ב) לכם ולא לכותים ומה ראית לרבות את הכלבים ולהוציא את הכותים מרבה אני את הכלבים שמזונותן עליך ומוציא אני את הכותים שאין מזונותן עליך והלכתא כרבי יוסי [ה] הגלילי דסתם לן תנא כוותיה דתנן עיסת

תורה אור

רש"י

גזירה בשבת ויו"ט: גמ' שמא ישהה. אי שרית לאשכולי ביו"ט או בשבת משהו להו בטומאה עד יו"ט שהוא פנוי ומתוך כך אתי לידי תקלה להשתמש בהן בטומאה: בני באגא. ישראלים הדרים בכפרים: דרמו עלייהו קימחא. שהמלך הטיל עליהם לאפות ולבשל

עין משפט

[א] מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמ"ג לאוין ... טוש"ע א"ח סי' תקיב סעיף א:

[ב] מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור א"ח סי' תקיב סעיף ב:

בגמ' ובהרא"ש אי' מרב הונא וכ"ה בר"ן

שיטת הריב"ב

בני באגא. ישראל הדרין בכפרים: דרמו עליהו קמחא דבני חילא. המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל לבני חילו: מיו"ט לחול. לאחר שכעד אופה דהא ודאי לחול הוא: אופה: והלכתא כר' יוסי הגלילי וכו' והרב דודי ז"ל פסק כר' עקיבא דאמר אפי' נפש בהמה במשמע והביא כמה ראיות לדבריו ובסוף דבריו כתב עוד י"ל דמודה ר"ע בעיסת הכלבי' דכיון דאיפשר להו לכלבים בעיסה בלא אפיה לא

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' פי' אדבריה בפי' רש"י בגמ' דף כא ע"א: (ב) עי' לקמן ברי"ף סימן התק"ה ומש"כ שם:

הגהות הב"ח

(א) פי' דאפשר נמחק: (ב) אמלאכה כצ"ל: (ג) נ"ל שהוא עומד: (ד) נ"ב ביו"ט:

שלטי הגבורים

א ובה"ג התיר אם אינן מקפידין וכן כתב מיי' בני חיל שכתנו קמח שלהם לישראל לאפות להם אם אינן מקפידין שישראל אוכל ממנו מותר לאפות להם ואינו כן לפי גירסת הגמ' שלנו:

ב כתב מיי' אבל אם בא הנכרי מאליו אוכל עמו שכבר הכינו ואינו נראה דאע"פ שכבר הכינו אכתי איכא למיחש שמא ירבה בשבילו אם הוא חשוב וראוי לכך אלא צריך שיאמר לו אם יספיק לך במה שהכנו לעצמינו בוא ואכול והטור כתב דוקא להזמינו אסור דכיון שרוצה לכבדו חיישינן שמא ירבה בשבילו אבל לעבדו ושפחתו בביתו וכן שליח השלוח לו מותר להאכילם עמו ולא חיישי' שמא ירבה בשבילם:

ג ודוקא דברים שהם צורך אוכל נפש אבל שאר כל מלאכות אסורין ביו"ט ולוקין עליהם וקצירה וטחינה ובצירה וסחיטה אע"פ שהן אוכל נפש אסרו חכמים ופרי' הטעם בשביל שאדם רגיל לקצור שדהו ולבצור כרמו כאחד ולדרוך כל ענביו ולטחון הרבה ביחד וחשו חכמים שאם היו מתירין ביו"ט היה קוצר כל שדהו ובוצר כל כרמו ודורך כל ענביו וימנע משמחת יו"ט וכן לידם אסרו שפעמים שתעלה במצודתו דגים הרבה בירושלמי מסמך להו כולהו אקרא:

ד ודוקא בישול ואפיה אבל לטלטל מזונות וליתן לפניהם מותר אפי' בשבת ואבי"ה והר"ז הלוי כתבו שמותר לבשל לצורך כלבי' ולא נסירא להרא"ש:

ה והר"ז הלוי ז"ל הקשה על דבריו מהא דא"ל אביי לרב יוסף לרבי יוסי הני סופלא לחיותא היכי שדינא להו ביומא טבא ואיצטריך לשנויי ליה בשנויי דחיקא ודלא כהילכתא והא דמשני ליה רטיבתא חזי להיסק גדול דלאו כהילכתא כדאמרי' בחיזרא והילכתא יבישתא שרי רטיבתא אסיר ובהדיא תנן מהתכין את הנבילה לפני הכלבים ואפי' בשבת וצדין חיה ועוף מן הביברין ביו"ם ונותנין לפניהן מזונות וקודר אדם קב או קביים ונותנו לפני בהמתו ואינו חושש ומתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין ומהלקטין לתרנגולין ונותנין מים למורסן ונותנין מים לפני אווזין והרנגולים ולפני יוני הרדסיאות וכל אלו מותרין בלא אגב ריפתא דלא כרבי יוסי הגלילי והיאך אפשר לדחות כל אלו מפני משנה יחידאה דעיסת כלבים שנשנית כרבי יוסי הגלילי אגב גררא דעירוב ושיתוף וברכה וזימון ותלה ומלה ועוד י"ל דמודה

מלחמת ה'

לא קי"ל כר"מ דיחידאה הוא ומיהו לענין תנאי קודם למעשה שנאוה לדר"מ כתם וכו' בה ר"ח אע"ג דלא אשכחן לה אליבא דר"מ הלכתא כוותיה דתני גבי הלכתא פסיקתא דהך מתני' כתמא היא וכולהו הלכתא ניננו דתנאי כפול פלוגתא דר"מ ורבנן"ג דאמר צריך שהדבר לאמרו שאלמלא כן יש במשמע וכו' הא אילו לא היה הדבר צריך לאמרו למדין מאותו התנאים כדין התנאים הלכך למעשה קודם לתנאי גמרינן מינה וכן נמי לתנאי שאפשר לעבוהו ע"י שליח גמרינן מינה דקי"ל אין תנאי בחליצה ור"י סבר לה הכי בפ' מצות חליצה ובפ' המדיר אבל לתנאי כפול וכן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר לא קי"ל כוותיה אלא דלענין גטין וקדושין חיישינן לחומרא מדחש לה שמואל בגיטא דשכיב מרע בלכתחילה וליכא למימר מאי שנא דילפי' הכי מהנאי בני גד ולא ילפינן הכי מיניה דאמרינן ביבמות אמר רבינא יש תנאי בחליצה והכא בתנאי כפול קא מיפלגי אלמא אין כל הדברים שוין ונלמוד כולן מענין תנאן של בני גד ובני ראובן וסוגיין בכולי תלמודא ר"מ בתנאי כפול יחידאה הוא ולא קיימא לן כוותיה והוא הדין לכך והא דתכ"ג ורשב"ג בגיטין פליגי בתנאי כפול כל חד וחד כטעמי' ולא אמרי' לא גמרינן שום מידי מתנאי ולית הילכתא כוותיה ה"ס להנך דלא מסתיימי במתני' ואפשר לומר כן אף בתנאי קודם למעשה ולדחות אותה סתם של אבא חלפתא איש כפר חנניה וכן ראיתי טעות בהלכות וצריך תלמוד: ועוד והא דפסק הרב אלפסי ז"ל כרבי יוסי הגלילי וכו' ובהדיא תנינן מהתכין את הנבלה לפני הכלבים אפילו בשבת וכל שכן ביו"ם: **אמר** הכותב והיא הנותנת מדקאמרינן ואפילו בשבת שרי שמע מינה לאו משום דלית לן דרבי יוסי הגלילי הוא דהא בשבת לא התירה תורה אוכל נפש ואעפ"כ מהתכין את הנבלה לפני הכלבים ואנ"ל ביו"ט ואפילו לריה"ג ועוד דהא תנן מסלקין מעל השולחן עצמות וקליפין כדברי ב"ה כדתני ר"נ ואשכחן להו לב"ה דסברי לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים כדתניא לעיל אמרו להם ב"ה והלא כבר נאמר עצרת א"כ מה ת"ל לכם לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים ושמעי' מינה אפילו לר' יוסי הגלילי מטלטלין עצמות וקליפין בשבת ואנ"ל פקיעי עמיר ושעורין ומפספסין את הכיפים ולא חלק ריה"ג אטלטול אלא (ג) במלאכה שהם אסור אלא במוקצה וכל (ג) שעומד לאוכל נפש אדם ובהמה לאו מוקצה הוא תדע דהא לקמן בפרק אין צדין הוינן המתני' בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה לימא תנן סתמא דלא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועים לפני הבהמה ולא מפרקינן אפילו תימא כר"ש ולית לן מוקצה דהא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר לכם ולא לכלבים ואילו היה פליג ר' יוסי הגלילי על כל טלטול אוכלי בהמה ביו"ט ושבת לא הוה מתחמיט פלוגתיה מכולא מסכת דהיתירא בהמה דוכתי וכאן נמי שנו וחכמים אומרים אינו נוטל אלא מן ההבוס של בהמה ומפולס לא עלה על דעת חכם שתהא בהמה מתענה בשבת ויו"ט או שיהא נותן לפניה מזונות מערב יו"ט ותהא אוכלת כל הלילה ואדרבה מדלא א"ל רב יוסף וליטעמיך שעורין ופקיעי עמיר ולוף וחרדל והדילי קב ועגים וזרדין ועצמות ובשר תפוח ותלב היכי מטלטלינן אלמא דלית הלכתא כר' יוסי הגלילי משום הכי מטלטלין נמי סופלי ש"מ דלא פליג ר' יוסי הגלילי אהכי כולהו ולא חזו ליה לאביי דעבדי עובדא דלא כוותיה בכל הני אלא דסופלי בעי מאי תקנתייהו לר' יוסי הגלילי וכי ישארו לפניו על השלחן ונמאס וכוותיה קי"ל דהא סמכי עלה אביי ורב יוסף דלא למעבד אלא כוותיה ור' יהודה בן בבא זכייה לר"ש התימני ושהיק ליה משום לכם ולא לכלבים וכדאמרינן לכם ולא לכלבים תנאי היא ולא אמרינן והני תנאי כי הני תנאי וסוגיין בעלמא. איתמר הכי בכל מקום הא כתיב לכם לכותים לכם ולא לכלבים והכי פירושה דשמעתין דהני סופלי דבעי אביי מיניה דרב יוסף מן הטלדים ביו"ט קא בעא מיניה כגון תמרים שאכלן (ד) והכי בעא מיניה בשלמא לר"ע דאמר נפש בהמה במשמע כיון שהתמרים

המאור הקטן

והא דאתמר האופה מיום טוב לחול בירדנוה גם אנו בפרק אלו עוברין יפה יפה שלא כדברי הרי"ף ז"ל: **והא** דפסק הרי"ף ז"ל כרבי יוסי הגלילי דאמר לכם ולא לכלבים לא נראו לי דבריו מדא"ל אביי לרב יוסף לרבי יוסי הגלילי הני סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביומא טבא ואיצטריך לשנויי ליה בשנויי דחיקי ודלא כהלכתא דהא דקא משני ליה רטיבתא חזיין להיסק גדול דלאו הוא כדאמרי בחיזורא והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור ובהדיא תנינן א] מחתכין את הנבלה לפני הכלבים אפילו בשבת וכ"ש ביו"ם וצדין חיה ועוף מן הביברין ביו"ם ונותנין לפניהם מזונות וקודר אדם קב או קביים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש ומתירין פקיעי עמיר לפני הבהמה ומפספסין את הכפין ... את התרנגולין ונותנין מים למורסן ונותנין לפני אווזין ותרנגולין ולפני יוני הדרסיאות וכל אלו מותרין שלא על גב ריפתא דלא כרבי יוסי הגלילי בסופלי דחיותא והיאך איפשר לדחות כל אלו מפני משנה יחידאה דעיסת הכלבים שנשנית כרבי יוסי הגלילי אגב גררא דעירוב ושתוף וברכה וזימון ותלה ומלה בפסח. ועוד יש לומר דמודה ר"ע בעיסת הכלבים כיון דאפשר להו לכלבים לעיסה בלא אפייה להו במלאכה יתירא אלא בזמן שהרועים אוכלין ממנה ומכל זה נראה לנו שהלכה כר"ע דאמר אפילו נפש בהמה במשמע ותו לא מידי: והא דאמר רב הונא מי שלא הניח עירובי תבשילין עושין לו ... הלכה היא ואע"פ שלא הקנה קמחו לאחרים ואע"פ שלא כתבה הרי"ף ז"ל:

השגות הראב"ד

בנתינת ממון שהוא נתן מיד אם אמר אדם לחבירו הילך מנה זה ויהיה שלך אם לא באתי מכאן ועד יום פלוני אם לא כפל תנאו או לא דקדק בעניני התנאים אינו תנאי גם י"ל עוד מתנה זו שאינה כחלינה ולא כנתינת גט וקדושין לפי שאלו נתינתן היא עשייתן. אבל מסירת המנה לידו של זה כיון שעל תנאי מסר אינו אלא פקדון בעלמא וכל היכא דאיתא ברשותיה דמאריה איתא. וא"ת תנאי ב"ג וב"ר נמי הכי הוא הא לא דמי דאינהו זכייה הוו ליה בגוויה ובהורת נחלה נתיתו לה ובחליפין היתה ובירידתן לנחלה נגמרה עשייתן וכן נ"ל בדרך היושר. מ"מ אין ספק בדבר שלא נעשה בו שום מעשה כגון זה שאמר תנו לפלוני מאתים זוז אם יקח בתי נים דין ולית דיין שאם לא יקח לא יטול והוא הלכה ומעשה דהכותב גברא במסכת יו"ם אם אמר כשם אין בו ספק שלא יטול אם לא יקח הבת אבל הטעם כמו שפירש הרב ז"ל ואין לזו ... א] מחתכין את הנבלה וכו' עד לדחות בכל אלו. א"א כל תמיהותיו של זה שבל כמה כי מפני ... שהקשה אביי לא נדחו דברי ר"י הגלילי בהם מפניתנו כדבריו ושמא רבי יוסי הגלילי לא מלאכה אבל טלטול לא אסר ואביי כוה שסבר באף הטלטול אסר. ורב יוסף לטעותו של אביי מהדר על הטלטול בלבד הקשה אביי אלא על הקנון שהיו מוסיפים אותם יחד ומוליכים אותם לבוכיא במקום אוכלים שם שהיה נזה כעין מעמר ומוליא לרשות הרבים והם אינם אלא מאכל בהמה ושאני ד לא חזו אדם. ובשבת ודאי לא מפיק להו ולא מטלטל להו נלאמיסה אלא אגב רפתא. אלא מי קשיא לי הא ... ואיכא

עין משפט

א מיי' פרק ג ופ"ד מהל' יום טוב סמג לאוין עה טור אורח חיים סימן תקיד ·

הגמ' וכתוב בחידושי ולפיכך פסק כרבי עקיבא אבל דברי הרב אלפסי ז"ל עיקר : **מתני'** לא יחם אדם חמין לרגליו · לרחוץ את רגליו דאוכל נפש התיר הכתוב ולא להבעיר אור בשביל רחיצה : וב"ה מתירין· דאית להו מתוך : ועושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה· דכיון דמתהני בה שרי *) משום מתוך וכתב הרב אלפסי ז"ל דדוקא חמין לרגליו הוא דשרי ב"ה אבל כל גופו לא מיהו בחמין שהוחמו בעיו"ט אפילו כל גופו שרי ומיהו דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור מדקתני בברייתא בפרק כירה [דף מ·] מרחץ שפקקו נקביו מערב יו"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון ובודאי מדקתני פקקו נקביו בחמין שהוחמו מעיו"ט מיירי ואפ"ה משתטף אין רוחץ לא ומשתטף נמי בבית החיצון אין בבית הפנימי לא הלכך בתוך המרחץ אפי' בחמין שהוחמו מעיו"ט אסור אבל חוץ למרחץ שרי וכבר כתבתי בפרק כירה מה שנ"ל שלדברי רבותינו בעלי התוספות שאומרים דלהחם חמין ביו"ט לרחיצה כל הגוף מדאורייתא אסור בחמין שהוחמו מעיו"ט נמי אסור לרחוץ בהן כל גופו גזירה עיו"ט אטו יו"ט כי היכי דגזרינן התם ע"ש אטו שבת אלא מיהו כיון דמדרבנן בעלמא היא על דברי הגאונים ז"ל ראוי לסמוך : **מתני'** ג' דברים ר' גמליאל מחמיר כב"ש אין טומנין את החמין מיו"ט לשבת· פרכינן עלה בגמרא היכי דמי אי דאנח עירובי תבשילין מ"ט דב"ש ואי דלא אנח עירובי תבשילין מ"ט דב"ה ואוקמה רב הונא לעולם שלא הניח ואפ"ה כדי חייו שרו ליה רבנן רב הונא לטעמיה דאמר מי שלא הניח עירוב תבשילין אופין לו פת אחת וטומנין לו קדרה (ב) ומדליקין לו את הנר וקי"ל הכי אע"פ שהרב אלפסי ז"ל לא הביאה בהלכות ואיכא מאן דאמר דמדקתני אופין לו ומבשלין לו דוקא אחרים אופין לו אבל הוא עצמו אינו אופה ומתניתין נמי אין טומנין לו קאמר אבל בירושלמי משמע שאף הוא אופה לעצמו דגרסי' התם לא עירב ולא עירבו לו אחרים רבי יצחק אומר (ג) אף צולה לו דג קטן רב הונא אמר מחמם לו חמין שמואל אומר מדליק לו את הנר מדקתני אופה ומחמם ומדליק ולא אמר אופין ומדליקין משמע שאף הוא אופה ומדליק לעצמו : **ומדאמרי'** ומדליקין לו את הנר משמע בעירוב שרי נמי הדלקה ובלא עירוב אסור להדליק ולפיכך כשם שאומר כשמניח העירוב בהדין יהא שרי לן למיפא ולבשולי צריך שיאמר ולאדלוקי שרגא וכן כתב הרב בעל הלכות ז"ל ויש שכתב שאינו צריך והכא נורא דשולחן נקט ולא משמע לי הכי דהא שמואל אמר בירושלמי מדליק לו את הנר בלחוד ולפיכך מי שלא הניח עירובי תבשילין ממעט בהדלקה ואינו מדליק אלא נר אחד בלבד : **ואין** זוקפין את המנורה ביו"ט· אוקימנא לה בגמ' במנורה של חוליות משום דמחזי כבונה וב"ה מתירין דסברי אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואינו חייב אלא א"כ עושה מלאכה כגון ממחק ומחתך או אורג או תופר שהן אבות מלאכות אבל

חזרת

רש"י

נבי חילו: **מתני'** לא יחם אדם חמין לרגליו· לרחוץ רגליו דאוכל נפש שריא רחמנא ולא להבעיר אש בשביל רחיצה : מדורה · היסק גדול דהנאת כל גופו דמיא לאוכל נפש : **מתני'** ואין זוקפין את המנורה· אם נפלה המנורה של מתכת של חוליות חוליות אין זוקפין ומשיבין אותן דקסבר יש בנין וסתירה בכלים אבל ב"ה סברי אין בנין וסתירה בכלים להתחייב בבונה כל שהו כדאמרי' גבי בית ואינו חייב בכלים אלא א"כ עשה בהן מלאכה גמורה כגון ממחק או מחתך או אורג או תופר שהן אבות מלאכות אבל חזרת חוליות שאין בהן [אלא] משום בנין לא שייך אלא בבתים ואהלים : פתין גריצין · ככרות עבין משום טירחא : תרכין · שאופין על גחלים :

מפני

רי"ף

ד' כא· *עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה וכפ"ח דחלה חייבת בחלה ונאפת ביו"ט וכו' וקי"ל סתם מתני' ומחלוקת דברייתא הלכה כסתם מתני':

ד' כא: **מתני'** *בש"א לא יחם אדם חמין לרגליו אלא א"כ היו ראויין לשתי' וב"ה מתירין ועושה מדורה ומתחמם כנגדה : **גמ'** ודוקא חמין לרגליו הוא דשרו ב"ה אבל כל גופו לא כדתנן (א) (א) אמרו להם חכמים אם ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט אסורין ברחיצה ומותרין בשתייה ולענין רחיצה ביו"ט בחמין שהוחמו מעיו"ט חזינן לגאון דקא כתב הכי דההיא דאמרינן לא ירחץ אדם כל גופו בשבת בחמין שהוחמו מע"ש דוקא בשבת אבל ביו"ט שרי לרחוץ א כל גופו בחמין שהוחמו מעיו"ט דלאו דבר שחייבין עליו משום שבות ולא משום רשות ולא משום מצוה היא אלא גזירה היא וכי גזרי בשבת אבל ביו"ט לא: **מתני'** שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי ב"ש אין טומנין ב את החמין מיו"ט לשבת ואין *זוקפין את המנורה ביו"ט ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין אמר ר"ג תוספ' מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין אמרו לו מה נעשה לבית אביך שהן מחמירין על עצמם ומקילין על כל ישראל להיות אופין פתין גריצין ורקיקין : **גמ'** *בעא מיניה אבא בר מרתא מאביי ד' כב·

מהו

שיטת ריב"ב

פרחינן לאו במלאכה יתירא אלא בזמן שהרועי' אוכלין ממנה : מתני' לא יחם אדם חמין · לרחוץ רגליו דאוכל נפש התיר הכתוב ולא להבעיר אור בשביל רחיצה : וב"ה מתירין . כיון שיש הנאת גוף אף על פי שאינו אוכל נפש : מדורה . היסק גדול ואוקימנה בגמ' דב"ה קתני לה שלשה דברים ר"ג מחמיר כדברי בית שמאי וכו' :

הגהות חו"י

(א) עי' ברי"ף שבת בפ' כירה סי' של"ה :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בשבת: (ב) נ"ב אחת : (ג) פי' אף נמחק: (ה) נ"ל ולר': (ו) נ"ל נסמכו : (ז) כהיתירא כצ"ל :

שלטי הגבורים

רבי עקיבא בעיסת הכלבי' כיון דאפשר לכלבים בעיסה בלא אפייה לא טרחינן להו במלאכה יתירתא אלא בזמן שהרועים אוכלין ממנו מכל זה נראה לנו שהלכה כמאן דאמר אפילו נפש בהמה במשמע ולא ידענא מה הביא מכל אלו המשניות ראיה לר' עקיבא אטו מי איכא מאן דפליג בטילטול מזונות ליתנן לפני בהמה אפילו בשבת והרב אלפסי ז"ל פסק כרבי יוסי הגלילי שאסור לבשל ולאפות ביו"ט לצורך בהמה ומתוך קושיא דסופלי עלה כלבו דר' יוסי הגלילי אסר אף לטלטל מאכל בהמה וזה אי אפשר לומר כדפרישית וגם בית הלל דרשי לעיל לכם ולא לנכרי לכם ולא לכלבים והינהו אמרי בפרק נוטל מעבירין מעל השולחן פירורין פחות מכזית וכו' מפני שהן מאכל בהמה אלא צריך לומר כמו שפירש רשב"ם דסופלי לא חזי לחיותא אלא ע"י תיקון שמרככין אותו או שוחקין אותן אלא שלפעמים אוכלין אותו ע"י הדחק הלכך לר' יוסי הגלילי שאי אפשר לתקנו ביו"ט היכי מטלטלין להו למישדי לחיותא והלא מוקצין הן כיון דאינן ראויין לאכילה כי אם ע"י הדחק ומשני דחזו להסקה ופריך בשבת מאי ואפילו לרבי עקיבא אמר ליה דמטלטלינן להו אגב ריפתא פירש ריב"א כשאוכל הפירי זורק הגרעינין בפיו לתוך הסל כשהאדם בו אכל להניח להם עלייהו כדי לטלטל אסור דלא התירו ככר אי תינוק אלא למת בלבד : א ור"י אסר לרחוץ כל גופו אף בחמין שהוחמו מערב יו"ט ולזה הסכים הרא"ש :

לשון ריא"ז

אבל מותר לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מערב י"ט וזהו שלא ירחץ במרחץ שאסור ליכנס ביום טוב במרחץ אפילו להזיע כמבואר בקונטרס הראיות : ב כתב הרא"ש ז"ל בגמרא אמר רב הונא מי שלא הניח עירוב תבשילין אופין לו פת אחד ומבשלין לו קדירה אחת ומחמין לו קיתון אחד ומדליקין לו את הנר ויש אומרים אף צולין לו דג קטן יש מדקדק מדקתני אופין לו ומבשלין לו משמע דאחרים עושין לו אבל לא הוא עצמו וליתא דהא יש אחרים שעירבו יקנה להם קמחו ויעשו לו כל צרכיו

*) הב"ח כתב בא"ח סימן תקי"א שדברי הר"ן אלו סותרין למ"ש הר"ן לקמן בפ"ד סוף סימן תתקי"א ד"ה מקשו דנהנה מגופו של דבר כאוכל נפש עצמו הוא. ועי' פר"ח סי' תק"א סעיף ב' :

המאור הקטן

והא דבעא מיניה אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר ופשטה לאיסורא והה"ה לכבות את הדליקה ביום טוב ואוקימנא לההיא דאין מכבין את הבקעת כר' יהודה דאמר לכם לכל צרכיכם א] ואיכא דקשיא ליה הא דאמר רב חסדא הלכה כרבי יהודה והיתה קושיא זו חמורה בעיני אחד מחכמי הדור ולא שם אל לבו מסקנא דשמעתא דאסיקנא התם הלכה ואין מורין כן ואנו תמהין על הרי"ף ז"ל שכתב הכל ולא בירר את דבריו ·

מלחמת ה'

ומאכל אדם מערב יו"ט מוכן לאדם מוכן לכלבים שהרי מוכנין הן לצורך אוכל נפש וצורך נפש בהמה צורך אוכל נפש הוא והרי הן כאילו הכינן אף לכלבים שהרי דבר זה הוכן סתם לאוכל נפש והראוי בו לאדם לאדם והראוי ממנו לבהמה אף לבהמה אלא לר' יוסי הגלילי דאמר אין במשמע נפש בהמה הראוי בו לאדם מוכן ושאינו ראוי אלא לכלבים אינו בכלל הכנה שזה מוכן לאוכל נפש וזה אינו אוכל נפש והיכי מטלטלינן להו ומפרקינן הואיל וחזו להסקה שכיון שהוכנו לצורך אדם מוכנין הם אף להסקה שאף היא צורך אוכל נפש ולא ס"ל לרב יוסף למיסר בהסקה משום דמעיקרא מכסו והשתא מגלו אלא ס"ל כיון דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין שרי ובפרק במה מדליקין

ומי לא איפשיטא בגמרא רב אי לא קבלה אי לא קבלה ואע"ג דפשיטא לן דרב סבר כחוקיה כר' יהודה ומיהו אנן מכיון דקי"ל ביו"ט כר' יהודה דאמר מסיקין בתמרים אבל אין מסיקין בגרעיניהן שמעינן מינה דליתי לדרב יוסף ולא מטלטלינן להו ולא שדינא להו לחיותא ביומא טבא כדאיתא התם בפרק במה מדליקין ובשבת ודאי מטלטלינן להו לאותן העומדין למאכל בהמה בלא רפתא דקי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ונולד דלא קיימא למאכל בהמה לא מטלטלינן ליה אלא אגב ריפתא א"כ אגב לקנא דמיא כדמטלטלי להו רבנן בשלהי פרק נוטל ולפיכך לא כתבה רבינו הגדול ז"ל לההיא דרב יוסף ואע"ג דפסק כר' יוסי הגלילי: והוי יודע שאין דברי אביי קושיא ממה שנהגו ככר אלא שאלה היאך נטיל הסופלין לבהמות לר' יוסי הגלילי כדקאמר נמי תינח יו"ט שבת מאי איכא למימר ואמר לו מטלטלינן להו אגב ריפתא ואי מעיים בכל יום קמייתי ליה דמטלטלי להו בלא ריפתא מאי קא מהדר ליה דעבדינן הכי אלא כולה הלכה למעשה קא בעי מיניה מכאן ולהבא וליתא הלכתא כרב יוסף אלא כדקא ס"ד דאביי דלר' יוסי הגלילי אסור וקי"ל כוותיה ורואה לזה הפירוש שאמרו מטלטלינן להו אגב ריפתא וכדשמואל וזה ודאי נאכלין בו ביום שמניחין אותן על הפת כמו שמניחין עצמות וקליפין על השולחן וכדאיתא בפרק נוטל שאילו בנאכלין מאתמול מי התירן ליתנן על הפת עצמו ודאמרינן בפ"ק הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים לאו למימרא דשמעינן להו דהא כר' יוסי הגלילי סבירא לן אלא מוכנת היא ביו"ט לזורקה לפני כלבים והם אוכלין אותה חיה ומוכן לכלבים אע"פ שאינו ראוי לאדם עכשיו הוי כמוכן לאדם לכשתבא שעה הראויה לו שיש בכלל הכנה דכלבים הכנה לאדם ואין לך מוקצה לאדם אלא בדבר שאין דעתו עליו כלל הא אילו היתה לאדם שעת הכושר כל שעה דבר פשוט הוא (שלא) ראוי לבהמה מותר לאדם ומשניות שלימות ואם היה מאכל בהמה מנענע בידו דתנן לקמן נוטל אדם קיסם מלפני הבהמה וכן מה שאמרו בנבלה שנתנבלה בשבת מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים לומר שזו מערב שבת מוכנת לאדם היתה ואילו היתה בכלל אותה הכנה הכנה לכלבים נמצאת מוכנת לכלבים בשבת לזורקה להם אע"פ שאסרה בשבת לאדם שאילו היתה מותרת לאדם ודאי אוכלי אדם מאכילין אותן לבהמה ואני סובר עוד בפירוש אותה שיטה שכל דבר שעומד לכלבים מוכן הוא לכלבים אע"פ שנאסר לשחוט להם שהמוכן שקפץ עליו איסור שבת ועל כרחן של מכין אסרו עליו לא יצא מכלל הכנן אלא לאיסור מלאכתו כדאמרינן נמי התם השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים וכו' דאלמא נבלה שנתנבלה בשבת כיון שהיא מוכנת לאדם מאתמול כשתמצא לומר יש בכלל הכנת אדם הכנה לכלבים מהניא הכנתו לאתכה לכלבים בשבת אע"פ שנאסר לשחוט בשבת שכיון שמאתמול מוכנת ולא נאסרה אלא בשביל איסור שבת עדיין הכנתו עליה ודעתו לאכול לכשתבא לו שעת כיתר באותה הכנה ובלבד שלא לעבור על איסור שבת שבה לא בשוגג ולא במזיד ואפילו בשוחט טרפות כגון שוחט לחולה וכדאיתא בפ"ק דשחיטת חולין וכאן הרי לא עבר איסור שבת שבה והכנתה עליה לכלבים והיינו נמי דאקשינן [illegible]

ועוד [illegible]

[illegible] יתעשן הבית במקום שצריך לאכול שם או כבוי הדליקה משום אבוד כלי תשמישו שאוכל בהם אסורין לגמרי בין להורות בין לעשות בהן מעשה בייחוד וכ"ש לכבות את הנר מפני דבר אחר אע"פ שהתשמיש נוגע כל נפש וראוי להתיר בו מלאכה כדאיתא בכתובות מכשירין אסורין הא לדברי רבי יהודה כל שהוא דבר הדומה יו"ט אף מכשירין מותרין הן וכן סכוחל את העין מכשירין של הנאת הגוף המותרת ביו"ט ראשון הוא (ה) ור' יהודה דאמר לכם לכל צרכיכם מותר ולא (ו) נאמר על דברי ר' יהודה והתירו בשני לעשות סייג (ז) כהיתירו של רבי יהודה ודברים שהם מכשירי אוכל נפש אלא שאין צריכין כל כך כגון סכין שעמדה שאפשר בשאלה שהרי מצויין לכל והוליך בבהמה אבל סכין או כבין אבל בבהמה מותר ע"י שינוי דכיון דאפשר בשינוי לא שריך ליה בענין אחר אלא שאין מורין משום דשכיחי ולא אתי לאמנועי משמחת יום טוב וזהו דעת רבינו הגדול ז"ל וכן דעת רבינו חננאל ז"ל ונראין דורשין בכלל הלכה כרבי יהודה במכשירין ובפרשן מחלקין בהם הכל לפי מה שהוא ענין :

השגות הראב"ד

מה דפסק הרב ז"ל כר' יוסי הגלילי והא סוגיין כרבי עקיבא דאמרינן בפרק קמא בענין אפרוח שנולד ביום טוב דאקשו ליה רב כהנא ורב אשי וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה ביום טוב ושתיק רב ואמר רבא ואיתימא רב יוסף מ"ט שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים אלמא פשיטא להו מילתא שמותר לשוחטה לכלבים והיינו כרבי עקיבא . אי נמי מעשה דרבי שמעון התימני דעבד כרבי עקיבא ומעשה רב : א] ואיכא דקשיא ליה וכו' עד ואין מורין כן : א"א הרב רבי יהודה ברצלוני ז"ל הוא תמה על זה בחבורו ולא תמה על סוגיא שלם דאמרו בפירוש שלא אמרו האוסרים כי אם לדעת רבנן . אבל תמה על פסק הלכה בפסק הרב ז"ל כדברי האוסרים ודחה זו הברייתא וכיון דקי"ל כרבי יהודה למה דחה אותה הואיל הלכה היא אלא שאין מורין מן גם שאמרו הלכה ואין מורין כן אין הלכה שהרי רבא דרשה בפירקא ורב אמר בהדיא סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט והוא דפסקה אגב דוחקא והא ודאי הלכה למעשה היא . ובירושלמי נראה שהלכה כאותה ברייתא שהרי פירשו עליה הדא דאתמר כשאין שם אור אבל יש אור מבליכה לאור . אמר רבי נסא ויאות כן אכן אמרינן בדא קלוריתא שרי מיסף ומכחל עינא ביומא טבא כלומר כשם שזה מותר לשמור את העין כך מותר לכבות את הבקעת שלא יתעשנו העיניים נמצאת זו הלכה היא :

חזרת תוליות שאין בה אלא בנין לא אפרי׳ בכלים דאין בנין אלא בבתים : **גמ׳** מהו לכבות את הנר ביו״ט מפני דבר אחר. לשמש מטתו דאמרינן בפרק ערבי פסחים (דף קיב:) המשמש מטתו לאור הנר הויין ליה בנים נכפין ואמר בפרק כל היד (דף י.) דאסור לשמש מטתו ביום משום ואהבת לרעך כמוך והוא הדין נמי לאור הנר : אין מכבין את הבקעת בשביל לחוס עליה· שאין כבוי זה לורך יו״ט : ואם בשביל שלא יתעשן הבית· שהוא יושב בו ומלטער ביו״ט כן נראה מדברי רש״י ואחרים פירשו דבשביל שלא יתעשן הבית היינו מפני הפסד ממונו ואין כאן לורך יו״ט כלל שלא כדברי רש״י זכרונו לברכה דאי מפני שלא יתעשן הבית שהוא יושב שם אין לך אוכל נפש גדול מזה ואפי׳ לרבנן שרי ויש בגמרא הוכחא לזה והארכתי בחדושי : **כי** קאמינא אנא לרבנן וכן רבה וכן אמימר כולהו דחו לה ואוקמוה כר׳ יהודה למימרא דלאו הילכתא כוותיה·השיג עליו הר״ז הלוי ז״ל דהא בפרקין דלקמן אמרינן דהלכה כרבי יהודה דאמר לכם לכל צרכיכם אלא שאין מורין כן ולפיכך כתב ז״ל דהא דמסקינן הכא אסור הייט משום דאין מורין כן ומיהו מדינא קיימא לן דשרי והרמב״ן ז״ל אומר שאינו נראה כן דהכא ודאי לגמרי אסרינן דלאו בפרקא הוה ולא בפני עמי הארץ אלא דשמעתא קשיין אהדדי דהכא משמע דלא קי״ל כר׳ יהודה ולקמן [דף כג:] בגריפת תנור (ג) שריא כוותיה ורבי חייא לדביתהו ורבה לשמעיה אורויי הוו מורו ואזהורי נמי הוה מזהרו מאהרוכא ולקמן [דף כח:] נמי אמרי׳ דרשינן משמך הלכ׳ כר׳ יהודה ואהדר להו יהא רעוא דכל הני מילי מעלייתא תדרשון משמי ובהשחזת סכין נמי לא אשכחן מאן דשרי הלכה למעשה אלא ע״י שינוי לפיכך כתב ז״ל דנהי דקי״ל כרבי יהודה במכשירין הייט לומר שהן מותרין מן התורה ולא דרשינן הוא ולא מכשיריו ומיהו מדבריהם לא רצו להתירם אלא כפי מה שהן קרובים לאוכל נפש דגריפת התנור התירו לגמרי מפני שהוא מיוחד לאוכל נפש דאי לא שרית ליה אתי לאימנועי משמחת יום טוב אבל בסכין שעמדה [ד׳ כח:] מתוך שאפש׳ בשאלה שהסכין מצוי הוא אבל הכל לא התירו לגמרי אלא ע״י שינוי כיון דאיפשר בהכי ובכי האי גוונא נמי אין מורין כך דכיון דסכיני שכיחי לא אתי לאימנועי משמחת יו״ט אבל כבוי בקעת כדי שלא יתעשן הבית וכבוי הנר מפני ד״א אע״פ שהוא צורך לכל נפש לא רצו להתיר מכשירין וכן בכחולת העין לא סמכו בדר׳ יהודה אלא ביו״ט שני כלנו של דבר קי״ל כר׳ יהודה דמכשירין מדאורייתא שרו אלא שחכמים חלקו בהן לפי מה שהן : **מהו** לכבות את

נר מצוה

מהו לכבות את הנר ביו״ט משום דבר אחר א״ל איפשר בבית אחר אין לו בית אחר מאי א״ל איפשר לעשות מחיצה אין לו דבר לעשות מחיצה מאי אפשר לכפות עליו את הכלי אין לו כלי לכפות עליו מאי א״ל אסור איתיבי׳ אין מכבין את הבקעת בשביל לחוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או בשביל שלא תתעשן הקדרה מותר אמר ליה ההיא רבי יהודה היא דאמר לכם לכל צרכיכם °כי קאמינא אנא לרבנן וכן רבה וכן אמימר כולהו דחו להא מתניתא ואוקמוה כרבי יהודה למימרא דלאו הילכתא היא ושמעינן (א) מיהא דלית הילכתא כי הא מתניתא אלא אסור לכבות את הבקעת בין לחוס עליה בין שלא יתעשן הבית או א הקדרה הכל אסור : בעא מיניה אביי מרבה מה הוא לכבות את הדליקה ביו״ט היכא דאיכא סכנת נפשות לא קא מיבעי׳ לי דאפילו בשבת שרי כי קא מיבעי׳ לי משום אבוד ממון מאי א״ל אסור עולא איקלע לבי רב יהודה קם שמעיה זקף לה לשרגא פירוש הגביה את פי הנר כדי שיכבה איתיביה*) רב יהודה לעולא הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנה חייב משום מכבה ואתה כיון שהגבהת ב את הנר לאחוריו גרמת לו כבוי כמו המסתפק ג ממנו א״ל לאו אדעתאי : אמר רב יהודה וקינסא ישרי פירוש כגון אבוקה שהיא עשויה מחתיכו׳ עצים קטנים אם נוטל ביו״ט מאותן העצים שלא אחזה בהם האור שרי בעא מיניה רב אשי מאמימר אמהו לכחול את העין ביו״ט היכא דאיכא סכנה כגון רירא דיצא דמא ודמעתא וקדחא ותחלת אוכלא לא מבעיא לי דאפילו בשבת שרי כי קא מיבעיא לי סוף אוכלא ופצוחי עינא מאי א״ל אסור וכן הלכתא והני מילי מישראל אבל מנכרי שרי דהא אמימר שרי למיכחל עינא מנכרי בשבת ואיכא דאמרי אמימר גופי׳ כחל מנכרי בשבת אמר ליה רב אשי לאמימר מאי דעתיך דאמר (א) רב עולא בריה דרב עילאי צרכי חולה עושין ע״י נכרי בשבת ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה ה״מ היכא דלא מסייע בהדי׳ ומר הא קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח א״ל איכא רב זביד דקאי כוותך ואמרי ליה מסייע אין בו ממש אמימר שרא למכחל עינא ביום טוב שני של ר״ה דס״ל (ב) כנהרדעי דסבירא להו דשתי קדושות הן ולית הילכתא כוותיה דקי״ל דקדושה אחת הן אלא מיהו גמרינן (ג) מיהא דאמימר דשרי למכחל עינא ביום טוב שני של גליות : *ואין אופים ד פתין גריצים אלא רקיקין וכו׳ : תניא בית שמאי אומרים אין אופין פת עבה ביום טוב ובית הלל מתירין מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרי לה פת עבה משום דנפישי בלישה :

רש״י

גמ׳ מפני דבר אחר · לשמש מטתו : לעשות מחילה · בסדין : בקעת · עץ גדול : כדי לחוס עליו · שאין כיבוי זה לורך יו״ט ושמעתי (משום) דהוי סותר על מנת לבנות במקומו : מותר · אלמא לצורך יו״ט שיהנה היום שרי : ר׳ יהודה היא דאמר · מכשירי אוכל נפש שרי דכתי׳ יעשה לכם לכל לרכיכם והא נמי לרכיכם הוא וכן תשמיש : ותנא · דאסרנא לרבנן דדרשו הוא לבדו : קם שמעי׳ · דעולא זקף שרגא שהיה רולה שהשמן יסתלק לאחוריו ולא ימשוך אחר הפתילה ותכבה : שרגא · נר של חרס (ובעמוד ס״ בע״א) : קינסא שרי · למחוש ראש הפתילה שנעשה פחם שקורין אוכליר ובעמוד פירש (ג) בע״א: רירא · שעושין ריר שמגריר תמיד : דמעתא · שדומעת תמיד : תחילת אוכלא · תחילת חולי של כל אלו לא קמיבעיא לי דאפילו בשבת שרי : למכחל · ליתן כחול בעין כדאמר במסכ׳ ע״ז דשורייני דעינא באוכנתא דליבא תלו : סוף אוכלא ופלוחי עינא · שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אלא להגיה אורו : עמיץ ופתח · סוגר ופותח ריסי עיניו להכניס הכחול : איכא רב זביד · שהקשה כמותך : [מסייע אין בו ממש] · מי שאינו עושה מלאכה ממש אלא מסייע מעט כי האי ובלאו איהו נמי מתעבדא אין בו ממש והכי אמר במסכת שבת זה יכול וזה אינו יכול שאינו יכול פטור ואע״ג דמסייע בהדיה מסייע אין בו ממש : פת מרובה · ומשום טורח שטורח למחר וליומא אחרא : וב״ה מתירין · כדאמר שהפת נאפה יפה

הדליקה ביו״ט וכו׳ · כי קא מיבעיא לי משום איבוד ממון· מדברי רש״י ז״ל נראה דלאו דוקא איבוד ממון ממש אלא כדי שלא יצטרך לישב בשרב ובגשמים אבל אחרים פירשו משום איבוד ממון ממש : **והמסתפק** ממנו חייב משום מכבה·מיהו להוסיף בה פתילות כתבו דשרי דטולה הדלקה היא דאי לא תימא הכי אסור להדליק שתי פתילות בנר אחד דהא א״א להדליקן כאחת אלא ודאי שרי וה״נ משמע לי מדאמרי׳ לקמן [דף כג·] מידי דהוה אבשרא אגומרי וכתבתיו בחדושי אלא שאינה ראיה על דעת הרב אלפסי ז״ל : **אמר** רב יהודה קינסא שרי. רש״י ז״ל גרים קינבא ופירש למחוט ראש הפתילה שנעשה פחם ואינו נראה דמאי שייכא הכא הוה ליה לתלמודא לאייתוה לקמן בפרק המביא (דף לב:) דשקלינן וטרינן במוחטין את הפתילה לפיכך נראין דברי הרב אלפסי ז״ל עיקר אלא שאיפשר משום דאותביה רב יהודה (למטלה) [לעולא] מהמסתפק ממנו אתיא הכא: **מהו** לכחול את העין ביו״ט·לשום בו כחול לרפואה:רירא. בב״א בלע״ז שעושה ריר שזולף תמיד: דילא·שותב [כמו מחט] כמו דן בה מידי:דמא·שיש דם בעין:דמעתא·מדמעת תמיד:קדחא·שריפה לשון קדחה באפי: תחילת אוכלא·תחילת החולי של כל אלו דאפי׳ בשבת שרי כדאמרינן במסכת ע״ז (דף כח:) דשורייאני דעינא באוכנתא דליבא תלי : סוף אוכלא ופצוחי עינא· שקרוב להתרפאות ניכהו ואינו כוחל אלא להגיה אורו : עמיץ ופותח. סוגר ופותח ריסי עיניו להכנים הכחול: איכא רב זביד · שהיה מקשה כמותך ופרקי׳ ליה דמסייע בכי האי גוונא אין בו ממש : **אמימר** שרא למכחל עינא ביו״ט שני של ראש השנה· ולא קיימא לן הכי דקיימא לן קדושה אחת הן ולא אקילו ביו״ט שני של ר״ה אלא לענין מת בלבד אלא מיהו גמרינן מיניה דאמימר דשרי למכחל עינא ביו״ט שני של גליות אפי׳ מישראל ומינה שמעינן דכל צרכי חולה שאין בו סכנה נעשין ע״י ישראל ביו״ט שני של גליות מיהו היכא למימר דה״מ כגון מיכחל עינא דמלאכ׳ גופה שבות היא אבל להתיר אבות מלאכות אין לנו: **ושמעינן** נמי משמעתין דמותר לכבות הנר *מפני דבר אחר ומותר לכבות את הדליקה משום איבוד ממון ע״פ הפירושים שפירשנו ׳למעל׳ ביו״ט שני של גליות דבגמרא מוכח דהני כולהו כי הדדי ניכהו ושרו לרבי יהודה ואסרי לרבנן וכיון דבמכחל עינא סמכינן אדרבי יהודה ביו״ט (ד) של גליות אף בלכבות את הנר מפני דבר אחר ומפני הדליקה סמכינן עליה ביו״ט שני של גליות : ואין אופין פתין גריצין · ככרות עבים:אלא רקיקין· דכיון דרקיקין נפיש טרחייהו אף הוא אינו אופה אלא כדי שיאכל ביו״ט בלבד : **גמ׳** ב״ש אומרים אין אופין פת מרובה ביו״ט·הא פת מרובה לא יותר מכדי לרכו קאמר דאי הכי מאי טעמייהו דב״ה דשרו וכי תימא מדרבי שמעון בן אלעזר דאמר שהפת נאפה יפה בשעה שהתנור מלא אם כן הוה להו לפרושי דדוקא בתנור אחד אלא ודאי אף במה שצריך לו נחלקו בית שמאי ובית הלל בפת מרובה שב״ש אוסרין לאפות פת מרובה בבת אחת מפני שטרחתו מרובה אי נמי מתוך שאין אתה מתיר לו הרבה בבת אחת אף הוא אינו אופה אלא כדי צרכו וכטעמייהו במאי דאמרינן אין אופין פתין גריצין אלא רקיקין ובית הלל מתירין דלא חיישי להכי :

בלכתא כותיה אבל במילי אחריני לא קיימא לן כותיה ואף במכשירי אוכל נפש דקיימא לן כותיה לא מורינן הכי כך יש לנו להעמיד דברי הרב ז״ל וכן נראה מדברי הרב ר׳ משה ז״ל וצריך לעיין מאי שנא כבוי הנר וכבוי הבקעת דאסירי משום דלא סבירא לן כר׳ יהודה דדריש לכם לכל צרכיכם ולעשות מדורה כדי להתחמם כנגדה מותר אם תאמר מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה לצורך דבר אחר דהא ודאי כבוי לצורך אוכל נפש מותר מידי דהוה אבשרא אגומרי : קינסא. פי׳ רבינו שלמה ז״ל למחוט ראש הפתילה שנעשה פחם שקורין בלעז מוקיר : תחלת החולי : אסירי. דלית לן דר׳ יהודה דדריש לכם לכל צרכיכם : אלא במכשירי אוכל נפש בלבד. כדפרשי׳ : אמימר שרא למכחל עינא. אפילו מישראל : פיס׳ ואין אופין וכו׳. גמ׳ ובית הלל מתירין וכו׳. כדאמרינן שהפת יפה כשהתנור מלא :

הגהות הב״ח

(א) מהא כצ״ל: (ב) מהא ...

הגהות הגר״א

מתני' אף הוא אומר ג' דברים להקל מכבדין בין המטות · בין המסיבה שהיו אוכלין שם שהיו מסובין ואוכלין ע"ג המטות: מוגמר. לבונה ע"ג גחלים: מקולס · כרעיו ובני מעיו תלויין חוצה לו בגדו כשלוגהו והיו עושין זכר לפסח שכתוב בו על כרעיו ועל קרבו מקולס לשון גבור מזויין שכלי זייניו תלויין בגדו כדמתרגמינן וכובע נחושת וקולסא דנחשא: וחכמים אוסרין · בשלשתן מכבדין משום אשווי גומות ומוגמר משום דלאו צורך כל נפש הוא ומהאי טעמא אסרינן ליה בכתובות בפרק ראשון (דף ז') אשר יאכל לכל נפש דבר השוה לכל נפש וזה אינו אלא למפונקין או נר מצוה לכל נפש

רש"י

יפה כשהתנור מלא: **מתני'** מכבדין בין המטות · בין המסיבה שאוכלין שם שהיו מסובין ואוכלין על גבי מטות: מוגמר · לבונה ע"ג גחלים: מקולס · כרעיו ובני מעיו תלויין חוצה לו כשלוגהו והיו עושין אותו זכר לפסח שנאמר בו ראשו על כרעיו ועל קרבו מקולס מזויין שכלי זיין תלוי בצידו כובע נחשת מתרגמי' קולסא דנחשא: וחכמים אוסרין · בשלשתן בכיבוד משום אשווי גומות ובמוגמר משום דלא צורך יו"ט הוא דלאו אוכל נפש הוא כדאמרי' בכתובות דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש דבר השוה לכל נפש ומוגמר אינו שוה אלא למפונקים או למי שריחו רע וגדי מקולס משום שדומה לקדשים ויאמרו מותר להקדישו ולאכול קדשים בחוץ: **גמ'** מחלוקת להריח · התם הוא דשרי ר"ג להניח ביו"ט כדי להריח ריח שהנאת הגוף הוא ודומה לאוכל נפש ורבנן אסרי דבעינן דבר השוה לכל נפש כלפריסית: מהו לעשן · פירות בעשן בשמים לקלוט מטעם הבושם: אסור · דתענוג יתירא הוא ואינו שוה לכל נפש אלא לאיסטניסין ובהאי עישון איכא מלאכה כדמפרש מפני שהוא מכבה הגחלת כשנותן אבקת בשמים עליהן: ע"ג חרס · שהסיקו מותר דכיבוי ליכא והבערה נמי ע"י שינוי כלאחר יד הוא ואין בו איסור דאורייתא: ע"ג גחלת נמי מותר · דאוכל נפש הוא ורא"י אף לעניים אלא שאין להן ודמי לנזדמן לו גבי ביו"ט ושוה לכל נפש הוא ואי משום כיבוי והבערה ואולודי ריחא מידי דהוה אבישרא אגומרי דאיכא כל הני ושרי: קיטורי בי ידיה · הוא מה שעושין לבתי שוקים ולבתי ידים של חלוקי נשים שמקמטים אותו על עץ חלוק או אגודה של קשים וקורין פרנצי"ר ומעשה אומן הוא וקיטורי לשון קשר: עישון בית הידים ·

מתני' אף הוא אומר שלשה דברים להקל מכבדין א *בין המטות ומניחין את המוגמר ביו"ט ועושין גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרין: **גמ'** אמר רב אסי ב מחלוקת להריח אבל לגמר הבית או הכלים דברי הכל אסור: איבעיא להו מהו לעשן פירוש מהו לעשן את הפירות כדי להכשירן לאכילה אמר רב יהודה על גבי גחלת אסור מפני שהוא מכבה על גבי חרס מותר ואסיקנא *רבא אמר ע"ג ב גחלת נמי מותר מידי דהוה אבישרא אגומרי וכן א"ר אשי לעשן שרי מידי דהוה אבשרא ג אגומרי וכן הילכתא גרסינן בפרק ר"א אומר אם לא הביא כלי *ת"ר אין ג מסננים את החרדל במסננת שלו ואין ממתיקים אותו בגחלת והתניא ממתיקין אותו בגחלת לא קשיא כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ אמר ליה אביי לרב יוסף מאי שנא מבישרא אגומרי א"ל התם ליכא כבוי הכא איכא כבוי: בעא מיניה אביי מרבה מהו לגבן א"ל אסור ומאי שנא מלישה התם לא איפשר הכא איפשר והא אמרי נהרדעי גבינתא בת יומא מעליא הכי קאמר אפילו בת יומא מעליא: *ד וקיטורי בי ידיה מעשה אומן הוא (א) ואסור שמענו בפירושו בלשון ערבי תפרי"ך אלאכמ"ם וי"א (ה) שהן עישון בית הידים:

למי שריחו רע וגדי מקולס מפני שהוא דומה לקדשים ויאמרו מותר להקדיש ולאכול קדשים בחוץ: **וכתב** הר"ז הלוי ז"ל דמדחכמים דאוסרין לכבד שמעינן דכיבוד אסור ומכבדות כלי שמלאכתו לאיסור הוא ואפי' לרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר דהכא איכא משום אשווי גומות ופסיק רישיה ולא ימות הוא וזה שלא כדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב בפ' כל הכלים [שבת קכד:] דמכבדות של תמרה כלי שמלאכתו להיתר הוא שמותר לכבד בין בשבת בין ביו"ט והא דהכא לא קשיא ליה דחכמים אוסרים דהכא היינו רבי יהודה דס"ל דבר שאין מתכוין אסור דהא חכמים דבסמוך כרבי יהודה ס"ל וחכמים דהתם היינו חכמים דהכא אבל לר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקי"ל כוותיה כיבוד שרי דלאו פסיק רישיה הוא וכ"ת מ"מ הרי הוא מזיז עפר ממקומו איכא למימר דטלטול מן הצד ע"י דבר אחר. משום כבוד יו"ט התירוהו אבל הרא"בד ז"ל סובר שאינו מותר לכבד אלא בית שנתכבד מע"ש ואין שם דבר שיהא אסור לטלטלו אלא שהוא רוצה לכבדו מפני פירורין ושער של פולין ושל עדשים או עצמות שהן ראויין לבהמה וכתבתי מזה עוד בפ' המלניע בס"ד: **וגדי** מקולס· איכא מ"ד דדוקא גדי אסור מפני שאין לו אליה ומחזי דלגבוה סליק אבל טלאים לא וליתא דבתוספתא תני בהאי עובדא דתודוס טלאים המקולסין:

גמ' מחלוקת להריח· כשהתיר ר"ג לא התיר אלא כשמניחין אותו להריח ריחו דהנאת הגוף הוא וכאוכל נפש דמי וחכמים אוסרים דבעיא דבר השוה לכל נפש אבל לגמר שנותנין המחתה עם הלבונה והגחלים תחת הבגדים להכניס בהן ריח דברי הכל אסור דלאו הנאת הגוף הוא אלא להכשיר כלים: **איבעיא** להו מהו לעשן· פירוש בבשמים: ע"ג גחלת אסור· דתפנוקא יתירא הוא ואינו שוה לכל נפש אלא לאיסטנים ובהאי עישון איכא מלאכה שהוא מכבה כשנותן אבק הבשמים על הגחלים: על גבי חרס· שהסיקו: מותר· דכיבוי ליכא והבערה נמי ע"י שינוי הוא כלאחר יד וליכא איסורא דאורייתא: ע"ג גחלת נמי מותר· דאוכל נפש הוא ורא"י אף לעניים אלא שאינו מצוי להם ודמי לה לנזדמן לו גבי ביו"ט כדאמרי' בכתובות (דף ז') ואי משום כיבוי ואולודי ריחא והבערה שרי מידי דהוה אבשרא אגומרי דאיכא כל הני ושרי כך פרש"י ז"ל אבל הרב אלפסי ז"ל סובר דבבשרא אגומרי ליכא כבוי שהוא גורם בסמוך התם ליכא כבוי ולדבריו ז"ל ה"ק אע"פ שאין זו צורך אוכל נפש ממש מותר להניח לבונה ע"ג אש הדולק לקדרה לפי שאין כאן כבוי שסופו מבעיר וכיון שכבוי אין כאן הבערה אין כאן ומשום אולודי ריחא נמי המוזכר בגמרא לא מיתסרא כיון שאינו מכוין להריח אלא להכשיר אוכלין: מידי דהוה אבשרא אגומרי· דכולהו איתנהו ביה כבוי והבערה כי הכא ואולודי ריחא בגחלים אע"פ שאינו לצורך אוכל נפש ממש שהיה אפשר לצלות סמוך לגחלים ולא על גבן: **אין** מסננין את החרדל ביו"ט במסננת שלו· דמחזי כבורר שמשליך הסובין שלו: ואין ממתקין אותו· בגחלת כדרך שרגילים לכבות גחלת או אבן נסקת: בגחלת של עץ אסור· דשייך ביה כבוי והוא נעשה פחם: מ"מ מבשרא אגומרי. שצולין ביו"ט אע"ג דמכבה. התם ליכא כבוי. דהא סופו מבעיר זו היא גרס' הרב אלפסי ז"ל אבל רש"י ז"ל גורס התם לא איפשר כלומר לצלות מאתמול דביומא *) שכיח טפי וכיון שאינו איפשר אלא לעשות בו ביום אין מדקדקין בדבר לומר (ב) א"א לצלות בענין אחר אלא באיזה ענין שמזדמן או שהוא רוצה בו התירו משום שמחת יו"ט אבל חרדל איפשר למתקו מעיו"ט שכך דרכו למתק ממנו הרבה: **מהו** לגבן.גבינה: מאי שנא מלישה.שלשין פת ביו"ט והא נמי כלישה דמי: התם לא אפשר.דפת חמה מעליא: הכא איפשר.מאתמול: אפי' בת יומא מעליא.וכ"ש מאתמול: **ירושלמי** מהו להעמיד חלב אם אומר (ג) כן אף הוא חולב ומעמיד ביו"ט לחול: **וקטורי** בי ידיה. שעושין

*) נ"ל שבית

ליה התם ליכא כבוי. שהוא מחמת אוכל נפש מותר ומה לי הבערה מה לי כבוי אלא הכי גרסי' התם לא איפשר הכא איפשר כלומר אי איפשר באכילת הצלי אלא כך כי הוא הוא המובחר שבצלי אבל מיתוק החרדל איפשר לפי שאין בו צורך אלא לאנשים מפונקים ומעונגים יותר מדאי ולא שרינן מלאכה בכל כי האי מילתא.; וכן הסיא דבעי מיניה אביי מרבה מהו לגבן אמר ליה אסור ומאי שנא מלישה התם לא איפשר הכא איפשר · כלומר שגבינה איפשר בלעדיה כי החלב טוב ממנה אפילו מן הגבינה המובחרת שהיא בת יומה אמר ליה והא אמרי נהרדעי גבינה בת יומא מעליא קא סלקא דעתיה שהיא מעולה יותר מן החלב אמר ליה הכי קאמינא אפילו גבינה החלב יותר טוב מכלן . ובפי' רבינו שלמה ז"ל נמצא זה בחלוף שהוא אומר שהגבינה היבשה טובה מן הלחה ויש ספרים דודי ז"ל : קטורי. לשון קשר ולא היה צריך הרב ז"ל לכתבה דמאי איריא ביו"ט אפי'

בדבר שיש בהן אוכל נפש אנו קיימינן הא כתיב אך אשר יאכל לכל נפש אלא כן קיימינן בנר של אבטלה אמר רבי אבינא תני תמן ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ר' נחום אחוה דר' עילאי בעי קמיה ר' יוחנן אמר לא תיסר ולא תישרי ונרות שמדליקין בבית הכנסת לא מיקרי נר אבטלה דלשם מצוה ולשמחת יו"ט מדליקין אותו ושרי על ידי מתוך כהוצאת קטן ולולב וספר תורה: לשון ריא"ז ב ואסור לגלגל כלי שהוא מוגמר מעיו"ט ע"ג בגדי משי

אפילו גבינה בת יומא מעליא שיש בה טעם החלב מעליא מאחר הגבינה שאינה בת יומא ויאלה הלחות ממנה וכל שכן וה ויש ספרים שאין כתוב בהן אפילו גבינה אלא אפילו בת יומה והם נוטים לדברי רבינו שלמה ז"ל כל זה לשון הרב ביו"ט אפילו בחולו של מועד נמי אסור כמו שכתבה במסכת משקין בסוף פרק ראשון:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל שהוא: (ב) נ"ל אפשר: (ג) נ"ב את: (ד) תי' אי נמחק: (ה) דאסור משום דאין כיבוי זה לצורך אוכל נפש והיינו כנ"ל: (ו) נ"ב אמר רב: (ז) נ"ב נפש: (ח) נ"ל דאסרי: (ט) נ"ל כרבי:

הגהות חו"י

(א) נ"ב אפילו בחול המועד עיין ברי"ף מ"ק פ"א סי' אלף קמ"ב.

המאור הקטן

ומג' דברים שאמר ר"ג להקל אין הלכה כמותו למדנו דמכבדות של תמרה דבר שמלאכתו לאיסור הוא ואין להתירן משום דבר שאין מתכוין כי השואת הגומות בכיבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות הוא ואפילו ר"ש מודה בה ויש לנו כמה ראיות ע"ז במסכת שבת להוציא מדברי הרי"ף ז"ל שהתיר כיבוד הבית בין בשבת בין ביו"ט כמו שמפורש בהלכותיו במסכת שבת: **והא** דת"ר אין מסננין את החרדל כולה כדאיתא בפרק רבי אליעזר וכתובה בהלכות הרב ז"ל במקום הזה אלא שהוא כתב מאי שנא מבישרא אגומרי אמר ליה התם ליכא כבוי הכא איכא כבוי ואנן לא גרסי' הכי כי כל כבוי שהוא מחמת אוכל נפש מותר ומה לי הבערה ומה לי כבוי אלא ה"ג התם לא אפשר הכא אפשר כלומר אי אפשר באכילת צלי אלא כך כי הוא המובחר שבצלי אבל מתוק החרדל (ד) אי אפשר בלעדיו לפי שאין בו צורך אלא לאנשים מפונקים ומעונגים יותר מדאי ואינו דבר שוה לכל נפש ולא שרי' מלאכה בכל כי האי מילתא: **וכן** ההיא דבעא מיניה אביי מרבה מהו לגבן א"ל אסור ומאי שנא מלישה התם דלא אפשר הכא אפשר כלומר

מלחמת ה'

ועוד ומשלשה דברים שאמר ר"ג להקל כו' עד ואין להתירן משום דבר שאין מתכוין: **אמר** הכותב ומנין לו שהלכה כדברי חכמים בזה דילמא רבנן דהכא כרבי יהודה סבירא להו וכן נמי רבנן דפליגי עליה דרבי אלעזר בן עזריה בקרוד כר' יהודה קאמרי וכן סתמא דעגלה כרבי יהודה שייכא הלכך הלכה כר"ג בכבוד ואפי' בשבת מדקי"ל כר"ש וכ"כ רבינו הגדול ז"ל בתשובותיו ואף ר"ח ורבינו שמעון בעל הלכות ז"ל התירו כבוד הבית ואין לבעל המאור הזה במסכת שבת ראיה של כלום להוציא מדבר זה וכבר כתבנו שם: **ועוד** והא דתנו רבנן אין מסננין את החרדל כולה כדאיתא בפרק רבי אליעזר כו' עד אבל מתוק החרדל א"א בלעדיו לפי שאין בו צורך אלא לאנשים מפונקים: **אמר** הכותב זה הפי' מר מן החרדל וא"א למתקו דכל מה שהוא אוכל נפש מותר לכל אדם ולמה זה דומה לשחיטת גבי ביו"ט שמותר כדאיתא בפרק קמא דכתובות ומה יאמר למי שאין לו לפתן אלא זה שהוא מטבל פתו בחרדל ואוכל וכן המתוק ודאי צריך הוא ושוה לכל אדם שהכל ממתקין אותו וגבי' רבינו נכונה היא וכך פירושה שמתוק החרדל תקון הוא ולאו יכול אפיה ובשול אלא כטחינת החטים היא וכענין שאמרו בהגדה כל מה שנבראת בששת ימי בראשית צריך עשיה חרדל צריך למתק חטין צריך ליטחון אפילו אדם צריך תיקון ומפני כך אסרוהו וכוונן בה משום דקא סלקא דעתך (ס) דאין כבוי לצורך והיינו דאמרינן ומאי שנא מבשרא אגומרי שיש בו כבוי זינו לצורך אוכל נפש ממש שהרי אפשר לצלות בלא כבוי והמובחר שבצלי אינו על הגחלים ממש אלא קרוב להם שלא על גבי גחלת או בתנור גרוף ואעפ"כ אין חוששין לכבוי זה ומפרקי' התם ליכא כבוי ומשום הכי מותר הכא איכא כבוי ומעתין נמי דיקא דבבשרא אגומרי ליכא כבוי ומשום הכי הוא דשרי דהא אמר ריש אסור לעשן משום מכבה ומשום מבעיר דאלמא כרבי ירמיה בר אבא (ו) סבירא ליה דקסבר אין עישון צורך אוכל נפש שאם הוא צורך אוכל נפש כבוי והבערה מותרין בו ואתא רבא ואמר אפילו על גבי גחלת מותר מיד דהוה אבשרא דגומרי ואי גשרא אגומרי צורך אוכל (ז) מותר מידי דהוה אבשרא דגומרי ואי נשרא אגומרי צורך אוכל נפש הוא היכא אמר בדבר שאינו צורך אוכל נפש כדבמוהל הוה ליה למימר הכי אפילו על גבי גחלת מותר דאוכל נפש הוא דהא כל טעמא דמאן (ח) דסברי ליתיה אלא משום דלאו אוכל נפש הוא ומה כוסיף רבא על דברי שמואל שהתיר משום אוכל נפש דקאמר מטעמא דהתא אלא ודאי אע"ג דסבר רבא (ט) כר ירמיה דלאו אוכל נפש הוא קא שרי משום האי טעמא דהדית ומשום הכי אמר להו כפשיטות מידי דהוה אבשרא אגומרי ועוד כי דיקא בש שפיר לא הוה ליה למימר אפילו על גבי גחלת מותר דהא מאן דאסר ע"ג גחלת ושרי ע"ג כלי חרס אלא לא ברי למעבד ליה מדורה בפני עצמה דהא קא סבר לאו אוכל נפש הוא ולאו צריך אוכל נפש לא מיבעי ליה למימר אפילו ע"ג גחלת מותר דמשמע

שעושין קטנין לבתי ידים של נשים פרוזו"ט בלע"ז : מתני' פרתו של ר"א בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה·בשבת לנוי ואמר רבנן משוי הוא ואינו תכשיט לה וגרסינן בירושלמי גניבא אמר הלכה היה מלמד ובא ר' יונה בסוריא בעי אם הלכה היה מלמד ובא הדא היא דתנינן שלא ברצון חכמים תנא רבי יהודה בר פזי דבר דליא אמרו לו או עמוד מביטוטיט או העבר רצועה מבין קרניה אמר רבי יוסי ב"ר בון שהיה מתרים כנגדן אמר רבי חנינא פעם אחת יצאה והושחרו שיניו מן הצומות ומן התעניות : ומקרדין את הבהמה ביו"ט·במגרות של ברזל ששיניה דקות ואע"ג דעביד חבורה כיון שאינו מתכוין לה : אבל מקרצפין·במגרות של עץ ששיניה גסות: גמ' ושלש מחלוקות בדבר·תנא קמא דהיינו רבי אלעזר בן עזריה : ורבנן סברי לה כרבי יהודה· ומחמירי טפי מיניה: הלכה כרבי שמעון·דאמר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ : מתני' מפני שהיא כובשת·חריץ הנראה בהולכה לא ע"י חפירה הוא נעשה אלא כובשת ודורכת קרקע ונידוש תחתיה ונעשה מקומו נמוך אבל אינו מזיז עפר ממקומו לעשות חריץ :

נר מצוה

סליקו להו פרק יום טוב

אין צדין דגים מן הביברין· ביברין של דגים הם בריכות מים ביברין של חיה קרפיפות מוקפות גדר וכונסין לתוכן חיות הבר ויולדות ומגדלות שם וכתב רש"י ז"ל אע"ג דשחיטה ואפייה ובשול אבות מלאכות הן והותרו לצורך יו"ט משום דלא אפשר מעיו"ט דשחיטה חיישי' למכמר בשרא פן יתחמם ויסריח אבל צידה אפשר לצודו מבעו"י ויניחנו במצודתו במים ולא ימות ולמחר יטלנו ע"כ ואם סבור הרב ז"ל שצידה ביום טוב אסורה מדאורייתא מהאי טעמא לא מחוור דהא מדאורייתא לא מפלגינן באוכל נפש עצמו בין אפשר מאתמול ללא אפשר אלא במכשירין בלחוד משום דכתיב הוא וכתי' לכם כדלקמן [ד' כח:] אבל באוכל נפש עצמו לא שהרי [דף יא·] מוליכין סכין אצל טבח ביו"ט ואלו בשבת לענין מילה אסור מפני שאפשר לעשותה מע"ש וכן לענין שחיטת הפסח כדאי' בפסחי' [ד' סו·] (א) הרי [ד' יד·] מלח ומוריקא הנדוכין כדרכן בהלכה מועטת מלאכה גמורה היא וכנגדה בשבת חייבין עליה סקילה והתירו אותה ביו"ט אע"פ שאפשר לעשותה מבערב ואפילו מדבריהם לא אסרוה אלא שהצריכו בה שינוי מועט [מטעם] שנתפרש למעלה ודאמרינן בפרק רבי אליעזר דמילה [דף קל"ד·] מהו לגבן ומהדרינן לאסור משום דלא דמי ללישה דלישה לא אפשר מעיו"ט מפני שהפת מעולה כשהוא בן יומו וגבינה אפשר על כרחך ליתא אלא מדרבנן וכדכתיבנא ולפיכך אם בא הרב ז"ל לאסור הצידה מן התורה מן הטעם שכתב אינו מחוור ואם נתכוין לומר שבשביל כך אסורה מדבריהם אינו מספיק שאם כן אם עלתה מצודתו מעיו"ט ריקנית יהא מותר לצוד ביו"ט ועוד שהדגים כיון שנצודו אע"פ שעומדין במים במצודה נפסדין הם יותר מתבלין הנשחקים מעיו"ט שהתירו לדוכן כדרכן ביו"ט ועוד לקיטת פירות שהן נפסדות מיום לחבירו כגון תותים ותאנים למה אסרו אלא על כרחנו צריך בזה טעם אחר ובירושלמי נתנו בזה שני טעמים דגרסינן התם תני אין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין והבורר והטוחן והמרקד בשבת נסקל ביו"ט סופג את הארבעים וכו' מניין שאין טוחנין ולא מרקדין רבי יוסי בשם ר"ל אומר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם מן ושמרתם את המצות כלומר מלישה ואילך למעט טחינה והרקדה וכ"ש קצירה ודישה תני חזקיה·ופליג אך הוא לבדו הרי אלו מעוטין מכאן שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד ביו"ט ומוכח התם דברירה איכא בינייהו מ"מ נראה מסוגית הירושלמי שהטחינה וכיוצא בהו אסורה מן התורה ואין זה דרך גמרתנו דהא שרינן שחיקת פלפלין וכל הנדוכין כדרכן אע"ג דשחיקה ודאי תולדה דטוחן הוא והרי בירושלמי הוצרכו לומר דשל בית רבן גמליאל שהיו שוחקין פלפלין ברחיים שלהם היינו משום שלא היתה טחינה כדרכה והרמב"ן ז"ל כתב בספר המלחמות שלא כל המלאכות הותרו ביו"ט אלא הכשר המאכלין לאוכלן כגון אפייה ובישול וכיוצא בהן אבל לצוד בעלי חיים שאינן ברשות אדם וכן לעקור דבר מגדולו כגון קצירה ותולדותיה אלו וכיוצא בהן אסורין והרי הן בכלל מלאכת עבודה א"נ כמו שמפורש בירושלמי וכו' וכל זה אינו מספיק לי למה יהא אסור לטחון חטים מן התורה ויהא מותר לדוך כל הנדוכין כדרכן שהרי שחיקה ודאי תולדה דטוחן הוא אבל הקרוב אצלי לפי גמרתנו שכל מלאכת אוכל נפש האסורה ביו"ט אינה אלא מדבריהם שחכמים אסרו המלאכות הנעשות לימים הרבה כקצירה וטחינה וכיוצא בהן*) ואף לקיטת פירות הנפסדים כתותים וענבים אסרו לפי שהלכו אחרי רובה של לקיטה שאינה ליומה ואע"פ שהתירו שחיקת הפלפלין ולא הלכו אחרי רובה של טחינה הייט טעמא לפי שאין אותה שחיקה שהיא ליומה נעשית באותה ענין שהיא נעשית לימים הרבה שזו במדוך וזו ברחים ואף פלפלין ברחים שלהם אינה כדרך טחינת חטים לימים הרבה ואף צידת דגים נמי אסרו לפי שאין דרך לצוד אותם יום יום לפי שאינו סומך על הספק שלא נתקן מאכלו שהרי אינו יודע אם תעלה מצודתו ריקנית אלא עיקרה מיום לחבירו הוא ולפיכך אסרוהו מדבריהם ולא תיקשי לך הא דגרסי' בפרק המצניע (דף צ"ה·) ת"ר החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שוגג בשבת חייב חטאת הזיד ביו"ט לוקה את המ' ד"ר אליעזר דאפשר דכי היכי דלא קאי אמחבץ ואמגבן דהא גבון ביו"ט לא מיתסר אלא מדרבנן והכי מוכח מדלא אייתינן הך ברייתא בפרק ר' אליעזר דמילה [דף קל"ד·] כי איבעיא לן מהו לגבן ומשמע ודאי דהזיד ביו"ט לא קאי אמגבן ה"נ אפשר דלא קאי ארודה חלות דבש דמיתסר משום תולש כדאיתא התם וכך מטין דברי הרמב"ם ז"ל בפרק ראשון מהלכות יו"ט שכל מלאכת אוכל נפש האסורה ביו"ט אינה אלא מדבריהם ועדיין אין כל זה מחוור לפי שהסוגיא הירושלמית מוכח שהן מן התורה ואף ברייתא זו בפרק המצניע כפשטה הכי מוכחא : **אין** נותנין לפניהם מזונות· פירש"י

*) וכן כתב האשרי ומשום דדמי לעובדא דחול והירושלמי כתב שבות אמכמתא והסבר כי מפרש מלקות דיו"ט שנה הירושלמי וכן בפ' המצניע שרוצה בו מכות מרדות דרבנן :

מתני' *שלשה דברים ר' אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרין פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה ומקרדין את הבהמה ביום טוב ושוחקין את הפלפלין בריחים שלהן רבי יהודה אומר אין מקרדין את הבהמה ביום טוב מפני שהוא עושה חבורה אבל מקרצפין וחכ"א אין מקרדין אף לא מקרצפין: **גמ'** ת"ר אי זו קירוד ואי זהו קרצוף קירוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה ושלש מחלוקות בדבר תנא קמא סבר לה כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקירוד אע"ג דקא עביד חבורה שרי וכל שכן קרצוף דלא עביד חבורה ור' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור א וקירוד דקא עביד חבורה אסור וקרצוף דלא עביד חבורה שרי ורבנן סברי לה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור וגזרי קרצוף אטו קירוד אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כר"ש שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו אמר ליה רבא לרב נחמן ולימא מר הלכה כרבי יהודה שהרי חכמים מודים לו א"ל אנא כר"ש ס"ל ועוד שהרי ר' אלעזר בן עזריה מודה לו וכן הילכתא: ***מתני'** ג הריחים של פלפלין טמאים [משום שלשה כלים] משום כלי קיבול ומשום כלי מתכות ומשום כלי כברה עגלה של קטן טמאה מדרס וניטלת בשבת ואינה נגררת אלא על גבי הכלים ר' יהודה אומר כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת : **גמ'** א"ר נחמן זו דברי ר' יהודה אבל ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ וקיימא לן כר"ש :

סליקא להו פרק יום טוב

אין צדין דגים ב מן הביברין ביום טוב ואין נותנין לפניהן מזונות אבל

רש"י

מתני' ברצועה שבין קרניה · לנוי ורבנן אסרו משום דמשוי הוא ולא תכשים הוא לה : ומקרדין · שגורדין אותו במגירה של ברזל ששיניה דקות ועושה חבורה פעמים בכם : מקרצפין · במגירה של עץ ששיניה גסות ואין עושין חבורה: **גמ'** כר"ש דאמר· גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ודבר שאין מתכוין מותר : **מתני'** טמאים · מקבלת טומאה משום ג' כלים ונפקא מינה דאי אזיל חד מינייהו טמא משום אידך : משום כלי קיבול · היינו התחתון שמקבל אבק הפילפלין שנופלין דרך המכבר דהוה כלי עץ שיש לו בית קבול : משום כלי מתכות · היינו העליון שמכתשין ושוחקין בה מטמא משום כלי מתכות דמשום כלי עץ ליכא לטמא דפשוטין טהורים אלא ליפוי התחתון עיקר [והעץ] בטל אצלו : משום כלי כברה · הוא האמצעי שבו המכבר שהאבק של הפלפלין נופלין דרך שם דמשום כלי עץ לא מטמא שאין קבולן קיבול אבל חכמים גזרו טומאה על הכברה אפי' אין המכבר של מתכת גזירה משום אריג : של קטן · שעושין לו לשחוק ויושב עליו : מטמא מדרס · אם התינוק זב נעשית העגלה אב הטומאה כי מיוחדת לישיבה ואין אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו : וניטלת בשבת · דתורת כלי עליה : ואינה נגררת · בשבת אלא על גבי כלים או על גבי בגדים לפי שעושה חריץ בקרקע והוי חופר וחייב משום חורש : כובשת · חריץ הנראה בהילוכה לא על ידי חפירה היא אלא כובשת ורומסת בקרקע ונידוש התחיה ונעשה נמוך : סליקו להו יום טוב

אין צדין דגים מן הבברין ביו"ט · ואע"ג דשחיטה ואפייה ובישול אבות מלאכות הן והותרו לצורך משום דא"א מערב יו"ט דשחיטה חיים למכמר בישרא פן יתחמם ויסריח אבל צידה אפשר לצודן מבעוד יום ויניחם במים ולא ימותו ולמחר יקחם: ביברין של דגים· הם בריכות מים שקורין ווייר"א ביברי חיות קרפיפות שהן מוקפות גדר סביב וכונסין לתוכן חיות הבר ויולדות ומתגדלות שם: ואין נותנין לפני הדגים מזונות · לפי שאין מזונותן עליך כי אפשר להן בלא מזונות שאוכלין שרשי העשבים בקרקע וגדול את הקטן :

אבל

מלחמת ה'

דמשמע דהתירו ע"ג גחלת מטין התירו דרב יהודה ע"ג כלי (ב) שלא לעשות לבן מדורה בפני עצמן אלא היה לו לומר רבא אמר צורך אוכל נפש הוא ולא הוה ליה למימר מידי דהוה אבשרא אגומרי דהא בשרא אגומרי לא מוכחא עליה דהאי עשון דליכוי אוכל נפש ולא אוסיף רבא ולא הדית אדשמואל כלום כדכתיבנא אלא ודאי הכי קאמר אע"פ שאין זה צורך אוכל נפש ממש מותר לסנית ע"ג את כדלוק לקדרה לפי שאין כאן כבוי שבשופו מבעיר וכיון שכבוי אין כאן הבערה אין כאן ומשום אולודי ריחא נמי (ג) כיון דלא מכוין לבריח אלא לכשר אוכלין מותר מידי דהוה (ד) בשרא אגומרי דכולהו איתנהו בה ושרי אע"ג דלאו אוכל נפש הוא וכדפריכים ומתן דברים

המאור הקטן

כלומר הגבינה אפשר בלעדיה כי החלב טוב ממנה אפילו מן הגבינה המובחרת שהיא בת יומא אשר ליה והא אמרי נהרדעי גבינה בת יומא מעליא קא סלקא דעתיה שהיא מעולה יותר מן החלב אמר ליה הכי קא אמינא אפילו גבינה בת יומא מעליא כלומר אפילו גבינה כל זמן שיש בה טעם החלב מעליא משאר הגבינה שאינה בת יומא ויוצאה הליחות ממנה וכל שכן שהחלב יותר טוב מכולן ובפירושי רבינו שלמה ז"ל נמצא זה בחלוף שהוא אומר שהגבינה היבשה טובה מן הלחה ויש ספרים שאין כתוב בהן אפילו גבינה אלא אפילו בת יומא והם נוחים לדברי רבינו שלמה ז"ל :

א מיי' פרק ד מהל' יו"ט טור או"ח סימן תקכד :

ב מיי' פכ"ט מהל' כלים ופ"ק מהלכות שבת סמג לאוין סה טור או"ח סימן שג :

ג מיי' פר' (ב) [ג] מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן תצז :

הגהות הב"ח

(א) צ"ל ועוד : (ב) נ"ב חרם : (ג) נ"ב ליכא : (ד) כבשרא כצ"ל :

שלטי הגבורים

מפי וכיוצא בהן מפני שמוליד בהן ריח ומתקני ביו"ם ומז"כ מתיר להניח שוגמר ביו"ט כדי להריח בו בני אדם ויהנו מריחו ולי נראה שהוא אסור שאין צורך זה הדבר שוה לכל נפש שאינו אלא למעונגין ולמפונקין ס.גובאר בקונט' הראיות :

א כתב בטור דוקא במגרדה שלהן אבל במגרדת שלנו הוא פסיק רישיה ואסור :

ב כתב הרא"ש ז"ל מתוך דברי רש"י ז"ל משמע צידה אסורה מדאורייתא כי נתן טעם לדבר הא דצידה אסורה מדאורייתא ספי משחיטה ואפייה ובישול משום דכל הני עדיפי שפי היום מבאם כעשה מאתמול אבל צידה אפשר מאתמול ויניחם במצודה במים עד למחר ולקמן לא משמע הכי דמפליג ר' יהודה במכשירין בין אפשר לעשותן מאתמול ובין א"א לעשותן מאתמול מכלל דבאוכל נפש לא מפליג ומדרבי [יהודה] נשמע ליה לרבנן דבאוכל נפש לא פליגי אלא רבנן הוא דגזור :

שיטת ריב"ב

מתני' פרתו יוצאה.בשבת ברצועה שבין קרניה לנוי ואמור רבנן משוי הוא ואינו תכשיט : ומקרדין . במגוררת של ברזל שפניה דקות ואע"ג דקא עביד חבורה: גמ' שלש מחלוקות בדבר. כולה עד סופה פשוטה היא : מתני' ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין מפני שהוא עושה חריץ · בגרירתן ואף על פי שאינו מתכוין אסור חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת ודורכת הארץ תחתיה ואינו עושה חריץ : גמ' א דברי ר' יהודה . דסבירא ליה דבר שאין מתכוין אסור אבל ר"ש אומר וכו' גרסי' במסכת שבת בפ' במה מדליקין ריש כניסתא דבצרה גר בפסלא לעילא מר' ירמיה רבא אמר ליה כמאן כר' שמעון אימר דפטר ר"ש בגדולים דלא איפשר בקטנים מי אמר ופליגא דעולא דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר ואותבי' עליה דר' ירמיה רבא וסלקא בתיובתא הלכך בין בגדולים בין בקטנים מותר והרב ז"ל לא הזכיר מזה כלום לפי שלא היה צריך דקיימא לן כעולא נמצאו דבריו של רבי שמעון כפשוטן :

סליק פירקא

פ"ב ביברין של דגים הן בריכות מים שקורין ביברי"ם· ביברין של חיה קרפיפות מוקפות גדר סביב וכונסין לתוכו חיות הבר ויולדות ומגדלות שם : ואין נותנין לפניהם מזונות· ואפילו למאן דאמר דכל נפש במשמע כמו שמילי דמזונותן עליך אבל דגים אפשר להם בלא מזונות שאוכלין שרשי העשבים בגדולים בקרקע וגדול את

א מיי' פרק ג' מהל' יו"ט סמג לאוין סה ועש טור או"ח סי' תקטו :

ז"ל בפרק רבי אליעזר דאורג [שבת דף קו:] דכיון דמוקצין הן לא שרי למטרח עלייהו וכן מוכח בירושלמי דגרסינן התם לפי שאין עושין תקנה לדבר שאינו מן המוכן וכ"ת והא תנן [שם דף קנה:] מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ומטלטלין [שם קטו:] את הגוף מפני שהוא מאכל לעורבים והא כלבים ועורבים אין ראויין כלל ואפ"ה טתנין לפניהם מזונות לאו קושיא היא דמ"מ מוכנים הם לצורך האדם ומאתמול היה דעתו עליהן כיון שהן ברשותו מה שאין כן בדגים ובחיה ובעוף בזמן שהן מחוסרין צידה שכיון שאינן מזומנין לאדם אין נותנין לפניהם מזונות אבל כשאינן מחוסרין נר מצוה צידה כגון בביבר קטן כיון שדעתו עליהן ואפילו הם ברשותו של אדם ממש נותנין לפניהם מזונות :

רש"י

אבל צדין חיה ועוף · המכונסין שם מאתמול לפי שהן כניצודין ועומדין אבל דגים כשמשים לחורין ולסדקין והויא צידה ביו"ט : ונותנין לפניהן מזונות · בימות החורף שצריכין מזונות ואף בקיץ במקום דריסת בני אדם שאין עשבים עולים בו והני מזונתן עליך : המחוסר צידה · שצריך להביא מצודה לצודו כדמפרש בגמ' כגון דאמרו הבא מצודה ונצודנו היינו מחוסרין צידה כלומר שצריך לבקש תחבולות כדי לתופסן והיינו ביבר גדול : מתני' שאין רצוני לקבל הימנו · (א) שהיה הנכרי שונאו : גמ' ספק מוכן · שספק אם נצודו מעיו"ט או ביו"ט עצמו : אם יש מאותו המין במחובר אסורים · משום מוקצה ואפי' ר"ש מודה בגרוגרות וצימוקין ומחובר כגרוגרות וצימוקים דמי דמדלא לקטינהו אתמול אקצינהו מדעתיה ולא חלקו במחובר בין שלו בין של נכרי : ולערב

אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ביו"ט ונותנין לפניהם מזונות רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל *כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר : גמ' אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג : זה הכלל כל שמחוסר צידה אסור: היכי דמי מחוסר צידה א"ר יוסף א"ר יהודה אמר שמואל כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו : מתני' מצודות חיה ועופות ודגים שעשאן מעיו"ט לא יטול ביו"ט אלא א"כ יודע שניצודו מעיו"ט מעשה בנכרי אחד שהביא דגים לפני רבן גמליאל ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל ממנו : גמ' א"ר יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבן גמליאל ואיכא דמתנו לה אהא דתניא ספק מוכן רבן גמליאל מתיר ור' יהושע אוסר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהושע:*א"ר פפא הילכתא נכרי שהביא אדורון ביו"ט לישראל אם יש מאותו א המין במחובר אסור

אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהם מזונות · דחיה ועוף בביברין ניצודין ועומדין הן ולפיכך נותנין להם מזונות: רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין· דאיכא ביבר גדול דלא חשיבי ביה חיה ועוף ניצודין: זה הכלל כל המחוסר צידה וכו'·בגמ' מפרש' ה"ד מחוסר צידה: גמ' ה"ד מחוסר צידה כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו· כ"ל שזה כולל שיעור הביבר שאם הוא גדול כל כך שצריך בו מצודה אסור וכולל ג"כ המינים דאפי' בביבר גדול כל שאין המין צריך למצודה כגון אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיאות דבאין לכלובן לערב וטוחין לתפסן שם שאינן בהם משום צידה וכן הדין בחיות בני תרבות והכי מוכח בגמרא וכתוב בחידושי ועופות דלאו בני תרבות מוכח בגמ' דכל היכא שהן במקום מקורה ואין להם מקום לצאת ממנו חשיבי ניצודין בר מצפור דרור שאינה מקבלת מרות דדרה בבית כבשדה ושיעורא דביבר קטן מפרשינן בגמרא דכי רהיט בתר חיה ומטי לה בחד שחייה כלומר במרוצה אחת ביבר קטן ושחיה מלשון עכוב אי נמי כל היכא דנפלי טולא דכותלי' אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול וכן נמי דכל היכא דלית ליה טוקי טוקי כלומר זויות להשמט בהן חשיב הביבר גדול שאומר בו הבא מצודה ונצודנו : מתני' מצודות חיות ועופות ודגים וכו' · לא יטול מהן ביום טוב אלא אם כן יודע שנצודו מעיו"ט ויום טוב משום דהוו להו ספק מוכן : ומעשה בנכרי אחד וכו' · ר"ג פליג ואמר דספק מוכן שרי בטלטול ומיהו באכילה מודה דאסור והכי איתא בגמ' ומינה דלת"ק דקי"ל כותיה אפילו בטלטול אסור : אלא שאין רצוני לקבל הימנו.שאיני אוהבו ובגמ' פרכינן מעשה לסתור ומתרצי' מתני' ואמרינן דר"ג פליג את"ק כדכתיבנא: גמ' אין הלכה כר"ג.דאמר ספק מוכן מותר בטלטול : אמר שמואל הלכה כר' יהושע. דספק מוכן אסור אפילו בטלטול : וכתבו שהרב רבינו אשר דלוניל ז"ל התיר ספק מוכן ביו"ט שני ואמרו שאין התירו מכוון אבל אגלי יפה הורה משום דהוה ליה ספק ספקא דאית לן למישרייה אפילו בדבר שיש לו מתירין דכיון דאנן לא עבדינן יום טוב שני אלא [דף ד:] משום מנהג אבהתין לא מחמרינן ביה טפי מנייהו וכי היכי דלדידהו ספק לדידן נמי דינו כספק דמשום הכי [דף ו:] מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחברו ומתנה הלכך ספק מוכן ביום טוב שני כיון דמוקצה לא מיתסר אלא מדרבנן הוה ליה ספק ספקא בדרבנן ורב אשי לא אחמיר בריש מכלתין [דף ד:] בגמ' בדבר שיש לו מתירין אלא בחד ספק אבל בתרי ספיקי לא אמר מידי וכיון *) דמוקצה מדרבנן היא הכי דלא נוסיף עלה והא ודאי תרי ספיקי ניניהו שאי אפשר שיבא לפניך ספק מוכן ביו"ט שני אלא שני ספיקות והויא דומיא דאשת ישראל [כתובות דף ט·] שנתגרשה וכמו שכתבתי בחידושי בריש מכילתין: אמר רב פפא הילכתא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסורין· פרש"י ז"ל דאסורין משום מוקצה ואפי' לר"ש משום דמחובר אסח דעתיה מיניה כל שלא לקטן מבערב וכגרוגרות וצמוקים דמו ומסח דעתיה מיניה וכתב עליו הר"ז הלוי ז"ל שלא היה צריך לכל זה כי ברור הוא דמודה ר"ש בכל מוקצה מחמת איסור שאין דעתו עליו [שבת דף מד·] כגון כוס וקערה ועששית וזהו טעמו בבכור [במכילתין כו:] שאם עבר ובקרו אינו מבוקר דכיון דס"ל אין רואין מומין ביו"ט מוקצה הוא מחמת קדושתו ואיסורו ודבריו נראין לי עיקר אע"פ שחלק עליהן הרמב"ן ז"ל ומה שיש לדקדק בזה כתבתי בחדושי: אבל מ"מ צריך בירור למה הוצרכנו כאן לאיסור מוקצה דהא אמרינן לערב שכבר בטל איסור מוקצה וטולד אסורין בכדי שיעשו הא למדנו דמשום שלא יהנה ממלאכת יו"ט נגעו בה וכיון שכן כ"ש שמספיק טעם זה לאיסור יו"ט עצמו ואין אנו צריכין בו לאסור מוקצה ולפיכך כתב הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות שאין דבריהם ענין לשמועתינו אבל אני אומר שהר"ז הלוי ז"ל יפה אמר כן לפי שהוא כתב בשם הרב ר"מ בר' יוסף ז"ל שהעיד בשם הרב ר' יצחק בן מרן לוי ז"ל דכי היכי

*) עי' ט"ז ביו"ד סי' קי ס"ק י"א ובנקודת הכסף שם .

שהביא דורון לישראל אם יש בו מאותו המין במחובר אסור פירשה הרב ר' שלמה ז"ל משום דכגרוגרות וצמוקים דאמו דמסח דעתיה מיניה וכן כל מחובר לקרקע אסוחי מסח דעתיה מיניה ולא היה צריך לכל זה כי ברור הוא דמודה ר"ש בכל מוקצה מחמת איסור מלאכה גמורה דלא יהיב דעתיה עליה מאיתמול כלל וזהו טעמו בבכור שאם עבר ובקרו אינו מבוקר דכיון דסבירא ליה אין רואין מומין ביום טוב מוקצה הוא מחמת קדושתו ואיסורו וכל מחובר אסור לערב בכדי שיעשה וכן ספק מחובר ואם אין מאותו המין במחובר בתוך התחום מותר ולשאר דיני מוקצה האמורין בתלוש אין חוששין בנכרי שהביא דורון לפי שאין הכן לנכרי כמו שמפורש בסוף מס' שבת ביו"ט ב' עד שיהא שהות כדי להביאן ולפרות בהן כל הטורח שהוצרך הנכרי לטרוח בהן כמבואר בקונטרס הראיות ואם הביא לו ביו"ט שני ממתין עד לילי מוצאי עד כדי שיעשו לאחר חשיכה בין שידוע שנתלש או שנצוד ביום טוב בין שהוא ספק וב' יום טוב של ראש השנה הרי הן שניהן כיום אחד ואין צריך להמתין לערב בכדי

המאור הקטן

[דף כד ע"ב] א] הא דאמר ר"ש בן אלעזר שוחטין מן הניגרין ביו"ם אבל לא מן הרשתות הלכה היא ואע"פ שלא כתבה הרי"ף ז"ל דבכל ספק מוכן כה"ג אפילו ר"ש מודה דהיינו מוקצה מחמת איסור מלאכה גמורה דלא יהיב דעתיה עליה מאתמול כלל כדאמר ר"ש התם אבל כוס וקערה ועששית לא יזוזו ממקומן : והא דאמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסור פירשה ה"ר שלמה משום דכגרוגרות וצמוקים דמי דאסח דעתיה מיניה וכן כל מחובר לקרקע אסוחיה אסח דעתיה מיניה ולא היה צריך לכל זה כי ברור הוא דמודה ר"ש בכל מוקצה מחמת איסור שאין דעתי עליו כגון כוס וקערה ועששית וזהו טעמו בבכור שאם עבר ובקרו אינו מבוקר דכיון דסבירא ליה אין רואין מומין ביו"ם מוקצה הוא מחמת קדושתו ואיסורו וכל מחובר אסור לערב בכדי שיעשה וכן ספק מחובר ב]·ואם אין מאותו המין במחובר בתוך התחום מותר ולשאר דיני מוקצה האמורים בתלוש אין חוששין בנכרי שהביא דורון לפי שאין הכן לנכרי כמו שמפורש בראש מסכת שבת בתלמוד ירושלמי ואם הביא מחוץ לתחום אסור גזירה שמא יאמר לו להביא בתחלה ולערב מותר לו מיד והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר דמשום גזירה שמא יאמר לו לא אסרי' ליה לישראל אחר שאין אדם חוטא ולא לו : ומצאתי כתוב לרב רבי מאיר ברבי (א) יוסי ז"ל שהעיד בשם ה"ר יצחק בן מרן לוי ז"ל כי ה"ה לנכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל או שמילא מים לבהמת ישראל ג] או שעשה לו כבש בשבת כולן מותרין לישראל אחר ואין הפרש בזה בין שבת ליו"ם ונשאלה שאלה מלפני חכמי המקום הזה ז"ל על הבא בשביל ישראל ביו"ם של ראש השנה שאין מאותו מין במחובר והשיבו שהוא מותר לו ביו"ם שני לפי שאין עליו שום איסור הכנה ולא איסור התלוי בקדש ד] (ג) כמו שנאמר כי שני הימים קדושה אחת הן וקדושתא אריכתא היא אלא כעין קנסא גזירה שמא יאמר לו דיו שקנסנו עליו יום ראשון וה"ה לשבת ויו"ם ומחובר שנתלש ביו"ם ראשון מותר ביו"ם שני של גליות לאחר ששהה בכדי שיעשה זו הלכה למעשה רווחת לכל ישראל מההוא בר מביא דאיתציד ביו"ם ראשון ואישתחים ביו"ם שנו כדאיתא במסכת עירובין ויש שמחמירין על עצמן מדאמרי' בכדי שיעשו אלמא בעי' שעה הראויה לעשייה ועוד דסבורין לומר כיון דאתקצי לתחלת יו"ם שני בכדי שיעשו אתקצאי לכולי יומא ואין שורש לכל הדברים הללו כי שני ימים טובים של גליות משום ספק הן וכידוע שאחד מהן חול ואם הראשון חול הרי חול מכין ליו"ם ואם השני חול מאחר ששהה בכדי שיעשו די לו וההוא עובדא דההוא בר מביא תיובתיהו בהדיא ואין בזה לפקפק לכל בעלי תושיה : והא דבעא (ג) הלל מרבה [בדף כו ע"ב] יש מוקצה לחצי שבת או לא כלישנא בתרא נקיטינן לקולא דמסייעה ליה מתניתא דשוין כפשוטה: וההיא דתניא היה אוכל בענבים והותיר וכו' עד וכן אתה מוצא באפרסקי' ובחבושי' ובשאר כל מיני פירות אוקימנא במס' שבת לר' יהודה ולית הלכתא כותיה אבל לר"ש אין מוקצה אלא גרוגרות וצמוקים בלבד : והא דאמר רב כהנא מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר גם היא הלכה היא והרי"ף ז"ל לא הוזכר מכל זה כלום ולא ידענו על מה כי מוקצה גרוגרות וצמוקים אסור בין בשבת בין ביו"ם :

מלחמת ה'

שהם לא אפשר הכא אפשר הכי מפרש לה התם אפשר למתק מערב יו"ט ודרכו למתקו ממנו הרבה כטחינת תטים הכא לא אפשר לגלות מערב יו"ט וכיון שא"א לעשות אלא בו ביום אין מדקדקים בדבר לומר אפשר לגלות בענין אחר אלא באיזה ענין שמזדמן או שהוא רוצה בו התירו משום שמחת יו"ט :

כתוב בספר המאור הא דאמר ר"ש שוחטין מן הניגרין ביו"ט אבל לא מן הרשתות הלכה היא ואע"פ שלא כתבה הרב אלפסי ז"ל : אמר הכותב וכי רבי' קיני היה או בלסטרי היה שיבא ללמוד על דרך לידת חיה ועוף אבל עיקר הדין כבר כתב שספק מוכן אסור וניגרין הייט ביברין וכבר (ד) פירשתי את דינו : ועוד והא דאמר רב פפא הלכתא כו' עד וזה טעמו בבכור : אמר הכותב אדקפחא נקט ביד ריתא אתלי לן ביד באתי רואה רבינו הגדול ז"ל רומז לנו בפירות ועלים שנשרו מן המחובר דאסורין שמא יעלה ויתלוש וכן הוזכר בגמ' במס' זו בשנים ושלשה מקומות ולא אמרי' משום שאין דעתו עליהן ועוד אמרו בפסחים בפרק מקום שנהגו גבי מתני' דאוכלין מתחת הנשרים בשבת מחלוקת בשל מכבדות דרבנן סברי גזרי' שמא יעלה ויתלוש ואנשי יריחו סברי לא גזרינן והייט נושרין בשבת מן המחובר כמו שהסכמנו שם ומשמעין מינה דכיון דדעתיה עליהו מאתמול שסרי פורנין פרלות בגנותיהן לשם כך הרי הם מוכנים במחובר לזה שדעתו עליו וכיון שכן פירות שתלשן הנכרי אם היה דעתו עליהן מערב יו"ט כגון ששמעו אותו אומר למחר אתלוש פירות הללו להביא אותן דורון לפלוני ישראל מעתה נתיר אותן ולא עוד אלא כיון שיש הכנה במחובר והנכרי אינו צריך הכן הרי כל פירותיו מוכנין ואף המחוברין שלו שתלשן הרי הן כפירות הנושרין לאנשי יריחו שאין בהן משום מוקצה אלא מתוך הדברים נלמוד שלא הודה ר"ש במוקצה מחמת איסור אלא כשהקצה אותו לאיסורו כגון שמן שבכוס ושבקערה ועששית דאיכו דאיתו דחיה בידים כדאיתמר בפ"ק דחיטות חולין וטעמו של ר"ש בבכור לפי שא"א לעולם אלא באיסור ומי יימר דמיזדקיק ליה חכם בעבירה הא בפירות שנשרו אינן אלא גזירה דשמא יעלה ויתלוש ובתלשן הנכרי נמי בכלל גזירה זו ומ"מ זו הגזירה אוסרתן יתר מדין מוקצה שאם היה דעתו עליהם כאנשי יריחו אין בו דין מוקצה כיון שהכינן ודאי שאפילו כוס וקערה ועששית אמרו בירושלמי אם התנה עליו מותר וכן בסוכה רעועה בפרק המביא מתנה בה תנאה ואע"פ שיש בה כשהיא קיימת משום סתירת אהלים ואפי' ברעועה ושלא כדברי בה"מ ז"ל שסומ"מ נראה דמודה ר"ש בדבר שאינו בגבות אדם כגון דגים הנצודים וחיה ועוף של רשתות ומכמורות לא נחלקו לקמן אלא בב"ח שנצודו הכל מודים שמודה בהן ר"ש שהן אסורין עוד אני אומר בשמועה זו הכיחו לי לברר אותה מה שהוצרך רבינו שלמה ז"ל להזכיר בכאן דין מוקצה וכן בעל המאור אותו דרכו אין דבריהם ענין לכאן בנכרי שהביא דורון לישראל שסרי לערב בכבר בטל איסור מוקצה וטולד אמרו אסורין בכדי שיעשו הא למדנו דמשום איסור מלאכה נגעו בה וכן מה שכתב

השגות הראב"ד

א] הא דאמר ר"ש בן אלעזר שוחטין מן סנגרין ביו"ט וכו' עד מוקצה מחמת איסור מלאכה . א"א לא מחוורת האי מילתא דר"ש מודה בהאי ספק מוכן דנגרין דהא דעתיה עלייהו ואי משום מלאכה הלא דלועין שנקצצו בשבת בוא מתיר אלא שנוכל לומר שהן כמדבריות . וכן כותי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר כגרוגרות וצמוקים דמו מ"מ לענין הלכה אין ספק שהרי מוקצה מחמת איסור אסור : ב] ואם אין מאותו המין במחובר וכו' עד שהביא דורון לפי שאין הכן לנכרי . א"א אנו אין לנו כפירושו של זה דמאן דאמר אין הכן לנכרי אם היה לו גרוגרות וצמוקים דלא חזו לא יהא כהם משום מוקצה אלא כשם שהם מוקצים ברשות ישראל כך הם מוקצים ברשות הנכרי וכן תמרי דעיסקא למי שיש לו מוקצה אחד בישראל ואחד בשל נכרי אסור לישראל אלא הא דאמרינן אין הכן לנכרי היינו שלא תאמר לגבי פירות נכרי כמדברות לישראל דהא לאו דעתיה עלייהו מאתמול קמ"ל אין הנכרי צריך הכן כלומר אין פירותיו צריכים הכנה לישראל : ג] או שעשה לו כבש בשבת וכו' עד ואין הפרש בזה בין שבת ליו"ט . א"א אני כתבתי את זה בהלכות ומן התוספתא כתבתי דגרסינן בסוף שבת. נכרי שהביא חלילין מרשות ישראל בשבת לא יספוד בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר עשו לו ארון וחפרו לו קבר לא יקבור בו אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר ונר וכבש ומילוי מים כיוצא בהם : ד] בדי שנאמר כי שני הימים וכו' עד וה"ה לשבת ויו"ט. א"א אם שמענו מפי מומחין אולי סמכנו על דבריהם אע"פ שאין הטעם מספיק דהא בעינן בכדי שיבאו ממקום קרוב וכיון שכן בעינו בכדי שיעשו בהיתר אבל ב' ימים של ר"ה אין כאן היתר :

הגהות הב"ח

(א) יוסף כצ"ל: (ב) כדי שנאמר כצ"ל : (ג) נ"ב רב : (ד) פירש כצ"ל:

הגהות הו"י

(א) נ"ב רפ"י בגמ' ב' בלא שונאו :

שיטת ריב"ב

את הקטן: אבל צדין חיה ועוף · המכונסין מאתמול דכיון דמוקפין גדר ניכהו הוו להו כניצודין ועומדין אבל דגים כשמשין לחורין ולסדקין : ונותנין לפניהם מזונות. בימות החורף צריכין מזונות. ואף בימי הקיץ במקום דריסת בני אדם שאין עשבים בו : מחוסר צידה. שצריך לצודו : גמ' הבא מצודה כלומר שצריך לבקש תחבולות לתפסו : מתני' מותרין הן . בגמ' פרכינן מעשה לסתור . ומסדרי' חסורי מיחסרא והכי קתני ספק מוכן אסור ור"ג מתיר ומעשה נמי בנכרי אחד וכו' : גמ' אמר רב פפא הלכתא וכו'. כתב הרב דודי ז"ל הא דאמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל דאמו דמסח דעתיה הוא דמודה ר"ש בכל שאם עבר ובקרו איכ וכל מחובר אסור לע

שלטי הגבורים

א נכרי שהביא דורון לישראל אם יש במים במחובר או שמחוסר צידה אסור לאוכלו בו ביום ואפי' לטלטלו ולערב אסורין בכדי שיעשו לפי' רש"י בב' יו"ט של גליות מותר מיד בליל יום טוב שני בכדי שיעשו ומיהו גם אם הובא ביו"ט שני צריך להמתין במוצאי יו"ט בכדי שיעשו אבל בב' יו"ט של ראש השנה או ביו"ט שלאחר השבת או שלפניו צריך להמתין במוצאי יו"ט ושבת בכדי שיעשו ופי' כדי שיעשו כדי שתלישה והלידה לבד ואין צריך להמתין כדי שבאה לכאן וקודם בכדי שיעשו אסורין אף למי שלא הובאו בשבילו ואפילו ספק אם נלקטו היום אם לאו אסורין אבל אם ניכר בהן שלא נלקטו היום מותרין מיד אם היו בתוך התחום ולר"ת אפי' בב' יו"ט של גליות אסורין עד מוצאי יו"ט שני כדי שיעשו ופי' כדי שיעשו כדי שיוכלו להביא ממין זה ממקום הקרוב הנמצא ממנו סמוך לעיר ודוקא לאותו שהובאו בשבילו אבל לאחרים מותרין מיד לערב יום ראשון בלילה ואפילו אותו שהובאו בשבילו אם הנכרי תלשן לצורכו ושוב הביאן לו מותרין מיד בלילה וכן דבר שנצוד מאליו או פירות שנשרו מאליהם אסורין בו ביום ובלילה מותרין מיד ואם חל יו"ט ביום ו' וביום ו' והובאו ביום הראשון כתב בעל העיטור שאסורין עד מוצ"ש בכדי שיעשו וכן כתב בה"ג והר"י מפרי"ש שתירה בליל שבת בכדי שיעשו ולזה הסכים הרא"ש :

לשון ריא"ז

נכרי שהביא דורון לישראל ביו"ט אם יש מאותו המין במחובר לקרקע חוששין שמא היום נתלש וכל הנתלש מן המחובר ביו"ט אסור גזרו חכמים שמא יתלוש ואם ידוע שלא נתלש היום אע"פ שדומה כאילו נתלש היום מותר וכן אם הביא לו דורון עופות או דגים שיש לחוש בהן שמא נצודו היום או שהביא לו ביצים שיש לחוש שמא נולדו היום הרי הן אסורין עד הערב ולערב אסורין בכדי שיעשו שאם הביא לו ביו"ט ראשון אסור

היכי דאמרי' באין במינו במחובר דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ה"ה לנכרי שהדליק הנר בשביל ישראל או שמלא מים לבהמת ישראל או שעשה לו כבש בשבת וכמו ששנויין בסוף פרק כל כתבי [דף קכב·] שכולן מותרין לישראל אחר ולפיכך הוצרך לומר דבאין במינו במחובר דאסרי' נמי *) שבאו בשבילו הייט טעמא משום דאית ביה איסור מוקצה וכי תימא תינח ביומיה אבל לערב דבטיל לה איסור מוקצה הוה לן למישרייה לישראל אחר הא לא קשיא שאם אתה מתירו לו אע"פ שהוא אסור למי שבא בשבילו אף הוא יחשוב שאפי' ביומו יהא מותר בו ולפיכך השוו איסורו לגמרי זה כ"ל על דרך הר"ז הלוי ז"ל אבל אין מספיק על דעתו של רש"י ז"ל לפי שהוא כתב דנכרי שהדליק את הנר בשבת דבשביל ישראל אסור לכל אע"ג דלא מלינן למיתי עלה מדין מוקצה וכיון שכן איזה צורך היה להזכיר איסור מוקצה בכאן והלא די היה לו שיאמר שהן אסורין כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט כמו שהן אסורין לערב על כרחנו לא אמר דבר זה אלא ללמדנו שאף פירות שתלש נכרי לעצמו ביו"ט שהן אסורין לישראל ביומן כדמוכח בפרק בכל מערבין (דף מ·) בההוא ליפתא דאתי למחוזא ובכי האי גוונא אין לבא עליו אלא מטעם מוקצה: **ולערב** אסורין בכדי שיעשו · פרש"י ז"ל דלעיו"ט ראשון קאמר ומותר ממה נפשך משום דחד מינייהו חול הוא שלא כדברי החולקים עליו ואומרים שאינו מותר עד מוצאי יו"ט שני דבכדי שיעשו בזמן הראוי לעשייה משמע וליתא אלא כדברי רש"י ז"ל עיקר והכי מוכח עובדא דבר טביא דאיתלד ביו"ט ראשון ואישתחיט ביו"ט שני כדאיתא בפרק בכל מערבין [דף לט:] והביאו הרב אלפסי ז"ל בסמוך והאי כדי שיעשו היינו שילך הנכרי למקום שלקט ויגמור המלאכה ויחזור לכאן ואם נסתפק לו מהיכן הביאן כדי שיבואו מחוץ לתחום והכי מוכח במסכת מכשירין דתנן התם [פ"ב מ"ו] מצא בה ירק נמכר אם רוב נכרים לוקח מיד כלומר למוצאי שבת ואם רוב ישראל ממתין בכדי שיבאו ממקום קרוב מחלה מחלה על מחלה ממתין בכדי שיבאו ממקום קרוב והאי ירק ודאי איסוריה משום מחובר הוא ולא הזכיר שיעור תליסה לפי שהיא נעשית בשעה מועטת וקאמר דצריך להמתין כדי שיבאו ממקום קרוב אלמא שעור הבאה נמי בעינן: **ומיהו** היכא שנסתפק לנו אם באו מחוץ לתחום אם לאו הא מילתא תליא בפלוגתא דרב ושמואל בשבת בפרק שואל [דף קנא.] עלה דמתני' דנכרי שהביא חלילין לא יספוד בהן ישראל אא"כ באו ממקום קרוב ואמרי' עלה בגמ' מאי מקום קרוב רב אמר מקום קרוב ממש ושמואל אמר חיישי' שמא חוץ לחומה לנו ופירש שם רש"י ז"ל דשמואל לקולא לומר דאע"פ שלא נכנסו לעיר עד הבוקר חוששין שמא מבעוד יום באו בתוך התחום ולנו בלילה חוץ לחומה וקיימא לן בההיא כשמואל אבל הגאונים והרב אלפסי ז"ל פירשו דשמואל להחמיר וכבר כתבתי זה בשבת בס"ד ומ"מ אפי' לדברי הגאונים ז"ל דוקא בנכרי שאינו שרוי עמו וכעובדא דליפתא דפרק בכל מערבין (דף מ·) שהביא הרב אלפסי ז"ל בסמוך דבכה"ג הוא דחיישי' דילמא מחוץ לתחום אתו אבל נכרי שהוא שרוי עמו בעיר ופירותיו מצויין שם כי האי גוונא ודאי לא מחזקינן איסורא אדרבא אמרי' כאן נמצאו וכאן היו: **ופירות** שבאו ביו"ט שני בשביל ישראל צריכין גם כן לערב כדי שיעשו כפי גרסת רש"י ז"ל בההיא דהנהו בני גננא דבפרק בכל מערבין שהביא הרב אלפסי ז"ל בסמוך וכמו שאכתוב עליה בס"ד: ואם לנו בתוך התחום מותר חוץ לתחום אסור והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר. כתב רש"י ז"ל דכיון דאסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי ודי אם אסרוהו על זה ותמהני לדברי הרב אלפסי ז"ל והרמב"ן ז"ל שהם סוברין דתחום שלשה פרסאות דאורייתא כמו שכתבתי בסוף פ"ק דעירובין בס"ד למה הקלו בכך בשלמא לדברי מי שסובר דאע"ג דאיתעבידא מלאכה דאורייתא ע"י נכרי כל היכא דליכא למיחש משום מוקצה מותר לישראל אחר וכמו שכתבתי למעלה ניחא אבל למי שאינו סובר כן מיבעיא ליה ואפשר שהטעם כמו שאומר הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דמשום דאיסור תחומין אינו שוה בכל שמה שהוא לאחד חוץ לתחום הוא לאחר תוך לתחום הקלו בה ומסתברא דבאין במינו במחובר בעינן נמי לערב בכדי שיעשו דלא קיל טפי אין במינו במחובר מיש במינו במחובר אלא שהוא מותר לישראל אחר וכבר כתבו בהפך [בתו'] ואינו נראה ומיהו כי שרי לישראל אחר דוקא תוך ד"א או בתוך העיר משום דכולא מתא כד' אמות דמיא כדאיתא בפרק מי שהוציאוהו אבל לטלטלן חוץ לעיר חוץ לד' אמות ודאי אסור דהא קי"ל דחפצי הנכרי קונין שביתה וכיון שיצאו חוץ מתחומן אין להם אלא ד' אמות כדאיתא התם: **וכתוב** בספר המאור שנשאלה שאלה לחכמי לוניל על הבא בשביל ישראל ביו"ט ראשון של ראש השנה שאין מאותו המין במחובר והשיבו שהוא מותר לו ביו"ט שני לפי שאין עליו שום איסור הכנה ולא איסור שתלוי בקדושה שנאמר כי שני הימים קדושה אחת הן וקדושה אריכתא היא אלא כעין קנסא גזירה שמא יאמר לו הבא ודיו שקנסנו עליו יום ראשון וה"ה לשבת ויו"ט עד כאן ואני אומר כמה רב גוברייהו דשרו הכי: **גרסי'** בפרק בכל מערבין ההוא בר טביא דאתי לבי ריש גלותא דאיתלד ביו"ט ראשון של גליות·ע"י נכרי: רב נחמן ורב חסדא אכול.ביו"ט שני ממה נפשך אי אתמול חול היום מותר ואי אתמול קדש הרי היום חול ומותר שהרי המתינו בכדי שיעשו: רב ששת לא אכיל· דס"ל קדושה אחת הן וקי"ל כרב נחמן ורב חסדא ורב ששת נמי הדר ביה ומהא שמעינן דלמוצאי יו"ט ראשון שרי בכדי שיעשו וכדברי רש"י ז"ל כמו שכתבנו למעלה: **ההוא** ליפתא דאתאי למחוזא וכו' מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי · כבר כתבתי למעלה דדוקא בנכרי שאינו שרוי עמו בעיר

*) נ"ל שלא באו

ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו ואם אין מאותו המין [א] במחובר בתוך התחום ד' כה· מותרין *מחוץ לתחום אסורין והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום מותר לישראל אחר והא דאמרי' אם יש מאותו המין במחובר אסור לא מיבעיא באכילה דאסור אלא אפילו לטלטלו נמי אסור דמשום דלא חזי לאכילה מוקצה הוא °גרסי' בפרק בכל מערבין *ההוא ד' לט: בר טבי' דאתאי לבי ריש גלותא דאיתציד ביו"ט ראשון ואישתחיט ביו"ט שני רב נחמן ורב חסדא אכול רב ששת לא אכיל דקסבר קדושה אחת הן וקי"ל כרב נחמן ורב חסדא ורב ששת נמי קא הדר ביה:ואמרי' נמי *ההיא דף מ· ליפתא דאתאי למחוזא חזייהרבא דמיכמשא אמר

רש"י

ולערב אסורין בכדי שיעשו · כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט ולערב ראשון נמי שרי בכדי שיעשו ושרי נמ"נ אם הלילה חול הרי המתין בכדי שיעשו ואם קדש הוא נמצא שנלקטו בחול ויש לי כמה ראיות מההוא בר טביא בעירובין ובילה שנולדה בזה מותר' בזה אלמא הא' חול הוא וממ"נ מותר ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב בר יקר כי היו נוהגין היתר במקומינו ושוב שמעתי שר' יצחק הלוי היה אוסר עד ליל יו"ט שני וכל אנשי עירו כמותו וגם ה"ג אוסרין וטעמם אינו אלא מדנקט בכדי שיעשו משמע בלילה הראוי לעשייה אבל לי נראה דשרי ממ"נ בליל מוצאי יום טוב ראשון כדפרישית ותדע מדלא קאמר ולעיו"ט שני ורבינו גרשום מ"ה ורבינו קלונימוס הזקן מוורמשא כתבו כמותי: חוץ לתחום אסורים· משום דנעשה בו איסור בשבת או ביו"ט ומ"מ שרי לישראל אחר דכיון דתחומין דרבנן לא אחמור כולי האי ודיין אם אסרוהו על זה ול"נ טעם אחר לאסור משום גזירה שמא ישלח הנכרי לעירו:והבא בשביל זה מותר לאחר · דליכא למיגזר ביה כיון שאינו מכירו : דמכמשא · שהיו כמושין קצת

שלטי הגבורים

בכדי שיעשו כמבואר בקונטרס הראיות :

[א] ודבר שאין במינו במחובר ואיט מחובר לידה אם בא מתוך התחום מותר לכל ואם בא מחוץ לתחום אסור לאוכלן למי שהובאו בשבילו אבל מותר לטלטלו ולאחרים מותרים אף לאוכלו ולערב צריך להמתין מי שהובאו בשבילו כדי שיעשו לרבינו וכ"כ בה"ג ולר"י א"צ ולזה הסכים הרא"ש ואם הוא ספק אם בא תוך לתחום אם לאו לרש"י מותר ולדברי הגאונים אסור וכתב הרשב"א שאף לדברי הגאונים אין לאסור אלא בנכרי שאין שרוי עמו בעיר דאיכא למיחש שמא מחוץ לתחום הביאן אבל נכרי השרוי עמו בעיר אין לחוש מספק ודבר שאין במינו במחובר שהובא לישראל ביום טוב ראשון של ר"ה מותר בב' אע"פ שקדושה אחת הן שאין עליו איסור הכנה ולא דבר התלוי בקדושה שנאמר קדושה אחת הן אלא משום קנסא שמא יאמר לו להביא ודיו אם קנסו אותו בראשון וכן משבת ליום טוב :

לשון ריא"ז

הביא לו נכרי דבר שאין לחוש לכלאה כגון פירות יבשים וביוצא בהן אם באו מתוך התחום מותרין ואם באו מחוץ לתחום אסורין לזה הישראל שהביאן הנכרי בשבילו גזירה שמא יאמר לו לך הבא אבל לישראל אחר מותרין ומז"ה מסתפק .בנכרי שהביא לישראל מים בשבת דרך כרמלית אם גזרו בהן לאוסרן עליו כדבר הבא מחוץ לתחום שאסורו מד"ס ואם לאו וכן ביאר בפרק כל כתבי. הקדש :

מלחמות ה'

שכתב רש"י ז"ל במשנתינו שהצידה אסורה מפני שאפשר לעשותה מערב יו"ט אינם דברים נכונים שאוכל נפש עצמו דבר תורה מותר לעשותו ביום טוב אע"פ שאפשר לעשותו מערב יו"ט ולא מחלקינן בהו אלא במכשירין לר' יהודה דכתיב הוא וכתיב לכם וכדברי ר' אליעזר אף מכשירין מותרין אע"פ שאפשר לעשותן והרי מוליכין סכין אצל טבח ביו"ט ובשבת לענין מילה אסור מפני שאפשר לעשותה מערב שבת וכן לענין שחיטת הפסח כדאיתא בדוכתא ומלה במדוך של עץ נמי וכן מוריקא וקציעת עלים אפילו בקופיץ כולם מלאכות גמורות הן וכנגדן בשבת חייבין עליהן סקילה והתירו אותן ביו"ט אע"פ שאפשר לעשותן מבערב [יו"ט] ולא אסרום אפי' מדבריהם כיון שדרך סעודה כך הוא לבקע ולדוך בכל יום והטריחוהו עליו בשינוי מועט משום עובדין דחול מכל מקום למדנו לאוכל נפש שהוא מותר אע"פ שאפשר לעשותו דבר תורה ועוד שהרבה פירות יש שבני יומן מעולין והצידה עצמה א"א לעשותה מבערב [יו"ט] ואם צד דגים מן הים בערב יו"ט וחזר וצד ביו"ט זו צידה אחרת היא א"א לו לעשותה מבערב ומה יאמר רבינו ז"ל למי שבעלתה מגודתו ריקם בערב יום טוב ונזדמנו לו ביום טוב אלא הוו יודעים שלא כל המלאכות הותרו ביו"ט אלא הכשר המאכלים להכלן כגון אפייה ובשול וכיוצא בהן אבל לגוד בעלי חיים שאינן ברשות אדם וכן לעקור דבר מגדולו כגון קצירה ותולדותיה אלו וכיוצא בהן אסורין והן בכלל מלאכת עבודה אי נמי כמו שמפורש בירושלמי מניין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין ר' יוסי בשם ר"ש לקיש אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם מן ושמרתם את המצות כלומר מליבה ואילך למעט טחינה והרקדה וכל שכן קצירה ותלישה תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו הרי אלו (א) מעוט מכאן שלא יקצור ושלא יטחון ושלא ירקוד ביו"ט פי' ממעטות הן דורשין ולדברי הכל נתמעטו טחינה והרקדה שלא התירה תורה ביו"ט אלא מלאכות של יומן כגון שחיטה אפייה ובשול אבל אלו תקון הן ודרך בני אדם נתקן מהם לימים הרבה אמרה תורה יתקן כדרכו מחול ליום טוב שלא יתקן מיום טוב לימים הרבה של חול ואע"פ שמצינו סיתר במלאכות הללו טוחנין את הפלפלין בריחים שלהן וכל הנדוכין כדרכן נמי טחינה היא ונותנין לתלויה ביו"ט והויא תולדה דבורר הנהו מלאכות דיום נינהו ומכל מקום נתמעטה קצירה ותולדותיה כגון תולש פירות המאכלים שלא התירה תורה אלא להכשיר אוכלין שברשותו אבל לעקור דבר מגדולו לא ואפילו לפירות הנפגמים מיום לחבירו כגון תאנים ותותים וכל שכן צידת בעלי חיים שהוא בכלל מלאכת עבודה וזהו טעם משנתינו דאין צדים דגים והואיל ומלאכות הללו אסור לעשותן ביום טוב דבר תורה אף נכרי שעשאן בשביל ישראל אסורין ביומן ולערב נמי עד כדי שיעשו כענין ששנינו בשבת בנכרי שתלש עשבים או שמלא מים לבהמה ואם בשביל ישראל אסור וצריך כדי שיעשו ואלו הן דברי רב פפא בכאן מ"מ דברי רש"י ז"ל בטעם המוקצה צריכין לנו לפי שסדבר ידוע בנכרי שתלש פירות לעצמו ביום טוב שהן אסורין לישראל ביומן וכדאיתא נמי בפרק (ב) כיצד מערבין בההוא ליפתא דאתאי למחוזא ואם מפני מלאכה כיון שבשביל עצמו עשאה אף בשבת מותרת לישראל והכי נמי איתא בפרק כל כתבי הקדש בנכרי שלקט עשבים בשבת לעצמו שמותרין משום מלאכת שבת ואסורין כדין מוקצה אלא בשבת אסור · משום מוקצה לדעת הרב או שהם בכלל גזירה של פירות הנושרין דהוא מבוס שמא יעלה ויתלוש ולמעלה מפורש ונתני' דמצודת חיה ועופות נמי מן הטעם הזה הוא שאלו משום מלאכה הרי אינו פורסין מצודות חיה ועופות ודגים אלא בכדי שיצודו מבעוד יום ובית הלל מתירין אלא אסורין משום מוקצה אי נמי דאי שרית ליה בו ביום גזירה שמא יצוד כענין שאמרנו בפירות הנושרין וכן מה שאסור מחוץ לתחום גזירה משום יאמר לו איני יודע למה הם מתכונים בפירות הזה שהרי אף לדבריהם כשהוא אומר לו הבא משום אמירה לנכרי שבות אתה תופסו אם כן אף אתה עשית הבאה דחוץ לתחום ביום טוב ... למה מתקשים בה דבר ברור הוא דכל בשביל ישראל אסור בין בשבת בין ביום טוב וצריך נמי כדי שיעשו כדאיתא בפרק בכל מערבין אלא כיון דתחומין דרבנן הקלו בהן משום שמחת יום טוב דנכרי ... במינו במחובר ודא ודא אחת היא משום איסור מלאכה נגעו בכן וכיון שלמדנו שהוא משום מלאכה למדנו שצריך כדי שיעשו וכיון שצריך כדי שיעשו בשבת ויום טוב או בשני ימים טובים של ראש השנה ... והכמי מקומו לא יפה סורו וכיון שנתפרש לנו טעם דלערב אסורין בכדי שיעשו שהוא משום איסור מלאכה ולאיטו שלא חלק רב פפא באותו השיעור בין אותו ישראל לישראל אחר אלא כשאין במינו במחובר ... שספרים בין שבא בשביל ישראל זה לישראל אחר וכן כל הראשונים אסרום לכל ישראל עד כדי שיעשו מעתה יש לנו לראיה לנכרי שלקט עשבים ומלא מים לבהמת ישראל זה או שעשה לו כבש בשבת ... אחר שלא תלקו במעשה שבת ליומן בין לו בין לאחרים אלא בעולמית דרבי יהודה ודרבי יוחנן הסנדלר הוא שחלקו ונראה לי שהטעם בתחומין דהבא בשביל ישראל זה מותר לזה לפי שהוא היסור הוא חוץ לתחום ולזה שערב לו שהוא סמוך למקומו מותר וכיון שאינו אסור לכל ישראל לא אסרוהו אלא לזה שבא בשבילו שלא ראו להחמיר כל כך בשל דבריהם דהא לא מפרסמה כן לא כבאר היסורין אסור לזה ומותר לזה הא אם נעשית בו מלאכה בשביל ישראל אפילו של דבריהם אסור לכל וטעם יפה הוא ומה שנמצא בתוספתא במסכת שבת נכרי שהביא חלילין בשביל ישראל בשבת לא יספוד אותו ... אחר מותר עשו לו ארון וחפרו לו קבר לא יקבר בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר ומה שהביא הנכרי מחוץ לתחום לא יזיזו ממקומם לא באו להתיר הנאת מלאכת שבת לישראל אחר עד כדי ... והקבר הנעשין בשביל ישראל ידוע לאותו ישראל אסורין לעולם כמו ששנינו בהם ואם בשביל ישראל לא יקבר בהן עולמית ומפרש לה בגמרא קבר בעומד בסרטיא וארון במוטל על קברו כלומר משום ... בשביל זה נעשה הקבר הזה בשבת והחלילין נמי דבר של פרסום הוא ושל פומבי הוא ואם הביאן בשביל מת פלוני ישראל לא יספד בהן לעולם משום לזוז שפחים שאין זה כבודו של מת וכשהתירו בגמרא ... נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אלא אם כן באו ממקום קרוב והטעם מפני שסתמן בשביל כלל ישראל באו שאין דרכן של נכרי בהספדן ורובן בשביל ישראל ... אותם ואם בשביל ישראל פלוני בזה שנו בתוספתא שלא יספוד בהם לעולם דומיא דקבר וארון ובאלו אמרו שהן מותרין לישראל אחר ובלבד לאחר כדי שיעשו שאין כאן הנאה של מלאכת שבת ואין ראוי לגזור ... מן השיעור הזה וסרי ... דישראל שמבשל בשבת במזיד דברי יהודה שלא יאכל עולמית אבל אחרים אוכלין לאחר כדי שיעשו וכן הדין כאלו עשאן הנכרי בשביל ישראל פלוני שהן מותרין לישראל אחר ולא גזרו בהו עולמית הא בכדי שיעשו אסורין לכל ישראל ביום טוב אמרו קל וחומר בשבת:

הגהות הב"ח

(א) מיעוטין כצ"ל: (ב) נ"ל בכל .

שיטת ריב"ב

בתלמוד ירוש': ואם הביא מחוץ לתחום אסור שמא יאמר לו הבא לכתחלה ולערב מותר לו מיד והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר דמשום גזרה שמא יאמר לו לא אסרינן ליה לישראל אחר שאין הדבר תלוי ולא בו. ומצאתי כתוב בשם הרב ר' יצחק בן מר לוי כי הוא הדין לנכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל או שמלא מים לבהמת ישראל או שעשה לו כבש בשבת כלן מותרין לישראל אחר ואין הפרש בזה בין שבת ליום טוב ונשאלה שאלה מלפני חכמי המקום הזה על הבא בשביל ישראל ביו"ט של ר"ה שאין מאותו המין במחובר והשיבו שהוא מותר לו ביו"ט שני לפי שאין עליו שום אסור הכנה ולא אסור התלוי בקדושה כדי שנאמר כי שני הימים קדושה אחת הן וקדושה אריכתא היא אלא כעין קנסא הוא גזרה שמא יאמר לו הוא שקנסו עליו יום ראשון והוא הדין לשבת ויו"ט. ומחובר שנתלש ביו"ט ראשון של גליו' מותר ביו"ט שני לאחר שעשה בכדי שיעשה· או הלכה למעשה רוחת בכל ישראל מההוא בר טביא דאיתליד בי"ט ראשון ואשתחיט ביום טוב שני

בעיר הוא דחיישי' דילמא מחוץ לתחום אתו אבל בנכרי שהוא שרוי עמו בעיר ופירותיו מצויין שם אחזוקי איסורא לא מחזקינן : **הנהו** בני גננא·קושרי כילת חתנים וטתנין בו הדס : דגזו להו נכרי אסא ביומא טבא שרא להו רבינא לאורותי לאלתר. פי' דלית ליה לרבינא ההיא דאמר רב פפא לעיל בנכרי שהביא דורון לישראל ויש במינו במחובר שצריך להמתין לערב בכדי שיעשו אי נמי אית ליה אלא דס"ל שלא הצריכו להמתין אלא להשתמש בו בעיקר תשמישו שנקלן בשבילו כגון פירות לאכילה ואסא דבי גננא למיבני ביה גננא אבל לאורותי כיון דלאו להכי נקלן אפילו לאלתר שרי

נר מצוה

רש"י

יבישין : אסר להו דאדעתא דישראל אתא : אסא · הדס : הסוכר אמת המים · סותמים שלא יכנסו בה דגים מבחוץ משתחשך ואת אלה הכין והזמין על ידי זה המעשה : **מתני'** בהמה מסוכנת · שירא פן תמות ואין צריך לה שכבר שעד סעודתו ומחמת הפסידו הוא שוחטה : לא ישחוט אא"כ יודע · שיש שהות ביום לאכול הימנה כזית צלי : מבית השחיטה · שהוא מזומן ומופשט מעורו : לא יביאנה במוט ובמוטה · בשני בני אדם משום דאוושא מילתא ומזלזל ביום טוב : **גמ'** אין הסומא יוצא במקלו · דהוי דרך חול והיכא זילותא דיו"ט : ואין יוצאין בכסא · שטוענין בני אדם והן יושבין עליהן בקתידרא : **מתני'** בכור שנפל לבור · בזמן הזה שאינו נשחט בלא מום לפי שהוא קדשים שמאליו הוא קדוש והשוחטו כשהוא תם הוי שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת : שנפל לבור · ויראה פן ימות שם : מומחה · בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר אם יש בו מום : רבי יהודה אומר · על כרחך אית ליה מוקצה ובמום הנופל בו ביום לא הוה שרי ליה דלאו דעתיה עליה מאתמול וה"ק בכור בעל מום שלא הראהו לחכם מבעוד יום ונפל לבור ביו"ט ירד מומחה ויראה מום שהיה בו מאתמול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט דמוקצה לא הוי דמאתמול דעתיה עילויה : אין זה מן המוכן · לאו משום מוקצה אסר ליה דר"ש לית ליה מוקצה אלא דביו"ט נראה כמתקן וה"ק אין התרתן היתר [דאינו] מוכן להכשיר : **גמ'** אין רואין · דה"ל כיושב ודן דין : מאתמול

כל זה לפי גרסת הרב אלפסי ז"ל שהוא גורס דגזו להו נכרים אסא ביו"ט אבל רש"י ז"ל (א) גורס דגזו להו נכרים אסא ביו"ט שני ולפי זה הוה קס"ד דרבינא דביו"ט שני דקיל לא בעינן כדי שיעשו ואסיקנא דאפילו ביו"ט שני נמי בעינן כדי שיעשו וא"ת ואמאי מצרכינן להריח כדי שיעשו דהא מחובר מותר להריח בו בשבת ויו"ט כדאמרי' בסוכה (דף לז:) הדס במחובר מותר להריח בו מ"ט כיון דלריחא קאי לא אתי למיקלייה אתרוג במחובר אסור להריח בו כיון דלאכילה קאי אי שרית ליה אתי למקלייה י"ל דכיון דא"א (ב) להם להשתמש ממנו במקום זה אלא ע"י הגזיזה אסור להריח בו דמ"מ הרי הן כהנין עכשיו ממלאכת יו"ט ואיכא למיגזר שמא יאמר לנכרי לגוזזו ומ"מ הגאונים ז"ל גורסים שם בהפך הדס במחובר אסור להריח בו דכיון דלריחא קאי ליכא הכירא ואתי למקלייה אתרוג דלאכילה קאי לא אתי למקלייה :

אמר האי ודאי מאתמול עקורה הוי מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכל שכן הא דאדעתא דנכרים אתא שרא להו רבא למזבן מיניה כיון דחזא דקא מפשי ומייתו אסר להו : *הנהו בני גננא דגזו להו נכרי אסא ביומא טבא לאורתא שרא להו רבינא לאורוחי לאלתר אתו ושיילוהו לרבא אמר להו בעינן בכדי שיעשו : אמר רבה בר רב הונא אמר רב הסוכר אמת המים מעיו"ט ולמחר השכים ומצא בה דגים (א) מותרין דהא כבר נצודו מעיו"ט והוו להו מוכנין וחיה שקיננה בפרדס כגון איל וצבי וכיוצא בהן וילדו עפרים ועדיין הם קטנים ואינן צריכין צידה אין צריכין זימון ומותרין ביום טוב ודוקא בפרדס הסמוך לעיר דחזי להו דדעתיה עלוייהו אבל בפרדס שאינו סמוך לעיר צריכין זימון והני מילי בדידהו אבל באימייהו כיון דבעינן צידה לא מהני להו זימון : **מתני'** א בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא א"כ יודע שיכול לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום ר"ע אומר אפילו כזית חי א מבית טביחתה שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אבל מביאה בידו איברים איברים : **גמ'** *) ת"ר ב אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה ואם היו רבים צריכין לו מותר : **מתני'** ג בכור ב שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה *אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מעיו"ט אין זה מן המוכן : **גמ'** במאי קא מיפלגי ברואין מומין ביו"ט קא מיפלגי ר' יהודה סבר רואין מומין ביו"ט ור"ש סבר אין רואין מומין ביו"ט ואע"ג דקי"ל (ב) דר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה בהא קי"ל כר"ש

*) מכילתין כה :

הסוכר אמת המים. סותמה שלא יכנסו בה דגים משתחשך : בפרדס · מקום המשתמר שאין הולד יכול לברוח וקל לנודו : בפרדס הסמוך לעיר. דחזי ליה כל יומא ודעתיה עילויה וכמו שזימנו דמי אבל פרדס שאינו סמוך לעיר אי זמין אין ואי לא זמין לא דאסוחי אסח דעתיה מיניה :

מתני' בהמה מסוכנת. שהוא ירא שלא תמות ואינו צריך לה שכבר סעד סעודתו אלא מחמת הפסדו הוא שוחטה : לא ישחוט אא"כ יודע שיש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי · ומוכח בפרק אלו עוברין (דף מו:) דאע"פ שאינו אוכל כיון שהיה יכול לאכול סגי ולישנא דמתני' הכי דייק : מבית טביחתה· שהוא מזומן ומופשט מעורו ועומד · לא יביאנה במוט ובמוט'. בשני בני אדם משום דאושא מילתא ומזלזל ביו"ט ואע"ג דמפיש בהלוכא ואמרי' בפרק מפנין (דף קכז·) דמעוטי בהלוכא עדיף שאני הכא דכיון דמביא במוט ובמוטה מיחזי כעובדין דחול ואיכא מ"ד דלא מיתסר אלא במסוכנת שיש לה קול שלא נשחטה לגמרי בשביל יו"ט אבל בריאה ששחטה לצורך יו"ט מביאה אפי' במוט ובלבד שישנה אם אפשר לשנות וכענין שאמרו בפרק המביא כדי יין [דף כט:] לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא על כתפו או לפניו אבל אחרים אומרים דה"ה לבריאה ומסוכנת אורחא דמילתא נקט שאין דרך לשחוט את הבריאות בשדה אלא בביתו וכן דעת הרמב"ם ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל שאינו נוטל את עורה שלא התירו אלא בשוחט מדעתו ביו"ט שהתירו סופה משום תחלתה כדי שלא ימנע משמחת יו"ט אבל בשוחט את המסוכנת לא והכי מוכח בירושלמי דפרקין דגרסי' התם תני אבל מביאה ע"ג עורה כילד הוא עושה מפשיט ממנה אבר אחד ומביאה עמו : **גמ'** ת"ר אין הסומא יוצא במקלו·דאיכא זילותא ביו"ט נראה דרך חול וא"ת והא תנן בפרק במה אשה (דף סו·) הקטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ורבי יוסי אוסר וכו' סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן בשבת וגבי סומא מאי שנא י"ל דקטע שאני לפי שאינו יכול להלך אלא בסמוכות אבל סומא איפשר לו בלא מקל ולפיכך קטע שאינו יכול להלך בלא מקלות יוצא בהן בשבת וכן כתבו בתוספות : **ואין** יוצא בכסא· פירוש דרכן היה להוציא אנשים חשובים בכסא ע"ג בני אדם שלא ידחפום בני השוק או שלא יטנפו בדרכים והוא כעין עובדין דחול וכשרבים צריכין לו לא חיישינן להכי : **גרסי'** בגמ' אגא אפיקתיה לרב הונא מהיני לשילי ומשילי להיני· כלומר ביו"ט בכסא ודקדקו ממנו בעלי התוספות ז"ל דמהא שמעינן דהיני ושילי בתוך התחום נינהו ואפ"ה אמרינן [בב"ב קנ:] כי קיימיתו בהיני כתובו בהיני ואע"ג דמסרי לכו מילי בשילי והיינו בשטרי דלאו אקניתא אבל בשטרי אקניתא דכתבינן יומא דמסירת מילי ה"ה נמי דכתיבנא דוכתא דמסירת מילי ולא דוכתא דקיימי ביה ואע"פ ששתיהם בתוך התחום : **מתני'** בכור שנפל לבור.בכור בזמן הזה שאינו נשחט בלא מום מפני שקדשים הוא דמאליו קדוש והשוחטו כשהוא תם שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת : שנפל לבור.וירא שמא ימות שם : מומחה.בקי במומין להבחין בין מום עובר למום קבוע : אם יש בו מום. על כרחך רבי יהודה מוקצה אית ליה ובמום הנופל ביו"ט לא הוה שרי ליה דלאו דעתיה עליה מאיתמול וה"ק בכור בעל מום שלא הראהו מבעוד יום לחכם להתירו ונפל לבור ביו"ט ירד מומחה ויראה מום שהיה בו אתמול אי מום קבוע הוא יעלה וישחוט דמשום מוקצה ליכא דמאיתמול דעתיה עילויה [דהא רואים מומין ביו"ט סבירא ליה]:אין זה מן המוכן·ר"ש סבירא ליה דאין רואין מומין ביו"ט דהוה ליה מתקן*)וכדן את הדין ומ"ה אסר לי' משום מוקצה אפי' בקרו חכם דהכי דייקא לישנא דאינו מן המוכן וה"נ מפרשים לה משום מוקצה בסוף פר' כירה (דף מו:) ומשום טעמא דמי יימר דמיזדקיק ליה חכם ואע"ג דהתם אמרי' מי יימר דנפל ביה מום קבוע וע"כ בשיש לו מום מעיו"ט עסקינן דאי לא לא הוה שרי ליה ר"י התם לאו דוקא אלא כולהו מי יימר קא חשיב וה"ה דבמי יימר דמיזדקיק ליה חכם לחודיה סגי וכדמוכח התם: **גמ'** במאי קא מיפלגי ברואין

*) נ"ל או כדן

הוא דמאליו הוא קדוש והשוחטו כשהוא תם הרי הוא כשוחט קדשים בחוץ וענוש כרת : שנפל לבור : וירא שמא ימות שם : מומחה. בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר : אם יש בו מום . על כרחיך ר' יהודה מוקצה אית ליה ובמום הנופל ביום טוב לא הוה שרי דלאו דעתיה עליה מאתמול . והכי קאמר בכור בעל מום שלא הראהו מבעוד יום לחכם להתירו ונפל לבור ביום טוב . ירד מומחה ויראה מום שהיה בו מאתמול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט דמשום מוקצה ליכא דמאיתמול דעתיה עילויה : אין זה מן המוכן . לאו משום מוקצה אסר ליה דהא לית ליה מוקצה אלא לפי שבהתירו ביום טוב נראה כמתקנו והוה ליה כדן את הדין והכי קאמר אין התרתו היתר ואינו מוכן להכשר: גמ' במאי קא מיפלגי. דהא ודאי משום מוקצה לאו טעמייהו דאפכא שמעינן להו : ור"ש סבר אין רואין . דהוה ליה כיושב ודן את הדין : ואע"ג דקיימא לן וכו'. כללא דמשמעתא כל בכור שנולד בו מום בין שנולד בו מערב יו"ט בין שנולד בו ביו"ט אפילו עבר ובקרו אינו מבוקר ואם נולד ביו"ט

בין השמשות והיכא תרי לישני בלישנא קמא אמר ליה יש מוקצה לחצי שבת ובלישנא בתרא אמר ליה אין מוקצה לחצי שבת ומסתבר כלישנא בתרא דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולכך לא הביאה ה"ר אלפס : בהמה

המאור הקטן

והא דאמרינן אסור להראות סכין לחכם ביום טוב פירשה הרי"ף ז"ל משום גזירה שמא יצא חוץ לתחום ובפרק משילין נראה שאין לגזור משום תחומין למאן דאמר תחומין דרבנן וה"ר שלמה ז"ל פי' משום דאוושא מילתא ונראה כמו שדעתו למכור באיטליז ולי נראה ראיית סכין כראיית בכור היא שמעכבת השחיטה ונראה כמתקן וכדן את הדין :

מלחמת ה'

ועוד והא דאמרינן אסור להראות סכין לחכם ביום טוב כו' עד שאין לגזור משום תחומין למ"ד תחומין דרבנן : **אמר** הכותב רבים סוברים דתחומין שלש פרסאות דאורייתא הם ומשום הכי חיישינן בהולכת סכין שמא ילך אחר חכם שלש פרסאות וגבי רוכבין על גבי בהמה אין לחוש שמא יצא שלא לדעת חוץ לשלש פרסאות אלא באלפים אמה שהוא מקום קרוב הוא שיש לחוש כשלא ילך ברגליו שמא לא יכוין את התחום ומשום הכי אקשינן שמע מינה תחומין דאורייתא אבל לגבי להראות סכין לחכם חוששין שהרי צריך להוליכה אחריו כנגד מתנה ישראל אע"פ שהוא בקי כל שכן למי שאינו בקי לפיכך חוששין לתחומי שלש פרסאות שהוא רגיל להוליך שם סכין אחר חכם בחול שאין החכמים מצויין בכל מקום בתוך התחום הלואי בכמה תחומין ימצאו וזה בלא דעת מקצת הגאונים בתחומין והוא כתוב בהלכות ולא אין דעתנו ולא דעת בעל המאור כן וגם דברי רבינו הגדול ז"ל הנו מוציאין אותם מן הדעת הזו אבל יש לומר דודאי לא חששו בתחומין שמא לא יהא מכוין בה ברוכב אלא לדברי האומר תחומין דאורייתא אבל במוליך סכין לחכם שהוא מחזר אחריו ויוציאהו חוץ לתחום צריכה לו גזירה קרובה היא ואפילו בשל דבריהם גזרינן והדר ביה כמה גזירות בתלמוד משום איסורין של דבריהם ביו"ט בשבת ולמעלה גזרו בתחומין משום אמירה לנכרי בלבד וטעמו של בעל המאור ז"ל אינו דראיית סכין כראיית טריפה הוא וכשאר ההוראות שמותרות ביום טוב ואינו דומה לראיית בכור שהוא יוצא מכלל קדשי מזבח לפסולי המוקדשין בהתירה או נמצא שהוא מתיר את האיסור ואם היה טעמו עיקר אף תלמיד חכם אינו רואה לעצמו וטוב נזה ומזה גזירה שמא ישהה במשחזתו :

ב מיי' פ"ק מהל' יו"ט ופרק ה' סמג לאוין עה טור או"ח סי' תצח:
ב מיי' פרק ה מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקכב :
ג מיי' פרק ב מהל' יו"ט ומיי' פרק כה וכז מהל' שבת סמג לאוין סה טור או"ח סי' תצח :

הגהות הב"ח

(א) דגורס כצ"ל: (ב) נ"ב ולקמן בסוכה פרק לולב הגזול סי' אלף לו בר"ן ד"ה והאמר רבה פי' בענין אחר :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ואינם מחוסרים צידה: (ב) נ"ב עי' עירובין פ"ד ברי"ף סימן תרי"ה :

שיטת ריב"ב

הסוכר אמה המים. סותמה שלא יכנסו בה דגים מבחוץ משתחשך ואת אלה הכין והזמין על ידי מעשה זה : בפרדס. מקום המשתמר ...

לשון ריא"ז

א ואפילו כזית מבית שחיטתה שהוא אוכל בלא הפשט וניתוח שאין חוששין בה לטרפה שרוב בהמות כשרות הן ואם יש לו שהות להפשיט ולנתח אל יאכל בלי הפשט וניתוח שנראה דרך רעבתנות ופעמים טרפה והרי עלתה בידו שגגה ולא התירו בה אלא השחיטה שמא תמות ...

ברואין מומין ביו״ט קא מיפלגי׳ כדפרשינן במתניתין : אמי וורדינאה. שהיו פניו דומין לוורד: מאיתמול הוי חזי. אם קבוע אם עובר: וביו״ט שיולי משייל. דראיה לחודיה היא דחשיבא כמתקן ודן את הדין אבל היתר חכם אחר שראוהו מעיו״ט כיון דהיתרו הוי מחמת ראייתו וראיה מאיתמול הוות אין כאן תקון כלל ופעמים שהיה טרוד בעיו״ט ומשראה המום אומר לו לך עכשיו ובא למחר והיה שאלו על המום איך בא לו מפני שנחשדו כהנים על הבכורות להטיל בהן מום כדתנן [בכורות לה:] כל המומין הראויין לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנין רועי כהנים אינם נאמנין וצריך להביא עדים שמאליו בא לו : ההוא גברא· כהן היה : דלי עיניה · נשא עיניו : הולא · גדר של קוצים : הוו שערי בהך גיסא דהולא· שעורים היו מושלכים מעבר לגדר והבכור לעבר השני: ובזעיה לשפתיה· בזעא שפתו והיא שנויה במומי הבכור שפתו שנפגמה שלעולם היא ניכר : את גרמת ליה. מדעתך נתת את השעורים שם שנחשדו על הבכורות מפני טורח גדול והוצאה שהוטל עליו שישראל אינו מטפל בו אלא ג׳ חדשים ונותנו לכהן: לא יהיה קרי. ביה לא (ב) יהיה : אמר מום ואמר כל מום· אי כתיב מום ולא כתב כל מום לא היה לי לאסור הגרמא אלא נתינת מום ממש אבל עכשיו אמר מום לאסור נתינת מום ממש ואמר כל מום לאסור הגרמא: ואע״ג דקי״ל כר׳ שמעון. אמרינן בגמרא שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן כלומר שאם עבר ובקרו מבוקר ושוחטו לכתחלה ואין בו לא משום תקון ולא משום דין מאחר שלא היתה בו חזקת איסור לעולם ומיהו דוקא דיעבד אבל לכתחי׳ לא מבקרינן ליה: גרסי׳ בגמרא [דף כו:] בעא מיניה הלל מרבה יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת ומוקמינן לה כגון דהוה חזי בין השמשות ובתר הכי אידחי כגון גרוגרות שכנסו עליהם גשמים והדר איחזו כלומר שיבשו אי אמרינן דכיון דאידחי לחצי שבת אידחי לכולי יומא כי היכי דאמרי׳ מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא ולא איפשיטא בעיין הלכך נקיטינן דאין מוקצה לחצי שבת דדרבנן היא ולקולא מיהו אי איתקצאי לבהש״מ ליכא ספיקא דאיתקצאי לכולי יומא : וגרסי׳ בגמ׳ תו [שם] מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין אותו מותר כלומר גרוגרות וצמוקין שהיו מוקצין מחמת שלא נתייבשו כל שיבשו כל בה״ש אע״ג שלא ידע באותה שעה שיבשו אלא שנודע לו לאחר מכאן מותר ולא אמרי׳ כיון שהיה סובר בהש״מ שלא יבשו עדיין הרי הוקצו לו באותה שעה ואתקצו לכולי יומא דליתא ואמרינן נמי בגמרא דמוקצה דחזי ולא חזי דאיכא איניש דאכלי ליה ואיכא איניש דלא אכלי ליה דאי אזמניה נפק ליה מתורת מוקצה ואי לא לא: **מתני׳** בהמה שמתה וכו׳ חלה שנטמאת· אינה ראויה לכהנים דהא באכילה אסורה ובהסקה או לתתה לכלבים אסור דאין מבערין קדשים טמאין מן העולם ביו״ט ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא דהא אין מדליקין בשמן שריפה ביו״ט הבערה לצורך היא דהדלקת נר ביו״ט צורך אכילה היא ומותר ואפ״ה בשמן שריפה לא והוא שמן של תרומה שנטמאת דגזירת הכתוב הוא שאין קדשים טמאים מתבערין ביו״ט דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב באש ישרף הלכך מלאכה הוא : **גמ׳** תרגמה זעירי. ואוקי מתני׳: בבהמת קדשים· שאסורה בהנאה וטעונה קבורה ואינה נפדת דבעי׳ העמדה והערכה א״נ אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואפי׳ למ״ד פודין ביו״ט לא פרקינן לה הלכך לא חזיא : **הא** דחולין שרי לטלטולה·דכיון דמסוכנת הויא מעיו״ט דעתיה עילויה השיג עליו הר״ז הלוי ז״ל משום דבגמ׳ אמרי׳ בפלוגתייהו דר׳ יהודה ור״ש דמחתכין את הנבלה לפני הכלבים ור׳ יהודה אומר אם לא היתה נבלה מעי״ש אסורה לפי שאינה מן המוכן דמודה ר״ש בבעלי חיים שמתו שאסורין ופלוגתייהו במסוכנת דוקא הלכך לדברי הרב אלפסי ז״ל שפסק בסוף מכילתין ביו״ט כר׳ יהודה דאית ליה מוקצה אפי׳ בהמה מסוכנת של חולין שמתה לא יזיזנה ממקומה ואפשר שהרב אלפסי ז״ל היה גורס כמו שכתוב במקצת נוסחאות בגמ׳ הכא במאי עסקינן במסוכנת ודברי הכל כלומר דבמסוכנת אפי׳ ר׳ יהודה מודה דשריא ובבריאה אפי׳ ר׳ שמעון מודה דאסורה כי פליגי בחולה מאתמול ומתה בשבת או ביו״ט אבל זו הגרסא אינה בעיקר הנוסחאות: **מתני׳** אין נמנין על הבהמה בתחלה ביו״ט· לפסוק לה דמים : אבל שוחט הוא· בלא פיסוק דמים ומחלקין אותה ביניהם ולמחר יפסוק להם דמים ובגמ׳ אמרי׳ היכי עביד כלומר הא דקתני שוחט הוא ומחלקה ביניהם היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמים ואמרינן דמביא ב׳ בהמות שוות *מעיו״ט ומעמיד זו אצל זו ואומר זו כזו כלומר ראו שזו כזו ולמחר שמין את זאת הנותרת: נ״א ביו״ט **רבי** יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד כלי וכנגד קופיץ· טבח המוכר בשר במשקל אף על פי שאסור לשקול בשר בליטרא דהיינו מעשה חול מותר הוא לשקול כנגד כלי וכנגד קופיץ סכין גדול דאיכא שינוי ולאו מעשה חול: אין משגיחין. אין מעיינין :

נר מצוה · תורה אור

דאמרי׳ *אמי וורדינאה חזי בוכרא דבי נשיאה הוה סבר דלא למיחזי ביומא טבא אתו אמרי ליה לרבי אמי אמר להו שפיר עבד דלא חזי איני והא ר׳ אמי גופי׳ הוה חזי ר׳ אמי מאיתמול הוה חזי *וביומא טב שיולי הוא דקא משייל היכי הוה עובדא כי ההוא גברא דאייתי בוכר׳ לקמיה דרבא אפניא דמעלי יומ׳ טבא בהדי דקא יתיב רבא וחייף רישי׳ דלי עיניה וחזייה למומי׳ א״ל זיל האידנא ותא למחר למחר אתא לקמי׳ א״ל אימא לי גופיה דעובדא היכי הוה א״ל הוו מנחן שערי אחורי דהוצא בהדי דקא עייל לרישי פרטי׳ (א) לשפתיה א״ל ודילמא את גרמת לי׳ א״ל לא מכלל דגרמא אסיר ומנין ״דגרמ׳ אסיר אמר אביי דתניא °כל מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יהיה מום בידים מנין שלא יגרום לו ע״י ד״א שלא יביא בצק ודבילה ויניח לו לגדי ע״ג אזנו כדי שיבוא הכלב ויטלנו ת״ל כל מום אמר מום ואמר כל מום: **מתני׳** ״בהמ׳ שמתה לא יזיזנה ממקומה מעשה ובאו ושאלו את ר״ט עליה ועל החלה שנטמאת ונכנס לבה״מ ושאל ואמרו לו לא יזיזם ממקומן : **גמ׳** °תרגמא זעירי בבהמת קדשים והיתה מסוכנת מעיו״ט טעמא דבהמת קדשים דאין מאכילין אותה לכלבים הא דחולין שרי לטלטלה דכיון ״דמסוכנת היא מעיו״ט דעתיה עילוי׳ מאיתמול להאכיל לכלבים ולפיכך שרי לטלטלה דיקא נמי דקתני מעשה ושאלו את ר״ט עליה ועל החלה שנטמאת כלומר הבהמה שמתה דומיא דחלה שנטמאת היא דאינה ראויה לכלום ש״מ : **מתני׳** ״אין נמנין על הבהמה בתחילה ביו״ט אבל נמנין עליה מעיו״ט ושוחטין ומחלקין ביניהן ר׳ יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד כלי או כנגד הקופיץ וחב״א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר : **גמ׳** מאי אין נמנין אמר רב יהודה אמר שמואל אין פוסקין דמים על הבהמה בתחילה ביו״ט אלא היכי עביד אמר רבא מביא שתי בהמות ומעמידן זו כנגד זו ואומר זו כזו תנ״ה לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתים אבל אומר לו הריני עמך למחצה ולשליש ולרביע: *וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר:

מאי

רש״י

מאיתמול הוה חזי · אם קבוע או עובר היה : וביו״ט שיולי הוה משייל · פעמים שהיה טרוד בעיו״ט ומשראה המום בעיו״ט הוא בא למחר ושאלו על המום איך בא לו מפני שהכהנים נחשדו על הבכורות להטיל בהן מום : דלי עיניה · נשא עיניו וראהו : הוצא · גדר של קוצים : הוה שדיין שערי בהך גיסא דהוצא.שעורין היו מושלכים מעבר הגדר והבכור היה לעבר השני : פרטיה · קרע את שפתו והוא מום קבוע · ואמר כל מום · לאסור גם הערמה : **מתני׳** חלה שנטמאת · אינה ראויה לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם ולהסקה וליתנה לכלבו נמי אסור דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו״ם דקי״ל אין שורפין קדשים ביו״ם ואפילו לצורך דתנן אין מדליקין בשמן שריפה ביו״ם ומפרש מאי שמן שריפה שמן תרומה שנטמאת [וטעמא] משום דרחמנא אחשביה להבערתו דכתיב באש ישרף לכך מלאכה היא : **גמ׳** בהמת קדשים · שאסורה בהנאה וטעונה בקבורה ואינה נפדית דבעיא העמדה והערכה אי נמי אין פודין קדשים להאכילן לכלבים ואפי׳ למ״ד פודין ביו״ט לא פרקי ליה הלכך לא חזיא : והיתה מסוכנת · לרבותא נקט : **מתני׳** אין נמנין · מפרש בגמרא מאי היא : אבל שוחט הוא · הטבח בלא פיסוק דמים : ומחלקין · אותה ביניהם ולמחר יפסוק לה דמים : **גמ׳** אין פוסקין דמים · דמקח וממכר בשבת וביו״ט אסור : היכא עביד · דקתני אבל שוחט ומחלקין ביניהן היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה בלא פיסוק דמים : מביא ביו״ט · ב׳ בהמות שוות ויאמר זו כזו ומחר ישומו זאת הנותרת : הריני עמך · הריני נמנה עמך על בהמה זו בסלע : **מתני׳** רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר · הטבח המוכר בשר במשקל אע״פ שאסור לשקול בליטרא דהיינו עובדא דחול מותר הוא לשקול כנגד הכלי : וכנגד הקופיץ · סכין גדול דאיכא שינוי דלא

כוי

שלטי הגבורים

א בהמה שהיתה מסוכנת מערב יום טוב ומתה ביום טוב מותר לטלטלה אפילו לרבי יהודה היתה בריאה ומתה אפילו לרבי שמעון אסורה היתה חולה קצת פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון השוחט בהמה ביום טוב צריך שלא יבדוק עד שיפשיט שאם ימצא טרפה לא יהיה רשאי להפשיטה ובענין טלטול הבשר נראה שפוסק במוקצה כרבי יהודה ביום טוב אסור ולר״ת שפוסק כרבי שמעון שרי ובענין מכירה לנכרי נראה דמותר כדרך שמותרו מכירה לישראל שלא ישקול ולא יזכור סכום דמים ואם אינו מאמינו יקח ממנו משכון שאם לא כן לא ישחטו ואתי לאימנועי משמחת יום טוב כדאמרינן גבי נתינת עורות לפני הדורסן :

שיטת ריב״ב

ומומו עמו ועבר ובקרו ה״ז מבוקר: ההוא גברא· כהן:היכי הוה.לפי שנחשד על הבכורות להטיל בהם מום : הוצא גדר של קוצים: פרטיה לשפתיה . והוא שנויה במומי הבכור שפתו שנפגמה: את גרמת ליה . מדעתך נתת את השעורים לשם כדי שיכניס ראשו שם: לא יהיה קרינא ביה לא יהיה : מתני׳ בהמה שמתה וכו׳ חלה שניטמאת . אינה ראויה לכהן דהא באכילה אסור׳ ולהסיקה או לתתה לכלבים אסור שאין מבערין קדשים טמאין ביו״ט דרחמנא אחשבה להבערתן דכתב באש ישרף הלכך מלאכה היא : גמ׳ תרגומה זעירי למתני׳ דקתני בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה בבהמת קדשים והיתה מסוכנת מערב יום טוב טעמא דבהמת קדשים הוא דאין מאכילין אותה לכלבים הא דחולי שארי לטלטולה וכו׳ ובגמרא מיתהזי דפלוגתייהו דר׳ יהודה ור״ש לחתוך נבלה לפני הכלבים במסוכנת מעיו״ט היא ר׳ יהודה אוסר אם לא היתה נבלה מעיו״ט ור״ש מתיר דלית ליה מוקצה אלא בבעלי חיים שמתו אבל במסוכנת לא והאי אוקמתא דזעירי אזלא כר״ש והרב ז״ל פסק בכל מוקצה דיום טוב כר׳ יהודה הלכך אפילו במסוכנת דחולי לא יזיזנה ממקומה לטעמו של הרב ז״ל וקשיא דידיה אדידיה ואית דגרסי בגמ׳ הכא במאי עסיקי׳ במסוכנת ודברי הכל כלומר אפילו בבהמה בריאה אפילו ר״ש מודה שהיא חשובה כמתה לא נחלקו אלא בחולה מאיתמול ומתה בשבת או ביום טוב ויש בזה סמך לדברי הרב ז״ל והרב דודי ז״ל כתב אנו אין אנו גורסין אלא הכא במאי עסקי׳ בגמ׳ במסוכנת כלומר ובמסוכנת היא מחלוקת ר׳ יהודה ור״ש וסתם מתני׳ כר׳ שמעון אליבא דזעירי וכבר כתבנו דעת הרב דודי ז״ל בהורת המוקצה ולטעמיה לא קשיא ולא מידי דאע״ג דסתם לן תנא בעלמא כר׳ יהודה הני מילי במוקצה שהוא אסור מאליו בשבת כגון בקוע עצים מן הקורות ומן הקורה שנשברה ביום טוב וכל כיוצא בו שהוא הוא המוקצה שאסור ביום טוב ואין אנו חוששין אם סתם לן תנא הכא ביום טוב כר״ש במאחר שהוא מותר בשבת כדסתם לן תנא במוקצה דשבת כר״ש דתנן גבי שבת מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים גם ביו״ט הוא מותר וכבר בררנו הענינין הללו בתחלת פרק ראשון : מתני׳ אין נמנין . בגמ׳ מפרש מאי היא : אבל נמנין עליה מערב יו״ט ושוחטין ומחלקין ביניהן ביו״ט: קופיץ. סכין גדולה דאיכא שינוי לא הוי מעשה דחול : גמ׳ אין פוסקין דמים·דמקח וממכר בשבת וביום טוב אסור : היכי עביד · דקתני לקמן במתני׳ אבל שוחט הוא טבח ומחלק ביניהם היכי עביד שידע מחר כמה היתה שוה הבהמה שאכלו אתמול : מביא שתי בהמות · שוות ביום טוב ואומר זו שוה כזו ולמחר שמין את זאת הנשארת : תניא נמי הכי. כשמואל דאמר אין פוסקין דמים ביום טוב : הריני עמך . בבהמה זו : פים׳ וחכמים אומרים וכו׳ :

עין משפט

א מיי׳ פרק ו מהל׳ בכורו׳ טור יו״ד סימן שיג :

ב מיי׳ פרק ב מהל׳ יו״ט טור או״ח סי׳ תקיח :

ג מיי׳ פרק ד מהל׳ יו״ט סמג לאוין עה טור או״ח סי׳ תקז :

הגהות הב״ח

(א) נ״ב הוצא: (ב) יהיה כצ״ל:

המאור הקטן

מתני׳ בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה כתב עליה הרי״ף ז״ל תרגומא זעירי בבהמת קדשים ובמסוכנת ובסוף מסכת שבת מייתינן לה להא דזעירי למיפשט מינה דזעירי כר׳ שמעון סבירא ליה והרי״ף ז״ל פסק גבי יו״ם כרבי יהודה הלכך אפילו במסוכנת דחולין לא יזיזנה ממקומה לטעמו של הרב ז״ל וקשיא דידיה אדידיה ואית דגרסי הכא במאי עסקי׳ במסוכנת ודברי הכל כלומר בבעלי חיים אפילו ר׳ שמעון מודה שאסירין ובמסוכנת מאתמול אפילו רבי יהודה מודה דהיא חשובה כמתה ולא נחלקו אלא בחולה מאתמול ומתה בשבת או ביום טוב ויש בזה מעט סמך לדברי הרי״ף ז״ל ואנו אין אנו גורסין אלא הכא במאי עסקינן במסוכנת כלומר ובמסוכנת היא מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון וסתם מתני׳ כר״ש אליבא דזעירי אבל אליבא דרב נחמן דאמר דנבי יו״ם סתם לן תנא כר׳ יהודה איכא למימר דלא מוקי׳ לה בבהמת קדשים ואע״ג דקתני עליה ועל החלה שנטמאה מעשה שהיה כך היה ולא אמרי׳ מה חלה דקדישא אף בהמה דקדישא וסתם מתני׳ דלא כר׳ שמעון ואיכא למימר לעולם ר״נ כזעירי מוקים לה בבהמת קדשים הא דחולין שריא ומנו דאשתראי בשבת אישתראי נמי ביו״ם דליכא מידי דבשבת שרי וביו״ם אסיר כמו שבירורנו בתחלת זו המסכתא ודאמרי׳ דסתם לן תנא ביו״ם כר׳ יהודה במוקצה שהוא אסור מאליו בשבת כמו בקוע עצים מן הקורות ומן הקורה שנשברה ביום טוב וכל כיוצא בו שהוא הוא המוקצה שאסור ביום טוב ואין אנו חוששין אם סתם לן תנא הכא ביום טוב כרבי שמעון שאחר שהוא מותר בשבת גם ביו״ם הוא מותר ולנו הסברא הנכונה נטמה :

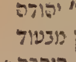
א מיי' פרק ד מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקט :

גמ' מאי כל עיקר. נימא וחכמים אוסרין : אפי' לשמרה מן העכברים . אין נותנין במאזנים התלויין: בתריטא. היא טבעת שתולין אותה בה כששוקלין דנחזי שנתנה שם לשם משקל: ר' חייא ור"ש ברבי . כשהיו חולקין בשר ביניהם היו שוקלין אותו מנה כנגד מנה : טבח אומן אסור לשקול בשר ביד. לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוין דבחול נמי אורחיה [הוא] כיון דאומן הוא ויודע לכוין משקל כנגד משקל בידיו ואחרים פירשו שהוא יודע לכוין משקל הבשר בלא ליטרא ואסור שהרי הוא כמאזנים : אסור לשקול בשר במים . שיש נר מצוה לו סימנין בכלי ונותן בו מים והסימנין מודיעין אותו כמה המים עולה למעלה בשביל ליטרא בשר : אסור לעשות בית יד בבשר. נקב לאחוז בו שנראה כעושה כלי ביו"ט וביד שרי דלאו דרך חול הוא ולא דמי לעושה כלי: סימן בבשר. שלא יחליפנו הנושאו: אתלת קרנתא. כשהיה משלח בשר לביתו היה רגיל לעשות החתיכה בת ג' קרנות וכבר מכירין אנשי ביתו שזה היה סימן שלו : מתני' אין משחיזין את הסכין ביו"ט. בגמרא מוכח דלהשחיזה אפילו במשחזת של עץ כדי לחדדה אסור : אבל משיאה ע"ג חברתה. שאין דרכו בחול בכך : גמ' מאן תנא דהשחזה עצמה אסור. כלומר אפילו במשחזת של עץ כדי לחדדה : אמר רב חסדא דלא כרבי יהודה. דמתיר במכשירי אוכל נפש : (ג) ומיהו ה"מ לתקן אבל לעשות כלי לא דמודה רבי יהודה דפליג במתניתין דתנן [דף לב:] אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי. ואין חותכין את הפתילה לשנים : כל הני מילי מעליותא תדרשו משמאי. נראה שהביאה הרב אלפסי ז"ל אף על גב דבהשחזת סכין מסקינן דהלכה ואין מורין כן משום דאיכא מכשירין שמורין בהן כרבי יהודה כגריפת תנור שאין כל המכשירין שוין כמו שכתבתי למעלה [סי' תתפד ד"ה כי קאמינא כו'] : אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף הוה קאימנא קמיה דרבא והוה קא מעבר סכינא אפומא דדיקולא. מספסף הסכין ע"פ הכל : וקסבר הלכה ואין מורין כן. דנהי דהלכה דמותר להשחיז את הסכין במשחזת של עץ אפי' לחדדה כרבי יהודה אפ"ה אין מורין כן לכל כדי שלא יבא להשחיזה במשחזת שלה דבכי האי גוונא אפילו רבי יהודה מודה לפי שהוא עושה כלי (א) ומשמע לי דהיינו טעמא דמודה ר' יהודה שאסור לעשות (ג) כלי אע"ג דכיון דשרא רחמנא מכשירין מדכתי' לכם ודאי מלאכה גמורה היא *) ולא שרא בהו היינו טעמא לפי שאי אפשר להתיר במכשירין יותר מבאוכל נפש עצמו וכיון שאסור לטחון ולרקד אלמא לא שריא באוכל נפש מלאכות הנעשית לזמן מרובה בין שתאמר שהוא מדאורייתא או מדבריהם ע"פ מה שכתבנו למעלה [ריש פירקין] וכיון שכן אי אפשר להתיר במכשירין יותר מזה וכל שהוא עושה כלי הדבר ברור שהיא מלאכה הנעשית לימים הרבה ומ"ה רבא דסבירא ליה כר' יהודה לא הוה מעבר סכינא אלא בדקולא ולא במשחזת ורב יוסף אפומא דרחיא כדאיתא בגמרא אבל במשחזת לא דהוה ליה עושה כלי ולפיכך כתב הרב אלפסי ז"ל בסמוך דדוקא אגב ריחיא או אגב דיקולא אבל במשחזת לא ואע"פ שאפשר לדחות ולומר דרבא [ורב יוסף] דבגמרא משום דקיימי *רב נחמיה ורב יוסף קמייהו לא משחזי במשחזת של אבן דכיון דסבירא להו דאין מורין כן לא הוה מצי לאהדורי ולמימר להני רבנן דקיימי קמייהו דכדרבנן עבדי דבגמרא מוכח דלרבנן במשחזת של אבן אפילו להעביר שמנוניתה אסורה אבל אין ה"נ דהיכא דלא הוי איניש בהדייהו דבמשחזת של אבן משחזי כר' יהודה אפילו הכי כיון דלא חזינן דעבדי אלא הכי מנא לן לאהדורי בתר קולי · ועוד דמשמעתא דלקמן מוכחי· דבמשחזת אפי' לר' יהודה אסור ומש"ה אסרינן להראות סכין לחכם וסכין שעמדה דלא פסקה אפי' אגב דוחקא כמו שנכתוב בסמוך בס"ד וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק רביעי מהלכות יום טוב : אמר רבא סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט. פרש"י ז"ל אע"פ שעמדה מחריפותה שלה מאתמול משום דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שיהא צריך לחדדה ונראה לי שהזקיקו לומר כן דאי בשעמדה ביו"ט מאי אתא לאשמועינן פשיטא דלר' יהודה שרי אבל אחרים פירשוה שעמדה ביו"ט דוקא ואיפשר דקמ"ל דאע"פ שעמדה אין בה משום תקון כלי. ודאמרינן ה"מ דפסקי' אגב דוחקא. פרש"י ז"ל דאם אינה חותכת כל עיקר אסור לחדדה דטרחא יתירה הוא ויותר נכון לומר דכי לא פסקיה כלל כי מחדד לה משוי לה מנא ואסור אי נמי דחיישינן שמא יבא להשחיזה במשחזת כדברי הרמב"ם

*)[כס"י הגי' ובר"א]

ריש"י

הוה מוכלא דחול: גמ' מאי כל עיקר · מאי אתי לרבויי נימא וחכמים אוסרים: אפילו לשומרו מן העכברים · אין נותנין אותה במאזנים התלוים ביתד גבוה : והוא דתליא בתריטא · בטבעת שתולין אותה בה כששוקלין משום דמיחזי כאלו נותנה לשם משקל: ביד · לאחוז ליטרא בידו אחת והבשר בידו שניה לכוון דבחול נמי כיון דאומן הוא אורחיה בהכי : במים · יש בכלי שנתות וסימנים בכלי גדול שנותנין בו מים והסימנין מודיעין כמה המים עולין למעלה בשביל הליטרא בשר שכבר שיערו לכך : בית יד · נקב לאוחזו בו : וביד · לנקב באצבעו שרי דלא דרך חול הוא אבל בסכין דרך חול הוא כשמוכר בשר עושה לו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו וביו"ט צריך לעשות שינוי שאין מקח וממכר מותר בו : סימן בבשר · שלא יחליפו הנושא : אתלתא קרנתא · (כזה)

כשהיה משלח בשר לביתו היה רגיל לעשות כל חתיכה בעלת שלשה קרנות ובו היו מכירין בני ביתו שזה היה סי' שלו : מתני' אבל משיאה על גבי חברתה · דמשני מעובדא דחול: גמ' ורבי יהודה מתיר · דדרש לכם לכל צרכיכם : אפומא דדיקלא · היה משפשף הסכין על פי הדקל: הלכה כרבי יהודה · דמותר לכל אדם לעשות כמותו אבל אין מורין לרבים כן כדי שלא יזלזלו אף כשאיפשר לעשותן מבעוד יום וכל הני דשרינן כגון דנתקלקלו ביו"ט כדאמרינן לקמן דלא שתיר ר' יהודה אלא במכשירין שאי אפשר לעשותן מבעוד יום : שעמדה · מחריפותה שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה : מותר לחדדה ביום טוב · ואע"ג דמאתמול התחיל לקלקל דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאתמול דסבר לא צריכא להשחיזה אבל נפגמה לא שרי דקלקול דידה מוכח וה"ל לתקוניה : וה"מ דפסקה אגב דוחקא · שחותכת בדוחק אבל אינה חותכת כלל אסור לחדדה דטירחא

מאי כל א עיקר א"ר יהודה אמר שמואל אפי' לשמרו מן העכברים אמר רב אידי בר אבין והוא דתליא בתריטא מפני שנראה כשוקל בשר ביו"ט והא דר' חייא ור"ש ברבי דהוו שקלי מנה כנגד מנה ביו"ט לא קיימא לן כוותייהו אלא כרבנן דאמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר: אמר ר' יהודה אמר שמואל טבח אומן ב אסור לשקול בשר ביד ואמר ר' יהודה אמר שמואל אסור לשקול בשר במים אמר רב חייא בר אשי אמר רב אסור לעשות בית יד בבשר אמר רבינא וביד שפיר דמי: אמר רב הונא מותר לעשות סימן בבשר כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא: מתני' א אין משחיזין את הסכין ביו"ט אבל משיאה ע"ג חברתה לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר אבל שוחטין ומחלקין ביניהן: גמ' מאן תנא דהשחזה עצמה אסורה א"ר חסדא דלא כר' יהודה (א) דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא צורך אוכל נפש בלבד ור' יהודה מתיר במכשירי אוכל נפש א"ל רבא לרב חסדא דרש' משמך הלכה כר' יהודה אמר ליה יהא רעוא דכל הני מילי מעלייתא תדרשון משמי: אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף הוה קאימנא קמיה*) דרבא והוה קא *מעבר סכינא °אפומא דדיקלא ואמינא ליה להדורי בעי מר או לעבורי שמנינותא ואמר לי לעבורי שמנינותא וחזיתיה לדעתיה דלחדודיה קא עביד והאי דלא קאמר לי דקא סבר הלכה ג ואין מורין כן: אמר אביי הוה קאימנא קמיה דמר והוה קא מעבר סכינא אפומא דריחיא ואמרי ליה להדודי קא בעי מר או להעביר שמנינותא ואמר לי להעביר שמנינותא וחזיתיה לדעתיה דלהדודיה קא בעי וקסבר (א) הלכה ואין מורין כן: ואמר רבא סכין שעמדה ד מותר לחדדה ביום טוב וה"מ דפסקה אגב דוחקא ודוקא אגב ריחיא

*) כד"ס הגי' רבה

הגהות הב"ח

(א) נ"ל דתנן: (ב) אוכל נפש ומיהו כצ"ל והד"א : (ג) לעשות כן הע"ג כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' רי"ף שבת ד"א סי' רנ"א :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והיינו כאיכא דמתני' לא אסיפא ויסיפ פי' אין משחיזין אפילו להעביר שמנוניתא אבל ורבנן אבל לחדדה אפי' רבי יהודה מודה דאין משחיזין בשל אבן . וכן נמצא בהג"ה מיי' פ"ד מהל' יום טוב בשם התוספות :

ז"ל אביי ורב נחמיה בריה דרב יוסף [וכ"ה בב"ח]

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ומו"ה מתיר לשקול בכף מאזנים אפילו מנה כנגד מנה וכ"ש שהוא מתיר לשקול כנגד הכלי או כנגד הקופין ולשומרו מן העכברים ובלבד שלא ישקול כנגד הליטרא וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שהכל אסור וכך היא שטת רבינו יצחק בפסקיו שאין מגיחין בכף מאזנים כל עיקר :

ב כתב הרבב"א לאורה נראה דכל זה לא איירי אלא בלוקח מן הטבח או בב' שותפין שחולקין ביניהם אבל לשקול בביתו לידע כמה יבשל מותר ומיהו גבי מדידת קמח משמע דאפילו בביתו נמי אסור :

ג וע"ע בהסר"י ובדברי המ"מ דהרבה פנים יש לדברי רבינו אלו שכין שנפגמה ביו"ט מותר לחדדה במשחזת של עץ או על חברתה ומורין לעשות כן אבל להעביר שמנוניתה אף בשל אבן מורין לעשות כן ואם נפגמה מעיו"ט אסור ומיי' כתב אף על גבי עץ הלכה ואין מורין כן ועל גבי משחזת של אבן אין משחיזין כלל והרא"ש הסכים לסברת ראשונים :

ד פי' רבינו אגב ריחיא או דיקולא אבל לא במשחזת ובעל העיטור כתב אפילו במשחזת והכי מסתברא אבל אם אינו יכול לחתוך בו אפילו ע"י הדחק אסור להשחיזה דהוה ליה מתקן מנא :

שיטת ריב"ב

גמ' מאי כל עיקר · לימא וחכמים אוסרין : אפי' לשומרו מן העכברים . אין נותנין אותו במאזנים התלוין ביתד גבוהה : בתריטא · בטבעת שתולין אותה בה כששוקלין : מנה כנגד מנה · שוקלין נתח בשר כנגד נתח אחר: טבח אומן · שיודע לכוין משקל כנגד משקל בידיו אסור לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוון המשקל כיון דאומן הוא ובחול נמי אורחיה הכי : במים : שיש לו שנתות וסימנין בכלי ונותן בו מים ויודע כמה המים עולין למעלה בשביל ליטרא בשר : בית יד · נקב לאחוז בו ובידו לנקוב באצבעו שרי כיון דאיכא שינוי דבחול אורחיה בסכין : סימן בבשר · שלא יחליפנו נושאו : אתלת קרנתא. כזה :

מתני' אין משחיזין · אגוזי"ר בלעז: אבל משיאה על גבי חברתה דמשני מדרך חול :

גמ' כתב הר"ב דודי ז"ל מדאמר רב הונא לא שנו אלא במשחזת של אבן אבל במשחזת של עץ מותר ואוקימנא למתני' דלא כר' יהודה מכלל דלר' יהודה שהיה מתיר במכשירי אוכל נפש מותר לחדדה במשחזת של אבן אלא שלא רצה הרב אלפסי ז"ל לפרסם הדבר משום דאסיקנא הלכה ואין מורין כן ולפיכך כתב בסכין : שעמדה . מותר לחדדה ודוקא אגב רחיא או אפומא דדיקולאי ופי' הרב ר' שלמה ז"ל אע"פ שמתמול שלשום התחילה לקלקל ולילך דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאיתמול סבר לא צריכה אבל נפגמה מאיתמול לא הוה שהרי דמוכח קלקול שלה והוה ליה לחדדה מאיתמול: וה"מ דפסקה אגב דוחקא . דאי לא טירחא יתירה הוא ואסור ולי נראה היכא דלא פסקה כלל שויי מנא הוא ואסור אפילו לר' יהודה אלא הם דברי הרב דודי ז"ל וקשיא לי הכותב כיון דקימא לן כר' יהודה שמותר לחדד סכין במשחזת של אבן ומשום דלא מורין כותיה לא שרינן לאחרים אלא אגב רחיא או אפומא דדיקולא על מה השיב רבה לרב נחמיה בריה דרב יוסף דלהעביר שמנונותא הוה מעבר סכינא אפומא דדיקולא משום דהוה (ליה) סבירא ליה הלכה כר' יהודה ואין מורין כן הא אמרי' לעיל דאע"ג דלא מורינן כר' יהודה מורין לחדד סכין אגב רחיא או אפומא דדיקולא שאילו היינו מורים כר' יהודה ואף במשחזת של אבן היינו מתירין וזה שכתב הרב ז"ל ודוקא אגב רחיא או אפומא דדיקולא הלכה אתא לאשמועי' אי הוראה אתא לאשמועינן אי הלכה אתא לאשמועינן הלא אף במשחזת של אבן מותר אי הוראה אתא לאשמועי' הא לא מורינן שום חדוד סכין ביום טוב אפילו אגב רחיא או אפומא דדיקולא כדאיתא בעובדא דרב נחמיה בריה דרב יוסף ויש לומר לעולם הלכה כר' יהודה שמותר לחדד הסכין במשחזת של אבן ומימריה דרבא בסכין שעמדה כר' יהודה אזלא ורבא סכין שעמדה אתא לאשמועינן כמו שפירש רש"י ואף על פי שנקבעה הלכה כר' יהודה שמותר לחדד הסכין במשחזת של אבן כיון שאותה הלכה אינה הלכה להוראה דלאחרים לא מורינן שום חדוד ביום טוב אפילו אגב רחיא או אפומא דדיקולא לא רצה הרב ז"ל לפרסם היתר חדוד סכין במשחזת של אבן וכתב ודוקא אגב רחיא או אפומא דדיקולא ולעולם לאחרים לא מורינן שום חדוד סכין ביום טוב וכל זה שטרחנו כדי להעמיד דברי הרב דודי ז"ל לפי מ"ש מה שהיה סובר בדברי הרב ז"ל אבל אין אנו צריכין לכל זה כי יש לפרש דברי הרב ז"ל בדרך אחרת ולומר שלא התיר ר' יהודה אלא העברת שמנונית הסכין אפילו במשחזת של אבן או חדודה בשל עץ או בגבי חברתה בכל שינוי בתרתי קיימא לן דאסרינהו רבנן ושרינהו ר' יהודה אבל לחדד סכין במשחזת של אבן אפילו לר' יהודה אסור כיון דאפשר ליה אגב רחיא או באפומא דדיקולא והרב ז"ל שכתב ודוקא אגב רחיא או אפומא דדיקולא פרסם כל מה שהיה יכול לפרסם בפסק ההלכה וכבר כתב שאין מורין כו ו[?] מצאנו כתוב לרב ר' משה בר' מימון ז"ל : אחד סכין שנפגם ביום טוב ואחד שפוד שנרצם ביום טוב · ופירש בעל הלכות וכו' ורבנו שלמה ז"ל פי' משום

המאור הקטן

מתני' אין משחיזין את הסכין ביו"ט וכו' · אמר רב הונא לא שאנו אלא במשחזת של אבן אבל במשחזת של עץ מותר ואוקימנא למתני' דלא כרבי יהודה מכלל דלרבי יהודה שהיה מתיר במכשירי אוכל נפש מותר לחדדה אפי' במשחזת של אבן אלא שלא רצה הרב אלפסי ז"ל לפרסם הדבר משום דאסיקנא הלכה ואין מורין כן ולפי' כתב בסכין שעמדה מותר לחדדה ודוקא אגב ריחיא או אפומא דדיקולא ופירש הרב רבי שלמה ז"ל אף על פי שמאתמול שלשום התחילה לקלקל ולילך דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאתמול סבר לא צריכה אבל נפגמה מאתמול לא הוה שרי דמוכח קלקול שלה וה"ל לחדדה מאתמול וה"מ דפסקא אגב דוחקא דאי לא פרחא יתירא הוא ואסור ולי נראה היכא דלא פסקא כלל שויי מנא הוא אסור אפילו לר' יהודה שלא היה רבי יהודה מתיר לעשות כלי ברזל והא דת"ר בפירקין דלקמן אין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו פירשה ה"ר שלמה ז"ל דלא כרבי יהודה אי נמי בנרצם מעיו"ט ודברי הכל ולי נראה כאן בשפוד של מתכת כאן בשפוד של עץ ודבר הלמד מענינו הכא תנינן לה גבי סכין דהוא של מתכת והתם תנינן לה גבי אין מוציאין את האור מן העצים ותקון שפוד של עץ היא החלקתו בסכין ותיקונו וחדודו שויי מנא הוא ואפילו ר' יהודה מודה ושפוד של מתכת שנרצף נמי שרי מנא הוא שהריצוף פחיסה ובכיפה כעין שבירה הוא וכדאמרי' התם דרצפינהו מרצף ואפילו ר' יהודה (מודה) בשפוד שנרצף שאין הנרצם דומה לנרצף שהנרצם הוא שנעקם מעט והוא הפוך מלשון צרם באזנו וכאלו הוא נרצם אבל הנרצף הוא שנכפף לגמרי ומשום הכי מודה בזה רבי יהודה דאסור לתקנו ואף על גב דמיפשט בידו וה"ר שלמה ז"ל לא פירשה כן :

תורה אור · נר מצוה

ריחיא או אגב דיקלא אבל במשחזת א לא דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרצם ואחד גריפת התנור באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתנן אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ור"י מתיר במכשירי אוכל נפש מ"ט דת"ק אמר קרא °הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשיריו ור' יהודה אמר לך אמר קרא לכם לכל צרכיכם ורבנן ההוא מיבעי ליה לכם ולא לכותים (א) (לכם ולא לכלבים) ורבי יהודה הא כתיב הוא אמר לך כתיב הוא וכתיב לכם ולא קשיא כאן במכשירין שאיפשר לעשותן מעיו"ט וכאן ב במכשירין שאי אפשר לעשותן מעיו"ט: איבעיא להו מהו להראות סכין לחכם רב מרי בריה דרב איקא שרי ורבנן אסרי ופי' בעל הלכות גדולות טעמא דמילתא דחיישינן דילמא אזלי חוץ לתחום לאחוויי: אמר רב יוסף ת"ח רואה לעצמו ומשאילה לאחרים אמר ר' יהודה אמר שמואל שפוד שנרצף אסור לתקנו ביו"ט ואע"ג דפשיט ליה בידיה ואמר רב
תתקכ יהודה אמר שמואל שפוד *שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביום טוב רב מלכיו ואיתימא
תתקכ רב אדא בר אהבה אמר ב °שומטו ומניחו בקרן זוית א"ר חייא בר אשי א"ר הונא והוא שיש עליו כזית בשר רבינא אמר אפילו אין עליו כזית בשר שרי מידי דהוה
תתקג אקוץ בר"ה וקיימא לן כרבינא: לא ג יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר וכו': היכי
כט. עביד כי הא*דבסורא אמרי תרטא ופלגא תרטא בנרש אמרי חלקא ופלגי חלקא* במתא מחסיא אמרי ריבעא ופלגי ריבעא: מתני' אומר אדם לחנוני מלא לי כלי זה אבל לא במדה ר' יהודה אומר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב יו"ט ונותנן ללקוחות ביום טוב וחכמים אומרים אף בחול *עושין כן מפני מצוי המדות *) אומר אדם לחנוני תן לי ביצים ואגוזים במנין שכן דרך בעלי בתים להיות

*) בגמ' דכ"ט ע"ב בזה הלשון הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי:

רש"י

דטירחא יתירא הוא: שנרצם · שנשבר ראשו ביום טוב: גריפת תנור · שנפל אל תוכו מן הטיח שלו ולא ידע מאתמול: באנו למחלוקת כו' · ממחלוקתם אנו יכולים ללמוד דבר זה כי אף אלו מכשירי אוכל הם: מהו להראות. טבח סכין לחכם לבדוק כדי לשחוט בו מי מתחזי כעובדא דחול דאוושא מילתא שדעתו למכור בשר באיסורא הו לא ובעמוד פי' בע"א: רואה לעצמו · סכין שלו דלא אוושא מילתא: הנרצף · נמעך ולא נשבר אלא נעקם אסור לתקנו ביום טוב · כי יכול להשתמש בו כמו שהוא ומירחא דלא צריך הוא: ואע"ג דפשיט ליה בידיה · שמתפשט בידים ואין צריך להכות עליו בפטיש: שפוד שצלו בו בשר. ביו"ט: אסור לטלטלו ביום טוב · מיד לאחר שנטל הצלי לפי שהוא נמאס וכבר נעשה בו צורך יום טוב: שומטו · מלפניו בטלטול מן הצד עד שמעבירו מלפניו: בקרן זוית · אבל לא ע"י טלטול גמור: אע"פ שאין עליו כזית בשר שרי לטלטולי אפילו טלטול גמור ולסלקו שלא יוזקו בו אנשי ביתו: מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים · דאמרינן בפרק כירה* דמותר להוליכו פחות מד' אמות עד שמסלקו לצידי רה"ר כדי שלא יזיק: היכי עביד · כשאינו רוצה ליקח את כל הבהמה לא מחצה ולא שליש ולא רביע אלא בדינר או בשנים מה יאמר: בסורא אמרי · דרכן לומר לטבח תן לי תירטא או פלגא תירטא בנרש אמרי חילקא או פלגא חילקא כי כל הטבחים היו מנתחין בהמותיהן בשוה כך וכך נתחים מן הבהמה ואותן נתחים קרו להו בסוריא תירטא בנרש חילקא במתא מחסיא ריבעא: מתני' אבל לא במדה · מפרש בגמ' במאי פליגי: מפני מצוי המדות · שנשאר בשולי המדה ומתמלאת ממנו לתוך(ב): גמ'

רבינו נסים

הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר: דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף אחד סכין שנפגמה. פירוש דוקא ביום טוב דאילו מעיו"ט אפילו לר' יהודה אסור דלא דמי לסכין שעמדה דכיון שנפגמה מוכחא מילתא מעיו"ט שצריך תיקון: ואחד שפוד שנרצם. שנעקם מעט: ואחד גריפת תנור. שנפל לתוכו מהטיח שלו ולא היה יודע מבעוד יום כך כתב רש"י ז"ל אבל הרב בעל התוספות ז"ל אינו אוסר אלא בשנפל ביום טוב ואפשר שאף רש"י ז"ל לזה נתכוון שנפל הטיח לתוכו ביו"ט אלא שלא היה יודע מבעו"י שיפול שאלו היה יודע היה מתקן: באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן. נכנסו בדבר זה למחלוקת שממחלוקתן אנו יכולים ללמוד דאף אלו מכשירי אוכל נפש הן: ומבעיא מאי קמ"ל ומאי שנא הני. ונראה לי דקמ"ל דאע"ג דרבי יהודה מודה בעשיית כלי דאסור בכל הני שרי דליכא עשיית כלי בחד מינייהו: מהו להראות סכין לחכם וכו' · ופירש בעל הלכות טעמא דמילתא דילמא אזיל חוץ לתחום לאחוויי והקשה עליו הר"ז הלוי ז"ל דהא אמרינן לקמן בפר' משילין (ד' לו:) לא רוכבין על גבי בהמה גזירה שמא יצא חוץ לתחום ופרכינן עלה ש"מ תחומין דאורייתא אלא גזירה שמא יחתוך זמורה אלמא לדידן דקיימא לן אין תחומין דאורייתא ליכא למיגזר משום איסור תחומין והרמב"ן ז"ל קיים דברי בעל הלכות ואמר דאע"ג דברוכבין ע"ג בהמה לא חיישינן שמא יצא חוץ לתחום אלא למ"ד תחומין דאורייתא התם הוא מפני שאין לו צורך לצאת חוץ לתחום ולשמא יצא שלא לדעת בלחוד הוא דחיישינן כיון דכי האי גוונא לא שכיח כולי האי לא חיישינן ליה אלא למ"ד תחומין דאורייתא אבל הכא שהדבר צריך לו לצאת חוץ לתחום ולילך אצל חכם מתוך שהדבר קרוב אפילו למ"ד תחומין דרבנן חיישינן שהרי מצינו הרבה גזירות בתלמוד באיסורין של דבריהם אפילו בתחומין כמו גזרינן לעיל לדעת מי שפירש דאין במינו במחובר הבא מחוץ לתחום אסור גזירה שמא יאמר לו הבא אי נמי דהכא חיישינן שמא יצא לדעת שלש פרסאות דתחומין דידהו דאורייתא לדעת הרב אלפסי ומקצת גאונים ז"ל אע"פ שאין סברא זו מחוורת כמו שכתבתי בסוף פ"ק דעירובין אבל ברוכב על גבי בהמה דליכא למיחש אלא שמא יצא שלא לדעת לא שכיח דנפיק בכי האי גוונא ג' פרסאות והר"ז הלוי ז"ל כתב דמשום הכי אין מראין סכין לחכם משום דהוה ליה כעין ראיית מומין של בכור שאסרו וכתב הרמב"ן ז"ל שאם היה בטעם זה עיקר אף תלמיד חכם בדין הוא שלא יהא רואה לעצמו ואין זו קושיא אלא דלעצמו אינו אלא לברר את הספק אבל לאחרים אינו אלא שמפני כבודו של חכם אמרו שלא יהא ראוי הסכין לשחוט בו עד שיתן רשות ונמצאת נתינת רשותו תקון גמור כעשיית כלי והר"ם במז"ל כתב בפרק ד' מהלכות יו"ט שהטעם משום גזירה שמא ישחוז במשחזת וזה יותר נכון על פי מה שכתבנו למעלה דבמשחזת אפילו רבי יהודה מודה: אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שנרצף. כלומר נכפף לגמרי ומשום הכי אסור לתקנו אע"ג דמיפשט בידא משום דשוי מנא הוא ולא דמי לנרצם דלעיל דהתם היינו שנתעקם מעט והוא הפוך מלשון נירס באזנו ומשום הכי שרי דלא שוי מנא הוא כך פירש הר"ז הלוי ז"ל והוא יותר נכון מפרש"י ז"ל שפירש שנרצם היינו שנשבר ראשו ומשום הכי שרי דלא חזי לאישתמושי ביה ונרצף היינו שנעקם מעט שיכול להשתמש בו בלא תקון ולפיכך אסור לתקנו וכי תימא והיכי שרי רב יהודה בנרצם והא אמרינן לקמן באידך פירקין [דף לג:] דאין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו תירץ רש"י ז"ל דההיא דלא כרבי יהודה אי נמי בנרצם מערב יום טוב ודברי הכל או שמא תקון דהתם דהיינו תקון גמור עד שנעשה כלי מחמתו: שפוד שצלו בו בשר ביום טוב אסור לטלטלו. מיד לאחר שנטל הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה צורך יום טוב: שומטו ומניחו בקרן זוית. שומטו מלפניו מהר בגרירה ובטלטול מן הצד עד שמעבירו מלפניו לקרן זוית: והוא שיש עליו בשר. דאפילו בטלטול מן הצד לא שרי' אלא בבשר ומיהו אין בו בשר כל כך שיהא ראוי לטלטלו בטלטול גמור לפי שהוא פחות מכזית: רבינא אמר אע"פ שאין בו בשר שרי. מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים דאמרינן בפרק כירה (דף מב:) מותר להוליכה פחות מד' אמות עד שמסלקה לצידי רשות הרבים כדי שלא תזיק: ומכאן מביאין ראיה לפסוק במוקצה כרבי יהודה ביו"ט דהא רבינא גופיה דפסק בסוף פרק מי שהחשיך (דף קמז.) כרבי שמעון במוקצה מחמת מיאוס הכא לא שרי אלא מידי דהוה אקוץ ברה"ר הא למדת דמוקצה מחמת מיאוס לרבינא בשבת שרי וביו"ט אסור ולי נראה דהכא לא שייכא פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי שמעון במוקצה מחמת מיאוס משום דלא אפליגו (רבנן) אלא בנר ישן שהוקצה בין השמשות מחמת מיאוסו ולפיכך לרבי יהודה דאית ליה מוקצה אע"פ שהוא רוצה להשתמש ממנו באמצע שבת ואינו חושש למיאוסו והרי הוא עכשיו אצלו כאלו נסתלקה ממנה הקצאתו אסור מכיון שהוקצה בין השמשות ולר"ש דלית ליה מוקצה כיון דהשתא חזי ליה אין הקצאתו שמערב שבת אוסרתה אבל שפוד זה אינו כן שמעיו"ט ראוי היה ובאמצע יו"ט הוא שנדחה ולפיכך כל שהוא רוצה להשתמש בו אי אתה יכול לאסרו עליו אא"כ תאמר דלא חזי כלל כאלו אין תורת כלי עליו עד שהרוצה להשתמש בו בטלה דעתו והוה ליה כי ההיא דאמרינן לעיל [דף כו:] אי דלא חזי כי אזמין מאי הוי ובכי האי גוונא לא שייכא פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי שמעון במוקצה כלל: מתני' לא יאמר אדם מכור לי בדינר בשר. שאסור להזכיר שם דמים: אבל שוחט הוא. בלא פיסוק דמים והם מחלקים ביניהם: גמ' היכי עביד. כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שליש ולא רביע אלא בדינר או בשנים מה יאמר לו: בסורא אמרי וכו' · כל הטבחים היו מנתחין בהמותיהן בשוה כך וכך נתחים מן הבהמה ולאותן נתחים קרי להו בסורא טירטא ובנרש חילקא ובפומבדיתא אסטי' ובנהרדעא ריבעא: מתני' אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה. בגמרא מפרש מאי פלוגתייהו: שהיה ממלא מידותיו. שאין מודדין ביו"ט: מפני מצוי המדות. כשהיה מוכר שמן היה לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן בערב ומודדים לכל איש ואיש במדה לעצמו ומתמלאות והולכות כל הלילה לתוך כליהן: שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו. הלכך לא מוכח דמשום דמים הוא דמדכר ליה

מנין

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' יום טוב סמג לאוין עט טור או"ח סי' תצח ותקיח:

ב מיי' (פ"א מהל' יו"ט) פרק(ה)[כ"ה] מהלכות שבת טור או"ח סי' תקיח:

ג מיי' פרק ד מהל' יו"ט סמג לאוין עט טור או"ח סי' תק תקד תקו תקיז:

[שבת מב:]

הגהות חו"י

(א) תו"י מ"ז וכתב כ"ל להקשות ור"י לכם ולא לכותי' מנא ליה:
(ב) נ"ב והיה מודדו ונותן לכלי הלוקח מערב והם מתמלאים כל הלילה:

י"ג בפומבדיתא אמרי אוזיא ופלגא אוזיא בנהר פקוד ובמתא מחסיא כו' וכ"ה בגמ': בגמ' וברא"ש איתא עושה

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל ומה שפסק הרב אלפסי ז"ל אבל במשחזת לא היינו שאין להורות כן אבל הלכה כרבי יהודה דאף במשחזת של אבן מותר דאמתני' דאין משחיזין את הסכין דאיקימא רב הונא במשחזת של אבן קאמר רב חסדא דלא כרבי יהודה והרב אלפסי ז"ל לא הביא כל הני ליבני דקאמר רב יהודה אמר שמואל משום דקיימי אמתני' דאין משחיזין את הסכין דלאו הילכתא היא דקי"ל כר"י ומה שהביא הרב אלפסי ז"ל מהא דרבא דקא מעבר סכינא אשפא דריגלא לא הביאה אלא להשמיענו דהלכה כר' יהודה אבל לא הביאה להשמיענו דאין מורין כן דלא מיסתברא למימר דבמשחזת של עץ אין מורין כן דהא אפילו רבנן מתירין במשחזת של עץ אפי' לחדדה להכי ליתא דרב יהודה אמר שמואל וכיון דכולי עלמא סוברים הוא הולינן בהך ליתא לקולא הלכך נראה דבשל עץ אפילו לחדדה מורין ומשיאין על גבי חבירתה אפילו לחדדה ובמשחזת של אבן להעביר השמנונית מותר רק לחדדה במשחזת של אבן אין מורין כן:

ב נ"ל דדעת רבי' להתיר מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב ואולם הרמ"מ פ"ד מהל' יו"ט כתב דדעת רבינו ומיי' להתיר כל מכשירי אוכל נפש וא"כ סמ"ג וטור פליגי וז"ל סמ"ג פסק כהם ר"י וכהם הלכות גדולות דכל מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב מותרין וכתב דדין תורה שיהו כל מכשירי אוכל נפש מותרין בכל ענין דכולהו כך יהיו טובים אם נעשו מאתמול כמו היום אלא שמיעט רחמנא הוא אבל אוכל נפש שאפשר לעשותו מאתמול אסור היום ור"י התיר ללבן טרא"פי"ד באופין תחתיו פלאדו"ן מחלב לבשר:

שיטת ריב"ב

דאושא מילתא ונראה כמי שדעתו למכור באטליז. והרב דודי ז"ל פי' דראית סכין כראית בכור היא שהן מעכבות השחיטה ונראה כמתקן וכדן את הדין: ה"ג שפוד שנרצף אסור לתקנו ביום טוב ופי' נרצף נפחת ונכפף כעין שבירה ואסור לתקנו דשווי מנא הוא ואע"ג דפליג ר' יהודה בשפוד שנרצם אין הנרצם דומה לנרצף שהנרצם היא שנעקם מעט והוא הפוך מלשון נרס באזנו וכאילו הוא נרס אבל שנרצף הוא שנכפף לגמרי ומשום הכי מודה בה ר' יהודה דאסור לתקנו ואע"ג דאיפשיט בידא: וכן הא דתנו רבנן בפרקין דלקמן אין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו פירשה הרב ר' שלמה ז"ל דלא כר' יהודה אי נמי בנרצם מערב יום טוב ודברי הכל ולי נראה כאן בשפוד של מתכת כאן בשפוד של עץ ודבר למד מענינו והכא תנינן לה ספי סכין דהוא של מתכת והתם תנינן לה גבי אין מוציאין את האור מן העצים ותקון השפוד של עץ היה כהלכתו בסכין ותקונו וחדודו שווי מנא הוא ואפילו ר' יהודה מודה כל זה מספר כמאור: שפוד שצלה בו בשר ביום טוב אסור לטלטלו. מיד לאחר שנוטל הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה לורך יום טוב: שומטו ומניחו בקרן זוית. שמטוהו מלפניו מהר בגרירה ובטלטול מן הצד עד שמעבירו לקרן זוית אבל לא טלטול גמור שרי לטלטולים בטלטול גמור ולסלקו כדי שלא יזיקו בו אנשי ביתו מידי דהוה וכו': מתני' לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר. שאסור להזכיר שם דמים אבל שוחט הוא בלא פסוק דמים והם מחלקין ביניהם: גמ' היכי עביד. כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שליש ולא רביעי. בסורא אמרי וכו'. כל הטבחים היו בהמתיהם בשוה כן וכן נתחים מן הבהמה ולאותן נתחים קרי להו בסורא תירטא ובנרש חילקי ובמתחסיא ריבעא: מתני' אבל לא במדה. בגמ' מפרש שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב שאין מודדין ביום טוב: אף בחול וכו'. כדי שיתמלו המדות לתוך כלי הלוקחין.

גמרא

מנין אלא שכך נריכין: **גמ'** אבל כלי העומד למדה ימלאנו. עומד הייטו שלא מדדו בו עדיין אלא שהוא עומד כשיסבר זה שמודדין בו עכשיו יביא זה תחתיו אבל עדיין לא מדדו בו ומוכח בגמרא כלישנא *) קמא דלת"ק דקי"ל כוותיה אפילו כלי המיוחד למדה כלומר שכבר מדד בו ימלאנו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות שביתת יו"ט ותמהני על הרב אלפסי ז"ל שכתב אבל כלי העומד למדה ימלאנו וכ"ל דכי שרינן הכי ה"מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו והייטו לישנא דאומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה והייטו נר מצוה נמי דאמרינן בגמרא דעבידי אינשי דמקרבי חמרא בימני דכיילא ושתו כלומר שמשתמשין במדה עצמו אבל למדוד בכלי מיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור והייטו דתנן מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו בעיו"ט ונותן ללקוחות ביו"ט וכך נראין דברי הר"ס במז"ל בפ"ק מהלכות שביתת יו"ט: **אבל** קודר הוא קב או קביים. פרש"י יש לפרש שנוקב בכדי במדה והמדה מתמלאה מאליה אבל לתת בידו בתוך המדה לא והרב אלפסי ז"ל פי' קודר משער באומד דעתו וכ"כ הר"ס במז"ל בפ' הנזכר: נחתום. מבשל קדרות נמי קרוי נחתום: יקדיח. ישרוף: **מודדת** אשה קמח לעיסתה כדי שתטול חלתה בעין יפה. שיעור חלה אחד מכ"ד לכהן וכשאינה יודעת מדת עיסתה היא מקפדת ואומרת אין כאן כל כך אבל כשיודעת מידת עיסתה עיניה יפה: תנא דבי שמואל. בתוספתא שסדר שמואל מתנאים שלפניו כמו שסידר רבי חייא ור' אושעיא וכמו שסדר רבי המשנה: השתא דאמר שמואל אסור והוא שנה מותר הלכה למעשה אתא לאשמועי'. שהבא לשאול הלכה לעשות מעשה מורינן לו לאסור ואי חזי איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה מותר ואין מורים כן ופסק הרב אלפסי ז"ל כשמואל דלמעשה אסור דאע"ג דרב ושמואל הלכה כרב באיסורא הכא שאני דאביי דרש מילתיה הלכה למעשה ומיהו מסתברא דלצורך הפסח שהאשה צריכה למדוד שרי אפי' למעשה דלא גרע מתבלין לנחתום: **תנו** רבנן אין שונין קמח ביו"ט. פי' רש"י ז"ל משום דאפשר מאתמול פי' לפירושו ומתסר מדרבנן דאלו מדאורייתא לא מפלגי' באוכל נפש עצמו בין אפשר ללא אפשר: ושוין שאם נפל לתוכו צרור או קיסם ששונין. דהא לא אפשר מאתמול דביו"ט נפל ואחרים פירשו דמש"ה אסר ת"ק שאע"פ שרוב בני אדם אין שונין אלא ליומן אפי' הכי אסור דמיחלף במרקד שהיא מלאכה שנעשית לזמן מרובה ומאן דשרי לא גזר וקי"ל כת"ק דאין שונין מיהו בשינוי שרי כדמוכח עובדא דדביתהו דרב אשי ואפשר דמדינא בלא שינוי שרי כדמוכח עובדא דדביתהו דרב יוסף דהוה נהלה קמחא

גמ' אבל קודר לקב· עלמו בכרי וממלאו מדה שלם לתת בתוכו ובעמוד פירש בע"א· קודר לשון נוקב: יקדיח· ישרוף: בעין יפה· שיעור חלה אחד מעשרים וארבע לכהן וכשאינה יודעת מדת עיסתה מקמלת ומחשבת אין כאן אלא כך אבל כשיודעת מדת עיסתה יודעת כמה תטול ועיניה יפה בה: תנא דבי שמואל· תוספתא שסידר שמואל מתנאים שלפניו כמו שסידר רבי המשניות: השתא דאמר שמואל אסור· והוא שונה במשנתינו מותר: שמואל. בשמעתיה: הלכה למעשה אתא לאשמועי'. שהבא לשאול הלכה למעשה מורין לו להסור ואי חזינן איניש דעביד להתיר לא מחינן ביה דהלכה למותר ואין מורין כן: אין שונין קמח· שריקד בחול כבר ובא לשנותו בנפה ליפותו אין שונים דאפשר ליה לעשות מאתמול: שונין· דליכא טירחא ודבר הנראה שזו היא פעם שנייה ואין זה כמרקד: ד' כט: מהולתא· נפה: אגבא דפתורא· אחורי השולחן שהיתה מהפכת השולחן שים לו תוך והיתה שונה קמח על אחוריו משום שינוי: הא דידן· אשתי: ברתיה דרמי בר חמא· דהוה מרא דעובדא: רועה· מגדל בהמות שלו ומוכר מהן: הרגיל אצלו· שמתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותן לו בלא שום פיסוק דמים: פטם· המפטם עופות: סכום מקח· סכום הדמים: סכום מדה· קב או קביים (ג):

סליקו להו אין צדין

המביא כדי יין ממקום למקום· בתוך התחום או ע"י עירוב מחוץ לתחום: לא יביאם בסל או בקופה. לתת שלשה או ארבעה לתוך הקופה משום דמיחזי כעובדא דחול לשאת משאוי: אבל מביא על כתיפו· אחת או שתים דמוכח דהוי לצורך יו"ט: ומתחילין בערימת התבן· אע"פ שלא זימנה מבעוד יום ולא היה רגיל להסיק ממנ'. ובגמר' מפרש טעמא אמאי אינו אסור משום מוקצה: אבל לא עלים שבמוקצה· רחבה שאחורי הבתים קרוי מוקצה על שם שהיא מוקצה לאחור ואין נכנסין ויוצאין לה תדיר ונותנין שם עלים וכל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה: **גמ'** אם א"א לשנות· כגון שזימן הרבה אורחין וצריך להביא הרבה ביחד

להיות מונים בתוך ביתם: **גמ'** מאי אבל לא במדה אמר רבא שלא יזכור לו [א] שם מדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו: אדבריה רב חסדא לרב עוקבא ודרש לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל קודר הוא קב או קביים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש פירוש קודר משער [ב] באומד דעתו והנחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדרה בשביל שלא יקדיח תבשילו: אמר ר' יהודה בר אבא אמר רב מודדת אשה קמח לעיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה ושמואל אמר אסור והא תנא דבי שמואל מותר אמר אביי (א) השתא דאמר שמואל אסו' ותנא דבי שמואל מותר *שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועי' דאסור [ג] וכן הילכתא ת"ר [א] אין שונין [ד] קמח ביו"ט משום רבי פפוס ומשום רבי יהודה בן בתירא אמרו שונין ושוין שאם נפלו לתוכו צרור או קיסם ששונין: דביתהו דרב יוסף הוה נהלה קימחא אגבא דמהולתא אמר לה חזי דאנא ריפתא מעליתא בעינא מינך: [ה] דביתהו דרב אשי הוה נהלה קימחא אגביה דפתורא אמר רב אשי °הא דידן ברתיה דרמי בר חמא היא ורמי בר חמא הוה שכיח קמיה דרב פפי מרי דעובדא ואי לאו דחזאי בבי נשא לא הוה עבדה: ת"ר הולך [ב]אדם אצל [ו] רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי אחד או טלה אחד אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כתף אחד או ירך אחת אצל פטם הרגיל אצלו ואומר לו תן לי תור אחד או גוזל אחד אצל נחתום הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ככר אחד או גלוסקא אחת אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי עשרים ביצים או חמשי' אגוזים ועשרה אפרסקין חמשה רימונים ואתרוג אחד ובלבד שלא יזכיר לו סכום [ז] מקח ר"ש בן אלעזר אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מנין פירוש סכום מקח כגון שיש עליו כסף לא יאמר (ב) לו תן לי בכסף ויש לך עלי כסף אחר הרי יש לך בידי שני כספים וסכום מנין לא יאמר לו הרי יש לך בידי חמשים אגוזים תן לי חמשים אחרים והרי יש לך בידי מאה (א):

סליקו להו אין צדין

המביא [א]כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו או לפניו המוליך את *) התבואה לא יפשיל את הקופה לאחוריו אבל מביאה הוא בידו או לפניו ומתחילין *בערימ' התבן אבל לא בעצים שבמוקצה: **גמ'** תנא אם אי אפשר לשנות מותר:

*) אולי צ"ל התבן וכ"ה בגמ' וברא"ש עי' רש"י בגמ'

אגבא דמהולתא כלומר אחורי הנפה כדי לשנות ואמר לה רב יוסף חזי דאנא ריפתא מעליתא בעינא מינך כלומ' ואיך צריכה לשנות ואפש' שלכך הביאה הרב אלפסי בהלכות (א) ודביתהו דרב אשי הוה מחמרא אנפשה: הא דידן. אשתי זאת: מרי דעובדא הוה. מדקדק במעשיו: **ונר' מפי'** בגמ' פוק חזי כמה מהולתא רקדן בנהרדעא. ולפי גירסא זו נראה שאפי' רקוד מותר בשינוי וכך העידו בתוס' על רבינו שמואל שהיה מתיר לרקוד בשינוי אבל רש"י ז"ל גורס כמה מהולתא הדרן בנהרדעא כלומר חוזרות בעיר כדי לשנות אבל רקוד לעולם אסורה: **ת"ר** הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו וכו'· פירש הרב בעל הלכות ז"ל כולם בישראל אבל בנכרי לא משום דתור אחד או גוזל אחד לא דחיישינן שמא יגוד וכן ככר או גלוסקא לא דחיישינן שמא היום נפתו החטים וכן בלים שמא נולדו היום ואפשר דאפילו בנכרי נמי שרי בר מפירות שיש במינו במחובר אבל בתור או בגוזל ליכא למיחש שמא מהיום נילודו שרובם נילודים מאתמול ובילים נמי רובן מאמש הן לפיכך מותרין דאזלי' בתר רובא וכדכתבינן בפ"ק דמכילתין [סי' תתנ"ד סוף ד"ה ודוקא· ע"ש] וכן כתבו בתוס' אלא שאני [חוכך] הכא אי אזלי' בתר רובא בדבר שיש לו מתירין כיון דקי"ל דאפי' באלף לא בטיל ואפשר דהתם שאני דאיתחזק איסורא ומיהו בפת ליכא למיחש למידי שאפי' נטחן היום משום מוקצה ליתא שכבר היו החיטין ראויין לכוס ומשום מלאכה ליכא דלצורך נכרי נעשית: ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח. כתב הרב אלפסי ז"ל כגון שיש עליו כסף לא יאמר לו תן לי בכסף ויש לך עלי כסף אחר הרי יש לך בידי שתי כספים וסכום מנין לא יאמר לו הרי יש לך בידי חמשים אגוזים תן לי חמשים אחרים יהא לך בידי מאה ותמהני אם אמר לו תן לי בכסף אע"פ שלא עשה חשבון לומר הרי יש לך בידי שתי כספים מיתסר ועוד דפשיטא דהייטו מקח וממכר וכ"ל דתן לי בכסף לאו דווקא אלא תן לי בכדי שיהו לך בידי שתי כספים וס"ד אמינא כיון שאינו פוסק בפירוש על מה שהוא לוקח עכשיו שרי קמ"ל: סליקו להו אין צדין

המביא כדי יין ממקום למקום. בתוך התחום או ע"י עירוב: לא יביאם בסל ובקופה. לתת שלש וארבע בתוך קופה אחת מפני שנראה כמעשה חול לשאת משאות: אבל מביא על כתפו. אחת או שתים דמוכח דלצורך יו"ט הוא: או לפניו בידו. ואע"ג דמסקינן בפ' מפנין [דף קכז·] דאפוסי במשוי עדיף מאפוסי בהלוכא שאני הכא דעביד עובדין דחול וכמו שכתבנו עלה דההיא [דף כה·] לא יביאנה במוט ובמוטה: ומתחילין בערימת התבן. מוקמינן לה בגמ' בתבנא סריא דלא מיתסר משום מוקצה כמו שנפרש בסייעתא דשמיא: **גמ'** אם א"א לשנות

לקחת ממנו פת אפי' נטחן ביו"ט שהרי החיטין והקמח מוכנים היו ואין בהם משום מוקצה אע"פ ... הפרים ועיניה יפה בה: אין שונין. קמח שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה. ליפותו דאיפשר ... שרי לא טחן הנכרי בשביל ישראל כמו שביאר מז"ה בפסקיו ונראה בעיני שאף בשבת מותר ... ליכא טרחא ודבר הנראה הוא שזו היא פעם שניה ואין זה כמדקדק לברור: אגבא דמהולתא ... שאפה הכותי לעצמו שאף הקמח מוכן היה ואין בו משום מוקצה כמבואר בקונטרס הראיות: ... לשנות: ריפתא מעליא. אי את צריכה לשנות דשונין קמח ביום טוב: סליק פירקא

... ממקום למקום. בתוך התחום או על ידי עירוב: לא יביאם בסל ובקופה. לתת שלש או ... קופה ויבאם משום דנראה כמעשה חול: אבל מביא על כתפו. אחת או שתים דמוכח דלצורך יו"ט הוא: או לפניו. בידיו: ומתחילין בערימת התבן להסיק. ואע"פ שלא זימנה מבעו"י ... דלית ליה מוקצה: אבל לא בעצים שבמוקצה. רחבה שאחורי בתים קרויה מוקצה על שם שמניחין שם כל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה ובגמ' פריך סיפא אריישא דהשתא משמע דאית ליה ...

[א] מיי' פ"ג מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן תקו:
[ב] מיי' פרק ד מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן שכג תקיז:
[ג] מיי' פרק ה מהל' יו"ט

חדושי אנשי שם

מהר"ם(א)ה"ז דומה לדברי הרב אלפסי והלכתא ואין מורין כן והאחרי פירוש לדעת רב אלפס דשנוי דאגב מהולתא אין נרקד יפה ואין הפת יפה הוא דלא בעיא אבל שנוי אגבא דפתורא דלא מעכבי ביפוי הפת בעיא:

הגהות חו"י

(א) כה"ג ברי"ף שבת פ"ה סי' שנח: (ב) נ"ב ל"ע דגם תן לי בכסף לבד ג"כ אסור דתנן לעיל בסי' תתקח לא יאמר לו שקול לי בדינר בשר: (ג) ובפנים פי'

הגהות הב"ח

א מיי' אוסר בכלי המיוחד למדה ולא נסירא להרא"ש ז"ל:

לשון ריא"ז

אומר אדם לחנוני מלא לי כלי זה אע"פ שהוא מיוחד למדה אבל לא יזכור לו שם מדה לומר תמדוד לי או שם מקח שיאמר תמכור לי ונראה בעיני שאם הוא צריך לשנים או לשלשה מדות אומר תמלא לי פעם אחת או פעם אחרת הכני לפי צרכו הואיל ואינו מזכיר שם מדה או שם מקח מותר דאפילו אם יש שנתות בכלי והוא ממלא עד השנתות מותר כמבואר בקונט' הראיות:

ב פירש"י קודר נוקב בכרי נקב עלמו וממלא שלא כדרך מדת דלא כרבינו:

לשון ריא"ז

אבל קודר הוא ומשקע לתוך השעורים קב או קביים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש שאינו נראה כמודד:

ג סמ"ג פליג ופסק דהאשה מותרת למדוד קמח ביו"ט וכתב דהכי סדרו ממתיבתא דסורא דהלכה כרב באיסורי ועוד דתנא דבי שמואל כוותיה ורבינו אוסר וכן מיי':

לשון ריא"ז

ד אע"פ שאסור לנפות קמח ביו"ט אם היה מנופה מעיו"ט שונין אותו פעם שנייה ביו"ט ואם נפל לתוכו צרור או קיסם אסור לשנותו מפני שנראה כבורר כמבואר בקונטרס הראיות:

ה כתב הרא"ש ז"ל ומה שהביא הרב אלפסי הני תרי עובדי אע"ג דלכאורה משמע דפליגי אהדדי רב יוסף לא בעי

כגון שזמן אורחים הרבה שצריך להביא הרבה ביחד מותר : דדרו בדוחקא. משוי שאדם יחיד טעה על כתפו בטורח אם בא לשאתו ביו"ט לצורך יו"ט כגון חבית או שק מלא פירות ישאנו ביו"ט : בדיגלא. עתר שקורין פורקא כדרך נושא מלח למכור מפני שצריך לשנות וכשהוא משנה ישנה להקל משוי ולא להרבות טורח ביו"ט ועתר נוח הוא לשאת בו משא כבד וכשנושא בו חבית הנישאת בכתף משנה להקל הוא : דדרו בדיגלא. משוי חבית גדולה שרגילין לנושאה בדיגלא : לדרו באגדא. דדרו (ביו"ט) לאותו משוי בשני בני אדם במוט על כתפיהם לדרו ביום טוב בשינוי לאותו משוי : באכפא. במוט שבידיהם משום שינוי ואע"פ שאינו להקל מ"מ שינוי הוא ואינו מרבה טורח בשינויו : לפרוס סודרא. קל הוא ואינו מכביד ולשינוי בעלמא הוא להנכע : ואם אי אפשר לשנות. שאין לו סודר לכסותו : והא דלא חיישינן הכא בסודרא דילמא אתי לידי סחיטה ובגמ' אמרי' דהכי נשי דמליין [חלבייהו] מיא ביומא טבא היכי ליעבד לפרוס סודרא עילויה זימנין דמיטמיש במיא ואתי לידי סחיטה כתב הר"ז הלוי ז"ל דהכא ביין וביין ליכא למיחש לסחיטה משום דסחיטה מתורת כבוס מיתסרא וביין כי סחיט אכתי נשאר לכלוך אדמימותו ומשום הכי ליכא למיחש ביה והיינו דתנן [שבת קלט:] מסננין את היין בסודרין*) היינו בסודרין שעומדין לכך דבהנהו לא אתו למסחט וכי אמרינן לפרוס סודרא עליה היינו בפירות שאי אפשר לבא לידי סחיטה : תנו אין מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין. מספקין ידיו זו על גב זו מטפחין כף על ירך מרקדין ברגל וכל הני משום שיר או משום אבל וכולן נאסרו משום שבות גזירה שמא יתקן כלי שיר : הנח להם. בדבר שהרגילו בו ולא יחזרו בהם מוטב שיעשו שוגגין ואל יהו מזידין: בדרבנן. כי הנך דמטפחין : תוספות יוה"כ. שצריך להתחיל ולהתענות מבעוד יום: דאורייתא הוא. דנפקא לן מועניתם את נפשותיכם בתשעה : דאכלו ושתו עד שחשיכה גרסי' ולא גרסי' משתחשיך' ולא עד שחשיכה ממש דאי הכי הרי מכניסין עצמן לספק יוה"כ עצמו אלא סמוך לחשיכה קאמר וכ"ת א"כ אמאי נימחי בהו והא על כרחין מוסיפין קצת דאי אפשר לצמצם תרצו דמכאן

נר מצוה

אתקין *רב במחוזא דדרו בדוחקא לידרו *)בדיגלא דדרו בדיגלא לידרו באגדא דדרו באגדא לידרו באכפא דדרו באכפא נפרוס סודר' עליה ואם לא איפשר לשנויי שרי דאמר מר אי אפשר לשנות מותר אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי תנן אין מספקין ואין מטפחין ואין מרקדין והאידנא קא חזינא דקא עבדי ולא אמרינן להו ולא מידי אמר ליה הנח להן לישראל מוטב שיהו שוגגים ואל יהו מזידין והני מילי במילי דידעינן בודאי דלא מקבלי מינן אבל במידי דלא ידעינן מחוייב למחות בידם והני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא ולא היא לא שנא בדאורייתא ולא שנא בדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי דהא °תוספות אעינוי דיום הכיפורים דמדאוריי' הוא וקא חזינן להו דאכלי ושתו עד שחשיכה ולא אמרינן להו ולא מידי: מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים א שבמוקצה אוקמא רב כהנא כר' יהודה דאית ליה מוקצה. והאי דמתחילין בערימת התבן בתיבנא סריא דאית ביה קוצי דלא עבדי ליה אוצר: מתני' *אין נוטלין ג עצים מן הסוכ' אלא מן הסמוך לה מביאין עצים מן השדה מן המכונס מן הקרפף ואפילו מן המפוזר איזהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר כל שנכנסין בו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת: גמ' מאי שנא מן הסוכה דלא משום דקא סתר אהלא מסמוך לה נמי קא סתר אהלא אמר רב יהודה אמר שמואל מאי מן הסמוך לה מן הסמוך לדפנות רב מנשיא אמר באיסורייתא: תני ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור"ש ב מתיר ושוין בסוכת החג בחג שהיא ג אסורה ואם התנה עליה

רש"י

ביחד מותר : דדרו בדוחקא· משאוי שאדם נושא על כתפו בחול בטורח אם בא לשאת אותה ביו"ט לצורך יו"ט כגון חבית או שק מלא פירות : בדיגלא · עתר כעין רעטפ"א בלשון אשכנז (א)כדרך נושאי מלח למכור מפני שצריך לשנות וכשמשנה ישנה להקל משאוי ולא להרבות טורח יו"ט ועתר זה נוח לשאת בו משא כבד וכשנושא חבית גדולה שדרך לשאת בדיגלא : לידרו באגדא · ישאוהו ביו"ט ב' בני אדם במוט על כתפיהן דהיינו שינוי להקל : דדרו באגדא · כגון על כתפיהן לידרו ביו"ט לאותו משאוי : באכפא . במוט בידיהן משום שינוי : נפרוס סודרא · קל הוא ואינו מכביד ושינוי בעלמא הוא להנכע : ואם אי אפשר לו לשנות · כגון שאין לו סודר לכסות שרי : מרקדין · ברגל מספקין על יד ומטפחין על הלב וכולן נאסרו משום גזרה שמא יתקן כלי שיר : מוטב · שיעשו שוגגין ולא יהו מזידין לעבור כשידעו ולא יניחו בכך : וה"מ דהנח להן לישראל : בדרבנן · היכא דהרגילו למעבד בדרבנן כי הא דמספקין: תוספת יוה"כ · שצריך להתחיל להתענות מבעו"י דאורייתא הוא דנפקא לן מועניתם את נפשותיכם בתשעה · ואכלי ושתו עד חשיכה : כרבי יהודה · מדקתני אבל לא בעצים שבמוקצה : סריא · נרקב והסריח שאין ראוי למאכל בהמה: ודאית ביה קוצי. שאין ראוי סתמן לטיט ללבון לבנים : מתני' אין נוטלין עצים כו' · מפרש בגמ' : מביאין עצים הלוקין מן השדה שבתוך התחום ביו"ט: ומן הקרפף שהוא משתמר ומוקף סביב : אפילו מפוזרין · שבו כי לא הקצה מדעתו : סמוך לעיר · ממש אפילו בתוך התחום אפילו בסופו : גמ' דקא סתר אהלא · דכיון דבטליה גבי סכך כל פורתא דשקיל מיניה סתירה היא : סמוך לדפנות· לאו סותר אהל הוא : איסורייתא· חבילות של קנים שנתן על הסכך מדלא התיר אותן לא בטלי לגבי הסכך אלא להצניען הניחם שם : ר"ש מתיר ובתלמודא מוקי לה בסוכה שנפלה דליכא משום סתירת אהל וכגון שהיתה רעועה דמאתמול דעתיה עליה וטעמא דת"ק דאסר משום מוקצה : ואם התנה עליה · מבעו"י שאם תפול נמתר יסיקנה

דתוספות עינוי של יוה"כ יש לו שיעור אלא דלא ידעינן ליה ולי נראה כיון שלותה תורה תוספות צריך להוסיף מחול על הקדש אי זה [זמן] חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק שאם לא כן לא היה צריך להזהיר על תוספות וזה על דעת מי שסובר דמאי דאמרי' דספקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא היא : והך סוגיא מיחלפא בסוגיין דשבת בפ' שואל[דף קמח:]דהתם אסיקנא דדוקא בדרבנן אבל בדאורייתא מחינן בהו וכדסוגיין נקטינן כיון דעביד עובדא ולא מחו בהו בדאורייתא מיהו איכא מאן דאמר דדוקא מידי דלא כתיב בהדיא כתוספות עינוי אבל במידי דכתיב בהדיא בדאורייתא מחינן בהו : מתחילין בערימת התבן . להסיק ואע"פ שלא זימנה מבעוד יום ולא היה רגיל להסיק ממנה : אוקמה רב כהנא כרבי יהודה דאית ליה מוקצה . מדקתני סיפא אבל לא בעצים שבמוקצה והא דמתחילין בערימת התבן בתבנא סריא נרקב ומסריח שאינו ראוי למאכל בהמה ולא ללבון לבנים דהא אית בהו קוצי ואינו יכול (לגבב) [לגבל] לא בידיו ולא ברגליו ולא עבדי ליה אוצר וסתמיה להסקה קאי וליכא בהו משום מוקצה : מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה . כגון בפסח או בעצרת ויושב בסוכה בגנה או בפרדס אין נוטלין מן הסכך אלא מן הסמוך לה השתא משמע אם הוא עב שנתנו בו קנים הרבה מותר ליטול מהן ובגמרא פריך עלה : ומביאין עצים מן השדה מן המכונס וכו' · אפרשנה בסמוך בס"ד . גמ' מן הסמוך לה נמי קא סתר אהלא . דכיון דבטלה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מיניה סתירה היא : סמוך לדפנות. קנים שזוקפן סביבות הדפנות דכיון דלא נארגו עם הדופן לא בטלי לגבי דופן ואינו דומה לסכך שהסכך אינו ארוג לפיכך הכל שוה העליון כתחתון סכך הוא: [רב מנשיא אמר] אפילו תימא שאין סמוך לדפנות אלא סמוך לסכך וכי תנא מתני' באיסורייתא חבילות של קנים שנתן על הסכך ומדלא התיר אגדן לא בטלינהו לגבי סככה אלא להצניען שם: תני ר' חייא בר יוסף קמיה דר' אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור"ש מתיר ואפי' מן הסכך. בגמ' פרכינן לר"ש הא סתר אהלא ומוקי לה בסוכה רעוע' מעי"ט ונפלה ביו"ט דדעתיה עילויה מעיו"ט אבל בסוכה בריאה אפי' נפלה מודה ר"ש דאסור דמוקצה מחמת איסור היא דכיון שהיתה בריאה מאתמול לא יהיב דעתיה עילוה ודמיא לכוס וקערה ועששית[שבת מד:] דמודה בה ר"ש : ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה. פירוש אפילו ברעועה : ואם התנה עליה הכל לפי תנאו. ואפילו לר' יהודה דתנאי מהני לכל מוקצה מחמת איסור לאחר שיעבור זמן איסורו והכי

*) ואחרים אומרים דאפי' ביין חיישינן לסחיטה וכי תנן מסננין את היין בסודרין היינו כו' גי' ד"ת

עילויה. קל ואינו מכביד ושינוי בעלמא הוא ולהנכע והא דאמר אביי בגמ' היכי תעביד תפרוס סודרא עילויה זימנין דמיטמיש במיא ואתי לידי סחיטה לא קשיא כאן בכדי מים כאן בכדי יין שהכבוס והסחיטה אינה אלא במים אבל יין אין בו משום כיבוס וסחיטה כמו ששנינו ומסננין את היין בסודרין: אין מטפחין. משום שיר או משום אבל מטפח ידיו זו על זו : מספקין . כף על ירך: מרקדין. ברגל: וכולן שאמרו משום שבות. גזרה שמא יתקן כלי שיר : הנח להם לישראל . בדבר שהרגילו בו ולא יחזרו בהם מוטב שיעשו בשוגג ואל יהיו מזידין : תוספת יום הכפורים. שצריך להתחיל ולהתענות מבעוד יום: פיס' מתחילין בערימת התבן וכו' : גמ' בתיבנא סריא. נרקב ומסריח שאינו ראוי למאכל בהמה ואית ביה קוצי דלא חזי לטינא שאינו יכול לגבלו בידיו וברגליו וסתמא להיסק קאי : מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה. כגון בפסח או בעצרת ויושב בסוכה בגנה או בפרדס : אלא מן הסמוך לה. השתא משמע אם הוא עב שנתנו בה קנים הרבה מותר ליטול מהם ובגמ' פריך הא קסתר אהלא דכיון דבטליה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מיניה סתירה הוא : גמ' סמוך לדפנות . קנים שזוקפן סביבות הדפנות דכיון דלא נארגו עם הדופן לא בטלי לגבי דופן ולא דאסרי לסכך שהסכך אינו ארוג לפיכך הכל שוה כעליון כתחתון סכך הוא : באסוריאתא. חבילות של קנים שנתנם על הסכך מדלא התיר אגדן לא בטלינהו לגבי סכך אלא להצניען שרי : ור"ש מתיר. אפילו מן הסכך ופרכי' בגמ' לר"ש הא קא סתר אוהלא ואוקימנא פלוגתייהו בסוכה רעועה מערב יום טוב שנפלה ביום טוב והנא קמא אית ליה מוקצה וסוכה זו בין השמשות קימת היתה ומוקצה היה מחמת אסור סתירה אבל מן הסמוך לה לאו מוקצה הוא דלית ביה משום סתירה ור"ש לית ליה מוקצה אחר שהיא רעועה מערב יום טוב : ושוין בסכת החג בחג שהיא אסורה . לפי שחל שם שמים על הסככה ואסורה לעולם

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה כו' עד והרב אלפסי ז"ל לא הזכירה בהלכות : אמר הכותב ומדבריו נראה שאינה עיקר בנוסחאות ואינה נמצאת בנוסחא שלו וכשמועה כפי שגירסא שלו מתפרשת יפה דאקשינן מעיקרא ומי מהני בה תנאה והאמר רב שבת דעצי סוכה קדושה חלה עליהם וכיון שכן

המאור הקטן

א] אתקין רבא במחוזא דדרו באכפא נפרים סודרא עלייהו והא דאמר אביי היכי תעביד תפרים סודרא עילויה זימנין דמשתמים במיא ואתי ליה סחיטה לא קשיא כאן בכדי מים כאן בכדי יין שהכבוס והסחיטה אינה אלא במים אבל ביין אין בו משום כבוס וסחיטה כמו ששנינו ומסננין את היין בסודרין : ושוין בסוכות החג בחג שהיא אסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו אוקמה שמואל סיפא אתאן לסוכה דעלמא והרי"ף ז"ל לא הזכירה בהלכות ג] מדאוקמא רב נחמן בסוכה רעועה שנפלה ביו"ם שמעי' מינה דסוכה רעועה מהני בה תנאה ואפי' לר' יהודה שאם התנה עליה מעי"ם ונפלה ביו"ם מוכנת היא ואינה מוקצית מחמת איסור דאי נמי סתר לה קודם נפילה אין בה משום סתירת אוהלא שהיא רעועה אבל לכתחלה אין לו לסתרה משם דמיחזי כמאן דסתר אוהלא וסוכה בריאה לא מהני בה תנאה ומוקצית היא מחמת איסור ואפילו לר' שמעון דלא יהיב עלה דעתיה מאתמול ויש בה משום סתירת אהל ואם היא רעועה ונופלת ולא התנה עליה מאתמול היינו פלוגתייהו לר' יהודה אסורה ולר' שמעון מותרת וקי"ל ביו"ם כר' יהודה ובמוקצה מחמת איסור כה"ג כגון מותר השמן שבנר שכבה אפי' בשבת קי"ל כר' יהודה וסוכה דמצוה לא מהני בה תנאה כלל ל"ש בריאה ול"ש רעועה דמגו דאתקצאי למצותה חדא שעתא אתקצאי לכולהו שבעת יומי דכחד יומא אריכא דמו ונויי סוכה מהני בהו תנאה באומר איני בודל מהן כל בין השמשות ואי לא אמר הכי אסירי בכלהו יומי דסוכה דמגו דאתקצו לבין השמשות אתקצי נמי לכלהו יומי דסוכה :

השגות הראב"ד

א] אתקין רבא במחוזא וכו' עד ומסננין את היין בסודרין : א"א מעט בזה ובעל ההלכות פי' כי סחיטת המים הוא גמר הכבוס . וסחיטת היין חייב משום דש והיינו סחיטה דמסוכריית' *אלא שבסחיטתו מעיף היין לתבית ומסננין את היין בסודרין דלא חיישינן דילמא סחיט לה דכיון דלא קפיד בהו ומסננין בהו לא סחיט להו . ואי משום היין שבהן כיון דלית בהו שמרים או קמשים לא סחיט להו והא דאמר רבא נפרוס סודרא עלויה כיון דתרי ניניהו מדכרי אהדדי ולא אתי לידי ביעה כדאמרינן בשבת בענין אלונתית אבל אבה ודאי איכא למיחש לה : ג] ומדאוקמה ר"נ בסוכה רעועה וכו' עד מהני בה תנאה וכו'.

פ"א

שיטת ריב"ב

הגהות חו"י

א מיי' פרק ב' מהל' יו"ט טור או"ח סי' תקח:

הגהות חו"י
(א) נ"ב ברי"ף סוכה פ' לולב וערבה סימן אלף נט:

שיטת ריב"ב
זלא מהני בה תנאה כלל לא שנא בריאה ולא שנא רעועה [illegible]

והכי איתא בירושלמי וכמו שכתבתי בפרק כירה: ומי מהני בה תנאה וכו' חג הסוכות שבעת ימים לה'. ומשמע כל שבעה הוא הקדש: על החגיגה על שלמי חגיגה. לאסור משהוקדשו: חג. חגיגה: ולא מהני בה תנאה והא תניא סככה כהלכתה וכו' ותלה בה יינות שמנים וסלתות. בכלים של זכוכית לנוי ובודאי כשם שחל שם שמים על הסוכה כך חל שם שמים על עטוריה משום בזוי מצוה ואפי' הכי מהני בהו תנאה וכן בעצי סוכה נמי מהני תנאה דשוין הם ויבאו שניהם: ומפרקינן באומר איני בודל מהם כל בה"ש. כלומר אין ה"נ דתנאי לא מפסיק קדושה בתר דחיילא מיהו

תורה אור | נר מצוה

הכל לפי תנאו ומי מהני בה תנאה והאמר רב ששת משום ר"ע מנין לעצי סוכה שאסורין בהנאה כל שבעה ת"ל חג הסוכות שבעת ימים ליי' ותניא ר' יהודה בן בתירא אומר מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה ת"ל חג הסוכות לה' מה חגיגה לה' אף סוכה לה' ולא מהני בה תנאה והתניא סככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקין ורימונים פרכילי ענבים ועטרות של שבלים ויינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם
א התנה עליהן הכל לפי תנאו אביי ורבא דאמרי תרוייהו באומר אין אני בודל מהן כל בין השמשות דלא חיילא קדושה עלייהו כלל אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו איתקצאי לשבעה ומאי שנא מהא דאיתמר (א) הפריש שבעה אתרוגין לשבעה ימים אמר רב כל אחד ואחד יוצא בו ואוכלו לאלתר ורב אסי אמר כל א' וא' יוצא בו ואוכלו למחר התם דמפסקי לילות מימים כל חד וחד יומא באפיה נפשי' הוא הכא דלא מפסקי לילות מימים כולהו כחדא יומא אריכא דמו:
*מביאין עצים מן השדה מן המכונס וכו': א"ר יהודה אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסים שבקרפף והא אנן תנן מן הקרפף ואפי' מן המפוזר מתני' יחידאה היא *דתנן אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המפוזרים שבשדה שאין מביאין ועל המכונסין שבקרפף שמביאין על מה נחלקו על המפוזרים שבקרפף ועל המכונסים שבשדות שבש"א לא יביא וב"ה אומרים יביא אמר רבא עלי קנים ועלי גפנים אע"ג דמיכנפי ומותבי כיון דמדלי בהו זיקא ומבדרת להו כמפוזרין דמו ואסורים ואי מנח מנא עלייהו מאתמול שפיר דמי: איזהו קרפף כל שהוא

[In the margins beside the main text: ויקרא כג; תתקי א; ד' לא:]

רש"י
ישקנה הכל לפי תנאו: ועטרה יפה בקרמים ובסדינים המצויירין. קרמים בגדי צבועים סדינין לבנים של פשתן: יינות ושמנים. בזכוכית לבנה לנוי: הכל לפי תנאו. ומדקתני אסור להסתפק מהם ש"מ דבטלו לגבי סוכה והוו כמו הסוכה וקאמר דתנאה מהני: אביי ורבא דאמרי תרווייהו. לא דמי לסוכה לענין תנאה ואע"ג דבטלי לגבי סוכה מהני תנאה: באומר. מבעו"י איני בודל מהן מהיות כאן וזכותי בהן ניטלם כל אורך בין השמשות של ערב יום טוב הלכך בשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהן לא חלה לכך לא הוקצה: אבל עצי סוכה. שאין יכול להתנות תנאי זה כי על כרחו חלה עליהם דע"כ יבדל מהם בין השמשות דספק יום טוב הוא והוי סותר אוהלא חלה עליהן קדושה וע"י זו הקדושה הוקצה לשבעה: ומ"ש מהא כו'. דלא אמרי' באתרוג דמשום בין השמשות קמא איתקצאי לכל שבעה אלא לחד יומא דווקא: ואוכלה לאלתר. דקסבר למצותה איתקצאי והרי נעשית: ורב אסי אומר יוצא בה ואוכלה למחר דכיון דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא והא עצי סוכה נמי כיון דאתני עלייהו ליהנות מנייהו בחול המועד כהפרישה ליום ראשון דמי ומשום דבין השמשות קדים אמרת דאיתקצאי לשבעה: דמפסקי לילות מימים. שאין מצותן בלילה: מן המכונסים שבקרפף. דאיכא תרתי לטיבותא: כמפוזרין דמי. ואפילו לא פזרן הרוח דסתמא לא סמכא דעתיה דקסבר מבדר להו זיקא: ואי אנח מידי עליה. להכביד שפיר דמי דסמכי דעתיה

[רבינו נסים]
תנאה מהני בין בסוכה עצמה בין בעטוריה כשאמר איני בודל מהם [כל בה"ש] דלא חייל עלייהו קדושה והויא ליה גביה כסוכה דלאו מצוה כמי שיש לו אתרוג והתנה עליו לאכלו אם ירצה ואם נמלך יוצא בו והיינו ברייתא דקתני לעיל ואם התנה עליה הכל לפי תנאו אבל עצי סוכה ועטוריה דחיילא עליהן הקדושה בין השמשות איתקצו לז' למצותן על כרחו ולא מהני בהו תנאה אחריכא למיחל עלייהו קדושה ולאתבטויי למחר ואפי' נפלה ומאי דנקיט עצי סוכה לישנא דרב ששת נקט וה"ה לעיטוריה נמי דעצי סוכה ועיטוריה כי הדדי ניניהו ואיני בודל בלחוד מהני בהו מטעמא דכתיבנא אבל תנאה אחרינא לא זהו דרך הרב אלפסי ז"ל ולפי זה בעצי סוכה נמי כי אמר איני בודל מהני לאשתמושי בהו בחולו של מועד או ביו"ט אם נפלה: אבל יש בספרים שלנו גירסא אחרת דבמאי דפרכינן ומי מהני בה תנאה מפרקינן סיפא אתאן לסוכה דעלמא אבל סוכת מצוה לא מהני בה תנאה והאי היא מסקנא דסוגיין ובתר הכי פרכינן ולא מהני בה תנאה והא תניא סככה כהלכתה וכו' ומפרקינן באומר איני בודל מהם כל בין השמשות כלומר לא דאמו נויין לסוכה דנויין לא מיתסרי אלא מפני שהוא מבטלן לגבי סוכה ולפיכך כל שהתנה עליהן ואמר איני בודל מהם כל בין השמשות הרי לא בטלן והרי הן כאילו עומדים חוץ לסוכה אבל סוכה עצמה על כרחו היא קדושה מגזרת הכתוב דמה חג לה':
הלכך נקטינן דבסוכה לא מהני תנאה כלל אבל בנויין מהני ומיהו דוקא באומר איני בודל שלא בטלן לגבי סוכה מעולם אבל במתנה ואומר לכשארצה אטול לא מהני דכיון דפעם אחת בטלן לגבי סוכה הוו להו כסוכה ולא מהני בהו תנאה: ומיהו איכא למידק דהכא גמרי' דסוכה אסורה מן התורה משום היקשא דחגיגה ובפרק במה מדליקין (דף כב:) יהבינן טעמא להך ברייתא [דנויי סוכה] דתני אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון של חג משום בזויי מצוה ובפרק כירה (דף מה:) אמרי' דטעמא [דסוכה ונוייה] משום מוקצה תירץ הרמב"ן ז"ל דכולהו איתנהו דעצי סוכה כל ז' אסורין מן התורה כחגיגה ונויי סוכה אסורין כל ז' משום בזויי מצוה והיינו ההיא דפרק במה מדליקין ובשמיני של חג סוכה ונויין אסורין משום מוקצה והיינו ההיא דפרק כירה ומה שיש לדקדק עוד בזה כתבתיו בפרק כירה בס"ד וכ"ל דאע"ג דאיסורא דנויין משום בזויי מצוה מ"מ כיון שטפלן לסוכה עשאן כמוה ואי מתהני מנייהו אפי' לאחר שנפלו איכא משום בזויי מצוה הלכך אפילו התנה ליהנות ממנו לכשיפלו אין תנאו כלום דכי היכי דסוכה אסירא כל זמן מצותה אפילו נפלה כוייה נמי אסירי ומש"ה מקשינן שפיר מנויין לסוכה ומיהו ביום ח' משמע ודאי דמהני תנאו לסוכה ולנוייה כל שנפלו דכיון דלא מיתסרי אלא משום מוקצה מהני בהו תנאה כי היכי דמהני בכל מוקצה: ועצי סוכה דמיתסרי [מהיקשא דחג] אף דפנות בכללן שגם הן צריכין להכשר סוכה ומיהו לאחר שעשה השיעור הצריך מן הדפנות ונשלם הכשר הסוכה [כגון שתי דפנות וג' טפח] אם אח"כ הוסיף דופן משמע דלא מיתסרא אבל עשאן לארבעתן סתם כולם אסורות ומוקצות (א): ומאי שנא מהא דאיתמר הפריש ז' אתרוגין. פי' מאי שנא מאתרוג דאסור מדרבנן מפני שהוקצה למצותו ומהני ביה תנאה משום דכיון שהפריש ז' אתרוגין הוה ליה כמתנה בפירוש שאינו מקצה כל אחד אלא ליומו וכיון שכן מדרבנן נשמע לדאורייתא דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואפי' תנאי בעלמא בלאו איני בודל ליסגי ומשני דכיון דמפסקי לילות מימים שאין מצות לולב בלילה לא דמי לסוכה ומש"ה לא תקון ביה רבנן דלהוי כיומא אריכא: [מתני'] מביאין עצים. תלושין: מן השדה. שבתוך התחום ביו"ט: מן המכונס. אם כנסן מעיו"ט דגלי דעתיה דעלייהו סמיך ולית בהו משום מוקצה אבל מפוזרין מוקצין הן ומן הקרפף שהוא משתמר ומוקף סביב אפילו מפוזרין שבו לא הוקצה מדעתו: סמוך לעיר. ממש: אפי' בתוך תחום שבת בסופו כך פרש"י ז"ל ואחרים פירשו דטעמא משום גבוב והוי כמעמר ומדינא אפילו מפוזר בשדה שרי דגבוב ביו"ט מותר דלורך אכילה חשיב כבקוע עצים או כהבערה עצמה אלא שבשדה אסרי משום דמחזי כמגבב [דלא] ליומיה ומיהו בגמ' מסקינן דלא שרי אלא מן המכונס שבקרפף משום דס"ל דכל מגבב אפילו בקרפף מיחזי כמאן דעביד למחר ומכונס שבשדות מיחלף במפוזר ומש"ה אין מביאין אלא מן המכונס שבקרפף: גמ' אמר רבא עלי קנים ועלי גפנים וכו'. לפי פרש"י ז"ל היינו טעמא משום דכיון דאתי זיקא ומבדר להו אין דעתו של אדם עליהן ואסורין

גבי סוכה והוו כסוכה וקאמר דתנאה מהני: באומר איני בודל מהן כל בין השמשות. שבשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהן לא חלה לפיכך לא הוקצו אבל עצי סוכה אינו יכול להתנות עליהן כי על כרחו קדושה חלה עליהן הוקצו לשבעה: ומאי שנא מהא וכו'. דלא אמרי' באתרוג דמשום בין השמשות קמא ליתקצי לכל שבעה אלא לחד יומא הכי אתני עלה לחד יומא דאיתמר הפריש שבעה וכו': ואוכלה לאלתר. סבר למצותה איתקצאי והרי נעשית: ורב אסי אמר יוצא בה ואוכלה למחר. דכיון דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא והרי עצי סוכה נמי כיון דאתני עלייהו ליהנות מהן בחולו של מועד כהפרישה ליום ראשון דמי ומשום דבין השמשות קמא קדים קאמרת דאיתקצאי לשבעה: דמפסקי לילות מימים שאין מצותן בלילה: מתני' מביאין עצים. תלושין: מן השדה. שבתוך התחום ביום טוב: מן המכונס מערב יו"ט דגלי דעתיה דעלייהו סמך ואינן מוקצין אבל מפוזרין מוקצין הן: מן הקרפף. ומוקף סביב אפילו מפוזרין שבו אינם מוקצין: סמוך לעיר. ממש: אפילו בתוך התחום. בסופו: אין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף. דתרתי בעינן מכונסין ובקרפף: והא תנן. נקט סיפא והוא הדין רישא: כמפוזרין דמו. ואפילו לא פזרתן הרוח דמסתמא לא סמכא דעתיה סבר מבדר להו זיקא: ואי אתנח מנא עלייהו. להכבידן שפיר דמי דסמכי דעתיה: פיס' איזהו קרפף וכו'.

אעטוריה מ"מ שמעי' דמהני תנאו אסוכה דמצוה ומפרקי' באומר איני בודל מהן כל בהש"מ כלומר לעולם דתנאי לא מפסיק קדושה ולא מפקע מיהו מהני בהו תנאה בין בסוכה עצמה בין בעטוריה כשאמר [איני בודל מהם כל בה"ש] דלא חיילא עליה קדושה והויא לה גבי' כסוכה דלאו מצוה וכמי שיש לו אתרוג ומתנה עליו לאכלו [אם ירצה ואם נמלך] יוצא בו והיינו ברייתא דקתני לעיל דאם התנה עליה הכל לפי תנאו אבל עצי סוכה ועטוריה [דחיילא עלייהו הקדושה] בין השמשות איתקצי לשבעה למצותן על כרחו ולא מהני בהו תנאה אחריתי למיחל עלייהו קדושה [ולאתבטויי] למחר ואפילו נפלה והאי דנקט הכא עצי סוכה לישנא דרב ששת נקט כלומר אבל עצי סוכה בהנאה כל שבעה כשהיא קדושת סוכה עלייהו דהנהו בין קיימת בין נפלה אסורין שעל כרחו שבעה ואע"פ שהתנה ודייקי' עלה ומאי שנא מאתרוג דאסור מדרבנן ומהני בה תנאה ומדרבנן ומפרקי' לה כולה כדאיתא בגמרא ובתוספתא נמי תניא אין נוטלין עצים מן הסוכה ואפילו בחג אם אמר לכשארצה אטול ה"ז מותר והכא לא תניא סוכה דעלמא ועל כרחין אסוכה דחג בה תנאה וזו התוספתא כבר כתבה בעל ה"ג והרב ר' יצחק בן גיאת תפשו עליה מן הסוגיא הזו הזה לפי הנמצא בגירסא שלהם והאפשר שאפילו לפי גי' הספרים דמוקי לה שמואל בסוכה דעלמא ואביי ורבא תרוייהו לתרוצי כולהו מתניתא אתו ולאפוקי מדשמואל ומ"מ עלו דברי רבינו הג[illegible]

השגות הראב"ד
[illegible]ר"י לא מהני בה תנאי כשם שאין מועיל לפיית האדם שמנפה מתי תכבה נרו אלא כיון דאתקצאי [illegible] אתקצאי לכולא יומא וסוכה רעועה נמי הרי אתקצאי לבין השמשות וסיפא דקתני אם התנה עליה [illegible] בירושלמי מהני' אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה אמרינן בשם שמואל כשלא נתכוין [illegible] נתכוין לעבותה אסור כשלא התנה אבל התנה מותר רב נחמן בר יעקב בעי וכי אדם מתנה לסתור [illegible] בשם שמואל בנופל לה הוה ר"נ הוי בה כלומר על העבוי בלבד היה שמואל אומר שמועיל תנאי [illegible] ליה לרב נחמן דבתמיהא קאמר והאי מפל לא דקאמר אפשר דהיינו אסורייתא. ואם נתכן [illegible] ואם התנה עליהם מותרות ואע"פ שנתן לעבותה עכשיו לפי זה הענין ברייתא דקתני ולא מן [illegible] שנתכוין לעבותה. והא התנה עליה דאתאן לסוכה דעלמא על העבר קאמר בירושלמי ולא פריך

ולא מידי. ואנן לא קי"ל כן ולא מידי כדפרישנא. והרב ז"ל דלא אדכר למלתיה דשמואל דל[illegible] דעלמא אפשר דליתא בגמרא דיליה אי נמי הדר ביה מתירוצא קמא ושני לה כולה בסוכת הח[illegible] מהני בה תנאה בעצי סוכה ואפילו ברעועה ונופלת דכל שבעה קדשי ואי נפלה הדר בני לה[illegible] דנוהגי בה תנאה דהיינו סוף ברייתא דהכא וברייתא דפרכילי ענבים הנהו בנויי סוכה ואי א[illegible] דהכא היכא הוזכרו נויין דקתני עלה ואם התנה הכל לפי תנאו איכא למימר דהא קתני רישא [illegible] דהיינו כעין נויין ואמר על סוכת החג בחג שהיא אסורה כלומר הכל אסור העצים והסכך ואם התנה עליה הכל לפי תנאו וזהו האמת והישר:

שלטי הגבורים
א מיי' טוכה אסורין באכילה ואם התנה עליהן שאומר איני בודל מהם כל בין השמשות מותרין שאז לא חל עליהם שום איסור אבל בעצי סוכה לא מהני תנאה שעל כרחו בודל מהם כל בין השמשות משו' סתירת אהל ודוקא שמתנה בזה הלשון אבל אמר אני מתנה עליהן לאוכלן כשיפלו אינו כלום אבל אם אמר אני מתנ' עליהן לאוכלן אימתי שארצה מהני שגם בין השמשות בכלל ולפי תירוץ אחר של התוס' לא מהני תנאה אפילו בנויין אלא לאחר שיפלו וכן נראה מדברי ב"ה שכתב עטורי סוכה שנפלו בשבת אסורין באכילה ואסורין לטלטלן ממקומן נפלו ביום טוב אסורין באכילה ומותרין לטלטלן ממקומן נפלו בחוה"מ אסורין באכיל' ומותרין להחזירם אבל אם התנה עליהם בשעת שתלה אותן ואמר כשארצה אטול מהן מותר ע"כ הרי שלא התיר בהנאי אלא לאחר שנפלו ואיני מבין מה שחלקו לענין טלטול במקומן בין שבת ליו"ט והרא"ש ז"ל כתב בתשובה דמהני בהו הנאה אפילו בעודן קיימין אבל בלא תנאי אסורין אפילו לאחר שנפלו:

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) נ"ע כי בתוספ' אינו מחלק בין הוסיף בהן או שעשאן יחד דיותר משיעור סוכה לא נפיק מקרא וכ"ל דה"נ קאמר אבל ודאי ארבעתם כולן אסורות שיעור הכשר מהיקשא דחג והמותר משום מוקצה ומדרבנן:

מלחמת ה'
שכן ודאי בקיימת אין תנאי מועיל בה להוציאה מקדושה שאפילו בנופלת נמי קדושתה עליה כל שבעה [illegible]

מסוס מוקלה ולאידך פירושא דכתיבנא הייט טעמא משום דאע"ג דמתוכנין מכהו חייסינן שמא בשעת שילה ללקטם יפזרם הרוח ואתי לגבב ולאי אהנא עלייהו מנא מאתמול ליכא למיחש להכי ושרי: **איבעיא** להו ר' יוסי לקולא קאמר וכו' · ומסקנא דלקולא קאמר ומשמע דלר' יוסי בחדא מתרתי סגי או בפותחת אע"פ שהוא רחוק ובנגד שיהא בתוך התחום שבת או בסמוך לעיר אפילו בלא פותחת וזה דרך פרש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהלכות שביתת יו"ט דלר' יוסי בפותחת דוקא בין סמוך בין רחוק וכבר (א) ספק עליו הראב"ד ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל דסמוך לעיר נר מצוה

היינו תוך ע' אמה ושירים:

מתני' אין מבקעים עצים מן הקורות. לפי סוגיא דגמרא היא מתפרשת: לא בקרדום. כתס קרדוס עשוי כעין כלי אומנות שעושין בו אוכפיות ושרגיות שקורין אש"א: ולא במגירה. כעין סכין מליאה פגימות וממהר לקוץ בו עצים עבים וכלי אומן הוא: מג"ל דולאדר"ה וכולן כלי אומן הן ונראה כעושה מלאכה ולפיכך אסור: אלא בקופיץ. של קצבים דומה לקרדומות שלנו שאינו כלי אומן:

בית שהוא מלא פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת. ולא אמרי' מוקצין מחמת איסור הן דאינו יכול לפותחו ביו"ט ואסח דעתיה מינייהו דכיון דלא הוי פתיחתו איסורא דאורייתא כדמוקמינן לה בהוירא דלבני לאו מוקצה הוא: ר"מ אומר אף פותח לכתחלה ונוטל. דכיון דמדרבנן בעלמא הוא דאסור לפי שאינו אלא סודר לבנים בלא טיט ולא מיתסר אלא משו' טלטול משום שמחת יו"ט התירו כך פרש"י ז"ל והקשה עליו הרמב"ן ז"ל לת"ק דלא שרי לפתוח אמאי לא מיתסרי פירות משום מוקצה אע"ג דליכא אלא איסורא דרבנן והא סוכה רעועה מוקצה מחמת איסור של דבריהם היא שאילו בבריאה לא מיחייב משום סותר אלא סותר על מנת לבנות וכן נמי [שבת מב:] במעות שעל הכר [שם קנב:] ומטה שיש עליה מעות אמרינן דמניח נעשו בסיס לדבר האסור ואפי' לאחר שנטלו[מהם] המעות אסורי' אע"ג דליכא אלא איסורא דרבנן לפיכך פירשו ז"ל שאע"פ שאסור לפתוח אעפ"כ אין הפירות מוקצין מחמת היסור הסתירה דלא אמרי' מוקצה מחמת איסור אלא בשהאיסור בגופן או שנעשה בסיס לדבר האסור דומיא (דגר) [דכר] אבל הכא הפירות ראויין ולא נעשו בסיס לבית אלא שדבר אחר גורם שאינו יכול ליהנות מהן ואינו אלא כאילו היו פירותיו במקום שאינו יכול להלך שם: **גמ'** והא אמרת רישא אין מבקעין כלל. קס"ד דטעמא דמתני' לאו משום מוקצה תנא ברישא אין מבקעין אלא משום מלאכה וטרחא וה"ק אין מבקעים עצים לא מן הקורות הנשברים מעיו"ט ועומדין להיסק ולא מן הקורה וכו' וזו ואצ"ל לומר זו קתני והייט דמותבינן והא אמרת רישא אין מבקעין עצים כלל והדר קתני דבקופיץ שרי: חסורי מיחסרא והכי קתני וכו' · וטעמא דרישא משום מוקצה: סואר. סדור של קורות המוסכבים לארץ שלא יתעקמו ועומדין לבנין: ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט. ואע"ג דהשתא להיסק קיימא בין השמשות לאו להכי קיימא: תניא כוותיה דשמואל. דטעמא דמתני' משום מוקצה: **ומקשן** הכא למה התירו לבקע אפי' ע"י שינוי והא מכשירין שאפשר לעשותןמעיו"ט ניגהו ותירץ הראב"ד ז"ל דכיון דאי אפשר לבשל ולאפות בלא עצים עשו אותו כדיכת מלח שהתירו אותה ע"י שינוי *) ולי"נ כל שהוא נהנה מגופו של דבר כאוכל נפש עצמו הוא ולא דמי למכשירין שאין אדם נהנה מן המכשירין עצמו כסכין ושפוד ותנור אלא ממה שהוכשר על ידיהם משא"כ בעצים שנהנה מהן בעצמן **) שעושה מהן מדורה ומתחמם כנגדה וכיון (ב) שבקען לעשות מדורה שרי אע"ג דאפשר מאתמול אף לבשל בהן שרי משום מתוך ומיהו כיון שמבקעין לצורך עשיית כלים לא התירו לבקע אלא ע"י שינוי וכתבו בתוספות שלא התירו לבקע אלא מן הקורות הגדולות אבל עצים דקים שנותן להדליק בלא בקוע אסור דמלאכה שאינה צריכה היא ומלאכה גמורה דאורייתא היא מדאמרי' בפרק כלל גדול (דף עד:) האי מאן דשלית סילתי חייב משום טוחן: **לא** שנו אלא בנקבות שלו. ברחבו הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו דדמי למלאכת אומן: אבל בזכרות שלו. ברחבו הקצר שמבקעין בו עצים מותר ובאתריה דהאי היו עושין לקרדום נקבות וזכרות וקופיץ כולו זכרות ואיכא דמתני לה להא דרב חנינא אסיפא דמתני' ובאתריה דהאי היו עושין לקופיץ נקבות וזכרות וקרדום כוליה נקבות: **חותמות** שבקרקע. כגון דלתות בורות ומערות הסגורים בחבלי קשרין: מתיר. את הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא שהרי להתיר תמיד הוא עשוי: אבל לא מפקיע. החבל לסתור עבותו וגדילתו: ולא חותך. דהא סתירה הוא ויש סתירה בבנין של קרקע: ושל כלים. כגון תיבה נעולה הסגורה ע"י קשר חבל: מתיר ומפקיע וחותך. דאין בנין וסתירה בכלים: **מתני'** אין פותחין את הנר. ליטול א' מהבילים של יוצר לתחוב אגרופו בתוכו: מפני שהוא עושה כלי. שאע"פ שלא נשרפו מ"מ הא חזי לקבולי ביה פשיטי כדקאי השתא כך פרש"י ז"ל ולא נהירא דבגמרא מוכח דפתיחה זו הוי מנא אפי' לקבולי טומאה ולפי פרש"י ה"כ ה"א דכיון שעדיין לא נשרף בכבשן כלי אדמה הוא שאינו מקבל טומאה לפיכך פירשו שדרך היוצרים לעשות כסוי לכלי חרס שיש להן בית קבול ומשימין אותם בכבשן כדי שיתייבשו מעט לפי שא"א לתקנן בעודם לחים ואח"כ מגליאין אותם קודם שישרפו לגמרי וטולין כסויין ומתקנין אותם ואותה נטילת כסוי מקריא פתיחה והייט דתנן אין פותחין את הנר כלומר אין טולין כסויו ממט דנטילתו משוי ליה מנא ואפי' לקבל טומאה דכיון דאיכא הסיקא קלת לא חשיב ליה כלי אדמה: ואין עושין פחמין. משום דמכבה הוא ורש"י ז"ל פי' דאינהו נמי כלים ניניהו לצורפי זהב ופתילה נמי כלי הוא: רבי יהודה אומר חותכה באור לשתי נרות. מיהו מודה ר' יהודה ברישא דאע"ג דשרי במכשירין בעשיית כלי מיהא אסור וכדכתיבנא לעיל: **גמ'** חותכה באור בפי ב' נרות. נותן שתי ראשיה בתוך ב' נרות אם צ"ך להדליקן כאחת ומדליק באמצעיתה דלא

*) אבריי' מביא דברי הראב"ד אלו וכתב עליו אינו יודע מאי שינוי קאמר כבר מבואר במשנה בקופיץ ולא בדבר שהוא כלי אומנות (הגהות מא"י). **) זה אות למ"ש לעיל בפ"ב במשנה לא יחם אדם חמין כו' דשרי משום מתוך ע"ש · וכן הקשה הב"ח בסי' תקי"א והפרי חדש בסי' תק"ה ע"ש ·

שהוא סמוך לעיר וכו': **איבעיא** להו ר' יוסי לקולא קאמר דקאמר רבי יהודה כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפי' בתוך התחום נמי או דילמא לחומרא קאמר דקאמר ר' יהודה איזהו קרפף כל שסמוך לעיר בין אית ליה פותחת בין לית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר דוקא דאית ליה פותחת הא לית ליה פותחת אפי' סמוך לעיר נמי לא ופשיטנא דר' יוסי לקולא קאמר והלכתא כוותיה: **מתני'** אין [א]מבקעין [א] עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ואין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגרה אלא בקופיץ. בית שהוא מלא פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת ר"מ אומר אף פותח לכתחלה ונוטל: **גמ'** *והא אמרת רישא אין מבקעין כלל א"ר יהודה אמר שמואל חסורי מיחסרא והכי קתני אין מבקעין עצים לא מן *) הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט אבל מן הקורה שנשברה מעיו"ט מבקעין וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגרה אלא בקופיץ תנ"ה אין מבקעין עצים לא מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט לפי שאינו מן המוכן: ולא בקרדום: אמר רב (הונא) [חיננא] בר שלמיה משמיה דרב ל"ש אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר איכא דמתני לה אסיפא אלא [ב] בקופיץ א"ר (הונא) [חיננא] בר שלמיה לא שנו אלא בזכרות שלו אבל בנקבות שלו אסור פירוש נקבות שלו הצד הרחב והצד הקצר הוא הזכרות: [ב]בית שהוא מלא פירות [ג] סתום וכו': אמר שמואל חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך [ד] (א) ושבכלים מתיר ומפקיע וחותך אחד שבת ואחד יו"ט: **מתני'** [ג] *אין פותחין את הנר מפני שהוא עושה כלי ואין עושין פחמין ואין חותכין את הפתילה לשנים ר' יהודה אומר חותכה באור לשתי נרות: **גמ'** מאי שנא בסכין דלא דקא *מתקן מנא באור נמי קא מתקן מנא תני ר' חייא חותכה באור בפי [ה] שתי נרות: אמר רב נתן בר אבא אמר רב מוחטין את הפתילה ביום טוב מאי [ו] מוחטין אמר רב חנינא בר שלמיה

*) לשון הגמ' הסואר של קורות

רש"י

דעתיה: ואתא רבי יוסי למימר כו' · ורבי יוסי בתרווייהו מקיל ומכשיר בסמוך לעיר בלא פותחת ובפותחת בלא סמוך לעיר נמי: **מתני'** אין מבקעין עצים. מפרש בגמ': קרדום · עשוי כעין כלי אומנות שעושין בו אוכפיות: מגירה · סכין מלא פגימות וממהר לקוץ בו עצים וכלי אומן הוא: ונפחת · מאליו: נוטל ממקום הפחת · ולא אמרי' מוקצה הוא מחמת היסור שאין יכול לפותחו ביום טוב ואסח דעתיה מיניה: אף פותח כו' · מפרש בגמ': **גמ'** והא אמרת רישא אין מבקעין · וקס"ד דאין מבקעין כלל משום טירחא מן הקורות [ולא] משום מוקצה: שנשברה מעיו"ט · ועומדת להיסק: סואר · קורות סדורות זו על זו לבנין: בנקבות שלו · ברחב הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו דדמי למלאכת אומן: אבל בזכרות · ברחב קצר שלו שמבקעין בו עצים מותר: חותמות שבקרקע · כגון דלתות פתחי בורות ומערות הסגורין בקשרי חבלים: מתיר · את הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא דלהתיר תמיד הוא עשוי: אבל לא מפקיע · את החבל לסתור את עבותו וגדילתו: ולא חותך · דהא סתירה הוא ויש סתירה בבנין של קרקע: ושל כלים · כגון תיבה הנעולה ע"י קשר חבל: מתיר ומפקיע וחותך · דאין חייב משום בונה כל שהוא בכלים: **מתני'** אין פותחין את הנר · ליטול אחד מבילי [של יוצר] ולחקוק לתוכו נר הייט ניכ"ס שירב"ן בלע"ז: אין עושין פחמין · דמתקן מנא דחזו לצורף זהב וכסף: ואין חותכין הפתילה · דמתקן נמי מנא: **גמ'** בפי שתי נרות · נותן שתי ראשיה בתוך שתי נרות ומדליק באמצע אם צריך להדליק: לעדויי

[Sidebar, right: שלטי הגבורים]

א אבל לשברם ביד ירלה בפרש"י שמותר אבל מלשון הרא"ש נראה דאפי' לשברם ביד נמי אסור וטוב להחמיר:

לשון ריא"ז

לבקוע בקיעין דקים להאחיז בהן האור ביו"ט אסור ואיט מתיר אלא לבקוע בקיעין גדולים ולי נראה שאפילו בקיעין דקים כעין קיסמין מותרי' שהבקוע צורך הבערה הוא וכשם שהבערה מותרת ביו"ט ואפי' אם יש לו כמה עצים מבוקעין מאתמול צריך עוד לשלהם ולקוטם בשעת ההסקה לפי הצורך כמבואר בקונטרס הראיות:

ב וסמ"ג אוסר גם בקופיץ לפי שאין אנו בקיאין מהו קופיץ ולא התיר אלא בסכין ואפילו בקוע בקופיץ לא שרי אלא בקורה גדולה דא"א להסיקה בלא בקוע אבל עצים של הסקה גדולים קצת וראויים להסקה בלא בקוע לא יבקעם כלל כיון שאפשר להסיקן בלא ביקוע: וכתב הרא"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל פסק כלישנא בתרא וכן בעל העיטור כתב הראב"ד דבקוע עצים מותר ע"י שינוי לכו"ע לפי שא"א לבשל ולאפות בלא עצים ולפיכך עשו אותה כדיכת המלח שהתירו ע"י שינוי ע"כ ולא ידענא מאי שינוי קאמר כבר מפורש במשנה שיתר הביקוע בקופיץ דוקא ולא בדבר שהוא כלי אומנות ונראה דהיתר הביקוע דאיירי ביה היינו לבקע מן הקורה שא"א לאפותו ולבשל בה בלא בקוע אבל עצים של הסקה והם גדולים קצת לא יבקעם כיון שיכול לבשל ולאפות בהן בלא ביקוע טירחא שלא לצורך הוא והוי מלאכה כדאמר בפרק כלל גדול האי מאן דשלית סילתי חייב משום טוחן וקצת משמע כן מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב ולמה אסרו בקרדום וכיוצא בהן מפני שאפשר היה לו לבקע מערב יו"ט ולמה לא נאסר הביקוע כלל מפני שאי אפשר שיפגע עץ עבה ולא יוכל להבעירו וימנע מלבשל לפיכך התירו לו לבקע בשינוי:

לשון ריא"ז

וכן הקופיץ שהוא כלי העשוי לבקע בו עצים אין מבקעין אלא בזכרות שלו ולא בנקבות שלו כמבואר בקונטרס הראיות:

ג ואם נפחת מאליו נוטל ממקום הפחת בלא בס"ת דעתו מהן מערב יו"ט שהיה דעתו ליטול מהן ובכה או שהיה בידו מפתח ואבד ביום טוב כמבואר בקונט' הראיות:

ד כתב ה"ר פרץ אבל היתדות שנועלין בהן אסור להסירם דהוי כבנין גמור וכתב הרא"ש כעין קשירת חבל וכיוצא בו אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור לספקיע ולשבר דבכלי נמי שייך בנין גמור וסתירה גמורה ובסמ"ק כתב ובשבירת פותחת של חיבות נהלקו בה ה"ר אליעזר מתיר ור"י אוסר ומיהו ע"י נכרים יש להקל ע"כ ומיי' השמים דין שבקעת החותמות וכלל אותו בדין מגופת חבית פרק כ"ג מהלכות שבת:

ה והרא"ש היה סובר להחמיר אף בפי שתי נרות וצריך לשניהם:

ו ואפי' בכלי אע"פ שנופל בארץ ונכבה ומיי' אוסר בכלי ולא נטירא לכרא"ש:

[Sidebar, left: עין משפט]

עין משפט.

א מיי' פרק ג' ופ"ד מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן תקח:

ב מיי' פרק ג' מהלכות יו"ט ופכ"ג מהלכות שבת טוש"ע או"ח סי' שיד ותקח ותקיט סמג לאוין סה:

ג מיי' פכ"ג מהל' שבת ופ"ד מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תקיד:

הגהות חו"י

(א) נ"ב פיי' רי"ף שבת סימן תקנ:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל השיג: (ב) שלבקען כצ"ל:

שיטת ריב"ב

גמ' לקולא קאמר. דקאמר ר' יהודה כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת דרבי יהודה תרתי בעי סמוך ופותחת והאי דלא תנא בהדיא פותחת משום דקסבר סתמן יש להן פותחת ואשתה קרפיפי' אמרה למלתיה ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת לא בעינן סמוך ומדשאינו סמוך סגי ליה בפותחת סמוך נמי סגי ליה בלא פותחת דר' יהודה בעי תרוייהו ור' יוסי סגי ליה בחדא: או דילמא. כל שסמוך לעיר כדקאמר תנא קמא בהכי דלא טעמיה כיון דהוא סמוך בין אית ליה פותחת בין לית פותחת ואתא ר' יוסי למימר טעמא תלוי בפותחת הוא בין סמוך בין רחוק והכי קאמר כל שנכנסין לו בפותחת הוא המותר ואפילו הוא בתוך תחום שבת דלא מהני טעמא בשמיכה כלל. ופשיטא דר' יוסי וכו': מתני' אין מבקעין עצים. בגמ' מפרש לה. קרדום מגל ומגרה. כלן כלי אומן הן לפיכך אסור: אלא בקופיץ. של קצבים: ונפחת. שבית מאליו נוטל מן הפירות ממקום הפחת ולא אמרי' מוקצין מחמת איסור סתירת אבל כן דאינו יכול לפותחו ביו"ט כיון דלא הויא פתיחתו איסור' דאורייתא כדמוקמי' לה

בגמ' בהוירא דליבני לבנים מסודרין בלא טיט שאין כאן איסור סתירה אלא איסור טלטול מדרבנן כיון שכן מוקצין לבנין: ר' מאיר אומר אף פותח לכתחלה ונוטל. דכיון דאין כאן אלא איסור טלטול אף לכתחלה מותר משום שמחת יו"ט הכי פרש"י לה בגמ' ולא פירש כל זה בהלכות הרב ז"ל: גמ' אין מבקעין עצים מן הקורה. קורות המוסכבין לארץ שלא יתעקמו ועומדין לבנין והן מוקצין מחמת חסרון כיס: ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט. ואע"ג דהשתא להיסק קיימא בין השמשות לאו להכי קיימא: פיס' ולא בקרדום: גמ' לא שנו אלא בנקבות שלו. ברחבו הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו דדמי למלאכת אומן: אבל בזכרות שלו. ברחבו הקצר שמבקעין בו עצים מותר בקוע עצים לאו מלאכת אומן הוא ובאתריה דמאן דמתני לה אריישא היו עושין קרדום ראשו אחד נקבות וראשו אחד זכרות וקופיץ כלו זכרות ואמרי' בגמ' פסיקא אלא בקופיץ תנן מהו דתימא כי מילי קופיץ להודיה אבל קרדום מיגו דהאי גיסא אסיר האי גיסא נמי אסיר קמ"ל: איכא דמתני לה אסיפא וכו' · ובאתריה דמאן דמתני לה אסיפא היו עושין קרדום כלו נקבות וקופיץ ראשו אחד נקבות וראשו אחד זכרות ואמרינן בגמרא פשיטא ולא בקרדום תנן מהו דתימא כי מילי קרדום להודיה נקבות ומיהדי כלי אומן אבל קופיץ מיגו דהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי קמ"ל: פיס' בית שהוא מלא פירות וכו': גמ' חותמות. שבקרקע כגון דלתות פתחי בור ודות ומערה הסגורין בקשרי חבלים: מתיר. את הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא. שסברי להתיר תמיד הוא עשוי אבל לא מפקיע את החבל לסתור עבותו: ולא חותך. דהא סתירה הוא ויש סתירה בבנין של קרקע: ושבכלים. כגון סירה שעולה בסגורה על ידי קשר חבל: מתיר מפקיע וחותך. דאין בנין וסתירה בכלים: מתני' אין פותחין את הנר. ליטול אחד מן הבילים של יוצר ולתחוב אגרופו בתוכו לחקוק נר בקורין קרישול: ואין עושין פחמין. דאינהו נמי כלי ניהו לצורפי זהב · ופתילה נמי כלי הוא לשרגא שהיא עשויה להדליק בה נר שבה: גמ' מפרש מאי בגא הוא מכשיר : גמ' מוחטין · מוקיר בלע"ז:

א מיי' פכ"ג מהל' שבת ופ"ג מהלכות יו"ט סמג לאוין סה טור או"ח סימן תקז ותקה :

ב מיי' פרק ד מהל' יו"ט סמג לאוין סה טור או"ח סי' שטו תקב :

מוכחא דלתקוני מנא קא מכוין אלא להדלקה בעלמא. ירושל' בצריך לפתיכן : לעדויי חשוכא. כשהיא נעשית בראשה פחם מעבירו · לעדויי להסיר חשכת פחם המחשיך אורה וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות שביתת יום טוב דדוקא ביד אבל לא בכלי וכתב עליו הראב"ד ז"ל ואפי' במחט שהרי אמרו מוחטין : שלשה להקל ממעכה ביד. לאחר שגדלו אותה מערב יום טוב אם צריכה תקון קלא ביד עושה : ותותבה באור בפי ב' נרות. כנ"י וקי"ל כוותיה והאי דלא חשיב בהדייהו מוחטין את הפתילה משום דבתקון גוף נר מצוה הפתילה קא עסיק : מתני' אין

רש"י

לעדויי חשוכא. להסיר החשך פיחם המחשיך אורה : ממעכה ביד · תיקון כלאחר יד הוא : מתני' אין גורפין תנור · אם נפל לתוכו מן הטפילה והטיח אין גורפין אותה דמתקן מנא ואתיא כרבנן דאסרי מכשירי אוכל נפש : אבל מכבשין · משכיבין העפר והאפר שיהא חלק ומשפילו ומשווהו שלא יגע בפת : ואין מקיפין חביות · להושיב חביות זו אצל זו ולהושיב קדירה על גביהן משום דמיחזי כאהל : אין סומכין הקדירה בבקעת · דקסבר לא ניתנו עצים אלא להסקה לפיכך הם מוקצים אצל תשמיש אחר : וכן בדלת. כלומר גם דלת אין סומכין בבקעת : אין מנהיגין · במקל ברשות הרבים בגמרא מפרש טעמא: גמ' ואם א"א כו' מותר. כר' יהודה: אריחא· אריח חצי לבינה וניתק מכותל התנור: ריפתא מעלייתא בעינא. כלומר גרפי התנור זה והוציא האריח שלא יגע בפת הנדבק בדופני התנור : טוי לי בר אווזא · צלי לי בר אווזא בתנור שתנוריהם קטנים ופיהם למעלה ותולה הצלי לתוכו וסותם פיו והוא נצלה מאליו : ואיזדהר מחרוכא · שלא יתחרך כלומר גרוף התנור : שרקין ליה תנורא · ותמה על זה כי גיבול טיט תולדה דלישה : ארקתא דפרת סמכינן · על שפת של פרת טיט מגובל היה מונח : והוא דליירה מאתמול · עושה בו סימן : אבנים של בית הכסא · אבנים גדולות שמלדדין אותן להיות כמו מושב חלול ויושבין עליהן בשדות במקום מיוחד לבית הכסא : מדורתא · היסק גדול שעושין לפני השרים ועושין כדרך בנין וסודר כתלים מארבע רוחות וסודר עצים למעלה וכן כולהו כדמפסיק בעמוד : מלמטה למעלה אסורי· דהוי בניין ועשיית אוהל : וכן חביתא · חביות של אוצר : בדלת · סלקא דעתך דמשמע שסומכין הקדרה בדלת : אימא וכן הדלת · אין סומכין אותו בבקעת :

שלמיה משמיה דרב לעדויי חשוכא : תאני בר קפרא ו' דברים נאמרו בפתילה שלשה להחמיר ושלשה להקל אין גודלין אותה לכתחלה ביו"ט ואין מהבהבי' א אותה באור ואין חותכין אותה לשנים. ג' להקל ממעכה ביד ושורה אותה בשמן ותותבה באור בפי שתי נרות : מתני' א אין שוברין את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות בו מליח ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדירה ואין סומכין את הקדירה בבקעת וכן בדלת ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביו"ט: גמ' ואין גורפין תנור וכירים וכו' : תני רבי חייא בריה דרב יוסף קמיה דר' יוחנן ואם אי אפשר לו לאפות אלא א"כ גורפו מותר : דביתהו דרבי חייא נפל לה אריח' בתנורא ביומא טבא א"ל רבי חייא חזי דאנא רפתא מעלי' ב בעינא מינך : א"ל רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ואזדהר מחרוכא א"ל רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מהוצל דמר שרקין ליה תנורא ביומא טבא א"ל אנן ארקתא דפרת סמכינן כלומר אין אנו גובלין טיט ביו"ט אלא ארקתא דפרת סמכינן והוא הטיט והרפש שסביבות הנהר אמר רבא והוא דציירי' מאתמול אמר רבינא וקיטמא שרי שהאפר אינו בר גיבול לפיכך מותר ג לגבלו ביו"ט לטוח בו פי התנור על הלחם או על הצלי : אמר רב נחמן אבנים ג של בית הכסא מותר לצדדן ביו"ט דבנין קבע אסרה תורה ובנין עראי לא אסרה תורה וגזרו רבנן על בנין עראי אטו בנין קבע והכא משום כבודו לא גזרו רבנן : א"ר יהודה האי ד מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור *וכן קדירה וכן ביעתא וכן ה פוריא וכן חביתא. פירוש כשהוא עושה מדורה של אש לא יהא מניח עצים מלמטה ומניח אחרים עליהם מלמעלה שנמצא כדרך בנין אלא אוחז את העץ מלמעלה ומניח אחר תחתיו שאין זה דרך בנין וכן קדירה כששופת אותה לא יניח אבנים בתחלה ויתן עליהם את הקדרה שנמצא כמאהיל אהל אלא אוחז את הקדירה בידו ומכנים אבנים תחתיה וכן ביצים ו כשרוצה לצלות אותן אוחז את העליונה ונותן אחרת תחתיה וכן פוריא שאוחז הקרשים בתחלה ומכנים את הרגלים תחתיהם וכן חביתא כשרוצה להטותה ע"ג אבנים מטה אותה ואח"כ מכנים אבנים תחתיה : אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן בדלת : בדלת סלקא דעתך אלא אימא וכן הדלת תניא

שוברין את החרס. כשצולין על האסכלא שקורין רגוילי"ש חותכין קנים או קשי שבלים או שוברין חרסית או חותכין נייר ושורן במים וסודרן [ע"ג האסכלא] מפני שהנותכת מתחמם ושורף את הדג : אין גורפין תנור וכירים. אם נפל לתוכן מן הטפלה [א] אין גורפין אותן דמתקן מקידמנא הוא ואתי' כרבנן דאמרי מכשירי אוכל נפש אסירי א"כ אפילו כרבי יהודה ובשאפשר לו בלא גריפה : מכבשין. משכיבין העפר שיהא חלק : מכבשין. בפימבר"י בלע"ז : מקיפין. מקרבין זו אצל זו כמו אין מקיפין בריאה וכמו לתרום שלא מן המוקף דהיינו סמוך וכמו מקפת וקורהא לה שם : לשפות. להושיב כל הושבת קדרה על האור קרי שפיתה : לשפות עליהן את הקדרה. והאור בין שני חביות כשאין לו כלי ברזל שקורין טרא"פיד או שאין לו כירה של חרס חלולה ואסור משום דדמי לבנין ומדרבנן [ב] דמיחזי כאוהלא: ואין סומכין קדרה בבקעת. קסבר לא ניתנו עצים אלא להסקה ולפיכך מוקצה הם אצל שאר תשמיש: וכן בדלת. השתא משמע וכן אין סומכין קדרה בדלת ובגמרא פריך עלה : ואין מנהיגין בהמה במקל. ברשות הרבים בגמ' מפרשי' טעמא : גמ' ואם א"א לו לאפות אלא א"כ גורפו מותר. דמדינא שרי כר' יהודה אלא דהיכא דאפשר בלאו הכי לא יגרוף : אריחא. אריח חצי לבנה וניתק מכותל התנור : ריפתא מעליתא בעי. כלומר גרפי את התנור והוציאי את האריח שלא יגע בפת הנדבק בדפנות התנור : טווי לי בר אווזא. צלי לי אווז בתנור שתנוריהם קטנים היו ופיהם למעלה ותולה הצלי לתוכו וסותם פיו והוא נצלה : ואזדהר מחרוכא. שלא יתחרך כלומר גרוף את התנור שלא יהא בשוליו דבר גבוה כגון אריח או אבן שהוסק בתנור שנוגע בצלי ושורפו : דמר שרקין ליה תנורא. עבדי אדוני טחים סביבות פי התנור בטיט כדי שלא יצא חומו כשהצלי בתוכו שקשה הרוח לצלי ותמיהא לן משום דגבול טיט תולדה דלישה הוא : והוא דליירה מאתמול. עשה בו סימן ונתקו לצד אחר ואע"ג דאכתי איכא משום ממרח כשטח אותו בתנור היינו טעמא משום דמדינא בין גבולו ובין טיחתו מותרת דלורך אוכל נפש הוא והרי הוא כהבערה גופה לפי שבטיחה זו משתמר החום אלא דגבול אסור משום שנראה כמגבל ללורך בנין ומשום הכי ניחא מאי דאמר רבינא וקטמא שרי ופירש הרב אלפסי ז"ל שהאפר אינו בר גבול הוא [ול"ד דאפר בר גבול הוא] לאיחיובי עליה משום מלאכה כדמוכח בפרק קמא דשבת (דף יח.) אלא דלאו בר גבול הוא לבנין הלכך לא מיחזי כמגבל לבנין דקטמא לאו לבנין קיימא ומדינא הא אמרי' דשרי : אבנים של בית הכסא · אבנים גדולות שמלדדין אותן להיות כמין מושב חלול ויושבים עליהן בשדות במקום המיוחד לבית הכסא : בנין ערא'י . כי ההיא דאין מקיפין שתי חביות : האי מדורתא וכו' · [כולהו] משום דדמו לבנין ולאהל וכמו שפירש הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו ודאמרי' וכן ביעתא פירש רש"י ז"ל ביצים גסות הנתונות ע"פ כלי חלול אין נותנין הכלי תחלה ואחר כך יתן עליו הביצה אלא יאחזנו בידו וישים הביצים עליו ולא מיחוור שא"כ יהא אסור לתת קדרה ביום טוב על גבי כירה ואי אפשר שהרי אפילו בשבת התירו להחזיר קדרה על גבי כירה כדאיתא בפרק כירה (דף לח:) ומעשים בכל יום ששופתין קדרה על גבה אלא הכי פירושה שאין נותנין בילה מכאן ובילה מכאן ובילה על גביהן דדמיא לבנין שעושים מחילות ואחר כך נותן את התקרה וכעין פוריא : ואמרו בתוספתא דלא מיתסר אלא בצריך לאויר שלמטה כעין קדרה אבל כל שאינו צריך לאויר שתחתיו לא ולפיכך אמרו שמותר להניח ספר מכאן וספר מכאן ואחד על גביהן כיון שאינו צריך לאויר שתחתיו : בדלת סלקא דעתך. ומי זה הסומך קדרה בדלת והלא תשבר : אלא אימא וכן הדלת אין סומכין אותו בבקעת : לפי

עליהם שאין זה דרך בנין הואיל ואינו עושה מחילה שהרי מעשים בכל יום שמניחים את השלחן על גב רגלים לאכול עליו ואפילו בשבת ולא נאסר סדור הביצים אלא כשמסדר ביצים על גבי ביצים על גב שלא שנראה כדרך בנין אבל אם מסדר מלמעלה למטה מותר שתופס העליונים ומסדר את התחתונים תחתיהן :

שלטי הגבורים

א נר שכבה מותר לתחוך ראש הפתילה כדי שיהא נוחה לידלק ולא חשיב תקון מנא ודוקא שרוצה לחזור ולהדליקו בו בלילה אבל בליל שני של ראש השנה וכן בליל יום טוב שלאחר השבת. אסור להדליק שירי פתילות שכבו בראשון שבמה שכבו בראשון הוכנה להדליק בו פעם שנית והוה ליה מכין משבת ליום טוב ואסור אם לא שהודלק ונכבה ע"ש . נר של בטלה פירוש שאינו צריך לו אסור להדליקו אבל של בהכ"נ לא השיב של בטלה ומותר להדליקו והרא"ש כתב בתשובה שמותר להדליקו ביום הראשון בערב לצורך ליל ב' ואפילו ביום טוב שני בערב ואין בזה משום אין יום טוב מכין לחול שמיד בהדלקתו יש מצוה לאותה שעה שבכל שעה אפילו ביום יש מצוה בהדלקת נרות בבית הכנסת :

ב ודוקא בתנורים שלהם שהיו מדבקין הפת סביב ואין צריך לגורפן אלא מבטיח שנופל לתוכו אבל בתנורים שלנו שמכבין הגחלים בגריפה אם אפשר לאפות זולתם אלא שרוצה לגרוף כדי לאפות הפת יפה אסור אבל אם א"א לאפות בלא גריפה מותר :

ג סה"ג פליג וכתב בשם רבינו תם דים לאסור טפי בגבול אשר דלאו בר גיבול מפני דנתינת מים זהו גבולו טפי מבמידי דבר גיבול ועיי"ל דרפ"ו בהג"ה א' :

ד רש"י פירש דכל זה דלא כהלכתא דקיימא לן כרבי שמעון דדבר שאינו מתכוין מותר אבל ר"י פירש דחשיב שפיר מתכוין שהרי מכוין למה שהוא עושה :

ה פירש רש"י מטה כשמעמידין אותה אסור ליתן הרגלים לתת הקרשים עליהם אלא ישים הקרשים תחלה ואחר כך יתן הרגלים תחתיהן ופירשו התוס' שלא יתכן לאסור אם לא יהיו הרגלים ארבע דפים מחוברים בארבע דופני התיבה שאין העולם נזהרים ליתן השולחן על גבי הרגלים בשבת וכן המטה שמעמידין אותה ליתן הרגלים ולתת הקרשים עליהם ואחר כך פורסין על הן עור דמי לאהל ואסור להעמיד ולפרוש עליה ואם פירס אינו חייב חטאת אבל מטה כעין שלנו אם היתה זקופה או מוטה על צדה מותר להושיב על גבי רגליה דלאו מידי עביד וכן כסא העשוי פרקים וכשרוצים לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח וכשמסירים אותו סוגרים אותו והעור נכפל מותר לפתוח לכתחלה :

לשון ריא"ז

ו והתוספות ורבינו שמשון מתירים להניח האסכלה תחלה ואחר כך מסדר הביצים

הגהות מא"י

[א] נ"ב והטיח:
[ב] נ"ב משום:

שיטת ריב"ב

לעדויי חשוכא. כשנעשה פחם בראשה מעבירו : לעדויי . להסיר חשכה : פחם המחשיך אורה : ואמרו בפתילה. ביום טוב : אין גודלין אותה לכתחלה . כלומר אין עושין פתילה לגדלה ולתקנה מעיקרא ביו"ט הא אם עשויה מעיו"ט והיא צריכה לגדלה ולתקנה מותר והיינו דאמרי' לקמן שלשה להקל ממעכה ביד : ואין מהבהבין אותה באור. כדי שתהא דולקת יפה (כדאמרי' בשלשה להקל ושורה בשמן) : ותותבה באור בפי שתי נרות . אם צריך להדליק שתי נרות נותן שני ראשיה בתוך שתי נרות ומדליק באמצעיתה דלא מוכח דלתקוני מנא מתכוין אלא להדלקה בעלמא : מתני' אין שוברין את החרס . כשצולה על האסכלא קנים או שוברין חרסים או חותכין נייר ושורן במים וסודרן על האסכלא מפני שהמתכת מתחמם ושורף את המליח ומפרש טעמא בגמרא משום דמתקן מנא : אין גורפין תנור וכירים . אם נפל לתוכן מן הטיח דמתקן מנא הוא : מכבשין . עפר שיהא חלק . מכבשין פומבר"י בלע"ז : מקיפין . מקרבין זו אצל זו כמו לתרום שלא מן המוקף : לשפות . להושיב כל הושבת קדרה על האור קרי שפיתה : לשפות עליהם את הקדרה . בין שתי החביות משום דדמי לבנין ומדרבנן משום דמיחזי כאוהלא : ואין סומכין את הקדרה בבקעת . קסבר לא ניתנו עצים אלא להסקה לפיכך מוקצין הן אצל שאר תשמיש : וכן בדלת . השתא משמע וכן אין סומכין קדרה בדלת ובגמ' פריך עלה : ואין מנהיגין וכו' . בגמ' מפרש טעמא : גמ' ואם אי אפשר לו מותר . כר' יהודה דשרי מכשירי אוכל נפש . אריח. שהוא חצי לבנה: ריפתא מעליא בעינא מינך. כלומר גרפי את התנור והוציאי את האריח שלא יגע בפת הנדבק בדפנות התנור : טוי לי בר אווזא ואזדהר מחרוכא . כלומר גרוף התנור כדי שלא יהא בו אריח או אבן שהוסק בתנור ושורפו : דמר שרקין ליה תנורא . עבדי אדני טחין סביבות כסוי פי התנור בטיט כדי שלא יצא חומו כשהצלי בתוכו ותימה לן טעמא דגבול טיט תולדה דלישה הוא : והוא דליירה מאתמול . עשה בו סימן ונתקו לצד אחד : אבנים של בית הכסא . אבנים גדולות שמלדדין אותן להיותן כמין מושב חלול ויושבין עליהן בשדות במקום המיוחד לבית הכסא . פיס' אין סומכין וכו' : גמ' בדלת סלקא דעתך ומי זה הסומך קדרה בדלת והלא תשבר : אימא וכן הדלת אין סומכין אותו בבקעת ·

לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה. פי' שכיון שאין מיוחדין אלא להסקה בלבד אין תורת כלי עליהם יש להם דין מוקצה לגבי שאר מלאכות ומיהו במידי דאיכא תורת כלי עילויה שרי לאשתמושי ביה אפי' למלאכה שאינה מיוחד לה דהא מסיקין בכלים אע"פ שאין מיוחדים להסקה וסוגיין דהכא מוחלפא בהדי סוגיין דפרק כל הכלים [דף קכד.] דהתם מייתי' מתני' דאין סומכין את הקדרה בבקעת ואמרי' דהיינו טעמא משום דגזרי' יו"ט אטו שבת ומפקי' לה מהלכתא דמוקים לה כב"ש וכדאיתא התם ולא מדכרינן טעמא דלא ניתנו עצים אלא להסקה והכא לא מדכרי' עלה ב"ש וסוגיין דהכא עיקר משום דאיתא בדוכתא הלכך נקטינן כסוגיין והכי איתא סוגיא ליתא: **משום** דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא. למכור בשוק: חינגא. מחול ע"ש שבני אדם סובבין והולכין בשוק כעין סובבות במחולות קרי ליה הינגא וכי תימא ולמה לן האי טעמא תיפוק ליה משום מוקצה דהא לא ניתנו עצים אלא להסקה איכא למימר נפקא מינה דאפי' אזמניה מאתמול דלא מוקצה הוא אפ"ה אסור משום האי טעמא דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: **חיזרא** וכו' ברטיבא. שאינו ראוי לטלטלו אפי' להסקה: מה לי לצלות בו. לתוחבו בתוכו: מה לי לצלות בגחלתו. הרי ראוי לטלטלו לעשות גחלת הלכך צולה בו:

והלכתא יבישא שרי רטיבא אסיר. לאו למימרא דרטיבא אסור למיתביה בהיסק גדול אלא לומר דכיון דרטיבא לא חזי אלא ע"י תערובות לא אמרי' מה לי לצלות בו מה לי לצלות בתערובת גחלתו כיון שאינו ראוי לצלות בגחלתו בפני עצמו כדרך שהוא צולה בו לבד אע"ג דלעיל בפר' יו"ט שחל [דף כח:] אמר רב יוסף בסופלי דשרי לטלטליכו לאיוהא

נר מצוה

תניא נמי הכי אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן הדלת לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה: ואין מנהיגין [א] את הבהמה במקל ביו"ט משום דמיחזי כמאן דקא אזיל לחינגא [ב] חיזרא רב נחמן אסר ורב ששת שרי פירוש עצים ממיני קוצים ונקראין חיזרא רב נחמן אסר ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר כמין שפוד לצלות בו הצלי ורב ששת שרי. ברטיבא כולי עלמא לא פליגי דאסיר דכמוקצה דמי כי פליגי ביבישא מאן דאסר אמר לך לא ניתנו עצים אלא להסקה ומאן דשרי אמר לך מה לי לצלות בו ומה לי לצלות בגחלתו [א] והלכתא יבישא שרי רטיבא אסיר °דרש רבא אשה [ב] לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אוד ואוד שנשבר אסור להסיקו ביו"ט לפי שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים **מתני'** רבי אליעזר אומר [ג] נוטל אדם קיסם מלפניו להצות בו את שיניו ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא וחכ"א מגבב מלפניו ומדליק: **גמ'** *תניא ר"א אומר נוטל אדם קיסם מלפניו לחצות בו את שיניו וחכ"א לא יטול אלא מן האבוס של בהמה [ג] ושוין שלא יקטמנו קטמו לחצות בו את שיניו ולפתוח בו את הדלת בשוגג בשבת חייב חטאת במזיד ביו"ט סופג את הארבעים דברי ר"א וחכ"א אחד שבת ואחד יו"ט אינו אלא משום שבות

רש"י

חיזרא. ענף קוץ וראוי לצלות בו כמין שפוד: רב נחמן אסר. ביו"ט משום מוקצה כיון דלא עשאו לכלי מבעו"י: ברטיבא. שאינו ראוי לטלטלו אפי' להסיק: והלכתא כו'. סתם הלכתא אליבא דמאן דאית ליה מוקצה הוא דאיקבע אבל אנן סבירא לן כר"ש בין במוקצה בין בדבר שאין מתכוין וכרבי יהודה במכשירי אוכל נפש וכולהו שרי בין חיזרא בין סמיכות קדירות וכן הקפת חביות מדורתא וקידרא וכל האמוראין דלעיל שאסרו את אלו תלמידי רב היו ורב סבר כרבי יהודה: ליטול מהן. לצלות בו לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה: לחינגא. למכור בשוק חינגא מחול לפי שבני אדם הולכין וסובבין בשוק סביב סביב כעין מחול: **מתני'** מגבב מלפניו ומדליק. אבל לא מן החצר דדקין הן וטורח לגבבן ולקושסן ומאתמול לאו להכי קיימי ואף מלפניו דוקא להדליק ולא לחצות בו שיניו דלא ניתנו עצים אלא להסקה ובתרתי פליגי רבנן ארבי אליעזר:

גמרא

מסום דחזו להיסק: גדול כבר תירלו בתוס' דהתם שאני שלריך ליתן הרבה לפני בהמתו הלכך מה שטלטל הא חזי להיסק בלא תערובות מה שאין כן בחיזרא: **דריש** רבא אשה לא תכנס לבית העלים ליטול מהן אוד. עץ לעשות אוד לתגור פירגו"ן בלע"ז וטעמא משום דלא ניתנו עלים אלא להסקה אלא א"כ נעשה כלי מבעו"י: ואוד שנשבר. ביו"ט: שמסיקין בכלים. דבני טלטול ניהו ומטלטלי נמי להסיקן: ואין מסיקין בשברי כלים. דהא לא חזו לטלטול ולאו משום הסקתא חזו להסקה מאתמול לאו להכי קיימי ובפ"ק במה מדליקין (דף כט·) אוקימנא להא דמסיקין בכלים במרבה עליהן עלים מוכנים ומסיקן כדרב מתנא הא לאו הכי אסור דכיון דאדליק ביה פורתא הוה ליה שבר כלי וכי קא מהפך באיסורא קא מהפך: **מתני'** רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם מלפניו. ממה שלפניו בבית: לחצות בו שיניו. ליטול בשר החולן בין שיניו ומשלפניו לאו דוקא דר' אליעזר אף מן החלר נמי דהא סבירא ליה דכל שבחלר מוכן הוא ורישא לא אתא לאשמועי' אלא היתר טלטול עלים אף שלא להסקה ואיפליגו רבנן עליה כדלקמן בברייתא בגמ' והאי דנקט משלפניו משום רבנן דפליגי עליה ואמרי אפי' משלפניו להדליק אין לחצות לא: ומגבב. קסמין דקין וקשים מן החלר ומדליק: וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק. אבל מן החלר הואיל ודקים הם וטורח לקושסם מאתמול לאו להכי קיימי ודקאמרת נוטל קיסם לחצות בו שיניו משלפניו אנן אית לן דאף משלפניו לא יטול אלא להדליק דלא ניתנו עלים אלא להסקה ובתרתי פליגי: **גמ'** תניא ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם לחצות בו שיניו וחכ"א לא יטול אלא מן האבוס של בהמה. דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל הצורך אבל עלים שאין ראויין לאכילה ואין תורת כלי עליהם לא התירו לטלטלן אלא להסקה: שלא יקטמנו. אקיסם קאי. אינו אלא משום שבות. דקטימה תקון כלאחר יד הוא ולאו תקון מעליא איכא אלא כבמתכוי

לחצות בו שיניו ליטול בשר החולץ בין שניו ומשלפניו לאו דוקא דר' אליעזר אף מן החצר נמי דהא כל מה שבחצר מוכן הוא ורישא לא אתא לאשמועינן אלא היתר טלטול עצים אף שלא בהסקה ופליגי רבנן עליה כדאיתא לקמן בברייתא בגמ' והאי דנקט מלפניו משום רבנן דפליגי עליה ואמרי אפילו מלפניו להדליק אין לחצות לא: ומגבב. קסמין דקין וקשין מן החצר ומדליק וכו' והחכמים אומרים מגבב מלפניו ומדליק אבל מן החצר לא דהואיל ודקין הן ויש טורח לקבצן מאיתמול לאו להכי קיימי ונראה מהלכות הרב ז"ל דהלכתא כרבנן דמלפניו אין מן החצר לא ולדעתי הכותב הלכתא כר' אליעזר בהא משום דההיא ברייתא דמייתי' בגמ' דפליגי בה ר"ש ותנא קמא כר' אליעזר מכרעא ופריקן לפלוגתיהו בגמ' ועוד דסוגיין כוותיה: גמ' לא יטול אלא מן האבוס של בהמה דדבר הראוי לבהמה מוכן לכל הצורך אבל עצים לא ניתנו אלא להסקה: ושוין שלא יקטמנו. אקיסם קאי שלא יקטמנו לחצות בו שניו וכו' אינו אלא משום שבות דקטימה תקון כלאחר יד הוא ולא תקון מעליא הוא אלא הם כן מתכוו וממתקו בסכין:

ד דאי בסכין אמאי לא מיחייב כיון דעבד לחצות בו שיניו ולפתוח בו את הדלת ובתוספתא של בהמה דקתני אבל נוטל הוא מן האבוס של בהמה ובלבד שלא יקטמנו לחצות בו שיניו ואם הטאת במזיד ביום טוב לוקה את הארבעים ומילתא דרבנן לא מיתניא התם ולרב יהודה דאמר כלי איכא לאוקמי בקוטם בידו והכא בסכין השתא לפום גמרא דידן ושוין ע"כ קאי אקיסם לא הזין] לפתוח בו את הדלת ואמרי רבנן דבקיסם לחצות בו שיניו איכא היוב חטאת בכלי של בהמה אף בכלי שרי לקטום לחצות בו שיניו דדוקא בקיסם דאיכא היוב חטאת בכלי אבל באבוס של בהמה לא גזרינן כלי דידיה אטו כלי דקיסם וכן משמע דמדמי ליה לשבירת ... יירין] בכלי אבל לפי' התוס' דרבי אליעזר איירי באבוס של בהמה משמע דרבנן אסרי באבוס ... בכין וגמ' דידן עיקר ואפילו בסכין מותר לחתוך מן האבוס של בהמה לחצות בו שיניו. אמר ... מה אין בהן משום תקון כלי כלומר מותר לקטום מהם קיסם לחצות בו שיניו וכהי הלכתא:

מלחמת ה'

... רבנן אין סומכין את הקדרה בבקעת וכן הדלת כו' עד ומכל זה נראה לנו שהלכה כרב נחמן ... שבת: אמר הכותב הנו ליה אפריון לבעל המאור ז"ל שזו ודאי ראיה הוא לדברי רבינו' הרב ז"ל השיב דאפילו למאן דלית ליה מוקצה בעצים אית ליה לפי שאין עליהם תורת כלי והרי להסקה וזו איננה תשובה שכיון שמוכנים להסקה יצאו מתורת אבנים שאפילו אבנים עצמן אם אלו הוקצו לענינן ודרך הגמ' כהפוס ולא נתלה באויר הסברות שסברי ת"ק דאית ליה מוקצה בשאר המוקצה הולך בכאן ואזדו לטעמייהו ולא הודה לו ר"ש מפני שאין עליהם תורת כלים עצמן הקנה כזו מטה שייחדה למעות אסור לטלטלה וקנה של תרנגולין אסור לטלטלה למאן דאמרינן כלום עשוי אלא לתרנגולין ולמאן דלית ליה מוקצה שרו כדאיתא בפרק כירה וכן מדליקין שופר מטלטל מפני שאדם מיחדו לתקיעה ואין משתמשין בו לדבר אחר נעשה מוקצה לאחר ... לדברי רבי שמעון ונפסקה הלכה כמותו בשבת ואע"פ שהן מיוחדין למלאכת איסור וכ"ש ... ליה למלאכת היתר היא אלא שאין הלכה כמותו ביום טוב כדברי רבינו ז"ל והוא הדרך המהוור ... פרק כל הכלים מוחלפת מזו כמו שכתב בעל המאור ז"ל ואע"פ שיש לנו לומר דלפי שלא ניתנו ... אינו מוקצה ביו"ט דהא מלאכה דהיתר היא אלא ת"ק ולא ניתנו עצים אלא להסקה וכן מוקצין ... אטו שבת וכל זה כדי לאהות שתי הסוגיות הללו ואם תאמר עדיין ה"א גזירה יום טוב אטו ... אלא כמו שהעלו שם לא קשיא הא ב"ש הא ב"ה ונמצינו שונים משנתינו ומחלוקת ר"ש ורבנן ... פסקה הלכה בחיזרא רטיבא אסור והרי אינו אלא לב"ש כבר דחו מקצת מפרשים בזו דמודים ... אטו שבת במוקצה והלכו בין גזרה זו לאותן שלא גזרו ב"ה בשום טעם וגצטרך לומר דהתם ... אמרו הא לא קשיא הא בית שמאי הא ב"ה לא הקפידו אלא לתרץ שהי המשניות אין בין יו"ט ... בלבד ומוציאין את הקטן ואת הלולב כמו שאמרו בפרק משילין והנה זו הדרך משתבשת ... עצמו ועוד שלשון הברייתא השנויה כאן לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה אינו נסמך על דברי ... בפרק כל הכלים והיה לו לפרש כאן בברייתא גזירה יו"ט אטו שבת אבל הטוב והנכון שנאמר ... לרב' ברייתא זו ולא מלה במשנתינו שאין סומכין את הקדירה בבקעת אלא גזירת יו"ט ... מפני שלא נתנו עצים אלא להסקה ואין צריך לגזרה כלל וכיוצא בזו ברייתות שלא שמעו ... ושנויות בגמ' במקום אחר או במקומות הרבה כפ' שבועות שתים בעא מיניה רבא מרב נחמן ... לשעבר ובפרק כלל גדול ברייתא תניא ובפרק אין מעמידין גבי בינה ללויה פלוגתא דחזקיה ... תניא ברייתא כר' יוחנן ולא מדכר בגמ' הכי למימר תניא כוותיה ולא שמיע להו וכן בפ"ק ... במקומות הרבה בתלמוד וכזו המסכתא נמי אמרינן כדרבה חול מכין לשבת וכו' ובמסכת ... ברייתא ורב חסדא לא שמיעא ליה ולא סבר לה ואפשר עוד דלפי שלא נתנו עצים אלא להסקה ... אלא לשון שהכניסו בה בגמ' לפרש וכיוצא בה רבות בגמרא ודברי רבינו שלמה ז"ל גם כן ... סוס אלא לדעת האוסרין במוקצה אינו נכון כלל ורב נחמן תלמידו של שמואל הוא וכותיה ... איכו בגופיה אמר אטו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כרבי שמעון לדחות איסור המוקצה ולומר שאינו משנה וכדאמרינן בכי האי גוונא בפרק משילין גבי ברירה וזו תשובה גמורה אין לך מכל הסברות דברי רבינו אלפסי ז"ל שהדם לסמוך על דברי ר' נחמן במוקצה יו"ט אסור ובשבת מותר וכם ספנים המאירין בכל ההלכות האלו והא דדריש רבא האשה לא תכנס לבין העצים ליטול מהן אוד ואוד שנשבר

המאור הקטן

והא דתנו רבנן א] אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן הדלת לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה ור"ש מתיר ר"ש לטעמיה דלית ליה מוקצה ות"ק כר' יהודה דאית ליה מוקצה הלכך עצים כיון שאין עליהם תורת כלי לא הוכנו מאתמול אלא להסקה וסוגיין כת"ק ופלוגתא דרב נחמן ורב ששת בחיזרא בהדין טעמא שייכא ורב נחמן לטעמיה דאית ליה מוקצה ביו"ט כרבי יהודה משום דסתם לן תנא דמתני' כותיה ואיפסיקא הלכתא בהדיא בחיזרא יבשתא שרי רטיבתא אסור וכן פי' הרי"ף ז"ל בהלכות רטיבתא אסור משום דכמוקצה דמי ובסוף מסכת שבת איפליגו רב אהא ורבינא אליבא דר"ש במוקצה ואסיקנא הלכתא בכל התורה כולה כדברי המיקל וקשיין הלכתא אהדדי ומכל זה נראה לני שהלכה כרב נחמן דאית ליה מוקצה ביו"ט ולית ליה מוקצה בשבת והפרש יש בין מוקצה למוקצה וכל המוקצה האסור ביו"ט אסור בשבת וכל המותר בשבת מותר ביו"ט וכמו שפרשתי לך בתחלת זאת המסכתא ואע"ג דשאר אמוראי כולהו לא שני להו במוקצה בין שבת ליו"ט אלא מאן דאסר כר' יהודה אפילו בשבת אסר ומאן דשרי אפילו ביו"ט שרי ולא מפלגי בין מוקצה למוקצה אנן כרב נחמן נקיטין ובין מוקצה למוקצה מפלגינן לפום סוגיא דשמעתא דבמסכת יו"ט ובמסכת שבת ומתרצן הלכתא דהכא והכא ולא קשיין אהדדי ובמסכת שבת בפרק כל הכלים מייתי לה למתני' דהכא ומסקנא מוקמי' לה אליבא דבית שמאי דגזור יו"ט אטו שבת ומשמע מינה דלית הלכתא כמתני' והכא פסקי' כותיה ונראין הדברים הללו כסותרין זה את זה אלא יש לומר לישני איתנן דמאן דמתני הא לא מתני הא: ולענין הלכה למעשה נקיטי' ההוא לישנא דאיתמר בדוכתיה ואתוקם בבוכנתיה ושבקי' להוא דלא איתמר בדוכתיה ואגב גררא הוא דאתיוה והם הכי נמי סבירא לן בהנך תרי לישני דרב פפא דאמר הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואין גובה מן הלקוחות חד מינייהו בקדושין בפרק ראשון וחד מינייהו בב"ב בסוף גט פשוט אע"פ שהרי"ף טרח להעמידם שתיהן כאחד אנו נראה לנו דפליגין לישני אהדדי וכההוא לישנא דב"ב נקיטין והם הכי נמי עבדינן הכא כיון דמתני' דאין סומכין את הקדרה ביו"ט פרשוה בגמ' בדוכתה מטעם מוקצה לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה וסוגיא דשמעתתא לאוקמוה כהלכתא עלה סמכי' וכותה עבדינן וההיא סוגיא דבמסכת שבת חשבי' ליה כלישנא אחרינא להגדיל תורה וללמדך שאפילו ב"ש דסבירא להו במוקצה ונולד ביו"ט כרבי שמעון וכדתנן ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל בבקעת מודו דאין סומכין ולאו משום דלא נתנו עצים אלא להסקה דהא לא סבירא להו שום מוקצה אלא משום גזירה יו"ט אטו שבת ואזדו לטעמייהו דסבירא להו אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ומתני' דאין סומכין את הקדרה בבקעת איכא למימר דב"ש היא דהא מפרש טעמא בברייתא משום דלא נתנו עצים אלא להסקה ודילמא ב"ה לא מודו בה וכיון דסוגיין בשבת להקל במוקצה נחתין לה לאחויי אנפא דהיתרא ואע"ג דמתניתא לגבי יו"ט והכא במסכת יום טוב בדוכתא דסוגיין להחמיר במוקצה נחתינן ליה לאחויי אנפא דאיסורא ובכל זה יש סעד לרבינו שפסקו כרב נחמן דמוקצה ביום טוב אסור ובשבת מותר:

השגות הראב"ד

אין סומכין את הקדירה בבקעת וכו' עד דאית ליה מוקצה. א"א איני אומר כן אלא אפילו תימא ת"ק לית ליה מוקצה בעלים וכדומה להם אית ליה מוקצה והטעם לפי שאין עליהם תורת כלי ולא נתנו עלים אלא להסקה והרי

א מיי' פרק ג ופ"ד מהל' יו"ט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקב תקז:

כבמתהבו וממחקו בכבין: אוכלי בהמה. כגון קש ועלי קנים: אין בהם משום תקון כלי. דכיון דרכין עד שהן ראויי' לבהמה לא חשיב כלי שאינו מתקיים: שובר אדם את החבית. מגופה שיש בה גרוגרות: ובלבד שלא יתכוין. ליפות השבירה שתהא לה נאה שתהא עוד כלי: הוה מפשח ויהיב לן אלוהתא. מקלות גדולים כמו לא בהלה ולא ברומה במס' שבת [דף סג:] ואע"ג דחזית לקתתא דנרגא וחציני. שהיה קשה וראוי לעשות ממנו בית יד לקרדום ולפסל שקורין דולדורה והוא היה שוברן להריח ואמרי' בגמ' דהא אתיא אליבא דרבנן דאמרי דאחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות דסברי דאפי' בקוטם קיסם לחצות בו שיניו ליכא אלא איסורא דרבנן משום דסבירא להו דכל עשיית כלי שלא כדרכו לא מיתסר אלא מדרבנן ומש"ה כי לא מכוין לעשיית כלי דהיינו להריח בו שרי אפי' לכתחלה. והיינו נמי טעמא דמתני' דשובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות משום דאי נמי מכוין לעשות כלי לא מיתסר אלא מדרבנן כיון שהוא עושה כלי בשבירה בלבד שלא כדרכו ומשום הכי כי לא מכוין שרי אפי' לכתחלה וכ"ת והיכי מסקינן הכא דאוכלי בהמה כיון שהם רכים אין בהם משום תיקון כלי אע"פ שהוא מכוין לכך והא בפירוש אסרי' למיתן [שבת קמו:] טרפה דאסא בחביתא איכא למימר דהתם היינו טעמא לפי שדרך הוא שאפי' באוכלי בהמה מתקנין כלי העשוי כבר אבל לא שיעשו כלי ממנו לכתחלה: גרסי' בגמ' ת"ר מגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא ובלבד שלא יעשנו גבורים גבורים ור"ש מתיר. ומפרשי' טעמיה דת"ק דקי"ל כוותיה דמשום דמחזי כמאן דמכנים למחר וליומא אחרינא ואע"ג דקי"ל כרבנן דמתני' שאין מותר לגבב אלא מלפניו נפקא מינה לעצים גסים דלא בטילי אגב חצר ולא מיתסר אפי' לרבנן דאינהו לא אסרי אלא בקסמין דקים מפני שהם מתבטלין אגב חצר אבל בגסים לא ואפ"ה אסור לעשות מהן ציבורין ציבורין: ומ"מ מדלא אסרי' אלא משום דמחזי כמאן דמכנים למחר וליומא אחרינא ולא אסרי' ליה משום מעמר יש להביא ראיה מה שאמר בשם הר"ר יצחק בן רבינו מאיר ז"ל דאינו חייב משום מעמר אלא במלקט במקום שגדל שם והכי נמי מוכח בפרק כלל גדול (דף עג:) דאמרי' האי מאן דמכניף מלחא ממלחתא חייב משום מעמר אלמא דווקא דכניף ממלחתא אבל ממקום אחר לא: מתני' אין מוציאין את האור. משום דמוליד: מן המים. נותנין מים בכלי זכוכית לבנה ונותנו בחמה כשהשמש חם מאד והזכוכית מוציאה שלהבת ומביאין נעורת ומגיעה בזכוכית והיא' בוערת: מן העפר. לפיעי בקר או נאן מטמינן בעפר וכשמדקיבין יוצא מהן אור: אין מלבנין את הרעפים. טיבלים ומפרשי' בגמ' דברעפים חדשים עסיקינן מפני שצריך לחסמן שהיסק ראשון הם מתחזקין ומתקנין ונעשים כלי: גרסי' בגמ' תנן התם באלו טרפות (דף נו:) דרסה או שטרפה בכותל או שרצצתה בהמה אחרת ומפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה כשרה ר' אלעזר אומר כו' צריכה בדיקה. פירוש אדם שדרס על עוף או (שדרסו או) שחבטו בכותל או שרצצתה בהמה ומפרכסת ואינה יכולה לעמוד ושהתה מעת לעת כלומר יום אחד שלם ושחטה כשרה מיהו אמר ר' אליעזר דכי שהתה מעת לעת נמי צריכה בדיקה לאחר שחיטה שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה השדרה ונפסק החוט או שאר מיני טרפות ושהתה מעת לעת אילטריך דאי לא שהתה אע"פ שבדק ולא מצא סימן טרפות טרפה שזו אחד מי"ח טרפות ונקרא רסוק אברים שאיבריה מתפרקין כולם אע"פ שאין רושם ניכר בה מתה וזו סימנה שאם שהתה מעת לעת בידוע שלא נתרסקו איבריה דקים להו לרבנן דריסוק איברים אינה חיה מעת לעת אבל שאר סימני טרפה חיה כל י"ב חדש ובעי עלה ר' ירמיה מר' זירא מהו לשחט' ביו"ט מי מחזקי' ריעותא או לא כלומר מי אמרי' הואיל וצריכה בדיקה דאיתיליד בה ריעותא מחזקי' ריעותא בגוה משום חשש איסור מלאכה ביו"ט דילמא מישתכח טרפה ונמצאת שחיטה שלא לצורך דבשלמא שאר בהמות אע"ג דמחמירין אנפשין ובדקינן מיהו כמכי' ארובא ורוב בהמות אינן טרפות ולא איפשיטא בעיין הלכך מסתברא דנקיטינן בה לחומרא דהוה ליה ספק דאורייתא: מתני' ועוד אמר רבי אליעזר משום דתני חדא לקולא גבי מוקצה והדר אמר אחריתי קאמר ועוד והקשה רש"י ז"ל והא אפסקוה רבנן במילי טובא באין מוציאין ובהנך דבהדה והיינו מילתא אחריתי דלאו מילתיה ואמאי לא אותביניה בעירובין (דף כג:) גבי ועוד אמר רבי

כא יהודה בן בבא דאותביניה מר' אליעזר דסוכה ושנינן התם לא אפסקוה אלא במילתיה ואילו אותבינא *מיהא לא הוה מצי לשנויי הכי ומפני קושיא זו כתב דהמשנה שלא כסדר אבל הר"ז הלוי כתב דכיון דקאי בהדלקה גמריכהו לכולהו מילי דהדלקה וכי האי גוונא לא חשיבא הפסקה ואחרים תירצו דכיון דאפסקוה במילתיה דס"ל לא חשיבא הפסק כלל ושפיר תני ועוד ובתוספות תרצו דכל היכא דהוו שתי קולות תני ועוד ואע"ג דאפסקוה בלאו מילתיה: עומד אדם על המוקצה. הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו כגון דאחזי ולא אחזי כדאמרן באין לדין: ע"ש בשביעית. שאין מעשר נוהג בה ואינו מחוסר אלא הזמנה והוא הדין במעושר בשאר שני שבוע אלא אורחיה דמילתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות ומוקין הם סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם זמן גמר מלאכה: ואומר מכאן אני אוכל למחר. וסגי בהכי דיש ברירה: עד שירשום. בסימן דאין ברירה: גמ' תנור ופירים חדשים. כ"ש ישנים: הרי הן ככל הכלים וניטלין בשבת בחצר. דחזו למיתב בגווייהו מידי: אבל אין סכין אותן בשמן. להחליקן ולצחצחן: וכן אין טשין אותן במטלית. להחליקן ולצחצחן: טשין. שפין: ואין מפיגין אותן. לאחר היסיקן: לחסמן. שמתקשין ע"י צונן וכולהו משום דמתקן מנא: ואם להפיגן. בשביל לאפות שהוסקו הרבה וחושש שלא תשרף הפת בתנור מותר ולא דמי לליבון רעפים דאסורין לעיל דהתם תקונו של כלי קודם לתשמיש שמשתמש בו אבל כאן בשעת תשמיש הוא

נר מצוה

ריש"י

גמ' ומוללו בין אצבעותיו. להוציא מהן הריח: וקוטמו. יטול מקום הקטימה לחוריתו טדף: שובר אדם מגופת חבית. שיש בה גרוגרות ואוכל ובלבד שלא יכוין ליפות בשבירה להיות לה נפה: הוה מפשח. מכשף בידו הענפים מעץ הגדול הרבה: אלותא. מקלות גדולות ואע"ג שהוא קשה כל כך שיהא ראוי לקתתא דנרגי והציני לעשות ממנו בית יד לקרדום: מתני' אין מוציאין את האור. משום דמוליד: מן המים. נותנין מים בכלי זכוכית לבנה בחמה כשהשמש זורחת והם מאוד בזכוכית מביאין נעורת ומגיעין לזכוכית והיא בוערת: עומד אדם על המוקצה. הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו כגון דאיחזי ולא איחזי כדאמרי' באין לדין: ע"ש בשביעית. שאין מעשר נוהג ואין מחוסר אלא הזמנ' וה"ה בדבר מעושר בשאר שני שבוע אלא אורחא דמילתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות ומוקים סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה: ואומר מכאן אני נוטל. וסגי בהכי דיש ברירה: עד שירשום. בסימן דאין ברירה: גמ' הרי הן ככל הכלים וניטלין. בשבת בחצר דחזו למיתב מידי בגווייהו: אין סכין אותן שמן. להחליקן ולצחצחן וכן אין טשין אותן במטלית להחליקן: ואין מפיגין. היסיקן בצונן: לחסמן. לפי שמתקשה אחר החימום ע"י צונן וכולן משום דמתקן מנא: ואם מפיגן כדי לאפות שהוסק הרבה וחושש שלא תשרף פפת מותר:

א"ר יהודה אוכלי בהמה אין בהם משום היקון כלי כלומר מותר ליטול מהם קיסם להצות בו את שיניו וכן הלכתא ומותר לטלטל עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו להריח בו וקוטמו להריח בו אהד קשין ואחד רכין דל"ש מהא דתנן *שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ועוד דהא *רבה בר רב אדא ורבין בר [רב] אדא אמרי כי הוינן בי רב יהודה הוה מפשח ויהיב לן אלואתא אלואתא ואע"ג דחזיין לקתתא דנרגי והציני: מתני' אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים אין מלבנין הרעפים לצלות עליהם *ועוד א"ר אליעזר °עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר וחכמים אומרים עד שירשום ויאמר מכאן עד כאן: גמ' ת"ר התנור והכירים חדשים הרי הן ככל הכלים וניטלין בחצר אבל אין סכין אותן שמן ואין טשין אותן במטלית ואין מפיגין אותן בצונן כדי א לחסמן ואם בשביל לאפות מותר:

דקי"ל כרבנן דמתני' שאין מותר לגבב אלא מלפניו נפקא מינה לעצים גסים דלא בטילי אגב חצר ולא מיתסר אפי' לרבנן דאינהו

א כתב מהר"ם שמותר לשרות במים המכבדת שמכבדין בו התנור אף על פי שמכבה:

שיטת ריב"ב

אוכלי בהמה. כגון קש ועלי קנים: אין בהן משום תקון כלי. וקוטמו להריח בו: אחד קשין. כיון שאינו מתכוין לכלי. ואחד רכין. דהכנסו אף לחצות שיניו בהו דאין בהם משום תקון כלי כיון שהן ראוין למאכל בהמה ובקשין היינו טעמא דקטימתן מותרת להריח בהן דלא שנא מהא דתנן וכו' דכיון שאינו מתכוין לעשותה כלי מותר: הוה מפשח לן. לאורחי: אלותא אלוהתא. מקלות גדולים כמו ולא בהלה ולא ברומה: ואף על גב דחזית לקתתא דנגרי והציני. שהיה קשה וראוי לעשות ממנו בית יד לקרדום ולפסל שקורין דולאדורא: מתני' אין מוציאין את האור. מפרש טעמא בגמ' משום דקא מוליד ביו"ט: אין מלבנין את הרעפים. מפרש טעמא בגמ' מפני שצריך להקשותן ובהיסק ראשון זה הם מתחזקין ומתקשין הלכך אע"ג דלצורך יו"ט הוא דהא צולה עליהן כיון דבהיסק זה עושה כלי אסור: ועוד אמר ר' אליעזר. כיון דאתחיל במילי דהדלקה קא מסיים ואזיל כל מילי דהדלקה והדר לדברי ר' אליעזר: עומד אדם על המוקצה. הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו כגון דאחזי ולא אחזי דאמרינן בגמרא דאין לדין: ערב שבת בשביעית. שאין מעשר נוהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה והוא הדין במעושר ובשאר שני שבועי אלא הזמנה אורחא דמלתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות ומוקים הם סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה: ואומר מכאן אני אוכל למחר. דכיון דאזמניה אין כאן איסור מוקצה ואיסור מעשר אין כאן דבשביעית אין מעשר נוהג ודוקא ערב שבת בשביעית הא שאר שבועי אע"ג דאזמני' וליכא איסור מוקצה דבר שלא נגמרה מלאכתו הוא אית ליה לר' אליעזר דשבת קובעת למעשר אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו הכי פריטא בגמרא:

המאור הקטן

מתני' ועוד אמר ר' אליעזר עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית וכו' והר"ר שלמה ז"ל קשה בה אמאי קתני ועוד והא אפסקוה רבנן במילתא אחריתי דקתני אין מוציאין את האור וכו' והתם במסכת עירובין בפ' אין עושין פסין דקא מקשי מר"א דסוכה אדרבה מר"א דהכא ה"ל לאקשויי ולא מצי לדחויי כדדחי ליה התם ונראה לי דכה"ג לא הוי' הפסקה דכיון דאתחיל במילי דהדלקה קא מסיים ואזיל כל מילי דהדלקה ולפום הכי תנא בהדיא אין מוציאין האור וכל כה"ג לאו הפסקה הוא. ומה שהביא הרי"ף ז"ל ראיה לדבריו בסוף פרק משילין מדתניא אחרים אומרים משום ר"א ביצה תאכל היא ואמה דאמרי' עלה אי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסירא דאלמא פשיטא דהכין הלכתא הוא זו אינה ראיה [א] דהא שמעי' ליה לר"א הכא בהדיא דאית ליה מוקצה דתנן עומד אדם על המוקצה ומש"ה מהדרי' לתרוצא להיא ברייתא כמ"ד מוקצה אסור ואין להביא ממנו גם הראיה שהביא משקלא וטריא דגמ' דאמרינן מ"מ דב"ש מוקצה הוא כלומר שזה דבר ידוע הוא גם זה אינה ראיה משום דקס"ד דאפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסור הוא דפרכי' הכי כדמסיק לה התם ומאי קושיא וכו' ומ"מ זה אין להביא ראיה ואנו כבר כתבנו ופירשנו דיני המוקצה ומה שאנו מודים לדברי הרי"ף ז"ל שפסק כרב נחמן ומה שלא נראה לנו מדבריו שהשוה כל דיני המוקצה ולא הפריש ביניהם: [דף לג ע"ב] ב] הא קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן וכתב ה"ר שלמה ז"ל ואם באת לומר אדרבה דוק מיניה לאיסורא שבשאר שני שבוע הוקבע בדבורו למעשר ואסור משום מוקצה אע"פ שעבר ותקנו הכי ה"ל למיתנא העומד על המוקצה ע"ש בשביעית ואמר מכאן אני נוטל למחר הרי זה מן המוכן דדייקי' מינה הא בשאר שני שבועי אין זה מן המוכן אבל השתא דקתני לא יעמוד שמעי' מינה דאיסורא דשאר שני שבועי משום טבל הוא ולא משום מוקצה שאם עבר ותקנו מתוקן ועוד י"ל דאיסורא לא הוה צריך לאשמועי' דמסתמא טבל מוקצה הוא ולאו יהיב דעתיה מאתמול למעבד ביה איסורא ואע"ג דמוקצה מחמת איסורא דרבנן הוא:

מלחמת ה'

מרוייהו כר' יהודה דרש להו וכיון שהודו רב נחמן ורב ששת לדברי תנא קמא ומהנך דבריהם נפסקה הלכה בגמ' יבישתא שרי מטעמייהו מה לי לגלות בו ומה לי לגלות בגלתו ורטיבא אסור ש"מ דהלכה יש מוקצה ביו"ט כסברי' דרב נחמן דאיהו מרה דהך שמעתא ואזיל לטעמיה וגמרא פסקא בהדיא הלכתא כותיה וכוי יודע שהכל מודים ברטיבא דחזיא להיסק גדול ולא נחלקו בבא להסיק מהן היסק גדול שהוא מותר אלא כך נחלקו מאן דאסר אמר לך הא לא חזי להסקה באפי נפשה ואין אומר מה לי לגלות בו ומה לי לגלות בגלתו ומאן דשרי אמר לך הא חזי להיסק גדול ומה לי לגלות בו ומה לי לגלות בתערובת גחלתו והלכתא מה לי לגלות בפני עצמו אמרי' מה לי לגלות בתערובתו לא אמרינן ואם תפרש שאין הכונה להיתק גדול הוה להו ודאי כצרורות שבחצר ובלא דין מוקצה הבורין דהא לא חזי לכלום וזה מקום טעותו של בעל המאור למעלה בפרק יו"ט בין תנין את אבר לפניך:

ועוד ומה שהביא הרי"ף ז"ל ראיה לדבריו בס"פ משילין וכו' זו אינה ראיה דהא שמעי' ליה לר"א הכא בהדיא דאית ליה מוקצה: אמר הכותב התשובה לרב ז"ל שאמוקצה הזה גרוגרת ומוקים הם דסתם מוקצה שבכל ענין

השגות הראב"ד

הם כאבנים וכל תחבולותיו ואריכות דבריו בעבור שמצא חן בעיניו ההפרש שנתן בין מוקצה למוקצה כי חשב בעיניו להיות מחדש חדוש גדול וחשב ג"כ להיות חולק על הרב במקצת ועל כן מסבב פני הדברים להיותם מסכימים לפירושו: א] דהא שמעינן לרבי אליעזר הכא בהדיא וכו' עד עומד אדם על המוקצה: א"א לא אמר כלום שמוקצה הזה גרוגרות ומוקים הם דחזו ולא חזו וכשו הזמנה ואפילו לר"ש דאי לאו הכי הוה למה לא אקשי ליה לרבי יוחנן במסכת שבת מכה דסתם מתניתין הוא: ב] הא קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת: א"א כבדות גדולה הוא זה הפירוש ואנן מפרשינן הקושיא שהקשו מאי איריא שבת אפילו בחול נמי לא על משנה זו אלא על משנת זרעים תיומות שטמנו תאנים לשבת שאפילו בחול עשו כן הוקבעו הואיל וקבעו עליהם אכילתן ושני ליה הא קמ"ל טבל מוכן הוא אצל שבת פירוש מדלא קתני הכי אלמא שאם עברו ולא יאכלו בשבת אפילו עברו ולא למוצ"ש יעד שיעשרו אלא מדלא קתני הכי אלמא שאם עשרו בשבת יאכלו שאין בו משום מוקצה אלא משום איסור טבל בלבד:

הוא שמתקן לתשמישו: **ת"ר** מולגין את הראש ואת הרגלים. פירוש בחמין ולהסיר את השער ומיהו דוקא לאחר מליחה אי נמי אי אפשר דאפי' קודם מליחה ובכלי שני שאינו מבשל ואע"פ שהוא מבליע הדם אפשר דדם שנבלע ע"י כלי שני כיון דאינו מבשל יוצא הוא ע"י מליחה: אבל אין טופלין אותן בחרסית ולא באדמה. להסיר שערן שזהו דרך העבדנין: ואין גוזזין את הירק. בתלוש שיש בו ראשי עלין כמושין אין גוזזין אותו בתספורת שלו שגוזזין בו מן מתוכר דמאן דחזי סבר שנלקט היום: הקונדס והעכביות. מיני ירקות הן שיש טורח בתקונן: ומסיקין ואופין בפורני. הם תנורים גדולים שלנו ופיהם בצידם ולא חייבי' לטרחא אם יש לו אוכלין הרבה דלא סגי ליה בתנור: ומחמין חמין באנטיכי. ואע"פ שמשמר חומו הרבה אפילו לאחר יו"ט לא חיישינן דמחזי כמאן דמחמם לצורך חול: שמא תפחת. ונמצא שטרח שלא לצורך: אין נופחין במפוח. דמחזי כאומן עושה מלאכה: ואין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו. חדוד ותקון עושה אותו כלי לכתחלה: אין פוצעין את הקנה לצלות בו מליח. לתת קרומותיו על האסכלה שעושה כלי דכל מידי דעביד להשתמש בו הוי תקון כלי: אבל פוצעין האגוז במטלית. ומכה על המטלית כדי לשבור הרבה אגוזים בבת אחת ואין חוששין שמא תקרע. דאפילו נקרע לא איכפת לן שאין זה קורע ע"מ לתפור:

סליקו להו המביא

משילין פירות דרך ארובה ביום טוב. מי שיש לו חטין ושעורין שטוחין על גגו ליבש וראה גשמים ממשמשין ובאין התירו לו לטרוח ולהשילן מלמעלה למטה דרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טרחא יתירא ודוקא ארובה דכל ארובה מלמעלה למטה היא בתקרת הגג אבל חלון כגון גג המוקף מחילה וחלון בכותל וצריך להגביהן על החלון ולהשליכן לא טרחינן כדלקמן: ומכסין את הפירות. ולא אמרינן טורח שלא לצורך יו"ט הוא דשרו ליה רבנן מפני הפסד ממון: דלף. גשמים הנוטפים מן הגג: וכן כדי יין. נמי מכסין מפני הדלף: תחת הדלף. לקבלן בתוכו מפני טנוף הבית:

ואיבעיא לן בגמרא הני פירות דמשילין עד כמה ואמר רבי זירא אמר רב אמי אמר ר' יוחנן כאותה ששנינו מפנין אפילו ארבעה וחמשה קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש ומספקינן עלה דדילמא שאני התם דאיכא ביטול בית המדרש אבל הכא דליכא ביטול בית המדרש לא כלומר דלא שרינן כולי האי אי נמי לאידך גיסא דהתם היינו טעמא דארבע וה' קופות אין טפי לא משום דליכא הפסד ממון אבל הכא דאיכא הפסד ממון אפילו טובא נמי ולא מסיימי' ביה מידי ונראה שדעת הרב אלפסי ז"ל דכיון דלא איפשיטא נקיטינן בה לקולא ולפיכך כתבה למתני' סתמא והשמיטה לאותה בעיא לומר דשרי אפילו טובא משום דאיסורא דרבנן הוא וספיקא לקולא וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות יו"ט אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב דכל מאי דדחינן מאי דפשיטא ליה לרבי יוחנן דילפינן יו"ט משבת משום דחייתא בעלמא ניכהו ולא דחינן מאי דפשיטא ליה לרבי יוחנן דילפינן יו"ט משבת משום דחייתא בעלמא ומשמע דה"ה נמי בתלתא בעיין אחריני דבעי בגמרא חדא מינייהו דהתם תנן לגבי שבת אבל לא את האוצר ואמר שמואל מאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר כולו דילמא אתי לאשווי גומות ומספקינן הכא מאי ואידך בעיא דהכא גבי יו"ט אמר רב נחמן לא שנו דמשילין פירות דרך ארובה ביו"ט אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא ומספקינן מי אמרי' בההיא דשבת כיון דאיכא ביטול בית המדרש דאפילו מגג לגג שרי או דילמא לא שנא ומספקינן נמי דהכא תניא לא ישלשלם בחבל ולא יורידם דרך חלונות ודרך סולמות ומבעיא לן מי אמרינן דהתם משום בטול בית המדרש אפילו כי האי גוונא שרי או דילמא לא שנא ולפי דרך הר"ז הלוי ז"ל מסתברא דכיון דרבי יוחנן אמר דיו"ט ושבת בחד מהני דיני כי הדדי ניכהו ה"ה לאידך דילפינן יו"ט משבת ושבת מיו"ט: **גמ'** א"ר נחמן לא שנו אלא באותו הגג. שהארובה והפירות בגג אחד: ואפילו גגותיהן. של שני הבתים שוין שאין זה גבוה מזה שיהא שם טורח עליה וירידה: בחלונות. כלומר אם הגג מוקף מחילה ואין בו ארובה אבל יש חלון במחילה לחצר או לבית לא ישלשלם בשקין דרך חלון בחבל מפני שיש טורח להעלותן מן הגג לחלון ומשם לארץ · סולמות. כל מדרגה קרויה סולם כעין הכבשים שלנו: אפילו אוירא דלבני. לבנים הסדורין ומוקצין לבנין וגשמים באים ומתיירא שמא ימוחו מותר לטלטל כלים לצרכן ולכסותן ולא אמרי' הואיל והן עצמן אין ניטלין אף הכלי לא ינטל לצרכן: ורבי יצחק אמר דווקא פירות הראויין. הוא דשרו רבנן לטלטל כלי לצרכן אבל מידי דלאו בר טלטול הוא אין כלי ניטל לצרכו:

אלא

תנו רבנן מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלין אותן לא בסיד ולא בחרסית ולא באדמה ואין גוזזין אותן במספרים ואין גוזזין את הירק במספורת שלו אבל מתקנין את הקונדס ואת העכביות ומסיקין ואופין בפורני ומחממין חמין באנטיכי ואין אופין בפורני חדשה גזרה שמא תפחת: ת"ר אין נופחין במפוח ביו"ט אבל נופחין בשפופרת ואין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו: ת"ר אין פוצעין את הקנה לצלות בו מליח אבל פוצעין את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע:

סליקו להו המביא

משילין פירות דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכדי שמן ונותנין כלי תחת הדלף בשבת: **גמ'** משילין פירות דרך ארובה *אמר רב נחמן לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא (א) תנא *לא ישיטם מגג לגג אפילו גגותיהן שוין תאנא לא ישלשלם בחבל בחלונות ולא יורידם בסולמות: ומכסין את הפירות וכו': אמר עולא אפילו אוירא דליבני ורבי יצחק אמר פירות הראויין ואזדא רבי יצחק לטעמיה דאמר רבי יצחק אין כלי ניטל אלא

רש"י

מולגין: ברותחין: אין טופלין בסיד · להסיר השער דהוי דרך עיבוד: ואין גוזזין במספרים · דמיחזי כצריך לשיער: ואין גוזזין הירק התלוש שיש בו עלין נרקבין כמושין אין גוזזין במספרים שלו שגוזזו בו מן המחובר דמאן דחזי סבר שנלקטו היום: קונדס ועכביות · מיני ירקות שיש טורח בתיקונן: פורני · תנורים גדולים כעין שלנו ופיהם בצידן ולא חיישינן לטורח אם יש לו הרבה אוכלין דלא סגי ליה בתנור: אנטיכי · מפרש בפרק כירה איכא מאן דאמר בי דודי ואיכא מ"ד בי כירי: תפחת · ע"י שחדשה היא ונמצא טורח שלא לצורך: אין נופחין במפוח · דמיחזי כאומן עושה מלאכה: ואין מתקנין את השפוד · ודלא כרבי יהודה אי נמי בנרצף מעיו"ם ודברי הכל: אין פוצעין את הקנה · [לתת] לקרומיותיו תחת המליח על האסכלא שעושה כלי דכל מילי דעביד להשתמש בו הוי תיקון כלי: ואין חוששין שמא תקרע · דאפי' נקרע לא איכפת לן דאין זה קורע (א) על מנת לתפור:

סליקו להו המביא

משילין פירות דרך ארובה · מי שיש לו חיטין ושעורין שטוחין על הגג ליבש וראה גשמים ממשמשין ובאין התירו לטרוח ולהורידו דרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טירחא יתירה ודוקא ארובה דכל ארובה היא למעלה בתקרת הגג אבל חלון כגון גג המוקף מחיצות וחלון בכותל וצריך להגביה עד החלון ולהשליכו לא טרחינן: ומכסין הפירות · ולא אמרי' טורח שלא לצורך יו"ט הוא דשרו ליה רבנן משום הפסד ממון: הדלף · גשמים הנופלין מן הגג: וכן כדי יין ושמן · מכסין מן הדלף: תחת הדלף · לקבלו בתוכו מפני טינוף הבית: **גמ'** אפילו גגותיהן שוין · שאין זה גבוה מזה: בחלונות · כגון אם הגג מוקף מחיצות ויש במחיצות חלונות: לא ישלשלם בחבל. בשק דרך חלונות כי הוא טורח להעלות מן הגג לחלון: סולמות · כל מדריגה קרוי סולם: אפי' אוירא דליבני · לבנים סדורים ומוקצים לבניין וגשמים יורדין וירא פן ימוחו מותר לטלטל כלים לצרכן לכסותן אף על פי שהן אין נטלין ואסורין לטלטלן בשבת:

סופך

דרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טרחא יתירא ופריכנא בגמ' עד ארבע וחמש קופות ודוקא ארובה דכל ארובה מלמעלה למטה היא בתקרת הגג אבל חלון כגון גג המוקף מחילה וחלון בכותל וצריך להגביהן עד החלון ולהשליכן לא טרחי' כדלקמן: ומכסין את הפירות. ולא אמרי' טורח שלא לצורך יו"ט הוא דשרו ליה רבנן מפני הפסד ממון: דלף. גשמים הנוטפין מן הגג: וכדי יין. נמי מכסין מפני הדלף: תחת הדלף. לקבלן בתוכו מפני טנוף הבית: גמ' באותו הגג. שהארובה בגג שהפירות בו: פים' ומכסין את הפירות וכו': גמ' אפילו אודרא דלבני. לבנים הסדורין ומוקצין לבנין וגשמים באין ומתיירא שלא ימוחו מותר לטלטל כלים לצרכן ולכסותן ולא אמרי'

מלחמת ה'

ענין המעשרות הייתי תאנים כדתנן המעביר תאנים בחצירו לקצות ותני ולא חזו וכמו הזמנה אפילו לר"י דאי לאו הכי מ"מ לא אקשי ליה לר"י במסכת שבת מהא מתני' דסתמא היא:

ועוד ואע"פ ששנינו בית מלא פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת וכו' עד טבל שא"א שיתקן מאליו מסתמא מוקצה הוא להכי עדיף לן כח דהיתרא: **אמר** הכותב אבל רבינו הגדול ז"ל לא כתב דמתני' באודרא דלבני ונראה מדבריו דאפילו בבנין גמור שנינו וכן נראים הדברים בגמרא שלא הקשו ולא העמידו באודרא דלבני אלא לר"מ דאמר פותח לכתחלה ונוטל מדקא מקשי' ולר"מ מא קא כתר אהלא ועוד קשה לי שהרי כמה דברים מוקצים מחמת איסור של דבריהם ואסורים בין ביו"ט בין בשבת כגון בכור שאין מומו ניכר מערב יו"ט מוקצה דדבריהם מפני שאין רואין מומין ביו"ט ואם עבר וראה אינו מוכן ובזה י"ל לפי שאין ראיית בכור בידו ומי יימר דמזדקיק ליה חכם ועובר עבירה אבל במסכת שבת אמרי' דמטה שיחדה למעות או שלא יחדה והיו עליה מעות כל בין השמשות אסורה אע"פ שנטלה משם וכן מעות שעל הכר במניח וכולן אסורין משום בסיס לדבר האסור מדבריהם וכר שהדליקו בו באותה שבת לר"י וכוס וקערה ועששית אפילו לר"ש הן עצמן מוקצין מחמת איסור של דבריהם מפני שנעשו בסיס לדבר האסור כלומר שלהבת שאסורה בטלטול מדבריהם ולא עוד אלא שאפילו הכבוי עצמו לר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וסוכה רשעה לר"י מוקצה מחמת איסור דדבריהם הוא שאפילו בבריאה אין סותר חייב בשבת אלא סותר ע"מ לבנות וכן כיוצא באלו הרבה ועוד קשה לי בסיס לכם לפרש בגמ' בטבל דמשום דאסורא דרבנן הוא הוה מוכן אבל שבת דקאמר דטעמא דקאמר שאם עבר ותקנו מתוקן לא עיקר טעם הוא אלא מפני שאין עבירתו עבירה דשל דבריהם הוא אבל נראה לי דמתני' בבית סתום ונפחת מערב יו"ט הוא וקתני נוטל ממקום הפחת ולא ממקום אחר לומר שאינו מוסיף בפתח כלל ור"מ פליג שאפילו לא נפחת פותח הוא ביו"ט לכתחלה ונוטל וכן אמרו בירושלמי רבי בא בר זבדא בשם שמואל ובלבד כנגד הפתח אי נמי קמ"ל מתני' דכיון דנפחת לא הוי אוצר אע"פ שהוא סתום ולא פתחו והאי דלא קתני בדרבי מאיר אף פותח לכתחלה ביו"ט כיון דקאמר ת"ק נוטל ביו"ט ממקום הפחת ולא ממקום אחר ואמר רבי מאיר אף פותח לכתחלה ונוטל ביו"ט משמע עוד יש סברא לומר שאף הפירות אין נעשין מוקצין מחמת הבית כיון שאין בעצמן איסור לא אמרו בנר אלא מפני שנעשה בסיס לדבר האסור ואין הפירות הסגורין בבית נעשים בסיס לבית והוא לא הקצה דעתו מן

המאור הקטן

וא"ת ואע"פ ששנינו בית מלא פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת דאוקימנא באודרא דליבני דשרתינהו ואקצינהו ואפילו הכי לא הוו להו פירות מוקצה מחמת איסור כיון דאיסורא דרבנן הוא שאני התם לפי שאפשר לו לבית שיפחת מאליו אבל טבל שא"א שיתקן מאליו מסתמא מוקצה הוא להכי עדיף לן כח דהיתרא ודייקינן ממתני' להיתרא ולא דייקינן לאיסורא:

[דף לה ע"א] **והא** דאמרי' שבת לאפוקי מדהלל בדין הוא דהל"ל לאפוקי מדר"א ומדר"י דס"ל שבת קבעא וכדאמרינן לעיל בגמרא אלא הא עדיפא ליה לאשמועי' דאיכא תנא דס"ל כר"י מדקתני הלל עצמו אוסר אלמא חלוקין עליו כל בני דורו וכן תרומה לאפוקי מדר"א מדקתני וחכמים מתירין אלמא ר"י דאמר כרבנן וכן מקח לאפוקי מת"ק דר"י ור' יוחנן דאמר כר"י וכסתם מתני' דהלוקח פירות מעם הארץ וה"נ מקח כדתנן הלוקח פירות מעם הארץ:

[שם ע"ב] **עד** א] כמה אמר רבי זירא אמר רבי אמי כאותה ששנינו מפנין ד' וה' קופות של תבן ולא כתבה הרי"ף ז"ל ולי נראה שהלכה היא ואף על גב דאקשי' עלה ודילמא לא היא לא דחי' מימרא ברירא בדילמא ובכלהו בעיא דמבעיא לן עלה בגמרא כיון דחזינן בהדיא במימרא דרבי זירא דיליף להו מהדדי ולא חייש לדחויי ולאפרושי בין שבת ליו"ם הם הכי נמי נקיטין בכולהו: **והא** דאמר ר' יצחק אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ברור הוא שאין הלכה כמותו ולא מן הטעם שכתב בו הרי"ף ז"ל ובמסכת שבת בפרק כירה פירשנוהו:

השגות הראב"ד

] **עד** כמה אמר רבי זירא כו' עד כיון דחזינן כו': א"א אף אני כך אמרתי ולענין שיעורא ודאי ילפינן להו מהדדי כשמעתים דרבי אמי דלא מדחייא מימרא כדילמא ובשיעורא גלוי מילתא בעלמא הוא מיהו לגבי הנך בעיי אפשר דלא ילפינן להו מהדדי וזיכא דאיתמר איתמר משום דספיקי דרבנן ניכהו ולקולא:

שלטי הגבורים

לקמן דיה"ב א ונראה כעיני שלא הותרה המליגה בחמין וההבהוב באור אלא כדי לתקן הראש והרגלים לאכילה בחמין

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקט ותקי:

ב מיי' פרק ד מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' [תקב] [תקי]:

ג מיי' שם מהל' שבת ופ"ד מהלכות יו"ט טור או"ח סימן תקח:

ד מיי' פ"ה מהל' יו"ט טור או"ח סי' שלח וסימן תקכא:

ה מיי' פרק ה מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' שלח וסי' תקיח תקכא:

הגהות הב"ח

(א) תניא נמי הכי לא ישיטם כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"א שהרי המקלקלין פטורין אבל אסורין וכו'

שיטת ריב"ב

גמ' מולגין ברותחין. אין טופלין אותן להסיר שערן. דהוי דרך העבדנין: אין גוזזין אותו במספרים. דמיחזי כצריך לשער: ואין גוזזין. הירק התלוש שיש בו ראשי עלין נרקבין וכמושין במספורת שלו שגוזזו בו מן המחובר דמאן דחזי סבר שלקטו היום: קונדס ועכביות. מיני ירקות הן שיש טורח בתקונם: פורני. תנור גדול: ולא חיישי' לטרחא. שמא תפחת ע"י שחדשה היא ונמצא שטרח שלא לצורך: אין נופחין במפוח. דמיחזי כאומן עושה מלאכה: ואין מתקנין את השפוד. ככר פירשנו בפרק אין צדין: אין פוצעין את הקנה. לתת קרומותיו תחת המליח על האסכלה משום דמתקן מנא: ואין חוששין שמא תקרע. דאפילו נקרעת לא איכפת לן דאין זה קורע על מנת לתפור:

סליק פירקא

משילין פירות דרך ארובה. מי שיש לו חטין ושעורין שטוחין על גגו ליבש ורואה גשמים ממשמשין ובאין התירו לו לטרוח ולהשילן ממעלה למטה

לנא לדבר הניטל. לט.ד דבר הניטל ולא קי"ל כרבי ילחק אלא כעולא ואליביה אוקימנא בגמרא הא דתנן וכן כדי יין וכן כדי שמן בדטיבלא ואשמעינן שאע"פ שאינו ניטל בשבת מטלטלין כלי בשבילו לכסותו: ואם נתמלא הכלי שופך לחוץ ושונה. וטתטו במקומו ואינו נמנע מלעשו' כן כל היום אם לריך לכך ומיהו דוקא בדלף הראוי דאי בשאינו ראוי אסור לתת כלי תחתיו דאסור לבטל כלי מהיכנו כלומר מתשמישו כדאיתא בשבת: בי רחייא דאביי דלוף. הדלף היה טפל על אמת הריחים שלו והיו עשויין בטיט ונמוחין מפני הגשמים ולא היה מספיק לכלים הצריכין לתת תחת נר מצוה הדלף: זיל עיילה לפורייך התם.

תורה אור

אלא לדבר הניטל בשבת וכבר בירר"נו במסכת שבת (א) שאין הלכה כרבי יצחק: *ונותנין כלי * תחת הדלף בשבת: תאנא ואם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע: בי רחייא דאביי דלוף אתא לקמיה דרבה אמר ליה זיל עייליה לפורייך להתם כי היכי דליהוי כגרף של רעי ואפקי' אמר ליה וכי עושין גרף של רעי לכתחלה ארהכי והכי נפל בי רחייא דאביי אמר תיתי לי דעברי אדמר: אמר שמואל גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה תניא נמי הכי גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה וכשהוא מחזירו נותן לתוכו מים ומחזירו וכי היכי דשרי לאפוקיה לרעי אגב מנא הכי נמי שרי לאפוקיה בעיניה דהא ההיא עכברתא דאשתכח באספרמקיא דרב אשי ואמר להו נקטוה בצוציתיה ואפקוה ולא מיבעיא ביו"ט דשרי לטלטולי אלא אפילו בשבת נמי שרי כדגרסינן בפרק כל כתבי הקדש (ב) *הלכה כופין קערה על גבי נר וכו':

מתני' אכל שחייבין עליו משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה בשבת חייבין עליו ביו"ט ואלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ואלו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין אלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימים ולא מגביהין תרומות ומעשרות כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו בשבת ואין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד:

גמ' לא עולין באילן גזירה שמא יתלוש:

רש"י

שופך לחוץ ושונה · ונותנין למקומו תחת הדלף: ואינו נמנע · כל היום מלעשות כן אם צריך לכך: בי רחייא דאביי דלוף · הדלף היה טפל על אמת הריחים שלו והן עשויין בטיט ונמוחים מן הגשמי' ולא היה מספיק לכלים הצריכין לתת תחת הדלף: זיל עייליה לפורייך · לבית שהם שם דלהוי כגרף של רעי שיהיו הריחים מאוסים לפני מטתך ותהיה מותר לטלטלם ולהוציאם לחוץ כדאמרי' לקמן דמותר להוציא גרף של רעי לאשפה: וכי עושין גרף של רעי כו' · וכי מותר לגרום שיהא הדבר מאוס לו כדי שיוציאנו: תיתי לי · תבואני בשכרי שעברתי על דברי רבי: גרף ועביט. של מי רגלים קרוי עביט ושל רעי קרוי גרף וכלי חרס הן: נותן מים ומחזירן · דהן מוקצין מחמת מיאוס ואי לאו אגב מיא אסור לטלטולי ולהוציאן שרי משום כבודו: בעיניה · דשרי ליקח הדבר מאוס ממש בידו בלא כלי ולהוציאו · באספרמקיא · בשמים: בצוציתי' · בזנבו:

מתני' כל שחייבין עליו · מדרבנן שלא לעשות (ביו"ט) [בשבת]: משום שבות · כלומר שאין בו כלל מצוה: או משום רשות · שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה וקרוב הדבר להיות רשות ויש בו איסור דרבנן: או דבר שיש בו מצוה ממש. ואסרו רבנן לעשותן בשבת: חייבין. שלא לעשות ביום טוב: לא עולין באילן כו'. בגמ' מפרש טעמא דכולהו למה אסרו רבנן: אין מטפחין. כיד: ואין מספקין. כף על ירך: ואין מרקדין. ברגל וכולן לשמחה ושיר וגוזרין שמא יתקן כלי שיר: לא דנין · דין: ולא מקדשין. אשה: לא מקדישין · הקדשות: ולא מעריכין. ערכי עלי: ולא מחרימין. שאומר בהמה זו חרם וסתמא לבדק הבית: גמ' שמא יתלוש. מן המחובר: חבית של שייטין · כלי גומא שאורגין אותו ועושין אותו כמין חבית ארוך ולמדין בו לשוט: מחמתו · מכעסו: אחורי ידיהן · כלאחר יד ע"י שינוי: נפקין פרייה בתריה · רודין במקלות: [אפרח. הפריח הרוח כובע: מעל] קדליה · ערפו: אודיק. הציץ: [כוותא. חלון]: והמאי' רצה: שמא יכתוב

לבית שהן שם: דליהוי כגרף של רעי. שיהא מאוסין הריחים שלך להיות לפני מטתך ואתה מותר לטלטלם ולהוציאן לחוץ כדאמרינן לקמן דגרף של רעי מותר להוציאו לאשפה: וכי עושין גרף של רעי לכתחלה. וכי מותר לגרום שיהא הדבר מאוס לו כדי שיוציאנו: תיתי לי דעברי אדמר. תבואני זאת בשכר שעברתי על דברי מרי: גרף של רעי ועביט של מימי רגלים. גרף ועביט כלי חרס הם אלא של רעי קרוי גרף ושל מימי רגלים קרוי עביט: נותן מים ומחזירן. דמוקצין מחמת מיאום הם ואי לאו אגב מיא לא מצי לטלטלינהו ולהוציאן הוא דשרי ליה משום כבודו: לאפוקי' בעיניה. בפני עצמו ליטול את הרעי או דבר מיאוס ממש בידו ויוציאנו: אספרמקי. בשמים: בצוציתיה. זנבו: כדכתבינן בפרק כל כתבי הקדש בהלכה דכופין קערה על גבי הנר דהתם בגמרא אמתני' דכופין קערה ע"ג הנר מוכח בהדי' דגרף של רעי מותר לטלטלו בשבת ולהוציאו: מתני' כל שחייבין עליו משום שבות. כל שחייבין עליו מדברי סופרים שלא לעשותו בשבת משום שבות: או משום רשות · שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה וקרוב הוא להיות דבר הרשות ויש בו איסור מדברי סופרים: או משום מצוה. או שיש בו מצוה ממש ואסרוהו חכמים לעשותו בשבת: חייבין עליו. שלא לעשותו ביו"ט: ואלו הן מדברים האסורין משום שבות. שהטילו בו חכמים לשבות בהן ואין בעשייתן שום מצוה: לא עולין באילן וכו'. בכולהו מפרש טעמא בגמרא אמאי גזור רבנן בהו: אין מטפחין. ביד: ואין מספקין. על ירך: ואין מרקדין. ברגל וכולן לשמחה הן לאבל ומפרש בגמרא גזירה שמא יתקן כגון כלי שיר וקא עביד מצוה: ואילו הן משום רשות. כלומר אלו הן שהיה לנו להתירם מפני שהן קרובין למצוה ואסרום חכמים הא' דקרי להו רשות משום דהנך דבעי למתנא בסיפא הוי מצוה גמורה ולגבייהו קרי להנך מליעאי רשות ולהנך קמאי קרי שבות דאיסור גמור יש בהן לפי שאין בהם צד לסלק בהן גזירת חכמים מעליהם שאין בהן לחלוחית מצוה: לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין. ובגמרא פריך

ולא ב רוכבין על גבי בהמה גזירה שמא יחתוך זמורה להנהיגה: ולא שטין על פני המים. גזירה שמא יעשה חבית של שייטין: ולא מספקין ולא מרקדין ולא מטפחין גזירה שמא יתקן כלי שיר: ירושלמי ולא מספקין ספוק הבא מחמתו כדכתיב °ויחר אף בלק אל בלעם ויספוק את כפיו ול"א מטפחין טפוח שהוא לרצונו ר' יונה וחברי' [חבריה] אמרן בין הכי ובין הכי אסור ר' יונה אמר אחורי ידיהון שרי (ג) דהוה אמר אית סבי' ביומי והוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא בהלוליה דר"ש בר' הוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא עבר ר"מ ושמע קליהון אמר רבותינו הותרה שבת שמע ר' קליה אמר מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתינו שמע רבי מאיר קליה דרבי וערק נפקין פרייה בתריה מפרי' אפרח רוחא פוקליה מעל קדליה דר"מ אודיק רבי מן כוותא וחמא קדליה דר"מ מאחורי' א"ר לא זכיתי לתורה אלא על דהמית קדליה דר"מ מן אחוריו: לא י דנין ולא ד מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין

אמאי קרי להו רשות דהא מצוה קא עביד ופרש"י ז"ל והוה ליה למיחשבינהו בהדי הנך בתראי דמשום מצוה ופרקי' לא דנין בדאיכא דעדיף מיני' ולא מקדשין בדאית ליה אשה ובנים ולא חולצין ולא מיבמין בדאיכא גדול דאמר מר מצוה בגדול ליבם ובכי האי גוונא קצת מצוה איכא אבל לא מצוה גמורה ומשמע לפי פירושו ז"ל דאפי' ליכא דעדיף מיניה אין דנין וכן נמי לא מקדשין אע"ג דלית ליה אשה ובנים ולא מיבמין אע"ג דליכא גדול כאיך דאסירי שהן משום מצוה אבל רבינו תם ז"ל פי' והא מצוה קא עביד וחפצי שמים הן לדון ולישא אשה וליבם את היבמה ופריק דאע"ג דאי ליכא דעדיף מיניה ובדלית ליה אישה ובנים וליכא גדול דשרי דהוו חפצי שמים ודמו להני דתניא בפ' שואל (דף קנ.) ובפ"ק דכתובות (דף ה.) מפקחין על התיקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות אלא מתני' דקתני דאסירי בדאיכא דעדיף מיניה ואית ליה אשה ובנים ובדאיכא גדול ליבם הא לאו הכי שרי דאע"ג דאסרי' הני דאמרי' במתני' אע"פ שהן משום מצוה הנהו שאני דלית בהו מצוה כולי האי ומ"מ כתב ר"ת ז"ל בתשובה שאין מקדשין אשה בשבת אלא מדוחק גדול ואפי' קדש מבעו"י אסור לכנסה לחופה בשבת שהרי קונה אותה ליורשה ותדע לך דהכי תנן אין מיבמין אע"פ שאין שם אלא ביאה וירוש' אמרו הלין דכנסין ארמלין צריכין למכנס (מבערב)[מבעו"י]: ואלו הן משום מצוה לא מקדישין. הקדשות: מעריכין. ערכי עלי ונותן כפי שניו כמו שכתוב בפרשת ערכין: ולא מחרימין. הרי בהמה זו חרם וסתם חרמים לבדק הבית: גמ' שמא יעשה חבית של שייטין. כלי של גומא שאורגין אותו ועושין אותו כמין חבית ארוכה ולמדין בו לשוט: ירושלמי בין הכי ובין הכי אסור בין קמי ידיהון ובין אחורי ידיהון: פרו בתריה מפרח. רצו אחריו: לא דנין וכו' · כולהו גזירה שמא יכתוב וכל שכן גירושין דלא סגיא אלא בכתיבה וצריך ג"כ שיהא כתב בו ביום ומש"ה לא חש למתנייה ומיהו בתוספתא תני ליה ודאמרי' בפרק הזורק (דף עז:) גבי שכיב מרע דתקיף ליה עלמא טובא דשרי לגרש דוקא בשכיב מרע הקילו שירא שמא יזדקק אשתו ליבום וכדי שלא תטרף דעתו

שיטת הריב"ב

הגהות

מלחמת ה'

לשון ריא"ז

דעתו עליו: ולא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין. גזירה משום מקח וממכר ואע"ג דמקח וממכר לא מיתסר אלא מדרבנן הני בהדי מקח וממכר חדא מילתא נינהו ואתי לאיחלופי: אבל פירי דטבילי האידנ'. כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן כדכתבינן בפ"ק [בסימן תתס"ו]: **ירושלמי** וכלן שעשו וכו' מיהו בתרומות תנן שאם הפריש תרומה ומעשר בשבת דינו כמבשל בשבת דבשוגג יאכל במזיד לא יאכל: ורמינהי משילין פירות דרך ארובה ביו"ט. אלמא גזרו שבות על השבת שלא גזרו ביו"ט: הא ב"ש. כיפא דקתני אין בין יו"ט לשבת שכל שבות שגזרו על השבת גזרו על יו"ט ב"ש היא: דתנן אין מוציאין את הקטן. דלא הותרה הוצאה שלא לצורך וגבי טלטול שלא לצורך נמי גזרינן ואפי' גבי הפסד ממון ולב"ה דשרו הוצאה משום מתוך בטלטול נמי לא גזרו רבנן: **מתני'** הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. אין אדם יכול להוליכ' ביו"ט אלא במקום שהבעלי' יכולים לילך אם לא עירב יש לו אלפי' אמה לכל רוח ואם עירב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום: המוסר בהמתו לבנו או לרועה ביו"ט הרי היא כרגלי הבעלים. לפי שקנתה שביתה אצל הבעלים: המיוחדים לאחד וכו'. הרי הן כרגליו ומוליכן במקום שהוא יכול לילך: ושאין מיוחדים. לאחד מהן אלא לכולן למקום שכולן יכולין לילך מותר להוליך את הכלים ואם עירב אחד מהם לצפון לסוף אלפים אמה והאחר לא ערבו הוא מעכב על ידם מלהוליכם לדרום אפי' פסיעה אחת מפני חלקו: **גמ'** אוקימנא בשני רועי'. נראה מדברי הרי"ף ז"ל שהוא מפרש דכי מוקמינן מתניתין בשני רועים היינו שמסר אותם מעיו"ט לשניהן ולא בירר דבריו ולמחר בירר ומסר שמירת' לאחד מהם ולפיכך הרי הם כרגלי הבעלים דאע"ג דקי"ל דבדרבנן יש ברירה אפ"ה כיון שעדיין לא בירר למי ימסר שמירתה לא גמרה אדעתיה לאפוקי מרשותיה אבל רש"י ז"ל פי' דכל שאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר מעמידין בהמתם ברשותו וקונין שביתתו הלכך דעתן שלא תיקנה הבהמה שביתתה אצלם אלא אצל הרועה ומתני' בשני רועים דלא ידעינן להי מינייהו הויא דעת בעלים הלכך הרי היא כרגלי הבעלים אם אינה אצל הרועה מבעוד יום: **ת"ר** זה עירב עליו לצפון. על מנת אותו חלוק להוליכו לצפון ומפורש בהלכות: איתמר שנים שלקחו חבית ובהמ' בשותפו'. וחלקום בי"ט: חבית מותרת. להוליך כל אחד חלקו למקו' שעירב: ובהמה אסורה. להוליך אלא במקום ששניהם הולכין: אפילו חבית אסורה דאין ברירה וי"ל חלק שבא לזה היה ראוי לזה ובין השמשות קנה חלק זה שביתתו במקום שביתת חבירו

נר מצוה / תורה אור

א מיבעיין (א) וכולהו *גזירה שמא יכתוב: לא ב מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין גזירה משום מקח וממכר: ולא מגביהין תרומות ומעשרות ואפילו ליתנם לכהן בו ביום וה"מ דטבילי מאיתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי מינה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן: ירושלמי וכולן שעשו ג בין אנוסין *בין שוגגין בין מזידין בין מטעין מה שעשו עשוי בשבת ואצ"ל ביו"ט ושמע מינה דמאן דעבר ואקני ד בשבת מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה: ואין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ורמינהי משילין פירות דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת אמר רב פפא לא קשיא הא ב"ה הא ב"ש דתנן *ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ס"ת לרה"ר וב"ה מתירין: **מתני'** הבהמה ה והכלים כרגלי הבעלים המוסר בהמה לבנו או לרועה הרי אלו כרגליו כלים המיוחדים לאחד מן האחין שבבית הרי הן כרגליו ושאין מיוחדין למקום שכולן הולכין: **גמ'** המוסר בהמתו לבנו או לרועה וכו' אוקימנא *בשני רועים דלא קנה אחד מהן ולפיכך הרי אילו כרגליו אבל אם מסרה לרועה אחד הרי היא כרגלי הרועה ואפילו לא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה: (א) ת"ר שנים ששאלו חלוק אחד זה לילך בו שחרית לבהמ"ד וזה ליכנס בו ערבית לבה"כ זה עירב עליו לצפון וזה עירב עליו לדרום זה שעירב עליו לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזה שעירב עליו לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שעירב עליו לצפון ואם מיצעו עליו את התחום הרי זה לא יזיזוהו ממקומו. פי' כל אדם ששבת במקום יש לו אלפים אמה לכל רוח ואם נתן את עירובו בסוף אלפים אמה למזרח יש לו להלוך עוד ממקום עירובו למזרח אלפים אמה והן האלפים אמה שהיו לו במערב (ג) כשנתן את עירובו לסוף אלפים אמה למזרח העתיק את האלפים אמה שהיה לו במערב לרוח המזרח ונאסר להלך לרוח המערב אפילו אמה אחת ואם נתן עירובו בסוף אלף אמה למזרח ממקום שביתתו נמצא שהעתיק אלף אמה למזרח מן האלפים שיש לו ברוח המערב ונשאר לו במערב אלף אמה ונמצא מהלך לרוח המזרח שלשת אלפים אמה ולרוח המערב אלף אמה °עכשיו אם שאלו שנים חלוק אחד זה לילך בו שחרית לבית המדרש לרוח מזרח וזה לילך בו ערבית לבית הכנסת לרוח מערב או שהיה בית המדרש בצפון ובית הכנסת בדרום ונתן האחד שהוא צריך לילך לצפון את עירובו בסוף אלף אמה בצפון הרי נשאר לו אלף אמה בדרום ואין לו להלך לדרום אלא אותם אלף אמה בלבד וכיון שזה החלוק קנה שביתה כרגלי זה שעירב עליו לצפון אף על פי שחבירו עירב בסוף אלף אמה לדרום יש לו להלך בדרום שלשת אלפים אמה אין לו רשות להלך בזה החלוק לדרום אלא עד אלף אמה בלבד שהוא כרגלי מי שעירב עליו לצפון וכן זה שעירב לצפון כיון שחבירו עירב לדרום בסוף אלף אמה ולא נשאר לו בצפון אלא אלף אמה בלבד אף על פי שיש לזה שעירב לצפון להלך לצפון שלשת אלפים אמה אין לו לילך בזה החלוק לצפון חוץ מאלף אמה בלבד שהוא כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזהו פי' זה שעירב עליו לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזה שעירב עליו לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שעירב לצפון ואם מיצעו עליו את התחום הרי זה לא יזיזוהו ממקומו כלו' אם כל אחד מהן נתן את עירובו בסוף אלפים אמה נמצא מי שעירב לצפון אין לו להלך בדרום אפי' אמה אחת ומי שעירב לדרום אין לו להלך בצפון אפילו אמה אחת וכיון שהחלוק קנה שביתה כרגלי שניהם הרי זה לא יזיזוהו ממקומו: איתמר ה שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות אמר רב חבית מותרת ובהמה אסורה ושמואל אמר אפי' חבית אסורה • רב אמר הבית מותרת קסבר יש ברירה ובהמה אסורה משום

דהא

רש"י

יכתוב. פסק דין לדיינין ושטר אירוסין ליארס ושטר הלואה למלוה וכתובה ליבמה: משום מקח וממכר • דמי למקח וממכר שמוציא מרשותו לרשות הקדש ומ"מ אסור מדאורייתא דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר א"נ מקח וממכר אתי לידי כתיבת שטר מכירה: אין מוציאין הקטן • דלא הותרה הוצאה שלא לצורך וגבי טלטול נמי שלא לצורך גזרי': **מתני'** הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. אין אדם יכול להוליכם ביו"ט אלא במקום שהבעלים יכולין לילך אם לא עירב יש לו אלפים אמה לכל רוח העיר ואם עירב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום: **גמ'** בשני רועים • כלומר מתני' דקתני לעיל המוסר בהמה לרועה ביו"ט הרי היא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הרועה כשיש בעיר שני רועים דלא ידעינן להי מינייהו הוי דעת הבעלים לכך הוי כרגלי הבעלים אם אינה אצל הרועה מבעוד יום: אבל אם מסרה לרועה אחד • שאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר הם מעמידין בהמתן ברשותו וקניין שביתתו הלכך דעת כולן שלא תקנה שביתה אלא אצל הרועה: שנים ששאלו חלוק אחד וכו'• הכל מפורש בעמוד באר היטב: העתיק' הפסיד ונעתק מאותן אלפים אמה: חבית מותרת • להוליך כל אחד חלקו למקום שעירב: ובהמה אסורה • להוליך אלא במקום ששניהן הולכין: יש ברירה • לומר חלק שבא לזה היה ראוי לו בהש"מ לכך חבית מותרת ואפי' בהמה לכך אסורה לפי שהיתה בחיים בין השמשות וכל אבריה בחיי' יונקים זה מזה ומתחשבה ינק כל אבר ואבר משל חברו ואין כאן לברר: ינקי

שלטי הגבורים

א בסוף כתב דגם אין מגרשין וסמ"ג שניה אתי דעות ומיי' בשמים דין גרושה:

לשון ריא"ז

ב וכן לא מקדישין לגבוה נרא' בעיני שאינו אסור אלא כשהוא דבר בעינו כגון שיאמר דבר זה יהא הקדש אבל אם אמר הרי עלי הקדש כך וכך מותר שהרי הוא כאומר הרי עלי לתת צדקה כך וכך כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

ג אף על פי שאמרו אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין ואנו רואים היום שרבים פורצים בזה על זה אמרו חכמים הנח להם לישראל שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין הואיל וא"א לבטל המנהג שלהם ואפי' תוספת יום כפור שהוא מן התורה שצריך להוסיף מחול על הקודש וראוי לקבל תענית מבעו"י קודם שקיעת החמה ויש מקומות שהיו פורצים ואוכלין עד חשיכה ולא היו אומרים חכמים להם כלום הואיל והיה המנהג פשוט לכן וא"א למחות בידם מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וזה מבואר בפרק של מעלה:

ד מההיא דגנב ומכר בשבת דאיתא בפרק מרובה מוכח דמכירה וקנין שנעשה באיסור אפילו באיסור דחיוב מיתה הרי שמכר וסקנין קיים דהכי קי"ל שאם ליכא מכירה מה שהגנב מכר בשבת אפילו שאמר לו ללוקח שאינה קנויה לו עד שתהא מונחת בחצירו דהשתא הוציאה מרשות לרשות בשבת דאיכא בה חיוב מיתה אעפ"כ הוי מכירה מעליא ואלו' דמיתה ואיסור מכירה באין כאחת הייתי אומרים שאם הקנה לו בשבת בענין שלא הגיע המכר ליד הלוקח ובא הלוקח ותבעו לדין דאמרי' ליה למוכר זיל שלים והיינו נמי כרבא דאמר בפרק שואל בשבת גרים פירקין דהלואת יו"ט ניתנה ליתבע לאחר זמן והיינו נמי בירושלמי בפ' משילין שהביאו הפוסקים גבי אין מקדישין ואין מעריכין (וכ"ש שכתב) וכולן שעשו בין שוגגין בין מזידין מה שעשו עשוי ומן התימה לי למה זה לא הוציאוהו הפוסקי' דין זה מתלמוד שלנו וממשנתינו כמ"ש ולא למצוא ראי' מדברי הירו' שנראה מדברי הרי"ף פ' משילין דראיה לדבר זה הוי דוקא מן הירושלמי מיהו קשה בעיני דברי רבא שכתב כאן ופרק מרובה וכן משמע מדבריו פרק שואל במסכת שבת דאע"ג דמדאורייתא' איסור מקח וממכר באותו ממכר שעשה בשבת כגון שעשהו מאחת מהדרכים שהוזכרו שם במרובה אפ"ה מהני ואנ"ל אם לא היה המקח והממכר באותו ענין שהוזכר שם אלא שהוא כשאר כל מקח וממכר

[illegible]

מלחמת ה'

המאור הקטן

וכתב הרי"ף ז"ל שמוכר בהמתו לבנו או לרועה כו' עד וכשמסרה מערב יום טוב וכו' ולדברי הרי"ף זכרונו לברכה סוה ליה לתנא דמתניתין למתני לבנו ולרועה. לא כיון יפה בדברי רבינו ז"ל וכך פירושה דמתני'

וכתב הרי"ף ז"ל א[ין] המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי היא כרגלי הבעלים. אוקימנא בשני רועים דלא קנה אחד מהם וכו' כדכתיבנא בהלכות ואין פירושו בזה נכון דקא מוקים לה בשמסרה לשני רועים

השגות הראב"ד

א"ה הבונ' • בהמתו לבנו או לרועה הרי היא כרגלי הבעלים אוקימנא בשני רועים דלא קנה אחד מהם כו' כדכתיבנא בהלכות ואין פירושו בזה נכון דקא מוקים לה כשמסרה לשני רועים וכשמסרה מעיו"ט • א"א זה אינו כלום

חבירו: וקא ינקי תחומין. חלקי בהמה הראוין לשני תחומין אע"פ שיש ברירה הרי ינק חלק זה מחלק חברו כשהיתה בהמה קיימת שכל איבריה יונקין זה מזה: מאי הוי עלה. כמאן מינייהו עבדינן: ר' יוחנן אמר אין ברירה. כשמואל ואפי' חבית אסורה: ר' אושעיא אומר יש ברירה. וחבית מותרת ולפי דעת הרי"ף ז"ל בהמה אסורה*) כרב משום דקא ינקי תחומין מהדדי מיהו בגמ' אקשו רב כהנא ורב אסי עליה דרב בדינא דבהמה ולומר דאפילו בהמה מותרת ושתיק להו רב ונראה שהרי"ף סובר דהאי דשתיק משום דלא חש להו אבל הר"ן הלוי ז"ל כתב דלא נר מצוה קי"ל כרב דודאי האי דשתיק משום דאודי להו דליכא למימר משום דלא חש להו דהא גברי רברבי הוו דנהי דלגמרי' דרב צריכין לסברי' לא היו צריכין הלכך משמע דמשום דאודי שתיק להו הלכך בין חבית בין בהמה מותר**): כרגליו להוליך כל אחד ואחד מהם חלקו עד כדי תחומו: אמר שמואל שור של פיטם הרי הוא כרגלי כל אדם. דכיון שזה רגיל למכור לכל מרשותיה קא מפיק ליה ברשות אחר לא מוקים ליה הלכך כשור של הפקר עבידא ליה שהוא כרגלי הזוכה בו ראשון אבל לאו משום ברירה דהא שמואל לית ליה ברירה וכדאיתא לעיל: ושור של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר. כלומ' ולשמואל דלית ליה ברירה הרי הוא כרגלי העיר היינו לומר שאינו מותר אלא למקום שכולן יכולין לילך כשנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות דכיון שרגיל למכור להם הרי הן כולן כשותפין בו ומעכבין זה לזה ולדידן דאית לן ברירה בדרבנן הרי הוא כרגלי הלוקח ומיהו דוקא ליקח מאותה העיר דאדעתא דידהו קאי אבל לוקח מעיר אחרת אינו יכול להוליכו אלא למקום שכולן הולכין: מתני' השואל כלי מחברו מערב יו"ט כרגלי השואל. מפרשינן לה בגמ' אע"פ שלא נתנו אלא ביו"ט דאע"ג דליכא מערב יו"ט אלא דבור בעלמא אפילו הכי הוי כרגלי השואל משום דדינא דתחומין בגמר דעתיה תלי אבל כי שאיל ליה מעיקרא ביו"ט ולא התנה עם חברו כלל מערב יו"ט אף על גב דרגיל דשאיל מיניה

רש"י

ינקי תחומין · חלקי הבהמה שראויין לשני תחומין: בדרבנן · באיסור דרבנן כגון תחומין: בדאורייתא · כלומר באיסור דאורייתא: שור של פטם · שמפטם שוורים למכור הרי הוא כרגלי כל אדם אפי' בן עיר אחרת שבא לכאן ע"י עירוב מוליכו למקומו דכיון דאורחי' הוא לזבוני מאתמול אוקמיה ברשות כל מאן דאתי למחר לזבוני: שור של רועה · אדם שמגדל בהמותיו ופעמים שמוכר מהם לשכיניו ומכיריו: הרי הוא כרגלי אותה העיר. ויש לו אלפים לכל רוח ואפילו עירב רועה זה לרוח אחר אינו מעכב על רוחות אחד מבני העיר שלקח ממנו ביו"ט להוליכן לרוח אחרת למקום שעירב הוא לפי שרגילין ליקח ממנו אבל כרגלי בן העיר אחרת לא דאין לרועה שם מסוחרי בהמה כמו פטם שיכירו בני העיר אחרת ליקח ממנו: מתני' הרי אלו כרגלי השואל · כי קנה שביתה אצלו בין השמשות: כרגלי המשאיל · לפי שקנה שביתה אצל בעליו: הרי אלו · הקדירה [והעיסה] כרגלי שתיהן אין מוליכין אותם אלא למקום ששתיהן יכולין להלוך דכיון דביו"ט שאלה קנו התבלין או המים או המלח שביתה אצל בעליהן: שאין בהן ממש · אין ניכרות לא בקדירה ולא בעיסה לכך אין מעכבות הולכתן ובגמרא בתלמודא מוקי לה בתבשיל עבה שאין המים ניכרין בו ובמלח לא פליגין כדמוקי לה בתלמודא במלח איסתרוקנית שהיא גסה וניכרת: גמ' פשיטא · דכי שאיל מבעוד יום ברשותיה קאי: שלא מסרו אלא ביו"ט · והשואל דקתני בדיבורא בעלמא ולא משך מבעוד יום וקמשמע לן דכיון דאסמכיה ברשותיה אוקמיה: מימר אמר · האי משאיל כיון דלא אתי האי שואל אשכח איניש כו' דאי לאו

דקא ינקי תחומין מהדדי כלומר כיון שהבהמה יונקין איבריה זה מזה נמצאו תחומין שלה כאילו הן מעורבין זה בזה ולא יתכן בהן ברירה ושמואל אמר אפי' חבית אסורה קסבר אין ברירה ואמרי' מאי הוי עלה ר' יוחנן אמר אין ברירה רבי הושעיא אמר יש ברירה ואסיקנא דרבי הושעיא כי *אית [דף לח.] ליה ברירה בדרבנן אבל בדאורייתא לית ליה ברירה ואיפסקא הלכתא בהדיא כרבי הושעיא דסבר בדרבנן יש ברירה וקם ליה רב ורבי הושעיא בחדא שיטתא ושמואל ורבי יוחנן בחדא שיטתא וכיון דקאי רבי הושעיא דהלכתא כותיה בהדי רב שמעי' דהלכתא כותיה [א] דרב: אמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם ושל רועה הרי הוא כרגלי כל אנשי אותה העיר: מתני' [דף לז:] *השואל כלי מחברו מעיו"ט הרי הוא כרגלי השואל ביו"ט כרגלי המשאיל אשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן ור' יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש: *הגחלת [דף לט.] כרגלי הבעלים והשלהבת בכל מקום הגחלת של הקדש מועלין בה והשלהבת לא נהנין ולא מועלין: גמ' [דף לח:] *מערב יום טוב הרי הוא כרגלי השואל פשיטא לא צריכא °שלא מסר לו אלא ביום טוב מסייע ליה לרבי יוחנן דא"ר יוחנן השואל כלי מחברו מעיו"ט אע"פ שלא נתנו לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל: ביו"ט כרגלי המשאיל: ואע"ג דרגיל דשאיל מיניה מימר אמר דילמא משכח אחרינא ושאיל מיניה:

כדאמרינן בגמרא הרי זה כרגלי המשאיל: האשה ששאלה מחברתה. תבלין לקדרה ומים ומלח לעיסתה הרי הקדרה והעיסה כרגלי שתיהן ואין מוליכין אותן אלא למקום ששתיהן יכולות לילך דכיון דביו"ט שאלה קנו התבלין והמים והמלח שביתה אצל בעליהם: שאין בהן ממש. אינן נכרות לא בעיסה ולא בקדרה הלכך אין מעכבות הולכתן ובגמרא מוקים לה בתבשיל עבה שאין המים נכרים בו ובמלח לא פליג כדמוקמינן לה במלח סדומית שאינה נימוח' בידים: גמ' מערב יו"ט כרגלי השואל פשיט' לא צריכא וכו'. פרשפיה במתני' ובגמרא פרכינן אמאי לא בטילי לת"ק מים ומלח לגבי עיסה ואסיק רב אשי משום דהוי דבר שיש לו מתירין כלומר שלמחר יהא מותר להוליכה בכ"מ וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ואע"ג דלא אמרינן הכי אלא במין במינו אבל בשאינו מינו אפילו דבר שיש לו מתירין בטל וכדתניא בתוספתא משמיה דר"ש דבר שיש לו מתירין. מין במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם ה"נ מים ומלח לגבי עיסה כמין במינו דמיין זו היא שיטת הראשונים ז"ל וכבר כתבתי בפרק הנודר [מן המבושל דף נב:] מה שנ"ל על דרך הרי"ף ז"ל בכל דבר שיש לו מתירין עכשיו בעיסה זו שהיא יכולה לאוכלה בתוך התחום שתיהן אף במין בשאינו מינו לא בטיל ותנן [נמי] במתני' הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת כרגלי

*) נ"ל כרב. **) מותר להוליך וכו' והד"א.

[illegible] חד אחבריה ולא פליגי אבל שור של פטם ושל רעי דלזבוני קימי נסתלקו מהם הבעלים שהוא הטבח וקימי ברשות הלוקחים דהא ליכא מאן דמעכב ובכי האי גוונא אפילו שמואל מודה דאמרי' ברירה בדרבנן ושור [של] רעי הוא כרגלי כל אדם ואין שום אדם אוסר על חברו ושור של רעי הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר ויש לו אלפים אמה לכל רוח ואם היה בהן מי שערב לצפון או לדרום אינו מהלך בו אלא כרגלי רוב אנשי העיר כל [illegible] דודי: מתני' כרגלי השואל. שהרי קנה שביתתו אצלו בין השמשות שבוא כניסת היום קונה שביתה: ביום טוב. אם שאלו ביום טוב כרגלי המשאיל לפי שקנה שביתה אצל בעליו: האשה ששאלה. [illegible] יום טוב תבלין לקדירתה ומים ומלח לעיסתה הרי אלו הקדירה והעיסה כרגלי שתיהן אין מוליכין אותן אלא למקום ששתיהן יכולות לילך דכיון דביום טוב שאלה קנו התבלין או המים והמלח שביתה אצל בעליהן: [illegible] ממש · אינן ניכרות לא בעיסה ולא בקדירה הילכך אינן מעכבות הליכתן ובגמ' מוקים לה בתבשיל עבה שאין המים ניכרין בו ובמלח לא פליג כדמוקינן לה בגמ' במלח אסתרונקית שהיא גסה וניכרת: גמ' שלא

המאור הקטן

מערב יום טוב דבהא ליכא מאן דפליג ובידוע שהוא כרגלי הרועה בין שהוא אחד בין שהם [illegible] מתניתין בשני רועים כגון שיש שני רועים בעיר ומסרה לאחד מהם ביום טוב ומשום דלא גמר [illegible] מאתמול למאן מינהו בעי לממסרה לא נסתלקה ממנה רשות הבעלים והרי היא כרגליהם ודיקא נמי [illegible] דקתני לבנו או לרועה ולדברי הרי"ף ז"ל ה"ל לתנא דמתניתין למיתנא לבנו ולרועה:

[illegible] א"ל רב ספרא משה שפיר קאמר להו לא שמיע להו הא דא"ל רבא בר חייא קטוספאה משמיה דרב הבורר צרור וכו' אלמא כילא חסריה ה"נ כילא חסריה ורבי אבא דאמר [illegible] דרב קב חטים בעשרה קבין של חבירו ל"ש חטים בחטים ול"ש חטים בשעורים קאמר ול"ש ליה [illegible] מינו לשאינו מינו כי היכי דלרבנן לא שני להו בין במינו ובין שלא במינו ואע"ג דאיסורא בטיל [illegible] בטיל ואע"ג דמים ומלח לא חשיב הא אשכחן צרור דלא חשיב והבורר אותו משלם דמי חטים [illegible] לא חסריה הכי נמי כילא חסריה כלומר פוחת הוא במדה ממקום שיצא משם ומוסיף הוא במקום [illegible] שהיא העיסה והמים והמלח מעורבין בה ומוסיפין בנפחה ובמשקלה א"ל אביי ולא שני ליה [illegible] ממון שיש לו תובעין לממון שאין לו תובעין כי הצרור מתוך הגורן ממון שיש לו תובעין הוא [illegible] חסרו מדה והמים והמלח אין לו תובעין שיתבעם בעצמם לפיכך בדין היה שיבטלו בתוך העיסה [illegible] דאחיכו עליה דר' אבא וכי תימא הכי נמי דלא שני לן בין ממון שיש לו תובעין לממון שאין [illegible] כיון דאית ליה בעלים אלמא כל דאית ליה בעלים לא בטיל מים ומלח נמי לא בטלי אלא הא דא"ר חסדא נבלה בטלה בשחוטה וכו' ועיקרה במסכת מנחות והוא אליבא דרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל [illegible] כי אית לה בעלים לא בטלה וכי תימא ה"נ והא תנן רבי יוחנן בן נורי אומר ופצי הפקר קונין שביתה אע"פ שאין להם בעלים כמי שיש להם בעלים דמי אלא כל ממונא דלית ליה בעלים כמאן דאית ליה [illegible] ואם איתא דנבלה לא בטלה כי אית לה בעלים כי לית לה בעלים נמי לא תבטל וקשיא לרב חסדא כל אילו דברי אביי לרב ספרא והשיב לו רב ספרא שהיה סומך דברי רבי אבא וא"ל לאביי איסורא גרידה [illegible] ממונא כגון איסור נבלה בטיל בין דאית ליה בעלים בין דלית ליה בעלים אבל ממונא אע"ג דשייך ביה איסורא לא בטיל ומשום הכי חפצי הפקר קונין שביתה אע"פ שאין להם בעלים כמי שיש להם בעלים [illegible] איסורא דתלי בממונא הוא שאיסור תחומין תלוי לכל ממון ברגלי בעלים וכן במים ומלח שבעיסה איסורא דתלי בממונא ולא בטיל לעולם ואע"ג דלית לי' תובעין הרי הוא כרגלי הבעלים ועמדו דברי ר' אבא כהוגן [illegible] אשי נחתי לה במעמא אחרינא וה"נ אביי אמר רב אשי אמר ולפי שיש חלוף ושבושין בנוסחאות בשמועה זו כתבתיה: וזה שכתב הרי"ף ז"ל בשנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות דקם ליה רב ור' אושעיא [illegible] וכיון דהלכתא כר' אושעיא שמעינן מינה דהלכתא כרב נראה מדבריו שבהמה אסורא ולא כן כתב ה"ר שלמה ז"ל אלא רב יחידאה הוא דחייש לניקת תחומין ור' אושעיא דאמר יש ברירה לא שנא [illegible] בהמה הכל מותר א] ונראין דברי ה"ר שלמה ז"ל דליניקת תחומין לא חיישינן מדקי"ל כשמואל בשור של פטם ובשור של רעיה ועוד מדרב כהנא ורב אסי דפליגי עליה דרב וקא מתמוהי עליה ושתיק [illegible] שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם איכא דקשיא ליה דשמואל אדשמואל דהא אמר שמואל אף חבית אסורה מפני השותפות דקסבר אין ברירה אי הכי שור של פטם להוי נמי כשור של שותפין [illegible] שסבורין לומר דה"נ קאמר הרי הוא כרגלי כל אדם וכולן אוסרין זה על זה כשנים ששאלו. חלוק בשותפות וכן כל אנשי העיר בשור של רעיה כולן אוסרין זה על זה אליבא דשמואל ואין זה הפירוק מחוור [illegible] דשאני שור של פטם ושל רעיה מחבית ובהמה של שותפים דחבית ובהמה לאו לזבוני קיימי ואיכא למימר דילמא מפלגי אהדדי ומעכב חד לחבריה ולא פליגי לה אבל בשור של פטם ושור של רעית [illegible] קימי נסתלקו מהם הבעלים שהוא המבח וקיימי בחזקת לוקח דהא ליכא מאן דמעכב ובכה"ג אפי' שמואל מודה דאמרי' יש ברירה בדרבנן ושור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם ואין שום אדם איסר על חבירו ושור של רעי' הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר ויש לו אלפים אמה לכל רוח ואם היה בהם מי שעירב לצפון או לדרום אינו מהלך בו אלא כרגלי רוב אנשי אותה העיר:

מלחמת ה'

כשמסר ביום טוב אלא שהוא מסר לשני רועים ומסרה לאחד מהם ביום טוב על דעת שימסור אף לחבירו ויהיו שניהם רועים אותה כאחת בעדרן אלא שלא מסר לשני בו ביום ואותו הרועה השני לא קנה כלל במשיכתו של זה לפיכך הרי היא כאלו לא נמסרה לרועה ביו"ט ולא יצתה משביתתה הראשונה שקנתה בערב יום טוב והרי היא כרגלי הבעלים אבל כשמסרה לרועה אחד מתחלתו נכרת מתוך מעשיו שברשותו מוקים לה מערב יום טוב ובהמה לרועה קיימא ומאתמול קנתה שביתה ברשותו של רועה שרגיל אצלו או שהתנה לו עליה ומתניתין נמי דיקא דקתני לבנו או לרועה כלומר לאחד מן השנים ששם רועים אותה מסרה עכשיו ועדיין לא מסרה לשני לפיכך אינה כרגליו של רועה ורועה ישראל ירעה אותנו דעת והשכל אמן:

וכתוב בספר המאור וזה שכתב הרי"ף ז"ל בשנים שלקחו חביות ובהמה וכו' עד מדרב כהנא ור' אסי דפליגי עליה דרב וקא מתמהי עליה ושתיק: אמר הכותב גלוי וידוע הוא שר' הושעיא לא חלק על יניקת תחומין ולא הודה להם אבל על מה שאיסורו משום ברירה הוא שאמר מה שאמר ואף רבינו שלמה לא יחלוק על זה ומה שכתב יש ברירה וחבית ובהמה מותרין מפני שלא חשש ליניקת תחומין שהיו בעיניו דברי רב דחוים מפרכא דרב כהנא ורב אסי ובעיני רבי יצחק אלפסי ז"ל לא נדחו כדאשכחן בכמה דוכתי דלית הלכתא כרב כהנא ורב אסי כי ההיא דפרק המוכר את הבית ובעל המאור הזה ז"ל כתב במסכת סוכה דמשום דלא חש

השגות הראב"ד

מעולם לא עלה בדעתו כך וכשאמר דלא קנה אחד מהם כשמסרה ביו"ט ואפילו אותה שמסרה לו לא [illegible] אין לו אלא רועה אחד ומסרה לו אפילו ביו"ט קנה. עוד אני אומר להלדיק הלדיק שאם עלה בדעתו זה יפה אמר ואליבא דהלכתא קאמר דאפילו בשני רועים אם מסרה לאחד מהם ביו"ט כיון דיש [illegible] דרבנן הרי הוא כרגליו אבל אם מסרה לשניהם ודאי לא קנה אחד מהם ולא נסתלקו בעלים ומאי לשניהם דקאמר הרב כגון שאמר להם אחד מכם ישמור אותה והנהיגה אחד מהם שלא ע"י מסירת בעלים דבהא ודאי לא קנה אחד מהם ואפילו הנהיגה מערב יו"ט אבל אם מסרה לאחד מהם אפילו ביו"ט הרי הוא כרגליו משום דיש ברירה מיהו לרבי יוחנן דלית ליה ברירה דוקא כשאין לו אלא רועה אחד ולית הלכתא כוותיה: א] ונראין דברי הרב רבינו שלמה דליניקת תחומין לא חיישינן משום דקי"ל כשמואל בשור של פטם ובשור של

כרגלי כל אדם משום דאין לה ממש : מתני' בור של יחיד כרגלי היחיד· אין מוליכין את המים אלא כרגלי בעל הבור ומיהו אוקים לה בגמרא במכונסין אבל בנובעין דניידי לא קנו שביתה והרי הן כרגלי הממלא דנהרות המושכין ומעיינות נובעין הרי הן כרגלי כל אדם כלומר כרגלי הממלא : ושל אנשי העיר כרגלי אותה העיר. כרגלי הממלא ראשון של אותה העיר דבירא דשותפי הוא לבני העיר וכיון דבדרבנן יש ברירה נמצא שכשמלא זה ממנו הוברר הדבר שזה היה חלקו המגיעו משעה ראשונה ומ"ה אם הממלא של עיר אחרת אינו מוליך אלא במקום שכל רגלי אותה העיר יכולין לילך : ושל עולי בבל. העשויים לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאום בני הגולה בעלותם מבבל : כרגלי הממלא· מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה : ובגמ' איפליגו רב נחמן ורב ששת בבור של עולי בבל אם מלא ונתן לחברו דרב נחמן אמר כרגלי מי שנתמלאו לו ורב ששת אמר כרגלי הממלא לפי פירוש הנכון קיימא לן כרב ששת דאמר כרגלי הממלא וכמו שכתבתי בחידושי ולפיכך לא הביא הרי"ף ז"ל בהלכה פלוגתא דרב נחמן ורב ששת וכתב משנתינו כצורתה דבור של עולי בבל כרגלי הממלא דמשמע דבין לעצמו בין לאחר הרי הן לעולם כרגלי הממלא אבל לפי שטת רש"י ז"ל נקיטינן כרב נחמן דאמר כרגלי מי שנתמלאו לו : מי שהיו פירותיו וכו'· לא יביאו לו מפירותיו הואיל והוא לא ערב דהרי הן כרגלי הבעלים : ואם ערב הוא· ללכת שם : פירותיו כמוהו · ומותר להביאן ובגמרא אפליגו רב ושמואל במפקיד פירות אצל חברו דרב אמר הרי הן כרגלי מי שהפקידו אצלו ושמואל אמר כרגלי המפקיד וקי"ל כרב דהלכתא כוותיה באיסורי ומתני' דקתני ואם ערב הוא פירותיו כמוהו אוקמה רב בגמרא בשייחד להם קרן זוית ולפיכך הן עומדין ברשותו אבל לא ייחד להן קרן זוית הרי הן כרגלי הנפקד מיהו איכא מ"ד שאין מוליכים את הפירות אלא למקום שמפקיד והנפקד יכולין לילך : מי שזימן אצלו אורחים. מעיר אחרת ובאו אצלו על ידי עירוב : לא יוליכו בידם המנות · לאחר הסעודה : אלא א"כ זכה להם על ידי אחר במתנותיהם מעיו"ט · אלא א"כ מסרן בעל הבית במשיכה לאדם אחר ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ופלוני דזכין לאדם שלא בפניו ואע"ג דתנן [לעיל דף לז.] השואל כלי מעיו"ט כרגלי השואל ואע"פ שלא מסרו לו אלא ביו"ט כדאמרינן התם שאני דאמר ליה משאיל לשואל גופיה הלכך סמכה דעתיה אבל הכא דלא אמר ליה בעינן זכוי ומיהו בהכי מהני דכיון שזיכה לו ע"י אחר אי נמי דאמר ליה משאיל לשואל גופיה [שיטלנו] ביו"ט כמו שייחד לו קרן זוית דמי : אין משקין ושוחטין את המדבריות. משום מוקצה שאין דעת אנשי אותה העיר עליהן ובגמרא מפרש אמאי נקט משקין ומפרשינן נמי מאי ניהו מדבריות ומאי ניהו בייתות : גמ' למה לי למימר משקין . דלענין השקאה ודאי אלו ואלו מזונותם עליך אלא משום שחיטה נקט ולשחיטה למה לי השקאה ומפרקינן דמילתא אגב אורחיה קמ"ל דלישקי איניש והדר לשחוט משום סרכא דמשכא כלומר שתהא נוחה להפשיטה סרכא דבוק שהוא נדבק יותר מדאי בבשר : ברביעה . במרחשון :

אשכחן

נר מצוה

מתני' *בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר ושל עולי א בבל כרגלי הממלא *מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבא אצלו לא יביאו לו מפירותיו ואם עירב הוא הרי פירותיו כמוהו · *מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אא"כ זכה להן [ע"י] אחר במנותיהן מעיו"ט · אין משקין ושוחטין את ב המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ואלו הן בייתות הלנות בעיר והמדבריות הלנות באפר : גמ' ל"ל למימר משקין ושוחטין מילתא אגב (א) אורחיה קא משמע לן דלשקי איניש והדר לשחוט משום סירכא דאי איכא סירכא משתמטא : ת"ר אלו הן מדבריות ואלו הן בייתות מדבריות שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום רבי אומר אלו ואלו בייתות הן ואלו הן מדבריות כל שיוצאות ורועות באפר ואין נכנסות ביישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים :

אשכחן

רש"י

[דף לט.] לאו הכי היא פסיקא : מתני' כרגלי היחיד · אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור : כרגלי אותה העיר · אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיבורה של עיר: ושל עולי בבל · העשויין לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאוהו בני הגולה לשתות בעלותם: כרגלי הממלא · מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה ואם בא א' ושאב את מימיו אין מוליכין אלא כרגליו : לא יביאו לו מפירותיו · הואיל והוא לא עירב לשם דהכל כרגלי הבעלים : ואם עירב הוא · ללכת לשם : פירותיו כמוהו · ומותר להביאם : מי שזימן אצלו אורחים · מעיר אחרת ובאו אצלו ע"י עירוב : לא יוליכו · אחר סעודה מנות בידם לביתם לסעודת הלילה : אלא אם כן זיכה להן. ע"י אחר מנותיהן מערב יום טוב כלומר שהבעל הבית מסרם לאחר במשיכה בעיו"ט ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ופלוני דזכין לאדם שלא בפניו והיו שלהן מבעו"י לילך כרגליהן: אין משקין ושוחטין את המדבריות· משום מוקצה ובגמרא מפרש אמאי קתני משקין : באפר · באחו : גמ' ברביעה · במרחשון

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א הממלא מים מבור של עולי בבל לצורך חבירו ונתנה לחבירו הרי הן כרגלי חבירו שנתמלאו בשבילו שהוא זוכה בהן מן ההפקר כמבואר בקונטרס הראיות ונהרות המושכין ומעיינות הנובעים בין שיש להן בעלים בין שאין להן בעלים הרי הם כרגלי כל אדם הואיל והן נמשכין ונדין אינן ראויים לקנות שביתה בין השאובות כל עיקר והזוכה בהן ביו"ט אינן כרגליו בלבד אלא אפילו אם נתן מהן לי' בני אדם כל אחד מוליכן בכל מקום שהן יכולין לילך ואפילו זה עירב לצפון וזה עירב לדרום כמבואר בקונטרס הראיות ואם היו המים מכונסים הרי הן כרגלי הבעלים :

ב סמג פסק כפס ה"ג שמותר לשחוט בהמות המדבריות שבאו ביו"ט משום נכרי לקולא ורבינו כתב לאיסור לחומרא וכן כתב מיי' : טור כתב ומדבריות היינו שרועות חוץ לתחום ואינן באות ללון בתוך התחום ודוקא לרבי יהודה אבל מאן דפסק במוקצה אפילו ביו"ט כר"ש שרי אם הובאו לתוך התחום שלא שלא לצורכו ומיהו בעל העיטור כתב דאף לר"ש אסורין כיון דבחד לישנא קאמר בגמרא דר"ש מודי בהו דכגרוגרות וצימוקים דמו אזלינן לחומרא אבל בה"ג כתב מוקצה הוא מדרבנן וכיון דאיכא תרי לישני אזלינן בה לקולא ושרי לר"ש ולזה הסכים הרא"ש :

לשון ריא"ז

משקין ושוחטין ביו"ט בין מן הבהמות הבייתות הלנות בעיר בין מן המדבריות שדרכן ללון באפר וא"צ להזמינן מערב יום טוב שהרי בפירות העומדים לסחורה א"צ

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תצה תצח :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ברי"ף ישן כתוב הג"ה וז"ל ואני שמואל [זה הוא הרשב"ם] תמה על זה הפי' שנראה שעל סרכי הריאה הוא אומר כך וח"ו לא תהא כזאת בישראל להכשיר את הטריפה בהערמה ואנו מפרשים על סרכי' העור שיהא נוח להפשיטו ממה שהוא כרוך ואדוק בבשר עכ"ל ולא קשה מידי דודאי אותן הסירכות שבאים מחמת נקב או שסופו לינקוב לא תנתק ע"י השקאה כלל אלא דוקא אותן הסרכות הבאות מחמת זיעה וכמ"ש בספר הכלבו משם רבותיו ע"ש . אכן רש"י ז"ל פי' ג"כ על סרכת העור וכן פי' הר"ן [ועי' בש"ך יו"ד סי' ל"ט ס"ק ל"ב]:

שיטת ריב"ב

שלא מסרו לו אלא ביום טוב : מתני' כרגלי היחיד . אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור ואוקימנא בגמ' במכונסין אבל אם מימיו מושכין או נובעין הרי הן כרגלי כל אדם : כרגלי אנשי אותה העיר. אלפים אמה לכל רוח : ושל עולי בבל.העשויין לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאום בני גולה בעלותם: כרגלי הממלא. מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה ואם בא אחד ושאב מימיו אינו מוליכן אלא כרגליו : ואם מלא ממנו. לצורך חברו ונתן לו אוקימנא בגמ' כרגלי מי שנתמלאו לו ולא ידעתי על מה השמיט הרב ז"ל מלכתוב מסקנת הגמרא כרגלי הבעלים ואת כל האמור בגמ' : לא יביאו לו מפירותיו . הואיל והוא לא עירב לשם דהכל כרגלי הבעלים : ואם עירב הוא.ללכת לשם:פירותיו כמוהו.ומותר להביאה וכתב הרב דודי ז"ל שמפקיד פירות אצל חבירו פלוגתא דרב ושמואל וקיימא לן כרב דאמר הרי הן כרגלי הנפקד ומתני' דמשמע מינה כרגלי המפקיד בשיחד לו קרן זוית דבהא אפילו רב מודה שהן כרגלי המפקיד . ולא ידעתי על מה השמיטה הרב ז"ל אלא הם דברי הרב דודי ז"ל וכן כתב הרב ר' משה ז"ל ויש לומר שזה שלא הזכירה הרב לפי שהיה סובר שהלכה כשמואל בזו אע"ג דקיימא לן בעלמא כרב באיסורין משום דמתני' דמי שהיו פירותיו בעיר אחרת כפשוטה כשמואל מכרעא ואע"ג דאוקמה רב בגמ' כשייחד לו קרן זוית דחיא בעלמא היא ופשטה דמתני' כשמואל מכרעה וטעמיה מסתבר דלא ניחא ליה לאיניש דליקום פיריה ברשותא דחבריה כי היכי דליתסור עליה ומתני' נמי דמי שזימן אצלו אורחים כשמואל אזלא דאי אמרת כרגלי הנפקד כי זכה להם אחר מאי הויא דהא אף על גב דדחינן לה זכה שאני דחיא בעלמא היא ולא סמכינן אשנויי לאפוקי מתניתא מפשטיה . ולפי שהיה סובר הרב ז"ל דהלכתא כשמואל דאמר כרגלי המפקיד הביא שתי המשניות הללו סתומות דמשמען משפטים. שהמפקיד פירות אצל חברו הרי הן כרגלי המפקיד ולא היה צריך להזכיר פלוגתא דרב ושמואל ומכל שיקלא וטיריא דאימרא עלה בגמ' כלל : מי שזימן אצלו אורחים. מעיר אחרת ובאין אצלו על ידי עירוב לא יוליכו לאחר סעודה המנות בידן לסעודת הלילה אלא אם כן מסרם בעל הבית הזה לאדם אחר והקנן לו במשיכה ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ופלוני דזכין לו לאדם שלא בפניו והיו שלהן מערב יום טוב לילך כרגליהם : אין משקין ושוחטין את המדבריות . משום מוקצה : גמ' משום סרכא . דאי איכא סרכא מישתמטא ובספרים שלנו כתוב משום סרכא דמשכא כדי שתהא נוחה להפשיטה ולא יהא נדבק הבשר בעור : ברביעי · במרחשון :

מלחמת ה'

חש לה שתיק והיאך סמיך כאן אשתקותיה ומה שהקשה מבור של פטם ושל רעי אינה קושיא כלל דבור של פטם אינו קונה שביתה כלל שהרי הוא כרגלי כל אדם מאי טעמא מרשותיה קא מפיק ליה ברשות אחר לא מוקים ליה הא לאו כבור של הפקר עביד ליה וכבור של עולי בבל הוי וכיון שהוא כרגלי כל אדם התומין אין בו מינק היכי ינקי מהדדי ובור של רעי נמי אין כאן שני תחומין שלא קנה שביתה ברשות שום אדם אלא כרגלי העיר והוא יש לו אלפים אמה לכל רוח מאי טעמא כיון שאין יודע למי ימכור אם לכאן או למקצתם לא קנה ברשות אחת מהם אלא בדעת בעלים היא כרגלי העיר ואפילו ערבו כלם לצפון או לדרום יש לו אלפים לכל רוח ומי שאינו רוצה בפירוש הזה יכול הוא לומר דבור של רעי הוי כרגלי אנשי אותה העיר לגמרי בין עירבו בין לא עירבו לפיכך אם עירבו מקצתן מערבים זה על זה משום ברירה לשמואל ומשום יניקת תחומין :

סליקא להו מסכת יום טוב

המאור הקטן

[דף לט ע"ב] א] ואי אמרת בירא דשותפי הוא אמאי מותר והא תנן שותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר ומגופא דההוא דנדרים לא מצי מקשי מרחוב ובית הכנסת ומבהמ"ד ובית המרחץ ותיבה וספרים דאיכא למימר דילמא שאני התם כיון דלית בהוא בכל הני דין חלוקה לא אמרי' כל חד וחד מדידיה קא מתהני ומש"ה אסורין אבל לשכות ועזרות והר הבית מקדש קדישי ואינו יכול לאסרן דהא לית להו בעלים ולפום הכי מייתי לה ממתני' דהשותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר דאלמא לא אמרי' כל חד וחד לדנפשיה עייל ואע"ג דאית בית דין חלוקה ומשני לרחוק ה"נ דאסירי בבור של אמצע הדרך משום דבירא דשותפי הוא הב"ע דאמרי' מותרין בשל עולי בבל למלאות דאמרי' כל חד וחד מדידיה קא ממלא ולעולם בירא דשותפי הוא ב] והא דתנן אסורין ליכנס לחצר איכא למימר בשנכנס בכולו וכל הני מילי חבטאי אינון ולאו דסמכא אינון ובמקומם במס' נדרים הדברים אמורים על אופניהם בחילוף מה שאמורים כאן הלכך לא סמכי' על הני מילי דאתמר הכא משום דאיתנהו להו במסקנא דאסיקנא דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו פליגי ר"נ סבר קנה חבירו ורב ששת סבר לא קנה חבירו ואע"ג דבבבא מציעא אמר רב נחמן בפי' לא קנה חבירו לא קשיא דידיה אדידיה ג] דא"ל כיון שנתן לידו של חבירו וזכה בו חבירו איגלי מילתא למפרע דמיעדן הגבהה וזכה ביה ולפי' הם כרגלי מי שנתמלא לו ודאמר ר"נ התם לא קנה חבירו בשלא הגיע ליד חבירו וה"ר שלמה גרים בענין אחר ומפרש לה בענין אחר וכיון דאפסיקא הילכתא בהדיא בדוכתא במגביה מציאה לחבירו קנה חבירו איתא לדר' נחמן דהכא הילכך מילא ונתן לחבירו הרי הוא כרגלי מי שנתמלאו לו ובור של יחיד אוקימנא במכונסין ונהרות המושכין ומעינות הנובעים כרגלי כל אדם והרי"ף ז"ל לא פירשה כן : והמפקיד פירות אצל חבירו פלוגתא דרב ושמואל וקי"ל כרב באיסורא ומתני' דתנן ואם עירב הוא פירותיו כמוהו אוקימנא בשיחד לו קרן זוית דבהא אפילו רב מודה שהם כרגלי המפקיד והיכא דזוכה לו ע"י אחר או אנחיה בעבורא דדשא כמו שייחד לו קרן זוית דמי·ולא ידעתי על מה השמיטה הרי"ף ז"ל : סליקא להו מסכת יום טוב

השגות הראב"ד

רעיה ועוד מדרב כהנא ורב אסי דפליגי עליה וקא מתמהו עליה ושתיק : א"א אף אני כך כתבתי מתחלה והזכרתי כי ההוא דבור של פטם לא תיובתא ולא סייעתא הוא דאפשר דבשחטו מערב יום טוב מיירי דאי לא קשיא [illegible] לשמואל . ואי משום ברירה אפשר דבאוכלא אית ליה ברירה ולא דמי למשקין דעריבי מיהו הני בין במשקין בין באוכלין אית לן ברירה כר' אושעיא והוא דליכא איסור תחומין : א] ואי אמרת בירא דשותפי היא אמאי מותר והא תנן השותפים שנדרו הנאה זה מזה אסורין וכו' דאיכא למימר דילמא שאני התם כיון דלית בהו בכל הני דין חלוקה לא אמרינן כל חד וחד מדידיה קא מתהני ומשום הכי אסורין אבל לשכות ועזרות והר הבית מקדש קדישי ואינו יכול לאוסרן : א"א אבל בור של מים כיון שנוטלים ממנו מים כל אחד לעצמו יש בו דין חלוקה נמי כמו חצר ומשום הכי אקשו ליה מחצר ולא אקשו ליה מגופא מרחוב ובית הכנסת מ"מ הכל הכל כי לבתי הלשונות שמעמיד המחלוקת במסכת נדרים דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן בשתיהן אין בו דין חלוקה קל ממי שיש בו דין חלוקה אבל הקושיא אינה כלום שלא בא אלא לגלות שהאיסור אינו אלא משום שתוף ובתוף משתוף מפורסם אקשי ליה : ב] והא דתנן אסורין ליכנס בחצר איכא למימר כשנכנס לכולו : א"א אין בדבריו ממש כי משום דקשיא ליה חצר הוצרך לומר כן ואינו דומה כי כניסת החצר כמו הרחיצה בור לפי שאינה נחלקת אבל הבור כשהוא דולה ממנו כבר הוא נחלק ואמרינן יש ברירה ורבי אליעזר בן יעקב דפליג בכניסת החצר ובדי קסבר כיון דכי מתלקס אית לן ברירה השתא נמי אמרינן לתוך שלו הוא נכנס אי נמי כיון דכי מתלקה מותרין כל אחד בשל עצמו דהא לא נדרו הנאה מן החצר אלא שלא יהנו זה מזה ועכשיו שהלכך לא יהו אלא כמוכרין זה לזה ומותרין הילכך עכשיו נמי מותרין דאמרינן יש ברירה והחלוקה דמיא ורבנן סברי אין ברירה שהרי עדיין לא נחלקה וזו הסברא שסובר בה רב נחמן במחלוקת של רבי אליעזר בן יעקב ורבנן ולא אתיא כמאתים דרבינא דבבא קמא דמוקי פלוגתייהו בבור ביש ברירה ומשוי פלוגתא דבור כפלוגתא דחצר ולפום סוגיין דהכא אליבא דרב נחמן לא דמי דלגבי בור בדלייתו מן הבור אפילו לת"ק יש ברירה ובכניסת החצר אין ברירה ולר"א בן יעקב אפילו בכניסת החצר יש ברירה : ג] דאיבא למימר כיון שנתן לידו של חבירו וזכה בו חבירו איגלאי מילתא למפרע דמעידן הגבהה זכה ביה . ולפיכך הם כרגלי מי שנתמלאו כו' : א"א אינו מפרש מאי הצורך דהא איכא לאקשויי על רב ששת ממתני' ואם משנתנה לו אמר אני החזקתי וזכיתי בה תחלה לא אמר ולא כלום וכ"ש כשלא אמר אם כן מאי טעמא דרב ששת דאמר כרגלי הממלא אלא הטעם לענין מציאה כיון שנתנה לו אפילו זכה הוא בתחלה הרי נתנה לו במתנה שהוא אמר לו תנה לי וזכה לו וזכה מכח מתנה אבל לגבי תחומין מתנה לא מהניא מידי דמ"מ כרגלי הנותן הוא והכא פליגי רב נחמן סבר כיון שנתנה לו לא מכח נותן זוכה בהן אלא מכח עצמו דאמרינן נעשית ידו של זה כשלוחו של זה ולגבי תחומין נמי כיד עצמו דמי וכרגלי מי שנתמלאו לו הוו ורב ששת סבר הא דאמרינן משנתנה לו זכה לאו מכח עצמו אלא מכח מתנה זכה בה ולעולם הראשון קנה והקנה ולגבי תחומין כרגלי הממלא שהוא הנותן ואנו יש לנו בזה טעם אחר כגון שאמר לו זכה לי ובהא אמר ר"נ כרגלי מי שנתמלאו לו . א"נ אע"ג דלענין מציאה אמר ר"נ לא קנה חבירו לענין תחומין בכל דהו סגי ליה שהרי השואל כלי מחבירו מעי"ט אע"פ שלא מסרו לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל דקני שביתה בהדיה בדבורא בעלמא הכא נמי קני מיהו אם בזכה לי פליגי הלכתא כרב נחמן ואם בתנה לי פליגי הלכתא כרב ששת דקי"ל הלכתא כוותיה באיסורי והרב ז"ל כנית אותה ותמיה אני למה . ובבור אני שהרב ז"ל כמו על

א מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין פה טוש"ע א"ח סי' תצה :

אשכחן לרבותא וכו' · עז לחלבה עז העומדת לחלבה וכן רחל העומדת לגזתה לגדל גזין ותורי דרדיא העומדים לחרישה ותמרי דעיסקא העומדין להוליכן לסחורה למקום אחר פלוגתא דר' יהודה וכו' לרבי יהודה דאית ליה מוקצה אסור לשחטן ביו"ט אלא א"כ הזמינם מבעוד יום ולרבי שמעון שרי : מעבירין מעל השולחן עצמות וקליפין· ומטלטל בידו ממש דחזו לבהמה ואע"פ דמעיקרא לאדם והשתא לבהמה שרי דלא חיישינן למוקצה: ובה"א מסלק את הטבלא כולה ומנערה · אבל לטלטל בידים לא משום מוקצה : אנו נר מצוה אין לנו בשעת משנה זו לפי שמוחלפת השטה אלא כך שמענו מרבותינו דבית שמאי כר' יהודה ומאמרי וב"ה כר"ש : מחתכין את הדלועין · הגושין לפני הבהמה ולא אמרינן טרחא דלא צורך הוא : ואת הנבלה לפני הכלבים. ואע"פ שנתנבלה בשבת דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים אפילו הכי שרי דלית לן מוקצה בשבת הלכך גבי מעבירין מעל השולחן דאיירי בשבת מוקמינן לב"ה דנימרו כרבי שמעון כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכתא כסתם משנה וקי"ל הלכה כב"ה אבל גבי יו"ט דסתם רבי כר' יהודה דתנן אין מבקעין עצים ביו"ט לא מן הקורות הסדורות זו ע"ג זו בקרקע ועומדות לבנין ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ואע"פ שעומדת מעכשיו להסקה הואיל ובין השמשות לאו להכי קיימא וכיון דאיתקצאי לבין השמשו' איתקצאי לכולי יומא הלכתא אית לן מוקצה ביו"ט זו היא שיטת הרי"ף ז"ל דסבירא ליה דמוקצה בשבת שרי וביו"ט אסור ואמרינן טעמא בגמרא משום דשבת חמיר ולא אתי לזלזולי ביה אבל יו"ט דקיל אתי לזלזולי ביה ומיהו איכא למידק דהואיל ובשבת שרי אית לן למישריה נמי ביו"ט דהא אמרינן במכילתין פרק יום טוב שחל [דף יח·] גבי מטבילין אדם בשבת דכיון דבשבת שרי משום דלא מיחזי כמתקן דנראה כמיקר אף ביוה"כ נמי נהי דליכא למתלי במיקר משום דרחיצה אסורה ביה אפי' הכי שרי דליכא מידי דבשבת שרי וביוה"כ אסור וקל וחומר הדברים השתא טבילה דמיתסרא מדינא ביוה"כ שרינן לה משום דבשבת שרי קל וחומר למוקצה מעתה שמותר ביו"ט מן הדין שאין ראוי לאוסרו משום דיו"ט קיל ואתי לזלזולי ביה הואיל ובשבת שרי ומדוחק קושיא זו הוצרך הר"ז הלוי ז"ל לומר דכי כתים לן תנא ביו"ט כרבי יהודה הני מילי במילי דמתסר בשבת כגון בקוע עצים מן הקורות אע"ג דלית לן מוקצה בשבת מכל מקום הבקוע מצד עצמו אסור בו ולפיכך אע"פ שבקוע עצים מוכנים מותר ביום טוב אנו אוסרים לבקע מן הקורות מדין מוקצה וכן הדין בתורא דרדיא שאסורין לשחטן ביום טוב משום מוקצה כיון שהשחיטה אסורה בשבת מצד עצמה אבל תמרי דעסקא וכיוצא בהן כיון דבשבת שרו דלית לן מוקצה אף ביום טוב שרו דליכא מידי דבשבת שרו וביום טוב אסור ואין זה דעת הרי"ף ז"ל שהרי כתב כאן דתמרי דעסקא אסורין ביום טוב ולקושייתו של בעל המאור ז"ל יש לומר דכי אמרינן ליכא מידי דבשבת שרי וביום הכפורים אסור הני מילי בשבת ויוה"כ שדינם שוה וקדושה אחת להם ולא אתי לזלזולי ביום הכפורים אבל ביו"ט משום דאתי לזלזולי ביה לא ראו להשוותו לשבת והרי מצינו שמחלקין ביניהם שהרי אמרו [שבת מה·] מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין ע"ג דקל ביום טוב ולפיכך כל מוקצה אע"פ שהוא מותר בשבת אסור ביו"ט : **ולענין** בייתות ומדבריות סבירא לן כסתם מתני' וכדפירש תנא קמא דברייתא וכו' מיהו כי אמרי' דאסירי משום מוקצה הני מילי בבהמות של ישראל אבל של נכרי לית בהו משום מוקצה דהא אמרי' בירושלמי [בפ"ק דשבת ה"ז ופ"ג דביצה ה"ב] דאין הנכרי צריך הכן ומיהו יש לחוש אם באו בשביל ישראל :

סליקא להו פרק משילין וסליקא לה מסכת יום טוב

רש"י

במרחשון : עז העומדת לחלבה · ולא לאכילה וכן רחל לגיזתה ותרנגולת לגדל ביצתה : ותורי דרדיא · שור לחרישה : דעסקא · כלומר שעומדין לסחורה :

סליקו להו משילין וסליקא לה מסכתא יום טוב

אשכחן לרבוותא דפסקי בהא מילתא לקולא ואמרי. דסבירא לן כר"ש דלית ליה מוקצה וכדאמר רב נחמן (א) *עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורא דרדיא ותמרי דעיסקא פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון דר' יהודה אסר ורבי שמעון שרי (א) וקאמרינן דהלכתא כרבי שמעון ואנן לא א סבירא לן הכי דכי איתמר הלכה כר"ש לענין שבת איתמר והא דאמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה כו' לא קפסיק רב נחמן הלכה כחד מינייהו אלא הכי קאמר פלוגתא דר' יהודה ור"ש וכיון דקי"ל דבשבת סבירא לן כר"ש דלית ליה מוקצה וביו"ט כרבי יהודה ממילא שמעינן דה"מ דאינון עז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' דכולהו ביום טוב אסירי ומילי דחזי מנהון למיכל מינה בשבת כגון תמרי דעיסקא שרי למיכל מינה בשבת ועוד דרב נחמן דאמר הכי אשכחן דסבירא ליה דהלכה ביו"ט כר' יהודה דאית ליה מוקצה דאמרי' בהא מסכת בריש פירקא קמא *במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמייהו דב"ה אוכלא דאיפרת הוא ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דבית שמאי מוקצה הוא ופריק רב נחמן לעולם בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ודאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד ובית שמאי כר"ש ובית הלל כרבי יהודה ומקשינן ומי אמר רב נחמן הכי והא תנן בית [שמאי] אומרים מעבירים מעל השולחן קליפין ועצמות ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כר' יהודה וב"ה כר"ש ופרקינן אמר לך רב נחמן גבי שבת °דסתם לן תנא כרבי שמעון דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים מוקים להו לב"ה כר"ש גבי יום טוב דסתם לן תנא כרבי יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט מוקים להו לב"ה כרבי יהודה וכיון דאשכחן לרב נחמן דסבירא ליה ביו"ט כר' יהודה ממילא שמעינן דעז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' כולהו לרב נחמן ביום טוב אסירי ומשקלא וטריא דגמרא נמי שמעינן דהלכה כרבי יהודה ביו"ט דקאמרי' ואלא בתרנגולת העומדת לגדל בצים מאי טעמייהו דב"ש מוקצה הוא כלומר דבר ידוע הוא כי המוקצה אסור ועוד אמרינן לקמן *תניא אחרים אומרים ר' אליעזר אומר ביצה תאכל היא ואמה במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה פשיטא היא ואמה שריא ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסירא דאלמא הכין היא הלכתא ולעניין בייתות ומדבריות נמי הכי סבירא לן כסתם מתניתין וכדפרש תנא קמא דברייתא דאמר אלו הן מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום ורבי דאמר אלו ואלו בייתות הן לית הלכתא כוותיה דלא קי"ל דהלכתא כרבי אלא לגבי יחיד אבל לגבי רבים לא והוו להו מדבריות דאינן באות ולנות בתוך התחום מוקצות דלאו דעתיה עלייהו דהא אינן באות בתוך התחום :

סליקא להו פרק משילין וסליקא לה מסכת יום טוב

שבת יט:

תקכ"ט

דף ב.

[דף רג ע"ב]

ד.

הגהות חו"י

(א) עי' לעיל ערי"ף סימן ס"ג :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל וקאמרי

שלטי הגבורים

להזמינן לא בשבת ולא ביום טוב כמבואר בקונט' הראיות :

א סמ"ג כתב דאין חלוק בין מוקצה דשבת למוקצה דיו"ט דבתרווייהו הלכה כר"ש דשרי והאריך בראיות ומיי' ושאלתות כתבו כרבינו אבל בס"ג ור"י ור"ת פוסקים כר"ש בין בשבת בין ביו"ט אלא שרבינו תם היה מחלק לומר שאין הלכה כר"ש אלא במוקצה אבל בנולד הלכה כר' יהודה וכן ר"ח פסק כר"ש אף ביום טוב אלא במוקצה מחמת איסור ונולד פסק כר' יהודה ביום טוב :

לשון ריא"ז

ז"ל דבשם שאסרו טלטול המוקצה ביו"ט*) והגאוני' חולקין בדבר זה יש שמחמירין בו ביו"ט יותר מן השבת ופירות העומדי' לסחורה מותרים בשבת בין באכילה בין בטלטול וכן בהמה שנתנבלה בשבת מותר להאכילה לכלבים אבל ביום טוב אוסרים הנבלה והפירות בין באכילה בין בטלטול לפי שי"ט הוא קל בעיני העם וגזרו בו יותר מבשבת וכן היא דעת מז"ה וי"א שלא החמירו ביו"ט יותר מן השבת וכל מוקצה ונולד שמותר בשבת מותר ביו"ט וכן תרנגולת העומדת לגדל בצים ועז העומדת לחלבה מותר לשחטן ולאוכלן ביו"ט וכן קליפי אגוזים וגרעיני תמרים ושברי כלים שנשברו ביו"ט מותר להסיקן ביום טו. ואע"פ שלא היו עומדים מערב יום טוב להסקה וכך היא שיטת המורה וכן נראה בעיני עיקר כמבואר בקונטרס הראיות :

*) נ"ל כן אסרו טלטול המוקצה בשבת :

שיטת ריב"ב

אשכחן רבותא וכו'. כבר כתבתי דעת הרב דודי ז"ל בעניינין הללו בפרק ראשון :

סליק פירקא וסליקא לה מסכת יום טוב :

השגות הראב"ד

דברי רבינו הגאון ז"ל שכתב בכאן דהדר ביה רב נחמן מהא סילקך הוה ליה כסתם מתניתין דקתני של עולי בבל כרגלי המגולם · ואנו כבר כתבנו מה שנראה לנו. ומחלוקת דרב ושמואל במפקיד פירות אצל חבירו שלא על דעה לטלטלם בו ביום ואמר רב כרגלי מי שהפקיד אצלו קי"ל כרב ואינו דומה לבור של פעס וסנך על דברי

אלא נמי שזיכה מתנותיו לאורחים כי הם דעתם ליטול אותם בו ביום ואין הנפקד אוסר אותם לדברי הכל וגם מי שלא ייחד לו קרן זוית . ולא ידעתי על מה הניחה הרב ז"ל שאם דמה אותו לבור של פעס וסנך על דברי שמואל בעבור הותה המימרא לפי שהקשו ממנה למעשה דרב הונא בר חנילאי כבר פרשתי שאין דומים זה לזה הלכך הלכתא כרב במאי דפליגי ולא היא מדהזינן דאקשי עלה דרב ממתני' אלא הם כן זיכה להם מתנותיהם מערב יום טוב . ועוד שהשוו מעשה דרב הונא בר חנילאי למלתיה דרב והא הכא על דעת שיטלו אותם ביום טוב עצמו הוו וקא מקשה מינייהו למלתיה דרב אלמא כי היכי דפליג רב בהא פליג נמי בהא הלכך כי היכי דמדחייה אלפים דרב מהא כן יאבי מדחייה מהא . ובשכתב הרב ז"ל מלתיה דשמואל בבור של פעס וכתב נמי מלתיה דר' יוחנן דהלכה כר' דוסא . וכתב נמי אוקימתא דמתני' בשואל כלי מערב יום טוב דאוקימנא אע"פ שלא מסרם לו אלא ביום טוב ככר למדנו שאין הלכה כרב ותו לא מידי : סליקו להו השגות הראב"ד ממסכת יו"ט

ספר מרדכי למסכת ביצה

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחידושי דינים רבים:

עם הגהות הרמ"א ז"ל. והם מסוגרים בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*). גם הצגנו ה"פ מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי.

[דף ב] **ביצה** *שנולדה ביו"ט כתב רבינו אבי העזרי קבלתי מרבותי **תרם** שאם לבנו מאכל בבילה שנולדה ביו"ט בו ביום אסור (א) ולא משערים בס' חדא דלחזותא ולטעמא עבידא ותו דדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל: הגה"ה עיין בגמ' בפ' כל שעה דלא מיקרו דבר שיש לו מתירין דבר החוזר לאיסורו לשנה הבאה וכו' עד כאן א: ואם ספק **תרמא** אסור דהלכתא כרב אשי דאמר לעולם ספק י"ט ספק חול *וה"ל דבר שיש לו מתירין ב ואפי' [*והאכיל קטן מאליה"ב שקורין כולייא הנעשית מחלב של עכו"ם של מוקצה בי"ט שהוא ב' ימים שמא מותר להאכילו אפי' נעשית מיד יהודים דדמי לחולה שיש בו סכנה אם לא יאכל בב' ימים של י"ט. ר' יחיאל נ"ע הג"ה מ"י]: בדרבנן לא בטיל ואם לוקח מחטי' הרגיל אצלו או נכרית שפחה לקחתו שאינה בקיאה בטיב ישראל והגוי' עכו"ם מסית לפי תומו שנולדה קודם י"ט נראה דשרי הואיל ואין עכו"ם משביח מקחו דיותר טוב שנולדה מחדש מאותם שנולדו בעי"ט והוא שהעכו"ם אין בקי בטיב ישראל להתכוין [*להשביח מקחו · מ"י] (*שיקחו) אבל אם ידע העכו"ם דנולד אסור לא סמכינן עליו דמתכוין להשביח מקחו ולהתירו · ול"ע בסוף יבמות גבי עכו"ם שהיה מוכר פירות ואמר פירות הללו של ערלה הן ושל עזקה הן פי' שהיא סגורה [*ונגדר לו סביב לשומרה והיא שנה שביעית] [*ונוהג בה שביעית] של נטע רבעי הן אינו נאמן: **תרמב** *גבי שבת סתם כו' [*לשון רי"ף בסוף המסכת] ואנן לא ק"ל הכי דכי איתמר הלכה כר"ש לענין שבת איתמר כו' וכן פסק המיימוני כמו האלפסי בשבת כרבי שמעון וביו"ט כר' יהודה ובשאלתות פרשת שלח לך פסק בין בשבת בין בי"ט כר"ש וכן פסק בה"ג ורשב"ט נמי פסק הכי והביא ראיה מפרק כירה גבי מטלטלין נר חדש ופריך ר"ש לית ליה מוקצה והתנן אין משקין ושוחטין המדבריות וכו' ולא משני דשאני בין י"ט לשבת וכן בשילהי מסכת שבת א"ר יוחנן הלכה כר"ש ופריך ליה מאין מבקעין עצים ולא משני דיש חילוק בין י"ט לשבת ועוד ראיה מפרק נוטל וכן נראה לרבי' אבי העזרי ומיהו במוקצה דנולד פסק בסה"מ דאסור וכן במוקצה מחמת איסור דדחיה בידים כגון נר הדולק באותה שבת כדאיתא בסוף מסכת שבת וא"כ נר שהדליקו בה בשבת אסור לטלטלו ויש מתירין משום דהוי כגרף של רעי ואין זה נכון כי כל השוטים יאמרו דאגינו דעתייהו ואינו מותר אלא למי שהוא אסטניס והמחמיר לא הפסיד: ר"י מתיר לטלטל בשבת ובי"ט עצמות וקליפין כיון ג שראוין למאכל בהמה (*דבין נולד ומוקצה שרי ר"ש) [*כתבן דבין נולד ובין מוקצה שרי כר"ש] וקצת נראה להחמיר כר"ת דאמר דאסר ר"ש בנולד ומודה ר"ש במוקצה מחמת מחובר כגון עכו"ם שהביא דורון אם יש במינו במחובר פרק אין צדין וגבי גרוגרות וצימוקין שהעלן לגג ליבש וכן במוקצה מחמת חסרון כיס כדתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מהמסר הגדול ויתד של מחרישה וכל הכלים הנזכרים פ' כל הכלים דמקפד קפדי (*להו) [*עלייהו] ומייחדו להו מקום וכן מודה הוא במוקצה דאבנים וכן תיבנא לטינא דלא חזי להסקה [*וכן חיזרא רטיבא דלא חזי להסקה כ' בסה"מ דמודי ר"ש דאסור ליקח ממנו שפוד בי"ט וכן מודי ר"ש בבעלי חיים כו' · מ"י]: (*כתב בסה"מ דמודה) ר"ש בבעלי חיים שמתו ומתני' דמאכילין את הנבילה לפני הכלבים מוקי להו פ' אין צדין במסוכנת דאדם מצפה מתי תמות בהמתו וכן נמי פרק המביא אמרינן דלר"ש אין נוטלין עצים מן הסוכה בריאה שנפלה שאין אדם מצפה מתי תפול סוכתו ודכוותיה נמי בקורה בריאה דמודה ר"ש בארזי (*ואשכי) [ואשוחי] (שבת קטו) דמוקצה מחמת חסרון כיס: [דף ג] גזירה שמא יעלה ויתלוש אין להקשות **תרמג** אפי' לכתחילה יהא מותר לתלוש דהא אוכל נפש מותר כמו אפייה ובשול וכן יש לתמוה לקמן אין צדין דגים מן הביברין *ביום טוב ואמאי הא אוכל נפש הוא יש לומר כדפי' רבינו נתנאל מקינון דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וגו' וסמיך ליה ושמרתם את המצות אותם מלאכות שמשמירה ואילך הם מותרים והיינו מלישה ואילך ומסרן הכתוב לחכמים לידע מלאכה הדומה מלישה ואילך: [דף ד] איתמר שבת וי"ט פסק ראבי"ה **תרמד** דכי היכי דבילה שנולדה בשבת אסורה בי"ט משום הכנה ה"נ שירי פתילה ושירי מדורה שהדליקו מע"ש (*וכבו) [*ודלקו] בשבת אי נמי שהדליקו בשבת לחיה ולחולה שיש בו סכנה וכיבו בשבת אסור להדליקו בי"ט (*למחרתו) [*למחרת] וטעמא משום דדמי להכנה כי במקום שנכבית הפתילה נעשה וניתקנת בהיותה פחם והוכנה להדלקה ונדלקת יותר בקל כדתנן פ' ב"מ ור"י פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם והוכנה להדלקה ודכוותיה בשירי מדורת העצים שנתייבשו ונוחים להבעיר שנית אע"פ שלא היה בדעתו להכינם לא גרע מבילה שהוכנה בידי שמים אפ"ה גזרו: הגה"ה ומביא ראיה מן הירושלמי דהכא ובסוף פ"ג דעירובין דאיפליגי שירי פתילה שירי מדורה שמן שכבו בשבת מהו להדליקם בי"ט רב ור' חנינא תרוייהו אמרי אסור ור' יוחנן אמר מותר א"ר מנא קמיה דר' יודן מאי איכפת ליה פתילה גבי בילה א"ל מה דאנן אמרי רבנן מדמי לה היא הדא היא הדא ונראה לראבי"ה דהכי פי' מאי איכפת כו' מה ענין פתילה אצל בילה מה ענין הכנה שייך בפתילה והשיב לו כיון שחכמים שבדור דימו אותם גם אנו נדמה ונראה לראבי"ה דאסור לטלטלה כמו בילה וכן רבי' שב"ט פסק בהו לאיסור וכ"פ בס' התרומה במס' שבת וכ"פ הירושלמי כרב והקשה ה"ר יהודה מפרי"ש א"כ [קשה] למנהגינו שאנו מדליקין שירי פתילה ומדורה ושמן שכבו בשבת וי"ט זה אחר זה ותירץ לו ר"י דודאי הירושלמי סובר שיש שם הכנה לפי שנוחין להדליק אחר שכבו יותר והכנה גדולה היא זו אבל התלמוד שלנו לא חשיב ליה הכנה כו' [*מכאן עד העני מאיר שייך לקמן אחר פי' אחר שנה] והר"מ השיב והנשים המדליקות הנרות ומכבות אותם מבע"י וחוזרות ומדליקות ושאלתם מה הטעם יפה עושות בער"ה או עי"ט שלפני השבת או ע"ש שלפני י"ט משום הכנה ובספר התרומה המלאהו [*מפורש] יפה ושלום העני מאיר [א] (*ועוד נראה לו דאסור לטלטלו כמו בילה וכ"פ רבינו שב"ט כהן לאיסור וכ"פ בספר התרומה בהלכות שבת ור"י פי' דתלמוד שלנו אינו חושב זה הכנה) כיון שגוף הפתילה ועצי המדורה בעולם והוי כמו אפייה ובישול דפירש' לעיל גבי ואין י"ט מכין לשבת דלא מיקרי הכנה כיון שאינו מתקן אלא דבר שישנו בעולם כבר ונראה דע"ז סמכו העולם לחזור ולהדליקה בשבת אחר י"ט או בי"ט אחר שבת [*כאן שייך המאמר והר"מ השיב והנשים כו']: [דף ג] אבל כופה **תרמה** עליה כלי בשביל שלא תשבר ובפרק כירה (*א"ר) [*דא"ר] יצחק אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל בשבת מוקי לה בצריך למקומו ומטלטלו נמי לכסות הבילה מכאן יש ללמוד דכלי שמלאכתו לאיסור כשהותר לטלטלו לצורך מקומו (*שרינן) [*יכול] לטלטל עד מקום שיצניעו שם שהרי (*מותר) [*כלי שהותר לטלטלו לצורך מקומו שרינן · מ"י] לטלטלו לכסות בילה במקום שהיא: כתב רבינו מאיר דאם חפץ או שום דבר מונח על המעות או על שאר מוקצה בשבת והוא צריך לאותו חפץ מותר ליטלו משם כי דבר המוקצה אינו אסור רק לטלטלו ממקום למקום אבל ליגע בו מותר כלי שמלאכתו לאיסור אם צריך לגופו או למקומו מותר לטלטלו אבל לא עץ ואבן אפילו אם הוא צריך לגופו או למקומו אינו יכול ליטלו בשבת מאחר שאינו כלי: [שם] ואם נתערב באלף כולן אסורות **תרמו** מעשה בנישואין בצרפת שנתערבה תרנגולת נבילה עם שאר התרנגולת השחוטות וצוה ר"ת להשליך אחת ולהתיר האחרות דאמרינן בירושלמי תרומה שנתערב בחולין צריך להעלות אחד מפני גזל השבט ואע"ג דתרנגולת דבר שבמנין ובריה [*והוי] דבר חשוב (*ואפילו) [*ודבר חשוב אפילו] באלף לא בטיל (*והביא) [*מ"מ יש להביא] ראיה מדפריך פרק גיד הנשה מגיד שנתערב עם הגידים וכן חתיכת נבילה שנתערבה עם חתיכות האחרות דליבטל ברובה ומשני שאני חתיכה שראויה להתכבד לפני אורחים [*וגיד הוי בריה] ובריש פרק התערובות גבי חטאות (המתות) ושור הנסקל פריך וליבטול ברובה ומשני בעלי חיים חשיבי ולא בטילי אלמא אי לאו בעלי חיים בטלי [*דלא הוי לא בריה ולא חתיכה ראויה להתכבד כך עם העור] ואותה תרנגולת [ג] אינה בריה כיון שאינה חיה וגם אינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמו שהיא עם הנוצה וכ"פ ה"ר יצחק מקרבויי"ל בסה"מ שבקולר דחתיכה הראויה להתכבד ר"ל כמו שהיא עתה אך אם הבהמה עם העור או העוף עם הנוצה אין זה ראוי להתכבד וכתב ה"ר פרץ ז"ל [ג] הכל דבטלים אע"ג דלאחר מכאן מסירין הנוצה והעור מ"מ כיון דמתחילה כשנתערבו נתבטלו שוב אין חוזרין וניעורים גם מעשה בא לפניו **תרמז** על כרכשא אחת טרפה שנתערבה עם שאר כרכשות כשרות ומן הכשרות היו י"ב והשיב שהיא בטילה ברוב ואינה חתיכה ראויה להתכבד כדאיתא בנדרים ופ' בתרא דמעילה גבי הנודר מן הבשר דאכיל להו לאו בר אינים דאפילו אותם שאוכלין אותם אין אוכלים אותם כ"א ע"י מילוי ובמין במינו קי"ל דבטל ברוב ובסה"מ פסק דא"צ לזרוק אחד מהן (ג) (*ולא) [*דדוקא בתרומה הוא מפני גזל השבט אבל לא באיסור אחר ומיהו לא] דמי לתרומה דהכל מעורב ביחד ואין יכול לאכול האיסור לבדו בלא תערובת חולין לכך א"צ להסירה כ"א מפני גזל השבט אך אם היו הכרכשות של הרבה בני אדם ודאי א"צ להשליך אחת מהן כי יש לתלות שכל א' לקח היתר: [דף ד] [ד] הכא מיקלא קלי איסורא **תרמח** מהכא שמעי' דבדרבנן היכא דליתיה איסורא בעיניה שמבטלין אותו לכתחילה ואיסורא דאורייתא אין מבטלין אפי' ליתיה לאיסורא בעיניה ד ורשב"ס פי' דבמידי דאכילה אין מבטלין האיסור כגון תרומה שנפלה לפחות ממאה שעל דבר זה נשנה במסכת תרומות וכן איסור שנפל לקדרה פחות מס': (א) [דף ה] **תרמט** כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו (ג) יש טועין ורוצים להוכיח מכאן כי חרם שנתנו על זמן אע"פ שעבר הזמן צריך הפרה אבל אין נכון כמו שפי' התוס': [דף ו] **תרנ** השוחט התרנגולת ומצא בה בילים גמורות מותר לאכלן בחלב כך פירש רשב"ם שנגמר לגמרי עם קליפתו החיצונה אבל אם לא נתקשה הקליפה החיצונה כדרך הנמכרת בשוק דין בשר יש לה לכל דבר ודוקא לענין בשר בחלב [*פי' דבשר עוף בחלב מדרבנן עי' פ' כ"ה] שרינן בילים גמורות אבל תרנגולת שנתנבלה בשחיטה איסורה איסור דאורייתא והכי תנן פ"ה דעדיות בילת נבילה אם יש כמוה נמכרת בשוק ב"ש מתירין וב"ה אוסרין: [דף ז] כל שתשמישו ביום מוליד ביום כתוב בה"ג ושרי לקבולי **תרנא** מן העכו"ם בילים (ד) בליל יו"ט ראשון דר"ה [ה] ובליל (*ראשונים) [*שניה] ימים [*טובים] של גליות ובלבד שהביאום מתוך התחום דבילה בלילה לא מתילדא והאי בת אתמול [*היא] אבל בליל י"ט הראשון שחל להיות אחר השבת לא דילמא אתיליד בשבת ואסורה ונראה לי כן בתוספות דשרי אפילו אין התרנגול זכר בעיר דאפילו בדספקא מארעא רוב יולדות ביום (ה) ולידת לילה לא שכיחא ואין להתיר בילים של עכו"ם ביום טוב מטעם דאזלינן בתר רובא דנולדין קודם יום טוב דאיכא למימר בילים הוו כמו דבר המתכבד

הגהות מהר"י ומהצ"ש (א) וקשה למורי דהא הכא בענין איסור מוקצה קאמר ואע"ג דאין מבטלין איסור לכתחלה:

הגהות ממ"י [א] נ"ב עכ"ס: [ב] נמי: [ג] דהוי ככל הבטלים דאע"ג: [ד] נ"ב שינוי דסתמא דתלמודא: [ה] ובלילי ראשונים ושניים של ימים טובים של גליות:

חדושי אנשי שם

ג"מ א פי' כגון חדש משום דיש להקשות הא דאמרי' פרק האומר רב פפא ורב הונא אכלי חדש מאורתא דשיתסר נגהי דשיבסר קסברי חדש בח"ל דרבנן ולספיקא לא חיישי' הלא הוי דבר שיש לו מתירין והוי ליה לאסור כמו בילה ולזה מסיק דלא איקרי דבר שיש לו מתירין כו' כגון חדש: **מהר"ם ב** תקשה דאמרי' בפרק האומר רב פפא ורב הונא אכלו חדש באורתא דשיתסר נגהי שיבסר קא סברו חדש בח"ל דרבנן ולספיקא לא חיישי' והשתא הלא הוי דבר שיש לו מתירין והוה לן לאסור כמו בבילה וי"ל דהתם איירי בספק קביעא דירחא ואנן בקיאין בקיבוצא דירחא על כן מקילין · וה"ר פרץ כתב דלא מקרי בכה"ג דוכתא דבר שיש לו מתירין דבר שיחזור לאיסורא משנה לשנה כגון חדש וכן כתבתי בפרק כל שעה משום ס"ל חיים כהן: **ג"מ ג** והא דצריך הספר גם לטעם האיל שראויין לבהמה אף לרבי שמעון שרי נולד ומוקצה משום דאי לא הוי ראוי גם לבהמה אז הוה אסור אפי' לר"ש כדקתני סיפא ושער האפונין מפני שהן ראויין למאכל בהמה ועי' בתוס' בד"ה מגביהין מעל שולחן וכו': **מהר"ם ד** כן פסק רשב"ט ולראבי"ה נראה דבדרבנן היכא דלא הוי דבי"ל"ת דמבטלין איסור לכתחילה אפי' איתיה לאיסורא בעיניה בלא הוצרך התלמוד לחלק בין מקלא קלי בין איתא בעיניה אלא נר' אפי דאמר דבר שיש לו מתירין וה"מ בדבר שהוא מדרבנן שאין לו שורש דאורייתא דוגמא מפורש וליכא למיגזר אבל סתם יינם שהוא מדרבנן כיון דכתיב ישתו יין נסיכם והוא שנתנסך בפירוש לע"ז אין מבטלין לכתחילה אפילו סתם יינם ולא דמי למוקצה שהוא משום הוצאה שאין דומה לו ורשב"ס פי' כו':

בגדי ישע והוא פי' על רב מרדכי מהגאון החסיד כו' מהו' ישעיה הלוי הורוויץ בעל השל"ה זצ"ל

(א) **ולא** משערין בס' ולא כמ"ש א"ח סי' תקי"ג בשם רבינו תם דהא דאמרי' דבר שיש לו מתירין לא בטיל דוקא כשהוא ממש אבל טעמא בטל בס': (ג) **ולא** דמי לתרומה ר"ל אין להביא ראיה מתרומה שא"צ לזרוק א' שאמר שם מפני גזל השבט דמשמע דאי לאו האי טעמא דא"צ לזרוק די"ל דדוקא בתרומה אם לא היה זה הטעם של גזל השבט אז לא הוי צריך להעלות אחד משום דהכל מעורב ביחד כו' אבל הכא אפשר שאוכל האיסור בעין בלא שום תערובות צריך לזרוק א' אף בלא האי טעמא: (ג) יש טועים ורוצים כו' ז"ל תוס' דף ה' יש שהיו רוצים לומר דאותן חרמות שעושין לזמן עד פסח או עד זמן אחר דכשיגיע הזמן צריך מנין להתיר את החרם אע"פ שעבר הזמן דהא הרי הכא דהקב"ה אסר להם התשמיש בשביל מתן תורה וממילא ידעינן דלאחר ג' ימים דנתנה התורה דמותרין ואעפ"כ התיר להם ואמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ולא היא דהכא אין כאן שום זמן ולא היא כו' דקרא אל תגשו אל אשה משמע לעולם לכך היה צריך להתיר גבי תשמיש: (ד) **בליל** י"ט ראשון של ראש השנה ובליל י"ט ב' דגליות ר"ל דבי"ט של גליות אפי' נולד בי"ט ראשון מותר דאמרינן ממ"נ אם היום חול א"כ אינו מוקצה ואם היום קודש א"כ היה יום ראשון חול אבל בר"ה ליכא למימר הכא משום דשניהם כיומא אריכתא: (ה) **ולידת** לילה לא שכיחא ודוקא היכא דבדיק מאתמול והתם תלינן לחומרא

תיא

המתכבד. שמתמעט בכל יום תמיד דמיד שנולדו הביצים מיד אוכלים אותם וא"כ ליכא רוב (ו) כדתנן פרק קמא דפסחים בדבר המתכבד גבי מצות הגמלאים בהר הבית דלא אזלינן בתר רובא משום דאמרו הראשונים נתבטלו [נ"א נתכבדו] : תרנב ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה וכ"ש שיכול לכסות בעפר שאינו מוכן אם אין לו מוכן סה"מ *ורבינו תם פסק כר"י דאמר מוחלפת השיטה ומתירין ב"ה לחפור בדקר לכתחלה וסה"מ ורבינו אבי העזרי לא פסקו כן הלכה למעשה [*אבי"ה וא"ת אמאי לא אמרינן יכפה עליו את הכלי עד שיעבור י"ט ויכסה וי"ל משום דחביבה מצוה בזמנה ודכוותה דייקינן הכא בירושלמי מכיון שהתחיל במצוה אומרים לו מרוק מ"י] : א : הגה"ה עיין פרק כלל גדול גבי השוחט בהמה ועוף בי"ט : (הגה"ה (ז) חביבות מצות בזמנם ודכוותה דייקינן הכא בירושלמי מנין שהמתחיל במצוה אומרים לו מרוק) : תרנג בילה שיש בה אפרוח מרוקם אינו אסור מן התורה רק מדרבנן ודרשה דהשרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם הוי אסמכתא בעלמא אבל איפשר שהם אסורין משום נבלה כמו בהמה קודם ח' ימים ולא יהיה מותר לאחר שילא מן הקליפה אבל לר' אליעזר בן יעקב עד שיתפתחו עיניהם : [דף ט] אבוה דשמואל אמר תרנד גלגל עיסה מעי"ט אין מפרים ממנה חלה בי"ט והכי קיימא לן וה"ה דאין לאפות בי"ט כיון שאין יכול לאוכלה מגהו ודאי אם גלגלה ואפאה מעי"ט ולא הפרים ממנה חלה מאי לאוכלה בי"ט ובלבד שיניח מעט כדי חלה כשמואל דאמר תרומת חולה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפרים ונראה לרבינו תם שאין לריך להפרים חלה מן (ח) המוקף בחולה לארץ דהא אמר שמואל אוכל והולך ואחר כך מפרים ונמלא כדמפרים כבר נאכל השאר אכן יש לחות כדמפרים מאותו מעט יפרים ממקלת שבו ויהיה מן המוקף : [שם] א"ר יהודה תרנה בד"א בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה ד"ה אסור וסולמות שלנו כתב רבי' אבי העזרי דאם עומדים שם מקודם עולין ויורדין בהן אבל בר"ה אסורין לטלטל להביא שום דבר דהרואה אומר להטיח גגו הוא לריך אבל בבית או בחלר והוא מקום לנוע בהא איכא פלוגתא דרבוותא אית דפסקי כרב דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור • [*ש"ם אבל בסולם של עלייה ד"ה אסור] ורבינו תם פי' דדוקא סולם של עלייה דדרכן להיות קבועין ואין מזיזין אותם אלא להטיח בהן גגין אבל שאר סולמות דקין או קלרים שאין רגילין להטיח בהן גגין שרי לטלטלן כדאמרי' פרק חלון גבי סולם המלרי אינו ממעט משום דס"ל דבר הניטל בשבת וכל דבר שניטל בשבת אינו ממעט וה"ר אברהם מאורלי"נש פי' דהכא בי"ט שייך לאסור יותר מבשבת משום דיום טוב אי שרית ליה אתי לטלטולי לרה"ר והרואה אומר להטיח גגו הוא לריך אבל בשבת לא חיישינן שמא יטלטלנה לרה"ר : [דף י] זימן שחורים ומלא לבנים בכולה שמעתין משמע דאם מלא מה שזימן שרי ואין להקשות דלקמן פרק אין לדין תני יוני שובך ויוני עלייה כו' הלדן חייב דיש לומר דהתם בגדולים והכא בקטנים כדאמרינן התם גבי חיה שקיננה בפרדס הא בה הא בחמה : [דף יא] תרנו שמולחין עליו בשר ללי אין להוכיח מכאן דללי בעי מליחה ללאת מידי איסור דם דעלה טובה קמ"ל למלחה משום טעמא : [שם] רב אדא מערים ומלח (ט) אית מרבוותא דאמרי לא שרינן הערמה שום איסור אלא לצורבא מרבנן שאינו פורץ גדר וכן הא דמערמת אשה וטובלת בבגדיה כו' באשת חבר וכן כל הערמות דבפרק שני דמכילתין וראייה מפ' תולין דמפרש התם הערמה לצורבא מרבנן שרי • רבי' אבי העזרי תרנז כתב אותם בני אדם שקונין בשר מעי"ט ומולחין אותם ביו"ט כ' רבינו אפרים דאיסורא עבדי *דאפשר לעשות מעי"ט וכן אשה שעושה שאור לעיסה ביום טוב נראה דאסור [*משמע כל היכא שבשבת למולחו ולא כיון וים לדאג שמא יסריח כ"ל להקל יותר מניקור וגלגול מיהו אם יכול לשנות לגלגל הבשר בתוך המלח עדיף טפי • אגודה] : הגה"ה מה שהתירו לטלטל (בילים) [נולה] של עופות לאחר שהסירו אותן מעוף מידי דהוה אעור לפני הדורסן דהתירו סופן משום תחלתן עכ"ה : [דף יב] וב"ה סברי מתוך שהותרה כו' אין לתמוה א"כ אמאי אין שריפת קדשים דוחה י"ט מטעם מתוך וכן האופה מיום טוב לחול אמאי לוקה כי רבינו תם פי' דלא תרנח אמרינן מתוך אלא היכא דאיכא לורך י"ט קלת כגון ליטול לולב [*ללאת בו] וס"ת לקרות בו קטן למולו ולטייל התינוק שיש שם שמחת י"ט וכ"פ ר"ח וה"ה שמותר ליטא המחזורים לבהכ"נ ונראה דה"ה להחזירן לבית אע"ג דאינו רולה להחזירן ללמוד בהן היום אע"ג דעולא לא חשיב ליה בהדי שלשה דברים שהתירו סופן משום תחלתן משום דלא מתני במתני' בהדיא [*כתב רב אלפס וה"ה לכלים] אמנם בירושלמי תני ולא את המפתח וב"ה מתירין אמר רבי הדא דתימא במפתח של אוכלים אבל במפתח של כלים לא ופריך והא רבי אבהו הוה יתיב ומפתח פלטירא בידיה ומשני פלפלין הוה ליה בגויה : הגה"ה לשון מורי הר"ם ז"ל ולהחזיר ספרים לבית אסור בי"ט אם אינו רולה ללמוד בהם היום דלא אמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך אלא [*לצורך] מצות היום תדע מדפריך להוא ליסנא דאין עירוב והוצאה לי"ט הוציא אבנים לב"ה הכי נמי [*דלא מיחייב] ולא פריך להוא ליסנא דמתוך ושלום מאיר בר"ב עכ"ה : (*כתב רבינו אבי תרנט העזרי) [*וסוגייא דעלמא דהלכתא כליסנא בתרא ורא"בי"ה כתב] בשל סופרים הלך אחר המיקל (*דאין עירוב והוצאה לי"ט והכי קיימא לן דיום טוב לריך עירובי תבשילין אבל לא עירוב והוצאה) : הגה"ה דקיימא לן דיום טוב לריך עירובי תחומין ולא עירובי (*הוצאה) [*חצירות] מיהו הא מספקא לר"י דשמא הא דקאמר אין עירוב והוצאה לי"ט היינו דברים שהם לורך י"ט אבל לדברים שאינם לצורך י"ט ה"נ בעו עירוב להוציא מבית לבית עד כאן הגה"ה : (*ב"ה אומרים) *[*אבל] תבלין לא בעי תרם הגלגה והכי איפסיקא הלכתא פסק בסה"מ דפלפלין כתבלין וראיה מתוספתא דתניא הפלפלין כתבלין שב"ה מתירין בברכו אף במדוך של אבן והא דאמר פרק תולין הני פלפלין מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי בשבת איירי וכ"פ האלפסי ב ורבי' יקר התיר לעשות חרדל בריחים שלנו בי"ט והביא ראיה מירושלמי דפ"ק דבילה ר' אמי בשם ר' נתן אומר השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרכן : [שם] איידי דתנא רישא מע"ש וכו' אבל תרסא בשבת אסור למוללו והא דאמר פ' מפנין גבי חבילי סיאה ואזוב כו' חכמים אומרים מולל בראשי אלבעותיו דמתיר בשבת ע"י שינוי התם לא להסיר הזרע כמו מן שבולים דהכא אלא לרכך הקלחין עצמן לאכול : [דף יד] תניא אמר רבי שמעון בן גמליאל בד"א כשהאוכל מרובה התום' האריכו פ' נוטל וע"ש : הגה"ה רש"י פירש משום דהשתא הוי טרחא יתירתא למישקליה לאוכלא ור"ת פי' (*אוכל) [דהיכא דאוכל] מרובה על הפסולת הוה הפסולת בטל לגבי אוכל ווייתי ליטלו מן האוכל ולזורקו אבל פסולת מרובה על האוכל לא בטיל ליה לפסולת עכ"ה : תרסב מלאתי שיש היתר בניקור בשר בי"ט ואין כאן משום שויי' אוכלא דכל הבשר (*מותר) [*המותר] בכ"מ שהוא (י) והאוכל חשוב במקום קביעות הבשר וברירה לא שייכא כאן : [שם] מפני מה אמרו תרסג וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו פי' מתעטף בו בשוליו לכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחמם כנגדו אסור לעשותו כלאים משמע אי לאו דמתעטף בשוליו אע"ג דמעמיד החום כמו שפרסוהו כנגד הפתח להעמיד ולהגן מן הרוח ומן הגשם אפ"ה לא הוה שייך בו משום כלאים דאי לא תימא הכי למה לי למימר מפני שהשמש מתחמם כנגדו תיפוק לי מפני שמגין עליו מן החמה ומן הגשם ומכאן הביא ה"ר ילחק מויג"א ראיה למה שפסק רבי' אבי העזרי בשם אחיו של רבי' יואל שמותר לפרוס בגד של כלאים על הגיגית שרוחלין בו וסברתו כיון דאינו כ"א מעמיד חום בעלמא לא שייך כלאים כה"ג כן הדעת נוטה שהרי אפקיה רחמנא בל' לבישה דכתיב לא תלבש שעטנז והשיא דפרק במה מדליקין מוכרי כסות כו' ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה כו' התם דרך לבישה : [דף טו] לפי שאין דרך חימום בכך כתב רבי' אבי העזרי והני אפי' בהעלאה שריא כגון כובעים שאנו מכסין בהן ראשינו אבל כל דבר שדרכו ללבוש גזרו בלבישת קשין מדרבנן (יא) וספר לפנת פענח פליג דהא מגין הוא בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ג : [שם] זה הכלל כל שנאותין ממנו משלחין מלאתי בתשובת רב למח גאון ראש ישיבה תרסד חלוק שתפרו עכו"ם או בגד (*שתפרו) [*שלבעו] עכו"ם אסיר ליטול מן העכו"ם בי"ט דהכי פסקינן ס"פ מקום שנהגו דאפילו בחוה"מ אין מביאין כלים מבית האומן אבל ודאי אם שיגר לו עכו"ם כלים התפורין שנגמר מלאכתן מעי"ט מקבל ממנו שאין זה חמור יותר מדגים ופירות דאם מעי"ט נילודו או פירות שנתלשו מעי"ט שמותר לקבל הימנו וכ"ש כלים התפורים (יב) ומתשובה זו תרסה למדנו שאם הביא עכו"ם חוץ לתחום כתב לישראל בשבת או בי"ט שמותר לקבלו ואינו מוקלה ולא מיבעיא לישראל אחר אלא אפילו לאותו ישראל שנשתלח לו הכתב מותר דליכא למיחש הכא שמא ירבה [נ"א שמא ישלח להביא] בשבילו כדתנן גבי עכו"ם שהביא דורון לישראל כו' ועוד דבר הבא מחוץ לתחום אינו אסור אלא גזירה שמא ילך בעלמו ויביא כדפי' רש"י פרק אין לדין גבי עכו"ם שהביא דורון לישראל אבל כתב שהוא מחוץ לעיר אחרת אין לירא שמא ילך בעלמו וגם משום מוקלה אין לאסור הכתב לאותו ישראל שנשתלח לו דהא דורון הבא מחוץ לתחום מותר לישראל אחר ואם היה מוקלה איך הוא מותר לישראל אחר ואין לאסור לקרות בו משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות כדאיתא בשבת פרק שואל דהנ"מ שט"ח ומונה אדם אורחיו (*דומה) [*דדומה] לשט"ח שבדעתו לכתוב ולמנות אורחיו הלכך גזרינן אבל שאר כתבים לא לשון אבי העזרי תרסו כתוב באור זרוע מעשה היה שבא עכו"ם ליקח משכונו מיד הישראל בי"ט וכבר היה פדוי מעי"ט ואני המחבר אסרתי כי שעטנז אסור לטלטל הואיל ואינו ראוי ללבוש והוי כלאים וחלקו עלי רבותי והשיבני ר' שמחה ערבים עלי דברי דודים • תרסז מותר לשלוח לעכו"ם ע"י עכו"ם בי"ט אם ישלח (*לשאול) [*לשלות מ"י] לו אבל לא ע"י ישראל דקי"ל יש עירוב והוצאה ליום טוב והוי אב מלאכה כמו אפייה ובישול ושחיטה שאסור לעשות בשביל עכו"ם ומשכונות שאנו אוסרין להחזיר בשבת ובי"ט משום דמחזי כמשא ומתן אם לא מפני הדחק לעכו"ם אלם אנו *מתירין ע"י ארמאי ושעטנז אינו אסור לטלטל דתורת כלי עליו מידי דהוה אסנדל המסומר דאסור לנועלו ומותר לטלטלו בפ"ק דבילה ומדשקיל וטרי אכלאים למאי חזי והא לא חזי לא למימך לתותיה ולא למילבש שמע מינה מותר לטלטלו :

סליקא להו ביצה שנולדה

יום טוב תרסח שחל להיות (בשבת) [בע"ש] [דף טו] רב אשי אמר כדי שיאמר כו' אין להקשות כיון דעירובי תבשילין מדרבנן היכי שרינן ע"י עירובי תבשילין הכנה דאורייתא דהא רבה אית ליה לעיל הכנה דאורייתא מוהכינו את אשר יביאו וים לומר דלא שייך איסור הכנה אלא כשהוא מכין דבר שאינו ראוי (*בו ליהנות) [*ליהנות בו] היום כגון קניית שביתה שהיא לורך מחר וכגון בילה שנגמרת היום שנולדה מחר : (*הגה"ה ולרבה) [*ועי"ל דאפי' לרבה] לא משכחת איסור דאורייתא אלא במכין סמוך לחשיכה (*דאלו) [*דהא רבה אית ליה פ' אלו עוברין] האופה מי"ט לחול אין לוקה הואיל ומקלעי אורחים *(בפ' אלו עוברין) [*מקום שנהגו והרי"ף הביא כאן] [*ומהוקמא שם מילתא דרבה כר' אליעזר דפסקינן הלכתא כוותיה] : מר בריה דרבינא תרסט הוי יתיב בתעניתא כוליה שתא כו' כתב רבינו אבי העזרי נ"ל דס"ל כר"א דאמר או כולו לה' או כולו לכם אבל אנן קי"ל כר' יהושע דדרים חליו לה' וחליו לכם הלכך אסור להתענות והכי אמרי' פ"ג שאכלו : תרע טעה ולא הזכיר של י"ט בברכת המזון מחזירין אותו משום דאי אפשר ליה דלא אכיל דבר שיתחייב בברכת המזון : [שם] עושה תבשיל מעי"ט וסומך עליו לשבת ואם הותיר תרעא הותיר לשבת ובלא הערמה כדתניא בגמרא מיהו בקדרה אחת אפי' במתכוין מותר להוסיף לצורך שבת דהא אפי' לצורך חול שרי בקדרה אחת כדתניא ממלאה אשה קדרה כו' ולא הלטריך ואם הותיר אלא בב' קדירות או בללי : פעם אחת שכח ה"ר שמואל מבונברג ולא עירב בעי"ט ולא נזכר אלא בי"ט שני (א) דודאי אין מועיל תנאי כ"א בי"ט הראשון והורה שיבשלו בהשכמה לי"ט הרבה ויותירו לשבת ועוד הורה לעשות עירובי תבשילין עכשיו בי"ט שני ופוסק בדברי סופרים הלך אחר המיקל והלכתא כרבא דאמר כדי שיברור מנה יפה לשבת כו' ופריך אפילו בי"ט [א] ב' נמי ומשני שמא יפשע משמע הא לאו הכי יכול להניח עירובי תבשילין אפי' ביו"ט עלמו וכיון ששכח דאין כאן פשיעה יניח בי"ט עלמו : [דף טז] *לא שנו אלא תבשיל תרעב אבל פת לא בה"ג פסיק דבעיא פת ותבשיל וכ"פ ר"ת ור' יעקב בר שמעון מפליזא וריב"א ור"י בר' יהודה פירשו דהא דאמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא ה"מ לבשל אבל לאפות בעי פת וכן נמי הא דפסיק רבא בסוף שמעתין הלכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה דאמר תבשיל א' התם נמי איירי שאינו לריך לאפיית פת ועוד דרבא לא אתא אלא לאפוקי מדחנניה דאמר לב"ש אין

[*וכתב הב"י בא"ח ס"ס תקכ"ז על דברי הר"ש מבונברק ואין נראה שיהא כן דעת הפוסקים שהרי לא התירו אלא לערב מי"ט לחבירו כדאמרינן בגמ' ואפי' בה אפליג הרמב"ם בזמן הזה כמבואר בדברי רבי' בסי' שאחר זה ואם באנו לסמוך על דברי המתירין לערב מי"ט לחבירו הבו דלא לוסיף עלה הלכך נראה שאין לסמוך על אותה הוראה • ע"כ] :

הגהות ממ"י [א] תו"נ •

חדושי אנשי שם

מהר"ם א ומוחלפת השיטה הכיא דתריסין כפרש"י וי"א דבית שמאי לא קשיא כדמנין דאית ליה דקר נעוץ אבל ב"ה החליפו שיטתן להקל בתריסין כי תריסין לרכי רבים הם ואין גוזרין גזירה על הלבור אלא א"כ כו' נ"ל דדעת האלפס כן שהרי לא החליף השיטה בספרו לא בחפירת דקר ולא בתריסין : ב אבל אבי"ה פסק כרש"י ושאלתות ור"ת דבי"ט מיירי פלפלין בי"ט בעי שינוי וברתיים שלהם לא מפני שנראה כמכבר דתניא ברתיים של פלפלין יש בו ג' כלים אמלעית משום כלי כברה וכו' וליתניהו בכלל שאר תבלין הנדוכין כדרכן דפלפלין ומוריקא לא מפיגין טעמא כההוא ליסנא קיימא לן דתלי טעמא בהפגת טעמא ושומין נמי מפיגין טעמן ושרי לדוך כדרכו וכן מלא ראבי' בתשובה ובתוספתא דמכילתין עיין פרק תולין : ג פי' ואסור אע"פ שאין דרכו כיון שהוא דרך מלבוש :

בגדי ישע

היכא דליכא זכר ואומר דלמא איתיליד בלילה : (ו) כדתנן פ"ק דפסחים בדבר המתכבד ר"ל בדבר שהיה נתבער במכבדות שהיו מכבדין שם : (ז) חביבה מצוה בזמנה ר"ל הא דקאמר שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ולא אמרי' שימתין עד הלילה ויכסה : (ח) המוקף פי' אם הם ב' עיסות שאין בכ"א מהם שיעור חלה שאז צריך להקיף ולסמוך אותם להדדי בכלי אבל לא יפריש מחתיכת עיסה זו על המונחת במקום אחר : (ט) אית מרבוותא דאמרי כו' משום דקשיא להו דמצינן כמה פעמים בתלמוד שנענש המערים יותר ממזיד כמו שהקשה הר"ן דף ק"צ עמוד ב' : (י) ואוכל חשוב במקום קביעות הבשר ר"ל כי הבשר מצד עצמו מותר בכל מקום שהוא קבוע ואוכל חשוב : (יא) וספר צפנת פענח פליג וסבירא ליה דאין מותר אלא בהצעה ולא בהעלאה : (יב) ומתשובה זו למדנו דהרי כאן אין לחוש שמא יאמר לו להביא או שירבה בשבילו :

סליק להו ביצה שנולדה

(א) דודאי אין מועיל לתנאי כ"א בי"ט ראשון ר"ל דיכול להתנות ולומר דאם היום חול יהיה ע"י זה עירוב

אין טומנין את החמין אא"כ היו לו מים חמין טמונין מעיו"ט קמ"ל דלא בעי' חמין אבג בהא קי"ל טותיה דאין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל והעם נהגו לומר לאפויי לבשולי לאטמוני ולאדלוקי שרגא וכן משמע לקמן בפירקין [גבי] ג' דברים מחמיר ר"ג מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת א' ומחממין לו קיתון א' ומדליקין לו את הנר וי"א אף צולין לו דג קטן משמע שעירוב מתיר הדלקת הנר אמנם בירושל' אינו מזכיר רק לאפויי ולבשולי וה"ג בירושל' עירובי תבשילין כך הם פת כביצה ותבשיל כזית ואומר בא"י אמ"ה אקב"ו ע"מ עירוב ומתנה ואומר בהדין יהא שרי לן לבשולי ולאפויי מיו"ט לחבירו ומיו"ט לשבת ולמי שסומכין על עירוב זה עד מוצאי יו"ט האחרון ובלבד שיהא עירובו שמור עד מוצאי י"ט האחרון אכלו או שאבד צריך לערב ביו"ט האחרון עכ"ל הירושלמי והשתא שמעינן מן הירושל' דיו"ט דסוכות העירוב שהניח בעיו"ט ראשון מועיל גם לימים טובים אחרונים ובלבד שיאמר בפירוש עד מוצאי יו"ט האחרון והא דקאמר בירושל' פת כביצה פליג אתלמודא דידן דמשמע שיעור כזית ולא מפליג בין פת לתבשיל והא דקאמר בירושל' מיו"ט לחבירו פי' רבינו אבי העזרי כגון אם חל יו"ט ע"ש ושבת אז צ"ל מיו"ט לחבירו דהיינו נמי מיו"ט לשבת: הגה"ה כ' בסה"מ משום רבינו משה דהשתא בזמן הזה דבקיאינן בקביעות דירחא ואין אנו עושין יום ב' בשביל ספק אך מנהג אבותינו בידינו כדשלחו מתם הזהרו וכו' וע"כ לא מערב ומתנה לא עירובי תבשילין ולא עירובי תחומין ולא שתופי מבואות עכ"ה: תני ר' חייא עדשים שבשולי קדרה כו' פרש"י סומך עליהם בעיו"ט ולא ביו"ט עצמו וכן פי' ר"י תרעג דצריך להתנות מעיו"ט ולומר אם אשכח לעשות עירוב תבשילין אסמוך ע"ז התבשיל או על שמנונית זה הנגרר מן הסכין ואשמעינן רבי חייא הא דתנן עושה תבשיל ה"מ לכתחלה אבל בדיעבד היכא דבכה עבדי' כדפרי' ובירושלמי איכא פלוגתא אם צריך להתנות מעיו"ט ואיכא מ"ד שא"צ להתנות מעיו"ט גם על זה סמך ה"ר שמואל מבונברי"ק והתיר לסמוך עליהם ביו"ט עצמו בלא תנאי משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל כדפירש' לעיל: תרעד אפילו כבוש ואפילו שלוק פ' כל הבשר אמר שמואל כבוש הרי הוא כמבושל ובכ"מ פרש"י בחומץ אבל בלא חומץ אינו כמבושל ואי אפשר לומר כן דתנן *(פ"ק דשבועות) ורד ישן שכבשו בשמן חדש חייב בביעור אלמא בלא חומץ הוא נותן טעם כמבושל ונראה דכבוש מיקרי ששהה כבר ג' ימים בדבר לח ואז הוי כמבושל ופולט טעם וקולט טעם כדאמרי' במסכת ע"ז קנקנים של עובד כוכבים ממלאם ג' ימים ומערן מעת לעת וכפולטו כך בולעו מה פולטו ג' ימים אף בולעו ג' ימים והיינו דקאמר במסכת ע"ז כל שמכניסו לקיום (*ג' ימים) אסור ביין נסך אע"פ שהוא צונן ומכניסו לקיום ג' ימים קאמר הלכך כל דבר איסור הלא ששהה בכלי היתר ג' ימים נאסר על כן אם נמצא בדבש התיכה של נבילה אסור כל הדבש דכבוש ג' ימים הרי הוא כמבושל וכן קבל ה"ר שמואל מבונבורי"ק מפי ר"א ממיץ וכ"פ ראבי"ה אמנם רבי מאיר פי' בשם רבי' יצחק בר' אברהם דבשריית יום ולילה חשיב כבוש כמבושל וראיה מהא דאמרינן בשר בחלב חידוש הוא דאי תרו ליה כוליה יומא בחלבא שרי וכי בשיל ליה אסור מכלל דבשאר איסורי אי תרי ליה כוליה יומא בצונן אסור דאל"כ מאי חידושיה דבשר בחלב ומה שאנו אוכלים דבש אע"פ שהדבורים המתים מעורבים בו יותר מג' ימים משום דהוי כנבלה סרוחה ולא אסרינן הדבש ובס"י כתב ר"א ממיץ אע"פ שמרתיחין את הדבש כשמפרישין ממנה השעוה ודבורים מתים מעורבין בהם מותר הדבש דהדבורים נותן טעם לפגם בדבש עיין פ' בתרא דמס' ע"ז: [דף יז] אמר רבא הלכתא כרשב"א ל"ש תנור קטן ל"ש פירני כדגר' ס"פ המביא כדי יין תרעה ואופין בפורני ומשמע אפילו בהערמה והא דתניא לקמן אם הערים אסור מוקמינן לה בתלמודא דחנניה היא ואליבא דב"ש ורבינו יואל התיר לאפות ביו"ט ברצידל"י בלע"ז לצורך ברית מילה שחל לטיות ממחרת בחוש"מ והיה יום אידם שלא היו יכולים לאפות אם לא ביו"ט ולא היה די לקהל בתנור א' והתירו לאפות בב' פעמים מפני שצריכות פת א' לכל תנור ותנור לשנים וג' ישראל: מעשה היה בקולוני"א שאפו לכתחלה פשטיד"א מיו"ט לחבירו והתירו רבני קולוניא בדיעבד באכילה כר' יהודה דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל למ"ש בין לו בין לאחר אפי' בשבת דחמיר כ"ש יו"ט דקיל ורבינו יואל אסר דע"כ לא שרי ר"י אלא גבי שבת דחמיר ולא אתי לזלזולי ביה אבל יו"ט דקיל אי שרינן ליה אתי לזלזולי ביה כדאמרי' פרק קמא דשבת ואסור וכן אמר ה"ר אביגדור כהן שראה שבא מעשה לפניו בטבח א' שתיקן ואפה קרעפלי"ש מיו"ט לחבירו וצוהו להשליכם לאיבוד ואפילו ליתנם לשפחתו אסר לו: מקנה קמחו לאחרים תרעו ובה"ג התירו להקנות ביו"ט משום מצוה וכן לולב ואתרוג יוצאין בהן כל העם ע"י מתנה ע"מ להחזיר ודכוותיה קונין (*בחוש"מ) [*מש"מ] ואפילו בשבת: [דף יח] אבל לא מטבילין כו': תרעז מי ששכח ולא הטביל כלי מע"ש ומעיו"ט יתן הכלי לעובד כוכבים במתנה ויחזור וישאלנו ממנו וה"ל כשואל מן העובד כוכבים דאמר פ"ה דמס' ע"ז דא"צ טבילה: [*לשון רי"ף ופלוגתא דר"י הגלילי ור"ע בגמ' דף כא] והלכה כר' יוסי הגלילי כו' וכ"פ בס"ה בשם תלמידי רב האיי גאון וראייתם דב"ה קיימי כותיה דאמרינן בפרקין אמרו להם ב"ה והלא כבר נאמר לה' כל דלה' א"כ מה ת"ל לכם לכם ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים הלכך תרעח אסור להביא דרך רה"ר מאכל בהמה וכן תרעט אין עושין מורסן לעופות ביו"ט דממעטי' מלכם אבל בחש"מ מותר ובחש"מ של פסח אסור משום חמץ ואם ירתיח המים תחלה ואח"כ יתן המורסן ברותחין ע"ג האור מותר: [דף כא] דתנן עיסת כלבים כו' ונאפית ביו"ט כו' בתלמוד פריך לרב חסדא ואמאי והא אפשר למיפלגיה בלישה ומשני שאני כלבים הואיל ואפשר לפייסן בנבילה וישאר כל העיסה לרועה ולכך נאפית ביו"ט אע"ג דיהיב לכלבים ופסק ראבי"ה דה"ה שפחות שלנו כיון דאפשר לפייסינהו במידי אחרינא שרי דקי"ל כרבה דאית ליה הואיל בפ' אלו עוברין ועוד דמזונתם עלינו (ג) וצ"ל דוקא באותו תנור ובאותה קדרה: תרפ לא יחם אדם חמין לרגליו וב"ה מתירין ודוקא לרגליו שרי ב"ה אבל לרחוץ כל גופו אסור אפילו מדאורייתא כדמשמע פרק כירה ממעשה שעשו אנשי טבריא כו' ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט ואסורים ברחיצה ומותרים בשתייה ואי מדאורייתא שרי למה אסורים מיהו זיעה ודאי מדאורייתא שרי כדמוכח לקמן פרק המביא להזיע וקודם הגזירה וכ"ת מ"ש זיעה מרחיצה איכא למימר דרחיצת כל גופו אין דבר השוה לכל נפש דהוא להתענג כדאיתא בירושלמי דפרק כירה דממעט רחיצה מדכתיב כל נפש אבל ידיו ורגליו וכן זיעה שוה לכל נפש דהוא לבריאות אלא מדרבנן גזרו זיעה אטו רחיצה ורבינו יהודה כתב דמותר לרחוץ תינוק קטן כדאיתא פ"ח דיומא דתינוקות מותרין ברחיצה וסיכה ביוה"כ דכל מידי דאית ביה רביתא לתינוק לא גזרו בה רבנן ול"ע כי צ"ל דלא גזרו על תינוק לרחוץ אבל אסור לגדול לעשות הבערה לצורך שום רחיצה דהא אין שוה לכל נפש:(*פי') *)[*וכי] גזרו בשבת אבל ביו"ט לא כ' ראבי"ה כי מעיינת בירושל' דהכא משמע דוקא הוחמו ביו"ט אבל בירושלמי דפ' כירה משמע אפי' הוחם מעיו"ט אסור וכן אמר רבה תרפא *וכן אמר אמימר טולהו דחו להא מתניתא ואוקמוה כר' יהודה כו' הרי פסק האלפסי דלית הלכתא כר' יהודה (*דהוא מתיר) [*דמתיר] מכשירי אוכל נפש *ואמנם בס"י ובס' המצות כתב דהלכה כר' יהודה במכשירי אוכל נפש וכשאינו [*מכשירי] אוכל נפש החמירו רבנן. ור"י התיר בתשובה אחת ללבן ביו"ט כלי שקורין טרפ"א בלע"ז שאפו בו ביום תחתיה (ג) פלאדו"ן ואחר הליבון יאפו עליה פאשטיד"א של בשר ומשום תיקון כלי אין כאן

[*אבל רשב"ם כ' דכל הני בעיות דבעינן הכא ופשטינן לאיסור אין הלכה כאותן דכולהו שריין דקי"ל הלכה כר"י כדמסקינן פרק אין צדין ומיהו גרסי' התם הלכה ואין מורין כן וכ"כ ראבי"ה דהנך בעיות אליבא דרבנן בעא מיניה ומשום הכי פשיט לאיסור וס"ל ואיבוד ממון דומה למכשירי אוכל נפש אבל אסרו על הבקעת כי אין נפש שיקשה ועגומה על דבר קטן כזה וכ"פ בסי' כ"ו. מ"י]:

שהרי נראה כמחממה לבשל תחתיה ומשום מכשירין נמי אין כאן שהרי הבערה זו צריכה לבישול: [דף כב] ההוא ר' יהודה היא ושרי בעישון בית דהוי כמכשירי אוכל נפש ומיהו שלא התעשן הקדרה מודו אפי' רבנן דר' יהודה דמותר דהוי ממש אוכל נפש: מהו לכבות פי' רבינו אלחנן דקא מיבעיא ליה בבית שאין בו צורך יו"ט כלל אלא דר בבית אחר אבל אם דר באותו בית ואין לו בית אחר לדור בו אין לך צורך יו"ט גדול מזה ומותר אפי' לרבנן דר' יהודה וכן משמע הלשון דקאמר כי קא מיבעיא ליה משום איבוד ממון משמע דאין כאן אלא איבוד ממון ולא צורך יו"ט ולכך מדמי ליה למכשירי אוכל נפש כר' יהודה: הגה"ה שלא התעשן הבית (ד) פי' בירושל' שאין שם אויר אבל אם יש שם אויר משליכה עכ"ה וכן פי' ר"י (*לעיל פ"ק) [*פ' המגניע] דמן הדין היה מותר לבנות [*בית] ביו"ט להגין עליו מפני החמה והגשמים אלא אסור משום עובדא דחול [*במ"י כל זה אינו וגם מה שהגהתי ואפ"ה מותר לגבן ביו"ט כו' אינו שם] וכן מגבן אסור משום עובדא דחול דהא מגבן בשבת חייב משום בונה פרק המצניע. [*ואפ"ה מותר לגבן ביו"ט מן התורה וה"ה בניית בית]: תרפב קינבא שרי פירש"י למחוט ראש הפתילה ובערוך פי' לשון קניבת ירק דלאחר שכבה הנר חותכין ראש הפתילה ואין כאן משום תיקון כלי ור"ח פי' קינבא קיסמין דקין (*שבראש הפתילה) [*שבראש] מותר להסירן קודם שאחז בהן האור ולפ"ז משמע שאם אחז בהן האור אסור להסירן ביו"ט מיהו ליקח האוד מצד זה להניחו לצד זה של מדורה מותר כיון שאין מתכוין כלל לכבוי: תרפג חייב משום מכבה וטעמא דהכא חייב משום מכבה דכשנוטל השמן מכחיש אור הנר ודבר זה לא שייך כ"א בשמן אבל אם יש חתיכה של חלב והסיר חתיכה אחת מן הנר או פתילה של שעוה וחתכה באור כיון שאין כאן אלא גרם כיבוי אין כאן איסור וכן אם לוקח אדם אוד מן המדורה להאיר בלילה לא דמי למסתפק מן הנר מיהו העולם רגילין ליזהר ונכון וגרס וקרובי כבוי פי' פרק כל כתבי [*שלט] וס"פ כירה [*מח]: כי קא מבעיא ליה משום איבוד ממון יש מרבותינו שאמרו דהא דמשמע הכא דבשבת אסור לכבות משום איבוד ממון וכן בכמה דוכתין פרק כל כתבי משמע לאסור היינו אליבא דר' יהודה דמחייב אמלאכה שאינה צריכה לגופה ואנן קיימא לן כר"ש דפטר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה וכל כבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה חוץ מכבוי לעשות פחמין הלכך שרי אפילו בשבת במקום איבוד ממון והוי כמו מפיס מורסא דר"ש שרי משום צערא ולאו מילתא הוא דמפיס מורסא צערא דגופיה הוא ועוד הוכיח רבינו יואל לאיסור דהא רבי יוסי ס"ל כר"ש לדברי ר' יוחנן פרק במה מדליקין ור' יוסי פוטר בכולן ואפ"ה קאמר ר' יוסי פ' כל כתבי דגרס כבוי אסור ר' אבי העזרי: תרפד סוף אוכלא ופגוחי עינא כתב רבינו אבי העזרי דכל הנך דאסירי היינו לרבנן אבל לר' יהודה דמתיר מכשירי אוכל נפש שרי לכחול את העין ביו"ט דנפשו עגומה עליו וקלה באוכל כדאמרי' האי מאן דאית ליה סעודתא לא ניכליה אלא ביממא (ה) והיינו כדפרי' תלמודא (*ואין) [*מאין] מכבין את הבקעת: [דף כג] א"ל אנא כר"ש ס"ל דאמר דבר שאינו מתכוין מותר ועוד שהרי ראב"ע מודה לו כתב רשב"א דה"ה בשבת שרי לר"ש והו דחזינן לטובא מילי דשרו רבנן בשבתא משום צערא דבהמה גרסינן בירושל' דאין מקרדין שלא יבא לידי חבורה ואין מקרצפין שלא יבא לידי תלישה וכתב רבינו אבי העזרי כיון דמשמע הכא דרבי שמעון שרי קירוד וקירצוף אע"ג דאיכא חששא דחבורה כדמפרש בירושל' הכי נמי מותר לתלות הגולה ביו"ט במקום שחיטה לשחוט והביא ראיה מפרק הלוקח ר"י בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו וכי מעיינת התם משמע דאפי' לרבי [*יהודה. מ"י] דאית ליה דבר שאין מתכוין אסור ס"ל דכנגדו ביו"ט מותר דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ולא הוצרכנו שם לחלק בין כנף לשאר מילי אלא (*לרב) [*לר' יהודה. מ"י] אבל לר' שמעון אפילו כי אורחיה שרי ובפרק כלל גדול פירש לאיסור משם ר"א ממיץ:

סליקו להו יום טוב

אין צדין [דף כד] אמר רב יהודה אמר שמואל תרפה הלכה כר' יהושע הכא משמע דשמואל אית ליה מוקצה אפילו בספק מוכן וכ' ר' אבי העזרי אע"ג דבספק מוכן מחמירין היינו משום (א) דמוקצה הוא [*דאורייתא] כדאיתא בפ' כל הכלים וגם הרחקה לאיסור [*דאורייתא] ולא להקל (ג) אבל אם אין ספק מוקצה אלא ספק תחומין כגון שיש לעובד כוכבים המביא דורון שני בתים ואחד בתוך התחום ואחד [*מחוץ] התחום שרי אפי' למי שבא בשבילו דגרסינן פ' מי שהוליאוהו גבי יש תחומין למעלה מי' ספק תחומין דרבנן להקל ואע"ג דדבר שיש לו מתירים הוא לא דמי לביצה דאמר רב אשי פ"ק לעולם ספק יו"ט ספק חול כו' דהתם כי מוקמית לה אחזקתה הרי לא נולדה וכן בספק לידה חזקתה שלא נילוד משא"כ בספק התומין *[כאן שייך ד"ה ולמאי דפי' עד עכ"ה ואח"כ שייך זה]: אם במינו במחובר עד כדי שיעשו עיין פרק בכל מערבין: תרפו אין משגיחין בכף מאזנים ירושל' מפיס אדם עצמו בליטרא לידע כמה הגיע לו פי' אע"פ שאמרו אין משגיחין בכף מאזנים לא אמרו אלא לטבח אבל בעל הבית אם יחפוץ לידע כמה הגיע לחלקו שרי לשקול שכן דרך בעל הבית להיות מונה: [דף כט] אמר רבא ובלבד שלא יזכיר לו שם המדה אבל כלי המיוחד למדה ימלאנו ואתא רבי יהודה למימר וכו' והלכתא כרבנן ואפילו לרבי יהודה אם אינו ממלאו או הוסיף עליו שרי ואין כאן גזל שידוע לבעלים שהכל רגילים בכך ביו"ט ולכך נהגו למדוד במדה ולהטיל בה טבעת דבר שאינו מוקצה: הגה"ה *ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח פירוש כגון שיש עליו כסף כו' וכ"פ ר"ח וכן בה"ג וזה הפי' נראה לרבי אבי"ה עיקר ולא כדברי

*) לשון רי"ף

בגדי ישע

עירוב ואם היום קודש ולמחר חול אז אינו צריך לעירוב: (ג) וצ"ל דוקא באותו תנור ובאותה קדירה. וא"ת א"כ בלא טעמא דהואיל לשתרי בקדירה אחת כדלעיל בסי' תרע"א וכן בתנור אחד פסק כרשב"א דמתיר וי"ל דוקא בשלו אמרינן הכי אבל לא לרבות בשביל עובד כוכבים עיין בר"ן רפ"ח ע"א מה שפי' מהא דאמר רב חסדא עיסת חציה של נכרי כו' ועוד י"ל דבשפחה יש יותר להחמיר כיון שאופה לצורך שפחה משא"כ בדין דרשב"א דאופה כל התנור כדי שיהא הפת הא' שהוא צריך נאפה יפה ודומה לזה מצאתי בהר"ן שם ועוד דיש חילוק באפיית פת בתנורים שלנו שאין אנו מדביקין הפת בדפנות שנתיר מטעם שנתמעט חללו ואין מקום לתמיהות להתפשט כדפרשי' וכן אפשר שיש לחלק בקדירה ועיין בר"ן שכתב שיש היתר יותר בשפחות מבהמות ויש מוחקים ובאותה קדירה וצ"ע מצאתי:

(ג) פאלדן ר"ל של חלב בקמ"ץ: (ד) פי' בירושל' כשאין שם אויר ר"ל שאין לו חצר או מקום חוץ לבית להשליכה לשם אבל אם יש לו מקום חוצה משליכו לשם והיינו מכבת: (ה) והיינו דפריך תלמודא מואין מכבין את הבקעת. דא"צ להוכיח התלמודא דשרי ומתרץ דברייתא ההיא אתיא כר' יהודה א"כ ש"מ דלר' יודא שרי כל מילי שהוא להנאות הגוף:

סליק פרק יו"ט

(א) דמוקצה הוא דאורייתא. וצ"ל דלאו דוקא ר"ל דאורייתא אלא ר"ל שיש לו עיקר מן התורה וכמו שמסיק בסמוך בהג"ה [illegible] אבל אם אין ספק מוקצה אלא ספק תחומין כו'. עיין בר"ן

ריש

כדברי המפרש סכום הנותן ע, דבר זה כמו שאומר תן לי בפשוט או בשניס דאין זה סכום דסכום היינו סך הכל כך וכך וה"נ מפורש הך דשבת פרק שואל רבי יוסי אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח (ג) והא דאמרי' לעיל אין פוסקין דמים לבהמה דוקא בדבר שאין ידוע שיעור ממכרה והא דתניא הולך אדם אצל החנוני הרגיל כו' כשידוע דמי המקח [*מן ולמאי עד דרבנן דאורייתא שייך לעיל מש"כ בספק תחומין] *ולמאי דפי' רב הונא ב"ח שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה [נ"א אהי ספיר] [*גם מוקצה יש לו עיקר מן התורה] כן מוכח פרק כל הכלים ופרק משילין ובין למ"ד משום פירות הנושרים ובין למ"ד משום משקין שזבו אית להו דרבא דאורייתא עכ"ה : שמואל הלכתא אתא לאשמועינן דאסור כתב ראב"י העזרי מנהג כשר למדוד מע"פ לצורך ליל שני של פסח כשאופין מצות ואע"ג דהלכתא כרב באיסורי בהא קיימא לן כשמואל דהלכה למעשה קאמר שמואל וראב"י פסק כרב : משום ר' פפוס ורבי יהודה ב"ב אמרי שונין כתב רבינו אבי העזרי תרפז שמותר לשנות אחרי שרוקד מעי"ט ובה"ג ובפי' ר"ח כתב שצריך שינוי קצת כעובדא דדביתהו דרב אשי דנהלא קימחא אגבא דפתורא מדבריהם משמע דהרקדה ראשונה אפי' ע"י שנוי אסור וכן משמע בשאלתות פרשת עד אנה מאנתם : על גב פתורא פ"ה אחורי השולחן (*וע"ג) [*כמו ע"ג] דמהולתא *ונוכל לפרש ע"ג השולחן והשיב שינוי לפי שדרך לרקד בעריבה ומיהו מתוך שמעתין אין להתיר תחלת הרקדה ע"י שינוי דכולהו אשונין דברייתא קיימי דמשמע שכבר נרקדה פעם אחת מערב י"ט ורשב"ם לא היה מחלק מהוס' : תרפח ת"ר הולך אדם אצל רועה כו' כתב בה"ג ה"מ חנוני ישראל אבל חנוני עכו"ם כל מידי דאיתיה במחובר א"נ ביעי דאיכא למימר דאיתיילדו בי"ט או קמח דאיכא למימר איטחוני בי"ט אסור למישקל מיניה משמע מדברי הגאון דכשאין לחוש למחובר ולמוקצה שרי למישקל אפי' כנגד עכו"ם הרגיל אצלו ולכאורה משמע כן מההיא דגרסינן בעירובין גבי ההוא ליפתא דאתא למחוזא כו' ופרק מי שהוליאוהו גבי הנהו דיכרי דאתו למברכתא דכי מעיינת התם משמע שעכו"ם הביאום : הגה"ה ויש לדחות דישראל חנוני אמר קודם י"ט להביאם להם ופסקו את דמיהם ואיחרו העכו"ם שלא הביאום לחנוני ישראל עד י"ט ובני העיר היה להם לקנות לנגד ישראל ולא לנגד עכו"ם יש תשובה לאיסור ויש להתיר עכ"ה ורא"בן כתב לאיסור וטעמא משום שמא ירבה בשבילו להביא כיון שרגיל אצלו : סליקו להו אין צדין

המביא כדי יין [דף ל] תרפט הנח להו לישראל וכגון שהורגלו בכך [*שהיו סבורין] שהוא מותר דכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע אבל אם הם שוגגים חייב להדריכם בדרך ישרה שמא ישמעו כיון שלא הורגלו מאבותיהם כך (א) גם אם מזידים ועבדי איסורא חייב להוכיחם כדדרשי' הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים : [דף לד] אין נופחין תרצ במפוח בי"ט אבל נופחין בשפופרת של קנה פי' ר"י כגון מפוחין שלנו שיש להם קנה של ברזל ולא איתיה מלאכת אומן גם התיר להכות הברזא. המוסך בי"ט כגון יין ושמן דלא גרע מהבערה ובישול דלורך אוכל נפש ובשבת לא ר"ל לא איסור ולא היתר : [דף לא] איכא דמתני לה אסיפא אלא בקופין וכו' וכ"פ יה"ג תרצא וכתב אבי העזרי דביקוע דאמרינן דשרי ה"מ לחתיכות גדולות ואע"פ שאפשר לעשותו מעי"ט לאו מלאכה היא אלא עובדא דחול אבל דקות לא דאפשר לבקע מעי"ט ואמרי' פרק כלל גדול האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן . אמר שמואל חותמות שבקרקע כו' כתב רבינו אבי העזרי הלכתא כשמואל דאמר אין בנין ואין סתירה בכלי ומטעם זה מותר לחזור ולהפקיע קשרי השפוד שקושרין בו הטלה ולפעמים מהדקין אותו בחוט וקרוב הדבר שאף בשבת מותר ואפי' למ"ד יש בנין בכלים שהרי אינו כלי שאינו קשור לחבר שברים זה בזה ולא דמי להיכא שקשור הכסוי בכלי וה"ר מרדכי זלוק"ל ראה בבית רבי' מאיר שעל השולחן לפניו היו נוהגין לחתוך קשרי השפוד בשבת וכן היו נוהגין בבית אמי רבי' יואל מפריש ז"ל : [דף לב] וחותכה באור בפי שתי נרות כתב רבי' אבי העזרי ראיתי בתשובות (יהד) שפוד שצולין בו עופות והיה ארוך יותר מדאי ואסר ר' לחתוך אותו ולא לשורפו משום תקון כלי ולא דמי לחותכה באור בפי ב' נרות דהתם נראה כמדליק שתי נרות : אבן ארקתא דפרת סמכינן כו' וכן מותר לטוח התנור שמטמינין בו את החמין בטיט המוכן מעי"ט או שהיה דעתו על הטיט שברחוב אבי העזרי : [דף לג] וכן פוריא וכן תרצב חביתא כתב רבינו אבי העזרי שמעתי יש שמחמירין ואומרים כשמעריכין השולחן בשבת וי"ט להשים השולחן ושוב יתן תחתיו הרגלים שקורין טרפיים בלע"ז ושמעתי מרבותי דלא שייך תורת אהל אלא כשמשתמשים תחתיו וכל הני עשויין לשמש תחתיהן אבל שולחן אינו עשוי אלא לגבו ועוד אומר ר"ת דלא שייך תורת אהל אלא דוקא בדברים שיש להם מחילה עד לארץ אבל מותר להושיב הקדרה על הפיטפוט בי"ט אפי' ממטה למעלה וכן שולחן על הספסלים : והלכתא יבישה שרי רטיבא אסור כתב רבינו אבי העזרי פסק רש"י דהא הלכתא לא איקבע אלא אליבא דר' יהודה דאית ליה מוקצה אבל אנן כר"ש קיימא לן בין בדין מוקצה בין בדבר שאינו מתכוין וכר' יהודה במכשירי אוכל נפש ובין איזרא ובין סמיכות קדרה מותרין דכל הנך אמוראי דאסרי לעיל תלמידי דרב הוו ורב כר' יהודה סבירא ליה : *וקוטמו להריח בו אחד קשין ואחד רכין מכאן תשובה לדברי האומר תרצג דאין מברכין על הבשמים בי"ט שחל להיות במוצאי שבת משום שמא יקטום מן המחובר דהא שריא להריח ולא גזרינן וכן נהגו במגנלא ובקולונייא וכן פי' רבינו גרשון ורבינו משולם ומברך על ההדס במוצאי שבת שחל להיות בי"ט ורש"י אומר אין מברכין על ההדס ופירש ר"י הטעם דתענוג י"ט ושמחתו משיב נפש שאבדה : [דף לד] תרצד ואם בשביל לאפות מותר כתב רבינו אבי העזרי דהך ברייתא [*ר' יהודה] היא דשרי מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשות מעי"ט והכי הלכתא : מולגין את הראש כתוב בה"ג אמר גאון מדקאמר מולגין את הראש ואת הרגלים כו' אבל גדיא כולה לא עבדינן דאפשר לשלוחיה משכיה : ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת ויפסיד הלחם וימנע משמחת י"ט גרסינן בירושלמי ר' יודה בר' שמואל אורי מדוחק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה קדרה בי"ט וכתב בסה"מ יש רוצים ללמוד מכאן שאסור לבשל בקדרה חדשה בי"ט לכתחילה וצריך לתתה על האש מעי"ט (בלא) [מלא] מים וכ"כ רבינו אבי העזרי ואולי יש לחלק בין קדרה שלנו לכירה :

סליקו להו המביא

משילין פירות [דף לו] תרצה ולא שטין תניא פרק כירה לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים ואפילו עומדת בחצר וגרסינן בירושלמי א"ר אבהו אסור לאדם להושיט דבר להוליכו מאצלו ודכוותה אסור להושיט דבר להביאה אצלו וכן משמע בירושל' : ולא מרקדין בירושל' ר' זעירא ור' ירמיה בשם רב הונא קיפוץ עוקר שני רגליו כאחת ריקוד עוקר רגל אחד ומניח אחד : תרצו א"ר אלעזר כל השמעת קול בשבת אסור ר' שמואל בר רב יצחק שבי אקושיה דבי כנשתא הוה פי' זקני היה חזן הדופק לבית הכנסת כניהוג השמש בימינו ונראה דהא שמכינן לדפוק על הפתחים בשבת להקין את הקהל לבית הכנסת ולית הלכתא כאמוראי דפליגי עליה דר' שמואל בר' יצחק וגרסינן פ"ב דעירובין עולא איקלע לבי רב משרשיא כו' עד א"ל רבה לא אסרו אלא קול של שיר בלבד והלכתא כוותיה דרבה דכולה סוגיא טרחינן לפרוקיה אליביה וכן משמע התם דאימר לא חיים לאולודי קלא וכתב רבינו אבי העזרי דטיפוח וריקוד לא אסרו אלא לישראל אבל עכו"ם המנגן בכלי שיר בבית הנשואין אפי' אם ישראל יאמר לו לעשותו בשבת שרי כי אין שמחה לחתן ולכלה בלא שיר ואיסור מדרבנן שרי במקום מצוה כדמוכח פרק הדר גבי ההוא ינוקא דאישתפוך חמימי' וכ"ש כאן שאינו אסור אלא משום גזירה אפי' לישראל (א) שלא נחוש אם עכו"ם מטיב מנגן בכלי שיר אפי' אם ישראל מצוהו לשורר בכלי שיר וגם האלפסי פסק בפ"ב דעירובין כדפרישית : תרצז ולא מקדשין י"א אפי' אם אין לו אשה ובנים וי"א דוקא בשיש לו אשה ובנים אבל אי ליכא שרי א (ב) ובירושלמי משמע דבכל ענין אסור לקדש בשבת והדר מסיק א"ר מנא תרצח הדא אמרה הלין דכנסין ארמלין צריך לכונסן מבע"י שלא יהא כקונה קנין בשבת ב ורבי' מאיר פסק דצריך לבוא עליה מבע"י לכן נוהגין לייחדן אחר ברכת הנגיס כי אלמנה אין לה חופה וכמלא דאינה נקנית לו למלאתה ולמעשה ידיה אלא בביאה על כן אסור לעשות ביאה ראשונה בשבת : ולא מגביהין תרומות ומעשרות ומיהו כתב בסה"מ תרצט דהיכא דקרא שם מבעוד יום שאני עתיד להפריש למחר שרי לתקן אף בשבת מה שלצורך שבת ולא מבעיא דמאי אלא אפי' ודאי טבל כדאיתא בירושלמי דפ"ב דדמאי : *וכיון דקאי ר' הושעיא כרב שמעי' הלכתא כוותיה דרב ופסק ר"מ דאין הלכה כרבי הושעיא אלא כר' יוחנן דאמר אין ברירה בין בדרבנן בין באורייתא

סליקו להו משילין וסליקא לה מסכת ביצה

חדושי אנשי שם

מהר"ם א נסח"ז דסנהדרין מביאם ס"פ אחד דיני ממונות ומביאו באשר"י בהג"ה שם : **ב** ומיהו מלינו קנין דכוותיה דאיכא קצת מצוה ושרינן כההיא דכתב לעיל כגון מקנה קמחו להרים דעירובי תבשילין ומתנה דע"מ להחזיר דגבי אתרוג • וכן מלינו שהקילו גבי שכיב מרע שקונים ממנו אפי' בשבת ואפי' במקום שהקנין מועיל שלא היה נקנה בלא קנין כדפירש האשר"י בפרק מי שמת וכן ההיא דפרק הזורק תיאש אהי ותיחוד • ובהג"ה באשר"י פרק אע"פ מלאתי שכתוב כל מלאכה דרבנן כגון מפרק כלאחר יד וק"ה כל שאר מלאכות כלאחר יד במקום פסידא לא גזור כ"ש שעיקר המלאכה אינה אלא דרבנן וכן במקום צערא דחולי שאין בו סכנה לא גזרו עכ"ל • וכן ראיתי למורי הגאון ר' משה איסרלים בקראקא ביתומה אחת עניה מבודכת להגון לה והיה אחיה משיאה וכפל קטטה ביניהם בעסק הנדוניא ונתעלמו כשתי שעות משחשיכה וקדש היום ולא נמנע הגאון מליתן קדושין שהיה חושש שמא בתוך כך יהא לב אחיה נוקף עליו ויתחרט על מה שקפץ לתת לה ויתבטל הדבר ועכב הרב מלהתפלל מעריב בבית הכנסת שלו עד שגמר הדבר ונתן קידושין ואח"כ התפלל בב"ה שלו • ומיהו בסמ"ק אוסר ליכנס בי"ט ומביא ראיה מפ"ק דיומא בכ"ג ר"י אומר אשה אחרת מתקנין בעיו"כ דמגרש על תנאי וכונס עיו"כ וכמה דחוקים דחק התם ואם איתא ימתין עד שתמות ומיד יכנס ביו"כ השנים וכ"ל דאינה כ"כ ראיה שמא וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו דמעיקרא משמע לי' ואע"ג דאין הלכה כר' ישמעאל דאמר בפ' נגמר הדין ובס"פ חלק רחובה דמעיקרא בעינן והלכה כר' עקיבא מחבירו דאמר אין לה רחוב עושין לה רחוב וכן שונה סתם ברייתא בספרי כר' עקיבא וכן פסק המיימון בפ"ד דהלכות ע"ז • מ"מ גם ר' עקיבא מודה דכל שיש לו בית דמעיקרא ניחא טפי כדמסיק טעמייהו בגמ' מר סבר רחוב דמעיקרא בעינן ומר סבר דהשתא נמי כדמעיקרא דמי הלכך משום חובת כפרה עושין מצוה מן המובחר להכניסה לו מבעוד יום שאם תמות הראשונה ביו"כ שתהיה שניה ביתו דמעיקרא ועוד שאם היה ממתין עד שתמות הראשונה אי אפשר בלא שהייה פורתא בינתים עד שמקדש ועד שיכניס לחופה ואותה פורתא יהיה שרוי בלא בית ותהיה כפרתן של כל ישראל מעוכבת ותלויה הלכך לא התירו לו לקדש ביו"כ • וכ"ש לפי' הירושלמי דפי' מתקינין לו אשה מזמינין לו שתהיה מזומנת לכשתמות אשתו ביו"כ שיקדשנה לאלתר ודוקא בכהן לעבודה דמשום שבות שתירו במקדש הא בהדיוט יש שבות ואיכא למימר במקום מצוה לא גזרו :

בגדי ישע

ריש דף קצ"ח שכתב ומיהו היכא שנסתפק לנו אם באו חוץ לתחום כו' ע"ש : (ג) והא דאמרינן לעיל כו' ר"ל דלפר"ח משמע דוקא כשאומר תן לי אגוזים בחצי דינר וכבר נתת לי כך וא"כ אני חייב לך אבל דינר זה אסור אבל כשאמר סתם תן לי בחצי דינר משמע דמותר וא"כ קשה מהא דאין פוסקין דמים לבהמה : סליקא להו אין צדין

איסור ומותר הוא אז הנח להם לישראל ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין וז"ל הרא"ש לא אמרי' להוי ולא מידי כתב בעל העיטור דוקא במידי דאתא מדרשא כגון תוספת עינוי דיו"כ אבל במידי דכתיבא באורייתא בהדיא מחינן בהו וענשין להו עד דפרשי עכ"ל : סליק להו המביא

(א) גם אם מזידין ועבדי איסורא ר"ל שגם הם בעצמם יודעים שאיסורא קעבדי אז מחוייבין להוכיחם אפי' מאה פעמים ולא אמרינן הנח להם לישראל כו' אלא כשסברי שאותו הדבר שעוברים עליו אינו

(א) שלא נחוש אם הנוי מטיב כו' מסובב אלמעלה וכל שכן כאן שלא נחוש כו' :
(ב) ובירושלמי משמע דבכל ענין אסור כו' ר"ל דמפרש התם טעמא דאסור לקדש בשבת משום דנמצא כקונה קנין בשבת :

סליקא לה בגדי ישע על המרדכי ממסכת יום טוב

לוח הדינים אשר בהר"ן ממסכת ביצה

כולל כל חדושי דינים שהובאו בר"ן על דעת הרמב"ם ז"ל, מאת הרב הגאון ר' יוסף אוטילינג זללה"ה.

א כשהתירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו אין מחייבין אותו להניחו לאלתר אלא מוליכו לאיזה מקום שירצה : דף ג' ע"א ד"ה ומינה

ב איזה איסור דרבנן דמבטלינן ליה ברוב או לא : ע"ב ד"ה אבל

ג ספק דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן אפילו באלף לא בטיל : ד"ה כל דבר

ד מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין אבל בשבת ויו"כ לא : דף ג' ע"א ד"ה אמר

ה יו"ט שני כחול שויוהו רבנן לגבי מת אפילו אפשר בעממין יתעסקו בו ישראל : ד"ה יו"ט

ו אין חופרין כוכין וקברות במועד היינו לצורך מתים שימותו לאחר המועד : שם ד"ה אפי'

ז לדידן כל אדם כמפורסם לדידהו ושרי לחצוב קבר ולעשות ארון אף אם אין המת בחצר. בא"ד

ח ביו"ט שני אין קורעין על מת אע"ג דכחול שויוהו רבנן : ע"ב ד"ה ואמרינן

ט לא קיימא לן כראב"י דאמר אפרוח שלא נתפתחו עיניו אף בחול אסור : שם ד"ה איתמר

י מצא ביצים גמורות בתרנגולת מותרות לאכלן אף ביו"ט אחר השבת : שם ד"ה הנא

יא מותר ליקח ביצים מן הנכרי בליל יו"ט ראשון ואיכא מ"ד אפי' ביו"ט ראשון של ר"ה כל היכא דאתי מאן דמזבן לגביה אבל למיזל לבתי דידהו לא : שם ד"ה ודוקא

יב אף אם לא כסה הדם לא מתסר צפור באכילה: דף ד' ע"ב ד"ה ואכוה

יג אין צריך להפריש מן המוקף בחלת חוצה לארץ ויש חולקים : שם ד"ה גרסי'

יד כל דבר שהוא מותר גמור וחכמים אסרוהו משום מראית העין בלבד אין לחלק בו בין רה"ר לרה"י : שם במתני' ד"ה מתלון

טו בעלי חיים חשבי ולא כלי : דף ה' ע"א במתני' ד"ה שנים

טז הוצאה באוכל נפש כתקון אוכל נפש ואפי' אפשר לעשותו מערב יו"ט לית לן בה : שם ד"ה גרסינן

יז הוצאת כלים ואין בהם צורך כלל ליום או קצת אי שרי או לא : ע"ב ד"ה אבל

יח כולהו תבלין היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי בעי שינוי היכא דלא ידע לא : דף ו' ע"ב ד"ה וכתבו

יט באוכל נפש לא חלקו בין אפשר לעשותו מערב יו"ט ללא אפשר : שם ד"ה ואיכא

כ סנדל של עץ מצופה מסמרות גזרו חכמים שלא לנעלו בשבת ויו"ט : דף ז' ע"א במתני' ד"ה אבל

כא בכלאים דאורייתא בבגדי כהונה דקשים הם התירו בהם הצעה שאינה אלא מדבריהם : ע"ב ד"ה ונראה

כב פירוש שוע טווי ונוז : שם ד"ה מדאורייתא

כג חוטי ציצית צריכים להיות שזורים וישתייר בשזור כדי עניבה : שם בא"ד

כד ככרות של פלטר נכרי שטחים אותם בביצים מותרים : דף ח' ע"ב ד"ה דקמחא

כה המערב אחבריה אומר לזוכה קבל תבשיל זה זכה בו לשם בני העיר והזוכה מגביהו מן הקרקע טפח ואומר זכיתי להם · שם ד"ה ומאן

כו יו"ט שחל להיות בע"ש אין מערבין ערובי תחומין דיקא כשלא ערב בראשון אבל ערב בראשון מערב : דף ט' ע"א ד"ה ת"ר

כז מניח אדם עירוב תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה אפי' בזמן הזה ודוקא דאית ליה מידי דבשיל מאתמול אבל לכתחלה אסור : שם ד"ה מניח

כח שבת קרובה התירו ע"י עירוב· אבל שבת רחוקה לא התירו פי' ביום ו' אבל לא ביום ה': ע"ב בא"ד

כט תוספת על המלאכה בהש"מ שלא לצורך מותר שלא הזקיקוהו לדקדק לעשות רק כשיעור הצורך בלבד שלא יהא טרחא: שם ד"ה ומיהא

ל מה בין המערים בעירוב תבשילין להערמה דמלח גרמא שזה מותר וזה אסור דהא פשע והא לא פשע : שם ד"ה איבעיא

לא אחמירו במערים מבמזיד: דף י' ע"א ד"ה בהני

לב סגי לעירוב בתבשיל אחד : שם ד"ה אמר

לג כשמניח העירוב צריך שיאמר ג"כ ולאדלוקי שרגא : דף י"א ע"א ד"ה ומדאמרינן

לד שרי להדליק ב' פתילות בנר אחד ולא הוי כמכבה : ע"ב ד"ה והמסתפק

לה הא דביו"ט שני של גליות כל צרכי חולה נעשים ע"י ישראל אף אם אין בו סכנה דוקא בשבות אבל אבות מלאכות אין לנו להתיר : שם ד"ה אמימר

לו אין מכבדין בית אא"כ נתכבד מע"ש להראב"ד: דף י"ב ע"א ד"ה וכתב

לז עופות כל היכי שהן במקום מקורה ואין להם מקום לצאת חשיב נצורין בר מצפור דרור : דף י"ג ע"א ד"ה היכי דמי

לח ספק מוכן [illegible]"ט שני הוה ליה ספק ספיקא ברבנן : שם ד"ה וכתבו

לט עכו"ם שהוא שרוי בעיר ופירותיו מצוים שם לא מחזקינן בהו אסורא : ע"ב ד"ה ומיהו

מ הבא בשביל ישראל ביום טוב ראשון של ר"ה שאין מאותו המין במחובר מותר לו ביו"ט שני: שם ד"ה וכתב

מא לא ישחוט אלא אם כן יודע שיש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי אע"פ שאינו אוכל : דף י"ד ע"א ד"ה לא ישחוט

מב השוחט המסוכנת אינו נוטל עורה אבל משייר ממנה אבר אחד ומביאה עמו : שם ד"ה לא

מג קטע שאינו יכול להלך בלא מקלות יוצא בהן בשבת : שם ד"ה ת"ר

מד (עלה) [נולד] ומומו עמו לא מבקרינן ליה לכתחילה אבל בדיעבד עבר ובקרו שוחטו לכתחילה : ע"ב ד"ה ואע"ג

מה אין מוקצה לחצי שבת מיהו אי איתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא : שם ד"ה גרסי'

מו השחזה שמותרת כרבי יהודה הלכה ואין מורין כן אע"פ שבגריפת התנור מורים הלכה כמותו: דף ט"ו ע"א ד"ה וקסבר

מז אסור למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח ביו"ט : דף ט"ז ע"א ד"ה אבל

מח תוספת מחול על הקדש צריך להיות איזה זמן חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק : ע"ב ד"ה דאכלו

מט מידי דכתיב באורייתא בהדיא וקא עבר מחינן ביה ומידי דלא כתיב בהדיא אי עבר עליה לא מחינן ביה כתוספת עינוי ביו"כ: שם ד"ה וכן עצי סוכה דמתסרן כל שבעה אף דפנות בכללן : דף י"ז ע"א ד"ה ועצי

נא לא התירו לבקע אלא מן הקורות הגדולות אבל עצים דקים שנותנים להדליק בלא בקוע אסור : ע"ב ד"ה ומקצו

נב אינו חייב משום מעמר אלא במלקט במקום שגדל שם : דף י"ט ע"א ד"ה ומ"ת

נג טרפה בכותל או דרסה ושהתה מעת לעת הוי ספק דאורייתא ומסתברא דנקיטינן בה לחומרא לענין שחיטתה ביו"ט : שם ד"ה גרסי'

נד מולגין הראש אפילו קודם מליחה ובכלי שני שאינו מבשל ודם שנבלע ע"י כלי שני כיון שאינו מבשל יוצא ע"י מליחה : ע"ב ד"ה ת"ר

נה נותנים ביו"ט כלי תחת הדלף הראוי אבל בשאינו ראוי אסור : דף כ' ע"א ד"ה ולא

נו חפצי שמים הם לדון ולישא אשה וליבם היבמה ביום טוב אי ליכא דעדיף מיניה ולית ליה אשה ובנים וליכא גדול ומותרים ביו"ט לר"ת : שם מתני' ד"ה לא דנין

נז ארמלן צריכין למכנסן בע"ש מבעוד יום דאין קונין בשבת : בא"ד

נח שור של רועה לדידן דאית לן ברירה בדרבנן הרי הוא כרגלי הלוקח מאותה העיר ואם הלוקח מעיר אחרת אינו יכול להוליכו אלא למקום שהולכים כולם : דף כ"א ע"א ד"ה ושור

נט דבר שיש מתירין בטיל בשאינו מינו אבל במינו לא בטיל אפי' באלף: שם ד"ה מערב יו"ט

ס אין מוליכין פירות אלא למקום שמפקיד ונפקד יכולין לילך : שם ע"ב ד"ה פירותי'

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת ביצה

כולל כל חדושי דינים שהובאו במרדכי על דעת הרמב"ם ז"ל, מאת הרב הגאון ר' יוסף אוטילינג זללה"ה

מסכת יום טוב פרק א ביצה

(א) כתב אבי"ה. אם לבנו מאכל בביצה שנולדה ביו"ט בו ביום אסור ולא מטעימין בה' :

(ב) אם לוקח מחנוני הרגיל אצלו או נכרית שפתחה לקחתה שאינה בקיאה בטיב ישראל והחנוני נכרי מסיח לפי תומו שנולדה קודם יו"ט נראה דשרי אבל אם ידע הנכרי דנולד אסור לא סמכינן עליה:

(ג) הלכה כר"ש ואין חילוק בין יו"ט לשבת :

(ד) לר"ש אין נוטלין עלים מן הסוכה בריאה שנפלה :

(ה) ראבי"ה . כי היכי דביצה שנולדה בשבת אסורה ביו"ט ה"נ שירי פתילה שירי מדורה שהדליקו מע"ש וכבו בשבת אסור להדליקו ביו"ט למחרתו:

(ו) יפה עושות הנשים המדליקות הנרות ומכבות אותם מבע"י וחוזרות ומדליקות בערב ר"ה או ערב שבת שלפני יו"ט מפני הסכנה :

(ז) דבר שהוא בעולם לפי התלמוד אין שייך בו הכנה :

(ח) כלי שמלאכתו לאיסור כשהותר לטלטלו לצורך מקומו שרינן לטלטלו עד מקום שיצניעו שם :

(ט) דבר מוקצה אינו אסור רק לטלטלו ממקום למקום אבל ליגע בו מותר

(י) מעשה בנשאין שנתערבה תרנגולת נבילה עם שאר התרנגולות השחוטות והורה ר"ת להשליך אחד ולהתיר האחרות :

(יא) חתיכה ראויה להתכבד ר"ל כמו שהיא עתה אך אם (הבהמה) [העוף] עם הנוצה והצואר אין זה ראוי להתכבד :

(יב) מעשה בכרכשה אחת טרפה שנתערבה עם שאר כרכשות כשרות והכשרות היו י"ב והשיב שהיא בטילה ברוב ואינה חתיכה ראויה להתכבד

(יג) סה"מ פסק דא"צ לזרוק אחד מהן :

(יד) ואם היו של הרבה בני אדם ודאי א"צ להשליך כי יש לתלות שכל אחד לקח היתר :

(טו) בדרבנן היכא דליכא איסורא בעיניה מבטלין אותו ובדאורייתא אין מבטלין אותו אפי' ליתא איסורא בעיניה :

(טז) רשב"ם פי' דבמידי דאכילה אין מבטלין האיסור :

(יז) נדרה שנותן על זמן אין צריך הפרה כאשר עבר הזמן :

(יח) השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן בחלב .

(יט) שרי לקבל מן הנכרי ביצים בליל יו"ט ראשון כשהביאום בתוך התחום אבל בליל יו"ט ראשון של אחר השבת לא :

(כ) אין להתיר ביצים של נכרים ביו"ט מטעם רובא דנולדים קודם יו"ט :

(כא) יכול לכסות בעפר שאינו מוכן אם אין לו מוכן . סמ"ג :

(כב) ביצה שיש בה אפרוח מרוקם אינו אסור רק מדרבנן :

(כג) גלגל עיסה מעיו"ט אין מפרישים ממנה חלה ביו"ט ואין לאפותה ביו"ט ואם גלגלה ואפאה מעיו"ט ולא הפריש ממנה חלה אוכלה ומניח מעט כדי חלה :

(כד) כתב אבי"ה. סולמות שלנו אם עומדים שם מקודם עולים ויורדים בו אבל ברה"ר אסור לטלטלן :

(כה) ר"ת פי' דוקא סולם של עלייה שדרכן להיות קבועים ואין מזיזין אותן אלא להטיה גגין אבל קטנים דקין וקצרים שאין דרכן לנטיה שרי לטלטלן :

(כו) ביו"ט שייך יותר לאסור משבת :

(כז) אין להוכיח שלי בעי מלה לנאה מידי איסורא אלא עלה טובה קמ"ל :

(כח) לא שרינן הערמת שום איסור אלא לצורבא מרבנן שאינו פורץ גדר :

(כט) מערמת אשה וטובלת כו' באשת חבר וכן כל הערמות :

(ל) בני אדם שקונין בשר בעיו"ט ומולחים ביו"ט איסורא עבדי דאפשר לעשות בעיו"ט :

(לא) אשה שעושה שאור לעיסה ביו"ט נראה דאסור :

(לב) אין אומרים מתוך אלא היכא דאיכא צורך יו"ט קצת ע"כ מותר לישא מחזורים לבהכ"נ ולהחזירן:

(לג) יו"ט צריך ערוב תבשילין ולא ערוב חצרות :

(לד) תבלין לא בעי הגלאה :

(לה) בשבת אסור למוללו :

(לו) יש היתר בניקור בשר ביו"ט

(לז) וילון עמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו :

(לח) מותר לפרוס בגד כלאים על הגיגית שרוחצין בו :

(לט) כתב אבי"ה . ושני אפי' בהעלאה שריא כגון כובעים שאנו מכסים בו ראשנו :

(מ) חלוק או בגד שתפרו נכרי אסור ליטלו מן הנכרי ביו"ט :

(מא) כלי שנגמר מעיו"ט מקבל מן הנכרי ביום טוב :

(מב) אם הביא נכרי כתב מחוץ לתחום לישראל מותר לקבלו ואינו מוקצה

(מג) מעשה היה שבא נכרי לקח משכונו מיד הישראל ביום טוב וכבר היה פדוי מעיו"ט ואסר המחבר כי שעטנז אסור לטלטל הואיל ואינו ראוי ללבוש :

(מד) מותר לשלוח לנכרי על ידי נכרי ביו"ט אם ישלח לשאל לו אבל לא על ידי ישראל :

(מה) ומשכונות שאנו אוס' נהגו להחזיר בשבת וביו"ט משום דמיחזי כמשא ומתן אם לא מפני הדחק לנכרי אלם אנו מתירין ע"י ארמאי :

פרק יום טוב

(מו) לא שייך איסור הכנה אלא כשהוא מכין דבר שאינו ראוי ליהנות היום :

(מז) אסור להתענות ביו"ט כי קי"ל כר' יהושע דדריש חציו לה' וחציו לכם :

(מח) טעה ולא הזכיר של יו"ט בברכת המזון מחזירין אותו משום דאי אפשר דלא אכיל דבר שיתחייב בברכת המזון :

(מט) בקדרה אחת אפי' במתכוין מותר להוסיף לצורך שבת דהא אפילו לצורך חול שרי :

(נ) פעם אחת שכח הר' שמואל מבונב"ר ולא עירב בעיו"ט ולא נזכר אלא בי"ט ב' והורה שיבשלו בהשכמה ליו"ט הרבה ויותירו לשבת :

(נא) ה"ג פסיק דבעיא פת ותבשיל :

(נב) ירושלמי יו"ט דסוכות העירוב שהניח בעיו"ט ראשון מועיל גם לימים טובים אחרונים ובלבד שיאמר בפירוש עד יו"ט האחרון :

(נג) השתא דאין אנו עושים יום שני בשביל ספק אך מנהג אבותינו בידינו אין מערב ומתנה לא ערובי תבשילין ולא ערובי תחומין ומבואות :

(נד) עדשים שבשולי קדרה סומך עליהם בעיו"ט אבל לא ביום טוב :

(נה) כבוש הרי הוא כמבושל והיינו ששהה שלשה ימים בדבר לא וי"א בשריית יום ולילה :

(נו) מה שאנו אוכלים דבש אע"פ שהדבורים המתים מעורבים בו יותר מג' ימים משום דהוי כנבלה סרוחה :

(נז) ר"י ממיץ כתב אף על פי שמרתיחים הדבש כשמפרידין ממנו השעוה והדבורים מתים מעורבים בו מותר הדבש דהדבורים נותן טעם לפגם :

(נח) ר' יואל התיר לאפות ביו"ט ברגילי בלע"ז לצורך ב"מ שחל להיות ממחרת בחוש"מ והיה היום יום אידם שלא היו יכולים אם לא ביום טוב ולא היה די לקבל בתנור א' והתירו לאפות בב' פעמים מפני צריכות פת אחת לכל תנור ותנור לב' וג' ישראל :

(נט) מעשה היה בקולוניא שאפו לכתחלה פשטיד"א מיו"ט לחבירו והתירו רבינו קולוניא ·

(ס) הר' אביגדור כהן אמר שראה מעשה טבח שתקן ועשה קרעפלי"ך מיו"ט לחבירו וצוהו להשליכם לאיבוד ואפי' ליתנם לשפחתו אסר לו :

(סא) בה"ג התירו לקנות ביום טוב משום מצוה וכן לולב ואתרוג כו' :

(סב) מי ששכח ולא הטביל כלים מע"ש ומעיו"ט יתן הכלי לנכרי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו וה"ל כשואלו מן הנכרי :

(סג) אין עושין מורסן לעופות ביום טוב דממעטין לכם אבל בחוש"מ של פסח אסור משום חמץ ואם ירתיח המים תחלה ואח"כ יתן המורסן ברותחין ע"ג אור מותר :

(סד) ב"ה מתירין לחום חמין לרגליו אבל לרחוץ כל גופו אסור אפי' מדאורייתא אבל זיעה מותר אפי' מדאורייתא ורבנן גזרו בו זיעה אטו [illegible] :

(סה) ר' יהודה מתיר לרחוץ תינוק קטן

(סו) אסור לגדול לעשות הבערה לצורך שום רחיצה :

(סז) ר"י התיר ללבן ביום טוב כלי שקורין טרפא בלע"ז שאפו בו ביום תחתיה פלאדו"ן ואחר ליבון יאפו תחתיה פשטיד"א של בשר:

(סח) קינבא לפרש"י למחוט ראש הפתילה ובערוך פי' לאחר שכבה הנר חותכין ראש הפתילה ור"ת פי' קסמין דקין שבראש הפתילה מותר לתקן :

(סט) כשנוטל השמן מכחיש אור הנר ואסור אבל אם יש חתיכות של חלב והסיר חתיכה אחת מן הנר או פתילה של שעוה ותחבה באור אין כאן אלא גרם כבוי ומותר וכן אם לוקח אדם אור המדורה להאיר בלילה לא דמי למסתפק מן הנר ומיהו העולם רגילין ליזהר ונכון :

(ע) כל כבוי שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה חוץ מכבוי לעשות פחמין הלכך שרי אפי' בשבת במקום איבוד מלאכה :

(עא) אבי"ה . כל הנך דאסירי היינו לרבנן אבל לר' יהודה דמתיר מכשירי אוכל נפש שרי לכחול את העין ביו"ט דנפשו עגומה עליו וקלה באוכל :

(עב) אבי"ה . מותר לתלוש הנוצה ביום טוב במקום שחיטה לשחוט :

פרק אין צדין

(עג) אבי"ה.ספק מוכן מחמירין אבל ספק תחומין שרי:

(עד) ירושלמי מפיס אדם בליטרא לידע כמה הגיע לו אבל שבה אסור :

(עה) נהגו למדוד במדה ולהטיל בה טבעת דבר שאינו מוקצה :

(עו) ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח פי' כגון שיש עליו כבר :

(עז) אבי"ה. מנהג כשר למדוד ע"פ לצורך ליל ב' של פסח כשאופין מצות :

(עח) אבי"ה . מותר לשנות אחרי שריקת מעיו"ט :

(עט) משמע מדברי ה"ג דכשאין לחוש למתוקן ולמוקצה שרי למשקל אפי' כנגד נכרי הרגיל אצלו :

(פ) ישראל חנוני אמר קודם יו"ט להביא להם ושכחו את דמיהן ואיתרו הנכרים שלא הביאום לחנוני ישראל עד יו"ט ובני העיר היה להם לקנות לנגד הישראל ולא לנגד הנכרים יש תשובה לאיסור ויש תשובה להיתר :

פרק המביא

(פא) כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע :

(פב) מפוחין שלנו שיש להם קנה של ברזל ולא אותים מלאכת אומן מותר לנפח בהן :

(פג) ר"י התיר להכות הברזא המושך ביום טוב כגון יין ושמן ובשבת לא רצה לומ' לא איסור ולא היתר:

(פד) אבי"ה.ביקוע דאמרי' דשרי ה"מ להתיכות גדולות ואע"פ שאפשר לעשותו מעיו"ט לאו מלאכה היא אלא עובדא דחול אבל דקות לא דאפשר לבקע מערב יום טוב :

(פה) אבי"ה.הלכה כשמואל דאמר אין בנין ואין סתירה בכלים ומטעם זה מותר לחזור ולהפקיע קשרי השפוד שקושרים בו הטלה ולפעמים מהדקין אותו בחוט וקרוב הדבר שאף בשבת מותר :

(פו) אבי"ה. יתד שפוד שצולין בו עופות והיה ארוך יותר מדאי ואסר ר' לחתוך אותו ולא לשורפו משום תקון כלי ולא דמי לחותכה באור בפי ב' נרות :

(פז) מותר לטוח התנור שמטמינין בו את החמין בטיט המוכן מעיו"ט או שהיה דעתו על הטיט שברחוב . אבי"ה :

(פח) אבי"ה.שמעתי יש שמחמירין ואומרים כשמעריכין השלחן בשבת ויו"ט להשים השולחן ושוב יתן הרגלים שקורין טרפיי"ש ושמעתי מרבותי דלא שייך תורת אהל אלא כשמשתמשין תחתיו וכל הני עשויין לשמש תחתיהן אבל שולחן אינו עשוי אלא לגבו :

(פט) מותר להושיב הקדרה על הספטפט ביו"ט אפילו ממטה למעלה וכן שולחן על הספסלים :

(צ) רבו המפרשים דמברכים על הבשמים ביום טוב שחל להיות במוצאי שבת וליכא למיגזר שמא יקטום אבל רש"י פי' דאין מברכין ופי' ר"י דשמחת י"ט משיבה הנפש שאבדה :

(צא) מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשות מערב יום טוב שרי :

(צב) מדקאמר מולגין את הראש ואת הרגלים כו' אבל גדיא כוליה לא עבדינן דאפשר לשלוחיה משכיה :

(צג) סמ"ג . יש רוצים לאסור לבשל בקדרה חדשה ביום טוב לכתחלה וצריך לתתה על האש מעיו"ט בלא מים :

פרק משילין

(צד) ירושלמי אסור לאדם להוציא דבר להוליכו מאיליו ודכוותא אסור להוציא דבר להביאה אצלו:

(צה) דופקין על הפתחים בשבת להקין את הקהל לבית הכנסת :

(צו) נכרי המנגן בכלי שיר בבית המשתאין אפילו אם ישראל יאמר לו לעשותו בשבת שרי כי אין שמחה לחתן וכלה בלא שיר ואיסור מדרבנן שרי במקום מצוה :

(צז) בירושלמי משמע דבכל ענין אסור לקדש בשבת :

(צח) הלין דכנסין ארמלין צריך לכונסן מבע"י שלא יהיה כקונה קנין בשבת ור"מ פסק דצריך לבא עליה מבעו"י לכן נהגין לייחדן אחר ברכת חתנים כי אלמנה אין לה חופה :

(צט) סמ"ג.היכא דקרא שם מבע"י שאי עתיד להפריש נמצא שרי לתקן אף בשבת מה שלצורך שבת ואפילו ודאי טבל : סליק

א מיי׳ פ״ד מה׳ סוכה סמג עשין סי׳ מג טור או״ח סי׳ תרלג :

סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה. בגמרא מפרש טעמא ומייתי לה רב אלפסי ז״ל. ואסיקנא בריש עירובין (דף ג:) דחלל סוכה תנן כלומר דלא מפסלה סכה אא״כ חללה גבוה מעשרים אמה. וליכא קמתניתין הכי דייק דקתני סוכה שהוא הסכך שהיא גבוהה למעלה מעשרים כלומר שהוא למעלה מעשרים אמה מחללה דאי לא הוה ליה למיתני סוכה שהיא גבוהה מעשרים. והני כ׳ אמה באמה בת ששה טפחים נינהו. דאמה של בנין לכולי עלמא בת ששה כדאיתא בגמרא [דף ה:] מיהו הני אמות דסוכה מזומלמות נר מצוה איכהו כלומר דחוקות והכי איתא בריש עירובין (שם): **ושאינה** גבוהה עשרה טפחים. בגמרא מפרש טעמא: ג׳ דפנות. נמי בגמרא יליף להו : **ושחמתה** מרובה מצלתה. כתב רש״י ז״ל המועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו ולא רצה לומר שהסכך המועט יהא בטל לגמרי ברוב המגולה ויהא כאילו אין שם סכך כלל וכמו שראיתי מי שכתב כן דהא אמרינן לקמן בפרק הישן [דף כב:] דמתני׳ בחמתה דלמטה קאמר אבל [אם] למעלה המסוכך והמגולה כי הדדי נינהו כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת וכיון דכי הדדי נינהו אין כאן מועט שיבטל לגבי המרובה אלא מצלתה דלמטה קאמר שהיא בטלה לגבי חמתה שהיא מרובה הימנה דאע״ג דרבי יהודה לא בעי שיהא הסכך מיצל תחתיו כיון שהוא מכשירו למעלה מעשרים אמה כדמוכחא בגמרא וסיפא דמתני׳ דברי הכל היא אפ״ה בעי מיהא שיהא מיצל וכל שחמתו מרובה מצלתו אין כאן צל (ה) וכן נ״ל פי׳ לפי׳ של רש״י ז״ל : **איזו** היא סוכה ישנה. כלומר שנחלקו בה ב״ש וב״ה : כל שעשאה קודם לחג ל׳ יום. כלומר שלא עשאה באותן ל׳ יום שלפני החג דבהנהו אפילו ב״ש מודו דכשרה דמסתמא לשם חג עשאה אלא כשעשאה קודם לאותן ל׳ יום הוא דפסלי ב״ש ולאו לפרושי מילתייהו דב״ש תנא הכי אלא כדי שלא תאמר דכי מכשרי ב״ה דוקא כשעשאה [תוך] שלשים יום שלפני החג אבל מקמי הכי לא קא משמע לן דבכי האי גוונא אפילו לב״ש כשרה ולא פסלה אלא כשעשאה קודם

רש״י

סוכה שהיא גבוה מעשרים אמה פסולה ור׳ יהודה מכשיר · בגמ׳ מפרש׳ (ב) פלוגתא במאי : ושאינה גבוהה עשרה · מפרש טעמא בגמ׳ : שלש דפנות . בגמרא יליף לה : ושחמתה מרובה . כי המיעוט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו ועל שם הסכך קרוי סוכה : **גמ׳** למען ידעו דורותיכם . עשה סוכה שישיבתה ניכרת לך דכתיב למען ידעו : כי בסוכות הושבתי . נויתי לישב : (ג) ולא שלטא ביה עינא · שאינו רואה הסכך (ד) סוכה היינו סכך כשמה : וסוכה תהיה לצל . משמע אין סכך אלא העשוי לצל : אלא בצל דפנות · שהצללין מגיעין זה לזה מתוך גובהן של דפנות וא״צ סכך : שבעת ימים . סוכה של שבעה ותו לא דהיינו עראי ודייה במחיצות קלות : למעלה מעשרים אמה פסולה · שצריך לעשות יתידותיה ומחיצותיה קבועות וחזקים שלא תפול :

תורה אור

[דף ב׳ ע״א]

סוכה

°שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר ושאינה גבוהה עשרה טפחים ושאין לה שלש דפנות ושחמתה מרובה מצלתה פסולה : *סוכה ישנה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין איזו היא ישנה כל שעשאה קודם החג שלשים יום ואם עשאה לשם החג אפילו מתחלת השנה כשרה : **גמ׳** מנה״מ אמר רבה דאמר קרא °למען ידעו דורותיכם כי א בסוכות הושבתי את בני ישראל עד כ׳ אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שהוא דר בסוכה מאי טעמא משום דלא שלטא ביה עינא רבי זירא אמר מהכא °וסוכה תהיה לצל יומם מחורב וגו׳ עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות רבא אמר מהכא °בסוכות תשבו שבעת ימים אמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מכ׳ אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע : *לרבה דאמר למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שהוא דר בסוכה משום דלא שלטא ביה עינא אם היו ב הדפנות מגיעות לסכך כיון דשלטא בהו עינא אע״ג דגבוהה מעשרים אמה כשרה ולרבי זירא דאמר למעלה מכ׳ אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות אי אית בה יתר מארבע אמות כיון דרויחא איכא צל סוכה וכשרה ולרבא דאמר למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע לית ליה תקנתא אלא בין דפנות מגיעות לסכך בין אין דפנות מגיעות לסכך בין יש בה יתר מארבע אמות ובין אין בה יתר מארבע אמות כיון שהיא גבוהה מעשרים אמה פסולה : °איכא מאן דאמר הילכתא כרבה דהא *כל מילי (א) כרב עביד ואנן מסתברא לן ג דהלכתא כרבא דקיימא לן סוכה דירת עראי

ויקרא כג | ישעיה ד | ויקרא כג | דף ט. | דף ב: | [דף רלא ע״א]

ומינה דאפילו בכי האי גוונא לב״ה כשירה אבל ליכא למימר דהכי קאמר איזו היא סוכה ישנה דמכשרי ב״ה כל שעשאה קודם לחג ל׳ יום כלומר שעשאה בתוך ל׳ ששואלין ודורשין בהלכות החג אבל מקמי הכי אפילו לב״ה פסולה דאינהו נמי בעו סוכה לשם החג דהא ליתא דכיון דמכשרי (ו) בה סוכת גנב״ך ורקב״ש כדאיתא בגמ׳ [דף ח:] אלמא לא בעו סוכה לשם החג כלל ומשום הכי (נמי) קתני דאם עשאה לשם החג אפילו מתחלת השנה כשרה לומר דמשום דסוכה [ישנה] איכא לשם חג פסלי ב״ש וממילא דב״ה לא בעו סוכה לשם חג כלל מיהו גרסינן בירושלמי תני צריך לחדש בה דבר חבריא אמרי טפח ר׳ יוסי אומר כל שהוא כלומר דאע״ג דסוכה ישנה מכשרי ב״ה למצוה מן המובחר צריך לחדש בה דבר : **גמ׳** אמר רבה אמר קרא למען ידעו דורותיכם אע״ג דאין מקרא יוצא מידי פשוטו וקרא הכי קאמר כדי שיזכרו דורותיכם הבאים הקף ענני כבוד שהיו במדבר אפ״ה למען ידעו דורותיכם מיותר ליה דהוה ליה למיכתב בסוכות תשבו כי בסוכות הושבתי ובהכי הוה סגי דממילא משמע ומדכתיב למען ידעו דורותיכם משמע (ז) ה״ק עשה סוכה שתהיה ישיבתה ניכרת לך ולמעלה מעשרים אמה לא שלטא בה עינא שאינו רואה את הסכך וסוכה היינו סכך כשמה : **וסוכה** תהיה לצל יומם. משמע אין סכך אלא העשוי לצל : אלא בצל דפנות . שהצללין מגיעין זה לזה מתוך גבהן של דפנות וא״צ סכך תמהני שהרי אין שום ספק שאין שום שעה ביום שסכך של ז׳ על ז׳ שהוא הכשר סוכה ימנע שלא יכנס חמה תחתיו כל שהוא גבוה כ׳ וכיון דהאי צל למנוע חמה בעינן ליה כדמוכח פ׳כיה דאביי אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים כדאיתא בגמרא היכי אמרינן דעד כ׳ אמה אדם יושב בצל סוכה וכי יכולין אנו להכחיש המוחש ולפיכך אני אומר מתוך הדוחק דקים להו לרבנן דעד כ׳ אמה מגין הסכך וממעט חום החמה למי שהוא יושב תחתיו שאינו מתחמם בה כל כך כאילו היה מגולה ויש לזה הוכחה בגמרא והארכתי בחדושי : **רבא** אמר בסוכות תשבו שבעת ימים. אמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי דמשמע סוכה של שבעה ותו לא והיינו עראי : עד כ׳ אמה אדם עושה דירתו דירת עראי . שדי לו במחיצות קלות : למעלה מכ׳ אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע. שצריך לעשות יתידותיה ומחיצותיה חזקים וקבועים שלא תפול : ומוכח בגמ׳ דלמטה מכ׳ אמה שהיא ראוי לדירת עראי אפילו עביד לה דירת קבע שפיר דמי : וכ״ל דמשום הכי משמע לן הכי לפי שאי אפשר לומר שהתורה תלוה מה שאי אפשר לעמוד עליו דבאיזה דבר נשער אם הבנין ראוי לשבעה בלבד או ליותר מכן משום הכי משמע לן דבשעור שאפשר שיעשה בו דירת עראי תליא מילתא : **לרבה** דאמר וכו׳ אם היו דפנות מגיעות לסכך כיון דשלטא ביה עינא. כלומר דרך הדפנות ולא דמי לנר חנוכה וקורות מבוי דלא חשיבי היכר למעלה מכ׳ אמה אע״פ שהקורה מונחת על גבי כותלים דהתם בקורת טפח לא שליט ביה עינא כי היכי דשליט בסוכה דרויחא טפי : **ולרבי** זירא דאמר וכו׳. כיון דרויחא איכא צל סוכה שמתוך שהסכך גדול הוא מגין יותר : איכא מאן דאמר הלכתא כרבה . כלומר וכל שדפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מכ׳ אמה כשרה דהא כל מילי כרב עביד כדאיתא פ׳ במה מדליקין (דף כב.)ועוד דמסייעין דבריהם בעלי סברא זו משום דרביה דרבא הוה והכי לא מוכחינן דכי אמרינן דכל מילי עביד כרב ה״מ במאי דפליגי רב ושמואל כדמוכח התם ומאי דאמרי׳ נמי דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ה״מ כשנחלק עמו בחייו דכיון שלא קבל רבו דבריו נדחו דברי תלמיד אבל כשנחלק עמו לאחר מיתה לא אדרבה קי״ל הלכתא כבתראי ואע״ג דבתראי תלמידי דקמאי נינהו (ח) פי׳ דבר זה מסורת בידינו מן הגאונים ז״ל : דקי״ל סוכה דירת עראי בעינן ור׳ יהודה דמכשיר סבירא ליה דירת קבע

שלטי הגבורים

לשון ריא״ז

א צוותה תורה לישב בסוכה בחג הסוכות לזכור הנס שנעשה לאבותינו שהוציאם הקב״ה ממצרים והוליכם במדבר והיו יושבין בסוכות שנא׳ למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי [את] בני ישראל וגו׳ :

לשון ריא״ז

ב היה מקרקעיתה עד הסכך שלה יותר מכ׳ אמה פסולה בין סוכה גדולה בין סוכה קטנה בין שהדפנות מגיעות לסכך בין שאינן מגיעות לסכך הואיל והיא גבוהה כל כך א״א לעשותה דירת עראי אלא דירת קבע כעין בית כמבואר בקונטרס הראיות :

ג כתב הרא״ש ז״ל וכן פסק הר״ז הלוי ז״ל כרבא דבתרא הוא ואפי׳ אביי דאקשי עליה הא קבליה לטעמא מדאשכחן ליה לאביי דאמר רבי ור׳ אושעיא וכו׳ כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן ומינה שמעינן דטעמא דרבנן משום דבעינן דירת עראי אע״ג דחשו לה לקושיא דאביי כדאמר כולהו כרבא לא אמרי משום קושיא דאביי מ״מ כיון דאביי גופיה קבליה לטעמא דרבא כדאמר הלכך דרבא עדיף ועליה סמכינן ע״כ ונאו ראיה היא כמו שפרש״י לקמן דהא דחשיב לר׳ יהודה לאו משום דאסיקנא לעיל טעמא דרבנן דפסלי משום דבעינן דירת עראי דהא אביי הוא דאקשי ליה לרבא לעיל דאית ליה ההוא טעמא אבל מ״מ אמת הוא דלמעלה מכ׳ אמה לא

שיטת רבינו יהודה בר ברכיה זצ״ל

סוכה שהיא גבוהה וכו׳ ושאינה גבוהה י׳ טפחים : בגמ׳ מפרש טעמא : אי זו היא ישנה. שנחלקו בה ב״ש וב״ה : כל שעשאה קודם לחג ל׳ יום . דכיון דל׳ יום קודם לחג עשאה מסתמא לאו לשם חג עשאה,ואפ״ה ב״ה מכשירין כיון שעשאה לצל אבל אם עשאה לשם חג אפי׳ ב״ש מודו שאפילו מתחלת השנה כשרה : גמ׳ מה״מ. דלמעלה מכ׳ אמה פסולה : אדם יודע שהוא דר בסוכה . לפי שהוא רואה תמיד את הסיכוך : ולא שלטא ביה עינא . בסיכוך : וסוכה תהיה לצל יומם . אלמא צל מחמת סיכוך בעי׳ : ולמעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל הסכך אלא בצל הדפנות . שאלולי הדפנות כיון שהסכך גבוה כל כך החמה נכנסת תחתיו : אמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי . מדאמר תשבו ולא קאמר תדורו:ולמעלה מכ׳ אמה · כיון דגביהא כולי האי לא מצי עביד לה כעין דירת עראי אלא כעין דירת קבע שצריך לעשות לה דפנות חזקות: אי אית בה יותר מארבע אמות . אף על פי שהסכך גבוה מעשרים אמות כיון דרויח איכא צל מחמת סכך וכשרה :

הגהות הב״ח

(א) נ״ב דמר : (ב) פלוגתייהו כצ״ל : (ג) נ״ל דלא : (ד) נ״ל וסוכה: (ה) נ״ל כן · (ו) נ״ל ב״ה : (ז) דהכי קאמר כצ״ל : (ח) נ״ל ופי׳ : (ט) דמכשיר ס״ל דסוכה כו׳ כצ״ל :

המאור הקטן

כתב הרי״ף ז״ל אנן מסתברא לן כרבא דקי״ל סוכה דירת עראי בעינן ור׳ יהודה (ט) מכשיר דס״ל סוכה דירת קבע בעינן ולית הלכתא כוותיה יש שמתמיהין על הרי״ף מה ראה לפסוק דלא כר׳ יהודה בין בגובה סיכה בין בישן תחת המטה בסוכה בין בישן בכילה בסוכה משום דקשיא להו הא דדרש רבה בר רב הונא מותר לישן בכילה בסיכה אע״פ שיש לה גג ואע״פ שגבוה י׳ ואוקימנא כר׳ יהודה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע ונראה להם לסמוך על ההיא דרבא משום דאמרי׳ עלה. ולימא הלכה כר׳ יהודה אלמא סמכי׳ עלה כמאן דאפסיקא בהדיא הלכתא כר׳ יהודה ול״נ כדברי הרי״ף ז״ל והתיא דדרש רבה בר רב הונא דחויה היא מההיא עובדא דאביי דאשכחיה לרב יוסף דגאני בכילת התנים בסוכה וכן מדאיצטריכא ליה לרב יוסף למדחייה למתני׳ ולמיסמך אברייתא אלמא ליתא לדר׳ יהודה כל עיקר דאילו איתא לדר׳ יהודה אפי׳ בכילה שיש לה גג היה יכול לישן ואע״ג שגבוה י׳ וכ״ש בכילת התנים שאין לה גג ולא הוצרך לומר שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו אלא ודאי דלית ליה דר׳ יהודה ועוד רבא דהוא בתרא דשרא ליה לרב אחא בר דלא למיגנא בכילה

מלחמת ה׳

כתוב בספר המאור כתב הרב אלפסי ז״ל אנן מסתברא לן כרבא כו׳ עד ול״נ כדברי הרב אלפסי ז״ל וכו׳. אמר הכותב הבו ליה אפריון לבעל המאור ז״ל שסייעו לרבינו הגדול ז״ל בדברים אבל אין כאן בית מיחוש שאין הלכה כר׳ יהודה לא בגובה סוכה ולא בישן וכך הסכימו כל בעלי הוראה ולא ערער אדם בדבר כלום אבל הספק שנסתפקו מקצתן בכאן אם הלכה כרבה משום דרביה דרבא הוא או כרבא דבתרא הוא ובזה הכריע רבינו הגדול ז״ל כרבא משום דקי״ל סוכה דירת עראי בעינן וטעמיה דר׳ יהודה משום דאמרי׳ סוכה דירת קבע בעינן כדאמר אביי לקמן דאוקמיה לר׳ יהודה דמתני׳ בשיטה דאלמא ס״ל כל למעלה מכ׳ אמה דירת קבע היא ופסולה למאן דאמר סוכה דירת עראי היא ולא ס״ל כקושיא דהוה סבר מעיקרא לדמויה למחיצה של ברזל ולא כרבה ור׳ זירא דחיישי לקושיא וכן כשהדפנות מגיעות לסכך א״נ יש בה ד״א כ״ש דפסולה דהוי לה טפי דירת קבע ואנן כאביי קי״ל בההיא דבתרא הוא ואיהו מהריה דקושיא וקביל פירוקיה מרבא והדר ביה ואפי׳ טעמיה דר׳ יהודה לא ידעי לפרוק בקושיא וסוגיין בכולה מכילתין הכי דאמרי׳ לקמן בפירקין מותר לישן בכילת חתנים בסוכה ואע״פ שיש לה גג ואע״פ שגבוה י׳ טפחים כמאן כר׳ יהודה דאמר סוכה דירת קבע בעינן

קבע בעינן. פי' כתב זה משום דסוגיין בכולה מכלתין דפלוגתייהו דר' יהודה ורבנן בדירת קבע ודירת ערלי תליא מדאמרינן בגמ' בפירקין [דף יא.] מותר לישן בכילת חתנים בסוכה אע"פ שיש לה גג ואע"פ שגבוהה עשרה כמאן כר' יהודה דאמר דירת קבע בעינן ולא אתי דירת ערלי ומבטל דירת קבע ובריש פרק הישן [דף כא:] נמי מסקינן ואיבעית אימא ר' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן והויא ליה מטה דירת ערלי ולא אתי דירת ערלי ומבטל דירת קבע ואביי נמי אמר בפרקין [דף ז:] רבי ורבי יאשיה ורבי יהודה וכו'. כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן והאי כרבא אתיין דאיט לרבה ולרבי זירא לא שמעינן להו בכולה מכלתין לר' יהודה בדירת קבע מידי [טפי מדרבנן] הלכך נקטינן כרבא: **ועוד** דהא סוגיין דסוכה ע"ג סוכה כותיה דרבא שייכא. פי' דלקמן אמרינן במתניתין [דף ט:] סוכה על גבי סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה רבי יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשירה ופירשו לה בגמרא בשיש בחלל העליונה י' טפחים אלא שאינה יכולה לקבל כרים וכסתות אלא ע"י הדחק ת"ק סבר דעליונה כשרה וכיון שכן תחתונה פסולה משום סוכה שתחת סוכה ור' יהודה סבר שכיון שאינה יכולה לקבל אלא ע"י הדחק העליונה פסולה הלכך תחתונה כשרה אלמא דירת קבע בעינן ומשום הכי מיפסלא עליונה כיון שאינה יכולה לקבל אלא ע"י הדחק: **תבן** ובטלו הוי מיעוט וכ"ש עפר ובטלו. היכא מאן דאמר דבטול לעולם בעינן ולדידי מסתברא דבבטול לשבעה סגי מדאמרי' הכא בכרים וכסתות בטלה דעתו אצל כל אדם ואילו במתניתין דאהלות [פרק טו מ"ז] חזינן לגבי טומאה דלכרי של תבואה מהני בטול ואי בטול לעולם בעינן נימא בטלה דעתו אצל כל אדם אלא ודאי בבטול לשבעה סגי ולענין טומאה כל זמן שהטומאה שם ומשום הכי בכרים בטלה דעתו אצל כל אדם שאין אדם עשוי לבטלן שבעה אלא משתמש בהן תדיר מה שאין בכרי שעתיד לעמוד זמן שאין אדם מזיזו כלל והארכתי בחלוקי: **היתה** גבוהה מעשרים אמה והולין יורדין בתוך עשרים אם צלתן מרובה מחמתן. אפי' שקלת ליה לכל מה שלמעלה מהם כשרה דמנינן עשרים מהולין ולמטה: ואם לאו פסולה. וא"ת ואמאי והא אמרינן פ"ק דעירובין (דף ג·) במקלת סכך בתוך עשרים ומקלתו למעלה מעשרים כשרה אפי' היכא דכי שקלת ליה כלומר שתטול כל מה שלמעלה מכ' פשי ליה מה שבתוך עשרים חמתו מרובה מצלתו [אפ"ה כשירה] משום דחלל סוכה תנן והכא נמי נימא הכי י"ל דלא דמי דהולין יורדין לא חשיבי כסכך הלכך כל שחמתן מרובה מצלתן כמאן דליתנהו דמו מה שאין כן במקלת סכך דחשוב: א"ל (ע) הכא דירה סרוחה היא. ואין אדם דר בדירה סרוחה ואביי גופיה מודה דאילו היה מקלת סכך בתוך עשרה פסולה דודאי פשיטא לן דחלל י' בעינן אלא דהוה סבירא ליה בהולין דכל שחמתן מרובה מצלתן כמאן דליתנהו דמי ורבא אהדר ליה דאפילו הכי דירה סרוחה היא: **פחות** משלשה טפחים כשרה. פי' דאמרינן לבוד מיהו דוקא כשיש בחקק שיעור הכשר סוכה הא לאו הכי לא דאע"ג דמאי דאמרי'

נר מצוה

עראי בעינן ורבי יהודה דמכשיר סבירא ליה דסוכה דירת קבע בעינן (א) ולית הלכתא כוותיה ואי הוו דפנות מגיעות לסכך כל שכן דהויא ליה דירת קבע ועוד דהא סוגיין בענין סוכה על גבי סוכה כוותיה (א) דרבא שייכא: דף ג: *היתה גבוהה מכ' אמה ובא למעטה בכרים דף ד· וכסתות לא הוי מיעוט *ואע"ג דבטלינהו בטלה דעתו אצל כל אדם תבן וביטלו הוי מיעוט וכל שכן א עפר וביטלו: היתה גבוהה מכ' אמה והוצין יורדין לתוך כ' אם צלתן מרובה מחמתן כשרה ואם לאו פסולה היתה גבוהה עשרה והוצין יורדין בתוך עשרה סבר אביי למימר אם חמתה מרובה מצלתה כשרה אמר ליה רבא הא דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה [א] היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולו אם יש בו הכשר סוכה ב כשרה ואם לאו פסולה מן הצד אם יש משפת האיצטבא ולכותל ד' אמות פסולה ואם לאו כשירה היתה גבוהה מעשרים ובנה בה איצטבא ג באמצעיתה אם יש משפת איצטבא ולכותל לכל רוח ורוח ארבע אמות פסולה ואם לאו כשירה דאמרינן דופן עקומה משתי רוחות היתה פחותה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה אם יש משפת החקק ולכותל שלשה טפחים דף ד: פסולה *פחות משלשה כשרה: *ושאין לה שלש

רש"י

ובא למעטה. למעט גובה של חללה מעשרים אמה ונותן בקרקעיתו כרים וכסתות להגביה: לא הוי מיעוט. שאין סופו להניחן שם כל שבעה מפני הפסד ממונו ואף על גב דבטלינהו (ב) כל ז': בטלה דעתו אצל כל אדם. ואין בטולו בטול: תבן (ג) ובטלה בפיו שבעה: והולין יורדין. מן הסכך ראשיהם (ד) תלויין: אם צלתן של הולין מרובין מחמתן אי הוי שקלתה ליה להנך ראשיהם העליונים: כשירה. דמנינן עשרים מהן ולמטה: סבר אביי למימר. כיון דבגובה לא ממעטו להכשיר היכא דחמתן מרובה מצלתן בנמוכה נמי לא ממעטי לפסול ואם חמתה מרובה מצילתה כשירה: ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה. (ה) ראשי האיצטבא לשני צדדין ואיצטבא בנין אבנים וטיט: (ו) ואם יש באיצטבא הכשר. סוכה קטנה ז' טפחים ומשהו דהיינו ראשו ורובו ושולחנו כשירה כל הסוכה אפי' מן האיצטבא והלאה דמנינן חללה מן ראש האיצטבא ולמעלה דנמצא דופן האמצעי כלו כשרה ודפנות הצדדין ברחב האיצטבא הוכשרה כדאמרי' לקמן סוכה קטנה כשירה ואמרינן לקמן פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה (ז) ומפרשים אם יש הכשר סוכה ביחד ומשם והלאה פסל היינו סכך העשוי בפסולת הגורן ויקב שזהו דרכו לעשות (ח) דיוצא מהכשר סוכה שאין לה הכשר דפנות נדון כסוכה הילכך כל הסוכה כמו שהיא גדולה כשרה: מן הצד. אם בנה האיצטבא על פני אחת מן הצדדין: אם יש משפת האיצטבא לכותל השני שהרחיק ממנו ארבע אמות פסולה דלא הוכשרו באיצטבא זו אלא שתי דפנות אותו שסמוך לו והאמצעי שראש האיצטבא מגיע לו: פחות מארבע אמות כשירה. שאף הוא הוכשרו על ידה דקי"ל הלכה למשה מסיני (ט) ומכשרינן על ידי עקימת דופן עד ארבע אמות חסר משהו ורואין את הסכך העליון המחובר לדופן הרחוק (י) כאילו מן הדופן עצמו נעקם עד כנגד שפת האיצטבא ומודדין את גובהו משפת האיצטבא ולמעלה (כ) אע"פ שמתחתיו נמשך כלפי חוץ הואיל וראשו (ב) אינו כלה עד כאן זהו גובה חללה כאן והרי נתמעט החלל מתחתיו: וחקק בה. גומא באמצעיתה כדי להשלימה לעשרה כנגד הגומא ובאותה גומא הכשר סוכה באורך וברוחב: פחות משלשה. כלבוד דמי הלכה למשה מסיני והוי כאילו החקק לבוד ומגיע עד הכותל. לבוד (ל) לניף דבר שמאריכין אותו על ידי לניפין וקאמר בגמרא מאי שנא הכא דקאמר פחות משלשה ומאי שנא התם דקאמרת פחות מארבע אמות גבי איצטבא. ושני התם דאיתיה לדופן דאע"ג שהיא גבוהה מעשרים מכל מקום שמו דופן דכל דופן יותר מעשרה שמו דופן ואפילו גבוה עד לרקיע הילכך עד ד' אמות חסר משהו (מ) אגמרינן רחמנא למשה מסיני דופן עקומה (נ) הא פחות מעשרה אין שם דופן עליו אלא השתא הוא דבעינן לשווי דופן (ס) הלכך מי שאינו דופן לא אגמרינן

הגהות מאי"י [א] מן היתה גבוהה מכ' אמה כו' עד משתי רוחות כ"ז ליתא ונכתב על הגליון:

[illegible] על כן היא פסולה: (ב) לכל כצ"ל: (ג) ובטלו בפיו כל ז' כצ"ל: (ד) התלוין כו' של אותן הולין כו' ליה לסכך העליון כשרה כו' כצ"ל ותי' להנך ראשיהם נמחק: (ה) שמגיעין שני ראשי האיצטבא לשתי דפנות הצדדין ואיצטבא הוא בנין כו' כצ"ל: (ו) אם יש באיצטבא שיעור הכשר כו' ורובו ושולחנו כשרה כו' האיצטבא והלאה דמנין חללה מראש האיצטבא כולי כשר כו' הוכשרו בה הרי כאן סוכה כו' כצ"ל: (ז) ומפרשינן לה כצ"ל: (ח) נ"ל ויוצא: (ט) דמכשרינן סוכה ע"י כו' כצ"ל: (י) כאלו הוא מן הדופן עצמו עקום כצ"ל: (כ) והעשוי כצ"ל: (ל) נ"ל סניף כו' ע"י סניפין: (מ) נ"ל אגמריה: (נ) נ"ל הכא: (ס) הלכך במי שאינו דופן לא אגמריה רחמנא למשה דהא דופן עקומה אגמריה והאי לאו דופן הוא כו' כצ"ל: (ע) א"ל רבא הא כו' כצ"ל: (פ) שייכא הוא כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' סוכה סמג עשין ס' מג טור א"ח סי' תרל:

הגהות חוות יאיר

(א) עיין בהשר"י: (ב) נ"עורש"ל סוסיף לנו מבוכה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב פי' הרמב"ן בספר המלחמות דלר' יהודה דמכשיר בלמעלה מכ' אף ע"ג דלא [illegible]

שלטי הגבורים

לא קיימא כלא קבע ואמרי' בפרק הישן ר' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ודייקא מהא דמכשר למעלה מכ' וכן פסק הרי"ף גיאות ז"ל כרבא וכן פרכי ישעיה מטראני"י אבל בעל העיטור פסק כרבה ולא נראו לי דבריו: א כתב הטור וכן אם מיעטה בתבן ועפר סתם שאין אנו יודעים אם הוא צריך לו אם לאו או אפי' אין אנו יודעים שהוא אין עתיד לפנותו כגון שאין צריך לו לא הוי מיעוט אלא א"כ ביטלו בפירוש להיות שם כל ז' ימים אבל א"צ לבטלו להיות שם לעולם:

לשון ריא"ז

תבן ועפר אם בטלן שם ממעטין ואם לא בטלן אפי' שהיה בדעתו שלא לפנותם משם אינם ממעטין עד שיבטלם שם בפירוש כל ימי הסוכה כמבואר בקונט' הראיות: ב פרש"י כשרה כל הסוכה כולה ואפי' מהאיצטבא והלאה וכן כתב הרא"ש:

לשון ריא"ז

היתה גבוה יותר מכ' אמה ובנה איצטבא בתוכה כדי למעט גובה חללה אם יש באותה איצטבא שיעור הכשר סוכה שהיא רחב למעלה (ז' טפחים) [ז' על ז' טפחים] כשרה והוא שיהו שלשה דופני הסוכה סמוכין לאיצטבא אבל אם היה א' מג' דפנות רחוק מן האיצטבא פסול ואם היתה האיצטבא גבוהה י"ט אף כשהדפנות סמוכים לה לא הוכשרו אלא על האיצטבא אבל היושב מן האיצטבא והלאה לא יצא כמו שביאר מו"ח וכן נראה בעיני עיקר שהרי מן האיצטבא הסכך גבוה יותר מן השיעור והרי הוא כסכך פסול והיושב תחתיו לא יצא ידי חובתו כמבואר בקונטרס הראיות: ג כתב הטור ואם בנה האיצטבא באמצע אם יש ממנה לכל צד לכותל פחות מד' אמות כשרה על האיצטבא אפי' אם גבוהה יותר מי' דלא כרי"ף גיאות שפסל:

שיטת ריב"ב

ובא למעטה. שהניח על גבי קרקעיתה כרים וכסתות כדי שיתמעט גבהה: תבן וביטלו הוי מיעוט וכ"ש עפר וביטלו. כתב הרב דודי ז"ל השמיט הרב ז"ל מלכתוב במקום הזה תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת ר' יוסי ורבנן וה"ה לעפר ואין עתיד לפנותו שצריך ביטול בפירוש לרבנן שכשם שבסתם צריך ביטול כך צריך ביטול אפי' בסגילה דעתו שאין בלבו לפנותו והאי ז"ל דנקט עפר סתם להודיעך כחו דר' יוסי דאפילו בסתם שאין ידוע אם בלבו לפנותו אם לאו הרי הוא בטל והלכתא כרבנן אלה הם דברי הרב דודי ז"ל ואני הכותב איני יודע מה השמיט הרב ז"ל לכתוב במקום הזה דהא בין לר' יוסי בין לרבנן תבן ועתיד לפנותו או תבן סתם צריך ביטול בפירוש ובתבן ואין עתיד לפנותו פליגי והלכתא כרבנן נמצא דתבן לעולם צריך ביטול ועפר נמי כשידוע שעתיד לפנותו דברי הכל צריך ביטול ובעפר סתם או בעפר ובידוע שאין עתיד לפנותו פליגי דלר' יוסי לא צריך ביטול ולרבנן צריך ביטול והלכתא כרבנן נמצא דעפר נמי לעולם צריך ביטול ונמצאו דברי הרב ז"ל מספיקים לנו לכל הצורך שכיון שפסק זה עולה בידנו מן ההלכה דבין תבן בין עפר לעולם צריכין ביטול. כתב הרב ז"ל בקצרה כמנהגו תבן ובטלו הוי מיעוט וכ"ש עפר ובטלו דמשמע מינה דאין בטלין לעולם אא"כ ביטלן בפירוש: אם צלתן. דאותן הולין: מרובה מחמתן. חשבינן להו לאותן הולין כסכך מעליא וכשרה דהא ליכא מאותה סכך ולקרקע יותר מכ' אמה: ואם לאו. דאותן הולין חמתן מרובה מצלתן כמאן דליתנהו דמו והסוכה גבוהה מכ' אמה ופסולה: ואם חמתן מרובה מצלתן כשרה. דכמאן דליתנהו דמו והרי יש בחלל סוכה זו י' טפחים: אמר ליה רבא וכו' וחקק בה להשלימה לי'. חקק בקרקעית הסוכה כדי להשלים גבהה לעשרה ויש באותו חקק כהכשר סוכה שהוא ז' טפחים אלא שנחקק אותו חקק רחוק מן הכותלים: אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה. דהכא כותלים כמאן דליתנהו דמו ונמצא שאין לסוכה זו כותלים: פחות מכן כשרה. דרואין כאילו הדפנות סביב לחקק ממש: פסקא ושאין לה ג' דפנות:

מלחמת ה'

בעינן ולא אתי אהל ערלי ומבטל אהל קבע ובריש פ' הישן נמי מסקי' ואי בעית אימא ר' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן והויא לה מטה דירת ערלי ולא אתי דירת ערלי ומבטל דירת קבע וה"מ כרבא אתיאן דאילו לרבה ור' זירא לא שמעינן ליה בכולה מכילתין לר' יהודה בדירת קבע כלום טפי מרבנן ומתני' היינו טעמא כקושיא דאביי אלא ש"מ פירושיה דרבא במתני' עדיף וקסברי רבנן דכי היכי דמכשיר ר' יהודה למעלה מכ' אע"ג דלא אפשר לה אלא בדירת קבע ה"נ פסיל דירת ערלי מ"ט קרא או בדירת ערלי דוקא או בדירת קבע דוקא מידרים וכדרבא ומש"ה פסק ותני ר' יהודה כישן תחת מטה ותחת כילה בכל סוכה דילא מ"ט כל סוכה דירת קבע והני דירת ערלי ולא אתי דירת ערלי ומבטל קבע והיינו נמי שיטתיה דאביי והטעם הב' בנתעלם מן העין דהא בענין סוכה על גבי סוכה מסקנא דסוגיין לר' יהודה בעינן שתהא עליונה גבוה י' ושתהא התחתונה ראויה לקבל כרים וכסתות של עליונה שלא ע"י הדחק ובודאי בטעמא דרבא שייכא דלר' יהודה דירת קבע בעינן וכל דהויא דירת ערלי לא שמה סוכה ולא מיפסלא תחתונה משום סוכה תחת סוכה הלכך מסתברא ודאי דבהא נמי פלוגתייהו בדירת ערלי ור' יהודה לטעמיה ורבנן לטעמייהו:

המאור הקטן

בכילה בסוכה משום בקי דשמעית מינה דאי לאו משום בקי אסיר ליה למיגנא בכילה בסוכה אלמא ליתא לדר' יהודה ומדדרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבא נר הנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסילה כסוכה וכמבוי שמעת מינה נמי דליתא לדר"י ובכל מקום קי"ל מעשה רב ועובדא דרבא ושמעתיה עדיפי למסמך עלייהו דיחיד במקום רבים מרחיא בכל מקום הלכך מרחינן ליה ההיא דדרש רבה בר רב הונא ולא סמכינן עלה א] ובודאי דטעמיה דרבא בפירושא דמתני' עדיף משום דבתרא הוא ואפי' אביי דאקשיה עליה הא קבליה לטעמיה מדאשכחן ליה לאביי דאמר רבי ור' יאשיה ור' יהודה וכו' כולהו ס"ל סוכה דירת קבע בעינן ומינה שמעת סוכה דירת עראי ואע"ג דחשו לה רבנן לקושיא דאביי כדאמרי' כולהו כרבא לא אמרו משום קושיא דאביי כיון דאשכחן ליה לאביי גופיה דהוא מריה דקושיא דקבליה לטעמיה דרבא כדאמרי' הלכך דרבא עדיף ועלה סמכינן אבל מ"ש הרי"ף ז"ל דסוגיין בענין סוכה על גבי סוכה כותיה דרבא (ס) הוא דלא איתחוורא לן שפיר ממאי קא מסתייע רבא מההוא סוגיא אי משום דא"ר ירמיה פעמים ששתיהן כשרות פעמים ששתיהן פסולות וכו'

השגות

א] ובודאי דטעמי דרבא בפירושא דמתני' עדיף משום דבתרא הוא וכו': א"א כל מה שכתב זה החכם דטעמא דרבא בפירושא דמתני' עדיף משום דבתרא הוא במקום פלוגתא אין הלכה כתלמיד במקום הרב דרבה רביה [illegible]

הראב"ד

פסולה. זהו טעם הרב ז"ל ותוך מכבודו אין כאן ראיה דאיכא למימר כאי למעלה דקאמר תנא התחתונה קאמר ואדרבה מהא שמעינן דליתא דתחתונה פסולה מאי אירייא משום סוכה שתחת הסוכה תיפוק ליה דכולהו דפנות [illegible]

שיטת ריב"ב

גמ' עושה טפח שוחק . יתר : ומעמידו בפחו' משלשה סמוך לדופן . דכל פחו' מג' כלבוד דמי ונמצא שיש כאן דופן של ארבעה טפחים דיתרות הטפח משלים פחיתות השלשה ונמצא שיש בין הכל ארבעה טפחים דהוא דבר חשוב :

דאמרי' ביה לבוד לא חשבינן ליה כאילו איתו דאי הכי אויר פחות משלשה יהא פוסל בסוכה קטנה דהא בצר ליה שעורא דסוכה אפילו הכי כל שאין בחקק שעור הכשר סוכה פסולה דכל שאין לה חלל י' (ג) כשעור הכשר סוכה הויא לה דירה סרוחה כדאמרינן בהוצין יורדין . וכ"כ הרב רבי יצחק אבן גיאות ז"ל : ומקשו הכא מדאמרינן בפ"ק דשבת (דף ז:) בית שאין תוכו י' וקירויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו פירוש דכיון דגבוה י' הוי רשות היחיד בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד"א פי' משום שאין בתוכו מחיצות עשרה ואם חקק בו ארבעה על ארבעה מותר לטלטל בכולו ומדאמרינן הכי סתמא משמע אפי' יש בין חקק ולכותל יותר משלשה טפחים ולאו קושיא היא דהכי גבי סוכה שמלותה בדפנות דהכי גמירי בעינן שיהיו דפנותיה סמוכות לה בפחות מג' כדי שיהיו נראות כשלם אבל לענין רה"י ברשות מיוחד שאין הרבים בוקעין בו סגי הלכך כל שהוא מוקף מחיצות ליכא לאיפלוגי בין סמוכות למופלגות :

רש"י

אגמרי' רחמנא למשה האי דופן עקומה והאי לאו דופן הלכך פחות משלשה טפחים דבכל דוכתא אמרינן לבוד שפיר דמי ואי לא לא: שתים כהלכתן. באורך (א) כל הסוכה וברחבה אחד לארכה ואחד לרחבה כזה ד : ושלישית אפי' טפח . והכי אגמרי' רחמנא למשה מסיני כדלקמן דשלישית סגיא ליה בטפח וקאמר בגמ' טעמא לכל חד: טפח שוחק . מודדו בד' אצבעותיו (ב) סמוך לדופן

שלש דפנות : °*תנו רבנן שתים כהלכתן (דף ו:) ושלישית אפילו טפח ר' שמעון אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח וקי"ל כרבנן ואותו טפח היכן מעמידו *א"ר סימון אריב"ל (דף ז.) עושה טפח שוחק ומעמידו בפחות א משלשה סמוך לדופן אמר רב יהודה סוכה העשויה כמבוי

גרסי' בגמ' [דף ד.] היתה גבוה מכ' אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה אם יש בה הכשר סוכה כשרה פי' שתם סוכה בת שלש דפנות והרביעית פתוחה על פני כולה וכשבנה בה אצטבא דהיינו בנין אבנים וטיט כנגד דופן האמצעי כמלאו ראשי האיצטבא דהיינו בנין אבנים מגיעין לשתי דפנות הצדדין ונמצאת איצטבא מוקפת שלש מחיצות ומשום הכי דאם יש באצטבא שיעור הכשר סוכה קטנה דהיינו ז' על ז' כדי ראשו ורובו ושולחנו כשרה : וכתב רש"י ז"ל דכל הסוכה כשרה אפילו מן האיצטבא והלאה מדקאמרינן לקמן [דף יט.] פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומפרשי' לה דאם יש הכשר סוכה ביחד ועוד יש בסוכה משם והלאה פסל היינו סכך העשוי בפסולת גורן ויקב שכך דרכו להעשות ויוצא מהכשר סוכה שאין לה הכשר דפנות נדון כסוכה הלכך כל הסוכה כמות שהיא גדולה כשרה אלו דבריו ז"ל וכ"ל שהוזקק לומר כן משום דאי להכשיר ע"ג איצטבא בלבד פשיטא ואין דבריו נוחין אלא דלית לן לאכשורי משום פסל היוצא מן הסוכה אלא חד מהני גווני דמתאמרי בגמ' בסוף פרקין אבל גווני אחריני דאיכא למימר ביה דלא עדיף כהנהו לא לפיכך נ"ל דדוקא במקום איצטבא בלחוד כשרה ודקאמרת פשיטא ליתא דמהו דתימא ליגזור דילמא אתי למיכל באידך גיסא דדכוותיה אמרי' בפירקא קמא דעירובין (דף יד:) עשה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי ומקשינן פשיטא ומפרקינן מהו דתימא ליגזור דילמא אתי לאשתמושי בכוליה קמ"ל:* בנה בה איצטבא מן הצד. פי' אם בנה איצטבא על פני [רוח] אחת מדפני הצדדין: אם יש משפת האיצטבא ולכותל השני שהרחיקו ממנו : ד"א פסולה . שאין לאיצטבא זו אלא שתי דפנות אותו שסמוך לה *והשני שראש האיצטבא מגיע לו : פחות מד"א כשרה. דאמרי' דופן עקומה ופי' דופן עקומה שרואין כאילו (א) הדופן נעקם וכאילו הסכך כולו שמן הדופן ועד האיצטבא הוא הדופן אלא שנתעקם שכן דרכן של כותלים להתעקם אבל אי אפשר לפרש רואין כאילו הדופן נתקרב לסכך דאי הכי היכי אמרי' לקמן [דף יז.] דאויר אפי' מן הצד פוסל בשלשה נימא רואין הדופן כאילו נתקרב ולא יהא פוסל אלא בד"א שיותר קל לדופן להתקרב כשאין שם סכך מפסיק אלא ודאי היינו טעמא לפי שרואין הסכך כאלו הוא דופן וכשיש שם אויר מפסיק אין לומר כן ולפי שטה זו הדבר ברור שאין אוכלין באותו שיעור שבין הדופן לאיצטבא (ב) כיון שאנו דנין סכך שעליו כאילו הוא דופן אבל אם היינו אומרים רואין הדופן כאילו נתקרב היה אפשר לדון ולהקל (ד) על פי דרכו של רש"י ז"ל אלא דליתא וכדכתיבנא ולפי שטה זו גם כן על כרחך כשהדפנות מגיעות לסכך עסקינן אבל אם אין דפנות מגיעות לסכך ליכא למימר דופן עקומה וכיון דאמרינן דאם יש משפת איצטבא ולכותל ד"א פסולה על כרחך לא סבירא לן כרבה דיהיב טעמא משום דלא שלטא ביה עינא ומכשיר כשהדפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מכ' אמה וכדאיתא לעיל וזה סיוע לרב אלפסי ז"ל שדחה לדרבה וכמו שכתבתי למעלה ואמרי' נמי בגמרא דאם בנה איצטבא באמצעיתה דאם יש מן האיצטבא ולכתלים פחות מד"א כשרה דכי היכי דאמרינן דופן עקומה מרוח אחת ה"נ אמרי' ליה לכל רוח ורוח : וגרסי' תו בגמ' [דף ד.] היתה גבוהה מכ' אמה ובנה בה עמוד גבוה עשרה טפחים ובו הכשר סוכה סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא א"ל רבא בעינא מחיצות הניכרות וליכא . פירוש דאע"ג דלגבי שבת אמרינן גוד אסיק לא אמרינן הכי לגבי סוכה דבעינן בה מחיצות הניכרות כעין דירה ולא דמי לסכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין דסילהי פירקין [דף יח.] דפי תקרה חשיב מחיצות הניכרות טפי מעמוד ואפשר דעמוד כיון דלענין שבת חולק רשות לעצמו והרי הוא כאילו מוקף מחיצות אפילו אין ממנו ולכותל ד"א פסולה ולא אמרינן ביה דופן עקומה : וגרסי' תו בגמרא [דף ד:] ת"ר נעץ ארבעה קונדסין וסכך על גבן רבי יעקב מכשיר וחכמים פוסלין ואתמר עלה ר"נ אמר באמצע הגג מחלוקת : איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה או דילמא בין בזו ובזו מחלוקת תיקו הלכך קי"ל כרבנן ואפילו על שפת הגג לא מתכשרא אלא (ה) שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (ו) וכיון דבעיין לא אפשיטא נקיטינן לחומרא וזה הוא דעת הרב אלפסי ז"ל שהשמיטה מן ההלכות וסמך לו על מה שהביא ההיא דלקמן שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפרק רביעי מהלכות שופר וסוכה ולולב דעל שפת הגג כשרה לפי שהוא ז"ל היה גורס ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה ולא היה גורס אבעיא להו הכתוב בנוסחאות שלנו וזו היא גירסתו של רב שרירא גאון ז"ל והראב"ד ז"ל השיגו ובלשון הזה כתב זה אינו מחוור דאפי' לרב נחמן קאי בתיקו ולחומרא לפי שהוא ז"ל היה גורס כגירסת הנוסחאות שלנו ולפי דעת הרב אלפסי ז"ל כי אמרינן בגמרא [דף ו:] כי אצטריך הלכתא לגוד וללבוד ולדופן עקומה מאן דמני גוד אסיק בהדייהו לענין שבת איתמר דלגבי סוכה ליכא גוונא דנימא בה גוד אסיק דהא מסקינן דאפי' על שפת הגג פסולה*) : ת"ר שתים כהלכתן . פי' שיש בכל אחת מהן שיעור שלם ומיהו אי בעינן דעריבן או לא פלוגתא דאמוראי היא לקמן דלרב יהודה דאמר דבסוכה העשויה כמבוי נמי סגי בשלישית אפי' טפח כהלכתן לא משמע אלא לשיעור שלם ולרבי סימון ואי תימא ר' יהושע בן לוי דאמר דלא סגי אלא בפס ארבעה ומשהו כהלכתן תרתי משמע דעריבן וכשיעור שלם והייתו דאמרינן לקמן [דף ז.] אליביה התם דאיכא שתי דפנות כהלכתן סגי ליה בטפח שוחק ושלישית אפילו טפח אמרינן בגמרא דרבנן מפקינן מדרשא דקראי שלש דפנות ור"ש ארבע דפנות ומיהו בין למר ובין למר אתאי הלכתא למשה מסיני וגרעתיה לחדא מינייהו ואוקמה אטפח : עושה טפח שוחק ומעמידו פחות מג' סמוך לדופן . דאע"ג דבטפח כל דהו איכא רוב דופן דהוי טפי מג' טפחים ומהלה אפילו הכי בציר מארבעה לא חשיב בשום דוכתא : סוכה העשויה כמבוי

*) ע"כ שייך לעמוד הקודם .

שלטי הגבורים

באיצטבא גבוהה י' אע"פ שהיא בתוך ד' לכותל ואם יש בינה לכותל ד' אמות פסולה אפי' באיצטבא גבוהה י' ולא אמרי' גוד אחית מחיצתא להכשיר ע"כ :

א כתב הטור אם יש לה שתי דפנות זו אצל זו עושה טפח מרווח ומעמידו בפחות מג' לא' מן הכתלים ויעמיד קנה כנגד סוף הכותל הב' ויניח קנה עליו ועל הטפח וכשרה ומותר לטלטל בה אפי' בשבת דכמו שחשוב מחיצה לענין סוכה חשוב מחיצה לענין שבת :

כתב הרא"ש ז"ל גרסי' בגמ' נעץ ד' קונדסין על הגג וסיכך וכו' עד איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת תיקו וכיון דסלקא בתיקו עבדינן לחומרא כרבנן דפסלי בזו ובזו ואליבא דרב נחמן ולכך השמיטה הרב אלפסי ז"ל אבל רי"ץ גיאות ז"ל כתב דרב שרירא גאון לא גרים לאיבעיא להו אלא הכי גרסי' ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה ופסקינן כרב נחמן וכ"כ (ז) הרמב"ן ז"ל נעץ ד' קונדסין על ד' זויות הגג וסיכך על גבן הואיל והסכך על שפת הגג כשרה ורואין את המחיצות התחתונות כאילו עולות למעלה על שפת הסיכוך ובכל הספרים שלנו ישנה הבעיא הלכך לא סמכינן אגירסת רב שרירא להקל וכן פסק רבינו ישעיה וס"ר אבי"ה ז"ל דבין באמצע ובין על שפת הגג פסולה :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לשון רש"י כאילו הסכך נעקם כאילו הוא מן הדופן עצמו וכן פי' לקמן במתני' הרחיק הסכך מן הדפנות והיינו כפי' הר"ן: (ב) וכ"כ בהג"ה באשר"י בשם ראבי"ה וכן משמע לקמן בתוס' דדוד ומודה ר"מ אם יש בין נסר לנסר כמלא נסר לשמואל דהוו להו שני פסלין באמצע פי' התוס' וז"ל וכולה פסולה אף תחת הפסלין חוץ מתחת שני הפסלין שבאמצע דכשרים ורש"י כתב לקמן ותחת הנסרים לא ישן משמע תחת הפסלין כשר ע"י דופן עקומה ומן האשר"י עצמו נראה שמכשיר תחת דופן עקומה לקמן גבי אויר פוסל בג' וסכך פסול בד' כתב וז"ל ואם סכך פסול מפסיק ונשאר אלא הפתח הכשר סוכה ופחות מד' עד הדופן האמצעי הכל כשר החיצון ע"י דופן עקומה ואע"פ שאנו רואין את הסכך כאלו הוא עקום להכשיר החיצונה מ"מ לא נפסל הפנימי בשביל זה עכ"ל ונ"ע ושמא גם האשר"י לא הכשיר תחת הפסול ולא הוצרך לפרש וזהו שכתב ונשאר אלא הפתח הכשר סוכה מקום הראוי כדי להשתמש בו לבדו דפסול לא מצטרף ובענין אחר לא משכחת להכשיר תחת הפתח ושמא גם זה טעם התוס' לפסול תחת הפסלים ושמא גם רש"י מודה בדבר ולא הוצרך לפרש ואין מחלוקת כלל :

שייך לעיל
יגי' ד"ת והאמצעי

הגהות הב"ח

(א) תיבת כל נמחק:(ב)סמוך לדופן נמחק ונ"ב שאינן נגעות זו בזו דהוי טפח ומשהו . ומעמידו סמוך לא' מהדפנות וכל פחות מג' כלבוד דמי כו': (ג) בשיעור כצ"ל: (ד) וז"ל רש"י שלפנינו ורואין סכך [illegible] שמחובר לדופן שרחוק כאלו הוא מן הדופן עצמו ועקום עד כנגד שפת האיצטבא וכך פירש לקמן במתני' הרחיק הסכוך מן הדפנות ח"ל ומכאן אני אומר ומפרש כו' והר"ן ז"ל עצמו העתיק דבריו באותו משנה ע"ל בדף של"ח ע"ב : (ה) נ"ב בעיא: (ו) נ"ל דכיון: (ז) נ"ל הרמב"ם ז"ל : (ח) נ"ל דצריך:(ט)כאלו הדלה כצ"ל :

המאור הקטן

ולא חלק בין שדפנות מגיעות לסכך לשאין מגיעות הא לא סייעתא הוא דלא מעייל ר' ירמיה נפשיה בפלוגתיה דאמוראי דמפרשי לה למתני' כל חד וחד כטעמיה :

ואנו תמהים על הרי"ף ז"ל על מה השמיט מלכתוב במקומה א] שמועה זו של ר' ירמיה והיא צריכה תלמוד ואע"ג דאמרי' עלה בגמ' פשיטא הא אסיקנא דמצדך צריכא לאשמעינן דלא אמרי' הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר בסכך שהוא למעלה מכ' לפי שאין פסלותו מחמת עצמו אלא מחמת גבהותו ולא מיקרי סכך פסול בכה"ג וכן השמיט מלכתוב במקום זה תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת ר"י ורבנן וה"ה לעפר ואין עתיד לפנותו שצריך ביטול בפירוש לרבנן דהיינו צרורות ואין הפרש בין עפר לצרורות שבסתם (ח) צריך ביטול כך צריך ביטול אפי' בשגלה בדעתו שאין בלבו לפנותו אלא שהוא מניחו לכל הרוצה לפנותו שיפנהו והאי דנקט עפר סתם להודיעך כחו דר' יוסי דאפי' בסתם שאין ידוע אם יש בלבו לפנותו אם לאו הרי הוא בטל והלכתא כרבנן ב] וכן השמיט הרי"ף ז"ל מלכתוב היתה גבוהה מכ' אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעית או שבנה באמצעיתא או שבנה בה עמוד הכל כמו שמפורש בגמ' כולן הלכות גדולות הן וכן הא דת"ר נעץ ארבע קונדיסין וסכך על גבן ר' יעקב מכשיר וחכמים פוסלים וקי"ל כרבנן בין באמצע הגג בין על שפת הגג :

ואיתו טפח היכן מעמידו אמר רב מעמידו כנגד היוצא פי' בסוף הדופן האחת שהיא דופן קצרה כנגד ארוכה כההיא דאמרי' התם מצר לו מצד א' ארוך ומצד א' קצר אף כאן הקצר הוא הטפח והארוך הוא היוצא ואף התם נמי אקשו ליה רב כהנא ורב אסי ויקנה כנגד ראש התור כדאקשו ליה הכא ובתרווייהו שתיק להו ולאו משום דקבלה מינייהו אלא משום דלא חש לה ויש מי שפי' דקבלה רב ואין נראין לנו הדברים והרבה דעות ופירושים מתחלפין בשמועה זו והפירוש שאנו סומכין עליו בזה הוא פי'

מלחמת ה'

ומה שכתב עוד בעל המאור ז"ל ואנו תמהים על הרב אלפסי ז"ל על מה השמיט מלכתוב במקומה שמועה זו של ר' ירמיה כו' לפי שאין פסלותו מחמת עצמו כו'. מה צורך לו לרבינו הגדול ז"ל לכתוב זו והלכה גדולה מזו אמרו היתה גבוהה מכ' והוצין יורדין לתוך כ' אם צלתן מרובה מחמתן כשרה ולא אמרי' שעיקר הסכך שהוא למעלה מכ' יצטרף לפסלו לזה הסכך של הוצין ואע"פ שצלתו מרובה מחמתו כ"ש בהא דר' ירמיה שחמתה של עליונה מרובה מצלתה ובמס' עירובין פ"ק אמרי' מקצת סכך בתוך כ' ומקצתו למעלה מכ' כשרה חלל סוכה תנן ומצטרפין נמי להכשר הואיל וסכך א' הוא דע"כ הויא לה צלתה מרובה מחמתה כדמפורש התם ואי הוה מיקרי סכך פסול הוה ליה (ט) כשהדלה עליה את הגפן הא למדנו שכל למעלה מכ' לאו סכך פסול הוא ואינו מצטרף לפסול ופעמים שמצטרף להכשר וכן מה שאמר שהשמיט רבינו מלכתוב במקום זה תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת ר"י ורבנן וה"ה לעפר ואין עתיד לפנותו שצריך ביטול בפירוש לרבנן אני רואה שכל מפורש בהלכותיו שהרי כתב תבן ובטלו הוי מיעוט וכ"ש עפר ובטלו . שמעינן מינה בטלו אין לא בטלו לא והו לשון משנתנו בעצמו דקתני בית שמלאוהו תבן וצרורות ובטלו בטל דשמעי' מינה בטלו אין לא בטלו לא : וכן הא דת"ר נעץ ד' קונדסין וסכך על גבן ר' יעקב מכשיר וחכמים פוסלין וקי"ל כרבנן בין באמצע הגג בין על שפת הגג רואה אני בם דברי הרב ר' אברהם שהשמיטם רבינו לזו לפי שכתב לקמן ת"ר שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח וכיון שחלק בין על שפת הגג בין באמצע הגג ממילא שמענו שלעולם אינה כשרה עד שיהו ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח וזה לשון הברייתא עצמה דקתני שהיה ר' יעקב אומר דיומדי סוכה טפח והכ"א ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח שנה לנו דרך קצרה תנות נפשו בעולם שכולו ארוך :

ועוד אותו טפח היכן מעמידו כו' אמר רב מעמידו כנגד היוצא עד וכזה נראין דברי הרי"ף ז"ל :

אמר שכותב לא על זה סמך רבינו הגדול דהא מלתא ספיקא היא דגרסי' בגמ' בפ"ק דב"ק ת"ש דהוות גברא דשאל נרגא מחבריה וכו' ש"מ אין שמין אדרבה מדאמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ושתיק ש"מ שמין אלמא כל כי האי מלתא ספיקא היא אי סמכינן אגמריה דרב ולא סדר בו או סמכינן אטעמיה דרב כהנא ורב אסי מדלא ידע לאהדורי להו והדר ביה ומיהו לית לן למימר דמשום דלא חש לה שתיק כדאמרי' נמי בפ' איזהו נשך אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לאו פגרא שתיק רב ובפ"ק דבילה אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב ומה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה שתיק רב אמר רבה ואיתימא רב יוסף מ"ט שתיק רב ולימא להו וכו' ובפ' ארבעה ראשי שנים תמה אני אם קבלה ר' יוחנן לתשובה זו ובפ' אותו ואת בנו אמרי' אשתיק רבא ואמאי אשתיק והאמר רבה הלכה כר' יוחנן ובמס' גיטין אמר רב חסדא

השגות הראב"ד

סוכה למעלה מכ' : א] שמועה זו של ר' ירמיה וכו' עד והשמיטי' דלא אמרי' הא קא מצטרף סכך פסול בהדי כך כשר : א"א לא כמו שאומר זה שאם היתה עליונה למעלה מכ' ואע"פ שחמתה מרובה מצלתה התחתונה פסולה הואיל ויש מן הסכך פסולה כנגד התחתון ופוסל מה שתחתיו ונמצא שאין צלתה מרובה מחמתה מסכך כשרוכין שתמה ומסכך פסול כגון זו רובה פסולה והייתו דאשכחן דאקשינן כאילן וגפן ודלעת וכא קא מצטרף סכך פסול. ואנן כשתתכן כלומר שעירב את סכל ונתיה על הסוכה וכל א' תופס את מקומו ואין א' עומד על חבירו וכיון שהסכך כשר מרובה בטל את הפסול אלא עיקר הגירסא כך היא מהו דתימא ליגזור דלמא מצטרף כלומר דזימנין דהוי סכך עליון להדי התחתון וקא מצטרף סכך פסול דמשום דלא משתמש בעליונה לא דייק ביה קמ"ל דלא גזרו וזהו העיקר : ב] וכן השמיט הרי"ף ז"ל כו' היתה גבוהה כו'. א"א הלכות שאינן צריכות הן שהרי דופן עקומה שתים היא ושתים כהלכתן שנוים פיה

כמבוי כשרה פירוש דופן מכאן ודופן מכאן והיא מפולשת כמו מבוי המפולש כשרה ואותו טפח מעמידו לכל רוח (א) שירצה אמר רבי סימון אמר רבי יהושע בן לוי עושה פס ארבעה ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן מאי שנא התם דסגי ליה בטפח שוחק ומאי שנא בסוכה העשויה כמבוי דבעינן פס ארבעה ומשהו התם דאיכא שתי דפנות דעריבן סגי ליה בטפח שוחק הכא דליכא שתי דפנות דעריבן אי איכא פס ד' ומשהו אין ואי לא לא אמר רבא ואינה ניתרת אלא בצורת פתח ואיכא דאמרי אמר רבא וניתרת נמי בצורת פתח ואיכא דאמרי אמר רבא °וצריכה נמי צורת פתח פירוש אם היתה הסוכה בשתי דפנות להך לישנא דאמרת א אינה ניתרת אלא בצורת פתח לא איכפת לן בטפח בין (א) ישנו בין אינו ולהך לישנא דאמרת וניתרת נמי בצורת פתח ניתרת באחד מהם או בצורת פתח או בטפח שוחק ולהך לישנא דאמרת וצריכה נמי צורת פתח אינה ניתרת אלא בשניהם בצורת פתח וטפח שוחק והלכתא צריכה ב צורת פתח וטפח שוחק דאמרינן רב אשי אשכחיה לרב כהנא דעביד ליה טפח שוחק באמצע ועביד לה צורת פתח אמר ליה לא סבר לה מר להא דרבא דאמר וניתרת נמי בצורת פתח א"ל אנא כאידך לישנא ס"ל דאמר וצריכה נמי צורת

כמבוי. מפולש שתי הדפנות זו כנגד זו : כשרה. דסבירא ליה דכהאי גוונא נמי מיקרו כהלכתן : ואותו טפח מעמידו לכל רוח שירצה. סמוך לאחד מאלו שתי הדפנות כמין ג"ם : עושה פס ארבעה ומשהו דופן גמור של ארבעה טפחים ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן. אצל המקצוע ועל ידי לבוד איכא שבעה טפחים שהוא כדי הכשר סוכה קטנה : התם דאיכא שתי דפנות. כהלכתן כמין גם דאין נראות מפולשות כי הנך : **ואמר** רבא ואינה ניתרת אלא בצורת פתח. כתב רש"י ז"ל בעירובין (דף יא:) אמרינן היכי דמי צורת פתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן והכא קאמר רבא דטפח שאמרנו בברייתא שהוא מתיר בדופן שלישית אינו מתיר אלא אם כן עשאו לאותו טפח צורת פתח על פני כל הדופן (ה) כיצד קנה של חצי טפח אצל היוצא וקנה של חצי טפח במקצוע כנגדו וקנה על גביהן מזה לזה דהוה ליה כאילו כל הדופן סתום דפתח שיש לו צורת פתח סתימה מעליא היא בפרקא קמא דעירובין וזהו טפח שאמרו חכמים ומדבריו ז"ל נ"ל שאין צורת הפתח מתיר בשתי דפנות של סוכה אע"פ שהוא מתיר לשבת ולכלאים כדאיתא פ"ק דעירובין (שם) שאם אתה אומר כן להוי ליסנא קמא דרבא מאי קולא דדופן שלישית דאמרי' בה אפי' טפח כיון שיש בה צורת הפתח על פני כולה אי הכי אפילו בשתי דפנות הוא מתיר אם אתה אומר דדופן סוכה כדופן שבת לענין צורת פתח וללישנא בתרא דרבא נמי דאמר וצריכה נמי צורת פתח כלומר שצריכה לה טפח שוחק בפחות מג' וצורת פתח של *ארבעה אם איתא דצורת פתח מתיר בכל דפנות הסוכה דהוא ליה כסתום כדאמרינן לענין שבת וכלאים מאי קולא דדופן שלישית הרי לבוד וצורת פתח בכל הדפנות הן מתירין אלא ודאי אין צורת פתח מתיר ומשלים שיעור דופן בסוכה אלא בדופן שלישית בלבד דמחמרינן בהא בסוכה משבת כשם שהחמירו בה לענין עמוד גבוה י' דבעינן מחיצות הניכרות כדאמרינן לעיל [דף ד:] אע"ג דלא אמרינן הכי לענין שבת וכשם שהחמירו בצורת פתח עצמו של דופן שלישית להך ליסנא קמא דרבא דבפ"ק דעירובין (שם) לא יהבינן שיעורא לקנה של צורת פתח אלא אפילו קנה של משהו מכאן וקנה של משהו מכאן וקנה על גביהן סגי [וא"צ טפח] והוא שתהא בריאה לעמוד בה דלת של קשין וחשבינן ליה התם כסתום בין לענין שבת בין לכלאים ורבא בעי הכא כליסנא קמא חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן ולפי זה צריך ליזהר שלא יהא בכל קרנות הסוכה פתחים דכיון דבעינן שתי דפנות דעריבן ובסוכה העשויה כמבוי נמי ע"י פס ארבעה הא איכא שתי דפנות דעריבן וכבר כתבנו דאין צורת פתח מועיל לסוכה משום דופן אע"פ שמועיל לשבת וכלאים ונמצא שכשיש פתחים בד' דפנותיה ליכא שתי דפנות דעריבן וכ"כ ממ"ש הרב אלברצלוני ז"ל בספר העתים ובשם גאון שאין צורת פתח מועיל להשלים שיעור דופן בשתי דפנות הסוכה ובר מן דין צריך ליזהר לפי פירוש הרב אלפסי ז"ל בההיא דאמרינן בפ"ק דעירובין [דף יא.] צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום אע"פ שאין פירושו מחוור כמו שאכתוב בסמוך בס"ד : **להך** ליסנא דאמרת אינה ניתרת אלא בצורת פתח לא איכפת לן בטפח בין ישנו בין אינו. פירוש לא איכפת לן אי הוי טפח שוחק או לא אבל לא סגי בלא טפח דהא תניא בברייתא ושלישית אפי' טפח והיכי לפלוג [עלה רבא] : אמר ליה אנא כאידך ליסנא סבירא לי דאמר וצריכה נמי צורת פתח. הלכך בעינן טפח שוחק שיעמידנו בפחות משלשה דמאן דבעי טפח שוחק הכי מוקים ליה ובעינן נמי צורת פתח מיהו איכא מ"ד דדוקא בשתים כהלכתן דסגי ליה בטפח שוחק הוא דבעינן צורת פתח אבל בסוכה העשויה כמבוי כיון דבעינן בה פס ד' דופן גמור הוא (ו) ותו לא בעינן בה צורת פתח וכי תימא א"כ היכי מפסקינן בינייהו בסוכה העשויה כמבוי היינו טעמא משום דמעיקרא סלקינן וטרינן בטפח דבשתי דפנות דעריבן היכי עביד ליה ובתר הכי סלקינן וטרינן בסוכה העשויה כמבוי אי סגי בה מאי דסגי בסוכה שיש בה שתים כהלכתן ואיפליגי בה ובתר הכי אמר דלסוכה הניתרת בטפח ולפום פלוגתייהו דהנך אמוראי בעינן נמי צורת פתח ומינה לדידן דקי"ל בסוכה העשויה כמבוי דלא סגי בטפח שוחק אלא בפס ארבעה דלא בעי צורת פתח אלא בשתי דפנות כהלכתן דסגי בטפח שוחק אבל בעשויה כמבוי דבעיא פס ד' לא אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהלכות סוכה דלסוכה העשויה כמבוי נמי בעינן צורת פתח ומיהו כל היכא דעביד [שלש] דפנות של שבעה טפחים תו לא בעי צורת פתח שאין צורת פתח חיוב בסוכה : **גרסי'** בפ"ק דעירובין (שם) אמר רב חסדא צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום ופירש הרב אלפסי ז"ל משמיה דגאון כגון שעשאו בצדו של כותל דהוה ליה פתחא בקרן זוית ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי היינו כאוכל משתי רוחות אבל מרוח אחת לא ועוד דכי אמרינן הכי הני מילי שלא נדון הפרצה כפתח אבל כשעשאה צורת פתח ממש משמע דאפי' בקרן זוית מהני וכן כתב הראב"ד ז"ל לפיכך נראה עיקרן של דברים כדברי רש"י ז"ל דמן הצד היינו שקשר הקנה שעל גביהן בצד הקנים שמכאן ומכאן ובכי האי גוונא לא עשה ולא כלום משום דלא מיקרי פתח אלא כשהמשקוף על שתי המזוזות וכל היכא שאין שם פתיחה תחת המשקוף לא ולפיכך צריך ליזהר בסוכה היכא דבעיא צורת פתח שלא לעשות צורת פתח כענין זה וכמו שנוהגין לקשור הקנה שעל גביהן בקנים שמכאן ומכאן :

רש"י

לדופן ויהיה הדופן ד' טפחים ומשך סוכה שבעה והוי רובא של דופן עשוי : מבוי המפולש. ששתי הדפנות זו כנגד זו : כשירה. דהאי נמי קרוי כהלכתן : לכל רוח שירצה. שהרי יש כאן ארבעה יוצאין (ב) ואיזה יוצא שירצה יעשה : פס. דופן גמור של ארבע טפחים ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן אצל המקצוע וצריך פס ד' דכי אמרת לבוד איכא שבעה טפחים אורך כדי סוכה קטנה : דעבידן כהלכתן. כמין גאם דאין נראות מפולשות כי האי : ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח. בעירובין אמרינן היכי דמי צורת הפתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן והכא קאמר רבא דטפח שאמרנו בברייתא שמתיר בדופן שלישית אינו מתיר אלא א"כ עשו לאותה טפח צורת הפתח על פני כל הדופן (ג) כיצד קנה של חצי טפח אצל היוצא וקנה של חצי טפח במקצוע כנגדו וקנה על גביהן מזה לזה הוה ליה כאילו כל הדופן סתום (ד) ופתח שיש לו צורת הפתח סתימה מעלייתא היא בפ"ק דעירובין [דף ב.] וזהו טפח שאמרו חכמים : וניתרת נמי בצורת הפתח. משמע דטפח שאמרנו היינו כדפי' ר' סימון לעיל עושה סתימת טפח אצל היוצא ואתי רבא למימר דאם עושה צורת הפתח על פני דופן כולה בשני קנים כל שהן וקנה על גביהן קיימא ליה במקום טפח ומכשיר ליה כוותיה דאו האי או האי מכשיר : וצריכה נמי צורת פתח. משמע תרווייהו בעינן טפח אצל היוצא וקנה בזוית שכנגדו וקנה על גביהן מטפח זה לקנה של זוית :

מלחמת ה'

חסדא אפתחא מוכן ובמס' כתובות קרי עליה דאבוה דשמואל שרים עצרו במלין וכף ישימו לפיהם אלמא לא אמרי' משום דלא הוה לה שתיק אלא היכא דמוכחא מלתא אבל מכיון דאשכחן ליה לשמואל משמיה דלוי דאמר מעמידו כנגד היוצא וכן מוכן בי מדרשא ממילא אדחיא קושית דרב כהנא ורב אסי . ור' סימון א"ר יהושע בן לוי דקי"ל כוותייהו אי הוה סבירא להו הכי הוה להו לפרושי ולמימר ומעמידו כנגד ראש תור בפחות מג' סמוך לדופן והתם נמי בפ' המוכר את הבית דאקשו ויקנה כנגד ראש תור (כ) דלא קי"ל כוותייהו מסוגיא דשמעתא דאתיא כרב וכן פסק שם רבינו הגדול וזהו טעמו בכאן ולא כדברי בעל המאור ז"ל ולא כפירושו בשמועה אלא פי' היוצא הוא סוף הדופן הארוך וכנגדו הוא מעמיד הטפח רחוק מן הכותל האחר (ל) שאם היו שתי דפנות מזרח ודרום ובא להעמיד הטפח במערב מרחיקו מן הדרום ומושכו כלפי צפון עד כנגד סוף דופן מזרחי שנמצא דופן מזרחי הארוך סופו כלפי צפון וסוף הטפח מכוונין זה כנגד זה שאם יעמידנו סמוך לדופן דרומי ונמצא ארוך כנגד קצר לדעת רב לא היה אותו טפח שהוא הקצר מתיר אלא כנגדו ואזדא לטעמיה דאמר התם לא קנה ארוך אלא כנגד קצר ורב כהנא ורב אסי אקשו ליה ויעמידנו כנגד ראש תור ויתיר כנגד ראש תור במשך שתי הדפנות ואינהו נמי אזלי לטעמייהו דאמרי' התם ויקנה כנגד ראש תור ונדחו דבריהם שאין מעמיד באלכסון ועמדו דברי רב עד שבא ר' סימון והלך ואמר שמעמידו בפחות מג' סמוך לדופן ומתיר כל משך הארוך מאחר שיש בקצר משך סוכה קטנה עם שני לבודין דאתיא הלכתא וגרעיתיה לשלישית ואוקימתא אהכי וזהו הפי' הנכון וכן פירשו רבינו שרירא ורבינו האי גאונים ז"ל וכך מצאתי בירושלמי נוסחאות מדוקדקות רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל שמואל אמר אפי' תימא כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצאה כהנא ואיסי עלון והוו קומי רב בסדא דשמואל ר"י בן פזי בשם ר' יהושע בן לוי והוא שתהא נתונה בתוך ג' כלתיים ופירושו ברור דרב סבר צריך להרחיק אותה של טפח מן הכותל שבצדו כדי שיהא עומד כנגד סוף הכותל שכנגדו הוא יוצא ושמואל סבר אפי' הוא כנוס ממנו הרבה והוא סמוך לכותל שבצדו רואין אותו כאילו הוא נמשך ויוצא לתוך כנגד כל אורך הארוך שכנגדו ור' יהושע בן לוי כטעמיה בגמ' דילן ומכאן למדנו מפורש מהו מחלוקתם ומהו כנגד היוצא אבל שיטתו של שמואל מהלכת עם הגמ' שלנו משמיה דלוי וכן דרכן תדיר במליפין כזה בכל מקום

המאור הקטן

פי' רבינו שלמה ז"ל ויש מן הגאונים ז"ל מי שפי' בחילוף לומר שזה שאמרנו בו כנגד ג] היוצא הוא כנגד ראש תור וזה שאנו אומרים בו כנגד ראש תור הוא כנגד היוצא ויש מי שסמך על דרב כהנא ורב אסי לומר שהלכה כמותם ומפרש דברי רבא בצורת פתח בדופן של רב כהנא ורב אסי ולא נראה לנו כן ובזה נראין דברי הרי"ף ז"ל שלא הזכיר כלל דברי רב ולא דברי רב כהנא ורב אסי וסמך לו על ר' סימון א"ר יהושע בן לוי והכי מסתברא מעובדא דרב אשי דאשכחיה לרב כהנא דעביד ליה טפח שוחק ועביד ליה צורת פתח ולא תמצא בכל השמועה כולה טפח שוחק אלא בדברי ריב"ל בלבד ובסוכה העשויה כמין (ח) גומא היה מעשה זה של רב כהנא ולא בסוכה העשייה כמבוי וכיון דקי"ל בכל מקום מעשה רב עדיפא דריב"ל וכוותיה קי"ל בין סוכה העשויה כמין גומא ובין סוכה העשויה כמבוי ובסוכה העשויה כמין גומא צריכה טפח שוחק וצריכה נמי צורת פתח באותו דופן שלישית סמוך לטפח כמעשה דרב כהנא ובדופן רביעית לא צריכא ולא מידי וכל מה שתמצא בענין זה בדברי הגאונים ובפירושיהן חוץ מזה אל תסמוך בהם כי יש דברים הרבה מרבים הבל וג' לשונות האמורות בגמ' משמית דרבא פירש בהן ה"ר (ט) שמואל ז"ל ג' פירושין לומר ששלשתן חלוקות זו מזו כי הלשון הראשון שאמר אינה ניתרת אלא בצורת פתח כלומר חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן וקנה על גביהן כצורת פתח באותו טפח עצמו בדופן שלישית והלשון שאמר וניתרת נמי בצורת פתח כלומר או טפח או צורת פתח בדופן שלישית והלשון שאמר וצריכה נמי צורת פתח כלומר טפח שלם בראש היוצא וסומך לו צורת פתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן ובעל ספר הערוך פי' (י) כי ב' לשונות של רבא האחרונות פי' הם ללשון הראשון מ"מ אלישנא בתרא סמכינן וכוותיה עבדינן ממעשה דרב כהנא והא דאמר רבא וכן לשבת מינו דהויא דופן לסוכה הויא דופן לשבת של החג דאמרי' מינו אפי' מקילתא לחמירתא הלכה היא ואע"פ שלא הזכירה הרי"ף ז"ל :

השגות הראב"ד

היא דלא כרבינו יעקב: ג] היוצא הוא כנגד ראש תור וזהו שאנו אומרים בו כנגד ראש תור הוא כנגד היוצא : א"א בירושלמי מוכיח כנגד היוצא דאמר רב סמוך לכותל קאמר מעתה כנגד ראש תור הוא רחוק מן הכותל אלא שהלשון מעורבב בירושל' והכי איתא ליסנא התם אותה של טפח צריך שתהא משוכה מן הכותל טפח ושמואל אמר אפילו כנוסה כמה כאלו היא יוצאה ואמרי' התם דרב כהנא ורב אסי קיימי כשמואל ואין הלשון הזה נכון בעיני על זה הדרך :

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל ומה שכתב האלפסי להך לישנא דאמרת אינה ניתרת אלא בצורת הפתח לא איכפת לן בטפח שוחק בין ישנו בין אינו יש לומר בין ישנו במקום א' בין אינו במקום א' אלא הלוך לשנים לעשות ממנו צורת הפתח אבל לא מצית למימר דלית ליה כלל וסגי בצורת הפתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן כמו בשבת וכלאים דא"כ למה הוזכר טפח בברייתא וסוכה העשויה כמבוי הוה מסתברא למימר כיון שצריך בדופן השלישי פס ארבעה ומשהו ויש בו הכשר סוכה כשאתה מעמידו בפחות מג' סמוך לדופן א"צ צורת הפתח ויש שפסקו כן וי"א מדקאמר תלמודא מ"ש הכא דסגי ליה בטפח שוחק ומ"ש התם וכו' ומשני תלמודא הכא דאיכא שתי דפנות דעריבן סגי בטפח שוחק וכו' אלמא יתרון התיקון במחיצות גרועות דלא עריבן משוי אותו למחיצות טובות להתיר כתיקון גרוע ובקולים הם לענין צורת הפתח וסברא הראשונה יותר חזקה וכדיאה אלא שהרב אלפסי ז"ל אית ליה סברא אחרונה כמו שאפרש וצריכין אנו לילך אחריו וכן כתב הרמב"ם שתים כהלכתן ושלישית וכו' : ב אם (ז) עשוי' כמבוי מפולש עושה פס ד' ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן ונותן קנה מהפס על הדופן האחד ואם השנים כהלכתן ועשה בשלישית אפי' יש בשתי המחיצות פתחים הרבה שאין בהם צורת פתח שכשתערך כל הפרוץ יהיה מרובה על העומד כשרה ובלבד שלא יהיה בה פרצה יתירה על י' אמות ואם יש בהן צורת פתח אפי' ביתר מי' כשרה ומיי' כתב אפי' יש לה צורת פתח אם יש בה פרצה יותר מי' פסולה אא"כ עומד מרובה על הפרוץ ולא נסירא להרא"ש : לשון ריא"ז היו שתי הדפנות זו כנגד זו ודומין למבוי מפולש שעושה

הגהות הב"ח

(א) שירצה ר' סימון אמר משום ריב"ל כו' כצ"ל : (ב) ואיזהו כצ"ל : (ג) נ"ב ...ילו : (ד) נ"ל דפתח : (ה) נ"ב כולו : (ו) על תי' ותו גרסינן : (ז) נ"ב לשון הטור בסי' תר"ל"ת : (ח) נ"ל גא"ם וכן לקמן : (ט) נ"ל שלמה : (י) נ"ל בו ב' לשונות : (כ) נ"ל לא : (ל) נ"ב כזה : מזרח ה

שיטת ריב"ב

[illegible]

הגהות חוות יאיר

(א) [illegible]

גרסי' בגמרא [דף ז:] אמר (ה) רבא וכן לשבת מגו דהויא דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת. פי' אע"ג דלענין שבת לשוויה רה"י בעינן ג' מחיצות גמורות בשבת של סוכה מותר לסמוך על מחיצות שבסוכה אם עשאה ברה"ר סמוך לפתחו להכניס ולהוציא הימנה [א] [לביתו] בכולה ואע"ג דבשאר שבתות לא משתרי אלא בשאר מחיצות שאינן של סוכה אפ"ה לשבת של סוכה שריא דמגו דמהני לענין סוכה לאכול ולישן בתוכה מהני נמי לשבת דסוכה לענין שבת שיהא מותר לטלטל בכולה וכי תימא וכיון דאסיקנא דדופן שלישית טפח בפחות משלשה וצורת פתח נמי מהני אמאי איצטריכי' מיגו לענין איסורא דאורייתא הא דופן מעליא היא נמי לענין שבת וליכא מאן דאמר דלא סגי לענין שבת בג' מחיצות מדאורייתא לאו קושיא היא דאיכא גווני טובא דסגי בסוכה ולא סגי בשבת אפילו לדאורייתא כגון פרוץ מרובה על העומד דשרי בסוכה ולא סגי בשבת כדאיתא בגמ' דוק ותשכח וכגון שדופן מזרחית ארוכה הרבה שהיא מותרת בסוכה כנגד כל ארכה כדאמרינן בסוף פרקין בגמרא [דף יט.] שפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ובשבת אינה מותרת אלא כנגד הקצר בהני גווני צריכין מגו אפי' לדאורייתא ומדרבנן ודאי פשיטא דלא סגי בלא מגו דהא בעירובין (ו) *סגי בדופן רביעית או פס ארבעה בחצר או לחי או קורה במבוי כדאיתא בעירובין והרב אלפסי ז"ל לא כתבה להא דרבא בהלכות ולפיכך דחקו לומר דהא דרבא ליתא אלא שעשויה רשות היחיד לחייב הזורק לתוכו אבל לא שיהא מותר לטלטל בכולה ואינו נראה אלא שראוי להחמיר לענין מעשה: **ואמר** (ז) רבא סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשרה. כלומר דמיגו דהויא דופן לענין שבת הוי דופן לענין סוכה ומתוך סוגיית הגמרא נראה דלאו במבוי (שאינו) מפולש עסקינן כמו שכתבתי בחדושי *דאי (*לאו) הכי קשיא כיון שיש בה שלש מחיצות למה לן לאכשורה משום מגו דלחי המתיר בשבת ותירצו בזה כגון שסיכך כלפי חוץ רחוק מדופן האמצעי והאי מיגו צ"ל דהכי אמרינן ליה דכיון דהאי לחי מהני להתיר המבוי בלא מחיצה שלישית מדאורייתא (לרבא) [לרבה] דאמר לחי משום מחיצה כדאיתא בפ"ק דעירובין (דף יב:) מהני נמי להכשיר סוכה זו מדאורייתא (ח) כיון דהאי לחי נמי מהני להתיר מבוי זה מדרבנן שאע"פ שיש לו שלש מחיצות אפ"ה צריך הוא להכשירו של לחי מדרבנן נמי שרי לסוכה משום מיגו דידיה אפי' מדרבנן ואם לא על דרך זה איני רואה כאן מיגו כלל ואע"ג (ט) דרבא לטעמיה אזיל דס"ל לחי משום מחיצה מהני וכדכתיבנא הביאה הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו משום דמשמע דקי"ל הכי דהא בפלוגתא דלחי העומד מאליו בפ"ק דעירובין [דף טו.] אמרינן אביי לטעמיה דאמר לחי משום מחיצה ופסק הרב אלפסי ז"ל כאביי דאמר לחי העומד מאליו הוי לחי משום דס"ל ז"ל דהיינו למ"ד ביע"ל קג"ס. אבל יש לתמוה עליו שלא פי' דלא שרינן הכי אלא בסוכה בשבת אבל בחול לא כיון דלא משתרי אלא משום מיגו והכי מוכח בגמרא ולפיכך דחקו בסוגיית הגמרא לומר דאפילו בחול משתרי כמו שכתבתי בחדושי ואינו מחוור ומוכח בגמרא שהעושה סוכתו בכה"ג כיון שאינה מפולשת לגמרי כמו העושה סוכתו (י) במבוי באמצע החצר רחוק מדפנות החצר ניתרת בטפח שוחק פחות מג' סמוך לדופן כאם שניתרת בו סוכה דאית ליה שתי דפנות דעריבן ולא הצריכו פס ארבעה אלא בסוכה שהיא מפולשת ואין דופן אמצעי כנגדה ומקשו הכא אמאי אמרינן מיגו כה"ג לקולא נימא איפכא לחומרא דבקמייתא (כ) דרבא נימא מיגו דלא הויא דופן לענין שבת לא הויא דופן לסוכה ובבתרייתא (ל) דרבא נימא מיגו דלא הויא דופן לסוכה לא הוי דופן לשבת ודחקו בקושיא זו לומר דלא שרינן משום מיגו אלא אסורא דרבנן ולאוקומי אדינא דאורייתא ואין זה כלום שכבר הוכחתי בחדושי דאפילו מאי דאסור מדאורייתא שרינן משום מיגו אלא כך אני אומר שכיון שהתורה פירשה מחיצותיה של סוכה ואי אפשר לשבעת ימי סוכה בלא שבת ודאי לא באה להכשירה לששה ימים בלבד והז' שלה תהא צריכה הכשר יותר שאין מדרכה של תורה שתתן הכשר שאינו מספיק לכל זמן שאע"פ שבשבת שלה אינה צריכה הכשר גדול כ"כ [כמו בחול] שהרי סכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשר אין בכך כלום שמ"מ הכשר שפירשה בה תורה לכל ימיה הוא מספיק וכיון שאי אפשר למחיצה שתתיר להלאן מיגו דהויא דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת ומעתה אפי' בסוכה שאסור לטלטל בה מדאורייתא כגון שפרוץ שלה מרובה על העומד או שאחת ממחיצותיה ארוכה הרבה וניתרת כולה משום פסל היוצא מן הסוכה כדאיתא בגמרא בסוף פ"ק אע"פ שלענין שבת אסור לטלטל מדאורייתא להלן מן הדופן הקצר בשבת דעלמא אפילו הכי בשבת דסוכה שרי משום מיגו וממילא שמעינן דמיגו לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן ומש"ה אמרינן דסכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשירה: **ואמר** (מ) רבא סיכך ע"ג פסי ביראות כשרה. שהתירו לעולי רגלים לעשות ד' פסין על הבורות שבדרכים כדי שיהא מה שבתוך הפסים רה"י ויהא מותר לשאוב מן הבור שהוא רה"י ולהניח על שפתו ומעמיד ד' פסין גבוהין עשרה בד' רוחות סביב הבור עושה כל אחד מהלה לב' רוחות שרוחב כל פס ופס שני אמות כמין ג"ם אמה לכאן ואמה לכאן ובפ' עושין פסין פירשו כמה ריוח יהא ביניהן ויהא מותר למלאות מן הבור ולהניח על שפתו: דאיכא שם ארבע מחיצות. דאע"ג דלאו מחיצות מעלייתא נינהו שמא דד' מחיצות מיהא איכא: **וחלקו** על הרב אלפסי ז"ל שהביאה בהלכות שכיון שלא התירו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד כדאיתא בפרק עושין פסין [דף כ:] האידנא ליכא מיגו ונראה שהרב אלפסי ז"ל סובר שעל גבי פסי ביראות לאו דוקא אלא אפילו כעין פסי ביראות התירו דכיון דמדינא פסי ביראות רה"י גמורה אלא שאסור לטלטל בה מדבריהם וגבי עולי רגלים העמידו דבריהם על דין תורה כדי שלא ימנעו לעלות לרגל ה"נ אוקמא אדין תורה כדי שיהא ספוק ביד כל אדם לזכות במצוה זו ואין זה מחוור אלא דה"ה סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי וע"ג פסי ביראות לא שייכי [אהדדי] כלל ובגמרא (לא) מצרכינן להו ואי אפשר אא"כ נדחוק בזה: ושחמתה מרובה פסולה רבי יאשיה אומר אף מחמת דפנות. דס"ל דסוכה דירת קבע בעינן ולפיכך צריך שיהא הדופן עבה: **אמר** אביי רבי ורבי יאשיה וכו' כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן. כל היכא דאמרי' רבי פלוני ופלוני אמרו דבר אחד הם שוים בדבריהם לגמרי וכל אחד מודה לדברי חבירו ויש מי שאומר דכי האי גוונא לא חשיבא שיטה ואפשר דהויא הלכתא כוותייהו אבל כל היכא דאמרי' רבי פלוני ורבי פלוני כולהו סבירא להו כי הכא הויא שיטה שהיא קבלה ביד הגאונים ז"ל דלית הלכתא כחד מינייהו מפני שאע"פ שהולכים בשיטה אחת אין כל דבריהם שוין ואין מודין זה לזה כי הא דשמעתין דאמרי' כולהו ס"ל ופליגי אהדדי דב"ש (נ) בהכשר סוכה בכדי ראשו ורובו ושלחנו [דיו] ורבי בעי ד"א על ד"א ור"ש בעי שלש דפנות ורביעית אפי' טפח ור' יהודה מודה כשהם מתני' דקתני ושאין לה שלש דפנות מדלא פליג עלה כדפליג ברישא והכי נמי משמע כדאמרינן בפרק האשה רבה (דף צג.) (ס) רב הונא כרב ורב כרבי ינאי ור' ינאי כרבי חייא ור' חייא כרבי ורבי כר"מ ור"מ כר' אליעזר בן יעקב וראב"י כר"ע כולהו ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואלו אינם שוין דר' ינאי ור' חייא לא אמרו בפירות שאינן בעולם לגמרי אלא שלא הביאן לו האריס עדיין ור"מ אמרה בכל פירות דקל אע"פ שלא באו לעולם כלל ור"א לא אמר אלא כגון שחת ואגם כדאיתא בפרק האומר בקדושין (דף סב:) ולפי שאין מודין זה לזה ובכל חד מינייהו פליגי רבנן עליה הוי כל חד מינייהו יחיד ובטל במיעוטו ובנין אב שבכולן שממנו למדו הגאונים ז"ל שאין הלכה כשיטה בפ' איזהו נשך (דף סח.) דאמרינן ודילמא רב עילש טובל בניר הוה ואמר ר"נ הלכה

נר מצוה

צורת פתח: א אמר (א) רבא *סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשרה °ואמר (ג) רבא סיכך על ב גבי פסי ביראות כשרה דמיגו דהויא דופן לענין שבת הויא נמי דופן לענין ג סוכה וצריכא דאי אשמעינן מבוי שיש לו לחי דאיכא (א) שתי מחיצות מעליאתא אבל פסי ביראות דליכא שתי מחיצות אימא לא צריכא ואי אשמעינן פסי ביראות דאיכא שם ד' מחיצות אבל מבוי שיש לו לחי דליכא שם ארבע מחיצות אימא לא צריכא: *ושחמתה מרובה מצלתה פסולה: ת"ר חמתה (ג) מחמת סכך ולא מחמת דפנות רבי יאשיה אומר אף מחמת דפנות אמר אביי ר' יאשיה ורבי ור' יהודה ור' שמעון ורבן גמליאל וב"ש ור' אליעזר ואחרים כולהו ס"ל סוכה

תתקפו

רש"י

סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשרה. בשבת ולא בחול דמיגו דהוי דופן לשבת למיהוי רה"י מדאורייתא לחייב הזורק מרה"ר לתוכו ולפטור המכניס והזורק מתוכו לרשות היחיד הוי דופן לענין סוכה: פסי ביראות. בפ"ב דעירובין תנן דהתירו חכמים משום עולי רגלים לעשות לביראות (ד) ברה"ר ד' פסין כעין ליומדין ורואין כאילו יש מחיצה סתומה מזה לזה וממלא הבור מוקף במחיצות וממלאין מתוכו לתוך המחיצות ואם סיכך על גבן כשרה בשבת דסוכה מיהא: דמיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה. ואף על גב דבעינן שתים כהלכתן: פסי ביראות איכא שם ד' מחיצות. שהדיומדין עשוין לארבע רוחות: חמתה מחמת סכך. פוסלת בה ולא מחמת דפנות

שלטי הגבורים

שעושה דופן ג' ביניהם טפח ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לא' מן הדפנות והרי הוא כשהוא והאויר שמאותו טפח עד הדופן האחר שהוא ג' או יותר מג' צריך להתירו בצורת פתח ומז"ה מצריך בסוכה העשויה כמין גאם כענין שכתבנו (ע) בסוכה העשויה כמבוי ומצריך פס ד' ומשהו ומעמידו בפחו' מג' סמוך לדופן ואין שיטת התלמוד כדבריו כמבואר בקונט' הראיות:

א כ' הרא"ש גרסי' בגמ' אמר רבה וכן לשבת מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי נמי מחיצה לענין שבת והרב אלפסי השמיט מימרא זו דרבה וכתב ב' מימרות אחרות דרבה והיינו טעמא משום דפסק דבעי נמי צורת הפתח ומלתא דפשיטא היא כיון דאיכא ג' מחיצות מעלייתא דאמרי' מיגו ואם איתא דסוכה העשויה כמבוי לא בעיא צורת הפתח לא היה לו להשמיט מימרא זו:

ב (פ) נעץ ד' קונדסים באמצע הגג וסיכך על גבן פסולה דלא חשבינן להו כמחיצות ואם נעץ אותן בשפת הגג וסיכך עליהן כתב מיי' דכשרה שרואים מחיצות הבית כאילו עולות למעלה וכ"כ רב שרירא והרי"ץ גיאות אבל רי"ף פסל וכ"כ אבי"ה וס"ר ישעיה ולזה הסכים הרא"ש נראה מדבריו שרבינו סבירא בפסקיו דין נעץ ד' קונדיסין ואולי פסק כך בשמו מפני שהשמיטו כמו שכתבנו לעיל:

לשון ריא"ז

נעץ ד' עמודים על ד' זויות גגו בשפתו וסיכך על גבן פסולה לפי שאין מחיצו' שתחת הגג מועילין לסוכה עד שיהיו ג' דפנו' גבוהים על הגג י' טפחים ונראה בעיני שאם היה עמוד עב ויש בו כדי לרבעו ולחוק כדי רבועו עד שיהו בו ז' טפחים מצד זה וח' טפחים מצד זה עולין משום ב' דפנות וכן אם ראוי לחוק בתוכו עד שיהו שכיבותיו שיעור ג' דפנות עולין לו משום ג' דפנות והיושב בסוכה כנגדן יצא ידי חובתו כמבואר בקונט' הראיות:

ג כ' הרא"ש ואע"ג דלא התירו אלא לעולי רגלים ולעולי רגלים נמי לא התירו אלא לבהמתם אבל אדם מטפס ועולה ומטפס ויורד משום מצות סוכה התירו אף לטלטל בשבת דסוכה וכ"כ רי"ץ גיאות ז"ל דמותר לטלטל בה מידי דהוי אשתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח והאבי"ה ז"ל כתב ואפי' לא ניתקן להתיר ביראות כגון שאין בור כיון דאם היה שם בור היה נידון משום מחיצה ושרי ובתגר אם עשה כיוצא בו רפיא בידי אם היתה כשרה ואית' מרבותינו שנסתפקו בדברים הללו ע"כ:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ד ופ"ה מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרכו ותרל:

הגהות חו"י

(א) עי' תוס' ד"ה סיכך ד"ז:

[נ"ל לא סגי אלא כדופן כו']

נ"ל ואי הכי ד"ה מ"ז

הגהות הב"ח

(א) נ"ל רבה: (ב) נ"ל רבה: (ג) נ"ב מרובה: (ד) שברה"ר: (ה) נ"ל רבה: (ו) נ"ל בעי: (ז) נ"ל רבה: (ח) נ"ל וכיון: (ט) נ"ל דרבה: (י) נ"ל כמבוי: (כ) נ"ל דרבה: (ל) נ"ל דרבה: (מ) נ"ל רבה: (נ) נ"ב בעו: (ס) נ"ב רב [הגה"ס זו צ"ע דנראה כי מסך מלת רבה מפרק האשה. אל רב הונא]: (ע) נ"ל ובסוכה כו' מצריך: (פ) נ"ב לשון הטור בסימן תרל"ח: (צ) נ"ב כדף י"ט ע"ב: (ק) נ"ב כדף י' ע"ב: (ר) נ"ב נמי: (ש) טעמייהו דרבנן כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] באה"י הגי' ולהוציא הימנה ולטלטל בכולה:

המאור הקטן

אמר אביי רבי ור' יאשיה ור' יהודה וכו' כולהו ס"ל סוכה דירת קבע בעינן וכו' כתב עלה הרי"ף ז"ל (הביאו הרא"ש בסי' י' עד אחר שלחנו) אע"ג דכל כה"ג שיטה היא ולית הלכתא כחד מינייהו הכא איכא תרתי מינייהו דהלכתא נינהו וכו' כדכתיבנא בהלכות ודבריו ז"ל אינם נכונים וברורים במקום הזה דקאמר דלאו משום דסברי רבנן סוכה דירת קבע בעינן אלא היינו טעמייהו דפסלי רבנן דקא סברי שיפועי אהלים לאו כאהלים דמי והיא הנותנת א] מה טעם שיפועי אהלים לאו כאהלים דמי משום דבעינן סוכה דירת קבע וכה"ג לאו דירת קבע הוא:

מלחמת ה'

כר"י

ועוד אמר אביי רבי ור' יאשיה ור' יהודה וכו' כולהו ס"ל סוכה דירת קבע בעינן וכו' עד וכה"ג לאו דירת קבע הוא: **אמר** הכותב אילו שתק מי שלא ידע בעלו המחלוקות שזו טעות גדולה היא דהא גבי שבת אמרי' כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפרקה כשאין לה גג משום דשיפועי אהלים לאו כאהלים דמו ואם יש לה גג אסורה כדאיתא בפ' תולין ובמס' עירובין אלמא לא הוי אהל כלל דאי אהל הוא ודאי אסור דבשבת אפי' אהל עראי אסור כדאמרי' הכל מודים שאין עושין אהל עראי לכתחלה ביו"ט ואנ"ל בשבת והרי דברים ק"ו שאפי' לתלות את המשמרת אסור משום אהל עראי ואפי' פרוונקא אכולה כובא כ"ש כילת חתנים שאילו היו שיפועי אהלים כאהלי עראי כלל אין ספק שהיה אסור לנטותה ואסור לפורקה אלא שיפועי אהלים כדופן עקומה זו ולית בהו סכך ואהלים כלל וכן פירש רבינו שלמה ז"ל שם בפ' שמונה תפילין ועוד מסתברא דא"ל (ג) אביי כמאן כר"א וכו' ואמר ליה ברייתא איפכא תניא וכו' ואי ס"ד דהא דאמרי' שפועי אהלים לאו כאהלים דמו הייט משום דבעינן סוכה דירת קבע לכ"ע בין לרבנן בין לר"א אסור לישן בכילת חתנים בסוכה דהכא משום שווי אהלא בעלמא הוא ושפועי אהלים כאהלי עראי דמו ונמצא שאינו ישן בצל סוכה כדאמרי' (ק) התם דלמיפסלה לסוכה כסכסרה כך פסולה הכא דלשוויי אהלא בגליר מהני (ר) הויא אהלא ועוד דהא אתוקמא בשטה לאביי והל"ל דהלכתא כמאן דסבר כאהלים דמו דכל כה"ג לית הלכתא כחד מינייהו כדבעינן למימר קמן אלא ודאי אוריק אביי דעתיה דרב יוסף וה"ק אי סבירא לך טעמיה דר"א משום דבעי' דירת קבע אפי' כר"א לא אתיא אלא אי נמי סבירא לך טעמיה משום דשפועי אהלים לאו כאהלים דמו כלל ולפיכך מותר לישן בכילה שיכי שבקת רבנן ועבדת כר"א תנייה לדעתיה דרביה ואקשי לטעמיה עד דאוקמיה לטעמיה כרבנן ולישנא דגמ' דיקא דקאמר (ש) ורבנן שיפועי אהלים כאהלים דמו מכלל דר"א לאו כאהלים דמי כלל והרי דבר ברור שאין לנו אהלי עראי בכל התורה כאהלי שומאה וכלשון הזה שנינו במס' אהלות כל שפועי אהלים כאהלים למדע שאין הלשון הזה אלא להוציאן מתורת מחיצות מכלל דלר"א דינן כמחיצות ואין שם אהל אל עליהן:

השגות הראב"ד

א] מה טעם שפועי אהלים לאו כאהלים דמי משום דבעינן סוכה דירת קבע וכו': א"א זה שבוש א"כ לימא מכי ורבנן אהל עראי בעינן והא נמי אהל עראי הוא ואנן לא אמרי' אלא כאהלים דמו ואפשר דאהל עראי קאמר מכלל דר"א סבר אפי' כאהל עראי נמי לא הוי שפועי אהלים כאהלים כלומר לית להו תורת גג אלא תורת דפנות עקומות ואין להם גג כלל והלכה כר"א בהא דסכך בעינן וליכא:

כר"י והלכה כר' יוסי והלכה כרשב"ג א"נ שיטה איתמר דאי לא תימא הכי הלכה הלכה למה לי לימא הלכה כרבי יהודה דמיקל בכולהו אלא ש"מ שיטה איתמר והתם נמי לא מודו אהדדי וכל כה"ג מסתמא לית הלכתא כחד מינייהו אלא היכא דפסק תלמודא בהדיא כחד מינייהו או דמוכח הכי ומפיק לה משיטה כי הא דשמעתין דפסק רבא הלכה כב"ש כדאיתא בריש פירקין בגמ' [דף ג.] וקי"ל נמי כרבי אליעזר כמו שכתב האלפסי ז"ל בסמוך וכמו שנפרש בס"ד אבל מסתמא לית הלכתא כחד מינייהו: **רבי** אומר כל סוכה שאין בה ד"א על ד"א פסולה · דס"ל דבעינן דירת קבע חשובה כבית שעשורו ד"א על ד"א ובציר מהכי פטור מן המזוזה ומן המעקה ומכל דיני בית: ר' יהודה מכשיר. דקסבר דירת קבע בעינן וכסברי' דרבא דאוקי בריש פרקין פלוגתייהו דר' יהודה ורבנן בהכי: ר"ש אומר שלש כהלכתן ורביעית אפי' טפח. ומדבעינן ד' דפנות אלמא ס"ל דדירת קבע בעינן:

העושה סוכתו בראש הספינה· מפרש בגמ' בפ' היֹשן דאי אינה יכולה לעמוד אפי' בפני רוח מצויה דיבשה דברי הכל פסולה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה של יבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה דים כ"ע לא פליגי דסוכה מעלייתא היא כי פליגי דיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים ר"ג סבר סוכה דירת קבע בעינן וכיון דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים לאו כלום היא

נר מצוה

א מיי' פ"ו מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרל"ג

סוכה דירת קבע בעינן ר' יאשיה הא דאמרן רבי (*מאי היא) דתניא רבי אומר כל סוכה שאין בה ד"א על ד"א פסולה רבי יהודה דתנן סוכה שהיא גבוהה מכ' אמה פסולה (א) ורבי יהודה מכשיר ור"ש דתניא שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ר"ש אומר ג' כהלכתן ורביעית אפילו טפח ר"ג דתניא העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה ר"ג פוסל ור"ע מכשיר ב"ש דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין ר"א דתנן העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל ר"א פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין אחרים דתניא אחרים אומרים סוכה העשויה כשובך פסול °לפי שאין לה זויות. אע"ג דקיימא לן דכל כי האי גונא שטה היא ולית הלכתא כחד מינייהו הכא איכא תרתי מינייהו דהלכתא נינהו חדא העושה סוכתו כמין צריף דקי"ל *מתני' יחידאה היא וברייתא איפכא תניא רבי אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין ולאו משום דסברי רבנן סוכה דירת קבע בעינן אלא היינו טעמא דפסלי רבנן דסברי שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו ור"א סבר שיפועי אהלים כאהלים דמו ואידך *מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית

בס"י וכן בגמ' ליתא

רש"י

דפנות: בראש הספינה. (א) שהיא גבוה מאד בספינות הים שהן גדולות והרוח באה ועוקרתה: בראש העגלה. דניידה מתחזי כי ערא': כמין צריף · דגגה ודפנותיה באין כא' כעין כורת שאין הגג ניכר לבד והדפנות לבד: או שסמכה לכותל. וראשו אחד מוטה על הכותל וראשו אחר על הארץ דגגה (וראשה) [ודופנה] אחד שאין לה גג ואין נאה לדירה: כשובך · עגולה:

ור"ע סבר סוכה דירת עראי בעינן וכיון דיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה כשרה: **ב"ש** דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין. פי' משום דבגמ' אמרי' בריש פרקין [שם] דפליגי בסוכה קטנה והיינו פחות משבעה טפחים ופליגי בסוכה גדולה וחסורי מחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בש"א לא יצא וב"ה אומרים יצא (ב) ואינה מחזקת נמי כדי ראשו ורובו ושולחנו ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין וטעמא דב"ש בסוכה קטנה משום דלאו ראויה לדירה היא ומינה נפקי ליה לאביי דסברי ב"ש דסוכה דירת קבע בעינן: **כמין** צריף. שרחבה למטה ומשפעת למעלה משני צדדין עד שאין לה גג למעלה כלל: או שסמכה לכותל. שסמך שפת הדופן למעלה לכותל וכמלא שאין לה גג: ר"א פוסל מפני שאין לה גג והיינו נאה לדירה: לפי שאין לה זויות. ואין דרך דירת קבע בכך דקי"ל דמתני' יחידאה היא וברייתא איפכא תניא הכי איתא בגמרא בסוף פרקין: **וכתב** הרב אלפסי ז"ל ולאו דסברי רבנן סוכה דירת קבע בעינן אלא היינו טעמא דפסלי רבנן דסברי שפועי אהלים לאו כאהלים דמו והשיב עליו הרז"ה ז"ל דחד טעמא הוא והיא הטעות מה טעם שפועי אהלים לאו כאהלים דמו משום דבעינן דירת קבע וכה"ג לאו דירת קבע הוא. וכתב עליו הרמב"ן ז"ל שזו טעות גדולה הוא דהא גבי שבת אמרינן כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפרקה משום דשפועי אהלים לאו כאהלים דמו ואם יש לה גג אסורה כדאיתא בפרק תולין (דף קלח:) ובפ' המוצא תפילין (דף קב.) אלמא לא הוי אהל כלל דאי אהל הוא ודאי אסור דבשבת אפי' אהל עראי אסור כדאמרי' [שבת קלז:] הכל מודים שאין עושין אהל עראי לכתחלה ביו"ט וכ"ש בשבת והרי דברים ק"ו שאפילו לתלות המשמרת אסרו משום אהל עראי ואפילו פרונקא [שם קלט:] אטולי כובא כל שכן כילת חתנים שאלו היו שפועי אהלים כאהל (ג) כלל אין ספק שהיה אסור לנטותה ואסור לפרקה אלא שפועי אהלים כדופן עקומה הוא ולית בהו סכך ואהלים כלל וכך פרש"י שם בפרק המוצא תפילין אלו דבריו ז"ל:

ותמהני עליהם שאם מה שנמצא במקצת נסחאות בפרק המוצא תפילין עלה דההיא דכילת חתנים הוא עיקר הדבר ברור דסוכה העשויה כמין צריף אהל מקריא אלא שאינה קבע דאמרינן התם עלה דההיא ולא אמרן אלא שאין בשפועה טפח אבל יש בשפועה טפח שפועי אהלים כאהלים דמו וכך היא ברוב הנוסחאות וכן פי' רבינו חננאל ז"ל וזו היא גרסתו של רש"י ז"ל ועלה דההיא הוא שכתב רש"י ז"ל שאין כאן אהל כלל אבל כל שיש בשפועה טפח הוי אהל וכבר הקשה רש"י ז"ל איך אפשר שהמטה עומדת בפחות משני טפחים ותירץ כגון שיש כילות קטנות סמוכות ואין בכל אחת טפח וכבר הקשו בתוס' היכי מסקינן התם דשפועי אהלים כאהלים דמו דהא בפ"ק דמכילתין מסקינן דשפועי אהלים לאו כאהלים דמו ותירצו דלענין סוכה לאו כאהלים דמו אבל לענין שבת כאהלים דמו אבל אתה רואה ברור לפי זה דשפועי אהלים לענין שבת אהלים נינהו [והיינו עראי ודכוותיה אמר בסוכה לאו כאהלים דמו] ולא כמו שכתב הרמב"ן ז"ל ואפילו תאמר שאין אותה הגירסא עיקר הרי אני רואה מפורש לפי דברי הרב אלפסי ז"ל דאהל משופע עראי הוא ואסור לנטותו בשבת שהוא ז"ל פירש בפרק תולין [דף קלח.] הא דתני רמי בר יחזקאל טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור בשאין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח ואפ"ה פטור אבל אסור אא"כ כרך עליה חוט או משיחה כדאיתא התם ומדבריו אתה למד שהוא סובר דשפועי אהלים אע"פ שאין בגגן טפח ואין בפחות משלשה סמוך לגגן טפח אהל עראי הוא ופטור אבל אסור ולפי דבריו הא דמנקיט התם אביי ותני כילה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור בשאין בגגה טפח ואין בפחות מג' סמוך לגגה טפח עסקינן ושלא כדברי רש"י ז"ל שפי' שכילת חתנים דוקא הוא שמותר לנטותה ומותר לפרקה לפי שהיא מתוקנת לכך אבל שאר כילות לא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק שני מהלכות שבת שכך כתב כל אהל משופע שאין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח הרי זה אהל עראי והעושה אותו לכתחלה בשבת פטור כילת חתנים שאין בגגה טפח ואין בפחות מג' סמוך לגגה רוחב טפח הואיל והיא מתוקנת לכך מותר לנטותה ומותר לפרקה ומעתה לא טעה הר"ז הלוי ז"ל אבל כך ראוי לומר דאביי סבר דלמאן דמכשיר אהל עראי בסוכה שפועי אהלים נמי מכשיר ולקמן דמסקינן כר' אליעזר סבירא לן דאפילו מאן דבעי דירת עראי שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו לענין סוכה דסכך אמר רחמנא וליכא סכך כ"ל: **ואידך** מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית וכו' אלא טעמא דידהו משום דגזרינן שמא ימשך אחר שלחנו. זה לשון

...כפוסקים דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה דקי"ל כב"ש. וקאמר הרב ז"ל דטעמייהו דב"ש משום דגזרי' שמא ימשך אחר שלחנו הא לית' אלא בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה מאי טעמייהו משום דירת קבע ... שהרי אין לו שלחן בתוך הבית שימשך אחריו ... דבתרתי פליגי ב"ש ... ובסוכה קטנה ... איפסיקא הלכתא בהדיא ... כדרב שמואל בר ... אמר רב הונא הלכה ... שהיא מחזקת ראשו ... ושלחנו והיינו ... סוגיין בכולה מסכתא ... שיעור סוכה קטנה ז' ... טפחים כיצד לב"ש כשרה ... דהיא מחזקת ראשו ... ורובו בלבד ובהא לית ... הלכתא כוותייהו אבל ... בסוכה גדולה קי"ל ... דלא אשכחן מאן ... דדחי לה וב"ש במקום ... ב"ה אינה משנה ... ומסוכה קטנה לסוכה ... גדולה לא גמרי' דהא ... טעמא להוד והא טעמא ... להוד ולא תליא חדא ... בחברתה הלכך הלכה ... כב"ש בסוכה קטנה וכב"ה ... בסוכה גדולה ואע"ג ... דכל הני תנאי טעמייהו ... משום דבעינן סוכה דירת ... קבע איכא מינייהו ... כהלכתא ואיכא מינייהו ... דלא כהלכתא לפי שיש ... לקביעות סוכה דרכים ... רבים וכל חד וחד מהני ... תנאי איכא למימר דלא ... ס"ל דתבריה דלמר אית ... ליה קביעותא בהכי ולמר ... לית ליה קביעותא בהכי ... הלכך מאן דאית לן ראיה ... דהלכתא כוותיה כגון ר"א ... בסוכה כמין צריף וכגון ... ב"ש בסוכה קטנה ואיך ... יחידאי נינהו ולא עבדי' ... כוותייהו כל זה לשון דודי ... ז"ל וכמצאתו לרב ר' יצחק ... בן גיאות ז"ל שפסק ... כב"ש בסוכה קטנה וכב"ה ... בסוכה גדולה אבל מה ... שכתב בסוכה העשויה ... כמין צריף היא הנותנת ... מה טעם שיפועי אהלים ... לאו כאהלים דמו משום ... דבעינן סוכה דירת קבע ... וכי האי גוונא לאו דירת ... קבע היא אע"פ שכך הוא ... פשוטו של דבר יש לפרש ... דברי הרב ז"ל ולומר ... דהיינו טעמא דפסלי ... רבנן דקסברי שיפועי ... אהלים לאו כאהלים דמי ... כלל דדירת עראי מיהו ... בעינן וכי האי גוונא ... לאו דירה היא כלל:

מלחמת ה'

מה שכתב עוד וכן ההיא דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה וכו' עד וקי"ל דבתרתי פליגי . זו אינה תשובה דטעמא דב"ש בסוכה קטנה נמי משום הכי הוא משום שמא יביא שולחן וימשך אחריו וכל שכן הוא דכיון שאין לו מקום בסוכתו להכניס בו שולחנו פסולה שאם נניחו בחוצה לה ימשך אחר שולחנו אפי' ליישן ולשנן ולטייל כה לא לאכול ופתו בידו (ד) פסולה שכל שאינה ראויה לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה והא דפליגי בתרתי גדולה להודיעך כחן דב"ש קטנה להודיעך כחן דב"ה ומיהו תרווייהו משום שמא ימשך ואביי דאוקמה בשיטה סבר דבסוכה קטנה בלחוד פליגי וטעמא משום דירת קבע אבל אנן מכיון דאשכחן דאפי' בסוכה גדולה פליגי ומשום גזירה ממילא אבטילנא לה שיטה דאביי בהא ואם לא פירש רבינו ז"ל כן לא מלינו ידינו ורגלינו בבית ב"ש בסוכה קטנה ואתוקמא בשיטה ומה שהשיב בעל המאור ז"ל דאע"ג דכל הני תנאי טעמייהו סוכה דירת קבע איכא מינייהו כהלכתא ואיכא מינייהו דלא כהלכתא לפי שיש לקביעות וכל חד מהני תנאי איכא למימר דלא ס"ל דתבריה התיר בזה קשר של קיימא המקובל בידינו שבכל מקום שאמרו בתלמוד כולהו סבירא להו אע"פ שאינן כולם שוין לגמרי וכל חד איכא למימר דלא ס"ל דתבריה אפ"ה שיטה מקריא ולית הלכתא כחד מינייהו וכן אמרו בהדיא דגרסי' בפ' קמא דב"ב רב הונא כרב ורב כר' ינאי כר' חייא ור' חייא כרבי ורבי כר"מ ור"מ כר"א בן יעקב ור"א בן יעקב כר"ע כולהו ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם והלא אינן שוין ודרכים רבים להם דהא בפירות שיפנן בעולם לגמרי אלא שלא הביאן לו האחרים עדיין ור"א בן יעקב אמרה בכגון שחת ואגם כדאיתא במס' קדושין ור"מ אמרה בכל פירות דקל ואע"פ שלא באו לעולם כלל וכן בכס... ר"א ורשב"ג ור"מ ור' נתן וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו כל דמזכין אינים איהו וכל תשמישתיה זבין וכני ודאי לאו כל חד מינייהו אית ליה דתבריה דהא לרשב"ג סנטר מכור דמטפי כולי האי דר"מ לא אמר אלא בכגון תשמישי כרם דמנחן בגויה כגון אבני דמשפיאן ור"א לא אמר אלא המוכר בית סתם מכר את הקורה ופריש טעמא לפי שלא נקרא בית סתם אלא על... מינייהו חד דודאי שוי לתבריה לגמרי אלא ר' נתן וסומכוס ואפ"ה אמרו כולהו רבנן דשיטה נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו וכן בפ' ר"ג ביבמות ר"ג ור"ש וכן עזאי ור' נחמיה כולהו סבירא... והתם בהדיא פליגי אהדדי ובנין אב שבכולם שממנה למדו הגאונים ז"ל לומר שאין הלכה כשיטה בפ' איזהו נשך דאמרי' ודלמא רב עילים טובל עמו בגיר הוה ואמר רב נחמן הלכה כר' יהודה... א"ל שיטה איתמר דאי לא תימא הכי הלכה הלכה למה לי [לימא] הלכה כר' יהודה דמיקל בכולהו אלא ש"מ שיטה איתמר והא הכא דלאו כולהו ודאי אית להו דהדדי ור' יהודה מיקל מכולהו וכולה... מקריא שיטה וקבלו הגאונים ז"ל בפירושא שאין הלכה לעולם כחד מינייהו וה"ר שמואל רומרוגי ז"ל כתב שם בבתרא דבכל מקום שאמרו בתלמוד כולהו סבירא להו הכי והכי צריך לפרש שאינן שו... ולפיכך לא אמרו בגמ' דבר אחד ודברים (ה) נראין הם היפך מדברי המאור ז"ל (ו) זה וכ"ש שזה שיטה גמורה שהכל שוין בדינא דדירת קבע בעינן בסוכה וקראי בדירת קבע מיתמעטי ואע"ג דפל... ומר בראשו ורובו ושלחנו וכיוצא בזה הא מלתא אחריתי היא והכרא בעלמא היא דלמר קביעותא בהכי ולמר קביעותא בהכי אבל בדין תורה דסוכה דירת קבע בעינן שוין בן כולם והיא

המאור הקטן

וכן ההיא דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה דקי"ל כב"ש וקאמר הרב ז"ל דטעמייהו דב"ש משום... שמא ימשך אחר שלחנו הא ליתא אלא בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה ודאי טעמי... משום דירת קבע הוא שהרי אין לו שלחן בתוך הבית שימשך אחריו וקי"ל דבתרתי פליגי ב"ש וב"ה ובסוכה קטנה איפסקא הלכתא בהדיא כב"ש כדרב שמואל בר יצחק אמר ר"ה הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו והיינו סוגיין בכולה מסכתא שיעור סוכה קטנה ז' טפחים דאילו לב"ה בכל דהיא מחזקת ראשו ורובו בלבד ובהא ליתא הלכתא כוותייהו אבל בסוכה גדולה קי"ל כב"ה דלא אשכחן מאן דדחי ליה וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ומסוכה קטנה לסוכה גדולה לא גמרינן דהא טעמא לחוד והא טעמא לחוד ולא תליא חדא בחברתה הלכך הלכה כב"ש בסוכה קטנה וכב"ה בסוכה גדולה ואע"ג דכל הני תנאי טעמייהו משום דבעינן סוכה דירת קבע איכא מינייהו כהלכתא ואיכא מינייהו דלא

השגות הראב"ד

א] ומה שכתב בראשו ורובו ושלחנו דהלכה כב"ש לעולם ס"ל דירת קבע בעינן ואפי' גווני ואלא איכא תורת קבע ובהא נקטינן הלכה כדירת קבע וכר' אלמא בגג אלה הם דבריו ותימה הם ודעתם שגישתא ומיחלא לנו בזה ולמה לא המבוארת וכיון שילאנו מדברי אביי דמפיק לדר"א ולב"ש מהלכתא וקי"ל דהלכתא כוותיה ופעמים ... אביי משום דירת עראי ובגמ' מפרש בטעמא אחרינא בהלכתא הלכך לית לן למיחש לדאביי ... בטעמיה אלא לב"ש משום שמא ימשך אחר שלחנו וכל דכן היא מסוכה גדולה וכיון דחד טעמא נינהו וקי"ל כוותיה בתרתי . וכן פסק ר"ח ז"ל ואע"פ שאין הטעם חזק דאיכא למימר סוכה קטנה אי... ספי שמא ימשך אפ"ה כיון דחד טעמא נינהו חדא אורחיה נקטינן בהו והוא האמת . אע"פ שהרב ר' ... גיאות פסק בקטנה כב"ש ובגדולה כב"ה ולא האיר דבריו ואין לנו אלא מה שפסקו הרב ז"ל ו...

הגהות חוות יאיר

(א) נ"ש דאין זה מוכרח דר"י דרי' ס"ל דאין קפידה בין עראי לקבע ועוד לא דמי לאיך דקבע דידהו לכ"ע כשר והו"ק:

הגהות הב"ח

(א) שהוא גבוה כספינות כל"ל: (ב) ואפילו: (ג) נ"ב עראי: (ד) א"נ ולפיכך סיה: (ה) אלו רי"ף: (ו) פי' זה נמחק:

לשון הרב אלפסי ז"ל ואין דבריו מוכרחים אלא אפילו כימא דדוקא בסוכה גדולה הוי טעמא דב"ש שמא ימשך אחר שלחנו ובסוכה קטנה משום דלא חזיא לדירה מצינן למימר שפיר דהלכה כב"ש [ואי] משום דאביי דמוקים להו בשיטה ס"ל דטעמייהו משום דדירת קבע בעינן (ס) כיון דבגמ' בריש פרקין בסוכה קטנה [פסיק] כוותייהו אלמא סבירא לן דאפילו למ"ד סוכה דירת עראי בעינן כל שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו אפילו לדירת עראי לא חזיא ועוד אכתוב מזה בפ' הישן בס"ד: **שתי** סוכות של יוצרים. כך היה דרך של יוצרי כלי חרס בימיהם עושין להם שתי סוכות זו לפנים מזו בפנימית הוא מצניע קדרותיו ובחיצונה עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור: הפנימית אינה סוכה. אם בא לישב בתוכה בחג לשם סוכה אינה סוכה משום דעבידא לדירה והויא לה כבית ואיכא משום תעשה ולא מן העשוי כלומר ולא מדבר העשוי לאוצר ולדירה (אלא) [ולא] לצל כדאמרינן בסמוך והוא שעשויה לצל ולא לאוצר ודירה: וחייבת במזוזה. דהויא לה כבית: החיצונה סוכה. שאינה עשויה אלא לצל: ופטורה מן המזוזה. לר' יהודה דאמר בפ"ק דיומא (דף י:) דסוכת החג בחג חייבת במזוזה משום דס"ל דסוכה דירת קבע בעינן כי אמרינן הכא פטורה מן המזוזה היינו בשאר ימות השנה חוץ מן החג ולרבנן אתיא כפשטה שפטורה מן המזוזה לעולם אפי' בתוך החג משום דדירת עראי הוא וקי"ל כוותיהו: **ותהוי** חיצונה כבית שער לפנימית ותתחייב במזוזה. דקי"ל במנחות (דף לג:) דבית שער חייב במזוזה מדרבנן משום דלא קביעא לא זו ולא זו דבר קבוע ואין הפנימית ראויה להיות לה בית שער: **ואיבא** למידק דהכא משמע דבית שער דקביע חייב במזוזה ותניא נמי התם בפרק הקומץ רבה (דף לג:) בית שער אכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה ואילו בפירקא קמא דיומא (דף יא:) אמרינן יכול שאני מרבה בית שער אכסדרה ומרפסת ת"ל בית מה בית שהוא מיוחד לדירה אף כל שהוא מיוחד לדירה יצאו אלו שאינן מיוחדין לדירה תירץ הר"ז הלוי ז"ל דבית שער דבתים דקביע חייב במזוזה והתם הכי קאמרינן יכול שאני מרבה בית שער של אכסדרה ומרפסת והוא הדין לבית שער של חצר כיון שאינו בית שער למקום דירה שפטור ולא נהירא דאי בית שער של אכסדרה ומרפסת קאמר לא הוה ליה למימר יצאו אלו שאינן מיוחדים לדירה דהא כולי בית שער של אכסדרה ומרפסת חדא מילתא היא והוה ליה למימר יצא זה שאינו מיוחד לדירה ועוד דהא תניא בפ' הקומץ רבה [שם] בית שער אכסדרה ומרפסת חייבין והרב אלפסי ז"ל תירץ דהני דמוכח דבית שער חייב במזוזה בשפתוח לבתים וההיא דיומא דמוכח דבית שער פטור במזוזה בשפתוח לגנה וכיוצא בה ומיהו משמע הפתוח לחצר כפתוח לבתים וחייב כדאמרי' בפ' הקומץ רבה [שם] בית ארזיקי חייב בשתי מזוזות ואמרינן מאי ארזיקי בית שער הפתוח לחצר ובתים פתוחים לבית שער אלמא דבית שער הפתוח לחצר חייב במזוזה דאי אמרי' לא מחייב אלא בפתוח לבתים בית ארזיקי לא הוה מחייב במזוזה באותו פתח שבינו לחצר ומדמחייבינן ליה בשתי מזוזות ש"מ בית שער הפתוח לחצר חייב ובתוס' תירצו והוא הנכון דמדאורייתא אפילו בית שער אכסדרה ומרפסת של בתים וחצירות פטורין כיון שהן עצמן אין מיוחדין לדירה כפשטא דההיא דפרקא קמא דיומא דדוחק הוא לפרש יצאו אלו שאין מיוחדין למקום דירה דברייתא סתמא קתני וכל בית שער אכסדרה ומרפסת במשמע וכי אמרינן הכא ובאידך מתניתא דהתם דבית שער אכסדרה ומרפסת חייבין היינו מדרבנן מפני שפתוחין למקום חיוב מידי דהוה אשערי עיירות ושערי מדינות וכך נראין דברי רש"י ז"ל: **סוכת** גנב"ך. גריעותא דהני משום דלאו בני חיובא נינהו ואפ"ה כשרה ואמרינן בגמ' דמ"מ קתני לאתויי רקב"ש דמתניא באידך ברייתא דתרתי מתניאתא נינהו בגמ' ובכל חדא תנא מ"מ לאתויי גוונא דמיתניא באידך בהדיא: אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל. כלומר שלא תהא עשוי' לדירה ואוצר ולאפוקי האי גוונא הוא דתנא ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה דאילו לענין צל ושאר דיני סכוך פשיטא: סוכת רקב"ש. גריעותא דהני משום דלא קביעי שאין עושין סוכה אלא לשעה: קיילין. שומרי קליעות השטוחות בשדה ליבש: בורגנין. שומרי העיר וכולן ישראלים ותנא מ"מ בהך ברייתא לאתויי גנב"ך דמתניא באידך ברייתא: סוכה ישנה וכו'. עשה

נר מצוה

הבית דקיימא לן *דהלכתא בהא כב"ש ולאו[דף ג.] טעמייהו דב"ש משום דבעינן דירת קבע אלא טעמייהו משום דגזרינן א שמא ימשך אחר ב שולחנו: *א"ר לוי משום ר' מאיר שתי[דף ח:] א סוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית[תתקפט] אינה סוכה וחייבת ב במזוזה והחיצונה סוכה[תתקצ] ופטורה מן המזוזה ותהא החיצונה (א) כבית שער לפנימית ותתחייב במזוזה משום דלא קביעה: ת"ר ג סוכת גנב"ך סימן. סוכת גוים[תתקצא] סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותיים סוכה מכל מקום כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה (א) אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל וכן סוכת רקב"ש סימן. סוכת רועים סוכת קייצים סוכת בורגנין סוכת שומרי פירות (ב) כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה והוא שעשאן לצל: *סוכה [הישנה בית[דף ט.] שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין] מאי טעמייהו

*בס"י ובגמ' ליתא

רש"י

שתי סוכות של יוצרים. כך היה דרך של יוצרי כלי חרס בימיהם עושין לפניהם שתי סוכות זו לפנים מזו בפנימית הוא דר ומצניע קדירותיו ובחיצונה עושה מלאכתו ומוציא קדירותיו למכור: הפנימית אינה סוכה. אם בא לישב בתוכה בחג לשם סוכה (ג) דלא מינכרא מילתא דלשם סוכה הוא דהא כל ימות השנה (ד) התם דייר נמי ורוב תשמישו וסעודתו ושנתו שם: וחייבת במזוזה. לעולם משום דכל דירתו שם: (ה) חיצונה סוכה. ויצא ידי חובתו דאין צריך לסותרה לעשות לשם חג כב"ה ומשום (ו) דהיכירא דמצוה צריך איכא למימר דכולא שתא לאו הכא דייר והשתא דייר איכא היכרא: ופטור מן המזוזה. לעולם דלאו דירה היא שאינה עשויה אלא לצאת ולבא דרך שם ולהכניס שם תגרים: ותיהוי כבית שער. דפנימית דקי"ל במנחות בהקומץ דחייב במזוזה מדרבנן: בית שער. פירק"א בלע"ז שלפני הבית: משום דלא קביעה. לא זו ולא זו דבר קבוע ואין הפנימית ראויה להיות לה בית שער: סוכת נכרים. שעשאוה לדור בה בימות *(הגשמים ובימות) החמה: סוכה מכל מקום. אפי' פחות מאלו כגון רקב"ש (ז) דלקמיה דקאמר שמסוככת יפה דמוכחא מילתא שלצל היתה ולא לצניעותא בעלמא דאע"ג דסוכה לשם חג לא בעינן עשויה לשם סוכה בעינן ולצל הוא דמיקרי סוכה שמסוככת מן החורב: רקב"ש. רועים · קייצים · בורגנין · שומרי פירות · ולקמיה בגמרא מפרש דסוכה דמ"מ דרקב"ש לאיתויי גנב"ך משום דלאו בני חיובא · ומכל מקום דסוכה דגנב"ך לאיתויי רקב"ש משום דלא קביעי כיון דפעמים במקום אחר: רועים. שעושין סוכה בשדה לישב בתוכה מפני השרב ושומרים לצאן: קייצין. שומרי קליעות השטוחין בשדה לייבש: בורגנין · שומרי העיר וכלם ישראלים הן (ח): סוכה ישנה · כדמפרש שעשויה קודם לחג ל' יום

שלטי הגבורים

א הכי פסקו ס"ג ומיי' כרבינו והרי"ץ גיאות וס"ר ישעיה והר"ז הלוי פסקו כיאה ולזה הסכים הרא"ש:

ב כתב הרא"ש ז"ל בסדר רב עמרם פסק בשם מקומות הלכה כב"ש והך דהכא שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו חדא מינייהו ואע"ג דאמר בפ' קמא דברכות אמר רב יוסף עבה כב"ש לא עשה ולא כלום ומייתי ראיה מעובדא דר' יוחנן בן החורני שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ההיא בסוכה גדולה איירי ופליגי בתרתי כדמסיק במעתין ובגדול' הלכה כב"ש [דלא] גזרי' שמא ימשך אחר שלחנו אבל בקטנה הלכה כב"ש כדפסיק הכא וכן משמע הלשון צריכה שתהא מחזקת ומיירי שהוא ושלחנו בתוך הסוכה ולא שייך הכא טעמא דשמא ימשך אלא בשיעור הכשר סוכה קא מיפלגי אבל בסוכה גדולה והוא יושב על פתח הסוכה רחוק מן סדפנות ושלחנו בתוך הבית איכא למיחש שמא יסכח ישיבת הסוכה וימשך אחר שלחנו ובהא הלכתא כב"ה וכ"כ רי"ץ גיאות ז"ל והר"ז הלוי ובעל העיטור אבל הרב אלפסי סבר דחד טעמא לתרווייהו ובשניהן פסק כב"ש וכן כתב הרב ישעיה מטרני ואין דבריו נראין דליתא שתהא מחזקת לא משמע הכי ועוד מדקתני בברייתא' רבי אומר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה וחכ"א אפי' אינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושלחנו כשרה משמע דומיא דארבע אמו' שגם שלחנו בתוך הסוכה ואפ"ה פסל ת"ק דאידך ברייתא אלמא לאו משום שמא ימשך:

עין משפט

א מיי' פ"ה מהלכות סוכה טור א"ח סי' תרלו:

ב מיי' פ"ו מהל' תפילין ומזוזה סמג עשין כג טוי"ד סי' רפו:

ג מיי' פ"ה מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרלה תרלו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מאי כהלכתה: (ב) נ"ב סוכה מ"מ: (ג) נ"ב ואע"ג דלא בעי' סוכה לשם חג דמכשרי' סוכה ישנה במתני' הכא אינ' סוכה דלא וכו': (ד) השנה נמי התם דייר ורוב כו' כצ"ל: (ה) נ"ל החיצונה: (ו) ומשום היכירא דמצוה ליכא למיסר דכיון דכולה כו' והשתא דייר בה איכא היכרא כצ"ל: (ז) דלקמיה: אמר רב חסדא. האי כהלכתא דקאמר היינו שמסוככת יפה דמוכחא מלתא שעשייתה הראשונה לצל היתה כו' כצ"ל: (ח) נ"ב אבל סוכה זו אינה עשויה לשם חג: סוכה לשם חג. לשם מצות המלך: על התגיגה. בם שמים חל עליהן לאסרן עד לאחר הקטרת אימורין דבתר הכי זכי מזלחן גבוה כעבד הנוטל פרס: חג. חגיגה: ואח"כ נ"ל הגיון מתניתין כצ"ל: (ט) נ"ב אבל: (י) נ"ב הוא:

הגהות חוות יאיר

(א) נ"ל מפני שעושה בה מלאכה כל השנה ומשתמש בה רק שאין הלשון משמע כך עי' בר"ן:

שיטת ריב"ב

הפנימית אינה סוכה. וליכא למימר עשאה לשם סוכה דהא אית בה כלי תשמישין וכבית דמיא ומש"ה חייבת במזוזה: חיצונה סוכה. דלא עשאה אלא לצל דכיון דלא אישתמשא בה אינה כבית והויא סוכה ופטורה מן המזוזה: ותהוי חיצונה כבית שער לפנימית ותיתחייב במזוזה. והכיא דאמרי' במס' יומא בפ' ראשון [דף יא:] יכול שאני מרבה אף בית שער אכסדרה ומרפסת ת"ל בית וכו' בית שער של אכסדרה ומרפסת קתני פטור והוא הדין לבית שער של חצר אבל בית שער דבית לעולם חייב במזוזה: משום דלא קביעא. פנימית למהוי חשיבא כולי האי דתהוי לה חיצונה כבית שער אבל להכי קבעה פנימית לחייב עלמה במזוזה: סוכת נשים. שאורגות בה הנשים: והוא שעשאה לצל. דסוכה לצל בעינן: סוכת רועים. שעומדין שם ושומרין בהמותיהן: סוכת קיצין. כשמייבשים תאנים בשדות עושין שם סוכה ויושבין בה כדי לשמרן: סוכת בורגנין. שעושין בסמוך לעיר וכשרואין סולמוס רצין ומכריזין לשם: סוכת שומרי פירות. שהן שומרין את הכרמים ואת הגנות שאסורין

המאור הקטן

דלא כהלכתא לפי שיש לקביעות סוכה דרכים רבים וכל חד וחד מהני תנאי איכא למימר דלא ס"ל דהברייתא דלמר אית ליה קביעותא בהכי ולמר אית ליה קביעותא בהכי תדע דהא בין לרבי בין לב"ש סוכה דירת קבע בעינן ומר אית ליה שיעור סוכה בד' אמות ומר אית ליה בכדי שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו דהיינו ז' טפחים ור"י בסוכה העשויה ככבשן ס"ל דרבי ולא ס"ל דאחרים אלמא לא תלו טעמייהו בהדי הדדי הלכך מאן דאית ליה ראיה דהלכתא כוותיה עבדינן כוותיה כגון ר"א בסוכה כמין צריף וכגון ב"ש בסוכה קטנה ואינך יחידאי נינהו ולא עבדינן כוותייהו:

א] ותהוי חיצונה כבית שער לפנימית ותתחייב במזוזה. ובמס' יומא בפ"א גרסי' יכול שאני מרבה אף בית שער אכסדרה ומרפסת ת"ל בית וכו' וי"ל בית שער של אכסדרה של מרפסת קתני דפטור וה"ה לבית שער של חצר אבל בית שער דבית לעולם חייב במזוזה:

[דף מ' ע"א] וב"ה לית להו הא דרב יהודה אמר רב משום מימרא דשמואל דבסיפא נקט לה והרבה כמותו בתלמוד דנקט רישא משום סיפא תדע דמסיפא מקשי' דקא אמרי' אלמא בעינן טוויה לשמה הכי [נמי] בעי' עשיה לשמה ב] אלמא מדשמואל מקשי' ולא מדרב. והרב שלמה ז"ל כתב בפירושו אלמא לא גרסינן אלא ה"ג מן הסיסין פסולה דבעינן טויה לשמה ורב נמי עשיה לשמה בעינא אלא בהא פליגי רב סבר מן הקוצים ומן הגרדין ומן הנימין כיון שכולן תלויין בבגד ולא נתלו ציצית לאו עשיה לשמה היא אבל מן הסיסין שהן פקעיות כשרה הואיל וכשנתלו בבגד לשום ציצית ניתלו עשיה לשמה היא שהתליה היא עשיה ולא הטויה ושמואל סבר אף הטויה עשיה היא ובעי' לשמה. מכל מקום כולהו ס"ל דבעי' עשיה לשמה ופירוש קוצין וגרדין ונימין לדברי רבינו שלמה כך הוא מן הקוצים חוטין שנתקו בשתי וקושרים אותו ותלויין ראשיהם בבגד לאחר שנארגו וקרי להו קוצין על שם שבולטין כקוצין מן הנימין כגון שתפרו הטלית או שעשו בה אימרא במחט

מהם לרס"י שאלמלא כן היו פטורין דלאו ביתך הוא וכענין הזה שנינו במסכת מס' מעשרות בית שער והאכסדרה ומרפסת מוכחת באמת עוד בברייתא השנויה במזוזה תני בהדיא המזוזה ניתנת על ימין בכניסתו מ

ועוד וב"ה לית לכו הא דרב יהודה וכו' עד והרב אלפסי ז"ל כתב הך ברייתא דליפן זהב בהל' תפילין ולא פסק הלכתא הגדול צריכין לפנים שמאחר שלא פסק הלכה כדברי מי דעתו נוטה לדברי חכמים והוא עצמו פסק כשמואל והיכי והוינן בטעמיה ומסקינן בקראי אליביה דליכא למימר דסוגיין אפי' לרב יהודה אמר רב דאיהו נמי עשיה לשמה בעי דהא עשו להם אחרים אלמא לא בעי עשיה לשמה כלל דנכרי ודאי אדעתא דנפשיה קא עביד ואפי' ישראל עומד על גביו כד עשו להם מעלהם ואילו לרב קרא לועשו להם אחרים איצטריך אלא סוגין לשמואל היא ומסקינן בקראי אליביה שאני התם

מלחמת ה'

אביי. וכבר הסכימו כל הגאונים שהיו מעולם כזו שהיא שיטה וכל כה"ג לית הלכתא כחד מינייהו אלא דלא סבירא לן כאביי כדברי רבינו הגדול ז"ל אלא שיש מתלמידי רבינו מערערים על מה שכתב ז"ל בפ' הישן דהלכה כב"ש בתרווייהו בגדולה ובקטנה ואומרים דאע"ג דקי"ל כב"ש בסוכה קטנה משום דהכית למיגזר שמא ימשך אחר שלחנו מאחר שאין מקום בסוכה שימשוך את שלחנו לו אבל בסוכה גדולה כב"ה קי"ל ולא גזרינן שמא ימשך אחר שלחנו אלא שלחנו הוא מושך לו אבל גדולי הגאונים כך פסקו כדברי רבינו ז"ל ולא חלקו בין גדולה לקטנה שאין הכרעתנו מכרעת במחלוקתו של ב"ש וב"ה הואיל ולא מצינו בגמ' מי שהפריש בין זו לזו אע"פ שנחלקו בשתיהן להודיעך כחן הרי גלו דעתם שאין מפרישין ביניהם ואין לפסול זו ולהכשיר זו אלא או שתיהן פסולות או שתיהן כשרות: ועוד ותיהוי חיצונה כבית שער לפנימית כו' עד לעולם חייב במזוזה: **אמר** הכותב ומה יעשה באותה הברייתא שהקשה רבינו הגדול דקתני בית שער אכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה והא אידי ואידי חד גוונא קתני ועוד דהא התם בפ"ק דיומא קתני בהדיא מה בית מיוחד לדירה יצאו אלו שאינן מיוחדין לדירה ואי בית שער של אכסדרה ושל מרפסת קתני הוה ליה למיתני יצא זה שאינו מיוחד לדירה דהא חדא קתני ולא אתי למעוטי אלא בית שער זה אלא ודאי מיעוטא לאכסדרה ומרפסת גופייהו נמי הוא וכן מיעטו אותן לענין עורכי המלחמה במס' סוטה תדע דהא אמרי' התם במנחות דכל אכסדרה פטורה ואע"פ שיש לה פצימין בר מאכסדרה רומיתא וכודאי מההוא קרא (י) דממעטה אבל רבינו הגדול ז"ל קיים את שתיהן יפה ואמר דכי קתני התם במנחות חייבין במזוזה בשבתים פתוחין לתוכן וכי קתני התם בפ"ק דיומא פטורין בשאין בתים פתוחין לתוכן והוי יודע שלא בא רבינו ז"ל אלא למעט בית שער הפתוח לגנה וכיוצא בו שהוא פתוח למקום פטור אבל פתוח לחצר חייב שלא כדברי בעל המאור ז"ל דגרסי' בפ' הקומץ רבה אמר רחבה א"ר יהודה בית ארזיקי חייב בשתי מזוזות מאי בית ארזיקי בית שער הפתוח לחצר ובתים פתוחים לבית שער ואלמלא אין בית שער הפתוח לחצר חייב במזוזה לא היה זה חייב במזוזה באותו פתח שבינו לחצר מדמחייבינא ליה בשתי מזוזות ש"מ בית שער הפתוח לחצר חייב וכן הדין נותן שהרי שערי חצירות חייבין וכל שפתוח לחצר חייב ואפי' שערי מדינות חייבין מפני שנכנסין לאכסדרה ומרפסת הרי אלו כחצר אם חייבת חייבין אם פטורה פטורין ודינן למעשרות כדינן למזוזה וכן אותה משנה בכניסתו מן השוק לבית שער וביציאתו מן החצר לבית שער ודבר פשוט הוא: פסק הלכתא כמאן כו' עד שמעינן מינה דהלכתא כרשב"ג: **אמר** הכותב וכן היה נראה אלא שדברי רבינו כשמואל והיכי מזכי שטרא לבי תרי ואפשר מפני שסמכו הגאונים ז"ל על שמואל משום דמקשינן מינה הכא בסוכה בעי דהא רב יהודה גופיה אמר משמיה דרב בפ' הקומץ מנין לציצית בנכרי שכשרה שנאמר ועשו להם ציצית על גביו כדמפורש בפ' המביא כתרא והכי נמי איתא בפ' השולח וש"מ דסוגין ודאי כשמואל והיינו נמי דדרשינן שאני התם דאמר קרא גדילים תעשה לך לשם חובך אבל בסוכה דלא כתיב הכי לא בעי' עשיה לשמה וממילא

השגות הראב"ד

א] ותהוי חיצונה כבית שער לפנימית וכו' וי"ל בית שער של אכסדרה וכו': א"א יש בכאן חסרון דעת ואם האכסדרה חייבת שהיא כאנדרונא דבי רב דבית שער שלה תהיה כבית שער דבית. ועוד תימה לא פירש בית שער של חצר והאכסדרה ומרפסת פטורין דודאי הכי הוא אבל בית שער דבית חייב במזוזה. והכי איתא במנחות בפירוש דכל בית שער הפתוחים לתוכו בתים חייב במזוזה:

ב] אלמא מדשמואל קא מקשינן וכו': א"א זה שמחזיק דמשמואל קא מקשה ולא מדרב ונראה לו דרב לא בעי עשיה לשמה כלל ולאו מלתא היא דהא"כ במנחות דמוקים לדרב כת"ק דרשב"ג והא ת"ק בעי כתיבה וכל עשיה אחרת לשמן ובהזמנה להודא פליג דהיינו עיבוד אלא רב נמי עשיה לשמה בעי ומן הסיסין אפשר ליה בטלה התוטין לקרן ובפסיקתן ובקשירתם לשמה דאפי' לשמואל הכי עשייתם נינהו כדאמרי' לקמן והא דאמרי' בכא

עצי סוכה לשם חג דכתיב חג הסוכות לשם מצות המלך . על החגיגה . שלמי חגיגה שם שמים חל עליהן לאסרן עד לאחר הקטרת אמורין דזבו בהו בתר הכי משולחן כעבד הנוטל פרס מרבו ואיכא למידק דהכא משמע דעצי סוכה אסורין מדאורייתא מדרשא דחג הסוכות דבגמרא נוכח דדרשא גמורה היא ולאו אסמכתא בעלמא ואילו בפרק במה מדליקין (דף כב.) משמע דמתסרי משום בזוי מצוה ובפרק כירה (דף מה.) משמע דמתסרי משום מוקצה איכא למימר דתלתא דיני ניהו עצי סוכה גופייהו מתסרי מדאורייתא כל שבעה מדרשא דחג הסוכות כדאיתא בשמעתין אבל ביום שמיני שעבר זמן מצותן לא מיתסרי אלא משום מוקצה דמגו דאיתקצאי לבין השמשות מחמת יום שעבר אתקצאי לכולי יומא והיינו בעצי סוכה אבל נויי סוכה אסרינן כל שבעה משום בזויי מצוה וביום שמיני דמגו דאיתקצאי לבין השמשות מחמת יום שעבר איתקצאי לכולי יומא וכבר כתבתי זה ביו"ט פרק המביא ובשבת פרק כירה : מתני' העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית . דפסולה כדתניא בברייתא בגמ' ואפילו הויא מסוככת כהלכתה שצלתה מרובה מחמתה מעצמה בלא צירוף דאילן אפ"ה פסולה ולישנא דמתני' הכי דאיק דקתני העושה סוכתו דמשמע סוכה כשרה כראוי : וגרסי' עלה בגמ' אמר רבה לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו • פי' וכיון שכן נמצא שכל צל סכך זה מחמת אילן אבל חמתו מרובה מצלתו כשרה ודייקינן לה בגמ' מדקתני כאילו עשאה בתוך הבית מה בית שצלתו מרובה מחמתו אף אילן שצלתו מרובה ופרכינן עלה וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוי והא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר פירוש שאע"פ שהסוכה בעצמה צלתה מרובה מחמתה כמו שכתבתי במשנתנו אפ"ה כיון שצל האילן שהוא פסול עומד למעלה

נר מצוה

[רי"ף]

טעמייהו דבית שמאי אמר קרא °חג הסוכות (ויקרא כג) שבעת ימים לה' עשה סוכה לשם חג ובית הלל ההוא מיבעי להו לכדרב ששת דאמר רב ששת משום רבי עקיבא א מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה' ותניא ר' יהודה (א) אומר מנין שבשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה תלמוד לומר חג הסוכות לה' מה חגיגה לה' אף סוכה לה' : *מתני' ¹העושה סוכתו ב תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית

סוכה

תורה אור

ויקרא כג

רש"י

(ב) דסתם העושה סוכה לאו לשם חג הוא עושה אבל תוך ל' סתמא לחג : וב"ה מכשירין . (ג) ולא בעינן סוכה לשם חג : מתני' כאילו עשאה בתוך הבית. ובתוך הבית פסולה כדאמרי' בגמ' בסוכות תשבו שבעת ימים ולא בסוכה תחת סוכה ולא בסוכה (ד) תחת האילן ולא בסוכה שבתוך הבית

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש וקשה דהכא משמע דעצי סוכה אסורין מדאורייתא ודרשה גמורה היא מדפריך (ה) ב"ש נמי מיבעי ליה להכי ובפ' כירה משמע דלא אסירי אלא מדרבנן דמייתי ראיה מהא דר"ש אית ליה גבי נר מתוך שהוקצה למצותו הוקצה לאיסורו מכלל דהניחא אין נוטלין עצים מן הסוכה ביו"ט ור"ש מתיר ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ובפרק המביא כדי יין מייתי להי דר"ש ואפ"ה משמע בסוף שמעתיה דהתם דלא אסרי אלא מטעם מוקצה דקאמר עצי סוכה דחיילא קדושתא עלייהו אתקצאי לג' ויש לומר דהא דהכא דאסר מדאורייתא היינו בעודה קיימת והא דמשמע התם דלא אסירי אלא מדרבנן היינו אחר שנפלה בטלה מצותו ור"ת תירץ דעצים של סכך סוכה חלה קדושה עלייהו ואסירי מדאורייתא אבל היתר מכדי הכשר סוכה לא מתסרא אלא מדרבנן

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' סוכה ופ"ב מהל' יו"ט סמג עשין מג טור א"ח סי' תקיח תרלח :

ב מיי' פ"ה מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרכו תרכח :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ר"י ב' בתירא אומר : (ב) ר"ב ולא פירש שהוא לשם חג : ב"ש פוסלין כו' כצ"ל : (ג) צ"ל דלא : (ד) צ"ל שתחת : (ה) וב"ש כצ"ל : (ו) נ"ב לשון טור : (ז) אפי' נחסר כצ"ל : (ח) צ"ל הענפים : (ט) שמעת כצ"ל : (י) דהוה כצ"ל : (כ) דהתפילין כצ"ל : (ל) צ"ל ומענין :

והא דאסירי עצי סוכה היינו דוקא הסכך אבל עצי הדפנות משרא שרי דכל מאי דדרשינן מחג הסוכות הייט דוקא בסכך כדלקמן גבי פסולת גורן ויקב ודלא כהרמב"ם ז"ל שכתב עצי סוכה אסורין כל שבעת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סכך ואין ניאותין מהן לדבר אחר כל ימי החג : ב (ו) ואם האילן צלתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו או רואין אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן כשרה ואפי' לא השפיל הענפים למטה לערבן עם סכך הסוכה אבל אם אין הסוכה צלתה מרובה מחמתה אלא ע"י האילן אז צריך שישפיל הענפים ויערבם עם הס' בענין שלא יהיו ניכרים ויהיה הסכך רבה עליהן ומבטלן וזהו לדעת רש"י ז"ל אבל אבי העזרי כתב אפי' אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן והאילן חמתו מרובה מצלתו אם ענפי האילן מכוונין כנגד סכך הכשר פסולה שהרי הצל מן האילן ולא מן הסוכה ל"ש אם האילן קודם ל"ש אם הסוכה קדמה פסולה כיון שענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר אבל אם הענפים כנגד האויר שבין הסכך כשרה הואיל וצל הכשר הוא מרובה מחמתה שאפי' אם יבטל האילן יש שיעור בכשר להכשיר וכ"כ הרמב"ן ומפני זה יש מחמירים שלא לעשות סוכה למטה בבית תחת הגג אע"פ שהסירו הרעפים כיון שנשארים עדיין העצים הדקין אשר הרעפים מונחים עליהם אע"פ שיש אויר גדול בין העצים יותר מכדי העצים וה"ר יחיאל היה נוהג כשהיה עושה סוכה בבית תחת הגג שהסירו הרעפים היה זוקף קנים מן הסכך עד הגג לערב שני הסככים יחד להיות הכל סכך אחד וכ"ל שהוא מותר שאף לדברי הפוסל כי לא ערבם היינו דוקא בסוכה שצלתה מרובה מחמתה מ"מ יש אויר בין סכך הכשר הלכך כשנחשוב הסכך הכשר כנגד האילן כמאן דליתיה מצטרף עם האויר שבה ותהיה חמתה מרובה מצלתה אבל בסוכה שכולה מכוסה ואין בה אויר כלל (ז) ונחשב הכשר שכנגד האילן כמאן דליתיה עדיין נשאר צלתה מרובה מחמתה ושרי וכ"ש ג"כ התיר מטעם אחר שאמר כיון שהסיר הרעפים (ח) והעצים הנשארים אין עליהן דין סכך פסול דתנן תקרה שאין עליה מעזיבה מפקפק או נוטל אחת מבינתים ול"ש אם האילן קודם או סכך קודם דין א' להם אם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מן הסיכוך כשר והוא שיכוונו לשם עשיית סוכה אבל אם לא נענעו לא אמרי' קצילתו זו היא עשייתו : לשון ריא"ז העושה סוכתו תחת האילן פסולה לפי שהאילן מחובר לקרקע וכל המחובר לקרקע פסול לסכך ומז"ה אומר שאע"פ שהיה חמתו מרובה מצלתו אינו בטל האילן ברוב הסכך הכשר שהוא מעורב בו לפי שהמחובר הוא חשוב ואינו דומה לשאר סכך פסול שהוא בטל ברוב סכך כשר ואם נתלשו ענפי האילן ואינן מעורין במקצת עד שיכולין להיות אע"פ שהן פסולין לסכך בטלין ברוב סכך כשר ולטור נראה שלא נמצא חילוק בדבר זה בין תלוש למחובר אלא גם המחובר המועט בטל ברוב סכך הכשר המעורב ולא אמרו באילן שאינו בטל אלא מפני שעומד בפ"ע וסכך כשר עומד למטה ממנו ג"ט או יותר לפיכך אע"פ שהיה האילן חמתו מרובה מצלתו הואיל ואין בין ענף לענף ג"ט הרי הן כולן כלבודין ונעשו כולן כדף של מתכת העומד על גבי סכך כשר שאינה בטלה ברוב שהרי היא עומדת בפני עצמה וכן העושה סוכתו תחת רסיטי ביתו שהן פסולין לסכך מפני שלא הוקבעו לצל אע"פ שהיה האויר שביניהן רבה (ואינן עומדין) עליהן הואיל ואין בין זה לזה ג"ט הרי הן כלבודין וכמחוברין כולן כא' ופוסלין הסכך הכשר שהיה למטה מהן ג"ט והרי הן כמעורבין בסכך הכשר וכן בטלין ברוב הסכך הכשר הואיל ואינן עומדים בפני עצמן והסוכה כשרה*) כמבואר בקונטרס הראיות ושיטת המורה כדברי :

שיטת ריב"ב

*) [הלשון מסובב כאן ועי' בטוא"ח סי' תרכ"ו. וי"ג והסוכה פסולה]

שאסורין כל שבעה . ולא מהני בהו תנאה : מתני' העושה סוכתו תחת האילן כאלו עשאה בתוך הבית . פירשוה בגמ' לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו שכיון שהאילן צלתו מרובה סוכה שעשייה תחתיו פסולה משום סוכה שתחת האילן כדתניא בברייתא בסוכות תשבו ולא בסוכה שתחת האילן אבל אם חמתו של אילן מרובה מצלתו והרבה סכך כשר עליו ותבט ענפי האילן עד שנשרו כל העלין שלו דגלי דעתיה דלא ניחא ליה בצל דידיה כשרה וכן הדין דתנן לקמן הדלה עליה את הגפן וכו' כלומר שהדלה על הדפנות את הגפן ואת הדלעת ואח"כ סיכך על גבן אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה דאוקימנא בגמ' כשזכזן דוקא כשהגפן או הדלעת חמתן מרובה מצלתן אבל אם צלתן מרובה מחמתן פסולה לעולם משום מדרש בסוכות תשבו ולא בסוכה שתחת האילן וכ"ש תחת הסוכה . כללא דמלתא בין בסוכה תחת האילן בין אילן תחת סוכה אם צלהו של האילן מרובה מחמתו פסולה לעולם אע"פ שחבט ענפי האילן ואע"פ שהרבה סכך כשר עליו אבל אם חמתו של [אילן] מרובה מצלתו והרבה סכך כשר עליו וחבטו דגלי דעתיה דלא ניחא ליה בצל דידיה כשרה והאי דאיצטריכי' לחבוט האילן אע"פ שהרבה סכך כשר עליו דאי לא חבטו הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר שמשעה שהוסיף משהו סכך כשר על סוכי האילן נצטרפו זה לזה ונעשית בהן הסוכה צלתה מרובה מחמתן בצירוף סוכי האילן שהן סכך פסול ואע"פ שהוסיף אחר מיכן סכך כשר אינו מועיל שהרי נעשית הסוכה כבר צלתה מרובה מחמתה אבל כשחבט ענפי האילן עד שנשרו כל העלין דגלי דעתיה דלא ניחא בצל דידיה כלל נעשה האילן כעומד בפני עצמו ולא מצטרף לצל סוכה ואם לאחר שהשלים את הסיכוך כהלכתו הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת בין שהדלה אותה על גבי הסיכוך בין שהדלה אותה על הדפנות תחת הסיכוך ואם היתה חמתו של האילן בעצמו מרובה מצלתו אינו פוסל את הסוכה ואע"פ שלא חבטו ואין בזה צירוף סכך פסול כסכך כשר שכבר קדם הכשר את הפסול אם היתה צלתו של האילן מרובה מחמתו אין קדימת הסכך כשר ולא החיבוט מועיל כלום בין שהדלה על הדפנות תחת הסיכוך בין שהדלה על גבי הסיכוך דהויא לה סוכה שתחת האילן ורחמנא פסלה וכ"ש אילן תחת סוכה וכן הא דתנן פירס עליה סדין מפני החמה פסולה סתם שנינו בכל סוכה שבעולם אף כשצלתה מרובה מחמתה דסוכה תחת האילן וסוכה תחת סוכה ותחת הסדין אין קדימתן מועיל כלום כל זה על דעת הרב דודי ז"ל ואין דברי הרב ר' משה ז"ל מחוורים בעניינים כללו :

מלחמת ה'

תפילין נמי כיון דלא מייתרי בהו קרא דהא לא כתיב בהו לך בעשיה כלל לא בעינן עיבוד לשמה דמ"ש מסוכה ואע"ג דהתם אוקימנא כתנאי משום (י) דהוה ס"ל דשמואל לאו משום קרא דגדילים תעשה לך אמרה אלא ה"ה לכל המצות כדקא ס"ד הכא מעיקרא ומיהו לפום מסקנא דהכא הוו יכלי למימר לרב ודאי תנאי היא ושמואל אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן ואע"ג דלא מסיימי התם הכי וכיון דאסיקנא הכא דשאני ציצית משום דרבי בהו רחמנא בהדיא טוויה לשמה אבל היכא דלא רבי [לא] בעינן עשיה לשמה והיינו טעמא דסוכה ממילא ידעינן דשמואל דאמר אפי' לרבנן והדרינן לכללא דנקיטין דיחיד ורבים הלכה כרבים וליתא לדרבן שמעון בן גמליאל: והוי יודע שזה שהעמיד בעל המאור ז"ל מחלוקת רשב"ג ורבנן ברצועות תפילין אינו נכון ויכולנו לומר בו שהוא שבוש גמור שהרי רצועות לא הוזכרו בכל אותה ברייתא אלא לדברי מי שגורס אע"פ שלא עבדן לשמן ועד שיעבדם לשמן (כ) התפילין גופייהו קאי ולדברי הנוסחאות המדוקדקות שגורסין אע"פ שלא עבדו לשמן ועד שיעבדנו לשמן אעור עלאי קאי בהדיא ולאו בתפילין גופייהו קא איירי כלל והיאך יתכן לומר הטיל עליהם עור בהמה כשרות ואע"פ שלא עבד התפילין לשמן תפילין מאן דכר שמייהו דקתני להו באף על פי וכ"ש ליגנא דמילתיה דרבן שמעון בן גמליאל דלא מיתני שפיר ומשום דקי"ל כת"ק דעור עלאי אינו צריך עבוד לשמן אפי' עבוד לעצמו אינו צריך דאפי' רשב"ג נמי לא מצריך ליה אלא משום דלעביד ביה גופיה מעשה לשמן ולאו עבוד דעפין דהא לאו מקום כתיבה הוא דלבעי עיפוץ אלא עבוד כל דהו לשמן הא לת"ק דלית ליה לשמן לא צריך כלום וזהו שהנהיגו הגאונים לעשותו בעבור מצוה וכל זה שעד וראיה שאין הלכה כרשב"ג . (ל) מענין תפלין עימו נמי נ"ל שלדברי כל הנוסחאות נמי א"צ עבוד לשמן שהרצועות והטלאי וקלף הכתיבה עצמה דינן שוה שהרי כתוב בהן שם וכדאיתמר בפ' במה מדליקין ועוד דגרסי' במנחות בפ' התכלת ת"ר תכלת אין לה בדיקה ואינה ניקחת אלא מן המומחה ספרים יש להן בדיקה ואינם ניקחין אלא מן המומחה תפילין ומזוזות יש להן בדיקה וניקחין מכל אדם וזו גי' רבינו וכל ספרי הגאונים ז"ל ופי' רבינו שלמה יש להם בדיקה בחסרות ויתרות אעפ"כ אינה ניקחין אלא מן המומחה שיודע לעשות בהן עבוד לשמן וניקחין מכל אדם דלא בעי עבוד לשמן ושמעינן מינה שהספרים צריכין עבוד לשמן והתפילין אינן צריכין עבוד לשמן וכן בכתיבה עצמה אלו צריכים ואינן ניקחים ואלו אינן צריכין ולפיכך ניקחין מכל אדם וזהו שאמרו בהנך עובדי דגיטין בס"ת לא עבדתים לשמן אבל קשה לנו בסברא זו שהרי שנינו אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון וכו' הא לענין עבוד וכתיבה לשמן זה וזה שוין וי"ל כתם תומרי דתפילין ומזוזות קתני קולי לא קתני וכן זו שאמרו עליה בגמ' הא להפרן בגידין ולטמא את הידים זה וזה שוים לומ' שכל כ"ד ספרים צריכין גידין ומטמאין את הידים בתפילין שנינו בהן שהם מטמאין את הידים ואפי' קהלת ושיר השירים הדע מדלא איתמר עלה עבוד וניקחים מכל אדם וכה"ג מתרצינן בגמ' בפ' מקום שנהגו במתניתא דאין בין דתומרי תומרי קתני וכי דייקת בההוא דמתני' דמגלה כולה תומרי דחד גד קתני ולא דתרווייהו והענין הזה מתיישב יפה מן הטעם שפירשתי למעלה דבתפילין ומזוזות לא מייתר בהו קרא לכתוב לשמה ואילו בס"ת כתיב כתבו לכם והיינו לשם חובתכם והכיא דאמר רבה מצוה לכתוב משלו דכתיב כתבו לכם הכיא מכתבו נפקא וגבי מלך כתיב וכתב לו ודרשינן לשמו שלא יתגאה בשל אחרים לשתי תורות כדאיתא בפ' כהן גדול מכל הדברים אין הלכה כרשב"ג דאמר עד שיעבדו לשמן והכיא דאמרי' בפ' נגמר הדין תנאי היא אביי הוא דאמרה ולאו תנאי ת"ק ורשב"ג אלא אדלעיל קאי דמותיב בגמ' עליה דאביי מדתניא עשה נרתיק של ספר עד שלא נשתמש בהן קודש מותר להשתמש בהן חול אלמא הזמנה לאו מלתא היא ופריק תנאי היא דרשב"ג איכא דקאי כוותיה דקבעי רשב"ג עיבוד לשמן ועבוד היינו הזמנה דומה לאריגה ועשיית תיק הספר ואי ס"ד הזמנה לאו מלתא היא ומותר לשנותה להשתמש בהן חול מה הועיל בעיבוד כי מטיל ליה בטלאי עור דחול מטיל בהו ולת"ק נמי הזמנה מלתא היא והאי דלא בעי עיבוד משום דאסבר ליה בהזמנה אחריתי לאחר עיבוד אלא בהא פליגי מ"ס בעינן כל עשיותיו לשמה ומ"ס בחדא סגי אי נמי טעמא דת"ק משום דלית ליה לשמן בתפילין כלל ואפי' בכתיבה וכיוצא בזה תנאי היא חד בברייתא דתיובתא וחד בברייתא אידך בפ"ב דגיטין וכן בפ' כל כתבי הקדש וכן הרבה וכל הני מילי דאביי ניהו אבל לרבא אע"ג דמותר לשנותה בעינן לשמה אלא ת"ק לא בעי לשמה בתשמישי קדושה אי נמי בתפילין גופייהו ורשב"ג בעי להו לשמן בין בגוילין של כתיבה בין בתשמישי קדושה כגון טלאי שלהן ולאו דהויא הזמנה מלתא היא אלא מצותן שלהן שיעשו לשם חובה שכן בציצית בעינן עשיה לשמה כדאיתא התם אף התכלת ואע"פ דמותר לשנותה לשלם דלאו דבר שבקדושה הוא ואע"ג דהזמנה בעלמא נמי היא ומכאן נמי סמכו הגאונים לפסוק כשמואל ומה בפי' דרבה לית ליה הזמנה לאו מלתא היא בגוף קדושה משום דהתם איתמר כטעמיה משמשין ממשמשין גמרי' לאפוקי עגלה ערופה דהיא גופה קדישא לא אמר כלום דגוילין של כתיבה נמי אגב כתב הוא דקדישין והא ליה כתב אזלא לה קדושתייהו כדאיתא בפ' כל כתבי הקודש והלכך לא דמי לעגלה ערופה והיא גופה עיקר קדושה ועוד דהא כל היכא דלא כתיב שם ליכא למיגמר מעגלה ערופה ולא אתיא ליה הלכך בין בגוילין דכתיב בין ברצועות דאינון גוף קדושה כדפרישית וה"ה לעושה דיו לס"ת וכן כיוצא בהן בכולן לרבא הזמנה לאו מלתא היא והיכא דבעי לשמן למצוה הוא כדפרישית ומאהני בירושלמי בפ' אמר להם הממונה דתני שור שעבדו לשם קמיע מותר לכתוב עליו מזוזה רשב"ג אוסר הנה זאת ראיה מפורשת דבעור של כתיבה עצמה נחלקו ולרבנן לא בעינן לשמה ובס אמרו אמר ר' יוסה אינן סברין מימר לא פליגן להדיוט הא לגבוה לא מן מה דתני אבני קודש צריך שתהא הזיכתן לשם קדש ובקדש יתגלו בגדי קדש צריך שתהא אריגתו לשם קודש ובקודש יארגו וא"ר חנינה בשם ר' יוסי במחלוקת סדה אמרה אפי' לגבוה פליגי דתניא העושה כלי לגבוה עד שלא נשתמש בו לגבוה מותר להשתמש הדיוט ר' חנינה בשם ר' יוסי במחלוקת פי' סבירא לנו כיון דהזמנה לאו מלתא היא ש"מ דלא בעיא לשמה בשל גבוה דלא כרשב"ג והיינו כדאביי דאמר תנאי היא וכדפרישית מ"מ למדנו פלוגתא דרשב"ג ורבנן בכל דבר

המאור הקטן

במחט וראשי התפירה תלוים בה מן הגרדין חוטין שתלוין בסוף הטלית מותר האריגה וגדל הציצית מינה ובה אלו דברי ה"ר שלמה ז"ל והגאונים ז"ל לא כך פירשו וכך ראיתי בתשובת שאלה אף על גב דפסקינן בעלמא באיסורי הלכה כרב קא אמרי רבנן דהכא הלכתא כשמואל שהציצית מן הסיסין פסולה דקא מקשינן מיניה בסוכה והוינן בטעמיה ומסקינן בקראי אליביה ופירוש מן הקוצין כשהצאן רובצת על ההגין ועל האטדין הנתלש ביניהם מן הצמר זה הוא מן הקוצין מן הנימין יש בין הצמר הרך נימין קשין של שער ומן הגרדין כגון מה שהאורג מותיר וגודר אותו אם עשה מהן ציצית פסולין אלו דברי הגאונים ז"ל והם חלוקים על הרב שלמה ז"ל והרי"ף ז"ל כתב הא ברייתא דציפן זהב [או שטלה עליהן] עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשרות ואע"פ שלא עבדו לשמן רשב"ג אומר אף עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדו לשמן] בהלכות תפילין ולא פסק הלכתא כמאן אי כרבנן אי כרשב"ג וטעם הקוצין והגרדין והנימין שהם פסולין לדברי הגאונים אליבא דרב משום דבעי' ציצית הכנף מין כנף ואין ג' מינים הללו ראויין לעשות מהן בגד שהם פסולת הצמר ואין בגד נעשה מכמותן וכיון שפסקו הגאונים דבעינן טויה לשמה כשמואל והתם נמי במנחות אוקימנא לשמואל כרשב"ג דבעי עבוד לשמה שמעינן מינה דהלכתא כרשב"ג ובפרק נגמר הדין אוקימנא לאביי ורבא בהאורג בגד למת בפלוגתא דרבנן ורבן שמעון בן גמליאל והרב (שמואל) [שלמה] מפרש אביי כרשב"ג כי היכי דחשיב לרבן שמעון בן גמליאל עיבוד לשמה חשיבה לית לאביי נמי להזמנה למימרא דמילתא היא ורבא כרבנן הזמנה לאו מילתא היא ועיבוד לשמה נמי לא כלום הוא ואחד לשמה ואחד שלא לשמה כשרין זה הוא פירוש רבינו שלמה ז"ל ואין פירוש זה עולה לדעת הגאונים ויש מחכמי צרפת מפרשין בחילוף אביי כרבנן דאמרי לא בעיא עיבוד לשמה אלא בהזמנה בלחוד סגיא דהזמנה מילתא היא מיהו הזמנה לשמה בעי' בין לתפילין בין לציצית ורבא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמה ועל הזמנה גרידתא לא סמכינן דהזמנה לאו מילתא היא ואורג בגד למת כהזמנה היא ולא דמי לעיבוד רצועות שהרצועות יש בהן בעצמן מצות קשירה מה שאין כן בבגד המת שאין בו מצוה אלא שהוא נאסר עם המת בכריכתו וכל מה שנעשה בו קודם לכן אינו אלא הזמנה בעלמא ואינו נאסר בה וה"ה לרצועות של תפילין אם בא לשנותן אחר העיבוד קודם שיחברם לקציצה הרשות בידו שאינן נאסרות בהזמנה אע"פ שעבדן לשמן והפירוש הזה נכון הוא ועולה לדעת הגאונים שכשם שהלכה כרשב"ג דבעי עיבוד לשמה כך הלכה כרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא . ושמעתי כי נמצא בפירושי ר"ח ז"ל במס' סנהדרין כלשון הזה וי"ל דכ"ע אית להו תעשה לך לשום חובך ובהא פליגי רבנן דפליגי עליה דרשב"ג ואביי דקיימי כשיטתייהו סבירא להו הזמנה כעשייה דמי הלכך אם הזמינה לציצית מן הסיסין כשרה וכן לרצועות תפילין ורבא ושמואל ורשב"ג סבירא להו עשיה ממש בעיא והזמנה לא כלום היא . ונ"ל שכל המחלוקות הללו לא נאמרו אלא לענין תשמישי מצוה ותשמישי קדושה כגון האורג בגד למת וציצית מן הסיסים ורצועות תפילין אבל בכתיבה עצמה של תפילין ושל ס"ת דכ"ע בעינן לשמה שהוא גוף הקדושה וליכא מאן דפליג בהו וה"ה לגוילין של ס"ת וקלף של תפילין ודוכסוסטוס של מזוזה דכל דלהדי כתיבה ככתיבה דמי והיינו דאמר בהנך עובדי דפרק הניזקין ההוא דאמר ס"ת שכתבתי לפלוני גוילים שבו לא עבדתים לשמן וההוא דאמר הזכרות שבו לא כתבתים לשמן כל אלו ליכא מאן דפליג עלייהו שאם עשאן שלא לשמן פסולין לפי שהם עצם הקדושה וההיא דאמרינן בס"פ השולח והשתא דאמר רשב"ג עבוד לשמה בעי כתיבה לשמה לא בעי לאו מכלל דלרבנן דלא בעי עבוד לשמה ברצועות תפילין לא בעו כתיבה לשמה אלא אלומי הוא דאלים ליה לקושייה עליה דרשב"ג למירמא דידיה אדידיה בדרך ק"ו כלומר אם החמיר בזו כ"ש שהיה לו להחמיר בזו ולא (ס) שמעתי מינה סכללא לרבנן כלום וזה נ"ל ומצאתי לחכמי הדור דברים הללו בחילוף ומה שנ"ל כתבתי :

וכי

השגות הראב"ד

הכא אלמא בעי טוויה לשמה קושיא יתירתא בעי לאקשויי דאפי' טוויה נמי בעינן לשמה דהלכה כשמואל וטעמא של כנפי בגדיהם דאפי' לשמה נמי עיבוד לא מיבעיא ליה למעבד הכי וטעמיה דשמואל בטוויה ורשב"ג בעיבוד דרב דפסיל בקוצין וגרדין ונימין משום דאינן מן המובחר גרדין מפני שכבר היו בבגד והתורה אמרה ועשו להם ציצית לרבא דאמר הזמנה לאו מלתא היא קסבר רבא טוויה ועיבוד לאו הזמנה ניגהו אלא עשיה ממש ניגהו ובעי עשיה לשמה

תנחות הב"ח

(א) וכמה וכו' עד המשנה נ"ב כל זה סגה"ס היא ובאלפס ישן אין מזה כלום רק המשנה כצורתה וכן נראה מדברי הר"ן והרא"ש ויותר מבואר בחיבור רבינו ירוחם נ"ח ח"א שכתב ותמהני על הרי"ף שלא הביא מזה כלום אלא המשנה כצורתה ואולי סמך על ההיא דפסק דאין נקרא סוכה אא"כ גבוהה י' טפחים כו'. ובודאי הגה"ה הוא: (ב) פסול' דמני כו' כצ"ל (ג) נ"ב לשון ספור:

הגהות מא"י

[א] מן וכמה עד המשנ' פירס כו' ליתא ונכתב כ"י על הגליון:

למעלה הרי הוא מבטל לו סכך כשר שהוא למטה ממנו שהרי אינו משמש כלום כיון שהעליון מיגל עליו ונמצא שמצטרף הכא סכך פסול של אילן עם סכך כשר שאינו תחת האילן שבשניהם נעשית הסוכה צלתה מרובה מחמתה ולאוי שתפסל עד שיהא צל האילן מעט כל כך דבלאו סכך שתחתיו יהא צלתה של סוכה מרובה מחמתה אבל בלאו הכי מפסלא לא שנא קדם אילן לסוכה ולא שנא קדמה סוכה לאילן שלא כדברי קצת המפרשים דאמרי דכל שקדמה סוכה לאילן לא אמרינן בהו דמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ומתרץ לה רב פפא בשחבטן כלומר שהשפילן לענפי האילן וערבן עם הסכך כשר דכל כי האי גוונא כיון שחמתו של אילן מרובה מצלתו מיבטיל ברובה מאחר שהכל מעורב אבל אילו היה צלתו מרובה מחמתו לא מיבטיל ברובה כיון שאין הסכך הכשר מועיל בסוכה כלום וא"ת ואמאי

רש"י

הבית: והתחתונה (ב) פסולה. מפני שהסככים יש לה וקרא פוסל סוכה דתחת סוכה כדפרישית: אם אין דיורין. בגמ' מפרש לה שאינה גבוהה עשרה טפחים ואינה דף ראויה

סוכה ע"ג סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה ר' יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה: **גמ'** (א) [א] *וכמה יהיה בין סוכה לסוכה ותפסל התחתונה אמר רב הונא טפח ושמואל אמר עשרה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עד ד' והלכתא

בעינן הכא רובא ולא סגי לה בפלגא (ופלגא) והא תנן לקמן בפרקין [דף טו:] המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהן כמותן כשירה כלומר שממלא אותו הריוח בסכך כשר אלמא כל היכא דאיכא סכך כשר כפסול בשוה כשרה והכא נמי נימא הכי ולא ליבעי רובא נראה לי דהייט טעמא משום דכל דבר שעומד בעצמו ואינו מעורב חשוב יותר ולפיכך אע"ג דאגמריה רחמנא למשה דבפלגא סגי לית לן למימר הכי אלא כשהמחלית המכשיר עומד בעצמו דחשיב אבל כשהוא מעורב שנתמעט חשיבות הכשר המתיר לו אף על פי שנתמעט גם כן חשיבות הפסול אין בכך כלום מאחר שהמתיר מיגרע ומשום הכי בעינא הכא רובא ובודאי שאין בטול זה כבטול שאר איסורין שאין לך איסור שאדם יכול להתירו ולעמוד עליו שיהא בטל אלא כיון דאגמריה רחמנא למשה דבפלגא סגי והכא לא סגי ליה בפלגא לפי שנתמעט חשיבותו של מתיר מפני שנתערב אפילו הכי כל שיש רוב מן הכשר לא גרע מפלגא דכשר עומד בפני עצמו לפי שאין המיעוט מבטל חשיבות הרוב כך נ"ל: **ונמצא** ג' דינין בדין סכך כשר ופסול האחד כשהאילן עומד על הסוכה שאפילו קדמה הסוכה ולצלתה מרובה מחמתה ואין האילן צלתו מרובה מחמתו אפ"ה פסולה אא"כ תשאר הסוכה צלתה מרובה מחמתה אפילו לאחר שיבטל כל מה שתחת האילן ושלא יהא מה שתחת האילן שיעור ד' טפחים במקום אחד בגדולה וג' בקטנה הא לאו הכי פוסל ואינו בטל לעולם מפני שעומד בפני עצמו וזהו שאמרו והא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר וזהו דין ראשון. והשני בשחבטן וערבן דאי איכא רובא סכך כשר ואין האילן צלתו מרובה מחמתו כשרה וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות סוכה ורואי לחוש לדבריו. השלישי כשנתן סכך כשר בפני עצמו וסכך פסול בפני עצמו שאם הם שוים ואין במקום אחד שיעור סכך פסול כשרה וזו היא ששנינו המקרה סוכתו בשפודים או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה: **סוכה** על גבי סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה. בגמרא מפקינן לה מדכתיב בסוכת תשבו שבעת ימים ולא בסוכה שתחת הסוכה דהדא משמע דבסכת כתיב: ר' יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כש"ה. מפרש' לה בגמרא דלאו דוקא דיוּרין אלא שאם אין קרקעית העליונה יכולה לקבל כרים וכסתות להדיא שלא ע"י הדחק לא חזיא לדירה ולא מקריא סוכה ומשום הכי לא מפסלא תחתונה משום סוכה שתחת סוכה דעליונה כמאן דליתא דמיא. ואמרינן נמי בגמ' דת"ק מודה לר' יהודה דאי אין קרקעית של עליונה יכולה לקבל כרים וכסתות כלל דעליונה כמאן דליתא דמיא והתחתונה כשרה לא נחלקו אלא ביכולה לקבל כרים וכסתות דעליונה ע"י הדחק דרבנן סברי דבהכי סגי לה ועליונה כשרה והתחתונה פסולה

אא וגם (ג) צריך שיהיה ביניהן י' טפחים אבל אם אין ביניהן י' או שיש ביניהן י' ואינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אז התחתונה כשר' אם היא מסוככת כהלכתה אפי' אם העליונה למעלה מכ' ואם אינה מסוככת כהלכתה ומתכשרת ע"י סכך העליונה צריך שתהא העליונה בתוך כ' לארץ ובעל העיטור כתב אפי' אם אין ביניהם אלא ד' טפחים פסולה וכן כתב אבי"ה והר"ז הלוי וכן נראה להרא"ש:

לשון ריא"ז

בד"א בשלא היה מסכך העליונה עד קרקעית התחתונה יותר מכ' אמות אבל אם היה מסכך העליונה עד קרקעית התחתונה יותר מכ' אמה היושב על גבי תחתונה תחת העליונה לא יצא והרי שתיהן פסולות בין שתיהן צלתן מרובה בין שתיהן חמתן מרובה ומז"ה אמר שאם היה סכך מעליונה (ושהיה) חמתו מרובה מצלתו אע"פ שהוא למעלה

שיטת ריב"ב

אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה. פירשו בגמ' אם אין תחתונה[יכולה לקבל כרים וכסתות של העליונה] כשרה דעליונה כמאן דליתא דמי כיון שאין סכך התחתונה יכול לקבל כרים וכסתות של העליונה:

המאור הקטן

[שם ע"ב] **וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוי הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר** א] פי' שמשעה שהוסיף משהו סכך כשר על סוכי האילן נצטרפו זה לזה ונעשית בהן הסוכה צלתה מרובה מחמתה בצירוף סוכי האילן שהם סכך פסול ואע"פ שהוסיף אחר מיכן סכך כשר אינו מועיל שהרי נעשית הסוכה כבר צלתה מרובה מחמתה ואוקמה רב פפא בשחבטן כלומר שחבטם ענפי האילן עד שנשרו כל העלין ממנו דגלי אדעתיה דלא ניחא ליה בצלו של אילן כלל ונעשה האילן כעומד בפני עצמו ולא מצטרף לצל סוכה ואפילו לכסות בהן לכתחלה מותר ולא אמרן אלא באילן שחמתו מרובה מצלתו אבל אם צלתו מרובה מחמתו אע"פ שחבטן אם סכך תחתיו פסולה דהויא ליה סוכה שתחת האילן וכל שכן אם סכך על גביו דרחמנא פסלה כדכתיב בסוכות תשבו ולא בסוכה שתחת הסוכה ולא בסוכה שתחת האילן וכ"ש אילן שתחת הסוכה ואם סכך על גביו ועמד האילן למטה מן הסוכה והוא חמתו מרובה מצלתו אם חבטו עד שנשרו עליו דגלי אדעתיה דלא ניחא ליה בצל דידיה אם רבה עליו סכך כשר סוכתו כשרה והיינו דתנן הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסום כלומר שהדלה אותה על דפנות הסוכה וסכך על גבן פסולה ואם היה סכוך מרובה מהן כשרה ואוקימנא בשחבטן שאין רוב הסיכוך מבטל את האילן עד שיחבוט אותו וישיר את עליו ונ"ל אם לאחר שהשלים את הסכוך כהלכתו הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת בין שהדלה אותה ע"ג הסיכוך בין שהדלה אותה על הדפנות תחת הסיכוך אם היתה חמתו של האילן בעצמו מרובה מצלתו אינו פוסל את הסוכה ואע"פ שלא חבטו ואין בזה משום צירוף סכך פסול בסכך כשר שכבר קדם הכשר את הפסול אבל אם היתה צלתו של האילן מרובה מחמתו אין קדימת הסכך הכשר ולא החיבוט מועיל כלום בין שסיכך ע"ג האילן בין שסיכך תחתיו דהויא ליה סוכה שתחת האילן ורחמנא פסלה וכ"ש אילן שתחת הסוכה ושמעתי משם חכמי הדור שהכשירו אף בזו ולא נ"ל דבריהם דתניא בברייתא בסוכות תשבו ולא בסוכה שתחת הסוכה ולא בסוכה שתחת האילן קתני תחת האילן דומיא דתחת הסוכה כשם שסוכה תחת הסוכה התחתונה קודמת לעליונה שכן הוא דרך בנין כך סוכה שתחת האילן ואע"פ שקדמה סוכה לאילן פסולה ואם איתנהו לדברי החכמים הללו שאין הסוכה נפסלת אחר כשרותה במה שיבנה על גבה או שידלה עליה לא לישתמיט ר' ירמיה לאשמועינן פעמים שהתחתונה כשרה ועליונה פסולה כגון שקדמה התחתונה לעליונה והא ודאי הוא דאיצטריכא ליה טובא לאשמועינן אלא לאו ש"מ סוכה שתחת האילן וסוכה שתחת הסוכה ותחת הסדין אין קדימתן מועיל כלום יהא דתנן פירס עליה סדין מפני החמה פסולה סתם שנינו בכל סוכה שבעולם אף בשצלתה מרובה מחמתה ולאפוקי במי שהעמידה בפירושו בסוכה שחמתה מרובה מצלתה וזה הפירוש שפירשנו בהא דרב פפא דאוקמא למתני' בחבטן למדני אותו בדברי הגאונים ז"ל שמצינו בחבוריהם כך הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסום וסיכך על גבן פסולה ואפי' היה הסכך הכשר הרבה מהם ואם חבטן עד שנשרו עליהם כשרה ויש לרב רבינו שלמה ז"ל פירוש אחר שהוא מפרש אותו בענין חבוט רמי כלומר שהשפילן ועירבן עם הסכך הכשר וקשיא לן על הדין פירושא הא דתנן הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת וכו' דאוקימנא בשחבטן והרי הסכוך למעלה מהן הוא דקתני סכך על גבן ואין זו השפלה אלא העלאה: והא דא"ר ירמיה פעמים ששתיהם כשרות ב] לא הזכירה הרי"ף ואע"פ שהיא צריכה:

[דף י ע"א] **ואם** אין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של העליונה כשרה וכמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא התחתונה פסולה ג' מחלוקות נאמרו בה ומסתברא כרב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי

מלחמת ה'

דבר שבקדושה כגון פלוגתא של כתיבת תפילין ומזוזות ובגדי כהונה ואבני מזבח וכיוצא בהן דבכולן לרשב"ג צריכין לשמן ולרבנן הזמנה לאו מלתא היא ולא מיתפסי בקדושה וא"ל לשמן עד שיפרוט לך הכתוב כגון עשיית ציצית ובן ס"ת ועוד בגמ' דילן לענין תפילין אמרי' בפ' בתרא דעירובין אמר רב חסדא אמר רב הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה בודק שתים של יד ואחת של ראש והוינן בה ממ"נ אי מחד גברא קא זבין אי מתרי תלתא זבין וכו' הרי המוכר הזה שהוא לוקח תפילין מבני אדם שאין אנו מכירין אותן ואין מומחין ומוחזקין ואנו חוששין לתפילין מטעות ובודקין אותן ואין חוששין להם משום עיבוד וכתיבה לשמן ואע"פ שראוי לחוש לזה יותר מפני שמי שאינו מומחה לוקח קלף מ"מ וכותב כפי המזדמן ולוקח תפילין ממי שאין כשרים לכתיבתן והרי התכלת כיון שצריכה צביעה לשמה אינה ניקחת אלא מן המומחה וכן ס"ת אלא ש"מ תפילין אינן צריכין לשמן לא בעיבוד ולא בכתיבה גם זו ראיה אלא אם תאמר דרב לטעמיה דלית ליה לשמה בציצית אבל לשמואל צריך לשמה הא מתניתא דרבה כדשמואל ורב כהנא קתני הכי כדאיתא התם ומ"מ דברי בעל המאור ז"ל נדחין ממנה שהוא אומר בכתיבה ובקלף של כתיבה צריך לשמה לדברי הכל ויש לדחות כל הראיות הללו ולומר שהתפילין כשרים מיד כל אדם דכל מי שעשאן לנאת בהן עשאן ולהכשרן עשאן אבל ספרים שמא להתלמד עשוין והרי בתכלת אמרו שם בעירובין המוצא תכלת בשוק לשונות פסולה דאמרי' אדעתא דגלימא צבעינהו חוטין כשרה במופסקים דכולי האי לא טרח ולא חיישינן שמא מן הלמד שצבע ונטווה שלא לשמה לקח וטווה לציצית ולפי דעתי שזו דרך מסובבת שהמוצא תכלת חוטין בשוק היינו טעמא דכשרין משום שאין לו לחוש למי שאינו מומחה שמא עשאן למכור אלא מיד בעה"ב שעשאן לעצמו ובהכשר עשאן כדאמרי' התם בלוקח טלית מצוייצת מישראל ה"ז בחזקתה משום דלעצמו בהכשר עשאה אבל בלוקח ממי שאינו מומחה אפי' חוטין פסולה הואיל הוא שמא אינן עשוין כהלכתן דהא תלמוד אפי' אמר לו התכלת הזו לשם ציצית צבעתים פסולה שהם תמודין ואינה ניקחת אלא מחבר ומומחה כדאיתא במס' ע"ז וכיון שכן למה לא תחשוב לחוטין הנמצאין אלא משום דאמרי' מבעה"ב שעשאן לעצמו נפלו ובהכשר עשאן אבל בלוקח מן התגר חוששין לו וכן בתפילין ראוי הוא לחוש שמא לקח קלפים מכל אדם וכתב או שמא כתבן צדוקי ומומר וחרש שוטה וקטן למוכרן וזה לקח מהם ועוד שמא מן הספרים שנכתבו להתלמד לקח פרשה זו ומוכרה לשם מזוזה ועוד הם עצמן וכי אין הסופרים עשויין להתלמד בהן בכתיבה ותקוני הלכות שבתפילין ומזוזות ועוד שמא פרשיות הללו למזוזה כתבן ועשה מזוזה תפילין ואין לשמה של מזוזה כשר לתפילין לפי שהוא מקודשה קלה לחמורה אלא ש"מ לפי שאינן צריכין עיבוד וכתיבה לשמה הן נקחין מכל אדם וכשחפשנו הענין הזה בדבריהם של ראשונים מצינו הלכה זו רופפת בידם וכ"כ הנגיד זצ"ל ומר רב האי אמר אע"ג דפליגי ת"ק ורשב"ג ומוקי אביי נפשיה בחדא ורבה בחדא הא אשכחן התם ההוא דאתא לקמיה דר' אבהו עד ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת והכל מודים דעיבוד לשמה מצוה מן המובחר אע"ג דאית ביה פלוגתא וכולהו רבנן לא עבדי תפילין אלא מן הקלף מעובד לשמו וס"ת יש שמקילין בה ולעולם מעובד לשמו עדיף ומר רב משה היה מכשיר אינו מעובד לשמו ולא היו מודים לו בני דורו ובמקום הדחק כדאי הוא מר רב משה לסמוך עליו ועוד עת לעשות לה' הפרו תורתך ע"כ וכיון שאתה רואה שמועה רופפת היא זו לנו שמעינן שאמרו כהלכה ולענין חליפין שאמרנו בתחלת דבורנו מן הסוגיא הזאת שבמס' סוכה עם אותה הסוגיא שבמנחות הרבה כזו יש בתלמוד שמוחלפת לגמרי כ"ש בכה"ג דלא מיחלפא ואע"ג דלא מסיימינן התם אמר לך שמואל אנא דאמרי אפי' לרבנן ואתא מן הסוגיות המתמתות בכיוצא בענין זה במס' תמורה בפ' כיצד מערימין א"ר יוחנן הפרים הטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר ומפרשינן טעמיה דר' יוחנן משום דהם איירו מאויר וכו' ואותבינא עלה ואסיקנא תיובתא ובמס' מנחות אמרי' דטעמא דר' יוחנן משום דאדם מתכפר בשבת הקדש ובמס' חגיגה פ"ק ערל מנא לן ומפרש הא מני ר"ע היא וכו' ובמס' יבמות מסיימי בה דברי הכל היא משום דמאיס והרבה כן אף אתה אל תתמה שבמס' מנחות לא פירשו טעמו של שמואל משום קרא דגדילים תעשה לך וכאן פירשו ובעל המאור ז"ל לעצמו כתב מן הסוגיות המתחלפות שתים במס' יו"ט והם שוות לזו לגמרי:

ועוד ואם אין התחתונה יכולה לקבל כו' עד וכל זה צריך תלמוד אע"פ שלא הזכירו הרי"ף ז"ל: אמר הכותב היכי תפיס הוטרא בתרי רישי דהא לרב חסדא ורבה בר רב הונא ודאי לא בעינן שתהא העליונה יכולה לקבל כרים וכסתות של תחתונה דאיכהו לאו בתר דירה אזלי כלל אלא בתר אהל כדפרשי טעמא שלא מצינו מקום פחות מארבעה וכל שאינה אלא ד' טפחים כרים וכסתות מנא לה אטו דיורין אית בה דליקבלינהו ולא עוד אלא לדידהו אפי' ר' יהודה נמי לא בעי ראויה לקבל כרים וכסתות אלא בהא פליגי ת"ק סבר גבוה ד' נמי פסולה ור' יהודה סבר אם אין ראויה לדירה התחתונה כשרה והיכי דמי כגון דלא גביהא י' ולית להו הא דאמרי' במערבא דהכית כדשמואל שייכא דקפיד בשיעורא ולתירוצא לדשמואל איצטריך כדאמרי' בגמ' בהדיא תנן ר' יהודה אומר וכו' מכלל דת"ק סבר אע"פ שאינה ראויה לדירה פסולה כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא וכו' אלמא לתירוצא לדשמואל איתמר ויש גירסת הגאונים שהם גורסין אותה אינה ראויה לדירה מרווחת אבל לדירה ע"י הדחק די' טפחים דירה ע"י הדחק היא מ"מ הא דמערבאי כדשמואל אתיא ועוד דבמערבא נמי אליבא דר' יהודה

השגות הראב"ד

שמה אבל אורג בגד לנמת כיון דלא בעינן ביה עשיה לשמו לא בעינן אריגה לשמו: א] וכי חמתו מרובה מצלתו וכו' פירוש שמשעה שמוסיף כל שהוא סכך כשר על סוכי האילן נצטרפו זה לזה כו': א"א וכי נאמר בכאן ראשון ראשון בטל וכשחבטן עד שנשרו עליו אימא דגלי דעתיה דלא ניחא ליה בצלו וכי בגלויי דעתא תליא מלתא והמקרה סוכתו בשפודין ויש ריוח ביניהם כמותם ונתן פסלין ביניהן שהיא כשרה נאמר כיון שנתן הפסל הראשון בטל במיעוטו וכן כל פסל ופסל שיבא אחריו. ועוד כי כשהיה הריוח ביניהם כמו הם בנכנס ויוצא היתה הסוכה חמתה מרובה מצלתה וכשנתן פסל א' או שנים באוירים כבר נעשית הסוכה צלתה מרובה מחמתה עם סכך פסול ולא יוכל עוד להכשירה בפסלין. אבל זה כלל גדול כי מעולם לא הגליה בהדושיו. ואנו כבר פירשנו כל זה למעלה בדף הב' של עלה ראשון כהוגן וכשורה. ומה שאמר בסוף שאם סכך כהלכתו ואח"כ הדלה עליה גפן או תחת הסכך אם האילן חמתו מרובה מצלתו אע"פ שלא חבטו עליו כשר דלא אתי סכך פסול ומבטל סכך כשר שקדם. וכבר בטלנו דבריו ממה שכתבנו למעלה בדף ראשון במלתיה דר' ירמיה תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריכא ליה מסו דתימא נגזר דילמא מצטרף סכך פסול כו'. כלומר זימנין דהוי עליונה למעלה מכ' וקא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר דמאי דקאי סכך העליונה על התחתון פסיל ליה ונמצא שיש בה שיעור כשר התחתונה סכך פסול דמאי דקאי ולפי הסוגיא הזאת ופי' בטלו דבריו שהרי התחתונה קדמה לעליונה. ועוד מכוונת דמכימין עבדיה דרב אבי דאמר ליה דלייה דלא לימרו כר' ג"כ אפי' לדבריו יש לנו לגזור שלא יאמר קא מסכך במחובר דמאן ידע אם קדם סכך לאילן אם לא קדם וסוף דבר דבריו בטלין וכ"ש דברי האחר שכתב ועוד מדברי עצמו הוא חשב שפי' בדברי ר' ירמיה בתחתונה כשרה ועליונה פסולה אצטריכן לה וכו' ואומר כיון דאין פסלותו אלא מחמת גבהותו ולא מיקרי סכך פסול מכלל דאי הוי פסלותו מחמת עצמו פסלה עליונה לתחתונה אפי' העליונה מרובה מצלתה משום דמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ואע"ג דקדמה הכשר תחתונה לפסולה של עליונה: ב] והא דאמר ר' ירמיה פעמים ששתיהן כשרות וכו' לא הזכירה הרי"ף ז"ל ואע"פ שהיא צריכה ואם אין התחתונה וכו': א"א מפני כזה שאין אותם הדברים אמורים אלא לפרש דברי ר"י ולתרץ קושיא דאקשינן לשמואל ואין הלכה כר"י שאע"פ שאמר יכולה לקבל תחתונה פסולה. ואני תמה לדבריו שפסק כרב חסדא ורבה בר רב הונא בסוכה על גבי סוכה שהיא נפסלת בהרחקת ד' טפחים. ומאחר שאינה ראויה לדירה מה לנו בקבלת כרים וכסתות ואפשר שהיה דעתו של זה כך ולפיכך כתב שאע"פ שאין התחתונה יכולה לקבל כשרה. אבל יש לנו דרך אחרת נכונה בדברי הרב ז"ל שלא כדברי זה כי מעולם לא הסכים הרב ז"ל על דעתו של זה לפסוק הלכה כרב חסדא ורבה שאלמלא כן לא היה שותק ולא היה סומך על פסקת נויי סוכה המופלגין וכו' כי הם שני ענינים ושני מחלוקות ואין דרך הרב בזה. ועוד כי יש פנים הרבה מטיין שהלכה כשמואל בהרחקת עשרה. הא' כי האמוראים אחרים מפרשים טעם עצמן אבל כשבא לדברי שמואל הגמ' פי' את טעמו לא ובדוק אלמא דברי שמואל עיקר והב' כי בני מערבא השתדלו לתרץ הקושיא שהקשינו על שמואל והיינו סוגיין כשמואל. ותוך מזה ומזה כי כבר קבע הרב ז"ל כשמואל דכל שאינו גבוה י' ואין לו גג לאו אהל הוא ואע"ג דקנופות הוו אבל בפחות מי' פסה הא אמרי' משום דקביעי טובא ולשוויי אהלא בלחוד הוא אבל למיפסל סוכה אחריתי פסול גמור הוא בציר מי' לא הוי אהלא. ועל זה ודאי סמך הרב ז"ל שלא הזכיר זה כמחלוקת מפני שכבר פסק כשמואל בענין אהל והענין הד'. אלו הם הדברים הנכונים והישרים מעתה צריכה התחתונה שתהיה יכולה לקבל ע"י הדחק כרים וכסתות של עליונה כדעת ת"ק וכסוגיא דשמואל וטעם נויי סוכה ממנה ד' ולדעת הרב ז"ל אע"פ שפסק בהם כרב חסדא ורבה טעמייהו דידהו משום דכיון דמפליגי כולי האי לאו נויי סוכה ניהו והוי ליה סכך המקבל טומאה אבל לענין סוכה על גבי סוכה משום שם סוכה דעליונה פסלינן לתחתונה כדאמרי' לעיל בסוכת כתיב וכל היכא דלא חזיא לדידיה ליכא עלה שם סוכה. ולולי שפסק הרב בנויי סוכה כרב חסדא ורבה אני הייתי מסכים לפסוק כרב נחמן תדא משום דאיכהו תלמידים ניכהו לגביה. ועוד דאיהו עביד כשמעתיה ואי לאו דקים ליה הכי לא הוה עביד ועוד דהא הוה מטעה להו לאפוקינהו משמעתייהו ואשכחן בגמ' דהרי אמוראי דפליגי חד שרי וחד אסר דמאן דשרי לא ספי למאן דאסר מידי דלא סבירא ליה כדאיתא במס' חולין ורב נחמן דעבד הכי ודאי דקים ליה כשמעתיה ולא חש לשמעתייהו:

פסולה ואזדו לטעמייהו דסברי דסוכה דירת עראי בעינן ורבי יהודה סבר דלא הסיבה עליונה סוכה להכשירה ולא לפסול חברתה עד שתהא ראויה לקבל כרים וכסתות שלא ע"י הדחק דאזדא לטעמיה דסבר סוכה דירת קבע בעינן וזהו שכתב ה"ר אלפסי ז"ל כשפסק בריש פרקין כאוקימתיה דרבא דכבילא ליה דפלוגתייהו דר' יהודה ורבנן בסוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה בדירת עראי תליא וכתב הרב ז"ל דסוגיין בענין סוכה על גבי סוכה טותיה דרבא שייכא וכדפרישנא: **וגרסי'** עלה בגמ' וכמה יהא בין סוכה לסוכה ותפסל התחתונה אמר רב הונא טפח שכן מצינו באהל הטומאה טפח ורב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו ד' שלא מצינו מקום חשוב פחות מד': ושמואל אמר י' כהכשרה כך פסולה:

ולענין הלכה מסתברא דהלכתא כשמואל דהא רב דימי משמייהו דבני מערבא מפרש מתניתין אליביה בגמרא ולא עוד אלא אפילו תימא דהא דרב דימי מימרא באפי נפשה היא אפ"ה כיון דמסקינן דבעו רבנן שתהא יכולה לקבל כרים וכסתות [דף י:] ע"י הדחק מכלל דבעו שתהא ראויה לדירה ובלאו גבוה י' אי אפשר והר"ז הלוי ז"ל ארכבה אתרי רכשי דפסק כרבה בר רב הונא ורב חסדא דאמרי ארבעה ופסק כרב דימי שתהא יכולה

נר מצוה

והלכתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא דדייקא ממתניתין כוותיהו דקתני רבי יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה ופרשינן אם אין ראויין לדירה מכלל דת"ק (א) אע"פ שאינה ראויה לדירה ומאי היא (א) דלית בה י' התחתונה פסולה הלכך ליתא א לדשמואל ודרב הונא (ב): **מתני'** אפירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר או שפירש על גב הקינוף פסולה אבל פורס הוא על (ג) נקליטי מטה: **גמ'** פי' *קינופות הן ארבעה וכשהוא פורס על גביהן סדין נעשו כסוכה בתוך סוכה ולפיכך פסולה ונקליטין שנים וכשהוא פורס עליהן סדין אינה נעשית באוהל

רש"י

ראויה לדירה: **מתני'** מפני הנשר. שלא יהו עלין וקיסמין נושרין על השלחן וסדין דבר המקבל טומאה הוא פסול לסכך כדלקמן: או שפירס ע"ג קנוף. כלומר אפילו לא פירס מפני הנשר אלא לנוי מטתו על גב הקנוף שהן ארבעה קונדסין על ארבעה רגלי מטתו וגבוהים הן ומניח כלונסות מזו לזו על גביהן ופורס (ג) סדין והרחיקו מן הסכך והשתא לא סיכך בדבר המקבל טומאה הוא דהא לאו לסכוכי שמתן התם ופסולה משום דאינו יושב בסוכה דאהל מפסיק ביניהם: אבל פורס על גבי נקליטי המטה. שאינם אלא שנים והן יוצאין באמצע המטה אחד למראשותי' ואחד לרגליה ונותנים כלונסות מזה לזה ופורסין סדין (ד) עליו והוא משופע ויורד לכאן ולכאן ומשום דלית לה גג טפח רחב למעלה

לקבל כרים וכסתות והא לא אפשר שתקבל כרים וכסתות בד' טפחים גובה והוא ז"ל הביא ראיה לדבריו לפסוק כרבה בר רב הונא ורב חסדא דאמרי בארבע מדקיימא לן בסמוך נויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה שהיא פסולה כרב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי הכי דתרוייהו בחד טעמא שייכי. והא ודאי ליתא דמה ענין זו אצל זו התם כיון דמופלגים מן הסכך ד' חשיבי באפי נפשייהו הלכך ממעטי אוירא או פסלי משום סכך פסול אבל הכא דמפסלה לתחתונה משום סוכה שתחת סוכה דילמא בטפח סגי ליה לעליונה כאהלי טומאה כדאמר רב הונא או דבעי י' דכהכשרה כך פסולה וכדאמר שמואל הלכך לא שייכי אהדדי ונהי דבההיא דהתם קי"ל כוותייהו משום דרב נחמן דפליג עלייהו יחידאה הוא אפ"ה בהא דהכא קי"ל כשמואל וכטעמא דאמרי': **וגרסי'** תו בגמ' בענין סוכה ע"ג סוכה [דף ט:] אמר רבה פעמים ששתיהן כשרות פעמים ששתיהן פסולות פעמים שתחתונה כשרה ועליונה פסולה פעמים שעליונה כשרה ותחתונה פסולה. ומפרשי' להנך גווני בגמ' ואמרי' עלייהו פשיטא והדרי' תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריכא ליה וכגון שהתחתונה צלתה מרובה מחמתה ועליונה חמתה מרובה מצלתה וקיימא תחתונה בתוך כ' פירוש דכיון דעליונה חמתה מרובה מצלתה לא שמה סוכה ולא מפסלה תחתונה משום סוכה שתחת סוכה הלכך כיון דקיימא תחתונה בתוך כ' אע"ג דקיימא עליונה למעלה מכ' כשרה ואמרינן עלה דאצטריך לאשמועינן הכי דלא אמרינן הא קא מצטרף סכך פסול שהוא למעלה מעשרים בהדי סכך כשר של סוכה התחתונה כדאמרינן לעיל גבי אילן וטעמא דמילתא משום דלא אמרי' הכי אלא במחובר שפסלותו מחמת עצמו אבל בלמעלה מכ' כיון שאין פסלותו מחמת עצמו לא והר"ר אלפסי ז"ל לא חשש לכתוב זה כפי הגירסא והפירוש שפירשנו לפי שגדולה מזו כתב למעלה [דף ד.] היתה גבוהה מכ' והוצין יורדין לתוך כ' אם צלתה מרובה מחמתה כשרה ולא אמרי' שעיקר הסכך שהוא למעלה מכ' אמה יצטרף ויפסול זה הסכך של הוצין ואע"פ שצלתו מרובה מחמתו כ"ש בהא דר' ירמיה שחמתה מרובה מצלתה ובמס' עירובין פ"ק [דף ג.] נמי אמרי' מקלת סכך בתוך כ' ומקלתו למעלה מכ' כשרה הלל סוכה תנן ומצטרף נמי להכשר אוהל וסוכה אחת היא דע"כ הויא לה צלתה מרובה מחמתה כדמפרש התם ואי הוה מיקרי **סכך פסול** הויא לה. כהדלה עליה את הגפן שפסולה הא למדנו שכל למעלה מכ' לאו סכך פסול הוא ואינו מצטרף לפסול ופעמים שמצטרף להכשר: **אבל** יש לרש"י ז"ל גירסא אחרת כאן שהוא גורס היכי דמי כגון שתחתונה צלתה מרובה מחמתה ועליונה חמתה מרובה מצלתה וקיימי תרוייהו בתוך כ' שהוא ז"ל סובר דאי קיימא עליונה למעלה מכ' אמרינן בה מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר כדאמרינן במחובר והוא ז"ל גורס תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריך ליה מהו דתימא נגזור דילמא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר קמ"ל ופי' דאע"ג דתרוייהו סכך כשר ניניהו כיון דתרוייהו בתוך כ' מ"ד דנגזור ונפסליניהו דילמא הויא עליונה למעלה מכ' דמצטרף פסול בהדי סכך כשר קמ"ל דלא גזרינן ולפי דבריו ז"ל הא דלא אמרינן בההיא דפ"ק דעירובין דמקלת סכך למעלה מכ' ובההיא דלעיל דהוצין יורדין להצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר [לפסול] התם היינו טעמא משום דחד סככה הוא אבל בתרי סככי כי הכא אמרינן דמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ואין ספק שאילו היה גורס הרב אלפסי ז"ל כגירסתו של רש"י ז"ל שהיה לו לכותבה בהלכות: **מתני'** פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר. שלא יהו עלין וקסמין נושרין על השלחן וסדין דבר המקבל טומאה הוא ופסול לסכך כדלקמן ואומר ר"ת ז"ל דסוכה שהיא מסוככת כהלכתה שוב אינה נפסלת אפילו משום סוכה שתחת האילן (ה) דמוכח לה מדתנן לקמן [דף יא.] הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסכך על גבה פסולה דמשמע דדוקא בשקדם האילן לסוכה אבל קדמה סוכה לאילן או לא מיפסלא ולפיכך פירש מתני' דהכא דפירס עליה סדין כשהסדין מסייע להכשר הסוכה וליכא למימר דמתני' בשחמתה מרובה מצלתה מיירי דא"כ מאי קמ"ל ועוד דדומיא דפורס ע"ג הקנוף קתני דמיירי בשצלתה מרובה מחמתה לפיכך הוא ז"ל פי' פירס עליה סדין כדי שלא תתייבש מפני החמה ותהא חמתה מרובה מצלתה וגמלא שקומה והכשרה ע"י הסדין שאינו מניחה להתייבש וכן תחתיה מפני הנשר היינו שלא יפלו עלין ותהא חמתה מרובה מצלתה אבל חולקין עליו ומפרשין מתניתין דהכא כפשוטה אע"פ שאין הסדין מסייע להכשר סוכה כלל אלא שפירסה עליה כדי שלא תכנס בה החמה אפ"ה פסולה והכי מוכח בגמרא והההיא דהדלה

שלטי הגבורים

למעלה מכ' אמה אינו פוסל סכך התחתונה שהיא צלתו מרובה מחמתו והתחתונה כשרה ול"נ בכל שהוא למעלה מכ' אמה הרי הן כשפודין של ברזל ופוסל סכך הכשר שלמטה ממנו ואף ע"פ שחמתו מרובה אינו בטל ברוב כואיל והוא עומד בפני עצמו כמו שביארנו בסוכה שתחת אילן כמבואר בקונט' הראיות וכן כתב מיי' בריא"ז:

א כתב בעל העיטור מסתברא דהלכה כרב חסדא ורבה בר רב הונא דרבי' ניהו ועוד מדאיפלגי רב נחמן ורבה בר רב הונא [בנויי סוכה המופלג ממנה ד' דר"נ מכשיר ורבה בר"ה פוסל] משמע דלא מכשיר ר"נ אלא בנויי סוכה דכיון דלנוי יהבינהו התם לא בטלי הסכך שלמעלה מהן אבל בסוכה ע"ג סוכה סבר רב נחמן דבהפלגת ד' מיפסלא כרב חסדא ורבה בר"ה הלכך אף דתנו סוכה ע"ג סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה אע"פ שאינה ראויה לדירה שאין בה י' פסולה וליתא לדשמואל ומיהו בעי' שתהא ראויה לקבל כרים וכסתות של עליונה ע"י הדחק אבל אם אינה יכולה לקבל דירה סרוחה היא ע"כ וכן פסק הרב אבי"ה והר"ש הלוי ז"ל מכח פלוגתא דלקמן ואינו נ"ל כלל ראיה מכח דלקמן דודאי יש לדקדק ממנו דסכך פסול שתחת סכך כשר פוסל את סכך הכשר בהפלגת ד' דהיינו דומיא דנויי סוכה שהן פסולין לסכך ולא פסול לר"נ בהפלגת ד' משום דלנוי עשאן ובטלה לגבי הסכך אבל סכך פסול דעלמא פוסל את העליון בהפלגת ד' אבל סוכה שתחת סוכה לפסול את התחתונה משום סכך העליון לא דמי להאי כלל וכ"נ לפסוק כשמואל דסוגיא דתלמודא כוותיה דקאמר אלא שאינה ראויה לדירה ה"ד דלא גבוה י' מכלל דת"ק סבר אע"פ שאינה ראויה לדירה פסול ופריך לשמואל מת"ק ומשני עליה במערבא מאי אין דיורין בעליונה דקאמר ר"י ופליגי עליה רבנן כשאין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אבל אם אין העליונה גבוה י' בהא מודו רבנן דתחתונה כשרה ופריך תלמודא מכלל דת"ק סבר דאם אינה יכולה לקבל פסולה דמ"ש אינה יכולה לקבל מלא גבוה י' דתרוייהו לא חזו לדירה ולא מיקריא עליונה סוכה לפסול את שתחתונה ומוקי פלוגתייהו ביכולה לקבל ע"י הדחק אבל אם לא גבוה י' מודה ת"ק דשתחתונה כשרה והיינו כטעמיה דשמואל דכהכשרה כך פסולה דכשעליונה כשרה וראויה לדירה אז שם סוכה עלה לפסול את התחתונה ולכ

עין משפט

א מיי' פ"ה מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרכז תרכט:

שיטת ריב"ב

מתני' פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסולה. דדבר המקבל טומאה הוא ואין מסככין בדבר המקבל טומאה: מפני הנשר. שלא ינשרו עלין על שלחנו:

הגהות הרי"ב

(א) נ"ב נ"ע דלפי שינויי' דרב דמי איתוקמא מכלל דת"ק וכו' ומשמע כשמואל וכן הוא כאבר"י: (ב) נ"ב נ"ע מגן:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב סבר: (ב) על גבי נקליטי המטה כצ"ל: (ג) סדין עלייהו כו' דהשתא כצ"ל: (ד) נ"ל עליהן: (ה) נ"ל ומוכח:

מלחמת ה'

יהודה איתמר אבל רבנן לדידהו לא קפדי אלא בהכשר סוכה כשיעורה ור' יהודה דקפיד בדיורין אלא שמואל הוא דבעי קבול כרים וכסתות ע"י הדחק לרבנן דאינהו קפיד בראויה לדיורין דאמר כהכשרה כך פסולה ומשמע לגמרי והכי גרסי' עלה דבני מערבא מכלל דת"ק סבר אע"ג דאינה ראויה לקבל והאמר שמואל כהכשרה כך פסולה ובפירושי רבינו חננאל ז"ל מצינו כלשון הזה ודייקינן מדברי ר' יהודה דקתני אם אין דיורין וכו' וקשיא לשמואל ושנינן אין ראויה לדירה מרווחת אבל ראויה לדירה ע"י הדחק די' טפחים דירה ע"י הדחק היא וכן

המאור הקטן

דאמרי בד' משום דקא אמרי מלתא מציעתא ועוד דשייך מימרא דידהו דהכא במימרא דידה[ו] סוכה המופלגין ממנה ד' והתם פסק הרי"ף ז"ל כוותייהו *הלכך מסתברא נמי בהא כוותייהו דלמ[עמייהו] אולי וכל זה צריך תלמוד אע"פ שלא הזכירו הרי"ף ז"ל:

ונקליטין דגביהי י' פסולין וקנופות נמי אע"ג דלא גביהי י' כיון דקביעי:

*עי' ברא"ש סי' ט"ו

הא דאמר במערבא כל שאינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה וכו' שנויה הכא והכא חדא התם לדירה והכא לקבל ע"י הדחק ע"כ וכיון שנתפרש לך זה משמע לפי הנעתה של שמועה *) דרב הונא ורבה ורב חסדא אפי' לר' יהודה נמי לא בעי ראויה לקבל כרים וכסתות כדקס"ד מעיקרא אליבא דידהו ובמערבא כשמואל סבירא להו וכטעמיה שייכן והלכך כשמואל עדיפא למיפסק כוותיה ומה שאמרו דשייכא מימרא דידהו כמימרא דידהו בנויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה לא שייכא ולא פתיכא בה כלל דהתם סכך פסול הוא ואם לאו משום דנוייהן אפי' אין מופלגין טפח פסולה ואפי' לשמואל מפני שהן נוייהן הוכשרה וכשהן מופלגין עומד לעצמו והם עומד לעצמו ופסולה אבל הכא משום דירה קאמרי' אמו שמואל דבעי הכא י' גבי פורס סדין תחתיה מפני הנשר מי בעי שיהא שם הפרש אדרבה כשאין ביניהן הפרש עיקר סכך פסול ופוסל אלא זו דומה לזו כלל הלכך הלכתא כשמואל וכדאמרי' במערבא וכן פסקו הגאונים ז"ל אולי לכך השמיטה רבינו ז"ל שהם סוכה בתוך סוכה בשיש בה עשרה משמע וכדאמרי' במערבא:

ועוד ונקליטין דגביהי י' פסולין וקנופות נמי אע"ג דלא גביהי י' כיון דקביעי: **אמר** הכותב אבל מה נעשה לדברי רבינו הגאון ז"ל שפסל קנופות סתם ומשמע אע"ג דלא גביהי י' והכשיר נקליטין סתם אע"ג דגביהי י' ולפי דעתי שהוא דוחה ברייתא זו דקתני ובלבד שלא יהו נקליטין גבוהים מן המטה י' טפחים משום דקי"ל שפועי אהלים לאו כאהלים דמו ואפי' כאהל עראי דלא קביעי נמי לא הוי מדי גבי שבת כדכתבינן לעיל ואע"ג דהתם לא חזינן בהדיא דשרי אלא כילת חתנים דלא קביעי אי ס"ד שיפועי אהלים כאהלים דמו ליהוי כאהל עראי דלא קביע כלל דאפ"ה אסור דהא אפי' אוהל שאינו גבוה י' ולא דמי נמי לאהל אסור בשבת דהיינו משמרת ופרוקקא וגוד וטלית כפולה וכילה שיש לה גג שאפי' אינן גבוהין אלא טפח אסורין כדמוכח בדוכתא אלא ש"מ דשפועי אהלים לאו כאהלים הם כלל בין קביעי בין לא ועוד דהא סוכה העשויה כמין צריף דקביעא ואפ"ה פסולה וכי תימא התם דלישוייה סוכה פסולה הכא לשווייה אוהלא הוי אוהלא כי איכא למימר הכי ה"מ בקנופות דלא גביהי י' דכל שאינו גבוה י' נמי אהל הוא שבת בין לענין טומאה בין לכל דבר וכשפסלו סוכה שאינה גבוה י' משום דיורין הוא דפסלינן לה ולא מפני שאינה אהל הלכך גבי קינופות כיון דקביעי נעשה אהל קבוע בפני עצמו ואינו עומד בצל סוכה וכי כגון מטה וכילה עיקר אהל סוכה הוא ולא אתי אהל עראי שאינו קבוע כלל ומבטל אהל סוכה אבל בשיפועי אהלים שאפי' היו בהם דיורים כפלטרין של מלכים ואפי' קבועין פסולין מפני שאינן כאהלים אין לחלק בין אלא כהכשרן כך פסולן כשם שאינן אהלים להכשר כך אינן אהלים לפסול וזו סברא נכונה ודבר נאה ומתקבל והגמ' מוכחת עליה דקאמר ליה אביי לרב יוסף דנני בכילת חתנים כמאן כר"א ואמר ברייתא איפכא ס"ד לא אמרי' בהא כהכשרה כך פסולה אפי' כר"א דמתני' דהיינו רבנן דברייתא לא אתיא דעד כאן לא אמרי' לאו כאהלים דמו אלא שאינו כאהל קבוע שיהא ראוי לסוכה אבל לשווי אהלא ה"נ דהוי אהל ואי"ת חתנים דלא קביעי א"כ אפי' כדברי הכל נמי אתיא דמי שקל להם בלא גרומים דין שיפועי אהלים קבועים להכשר סוכה לדין שיפועין שאינן קבועין למיהוי אהל הא אדרבה איכא למימר דכי אמרי' שיפועי אהלים ומכשרינן סוכה העשויה כמין צריף ה"מ בדקביעי אבל לא קביעי גרעי מאהל אהלים ואפי' אהל עראי לא הוו כדאמרי' במעהין במטה שאינה גבוהה י' ובכילה דלא הוו אהלא לענין זה וקינופות דקביעי הוו אהלא דלמאן דאמר שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו בין קביעי בין לא קביעי לא הוו אהלים כלל הלכך דרב יוסף לא מהפכא מדר"א וסוגיין דמקשי לר"י אמר שמואל מברייתא דנקליטין ומתרץ ליה שאני נקליטין דקביעי הוו יכלי לתרוצי בגמ' ההיא כרבנן ושמואל דאמר כר"א דמתני' דסבר שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו ובריתא איפכא תניא כולה כתירוצא דרב יוסף אלא סוגיין דלא כאביי ורב יוסף דהשתא מיקל בכילה לדברי ה דלא קביעא ולא הויא אהלא כלל דהא לא דוקיא בכך ליפנא דרב יהודה אמר שמואל כמאן כר"א הלמה לכ"ע אמרי' ורב יוסף מוקי נפשיה כמאן דאמר שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו דבין קביעי בין לא קביעי לי אהלים כלל והטעם נותן לפי שהן כדופן עקומה ואין להם סדר כמו שפירשנו למעלה ומזה הטעם מסתייעין דברי רבינו הגדול ומתיישבין יפה ולפיכך כתב סכל כפשטה דמתני' דקינופות אסורין לעולם ונקליטין מותרין בין גבוהין בין שאינן גבוהין וכבר ראיתי לראשונים בתבוריהם שהם ז"ל חלוקים בזה ובודאי שהם יכולין לומר דסוגיין כילה שאין לה גג כליבנא בתרא דרב יהודה לר"א דמתני' היא כדמוקי רב יוסף נפשיה וכברתא דלר"א דמתני' דאמר שיפועי אהלים שאינם קבועין כגון סוכה דקביעי לא הוו סוכה שיפועי אהלים קביעי כגון נקליטין למהוי אהלא הוו אהלא הוא פסט הללו ואעפ"כ דברי רבינו ז"ל יותר נראין מדוקדקין בעיקר טעם השיפועין שהן כמחילות וכן לענין שבת כמו שהוכחנו ועוד פסק רבינו ז"ל בכילה בתרתי ליפני דרב יהודה אמר שמואל דלא פליגי אהדדי בדיני ו כליפנא קמא דאמרי' בריש פ' היישן תרגמה שמואל במטה י' ואליבא דליפנא קמא איתמר כדמפורש בגמ' הכא ושמואל גופיה תרגמה ולאו כאמוראי היא וכולה סוגיין נמי בתר ההיא אוקימתא רהיטא דמש"ם הו להו בגמ' התם מ"ש דר' יהודה שאילו היו יכולין להעמיד משנתינו בשאינה גבוה י' לא היה טעמו של ר' יהודה צריך לפנים ולא היו צריכין לפרש בו מה שאמרו משום סוכה דירת קבע ומטה דירת עראי ולא אתי עראי קבע דהא כדשמואל לא קביא להו ולא מידי ובליפנא בתרא נמי אמרי' הכא אי קביעי ליהוי כקינופות וכו' דאלמא קינופות קביעותייהו מהניא דאי לא קביעותא יתירא כיון דאינן גבוהין י' לא הוו אהלים ועוד דאכימי אמר שמואל בכילה לענין ק"ש בהיתרא דליפנא דכילה שאין גבוה י' לא הויא אהל כלל וההיא בלא פלוגתא איתמר ובגמ' אסיקו כוותיה ס"נ מסתברא וכו' הלכך ליכא למידחייה לליפנא קמא בדינא כלל של רבינו הגדול ז"ל בדברים הללו לפי סברתו לנו ואע"פ שיש למקצת הראשונים דברים אחרים בכאן אני לא נחלוק באתי שאיני כדי אבל דעתו של רבינו הגדול ז"ל גליתי ופירשתי:

*) נ"ל דרבה בר רב הונא ורב חסדא

דהדלה עליה את הגפן וכו' לא מכרעא וכמו שכתוב עליה בס"ד : גמ' אמר רב חסדא לא שנו אלא מפני הנשר. דשויה סכך להגין הלכך כיון דמקבל טומאה פסולה: אבל לנאותה. לאו שם סכך עליו וכשרה: בקרמין. שאורן מעשה אורג: ובסדינין המצויירין . שצורתן בולטות מעשה רוקם: ייטות שמנים. נתונים בכוסות של זכוכית לנוי: הכל לפי תנאו. וכגון דאמר איני בודל מהן כל בין השמשות של יו"ט הראשון דלא חלה קדושה עלייהו והכי מוקמינן לה במסכת ביצה בהמביא [סי' תתקס] וכבר כתבתי שם שלפי דרכו של הרב אלפסי ז"ל אפילו בנוי סוכה נמי כי אמר נר מצוה איני בודל מהם שרי לאשתמושי בהו בחולו של מועד או ביו"ט אם נפלה אבל יש שם דעת אחרת דבסוכה לא מהני תנאה כלל אבל בנויין מהני ומיהו דוקא באומר איני בודל שלא בטלם לגבי סוכה מעולם אבל מתנה ואומר לכשארצה אטול לא מהני דכיון דבטלן פעם אחת לגבי סוכה הוו להו כסוכה ולא מהני בהו תנאה ועצי סוכה דמתסרי אף דפנות בכללם שאף הם צריכות להכשר סוכה ומיהו אם אחר שעשה השיעור הצריך מן הדפנות ונגמר הכשר הסוכה ואחר כך הוסיף דופן משמע דלא מתסרא אבל עשאן לארבעתן סתם טלן אסורות ומוקצות :

מנימין עבדיה דרב אשי איטמיש כותנתיה במיא. נשרה במים : והא חזו דרטיבאי. שהיא לחה ומוכחא מילתא דלנגבה שטחוה ולא לסכך : לכי יבשה קאמינא לך . דתשקלה : ומהא שמעינן דכל דלצורך הבגד ה"ל כלנאותה וכשרה דהא לא א"ל דלשקלה אלא מפני מראית העין ולכי יבשא בלחוד אבל כי רטיבא לא אלמא לא איפסלה סוכה מדינא והכי נמי מוכח בירושלמי דאמרינן כל שלא עשה מפני הנשר כשר ובכלל זה לנאותה לצורך הבגד אבל אחרים אומרים דלצורך הבגד לא בטיל לגבי סוכה ופוסל אותה ומאי דשרי רב אשי בדרטיבא הני מילי שלא בשעת אכילה ושתיה ושינה שאין משתמשין שם ואמר דלישקלה כי יבשה דלא לימרו שביק לה התם אפי' בשעת אכילה ושינה אבל כי רטיבא לא אתו למימר הכי שאין דרך להשתמש שם מפני המים שמטנפין מן הבגד וראוי להחמיר לענין מעשה ומ"מ מדאמר ליה שקלה כי היכי דלא לימרו מסכך בדבר המקבל טומאה משמע שלא כפירוש של רבינו תם ז"ל דאם איתא דכל שאינו מסייע להכשר סוכה מותר לפרוס עליה סדין ובהאי עובדא ודאי לא הוה מסייע א"כ אמאי חייש שהרואין יהיו סבורין לומר שהיה מסייע בהכשר הסוכה אלא ודאי בכל ענין פוסל : איתמר נויי סוכה המופלגין ממנה ארבע . שרחוקין מן הסכך ארבעה טפחים : פסולה . דכיון שרחוקים ארבעה טפחים מן הסכך חשיבי באפי נפשייהו ולא בטלו לגבי סכוך ומדקאמרי לה סתמא משמע אפילו בשחמתן מרובה מצלתן והרא"ה ז"ל לא כתב כן : מותר לישן בכילה בסוכה . לפום מאי דאיתמר בגמרא מסתברא דג' דינין הם כילה ונקליטין וקנופות כילה דלא קביעא לא מתסרא אלא היכא דאיכא תרתי לריעותא שיש לה גג וגבוה עשרה ונקליטין קביעי טפי מכילה ואע"פ שאין להן גג כל שהן גבוהין עשרה אין ישינין תחתיהן אע"פ שלא נראה כן מדברי הרב אלפסי ז"ל שהכשיר [למעלה] לנקליטין סתם ומשמע אע"פ שגבוהין י' וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות סוכה אבל זה אינו מחוור והארכתי בזה בחידושי קנופות דקביעי ויש להם גג אפי' אין גבוהין עשרה אין ישנים תחתיהן : מתני' הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס . (ס) (הדלה) [קיסוס] הוא [אירה בלע"ז והוא גדל] כגפן : פסולה. שאין מסככין במחובר דאמר מר באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר : הרבה מהן . ובטלין ברוב : או שקצצן . אף לאחר שסככה בהן ולא אמרינן תחילת עשייתן בפסול ופסולה : וגידולו מן הארץ . למעוטי עורות בהמה וכיוצא בהן ואפילו לא מקבלי טומאה כלל כגון שמחוסרין מלאכה . ומדקתני הדלה ואח"כ סכך מוכיח רבינו תם דדוקא כי האי גוונא שתחילתה בפסול דתו לא מכשרא בסכך כשר אבל כל שתחלתה בכשרות אע"פ שאח"כ הדלה עליה את הגפן תו לא מפסלא דאי לאו הכי ליתני סכך ואח"כ הדלה וכ"ש הדלה ואח"כ סכך ולאו ראיה היא דמתני' תרתי קתני הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת או סכך על גבן כלומר בין שקדם הסכוך כדקתני הדלה עליה בין שקדם האילן וסכך עליו פסולה ואפילו חבטן בדליכא רובן ואם היה הסכך כשר הרבה מהן וחבטן כדאוקימנא לעיל כשרה באיזה מהן שקדם : גמ' אוקימנא כשחבטן . פירשתי למעלה : וצריך לנענע . כדי שיהא נעשה לשם סוכה נ"ל דלשם סוכה דקאמר ודאי לאו דוקא דלא בעינן סוכה לשמה אלא משום תעשה ולא מן העשוי אתינן עלה והכי מוכח בגמרא והכי קאמר דנהי דאין צריך לחזור ולסתרה כולה אבל צריך

רש"י

למעלה לא מקרי (א) אהלא : גמ' לא שנו אלא מפני הנשר · דשוייה סכך להגין הלכך (ב) מקבל טומאה : אבל לנאותה . ולא לשם סכך פירס עליה כשרה וי"מ טעמא דפסולה (א) משום שני סככין וא"א א"כ לרב חסדא לא מיפסל אא"כ מופלג ממנה ארבעה דהא איהו אמר לעיל ארבעה וכיון דמופלג ארבעה תו לא מצי למימר אבל לנאותה כשרה דהא איהו פסיל לקמן בנויי סוכה המופלגין (ג) ממנה ארבעה מן הסכך משום שני סככים : בקרמין . שאורג מעשה אורג כגון בגדי לבשונין שקורין אובריי"א : ובסדינין המצויירין · שצורתן בולטות כגון מעשה רוקם ומעשה אורג הקרוי גליסק"א : ייטות שמנים · נתונות בכוסות של זכוכית לנוי : הכל לפי תנאו · (ד) כגון דאמר איני בודל מהן כל בין השמשות של ערב יום טוב ראשון (ה) ולא חלה קדושה עלייהו והכי מוקים לה במסכת ביצה בהמביא ותנאה אחרינא לא מהני בהן : אין ממעטין בסוכה . קרמים הפרוסים למעלה לנוי אין ממעטין בגבוה מעשרים להכשירה (ו) ולא (משום) דסככה נינהו דאי סכך הוו מפסלי משום דבר המקבל טומאה : ומן הצד ממעטין · לה משיעור שבעה טפחים דהא אינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו : איטמישא · שרויה במים : והא קא חזו דרטיבא · שהיא לחה (ז) דמוכחא מילתא דלנגבה שטחוה ולא לסכך : לכי יבשה קאמינא · דתשקלה : נויי סוכה · קרמים וסדינין הפרוסין תחת הסכך לנוי פסולה משום אהל מפסיק ואיפתכא דלא גני בסוכה ולרב נחמן כיון דלנוי סוכה יהביה בטליה לגבה : בכילה · הפרוסה סביבות המטה ואע"פ שיש לה גג שאין גגה משופע כשל נקליטין אלא שוה כשל קינופות : והוא שאינה גבוה עשרה . דבציר (ח) לאו אהלא הוא : מתני' הדלה · הריס ופשט עליה כעין דלית שקורין טראיי"לא : קיסוס · עשב המתפשט מאד ושרשים (ט) כאילן וקורין לו אירא ומתפשט ועולה על החומות : פסולה · משום מחובר (י) ואמר מר באספך מגרנך (כ) בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר : (ל) מרובה מהן כשירה · דמבטלי ברוב: או שקצצן · (מ) לאחר שסיכך בהן כשרה ולא אמרינן תחלתה בפסול ופסולה : גמ' כשחבטן . שהפיל ענפיו למטה עם הסכך והרי הן מעורבבים עם הסכך כשר ואינן נראין בעין וסכך כשר רבה עליו ומבטלו דמדאורייתא כל מילי בטלה ברובא: וצריך לנענע. קצת [אותם] שסככו במחובר לאחר שקצצן (להודיע)

גמרא

כאהל לפי שאין לה גג ולפיכך כשרה וגרסינן בירושלמי שכן הוא עושה חלל באצילי ידיו פירוש כשם שאם הגביה אדם שתי זרועותיו כשהוא שוכב תחת הסדין ונעשית הסדין עליו כאהל אין בכך כלום כך אלו שני הנקליטין שבאמצע המטה כמו זרועותיו הן חשובין ואין בכך כלום : מפני הנשר . אמר רב חסדא לא שנו אלא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה : *ת"ר סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים ורימונים אפרסקין ופרכילי ענבים ועטרות של שבלים יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן *עד מוצאי יו"ט האחרון של חג ואם התנה עליהן °הכל לפי תנאו והוא דאמר איני בודל מהן כל בין השמשות דלא חיילא קדושה עלייהו כלל : תנא נויי א סוכה אין ממעטין בסוכה אמר רב אשי ומן הצד ממעטין בסוכה : מנימין עבדיה דרב אשי איטמישא כותנתיה במיא שטחה אמטללתא אמר ליה שקלה דלא לימרו קא מסכך בדבר המקבל טומאה והא קא חזו לה דרטיבא היא לכי יבשה קאמינא לך : איתמר נויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה רב נחמן אמר כשרה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי פסולה וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לה גג והוא שאינה גבוהה עשרה ואותבינן עליה הישן בכילה בסוכה לא יצא ידי חובתו ופריק הכא במאי עסקינן בגבוהה עשרה וכן הלכה ואם אין לה ב גג אע"פ שהיא גבוהה עשרה מותר כדבעינן למימר קמן בהעושה סוכתו כמין צריף : מתני' *הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסום וסכך על גבן פסולה ואם היה הסכוך הרבה מהן או שקצצן כשרה זה הכלל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככין בו : גמ' אם היה הסכוך הרבה מהן אוקימנא ג *כשחבטן דאי לאו הכי הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ופסולה : או שקצצן כשרה וצריך לנענע כדי שיהא מעשה לשם סוכה ולא אמרי' קציצתן זו היא עשייתן וכן

שלטי הגבורים

ואם לא כשרה ופשטא דמסתבר הוא והלכתא כוותיה ותלמודא דפריך לשמואל משום דמאי לשנויי מתני' אליביה אבל אליבא דנאר אמוראי לא שרי לשנויי מתני' והכי אורחיה דתלמודא דלא מקשי אלא מאי דמצי לשנויי וכתב הרא"ש ודוחק גדול הוא מ"ש בעל העיטור ואם אינה יכולה לקבל כרים וכסתות מיקרי דירה סרוחה ופסול בשאינו גבוה י' והדבר ידוע דאין לך דירה סרוחה מזו דשייף ועייל אגחוניה וכן מצאתי כתוב בשם הרי"ן גיאות ז"ל שפסק כשמואל והביא ראיה מהא דפסקינן לקמן גבי כילה כשמואל דאמר מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לה גג והוא שאינה גבוהה י' אלמא בפחות מי' לא חשיב אהל אע"פ שיש לה גג והשתא לשויי אהל בעינן י' למיפסל סוכה לכ"ש דבעינן י' ויש דוחין ראיה זו דדלמא בכילה דלא קביעא בעיא י' אבל סוכה בתוך סוכה דקביע אפי' בבציר מי' מיפסיל כדאמר לקמן בממעטין בקנופות דקביעי ויש להן גג דאפי' בבציר מי' אהלא הוי ופסולה וכ"כ הרמב"ן בד"א שהתחתונה פסולה כשהיה גבוה בעליונה י' טפחים וגג התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות אפי' ע"י הדחק :

א ואפי' אם פירס סדין תחת הסכך לנוי פסולה וכגון שהיה רחוק מן הגג ד' טפחים אבל אם הוא בתוך ד' לגג בטל אצלו כיון שהוא לנוי אבל אם אינו לנוי אפי' הוא בתוך ד' פסול והרי"ן גיאות כתב ולנוי לא פסיל אא"כ יהא מופלג י' טפחים ולא נכירא להרא"ש :

לשון ריא"ז

נויי סוכה אינן ממעטין גובה הסוכה מי' טפחים אבל ממעטין רוחב הסוכה מז' טפחים ונראה בעיני שכל דבר שאינו חשוב אהל אינו ממעט בסוכה שאינו אלא כאחר כלי תשמישין שבסוכה כמבואר בקונט' הראיות :

ב סיון גם תחת המטה או תחת הכילה אם היה גבוה י' טפחים ויש לה גג טפח חשובה כאהל ולא יצא אבל אם אין לה גג רחב טפח או יש לה גג ואינה גבוה י' שרי והרי"ן גיאות תלה הכל בגג שאם יש לה גג אפי' אינו גבוה י' אסור לישן תחתיה ואם אין לה גג שרי אפי' גבוה י' ולא נכירא להרא"ש :

לשון ריא"ז

היה להן גג טפח ואין גבוהין י' או שגבוהין י' ואין להן גג טפח מותר לישן תחתיהם בסוכה שאינן חשובין אהל ואינו אלא כאדם המתעטף בבגדיו בסוכה וכן נראה בעיני בפורס תחתיו מפני הנשר שאם פירס ערלאי לפי שעה אינו פוסל עד שיהא גבוה י' ויהא לו גג כמבואר בקונטרס הראיות :

ג מיי' כתב כשהדלה עליה את הגפן ואפי' אם היה הסכך הרבה מהם שצריך לקצן וכן דעת סמ"ג ומדברי רבי' לא משמע כן :

לשון ריא"ז

הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסכך ע"ג

עין משפט

א מיי' פ"ה מהלכות סוכה ופ"ג מהל' יו"ט סמג עשין מג טור א"ח סי' תקיח תרלח :
ב מיי' פ"ה מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרכט תרלג :
ג מיי' שם סמג שם טוא"ח סי' תרכז :
ד מיי' שם סמג שם טוא"ח סי' תרכט :

הגהות חו"י

(א) כ"ב נ"ע איך תסיק אדעתין זה דהא סדין מקבל טומאה ואיך יעלה לסכך ועי' רי"ף ור"ן ר"פ כיצד :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל אהלא : (ב) נ"ב מיפסיל משום דמקבל טומאה : (ג) תי' ממנה נמחק : (ד) נ"ל וכגון : (ה) נ"ל דלא : (ו) דלאו מין סככה נינהו דאי סכך הוו הוה מפסלי כו' טומאה ולא לפוסלה משום פחותה מעשרה כצ"ל : (ז) נ"ל ומוכחא : (ח) מגובה י' לאו אהל הוא כצ"ל : (ט) נ"ב לו : (י) נ"ל דאמר : (כ) נ"ב וגו' : (ל) נ"ל הרבה : (מ) אף לאחר כו' תחלת עשייתה בפסול ש' כצ"ל : (ס) נ"ל הדלה הוא כגפן :

שיטת ריב"ב

גמ' ל"ש אלא מפני הנשר . דכיון שהוא פרוש לסיכוך הוה ליה דבר המקבל טומאה ואין מסככין בו: אבל לנאותה כשרה . דכיון שהוא מיוחד לנוי לא איכפת לן בנויי סוכה אם הן מקבלין טומאה והיינו דאמרי' לקמן נויי סוכה אין ממעטין בסוכה ולא חשיבי סכך כיון שהן תלוין בסוכה לנוי דלאו חשיבי כסכך בו פסלי לה לסוכה משום [illegible] סוכה מן הצד ממעטין כיון דלא מני יתיב בגוה בכרותה [illegible] כדי לנגבה : הא קא חזו דרטיבא . וידעי דמשום [illegible] פסולה לא שנו אלא בסוכה שחמתה מרובה מצלתה [illegible] דבר המקבל טומאה כלומר סוכה זו כיון שצלתה מרובה מחמתה אין פריסת הכתנת פוסלתה אבל הרואים יהיו סבורים שחמתה מרובה מצלתה ויאמרו שאנו מסככין בדבר המקבל טומאה והא קא חזו דרטיבא ומכירים הם שהסוכה בהכשר היא עשויה ולא הופרסה הכתנת עליה אלא כדי לנגבה לכי יבשה קאמינא לך שלא תניחנה לשם לכשתיבש אלמא מתני' בסוכה שחמתה מרובה מצלתה מרובה מחמתה מיפרשא דאם איתא דמתני' אף בסוכה שצלתה מרובה מחמתה מיפרשא הוה ליה לרב אשי למימר שקלה כדי שלא תיפסל הסוכה . ולאו מלתא היא דלעולם מתני' אף בסוכה שצלתה מרובה מחמתה מיפרשא והא דאמר רב חסדא אבל לנאותה כשרה רבותא קמ"ל דכיון שצלתה מרובה מחמתה אע"פ שהסדין פרוס למי סוכה שהוא מענין הסוכה כיון שאינו פרוס לסיכוך כשרה וכ"ש אם הוא פרוש שלא לנוי ושלא לשם סיכוך כעובדא דמנימין עבדיה דרב אשי שהיא כשרה והא דאמר ליה רב אשי למנימין עבדיה הכי מפרש' לה שקלה דלא לימרו קא מסככי בדבר המקבל טומאה כלומר הרואים יהיו סבורים שלעולם סיכוך הונחה שם דיאמרו שאנו מסככים בדבר המקבל טומאה והא קא חזו דרטיבא ומכירים הם שלא הונחה שם אלא כדי לנגבה וכיון שלא הונחה שם לשם סיכוך אינה פוסלת הסוכה לכי יבשה קאמינא לך : המופלגין ממנה ארבעה . שיורדין בתוך ו' טפחים של סוכה וכגון דלא גביהה אלא עשרה ומקומו של נויי סוכה אית ביה ד' על ד' : רב נחמן אמר כשרה . סבר לא ממעטי . ומאן דאמר פסולה סבר כיון דאיתנהו מקום חשוב ויורדין בתוך ו' טפחים של סוכה ממעטי כך פירש רבינו שלמה ז"ל ומדברי הרב דודי ז"ל נראה שאינו מפרש כן אלא הכא בכל סוכה קיימי אע"פ שהיא גבוהה יותר מי' טפחים וטעמייהו דרבה בר רב הונא ורב חסדא דפסלי דסבירא להו דהא"ג דלענין פסול סכך לא גארי' בנויי סוכה משום דבר המקבל טומאה דלא חשיבי סכך מאחר שהם פרוסים לנוי לענין חשש שני סככין כגון שהם מופלגים מן הסיכוך ד' גזרינן שיושב באותה סוכה אינו יושב בצל סוכה אלא בצל נויי סוכה וכן פירש הרב משה ז"ל: והוא שאינה גבוהה י'. לא חשיב אהל: מתני' הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס. כבר פירשנו ; גמ' ולא אמרי' פסיקתן זו היא עשייתן . כיון דלא פסקן קודם שסגלן דהגיא תלאן ואח"כ פסק ראשי אמין שגהם פסולין כיון כשתלאן נפסולם עלאו בארי עדיין לא נפסקו ראשי תוטין שלהם ולא אמרי' פסיקתן שפוסקן עכשיו

צריך הוא לנענע קצת מה שהיה בתחילה מחובר לאחר שנקצן ואי לאו פסולה משום תעשה ולא מן העשוי דהכי משמע סוכה תעשה כשאתה עושה אותה תהא ראויה לסוכה ומיהו נענוע קרוב לסתירה שמגביה כל אחד לבדו ומניחו וחוזר ומגביה את חבירו ומניחו ולא אמרינן קצילתן זו היא עשייתן לסגי בהכי לאפוקי משום תעשה ולא מן העשוי : וכן לענין ציצית נמי היכא דתלאן וקשרן . שתחב בכנף חוט אחד כפול לארבעה ועודע חוט כפול ועשה כל הגדילין והקשרים וגמלא שעשויה בפסול שאין בה אלא חוט אחד ואח"כ פסק ראשי חוטין שלהן ונעשין נר מצוה שמונה חוטין פסולה משום תעשה ולא מן העשוי שהרי בפסול נעשית ול' אמרינן פסיקתן זו היא עשייתן [אבל] ודאי תלאן ואחר כך פסקן וקשרן כשרה והכי מוכח בגמרא :

בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר. דכתיב באספך מגרנך שאתה אוספו ונוטלו מן הגורן הגורן הוא האוכל ומה שאתה אוסף ובורר מתוכו הוא הפסולת : צאו ההר . פסוק הוא בעזרא (נחמיה ח') : לעשות סוכות . ולא הזכיר כאן אלא דבר שאינו מקבל טומאה וגדולו מן הארץ : היינו הדס היינו עץ עבות . מהו זה ומהו זה להזכיר שניהם במקרא הלא אחד הם שהדס הוא עץ עבות על שם שעליו מורכבין זה על זה כמו עבותות ושרשרות : הדס שוטה . שאינו כשר ללולב שאין עבותו עשויה של (ט) שלשה עלין :

מתני' חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין . זרדין עשבים שאינם ראוין לאכילה : אין מסככין בהן . משום דגזרינן אטו הניחן על מנת ליבשן ונמלך עליהן לסכוך כדאיתא בגמ' ואע"ג דקתני אין מסככין בהן דמשמע לכתחלה אין הכי נמי דאפי' דיעבד פסולה והכי מוכח בגמרא אלא דתנא הא לישנא לאשמועינן דאפי' במסכך לכתחלה לשם סוכה עסקינן ואפ"ה מתסר משום גזירה ומוכחא בגמ' דלא מקריא חבילה למגזר בה הך גזירה בפחות מג' ואפי' ר' יהודה דלית ליה גזירת תקרה כדאיתא לקמן במתני' דמסככין בנסרים הכא בהך גזרה דחבילה מודה דהא שכיחא והיא לא שכיחא דלא עביד איניש ליתב בסוכת תקרה של נסרים שבנאן לביתו ולשהותן בלא מעזיבה : ואם התירן כשרות. דכיון דלא אסירי אלא משום גזירה דחבילה וכשהתירן לא מיחלפי שאין אדם מייבש חבילה מותרת : וכולן כשרות לדפנות . וכולן הפסולין שנינו לסכך כשרים לדפנות דכל סוכות הכתוב סכך במשמע דדופן לא איקרי סוכה ודנפקי לן בגמרא [דף ו:] דפנות מבסוכת בסוכת בסוכות מייתורי דקראי ילפי' ולא ממשמעות' הלכך סוכות תעשה לך מגרנך ומיקבך אסככה הוא דקאי : **גמ'** פעמים שאדם בא מן השדה . כל ימות החמה : ומניחה על גבי סוכה . שיש לו כל ימות השנה למקנהו ומניח החבילין שם ליבשן ולא לסכך וכשמגיע החג גזור רבנן שמא נמלך עליהן לסכוך : והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי . בפסול כזה שנסכך שלא לשם סכך אפילו לצל אלא ליבש ואין שם סוכה עליו הלכך גזור רבנן שלא יסככו בחבילין אפילו מטילין עליה לשם סוכת החג גזירה משום חבילין דכל השנה ואיכא מאן דאמר דאע"ג דאסור לסכך בתחלה בחבילין אפ"ה. חבילה שהניחה ליבשה אם נענעה כשרה כדמוכח לקמן גבי נסרים דאע"ג דלכתחלה אין מסככין בנסרים אפ"ה בסוכה שהיא עשויה כבר סגי ליה בפקפוק דכיון דמהדר עליה לבטלה ליכא למיגזר שמא ישב בסוכה של תקרה אחרת שהיא עשויה כבר . [זהו פרש"י]: **אמר** רב יהודה סככה בחיצים . בית יד של חצים : זכרים . כעין שלנו שתוחבין אותן בבית קבול של חץ : כשרה . דאע"ג דכלים נינהו פשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה ואע"ג דאיכא פשוטי כלי עץ שמקבלין טומאה מדרבנן הני לא מקבלי טומאה אפי' מדרבנן וכבר כתבתי בפרק המוכר את הבית מה הן אותן פשוטי כלי עץ שמקבלין טומאה מדאורייתא ומה הן אותן שאין מקבלין טומאה אלא מדרבנן ומה הן אותן שטהורין לגמרי : בנקבות פסולה . שיש נקבים בראשם והחץ עשוי כמרצע ונכנס לתוך הנקב והוו להו מקבלים שבכלי עץ וראויים לקבל טומאה ואע"פ שהיא עשוי להתמלאות מלוי עולם שלא להתרוקן עוד שמיה קבול : סככה באניצי פשתן פסולה . פרש"י ז"ל שכן ראוי לטמא בנגעים כדאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כז:) האונין של פשתן משיתלבנו ופירוש אניצי לאחר שהן מתוקנין במסרק ונקראין סיריי"ש אלמא דס"ל שהפשתן עצמו מטמא בנגעים קודם טויה ולפי' אתיא שמעתין כר"י דפלוגתא היא במסכת נגעים פי"א ומייתינן לה בפרק במה מדליקין (דף כז:) דתנן שתי וערב מטמא בנגעים מיד דברי רבי מאיר ר"י אומר בשתי משישלק והערב מיד והאונין של פשתן משיתלבנו אבל הדבר קשה היאך פשתן מטמא בנגעים לשום תנא והא שתי וערב כתיב ועוד דא"כ נמצא ר"י מיקל טפי מדר"מ בשתי ומחמיר באונין וכ"ת באונין לא פליג ושמעתין ככ"ע אתיא אכתי קשיא דמאחר שנראה לטמא בנגעין כשהן אונין היאך הוא יוצא מידי טומאה כשנטוה עד שישלק ועוד יש שם באותה סוגיא הוכחה שאין הפשתן [שאינו נטווה] מטמא בנגעים לפיכך נראה כמו שמפורש בערוך דאונין מטוה של פשתן ושתי וערב דקאמר ר"י היינו בצמר שניכר בו מהו שתי ומהו ערב שזה טווי כלפי היד וזה טווי כלאחר יד אבל בפשתן הכל שוה ואינו ניכר ומשום הכי קאמר דאונין של פשתן משיתלבנו ודאמרי' בפ"ק דע"ז (דף יז:) דאייתו ליה לר' אלעזר תרי קיבורי ואמרי ליה הי דשתיא והי דערבא בשל צמר היה שהדבר ניכר או אפשר שלבקי כגון רבן של טרסיים אף בפשתן הוא ניכר בין שתי לערב ואניצי פשתן דקאמרינן הכא היינו ודאי שהפשתן אינו טווי כדאמרינן במסכת נדרים (דף סו:) בפ' פותחין שמא שערה נאה דומה לאניצי פשתן ושמעתין נמי מוכחא הכי דמספקא לן בגמרא (י) בתייר ולא דייק ודייק ולא נפיץ מכלל דדייק ונפיץ פשיטא ליה דפסולה דהיינו אניצי פשתן ואע"פ שאינן מטמאים בנגעים הואיל

תורה אור

ולענין ציצית נמי היכא דתלאן וקשרן ואח"כ פסק חוטין שלהן פסולין ולא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן דתניא *תלאן ואח"כ פסק חוטין שלהן פסולין : זה הכלל דבר שאינו מקבל טומאה וכו' : מה"מ *א"ר יוחנן אמר קרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גורן א ויקב הכתוב מדבר רב חסדא אמר מהכא צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות סוכות ככתוב היינו הדס היינו עץ עבות אמר רב חסדא הדס שוטה לסוכה ועץ עבות ללולב :

מתני' חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אין מסככין בהן ב ואם התירן כשרות וכולן כשרות לדפנות : **גמ'** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מפני מה אמרו חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אין מסככין בהן לא מפני שהן אסורין לסיכוך אלא פעמים שאדם בא מן השדה וחבילתו על כתיפו ומעלה ומניחה על גבי סוכה ליבשה ונמלך עליה לסיכוך והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי : *אמר רב יהודה סככה בחצים בזכרים כשרה ג בנקבות פסולה דבית קיבול הוא ואע"פ שהוא עשוי למלאות שמיה בית קבול : אמר רבה בר רב הונא אמר רב סככה ד באניצי פשתן פסולה בהוצני פשתן כשרה פי' הוצני כיתנא

רש"י

דהא דמי לעשייתן ואי לאו (א) פסולה משום תעשה ולא מן העשוי דהכי משמע סוכות תעשה כשאתה עושה סוכה תהא ראויה לסוכה ולא מן העשוי בפסול שאין ראוי לסוכה ואתה מתקנה בתיקון מועט כי הא דמכשיר ליה בקצילה ולא הדר סתר לה ומיהו נענוע קרוב לסתירה היא שמגביה כל אחד לבדו ומניחו : פסולת גורן. קשין: פסולת יקב. זמורות דאשכלות ומיקרקנין : ההר . פסוק הוא בספר עזרא ולא הזכיר כאן אלא דבר שאינו מקבל טומאה וגדולו מן הארץ : הייט עלי הדס היינו (ב) עלי עץ עבות . מה היה לו להזכיר שניהם הלא הדס הוא עץ עבות על שם שעליו מורכבין זה על זה כמו עבותות ושרשראות : הדס שוטה . שאינו כשר ללולב שאינה עשויה של ג' ג' עלין : **מתני'** זרדין . מין קנים (ג) הוא שעושין זרדין ואיל"ם בלע"ז ומזרדין אותן ובעודן לחין בהמה אוכלתן וכשיבשו עומדין להיסק : (ד) ואין מסככין בהן . כשהן קשורין ובגמרא מפרש טעמא : וכולן . (ה) פסולין שאינו בסכך כשרין לדפנות דלא סוכות הכתוב סכך במשמע דדופן לא איקרי סוכה : **גמ'** תעשה ולא מן העשוי . בפסול וזה שנסכך שלא לשם סכך (ו) ואינו נגל אלא לייבש אין שם סוכה עליו הלכך גזור רבנן שלא יסככו בחבילין אפילו היו מטילין עליה לשם סוכת החג גזירה משום חבילין דכל השנה דאיכא פסולא (ז) דספק דאורייתא : בחצים (ח) זכרים כגון בית יד של חצים שקורין פלוק"ש : זכרים. כעין שלנו שתוחבין אותו בבית קיבול של חץ : כשרה. דאע"ג דכלים נינהו פשוטי כלי עץ נינהו ואין מקבלין טומאה: נקבות. שיש נקבים בראשיהן והחץ עשוי כמרצע ונכנס לתוך הנקב ובית קיבול להם וראוין לקבל טומאה : ואע"ג שהוא עשוי למלאות. מילוי עולם שלא להתרוקן עוד: סיככה באניצי פשתן. לאחר שתקנן במסרק שקורין ציצין ועשאן

עין משפט

א מיי' פ"א מהלכות ציצית סמג עשין כו טוא"ח סי' יא:
ב מיי' פ"ה מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרכט תרל :

שיטת ריב"ב

זו היא עשייתן: פיסקא זה הכלל וכו' : גמ' בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר . דהכי משמע מגורן ולא גורן עצמו מיקב ולא יקב עצמו: הדס שוטה . גרוע שאינו מרובה בעלין:עץ עבו'. שמרובה בעלין: מתני' זרדים . עשבים שאינן ראוין לאכילה. גמ' מפני מה אמרו חבילי קש וחבילי עצים אין מסככין בהן. אע"ג דלא מקבלי טומאה: ומניחה על גבי סוכה ליבשה וכו' . הלכך גזרי' בעצים וזרדים שהניחה לשם סוכה אטו אותן שהניחן ליבשן ולהכניסן לאוצר : ואע"פ שהוא עשוי למלאות . שנותנין ברזל בחקק העץ:אבל בזכרים כשרה. דפשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה: בהוצני פשתן כשרה פי' הוצני פשתן וכו' . נראה מדברי הרב ז"ל כי יש לו פי' אחר בדברי רבה בר רב הונא האמורים בגמ' שלא כפי' רבי' שלמה ז"ל ושלא כדברי הרב ר' יצחק בן גיאות ז"ל שלא התיר אלא בדאניצי לא תיר . (דברי הרי"ן ב"ג מעותקים בספק כי נפסדו בכ"י) :

שלטי הגבורים

ע"ג מיפוס סכך כשר פסולה לפי שהמחובר פסול לסכוך ואם היה הסיכוך הכשר מרובה מן הענפים המחוברים כשרה לפי שהן מעורבים ובטל הפסולת המועט ברוב הכשר היה הפסול מרובה וקצצו מן המחובר אחר שסכך בהן או נענע בהן לשם סוכה הרי היא כשרה ואם לא נענע בהן הרי היא פסולה שהתורה אמרה חג הסוכו' שתהא עשייתה בכשרות וקצילה אינה עשיה עד שינענע :

לשון ריא"ז

א השבת והפיגם והמלפו' זרע הלאתית שלו שהמן לאכילה או לעשות מהן מיני טבולין שאוכלין בעין ומטמאין טומאת אוכלין ואין מסככין בהן וכל זה מבואר בקונטרס הראיות:
ב אבל חבילה שהעלה ליבש ונמלך עליה לסיכוך שפסול מן התורה כתב הר"י מקרקשונא שאינה ניתרת בהתרה אלא צריכה נענוע ויש אומרים שאף זאת ניתרת בהתרה ומסתברא שצריכה נענוע:

לשון ריא"ז

ג חצים נקבות שראשיהן נקובין ליכנס בהן זכרות הברזל פסולין לסיכוך שכל כלי עץ שיש לו בית קבול ראוי לקבל טומאה ואע"פ שהותו קבול עתיד להתמלאות בזכרות הברזל עד שלא מלאוהו הרי הוא ככל כלי קבול ואם יש בהן ברזל נראה בעיני שאף הזכרים פסולים מפני שהם מקבלי' טומאה ע"י הברזל כמבואר בקונט' הראיות:

לשון ריא"ז

ד קלחים של פשתן כשרים לסיכוך כשאר עשבים ואם דק אותן ולא נפצן או ששרה אותן במים כדרך ששורין הפשתן אע"פ שלא דק אותן הרי אלו ספק בתלמוד וספיקו להחמיר לפי שספק תורה הוא כדאמרי' בפשתן הראוי לטמא בנגעים אבל שאר סיבא מן העץ כגון צמר גפן וקנבוס אע"פ שדק אותן ונפצן אין עליהם תורת טומאה כלל וכשרין לסכוך ומז"ה אינו תולה הטעם משום טומאה ולפי דבריו אין חילוק בין פשתן לקנבוס וצמר גפן ואין שיטת התלמוד כדבריו וכמבואר בקונט' הראיות ושיטת המורה כדברי. חבלים של פשתן פסולים לסכוך ושל סיב הדקל פסולין לסכוך כמו שמבואר בתלמוד ארץ ישראל :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב פסי : (ב) תי' עלי נמחק : (ג) נ"ל כן : (ד) נ"ל אין : (ה) נ"ל הפסולין: (ו) פי' ואינו נמחק וכ"ב חפי': (ז) תי' דספק נמחק : (ח) תי' זכרים נמחק : (ט) נ"ב שלשה : (י) נ"ל בתרי :

מלחמת ה'

ועוד והא דאמר רב יהודה וכו' עמדה הלכה בחצין זכרים כשרה והוא שסמך עליו הרב אלפסי ז"ל :
אמר הכותב באמת רבינו הגדול לפי דבריו יכול הוא לסמוך בזה אבל סמך חזק מזה משום דאוקימתיה דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דאוקי למתני' מסככין בנסרין וכו' במשופין ומשום גזירת כלים דהויא הוא מתרתי מתניתא דמייתי בגמ' מ"ב דרב מ"כ דשמואל והלכך בין לר"מ בין לר"י מסככים בנסרים שאין בהם שלשה ואפי' משופין דלא גזרינן שאינן כלים אטו כלים וזה דבר ברור :

המאור הקטן

הא דתנא חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים פרישנא בגמ' משום גזירת אוצר ונראין הדברים דלא פליג עליה ר"י אפי' לטעמיה דרב דאמר דלית ליה לר"י גזירת תקרה גזירת אוצר אית ליה [?] ואע"פ שטעם א' הוא לשניהם גזירה משום תעשה ולא מן העשוי הא שכיחא והא לא שכיחא שאדם עשוי לעשות סוכה מאוצר של קש ושל עצים שהעלן לייבשן בהמלכה ואין אדם עשוי לעשותה מתקרת של נסרים שהעלם לדירת קבע אין אדם עשוי שימלך בהן לדירת עראי ולהשהותן בלא מעזיבה וזהו טעם להוסף בגדיש לעשות לו סוכה דאוקימנא בגמ' משום תעשה ולא מן העשוי ולא משום גזירת אוצר שאם העלה השומרין בגדיש לשם סוכה שיהא לו בגדיש כשרה ולא גזרי' בה דסלתא דלא שכיחא הוא והיינו דאמרי' עלה שאם יש שם חלל טפח במשך ז' הויא סוכה והיינו דקתני תנא דידן תרתי חדא חבילי קש וחבילי עצים אין מסככין בהן ואידך החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה כלומר בהא גזרינן ובהא לא גזרינן. ירושלמי אין חבילה פחותה מכ"ה זירין : וכולן כשרות לדפנות ירושלמי וסכות על הארון את הפרוכת מכאן ששושין דפנות מדבר המקבל טומאה סיככה בחבלים את תנא ותני כשרה את תנא דתני פסולה מאן דמר פסולה בחבלים של פשתן מאן דמר כשרה בחבלים של סיב :
הא דאמר רב יהודה סככה בחצין זכרים כשרה אע"ג דפליגא עלה דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דאוקמה למתני' בנסרים משופין ומשום גזירת כלים כיון דר"מ ור' יהודה הלכה כר"י ותנן מסככין בנסרים דברי ר' יהודה אלמא לית ליה גזירת כלים משו"ה עמדה ההלכה בחצין זכרים כשרה והוא שסמך עליו הרי"ף ז"ל וכתבנה להא דרב יהודה סתם בלא מחלוקת אע"פ שיש עליה מחלוקת מ"מ הלכה כדבריו :

השגות הראב"ד

[א] ואע"פ שטעם א' הוא לשניהם גזירה משום תעשה וכו' : א"א לא משום שכיחא ולא משום דלית הוא אלא שהחבילות קשירתן מוכיח עליהן שהן דומות לאוצר מה שאין כן בנסרים שאין בהם מוכיח . והחוטט בגדיש אם עשאם מתחלה לשם צל ויש שם חלל טפח נמשך שבעה אין בו גזירה אלא העשייה מוכיח עליו דלא גרע מסיכך של חריות .

ואהיל וקרוב הוא לטוותן גזרו בהו רבנן לפסלן לסכך כדאשכחן לקמן בגמרא דאיכא דפסיל נסרין משופין משום גזירת כלים ואפילו מאן דמכשר התם מלי פסיל הכא והרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' סוכה כתב דהיינו טעמא דפסולה מפני שהפשתן נשתנית צורתו וכאילו אינו מגדולי קרקע וכתב עליו הראב"ד ז"ל טעם אחר יש לנו בזה מפני שאניצי פשתן ראויין ליתן אותם בכרים וכסתות והרי הן מקבלין טומאה על ידי דבר אחר ולא גרעי מבלאי בגדים: **ביתנא** דלא דייק. במסרק: ולא נפיץ. במכתשת: ואע"ג דבגמרא מספקא לן כל היכא (ב) דתייר אע"ג דלא דייק ולא נפיץ כיון דמדרבנן בעלמא הוא וכדכתיבנא נקיט לה הרב אלפסי ז"ל לספיקא ולקולא: **שוצי** ושולרי. מיני עשבים: מסככין בהן. שאינו מאכל אדם לקבל טומאה: דסני ריחייהו. מבאיש ריחם וכיון דמשום הכי הוא מסתבר דאף לדפנות פסולין: היזמי והיגי. מיני [סנה]: דנתרי טרפייהו. שנושרין עלין שלהן: האי אפקותא דדיקלא. מולא הדקל כשהוא סמוך לקרקע יוצאין בו דוקרנין הרבה סביב: ואע"ג דאגידי. שמחוברין הענפים האלו יחד ודמי לחבילים דאמרינן אין מסככין בהן: ואע"ג דהדר אגיד להו. איהו הענפים מלמעלה כדי להשכיבן מפני שמתפצלין לכאן ולכאן ואין סותמין הנקב: אגד דחד לא שמיה אגד. כל דבר יחידי שמחובר יחד האוגדו בפני עצמו אינה אגודה עד שיתן דבר אחר עמו ואוגדו יחד ואם תאמר והיכי מסקינן הכא דאגד בידי שמים לא שמיה אגד והא גבי פרה דבעינן אגודת אזוב כדאיתא בגמ' ואפ"ה תנן במסכת פרה (סוף פי"א) כל אזוב שיש בו ג' קלחים מפסגו ואוגדו פסגו ולא אגדו אגדו ולא פסגו לא אגדו ולא פסגו כשר וי"ל דמדינא אין ה"נ דשמיה אגד אבל חבילי קשין וחבילי עצים חומרא מדבריהם הוא שהחמירו בהן משום גזירת אוצר הלכך ליכא למיגזר אלא כמין אוצר דהוי אגד בידי אדם ועוד שכיון שאינו אלא מדבריהם הקלו לומר דאגד בידי שמים לא שמיה אגד: **הני** אסורייתא דסורא. חבילי קנים שהיו עושים למכור בשוק שמוכרין אותן במנין: ואע"ג דאגידן למנינא בעלמא הוא דאגידן. דכיון דמדינא כשר לסכך בו אלא משום גזירה דפעמים שאדם בא מן השדה וחבילתו על כתפו ומניחה ע"ג סוכה ליבשה כדאמ' לעיל בכה"ג דלא עביד לה על דעת חבילה לא שייך למגזר: **הני** צריפי דאורבני. חבילות שעושים מערבה וראשיהן הגסין לצד אחד וראשיהן הדקין לצד אחר ודרכן לקשרן בשני ראשיהן: כיון שהתיר ראשי מעדנין שלהן כשירה. קשר שבראשן הגס שהוא עיקר: והא אגידי מתתאי. בצד האחד לצד ראשיהן (ג) הרכין: אמר רב פפא דשרי להו. וקמ"ל שאע"פ שהן נראין עדיין כקשורין מצד שהן מחוברין זה עם זה כדרך עצים שעשו מן חבילות אפ"ה כיון שהותרו הקשרים הותרו לגמרי: רב הונא אמר כל אגד שאינו עשוי לטלטל לא שמיה אגד. רב הונא מהדר לפרוקי מאי דפרכינן והא אגידי מתתאי דלעולם דלא שרי להו מתתאי דכיון שהתיר הקשר שבראשה הגס סגי ומשום דקשירה מצד אחד אינו כל כך חזק שיתקיים אם יטלטלו החבילה וכל כי האי גוונא לא שמיה אגד: **גרסי'** בגמ' [דף יג:] ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח. פירוש חזרת ועולשין תמכא וחרחבינא פוסלין בסוכה משום אויר פירוש כשיעור שאויר פוסל בה דהיינו שלשה טפחים כדאמרינן לקמן ולא מצטרפין להו לפסול כשיעור סכך פסול דאוכל הראוי לקבל טומאה הן וסכך פסול אינו פוסל אלא בד' טפחים באמצע ומן הצד בד' אמות אלא כאויר דיינין להו לחומרא ואמרינן מאי טעמא כיון דלכי יבשי פרכי ונפלי כמאן דליתנהו דמו פירוש מתוך שהן דקות מאד ומינה דכל דבר העשוי להתיבש בתוך שבעה עד שתהא חמתו מרובה מצלתו אף מעכשיו הוא פסול: **וגרסי'** נו בגמרא סוכי תאנים ובהן תאנים פרכילין ובהן ענבים קשין ובהם שיבלים מכבדות ובהן תמרים אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה ואם לאו פסולה פירוש דלא בעינן שיהא פסולת מרובה על הידות ועל האוכלין אלא במרובה על האוכלין בלחוד סגי ומסקנא דגמרא דקוצר לסכך אין לו ידות כלומר שאין הידות מקבלות טומאה הלכך סגי בפסולת מרובה על האוכלין אבל אם קצרן לאכילה ונמלך עליהן לסכך כיון שקצרן לאכילה נחתא להו תורת ידות ותו לא סלקא דמחשבה גרידא אינה מוציאה מידי מחשבה קמייתא הלכך בעינן בכי האי גוונא שיהא פסולת מרובה על הידות ועל האוכלין ומיהו [דף יד.] אם בטשן כלומר שדשן לידות בכה"ג סליק תורת יד מינייהו וכל שהפסולת מרובה על האוכלין כשרה: **מתני'** מסככין בנסרים. בגמרא מפרש מאי פלוגתייהו

רש"י

אונין שקורין ריט"ש: שוצי ושולרי. הן ירקות ועלין שלהן רחבים וגדל. ביערים: מסככין בהן. שאינן מאכל אדם לקבל טומאה: דסני ריחייהו. מבאיש ריחם: היזמי והיגי. מיני קוצים: דנתרי טרפייהו. נושרין עלין שלהן: אפקותא דדיקלא. מולא הדקל כשהוא סמוך לקרקע יוצאין בו דוקרנין הרבה סביב: ואע"ג דאגידי. שמחוברין הענפים יחד ודמו לחבילין דאמרינן אין מסככין בהן: ואע"ג דהדר אגיד להו. שמחבר את הענפים מלמעלה כדי להשכיבן מפני שמתפצלין לכאן ולכאן וזוקפין למעלה: אגד דחד לא שמיה אגד. האוגדו בפני עצמו אינו אגד עד שיתן דבר אחר עמו ואוגדן יחד: איסורייתא דסורא. חבילי קנים שהיו עושים למכור בשוק (א) שמוכרים אותן במנין: מסככין בהם. ואין בהם משום גזירת אוצר דכל ימות השנה לפי שאין דרך להניחן באגד אלא למנינא בעלמא אגדינהו עד שימכרן והלוקחן לייבשן מתיר אגדן הלכך המסכך בהם לשם סוכה אין צריך להתיר אגדן: צריפי. כמין כוך עגול ככובע ונחבאים בתוכו ציידי עופות: דאורבני. עשוי בענפי ערבה וגודלין אותו מתחתיו פיו רחב ולמעלה קושרין ראשי הנצרים בחבל בקשר אחד כמין כלי מצודות שצדין בהם דגים קטנים שעושין כמין גומא שקורין גונקיאייר"ש אבל אין בנצרים שלשה בתי אריגה וארבעה כמו שיש למצודה: ראשי מעדנים. קשר העליון כמו התקשר מעדנות כימה: מתתאי. לצד פיו הוא קלוע: דשרי להו. מתיר ראשי החוט שהוא קלוע ואין צריך להפקיע הקליעה: שאינו עשוי לטלטלו. כגון זה שמשהתיר קשר העליון אם אתה מטלטלו ניתק מאליו שאין לו עוד אלא פיו קלוע כמין גדיל לאחוז את הנצרים: **מתני'** מסככין בנסרים. בגמ' מפרש פלוגתייהו

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ומוכרין: (ב) נ"ל דתרי: (ג) נ"ל הדקין: (ד) פירושא בעלמא הוא דקא מפרש כנ"ל:

[רי"ף]

כיתנא דלא דייק ולא נפיץ דעדיין עץ הוא אמר רב יהודה הני שוצי ושוצארי מסככין בהו אביי אמר בשוצי מסככינן בהו בשוצארי לא מסככינן מ"ט כיון *דסני [דף יג.] ריחיה שביק להו ונפיק אמר רב חנן בר רבא הני היזמי והיגי מסככין בהו אביי אמר בהיזמי מסככין בהו בהיגי לא מסככין כיון דנתרין טרפייהו שביק להו ונפיק: אמר רב גידל אמר רב °האי אפקותא א דדיקלא מסככינן בה ואע"ג דאגידן אגד בידי שמים לא שמיה אגד ואע"ג דהדר אגד ליה אגד דחד לא שמיה אגד: *דרש מרימר [דף יג:] הני איסורייאתא דסורא מסככינן בהו ואע"ג דאגידן למנינא בעלמא הוא דאגידן: אמר ר' אבא אמר שמואל הני צריפי דאורבני כיון שהתיר ראשי מעדנין שלהן כשרין והא אגידי מתתאי אמר רב פפא דשרי להו רב הונא בריה דרב יהושע אמר כל אגד שאינו ב עשוי לטלטלו לא שמיה אגד: **מתני'** *מסככין [דף יד.] בנסרים דברי רבי יהודה ורבי מאיר אוסר נתן

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א כל העשבים האגודים בידי שמים אם הרבה קנים בשורש א' אין בהם דין חבילה ואע"פ שקשרן אדם מלמעלה ממקום שהם מפורדים מותר לסכך בהן אבל ב' קנים המפורדים ואין בהן אגד אלא ע"י אדם שאגדן חבילה הן ואין מסככין בהם כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

ב כל אגד שאינו עשוי לטלטלו כאוגדו אינו אגד כגון הרך החבילים שאוגדין אותן כדי לטלטל כל האגד ולא יהא צריך לטלטלו אחד אחד לפיכך הצריפין שאוגדין הקלחים שלהן ואורגים אותן להתקיים מלאכתן אין בהן משום אגד והרי הן דומים למהלאות העשויות לסיכוך שאף ע"פ שהן ארוגים ואגודים אין בהן משום אגד ומסככין בהן כמבואר בקונט' הראיות:

שיטת ריב"ב

שוצי ושולארי. עשבים דלאו בני אכילה נינהו: סני ריחיה. ריחן רע: היזמי והיגי יקוליכוכירים: נתרי(שוכייהו)[טרפייהו]. נושרין עליהן על קערותיו: אגד בידי שמים לא שמיה אגד. דכיון דחבילי קש וחבילי עצים חומר מדבריהם הוא שהחמירו בהן שאין מסככין בהן משום גזירת אוצר דמדאורייתא מיחזא חזו לפיכך הקלו בהן לומר דאגד בידי שמים לא שמיה אגד אע"ג דלגבי אזוב במס' פרה פי"א אגד בידי שמים שמיה אגד: אגד דחד. אגד עץ א' שיש בו ענפים הרבה: ואע"ג דאגידן כו'. ליכא למיחש משום גזירת אוצר: מעדנים. קשרים כמו התקשר מעדנות כימה: כל אגד שאינו עשוי לטלטל. המשוי ע"י אותו אגד לא שמיה אגד: מתני' מסככין בנסרים וכו'. בגמ' מפרשי' לה:

המאור הקטן

אמר רב גידל אמר רב האי אפקותא דדיקלא מסככין בה ואע"ג דאגידא אגד בידי שמים לא שמיה אגד [א] ובמס' פרה פי"א שנינו כל אזוב שיש בו ג' קלחין מפסגו ואוגדו פסגו ולא אגדו אגדו ולא פסגו ולא אגדו כשר ויש לומר כיון דחבילי קש וחבילי עצים חומר מדבריהן הוא שהחמירו בהן שאין מסככין משום גזירת אוצר ומדאורייתא מיחזא חזו לפיכך הקילו לומר אגד בידי שמים לא שמיה אגד ופיסוג זה שאמרו באזוב אינו פיסוג לגמרי שאילו היה כן לא היה כשר בלא אגידה דהא לולב לר' יהודה דגמר לה מאגודת אזוב אם לא אגדו פסול אלא ודאי פיסוג אינו פסוק לגמרי אלא שנפסג ומעורה במקצת ואגד בידי שמים באזוב הוי אגד. ופלוגתא דר' אבא ורב מנשיא בר גדא לא הזכירה הרי"ף ז"ל והרב מנשיא עדיפא משום דקם ליה כדברי הכל וירקות שאמרו חז"ל יוצאין בהם בפסח פוסלין בסוכה משום אויר: מתני' מסככין בנסרים דברי ר' יהודה וכו' כתב עלה הרי"ף ז"ל* והלכתא כשמואל דהא רב פפא דהוה בתרא כוותיה ס"ל ועוד דסוגיא דשמעתא כוותיה ואנן לא חזינן לן דסבירא ליה לרב פפא כשמואל אלא (ד) פירושא הוא דעלמא דקא מפרש ליה רב פפא למימריה דשמואל ב] מיהו סוגיא דשמעתא ודאי בשהפכן על צדיהן כוותיה דשמואל אזלא דאי כרב כיון דקי"ל ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה ואע"פ שלא הפכן על צדיהן מסככין בהן לכתחלה ואע"פ שיש בהן ד' והא דתניא כוותיה דשמואל סככה בנסרים שיש בהם ד' דברי הכל פסולה מותבינן מינה לקמן בגמ' לרב להך לישנא דאמר סכך פסול באמצע בד' על הדרך הנהוג בתלמוד לומר לאו מי אותבינה חדא זימנא לימא מהא נמי תהוי תיובתיה דקתני ומודה ר"מ שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהם וכשרה כלומר בכל נסר שבעולם אפי' בנסרים שיש בהם ד' ואוקמה רב הונא בריה דרב יהושע בסוכה דלא הויא אלא ח' אמות מצומצמות דיהיב נסר ופסל ונסר ופסל מהאי גיסא (והם) והכי נמי מהאי גיסא דהוו להו שני פסלים באמצע ואיכא הכשר סוכה ולא הוה תיובתיה דרב בהא אף על גב דהויא תיובתיה מצד אחר דהא כוותיה דשמואל קיימא ואי הוי כל נסר ונסר ונסר פחות מד' טפחים עד ג' טפחים מתכשרת סוכה כולה בפסל שבין נסר לנסר כמלא נסר ואע"פ שאין שני פסלים באמצע ואע"ג דגזר ר"מ בפחות מד' משום גזירת תקרה כיון דנפקי מתורת לבוד ה"מ בשסכך כל הסוכה כולה בנסרים אי נמי בשצירף שני נסרים סמוכים זה לזה כל א' וא' מג' עד ד' שמצטרפים שניהם לפסול את הסוכה כולה בסכך פסול שפוסל באמצע בד' אבל בנסר א' בלבד אי נמי במניח פסל כמלא נסר בין כל נסר ונסר כל הסוכה כולה כשר' אפי' תחת הנסרים שהם מג' ועד ד' וכך פירש ה"ר שלמה ז"ל ואם נתן עליו נסר שהוא רחב ד' באמצע פסולה לשמואל ואפי' לר' יהודה מן הצד כשרה משום דאמרי' דופן עקומה ובלבד שלא יישן תחתיו והישן תחתיו לא יצא ידי חובתו וכך הוא גירסת הגאונים דיהיב נסר ופסל ונסר ופסל מהאי גיסא ואתיא כרבא אמר ר"נ דאמר במס' עירובין אחד זה ואחד זה באמה בת ששה טפחים:

השגות הראב"ד

א] אמר רב גידל אמר רב האי אפקותא דדיקלא מסככין בה ואע"ג דאגידא אגד בידי שמים לא שמיה אגד ובמס' פרה בסוף פי"א שנינו כל אזוב שיש בו ג' קלחים וכו': א"א אין בדבריו ממש דלגבי סיכוך אמרי' אגד בידי שמים לא שמיה אגד משום דאיסורא דרבנן היא ומקילינן בה ומאי קולא דחשבינן ליה חד וליכא גזירת אוצר ולגבי פרה דפסולא דאורייתא מחמרינן ואמרי' שמא אגד. והאי מאי חומרא היא אדרבה קולא היא דקא חשבינן להו בתלתא וכאגוד נמי הוי דאי בחד הוא פסול הוי ואנן הכי אקשינן כיון דאמרי' הכא דאגד בידי שמים בחד הוא לא פסגו אמאי כשר והא דברי הכל הזאת אזוב בקלח א' פסול וזו היא קושיא ודאי ותרלינן מחוסר נתיחה לאו כמחוסר מעשה דמי כדאמרי' בקדושין לענין מעשר מחוסר תלישה לאו כמחוסר אמרי' דכל שבידו הוא הלכך פסוג לא מעכב ואגידה נמי לא מעכבא ואפי' לר"י דאמר גבי לולב מעכבא לאגדה הוא דנפקא ליה מצות אגידה משום זה אלי ואנוהו ואתיא קיחה קיחה לעכב אבל לגבי אזוב ג"ש דקיחה קיחה למוזה. ורבנן נמי ילפי לה דנהי דלולב מאזוב לא ילפי אבל אזוב מאזוב ילפי: ב] מיהו סוגיא דשמעתא ודאי בשהפכן על צדיהן כוותיה דשמואל אזלא וכו': א"א לולי שאני סומך על דברי הרב ז"ל אפי' על ימין שהוא שמאל לא הייתי חושש דבר זה ואפי' כקש נדף לפי שהבעיא של הפכן על צדיהן אפשר שהיא לדברי הכל לרב ולדעת שמואל ובפחות מד' לדעת שמואל ר"מ אי נמי בד' לר"מ לדעת רב הלכך אין מביאים ראיה אי הלכה כרב אי כשמואל ואדרבה מתני' דתקרה שאין עליה מעזיבה וכל הסוגיא כולה בפשטה כרב אזלא דסתם תקרה יש בה ד' ומה שנתקשה זה על מה שאמר ר"מ ור"י הלכה כר"י יש לנו טענה גדולה על זה. הדא הא קי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו והכא בגזירת תקרה פליגי ועוד מהא דאקשינן בשמעתא ולרב יהודה אמר רב דאמר סככה במינין פסולים כו' ולא גזרינן זכרים אטו נקבות כו' הכא במאי מוקי לה ואם איתא דהלכה כר"י מאי קשיא מדרב אליבא דר' יוחנן דקא משום פלוגתא בנסרים משופים ובגזירת כלים לימא ליה ר"י דלא גזר זכרים אטו נקבות ור"י דאמר הלכתא כוותיה. ואי אמרת למאי הלכה כר"י הא אמרי' נקבות אצטריכין ליה משום דבית [illegible] נעשו למלאות בוה אלמא כר"מ קמ"ל כהנך גזירות דפליגי אלא דלא גזרינן שאין כלים אטו כלים מאוס דלא מחלפי. ובכל זה אפי' חולק על דברי הרב ז"ל שפסק כר"י במחלוקת תקרה שאין עליה מעזיבה דהתם הא אוקמה שמואל דבכשולי תקרה פליגי דר"מ סבר בפקפוק להודיה לא נפיק מאיסורא דאורייתא ואפי' הוו נסרים פחותים מג' טפחים פסולים לסיכוך ע"י פקפוק ובהא ודאי הלכה כר"י דסוגיא דשמעתא דאקשינן בשלמא ב"ה משום תעשה אי מפקפק עביד ליה מעשה דהיינו ביטול תקרה אבל במחלוקת דנסרים מג' ועד ד' דפליגי בגזירת תקרה לשמואל לא פסק הרב ז"ל כר"י והלכה כר"מ. והנה כל דברי הרב ז"ל נכונים וישרים. וזה החכם כעבור פירושי הצרפתים שצריכים תיקונים ותיקוני תיקונים שם לרב ז"ל טועה. וכתב בסוף השמועה וזו היא כשגגה הוא תלים והוא מפסר. ומ"ש בשם הרב צרפתי ז"ל דנסרים פחותים מד' טפחים לר"מ אע"פ שאין מסככין בהם נתן ביניהם פסלים הסוכה כשרה וישנים תחתיה אין לזה לא ראיה ולא מוכיח. וכבר יש לנו פי' יפה במלתיה דרב פפא שפי' מחלוקת ר"מ ור"י בנסרים שהם מג' ועד ד' ופי' הטעם לשניהם ר"י סבר כיון דליכא שיעור מקום לא גזרינן ור"מ סבר כיון דנפקי מתורת לבוד גזרינן כלומר גר"י כיון דאי יהיב פסלים ביניהו מתכשרה סוכה גזרינן אפי' בתקרה ממש הפתא נמי דליכא פסלים ויהיב להו לשם סוכה לא גזרי בהו ור"מ סבר כיון דנפקי להו מתורת לבוד וכי איכא פסלים גבי תקרה נמי דסוכה כשרה מיהו הן עצמם פסולים דלא אמרי' לבוד זה הפסל עם זה הפסל. והשתא נמי דמסכך בהו גזרי' משום תקרה אלמא פסלין לא מכשרי לפחותים מד' של תקרה לישן תחתיהם הלכך כי מסכך בהו נמי גזרי' בהו ואפי' עם פסלים אלא שיש לסמוך את דבריו מטעם שהנסרים שהם פחותים מד' טפחים כיון דלית בהו שיעור בהפלגה יהיו בטלים ברוב כענין שפודים ולזה הטעם אפי' בתקרה ממש אמרי' הכי. מ"מ הפי' שכתבנו סותר את דבריו ועוד יש עליו קושיא ממה שאמרו בענין הפסל היוצא מן הסוכה גדון כסוכה ופרשי' בו פחות מג' בסוכה קטנה ואם כדבריו הוה ליה למימר נמי אפי' פחות מד' בסוכה גדולה שהרי בטלין ברוב אלא ש"מ דכל ג' סכך פסול נהי דלא מבלגינן לסכך נהם הואיל ואין בעצמן שיעור מקום אבל הם עצמם פסולים הואיל ונפקי מתורת לבוד:

עין משפט

א מיי' פ"ה מהל' סוכה סמג עשין מג טור או"ח סי' תרכט תרלא:

פלוגתייהו: נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים (ד) [כשרה. ואין ישנים תחתיו דנסר רחב ארבעה] סכך פסול כדאמרינן בגמ' לרב אליבא דר"מ ולשמואל אליבא דדברי הכל וסוכה כשרה וכגון דיהביה אצל דופן (ה) וסכך פסול אינו פוסל מן הצד אלא בד' אמות דאמרינן דופן עקומה: **גמ'** מחלוקת בנסרים שיש בהן ארבעה. שרוב תקרות הבית עשויות מהן דר"מ דפסיל אית ליה גזרת תקרה אי מכשרת בהו אתו למימר מה לי לסכך באלו מה לי לישב תחת תקרת הבית שאף הוא בנסרים מקורה והיא ודאי פסול מדאורייתא דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה:

נר מצוה

נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים כשרה ובלבד שלא יישן תחתיה: **גמ'** אמר רב מחלוקת בנסרים שיש בהן ארבעה טפחים דרבי מאיר אית ליה גזרת תקרה ורבי יהודה לית ליה גזרת תקרה אבל בנסרים שאין בהן ארבעה דברי הכל כשרה ושמואל אמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת אבל יש בהן א ארבעה דברי הכל פסולה אין בהן ארבעה ואפילו פחות משלשה (א) קנים בעלמא נינהו אמר רב פפא דכולי עלמא ב יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה פחות משלשה דברי הכל כשרה כי פליגי משלשה ועד ארבעה מר סבר כיון דלית בהו שיעור מקום לא גזרינן °ומר סבר כיון דנפקי מתורת לבוד גזרינן. והלכתא כשמואל דהא רב פפא כוותיה ס"ל ועוד דסוגיא דשמעתין כוותיה אזלא: תניא כותיה דשמואל סיככה בנסרים שיש בהן ארבעה פסולה אין בהן ארבעה ר"מ פוסל ורבי יהודה מכשיר ומודה ר' מאיר שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח ג פסל ביניהן וכשרה ומודה רבי יהודה שאם נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה כשרה ואין ישנין תחתיו והישן תחתיו לא יצא ידי חובתו: איתמר הפכן על צדיהן להני ד נסרים שיש בהן ארבעה רב הונא אמר פסולה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי כשרה איקלע רב נחמן לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ליה הפכן על צדיהן מהו אמר להו פסולה (*על כרחך) נעשו כשפודין של מתכת וכן הלכתא: **מתני'** **תקרה שאין עליה מעזיבה רבי יהודה אומר משום ב"ה

אבל בנסרים שאין בהן ארבעה. שאין רוב תקרות עשויות מהן לא גזרו בהו: ושמואל אמר בשאין בהן ד' מחלוקת. ורבי מאיר חייש למיעוטא שיש מיעוט שעושין תקרה מהן: אין בהן ארבעה. פוסל ר"מ: ואפילו בפחותה משלשה. בתמיה והא קנים בעלמא נינהו ואם כן במאי מכשר: אמר רב פפא. הכי קאמר שכל שיש בהן ארבעה דברי הכל פסולה וכו': שיעור מקום. דאין רשות בפחות מארבעה: לא גזרינן. משום תקרה דלא חשיבי לעשות תקרה מהן: כיון דנפקי מתורת לבוד. שאם היה אויר במקום אחד מהם לא מצינן למימר לבוד חשיבי להיות דומות לתקרה וגזרינן כך פרש"י ז"ל והקשו עליו היכי אמרי' דרוב תקרות הבית עשויות מנסרים שיש בהן ארבעה והא אמרינן בפ' הבית והעליה [דף קיז.] מאי תקרה ר' יוסי בר' חנינא אמר קנים וסנאים ויסטני אמר ריש לקיש לווחין ולא פליג מר כי אתריה ומר כי אתריה אלמא אין רוב תקרות מנסרים שיש בהן ארבעה אלא אף מקנים ואין זו קושיא אלא שהעולם בקנים מחברין וקושרין אותן עד שעושין מהן לוח מחובר יותר מד' ומיהו מאי דאמרינן מר סבר כיון דלית ביה שעור מקום לא גזרינן ומר סבר כיון דנפיק מתורת לבוד גזרינן לא אתי להאי פירושא שפיר דהל"ל מר סבר כיון שאין רוב תקרות בכך לא גזרינן ומ"ס כיון דמיעוטן מינייהו גזרינן בהכי לפיכך נראה (ו)משום דאין דרך סוכה אלא בעראי ולא בנסרין שיש בהן ד' הוא דגזרי' בהו גזירת תקרה ומש"ה אמרינן דמר סבר כיון דלית בהו שיעור מקום דרך הוא לסכך בהן דערא' הוא דאע"ג דרבי יהודה ס"ל דדירת קבע בעינן אפ"ה אין דרך לסכך אלא בדבר קל ומש"ה אצטריך להאי טעמא ומר סבר כיון דנפקא מתורת לבוד אין דרך לסכך בהן כדי לעשות הכירא בין סוכה לבית הלכך גזרינן: **תניא** כוותיה דשמואל וכו' ומודה ר"מ [שאם] יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהן וכשרה. פי' אי בנסרים שאין בהן ד' אתא שפיר דכל שיש ריוח ביניהן כמותן ומניח פסל ביניהן דהיינו פסולת גורן ויקב הכשר לסכך בו כשרה כל הסוכה כדאמרינן לקמן בהמקרה סוכתו בשפודים או בארוכות המטה ואי בנסרים שיש בהן ד' כגון דיהיב נסר ופסל מהאי גיסא ונסר ופסל מהאי גיסא דהוו להו שני פסלים באמצע ומשתריא משום דופן עקומה דסכך פסול מן הצד אינו פוסל אלא בד"א ובהאי גוונא שוו ביה ר"מ ור' יהודה. (ז) **ומודה** רבי יהודה: אע"ג דאיהו מיקל בשאין בהן ד' מודה הוא בנסר רחב ד' שאם נתנו מן הצד בסוכה שאע"פ שהיא כשרה על ידי דופן עקומה לא ייסן תחתיו ותמהני אמאי נקט במן הצד אטו דינא דדופן עקומה [אתא הכא לאשמועינן ובמתני' נמי אמאי קתני לה הכא דהא דינא דדופן עקומה] לקמן קתני ליה במתני' [דף יז.] בבית שנפחת וכ"ל דרבותא אשמועינן דס"ד אמינא כי גזרינן גזירת תקרה ה"מ בסוכה שכולה נסרים ומפסלא כולה דדמיא לתקרה אבל סוכה שיש בה שיעור הכשר סד"א לא גזרינן ביה גזירת תקרה ויהא מותר ליסן תחת הנסר קמ"ל: **איתמר** הפכן על צדיהן. להני נסרין שיש בהן ארבעה שסכך בהן ולא הטיל רחבו על הסוכה אלא השכיבן על חודן שהוא פחות מג': פסולה. כדמפרש לקמן דכיון שיש שם פסול עליהן נעשו כשפודין של מתכת שפסולין לסכך בכל ענין שהפכן: כשרה. דטעמא משום גזרת תקרה וכי האי גונא לא עבדי אינשי תקרה: **מתני'** תקרה שאין עליה מעזיבה. סתם תקרה בנסרים שיש בהן ד': מעזיבה. רלפה ודומה לו בלשון מקרא ויעזבו את ירושלים עד החומה בספר עזרא מלאוה עפר להחזיק החומה ודוקא נקט שאין עליה מעזיבה שאם היה בה מעזיבה לא הוה סגי במפקפק דמעזיבה ועפר סכך פסול נינהו דלאו גדולי קרקע הן: רבי יהודה אומר. בית שמאי ובית הלל נחלקו בדבר: בש"א

רש"י

פלוגתייהו: נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה. בגמרא מפרש מאן קתני לה: ובלבד שלא יישן תחתיו. דנסר רחב ארבעה סכך פסול הוא ועיקר הסכך כשר וכגון דיהיב אצל דופן (ב) וסכך פסול אינו פוסל מן הצד אלא בארבע אמות דאמרינן דופן עקומה: **גמ'** מחלוקת בנסרים שיש בהן ארבעה. שרוב תקרת הבית עשויה מהן דר"מ דפסיל אית ליה גזירת תקרה אי מכשיר בהן אתי למימר מה לי לסכך באלו מה לי לשבת תחת תקרת ביתי שאף היא בנסרים מקורה והיא פסולה מדאורייתא דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה: אבל בנסרים שאין בהן ארבעה. שאין רוב תקרות עשויות מהן לא גזרו בהו: כשאין בהן ד'. ור"מ חייש למיעוט שיש מיעוט שעושין תקרה מהן אע"ג דאין בהם ד': ואפילו פחות מג'. בתמיה הא קנים בעלמא נינהו וכשרין לסכך: (ג) דברי הכל פסולה כו': שיעור מקום וכו'. דאין רשות פחות מד' ולא גזרינן משום תקרה דלא חשיבי לעשות תקרה מהן: כיון דנפקא מתורת לבוד. שאם היה אויר במקום אחת מהן לא מצי למימר לבוד חשיבי להיות דומות לתקרה וגזרינן: מודה ר"מ. בין שיש בהן ד' בין שאין בהן ד': שאם יש בין נסר לנסר כו'. ולקמן מוקי לה בסוכה בת ח' אמות מצומצמות דכי יהיב נסר ופסל עד אמצעה מהאי גיסא וחוזר ומתחיל מצדה השני ונותן נסר תחלה ואח"כ פסל וכן עד אמצעה הוי ליה שני פסלין באמצעה והן של שמונה טפחים ואיכא הכשר סוכה ונסרים שבה לא פסלי לה דאמר דופן עקומה עד הפסלין שבאמצע: פסל. פסולת גורן ויקב דהוי סכך כשר: ומודה רבי יהודה. אע"ג דהוא מיקל כשאין בה ארבעה מודה הוא בנסר אחד וכו ד' שאם נתנו בסוכה מן הצד שאע"פ שהוא כשר ע"י דופן עקומה לא ייסן תחתיו: הפכן על צדיהן. נסרים שיש בהן ד' שסיכך בהן ולא הטיל רחבן על הסוכה אלא השכיבן על צידן שהוא פחות מג': פסולה. כדמפרש לקמן דכיון שיש שם פסול עליהן נעשו כשפודין של מתכת הפסולין לסכך בכל ענין שהפכן: כשרה. דטעמא משום גזירת תקרה וכי האי גונא לא עבדי אינשי תקרה: עול לגביה רב חסדא ורבה. אולי יאמר כדבריהם: **מתני'** תקרה שאין עליה מעזיבה. סתם תקרה נסרים שיש בהן ד': מעזיבה. רלפת טיט ודומה לו במקרא ויעזבו את ירושלים עד החומה בספר עזרא מלאוה עפר מתוכו להחזיק החומה: ר' יהודה אומר. בית שמאי ובית

הגהות הב"ח

(א) הא קנים כו' א"ר פ' הכי קאמר יש כו' כצ"ל ותי' דכ"ע נמחק: (ב) צ"ל דסכך: (ג) נ"ב אמר רב פפא ס"ק שמואל יש בהן ד' דברי הכל פסולה כו': שיעור מקום דאין כו' פחות מד' והס"ד ואח"כ מה"ד לא גזרי' כצ"ל: (ד) נ"ב בגמ' מפרש מאן קתני לה: ובלבד שלא ישן תחתיו דנסר רחב ד' טפחים סכך פסול הוא כדאמרי' כו': (ה) צ"ל דסכך (ו) צ"ל דמשום (ז) נ"ב זהו לשון פי' רש"י ז"ל:

בס"י וכן בגמ' ליתא

שלטי הגבורים

א ואם אין בהם ד' כשרים אפי' הם משופי' שדומים לכלים וכ' בסמ"ק ומיהו נהגו העולם שלא לסכך בהם כלל משום דלמא אתי לסכך בהם בקביעות בענין שאין גשמים יכולים לירד בה:

לשון ריא"ז

ב כל הנסרים כשרים לסיכוך לפי שהן גידולי קרקע ואין מקבלין טומא' אלא שגזרו חכמים לנסרי' הרחבים [ד'] שדומים לתקרת הבית שמא יבוא לישב אדם תחת תקרת ביתו שאינה עשויה לצל ופסול מה"ת בשעת הסכנה או בשעת הדחק שאין להם סכך אחר אלא נסרים רחבים ד' מסככין בהן שאין פסולן מה"ת אלא גזירת חכמים היא. נסרים רחבים ד' בין שסיכך ברחבם בין שהפך על צדיהן וסככן בעוביין פסולין הואיל וגזרו נעשו כשפודים של מתכת:

ג כתב מיי' המסכך בנסרים ויש בין נסר לנסר כמלא נסר והניח פסל ביניהם אם הנסר רחב ד' טפחים פסולה ומדברי רבינו נראה דכשר' וכן כתב הטור כרבינו:

לשון ריא"ז

ד נסרים שאינם רחבים אע"פ שהן משופין לעשות מהן כלים כשרים לסיכוך ונראה בעיני שאם היו עשויים להשתמש בהן כעין שולי שולחנות פסולי' מפני שהשולחן מקבל טומא' ואם יש לו לבזבז טומאתו מה"ת ופסול לסיכוך מן התורה אין לו לבזבז טומאתו מד"ס כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרא"ש ואליבא דרב

שיטת ריב"ב

גמ' דר' מאיר. דפוסל אית ליה גזירת תקרה דאי שרית ליה אתי למעבד סוכה מתקרה העשויה לשם בית דאית בה משום תעשה ולא מן העשוי: ור' יהודה. דמכשיר לית ליה הך גזירה כלל ונסרים הכשר הם שהרי גידולם מן הארץ ואין מקבלים טומאה: אבל בנסרים שאין בהן ארבעה דברי הכל כשרה. דכיון דמועטות הן כל כך מינכרא מלתא דמשום סוכה עביד להו וקנים בעלמא נינהו ולית בהו גזירת תקרה ואפי' לר"מ ואפי' פחות מג' קנים בעלמא נינהו דכל פחות מג' כלבוד דמי. מר סבר כיון דלית בהו שיעור מקום שהוא ד"ט לא גזרי' בהו גזירת תקרה ומ"ס כיון דנפקי מתורת לבוד שהוא פחות משלשה גזרי' בהו גזירת תקרה: והלכתא כשמואל דהא רב פפא כוותיה סבירא ליה ועוד דסוגיין דשמעתא כוותיה אזלא. בפלוגתא דהפכן על צדיהן דאי כרב כיון דקי"ל ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה אע"פ שלא ספכן על צדיהם מותר לסכך לכתחל' בנסרי' שיש בהן ד' אבל מדתניא כוותיה דשמואל ליכא ראיה דהא תניא נמי כוותיה דרב. ותמה אני הכותב כיון דהלכתא כשמואל בהא והלכתא נמי כוותיה דסכך פסול באמצע פוסל בד' על מה השמיט הרב ז"ל מלפרש משנתנו דנתן עליה נסר שהוא רחב ד"ט כשרה ובלבד שלא ישן תחתיו דבגמ' אותבי' מינה לשמואל ואוקימנא מן הצד דסכך פסול לא פסיל מן הצד אלא בד' אמות ואע"פ שאין הסוכה פסולה מן הצד בפחות מד' אמות כל היכא דאיכא סכך פסול ד"ט אפי' מן הצד אין ישנים תחתיו וכיון דקי"ל כשמואל דסכך פסול באמצע פוסל בד' וקי"ל נמי כוותיה דנסרים שיש בהן ד' דברי הכל אית בהו גזירת תקרה מתני' דנתן עליה נסר שהוא רחב ד"ט מן הצד אית לן לאוקומה והכי אוקימנא אליבא דשמואל בגמ' בהדיא: ומודה ר"מ. דמחמיר דאע"ג דסככה בנסרים שיש בהן ד' דברי הכל פסולה אם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהם וכשרה. ובגמ' אוקימנא נמי להא בסוכה דלא הויא אלא ח' אמות מצומצמות באמה בת ו' טפחים דיתיב נסר ופסל נסר ופסל מהאי גיסא (והם הכי) [וה"ה] נמי מהאי גיסא דהוו להו שני פסלים באמצע ואיכא בהו הכשר סוכה ומן הצדדין כיון דאית בהו פחות מד' אמות אמרי' דופן עקומה: ומודה ר' יהודה. דמיקל שאם נתן וכו' והכא נמי אליבא דשמואל דהלכתא כוותיה מן הצד אית לן לאוקומה כדפרשינן לעיל וכל זה היה לו לרב ז"ל לפרש ואלה מן המחילות שמחל לו דודי ז"ל ולא השיגם בספר המאור: הפכן. לאותן נסרים שיש בהם ברחבן ד' על עבין דליכא בעבין ד': מהו שיצטרפו. לשיעור סכך פסול שהוא בד' מי אמרי' כיון דמונחין על הסוכה בצדיהן דליכא ד' הויין להו כנסרים שאין ברחבן ד' שהן סכך כשר או דלמא מיגו דפסלי ברחבן פסלי נמי בצדיהן: נעשו כשפודין של מתכת. מה התם בין הניחן על רחבן בין הפכן על צדיהן פסולי דפשוטי של מתכת מקבלין טומאה אף נסרים כיון דפסלי ברחבן פסלי נמי בצדיהן: מתני' תקרה שאין עליה מעזיבה. בין לרב בין לשמואל בנסרים שיש בהן ד"ט עסקינן שהעלן מתחלה לשם תקרה לדירת קבע ונמלך עליהן לסיכוך שיש בהן משום תעשה ולא מן העשוי. ופרישנא בגמ' דלטעמיה דרב אליבא דר' יהודה אליבא דב"ה אי מפקפק עביד ליה מעשה אי נוטל אחת מבינתים עביד ליה מעשה. וכיון דהיכא דאיכא פסול תקרה סגי במעשה לשם סוכה ולא גזרי' היכא דאיכא מעשה לשם סוכה אטו היכא דליכא כ"ש שמותר לסכך בהן לכתחלה לשם סוכה ולא גזרי' גזירת תקרה: ולר' יהודה אליבא דב"ש אי נמי לר"מ אליבא דדברי הכל כיון דאית להו גזירת תקרה אין מסככין בהן לכתחלה וכ"ש דהיכא דאיכא פסול תקרה כגון מתני' דהכא לא

מלחמת ה'

ועוד והא דתנן תקרה שאין עליה מעזיבה וכו' בין לרב בין לשמואל בנסרים שיש בהם ד' טפחים עסקינן וכו' עד ולא היה לו לכתוב מה שכתב וכו' וזו היא כשגגה: **אמר** הכותב אני הוכך בדברי רבינו בהלכות הללו מתשובות הרב ר' אברהם שאמר הלכה כר"מ בגזירותיו ואליבא דרב אלא שהכל עולה לפסק אחד אבל תשובת בעל המאור אינה כלום שאפי' לפי הפי' הזה שכתב יפה אמר רבינו הגדול ז"ל דאנן בגמ' הכי קאמרי' אלא לשמואל במאי פליגי כלומר דהא בגזירת תקרה ודאי לא פליגי ומפרקינן בבטולי תקרה מתורת תעשה ולא מן העשוי מר סבר בהכי בטלה ומר סבר בהכי בטלה ודכ"ע מגזירת תקרה בטלה לה מיד כיון שמחזר עליה לבטלה אלא בתעשה ולא מן העשוי פליגי וזהו הטעם שכתבו רבינו הגדול ז"ל ולא לומר שאם לא משום תעשה ולא מן העשוי יהא מותר לסכך בהן אלא לומר שזהו עיקר מחלוקתם ולמדו ממנו שני דברים משנתנו כשלא עשאה לשם סוכה אלא לשם בית שהיא פסולה דאורייתא ואעפ"כ במפקפק או בנוטל אחת סגיא ולמדו סיוגה אפי' בנסרים שאין בהם ד' זה כתבתי לפי שיטתו של בעל המאור ז"ל ולומר שדברי רבינו ז"ל כדעתו עולים הם כהוגן מ"מ אבל לפי הנראה מוחלפת היא השיטה בפירושה שאם משנתנו בנסרים שיש בהן ד' לר' יהודה ולרב וכן לר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דכולהו סברי דבגזירת תקרה פליגי אמאי סגי בנוטל אחת מבינתים

המאור הקטן

והא דתנן תקרה שאין עליה מעזיבה וכו' בין לרב בין לשמואל בנסרים שיש בהן ד' טפחים עסקינן שהעלם מתחלה לדירת קבע לשום תקרה ונמלך עליהם לסיכוך שיש בהם משום תעשה ולא מן העשוי הלכך לטעמיה דרב אליבא דר' יהודה אליבא דב"ה אי מפקפק עביד ליה מעשה אי נוטל אחת מבינתים עביד ליה מעשה וא"צ לומר שמסכך בהם לכתחלה ולר' יהודה אליבא דב"ש א"נ לר"מ אליבא דדברי הכל כיון דאית ליה גזירת תקרה אין מסככין בהן לכתחלה ובדיעבד לא סגי ליה בפקפוק אלא בנוטל אחת מבינתים והיא היא המחלוקת הראשונה שבין ר"מ לר' יהודה והאי דאיצטריך למיהדר ומתנייה משום ר' יהודה הוא דקאמר ליה לר"מ אמאי קא אסרת בנסרים וכו' ולטעמיה דשמואל דב"ע

א מיי' פ"ה מהל' סוכה טור א"ח סי' תרל.

בש"א: מפרשינן בגמרא דה"ק אע"פ שמפקפק אי נוטל אחת מבנתים אין אי לא לא משום דכיון שהם נסרים שיש בהן ארבעה גזרינן בהו גזירת תקרה ומיהו בנוטל אחת מבנתים סגי דלמ"ד סכך פסול פוסל באמצע בארבעה מתוקמא כגון דהוו שני פסלים באמצע ואין מן הדופן עד הפסל ד' אמות הלכך מתכשר זה מתורת דופן עקומה ולמ"ד לקמן דסכך פסול בין באמצע בין מן הצד בד' אמות לא צריכינן להכי דלא פסלי נסרים שבנתים כיון דליכא שיעור פסול ביחד: וב"ה או מפקפק או נוטל אחת מבנתים. דס"ל לב"ה לא גזרינן גזירת תקרה הלכך כל היכא דמפיק לה [מן תעשה ולא מן העשוי או במפקפק שסותר ומנענע כולו או בנוטל אחת מבנתים מהני דמפיק לה נמי] בהכי מתעשה ולא מן העשוי (סגי) ורבי יהודה לטעמיה דלית ליה גזירת תקרה ומש"ה אמר דסגי להו לב"ה במפקפק ור"מ דאית ליה גזירת תקרה מהדר ליה לרבי יהודה דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אלא אפי' ב"ה מודו דאע"פ שמפקפק אי נוטל אחד מבנתים אין אי לא לא וכדפרישית לב"ש אליבא דר' יהודה הכי מפרשא

נר מצוה

תורה אור

ב"ה מפקפק א או נוטל אחת מבנתים וב"ש אומרים מפקפק ונוטל אחת מבנתים ר' מאיר אומר נוטל אחת מבנתים ואינו צריך לפפקף: **גמ'** טעמייהו ב דב"ה משום °תעשה ולא מן העשוי הלכך אי מפקפק עביד ליה (א) מעשה ואי נוטל אחת מבנתים עביד ליה מעשה וכן הלכה: **מתני'** המקרה סוכתו ג בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהן ד כמותן כשרה. °א החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה

דברים טז

רש"י

ובית הלל נחלקו בדבר זה: ב"ש אומרים. אם בא לישב תחתיה לשם סוכה: מפקפק. סותר ומנענע כולן ואחר כך נוטל אחת מבנתים ונותן פסל במקומה ולקמן מפרש למה לי תרתי: וב"ה אומרים מפקפק. משום תעשה ולא מן העשוי וא"נ [לתת] פסל: **מתני'** המקרה סוכתו. כמו שאנו עושין שמסדר קלונסות תחלה בסכך ונותנין פסל עליהם: ארוכות. איספונדא בלע"ז ובגמרא (א) פריך הא מקבל טומאה: אם יש ריוח ביניהם כמותם. בין שפוד לשפוד על פני כולה ויתן שם הפסל וכן על פני כולה ובגמ' *מפרש דאין הכשר מרובה על

מתני' אליבא דרב דאמר דר' יהודה לא גזר גזירת תקרה אפילו בנסרים שיש בהן ארבעה ומ"ש הרי"ף ז"ל טעמא דב"ה משום תעשה ולא מן העשוי איתמר בגמרא אליבא דרב על הדרך שפירשתי ולשמואל דאמר דיש בהן ארבעה דברי הכל פסולה טעמא דב"ה דסגי להו במפקפק אע"פ שסתם תקרה בנסרים של ד' הוא הייטו טעמא משום דנהי שאם בא לסכך בהן לכתחלה לשם סוכה אפילו רבי יהודה פסלה משום גזירת תקרה הכא לב"ה סגי במפקפק דכיון שזו תקרה היתה וזה מוכיח שיודע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי שהרי פקפק תו ליכא למגזר וב"ש אליבא דדברי הכל סבירא להו דאפילו כה"ג גזרינן זו היא שיטתו של רש"י ז"ל ולפי זה לא היה לו לרי"ף ז"ל לכתוב בהלכות מה שכתב טעמא דב"ה משום תעשה ולא מן העשוי וכו' דהאי ליתא אליבא דרב אתיא וכיון שהרי"ף ז"ל פוסק כשמואל ביש בהן ארבעה דברי הכל פסולה היה לו לכתוב מאי דמסקינן בסוגיין אליבא דשמואל דבבטולי תקרה קא מפלגי כלומר שאע"פ שמסכך לכתחלה לד"ה פסולה בתקרה שהיא עשויה כבר במפקפק סגי מטעמא דכתיבנא (א) ולפיכך נראה שהוא סובר ז"ל והיה מפרש שמועתנו בנסרים שהן צרין כ"כ שהיה מותר לסכך בהן לכתחלה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה מיהו מתוך שהתקרה היתה עשויה בהן כבר שייכא בהו גזירת תקרה בר מפסולא דאורייתא דאית בהו משום תעשה ולא מן העשוי וב"ה סברי דמפקפק או נוטל אחת מבנתים כל חד מהני סגי דכי היכי דמפיק לה מן תעשה ולא מן העשוי מפיק לה נמי מגזירת תקרה וב"ש אליבא דר' יהודה ור"מ אליבא דדברי הכל סברי דנהי דמפקפק נפיק לה מן תעשה ולא מן העשוי לא מפיק לה מגזירת תקרה לכך אי נוטל אחת מבינתים אין אי לא לא ולפי שטה זו היה אפשר לו לרב אלפסי ז"ל להביא מאי דאיתמר בגמ' מעיקרא אע"ג דאיתמר אליבא דרב משום דלשמואל נמי בהכי סגי ליה דכל דמפיק ליה מתעשה ולא מן העשוי לב"ה מפיק ליה נמי מגזירת תקרה ועוד יש בה דקדוקי דברים וכתבתים בחדושי: **מתני'** המקרה סוכתו בשפודין. כמו שאנו עושין שמסדרין כלונסות תחילה בסכך ונותנין פסל עליהן ושפודין מקבלין טומאה: או בארוכות המטה. שאע"פ שאינה מטה שלימה פסולין לסכוך דהא אמרי' בגמרא דסככה בבלאי כלים כיון דמכלים שלמים אתו פסולה: אם יש ריוח ביניהן כמותן. ומניח באותו ריוח דברים הראוים לסכך כשרה וסגי לן בריוח ביניהן כמותן בצמצום אע"ג דסכך פסול ככשר אליבא דרב פפא דאמר בפ"ק דעירובין [דף טו:] דפרוץ כעומד מותר ומיהו אמרינן בגמרא משום דאי אפשר לצמצם ולמלאות כל הריוח שלא ימצא בו אויר כלל [אם לא] בענין שאם היו השפודין נתונין שתי שיתן ערב הסכך כשר דבכי האי גוונא כיון שנותן ראשו אחד על שפוד זה וראשו אחד על שפוד זה הרי נתמלא כל הריוח שביניהן והרב אלפסי ז"ל שלא הזכיר זה אפשר שהיתה לו גירסא אחרת והיא גירסת רש"י ז"ל וכמ"ש בחדושי ומיהו כי אמרינן דאם יש ריוח ביניהן כמותם כשרה דוקא בשאין ברוחב הסכך פסול ד' אבל כשיש ברחבו ד' פסולה דסכך פסול באמצע פוסל בארבעה ולדעת מי שסובר דאפילו בפחות מד' כל היכא דהוי ג' אין ישנין תחתיו כיון דקתני סתמא כשרה ומשמע כל הסוכה ע"כ בשאין הסכך פסול רוחב שלשה עסקינן ושפודין וארוכות המטה הכי איתנהו אבל אי הוי מג' ועד ד' נהי דסוכה כשרה אפ"ה אין ישנים תחתיו ולדברי הר"ז הלוי ז"ל שהוא סובר דכל פחות מד' ישינין תחתיו לא צריכינן לאוקמי מתני' אלא בשאין הסכך פסול רחב ארבע: **החוטט** בגדיש לעשות לו סוכה. שהחוטט שם ונמלאת סוכה עשויה מאליה אינה סוכה משום תעשה ולא מן העשוי דהא איהו לא עבדה לסכך:

גמ'

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) קנת ק"ל דכך היה יכול לייבנו לפי [illegible] תקרה ליכא לאוקמא פלוגתייהו דכיון דמהדר לבטלה הרי הוא בקי בתעשה ולא מהעשוי וליכא למיגזר שמא יאכל תחת תקרת הבית אלא פליגי מה יש לו לעשות ותתבטל התקרה ולא יהא בה משום תעשה ולא מן העשוי ע"כ מן האשר"י:

הגהות הב"ח

(א) מפרש היאך בזה מקבל טומאה כצ"ל: (ב) נ"ב מודו: (ג) זו היא גי' ר"ח ור"ת וכבר האריכו התו' ע"ז ע"ש: (ד) כתיקונו כצ"ל: (ה) נ"ל קאסרת בהני וכו' ואוקימתא דמתני': (ו) נ"ל טעמייהו:

שיטת ריב"ב

לא סגי ליה בפקפוק שהוא מעשה בלבד [illegible]

הגהות חו"י (א) נ"ב עי' באשר"י:

אלא בנוטל אחת מבינתים שהוא ביטול תקרה והיא המחלוקת הראשונה שבין ר"מ לר"י. ולטעמיה דשמואל דכ"ע שאין מסככין בהן לכתחלה דהא לכ"ע אית להו גזירת תקרה דלמא אתי לאמלוכי למעבד סוכה מתקרה ישנה העשויה לשם בית ואם סכך בהן פסולה משום גזירת תקרה וא"נ לומר שאם נמלך לעשות סוכה מתקרה עצמה שהיא פסולה אבל בביטול פסול התקרה פליגי מ"ס בהכי בטלה בין במפקפק בין בנוטל אחת מבינתים וכיון שמחזר עליה לבטלה לא אתי למעבד מינה סיכוך לכתחלה וב"ש שלא יהא נמלך על תקרה ישנה העשויה לשם בית ליתב תחתיה שהרי יודע הוא שהזהירה תורה עליו תעשה ולא מן העשוי מאחר שהוא מחזר עליה לבטלה ומ"ס לא בטלה במפקפק אלא בנוטל אחת מבינתים. וזה הטעם היה לו לרב לכתוב על משנתנו מאחר שפסק כשמואל וטעמיה דידיה משום ביטולי תקרה ולא היה לו לכתוב מה שכתב טעמייהו דב"ה משום תעשה ולא מן העשוי הלכך אי מפקפק עביד ליה מעשה אי נוטל אחת מבינתים עביד ליה מעשה דהאי טעמא לא אזיל אלא אליבא דרב דלית הלכתא כוותיה ואילו היה טעם זה עיקר היה מותר לסכך לכתחלה לשם סוכה בנסרים שיש בהן ד' כרב אליבא דר' יהודה כל זה על דעת הרב דודי ז"ל: מתני' בשפודין. פשוטין של מתכת ומקבלין טומאה: בארוכות המטה. פירשו בגמ' בארוכה ושתי כרעים דחזו למלתייהו ויש תורת כלי עליהן: אם יש. בין השפודין או בין שתי ארוכות המטה ריוח כמותן שיוכל למלאות אותו ריוח בסכך כשר כשרה: החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה. משום תעשה ולא מן העשוי:

שלטי הגבורים

לא מיתוקמא כך פלוגתא דאמוראי אלא אליבא דרבי מאיר ובודאי ד' וקי"ל כפ' מי שהוציאוהו דר"מ ורבי הלכה כר' יהודה אבל לשמואל מיתוקמא שפיר לב"ש ומתוך כך נראה דהלכתא כשמואל ואע"ג דקי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד לקמן בפ' לולב הגזול דקאמר ר' יהודה סוכה אינה נוהגת אלא בד' מינין [illegible]

א מיי' כתב ובלבד שלא יהא [illegible]

לשון ריא"ז [illegible] ביתו ולא הניח הבל טפח בין הסכך לתקרה אע"פ שסלק התקרה מתחת הסכך ונשאר הסכך לבדו סוכה זו פסולה היא עד שינענע הסכך לשם סוכה וכן אם היה הסכך תחת התקרה וסלק התקרה צריך לנענע הסכך לשם סוכה אע"פ שהיה חלל הרבה בין התקרה לסכך כמבואר בקונטרס הראיות: ב כתב הרא"ש ז"ל והר"ז הלוי ז"ל הקשה על הרב אלפסי על שכתב טעמייהו דב"ה משום תעשה ולא מן העשוי דהאי טעמא הוי אליבא דרב ואנן קי"ל כשמואל ולשמואל פליגי בביטול תקרה משום דסתם תקרה מקורה בנסרים שיש בהן ארבע והרמב"ן ז"ל תירץ דהרב אלפסי כתב כשמואל דטעמא דביטול תקרה היינו משום תעשה ולא מן העשוי דכל זמן שלא ביטל התקרה הרי הוא כאילו דר בבית ויש כאן משום תעשה ולא מן העשוי אלא דבגזירת תקרה ליכא לאוקמי פלוגתייהו דכיון דמהדר לבטלה הרי הוא בקי בתעשה ולא מן העשוי וליכא למיגזר שמא יאכל תחת תקרת הבית אלא פליגי מה יש לו לעשות ותתבטל התקרה ואין בה משום תעשה ולא מן העשוי הלכך הכא לסכך מתחלה בנסרים שאין בהן ד' ואפי' הן משופין כברים בנסרים שיש בהן ד' לא יסכך אפי' הסכך על נידן אבל בית שהוא מקורה ואין בה מעזיבה מפקפק הם כולו שמסיר את המסמרים שהיו קבועין בהן ואפי' הן רחבין ד' או נוטל אחת בינתים בין כל אחת נוטל אחת ומניח פסל במקומו והרמב"ם ז"ל כתב ובלבד שלא יהא בכל נסר א' ד' טפחים ודבריו תמוהים: ג סככה בשפודין שהם פסולין לסכך בהם ואין בהם ד' ואין מהם במקום א' ד' והניח בין שפוד לשפוד כמלא שפוד ונתן שם סכך כשר פסול שא"א לצמצם שימלא כל האויר מסכך כשר ונמצא הפסול מרובה אבל אם העדיף סכך כשר המעט על הפסול או היה הפסול נתון שתי ונתן הכשר ערב או איפכא כשר שאז מתמלא כל האויר מסכך הכשר: לשון ריא"ז המקרה סוכתו בשפודין אם יש ריוח ביניהן כמותן ונתן ביניהן סכך כשר כשרה ובלבד שלא יהא עודף הפסול על הכשר כל שהוא ונראה בעיני דאם היה קצת אויר עד שבין הסכך הפסול והאויר עודפין על הסכך כשר כל שהוא פסולה מפני שהסכך פסול כפרוץ ונמצא פרוץ מרובה על העומד כמבואר בקונטרס הראיות: ד כתב הרא"ש ז"ל גרסי' בגמ' לימא תהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאיתמר פרוץ כעומד וכו' והרב אלפסי לא הביא כל זה אלא המשנה כצורתה דהא איפסיק הלכתא בפ"ק דעירובין כרב פפא דפרוץ כעומד מותר וסגי בריוח כמותו בצמצום וזהו נגי' רש"י דגרים והא (אי) אפשר לצמצם ופריך לרב הונא ואליבא דידיה משני ר' אמי ורבא ולא צריכין לשנויי דידהו אליבא דהלכתא וקשה להך גירסא דפריך סתמא דתלמודא דלא כהלכתא הלכך נראה כגי' רבינו חננאל ור"ת דגרסי וכא א"א לצמצם ופריך לתרוייהו דכשנותן ביניהם סכך כשר כמותו א"א לאדם לצמצם שיהא לגמרי כמותו לפי שאין דרך אדם לצמצם בכוון למלא את כל החלל ונשאר מעט אויר נמצא לרב פפא דמפרש מתני' כמותו בצמצום שפסול מרובה ולרב הונא דמפרש מתני' ביוצא ונכנס הרי הוא עתה מצומצם ומשני הני אמוראי אליבא דתרוייהו הלכך אליבא דהלכתא נמי צריך לפרש מתני' במעדיף או בשתי וערב:

המאור הקטן

(ב) שאין מסככין בהן לכתחלה דהא כ"ע אית להו גזירת תקרה דלמא אתי לאמלוכי למעבד סיכוך מתקרה ישנה העשויה לשם בית אבל בדיעבד פליגי בבטולי תקרה מר סבר בהכי בטלה בין במפקפק בין בנוטל אחת מבינתים דכיון שמחזר עליה לבטלה לא אתי למעבד מינה סיכוך לכתחלה וכ"ש שלא נמלך על תקרה ישנה העשויה לשם בית לישב תחתיה שהרי יודע הוא שהזהירה תורה עליו תעשה ולא מן העשוי מאחר שהוא מחזר עליה לבטלה ומר סבר לא [סגי] במפקפק אלא בנוטל אחת בינתים וזה הטעם היה לרי"ף ז"ל לכתוב על משנתנו מאחר שפסק הלכתא כשמואל וטעמיה דידיה משום בטולי תקרה ולא היה לו לכתוב מה שכתב טעמייהו דב"ה משום תעשה ולא מן העשוי הלכך אי מפקפק עבד ליה מעשה אי נוטל אחת מבינתים עביד ליה מעשה דהאי טעמא לא אזיל אלא אליבא דרב דלית הלכתא כוותיה א] ואילו היה טעם זה עיקר היה מותר לסכך לכתחלה לשם סוכה בנסרים שיש בהן ד' כרב אליבא דרבי יהודה וזהו היא כשגגה:

[דף טו ע"א] **אמר** לך רב הונא בריה דרב יהושע מאי כמותן בנכנס ויוצא (ג) והא א"א לצמצם שימלא את כל הריוח שבין שפוד לשפוד ואוקימנא במעדיף הפסל על גבי השפודין א"נ שנותן הללו שתי והללו ערב שנמצא הריוח שביניהן בנכנס ויוצא שהוא מלא כולו ונמצא עומד מרובה על הפרוץ ויש חילוף בפירושי רבי' שלמה ז"ל ושיבוש בגירסתו במקום הזה והרי"ף ז"ל לא הזכיר מזה כלום לפי שלא היה צריך ב] מאחר דאיפסיקא הלכתא בהדיא במס' עירובין כרב פפא נמצא משנתנו כפשוטה:

מלחמת ה'

מבינתים לב"ש ולר"מ דאית להו גזירת תקרה והא סכך פסול הוא ופוסל באמצע בד' להך לישנא דאמרי' לקמן באמצע בד' והא ליכא לאוקומא כדאוקימנא להאי ברייתא דקתני מודה ר"ש שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהם וכשרה דהכא אחת מבינתים קתני ואפי' להך לישנא אחריתי דאמר רב בין באמצע בין מן הצד בד' אמות מ"מ שנינו בד' שהישן תחתיו לא יצא ידי חובתו ובמתני' משמע לב"ש ולר"מ דבנוטל אחת מבינתים תהא כולה כשרה ולא שתהא סוכתו תהיה פסולה והוא צריך לצמצם עצמו בין נסר לנסר ויהיה צריך לדקדק בפרוץ כעומד ובמעדיף וליתן שתי וערב אלא ודאי תקנתן של ב"ש ור"מ בנוטל (ד)בתיקונו של ר' יהודה בין במפקפק בין בנוטל ועוד מנא לן בגמ' דבנסרים שיש בהם ד' עסקינן כי היכי דתיקשי לשמואל לימא שמואל הכא בנסרים שמג' ועד ד' היא ור' יהודה הוא דקאמר ליה לר"מ אמאי (ה) קאמרת בהני נסרים משום גזירת תקרה האי סברא לב"ש היא דאית להו וב"ה לית להו דאינהו ודאי לא פליגי בפחות מג' דקנים בעלמא נינהו ובדי' מודינא לך דאפי' ב"ה גזרי אוקימתא דמתני' לשמואל כאוקמתין לרב אתי שפיר ומה שאמרו שאין תקרה פחות מד' אינו נכון שהרי אפשר לעשותה מפחות מד' ואין זה דבר שאינו מצוי עד שלא נעמוד משנתנו בכך ולא עוד אלא שאין התקרה ידועה בשיעור הנסרים ויש שאינה עשויה בנסרים כלל אלא בקנים לפי המקום וזה מפורש בפ' הבית והעליה דאמרי' התם מאי תקרה ר' יוסי בר' חנינא אמר קנים וסנאים ויסטני אמר משום ר"ש בן לקיש לווחין ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה אלמא אין כל תקרה בנסרים שיש בהן ד' אלא אף בקנים ועוד שאין הטעם מחוור שיהא אסור לסכך בהם לכתחלה ובשעשאה לשם בית והוא מפקפק מעט תהא כשרה דהא אכתי איכא למיגזר משום הנכנסין והיוצאין שלא יאמרו מסככין בנסרים או תקרה כשרה לסוכה ואין כל העולם תלוי בזה הסיכוך בלבד שתי סוכות של נסרים לפני' ושתיהם בשיש בהן ד' איזה תהא זו כשרה וזו פסולה שנעשית כולה לשם סוכה פסולה ושעשה בה דבר מועט לשם סוכה כשרה ולא אמרו בחבילי עצים וחבילי זרדין שהעולם ליבשן ונמלך עליהם לסיכוך שיהיו כשרות שנענוע בלא היתר אגדן מפני שמחזר עליהן לעשות בהן מעשה אלא הכי פירושה דשמעתא דהכא תקרה סתם קתני דבעי מוקי לה בארבעה ודבעי מוקי לה בשאין בהן ד' ודבעי מוקי לה בכולהו ולא דייקינן בגמ' בהכי דבכל חד וחד לפום סבריה מתוקמא ליה שפיר אלא מעיקרא אפי' תהוי נמי בשאין בהם ד' אפ"ה דייקינן עלה בגמא (ו) טעמיה דב"ה משום תעשה ולא מן העשוי לחודיה אלא ב"ש מאי טעמייהו ואיתוקם משום גזירת תקרה כלומר דהואיל ותהא תקרה גמורה גזרו עליה שמא ימלך וישב עליה בלא פקפוק או שלא יאמרו תקרה כשירה לסיכוך וה"ק אע"פ שמפקפק ודכ"ע הרי הוא לאחר תקנות הללו כאלו סיכך בהם לכתחלה הלכך לב"ה אפי' בנסרים שיש בהם ד' ולב"ש בנסרים שאין בהן ד' דוקא וכיון דקאמרינן השתא דבכל הנראית כתקרה בין בישנה שאין בה ד' בין בחדשה שיש בה ד' ר"מ אית ליה גזירה משום תקרה עצמה ור' יהודה לית ליה לפום הכי דייקינן למה לי להשמועינן בישנה ולמה לי להשמועינן בחדשה ופריק ר' יהודה הוא דקא"ל לר"מ וכו' ולפום הכי בעיא לשמואל דאמר דכ"ע אית להו גזירת תקרה בנסרים שיש בהן ד' היכי א"ל ר' יהודה כך סברא דב"ש היא דאיהו נמי אית ליה גזירת תקרה אלא דבמסכך בנסרים שאין בהם ד' סבר כיון דלית בהו שיעור מקום לא גזרינן והכא היכי פליגי בגזירת תקרה הישנה ופריק בבטולי תקרה קא מיפלגי כלומר דכ"ע תקרה ישנה כיון שהיא תקרה גמורה עשויה בבית ממש צריכה ביטול שיעקר ממנה שם תקרה לגמרי וכל זמן שלא ביטל אותה יש בה משום תעשה ולא מן העשוי כטעמא דשמואל גופיה דלא אמרי' פסיקתה זו היא עשייתה אלא בעינן מעשה ניכר ובביטול זה פליגי מר סבר בביטול תקרה זו שפסולה משום תעשה ולא מן העשוי ואית ביה נמי משום גזירת תקרה פליגי מ"ס בטולי תקרה שתצא מתורת פסול שלה בנוטל אחת מבינתים סגיא דאתעביד בה מעשה רבה ובעל ממנה שם תקרה שעליה ולב"ה או מפקפק או טעל כל דאפיק מינה תעשה ולא מן העשוי מבטל לה ומכשר לה. נוסחא ישנה בתקוני תקרה קא מיפלגי וכו' וגם זה הלשון סיוע לדברינו:

השגות הראב"ד

א] ואילו היה טעם זה עיקר היה מותר לסכך לכתחלה כו' כרב אליבא דר' יהודה וזו היא כשגגה: א"א אין כאן שגגה לרב ז"ל כאשר פירשנו למעלה: ב] מאחר דאיפסיקא הלכתא בהדיא כר"פ נמצאת משנתנו כפשוטה: א"א הכל הוא זה אע"פ שמשנתנו כפשוטה שהיא צריך לפרש במעדיף או בשתי וערב אפי' במעדיף או בשתי וערב אפי' לר"פ והקושיא שהקשו א"א לצמצם הקשו על שניהם:

גמ' ל"ש אלא שאין שם חלל טפח במשך ז'. שמתחלה כשהגדים לא היה שם חלל טפח גובה במשך ז' באורך ורוחב שבעה טפחים כשיעור סוכה ואחר כך הגדים על אותו חלל דעכשיו נעשה סכך מאליו שלא היה עליו שם סכך מתחלה אבל יש שם חלל טפח אהל הוא ונמצא שיש שם סכך על אותו גדים כשעשאה לשם סוכה או נגל וכשחוטט בו מלמטה למעלה עד שמגביה את החלל לשיעור גובה י' אין זו היא עשייתו שהרי אינו מתקן אלא הדפנות ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי והרי היא כסוכה הפחותה מי' וחקק בה להשלימה לי' זהו ל' רש"י נר מציה ז"ל ונראה מלשונו דה"מ כי חטיט ליה מלמטה למעלה דמשייר ליה לסכך כמו שהוא וחוטט למטה בקרקע הסוכה אבל אם חטט למעלה פסולה דסכך דמעיקרא ליתיה בעולם וסכך דהשתא אית ביה משום תעשה ולא מן העשוי ואיכא מאן דשרי משום דכל דבהדי סכך אפילו סמיך טובא סכך הוי אלא דהשתא קלים ליה מלמטה הלכך שפיר דמי:

סוכה: גמ' *אמר רב הונא לא שנו אלא שאין שם חלל טפח במשך שבעה אבל יש שם חלל טפח במשך א שבעה וחטט לשם סוכה הרי זו סוכה: מתני' *המשלשל דפנות מלמעלן למטן אם גבוהין מן הארץ ג' טפחים פסולה מלמטן למעלן אם גבוהין מן הארץ י' טפחים כשרה רבי יוסי אומר כשם שמלמטן למעלן עשרה טפחים כך מלמעלן למטן עשרה טפחים *הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה: גמ' *אמר רב חסדא אמר אבימי ב מחצלת ארבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן היכי עביד תלי (א) באמצעיתה פחות משלשה למטה ופחות משלשה למעלה דכל פחות משלשה כלבוד דמי א"ר אסי פס ארבעה ומשהו מתיר בסוכה משום דופן מוקים ליה בפחות מג' סמוך לדופן מאי קמ"ל הא קמ"ל דמשך סוכה קטנה ז' טפחים: מתני' ג בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין הכותל לסיכוך ד' אמות פסולה פחות מד' אמות כשרה וכן חצר המוקפת אכסדרה סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו אם יש תחתיו ארבע אמות פסולה: גמ' *°אמר רב הונא אמר שמואל סכך פסול באמצע פוסל ג בארבעה טפחים מן הצד פוסל בד"א ורב אמר בין באמצע בין מן הצד בד' אמות והלכתא בהא כשמואל דהא רבנן דבי רב כוותיה סבירא להו והני מילי בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה בין באמצע בין מן הצד בשלשה טפחים *אמר אביי אויר ג' בסוכה גדולה ומיעטו בין בקנים בין בשפודין הוי מיעוט בסוכה קטנה בקנים הוי מיעוט בשפודין

ליה מלמטה למעלה דמשייר ליה לסכך כמו שהוא וחוטט למטה בקרקע הסוכה אבל אם חטט למעלה פסולה דסכך דמעיקרא ליתיה בעולם וסכך דהשתא אית ביה משום תעשה ולא מן העשוי ואיכא מאן דשרי משום דכל דבהדי סכך אפילו סמיך טובא סכך הוי אלא דהשתא קלים ליה מלמטה הלכך שפיר דמי:

מתני' המשלשל דפנות מלמעלן למטן. כל מלמעלן למטן קרוי שלשול: מלמטן למעלן. שהתחיל לארוג בערב סמוך לקרקע ומגביה והולך כיון שהגביה י' כשרה ואפי' אין מגיעות לסכך: ר' יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה. דיו באריגת י' כך מלמעלה למטה דיו באריגת י' ואפי' גבוה מן הארץ הרבה כשרה ומדברי הרי"ף ז"ל נראה דקי"ל כרבנן ולפיכך כתבה סתם אבל יש מי שפסק כר' יוסי: הרחיק את הסכך מהדפנות. לאו בגובהה קאמר אלא במשכה: פסולה. דאויר פוסל בג' אפי' מן הצד וכתב רש"י ז"ל ומכאן אני אומר ומפרש הא דאמרי' בסכך פסול שמן הצד דופן עקומה להכשיר עד ד' אמות היינו דחשבינן לסכך כאילו הוא מן הדופן ונעקם ונכפף למעלה ואיני מפרש רואין את הדופן כאילו הוא עקום והולך תחת סכך פסול ומגיע לסכך כשר דא"כ אפילו הרחיק היה לו לומר דופן עקומה: גמ' מחצלת של קנים ארבעה ומשהו כו'. כל פחות מג' כלבוד דמי וקמ"ל דאמרינן תרי לבוד וכגון שהיתה גבוהה י' ואם גבוהה י"א צריכה מחצלת ה' ומשהו ואם גבוהה י"ב צריכה מחצלת ו' ומשהו אבל כל שהיא גבוהה מי"ג ועד כ' אמות עושה מחצלת ז' ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לקרקע ואע"פ שהסכך גבוה מהמחצלת לא איכפת לן כיון דאיכא מחיצה י': פס ארבעה ומשהו. בסוכה העשויה כמבוי מיירי דאי בג' דפנות דעריבן אפי' בטפח שוחק וצורת פתח סגי אלא ודאי בסוכה העשויה כמבוי עסקינן ודוקא בפס ארבעה ומשהו דאיכא בעומד שיעור ראוי אבל בטפח ומשהו ומוקים ליה בי מילעי פחות משלשה להך גיסא ופחות מג' להך גיסא ודאי לא סגי כיון דליכא בעומד שיעור ראוי דאם איתא דסגי לשמעי' הא והוי רבותא טפי אלא ודאי כדאמרי': מתני' בית שנפחת וסכך על גביו. כל הגג נפחת באמצע רחוק מן הדפנות לכל צד וסכך על הפחת באמצעו ונמצאת תקרת הבית שהיא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי מפסקת בין דפנות לסכך כשר: אם יש בין הכותל ולסכוך ד' אמות פסולה. דבד' אמות לא נאמר הלכה למשה מסיני דופן עקומה אבל בפחות מד' כשרה הלמ"מ: וכן חצר המוקפת אכסדרה. שיש אכסדראות סביבותיה וסכך מאכסדרה לאכסדרה ודפנות החצר רחוקות מפי תקרה אילן של אכסדרה: סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו. כגון שהוא מקבל טומאה וכולהו הני תלת בחד טעמא שייכן ובגמרא מפרכינן להו: גמ' אמר רב הונא אמר שמואל סכך פסול באמצע פוסל בארבעה. כלומר שאם הוא באמצע הסוכה מפסיק בין דופן האמצעית למה שהימנה ולהלן מסם ואילך פסול אבל אם יש בין דופן האמצעי וסכך פסול ז' טפחים פשיטא דמה שבינייהם כשר וסלק מכאן ואילך כמי שאינו: והלכתא בהא כשמואל יש חולקין על הרב אלפסי ז"ל דבין באמצע בין מן הצד בארבע אמות והרמב"ן מכריע כדברי הרב אלפסי משום דסוגיין בכולהו תנויי דאמרי' דופן עקומה ואי כרב דאמר דאפילו באמצע בד"א דופן עקומה למה לן ואני חוכך על הכרעתו וכתבתיו בחדושי: וה"מ בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה בין באמצע בין מן הצד בשלשה טפחים. דכיון דליכא בסוכה אלא ז' בעינן שלא יהא בה מסכך פסול ג' דנפיק מתורת לבוד: ולענין לישן תחתיו דעת הר"ז הלוי ז"ל דסכך פסול פחות מארבעה בסוכה גדולה ישנין תחתיו אבל הראב"ד ז"ל סובר שאין ישנין תחתיו אא"כ הוא פחות מג' דכי אמרינן בסוף פרקין דסכך פסול מצטרף וישנין תחתיו בפחות מג' איתמר: ואויר בין באמצע בין מן הצד בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה פוסל בג' פחות מכאן אינו פוסל אפילו בקטנה מיהו אין ישנין תחתיו והכי איתא בגמרא: אמר אביי אויר ג' בסוכה גדולה ומיעטו בין בקנים בין בשפודין הוי מיעוט. וכשרה דכיון דאויר וסכך פסול לא שוו שעורייהו אהדדי לא מצטרפי למפסל: בסוכה קטנה בקנים הוי מיעוט בשפודין

רש"י

על הפסול: גמ' שאין שם חלל טפח. שמתחלה כשהגדים (ב) לא היה חלל טפח גובה שהגדים במשך אורך ורוחב ז' טפחים כשיעור סוכה ואחר כך הגדים כל הגדים לאותו חלל דעכשיו נעשה סכך מאליו ולא היה עליו שם סכך מתחלה: אבל יש (ג) חלל טפח. אוהל הוא נמצא שם סכך על אותו גדים (ד) לכשחוטט אותו מלמטה למעלה עד שמגביה החלל (ה) שיעור גבוה י' [אין] זו היא עשייתו שהרי אינו מתקן אלא הדפנות ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי והרי היא כסוכה שפחותה מעשרה וחקק בה והשלימה לי': מתני' המשלשל. כל מלמעלה למטה קרי ליה שלשול: מלמטה למעלה. שהתחיל לארוג בערב סמוך לקרקע ומגביה והולך כיון שהגביה עשרה כשרה ואפילו אין מגיע לסכך: ר' יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה. די באריגת עשרה [כך מלמעלה למטה די באריגת י'] ואפי' גבוה הרבה מן הארץ כשרה דקסבר מחיצה תלויה מתרת: הרחיק הסכך מן הדפנות. לאו בגובהה קאמר אלא במשכה: פסולה. דאויר פוסל בג' (ו) מן הצד ומכאן אני אומר ומפרש הא דאמרינן בסכך פסול שמן הצד דופן עקומה להכשיר עד ארבע אמות היינו דחשבינן לסכך פסול הכל מן הדופן ונעקם ונכפף למעלה (ז) דבאויר ליכא למימר הכי ויש מפרשין שרואין הדופן כאילו הוא עקום והולך תחת הסכך פסול ומגיע לסכך כשר ומוציא את הפסול מן הסוכה דאסירא ולא נהירא דא"כ גבי אויר נמי נימא הכי: גמ' מחצלת. שרחבה ד' ומשהו ואורכה (ח) באורך הדופן: מתרת בסוכה. אם תולה אותה באויר בפחות מג' סמוך (ט) לקרקע וכגון שאינה גבוהה הסוכה אלא י' מצומצמים: פס ד' ומשהו מתיר בסוכה. אם גבוהה י' ורוחבו ד' ומשהו: ומוקי לה בפחות משלשה סמוך לדופן. במקלוע וכי אמריי לבוד איכא דופן ז' וזהו משך סוכה קטנה כדי ראשו ורובו ושלחנו: מתני' בית שנפחת וסיכך על גביו. כל הגג נפחת באמצע רחוק מן הדפנות לכל צד וסיכך על גבי הפחת באמצעו ונמצא תקרת הבית שהוא פסול משום [תעשה ולא מן] העשוי מפסיק בין הסכך כשר לדפנות: אם יש מן הסיכוך ולכותל ד"א פסול. דבארבע אמות לא נאמרה הלמ"מ דופן עקומה אבל בפחות כשירה (י) והלמ"מ: [וכן חצר המוקפת אכסדרה] כל חצר שבתלמוד לפני הבתים הוא והבתים פתוחין לו והחצר זו מוקפת בתים מתוכה ופתוחים לו סביב מג' רוחות ולפני הבתים עשוי אכסדראות סביב לג' רוחותיה והאכסדרה פתוחה היא ואין לה דופן לצד החצר וסיכך כל אויריס של כל החצר ואין דופן לסוכה זו אלא מחיצות הבתים המפסיקות בין הבתים לאכסדרה ונמצאת תקרת האכסדרה מפסקת בין סכך לדפנות אם יש ברוחב (כ) ד' אמות פסולה פחות מד' אמות כשרה דאמרי' דופן עקומה דוגמא לדבר קלוסטר"א בלע"ז של מיני האומות שיש לה אויר שיש בה עשבים והיקף האכסדרה סביב לו: שהקיפוה. סביב לה סמוך לדפנות בדבר המקבל טומאה ובאמצע נתן סכך כשר: אם יש תחת. הסכך פסול ד' אמות פסולה אף תחת הסכך כשר לפי שאין לה מחיצות פחות מכן כשרה (ל) ואמרי' דופן עקומה: גמ' מן הצד בד"א. אבל פחות מכן כשרה דמסלקינן להו בפחות מכן ע"י דופן עקומה ובלבד שיסתייר הכשר סוכה בכשר אבל ד' אמות לא איתמר בהו דופן עקומה: ורב אמר בין באמצע כו'. שזהו שיעורא לפסול: הוי מיעוט. וכשירה דלאו שיעור אויר יש ולאו שיעור סכך פסול יש: בסוכה קטנה. ששיעורה מצומצם: בקנים הוי מיעוט. דאמרי' לבוד

שלטי הגבורים

א וכתב אבי העזרי אם הגדים גדול ולא הנית אלא חלל טפח במשך ז' ושוב חקק בה הרבה ועשה בה סוכה גדולה אינה כשרה כולה ע"י משך ז' שהנית תחלה ולא דיינינן ליה כפסל היוצא מן הסוכה דהא לא ממשכה חד דופן בהדיה ואם חקק מג' לצדדין ד"א יותר על ז' אף כז' פסולה דסכך פסול פוסל מן הצד בד' אמות:

לשון ריא"ז

עשה שם מתחלה חלל טפח במשך ז' בין אם עשה אותו החלל למטה סמוך לארץ וחטט מלמטה למעלה בין אם עשה אותו החלל למעלה סמוך לסכך וחטט מלמעלה למטה להשלים החלל לי' טפחים כשרה הואיל ועשה שם חלל טפח הרי יש עשיית סכך אלא שאין לה שיעור דפנות כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

ב מחצלת ד' ומשהו שתלה אותה באמצע הדופן בפחות מג' סמוך לארץ ובפחות מג' סמוך לסכך שעל גבה אותן שני האוירים הרי הן כסתומין ונמצא כל הדופן גבוה י' טפחים כשיעורו ונראה בעיני שאם היה הדופן סמוך לארץ פחות מג' אע"פ שהיה על גביו אויר ג"ט על פני כולו אם היה עוד על גבי האויר גבוה ד"ט ומשהו פ"ז דופן כשר לפי שהאויר שלמטה הוא כלבוד והאויר שבאמצע הוא בטל ברוב הדופן העומד עליו והרי הוא כאילו כולו עומד כמבואר בקונט' הראיות:

ג כתב הטור והא דאויר פוסל בג' וסכך פוסל בד' היינו בסוכה שאין לה אלא ג' דפנות ומתחיל בדופן האמצעית ומהלך על פני כל הסוכה עד לד הפרון דהשתא מפסיק האויר וסכך הפסול בין

או סכך פסול ד' על ד' אם יש ממנו עד הדופן האמצעי הכשר סוכה הכל כשר בין מה שבצדדין ובין מה שבצד הפתח אפי' מה שכנגד האויר והפסול כיון שהכל מתובר להכשר סוכה והרי הוא כפסל היוצא מן הסוכה דנדון כסוכה ותחת האויר והפסול לצד פסול ואפי' אין בו כדי הכשר סוכה ממנו עד הדופן האמצעי מצטרפין זה עם זה לשיעור הכשר סוכה ואין האויר וסכך הפסול פוסלין כיון שהכשר סוכה מתחבר יחד מן הצדדין: לשון ריא"ז סכך פסול פחות מד' אע"פ שאין ראוי לחלק הסכך

מתני' בית שנפחת וסיכך על גביו. בתוך הפחת: אם יש בין הכותל לסכך הכשר ד' אמות פסולה. דנמצא שיש כאן ד' אמות סכך פסול: פחות מיכן כשרה. דאמרי' דופן עקומה: וכן חצר המוקפת אכסדרה. כגון שיוצאין גזוזטראות מכותל חצר ועליה אכסדרה בטויה וזו היא דרכה של אכסדרה שמסוככת סביב לארבע רוחותיה אבל באמצעיתה אינה מסוככת וזה סיכך באמצעיתה לשם סוכה: סוכה גדולה שהקיפוה. מכל צדדיה בסכך פסול אם יש בכל רוח ורוח סכך פסול ד' אמות פסולה פחות מיכן כשרה דאמרי' דופן עקומה. ובגמ' מפרש כל הני למה לי: גמ' והני מילי וכו'. כללא דשמעתא סכך פסול בסוכה גדולה באמצע בארבעה טפחים פסולה פחות מיכן כשרה וישנין תחת אותו סכך פסול מן הצד בארבע אמות פסולה פחות מכן כשרה אבל אין ישנים תחת אותו סכך פסול כל זמן שיש בו ארבעה טפחים: סכך פסול בסוכה קטנה בין מן הצד בין באמצע שלשה טפחים פסולה. פחות מכן כשרה וישנים תחת אותו סכך פסול. זה הוא דין סכך פסול בסוכה גדולה ובסוכה קטנה אבל אויר בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה בין באמצע בין מן הצד בשלשה טפחים פסולה פחות מיכן כשרה אבל אין ישנים תחת אותו אויר: אויר שלשה בסוכה גדולה ומיעטו בין בקנים בין בשפודין שהם סכך פסול הוי מיעוט. ולדעתי ככותב הוא הדין לסכך פסול בארבעה טפחים סוכה גדולה ומיעטו בין בקנים בין באויר: בסוכה קטנה. אם יש בה אויר שלשה טפחים בקנים הוי מיעוט בשפודין לא הוי מיעוט דליתיה לשיעורא דסוכה והוא הדין נמי לסכך פסול שפוסל בסוכה קטנה בג' טפחים ומיעוטו בקנים הוי מיעוט באויר לא הוי מיעוט:

עין משפט

א מיי' פ"ד ופ"ה מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרלג: ב מיי' פ"ה מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרלב:

הגהות הב"ח

(א) כ"ב לה: (ב) כשהגדים הגדים לאוכו' גובה במשך כצ"ל: (ג) כ"ב שם: (ד) צ"ל וכשחוטט: (ה) צ"ל לשיעור: (ו) כ"ב אפי': (ז) צ"ל ובאויר: (ח) כאורך כצ"ל: (ט) כ"ב לסכך ובפחות מג': (י) צ"ל הלמ"מ: (כ) כ"ב האכסדרה: (ל) צ"ל דאמרי':

שיטת ריב"ב

גמ' לא שנו. דא נה סוכה: אלא שאין שם חלל טפח במשך ז'. שכשהעלה מהחלה העומרין בגדים לא עשה שם חלל טפח במשך לשם סוכ' אבל אם עשה שם מתחלת עשיית הגדים חלל טפח דהיינו שיעור אהל במשך ז'

הדפנות ג"ט פסולה. דליכא למימר לבוד דאויר פוסל אפי' בסוכה גדולה בין באמצע בין מן הצד בג' טפחים דלא אמרי' דופן עקומה מן הצד אלא גבי סכך פסול ופחות מד' אמ' רואין הסכך פסול כאילו הוא דופן והוא נעקם ומתפשט למעלה וכל הפסול לסכך כשר לדופן אבל לגבי אויר ליכא למימר הכי: גמ' דכל פחות מג' כלבוד דמי. ויש כאן י' טפחים דופן דהוא הכשר מחיצה: פס ד' ומשהו וכו'. בסוכה העשויה כמבוי אית לן לאוקמה דבסוכה דאית לה ג' דפנות דעריבן אפילו בטפח שוחק עם צורת פתח סגי:

בשפודין לא הוי מיעוט . ואע"ג דלא מזה ולא מזה יש שעור לפסול מיהו כיון דאיכא ג' טפחים כי הדדי דנפקי מהכשר סוכה חשיבי באנפי נפשייהו ולא מצטרפי בהדא שיעורא וליתיה לשיעורא דסוכה : למעלה באמצע . פי' דעד השתא איירי מן הצד דומיא דמתני' דתנן [דף יז.] הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים ובדפנות פשיטא דאמרינן לבוד אבל למעלה באמצע הסכך פליגי בה רב אחא ורבינא וכ"ל דהאי דנקיט מיעטו ולא נקט מצטרפין ואין מצטרפין לרבותא נקטיה דאע"ג דכבר אפסילא סוכה משום אויר ג' אפילו הכי סוכה גדולה סליקא מפסולא אפילו בשפודין וטעמא דמ"ד אין לבוד בסכך מדאמרינן [דף ה:] שיעורין חלילין ומחילין הלכה למ"מ ואסקינן מחילין לגוד וללבוד ולדופן עקומה ומש"ה ס"ל דדוקא בדפנו' הוא דאמרינן לבוד אבל בסכוך לא ואידך ס"ל דלא שנא והאי דנקט פלוגתא דאין לבוד באמצע גבי מיעטו*) היינו לומר דלמ"ד אין לבוד באמצע [כי אמרי' יש לבוד מןהצד] (י) דוקא כי מיעטו מצד סכך אבל מיעטו מצד דופן לא דלא תימא כיון דבפחות מד' אמות סמוך לדופן אמרי' דופן עקומה אפי' מיעטו מן הדופן הוה ליה לבוד מן הצד קמ"ל דלא משום דלא אמרינן דופן עקומה ולבוד כי הדדי הלכך כי מיעטו מצד הדופן אותו מיעוט סכך מיחשב ולא דופן והוה ליה לבוד באמצע כנ"ל : **איתמר** סכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין . כגון חצר המוקפת אכסדרה וסכך באוירה של חצר וסמך הסכך על שפת הקירוי של אכסדרה ואין המחיצות הפנימיות מועילות לסוכה דיש בתקרה האכסדרה יותר מד' אמות אבל יש באכסדרה סביב הסוכה פצימין

תורה אור

נר מצוה

בשפודין לא הוי מיעוט : למעלה באמצע פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר יש לבוד א באמצע וחד אמר אין לבוד באמצע והלכתא יש לבוד דקי"ל דבכל התורה כולה (א) רב אחא ורבינא רבינא לקולא והלכתא כותיה : איתמר סכך על גבי *אכסדרה שיש[דף יז:] לה פצימין דברי הכל כשרה אין לה פצימין אביי אמר כשרה ורבא אמר פסולה אביי אמר כשרה *אמרינן פי תקרה יורד וסותם ורבא[דף יח:] אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם והלכתא כרבא והאי דאמרי' ע"ג אכסדרה לאו על גבי ממש אלא בסמוך לה כדכתיב [במדבר] ועליו מטה מנשה (ב) ומתרגמינן ודשרוין סמיכין עלוהי וזו היא צורתה(ג):

[דף יט.] *רב אשי אשכחיה לרב כהנא דמסכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין א"ל לא סבר לה מר יש לה פצימין כשרה אין לה פצימין פסולה אחוי ליה נראה מבחוץ ושוה מבפנים ויש אומרים נראה מבפנים ושוה מבחוץ :

העושה

רש"י

לבוד ואין כאן אויר : בשפודין לא הוי מיעוט . ואע"ג דלא מזה ולא מזה יש שיעור לפסול מיהו כיון דאיכא ג' טפחים כי הדדי נפקי מהכשר סוכה (ד) חשיבי באפי נפשייהו ולא מצטרפי בהדיה לשיעורא דסוכה וליתיה לשיעורא דסוכה : סכך ע"ג אכסדרה שיש בה פצימין . כגון חצר המוקפת אכסדרה (ה) כדמפרש במתניתין וסיכך באוירה של חצר וסמך הסכך על שפת הקירוי של אכסדרה ואין מחיצות הפנימיות מועילות לתוכה דיש בתקרת האכסדרה יותר מארבע אמות אבל נגד הסוכה יש לאכסדרה פצימין עמודין כמין חלונות וביניהם פחות משלשה כשירה דאמר בהו לבוד : אמרי' פי תקרה יורד וסותם . כדמפרש מכל צד : רבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם . כדמפרש טעמא לקמיה : פי תקרה . עביין של נסרים [דף יח.] בחודן והן עובי ראשיהן [הכלה] נגד הסוכה : רב אשי אשכחיה לרב כו' . סוכה זו שתים כהלכתה היה לה דרום ומזרח והשלישית סמוכה לאכסדרה ולא היה עושה בה טפח שאמרו חכמים : אחוי ליה . שהיו בה פצימין שהיה בהן טפח ויותר עומד אצל היוצא אבל משוך רחבו לאחורי סוכה באורך שהאכסדרה עודף על הסוכה ואינה נראה בתוכה אלא עומד בשוה לדופן בסופו : ושוה מבפנים . לאותן העומדין מבפנים אינו נראה אבל נראה לאותן העומדין (א) באכסדרה להלן לחוץ מכנגד הסוכה ואינן רואין את חללה נראה רחב פצימין זה בהתחלת דופן שלישית לסוכה (ו) דאמרי' לענין מבוי שהכשירו בלחי אם נתנו לחוץ מן הפתח (ז) ושוה וכלה עובי הלחי עם אורך הדופן שמבפנים ונראה כמו שהוא סוף הדופן שאינו בולט כלום לתוך חלל פתח אבל בולט הוא לצד רה"ר כנגדו (ח) או מן הצד (ט) וניכר לעומדין מבחוץ שאינו מן הדופן נדון משום לחי והכא

עמודין כמין חלונות וביניהן פחות מג' אמרי' לבוד וכשרה אע"ג דהני עמודין לאכסדרה הן ולא לסוכה : אין לה פצימין אביי אמר כשרה . דאמרי' פי תקרה יורד וסותם מכל צד אע"ג שאין לסוכה שום דופן : ורבא אמר פסולה . דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אפי' יש לה שני דפנות ואינה חסרה אלא דופן אחת : פי תקרה . עביין של נסרים של אכסדרה בחודן שהוא נמוך מעט מסכך הסוכה וניכר זו היא שיטת רש"י ז"ל ולפ"ז הוצרך לפרש בהא דרב אשי דאשכחי' לרב כהנא דקא מסכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין שסוכה זו היו לה שתים כהלכתן דרום ומזרח והשלישית סמוכה לאכסדרה ולא היה עושה בה טפח שאמרו חכמים ואחוי ליה שהיה בה פצים שהיה בו טפח ויותר עומד אצל היוצא אבל (כ) משך רחבו לאחורי הסוכה לאורך שהאכסדרה עודף על הסוכה ואינו [נראה] בתוכה אלא עומד [בשוה (ל) בדופן] בסופו : ושוה מבפנים . שלאותן העומדין [מבפנים אינו נראה אבל נראה לאותן העומדין] באכסדרה להלן מכנגד הסוכה ואין רואין את חללה נראה רוחב פצים זה (מ) בתחלת דופן שלישית לסוכה (נ) דהאמרינן לענין מבוי שהכשירו בלחי אם נתנו להלן מן הפתח שוה וכלה עובי הלחי עם אורך הדופן שבפנים ונראה כמו שהוא סוף הדופן שאינו בולט כלום לתוך חלל הפתח אבל בולט הוא לצד רה"ר כנגדו או מן הצד וניכר לעומדין מבחוץ שאינו מן הדופן נדון משום לחי והכא כמי נדון משום טפח שצריך שיהא ברוח שלישית והוצרך רש"י ז"ל לפרש האי עובדא בסוכה שהיו לה שתי דפנות שכיון שהוא מפרש דהני פצימין בפחות מג' ניניהו אי איתא שלא היה לה דופן כלל וע"י פצימין לבד היתה צריכה להיות ניתרת היכי אפשר שלא יהו נראין מבפנים אלא ודאי לא היתה חסרה אלא טפח של דופן שלישית ואפ"ה א"ל היכי סמיך באכסדרה דהא רבא ס"ל דלא אמרי' פי תקרה יורד וסותם אפי' מרוח אחת ואיהו אחוי ליה שכבר היה לה פצים נראה מבחוץ דמשמש במקום אותו טפח זו היא שיטת רש"י ז"ל שפי' דאביי דאמר כשרה אפילו בשאין לה שום דופן מכשיר ופצימין דכולי עלמא מודו בהו דכשרה כגון שהוא פחות משלשה אבל הרב אלפסי ז"ל נר נורתה בהלכות ולא עשה לה אלא שני פצימין משמע דסבירא ליה ז"ל דאפילו אביי לא מכשר אלא בסוכה שיש לה שתי דפנות ועל דופן שלישית בלבד הוא סומך על האכסדרה דלאביי כשרה כיון שאין אנו צריכין לומר פי תקרה יורד וסותם אלא מרוח אחת ולרבא פסולה דסבירא ליה דאפילו מרוח אחת לא אמרינן ליה ולפי שיטה זאת כי אמרי' יש לה פצימין לאו בסמוכין פחות משלשה עסקינן כדרך רש"י ז"ל אלא בשיש לה פצימין באותו רוח שלישית אחד מכאן ואחד מכאן דכיון שיש לה פצימין אמרינן פי תקרה יורד וסותם ע"י הפצימין כדאמרינן בעירובין פרק כל גגות [דף צד:] בחצר שנפרצה מרוח אחת דאמרינן פי תקרה יורד וסותם בדאיכא חפופי אבל בדליכא חפופי לא וכי תימא כיון דסבירא ליה לאביי דמרוח אחת אמרינן פי תקרה יורד וסותם שלישית אפילו טפח דבעינן בסוכה למה לי לימא פי תקרה יורד וסותם לאו פירכא היא דלא אמרי' הכי אלא בכגון אכסדרה שהוא בנין קבוע אבל בסכך דסוכה דערלי בעלמא הוא לא ויש לתמוה על מה שכתב הרב אלפסי ז"ל דהא דאמרינן על גבי אכסדרה לא על גבה ממש אלא בסמוך לה והוא תימה דבגמרא אמרי' דאילו השוה את קרויו כלומר שהשוה את הסכך לתקרת האכסדרה דלא אמרינן בה פי תקרה יורד וסותם ואפילו יש לה פצימין פסולה כיון שאין פי תקרה גמוך מהסכך שיהא נראה אבל אפשר שהרב אלפסי ז"ל ר"ל דלאו על גבי אכסדרה ממש כגון עליה שעל גבי בית אלא בסמוך לה ומיהו לא השוה את קרויו אלא תקרת האכסדרה נמוכה מעט מסכך הסוכה כי היכי דניתא בה פי תקרה יורד וסותם : **גרסי'** בגמ' [דף יט.] תניא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה מאי פסל היוצא מן הסוכה אמר עולא קנים היוצאין מאחורי הסוכה כלומר חוץ לדופן אמצעית שהיא אחריה של סוכה יוצאים קנים מן הסכך ופרכינן עלה והא בעינן הכשר סוכה כלומר ז' טפחים דהא על כרחך סוכה באפי נפשה היא מובדלת מאותה שבפנים . ומפרקי' דאיכא : והא בעינן שלש דפנות . דאיכא : והא בעינן צלתה מרובה מחמתה . דאיכא : א"ה מאי למימרא מהו דתימא הני דפנות לגואי עבידן לבראי לא עבידן כלומר שדופן האמצעי זה לא נעשה לכך וגם שבצדדין תחילה לשם סוכה הפנימית נעשו אלא שהסכים דופן האמצעי לתוכן שראה שהיתה דייה בכך ואפ"ה כיון דעבידן לצלתו לא צריך : ורבה ורב יוסף מוקמי לה בקנים היוצאין לפני הסוכה כלומר ברוח הרביעית הפתוח ומשכא ואזלא חד דופן בהדייהו ואפ"ה כשרה דמן הסוכה היא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח דאע"ג דלא ממשכא באידך כשרה : ורבה בר בר חנה א"ר יוחנן מוקי לה בסוכה שרובה צלתה [מרובה] מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצלתה מהו דתימא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי קמ"ל כיון דבכללה צלתה מרובה מחמתה כשרה כולה אפילו תחת אותו סכך שחמתו מרובה מצלתו ומיהו אפשר דדוקא בסוכה שאינה אלא שבעה על שבעה אבל בסוכה גדולה הרבה דיש בה ז' טפחים או יותר שחמתו מרובה מצלתו צריך עיון אם נכשיר אותו מפני צירוף שאר הסוכה ור' אושעיא מוקי לה כגון דאיכא סכך פסול פחות מג' בסוכה קטנה דכיון דבציר מג' נדון כסוכה ואתקיף לה רב הושעיא לא יהא אלא אויר פחות מג' כלומר שהוא המור בשיעורו מסכך פסול בסוכה גדולה ואפ"ה כי הוו פחות מג' [לא] מיפסיל בסוכה קטנה ואהדר ליה רבא זה מצטרף וישנין תחתיו וזה מצטרף ואין ישנין תחתיו ואיכא מ"ד דהכי פירושא דאויר כיון שהוא כלבוד וכסתום מסכך כשר שבצדדין ישנין תחתיו אבל סכך פסול אין ישנין תחתיו . ואין זה נכון דהא אנן פרכינן לא יהא אלא אויר דחמיר טפי אפילו הכי שרי וכל שכן בסכך פסול דלא חמור כולי האי וכיון שכן היכי מהדר ליה איפכא דסכך פסול חמיר טפי דאי הכי כי אמר נדון כסוכה ליתיה אלא לענין צירוף ותקשי לן לא יהא אלא אויר ואפשר דהכי קאמר ליה לאו כדקא סלקא דעתך דסכך פסול קיל טפי דאדרבה חמיר טפי לענין לישן תחתיו ואפ"ה קמ"ל דנדון כסוכה להצטרף ומיהו לישנא דנדון כסוכה לא משמע הכי ועוד דבירושלמי אמרינן בהדיא דבאויר אין ישנין תחתיו לפיכך עיקרו של דבר כדברי רש"י ז"ל דסכך פסול מצטרף וישנין תחתיו והיינו דאמרי נדון כסוכה לגמרי אבל אויר אין ישנין תחתיו ומיהו מסתברא דוקא בשיש בו כדי לישן כלומר שעומד ראשו או רובו תחתיו אבל כל שאין בו

שלטי הגבורים

הסכך הכשר אינו מצטרף להפסלים שאם לא היה בסכך הכשר ז' טפחים אין סכך פסול מצטרף עמו להשלימו יש בו מג"ט ומעלה הואיל ואינו מצטרף להשלים אין ישנים תחתיו :

א סכך פסול פחות מד' ואויר אלו פחות מג' אין מצטרפין לפסול הלכך אם אויר ג' במקום אחד אפי' מיעטו בסכך פסול כשר וה"מ בסוכה גדולה אבל בקטנה שאין בה אלא ז' על ז' אם יש ביניהם ג"ט מצטרפין לפסול ואם יש סכך פסול ב' טפחים ועוד סכך פסול ב' טפחים ואויר פחות מג' מפסיק ביניהן כתב הרא"ש ז"ל יש להסתפק אם שני הפסולים מצטרפין לפסול הסוכה מי אמרי' כיון דאויר מפסיק ביניהם לא מצטרפין או דלמא כיון דאין באויר ג' מצטרפין ומיהו אם אין בפסול ד' ואויר פחות מג' טפחים מפסיק בהא ודאי אין האויר משלימו לד' שנאמר שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד דלא אמרינן לבוד להחמיר :

לשון ריא"ז

סכך כשר שהיה בו אויר ג' טפחים בין באמצע בין מן הצד אם מיעטו בקנין הראוין לסיכוך ה"ז מיעוט ומצטרף אותו האויר להשלים שיעור הסכך הכשר בז' טפחים אבל אם מיעטו בשפודין שאינן ראוין לסיכוך אינו מיעוט ואינו מצטרף להשלים שיעור סכך כשר אפי' היה בכשר ו' טפחים כמבואר בקונט' הראיות :

שיטת ריב"ב

למעלה באמצע . במתני' דהרחיק את הסיכוך תזינן דאויר פוסל בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה אפי' מן הצד בג' טפחים הא פחות מג' כלבוד דמי מי אמרי' נמי לבוד באמצע הסוכה או לא פליגי בה רב אחא ורבינא וכו' : שיש לה פצימין . בפחות מג' כלבוד דמי : פי תקרה . של הסכך כשר יורד וסותם ומתני' דתנן וכן חצר המוקפת אכסדרה וכו' תרגמא אליבא דאביי כשהשוה את קרויו של סכך כשר להדי סכך פסול דלא מינכר פי תקרה של סכך כשר :

המאור הקטן

[דף יט ע"א] והא דתני' פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה לא הזכירה הרי"ף ז"ל ואעפ"כ הלכה היא ופירשוה בגמ' ארבעה פירושים וכולהו נקטינן דלא פליגי אהדדי ולית לן לדחויי חד מינייהו הלכך היכא דאנח נסר שהוא רחב אפומא דמטללתא בסוכה קטנה ועייל תלתא ואפיק חד פסולה וסכך פסול פחות מג' מצטרף בסוכה קטנה וישנים תחתיו ואויר פחות מג' מצטרף ואין ישנים תחתיו ונמצא בדברי הגאונים פירוש בחילוף זה ולא נראה לנו אלא כמו שכתבנו וכן פירש ה"ר שלמה ז"ל וכן נמצא בברכות ירושלמי בפרק שלשה שאכלו תנינן תמן הרחיק את הסכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה הא פחות מיכן כשרה מהו לישן תחתיו התיב ר' יצחק בן אלישיב הרי מים הנדוק משלים במקוה ואין מטבילים בו אף הכא נמי משלים בסוכה ואסור לישן תחתיו :

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' סוכה טור א"ח סי' תרל :

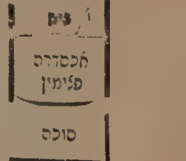
הגהות חוות יאיר

(א) נ"ב עי' בתוס' שתמהו ע"ז ריש דף יט:

*) עי' בשו"ת רע"א סי' י"ב מ"ש על דברי הר"ן אלו :

הגהות הב"ח

(א) כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא רב אחא לחומר' ורבינא לקולא כצ"ל : (ב) ומתרגמינן ודסמיכין כצ"ל: (ג) נ"ב כזה

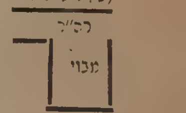
וכ"ב ראש הקירוי האכסדרה מונחת על הפצימין בזוית א' מכאן וא' מכאן ומש"ה אמרי' פי תקרה יורד וסותם כך היא דעת האלפסי עי' בדברי הר"ן סד"ה איתמר ודלא כפרש"י: (ד) נ"ל וחשיבי: (ה) נ"ל כדפרישית : (ו) נ"ל דאמר מר : (ז) נ"ל שוה : (ח) נ"ב כזה:

רה"ר

(ט) נ"ב כזה:

רה"ר

(י) לאו דוקא כצ"ל : (כ) צ"ל מבחוץ : (ל) צ"ל בדופן : (מ) צ"ל בתחלת : (נ) צ"ל דהאמר מר :

כדי ראשו ורובו מסתברא דישנין תחתיו שאינו חייב לעשות סוכה כמין בית והכי נמי מוכחא הא דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן דסוכה שרובה צלתה [מרובה] מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצלתה כשרה ומשמע דכשרה כולה לישן תחתיה ודאמרינן דסכך פסול מצטרף וישנין תחתיו דעת הר"ז הלוי ז"ל דה"ה בפחות מארבע בסוכה גדולה דישנין תחתיו וחלקו עליו לומר דאפילו בסוכה גדולה דוקא בפחות משלשה מותר לישן תחתיו אבל ג' לא וכבר כתבתי זה למעלה: **מתני'** העושה סוכתו כמין צריף כוך של ציידין שאורבין בו את העופות ועשוי כצורת שמשפעת והולכת שגגו נר מצוה וקירותיו א': או שסמכה לכותל. הטה ראשי הקנים על הכותל וראשן השני על הארץ: לפי שאין לה גג. שאינו ניכר מהו הגג ומהו הכותל: **גמ'** אביי אשכחיה לרב יוסף דגני בכילת חתנים בסוכה אמר ליה כמאן כר' אליעזר. פי' דכילת חתנים דלא קביעא מותר לישן תחתיה כל שהוא בענין שסוכה שהיא כיוצא בה תהא פסולה דכל כה"ג לא מבטלה לה לסוכה ומשום הכי שרי לה לעיל כל שאינה גבוהה[י'] או שאין בגגה טפח: ברייתא איפכא תניא. מצאתי ברייתא ששניה הפוך בשטתן רבי אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין לפי שאין לה גג: יחידאה היא. מתני' דתני הכי ר' נתן קתני לה דהוא יחידאה אבל חכמים שבדורו היו חולקין עליו ואומרים ר"א מכשיר וחכמים פוסלין: ואם הגביה הסוכה מן הקרקע טפח. אתרווייהו קאי דאמרינן לבוד בזקיפה ויש שם טפח זקוף וניכר הצריף שהוא גג וכיון שיש בו שיעור אהל בזקיפה הוי אהל: או אם הרחיקה וכו'. אסמכה לכותל קאי שאם הרחיק ראש הסמוך לכותל מן הכותל טפח והיתה סמוכה על היתדות אמרינן לבוד ממנה ולכותל בשוה ולא בשפוע והוא הגג זו היא שטת רש"י ז"ל אבל בתוס' אומר שצריך שימלאנו שאין אויר חשוב גג ומיהו דוקא כגון שיש לה ע"ז טפחים שהם י"ז בהדי האי טפח כי היכי דליהוו ז' מינייהו לסוכה וי' למחילה ושעשה השעור הצריך לסכך בדפנות אלו מדבר שמסככין בו שהרי שעור זה מדפנות אלו עולה הוא לסכך: **מתני'** מחצלת קנים גדולה. מחצלת קנים קשה היא ואינה נוחה למשכב: עשאה לשכיבה. הואיל ויחדה לכך עשאה כלי ומקבלת טומאה ואין מסככין בה: לסכוך (כ). ואינה מקבלת טומאה דלאו כלי הוא ובגמרא פריך סתמא אסתמא: **גמ'** אסקה רב פפא דבקטנה כ"ע לא פליגי דסתמא לשכיבה היא. פי' קטנה כדי שכיבה וכיון דסתמא לשכיבה היא ראויה לקבל טומאה לכשישכב בה הזב וכיון שכן אף מעתה אינה ראויה לסכוך שכל הראוי לקבל טומאה אין מסככין בו: כי פליגי בגדולה. תנא קמא סבר סתם גדולה לסכוך ואינה ראויה לקבל טומאה אפי' ישכב בה הזב דמיוחדת לשכיבה [בעינן] ות"ק הכי קאמר מחצלת קנים גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה הא סתמא לסכוך וסיפא דקתני לסכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה בקטנה איירי ומשום הכי קתני דדוקא כשעשאה בפירוש לסכוך מסככין בה הא סתמא לשכיבה ואין מסככין בה ור"א אמר דאחת גדולה ואחת קטנה סתם עשייתה לשכיבה עד שיעשנה בפירוש לסכוך: והלכתא כת"ק. דסתם גדולה לסיכוך: **מחצלת** של שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה. דאע"ג דרכין ניהו סתם גדולה דידהו לסכוך הלכך אינה מקבלת טומאה ומסככין בה: בודיא. מחצלת: והוא דלית ליה גדנפא. דאי אית ליה גדנפא הוה ליה בית קבול וכל שיש לו בית קבול טמא: אילמלא קיר שלהם. קיר היינו גדנפא:

מתני' *העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל ר"א פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין. מחצלת קנים (א)(*ומהצלת) גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה ולסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה ר"א אומר אחת גדולה ואחת קטנה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה ולסיכוך מסככין בה ואין מקבלת טומאה: **גמ'** אביי אשכחיה לרב יוסף דגאני בכילת חתנים בסוכה א"ל כמאן כר"א שבקת רבנן ועבדת כר"א אמר ליה ברייתא איפכא תניא ר"א מכשיר וחכמים פוסלין א"ל שבקת מתניתין ועבדת כברייתא א"ל מתני' יחידאה היא דתניא העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל ר' נתן אומר ר"א פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין והלכתא כרב יוסף ושמעי' מינה שהעושה סוכתו כמין צריף שהישמעאלים קורין אותו מכנ"ם או שסמכה לכותל כגון שהעמיד הקורות למטה בארץ רחוק מן הכותל והטה אותן וסמכן לכותל שנמצאת הסוכה שאין לה גג שהיא פסולה ואם הגביה לסוכה מן הקרקע טפח או שהרחיקה מן הכותל טפח כשרה שהרי יש לה גג טפח וש"מ שמותר לישן בסוכה בכילה שאין לה גג דכיון שאין לה גג לא הויא כסוכה בתוך סוכה ושמעי' מינה כילה שיש לה גג אסור לישן בתוכה (א)דהוי כסוכה בתוך סוכה: מחצלת קנים (ומחצלת) גדולה כו': *°אסקה רב פפא דבקטנה כ"ע לא פליגי דסתמא לשכיבה קאי כי פליגי בגדולה ת"ק סבר סתם גדולה לסיכוך ור"א סבר סתם גדולה נמי לשכיבה והלכתא כת"ק: ת"ר מחצלת של שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה *תניא א"ר חנינא כשירדתי לגולה מצאני זקן אחד ואמר לי מסככין בבודיא וכשבאתי אצל (ג) אחי אבא הודה לדבריו אמר רב חסדא והוא דלית ליה גדנפא אמר עולא הני בודייאתא דמחוזא אילמלא קיר שלהן מסככין בהו תנ"ה מסככין בבודיא ואם יש לה קיר אין מסככין ואע"ג דקא שקיל לה לגדנפא לא מסככין בה מידי דהוה אבליות של כלים שאין מסככין בהן:

סליקו להו סוכה שהיא גבוהה

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו אמר רבי יהודה נוהגים היינו שהיינו ישנים תחת המטות בפני הזקנים ולא אמרו לנו דבר אמר ר"ש מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה (ג) אמר להן רבן גמליאל לחכמים ראיתם טבי עבדי שתלמיד חכם הוא ויודע שעבדים פטורין מן הסוכה וישן לו תחת המטה ולפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי

רש"י

והכא נמי נדון משום דופן: **מתני'** כמין צריף. כוך של ציידי עופות שאורבים בתוכו העופות ועשוי כצורת שמשופעת והולכת שגגו וקירותיו אחד: או שסמכה לכותל. השה ראשי הקנים על הכותל דאהל משופע לאו אהל הוא: מחצלת קנים. קשין הן דאין נוחה למשכב: עשאה לשכיבה. הואיל ויחדוה לכך (ד) נעשה כלי ומקבלת טומאה ואין מסככין בה: לסיכוך כו'. ואין מקבלת טומאה דלאו כלי הוא: **גמ'** כילת חתנים. לפי שאין לה גג: כר' אליעזר. דאמר אהל משופע לאו אהל הוא: ברייתא איפכא תני'. מצאתי ברייתא ששנויה היפך (ה) בשיטותיו ר"א מכשיר וחכמים פוסלין לפי שאין לה גג: יחידאה היא. מתני' דתני הכי ר' נתן קתני לה דהוא יחידאה אבל חכמים שבדורו היו חולקין עליו ואומרים ר"א מכשיר וחכמים פוסלין: אסקה רב פפא. משום דקשיא מתני' סתמא אסתמא: דבקטנה כ"ע לא פליגי דסתמא לשכיבה כי פליגי בגדולה. ומאי עשאה לשכיבה דקתני במלתא דר"א ה"ק (ו) רישא בגדול' כדקתני בהדיא וסיפא בקטנה וה"ק אם קטנה היא ועשאה (ז) לסכך מסככין בה הא סתמא לשכיבה ואתא ר"א למימר אף גדולה שוה לקטנה דכי עביד לה סתם הוה ליה כאילו עשאה לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה אבל עשאה בפירוש לסיכוך מסככין בה ואין מקבלת טומאה: של שיפא. פוו"א בלע"ז: גמי. גונ"ק (ח) הן רכין הלכך סתם קטנה שבהן לשכיבה: בבודיא. במחצלת: גדנפא. כעין שפה סביב גבוה מעט לקבל מה שנותנין בה ועשויה לתשמיש לתת על גבה פירות: דלית לה גדנפא. אפי' כלי לא הוי דלסכך על גבי אהלים עשויה: קיר. היא גדנפא:

סליקו להו סוכה שהיא גביהה

הישן לא יצא. דאהל מפסיק בינו לבין סוכה ועיקר (ט) סוכה אכילה ושתיה ושינה: נוהגין היינו. טעמא מפרש בגמרא דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע: מעשה בטבי. עבדים פטורין מן הסוכה דמצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות וכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה כדאמרינן בחגיגה: ולפי דרכינו. כלומר אע"פ שאינו מוסרה לנו לשום תלמוד אלא לשיחת חולין בעלמא שהיה משתבח בעבדו דבדיותא בעלמא הוא למדנו על פי דרך בדיחותיו (י) שישן תחת המטה לא יצא ידי הובתו: מתני'

סליקו להו סוכה שהיא גבוהה

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו. דאוהל מפסיק בינו לבין הסוכה ועיקר ישיבת סוכה אכילה ושתיה ושינה: נוהגין היינו וכו'. מפרש בגמ' דרבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע: מעשה בטבי. עבדים פטורין מן הסוכה דמצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות וכל שהאשה חייבת בה העבד חייב בה כדאמרינן בחגיגה ולפי דרכנו למדנו כלומר אע"פ שלא אמרה לשם תלמוד אלא לשיחת חולין בעלמא שהיה משבח (ג) לעבדו לבדיותא בעלמא למדנו על פי דרך בדיחותא שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו. ובירושלמי הקשו מיחלפא שטתיה דר"ג דתני טבי עבדו של ר"ג הניח תפילין ולא מיחה בו ר"ג וכה איתמר הכי פי' דהא עבדים פטורין מן התפילין ואפ"ה לא מיחה בו ר"ג כשהניחן ואילו הכא משמע להא שמפני אימתו של ר"ג היה נכנס תחת המטה לפי שאילו היה יושב בסוכה היה מוחה בו ר"ג ומשום הכי אמר דמיחלפא שטתיה ופריקו שלא לדחוק את החכמים כלומר שלא נכנס תחת המטה מפני שהוא אסור לישב בסוכה אלא כדי שלא ידחוק את החכמים ומקשי תו התם ויֵשב לו חוץ לסוכה ומהדרי' רוצה היה טבי לשמוע דברי חכמים: **ואיבא** למידק אמאי דסליק אדעתייהו מעיקרא בירושלמי דמשום שהוא אסור לישב בסוכה ישב לו תחת המטה למה להו למפרך מההיא דתפילין דהא עד כאן לא אפליגו התם בנשים סומכות רשות או לא אלא במצות עשה שיש בעשייתה צד איסור כשהוא שלא במקום מצוה כגון סמיכה בקרבן שהוא סומך עליו בכל כחו ומשתמש בקדשים ומשום הכי למאן דלית ליה נשים

סומכות

שלטי הגבורים

א כתב הרי"ף ואפילו במקום שעושין אותן לשכיבה סקונה אותם מן האומן על דעת לסכך מותר לסכך בה ול"נ להרא"ש אלא אנו הולכים אחר מנהג אנשי המקום כיון שדרכן לעשותן לשכיבה אפי' קנאה על דעת לסכך או אפי' נוה לאומן לתקנה על דעת לסכך אין מסככין בה כי מי יודע אם תקנה לכך כיון שדרך אנשי מקום לעשותן לשכיבה:

ב כתב הרא"ש רב אלפס לא הביא הך סיפא משום דס"ל דהלכה כר' יוסי ור' דוסא וכן מוכחא סתמא דמתני' דלא מיפלגא במחצלת קנים אלא בין גדולה לקטנה:

שיטת ריב"ב

מתני' צריף. גגה אינו שוה: מחצלת קנים ומחצלת גדולה עשאה לשכיבה וכו'. פריקא בגמ' רישא בגדולה וסיפא בקטנה והכי פירושה מחצלה של קנים גדולה בין קטנה או מחצלת של דבר אחר גדולה אם עשאה בפירוש לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה הא סתמא לסיכוך קיימא ומסככין בה ומחצלת שאינה של קנים קטנה אם עשאה בפירוש לסיכוך מסככין בה הא סתמא לשכיבה קיימא ואין מסככין בה: ור' אליעזר סבר מחצלת שאינה של קנים בין בגדולה בין קטנה סתמן לשכיבה קיימי אלא א"כ עשאן בפירוש לסיכוך: גמ' כמאן כר"א. דמתני' דס"ל דסוכה שאין לה גג אינה סוכה וכילה זו נמי כיון שאין לה גג אע"פ שהיא גבוהה י' טפחים אינה חשובה אהל בפני עצמו: ואם הגביה. דפנות הסוכה מן הקרקע טפח בשוה גגה אינו משופע לגמרי וכשרה: פיסקא מחצלת קנים וכו': גמ' שיפה. מין גמי: גדולה מסככין בה. דסתמא לסיכוך קיימא כתנא קמא דמתני': קטנה אין מסככין בה. דסתמא לשכיבה קיימא: מסככין בבודיא. מחצלת דסתמא לסיכוך קיימא ולא לשכיבה: והוא דלית ליה גדנפא. קיר שאם יש לה קיר הרי היא כלי ואין מסככין בה: קיר. שפה:

סליק פירקא

הישן תחת המטה וכו'.

עין משפט

א מיי' פ"ד מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרלד:

ב מיי' פ"ה מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרכו:

ג מיי' פ"ה מהלכות סוכה טור א"ח סי' תרכט:

ד מיי' פ"ה מהל' סוכה טור א"ח סי' תרכו:

הגהות הוות יאיר

(א) נ"ב אם היא גבוהה י"ט וכו' בקטנה כצ"ל:

הגהות הב"ח

(א) ומחצלת הקש כצ"ל: (ג) נ"ב ר' יהושע: (ג) נ"ל ואמר: (ד) עשאה כצ"ל: (ה) נ"ל בשיטתן: (ו) נ"ב עיקר עשייתה לשכיב' עד דעבד ליה לסיכוך כו' ומלתא דת"ק הכי מפרשא כו': (ז) בפירוש לסיכוך כצ"ל: (ח) נ"ל דהן: (ט) נ"ב ישיבת: (י) נ"ל שהישן: (כ) נ"ב כו': (ג) נ"ל משתבח בעבדו:

סומכות רשות אסור דאסורא קא עביד ובתקיעת שופר נמי איכא שבות דרבנן ובהנחת תפלין נמי איכא אסור דרבנן מפני זלזול קדושתן ומשום הכי אמרינן בפרק בתרא דעירובין (דף צו.) דמיכל בת שאול היתה מנחת תפלין ולא מיחו בה חכמים למאן דאמר נשים סומכות רשות דכיון דליכא מצוה בהנחתן הרי הא למאן דלית ליה נשים סומכות רשות אסור ואמרינן נמי התם דאשתו של יונה היתה עולה לרגל כמאן דאמר נשים סומכות רשות הא למאן דלית ליה הכי אסור לפי שמקרבת שלמי חגיגה שלא במקום מצוה אבל בסוכה וכיוצא בה דליכא נר מצוה לד אסור היכי הוה סליק אדעתיה שהיה מוחה ר"ג בו ואי סליק הכי אדעתיה בלאו ההיא דתפלין הוה מצי למיפרך למה יהא מוחה בו ואפשר דהוה סליק אדעתיה שהיה מוחה בו כדי שלא יברך עליה אי נמי שלא יבא לעשות אותן מצות עשה שיש אסור בעשייתן למאן דלית ליה נשים סומכות רשות כתפלין ומש"ה פריקו שלא מיחה בו ר"ג אלא הוא עצמו היה נכנס תחת המטה שלא לדחוק

רש"י

מתני' בכרעי המטה. מטה שלימה : ר' יהודה אומר כו' . טעמא מפרש בגמרא שאין לה קבע שמיטלטלת על גבי המטה ור' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן: גמ' אבל סכך (א) על המטה. ולא סמך בכרעיה אלא ע"ג יתדות אבל כל דופני סוכה הן מעות כשרה : מתני' סוכה מדובללת . בגמ' מפרש לה

ידי חובתו : **גמ'** תרגמא שמואל במטה גבוהה עשרה טפחים דכיון דגבוהה עשרה שהוא שיעור סוכה נעשית כסוכה (א) בתוך סוכה ולפיכך לא יצא ידי חובתו : **מתני'** ס*א הסומך סוכתו בכרעי המט' כשרה [דף כא:] ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה : **גמ'** אמר אביי א לא שנו אלא סמך אבל סכך על גבי המטה כשרה : **מתני'** *סוכה המדובללת [דף כב.] ושצלתה

את החכמים : **ולענין** הלכה קי"ל כמ"ד נשים סומכות רשות אפי' במצות עשה שיש בהן צד אסור שלא במקום מצוה לעשותן שאע"פ שאין חייבות בדבר נוטלות עליו שכר ולפיכך רשאות לברך עליהן ומצו אמרי אשר קדשנו במצותיו וצונו כיון דישראל נצטוו ואינהו נמי נוטלות שכר וכבר כתבתי זה בפרק בתרא דר"ה בס"ד : **גמ'** תרגמא שמואל במטה עשרה . תרגמא שמואל למתני' דקתני הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו במטה עשרה ואע"ג דבפ"ק [דף י:] אמרי' דקנופות משום דקביעי פסלי אפי' בפחות מעשרה הנ"מ בקנופות הואיל ולתוכן עשויות אבל מטה דלגבה עשויה אי גבוהה עשרה חשובה אהל ואי לא לא וכתב הרב אלפסי ז"ל דמש"ה לא יצא ידי חובתו משום דכיון דגביהא י' טפחים דהוא שעור סוכה הוה ליה כסוכה בתוך סוכה ולפיכך לא יצא ידי חובתו והקשה עליו הר"ז הלוי ז"ל דמאי ענין סוכה בתוך סוכה לכאן הוה ליה למימר דמש"ה לא יצא ידי חובתו לפי שהוא יושב תחת האוהל ולא תחת הסוכה [כדפרש"י גבי נויי סוכה המופלגין (א)] והרמב"ן ז"ל רצה לקיים דברי הרב אלפסי ז"ל דהכא לא הוי פסולא משום אהל דהא טפח על טפח הוי אהל לשבת ולענין טומאה ולא פסיל הכא אלא דמדין סוכה ילפינן דכיון דקפיד רחמנא למפסל סוכה שתחת סוכה הכי נמי קפיד לפסול סוכה שיש תחתיה אהל שכיוצא בו פוסל מלמעלה הלכך פסול דהכא מדין סוכה שתחת סוכה נפקא ואין דבריו ז"ל ברורים אצלי דא"ה הוה לן למימר הכי דכי היכי דסוכה שתחת הסוכה לא מיפסלא בפחות מי' אע"ג דעליונה קבועה הכי נמי אהל שתחת הסוכה לא יפסל בפחות מי' אע"ג דקביעי וליתא דקנופות אפילו בפחות מי' פסלי ולא בעי י' אלא בכילה משום דלא קביעא או במטה משום דלגבה עשויה ולפיכך נראה דפסולא דהכא מפני שיושב תחת האהל ולא תחת הסוכה אלא דכל אהל [שאינו] קבוע דומיא דכילה או העשוי לגבו דומיא דמטה לא מבטל סוכה בפחות מי' : **מתני'** הסומך סוכתו בכרעי המטה. פרש"י ז"ל מטה שלמה : ר' יהודה אומר כו' . בגמ' מפרש לה . (ב) דגרסינן עלה דמתני' מ"ט דר' יהודה פליגי בה ר' אבא ור' זירא בר ממל חד אמר לפי שאין לה קבע וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה ואין לה קבע פרש"י ז"ל שהסוכה סמוכה על כרעי המטה וכשהמטה מיטלטלת הסוכה מיטלטלת עמה והוי ליה עראי ור' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ולא נהירא דהוה ליה לתלמודא למימר בהדיא ור' יהודה לטעמיה וכו' כדאמרי' לעיל מינה בגמרא ובכל דוכתא ועוד דהא סוכה העשויה בראש הספינה ובראש העגלה שהיא מטולטלת כשרה לדברי הכל ואפשר דהתם שאני שקרקע הסוכה נשאר לעולם אחד בעצמו (ב) אבל הכא קרקעית הסוכה משתנה לפי שהוא קרקע עולם ואינו על גבי המטה דומיא על גבי העגלה ומיהו הא דאמרינן עלה לא שנו אלא סמך אבל סכך (ג) כשרה וכתבה הרב אלפסי ז"ל לא אתיא שפיר דלפי פירושו ז"ל היינו כשסככה על גבי יתדות תקועין שאינה מטולטלת וא"ה פשיטא לפיכך נראין דברי הראב"ד ז"ל שפירש שלא קבעה על המטה אלא סמכה עליה ואם המטה זזה הרי סוכה נופלת והיינו דאמרינן לפי שאין לה קבע שהמטה עומדת לינטל ותפול הסוכה כיון שאינה אלא סמוכה והשתא אתי שפיר הא דאמרינן ל"ש אלא וכו' כמו שאפרשנה בס"ד היינו טעמיה דמ"ד לפי שאין לה קבע ומ"ד לפי שמעמידה בדבר המקבל טומאה היינו טעמיה דאע"ג דאמרינן [דף יב.] וכולן כשרין לדפנות ה"מ בשאין הסכך עומד עליהן אבל להעמיד הסכך בדבר שאין מסככין בו הסכך אסור מדרבנן שמא יאמרו זה עומד וזה מעמיד כשם שראוי להעמיד כך מסככין בו אע"ג דתנן לקמן [דף כג.] העושה סוכתו בראש האילן כשרה ולא פליג ר' יהודה אע"ג דאילן פסול לסכך בו שאני אילן דלא חזו לסכך ולא שכיח דמסככי ביה מש"ה לא גזר ר' יהודה ומיהו לא נהירא דאילן שכיח לסכך בו וכדתנן [דף יא.] הדלה עליה הגפן והרמב"ן ז"ל תירץ בההוא דלקמן (ד) לאו במסכך ע"ג אילן עסקינן אלא שקרקע הסוכה נתון באילן ונעץ קונדיסין בקרקע הסוכה וסכך עליהן ובכה"ג אע"פ שהמחובר סומך את המעמיד ל"ל בה דמעשה קרקע בעלמא קא עביד ובמתני' נמי דייקא דבהכי עסקינן מדקתני ואין עולין לה ביו"ט מלמד שצריך הוא לעלות שם היינו בשקרקע שלה באילן ולא בשקרקע שלה בארץ וסכך באילן והיינו דאמר אביי ל"ש אלא סמך אבל סכך על גבי המטה כשרה כלומר שאם נעץ קונדיסין במטה וסכך עליהן כשרה (ג) ואמרינן עלה בגמ' למ"ד מפני שאין לה קבע הרי יש לה קבע כלומר שאע"פ שהיא מטולטלת ע"ג המטה כיון שאינה נופלת כשמטלטלין המטה כה"ג קבע מיקרי וכשרה ולמ"ד מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה הרי אין מעמידין בדבר המקבל טומאה כיון שאין הסכך נסמך ממש על המטה אפילו שיתדותיו וקונדסיו סמוכות עליו ובירושלמי אמרו שהמסכך על גבי המטה כענין זה חשבינן המטה קרקע הסוכה ובעינן שיהא חלל הסוכה י' מגב המטה ועד הסכך : **ולענין** הלכה כיון שהרב אלפסי ז"ל כתב בהלכותיו הא דאמר אביי ל"ש וכו' משמע דס"ל דקי"ל כרבי יהודה וטעמא משום דכל היכא דשקלו וטרו אמוראי אליבא דחד תנא מסתמע דהלכתא כוותיה וכדאמר במסכת שבת [דף קיב:] מדקא מתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי [יהודה] משמע דהלכתא כוותיה ולא משמע דרבי יהודה אזיל לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן מדאמרינן לפי שאין לה קבע דא"ה הוה לן למימר ורבי יהודה לטעמיה וכמו שכתבתי למעלה ועוד דהא אכתי איכא למיחש לטעמא דמ"ד מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה מדחיים לה אביי דודאי לדירת קבע לא הוה חייש דאיהו גופיה אוקמה בשטה [דף ז:] הלכך נקטינן כרבי יהודה דכשם שאין מסככין בדבר המקבל טומאה כך אין מעמידין בו משום גזירה ואע"פ שעכשיו נהגו לסמוך סוכות על גבי כתלים שאין מסככים בהן לפי שאין גדולו מן הארץ היינו טעמא משום דלא שכיח לסכך בכיוצא בהן ועוד דכ"ע ידעי דכל כה"ג בית דירה מיקרי ולא סוכה הלכך ליכא למיגזר ויש שנוהגין לעשות בכותלים דפנות של קנים משום היכרא כדי שלא יהא נראה כסומך על הכותלים לגמרי ומדת חסידות בעלמא הוא כל זה לפי שטתו של הרב אלפסי ז"ל אבל הר"ז הלוי ז"ל פוסק כדברי חכמים ז"ל : **מתני'** סוכה המדובללת . גרסי' עלה בגמרא מאי מדובללת

רב

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' סוכה טור א"ח סי' תרל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל דמייתי ראיה מנויי סוכה המופלגין דפסולין גבי וכמה יהא בין סוכה לסוכה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו ד' טפחי' לדברי בעל העיטור והרא"ש והר"ז הלוי דסברי דבחד טעמא איתנהו וכתבו הר"ן והאשר"י לעיל במקומו וסתרו סברא זו דאין ענין סכך פסול לסוכה שתחת סוכה : (ב) כלומר והוא מיטלטל עם הסכך אבל המטה קרקעיתה לא ניידא בהדה דקרקעיתה לא הוה קרקע עולם והוא' חיר' בע"א : (ג) והיינו ממש דומיא דבראש הספינה ובראש העגלה דכשרה לדברי הכל :

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ל שאין נויי הסוכ' בנסרים רחבים ד"ט ועי' מ"ש הר"ן :

הגהות הב"ח

(א) על גבי כצ"ל: (ב) נ"ל וגרסי' : (ג) נ"ב ע"ג המטה: (ד) נ"ל דלאו : (ה) מתרצן קושיתן ותיבת נמי נמחק כצ"ל : (ו) נ"ב עכ"ל הרא"ש : (ז) נ"ב הכי : (ח) לא כצ"ל: (ט) דלדברי האומר כצ"ל:

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש תימה לי מה בא אביי להשמיענו משנה שלימה היא ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה הא יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה וא"ת לפי הירושלמי דמפרש לפי שאין י' טפחים מכרעי המטה ועד הגג מה לי סמך ומה לי סיכך ע"ג המטה וי"ל כיון שאין הסוכה נסמכת על המטה ואי שקיל לה למטה איכא אויר י' וסוכה מתקיימת הרי יש לה קבע ואינה נפסלת בשביל שהכניס בה מטה ומיעט אוירה מידי דהוה אכרים וכסתות דפ"ק דלא הוי מיעוט לא לענין כ' ולא לענין י' והשתא נמי מיתרצן (ה) נמי קושייתן דהא אתא אביי לאשמועינן. ומדסכיא רב אלפס דברי אביי נראה שפוסק כר' יהודה וטעמיה כיון דשקלו וטרו אמוראי לפרש טעם דבריו וגם אביי אמר דבריו אליבא דר' יהודה אלמא ס"ל כוותיה. וגם אני אומר דטעם קבע עיקר כדאיתא בירושלמי ולא ידענא מאיזה טעם יכשירו רבנן היכא דסמך הסכך על כרעי המטה ואין מכרעי המטה עד הגג י' הא דירה סרוחה היא הלכך נראה דר' יהודה לפרושי דברי ת"ק אתא וליכא הכא פלוגתא (ו) :

שיטת ריב"ב

גמ' תרגמא שמואל במטה י' דכיון דגביהא י' וכו'. כתב הרב דודי ז"ל אין לשון פירוש הרב ז"ל בזה נכון וכך היה לו לומר כיון שגבוהה י' הוה ליה אהל בפני עצמו ואין זה עומד בצל סוכה אלא בצל אהל המטה : מתני' אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה בלא אותן כרעי המטה פסולה . וטעמא מפרש בגמ': גמ' לא שנו. דר' יהודה פוסל אלא סמך ממש בכרעי המטה אבל סיכך על גבי כרעי המטה כגון שנעץ ד' קונדיסין ונתן כרעי המטה מקונדס לקונדס וסיכך על גבן כשרה למאן דאמר דטעמיה דר' יהודה במתני' לפי שאין לה קונדסין הרי יש לה קבע למאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה הרי אין מעמידה בדבר המקבל טומאה דעיקר עמידתה של סוכה ע"ג הקונדיסין הוא ונראה מדברי הרב ז"ל שהלכה כר' יהודה והרב דודי ז"ל פסק כת"ק : מתני' סוכה המדובללת וכו'. פירשוה בגמ' מאי מדובללת מדולדלת והדא קתני סוכה המדולדלת כלומר שאין סככה עבה כיון שצלתה מרובה מחמתה כשרה :

המאור הקטן

תרגמא שמואל במטה עשרה כתב עלה הרי"ף ז"ל דכיון דגבוהה י' שהוא שיעור סוכה נעשית כסוכה בתוך סוכה וכן פי' בכילה בפ' ראשון ואין לשון פירושו בזה נכון וכך היה לו לומר כיון שגבוהה עשרה ה"ל אהל בפני עצמו ואין זה עומד בצל סוכה אלא בצל אהל המטה :

ובסומך סוכתו בכרעי המטה כתב עלה הרי"ף ז"ל שמעתא דאביי דאמר לא שנו אלא סמך וכו' א] ונראה מדבריו שהלכה כר"י ול"נ שהלכה כדברי חכמים . וסוכה המדובללת פליגי רב ושמואל בפירושא ודשמואל עדיפא משום דאביי ורבא מפרשי לה לטעמיה והלכתא כרבא :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור תרגמא שמואל במטה י' כו' עד ואין זה עומד בצל סוכה : **אמר** הכותב מסיחתו של רבינו הגדול ז"ל למדנו שאין הטעם משום שאינו עומד באהל סוכה שא"כ אף בשאינה גבוהה י' נמי שסברי אהל הוא לענין שאר הדברים אלא הטעם משום דאתי האי אהל ומבטל לסכך סוכה כיון דחשיב ומתורת סוכה בתוך סוכה למדו חכמים דבר זה כי היכי דאמר רחמנא התם דאתי סכך עליון שהוא פסול שאינו עשוי לצל דהא איכא צל התחתון ומבטל לאהל של סכך תחתון ה"נ אתי אהל זה ומבטל לסכך דסוכה למי שישן תחתיו כיון דחשיב דאית ביה י' והיינו דאמרי' בגמ' אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע אלמא משום בטולי הוא ולא משום שאינו ישן בצל סוכה שהרי סכך הסוכה סוכך על הכל ובירושלמי נמי מוכח (ז) דהכי גרסי' התם

מתלפה שיטתיה דר' יהודה תמן הוא אמר המעשה קודם לתלמוד והכא הוא אמר הכן פי' דקא סלקא דעתך שלפי שהיה מקום דחוק לתלמידים בסוכה נכנסו תחת המטה כיון תחת הסוכה כ"ש מתלפה שיטתיה דר' יהודה דתנינן ר' יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה הא אם יש דיורין בעליונה התחתונה פסולה א"ר יוסף תמן יש שם חלל אחר ברם הכא אין כאן חלל אחר הא למדת שבגמ' נמי מדמין היושן תחת המטה לסוכה תחת הסוכה כמו שכתב רבינו הגדול ז"ל וכלשון הזה כתב אף ר' שמעון בעל הלכות ורבינו שלמה בפירושיו וכן רבינו חננאל ז"ל גבי כילה :

ועוד ובסומך סוכתו בכרעי המטה כתב עלה הרב אלפסי ז"ל כו' עד ול"נ שהלכה כדברי חכמים : **אמר** הכותב והלא ידוע דכל היכא דשקלו וטרו אמוראי בכה"ג אליבא דחד תנא הלכתא כוותיה וכי ההיא דאמרי' במס' שבת מדקא מתרץ ר' יוחנן אליבא דר"י הלכתא כוותיה ואפי' באיסור חמור של אשת איש סמכו הגאונים על כך כי ההיא דגרסי' בפ' הזורק גט ר"א אומר אם לאחר יצא אינו גט ואם לאחר זמן יצא ה"ז גט וכתב רבינו ור"ח ז"ל מדקא מפרשי אמוראי דברי ר"א ש"מ הלכתא כוותיה וכן פסקו כאן הגאונים ז"ל ואם לחשך אדם לומר דר' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן מדאמרי' לפי שאין לה קבע (ח) ולא היא מדלא אמרי' בגמ' ור' יהודה לטעמיה כדאמרן לעיל ועוד דהא אכתי איכא למיחש לטעמא דמ"ד אין מעמידין בדבר המקבל טומאה מדחיים לה אביי דודאי לדירת קבע לא הוה חייש אביי דהא אוקמא איהו גופיה בשיטה ועיקר הטעם מפני שהיא דירה סרוחה ואין אדם דר בה ומפורש בירושלמי ר' אמי אמר שאין ממעי המטה לסכך י' טפחים אמר ר' אבא משום שאין מעמידין על גב דבר טמא והרב ר' אברהם ז"ל פי' טעם לפי שאין לה קבע מפני שהוא מתמוטט במטה וכרעי המטה צריכין לה ודמיא ליה לר' יהודה כמי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה וכתב (ט) כדברי האומר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה שהיא גזירה שלא יאמרו זה עומד וזה מעמיד כשם שראוי להעמיד כך מסככין בו ומודה ר' יהודה ברחם האילן ועל גבי גמל שלא גזרו בהם משום דלא שכיחא ואני אומר סומך סוכתו במחובר כסומך במקבל טומאה אבל עושה סוכתו ברחם האילן שאנו כשרה היינו עושה דפנות על האילן וסומך סכך עליהם אי נמי נגררין כדאיתא בשילהי שבת דמ"מ אינו מעמיד ממש במחובר אלא שהמחובר סומך את המעמיד וכיוצא בזה הכשירו דמעשה קרקע בעלמא קא עביד והיינו דאביי דאמר סיכך על גבי מטה שנעץ עליה קונדסין עומדין וסיכך על גבן כשרה :

השגות הראב"ד

א] **ונראה** מדבריו שהלכה כר' יהודה ול"נ הלכה כדברי חכמים : א"א מה ראה זה לומר דהלכה כחכמים והלא כל הסוגיא כולה כר"י ואמוראי טרחו לפרושי טעמיה . ומה נשתבש לומר דלמאן דאמר מפני שאין לה קבע הא דקי"ל סוכה דירת עראי היא . ולמאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה דמשמע דאזלינן בתר המעמיד וקשיא ליה מעתה עשאה ברחם האילן או ע"ג גמל תהא פסולה שהרי מעמידה במחובר ובבעלי חיים שהם אינם ראוים לסיכוך ר' יהודה דפסיל לגו לגבי הא אמרי' טעמיה משום דלא חזיא לי' אבל לחול מיהא חזיא אלמא לא אזלינן בתר מעמיד ולא היא דלמ"ד מפני שאין לה קבע כיון דכל שעתא צריך להו לכרעי המטה שהם עם המטה הויא ליה כמי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה דכה"ג לאו כלום הוא ורבנן דמכשרי עבדינן לה כמי שיכולה לעמוד . ולמ"ד מפני שמעמידה במקבל טומאה לא שהולכין אחר המעמיד אלא גזירה שמא יסכך בהם אומרים זה עומד וזה מעמיד כמו שראוים לכך ראוים לכך . אבל עושה סוכתו ברחם האילן או ע"ג גמל לא גזר משום דלא שכיחא הוא ואינם ראוים ליו"ט ולעולם הלכה כר' יהודה כדרך המנהג המסור בידינו :

נר מצוה

ושצלתה מרובה מחמתה כשרה א המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה: גמ' [א] *מאי מדובללת רב אמר סוכה עניה ושמואל אמר ב קנה עולה וקנה יורד רב סבר מאי מדובללת מדולדלת וחדא קתני סוכה מדולדלת שצלתה מרובה מחמתה כשירה ושמואל סבר מאי מדובללת מבולבלת ותרתי קתני סוכה מבולבלת ושצלתה מרובה מחמתה כשירה: שצלתה מרובה מחמתה כו'. *טעמא דצלתה מרובה מחמתה הא כי הדדי פסולה ותנן בפירקא קמא ושחמתה מרובה מצלתה פסולה הא כי הדדי כשרה לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה אם החמה והצל שוין מלמטה ג כשרה שבידוע שהצל מלמעלה הוא מרובה ואם החמה והצל מלמעלה שוין פסולה שבידוע שהחמה מלמטה מרובה על הצל °אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאיסתרא מלרע: מתני' העושה ד סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשרה ועולין לה ביום טוב בראש האילן או על (א) הגמל כשרה ואין עולין לה ביום טוב שתים

רב אמר סוכה עניה. פי' שיש בסוכה קנים מעט ויש בה אויר הרבה אלא שאין בו ג' ביחד: ושמואל אמר קנה עולה וקנה יורד: כלומר שלא השוה את הסכך להשכיב את הקנים זה אצל זה אלא אחד למעלה ואחד למטה ואשמעינן מתני' דאמרינן רואין כל באילו הם מושכבים בשוה היתה צלתה מרובה מחמתה כשרה [רב תני חדא ושמואל תני תרתי רב תני חדא סוכה מדובללת שצלתה מרובה מחמתה כשרה] ושמואל תני תרתי (ז) מאי מדובללת מדולדלת ותרתי קתני סוכה מדובללת שצלתה מרובה מחמתה כשרה ומילתא אחריתי היא דאשמעינן נמי בסוכה עניה שיש בה המה דאם צלתה מרובה מחמתה כשרה ואמרינן עלה דהא דשמואל ל"ש דמכשירין בקנה עולה ויורד אלא שאין בין זה לזה ג"ט משום דכל פחות מג' חדא היא אבל יש בינזה לזה ג"ט פסול' ורבא אמר אפי' יש בין זה לזה ג"ט לא אמרן אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח כלומר בכל א' מהקנים כשרה דאמרינן חבוט רמי ומוכח בגמ' דלפי כל אחד מן הפרושין תרתי בעינן שיהא בגגה טפח ובעינן נמי שיהא באויר בין התחתונות טפח דאי לא אע"פ שיש בגגה טפח לא אמרינן חבוט רמי וכתבתי בחדושי (א) וקי"ל כשמואל מדשקלו וטרו אביי ורבא אליביה ועוד דדילמא רב נמי מודה ליה דדינא הכי אלא דמתני' לאו הכי פירושא ולפי דברי רש"י אע"ג דהשתא נמי חמתה מרובה מצלתה כיון דאלו חבטינןלה הויא צלתה מרובה מחמתה כשרה ואחרים אומרים דלא מכשרי' בקנה עולה וקנה יורד אלא היכא דהשתא נמי הויא צלתה מרובה מחמת' והא קמ"ל שאין ריחוק הקנים פוסל משום שני סככין אבל אי הוה השתא חמתה מרובה מצלתה פסולה (ב): המעובה כמין בית. שסכך שלה עבה מאד: אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה [ואפי' כוכבי חמה כלומר זהרי חמה והכי איתא בברייתא בגמ'] אין כוכבי חמה נראין מתוכה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין מיהו בירושלמי משמע דלכתחלה צריך שיהו כוכבי חמה נראין מתוכה דגרסינן התם הדא אמרה צריכין הכוכבים להיות נראין מתוכה רבי לוי בשם רבי חמא (ח) כוכבי חמה שנו פירוש מלישנא דמתניתין דייק לה דקתני אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה: גמ' אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כזוזא לעיל כאסתירא מלתחת. כשהנקב רחב מלמעלה שיעור זוז המתו רחב מלמטה כשיעור סלע כך פירש רש"י ז"ל אבל רבינו תם ז"ל הקשה אי הכי רב פפא היכי מודה בה דכי הדדי מלמעלה פסולה דאמר היינו דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאסתרא מלתחת והא איהו הוא דאמר [דף טו.] דפרוץ כעומד מותר ולאו קושיא הוא דכי אמר רב פפא הכי (דוקא) הני מילי לענין דופן שבת ובסכך פסול דכי היכי דאגמריה רחמנא למשה בשבת לא תפרוץ רובה ה"נ אגמריה בסוכה לא תסכך בפסול רובא הא כי הדדי שרו והיינו דאתי לן שפיר מתני' דהמקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה אליבא דרב פפא כדאי' בפ"ק שאע"פ שהסכך פסול חשוב כפרוץ לענין הכשרה דסוכה כשרה לפי שאין פסולה רבה על הכשרה אבל באויר אי אפשר לומר כן שכיון שאם הם שוים מלמעלה האויר רבה מלמטה וסוכה בצל תליא מלתא הרי פרוץ שלה מרובה על העומד ולרב הונא בריה דרב יהושע דאמר פרוץ כעומד אסור (ס) תני ליה בכי הדדי מלמטה משום דלמעלה עומד מרובה ולמטה נמי כי הויא כי הדדי עומד מרובה על הפרוץ מחשיב ליה הלכך רב פפא בעי כי הדדי מלמטה דרב הונא בריה דרב יהושע נמי סגי ליה בהכי זה נראה לי עוד הקשה ר"ת ז"ל דבפ"ק דקדושין משמע דזוזא כפים שיעוריה מאסתירא דקאמר התם [דף יא:] דעבדי אינשי דקרו לפלגא דזוזא אסתירא והא נמי לא קשיא דאסתירא ודאי היינו סלע בלשון משנה כדאמר בבכורות [דף מט:] גבי חמש סלעים של פדיון הבן חמש אסתירי לפדיון אלא מיהו שתי מטבעות הן של צורי ושל מדינה ובכל אחד מאלו יש סלעים וזוזים וסלע של צורי הוא ד' זוזים של צורי וסלע מדינה ארבעה זוזים של מדינה נמצא הסלע בכ"מ גדול מאד מזוזים שבו ומש"ה אמרי' בפ"ק דקדושין ובבכורות [דף נ:] דמייתי הא דתנן התוקע להברו נותן לו סלע ואמרינן לא תימא מאי סלע ארבעה זוזי כלומר דהיינו סלע צורי והיינו סלע מדינה אינו אלא שמינית שבסלע צורי והיינו דאמרינן התם דעבידי אינשי דקרו לפלגא דזוזא דצורי אסתירא של מדינה אבל כשניהם מטבע אחד האסתירא והזוז דבר ברור שאסתירא גדול מן הזוז והיינו דאמרינן הכא כזוזא מלעיל כאסתירא מלתחת אבל ר"ת סובר דכי אמרינן הכא דזוזא מלעיל כאסתירא מלתחת הייט שהזוז גדול מן האסתירא וכפשטה דההיא דקדושין ולפיכך פירש דה"ק כאן מלמטה כאן מלמעלה כלומר ודאי קושטיה דמילתא דכל כי הדדי כשרה וכרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר ומש"ה קאמר שאם רואה אותם מלמעלה כלומר החמה והצל שהם שוים כשרה דבכי האי גוונא לא טעי בשיעורא אבל כשהוא מסתכל אותם מלמטה פסולה שאע"פ שנראין מלמטה שאין האויר מרובה (י) מלמעלה (אלא) ע"י הרחקה מתמעט ואע"פ שהוא גדול נראה כקטן ולפי פי' זה נ"ל שהאויר מתמעט יותר מן הסכך לפי שאין כח הראות נתפס בו ונ"ל ג"כ דכי אמרינן צלתה מרובה מחמתה מלמטה כשרה דוקא בסוכה שאינה גבוהה אלא שיעורה מצומצם שהרי הדבר ידוע שלפי גובה הסוכה טופל הטעות ואם היא גבוהה הרבה יהא אפשר שאע"פ שמלמטה נראה לו שתהא צלתה מרובה מחמתה למעלה הויא חמתה מרובה מצלתה אלא ודאי כדאמרן ופי' הרב אלפסי ורש"י ז"ל עיקר (ג): מתני' העושה סוכתו בראש העגלה. אע"ג דמטלטלא לא קביעא: ובראש הספינה. שהוא מקום גבהו של ספינה (כ) והוא גבוה מאד ואין הרים מקיפין אותו והרוח שולטת שם ועוקרתה: כשרה. דדירת ערראי סגי בה. ומיהו אמרינן בגמרא דה"מ ביכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה דאע"ג דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים שהוא יותר חזקה כשרה אבל אם אינה יכולה לעמוד אפילו ברוח מצויה דיבשה פסולה דאפילו דירת עראי לא הויא: ועולין לה ביו"ט. משום דבעי למתני סיפא ואין עולין לה ביו"ט תני רישא ועולין לה ביו"ט: בראש האילן או ע"ג גמל כשרה. לחולו של מועד ואף ביו"ט אם עבר ועלה יצא ידי חובתו: ואין עולין לה ביו"ט. משום דאסור להשתמש ביו"ט במחובר ובבעלי חיים ואמרי' בגמרא [דף כג:] מתני' מני ר"מ היא דתניא

רש"י

לה: גמ' סוכה עניה. (ב) נסכך קנים מעט ויש בה אויר הרבה אלא שאין בו ג' טפחים ביחד: ושמואל אמר קנה עולה וקנה יורד. שלא השוו את הסכך להשכיב את הקנים זה אצל זה. אלא אחד למעלה ואחד למטה ואשמעינן מתני' דאמרינן רואין כאילו הן שוכבין בשוה: רב תני חדא מדובללת. שצלתה מרובה מחמתה כשרה: ושמואל (ג) אמר תרתי חדא מדובללת וחדא שצלתה מרובה מחמתה: כאן מלמטה כאן מלמעלה. הא דדייק כי הדדי פסולה למעלה קאי כשיש בין קנה לקנה כמלא קנה אפי' מצומצם פסולה לפי שמחמת אויר נראית בארץ (ד) הרבה מצל של סכך והא (ה) דדייקא כי הדדי כשרה נקט שיעורה מלמטה כשהחמה והצל שוין בידוע שהקנים רחבים מן האויר: כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת. כשהנקב רחב שיעור זוז חמתה רחבה למטה כשיעור סלע: מתני' העושה סוכתו בראש העגלה. אע"ג דמטלטלא ולא קביעה: ובראש הספינה. שהוא מקום (ו) גובה של ספינה והים גבוה מאד ואין ההרים מקיפין אותו והרוח שולטת שם ועוקרתה: כשרה. דדירת עראי סגי ליה: ועולין לה ביו"ט. משום דבעי למיתני סיפא ואין עולין תנא רישא עולין: בראש האילן. תיקן מושבו בראשו ועשה שם מחיצות וסכך: כשירה. בחולו של מועד ואף ביו"ט אם עבר ועלה יוצא ידי חובתו: ואין עולין לה ביו"ט. דגזור

מתני' כשרה. והוא שתעמוד ברוח מצויה: ועולין לה ביו"ט. איידי דבעי למיתנא גבי אילן וגמל אין עולין לה ביו"ט תנא הכא עולין לה ביו"ט: בראש האילן או על גבי הגמל כשרה. לצאת בה ידי חובתו בחולו של מועד ואף ביום טוב אם עבר ועלה יצא ידי חובתו: ואין עולין לה ביו"ט. לכתחלה בראש האילן שמא יקטוס ענף ביו"ט ועל גבי גמל מפני שמשתמש בבעלי חיים:

מלחמת ה'

ועוד נ"ק כאן מלמעלה כאן מלמטה פירשה הרב אלפסי ז"ל בהלכות כו' עד דהלכתא כוותיה: אמר הכותב ... רבינו הגדול ז"ל כרב פפא אתיא דהוא מאריה דפירוקין ומסמיך ליה אדאמרי אינשי (ל) דכי ... מותר ה"מ בדופן שבת ובסכך פסול דכי היכי דאגמריה רחמנא למשה התם לא תפרוץ ... סוכה לא תסכך בפסול רובא הא כי הדדי תרווייהו מותרין אע"פ שהוא חשוב כפרוץ לענין ... אין פסולה רבה על הכשרה אבל באויר א"א לומר כן שכיון שאם הם שוין מלמעלה האויר רבה מלמטה הרי נפרץ רובה דסוכה בצל תלה לה רחמנא והרי אין זו עשויה לצל יומם מחורב ... ונבטלה מתורת סוכה ומש"ה בעינן שוין מלמטה והיינו דאמר רב פפא כי הדדי מלמעלה פסולה והיינו טעמא משום דכזוזא מלעיל כאסתירא מלתחת ותודה רב פפא לטעמיה וזה דבר נכון וברור ... אברהם ז"ל ומה שכתב בעל המאור ז"ל שנראה מדבריו של רבינו ז"ל שהאסתירא גדול מזוז מדברי רבינו לא נודע מפורש שיש לומר שעל כלל אמרו כך אבל בעלי הלכות וכן כל הגאונים פי' ... כזוזא מלעילא כאסתירא מלתחת ואמת הוא ודבר ברור ואין להוי לטעות בו דבכל מקום אסתירא בלישנא דגמ' היינו דינר וסלע וזוזא דגמ' היינו סלע וסלע ד' דינרים הוא ואסתירא דהוא סלע ... קדושין ובבכורות דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע לא תימא מאי סלע ד' זוזי דהוא סלע צורי אלא מאי סלע פלגא דזוזא של צורי והוא סלע מדינה דעבידי אינשי דקרו לפלגא דזוזא אסתירא ... כזוזא דמדינה מלעיל כאסתירא דצורי דהוא סלע צורי מלרע דעל סלע צורי מקרי אסתירא כדמשמע בסדיא התם בקדושין ובבכורות והתם נמי אמרי' אסתירא סירכיתא דמזדבנן תמני בדינר ... היינו ה' סלעים צורי וסני דצורי מקריין אסתירי סתם וזוזי סתם ולעולם לא תמצא במטבע אחת אלא אי אסתירא גדול מזוזא ד' מכן אלא שהזוז של צורי גדול מאסתירא שבמדינה שפי' אסתירא בכ... מוכח כדאמרינן בבתרא פ' גט פשוט גבי ההוא שטרא דכתיב ביה שית מאה אסתירא זוזא ואיבעיא לן בית מאה אסתירי וזוזא או דלמא שית מאה זוזי או דלמא שית מאה פריטי וזוזא ואמר ... מסכי להו ומגוו להו זוזי מאי אמרת שית מאה אסתירא וזוזא יד בעל השטר על התחתונה כלומר ולא יהבינן ליה אלא זוזי דפחיתי מאסתירי והפי' שאמרו כאן בששיעור בנראה עינינו מלמטה ... הסכך שלמעלה נראה מועט ברחוק יותר מן החמה וסימן לדבר אדם עומד על ראש ההר נראה כעוף קטן ואם מועט שם נראה גדול ממנו ותמה על עצמך וכי יש קלבה לטעות כדי שנאמר כמסתכל למעלה

המאור הקטן

א] לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה פירשה הרי"ף ז"ל בהלכות (כמו שפרש"י בגמ') ונראה שאסתירא גדולה מזוז ויש מחכמי הדור שפירשו בחילוף כלומר כאן ששיעור במראה מלמעלה קרוב לסיכוך בזה אמרי' כי הדדי כשרה ואתיא כרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר כוותיה

השגות הראב"ד

א] לא קשיא כאן מלמעלה כו'. ונראה מדבריו שאסתירא גדול מזוזא ויש מחכמי הדור שפירשו בחילוף: א"א אלה החכמים מקילים הם ואין משגיחים להם ולעולם בעינן צל מרובה מלמעלה כדי שלא יהא ... כן הכל אלא כי הדדי ואפי' לרב פפא משום דבצל וחמה לאו בתר סכוך אזלינן אלא בתר צל וחמה ממש אזלינן וכי הוו כי הדדי כשרה. ועוד כי פירושם אינו נכון ומה ראה התנא לשנות ... לחלק בין המעיין מלמעלה בסמוך למעיין מלמטה מרחוק וכי מזלזלין בשיעורין להבים מרחוק ולפש... ואין שרש וענף לדבר זה ור"ת ז"ל כך הוא מפרש כפירוש הרב ז"ל:

שלטי הגבורים

א ור"ת פסק שאם עשאה עבה מאד שאין המטר יכול לירד בה פסול אע"ג דב"ה מכשירין מעובה כמו בית היינו דוקא שאין כוכבים וחמה נראין מתוכה אבל כשאינו יכול להמטיר בתוכה פסולה אפי' לב"ה והרא"ש לא הביא דבריו בפסקיו:

ב פי' רש"י אפי' חמתה מרובה מצלתה שמפני שהא' גבוהה מחבירו החמה באה מן הצדדין אפ"ה כשרה אבל הר"י כתב ודאי אם חמתה מרובה מצלתה פסולה אלא מיירי שצלתה מרובה והכי מסתברא שא"א להכשיר סוכה שחמתה מרובה שהרי קנין שאין ביניהם ג' חשובים כסתום ואפ"ה לא חשיבי להכשיר בסכך אם לא שנאמר כיון שאין כאן צל מרובה כשהשמש עומד באמצע השמים רק כשנוטה לצדדין אז החמה מרובה קרינן ביה שפיר צלתה מרובה מחמתה וכן דעת ר"י:

לשון ריא"ז

סוכה שהיו עלי הסכך שלה מבולבלים מהן עולין ומהן יורדין אם אין בין העולה ליורד ג"ט כשרה והוא שצלתה מרובה מחמתה כדברי מו"ה וכדברי המורה אף ע"פ שחמתה מרובה הואיל ואילו היו הקנים העליונים שוכבין בין התחתונים וסותמין אויר שביניהם היתה צלתה מרובה כשרה וכן נראה בעיני עיקר כמבואר בקונט' הראיות:

ג בעל העיטור כ' בהיפך שאם למעלה שוים כשרה שאז ודאי למטה צלתה מרובה מהחמה לפי שהחמה מועטת למטה ואם למטה שוים אז למעלה חמתה מרובה פסולה ואם ברוב ממנה צלתה מרובה ב' משהויין ובמיעוט ממנה חמתה מרובה משהו כענין שכשנצרף יחד החמה והצל של כל הסוכה יהיה צלתה מרובה מחמתה משהו כשרה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כפשטא דברייתא דקתני בד"א כשיש בכן טפח וביניהן פותח טפח ומיהו בפרש"י והתוס' משמע פותח טפח דקתני משום עליונה דלהוי רוחב טפח שכן תני אבל אין ביניהן פותח טפח נמצא שאין ברוחב העליונה טפח ע"כ: (ב) וזהו דעת התוס' ז"ל דלא חשיב סכך להצטרף כה"ג כשיש בין זה לזה ג"ט אבל כי ליכא ג' כלבוד דמי והכל אחד עכ"ל:

(ג) והכי מסיק באשר"י וכתב שכן מצא כתוב בשם הרב ר' ישעיה ז"ל כרש"י ומביא עוד דברי בעל העיטור להיפך מדברי רש"י שהצל למטה מתפשט:

הגהות מאי

[א] מן מאי מדובללת עד טעמא דצלתה כו' ליתא ונכתב על הגליון:

עין משפט

א מיי' פ"ה מהל' סוכה טור א"ח סי' תרלא:
ב מיי' פ"ד מהל' סוכה טור א"ח סי' תרכח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גבי: (ב) נ"ב שיש: (ג) נ"ל תני: (ד) נ"ב רחבה: (ה) נ"ל דדייקא: (ו) נ"ל גובהו: (ז) ומאי מדובללת מבולבלת כו' כשרה וצלתה כו' כצ"ל: (ח) נ"ל בכוכבי: (ט) נ"ב נמי: (י) מלמעלה מ"מ ע"י כצ"ל: (כ) נ"ל וסים גבוה: (ל) נ"ל וכי אמרי': (מ) בזוזי דצורי כצ"ל:

שיטת ריב"ב

המעובה כמין בית. אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה ואפי' כוכבי חמה כשרה דבברייתא פליגי ב"ש וב"ה בהא בכוכבי חמה וקי"ל כב"ה: גמ' נ"ק כאן למעלה כאן למטה אם החמה וכו'. נראה מדברי הרב ז"ל שאסתירא גדול מזוז ויש מן החכמי' שפירשו בהיפוך כאן ששיעור במראה עיניו מלמעלה קרוב לסיכוך בהא אמרי' כי הדדי כשרה ואתי' כרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר דהלכת' כוותיה כאן ששיעור מרחוק כמסתכל למטה מלמעלה לפי שבהרחקת עיניו אין מעין שולט באויר כלבד וכל שנראה לו כי הדדי הפרוץ מרובה על העומד ופסולה וכן זוזא גדול מאיסתירא כדאמרי' דעבידי אינשי דקרו לפלגא דזוזא איסתיר' ויש לומר לפי' הרב ז"ל דזוזא גדול מאסתירא בדמים אבל

דתניא העושה סוכתו על גבי בהמה ר"מ מכשיר ור' יהודה פוסל ואיכא מ"ד דמדאמרינן מתני' מני ר"מ היא משמע דליתא למתני' דלהכי גלי תלמודא דר' יהודה פליג עליה לומר דר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה והלכך ליתא למתני' וכן פסק הרב רבי יצחק אבן גיאת ז"ל בשמייהו דרבוותא ואיכא אחרינא דאמרי דכי אמרינן מתני' מני לגלויי פלוגתא אתא ומיהו סמכינן אכללין דסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתניתין: **שתים** בידי אדם ואחת באילן. מדקתני עולין ואין עולין משמע דקרקעית הסוכה גבוהה מן הארץ

רש"י

דגזור רבנן דאין עולין [באילן] ביו"ט ואין משתמשין בו שמא יתלוש: בין האילנות. בארזולא שמכה עליהם אבל (א) דפנותיה. באילנות יכולה לעמוד ברוח מצויה שהרוח אין מוליכה ומביאה כגון באילנות קשים: אוכל

שתים בידי אדם ואחת באילן או שתים באילן ואחת בידי אדם כשרה ואין עולין לה ביו"ט שלש בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט *זה הכלל כל שאילו ינטל האילן ויכולה לעמוד בפני עצמה כשרה ועולין לה ביו"ט: *העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה: *שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה חולים ומשמשיהן פטורים מן הסוכה: °אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה: *מעשה שהביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל ולרבן גמליאל שתי כותבות ודלי של

[דף כג.] [דף כב.] [דף כה.] [דף כו:] [ד"רמא ע"ב]

ונסמך באילן. ושתים בידי אדם ואחת באילן שמשתי רוחות הסמוכות כגון מזרח ודרום קרקעית הסוכה נסמך על הקונדסין הקבועין בארץ בידי אדם ומרוח ג' נסמך על האילן. ושתים באילן ואחד בידי אדם כל שהיא נסמכת על (ג) שתי דפנות מהן אין עולין לה ביו"ט שהרי היא נסמכת על האילן שאילו ינטל האילן לא תהא יכולה לעמוד ודאמרינן כשרה היינו טעמא מפני שהסכך

סמוך בקונדסין הנעוצין בקרקעית הסוכה ואינו סמוך [בגובהו] של אילן דכיון דאילן לא חזי לסיכוך. אסרו חכמים להעמיד סכך בו כדי שלא יבאו לסכך בו כמו שכתבתי למעלה ואע"פ שעכשיו הקונדסין נסמכין באילן כולי האי לא גזרינן כיון דמפסקי קונדסין בין אילן לסכך: שלשה בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט. דמסתמא דייק בשלש שבידי אדם ואינה צריכה לרביעית שבאילן. והדר קתני זה הכלל שאם ינטל האילן וכו' לאתויי שאם אותן דפנות שהן בידי אדם אינן סמוכות כגון שעומדות מזרח ומערב או צפון ודרום ויכול לסמוך סככה באותן דפנות עד שאם ינטל האילן הסוכה יכולה לעמוד עולין לה ביו"ט: **גרסי'** בגמ' עשה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור' יהודה מכשיר וקי"ל כר' יהודה: **מתני'** העושה סוכתו בין האילנות. בארץ ולא סמכה עליהם אבל הם דפנותיה: שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה. פרש"י ז"ל אפי' בשעת חנייתן והכי משמע בגמ' דאמרינן הולכין לדבר מצוה פטורין בין ביום ובין בלילה ומשמע אע"פ שאין הולכין אלא ביום דאי אזלי ביממא ובליליא אפילו לדבר הרשות נמי פטורי כדקתני בברייתא: **ואיכא** למידק אם יכולין לקיים את שתיהן אמאי פטורין דאטו מי שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו מי מפטר משאר מצות הא ודאי לא וה"נ מוכח בפרק אין בין המודר דאמרינן התם [דף לג:] המודר הנאה מחבירו מחזיר לו אבדתו אע"ג דמהני ליה פרוטה דרב יוסף משום דלא שכיח ואי כל זמן שאבדה בידו מפטר מליתן ריפתא לעניא הא ודאי שכיחא טובא אלא על כרחין לא מפטר אלא בעה שהוא עוסק בה כגון טלית של אבדה ששוטחה לצרכה או בהמה שנותן לפניה מזונות דלא שכיח שבאותה שעה יבא עני וישאל ממנו לפיכך העלו בתוספות דלא פטירי אלא היכא שאם יקיימו מצות סוכה יבטלו ממצותיהן (ג) ואמרינן בגמרא [דף כו.] דרב חסדא ורבה בר רב הונא כי הוו עיילי לשבתא דריגלא לבי ריש גלותא הוו גנו ארקתא דסורא ואמרי אנן שלוחי מצוה אנן ופטרינן בכה"ג נמי הוא דאי מטרדו בקיום מצות סוכה הוו מפגרי ממצותן· ולא כ"ל כן דפשטא דמילתא לא משמע כן וה"נ אמרינן בגמרא [דף י:] דרב חסדא (ד) ורב הונא איקלעו לבי ריש גלותא ואגניהו רב נחמן בסוכה שמופלגין טוייה ממנה ד' ואמרי ליה אנן שלוחי מצוה אנן ופטורין ופרש"י ז"ל להקביל פניו של ראש גולה דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל ולא אהדרו ליה דסוכה כשרה לדעתייהו כלל דהא אמר להו רב נחמן הדריתו בכו משמעתייכו ולא משמע דלהוי מפגרים מראיית רבן ברגל אי הוו מהדרי למגנא בסוכה כשרה ועוד מדאמרינן [ברכות טז.] חתן פטור מקריאת שמע עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה ואם איתא דיכול לקיים את שתיהם מיחייב נימא דאיבעי ליה ליתובי דעתיה כדאמר [כאן דף כה:] גבי אבל וליקיים תרוייהו ולא מצית אמרת דלא מצי ליתובי דעתיה דהא תנן חתן אם רצה לקרות לילה הראשון קורא ובפרק היה קורא [דף יד:] נמי אמרינן החופר כוך למת פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובודאי דרכן של חופרין דבתר דמחו בה טובא מיפשי פורתא והדרי ומחו ובעידנא דמיפשי למה הוא פטור (לתת פרוטה לעני העומד אצלו) ובודאי דהחופר כוך למת כדרכו שנינו ובפרק מי שמתו [דף יח.] נמי תניא המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה והא משמר ודאי אפשר לו לקיים כמה מצות ולמה אמרו פטור לפיכך נ"ל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אע"פ שיכול לקיים את שתיהן והא דנדרים לא מוכחא מידי דודאי בשעה שאבדה משומרת בתיבתו לא מפטר דעוסק במצוה אמרינן ולא מקיים מצוה ומי שאבדה אצלו אע"פ שהוא מקיים מצוה אינו עוסק בה אלא בשעה שמנערה לצרכה ובההיא שעתא ודאי פטור למיתב פרוטה לעני אע"פ שאפשר לקיים את שתיהן ולחזור לנערו אלא בההיא גוונא לא שכיח והיינו טעמא דמדפטר רחמנא חתן אע"ג דאפשר ליה ליתובי דעתיה ולקיים את שתיהן וכדכתיבנא ילפינן כל שהוא עוסק במלאכתו של מקום לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצות אחרות אע"פ שאפשר: **ומיהו** מודינא ודאי שכל שאינו צריך לטרוח כלל אלא כדרכו במצוה ראשונה יכול לצאת ידי שניהם דבכה"ג ודאי יצא ידי שתיהן ומהיות טוב אל יקרא רע ומש"ה פרכינן בגמרא [דף כה:] עליה דרבי אבא בר זבדא אמר רב חתן ושושביניו פטורין מן הסוכה וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה דאע"ג דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אפ"ה אין דרך המשמחין לשמח חתן וכלה בחופה בלבד אלא אף בחדרים ובעליות ובסוכה משמחין אותן ומש"ה פרכינן דכיון דכי ארחייהו מצוה עבדי יצאו ידי שתיהן ומיהו כל שצריך לטרוח פטור ומש"ה רבנן דהוו שלוחי מצוה הוו גנו חוץ לסוכה דכל זמן שליחותן עוסקים במצוה מיקרו ולא היו חייבים לקיים מצות סוכה: **אוכלין** ושותין עראי חוץ לסוכה. ומפרש בגמרא [דף כו.] דאכילת עראי היינו כדטעים בר בי רב ועייל לכלה דהיינו כביצה דכל כה"ג לא חשיבה ולא הויא כעין תדורו. ודקאמר שותין עראי הכי קאמר דאם שותה פעם אחת עם אכילת עראי איכא נחשבת קבע והכי משמע מדלא בעינן בגמרא כמה שתיית עראי וכן פרש"י ז"ל כדטעים בר בי רב שטועם מלא פיו ושותה: **מעשה** שהביאו לרבן יוחנן בן זכאי. בגמרא פרכינן מעשה לסתור דהא אמרינן אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה ובתר הכי מייתי עובדא במידי דעראי דהיינו לטעום את התבשיל ושתי כותבות ודלי של מים ואמר העלום לסוכה ומפרקינן חסורי מחסרא והכי קתני אם רצה להחמיר על עצמו רשאי כלומר דלא חשיב כמי שאינו מצווה בדבר ועושהו שנקרא הדיוט ובתר הכי קתני ומעשה ברבי צדוק שלא החמיר על עצמו לומר שאם רצה ת"ח שלא להחמיר על עצמו בכך רשאי ולא הוי כמי שאינו מדקדק במצות: ופרכי' עלה בגמ' דמדקאמר [דף כז.] וכשהביאו לו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה אכלו חוץ לסוכה משמע דהא כביצה בעי סוכה ולימא תהוי תיובתיה דאביי דאמר דאכילת עראי היינו כדטעים בר בי רב ועייל לכלה דהיינו כביצה ומפרקינן דאה"נ דאפילו כביצה לא בעי סוכה אלא דנקט פחות מכביצה דמש"ה נטלו במפה ולא נטל ידיו ולא בירך גם כן אחריו אבל כביצה היה צריך נטילת ידים וברכה: וקרינן ערא' טעימת תבשיל מפני מיעוט שיעורו ודלי של מים נמי משום דלא חשיבי. ושתי כותבות מפרש רבה בפרק בתרא דיומא [דף עט:] דלא הוו עראי משום דזוטר שיעורייהו אלא משום דפירי לא בעי סוכה כדאמרינן התם אמר רבה כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה ואותבינן עלה ממתני' דתנן מעשה והביאו לו לטעום לרבן יוחנן בן זכאי את התבשיל ולרבן גמליאל שתי כותבות ודלי של מים (ה) ואמר להם העלום לסוכה ותני עלה לא מפני שהלכה כן אלא מפני שרצו להחמיר על עצמן וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו הא כביצה בעי סוכה ואי ס"ד כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה השתא שתי כותבות בלא גרעיניהן לא הוו כביצה כותבת הגסה וגרעינתה יתירה הויא מכביצה ועלה אמר רבה (*לא מפני שהלכה כן אלא) היינו טעמא משום דהוו להו פירי ופירי

כביצה סוכה הוא דלא בעי אבל בעי נט"י ובעי ברכה וקי"ל כאביי דשיעור אכילת עראי כדטעים בר בי רב ועייל לכלה ופי' הרב ר' יצחק בן גיאות ז"ל שהוא שיעור משהו יותר מכביצה וכ"כ הרב ר' משה ז"ל ובנט"י וברכה לא קי"ל כוותיה דר' צדוק אלא כזית נמי בעי נט"י ובעי ברכה. ולדעתי הכותב מכאן ראיה לדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב בפ' כילד מברכין דפחות מכזית טעון ברכה לפניו דפחות מכזית לדידן כפחות מכביצה לר' צדוק ולאחריו הוא דלא בירך הא לפניו בירך אלמא פחות מכשיעור טעון ברכה לפניו דמדר' צדוק כפחות מכזית והטעם שלא הזכיר הרב ז"ל אוקימתיה דרבא דבמס' יומא דאוקי הומריה דרבן גמליאל משום דהוו להו פירי ופירי לא בעו סוכה משום דההיא אוקימתא רבא הוא דקאמר הכי לטעמיה דרב הונא לאוקומי פירושיה דפריש כותבת הגסה שאמרו לענין שיעור אכילה ביוה"כ יתירה מכביצה ולא קי"ל כפירושיה דרב זביד דאמר כותבת הגסה שאמרו חסרה מכביצה דסכי אסיקנא התם בגמ' ולפירושיה דרב זביד לא צריכין להאי אוקימתא דרבא וכיון דלדידי ליה פירושיה דרב הונא אידחיא לה נמי אוקימתא דרבא ועוד דההיא סוגיא דאמורה התם על פירושיה דרב הונא לא אזלא אליבא דהלכתא דלפום ההיא סוגיא כביצה בעי סוכה ועלה איצטריך רבא אליבא דרב הונא לאוקומי הומריה דרבן גמליאל משום דפירי לא בעי סוכה אבל אנן השתא דקי"ל כפירושיה דאביי דפריש שיעור אכילת עראי כדטעים בר בי רב ואזיל לכלה וכמסקנא דאסיקנא הכא בסוכה לא קשיא התם עליה דרב הונא ולא מידי כי היכי דלאיצטריך לאוקימתיה דרבא ועוד דההיא ברייתא דאותביה מינה התם עליה דרבא כפשטה מכרעא דפירי נמי בעו סוכה ולע"ג דתירציה רבא שנויא הוא ולא סמכי' אשנויא והרב ר' משה ז"ל הסכים בזה לסברתו של הרב דודי ז"ל שסמך על אוקימתיה דרבא דפירי לא בעו סוכה:

המאור הקטן

כוותיה כאן ששיעור מרחוק במסתכל מלמטה למעלה לפי שבהרחקת עיניו אין העין שולט באויר כ"ב וכל שנראה לו כי הדרי הפרוץ מרובה על העומד ופסולה וכן זוזא גדול מאסתירא כדאמר בעלמא דעבידי אינשי דקרו לפלגא דזוזא אסתירא:

[דף כג ע"א] **עשאה** לבהמה דופן לסוכה וכו' לא הזכירה הרי"ף ז"ל ואלו מן הדברים שהנית מפני שאינן מצוין אלא לפרקים ולעתים רחוקים כדאוקימנא בגמ' דעביד ליה בהוצא ודפנא ומתיחא באשלי מלעילא וכל כה"ג קי"ל ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה:

והא דתנן מעשה שהביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי וכו' אוקמה רבא במס' יומא משום דהוו להו פירי ופירי לא בעי סוכה וכן הלכה משום דרבא בתרא הוא:

מלחמת ה'

למעלה כי הדדי פסולה וכשנראה לו לא מרובה מתמתה מעט כשרה והלא במה טעה בין מרובה למועט ולפי גובהה של סוכה טעותה אלא ודאי דברי הבאי הם:

ועוד והא דתנן מעשה שהביאו לו כו' עד משום דרבא בתרא הוא: **אמר** הכותב ממה שלא כתב רבינו הגדול ז"ל אנו למדים שאין הלכה כרבא ועיקר הוא שלא הוצרך לומר כן אלא לתרץ מאי דאמרי' התם בכותבת הגסה גדולה מכביצה ובמסקנא דהתם אדחיא לה ואמרי' דפחותה היא מכביצה ומדחיא נמי מדאמרי' הכא דאכילת עראי תרתי תלת ביעי א"נ כדטעים בר בי רב ואזיל לכלה דהוא כביצה או כשתי בילים ומכיון כביצה פטורה מן הסוכה ממילא אסתלקא קשיא דאתינן עלה התם מהא דתנן וכשנתנו לו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה אכלו חוץ לסוכה ודייקי' מינה מעיקרא הא כביצה בעי סוכה ולפום הכי הוה קשיא להו התם השתא שתי כותבות בלא גרעינתן לא הוו כביצה ככותבת גסה יותר מכביצה וכיון דאדחיא לה התם והכא אמרי' הא כביצה סוכה היא דלא בעי וכו' אידחי ליה נמי פירוקא דרבא והדרי' למאי דקס"ד מעיקרא דפירי בעי סוכה וכדסבר רבי ירמיה וטובא מרבנן התם וכפשטא דמתני' דקתני שתי כותבות דלית בהו שיעור כוכה לפום מסקנא דשמעתא הא ג' וארבע כותבות בעי סוכה וכפשטא נמי דברייתא דתני התם א"ר כשהיינו למדים תורה אצל ר"א בן שמוע הביאו לפנינו תאנים וענבים ואכלנום עראי חוץ לסוכה ולא סמכינן אשנויא דרבא משבש לה ומתרץ בה אימא דהא אדחיא עיקר מימרא:

[ד"רמא ע"ב]

הגהות הב"ח
(א) נ"ב סן: (ב) האילן בשתי כצ"ל: (ג) נ"ל ודאמרי': (ד) דר"ח ורבה בר רב הונא כצ"ל: (ה) נ"ל ואמרו:

מהר"ם מ"ז וגריס התם

שתים בידי אדם ואחת באילן או שתים באילן ואחת בידי אדם כשרה ואין עולין לה ביו"ט (ג' בידי אדם כשרה ואין עולין לה ביו"ט) ג' בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט. כתב הרב ר' יצחק בן גיאות ז"ל שתים ושלש דקתני לאו דפנות נינהו דהא קתני לקמן העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה אלא קורות דקני הסיכוך והסיכוך עומד על גביהן הן ומשמע דבשלש קורות סגי לה ואם נתן רביעית תוספת בעלמא היא ולנוי הוא דעבידא מדתני שלש בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט ש"מ בכהנהו ג' הוא דסגי לה ומשום דקא משתמש בגדי אילן נגעו בה הלכך אם תקע בגדי אילן והניח שתי קורות עליו ושלישית העמידה בידי אדם אי נמי הניח אחת בגדי האילן ושתים העמידן בידי אדם כשרה ואין עולין לה ביו"ט דקא משתמש בגדי אילן ביו"ט אבל אם השלש העמידן בידי אדם ורביעי' על גדי האילן כיון דיכולה לעמוד באותן שלש ואם ינטל האילן נמצאת עומדת בהן כשרה היא ועולין לה ביו"ט ובפ' מי שהחשיך אמרי' אביי אשכחיה לרבה דקא משפשף לבריה אגבא דחמרא אמר ליה קא משתמש מר בבעלי חיים אמר ליה בצדדין ניהו וצדדין לא גזרו בהו רבנן ומנא תימרא דתנן מתיר את הסבלים והשקין ונופלין וכו' איתיביה שתים באילן ואחת בידי אדם או שתים בידי אדם ואחת באילן כשרה ואין עולין לה ביו"ט מאי לאו דחק ביה בה לן וסיכך ביה דהוו להו צדדין וצדדין אסורין לא דכפייה לאילן ואנח סיכוך עילויה וכו'. וכיון דקי"ל הלכתא התם צדדין אסורין צידי צדדין מותרין בטיל ליה מימריה דרבה וקם ליה סבריה דאביי: העושה סוכתו בין האילנות ואילנו' דפנות לה כשרה ויושבין בה ביו"ט. והא דקתני רישא אין עולין לה ביו"ט משום דמשתמש במחובר הוא אבל הכא דעשאן דפנו' בלבד ואין הסכך נשען עליהן כלל לאו משתמש הוא והא דקא יתיב ביניהו מצוה קא עביד ומצות לאו ליהנות ניתנו: שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה. שהעוסק במצוה פטור מן המצוה: מעשה והביאו לו וכו'. בגמ' פריך מעשה לסתור ומשנינן חסורי מיחסרא והכי קתני אם בא להחמיר על עצמו מחמיר ומעש' נמי שהביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל אע"ג דהויא אכילת עראי ולרבן גמליאל שתי כותבו' אע"ג דהוו פירי ופירי לא בעו סוכה והחמירו על עצמן ור' צדוק לא היה רוצה להחמיר. ובגמ' פרכינן הא כביצה בעי סוכה לימא תהוי תיובתייהו דרב יוסף ואביי דמר פריש אכילה עראי תרתי תלת ביעי ומר פריש כדטעים בר בי רב ועייל לכלה ופרקי'

ופירי לא בעו סוכה והרב אלפסי לא הביאה בהלכות משמע דס"ל דליתא להאי פירוקא משום דרבה אמרה לקיומי מימריה דאמר דכותבת הגסה יתירה מכביצה אבל משמע דמסקנא דסוגיא דהתם דכותבת הגסה חסרה מכביצה הלכך שפיר מצינן למימר דשתי כותבות בלא גרעיניהן לא הוו כביצה ועוד כתב הרמב"ן ז"ל דמדחיא נמי מדאמרינן הכא דאכילת עראי היינו כדטעים בר בי רב ועייל לכלה דהוא כביצה או כשתי ביצים וכיון דכביצה פטורה מן הסוכה ממילא אסתלקא קושיא דאתינן עלה התם מהא דתנן וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה אכלו חוץ לסוכה

ודייקינן מינה מעיקרא הא כביצה בעי סוכה ולפום הכי הוה קשיא להו התם השתא שתי כותבות בלא גרעיניהן לא הוו כביצה כותבת הגסה יתרה מכביצה אבל כיון דאסיקנא בסוגיין [דהכא] דהא כביצה סוכה הוא דלא בעי אבל בעי ברכה ובעי נט"י וכמו שכתבתי למעלה ממילא אסתלקא פרכין ולא צריכין לפרוקי דרבה דאמר משום דהוו להו פירי ופירי לא בעו סוכה אלו דבריו ז"ל. ומה שכתב ז"ל דכדטעים בר בי רב ועייל לכלה היינו כביצה או כשתי ביצים לא ידעתי מה הוא דכדטעים בר בי רב היינו כמו שמחזיק בית הבליעה בפעם אחת דהיינו כביצה וכן פרש"י ז"ל ואם תרצה לומר דאפילו הכי איסתלקא קושיא דאסיק עלה התם דכיון דכביצה פטור מן הסוכה אפשר דשתי כותבות בלא גרעיניהן לא הוו

תורה אור

נר מצוה

של מים ואמרו העלום לסוכה וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו:
גמ' *אמר רב אחא בר יעקב כל *מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה וכן הלכתא: *שלוחי מצוה פטורין מןהסוכה מנלן דת"ר °בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן: *א"ר אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בסוכה פשיטא מהו דתימא הואיל ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה ס"ד אמינא האי נמי מצטער הוא קמ"ל ה"מ צערא דממילא אבל הכא איהו קא מצער נפשיה דמיבעי ליה לאותוביה דעתיה: (א) א"ר אבא בר זבדא אמר רב החתן והשושבינין וכל בני (ב) חופה פטורין מן הסוכה כל שבעה: ת"ר החתן והשושבינין וכל בני חופה פטורין מן התפלה ומן התפילין וחייבין בקריאת שמע *משום רבי

רש"י

אוכל פחות מכביצה. מאכל פחות מכביצה: נטלו במפה. לא נטל ידיו אלא כרך במפה משום נקיות דקסבר פחות מכביצה אין צריך נטילת ידים וא"צ סוכה וא"צ ברכת המזון אחריו דדריש כרבי יהודה דאמר ואכלת ושבעת וברכת אכילה שיש בה שביעה והיינו כביצה אבל לפניו אפילו כל דהו בעי ברכה: **גמ'** לעוסק במצוה. ואינו חייב בק"ש בגמ' מפרש *מ"ט: פרט לחתן. דאע"ג דהוא נמי טרוד במצוה איצטריכו תרי קראי דאי הוה כתיב חד כיון דחתן נאו בהדיא כתיב בקרא הוה אמינא לא פטר (ג) אלא טורח ועושה מלאכת מצוה בידים או מהלך למצוה אבל חתן טרוד במחשבת בעילה לא להכי איצטריך תרי קראי: פטורין מן התפלה. דבעי כוונה: ומן התפילין. משום דשכיחא שכרות וקלות ראש: וחייבין בק"ש. דמצות כוונתה אינו אלא

יתר (ד) מכביצה הא ליתא דודאי התם הכי בעינן (ה) (*כביצה וכן פרש"י ז"ל) למימר דשתי כותבות בלא גרעיניהן הוו ככותבת וגרעיניתיה וראיה לדבר מדאמרינן התם אמר רבי ירמיה אין שתי כותבות בלא גרעיניהן לא הוו כביצה כותבת הגסה וגרעיניתה יתירה מכביצה א"ר פפא היינו דאמרי אינשי תרי קבי תמרי קבא דקשייתא וסרת [*וסריה כלומר ועודף כמו סרח העודף] והא איתא דמאן (*דפריך נמי מודה דכותבת הגסה וגרעיניתה יתרה מכביצה שתי כותבות בלא גרעיניהן מיהא הוו כביצה מאי קאמר היינו דאמרי אינשי דמאן) דפריך נמי מודה (ו) הכי דכותבת הגסה וגרעיניתה יתירה משתי כותבות בלא גרעיניהן אלא דבעי למימר דכיון דכותבת הגסה (ז) יתירה מכביצה שתי כותבות [בלא] גרעיניהן מיהא הוו כביצה (ח) מאי קאמר היינו דאמרי אינשי (ט) דמאן דפריך נמי מודה בהכי הלכך על כרחין (י) למאן דאית ליה דכותבת הגסה וגרעינתה יתירה מכביצה (כ) שתי כותבות (ל) וגרעיניהן [נמי יותר מ] כביצה הלכך אע"ג דאסיקנא דבכביצה לא בעי סוכה אפ"ה כיון דשתי כותבות על כרחין לרבה יתרות מכביצה לא מיפרקא מתני' אליביה אלא משום דהוו להו פירי ופירי לא בעו סוכה ולפיכך איני רואה שיהא *נראה פירוקו של רבה ממאי דאסיקנא הכא כביצה לא בעי סוכה דהכתי קשיא ליה מתני'. אלא דהתם נקטינן לפום ריהטא דאפי' כביצה בעי סוכה וה"ה נמי [דקיימא] לן (מ) לפום מסקנא דרבה נדחה כיון דיתר מכביצה מיהא בעי סוכה אבל ודאי אפשר דכיון דעיקר מימריה דרבה דאמר דכותבת הגסה יתירה מכביצה. לא סליק התם בההיא שמעתא דיניה נמי דפירי לא בעי סוכה דאיתמר לאוקמי מימריה לא סליק: **וכשנתנו** לו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה. לא [נטל אוהו] בידיו אלא כרך ידיו במפה משום נקיות דקסבר פחות מכביצה לא בעי נט"י כך פרש"י ז"ל ולא היה צריך לפרש האי דנטלו במפה משום נקיות דרבי צדוק כהן היה כדמוכח פרק מי שמתו [דף יט:] והיה אוכל על טהרות תרומה וידים שניות הן ופוסלות את התרומה שזו אחת מי"ח דבר דבפ' קמא דשבת [דף יד.] ואפי' פחות מכביצה מקבל טומאה כדמוכח בפ"ב דטהרות דתנן אין בו כביצה הוא טמא והכל טהור: ולא בירך אחריו. ברכת המזון דדריש כר' יהודה ואכלת ושבעת אכילה שיש בה כדי שביעה והיינו כביצה אבל לפניו בכל דהו בעי ברכה שהרי נהנה ואסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה: **גמ'** כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שהרוח מוליכה ומביאה אינה מחיצה ומתני' דתנן העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה מוקמינן לה אליביה באילנות קשין שאין הרוח יכול לנענען ודעביד ליה נופיה בהוצא ודפנא כלומר שמחזיקנו בענין שלא ינענענו הרוח: **בשבתך** בביתך. פרט לעוסק במצוה שאינו חייב בקריאת שמע: ובלכתך בדרך. פרט לחתן ואע"ג דאיהו נמי טריד במצוה אצטריכו תרי קראי דאי הוה כתוב חד כיון דחתן לא כתיב בהדיא בקרא הוה אמינא לא פטר הכתוב אלא טורח ועושה מלאכת מצוה בידים או מהלך במצוה אבל חתן שהוא יושב ובטל ואינו עסוק אלא טרוד במחשבת בעילה לא פטר הכתוב משום הכי אצטריך קרא יתירא לאשמועינן דפטור מק"ש משום דטרוד במחשבת בעילה: [דף כה:] **אבל** חייב בכל מצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהן פאר מפקינן לה בגמרא מדאמר רחמנא ליחזקאל פארך חבוש עליך משמע דאת הוא דמיחייבת אבל כ"ע פטירי ואע"ג דמהא נפקא לן אפילו הכי צריכנא למימר טעמא דנאמר בהן פאר כי היכי דלא נימא נילף מינה דכי היכי דמפטר מתפילין כך יהא פטור מכל המצות כולן ואמרי' דליתא דתפילין שאני לפי שנאמר בהן פאר. ואין ראוי לאבל שיכהן פאר: וה"מ ביום ראשון. ואם תאמר והא אמרינן בפרק ואלו מגלחין [דף כא.] אבל ג' ימים הראשונים אסור להניח תפלין משני ושני בכלל מותר משמע מהא דמקלת ב' אסור אלא שמקלתו ככולו והכא אמרינן ה"מ ביום ראשון י"ל דהכא ה"ק וה"מ דמפטר ביום א' דמפטר כוליה אבל בשאר ימים לא מפטר כוליה יומא דאפילו במקלת שני חייב אלא שמדברי הרב אלפסי ז"ל נראה דלא מתסר ביום ב' כלל ואף הרמב"ם ז"ל כתב כן וכתב הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם דאפשר דהיינו טעמא לפי שאין מניחין תפילין בלילה דלילה לאו זמן תפילין הוא ואפילו הכי עולה הוא למקצת יום ונמצא שהוא אסור ולא פטור מלהניח תפילין אלא יום א' בלבד שהרי ביום שני בשחרית חייב בהן ועדיין אין זה מחוור לי שא"כ לא הוה ליה למינקט אבל שני ימים הראשונים אסור להניח תפילין: **חתן** והשושבינין פטורים מן הסוכה. משום דעוסקין במצוה הן ובגמרא פרכינן עלה ואמאי וליכלו בסוכה ולחדו בסוכה ומפרקי' אין שמחה אלא בחופה פי' ואפי' באותה חצר עצמה כי הכא דפטורין מן הסוכה סתמא קאמרינן אע"פ שהסוכה בתצר שדרים בה אפ"ה אין שמחה אלא בהופה: **וכתבו** בתוס' דמהא שמעינן שאם יוצא חתן מהופתו אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים דאין שמחה אלא בחופה ומשמע דאפי' באותה חצר עצמה וכדכתיבנא ובודאי שהשמחה במעונו אומרין אותה אפילו שלא בחופה [כתובות ח:] דהא מכי רמו שערי בחצבא אמרי' ליה. דליכא חופה וכיון שכן י"ל דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה והכא הכי קאמרינן דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס': **חתן** וכל השושבינין וכל בני חופה פטורין מן התפלה. משום דבעיא כוונה: ומן התפילין. משום דשכיחא שכרות וקלות ראש: וחייבין בקריאת שמע. משום דמצות כונתו אינו אלא פסוק ראשון ויכולין ליישב דעתן שעה קטנה כדי פסוק אחד: משום רבי

ראשון ומכווני. ור' שילא אסיפא פליג דסברא ליה דאף בפסוק ראשון של ק"ש חתן לא מצי לכווני דעתיה הלכך פטור אבל בני חופה דמצי לכווני חייבין ולא קי"ל כהך ברייתא אלא כברייתא דר' חנינא בן עקביא דאית ליה העוסק במצוה פטור מן המצוה ואע"ג דלא קי"ל כברייתא קמייתא לענין ק"ש ואע"ג דחתן מצי לכווני דעתיה בפסוק ראשון פטור בהעוסק במצוה פטור מן המצוה מיהו נקטינן מינה לתפלה ולתפילין בחתן והשושבינין וכל בני חופה פטורין כל ימי השמחה משום דשכיחא שכרות וקלות ראש אבל בק"ש כולן חייבין דמצו לכווני דעתייהו בפסוק ראשון שוץ מן החתן ואע"ג דמצי לכווני פטור שהעוסק במצוה פטור מן המצוה והרב ז"ל כתב שתי הברייתות ולא הפריש ביניהן:

מלחמת ה'

ועוד ת"ר חתן והשושבינין כו' עד והרב אלפסי ז"ל כתב שתי הברייתות ולא הפריש ביניהן: **אמר** הכותב דברי רבינו ז"ל נכונים בכל מקום שאם ספי' כדברי רבינו שלמה ז"ל לדחותם כתבם אבל אפשר ונראה לפרש דכל ז' קאמרינן וכן בנושא את האלמנה מקום שאין בו משום טרדא דמצוה ואעפ"כ פטורין משום דבעי למיחדא ושכיחא שכרות וקלות ראש בין בבתולה בין באלמנה כל ימי חופה והכי בעו כוונה יתירתא אבל ק"ש אפשר דמכווני דעתייהו בפסוק ראשון וקרו וא"נ לומר בשאר מצות שחייבין הא בחתן כונס את הבתולה לילה הראשון ודאי פטור בין מק"ש בין בתפלה ומכל המצות לקיים דברי ר' יוסי הגלילי אלא שלא תשא(לפטור) [לפרש] התן באותו לילה לפי שכבר שניתו בלא מחלוקת התן פטור לילה הראשון ותנן נמי ומעשה בר"ג ולא פליגי הני רבנן עלייהו מדלא מסיימינן הכא בגמ' וזה יותר נכון וכ"כ ס"ד אברהם ז"ל ועיקר שוב מצאתי שנויה בתוספתא

המאור הקטן

ת"ר חתן והשושבינין וכל בני חופה פטורין מן התפלה ומן התפילין וחייבין בק"ש וכו' פי' ה"ר שלמה ז"ל א] דהני תנאי בין לת"ק בין לר' שילא לית להו העוסק במצוה פטור מן המצוה ולא נרסי' בהא ומכל מצות האמורות בתורה ולא קי"ל כוותייהו אלא כסתמא דמתני' דתנן שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה דכל העוסק במצוה פטור מן המצוה ובמצוה דטריד בה וטעמא דת"ק דפטר להו לחתן וכל בני חופה מן התפלה ומן התפילין משום דבעי כוונה יתירתא ושכיחא שכרות ושמחה וקלות ראש בין בבתולה

השגות הראב"ד

א] **דהני** תנאי בין לת"ק בין לר' שילא לית להו העוסק במצוה פטור ממצוה: א"א אנו אין לנו אלא כדברי הרב ז"ל שהביא שתי הברייתות והלכה כסתימן כחכמים וכולהו סבירא להו עוסק במצוה פטור ממצוה והתן והשושבינין יבני חופה לאו עסוקי במצוה נינהו והא דפטורי מסוכה משום מצטער הוא דהאי לא חזו בסדי התן כל ז' מצטערין הם והתן. ומש"ה חייבים הם בכל המצות חוץ מאלו משום שכרות ובזיון דתפילין ד... אל יתפלל והיינו דמקשינן וליכלו בסוכה ולימחו בסוכה ואי עוסקין במצוה חשבינן להו היכי מקשינן וכו' ורבה כי אתו לשבתא דרגלא בסוכות גנו ארקתא דפרת ואע"ג דמצו למגנו בסוכה ולמיזל לרגלא לפר...

שלטי הגבורים

א וכתב ס"ד פרץ ע"כ אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אע"פ שקושרין בטוב דמנתקי ולאו אדעתיה והוה ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה והרוצה לעשות בסדינין טוב שיארוג במחיצות קנים בפתו' מג':

ב כתב הטור ודוקא שבא לו הצער במקרה אחר שעשה שם סוכה אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחלה במקום הרית או הרוח ולומר מצטער אני ונראה שאין כל אדם יכול לומר מצטער אני ליפטר אלא בדבר שדרך בני אדם להצטער בו:

לשון ריא"ז

מצטער פטור מן הסוכה הוא ולא משמשיו. ומו"ה מפרש מצטער שתפשתו חלישות כמעט ואינו בריא כבתחלה אלא שאינו דומה לחולה הצריך רפואה ול"נ שאפי' היה בריא כבתחלה ומצטער בריח העשבים או מפני היתושים או מפני השרב או מפני הגשמים והרוח וכיוצא בהן הרי זה מותר לו ליישן חוץ לסוכה כמבואר בקונט' הראיות וכך היא שיטת התורה שלא אמרה תורה לישב אלא כעין דירתו שאם היה מצטער בדירתו יוצא באויר שהוא נוח לו אף בסוכה כמו כן:

ג וכן כתב מיי' ברבינו והרא"ש ז"ל כתב דשושבינין לא מיקרו עוסקין במצוה וחייבין בכל המצות חוץ מן התפלה ותפילין והתן אף ע"פ שפטור מכל המצות חייב בסוכה שאפשר לו לשמוח בסוכה:

לשון ריא"ז

החתן ושושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל ז' ימי המשתה לפי שאוכלים ושמחים עם החתן בחדר חופתו וצער הוא לחתן לעשות חופתו בסוכה שהוא מקום צר ודחוק וכן הן פטורין מן התפלה ומן התפילין וחייבין בק"ש שא"צ כוונה אלא בפסוק ראשון:

שיטת ריב"ב

גמ' שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה. שהולכת ובאה עם הרוח. ומתני' דקתני העושה סוכתו בין האילנות ואילנות דפנות לה כשרה אוקימנא בקשין ונופו דקא עביד ליה בהוצא ודפנא דלא קא אזיל ואתי ולא פי' זה בהלכות הרב ז"ל: פיסקא שלוחי מצוה וכו': גמ' מצטער. מחמת סוכה: ת"ר התן וכל בני חופה וכו'. כתב הרב דודי ז"ל הני תנאי בין לת"ק בין לר' שילא לית להו כעוסק במצוה פטור מן המצוה ולא קי"ל כוותייהו וטעמא דת"ק דפטר להו לחתן וכל בני חופה מן התפלה ומן התפילין משום דבעו כוונה יתירתא ושכיחא שכרות ושמחה וקלות ראש בין בבתולה בין באלמנה הלכך לא אפשר אבל ק"ש דיהבי דעתייהו בפסוק

עין משפט

א מיי' פ"ו מהלכות סוכה טור א"ח סי' תרל:
ב מיי' פ"ו מהלכות סוכה וס"ד מל"קמ"ה סמג עשין מג יח טוש"ע א"ח סי' תרמ:

ג' מהר"ם מאי משמע

ד"ה מ"ז

ג' מהר"ם ד"ה מ"ז

ג' מהר"ם נדהה [וכן הגיה הב"ח]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וא"ר אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה חוץ מתפילין שהרי נאמר בהן פאר וה"מ ביום ראשון דכתיב ואחריתה כיום מר ואמר ר' אבא וכו' וכצ"ל. כך היה גורס הר"ן ז"ל בדברי הרי"ף כמבואר בפירושו: (ב) נ"ל החופה וכן לקמן: (ג) נ"ב הכתוב: (ד) נ"ב כלומר אבל לעולם כותבת בגרעינתה יתירה מכביצה: (ה) תיבות אלו נמחק: (ו) נ"ל בהכי: (ז) נ"ב וגרעיניתא: (ח) נ"ל ומאי: (ט) נ"ב כיון: (י) למאן דפריך לית ליה כצ"ל: (כ) נ"ב כלומר אלא ס"ל דב' כותבות בלא גרעיניהן נמי יתירה מכביצה כמו כותבת בגרעיניתא דשיעורייהו שוה: (ל) בלא גרעיניהן כביצה כצ"ל: (מ) הכי לפום מסקנא דהכא כיון כו' כצ"ל:

א מיי' פ"ו מהל' סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרמ :
ב מיי' שם סמג שם טוא"ח סי' תרלט :

ר' שילא אמרו חתן פטור מק"ש . דטריד ושאר בני חופה חייבין וליח להו להני תנאי העוסק במצוה פטור מן המצוה והאי דפטורין מן התפלה ומן התפילין משום דבעי כוונה ולאו בני כוונה נינהו כדכתיבנא זו היא שיטת רש"י ז"ל וכי תימא והא אבל דלאו בר כוונה הוא ואפ"ה חייב בכל המצות האמורות בתורה משום דאיבעי ליה ליתובי דעתיה י"ל דאפשר דאבל נמי פטור בתפלה ובתפילין ואין זה מחוור לי מדאמרי' חוץ מן התפילין שנאמר בהן פאר אלמא הא לאו הכי מיחייב ובתפלה נמי אית לן לחוביה אבל אפשר לי לדחוק ולומר על דעת רש"י ז"ל דהני [דלא]

רש"י

אלא פסוק ראשון ויכולים ליישב דעתן שעה קטנה כדי פסוק ראשון: חתן פטור . דטרוד: ושאר כל בני החופה חייבין. דלית להו [להני תנאי] העוסק במצוה פטור מן המצוה : תגריהן . הלוקח מהן למכור להמצאן לצריך להם: מוכרי תכלת. לציצית: הולכי דרכים ביום פטורין מסוכה ביום . דכתיב בסוכות תשבו כעין ישיבת ביתו כשם שישיבת ביתו כל ימות השנה אינו נמנע מלכת בדרכים בסחורה כך כל ימות החג שאינו יו"ט לא הצריכו הכתוב למנוע: הולכי דרכים . של מצוה פטורים ביום ובלילה אע"פ שאין הולכין אלא ביום משום דטרידי ודאוגים במחשבת מצוה ותקנותיה פטורין מן המצוה : שלוחי מצוה אנן . שבאנו לשמוע הדרשה ולקבל פני הראש גולה : ארקתא · על שפת הנהר : שומרי גנות ופרדסים. אין זזין משם:כעין תדורו. כדרך שהוא דר כל השנה בביתו הזקיקו הכתוב להניח דירתו ולדור בסוכה עם מטתו וכלי תשמישו ומצעותיו וזה אינו יכול להביאם שם מפני הטורח : פירצה קוראה לגנב . משל הדיוט הוא כשהגנב רואה אותו יושב בסוכה בלילה הוא נכנס לגנוב פירות לרוח אחרת : כריא דפירי . כרי של פירות שהוא תמיד לפניו ויכול לשומרו בתוך הסוכה אין זה פירצה קוראה לגנב : סירחא · של קרקע לבנה שטחין בה קרקעית הסוכה : שאין קבע לשינה · אין בה חילוק בין קבע לעראי לענין סוכה שאין אדם קובע עצמו (עראי) לשינה פעמים שאינו מתנמנם כי אם מעט ודיו בכך : שתין נשמי · אנביי"ש בלע"ז :

מתני'

תורה אור

רבי שילא אמרו חתן פטור והשושבינין וכל בני (א) חופה חייבין : תניא רבי חנינא בן עקביא אומר כותבי ספרים תפילין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקים במלאכת שמים לאיתויי מוכרי תכלת פטורין מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה לקיים דברי ריה"ג שהיה אומר א העוסק במצוה פטור מן המצוה: ת"ר ב הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה הולכי דרכים בלילה פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום והולכי לדבר מצוה פטורין בין ביום בין בלילה כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא (ב) הוו עיילי לשבת' דרגלא לבי ריש גלותא הוו גאנו ארקתא דסורא אמרי שלוחי מצוה אנן ופטרינן : ת"ר שומרי העיר ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה שומרי העיר בלילה פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום שומרי גנות ופרדסין פטורין בין ביום ובין בלילה וליעבדו סוכה התם וליתבו אמר אביי תשבו כעין תדורו רבא אמר פרצה קוראה לגנב מאי בינייהו איכא בינייהו דקא מינטר °כריא דפירי לאביי פטור ולרבא חייב והלכתא כרבא : *חולים ומשמשיהן פטורין מן הסוכה . ת"ר לא חולה שאמרו לא חולה שיש בו סכנה אלא אפי' חש בעינו ואפי' חש בראשו אמר רשב"ג פעם אחת חששתי בעיני בקיסרי והתיר לי ר' יוסי בריבי לישן לי ולמשמשי חוץ לסוכה : רב שרא לרב אחא בר אדא למיגני בכילה בסוכה משום בקי רבא שרא לרב אדא ברדלא למיגנא לבר ממטללתא משום סירחא רבא לטעמיה דאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה והא אנן תנן חולים ומשמשיהן פטורין חולה אין מצטער לא אמרי חולה הוא ומשמשיו פטורין מצטער הוא אין ומשמשיו חייבין: אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה: מאי ג אכילת ג עראי אמר אביי כדטעים (א) בר בי רב ועייל לכלה ת"ר אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה מ"ט אמר רבא לפי שאין קבע לשינה *אמר רב *חסדא אסור לישן ביום יותר משינת הסוס וכמה שינת הסוס שתין נשמי . אביי הוה ניים כמיזל מפומבדיתא לבי כובי קרי עליה רב יוסף °עד מתי עצל תשכב

נר מצוה

סבירא ליה דעוסק במצוה פטור מן המצוה אפילו הכי כיון דטרדת מצוה הוא לא מחמרי' עליה ליתובי דעתיה אבל באבל דרשותא גרידא הוא מחמרינן ולא נהירא לפיכך נראה דאית ליה להאי תנא העוסק במצוה פטור מן המצוה מיהו סבירא ליה דבק"ש דליכא טירחא כלל ולא מיחסר ביה מידי משמחה דידהו ומשום הכי נהי דכל שלא בעל חתן פטור אפילו מק"ש דטריד לאחר בעילה חייב א"נ דחתן ובני חופה בתר נשואין ובעילה לא מיקרו עוסקין במצוה והאי דפטירי מסוכה משום דמצטערין הן כל היכא דלא חדו בהדי חתן כל ז' ומש"ה חייבין בכל שאר המצות חוץ מן התפלה ותפילין דאיכא סברות ונראה שזה היה דעת הרב אלפסי ז"ל שהביאה בהלכות שאינו לדברי רש"י ז"ל דלא כהלכתא היא : הן ותגריהן . הלוקח מהן כדי למכור ולהמציאן לצריך להן : מוכרי תכלת . לציצית : הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום . דכתיב בסכות תשבו כעין ישיבת ביתו כשם שכל ימות השנה אינו נמנע ללכת בדרכים כך ימות החג שאינו יו"ט לא הצריכו הכתוב להמנע מללכת לדרך : וחייבין בלילה. כשבאו לייסוב הא לאו הכי פטורין : הולכי דרכים . לדבר מצוה פטורין ביום ובלילה אע"פ שאין הולכין אלא ביום משום דטרידי ודואגים במחשבת המצוה ותקונה : שלוחי מצוה אנן . שבאנו לשמוע הדרשה ולהקביל פני ראש גולה : ארקתא . על שפת הנהר: שומרי גנות ופרדסין . אין זזין משם : אביי אמר תשבו כעין תדורו . כדרך שאדם דר בביתו כל השנה הזקיקתו תורה לדור בסוכה עם מטתו וכלי תשמישו וזה אינו יכול להביאן מפני הטורח : רבא אמר . ליכא למפטריה משום האי טעמא דכעין תדורו הוא כיון שכל השנה הוא דר באותן [הבתים] שבגנות ובאותן כלים אלא פרצה קוראה לגנב שאם ישב בסוכה כשיראה הגנב שהוא יושב שם יגנוב הפירות : איכא בינייהו דקא מינטר כריא דפירי . כרי של פירות שהוא תמיד לפניו ויכול לשמרו מתוך סוכתו ואין זו פרצה קוראה לגנב : משום בקי . יתושים : סרחא דגרגושתא . קרקע לבנה שהיו טוחין בהן קרקעית הסוכה ולא שיהא ריחה מאוס לכל דאי הכי מפסלה סוכה כדאמר לעיל [דף יב:] הכי שולי ושולרי אין מסככין בהו דכיון דסני ריחיהו שביק להו ונפיק אלא הכא במצטער איהו לחודיה עסקינן : כדטעים בר בי רב ועייל לכלה. בבוקר כשהולכין לבית המדרש ודואג שמא ימשכו השמועות וטועם מלא פיו ושותה: אמר רבא לפי שאין קבע לשינה . אין בה חלוק בין קבע לעראי לענין סוכה שפעמים שאינו מנמנם כי אם מעט ודיו בכך הלכך לגבי סוכה כל שינה מקריא שינת קבע : גרס"י' בגמרא תני חדא ישן אדם בתפלין שינת עראי אבל לא שינת קבע ותניא אידך לא קבע ולא עראי ותניא אידך בין קבע בין עראי לא קשיא הא דנקיט להו בידא הא דמנחי ברישיה הא דפריס סודרא עלייהו: וכמה שינת עראי תני רמי בר יחזקאל כדי הלוך מאה אמה . והכי פירושה דכי נקיט להו בידא לא קבע ולא עראי שמא יפלו מידו. דמנחי ברישיה עראי מותר קבע אסור שמא יפיח . דפריס סודרא עלייהו והניחן אצל מראשותיו בין קבע בין

לשון ריא"ז

א וכן העוסק בתורה אינו יכול לפטור עצמו מן התפילין אא"כ גורם לו להתבטל מלמודו כמבואר בקונטרס הראיות :
ב וכגון שאם היה צריך לחזור אחריה בלילה יתבטל גם ביום ממצותו אבל אם הולך ביום דרך מצוה ויכול לחזור אחר סוכה בלילה בענין שלא יתבטל ממצותו צריך לחזור אחריה :
ג והר"ם מרוטנבורג היה מחמיר אפי' בפירות שלא לאוכלן חוץ לסוכה וה"ר פרץ היה אומר דפירי לא צריכי סוכה אבל שאר דברים כגון בשר וגבינה וכיוצא בהן צריכין ומיי' כתב דמותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה והמחמיר שלא ישתה אפי' מים חוץ לסוכה תבא עליו ברכה והרא"ש כתב דאפי' אם ת"ל דפירי וגבינה בעו סוכה היינו דוקא מי שקובע עליהן אבל מי שאוכל דרך עראי ודאי א"צ סוכה ושתיית יין נמי עראי הוא ומים כיון שאין דרך לקבוע עליהן אפי'הקובע סעודתו עליהן לא חשיב קבע דלא עדיף מאכילת עראי דפת שא"צ סוכה אבל תבשיל העשוי מה' מינין אם קובע עליו חשוב קבע וצריך סוכה :

לשון ריא"ז

אוכלים ושותין עראי חוץ לסוכה ואפי' אכל פת כביצה הרי זו אכילת עראי כמבואר בקונט' הראיות אכילת קבע שהוא יותר מכביצה אינו אוכל אלא בסוכה בד"א בפת או במיני תרגימא שהן מיני קטניות ומיני פרפראות אבל פירות אע"פ שאכלן אכילת קבע ואע"פ שאוכל עמהם פת אכילת עראי הוכלן חוץ לסוכה כמבואר בקונטרס הראיות ואם בא אדם להחמיר על עצמו שלא לטעום דבר חוץ לסוכה מחמיר ואינו חושין מפני שנראה כמתיר :

בגמ' הגי' אמר רב אסור

הגהות הב"ח

(א) נ"ל התוספה: (ב) נ"ב בי :

הגהות חוות יאיר

(א) נ"ב והיינו כבינה תוס' :

שיטת ריב"ב

לשבת'דריגלא. שבת שלפני הרגל שהיו דורשין מענינו של רגל:ארקתא' בשפת הנהר : שלוחי מצוה אנן. לפי שהלכו לשמוע הדרשה מפי ראש ישיבה: אביי אמר תשבו כעין תדורו . כלומר אין אדם חייב לישב בסוכ' אלא בשעה שהוא רגיל לישב שאר ימות השנה בביתו ושומרי גנות ופרדסים לעולם אין רגילים לישב בביתם כי אם בגנות ופרדסים והלכך פטורין הן מן הסוכה בין ביום בין בלילה: רבא אמר. מש"ה לא מצו למעבד סוכה התםמשו' דפירצה קורא לגנב כלומר אם יניח הגן וישב בסוכה יראו הגנבים שאינו שומר הפירות ויגנבו אותם : מאי בינייהו איכא בינייהו דקא מינטר כריא דפירי . לרבא ליכא שברי אף כשהוא יושב בסוכתו יכול לשמרם לאביי איכא כך הוא הנכון ופי' רבינו שלמה ז"ל לא נתברר לי : בכילה בסוכה . אע"פ שהישן בכילה בסוכה לא יצא ידי חובתו כדאיתא בפירקא קמא : משום בקי.זבובי' ויתושים : ועייל לכלה . ונכנס לדרשה : לפי שאין קבע לשינ'. דכל שינה קבע היא דבשינה כל דהו סגי ליה לאינש :

המאור הקטן

בבתולה בין באלמנה הא כדאיתא והא כדאיתא הלכך לא אפשר אבל ק"ש דר"ח בפסוק ראשון ואפשר דיהבי דעתייהו בחד פסוקא ומכווני ובברייתא דר"ח בר עקביא גרסי' ומכל מצות האמורות בתורה לקיים דברי ריה"ג וקי"ל כריה"ג ואע"ג דלא קי"ל כברייתא קמייתא לענין ק"ש א] נקטינן מינה לתפילין ולתפלה שחתן וכל שושבינין וכל בני הופה פטורין כל ימי השמחה משום דשכיחא שכרות וקלות ראש וכולן חייבין בק"ש חוץ מן ההתן כונס בתולה שפטור לילה ראשון עד מוצ"ש וכן מן הסוכה כולן פטורין כל ז' משום דכתיב תשבו כעין תדורו והרי"ף ז"ל כתב שתי הברייתות ולא הפריש ביניהן וראיתי בתשובת שאלה משמו שפסק כרבנן דפליגי עליה דרשב"ג בברכות בחתן אם רוצה לקרות ק"ש לילה הראשון קורא והביא סיוע לדבריו מברייתא זו דפליגי רבנן עליה דר' שילא וקי"ל יחיד ורבים הלכה ברבים ודבריו בזה אינם נכונים דהיכי קא מייתי ראיה מחובה לרשות וליכא בכולה מתני' מאן דמחייב חתן בק"ש כדקא תני בברייתא הלכך ליתא הברייתא מקמי מתני' בק"ש וכדפרישית : והלין ברייתא דישן אדם בתפילין וגמרא דעלייהו עד סוף פירקא לא כתב הרי"ף ז"ל לא במקום הזה ולא בהל' תפילין וכולן הלכות גדולות הן נקטינן מינייהו דהיכא דנקיט להו לתפילין בידים לא יישן בהן לא שינת עראי ולא שינת קבע והיכא דמנחי ארישיה ישן שינת עראי אבל לא שינת קבע והיכי דפריס סודרא עליהו ישן בהם בין שינת קבע בין שינת עראי וכמה שינת עראי כדי הילוך מאה אמה וא"צ להניח ראשו בין ברכיו דעל רבא דהוא בתרא סמכינן דל"ל הך אוקימתא דקמאי דאוקמיה במוסר שנתו לאחרים ומניח ראשו בין ברכיו והנכנס לישן ביום שינת עראי רצה חולץ רצה מניח בלילה חולץ ואינו מניח והילדים אם נשותיהן עמהן חולצין לעולם בין ביום ובין בלילה ובעל קרי מותר להניח תפילין ואם שכח ושימש מטתו בתפיליו אינו חולץ ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו וימלם מפני שהידים עסקניות הן וראיתי לחכם מחכמי הדור שכתב דלא סמכינן על כל הני ברייתא אלא אדר' ינאי סמכינן דאמר תפילין צריכות גוף נקי כאלישע בעל כנפים ג] וכדפירשו אביי ורבא שלא יפיח בהן ושלא יישן בהן וכל שינה במשמע בין עראי בין קבע ולא נאמרו דברי חכמים הללו אלא לסייע להרי"ף ז"ל במה שהשמיט מלהזכיר הלכות אלו ואילו היו נתנין טעם לכל מה שהשמיט מלכתוב כמו שנתנו בזה היינו שומעין להם :

מלחמת ה'

בתוספתא דברכות השושבינין וכל בני חופה פטורין מן התפלה ומן התפילין כל ז' הימים וחייבין בק"ש רבי שילא אמר חתן פטור וכל בני חופה חייבין ומה שאמר שרצה בשאלה משמו שפסק כרבנן דפליגי [עליה] דרשב"ג בברכות בחתן אם רצה לקרות ק"ש לילה הראשון קורא והביא סיוע לדבריו מברייתא זו אפשר שרוצה לומר שמכאן יש ללמוד שאע"פ שאין דעתו של חתן מכוין עליו אם רצה לכוין יכול שהרי אנו מחייבין אותו בק"ש אע"פ שפוטרין אותו מתפלה משום טרדא דידיה הלכך אפי' בשעה שהוא פטור משום דטרדא דידיה טרדא דמצוה היא אם רצה קורא ולא אמרי' אנן סהדי דלא מצי מכוין דעתיה כדאמר רשב"ג התם אבל לא מצאנוה לזו בתשובותיו ולפי דעתנו שלא כתבה הוא מעולם וכי מה צורך להביא ראיה שאין הלכה כרשב"ג יחיד אצל רבים ואין לסמוך על התשובות הנמצאות אא"כ הוחזקו :

השגות הראב"ד

תרתי מצות אלא שמע מינה כדפרישנא : א] נקטינן מינה לתפילין שחתן וכל השושבינים וכל בני חופה פטורים כל ימי השמחה וכו' והרב אלפסי ז"ל כתב שתי הברייתות בלא הפרש ביניהם וראיתי בתשובת שאלה משמו וכו' : א"א אני רואה הפרש גדול ביניהם בהלכותיו הראשונה פטור מן התפלה ומן התפילין והייבים בק"ש והשניה פטורים מן הכל והטעם כאשר כתבתי למעלה . ומה שאמר בחתן ושושבינין חייבים בק"ש לא בחתן ולילה הראשון אלא כל ז' חוץ מלילה ראשון אבל שושבינין כל ז' נמי חייבים ואין להם לילה הראשון ומה שכתב טעות גדולה היא והיאה לברייתא ואיתא למתני' כדפי' לעיל דכל ז' לאו עוסקים במצוה נינהו וחייבים בכל המצות כי אמר וחייבים בק"ש רבותא קאמר דהע"ג דבעי כוונה חייבים וכ"ש בשאר מצות . ומה שאמר שרצה בתשובת שאלה לרב ז"ל לא היו דברים מעולם ומה צורך להביא ראיה מכאן אטו רשב"ג לאו יחיד הוא אצל רבים . ואם שמועה כך כי רוצה לומר כיון שכלל בזאת הברייתא החתן עם השושבינים ולא הוציא אותו מכללם לומר שאלו חייבים והחתן פטור לקרות ק"ש אם ירצה אבל חובה ליכא אלמא בחתן נמי שייכי לשון חובה שאם לא יחייב עצמו חייב . ורא"ה גדולה היא אלא שלא היה צריך לכך : ג] וכדפירשו אביי ורבא שלא יפיח בהם ולא יישן בהם וכל שינה משמע בין עראי בין קבע לא נאמרו דברים הללו אלא לסייע דברי הרי"ף במה שהשמיט מלהזכיר הלכות אלו : א"א החכם מחכמי הדור שכתב דהדר' ינאי סמכינן שאין ישנים בהם כלל יפה כתב אלא שלא פירש כל צרכו והטעם לפי שאין אנו יודעים לשער כדי הלוך מאה אמה הלכך אין ישנים בהם כלל כשהם בראשו וכ"ש כשהן בידו אבל היכא דפרים סודרא עלייהו ומנחי בגלו מותר לישן כל שינה כדאיתא בברכות בין כר לכסת שלא כנגד ראשו ולא חיישינן שמא מתוך שינתו יניח ראשו עליהם ודבר זה הזכירו הרב בהלכות ואין צורך לאלו הברייתות . עוד אני אומר דרבא דאמר אין קבע לשינה לא בא לסתור דברי ר' יוחנן שהעמיד ברייתא דתפילין במניח ראשו בין ברכיו אלא לומר דבסוכה אפי' מניח ראשו בין ברכיו אסור לפי שהעראי הוא קבע מפני שמספיק לו לשעה מעטה אין לנו בתפילין אלא שלא יישן בהם לא קבע ולא עראי אא"כ מניח ראשו בין ברכיו ולפיכך לא כתב הרב ברייתא [illegible] ז"ל :

בין ערבי. (א) וכתב הר"ז הלוי ז"ל דהכי קי"ל אע"פ שהרב אלפסי ז"ל לא כתב ברייתות הללו בהלכותיו וראיתי לאחד מחכמי הדור שכתב דלא סמכינן על כל הני מתנייתא אלא אר' ינאי סמכינן דאמר [שבת דף מט.] תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים וכדפרים אביי ורבא שלא יפיח בהם ושלא יישן בהן וכל שינה במשמע בין קבע בין עראי עד כאן. וכתב עליו הראב"ד ז"ל החכם מחכמי הדור שכתב דאדרבי ינאי סמכינן דאין ישנין בהם כלל יפה כתב אלא שלא פירש כל צרכיו והטעם לפי שאין אנו יכולין לשער כדי הלוך מאה אמה הלכך אין ישנין בהן כלל כשהן בראשו וכ"ש כשהן נר מצוה בידו אבל דפריס סודרא עליהו ומנחידו בלדו מותר לישן כל שינה כדאיתא בברכות [דף כד.] מניחן בין כר לכסת שלא כנגד ראשו ולא חיישינן שמא מתוך שנתו יניח ראשו עליהן ודבר זה כבר הזכירו הרב בברכות ואין צורך לאלו הברייתות ועוד אני אומר דרבה דאמר אין קבע לשינה לא בא לסתור דברי רבי יוחנן שהעמיד ברייתא דתפילין במניח ראשו בין ברכיו דאי לאו הכי אסור לפי שהעראי הוא קבע מעתה אין לנו בתפלין אלא שלא יישן בהן לא קבע ולא עראי אלא א"כ מניח ראשו בין ברכיו לפיכך לא כתב הרב ז"ל ברייתא האמצעית (ב) וכתב האוסרת הכל והמתרת הכל:

מתני' ר"א אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה. מפרש טעמא בגמ' דא"ק (ויקרא כג) בסכות תשבו שבעת ימים תשבו כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלילה אף סוכה אחת ביום ואחת בלילה ורבנן אמרי כדירה מה דירה אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל אף סוכה אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל ולאו למימרא דאי בעי לא אכיל כלל דאי נמי דלא אכיל פת דהא בפ' שלשה שאכלו מוכח דחייב אדם לאכול פת בשבתות ובי"ט דאמרי' [דף מט:] אמר רב אידי בר אבין אמר שמואל טעה ולא הזכיר של ר"ח בתפלה מחזירין אותו בבהמ"ז אין מחזירין אותו ואמרינן דהייט טעמא משום דתפלה דחובה היא מחזירין אותו בבהמ"ז דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל אין מחזירין אותו ופרכינן אלא מעתה שבתות וי"ט דלא סגיא דלא אכיל ה"נ דהדר א"ל אין ובודאי כי אמרי' דבראשי

תורה אור

רש"י

מתני' י"ד סעודות. ובגמ' מפרש טעמא דר' אליעזר דכתיב תשבו כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלילה ורבנן מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל וסוכה נמי אי בעי אכיל כו': אין לדבר קצבה. אם רצה להתענות אין אנו זקוקים לו אלא אם יאכל לא יאכל אלא בסוכה: חוץ מלילי יו"ט הראשון. שאינו רשאי להתענות כדיליף בגמ': ישלים סעודתו בלילי יו"ט האחרון. בשמיני עצרת להשלים מנין י"ד ואע"פ שאינו בסוכה ובגמ' מפרש טעמא: גמ' מכאן ואילך רשות. והכי ילפי' בפ' בתרא דפסחים ששת ימים תאכל מצות שביעי בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד שאכילת מצות האמור (א) אינה חובה אלא אם באת לאכול תהא אכילתך מצה ולא חמץ ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא והתם גופיה מנלן דלילה הראשון חובה דכתיב בערב תאכלו מצות שינה עליו לקובעה חובה: אין יוצאין מסוכה לסוכה. לאכול בזו ולישן בזו או היום בזו ולמחר בזו: ואין עושין סוכה בחולו של מועד. מי שלא ישב בסוכה יו"ט הראשון וקאמר בגמ' טעמא דר' אליעזר דכתיב שבעת ימים ושמעינן דאין עושין סוכה בחוש"מ דאינה לשבעה וכן שמעינן דאין יוצאין מסוכה לסוכה דא"כ לאו סוכה לשם שבעה הוא וטעמא דרבנן דאמר רחמנא עשה סוכה בחג: לכם משלכם. להוציא את השאול ואת הגזול: כל האזרח בישראל ישבו בסוכת. דמשמע בסוכה אחת וכל ישראל

תשבב מתי תקום משנתך: מתני' *רבי אליעזר אומר י"ד *סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וחכ"א אין לדבר קצבה חוץ מלילי יו"ט הראשון בלבד ועוד א"ר אליעזר מי שלא אכל בלילי יו"ט הראשון ישלים בליל יו"ט האחרון וחכ"א אין לדבר תשלומין ועל זה נאמר °מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות: גמ' וחכ"א אין לדבר קצבה וכו' דגמרינן ט"ו ט"ו מחג המצות מה חג המצות לילה הראשון חובה דכתיב °בערב תאכלו מצות מכאן ואילך רשות אף כאן לילה הראשון א חובה מכאן ואילך רשות תניא ר"א אומר *אין יוצאין מסוכה לסוכה ואין עושין סוכה בחולו של מועד וחכ"א יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחולו של מועד ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד תניא רבי אליעזר אומר כשם בשאין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט ראשון של חג בלולבו של חבירו דכתי' °°ולקחתם לכם משלכם כך אין אדם יוצא ידי חובתו *(ביו"ט הראשון של חג) בסוכתו של חבירו דכתיב °חג הסוכות תעשה לך משלך וחכמים אומרים אע"פ שאמרו אין אדם יוצא בלולבו של חבירו ביו"ט הראשון של חג אבל יוצא הוא ידי חובתו ב בסוכתו של חבירו *(ביום טוב הראשון של חג) דכתיב °כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראוין לישב בסוכה אחת: מתני' *גמי שהיה ראשו ורובו ג בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לא כך היה מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר ר' יוחנן בן החורונית ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר אמרו להם ב"ש משם ראיה אף הם אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך: גמ' *אמר רב שמואל

הדסים אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל לאו דוקא דאי בעי לא אכיל כלל שהרי אסור להתענות בהן אלא ודאי אי בעי לא אכיל פת דמיחייב בבהמ"ז קאמרי' ומינה דשבתות וי"ט לא סגיא דלא אכיל פת ודוחק הוא לומר דכי אמרי' התם בשבתות וי"ט מחזירין אותו הייט דוקא בלילי יו"ט (האחרון) [הראשון] של פסח ושל סוכות כמו שדחקו זה בתוס' דהא סתמא קתני התם שבתות וי"ט דלא סגיא דלא אכיל ומשמע דבכולהו קאמר לפיכך נ"א ה דמה שחדש הכתוב בלילי יו"ט הראשון של פסח מדכתב בערב תאכלו מצות הייט לחייבו בדין מצה ראויה דאילו מדין יו"ט יוצא בכל שהוא פת אפי' במלה עשירה וביו"ט הראשון של סוכות גמרינן נמי דמיחייב לאכול שיעור שהוא חייב לאכול בסוכה דאילו מדין יו"ט סגי ליה לאכול כביצה עראי חוץ לסוכה וגמרינן מחג המצות דמיחייב לאכול שיעור המחויב לאכול בסוכה ולפיכך נראה שהוא חייב לאכול יותר מכביצה אלא שי"א כך דכיון דגמרינן מחג המצות לגמרי גמרינן מיניה מה התם בכזית אף הכא בכזית ואע"ג דבשאר ימות החג כזית עראי הוא ורשאי לאכלו חוץ לסוכה אפ"ה בלילה הראשון כיון שהכתוב קבעו חובה לאכלו בסוכה עשאו אכילת קבע.(ג) ואחרים אומרים דלהכי גמרינן לילי יו"ט הראשון של חג מחג המצות לומר שאפילו ירדו גשמים חייב לאכול בסוכה אע"ג דמפטר בה בשאר יומי: גמ' תניא ר' אליעזר אומר אין יוצאין מסוכה לסוכה. לאכול בזו ולישן בזו או היום בזו ולמחר בזו: ואין עושין סוכה בחולו של מועד. מי שלא ישב בסוכה יו"ט הראשון ומפרשינן טעמא בגמ' משום דכתיב (דברים טז) חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה הראויה לשבעה בעינן: ושוין שאם נפלה חוזר ובונה אותה בחולו של מועד. ואפי' הכי סבר ר' אליעזר [דכיון] דמאותן עצים עצמן חוזר ובונה אותה היא גופה חשבינן לה: וחכ"א אע"פ שאמרו שאין אדם יוצא י"ח ביו"ט הראשון של חג בלולבו של חבירו אבל יוצא אדם י"ח ביו"ט הראשון בסוכתו של חבירו. ומיהו דוקא בסוכה שאולה אבל גזולה ממעטי לה בגמ' אליבא דרבנן מדכתיב חג הסוכות תעשה לך: והך סוכה גזולה דקא פסלינן הכא לאו בשהוציא חבירו מסוכתו דכיון דקי"ל קרקע אינה נגזלת הויא לה סוכה שאולה כדאיתא בריש פרק לולב הגזול [דף לא.] ולית בה משום מצוה הבאה בעבירה כיון דלא קניא כלל וברשותה דמרא איתא אלא בשגזל עצים וסכך בהן עסקינן דאע"ג דמסקינן בריש פרק לולב הגזול דכשרה גבי ההיא אתתא דגוחה ואמרה ריש גלותא וכולהו רבנן יתבי בסוכה גזולה ואמור רבנן פעיתא היא דא ואין לה אלא דמי עצים בלבד הייט בתר דעבידו רבנן תקנת מריש אבל מדאורייתא סוכה גזולה היא ופסולה אלא דבתר תקנתא כשרה דהפקר ב"ד הפקר ואין לנגזל אלא דמי עצים בלבד ומיהו משכחת סוכה גזולה ואפילו בתר תקנתא כגון סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה דכיון שהיא מטולטלת נגזלת: ונמצא עכשיו דמוציא את חבירו מסוכתו אינה נגזלת ואפי' מדאורייתא כשרה. גזל עצים וסכך בהן פסולה מדאורייתא וכשרה אחר תקנה אבל סוכה גזולה ומטולטלת פסול' אפילו אחר הקנה: דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מכאן שכל ישראל ראוין לישב בסוכה אחת. פרש"י ז"ל ואי אפשר שתהא של כולם דהא לא מטי שוה פרוטה לכל חד וחד אלא ע"י שאלה ובתוס' כתבו שלא היה צריך לכך דכיון דכתיב לך גבי סוכה משמע אבל לא של שותפות כדמוכח בפ' ראשית הגז גבי תרומה וחלה ופאה ומובא דקא חשיב התם [דף קלה:] ואפילו אתרוג דכתיב ביה לכם דמשמע לשון רבים אמרינן בפרק יש נוחלין [דף קלז:] האחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית ונטלו אחד מהם ויצא בו אם יכול לאוכלו כגון דאיכא אתרוג לכל חד וחד יצא ואם לאו לא יצא דלכם משמע שיהא כולו שלו ולא מקלתו ולא דמי לבגדיכם ותרומתכם דפרק ראשית הגז דשל שותפין בכלל משום דאיצטריך הכא למכתב לכם בלשון רבים משום דמבעי ליה למכתב ולקחתם בלשון רבים דדרשינן בפרק לולב הגזול [דף מא:] ולקחתם שתהא לקיחה לכל אחד ואחד הלכך על כרחין מדמרבינן סוכה אחת לכל ישראל (ג) שמע מינה דלא דרשינן לך למעוטי שאולה [כי היכי דלא דרשינן ליה למעוטי שותפות משום רבוי דכל] ומשום הכי מוקמינן ליה למעוטי גזולה. אבל אפשר שהוצרך רש"י ז"ל לומר כן כי היכי דלא נוקי רבויא דכל האזרח בישראל ישבו בסוכות לרבות של שותפות ומישטא דלך למעוטי שאולה כי היכי דבפרק ראשית הגז מרבינן גבי ציצית טלית של שותפין מדכתיב להם וממעטין שאולה מדכתיב כסותך: ומה שנהגין עכשיו כל הקהל לקנות אתרוג אחד בשותפות אע"ג דממעטין באתרוג שותפין כדכתיבנא הייט טעמא לפי שדעתם להקנות כל אחד חלקו לחבירו כשהוא יוצא בו על מנת להחזיר [ב"ב קלז:] דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ובשביל שנשתתף בו לא גרע: מתני' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין. בגמרא מפרש במאי פליגי: אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך. לאו דוקא דהא מדרבנן הוא דמיתסר שמא ימשך אחר שולחנו אלא הכי קאמר לא קיימת מצות סוכה כראוי וכרצון חכמים וכדתנן בפרק ערבי פסחים [דף קמו:] כל מי שלא אמר שלשה

דברים

א מיי' פ"ו מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תקיח תרלט:
ב מיי' פ"ה מהל' סוכה סמג עשין שם טור א"ח סי' תרלז:
ג מיי' פ"ד מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרלד:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) הא דלא מפרש כפשוטא משום דאי הוי על ראשו עדיין אסור משום שמא יפיח ואי הוה ליה בידיה עדיין אסיר משום שמא יפלו מידו ואי מנח להו בבית למה לי לאת סודרא עלייהו אלא דאיירי במונחין תחת מראשותיו במקום שאינו שוכב עלייהו והיינו אצל מראשותיו וכמו שמפסיק בר"ן:
(ב) הייט ברייתא הראשונה דמחלק בין קבע לעראי מחמת שהיא המכריע קרי ליה אמצעית וק"ל: ויקרא כג

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בו:
(ב) נ"ב זהו מדברי רבינו יהודה בתוס' פרק שלשה שאכלו ועי' במ"ש שם הרא"ש:
(ג) נ"ב פירוש שאם היו דרשי' לך למעוטי שאולה הוו דרשינן נמי מיניה למעוטי דשותפין דלך נמי משמע למעוטי דשותפין כי היכי דמשמע למעוטי שאולה וא"כ קרא דכל האזרח בישראל למאי אתא אלא ודאי לך לא אתא למעט לשאולה. ולא שותפות דהנהו ודאי שרי מרבויא דכל האזרח ולך מוקמינן ליה למעוטי גזולה:

שלטי הגבורים

א ואף אם ירדו גשמים לא יעכרנו הגשם ומיהו משאכל בה כזית דגן יצא אע"ג דשיעור אכילה בלא סוכה הוא כביצה שאני ליל ראשון שהוא חובה טפי ואפי' לא בעי למיכל אלא כזית אסור לאוכלו חוצה לה הלכך יוצא בו נמי ידי חובת סוכה:
לשון ריא"ז
כשם שמצוה לאכול מצה בליל יו"ט ראשון של פסח כך מצוה לישב בסוכה בלילי יו"ט ראשון של חג ונראה בעיני שצריך לאכול שם אכילת קבע של פת או של מיני תרגימא כמבואר בקונט' הראיות:
ב ויוצאין בסוכה שאולה אבל לא בגזולה ופי' רש"י דלא משכחת סוכה גזולה אלא כשגזל סוכה עשויה בראש הספינה או בראש העגלה שאילו תקף בחבירו והוציאו מסוכתו קי"ל קרקע אינה נגזלת ואילו גזל עצים וסיכך בהן אין לו עליו אלא דמי עצים אפי' לא שינה בהם שום דבר ויצא בה בדיעבד וב"ה כתב שאם גזל עצים וסיכך בהן ואינו רוצה ליתן דמיהם הוי נמי גזולה:
לשון ריא"ז
סוכה שאולה כשרה סוכה גזולה פסולה והוא שגזל סוכה המטלטלת כגון שגזל עגלה או ספינה שסככו ע"ג אבל אם גזל סוכה המחוברת לקרקע כגון שתקף את חבירו והוציאו מסוכתו וישב בה וכן העושה סוכתו ברה"ר אע"פ שגוזל את הרבים קרקע אינה נגזלת ולעולם בחזקת בעליה עומדת והרי היא כסוכה שאולה וכשרה:
ג עי' לעיל פ"ק בהגהות:

שיטת ריב"ב

מתני' י"ד וכו'. ופירשו בגמ' טעמו של ר"א משום דכתיב תשבו כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלילה אף סוכה אחת ביום ואחת בלילה: אין לדבר קצבה. דמה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל. וקשיא ליה לרב דודי ז"ל הא תינח הולו של [מועד] שמותר בתענית כגון היסח הדעת מאכילה מהמת עסקים בדברים אחרים לא בתעני' של צער ושל אבל אלא יו"ט מאי איכא למימר והא אמרי' במס' ברכות בפ' שלשה שאכלו בראש חודש דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל ובשבתות וימים טובים לא סגיא דלא אכיל וניהא ליה דהאי יו"ט של סוכה נשאר ימים טובים דהא אקשיה רחמנא לדירה דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל וכשם שהיה ר"א משנה בו להחמיר כך חכמים משנים בו להקל: מי שלא אכל בלילי יו"ט וכו'. בגמ' פריך וקאמר ר"א י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה כלומר מאי איריא לילי יום טוב הראשון הלא אף בשאר הימים חייב לאכול בסוכה לדעת ר"א ומשנן חזר בו ר"א והודה לדברי חכמים שאין חובת אכילת סוכה אלא בלילי יו"ט ראשון: גמ' אין יוצאין מסוכה לסוכה. משום בזיון: ואין עושין סוכה בחולו של מועד. בגמ' מפרש טעמא: אבל יוצא אדם ידי חובתו בסוכתו של חבירו. שאולה מוקמינן לה בגמ' אבל לא בסוכה גזולה והיכי דמי סוכה גזולה שפסולה כגון שגזל סוכה העשויה בראש העגלה ובראש הספינה שאין לה דין קרקע אבל אם תקף את חבירו והוציאו מסוכתו קרקע אינה נגזלת ואם גזל עצים וסכך בהם אין לו אלא דמי עצים בלבד ואין זה מבואר גם בדברי הרב ר' משה ז"ל ככל כשוטך: מתני' מי שהיה ראשו ורובו וכו':

דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו כלומר שלא קיים מצותו כראוי : **גמ'** הלכה צריכה שתהא מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו וכו'. ופסק הרב אלפסי ז"ל כב"ש בתרוייהו ואלקו עליו דנהי דבקטנה אפסיקא הלכתא כב"ש דאמרי לעיל צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו אבל בסוכה גדולה משמע דקי"ל כב"ה (א) דב"ש במקום ב"ה אינה משנה לית לן למקבע הלכתא כב"ש אלא במאי דאפסיקא בה בהדיא הלכתא כוותייהו אבל במאי דלא אפסיק הדרינן לכללין ונקטינן כב"ה ועוד דמשמע דתרי טעמי דפליגי נינהו ובסוכה גדולה הא אתפרש נר מצוה (ג) טעמיה דב"ש בגמ' דמש"ה אמרינן לא יצא שמא ימשך אחר שולחנו ובסוכה קטנה לאו מהאי טעמא פסלי אלא משום דסבירא להו דירת קבע בעינן וכדאמרי' בפ"ק דלעיל [דף ז:] אמר אביי רבי ור' יאשיה ור' יהודה וב"ש כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן והא דקיימא לן כרבנן דאמרי סוכה דירת עראי בעינן אפ"ה קי"ל בהא כב"ש דקצת קביעותא בעינן שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו דאי לא דירה סרוחה היא הלכך סוכה גדולה וסוכה קטנה תרי טעמי נינהו. ואע"ג דאפסיקא הלכתא כב"ש בסוכה קטנה בסוכה גדולה הדרינן לכללין ונקטינן כב"ה דמכשרי ועוד דאפילו תמצא לומר דמחד טעמא פסלי ב"ש בסוכה גדולה ובסוכה קטנה והיינו משום שמא ימשך אחר שלחנו ואביי דמני לעיל ב"ש בהדי הנהו תנאי דסבירא להו דסוכה דירת קבע בעינן ה"נ קאמר דבעינן סוכה הראויה להיות בה קבע שאין לחוש שימשך ממנה אחר שולחנו ואפ"ה כיון לאביי דאמר הכי ס"ל דלית הלכתא כב"ש ומש"ה אמר דטעמייהו משום דדירת קבע בעינן אבל אנן דפסקינן כוותיהו ס"ל דטעמייהו דב"ש בסוכה קטנה נמי משום שמא ימשך וחד טעמא הוא בהדי סוכה גדולה אפ"ה איכא למימר דנהי דחד טעמא הוא טפי שייך למיגזר שמא ימשך בסוכה קטנה שאי אפשר למשוך שולחנו אלא ממאי דאיכא למיגזר בסוכה גדולה וראיה לדבר שאינן שוין לגמרי שאילו כן למה לי לתנא לאשמעינן בתרוייהו פלוגתייהו דב"ש וב"ה הלכך כיון דלא שוו אהדדי בסוכה קטנה בלחוד דאפסיקא הלכתא כב"ש נקטינן כוותיה אבל בסוכה גדולה הדרינן לכללין ונקטינן כב"ה דמכשרי וזהו דעת מקצת מן הגאונים והרב רבי יצחק אבן גיאת ז"ל והרז"ה הלוי ז"ל אבל הרב אלפסי ז"ל משמע דסבירא ליה כיון דתנו גבי הדדי כי הדדי נינהו וכיון דאפסיקא בהדיא בסוכה קטנה כבית שמאי נקיטי' נמי כוותייהו בסוכה גדולה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות שופר וסוכה ולולב : **מתני'** נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה. פירש ואינו חייבין להושיבו בסוכה : ומעשה שילדה כלתו של שמאי הזקן וכו'. ופרכינן בגמרא מעשה לסתור ואמרינן חסורי מיחסרא והכי קתני ושמאי מחמיר כלומר לחייב בחנוך אפילו קטן הצריך לאמו כיון דאפשר וחזי להכי שכן הדין בכל מצוה לחייבו בחנוך כל זמן שאפשר וראוי לכך ורבנן סברי דכיון שאמו פטורה מן הסוכה אינו ראוי לחנוך סוכה כל שהוא צריך לה : **גמ'** היכי דמי קטן שאינו צריך לאמו וכו'. ומדרבנן הוא דכי האי גוונא הגיע לחינוך קרינן ביה לענין סוכה וכל קטן שהגיע לחינוך חייב מדרבנן ואין החנוך שוה בכל מקום אלא כל חד וחד לפי ענינו דהכא תלינן באין צריך לאמו וגבי ראיה ביכול לעלות וכו' וגבי לולב ביודע לנענע וגבי ציצית ביודע להתעטף וגבי תורה ביודע לדבר כדאיתא בסוף פרק לולב הגזול [דף מב.] ומשמע דאין צריך לאמו היינו מבן שש ולמעלה מדאמרינן בעירובין [דף פב.] דקטן הצריך לאמו יוצא בעירוב אמו ופירשו התם [דהיינו] עד בן שש שנים : **מתני'** כל ז' הימים אדם עושה סוכתו קבע. להיות כל דירתו בה : מאימתי מותר ליפנות. ממנה ולירד : משתסרח המקפה. מאכל לא דק ולא עבה קרי מקפה. וי"ל מדנקט כי האי גוונא דוקא כשהתחיל לאכול הוא דאינו מותר לפנות אלא משתסרח המקפה כדי שלא יראה כמבעט בסוכתו ויוצא אבל לא התחיל להכנס בה כל שמצטער מחמת גשמים פטור כי היכי דשרי משום בקי וסירחא דגרגושתא ובריית' נמי דנקט היה אוכל בסוכה וירדו גשמים לרבותא נקטיה דאע"ג דכבר היה אוכל והתחיל במצוה כיון שירד אין מטריחין אותו לעלות וכ"ש אם התחיל לאכול חוץ לסוכה מחמת הגשמים ופסקו שאין מטריחין עד שיגמור סעודתו זהו דעתי אבל למעשה איני סומך על סברתי אחר שאין בזה ראיה ברורה : **גמ'** ה"מ במגרס אבל בעיוני בסברא לבר ממטללתא. בגמ' הכי איתא לא קשיא הא במגרס הא בעיוני ופרש"י ז"ל *(שלא) כדברי הרי"ף ז"ל דעיוני דאית ביה טירחא בר ממטללתא דמשום דמצטער הוא ומצטער פטור מן הסוכה והאויר יפה לו להרחיב דעתו ואית דאמרי איפכא דעיוני היינו קבע ובעי סוכה ולחומרא עביד כתרוייהו כל היכא דלא מטריד הוה ליה מצטער ופטור מן הסוכה : **אמר** רבא מאני מיכלא לבר ממטללתא מאני משתיא במטללתא. יש שפירשו *(במתניתין) דומיא דמגרס ועיוני והכי קאמר מאני מיכלא מני לאנוחינהו בר ממטללתא אבל מאני משתיא במטללתא דוקא ואחרים פירשו דמאני מיכלא אינו רשאי להניחם בסוכה אבל מאני משתיא רשאי וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב בפרק לולב וערבה בענין פסול סוכה ביו"ט אחרון דפסיל לה במאני מיכלא דמטייל בגווה *ולרב אלפסי ז"ל מאני מיכלא כגון קדרות ואגני דליסה דתשבו כעין תדורו והני לאו אורחייהו לאנוחינהו בבית דירה :
שרגא אמרי לה במטללתא ואמרי לה בר ממטללתא. שרגא לא הוי דומיא דמאני מיכלא דבמאני מיכלא כי אמרי' בהו בר ממטללתא היינו בשעה שאין משתמש בהן דבשעת סעודה ודאי אוכל בקערה בסוכה אבל שרגא אפי' בעודו דולק ומשתמש לאורו אסור להניחו בסוכה והכי מוכח לקמן בפ' לולב וערבה [דף מח.] דתנן גבי שביעי של חג גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד הוא את כליו מן המנחה ולמעלה ואמרי' בגמ' אין לו מקום להוריד כליו כלומר שצריך לאכול בה ביו"ט האחרון של חג היכי עביד שיהא כמוכיח שאינו כמוסיף על המצוה לעשות סוכה ח' ימים ואמרינן דמדליק בה את הנר ומדחשיב ליה היכירא בשעת הדלקה אלמא בחג אסור להניחו שם בעודו דולק והיינו טעמא משום דמוקמינן ליה בסוכה קטנה איכא למיחש שמא תשרף סוכתו ותדע לך דהדלקה דוקא מדנקט מדליק בה את הנר ולא נקט ומטייל בה את הנר כי היכי דנקיט מטייל בה מאני מיכלא : מקפה של גריסין. שממהרת להתקלקל: ציבתא. קיסמין של סכך שהיה מסיר על המאכל : רב יוסף מאניני הדעת היה דתניא בפסחים [דף קיג:] ג' חייהן אינן חיים הרחמנים והרתחנים ואניני הדעת אמר

שמואל בר רב יצחק הלכה צריכה שתהא מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו אמר ליה ר' אבא כמאן כב"ש ואלא כמאן ואיכא דאמרי א"ל רבי אבא דאמר לך מני בית שמאי היא ולא תזוז מינה מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ממאי דבסוכה קטנה פליגי דילמא בסוכה גדולה פליגי וכגון דיתיב אפומא דמטללתא ושולחנו בתוך הבית דב"ש סברי גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו וב"ה סברי לא גזרינן ודיקא נמי דקתני מי שהיה [א] ראשו ורובו ולא קתני מי שאינו מחזיק ראשו ורובו ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין ואלא מאי בסוכה גדולה פליגי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין [ג] בש"א יצא ובה"א לא יצא מיבעי ליה ואלא קשיא מי שהיה ואסיקנא דבתרתי פליגי פליגי בסוכה גדולה ופליגי בסוכה קטנה וחסורי מיחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בש"א לא יצא ובה"א יצא ושאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין והלכה כב"ש בתרוייהו דחד טעמא נינהו וכמה כדי ראשו ורובו ושלחנו ז' טפחים על שבעה טפחים : **מתני'** *[א]נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה א וקטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מעשה שילדה כלתו של שמאי הזקן ופחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל הקטן : °**גמ'** *היכי דמי קטן שאינו צריך לאמו אמרי דבי רבי ינאי כל שנפנה ואין אמו מקנחתו רבי שמעון בן לקיש אומר כל שניעור משנתו ואינו קורא אימא אימא : **מתני'** [ב]כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו דירת קבע ואת ביתו עראי ירדו גשמים מאימתי מותר ליפנות משתסרח המקפה משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג לרבו קיתון של מים ושופך לו קיתון על פניו : **גמ'** ת"ר כל שבעת ימים עושה אדם סוכתו קבע ואת ביתו עראי כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה ומצעות נאות מעלן לסוכה ואוכל ושותה בסוכה ומטייל בסוכה מנא הני מילי דת"ר בסוכות תשבו שבעת ימים אין תשבו אלא כעין תדורו מכאן אמרו היו לו כלים נאים מעלן לסוכה אוכל ושותה בסוכה ומשנן בסוכה והני מילי ב למגרס אבל לעיוני בסברא לבר ממטללתא : *אמר רבא מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא שרגא אמרי לה במטללתא ואמרי לה לבר ממטללתא ולא פליגי הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה : ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה : תנא משתסרח מקפה ג של גריסין : אביי הוה יתיב במטללתא קמיה דרב יוסף נשב זיקא וקא מייתי ציבתא אמר להו רב יוסף פנו לי מאני אמר ליה אביי והא אנן משתסרח המקפה

רש"י

ישראל ישבו בה זה אחר זה: **גמ'** כל שניעור ואינו קורא. כלומר אינו כרוך אחריה לקרותה ולשנות עד שתבא אליו: קורא ולא שונה. לא צריך לאמו הוא: **מתני'** ליפנות. ולירד : משתסרח המקפה. שתתקלקל המקפה מאכל לא רך ולא עבה קרי מקפה: משל לעבד כו'. כלומר גשמים היורדים בחג סימן קללה הוא משל לעבד : ושפך קיתון של מים על פניו. בגמרא מפרש מי שפך למי : **גמ'** קבע. להיות כל דירתו בה : ומשנן בסוכה. למגרס : דקרי ומתני. לקרא מקרא שבכתובים ולשנות משניות הערוכות ושנויות ושגורות בפיו : בר ממטללתא. תלמוד שיש בו טורח לשנות וכן שמעתא דאמוראי שאינן באות אלא מכלל דקדוק שהן למדין מתוך דברי משנה דמדמי מילתא למילתא בר ממטללתא אם ירצה דמצטער הוא ופטור מן הסוכה והאויר יפה להרחיב דעתו : של גריסין. ממהרת להתקלקל *) ממעט גשמים : ציבתא. קסמים של סכך מסיר על המאכל ורב יוסף אניני הדעת הוה כדתניא בפסחים שלשה חייהן אינם

עין משפט

א מיי' פ"ו מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרמ :
ב מיי' שם סמג עשין שם טור א"ח סי' תרלט :

הגהות הב"ח
(א) נ"ב דכיון: (ג) טעמייהו כצ"ל :

נ"ל בגשמים מעט

דף כח.

[ד"רמג ע"ב]

הגהות מא"י
[א] מן ראשו ורובו עד ואסיקנא ליתא ונכתב על הגליון : [ג] בש"א לא יצא ובה"א יצא מיבעי ליה ולא קשיא :

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז
א קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצות ואיזהו קטן שאינו צריך לאמו כל שנפנה ואין אמו מקנחתו והרי הוא כבן ארבע או כבן חמש לפי תורפתו ואם לא היה אביו בעיר אפי' בן שש צריך לאמו ופטור כמבואר בקונטרס הראיות :
ב מיי' כתב המתפלל רצה מתפלל בסוכה רצה מתפלל חוץ לסוכה :
לשון ריא"ז
וכן נראה בעיני שהתפלה צריכה כוונה ויכול להתפלל חוץ לסוכה אבל ק"ש קורא בסוכה ואם היה לו בהכ"נ בעירו מניח סוכתו והולך לו בבהכ"נ שכן בשאר ימות השנה מניח דירתו וקורא ק"ש בבהכ"נ :
ג מיי' וסמ"ג כתבו משירדו טפות לתוך הסוכה שאם ירדו תוך המקפה יתקלקל ואפי' אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת ר"ל שכיון שירד שיעור כדי שיתקלקל ואפי' אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת ואין משמע כן מדלא אמר כדי שתסרח המקפה אלא משתסרח משמע שתסרח ממש :
לשון ריא"ז
ירדו גשמים בסוכה עד שראויה לקלקל מקפה של גריסין העומדת שם הרי זה מותר לו לירד מן הסוכה ולפנות כליו משם ואדם שהוא איסטניס ומצטער אפילו ברוח המנשבת הרי זה רשאי לירד מן הסוכה :

שיטת ריב"ב
גמ' ודיקא נמי דקתני מי שהיה. דאם איתא דבסוכה קטנה פליגי ואינה מחזקת מיבעי ליה : ואסיקנא דבתרתי פליגי. דאם איתא דבסוכה גדולה לחודא פליגי יצא ולא יצא מיבעי ליה וכבר כתבנו בענין הזה בפרק ראשון : מתני' מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן. בגמ' פרכי' מעשה לסתור ושנינן חסורי מיחסרא והכי קתני ושמאי מחמיר ומעשה נמי וילדה וכו' : גמ' אמרי דבי ר' ינאי וכו'. ר' ינאי וריש לקיש לא פליגי אהדדי אלא מר פריש לה הכי ומר פריש לה הכי : מתני' כל שבעת הימים וכו' : גמ' אבל לעיוני בסברא לבר ממטללתא. וכ"כ הרב ר' משה ז"ל והרב ר' יצחק בן גיאות ז"ל כתב מקרא ומשנה ועיוני בסברא דצריך קבע בסוכה אבל נארהוטי לישנא דגמ' חוץ לסוכה ונראין דבריו: מאני משתיא במטללתא. שכן דרכו של אדם להכניסן בדירתו : מאני מיכלא בר ממטללתא. כי בנוהג שבעולם שיש לכל אדם מקום מוקצה לכלי מאכלו חוץ מדירתו : אנבא. חבית : שתיל. כוס קטן שעשוי למלאות מן החבית: בסוכה קטנה. שרגא לבר ממטללתא משום דממעט לשיעורא דסוכה : פיסקא ירדו גשמים וכו': גמ' מקפה. רוטב של גריסין שהיא נמהרת לתקלקל :

רב יוסף וכלהו איתנהו בי אניני הדעת שאינו יכול לסבול דבר מאוס: **היה** אוכל בסוכה וירדו גשמים. וירד מן הסוכה לגמור סעודתו בביתו ומשיצא לו פסקו גשמים אין מטריחין לו להפסיק ולעלות עד שיגמור: עד שיאור משיעלה עמוד השחר. יש שגורס עד שיעור משיעלה עמוד השחר כלומר דתרתי בעינן שיהא נעור אחר שיעלה עמוד השחר אבל נעור בתחלה אין מטריחין אותו לעלות וכן נמי אם עלה עמוד השחר ולא נעור אין מקיצין אותו אבל הגאונים ז"ל גורסים עד שיאור משיעלה עמוד השחר כלומר שלא תאחר דעד שיאור הייני בתוך היום דליתא אלא משיעלה נר מצוה עמוד השחר אבל קודם לכן אע"פ שנעור אין מטריחין אותו לעלות ואומר אף לפי גרסא זו שאם לא ניעור אין מטריחין אותו לעלות אף משיעלה עמוד השחר עד שיגמור שינתו ולא גרע מסעודה דאמרינן בה עד שיגמור סעודתו ואוכך אני בזה לפי גירסא זו דסעודה אין לה זמן ידוע אבל שינה תפסק שכיון שזמנה אינו אלא בלילה כל שעלה עמוד השחר הוי כגמר לגבי סעודה ומיהו אם תקפתו שינה משמע והאי דפטור משום מצטער: **מי** שפך למי עבד לרבו. והכי קאמר משל לעבד שהיה עושה לרבו עבודת שאינו מקובל (וכל) שאינו עובדו כהוגן כך בידוע שאין ישראל עובדין אותו כשורה או דילמא הכי קאמר ושפך לו רבו קיתון על פניו לומר לא מלפני דאי אפשי בשמושך וירידת הגשמים הוא שפיכת הקיתון ומ"מ סימן קללה הוא ומיהו פירושא דמתני' איבעיא לן שפיכת הקיתון מאי היא ישיבת הסוכה או ירידת הגשמים: סליקו להו הישן

המקפה תנן א"ל לדידי כיון דאנינא דעתאי כמי שתחסרה המקפה דומה לי: ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו היה ישן בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיעור משיעלה עמוד השחר: משלו בו משל למה הדבר דומה וכו': איבעיא להו מי שפך למי תא שמע דתניא ושפך לו רבו קיתון על פניו כלומר אי אפשי בשימושך:

סליקו להו הישן

[דף כט:] **לולב** א °הגזול ב והיבש ג פסול [דף כט: אלף כב]

רש"י

אינם חיים הרחמנים והרגזנין ואניני הדעת אמר רב יוסף כולהו איתנהו בדידי. אניני הדעת כלומר שאינו יכול לסבול דבר מאוס: וירד מן הסוכה לגמור סעודתו בביתו ומשיצא פסקו גשמים אין מטריחין אותו להפסיק ולעלות עד שיגמור: עד שיעור משיעלה עמוד השחר. ולאפוקי אם הקיץ משנתו בלילה אין מטריחין אותו ואם עלה עמוד השחר ולא ניעור אין מקיצין אותו: מי שפך למי. עבד לרבו וה"ק משל לעבד שהיה עושה לרבו עבודה שאינו מקובל שאין עובדו כהוגן כך בידוע שאין ישראל עובדין אותו כשורה או דלמא ה"ק ושפך לו רבו קיתון של מים על פניו לומר לא מלפני דאי איפשי בשימושך וירידת הגשמים הוא שפיכת הקיתון ומ"מ סימן קללה הוא ומיהו פי' דמתני' מיבעיא שפיכת הקיתון מאי היא ישיבת הסוכה או ירידת גשמים ת"ש וכו': סליקו להו הישן

לולב הגזול. לולב כף תמרים והדס וערבה תני באגפי נפשייהו: גזול פסול. שנא' ולקחתם לכם משלכם: יבש. בעינן מצוה מהודרת כדכתיב ואנוהו:

של

לולב. כף תמרים והדר תני הדס וערבה באפי נפשייהו: גזול פסול. דכתיב ולקחתם לכם משלכם אי נמי משום מצוה הבאה בעבירה כדמפרש לקמן. יבש. דכתיב באתרוג פרי עץ הדר ויבש לאו הדר הוא וילפינן שאר מינין מאתרוג והאי יבש היינו שיבשו רוב עליו אבל אחרים אומרים דלא מיפסל עד שתייבש רוב שדרו ורוב עליו ולא מיחוור ומיהו באיפכא ליכא לספוקי שאין הדבר תלוי שיהיה שדרו יבש ויהיו העלין לחין וסימן יבשותו איכא מאן דתלי בי"ב חדש כדאמרינן [ע"ז דף לד.] לענין חרצנים וזגין של נכרים דלחין כל י"ב חדש ולא מסתבר שאין הנדון דומה לראיה ועוד דבגמ' אמרי' [דף לג:] יבשו רוב עליו ונשתיירו ג' בדין עלין לחין אלמא לא תלי בזמן שהרי הזמן שוה הוא לכל העלין וליכא למימר נמי דבעינן שיהא נפרך בציפורן כדאמרינן [דף מו:] גבי ריאה שאין דרכו של לולב בכך וכבר יהא יבש מכמה שנים ולא יהא נפרך בצפורן ועוד דלולב כיון דשליט ביה אוירא לא בעינן ביה שיהא נפרך בצפורן כדאמרינן נמי גבי אוזן בכור בפרק אלו טריפות [שם] לפיכך נראה שהדבר תלוי באומד מראית העין כשנשתנה מראהו ללובן מגד יבשות והרי הוא כעין יבש: **וגרסי'** בגמרא עלה דמתני' קא פסיק ותני לא שנא ביו"ט ראשון ל"ש ביו"ט שני בשלמא יבש בעינן הדר וליכא אלא גזול בשלמא יו"ט ראשון ולקחתם לכם אמר רחמנא ולאו דידיה הוא אלא ביו"ט שני אמאי לא א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי [דף ל.] משום דהויא ליה מצוה הבאה בעבירה שנאמר [מלאכי א] והבאתם גזול ואת הפסח גזול דומיא דפסח מה פסח אין לו תקנה אף גזול אין לו תקנה ל"ש לפני יאוש ל"ש לאחר יאוש בשלמא לפני יאוש מכס אמר רחמנא ולאו דידיה הוא אלא לאחר יאוש תיפוק ליה דהא קנייה ביאוש אלא לאו משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה איתמר נמי א"ר אמי יבש פסול לפי שאינו הדר גזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה ופליגא דרבי יצחק בר נחמני דא"ר יצחק ב"נ אמר שמואל לא שנו אלא ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול מתיב ר"נ בר יצחק לולב הגזול והיבש פסול הא שאול כשר ולקחתם לכם אמר רחמנא ולאו דידיה הוא אלא לאו ביו"ט שני וקתני גזול פסול א"ר אשי לעולם ביו"ט ראשון ולא מבעיא קאמר לא מבעיא שאול דרחמנא אמר לכם ולאו דידיה הוא אלא גזול אימא סתם גזילה יאוש בעלים איכא וקנייה ביאוש קמ"ל וזו היא סוגית הגמ': **ולענין** הלכה הרב אלפסי ז"ל כתב מבנתינו כצורתה ולא כתב עליה מחלוקת של רבי יוחנן ושמואל ומדקא סתם לה סתומי משמע דפסיק כר' יוחנן דלא שנא ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני של דבריהם וכן דעת הראב"ד והרמב"ן ז"ל לפסוק כרבי יוחנן דקי"ל שמואל ורבי יוחנן הלכה כר"י וכ"ש הכא דמסמיה דרשב"י קאמר לה דהוא תנא ורבי אמי ס"ל כוותיה ולפיכך אפילו (א) בשני של מצות זקנים גזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה. ומיהו כי אמרינן לולב הגזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה ה"מ בשלא קנהו עדיין א"כ שקנהו אלא שהמצוה נסייעתו בקנין דמס"ה (ב) אמרינן גבי קרבן דגזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה דס"ל לרבי יוחנן דיאוש בכדי לא קני כדמוכח במרובה [דף סח:] ונמצא שלא קנה גבוה אלא בשנוי רשות ההקדש ודאמרינן בגמרא תיפוק לי דהא קנייה ביאוש יאוש ושנוי רשות קאמרינן וכיון דמצות הקרבן דהיינו הקדש סייעיה בקנייה אמרי' דאית ביה משום מצוה הבאה בעבירה. אבל כל שנקנה בתחלה בלא סיוע המצוה שוב אין בו משום מצוה הבאה בעבירה. והיינו דמקשינן בגמ' עלה דהנהו אוונכרי ולקיניהו בשנוי השם ונקיניהו בשנוי מעשה דמשמע דכל שנקנין בתחלה קודם המצוה ליכא למיחש ביה הו משום מצוה הבאה בעבירה והיינו נמי דגרסינן בפרק מרובה [דף סז.] מנין ליאוש שאינו קונה שנאמר והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה מה פסח אין לו תקנה אף גזול אין לו תקנה לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש ואי איתא דאפילו היכא שנקנה לגמרי קודם המצוה איה ביה משום מצוה הבאה בעבירה היכי מוכח מהאי קרא דיאוש בכדי לא קני דילמא קני והפ"ה פסול לקרבן משום מצוה הבאה בעבירה (ג) כדמסיקנא הכא אלא ודאי משמע דכל שנקנה לגמרי קודם המצוה תו ליכא למיחש למצוה הבאה בעבירה כדמסקינן והיינו דגרסינן בירושלמי מה פליגין בשגזל מסופה אבל גזלו וספאו דמים הוא חייב לו כלומר דקנאו בשנוי מעשה: **ומיהו** איכא למידק אמתניתין דהכא אמרינן קא פסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני אלמא משמע לן דמתני' סתמא קתני אפילו בשני של דבריהם ואמרינן נמי בשלמא יבש בעינן הדר וליכא דאלמא כל שאינו הדר פסול כל שבעה ואלו לקמן משמע דלא מפסל אלא ביו"ט ראשון דאמרינן [דף לו:] אתרוג שנקבוהו עכברים אמר רב אין זה הדר ופרכינן והא רבי חנינא מטביל ביה ונפיק ולרבי חנינא קשיא מתני' דתנן חסר כל שהוא פסול ופרקינן הא ביו"ט ראשון הא ביו"ט שני ומסקינן הכי אלמא ביו"ט שני לא בעינן הדר י"ל דאין ה"נ דבשני נמי בעינן הדר והיינו טעמא דמכשרינן לקמן אתרוג שנקבוהו עכברים משום דמקיים ביה הדר במה שנשאר ממנו מה שאין כן ביבש שנטל כל הדרו וכבר אמרו בירושלמי היבש פסול משום לא המתים יהללו יה הלכך גרע טפי מה שאין כן כשנקבוהו עכברים שמקיים בו הדר במה שנשאר ממנו ולשון הגמרא מוכיח כן דאמרינן עלה דהיא בלישנא בתרא אמר רב זה הדר אלמא אף ביו"ט שני בעינן הדר אלא דקאמר דשפיר מקיים ביה הדר ומשמע לי דהיינו טעמא שאלו אמרה תורה בפירוש דנקב וחסר כל שהוא פסול אף בשני של דבריהם היינו פוסלין אותו דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון אבל הכתוב לא פרט בהדר כלום אלא סתם ואמר שתהא מצוה זו מהודרת ומסרה לחכמים ובודאי שכל שהמצוה חמורה יותר יש להחמיר בהדר ולפיכך קיימוהו חכמים בכלל בשל דבריהם כשל תורה אבל בפרטיו אינו בדין: אבל מ"מ עדיין קשיא מאי דאמרי' הכא קא פסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני דאלמא כיון דתנא סתמא תני בכולהו יומי משמע וכיון שכן למה נכשיר נקב וחסר כל שהוא השנוי בפסולי אתרוג ביו"ט שני ולא נאמר דתנא פסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני כדאמרינן הכא ואפשר דסמכינן הכא אדיוקיה דרב נחמן בר יצחק דדייק שאול כשר אימת וכו' מה שאין לומר כן במתניתין דלקמן עוד כ"ל דמיבש מפקינן לה דפשיטא לן דביבש לא מקיים הדר כלל הלכך פשיטא לן דבשני נמי פסול דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכיון דקתני גזול בהדי יבש משמע לן דבדידיה נמי ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני אבל לקמן במתני' דנקב וחסר כל שהוא עסקינן וכיון דהכתי מקיים ביה הדר במקצת דוקא בראשון הוא דפסול אבל בשני כשר אבל הרמב"ן ז"ל תירץ דודאי תנא בכולי פרקין קא פסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון ל"ש ביו"ט שני מיהו יו"ט שני דמתניתין לא דמי ליו"ט שני דאיתמר (ד) בשמעתא דאתרוג שנקבוהו עכברים משום דיו"ט שני דמתניתין דהכא היינו (איסור) של תורה ועלה מתני' דפרקין

בשל

לשון ריא"ז

א מצוה תורה על ד' מינין של לולב שנאמר ולקחתם לכם וגו' ומפי הקבלה אמרו. פרי עץ הדר זה אתרוג. וכפות תמרים זהו ענף מענפי הדקל והם הענפים הפנימים שהם בתוך לבו של דקל והוא הנקרא לולב וזהו לשון כפות שכן דרכן להיו' עליו כפותין ולא הענפים החיצונים הנקראים תריות ועליהן מפוזרין. ענף עץ עבות זה הדס שעליו עולין ג' ג' בכל קן וקן ודומין לקליעה ומעשה עבות. ערבי נחל זו ערבה שדרכה ליגדל בנחל ד' מינין הללו אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהן לא מצא אתרוג לא יביא פרים או רמון או דבר אחר וכל א' וא' חייב בהן שנאמר ולקחתם לכם שתהא לקיחה לכל א' וא':

ב כתב הטור דגזול פסול בין לפני יאוש בין לאחר יאוש וסמ"ג כתב דגזול פסול לכל ז' ימים:

לשון ריא"ז

היה אחד מהן גזול או שאול ביום הראשון פסול שהתורה אמרה ולקחתם לכם ביום הראשון וזה הואיל ואינו שלו איני קורא בו לכם ונראה בעיני שאפי' אם גזלו או גנבו מן הנכרי ולא נתיאש הנכרי ממנו הואיל ויכול להוציא ממנו בדיינים אין אני קורא לכם ופסול כמבואר בקונט' הראיות: הלוקח לעצמו אחד מן המינים הללו משדה הנכרי' הי"ז לא יתלשנו הוא עצמו לפי שסתם נכרים גזלנין וחמסנין ומשיגין גבול הם ושמא הוא או אבותיו גזלוהו לאותו אילן וקרקע אינה נגזלת אלא הרי היא בחזקת בעלים לעולם ונמצא זה התולש כאילו הוא בעצמו גזלו מן הבעלים הראשונים והרי הוא גזול בידו ופסול תלשו הנכרי ונתנו לישראל אחר הי"ז המקבל קונה אותו ביאוש ובשינוי רשות וקורא אני בו לכם ביד המקבל ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא במקומות שיש שם רוב ישראל כגון בא"י ובבבל וכיוצא בהן אבל במקומות שלא היה שם רוב ישראל מעולם אין חוששין שמא נגזלה אותה שדה מישראל ואפי' אם נגזלה מן הנכרי הואיל ונתייאש אותו הנכרי הנגזל הרי הוא הפקר ביד ישראל זה התולשו משם ויוצא י"ח אע"פ שהוא עצמו תלשו כמבואר בקונטרס הראיות:

ג מיי' הכשיר לולב יבש בעת הדחק ולא שאר מינין ולא נהירא לטור דמ"ש

הגהות הב"ח

(א) כ"ב ליתא דתלמודא בפ' לולב וערבה בדף מ"ו הכי איתא לענין ברכה דלולב אמר רב יהודה אמר שמואל מצות לולב כל שבעה וריב"ל אמר יום ראשון מצות לולב מכאן ואילך מצות זקנים. ופרש"י מצות זקנים ריב"ז וסייעתו ודרבנן לא בעי ברכה עכ"ל ור"ל דתקנת ריב"ז כמה ששנינו בס"פ לולב הגזול בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום א' משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז שיהא לולב ניטל במדינה ז' זכר למקדש ונקראת ריב"ז שבמדינה זהו מצות זקנים וק"ל:

(ב) אמר ר' יוחנן כצ"ל:

(ג) נ"ל כדמסיקנא:

(ד) נ"ל בשמעתא:

א מיי' פ"ח מהלכות לולב סמג עשין מד טור א"ח סי' תרמט:

שיטת ריב"ב

ה"ג אין מטריחין אותו לעלות עד שיעור משיעלה עמוד השחר. דאם ניעור קודם עמוד השחר אין מטריחין אותו ואם עלה עמוד השחר ולא ניעור אין מטריחין אותו מידי דהוה אאוכל בסוכה וירדו גשמים וירד שאין מטריחין אותו עד שיגמור סעודתו:

פיסקא משלו משל וכו':

גמ' מי שפך למי. שיש לפרש שמשל שהעבד הוא ששפך לרב ומשל למה הדבר דומה דקאמרי' לאו אירידת גשמים קאי אלא איציאת סוכה קאי ופי' המשל כן הוא כמו שהעבד בשעה שהוא מוזג לפני רבו אירע לו אונס בעבודת מזיגתו כשפך לרבו קיתון על פניו כך זה בעבודת מאתו בזה את רבו מתוך אונס הגשמים והנית הסוכה בתוך אכילתו ויצא ומשום דאיכא לפרושי הכי ואיכא לפרושי כדפרים בגמ' איבעיא לן מי שפך למי:

סליק פירקא

לולב הגזול והיבש פסול. גזול דכתיב ולקחתם לכם משלכם. יבש. דכתיב פרי עץ הדר אי זהו עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה אתרוג וכתיב הדר למעוטי יבש וילפינן ש"ר מינין מאתרוג מה אתרוג יבש לא אף שאר מינין יבשין לא:

מלחמת ה'

ועוד וכו' דהניא היה ישן בסוכה כו' ואנן לא גרסי' אלא עד שיאור בעי"ן: אמר הכותב אבל כל הגאונים ז"ל גורסים שיאור באל"ף וכן כתוב בהלכות ראשונות לרב שמעון קיארא ובפירושם של ר"ח ובהלכות רב יצחק בן גיאות ז"ל: סליקו להו הישן

המאור הקטן

והא דתניא היה ישן בסוכה וירדו גשמים אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור עמוד השחר: מצאתי כתוב בהלכות עד שיאור באל"ף ואנן ל"ג אלא עד שיעור בעי"ן מינה שאם ניעור בעוד לילה אין מטריחין אותו לעלות עד שיעלה עמוד השחר ואז"ל אם עלה עמוד השחר ועדיין לא ניעור שאין מעירין אותו עד שיגמור שינתו והא לא איבעיא לן מידי והוה אאוכל בסוכה וירדו גשמים וירד שאין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו: סליקו להו הישן

בשל תורה איירי ולא עסקינן בשל דבריהם כלל עד מתני' דתנן [דף מא.] בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום א' הלכך כולהו פסולין דמתניתין לא שנא ביום טוב ראשון לא שנא ביום טוב שני של תורה ולקמן בשמעתא (א) באתרוג שנקבוהו עכברים הוא ביום טוב (ב) (באיסור) של דבריהם דלא"ג דתנן בנקב וחסר כל שהוא אסור בשל תורה בשני של דבריהם מיהא כשר וכי תימא היכי נימא דכולה מתניתין אפי' ביום טוב שני של תורה דהא תנן לקמן [דף לה:] אתרוג של ערלה ושל תרומה טמאה פסול ואמרינן עלה בגמרא לפי שאין בהן היתר אכילה או שאין בהן דין ממון והני טעמי לא סגי אלא ביו"ט ראשון דבעינן לכם אבל בשני אמאי איכא למימר דכיון דאסורי הנאה ניהו כתותי מכתת שיעורייהו דערלה אין לה שום היתר אלא לשריפה היא עומדת וכן תרומה טמאה מן הנשרפין היא כדאמרינן פרק בתרא דתמורה ואמרינן נמי בפרק ב"מ [דף כה.] כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת (ג) אלא מה שאמרה תורה שלך תהא להסיקה תחת תבשילך וכיון ששריפתה מצוה ולשריפה היא עומדת ואסורה בהנאה חוץ מן ההנאה בה בשעת שריפתה שהנאתה וביעורה שוה כתותי מיכתת שיעורה הלכך פסול כל שבעה אע"פ שיש בה דין ממון והיתר אכילה שהזכירו בגמרא היינו אסור הנאה כדאמר בעלמא [פסחים דף כח:] לא יהא בו היתר אכילה הלכך כולה מתני' בין ביו"ט ראשון בין ביו"ט שני ומיהו היינו דוקא בשני (באיסור) דאורייתא אבל בשני (באיסור) של דבריהם הוא שחדשו ואמרו בשמעתא דאתרוג שנקבוהו עכברים כשר וממנו יש ללמוד לכל הפסולין שהזכירו חכמים בפגמין של ד' מינין שבלולב מפני שאין הדר שכולן כשרין ביו"ט שני של דבריהם ובירושלמי נמי גרסינן עלה דמתני' דעלתה חזזית על רובו רב יצחק בר נחמן בשם שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלא ביו"ט ראשון בלבד וכבר הסכימו הגאונים לסמוך על הירושלמי דכיון שהכשירו בגמרא דידן בשני אתרוג חסר ושנקבוהו עכברים דמאיס היאך נפסול בעלתה חזזית ושנטלה פטמתו אלא ודאי כולן כשרים ולא החמירו בשל דבריהם בגויין של ד' מינין שבלולב אבל הפסולין מפני אסורן כגון של אשרה דמשה ושל עיר הנדחת וכן אתרוג של ערלה ושל תרומה טמאה פסולין כל ז' אפילו בגבולין דכתותי מיכתת שיעורייהו ועפרא בעלמא ניהו ואין נ"ל הפסולין מפני שאינן מינן כגון הדס שוטה וצפצפה שאין יוצאין בהן לעולם וכן הפסולים מפני שעוריהן כגון הדס וערבה שאין בהן ג"ט ולולב שאין בו ארבע ואתרוג הקטן וכן לולב הגזול שאע"פ שסוגיא זו דריש פרקין* ביו"ט שני של תורה היא לפי שטת הרמב"ן ז"ל אעפ"כ כיון דמצוה הבאה בעבירה קטיגור הוא אין יוצאין בו לעולם ומקרא מלא דבר הכתוב שונא גזל בעולה והיאך יברך על שטאיו של מקום אין זה מברך אלא מנאץ ואדרבה דשני יותר פסול שנטילתו איננה מצוה של תורה והוא מזכיר עון להתפש ולפי מה שכתבתי למעלה אף היבש אע"פ שפסולו הוא משום דבעינן הדר אפ"ה פסול אף בב' של דבריהם לפי שניטל כל הדרו לגמרי [דהרי הוא כעץ יבש] והרמב"ן ז"ל לפי שטתו מכשיר אף היבש בשני של דבריהן אבל הראב"ד ז"ל הביא ראיה בשם הרב מנחם בר' יצחק לפוסלו אף בשני של דבריהם מדפליגי רבנן ור' יהודה ביבש דרבנן אמרי יבשין פסולין ור' יהודה אומר דאף יבשים כשרים וא"ר יהודה [דף לא:] מעשה באנשי כרכום שהיו מורישין לולביהן לבניהן ואמרו לו אין שעת הדחק ראיה ואם איתא דביו"ט שני כשר לדברי הכל מה ראיה יש מזה אם היו מורישין לולביהן לבניהם שהיבש יהא כשר ביום ראשון שמא בשביל יום שני היו עושים שאם לא ימצאו לחים שיהיו יוצאין בהם מיום ראשון והילך אלא ש"מ שהיבש היו חכמים פוסלין אותו כל שבעה. והרמב"ן ז"ל דחה ראיה זו ואמר דודאי ר' יהודה לא מן הירושה הביא ראיה לדבריו שהרי נחלה ממשמשת עד סוף כל הדורות והלולבין עם שאר כל הנכסים היו נוחלין ומנחילין אותן ושמא כדי לעשות מהן חבלין וקופות ולכבד בהן את הבית היו עושין אלא ר' יהודה ה"ק מעשה בבני כרכום שהיו מורישין את לולביהן לבניהם והם נוטלין אותם ויוצאין בהן בחג ואמרו לו שעת הדחק היה וא"א להם בלחים נוטלין היבשין למצותן [לזכר שלא תשכח מצות לולב] אלו דבריו ז"ל ואינם ברורים אצלי דודאי רבי יהודה לא מנטילתם הביא ראיה שהרי או היו מברכין עליהן או לא אם תאמר לא היו מברכין עליהם מה ראיה הביא רבי יהודה לדבריו הרי על כרחו לזכר בעלמא היו עושין כן בשביל שעת הדחק ולא שהיה כשר וא"ת מברכין היו עליו. היאך אמרו לו אין שעת הדחק ראיה דודאי בשביל שעת הדחק אין מברכין על לולב שהוא פסול מן התורה ורבי יהודה ודאי אם ידע בנטילתן כבר ידע אם היו מברכין עליהן אלא על כרחין מירושתן בלבד הביא ראיה שמא תאמר לעשות חבלים ומשיחות הרי אין דרך לקיים הלולב כמו שהוא עד חזר שלישי לצורך חבלים והיאך יורישום לבני בניהם בשביל כך שמא תאמר כשם שידע רבי יהודה מירושתן כך היה יכול לידע בנטילתן לא כי שאע"פ שרבי יהודה מכשיר היבש מודה הוא למצוה מן המובחר לא בעינן ואנשי כרכום היו מורישין אותן לבני בניהם שאם לא ימצאו לחים יצאו בהם הלכך משמע ודאי דיבש פסול אפי' ביו"ט שני של דבריהם כדברי הראב"ד ז"ל ויש לרז"ה ז"ל דעת אחרת כאן שהוא פוסק כשמואל דביו"ט שני מתוך שילא בשאול יצא נמי בגזול משום דרב אשי מפר' מתני' אליביה ולדידן דאית לן תרי יומי של יו"ט מסתברא דכל הפסולין ביו"ט ראשון פסולין בשני דלא"ג דידעינן השתא בקביעא דירחא אפ"ה הרי אנו תופסים אותו כאלו היה ספק אצלנו מפני מנהג אבותינו אבל יש מי שאומר שאין הפסולין הנוהגין ביו"ט ראשון נוהגין ביו"ט שני בזמן הזה דכיון דידעינן בקביעא דירחא ואין לנו בקדושת יום שני אלא להזהר במנהג אבותינו כדאיתא בפירקא קמא דביצה [דף ד:] אין זה אלא להחמיר בקדושתו אבל להחמיר במצות הנוהגות ביום ראשון אין לנו שכל דין שתחלתו להחמיר. וסופו להקל אינו דין שהרי אם לא מצא הדר יושב ובטל ממצוה של דבריהם וכיון שאין לנו ראיה מכרעת לפטור אין לנו לפטור מזה ולא כ"ל דבריו דודאי אין לנו להפטר מנטילתו אלא הרי אנו בזמן הזה כאבותינו שלא היו בקיאין בקבוע של חדש ואינהו ודאי בכל פסולי ראשון בשני נטלינן אבל ברוכי לא מברכינן: **שׁל** אשרה ושל עיר הנדחת פסול. מוקמינן לה בגמרא [דף לא:] באשרה דמשה כלומר אותן אשרות שמצאו ישראל בארץ דהוו ע"ז דישראל דלית להו בטול כדכתיב ואשריהם תשרפון באש דכתותי מיכתת שעוריה דכל העומד לישרף כשרוף דמי אבל באשרה דעכו"ם לא יטול ואם נטל כשר וא"ת והלא כיון שבא ליד ישראל וזכה בו הוה ליה אשרה דמשה וכ"ת בשנטלו בשאלה שלא לזכות בו הא לא קרינא ביה לכם משלכם תירץ הראב"ד ז"ל דבאשרה ומשמשין עסקינן דמיירי שהע"ז ביד עכו"ם וכיון שכן הוא [לא] קיימא לשריפה דקי"ל [ע"ז נג:] עכו"ם שביטל ע"ז בטל משמשיה וגמלא שאפשר לשמשין שיבואו לכלל היתר. ואין זה ברור דדילמא כי אמרינן דעכו"ם שבטל ע"ז בטל משמשיה דוקא כשהמשמשין ברשותו אבל משמשין שזכה בהן ישראל אפשר שאין להם בטול לעולם אע"פ שבטל עכו"ם ע"ז שלו לפיכך נראה דכי מכשרינן אשרה דעכו"ם היינו בשאול שלא זכה בו. ישראל דכיון שיש לו בטול לא מיכתת שיעוריה וביו"ט שני עסקינן שהוא יוצא בשאול אבל ביו"ט ראשון פסול ממה נפשך דאי לא זכה בו ישראל הוה ליה שאול ולא קרינא ביה לכם ואי זכה ביה הוה ליה אשרה דמשה דכתותי מיכתת שיעוריה וכי אוקימנא מתני' באשרה דמשה היינו משום יום שני דאלו באשרה דעכו"ם יוצא הוא בשאול ומש"ה אמר רבא בגמ' דלולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר והא דרבא אפילו קודם בטול היא דאי לאחר בטול אפילו לכתחלה נמי דכיון דשרי להדיוט לא מאיס למצוה ואע"ג דריש לקיש מבעיא ליה התם בפרק כל הצלמים (דף מז.) רבא פשיטא ליה וכו' כמ"ש שם בס"ד וטעמא דילא משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ואע"פ שמקבל עליהן שכר אין זה אלא גרמא בעלמא כענין שאמרו המודר הנאה ממעין טובל בו בימות הגשמים כיון שאינו נהנה בגוף המים ואע"פ שגורמת לו טבילה זו לעלות מטומאה לטהרה ומכשירתו לכמה דברים לית לן בה וכדאמרינן נמי בסגדל של ע"ז דלא תחלון ואם חללה חלילתה כשרה משום דמצות לאו ליהנות נתנו ואע"ג דמרווחא טובא בההיא חלילה אפ"ה כיון דלא מתהניא מגופו של אסור גרמא בעלמא הוא ולית לן בה: **נקטם** ראשו. פירש הראב"ד ז"ל דראשו של לולב היינו ראש שדרו שהלולב הוא השדרה והוא עצמו זה נקרא לולב ואין עליו אלא כעלי ההדס שאינו נפסל משום קטימת העלין דהא (ד) תנן [דף לב:] בהדס נקטם ראשו פסול ובודאי מגוף העץ קאמר מדאמרינן עלה דאם עלתה בו תמרה כשר ואין התמרה עולה אלא בעץ עצמו והקשו עליו דלולב סתם בהדי עלין משמע וראיה לדבר ממאי דאפליגו רבי יוחנן ושמואל לקמן [שם] בשיעורו של לולב דשמואל אמר דשיעורו בהדי עלין קרינן ליה לולב סתם ורבי יוחנן דמשער ליה לבד מעלין מפרש ואמר שדרו של לולב אלמא לולב סתמא בהדי עלין משמע ועוד שאם אתה אומר שאין העלין מכלל הלולב היאך נחלקו בו אם העלין מן הכלל או לא והרי כיון שאינן מעצמו של לולב אין ראוי שיהיו כללות בשיעורו ואין אלו תשובות אצלי דודאי שמואל הכי ס"ל [דלולב סתמא בהדי עלין משמע אבל רבי יוחנן דקי"ל כוותיה ס"ל] דסתם לולב לא משמע אלא שדרו דהא תנן במתניתין לולב שיש בו ג' טפחים וכדי לנענע בו וברייתא נמי תנן לולב ארבעה ומפרש להו רבי יוחנן לבר מעלין אלא משום דשמעיה רבי יוחנן לשמואל דאמר לולב ארבעה בהדי עלין הוצרך לפרש ולומר שדרו של לולב אע"ג דלדידיה לולב סתמא שדרו משמע ושמואל נמי אע"ג דס"ל דסתם לולב בהדי עלין משמע אפשר דמודה נקטם ראשו ראש שדרו קאמר דבר הלמד מענייני הוא מנקטם ראשו של הדס ומ"מ ראייתו מנקטם ראשו של הדס איננה מכרעת דאפשר הא כדאיתא והא כדאיתא שמפני שעליו של לולב מגופו הם כשנקטם עלהו העלין הוי נקטם ראשו אבל עלי הדס מתוך שאינו מגופו לא מקריא נקטם סתמא אלא בשנקטם עצו ולפיכך יש להחמיר ולפסול בקטימת עליו אלא שיש אומרים שאינו נפסל בקטימת עליו האמצעיים שלו בלבד אלא שנקטמו רוב עלין שלו ואין זה במשמע מדקתני נקטם ראשו ולפיכך יש לפסול בקטימת ראשו בכל שהוא וכן מה שאמרו בברייתא בגמרא לולב הכפוף סדוק בעלה זה אמרו ומשמע דמפסלי' בכל דהו לפי שעשו ראשו של לולב כחוטמו של אתרוג דאמ"י בגמרא דאפילו כל שהוא פסול בו: **נפרצו** עליו. פרש"י ז"ל והרב אלפסי ז"ל שנטלו העלין ממקום

[דף רמה ע"א]

רש"י

של אשרה. אילן שעובדין אותו עכו"ם מפרש טעמא בגמרא: ושל עיר הנדחת. משום דלשרפה קאי ושיעורו כמאן דמיכתת דכשרוף דמו דכתיב את כל שללה תקבוץ ושרפת ולולב בעי שיעור ארבע' טפחים כדלקמן וכיון דהאי לשרפה קאי שיעורא לא קיים: נקטם ראשו פסול. דלא הוי הדר: נפרצו עליו. מפרש בגמ':

°של א אשרה ושל עיר הנדחת פסול נקטם ראשו נפרצו עליו פסול נפרדו

נ"י בלולב של תורה

שלטי הגבורים

דמ"ש זה מזה כדלקמן והראב"ד הכביר ביבשו רוב עליו ובלבד שתהיה התיומת העליונה לחה ולא נסירא להרא"ש ושיעור היבשות פירשו התוס' שיהא נפרך בצפורן והראב"ד פי' משיכלה מראה ירקות שבו וילבינו פניו וכן עיקר :

לשון ריא"ז

יבישין פסולין לפי שאין יבש הדר ובשעת הדחק לולב היבש כשר וכן כל הנפסלין מפני שאינם הדר א' לולב וא' כל שאר המינין כמבואר בקונטרס הראיות :

א היה אחד מהם של אשרה שהיתה בימי משה שנא' עליה ואשריהם תשרפון באש פסול הואיל והוא עומד לשריפה הרי הוא כשרוף (ובאילו) [וכאילו] שיעורו (ברוב) [כתות] ובטל וכן היה א' מהם של עיר הנדחת. היה א' מהם של אשרה שבזמן הזה או של ע"ז לכתחלה לא יטול (אדם) ואם נטל יצא לפי שיכול לבטלו הנכרי והרי הוא מותר ואינו עומד לשריפה זנראה בעיני שלא נאמר כן אלא בשאר הימים אבל ביום הראשון אם נטל לא יצא שאין קורא לכם בע"ז של נכרים כמבואר בקונט' הראיות :

שיטת ריב"ב

של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. אוקימנא בגמ' *) :

*)כאן חסר דף א' מהכ"י

הגהות הב"ח

(א) נ"ל דאתרוג : (ב) ביום טוב שני של דבריהם כצ"ל : (ג) אלא שאמרה כצ"ל : (ד) נ"ל דתנן :

ממקום חבורן בשדרה ולא מחוור דגבי הדס דקתני ביה נפרצו עליו ליכא לפרושי ביה הכי שאם נתקו העלין מן העץ מיד הן נושרין ואין האגד מעמידן כעלי הלולב שהן ארוכין ועוד מדאמרינן בגמרא אמר רב פפא נפרצו דעביד כחופיא ובפרק הגוזל [דף צו.] משמע דחופיא הייט כשהעלין נחלקו לשנים דאמרינן התם האי מאן דגזל לולבא ועבדי הוצי קני כלומר שנתק את העלין ממנו קנה גזל הוצין ועבדינהו חופיא קני והייט שחלק את ההוצי דהייט העלין לשנים ולשלש ואע"פ שדחק הרמב"ן ז"ל גזל לולבא ועבדא הוצי הייט שחלק הלולב לשנים בשדרתו והוצי ועבדא חופיא הייט שגזל אלי נר מצוה לולב ונתק העלין ממנו אין זה במשמע לפיכך נראה כמו שפירש הראב"ד ז"ל דנפרצו עליו הייט שנחלקו העלין לשנים לארכן כדרך שעושין האומנין לעשות מהן קופות והעלין נקראין הוצי וכשמחלקין אותן לארכן נקראו חופיא הכי מוכחא בירושלמי דאמרי' התם נפרצו עליו נעשה כמו שנחלקה התיומת אלמא שכשם שחלוק התיומת הוא במקום המתוים כך נפרצו עליו שנחלקו במקום רחבן אחת לשנים לארכן שאלו לפירוש של רש"י ז"ל והרב אלפסי ז"ל מה ענין נחלקה התיומת לנפרצו העלין שהעלין שלמים אלא שנתקו ממקום חבורן ודינם לא הוזכר לפי שהוא פשוט שכל (א) שנתקן ממקום חבורן פסול אע"פ שעומדים ע"י אגד ומיהו דוקא ברוב עלין אבל במיעוטן משמע דכשר דומיא דערבה ומיהו דוקא בשדרו של לולב מכוסה בעלין הא לאו הכי פסול אפי' במיעוטן כדפסלינן ליני הר הברזל [דף לג.] כל שאין ראשו של זה מגיע לצד עקרו של זה. ופסול זה ג"כ שנפרצו עלין לפי' הראב"ד ז"ל כיון דתלי בעלין משמע שאינו פסול עד שנפרצו רובן ורוב כל עלה ועלה והכי איתא בתוספתא בהדיא או שנפרצו רוב עלין וכן בדין ולא גרע מנשרו מקצת עליו שהוא כשר דומיא דערבה דתנן [דף לג:] נשרו מקצת עליה כשרה. ונראה שהמינין הללו שוין בפסולין כדקתני בכולהו נקטם ראשו נפרצו עליו פסול אלא שמוסיף בכל המין הפסול המיוחד בו כגון חזזית ונטלה פטמתו ונקב וחסר כל שהוא באתרוג ועגביו מרובין מעליו בהדס ולפלפה בערבה הא לאו הכי כל מאן דכשר בחד כשר באידך עד דפסיל ליה בהדיא ומשום דנשירת עלין שכיח בערבה טפי תני לה בערבה וה"ה בלולב וכמו ששנינו בה שהכמושה כשרה וה"ה לשאר מינין כדתניא וכולן כמושין כשרין ותנו אותה במשנה בערבה מפני שמצויה בה יותר הלכך משמע דה"ה לנשרו מקצת עלי הלולב שהוא כשר דבהדס הייט טעמא דפסול משום דבעינן ביה עבות ולפיכך אין ללמוד בה לזה מערבה כמו שאין ללמוד ג"כ לולב ממנו בנשרו מקצת עליו כל שנשארה השדרה מגולה דהייט [דף לב.] אופתא: נפרדו עליו כשר. שנפרדין לכאן ולכאן כענפי אילן דאע"ג דכתיב כפות ללמדך שתהא כפות כיון שראוי לכפותו אין כפיתה מעכבת בו אבל תרות שאינו ראוי לכפותו כפיתה מעכבת בו וכדרבי זירא (ג) [יבמות דף קד וש"נ]. ורבי יהודה דאמר יאגדנו מלמעלה הייט משום דבעינן כפות ממש ולא תלי בפלוגתא [דף יא:] דלולב צריך אגד דהתם הייט לאגדו עם ההדס וערבה והכא שיהיו עליו מחוברין ולא פרודין: ציני הר הברזל. דקלים קשים הגדלין בהרים: כשרים. לולבים שבהן ואע"פ שעלין שלהם קטנים מאד אפ"ה כיון שמגיע ראש עלה זה בצד עקרו של זה כדמוקמינן לה בגמרא כשרות: (ג) כל לולב שיש בו ג' טפחים כדי (ד) לנענעו מפרשינן להו בגמ' דה"ק כל לולב ששדרו ג' טפחים כנגד ארכו של הדס והשדרה עודפת עוד טפח כדי לנענעו כשר ולקמן [דף לז:] מפרש האי נענוע דהוי מוליך ומביא מעלה ומוריד כדי לעצור רוחות רעות וטללים רעים: גמ' אמר רב הונא א"ר (חסדא) [חנינא] לא שנו אלא נקטם אבל נסדק כשר. כבר כתבתי במשנתינו דנקטם ראשו הייט ראש העלה העליון

°נפרדו עליו כשר רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה ציני הר הברזל כשרות לולב שיש בו ג"ט כדי לנענע בו כשר: **גמ'** א *אנקטם ב ראשו אמר רב הונא א"ר חנינא ל"ש אלא נקטם

רש"י

נפרדו עליו. מחוברין הן בשדרה אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן כענפי אילן: יאגדנו למעלה. אם נפרדו עליו יאגדנו שיהו עולין בשדרה כשאר לולבין: ציני הר הברזל. מפרש בגמ' אע"פ שעלין שלהן קטנים מאד ואין עולין עם אורכה של שדרה: כדי לנענע בו. בגמ' מפרש לה: שלשה טפחים. תהא השדרה כנגד ארכו של הדס וטפח יותר כדי לנענעו דבעינן ניענוע כדלקמן מוליך ומביא מעלה ומוריד כדי לעצור רוחות רעות

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל נקטם ראשו לבתורה נראה לפרש כשני עלים האמצעי' היוצאין מראש השדרה וקשה בגמ' דקאמר ריב"ל ניטלה התיומת פסול וכן הותן שני עלין האמצעים והא אפי' בנקטם פסלו וכ"ש בניטלו לגמרי וי"ל דנקטם בראשו מיירי בנקטם ראש רוב העלין וראשו של כל עלה ועלה קאמר והלשון דחוק וי"ל דניטלה איצטריך ריב"ל לאשמועינן דסד"א דהוי סדר יותר מנקטם אי נמי בניטלה אחת מן התיומת דבנקטם לא מיפסלא אלא בשתיהן והראב"ד ז"ל כתב נסתפק לי אי זה הוא ראשו אם הוא העליונים אע"פ שלא חסר מהשדרה כלום או שמא לא נקרא ראשו אלא ראש השדרה וכן בהדס וכן בערבה והביא הירושלמי דגרסי' בעי ר' אבא בר ממל קמיה ר' אבין יבשה ליולתו מהו מה בין זה לנקטם זה הדור וזה אינו הדור פי' ליולתו היא התיומת העליונה מלשון ויצץ ציץ והוא העליון כדכתב ויוצא פרח ויצץ ציץ ומדקאמר וכי מה בין זה לקטום אלמא דאפי' כי האי פסול ולא בעי חסרון בשדרה וכתב שיש נוסח שכתוב בהו בעו קומי ר' אבין יבשו הוצין מהו על כל ההוצין הוא שואל לפי ששנינו במשנתינו לולב היבש פסול והיינו שיבש שדרה של לולב אבל יבשו עליו לא שמענו ועליהם שאל והשיבו מה בין זה לקטום כלומר נתחוב הוצין היבשים כאילו הן קטומין כולם והשיבו לו זה הדור וכו' כלומר אע"פ שהוא יבש הדור הוא אבל כשהוא קטום כולו ונשארה השדרה ערומה אינה הדר ולגירסא זו נסתפק עדיין בנקטם מן התיומת לבדה או שיחסר עמה מן השדרה ופשט ליה מדקתני עולה בהדס נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר אלמא ראשו דקאמר בגוף ההדס קאמר שאם בנשירת העלין העליונים בלחוד קאמר ה"ל למימר נקטם בו עלים כשר אלא ש"מ אין הפסול בעלין אלא בראש הבד עצמו ומש"ה צריך שיעלה בו תמרה להשלים חסרון הבד ועוד דאמרי' לא שנו אלא נקטם אבל נסדק כשר והאי ודאי על שדרה עצמה קאמר כדמוכח סוגיא והלשון עצמו כך הוא מוכיח כי השדרה היא הנקראת לולב והוצין נקראין עלין או הוצא וכשאמרו נקטם ראשו על הלולב אמרו והיא ראש השדרה שהוא לולב יבשות העלים אינו מוזכר לא במשניות ולא בגמ' הירושלמי ממה ששאלו מר' אבין יבשו הוצין והיו סבורין לדמותו לקטומה והשיב להם שאין דומה לקטום שהקטום אינו הדור והיבש הדור ומסתבר ובלבד שיהא התיומת העליונה לחה וכן אמרו בהדס יבשו עליו ונשתיירו ג' בדי עלין לחין כשר ואמר רב חסדא וכולם כל א' וא' ע"כ מה שמדמה יחד הדס לולב והערבה יש לומר שלא לדמותם דלולב לעולם העלין עולין למעלה ויוצאין מראש השדרה הלכך ראש העלין נקראין ראשו והערבה אין העלין העליונים יוצאים מראש הבד אלא לפעמים ראש הבד הוא. חלק הלכך ראש דידהו הוא ראש הבד ולא ראש העלין ואפי' אם עלה יוצא מראש הבד לא מיקרי נקטם עד שיקטם ראש הבד ומה שכתב דשמעתין מוכח מלתא דעל שדרה קאמר לא ידענא הוכחה זו דכל חד וחד הוא כדאיתא סדוק הוא בראש הלולב ואינו בגוף הלולב ומה שכתב שהשדרה נקראת לולב ולא העלין בגמ' לא מוכחא כן מדקאמר שמואל יוצא מן הדס טפח וקאמר ר' יוחנן שדרו של לולב צריך שיוצא מן ההדס טפח אלמא לולב סתם דקאמר שמואל היינו עלין: ב פי' הראב"ד שנקטם קצת מהעלין שבראשו עד שחסר מעט מן השדרה וב"ה כתב לא מהעלים העליונים אלא שנקטמו ג' עלין העליונים פי' עד השדרה ולא נגע בשדרה והרא"ש פי' דברוב קטימת העלין העליונים מיפסל:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור קא פסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני כו' ואשכחן ליה לר' יוחנן גופיה דלא סבירא ליה הכין: **אמר** הכותב אני רואה דברי רבינו הגדול ז"ל נוטים בסתמותיו להחמיר בגזול משום מצוה הבאה בעבירה כר' יוחנן וראינו לו שכתב דין נקב וחסר להכשיר ספגומים בשני ודעתו אינה מתבררת מדבריו אבל אני נזקק לבאר בכאן השמועה הזו בפירושה ופסקה ולפי דעתי יפה הסכימו הראשונים לקבוע הלכה כר' יוחנן והדין עמהם דהא פלוגתא דשמואל ור' יוחנן היא וקי"ל שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"ש דמשמיה דר"ש בן יוחאי דהוא תנא קאמר לה ור' אמי נמי כוותיה סבירא ליה ומה שאמר דשמעת מינה דיאוש כדי קני לא הסכים יפה לשמועה וכך עיקר דר' יוחנן סבר יאוש כדי לא קני כדשמעינן ליה בעלמא וכל היכא דלא תניא הכי בגמ' לא דחקינן נפשין למימר הא דידיה הא דרביה ודייק מדכתב רחמנא גבי קרבן גזול דומיא דפסח מה פסח אין לו תקנה כלל אף גזול אין לו תקנה כלל וקרבן פסול הוא ואפי' לאחר יאוש ואמאי הא קנייה גבוה ביאוש ושינוי רשות ונסי נמי דמקדיש לא קנייה *נמי בשוחט שלא לשמן שכשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אלא לאו משום מצוה הבאה בעבירה שכיון שגזול הוא בידו אין הקדשו מצוה אלא ניאוצין הוא שהקב"ה מואס גזל בעולה ומנא תימרא דגבוה (ס) גבוה קני מדאמרי' בפ' מרובה איתביה ר' יוחנן לר"ל גנב והקדיש אינו משלם תשלומי ד' וה' היכי דמי אילימא לפני יאוש מי מצי מקדיש אלא פשיטא לאחר יאוש וטעמא דהקדיש הא לא הקדיש משלם ואי ס"ד קנה אמאי משלם שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ושמעת מינה דאי ביאוש כדי לא קני ניתא ואמאי היכי מצי מקדיש אלא ש"מ דגבוה גבוה קני ביאוש ושינוי רשות וה"נ איתא בפ' הניזקין וה"נ בשמעתין מה פסח אין לו תקנה אף גזול אין לו תקנה ל"ש לפני יאוש ול"ש לאחר יאוש ולא גרסי' תו כדכתיב במקצת נוסחי בשלמא לפני יאוש וכו' וליתיה בהלכות רב יצחק בן גיאות ז"ל ורש"י ז"ל גרים ליה הכי בשלמא לפני יאוש אדם כי יקריב מכם אמר רחמנא וכו' ופירש הא קנייה ביאוש גבוה קנייה ביאוש כלומר בשינוי רשות ולא הוצרך להזכירו שלעולם יש שם שינוי רשות והלכתא כר' יוחנן דדידיה עדיפא ואם היה כדבריהם שהיה ר' יוחנן סובר כאן יאוש כדי קני מ"מ במאי דאמר מצוה הבאה בעבירה לאו מצוה היא כוותיה קי"ל דהא"נ לית ליה מהאי קרא מסברא אית ליה ומקרא אחרינא דדריש הכא ודידיה עדיפא לן מדשמואל בכל מקום ועוד דר' אמי נמי כוותיה ס"ל ופשטה דמתני' כוותיה אתיא ומה שאמר בעל זה המאור ז"ל משום דרב אשי דהוא בתרא מפרק אליביה אלמא הכי הלכתא א"א לעמוד שהרי כשכתב רבינו ז"ל בפ"א דהלכתא כשמואל משום דרב פפא דהוא בתרא כוותיה ס"ל דקא מתרץ למימריה ספס עלין ואמר דלא חזי' ליה דס"ל לרב פפא כשמואל אלא פירושא בעלמא הוא דקא מפרש ליה רב אע"פ שמשמען של דברים שם דרב פפא כשמואל ס"ל מדאמר בפירוקיה דכ"ע יש בהן ד' דברי הכל פסולה פחות מג' דברי הכל כשרה ולא אמר רב פפא הכא מג' ועד ד' וכו' ומיהו הכא ודאי משום פירוקים לית לן למיסמך אדשמואל דבכולי תלמודא הכי אשכחן דמתרצי רבנן אליבא דמאן דלא סבירא להו כוותיה לומר מהא לא תיהוי תיובתיה ואמרי' תרגומא אביי אליבא דרבא ותרגומא רבא אליבא דאביי ואמרי' לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך לתרוצי אדרב ואפי' למאי דקס"ד מעיקרא מקשינן בכמה דוכתי ומפרקינן ואפי' למאן דאיתותב אמרי' נימא מיהא נמי תיהוי תיובתא ומפרקינן לה ברייש מכילתין לא נצרכא אלא לקיתונית שבה למאן דאמר בסוכה קטנה פליגי דלית הלכתא כוותיה והלכה פסוקה ורווחת אחריות ט"ס הוא אשכחן בפ' גט פשוט אמר רפרם זאת אומרת אחריות ט"ס הוא רב אשי אמר לאו אחריות לאו ט"ס הוא ובפ' מי שהחשיך אמרי' והלכתא לדדין אסורין אמר רב פפא עלה השתא דאמרת לדדין אסורין וכו' אלמא הכין ס"ל ואפ"ה אשכחן ליה בפ' אין דורשין דדחי ואמר אפי' תימא לדדין לפרוקה למאן דס"ל הכי אבל כשנהגו הגאונים לסמוך על מימרא דבתראי (ו) כגון דאמרי מימרא אליבא דחד כי ההיא דאביי דלעיל וכי ההיא דמס' שבת דאמרי' בגמ' מדקא מתרץ ר' יוחנן אליבא דר' י' לחלילה ש"מ הלכתא כוותיה אבל בכה"ג אדרבא אמרי' שינויא הוא ואשינויי לא סמכינן מיהו היכא דחזינן להו לבתראי דשקלי וטרו טובא ומתרצי אליבא דחד יש מקומות שסמכו הגאונים עליהם כפי מה שלפי שיקול הדעת ובלבד שלא לדחות (ז) כלל המסור בידינו אבל כאן הא קי"ל שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ומה שהשיב ממאי דקאמר רב הונא להנהו אוונכרי ושקלינן וטרינן למימר ונקנייה בשינוי השם הבאה בעבירה היא יש להשיב דאדעתא דנכרי גזלי ולא של ישראל דלא שכיחי ומשום הכי איתמר דלמקני מינייהו בעיא יאוש ושינוי רשות ומיהו מצוה הבאה בעבירה ליכא וכן מה שהשיב מסוכה גזולה בגזלן בהן אינה תשובה כלל שכיון שתקנו בה חכמים תקנת מריש ואפי' בא לצאת ידי שמים ועושה תשובה נותן לה דמי עצים הרי שאין זו הסוכה בעבירה ברשותו אלא דמים הוא חייב ולא קאי עלה השתא (זה) דמים אבל (ח) בעל הלכות ז"ל מצאתי שכתב בלשון (ט) דגזול פסול משום דמצוה הבאה בעבירה דכתיב והבאתם גזול וקתני גזול דומיא דפסח מה פסח אין לו תקנה אף גזול אין לו תקנה ול"ש לפני יאוש ול"ש לפני יאוש דידיה בעינן והוא דגזל הוא לאחר יאוש משום מצוה הבאה בעבירה אבל אקנייה לאינים אחרינא קני ליה ונפיק בגויה ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני ומאי שנא מסוכה גזולה דמכשרי רבנן דמי אי דגזל מיניה קרקע קרקע אינה נגזלת אי דגזל עצים (וטלית) קננהו בשינוי מעשה א"ה לולב נמי לקנייה בשינוי מעשה קסברי רבנן לולב א"צ אגד ואת"ל צריך אגד שינוי החוזר לא שמיה שינוי א"ה גזל אלא עצי סוכה הייט טעמא משום דקננהו בשינוי השם מעיקרא עצים והשתא סכך מיקרו אי הכי לולב נמי מעיקרא אסא והשתא הושענא מיקרו אמרי אסא ליכא שינוי השם דמעיקרא נמי (י) אסא לה והלכתא גזל עצים וסיכך בהם אין לו אלא דמי עצים בלבד וכן נמי כתוב בהלכות פסוקות ושמעינן מינה דכל שקנה ואינו חייב להחזיר אלא דמים אין בו משום מצוה הבאה בעבירה ולפ"ז נ"ק הא דאמרי' ונקנייה בשינוי השם וכן נראה מדברי רבינו שלמה ז"ל וסיוע מצאתי לדברים הללו בירושלמי תנא ר' חייא ולקחתם לכם משלכם ולא מן הגזול פי' ולא שאנו אלא ביום ראשון עד כאן א"ר לוי זה שהוא נוטל דומה לא' שכיבד את השלטון בתמחוי א' ונמצא משלו אמרו אוי לזה שנעשה סניגור קטיגור פי' דמשום מצוה הבאה בעבירה הוא ואפי' ביום שני ע"כ מה פליגי בגזלו סוכה אבל גזלו ושפהו דמים הוא חייב בו משום סניגור קטיגור שהרי קנה בשינוי מעשה ולכם קרינא ביה ע"כ גזל לולב מכאן והדס מכאן וערבה מכאן ואגדן ושמעינן מן הדא סוכה גזולה אית תניי תני פסולה ואית תניי תני כשרה ר"ש בשם ריב"ל כשרה בגזל קרקע ומ"ד פסולה בגזל פסל ואפשר שלא יקשר כמשיב למעלן ש"מ דכל היכא דקני בשינוי השם או בשינוי [על ידי] מעשה או ביאוש ושינוי רשות אין בו משום מצוה הבאה בעבירה שהרי דמים הוא חייב אלא אפי' ביאוש לחודיה למ"ד קני לית ביה (כ) תו משום מצוה הבאה בעבירה והיינו דאמרי' בפ' מרובה אמר רבה יאוש אסור רבנן דקני מיהו לא ידענא אי מדרבנן אי מדאורייתא אביי מדתניה היכי דמי אי נימא לפני יאוש פשיטא למה לי קרא אלא לאו לאחר יאוש וש"מ יאוש לא קני ומאי קושיא דלמא שאני התם משום מצוה הבאה בעבירה וכדר' יוחנן אלא ש"מ כיון דקנה אפי' ביאוש כדי מצוה הבאה בעבירה והנ"ל בשינוי מעשה או בשינוי השם ויאוש ושינוי רשות דליתא לאיסוריה בעיניה ממש והיינו נמי דאמר עולא מנין ליאוש שאינו קונה שנאמר והבאתם גזול וכו' גזול דומיא דפסח מה פסח אף גזול לית ביה תקנתא דאי יאוש קני כשר ולית ביה משום מצוה הבאה בעבירה שדמים הוא חייב לו ולא פליגא דעולא אדר' יוחנן רביה תדע דהא אפי' הדיוט נמי הכי דיניה שהגוזל ונתיאשו הבעלים אע"פ שהוא קונה ביאוש ושינוי רשות קנאו גזלן בשינוי מעשה מותר ליקח ממנו מאי טעמא דמים הוא חייב לשלם והכי איתא בפ' הגוזל ומאכיל הלכך לולב הלקוח מן הגזלן לאחר יאוש נוקה יוצא בו ידי מצוה מותר ליקח ממנו הקדיש גזלן בהמה גזולה אינה מכפרת ואינה קרבה שהרי אסור ליקח ממנו אמר הקב"ה ממני ילמדו בני והרי זה נכון ולי קשיא לך הא דאמרי' בפ' הגוזל עצים ר"א בן יעקב אומר הגוזל חטים טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ואמר אביי דקסבר שינוי במקומו עומד וא"ל רבא ודלמא לא היא ע"כ לא קאמר ר"א בן יעקב התם אלא לענין ברכה משום מצוה הבאה בעבירה אלמא (ל) הכי דקני בשינוי איכא משום מצוה הבאה בעבירה א"נ אינה קושיא דלרבה נמי בהא פליגי עליה דר"א דמר סבר כיון שעיקרו גזל מנאץ הוא ומ"ס לאו מנאץ הוא וכ"ע פליגי בה

המאור הקטן

[דף כט ע"ב] קא פסיק ותני לא שנא ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני בשלמא יבש בעינן הדר וליכא ואע"ג דכי כתב קרא ביום הראשון כתיב כיון דיבש איכא למימר דא הקריבהו נא לפחתך ופסול אף ביום השני אלא גזול בשלמא ביו"ט ראשון וכו' ואוקימנא ליה מצוה הבאה בעבירה ויש מן הגאונים הרבה שפסקו כר' יוחנן משום ר"ש בן יוחאי שהגזול פסול אף ביום ב' ובודאי לכתחלה שפיר דמי למיפרש מינה לאפוקי נפשין מפלוגתא ומשום דהוה מיהו לא חזי לן למיסמך על הא דר' יוחנן משום ר"ש בן יוחאי דשמעת מינה דיאוש כדי קני ליה לר' יוחנן גופיה דלא סבירא ליה הכין דקאמר חיוביה דגנב בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בפ' מרובה ומשמיה *דר' יוחנן הוא דקאמר ליה הכא ולא ס"ל כוותיה ואף ר' יצחק בר נחמני דשמואל פליג עליה בפירוש דקאמר ביו"ט שני מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול ורב אשי מפרק אליביה אלמא הכי הלכתא א] וממאי דקאמר רב הונא להנהו אוונכרי שקלינן ונקנייה בשינוי השם ואע"ג דמצוה הבאה בעבירה הוא ומ"מ לית דחש להא דר"ש בן יוחאי שנקבוה עכברים איתמרין תרי לישני וכלישנא בתרא נקיטין לקולא דספיקא דרבנן היא שאין לולב מן התורה מיום ראשון ואילך וכ"כ הרי"ף ז"ל ומצאתי בהלכות ה"ר יצחק בן גיאות ר' יצחק בר נחמני בשם שמואל כל הפסולין אינן אלא ביו"ט ראשון והכי פסקו רבנן בתראי סוכה גזולה ר"א פוסל וחכמים מכשירין אוקימנא בתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו וסיכך בהם דברי הכל אין לו אלא דמי עצים בלבד דעבדו רבנן תקנתא כדין תקנת השבים שמעת דלא סבירא לן כר"ש בן יוחאי דפסל בלולב הגזול משום מצוה הבאה בעבירה שאם כן סוכה תפסל בגזול עצים וסיכך בהן שאף היא מצוה הבאה בעבירה היא ואם גזל סוכה ה[עגלה]

השגות הראב"ד

א] וממאי דקאמר רב הונא לנהו אוונכרי וכו' עד אלמא לית דחש לה דר' שמעון בן יוחאי: א"א אינו כלום דלגבי אוונכרי ליכא עבירה ולגבי סוכה נמי כיון דקרקע אינה נגזלת אינה אלא שאולה בעלמא דברשותא דמארא קיימא ואין עליה במצות שם גזולה וקרא כתב והבאתם גזול ואין זו גזולה. והיכא דגזל עצים נמי אין על עצים שלנו עכשיו שם גזולים. והכי איתא בירושלמי וכן כתבתי בחבורי בהל' לולב ובנוסחאות הישנים והספרדים גרסי' באתרוג בענין של אשרה פסול משום דהוי לה מצוה הבאה בעבירה ופירושא דאשרה נמי פסול אפי' דלאו דמשה ומשום דמהני מריחה בתפיסתו משא"כ בשאר מינין. וכבר הרחבתי בכל זה ובראיות ברורות כתבתי שהיבש פסול כל ז' הימים ובירושלמי פסלוהו משום לא המתים יהללו יה אבל שאר פסולים כשרים ביו"ט שני משום דאיכא הדר במקצת אתרוג לאפוקי יבש דליכא ביה הדר כלל כמו שפסק:

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' לולב סמג עשין מד טור או"ח סי' תרמה:

[דף רמה ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) שנתקו כצ"ל: (ג) ... (ד) נ"ל לנענע בו: (ה) דגבוה קני: (ו) הכלל כצ"ל: (ז) כלל כצ"ל: (ח) נ"ב וזה: (ט) נ"ב לשון: (י) לאסא כצ"ל:

העלין ובדידיה נמי אמרינן דנסדק כשר אלא היכא דעביד כי המנק וכ"ת והא אמרינן לקמן דנחלקה התיומת פסול (א) ופירשו בו דהיינו העלה האמצעי אלמא דאע"ג דלא עביד כי המנק פסול תירצו בזה דכי פסלינן בנחלקה התיומת היינו דוקא ברובא אבל מיעוטא לא מיפסל אלא היכא דעביד כי המנק *[ויש מחמירין ומפרשין דנסדק במקום התיומת פסול והא דדייקינן אבל נסדק כשר הוא באמצע העלה לארכה אבל נסדק במקום התיוס נחלק שמו ופסול] ומחמירין עוד לומר דכל שנחלק התיוס אפילו במיעוט פסול וכי שרינן נסדק בדלא עביד כי המנק היינו בשנסדק לרחבו ואין זה במשמע אלא שראוי לחוש ולהחמיר ואחרים פירשו דנחלקה התיומת לאו בעלה האמצעי בלחוד קאמר אלא העלין הכפולין יש להן בגבן דבר שמחבר אותם ומתאימן ונקרא תיומת ואם נחלקו רוב העלין ורוב כל עלה ועלה מהם באותו מקום פסול והכי משמע בירושלמי דאמרינן נפרצו עליו נעשה כמי שנחלקה התיומת [אלמא] בכל העלין הוא דומיא דנפרצו עליו מדקא מדמי להו להדדי וכן פירש הרב אלפסי ז"ל בסמוך ולפי זה אפשר דאפילו נסדק רובו או כולו של עלה האמצעי כשר אא"כ עביד כי המנק ומקילין עוד לפי זה ואומרים דכי פסלינן בדעביד כי המנק היינו שהלולב עשוי כך מתחילתו כעין ב' שדראות מקצת עלין כאן ומקצת עלין כאן אבל נסדק ראש העלין והשדרה ויכול לאגדו כה"ג נסדק מיקרי וכשר : **תניא** לולב כוון . שעשוי קמטים קמטים כדאמרי' בחולין גבי כל שחתכו וכוון : קוון . שיש בו קולים : סדוק . דעביד כי המנק ויש שגורסין כן בברייתא : כפוף . שראשו כפוף כאגמון : חרות . שהוא קשה ואינו יכול ליכפף : דומה לחרות . שהתחיל להתקשות ולא נתקשה לגמרי : לאחריו . שנעקם לצד השדרה : לפניו . לצד שכנגד השדרה : שדרה . זהו הצד העשוי כשדרה של בהמה שהחוליו' והצלעות מחוברות בה מכאן ומכאן ואף העלין העולין מכאן ומכאן ולמעלה חלק ועולה כמקל : האי לולבא דסליק בחד הוצא . פרש"י ז"ל שאין בו עלין אלא מצד אחד ואחרים פירשו שאין רוב עליו כפולים אלא עולין אחד אחד ומדאמרי' בעל מום הוא משמע שפסולו מגופו ופסול

נר מצוה

א ב

נקטם ראשו אבל נסדק כשר ואי נסדק דעביד *כי המנק פסול והוא כלי שיש בו שני ראשים וזה צורתו Y. תניא לולב כווץ קווץ כפוף סדוק עקום דומה למגל פסול חרות פסול דומה לחרות כשר . עקום דומה למגל פסול אמר רבא לא אמרן אלא מלפניו אבל מלאחריו בריתיה הוא וכשר ואמר רב פפא ולצדדין כלפניו דמי ואמרי לה כלאחריו דמי הלכך עבדינן לחומרא וכלפניו דמי ופסול. אמר רבא האי לולבא דסליק בחד הוצא בעל מום הוא ופסול : נפרדו עליו כשר . אמר רב נפרדו עליו דאיפרוד איפרודי נפרצו ב עליו דעבדי כחופיא פירוש נפרצו עליו כגון שנתרו מן השדרה והן תלויין בה וזהו דעביד כי חופיא שההוצין כשנתכין מן השדרה נקראין חופיא כדגרסי' בהגוזל קמא* הוצין ועבדינהו חופיא והוא כעין שבירה נפרדו שנפרדו ההוצין כעין פתיחת החריות ולא ניתק אחד מחבירו ולפיכך כשר : בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו ת"ש דא"ר יהושע בן לוי נחלקה התיומת נעשית כמי שניטלת התיומת ופסול פירוש התיומת ג גבא דהוצא דמתיים להו לשני צידי העלה ומשוי להו חד כי כל אחת ואחת כפולה לשנים ותאומה מגבה ואם נפרדו ההוצין זה מזה ועמד כל אחד ואחד כשהוא כפול לב' והתיומת שלהן קיימת כשר ואם נחלקה התיומת הרי הוא כאילו נפרצו העלין ופסול : ציני הר הברזל כשרות : אמר אביי לא שנו אלא שראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה אבל אין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה פסולות : ה לולב *שיש בו ג' טפחים וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל שיעור הדס וערבה שלשה ד ולולב ארבעה כדי שיהא לולב יוצא מן ההדס טפח אמר ר' פרנך אמר ר' יוחנן כדי שיהא שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח ואקשינן והא תנן לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר אימא וכדי לנענע בו כשר והאי שיעור' דאמרינן הוא דלא להוי פחות מהאי שיעורא אבל אי הוי טפי ביה מהאי שיעורא כשר דקיימא לן לולב אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור מלמטה :

מתני'

רש"י

ופלגים רעים : **גמ'** נסדק . נסדקו ראש העלין : כווץ . שעשוי קמטים קמטים : כפוף . דומה לאיש גיבן ראשו כפוף כאגמון : קוון . שיוצאין בשדרה שלו עוקצין כמין קולים : עקום דומה למגל . הדא מילתא היא : חרות . קשה שנעשה חריות שכך דרך לולב עליו נושרין בימות הגשמים (א) ומתקשה ונעשה עץ : דומה לחרות . התחיל להתקשות ועדיין לא נעשה עץ : כי המנק . פויינצ"ר בלעז כברזל של סופרים שיש לו שני ראשים (ב) שראשו מפולש כך לולב גדל כמין שני שדראות מקצת עלין לכאן ומקצת עלין לכאן : מאחריו . (ג) הנעקם לצד השדרה : מלפניו . לצד שכנגד השדרה (ד) עשוי כשדרה של בהמה שהחוליות והצלעות מחוברות מכאן ומכאן ואף עליו מכאן ומכאן ולמעלה עולה כמקל : וסליק בחד הוצא . שכל עליו מצד אחד : כי חופיא . אישקוב"א בלע"ז שמכבדין את הבית ועושין אותו מעלין של לולב התלושין מהשדרה ואוגדין בה הרבה ביחד : דאיפרוד איפרודי . ראשיהן נפרדים כעי"פ אינן ואין מלומ:מין בשדרה עם העלין שלמטה מהן : תיומת . לפי שהן דבוקין כתאומין : נחלקו התיומת . שני עלין העליונים אמצעיים שבס השדרה כלה נחלקו זה מזה [וזה שלא כפי'

ג"י ד"ת

א מיי' פ"ז מהלכות סוכה סמג עשין מד טור א"ח סי' תרנ :

הגהות הב"ח

(א) והשדרה מתקשה כצ"ל : (ב) וראשו א' מפולל כו' כצ"ל : (ג) נ"ל שנעקם : (ד) שדרה זהו לד העשוי כו' מחוברות בה מכאן ומכאן ואף לולב עליו כו' כצ"ל : (ה) נ"ב כלומר אילו היה כתוב וכפת תמרים בוי"ו הוה שפיר כדקאמרת דבעינן שיהיו שניהם נשואין בידו אחת השתא דכתיב כפת תמרים בלא וי"ו משמע דפרי עץ הדר בידו אחת כפת תמרים בידו אחת נמי שפיר דמי וק"ל : (ו) פסולה כצ"ל ותי' תולה נמחק : (ז) נ"ב אמי : (ח) כהדי דיחני כצ"ל .

שלטי הגבורים

א פרש"י שתחלת ברייתו היה כך שיש לו ב' שדראות מתלית עליו לכאן ומתליתה לכאן ולשון נסדק אינו משמע כן דא"כ היה לו לומר לולב שגדל סדוק כי היכי דאמרי' לולבא דסליק בחד הוצא אלא מיירי שנסדק באמצעיתו עד שנפתח :
ב פרש"י שנתלשו בעיקרן מן השדרה והתוס' מפרשים אותו על כפלות העלין שכל א' כפול וגבו א' ולפניו ב' ואם נפרץ שנחלק בגבו רוב אורך כל עלה ועלה ברוב עלין שבלולב פסול :
ג וכן כתבו מיי' והראב"ד כפירוש רבינו והגאונים מפרשין עלין העליונים שדרכן להיות מחוברים זה מזה ברובן שנראים כשנים .
לשון ריא"ז
דרך העלין של לולב להיות כפולין וגב העלה המתאים שני צדי העלה מאחריו הוא הנקרא תיומת נטלה אותה התיומת הרי הוא חסר ופסול וכן אם נסדק רוב השדרה הרי הוא כנחלק התיומת ואע"פ שלא היה ראשו מפולל כשר כמבואר בקונט' הראיות :
ד וכן כתב מיי' כרבינו והראב"ד השיגו וטור בסי' תר"נ כ' שיעור הדס וערבה שני טפחים ואני שכן י' גודלין ושדרו של לולב לבד מעלין העולין למעל' מהשדרה צריכה שיצא למעלה מההדס טפח חסר שתות :
לשון ריא"ז
שיעור הדס וערבה שני טפחים ואני שדרו של לולב ג' טפחים ושליש חוץ מן העלין שבראשו כמבואר בקונטרס הראיות היו פחותין מכן פסולין ושיעור הטפח ד' אגבעות בגודל :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לשון רש"י נחלקה התיומת ב'עליו העליונים אמצעיים שבס השדרה כלה נחלק זה מזה ונסדקה השדרה עם העלין שלמטה מהם ע"כ ולפי' זה נ"ל דלא קשה מנסדק דאיהו הוה בעלה גופה בנחלק התיומת נרב אלפס שנסדק הכפל :

כל שבעה אפילו בזמן הזה וי"א שאין פסולו אלא מפני שאינו הדר וביום ראשון בלבד פסול : נפרצו דעביד כחופיא . פרשתיה במשנתינו : נחלקה התיומת נעשה כמי שנטלה התיומת ופסול . פירוש אם נחלקו העלין במקום שמתאימין הרי הוא כאילו נטל בכולן בכל אחת ואחת אותו חוט המתאימן והוה ליה חסרון בכולהו ובהא ודאי פסול דמשמע דפשיטא לן דחסרון בכולהו פוסל : **אמר** ר' פרנך א"ר יוחנן שדרו של לולב צריך שיצא מן ההדס טפח . קי"ל כוותיה ודלא כשמואל דסגי ליה כל שיצא לולב מן ההדס טפח אפי' בהדי עלין ומסתברא דאפילו הוסיף באורך ההדס והערבה אפילו כמה צריך שיצא שדרו של לולב למעלה מהן טפח ומשום הכי נקטי ליה ר' יוחנן ושמואל בהאי לישנא ולא אמרו כתם לשמואל לולב ארבעה בהדי עלין ולרבי יוחנן לבר מעלין : **מיהו** הרב אלפסי ז"ל כאן לא דק דבגמרא אמרי' דהני טפחים דהדס וערבה טפחים קטנים הם שחוזרין לשני טפחים ומחצה שהן עשרה גודלין דהכי מפרשינן אליביה דר' טרפון בגמרא דקי"ל כוותיה וי"א שהטפח שצריך שיהיה יתר בו הלולב על ההדס וערבה טפח קטן הוא ג"כ ונמצא שעור לולב ד"ט קטנים השלשה מהם הם עשרה גודלין כמ"ש והטפח אם היה גדול היו בו ארבעה גודלים שהם י"ב שלישי גודל לא מהן שהות כדי להעמידו על טפח [קטן] נשארו עשרה שלישי גודל שהם שלשה גודלים ושליש ונמצא שיעורו של לולב שלשה עשר גודלין ושליש וכן כתבו בתוספות והרב רבי יונה מנח ביה סימנא מי בעל דברים יגש אליהם שהלולב שנאמר בו דברים הרבה דהיינו ברכת לולב והלל שיעורו י"ג"ש דהיינו י"ג גודלים ושליש. אבל הרמב"ן ז"ל כתב שלא חלק ר"ט בטפח עודף של לולב ומודה הוא שצריך שיהא טפח שלם של ד' גודלים וראיה לדבר מדאמרי' בפ' (התכלת) [המפלת] [נדה דף כו.] חמשה שעורן

המאור הקטן

העגלה ובראש הספינה שאין לה דין קרקע דברי הכל פסולה והיינו דאמרי' בפ' הישן ורבנן האי לך מאי דרשי ביה מיבעי להו למעוטי סוכה גזולה ומכל זה לא כתב הרי"ף ז"ל כלום ושמעתא דרבינא בכשורא דמטללתא כולה עד סופה היה לו לכתוב : ואמר מר בר רב האיי הכי תנן ובגדול כדי שיאחז שניהם בידו אחת ד"ר יהודה ר' יוסי אומר אפי' א' בשתי ידיו דסבר ר' יהודה דיהא הלולב והאתרוג בשיעור שיהו שניהם נשואין בידו אחת ובתלמוד א"י נמצא סיוע לזה הפירוש סבר ר' יוסי אילו הוה (ס) וכפת תמרים יאות ליה אלא כפת תמרים כתיב אפי' זה בידו אחת וזה בידו אחת :

מלחמת ה'

סולת ב"ש סברי לגבוה מאיס וב"ה סברי לא מאיס כיון שקנה בשינוי דאביי הוא סבר דאי שינוי קונה אפי' ר"א בן יעקב מודה כב"ה ועוד דר"א בן יעקב ודאי לא קאמר שאינה חלה ואם הפריש ממנה על עיסה אחר שלא תהא פוטרה ולא אמר אלא לענין הברכה שהוא מברך עליה אלא שיצא ידי חובתו ואנו לצאת ידי חובו אמרי' הלכך (קאמר) מתני' כפשטה (ו) תולה בין ביו"ט ראשון בין ביו"ט שני והוי יודע שלא נחלקו שמואל ור' יוחנן אלא בגזול אבל ביבש ושאר כל הפסולין מחמת מומין כשם שפסולין ביום ראשון כך פסולין ביום שני וסוגיא מפורשת היא בשלמא יבש בעינן הדר וליכא ורבי (ז) נמי בהדיא אמר יבש פסול לפי שאינו הדר גזול פסול משום דהוי מצוה הבאה בעבירה והיינו ביום שני ובגמ' ליכא מאן דפליג עליה אלא ר' יצחק בר נחמני אמר שמואל אגזול והפי' שפי' בו בעל המאור ז"ל דאית ביה משום הקריבהו נא לפחתך שבוש הוא ואינה בגמ' דהא הכא בעינן הדר וליכא קאמרי' ור' אמי נמי אמר בהדיא יבש פסול לפי שאינו הדר ועוד דכל שאינו הדר אינו מאיס ואין בו משום הקריבהו נא לפחתך תדע דהא דר' יהודה דלית ליה הדר מכשר יבש ולא פסיל משום הקריבהו נא לפחתך ודברי הבאי הם שהאתרוג היבש נאה ומשובח הוא ועולה על שולחן מלכים (ח) כדי שריחני אלא שאינו הדר במינו שאמרה תורה והחסר שנקבוהו עכברים לא חשו בו משום הקריבהו נא לפחתך לפיכך היבש שריחו ונויו משובחים אתה פוסל זה היפך האמת הנראה לעינים הוא אבל עכשיו אני מגלה דבר נכון מאד בפי' השמועה שהראשונים לא אמרו טעם הרי דבר מפורש הוא בגמ' ובמשנה שהלולב ניטל מה"ת ז' במקדש ובמדינה יום א' וביום הראשון בעינן לכם ובשני אפי' במקדש יוצא הוא בלולבו של חבירו ומתני' מרישא דפרקא בלולב של תורה נשנית כולה עד סופה דקתני תקנתו של רבן יוחנן בן זכאי בראשונה היה לולב ניטל במקדש ז' ובמדינה יום א' משחרב בהמ"ק התקין רבן יוחנן בן זכאי וכו' ובתקנתו של רבן יוחנן בן זכאי לא פסיק ותני מתני' בפסולי כלום ולא עליה דקדקו בגמ' כלום אלא על לולב של תורה שנשנית ברישא דפרקין עליו אמרו קא פסיק ותני ל"ש ביום ראשון ול"ש ביום שני דבכל לולב הניטל מה"ת קתני הגזול והיבש פסול בשלמא יבש בעינן הדר דהדר רשנה אתרוג כתיב כל היכא דבעינן אתרוג בעינן הדר אלא גזול אפי' במקדש אדם יוצא בלולבו של חבירו והיינו פסיק ותני גזול דומיא דיבש לפסולה זהו פי' השמועה וזו היא סוגייתה לפיכך הסכימו כאן בפסול היבש ולא נחלקו אלא בגזול לבדו אבל ביום שני של גבולין שהוא מצות זקנים לא הוזכר כאן כלל ולא נחתינן הכא בשמעתין למיפסק אי כליכנא דמעיקרא ואתרוג שנקבוהו עכברים דקס"ד בעינן הדר וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אי כשמעתיה דר' חנינא דהוא מסקנא ומכשר נקב וחסר דקסבר לא מחמרינן במצות זקנים כתוך פסולי דמתני' ולא אשתבש בזה מפני שהזכירו בגמ' לקמן יום שני והא אמור על יום שני של מצות זקנים שכבר פירשתי דעכשיו בשמועה זו לא נחתינן לאפלוגי בין של תורה לשל סופרים ונקט יום שני סתם בכל מקום שהרי על כרחך אתה אומר דביום שני דמקדש לולב השאול כשר והלכך קושיא זו שהקשו בגמ' אין לענין בקולא דלולב של דבריהם אלא לומר דגזול בשני כשר הוא בכל מקום ועוד נמצא בגמ' בכמה מקומות כגון העניין הזה מעתה נלמוד על הפסולין השניין במשנתנו בפעמין של לולב ואתרוג שכולן כשרים ביום שני של דבריהם מדר' חנינא דמכשר בנקב וחסר ומפיק לה למתני' מלולב דדבריהם אבל הגזול שהוא משום מצוה הבאה בעבירה כ"ש בשני שאני פוסלו לפי שבנטילתו איכא מצוה של תורה והוא מזכיר עון להתפש ובגמ' ירושלמי שא"ר יצחק בר נחמני בשם שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלא ביו"ט הראשון בלבד דבר ברור הוא להכשיר הפסולין ביום שני במדינה ואפי' הגזול דאיהו לית ליה מצוה הבאה בעבירה ואתיא אליביה בגמ' דילן אלא בשמועתו דר' יצחק בר נחמני בשם שמואל הזכירוה בגמ' שלנו להכשיר הגזול בלבד ואפי' ביום שני במקדש ומ"מ הדא שיטה היא והדא סברא היא וכבר השמועה כולה מחוורת ומאירה כמרגלית ומה שהשיב בעל המאור מהא דאמרי' לקמן גבי אתרוג של ערלה לפי שאין בו היתר אכילה וביום שני כיון דלא בעינן לכם מה לנו אם אין בו לא היתר אכילה ולא היתר ממון אינה תשובה כלל שהרי ערלה אסורה בהנאה והיתר אכילה נמי שהוזכר כאן היינו הנאה כדאמרי' התם מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה וכיון שאסור בהנאה ולשריפה הוא כתותי מכתת שיעוריה ויש אומרים דודאי ערלה כתותי מכתת שיעוריה אבל זה שאמרו בגמ' לפי שאין בה היתר אכילה וכן דין ממון לומר שאף מן השם הזה הם נפסלין שהיתר אכילה ודין ממון מוציאין אותן ממה שאמר הכתוב לכם ונפקא מינה לפסול של מעשר שני שבירושלים ביו"ט ראשון הא בשני והאי פסולא דידיה משום מכתת שיעוריה הוא וכן בתרומה טמאה שהרי היא מן הנשרפין כדתנן בפ' בתרא דתמורה ואמרי' נמי בפ' במה מדליקין כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת וכיון ששריפתה משום ולשריפה קיימא ואיסורא היא בכל הנאות שבעולם אינה אסורה הנאה בה בשעת שריפה שנהנה (א) ביעורה שה כתותי מכתת שיעוריה ומש"ה פסול אע"פ שיש בה דין ממון וכן דמאי שב"ש פוסלין מפני שהן גוזרין בכל אתרוג האסור לו אפי' בדיעבד ואע"ג דקרינא ביה לכם דהא ממונו הוא וב"ה מכשירין בזה לכתחלה משום דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני הא בטבל גמור לא יטול ואם נטל כשר ולהודיעך כחן דב"ש קתני דמאי אבל ודאי מעשר שני בירושלים ביום שני כשר אפי' לדברי ר"מ ומש"ה אמרי' בגמ' אתרוג של מעשר שני לדברי ר"מ אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט אלמא כחולו של מועד יוצא בו לפיכך לא אמרו אין אדם יוצא בו ידי חובתו בחג א"נ שתם נתלאת אתה אומר דכולה מתני' בין יום ראשון בין יום שני דבתורה קתני לד"ה חוץ מן הגזול לדברי שמואל דכשר בשני ותני והדר מפרש לה לקמן דקתני אין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט ראשון של חג בלולבו של חבירו ובשאר ימים אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו ולהכשיר שאול וגזול נשנית לדעת שמואל ולדברי ר' יוחנן לא הכשיר אלא שאול הא בשאר הפסולים ודאי מתני' פסיק ותני הוא לא"ש יום ראשון לא"ש יום שני וס"ו נכון :

שעורן טפח וחד מינייהו שדרו של לולב ומשמע דכי היכי דהנך כולהו טפחים שלמים הכי נמי טפח של שדרו של לולב ותמלא שיעורו י"ד גודלין לפי שהשלשה טפחים קטנים הם והרביעי טפח שלם: מתני' הדס הגזול והיבש פסול. גזול משום מצוה הבאה בעבירה ופסול כל שבעה אפילו בגבולין לר' יוחנן כמו שכתבתי במשנתנו ויבש פסול במקדש כל שבעה אבל בגבולין משני ואילך יש להכשיר ויש לפסול ע"פ הסברות שכתבתי במשנתנו גבי לולב: של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. כמו שפירשתי בלולב: נקטם ראשו. ראש עלו דהכי מוכח ממאי דאמרינן בגמרא ועלתה בו תמרה כמו שכתבנו במשנתנו שאין דרכו של תמרה לעלות אלא בעץ: נפרצו עליו. כמו שפירשתי בלולב: ענביו. פירי שבו דומה לענבים: ואין ממעטין אותו ביו"ט. משום [דנראה] דמתקן מנא ולא שרו ליה משום מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה שלא לצורך דכיון דמתקן מנא לא הותר לתקן מנא ביו"ט: גמ' ענף עץ עבות. עץ שכולו ענף שהענף מחופה בעליו על ידי שהן עשויין כקליעה ושוכבין על אביהן: רבי אליעזר בן יעקב אומר ענף עץ עבות. רבנן דייקי עבות ורבי אליעזר דייק ענף עץ: תלתא תלתא בקינא. שלשה עלין במקום אחד זה בצד זה: תרי וחד. שני עלין כסדרן ועלה אחד מלמטה ארוך ועולה על השנים: מהדר אתרי וחד. אע"ג דתלתא בחד קינא נמי כ"ש דכשר הואיל ונפק מפומיה דרב כהנא: הדס שוטה קרי ליה. לפי שעליו הולכין שלא כסדר כדרך השוטה אי נמי לפי שאינו הדס גמור קרוי שוטה כדקרי לבכור מן האם בוכרא שכלא בפ' י"כ [דף קט:]: משכחת לה בהדס מצראה. הגדל על המצר אבל בהדס דעלמא שנשרו מקצת עליו לא נתפרש דינו ויש מי שאומר שצריך שיהא כולו עבות ואם כשר מכל שיעורו אפילו עלה אחד פסול והייט דאמרי' בגמרא השתא עבות תלתא לא משכחינן וכו' אלמא בעינן שיהא כוליה עבות וה"נ אמרינן

רש"י

כפי' האלפס]: מתני' ענביו. פרי (א) שדומה לענב: אין ממעטין ביו"ט. משום שבות שדומה למתקן כלי ומכשירו: גמ' תלתא תלתא טרפי בקינא חדא. שלשה עלין בכד א' יוצאין (ב) תוך עוקץ אחד: תרתי וחד. שני עלין בעוקץ אחד ועלה (ג) האחד מלמטה ארוך ועולה ורוכב על שנים: מהדר אתרי וחד. ואע"פ דתלתא בחד קינא כל שכן דכשר הואיל ונפק מפומיה דרב כהנא: אבא להההוא. דתרתי וחד הדס שוטה קרי ליה: מצראה. הדס מצרי: שלשה בדי עלין (ד). ולכל בד ג' עלין לחין דבציר משלשה לא הוי עבות: ובראש כל אחד. שיהא (ה) עלין לחים בראשי הבדין אבל באמצעו לאו הדר הוא: ועלתה בו תמרה. כמין תמרה כעין הנמלא בעלין של ערבה פעמים שנמלא בעלה כמין פרי ירוק ובובעות הגסים בו את לעיפיהן: אלא שחורות. שהענבים שחורים והעלין ירוקים הן: מיני דהדס נינהו. שמראיהן דומין לו: אדומות כשחורות דמיין דאמר ר' חנינא. לעניין דם שחור באשה אדום הוא אלא שלקה

תורה אור / נר מצוה

מתני' הדס הגזול א והיבש פסול של אשרה ושל עיר הנדחת פסול נקטם ראשו נפרצו עליו או שהיו ענביו מרובין מעליו פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין אותן ביו"ט: גמ' ב ת"ר ענף עץ עבות עץ שהוא עבות שענפיו ב חופין את עצו הוי אומר זה הדס ות"ר עץ שהוא קלוע כמין קליעה ודומה לשלשלת וזהו הדס ר"א בן יעקב אומר ענף עץ עבות עץ שטעם עצו [א] ופריו שוה הוי אומר זה (א) הדס תאנא עבות כשר ושאינו עבות פסול היכי דמי עבות אמר רב יהודה כגון דקיימא תלתא תלתא בחד קינא רב כהנא אמר אפילו תרי וחד רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי וחד (ב) הואיל ונפק מפומיה דרב כהנא א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא לההוא הדס שוטה קרי ליה. ת"ר נשרו רוב עליו ונשתיירו בו מיעוט כשר ובלבד שתהא עבותו קיימת ומשכחת לה *באסא מצראה דקיימי שבעה שבעה בקינא דאי על גב דנתרי ארבע מיניה דאינון רובא פשו להו תלתא בקינא והוה ליה עבות וכשר. תנו רבנן ג יבשו רוב עליו ונשתיירו בו שלשה בדי עלים לחים כשר אמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד: נקטם ראשו: תני עולא בר חנינא ד נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר ואיפסיקא הלכתא לקמן כרבי טרפון דאמר אפילו שלשתן קטומין הלכך ל"ש עלתה בו תמרה ולא שנא לא עלתה בו תמרה כשר: או שהיו ענביו מרובות מעליו פסול: *אמר רב חסדא דבר זה רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו ל"ש אלא שחורות אבל ירקות מיני הדס הן וכשר וא"ר פפא ואדומות כשחורות דמיין דאמר רבי חנינא האי שחור אדום הוא אלא שלקה: ואם מיעטן כשר ואין ממעטין ביו"ט: תאנא ואם עבר וליקטן כשר *תניא לולב בין שהוא אגוד

ובלבד שתהא עבותו קיימת ואוקימנא (בראש תור) [בדאשתייר] תלתא בקינא דאלמא בפחות (ו) מכאן לא מיקרי עבותו קיימת אבל הרא"ה ז"ל סובר דכי אמרי' בעי' כוליה עבות הייט שיהא כל השיעור ממין עבות דקיימי תלתא בחד קינא ואי איכא בכוליה שיעורא חד קינא דלא הוי עבות פסול משום הכי אמרי' דעבות שלשה לא משכחינן אבל כל שהוא ממין עבות אלא שנשרו מקצת עליו כל שנשאר רוב בכל קן וקן והייט שני עלין כשר דשפיר מיקרי עבות ודייק לה מדאמרינן בגמרא כיון דנתרי תרי עבות היכי משכחת לה דאלמא כל היכא דלא נתרי תרי שפיר מיקרי עבות דאי לא לימא כיון דנתרי מיניה כלל עבותו קיימת היכי משכחת לה ואין ראוי להקל בכך שאין ראייתו ברורה: ת"ר יבשו רוב עליו ונשתיירו בו שלשה בדי עלין לחין. פי' שלשה קנין שיש בכל אחד ואחד ג' עלין ופירש רב חסדא שיהא קן אחד בראש כל אחד מן ההדסים ונקט לה אליבא דר' ישמעאל דאמר לקמן שלשה הדסים משום דלכתחלה בעינן שלשה הדסים משום נויי מצוה אבל אין ה"נ דמדינא בהדס אחד סגי (ז) שיש קן אחד לא בראשו כיון דמדינא בהדס אחד סגי לדברי מי שסובר כן כמו שנכתוב לפנינו בסייעתא דשמיא. וכתב הראב"ד ז"ל דדוקא לחין אבל כמושין לא דאע"ג דכולן כמושין כשרין כדאיתא בברייתא בגמרא הייט דוקא כולן אבל לא יפה כחו של כמוש להציל על היבש כשם שיפה כחו של לח. ואחרים אומרים דלחים דקאמרינן הייט למעוטי יבשים אבל הוא הדין דכמושים סגי וראוי לחוש לדברי הראב"ד ז"ל ומסתברא שכשם שראשו של הדס כשהוא לח מציל על הכל כך כשהוא יבש פוסל את הכל: ועלתה בו תמרה. מין תמרה כעין הנמלא בעלי של ערבה וכתב הרב אלפסי ז"ל ואסיקנא הלכתא בהדיא כרבי טרפון אפילו שלשה קטומין וכו' ואין דבריו ז"ל בזה נכונים דנקטם ראשו דמתני' לאו כקטומין דר' טרפון כמו שאפרש לפנינו בס"ד הלכך בנקטם ראשו דמתני' ליכא מאן דפליג דפסול מיהו אם עלתה בו תמרה כשר ודוקא שנקטם ראשו מערב יום טוב ועלתה בו תמרה מערב יו"ט אי נמי נקטם ראשו מערב יו"ט ועלתה בו תמרה ביו"ט משום דהוי דיחוי מעיקרו לפי שמשנכנס יו"ט לא היה ראוי כלל ודחוי מעיקרו לא הוי דחוי אבל מצות דהכי אסיקנא בגמרא [דף לג:] גבי ענביו מרובין מעליו דאם מיעטן ביו"ט כשר כיון דהוי דיחוי מעיקרו ומינה משמע דמיפשטא בעיין דמבעיא לן בגמ' בנקטם ראשו מבערב יו"ט ועלתה בו תמרה ביו"ט אם יש דיחוי או לא אבל נקטם ראשו* ועלתה בו תמרה ביו"ט מספקא לן דדילמא דכיון דנראה מתחלת יו"ט והדר אידחי חלה עליו תורת דיחוי ושוב אינו חוזר ונראה דהמיר טפי מדיחוי מעיקרו משום דההוא הוי כאילו לא בא לעולם עד עכשיו ואחרים מחמירין עוד לומר דאע"ג דגבי ענביו [מרובין] מסקינן דדיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי לא פשטינן מינה בעיין דעלתה בו תמרה ביו"ט משום דשאני התם לפי שבידו לתקן דאע"ג שאין ממעטין אותן ביו"ט מכל מקום בידו הוא ומשום הכי לא הוי דיחוי אבל הכא בנקטם ראשו אין בידו כלל שתעלה בו תמרה ומיהו ההוא דענביו מרובין מעליו לאו בידו לתקן לגמרי חשבינן ליה דלאי הכי אפי' נראה ונדחה לא הוי דיחוי דהכי תנן במסכת זבחים פרק כל הפסולין [דף לד:] קבל הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר ופרכינן עלה ולהוי דיחוי ופריק רב אשי דכל שבידו לתקן לא הוי דיחוי ואע"ג דנראה ונדחה הוא והייט טעמא משום דהתם בידו לגמרי לתקן דמצוה נמי איכא אבל הכא אין בידו אלא בעבירה דהא אין ממעטין אותן ביו"ט: דבר זה רבינו הגדול אמרו. רב: ואם עבר ולקטן כשר. ומפרש בגמ' בשהשחירו מערב יו"ט דהוי דיחוי מעיקרו אבל

שלטי הגבורים

א אבל אם כמשו כשר ושיעור היבשות לר"י עד שיהא נפרך בצפורן והראב"ד פי' אפי' אם נפרך בצפורן אם עדיין ירוקין הם כשר שאם ישרו אותן במים יום או יומים יחזרו לכמות שהיו כמשובן וכמראיתם ואינן נקראים יבשים אלא כשילבינו פניהם שאז אפי' ישרו אותן במים לא יחזרו לכמות שהיו:
ב כתבו הגאונים שצריך שיהיה בכל שיעור אורך ההדס עבות ואם לאו פסול וכ"ה כתב אפי' אין בו אלא פעם א' ג' בחד קינא כשר וכ"כ מיי' והרא"ש הכריע כדברי הראב"ד דלמצוה בעינן כל השיעור עבות ולעכובא ברובו ואפי' אין העבות בראשו:
ג ואם יבשו רוב עליו ונשארו בו ג' בדי עלין לחין כשר והוא שישארו בראשו ג' עלין בחד קינא והרא"ש פי' אפי' אם מהג' שבחד קינא יבשו ב' ולא נשאר בה רק א' לא כשר והוא שישאר בראש הבד פי' בג' עלים של הקן א' יוצא מכן וא' יוצא מכן והג' מורכב על שניהן והוא הנקרא ראשו ובו תלוי ההדור ולכן צריך שישאר אותו לח והראב"ד כתב אם יבשו כולן ונשארו ג' בדין כמושים פסול שאין מציל מידי יבש אלא הלח ההדור ולא נהירא להרא"ש דכיון דכמוש כשר ה"ה נמי אפי' יבש כולו ונשארו ג' בדין כמושים כשר:
לשון ריא"ז
יבשו עליו או שנשרו ונשתיירו בו ג' עלין לחים כשר ובלבד שיהיו בראשו של בד ואע"פ שנקטם ראשו כשר מפני שעליו חופין קטימתו:
ד נקטם ראשו כשר אפי' לא עלתה בו תמרים הלכך אם יבש בראשו כשר דלא גרע מנקטם:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שבו: (ב) נ"ל מתוך: (ג) נ"ל אחד: (ד) עלין לחין. שלשה בדין ולכל כו' משלשה עלין לא כו' כנ"ל: (ה) נ"ל העלין הלחים: (ו) נ"ב ואין זה כ"כ ראיה דאיכא למימר דהתם ודאי מאחר שהיו ז' ז' ונשר הרוב לפיכך בעינן דאשתייר תלתא בקינא אבל היכא שלא היו רק ג' מתחלה ולא נשאר רק א' ונשתייר הרוב כשר בשנים הנשארי' דרובו ככולו: (ז) נ"ל בשיש:

הגהות מא"י

[א] וענפיו ובגליון כתוב ס"א ופריו:

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' לולב טור א"ח סי' תרמט:
ב מיי' שם טור א"ח סי' תרמו:

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע לימא אתרוג ועי' לקמן. נ"ל דמזה יצא לסקלירי' שיסד בקדושת יוס"א' דסוכות דבעבות ריח וטעם מר לא ע"פ דבמדרש שהדס ריח ולא טעם ע"כ ר"ל לא טעם טוב והנאה: (ב) נ"ב כה"ג ברי"ף פסחים פרק ע"פ סי' תשפו:

דף לב:
דף לג.
דף לג.

מלחמת ה'

ועוד תני עולא בר חיננא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר כתב הרב אלפסי ז"ל כו' עד עבות אלא בקושי:
אמר הכותב לא רבינו הגדול ז"ל אמרו אבל כל הגאונים כך אמרו ולא ערער אדם מהראשונים בדבר וקבלתם תכריע ועוד שזה ספי' מוקלא מן הדעת שא"כ למה פסל שום חכם בקטומין ומופשחים בהדס יותר משאר המינין והדרבה בהדס כשר לר"ט שהרי ענף כתוב בו וענף הוא הבד המופשח מן העץ ובירושלמי מפורש דמשום הדר פסלי ליה רבנן ואין לבד הגזוז מן הקרקע יותר מן המופשח לא תאר ולא הדר אלא משמע דעל הקטומין בראש הדברים אמורים והייט ליתנא דגמ' דשלימים ור"ט מכשיר בזה ולא באחר משום שההדס בעבותו תלוי הדרו שעליו חופין את עצו משא"כ בשאר המינין וזו ששנויה בתורת כהנים ר' ישמעאל אומר שתי דליות ואחת שאינה קטומה כך פירשו שתי דליות כמה שהן כלומר בין שאינן קטומות ואחת דליות שאינה קטומה כלומר שצריך לחזור עליה שלא תהא קטומה והייט דקתני אחת שא נה קטומה ולא קתני אחד שאינו קטום אלמא אדליות קאי והייט נמי דלא אמר ר"ט אפי' שלשתן דליות לפי שאינן ודאי קטומין אבל ל"ע שהענפים הגדולים שדרכן של כורמים לזמור אותן ולקוץ ראשן בכל שנה כדי שיוסיפו הן הנקראים דליות והענפים השלמים הנקראים בדים או פארות במקרא ויונתן בן עוזיאל תרגם ועוברתיה וכן תרגם אונקלוס זמורה וסוא הענף שכסהו ראשו ועל שם שנזמר נקרא כן וכן תרגומו על שם שהעבירו ממנה קאתה נקראת עוברתא כזה של דליות אמרו חכמים המדלה בגפנים וכולן לשון זמור וכסות ומה שאמרו עבות שלשה לא משכחינן לא ענפי הקטומים שלא מלינו לר' טרפון שאסר בהן לכתחלה אלא מפני שאין הדס שכלו עבות מצוי בהורך ג' טפחים שרוב האורך שוטה והייט דאמרי' בהדיא עבות שלשה אלמא משום שבוש הוא דאינו מצוי והאתא קטומי שכיחי להו עפי מחד ולא קטים שדרך ההדס שאם ליבש בראש ולהשיר עליו העליונים ולכסות קומו:

המאור הקטן

תני עולא בר חיננא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר כתב הרי"ף ז"ל ואיפסיקא הלכתא לקמן כר"ט דאמר אפי' שלשתן קטומים א] וי"מ ההיא דאמרי' אפי' ג' קטומים לא שיהא נקטם ראשו כגון שנקטמו מן הבקעות שענפי ההדס תלוין בה ונפשחו ממנו הבדין והייט דאמרי' בגמ' השתא עבות ג' לא משכחינן אע"פ שר"ט מכשיר בדיעבד בקטומין כיון שמצותן לכתחלה שלא יהיו קטומין ומפושחין אלא גזוזין מן הקרקע אין אנו מוצאין מהם כשיעור ג"ט עבות אלא בקושי והא דר' ירמיה נקטם ראשו וכו' ב] איכא נוסחי דכתב בהו נקטם ראשו מעיו"ט ואנן לא גרסי' אלא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה ביו"ט מהו יש דיחוי או לא וזה דומה לדיחוי של כסוי הדם דמייתי' וזה נראה ונדחה הוא ואינו דחוי מעיקרא ובגמ' אסיקנא דחוי מעיקרא לא הוי דחוי פשוט מ[ינה] ונדחה חוזר ונראה לא תפשום מינה ואם עבר ולקט ענביו של הדס ביו"ט אם השחירו מעיו"ט [כשר ואם] השחירו ביו"ט פסול שמאחר שנראה ונדחה אינו חוזר ונראה ולא הוכיר כל זה הרי"ף ז"ל:

סליקו להו לולב הגזול

השגות הראב"ד

א] וי"ם בסיפא דאמרי' ג' קטומים כשרים כו': א"א ולמה כסה מי הוא המפרש וכבר נודע מכמה שנים כי אני הוא המפרש ומתוך הירושלמי נתברר לי וכבר הכל מחובר יפה יפה בחיבור הלכות לולב שחברתי: ב] איבא נוסחי דכתב בהו נקטם ראשו מעיו"ט ואנן לא גרסי' אלא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה ביו"ט: א"א [illegible] ומניח את העקרין ולא פי' אם במחובר עלתה בו תמרה או בתלוש וכבר העליתי הכל יפה בתגורי בפלפול ובדקדוק:

עין משפט

א מיי' פ"ז מהלכות לולב סמג עשין מד טור א"ח סי' תרנו:
ב מיי' פ"ח שם סמג שם טור א"ח סי' תרמז תרמט:
ג מיי' פ"ז מהלכות לולב סמג שם טור א"ח סי' תרמז:
ד מיי' פ"ז שם סמג שם טור א"ח סי' תרמט תרנא:

שיטת ריב"ב

גמ' להדור מצוה עד שליש במצוה. יש לו לחזור אחר לולב נאה או שופר נאה ולתת בו יותר עד שליש דמיו ... מכאן ואילך. הקב"ה משלם לו בעולם הזה: והשתא דקי"ל לולב א"צ אגד ... לא אגיד ליה אלא באגד כאגודה של ירק ... לא הוה סבירא לן דלולב צריך אגד ... ובא ביום טוב: מתני' ושל בעל. שדה הבעל: גמ' ופיה דומה למגל ... מסר ... דומה למגל כשר בחילפא גילא. מין של ערבה ... מתני' שלשה הדסים ושתי ערבות ... כיון דקאי ר"ט ... ושלשה הדסים ושתי ערבות דקאמר רבי ישמעאל לומר שאין פוחתין מהם אבל אם רצה להוסיף מוסיף: אפי' שנים קטומין ואחד שאינו קטום. אשלשה הדסים קאי:

רבינו נסים

אבל שחירו ביו"ט הוה ליה נראה ונדחה ואין חוזר ונראה: ולהדור מצוה עד שליש במצוה. עיקר מימרא התם והכי איתא [ב"ק דף ט:] אמר רבי זירא למצוה עד שליש ופרכינן מאי שליש אילימא שליש ביתו אילו מתרמיין ליה שלשה מצות יהיב כוליה ביתיה אלא אמר רבי זירא להדור מצוה עד שליש במצוה וממאי דפרכינן מעיקרא משמע דאפילו למצוה עוברת כאתרוג וסוכה אינו מחויב לתת אפילו שליש ממונו וזה תימה היאך נתנו [קצבה] למצוה עוברת וכתב הראב"ד כדי שלא יבא לידי עוני ויפיל עצמו על הצבור וכמו שאמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות וכן אמרי' [כתובות נ.] המבזבז אל יבזבז יותר מחומש מפני שהעוני כמיתה ומיהו מסתברא דלא אמרי' הכי אלא במצות עשה משום דשב ואל תעשה שאני אבל במצות לא תעשה את כל הון ביתו יתן קודם שלא יעבור עליה. ומיהו כל חד וחד מיחייב ליתן כפום ממוניה כדי לקיים מצות עשה כר"ג שלקח אתרוג באלף זוז ולהדור מצוה מסקינן דעד שליש בדמים יתן יותר כדי להדרה והתם אבעיא לן שליש מלבר או שליש מלגיו והרב אלפסי ז"ל משהם לה סתומי כי היכי דנקוט לחומרא שליש מלבר דהכי ודאי טפי עדיף: מכאן ואילך (ב) של הקב"ה כלומר לוו עלי ואני פורע: **והשתא** דקי"ל לולב אינו צריך אגד אי לא אתנחי' בהושענא מערב יו"ט פירוש באגד ההדם מתנח ליה ביו"ט ושפיר דמי. זהו לשון הרב אלפסי ז"ל ופירושו דאילו היה צריך אגד הוה מיתסר משום מלאכה כיון דבלאו הכי לא מתכשר וכדתנן אין ממעטין אותן ביו"ט אבל השתא דקי"ל אין צריך אגד לאו כלום קא עביד דהא אי איכקט כל חד וחד לחודיה נמי נפיק: לא אגיד ליה אלא (ג) כאגודה של ירק. משום דחזי *לאכילה ולאו מוקצה הוא: אי נמי דעניב ליה מיענב. דלא קיימא לן כר' יהודה דאמר [דף לג:] דעניבה היינו קשירה: **מתני'** ערבה גזולה ויבשה פסולה. כלולב דלכם אכולהו קאי: וגזולה ודאי פסולה אפילו במדינה כל שבעה משום מצוה הבאה בעבירה אבל יבשה איכא למימר דכשרה בגבולין מראשון ואילך ואיכא למימר דפסולה על פי אותן הסברות שכתבתי למעלה בלולב: של אשרה ושל עיר הנדחת פסולה. כמו שפירשתי בלולב: צפצפה. מין ערבה ובברייתא בגמרא מפורשין סימניה ופסלי לה בגמרא מקראי: כמושה. הוא הדין לשאר מינין דכמושים כשרים דהא יבש תנן בהו דפסול הא כמוש כשר ובהדיא תנן בברייתא בגמרא דכולן כמושין כשרין יבשין פסולין אלא לגבי ערבה אצטריך למתני הכי סד"א כיון דכתיב ערבי נחל כמושה לא קמ"ל: ושל בעל. שגדלה בשדה שלא על הנהר ובגמ' יליף מנ"ל דכשר. בעל קרקע שאינה צריכה להשקות דסגי ליה במטר השמים כדאמרינן בפרק מקין (את) [בית] השלחין [דף ב.] דבעל לישנא דמתיבותא כדכתיב כי יבעל בחור בתולה ומתרגמינן ארי כמה דמיתותב עולם עם בתולתא: והא דפליג לה מתני' בארבעה בבי ותנא לולב באפי נפשיה והדס באפי נפשיה וכן ערבה וכן אתרוג ולא עריב ותני להו משום דיש בכל אחת ואחת מה שאין בחבירו דאילו ניני הר הברזל לא שייך אלא בלולב וענביו מרובין מעליו לא שייך אלא בהדס ונפלפה לא שייך אלא בערבה וערלה ותרומה לא שייכי אלא באתרוג הלכך איצטריכו ארבעה בבי: **גמ'** ערבי נחל. שגדלות על הנהל נחלי מים מצוה בזו ומיהו של בעל כשרה ומפיק בגמ' מדכתיב ערבי לשון רבים: שעלה שלה משוך. כנחל ולא עגול כנפלפה: **וכתבו** בתוס' [דף לד. ד"ה ורבנן] דכיון דמוכחא בגמ' דשל בעל מרבויא דערבי ילפי' ומוכח נמי התם דמערבי לא דרשי תרי דרשי מדפרכינן ורבנן למקדם מנא להו ומוכח נמי בגמרא [דף לד:] דמאן דבעי שלשה הדסים ותרתי ערבות יליף להדס מדכתיב וענף עץ עבות ויליף ערבה מדכתיב וערבי נחל שתים הלכך כיון דלקמן פסקינן כר' טרפון דאמר אפילו שלשתן קטומין ופשטא דמלתא משמע דבעינן שלשה ודריש להו לקראי כדדריש להו ר' ישמעאל מעיקרא מקמי דחזר בו כדאיתא בגמ' ומוקים רבויא דערבי נחל לשתי ערבות לית לן לרבויי של בעל ושל הריס ולפי זה צריך להזהר בערבה שהיא גדלה על הנחל ושלא נלאת בשל בעל ושל הריס ואע"ג דסתם לן תנא דמתני' ושל בעל כשרה הא (ד) תליא מלתא בפלוגתא דערבה אי סגי לן באחת או בעינן שתים הוה ליה סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם כל זה על דעת מי שפוסק כר' טרפון אבל לפנינו נכתוב עוד דעת אחרת שפוסקין כר"ע דסגי בהדס אחד וערבה אחת ולפי זה פש ליה ערבי לאתויי של בעל ושל הריס: **קנה** שלה אדום. עץ שלה: ופיה חלק. חודן של עלין חלק ואינו עשוי פגימות פגימות: והא תניא דומה למגל כשר. מגל קציר שפגימותיה נוטות כולן לצד אחד עקומות כלפי בית יד שלה: מסר. היא מגרה שקורין סירה ופגימותיה הולכות ככאן ולכאן שני עוקצין אחד מכאן ואחד מכאן כפגימות הסכין: כי תניא ההיא בחילפא גילי. מין ערבה כשרה היא ופיה דומה למגל אבל שאר ערבה פיה חלק: חילפא גילי כשר להושענא. אע"ג דאית לה שם לווי דחילפא היינו שמיה וגילא הייני שם לווי ואפ"ה כשרה דערבי נחל אמר רחמנא מכל מקום וחילפא גילא דרכה להיות גדלה על הנחל וכיון שכן אע"ג דאית לה שם לווי כשרה ומשמע לי דמדאביי דבתרא הוא מכשר חילפא גילא אין לחוש הרבה למה שחוששין בעלי התוס' ז"ל בשל בעל ושל הריס דהלמא סבירא ליה דרבויא דערבי לרבויי מינין מוקמינן ליה ולא לרבויי תרתי ערבות בלבד: **מתני'** ר' ישמעאל אומר ג' הדסים ושתי ערבות בגמרא יליף לה: ואפילו ב' קטומים. אהדסים קאי ובגמ' פריך מה נפשך אי קטים פסול כיון דמצריך שלשה ליבעי כולהו שלמים ואם קטום כשר ליסגי בשלשתן קטומין ומשני דחזר בו ר' ישמעאל מתחלת דבריו שהיה מצריך שלשה ואמר דאפילו *) שלשתן קטומים וה"ה אפילו אי לא מייתי להו כלל דקטומין כמאן דליתנהו דמו ומכשר בחד שלם ומיהו אפשר דמשום מצוה מיהא בעי שלשה אלא שכיון שאין השנים מעכבים סגי אפילו בקטומין. אפשר דר"ט בעי שלשה מדאורייתא אלא דלא קפיד אקטומין או אפשר דר' טרפון לא נקט לעכובא אלא סירכא דר' ישמעאל נקט ולא אתא איהו למימר אלא שאין קטימה פוסלת אבל במגינה אפשר

*) נ"י מהר"ם שנים

רש"י

שלקה לפיכך טמאוהו כדתנן חמשה דמים טמאים באשה האדום והשחור וכו': וכי אגיד ליה ביום טוב לא אגד ליה אלא כאגודה של ירק. שמעי' מהכא דבעי' בלולב קשר גמור שיקשור שני ראשי האגד והאוגדו כאגודה של ירק לאו אגודה היא ואפילו רבנן דפליגי עליה דרבי יהודה ואמרי לולב שאינו אגוד כשר מ"מ מודו דמצוה לאוגדו כדתניא לעיל משום זה אלי ואנוהו ואוקימנא ליה כרבנן: **מתני'** ערבה גזולה ויבשה פסולה. דדמיא ללולב דלכם אכולהו קאי: של אשרה ושל עיר הנדחת פסולה. דכיון דלשריפה קאי כתותי מכתת שיעוריה: צפצפה. כמין ערבה ועלה שלה עגול כדאמרי' לקמן ופסול מקראי: כמושה. פלישטרי"א: ושל בעל. שגדילה בשדה שלא על הנהל והא דאיפליגו במתני' בד' בבות ותני לולב באפי נפשיה והדס באפי נפשי' וכן ערבה וכן אתרוג ולא עריב ותני להו משום דיש בכל אחד מה שאין בחברו דאילו ניני הר הברזל לא שייך אלא בלולב וענביו מרובים מעליו לא שייך אלא בהדס וצפצפה לא שייך אלא בערבה וערלה ותרומה לא שייך אלא באתרוג הלכך *אפרידינהו: **גמ'** קנה שלה אדום ופיה חלק. (א) עליו הלוקות ואינן עשויות פגימות פגימות: והתניא דומה למגל כשר. פי' מגל קציר פגימותיה נוטות כולן לצד אחד עקומות כלפי בית יד שלה: מסר. מגירה שקורין סייר"א ופגימותיה הולכות ככאן ולה שני עוקצין אחד מכאן ואחד מכאן כפגימות סכין: חילפי גילי. מין ערבה כשרה ופיה דומה למגל אבל שאר ערבה פיה חלק: **מתני'** ג' הדסים. בגמרא מפרש לה דכתיב וענף עץ עבות (דאפילו שנים קטומין): ושתי ערבות. דכתיב וערבי נחל: ולולב אחד. דכתיב וכפות תמרים כפת כתיב: ואפילו שנים קטומין. אהדסים קאי ובגמ' פריך מה נפשך אי קטום פסול והוא צריך שלשה ליבעי כולהו שלמים ואי קטום כשר ליכשר ג' קטומים ומשני חזר בו רבי ישמעאל מתחלת דבריו שהיה מצריך ג' ומכשיר בחד ומיהו הדור בעי: ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומין. דלא

תורה אור | **נר מצוה**

אגוד בין שאינו אגוד כשר ורבי יהודה *אומר אגוד כשר ושאינו אגוד פסול מ"ט דר' יהודה יליף לקיחה לקיחה מאגודת אזוב מה להלן אגודה אף כאן אגודה ורבנן לית להו לקיחה לקיחה והלכתא כרבנן דאמרי לולב אין צריך א אגד מיהו אגדינן ליה להדורי בעלמא דתנו רבנן לולב מצוה לאוגדו לא אגדו כשר ואמרינן מאי מצוה משום °זה אלי ואנוהו *התנאה לפניו במצות בלולב נאה בסוכה נאה בשופר נאה בטלית נאה: גרסי' בפרק ארבעה אבות נזיקין* א"ר זירא ולהידור מצוה עד שליש במצוה במערבא משמיה דר' זירא אמרי עד שליש ב משלו מכאן ואילך משל הקב"ה והשתא דקיימא לן דלולב אין צריך אגד אי לא אתנחיה בהושענא מערב יו"ט מנח ליה ביום טוב ושפיר דמי ואי אגיד ליה ביו"ט לא אגיד ליה אלא כאגודה של ירק ששוזר שני קצוות של הוצא ונעיץ להו מלרע גבי הושענא אי נמי דעניב להו מענב: **מתני'** ג ערבה גזולה ויבשה פסולה ושל אשרה ושל עיר הנדחת פסולה נקטם ג ראשה ונפרצו עליה והצפצפה פסולה כמושה או שנשרו ד מקצת עליה ושל בעל כשרה: **גמ'** ת"ר ערבי נחל הגדלות על ה הנחל ר"א ערבי נחל שעלין שלה משוכין כנחל תניא אידך ערבי נחל הגדלות על הנחל *פרט לצפצפה הגדילה בין ההרים ת"ר איזו היא ערבה ואיזו היא צפצפה ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל והתניא דומה למגל כשר ודומה למסר פסול אמר אביי כי תניא ההיא בחילפא גילא ואמר אביי האי חילפא גילא כשר להושענא: °**מתני'** *ד"ר ישמעאל אומר ג' הדסים ושתי ערבות ולולב אחד ואתרוג אחד ואפילו ו ב' קטומים ואחד שאינו קטום רבי טרפון אומר אפילו שלשתן קטומים רבי עקיבא אומר כשם שאתרוג

שלטי הגבורים

א ורש"י פירש דאע"ג דא"צ אגודה ה"מ בדיעבד אבל לכתחלה חובה לאגדו משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות:
לשון ריא"ז
ואוגד יחד כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל שכתובין בתורה ומצוה לקושרן קשר גמור כמו שביאר המורה:
ב קנה אתרוג שראוי לצאת בו ומצא אחר נאה ממנו מצוה להוסיף עד שליש בדמי הראשון כדי להחליפו ביותר נאה:
לשון ריא"ז
וחייב אדם להוסיף משום הידור מצוה עד שליש כיצד מצא לולב נאה בג' ולולב שאינו נאה בב' אע"פ שהוא כשר יקח הנאה בג' וכן בשאר כל המצות שנאמר זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה סוכה נאה ציצית נאה כתוב לך ספר תורה נאה לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן וכורכה בשירים נאים וזה מבואר בפ' ר"א דמילה ואם בא להוסיף יותר מג' להדור מצוה מובטח לו שמשלמין לו מן השמים כמו שמבואר בב"ק פ"א:
ג מיי' מכשיר ערבה קטומה וטור כ'כרבינו:
ד כ' ב"ס מסתברא ... לא נשתייר אלא עלה א' בבד א' כשר ולחומרא בעינן כהדס ומ[...] הרא"ש ז"ל יראה דבעינן שישאר רוב:
לשון ריא"ז
נשרו מקצת עליה כשרה ונראה בעיני שאע"פ שלא נשתייר בה אלא עלה א' בבד אחד כשרה והוא שיהיה אותו העלה בראשו של בד כמבואר בקונט' הראיות:
ה והגדלה על ההרים פי' שלא על המים כשרה ורוב המפרשים פירשו שלכתחלה צריך לחזר אחר הגדלה על המים אלא שבדיעבד יצא אף בגדלה על ההרים והרא"ש כתב דלכתחלה יוצא בשל הרים וכן יראה מדברי מיי' שכתב ערבי נחל האמור בתורה אין כל דבר הגדל על הנחל כשר אלא מין ידוע הנקרא ערבי נחל ורוב מין זה גדל על הנחל ואפי' גדל במדבר או בהרים כשר:
לשון ריא"ז
ערבה שדרכה ליגדל בנחל אע"פ שהיא גדלה בשדה בין ההרים כשרה צפצפה שדרכה ליגדל בין ההרים אע"פ שנמצאת גדל בנחל פסולה:
ו כתב הרא"ש ז"ל והא דמכשיר בהדס קטום טפי מלולב וערבה כתב ה"ר ישעיה ז"ל משום דענפיו חופין את עצו ואין קטימתו נראית כל כך והראב"ד ז"ל ובעל המאור ז"ל חלקו בין נקטם ראשו לקטום דהכא ופירושם רחוק מן הדעת ומהא דאמר לא מלא אתרוג לא יביא פריש ולא רמון ולא דבר אחר יש שרוצין לדקדק דאם לא מלא אתרוג כשר מברך בפסול מדנקט פריש ורמון דוקא ולא נקט פסול ואומר ר"י דיש לדחות דנקט פריש ורמון לרבותא אע"פ שהוא הדר ושלם אבל יש לומר דשרי כמו לולב פסול לרבנן דשרי בשעת הדחק דתניא בכולם כמושים כשרים יבשים פסולים ר' יהודה אומר אף יבשים כשרים אמר ר' יהודה מעשה בבני כרכום שהיו מורישים את לולביהם לבניהם אמרו לו אין שעת הדחק ראיה מכאן משמע שבשעת הדחק יוצאין אפי' בפסול וכן כתב הרב ר' [...]ין שלא בשעת הדחק אין יוצאין [...] יצא בו דאיך יתכן זה להיות [...]ד לא יצא וסברא הוא כי שיבש [...] בשעת הדחק כדי שלא תשתכח [...]ן אלא שלא תשתכח מכן תורה [...]ל את הלולב לגרז בלא אתרוג נשכרין

הגהות הב"ח

(א) תוד"ה עלין חלק וכו' כצ"ל: (ב) צ"ל משלו: (ג) כאגודה כצ"ל וכ"ב נראה מפירושו שהיה גורס בדברי הרי"ף כאגודה בבי"ת וקשה לי א"כ מאי האי דקאמר של הוצא דמשמע דמיירי באוגדו כאגודה של לולב ואוחזו מלמטה כמו שעושים כשאוגדין הירק וכן מבואר בפרש"י שהיה גורס כאגודה בכ"ף וכן היא דעת הרי"ף ואולי הר"ן ז"ל כתב פירושו שלא כדעת הרי"ף וגירסתו: (ד) נ"ל שם מלתא תליא:

ישעיה דטרני ז"ל וכ"כ הראב"ד ז"ל ושוב חזר בו ואומר דבין בשעת הדחק ובין שלא בשעת ביבש כלל דכל סיכה דקתני פסול דמשמע אפי' דיעבד אפי' במקום הדחק לא יצא בו דאין במקום הדחק יוצאין בו ומברכין עליו לכתחלה ושלא במקום הדחק אפי' דיעבד לא יצא וסב[...] כמת הוא וכמו שנכתת שיעורו ואינו ואין מברכין עליו אלא שנוטלין אותו בידים בשעת הדחק [...] מכן תורת לולב ואתרוג וזהו שאומר אין שעת הדחק ראיה כלומר שלא עשו כן אלא שלא ת[...]

שלג וכמו שאמרו עניים ביבשים שנוטלים אותו לזכרון בעלמא שלא תשתכח וכו' כ"כ במקום שיש לו לולב ואין לו אתרוג אע"פ שמעכבין זה את זה ואין מברכין על הלולב בלא אתרוג אעפ"כ מצי ניטול את הלולב

שאתרוג אחד ולולב אחד כך הדס אחד וערבה אחת: גמ׳ אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר׳ טרפון: *תניא ר׳ אליעזר אומר יכול יאגדם כולם באחד אמרת וכי נאמר ובפות והלא לא נאמר אלא כפות ומנין א שמעכבין זה את זה תלמוד לומר ולקחתם לכם שתהא לקיחה תמה: *תניא ארבעה מינין שבלולב אין פותחין בהן ב ואין מוסיפין עליהן לא

רש״י

דלא בעי הדור (א): גמ׳ יכול יאגדם כלם כאחד. ואתרוג עמהם: אמרת וכי נאמר וכפות. תמרים דנכתב וי״ו מוסיף למנין ראשון לצרפו עם פרי עץ הדר: והלא לא נאמר אלא כפות. דמשמע בפני עצמו ולא עם אתרוג ועץ עץ מוסיף עליהן (ב) שנאמר בהן וי״ו לפיכך נאגדין עם הלולב: שמעכבין זה את זה. דאם חסר אחד מארבעה אין כאן מצוה: תמה. שלימה

רבינו נסים

אפשר דסבר כר״ע דמכשיר בהדס אחד ועוד יתבאר זה בס״ד ור״ע דאמר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד שאינו קטוס קאמר ומשום הכי לא פריש לה והכי מוכח בגמרא דאמר ולדרוש להו כר״ע ומפרקינן דחד ולא קטוס לא שכיח אלמא ר״ע חד ולא קטוס בעינן ופי׳ קטומים סבר הרב אלפסי ז״ל דהיינו קטימת הראשים ולפיכך דחה למעלה מתני׳ דתנן [דף לג.] נקטם ראשו פסול מדאיפסקא הלכתא כר״ט והקשו עליו דמה טעם להכשיר נקטם ראשו של הדס יותר משאר מינין ועוד מדאמרינן בתורת כהנים ומייתי לה בירושלמי שתי דליות ואחת שאינה קטומה הרי שקראו לקטומין דליות ומשמע שאין קטומי הראש דמה ענין לקרותן דליות ועוד דא״כ דאדחי ליה סתם מתני׳ דלעיל אדחיא נמי כולה שמעתא דשקלינן וטרינן בנקטם ראשו ועלתה בו תמרה והילך אפשר שתהא כל אותה סוגיא דחויה מהלכה וכי תימא דאע״ג דהלכתא כר״ט לא דרשינן ליה בפרקא מפני שמגוה בשאינו קטוס להדור מצוה והיינו דלא בעי שמואל למדרש ליה כדאיתא בגמרא ולהכי שקלינן וטרינן עלתה בו תמרה כדי ביאה הדור למצוה הא ודאי ליתא דהא בגמרא שקלינן וטרינן בנקטם ראשו ועלתה בו תמרה אי אמרינן ביה דהואיל ונדחה ידחה והיכי אפשר דליהוי דיחוי (ג) וכי דמהדרינן דלא ליהוי קטוס לכתחילה הא מדינא קטוס בלא תמרה כשר והשתא נמי כי עלתה בו תמרה הדר מקיים ביה והילך ידחה מפני שלא היו יוצאין בו לכתחילה בשעה שלא היתה בו תמרה ועוד דאמרי׳ בגמרא דחד ולא קטוס לא שכיח ואם איתא דהך קטימה היינו קטימת הראש היכי אמרינן דלא שכיח והא ודאי שכיחי טובא שאין קטומי הראש והרמב״ן ז״ל מחזר לתרץ קושיות אלו ואמר דהאי דמכשרינן נקטם ראשו של הדס יותר משאר מינין היינו משום דע״י שהוא עבות בעלין (ד) אין הקטימה ניכרת בו כמו שהוא ניכר בשאר המינין ומה שקראו אותם בתורת כהנים דליות הענפים שהן קטומי הראש נקראים דליות שהן זמורות בלשון הפסוק והם הענפים שדרכן לקטום את ראשן כדי שילדו בהם ענפים ולפיכך נקראות זמורות על שם שזומרין אותן מלשון לא תזמור ומלשון דליות אמרו במשנה [פאה פ״ג מ״ג] המדל בגפנים כלומר הזומר וכולה סוגיא דלעיל דשקלי וטרו בעלתה בו תמרה כולהו סבירא להו דקטומין כשרין כרבי טרפון אלא דבעי׳ הדור מצוה בר מרבי ירמיה דבעי אי האי הוי דיחוי מעיקרו ואיהו ודאי פליג וסבירא ליה דלית הלכתא כרבי טרפון ואידך אמוראי לא חשו ליה ומהדרי ליה לפום טעמיה ודאמרי׳ בגמרא דחד ולא קטוס לא שכיח היינו במקומו של שמואל שהיו מביאין ההדס ממקום רחוק ומתייבש ראשו מתוך שהוא רך ונקטם ולא היה מצוי אפילו אחד שלא יהא ראשו קטוס וכדאמרי׳ לעיל בגמרא [דף לב:] השתא עבות שלשה לא משכחינן שנראה שלא היה ההדס מצוי להם וכל זה דוחק והיותר נכון הוא מה שפי׳ בה הר״ז הלוי ז״ל דנקטם לחוד וקטומין לחוד דקטומין דמתניתין היינו שדרך ענפי ההדס שיוצאין מגדיהן בדין ופארות וכן מפסיקין בקני ההדס דלא הוו תלתא בחד קינא וצריך לקטום אותם משם ולאחר שקוטם אותן מהם נקראין הבדים קטומין ומאן דפסיל סבר דהפסק הוי ולא הוי הדר ורבי טרפון סבר דלא הוי הפסקה והדר הוא והשתא אתי שפיר דקי״ל כסתם מתני׳ דלעיל דנקטם ראשו פסול דומיא דשאר המינין ואתא כהלכתא כולה שמעתין דשקלינן וטרינן בעלתה בו תמרה ואתי שפיר האי דאמרי׳ דחד ולא קטים לא שכיח שרחוק הוא שיהא ענף של הדס שלא יצאו בו פארות ובדין מגדליו והיינו דמקרו קטומין סתם ונקראו נמי דליות על שם שקוצצין אותם מלשון המדל דגפנים:

גמ׳ אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון. וגרסינן עלה בגמרא ואודא שמואל לטעמיה דאמר להו להנהו דמזבני אסא אשוו וזביני ואי לא דרשינא לכו כרבי טרפון כלומר מכרו בשוה ולא תטעו על דמיכם מפני שמבקשין מכם שלשה הדסים ושלמים ואי לא דרשינא לכו כרבי טרפון דמכשר בקטומין ופרכינן עלה ולדרוש להו כרבי עקיבא דמיקל טפי ומשני תלתא וקטומין שכיחי חד ולא קטים לא שכיח והקשו בתוס׳ ואי לא ס״ל כר״ע אלא כרבי טרפון היכי פרכינן עליה דלדרוש להו כותיה ותירצו שכל זה הוא מן הדיוק שבא להוכיח דשמואל לטעמיה ומוכיח לה הכי ודאי כי אמר ואי לא דרשינא לכו כרבי טרפון הייטו משום דאודא לטעמיה וס״ל הכי דאי לא תימא הכי א״א אף על גב דלא סבירא ליה כותיה כדי להפחידם שלא ימכרו ביוקר ה״ה אומר להם דלדרוש כרבי טרפון אם כן ביותר מזה היה אפשר לו להפחידם דלדרוש כר״ע דמיקל טפי אלא ודאי אודא לטעמיה וס״ל כר׳ טרפון ודחי׳ תלתא וקטימי שכיחי כלומר לעולם לא תפשוט דאודא לטעמיה דדילמא להפחידם אמר כן וליה לא ס״ל ודקאמרת א״כ יפחידם כר״ע דמיקל טפי ליתא דאדרבה רבי טרפון מיקל ממנו דתלתא וקטימי שכיחי וחד ולא קטוס לא שכיח אבל צריך לדקדק שיש סוגיא כיוצא בזו בפרק כל שעה [דף ל.] ויש בה חלוף בב׳ דברים דאמרי׳ התם דאמר שמואל דקדרות בפסח משהינן להו עד לאחר הפסח ועביד בהו בין במינן בין שלא במינן ואמרינן התם ואודא שמואל לטעמיה דאמר ליה שמואל להנהו דמזבני כנדי אשוו וזביטו ואי לא דרשינא לכו כרבי שמעון כלומר דשרי חמץ אחר הפסח כי ליתא בעיניה ופרכינן התם ולדרוש להו כר״ש ומפרקינן התם אתרי׳ דרב הוא כלומר דפליג עליה כדאיתא התם והרי סוגיות הללו מתחלפין דהכא מספקינן אי אודא שמואל לטעמיה במאי דאמר הכי או לא אלא שמא להפחידם אמר כן וכמו שפירשנו והתם לא מספקינן בהכי כלל אדרבה פרכינן ולדרוש להו כר״ש ועוד דהכא לא קשיא לן כלל כי סברי׳ דאודא לטעמיה אמאי לא דריש להו כר״ט (ה) דהתם פרכינן ואמאי ולדרוש להו כר״ש וטעמו של חלוף זה משום דהתם ליכא לספוקי כלל שמא להפחידם אמר כן דבשלמא הכא איכא לספוקי דאמר הכי כדי שתהא מצוה מצויה אצל הכל ומשום הכי הוה מפחד להו במידי דלא ס״ל אבל התם גבי קדרות אין מצוה תלויה בכך דלימא להו הכי אי לאו דס״ל והכא הייטו טעמא דלא פרכינן ולדרוש להו כר״ט כדפרכינן התם ולדרוש להו כר״ש דמשום דבשאינו קטוס איכא הדור מצוה הוה ניחא ליה דליהדרו בתריה כל זמן שהמוכרין לא יעלו בדמים יותר מדאי והתם נמי בריש בבא בתרא [דף ה.] גבי רוניא דאקפיה רבינא מד׳ רוחותיו ואתא לקמיה דרבא ואמר ליה זיל [פייסיה (ו)] ואי לא דרשינא לך כרב הונא ואליבא דרבי יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר הייט טעמא דלא דריש הכי לפי שסבר נתפיים רבינא בפחות מכן כדאיתא התם ויש לרמב״ן ז״ל שטה אחרת שהוא אומר דכי פרכינן ולדרוש להו כר״ע דדוקא פרכינן הכא הכי דאע״ג דאמר שמואל הלכה כרבי טרפון הייט לומר דקטומין כשרין אבל במניינא ודאי קי״ל כר״ע דסגי בהדס אחד דהא ר״ט לא משמע דפליג במניינא אלא אדרבי ישמעאל סמיך דאמר אפילו שנים קטומים ואחד שאינו קטוס כלומר אחד שאינו קטוס מעכב ובעינן שנים קטומין בר מיניה להדור מצוה ורבי טרפון עלה קאי דאמר אפילו שלשתן קטומין סגי ולעיכובא לא משמע דפליג אדרבי ישמעאל שחזר והודה דבחד סגי ואי נמי פליג עליה כיון דהודה רבי ישמעאל לר״ע הוה ליה ר״ט יחידאה ומשום הכי פרכינן דוקא ולדרוש להו כר״ע משום דקים לן דהלכתא כותיה דאפילו תימא דלא בעי למדרש בקולי תרווייהו ולאכשורי בחד וקטוס מ״מ לדרוש כר״ע לאודיה דמכשר בחד ולא קטוס דהא קילא טפי ומהדרינן דחד ולא קטוס לא שכיח הלכך אליבא דהלכתא נקטינן כתרווייהו דלמניינא בחד סגי מדרבי עקיבא וקטוס נמי שרי מדרבי טרפון אלא דלהדור מצוה בעינן שלשה ואחד מהן שאינו קטוס ומיהו בחתרא דלא שכיח מוקמי׳ אדינא ומכשרין בחד וקטוס זו היא שטתו ז״ל ולבי מגמגם בה דאם איתא דרבי טרפון כי אמר שלשתן קטומין שלשה בעי לעיכובא לית לן למיפרך ולדרוש להו כרבי עקיבא משום דרבי טרפון אע״ג דהוה ליה יחידאה לגבי רבי ישמעאל ורבי עקיבא כיון דחזינן דשמואל פסק בקטוס לקולא כרבי טרפון אע״ג דהוה ליה יחידאה לגבי רבי ישמעאל ורבי עקיבא כל שכן דמאי למפסק כותיה לחומרא דבעינן שלשה לעכובא ואי רבי טרפון האי שלשה דקאמר לאו לעכובא בעי להו אלא למצוה ובשעת הדחק בחד וקטוס סגי ליה אי הוה דריש הלכה כרבי טרפון הוה מיקל טפי דהוה מכשר אפילו חד וקטוס ועוד שבכל הנוסחאות כתוב מאי טעמא אילימא משום דמיקל וזה הלשון מורה הפי׳ הראשון שכתבתי דלישנא דאילימא משמע דהכי קאמר אילימא דכי אמר הכי לאו משום דאזיל לטעמיה אלא משום דמיקל אבל לשטת הרמב״ן ז״ל דלא מספקינן כלל במאי דאמרינן דאזיל לטעמיה אלא דפרכינן אדדריש להו כרבי טרפון משום דמיקל לדרוש להו כרבי עקיבא משום דמיקל טפי היכי שייך לישנא דאילימא והרב ז״ל כתב דאיכא מקצת נוסחאות דלא גרסי מאי טעמא אילימא משום דמיקל אלא גרסינן ולדרוש להו כרבי עקיבא וזו הגירסא ודאי אם היתה עקרית מורה כדבריו ז״ל אבל בכל הנוסחאות הנמצאות אצלנו כתוב בהן מאי טעמא אילימא משום דמיקל וזו הגירסא איני יכול ליישבה ע״פ פירושו: תניא ר׳ אליעזר הגדול אומר יכול יאגדם כולם כאחת. ואף האתרוג עמהם: וכי נאמר וכפות. תמרים דניהוי וי״ו מוסיף על ענין ראשון לצרפו עם פרי עץ הדר והלא לא נאמר אלא כפות דמשמע בפני עצמן הן ולא עם האתרוג וענף עץ עבות וערבי נחל מוסיף עליהן שנאמר בהן וי״ו לפיכך נאגדים עם הלולב: שמעכבין זה את זה. שאם חסר אחד מארבעה אין השלשה מצוה: תמה. שלימה: תניא ד׳ מינים שבלולב אין פותחין מהן ואין מוסיפין עליהן. יש מפרשין אין מוסיפין עליהן אפילו ממינן ומפקפקין לפי זה שלא להוסיף בהדס וליתא דהא אמרינן בגמרא [דף לד.] אמר להו שמואל להנהו דמזבני אסא אשוו וזבינו ואי לא דרשינא לכו כרבי טרפון כלומר דמכשר אפילו שלשתן קטומין ופרכינן ולדרוש להו כר״ע כלומר דסבר דלא בעינן אלא הדס אחד ומדפרכינן הכי אלמא כר״ע סבירא ליה דבחד סגי ואפ״ה מהדר שמואל אתלתא ואמר להו אשוו וזביט אלמא כי אמרינן הכא אין מוסיפין עליהן דוקא ממין אחר אבל ממינן שפיר דמי ולי לא תליא מלתא בין מינן ומין אחר דהא מכשירין נימטיות של זהב אע״ג דמין אחר הוא אלא בנגאתו תלי דכיון דנרבע דאמרי לולב אין

שלטי הגבורים

לזכרון בעלמא כדי שלא תשתכח תורת לולב כדאמר לא מצא אתרוג וכו׳ ואמרי׳ פשיטא מהו דתימא כי היכי דלא תשתכח מצות אתרוג קמ״ל זימנין דנפיק מיניה תורבא דכי איתיה לאתרוג נמי שביק ליה ומייתי להנך וש״מ היכא דליכא למיחש לתורבא כי הכא צריך למינקט כי היכי דלא ליתשכח מצות לולב ועוד מדקאמר נייתי כי היכי דלא ליתשכח מצות אתרוג ואי לא נקיט לולב אמאי מייתי פריש שלא תשתכח תורת אתרוג וכי תמיר תורת אתרוג מתורת לולב אלא ש״מ דנקיט לולב אע״פ שאין אתרוג וס״ד אמינא ליבקט בהדיה פריש או רמון לזכרון דהאי אתרוג קמ״ל דמוטב ליטול בלולב ולא יטול עמו מין אחר במקום אתרוג משום דנפיק מיניה תורבא וה״ת בלולב נמי נפיק תורבא מיניה דזימנין הוה ליה תרווייהו ובעי למיפק בלולב לחודיה ולא סיא דד׳ מינין שבלולב מפרשי באורייתא ולא אתי למיטעי אבל אתרוג לא אתפרש בהדיא וקסבר איניש דפריש או רימון פרי עץ הדר הוא וכין יבשים נמי ליכא למיגזר משום תורבא דהיכא דאיכא לחין לא שבקי לחין ועבדי יבשים ע״כ והלשון אין שעת הדחק ראיה אינו מורה על פי׳ זה דר׳ יהודה הביא ראיה לדבריו דאמר יבשים כשרים ומברכין עליהם מבני כרכים שהיו מברכין על היבשים ואמרו לו חכמים אין שעת הדחק ראיה שאין ללמוד שלא בשעת הדחק משעת הדחק אבל מודו רבנן דבמקום הדחק היו מברכין דאל״כ יאמרו לו בשעת הדחק נמי לא היו מברכין אלא כל הני פסולי׳ מסכן הכתוב לחכמים והם אמרו שלא בשעת הדחק אפי׳ בדיעבד לא יצא כדי שיזהרו ישראל במצות אבל במקום הדחק הכשירום כיון שאי״א בע״א ומברכין עליהן:

א ואלו הד׳ מינין מעכבין זה את זה שאם חסר לו אחד מהן לא יברך על הנמצאין בידו אבל אם יש לו כולם אפי׳ לא נטלן ביחד אלא נטלן זה אחר זה יצא ובלבד שיהו כולן לפניו:

לשון ריא״ז

ד׳ מינים של לולב מעכבין זה את זה ואם חסר אחת מהן הג׳ כאילו אינם לפי שארבעתם מצוה אחת הן ואם נטלן בזה אחר זה יצא:

ב ולא יוסיף עליהן מין אחר אפי׳ אם לא יאגדנו עמהם אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצות לולב איכא בל תוסיף אבל מאותם ד׳ המינים יכול להוסיף עליהן. והדס שוטה שאינו עבות נחלקו בו הגאונים אם הוא מין הדס ויכול להוסיף אותו או לאו. בה״ג כתב הדס שוטה ואפי׳ בהדי אסא אחרינא פסול ורב נטרונאי כתב אם יכול לעשות כולו עבות מצוה מן המובחר ואם אינו מוצא אלא ג׳ עבות ממלא אותו הדס שוטה וש״ד וכ״כ הרא״ש נהגו במקומינו במתיבתא מכמה דורות שלא לפחות מס״ח כמנין לולב ויש מוסיפין עד ע׳ כמנין פרים:

לשון ריא״ז

ואם בא להוסיף בערבים והדסים מוסיף וטוב להוסיף עליהן שדרכן להשיר עליהן במה יפסלו ועוד נויי מצוה הוא שיהא הלולב מכובד בהדסים ובערבות אבל אתרוג א׳ ולולב א׳ אין מוסיפין עליהם:

שיטת ריב״ב

גמ׳ יכול יאגדם כולם כאחת. והאתרוג עם שאר מינין: וכי נאמר. הדר וכפת הוה משמע אתרוג בהדי לולב השתא דכתב כפת משמע אתרוג לחודיה ושאר מינין לחודייהו: ואין מוסיפין עליהן. בגמ׳ שיילינן פשיט׳ ומהדרי׳ מהו דתימא כיון דקי״ל לולב א״צ אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי קמ״ל:

הגהות הב״ח

(א) נ״ב בהדס: (ב׳) נ״ב וערבי נחל מוסיף עליהם: (ג) נ״ל נהי: (ד) נ״ל ואין: (ה) נ״ל והתם: (ו) נ״ב במאי דאיפיים:

צריך אגד ליכא למיחש משום בל תוסיף אלא מדרבנן כמו שכתבתי בחדושי כל לנאותו לא גזרו ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל בפרק שביעי מהלכות שופר וסוכה ולולב שאם רצה להוסיף בהדס או בערבה כדי שיהא אגודה גדולה מוסיף ונוי מצוה הוא אבל שאר המינין אין מוסיפין על מנייכן פירוש משום דבהנהו ליכא נוי: לא מצא אתרוג לא יביא פריש ולא רמון. בגמרא [דף לא:] שיילינן פשיטא ומהדרינן מהו דתימא לייתי כי היכי דלא ליטתכח תורת אתרוג קמ"ל דאתי למיסרך ומשמע דדוקא פריש ורמון הוא דלא יביא אבל לא מצא אתרוג כשר מביא
נר מצוה
אתרוג פסול וה"ה לשאר המינין והכי מוכח בגמרא דאמרינן וכולן כמושין כשרין יבשים פסולין רי"א אף יבשים כשרין וא"ר יהודה מעשה בהכשי כרכום שהיו מורישין לולביהן לבני בניהן אמרו לו משם ראיה אין שעת הדחק ראיה אלמא דבשעת הדחק מביא הפסולין שבמינין: ואע"ג דנטל כל חד וחד לחודיה נפיק ידי חובתיה ר"ת ז"ל חולק ואומר דכיון דכולן מצוה אחת כל שנטלן בזה אחר זה לא יצא ידי חובתו והכא הכי קאמרי' לא שנו דמעכבין משום לקיחה תמה אלא בשאין לו כלומר שאינו אוחז כאחת בידו אבל כשכולם בידו אע"פ שלא אגדם אין מעכבין ואין זה במשמע ובשם הרמב"ן ז"ל מקילין עוד ואומרים אע"פ שלא היו ברשותו ביחד כל שנטלן כולם יצא וכי אמרי' דאין לו מעכבין היינו לומר שכל שלא נטל את כולן אפילו באחד מהן לא יצא אבל כל שבאו לידו אפילו בזה אחר זה יצא ואעפ"כ אין ראוי לברך על הלולב אא"כ הוא יודע בבירור שיבואו לידו כולן שאע"פ שאין מברכין אלא על הלולב אפילו הכי כיון דאמרינן שאם לא יבואו כולן לידו לא יצא שמא לא יבואו לידו והוי ליה ברכה לבטלה:

רש"י

שלמה: פריש. קודוי"ס בלע"ז: כמושים. פליסטריי': מתני' של ערלה ושל תרומה טמאה פסול. דבעינן לכם מי שיש בה היתר אכילה ושיהא בה דין ממון וזו אין בה שום פרושה דערלה אסורה בהנאה הלכך לא שלכם היא: ושל תרומה טהורה לא יטול. מפני דמכשרה ליה לקבל טומאה דאמרינן במתני' מקבלת אשה מיד בנה ומניח בעלה ומחזירה במים בשבת שהיו שורין האגודה במים שלא יכמשו וכשהמים נוגעים לאתרוג הוכשר לטומאה דכתיב וכי יותן מים על זרע ואסור לגרום טומאה לתרומה דכתיב את משמרת תרומותי אמר רחמנא עביד ביה שימור: חזזית. כמין אבעבועות דקות: ניטל פיטמתו. ראש האתרוג מפי רבי יעקב בר יקר ודוגמתו הפיטמא של רימון: נקלף נסדק ניקב וחסר כל שהוא פסול. ניקב וחסר כל שהוא חדא מלתא היא: ניקב ולא חסר. כגון שתחב בו מחט והוציאו כשר: ניטל עוקצו. זנבו כמו עוקצי תאנים. הכושי. שנא מאר"ן כוש ושחור הוא: ככרתי. כרישין ה"א

[רי"ף]

לא מצא אתרוג לא יביא לא פריש ולא רמון ולא דבר אחר ותנא נמי במתני'* ד' מינין שבלולב מעכבין זה את זה ואמר רב חנא בר אבא לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין ואע"ג דנטל כל חד וחד לחודיה נפיק ידי חובתיה דקיימא לן לולב אין צריך אגד:

מנחות כז.

דף לד: **מתני'** *אתרוג הגזול א והיבש פסול של אשרה ושל עיר הנדחת פסול של ב ערלה פסול ושל תרומה טמאה פסול ושל טהורה לא יטול ואם נטל כשר ושל דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין של מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר:

דף לה. **גמ'** *ת"ר פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה אתרוג ואימא פלפלין לא אפשר היכי ליעביד לינקוט חדא חדא לא מינכר' לקיחתה לינקוט תרי או תלת פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה פירות הלכך לא אפשר:

דף לד: **מתני'** *עלתה חזזית על רובו ניטלה פיטמתו נקלף נסדק ניקב וחסר כל שהוא פסול. עלתה חזזית על מיעוטו ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר אתרוג הכושי פסול הירוק ככרתי ר"מ מכשיר ור'

[ר"ן]

מתני' אתרוג היבש והגזול פסול. יבש דאתרוג היינו דאין בו לחלוחית: של ערלה ושל תרומה טמאה פסול. משום דלא חזו כלל דלשרפה קיימו וכתותי מיכתת שיעוריה: של תרומה טהורה לא יטול ואם נטל כשר. אם נטל כהן שהוא שלו כשר ואפילו ביום ראשון וטעמא דלא יטול מפרש בגמרא [דף לה:] אם מפני שמכשירו לקבל טומאה שעל ידי הלולב שנוגע במים נוגעין המים ג"כ באתרוג ומכשירו ואסור לגרום טומאה לתרומה דכתיב את משמרת תרומותי או משום דמפסידה ע"י שממשמשו בידו: **ושל** דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין. משום דלא קרינא ביה לכם לב"ש מפני שיש בו חלק לכהן והוה ליה כאתרוג של שותפין דלא נפיק חד מינייהו ולכולי עלמא בטבל גמור אין יוצאין בו ביום ראשון אלא משום דתנא לא תני אלא מאי דפסול אפילו ביום שני של תורה לא תנא טבל דאע"ג דתנא דמאי לב"ש שאין פסולו אלא ביום ראשון תנא לא קפיד בדב"ש כיון דב"ה מכשירין אפילו ביום ראשון דלכם קרינן ביה מגו דאי בעי מפקר לנכסיה והוה עני וחזי ליה השתא [א] דתנן מאכילין את העניים דמאי וכו' כדאיתא בגמרא אבל הרמב"ן ז"ל אומר דשל טבל קרינא ביה לכם כיון שיכול לסלק הכהן והלוי באתרוג דעלמא שיפריש על זה דהוה ליה כההיא דאמרינן פרק יש נוחלין [דף קלז:] באחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית דכל היכא דאיכא אתרוג לכל חד וחד יכול ליטלו לעצמו ולצאת בו הלכך על כרחין יוצאין בטבל וכי פסלו ב"ש של דמאי ארישא קאי [דהיינו תרומה טמאה של דמאי דלב"ש לא חזי למידי ולב"ה כשם שמאכילין את העניים דמאי כך מאכילין אותם [ב] תרומה טמאה של דמאי ומתניתין דהכא ילפינן לה] ולא דינו ז"ל ברור אגלי דהאתרוג של אחין שאני דכיון דדעתייהו שכל אחד יטול איזה מן האתרוגים שירצה לעצמו הוה ליה כדידיה אבל טבל כיון דאסור ביה עד שיפריש עליו ממקום אחר כשהוא נוטלו לצאת בו א"א לומר דליהוי דידיה כשם (*שאי) שאפשר לומר באתרוג: של מעשר שני בירושלים לא יטול. מפני שמכשירו לקבל טומאה ומפסידו ג"כ במשמוש ידים: ואם נטל כשר. דכשלו הוא דקסברי רבנן מעשר שני ממון בעלים הוא והוא הדין נמי חוץ לירושלים דאם נטל כשר דהא ראוי לאכילה הוא בירושלים אלא לרבותא תני ליה דאפילו בירושלים לכתחלה לא: **גמ'** פרי עץ הדר שטעם עצו ופריו שוה. דהכי משמע פרי עץ הדר שהעץ כפרי בטעם שוה: לנקוט חדא. גרעין אחד: לא מינכרא לקיחתה. מתוך קוטנה: **מתני'** עלתה חזזית על רובו. חזזית כמין אבעבועות דקות ובירושלמי אמרו דאפילו רובו מצד אחד: נטלה פטמתו. יש שפירשו שושנתו ויש שפירשו בו הדד שתחת השושנה או מה שברא העץ הבולט הנקרא עוקץ שהוא בסוף האתרוג ונכנס בו כבוכנא באסיתא: נקלף. פי' שנקלפה כל הקליפה החיצונה והיא הקליפה העבה שיש בה חריפות כשאוכלים אותה כדאמרינן בגמרא שק"א עליה שם חוץ מקליפתו החיצונה. ולא נהירא דא"כ בלאו הכי נמי תפסל מדין חסר (א) כאיסר כדאיתא בגמרא ועוד דבגמרא פרכינן עלה מדרבה דאמר האי אתרוגא דאגליד כאהינא סומקא ואם נקלף כל אותה קליפה העבה הרי אינו נשאר כאהינא סומקא ולפיכך נראה דנקלף היינו שהוסרה ממנו אותה קליפה דקה כמין גלד שהיא על האתרוג והשתא הוי כאהינא סומקא וליכא חסרון בגופו של אתרוג כלל: נסדק. יש שפירשו (או) [בו] לארכו (ב) או ברחבו משני לצדדין ומיהו דוקא מלמטה אבל בחוטמו אפילו בכל שהוא פסול וכדאמרינן בגמרא גבי חזזית ואמר רבה ובחוטמו אפילו בכל שהוא ומשמע דה"ה לכל פסולי האתרוג ויש מחמירין לפסול כל שהוא סדוק (ג) מצד אחד עד חללו או אפי' אינו מגיע לחללו כל שנסדקה רוב הקליפה החיצונה העבה: ניקב וחסר כל שהוא. (ד) יש שפירשו בו דתרי פסולי נינהו שניקב נקב מפולש אע"פ שאינו חסר או שחסר כל שהוא אע"פ שלא ניקב וכי קתני סיפא ניקב ולא חסר כל שהוא כשר היינו שניקב נקב שאינו מפולש ורישא במפולש וסיפא באינו מפולש ולא נהירא דכיון דניקב סתמא קתני ברישא ובסיפא משמע דכי הדדי נינהו ועוד דאי תרי (ה) פסולי נינהו ליתני ניקב חסר כל שהוא בלא וי"ו כדתני אידך כולהו בלא וי"ו נסדק נקלף ניקב אלא ודאי חד פסולא הוא דרישא קתני ניקב וחסר כל שהוא פסול וסיפא קתני דנקב ולא חסר כל שהוא אפילו בנקב מפולש כשר וסיפא איצטריכא ליה לאשמועינן דרישא חדא פסולא קתני:

עלתה חזזית על מיעוטו ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר. לכאורה משמע דהנך תלתא בבי לא צריכי דעלתה חזזית על מיעוטו וניקב ולא חסר מדיוקא דרישא שמעינן להו וניטל עוקצו מדלא קתני ליה בפסולין ממילא כשר וליתא אלא מצרך צריכי ופירושא דרישא נינהו דעלתה חזזית על מיעוטו איצטריך לאשמועינן כשר דלא תימא אפילו בשנים ושלשה מקומות כל שאין בין כל החזזית עולין כדי רובו כשר מש"ה הדר ותנא עלתה חזזית על מיעוטו כשר לומר שאינו כשר אלא כשאין החזזית אלא על מיעוטו בלבד אבל כשהיא מפוזרת ברובו שאפילו נצרף כל אותן החזזיות שבו אינן אלא על מיעוטו פסול וכדאמרינן בגמרא אבל בשלשה מקומות הוה ליה כמנומר ופסול ופירושא דמתניתין היא דהא אתא לאשמועינן בסיפא שכל שהיא מפוזרת ברובו של אתרוג בשנים ושלשה מקומות ה"ל כמנומר ומעתה אין לך להכשיר בה אלא בשאינה מפוזרת אלא במיעוטו ולפי שטה זו כל שהיא מפוזרת במיעוטו בלבד אע"פ שהיא בשנים ושלשה מקומות כשר: וניטל עוקצו. לדברי מי שמפרש שפטמתו היינו מה שנכנס בתוך האתרוג מלמטה כבוכנא באסיתא תאנא ניטל עוקצו לאשמועינן דדוקא כשניטל מה שנכנס בתוך האתרוג פסול אבל כשניטל העוקץ היוצא כשר ולדברי מי שמפרש דפטמתו היינו השושנה תנא ניטל עוקצו לאשמועינן שאף

המאור הקטן

[דף לח ע"א] **והא** דתנן אתרוג של אשרה ושל עיר הנדחת פסול איכא נוסחי דגרסי בגמ' עלה מ"ש משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה ונוסחי משובשת אינון דהא לא איצטריכא לן מאחר שאין בה לא היתר אכילה ולא היתר ממון בידוע שהוא פסול ועוד דהא כתותי מכתת שיעוריה כדאמרי' בלולב דאוקימנא למתני' באשרה דמשה. והא דאמר רבא לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר אע"פ שלא הזכירה הרי"ף הלכה היא ובע"ז דאית לה ביטול דלא מכתת שיעוריה ואם נטלו כשר אפי' קודם ביטול כיון דאית ליה ביטול ומצות לאו ליהנות ניתנו וכשר ביום ב' דלא בעינן לכם והוא אינו מתכוין לזכות בו כדי שתאמר דהויא לה ע"ז ביד ישראל ואין לה בטלה עולמית אלא בנטילה בלבד הוא שמתכוין ואם נטלו אחר ביטול אפי' ביום הראשון כשר דהא לכם קרינן ביה בין כך ובין כך לכתחלה **לא יטול** דמאיס לגבוה ושמעת מינה דכל היכא דלית ליה ביטול אפי' ביום שני פסול ואפי' בדיעבד משום דכתותי מכתת וכמאן דליתא כל עיקר דמי וה"ה לאתרוג א] ושמעינן מינה דאתרוג של ערלה שפסול משום שאין בה לא היתר אכילה ולא היתר ממון לא שנו אלא ביו"ם ראשון אבל ביו"ם ב' כיון דלא בעינן לכם ביה לנו אם אין בו לא היתר אכילה ולא היתר ממון ומכאן אתה למד לכל הפסולין האמורים במשנתינו והאמורים בברייתא ובגמ' שלא נאמרו אלא ביו"ם ראשון כדאמרי' באתרוג שנקבוה עכברים וניקב נקב מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר ונולדו באתרוג סימני טריפה בעיא ולא איפשיטא:

השגות הראב"ד

א] וש"מ דאתרוג של ערלה שפסול משום שאין בו לא היתר אכילה ולא היתר ממון לא שנו אלא ביום ראשון וכו'. א"א לא מתורת הני מלתא דהא תרומה טמאה וערלה מן הנשרפים הן כדאיתא במס' תמורה הלכך מכתת שיעורייהו:

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' לולב סמג עשין מד טור א"ח סי' תרמט: ב מיי' (פ"ו) [פ"ח] מהלכות לולב סמג טור א"ח שם:

הגהות הב"ח

(א) ג"ב אבל הרשב"א בתשובותיו סי' נ"ח כתב דאין חסרון אלא בחסר מבשר האתרוג שהוא הלבן שבו אבל קליפתו החיצונ' אינה חסרון וכך קבלנוה עכ"ל: (ב) לארכו ברובו מכאי כו' כצ"ל: (ג) נ"ב נראה דהיינו דוקא כשהוא סדוק כולו ולא נשתייר בו כלום וכ"כ התוס' והרא"ש: (ד) נ"ב כן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ח במשפט כוונתא כפרש"י אע"פ שאינו כפירושו ממש שהרי כתב דניקב וחסר כ"ש חדא מלתא היא מ"מ לענין סדין דבריהם שוים וכן הכרית הרא"ש ע"פ הירושלמי והכי נקטי' להחמיר: (ה) נ"ב הא לאו קושיא היא דהרב המגיד העיד שהגירס' היא בלא וא"ו אלא דיש גורסין וחסר בוי"ו:

ד"ס מ"ז

הגהות מא"י

[א] נמי חזי ליה כצ"ל: [ב] תרומת מעשר של דמאי וממתני' כו':

שלטי הגבורים

א שיעור סיגלות פי' הראב"ד כשתכלה סלהם ואינו מוציא שום לחה כי כלחה לפרי כמו הדם בבשר החי כל זמן שהוא לא יוצא לחה או מדוחק הסכין או מסחיטתו אבל לאחר שיבש לא יוציא לחה אלא שהבדיקה שלו קשה לפי שא"א לסוחטו אלא לחותכו אבל כיון שנקב שאין בו חסרון כשר יכול להעביר בו מחט או חוט ואם יש בו ליחה יראה בחוט:

לשון ריא"ז

שיעור שיבש לא נתפרש ונראה בעיני שאינו פוסל עד שיבש כולו ואם יבש מקצתו הרי הוא כחוש וכשר כמבואר בקונטרס הראיות:

ב ומז"ה פוסל אפילו בערלת חו"ל ולי נראה שערלת חו"ל יש בה היתר אכילה שהרי יכול להאכיל לכתחלה לחבירו שאינו מכיר בה ולא אמרו אתרוג של ערלה פסול אלא בערלת א"י אבל נראה בעיני שאין פסול אלא ביו"ט ראשון בלבד הואיל ואין בו היתר אכילה אין אני קורא בו לכם אבל בשאר הימים כשר כמבואר בקונטרס הראיות:

שיטת ריב"ב

לא יביא לא פריש ולא רמון. בגמ' נמי שיילינן פשיטא ומהדרינן מהו דתימא היכא דליכא אתרוג ליתי כי היכי דלא ליטתכח תורת אתרוג קמ"ל דא"כ נפיק מינה חורבא זימנין דאיכא דאתי למיסרך: מתני' של ערלה פסול. לפי שאין בה לא היתר אכילה ולא דין ממון ואנן בעינן לכם משלכם ומכאן אתה למד לכל הפסולין שלא נאמרו אלא ביו"ט ראשון דביו"ט שני כיון דלא בעינן לכם מה לנו אם אין בו לא היתר אכילה ולא דין ממון: ושל תרומה טמאה פסול. ואע"ג דיש בה דין ממון שראויה להסיקה תחת תבשילו הרי אין בה היתר אכילה ואנן תרוייהו בעינן היתר אכילה ודין ממון: ושל טהורה לא יטול. בגמ' מפרש טעמיה: ואם נטל כשר. דהרי יש בו היתר אכילה ודין ממון: של דמאי וכו'. בגמ' מפרש לה: גמ' ת"ר פרי עץ הדר וכו'. פשוט הוא: מתני' חזזית. לקות:

שאף השושנה בכלל הפסול ולא הדד בלבד שאין בו דבר שניטל וכשר אע"פ שאינו מגוף האתרוג אלא עוקצו בלבד והא דקתני ניקב ולא חסר כל שהוא לדברי מי שמפרש דניקב וחסר כל שהוא דלעיל תרי פסולי נינהו וניקב נקב מפולש אפילו לא חסר כל שהוא פסול תנא הכא ניקב ולא חסר כל שהוא לאשמועינן דניקב נקב שאינו מפולש כשר ולדברי מי שמפרש דניקב וחסר כל שהוא חד פסולא הוי תני ניקב ולא חסר כל שהוא כשר כי היכי דלא ניטעי ונימא דרישא תרי פסולי נינהו : **גמ'** תאני ר' יצחק בן אלעזר ניטלה בוכנתו. פירש הרב אלפסי ז"ל דפטמתו היא השושנה כמו שקורין פטמא של נר מצוה

רמון לאותו כן שעל הרמון בראשו וכך אמרו בירושלמי ניטלה פטמתו תמן אמרין שושנתו וניטלה בוכנתו דתני רבי יצחק בר אלעזר פסולה אחרינא הוא שאם ניטלה הבוכנא שבסוף עוקץ האתרוג הנכנסת באתרוג כבוכנא באסיתא פסול ולא נהירא דא"ה היכי אמרינן תני רבי יצחק בר אלעזר ניטלה בוכנתו ה"ל למימר ניטלה בוכנתו פסול שהרי לא בא ללמד פירוש הפסול השנוי במשנתנו אלא שבא ללמדנו פסול אחר ועוד שלא מצינו לשון פטמא על הפרח כי מה ששנינו פטמא של רמון אינו שושנתו של רמון אלא הדד שבראשו שהפרח כן שמו דהא תנן [עוקצין פ"ב מ"ג] פטמא של רמון והנץ שלו אלמא תרי מילי נינהו והירושלמי שפירש פטמתו שושנתו הא פליג עליה התם ר' יצחק דהכי איתמר התם נטלה *בוכנתו תמן אמרין שושנתו ר' יצחק חקולא אמר פיקא ורבי יצחק חקולא היינו ר' יצחק בן אלעזר השנוי בגמרא שלנו כדאיתא בהדיא בפרק ע"פ [דף קיג: ע"ש וצ"ע] והוא חולק שאין פטמתו שושנתו אלא פיקא וכל דבר עגול נקרא פיקא כאותו העץ הנתון בראש [הכוש] שהגפים טוות בו וכדאמרי' [בכורות כב. ע"ש] שלשה פיקות הן ולפיכך נראה דרבי יצחק אתא לפרושי דפטמתו ששנינו במשנתנו היינו בוכנתו והוא הדבר העגול שנכנס באתרוג בסופו כבוכנא באסיתא דומה לפיקא ולא הזכירו בגמ' שלנו אלא דברי ר' יצחק בן אלעזר להידך טעותא היא דטעו בפירוש פיטמא של רמון שחשבו שהוא הנץ שלו הלכך לפום גמ' דילן אם ניטלה שושנתו כשר ופטמתו דמתני' היינו בוכנתו שהוא העגול שבסוף העוקץ והיינו דתנן בסיפא דמתניתין ניטל עוקצו כשר לפרושי דפטמתו דרישא היינו הבוכנא שבסוף העוקץ אבל כל שניטל העוקץ ונשאר הבוכנא בתוך האתרוג כשר ומצינו לשון פטמא ועוקץ [במקום אחד] כיוצא בזה בדדי אשה דאמרינן במסכת נדה [דף מז.] איזו היא סימניה משתשחיר

הפטמא רבי יוסי אומר עד שתתן ידה על העוקץ והוא שוקע וסופו לחזור הרי שקראו עוקץ חודו של דד הנכנס בפיו של תינוק שהוא בולט חוץ מן הדד וקראו פטמתו לאותו עגול המשחיר הסמוך לעוקץ וכן באתרוג קראו עוקץ העץ הבולט ופטמתו העגול שבראשו הנכנס באתרוג. ואחרים מפרשים דניטלה בוכנתו היינו הדד שהפטמא בראשו ורבי יצחק בן אלעזר בא לפרש דהא דתנן ניטלה פטמתו אינו אמור על הפטמא בלבד שאינו נפסל בכך אלא כשניטל הדד ולפיכך יש להחמיר ולפסול כל שנטלו אחת משתי הבוכנות אבל ניטלה השושנה בלבד כשר : **האי** אתרוגא דאגליד כאהינא סומקא. תמרה אדומה אף זה אחר שנקלף נהפך לאדמומית כדרך כל הנקלפים בפירות : הא בכולה הא במקצתה. פירש רש"י ז"ל במקצתה פסול דהוי ליה כמנומר אבל הרב אלפסי ז"ל פי' שהמקצת הנשאר מליל כדאמרינן בגלודה שאם נשתייר בה כסלע כשרה : ניקב נקב מפולש במשהו פסול. יש מחמירין ואומרים שהקליפה (ס) דבר בפני עצמו הוא וכל שניקבה כולה מצד אחד נקב מפולש מקרי ודאמרינן ושאינו מפולש בכאיסר אתי שפיר למאן דמפרשי במתני' דניקב וחסר כל שהוא חד פסולה הוא דמש"ה אמרי' דדוקא נקב מפולש הוא דפסול מחסרון משהו אבל שאינו מפולש לא מיפסיל עד כאיסר אבל למאן דמפרש דתרי פסולי נינהו וכל שחסר כל שהוא פסול צריך לדחוק ולפרש דכי אמרינן ושאינו מפולש בכאיסר היינו בשאינו חסר כלום אלא שנעץ בו יתד ועשה בו גומא בכאיסר : **אבל** בשנים וג' מקומות ה"ל כמנומר ופסול. פרשתיו במשנתנו. וכתב הראב"ד ז"ל דמנומר דפסול דוקא שהוא מנומר בגוונים הפוסלין באתרוג הלבן וכושי וירוק ככרתי אבל מנומר בגוונים שאילו היה אתרוג כולו בגוון אחד מהם כשר כשהוא מנומר נ"כ בהם כשר אבל אחרים פוסלין שכל שעשוי גוונין אין זה הדר : **אמר** רבא ובחוטמו אפילו כל שהוא פסול. פרש"י ז"ל בחוטמו בשופי גבהו שמשפע משם ויורד נגד ראשו אפילו כל שהוא פסול שנראה שם לעינים יותר משאר מקומות שבו שבאותו שופי אדם נותן עיניו ואחרים אמרו חוטמו אותו מקום גבוה שתחת הנץ שהוא עשוי (י) כמו נזר. ונראין הדברים שכשם שאמרו בחזזית דבחוטמו אפי' כל שהוא פסול כך הוא הדין בכל הדברים שפוסלין באתרוג : **תניא** אתרוג תפוח. שנתפח ונרקב מבחוץ : סרוח. מבפנים וקליפתו קיימת או שהוא סרוח מבחוץ : כבוש. בחומץ או בחרדל : שלוק. מבושל ביותר ברותחין : כושי. לקמן מפרש : כדור. העשוי כמו כדור עגול פילט"א בלע"ז : התיום. שנים דבוקים יחד : אתרוג הבוסר. שאינו נגמר אלא כבוסר זה : ואע"ג דעבדיה דפי דפי. כעין קרשים : איתמר אתרוג שנקבוהו עכברים וכו' דהא ר' חנינא מטבל ביה ונפיק. פי' מן האתרוגין שהיו לו לאכילה היה אוכל מקצתן ויוצא בשאר למחר אבל באתרוג של מצוה ודאי אסור שהרי הוקצה למצותו : **הא** ביו"ט ראשון הא ביו"ט שני. פרש"י ז"ל דביו"ט ראשון

גמרא

ור' יהודה פוסל: **גמ'** *ניטלה א פטמתו תאני רבי יצחק בן אלעזר ניטלה בוכנתו פירוש פיטמתו דד של אתרוג והוא חוטמו כדתנן פיטמא של רמון והיא שושנתו ופירוש בוכנתו קצה העץ הנתון באתרוג שהוא תלוי בו באילן ובעיקר העץ סביבותיו כמין אסיתא והעץ יוצא ממנה ונמצא העץ יוצא מתוכה כמו בוכנא באסיתא ואם נעקר מן העץ שהוא בוכנתו מעיקרו ולא נשתייר ממנו באסיתא כלום נמצא מקומו כמו גומא שהוא באסיתא ונראה כמו נקב וחסר ולפיכך פסול ואם נחתך העץ מלמעלה כמעט ונשתייר כל שהוא בתוך האסיתא כשר וזהו ניטל עוקצו כשר : נקלף אמר רבא האי אתרוגא דאיגליד כאהינא סמקא כשר והא תנן נקלף פסול לא קשיא *הא בכולה הא במקצתה אם ב נקלף כולו ולא נשתייר ממנו כלום פסול ואם נשתייר מקצתו כשר כמו *הגלודה שמקצת מתירבה : ניקב תאני עולא בר חנינא ניקב ג נקב מפולש במשהו נקב שאינו מפולש בכאיסר : *עלתה חזזית ד על מיעוטו וכו' אמר רב חסדא לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות הוה ליה כמנומר ופסול : אמר רבא ובחוטמו אפילו כל שהוא פסול : *תניא אתרוג תפוח ה סרוח כבוש שלוק כושי לבן ומנומר פסול אתרוג כדור פסול וי"א אף התיום ו פסול ואתרוג הבוסר רבי עקיבא פוסל וחכמים מכשירין עלתה חזזית על רובו ניטלה בוכנתו נקלף נסדק וחסר כל שהוא פסול עלתה חזזית על מיעוטו ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול כושי פסול והתניא כושי כשר דומה לכושי פסול אמר רבא לא קשיא הא לן והא להו פירוש לבני ארץ ישראל ז כושי פסול וכ"ש כושי הרבה הדומה לכושי שהוא פסול ולבני בבל שאתרוגיהן כושיים הכושי כשר והכושי הרבה שהוא דומה לאדם כושי פסול : *גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול אמר רבא ל"ש אלא כמין בריה אחרת אבל כמין ברייתו כשר אע"ג דעבדיה דפי דפי איתמר אתרוג שנקבוהו ח עכברים אמר רב אין זה הדר ולא היא דהא ר' חנינא מטבל ביה ונפיק ביה כלומר שהיה אוכל ממנו כפי צורך שעה והשאר יוצא בו ידי חובתו ולר' חנינא קשיא מתניתין דתנן חסר כל שהוא *פסול לא קשיא מתני' ביום טוב ראשון ורבי חנינא ביום טוב שני וכן הלכתא

רש"י

היא פור"ש בלע"ז : **גמ'** נפלה בוכנתו היא פיטמתו לפי שהוא חד ועשוי כעין בוכנא פילו"ן בלע"ז הוא לשון מורי הזקן ר' יעקב בר' יקר אבל רבינו יצחק הלוי תני שניהם בזוג וכמו שפירש רב אלפס ולשון רבינו יעקב נ"ל נרש"י דלא מצינו פיטמא בשום מקום עוקץ : האי אתרוגא דאיגליד · נקלף : כאהינא סומקא. תמרה אדומה אף זה אחר שנקלף נהפך לאדמומית כדרך כל הקלוף בפירות : בכולה כשר במקצתה פסול · דמיחזי כמנומר וריא"ף פי' להפך ופי' טעמיה : נקב מפולש. מצד אל צד פסול (א) : נקב שאינו מפולש (ב) כאיסר. כגון שתהב בו יתד עבה : ובחוטמו. בשופי גובהו שמשפע משם ויורד נגד ראשו : אפילו כל שהוא פסול · שנראה שם לעינים יותר משאר מקומות שבו שבאותו שופי אדם נותן עיניו יותר מבשאר מקומות : סרוח · ריח רע : כבוש. בחומץ או בחרדל : שלוק · מבושל ביותר ברותחין : כדור. העשוי כמין כדור עגול כדור פלוט"ה : התיום · שניהם דבוקים : הבוסר. קטן כפול (ג) לבן : גדלו בדפוס. שנעשה לו דפוס כשהוא קטן ונתנו במרובר בתוכו וגדל(ד) כמות הדפוס. דפוס פורמ"א: כמין בריה אחרת · שאינו דומה לאתרוג כלל : דומה לכושי. שגדל כאן והרי הוא שחור פסול. דנדמה הוא קונטרפי"ט בלע"ז אבל כושי עצמו היינו אורחיה וכשר : לא קשיא הא לן והא להו · לעולם מתני' כושי (ה) עצמו פסול לבני ארץ ישראל הרחוקים מארץ כוש (ו) פסול וכל שכן דומה לכושי לבני בבל הקרובים (ז) מכושיים ורגילין בהם ומ"מ בנגדל כאן ודומה לכושי נדמה הוא ופסול : דפי דפי · (ח) כמין קרשים ואשמעינן רבא דברייתו הוא : דהא רבי חנינא מטבל בה ונפיק · אוכל מקצתה ונפיק וצריך עליה והא דנקט מטבל שכל מאכלם ע"י טבול כדאמרינן בפסחים השמש מטבל בבני מעים רבי יצחק מטבל בירקי: ביו"ט ראשון · שלקיחתו מן התורה ובעי לקיחה תמה דכתיב ולקחתם לכם קיחה תמה : בי"ט שני · נפיק ביה ר' חנינא אע"ג דלא הוי שלם : מתני'

שלט הגבורים

א סמ"ג פליג וכתב בשם רבינו יעקב דאם נטל עוקצו לגמרי אפי' שלא נשאר שום דבר בגומא כשר ולרבינו פסול גםלר"י הלוי ז"ל בוכנתו ועוקצו שוי בכלל זנב ומיי' כתב כרבינו :

לשון ריא"ז
נטלה פטמתו והוא הדד שבראש האתרוג כעין פטמא של רמון ר"י ור"ת והמורים מכשירין וכדברי הפוסלים נ"ל כמבואר בקונט' הראיות :

ב פי' רש"י בכולו כשר במקצתו פסול ולפי זה הוא פסול שחוזר להכשירו ואם נקלף מקצתו וקלף השאר כשר ור"ח פי' היפכא כולו פסול אבי' לא כשתנה מראה מקצתו [כשר] ואפי' לא נשתייר בו אלא כסלע ומיהו פי' הראב"ד דוקא שמתוך הקילוף הוא ממראה גוון שאתרוג אבל אם הוא משונה ממראה האתרוג אם הוא במקום א' נפסל ברובו ואם הוא בב' או בג' מקומות פסול ואפי' במיעוטו ואם הוא בחוטמו אפי' כל שהוא פסול כעין חזזית :

ג כ' הטור נקב וחסר כל שהוא פסול אפי' אם [אין] הנקב מפולש אבל אם אינו חסר כלום כל זמן שאין הנקב כאיסר [כשר וה"ת שאין הנקב מפולש אבל אם הנקב מפולש או כאיסר] פסול אע"פ שאינו חסר דאם נקב עד הזרע שגרעינין נתוכו חשוב כמפולש לפסול אפי' פחות מכאיסר ור"ת פי' דאפי' נקב שיש בו חסרון אינו פוסל אלא בכאיסר או מפולש וכ"כ בר"י והרא"ש כ' כסברא ראשונה :

לשון ריא"ז
ניקב נקב מפולש בכל שהוא פסול ושאין מפולש אם הנקב בו כאיסר שהיא מעה קטנה פסול פחות מכן כשר אע"פ שאין חסרון בנקב זה כגון שנעץ בו מחט או יתד עבה כדברי המורה אבל מז"ס אומר שלא נאמר כן אלא בנקב שיש בו חסרון וכדברי המורה נראה שהנקב פוסל בלא חסרון כענין שביארנו והחסרון פוסל בלא נקב ואפי' חסר כל שהוא כמבואר בקונט' הראיות: כתב הטור ואם נסדק מראשו לסופו אפי' אם אינו חסר כלום פסול אבל אם נשאר בו שיעור למעלה ולמטה אפי' כל שהוא כשר :

ד וכ' הרי"ן גיאות אפי' אם הב' או ג' מקומות [במיעוטו] בצד א' של אתרוג אבל הראב"ד כתב דוקא שנתפזר הנימוש ברובו אע"פ שבשטח התברבורות הוא מיעוט אבל במיעוטו כגון שכולם מצד א' של אתרוג כשר ונזה הסכים הרא"ש ואם הוא מחלה על מחלה במקום אחד כתב ה"ר יחיאל כיון שהוא בידי אדם אסור למנם וכשר כמו פרוץ כעומד אבל הראב"ד כתב כל הפסולים שפוסלים ברובה מחלה על מחלה נמי פסול מה"ח למנם דבעינן רוב הנראה לעינים ומחוטמו והילך היינו ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא פוסל חזזית וכל שינוי מראות בכל שהוא :

לשון ריא"ז
חזזית הוא כמין הבעבועות דקות ויש עולה במחובר לקרקע אבל שעולה בתלוש אינו אלא מחמת יובש וכמישות וכשר כמו שביאר מז"ס :

ה כתב הטור אתרוג שנימוח כל בשרו בפנים וקליפתו החיצונה קיימת ותדרי הזרע קיימין בפנים בעיא ולא איפשיטא ודעת רי"ף להקל ויש מחמירים והכי מסתברא כיון דספיקא דאורייתא : לשון ריא"ז נרקב ונימוח מבפנים ומבחוץ היה שלם ה"ז ספק בתלמוד וספיקו אסור : ו כ' הטור התיום שגדלו שנים דבוקים בזה כשר וסמ"ג פוסל תיום : לשון ריא"ז אתרוגים הדבוקים זה בזה כתאומים כשרים. אתרוג הכושי והוא שהוא מארץ כוש שאתרוגיהן שחורין כשר לבני בבל הקרובים להם ורגילין באתרוגיהן ופסול לבני א"י : ז לשון ריא"ז הדומה לכושי שגדל בשאר הארצות ודומה לאתרוג הגדל בארץ כוש שהוא שחור ה"ז בעל מום ופסול אף לבני בבל וכך היא שיטת המורה ורוב המפרשים חולקים לבני בבל בין אתרוג השחור הרבה לאתרוג השחור מעט ו המורה עיקר כמבואר בקונטרס הראיות : ח וכה"ג פסל אם נקבוהו עכברים כל שבעת הימים משום דמאיס אע"ג דניקב כשר וכ"כ רב נטרונאי גאון ז"ל והרא"ש לא חלק ואפי' לכתחלה מותר לאכול ממנו רק שישאר הימנו

עין משפט

א מיי' פ"ח מהלכות לולב סמג עשין מד טור א"ח סי' תרמח :

שיטת ריב"ב

גמ' דאיגליד. שנקלף מחמת לקות : אף התיום. לשון תאומים : הבוסר. קטן כפול : מטבל ביה ונפיק. אוכל בה פיו ויוצא בנשאר ידי חובתו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב במשהו : (ב) בכאיסר כצ"ל : (ג) נ"ל הלבן : (ד) כמדתה כצ"ל (ה) עצמו נמי פסול ול"ק מתני' לבני א"י כו' כצ"ל : (ו) כוש כושי כצ"ל : (ז) נ"ל לכושיים : (ח) נ"ב ובעמוד פי' בע"א : (ט) נ"ב הלבון משמע דהקליפ' לחודה ושיא שיש בה חריפו' כשאוכלין אותם אם ניקבה כולה מצד אחד נקב מפולש מקרי . וז"ל הרי"י קארו ואסבר דכל שובי האתרוג עד חדרי הזרע קרי קליפה ונמצא דבריו שולים כדברי התוס' והרא"ש ז"ל עכ"ל . ולא משמע הכי אלא כקליפה לחודה פסולה לדעת אותן המחמירין . ונראה לענ"ד דהיינו דוקא למאן דמפרש דבנקב מפולש לא פסול אלא בחסר כדעתו של הרי"ן ז"ל לשיטת המחמירין לפסול בחסר כבהקליפה ניקבה כולה לחודה ומשילא למאי דנקט לפסול בנקב מפולש אפי' אינו חסר דלא כהר"ן אינו פסול אלא בניקב נקב מפולש ממש מצדו לצדו או עד חדרי הזרע כמ"ש התוס' והרא"ש אבל בחסר פסלינן אפי' אינו חסר רק מן הקליפה כל שהוא ולא ניקבה כולה מצד אחד : (י) נ"ל כמין :

ראשון אסור משום דבעינן לקיחה תמה נראה שסובר הרב ז"ל דכולהו פסולי דפסילי משום הדר כי היכי דפסילי ביו"ט ראשון פסילי ביום טוב שני וכדאמרינן בריש פירקין בשלמא יבש בעינן הדר וליכא ופרש"י ז"ל דפסול משום זה אלי ואנוהו אבל פסולין שפסלה תורה ולאו מטעמא דהדר אלא כגון שאול דמפסיל מדכתיב לכם משלכם וחסר דמפסיל משום דבעינן לקיחה תמה הני כולהו מכשרי' בשני של דבריהם ולפיכך אתרוג שנקבוהו עכברים כיון שמה שנשאר ממנו מהודר הוא הדר קרינא ביה והיינו דאמרי' בגמ' א"ד אמר רב זה הדר ולפי זה ראוי נר מצוה לחוש באתרוג בעל חזזית אף בשני של דבריהם ומיהו כי סרי אתרוג חסר ביו"ט שני דוקא (ח) כשרובו קיים דשמו עליו הא לאו הכי לא דאתרוג אמר רחמנא ולא הלי אתרוג : **מתני'** ובגדול כדי שיאחז שנים בידו אחת ר' יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידיו. כך היא הגירסא במקצת הנוסחאות אבל אינה נכונה דלאיזה ענין ישער ר' יהודה שהוא כשיעור שיאחז שני אתרוגין בידו אחת והלא אינו צריך לכך לפיכך עיקר הגירסא כמו שנמצא במשניות ישנות ובגדול כדי שיאחז שניהם בידו אחת כלומר הלולב והאתרוג מטעמא דפריש בגמ' בריש פירקין [דף לא:] דכיון דאמר רבא לולב בימין ואתרוג בשמאל זימנין דמחליף ליה כלומר שאוחז אתרוג בימין ולולב בשמאל וצריך להפכן מיד ליד ולפיכך צריך שיוכל להחזיק בידו אחת הלולב ואתרוג בשעה שעה ואי לא איכא למיחש שמא יפול מידו ויארע בו נקב ויפסל ור' יוסי אומר אפילו בשתי ידיו כלומר שיאחז שניהם זה בידו אחת וזה בידו אחת ולא חיים לדילמא מפיך להו והכי איתא בירושלמי דגרסי' התם אמר לו רבי יוסי וכי נאמר וכפות תמרים שיהא צריך ליטול שניהם כאחד שאתה משער בכך והלא לא נאמר אלא כפות אפי' זה בידו אחת וזה בידו אחת ע"כ ור' יוסי דאמר אפי' בשתי ידיו לאו דוקא שיוכל ליטול שניהם בשתי ידיו אלא אפילו הוא צריך שתי ידיו לאתרוג אחד בלבד או שהוא צריך ליטלו על כתפו יצא

רש"י

מתני' ובגדול. שלא יהא גדול יותר מדאי : (ב) חוט של משיחה לצו"ל בלע"ז : גימוניות. חוטי זהב : במינו אוגדים אותו מלמטה · ומלמעלה לנוי : **גמ'** דגדלי הושענא · אוגדין לולבין לשון גדילים : שיירו בה בית יד · מתחת לאגד שלא יקחנו משם במקום (ג) אוגדו קסבר אין אגד מן המצוה כדרבנן דאמרי אין צריכה אגד : דלא נהוי חציצה · בין היד להושענא ואין זו לקיחה : לא נידוץ איניש לולבא בהושענא. לאחר שיאגד הערבה וההדס יחד [לא] יתחוב הלולב מלמעלה בתוך האגד: דדילמא נתרי טרפי הלולב · משיר עלי ההדס והערבה ומשתיירי באגד והוציין בין מין למין ואינן אגודין יחד להיות לקיחה אחת : אסור להריח . (ד) דוגמא דסוכה דילפינן בפרק קמא דחל שם שמים על עצי סוכה ליאסר בהנאה כל שבעה הואיל והוקצה למצוה : כי מקצה (ה) · משאר הנאתו ומכינו ומזמינו למצוה מריחא שהוא דרך הנאתו מקצהו : כשהוא מחובר · לענין שבת נקט לה בכל ימות השנה : אי שרית ליה . כלומר אע"ג דשרית ליה (ו) לא אתי למיתלש דמחובר כמי מורח ליה שפיר ואינו טרוד בקליטתו שישכח ויתלשנו : אבל אתרוג . דלאכילה עביד כי שרית ליה להריח איכפי ותלש ואכיל ליה (ז) ואף אוכלו מחובר אין לך תלישה גדולה מזאת : הואיל וגבוה במינו · כלומר הואיל ואילנו גבוה

הלכתא : **מתני'** *שיעור אתרוג א קטן רבי מאיר אומר כאגוז רבי יהודה אומר *כביצה ובגדול כדי שיאחז שנים בידו אחת דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר אפילו (א) בשתי ידיו והלכתא כר' יהודה בקטן וכר' יוסי בגדול : **מתני'** *אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי ר' יהודה ר"מ אומר אפי' במשיחה א"ר ר"מ מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב אמר לו ר' יהודה משם ראיה במינו היו אוגדין אותו מלמטה : **גמ'** רבי יהודה לטעמיה דאמר לולב צריך אגד ואי אגד ליה במינא אחרינא הוו להו ה' מינין וקי"ל בהא כר"מ *אמר להו רבה להנהו דגדלי הושענא דבי ריש גלותא שיירו בה בית יד כי היכי דלא ליהוי חציצה רבא אמר כל לנאותו אינו חוצץ ואמר רבה לא לינקט איניש הושענא בסודרא דבעינן ולקחתם וליכא רבא אמר לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה *ואמר רבה לא לידוץ איניש לולבא בהושענא דנתרי טרפי והוי חציצה רבא אמר מין במינו אינו חוצץ והלכתא בכולהו כרבא ואמר [א] רבא ב הדס של מצוה אסור להריח בו אתרוג של מצוה ב מותר להריח בו מ"ט הדס דלריחא עביד כי קא מקצי ליה מריחא קא מקצי ליה אתרוג דלאכילה קאי כי קא מקצי ליה מאכילה קא מקצי ליה : ואמר רבא ג הדס במחובר מותר להריח בו אתרוג במחובר אסור להריח בו מאי טעמא הדס דלריחא עביד אי שרית ליה לא אתי למקצייה אתרוג דלאכילה עביד אי שרית ליה אתי למקצייה : ואמר רבא ד לולב ג בימין ואתרוג בשמאל מאי טעמא האי תלתא מצות והאי מצוה חדא א"ל ר' ירמיה לרבי זירא מ"ט מברכין אלולב הואיל ומינו גבוה מכולן :

שכיון שאין מעכבין זה את זה בשים לו נוטל הלולב ואחר כך נוטל האתרוג והיינו דפרכינן בגמרא לרבי יוסי ממה שאמרו לו לרבי עקיבא כשהביא אתרוגו על כתפו אין זה הדר דאלמא רבי יוסי מכשיר אפי' באתרוג שהוא גדול כמה : **מתני'** אין אוגדין את הלולב אלא במינו . כדמפרש טעמא בגמ' : משיחה . ליליו"ל בלע"ז : גימוניות . חוטי זהב כפופין כגימון וסובבין האגודה וחבירו אין העגל יוצא בגימון על שם הלכוף כאגמון ראשו [ישעיה נח] : במינו . אוגדין אותו מלמטה לשם מצות אגד וזה לנוי בעלמא : **גמ'** דגדלי הושענא . אוגדים הלולב לשון גדילים : שיירו בה בית יד . מתחת לאגד שלא יקחנו במקום אגדו דקסבר אין האגד מצוה כרבנן דאמרי אין צריך אגד : דלא נהוי חציצה . בין היד להושענא ואין זו לקיחה : **לא** לינקוט איניש הושענא בסודרא . כשנוטלו לצאת בו לא יכרוך סודר שבין כתפיו על ידו ויאחז בו הלולב : ורבא שרי . דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה וא"ת וכיון דלא הוי לנאותו להוי חציצה י"ל דאכן לית לן קרא לפסול חציצה בלולב ומאי דחיישינן ביה היינו משום דלא הוי לקיחה תמה ומסקינן דכל לנאותו בטל לגבי לולב והרי הוא כאילו נוטל בו ממש וכל שהוא טפל לידו בטל לגבי ידו והרי הוא כאילו נוגע ממש ידו בלולב לאפוקי כל שאינו לנאותו ולא טפל לידו כגון שכרך הסודר על הלולב או שנטלו בכלי שאינו דרך כבוד כדאמרינן לקמן דמפסיל משום דלא הויא לקיחה תמה והויא כחציצה אבל לאו משום חציצה ממש אתינא עלה דלא פסלינן משום חציצה אלא היכא דאיכא קרא כטבילה [סוכה דף ו:] דכתיב ביה ורחץ בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ וכתפילין [מנחות לז:] דכתיב בהו לך לאות ולא לאחרים לאות : **אמר** רבה לא לידוץ איניש לולבא בהושענא . לאחר שנאגד ההדס והערבה יחד לא יתחוב הלולב מלמעלה בתוך האגד : דילמא נתרי טרפי . הלולב משיר העלין מההדס והערבה ומשתיירין באגד וחוצצין : **הדס** של מצוה אסור להריח בו . דגמרי' מסוכה דילפי' בפ"ק דחל שם שמים על עצי סוכה ליאסר בהנאה כל שבעה הואיל והוקצו למצוה : כי מקצי ליה . משאר הנאתו ומכינו ומזמינו למצוה מריחא שהוא דרך הנאתו מקצהו . ומסתברא דהוא הדין להדס שנותנין בסוכה דמריחא אקצייה אבל יש חולקין ואומרים שלא אמרו כן אלא בהדס שבלולב שכיון שהוא צריך למצותו ואי אפשר אלא בו לריחיה שהוא עומד אקצייה אבל הדס של סוכה כיון דאפשר ליה בעלים בעלמא מעשה עץ בלבד משמש והסבערה בלחוד אקצייה שלא יפחות מסוכה אבל מריחא לא אקצייה : **ואמר** רבא הדס במחובר . לענין שבת נקט לה כל ימות השנה : אי שרית ליה . כלומר אע"ג דשרית ליה להריח לא אתי למתלש דבמחובר נמי מורח ליה שפיר (ט) וא"ת דהא אמרי' בסוף פרק בכל מערבין [דף מ.] הנהו בני גננא דגזו להו נכרים אסא ביומא טבא שרא להו רבינא לאורותי לאתר ומסקינן התם דצריך בכדי שיעשו ואמאי והלא לפי דעת ר"ת ז"ל כל מעשה שעשה נכרי בשבת לצורך ישראל אינו אסור ליהנות ממנו בשבת אלא כשאי אפשר לו לישראל ליהנות ממנו ע"י עצמו אלא באיסור של תורה או של דבריהם כגון שהדליק לו את הנר או שעשה לו כבש או שמלא מים לבהמתו כדאיתא בפרק כל כתבי [דף קכב.] וכמו שכתבתי שם בשיטתא דשמיא אבל כל שאפשר לו לישראל ליהנות מאותו דבר בהיתר אע"פ שעשה בו הנכרי מלאכה גמורה כגון שהביא לו אוכלין וכיוצא בהן דרך רשות הרבים מותר לישראל ליהנות ממנו והכא נמי הרי אפשר ליהנות מן הריח בהיתר במחובר וכיון שכן כי גזייה נכרי אמאי מתסר לאורותי ביה וי"ל שאותו ההדס שהביאו הנכרי מחוץ לתחום היה שלא היה אפשר לאותו ישראל ליהנות ממנו אלא באיסור תחומים ומשום הכי ביו"ט עצמו לא נחלקו דאסור להריח בו אבל בליל מוצאי יו"ט נחלקו דרבינא שרא לאתר משום דסבר נכרי שתי מלאכות עשה בו גזיזתו והבאתו מחוץ לתחום ומשום גזיזתו לא מיתסר דכיון דלא אהניא לן מידי דהדס במחובר מותר להריח בו אבל בהבאתו מחוץ לתחום הוא דאיכא למיחש דההי לן לפי שלא היינו יכולין לילך שם ולהריח בו ואפ"ה שרא רבינא לאורותי לאתר דמשום איסור תחומים בלחוד לא בעינן כדי שיעשו משום דאיסור תחומין קיל ואינו שוה לכל שהאסור לזה מותר לזה שמפני טעם זה [עירובין דף מ.] הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר כמו שכתבתי בפרק אין לדין [סי' תתנ"ד] בס"ד ואפ"ה מסקינן דצריך בכדי שיעשו דכיון שנעשית בכאן גזיזה שהיא מלאכה גמורה ואי אפשר לנו ליהנות ממנו עד שיגזז ויובא לכאן אין זה איסור תחומין לבדו אלא איסור מלאכה גמורה שאסורה לכל אפי' למי שלא נעשה בשבילו וצריך להמתין בכדי שיעשו :

מתני'

המאור הקטן

והא דאמר רבא הדס במחובר מותר להריח בו איכא מאן דקשיא ליה עלה ההיא דגרסי' בעירובין הנהו בני גננא דגזו להו נכרים אסא ביומא טבא ואסיקנא התם בעינן בכדי שיעשו אלמא אסור היה במחובר להריח בה א] ונ"ל (י) כי בני גננא דרכם היה לבנות אפריון מעצים של הדס להריח לחתן ולכלה ולבני החופה וכמו שנהגו גם היום במקצת מקומות וזה שאסר להם רבא עד כדי שיעשו מפני שלא היה אפשר להם בזה במחובר ואע"ג דאמרי' עלה התם שרא להו רבינא לאורוהי לאלתר בבנין האפריון הוא המוכלל בלשון לאורוהי ואין הריח בלבד אסור שאף במחובר היה מותר ויש במקצת נוסחאות חילוף בשמעתתא דרבא:

השגות הראב"ד

א] ונ"ל כי בני גננא דרכם היה לבנות האפריון מעצים של הדס להריח לחתן ולכלה ולכל בני חופה : א"א יש לנו טעם יפה מזה ומאן דסוה שרי ליה לאורוהי לאלתר היכי שרי למעבד מינה גננא ולאורוהי לאלתר אלא ודאי טעמא בעלמא הוא דנן ולמן הכי מסרבינן דמתון לתחום איינו לה ומאן דשרי לאורוהי לאלתר סבר כיון דלא צריכין להו למעבד מינה גננא ריחא לאו כלום הוא דהא איסור מוקצה לית בה ואיסור תחומין נמי לית בה ומאן דאסר סבר באיסור תחומין מילא גזרינן דלמא אתי ליה שליה לאתויי ליה בשבת :

עין משפט

א מיי' פ"ז מהלכות לולב סמג עשין מד טור א"ח סי' תרמח ותרמט :
ב מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' תרנג :
ג מיי' פכ"א מהלכות שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שלו :
ד מיי' פ"ז מהל' לולב סמג עשין מד טור א"ח סי' תרנא :

הגהות הב"ח

(א) מ"ב אחד : (ב) נ"ב כמשיחה : (ג) נ"ל אגודו : (ד) נ"ל דגמרי' מסוכה : (ה) נ"ב ליה : (ו) נ"ב להריח לא כו' דבמחובר כצ"ל : (ז) ואף אם אוכלו במחובר כצ"ל : (ח) נ"ב וז"ל התוס' בפרק לולב וערבה דף מ"ו ע"ב דר' הונא כיון דלא אכל ליה כולי' ומשייר ביה כשיעור דמלי נפיק ביה שרי כו' ואפשר לומר דאף התוס' ס"ל דדוקא כשרובו קיים ולא הוצרכו לפרש ועוד דבכלל לשון זה שכתבו ומשייר ביה כשיעור דמלי נפק ביה הוא גם כן דמשייר ביה הרוב דהרתי בעינן שיהא רובו קיים ושיהא אותו הרוב כביצה וק"ל : (ט) נ"ב עי' בדברי בעל המאור פה [בד"ס תני עולא בר חיננא] ובדברי הרמב"ן בפ' בכל מערבין ועיין עוד בפ' אין נדין בדברי הר"ן גופיה : (י) אבל הרמב"ן ז"ל דחה פירושו זה בהשגותיו למעלה בפ' בכל מערבין ופי' בע"א ע"ש וגם הר"ן פירש פה כיוצא בזה ע"ש :

הגהות מאי"ר

[א] בכ"י מוגה רבה בכל המימרות וכן כר"ן :

שלטי הגבורים

כדי לצאת בו ולדידן תשוב יום שני כמו ראשון :
לשון ריא"ז
אתרוג שנקבוהו עכברים אע"פ שהוא חסר ש"ט סדר ישאר סימים כשר ואינו פסול אלא ביו"ט ראשון שנטילתו מן התורה וצריך שתהא לקיחתו תמה כלא הכרון :
א כתב הטור שיעור אתרוג קטן פחות מכביצה אבל אם הוא כביצה אסי' אם הוא בוסר שעדיין לא נגמר פריו כשר ובגדול אפי' אם הוא גדול הרבה שצריך לאוחזו בב' ידיו כשר :
לשון ריא"ז
אתרוג שהוא בוסר כשר והוא אתרוג קטן כאגוז פחות מכאגוז פסול וכן אם היה ירוק ככרתי פסול ואפי' אם היה גדול ור"י ומז"ה פוסלים אתרוג קטן פחות מכביצה ואין שיטת התלמוד כדבריהם כמבואר בקונטרס הראיות :
ב והמרדכי כו כתב הרב ר' שמחה שאין לו לברך ברוך שנתן ריח טוב בפירוש דעיקרו לאו לריח עביד ואבי העזרי כתב שיש לו לברך : הדס של מצוה אסור להריח בו שעיקרו אינו אלא להריח ומזה הוקצה :
ג כתב הטור ואם הוא איטר יד ימינו יטול הלולב בשמאל כל אדם שהוא ימינו :

שיטת ריב"ב

מתני' שיעור אתרוג קטן וכו'. אמר מר רב האי ז"ל הכי תנן ובגדול כדי שיאחז שניהן בידו אחת דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אפי' בשתי ידיו דסבר ר' יהודה שיהא הלולב והאתרוג כשיעור שישו שניהם ניטלין בידו אחת ובתלמוד א"י נמצא סיוע לפירוש הזה סבר ר' יוסי אילו הוה וכפת תמרים יאות לית כתיב אלא כפת תמרים אפי' זה בידו אחת וזה בידו אחת : מתני' אין אוגדין את הלולב וכו' : גמ' ר' יהודה לטעמיה דקסבר וכו'. אבל ר"מ סבר לולב א"צ אגד והאי דאגדינן ליה לנוי בעלמא הוא משום זה אלי ואנוהו ודבר שלנוי אין מצטרף למנין חמישי : שיירו ביה בית יד כי היכי דלא תיהוי חציצה. דכיון דאוגדין את הלולב שלא במינו הוי אגד חציצה בין יד להושענא : דנתרי טרפי . דהושענא מינו דמהדקא והוין חציצה בין לולבא להדס וערבה : אי שרית ליה לא אתי למקצייה שההדס הוא סריח ואף במחובר יכול לסריח בו אתרוג דלאכילה עביד וכו'. וכתב הרב דודי ז"ל הא דאמר רבא הדס במחובר מותר להריח בו. איכא מאן דקשיא ליה עלה ההיא דגרסי' בעירובין הנהו בני גננא דגזו להו נכרים אסא ביומא טבא ואסיקנא התם בעינן בכדי שיעשו אלמא אסור היה במחובר להריח בו ונראה לי כי בני גננא דרכם היה לבנות אפריון מעצים של הדס להריח לחתן ולכלה ולבני החופה וכמו שנהגו גם היום במקצת מקומו' וזה שאסר להם רבא עד כדי שיעשו מפני שלא היה אפשר להם בזה במחובר ואע"ג דאמרי' עלה התם שרא להו לאורוהי לאלתר בבנין האפריון

מתני' ושם היו מנענעין. פירוש על האנשים שבשעת קריאת הלל שיילינן דאילו בשעת נטילת לולב פשיטא שיש לו לנענע שזהו עיקר מצותו כדאמרינן התם [ברכות דף ל.] המשכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע בו לולב ומנענע בו ואמרי' נמי בגמרא [מכילתין דף לח.] דרב אחא בר יעקב (כי) מייתי ליה וממטי ליה אמר גירא בעיניה דסטנא ובודאי בשעה נטילתו היה אומר כן דאילו בשעת ההלל לא היה מפסיק: **בהודו** לה' תחלה וסוף. פי' בהודו לה' שבתחלת הפרשה ובהודו לה' שבסוף הפרשה וכתבו בתוס' שעכשיו שה לבור עונין הודו אחר שהחזן אומר יאמר נא ישראל ויאמרו נא בית אהרן ויאמרו נא יראי ה' צריכין הלבור לנענע על כל פעם ופעם שאומרים הודו אבל שליח לבור אינו מנענע (*אלא) כשאומר יאמר נא ישראל ויאמרו נא או אפשר שכיון שהלבור מנענעים כשעונים אחריו אף הוא מנענע זה דעתם ז"ל ואינו מחוור שכיון במה שעונין הלבור הודו אינו אלא כדי שלא מיאמר נא ויאמרו נא כשם שיאמר נא ויאמרו נא אין לריך נענוע כך עניית הודו אינה לריכה נענוע ולפיכך אין מנענעין בהודו לה' שבתחלה אלא פעם אחת אבל בהודו לה' שבסוף שכופלים אותו ש"ן והלבור מנענעין בו על כל פעם ופעם וכן באנא ה' הושיעה נא וכן נהגו: **גמ'** כיצד הוא עושה. שהוא לריך להניפם יחד כדכתיב והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה: על שני הכבשים. הכבשים חיים והלחם יחדיו: מניח הלחם על שני הכבשים. כדכתיב לחם בכורים על שני כבשים:

נר מצוה

מתני' והיכן הוא מנענע בהודו לה' כי טוב תחלה וסוף ובאנא ה' הושיעה נא דברי בית הלל בית שמאי אומרים אף באנא ה' הצליחה נא אמר ר' עקיבא צופה הייתי ברבן גמליאל ור' יהושע שכל העם מטרפים בלולביהן והם לא נענעו אלא באנא ה' הושיעה נא בלבד: **גמ'** כיצד [א] הוא מנענע כדאמרי' התם לענין שתי הלחם ושני כבשי עצרת כיצד הוא עושה מניח שתי הלחם על שני הכבשים ומניח ידו תחתיהם ומניף מוליך ומביא מעלה ומוריד אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן מוליך ומביא למי שארבע רוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו במערבא מתנו להו הכי אמר רבי חמא *בר' עקיבא אמר רבי יוסי ברבי חנינא מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד לעצור טללים רעים *אמר רבא וכן לולב וכן המנהג ואיכא מאן דאמר צריך לנענע שלשה פעמים בהולכה ובהבאה חוץ ממוליך ומביא מעלה ומוריד וגמיר לה מגמרא דבני מערבא דגרסינן התם רב חייא בר אשי בשם רב המשכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע ולולב ומנענע מגילה וקורא בה וכו' תנא צריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר רבי זעירא בעי הכין חד והכין חד או דילמא הכין והכין חד כלומר ההולכה אחד וההבאה א' או דילמא ההולכה וההבאה שניהם אחד אלמא נענוע זה חוץ ממוליך ומביא ומעלה ומוריד הוא: **מתני'** מי [א]שבא בדרך ולא היה בידו לולב לכשיכנס בביתו יטול על שלחנו לא

רש"י

גנוס מכולס: **גמ'** מניח הלחס על שני הכבשים. כשהס חייס כדכתיב לחס הבכורים על שני הכבשים: שארבע רוחות שלו. מלוס זו אנו עושין לכמו כך [מרלה] נהנפתו: **מתני'** יטול על שולחנו. אם שכח ולא נטל קודם אכילה לריך להפסיק

מוליך ומביא למי שד' רוחות שלו. ואעפ"כ דיו לנענע בשתי רוחות שהמושל בשתי רוחות העולם הוא מושל בד' אלא שמכוין למי שד' רוחות שלו וכן נהגו: **אמר** רבא וכן ללולב. כלומר שמוליך ומביא מעלה ומוריד וגרסי' בירושל' תני לריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר ר' זעירא בעי הכין חד והכין חד או דילמא הכין והכין חד תמן תנינן לריך *לנענע ג"פ על כל דבר ר' זעירא בעי הכין חד והכין חד או דילמא הכין והכין חד ולא איפשיטא ויש מן הראשונים ז"ל שכתבו שבנענוע של לולב אינו לריך אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד כך משמע פשטא דמימרא דרבא דאמר וכן ללולב ואינו לריך טרוף אחר ולפי דבריהם יהיה פירוש הירושלמי כך לריך לנענע על כל דבר ודבר ג' פעמים כלומר בשעת נטילה ועל כל אחד ממקומות ההלל שמנענעין בהן ובתר הכי מיבעיא לן הכין חד והכין חד כלומר פשיטא לן דמעלה ומוריד לא חשיב אלא חד שכיון שיעלה הלולב אי אפשר לו שלא יורידנו הלכך פשיטא לן דהעלאה והורדה חדא מילתא היא ומיהו אהולכה והבאה מספקא לן מי אמרי' דהינהו נמי חדא מילתא הוו וכיון דאמרי' דלריך לנענע ג' פעמים על כל דבר לריך שיוליך ויביא ויעלה ויוריד ויחזור עוד ויוליך ויביא או דילמא נהי דמעלה ומוריד לא חשיבי אלא חד הולכה והבאה תרי מילי נינהו ולפי שטה זו כיון דהתם לא איפשטא וחזינן בגמ' דילן דלא קאמר ויוליך ויביא שתי פעמים משמע דהולכה והבאה תרי מילי נינהו וסגי במוליך ומביא מעלה ומוריד ולפי זה אין לריך בלולב כשכוס וטירוף אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד בלבד וכן כתב הרב ר' ילחק אבן גיאת ז"ל אבל אין זה נכון שא"כ למה הלריכו בגמרא שיהא הלולב יולא על ההדס טפח כדי לנענע בו והלא בכל שהוא בין גדול בין קטן ראוי להוליכו ולהביאו אלא ודאי לפי שלריך לטרוף הלולב ולכשכש (בעלמו) [בעליו] הלריכו בו טפח עודף כדי לנענע בו וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ז מהל' שופר וסוכה ולולב שיש לו לטרוף הלולב שלש פעמים כשמוליך וכן כשמביא וכן כשמעלה וכן כשמוריד ונראה שהוא ז"ל היה מפרש הירושלמי דכי קאמר לריך לנענע על כל דבר ודבר היינו על כל תנועה של הולכה והבאה והעלאה והורדה ובתר הכי מיבעי ליה אם מוליך ומביא חשוב חד ואין לו לנענע בשניהם אלא שלש תנועות קטנות וכן במעלה ומוריד או כל אחד מהם חשוב אחד ויש לו לנענע ג' תנועות קטנות בכל אחד ואחד מהם וכיון דלא איפשיטא עבדינן לחומרא ומנענע ג' פעמים בכל דבר ודבר זו היא שטת הרב אלפסי ז"ל ואחרים פירשו הירושלמי על דרך אחרת לפי שטה זו שמלרכת לטרוף הלולב ג' פעמים חוץ ממוליך ומביא ומעלה ומוריד ואומרים דכי אמרינן דלריך לנענע על כל דבר היינו על (כל) המקומות מהלל ועל שעת הנטילה שמנענעין בהן שלריך לטרוף את הלולב ג' פעמים בתנועות קטנות חוץ ממוליך ומביא מעלה ומוריד ואח"כ שאלו באותן תנועות קטנות אם ההולכה הקטנה חשיבה חד וההבאה קטנה חשיבה חד וסגי במוליך ומביא ומוליך בתנועות קטנות או דילמא ההולכה וההובאה לא חשיבא אלא חד ולריך ג' זוגות של תנועות קטנות מהולכה והבאה ובהאי פירושא האי שפיר טפי מה (שדחו) [שדמו] אותה שם ואמרו תמן תנינן לריך לכסכס ג"פ על כל דבר ודבר ומתני' היא במס' נדה בפ' האשה [דף סג.] דתנן התם שבעה סמנין מעבירין על הכתם רוק תפל ומי גריסין וכו' ולריך לכסכס ג' פעמים בכל אחד ואחד ואיבעי לן בגמרא התם אמטויי ואתויי חד או דילמא אמטויי חד ואתויי *תרין והיא היא בעיין דירושלמי דבעינן הכין חד והכין חד ומשמע דכי היכי דבעיין התם היא על הכסכוס בעלמו אם הולכתו והבאתו חשיבי תרין או חד כך בעיין דלולב על הנענוע הקטן בעלמו אם הולכתו והבאתו חשיבי תרי או חד וכיון דלא איפשיטא נקיטינן לחומרא ונמלא על (א) זה סדר נטילת לולב מוליך ומביא מעלה ומוריד על כל דבר ודבר ואח"כ יטרוף את הלולב ג' זוגות של תנועות קטנות וכן דעת הרמב"ן ז"ל: **מתני'** מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב לכשיכנס לביתו יטול על שולחנו אם שכח ולא נטל קודם אכילה לריך להפסיק סעודתו וליטול לולב. ופרכינן עלה בגמ' מדתנן במס' שבת [דף ט:] לא ישב אדם לפני הספר ולא לאכול סמוך למנחה ואם התחילו אין מפסיקין פירוש אפילו התחילו לאחר שהגיע זמן המנחה דאי לא מאי קא פריך לימא ליה הכא היינו טעמא דמפסיק לפי שהתחיל לאכול משהגיע זמן נטילת לולב דמלפרא זמניה הוא אלא ודאי כי תנן ואם התחילו אין מפסיקין אפילו שהתחילו משהגיע זמן המנחה קאמר ועוד ראיה מדאמרינן פרק קמא דשבת [שם] דלמאן דאמר תפלת ערבית רשות מכי שרא הטייניה לא מטרחינן ליה ופרכינן ולמאן דאמר חובה מטרחינן ליה והא תפלת המנחה חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין אלמא כי תנן אין מפסיקין אפילו התחילו משהגיע זמן תפלה קאמר דומיא דערבית דאיירי בשהגיע זמנה דאי לא מאי פריך ומש"ה פרכינן הכא שפיר ממתני' דשבת אמתני' דהכא ומשני הא דאיכא שהות ביום הא דליכא שהות ביום כלומר דמתני' דהכא בדליכא שהות ביום ומש"ה תנן יטול על שלחנו דמפסיק ומתני' דשבת בדאיכא שהות ביום לאכול ולהתפלל אחר כן ומש"ה תנן אם התחילו אין מפסיקין ומיהו כי אמרינן דאין מפסיקין בדאיכא שהות דוקא במלוה דרבנן כתפלת המנחה אבל למלוה דאורייתא מפסיקין אע"ג דאיכא שהות והיינו דתנן התם ומפסיקין לק"ש אע"ג דאוקי למתני' דהתם בדאיכא שהות ביום והא דאיצטריכא לאוקמא מתניתין דהכא בדליכא שהות משום דביו"ט שני [דהוי] מלוה מדרבנן עסקינן כדאיתא בגמרא ודיקא נמי דקתני מי שבא בדרך ואי ס"ד ביו"ט ראשון מי שרי ומשום דמלוה מדרבנן היא אלרכינן לאוקומא בדליכא שהות ומשום הכי תנן דיטול על שולחנו כלומר דמפסיק הא איכא שהות בדרבנן לא מפסיק: **הלכך** נקטינן דבמידי דלא מיחייב ביה אלא מדרבנן כתפלה אפילו התחיל לבתר דמטא זמן חיוביה כיון דאיכא שהות בתר הכי אינו מפסיק ובמידי דמחייב ביה מדאורייתא כק"ש כל שהתחיל לאכול בתר דמטא זמן חובה מפסיק אע"ג דאיכא שהות בתר הכי והיינו דתנן מפסיקין לק"ש ומיהו הני מילי בדאתחיל בתר דמטא זמן חיוביה או סמוך לו דהיינו חצי שעה אבל אתחיל מקמי הכי אפי' בדאורייתא כיון דאיכא שהות לא מפסיק דהא קדוש היום דאורייתא הוא כדאיתא בפרק מי שמתו [דף כ:] נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה ואע"ג דבמס' נזיר משמע דמדרבנן הוא דאמרי' התם [דף ג:] לאסור יין מלוה כיין הרשות ואמרי' עלה אי קדושא ואבדלתא מושבע ועומד מסיני הוא פי' בתמיה דאלמא משמע דמדרבנן הוא היינו לומר דעל היין הוי מדרבנן אבל קידוש עצמו דאורייתא היא כדמוכח ההיא דפרק מי שמתו ואפ"ה תנן בפרק ערבי

וכ.ן דלא איפשיטא לחומרא נקטינן וזה הפירוש יותר מחוור וכ"כ הרב ר' משה ז"ל ויש מי שאומר כיון דנענוע לולב מדרבנן הוא מדאורייתא כיון דאגבהיה נפק ביה לקולא נקטינן: מ... שולחנו. כלומר מפסיק אכילתו ואוקימנא בגמ' בדליכא שהות ביום אבל אי איכא שהות ביום אינו מפסיק כדקתני סיפא לא נטל שחרית יטול בין הערבים שכל היום כשר ללולב:

המאור הקטן

הא דתנן מי שבא בדרך ואין בידו לולב יטול על שולחנו אלמא מפסיק אוקימנא בגמ' דליכא שהות ביום והא דתנן אם התחילו אין מפסיקין, בדאיכא שהות ביום ואידי ואידי דרבנן דיקא נמי דקתני מי שבא בדרך והתניא דתניא המשכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה ולכשיגיע זמן קריאת שמע קורא את שמע משום לולב ומשום מגילה נמי לצאת לדרך ותני תרתי דביום שופר לא אפשר דהא יו"ט הוא והרי"ף ז"ל לא כתב מזה כלום:

שלטי הגבורים

א לשון ל' דנענוע דרבנן ואזלינן ביה לקולא והר"ן לכל רוח ג' פעמים הולכה וג' פעמים הובאה אלא בין הולכה והובאה ג' פעמים לכל רוח וכתב עוד מנהג אבותינו מוליך ומביא מעלה ומוריד בלבד מוליך ומביא למי שארבע רוחות שלו ושמואל בכ' הושל בארבע והמוליך לצפון ולדרום דעת חילונית הוא וסרא"ם ז"ל כתב והעולם לא נהגו כן אלא מוליכין לד' רוחות העולם ומנהג כשר הוא שקורא יד ימינו להודות למי שארבע רוחות שלו ומנהג אחר

שיטת ריב"ב

האפריון הוא המוכלל בלשון לאורותי ואין הרית בלבד אסור שאף במחובר היה מותר ויש במקלת נסחאות חילוף במשמעות דרכא:

מתני' בהודו לה' תחלה וסוף. תחלה הודו לה' שיש בין הללו את ה' כל גוים למן המצר. וסוף הודו לה' שיש סמוך אלי אתה ואודך: גמ' כבשי עצרת. דכתיב בהו והניף הכהן אותם: ואיכא למ"ד צריך לנענע הלולב ג"פ בהולכה והבאה כו'. איתמר משמיה דרבינו האי גאון ז"ל הלולב לוקחו בידו ראשו כלפי מזרח וזנבו כלפי מערב ומנענעו כמנענע המקל מוליך כלפי מזרח ומחזיר לאחר כלפי מערב ג"פ ונענוע זה עלתי מוליך ומביא מעלה ומוריד וכ"כ רבינו חננאל ז"ל. ומכלל דבריהם אנו למדין דהכי מפרשי לה לגמ' דבני מערבא הני צריך לנענעו ג"פ על כל דבר ודבר פי' צריך להוליך ולהביא הלולב ג"פ על כל מקום ומקום שהוא מנענע כגון בשעה שהוא מברך על נטילת לולב ובהודו לה' תחלה וסוף ובאנא ה' הושיעה נא ובהולכות וההבאות הללו מנענע הלולב בידו ונענוע זה חוץ ממוליך ומביא מעלה ומוריד הוא שאין בהם נענוע הלולב אלא הולכה והבאה והעלאה והורדה בלבד כעין כבשי עצרת ואיבעיא ליה לר' זעירא הני ג"פ מאי נינהו ההולכה לבדה נקראת פעם אחת וההבאה לבדה נקראת פעם א' או דלמא ההולכה וההבאה שתיהן נקראות פעם אחת שמוליך ומביא פעם [ומביא] פעם ב' ומוליך ומביא פעם ג' וכיון דלא איפשיטא נקטינן לחומרא וצריך להוליך ולהביא פעם אחת וכן פעם שנית וכן פעם שלישית והולכות והבאות הללו חוץ ממוליך ומביא מעלה ומוריד זו היא דעת רבינו האי ורבינו חננאל ז"ל. ויש לפרש הירושלמי בענין אחר תני צריך לנענע הלולב בידו ג"פ על כל דבר ודבר פי' צריך לנענע הלולב בידו ג"פ על כל דבר הולכה והבאה והעלאה והורדה אבל מן הגמ' שלנו לא למדנו אלא הולכה והבאה והעלאה והורדה בלבד כעין כבשי עצרת ואיבעיא ליה לר' זירא מהו כל דבר ודבר שהולכה לבדה נקראת דבר וההבאה לבדה נקראת דבר וכן ההעלאה וההורדה וצריך לנענע הלולב בידו שלשה (טפחים) [פעמים] על כל אחת ואחת או דלמא ההולכה וההבאה שתיהן נקראות דבר וכן ההעלאה וההורדה ואינו צריך לנענע בידו ג"פ אלא על ההולכה עם ההבאה וכן על ההעלאה וההורדה וכ.ן

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ז מהלכות לולב סמג עשין מד טור א"ח סי' תרנב:

בגמ' ורא"ש איתא בר עקיבא [וכא"י הגי' ר' חייא בר' עקיבא]

[דף רג ע"ב]

גי' מהר"ן שפירא לכסכס וכן הוא לקמן

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דרך

א מיי' פ"ד מהל' חנוכה סמג עשין מד טור א"ח סי' תרע"ג :
ב מיי' פ"ה מהל' ברכות סמג עשין כז טור א"ח סי' קפ"ו :
ג מיי' פ"ג מהלכות סוכה סמג עשין ה טור א"ח סי' תכב :

פסחים [דף ק:] במי שהתחיל לאכול מבעוד יום מפסיקין לשבתות דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מפסיקין כלומר אלא גומר סעודתו ואח"כ מקדש והא דר' יוסי לא פליג אמתני' דמפסיקין לק"ש ולא אמתני' דהכא ואפ"ה אמרי' התם דאין מפסיקין משום דאתחיל מקמי דמטא זמן חיובא טובא ואע"ג דאסיקנא התם אמר שמואל אין הלכה לא כר"י ולא כר' יוסי אלא פורס מפה ומקדש התם היינו טעמא משום דקידוש במקום סעודה ומקמי סעודה אתחיל [כלומר הקידוש הוא מתחיל בסעודת שבת ומתקן אותה] אבל בשאר מילי דאורייתא כי אתחיל מקמי זמן חיובא טובא אינו מפסיק כל היכא דאיכא שהות וכבר כתבתי זה בפרק יציאות השבת [סי' רעח] בס"ד :

תורה אור · נר מצוה

לא נטל שחרית יטול בין הערבים שכל היום כשר ללולב. מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהם מה שהן אומרים ותבא לו מארה ואם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה: **גמ'** תנו רבנן באמת אמרו בן מברך לאביו ועבד מברך לרבו ואשה מברכת לבעלה אבל אמרו חכמים תבא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו אמר רבא *הלכתא גוברתא איכא למיגמר ממנהגא דהלילא °הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה. הוא אומר °הללו עבדי ה' והן אומרים הללויה מכאן שגדול מקרא אותו ועונה אחריו הללויה. הוא אומר הודו לה' והן אומרים הודו לה' מכאן שמצוה לענות ראשי הפרקים. איתמר נמי אמר רב חנן בר אבא מצוה לענות ראשי הפרקים. הוא אומר אנא ה' הושיעה נא והן אומרים אנא ה' הושיעה נא מכאן שקטן מקרא אותו ועונה אחריו מה שהוא אומר. הוא אומר אנא ה' הצליחה נא והן עונין אחריו אנא

רש"י

סעודתו וניטול (א) לולב : מקרין אותו · כך היו נוהגין אחד קורא את ההלל ומוציא את הרבים ואם היה עבד או אשה או קטן הואיל ואינו חייב בדבר אינו מוציא את המחוייב בדבר ידי חובתו הלכך עונה אחריו כמו שהוא אומר : ותבא לו מארה · שלא למד ואם למד תבא לו מארה שמבזה את קונו לעשות מקרין כאלו : עונה אחריו הללויה . על כל דבר שהוא אומר והכי תניא לה במס' סוטה כיצד אמרו ישראל שירה (ב) כגדול המקרא את ההלל והם עונין אחריו הללויה (ג) : **גמ'** בן. קטן: מברך לאביו . בהמ"ז כשהגיע לחינוך (ד) בחיובא דרבנן [כגון דאכל כזית] דא לו מדאורייתא לא מיחייב עד דשבע דכתיב ואכלת ושבעת וברכת הלכך אתי דרבנן ומפיק דרבנן : שאשתו ובניו מברכין לו · משום דלא למד הוא : הלכתא גברתא · הלכות גדולות : ממנהגא דהלילא · שאנו רואין שנוהגים עכשיו בימינו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כלפרים וא"ל שהיו נוהגין לענות הללויה שני פעמים ולא יותר ואומרים כל ההלל עם המקרא עד הודו ועונין הודו אחריו וחוזרין וקורין עמו עד אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא ועונין אחריו כמו שאנו עושין . ואין זו כקריאת הראשונים שהיו עונין הללויה על כל דבר (ה) כלאמרי' הכא במתני' ובסיפה וקאמר רבא ממנהג של עכשיו אנו למדין מה הוא עיקר קריאת הלל בתקנה ראשונה כשתקנוהו תחילה לפי שאין הכל בקיאין בקר אתו והכל חייבין בו ותקנו אחד קורא ואחרים שומעין הכל ועונין מקלא ועכשיו שהכל בקיאין וקורין אותו כולו ואעפ"כ הם עונין הללויה והודו ואנא (ו) ומכאן אנו יכולין ללמוד מה תקנו ראשונים לענות לבקיאין ולמי שאינן בקיאין : הוא אומר הללויה והם אומרים הללויה . ממה שאנו נוהגין שהמקרא פותח הללויה ואנו שותקין ועונין אחריו הללויה והוא שותק ואין אנו מתחילין לקרות עמו כסדר שאנו גומרים עמו שאר ההלל למדין אנו מכאן שמצוה *לומר הללויה בפתיחתו ואפילו לבקיאים : הוא אומר הללויה הללו עבדי ה' והם אומרים הללויה · ממה שנוהגין עכשיו לענות עוד הללויה פעם שניה ושאר הלל קורים (ז) כולם עמו אנו למדים תקנה ראשונה שמי שאינו בקי או בקי ואינו גומרו אלא סומך על המקרא*[דיו] לענות הללויה על כל דבר ודבר ולפיכך החזיקו עכשיו במנהג זה לסמוך בהללו עבדי ה' על המקרא ולענות הללויה לדעת תקנה ראשונה ולא תשתכח שמותר בכל ההלל לסמוך עליו ולענות הללויה אפילו למי שהוא בקי : הוא אומר הודו והן · שותקין ועונין אחריו : מכאן · שבראשי הפרקים צריכין לענות ראשי פרקים עצמן ולא סגי להו בהללויה ומיהו אנן דגמרינן כוליה לא צריכינן (ח) ובזה לא הצריכו *אלא שלא תשתכח תקנה הראשונה למי שאינו גומר : הוא אומר אנא והם עונין אנא · אחריו ואין זה מראשי פרקים בזה החזיקו להיות סימן לעיקר תקנה · למי שסומך על המקרא שפעמים שצריך לענות אחריו על כל דבר ודבר שהוא אומר · והיכי דמי כגון מי שהיה קטן מקרא אותו כדתנן במתני' : הוא אומר אנא ה' הצליחה נא והן · שומעין ואח"כ עונין סימן זה שאנו עושין

דאיכא שהות וכבר כתבתי זה בפרק יציאות השבת [סי' רעח] בס"ד : **מי** שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו. כך היו נוהגין אחד קורא את ההלל ומוציא את הרבים ואם היה עבד או אשה או קטן הואיל ואין מחוייב בדבר אין מוציא את המחוייב ידי חובתו הלכך עונה אחריו כל מה שהוא אומר : ותבא לו מארה. מפני שלא למד שאילו למד לא היו מקרין אותו כיון שצריך לענות אחריהן כל מה שאומר אבל כשהגדול מקרא אותו והוא עונה אחריו הללויה לא אמר שתבא עליו מארה שדרך הגדול לקרות אפילו לבקיאין : ואם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה. רש"י ז"ל מפרש שעל כל דבר ודבר שהוא אומר בכל ההלל כולו עונה אחריו הללויה חוץ מראשי פרקי' שצריך לומר ראשי פרקים עצמן ואחרים מפרשים דבפ' א' בלבד הוא שעונין הללויה אבל בשאר כל פרק ופרק עונה ראש פרקו ויתבאר עוד בגמ' בס"ד : **גמ' ת"ר** באמת אמרו. כל באמת הלכה היא ואין חולק בדבר : בן מברך לאביו. בהמ"ז ובפ' מי שמתו [דף כ:] סלקינן וטרינן אשה [חייבת] בבהמ"ז דרבנן או דאורייתא ונפקא מינה לאפוקי אחרים י"ח דאי דאורייתא מפקא ואי דרבנן לא מפקא ואתיא למפשטא מהא דאשה מברכת לבעלה ומוליאתו אלמא דמחייבא מדאורייתא דהך מתני' לאו בעונה אחריהם מה שהן אומרים היא כעונה דמתני' אלא בשומע ושותק ודחי דדילמא בדאכל בעלה שיעורא דרבנן דמחייב בבהמ"ז מדרבנן בלחוד ואתי דרבנן ומפיק דרבנן ולהך אוקימתא כי קתני בן מברך לאביו היינו בן שהגיע לחנוך דחיוביה מדרבנן אבל למאי דקי"ל דאשה מחויבת מדאורייתא מתוקמא מתניתין כפשטא בבן גדול ובדאכל איהו שיעור דאורייתא ואתו הכי ומפק' ליה מש"ה תנא תבא לו מארה דהא ודאי שלא בזימון היא דאשה לאו בת זימון וכיון שכן על כרחך מפני שלא למד הוא שאם למד אין לו לצאת בברכת אחרים שהרי מצוה ליחלק וכ"ש אם למד ולא שמע למצות חכמים שאמרו מצוה ליחלק אלא רצה לצאת בברכתן של אלו שתבא לו מארה : **אמר** רבא הלכתא גברתא. הלכות גדולות : ממנהגא דהלילא. שאנו רואין נוהגים עכשיו בבתי כנסיות כדמפרש ואז"ל שהיו נוהגין לומר הללויה ב"פ ולא יותר ואומר כל ההלל עם המקרא עד הודו ועונין אחריו הודו וחוזרין (ט) עמו עד אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא ועונין אחריו כמו שאנו עושין ואין זו כקריאת הראשונים שהיו עונין הללויה על כל דבר ודבר כדאמרינן במתניתין וקאמר רבא ממנהג של עכשיו אנו למדין מה היא עיקר תקנת קריאת ההלל כשתקנוהו תחלה לפי שהכל חייבין בקריאתו ואין הכל בקיאין בו ותקנו שיהא אחד קורא והכל שומעין ועונים אחריו הללויה וראשי פרקים ועכשיו שהכל בקיאין וקורין אותו הכל ואעפ"כ הן עונים פעמיים הללויה והודו ואנא מכאן אנו למדין מה תקנו הראשונים לענות לבקיאין ולמי שאינן בקיאין ובמקומו של רבא היו נוהגין מנהג זה המוכיח מתוך מימריה ומה שאין אנו נוהגין כן הוא משום דמנהגא קרי ליה והיכא דנהוג נהוג והיכא דלא נהוג לא נהוג : **הוא** אומר הללויה והם אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה. כתב רש"י ז"ל ממה שאנו נוהגין שהמקרא פותח הללויה ואנו שותקין ועונין אחריו הללויה והוא שותק ואין אנו מתחילין לקרות עמו כסדר שאנו גומרים עמו שאר ההלל לפיכך למדין אנו מכאן שמצוה לענות הללויה בפתיחתו ואפי' לבקיאין ע"כ וכ"ל פירוש לפירושו ז"ל לפי שבתחלה *כשהיה גדול מקרא ועונין אחריו על כל דבר ודבר הללויה מי שהיה בקי אם רצה היה אומר בשוה עם ש"ל אבל במלה ראשונה דהיינו הללויה שתקנו אפילו הבקיאין ישתקו ויענו בקיאין ושאינן בקיאין כאחד הללויה משום דבקיאין אם יהגו בזה כשאינן בקיאין לא מחסרי מידי שהרי הם אומרים מה שש"ל אומר ומה איכפת להו אם (אמרו) [אחרו] מעט ולפיכך רצו להשוות כולן בראש ההלל כדי שידעו שמצוה לענות הללויה והיינו טעמא דאמרינן הכא מכאן שמצוה לענות הללויה ולא אמרינן מכאן שאם היה גדול מקרא אותו כדאמרינן בתר הכי לפי שמצוה זו אף על הבקיאין שאין אדם מקרא אותם היא מטעמא דאמרן : **הוא** אומר הללו עבדי ה' והם אומרים הללויה. ממה שנוהגין עכשיו לענות עוד הללויה פעם שניה ושאר ההלל קורין עמו אנו למדין תקנה ראשונה שמי שאינו גמרו אלא סומך על המקרא דיו לענות הללויה על כל דבר ודבר (י) לפיכך החזיקו עכשיו במנהג זה לסמוך בהללו עבדי ה' על המקרא ולענות הללויה כדי לזכור תקנה ראשונה שמותר לסמוך עליו בכל ההלל ולענות אחריו הללויה : **הוא** אומר הודו לה' והם אומרים הודו לה' מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים. הוא אומר הודו והם שותקים ועונין אחריו הודו לה' מכאן שבראשי פרקים צריכין לענות ראשי פרקים עצמן ולא סגי להו בהללויה כך כתב רש"י ז"ל מכלל דסבירא ליה שבשאר הפרקים גם כן עונה הללויה חוץ מראש הפרק ואינו נראה [כן] במסכת סוטה בפרק כשם [דף ל:] דגרסינן התם כיצד אמרו ישראל שירה על הים כגדול המקרא את ההלל והם עונין ראשי פרקים משה אמר אשירה לה' והם אומרים אשירה לה' וכו' ומדאמרינן והן עונין ראשי פרקים משמע שמענה כל פרק ופרק הוא ראש פרקו ונראה שמתחלת הלל ועד הודו פרק אחד כיון שלא עשו סימן לדבר עד הודו שהרי בפרק ראשון הבא אחר ראש ההלל היה להם לעשות סימן זה ומה שאנו נוהגין עכשיו הש"ל אומר יאמר נא ויאמרו נא והצבור עונין על כל אחד ואחד הודו לא מצינו מנהג זה בתלמוד ואפשר שנהגו כן לרמוז שמצוה לענות ראשי פרקים ע"פ זה הפירוש האחרון שכתבתי ולפי שהוא פסוק של הודאה ושבח נהגו כן ומ"מ יוצאין בו מאותן הפסוקים שאומר ש"ל דשומע כעונה : **הוא** אומר אנא ה' הושיעה נא. ואין זה מראשי פרקים בזה החזיקו להיות סימן למי שסומך על המקרא שפעמים שצריך לענות אחריו כל דבר ודבר שהוא אומר והיכי דמי כגון מי שהיה קטן מקרא אותו כדתנן במתניתין : הוא אומר אנא ה' הצליחה נא. והם שומעים ואח"כ עונין סימן זה החזיקו לדעת שהרוצה לכפול קצת פסוקים שבסוף ההלל כמו שנהגו עכשיו כופל כמו שזה נכפל שהרי שומע כעונה כדלקמן והלו שומעין ועונין ה"ז כפילה . והכי מכאן דאמר רבא מכאן לקטן המקרא וכו' מכאן שאם בא לכפול לאו דוקא דהוא הדין דמצי למימר איפכא מאנא ה' הושיעה נא שאם בא לכפול ומאנא ה' הצליחה נא קטן המקרא אלא אשמעינן שלא על חנם החזיקו אנו שגומרים את כל ההלל לענות דברים הללו אלא כדי ללמוד מהם תקנות הללו שתקנו נביאים לישראל . ואע"ג דאמרינן במגילה [דף כב.] דאין מפסיקין בפסוק אלא לתינוקות של בית רבן והכא מפסיקין באנא ה' הושיעה נא ובאנא ה' הצליחה נא והפסוק אחד הוא הייט טעמא לפי שאמרוהו

שני

שלטי הגבורים

אחר הוא חלוני והראשון שהנהיג כן היה נראה לו שהמוליך והמביא כד' רוחות [נראה כעושה שתי וערב] וזה אינו דאדרבא כשמוליך ומביא לארבע רוחות ואח"כ מעלה ומוריד [הוא הנראה כשו"ע כי ד' קצוות יש לו אבל המוליך ומביא לד' רוחות ומעלה ומוריד] יש לו ו' קצוות כתב בה"ג הולכה והובאה הוא הנענוע וא"ל נענוע שדרה וכ"כ גאון ז"ל שא"ל נענוע שדרה ועלין שלא אמרו אלא כדרך שאמרו בתנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד :

לשון ריא"ז

אע"פ שיוצא בנטילתו מצוה להניפו ולנענע בו כיצד הוא עושה מוליך ומביא כנגד ארבע רוחות העולם מעלה ומוריד כנגד שמים וארץ כלומר מצוה היא זו לשם אדון כל העולם ובשעה שמוליך צריך לנענע ג"פ בהולכה ובהובאה וכן בעליה וירידה וזה מבואר בתלמוד ארץ ישראל :

שיטת ריב"ב

מקרין אותו . את ההלל : ואם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה על כל דבר ודבר שהוא אומר והכי תנינן לה בסוטה כגדול המקרא את ההלל והן עונים אחריו הללויה משה אמר אשירה לה' והם אומרים אשירה לה' משה אמר כי גאה גאה והן אומרין אשירה לה' אלמא על כל דבר ודבר עונין הללויה : גמ' בן מברך לאביו . כשהגיע לחינוך דחייב מדרבנן ובמס' ברכות מוקים לה דאכל שיעורא דרבנן כזית או כביצה אבל לא כדי שבעו דאתי מדרבנן ומפיק דרבנן : ממנהגא דהלילא. שנוהגין בבתי כנסיות שאין זו כקריאה ראשונים דמתני' דתנן שהיו עונין הללויה על כל דבר ודבר כי בימי האמוראין תקנו המנהג היה ללמוד ממנו הלכה ... ירושלמי :

הגה"ה הב"ח

(א) לולב כצ"ל: (ב) נ"ב כים : (ג) נ"ב משה אמר אשירה לה' והם אומרים אשירה לה' משה אמר כי גאה גאה והם אומרים אשירה לה' אלמא דעל כל דבר ודבר קאמר דעונים הללויה : (ד) דחייב דרבנן כצ"ל וכ"ב וכגון דלא אכל אביו אלא כזית או כביצה דהוי שיעורא דרבנן: (ה) נ"ב ודבר : (ו) נ"ל מכאן : (ז) נ"ל כולו : (ח) תי' יבוה לא הצריכו נמחק וכ"ב אלא שבזה החזיקו שלא כו' : (ט) נ"ב וקורין: (י) נ"ל ולפיכך:

שני בני אדם כדאיתא בפרק ערבי פסחים [דף קיט.] : **הוא** אומר ברוך הבא והם אומרים בשם ה'. ובברוך הבא סומכין עליו ואין עונין לא התיבות עצמן ולא הללויה מכאן (ד) ללמוד למי שאינו יודע לקרות ולא לענות אם שמע וכיון לבו לשמוע אע"פ שלא ענה יצא : חכימיא. כמשמעו : וספריא. מלמדי תינוקות : אשר קרא המלך וגו'. בספר שמצא חלקיה משתעי קרא בספר מלכים : **וכתב** רש"י ז"ל דמכאן למתפללין בצבור וש"צ אומר קדושה או יהא שמיה רבא שישתקו מתפללתן וישמעו והרי הן כעונין ולכשיגמור הקדושה יחזרו לתפלתן וכן יסד הרב יהודאי גאון ז"ל בה"ג והקשו

תורה אור

אנא ה' הצליחה נא מכאן שאם בא לכפול כופל. הוא אומר ברוך הבא והם אומרים בשם ה' מכאן שהשומע כעונה בעו מיניה מרבי חנינא בר אבא שמע ולא ענה מהו אמר ליה חכימיא וספריא ודרושיא ורישי עמא אמרי שמע ולא ענה יצא איתמר נמי א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא מנין לשומע כעונה שנאמר °את הדברים האלה אשר קרא המלך יאשיהו וכי יאשיהו קראן והלא שפן קראן דכתיב ויקרא שפן את הדברים לפני המלך אלא מכאן לשומע כעונה: °**מתני'** *מקום שנהגו לכפול יכפול לפשוט יפשוט לברך *אחריו יברך הכל כמנהג המדינה: *הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה (א) שאינו רשאי ללקחו בשביעית: **גמ'** תנא ר' כופל בה דברים ר"א בן פרטא מוסיף בה דברים מאי מוסיף אמר אביי מוסיף לכפול מאודך ולמטה: לברך אחריו יברך וכו': אמר אביי לא שנו אלא לאחריו אבל לפני מצוה לברך דאמר רב יהודה אמר שמואל כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא א"ר נחמן בר יצחק דאמר קרא °וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבור את הכושי אביי אמר מהכא °והוא עבר לפניהם ואב"א מהכא °ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם: **מתני'** *בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהא יום הנף כולו אסור: **גמ'** מנ"ל דעבידנא זכר למקדש א"ר יוחנן אמר קרא °כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאום ה' כי דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה: **מתני'** *יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין לולביהן לבית הכנסת למחר כל אחד ואחד מכיר את שלו

עליו מדאמרינן בפ' מי שמתו [דף כא:] הנכנס לבהכ"נ ומצא צבור שמתפללים אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"צ לקדוש' או למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל ואם איתא יתפלל כדרכו וכשיגיע ש"צ לקדוש' ולמודים ישתוק אלא ודאי אם היה שותק כיון ששומע כעונה הוה מפסיק תפלתו ואין זו ראיה דאע"ג דשומע כעונה אפ"ה עונה עדיף טפי ומצוה מן המובחר ובהכי נמי מידחי מה שרצו להביא ראיה מההיא דאמרינן [ה"נ] דשמע ולא ענה יצא היינו דוקא בשראוי לענות אבל אם אינו (ה)[יכול] לענות כגון שאינו בקי או שמתפלל והינו רשאי להפסיק אינו יוצא בשמיעה ולפיכך אמרו דמי שנכנס לבהכ"נ ומצא צבור שמתפללין שאם אינו יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"צ לקדושה אל יתפלל כדי שיאמר קדוש' עם הצבור ולא סגי ליה שישתוק בתוך תפלתו כיון שאינו רשאי לענות ולאו ראיה היא כדאמרן דאע"ג דשמע ולא ענה יצא אפ"ה מצוה מן המובחר לענות ופירוש דברי רש"י ז"ל עיקר : **מתני'** מקום שנהגו לכפול יכפול. לכפול כל פסוק ופסוק ונהגו כן מפני שיש בו פרשה שכולה כפולה. הודו תחלה וסוף. יאמר נא ג"פ. מן המצר כולו כפול. קראתי יה. ענני במרחב יה. ה' לי לא אירא. [ה' לי בעוזרי. טוב לחסות בה']. טוב לחסות בה'. סבוני גם סבבוני. דחה דחיתני. ויהי לי לישוע'. קול רנה וישועה. ימין ה' רוממה. ימין ה' עושה חיל. לא אמות כי אחיה. ולמות לא נתנני. פתחו לי שערי צדק. זה השער לה'. אבל מאודך ולמטה אינו כפול והיינו דאמרי' לקמן מוסיף לכפול מאודך ולמטה : **הלוקח** לולב מחבירו בשביעית. כתב רש"י ז"ל דהלוקח לולב מעם הארץ גרסי' דהכא בעם הארץ מיירי כדאיתא בגמרא ועם הארץ לגבי חבר לא קרי ליה חבירו ואי לוקח נמי עם הארץ מי יית לך להחזיק את חבירו בחשוד ואין צריך לשנות את הגרסא דהא אשכחן בפרק הנזקין [דף סא.] משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית ובמסכת עירובין [דף לב.] נמי אמרינן* חבירו נכרי : נותן לו אתרוג במתנה. חבר שקנה כולה הושענא מעם הארץ בשביעית יבקש ממנו ליתן לו אתרוג במתנה : לפי שאינו רשאי. לתת דמי האתרוג שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות כדאיתא בגמרא אבל דמי לולב שרי משום דבת ששית הנכנסת לשביעית הוא כדאיתא בגמרא אי נמי דלולב עצים נינהו ועצים אין בהם קדושת שביעית : **גמ'** כופל בה דברים. מאנא ולמטה : מוסיף בה דברים. מוסיף לכפול על כפילתו (ו) : מאודך ולמטה. כדפרישית לעיל שכל המזמור כפול מראשו ועד כאן : ל"ש. דתליא ברכה במנהג אלא ברכה שלאחריו : עובר. קודם : ויעבור את הכושי. קדמו לרוץ לפניו והכא לא שייכינן לאחריו מאי מברך לפי שידועה היתה להם שהיא יהללוך ולא נחלקו בה אלא בליל הפסח שאינה על ההלל אבל ברכת שבח והודאה היא על הכוס ולפיכך קראוה ברכת השיר ונחלקו בה בפרק ערבי פסחים [דף קיח.]: **מתני'** בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה. כדדרשינן ליה בתורת כהנים ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ולא בגבולים שבעת ימים : במדינה. בירושלים שאף היא כגבולין : ושיהא יום הנף. של עומר דהיינו ט"ז בניסן : כולו אסור. בחדש ובעוד שבית המקדש קיים משקרב העומר היו אוכלין חדש בו ביום כדכתיב עד הביאכם וכשחרב הבית הותר מן התורה משהאיר מזרח כדאמרינן במנחות [דף סח.] כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה דהיינו האיר מזרח וכתוב אחד אומר עד הביאכם הא כיצד בזמן דאיכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם ואסר רבן יוחנן בן זכאי עליהם כל היום כדמפרש טעמא בגמרא מהרה יבנה בית המקדש ויחזור הדבר לאיסורו דהשתא קרינא ביה עד הביאכם ואי הוו נהיגין בחורבנו לאכול משהאיר מזרח כדין תורה אתו למיכל בבנינו בהאיר מזרח ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו : **והא** דקתני הכא הך תקנתא משום דהא מתני' אתנייה במסכת ר"ה [דף ל:] דמני עשר תקנות שתקן רבן יוחנן בן זכאי וכיון דאייתי הכא רישא דמתניתין סיימה כולה אבל במסכת מנחות דאיצטריך ליה סיפא לא תנא רישא משום סיפא וקתני סיפא בלחוד : **יו"ט** ראשון של חג שחל להיות בשבת. דאמרינן לקמן דדוחה מצות לולב שבת ביו"ט ראשון לבדו : כל העם מוליכין לולביהן לבית הכנסת. מע"ש מפני האיסור הוצאתו בשבת ולאחר שהיו שם מע"ש נוטלין אותו בשבת דלולב דוחה שבת לענין נטילתו בלבד וה"מ בזמן שבית המקדש

רש"י

שהחזיקו לדעת שהרוצה לכפול יכפול את כל ההלל כמו שזה נכפל שהרי השומע כעונה כדלקמן ואלו שומעין ועונין הרי זה כפולה וכל הני מכאן דקאמר רבא מכאן לקטן המקרא כו' ומכאן שאם בא לכפול לאו דוקא דה"ה דמצי למימר איפכא מאנא הושיעה נא שאם בא לכפול ומאנא הצליחה נא (ב) וקטן המקרא אלא אשמועינן שלא על חנם החזיקו אלו שגומרין את ההלל לענות דברים הללו אלא ללמוד מהם תקנת (ג) הלל שתקנו נביאים לישראל: הוא אומר ברוך הבא והם אומרים בשם ה' · ובברוך הבא סומכין עליו ואין עונין לא התיבות עצמן ולא הללויה מכאן ללמוד שמי שאינו יודע לא לקרות ולא לענות אם שמע וכיון לשמוע אע"פ שלא ענה יצא וכן למתפללין בצבור וש"צ אומר קדושה או יהא שמיה רבא ישתקו מתפלתן וישמעו והרי הן כעונים ולכי גומר הקדושה יחזרו לתפלתן וכן יסד רב יהודאי גאון בה"ג : חכימיא · כמשמעו : וספריא · מלמדי תינוקות : אשר קרא המלך וגו'. בספר אשר מצא חלקיהו הכהן משתעי קרא בספר מלכים (ב' כ"ב) : **מתני'** שנהגו לכפול · על כל פסוק ופסוק ונהגו כך מפני שיש בו פרשה שכולה כפולה · הודו תחלה וסוף. יאמר נא ג' פעמים. ה' לי · *[ה' לי. קראתי יה. ענני יה. טוב לחסות ·] טוב לחסות · סבוני גם סבבוני · סבוני כדבורים · דחה דחיתני .. ויהי לי לישועה · קול רנה וישועה. ימין ה' · ימין ה' · לא אמות. ולמות לא נתנני · שערי צדק. זה השער. אבל מאודך ולמטה אינו כופל והיינו דאמר לקמן מוסיף : הלוקח לולב מחבירו · לי נראה דהלוקח לולב מעם הארץ גרסינן דהא בעם הארץ קמיירי כדאמרי' בגמ' ועם הארץ לגבי חבר לא קרי חבירו דאי לוקח נמי עם הארץ מי יית לך להחזיק חבירו בחשוד יאמר לנו צדיק הוא כאחד מכם ואינו חשוד : נותן לו אתרוג במתנה · חבר שקנה כולה הושענא מעם הארץ בשביעית יבקש ממנו ליתן לו אתרוג במתנה : **גמ'** כופל בה דברים · מאנא נמי כופל : מוסיף לכפול · על כפילתו [של רבי] : מאודך ולמטה כדפי' לעיל שכל המזמור כפול מראשו ועד סופו : לא שנו . דתליא ברכה במנהג אלא של אחריו : עובר. קודם : ויעבור הכושי . קדמו

המאור הקטן

[דף לט ע"א] **לפי שאין** מוסרין דמי פירות שביעית לע"ה יותר משזון ג' סעודות פי' ה"ר שלמה ז"ל משום דהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה ול"נ שאין בה משום סחורה אלא בלוקח מהן חלוק או טלית דבר שאינו ראוי לאכילה ואין הטעם בזה אלא גזירה א] דלמא משהי להו ע"ה לאחר הביעור אבל בכדי מזון לסעודתיה דיומיה הוא דקא מזבן והתירו משום כדי חייו לכל ישות השנה כמזונו לשבת. והא דתניא בר"א בלוקח מן המופקר אבל בלוקח מן המשומר אסור פי' ה"ר שלמה ז"ל משום דהערמה היא כשמוכרו על יד ולא היה צריך לפי' הזה לפי שהמשומר בפירות שביעית אסור הוא באכילה מן התורה כדתניא בספרא ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר והיינו דתניא נכרי שהביא פירות ואמר של עוקה הן ושל ערלה הן ושל נטע רבעי הן אינו נאמן שלא נתכוין אלא להשביח מקחו ב] ופי' של עוקה הן זה הוא מן המשומר כדכתי' ויעזקהו ויסקלהו וה"ר שלמה הטרח לפרשה בעקימה בענין אחר וזו היתה כשגגה לפניו :

[דף מ ע"א] **רב** כהנא אמר עצים להסקה נתנו תנאי ה"א כך היא גי' הגאונים ז"ל ופירוק שני הוא חוץ מן הפירוק של רבא שאמר סתם עצים להסקה הם עומדים בא רב כהנא להוסיף ולומר דאפי' עצים דהסקה עצמן שהנאתן אחר ביעורן איכא תנא דאמר יש בהם משום קדושת שביעית והיינו דר' יוסי דאמר לכם לכל צרכיכם שבשם שמוסרין דמי פירות שביעית למשרה ולכביסה ואע"פ שהנאתן אחר ביעורן כך קדושת שביעית חלה בכל דבר הנאה השוה לכל אדם אע"פ שהנאתו אחר ביעורו וכל שכן בזה שהנאתו וביעורו שוה כגון עצים דמשחן שמתחמם כנגדן ותרום חמותי ראיתי אור שחינית וכ"ש במי שנהנה בו קודם שיתבער כגון לולב העשוי לכבד בו את הבית בין שהנאתו וביעורו שוה בין שביעורו אחר הנאתו אצ"ל שיש בו קדושת שביעית לר' יוסי ואפשר הכי אצטריכא לאוקמה בבת ששית הנכנסת לשביעית ואפי' היה לולב העומד להסקה ולת"ק דר' יוסי דאמר לכם דומיא דלאכלה מי שהנאתו וביעורו שוה יצאו משרה וכביסה שהנאתן אחר ביעורן אין קדושת שביעית נוהגת בכל דבר שהנאתו אחר ביעורו כיון שאינו דומיא דלאכלה ג] ועצים להסק' לדידהו אין בהם משום קדושת שביעית כלל והא דתניא א' שביעית וא' מעשר שני מתחללין על בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין במעשר שני בירושלים מפרשינן לה כי היכי דלא תיקשי לן והתניא דתנן ד] הלוקח בהמה במעות מעשר שני בשוגג יחזרו דמים למקומן במזיד תעלה ותאכל במקום : סליקו להו לולב הגזול

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' חנוכה ופ"ח מהלכות שמיטה ופי"א מהלכות ברכות סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תכב :

ב מיי' פ"ז מהל' לולב סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנח :

שיטת ריב"ב

מתני' לכפול. פסוקים מן ההלל : לפי שאינו רשאי ללוקחו בשביעי'. שמא יפסיד המוכר דמיו אחר הביעור ופירו' שביעי' תופסין דמיהם ואתרוג יש בו משום קדושת שביעית אפי' היה בר ששית הנכנסת לשביעית דגבי אתרוג בתר לקיטה אזלינן ולא בתר חנטה אבל לולב בר ששית הנכנסת לשביעית הוא ואין בו משום קדושת שביעית דגבי לולב בתר חנטה אזלינן : מתני' ניטל במקדש שבעה. כדכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' עד ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים : לפני ה'. במקדש : ביום הראשון. בגבולין : ושיהא יום הנף. העומר שהוא ט"ז בניסן אסור בחדש : מתני' יו"ט הראשון של חג וכו'. תנא דמתני' בזמן שבמקדש קיים מיירי כדאית' לקמן בפרק לולב וערבה :

[הא דאמר לחבירו לא כו' ותני סיפא כו' בעה"ב וכשבת (דף קנ.) לא יאמר אדם לחבירו כו' וכן בכל בכוסי כצ"ל וכן תוס' סוכה דף לט. ד"ה הלוקח. ועי' רש"י ברכות (יז.) ד"ה אגיני]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לפי : (ב) לקמן כצ"ל : (ג) צ"ל הלל : (ד) נ"ב יב : (ה) צ"ל רלוי : (ו) נ"ב על רבי :

השגות

א] דלמא מפני לפו פ"כ וכו' : א"א בהדי פירושא דשני למה לי ואי לא משהי ליה לאחר הביעור מי ליכא למיחש דלמא זבין מינייהו חלוק וכיינו לסחורה כמו שפי' הרב ז"ל : ב] ופי' של עוקה היינו מן המשומר : א"א של ערפתי הוא זה ואינו נכון שלא אסרה תורה אלא כמשומר ביד ישראל מפני שעבר על השביעית תשמטנה ונטשתה אבל של עוקה היא ארץ עבודה ומטויבת ואם ספיחים אסורים בשביעית כ"ש פירות ארץ עבודה בין של נכרי בין של ישראל : ג] ועצים להסקה לדידהו ואין בהם קדושת שביעית כלל : א"א כך פירשו הגאונים ז"ל אלא שלא כאירו דבריהם ולא כך מפרשים דבין ת"ק ובין ר' יוסי תרווייהו ס"ל לכם דומיא דלאכלה אלא דת"ק סבר דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שוה ור' יוסי סבר דומיא דלאכלה שהוא שוה לכל אדם הלכך עצים להסקה נמי שוה לכל אדם הוא ונוהג בהם שביעית ומתוך טעמיה נמי מרבינן מיניה צבעים לקדושת שביעית אע"ג דלאו בני אכילה נינהו : ד] הלוקח בהמה במעות מעשר שני בשוגג יחזרו דמים למקומם במזיד תעלה ותאכל במקום : א"א אין דבריו מספיקים דלא מתרצי מתנייתא בהכי דהכא קתני לדברי חכמים שאין מתחללין על חיים גזירה שמא יגדל מהם עדרים ואם בירושלים גזרו כ"ש חוץ לירושלים א"כ אמאי תעלה ותאכל

הראב"ד

במקום והא אין מתחללין קאמר סתם משמע אפי' דיעבד ועוד שאין תנא בעולם שיאמר בירושלים אין מתחללין דקרא בהדיא כתיב ועוד שיוכל להביא מהם שלמים ואי"א אלא בחיים ואנן הכי אמרי' כר"מ וחכמים דהכא היינו דהתם היינו דאמר ר"י בד"א במתכוין ולקחם לשם שלמים דבהני ודאי שמא יגדל מהם עדרים עדרים אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין בין בשוגג משום מקח במזיד דליכא מקח טעות יחזרו דמים למקומם משום קנסא דמוכר שלא ימכור את בהמתו מיהו מעות מתחללין גזירה שמא יגדל עדרים ומהדר נמי הדרי משום קנסא שהמוכר צריך למעות ואין לו ומתני' דהכא ודהתם דוקא כתנ"ל מיפרשה ואע"ג דאמרי' חוץ לירושלים טבעא אפירי לא מחללינן הני מילי לכתחלה אבל דיעבד מחלל והכא מתחללין קאמר דיעבד ובהכי מתוקמא שפיר ומתני' דהלוקח בהמה ר"מ היא דהא ס"ק דר"י בברייתא דמס' קדושין. ואי קשיא לך כיון דאמרי' דחכמים דהכא הם ר"י דהתם על שחוטין אמאי מתחללין לא הכא במזיד קא מיירי דהא מחללין קאמר ובודאי על שחוטים מתכוין להוציאם לחולין הוא ואמאי לא קנים ליה כי התם לא היא דהכא מעות שלו ובהמה שלו ואין הקנס אלא למוכר בהמתו בשביל שצריך משום ואין לו : סליקו להו לולב הגזול

המקדש קיים אבל לאחר חורבן לא דמסקינן פרק לולב וערבה [דף מג:] דלולב לא דחי שבת אפילו לענין נטילתו דגזרינן שמא יעבירנו ד"א ברה"ר: גמ' מנה"מ. דאין אדם יוצא בלולבו של חבירו: ולקחתם לכם. משלכם משמע: למה לי למימר החזירו לרבן גמליאל. מה אתו למדין מחזרה זו דאיצטריך תנא למתנייה במתניתא: הא קמ"ל. דר"ג על מנת שיחזירוהו לו נתנו להם ואפ"ה הויא מתנה עד שילאו בו: החזירו יצא. דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה והרי החזירו אבל אם לא החזירו איגלי מילתא דמעיקרא גזל הוה בידו: וי"ש שאמרו מכאן שהנותן לולב לחבירו ביו"ט ראשון סתם מתנה על מנת להחזיר היא ואומדנא דמוכח היא אע"פ שלא פירש שאין אדם מתרוקן ממלותו ונותן לאחרים דהא הכא סתם נתנו להם ואפ"ה אמר דקמ"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ועל זה סמכו ליתן כל אדם לולבו לחבירו ביו"ט סתם וטעמא דמסתבר הוא אע"פ שאין כאן ראיה מכרחת. ומסתברא דכי אמרינן החזירו יצא דוקא כשהחזירו בענין שיכול עדיין לצאת בו הא אם החזירו לאחר שעברה מלותו לא יצא דאומדן דעתיה הכי הוי והזרת דמים הכא ודאי לאו חזרה היא דאלולב קפיד וכדאמרי' בפ' מי שאחזו [דף עד:] דעל מנת שתתן לי אצטלתי אצטלתי דוקא קאמר (דלנטוריה קא מיכוין) וכ"ש הכא שצריך לו לצאת ידי חובתו ואיכא למידק כי אמר ע"מ שתחזירהו לי היאך יצא בו והא לא מצי מקדיש ליה דמידי דחזי ליה קאמר כיון דאמר לי כדאיתא בפ' יש נוחלין [דף קלז:] ואמרינן בנדרים [דף מח.] כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה ומפני זה כתב ר' שמואל ז"ל שם בב"ב דלא גרסי' לי והראב"ד ז"ל תירץ דשפיר גרסי' לי דהא הוא יכול להקדיש טובת הנאה שיש לו באתרוג זה ונותן דמי הנאה להקדש (ה) ואין צורך לכך דכי אמר דכל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה היינו מתוך שהיא בהערמה אינו יכול להקדישה כמתנת בית חורון דאמר אינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה וכדאמרינן התם סעודתו מוכחת עליו והכי איתא בירושלמי בההיא דגרסינן התם אלא מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה לשמים ופריק דה"ק כל מתנה שהיא כמתנת בית חורון שנעשית בהערמה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה והיינו ליסנא כל מתנה שאינה כלומר כל מתנה שמתוך הערמתה אינה כלום עד שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה: ושמעינן מסמעתין דמתנה ע"מ להחזיר נותנה לחבירו וחבירו לחבירו ואפילו כמה דכל שחוזרת לבסוף לבעלים סגי כי הכא שר"ג נתנו לרבי יהושע ור' יהושע לר' אלעזר ור' אלעזר לר' עקיבא והחזירו לרבן גמליאל: אם יכול לאכלו. לפי שיש שם אתרוגין אחרים ומגיע זה לחלקו יצא דכדידיה דמי וכ"ת ואפי' יש שם אתרוגין אחרים מאן פליג ליה י"ל דהכא באחים שאינן מקפידים זה על זה עסקינן והלכך כיון שאף להם יש אתרוגין אפילו נוטל זה היפה אין מקפידין בכך אבל אם אין להם אלא פריש או רמון ודאי מקפידים הם שאף הם רוצין לקיים מצוה כמוהו: אבא מצלי ביה. כשהיה מתפלל היה לולבו בידו: לא יאחוז אדם תפילין בידו ויתפלל. מפני שטרוד הוא במחשבתו שלא יפלו מידו ואין דעתו מכוונת עליו בתפלתו: התם לאו מצוה נינהו וטריד. נטילתן בידו אינה מצוה ולהכי טריד עלייהו עד שיניחם אבל הכא מתוך שחביבה עליו המצוה אין משאו ושמירה כבד עליו ולא טריד: קורא בתורה צריך להניח הלולב. לפי שגולל ספר תורה ופותחו: נכנס לבהמ"ד. טרוד בשמעתא ויפול מידו: מתני' שהוציאו ברשות. שהיה טרוד במצוה ומחשב ועוסק וממהר לעשותה ומתוך כך טעה ושכח שבת והך מתני' דוקא בזמן שבית המקדש קיים: גמ' לא שנו. דפטור: אלא שלא יצא בו. ידי חובת נטילה קודם שהוציאו דהשתא טריד במצוה אבל יצא בו קודם תו לא טעה בדבר מצוה הוא דלא טריד מהשתא במצוה לעשותה: והא מדאגבהיה נפק ביה. ידי חובת לקיחה וקתני פטור: אמר אביי בשהפכו. כשהגביהו

רש"י

קדמו לגוף לפניו: מתני' מוליכין לולביהן. מע"ש: גמ' מנה"מ. דאין אדם יוצא בלולבו של חבירו: שקנו אתרוג בתפיסת הבית. מן הממון שנפל להם בירושה כ"ז שלא חלקו: אם יכול לאוכלו. ולא יקפידו האחים אחרים אם יאכלנו שיש להם (ב) נמצא שהוא כשלו לבדו: הוה מצלי ביה. כשהיה מתפלל היה לולבו בידו: לא יאחז ויתפלל. מפני שטרוד הוא במחשבתו שלא יפלו מידו ואין דעתו מיושבת עליו בתפלתו: לאו מצוה נינהו. לאוחזן והויין עליו למשוי (ג) וכבד עליו שמירתן: הכא. נטילתו מצוה היא (ד) מתוך שמצוה חביבה עליו אין משאה ושמירתה עליו כבד ולא טריד: קורא בתורה. צריך להניחו לפי שגולל ספר תורה ופותחו: נכנס לבית המדרש. טרוד בשמעתא ויפול מידו: לא שנו דפטור. אלא שלא יצא ידי חובת נטילה קודם שהוציא. דהשתא טריד במצוה וטעה בדבר מצוה: אבל יצא בו. קודם תו לא טעה בדבר מצוה הוא דלא טריד במצוה לעשותה: מדאגבהיה נפק ביה. ידי חובת לקיחה וקתני פטור: אמר אביי כשהפכו. כשהגביה הפך העליון למטה והאגד למעלה ואמרי' לקמן אין

תורה אור

שלו ונוטלו מפני שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט א הראשון של חג בלולבו של חבירו ובשאר כל ימות החג יוצא אדם ידי חובתו בלולבו של חבירו: גמ' מנא ה"מ דת"ר ולקחתם שתהא לקיחה תמה לכל אחד ואחד לכם משלכם להוציא את הגזול ואת השאול מכאן אמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט הראשון של חג בלולבו של חבירו אלא א"כ נתנו לו במתנה ומעשה ברבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ור' עקיבא שהיו באין בספינה ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל בלבד שלקחו באלף זוז נטלו רבן גמליאל ויצא בו נתנו לרבי יהושע במתנה נטלו רבי יהושע ויצא בו נתנו לר' אלעזר (א) במתנה נטלו ראב"ע ויצא בו נתנו לר' עקיבא במתנה נטלו ר"ע ויצא בו והחזירו לר"ג. למה לי למימר החזירו לר"ג מילתא אגב אורחיה קמ"ל דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה וכדרבא דאמר רבא בפרק יש נוחלין* הילך אתרוג זה במתנה ב ע"מ שתחזירהו לי נטלו ויצא בו והחזירו יצא לא החזירו לא יצא וגרסי' נמי התם אמר *רבא בר רב הונא האחין °שקנו ג אתרוג בתפיסת הבית נטלו א' מהן ויצא בו אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא ודוקא דאיכא אתרוג לכל אחד ואחד אבל פריש או רמון לא יצא (א) וש"מ דהני בי תרי דזבני לולבא בשותפות לא נפק ביה חד מינייהו ידי חובתיה ביומא קמא עד דיהבי חד לחבריה מנתא דיליה ואי לא לא נפיק: א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא ד מצלי ביה ואותיבנא ליה מהא דתניא לא יאחוז אדם תפילין בידו וספר תורה בזרועו ויתפלל ופריק התם לאו מצוה הוא וטריד הכא מצוה הוא ולא טריד: תניא אמר ר"א ברבי צדוק כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו נכנס לבהכ"נ ולולבו בידו קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע לבקר חולים ולנחם אבלים ולולבו בידו נכנס לבהמ"ד משגרו ביד עבדו או ביד בנו או ביד שלוחו: מתני' רבי יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא את הלולב לרשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות: גמ' אמר אביי *לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב כי לא יצא בו אמאי פטור והא *מדאגבהיה ד נפק ביה אמר אביי בשהפכו דאמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך ה גדילתן שנאמר °עצי שטים עומדים ותניא נמי הכי עצי שטים עומדים שעומדים דרך גדילתן רבא אמר אפילו תימא בשלא הפכו והכא

שלטי הגבורים

א כל הפסולים כמו שפסולים בראשון כך פוסלין כל ז' ימים חוץ מגזול שמותר מיום ראשון ואילך וכן חסר מותר מיום ראשון ואילך הלכך ניקב או שנקבוהו עכברים מותר מיום ראשון ואילך אם נשאר בו כשיעור והרי"ץ גיאות כתב כל הפסולים אינם פוסלין אלא בראשון אבל משם ואילך לא שנא גזול ול"ש שאר פסולין כולן כשרים וכ"כ ב"ר וה"ר יונה והרמ"ה ז"ל כתבו כסברת הראשונה וכל הפסולין מחמת מום אם הוא בעת הדחק שאין נמצא כשרים יכול לברך עליהם והראב"ד כתב שלא יברך עליהם אלא יאחוז בידו שלא תשתכח תורת לולב ולא נהירא להרא"ש והרמב"ם ז"ל הכשיר לולב יבש בשעת הדחק ולא שאר המינים ול"י דמ"ש זה מזה:

לשון ריא"ז

וכל אלו לא נאמרו אלא ביום ראשון אבל בשאר הימים אפילו גזל לולב מחבירו כשר לצאת בו שלא אמרה תורה לכם אלא ביום הראשון בלבד ונראה בעיני שלא נאמר יום ראשון אלא לבני א"י שאין להם יו"ט אלא יום אחד בלבד אבל לבני הגולה שעושין יו"ט שני ימים מספק כל הפסוי בראשון פסול בשני כמבואר בקונטרס הראיות:

ב כתב הטור ואפי' נאנס מידו בענין שאינו יכול להחזירו ורוצה להחזיר לו דמיו לא יצא ואפי' נתנו לו סתם ולא פירש ע"מ שהחזירהו לי מסתמא דעתו שיחזירנו לו כיון שצריך לצאת ואם לא החזירו לו לא יצא ומיהו אם לא החזירו לידו אלא נתנו לאחר ואחר לאחר והאחרון מחזירו לבעלים יצא וי"א שא"צ להחזירו לו אא"כ כפל תנאו שאומר לו הרי הוא לך במתנה על מנת שתחזירהו לי ואם לא תחזירהו לי לא תהוי מתנה שאם לא כפל תנאו הוה תנאה דהיינו החזרה בטל ומעשה דהיינו המתנה קיים ויצא בו אפילו לא החזירהו לו אבל לפי שכתבתי דאפי' בסתמא צריך להחזירו לו כ"ש אם התנה ולא כפל ומטעם זה דבעיא משלכם לא ליקני איניש לולבא לקטן ביומא קמא דקטן מיקני קני אקנויי לא מקני ונמצא שאין אחר יכול לצאת בו אחר שהגיע לידו:

לשון ריא"ז

ביום הראשון אסור להקנות לולב לקטן לפי שהקטן קונה ואינו יכול להקנות וכשבא הקטן להחזירו לבעליו או להקנות לאחרים זה הקונה מידו אינו קנוי לו ואינו יוצא בו וזה מבואר בפרק שלפנינו והמורה ומז"ה אומרים שאין הקטן קונה אלא מד"ס ול"נ שהוא קונה מה"ת כשאחרים מקנים לו ואינו יכול להקנות [אלא] מד"ס כמבואר בקונטרס הראיות ושיטת ר"מ כדברי. ונראה בעיני בלא רז"ל אדם כל מי שיגיע לולבי בידו היום יהיה בידו מתנה ע"מ להחזיר חוץ מן הקטן הרשות בידו וכל אחד יוצא בו ובלבד שיחזירהו לבעליו: ג כתב הטור ומה שנוהגים במקום שאין אתרוג מצוי שכל הקהל קונים אתרוג בשותפות ויוצאין בו פי' רשב"ם ז"ל כיון שקנוהו כדי לצאת מסתמא כאילו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם לכל מי שנוטל לצאת בו על מנת שיחזירהו להם כיון דבענין אחר אין יכולין לצאת בו. תשובה לר"ב ברירא מקום שאין לולב ואתרוג מצוין וגובין מהקהל מכל א' ואחד וקונים ונוטלו חזן בבהכ"נ בידו בשעת ההלל ומברך עליו ונותנו לזקנים ומברכים ושוב נוטלו כל א' מחבירו עד שמברכים עליו כל הקהל יצאו י"ת באותו לולב או לא והשיב ודאי בשאר ימות החג מיום ב' והלאה יצא ידי חובתו באותו לולב אבל ביום ראשון צריך כל אחד לולב שלו וכן ראוי לעשות להיות קונים הלולב לאחד מן הצבור או שיקחנו בממונו או שיתן הדמים לחזן במתנה והוא יקנהו לעצמו וביו"ט הראשון יתנהו במתנה לאחד מן הזקנים וכל אחד יתנהו לחבירו במתנה עד שיבא לידי כולם ובאשכנז וצרפת נוהגים כרשב"ם: לשון ריא"ז האחים שקנו אתרוג בתפיסת הבית נטלו אחד מהם ויצא בו אם יכול לאוכלו ואין אחיו מקפידין עליו הרי הוא כשלו ויצא בו ואם היו אחיו מקפידין עליו אינו יוצא ביום ראשון אע"פ שיש לשאר האחיו פריסין ורמונים כנגד אתרוגו של זה עד שיקנו אתרוג לכל אחד ואחד כמבואר בקונט' הראיות וכך היא שיטת מז"ה בפ' יש נוחלין ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא האחים שקנו בתפיסת הבית אבל שאר שותפין אע"פ שאינן מקפידין זה על זה אין יוצאין בראשון באתרוג של שותפות עד שיתן א' חלקו לחבירו בפירוש וכן בשאר כל המינין וכן בני הכנסת שקנו האתרוג או לולב בשותפות אין יוצאין בהן עד שיקנו חלקן בפירוש לכל מי שירצה לצאת בו כמבואר בקונט' הראיות: ד כתב הטור וכשיטול הלולב בידו שיטול האתרוג יברך על נטילת לולב ושהייתו כדי שיברך קודם לעשייתו שאילו יטול ארבעתם קודם שיברך נמצא שכבר יצא קודם לברכתו שכיון שהגביהו יצא או יהפך הלולב או האתרוג עד שיברך ומיי' כתב קודם שיטלנו בידו ולא נראה לר"י: לשון ריא"ז כמינים הללו מבטלן והגביהן ממקומן יצא שזו היא לקיחה האמורה בתורה לפיכך מברך עליהם ואח"כ נוטלן או נוטלן הפוכים שלא כדרך גדילתן ומברך ואח"כ מהפכן כדרך גדילתן ויוצא בהן לפי שכל המצות כולן אין מברכין עליהם אלא קודם לעשייתן ונראה שאפי' אם נטלן כדרך גדילתן ואח"כ בירך עליהן אם לא נתכוין לצאת עד שיברך הרי ברכה זו קודמה לעשיית המצוה עד שלא יצא בהן כמבואר בקונטרס הראיות בהלכה ק' דפסחים: ה ודרך גדילתן נראה דהוי בענין זה שיהיו פני הלולב כנגד פני האדם ושדרת הלולב לאחוריו וכן ראיתי בספר האשכול ואבן שועב בדרש סוכות וכן נמצא בשם מהררי"ק:

שיטת ריב"ב

נמ' מילתא אגב אורחיה קמ"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה. ולאפוקי מדרבנן דאמרי כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה וכדרבא דאמר רבא בפרק יש נוחלין אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא והתם נמי אמרי' קמ"ל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה כלומר קמ"ל רבא דלית הלכתא כרבנן דאמרי כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה אלא כהנך דאמרי דפליגי עלייהו ואמרי מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ואע"פ שאם הקדישה אינה מקודשת דהכא ודאי אם הקדישה אינה מקודשת דכיון דעל מנת שתחזירהו לי קאמר מידי דחזי לי קאמר כדאיתא התם ואעפ"כ אם החזירו יצא: האחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית וכו'. כתב הרב דודי ז"ל בתשובותיו האחין שקנו בממון שעומד לצורך מזונות ונטל אחד מהם אתרוג אחד קודם חלוקה לצאת בו ידי חובתו אם יכול לאכלו שאין אחיו מותב עליו משום דהנים לו אחר כמוהו יצא ואם אחיו מעכב בידו שאוסר לו אוסו שנטלת יפה מזה לא יצא והא דאמרי' יצא דוקא שהניח לו אתרוג אחד אבל פריש או רמון לא: אבא מצלי ביה. בלולב כלומר אוחזו בידו ומתפלל: הכא בס"ת בזרועו ותפילין בידו לאו מצוה נינהו וטריד. ואינו יכול לכוין לבו בתפלתו הכא בלולב מצוה היא ולא טריד ביה מתוך חביבות של מצוה: מתני' מפני שהוציאו ברשות. דהכי נקיטי' טועה בדבר מצוה פטור: גמ' אבל יצא בו חייב. דלאו טועה בדבר מצוה הוא שכבר יצא ידי חובת מצוה: והא מדאגבהיה נפק ביה. דעיקר מצות לולב היינו נטילה והיכי משכחת לה שהוציאו לרה"ר ולא יצא בו: כשהפכו. כלומר לא הגביהו כמצותו דהיינו דרך גדילתו ויש מפרשין כגון שהפכו שהוציא הלולב בשמאל והאתרוג בימין שהוציאו בכלי דלאו היינו נטילה ומשום הוצאת הכלי לא מיחייב דכשל כלי לגבי לולב כדתנן במוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו את החי במטה פטור אף על המטה שמטה טפלה לו הכא נמי הכלי טפל ללולב:

עין משפט

א מיי' פ"ח מהלכות לולב סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנח:
ב מיי' פ"ד מהלכות לולב ופ"ה מהל' תפלה שם טור א"ח סי' תרנו:
ג מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרנח:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ר"ל אם היה לאחים פריש או רמון מלבד אתרוג הזה לא יצא ואע"ג דמילתא דפשיטא הוא דלא יצא דמה יועיל פריש או רמון י"ל דבא להשמיענו דיוקא דוקא אם היה להם פריש או רמון הוא דלא מועיל לצאת בו אבל אם היה להם אתרוג אחר אף שזה נפל יפה ממנו אפ"ה יצא ודין זה נמי מבואר בהר"ן:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בן עזריה: (ב) נ"ב אתרוגים אחרים: (ג) נ"ב לפיכך טרוד במשאם: (ד) ומתוך כו' ושמירתה כבד עליו כצ"ל: (ה) נ"ב וכ"כ התוס' ע"ש:

כשהגביהו הפך העליון למטה והאגד למעלה: הנ"מ דרך כבוד. כגון כורך ידו בסודר דאמרי' לעיל ודרך בזיון כגון בקערה:

ומדפרכינן כיון דאגבהיה נפק ביה ואצרכינן לשנויי שנויי דחיקי בשהפכו או בשהוציאו בכלי ש"מ דקי"ל מצות אין צריכות כוונה ומיהו איכא למידק ל"ל לאביי לשנויי בשהפכו דהא בסוף ראוהו ב"ד [דף כח:] אמר רבא דמצות אין צריכות כוונה ואותיב ליה התם אביי טובא והא הכא ודאי לא מכוין כ"ז שלא בירך ועוד שהולך אלא בקי ללמוד (ג) ואפשר דאביי קבלה מרבו: (ד) ויש שלמדו מכאן שצריך לברך על הלולב בעודו בכלי לפי שכל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן ואי מברך עליה בתר דאגבהיה אין זה עובר לעשייתה דהא אמרינן הכא דמדאגבהיה נפק ביה ואין זה נראה דהיאך יברך עליו בעוד מונח בכלי והא אמרי' בפ' הקומץ רבה [דף לה:] תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה עד שעת קשירה אלמא כ"ז שאין המצוה מזומנת לו לעשותה אינו מברך עליה ואחרים אומרים שנוטלו שלא כדרך גדילתו עד שעת ברכה וכדאמר בשהפכו כלומר מלמעלה למטה לפי שכל המצות כולן אין יוצאין בהן אלא כדרך גדילתן ואף זה אינו מחוור דבפרק קמא דפסחים [דף ז:] מוכח שברכת לולב בתר דאגבהיה ונפק ביה הוא דמותבין התם למ"ד לבער חמץ מדאמרי' גבי לולב נטלו לצאת בו אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב ומפרקי' שאני התם דמדאגבהיה נפק ביה אלמא דברכת לולב לבתר דאגבהיה ונפק ביה היא והיינו טעמא שא"א לברך עליו בעת שהוא בכלי כמ"ש ואף להפכו לא הצריכו וכמלא שא"א לברך עליו אלא בתר דאגבהיה ונפק ביה ולא תקשי לך הא דאמרינן שכל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן דהכא נמי אע"ג דמדאגבהיה נפק ביה אפ"ה עדיין יש כאן שירי מצוה שצריך לנענעו הלכך שפיר מיקרי עובר לעשייתה שלא בא למעט אלא שאין גומרין את המצוה כולה קודם שיברך ע' בכלי לא תקשי לך אמאי אינו חייב על הכלי דבטל הוא לגבי הלולב כדתנן [שבת צג:] המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו ואת החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו והכא נמי הכלי טפל ללולב: **מתני'** מקבלת אשה הלולב מיד בנה ומיד בעלה ומחזרת למים בשבת. פי' ביו"ט ראשון בלבד ובזמן שהיה בית המקדש קיים היה לולב דוחה את השבת ומתניתין תרתי קמ"ל חדא דאפי' אשה מותרת לטלטל את הלולב דסד"א כיון דלאו בת חובה היא לא חזי לה לטלטולי קמ"ל דכיון דראוי לנטילת אנשים מותר לטלטל לכל וקמ"ל נמי דמותר להחזירו למים בשבת אבל השתא לדידן דלולב לא דחי שבת אפי' ביו"ט ראשון לא שרי לטלטולי כלל: וביו"ט מוסיפין אבל לא מחליפין. דטורח הוא לתקוני מנא: ובמועד מחליפין. ובחה"מ מצוה להחליף: **כל** קטן שיש בו דעת לנענע חייב בלולב. מדרבנן משום חנוך: **גמ'** יודע לשמור תפיליו. בנקיות: יודע לשמור ידיו. מאחר שהם ידים שגזרו עליהם להיות שניות אלא א"כ יודע לשמרן שמשגיח שחרית לא נגע בשום דבר המטמא את הידים ואם לא נזהר ובא ליגע בטהרות נוטל את ידיו: אוכלין על ידו טהרות שנגעו ידיו בהן. ואיכא נוסחי דגרסי' יודע לשמור אוכלין אוכלין על ידו טהרות והא קמ"ל שאם הוא יודע לשמור אוכלין מטומאה כלומר שיודע לשום אל לבו אם נגע בה טומאה ואומר לנו אוכלין ע"פ שמירתו טהרות אע"ג דקטן לא מהימן באיסורי דאורייתא כדאמרינן בפ"ק דפסחים [דף ד:] כיון דבדיקת חמץ מדרבנן המנינהו רבנן בדרבנן דאלמא בדאורייתא לא מהימנין ואמרינן נמי לקמן והוא שגדול עומד על גביו אלמא אי לאו הכי לא סמכינן עליה לומר ששחט כראוי הנ"מ במילתא דקיימא בחזקת איסור שאין סומכין על התינוק להעמידה בחזקת היתר אבל להעמיד דבר על חזקת בשמירת טהרות מהימן ומכאן יש ללמוד שסומכין על הקטנים לשמור דברים המותרים ומיהו דוקא בידו ממש אבל ביד נכרי לא שלא למדנו על עדות קטן לשמור מה שביד אחר: **יודע** לישאל. שאם שואלין אותו נגעת בטומאה זו יודע [להשיב הן או לאו אם אמר איני יודע] ברשות הרבים ספיקו טהור ואם שאלוהו ואמר איני יודע ברה"י ספיקו טמא הכי גמירי לה הלכתא מסוטה: **יודע** לפרוש כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות. ומקמי הכי אין חולקין לו תרומה בגורן אבל משגרין לו (ה) בביתו אם יודע לשמרה בטהרה דהכי תניא בגמ' דנושאין על האנוסה ביבמות [דף צט:] עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות חרש שוטה וקטן [כו'] וכולן משגרין להם בבתיהן בבית הגרנות אין חולקין לו שאין רואיו בקיאין בו שיודע לשמור אותה אבל לביתו משגרין לו (ו)אבל משיודע לפרוס כפיו ופורס הכל יודעין שהביא שתי שערות שאין קטן פורס כפיו כדאמרינן במגילה [דף כד.] הלכך חולקים לו כך פרש"י ז"ל ואחרים פירשו דהכא בקטן ממש קאמר ולא שיהא פורס דהא תנן במסכת מגילה קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו עובר לפני התיבה [ואינו נושא את כפיו] אלא יודע לפרוס קאמר דכיון שיש לו דעת לפרוס חולקין לו תרומה בבית הגרנות [והאיך דאמרי' ביבמות חש"ו אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות וכו'] בשאינו יודע לפרוס אי נמי דהכא פורס את כפיו ממש קאמר ולא בפני עצמו אלא שמכבס בקול עם אחיו הכהנים וכענין שאמרו בערכין [דף יג:] שהיו לוים קטנים מסייעין לגדולים בשיר [ולעירי] (וצוערי) הלוים היו נקראים: **יודע** לשחוט. לאמן את ידיו לשחיטה אע"פ שאינו בקי בהלכות שחיטה: מותר לאכול משחיטתו. כדמפרש רב הונא והוא שגדול עומד על גביו ורואה שלא שהה ולא דרס וא"ת אי הכי למה לי יודע לשחוט דהא תנן בריש חולין [דף ב.] וכולן ששחטו ואחרים רואין שחיטתן כשרה י"ל דהתם דיעבד אבל לכתחלה לא כדאמרינן עלה התם בגמרא [דף יב:] זאת אומרת אין מוסרין להם חולין לכתחלה אבל הכא כיון שיודע לאמן את ידיו [מותר] לשחוט אפילו לכתחלה: **ואם** יכול לאכול כזית דגן. כל חמשת המינין קרי דגן חטים ושעורים וכוסמין שבולת שועל ושיפון: ומרחיקין מצואתו. משאכל כזית מכל אלו בכל ענין אכילה שצואת מינין הללו מסריח: ארבע אמות. לענין ק"ש ותפלה: והוא שיכול לאכול כזית בכדי שיעור אכילת פרס. אבל אם צריך לשהות יותר מכן הרי הוא כאוכל מעכשיו חצי זית ולמחר חצי זית שכך הלמ"מ שאין אכילה מצטרפת לשהייה מרובה מזה: פרס. חצי ככר ששערו בו מזון שתי סעודות לעירוב לשון פרס פלגא כדתנן במסכת עירובין [דף פב:] חציה לבית המנוגע לשהייה בבית המנוגע לכבוס בגדים שתלאם הכתוב בשהיית שעור אכילה כדכתיב והאוכל בבית יכבס בגדיו: **אם** יכול לאכול כזית צלי. יש שיכול לאכול כזית מבושל ואין יכול לאכול כזית צלי מסעריין בצלי לפי שהפסח אינו נאכל אלא צלי: שוחטין עליו את הפסח. ממנין אותו עם בני חבורה ואי לא לא דכתיב איש לפי אכלו תכוסו הראוי לאכילה ר' יהודה אומר עד שיודע הפרש אכילה דסבר ר' יהודה דביודע קרינא ביה לפי אכלו ושוחטין עליו את הפסח הא לאו הכי לא: **סליקו להו לולב הגזול**

נר מצוה

תורה אור

והבא במאי עסקינן כגון שהוציאו בכלי והא רבא הוא דאמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ה"מ דרך כבוד אבל דרך בזיון לא: **מתני'** [א]מקבלת אשה מיד בנה או מיד בעלה ומחזרת למים בשבת רבי יהודה אומר °בשבת מחזירין ביום טוב מוסיפין ובמועד מחליפין וכל [ב]קטן שיודע לנענע חייב בלולב: **גמ'** ת"ר קטן היודע לנענע חייב בלולב והיודע [ג]להתעטף בציצית חייב בציצית והיודע לשמור תפלין [ד]אביו חייב ליקח לו תפילין והיודע לדבר [ה]אביו מלמדו תורה וק"ש תורה אמר רב המנונא °תורה צוה לנו ק"ש פסוק ראשון. היודע לשמור ידיו אוכלין על ידיו טהרות יודע לישאל ברשות היחיד ספקו טמא ברה"ר ספקו טהור לפרוס כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות *היודע [ו]לשחוט אוכלין משחיטתו אמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו ואם יכול לאכול כזית [ז]דגן מרחיקין מצואתו ומימי רגליו ד' אמות אמר רב חסדא והוא שיכול לאכלו בכדי אכילת פרס אמר רב חייא בר אבא בריה דרב אויא וגדול אע"פ שאינו יכול לאכלו בכדי אכילת פרס דכתיב °ויוסיף דעת יוסיף מכאוב אם יכול לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח מאי טעמא °לפי אכלו כתיב רבי יהודה אומר עד שיודע הפרש לאכילה כיצד נותנין לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו:

סליקו להו לולב הגזול

רש"י

אין יוצאין אלא דרך גדילתן: דרך כבוד. כגון (א) (סודר כגון) כרך ידו בסודר כדאמרינן לעיל: דרך בזיון. בקערה: **מתני'** מקבלת אשה מיד בנה ובעלה. את לולבו ולא אמרינן מטלטלא מידי דלא חזי: ומחזרת למים. שלא יכמוש: בשבת מחזירין. שהרי מכאן נטלום היום אבל לא מוסיפין וכ"ש שאין מחליפים המים לשפוך אלו ולתת אחרים לוגנין מהן דטורח לתקוני מנא: ובמועד מחליפין. בחולו של מועד מצוה להחליף: **גמ'** חייב בלולב. לחנכו במצות מדבריהם: לשמור תפיליו. שלא יכנס בהן לבית הכסא: היודע לשמור ידיו. שמשגיחם אינו נוגע בשום דבר ספק או בספק המטמא ידים ואם לא זהר ובא ליגע בטהרות נוטל את ידיו: אוכלין על ידו טהרות. שנגעו ידיו בהן: והיודע לישאל. שאם שואלין אותו נגעת בטומאה זו ויודע להשיב הן או לאו אם אמר איני יודע ברה"ר ספיקו טהור ואם אמר איני יודע ברה"י ספיקו טמא הכי גמירי לה הלכתא בסוטה כדאמרי' במסכת סוטה מכאן אתה דן לשרץ כו': היודע לפרוש כפיו. חולקין לו תרומה בבית הגרנות. ומקמי הכי אין חולקין לו בגורן אבל משגרין לביתו דהכי תניא בגמ' דפ' נושאין על האנוסה ביבמות עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות חש"ו כו' וכולן משגרין להם בבתיהם אך בבית הגרנות אין חולקין להם שבזיון תרומה הוא שאין כל רואין בקיאין בו שיודע לשמרה אבל לביתו משגרין: ומי שיודע לפרוס כפיו. הכל יודעין שהביא שתי שערות שאין קטן פורס כפיו כדאמרי' במסכת [מגילה] הלכך חולקים לו: והיודע לשחוט. לאמן ידיו לשחיטה אע"ג שאינו בקי בהלכו' שחיטה: מותר לאכול משחיטתו. כדאמר רב הונא והוא שבקי עומד על גביו ורואה שלא שהה ולא דרס: דגן. כל חמשת המינין קרוי דגן היינו שעורין כוסמין שיבולת שועל שיפון: מי שאכל כזית. מאחד מאלו בכל ענין אכילה: מרחיקין מצואתו. שצואת המינין אלו מסרחת: ד' אמות. לענין ק"ש ותפלה: והוא שיאכל כזית. בכדי שיעור שהייתו בכדי אכילת פרס [לבינוני] אבל אם שהה יותר מכאן הרי הוא כאוכל חצי זית עכשיו ולמחר חצי זית שכך הלכה למשה מסיני שאין אכילה מצטרפת לשהיה [מרובה] כזאת: פרס. חצי ככר שעיערו בו מזון ב' סעודות לעירוב לשון פרס פלגא כדתניא בעירובין חציה לבית המנוגע לשהיית בית המנוגע לטעון כבוס (ב) בגדיו שתלאו הכתוב בשהיית [שיעור] אכילה כדכתיב והאוכל בבית יכבס בגדיו: יוסיף מכאוב. ומסריח: שוחטין עליו את הפסח. ממנין אותו עם חבורה ואי לא לא דכתיב איש לפי אכלו תכוסו הראוי לאכילה: סליקו להו לולב הגזול

לשון ריא"ז

אין נוטלין המינים הללו אלא דרך גדילתן שיהיו עקריהן למטה כנגד הקרקע וראשיהן למעלה כלפי האויר ואם נטלן הפוכים שראשיהן למטה ועקריהן למעלה לא יצא שכל המצות כולן אין יוצאין בהן אלא דרך גדילתן:

שיטת ריב"ב

מתני' מקבלת אשה הלולב ומחזרת למים בשבת כדי שלא ייבש בשבת ומחזירין את הלולב למים הראשונים ואין מוספין עליהם: וביו"ט מוסיפין. מים אחרים על הראשונים ובחולו של מועד מחליפין לגמרי מים אחרים: גמ' היודע לשמור ידיו. דסתם ידים עסקניות הן ומטמאות כל דבר ואם יודע לשמור ידיו מלגעות טמאות עד שיטול ידיו אוכלין על ידיו טהרות: יודע לישאל. אם נטמא בשרץ אם לאו אם הוא ברה"י וכרך עמו ספיקו טמא ברשות [הרבים] ספיקו טהור: יודע לפרוש את כפיו וכו'. כתב הרב ר' אברהם ז"ל גדול הוא והביא שתי שערות שאם לא הביא הא אמרינן במס' מגילה קטן אינו נושא את כפיו ואמרי' נמי במס' יבמות בפ' נושאין על האנוסה חרש שוטה וקטן אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות אלו הם דברי הרב ז"ל וקשיא [לי] והא קטן תניא בברייתא [ו]עוד אם גדול הוא והביא שתי [שערות] למה אין חולקין לו תרומה עד שיודע לפרוש את כפיו ולדידן לא קשיא לן ולא מידי דהא לא תניא הכא יודע לפרוש את כפיו פורס את כפיו אלא יודע לפרוש את כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות כלומר הגיע זמנו לחלוק לו תרומה בבית הגרנות שכיון שהוא גדול כל כך שיודע לפרוש כפיו כבר דעת חשבינן ליה נחולקין לו תרומה אבל לעולם כל זמן שהוא קטן אינו נושא את כפיו כההיא דמגילה ומשום יקרא דציבורא וההיא דתניא בפ' נושאין על האנוסה הספר בקטן שאינו יודע לפרוש את כפיו: והיודע לשחוט. לאמן ידיו בשחיט': מרחיקין מצואתו לק"ש ולתפלה. והוא שיכול לאוכלו לאותו כזית דגן בכדי שהיית אכילת פרס דהשתא ודאי צואתו מסרחת: פרס. הוא חצי ככר ושיעור הככר כדי שמנה ביצים: ויוסיף דעת יוסיף מכאוב. כלומר דכל דהו מסריח כיון דגדול הוא: איש לפי אכלו כתיב. ואכילה בכזית שמה אכילה: ר' יהודה אומר עד שיודע לברר וכו'. כלומר שידע לברר אכילתו ולתת לתוך פיו:

סליק להו לולב הגזול

א מיי' פ"ז מהלכות לולב טור א"ח סי' תרנב:
ב מיי' שם סמג עשין מד טור א"ח סי' תרנד:
ג מיי' פ"ג מהל' ציצית סמג עשין כו טוא"ח סי' יז:
ד מיי' פ"ד מהל' תפילין (סמג עשין כב) טוא"ח סי' לז:
ה מיי' פ"א מהל' ת"ת סמג עשין יב טוי"ד סי' רמה:
ו מיי' פ"ב מהל' שחיטה סמג עשין סג טור יו"ד סי' א':
ז מיי' פ"ב מהל' ק"פ ופ"ב מהל' קרבן פסח סמג עשין יח טוא"ח סי' תעה:

הגהות הב"ח

(א) סודר שכרך כו' כצ"ל: (ב) נ"ל בגדים: (ג) נ"ב וכו' בתוס': (ד) נ"ב זו היא דעת הרמב"ם ועיין בתוס' בד"ה עובר לעשייתו כדף ל"ט: (ה) נ"ל לביתו: (ו) נ"ב הבקיאים ומכירים בו:

לולב וערבה. שהם במקדש כל ז' כלומר לולב לנטילה וערבה להקיף את המזבח כדלקמן בפירקין: ו' וז'. פעמים שדוחים שבת והם שבעה ופעמים שאין דוחין והויא להו ששה ימים ולקמיה מפרש להו ואזיל: ההלל. נגמר כל ח' כך תקנו נביאים הראשונים ובערכין (דף י.) מפרש מאי שנא מפסח מפני שימי החג חלוקין בקרבנותיו: והשמחה. לאכול בשר שלמים (ז) וקי"ל בפסחים (דף קט.) בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם (ח) ואע"ג דהאי קרא לאו ברגלים כתיב דבהר גרזים ובהר עיבל כתיב מיהו ברגלים שמחה כתיבא ושמחת בחגך ואע"ג דכי מקלע בשבת ביום ראשון אי אפשר בשלמים דלמישחטינהו בשבת אי אפשר ולא למשחטיה נמי בע"ש ויו"ט משום דבעינן זביחה בשעת שמחה דנפקא לן [פסחים דף ע:] מדכתיב וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת אפ"ה איתא לשמחה בבשר של חולין או בשאר מיני שמחות שלא אמרו אין שמחה אלא בבשר אלא למצוה מן המובחר אבל לא לעכב: סוכה וניסוך המים שבע'. סוכה לישב בה ניסוך המים בתמידי החג שחרית ולא ערבית כדאמרינן בסדר יומא בפרק שני (דף כו:): החליל. שמחת בית השואבה היו שמחין בחג לשאיבת ניסוך המים ומהללין בחלילין ובכנורות אותו חליל אינו דוחה אפי' יו"ט הלכך פעמים שהוא ה' ימים בחג כגון שלא חל יו"ט הראשון בשבת וכיון דלא דחי יו"ט (ס) וכ"ש שבת שבחש"מ פשו להו ה' ופעמים שהוא ו' כגון שחל יו"ט בשבת ופשו להו ו' ימים של חולו של מועד דבזמן מקדש אין עושים יו"ט ב' ימים: לולב שבעה. דיו"ט ראשון דחי שבת ושאר ימים שחל בהן יו"ט ראשון וכמלאת שבת בחולו של מועד לא דחי ואע"ג דכל ז' הוא מן התורה במקדש לא דחי כדאמרינן טעמא בגמרא: גמ' ושאר כל הימים ששה. אמאי טלטול בעלמא הוא אין בו לד איסור אלא שמטלטל עצים דאע"ג דחזו למצוה שייך בו איסור טלטול כיון שאין עליו תורת כלי כדאשכחן גבי קנים של לחם הפנים דכתיבי כדתניא במנחות בפרק שתי הלחם (דף צז.) ומנקיותיו אלו הקנים ואמרינן התם לא סדור הקנים ולא נטילתן דוחה את השבת (י) אע"פ שיש בו איסור טלטול כיון דמן התורה היא במקדש כל שבעה למה לא ידחה איסור טלטול זה: גזירה שמא יטלנו וילך אצל בקי ללמוד. כשנוטעו או ברכתו: ויעבירנו ד' אמות ברה"ר. וכתב רש"י ז"ל דה"ה דהוה מצי למימר ויוציאנו מרשות לרשות אלא שברוב המקומות ועניינים יש לחוש להעברת ד' אמות ואין לחוש להוצאה כגון אם היה מונח בכרמלית (כ) בקרפף או אם הגביהו על מנת ליטלו ולא להוציאו ונמלך עליו להוציאו דפטור אם לא עמד לפוש בינתיים כדאמר

ר"ל מאי אם מעיקרא נטלו על מנת שלא להעבירו ד' אמות אע"פ שהעבירו אח"כ לא מיחייב כל שלא עמד לפוש בינתים ויותר נראה לומר דחדא מינייהו נקט א"כ דמרה"י לרה"ר אית ליה היכרא במחיצות ומדכר אבל ברה"ר כיון דלית ליה היכרא לאו אדעתיה: ראשון דאית ליה עיקר מן התורה בגבולין. דחשיבא נטילתו דאפילו בגבולין חייב לא גזרו ביה רבנן לא בגבולין ולא במקדש אבל שאר ימים שאינן מן התורה אלא במקדש לא חשיבא נטילה דידהו וגזור בהו רבנן משום חומרא דשבת אף במקדש וכי תימא נמצא ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה הא אותיבנא ביבמות (דף צ.) ושנינן שב ואל תעשה שאני: א"ה. דמאי דאיתיה בגבולין לא גזור ביה רבנן: האידנא נמי לידחי. ביו"ט ראשון את השבת: לא ידעינן בקבועא דירחא. שמא אין יו"ט עד למחר דהוה לן למעבד אלול מעובר ואע"ג דהשתא ידעינן בקבועא דירחא כדאמרי' בריש ביצה (דף ד:) אפ"ה הרי אנו כאילו לא ידעינן משום גזירה דדילמא גזרי גזירה ואתי לאיקלקולי כדאית' התם ודאמרי' פ' מקום שנהגו [דף נא:] דא"ל רב ספרא (לרבא) [נ"א אבא] כגון אנא דידענא בקבועא דירחא בישוב לא עבידנא [מלאכה ביו"ט ב'] במדבר מאי לא שהיה בקי בסוד העבור כמו שפרש"י ז"ל דהרי אסור כדכתיבנא אלא דהוה דייר היכא דמטו שלוחי תשרי* דגזרי בהנהו דוכתי ניסן אטו תשרי ועבדי תרי יומי כדאיתא פ"ק דר"ה (דף כא.) וכן פר"ת ז"ל: אינהו דידעי בקבועא דירחא. °(בזמן שהנו) מקדשין ע"פ הראי' לידחו אף לאחר חורבן: כיון דאנן לא דחינן. משום דלא קיים לן בקבועא דירחא: אינהו נמי לא דחו. שלא

ריש"י

לולב וערבה. (א) נוהגים במקדש כל ז' לולב לנטילה וערבה להקיף את המזבח כדלקמן בפירקין: ו' וז'. פעמים שדוחין את השבת והן כל ז'. ופעמים שאין דוחין והוי להו ו' ימים ולקמיה מפ' ואזיל: ההלל. נגמור כל ח' כך תקנו נביאים הראשונים ובערכין מפרש מ"ש מפסח מפני שימי החג חלוקים בקרבנותיהן: השמחה. לאכול בשר שלמים כדקי"ל בפסחים בזמן שבהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ואע"ג דהאי קרא לאו ברגלים כתיב (ב) ובהר גרזים ובהר עיבל כתיב מיהו ברגלים שמחה כתיב ושמחת בחגך: סוכה. לישב בסוכה: ניסוך המים. בתמידי החג שחרית ולא ערבית כדאמרי' ביומא בפ"ב: החליל. שמחת בית השואבה היו שמחים לכבוד שאיבת ניסוך המים בחלילין ובכנורו' ואותו החליל אינו דוחה אפי' יו"ם הלכך פעמים שהוא חמשה ימים בחג כגון שלא חל יו"ם הראשון בשבת דכיון דלא דחי יו"ם כ"ש שבת של חולו של מועד הפו להו ה' ופעמים שהוא ששה כגון שחל יו"ם בשבת דפשו להו ששה של חולו של מועד דבזמן מקדש אין יו"ם שני: לולב ז'. דיו"ם ראשון דחי שבת: ושאר (ג) הימים. שחל בהם יו"ם ראשון וכמלאת שבת בחולו של מועד לא דחי ואע"ג דכל ז' במקדש מן התורה דכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם (ד) אפ"ה לא דחי כדאמרי' טעמא בגמ' וכן ערבה בזביעי ובגמ' מפרש מ"ש שביעי כדי לפרסמ' שהיא מן התורה וב"ד מייתי לה דזריזין הן וליכא למיגזר משום דרבה: גמ' טלטול בעלמא הוא. אין לך איסור אלא שמטלטל עצים וכיון דמן התורה הוא במקדש כל ז' למה אסרוהו מה סייג לתורה מצאו כו: ללמוד. נענועו או ברכתו: ויעבירנו ד' אמות ברה"ר. ה"ה דמצי למימר ויוציאנו מרה"י לרה"ר אלא שברוב מקומות ועניינים אין לחוש להוצאה כגון אם היה מונח בכרמלית (ה) בקרפף או בגינה ואין כאן איסור הוצאה דאורייתא ויש כאן איסור דהעברה ברה"ר או אם הגביהו ע"מ ליטול ולא להוציאו ונמלך עליו להוציאו אם לא עמד לפוש בינתים אינו חייב משום הוצאה כדאמר במס' שבת: אלא ראשון. דחשיבא נטילתו דאפי' בגבולין חייב ליטול לא גזרו ביה רבנן לא בגבולין ולא במקדש אבל שאר הימים שאינו מה"ת אלא במקדש לא חשיבא נטילה דידהו וגזרו רבנן משום חומרא דשבת אף במקדש וא"ת נמצאו ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת הא אותבינן ביבמות(ו) ושנינו שב ואל תעשה שאני: אי הכי. משום דאיתיה בגבולין לא גזור ביה האידנא נמי לידחי יו"ם ראשון את השבת: לא ידעינן בקבועא דירחא. שמא אין יו"ם עד למחר דהוה לן למיעבד אלול מעובר: אינהו. כגי א"י שעדיין מקדשין ע"פ הראיה: לדחו לסו. בזמן הזה: ביום

לולב וערבה ששה ושבעה ההלל והשמחה שמנה סוכה וניסוך המים שבעה החליל חמשה וששה לולב שבעה כיצד יו"ט הראשון שחל להיות בשבת לולב שבעה ושאר כל הימים ששה: גמ' ושאר כל הימים ששה אמאי טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת אמר רבה גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד *ויעבירנו ארבע אמות ברה"ר והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה [א] אי הכי ראשון נמי ראשון דאית ליה עיקר מן התורה בגבולים לא גזרו ביה רבנן הנך דלית להו עיקר מן התורה בגבולים גזרו ביה רבנן אי הכי האידנא נמי לידחי לא ידעינן בקבועא דירחא אינהו דידעי בקבועא דירחא לידחו כיון דאנן לא דחינן אינהו נמי לא דחו:

וראשון

הגהות הב"ח

(א) ר"ה נוהג: (ב) ד"ה ... (ג) ד"ה ... (ד) ד"ה שבעת ימים וגו': (ה) ד"ה או: (ו) ... (ז) ... (ח) ... (ט) ... (י) ... (כ) ... (מ) ...

הגהות מא"י

[א] וכיינו טעמא דלולב:

[וזמנין דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי דגזרי וכו']

המאור הקטן

אי הכי ראשון נמי ראשון הא תקינו ליה רבנן בביתו אבל בשאר הימים לא רצו להתקין ליטול בביתו שמצותו מן התורה אינה [אלא] במקדש משום דכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ושאילו אמר עד תשלום שבעת ימים כי הראשון מצותו מן התורה בכל מקום לפיכך התקינו לו שיהא כל א' נוטל בביתו ואקשינן עלה תינח אחר תקנה קודם תקנה מאי איכא למימר אלא ראשון דאיתיה מן התורה בגבולין לא גזרו ביה רבנן ואפי' בגבולין הוא דוחה ביום ראשון כי ההיא דתניא כל העם מוליכין לולביהן לבהכ"נ הנך דליתנהו מן התורה בגבולין והם שאר הימים מראשון ואילך גזרו בהו רבנן אפי' במקדש דאיתנהו מן התורה:

ואיכא מאן דקשיא ליה אי הכי שופר נמי הא איתיה מן דתורה בגבולין ואמאי גזרו ביה רבנן כדתנן במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ואפי' אחר תקנה לא היה דוחה אלא במקום שיש בו ב"ד תינח מגילה דבכ"מ דרבנן היא משו"ה גזרו בה אלא שופר מאי טעמא גזרו בה והלא מצותו מן התורה בכל מקום וי"ל כיון שמצות שופר מעורבת היא ביומה מדרבנן ומדאורייתא אי למאן דאמר שלש תרועות בר"ה שתים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים אי למ"ד אחת מדברי תורה ושתים מדברי סופרים עבדו בה רבנן במצות שופר ה כרא דתידחי כולה במקדש קודם תקנה ולאחר תקנה במקום שיש בו ב"ד משום תרועה דאורייתא דאית בה א] וגזרו בה דלא תדחי שבת בשאר מקומות כלל משום תרועה דרבנן דאית בה והיינו דשנ"א מצות שופר ממצות לולב ומצות מגילה ולעולם בכול ו איתא לגזירה דרבה והא כדאיתא והא כדאיתא שופר במקום שאין בו ב"ד ולולב בשאר הימים בכ"מ ואפי' במקדש ומגילה אבל מצות לולב ביום ראשון כיון שהיא מיוחדת ביומה שהיא כולה מה"ת ואפי' בגבולין לא גזרו בה רבנן אפי' בגבולין לדורות דראשונים (ל) לקמן בגמ' איקשא דהאידנא דלא ידעינן בקביעא דירחא כיון דאנן לא דהינן אינהו נמי לא דחו כלומר אפי' הנך דבני א"י דידעי בקבועא דירחי לא דחי שחרב בהמ"ק ואע"פ שהיה שופר דוחה במקום שיש בו ב"ד החמירו בלולב מפני שנטילתו ביד ואי מצא"כ בשופר שהיחיד מוציא את הרבים ידי חובתן והרי"ף ז"ל כתב בהלכות במקום הזה דאית ליה עיקר מה"ת בגבולין ולא שייך למימר כי ההיא לישנא (אי) [אלא] לענין מעבד ז' במקדש וכדאיתא בגמ' גמסקנא דמשמע הכא לא שייך למימר אלא ראשון דאיתיה מה"ת

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ואיכא מאן דקשיא ליה א"ה שופר נמי עד כו' ומגילה מעולם לא דחתה את השבת בשום מקום: אמר הכותב הוי יודע שעיקר תשובת השאלה ששאלו רבים למה לא היה שופר דוחה שבת במדינה בשרי עיקרו מה"ת ואפי' בגבולין זו שאמר רבינו ז"ל משום דלא ידעינן בקביעא דירחא שאפי' כשהיה בהמ"ק קיים לא היו יודעין בקבועו של חדש זה שהוא חג שהחדש מתכסה בו ואפי' בזמן שהעדים באין בשחרית במקדש היו יודעים בקבועא של חדש זה ובגבולין לא היו יודעין לפיכך לא היו תוקעין אלא במקדש בלבד דמספיקא לא דחינן שבתא והיינו דאמר רבינו הגדול ז"ל והיינו טעמא דשופר ודין הוא שאפי' במקדש או במקום הועד לא נתקע שהרי כמה פעמים שהעדים מתאחרין לבא ולא היו באים בשחרית קודם זמן תקיעה ופעמים שהיו מתאחרין עד לאחר המנחה ופעמים שאינן באים על למחרתו וכמו במפורש במקומו במס' ר"ה ואיכא משום גזירה דרבה דמספיקא לא דחינן שבתא ואפי' בזמן שהיו באים בשחרית נמי שלא יאמרו אשתקד תקענו ועכשיו נתקע כמו שמצינו בשיר שהיו אומרים בשחרית שיר של חול ואפי' בזמן שבאו העדים שחרית לפי שפעמים מתאחרין לבא ואינן באין עד סמוך למנחה וכדתניא התם תמיד של שחר קרב כהלכתו אלא התירו במקדש שהן זריזין והתקין רבן יוחנן בן זכאי בכל מקום שיש בו ב"ד ובפני ב"ד שבלוחי ב"ד (מ) מוציאין אותן ומתירין בהן וכן אני אומר הטעם ביובל שאין תוקעין אלא בזמן ב"ד ובפני ב"ד שאימת אזהרתו עליהן לפי שהדבר תלוי בקידוש ב"ד הגדול ובמדינה שלא שמעו מפי ב"ד מקודש מבסיקא לא דחו רבנן ויו"כ משום גזירה דרבה ומה שאמר רבינו ז"ל והיינו טעמא דמגילה ידוע הוא שכלפי שאמר והלא מצותו מה"ת ואפי' בגבולין ואמר משום דלא ידעינן בקבועא דירחא ולא דחו שבתא אלא ודאי דדברי תורה לפיכך אמר והיינו טעמא דמגילה כלומר שאינה דבר תורה והנה דבריו ז"ל כפי הפי' שפירשנו בהם נכונים מאד והקושיא מ"מ מתורצת יפה והספרה שספר בעל המאור ז"ל בתשובת השאלה היא משום דמצות שופר מעורבת היא ביומא מדאורייתא ומדרבנן אי למ"ד ג' תרועות בר"ה שתים מד"ת ואחת מד"ס אי למ"ד אחת מד"ת ושתים מד"ס אינה כלום לפי שכיון שיש בה דבר תורה לא היתה גזירה דרבה כדאי לעקור והאי דאורייתא בדאורייתא כדאמרי' בלולב ומפני כך היה להם לתקוע אף של סופרים שהרי לא היתה אסורה בתוספת בדבר לענין גזירה דרבה ולית בה איסורא שאפי' להתעסק התירו כדתנן ומתעסקין עמהם כדי שילמודו ואמר מר ואפי' בשבת ועוד מה יעשה לדברי האומר שלשתן מד"ת דגמרינן מבשביעי שביעי גז"ש ומשמע נמי דהלכתא כוותיה ורבינו הגדול

השגות הראב"ד

[השגות הראב"ד — טקסט קטן מאוד, לא פוענח]

שלא לעשות ישראל אגודות אגודות ותורה כשתי תורות. וא"ת והא שופר דאיתיה בגבולין דאורייתא ואפ"ה לא דחי שבת ואפילו בזמן שבהמ"ק קיים דתנן בפ' בתרא דר"ה (דף כט:) יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה י"ל דהיינו טעמא לפי שברוב השנים לא היו יודעים בשחרית שהיה שעת תקיעת שופר בקבועו של חדש זה שהוא חג שהחדש מתכסה בו ורוב השנים לא היו עדים באין שחרית דמשום הכי תמיד של שחרית הוא קרב כהלכתו כלומר שאפילו באו העדים בשחרית היו אומרים בו שיר של חול כדרכן ברוב השנים ולפיכך

°וראשון דאית ליה עיקר מן התורה בגבולין מנא לן דתניא °ולקחתם שתהא לקיחה לכל אחד ואחד לכם משלכם להוציא את הגזול ואת השאול ביום ואפי' בשבת ראשון ואפי' בגבולין הראשון מלמד שאינו דוחה אלא יו"ט ראשון בלבד: אמר מר ביום ואפילו בשבת פשיטא טלטול בעלמא הוא איצטריך קרא למשרי טלטול אמר רבא לא נצרכא אלא למכשירי לולב ואליבא דר' אליעזר דתניא לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת ד"ר אליעזר מ"ט דר' אליעזר אמר קרא ביום ואפי' בשבת ורבנן סברי ביום ולא בלילה: מתני' *ערבה א שבעה כיצד יום ז' של ערבה שחל להיות בשבת ערבה ז' ושאר כל הימים ששה: איתמר

ויקרא כג

[דף רנג. ע"ב]

דף מג:

רש"י

ביום ואפילו בשבת. דמשמע דכל דהו יום דקרא יתירא הוא דמצי למכתב ולקחתם לכם בראשון: הראשון. ה"א מיעוטא כלומר הראשון להודיה דאמינא לך אפילו בשבת איצטריך קרא למישרי טלטול דרבנן עדיין לא נאסר טלטול בעולם ובא הכתוב להתירו כאן: למכשירי לולב. ובא הכתוב ללמדך שמכשירי לולב דוחין שבת כל תיקוניו ואפילו לקוצצו מן המחובר ולאוגדו

אמרו שבמדינה לא היו תוקעין שאם נתיר להם לתקוע כשבאו העדים בשחרית לשנה הבאה ג"כ יתקעו ואע"פ שלא באו עדים עדיין יאמרו אסתפק מי לא תקעו עכשיו נמי נתקע כשם שאנו נוהגים אותו קודש ולפיכך לא רצו להתיר אלא במקדש במקום זריזין וכתב הרמב"ן ז"ל שלזה כוון הרב אלפסי ז"ל שכתב בפ"ק דמגילה [סימן אלף ס"ו] גרסינן במסכת סוכה מפני מה אין לולב דוחה שבת ביו"ט ראשון והלא מצותו מן התורה אפילו בגבולין ואוקימנא משום דלא ידעינן בקבועא דירחא ומספיקא לא דחי שבת והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגלה וכתב עליו הר"ז הלוי ז"ל שזה כשגגה שלא נאמר והיינו טעמא דשופר אלא לענין גזרה אבל לענין ספיקא דקבועא דירחא אין בזה טעם לשופר ולמגלה שהרי אפילו במקום שלא היה להם ספק בקבועא דירחא לא דחו שבת כדתנן גבי שופר במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה ומגילה מעולם לא דחתה את השבת בשום מקום וממה שכתבנו נתברר מה שכתב ז"ל היינו טעמא דשופר אבל עדיין לא עלה יפה מה שאמר והיינו טעמא דמגילה דכיון דמדבריהם היא אפילו היינו בקיאין בקבועא דירחא לא היתה דוחה שבת וכתב הרמב"ן ז"ל שכלפי מה שאמר והלא מצותו מן התורה ואפילו בגבולין ואמר משום דלא ידעינן בקבועא דירחא ולא דחי שבת אלא ודאי דדברי תורה. מש"ה אמר והיינו טעמא דמגילה כלומר שאינו דבר תורה ואינו עולה יפה בלשון לפיכך נ"ל דכיון דמסקינן דמשום דלא ידעינן בקבועא דירחא אפילו מידי דאורייתא כלולב ושופר לא דחי מטום הכי אמר דהיינו טעמא דמגילה שהרי מעתה טעמו של שופר ולולב מספיק בה ואינה צריכה לטעם בפני עצמה ואילו היה נותן בה טעם מפני שהיא של סופרים היה קשה עליו א"כ שופר ולולב דאורייתא לידחו ולפי דרכו של הרב אלפסי ז"ל כך היה ראוי לכתוב. ומ"מ קשה אמאי שנא דבתר חורבן התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד ולא תקנו כן בלולב י"ל משום דשופר אפשר ליחיד לתקוע ע"י כולן הלכך במקום ב"ד ליכא למיחש משא"כ בלולב דלכל מסור הלכך אפילו במקום ב"ד איכא למיחש ביה משום גזירה דרבה: **וראשון** דאית ליה עיקר בגבולין מנ"ל וכו' ביום ואפי' בשבת. דמשמע כל דהו יום וקרא יתירא הוא דמצי למכתב בראשון: ראשון ואפי' בגבולין. לאו מריבויא דרים ליה אלא כיון דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ולא פריש מקדש משמע דאפי' בגבולין: הראשון. מיעוטא הוא כלומר הראשון להודיה הוא דאמינא לך אפילו בשבת וכן בפרק גיד הנשה (דף צא.) דרשינן הירך המיומנת שבירך כלומר למעוטי דשמאל וכן העולה [פסחים נט:] כלומר עולה ראשונה ומיהו זמנין דאתיא לרבות כדאמרינן לעיל בסוף פרק הישן (דף כח:) גבי תוספת ענוי דיוה"כ האזרח לרבות את הנשים וגבי סוכה האזרח לרבות את הגרים וכל א' וא' כפי ענינו: **פשיטא** טלטול בעלמא הוא איצטריך קרא למשרי טלטול. טלטול דרבנן הוא ועדיין לא נאסר טלטול בעולם ובא הכתוב להתירו כאן: למכשירי לולב. בא הכתוב ללמדך שמכשירי לולב דוחין את השבת כל תקוניו ואפילו לקצצו מן המחובר ולאגדו וליתא לדרבי אליעזר: **מתני'** ערבה ז' כיצד יום ז' של ערבה שחל להיות בשבת ערבה ז'. פי' במקדש דוקא: ובשאר כל הימים ששה. אי אתי שבת בשאר ימים לבד משביעי ערבה אינה אלא ששה משום דלא דחי ערבה שבת אלא כי אתי שבת ביום שביעי וטעמא מפרש בגמרא: **גרסי'** עלה בגמרא [דף מג:] ערבה בשביעי מ"ט דחיא שבת כדי לפרסמה שהיא מן התורה א"ה לולב נמי גזרה משום דרבה א"ה ערבה נמי ליגזר ערבה שלוחי ב"ד מייתי לה לולב לכל מסור א"ה כל יומא נמי לידחי א"כ פקפקת בלולב ולידחי יו"ט ראשון לא מינכרא מילתא דאמרי' לולב הוא דקא דחי מ"ש בשביעי כיון דאפיקתיה מראשון עייליה בשביעי א"ה האנן נמי נדחי אנן לא ידעי' בקבועא דירחא איכהו דידעי בקבועא דירחא לידחו כי אתא בר הדיא אמר לא איקלע כי אתא רבין וכל נחותי ימא אמרי איקלע ולא דחי מ"מ קשיא ומסקינן כל מילתא דאנן לא דחינן ליה איכהו נמי לא דחו ליה וכל מילתא דאנן דחינן ליה איכהו נמי דחו ליה. הכי פירושו מעיקרא מקשינן ערבה בשביעי מ"ט דחיא שבת ולא גזור כי היכי דגזור בלולב דהא ערבה ליתא מן התורה בגבולין כלל ואמאי לא גזור בה במקדש ומפרקינן כדי לפרסמה שהיא מן התורה כלומר שלפי שאינה מפורשת בתורה בהדיא שבקו לה רווחא דתדחי שבת חד יומא ופרכינן א"ה לולב נמי נידחי בשאר ימים במקדש כדי לפרסמו שהוא מן התורה כל ז' דהא לא מיפרשא בהדיא דהאי למעטי ולמימר דהאי ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים לאו שמחת לולב קאמר ומפרקינן ערבה שלוחי ב"ד מייתי לה מע"ש ולמחרת אינה מצוה לכל אדם אלא כהנים מקיפין בה את המזבח כך פרש"י ז"ל. פירוש לפירושו דאין ישראל יכולים להקיף כדתנן בפ"ק דכלים דאין ישראל כשרים ליכנס בין האולם ולמזבח וה"נ מוכח לישנא לולב דלכל מסור כלומר אבל ערבה אינה מסורה לכל אלא כהנים בלבד ועוד דאם איתא דבהבאה לחוד תליא מילתא לתקון בלולב שיביאוהו שלוחי ב"ד ולידחי אלא ודאי הדבר תלוי בזה דכהנים זריזין הם ולא אתו לידי חלול שבת אבל לולב דלכל מסור כיון דלא דחי בישראל בכהנים נמי לא דחי דלא פלוג ומיהו הא דפרכינן לבסוף א"ה האידנא נמי לידחי לא אתי שפיר דהא האידנא ערבה מסורה לכל ורש"י ז"ל הולך לדחוק ויטלוה ויתבטוה שלוחי ב"ד של כהנים ואחרים פירשו דבערבה לית בה משום גזירה דרבה לפי ששלוחי ב"ד היו מביאין אותה מן המקום הנקרא מוצא כדתנן [דף מה.] במתני' ערבה כיצד מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא יורדין לשם ומלקטין משם מורביות של ערבה וכו' וכולן נוטלין ממה שהיו עתנין להן שלוחי ב"ד וכיון שהיו נוטלין אותה לפני ב"ד ולא היו מביאין אותה כל אחד מביתו לית בה משום גזירה דרבה ואפילו בגבולין שהיו נוטלין אותה זכר למקדש היו שלוחין מביאין אותה דומיא דמקדש הלכך אע"פ שהיתה נטילתה ביד כל אדם אפי' במקדש לפי שלא הוזכרו כהנים אלא בהקפה שמצות כהנים היתה בנטילה ובהקפה ומצות שאר העם בנטילה בלחוד שהיו נוטלין אותה במקום שהיה אפשר להם ליכנס שם אפ"ה כיון שיש לב"ד עסק בדבר ומלפני ב"ד הן נוטלין אותה אימת ב"ד עליהן וליכא למיחש לדרבה ולפיכך נהגו עכשיו בערבה שהמתעסקין בצרכי צבור מביאין אותה כמו שנהגו בתחלה מתוך שהמקום הנקרא מוצא היה בלד ירושלים והיה אפשר לשלוחי ב"ד להביא לכונס משם אבל הלולבין אפשר שלא היו מצוין שם והיה צריך כל אחד לחזר אחריו ולהביאו מעירו: **ופרכינן** תו אי הכי כל יומי נמי נידחי כלומר אי הכי דליכא למגזר בה מידי והא כל ז' במקדש מן התורה כל יומא נמי דמיקלע שבת נידחי ומ"ש חד יומא ותו לא ומפרקינן א"כ פקפקת בלולב כלומר משום דלא דחי (א) אלא חד יומא וערבה דהיא כל יומא אתי למימר דלולב לאו מצוה חשובה היא ופרכינן ולידחי ערבה ביום ראשון כלולב ומפרקינן דלא מינכרא מילתא דמשום ערבה היא ולא תתפרסם שהיא מן התורה דאמרי' דמתוך שנתנה שבת לדחות אגב לולב נהגה לדחות ג"כ אגב ערבה ופרכינן תו מ"ש שביעי טפי משאר ימים ומפרקינן כיון דאפיקתיה מראשון אוקמיה אשביעי כדי שיהא יום מסוים או ראשון או אחרון ופרכינן א"ה אנן נמי נידחי ופרקינן דלא ידעינן בקבועא כלומר דאע"ג דידעינן בקבועא דירחא יש לנו לעשות עצמינו כאילו לא ידעינן משום חששא דזימנין גזרו גזירה ואתי לאיקלקולי וכמו שכתוב למעלה ופרכינן תו דאינהו דידעי בקבועא דירחא לידחו ומפרקינן לא איקלע פירוש לפי שהיו מעברין אחד מן החדשים כשרואין שיארע שביעי של ערבה בשבת והכי איתא בירושלמי רבי סימון מפקיד להלין דמחשבין הבו דעתכון דלא תעבדון לא תקיעתא בשבתא ולא ערבתא ואי אדחוק עבדין תקיעתא ולא תעבדון ערבתא פירוש שהיו מקפידים יותר בערבה אע"פ שאינה אלא זכר למקדש בעלמא ושופר דאורייתא משום דערבה ליתא בגבולין אלא מדרבנן ולפיכך היה קשה להם שתדחה שבת בגבולין וכן היה קשה להם שיבא יום ערבה בשבת ולא תדחה אותו דהא בעינן דתדחה כדי לפרסמה שהיא מן התורה ועוד מפני מחלוקת הביתוסין שלא היו מודין בה ולפיכך אף לאחר חורבן שאינה אלא זכר למקדש היתה חמורה להן מן השופר והלולב והיו רוצין שלא תבטל לעולם ועוד דכיון דמספיקא עבדינן תרי יומי כי מקלע יום ראשון של לולב ושופר בשבת לא בטלי לגמרי אבל אי מקלע שביעי של ערבה בשבת כיון דליתיה אלא חד יומא היתה בטלה לגמרי ולפיכך חשבו לה ביותר והיו מחשבין כי

היכי

(א) ר"ל וכו'

שלטי הגבורים

א וי"ג שנדיה כתב שמקיפין מיד אחר קריאת ההפטרה בעוד הספר על התיבה ומנהג טוב הוא כדי שלא להוציא הספר שלא לצורך כיון שאין קורין בו אלא שאין נוהגין כן וסדר ההקפה כתב רבינו האי בכל יום ב' פעמים א' לימינו וא' לשמאלו וביום ז' ג"פ לימינו וג"פ לשמאלו וא' לימינו ואין נוהגין כן עתה אלא בכל יום אחד לימינו ובשבת אין מקיפין כיון שאין לו לולב וכתב רב שרירא גאון שאין לו לומר הושענא מפני התיקונות שיכמעו שאומרים בשבת כמו בחול ויבואו גם ליטול הלולב אבל כשאין אומר הושענא מתברר להם ונראה דכיון שאין מקיפין בשבת מתברר להם במה שאין מקיפין וה"נ למנוע מלומר הושענא וכ"כ ב"ה:

לשון ריא"ז

אע"פ שמצות לולב ז' ימים כמו שביארנו בזמן הזה אינו נוטל אלא ו' ימים שאין נוטלין אותו בשבת לעולם ואפי' אם חל שבת ביום טוב ראשון במצותו מה"ת גזירה שמא יוליכנו אדם אצל מי שבקי בהלכותיו ללמוד ויעבירנו ארבע אמות ברה"ר. בזמן שבהמ"ק קיים היו נוטלין שם ערבה אחרת חוץ מהערבה של לולב ודבר זה הלכה למשה מסיני. בכל יום היו מקיפין בהן את המזבח פעם אחת ומנענעים בהן ואומרים אנא ה' הושיעה נא וביום השביעי היו מקיפין את המזבח ז' פעמים. יש מקומות שנוהגין להניח התיבה באמצע הכנסת ולהקיף אותה זכר למקדש יש מקומות שנוהגין להקיף בס"ת. בגבולין אין נוטלים את הערבה אלא ביום ז' בלבד וכך אנו עושין בזמן הזה:

שיטת ריב"ב

בדורות הראשונים שהיה בהמ"ק קיים ולא היה ספק בשום מקום בקיבועא דירחא אבל מאחר שחרב בהמ"ק שיש לנו ספק בקיבועא דירחא אע"ג דלבני [ארץ] ישראל לית להו ספק כיון דאנן לא דחינן אינהו נמי לא דחו ובמס' מגילה בפ"א כתב הרב ז"ל גרסי' במס' סוכה מפני מה אין לולב דוחה את השבת ביום ראשון והלא מצותו מה"ת אפי' בגבולין ואוקימנא משום דלא ידעינן בקיבועא דירחא ומספיקא לא דחינן שבת והיינו טעמיה דשופר והיינו טעמא דמגילה אלו הם דברי הרב ז"ל והם כשגגה שלא נאמר והיינו טעמיה דשופר והיינו טעמיה דמגילה אלא לענין גזירה דרבה דכי היכי דגזרינן גבי שאר ימים דלולב דליתנהו מה"ת בגבולין גזירה דרבה הם הכי נמי גזרינן בשופר ומגילה וכמו שפירשנו למעלה אבל לענין ספיקא דקבועא דירחא אין בזה טעם לשופר ומגילה שהרי אפי' במקום שלא היה להם שום ספק בקיבועא דירחא לא דחו את השבת כדתנן גבי שופר במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ומגילה מעולם לא דחתה שבת בשום מקום דבכל מקום דרבנן היא וספיקא דקיבועא דירחא לא הוזכר בגמ' אלא לענין לולב בלבד לגבי יו"ט ראשון דאיתיה מה"ת בגבולין

והיה מן הדין לדחות את השבת אלא שאין אנו יודעים בקיבועא דירחא וכבר נתבררו כל הטעמים בלולב ושופר ומגילה ממה שכתבנו עיקרי כל הדברים הללו מספר המאור. ויש לפרש דברי הרב ז"ל ולומר שזה שכתב והיינו טעמיה דשופר והיינו טעמיה דמגילה לאו אספיקא דקיבועא דירחא קאי אלא אמאי דקאמר דמספיקא לא דחינן שבת ומה הוא כדיחוי כזה דגזרינן שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר דכיון דלא ידעינן בקיבועא דירחא ומספקא לן אי יו"ט ראשון הוא דהוא מדאורייתא הי לא גזרינן שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר והיינו טעמייהו דשופר ומגילה דגזרי' בהו שמא יעבירם ד' אמות ברה"ר דכיון דשופר אית ביה תרועה לאו מדאורייתא היא ומגילה נמי לאו מדאורייתא היא וגזרינן בהו שמא יעבירם ד' אמות ברה"ר: מתני' ערבה שבעה כיצד יום שביעי של ערבה וכו'. בגמ' מפרש אמאי נקט יום שביעי שהרי אף שאר הימים הכ מה"ת במקדש כדאמרי' ערבי נחל שתים אחת ללולב ואחת למקדש ובגמ' נמי מפרש ערבה כיון דליתא מה"ת בגבולין אמאי דחיא שבת אפי' במקדש ובגמ' נמי מפרש דהאידנא היינו טעמא דלא דחיא ערבה של יום שביעי שבת משום דלא ידעינן בקבועא דירחא:

היכי דלא ליקלע ז' של ערבה בשבת והיו רשאין בכך לפי שאין מועדות אלא אותן שב"ד קובעין כדדרשינן מאשר תקראו אותם מקרא קודש אפילו מזידין וכן הקביעות שאנו מחשבים בו עכשיו הוא בענין שא"א ליום ערבה שיהא בשבת ומ"מ המנהג שלנו ע"פ הירושלמי שכתבנו דלפום גמרא דילן הא אסיקנא דכי אתא רבין וכל נחותי ימא אמרי איקלע ולא דחי ומסקינן טעמא דכיון דלאו לא דחינן איהו נמי לא דחי אבל מי שתקן לנו הקביע שאנו מחשבין בו ראה דברי הירושלמי בכך : **וגרסי'** תו בגמרא א"ל אביי (ג) לרבא מ"ש לולב דעבדינן שבעה

נר מצוה

זכר למקדש ומאי שנא ערבה דלא עבדינן (ד) שבעה זכר למקדש כלומר אלא יום אחד דיום אחד ודאי עבדינן כדאמרינן לקמן [דף מד:] בההוא גברא דאייתי ערבה קמי רבי אלעזר בר צדוק ושקיל חביט חביט ולא בריך והוא היה לאחר החורבן שהרי רבי צדוק אביו בימי רבי אליעזר ורבי יהושע ור"ג היה כדמוכח בבכורות [דף לו.] עלה דההיא כלום חלקנו בין חבר לעם הארץ הלכך יום אחד (ה) דעבדינן ליה זכר למקדש אבל אביי מתמה אמאי לא עבדינן ליה ז' כדעבדינן בלולב ומסקינן אלא אמר רב זביד משמיה דרבא לולב דאיתיה בגבולין מדאורייתא עבדינן ז' זכר למקדש ערבה דליתא בגבולין מדאורייתא לא עבדינן בה ז' זכר למקדש כדעבדינן בלולב פירוש לולב אי אפשר לו לעשותו יום א' בלבד זכר למקדש שכבר הוא נטל בגבולין יום אחד מדינו מן התורה ולא יהא כאן זכר למקדש כלל וכיון דלא סגי ביום א' עבדינן ז' אבל ערבה שאינה נטלת מן התורה בגבולין כלל ביום א' בלחוד איכא זכר למקדש : **ובגמרא** נמי שקלינן וטרינן הא דתנן במתניתין בכל יום היו מקיפין את המזבח פעם אחת ואותו היום ז' כלומר בז' מקיפין את המזבח ז' פעמים אי הואי האי היקף בלולב או בערבה ולפי מנהגנו עכשיו שמקיפין את התיבה בכל יום פ"א ובז' ז' פעמים משמע דסברינן שאותו היקף הוא בלולב דאי בערבה כיון שאין אנו עושין בערבה זכר למקדש אלא יום שביעי בלבד לא היה לנו להקיף אלא בשביעי אבל אי הוה בלולב מתוך שהוטל עלינו חובה לעשות לולב זכר למקדש ז' הנהיגונו להקיף בו זכר למקדש וכ"כ רש"י ז"ל בתשובה ואף הרמב"ם ז"ל כתב כן בפ"ז מהלכות שופר וסוכה ולולב לפי זה אף בז' של ערבה ראוי להקיף בלולב ולא בערבה : **איתמר** רבי יוחנן וריב"ל חד אמר ערבה יסוד נביאים . תקנת נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי שהיו ממסדרי תקנות ישראל באנשי כנסת הגדולה התקינו שתהא ערבה נטלת בגבולין : וחד אמר מנהג נביאים. הנהיגו העם ולא תקנו להם וכ"מ דלא בעינן ברכה דליכא למימר וצונו דאפי' בכלל לא תסור ליתא וכדמסקי' בההוא גברא דאייתי ערבה קומי רבי אלעזר ברבי צדוק ושקל חביט ולא בריך כלומר שנענע אותה בלא ברכה דקסבר מנהג נביאים היא בגבולים ולא יסוד נביאים לפיכך אינה צריכה ברכה ויש שלמדו מכאן דלא מברכינן אהלל דר"ח שאינו אלא מנהג בעלמא כדאמרינן בפ' בתרא דתענית (דף כח:) דרב איקלע לבבל בר"ח וחזנהו דהוו קרו הלילא סבר לאפסוקינהו (ו) וכיון דחזנהו דמדלגי אמר ש"מ מנהג אבותיהם בידיהם . ור"ת ז"ל אומר שאין ראיה (ז) ערבה להלל דערבה כיון דאינו אלא כלטול בעלמא כיון דלא הויא תקנתא אלא מנהגא לא חשיבא למיקבע לה ברכה אבל קריאת ההלל חשיבא ומברכינן עלה דהא אשכחינן דמברכינן אשני ימים טובים של גליות אף על פי שאינו אלא מנהג בעלמא כדאמרינן בפרק קמא דביצה [דף ד:] הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם ובתוספות דחו ראיה זו משום דהיינו טעמא דלא מברכינן אערבה למאן דאמר מנהג נביאים משום דלא אפשר לומר וצונו ושני ימים טובים של גליות*) (לענין ביצה) אין בהם אלא קדושה יהזכרת היום בתפלה ובברכת המזון ואין אומר וצונו ואי משום דמברך על תקיעת שופר ביו"ט ב' של ר"ה היינו משום דהנהו תקנתא נינהו וחמירי מב' י"ט של גליות לענין ביצה דקדושה אחת הן כדמוכח בפ"ק דביצה (דף ד:) וזו היא דחייתם ז"ל ולא ידעתי מה היא דהא אנן רידעינן בקבועא דירחא לא עבדינן שני ימים טובים אפילו בשל ר"ה אלא משום מנהג אבותיהן ולא הותקן כלום בשל ר"ה יותר מאחר י"ט של גליות אלא משום דאבהתין לא נהגו בשל גליות אלא בשתי קדושות אף אנו כן ולפי שנהגו בשל ר"ה בקדושה אחת אף לנו קדושה אחת. הן ועוד ברכת מגלה של יו"ט ב' של פסח מאי איכא למימר ולפיכך אם ראיית הרב ז"ל ראייה איני רואה שתדחה בזה אבל מ"מ ראייתו איני מכיר וכי מפני שהוזכר שם מנהג מביא אותה ראיה לכאן והלא שם עיקר תקנה היא דאמרינן שלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם זימנין דגזרו גזירה ואתי לאיקלקולי דמשמע שתקנה קבועה אמרו כאן שינהגו כמנהג אבותיהם מפני חשש קלקול ואע"ג דמשמע שאם לא נהגו כן לא היו גוזרין כך עליהם דאי לא תימא הכי אף בי"ט של גליות יש לעשות לבני ארץ ישראל ב' ימים אפ"ה אע"ג דזימנין דגזרינן גזירה לא סגיא לחדושי מנהג מ"מ תקנה קבועה היתה לאותם שכבר נהגו שינהגו כן אפילו לאחר דידעי בקבועא דירחא ועוד הביא ר"ת ז"ל ראיה מדאמרינן בפרק היה קורא (דף יד.) דרב שבא איקלע לגבי רבינא בימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל ולא פסיק ליה ויהב טעמא משום דרב שבא לא הוה חשיב עליה דרבינא [להפסיק בשבילו] ואם איתא שאין מברכין עליו מה חשש הפסק יש בו ואף ראיה זו איננה כלום אגלי דהא בברכות [דף יג.] מוכח שאין ברכות ק"ש מעכבות קריאתה אלא קראה בלא ברכותיה יצא ועוד שאפילו אומר אותן כסדר אין ברכות ק"ש כברכת המצוה שאין אנו מברכין לקרות את שמע ואעפ"כ אסור להפסיק בה אלא מפני היראה ומפני הכבוד ואפילו קורא אותה לצאת בה קודם ברכותיה ולמה לא יהא אפשר שיהא הדין כן בהלל אחר שהנהיגוהו לאמרו מפני שבחו של מקום ואיזה היסור מוטל הרב יותר מפני שמברכין עליו והלא אין השיחה פוסלת בברכה אלא בין ברכה למצוה אבל לאחר שהתחיל במצוה לא כמו שכתבתי במסכת פסחים [סי' תש] בס"ד והרי רב אחא בר יעקב הוה אמר [דף לח.] גירא בעיניה דשיטנא אע"פ שמברכין על הלולב כמו שכתבתי למעלה שכל שיחה שהיא באמצע המצוה איננה מפסקת ולפיכך היה נראה דכיון דאיפליגו אמוראי בגמרא אי מברכין אמצוה דרבנן או לא הבו דלא נוסיף עלה דדוקא במצות קבועות הוא שנחלקו אבל אמנהגא לא מברכין כדמוכח סוגיין וזהו דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות מגילה וחנוכה שאין מברכין על הלל שבראשי חדשים לפי שאינו אלא מנהג ואין מברכין על המנהג ומיהו כבר פשט המנהג שמברכין עליו וכיון שכן יש לנו לומר דדוקא על חבוט ערבה שאינה אלא חבטה בעלמא הוא שאין מברכין אבל בהלל דר"ח מברכין וכבר כתבתי מזה במקומות אחרים : **א"ר** אמי ערבה צריכה שיעור . לקמן מפרש שיעורה : איננה ניטלת אלא בפני עצמה . אין דבר אחר נאגד עמה כדי שיוכיח שהיא המצוה : ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שהיא בלולב . בגמרא פרכינן וכיון דאמרת איננה נטלת אלא בפני עצמה פשיטא דאין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב ומפרקינן מהו דתימא הני מילי דאגבהיה ולא הדר אגבהיה אבל אגבהיה איתא נפיק בה קמ"ל ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות שופר וסוכה ולולב שאין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב : **וכמה** שיעורה ג' בדי עלין לחין . ג' בדין שיש בכל אחד ואחד ג' עלין לחין וכ"ל דהיינו טעמא דרב נחמן דכיון דקי"ל [דף לג.] דלולב אין צריך אגד פעמים שאדם נוטל ערבה בפני עצמה לצאת בה ממצות ערבה שעם הלולב [ומשום דאיפלגו תנאי בערבות דאיכא מאן דאמר ערבה אחת ואיכא מ"ד שתי ערבות בעי רב נחמן ג' בדין כדי שיהא ניכר שלשם מצות ערבה נוטל אותה ולא לשם מצות ערבה שבלולב] ורב ששת פליג ואמר דאפילו עלה אחד בבד אחד וקי"ל כוותיה דמנהג נביאים היא ואזלינן ביה לקולא . ומיהו מסתברא דשיעור ארכה כשיעור אורך ערבה שבלולב שלא מצינו שהקלו בה בזה : **ת"ר** העושה לולב לעצמו אומר ברוך שהחיינו וכו' ואע"פ שברך ביום ראשון חוזר ומברך ביום שני . כלומר דבכל הימים מברך על נטילת לולב אבל שהחיינו לא מברך אלא בשעת עשייתו או ביום ראשון : העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו נכנס לישב אומר בא"י אמ"ה לישב בסוכה. (ולא) ומיקרי עובר לעשייתן ואע"פ שכבר נכנס וישב בה מפני שישיבתה מצוה נמשכת שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שהצריך לברך עליה קודם ישיבתה בפ"ו מהלכות סוכה : ואסיקנא דכל שעה שנכנס מברך לישב בסוכה. דגמרינן מתפילין דקי"ל דכל אימת דמנח להו מברך ובגמרא נמי אמרינן דרבנן דבי רב אשי כל אימת דממשמשי להו מברכי פי' משום דמצוה במשמוש בהן כדי שלא יסיח דעתו מהן ק"ו מניך כדאיתא בפ"ק [דיומא] (דף ח) : **וכתבו** בתוספות דלא איתפרש מאי מברך דלא מסתבר שהיו מברכין להניח כמו שהיו מברכין קודם הנחה דהלא הרי הן מונחין ועומדין וכתבו דמסתברא דמברכין לשמור חוקיו ע' היכי דמברכי בני מערבא בתר דמסלקי תפילייהו כדאיתא בפרק בא סימן (דף מו:) . ולא ידעתי מהו דהא מיפרשי בירושלמי דאתי כמאן דאמר

*)ד"א מ"ו

רש"י

ונאוגדו : **גמ'** יסוד נביאים הוא · תקנת (א) האחרונים חגי זכריה ומלאכי שהיו בנד מסדרי תקנות ישראל מאנשי כנסת הגדולה: מנהג · הנהיגו ולא תקנו להם ונפקא מינה דלא בעיא ברכה דליכא למימר וצונו דאפי' בכלל לא תסור ליתיה : וכמה שיעורן . דאמר לעיל צריכה שיעור : ג' בדין · שיש לכל אחד ואחד ג' עלין לחין עלה אחד בבד אחד (א) : העושה לולב . (ב) ערב יום טוב : לעצמו . ולא לאחרים :

[דף מד.] **גמ'** *איתמר ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי ח"א ערבה יסוד נביאים היא וח"א מנהג נביאים היא ואסיקנא *אמר איבו הוה קאימנא קמיה דר' אלעזר בר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה שקיל א חביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים היא ואמנהגא ב לא מברכינן א"ר אמי ערבה צריכה שיעור ואינה ניטלת אלא בפני עצמה ואין אדם יוצא ג ידי חובתו בערבה שבלולב ורב חסדא אמר רבי יצחק אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב וכמה שיעורה אמר רב נחמן שלשה בדי עלין לחין ורב ששת אמר אפי' עלה אחד ד בבד אחד : *ת"ר ^א העושה לולב לעצמו אומר שהחיינו נטלו לצאת בו אומר בא"י אקב"ו על נטילת לולב ואע"פ שבירך יו"ט ה ראשון חוזר ומברך יו"ט שני והעושה ^ב סוכה לעצמו אומר שהחיינו נכנס לישב בה אומר בא"י אקב"ו לישב בסוכה: ואסיקנא ו דכל שעה שנכנס לישב בה מברך לישב בסוכה דגמרינן לה ^ג מתפילין דתניא תפילין כל זמן שמניחן מברך עליהן דברי רבי וקי"ל כותיה דהא רבא כל אימת דמנח להו מברך ורבי מרי נמי אמר דכל אימת דמנח להו מברך עלייהו וכן הלכה : ת"ר ^ד העושה סוכה לעצמו אומר שהחיינו היתה עשויה ועומדת אם יכול לחדש בה דבר מברך מיד ואם

דף מו.

עין משפט

א מיי' פ"ז מהלכות לולב ופי"א מהלכות ברכות סמג עשין מד טור א"ח סי' תרמט תרנא :
ב מיי' פ"ז מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרע"ט :
ג מיי' פ"ד מהל' תפילין סמג עשין כב טוא"ח סי' כה:
ד מיי' פ"ו מהלכות סוכה ופי"א מהלכות ברכות סמג עשין מג טור א"ח סי' תרמא:

שיטת ריב"ב

גמ' יסוד נביאים. ערבה בגבולין יסוד נביאים היא ותוס' היא לכל: מנהג נביאים. נביאים נהגו למנהגא בעלמ' ולאו משום חובה : ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב. בגמ' פריך כיון דאמרת אינה ניטלת אלא בפני עצמה פשיטא דאין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב ומשני מהו דתימא הני מילי היכא דלא אגבהיה וכו' : ורב חסדא אמר רב יצחק וכו' . לא פסק הרב ז"ל הלכה כדברי מי ומסתברא כוותיה דר' אמי ובפלוגתא דרב נחמן ורב ששת נמי מסתברא לי כרב ששת : ואסיקנא דכל שעתא ושעתא וכו' . ואע"ג דכל שבעת ימי סוכה כיון דלא מיפסקי לילות מימים כחד יומא אריכא דמו כל יומא וכל שעתא דנכנס בה מברך דגמרינן לה מתפילין דתניא תפילין כל זמן וכו' :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נביאי': (ב) נ"ל בערב יו"ט: (ג) לרבא כו' דעבדינן ליה ז' כצ"ל : (ד) עבדינן ליה ז' כצ"ל : (ה) נ"ב ודאי : (ו) נ"ל כיון . (ז) נ"ל מערבה :

שלטי הגבורים

א כ' גאון שיעור חיבוט ב' פעמים בתפלת מוסף של יום לפי שבתפלת שתמיד אנו נוטלין בלולב ובתפלת המוסף של היום ההוא אנו נוטלין הערבה כפ"ע ורש"י פי' חבוט לשון נענוע ומיי' כתב חובט בה על הקרקע או על הכלי ב' או ג' פעמים וכ"כ הרי"ף גיאות :
ב כ"ה כתב הא דלא בריך ר"ת משום דיחיד הוא ויחיד אינו קובע ברכה לעצמו אבל צבור ודאי מברכין ורב שם אל בן תפני פסק כר' יוחנן והרא"ש ז"ל כתב ונהגו כרי"ף וכתב סמ"ג ומקשה ר"י אלא מעתה בהלל דר"ח ובקידושא דיו"ט שני לא יברך והשיב דגבי ערב' מנהג היה של.ז לברכה :
לשון ריא"ז
וערבה זו אינה מד"ת ולא מד"ס אלא מנהג שהנהיגו אותו הנביאים האחרונים אנכה"ג ואין מברכין עליה שאין מברכין על המנהג אלא מנענע בה בלבד :
ג כתב הטור ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב אפי' אם הגביה אותה ב' פעמים א' לשם לולב וא' לשם ערבה ורב נחמן אומר אדם יוצא י"ח בערבה שבל"ב אם הגביה אותה ב"פ ופסק מיי' דאין אדם יוצא בה והכי"ס פסק שיוצא בה ולזה הסכים הרא"ש וסמ"ג פסק כשם בה"ג דיוצא אדם י"ח בערבה שבלולב וא"ל ערבה אחרת ופליג עם רבינו :
ד וכתב רב האי שמבוער הדבר עלה א' בבד א' :
לשון ריא"ז
ערבה זו אינה ניטלת אלא כפ"ע ואין אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב ושיעורה אפי' עלה א' בבד א' :
ה ולענין זמן ביו"ט שני נחלקו בו הרב שלמה בר שמעון כתב שאין לאומרו דממ"נ יצא בזמן שאמר בראשון אף אם הוא חול דלא גרע מאילו אמרו בשעת עשיה שיצא ול"ד לזמן דקידוש שאומרים בליל ב' שאותו הוא בשביל היום ולא בשביל הסוכה וכן כתבו רש"י ור"י וי"א שצריך לאומרו משום שלא קבעו זמן אלא בשעת עשיה או בשעת נטילה ואם היה אתמול חול א"כ לא היה לא בשעת עשיה ולא בשעת נטילה הלכך לא יצא בזמן של אתמול והרא"ש הסכים לסברת הראשונה :
ו כמ"ג כתב בשם ר"י שברכת לישב בסוכה שבסעודה פוטרת כל טיול ושינה שמסעודה לסעודה ורבינו כתב שכל שעה שנכנס לישב בה מברך לישב בסוכה וכ"כ בה"ג וכן כתבו הגאונים כרבינו שצריך לברך בכל פעם ופעם ור"ת פי' כיון שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך הסוכה היא האכילה פוטר כל הדברים אפי' השינה שהיא המורם מהאכילה שהרי אוכלין עראי חוצה לה ואין ישנים עראי חוצה לה אפ"ה כיון שהאכילה עיקר פוטרת השאר :
לשון ריא"ז
ובכל פעם שנכנס בה לאכול מברך אקב"ו לישב בסוכה כדרך שמברך על התפילין כל שעה שמניחן ואפי' כמה פעמים ביום :

הגהות חוות יאיר
(א) נ"ד א' וכו עלה א' ודיו כנ"ל

דאמר בחוקת תפילין הכתוב מדבר כלומר דלילה לאו זמן תפילין וקרא הכי קאמר ושמרת את החוקה וגו' מימים ימימה כלומר שלא יהו עליך אלא ביום ומשום הכי שייך למימר חוקיו אבל בעידנא דממשמשי בהו היכי שייך למימר בהו הכי לפיכך נראה לי שהיו מברכין עליהן לשמור את התפילין כלומר מהיסח הדעת או כיוצא בזה ולא ידעתי למה השמיטוה (ד) פוסקי ההלכות להא דרבנן דבי רב אשי ואפשר דהיינו משום דאינהו הוה קים להו בתוך כמה שיעור של זמן אדם חייב למשמש בהן אבל אנן דלא קים לן אם נברך כל שעה שממשמש בהן אפשר שנמשמש שלא נר מצוה בשעת חיוב ונמצינו מברכים לבטלה ויש מפרשין דכל אימת דממשמשי היינו כשילאו ממקומן להחזירן במקומן **וכתבו** בתוספות שיש מצות שתקנו בהן שהחיינו כסוכה ולולב כדאיתא הכא ומקרא מגילה כדאיתא במגילה (דף כא:) ופדיון הבן כדאיתא בסוף פ' ערבי פסחים (דף קכא:) ויש מצות שלא תקנו בהן שהחיינו כתפילין דהא בפרק התכלת (דף מב:) דייק מדאמר רבי יוחנן על התפילין של יד אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין דלעשות תפילין לא מברך מדלא חשיב ליה התם וכמו כן יש לדקדק מתם דשהחיינו לא מברך ליה מדלא חשיב ליה התם וכפ' ר' אליעזר דמילה (דף קלז:) בהדי ברכות מילה אבל לא פירש מפני מה תקנו במקצתן שהחיינו ובמקצתן לא תקנו ולי נראה דשהחיינו דמצות בזמן תלי כדמוכח בסוף פרק בכל מערבין (דף מ:)

°ואם לאו לכשיכנס לישב בה מברך שתים. אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא א דמסדר להו כולהו אכסא דקידושא: גרסינן בפרק החליל* איתמר רב אמר סוכה ואח"כ זמן ורבה בר בר חנה אמר זמן ואח"כ סוכה ורב ששת בריה דרב אידי אמר סוכה ואח"כ זמן והלכתא סוכה ב ואח"כ זמן: *ת"ר היו לפניו מצות הרבה מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות ר' יהודה אומר מברך על כל אחת ואחת בפ"ע אמר רבי זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא הלכה כר"י: *אמר ר' יוחנן א אתרוג בשביעי אסורה בשמיני מותרת סוכה אפילו בשמיני אסורה ולדידן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר אביי אתרוג שמיני ספק שביעי אסורה תשיעי ספק שמיני ג מותרת וכן הלכה: ד הפריש שבעה אתרוגין לז' ימים (א) רב אמר כל אחד ואחד יוצא בה ואוכלה לאלתר (ה) ורב אסי אמר כל אחד ואחד יוצא בה ואוכלה למחר וקי"ל כרב אסי דהא ר' יוחנן קאי כותיה: ולענין מיתב ב בסוכה *בח' הלכתא מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן והיינו טעמא דלא מברכינן דכיון דיום שמע"צ הוא דלא אפשר לברוכי לישב בסוכה דסתרו אהדדי אי יום סוכה הוא לאו שמע"צ הוא ואי שמע"צ הוא לאו יום סוכה הוא ומשום דמספקא לן בתרוייהו

רש"י

רב אמר סוכה ואח"כ זמן · וטעמא מפרש בפרק החליל דחובא דיומא עדיף: ורבה בר בר חנה אמר זמן ואח"כ סוכה. וטעמא תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם: בשביעי אסור לאוכלו · ואפילו לאחר שיצא בה כדמפרש טעמא דקסבר לשבעת הימים איתקצאי: אפי' בשמיני אסורה. דהזיא לבין השמשות שהרי מצותה כל היום (ב) דאי אקלע ליה סעודה בעי למיתב (ג) ומגו דאיתקצאי לבה"ש איתקצאי לכולי יומא

דאמרי' בר"ה ויוה"כ דכיון דמזמן לזמן קאתי אומר עלייהו זמן הלכך סוכה ולולב ומקרא מגילה מזמן לזמן קאתו ופדיון הבן אע"ג דלאו מזמן לזמן קאתי אפ"ה כיון שהיא מצוה תלויה בזמן ל' יום של תינוק שילא מכלל נפל ונכנס לכלל קיימא וחיות שפיר שייך לברוכי ביה שהחיינו אבל תפילין ומילה לא תלו בזמן והלל של ב' ימים טובים נמי אע"ג דתלו בזמן כיון שתקנו לומר על כל צרה וצרה שלא תבא על הצבור אין זמנו קבוע וה"ע לפ"ז למה אין מברכין זמן על ספירת העומר וראיתי מי שכתב שאם לא ספר בלילה לא יספר ביום כדתנן כל הלילה כשר לספירת העומר משמע דהא ביום לא יצא ומשום הכי לא אמרי' ביה זמן: **ואם** לאו לכשיכנס מברך שתים. משמע דאם בירך שהחיינו בשעת עשיה אינו מברך כשנכנס לישב בה ויש לתמוה דהא צריך לברך משום יו"ט כשם שמברך שהחיינו בשאר י"ט ואפשר דכיון דסוכה מחמת חג קא אתיא זמן דידה פטר לזמן דחג וכתב הראב"ד ז"ל שמי שלא אכל בסוכה לילה הראשון אע"פ שבירך זמן בביתו צריך למחר כשישב בסוכה לברך זמן אם לא בירכו עליה בשעת עשיה כשם שמברכין על הלולב זמן אע"פ שכבר בירך אותו בלילה וי"א שאין מברכין זמן על הלולב ביום שני שאין עיקר ברכה זו אלא בשעת עשיית לולב כדמוכחא סוגיין אלא שאנו מסדרים אותה בשעת נטילה כדרב כהנא דהוה מסדר להו אכסא דקדושא וכיון שבירך ביום ראשון שהחיינו שוב אינו מברך דלא גרע ממברך בשעת עשייה ולא נהגו כן משום דשעת עשייה או שעת מצוה בעינן: **אמר** ר' יוחנן אתרוג בשביעי אסורה בשמיני מותרת. פי' טעמיה דרבי יוחנן משום דקסבר דאתרוג לכולי יומא דשביעי אתקצאי משום דכיון דאם לא נטל בשחרית ימול בין הערבים דכל היום חזי למצוה ומשום הכי בשמיני מותרת דליכא למימר דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא משום דלבין השמשות גופיה לא איתקצאי שהרי בין השמשות אינו ראוי למצות אתרוג שאפילו לא נטל כל היום אינו נוטלו בין השמשות דכיון דלולב בזמן הזה מדרבנן בר מיום ראשון ובין השמשות ספיקא הוא (ה) וספיקא דרבנן לקולא וליכא למימר דמגו דאתקצאי אפלגא דיומא דשביעי אתקצאי נמי לכוליה ונמצא שהוקצה אף בין השמשות דלא אמרינן הכי אלא בשבת ויו"ט לפי שכל דבר שאינו מוכן בין השמשות של שבת או יו"ט אי אפשר שתבא לו הכנה כל היום אבל ביום של חול אינו אסור אלא בשעת ההקצאה בלבד ובין השמשות כיון שאינו ראוי לנטילת לולב אין האתרוג מוקצה בו אבל סוכה אפילו בשמיני אסורה משום דאתקצאי לבין השמשות לשביעי משום דאי מתרמיא ליה לסעודתא בבין השמשות מיבעי ליה למיכל בגווה וכיון דאתקצאי בבין השמשות של תחילת שמיני שהוא יו"ט איתקצאי לכולי יומא: **ולדידן** דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר אביי שמיני ספק שביעי אסורה וא"ת ואמאי והא אמרינן לעיל שאין האתרוג מוקצה אלא בשעה שיכול לצאת ידי מצוה ובח' ספק ז' הרי אין יכול לצאת בו יש לומר דאי שרינן ליה אתי למימר דלא מספקינן בז' כלל אלא ודאי ח' הוא ולא ישמע לנו לישב בסוכה אבל ט' ספק ח' מותרת דליכא למיסרי ליה בט' משום טעמא דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דהאי טעמא ליתא באתרוג וכדכתיבנא: **כל** א' וא' יוצא בו ואוכלו לאלתר. דס"ל דלא אתקצאי אלא למצותו בלחוד וקי"ל כרב אסי דלכולי יומא אתקצאי דהא ר' יוחנן כותיה כ"ל דלכולי יומא אתקצאי: **והלכתא** מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן. ופירוש מיתב יתבינן אע"ג דידעינן בקביעא דירחא משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם אבל ברוכי לא מברכינן כי היכי דלא ליתי לזלזולי ביו"ט וכך פי' הרב אלפסי ז"ל ואע"ג דביום שני של פסח עבדינן יו"ט ועבדינן ספירת העומר ולא חיישינן לזלזולי ביו"ט שאני התם דהיינו טעמא משום דספירת העומר וקדושה לאו כי הדדי קא אתו אלא כל חד וחד עבדינן באפי נפשיה אבל כאן ברכת לישב בסוכה היא בכוס אחד עם הקידוש ואם מברך לישב בסוכה בח' איכא למיחש לזלזול יו"ט. ולי אין צריך לכך דספירת העומר ה"א לדחותה משום זלזול דכיון דידעינן בקביעא דירחא הרי חייב בספירת העומר מדאורייתא ואין ראוי שתעקר ברכתו אבל ישיבת סוכה בשביעי ספק שמיני מדרבנן בעלמא הוא וא"ת וכי היכי דמסקינן בסוכה דמיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן למה לא תקנו בלולב שיטלנו בלא ברכה לאו קושיא היא הדא דלולב בגבולין דרבנן וסוכה מדאורייתא ועוד דבלולב איכא איסור טלטול כדאמרינן ברים פירקא טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת אבל בסוכה לא עביד מידי: **גרסי'** בגמ' א"ר זירא לא לקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא (ו) מ"ט ינוקא מיקנא קני אקנויי לא מקני והשתא דקא נפיק בלולב שאינו שלו פירוש בתינוק שלא הגיע לעונת הפעוטות דזוכה לעצמו ואינו מזכה לאחרים דאי בשהגיע לעונת הפעוטות כבן ו' או כבן ז' אקנויי נמי מקני דהא קי"ל הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ומסקינן נמי בפ' הניזקין (דף נט.) דמתנתו מתנה ואם תאמר והא אינו על מנת להחזיר יהביה ניהליה ואי אקנויי נמי לא מקנה ולא מצי לאהדורי נמצאת מתנתו בטלה ליתא דהא קי"ל (גיטין דף פד.) דכל תנאי שאי אפשר להתקיים בסופו והתנה עליו בתחלה תנאו בטל ונמצא שהקטן קנאו ואע"פ שאינו יכול להחזירו:

אומרים

יומא דח' אתרוג דלא חזי לביה"ש ולא איתקצאי לביה"ש לא איתקצאי נמי ליומא דה' וא"ת אתרוג נמי ממ"נ ביה"ש אסור דממ"נ יום היא וכיון דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי נמי לכל היום וי"ל דבכה"ג לא שייך למימר מיגו דאיתקצאי לביה"ש כיון שלא נאסר ביה"ש אלא מחמת ספק יומא שעבר וכן נמי אמרי' בפרש ז' אתרוגים לז' ימי החג כל א' יוצא בו ואוכלו למחר ואע"ג דאיתקצאי ביה"ש מחמת ספק יום שעבר וכ"נ אמרי' בפ"ק דיו"ט גבי שבת ויו"ט דאמר רב נולדה בזה אסורה בזה ומפרש טעמא משום הכנה ולא שייך למימר משום מיגו דאיתקצאי לביה"ש אע"ג דכר"י ס"ל דאית ליה מוקצה וכן בשני י"ט של גליות דנולדה בזה מותרת בזה וכן בפ' בכל מערבין גבי לגין טבול יום שמילאו מן החבית של מעשר טבל ואמר ה"ז תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימין ואם אמר ערבו לי בה לא אמר כלום משום דסוף היום קונה עירוב או משום דבעינן סעודה הראויה מבעו"י כא אי תחלת היום קונה עירוב או הי לא בעינן סעודה הראויה מבעו"י טי עירוב ולא אמרי' דלאו ראויה בשבת הוא מיגו דאיתקצאי ביה"ש כיון דלא איתקצאי אלא מחמת יום שעבר ולא דמי לסוכה דאמרי' משום דאי מיתרמי ליה סעודתא ביה"ש דאע"ג דלא מיחייב למיכל ביה אלא משום ספק יום שעבר דילמא יום הוא מ"מ מיחייב למיכל בה מאיזה טעמא שיהא וצריך לעשות מעשה ביה"ש לאכול בה ולוי דאסר אתרוג אף בח' ופירש"י מיגו דאיתקצאי ביה"ש דח' משום דספק יום ז' איתקצאי לכולי יומא (ז) וה"ה לומר כן שהוכחתי כבר דליכא מאן דאית ליה סברא זו אלא היינו טעמא דגזר אתרוג אטו סוכה וא"ת הא דאמרי' בשמעתין גבי אתרוג לדידן דאית לן תרי יומי ח' ספק ז' אסור ואמאי אסור דהא לא נטלינן ליה אלא ע"כ משום דהואיל דאיתקצאי ביה"ש מחמת יום שעבר וי"ל דשאני התם דהם יבא אליהו ויאמר דעברוה לאלול הוי שמיני שביעי וכן אי מקלע שבת במוצאי יו"ט אחרון של חג טעינן שלא להסתפק מנויי סוכה עד מוצ"ש ונראה דשרי בשבת משום דאיתקצאי ביה"ש לא אסרינן ליה כדפי' ולי משום שבת ויו"ט קדושה אחת היא כדאמר רב בפ"ק דיו"ט הלכה כד' זקנים וליכא דר"א דאמר שתי קדושות הן וגם משום הכנה ליכא למיסר דמה הכנה יש כאן:

שיטת ריב"ב

מברך אחת ואחת בפני עצמו. דכל ומין תן לו מעין ברכותיו: אתרוג בשביעי אסורה וכו' בגמ' פיילינן מ"ש אתרוג ומ"ש סוכה. ומהדרינן סוכה דחזיא לביה"ש דאי מקלע ליה סעודתא בעי למיתב בגוה ומיכלא איתקצאי לביה"ש ומיגו דאיתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא דשמיני. אתרוג דלא חזיא לביה"ש שמצותו אינה אלא בנטילתו פעם אחת ביום לא איתקצאי לביה"ש ולא איתקצאי לכולי יומא: אתרוג שמיני ספק שביעי אסורה. כי שמא שביעי הוא: תשיעי ספק שמיני מותרת. שאפי' הוא שמיני הרי היא מותרת בשמיני אבל סוכה אפי' תשיעי ספק שמיני אסורה שהרי היא אסורה בשמיני כר' יוחנן: ורב אסי אמר כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר וקי"ל כרב אסי דקאי ר' יוחנן כוותיה. ונראה מסוגיא בגמ' דכל אחת מותרת ביה"ש לאתר לאו דוקא דהא ביה"ש מותרת הי אמי איכא למימר דביה"ש נמי אסורה ואפי' הכי מותרת למחר וקא

דאמרי' לעיל בגמ' אתרוג דלא חזיא לביה"ש לא איתקצאי לביה"ש ולא איתקצאי לשמיני לאו למימרא דביה"ש מותרת אלא הכי קאמרי' אתרוג שלא הוקצה מתחלתו לביה"ש אלא לשעת נטילתו ואין איסורו אחר נטילתו בשביל עצמה אלא משום מיגו דאיתקצאי למצוה הדא בעתא איתקצאי לכולי יומא לא אמרי' בה מיגו דאיתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא דשמיני דהרי מיגו לא אמרי' בה אבל סוכה איסור ביה"ש שלה בשביל עצמה הוא ולא משום מיגו שמתחלתה הוקצית לביה"ש דאי מקלעא ליה סעודתא בעי למיתב ומיכלא בגוה הלכך אמרי' מיגו דאיתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולה יומא דשמיני. ור' יוחנן ור"ש לקיש דפליגי בגמ' בהא קא מיפלגי דר"ש לקיש סבר למצותה איתקצאי ולא אמרי' מיגו ור' יוחנן סבר אין למצותה איתקצאי מיהו מיגו דאיתקצאי למצותה איתקצאי לכולי יומא: ולענין מיתב בסוכה וכו'. אבל בלולב שאין מצותו מה"ת אלא יום ראשון לא מהדרינן כולי האי:

א מיי' פ"ו מהל' לולב סמג עשין מד טור א"ח סי' תרסב:

ב מיי' פ"ו מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א"ח סי' תרסח:

הגהות חות יאיר

(א) נ"ב עי' רי"ף בולה סי' תתקנ:

הגהות הב"ח

(א) [illegible] (ב) [illegible] (ג) [illegible] (ד) [illegible] (ה) [illegible] (ו) [illegible] (ז) [illegible]

[illegible]

אומרים זמן בשמיני של חג. משום דרגל בפני עצמו הוא כדמפרש ואזיל: פייס בפני עצמו. שבכל פרי החג לא היו מטילין גורל איזה משמר יקריב לפי שכסדר היו מקריבין אותן עד שכל עשרים וארבע משמרות היו שוות ומשלשות בהן חוץ משתים כדאיתא בפרק החליל [דף נה:] ומשום הכי סגי לפרים בפייס של יום ראשון ופר דשמיני בתחלה מפיסין וקרי ליה לגורל פייס לפי שהיה מחלק קטעה מביניהם ומפיסין: זמן בפני עצמו. שמברך שהחיינו: רגל בפני עצמו. לבסוף מפרש ליה: קרבן בפני עצמו. דביום ראשון י"ג פרים מכאן ואילך ממעט בכל יום פר אחד ונמצא ביום שביעי ז' פרים וביום שמיני אינו על סדר זה שאין שם אלא פר אחד: שיר בפני עצמו. כתב רש"י ז"ל דשיר של שמיני לא אתפרש ובמס' סופרים משמע שהיו אומרים בבהכ"נ למנצח על השמינית ואפשר שכמו כן היו אומרים הלוים בבית המקדש והכי משמע בירושלמי: וחלוקו של שיר של יום השמיני הוא שהיו אומרים בו מזמור שלם משא"כ בכל ימות החג שלא היו אומרים אלא חציו היום וחציו למחר כדאיתא בפרק החליל [דף נה.] דמותיב בה סימנא: רגל בפני עצמו למאי הלכתא לענין אבל. לשון הרב אלפסי ז"ל הוא שהוא סובר דכי אמרינן רגל בפני עצמו היינו לענין אבל שיש דברים שנוהגין בשבעה ימים ויש שנוהגים כל שלשים יום ואם קבר מתו יום אחד לפני הרגל עולה לו לשבעת ימים ואפילו שעה אחת לפני הרגל וימי החג עולין לו לשבעת אחרים ויום שמיני עצרת שהוא חג בפני עצמו עולין לו לשבעה אחרים נמצא שעלו לו כ"א יום ומונה עוד עליהן ט' ימים ונמצא שכלו לו שלשים יום ובטלה ממנו גזרת שלשים ואחרים פירשו רגל בפ"ע לומר שטעון לינה: **מתני'** ההלל והשמחה שמונה. ההלל שגומר ההלל שמונה ימים והשמחה שלמי שמחה: סוכה שבעה כיצד גמר לאכול לא יתיר סוכתו. כ"ל דהייתו טעמא דכיון

נר מצוה

א ב ג ד

א בתרוייהו עבדי' לחומרא יתבינן ולא מברכינן ונוהגין בו מנהג יו"ט דהוא יום שמע"צ ועבדינן לחומרא א"ר יוחנן °אומרים *זמן בח' של חג [הלכה פסח] ואין אומרי' זמן בז' של פסח וכך אמר רב נחמן אומרים זמן בשמיני של חג ותניא נמי הכי שמיני לענין פז"ר קש"ב "פייס בפני עצמו "זמן בפני עצמו "רגל בפני עצמו "קרבן בפני עצמו "שיר בפני עצמו "ברכה בפני עצמה פירוש ברכה בפני עצמה שאומר בתפלה ובבהמ"ז את יום שמיני חג העצרת הזה רגל בפני עצמו למאי הלכתא לענין אבל כדאמר רבינא יום אחד לפני החג והחג וחג עצרת הרי כאן עשרים וא' יום לענין שלשים: [הלכה פסח] **מתני'** *ההלל [הלכה בז] והשמחה שמונה כיצד מלמד שאדם חייב בבבוד יום טוב האחרון של חג כשאר ימות החג סוכה ז' כיצד גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלה בשביל כבוד יו"ט האחרון: **גמ'** אין לו מקום להוריד את הכלים מהו רב חייא בר אשי אמר פוחת בה ד' ור"י ב"ל אמר מדליק בה את הנר ולא פליגי הא ב לן דיו"ט (א) הוא ואסור לפחות בה ארבעה מדליק בה את הנר ולבני א"י דחולו של מועד הוא פוחת בה ד' וה"מ סוכה קטנה דמיפסלא בשרגא אבל סוכה גדולה עייל לגוה מאני מיכלא ומיפסל' דאמר רבא מאני מיכלא לבר ממטללתא מאני משתיא במטללתא:

סליקו להו לולב וערבה וסליקא לה מסכת סוכה

רש"י

דשמיני: פז"ר קש"ב. סימן הוא כדמפרש ואזיל: פייס בפני עצמו. שבכל פרי החג לא היו מטילין גורל איזה משמר יקריב לפי שכסדר היו מקריבים אותן כי כל הכ"ד משמרות היו שוות ומשלשות בהן חוץ משתים כדאמרי' בהחליל ופר השמיני בתחלה מפיסין עליו: זמן. מברך עליו שהחיינו: רגל בפני עצמו. שאין יושבין בסוכה: קרבן בפני עצמו. שאינו כסדר פרי החג: ברכה לעצמו. את יום שמיני החג: **מתני'** והשמחה. שלמי שמחה וקיימא בגמרא דכתיב והיית אך שמח לרבות ליל יו"ט האחרון ושבעת ימי החג דכתיב חג הסוכות תעשה לך וסמיך ליה ושמחת בחגך: לא יתיר סוכתו. לא יסיר אגודו שלה לסותרה דהא כל היום הובתה ליישן ולשנות ואי מיקלע ליה סעודתא [דמתא] אכיל בגוה אבל מוריד הימנה הכלים והמצעות שנשתמשו בהן בתוכן כדתנן (ב) בפ"ק היו לו כלים נאים מעלן בסוכה: בשביל כבוד יו"ט האחרון. שמכין עצמו לפני המקום שיסעוד שם הלילה: **גמ'** אין לו מקום. לאכול שיוריד כליו וצריך לאכול בה ביו"ט האחרון מה יעשה להוכיח שהוא אינו כמוסיף על המצוה לעשות סוכות שמנה ימים: פוחת. ד' טפחים ופוסלה: מדליק בה את הנר. דאמרינן שרגא בסוכה קטנה בר ממטללתא: לבני בבל. דלא קים להו בקיבועא (ג): לבני ארץ ישראל. דקים להו בקיבועא דירחא ולא יתבי בסוכה (ד) פוחת ד': סליקו להו לולב וערבה וסליקא לה מסכת סוכה

דאמר רחמנא (ויקרא כג) בסוכות תשבו שבעת ימים צריך שתהא לו סוכה כל שבעה והיינו דקתני סיפא אבל מוריד הוא הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יום טוב האחרון של חג כלומר שאף על פי שצריך כל שבעה לעשות סוכתו קבע היו לו כלים נאים ומצעות נאות ראוי ביהו בסוכה כל שבעה אפילו הכי מפני כבוד יום טוב האחרון של חג ראוי להורידן: **גמ'** אין לו מקום להוריד כליו מהו. אין לו מקום אחר לאכול בו שיוריד כליו וצריך לאכול בסוכה ביום טוב האחרון מה יעשה ויוכיח שהוא אינו כמוסיף על המצוה לעשות סוכה ח' ימים: **רב** חייא בר אשי אומר פוחת בה ארבעה. פרש"י פוחת בה ארבעה טפחים ופוסלה: **והקשו** בתוספות ואיזה שיעור הוא ארבעה טפחים לפסול והרי אויר פוסל בג' אפי' בסוכה גדולה כדאיתא בפ"ק (יז.) ולי נראה ארבעה בעיא משום היכרא ומיהו בעינן נמי דמפסלא ביה שאם היתה סוכה גדולה לא סגיא בפחיתת ארבעה ולפיכך כתב רש"י ז"ל ופוסלה: **מדליק** בה את הנר. לפי שבזמן סוכה אסור להניחו שם בשעה שהוא דולק כמו שכתבתי בפ' ישן [בסופו] הלכך איכא היכרא: ולא פליגי הא לן כו'. ואע"ג דרב חייא בר אשי הוה מבבל ורבי יהושע בן לוי היה מארץ ישראל דרכן של תלמידי חכמים שבבבל לסדר דבריהם לתלמידי ארץ ישראל היושבים לפניהם וכן אותם של ארץ ישראל לתלמידי בבל והכי מוכח בפרק המגרש [דף פד:] דרבי יוחנן אמר דילכון אמר שאני הכא הואיל ופסלהו מן הכהונה (ה) ופירש שהיה רבי יוחנן אומר לתלמידיו שמבבל שאחד מהרבה דהיינו רב כהנא אמר הכי כשפירש כל ספקותיו כדאיתא סוף ב"ק [דף קיז.]: **אבל** בסוכה גדולה מעייל בה מאני מיכלא ומיפסלא. ודאי לאו דוקא שלא נפסלה מהכשרה בכך שלא יצא בה בזמנו אלא הכי קאמר שעושה היכר לפוסלה שאינו יושב בה בתורת סוכת החג: **גרסי'** בפרק החליל [דף נו.] והלכתא סוכה ואחר כך זמן פירוש כשנכנס בחג לישב בסוכה תחלה מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה ואחר כך מברך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה: סליקו להו לולב וערבה וסליקא לה מסכת סוכה

עין משפט

א מיי' פכ"ט מהל' שבת ופי"ו מהלכות סוכה ופ"י מהל' אבל ופ"י מהלכות תמיד סמג עשין מג טור א"ח סי' תרסח תרסט תל:
ב מיי' פ"ו ופ"ח מהלכות סוכה סמג שם טור א"ח סי' תרסו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כלומר דלדידן דצריכי' ליתב בה בח' אין לעשות בה שום היכרא של פסול שהרי משום ספק ז' אנו יושבים בה ואפי' אם יש לו מקום להוריד לשם את הכלים אינו מוריד ותנא דמתני' בארץ ישראל אי שאין צריכים ליתב בה בח' כל עיקר הלכך אם יש לו מקום להוריד לשם את כליו ביום ז' מן המנחה ולמעלה אם אין לו מקום להוריד לשם את כליו וצריך לאכול בה בשמיני צריך לפחות בה ד' על ד' לעשות היכר שאנו יושבים בה שלא לשם מצות סוכה שלא יהא נראה כמוסיף וכיון דיום ז' חול הוא יכול לפחו' בה מן המנחה ולמעלה אבל לדידן דביום ז' א"א לעשות בה שום היכרא של פסול וכ"ש לפחות בה שום דבר שהרי צריך ליתב בה בח' משום ספק הלכך אם רוצה ליתב בה בט' ספק ח' וא"א לפחות בה גם ביום ח' מן המנחה ולמעלה שהרי הוא יו"ט צריך הוא לעשו' היכר להדליק בה את הנר בנ"ל תשיעי וכך מבואר מדברי הרא"ש והטור ודלא כדמשמע מפירש"י: (ב) נ"ל בפרק ישן: (ג) דירחא: מדליק בה את הנר. ולא יפתחנה ויפסלנה לפי שצריך לישב בה מחר כנ"ל: (ד) נ"ב בשמיני (ה) ופירושו כנ"ל:

שלטי הגבורים

א יש נוהגים שלא לישב בסוכה בליל ח' וכיוצא בו' יושבים כתב שאינו מנהג: לשון ריא"ז ור"מ אומר שהטועים והאנדרוגינוס שהן ספק איש ספק אשה אין מברכין לישב בסוכה ול"נ שמברכין מספק שהרי אנו מברכין מספק על תקיעת שופר ביום ב' של ר"ה. על אכילת מצה בליל ב' של פסח וזה שאין מברכין על הסוכה בליל ח' של חג שלא יזלזלו בו עמי הארץ לומר יום ז' הוא וחול הוא ועוד שאין מזכירין בכל ברכותיו אלא יום ח' כמבואר בקונטרס הראיות בפ' לולב וערבה:
ב כ' הרא"ש ז"ל פירש"י הא לן לבני בבל שהחי' שלנו ספק ז' דלא קים לן בקיבועא דירחא מדליק בה את הנר ולא יפתחנה ויפסילנה לפי שצריך בה למחר והא להו לבני א"י דקים להו בקיבועא דירחא דלא יתבי בסוכה בשמיני פוחת משמע מתוך פירושו דסוכה קטנה צריך להדליק בה את הנר כדי שלא יהא נראה שהוא עובר על בל תוסיף מה שיאכל בה בלילה ותמה לי שלא ראיתי מי שעשה כן ועוד קשה לר' יהושע ב"ל דאמר לבני בבל מדליק בה את הנר משמע דקאי דוקא דאין לו מקום להוריד כליו בשביעי והא ליתא דאפי' יש לו מקום להוריד צריך להדליק בו את הנר שלא יהא נראה כעובר בבל תוסיף מה שיאכל בה בלילה ולא מיסתבר למימר מה שמוריד כליו אע"פ שחוזר ומעלה בלילה איכא היכרא בהכי דאינו נראה דעובר בבל תוסיף מה שאוכל בה בלילה וכ"ל פירוש דריב"ל דאמר לבני בבל מדליק בה את הנר באין לו מקום להוריד כליו בח' קאי וצריך ליתב בה בתשיעי הלכך צריך לעשות היכר שאינו עובר בבל תוסיף ומדליק בה את הנר כי אינו יכול לפחות בה ביו"ט ורב חייא בר אשי לבני א"י קאמר דפוחת בה ד' כו' וכ"כ רב אלפסי ז"ל:

שיטת ריב"ב

קרבן בפני עצמו. פר אחד איל אחד ושבעה כבשים ולפי החשבון שאר ימי החג שפוחתין הפרים אחד אחד בכל יום ויום היה ראוי לשלשה פרים: פייס בפני עצמו. כל עשרים וארבעה משמרות מטילין גורל מי יזכה בהקרבת קרבן של יום שמיני: שיר בפני עצמו. לכל יום ויום של שבעת ימי החג היה ללוים שיר קבוע יום ראשון היו אומרים הבו לה' בני אלים. בשני ולרשע אמר אלהים. וכן לכל יום ויום של אחר שבעת ימי החג היה להם שיר קבוע כמו שמפורש בפ' החליל. וביום שמיני של חג אין אומרים נחזור [illegible] שיר של יום ראשון אלא יש לו שיר בפני עצמו שהוא מזמור למנצח על השמינית: מתני' לא יתיר את סוכתו. ולא יסתור את סוכתו: אבל מוריד. מן הסוכה כלי תשמישו בשביל כבוד יו"ט האחרון של חג [illegible] שצריך להשתמש בכלים נאים שהעלן לסוכה: גמ' אין לו מקום להוריד כליו. והוא צריך על כרחו לאכול בשמיני בסוכה מה יעשה שלא יהא עובר על בל תוסיף: הא לן. דבבל דבשמיני ספק שביעי מיתב יתבינן בסוכה ולצורך מחר אינו יכול לפחות בה ארבעה דיו"ט הוא מדליק בה את הנר ולבני ארץ ישראל דיום שביעי חולו של מועד הוא פוחת בה ארבעה: והני מילי סוכה קטנה וכו'. כתב הרב דודי ז"ל בספר המאור מ"ש הרב ז"ל אבל סוכה גדולה מעייל בגוה מאני מיכלא ומיפסלא אין נכון דבשלמא סוכה קטנה מיפסלא בשרגא משום דליתא לשיעורא דסוכה מידי דהוה אנויי סוכה שממעטין בסוכה מן הצד כך כל דבר שהוא ממעט בישיבת סוכה שלא נשאר ממנה ז' טפחים פנויין לישיבה הוי מיעוט בסוכה קטנה ואפשר שיתכן בה בדוחק לומר לשון פסלות משום דליתא לשיעורא דסוכה אלא בסוכה גדולה היכי אפשר לומר דמיפסלא במאני מיכלא עד כאן לא אמר רבא מאני מיכלא בר ממטללתא אלא ללמדך תשבו כעין תדורו מה הוא דרכו של אדם להכנים מכלי תשמישו בדירתו אבל לפסול את הסוכה אין בכך שום פסלות ואע"ג דאמרי' דמעייל בה מאני מיכלא [illegible] הוא דלא נהיג בה מנהג דירה כי בנוהג שבעולם יש לכל אדם מקום מוקצה לכלי מאכלו חוץ מדירתו וחומרא דרבנן בעלמא היא שלא יראה כעובר על בל תוסיף דהא קי"ל דלעבור שלא בזמנו מצות בעו כוונה והיכרא כל דהו סגיא דכי פי' אתם תן: סליקו להו לולב וערבה וסליקא לה מסכת סוכה

המאור הקטן

ולא פליגי הא לן והא להו כתב הרי"ף ז"ל והני מילי בסוכה קטנה דמיפסלא בשרגא אבל סוכה גדולה מעייל לגוה מאני מיכלא ומיפסלא דאמר רבא מאני מיכלא וכו' ואין זה נכון דבשלמא סוכה קטנה מיפסלא בשרגא משום דליתיה לשיעורא דסוכה מידי דהוה אנויי סוכה שממעטין בסוכה מן הצד כך כל דבר שהוא ממעט בישיבת סוכה שלא נשאר ממנה שבעה טפחים פנויין לישיבה הוי מיעוט בסוכה קטנה ואפשר שיתכן בה בדוחק לומר לשון פסולה משום דליתיה לשיעורא אלא בסוכה גדולה היכי אפשר לומר דמיפסלא במאני מיכלא עד כאן לא אמר רבא מאני מיכלא בר ממטללתא אלא ללמדך תשבו כעין תדורו מהו דרכו של אדם להכנים מכלי תשמישו בדירתו [א] אבל לפסול את הסוכה אין בכך כלום פסלות ואע"ג דאמרי' דמעייל בה מאני מיכלא היכרא בעלמא הוא דלא נהיג בה מנהג דירה כי בנוהג שבעולם יש לכל אדם מקום מוקצה לכלי מאכלו חוץ מדירתו וחומרא דרבנן בעלמא היא שלא יראה כעובר על בל תוסיף דהא קי"ל דלעבור שלא בזמנו מצות בעי כוונת והיכרא כל דהו סגיא. והלכתא סוכה ואח"כ זמן אע"פ שלא כתבה הרי"ף ז"ל אחר שכתבתי זה מצאתי במקצת נוסחי הלכות: סליקו להו לולב וערבה וסליקא לה מסכת סוכה

מלחמת ה'

ועוד ולא פליגי הא לן והא להו כתב הרב אלפסי ז"ל וכו' עד ואפשר שיתכן בה בדוחק לומר לשון פסולה משום דליתיה לשיעורא אלא בסוכה גדולה היכי אפשר למימר דמיפסלא וכו': **אמר** הכותב עד שהוא תמה על רבינו הגדול ז"ל יתמה על הגאונים הראשונים ז"ל שהם כתבו בלשון הזה וכך כתב בהלכות גדולות ובפסוקות ומדבריהם למדנו דמאני מיכלא בחג אינו ראוי להכניסן בסוכה דלמא שביק לה ונפיק הלכך הויא היכרא לשמיני ומיהו אין כאן מקום ספק שלא לפסלה לגמרי מהכשירה אמרו שלא יצא בה בזמנו אלא פסול המוציאה מתורת דירה ועושה אותה כמוקצה שבבתים ולשון פסול שייך בשנים אלו כדאמרי' לעיל בפסל היוצא מן הסוכה ופליגי עלה בגמ' מר מוקים לה בפסל גמור ומר מוקים לה בפסולת גורן ויקב והרבה נאמרו בלשון הזה בתלמוד כדאמרי' לענין מטבע פסלתו מלכות ופסלתו מדינה ועוד אמרו הפת שעפשה ונפסלה מלאכול אדם ועדיין הכלב יכול לאכלה עד שתפסל מלאכול הכלב ותנן נמי כלל אמרו בטהרות גם זו מדרך תשובת הרב ז"ל:
סליקו להו לולב וערבה וסליקא לה מסכת סוכה

השגות הראב"ד

[א] אבל לפסול את הסוכה אין בכך שום פסלות: א"א של גרפתי הוא זה ואם כדבריהם לבני א"י למה הצריכו לפחות בה ד' ודי להם אפי' בטפח להיכרא בעלמא. אי נמי בג"ע אמר ומדאצטריכו בה מקום חשוב אלמא היכרא דמוכחא בעינן ואי לאו דפסלא מאני מיכלא לסוכה לאו מוכחא ועוד כיון דבחג אי בעי מעייל אי לא בעי לא מעייל מאי היכרא איכא וטעמא דהא פסלות מפני שנפשו של אדם קצה בהם ודלמא שבק לה ונפיק ומש"ה אינו ראוי להכניסם [illegible]

סליקו להו לולב וערבה וסליקא לה מסכת סוכה

ספר מרדכי למסכת סוכה

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחידושי דינים רבים:

גם **הגהות הרמ"א ז"ל**. והם סגורים בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*). גם הצגנו חדשין מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי.

סוכה שהיא גבוהה וכו' [דף הת ע"ב] **תשל** וכן הלכתא דאם גבוהה מעשרים אמות פסולה אף אם מחזקת יותר מד' אמות ואפילו אם הדפנות מגיעות לסכך ובשמעתין פסק האלפסי אנן משתברא כרבא ולא כרבה [*דאכשיר כשהדפנות מגיעות לסכך] ולא כרבי זירא דאמר אי אית ביה יותר מד' אמות כשירה: [דף ד] [א] הבן ובטלו הוי מיעוט כתב ראבי"ה דכל הני ביטולין שמבטל בפיו עד עולם וכן פירש ר"ח ורש"י פירש לז' ימי החג: [שם] אם יש משפת הקק ולכותל שלשה טפחים פסולה דכיון דלאו דופן הוא (א) לא שייך למימר דופן עקומה: [דף ז] אנא כהידך ליסנא דרבא סבירא לי וכו' **תשלא** וכן (*פירש) [*פסק] ראבי"ה אבל היכא דאיכא שלש מחילות או ארבע אין צריך צורת הפתח ולא נהגו אלא לנוי בעלמא כדאמרינן עשה סוכה נאה (ג) ופירש"י טפח שסיכו בדופן שלישי גם צריך צורת פתח על פני כל הדופן א (*ולבא"ה פירש) [*ולא נראה לראבי"ה פירושו דא"כ לא צריך טפח] דבכ"מ מהני צורת פתח במקום דופן לגבי כלאים (ובשבת אפילו קנה כל שהוא מכאן וקנה כל שהוא מכאן) ובכל דבר כבמחילה [*אלמא לא בעינן צורת הפתח כנגד כל הדופן אלא שיהיה בין הקנים העשוים לצורת הפתח רחב ד' טפחים כשיעור פתח ומשוך מן הטפח העומד במקצוע פחות מג' דהוי ליה טפי מז' טפחים ומשהו שהן שיעור סוכה] [*מ"י ועי' בהג"מ פ"ד מהלכות סוכה] ונראה לראבי"ה שאם מגיעין הקנים העומדים לצורת פתח עד לסכך אע"פ שאין קנה על גביהם כשר ולא דמי לפתחי שימאי דלית להו תקרה דאינו חשוב פתח כדאמרינן פ"ק דעירובין דהתם אין לו עליו מלמעלה כלום: [שם] ואמר רבא סיכך על גבי פסי ביראות כשר כתב ראבי"ה כל הני דרבא הלכתא נינהו ונראה דאפילו לא ניתקן להתיר הבירא(ו)ת (או) כגון שאין [*שם] בור הואיל ואילו היה שם בור ה"נ היה נידון משום מחילה ושרי ובחצר אם היה עושה כזה רפיא בידי ואית מרבוותא שנסתפקו בדברים (א) ור"י כתב אע"ג דלא התירו אלא לבהמתן של עולי רגלים מכל מקום כיון דמדאורייתא שרי בכל ענין אמרינן מגו: [שם] ורבי יאשיה אמר אף מחמת דפנות כתב ראבי"ה דלרבי יאשיה ה"ה דאין עושין מחילה בדבר המקבל טומאה ולא בכל דבר שיש קפידא בסכך ולית הלכתא כוותיה אלא כרבנן: *ושיפועי אהלים לאו כאהלים דמו וכ"פ ר"ח ובה"ג: [דף ח] והוא שעשה לצל סוכה [*מתחלה] פרש"י **תשלב** שצלתה מרובה מחמתה שמסוככת יפה דמוכחא מילתא שעשאה לצל ולא לצניעותא [בעלמא דאע"ג דסוכה לשם חג לא בעינן עשויה לשם סוכה בעינן ולצל הוא דמיקרי' סוכה שסוככת מן החמה] (הגה"ה כ"ז במ"י בפנים) ובדבר שכשר לסכך בו מתוך פירוש רש"י משמע דמגינה מן הגשמים כשירה· ור"ת פי' שעשאה לצל ולא מעובה להגן מפני הגשמים שזו פסולה שאם היתה כשרה כשמגינה מן הגשמים א"כ למה שנינו מאימתי יורד ואוכל חוץ לסוכה משתסרח המקפה יכסנה יפה יפה ולא תסרח מקפתו ולא יפטר ממנוה ובפ"ק דתעניות סימן קללה גשמים בחג אלמא דסתם סוכה אינה מגלת מפני הגשמים (ג) ויש להחמיר לכתחילה לעשות הסיכוך כדי שיהיו כוכבי החמה נראין מתוכה: [ג] סוכה ישנה **תשלג** בית שמאי פוסלין ואם עשאה לשם חג אפי' מתחלת השנה כשרה אבל ב"ה מכשירין אע"פ שלא עשאה לשם חג ובירושלמי משמע דצריך לחדש בה דבר· חבריא אמרי טפח ור' יוסי אמר כל שהוא (ד) ואדב"ה קאי: [דף ט ע"ב] העושה סוכתו תחת האילן פסולה **תשלד** גמרא לא שנו וכו' אבל חמתו של אילן מרובה מצלתו כשרה ופריך הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר (ה) ופירש"י ורבינו תם ז"ל דאין קפידא בזה אלא במקום שהסכך כשר חמתו מרובה מצלתו וצריך לעליון ולכך איכא קפידא בצירוף אבל אם התחתון צלתו מרובה מחמתו לא פרכינן הא קא מצטרף סכך פסול דהא אין התחתון צריך לצירוף ורבינו שמשון מקוצי פירש [סוף סוף] דסכך פסול דמחובר פוסל שכנגדו למטה ואכתי הא מצטרף סכך פסול אבל כשחבטן כדמשני הספר אז לא מיפסלי הענפים הסוכה לפי שהן מיעוט וקיימא לן סיככה בשפודין או בארוכות המטה אם יש ביניהן ריוח כמותן כשירה ולפירוש ה"ר שמשון מקולי יש להחמיר (ו) להסיר כל הלט"ש שעל הסוכה אע"פ (*שחמתה מרובה מצלתה) [*שצלתה מרובה מחמתה] לפי שהן פוסלים כנגדן ומורי ה"ר פרץ ז"ל היה מנוה להשים הערבה עליהם או נמי לזקוף הערבה (*על) [*עד] הלט"ש דליהוי כמו חבטן עכ"ה: [ג] סוכה על גבי סוכה **תשלה** העליונה כשרה והתחתונה פסולה וכגון שהעליונה סכך שלה צלתה מרובה מחמתה אבל אם חמתה מרובה מצלתה אפילו היא למעלה מכ' התחתונה כשרה דאין העליונה נחשבת סכך בפני עצמו: [*ר"י בעל התוס' בעל סברא זו] (הגה"ה כ"ז במ"י בפנים)· (ז) אבל צריך שתהא התחתונה צלתה מרובה מחמתה בסכך דידה בלא צירוף העליון שהוא פסול דאל"כ הא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר (ח) וגרסינן נמי התחתונה כשרה ועליונה פסולה כגון דתחתונה צלתה מרובה מחמתה (ט) [*והעליונה חמתה מרובה מצלתה] (ב) וקיימא עליונה בתוך כ' והיינו כדפרישית [*הג"ה] ונ"ע קצת כיון דתחתונה צלתה מרובה מחמתה מאי איכפת לן בעליונה שתהא בתוך כ' ודוחק לומר שהתחתונה צריכה לסכך דלמעלה ומיהו לפי' רבינו שמשון מקוצי ניחא דסכך פסול פוסל כנגדו והוי מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר וכל זמן (ג) שהכשר למעלה (*אין) [*אז] מה שכנגדו (*הנפסל נתבטל) [*נפסל ונתבטל] למטה [*ע"כ הג"ה] [י] ומיהו רבינו תם ל"ג וקיימי תרווייהו אלא וקיימא תחתונה למטה מכ' אבל בעליונה לא איכפת לן *וא"ת והא קא מצטרף סכך פסול יש לומר שאין נקרא סכך פסול אלא פסול מחמת עצמו כגון מחובר ודבר המקבל טומאה אבל סכך שהוא למעלה מכ' כיון שבידו להשפילו לא מיקרי סכך פסול ובכך מתיישב מקלת סוכה בתוך כ' ומקלת למעלה מכ' דאיכא להכשורי בסוכה שאין זה סכך פסול העליון לפסול התחתון כדפרישית עכ"ה· והכי אמרינן לעיל היתה גבוהה מכ' והוצין יורדין בתוך כ' אם צלתו מרובה וכו' ולמדנו שהעושה סוכתו בתוך ביתו אין צריך הסיר רק הנסרים ולא הלט"ש וכן מצא ראבי"ה תשובת רבינו יצחק שכשרה ולא שייך כאן תעשה ולא מן העשוי כיון שנוטל הנסרים מעל הלט"ש וכן השיב ר"י סגן לויה: [דף י] לא שנו אלא מפני **תשלו** הנשר פרש"י שלא יפלו העלים על השולחן ויטנפו המאכל (ד) ולפיכך אין לנו טעם נכון לחלק בין נשר לנאותה ומורי ה"ר פרץ ז"ל חילק דהאי לורך האדם הוא מפני הנשר אבל לנאותה הוי לורך סוכה ובטל לגבי סוכה ופי' ר"ת **תשלז** ור"י וכן בתשובות הגאון מפני הנשר שלא ינשרו ובכך תהא חמתה מרובה מצלתה וכיון דלדעת כך עושה דעתו שאם ינשרו שדין מחזיקן ונמלא דבר המקבל טומאה מחזיק העלין תלושין ולכך פסולה עתה מיד אבל לנאותה כשירה דאין שם סכך פסול עליו לפסול שכנגדו דבטל הוא אגב סוכה וה"ה פירש מפני טינוף נשירת עלין דכשרה דחד טעמא הוא: [שם] **תשלח** ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו ובפ' המביא מפרש דעלי סוכת החג לא מהני בה תנאה לפי שאינו יכול לומר איני בודל מהם כל בין השמשות דע"כ יש ט' הבדל משום דסתר אהלא: (יא) בה"ג פסק עיטורי סוכה שנפלו בשבתא או בי"ט אסור באכילה ואסור לטלטלן. ממקומן נפלו בחול המועד מותר לטלטלן והסירין באכילה מפני שהוקצו למצוה: [דף יא] וצריך לנענע פירש רש"י משום דנענוע קרוב לסתירה הוא שמגביה כל אחד לבד ומניחו ור"ת היה נוהג להזיז ממקומו אם סיכך בחבילת עלים או בחבילי ערבה ולא התיר החבילה מקודם: *והלכתא כשמואל דאמר גבי נסרים דהיכא דאית בהו ארבעה לכ"ע גזרינן משום גזירת תקרה אבל מג' ועד ארבע פליגי לר' מאיר חיישינן משום גזירת תקרה ולר' יהודה לא חיישינן ודלא כרב דאמר ברחבים ארבע פליגי אבל פחות לכ"ע שרי ומודה רבי מאיר בהם

[* פי' ומצטרפים לתחתונה להכשירה והיינו כדפירשנו שהתחתונה צריכה לסכך דלמעלה ולכך צריכה לעמוד אף העליונה בתוך כ' ואע"ג שגבי סוכה שתחת האילן שחמתו מרובה מצלתו לא התרנו סוכה שתחתיו אלא כשחבטו וערבו ובטלו ברוב שאני אילן דסכך פסול כך פי' ריב"א בעל התוס' אבל למעלה מכ' סוכה העליונה אינה מצטרפת העליונה עם התחתונה שאין לה צלתה מרובה מלבד העליונה להכשיר ע"י העליונה אך ר"ת חולק על סברא זו וס"ל אף אם העליונה למעלה מכ' ואין בתחתונה צלתה מרובה מחמתה לבד כי אם בצירוף שעליונה מצטרפין העליונה עם התחתונה ומתכשרת התחתונה ע"י העליונה עיין בתוס' בד"ה הא קא מצטרף סכך פסול דף ט' שם תמצא מחלוקת דר"י ור"ת:

הגהות ממ"י [א] נ"ב פסק הלכה דכתפא דתלמודא: [ב] נ"ב מתני': [ג] נ"ב מתני':

הגהות מהר"י ובהצה"ש (א) כללו: (ב) קיימא אף עליונה בתוך כ' לארץ: (ג) נ"ל שהפסול: (ד) ולפי זה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם א ולא נהירא לראבי"ה דא"כ לא הוה צריך טפח דבכ"מ חשיבי צורת הפתח במקום דופן גבי כלאים פ"ק דעירובין גבי נעץ ד' קונדסין בד' רוחות השדה ומתח זמורה על גביהן ולענין שבת הרחב מעשר אמות ימעט ואם יש לו צורת הפתח אין צריך למעט ובכולו לא בעינן קנה של טפח כדאמר פ"ק דעירובין צורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן אלמא לא בעינן צורת הפתח לכל הדופן אלא שיהיו בין הקנים העשוין כצורת הפתח רוחב ד' טפחים שעור פתח ומשוך מן הטפח העומד במקצוע פחות מג' דהוו ליה טפי מז' טפחים ומשהו שהוא כדי הכשר סוכה:

בגדי ישע והוא פי' על רב מרדכי מהגאון החסיד כו' מהו' ישעיה הלוי הורוויץ בעל השל"ה וצל"ה:

(א) **לא** שייך דופן עקומה דלא אמרינן דופן עקומה אלא למעלה: (ג) **ופרש"י** טפח כו' ר"ל דרש"י פי' בל"ק דרבא שאמר ואינה ניתרת אלא בצ"ה פי' מעמיד קנה של חצי טפח במקצוע זה וקנה של חצי טפח במקצוע שכנגדו וקנה על גביהן כו' ואע"ג דלענין שבת וכלאים סגי בקנה כל דהו מכאן וקנה כל דהו מכאן כתב הרא"ש גבי סוכה הלכתא גמירי לה דבעינן טפח בדופן ג' כדאיתא לעיל בברייתא ורבא גמר מרבותיו שגם צריך לעשות צורת הפתח מאותו הטפח וכתב הר"ן דף רל"ב על רש"י וז"ל ומדבריו נ"ל שאין צ"ה מתיר בב' דפנות של סוכה אע"פ שמתיר לשבת ולכלאים שאם אתה אומר כן להאי לישנא קמא דרבא מאי קולא דדופן ג' דאמרי בה אפי' טפח כיון שיש בה צ"ה על פני כולה הא מתיר אף בב' דפנות אלא ש"מ דאינו מתיר בב' דפנות כו' ע"ש אבל לראבי"ה ס"ל דאינו עושה צ"ה על פני כל הדופן אלא מעמיד קנה הב' באמצע אבל אם היה עושה ע"פ כל הדופן אז מהני צ"ה לעולם ליחשב כמחיצה כמו שמצינו גבי כלאים וגם כאן מותר בדופן השניה כשעושה צורת הפתח על פני כל הדופן ורבא מיירי בצה"פ שמעמיד קנה הב' באמצע ודו"ק: (ג) **ויש להחמיר** לכתחילה לעשות הסכך כדי שיהא כוכבי החמה נראים מתוכה איתא בגמ' דף כ"ב דב"ה מכשירין וכתב הרא"ש מדאמר מכשירין משמע בדיעבד כו': (ד) **ואדב"ה** קאי ר"ל אבל אין לומר דקאי אב"ש דב"ש אינו פוסל אלא בלא חידוש ובא להשמיענו דלב"ה מכשירין אפילו בלא חידוש דא"כ קשה למה שקלי וטרי בה חבריא אמרי טפח כו' מאי נפקא לן בזה והלא אין אנו סוברים לא כדברי זה ולא כדברי זה דהא הלכה כב"ה ועוד לא ישמיענו כלל דב"ש מיירי בחידוש דיהא נשמע דלב"ה א"צ חידוש דמהיכי תיתי לומר מעצמנו דסובר ב"ה דצריך לעשות בה חידוש אלא ש"מ דאב"ה קאי: (ה) **ופרש"י ור"ת** ז"ל דאין קפידא כו' כתב הרב המגיד בפ"ה בשם הר"מ וכ"כ הגה"מ בשם ראבי"ה וכתבו שאע"פ שמדברי רש"י משמע דאם הסוכה צלתה מרובה מחמתה כשרה אף אם האילן מצל נגד סכך הסוכה אח"כ חזר בו ופי' גבי סוכה שתחת סוכה דכשהעליונה למעלה מכ' אע"פ שהתחתונה צלתה מרובה מחמתה פסולה עכ"ל והב"י הביאו סי' תרכ"ו אבל דעת הספר הוא שלא חזר רש"י ונ"ל דהדין עמו דלקמן מיירי שהתחתונה צלתה מרובה עם העליונה וכ"כ התוס' וכמו שאכתוב אח"כ דמיירי שהיא לבדה חמתה מרובה אלא עם העליונה היא צלתה מרובה מחמתה וכ"ה דעת הספר כמ"ש אח"כ סוכה ע"ג סוכה כו' אבל אם העליונה חמתה מרובה כו' ולא אמר שהתחתונה צלתה אלא דס"ל דהתחתונה צלתה מרובה עם העליונה ועל זה מקשה אח"כ וא"ת והא קא מצטרף סכך פסול כו': (ו) **להסיר** כל הלט"ש כו' אף על פי שחמתה כו' רצה לומר חמתה של הלט"ש מרובה מצלתם: (ז) **אבל** צריך שתהא התחתונה הג"ה זו סברא דהתחתונה לבד צ"ל צלתה מרובה מחמתה בלא צירוף העליון שהוא פסול דהא היא למעלה מעשרים ולא כהספר שסובר דהתחתונה צלתה מרובה עם העליונה: (ח) **וגרסינן** נמי כו' וקיימא עליונה בתוך כ' ר"ל שגם העליונה היא בתוך כ' לארץ וזו הוא גי' רש"י שגורס וקיימא תרווייהו בתוך כ': (ט) **והיינו** כדפי' ר"ל מ"ש בגמרא דהתחתונה צלתה מרובה מחמתה היינו כדפי' דצריכה להיות התחתונה צלתה מרובה מחמתה בלא העליונה אבל צ"ע למה אמר בגמרא שגם העליונה היא בתוך כ' למה צריך לזה מאחר שהתחתונה צלתה מרובה מחמתה בלא צירוף העליונה ודוחק לומר דמ"ש בגמרא שהתחתונה צלתה מרובה מחמתה ר"ל עם צירוף העליונה לכך צ"ל גם העליונה בתוך כ' כדי שלא תהא העליונה סכך פסול ויצטרף סכך פסול עם כשר דזה דוחק דהלשון שאמר התחתונה צלתה מרובה מחמתה משמע דהיא לבדה צלתה מרובה בלא צירוף העליונה בשלמא לפי' ר"ש מקוצי ניחא דס"ל באילן אף אם הסוכה שתחתיו צלתה מרובה מחמתה והאילן שהוא סכך פסול חמתו מרובה מצלתה צריך לבטל סכך האילן לכך כשהכשר למעלה מכ' שאז נעשה פסול מאחר שהוא למעלה מכ' אין מה שכנגדו הנפסל נתבטל למטה ברוב כמו שאין מתבטל מה שכנגד האילן לכך צ"ל למטה מכ' כדי שלא יהיה נעשה סכך פסול: (י) **ומיהו** ר"ת לא גרים וקיימא תרווייהו אלא גרים וקיימא תחתונה אבל העליונה לא אכפת לן אף אם תהא למעלה מעשרים ומכח זה אתי שפיר דמיירי כפשוטה דהסוכה שלמטה היא לבדה צלתה מרובה מחמתה ובעליונה לא אכפת לן בין היא למטה מכ' או למעלה מכ' ודע שבכאן נשלמה ההגה"ה וכצ"ל אבל בעליונה לא אכפת לן עכ"ה ולמטה נמחק עכ"ה ואחר כך וא"ת כו' הוא דברי ספר שסובר דמ"ש התחתונה צלתה מרובה הוא עם העליונה כמ"ש וגם ס"ל דלא גריס וקימו תרווייהו כמ"ש ר"ת לכך מקשה שפיר וא"ת כיון שהעליונה למעלה והתחתונה צריכא לה יצטרף סכך פסול עם הכשר כו' וכ"כ התוספות דף ט' בד"ה הא קמצטרף בשם ר"ת דס"ל דמ"ש בגמ' תחתונה כשרה והעליונה פסולה כגון שהתחתונה צלתה מרובה מיירי שהיא צלתה מרובה עם העליונה שפירש ר"ת הא שאמר בגמ' פשיטא תחתונה כשרה והעליונה פסולה איצטריכא ליה ס"ד נגזור דלמא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר קמ"ל ופירש כלומר שיחשוב העליונה סכך פסול מאחר שהיא למעלה מעשרים וע"כ ר"ל דהתחתונה היא צלתה מרובה עם העליונה דאל"כ מנ"מ אף אם יהא מה שלמעלה פסול הא מכשר באילן אם הסוכה למטה צלתה מרובה· וא"כ איך היה ה"א שיצטרף הפסול עם הכשר אלא ש"מ דמיירי שהתחתונה צלתה מרובה עם העליונה וכן הביאו התוספות ראיה לר"ת לזה ממה שאמר מקצת סכך בתוך כ' ומקצת סכך למעלה מכ' דאע"ג דכי שקלת לעליון נשאר למטה חמתה מרובה אפ"ה כשר זהו דעת ר"ת ולכך מקשה אח"כ וא"ת והא קמצטרף סכך פסול כשהסוכה העליונה היא למעלה מכ' נעשית סכך פסול וא"כ מצטרף עם מה שלמטה דההיא שלמטה אינה צלתה מרובה אלא עם העליונה ודו"ק והג"ה זו סברא כמ"ש התוס' בסוף אותו הדיבור דיש לפרש ההיא דמקצת בתוך כ' ומקצת למעלה מכ' דמיירי שההוא למטה בלבדו הוא צלתה מרובה ע"ש ולפ"ז גם הכא בסוכת התחתונה מיירי שהיא לבדה צלתה מרובה אבל הספר לא ס"ל כן ודו"ק ובס"ת הוגה בהגה"ה קודם וא"ת כך אבל בעליונה לא אכפת לן דס"ל דהתחתונה צלתה מרובה מחמתה עם העליונה וא"ת כו' והכי אמרינן לעיל וקאי אמה שאמר סוכה ע"ג סוכה שהתחתונה כשרה עם העליונה המתה מרובה אף אם התחתונה למעלה מכ' כמו מקצת בתוך כ' ומקצת למעלה מכ' והכי אמרינן לעיל כו' ולמדתי כו' ר"ל ממה נלמד שא"צ להסיר הלט"ש כיון שחמתה מרובה מצלתה אפילו אם הם למעלה מכ' וס"ל להספר כן אפילו לדעת ר"ש מקוצי מאחר שפסולם אינו אלא מחמת שהם למעלה מכ' ולא מחמת עצמם כמו האילן דהא הסיר הנסרים שהם עצמם סכך פסול ולא נשארו אלא הלט"ש שהם עצמם סכך כשר כמ"ש הטור סי' תרנ"ו בשם בעל העיטור אלא שפסולם הוא כשהם למעלה מכ' לזה אמר דסוכה שתחת סוכה למדנו דאין זה נקרא פסול מה שהוא למעלה מכ' לכך אינו צריך להסיר הלט"ש ודר"פ אבל לעיל הגהה מסמ"ק חילק וסבירא לית דנקרא סכך פסול כמ"ש הטור מתחלה לכך כתב לעיל בהג"ה דלפירש הר"ש מקוצי צריך להסיר הלט"ש וק"ל: (יא) **בה"ג** פסק עיטורי סוכה כו' דע שהסמ"ג והטור סי' תרל"ח הביאו הסמ"ג בסיגנון אחר שכתבו בשמו אין שחילק לענין מוקצה בין שבת לי"ט דבשבת

שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהם וכשירה קאי אנסרים של ארבע
ובל פחות מד' · ומיהו הכבירן בשני פנים דכשנסרים פחותין מד' כשמניח פסל ביניהם
כנותן יש להכשיר כל הסוכה דכיון דהסכך כשר כסכך פסול ואין בפסול שיעור הפוסל
הסוכה דסכך פסול פוסל בארבע א"כ מתכשרא כל הסוכה דהוי כאלו כולו עומד (דהא) דפרוץ
כעומד מותר [משום] דהוי כאלו כולו עומד אבל היכא דאיכא הרי נסרים בני שלש מצטרפין
לפסול דאיכא שיעור ארבע והיינו דקא"ר מאיר נסרים כסדינין אבל אם יש בנסרים ד'
דהיינו שיעור הפוסל סוכה א"כ לא מתכשרא האי אלא בסוכה בת שמנה [*ר"ל אמות]
מלומלמות ויהיב נסר ופסל נסר ופסל [ונסר ופסל מהאי גיסא והדר מתחיל מאידך
גיסא נסר ופסל נסר ופסל ונסר ופסל] ואיכא שני פסלים באמצע דהוו שיעור סוכה
ומתכשר בדופן עקומה תחת הפסלים האמצעיים דוקא ומיהו היינו דוקא במסכך לכתחלה
בנסרים אבל הבא לפקפק נסרים של תקרה שאין עליה מעזיבה שרי אפילו ברחבים ארבע
כיון שמתקן המעוות ליכא למיגזר והכי משמע בסוגיא דקאמר בבטולי התקרה קא מיפלגי
ואף נשמואל שרי ב"ה משום שמתכוין לבטל התקרה ולתקן המעוות אף ברחבה ארבע
וכ"פ בסה"מ דהלכתא כשמואל והלכה כר' יהודה דמכשיר אבל בס"י פוסק רבינו אליעזר
ממיץ כרב וכר' מאיר בגזירותיו : [דף יז] סכך פסול באמצע בד' כו' ואויר פוסל בג'
ובפרק גט פשוט מייתי לה אלפסי ופי' ריב"א דוקא כגון שאויר או הסכך פסול עוברים
כל אורך הסכך בדופן האמצעי מעבר לעבר דנמצא שאויר או סכך פסול מפסיק הסכך
שאין לאחד מן הסככים אלא שתי דפנות עשויין כמין גאם אבל אם (*נמצא) [*נשאר]
כלפי דופן האמצעי (*שהוא) [*שיעור] סוכה קטנה שמפסיק לרוחבה לא דיה שהתיו
כשר דהא אית לה שלש דפנות (יג) אלא אפילו תחת הסככין המופסקין כשר דלא גרע
מפסל היוצא מן הסוכה דנדון כסוכה ולעיל נמי תנן שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח
ואפילו יושב שלא במקום טפח שפיר דמי : רבינא לקולא והלכתא כוותיה *ויש לגוד באמצע
הגג ובדפנות כ"ע מודו דיש לגוד באמצע כו' כדאמרינן גבי שבת מקיפין בקנים ובלבד
שלא יהא בין קנה לקנה שלשה טפחים והנן פ"ק דעירובין מקיפין בקנים ובחבלים :
[דף כ] מחצלת של שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה פירש רבינו אליעזר בס"י משום
דשל בפי ושל גמי אינם מקבלים טומאה כי אם מדרבנן והא דקאמרינן פ"ק דב"ק מפי'
במת מניין ק"ו ומה פכין קטנים כו' ר"ת פירש דההיא במפץ של עץ איירי אבל של שיפה
וגמי אפילו מיוחדין לישיבה טהורין במדרס הזב מידי דהוה אכלי גללים וכלי אבנים :

סליקו להו סוכה שהיא גבוהה

הישן [דף כב] תשלש לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה רש"י ורבינו הם פירשו מה
שפירשו אכן בספר המצות פסק דפרוץ כעומד מותר כדמשמע פרק קמא דעירובין :
[דף כו] תשמ והולכי מצוה פטורין בין ביום בין בלילה נראה לראבי"ה משום דכשנחים
וישנים בלילה להנאתן יכולין לעסוק למחר טפי והוי הכל בכלל עוסק מצוה : [שם] דקא
מנטר כריא דפירי והלכתא כרבא ואם יש יהודים שכירים לתקן יין בסוכות ושוהים שם
דמי לכריא דפירי דחייבין בסוכה אבי העזרי : [שם] דאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה
כתב רבי' אליעזר ממיץ בס"י פי' שיש לו צער מן הסוכה ובלאהו יגלל דבעין דירה
כעינן ואין דרך בני אדם לעמוד בדירתם
בלצער *ושיעור לצער כדתנן ירדו גשמים
מאימתי יש לו ליפנות כו' ומי שאינו בקי
בזה השיעור יתן לבו אם הוא מצטער
באותו ענין שבצער זה היה יוצא מביתו
היה רשאי לצאת מסוכתו . ודוקא שעשה
סוכתו מתחלה במקום הראוי לאכול ולשתות

[*יש לתמוה על זה דגרסי' בפ' היישן ואמר רבי אבא
בר זבדא אמר רב אבל חייב בסוכה פשיטא מהו דתימא
הואיל ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה הא נמי
מצטער הוא קמ"ל כו' עד מבעי ליה ליתובא דעתיה ·
ולפי דברי הרא"ם מאי אמרי' משום דבעי ליה ליתובי
דעתיה תיפוק ליה דבצאתו מן הסוכה לא יהבוך כאבו
ולא ינצל מן הצער דדוחק גדול הוא לומר שישיבת
הסוכה תרבה עליו צער אבלו ואדרבה כברת שיח
בסיפך · קלו"ן בורס קעת :

ויישן בה ונולד לו הצער אחר כך אבל עשאה מתחלה במקום הראוי להצטער באכילתו או
בשתייתו או בשינה כגון שירא מגנבים ומלסטים לא מיבעיא דלא מיפטר בה אלא אפילו
אין סכנה באכילה ושתיה אלא בשינה לא יצא י"ח כלל אפילו באכילה דהא כעין דירה בעינן
כיון שאין יכול לעשות בה כל צרכיו אכילה ושתיה ושינה בלא צער מתחלה לא הויא
סוכה כיון דלנטוריה קיימא : [שם] תשמא ואוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה תניא
בתוספתא פרק שני אמר רבי פעם אחת היינו באים אני ור' אלעזר בר' שמעון אצל ר'
יוחנן בן נורי בבית שערים והיינו אוכלים ענבים חוץ לסוכה וכן הלכה דמותר לאכול
פירות ולשתות יין חוץ לסוכה ויש בני אדם שמחמירין שלא לאכול שום דבר ולשתות יין
חוץ לסוכה ומכל מקום אין לברך ליבב בסוכה וגם מסקינן בשמעתין שאסור לישן חוץ
לסוכה אכן סומכין העולם על דבר זה שירא מן הצנה והוי כחולה שאין בו סכנה.

דפטור מן הסוכה או כמי שמצטער דפטור מן הסוכה : [דף מה] תשמב התינוקות
שומטין את הלולבים ואוכלין את אתרוגיהן פי' רש"י הגדולים שומטין את לולבי
התינוקות בשביעי מיד התינוקות [א] ואין בדבר לא משום גזל ולא משום דרכי שלום
ואכלי אתרוגי התינוקות שכן נהגו משום שמחה ע"כ לשון רש"י : א תשמג וכתב רבינו
שמשון ויש ללמוד מכאן לאותם בחורים הרוכבים בסוסים לקראת חתן וכלה ונלחמים זה
עם זה וקורע איש בגדי חבירו או מקלקלו שכן פטורין הואיל ונהגו כן מחמת שמחת
חתן וכלה : [* ובתוס' שם פי' בע"א ולפי פירושם אינו ראיה :] תשדמ אין שמחה אלא בחופה
מכאן מדקדק בספר א"ז שאם יוצא החתן מחופתו ואפי' כלתו עמו והולכין לאכול במקום
אחר שלא בבית החופה שאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים ופרק קמא
דכתובות נמי אמרינן מברכין ברכת חתנים בבית חתנים משמע במקום חופה שהוא
עיקר ישיבת חתן וכלה כל ז' ימי המשתה וכבר היה מעשה שילא וסעד החתן ושושביניו
וחבורתו שלא במקום חופתו ולא הניחם ר"י בר' אברהם לברך שהשמחה במעונו ואסר
ברא והביא ראיה משמעתין דפרק הישן ב אמנם מההיא דפרק קמא דכתובות אין משם
ראיה דדילמא אתי לאפוקי מדרב יהודה דאמר אף בבית האירוסין מברך אותה וצריך
לדקדק מאי במקום חופה דאי במקום שברכו התחלה ברכת נישואין קרי חופה הלא לפעמים
אפילו ברחוב מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולין ליכנס אלא עיקר ישיבת חתן
וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל
שבעה : [דף כט] תשמה מאי משהייא במטללתא מאי מיכלא בר ממטללתא כתב בספר
המצות משום מיאוס כגון קערות שנמאסו לאחר אכילה ויש מפרשים כגון קדרה ואגני
דלישה דטעמא דבעינן כעין תדורו והני אין רגילין להיות בבית דירה אלא בית יש להם
לבדם ולאו טעמא משום מאיסותא וכן כתב ראבי"ה דקערות לאחר שאכלו שרי לאנוחינהו
בסוכה ובה"ג מפרש מאי מיכלא כגון קדרה ושפוד :

סליקו להו הישן

לולב הגזול [שם] תשמו של אשרה פסול ודוקא באשרה דישראל דלית ליה ביטול
[*דכתותי מיכתת שיעוריה] (א) אבל אשרה של עכו"ם דאית ליה ביטול לכתחלה לא
יטול ואם נטל כשר [*דאמר רבא לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר] ומוקמינן לה
בע"ז דעכו"ם : [שם] נקטם ראשו פסול (ב) רא"מ אמר דלכתחלה קאמר ויחזור אחר אחר
ואם ליכא אחר יברך עליו והשכחן דקתני פסול במקום דדיעבד כשר כדאמרינן במנחות
ופרק כילד צולין נטמאו או נאבדו או נשרפו במזיד רבי אליעזר אומר פסולה ומוקמינן
לה התם דבדיעבד כשרה : [דף לב] אם מיעטן כשר כתב ה"ר אביגדור כהן תשמז
כשחל הושענא רבה להיות ביום אחד בשבת וקצצו עכו"ם ערבה בשבת והביאו כשרה ולא
אמרינן מצוה הבאה בעבירה היא דהא תנן אם מיעטן כשר ומיירי אפילו במזיד מדהנן
עבר וליקטן ופירש ריב"א דמתקן גמור הוא מה שנתקנו למצוה ואיסורא דאורייתא הוי
ולא מיפסל משום מצוה הבאה בעבירה והוא הדין אם עשה עכו"ם שופר ביום טוב מותר
לתקוע בו וכן אתרוג ולולב שהובאו מחוץ לתחום בשביל ישראל מותר לישראל אחר לצאת
בו ואפשר כי גם לישראל שהובאו בשבילו מותר לצאת בו כיון שהוא דבר מצוה ג כדאמרי'
פרק אנו עוברין [*דף מח] אין מביאין נסכים מן הטבל יכול לא יביא מן המוקצה אמרת
מה טבל מיוחד שאיסור גופו גורם לו יצא מוקצה שאין איסור גופו גורם לו אלא איסור
דבר אחר · ועוד ראיה מגזל עלים וסכך בהם דלדברי הכל כשרה ולולב גזול נמי כשר
בשני אע"ג שנעשה בו עבירה ואפילו גזלן עצמו יוצא בו ואע"ג דבתמורה פרק ואלו
קדשים אמרינן דולד תמורת אשם אין קרב אשם לפני כפרה *ומפרש התם טעמא (ג) דאין
אדם מתכפר בדבר הבאה בעבירה התם משום שעבירה נעשית ביד ישראל שעבר בלאו
דלא יחליפנו : תשמח [דף לג] לולב מצוה לאוגדו לא אגדו כשר כתב רא"ש וצריך
שיאגדנו ב' קשרים זה על זה דתניא הותר אוגדו בי"ט אוגדו כאגודה של ירק ואינו
אוגדו אגד גמור דאסור לאוגדו בי"ט ומוקי ליה אליבא דרבנן דאין מצוה לאוגדו אלא
משום זה אלי ואנוהו הא בחול יש לאוגדו אגד הנאסר בשבת ויו"ט ואינו אסור אלא
שני קשרים זה על זה דהוו של קיימא כדפרי' פרק כלל גדול וראבי"ה כתב אנן נהיגינן
בקשר של לולב גם בקשר של ליליית לקשור פעם א' ושוב מתעגל וכורכו סביב ומתוך
כך מהודק יפה כאלו קשרו בשני ראשי האגד שתי פעמים : תשמט [דף לד] הלכה
כרבי טרפון (ד) ומיהו אי בעי עביד נמי כר' עקיבא דאמר [אפילו] חד ולא קטים וכן
פי' רמב"ן ואנן נהיגינן ליטול ערבה כמנין לולב ושלשה קשרים כנגד שלשה אבות שהוא
סך הכל כמנין סנהדרין וגם מסקינן דלולב ד בימין ואתרוג בשמאל מאי טעמא הני תלת
מצות והאי חדא מצוה ומתוך כך מברכין אלולב ולא אאתרוג וגם מסקינן דלולב צריך
שינה

הגהות מיימוני [א] ואכלי אתרוגי התינוקות ואין בדבר לא משום גזל ולא משום דרכי שלום שכן כו' כנ"ל :

חדושי אנשי שם

מהר"ם א מצאתי כתוב בתשו' של' רבי' טוביה בשם ריב"א כל מאכל שחוטפין שבחורים בפורים מחמת פורים שלא ברשות משעת קריאת המגילה עד סוף סעודת פורים שתי לילות ויום א' אין בו משום גזל ואין להזמינם בדין עליו אלא שלא יעשו שלא כהוגן ע"פ ז' טובי העיר עכ"ל : מהר"ם ב האשר"י חילק דוקא כשיוצא באקראי ודעתו לחזור לחופה הויא חופתו עיקר אבל אם עושה אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה : ג וכן מצאתי כתוב במרדכי תשובת רבי' שמשון ז"ל ישראל שהביא לו נכרי לולב ואתרוג בי"ט מחוץ לתחום לאו מוקצה הוא דהא חזי לישראל אחר כדאמר פרק אין נדין. הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכיון דשרי לטלטל אפי' אותו ישראל מותר לצאת בו דלא מצינו שאסרו חכמים הבא מחוץ לתחום אלא או אכילה או הנאה ומצות לאו ליהנות ניתנו כדאמרינן בפרק, ראוהו ב"ד וכאן אין שייך לגזור שמא יאמר לנכרי להביא כדי לצאת בו דלא שכיח שיעשה אדם מצוה הבאה בעבירה הלכך אפילו למ"ד מצות ליהנות ניתנו שרי · שמשון בר אברהם ע"כ מצאתי והיא כתובה במרדכי בעירובין פרק הדר : מהר"ם ד מעשה שאלו רבותינו בריגנשפורק על איטר יד ימינו אם יש לו ליטול הלולב בידו השמאלית משום שהטובה לו כימין דעלמא והשיבו ודאי כימין דעלמא השיבא ליה וכדאמר בשבת בשולט בין בימינו בין בשמאלו, ומסיק מ"ד ליהב שמאל דידיה כימין דעלמא כו' ונראה דהיינו טעמא דלא כתיב ביד ימין אלא בסתמא כיון דבעינן מלאכה הטובה מה לי ימין ומה לי שמאל וכן נראה דהכא נמי בלולב אינו אלא משום נטילה הטובה שנוטל ולא כלאחר יד ואם היה נוטל בימין מחזי לדידיה כלאחר יד אבל ודאי היכא דהקפידה תורה על ימין כגון מצורע ועבודת כהן התם דוקא בימין אפילו שולט בשתי ידיו פלוגתא דרבי וחכמים אם כשר לעבודה ואפילו בימין והכא אינו אלא למצוה בעלמא בימין · ובדיעבד לעולם יצא מדדייקין מדאגבהיה קנייה ונפק ביה ומסיק כשהפכו מכלל דבכל ענין נפיק אף בשמאל : והא דאמר גבי אתרוג הגדול כיון דאמר לולב בימין (פי') [כי] אפוכי אתי נאכשולי (אלא) משמע מצוה בימין ובעי אפוכי בשמאל ולמשקל לולב בימין ובתפילין נמי משמע הכי ודר' נתן דאמר מה כתיבה בימין אף קשירה בימין ואהיכא משמע שכתיבה בימין אלא מסתמא כתיבה חשובה בעינן בימין ולא כלאחר יד אלמא הקפידה תורה על כך משום הכי איטר יד ימינו הופך לשון רבינו יואל הלוי :

בגדי ישע

דבשבת אסור לטלטלן וביו"ט מותר לטלטלן והקשה הב"י שהרי הבה"ג פסק בין שבת בין בי"ט כר"ש דמתיר מוקצה וכמו שהביאו הטור ריש הלכות יום טוב ואפשר לומר דשאני ליה בין מוקצה מחמת איסור למוקצה מחמת בזויי מצוה דהחמיר יותר עכ"ל ב"י ע"ש : (יג) אלא אפילו תחת הסככים המופסקים כשר דלא גרע מפסל וכו' הספר מיירי שאינו מפסיק על פני כל רוחב הסוכה אלא כמו שכתבו התום' והאשר"י וז"ל אם מתחיל מן הדופן שבצד ומהלך עד הדופן שכנגדו אם נשאר מן הכשר לצד הדופן האמצעי כשיעור הכשר סוכה כשרה דהא אית ליה ג' דפנות ושל צד הפתח פסולה והיכא דהאויר או הפסול אין מהלכין על פני כל הסוכה כגון דאיכא באמצע סוכה ג' על ג' אויר או ד' על ד' פסול ואם ממנו עד הדופן האמצעי בהכשר סוכה הכל כשר בין מה שבצדדין בין מה שלצד הפתח ואפילו מה שיוצא לחוץ לגמרי דהואיל והכל מחובר לשיעור הכשר סוכה הרי זה כפסל היוצא מן הסוכה דניתר בלא דפנות כו' : סליקא להו סוכה שהיא גבוהה

פרק לולב הגזול

(א) אבל אשרה של נכרי כו' ואם נטל כשר כתב הר"ן דף רמ"ה וז"ל וא"ת יהלא כיון שבא ליד ישראל וזכה בו הוי ליה אשרה דישראל וכ"ת בשנטלו בשאלה שלא לזכות בו הא לא קרינא ביה לכם משלכם ולפיכך נראה דכי מכשירין אשרה של נכרי היינו בשאול שלא זכה בו הישראל דכיון שיש לו בימול לא מכתת שיעורא וביו"ט ב' עסקינן שהוא יוצא בשאול אבל ביום ראשון פסול ממ"נ כו' : (ב) רא"ם אמר דלכתחלה קאמר כו' כתב הב"י סי' תרמ"ה ולא ידעתי מי הכריחו לרא"ם לפרש כן ונ"ל דרא"ם מפרש נקטם ראשו היינו ב' עלים האמצעיים היוצאים מראש השדרה והנה הקשה התוס' ריש פרקין ע"ז דהא בגמרא קאמר ריב"ל נימלה התיום' פסול והן אותן עלין האמצעין והא אפילו בנקטם ראשו פסול כ"ש נטלו לגמרי ולפי מה שכתב הרא"ם אתי שפיר דמתני' מיירי בלכתחלה וריב"ל פוסל אפי' בדיעבד ודו"ק : (ג) דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה וכתבו התוספות שם דף ב' וז"ל אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה ותמורה באה בעבירה היא שעבר על לא יחליפנו ואע"ג דתמורת עולה ושלמים קרבה הנהו לאו לכפרה אתיין עכ"ל וא"ת א"כ מה מקשה הספר כאן מולד תמורת אשם אלולב הלא גם לולב אינו בא לכפרה אלא לקיחתו היא מצוה בעלמא כמו תמורת עולה שאינו באה לכפרה וי"ל דבהקרבת תמורת עולה ושלמים אף אם אינו נחשב למצוה מה בכך אבל גבי תמורת עולה צריך להתכפר לכן לקיחת לולב דלא סגי בלא"ה שהרי מחוייב שיטול את הלולב ואם הוא מצוה הבאה בעבירה אין יו א ידי לקיחתו לכך מדמה שפיר כמו שאומרים שם כשצריך כפרה אין אדם מתכפר כו' והקרבן שהביא אין נחשב לכלום כן ה"נ שצריך ליקח את הלולב א"כ כשלוקח הגזול אין נחשב לקיחתו לכלום וא"כ למה יהיה יוצא בו ומשני התם משום עבירה נעשית ביד ישראל שעבר אלאו דלא יחליפנו כנ"ל לגרום וה"פ דלא דמי להתם דהתם משום עבירה שכבר היתה בידו שצריך להביא עליה כפרה ומשום עבירה זו רוצה להתכפר בקרבן שעבר עבירה אחת עליה דהיינו בלאו דלא יחליפנו וא"כ איך יתכפר על עבירה בדבר עבירה ואלו לא היה עובר עבירה ראשונה לא היה עובר גם עבירה זו כי לא היה מחויב להביא קרבן אשם ולכך אין מתכפר משא"כ בלולב דלא שייך הך טעמא שהרי לא עבר מתחלה עבירה שנאמר דלקיחת לולב הוא כפרה עלה עוד דנם בקושיא ידע סברא זו שהתם מתכפר בעבירה על עבירה ואדרבה מכח זה הקשה וכך הוא ביאור הענין ואע"ג דולד תמורת אשם כו' מפני שא"א מתכפר כו' משום דאמרי' שהוא מעשה לסתור דבא להתכפר על עבירה שעשה בדבר עבירה ה"ה ת"נ היאך יברך אקב"ו ובאמת אין הש"י ב"ה ציוהו על לקיחת לולב זה דהא כתיב לא תגזול ומשיב שאני התם דהתם משום עבירה נעשית ביד ישראל ר"ל שהעבירה היא עשויה ביד ישראל ואף בשעת הקרבן היא העבירה ואדרבה אז היא יותר נראית בשעה שמקריב את התמורה משא"כ מקודם שאינה ניכרת התמורה ולא מידע ידיע כ"כ ואף אפשר דקודם הקרבה אינו עובר אלא בשעת הקרבה אז עובר על שהחליף התמורה לכך אין מתכפר בה מאחר שבשעת המצוה עדיין העבירה עשויה ביד ישראל והמצוה והעבירה באין כאחד משא"כ בלולב שבשעת לקיחתו לא מנכרא הגזילה ואיסור גזילה כבר עבר ודו"ק : והתוספות ואשר"י תירצו בע"א דבדבר שהוא מדרבנן כגון ביום ב' ל"ה אמצוה הבאה בעבירה ואפש"ר שגם דעת הספר הוא כן ולא קשה ליה מידי אלולב הגזול ביום ב' או אערבה של הושענא רבה דכל נטילה הוא מדרבנן ומאי דמקשה ואע"ג דבתמורה כו' על עשיית נכרי שופר שתקיעתו מן התורה או על לקיחת לולב שנטילתו מן התורה ביום ראשון שהובא מחוץ לתחום וע"ז מתרץ דהתם שאני וה"פ התם משום עבירה נעשית ביד ישראל שעבר בלאו דלא יחליפנו ור"ל התם מ"ה אין מתכפר בה משום שהעבירה הנעשית ביד ישראל הוא עבר בלאו ומאחר שהוא כן שהעבירה נעשית הוא לאו איסור דאורייתא לכן א"א מתכפר בה ודו"ק : (ד) כידו אי בעי עביד נמי כר"ע ר"ל דכן שכה בגמרא מדפריך

שיצא מן ההדס טפח למעלה רוחב ד' אצבעות ושדרו של לולב (ה) צריך שיהא ארכו י"ד אצבעות מן הגודל וגם מסקינן דשני ענפי ערבות ושלשה בדי הדסים מותרין בלולב ויוצא ידי חובתו : [שם] ומניין שמעכבין זה את זה ת"ל ולקחתם · מצאתי בא"ז השיב רבינו יעקב מאורלינש (ו) במי שאין לו אתרוג שיטול שאר מינים ויברך ביום השני דשאר מינין לא מעכבי אלא ביום ראשון מידי דהוה אאתרוג חסר ואין נראה לראבי"ה דשאני התם דאע"ג דאתרוג חסר ארבע מינין מיהא איכא ואני המחבר נראה בעיני דבריו לעשות הלכה למעשה שהרי דרשינן ולקחתם לקיחה תמה למעוטי אתרוג חסר ודרשינן נמי ולקחתם לקיחה תמה לארבעה מינין שמעכבין זה את זה הלכך כי היכי דלקיחה תמה הפוסלת אתרוג חסר דוקא בי"ט א' ה"נ ולקחתם לקיחה תמה המעכבת בד' מינין דוקא בי"ט ראשון וכן הלכה למעשה : [דף לא] תשן לא מצא אתרוג לא יביא לא פריש אלא רמון כתב רבינו אליעזר ממיץ אע"פ שפסלנו יבשים בלולב והדס וערבה אנן בלולב והדס מברכין איבשים משום דלא אפשר והוא שעת הדחק כדתניא בהאי פירקין יבשים פסולים ר' יהודה אומר יבשים כשרים א"ר יהודה מעשה באנשי כרכום שהיו מורישין לולביהם לבניהם אמרו לו אין שעת הדחק ראיה אלמא אפילו רבנן מודו בשעת הדחק ופ"ה ראבי"ה ה"ה אתרוג כמוש וחסר : [דף לז] לקיחה ע"י דבר אחר [א] לאו שמיה לקיחה פי' ר"י דהכא מיירי שכורך הסודר סביב לולב ואוחז הלולב ע"י הסודר כעין נבת שהסודר מסייעו להחזיק כה"ג לא הוי חציצה אבל היכי שכורך הסודר סביב ידו כה"ג (לא) שייך חציצה א : הגה"ה ז"ל תוספות בשלהי מקום שנהגו דכריך ידיה בשיראי פי' בקונטרס וחציצה פוסלת בקדשים דכתיב ולקח הכהן בעינן לקיחה (*בעיניה) [*בעצמו] של כהן ואם תאמר והא גבי לולב לא אמר הכי פרק לולב הגזול גבי לא לינקוט אינש לולבא בסודרא רבא אמר לקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה ואמר רבינו תם דהתם מיירי באוחז הלולב בסודר כעין נבת כגון שכורך הלולב בסודר ואוחז בסודר שהסודר מסייעו להחזיק כה"ג [*לא] הוי חציצה וכן משמע בההיא שמעתא דבהכי מיירי דהא קאמר התם לא לידוק איניש לולב בהושענא דילמא נתרי טרפיה והוי חציצה רבא אמר מין במינו אינו חוצץ משמע דבשאינו מינו חוצץ והיינו משום דההיא הוי כעין דשמעתא דכריך ידיה בשיראי דכה"ג שייכא חציצה עכ"ה : תשנא [שם] אתרוג של מצוה מותר להריח בו כתב ראבי"ה דהמריח בו חייב לברך אשר נתן ריח טוב בפירות ואין נראה לרבינו שמחה דהא לאו לריחא עבידא : כפות תמרים כתב ראבי"ה שמעתי כפת חסר וא"ו משום דששה ימים קשור ודומה לכף אחת. וביום השביעי מתירין אותו : [דף לה] תשנב ניטלה פטמתו פי' ריב"א פטמתו ועוקצו שניהם בזנב ועוקצו מה שהוא חוץ לגומא אם ניטל כשר שבתוך הגומא חיישינן שמא חסר ופסול [דף לו] ניקב נקב מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר פירש"י דאניקב ולא חסר קאי ולרבינו אליעזר ממיץ נראה דאניקב וחסר כל שהוא קאי וקאמר האי תנא דהאי דפסלינן בחסר כל שהוא היינו דוקא בנקב מפולש אבל בשאינו מפולש עד שיחסר בכאיסר והשתא א"ש פירוש רבינו יעקב בר יקר שפירש פטמתו ראש העליון וקאמר תנא דמתני' אע"ג דבשאר מקומות באתרוג חסרות כאיסר בעינן אבל ניטל ראש העליון אפילו לא יהיה חסרון כאיסר פסול וזה הפי' נראה לר"ש עיקר וכללו של דבר לפירוש רבינו יעקב בר' יקר פטמתו ובוכנתו שניהם אחד והוא הראש ואם ניטל הזנב כולו [אפילו] בתוך הגומא כשר ולפירוש האלפסי פיטמא הוא הראש ובוכנתו הוא הזנב ולפירוש ר"י פטמתו הוא בוכנתו והוא הזנב שבתוך הגומא אבל עוקצו שחוץ לגומא לכל הפירושים כשר : [שם] ולא היא דר' חנינא תשנג מטביל ביה ונפיק וראבי"ה כתב דאתרוג שנקבוהו עכברים דמאיס פסול אפילו ביום השני אבל חסר בעלמא ביום ראשון פסול ובשני כשר ודר' חנינא בי"ט ב' : גרסי' בירו' כל הפסולין אינם פסולין אלא ביום טוב ראשון מאי טעמא ולקחתם שתהא לקיחתו תמה ביום ראשון : [דף לז] ובהודו לה' תחלה וסוף כמו שפרש"י הודו שבתחלת הלל והודו שבסוף הלל ולראבי"ה נראה עיקר וכן לר"ש וי"מ תחלת הודו וסוף כל"ח וליתא מן הירושלמי : *)או דילמא ההולכה והבאה שניהם אחד פר"ח וראבי"ה כיון דלא איפשיטא הלכתא אזלינן לחומרא **)אלמא נענוע זה חוץ ממוליך וממביא כו' וכ"פ בערוך וכתב ראבי"ה נראה בעיני שכל אלו הנענועים בשעת הברכה אבל ההוא נענוע דמתני' דהודו ואנא הוא נענוע בעלמא · אמנם באלפסי ובערוך לא משמע כן דהא על מתני' מפרשינן כילד מנענע ומיהו גם בשעת הברכה מצוה לנענע וה"ג בירושלמי למה מנענע כדי למנוע כחו של קטיגור רב אחא בר יעקב ממטי ליה ומנענע כד מברך עליה : הג"ה [דף לח] מכאן שהשומע כעונה פסק רש"י משום רבי יהודאי גאון תשנד שהמתפלל ישתוק ויכוין לבו לדבר שבקדושה וכתב רא"ש שאם הגיע לעושה שלום יענה עמהם ושוב יחזור לאלהי נצור כי כבר נגמר י"ח ברכות עכ"ה : תשנה מקום שנהגו לכפול י"מ טעמא דכופלין מאודך ואילך לפי שמאודך ואילך ישי ובניו אמרוה ולא דוד עצמו לכן כופלים אותה להפסיק ביניהם ולהבחין כמו בזמירות כל הנשמה תהלל יה וכן ה' ימלוך לעולם ועד : [דף מא] תשנו להוציא את השאול ואת הגזול פי' רשב"ם ה"מ ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול וראבי"ה פי' שגם בי"ט שני גזול פסול משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה : [שם] תשנז מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה מצאתי בני העיר שאין להם אלא לולב אחד ואתרוג אחד צריך שיהא כולם דעתם שוה ליתנו לכל אחד ואחד בשעה שמברך בו או כולם יפקירוהו ואותו שיקחהו לצאת בו יהא זוכה בו מן ההפקר ולאחר שיברך בו צריך שגם הוא יפקירהו או ליתנו במתנה לחבירו הרוצה לצאת בו אחריו וכן כולם : [שם] לא החזירו לא יצא פי' תשנח רשב"ם דלא בעינן תנאי כפול אלא בגט וקידושין לרווחא דמילתא אבל גבי דינא ממונות לא בעי' תנאי כפול וכ"פ רבינו שמואל בן חפני הכהן וכן עמא דבר ובסה"מ כתב דכל התנאים שבעולם בין בקידושין בין בגירושין בין בכל דיני ממונות צריך שיהא בתנאי ארבעה דברים תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ותנאי שאפשר לקיימו בסופו א"כ ה"נ צריך שיאמר ע"מ שתחזירהו לי הרי הוא שלך במתנה ואם לאו לא יהא שלך ובכמה מקומות בתלמוד אינו חושש להאריך בדבר זה וכ"פ בשאלתות ובה"ג וכן כתב המיימון פרק ד' דאישות משום דתנאי דבני גד ובני ראובן דיני ממונות היה וכתב דעל זה ראוי לסמוך : [דף מו] ומאי טעמא תשנט יונקא

הגהות ממ"י [א] תיבת לאו נמחק : *)ל' רי"ף **)ל' רי"ף

מיקרא קני אקנויי לא מקני אשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו ועיין פרק התקבל וכתב ראב"ן ומיהו אם הוא אוחז עם התינוק כיון שלא יצא מידו לגמרי שפיר דמי ונקיי הדעת מחזירין אותו למקומו והתינוק נוטל אותם מעצמו ומברך עליו : [דף מא] וקורא ונושא כפיו מניחו לארץ שמעינן מהכא תשם דהקורא בתורה אוחז בעמודי התורה בשעת ברכה וקורא מדמניחו לארץ וכ"כ ראבי"ה מקובלני שבשעת הברכה אוחז בעמודי התורה ועוד ראיה ס"פ בני העיר ת"ר פותח ורואה גולל (ומסדר) [ומברך] וכו' ומשמע דכל א' פותח בתחלה וגולל בסוף : הג"ה בתוספות בפ"ק דפסחים אין צריך להפכו [*ופי'] ר"י כיון שצריך לנענע בקריאת הלל או משום שאין רוצה לצאת באותה נטילה עד כאן : [דף מב] אפילו תימא שלא הפכו תשמא כתב ראבי"ה דאביי ורבא לא פליגי אלא דמר אמר חדא ומר חדא ולא פליגי והלכה כשניהם מיהו תלי לברוכי אפילו בתר דאגביה דמצוה מן המובחר לא הוי אלא כשמוליך ומביא ומנענע דכל היכא דלא גמר מצוה מן המובחר מיקרי עובר לעשייתו · וכ"פ כל זמן שלא השליך שתי כנפות של ציצית לאחריו דהיינו גמר מצותה כמו קשירה של תפילין מקרי עובר לעשייתן [שם] ומחזירים למים בשבת תשמב כתב רא"ש מכאן דמנהג כשר וטוב לתת הלולב וערבה במים שלא יבשו : [שם] תשמג קטן היודע לנענע חייב בלולב תני בירושלמי דפירקין יודע לנענע חייב בלולב לא סוף דבר לנענע אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד כשורה ומנענע יודע להתעטף בציצית אביו לוקח לו טלית לא סוף דבר להתעטף אלא להשליך שתי כנפות לאחוריו ושתי כנפות לפניו ואוחז בציצית כשורה בשעת ק"ש בספרי תני לדבר בו מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מדבר עמו בלשון הקדש וביר' מסיים דמלמדו פסוק שמע בני מוסר אביך :

סליקו להו לולב הגזול

לולב וערבה [דף מד] תשמד ואי הדס ולא י"ח בערבה שבלולב כתב ראבי"ה אע"פ שכתוב בפירוש רבינו חננאל אין הדס יוצא י"ח בערבה שבלולב נ"ל דהלכתא כרב חסדא דאמר הדס יוצא כו' דאביי ורבא סבירא להו כוותיה היכא דמגביה ליה [והדר מגביה ליה] ורבי' אפרים מרגנשפורג פירש נראה הא דנהגינן שהחזן נוטל עוד ערבה אחרת עם הערבה שבלולב דאותה ערבה לא חשיבא כערבה אחרת דהא ס"ל לולב א"צ אגד ואם הוסיף על ד' מינין שבלולב ואגדו עמהם לא עבר על בל תוסיף דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ומאחר דהכי הוא האגד כמאן דליתיה דמי והוי כמו ערבה שבלולב : הג"ה עיין בפרק ב' דשבת דלא מברכין על ערבה דאפילו מנהג נביאים אינו עכ"ה : *) ומסקינן תשמה דכל אימת שנכנס לישב מבר' וכן כתב בה"ג דאפילו עייל ונפיק י' זמנין צריך לברך לישב בסוכה וכתב ראבי"ה שאם יצא על מנת לחזור מיד ולא הסיח דעתו שאין צריך לחזור ולברך אבל רבינו תם ה"ק ואומר ברכת לישב בסוכה שבסעודה פוטרת כל דבר טיול ושינה מסעודה לסעודה וכן עמא דבר : ומברך להו אכסא שמעתי על רבי' מנחם כשהיה מקדש בלילה הראשונה של סוכות היה אומר שהחיינו עד לאחר קידוש ועד לאחר ברכת סוכה כדי שיפטר בזמן אחד אקידוש הג' ואזמן דסוכה ובלילה שניה דאין לברך הו זמן אישיבת סוכה כ"א אקידוש דרגל היה מקדים שהחיינו לברכת סוכה והיה אומרו מיד אחר קידוש הרגל להודיעך דלא בא ברכת זמן אלא אקידושא דכסא ולא אישיבת סוכה דמשבירך עליה זמן לילה הראשונה הו לא צריך לברך זמן עליה [*על קידושא דכסא צריך לברך ב' ימים משום ספיקא דיומא דאם אתמול חול הוה לא נפיק בזמן שברך כבר אבל בזמן דסוכה יצא אפי' אם אתמול חול שרשאי לאומרו מיד אחר עשיית הסוכה רק שהמתין לאומרו על הכוס] · וראבי"ה כתב דיש לברך זמן גם בליל שני אחר לישב בסוכה דיקנה"ז יוכיח דלא קאי זמן על הבדלה ואעפ"כ אומר זמן אחריה ושאל לה"ר שמואל מבונביר"ק תשמו המברך קידוש בליל ר"ה על יין חדש אם הזמן של קידוש פוטר זמן של יין חדש והשיב שודאי פוטר כמו שזמן של קידוש דסוכות פוטר זמן של עשיית סוכה כדאמרי' העושה סוכה מברך שהחיינו ה"נ פוטר זמן דיין חדש דזמן קאי אהאי ואהאי ומיהו אם לא קידש על יין חדש ובאמצע סעודתו הביאו לו יין חדש צריך לברך זמן על היין החדש אע"פ שכבר בירך זמן על הקידוש תשמז ומה שהזמן דקידוש אינו פוטר זמן דלולב כמו שהוא פוטר זמן דעשיית סוכה משום דעדיין לא הגיע זמן של לולב עד למחר כדכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון לכך מברכין זמן אלולב ביום טוב הראשון אבל ביום טוב שני דסוכות אין לברך זמן בנטילת לולב משום דכבר יצא י"ה ומה שמברכין זמן אקידוש בליל שני משום ספיקא אבל לולב כל שבעה ימים מדרבנן לבד יום א' שהוא מדאורייתא ולכך אין לברך זמן כ"א ביום א' וכן היה נוהג רש"י שלא היה מברך זמן בי"ט שני דסוכות בלולב ור"י פירש דהגון לברך וכן עמא דבר תשמח ובליל שני של ר"ה יש מברכין זמן על הכוס ויש שאין מברכין מטעם דקדושה אחת היא וטעם דאותם שמברכין זמן משום דלא אמרי' קדושה אחת הן אלא להחמיר כגון ביצה שנולדה בזה אסורה בזה אבל להקל לא ור"מ היה רגיל שלא לשתות יין חדש עד ליל שני של ר"ה ואומר זמן כדי לאפוקי י"ח כל רבוותא : [שם] תשמט העושה סוכה לעצמו אומר זמן אין לתמוה מ"ט דלא מברכין זמן אעשיית נר חנוכה דהא מזמן לזמן אתי ויש לומר דמשעת עשייתו לא מינכר שעושה אותם לשם מצוה דשמא ידליקם לצרכו ולהכי לא מברך אבל סוכה מינכר דלשם מצוה קא עביד ואם ישאל השואל בכתיבת מגילה ובעשיית שופר ותפילין וציצית אמאי לא מברכינן זמן דמינכר שפיר דלשם מצוה קעביד ויש לומר דבר שעושין חדש משנה לשנה כגון סוכה ולולב יש לברך זמן אבל מגילה ושופר שעושין אותה לכמה שנים לא שייך ביה זמן דהא כמה פעמים בא אותו זמן ואינו מברך שהחיינו היכא דאין עושה חדש והאידנא לא מברכינן שהחיינו אעשיית סוכה כמו שעשו בימי החכמים התנאים והאמוראים · וי"ל לפי שאז כל אחד ואחד עשה לעצמו לפיכך היה מברך אבל עתה שאחד עושה לכ' אין נראה שיברך העושה והשאר לא יברכו וסומכין אהא דאמרי' פרק לולב (הגזול) [וערבה] רב כהנא מסדר להו אכסא דברכתא וכן עמא דבר : [דף מו] תשע בכל יום טוב אמרינן שהחיינו על הכוס חוץ מב' ימים האחרונים של פסח תשעא כשאדם אוכל פרי חדש מברך שהחיינו וכן כשלובש בגד חדש מברך שהחיינו ומלביש ערומים : ואומר ר"י דדוקא בגדים חדשים חשובים אבל בגד קטן שאינו חשוב כל כך כגון מנעלים ואנפלאות וכן

*) לשון רי"ף

חלוק

חדושי אנשי שם

א וערבה אוסר דבעינן לקיחה תמה ואלו משום חציצה לא קאסר כדקאמר לעיל שיירי בית יד :

בגדי ישע

מ פריך ולדרוש להו כריע"א א"כ ש"מ דזה שוה ג' קטומין או חד ולא קיים כ"כ הגהות אשר"י בשם ראבי"ה שהסכים עם ראב"ן : (ה) צריך שיהא ארכו י"ד אצבעות עיין בר"ן דף רמ"ו ס"פ ע"א ורי"ש ע"ב וס"ל להספר כהרמב"ן דג' טפחים של הדס וערבה הם טפחים קטנים שכל טפח ה"א פחות מטפח גדול שתות וממילא יג"ע לג' טפחים י' גודלים כי כל טפח גדול הוא ד' גודלים וכשתפחת מהם שתות כמ"ש בגמרא דף ל"ב ע"ב ע"ג קטנים הם ב"ט ומחצה גדולים אזי יהיו י' גודלים וטפח עליון של לולב שאמר שם שצריך שיצא מן הלולב ס"ל להרמב"ן ולהספר דמיירי בטפח גדול שהוא ד' גודלין הרי י"ד גודלין אורך הלולב : (ו) דמי שאין לו אתרוג שיטול שאר מינים כגון תפוחים ופרישין ורמונים שנקראו פרי ודייקו כן מדהזכיר בדבריו דמי שאין לו אתרוג ולא אמר סתם מי שחסר לו מין אחד מד' מינים אלא משום דבאינהו לית מין אחר דשייך לחלופי בתי ומעות הוא דאם היה כך למה סמך דבריו אהא דתניא ומניין שד' מינין מעכבין זה את זה יותר היה לו לסמוך אהא דתניא אין לו אתרוג לא יביא לא פריש ולא רמון ולכתיב דביום ב' מותר ועוד כיון דאין זה אתרוג מה לי צורך בלקיחתו ומ"ל יום א' או יום ב' בשלמא שאר פסולים שמותרים בשני היינו משום דלא בצונן הדר אלא לוקח אותם המינים שנצטוה עליהם כמות שהם אבל בדבר שלא צוה עליו הש"י לימ"ו א"כ אין לקיחתו אלא שלטול בעלמא וכ"ת כי היכי דלא תשתכח תורת אתרוג לכך מביא מין אחר הדומה לו לזכרון בעלמא הא דחית בגמרא סברא זו דאית התם לא יביא לא פריש ולא רמון פשיטא מ"ד כי היכא דלא תשתכח מצות אתרוג קמ"ל זימנין דנפיק מיניה חורבא דכי איתא לאתרוג נמי שביק ליה ובייתי להנך וכן הסברא נותנת דמסתבא אין האתרוג נשכח כלל וכלל דהא כתב בהדיא ולקחתם לכם וגו' פרי עץ הדר אבל שיטול שנה זו פריש או רמון במקום אתרוג יסברו לשנה הבאה שפרי עץ הדר הנאמר בתורה הוא פריש או רמון והוא מבואר ועוד דהול"ל שיטול משאר מינים ולא הול"ל שיטול שאר מינים אלא פירש הוא דבשאר ימים הד' מינים אין מעכבין זה את זה ואם אין לו אתרוג יטול שאר הג' מינים והא דהזכיר דוקא אתרוג ולא אמר סתם אם חסר א' מכל אלה מינים שיטול השאר חדא מינייהו נקט וגם אורחא דמלתא הוא שהאגוד של לולב עם ההדס דרך להיות קיים משנה לשנה וגם ערבה לעולם נמצאת משא"כ אתרוג וגם משום דהברייתא זו מדבר מאתרוג כמו שתני ברישא דברייתא תניא ר' אליעזר אומר יכול יאגדם כולם כאחד ר"ל ודאתרוג עמהם אמרת כו' ובניין שמעכבים זה את זה כו' :

חלוק של פשתן וכיוצא בהן אין צריך לברך ובירושלמי אמר ר' חגא לא חדשים ממש אלא אפי' שחקים כעין חדשים · עוד אמר ר"י דאין לברך שהחיינו אלא בדברים שאין רגילין להתחדש אלא משנה לשנה כגון קרא ושאר פרי אבל לא על העופות ולא על דגים שלא אכל מהם השתא הואיל ואכלו אחרים מהם : [דף מו] תשעה יתובי יתבינן ברוכי לא מברכינן פי' ראבי"ה כיון דאיכא היכרא דלא מברך כאשר עשה כל ז' ימים לא הוי כמוסיף אבל לישן בסוכה אסור משום דמיחזי כמוסיף והא דאמרי' פ' ראוהו ב"ד אלא מעתה הישן בח' בסוכה ילקה פי' אפי' שלא לשם מצוה ילקה שהרי מוסיף על הימים ועובר על בל תוסיף כיון דמצות אינן צריכות כונה א"ל שאני אומר מצות אינו עובר עליהם אלא בזמנם מיהו הני דמלקות ליכא איסורא מיהא איכא דהישן בדיעבד משמע מדלא קאמר מותר לישן אמר אביי אתרוג שמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק ח' מותר ואם ישאל השואל מ"ש מנוי סוכה דאסור להסתפק מהם עד [א] י"ט האחרון של חג יש להשיב דגבי נוי סוכה הואיל ואיתקצאי בין השמשות דמצותה דהא כל יום ח' יתובי יתבינן משום הכי אמרינן איתקצאי לכולי יומא בתשיעי אבל אתרוג אינו ניטל ביום ח' ולא נאסר ביום ח' אלא משום דאיתקצאי לבין השמשות דסוף שביעי ולא משום מצוה דיום ח' ואף על גב דאיתקצאי לבין השמשות משום ספק יום ספק לילה שרי בי"ט מידי דהוה אבילה שנולדה בזה שמותרת בזה ואע"ג דאיתקצאי בין השמשות משום ספק יום ספק לילה כ"פ ר"י ומסקינן כאביי דאמר אתרוג ולולב שמיני ספק ז' אסור תשיעי ספק שמיני מותר פירוש דלכולי יומא איתקצאי (*ואיתקצאי) [*דאיתקצאי] לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא הלכך אסור ליהנות מערבה לאחר נטילתה אם לא התנה מתחלה דלכולי יומא איתקצאי ולפי שראיתי בני אדם טלין פירות ובשר בעלי הערבה לאחר נטילה כתבתי כן :

הגהות מ"י [א] מוצאי יו"ט כצ"ל.

סליקא לה מרדכי ממסכת סוכה

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת סוכה

כולל כל חדושי דינים שהובאו במרדכי על דעת הרמב"ם ז"ל, מאת הרב הגאון ר' יוסף אוטילינג זללה"ה

סוכה

(א) סוכה גבוהה מכ' אמה פסולה אף אם מחזקת יותר מד' אמות ודפנות מגיעות לסכך :
(ב) תנן ובטלו הוי מיעוט כתב ראבי"ה וכפו כפולין שמבטל בפיו עד עולם :
(ג) [כתב] ראבי"ה היכא דאיכא ג' מחיצות או ד' אין צריך צורת פתח ולא נהגו אלא לנוי :
(ד) [כתב] ראבי"ה אם מגיעין הקנים העומדים לצורת פתח עד לסכך אע"פ שאין קנה עליהם כשר :
(ה) [כתב] ראבי"ה לר' יהודה ה"ה דאין עושין מחיצה בדבר המקבל טומאה ולא בכל דבר שיש קפידא בסכך ולית הלכתא כותיה אלא כרבנן :
(ו) פרש"י שצלתה מרובה מחמתה שהמסוככת יפה מוכחא מילתא שעשאה לצל ולא לצניעות' בעלמא :
(ז) ר"ת פי' שעשה לצל ולא מעובה להגן מפני הגשמים שזו פסולה :
(ח) יש להחמיר לכתחלה לעשות הסיכוך כדי שיהיו כוכבי החמה נראין מתוכה :
(ט) סוכה ישנה ב"ש פוסלין ואם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה אבל ב"ה מכשירין אף על פי שלא עשאה לשם חג ובירושלמי משמע שצריך לחדש בה דבר :
(י) העושה סוכתו תחת האילן פסולה :
(יא) סוכה ע"ג סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה:
(יב) העושה סוכתו בתוך ביתו אין צריך להסיר רק הנסרים ולא הלט"ש ולא שייך כאן תעשה ולא מן העשוי כיון שנוטל הנסרים מעל הלט"ש :
(יג) לא שנו אלא מפני הנשר פי' רש"י שלא יפלו העלין ויטנפו המאכל ופר"ת ור"י מפני הנשר שלא יבשרו ובכך תהיה החמה מרובה מצלתה :
(יד) עלי סוכת החג לא מהני בה תנאה לפי שאינו יכול לומר איני בודל מהם כל בין השמשות דע"כ יש לו להבדל משום דסתר אהלא :
(טו) פסק בה"ג עיטורי' סוכה שנפלו בשבת או בי"ט אסור באכילה ואסור לטלטלן ממקומן נפלו בחול מותר לטלטלן ואסורין באכילה מפני שהוקצו למצוה:
(טז) וצריך לנענע פרש"י משום דנענוע קרוב לשתיהם שמגביה כל אחד ומניחו :
(יז) סכך פסול באמצע בד' ואויר פוסל בג' וכו' :

הישן

(יח) סמ"ג פסק דפרוץ כעומד מותר :
(יט) הולכי מצוה פטורין בין ביום בין בלילה משום דכשנחים וישנים בלילה בהנאה יכולין לעסוק למחר שפי והוי הכל בכלל עוסק במצוה :
(כ) רבי אליעזר ממיץ פירש שיש לו צער מן הסוכה ובגלותו יגלגל ושפור לצער כדתנן ירדו כו' ומי שאינו בקי בזה השיעור יתן לבו אם הוא מצטער באותו ענין שבצער זה היה יוצא מביתו היה רשאי לצאת מסוכתו :
(כא) ודוקא שעשה סוכתו במקום הראוי לאכול ולשתות ולישן בה ונולד לו הצער אחר כך אבל אם עשאה מתחלה במקום הראוי להצטער באכילתו או בשתייתו או בשינה לא מפטר בה אלא אפילו אין שכנה אלא בשינה בה לא יצא י"ח :
(כב) מותר לאכול פירות ולשתות יין חוץ לסוכה ויש מחמירין שלא לאכול שום דבר ולשתות חוץ לסוכה מ"מ אין לברך לישב בסוכה :
(כג) אסור לישן חוץ לסוכה אבל סומכים העולם על דבר זה שיראים מן הצנה והוי כחולה שאין בו סכנה דפטור מן הסוכה או כמצטער :
(כד) התינוקות שומטין את לולביהם ואוכלים אתרוגיהם פירש רש"י הגדולים שומטין את לולבי תינוקות בשביעי מיד התינוקות ואין בו לא משום ג"ל ולא משום דרכי שלום ואוכלים אתרוגי התינוקות שכן נהגו מפני שמחה :
(כה) אותם הבחורים הרוכבים בסוסים לקראת החתן וכלה ונלחמים זה עם זה וקורע איש בגדי חבירו או מקלקלו פטורים הואיל ונהגו כן מפני שמחה :
(כו) אין שמחה אלא במקום חופה מכאן מדקדק א"ז שאם יוצא החתן מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכים לאכול במקום אחר שלא בבית חופה שאין מברכים שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים :
(כז) מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא :

לולב הגזול

(כח) לולב של אשירה פסול דוקא באשירה דישראל דלית ליה ביטול אבל אשירה של עובד כוכבים דאית ליה ביטול לכתחלה לא יטול ואם נטל כשר :
(כט) נקטם ראשו פסול רא"ם אומר דלכתחלה קאמר ויחזור אחר אחר ואם ליכא אחר כשר :
(ל) כתב הר' אביגדור כשחל הושענא רבא להיות ביום אחד בשבת וקצצו גוים ערבה בשבת והביאו כשרה [illegible] בעבירה :
(לא) ס"ה אם עשה גוי שופר ביום טוב מותר לתקוע בו וכן אתרוג ולולב שהובאו מחוץ לתחום בשביל ישראל מותר לישראל אחר ואפשר גם לאותו מותר מפני שהוא דבר מצוה :
(לב) לולב מצוה לאגדו לא אגדו כשר כתב רא"ם וצריך שיאגדנו שני קשרים זה על גב זה :
(לג) אנן נהגינן ליטול ערבה כמנין לולב ושלשה קשרים כנגד ג' אבות שהוא סך הכל כמנין סנהדרין :
(לד) מסקינן לולב בימין ואתרוג בשמאל דהני תלת מצוה והאי חדא מצוה ומהאי כך מברכין אלולב ולא אאתרוג :
(לה) מסקינן דלולב צריך שיהא מן ההדס טפח למעלה רוחב ד' אצבעות ושדרו של לולב צריך שיהא ארכו י"ד אצבעות מן הגודל :
(לו) וב' ענפי ערבות וג' בדי הדסין מותרין בלולב :
(לז) [כתב] א"ז השיב ר"ת מי שאין לו אתרוג שיטול שאר מינים ויברך ביום השני דשאר מינין לא מעכבין אלא ביום ראשון :
(לח) לא מצא אתרוג לא יביא לא פריש ולא רמון :
(לט) [כתב] ר"י ממיץ אנן בלולב והדס מברכים איבשים משום דלא אפשר והוא שעת הדחק :
(מ) כשכורך הסודר סביב הלולב ואוחז הלולב על ידי הסודר כעין לגמ שסודר מסייע לקחזיקו כה"ג הוי חציצה אבל היכא שכרך בסודר סביב ידו לא הוי חציצה :
(מא) אתרוג של מצוה מותר להריח בו וראבי"ה מחייב לברך אשר נתן ריח טוב בפירות ואין נראה לרבינו אפרים :
(מב) [כ'] ראבי"ה כפת תמר וי"ו משום דו' ימים קבור ודומה לכף אחת וביום השביעי מתירין אותו :
(מג) נטלה פיטמתו ופירושו :
(מד) עוקצו שחוץ לגומיו לכל הפירושין כשר :
(מה) [כ'] ראבי"ה אתרוג שנקבוהו עכברים דמאים פסול אפילו ביום שני אבל חסר בעלמא ביום ראשון פסול ובשני כשר :
(מו) בהודו לה' תחלה וסוף ·
(מז) מנענע כדי לנענע כחו של קטיגור :
(מח) המתפלל ישחוק ויכוין לבו לדבר שבקדושה ורא"ם כתב שאם הגיע לעושה שלום יענה עמהם ושוב יחזור לאלהי נצור כי כבר נגמר י"ח ברכות :
(מט) יש מפרשים דכופלים מאודך ואילך לפי שישי ובניו אמרוהו ולא דוד עצמו לכן כופלים אותם להפסיק ביניהם ולהבחין :
(נ) רשב"ם פי' בי"ט שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול וראבי"ה פי' דבי"ט גזול פסול משום דהוי מצוה הבאה בעבירה :
(נא) מצאתי בני העיר שאין להם אלא לולב אחד ואתרוג אחד צריך שיהא כולם דעתם שיהא ליתנו לכל אחד ואחד בשעה שמברך או כולם יפקירוהו :
(נב) פרשב"ם דלא בעינן תנאי כפול אלא בגט וקדושין ותרומה דמילתא אבל גבי דינא לא בעינן תנאי כפול וכן עמא דבר :
(נג) [כ'] סמ"ג כל תנאים שבעולם בין בגרושין בין בקדושין בין בכל דיני ממונות צריך שיהא בתנאי ד' דברים כו' :
(נד) ינוקא מיקנא קני אקנויי לא אקני רא"ב"ן. מיהו אם היה אוחז עם התינוק (נוטל)[כיון שלא]יצא מידו לגמרי שפיר דמי ונקיי הדעת מחזירין אותו למקומו התינוק נוטל אותו מעצמו ומברך עליו :
(נה) הקורא בתורה אוחז בעמודי התורה בשעת ברכה:
(נו) [אומר] ר"י אין צריך להפכו כיון שצריך לנענע בקריאת הלל או משום שאין רוצה לצאת באותה נטילה :
(נז) מאי לברוכי אפי' בתר דאגבהיה דמצוה מן המובחר לא הוי אלא כשמוליך ומביא ומנענע :
(נח) כל היכא דלא גמר מצוה מן המובחר מיקרי עובר לעשייתו :
(נט) מנהג כשר וטוב לתת הלולב וערבה במים שלא ייבשו :
(ס) קטן היודע לנענע חייב. ירושלמי לא סוף דבר לנענע אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד כשורה ומנענע וכן כולם :

לולב וערבה

(סא) [כ'] ראבי"ה אע"פ שכתב ר"ת אין אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב נראה לי דהלכה דיוצא :
(סב) [כתב]ראבי"ה אם יצא ע"מ לחזור מיד ולא הסיח דעתו אין צריך לברך ור"ת חולק :
(סג) רבינו מנחם כשהיה מקדש בלילה ראשונה של סוכות היה מאחר שהחיינו עד לאחר קדוש ועד לאחר ברכת סוכה ובלילה שנייה היה מקדים זמן לברכת סוכה :
(סד) המברך קדוש בליל ר"ה על יין חדש הזמן של קדוש פוטר זמן של יין :
(סה) אם לא קדש על יין חדש ובאמצע סעודתו הביאו לו יין חדש צריך לברך זמן על יין החדש אע"פ שכבר בירך זמן על הקדוש :
(סו) מה שהזמן דקדוש אינו פוטר זמן דלולב כמו שהוא פוטר זמן דעשיית סוכה משום דעדיין לא הגיע זמן של לולב עד למחר :
(סז) מברכין זמן אלולב בי"ט ראשון אבל בי"ט שני אינו מברך דכבר יצא י"ח ומה שמברכין זמן אקידוש בליל שני משום ספיקא אבל לולב כל ז' מדרבנן לבד יום ראשון שהוא מדאורייתא :
(סח) בליל שני של ר"ה יש מברכין זמן על הכוס ויש שאין מברכין ור"מ היה רגיל שלא לשתות יין חדש עד ליל שני של ר"ה ואומר זמן כדי לאפוקי ידי חובת כל רבותא :
(סט) העושה סוכה לעצמו אומר זמן :
(ע) לא מברכין אעשיית נר חנוכה דמצות עשייתו לא מינכר דלשם מצוה קעביד :
(עא) דבר שעושין אדם מזמן לזמן כגון סוכה ולולב יש לברך זמן אבל מגילה ושופר שעושים אותם לכמה שנים לא שייך ביה זמן :
(עב) האידנא דלא מברכינן שהחיינו אעשיית סוכה כמו שהיו עושים בימי האמוראים יש לומר לפי שאז כל אחד ואחד עשה לעצמו לפיכך היה מברך אבל עתה שאחד עושה לק' אין נראה שיברך העושה והשאר לא יברכו :
(עג) בכל יום טוב אומרים שהחיינו חוץ משני ימים האחרונים :
(עד) כשאדם אוכל פרי חדש מברך שהחיינו :
(עה) כשלובש בגד חדש מברך שהחיינו ומלביש ערומים ור"י אומר דוקא בגד חשוב אבל שאינו חשוב כגון מנעלים ואנפילאות וחלוק של פשתן אין צריך לברך ירושלמי לא חדשים ממש אלא אפילו שחקים כעין חדשים :
(עו) [אומר] ר"י אין צריך לברך שהחיינו אלא בדברים שאין רגילים להתחדש אלא משנה לשנה כגון קרא ושאר פירות אבל לא על עופות ודגים שלא אכל מהם אשתקד הואיל ואכלו אחרים מהם :
(עז) [כתב] ראבי"ה כיון דאיכא היכירא דלא מברך בשמיני כאשר עשה כל שבעה ימים לא הוי כמוסיף אבל לישן בסוכה אסור משום דמיחזי כמוסיף :
(עח) אמר אביי אתרוג שמיני ספק ז' אסור תשיעי ספק ח' מותר ואם ישאל שואל מאי שנא מנויי סוכה דאסור להסתפק עד י"ט האחרון כו' :
(עט) אסור ליהנות מערבה לאחר נטילתה אם לא התנה מתחלה דלכולי יומא איתקצאי ולפי שראיתי בני אדם טלין בשר ופירות בעלי ערבה כתבתי כן :

(סליק סוכה)

לוח הדינים אשר בהר"ן ממסכת סוכה

כולל כל חדושי דינים שהובאו בר"ן על דעת הרמב"ם ז"ל, מאת הרב הגאון ר' יוסף אוטילינג זללה"ה.

א סכה שהיא גבוהה כ' פסולה ר"ל חללה: דף ב' ע"א ד"ה סוכה

ב אמות דסוכה מצומצמות פירוש דחוקות: שם בא"ד

ג ב"ה לא בעו סוכה לשום חג כלל ועל פי הירושלמי למצוה מן המובחר צריך לחדש בה דבר: שם סד"ה אינו

ד התורה לא תצוה מה שאי אפשר לעמוד עליו: שם ד"ה וכ"ל

ה אין הלכה כתלמיד במקום הרב כשנחלק עמו בחייו אבל לאחר מותו הלכה כתלמיד: שם ד"ה איכא מ"ד

ו היתה גבוהה כ' ומיעטה בתבן וכסלו רק לשבעה סגי: שם ע"ב ד"ה תנן

ז מקצת סכך למעלה מכ' ומקצתו למטה אפי' אי שקלת כל מה שלמעלה מכ' מה שבתוך כ' חמתו מרובה מצלתו כשרה: שם ד"ה והא לאו

ח כל שאין לה חלל י' כשיעור הכשר סוכה הויא לה דירה סרוחה: שם ד"ה פחות

ט היתה גבוהה מכ' ובנה בה איצטבא כנגד דופן אמצעי על פני כולה אם יש בה הכשר סוכה כשרה דוקא במקום האצטבא לחוד: דף ג' ע"א ד"ה וכתב

י בנה בה אצטבא מן הצד על פני [רוח] אחת מדופני הסוכה אין אוכלין באותו שיעור שבין הדופן לאצטבא: שם ד"ה בנה בה

יא עמוד לענין שבת חולק רשות לעצמו והרי הוא כמוקף מחיצות לכן אם בנה עמוד בסוכה גבוה יותר מכ' אפילו אין בינו לדפנות ארבע אמות פסולה: שם ד"ה וגרסינן

יב אין צורת הפתח מתיר ומשלים שיעור דופן בסוכה אלא בדופן שלשה בלבד: שם ע"ב ד"ה ואמר רבא

יג אם יש פתחים בד' דפנותיה ליכא שתי דפנות דעריבן: שם

יד כל היכא דעביד [שלש] דפנות של ז' טפחים תו לא בעי צורת הפתח: שם ד"ה א"ל

טו בסוכה שאסור לטלטל בה מדאורייתא בשבת שבסוכות מותר משום מגו ומגו לקולא אמרינן ולא לחומרא: דף ג' ע"א ד"ה גרסינן

טז שער אכסדרה ומרפסת חייבים במזוזה היינו מדרבנן: דף ד' ע"א ד"ה והיכא

יז ג' דינים חלוקים בסוכה ונויה אסורים כל ז' ושמונה: שם ע"ב ד"ה על החגיגה

יח ג' דינים בדין סכך כשר ופסול: דף ה' ע"א ד"ה ונמצא

יט עשה ד' דפנות סתם והקצו כולם עשה כשיעור סיכה והוסיף אחר כך אין אסור אלא שיעור סיכה: דף ו' ע"א ד"ה סכך

כ כל לצורך הבגד הוי כלנאותה וכשרה הסוכה: שם ד"ה ומהא

כא נויי סוכה המופלגים מן הסכך ד' טפחים אפילו המתן מרובה מצלתן פסולה והרא"ה לא כתב כן: שם ד"ה איתמר

כב כל שהן גבוהין י' אע"פ שאין להן גג אין ישנים תחתיהם ורי"ף ורמב"ם חולקים: שם ד"ה מותר

כג וענין ציצית היכא דתלן וקשרן שתחב בכנף חוט אחד כפול לד' ועודנו חוט כפול ועשה כל הגדילים והקשרים ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן ונעשים ח' פסולה: שם ע"ב ד"ה וכן לענין

כד כיתנא דלא דייק במכתשת ולא נפיץ מסככין כיון דמדרבנן בעלמא הוא ומסתפקא בגמרא ספיקו לקולא: דף ז' ע"א ד"ה כיתנא

כה כל דבר עשוי להתיבש בתוך ז' עד שתהא חמתו מרובה מצלתו אף מעכשיו הוא פסול: שם בגמ' ד"ה גרסינן

כו חוטט בגדיש וחקק בו להשלימו לי' למטה בקרקע מותר חסט למעלה בסכך פסולה ויש חולק: דף ח' ע"ב ד"ה ל"ש

כז לא אמרינן דופן עקומה ולבוד כי הדדי: דף ט' ע"א ד"ה למעלה

כח במצות עשה שיש בהן צד איסור אסור לעשותן שלא במקום מצוה: שם ע"ב ד"ה והיכא

כט סכך עב צריך שיהו הכוכבים נראים מתוכו אית מ"ד כוכבי חמה ואית מ"ד כוכבים: דף י' ע"ב ד"ה כמעוסה

ל שלוחי מצוה אפי' אין הולכים אלא ביום פטורים מן המצות אפי' בלילה: ד' י"א ע"א ד"ה שלוחי

לא העוסק במצוה פטור מן המצוה היינו שאם יעסוק באחרת יפסיד הראשונה: שם ד"ה והיכא

לב העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה היינו באילנות קשים ומחזיקם בהוצא ודפנא בענין שלא ינענעו הרוח: שם ע"ב ד"ה כל

לג אפילו שלא במקום חופה מברכינן ברכת חתנים: שם ד"ה וכתבו

לד חייב לאכול בסוכה ביום ראשון יותר מכביצה: דף י"ב ע"ב ד"ה ר"א

לה סוכה גזולה פסולה ר"ל שגזל עצים וסכך בהם אבל הוציא חבירו מסוכתו הויא ליה סוכה שאולה: שם ד"ה ונמצא

לו קיימא לן סוכה דירת עראי בעינן ומ"מ דירת קבע במקצת בעינן: דף י"ג ע"א ד"ה נמי סלכה

לז אית מ"ד דכל היכא דמצטער בלמודו הוה ליה מצטער ופטור מן הסוכה: שם ד"ה ס"מ במגרס

לח הדלקת הנר בסיכה עיקר ולא מעייל בית הנר ובחג אסור להניחו דולק: שם ד"ה סרגא

לט לולב יבש ר"ל שיבשו רוב עליו: שם ע"ב ד"ה יבש

מ לולב הגזול ויבש פסול בין ביו"ט ראשון בין ביו"ט שני של דבריהם: שם ד"ה וגרסינן

מא יבש פסול אף ביו"ט שני ור' יהודה דמכשיר מודה דמצוה מן המובחר בעינן לה: שם ד"ה ומיהו

מב הדס יש להחמיר ולפסול בקטימת עליו: דף י"ד ע"א ד"ה נקטם

מג לולב נסדק לרחבו שרינן בדלא עביד כי המנק ונחלק התיום אפי' במיעוט פסול: שם ד"ה אמר רב הונא

מד הוסיף על אורך ההדס אפי' כמה צריך שיהא לולב היינו שדרתו למעלה ממנו טפח: דף ט"ו ע"א ד"ה אמר

מה טפחים דהדס טפחים קטנים הם שחוזרים לשני טפחים ומחצה שהם י' גדולים: שם ד"ה מיכו

מו הדס תלתא בקנאי ובראש תור בפחות מכאן לא מקרי עבותו קיימא: שם ע"ב ד"ה מסכתת

מז היו ענביו מרובות מעליו והשחירו ועבר ולקטן מערב יו"ט כשר ואם השחירו ביו"ט הוה ליה נראה ונדחה ואין חוזר ונדחה: שם ד"ה ועלתה

מח נתנו שיעור להדור מצוה עד שליש אפילו למצוה עוברת כדי שלא יפיל עצמו על הצבור כשיבא לידי עוני: דף ט"ז ע"א ד"ה ולהדור

מט להדור מצוה עד שליש פי' למצות עשה אבל לא תעשה כל הון ביתו יתן ואל יעבור: שם בא"ד

נ לא קיימא לן כר' יהודה דאמר עניבה היינו קשירה: שם ד"ה אי נמי

נא בלולב כל לנאותו לא גזרו רבנן בלולב משום בל תוסיף: שם ע"ב ד"ה תניא ד' מינים

נב בהדס וערבה דוקא אית בהו משום נויי מצוה כשמוסיף אבל לא בשאר מינין: שם בא"ד

נג אין ראוי לברך על הלולב אא"כ יודע בבירור שבאו לידו כולן אע"פ שאין מברכין אלא על הלולב: דף י"ז ע"א ד"ה ואע"ג

נד אין יוצאין באתרוג של טבל ודלא כהרמב"ן שהכשיר: שם ד"ה טבל

נה חזזית מפוזרת ברוב של אתרוג בג' וב' מקומות הוה ליה כמנומר: שם ד"ה עלתה

נו אם נפלה שושנתו כשר ופטמתו היינו בוכנתו שהוא העגול שבסוף העוקץ כשר: שם ע"ב ד"ה גמ' תאני ר' יצחק

נז יש להחמיר ולפסול כל שנטלו אחת משתי הבוכנות שאחת היא הדד שהפטמא בראשו והשנית העגול שבסוף העוקץ: שם בא"ד

נח מנומר פסול דוקא בגוונים הפוסלים הלבן וכרתי וירוק ככרתי אבל גוונים אחרים כשר ויש חולקים: שם ד"ה אבל

נט כשם שאמרו בחזזית דבחוטמו אפילו כל שהוא פסול כך ה"ה בכל הדברים שפוסלים באתרוג: שם ד"ה אמר

ס הדס שנותנים בסוכה מריחא אקצייה ויש חולקים: דף י"ח ע"א ד"ה כי מקליה

סא איסור תחומין בלחוד לא בעי בכדי שיעשו: שם ד"ה אי פרית

סב עניית הודו אין צריך נענוע ובהודו הראשון מנענעין פעם אחת ובהודו שבסוף שכופלין אותו ש"צ וצבור מנענעים על כל פעם ופעם: שם ע"ב ד"ה בהודו

סג דיו לנענע בב' רוחות שהמושל בב' מושל בד' אלא שמכוין למי שד' רוחות שלו וכן נהגו: שם ד"ה אמר רבא

סד יש לו לטרוף הלולב ג' פעמים כשמוליכו וכן כשמביא וכן כשמעלה וכן כשמוריד: שם בא"ד

סה מוליך ומביא מעלה ומוריד על כל דבר ודבר ואח"כ יטרוף הלולב ג' זוגות של תנועות קטנות. הרמב"ן: שם בא"ד

סו הא דתנן אם התחילו לא מפסיקין בדאיכא שהות ביום דוקא בדרבנן כגון תפלת מנחה אבל למצוה דאורייתא מפסיקין אע"ג דאיכא שהות: שם ד"ה מי שבא בדרך

סז המתפללין בצבור וש"צ אומר קדושה או יהא שמיה ישתקו מתפלתן וישמעו והם כעונין וחוזרין לתפלתן כשיגמור הקדושה: דף י"ט ע"ב ד"ה וכתב

סח עצים אין בהם משום קדושת שביעית: שם ד"ה לפי שאינו

סט הנותן לולב לחבירו לצאת בו על מנת להחזירו החזירו בשעה שיכול עדיין לצאת בו יצא אם החזירו לאחר שעברה מצותו לא יצא: דף כ' ע"א ד"ה וים

ע מתנה על מנת להחזיר נותן לחבירו וחבירו לחבירו ואפי' כמה דכל שחוזרת לבסוף לבעלים סגי: שם ד"ה ומעיקן

עא אחין שאין מקפידין זה על זה ויש להם אתרוגין אפי' נטל זה היפה אין מקפידין בכך ויצא: שם ד"ה אם יכול

עב צריך לברך על הלולב בעודו בכלי ויש חולק: שם ע"ב ד"ה וים שלמדו

עג צריך ליקח הלולב שלא כדרך גדילתו ואח"כ בשעת ברכה הופכו ויש חולק: שם בא"ד

עד לדידן לולב לא דחי שבת אפי' ביו"ט ראשון לא שרי לטלטולי כלל: שם ד"ה מקבלת

עה קטן יודע לאמן את ידיו לשחוט אפי' לכתחלה מותר לאכול משחיטתו אע"פ שאינו בקי בהלכות שחיטה: שם ד"ה יודע

עו אנן דידעינן בקביעא דירחא כאילו לא ידעינן משום גזירה דדילמא דגזרי גזירה ואתא לאיקלקולי: דף כ"א ע"א ד"ה לא ידעינן

עז ערבה דרבנן שיעור ארכה כשיעור אורך ערבה שבלולב: דף כ"ב ע"א ד"ה וכמה

עח מברך לישב בסוכה ולא מקרי עובר לעשייתה אע"פ שכבר נכנס וישב בה: שם ד"ה ת"ר

עט ברכה של תפילין כשמסלקן או כשממשמש בהם: שם ד"ה ואסיקנא

פ אפדיון מברך שהחיינו ולא אמילה: שם ע"ב ד"ה וכתבו

פא יש מי שאומר כיון שבירך שהחיינו בי"ט ראשון אלולב שוב אינו צריך לברך שהחיינו עוד ולא נהגו כן: שם ד"ה ואם לאו

פב כל תנאי שאי אפשר להתקיים בסופו והתנה עליו בתחלה תנאו בטל: שם ד"ה גרסינן

פג יום שמיני של חג שאין שם אלא פר אחד היה לו שיר בפני עצמו: ע"ב ד"ה אומרים

פד מפני כבוד יו"ט אחרון של חג מותר להוריד כלים מסוכה לביתו: שם ד"ה סוכתו

הגהות פעולת שכיר על הרי"ף ממסכת סוכה מהגאון וכו' מוהר"ר ישכר בער זצ"ל זקן ההוראה פה ווילנא.

דף א ע"א ר"נ ד"ה ושמחתם. אבל למעלה המסוכך כצ"ל ותיבת אם מוקף: שם ד"ה איכא. משום דרכים דרבא הוה והכי לא מוכחינן כצ"ל: **ע"ב** פי' כתב זה. תיבת פי' מוקף:

דף ג ע"א שם ד"ה גרסינן. וצורת פתח נמי בעינן אמאי איצטריך כצ"ל: שם ד"ה ואמר רבא סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשרה. כיון שאינה מפולשת לגמרי כמו העושה סוכתו כו'. נ"ב עיין מ"א סי' תרל"ל סק"ד ועי' חי' ריטב"א בהא דלקמן דף ט"ז ע"ב גבי פס ד' ונסהו מתיר מ"ש שם סוף דיבור דבעינן שתי דפנות דעריבן בכנגדו באלו פרוץ משמע כדעת הב"י: **ע"ב** בר"ן ד"ה ותמיהני. ואלא כדברי רש"י ז"ל. נ"ב נ"ל שרש"י ז"ל פי' דאביי מיירי בים בגגה טפח ומ"ש שפירש כוונתו על הרי"ף ז"ל ועי' ד"ת שהגיה בזה:

דף ה ע"ב ר"נ ד"ה ל"ש. וכשחוטט בו מלמטה למעלה. נ"ב עי' ב"ח סי' תרל"ה שגי' הר"ן מלמעלה למטה: שם ד"ה פס ארבעה. ודאי לא סגי. נ"ב עי' חידושי ריטב"א: שם ד"ה בסוכה קטנה. ולא מצטרפי בהדה שיעורא. נ"ב נ"ל ולא מצטרפי בהדה לאשלומי שיעורא:

דף ט ע"א ר"נ ד"ה ורבה בר בר חנה. כלומר שעומד ראשו ורובו כצ"ל ותיבת או מוקף:

דף י ע"ב ר"נ ד"ה אמר רב פפא. שאע"פ שנראין מלמטה שוין האויר כצ"ל:

דף יא ע"א ר"נ ד"ה ואיכא למידק. דסוכה כשרה לדעתייהו ליכא כלל כצ"ל: **ע"ב** ר"נ ד"ה מעשה. וה"ה נמי דקפיא לן כצ"ל ד"ת ותיבת דרבא נדחה מוקף: שם ד"ה אבל. אלא שמדברי הרב אלפסי ז"ל. נ"ב בפי' א"מ:

דף יב ע"ב ר"נ סד"ה וכתב הר"ז הלוי ז"ל. וכתב האוסרת הכל. נ"ב בהלכות תפילין והמתרת הכל בפ' מי שמתו: שם ד"ה ושוין. ואפ"ה סבר ר' אליעזר. נ"ב גירסת ד"ת ואפי' לר"א כיון דמאותן כו'. או שצ"ל ואפי' ר"א סבר הכי כיון כו':

דף יז ע"ב רי"ף נקלף נסדק נקב וחסר כצ"ל:

דף יח ע"ב ר"נ סד"ה אמר רבא. ונמצא לפי זה כצ"ל:

דף יט ע"א ר"נ סד"ה סלכך. ומקמי סעודה אתחיל. נ"ב נ"ל שצ"ל אתקין:

דף כא ע"א ר"נ ד"ה והשמחה. דלמשמטיה בשבת כצ"ל ותיבת נמי מוקף: **ע"ב** ר"נ ד"ה גרסינן. ורש"י ז"ל הוצרך לדחוק ויעלוה ויתבטוס שלוחי ב"ד ואחרים פירשו כצ"ל ותיבת של כהנים מוקף ונ"ב ליתא ברש"י:

דף כג ע"א רי"ף ותניא נמי הכי שמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב כצ"ל: סליק

הגהות בן אריה על הרי"ף ממס' סוכה להג"מ זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ב ע"ב ר"נ ד"ה גרסינן בפירקא קמא כו' משמע דאפילו בקרן זוית מהני כו'. נ"ב עי' תוס' עירובין דף ו' ע"א ד"ה דפיתחא:

דף ג ע"א ר"נ בד"ה ואמר רבה סכך כו' לרבא דאמר לחי כו' דרבא לטעמיה אזיל דס"ל לחי כו'. נ"ב בכל זה צריך להיות רבה ועי' ברא"ש [לפנינו בכל הסוגיא איתא רבא וכן משמע מדא"ל אביי יהא את הוא דאמרת ולא קאמר ליה והא מר הוא דאמר כו' (עי' ברכות כ"ז ב') אבל ברא"ש סי' ט' גרס רבה מ"ש בק"נ ס"ק מ"ד וכן מוכח בר"ן כאן דרבא בר פלוגתיה דאביי גבי לחי העומד מאליו ס"ל דלחי משום היכר עי' עירובין דף ט"ו ע"א ודף י"ב ע"ב וברא"ש שם סימן יו"ד ועי' פירש"י בגמ' כאן דף ז' א' ד"ה דאילו דמשמע דגרס והא מר הוא דאמר]:

דף ח ע"ב ר"נ ד"ה לא שנו כו' וכשחוטט בו מלמטה למעלה עד שמגביה בו. נ"ב עי' קרבן נתנאל על הרא"ש סימן ל' אות קי"ג [שכתב דגירסת הר"ן ברש"י היה מלמעלה למטה ולכן דייק מיניה הא מלמטה למעלה לא. ולפ"ז צריך להגיה כאן מלמעלה למטה]:

דף יט ע"א ר"נ ד"ה והכי מכאן דאמר כו' והע"ג דאמרינן במגילה דאין מפסיקין כו'. נ"ב עי' מגן אברהם סי' תכ"ב סק"ח בשם הכלבו: סליק

הגהות מלא הרועים על הרי"ף ממס' סוכה מהגאון כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל.

דף ד ע"א מלחמת ד"ה אמר הכותב כו' ועוד דהא כל היכא דלא כתוב שם ליכא למיגמר מעגלה ערופה. נ"ב וצ"ע דאביי יליף מע"ע לכל דוכתא דהזמנה מילתא כדמקשינן מיניה בפ' נגמר הדין ומבואר שם דבכל דוכתא ס"ל ה"מ אף דיליף מע"ע ונ"ל דבאמת מע"ע לא יליף דקדשים הוא וחולין מקדשים לא גמרינן ועוד דבכל קדשים אסורין משעת הקדישן ולא מטעם הזמנה רק דעיקר מצותן בכך רק דכיון דכתוב ג"ש ע"כ למדין ואין משיבין וכיון דגלי במת דהזמנה מילתא ממילא ילפינן כ"ד מסת דלאו קדשים הוא אבל לדידן דמת לא ילפינן מע"ע כרבא שאר דברים א"א למילף מע"ע דחולין מקדשים כו' כנ"ל ובספרי מ"ה ע' הזמנה אות ה' הארכתי יותר:

דף יא ע"א בר"נ ד"ה ואיכא. לפיכך נ"ל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אע"פ שיכול לקיים את שתיהן. נ"ב וקשה הא דאמרינן בהך דחופר בור בפ"ב דברכות ובהך דמשמר דפ"ג היו ב' זה משמר וזה קורא כיון דאף דיכול לקיים שניהם פטור למה בשנים יתחייב וצ"ל מטעם מהיות טוב כמ"ש מרן בסמוך דהיכא דאפשר לקיים שניהם בלי טורח. ואיכא למידק לדעת מרן מאי מקשה מהתם נפקא דהא מהך דעוסקי מת שחל שביעי שלהן לא מוכח רק שא"צ לבטל מצוה זו בשביל ז אבל באפשר לקיים שניהם לא שמעינן לכך קמ"ל קרא יתירא דובלכתך למילף אפילו באפשר לקיים שניהם וי"ל דהנה אם נאמר דעוסק במצוה אינו פטור ממצוה רק בשאי אפשר לקיים שניהם לא דחינן זו מפני זו הנה בשביל עשה דפסח שהוא עשה שיש בו כרת היה לנו לדחות עשה שאין בו כרת וע"כ דעוסק במצוה פטור לגמרי ממצוה אחרת אפילו באפשר לו לקיים שניהם וכיון דפטור היא אז מכל המצות שוב אין לחלק בין יש בו כרת לאין בו דכללא הוא דפטור הוא לגמרי מכל מצות שבתורה: **ע"ב** בר"ן ד"ה אבל חייב כו' עסה"ד אסור להניח תפילין. נ"ב עב"י סי' ל"ח מ"ש ע"ז ועמש"ש בחבורי: **שם** ד"ה חתן וכל השושבינין כו' עד דאבל נמי פטור מתפלה ומתפילין. נ"ב י"ל דהך תנא ס"ל דפטור מתפילין אבל באמת קאבר בש"ס דדוקא ביום ראשון פטור מתפילין ואע"ג דרש"י פי' הטעם בתפילין משום קלות ראש וזה לא שייך באבל י"ל דאעפ"כ אינו יכול לכוין שלא להסיח דעתו מתפילין דטרוד בצער אבלות וקשה על הר"ם דס"ל מצטער פטור מתפילין כמ"ש בפ"ד מהל' תפילין ואע"ג דמיבעי ליה ליתובי דעתיה לא ס"ל זה לענין תפילין עיי"ש בכ"מ וקשה דא"כ אפי' בשאר ימים לפטור אבל מתפילין והרי הר"ם פסק דביום שני חייב בתפילין וע"כ צ"ל דביום שני לא מצטער הוא וז"ש בש"ס והנ"מ ביום ראשון דכתיב ואחריתה כיום מר עיקר מררא חד יומא וא"כ קשה על מרן דאפשר דפטור מתפילין דמשמע בשאר ימים מנ"ל די"ל בשאר ימים לא מצטער הוא וצ"ל דכוונתו דאפשר דאבל נמי פטור מתפלה ומתפילין ביום ראשון ומ"ש דאפשר ר"ל דאפשר דפטור מטעם כוונה וע"ז יתכן מ"ש ואין זה מחוור מדאמרינן שנאמר בהן פאר ודו"ק:

דף כ ע"ב בר"ן מתני' מקבלת אשה כו' קמ"ל דכיון דראוי לנטילת אנשים כו'. נ"ב הקשה בספר שארית יעקב כיון דהר"ן בפ"ג דר"ה מסכים לדעת ר"ת דנשים יכולות לברך על מ"ע שהז"ג א"כ מאי איריא דראוי לנטילת אנשים הא לדידה נ"כ חזי ועיי"ש מ"ש ועי' בשעה"מ פ"ז מהל' סוכה ולולב הלכה כ"ח מ"ש בזה: סליק

מסכת ראש השנה

דף יא ע"א ר"נ ד"ה ודאמרינן. כל הברכות שאדם פטור מוציא כו'. נ"ב בחידושי הרשב"א הגיה שאין אדם פטור דהיינו שמחויב בדבר ובסמ"ג עשין כ"ז כ' ג"כ שאדם פטור ובפני משה על הירושלמי יישב תני' דהכא דאין הכוונה פטור ממש אלא שכבר פטר א"ע: **ע"ב** ר"נ ד"ה ירושלמי ר"נ אומר כו' הוו יתבין לאילין תקיעתא קמאי רצלו. נ"ב מן דצלו כצ"ל וכן גי' ב"י בסי' תקצ"א:

מס' יומא דף ד ע"ב ר"נ ד"ה וגרסינן בגמ' ת"ר כו' עסה"ד ואע"ג דהוי איסור סקילה. נ"ב עי' בפרשת דרכים דרך החיים דרוש י"ם מה שהקשה עליו קושיא חמורה משמעתין ועיי"ש שהאריך ועי' בשער המלך פי"ד מהמ"א שהקשה נ"כ קושיא עצומה על הר"ן בזה עיי"ש: **במרדכי** סי' תשכ"ה ערב יוה"כ כו' עד נשאל לר"ת כו' עד אבל הכא אפשר מאתמול. נ"ב עי' בפ"ג דברכות סי' ע"ג ומש"ש בפי' הדברים: סליק

תוספתא

סוכה פרק ראשון

פרק א א סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר (א) אמר רבי יהודה (א) מעשה (ב) [בסוכת הילני בלוד שהיתה גבוהה יתר] מעשרים אמה והיו זקנים נכנסין ויוצאין (ג) [אצלה] ולא (ד) [אמר אחד מהן דבר אמרו לו מפני שהיא אשה ואין אשה חייבת בסוכה] אמר להם והלא שבעה בנים (ה) [תלמידי חכמים היו לה וכולן א) שרויין בתוכה]: ב [סוכה] שחמתה מרובה מצלתה פסולה בד"א מלמעלה אבל מן הצדדין אפילו כולה מלאה חמה כשרה (ו) (ב) סיכך על גבי מטה ועל גבי אילן שהן גבוהים י' טפחים אם היתה צלתה מרובה מחמתה כשרה ואם לאו פסולה (ז) [סוכת (ג) הרועים סוכת הקייצין (ד) וסוכה גזולה פסולה]: ג סיככה בחבלים (ה) ובפקיעי עמיר ב) (ח) [כשרה] סיככה בהוצני פשתן כשרה באניצי פשתן פסולה (ט) [בקוצים (ו) ובדוקרנים] (ז) אע"פ שדבקן זה בזה (י) [כשרה סיככה בשבולין אם (ח) היה הקש מרובה על הדגן כשרה ואם לאו פסולה (ט) ר"י בר' יהודה אומר] סככה בבלאי כלים (יא) [כשרה]: ד (יב) [מסככין בנסרים (י) דברי רבי יהודה וחכמים אוסרין עד שיהא בינו לחבירו כמלואו (כ) אמר רבי יהודה מעשה בשעת סכנה (כ*) שהיינו זוקפין סולמות ומסככין על גביהן נסרים וישנים תחתיהן אמרו לו] אין שעת הסכנה ראיה [אבל הכל מודים שאם יש בנסר ארבעה טפחים ג) שיהא בינו לבין חבירו כמלואו: (ל) תלה בה אגוזים אפרסקאות ורמונים וגלוסקאות פרכילי ענבים ועטרות של שבלים כשרה לא יאכל מהן אפילו ביו"ט האחרון של חג ואם (ל*) (מ) התנה עליהן שיאכל מהן בחג מותר]: ה (נ) חצר גדולה שמוקפת עמודין הרי עמודין כדפנות (ס) עושה אדם [את חברו] דופן כדי שיאכל (יג) [ושישתה] ושיישן ולא עוד אלא שאדם זוקף את המטה ופורס עליה סדין כדי שלא תכנס (יד) [חמה] לא על האוכלים ולא על המת (ע) מודים חכמים לר"א שאין עושין (טו) [אהלים] בתחלה ביו"ט ואצ"ל בשבת (טז) [על מה נחלקו על המוסיפין] שר"א אומר אין מוסיפין ביו"ט ואצ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואצ"ל ביו"ט: (פ) מעשה בר"א (יז) [שהיה מיסב בסוכתו] של יוחנן (יח) [בן אלעזר בקיסרין] והגיעה חמה (יט) אמר לו מהו (כ) [לפרוס] עליה סדין אמר לו אין לך כל שבט ושבט (כא) שלא העמיד (כב) [נביא] הגיעה חמה לחצי (כג) [סוכה] אמר לו מהו (כד) [לפרוס] עליה סדין אמר לו אין לך כל שבט ושבט (כה) [שלא העמיד שופט] שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים הגיע חמה (כו) [לרגליו של ר"א נטל את הסדין ופרסו ע"ג סוכה והפשיל את רגליו ר"א והלך לו]: ו (צ) [העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה אל הכותל] ד) מודה ר"א (ק) שאם (כז) [יש ס) בגבהן טפח או שהיתה גבוהה מן הארץ] טפח שהיא כשרה: ז מחצלת (ר) של (כח) [חשיפה] ושל גמי גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה של קנים ושל חלף גדולה מסככין בה ו) ארוכה אין מסככין בה ר' ישמעאל ברבי יוסי אמר (כט) [משום אביו ו) ארוכה] מסככין בה וכן היה ר' דוסא אומר כדבריו: ח (ש) סיכך על גבי עגלה שהיא גבוהה עשרה (ל) רבי יוסי ברבי יהודה אומר משום רבי יוסי (ת) הישן תחת העגלה כישן תחת המטה: ט (א) העמיד ארבע קורות וסיכך על גביהן רבי יעקב אומר רואין אותן (לא) [שאם יחקקו ויש בהן טפח על רום טפח כשרה ואם לאו פסולה] וחכ"א (ב) שתים כהלכתן שלישית אפילו טפח ר"ש אומר שלישית

הגהות הגר"א

(א) עד ארבעים וחמשים אמה: (ב) בהילני המלכה בלוד שהיתה סוכתה גבוהה: (ג) בה: (ד) ולא אמרו לה דבר אמרו לו משם ראיה אשה היתה ופטורה מן הסוכה: (ה) היו לה ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא ע"פ חכמים: (ו) מפני שאמרו חמתה מחמת סיכוך ולא מחמת דפנות ר' יאשיה אומר אף מחמת דפנות: (ז) סוכת רקב"ש סוכת רועים סוכת קייצים סוכת בורגנין סוכת שומרי פירות סוכה מ"מ כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה סיככה כהלכתה ועטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזין שקדין אפרסקין ורמונים פרכילי ענבים ועטרות של שבולין יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו: (ח) השדה: (ט) בקנים ודוקרנים כשרה: (י) סוכי תאנים ובהן תאנים פרכילין ובהן ענבים קשין ובהן שבלים מכבדות ובהן תמרים כולן אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה ואם לאו פסולה אחרים אומרים עד שיהיה קשין מרובין על הידות ועל האוכלין: (יא) פסולה ר"י ב"ר יהודה מכשיר: (יב) סכבה בנסרים של ארז שאין בהם ארבעה ד"ה כשרה יש בהן ארבעה ר"מ פוסל ור"י מכשיר אר"י מעשה בשעת הסכנה שהבאנו נסרים שהיה בהן ד' וסככנו ע"ג מרפסת וישבנו תחתיהן אמרו לו משם ראיה: (יג) וישתה: (יד) החמה: (טו) אהל עראי: (טז) לא נחלקו אלא להוסיף: (יז) ששבת בגליל העליון בסוכה: (יח) ב"ר אלעי בקסרי ואמרי לה בקסרין: (יט) לסוכה: (כ) שאפרוס: (כא) מישראל: (כב) ממנו שופט: (כג) הסוכה: (כד) שאפרוס: (כה) מישראל שלא יצאו ממנו נביאים: (כו) למרגלותיו של רבי אליעזר נטל יוחנן סדין ופירש עליה הפשיל ר"א טליתו לאחוריו וירד לא מפני שהפליגו בדברים אלא מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם: (כז) הגביה מן הקרקע טפח או שהפליגה מן הכותל: (כח) שיפה: (כט) משום אביו אחד זו ואחד זו: (ל) או בראש הספינה ר"ג פוסל ור"ע מכשיר מעשה בר"ג ור"ע שהיו באין בספינה עמד ר"ע ועשה סוכה בראש הספינה למחר נשבה הרוח ועקרתה א"ל ר"ג עקיבא היכן סוכתך: (לא) כל שיחקקו ויחלקו ויש בהן טפח לכאן וטפח לכאן נדון משום דיומד שהיה ר"י אומר דיומדי סוכה טפח:

נוסחאות כ"י

א) היו ישנים: ב) פסולה: ג) צריך: ד) פסולה: ה) בגגה פותח טפח: ו) ארוגה:

חסדי דוד

פרק א סוכה שהיא גבוהה וכו' מעשה בסוכת הילני וכו' אמר להם הלא שבעה בנים ת"ח היו לה וכו'. לפי נוסחא זו לית לספק מה דקאמר הגמ' וכ"ת קטנים הוו וכו' דהא בהדיא קתני שבעה בנים ת"ח ועל קטנים הצריכים לאמן לא שייך למימר ת"ח. וצריך לדחוק ולפרש שבעה בנים ות"ח היו לה וזה גופא הוא מה דקאמר הגמ' דהיו לה שבעה בנים וביניהם היו אשר הגיעו לחינוך ות"ח היו לה לחנכם במצות ועל פיהם נהגה הילני אבל בירושלמי גרסי' ג"כ כמו בת"ספ' ומשמע שם דהבנים היו ת"ח ולרבנן צ"ל דקים להו דבניה לאו גבה הוו יתבי אלא בסוכה אחרת כשרה והיא ישבה בפ"ע בסוכה זו ומשו"ה לא אמרו לה דבר דאשה פטורה מסוכה כן צ"ל אליבא דרבא דכוותי' קי"ל כמ"ש הרי"ף והרמב"ם בפ"ד. ושינויי דגמ' הוא אליבא דרבה ור"ז: מעשה בר"א שהיה מיסב בסוכתו של יוחנן בן אלעזר וכו'. עובדא זו מובא בגמ' דף כ"ז בשנוי לשון כי שם גרסינן יוחנן בן אלעאי ובבריתא גרסי' דהעמיד כל שבט שופט ואח"כ גרסי' נביא וכ"כ להגיה כאן ופירש"י דר"א היה משיאן לדבר אחר לפי שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו כדלקמי' ע"ש ומ"מ דחיקא מלתא דלא אשכח מלתא אחריתי לדחותם בה אלא ענין זה דשופטים ונביאים. ויש לפרש דרצה להשיב להם אין אתם צריכים לי אלא אם תטרחו תגיעו לדעת הדין דמשו"ה רצה הקב"ה לזכות את ישראל ולכן אין לך כל שבט שלא העמיד שופט להורות את בני ישראל חקי האלהים ותורתו ללמדך שכתר תורה מונח לכל ישראל יהיה מי שיהיה ולכן כל שבט העמיד שופט וכשהזרו ושאלו לו השיבן אין לך כל שבט שלא העמיד נביא ומשו"ה אמרינן הנח להם לישראל שאם אין נביאים הן בני נביאים הן וחפץ ה' בידם יצלח לכוין להלכה. ואין כתר תורה דומה לכתר מלכות שלא זכו בו אלא ב' שבטים. ושמא תאמרו א"כ כתר מלכות עדיפא ליתא דהא המלכים עצמן לא הוקמו אלא ע"פ נביא וכמ"ש כי מלכים ימלוכו וכמ"ש בהל' ת"ת. ואמנם בהא דקתני שכל שבט העמיד שופט עי' ברש"י ובמהרש"א בה"א אבל מ"ש מעתניאל קשה כי בד"ה א' ד' מוכח להדיא דעתניאל היה משבט יהודה ע"ש וכ"ה בסמ"ר פ' מ"ח מפורש וז"ל וכן אתה מוצא בעתניאל בן קנז שבא מיהודה מה כתיב בו ותהי עליו רוח ה' ע"ש וגם מ"ש מהרש"א על יפתח כיון דהיה בן גלעד וגלעד ממנשה היה וכן מה שמסופק ביאיר לא מצינו בו שהיה שופט ובן מנשה היה. הנה הבין דגלעד בן מכיר בן מנשה וזה ליתא דגלעד לא היה אפי' מיוצאי מצרים אלא מכיר בנו וגלעד בימי יוסף היה דכתיב גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף ואיברא

מצפה שמואל

(א) ב: וירושלמי פ"א הל"ט. (ב) עי' כח: וירושלמי פ"ב הל"ב: (ג) ח: וירושלמי פ"א הל"ב: (ד) ט.: (ה) יג: וירושלמי פ"א הל"ה ובתבלים של סיב איירינן: (ו) יג.: (ז) עי' ירושלמי פ"ב הל"ב: (ח) יג: ועי' ירושלמי פ"א הל"ו: (ט) טו: כנוסחת הגר"א: (י) יד: ועי' פ"א הל"ז: (כ) שם ועי' כח:: (כ*) עי' מג"א סי' תרכט ס"ק ט: (ל) י. עי' ירושלמי ביצה פ"א הל"א: (ל*) מכאן מבואר דתנאי זה דמי לאינו בודל כל בהש"מ כמבואר בסי' תרלט ס"ה והגר"א שם ס"ק יב הביא תוספתא זו כנו"י: (מ) ביצה ל: וירושלמי שם פ"ד הל"ב ועי' ירושלמי כאן פ"ד הל"ד: (נ) עי' יח: וירושלמי פ"א הל"א: (ס) עי' כג. ועירובין מד: (ע) שבת קכה: וירושלמי שם פ"ב הל"א: (פ) עי' כז: וירושלמי פ"ב הל"ה: (צ) יט: וירושלמי ספ"א: (ק) כ. ירושלמי פ"א הלי"ב: (ר) כ.: (ש) ז: כב: (ת) עי' רפ"ב: (א) ד: ועי' עירובין פ"א הל"א וכאן פ"א הל"א: (ב) ז: ירושלמי פ"א הל"א ועירובין שם ומעשרות פ"ג מ"ט:

מנחת בכורים

פרק א א סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה · שסככה מונח למעלה מכ' לקרקעה: פסולה · מפרשינן בגמרא טעמא דהך מילתא או משום דעד כ' שלטא ביה עינא למעלה מכ' לא שלטא ביה עינא או משום דה"ל דירת קבע או משום דאינו יושב בצל סכך אלא בצל דפנות דדל דפנות ליכא צל סוכה: מכשיר · אפילו גבוה הרבה כדמסיים (כנוסחת הגר"א) וכן הוא בש"ס (ובירושלמי פ"א ה"א): שבעה בנים תלמידי חכמים · והמה בעצמם ישבו בהסוכה ובגמרא גרסינן כנוסחת הגר"א כאן שבעה בנים היו לה והרי היה עכ"פ א' מהן קטן שא"צ לאמו ותייב בסוכה עכ"פ מדרבנן וכ"ת איהי בדרבנן לא מסגחא הלא כל מעשיה לא עשתה אלא ע"פ חכמים כדמסיים ועוד כל מעשיה והכי מפרשינן בגמרא (ב' ב'): ב שחמתה מרובה · המיעוט בטל והוה כאינו וע"ש הסכך קרוי סוכה: מלמעלה · שהוא מחמת הסכך: מן הצדדין · מחמת הדפנות · בנוסחת הגר"א חמתה מחמת סיכוך וכו' · וכן הוא בגמרא (ז' ב') · אף מחמת דפנות · דכתיב וסכות על הארון את הפרוכת פרוכת מחיצה הוא דכתיב והבדילה הפרוכת לכם וקריה רחמנא סככה א"כ גם הדפנות בכלל הסוכה ורבנן סברי דהאי קרא מורה דנכיף הפרוכת פורתא כי היכי דלהוי סככה קצת: ע"ג מטה · שסמך סככו בהמטה דבעינן שיהיו גבוהים י"ט דאל"כ לאו דירה הוא וקמ"ל דבגבוה י"ט כשרה ולא פסלינן משום דמעמידה בדבר המקבל טומאה: וע"ג אילן · קמ"ל דהאילן כשאי להעשות דופן לסוכה ורק סכך פסלינן כמבואר במשנה פ"ק (ט' ב'): סוכת הרועים · אף דלא נעשה למצוה כשרה כשנעשה לצל והכי אוקימנא בגמרא: סוכה גזולה · שתקף את חבירו והוציאו מסוכתו דאילו גזל סכך וסיכך קניה בשינוי מעשה והכי מוקמינן בדף ל"א והגר"א לא גרס זה וגרס סוכת רקב"ש והוא סימן רועים קיילים בורגנין שומרי פירות וכן הוא בגמ': מ"מי לאתויי סוכת נשים סוכת נכרים סוכת בהמה סוכת כותים אף דלאו בר חיובא נינהו מ"מ כשרין: כהלכתה · שעשויה לצל דאף דלא בעינן סוכה לשם חג כמבואר במשנה דף ט' מ"מ עשוי לצל בעינן: הגר"א גרס כאן סיככה וכו' ובתו"י מבואר זה לקמן הל"ד בקצרה: קרמים המצויירין · מעשה אורג כגון בגדי צבעונין: ובסדינים המצויירין · כגון שצורתן בולטת: ייגות שמנים · שנותנים בכלי זכוכית ותולין למוי: אסור להסתפק · דהוקצה למצותן: ואם התנה · בה"ש של יום ראשון ואמר איני בודל מהם כל בה"ש דלא חל קדושה עלייהו מהני התנאי בנויי סוכה והא דלא מפסל משום דסיכך בדבר המקבל טומאה היינו משום דלנאותה הוא ואיכא מאן דמוקים לה דמיירי שתלאה מן הצד בדפנות אבל לא בסכך (יו"ד ב'): ג סיככה בחבלים · של גמי ושל סיב דאינו מקבל טומאה: פקיעי עמיר · שהוא מאכל בהמה כמבואר בשבת קנ"ה מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ואינו מקבל טומאה · בהוצני · שהוא בהוצן שלו כמו שגדל ולא נשרה במי המשרה ולא נופץ במכתשת דאינו מקבל טומאה: כשרה · לסכך בהן: באניצי · לאחר שתיקן במסרק שכן ראויה לטמא בנגעים כמבואר בשבת (כ"ז) האונין של פשתן מפיתלגנו ובכ"ד המקבל טומאה אין מסככין בו כדילפינן בגמרא ומספקינן בגמרא (בהוצני) [בהוצני] פשתן ובכלל הספק הוא מהו (הוצני) [הוצני] אם שרו במי המשרה ולא דייק במכתשת נמי (הוצני) [הוצני] הוא או דילמא (עד) דדייק במכתשת (כל שלא).[ולא] סרקו במסרק (הוצני) [הוצני] הוא אבל (לא שרי) [שרו ולא דייק] הוצני הוא וכשרה: בקנים ודוקרנים גרסי' בגמ' די"ג וכנוסחת הגר"א ומפרשינן קנים שיוצאין הרבה בגזעא אחת כמין דוקרנים הרבה לא מקריא חבילה לאסור מחמת גזירה דגזרו שלא לסכך בחבילה מטעם שאדם בא מן השדה בערב בחבילתו ונותן ע"ג סוכתו ליבשה ואח"כ נמלך לסככה והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי בזה לא הוה חבילה דלא אגדו בידים ואגד בידי שמים לא שמיה אגד: אע"פ שדבקן · שהוא אגדן בגד אחד לא שמיה אגד דאגד בחד לא שמיה אגד והיינו כיון שמחובר יחד בגד א' ואגדן בגד הב' לאו אגד הוא דאגד לא נקרא אא"כ מחבר ד"א עמו ואז הוה דין חבילה דאין מסככין בו (דף י"ג א'): סיככה בשיבלין · הגר"א גרס סוכי תאנים וכו' וכן הוא בש"ס (י"ג ב'): סוכי · הוא ענפי אילן תאנים: פרכילי · זמורות ענבים: שבלים · עם מיני אוכל: מכבדות · ענפי דקל: כשרה לסכך · דהאוכל אף שמקבל טומאה בטל במיעוטו: ידות · בית יד סמוך לאוכל דחזי לאגוד בהן וגם הוא צריך בטול דפסול לסכוך דמקבל טומאה ומוקמינן בגמרא פלוגתייהו בקצרן לאכילה דאיכא לכן דין ידות ונמלך לסיכוך והתיר אגדן דבטל דין ידות במחשבה שחישב לסיכוך לרבנן כשרה ולאחרים פסולה ואיכא דמפרש דמיירי שכססן והדים הידות ומחוברים לאוכל לרבנן מיבטלא מתורת אוכל כיון דדרסן גלי דעתיה דלא ניחא ליה לידות ולאחרים מטמא דחזי למנקטא האוכלין כשאחזם בקשין שלהם וינטלו ראשי השבלין עמהם אבל קצרן מתחילה לסיכוך אין לו ידות ואיכא מ"ד דאף בקצר מתחילה לסכוך יש לו ידות ולא קי"ל הכי: בבלאי כלים · מטליות שאין בהם ג' אצבעות על ג' אף דלא חזי למידי דעתה אינם מקבלין טומאה כיון דמכלי המקבל טומאה אתיא גזרו רבנן דאין מסככין וגרסינן הכא פסולה כנוסחת הגר"א וכן מבואר בש"ס דף ט"ו ב' דפסולה: מכשיר · דבתר השתא אזלינן ואין הלכה כדבריו: ד אוסרין · משום גזירת תקרה שיאמר מה לי בסוכתי או בביתי והתורה אמרה סוכה דיעשה לשם סכך ולא ביתו של כל ימות השנה: בינו לחבירו · בין נסר לחבירו יהיה סכך כשר כרוחב סכך פסול דאז כשר אפילו לחכמים: אבל הכל מודים · דכי פליגי בנסר מג' ועד ד' דחכמים סברי כיון דנפק להו מתורת לבוד איכא בהו גזירת תקרה ור"י סבר כיון דליכא שיעור מקום לא גזרינן אבל בד' גזרינן לכ"ע והכי ס"ל לשמואל בגמרא והגר"א הגיה בזה סיככה בנסרים של ארז וכו' דפליגי ביש בו ארבעה אבל באין בו ד' לכ"ע כשר וכן מוכח בגמרא דהמעשה דר"י הוא בברייתא דתניא כותיה דרב וכהגירסא דהכא: תלה בה אגוזים · אסורין משום נוי סוכה ופרשתיה לעיל בהל' ב': ה שמוקפת עמודין · ואין בין זה לזה ג' דהוה לבוד: עושה אדם · ואפילו לר"מ דס"ל דבהמה פסולה לדופן מודה באדם דיש בו דעת ויעמוד על מקומו כשמעמידו אותו למחיצה ולא חיישינן שמא יברח (עירובין מ"ד): כדי שיאכל וישתה ויישן · עיקר מצותה של סוכה בג' דברים הללו ואף שעשהו להכשר סוכה אין כאן משום בנין דאין דרך בנין בכך ומוקמינן בגמרא שם (מ"ד ב') הועמד שלא לדעת העומד אבל הועמד לדעת שיודע שלשם מחיצה הועמד אסור: זוקף את המטה · לדופן רביעית שלא להכשר סוכה דסגי בג' דפנות והאהל עראי הוא לכן שרי: כדי שלא תכנס · שלא להכשר סוכה: מודים חכמים לר"א· דאיפליגי בפקק החלון לר"א בשבת קכ"ה לר"א אי קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו ולרבנן פוקקין בו: על המוסיפין· כעין דפליגי בפקק התלוי דלהוסיף על האהל הוא: מוסיפין · והא דמותר לזקוף המטה לדופן רביעית רבנן הוא אבל לר"א גם לדופן אסור: אין לך כל שבט · הפליגו בדברים שלא אמר דבר שלא שמע מרבו: שופט גרסינן בנוסחת הגר"א וכן הוא בגמ' (כ"ז ב') והיינו שופטים משמת יהושע עד שמואל יהושע מאפרים אהוד מבנימין גדעון ממנשה שמשון מדן ברק מקדש נפתלי אבצן זה בועז מיהודה עלי מלוי תולע מיששכר אלון הזבולני מזבולון ועתניאל ושמגר ויפתח ויאיר ועבדון לא נתפרש שמות שבטיהן וכן מראובן ושמעון וגד ואשר לא נתפרש (רש"י שם ד"ה שלא העמיד): שלא יצאו ממנו נביאים גרסי' בהגר"א וכן הוא בגמרא: העמידו מלכים · שאול ודוד: ע"פ נביאים · שמואל: נטל את הסדין · ר"י והגר"א הגיהו כן להדיא וכן הוא בגמרא: והלך לו · שלא רצה להתיר את הדבר: בנוסחת הגר"א שלא אמר דבר שלא שמע ואף דס"ל בעצמו בפקק החלון דאין פוקקין בו א"כ היה להם לאסור היינו משום דאין ראיה דשם מיבטל ליה לפקק גבי חלון והוה הוספת אהל אבל כאן דלא מבטל ליה התם מספקא ליה ולרבנן פשיטא דשרי: ו כמין צריף · משופע שגגו וקירותיו כאחד: שסמכה · כותל א' בשיפוע אצל כותל הבית ומבואר במשנה פ"ק י"ט ב' דר"א פוסל ומפרש כאן · מודה ר"א דכשר בהגביה מן הקרקע טפח ואתרווייהו קאי בין בצריף בין בסמכה אל הכותל אם יש מקרקע ולמעלה גבוה טפח בשוה הוה אהל: שהפליגה מן הכותל · גרסינן בנוסחת הגר"א וקאי בסמכה לכותל דאם רחוק מן הכותל טפח הוה גג ועושה את כותליו אהל והלכה כדבריו: ז של שיפה ושל גמי · שהן רכין בין אינה ארוגה בין בגדולה מסככין דלסיכוך עשויה ואינה מקבלת טומאה וקטנה סתמא לשכיבה ואין מסככין בה: חלף · אילת מין עץ והוא קשה מתלקין בגדולה שהיא מעשה שרשרות שהוא עב מסככין בה אפילו קטנה אינה לשכיבה לפי שהיא עבה ואינה חלקה ועץ שלה קשה: גדולה · לשון גדול: ארוגה גרסינן · דסתמא לשכיבה דלא היו אורגין אלא לשכיבה שתהא חלקה ונוחה: משום אביו א' זו וא' זו גרסינן כנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא: בנוסחת הגר"א מתחיל כאן פרק ב' וכן הוא על פי סדר המשניות: ח בנוסחת הגר"א ר"ג פוסל דמיירי באינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים דסוכה דירת קבע בעינן וזה לאו קבע הוא ור"ע מכשיר דסוכה דירת עראי בעינן וכיון דיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה כשרה אבל אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה לאו דירה היא וכן פליגי בעומד בראש העגלה אם יכולה לעמוד ברוח מצויה דארץ ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שבראש העגלה (עי' תוס' פ"ק ז' ב' בד"ה העושה): תחת העגלה · בגבוה י"ט והסכך למעלה מן העגלה: תחת המטה · ומבואר ברפ"ב דלא יצא י"ח: ט העמיד ארבעה קורות בארץ · אף שלא על הגג דליכא גוד אסיק מחיצתא: כל שיחקקו ויחלקו גרסינן בנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא (דף ד' ב') ומיירי בעגולין וסייך חקיקה לעשותו מרובע ואח"כ חולקין וכן אמרינן בעירובין בפסי בירות שהתירו לעולי רגלים בעירובין ברפ"ב בד' דיומדיי אמה מכאן ואמה מכאן וכאן סגי בטפח לכאן וטפח לכאן דמחיצת סוכה טפח הוא: כהלכתן·

שיעור

(לג) [שלישית] כהלכתן ורביעית אפילו טפח (ג) רשב"א אמר משום רבי מאיר שתים בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט:

פרק ב א (א) שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה אע"פ שאמרו אין שבחו של אדם להניח [את] ביתו ברגל (ב) מעשה ברבי אלעי שהלך (א) [אצל ר"א ללוד] אמר לו [מה זה] אלעי (ב) [אי אתה משובתי הרגל לא אמרו אין שבחו של אדם להניח ביתו] ברגל משום שנאמר (דברים טז) ושמחת בחגך: ב חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה (ג) ולא חולה מסוכן אלא אפי' חש בראשו [אפילו] חש (ג) [בעינו ואמר רשב"ג מעשה והשתי] בעיני בקיסרין והתיר לי רבי יוסי (ד) [בר ר'] לישן אני (ה) [ושמשי] חוץ לסוכה (ד) [אמר רבי כשהיינו באין אני ור"א בר' צדוק אצל רבי יוחנן בן נורי לבית שערים והיינו אוכלים תאנים וענבים חוץ לסוכה (ה) וכן היה רבי אומר כל סוכה שאין בה ד"א על ד"א פסולה (ו) וחכ"א (א) אין מחזקת אלא ראשו ורובו בלבד כשרה: מעשה באנשי ירושלים (ז) שהיו משלשלין מטותיהן בחלונות שגבוהין עשרה ומסככין על גביהם וישנים תחתיהן (ח) פסל היוצא חוץ לסוכה נידון כסוכה]: ג שומרי העיר ביום פטורים מן הסוכה ביום והייבין בלילה שומרי העיר בלילה פטורין (ו) בלילה וחייבין ביום שומרי העיר בין ביום בין בלילה פטורין (ז) בין ביום בין בלילה [הולכי דרכים פטורין ביום וחייבין בלילה] (ט) שומרי גנות (ח) [ופרדסות פטורין בלילה וחייבין ביום]: ד אמר רבי אלעזר ברבי צדוק (י) כשהייתי למד (ט) [אצל יוחנן בן החרבית ראיתיו שהוא אוכל פת הרבה שהיו שני בצורת באתי ואמרתי לאבא ואמר לי הילך זיתים הולכתי לו זיתים ונטלן והסתכל בהן וראה שהן לחין אמר איני אוכל זיתים לחין באתי ואמרתי לאבא אמר לי לך אמור לו (י) מנוקבת היתה כדברי בית הלל אלא שסתמוה שמרים להודיעך שהיה אוכל חולין בטהרה שאע"פ שהוא מתלמידי בית שמאי לא היה נוהג אלא כדברי ב"ה (כ) לעולם הלכה כדברי ב"ה הרוצה להחמיר על עצמו לנהוג כדברי ב"ש וכדברי ב"ה עליו נאמר (קהלת ב) הכסיל בחושך הולך התופס קולי ב"ה וקולי ב"ש הרי זה רשע אלא כדברי ב"ש בקוליהון ובחומריהון או כדברי ב"ה בקוליהון ובחומריהון]: ה (ל) היה אוכל [בסוכה] וירדו [עליו] גשמים (י) והלך לו אף על פי שפסקו (יא) [גשמים] אין מחייבין אותו לחזור עד שיגמור (יב) היה ישן בסוכה וירדו [עליו] גשמים והלך (יג) [אע"פ שפסקו גשמים] אין מחייבין אותו לחזור עד (יד) [שיעור]: ו (מ) מפני ד' דברים מאורות לוקין מפני כותבי פלסתר (טו) [ומפני מעידי] עדות שקר ומפני מגדלי בהמה דקה (טז) ומפני קוצצי אילנות טובות: (יז) [מפני] ד' דברים נכסי בעלי בתים ישראל נמסרין למלכות (ג) מפני כובשי שטרות (יח) ומפני מלוי ברבית ומפני שפוסקין צדקה (יט) [ואין נותנין ושסיפק בידן] למחות ואין ממחין: ז (נ) בזמן שהמאורות לוקין סימן רע לעולם משל למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושכללם והתקין (כ) [בהם את הסעודה ואחר כך הכנים את האורחין כעס עליהן אמר לשמש טול את הנר מלפניהם] ונמצאו כולן יושבין בחשיכה היה ר"מ אומר בזמן שהמאורות לוקין סימן רע לשונאיהם של ישראל[א] (כא) משל לסופר שנכנס לבית הספר ואמר הביאו לי רצועה מי הוא דואג מי שלמוד להיות לוקה בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעכו"ם לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל שהעכו"ם מונין לחמה [וישראל מונין ללבנה] בזמן שלוקה במזרח סימן רע ליושבי מזרח במערב סימן רע ליושבי מערב באמצע (כב) סימן רע לכל העולם (כג) בזמן שנהפכו (כד) [זיויה] כמין דם פורענות של חרב בא לעולם (כה) [פורענות של דבר ושל] רעב בא לעולם (כו) [בזמן שלקו בכניסתן פורענות שוהה לבא ביציאתן פורענות ממהרת לבא] וי"א חלוף הדברים (כז) [אין] לך כל אומה ואומה שלוקה שאין אלוה שלה (כח) לוקין שנא' ובכל אלהי מצרים (כט) וגו' בזמן שישראל עסוקין בתורה אין דואגין מכל שנא' (ירמיה י) כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו וגו': ח (ל) [לולב (ס) העשוי כמין חרות או שנפרצו (*ס) רוב עליו פסול ערבה] (ע) של בעל ושל הרים (לא) [כשרה] א"כ למה נאמר (ויקרא כג) ערבי נחל פרט (לב) [לצפצפה]: ט (לג) [איזהו (פ) צפצפה העשוי כמין מסר (צ) איזו היא ערבה כשרה] קנה שלה אדום ועלה (לד) [ארוך איזו היא ערבה פסולה] קנה שלה לבן ועלה שלה עגול (לה) הדס (ק) וערבה שנקטמו (לו) תמרות [העולות מתוכן] כשירות [שיעור (ר) הדס וערבה שלשה טפחים ולולב ד' טפחים רבי טרפוי אומר

הגהות הגר"א (לב) שלש: (א) להקביל פני ר"א רבו בלוד ברגל: (ב) אינך משובתי רגל שהיה ר"א אומר משבח אני את העצלנים שאין יוצאין מבתיהם: (ג) בעיניו אמר רשב"ג פ"א חשתי: (ד) ברבי: (ה) ומשמשי: (ו) מן הסוכה: (ז) מן הסוכה: (ח) ופרדסין פטורין בין ביום ובין בלילה אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנים עראי חוץ לסוכה א"ר כשהיינו באין אני ורבי אלעזר ברבי צדוק אצל רבי יוחנן לבית שערים והיינו אוכלים תאנים וענבים חוץ לסוכה וכן היה רבי אומר כל סוכה שאין בה ד"א על ד"א פסולה וחכ"א אין מחזקת אלא ראשו ורובו בלבד כשרה מעשה באנשי ירושלים שהיו משלשלין מטותיהן בחלונות שגבוהין עשרה ומסככין ע"ג וישנים תחתיהם: (ט) תורה אצל רבי יוחנן בן החורני ראיתי שהיה אוכל פת חריבה במלח בשני בצורת באתי והודעתי את אבא אמר לי לך ואמור לו חבית נקובה היתה אלא שסתמוה שמרים ואע"פ שתלמיד שמאי היה כל מעשיו לא עשה אלא כדברי ב"ה לעולם הלכה כב"ה והרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה מקולי ב"ש ומקולי ב"ה רשע מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה עליו הכתוב אומר הכסיל בחשך הולך אלא כדברי ב"ש כקוליהן וכחומריהן או כדברי ב"ה כקוליהן וכחומריהן: (י) בסוכה: (יא) הגשמים: (יב) סעודתו: (יג) לו: (יד) שיאור: (טו) ומעידי: (טז) בא"י: (יז) ומפני: (יח) פרועין: (יט) ברבים ואין נותנין ומפני שסיפק בידם: (כ) סעודה לעבדיו והניח פנס לפניהם כעס עליהן ואמר לעבדו טול הנר מפניהן: (כא) מפני שמלומדין במכות: (כב) רקיע: (כג) כולו: (כד) זיווה: (כה) לשק חצי: (כו) לזו ולזו חרב וחיצי רעב באין לעולם בכניסתן פורענות שוהה לבא בעולם ביציאתן פורענות ממהרת לבא בעולם: (כז) ואין: (כח) לוקה: (כט) אעשה שפטים: (ל) לולב כפוף כווץ סדוק עקום דומה למגל פסול חרות פסול דומה לחרות כשר ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל: (לא) מנין ת"ל ערבי נחל מ"מ: (לב) לצפצפה: (לג) איזהו ערבה ואיזהו צפצפה ערבה קנה: (לד) שלה משוך ופיה חלק צפצפה: (לה) ופיה דומה למגל: (לו) ראשון ועלתה בהן:

נוסחאות כ"י

א) אפילו: ב) חבית: ג) על ששוהין שטרות פרועין:

אור הגנוז

פרק ב א] מפני שהם למודי מכות

חסדי דוד

ואיברא שהיה דר בעיר גלעד של שבט בני מנשה ואפשר דמש"ה נקרא גלעד על שם עירו ומ"מ אין זה מוכרח שהיה משבט מנשה דהא מצינו בשופטים י' גבי תולע איש יששכר שהיה יושב בשמיר בהר אפרים ומת ונקבר שם וכן י"ל גבי יפתח ואביו גלעד כי לפעמים היו מסיבים נחלה ג"כ משבט לשבט דלא תסוב נחלה לא נאמר אלא לאותו הדור וכל זה מוכרח וגם מ"ש מיאיר הוא טעות דמקרא מפורש הוא שם ויקם אחריו יאיר הגלעדי וישפוט את ישראל עשרים ושתים שנה ועמ"ש הרד"ק ומהרי"א:

פרק ב אמר ר' כשהיינו באין אני ורא"ב"צ אצל ריב"נ כו'. בפר' בתרא דיומא דף ע"ט הכי תנייה אמר ר' כשהיינו לומדים תורה אצל ר"א בן שמוע הביאו לפנינו תאנים וענבים ואכלום ע"ש. ועכ"פ הגיר' שלפנינו א"א להעמידה דהא ראב"צ בזמן החורבן היה בדור ר"א ור' יהושע וריב"נ מתלמידיהם והוא חבירו של ר"ע ורבי מתלמידי תלמידיו של ר"ע והוא סוף משנה ואם באנו ליישב הגיר' ולומר שבנים היו הכא"ן אי אפשר לומר אלא כשהיינו באין אני ור"א בר' שמעון אצל ר"א בן שמוע דהא יתכן שפיר דר"א בר' שמעון חבירו דר' הוה ואפשר שהלך עם ר' ללמוד מר"א בן שמוע שהיה חבירו של אביו מתלמידי ר"ע. ומ"מ העיקר להגיה כגירסת הש"ס דהא לא אשכחן בשום דוכתא שהלך ר"א בר' שמעון אצל ר"א בן שמוע אבל ר' מצאנו פעמים רבות כגון בעירובין דף נ"ג א"ר כשהיינו לומדין תורה אצל ר"א בן שמוע היינו יושבים ששה באמה ובמנחות דף י"ח א"ר כשהלכתי למצות מדותיו של ר"א בן שמוע וכו'. ומ"מ מה דאמר בסיפא וכן היה ר' אומר לא ידענא מה ענין זה אצל זה דתני וכן. ולא יתכן לומר שלא אמר ר' אלא ב' דברים בסוכה. ואם מגד סדמיון הא לא דמי הך דינא לדרישא כלל ולא עוד אלא שזה לחומרא וזה לקולא ומאי שייך לישנא וכן. ואפשר שגם דין זה שמע מפי ר"א בן שמוע לכן אמר וכן כי גם זה הדין הוא מפי ראב"ש. אבל זה א"א דא"כ במכלתין דף ז' דקאמר אביי ר' ור' יאשיה וכו' סברי דסוכה דירת קבע בעי' הול"ל גם ור"א בן שמוע וגם ברים מכלתין מובא הך ברייתא בפ"ע ואפשר דמהך דרשא דסבר ברישא דפירא לא בעי סוכה משום תשבו כעין תדורו וכי היכי דבשאר ימות השנה לא קפדי אנשי למיעל לביתי' לאכול פירות דפירות מתאכלי גם בשוקא מהך דרשא גופא משמע ליה דסוכה דירת קבע בעינן דתשבו כעי' תדורו דהיינו דירת קבע ולכן אם אין בו ד"א לא דיירי אינשי כדאיתא בגמ' שם: שומרי העיר ביום כו' הולכי דרכים ביום פטורין ביום וחייבין בלילה הולכי דרכים בלילה פטורין בלילה וחייבין ביום הולכי דרכים בין ביום ובין בלילה פטורין בין ביום ובין בלילה שומרי גנות ופרדיסין פטורין בין ביום ובין בלילה כצ"ל. וכ"ה בגמ' דף כ"ו והטעם מפורש שם בגמ': אמר רבי אליעזר בר' צדוק כשהייתי למד אצל ר' יוחנן בן החורנית וכו' א"ל הולך לו זיתים וכו' איני אוכל זיתים באתי וכו' לך אמור לו חבית מנוקבת וכו' כצ"ל. והך מתניתא מייתי לה ש"ס בפ"ק דיבמות לאוכוחי מינה דעשו ב"ש כדבריהם ע"ש ובתוס'. והא דמייתי תנא הכא הך עובדא נראה משום דמתני' פ"ב גבי פלוגתא דב"ש וב"ה מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית מסיים שהלכו לבקר את ר"י בן החורנית דאע"ג דאיהו נמי מב"ש היה מ"מ היה יושב ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית כב"ה ולהכי מייתי לה להך דלהחמיר נמי היה נוהג כב"ה אי משום דהוו רובא או משום דנפק בת קול והך סיפא מייתי לה תלמודא בפ' אלו טריפות דף מ"ד ע"ש בגמ' ובתוס': ומפני ארבעה דברים מאורות לוקין כו'. שם בגמ' ופירש"י ז"ל מאורות ירח וכוכבים ומוכרח הוא לפרש כן דאילו לקות החמה תנא לה התם באפי נפשה בשביל ארבעה דברים אחרים ע"ש ואע"ג דבין לקות החמה ובין לקות הירח הוא דבר טבעי שהוא לפרקים משנוי מהלך השמש והירח ומנטייתם מקו המזלות ולא יארע לקות השמש אלא בתחלת החדש או בסופו דוקא ולקות הלבנה אינה אלא באמצע החדש דוקא ועוד כמה שנויים ועי' בספר ישועה בישראל על הלכות קדוש החדש בר"פ ט"ו וכ"ל דכוונת רז"ל שלפעמים יארע הליקוי בזמן שאינו ראוי להיות כפי מהלך הגלגלים ואז הוא ראי' שאינה אלא להורות פורענות בשביל דברים הללו. והא דאמרו ארבעה דברים אלו נראה משום דיש ארבע תקופות בשנה וקמ"ל דבכל זמן שיארע הליקוי שלא בזמנו כפי זמן התקופה שיארע בו כך יש לתלות ואם יארע בתקופות טבת שהלילות הארוכים שבהם לא אברי אלא לגירסא

מצפה שמואל (ג) כג. ועי' שבת קנד: וירושל' פ"ב הל"ד ועירובין פג הל"ג: (א) כה.: (ב) כז: ועי' ירושל' פ"ב הל"ה: (ג) כו. וירושל' שם הל"ה: (ד) יומא עט: וירושל' סנהדרין פ"ז הל"ב והל"ז ושם הגירסא מבית שריון: (ה) ז: ופ"א הל"א ומעשרות פ"ג ועי' סוטה פ"ח הל"ד: (ו) ג.: (ז) עי' תוס' כח: ד"ה שאין: (ח) יט. ופ"א הל"א: (ט) כו: וירושל' פ"ב הל"ה: (י) יבמות טז.: (כ) תוס' ספ"א דיבמות וש"נ ועיין מ"ק פ"ג הל"א בעובדא דר"א: (ל) כ: ועי' ירושל' פ"ב ה"י: (מ) שם: (נ) שם: (ס) כט: ירושל' פ"ג הל"א: (*ס) עיין טוש"ע סי' תרמה סעיף ג בהג"ה שם: (ע) לג: ירושלמי פ"ג ה"ג ועי' רפ"ד: (פ) לד: שם: (צ) שם ושם: (ק) לג. ושם הל"ד: (ר) לב: ושם פ"ג הל"א:

מנחת בכורים

שיעור אורך סוכה ז' טפחים: שלש כהלכתן. גרסינן בגמרא מבואר בגמ' פלוגתייהו (דף ו' ב'): שתים בידי אדם. כגון שסמך קרקע הסוכה באילן ועשה דופן א' באילן ע"ג הקרקע ושתי דפנות עשה בארץ והגביה למעלה מן קרקע הסוכה וקרקעית הסוכה נסמך בשתי הדפנות ואילו יבטלו האילן א"י לעמוד בדפנות לבד ובמשנה מבואר דאסור לעלות עליה בי"ט דקא משתמש באילן ומפרש כאן דר"מ מתיר ופליגי אם הקנים נתונים באילן והקרקע ע"ג דהוה לדי לדדי אילן דר"מ מתיר להשתמש בלדי לדדין ורבנן אסרי (שבת קנ"ד:):

פרק ב א שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה. עוסק במצוה פטור מן המצוה: אע"פ שאמרו. כלומר דאינו מחויב להקביל פני רבו ברגל מ"מ אם יצא פטור מן הסוכה: לא אמרו. כלומר וכי לא אמרו בזה שאינו שבחו של אדם ואיך יצאת והגר"א הגיה בזה ע"פ הש"ס כ"ז ב' ובירושלמי פ"ב הל' ה' הגירסא כעין כנו"י: ושמחת בחגך. בגמרא איתא קרא דושמחת אתה וביתך והיינו אשתו וחייב לשמחה ברגל לכן אין יוצא ברגל דאינו מקיים מצות שמחה ומסקינן דכי אזיל ואתי ביומי חייב להקביל פני רבו מקרא מדוע את הולכת היום לא חודש ולא שבת מכלל דבחודש ושבת מחויב לילך (כ"ז:): ב חש בראשו. ומצטער פטור מן הסוכה דתשבו כעין תדורו: תאנים וענבים. וקאי על משנה ד' בפ"ב דאוכלין אכילת ארעי חוץ לסוכה: וכן. ועוד וקאי על משנה ז' דפליגי ב"ש וב"ה במי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית דב"ש פוסלין וב"ה מכשירין ואמרינן בפ"ק דף ג' דפליגי נמי בסוכה קטנה בשיעורא דסוכה אי בעינן מחזקת ראשו ורובו ושולחנו או אפי' בלא שולחנו וע"ז אמר רבי דלא כוותייהו אלא שיעורא דסוכה הוא ד' על ד' דאז הוה דירה דסוכה דירת קבע בעינן: ראשו ורובו. אף בלא שולחנו והוא כב"ה דסוכה בדירת ארעי סגי: מעשה. קאי על משנה ב' הסומך סוכתו בכרעי המטה דר"י פוסל ומפרש טעמא דר"י משום שאינם גבוהין עשרה מן הקרקע לסכך אבל אם גבוהים י"ט כשר וכן המעשה היה בגבוהים י"ו וכן מפרש בירושלמי בפ"ב הל"א: פסל היוצא חוץ לסוכה. סכך היוצא לפתח הסוכה רחב מהדפנות ודופן א' נמשך והולך עם הסכך אף שאין בו שלש דפנות כיון דמהכשר סוכה קא אתיא כשר לישב תחת הסכך הנמשך ועוד איכא אוקימתא אחריתא (בד' י"ט א'): ג הולכי דרכים לא גרסי' לה וכן בנוסחת הגר"א ליתא ובגמ' מתניא ברייתא אחריתי בדינא דהולכי דרכים דיש חילוק בהולכים ביום פטורים ביום וחייבים בלילה הולכים בלילה פטורין בלילה וחייבין ביום הולכים ביום ובלילה פטורין ביום ובלילה: שומרי גנות. אינם זזין משם ולכן פטורין בין ביום בין בלילה גרסינן בנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא ופטור לעשות סוכה דהוי משום תשבו כעין תדורו הזקיקתו תורה להניח דירתו ולדור בסוכתו עם כלי תשמישו וזה אינו יכול להביאן שם מפני הטורח ולרבא משום פרצה קוראה לגנב הגנב רואה אותו בסוכה בלילה והוא נכנס וגונב הפירות ובמונח כרי פירות לפניו ויכול לשומרן תמיד חייב בסוכה: בנוסחת הגר"א אוכלין אכילת ערא' חוץ לסוכה ואין ישינים וכו' או משום דחיישינן שמא ירדם וישתקע בשינה או משום דאין קבע לשינה דאין קובע עצמו לשינה ולפעמים מנמנם מעט ודיו וזו היא שינתו אבל באכילה איכא קבע ולכן אפי' מניח ראשו בין ברכיו באופן דלא ישן שינת קבע אסור חוץ לסוכה: ד מעשה הביא כאן על המשנה ז' בפ"ב בדף כ"ח דאמר שם שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את ר"י בן החורנית לראיה כב"ה דרובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית כשר והביא כן דתלמיד שמאי היה מ"מ עשה כב"ה: שהן לחין. והוכשרו לקבל טומאה וכלי חרס טמא ע"ג ע"ה וטמא נגע ע"ה בגב החבית וטמאה ואוכל חולין בטהרה היה: זיתים ול"ג לחין. שאמר אין אני אוכל זיתים שהם במדת הענוה שלא יבינו שאוכל חולין בטהרה: והודעתי את אבא. והבין הדבר שמפני טומאה נזהר בה: מנוקבת היתה. ולא ניתא במשקה הזב מן הזיתים ואינם מכשירין לקבל טומאה: כדברי ב"ה. אף לב"ה דס"ל אוכל היוצא מן הזיתים מכשיר מ"מ כאן לא הוכשר דנקובה היתה ואף ב"ה מודה: אלא. לכן המה לחים לפי שסתמוה שמרים אבל לא ניחא ליה במוהל הזב מהן ופלוגתייהו דב"ש וב"ה בעדיות פ"ד מ"ו: להודיעך. ראב"צ סיפר המעשה להודיע שאוכל חולין בטהרה היה והגר"א לא גרס לה וכן בגמרא (יבמות ט"ו ב') ליתא: אלא כדברי ב"ה. לכן נזהר בהן אבל לב"ש מוהל היוצא מן הזיתים אינו מכשיר ואף בלא נקובה: הלכה. אחר שיצתה ב"ק כב"ה ה"ג בעירובין כנוסחת הגר"א הרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה והיינו קודם שיצאה ב"ק דהלכה כב"ה א"נ ר"י הוא דאמר בהזהב אין משגיחין בב"ק: מקולי ב"ש ומקולי ב"ה. היכא דסתרי אהדדי כגון שדרה דלב"ש לא הוה חסרון עד שיחסר שני חוליות ואי חסרה חוליא א' עדיין מטמא באהל ולב"ה בחוליא א' אינו מטמא א"כ בטומאה ב"ש מחמרי אבל לענין טרפה איפכא הוא דלב"ש חסרון חוליא א' הוה כשלמה וכשירה ולב"ה טריפה ומאן דנהיג בטומאה כב"ש ובטרפה כב"ה הוה תרי חומרי דסתרי אהדדי ועליו נאמר הכסיל בחשך הולך: ה עד שיעור משנתו. משיעלה עמוד השחר דאם הטעיר משנתו בלילה אין מטריחין אותו לעלות לסוכתו והגר"א גרס שיאור וכן הוא בגמרא ומספקינן שם אי עד שיאור או עד שיעור ומסקינן דעד שיעור ויעלה עה"ש דתרתי בעינן להיובא: ו מאורות. ירח וכוכבים: כותבי פלסתר. שטרות מזויפין וכותבין לשום דופי על אדם ולכתוב בשמו מה שלא לוה: מגדלי בהמה דקה בא"י. גרסינן בגמרא שמחריבין שדות אחרים שא"י לשמרם מלרעות בשדיהם: קוצצי אילנות. אפי' שלהן דנראין כבועט במה שהשפיע להן הקב"ה: כובשין שטרות. כדי לחזור ולגבות: מלוי ברבית. שנאמר מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו ואמרי' בב"מ (דף ע' ע"ב) כגון שבור מלכא שחנן בהם עניי עובדי כוכבים: למחות. על עבירה שדבריהם נשמעים מחמת עושרם: ז ושכללם. גמר מלאכתם: בנוסחת הגר"א והניח פנס לנעירנ"א להאיר וכן הוא בש"ס: בחשיכה. וכן הוא כשלקו המאורות חשך בעולם: בנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא מפני שמלומדין במכות כל פורענות הבאה לעולם יש להם לישראל לדאוג ולומר לא בא סימן זה אלא בשבילנו: לשק. גרסינן בנוסחת הגר"א והוא עשוי מנוצה של עזים והוא כעין שחור: חצי רעב. משחירין פנים: בכניסתן. קרוב לשקיעה: שוהה. כדרך שהסימן נשתהה לבא עד כלות היום: חלוף. בכניסתו כשם שאין שהות לשמש ביום כן הפורענות לא יהיה עוד שהות: אל תחתו. שלא יירא מזה כי ההולך תמים בדרכי ה' אל יירא מאלה ומשנה המזל: (כאן מתחיל בנוסחת הגר"א פ"ג וכן הוא בסדר המשניות): ח חרות. שנתקשה כעין חריות של דקל: שנפרצו. שניתקו העלין מן השדרה ואינם נאחזין אלא ע"י אגודה ואף ברוב מיפסל: בנוסחת הגר"א כפוף שנכפף ונעקם לגד השדרה: כווץ. בגמרא הגירסא קווץ בק' והוא שעלה בשדרה עוקצין כמין קוצים: עקום דומה למגל. חדא מילתא הוא: חרות. פרשינא לה בנו"י: דומה לחרות. התחיל להתקשות ועדיין לא נעשה עץ: של בעל. הגדלה בשדה מחמת גשמים ולא בשפת הנחל: כשרה. דכתיב ערבי בלשון רבים מרבה מ"מ אפי' של בעל ושל הרים. א"כ למה נאמר ערבי נחל. נחל מיותר: לצפצפה גרסינן בגמרא והוא מין הגדלה רק בין ההרים: ט מסר. פגימות הולכות נכוחו ולהם שני עוקצין א' מכאן וא' מכאן כפגימות סכין וכן הוא חודים של עלי הצפצפה: קנה שלה. עץ שלה: ארוך. ולא עגול ובגמרא הגירסא משוך וכנוסחת הגר"א וכן כל הברייתא מוזכר כנוסחת הגר"א והלשון מכוון יותר: ופיה חלק. גרסינן בגמרא כנוסחת הגר"א שבחודי העלין הוא חלק: דומה למגל (הגר"א) מגל הוא שפגימותיה נוטות לגד א' ואשכחן מין ערבה כשרה נמי דומה למגל ונקרא חילפא גילא אלא שלפי שרוב מין ערבות אינם דומות למגל נתן זה הסימן: מתוכן. ממקום שנקטם: כשרות. דמקרי הדר: באמה של חמשה טפחים. אמה בת חמשה חלוק אותה לששה חלקים ובהן תשער ד' טפחים ללולב וג' לערבה והדס ונמצא הדס וערבה בט' ומחצה:

אומר באמה א) של חמשה טפחים]: י ארבעה מינין הללו כשם שאין פוחתין [מהם] כך אין מוסיפין עליהם (לז) [אם אין לו אתרוג לא יטול ב) עמו רמון פריש] ולא דבר אחר היו כמושין כשרין יבשין פסולין ר' יהודה אומר (לח) אם היו יבשין כשרין אמר רבי יהודה (ש) מעשה באנשי כרכין שהיו מורישין לולביהן (לט) [לבניהן] בשעת הדחק אמרו לו (מ) אין שעת הדחק ראיה: יא (ת) לולב בין אגוד בין שאינו אגוד כשר ר' יהודה אומר אגוד כשר ושאינו אגוד פסול לא יאגדנו ביו"ט אבל נוטל הימנו שרביט ואוגדו אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר אפילו (מא) במשיחה א"ר (מב) [מעשה באנשי] ירושלים שהיו אוגדין (מג) [לולביהן בגימונות] של זהב אמרו לו (מד) [משם ראיה אף הן] היו אוגדין אותו [במינו] מלמטה: יב אמר ר"א בר צדוק (א) כך היו (מה) [אנשי ירושלים נוהגין נכנס לבית הכנסת לולבו בידו עמד לתרגם ולעבור לפני התיבה לולבו בידו עמד לקרות בתורה ולישא את כפיו מניחו בארץ יצא מבית הכנסת לולבו בידו נכנס לבקר את החולים ולנחם אבלים לולבו בידו נכנס לבית המדרש נותנו לבנו או לשלוחו ומחזירו לתוך ביתו]: יג (מו) [יום טוב (ב) הראשון של חג אין אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו אלא אם כן נותנו לו במתנה גמורה ג) (ג)מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה ולא היה עמהן לולב לקח ר"ג לולב[בדינר] ד)כיון שיצא בו ידי חובתו נתנו לחברו במתנה וחברו לחברו עד שיצאו כולן ידי חובתן והחזירוהו לו רבי יוסי אומר יו"ט הראשון של חג [א] כיון שיצא בו ידי חובתו אסור לטלטלו]:

פרק ג א (א) לולב דוחה את השבת בתחלתו (ב) וערבה בסופו (א) [מעשה וכבשו עליה בייתוסין אבנים גדולים מערב שבת הכירו בהם עמי הארץ ובאו וגררום והוציאום מתחת אבנים בשבת] לפי שאין בייתוסין מודים שחבוט ערבה דוחה שבת: ב ערבה הלכה למשה מסיני (ג)אבא שאול ה) אומר מן התורה שנאמר וערבי נחל (ב) [שתים ערבה ללולב וערבה למזבח] (ד) רבי אליעזר בן יעקב אומר כך היו אומרין ליה וליך המזבח ליה וליך המזבח (ה) י"ח יום בשנה ולילה אחת ו) קורין בהן] את ההלל ואלו הן שמונת ימי (ג)[חג ושמונת ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ולילו ויו"ט של עצרת]: ג (ו) למה נקרא שמו שער המים שבו מכניסין צלוחית של מים [של ניסוך] בחג (ז) ראב"י אומר [בו] (יחזקאל מז) מים מפכים [מלמד שמפכפכין ז) ויוצאין כמו הפך הזה] ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית וכה"א (שם) [בצאת האיש קדים וקו בידו] וימד אלף באמה ויעבירני במים מי אפסים (ד) [מלמד שאדם עובר במים עד קרסוליו ח) וימד אלף ויעבירני במים מי ברכים מלמד שאדם עובר במים עד ברכיו ד"א מי ברכים [מים] שמתברכין [והולכין] וימד אלף ויעבירני [במים] מי מתנים (ה) [מלמד שאדם עובר בו עד מתניו] וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבור (ו) יכול לא יעברנו ברגל אבל יעברנו (ז) [בסחו] ת"ל כי גאו המים מי שחו יכול לא יעברנו בסחו אבל יעברנו בספינה קטנה [ת"ל כי גאו המים מי שחו מלשוט יכול לא יעברנו בספינה קטנה אבל יעברנו בספינה גדולה] ת"ל (ישעיה לג) בל תלך בו אני שיט יכול לא יעברנו בספינה גדולה אבל יעברנו בבורני גדולה ת"ל (שם) וצי אדיר לא יעברנו ואומר (זכריה יד) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וגו' יכול יתערבו בם מעיינות (ח) [אחרים] ת"ל (שם יג) ביום ההוא יהיה מקור נפתח וגו' [מקום] אחד לחטאת ולנדה (ט) [לאן] הולכין לים הגדול (י) [לימה] של טבריא(יא)[לימה] של סדום כדי לרפאות את מימן שנאמר (יחזקאל מז) ויאמר אלי המים האלה יוצאין אל הגלילה הקדמונה [וירדו אל הערבה ובאו הימה אל הימה וגו' המים האלה יוצאין אל הגלילה הקדמונה] (ח) זה ימה של סדום וירדו אל הערבה זה ימה של טבריא ובאו הימה אל הימה המוצאים ונרפאו המים זה הים הגדול ואומר (שם) כל נפש חיה אשר ישרוץ אל כל אשר יבא שם נחלים יחיה והיה הדגה רבה מאוד כי באו שמה המים האלה וירפאו וחי כל אשר יבא שמה (יב) ואומר [והיה] ועמדו עליו דוגים ואומר בצאתיו וגבאיו (יג) ואומר ועל הנחל יעלה על שפתו וגו' מלמד שכל מימי בראשית עתידין להיות יוצאין כמפי הפך הזה (ט) וכך היתה הבאר שהיתה עם ישראל במדבר דומה לסלע מלא(יד)[כברה] ט) מפרפרת ועולה כמפי הפך הזה עולה עמהן להרים ויורדת עמהן לגאיות מקום שישראל שורין הוא שורה כנגדן במקום גבוהה כנגד פתחו של אהל מועד נשיאי ישראל באין וסובבין אותה במקלותיהן ואומרים עליה את השירה (במדבר כא) עלי באר ענו לה עלי באר והמים מבעבעין ועולין כעמוד למעלה וכל אחד ואחד מושך במקלו איש לשבטו ואיש למשפחתו [שנא' (שם) באר חפרוה שרים וגו' וגם היא סובבת את כל מחנה ישראל ומשקה את כל הישימון] שנאמר (שם) ונשקפה על פני הישימון והיא נעשה נחלים י) שנאמר (תהלים עח) ונחלים ישטפו הן יושבין באיספקאות ובאין זה אצל זה שנאמר (שם קה) הלכו בציות נהר העולה דרך ימין [עולה] דרך ימין [העולה] דרך שמאל כ) [עולה] דרך שמאל (טו) [כן מים מתמצין הימנה היא] נעשית נחל גדול והולכין לים הגדול ומביאין (טז) [משם] כל חמדת העולם שנאמר (דברים ב) זה ארבעים שנה [ה' אלהיך עמך] לא חסרת דבר: ד (י) שני ספלים של כסף היו (יז) [בראשו של מזבח] אחד של מים ואחד של יין (יח) מערבי של מים (יט) ל) [הרי דרך] הרגילה [למזרחי] של יין (כ) עירה של מים בתוך של יין או של יין בתוך של מים יצא רבי יהודה אומר של סיד היו אלא (כא) [שהיו משחירין] מפני היין (כ) ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין שבהן יורדין (כב) מ) [לסיון שבנאו משבנה שלמה את ההיכל הן יורדין לשית [א]ומבקעין אותו]ונבלעין בתוכו שנאמר בקדש הסך (כג) שעשה לו (כד) [המקום]

שיבלע

הגהות הגר"א (לז) לא מצא אתרוג לא יביא לא פריש ולא רמון: (לח) אף: (לט) לבני בניהם: (מ) משום ראיה: (מא) בחוט: (מב) מאיר מעשה ביקירי: (מג) את לולביהן בגומוניות: (מד) הם במיתו היו (מה) מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו ע"ג קרקע הולך לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו בידו נכנס לבה"מ משגר לולב ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו: (מו) אין אדם יוצא י"ח ביום הראשון של חג בלולבו של חבירו אא"כ נתנו לו במתנה ומעשה בר"ג ור' יהושע ור"א ב"ע ור' עקיבא שהיו באין בספינה ולא היה לולב אלא לר"ג בלבד שלקחו באלף זוז נטלו ר"ג ויצא בו ונתנו לר' יהושע במתנה נטלו רבי יהושע ויצא בו ונתנו לר"א ב"ע במתנה נטלו ר"א ב"ע ויצא בו ונתנו במתנה לר"ע נטלו ר"ע ויצא בו והחזירו לר"ג: (א) פ"א חל שביעי של ערבה בשבת והביאו מורביות של ערבה מע"ש והניחום בעזרה והכירו בהן בייתוסין ונטלום וכבשום תחת אבנים למחר הכירו בהן עמי הארץ שממום מתחת האבנים והביאום הכהנים וזקפום בצדי המזבח: (ב) ושתים אחת ללולב ואחת למזבח ר' יוחנן אומר משום ר"ש בן יהוצדק י"ח ימים בשנה יחיד גומר בהן: (ג) החג וח' ימי החנוכה ויו"ט ראשון של פסח ויו"ט (ראשון) של עצרת ובגולה כ"א יום ט' ימי החג ושמונה ימי החנוכה וב' ימים של פסח ושני ימים של עצרת: (ד) מכאן שמותר לעבור עד ברכים: (ה) מכאן שמותר לעבור עד מתנים מכאן ואילך: (ו) ד"א מי ברכים שמתברכין והולכין: (ז) בפיחון: (ח) אחרות: (ט) ולאן: (י) ולימה: (יא) ולימה: (יב) הנחל: (יג) וגו': (יד) נקבים ככברה: (טו) דרך שמאל כן העמוד של מים מתמצין אליו והוא: (טז) מהן: (יז) בראש המזבח: (יח) מזרחי של יין: (יט) ודרך: (כ) למזרחו: (כא) שמושחרין: (כב) לשיתין: (כג) נסך: (כד) מקום:

אור הגנוז

[ב] שחל להיות בשבת: פרק ג [א] ומוקין:

נוסחאות כ"י

א) בת חמשה: ב) בידו פריש אפילו דבר אחר: ג) לחבירו: ד) זהב: ה) מביאו מן המקרא: ו) גומרין: ז) ועולין כמין פי הפך הזה: ח) דבר אחר: ט) מפכפכת: י) גדולים: כ) יורד: ל) היה: מ) לסלין:

חסדי דוד

ולכתוב חדושי תורה והם כותבים פלסתר לכך לוקה סירה. ובתקופת תשרי הוא סימן על מעידי שקר מאחר שהם כפויי טובה ללבנה שבזמן זה דהיינו בר"ה כשהולך השטן להביא סירה להעיד על עונות ישראל או עולה הלבנה באתר דמקרי במופלא ובמכוסה כד"א בכסה ליום חגנו כדי שלא להעיד נגד ישראל גם עדות אמת וכמ"ש רז"ל באגדה בס"ה ורשעים הללו מעידים גם עדות שקר לכן לוקה הלבנה בתקופה זו. ובתקופת תמוז שהוא זמן שהשדות מלאים כל טוב ממגד גרש ירחים ואלה רשעים מגדלי בהמה דקה להשחית יבול גרש ירחים לכך לוקה בזמן זה. ובתקופת ניסן שהוא זמן דאילני מלבלבי שגם זה ממגד גרש ירחים ורשעים אלה כמשחיתים האילנות טובים גורמים שלוקה בזמן תקופה זו: אמר ר"א בר צדוק כך היו כו'. בגמ' דף מ"א מובא זה ולא גרסי' שם לתרגם אלא ה"ג קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו וה"נ איתא שם דאמימר צלויי הוה מצלי בי' ע"ש ומ"מ עכשיו לא נהגו העולם ליקח הלולב בידם אלא משעת ההלל ואילך ולא בשעת ק"ש ותפלת שחרית ונראה דסמכו על התוספ' שלפנינו דמקדים לתרגם ברישא והדר לעבור לפני התיבה משמע דהיינו דוקא בתפלת מוסף ומלשון הרמב"ם בפ"ז נראה דלא הוה גריס בגמ' קורא ק"ש אלא מתפלל וי"ל דתפלת מוסף קאמר. ומ"מ מכאן ראיה בין מהגמ' ובין מהתוס' שהיה מנהגם לברך עליו בסוכה קודם תפלה וכמ"ש מרנא האר"י ז"ל ולא היו ממתינים לברך בשעת הלל דאל"כ מדאגבי' נפק בי' והיאך יתכן דאחר שעה או יותר שהיו נוטלים אותו שהיו מברכין עליו ואי היו נוטלין אותו עד אותו שעה שלא כדרך גדילתו או ע"י הפסק וכיוצא הו"ל לתנא לאשמועי' זה ולא למתני לולבו בידו סתם דאדרבה משמע כדרך מצותו והא דנקט הכא לעבור לפני התיבה לרבותא נקט דאפי' ש"ץ המוציא רבים י"ח יכול ליטלו בידו בשעת תפלה ולא חיישינן דלמא מטריד. ודקתני נכנס לנחם וכו' הא קמ"ל דאע"ג דהעוסק במצוה פטור מן המצוה מ"מ היכי דאפשר למיעבד תרוייהו ש"ד ולא אמרינן שיהא בכלל אין עושין מצות חבילות דשהיא לענין ברכות אתמר: יום טוב הראשון וכו' מעשה כו' לקח ר"ג לולב באלף דינר כצ"ל. וכ"ה בגמ' שם ואע"ג דהתם קתני אלף זוז היינו זוז היינו דינר ובא ללמדנו כמה היו מצות חביבות עליהן ע"ש ואי בדינר מאי רבותי'. והא דקתני וחבירו לחבירו עי' בתוס' שכתבו דקמ"ל אע"ג שהיה דעתו של ר"ג שיחזירוהו לו מ"מ לא היה דעתו שיחזירוהו עד שיצאו כולם. ונראה שהיה זה להורות דמתנה גמורה הוה לשעתה דעיקר המתנה היינו שיהא רשאי המקבל ליתנה לאחרים ולכך להודיע שכך היתה כוונת ר"ג הנותן לכן נתנו זה לזה. וכ"מ שתהא טובת הנאה לנותן ולא לר"ג בעל האתרוג. ודברי ר' יוסי בסיפא ליתא בגמ' וטעמו מבורר כיון דהניח וגלי דעתי' דלא ניחא לי' ליטול משום חיבוב מצוה מעתה הו"ל מוקצה דבודאי לא פליג ר' יוסי לאסור חבוב מצוה. והרמב"ם והפוסקים לא פסקו כר"י ואפשר דסברי מדקתני ר' יוסי אומר משמע דרבנן פליגי אע"ג דלא אשכחן להדיא:

פרק ג ערבה הלכה למשה מסיני אבא שאול אומר מן התורה כו'. עי' בגמ' דף ל"ד ונראה דגם אבא שאול סבר דערבה היא הלמ"מ דאי מקרא א"כ אף בגבולין נמי דמידי מקדש כתיב בקרא וכמו שהקשו התוס'. אלא דלרבנן כולה הוא הל"מ וקרא דערבי להכשיר של בעל ושל הרים ולא"ש באה ההלכה לפרש דערבי דקאמר דאמנא חדא מינייהו איגה אלא במקדש ודומיא למאי דאמרינן בפ"ק בדרשה דבסוכות דאתא הלכתא לפרושא לדופן ג' דקרא דאינה אלא טפח: למה נקרא שמו שער המים וכו'. הכי תנן בפ"ב דמדות וסך דברי אגדה דדריש הכא מקצתן מייתי להו תלמודא בפרק בתרא דיומא דף ע"ז ע"ש ויש כאן ט"ס וכצ"ל יכול לא יעברנו ברגל אבל וכו' ת"ל כי גאו המים מי שחו מלשוט יכול לא יעברנו בשחו אבל יעברנו בספינה קטנה ת"ל בל תלך בו אני שיט יכול לא יעברנו בספינה קטנה אבל יעברנו בבורני גדולה ת"ל וצי אדיר לא יעברנהו והשאר נמחק ומה שדרש הגלילה הקדמונה על ימה של סדום לפי שהיא במזרחה של ירושלים בככר הירדן וערבה של טבריא לפי שהיא עמוקה ומ"ש ואומר כל נפש וגו' בא לומר שיהנו המים לרבות דגתם מינים ממינים טובים וכ"ה בירושלמי שם. והא דמסיים וכך היתה הבאר וכו' קמ"ל שמצינו דוגמתו בעולם הזה בבארה של מרים שבתחלתו היתה כמין כברה עד שגו ברת והולכת וכו' ומעין אגדה זו איתא בילקוט פ' חוקת ע"ש ואמנם מ"ש העולה דרך ימין וכו' ליתא להאי ליטנא התם. ופי' נ"ל דר"ל שכשהולכין בספינה ממקום למקום לא היו סובבין והולכין מצד אל צד סביב כגון מדרום לצפון וכיוצא דרך הים כדי שלא יתרחקו ויתעו אלא הולכין וחוזרין לעקב בדרך הליכתן: שני ספלים של כסף כו'. מתני' היא ואח"כ יש בנוסחא שלפנינו ט"ס וכצ"ל ומנוקבין וכו' שבהן יורדין לשתין שבנאו משבנאה וכו' בקדש הסך שיעשה לו מקום וכו' והענין לפי הנראה דפליגי

תנאי

מצפה שמואל (ש) לא. ושם: (ת) לג: ועי' ירושלמי יומא פ"א הל"א: (א) מא: וירושלמי פ"ג הלי"א: (ב) שם ועי' ירושלמי פ"ג ה"ג ופ"ד הל"ב ועי' ירושלמי גיטין פ"ב הל"ג: (ג) מב: (א) מג: עי' ירושלמי ר"ה פ"ד הל"ג: (ב) מא: ועי' ירושלמי עירובין פ"ג הל"ט בעובדא דר"י שם ועיין כאן פ"ג הלי"א: (ג) לד. וירושלמי פ"ד הל"א ושביעית פ"א ועי' ירושלמי ע"ז הל"א פ"ד: (ד) מב.: (ה) ערכין י. וירושלמי פ"ד הלי"ב: (ו) מדות פ"ב: (ז) מח. יומא עז: וירושלמי שקלים פ"ו הל"ב: (ח) עי' ירושלמי כתובות פי"ב סוף הלי"ג בנהרות א"י ועי' ירושלמי פ"ה הל"א: (ט) עי' שבת לה. ועי' ילקוט פ' חוקת: (י) מח. ועי' ירושלמי פ"ד הל"ו ועי' ירושלמי סנהדרין פב הל"ה בדוד: (כ) עי' תוס' מח: ד"ה כמין וכל הסוגיא ובירושלמי פ"ד הל"ו:

מנחת בכורים

ומתני': י אין מוסיפין · מין אחר עליהם אף לר"י דס"ל לולב צריך אגד והאי כיון דלא אגדיה לאודה קאי קמ"ל דאסור משום בל תוסיף: לא פריש · אף לזכר בעלמא דילמא אתי למסרך: יא שאינו אגוד פסול · דילפינן לקיחה לקיחה מאגודת אזוב כתיב התם ולקחתם לכם אגודת אזוב וכתיב בלולב ולקחתם לכם ביום הראשון ורבנן ל"ל לקיחה לקיחה: אלא במינו · דכיון דלולב צריך אגד אי אגדו במין אחר הוה מוסיף על המינים: בגימוניות · חוטי זהב כפופין כגימון · על שם הכפוף כאגמון (ישעיה נ"ח): מלמטה · וזה היה רק לנוי בעלמא ואין כאן תוספת: יב קורא בתורה · מניח הלולב לפי שצריך לגלול הס"ת: נכנס לבה"מ · משום טרדת הלמוד שמא יפול מידו: יג במתנה גמורה · צ"ד גמורה דאף מתנה ע"מ להחזיר מהני כדמפרש ואזיל אלא ר"ל מדעת גמורה ולא בהערמה: אסור לטלטלו · דלא חזי למידי אף להריח בו אסור (ירושלמי פ"ג הלי"א) · עיין הגר"א בסימן תרכ"ח ס"ק א' וביו"ד סי' רס"ו ס"ק ג':

פרק ג א לולב. בתחלתו כשחל יום ראשון של חג בשבת נוטלין הלולב אף בגבולין לפי דנוהג מה"ת והאידנא דאין אנו בקיאין בקביעא דירחא אינו ניטל אף ביום ראשון כשחל בשבת משום גזירה שמא יוציא ד"א ברה"ר: וערבה. נטילת ערבה במקדש: בסופו. ביום ז' כשחל בשבת ולא ביום ראשון למהוי היכר דמשום ערבה הוא: אבנים. ויודעין היו שלא יטלטלו החכמים את האבנים בשבת: ע"ה. שאינם יודעים באיסור טלטול: ב כך היו אומרין. כשהקיפו את המזבח ביום ז' של ערבה ליה אנחנו מודים שהוא אלהינו: וליך. אנו משבחים בשבח גדול לנו במזבח שמכפר עלינו ע"י הקרבנות והמצות וזה מבואר במשנה פ"ד ומיותר הוא כאן: ולילה א'. ליל יו"ט הראשון של פסח: קורין. גומרין. וכן הגיה הגר"א בהדיא: ג למה נקרא שמו שער המים. כמבואר במשנה פ"ד הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו: מים מפכים. בקרא נאמר ביחזקאל מ"ז והנה מים מפכים מן הכתף הימנית למה נקרא שמו מפכים שיוצאין ממנו כמו פך ובנחל היוצא מן המקדש קא משתעי והגר"א לא גרס מלמד ולדידיה כ"ט הוא למה נקרא שמו שער המים משום שמים עתידין להיות יוצאין ממנו: וימד. המאמר הראה ליחזקאל נחל היוצא מבית קה"ק תחלתו כחוט והולך וגדל וכל אלף אמה הורך מעיבא חוץ לירושלים לא היה עמוק אלא עד אפסים והוא קרסולין: וימד אלף. שניות והעמיק עד ברכים: אשר לא אוכל לעבור. שאסור לעבור בנחל כשהוא יותר ממתניו דרדיפי מיא ושמא ישטפו אותו ויטבע בנהר: בשיתו. בשייט: כי גאו מים מי שחו. ושחו הוא שייטה שכן קורין לשייטת שייחא וגאו המים שא"י לעבור בו אף בשייטה: ה"ג בגמ' יומא ע"ז כנוסחת הגר"א ומת"ל כי גאו עד ת"ל בל תלך לא גרסי': וצי אדיר. היינו ספינות ובורני גדולות לא יעבירוהו: מעיינות אחרים מנהרות אחרים יתערבו בנחל הזה: מקור נפתח לחטאת ולנדה. מקום א' לחטאת ולנדה ואין כאן תערובות מים אחרים רק מים חיים ניכהו: לרפאות. ים הגדול מימיו סרוחין: ימה של סדום. בירושלמי הגירסא ימה של סיבכי · זה הים הגדול. ונקרא מוצאים שיצא ב"פ בימי דור אנוש וא' בימי דור הפלגה: והיה כל נפש. מקרא הוא ביחזקאל מ"ז נראה דמרפא המים ומרבה דגים: ואומר. דמרבה דגים דכתיב ועמדו עליו דוגים ואומר בצאתיו וגבאיו ולא ירפאו למלח נתנו ואחר זה כתיב ועל הנחל יעלה אל שפתו כל עץ מאכל וסתרי קראי אהדדי דמתחלה אמר דנרפאו המים ואחר כך אמר ולא ירפאו למלח נתנו ושוב אמר ועל הנחל וגו' אלמא דטובים המים: מלמד שכל מימי בראשית וכו'. כלומר מדכתיב ולא ירפאו למלח ניתנו ש"מ דהני בני מהום ניכהו ובצאתיו וגבאיו ולא ירפאו כל אלו שם מקום ניכהו ובמקומות הללו לא יבואו המים חיים מירושלים רק ישארו רעים כמתחלה ומדמיפש מקומות אלו ש"מ שכל מימין דעתידין להיות יוצאין כמפי הפך הזה כלומר שבילו יצאו והיו עליהו לתרופה כמו במקום שיצאו מירושלים: באיספקאות. ספינות בלשון רומי וכן הוא בירושלמי ב"ב נהמוכר את הספינה ובתוס' שם איזקפא שהמים נובעים ונעשה נהר המפסיק בין רוב השבטים וכשהיו נצרכין זה לזה היו הולכין בספינות וכן מבואר במד"ר ובילקוט פ' חוקת: הלכו בציות. והיינו ספינות כדכתיב וצי אדיר לא יעברנו. העולה דרך ימין. דרך ימין גרסינן כנוסחת הגר"א כפי אשר היתה עליית האדם אם דרך ימין אם דרך שמאל כן היו המים מתמצין והולכין אליו: ד מזרחי. שהיו נתונין אחד למזרח ואחד למערב בקרן דרומית מערבית. הרי דרך הרגילה. דשל יין רגיל יותר דתדירי הוא וקודם לניסוך המים וכי פגע פגע ברישא למזרחי לכן אין מעבירין ושופך שם של יין והמערבי של מים ואם כן דרך הרגילה והיינו של יין שהוא רגיל תמיד למזרחי ונוסחת הגר"א מכוון יותר בלשון: שמשחרין. אף של מים היה נשחר דלפעמים ניתן בו של יין: שיתין. גרסינן כנוסחת הגר"א:

ועליהן

שיבלע בקדושה רבי יוסי אומר (כה) [שית היה נקוב לתהום] שנאמר (ישעיה ה) אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו [וגו'] ויעזקהו ויסקלהו (כו) [ויטעהו שורק] ויבן מגדל בתוכו זה היכל יקב חצב בו זה מזבח (ל) וגם יקב (כז)[הצב בו זה השית] ר"א בר צדוק אומר לול קטן היה בין (כח) [האולם למזבח למערבו של כבש ואחד לששים אן] לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומלקטין משם יין קרוש (כט) [כעיגולי דבלה מעלין] ושורפין אותו בקדושה שנאמר (במדבר כח) בקדש הסך נסך (נ) כשם שניסוכו בקדושה כך שריפתו בקדושה : ה (ס) מאימתי מנסכין [אותן] (ל) עם איברי (לא) [תמיד שכבר היה מעשה בביתוסי] אחד שניסך על (לב) רגליו (ס) ירגמוהו כל העם באתרוגיהן (לג)[ונפגמה קרנו של מזבח ובטלה עבודה (לג)]עד שהביאו גוש אחד של מלח ונתנו עליו כדי] שלא יראה מזבח פגום (ע) שכל מזבח שאין לו לא (לד) [קרן] (לג)ולא יסוד (לה) [פסול] רבי [יוסי בר' יהודה אומר אף הסובב : ו (פ) ניסוך המים כל ז' רבי יהודה אומר כל שמנה אלא שר' יהודה אומר בלוג היה מנסך כל ח' וחכ"א שלשה לוגין נמצאת אומרו המרבה במים ממעט א) בימים והמרבה א) בימים ממעט במים : ז מי החג ב) חייבין עליהן (צ) משום (לו) [פגול נותר] וטמא לפיכך אם ג) לנו (לז) או שנטמאו יוצא לבית השריפה (ק) אבל חבית וצלוחית עצמן מועלין בהן מפני (לח) [שהן נופן הקדש א"ר עקיבא (ר) אמרה תורה הבא עומר שעורים בפסח שהוא פרק שעורין כדי שתתברך עליך תבואה הבא חטים בכורים בעצרת שהוא פרק ד) אילן כדי שיתברכו עליך פירות אילן]הבא ניסוך המים בחג כדי שיתברכו עליך שמים] ואומר (זכריה יד) והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלים להשתחוות למלך ה' צבאות ולא עליהם יהיה הגשם ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה ולא עליהם :

פרק ד

א (א) בראשונה (א) [כשהיה שמחת בית השואבה אנשים רואים מבפנים ונשים רואות מבחוץ וכשראו בית דין שהן באין לידי קלות ראש עשו שלש] גזוזטראות בעזרה כנגד שלש רוחות (ב) [ששם נשים יושבות ורואות בשמחת בית השואבה ולא היו מעורבין] : ב חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין לפניהם באבוקות (ג) [ואומרין לפניהם] דברי תשבחות (ד) [מה היו אומרים אשרי מי שלא חטא וכל מי שחטא ימחל לו] ויש מהן [שהיו] אומרים אשרי (ד) [ילדותי] שלא ביישה את (ה) [זקנותי אלו אנשי] מעשה ויש מהן [שהיו] אומרים (ו) [אשריך זקנותי שתכפרי על ילדותי] אלו בעלי תשובה הלל הזקן אומר למקום (ז) שלבי אוהב לשם רגלי מוליכות אותי אם אתה תבא לביתי אני אבא לביתך אם אתה לא תבא לביתי אני לא אבא לביתך שנאמר (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך :

ג (ז) [מעשה ברבן שמעון בן גמליאל (ד) שהיה מרקד בשמנה אבוקות של אור ולא היה אחד מהן נוגע בארץ וכשהוא משתחוה מניח אצבעו בארץ על גבי הרצפה שוחה ונושק וזוקף מיד אמר רבי יהושע בן חנניא (ה) כל ימי שמחת בית השואבה לא היינו רואים שינה משכימין אנו לתמיד של שחר משם לבית הכנסת משם לבית המדרש משם ה) למוספין משם לאכילה ושתייה ומשם ו) לבה"מ משם לתמיד של בין הערבים משם לשמחת בית השואבה]: ד (ח) [אמר רבי יהודה כל (ו) שלא ראה(ח)]בדפלסכיון של אלכסנדריא של מצרים לא ראה כבוד לישראל מימיו כמין בסלקי גדולה היתה סטיו לפנים מסטיו פעמים היה שם כפלים כיוצאי מצרים ושבעים ואחת קתדראות של זהב היו שם כנגד ע' וא' זקן (ז)כל אחת ז) מעשרים וחמש ריבוא ובימה של עץ באמצע וחזן הכנסת עומד ח) והסודרין בידו החל לקרות והלה מניף בסודרין והיו עונין אמן על כל ברכה וברכה ולא היו יושבין מעורבבין אלא זהביים בפני עצמן וכספיים בפני עצמן וגרדיים בפני עצמן וטרסיים בפני עצמן ונפחיים בפני עצמן וכל כך למה כדי שיהא אכסניא בא ונטפל לאומנתו ומשם פרנסה יוצאה] : ה (ח) ולוים בכנורות (ט) [ובנבלים] וכל כלי שיר ט)(ט)מהן אומרים (תהלים קלד) שיר המעלות הנה ברכו וגו' (י) [יש מהן]שהיו אומרים (שם) שאו ידיכם קדש וגו' וכשנפטרין זה מזה היו אומרים (שם) יברכך ה' מציון וגו' וראה בנים וגו' שתי חצוצרות בידם קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו רבי יהודה אומר אין פחות משבע ולא יותר י) על עשרה שלש לפתיחת שערים האומר על פתיחתן אינו אומר על נעילתן האומר על נעילתן אינו אומר על פתיחתן שלש (יא) [לפני מזבח האומר לפני מזבח אינו אומר למעלה העשירי האומר למעלה העשירי אינו אומר לפני מזבח] : ו [כיצד] ג' להבטיל את העם מן המלאכה (יב) חזן הכנסת (ל) נוטל חצוצרת (*כ) ועולה לראש הגג גבוה שבעיר (יג) [נטל לקרות] הסמוכין לעיר בטלין הסמוכין לתחום מתכנסין ובאין לתוך התחום ולא היו נכנסין מיד אלא ממתינין עד שיבואו כולן ויתכנסו כולן בבת אחת (יד) [מאימתי הוא נכנס (ל) משימלא לו חבית ויצלה לו דגה וידליק לו את הנר] : ז (מ) [כיצד] ג' להבדיל בין קדש לחול (טו) חזן הכנסת נוטל חצוצרת ועולה לגג גבוה שבעיר נטל לקרות מעבירין ממנו תבשיל (טז) [מגבי כירה] וטומנין לו מיחם ומדליקין לו את הנר גמר מלקרות אפילו (*מ) מיחם בידו אין (יז) [טומנין אלא מניחו בארץ (נ) אפילו (*נ) נר בידו אין נותנו על גבי מנורה אלא מניחו על גבי הארץ חזן הכנסת מניח חצוצרת בתוך הגג ויורד ובא לו ר"י אומר רצה להדליק אחר כ) כן מדליק אמרו לו נתת דבריך לשיעורין (ס)אלא מקום היה בראש הגג ששם חזן הכנסת מניח חצוצרת] : ח (ע) יו"ט שחל להיות

הגהות הגר"א (כה) שיתין מחוללין ויורדין עד התהום ונבראו מששת ימי בראשית ועליהן כרה דוד ששה עשר אלף אמה : (כו) וגו' : (כז) אלו השיתין : (כח) כבש ולמזבח במערבו של כבש ואחת . (כט) שדומה לעיגולי דבילה ובאין : (ל) שכר לה' : (לא) התמיד מעשה בצדוקי : (לב) גבי : (לג) ואותו היום נפגמה קרן המזבח ובטלה עבודה והביאו בול של מלח וסתמוהו לא מפני שהוכשר לעבודה אלא מפני : (לד) כבש : (לה) ולא ריבוע : (לו) לן יוצא : (לז) או שיצאו : (לח) שגופן הקדש רמ"א משום ר"ע מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה היא אמר הקב"ה הקריבו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא אמר הקב"ה הקריבו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן ומפני מה אמרה תורה נסכו מים לפני בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה : (א) היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ והיו באין לידי קלות ראש התקינו שיהו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים ועשו : (ב) ועדיין היו באין לידי קלות ראש התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה : (ג) והיו אומרים : (ד) ילדותינו : (ה) זקנתינו אלו חסידים ואנשי : (ו) אשרי זקנתינו שכפרה על ילדותינו אלו בעלי תשובה אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן אם אני כאן הכל כאן ואם אין אני כאן מי כאן הוא היה אומר למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי אם תבא לביתי אני אבא אל ביתך אם אתה לא תבא אל ביתי לא אבוא אל ביתך : (ז) אמרו עליו על רשב"ג כשהיה שמח בשמחת בית השואבה היה נוטל שמונה אבוקות של אור וזורק אותן ואין נוגעות זו בזו וכשהוא משתחוה נועץ שני גודליו בארץ ושוחה ונושק את הרצפה וזוקף ואין כל בריה יכולה לעשות כן אמר ר"י בן חנניא כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו כיצד שעה ראשונה תמיד של שחר משם לתפלה משם לקרבן מוסף משם לבה"מ משם לאכילה ושתייה משם לתפלת המנחה משם לתמיד של בין הערבים מכאן ואילך לשמחת בית השואבה : (ח) ר"י אומר כל מי שלא ראה דיופלוסטין של אלכסנדריא של מצרים לא ראה בכבודן של ישראל אמרו כמין בסילקין גדולה היה סטיו לפנים מסטיו פעמים שהיה בה ששים רבוא על ששים רבוא כפלים כיוצאי מצרים והיו בה קתדראות של זהב כנגד שבעים וא' זקנים של סנהדרי גדולה כל אחת ואחת אינה פחותה מעשרים וא' רבוא ככרי זהב ובימה של עץ באמצעיתה וחזן הכנסת עומד עליה והסודרין בידו וכיון שהגיע לענות אמן הלה מניף בסודר וכל העם עונים אמן ולא היו יושבין מעורבין אלא זהבים בפני עצמן וכספים בפ"ע ונפחים בפ"ע טרסיים בפ"ע וגרדיים בפ"ע וכשעני נכנס לשם היה מכיר בעלי אומנתו ונפנה לשם ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו : (ט) ונבלים : (י) ומחן היה : (יא) למעלה העשירית האומר למעלה עשירית אינו אומר על גבי המזבח האומר ע"ג המזבח אינו אומר למעלה עשירית : (יב) כיצד : (יג) התחיל לתקוע תקיעה ראשונה : (יד) ועדיין חנויות פתוחין ותריסין מונחין התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות ועדיין חמין ע"ג הכירה וקדירות מונחות ע"ג כירה התחיל לתקוע · תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור : (טו) כיצד : (טז) מע"ג הכירה : (יז) טומנו אלא מניחו על הארץ אר"י ב"ר חנינא שמעתי שאם בא להדליק אחר

נוסחאות כ"י

א) בין : ב) אין : ג) נפסלו : ד) חטים : ה) לתפילת מוספין ומשם : ו) לתפילת המנחה : ז) ואחת עשויה : ח) על הקרן : ט) בלי מספר : י) משלש עשרה : כ) שש :

אור הגנוז

[ב] בו ביום : [ג] ולא כבש : פ"ד [א] בדפלסטון

חסדי דוד

תנאי בשתין הללו ושלש סברות בדבר ת"ק סובר שמעשה אדם נינהו ומיהו לית ליה דמחוללין ויורדין עד התהום אלא סובר שכמין בור היו עשוי כמין בנין הנעשה בידי אדם כבנינה שלמה את בהמ"ק וכשיולקין הנסכין בספלין יורדין לשית ומבקעין הקרקע ונבלעין בתוכו דרך גם שנאמר בקדש הסך דריש שיעשה לו מקום שיבלע שם במקום הקדש ור' יוסי סובר דשיתין מעשה ידי אדם ועכ"פ מחוללין עד התהום ואפשר דסובר כר' ישמעאל בגמ' דף מ"ט שמעשה שמים היו מששת ימי בראשית או דסובר כמ"ד שדוד כרה אותן ומחוללין ויורדין עד התהום וע"ש בתוס' בד"ה א"כ בראשית ורא"ב"צ סובר דכמין לול בידי אדם היה ואין מחוללין כלל וגם אין נבלעין אלא מתאספין שם וגורפין כל שבעים שנה : מי החג חייבין עליו משום פגול כו' . בקשתים ולא מצאתיה בשום מקום ופירושה קשה מאד . וני"ל לפרש דהך תנא ר"מ הוא בזבחים (דף מ"ב ע"ב) דתנן ואלו דברים שאין חייבין עליהם משום פגול הקומץ והקטורת כו' והדם והנסכין הבאים בפני עצמן דברי ר"מ ותכ"א אף הבאים עם הבהמה . (דסברי כשבאים עם הזבח חשיב להו דבר שיש לו מתירין משקדש בכלי חייבין עליו משום נותר וטמא ופגול אין כו) . נמצא דלרבנן דין הנסכים בין דיין בין דמים תרוייהו דין אחד לכן משקדשו בכלי כגון בצלוחית אפי' קודם שקרב הזבח חייבין עליהן משום טמא וכן חייבין עליהם משום נותר ופגול אין כהן אבל לר"מ איפכא הוא דאפי' אחר שקדשו בכלי עדיין אין חייבין עליהן משום אחד מהן אבל כשקרבו מתירין דהיינו הזבח חייבין עליהם משום שלשתן ולפיכך אם לנו או נטמאו יצאו לבית השריפה נמצא דמתניתא ר"מ . ואולם סיפא דקתני אבל חבית וצלוחית וכו' נ"ל דהך תנא פליג אתנא דמתני' בין דמכילתין ובין דפ"ב דמעילה דסבר דהחבית שהיו ממלאין מע"ש לא היתה קדושה כמו הצלוחית ע"ש והך תנא סובר דחבית נמי מקודשת היתה אלא דאפ"ה סובר שאין נפסלין המים בלינה משום דס"ל דכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת ויש שיעור למים הלכך אע"ג דמייתי במקודשת לא אפסילו בלינה ולכך היו עושין השינוי הזה כשחל בערב שבת וע"ע על זה בסוגיא בגמרא :

פרק ד אשרי ילדותי שלא ביישה כו' · ויש מהן שהיו אומרין אשריך זקנותי שתכפרי כו' כן הוא נוסחא שלפנינו · וי"ל כי המרקדים והשמחים בבית השואבה היו מסתמא זקנים וכמ"ש הרמב"ם שהסנהדרין והגדולים הם השמחים ע"ש ולכן על הילדות שכבר עברה אמרו אשרי ילדותי שלא לנכח · ועל הזקנה אשר לפניהם אמרו לנכח אשריך זקנותי : אמר ר' יהודה כל מי שלא ראה דיופלוסטין כו' כצ"ל וכ"ה בגמרא דף נ"א וע"ש פירושו ברש"י ז"ל · ומ"ש כאן החל לקרות ליתא בגמרא ואיתא כן בירושלמי יע"ש בתוס' שכתבו

מצפה שמואל (ל) עי' תוס' שם ד"ה ויטעהו : (מ) עי' תענית ג ובתוס' שם : (נ) עי' מח: ויומא נג. ועי' תוס' שם כו ד"ה אי בעי : (ס) יומא כו: וירושלמי פ"ד הל"ו ויומא פ"ג הל"ה : (ע) ירושל' שקלים פ"ד הל"ב : (פ) ירושל' פ"ד הל"ו ועי' שביעית פ"א ג. : (צ) עי' זבחים מד ונ"ע ועי' ת"כ ועי' ירושלמי פ"ד הל"ו : (ק) מעילה יג: : (ר) ר"ה טז. ועי' ירושלמי פ"א הל"ג : (א) נא: ועי' ירושלמי פ"ה הל"ב : (ב) מג. וירושלמי פ"ה הל"ד : (ג) שם ושם ועי' ירושלמי כלאים פ"ט בעובדא דעבדי שלמה : (ד) שם ועי' ירושלמי שם : (ה) עי' ירושל' שם הל"ב : (ו) נא: וירושל' שם הל"א : (ז) עי' זבחים : (ח) נא : (ט) עי' סוטה כ ועי' ירושלמי ברכות פ"א ג. : (י) נד. וירושלמי שם הל"ו וע"ש ה"ה : (כ) שבת לה: : (*כ) עי' מיי' פ"ה מהל' שבת הל"א : (ל) עי' ירושלמי כלאים פ"ט טז: בעובדא דרבי : (מ) שם ועי' ירושלמי פסחים פ"א הל"ז ישנים פע"ז : (*מ) עי' בשו"ע סי' רכא סעיף ד וסי' רסג סעיף ב' ובבאורי הגר"א שם ס"ק ד' ועי' תשובת ח"צ סי' יא : (נ) עי' ר"ן פ"ב דשבת ורא"ש שם : (*נ) עי' סי' רסג סעיף ז ועי' סי' רסו סעיף יב בהגהה ובבאורי הגר"א ס"ק טז : (ס) עי' ירושלמי שבת פ"ז הל"א : (ע) חולין סס"א :

מנחת בכורים

ועליהן כרה דוד . לא גרסי' לה דמאן דס"ל דמששת ימי בראשית נבראו ל"ל דכרה דוד אע"ג דס"ל שנתמלא עפר וצרורות וכרה דוד (רש"י דף מ"ט ע"ש ד"ה מעשה ורש"י דף נ"ג ד"ה בשעה) : ויעזקהו . בנה להם עריס בגורות זוקפות דלתים ובריח דמתרגמינן עיזקא (שמות כ"ה) : זה היכל . בגמרא הגירסא זה מזבח וגם יקב אלו השיתין ולגירסא דהכא מרבה שיתין מגם : פרחי כהונה . ילדים כהנים : יין קרוש . בנעפש ונקרש : בקדושה . במקום קדוש בעזרה ומתוך השיתין מוציאין אותו שלא יתמלאו השיתין מן הנסכים שכל הקרבנות טעונין נסכים חוץ מחטאת ואשם ואסורין בהנאה דקדש הוא לכן שורפין אותן : שניסוכו בקדושה . בקדש הסך : כך שריפתו . וילפי' ג"ש דכתיב ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קודש הוא קודש קודש לג"ש : ה עם אברי התמיד. אח"כ שמקריבין על המזבח : שכבר היה . לא גרסי' דאין ענין למה שמבואר לעיל וכנוסחת הגר"א : ע"ג רגליו . שאין צדוקין מודין בניסוך המים : לא קרן . רש"י גרס קרן וכבש ויסוד וריבוע קרן הוא אמה על אמה בכל קרן ויסוד אמה כניסה הראשונה וריבוע שיהא מרובע אם חסר א' מכל אלו פסול לגבי מזבח וטעמא אר"ה בזבחים דף ס"ב דכל מקום שנאמר המזבח מעכב כמו שהוא בעינן ובכולהו כתיב המזבח על קרנות המזבח באצבעך (שמות כ"ט) ובכבש כתיב אל פני המזבח (ויקרא ו') ובכבש הוא פניו של המזבח שהוא פתחו ועלייתו וביסוד כתיב אל יסוד המזבח (שם ח') ובריבוע כתיב רבוע יהיה המזבח (שמות כ"ז) : הסובב . מעכבו דקסבר כרכב המזבח זה הסובב דהרי נאמר המזבח ורבנן סברי זה הכיור והכי אמרי' בזבחים (שם) עיין תשובת נ"ב סי' יו"ד מ"ש בזה : ו המרבה במים . ג' לוגין : בימים . ז' ימים לחכמים : בימים . ר"י דס"ל כל שמונה ממעט במים דסבר בלוג היה מנסך : ז פיגול . לא גרסי' דפיגול לא הוי אלא בדבר המתיר את הקרבן דילפי' בזבחים דף מ"ג במשנה שם דבנסכים הבאים מחמת עצמן לכ"ע ליכא פיגול אלא גרסי' כנוסחת הגר"א : או נטמאו . אחר שקדשן בכלי אבל נמי דאין בהם חיוב כרת אבל מועלין בהם דקדשו בקדושת דמים עכ"פ יש בהן מעילה (עיין מעילה י"ג ב') : משום ר"ע . אידי דאיירי בניסוך המים בחג כדי שתתברך גשמי שנה קתני לה הכא ובתוספ' דר"ה מקומה והכי איתא התם : חטים . לשתי הלחם וביכורים דעצרת זמן הבאת ביכורים מז' מינים כמבואר במסכת ביכורים : שהוא פרק אילן . וכמ"ד חטה מין אילן הוא (ר"ה דף ט"ו א' ברש"י שם) : ואומר . דמי שאינו עושה חג הסוכות גשמים בטלים א"כ סוכות זמן תפלת מים הוא :

פרק ד א בראשונה . נשים מבפנים ואנשים כמון גרסינן וכן הוא בגמרא (נ"א ב') : מבפנים . בעזרת נשים : מבחוץ . ברחבה של הר הבית ובחיל : ג' גזוזטראות . זיזין יוצאין מהכתלים ועליהם הניחו נסרים [illegible] עליהם בכל הצדדין ולא [illegible] עוד היה דלא [illegible] והנשים נכנים אלא שנשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה וזהו התיקון גדול שעשו המבואר במשנה בר"פ החליל : ב אלו חסידים ואנשי מעשה. שלא חטאו מימיהם ולא נתביישו בזקנותם : בנוסחת הגר"א אם אני כאן דורש היה לרבים בשמו של הקב"ה שלא יחטאו אם אני כאן הכל כאן כל זמן שאני חפץ בבית זה ושכינה שרויה ביניכם יהא כבודו קיים ויבאו הכל כאן ואם תחטאו ואסיר שכינתי מי יבא כאן : למקום שאני אוהב גרסי' וכן הוא בגמרא : רגלי מוליכות אותי . דרגלי דבר איניש איהון ערבין ביה : ג נוגע בארץ . אלא זורק א' ותופש א' וא"ז : יכולה לעשות כן . וזה הוא קודה שמשתחוה על אפיו כלכד ובדורו של רבי שמעון לא היה אחד יכול לעשות כן אלא הוא : ד דיו פלוסטין . דיו שנים פלי לשון שרים כמו דיופלי מרומי (תענית יח:) סטין לשון סטיו דסטיו לפנים מסטיו היה : מעשרים ואחד. גרסי' כמי בגמרא : עונין אמן . על ברכה שהחזן מסיים ולפי שלא היו שומעין קולו הוצרכו להניף בסודרין : זהבים . צורפי זהב וכן כספים : ה ולוים . סדר שמחת בית השואבה קא חשיב והפסיק באמצע במעשה דאלכסנדריא אידי דאמר במשנה מי שלא ראה בשמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו אמר נמי מי שלא ראה דיופלוסטין וכו' : שאו ידיכם . באותו מזמור נאמר פסוק אחר פסוק : יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי חייך האמור במזמור קכ"ח שמברכין זא"ז שיזכו לראות נחמות ציון וירושלים : קרא הגבר . סדר התקיעות קא חשיב שהיה בעת ניסוך המים והוסיפו על כל יום : ר"י אומר דבמשנה אמר דאין פוחתין מכ"א תקיעות בכל יום ואין מוסיפין על מ"ח וקא חשיב תקיעה תרועה ותקיעה לשלשה אבל ר"י לא קא חשיב הכי תלת אלא באחד דבהדדי תקעינן להו א"כ בכ"א הוה שבע ובמ"ח שש עשרה וה"ג ולא יותר על שש עשרה : שלש לפתיחת שערים . מבואר במשנה ואמר כאן דאיכא תנא דאמר דשלש לנעילה ולא ס"ל לפתיחה : לפני מזבח. כמבואר במשנה (דף נ"ג ב) שלש ע"ג מזבח ובמשנה (דף נ"א) איתא הגיעו למעלה עשירית תקעו והריעו ומפרש דמחלוקת הוא דמאן דאית ליה מעלה העשירית לא ס"ל לגבי מזבח ומאן דאמר למזבח ל"ל למעלה עשירית ומעלה עשירית שהיו יורדין בחמש עשרה מעלות מלמטה למעלה : ו כיצד . ג' להבטיל המבואר במשנה (דף נב ב) בסדר התקיעות שמוסיפין בע"ש : נטל לקרות . היינו התקיעה הראשונה ובברייתא זו מבוארת ובגמרא שבת (דף לה ב) איתא כנוסחת הגר"א : ועדיין חנויות פתוחין למכור . לצרכי שבת שלא נתבטלו אלא ממלאכה שבשדות : ושוהה כדי צליית דג קטן . ואח"כ תוקעין ג' תקיעות אחרונות ושובת וכן הוא במסכת שבת . עיין ט"ז או"ח סימן רנ"ה מ"ש בתוספתא זו : ז נטל השופר לקרות והוא קרוי שהוא לתקוע כעין קריאה אל העם לשבות ממלאכה : ממנו . מן התוקע שהרי עסוק בתקיעה ואימתי ישבות הוא : רצה להדליק . אף רוצה מדליקין אחר גמר התקיעות שהרי יש לו רשות להוליך השופר לביתו אחר התקיעות ולא ס"ל דמטמין בגג וחכמים פליגי

להיות בערב שבת תוקעין ולא מבדילין (יח) (פ) [אחר] שבת מבדילין ולא תוקעין (יט) כיצד תוקעין תוקע פשוטה ואינו מריע החליל (צ) דוחה את השבת [בתחלתו] דברי רבי יוסי ברבי יהודה וחכ"א (כ) אינו דוחה [אפילו את יו"ט]: ט (ק) כל המשמרות שונות ומשלשות בפרים חוץ משתים (כא) [האחרונות] ששונות ולא משלשות ר"א בן פרטא ור"א בן יעקב אמרו לא היה פיים לחלבי שעיר אלא מי שמעלה (כב) [אברים לכבש] הוא מעלה את חלבי שעיר אבא יוסי בן חנן א) אומר לא היה פיים (כג) לראשי משמרות ושאר כל (כד) [המשמרות] הוזרות חלילה ר' (כה) [חנניא] בן אנטיגנוס ב) אומר לא היה פיים אלא ליום טוב הראשון [של חג] בלבד ושאר כל ימי החג חוזרות הלילה (ר) כיצד מפיסין נכנסין ללשכת הגזית (כו) [ומקיפין ועומדין ככולייר ג) הממונה בא ונוטל מצנפתו] של אחד מהם ויודעין שממנו פיים מתחיל (כז) [לא] היו מוציאין ב' ב' אלא אחד אחד (כח) [היחידים שבהן מוציאין שתים ולא היו מונין להם את היתירה]: י רבי יהודה אומר (ש) לא היה פיים למחתה אלא (כט) [מי] שזכה בקטורת אומר לזה שעמו (ל) [אף אתה למחתה] יו"ט אחרון של חג (ת) פיים לעצמו זמן לעצמו רגל לעצמו קרבן לעצמו [שיר לעצמו] ברכה לעצמו שנאמר (מלכים א ח) ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך (א) יכול לא היו טוענין לינה ת"ל (ד"ה ב ז) ביום עשרים ושלשה לחודש השביעי שלח את העם וילכו לאהליהם (ב) הא כיצד נפטרו מבעוד יום והשכימו והלכו להם: יא (ג) התמידין (לא) [הנדרים] והנדבות והבכורות והמעשרות (ד) ומוספי שבת חטאת (לב) [צבור] ועולותיהן ועולות חובה של יחיד עבודתן ואכילתן במשמר הקבוע שתי הלחם עבודתן ואכילתן בכל המשמרות מפני שהן (לג) [באות חובת הרגל לחם הפנים עבודתן במשמר הקבוע (ה) ואכילתו בכל המשמרות כיצד הוא עושה נותן חצי חלה לכל משמר ומשמר והן מתחלקין ביניהן ר' יהודה אומר (לד) [זה היה מחלק לחם הפנים יוצא ועומד] על הרובד שבאולם מפריש ומניח וכל אחד ואחד בא ונוטל חלקו ולבעלי מומין שבכהונה מוציאין להם חלקם (לה) [לחוץ] (ו) מפני שאין יכולין להכנס בין האולם ולמזבח: יב משמר היוצא מקריב תמיד של שחר ומוספין הנכנס מקריב תמיד של בין הערבים (לו) [ולחם] הפנים מפני מה משמר הנכנס חולק בצפון (ז) מפני שקרוב לעבודה (ח) עשרים וארבע טבעות היו שם כנגד עשרים וארבע משמרות כהונה עשרים וארבע חלונות היו שם כנגד עשרים וארבע משמרות (לז): יג בלגה לעולם חולקת בדרום (ט) וטבעתה [קבועה וחלונה סתומה] מפני מרים בת בלגה (לח) [שנעשית מומרת] ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי נכרים וכשנכנסו נכרים להיכל (לט) [באתה וטפחה על גגו של מזבח אמרה לו] לוקים לוקים אתה החרבת ממונם של ישראל ולא עמדת להם בעת צרתם ויש אומרים (מ) [מפני עכוב משמרות נכנס ישבב תחתיה לפיכך בלגה נראית יוצאה לעולם וישבב נראית נכנס לעולם כל השכנים הרעים לא קבלו שכר חוץ מישבב שהוא שכנה של בלגה וקבל שכר]:

סליק תוספתא ממסכת סוכה

הגהות הגר"א

שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן בית הכנסת להוליך שופרו לביתו א"ל א"כ נתת דבריך לשיעורין אלא מקום צנוע יש לו לחזן בהכ"נ בראש הגג ששם מניח שופרו לפי שאין מטלטלין לא את השופרות ולא את החצוצרות: (יח) מוצאי: (יט) יוה"כ שחל להיות ע"ש לא היו תוקעין ובמו"ש לא היו מבדילין: (כ) אף יו"ט: (כא) אחרונות: (כב) אברי הכבש: (כג) אלא: (כד) משמרות: (כה) אליעזר: (כו) וכמין בסלקי גדולה היתה פיים במזרחה וזקן יושב במערבה והכהנים מוקפין ועומדין כמין כולייאר והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו: (כז) ולא: (כח) בלבד בד"א בבריא אבל בחולה אפילו ב' מוציאין והיחידים מוציאין שתים ואין מונין להן אלא אחת: (כט) כהן: (ל) זכה עמי במחתה: (לא) והנדרים: (לב) הצבור: (לג) באין: (לד) המחלק עומד: (לה) בחוץ: (לו) ובזיכין ד' כהנים היו נכנסים ב' ממשמר זו וב' ממשמר זו ולחם: (לז) כהונה: (לח) שהמרה דתה: (לט) היתה מבעטת ע"ג המזבח ואמרה: (מ) משמרתו שוהה לבא ונכנס ישבב אחיו עמו ושמש תחתיו אע"פ ששכיני רשעים לא נשתכרו שכיני בילגה נשתכרו והלכה [צ"ל והלכך] לעולם חולקת בדרום וישבב אחריו בצפון:

נוסחאות כ"י

א) ר' חנניא בן אנטיגנוס. ב) אבא יוסי בן חנן. ג) כקבולין.

חסדי דוד

לקרות בתורה קאמר דוקא שהיו עונין אמן כה"ג שהוא דבר שאינו מוציא רבים י"ח כלומר דליכא חיובא לשמוע ברכות התורה אבל לא בתפלה דהוה אמן יתומה ע"ש. ולשיטה זו צ"ל דלתפלה היו שם ש"ץ הרבה זה מתפלל בזוית זו בקיבוץ אחד וזה מתפלל בזוית אחרת בקיבוץ אחר ובזה היו יוצאים י"ח והבימה באמצע היתה לקריאת התורה ולא לתפלה דאילו לתפלה א"א לכולם לשמוע לפי גודל המקום ורבוי העם שבהכרח צריכים לישב מקצתם בריחוק מקום. ומ"מ קשה נהי דאין חיוב לשמוע הברכות מ"מ מחויבים הכל לשמוע קריאת התורה דתקנת מרע"ה היא כדאיתא בפרק מרובה. והכנסת הסופר לא מהני רק לברכות התורה אבל לא לקריאת התורה בעצמה. ורק בדוחק יש לתרץ דאחר קריאה זו הכללית משום ברוב עם הדרת מלך נפטרים לבתיהם ואותם שלא שמעו קריאת התורה היו קוראים שם בפ"ע:

מצפה שמואל

(פ) עי' ירוש' שבת קיז וירו' שבת פט"ו הל"ג: (צ) כח. (ק) נה: וירוש' פ"ה הל"ז: (ר) יומא כה. וירוש' שם פ"ב סהל"א: (ש) שם ושם פ"ג: (ת) מח: וירושל' פ"ה הל"א וחגיגה פ"א הל"ו ומ"ק פ"ג הל"ה ז. ועיין נזיר פ"ו הל"ט ונדרים פ"ו הל"א: (א) מו.: (ב) מ"ק ט.: (ג) עי' משנה כה: (ד) עי' תוס' נו: ד"ה וכתילוק: (ה) עי' תוס' שם דדוקא לאכילה איתרבי דכתיב כחלק יאכלו אבל לא לעבודה: (ו) מד. ועי' ירושלמי מגילה פ"א הל"ז ועי' ירושלמי הוריות פ"ג הל"ב וספרי בהעלותך פע"ה: (ז) נו. ועי' ירושלמי פ"ה הל"ח: (ח) עי' מדות פ"ג מ"ה: (ט) שילהי מכילתין וירושלמי שם:

מנחת בכורים

אליו דמשמיעו בגג ובריתא זו גרסי' במס' שבת (לה:) כנוסחת הגר"א: בנוסחת הגר"א לא את השופר אע"ג דחזי לגמע בו מים לתינוק אתיא כר' נחמיה דס"ל אין כלי ניטל אלא לצורך תשמיש המיוחד ושופר אינו עשוי לגמע בו מים אבל לר"י שופר מיטלטל ולא חצוצרות ולר"ש דל"ל מוקצה אף חצוצרות מיטלטלין: ח תוקעין. ג' לבטל ולשבות: ולא מבדילין. בתפלה על הכוס דקדושת שבת חמירה: אחר שבת. אם חל יו"ט במו"ש: מבדילין. במ"ש ותודיענו: ולא תוקעין. דקדושת שבת חמירה מיו"ט: יוהכ"פ שחל בערב שבת. בנוסחת הגר"א והובא ברייתא זו בגמרא דף כ"ד ב' ובשבת קי"ד ב': לא היו תוקעין. דיוהכ"פ אסור כשבת בכל מלאכות וכן להבדלה במו"ש ומוקמינן בגמרא כר"ע דס"ל חלבי שבת אינם קרבין ביוהכ"פ אבל ר' ישמעאל דס"ל חלבי שבת קרבין ביוה"כ ויוה"כ קיל תוקעין כשחל יוהכ"פ בע"ש להודיע דיוהכ"פ קיל ואין חלביו קרבין בשבת ומבדילין במוצ"ש להודיע שקרבין חלבי שבת ביוה"כ: כיצד תוקעין. ביו"ט שחל בע"ש: ואין מריע. אין מפסיק בין התקיעה להתרועה אלא בנשימה א' והכי מפרשינן בהולין ספ"א: החליל. של שמחת בית השואבה דלוים בכנורות ובכלים דעבודה היא ודוחה שבת ורבנן סברי דשמחה יתירה היא ולא דחיא שבת אבל שיר של קרבן לכ"ע דוחה והכי מסקינן בגמ' (דף נ"א): ט ומשלשות. שמקריבין פרי החג שלשה פעמים דע' פרים הקריבו בחג זולת פר השמיני וכ"ד משמרות יש והוזרות חלילה ג' פעמים כ"ד הוה ע"ב וכיון דליכא אלא ע' פרים נמצאו כ"ב משלשות ושנים אינם משלשות: לחלבי שעיר החטאת. הקרב למוסף אין מפיסין מי מקריבו אלא מי שהיה מעלה אברי הכבש (כנוסחת הגר"א) כלומר מי שהיה מקריב האברים מכבש המוספין הוא מקריב חלבי השעיר ופליג על מה דמבואר במשנה (דף נ"ה ב') דהשעיר היה קרב במשמר אחר לא משמר של הכבשים או ס"ל דנהי דמשמר אחר היה מ"מ כיון דהרבה כהנים זוכין בפר או בכבש אחד כמבואר בסדר יומא פ"ב שזה שזכה באברי הכבש זה זוכה בחלבי השעיר להקטירן ע"ג המזבח: אלא לראשי משמרות. (הגר"א) שהמשמרות היו חלוקות כסדר העבודה זה אחר זה ולא היו מפיסין אלא מי יהיה ראש המשמרות ביום א' ושוב מקריבין כסדר ביום א' ובכל הימים זה אחר זה כסדר שהיו חלוקין: ליום טוב הראשון. ביום הראשון הוו מפיסין לי"ג פרים דהיום ולי"א למחר והוה לכ"ד משמרות והפיים היה מי ראשון ושוב מקריבין כסדר: בנוסחת הגר"א פיים במזרחה שהליה קודש והפיים היה במקום הקודש דכתיב בבית אלהים נהלך ברגש והיינו הפיים שהיו משמיעים קול הלוך הרגש כהנים: וזקן יושב במערבה. שגם מקום הוא דאין ישיבה בעזרה במקום קודש: ככולייר. הוא עגול: מצנפתו. לידע ממי יתחילו הפיים שהיו מוציאין כל אחד אצבע והיו מונים אצבעות כפי מנין שאמר או ס' או ע' או יותר והתחיל למנות ממי שנטל ממנו המצנפת ומקום שכלה מנין זה זוכה בפר הראשון: היחידים שבהן. החולין שמחמת חולשתן א"י להפריד האצבעות זה מזה וכשמוציאין א' מוציאין גם הב': י ר"י אומר. בסדר יומא קאי דאמרי' שם בפ"ב דהיו מפיסין על כל עבודה ואר"י דבקטורת שצריך ב' כהנים א' לכף קטורת וא' למחתה גחלים שנוטלים ממזבח החיצון להנתן על מזבח הפנימי אם זה זכה בקטורת חבירו שאצלו זוכה במחתה: פיים לעצמו. בפר שנקרב בשמיני מפיסין מי יקריבנו דרבי מפיסין על כל המשמרות אף מי שהקריב פרים בכל החג ולרבנן אין מפיסין אלא ב' המשמרות שלא שלשו בפרים: זמן. שהיינו שמברכין זמן די"ע בפ"ע הוא אבל בשביעי של פסח אין מברכין: רגל בפ"ע. דאינו נקרא חג הסוכות ואין יושבין בסוכה בא"י דבקיאין בקביע דירחא ואנן מספקא מדרבנן יתובי יתבינן ברוכי לא מברכינן: קרבן לעצמו. שאינו כסדר פרי החג דא"כ היו בו ששה פרים: שיר. שהלוים אומרים בעבודה אינו מסדר שיר של כל ימות החג ושיר של ימות החג מפורש בהלל (דף נה): ברכה. כדמפרש שמברכין את המלך: נפטרו מהמלך. מבעו"י של שמיני עצרת דהוא כ"ב והלכו לאהליהם בכ"ג: יא חטאת הצבור פר העלם דבר ושעירי עבודת כוכבים: ועולותיהם. עולה הבאה לכפר על חטא עבודת כוכבים דמביאין פר לעולה ושעיר לחטאת: ושתי הלחם. הבאין בעצרת מחמת הרגל. ונאמר ובא בכל אות נפשו ושרת והיינו ברגל בא מי שמאוה נפשו דכתיב באחד שעריך בשעה שכל ישראל נכנסין בשער א': ואכילתן בכל המשמרות. דכתיב חלק כחלק יאכלו (דברים י"ח) ולאכילה איתרבי אבל עבודתו נשאר למשמר הקבוע כשאר קרבנות הבאין שלא מחמת הרגל: והן מתחלקין. כל משמר מחלקו לבתי אבות שהיו חלוקין כל א' ביומו ויש מהם שהיו בו ה' בתי אבות או ו' ז' ח' ט' כמבואר בסוף תענית בתוספתא ובירושלמי: זה היה. שהיה מחלק: מפרים. פורס לתלאין כל חלה וכל משמר נוטל מחלה: יב ובזיכין גרסי' כנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא מסלקין ומסדרין לחם הפנים ומקטירין שני בזיכי לבונה שסלקו מעל השולחן והן מתירין את הלחם באכילה כדכתיב והיתה ללחם לאזכרה: ממשמר זו. וחולקין לחם הפנים גרסי' ובכל שבת היה כן שהיו חולקין המשמר הנכנס והיוצא בלחם הפנים כן הוא בש"ס (נו ב): קרוב לעבודה. ורוב עבודות הוא בצפון שחיטת ק"ק ועוד עבודות ולמען יהיו להם היכר קבעי חלוקתן בצפון. ובירושלמי מפרש דהנכנס ממזרח למערב ימינו לצפון לכן חולקין בצפון: כ"ד טבעות. פירוש המשנה סוף מכילתין דבילגה חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה סתומה מפרש כאן מה המה הטבעות והחלונות ומפרש דכ"ד טבעות היו והיו בעזרה במקום בית המטבחיים כנגד כ"ד משמרות והיו נתונות באבני רצפה והטבעת פתוחה מצד אחד והופכה למעלה ומכניס צואר הבהמה לתוכה וחוזר והופך פתחה לצד הרצפה: חלונות. היו בבית החליפות בעובי כותלי התאים שבצפונו של היכל ששם גונזין את הסכינים כמבואר במדות (משנה ז' פ"ה): יג בלגה. שם משמרה שקנסוה כדמפרש ואזיל: לוקים. הוא זאב בלשון יוני: עכוב. שנשתהה לבא. סדר משמרות בלגה אחר ישבב וכשישבב יוצא בילגה נכנס ונמצא כששהה בילגה ישבב שמש תחתיו: נראית יוצאה. שחולקת בדרום: וישבב נכנס. שחולק בצפון: לא קבלו שכר. דאוי לרשע אוי לשכנו אבל ישבב קבל שכר שהוא שכן בילגה וחולק בצפון והגר"א הגיה כאן ושינה הלשון דכן הוא בש"ס: סליק מסכת סוכה

חדושים על הרי"ף מס' ר"ה מהג"מ שמואל מרובזעויץ זצ"ל מו"ץ דמאהליב (והרד"ל ז"ל העתיקם בכי"ק מגליון האלפס שלו).

דף א ע"ב בר"נ ד"ה ולדקה כו' לפלוג נמי בקרבנות ולימא כו'. בגמ' לא משמע הכי מדפריך פשיטא ומשני לא ס"ד הואיל ובעניא דקרבנות כתיבי עד דעבר ג"ר כקרבנות ומשמע דלענין ב"ת קאמר דלעשה אף בקרבנות לא בעי ג"ר. ועוד לדבריו נמי ס"ק הו"ל בקרבנות היכא דקיימי בבהמ"ק שיעבור מיד בעשה. ודוחק לומר הואיל ואין מחויב בביאה אינו מחוייב בהבאה. אך מדבריו לעיל לא משמע הכי: **שם** בא"ד בין קיימי עניים ללא קיימי עניים כו'. היינו לענין שצריך להפריש מיד וכדלקמן: **שם** בד"ה ואיכא למידק כו' ומש"ה אין זו בטלה לגבה כו'. בגמ' לא משמע הכי אלא דקאמר התם אי מימלך עלה בת ערלה היא ע"ש בסוטה. אך מהירושלמי דקאמר במרכיב באילן סרק דלא בטל נ"ע. ואפשר משום דאילן סרק לא חשוב לבטל אילן מאכל: **שם** בא"ד אמאי לימא בעורכי המלחמה נטע דוקא. והנה שם בסוטה דקאמר ולא תללו פרט למבריך משמע דלא חללו ממעט וצ"ל דלאו דוקא אלא אסמכתא בעלמא ועיקר המיעוט הוא מנטע:

דף ב ע"א בריא"ז ד"ה וכן הנטיעה ואפי' נטעה מ"ד יום קודם כו'. לדעתי צ"ל מ"ד דאפי' מ"ג סגי דאמרינן דעולה לכאן ולכאן כמו לר"מ דבהא לא פליגי. ור"נ דנקט שני שבתות ושלשים לאו דוקא: **שם** בא"ד לפי שאחד בשבט הוא ר"ה כו'. נ"ע דנקט כב"ש נגד ב"ה: **שם** בבעל המאור ד"ה הא כיצד כ"מ שנאמר בו שבות כו' ובדין הוא דלימא ר"ע כו'. ז"א דנפיק מק"ו דשביעית. משא"כ לר"י א"א למילף בק"ו שאין דנין ק"ו מהלכה וע"ש בתוס':

דף ה ע"א בר"נ ד"ה והאידנא כו' וכיון דהכי ברלו תלו כו'. וא"כ לפ"ז בזמן שיש גזרה דלאו ברלון תליא היה אסור ברחילה בע"כ ולא מלינו זה בשום מקום. וגם מדאמר שמואל בפסחים אין תע"ל בבבל אלא ט"ב בלבד משמע דשארי לומות לעולם לא הוו כת"ל. ולפ"ד הר"ן הרי בזמן התלמוד היה אסור ברחילה בשאר לומות כדהוכיח מרבי והיו מפסיקין מבעו"י ג"כ:

דף ו ע"א בר"נ ד"ה וכתבו תוס' כו' ותדע לך דהא קדמו בזכרותו כו'. אין זה ראיה דאילו היה חוגן הוי כמו שופר בתוך שופר כמבואר שם. ואפשר מה דלא תני ראם משום דבלא"ה הוא טמא ולא הוכשרו כו' ואף דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים אפ"ה ראם מין טמא הוא והדברים עתיקים (וכ"כ בשיורי כנה"ג. אבל עי' מג"א ותוס' זבחים קי"ג: ונ"ע. משה בהגאון רד"ל): **שם** ד"ה ומיהו כו' הו"ל למיתני בלשון פלוגתא כו'. קושיא זו לא הבנתי דהא כ' לעיל דיעל נ"ד אלא בכפוף ופשוט פליגי והלכך פלוגתא דת"ק ור"י לא שייכא לכאן דאינהו פליגי מאיזה מין יהיה השופר והכא פליגי איך יהיה השופר כפוף או פשוט אבל מ"מ אפשר אף לעכובא פליגי והכן: **ע"ב** ר"ן סד"ה הוסיף כו' וסתמא קאמר אפי' היכא דסתמו כו'. מלשון זה משמע שקושייתו הוא מדתני במשנה סתם איירי בכל גוונא אבל לפ"ז ק' א"כ אם נאמר דר"נ קאי על אמאה"ת ואפ"ה שלא במינו פסול והיכי תני במתני' סתם וא"ל כשר דמשמע אף שלא במינו. אלא נראה דנ"ל דסתם סתימה הוא במינו והכי משמע קצת מדברי הרא"ש. אבל מלשון הר"ן לא משמע כן ונ"ע:

דף ז ע"ב ד"ה גרסי' בגמ' שלחו כו' או כסבור לאכול בשר ואכל כו'. זה מוכח בגמ' מדקאמר כסבור חמור בעלמא הוא ע"ש: **שם** במלחמות סוף העמוד ובשחיטה כדאמר בה כו'. דשאני שחיטה הואיל דגלי רחמנא בקדשים כדאי' בחולין ע"ש:

דף ח ע"א בר"נ ד"ה התקין ריב"ז כו' כי ליתי' בשבת איתיה בשאר יומי. משא"כ בשופר במקום ב"ד דלא עבדינן אלא חד יומא ר"ה: **שם** בר"ן סד"ה וה"ט דשופר כו' טרודים בפסחיהם כו'. מפסח ל"ק מ"ט דוחה שבת ולא גזרו אף שהכל טרודים. דפסח הוא במקדש ושם אף בשופר לא גזרו ויש עוד לדבר בזה ואכמ"ל:

דף ט ע"ב בר"נ ד"ה ואין מעכבין כו' אותה כוונה מעכבת מצוה כו'. אף דמצוה זו היא מד"ס בעלמא והוי כחולין לגבי קדשים לגבי מצוה דאורייתא אפ"ה הכא מבטל מצוה דאורייתא אך לפ"ז לא מוכח בפסחים מהך דר' יוסי דמל"כ מדאמר אע"פ שטבל בהזרת מצוה להביא חזרת ע"ם דהתם נמי מפוין מעיקרא למצות שני טבולין משום היכרא דתינוקות כדאי' התם והיא מצוה מד"ס ומבטלת כוונת מצוה דאורייתא כמו הכא. ובדוחק יש להלק דהם הואיל ואינו אלא להיכרא לתינוקות לא חשוב אף כמצוה דד"ס לבטל בזו המצוה אם נאמר מצות צל"כ אבל חינוך הקטנים הוא מצוה טפי ודוחק. גם נ"ע לפ"ז נ"ל להר"ן לעיל ספ"ג לפרש בהא דפתח בדסכרא משום דמכוין בפירוש שלא לצאת. בלא"ה הו"ל דהתם תרוייהו מצות נינהו ודוחק לומר הואיל וטעה לאו מצוה היא. ואפשר דחד טעמא הוא הך דהכא עם ההיא דספ"ג והכן ובמ"א יתבאר באריכות בזה: **שם** ד"ה ולענין ברכה כו' קעבד איסורא דאורייתא בידים כו'. אינו מוכרח דאומר אמת ויציב בברכה ע"ש בתר"י:

דף י ע"א בר"נ ד"ה תנא דידן כו' ובכה"ג לא מיקרי העברה. אפשר דהוי מפרש כפי' הראב"ד דתקיעה לא איתקש לתרועה ובע"כ לפי שיטה זו לא ס"ל דאיתקש וכמבואר ולפ"ז למסקנא שיעור תקיעות דחד בבא כשיעור ג' תרועות דיבבות וכשיעור שברים א' כמ"ש לקמן הראב"ד וא"כ ב' התקיעות כשיעור שברים ותקיעה א' כתאי שברים וארבע יבבות וחאי וא"כ הוי שפיר קול ארוך וקרינן ביה והעברת ושיעור תקיעה כתאי תרועה היינו תאי שברים דגנוחי וקרי ליה תרועה כלשון הכתוב והכן ואפשר זה נכון לדינא: **ע"ב** ד"ה מתקיף לה רב עוירא ודלמא ילולי כו' אבל הכא לא שהה כו'. לא ידעתי הרי בודאי שיעור שברים לא פחות מתקיעה וא"כ הוי השברים הפסק בין תקיעה לתרועה והו"ל כדי לגמור את כולה. לפי תוספתא זו משמע אף דשניהן קול תרועה הוא אפ"ה חשוב הפסק לפ"ז ניחא דברי רב האי גאון דפריך שפיר ודלמא גנוחי הוא וקא מפסקא כו' ועיין מ"ש ברא"ש בס"ד בזה ותבין:

דף יא ע"ב ר"נ ד"ה תמהני כו' אמאי נימא דר"א בר זמינא כו'. לדברי הרמב"ן ל"ק דבע"כ נ"ל במשנה דעלתה לו תקיעה אחרונה דאל"ה אף בראשונה לא יצא כמ"ש הרמב"ן התוספתא לעיל תקע והריע כו' ע"ש וא"כ בע"כ לדברי כולם במשנה יצא ולא נחלקו רק בפשוטה שמע מן המתעסק ואנו בעינינו לא ראינו בירושלמי: **שם** סד"ה יחיד כו' סופר מברך ובור יוצא. לא ידעתי דהתם איירי בשאכלו שניהם אבל בלא אכל הסופר לא ידעתי אם מוציא שאינו בקי והכי משמע עובדא דשמעון בן שטח בברכות אף שלא היה יודע יגאי לברך ואפשר דמפרש הירושלמי דחוץ מבהמ"ז היינו אף שאכל אינו מוציא חבירו והיינו בלא זימון וע"ז קאמר ה"מ ביודע כו' אבל לשון הירושלמי כל הברכות שאדם פטור בהן כו' משמע בלא אכל דאז פטור הוא ונ"ע רב בזה ואכמ"ל ואפשר לק"ש איירי ומדמי לה לבהמ"ז: במרדכי (סי' ת"ש) איכא למימר כי בשני עיבורים טעה כו'. ואף דאמרינן בסנהדרין בתרי עיבורי לא טעו היינו משום דאחר רובו של חדש ליכא למיטעי כדאמר התם. וא"כ מש"ה לגבי עדים א"א שיטעו בשני עיבורים דהא כשיטעה בחדש השני כבר עבר רובו של חדש א' וא"א לטעות כדאי' שם. אבל כאן דאמרינן אחרוהו וכתבוהו פי' הנכתב מקודם רק שאיחרו הזמן וא"כ עדיין לא עבר שום רוב מחודש מש"ה אפשר שיטעה בשני עיבורין וכ"ש למה דאמרינן בשיפורא ידע בתרי שיפורי לא עבד דטעי ודאי כאן שאיחרו וכתבו לא שייך זה ושפיר יכול לטעות בתרי עיבורי והוא נכון לדינא:

מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר כו'. פעמים שהיא נקראת באחד עשר ופעמים בשנים עשר: לא פחות. מאחד עשר: ולא יותר. מחמשה עשר דהיינו ששה עשר ובגמרא מפרש מנא לן והשתא מפרש ואזיל כיצד היא נקראת בימים האלו: כרכין המוקפין חומה בחמשה עשר. כדמפקינן מקרא בגמרא: מימות יהושע בן נון. ולא שהן מוקפות עכשיו אלא מתחלה ושאין מוקפות כגון עיירות גדולות שיש בהן עשרה [בטלנין] כדמפרש בסמוך קורין בארבעה עשר כדמפקינן בגמרא: אלא שהכפרים. כלומר כיון דמוקפין חומה בחמשה עשר ועיירות בארבעה עשר והייט כולי עלמא בשלשה עשר ובשנים עשר ובאחד עשר היכי משכחת לה דקרו אלא משכחת לה שהכפרים שאין להן עשרה בטלנין ואין להן חזן הכנסת ושליח צבור שיקרא להם מגילה מקדימין ליום הכניסה דהייט יום שני ויום חמישי שמתכנסין בעיירות לקרות בתורה כתקנת עזרא שתקן לקרות בתורה בשני ובחמישי ומפני שהן מספקין כל השנה כולה ביום הכניסה שנכנסין בהן בעיירות מים ומזון לאותן שיושבין שם שכן דרך בני עיירות להתפרנס מבני הכפרים הקלו עליהם להיות קורין שם מגילה בשני או בחמישי שלפני הפורים ולא יצטרכו לחזור וליכנס שם ביום הפורים לשמוע מקרא מגילה בעשרה ומגילה דלילה אפשר דלא קרו לה בני כפרים דמגילה דיום עיקר כמו שאכתוב לפנינו בסייעתא דשמיא וכשם שהקלו על בני כפרים להקדים כן הקלו עליהם שלא לקרות אלא מגילה של יום או אפשר שקורין אותה בלילה ביחיד ולמחר קורין אותה בעיירות בעשרה:

ביצד. כלומר כיצד נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר:

תורה אור

°מגילה

[א] נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפין חומה למחר חל להיות בשלישי (א) וברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפין חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפין חומה למחר חל להיות בערב שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפין חומה בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה ומוקפין חומה למחר °חל להיות בא' בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפין חומה למחר

רש"י

מגילה נקראת בי"א בי"ב וכו'. פעמים בי"א ופעמים בי"ב ולקמיה מפרש ואזיל: לא פחות ולא יותר. לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו: מימות יהושע. בגמרא יליף לה וה"ה נמי דהוה מצי למינקט מימות משה אלא לפי שיהושע הנחיל את הארץ ונקראו הנחלות על ידו לא נקט משה: אלא שהכפרים. כלומר מאחר שהמוקפין (ב) בט"ו ושאינן מוקפין קורין בי"ד (ג) הכל בכלל תו היכי אשכחן י"א וי"ב וי"ג אלא היכי משכחת שהכפרים קטנים שאין בה י' בטלנין כמו בעיירות גדולות נתנו חכמים להם רשות להקדים קריאתה ביום הכניסה שני בשבת שלפני י"ד או חמישי בשבת שהם יום הכניסה שהכפרים מתקבצים לעיירות למשפט לפי שב"ד יושבין בעיירות בב' ובחמישי כתקנת עזרא והכפרים אינם בקיאים כ"כ לקרות וצריכין שיקראנה להם (א) אחד מבני העיר ולא הטריחום חכמים לחזור ולבא ביום י"ד ופעמים שיום הכניסה ביום י"ג וי"ב ופעמים שהוא בי"א כדקאמר במתני' אחרי כן: כיצד חל להיות בב'. בשבת כפרים ועיירות קורין בו ביום ומוקפין חומה למחר: חל להיות בשלישי כפרים מקדימין ליום הכניסה. דהיינו יום י"ג: חל להיות בד' כפרים מקדימין ליום הכניסה. מיום ב' קודם דהיינו יום י"ב: חל להיות באחד בשבת כפרים מקדימין ליום חמישי. שהוא יום י"א:

חל להיות יום ארבעה עשר. שהוא עיקר לפי שרוב העולם קורין בו ומשום הכי קתני ליה סתמא (ד) ושני בשבת יום הכניסה הוא: כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום. כדינן: מוקפין חומה למחר. כדינן: חל להיות בשלישי וברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה. חל להיות בשלישי כפרים מקדימין ליום הכניסה דהייט יום שני והוה ליה יום תליסר [ובשחל ברביעי כפרים גם כן מקדימין ליום הכניסה דהייט יום שני והוו ליה תריסר]: חל להיות בחמישי. אם חל יום ארבעה עשר להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום. דהוא גופיה יום הכניסה ומוקפין חומה למחר. חל להיות בערב שבת. אם חל ארבעה עשר להיות בערב שבת: כפרים מקדימין ליום הכניסה. שהוא יום חמישי והוה ליה תליסר: ועיירות ומוקפין חומה בו ביום. משום דיום של מוקפין חומה דהייט יום חמשה עשר בשבת ואין קורין מגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים כדאיתא בגמרא [דף ד:] ומשום הכי מדחו מוקפין ליומא דלקמיה שהוא יום ארבעה עשר שקורין בו עיירות גדולות יהוא יום קריאה לרוב העולם והכי עדיף להו טפי מלקרות ביום הכניסה בהדי כפרים: חל להיות בשבת. כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה דהייט יום חמישי: ומוקפין חומה למחר. שהוא יום ראשון בשבת שהוא יום חמשה עשר כדינן ועיירות גדולות הייט טעמא דמדחו ליום הכניסה משום דכיון דיום ארבעה עשר אתי בשבת לא סגיא דלא לידחו ובערב שבת לא אפשר דליקרו משום דלאו יום קבוע לשום אדם הלכך מידחו ליום הכניסה שהוא זמן הכפרים מיהת: חל להיות בא' בשבת. כפרים מקדימין ליום הכניסה דהייט יום חמישי והוה ליה חד סר דלעולם מקדימין [ולא מאחרין דכתיב] ולא יעבור: ועיירות גדולות קורין בו ביום. כדינן: ומוקפין חומה למחר. כדינן: **ויש** כאן שאלה מה ראו אנשי כנסת הגדולה להלוק מצוה זו לימים חלוקים ולקבוע יום מיוחד לפרזים ויום מיוחד לכרכים מה שאין כן בשאר מצות שבתורה אמרה תורה אחת ומשפט אחד יש לומר שמפני שהיהודים היושבים בערי הפרזות והיהודים אשר בשושן לא נחו מאויביהם ביום אחד שהרי היהודים הפרזים נחו בארבעה עשר והיהודים אשר בשושן נחו בחמשה עשר ועשו מאליהם כל אחד ביום מנוחתו משתה ושמחה לפיכך כשקבעו עליהם יו"ט לדורות קבעוהו לכל א' ביום שנח בו והשוו כל הכרכים המוקפים חומה לשושן [*שאינה מוקפת חומה] מפני שבה היה עיקר הנס וכי תימא תינח לרבי יהושע בן קרחה דאמר בגמרא [דף ב:] דבמוקפין חומה מימות אחשורוש תליא מילתא אבל לתנא דמתניתין דאמר מימות יהושע בן נון הא לא דמיא לשושן ומה ראו לקבוע להם יום חמשה עשר יש לומר דהייט טעמא כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל כדגרסינן בירושלמי רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי אמר כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה באותן הימים ותלו אותה בימות יהושע בן נון (א) ופירוש הענין שכיון שהוצרכו לחלוק בין מוקפין לשאין מוקפין כשם שנחלקה שושן משאר עיירות אילו תלו הדבר מימות אחשורוש היתה ארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים נידונת כפרזים והיה גנאי בדבר ולפיכך תלו הדבר בימות יהושע בן נון כדי שתהא נדונת ככרכים שאע"פ שעכשיו אין להם חומה כיון שהיתה מוקפת מימות יהושע בן נון הרי דינה כאילו יש בה חומה כדאמרי' בגמרא אע"פ שאין לה עכשיו והיה לה קודם לכן ואפי' למאן דאמר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ונמצא שלא היתה חומת ארץ ישראל מעלה ולא מורדת לענין בתי ערי חומה מכל מקום לא היתה תולה לארץ יתירה עליה בדין זה כלל אבל אם נתלה הדבר לענין מגילה בימות אחשורוש נמצאו כמה עיירות שבחוצה לארץ שנידונות כמוקפות חומה ורוב א"י כפרזים. אבל הרמב"ן ז"ל טתן טעם אחר להלוק הזמן של פרזים ומוקפין ואומר שבזמנה של נס זה כבר נפקדו ישראל ועלו ברשיון כורש ונתישבו בעריהם ואע"פ שאמר המן ישנו עם אחד מפוזר ומפורד וגו' מ"מ אנשי כה"ג עם רוב ישראל בא"י בעת ההיא היו ושוב לא עלו מהן אלא מועטין בימי עזרא וכשלוה אחשורוש להשמיד להרוג ולאבד היו הפרזים והעיירות שאין להם חומה סביב בספק סכנה גדולה שלא יעלו עליהם אויבים יותר מן המוקפין חומה וכשנעשה הנס עשו כולם יום נוח ומשתה ושמחה כדכתיב ושאר היהודים אשר במדינות המלך (אחשורוש) נקהלו ועמוד על נפשם ביום שלשה עשר בו ונוח בארבעה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה ושל שושן ג"כ עשו ממחרת הנס שלהן וזה היה בשנת הנס לבד ולאחר מכאן בשנים הבאות עמדו פרזים ונהגו מעצמן לעשות ארבעה עשר שמחה ומשתה ויו"ט אבל מוקפין לא עשו כלום לפי שלא היה הנס גדול בפרזים וזהו שכתוב על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר להם אדר שמחה ומשתה ולא הוזכרו כאן מוקפין כלל ולאחר זמן שהאיר הקב"ה עיניהם ומצאו סמך מן התורה עמד מרדכי ובית דינו וראו דבריהם של פרזים שראוי הנס הזה לעשות לו זכר לדורות וקבעו אותו על כל ישראל שכולן היו בספק וראו להקדים פרזים למוקפין מפני שנכנס היה גדול שהם התחילו במצוה תחלה לעשות להם לבדם יו"ט לפיכך קבעו יום נוח של פרזים בזמן ושל כרכים מוקפין קבעו ביום נוח של שושן והייט דאמרי' בגמ' [דף ה:] גבי כפקא דטבריא לענין מקרא מגילה מאי פרזין ומוקפין דכתיבי גבי מקרא מגילה משום דהני מיגלו והני מיכסו והא נמי הא מגליא או דילמא משום דהני מגנו והני לא מגנו והא נמי קא מגניא אלמא טעמא דתקנתא משום הגלה הוא דהיא להו למוקפין חומה הגלה דמגנו בחומתן ונלחמים או דמיכסו ומשמרו מאויביהם וזהו דרכו ז"ל. ואיט ברור אצלי דהא ודאי דעיירות המוקפות חומה בא"י [באותו זמן] מועטות היו שהרי אמרו בירושלמי כדי לחלוק כבוד לא"י כמו שכתבתי למעלה ואם רובה היתה מוקפת הומה היה להם לתלות בימי אחשורוש אלא על כרחן רובה היתה פרוזה וברכין המוקפין חומה שבחוצה לארץ כפלים וכפלי כפלים ממוקפין שבא"י ומעתה ישראל היושבים בעיירות המוקפות שבחוצה לארץ שלא היו יכולין לבטוח בחוזק החומה שהרי אויביהם היו בתוכם עמהם למה לא עשו מעצמם יום משתה ושמחה כמו שעשו הפרזים ומה שאמרו ז"ל ברוב ישראל בארץ היו ששוב לא עלו מהן אלא מועטין בימי עזרא הייט מאותם שבבבל דאחר כך לא עלו מהן אלא מועטין כמו שמפורש בכתוב

מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר וכו'. פעמים בזה ופעמים בזה. ולקמן במתני' מפרש לה: לא פחות ולא יותר. לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו: אלא שהכפרים וכו'. כלומר מאחר שהמוקפין קורין בט"ו ושאינן מוקפין קורין בי"ד הכל בכלל תו היכא [משכחת] י"א וי"ב וי"ג אלא שהכפרים נתנו להן רשות להקדים קריאתן בימי הכניסה שהם יום שני ויום חמישי שלפני ארבעה עשר מפני שבני הכפרים מתכנסין לעיירות למשפט לפי שבית דין יושבין בעיירות בשני וחמישי כתקנת עזרא ובני הכפרים אינן בקיאין כל כך וצריכין שיקרא להם אחד מבני העיר ולא הטריחום הכמים לחזור ולבוא ביום ארבעה עשר ופעמים שאותו יום כניסה שהם מקדימין נקרית בו אל בי"א ופעמים בי"ב ופעמים בי"ג. ולקמן במתני' מפרש כיצד. כך פי' רבינו שלמה זצ"ל אבל הרב ר' משה בר' יוסף פי' שקדימת הכפרים בכפר עצמו היה והביא ראיה מדמקשינן התם בפירקא קמא דיבמות על הא מתני' דמגילה נקראת קרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות ומשנינן כי אמרי' לא תתגודדו כגון שני בתי דינין בעיר אחת אבל שני בתי דינין בשתי עיירות לית לן בה. אלמא הקדמת הכפרים דכפר עצמו היה:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) בב"י סי' תקפ"ת האריך בזה להקשות עליו מסוגיות הגמ' ע"ש ואני אומר דדברי הר"ן הם כפי המסקנת הגמ' בשושן שאני הואיל ונעשה בו נס א"כ היה לנו לתלות את הכל בשושן אף שיש לנו נ"ש וגמר סג"ש מרביה מ"מ צריכין אנו ליתן טעם למה תקנו כן:

הגהות חוות יאיר

(א) נ"ב תימה על הר"ן שלא זכר פירש"י זו וכתב בהיפוך. [עיין בר"ן לקמן ד"ה ויש]:

[א] מיי' פ"א מהלכות מגילה סמג עשין ד טור א"ח סי' תרפח.

הגהות הב"ח

(א) נ"ל או ברביעי: (ב) נ"ב קורין: (ג) נ"ב הרי: ד, נ"ל בשני:

[דף ב ע"ב]

אבל מ"מ נראה שרוב ישראל בחוצה לארץ היו מהודו ועד כוש שהרי כל העולים ראשונה לא היו אלא ארבעת רבוא אלפים ושלש מאות וששים ולאפשר גם כן שלאחר שגזר כורש לבטל הבנין חזרו מהם בחו"ל ונתיישבו בכל המדינות ואילו היו ישראל רובם ועיקרם בארץ לא היה המן אומר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד וגו' לפיכך נראה שרוב ישראל היו בחוצה לארץ מפוזרין מהודו ועד כוש וכיון שכן למה לא עשו היושבין בעיירות המוקפות חומה בשנים הבאות משתה ויו"ט שהרי לא היה להם לבטוח בחומתם ומה שאמר הכתוב על כן היהודים הפרזים עושים וגו' אין ענינו שהפרזים עשו ולא מוקפין אלא נתן טעם למה חלקו מרדכי ובית דינו פרזין ממוקפין ומה שאמר שלאחר מיכן האיר הקב"ה עיניהם ומצאו סמך מן התורה ולא ידעתי מה הוא זה שלא הוזכר זה בגמרא אלא שתכתב מגילת אסתר אבל לענין יו"ט לא והאמרינן בספיקא דעבריא אי משום דמיכסו אי משום דמגט הייני לומר שכיון שבאו לדמות לשושן כל העיירות הדומות אליה מפני שבה היה עיקר הנס נסתפקו עיקר חלוק מוקפות חומה כשושן משאינה מוקפת אם הוא משום דמיגליא אי משום דמכסיא ואע"ג דלענין בית בבתי ערי חומה במכסיא תליא מילתא התם גזירת הכתוב הוא. ויש לשאול עוד היאך מתירין לכפרים להקדים ביום הכניסה קרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות הניחא *לרבה דאמר התם בפ"ק דיבמות [דף יד. וע"ש תוס' ד"ה ש] דליכא משום אגודות אלא בב"ד אחד פלג מורין כב"ש ופלג מורין כבית הלל דלדידיה לא קשיא דהכא כשני בתי דינין בעיר אחת דמי שהרי אנשי הכפר ואנשי העיר כל אחד כב"ד לעצמו אבל לאביי דאמר התם דאפי' בשני בתי דינין בעיר אחת איכא משום אגודות היכי שרינן לבני הכפרין לקרות בי"א ובי"ב ובי"ג בתוך העיירות שאין קורין אלא בי"ד ויש לומר דהני נמי כשני בתי דינין בשתי עיירות מיקרו שהרי בני הכפרים מצויינין לעצמן ודעתן לחזור ואחד מהן הוא שמוליכן שאינו נראה שיהא אחד מבני העיר פוטרן כיון שאינו מחויב בדבר הלכך הוו להו כשני בתי דינין בשני עיירות ושרי לכ"ע:

תורה אור

למחר: גמ' מגילה נקראת (א) היכא רמיזא אמר רב שמן בר אבא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם א זמנים הרבה תקנו להם חכמים ואימא ארביסר וחמיסר א"כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם ש"מ הרבה (ב) ואימא תריסר ותליסר זמן קהלה לכל היא ב ולא צריך קרא לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר אמר קרא ולא יעבור: אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה כלומר הואיל ועיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה כדי שיחלק להם מעות פורים אין קורין אותה אלא בזמנה ויש שגורסין הואיל ומסתכנין בה כלומר באותו העת שהיו ישראל מעמידין דתיהם ואין באין לידי סכנה היו קורין אותה באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר אבל בזמן הזה שמסתכנין ישראל בדתיהם אין קורין אותה אלא בזמנה שהן ארבעה עשר וחמשה עשר וכן הלכתא:

*כרכים ג המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר מנ"ל אמר רב דאמר קרא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר ומדפרזים בארבעה עשר מוקפין חומה בחמשה עשר ושושן אע"פ שאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר דכתיב והיהודים

רש"י

גמ' היכא רמיזא. כלומר מדהקלו חכמים על הכפרים להקדים ע"כ אנשי כנסת הגדולה שתקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת מגילה (ג) דכולהו זמנים תקנו ונתנו רשות לקרות דאי ס"ד יום י"ד וט"ו הכתובים במגילה הוא דתיקון לקריאה ותו לא (ד) אתו רבנן דבתרייהו ונתנו רשות לקרות ועקרו תקנתא והתירו לקדם אלא פשיטא אינהו תקינהו וכיון [דאינהו תקון ודאי] דנרמז במגלת אסתר היינו דמבעיא היכא רמיזא: רבי עקיבא סתימתאה. הכי גמר לה ר' יוחנן מרביה דמתני' רבי עקיבא אמרה. סתימתאה שרבה סתמי משנה שתם רבי שהם דברי ר"ע ואית דמפרשי (ה) כל הסתמין [תלמידיו היו] כדאמרי' בסנהדרין סתם מתניתין רבי מאיר סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא ר' יהודה וכולהו אליבא דר' עקיבא אך קשה בעיני לפרש כן שמצינו בכמה מקומות ר' אלעזר ברבי יוסי סתימתאה ורבי יוסי ברבי מנחם סתימתאה לקמן בפרק בני העיר: ומדפרזים. פרזי עיר שאין לה חומה (ו) ונפוץ ופרוד ומרוחקים משכונה לשכונה: מוקפין בט"ו. שהרי שני ימים כתובים שם ומדקבע י"ד לפרזים (ז) ט"ו

בשני בתי דינין בעיר אחת איכא משום אגודות היכי שרינן לבני הכפרין לקרות בי"א ובי"ב ובי"ג בתוך העיירות שאין קורין אלא בי"ד ויש לומר דהני נמי כשני בתי דינין בשתי עיירות מיקרו שהרי בני הכפרים מצויינין לעצמן ודעתן לחזור ואחד מהן הוא שמוליכן שאינו נראה שיהא אחד מבני העיר פוטרן כיון שאינו מחויב בדבר הלכך הוו להו כשני בתי דינין בשני עיירות ושרי לכ"ע:

גמ' היכא רמיזא. דאית לה כולהו הני זמני דהא בקרא לא כתיב בהדיא אלא י"ד וט"ו: ואימא ארביסר וחמיסר. דלהכי קרי להו זמניהם בל' רבים מפני שהן הזמנים המפורשין בכתוב שהן י"ד וט"ו · אם כן לימא קרא זמנם. דאיהו נמי משמע זמנים הרבה מאי זמניהם שמעת מיניה תרתי ארביסר וחמיסר דכתיבי בהדיא ותרתי אחריני בר מינייהו ולא אמרינן זמני' טובא דהיינו מרא"ש חודש משום דבגמרא אמרינן דזמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי וליכא טעמא להני תרי זמני דרבי קרא אלא משום הקדמת יום הכניסה דכפרים: ואימא שיתסר ושיבסר. כלומר היכא רמיזא תקנתא דיום הכניסה לאקדומי ולא לאחורי ומפרקינן דאנשי כנסת הגדולה הכי תקון דאמר קרא ולא יעבור ושוב אין ב"ד שלאחריהם יכולין לשנות בדבר כלום שאין ב"ד יכולין לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין כדאיתא בגמ' [דף ב.]: (ובגמ' פרכינן) ואימא תריסר ותליסר. פי' דקרא כי מרבה לא מרבה אלא תרי יומי משום דזמניהם דומיא דזמנם כדכתי' וכיון שכן נימא דניהוי תריסר ותליסר ואכתי חד סרי מנ"ל ומהדרינן די"ג זמן קהלה לכל היא ולא צריך קרא ופרש"י ז"ל שהיא עת מלחמה לכל מש"ה לא צריך קרא והקשו עליו בתוס' שהרי אין הדבר תלוי במלחמה אלא בנייחא הוא שתלה הכתוב כדכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וכתיב נקהלו ועמוד על נפשם בשלשה עשר בו ונוח בארבעה עשר בו על כן היהודים הפרזים וגו' אלמא דבנוח הדבר תלוי ולא במלחמה אבל בירושלמי מפרש שאין כל"י לרבותו מפני שהיה זמן מלחמה לכל דגרסי' התם [ימים] כנגד ימים י"א וי"ב כנגד י"ד וט"ו או י"ב וי"ג כנגד י"ד וט"ו אמר רבי חלבו יום י"ג יום מלחמה היה אף הוא מוכיח על עצמו שלא היה בו נייח מעתה אל יקראו בו לפניו קורין ובו אין קורין ובהכי ניחא לי לישנא דאמרי' ואימא תריסר ותליסר דלא ה"ל למימר הכי אלא הל"ל ואכתי חד סר מנ"ל אלא משום דחזייה לדעתיה דאתי לאוקומי הני תרי בחד סר ותריסר ולמיתי י"ג מק"ו פריך ליה דילמא תריסר ותליסר ומהדר ליה די"ג זמן מלחמה היה ולא דמי לי"ד וט"ו ומשמע ליה שהימים שנתרבו דומיא דארביסר וחמיסר בעו למיהוי מיהו י"ג לא צריך קרא דבק"ו אתי ור"ת ז"ל הקשה לכל הפירושים דא"כ הל"ל זמן מלחמה לכל היא ולאו קושיא היא דלישנא דקרא נקט דכתיב נקהלו ועמוד על נפשם אבל הוא ז"ל פירש זמן קהלה לכל היא שהיו מתענין כולם ביום המלחמה שכך הסכימו להיות מתענין בי"ג מפני שהם היו עומדים על נפשם וכן מלא בשאלתות דרב אחא ז"ל שכתב בלשון הזה ובי"ג עשו תעניות בימי מרדכי ואסתר לפי שהכל נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכין רחמים וכן מלינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק דדרשינן במסכת תענית*) ומשה אהרן וחור מכאן לתענית לבור שצריך ג' ע"כ ולפי פי' זה יש לנו סמך לתענית י"ג שנוהגין בכל מקום ולא מלינו לו רמז ולפי זה נהגו בו רמז לאותו תענית ומה שאנו מקדימין התענית ליום חמישי כשחל פורים באחד בשבת ואין עושין אותו בע"ש נמלא בתשובת הגאונים דהיינו טעמא לפי שרגילין בתענית לומר סליחות ותחנונים ודבר זה אי אפשר לעשותו בע"ש שלא יוכלו לטרוח בצרכי שבת: אמר רבה בר בר חנה זו דברי ר"ע סתימתאה. שנסתמה משנה זו לדעתו וכולהו סתמי דמתניתין כר"ע אתאן דאמרינן [סנהדרין פו.] סתם מתני' ר' מאיר סתם ברייתא ר' נחמיה סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי ר' שמעון וכולהו אליבא דר"ע משום דכולהו הוו תלמידיו ומיהו האי לישנא דסתימתאה במתני' דקיימי עלה בלחוד משמע דאשכחן האי לישנא גופיה בתלמודא גבי שאר תנאי כדאמרן [מגילה כו.] זו דברי ר' מנחם בר' יוסי סתימתאה: כרכין המוקפין חומה וכו' קורין בט"ו וכו' מנ"ל. ומדפרזים בי"ד מוקפין בט"ו דהא כתיב לעשות את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר הלכך מדמייחד יום י"ד לפרזים מכלל דכרכים בט"ו

*) לא נמצא בגמ' רק במכילתא פ' בשלח. עי' טור וש"ע או"ח סי' תקס"ו ס"ז וסי' תרפ"ו ס"ב:

ואיכא

אלא דאמינן מוקפין קורין בי"ד אבל במוקפין לא חזינן

הגהות הב"ח (א) ר"ב וכו': (ב) ואימא תריסר כו' ולא צריך קרא לרבויי. כ"ז מוקף ונ"ב בדברי הר"ן משמע שלא היה גורס כל זה בספרי הרי"ף שהרי כתב ובגמ' פרכינן ואימא תריסר ותליסר כו' וק"ל. גם בהלפס ישן ראיתי שלא היה כתוב בו כלל ואימא ארביסר כו' אלא ואימא שיתסר וכו': (ג) כולהו הני זמנים כצ"ל: (ד) נ"ב היכי: (ה) סתימאה כל הסתמין בתלמודא הוא אליביה כצ"ל: (ו) ומתוך כך יושבהה נפוץ ופרוז כצ"ל: (ז) נ"ב שדייה: (ח) ז"ל ואכן:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אבל חכמים אומרים כו' כתב הרב אלפסי ז"ל וכו': אמר הכותב תניא בתוספתא הואיל ומסתכנין בה לא יסתכנו אלא בזמנה וגרסי' בירושלמי תני במקום שהן מסכנין קורין אותה בי"ד ר' יוסי בעי אי במקום שהן מסכנין לא יקראו כל עיקר הא אין עליך לומר אלא כלשון שאחרון שכתב רבינו יצחק וזו היא גירסתו של רבינו האי גאון ז"ל:

המאור הקטן

אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה. אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה כתב הרי"ף ז"ל כלומר הואיל ועיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה כדי לחלק להם מעות פורים אין קורין אותה אלא בזמנה א] וקשיא לן על הדין פירושא הא דאמרי' לקמן בגמ' הואיל ואמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה וראיתי לרב ר' אפרים ז"ל שפי' לפרק זו הקושיא ואמר בזמן הזה שישראל מיוסרין בדקדוקי עניות אי יהבינן להו מתנות בי"א ובי"ב ובי"ג אזלי ואכלי להו ביומא ההוא ושמחת פורים אינה נוהגת אלא בזמנה ובטלה לה שמחה ואי אמרת ליקרו בי"א ולא ליתב להו מידי עד יום י"ד וט"ו כיון דחזו עניים דקרי מגילה ולא יהבו להו מידי מיאשי ואזלי להו לדוכתא אחריתי וקא בטלה מצות פורים. מהני דקרי בי"א ובי"ב ובי"ג והר"ד שלמה ז"ל פירש שזמן הזה שאין השנים כתיקנן ואין שלוחי ב"ד יכולין לצאת כדרכן וישראל אינן שרויין על אדמתם אלא הם מפוזרים לכל פאה ואין השלוחין מגיעין לרוב המקומות *) (ח) ואין נוהגין לומר מפוריא ועד פסחא תלתין יומין אי קרינא בי"א ובי"ב אתי למימנא מינייהו תלתין יומא עד פסחא ומקדב ליה נמי לפסחא ואתי למיכל חמץ בימים האחרונים של פסח:

*) נ"ל וכן

השגות הראב"ד

א] וקשיא לן על הדין פירושא הא דאמרי' כו' עד נשואות למקרא מגילה: א"א מצאתי בירושלמי דברים מוכיחים לפי' הרב ר' יצחק ז"ל הדא דתימא לקרות אבל לעשות סעודה אין עושין אלא בי"ד ובט"ו ואין עיניהם של עניים תלויות אלא בי"ד ובט"ו כך מצאתי הגירסא ונ"ל שיש כאן חסרון וכך היא הגירסא ובזמן הזה אין קורין ואין מתלקין אלא בי"ד ובט"ו שאין עיניהם וכו' והכי פירושו בזמן הזה שהגוהגים מועטין והעניים מרובין והמעות מועטות כשאין קורין אותה בזמנה ומחלקין בו ביום אין שמחת היום עליהם ומתנותיהם מועטות ואין עיניהם של עניים תלויות למתנות יפות אלא בי"ד ובט"ו לפיכך אין קורין אותה אלא בזמנה זה הענין קרוב לפי' הרב ר' אפרים וע"ד הרב ר' יצחק ז"ל ובחיי ראשי זה הטעם טוב ויפה מטעם הגרפתי נ"ע ובני הכפרים ובני עירות ובני כרכים קורין בזמנם ובני הכפרים הולכים לכרכים בימי הפורים מוליכין להם מזון לשמחת הפורים וגם הם עצמם אין עושין סעודת פורים אלא בי"ד ועד שמסתכלים במקרא מגילה יסתכלו בשמחת פורים כי היא עיקר הפורים וסוף דבר טובה לפורין הרב ז"ל מכריסן של אחרים פוגב דבריו כוח הפגום:

שלטי הגבורים

א שדרו ממתיבתא היכא דנפיק בשיירא או נפיק בספינתא קורא בי"ד וכל תקנה שיכול לעשות כדי שיקרא בי"ד יעשה ואם אין יכול לעשות קורא אותה בי"א ובי"ב וי"ג אבל בג' ומי' ולמטה אינו יכול לקרותה וכן כתב רמב"ם ז"ל וכתב במברך לפניה ולאחריה כשקורא אותה מי"א ולמעלה וב"ה כתב שהאידנא אין קורין אותה כלל אלא בי"ד אפי' מי שיצא בשיירא וטוב לקרותה בלא ברכה:

לשון ריא"ז

הבא לפרוש בים קודם פורים אם יש עמו מגילה ויכול לקרותה בזמנה יקראנה בזמנה ומוטב לקרותה בזמנה ביחיד מלקרותה שלא בזמנה בי' כמו שביאר מז"ה ואם אינו יכול לקרותה בזמנה יקדים לקרותה בזמנים האמורין אבל קודם י"א ואחר י"ד לשאינן מוקפים וכן ט"ו למוקפין אין קורין אותה כל עיקר וכן הוא בדברי הגאונים:

ב כתב הרמב"ם ז"ל פרש"י שנקהלו לעמוד על נפשם ולכך לא צריך קרא ולא נהירא דנסי דנקהלו בו ביום כיון שקבעו קריאתם בי"ד ובט"ו מנא לן שיכולין לקרות בו ועוד דלא זמן המלחמה גורמת הקריאה אלא זמן המנוחה כדכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגו' ונראה לי דסוגית גמ' דידן כעין הירושלמי דפריך התם על ביגויא דכימים אשר נחו ואימא י"ב וי"ג [כנגד] י"ד וט"ו ומשני ר' חלבו י"ג זמן מלחמה היא והוא מוכיח על עצמו שאין נייחא. פי' ליכא לרבויי דלא היו כימים אשר נחו בהם אלא מעתה לא יקראו בו לפניו ולאחריו קורין בו אין קורין וה"כ איכא לפרושי סוגיא דידן זמן קהלה פי' זמן מלחמה וליכא לרבויי מכימים אשר נחו בהם ולא מזמניהם דמשמע זמנים אחרים דומיא דאלו זמנים דהוה בהו נייחא ולא צריך קרא לרבויי דמ"מ קורא (ולא צריך קרא) דמק"ו אתי כדאיתא בירושלמי ולא נהירא לר"ת דהו"ל למימר זמן מלחמה הוא ועוד קשיא ליה מאי דקאמר ולא צריך קרא לרבויי דאין דרך התלמוד (לסתור)[לסתום] דבריו כיון שלא הוזכר הק"ו בגמ' דידן ופי' ר"ת זמן קהלה לכל היא שהכל מתאספין לתענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים וכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק דכתיב ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה ודרשי' במס' תענית מכאן לתענית צבור שצריך שלשה מכאן נראה לר"ת סעד לתענית אסתר שאנו עושין כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר כשנקהלו היהודים לעמוד על נפשם ולא מצינו לו סמך בשום מקום אלא בכאן ומה שאנו מקדימים התענית ליום ה' היכא שחל פורים במוצ"ש ולא עבדינן ליה בע"ש נמצא בתשובת הגאונים לפי שרגילים בתענית להרבות בסליחות ובתחנונים ולא יתכן לעשות כן בע"ש לפי שלא יוכלו לטרוח לכבוד השבת ובמס' סופרים איתא שרבותינו שבמערב מתענין באדר שלש תעניות של אסתר אע"פ שאותן היו בניסן ולא היו רוצין להתענות בניסן שנגאלו בו אבותינו והוקם המשכן: ג בריש ירוש' דין כך ויהיה ספק מן הטעמים שכתב מגיד משנה כרך

שיטת ריב"ב

גמ' היכא רמיזא. הקדמה זו שעושין בני כפרים כלומר הואיל ועיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה כדי לחלק להם מעות פורים אין קורין אותה אלא בזמנה. וקשיא לן על הדין פירושא הא דאמרי' לקמן בגמ' הואיל ואמרו כפרי' מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. וראיתי לרב ר' אפרים ז"ל שפירש לפרק זו הקושיא בזמן הזה שישראל מיוסרין בדקדוקי עניות אי יהבי להו מתנות בי"א וי"ב ובי"ג אזלי ואכלי להו בההוא יומא ושמחת פורים אינה נוהגת אלא בזמנה ובטלה לה שמחה ואי אמרת ליקרו בי"א ולא ליהיב להו מידי עד יום י"ד וט"ו כיון דחזו עניים דקרו מגילה ולא יהבי להו מידי עד יום י"ד וט"ו מיאשי ואזלי להו לדוכתא אחריני ובטלה מצות פורים מפני שקרו בי"א וכי"ג והרב ר' שלמה ז"ל פי' בזמן הזה שאין השנים מתקנין ואין שלוחי ב"ד יכולין לצאת כדרכן וישראל אינן שרוין על אדמתן אלא הם מפוזרין לכל פאה ואין השלוחין מגיעין לכל המקומות וכן נוהגין לומר מפוריא לפסחא תלתין יומין אי קרינן בי"א וכי"ב אתי למימנא מינייהו תלתין יומין ועד פסחא ומקדמי ליה לפסחא ואתי למיכל חמץ בימים אחרונים של פסח. כל זה מספר המ"אור: כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון. וכו': מנ"ל. כי בקרא לא חזינן מידי:

ואיכא מ"ד דכיון דבמוקפין חומה תלינן ביהושע דוקא בארץ אבל בחו"ל אפי' מוקפין חומה מימות יהושע קורין בי"ד מה ענין יהושע בחו"ל ועוד דבגמרא אמרינן דילפינן פרזי פרזי כתיב הכא היושבים בערי הפרזות וכתיב התם לבד מערי הפרזי מה להלן מוקפות דידהו מימות יהושע אף כאן מוקפות דידהו מימות יהושע ולבד מערי הפרזי בארץ ישראל כתיב ואע"פ שסתם שנינו כרכים המוקפין כיון שהזכירו מימות יהושע על כרכין שלו משמע אבל בתוס' הביאו ראיה שאפילו בחו"ל קורין בט"ו מדאמרינן [דף ה:] רב אסי קרא מגילה בהוצל בארביסר וחמיסר

תורה אור

והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלשה עשר (יום) בו ובארבעה עשר (יום) בו ונוח בחמשה עשר בו (א) מ"ט הואיל ונעשה בו נס אמר ר' יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך וקורין בחמשה עשר ועד כמה אמר רבי ירמיה כמחמתן לטבריא והיינו מיל ולימא מיל הא קמ"ל דשיעורא דמיל כמחמתן לטבריא:

*וא"ר יהושע בן לוי כרך שישב א ואח"כ הוקף נידון ככפר מ"ט ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה מושב שהוקף ולבסוף ישב ולא שישב ולבסוף הוקף ואמר

אסתר ט

דף ב: ויקרא כה

רש"י

למוקפין: נדון ככרך. וקורין בט"ו: סמוך. אע"פ שאינו נראה נראה אע"פ שאינו סמוך: ועד כמה. קרי ליה סמוך: כרך שישב ולבסוף הוקף. שנתיישב תחלה בבתים ולבסוף הוקף חומה נדון ככפר לענין בתי ערי חומה: בית מושב עיר חומה. שנתיישב בתוך ערי חומה:

מספקא ליה (וכו') אי מוקפת חומה וכו' אי לא והוצל בחולה לארץ היתה כדאמרינן בסוף כתובות [דף קיא.] נקיטינן בבל לא חזיא חבלי משיח תרגמא הוצל ובפרק ערבי פסחים [דף קיג:] נמי אמרינן הוא יוסף איש הוצל הוא יוסף הבבלי ולקמן [דף כט.] נמי אמרינן בבבל היכא בבי כנישתא דהוצל ואין זו ראיה לפי שכתוב במקלת הנוסחאות רב אסי קרא מגילה בהוצל [*וכן גרים רש"י ז"ל ופירש דתרי הוצל הוו וזו בחלקו של בנימין

גי' ד"תדבנימין

והיא דבבל לא מיקרי דבנימין] ולא גרסינן בכתובות הוצל דבנימין אבל הרמב"ן ז"ל כתב דמשמע דמוקפות דחו"ל קורין בט"ו דהא לרבי יהושע בן קרחה דאמר בגמרא [דף ב:] כל שמוקפין חומה מימות אחשורוש משמע אפילו בחו"ל קורין בט"ו וכדאמר איהו כשושן ומדרבי יהושע בן קרחה נשמע לרבנן במוקפין חומה מימות יהושע בן נון דהא לא פליגי אלא בזמן דרבנן תלו לה בזמן יהושע בן נון ורבי יהושע ב"ק תלי לה בזמן אחשורוש אבל בעיירות שבחו"ל לא נחלקו וגם זו אינה ראיה דאיכא למימר דהא בהא תליא אלא שהוא ז"ל הביא עוד ראיה מדגרסינן בירושלמי הכרך שחרב ונעשה של עובדי כוכבים אית תמן בו אין קורין בחו"ל קורין פירוש בירושלמי שאלו מילתא דריב"ל דלקמן דכרך שחרב מי' בטלנים ולבסוף ישב או שנעשה של נכרים מהו והשיבו דק"ו הוא שהרי בכרכין המוקפין חומה שבחו"ל קורין בט"ו ואע"פ שהרבה כרכים בחו"ל שלא היו בהן ישראל כלל מימות אחשורוש וכ"ש שלא היה בהן עשרה בטלנין ואם הירושלמי מתפרש כך יש לנו ללמוד ממנו שהכרכין המוקפין חומה שבחו"ל קורין בט"ו וכן דעת הגאונים ז"ל: **אמר** ריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. מפרש בגמ' נראה אע"פ שאינו סמוך אע"פ שאינו נראה כגון דיתבא בריש טורא סמוך כגון שיושבת בנחל וי"מ דנראה [א] וסמוך דקאמר היינו דמתחשב מתחומי העיר דוקא [ואפילו מופלג כמה] והכי דייק לישנא דקאמר נראה [ב] אע"פ וכו' ולא קאמר רואין אותו מן העיר מיהו הא והא נמי איתא דרואין אותו מן העיר בעינן אי נמי אפשר דכי אמרינן ועד כמה אמר רבי ירמיה כמחמתן לטבריא מיל אכולה מילתא מהדר בין לנראה עמו בין לסמוך ומ"מ [אפילו לפירושא קמא] אינו נראה שאם היה רחוק כמה פרסאות מפני שרואין אותו מן הכרך יהא נידון ככרך: **ואמר** ריב"ל כרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר מ"ט דכתיב ואיש כי ימכור בית מושב וגו'. פירוש דמושב נקוד פתח והוא סמוך ומשמעו בית מושב של עיר החומה ומשמע שהחומה היתה שם תחלה וסובר רש"י ז"ל דדוקא לענין בתי ערי חומה הוא דבעינן הוקף ואח"כ ישב אבל לענין מגילה לא ולפיכך פירשה לזו לענין בתי ערי חומה וטעמו ז"ל מדאמרינן לקמן בגמרא [דף ה:] חזקיה קרא מגילה בטבריא בארביסר ובחמיסר דמספקא ליה משום דחד גיסא ימא ופרכינן אמאי מספקא ליה דהא ודאי לאו חומה היא דתניא אשר לו חומה ולא שור אגר סביב פרט לטבריא שימה חומתה ומפרקינן דלענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה וכי מספקא ליה לענין מגילה מאי פרזין ומוקפין חומה דכתיבי גבי מגילה משום דהני מיגלו והני מיכסו והאי נמי הא מיגלא או דילמא משום דהכי מיגנו והני לא מיגנו והאי נמי אגנויי מיגניא אלמא לא בעינן חומה לענין מגילה. כדבעינן לענין בית בבתי ערי חומה אלא [*במגניא ובמיכסי תליא מילתא וכיון שכן כרך שישב ולבסוף הוקף הא נמי מיגני ומיכסי הלכך משמע שקורין בו את המגילה בט"ו וה"ל משמע מדאמר ריב"ל כרך והסמוך לו והנראה עמו נידון ככרך אע"פ שאין הדין כן לענין בית בבתי ערי חומה] קל הוא שהקלו חכמים בקריאתה [וכדאמרינן בירושלמי תני ר"ש ב"ר קל הוא שהקילו בקריאתה] דתנינן תמן כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה חוץ מן השדות רמ"א אף השדות ותני כאן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו אלמא אין דין ערי חומה שוה למקרא מגילה ובית בבתי ערי חומה הלכך משמע דהא דאמר ריב"ל בבית בבתי ערי חומה דוקא היא אלא שאינו נראה כן מדברי הרב. אלפסי ז"ל שהביאה בהלכותיו ואף הלשון בעצמו מוכיח שאף לענין מקרא מגילה איתמר דאי לא הוה"ל נידון כבתי ערי החצרים ולפיכך נראה דהא דריב"ל פליגא אדחזקיה דלריב"ל אינו נדון משום חומה [כמו] לענין בית בבתי ערי חומה אלא שהקלו בסמוך ונראה כיון שחומת הכרך חומה גמורה: **ומיהו** איכא למידק בהא דריב"ל במאי עסקינן אי בשיש בה עשרה בטלנין אע"פ שישב ולבסוף הוקף היאך נדון ככפר להקדים ליום הכניסה ולמה לא יקראו בי"ד כדין עיירות גדולות וכי תימא בשאין בה עשרה בטלנים עסקינן ומש"ה קאמר דנידון ככפר א"כ אפילו הוקף ולבסוף ישב נמי דהא אמר ריב"ל בסמוך כרך שאין בו עשרה בטלנין נידון ככפר תרצו בתוס' דלעולם כל שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון מתוך חשיבות חומתה אע"פ שאין בה י' בטלנין אין מקדימין ליום הכניסה אלא קורין בט"ו והייתו הא דהכא דאמר ריב"ל כרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר כלומר שמקדים ליום הכניסה ככפר והייתו ודאי בשאין בו י' בטלנין ומשמע דהאי הוקף ולבסוף ישב אע"פ שאין בו י' בטלנין קורין בט"ו ואידך דריב"ל דאמר כרך שאין בו י' בטלנין נידון ככפר לאו דוקא כרך המוקף מימות יהושע בן נון אלא עיר הגדולה שבגדולות קרי כרך כדאמרינן בריש כתובות [דף ד.] כגון מתא מחסיא דמפקא מכרך ותנן נמי בפרק שני דייני גזירות [דף קי:] אין מוציאין מעיר לכרך ומכרך לעיר והייתו דאקשינן עלה בגמרא מאי קמ"ל תנינא איזו עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מכאן הרי זה כפר הלכך ודאי פשיטא דעיר גדולה שבגדולות מקדמת ליום הכניסה כל שאין בה י' בטלנין ומפרקינן כרך איצטריכא ליה אע"ג דמקלעי ליה מעלמא כלומר דרבותא אשמעינן בעיר גדולה שבגדולות אבל כרך המוקף חומה אינו קורא אלא בט"ו והיינו דתנן איזו עיר גדולה כל שיש בה י' בטלנין ולא קתני איזהו כרך דמשמע דבכרך לא בעי י' בטלנין ואפשר שהטעם בזה כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה מיושביה שקורין בה לעולם בט"ו אע"פ שאין בה י' בטלנין זו היא שיטתם ז"ל אבל היותר מחוור אלא הוא שנאמר דכי אמר ריב"ל כרך שאין בה י' בטלנין נידון ככפר היינו לומר שאם רצה מקדים ליום הכניסה ומיהו אם לא רצו קורין בט"ו ואידך דריב"ל דאמר כרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר היינו לומר שאין חומתו מעלה ולא מורדת אלא קורא בי"ד ואם אין בו י' בטלנין אם רצה להקדים מקדים: **אבל** הרמב"ן ז"ל כתב כרך שאין בו י' בטלנין אם לא רצה להקדים קורא בי"ד והביא הוכחה לזה מן הירושלמי אע"פ שהגרסא מתחלפת ואין פירושו ברור וצ"ע לפי דבריו היאך נהגו עכשיו בארץ ישראל לקרות בט"ו שהרי ברוב המקומות אין שם עשרה בטלנין שיהיו בטלין ממלאכתן לעמוד בבית הכנסת וי"ל דלאו דוקא בטלנין אלא כל שדרין שם י' בני אדם שהולכין בוקר וערב לבית הכנסת הרי הוא כאילו יש שם עשרה בטלנין והכי נמי מוכח מאי דאמר בגמרא כרך אצטריכא ליה אע"ג דמקלעי ליה מעלמא והא הנהו דמעלמא אין בטלין ודוקא משום דאתו מעלמא הוא דלא מהני הא אילו היו מהעיר נידונין כעשרה בטלנין ואם תאמר כיון דאמר דכרך דישב ולבסוף הוקף נידון ככפר עיר המוקפת מימות יהושע בן נון היאך קורין בה בט"ו ניחוש דילמא ישבה ולבסוף הוקפה י"ל ישיבת העובדי כוכבים אינה ישיבה ונמצא שבשעה שכבשה יהושע היתה בה חומה ולא ישבה עד שנתישבו בה ישראל וא"ת הרי בכל הערים המוקפות חומה מימות יהושע קורין בט"ו ואפילו בחו"ל ואי אמרת דישיבת העובדי כוכבים אינה ישיבה הרי הן כאילו לא היו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון לפי שלא היה בהן באותו זמן ישיבה כלל י"ל כי אמרינן הכי ה"מ בארץ ישראל משום דכיון דלענין בתי ערי חומה דינן כמוקפין חומה מימות יהושע בן נון מפני שישיבת העובדי כוכבים אינה ישיבה אף לענין קריאת מגילה נדונית כמוקפות חומה אלא דהכתי איכא למידק בעיירות המוקפות חומה שבחו"ל ניחוש דילמא קדמה ישיבתן לחומתן ונמצא שהרי הן כאילו אין להם חומה אלא איכא למימר שהולכין אחר הרוב שעל הרוב קודמת חומתה לישיבתן שכן דרכי רוב המדינה מקיפין חומה תחלה ואחר כך מיישבין אותן: **ולענין** עיירות המסופקות אם הן מוקפין חומה מימות יהושע בן נון או לא הורו הגאונים ז"ל שהולכין בהן אחר רוב עיירות שרובן אינן מוקפות חומה מימות יהושע וקורין בהן בי"ד ועוד שאפילו תאמר שהוא ספק שקול ה"ל ספק של דבריהם ולקולא ונמצא פטורות בשניהם .ומבטל ממנו בודאי מקרא מגילה [ג] לפיכך קורא בראשון ופטור בשני ודאמרינן בגמרא [דף ה:] אטבריא והוצל שהיו קורין בהן בארבעה עשר ובחמשה עשר במדת חסידות היו נוהגין כן משום ספקא דטבריא דתליא במגניא ומכסיא ובהוצל מפני שהיו נחלקין בה בקבלתו זה אומר מוקפת וזה אומר אינה מוקפת והיו קורין בלא ברכה דספק דדבריהם לא בעי ברוכי כדאיתא בפרק במה מדליקין [דף כג:] אלא שראוי לברך בארבעה עשר מפני שהולכין אחר רוב העולם והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ה' מהלכות מגילה עיר שהיא ספק קורין בה בשני הימים ובליליהן אבל אין מברכין על קריאתה אלא בי"ד הואיל והוא זמן קריאתה לרוב העולם:

ואמר

גי' ד"ס

כרך שהוא ספק אם מוקף בימי יהושע אם לאו קורין בי"ד וט"ו ולענין ברכה כתב ה"ר יחיאל ז"ל מסתברא שיקראו בלא ברכה בב' ימים ביום ט"ו לא יברכו דשמא אינה מוקפת חומה וביום י"ד לא יברכו דשמא היא מוקפת חומה ועדיין לא הגיע זמנה והויא ברכה לבטלה ומיי' כתב שמברכין ביום י"ד כיון שהוא זמן קריאה · לרוב העולם:

לשון ריא"ז

עיר שהיתה מסופקת לקדמונים אם היא מוקפת חומה מימות יהושע כגון שהים לצד אחד יש שלא היה לה חומה מצד הים אלא הים היא חומתה כמו שהיתה טבריא ה"ז ספק וקורין בה בי"ד ובט"ו ונראה בעיני שנוהגים שמחה ומתנות לאביונים בשניהם כמבואר בקונטרס הראיות:

א פי' הר"ם מרוטנבור"ק דלא מקרי ישב ואח"כ הוקף אלא כשישב תחלה אדעתא שלא להקיפו אבל אם ישב תחלה אדעתא להקיפו מקרי שפיר הוקף ולבסוף ישב

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) הך אמת שגם באשר"י איתא ממש כל זה והאלוף מהור"ר שכנא ז"ל לא הגיה מידי מ"מ נ"ל שיש כאן ט"ס דהא הנס שנעשה בו היינו הא דמבואר בכתוב שהיו עושין מלחמה גם בי"ד ונחו בט"ו וכ"ל דצריך להפוך הדבר וכצ"ל קורין בט"ו מ"ט הואיל ונעשה בו נס דכתיב והיהודים אשר בשושן כו' ונחו בט"ו בו אמר ריב"ל וכו' וכן הגהתי באשר"י וכן הוא מבמעות לשון רש"י בגמ' בהא דאמר הואיל ונעשה בו נס ע"ש:

שיטת ריב"ב

נדון ככרך. וקורין בט"ו: עד כמה. קרינן ליה סמוך: שישב ולבסוף הוקף. שנתישב תחלה בבתים ולבסוף הוקף חומה: בית מושב עיר חומה. בית מושב של עיר חומה בית שנתישב בתוך עיר חומה:

הגהות מא"י

[א] תי' וסמוך נמחק ותחתיו כתובה מלת עמו: [ב] תיבת ואע"פ וכו' נמחק: [ג] ואין ספק מוציא מידי ודאי:

ואמר ריב"ל כרך שאין בו י' בטלנין נידון ככפר. פירשתיה למעלה: אשר לו חומה. אשר לא כתיב באלף וקרי בוי"ו במסורת ללמד אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן הרי הוא כבתי ערי חומה: ישראל במעמדן. עומדין היו על קרבנות לבור בשעת הקרבן כדאיתא במסכת תענית שמבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה אע"פ שיש שהוא ביום לעבוד עבודה ואח"כ לקרות אפ"ה מבטלין מעבודתו כדי לשמוע מגילה בלבור ומיהו דוקא בשיכולים אח"כ להשלים העבודה הא לאו הכי ודאי אין מבטלין העבודה דאורייתא משום מגילה דרבנן: מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין נר מצוה תלמוד תורה. משום דבגמ' מסקינן דעבודה חמירא מתלמוד תורה דיחיד כלומר שאין ת"ת של כל ישראל:

אמר רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדר' יוסי בר חנינא. דאמר לעיל דמשפחות כהונה מתבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה: תלמוד תורה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדסמכו של בית רבי. שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה: ת"ת ומת מצוה מת מצוה עדיף. מדתניא מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה. ולאו דוקא מת מצוה אלא אפילו שאר מתים נמי וכדתניא בהדיא בברייתא דמבטלין ת"ת להוצאת המת והתמא משמע דכולהו מתים הנא משום דאיירי הכא [בעבודת] מצוה דוקא נקט נמי בהא מת מצוה (במת) ואי נמי י"ל דברייתא רשות קתני דאי בעי מבטל וכיון דלשאר מתים רשות לגבי מת מצוה חובה: **עבודה** ומת מצוה מת מצוה עדיף מולאחותו. פי' דכתיב גבי נזיר לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם [במותם] וקרא יתירא הוא דהא לעיל מיניה כתיב על כל נפשות מת לא יבא הלכך אידך קרא דכתיב לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו כוליה קרא יתירה הוא וכל חד וחד מלאביו ולאמו לאחיו ולאחותו מדרשי בנזיר ובספרי ומולאחותו דרשינן התם הכי הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא פי' משום דמצוה להטמא לקרובי' מדכתיב לה יטמא אמרת לא יטמא פירוש משום דלא אתי עשה דטומאת קרובים דקיל דלא הוי אלא עשה גרידא ודחי עשה דפסח ומילה דחמיר דהוי עשה שיש בו כרת יכול כשם שאינו מטמא לקרובים כך לא יטמא למת מצוה כלומר לדחות פסח ומילה תלמוד לומר ולאחותו דהוא קרא יתירא ודרשינן מיניה דלאחותו הוא דאינו מטמא כשאינה מת מצוה כגון שיש לו אחים שאינן נזירין דרמיא עליהו אבל מטמא הוא למת מצוה שאין לו קוברין אלמא מת מצוה עדיף מעבודה דהא מדחי פסח מקמיה: מת מצוה ומקרא מגילה הי מינייהו עדיף. ופשטינן דמת מצוה עדיף דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה פי' באיסורא דרבנן ומאי לא תעשה לא תסור: **נשים** חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס. ועיקר הפי' דאף הן היו בסכנה והכי איתא בירושלמי וכן אמרו [בפסחים דף קח:] לענין ד' כוסות ולענין נר חנוכה [שבת דף כג.] ואיכא מ"ד דכיון שהן חייבות מוציאות את הזכרים ידי חובתן שכל המחויב בדבר מוציא את הרבים ידי חובתן וה"נ משמע בשמעתא קמייתא דערכין [דף ג.] דאמרינן הכל חייבין לקרות את המגילה לאיתויי מאי לאיתויי נשים ומשמע שדינם כשאר החייבין להוציא רבים ידי חובתן וכן דעת רש"י ז"ל שם אבל בשם ה"ג כתבו שהן חייבות לשמוע את המגילה אבל אין חייבות בקריאתה ולפיכך אין מוציאות הרבים ידי חובתן והביא ראיה מדתניא בתוספתא דמגילתא הכל חייבין בקריאת מגילה וכו' נשים ועבדים וקטנים פטורין ממקרא מגילה ופירש בו שהן פטורות מהמקרא אבל חייבות בשמיעה וכדגרסי' בירושל' ריב"ל מכניף בניו ובני ביתו וקרי ליה קמיהון ואין זה מחוור אלא שראוי לחוש לדבריו להחמיר: **חייב** אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום שנאמר אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. בההוא מזמור כתוב למנלח על אילת השחר ודרשוהו רבותינו ז"ל על אסתר המלכה וכתב ר"ת ז"ל שעיקר קריאתה ביום ולפיכך נוהגין לחזור ולומר זמן ביום אע"פ שאמרוה בלילה שעיקר פרסום הנס ביום הוא וה"נ משמע במתני' דאידך פרקין [דף כ:] דתנן כל היום כשר לקריאת המגילה ותנן נמי [דף כ.] אין קורין את המגילה ולא מזין ולא מוהלין ולא טובלין אלא ביום ופרשי' בגמרא מנ"ל דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים בימים אין בלילות לא ואע"ג דאמרי' עלה לימא תיהוי תיובתא דריב"ל ומפרקי' כי קתני אדיום אפ"ה כיון ששנה עמהם מקרא מגילה ולא שנאה עם אותן שמצותן בלילה משמע דעיקר מצותה ביום היא אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג מהלכות מגילה שביום אינו חוזר ומברך שהחיינו: **פורים** שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום. כתב הרב אלפסי ז"ל יום ט"ו לבני כרכים שחל להיות בשבת וכתב כן משום דארביסר לא מקלע לן בשבת אלא חמיסר ולענין מקרא מגילה ודאי מקדימין בע"ש כדתנן במתני' בר"ש פירקין וקאמר ריב"ל דכיון שהוא יום פורים שואלין ודורשין בענינו של יום כלומר בענינו של נס ודרשה של מגילה דאילו מגילה גופה כבר קראו אותה מע"ש דבשבת לא קרינן לה משום גזירה דרבה: משה תקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח וכו'. כלומר ששואלין ומפרשין הלכותיהן והא דאמרינן בעלמא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום ההוא עניינא אחרינא הוא דלאו למימר דמחייבין מהאי זימנא לדרוש בהלכות פסח אלא לומר שהשואל בהם בבית המדרש באותו זמן מיקרי שואל כענין דקי"ל בשני תלמידים שואלין שאם אחד שואל כענין ואחד שלא כענין שמזקקין תחלה לשואל כענין: אבל מקרא מגילה בשבת לא קרינן מ"ט אמר רבה הכל חייבין בקריאת מגילה ואין הכל בקיאין בקריאת מגילה גזירה שמא יטלנה בידו ויעבירנה ד"א ברה"ר והיינו טעמא וכו'. פי' משום דלולב בזמן הזה דהשתא' נפשין בדלא ידעינן בקבועא דירחא חשיב לן כספקא ומש"ה דיניה כמגילה דרבנן שראוי לדחותו משום גזירה אבל בזמן שבהמ"ק קיים לא מדחי לולב ביום ראשון בשבת משום הך גזירה וכדאיתא פ' לולב וערבה [דף מג. ע"ש בתוס' ד"ה איכהו] ומיהו שופר לעולם נדחה מפני השבת ולא היו תוקעין אלא במקדש לפי שברוב השנים לא היו יודעין בשחרית שהיא שעת תקיעת שופר בקיבועו של חדש זה שהוא חג שהחדש מתכסה בו ורוב השנים לא היו באים העדים בשחרית דמס"ה [ר"ה דף ל:] תמיד של שחר היה קרב כהלכתו כלומר שאפי' באו עדים בשחרית היו אומרים שיר של חול כהלכתו ברוב השנים ולפיכך אמרו שבמדינה לא היו תוקעין שאם נתיר להם לתקוע כשבאו עדים בשחרית לשנה הבאה גם כן יתקעו אע"פ שעדיין לא באו עדים יאמרו התקד מי לא תקעו עכשיו ג"כ נתקע כשם שאנו נוהגין בו קדש ולפיכך לא רצו להתיר אלא במקדש במקום זריזין: **וגרסי'** במס' סוכה [דף מג.] מפני מה אין לולב דוחה את השבת ביו"ט הא' והלא מצותו מן התורה אפי' בגבולין ואוקימנא משום דלא ידעי' בקבועא דירחא ומספיקא לא דחינן שבת והיינו טעמא

ואמר ר' יהושע בן לוי כרך שאין בו עשרה בטלנין נידון ככפר ואע"ג דאתו מעלמא וכרך שהיה מוקף בימי יהושע אף על פי שאין לו עכשיו קורין בחמשה עשר דתניא ר' אליעזר (א) אומר אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן: *משפחה ומשפח' למה לי אמר רבי יוסי בר חנינא להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין מעבודתם ובאים לשמוע מקרא מגילה תניא נמי הכי כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדן כולן מבטלין מעבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה מכאן סמכו של בית ר' שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה: *אמר רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדר' יוסי בר חנינא תלמוד תורה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדסמכו של בית רבי תלמוד תורה ומת מצוה מת מצוה עדיף מדתניא מבטלין תלמוד תורה להוצאת א המת ולהכנסת כלה: עבודה ומת מצוה מת מצוה עדיף מולאחותו: מת מצוה ומקרא מגילה מאי בתר דבעיא הדר פשטה מת מצוה עדיף דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה: *א"ר יהושע בן לוי נשים ב חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס וא"ר יהושע בן לוי חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולשנותה ג ביום שנאמר אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי ואמר ריב"ל פורים שחל להיות בשבת פי' (ב) יום חמשה עשר לבני כרכים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום דתניא וידבר משה את מועדי ה' משה תקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג אבל מגילה בשבת לא קרינן *מאי טעמא אמר רבה הכל חייבין במקרא מגילה ואין הכל בקיאין ד במקרא מגילה גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנה ארבע אמות ברה"ר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא (ג) דשופר: גרסי' במסכת סוכה* מפני מה אין לולב דוחה את השבת ביו"ט ראשון והלא (ד) מצוה מן התורה ואפי' בגבולין ואוקימנא משום דלא ידעינן בקביעא דירחא ומספיקא לא דחינן שבת והיינו טעמא דשופר

והיינו

רש"י

אשר לוא חומה. באלף כתיב ולכך דרשינן אע"פ שאין לו עכשיו: מולאחותו. דתניא ולאחותו מה ת"ל גבי נזיר כתיב על נפש מת לא יבא הרי הכל במשמע וכתיב בתריה כתוב יתירא לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו הכי דרשי' בספרי לאביו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה לאמו מה ת"ל שאם היה כהן ונזיר לאמו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה. אע"פ שקדש ב' קדושות לאחיו מה ת"ל (ה) אם היה כהן גדול ונזיר לאחיו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה דע"כ כולהו למצוה מת מצוה אתו. הלכך אם אינו ענין לו תנהו ענין לחברו ולאחותו מה ת"ל אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לבטל עבודה מילה [א] בפני מת מצוה הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת או אח או אחות יכול יטמא (ו) אמרת לא יטמא כשם שאין הנזיר מבטל נזירתו לטמא לקרובי כך לא יבטל מפסחו יכול כשם שאינו מטמא לאחותו כך אינו מטמא למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא למת מצוה א"כ עבודה ומת מצוה מת מצוה עדיף כאשר פירשתי מולאחותו: שדוחה את לא תעשה שבתורה. דכתיב לא תוכל להתעלם וכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו: נשים חייבות במקרא מגלה שאף הן היו באותו הנס. שאף עליהם גזר המן להשמיד כדכתיב טף ונשים ביום אחד: ולשנותה ביום. זכר לנס שהיו צועקים בימי צרתם יום ולילה: אקרא יומם. במזמור אילת השחר הוא שנאמר על אסתר כדאמרינן ביומא למה נמשלה אסתר לאילת:

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א וכן נראה בעיני שאין מניחין מקרא מגיל' בעבור קבורת מת שיש לו קוברין אלא קוראין את המגילה ואח"כ קוברין את המת כמבואר בקונט' הראיות. אבל מבטלין ת"ת להוצאת המת אע"פ שיש לו כמה קוברין וכן מבטלין ת"ת להכנסת כלה וכן נראה בעיני שמבטלין ת"ת מפני מילה שהרי מילה גדולה מהוצאת המת שיש לו קוברין ואם מבטלין ת"ת בעבור הוצאת המת כ"ש בעבור מצות מילה כמבואר בקונט' הראיות:

ב מדברי מיי' שכתב הכל השומע ממי שחייב לקרותה יצא א"כ לדידיה נשים מוציאות אנשים י"ח וכ"כ בס' מגיד משנה ואפשר שכן הוא דעת רבינו וכן פירש"י שמוציאות אנשים י"ח ובה"ג כתב אע"ג שחייבו' במ"מ אינן מוציאות אנשים וב"ה כתב כי היכי דנשים מזמנות לעצמן ואינן מצטרפות לברכת הזימון ה"נ אמרי' אין מצטרפות לעשרה

לשון ריא"ז

נשים ועבדים וטומטום והאנדרוגינוס כולן חייבין בקריאתה ונראה בעיני שמוציאין את הרבים י"ח כמבואר בקונט' הראיות:

ג כתב הרא"ש ז"ל היה אומר ר"ת ז"ל אע"פ שבירך זמן בלילה חוזר ומברך זמן אף ביום דעיקר קריאתה הוי ביום יותר מבלילה דהכי משמע ליישנא דקרא יומם אקרא אע"פ שבלילה לא דומיה לי וקראתיה בלילה ביום תהא עיקר שקריאתה וגם עיקר פרסומי ניסא הוא ביום בזמן משתה ושמחה ומתנות לאביונים ומשלוח מנות ותנן לקמן כל היום כשר לקרות את המגילה קתני וכל הלילה כשר לא קתני לקריאת מגילה לפי שאינה עיקר קריאתה בלילה וקתני נמי אין קורין את המגילה ולא מוהלין ולא טובלין אלא ביום ומפרש בגמ' מנלן דכתיב והימים האלה ביום אין בלילה לא לימא תיהוי תיובתא דריב"ל וכו' ומשני כי קתני ביום אמוהלים ומיהו מדקתני מקרא מגילה בהדייהו ש"מ דעיקר מקרא מגילה הוי ביממא ועוד מדאמרי' לקמן מאי מברך מנ"ח ולא קאמר בלילה מברך מנ"ח וביום מ"ג כדקאמר גבי נר חנוכה יומא קמא מברך מנ"ח וכו' אלמא משמע דמנ"ח מברך ביום ובלילה ועוד שבני הכפרים שהיו מקדימין ליום הכניסה מסתמא ביום היו באים לשמוע את המגילה כשבאים לשמוע קריאת התורה אלמא בעיקר קריאתה ביום ואע"ג דהוה סלקא דעתך למיתנייה מתני' דידיה ביממא מ"מ לא מיתוקם הכי:

ד כתב סמ"ג בשם ר"י שאין אומרים דלא ידעינן עתה אלא גזירה שמא יגזרו גזירה שלא נלמוד ולא נדע:

לשון ריא"ז

ואם חל י"ד בשבת העיירות מקדימין לקרות ביום ה' בני הכפרים והכרכים קורין באחד בשבת שהוא ט"ו וכן אנו נוהגין: על התעניות שנהגו להתענות בי"ג באדר לדברי האומות ונזעקתם שאם חל י"ג באדר בע"ש מקדימים להתענות בה' ואע"פ שאין קורין המגילה בשבת דורשין בה בשבת ואין חוששין שמא יעבירום ברשות הרבים:

עין משפט

א מיי' פ"ק מהלכות מגילה ופי"א מהלכות אבל סמג עשין ד וב' טור א"ח סי' תרפז ובי"ד סי' שמג:

ב מיי' שם סמג עשין ד טור א"ח סי' תרפט:

ג מיי' פ"ק מהל' מגילה ופי"ג מהלכות תפלה סמג עשין ד(טוא"ח סי' תרפח):

דיוקנאות הב"ח

(א) ג"ב בר יוסי: (ב) נ"ב גירסת אלפס יבן יום י"ד לעיירות או כו': (ג) דשופר וגרסי' כצ"ל: (ד) נ"ל מצותו: (ה) נ"ל שאם: (ו) נ"ב טי':

שיטת ריב"ב

ואע"ג דאתו מעלמא. דקבועין בעיין: ישראל במעמדן. עומדין היו על התמידי לבור בשעת הקרבתן כדתנן במס' תענית: מולאחותו. בגמ' מפרש לה: שאף הן היו באותו הנס. על ידן היה עיקר הנס ולשנותה ביום. זכר לנס שהיו צועקים בימי צרתם יום ולילה: אלהי אקרא יומם וגו'. במזמור אילת השחר הוא שנאמר על אסתר כדאמרי' במס' יומא למה נמשלה אסתר לאילת: יום ט"ו לבני כרכים שחל להיות בשבת. אבל יום י"ד באידנא לעולם אינו חל בשבת: גרסי' במס' סוכה וכו'. כבר כתבנו בענין הזה במס' סוכה בפרק לולב וערבה:

הגהות מא"י

[א] מפני מת מצוה וכו' הא בנו יכול יטמא כצ"ל ותיבת ושמע וכו' עד אחות מוקפ

דשופר והייט טעמא דמגילה. ע"כ לשון הרב אלפסי ז"ל ומ"ש והייט טעמא דשופר כבר פירשתיו מיהו מ"ש הייט טעמא דמגילה איט מחוור דכיון דמדבריהם הוא אפילו היינו בקיאין בקביעא דירחא לא היתה דוחה שבת וכבר השיג עליו הר"ז הלוי ז"ל וכתב הרמב"ן ז"ל שלפי מה שאמר והלא מצותה מן התורה אפילו בגבולין ואמר משום דלא ידעינן בקביעא דירחא ולא דחי שבת אלא ודאי דדברי תורה מש"ה אמר והייט טעמא דמגילה כלומר שאינה דבר תורה ואין זה עולה יפה בלשון לפיכך נ"ל כיון דמסקנא התם בפרק לולב וערבה דמשום דלא ידעי' בקביעא דירחא אפילו דאורייתא כשופר ולולב לא דחי מש"ה אמר והייט טעמא דמגילה שהרי מעתה טעמו של שופר ולולב מספיק בה ואינה צריכה לטעם בפני עצמה ואילו היה נותן בה טעם מפני שהיא של סופרים היה קשה עלינו א"כ שופר ולולב דאורייתא לידחו וכפי דרכו של הרב אלפסי ז"ל כך היה ראוי לכתוב: **אמר** רב מגילה בזמנה קורין אותה ביחיד. זמנה היינו ארביסר לעיירות וחמיסר למוקפין ושלא בזמנה יש שפירשו כשמקדימין ליום הכניסה ולא נהירא דהא בימי רב ורב אסי כבר בטלה הקדמת הכניסה אלא שלא בזמנה היינו כשחל י"ד לבני עיירות בשבת או ט"ו לבני כרכין שמקדימין וקורין בע"ש והכי מוכח בגמ': הוה עובדא וחש לה רב לדרב אסי. כלומר לאצרוכי

נר מצוה

והיינו טעמא דמגילה: *אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה ביחיד ושלא בזמנה קורין אותה בעשרה ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה קורין אותה בעשרה הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי ואע"ג דחש לה רב להא דרב אסי קי"ל א כרב דהא ר' יוחנן קאי כותיה דאמרי' לקמן *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הקורא את המגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ולא אמרו אלא בצבור אבל ביחיד יצא ושמעינן מינה דקורין אותה ביחיד כרב דאמר בזמנה קורין אותה ביחיד וכתב רב האי גאון ז"ל מנהג דחזי לנא דמאן דקרי לה למגלה קורא ב ופושט כאגרת אבל קורא וכורך כספר תורה לא חזי לנא: **מתני'*** איזו עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מכן הרי זה כפר באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין (א) : **גמ'** תנא עשרה בטלנין של בהכ"נ: באלו אמרו. פירוש בקריאת מגילה ובתרומת שקלים מקדימין ולא מאחרין דכתיב ולא יעבור אבל בסעודת פורים

רש"י

בזמנה. בי"ד מתוך שהוא חובה בו ביום על כל יחיד ויחיד קורין אותה אפי' ביחיד דהואיל דהכל קורין אותה איכא פירסום: שלא בזמנה. כגון כפרים המקדימין אין קורין אותה אלא בעשרה דבעינן פרסומי ניסא: דחש לה רב להא דרב אסי. דחזר על י' לקבצם: **מתני'** באלו אמרו מקדימין. בזמנים של מגילה אמרו מקדימין אם בא היום בשבת: **גמ'** עשרה בטלנין של בית הכנסת. שהן בטלין ממלאכתן וניזונין משל צבור להיות מצויין בזמן תפלה בבהכ"נ דאמר מר בברכות כיון שבא הקדוש ברוך הוא בבית הכנסת ולא מצא שם עשרה מיד כועס שנאמר מדוע באתי ואין איש:

י' אפי' בזמנה ומשמע מדחש לה רב להא דרב אסי דהלכתא כוותיה אבל הרי"ף ז"ל כתב דאע"ג דחש לה רב קי"ל כרב דהא ר' יוחנן קאי כותיה דאמרינן לקמן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ולא אמרן אלא בצבור אבל ביחיד יצא והר"ז הלוי ז"ל כתב שאין זו ראיה דלא פליגי אלא למצוה אבל בדיעבד אפילו רב אסי נמי מודה דיצא וראיה לדבר ממה שלא מנו מקרא מגילה עם אותן שהן בעשרה דקתני להו בהך מסכת [דף כג:] אין פורסין על שמע וכו' וכיון דבמגילה קיימינן אם איתא דבעינן בה י' לעכובא היה להם למנותה עמהן והרמב"ן ז"ל כתב שאין זו ראיה דכל אותם דקא חשיב התם חובת צבור הם ואין עושין אותם אא"כ בי' או רובם מחויבים בדבר כגון שלא שמעו קדיש וברכו אבל במגילה לא בעינן י' אלא משום פרסומי ניסא הלכך אפי' בשביל יחיד קורין אותה בי' אע"פ שילאו הם כיון שהיחיד לא יצא ורב אסי משמע דלעכובא קאמר דהאי דחש לה רב לדרב אסי וכן נמי מדלא אמר מצותה בי' משמע דלעכובא קאמר הלכך קי"ל כרב דבזמנה אפי' לכתחלה קורין אותה ביחיד וא"ת והא דרשינן לעיל מדכתיב משפחה ומשפחה להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה ואמרי' נמי דמכאן סמכו של בית רבי [שמבטלין ת"ת] ובאין לשמוע מקרא מגילה כלומר בצבור ולרב אמאי והא איהו דאמר דבזמנה קורין אותה ביחיד לכתחלה יש לומר דאפילו רב מודה דמצוה מן המובחר לקרותה עם הצבור משום פרסומי ניסא ולפיכך בשעה שהצבור קורין מבטלין עבודה ות"ת ובאין לשמוע עם הצבור ואע"פ שיש בבהמ"ד אפי' מאה כשל בית רבי (מיהו) משום דברוב עם הדרת מלך [מיהו] ס"ל לרב שלא הטריחוהו חכמים לכנוס י' כדי לקרותה: **וכתוב** בספר המאור תניא בברייתא המפרש בים והיוצא לדרך קורין בשלשה עשר כתב עלה ה"ר אפרים ז"ל דהא דרב ודרב אסי דלית להו קריאה שלא בזמנה כגון שחל ארבעה עשר לבני עיירות בשבת או חמשה עשר לבני כרכין אבל י"א וי"ב ליכא קריאה כלל דהא בטלי להו וברייתא זו לא הזכירה אלא בי"ג בלבד אלו דברי הרב ז"ל ואני אומר הוא הדין לאחד עשר ושנים עשר וכדאי הוא ר"ע סתימתאה [דף ב.] לסמוך עליו בשעת הדחק כגון מפרש לים ויוצא בשיירא שמאחר שהתירו לו בשלשה עשר ה"ה לשנים עשר ואחד עשר ובירושלמי גרסינן רבי אבא בשם ר' יהודה כל שאמרו ידחה ממקומו ובלבד בי' ותו גרסינן בירושלמי מפרשי ימים והולכי מדברות קורין כדרכן [בי"ד] וברייתא פליגא עליה במשמעה אי נמי יש לומר הא דאפשר ליה הא דלא אפשר ליה: **מתני'** איזו עיר גדולה כל שיש בה י' בטלנין. מפרשינן בגמרא י' בטלנין של בית הכנסת כלומר שבטלין ממלאכתן שיהו מזומנין כל שעה לתפלה כדאמרינן [ברכות דף ו:] לא מצא שם י' מיד כועס ורש"י ז"ל כתב דבטלין ממלאכתן וזונין משל צבור ואין צורך אלא כל שמשכימין ומעריבין להיות מצויין בשעת תפלה לבית הכנסת די בכך: באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין. כלומר בבני כפרים ובני עיירות שאין להם עשרה בטלנין וכן כשחל פורים בשבת ובע"ש וגרסינן בירושלמי באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין קריאת מגילה ותרומת שקלים פירוש בקריאת מגילה משום דכתיב ולא יעבור בתרומת שקלים משום דמר"ח ניסן ואילך לא סגיא לאתויי תמידין אלא מתרומה חדשה אבל סעודת ר"ח פירוש שהיו עושין כשהיו נסמכין לעבר את החודש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין ונראה לפי זה שכשחל י"ד להיות בע"ש שעיירות גדולות ומוקפין חומה קורין בו ביום שאין מוקפין חומה עושין סעודה עד אחד בשבת וכן נמי כשחל י"ד להיות בשבת לדידהו דמקלע שעיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה שאין בני עיירות גדולות עושין סעודת פורים עד אחד בשבת שהוא זמנן של מוקפין חומה והקשו על זה והיאך יאחרו מוקפין סעודת פורים לאחר ט"ו והא כתיב ולא יעבור ובני עיירות נמי היאך יאחרו עד ט"ו והא כתיב ולא יעבור דמשמע (נמי) דקאי נמי אזמנן של עיירות דהייט י"ד שהרי כשחל י"ד להיות ברביעי אין בני כפרים מאחרין עד יום חמישי משום דכתיב ולא יעבור ואי נמי אמרת דולא יעבור לא קאי אלא לאחר ט"ו וכדאמרי' לעיל ואימא שיתסר ושיבסר ומהדר אמר קרא ולא יעבור מ"מ הא איכא משום זמנו של זה לא כזמנו של זה דעל כרחך כשחל ארבעה עשר להיות ברביעי מה שאין כפרים מאחרים עד למחר [שהוא יום הכניסה] היינו אי משום דכתיב ולא יעבור אי משום דזמנו של זה לא כזמנו של זה ולפיכך כשם שאין קורין את המגילה בראשון בשבת כשחל י"ד בשבת משום דזמנו של זה לא כזמנו של זה ה"נ אין לעשות הסעודה באחד בשבת אלא ביום הכניסה [או] בע"ש דהא אתקש זכירה לעשייה כדאיתא בגמ' וכ"ש כשחל ט"ו להיות בשבת שמקדימין המוקפין לקרות בע"ש שהוא י"ד שעושין הסעודה בו ביום דאילו באחד בשבת יום ט"ז הוא ואיכא משום ולא יעבור זהו מה (שפסקו) [שספקו] הראשונים על זה הירושלמי ולא הטלו בו כלום ונראה שמדוחק קושיות הללו כתב הרא"ה ז"ל בפי' ההלכות וכן סעודת פורים מאחרין אחר קריאת מגילה לבני כפרים ולא מקדימין קודם קריאת מגילה דשמחת פורים דינה שלא תהא אלא בזמנה והפירוש בעצמו דחוק עם שאינו רואה שהירושלמי יסבול זה דגרסינן רבי זעירא בעי קומי רבי אבהו ויעשו אותם בשבת אמר ליה לעשות אותם ימי משתה ושמחה כתיב את שמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים היא דשמחת שבת אינה מתקנת מרדכי ששמחתו בידי שמים היא ולפיכך אי אפשר שיתפרש הירושלמי כמו שפירש ז"ל אולי דעתו היה שהרב אלפסי ז"ל לא כוון במה שהוזכר בירושלמי אלא למה שפירש

המאור הקטן

מגילה בזמנה קורין אותה אפי' ביחיד שלא בזמנה קורין אותה בי' ורב אסי אמר בין בזמנה [ובין ש]לא בזמנה בי' הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי כתב הרי"ף ז"ל אע"ג דחש לה רב להא [דרב אסי קי]"ל כרב דהא ר' יוחנן קאי כוותיה דאמרי' לקמן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הקורא במגילה [הכתובה בין] הכתובים לא יצא ולא אמרו אלא בצבור מכלל דביחיד יצא ושמעינן מינה דקורין אותה [ביחיד ...] אלו דברי הרי"ף ז"ל ולדידן לא מכרעא דר' יוחנן כרב דעד כאן לא קאמר ר' אסי אלא [...] לכתחלה לקרותה בי' משום פרסומי ניסא אבל אם קראה ביחיד דברי הכל יצא בי', בזמנה בין [...] תדע דהא לא תנינן לה במתני' דתנן אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה וכו' [...מ]גילה קיימין אמאי לא חשיב מקרא מגילה בהדי הנך דאינן פחות מי' ואמא לא אותבית [...א]סי אלא ודאי דכ"ע אם קראה ביחיד יצא שלא אמרו אלא להידור מצוה לפרסומי ניסא [ו]אמרי' קורין אותה בי' ולא אמרי' אין קורין אותה אלא בי' שמעת מינה דמצוה לכתחלה למעבד הכי ולהדורי אבי י' ואי עבר וקראה ביחיד יצא אי נמי היכא דלא אשכח בי י' קרי ליה ביחיד ואפי' [...] במגילה הכתובה בין הכתובים אם עבר וקראה יצא ואפי' בצבור דהא מתו[...]יה אמוהא שלא אמרו אלא בצבור וטעמו של דבר משום כבוד צבור להדור מצוה ולפרסומי ניסא לעשות לה היכר ואם [...ה]כתובים יצאו והיינו דמחינן לה אמוהא ואי מחסרא או מייתרא פורתא לית ל' בה וקרינן בה אפי' בצבור ואפי' לכתחלה א] תניא בברייתא המפרש והיוצא לדרך קורין בי"ג כתב עלה ה"ר אפרים [...]ב ורב אסי דאית ליה קריאה שלא בזמנה כגון שחל להיות בשבת לבני עיירות או שחל להיות בע"ש לבני כרכים אבל בי"א ובי"ב ליכא למקרא כלל דהא בטלו להו ובברייתא זו לא הזכירו אלא בי"ג [...] דברי הרב ז"ל ואני אומר ה"ה לי"ב וי"א וכדאי הוא ר"ע סתימתאה לסמוך עליו בשעת הדחק כגון מפרש ויוצא לדרך שמאחר שהתירו לו בי"ג ה"ה לי"א וי"ב ובירושלמי גרסי' ר' בא בשם רב יהודה [כל] שאמרו ידחה ממקומו ובלבד בעשרה ותו גרסי' בירושלמי מפרשי ימים והולכי מדברות קורין כדרכן בי"ד וברייתא פליגא עלה כמשמעה אי נמי יש לומר הא דאפשר ליה הא דלא אפשר ליה:
[הרי]ף ז"ל [באלו אמרו מקדימין דהיינו בקריאת המגילה] אבל סעודת פורים וסעודת ר"ח וספק מילה מאחרין ולא מקדימין ועיקר דבר זה הוא בתלמוד ירושלמי ואינו בתלמוד שלנו:

מלחמת ה' הוא

ועוד אמר רב מגילה בזמנה כו' עד ואמאי לא אותבינן מינה לרב אסי: **אמר** הכותב השמים כמשנתינו כולם חובות הצבור הן ואינן אלא במחויבים בדבר אבל מגילה כשם שהצבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב ויחיד שלא קרא צריך י' משום פרסומי ניסא ובין שיצאו הן או שלא יצאו קורין בי' להוציא היחיד מש"כ בשאר כל המצות ואידחיא לה דרב אסי מדרבי יוחנן דאמר הא ביחיד יצא והיינו יחיד ממש שאילו יחיד כצבור לצבור הוא שקורין וסעד לדברי רבינו שאלמלא לא היה רב אסי מחמיר אלא למצוה לאהדורי אבי י' על מה חשש רב להא דרב אסי כיון דלא ס"ל כוותיה אלא ודאי לדברי רב אסי דיעבד נמי לא יצא ומש"ה חש לה רב להחמיר ואלמלא כן הוו אמרי בגמ' מצותה בי' אי נמי הוי מפרשי בהדיא לא מצא י' קורין אותה ביחיד הלכך אידחיא לה דרב אסי לגמרי מסוגיין דלקמן כדברי רבינו וכ"כ רבינו חננאל אבל רב שמעון בעל הלכות פסק כרב אסי:

השגות הראב"ד

[...]ברייתא המפרש והיוצא לדרך קורין בי"ג: **א"א** אני יש לי התוספתא ויש בה קורין בי"ד כמו שיש [ב]ירושלמי ועל ענין בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר נאמר ודומה דה"ק אע"פ שהוא בן כפר [...] מקדימין ליום הכניסה או שהוא בן כרך ואנשי עירו קורין בט"ו מכיון שיצא לים או לדרך יצא מתורת [...] בי"ד כי הוא זמן לכל. ר' חלבו רב הונא רב בשם ר' חייא רבה הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קרייתא. [...] אנא בזמנה רב אסי דסוה בתרא מוקים לה כר' יוסי בר יהודה ואימתי דר' יוסי בר' יהודה לאו לפרושי אתא אלא לחלוק ור' יוסי בר' יהודה חולק עם ר"ע רבו של אביו ואין הלכה כמותו ומלתייהו דרב ורב אסי מסייעי להו' ברית. ואע"ג דאמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע זו וס"ל קאמר דאיכא טובא בגמ' כי האי. אי נמי לא אתא ר"י למימר אלא לגלויי דר"ע חולק ואימתי דר' יוסי בר' יהודה לאו מפרש הוא אלא חולק הוא וממילא ידעינן דהלכה כר"ע וכן [...]

הוא ואיטו במשמע אבל צריכין אנו לחוש למה (שפסקו) [שספקו] בו הראשונים ואני אומר דל"ק מידי משום דעל כרחין כי אמרי' דאתקש זכירה לעשייה ה"מ לעושין בזמנן אבל למקדימין לא דהא קורין המגילה בי"א ובי"ב ואעפ"כ שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה כדאיתא בגמרא בהדיא וקרא נמי דכתיב ולא יעבור אקריאה קאי ולא אשמחה שכלפי שנתנה תורה זמנים מי"ד וט"ו וסבירא לן בהני [דמקדימין] משום יום הכניסה הולך לפרש דמשום יום הכניסה מקדימין ולא מאחרין ולפיכך אמר ולא יעבור לאפוקי שיתסר ושבסר הלכך כשם שההקדמה אינה אלא לקריאה ולא לשמחה כך מה שאמר הכתוב ולא יעבור היינו לקריאה אבל לשמחה לא דבר הכתוב כלל לפי שאינם באותם זמנים אחרים שנתרבו ודאמרינן נמי זמנו של זה לא כזמנו של זה היינו באותן שזמנם קבוע כדמתניתין מינה בגמרא לעיל דלא אמרינן פרזים בי"ד ומוקפין אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו אבל במוקדמין לא איירי כלל וכשחל י"ד להיות *כרבינו גי' אי נמי בשבת אחר כן היינו טעמא שאין בני כפרים ועיירות קורין לאחר משום דכתיב ולא יעבור דהשתא יכן שהנדחים לקריאה אינם נדחים אלא לפניהם ולא לאחריהם ומעתה שמחה אינה בכלל זה כלל וכיון שאי אפשר לעשותה בשבת מטעמא דפריקית בירושלמי נדחו לאחריהם ככולהו היכך דלא מטו זמן חיובייהו והיינו דתנן אע"פ שאמרו מקדימין ולא מאחרין מותרין בהספד ובתענית דמשמע דכללא הוא לכל המוקדמין שמותרין בהספד ובתענית כל הימים שהם קודמים לי"ד וכיון שאי אפשר לעשות סעודת פורים בשבת נדחית לאחר השבת כך נ"ל ונמצאת אומר לפי דרך זה שכשחל יום י"ד להיות בערב שבת שמוקפין חומה קורין בו ביום עושים סעודה לאחר שבת אבל ארבעה עשר בשבת לדידן לא מקלע כדגרסינן בירושלמי לית כאן חל להיות בב' חל להיות בשבת חל להיות בב' לומא רבא בא' בשבת חל להיות בשבת לומא רבא בערובתא כלומר דלדידן לא מיקלע י"ד לא בשני ולא בשבת : **וספק** מילה. נולד בין השמשות ובתוספתא מני לה ולפיכך הביאה רב אלפסי ז"ל אע"ג דליתא במתני' דהכא ובמתני' דפ' ר' אליעזר דמילה נמי תנן שמאחרין אותה :

וזמן עצי הכהנים והעם. שהיו בישראל כהנים וישראלים שהיו מתנדבין להביא עצים למערכה והיה לכל אחד זמן קבוע לספק בו עצים וכשחל זמנו בשבת לפי שאינו דוחה מאחרין ולא מקדימין: וחגיגה. שלמי חגיגה שאדם חייב להקריב ביו"ט ואם חל יו"ט בשבת מפני שאין דוחין שבת נדחין עד למחר שיש להם תשלומין כל שבעה אבל להקריבם קודם זמנה א"א : ותשעה באב. שחל להיות בשבת :

תורה אור נר מצוה

פורים וסעודת ראש חדש °וספק מילה וזמן עצי הכהנים וחגיגה וט' באב והקהל מאחרין ולא מקדימין תשעה באב אקדומי פורענותא לא מקדימינן והנך דאכתי לא מטא זמן חיובייהו: **מתני'** **קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים (א) : **גמ'** הא דקתני אין בין אדר הראשון לאדר השני בארבעה עשר קיימא והכי קתני אין בין א ארבעה עשר של אדר הראשון לארבעה עשר של אדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין וכן הלכתא: °ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים *תני רב יוסף שתי מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם *אביי בר אבין ורב *חנינא בר אבין הוו מחלפי סעודתן להדדי : אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן ואמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא ב יצא ידי חובתו מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב בהו: *תני רב יוסף שמחה מלמד שאסור בהספד משתה מלמד שאסור בתעני' יו"ט מלמד שאסור בעשיית מלאכה רבא בריה דרבה אמר הספד ותענית ג קבילו עלייהו מלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויום טוב ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יו"ט לא כתיב וכן הלכתא (ג) דקיימא לן ד דהני תרי יומין דאינון ארביסר וחמיסר תרוייהו אסירי בהספד ובתענית דכתיב במגילת תענית את יום ארבעה עשר בו ואת יום חמשה עשר בו יומי פוריא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענאה בהון ואמר רבא לא

נצרכה

רש"י

אבל זמן עצי הכהנים והעם. האמור במסכת תענית שהיו משפחות בישראל שקבעו להם ימים בכל השנה להביא עצים למקדש לצורך המערכה ומביאין קרבן עצים עמהם פי' כשהיו מביאין העצים היו מביאין קרבן בנדבה מתוך שמחת (קרבן) [הבאת] עצים וזמן של אותו קרבן שהיו מביאים הכהנים והעם אם חל להיות בשבת דא"א להקריבו בו ביום דאין קרבן דוחה שבת אלא של חובת היום ושל צבור ילא זה דנדבה הוא ושל יחידים וכשמביאין אותו אין מקדימין להקריבו מע"ש אלא מאחרין עד אחר השבת לפי שכל היום של ע"ש זמן הוא למביא עצים עד עכשיו ואינם רוצים שיכנסו בזמנם להביא עצים וקרבן עצים בעוד שזמן הימים עדיין להביא והיינו דלא בעי בגמ' אבא מאי טעמא מאחרין ולא מקדימין דמילתא דפשיטא הוא כדפרי' : וכן ט' באב שחל להיות בשבת. וה"ה לי"ז בתמוז וי' בשבת והאי דנקט ט' באב משום דהוכפלו בו צרות והכל מתענין בו אבל שאר צומות אמרי' במסכת ר"ה רצו מתענין רצו אין מתענין : וחגיגה. אם חל יו"ט בשבת דוחין שלמי חגיגה למחרת שהרי יש לה תשלומין כל שבעה וכן הקהל דכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות (ג) דכתיב הקהל את העם שבמוצאי שביעית היו עושין בימה בעזרה והמלך יושב עליה וקורא פרשיות שבתורה לעיני כל ישראל כגון פרשת המלך ועשר תעשר כדמפרש בפ' ואלו נאמרין ואותו יום שהיה עושה כן מוצאי יו"ט הראשון של חג כדנפיק התם בבוא כל ישראל מאתחלתא דמועד משמע ואם חל אותו יום בשבת דאי אפשר לעשות כן בשבת מפני הבימה של עץ שצריך לעשות בעזרה ולא עבדינן בשבת מאחרין ופרכינן התם בתלמוד ירושלמי ולעבדיה מאתמול ומשני משום דוחקא דעזרה שיהא דוחק בעזרה שלא לצורך היום אם יעשוה מערב שבת מפני רוב בני אדם הבאים בעזרה ואית דמפרשי דהקהל לא דחי שבת מפני הטף שהיו צריכין להביא עמהן בעזרה דכתי' האנשים [הנשים] והטף: **מתני'** אלא מקרא מגילה. שאם עשאה בראשון לא יצא: מתנות לאביונים. דהם תלויין למקרא מגילה וכיון דמקרא מגילה בשני ה"נ מתנות לאביונים: **גמ'** זה וזה שוין. י"ד דראשון וי"ד דשני: מנות. מיני מעדנים : שתי מנות לאדם אחד · דכתיב מנות לרעהו : שתי מתנות לשני בני אדם . כל אחד במתנה אחת דהא אביונים תרי משמע : מחלפי סעודתייהו בהדי הדדי . (א) זה אוכל עם זה בפורים זה ובשניה סועד חבירו עמו : לבסומי . להשתכר מן היין: בטולי ממלאכה לא קבילו עלייהו. דכששלח מרדכי עם הספרים להיות עושים את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר שמחה ומשתה ויום טוב (ד) : לא

נצרכה

והקהל. דכתיב הקהל את העם האנשים והנשים והטף והיו עושין כן בכל שנה ראשונה של שמטה במוצאי יו"ט הראשון של חג כדאיתא במס' סוטה פ' ואלו נאמרין [דף מא.] שהיה המלך קורא בספר משנה תורה וכל העם חייבין לבא ולהביא טפם ולא דוחה שבת ופרישו טעמא בירושל' ר' יצחק בריה דר' חייא אמר מפני הבימה ויעשו אותה מאתמול כדי שלא לדחוק את העזרה הלכך מאחרין ולא מקדימין : (**גמ'**) ט' באב דאקדומי פורענותא הוא לא מקדמינן . ולפיכך אין מתענין עד למחר :. והנך דאכתי לא מטא זמן חיובייהו . פי' הקהל קודם זמן חיובו לא אפשר כדפרישנא לעיל וכן זמן עצי הכהנים א"א לו להקדים מערב שבת אם חל בשבת מפני חבירו שהוא מספיק דא"א לו להכנס בתחומו וכן ספק מילה קודם לכן א"א דתינוק לאו בר חיובא וכן סעודת ר"ח ופורים קודם זמנן לאו כלום נינהו : **מתני'** קראו את המגילה באדר ראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר שני . פירוש לא מבעיא היכא דנתעברה ואח"כ קראוה אלא אפילו קראוה ואח"כ נתעברה קורין אותה באדר שני והכי אסיקו בירושל' דגרסי' התם מתני' בשעברו ואח"כ קראו אבל אם קראו ואח"כ עברו לא הדא מתני' לא אמרה כן אלא קראו את המגילה באדר ראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר שני כלומר לישנא דמתני' משמע אפילו בשקראוה ואח"כ נתעברה : **אלא** מקרא מגילה ומתנות לאביונים. כ"ל דהיינו טעמא דלא אמר נמי סעודת פורים משום דמשמע' בגמ' דלענין הספד ותענית זה וזה שוין כלומר שאסורין בזה ובזה ואסור בהספד ותענית משמחה ומשתה נפיק כדאמרי' בגמ' [דף ה:] שמחה מלמד שאסור בהספד משתה מלמד שאסור בתענית והייט עיקר חוביה דסעודה יתירה דאמרינן מיחייב איניש לבסומי בפוריא או אפשר דאמרי' דמדרבנן בעלמא הוא ולאו מעיקר חובא הוא וקרוב הדבר גם כן שראוי להרבות בסעודה בי"ד שבראשון אבל לענין משלוח מנות כיון דדמו למתנות לאביונים דליתנהו אלא בשני משמע נמי דהוא משלוח מנות איתו אלא בשני ואע"פ שהמקדימין לקרות נותנין מתנות לאביונים ביום קריאתם ואינם שולחים מנות שאני התם דלא עבדי סעודה [כדאמר לעיל שהשמחה אינה נוהגת אלא בזמנה] : **גמ'** מתני' דקתני אין בין אדר ראשון לאדר שני וכו' . הכי אסיקנא לה בגמרא : אבל לענין הספד ותענית זה וזה שוין . דכאן וכאן אסור וסדר פרשיות נמי דקרינן באדר דהייטו ארבע פרשיות פרשת שקלים וזכור ופרה והחדש כדאיתא לקמן בפ' בני העיר [דף כט.] אסיקנא בגמרא שאפילו קראו אותם באדר ראשון חוזרין וקורין אותם באדר שני : ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאדם אחד . היינו מיני מאכל ומשתה לעשירים ולאביונים די לכל אחד במתנה אחת שהיא נחשבת בעיניהם כדבר גדול : הוו מחלפי סעודתייהו להדדי . לא היה לאחד מהם כדי שיוכל לשלוח לחבירו ולהשאיר לעצמו ולפיכך היו שולחין כל אחד סעודתם זה לזה כדי לאכול סעודת פורים ולקיים מצות משלוח מנות : מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן. דאמרינן בגמ' *)דמיחייב למימר ברוך מרדכי ארור המן וברוכה אסתר ארורה זרש [גם] חרבונה זכור לטוב ומיחייב לבסומי עד דלא ידע מאי קאמר וכתב רבינו אפרים ז"ל מההוא עובדא דקם רבה ושחטיה לר' זירא כדאי' בגמ' איתחי ליה מימרא [א] דרבא ולא שפיר דמי למעבד הכי : סעודת פורים שאכלה בלילה . ליל י"ד : מלאכה לא קבילו עלייהו . מיהו מוכח בגמ' דבמקום שנהגו בו איסור אסור ונטיעה של שמחה ובנין של שמחה מותר בכל

*) נ"ל בירושלמי [והוא בפ' בני העיר ס"ז ובמ"ר פ' ויקרא פ' מ"ט ובמ"ס פי"ד] [א] בא"י בגי' דרבה

שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבים אלא אשורית רשב"ג אומר אף הספרים לא התירו שנכתבו אלא יונית : (ב) נ"ל וקיימא : (ג) נ"ל וכתיב : (ד) כ"ב כתיב מעיקרא קודם קבלה אבל בשעת קבלה לא קיבלו עליהן אלא שמחה ומשתה לאוסרן בהספד ותענית אבל יו"ט לא קיבלו עליהן :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אלפסי ישן אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא

המאור הקטן

אמר רבה חייב איניש לבסומי בפוריא כו' כתב ה"ר אפרים ז"ל מההוא עובדא דקם רבה שחטיה לר' זירא לשנה א"ל תא נעביד כו' אידחי ליה מימרא דרבה ולית הלכתא כ[illegible] ולאו שפיר דמי למעבד הכי :

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' חנוכה סמג עשין ד טור א"ח סי' תרנ"ו :
ב מיי' פ"ב מהלכות מגילה סמג עשין ד טור א"ח סי' תרנ"ג :

הגהות הרי"ף

(א) נ"ב ל"ע דמרדכי גופיה נביא אי כמ"ש רש"י גופיה בגמ' סמוך לזה בשם בה"ג מסדר עולם וכ"ה בגמ' גופה דף טו. :

גי' מהרי"ן שפירא בהספד מותר ובתעני' אסור

הגהות הב"ח

(א) מן תנן כו' עד ת"ר מוקף: (ב) נ"ל אומר. וכן לקמן : (ג) נ"ל הדלא: (ד) נ"ל בתענית : (ה) נ"ב בלד א' כנ"ל : (ו) נ"ב נם באלפסי ישן ראיתי שאינו וכן בספר דפוס א' ראיתי שאינו :

הגהות מא"י

[א] מן תנן התם עד ת"ר ליתא באלפס דפוס קוסטנטינא מגנת רס"ע וכתב על סגליון :

רבינו נסים

בכל מקום : לאסור של זה בזה ושל זה בזה . י"ד לבני ט"ו וט"ו לבני י"ד : **ומדאמרי'** שמחה מלמד שאסור בהספד נסתפקו מקצת החכמים אם טהג בו אבלות או לא מיהו ביום ראשון פשיטא דנוהג בו אבלות דכיון דיום ראשון, דאבילות מדאורייתא דחי עשה דפורים שהוא מדרבנן אבל מיום ראשון ואילך איכא לספוקי מי אמרינן כי היכי דאמרינן במ"ק [דף יד:] דאבל אינו נוהג אבילותו ברגל משום דלא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים בדאורייתא הכא נמי לא אתי עשה דיחיד דרבנן ודחי עשה דרבים דרבנן או דילמא כיון דמדרבנן בעלמא הויא אבילות

רש"י

נצרכה. למנותן במגילת תענית שהרי כתובין במגילת אסתר שאסורין בהספד ובתענית : אלא לאסור את של זה בזה . בני ארביסר בחמיסר ובני חמיסר בארביסר: ולא הותירו . מצוה : חוץ ממקרא מגלה . וא"ת נר חנוכה כבר פסקו הנביאים אבל בימי (א) מרדכי היו חגי זכריה ומלאכי : אכתי עבדי אחשורוש אנן . דלא נגאלו אלא מן המיתה : עשרת בני המן ועשרת. הזכרת שמותם ותיבה הסמוכה לאחריהם : כולהו בני המן . עשרת בניו נתלו כאחד : זקיפה . פורק"א בלע"ז (ה) זה למטה מזה : אריח . סוף הכתב: לבינה. החלק שהוא רחב כפלים

תורה אור

נצרכה °אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה: [א] (ה) *תנן התם כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד בהון לפניו אסור ולאחריו מותר רבי יוסי (ב) אמר לפניו ולאחריו אסור. דלא להתענאה לפניו ולאחריו מותר ר' יוסי אמר לפניו אסור ולאחריו מותר והאידנא *בטלה מגילת תענית לבד מחנוכה ופורים ותרווייהו דלא למספד כתיב בהו במגילת תענית הלכך א לפניהם ולאחריהם נמי אסור בתענית ובהספד כר' יוסי ואע"ג *דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי (ג) בדלא להתענאה מכלל דבדלא למספד כת"ק ס"ל דאמר לפניו אסור לאחריו מותר אפ"ה כר' יוסי עבדינן דהא רב אשי קאמר כל שלאחריו אסור *בהספד (ד)ובתענית מותר והא כר' יוסי איתיה דאי ת"ק לית ליה אחריו אסור כלל הלכך חנוכה בין לפניו בין לאחריו אסור בהספד (א) ולגבי פורים בני י"ד נמי בט"ו בהספד ובתענית ובי"ג אסור בהספד לחודיה ובני ט"ו אסורין בתרווייהו בהספד ובתענית ובט"ז אסור בהספד : *ת"ר מ"ח נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש א"ר חייא בר אבא א"ר יהושע בן קרחה ק"ו ומה מעבדות לחירות אומרים שירה ממות לחיים לא כ"ש אם כן *הלילא נמי נימא א"ר יצחק לפי שאין אומרים שירה על נס הנעשה בחו"ל מתקיף לה רב נחמן והרי יציאת מצרים דנס העשוי בחו"ל הוא וקאמרי הלילא התם כדתניא עד שלא באו לארץ הוכשרו כל הארצות לומר בהן שירה משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר בהן שירה ר"נ אמר קריאתה זו היא הלילא מתקיף לה רבא מי דמי בשלמא התם °הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה הכא מאי נימא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש אכתי עבדי אחשורוש אנן הלכך לא אמרינן הלילא בפורים : *אמר ר' אבא דמן יפו ב עשרת בני המן ועשרת בעי למימרינהו ב בנשימה אחת מ"ט כולהו בהדדי נפק נשמתייהו אמר רבי יונה אמר רבי זירא וא"ו דויזתא ג צריך למימתחיה בזקיפא מאי טעמא כולהו בחדא זקיפא אזדקיפו א"ר רבי יונה בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא כל השירות כולן אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח חוץ משירה זו שהיא אריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה מאי טעמא

תענית טו: | ר"ה יט: | תענית יח. | מכילתין יד. | לקמן: | תהלים קיג | דף טו: | לקמן:

נר מצוה

שחל עליו מתחלה דחי ליה ויש כאן במקצת נוסחי הלכות תוספת מר"א ז"ל תנן התם כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד וכו' ולא ראיתי לפרשו (ו) מפני שאינו מעיקר נוסחת ההלכות ועוד שכבר ביררתי הדברים יפה יפה בסדר תעניות כילד בס"ד : **ת"ר** מ"ח נביאים ושבע נביאות . מפרשינן בגמרא דהיינו שרה מרים דבורה וחנה ואסתר ואביגיל וחולדה : ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגילה . וכי תימא והא איכא נר חנוכה איכא למימר באותו זמן כבר נפסקו הנביאים ובנביאים בלחוד הוא דאמרינן שלא הותירו מעולם מצוה בפני עצמה לגמרי אלא זו שהיתה בימי חגי זכריה ומלאכי שאע"פ שיש כמה תקנות ואיסורין דרבנן התם הנהו סייג לתורה למצוה או גדר לעבירה ואיכא אסמכתא דאורייתא דכתיב ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי ומיהו נביאים טובא הוו כדאמרינן בגמרא אלא דלא חשבינן אלא אותן שהוזכרו בכתוב על ידי צורך : מאי דרוש. להוסיף מקרא מגילה: מעבדות לחירות אמרו שירה . ביציאת מצרים אמרו שירה על הים : משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו שאר ארצות לומר שירה . היינו דוקא בעודן בארץ אבל לאחר שגלו חזרו שאר ארצות להכשירן לומר שירה והלל בנס העשוי בהם הלכך האי טעמא דברייתא לא סגי : רב נחמן אמר קריאתה זו היא הלילא . קריאתה בזמנה וזכרון תקפו של נס זהו כהלל : מתקיף לה רבא . למאי דאמרינן אי הכי הלילא נמי לימא : אכתי עבדי אחשורוש אנן . דלא נגאלו אלא מן המיתה והאי טעמא דרבא סגי לכל נס העשוי בחוצה לארץ בעוד שישראל בגלות : וא"ו דויזתא צריך למימתחיה בזקיפה . ויש לפרש דלאו למימר דבעי לאורוכי לוא"ו טפי משאר ווי"ן שהרי לא מצינו שנמנין במסורת באותיות גדולות אלא לפשוט ראשו הכפוף כגון זה ן והיינו לשון מתיחה שהוא זקוף מלשון זקיפה ואחרים פירשו שצריך להאריך בקריאתה ולא יחטוף אותה : **כל** השירות כולן אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח חוץ מזו שאריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה. פרש"י ז"ל דלבינה הוא החלק שהוא רחב כפלים מן הכתב שאחריה תני לבינה ופי' שלא תהא תקומה למפלתן שלא יהא לו מקום להרחיב לעדיו תחתיו ויותר נראין דברי ר"ת ז"ל שכמו שאריח הוא מן הכתב כמו כן הלבינה הוא מן הכתב וה"פ כל השירות אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח וקורא השטה הארוכה לבינה והקצרה אריח כעין שכתובות שירת הים ושירת דבורה ושירה זו אריח ע"ג אריח ואת ואת שהן תיבות קצרות זו למעלה מזו והלבינה קורא לשמות שהם ארוכים והם ג"כ זה למעלה מזה ומאי דקאמר שלא תהא תקומה למפלתן טעמא של דבר שכשהחומה שוה בשני ראשיה ואין בה בליטות אין להוסיף עליה ולחזקה כמו שהיו יכולין אם היו שם בליטות ושיני החומה שאז יכולין להוסיף על הבנין ולחזקו וכגון זה שירת הים מה שאין כן זו שהעמוד הצר שלה כל אחד שוה משני צדדיו ושירת האזינו

שלטי הגבורים

א כרא"ש ז"ל ורוב הפוסקים פליגי עם רבינו בזה וסבירא להו דלפניהם ולאחריהם בחנוכה ופורים שרי בהספד ותענית ומש"ה נוהגין להתענות בי"ג דלא עדיף לפניהם ולאחריהם דחנוכה ופורים משאר ימים דמגילת תענית וכיון שבשאר ימים בטלו עיקרן ומותר להתענות בהן אע"ג דחנוכה ופורים לא בטלו עיקרן לפניהם ולאחריהם מיהא מותר ועוד יש סמך מהא דאיתא בגמ' י"ג זמן קהלה לכל היא פי' שהכל מתקבלים לתענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכין רחמים ואנו עושין כמו שהם היו עושין בימי מרדכי ואסתר וכשחל פורים ביום א' מקדימין התענית ביום ה' שלפניו לפי שרגילין להרבות בו בסליחות ותחנונים ולא יתכן לעשות כן בע"ש שלא יוכל להכין צרכי שבת יש מתענין ג' ימים באדר והכי איתמר רבותינו שבמערב מתענין באדר ג' תעניות של אסתר אע"פ שאותן היו בניסן לא רצו להתענות בניסן לפי שבו נגאלו אבותינו ממצרים והוקם המשכן :

לשון ריא"ז

הספד ותענית אסור בין בי"ד בין בט"ו בין למוקפין בין לשאינן מוקפין אבל י"א י"ב וי"ג מותרין בהספד ובתענית אפי' לכפרים שקורין בהן:

ב וצ"ל עשרת בני המן בנשימה אחת ירושלמי וצריך לאומרם בנפיחה אחת ועשרת עמהם לר' נתן ז"ל הקורא מגילת אסתר בקהל צריך לסודרה כאחת מפני שהיא איגרת אבל בנשימה אחת א"צ אלא עשרת בני המן ועשרת בלבד אם מפסיק בין פסוק לפסוק הרשות בידו ושיעורו בין פסוק לפסוק ובין באמצע הפסוק כדי נשימה לבד :

ג וצריך להאריך וא"ו דויזתא ירושלמי א"ר יוסי בר בון צריך שיהא איש ברים דפא ואת בסופו שנין ונתין כסדין קנטירא :

לשון ריא"ז

עשרת בני המן ומלא

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והיינו דלא כרב אשי משום דאמר בפ' סדר תעניות כילד השתא דאתית להכי כו' משום דלדחויה דרב אשי איתמר דאמר שאין איסור לפניהם ולאחריהם אלא תענית לחודיה ואין אסור בהספד אלא יו"ט עצמו ליתא אלא תענית והספד דין אחד להם ומיהו שפיר מייתי ראיה מדרב אשי דסוגיין כרב אשי ותענית י"ג משום זמן קהלה דנקהלו על נפשם . ר"ת בשם הפליתות :

שיטת ריב"ב

חוץ ממקרא מגילה . וא"ת נר חנוכה כבר פסקו הנביאים אבל בימי מרדכי היו חגי זכריה ומלאכי : מעבדות לחירות . ביציאת מצרים אמרו שירה על הים : ה"ג רבא אמר בשלמא התם עבדי ה' ולא עבדי פרעה . שהרי לחירות יצאו : אכתי עבדי אחשורוש אנן . דלא נגאלו אלא מן המיתה . ובגמ' פרכי' בין לרב נחמן דאמר קריאתה זו היא הלילא . בין לרבא דאמר כל הכי לא אמרי' הלילא דלא מצינן למימר עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש הא לאו הכי אמרי' הלילא והא תנן משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה ומהדרי' כיון שגלו חזרו להיתרן הראשון : אריח . זה הכתב : לבינה . הוא החלק שהוא רחב כפלים מן הכתב שאחריה תני לבנה : סליקו להו מגילה נקראת

המאור הקטן

כתב ה"ר אפרים תוספת על הלכות הרי"ף ז"ל הא דתנן התם כל הכתוב במגילת תענית די לא למספד כו' כדכתיבנא בתוספת הלכות וזה נוסחה תנן התם כל הכתוב במגילת תענית די לא למספד לפניו ולאחריו מותר ר' יוסי אומר לפניו ולאחריו אסור די לא להתענאה לפניו ולאחריו מותר ר' יוסי אומר לפניו אסור ולאחריו מותר והאידנא בטלה מגילת תענית לבד מחנוכה ופורים ותרווייהו דלא למספד כתיב בהו במגילת תענית הלכך לפניהם ולאחריהם נמי אסור בהספד כר' יוסי ואע"ג דאמר ר' חייא בר אבא הלכה כר' יוסי בדי דלא להתענאה מכלל דבדי לא למספד כת"ק ס"ל דאמר לפניו אסור לאחריו מותר אפ"ה כר' יוסי עבדי' דהא רב אשי אמר הכי כל שלאחריו בהספד אסור בתענית מותר והא כר' יוסי אתיא דאי כת"ק לית ליה איסור כלל הלכך חנוכה בין לפניה בין לאחריה אסור בהספד ולגבי פורים בני ארביסר אסורין בחמיסר בהספד ובתענית ובתליסר בהספד לחודיה ובני חמיסר אסורין בתרווייהו בהספד ובתענית עד כאן דברי ה"ר אפרים ז"ל ומה שכתב בכלל דבריו במימרא דרב אשי כל שלאחריו בהספד אסור בתענית מותר אין הגירסא נכונה כך אלא בהספד מותר ובתענית אסור לפי שהתענית יותר חמורה מן ההספד כדתנן אלין יומיא די לא להתענאה בהון ומקצתהון די לא למספד בהון אלמא תענית חמורה ומה שהביא ראיה מדברי רב אשי לדחויה לר' יוחנן ליתא דרב אשי לאו הלכה קאמר אלא פרושי הוא דקא מפרש לה למתני' דמגילת תענית דאתיא כר' יוסי דאמר בין לפניו בין לאחריו אסור ולתרוצא למתניתא הוא דאתא ואף התם נמי אסיקנא בתירוצא אחרינא השתא דאתית להכי עשרים ותשעה נמי אי מקלע מלתא ובמלייניה לעשרים ותמניא עשרים ותשעה נופיה י"ט הוא ואסור הלכך לא אלימא דרב אשי לדחויה לדר' יוחנן דקא פסק הלכתא בהדיא כר' יוסי בדי לא להתענאה מכלל דבדי לא למספד כת"ק ס"ל הלכך כולן אסורין לפניהם ומותרין לאחריהם והאידנא בטלה מגילת תענית לבד מחנוכה ופורים והן עצמן אסורין בין בהספד בין בתענית וה"ה לבני ארביסר בחמיסר ולבני חמיסר בארביסר כדרבא ולאחריהן מותרין בין בהספד בין בתענית כדר' יוחנן ולפניהם אסורין בתענית ומותרין בהספד כדרב אשי דאמר כל שלאחריו בתענית אסור בהספד מותר וה"ה שלפניו ואע"ג דלא קי"ל כוותיה בשלאחריו בשלפניו מיהת נקיטינן כוותיה ואם תשאל מאחר שאסור בתענית לפניהם על מה נהגו העם להתענות בי"ג יש להשיב אתיא כההיא דאמר רב אשי גדליה בן אחיקם דברי קבלה הוא ודברי קבלה כדברי תורה דמו ואין צריכין חזוק ה"נ בני ארביסר דברי קבלה נינהו ומותרין לפניהם שהוא יום י"ג ולא נאסר יום י"ג בתענית אלא לבני כרכים שאין אסורין בארביסר מן הכתוב במגילת אסתר אלא מן הכתוב במגילת תענית כדרבא דאמר לא נצרכה אלא לאסור של זה בזה והוה להו ד"ס שצריכין חזוק א] ולפיכך בני חמיסר אסורין בי"ג ובני ארביסר מותרין ואלו ואלו מותרין בי"א ובי"ב כדתנן אע"פ שאמרו מקדימין ולא מאחרין מותרין בהספד ובתענית ויש שסבורין לומר דהאידנא בטלה מגילת תענית בר מחנוכה ופורים שלא בטלו הן עצמן אבל לפניהם

מלחמת ה'

ועוד כתב הרב ר' אפרים תוספתא על ההלכות הרב אלפסי ז"ל וכו' כדכיתבנא בתוספת הלכות וזה נוסחה : אמר הכותב שבו דלא לוסיף עלה דקי"ל כרשב"ג דאמר מה ת"ל בהון בהון ב' פעמים לומר הן הן אסורין לפניהם לאחריהן מותרין ואמר שמואל הלכה כרשב"ג ואע"ג דפליגי עלה רב ור' יוחנן כיון דהשתא לבטולה למגילת תענית מימנו רבנן בדין עלינו לומר שאע"פ שלא בטלו חנוכה ופורים מיהו הלכה בהן כדברי המיקל דלקולא אזלינן בכל הכתוב במגילת תענית וכדאיתמר התם שמואל הלכה לקולא ולא גמיר והכן לקולא עבדי' בהא ומה שנהגו להתענות בי"ג מותר הוא על פי מה שאמרו וזה דעת רב הגאון ר' יהודה אלברגלוני ז"ל ודעתה גילת' היא ומפני זה לא הוזכרו שמועות הללו בהלכות ועוד יש לומר בתענית זה של י"ג דאפי' למ"ד לפניהם אסור בזה מותר משום די"ג יום נקנור הוא ולא נאסר בב"ד של ראשונים משום פורים אלא משום יום נקנור וכיון שעמדו ב"ד של אחריהם ובטלו מגילת תענית ובטל יום נקנור בכללם אין אנו אוסרים אותו בשביל יום שלפני פורים וכן פי' מה שאמרו במס' תענית יום טריינוס בטולי בטלי' והקשינן ותיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני נקנור ואמר רב אשי השתא הוא גופיה בטלוה משום יום שלפני נקנור מה שלא נגזר עליו בב"ד של ראשונים הוה ליה גזירה חדשה ואין אנו מתקנין עכשיו ימים טובים וה"ה והוא הטעם בתענית הזה הנזכר אבל בימי רבותינו לא היו מתענין בי"ג כדאמרי' בפ"ב דתעניות שאסור בהספד ובתעניות שהוא יום נקנור

השגות הראב"ד

א] **ולפיכך** בני חמיסר אסורים בתענית בי"ג וכו' : א"א דברים תמוהים הם מאוד שיהיו בני י"ד מותרים להתענות בי"ג ובני ט"ו יהיו אסורים שלא נאסרו בני ט"ו בי"ד עצמו אלא מפני שהוא יו"ט לבני י"ד ודי להם שיהיו כמותם . ואם נאמר כי מפני הנס של עצמן נאסר גם בניסם נמצא שגם הם דברי קבלה . ומה שהזכירו במגילת תענית יום י"ד ואת יום ט"ו בו וכו' שלאחר שחלק אותם כלל כאחד . ולא עשה כן אלא לאסור של זה בזה אבל מעולם במגילת תענית לא הוסיפו על ימי הפורים כלום . והאומר שהוסיפו נחשוב אותו מן החילונים והזרים כל עיקר אנו יש לנו דעת אחרת בכל אלה כי מאחר שבטלה מגילת תענית הבכל נותן והסברא מסכמת שאפי' בחנוכה ובפורים אין להם פנים ואחור כלל דלא עדיפי עפלי דהכי מעיקרי דהכי מיהו אמרי' בטלה מגילת תענית דוקא לתענית יחיד שהיחיד מתענה בהם חוץ מחנוכה ופורים אבל לגבי תענית צבור לא בטלו דחזינן בגמ' רב נחמן גזר תענית בתליסר דאדר ואקשו עליה והא יום טוריינוס הוא ותו אקשו ליה והא יום שלפני נקנור הוא ובני יום טוריינוס בטולי בטלוה . והלא רב נחמן מן האחרונים היה ולאחר התורבן כמה היה והקשו עליו ממגילת תענית אלמא לתענית צבור לא בטלה מעתה מבנה תענית שנחלקו בלפניהם ולאחריהם אפי' בזמן הזה היא שנויה ובתענית צבור כעין כל המשנה כולה בתענית צבור והדברים נכונים ונכוחים ולא כמו שזה סובר שלא דברו אלא בחנוכה ופורים שהרי אמרו בם דלא להתענאה לפניו אסור וכו' והכי תנוכה ופורים דלא למספד אינון ותו לא מידי :

האזינו נמי כיוצא בזו היא שעמודיה שוין מפני שיש בה מפלתן של רשעים דכתיב מראש פרעות אויב וכתיב כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו ומיהו כל שטותיה ארוכות כדמוכח במסכת סופרים דקתני התם האזינו שעשאה שירה ושירה שעשאה האזינו אל יקרא בו לפי ששירת הים השטות אחת ארוכה ולמטה ממנה קצרה ושירת האזינו כולן ארוכות ולא תקשי לך הא דאמרינן הכא כל השירות כולן אריח ע״ג לבינה ולבנה על גבי אריח דהכי קאמר כל השירות שיש בה אריח ולבינה הם נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח חוץ מזו שאע״פ שיש בה אריח ולבינה נכתבות אריח על גבי אריח ולבינה ע״ג לבינה אבל שירת האזינו אין אריחין כלל:

גרסי' בירושל' [פ״ד ה״ז] צריך שיהיה איש ברים דפא ואת בסופה:

גרסי' בירושל' [שם] רב אמר צריך לומר ארור המן ארורים בניו ברוך מרדכי ברוכה אסתר ר' פנחס אמר צריך לומר חרבונה זכור לטוב רבי יוחנן כד הוי מטי להאי פסוקא אמר הגלה נבוכדנצר הוה אמר נבוכדנצר שחיק עצמות שכל נבוכדנצר דירמיה חי ברם הכא מת הוא:

סליקו להו מגילה נקראת

הקורא את המגילה למפרע. קראה תרגום בכל לשון לא יצא. פירוש אפי' כתבה תרגום או בלשון אחר וקראה ואינו מבין אותו לשון לא יצא: אבל קורין אותה ללועזות בלעז. פרש״י ז״ל שיודעין לשון אחר שאינו לשון הקודש מכלל

נר מצוה — תורה אור

טעמא אמר רבי אבהו כדי שלא תהא תקומה למפלתן:

סליקו להו מגילה נקראת

הקורא [א] את המגילה למפרע לא יצא קראה על פה קראה תרגום בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללועזות בלעז והלועז ששמע אשורית יצא: **גמ'** הקורא את המגילה למפרע לא יצא תאנא וכן בהלל וכן בקרית שמע וכן בתפלה תפלה מנ״ל דתניא שמעון הפקולי הסדיר י״ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה א״ר יצחק ואיתימא רבי חייא בר אבא ואמרי לה במתניתא תנא מאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים תקנו י״ח ברכות על הסדר. מגילה מנ״ל דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים מה עשייה למפרע לא אף זכירה למפרע לא. הלל מנ״ל אמר רבא דאמר קרא ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה' כשם שא״א לזרוח השמש למפרע מן המערב למזרח כך אין קורין הלל למפרע. קרית שמע מנ״ל דכתיב והיו שלא יקרא למפרע: אבל קורין אותה ללועזות בלעז. והוא שכתובה בלעז ותניא גפטית לגפטים ועברית לעבריים

רש״י

מן הכתב והאריח חצי לבינה: שלא תהא תקומה. שלא יהא (א) לו מקום להרחיב לעדיו תחתיו:

סליקא להו מגילה נקראת

הקורא. ללועזות. כל לשון שאינו לשון הקדש קרוי לעז: **גמ'** על הסדר. כמשפט המקראות כדיליף בגמ': הפקולי. יש אומרים שהיה מוכר צמר גפן שנקרא פקולין: ממזרח שמש. כשם שקיעה וזריחה לא ייהפכו כך מהולל שם ולא למפרע: גיפטית לגיפטים יצא. וה״ג תנן במתניתין ללועזות בלעז: עברית.

דס״ל ז״ל שאע״פ שיודעין לשון הקדש כיון שהוא יודע לעז ג״כ יוצא ידי חובתו בלעז וכן נראה מדברי הרמב״ם ז״ל והקשה הרמב״ן ז״ל דכיון דכל לשון אינו כשר [ליכתב] במגילה ואפילו לדברי האומר ספרים נכתבין בכל לשון כדאיתא בפ״ק בגמרא [דף ט.] אמאי מכשירין ביה מפני שיודעין בו יקראו בל' הקדש לפיכך פי' ז״ל ללועזות היינו שאינן יודעין בלשון הקדש כדאמרי' התם [מכות דף ו:] הנהו לעוזי דאתו לקמי דרבא ואוקי רבא מתורגמן בינייהו וכו' ומפני שאינן יודעין אשורית אע״פ שיוצאין בו בקושי התירו משום דאיכא מצות קריאה וראו חכמים דפרסומי ניסא בידיעה ממש עדיף טפי והוציאו בלשון שיודע בו ועוד כדי שיהא הוא יכול להוציא את עצמו ידי חובתו ויקרא לעצמו אבל יודע אשורית לעולם אינו יוצא אלא באשורית ודקתני ברייתא [דף יח.] גפטית לגפטיים ללועזות גפטיים קאמר אבל גפטיים יודעים אשורית אינן יוצאין בגיפטית והכי משמע בירושלמי דאמרינן התם ר' אבהו בשם רבי אלעזר יודע אשורית ויודע לעז מהו שיוציא את האחרים בלעז סבר כהדא כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם כלומר כשם שמי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם כך זה כיון שלעצמו אינו מוציא בלעז כיון שהוא יודע לשון הקדש אינו מוציא כמו כן ללועזות אלו דבריו ז״ל ולענין קושייתו ז״ל לא קשיא לי מידי משום דכיון דמתניתין רבנן היא כדמסקינן בגמרא הכא דאמרי' בפרק קמא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה נמי הכי דינא אי לאו מיעוטא דככתבם וכלשונם כדאיתא בפרק קמא בגמרא [סברא הוא] דלא אתא אלא למעט שאר לשונות כשאינו מכיר בהם הא במכיר כשרים וכדתניא גפטית לגפטיים ממילא משמע דכל שיודע לשון לעז אע״פ שיודע לה״ק יוצא בלשון לעז דהא מכיר לרבנן כל הלשונות שוין וכי תימא לא כי אלא ככתבם וכלשונם אתא למעוטי שאר לשונות כל שאינו בקי בהם ואפילו בקי בהם נמי כל שיודע לשון הקדש אינו נראה כן דמנא תיתי לן הכי וכ״ת מנ״ל נמי דאתא למעוטי שאר לשונות בשאינו בקי בהם דוקא נימא דאפילו בבקי מיעטינהו מבמע לי דהיינו טעמא משום דכיון דלרבנן כל הלשונות כשרים בספרים ולשון הקדש כשר במגילה אפילו בשאינו מכיר כדאמרינן בגמרא [דף יח.] מידי דהוה אנסים ועמי הארץ א״כ כדמוכחינן מהאחשתרנים בני הרמכים דאנן נמי לא ידעינן בהו מאי קאמרינן מסתייא לאוקומי מיעוט בשאר לשונות בשאינו מכיר בהם כיון דמדינא לרבנן אי לאו מיעוטא שאר לשונות ולה״ק שוין הם אבל מכיר שאר לשונות ולה״ק מנא תיתי לן לרבנן שלא יצא י״ח בכל לשון וכי קתני אבל קורין אותה ללועזות בלע״ז אע״ג דלועזות בכ״מ משמע שאין יודעין לה״ק אורחא דמילתא נקט שמי שבקי בלשון הקדש למה יקראוה לו בלעז ועוד דאיידי דבעי למיתנא סיפא הלועז נקט נמי ברישא ללועזות אבל אין ה״נ דלרבנן כל שיודע לה״ק ולשון לעז יוצא בשתיהן מיהו *לר״ג דאמר בפ״ק [דף ח:] בגמ' שאין הספרים נכתבים אלא בלה״ק ולשון יוני הוא דאיכא למימר הכי דכיון דלדידיה מדינא כל הלשונות פסולין חוץ מלשון הקדש ולשון יוני ואפ״ה משמע דמודה במגילה דמי שאינו בקי בלשון הקודש קורא אותה בלעז דלא שמעינן ליה דפליג אברייתא דגפטית לגפטיים ומשמע דנפקא לן מסברא דכיון דעיקר מצות מגילה משום פרסומי ניסא ועיקר פרסום הנס תלי בידיעה וכל שאינו יודע אלא גפטית עיקר פרסומי בגפטית אע״פ שאין הספרים נכתבין בו וכיון דמה״ט מכשיר ר״ג גפטית לגפטיים ממילא משמע דכל שיודע גפטית ולשון הקדש אינו יוצא לרבן גמליאל אלא בלשון הקדש כיון דגפטית פסול בכל הספרים לר״ג ולא הוכשר במגילה אלא משום פרסומי ניסא למי שאינו יודע לשון הקדש ורבי אבהו משום רבי אלעזר דאמר בירושלמי דיודע אשורית ויודע לעז אינו מוציא ידי אחרים בלעז אפשר דכרבן גמליאל ס״ל אבל לרבנן מוציא ולישנא דמתני' נמי הכי דייק דקתני אבל קורין אותה ללועזות בלעז ולא קתני אבל קורין אותה הלועזות בלעז זהו דעתי במשנתנו אבל יש לחוש לדברי הרמב״ן ז״ל מדאיפסקא הלכתא בספרים כרבן גמליאל ואפשר נמי דבמגילה נקטינן כוותיה כמו שאכתוב בסמוך בס״ד: והלועז ששמע אשורית יצא. אע״ג דלא ידע מאי קאמרינן כדאי' בגמרא: **גמ'** תנא וכן בהלל וכו'. תקנו י״ח ברכות על סדר המוזכר בגמרא בפירקין וכמו שאנו אומרים אותם היום ואם טעה באחת מהם אינו רשאי לומר אותה במקום שנזכר דהוה לו באותה ברכה מתפלל למפרע אלא חוזר לאותה ברכה ואומר ממנה ואילך על הסדר והא דאמרינן בפרק אין עומדין [דף לד.] אמצעיות אין להם סדר היינו לומר שאם טעה בהם אינו צריך לחזור לחונן הדעת כשם שחוזר לראש כשטעה בראשונות וכשטעה באחרונות שחוזר לעבודה אבל מ״מ חוזר לאותה ברכה ואומר ממנה ואילך על הסדר והכי איתא בתוספתא בפ״ב דמכילתין דתניא התם קרא את המגילה וטעה והשמיט בה פסוק אחד לא יחזור ויקרא אותו פסוק בפני עצמו אלא מתחיל מאותו פסוק ואומר עד סוף וכן בהלל וכן בתפלה וכן בקריאת שמע: מה עשייה למפרע לא׳ דהא לא אפשר: אבל קורין אותה ללועזות בלעז והוא שכתובה בלעז. דאי לא הוה ליה קראה ע״פ והוא לא יצא: ותניא גפטית לגפטים עברית לעברים יונית ליונים. הר״ז הלוי השיג על הרי״ף שכתב זאת הברייתא דיונית ליונים דמשמע דליונים אין לכ״ע לא ואנו בגמ' [דף יח.] אמרי' רב ושמואל דאמרי תרוייהו לעז יוני לכל כשר ואינהו דאמור כרשב״ג [דאמר] בפ״ק שהספרים לא הותרו שיכתבו אלא בלה״ק ולשון יוני למימרא דהלכתא כרשב״ג בין בס״ת בין בשאר ספרים ואפילו במגילה ואע״ג דכתיב בה ככתבם וכלשונם ואע״ג דבגמרא מוקמינן מתני' דהכא כרבנן הא אפסיקא בפ״ק [דף ט:] הלכתא כרשב״ג דא״ר אבהו א״ר יוחנן הלכתא כרשב״ג וכתב עליו הרמב״ן ז״ל דליתא דכי איפסקא הלכתא כוותיה לאו במגילה איפסקא דא״כ קשיא דר' יוחנן אדרבי יוחנן דאיהו אמר [שבת דף מו. וכ״מ] הלכה כסתם משנה ומתני' דלא כרשב״ג דקתני בכל לשון לא יצא דאלמא אפי' לעז יוני אינו כשר אלא שהלועזות קורין אותה בכל לעז וקתני נמי והלועז ששמע אשורית יצא ואי רשב״ג הא איכא נמי יונית והיינו דאמרינן בגמ' מתני' כברייתא וכיון שכן ע״כ לר' יוחנן הלכה כסתם משנה דמחלוקת ואח״כ סתם הלכה כסתם והילך פסק הוא הלכה כרשב״ג אלא ש״מ דס״ל לר' יוחנן דלא פליג רשב״ג אלא בשאר ספרים אבל במגילה מודה משום דכתיב ככתבם וכלשונם ורב ושמואל מסברא דנפשייהו דאמרי דאפי' במגילה מכשיר רשב״ג ואלו דבריו ז״ל ואיברא ודאי דלא מוכחא מילתא דרבי יוחנן ס״ל כשמואל במגילה דהא אפשר דס״ל דמגילה שאני משום דכתיב בה ככתבם וכלשונם מיהו מאי דקאמר דלא אפשר דס״ל כוותיה דהא איהו אמר הלכה כסתם משנה ומתני' דלא כרשב״ג אינו מוכרח דתנא דמתני' לא מעייל נפשיה בפלוגתא דרבנן ורשב״ג אלא אתא לאשמועינן שאין כל הלשונות כשרים במגילה לשאינו בקי בהן ולבקי בהן כולם כשרים ומש״ה קאמר קראה תרגום בכל לשון לא יצא לרבנן בר מלשון אשורית ולרשב״ג בר מאשורית ויונית אבל קורין אותה ללועזות בכל לעז

מלחמת ה'

נקטו עוד ראיתי במס' סופרים פע״ז לפורים ג' ימי הגוס אין מתענין רצופין אלא סרודין שני וחמישי ושני ורבותינו שבא״י נהגו להתענות אחר פורים מפני נקנור וחביריו ועוד שמאחרין בפורענות ואין מקדימין ובירושלמי סקנו על י״ג למה אסרוהו משום יום נקנור והלא הוא עצמו דינו שיהא אסור משום י״ד וכן על י״ז שבו שהוא יום שהו ירובלים הקשו שסרי הוא עצמו אסור מפני המשה עשר:

המאור הקטן

לפניהם ולאחריהם הכל בטלו ואפי' מחנוכה ופורים וא״א להעמידה דהא רב הונא דאמר בטלה מגילת תענית ור' יוסי נמי אית ליה בטלה מגילת תענית כדגרסי' בפ' ארבעה ראשי שנים הן ורב נופיה קא פסיק במס' תענית הלכה כר' יוסי לפניו ולאחריו הא אין עליך כלשון האחרון אלא כלשון הראשון ופורים מית״ בעשיית מלאכה והיכא דנהגו בו איסור אסור ומשמתינן ליה כעובדא דרב דלבייה להתוא דזרע כיתנא ואם נסיע״ ש' שמחה היא מותרת בכל מקום:

שלטי הגבורים

ועשרת צריך לאומרה בנת אחת להודיע שכלת אחת יצאה נשמתן וכן כשקורא ויזתא צריך להאריך בו שכולן נתלו כאן אחד:

שיטת ריב״ב

בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללעוזות וכו'. בגמ' מפרש לה: גמ' מה עשיה למפרע לא. שא״א שיהא ע״ו קודם לי״ד: פיסקא אבל קורין אותה ללועזות בלעז. כגון גיפטית לגיפטים עברית לעברים כדתניא בברייתא ומתני' דקתני בכל לשון לא יצא כגון גיפטית לעברים עברית לגיפטים: גמ' והוא שכתובה בלעז. כלומר שהיא כתובה באותו לשון שהוא קורא אותה כגון שכתובה גפטית או עברית וקרי לה גפטית או עברית אבל אם היא כתובה גפטית והוא קורא אותה בלשון עברית אפי' לעברים הוה ליה על פה ולא יצא:

הגהות מאי״

[פ] כ״כ ומ״ש בירושלמי שניץ ונתיץ כהדין קנטירא נראה דשניץ היא מלשון שנצים כלומר כעין שנצים שעושים לכיס שאחד מהשנצים בולט מצד זה והאחד בולט מצד השני כך איש ברים דפא ואת כנגדו בסוף אותה שיטה ואיצטריך למימר הכי כדי שלא תטעה לפרש דואת בסופה בסוף דפא קאמר ומש״ה כתב שניץ ללמדך דלאו בסוף דפא קאמר אלא בסוף שיטה דהיינו כעין שניץ כדפרישית ומ״ש ונתיץ כהדין קינטרא נראה שר״ל שוה מב' צדדים כמו בניין השוה שמשליכין משקולת הבנאים מראשה לסופה והיה שוה כך כל תיבות של שמות עשרת בני המן הם זה על גבי זה בלי שום בליטה וזה כפר״ה באריח ע״ג אריח ולבינה ע״ג לבינה ומצאתי כתוב ונתיץ פי' לשון חילוק והוא הנחלק ונחלה לב' מאין קנטירא פירש הוא כמו מטה ושבט של ברזל שהוא של בנאין לחתוך בו את הכותל וכן פי' בערוך וביאור הענין ששירת בני המן את ואת מצד אחד והשמות מצד אחד אלו כנגד אלו וזהו כוונת המאמר שניץ ונתיץ וכו' ר״ל כמו הלולאות של כיס שעושין מצד זה ומצד זה ומכנים רצועה בין אלו שמצד זה ובין אלו שמצד אחר ומושך הרצועה ונקשר הכיס כך אלו את ואת מכאן ופרשנדתא ושמות האחרים מכאן כמו השנצים ונחלקה זו השירה לב' חלקים לכאן ולכאן כמו השבט של בנאים שחותך את הכותל לכאן ולכאן ע״כ. הקארו:

עין משפט

א מיי' פ״ב מהל' מגילה סמג עשין ד טור א״ח סי' תרצ:

[דף רסא ע״א]

הגהות הב״ח

(א) נ״ל להם׳

נ״ל לר״ג וכן בונס

לעז שבעולם *שאין מכירין בו והלועז ששמע אשורית יצא לכ"ע ולרשב"ג באשורית ויונית ועוד דהא רבי יוחנן זימנין פסיק דלא כסתם משנה וכדאמרינן בכמה דוכתי [יבמות סז: וש"נ] אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן וכתב עוד ז"ל דאשכחן לסוגיא דגמרא דילן בתר רב ושמואל דלא ס"ל הכי [*דליתכשר יונית אפילו לרשב"ג] דאמרי' בפ"ק [דף ט.] לא קשיא כאן בספרים כאן במגילה מ"ט משום דכתיב ככתבם וכלשונם ומש"ה ממעטין מינה שאינה מטמאה את הידים עד שתהא כתובה אשורית דלא הוי כשאר ספרים ואע"ג דנפקי בה ללועזות ורבנן בתראי רב פפא *ורבנן הכי ס"ל דשאני מגילה משאר ספרים כדאיתא בסוגיין בפ"ק בגמ' [דף ט.] וכי תימא דילמא ההיא לרבנן דכיון דמכשירין כל לשון בשאר ספרים אי ס"ד דינה של מגילה כדין של ספרים ככתבם וכלשונם למעוטי מאי אבל לרשב"ג שמא למעוטי שאר לשונות אתא אבל לשון יוני שכשר לשאר ספרים לכל כשר ואפי' למגילה זו אינה תורה שאפילו לרשב"ג כיון שכל הספרים אינן נכתבים אלא בל' יוני לא כתב רחמנא ככתבם וכלשונם למעט שאר הלשונות שאין התורה נכתבת בהם דלהא לא איצטריך קרא אלא ככתבם דמגילה דומיא דוהיו דתפילין ומזוזות למעוטי יונית אתו אלו דבריו ז"ל וגם זה אינו מחוור בעיני דשפיר איכא למימר דסוגיין לעיל בפ"ק לרבנן איתמר דלדידהו דס"ל שכל הלשונות כשרין בספרים על כרחין כי אתא ככתבם וכלשונם למעט כל הלשונות בא חוץ מלה"ק אבל לרשב"ג שפוסל כל הלשונות בספרים חוץ מאשורית ויונית איכא למימר דככתבם וכלשונם בא ללמד

רש"י

לשון עבר הנהר: ופרסומי ניסא. אע"פ שאין מבינין מה הם שומעין מ"מ שואלין את היודעין ואומר מה היא הקריאה הזאת ואיך היה הנס ומודיעין להם: סירוגין. למפרע כמסורס כמו סרס את המקרא (ד) וכו' יצא מהותך ומהורס השמים. ליג: וקראן הקירא. על פה: כמתורגמן. המתרגם על פה: תיר

יונית א ליונים: והלועז ששמע אשורית יצא. ואע"ג דלא ידע מאי קאמרי (א) יצא מידי דהוה אנשים וע"ה דלא ידעי מאי קאמרי' ואפ"ה נפקי ידי חובתייהו דהא איכא מצות קריאה ופרסומי ניסא: **מתני'** *קראה סירוגין[דף י.] ומתנמנם יצא היה כותבה ומגיהה ודורשה אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא: **גמ'** *מאי[דף יח.] סירוגין פיסקי פיסקי כגון שקורא מעט ושוהה וחוזר וקורא מעט ושוהה עד שקורא את כולה יצא: ת"ר קראה סירוגין יצא *סירוסין לא יצא: ירושלמי סירוגין[דף יח:] קטועין סירוסין קרי חדא (ג) [א] פרא חדא פירוש קורא אחד ומניח אחד כגון שקורא פסוק אחד ומדלג השני וקורא פסוק ג' וחוזר וקורא הפסוק השני שדלג הקורא כה"ג לא יצא דה"ל למפרע ר' מונא אומר משום ר' יהודה אף בסירוגין אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ומסקינן דלית הלכתא כר' מונא אלא (ג) אפי' שהה כדי לגמור את כולה יצא וגבי תקיעות נמי אמרינן *אמר ר' יוחנן שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא ותניא כוותיה: תנו רבנן השמיט בה הסופר אותיות או פסוקין וקראן הקורא כמתורגמן [ב]המתרגם יצא פירוש שהמתרגם מוסיף דברים כדי לברר טעמו של פסוק ונמצא קורא אותם הדברים על פה כך זה הקורא אם קרא פסוק או אותיות על פה יצא ורמינן עלה דתניא היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות אם רשומן ניכר כשרה ואם לאו פסולה ומפרקינן לא קשיא הא בכולה הא ב במקצתה:

תנו

למ"ד מאיש יהודי צריך שתהא כתובה כולה ואם איתא דלכתחילה בלחוד קאמר מאי קושיא דהא מתני' אם כוון לבו [יצא] קתני ותירץ דהכא בשתחילת המגילה וסופה כתובה אלא דבאמצע היא חסרה ומש"ה כל היכא דלא מיחסרא רובה כשרה דאינה נראית כספר [חסר] אלא כספר מלא שלם שיש בו טעיות ומגילה כיון שנקראת אגרת אין מדקדקין בה לפסלה בכך אבל כשחסר ממנה מראשה עד איש יהודי אע"פ שהיא מעוטה (דאינה) נראית כספר חסר וצריך שיקרא אותה מספר שלם: וכתב הרמב"ן ז"ל דמאי דאמרינן במקצתה כשרה קל הוא שהקלו חכמים במגילה מפני שנקראת אגרת כיון שאין הפסול מתפשט בכולה ודמי למאי דאמרינן לקמן [דף יט.] בתפירה שאע"פ שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה כל שהטיל בה שלשה חוטי גידים כשרה אבל בס"ת אין הדין כן שאפי' לא השמיט בה אלא אות אחת פסול ואין קורין בו והביא ראיה ממה ששנינו בפ' הקומץ רבה [דף כח.] בתפילין ומזוזות שתי פרשיות [שבמזוזה וד'] שבתפילין מעכבין זה את זה אפילו כתב אחד מעכב והוינן בה [שם כט.] פשיטא ואמר רב יהודה לא נצרכה אלא לקוצו של יו"ד א"נ לאות שאין מקיף לה גויל מארבע רוחותיה והיינו נמי באות אחת כדאיתמר עלה אגרת חמוה דרבי אבא אפסיקא ליה כרעא דה"א דהעם בנוקבא ואתא לקמיה דר' אבא ואמר ליה אם נשתייר בה אות קטנה כשר ואם לאו פסול ורמי בר דיקלא דאפסיקא ליה כרעא דוא"ו דויהרוג בנוקבא ופסלה אלמא תפילין בהשמטת אות אחת נפסלין וכ"ש שכתב בה טעות ותנן [מגילתין דף ח:] אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון הא לענין טעות זה וזה שוין אלמא ספרים נפסלים בטעות אחד עד שיתקן ואי קשיא הא אמרינן בפ' הניזקין [דף ס.] ס"ת שחסר בו יריעה אחת אין קורין בו הא חסר פסוק אחד משמע דקורין בו איכא למימר דהתם בשחסר יריעה אחרונה של ספר תורה או של חומש אחד בין יריעה גדולה ובין יריעה קטנה כל דחסר במלתיה אין קורין בו אבל השמיט הסופר באמצע אפילו פסוק אחד ואפילו אות אחת לא צריכא ליה דודאי אין קורין בו והיינו דאיצטריכא ליה להגא למיתני למגילה וקראן הקורא על פה כמתורגמן יצא כלומר מה שאין כן בתורה אלו דבריו ז"ל ואיני רואה לראיותיו ז"ל הכרח דמאי דאמרינן במנחות דפרשיות שבמזוזה ושבתפילין אפילו כתב אחד מעכב ודאי שכן הדין בס"ת למה שס"ת שוה בו עם תפילין ומזוזות שהרי תפילין ומזוזות אין מצותן לקרות בהן אלא שחייב כל איש מישראל לקבוע מזוזה ולהניח תפילין וכיוצא בזה בס"ת חייב כל אדם לכתוב ס"ת לעצמו ובמצוה זו כשם שתפילין ומזוזות אפילו אות אחת מעכבן כך ס"ת אפילו אות אחת מעכבו שלא קיים מצות כתיבתו עד שיתקן אבל לענין לצאת בקריאתו שהוא מתקנת נביאים ועזרא אין ללמוד ס"ת מתפילין ומזוזות שהרי אף הרב ז"ל מצטרך להודות בס"ת שחסר פחות מיריעה בסופו שקורין בו ואילו בתפילין ומזוזות הדבר פשוט שאפילו אות אחת מעכבן וכיון שעל כרחך אין ס"ת לענין קריאה שוה עם תפילין ומזוזות אפשר לומר שאפילו השמיט בה באמצע אותיות או פסוקין וקראם הקורא כמתורגמן יצא כשם שאמרו במגילה וכן אמרינן בתוספתא שאף בתורה יצא עוד הקשה עליהם הרמב"ן ז"ל מדמכשרינן הכא השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים עד רובה אע"פ שהטעיות מפוזרין בכולה ואע"פ שלא תיקן והלא בפ' הקומץ רבה [דף כט:] אמרי' ס"ת שיש בו שלש טעיות בכל דף ודף יתקן ארבע יגנז ובעינן התם דף אחת שלימה והוא דכתוב רובא דספרא אלמא מאי דאמר הכא במגילה מקולי מגילה שנו ולא אמרו בס"ת אלא יתקן אבל קודם שתיקן אפי' בטעות כל דהו מיפסיל כתפילין ומזוזות וגם זו אינה ראיה אלא דאפשר דאה"נ במגילה שיתקן ויגנוז כדאיתמר בס"ת ומיהו אם לא תקן וקרא בס"ת כמתורגמן אפשר דיצא כדאמרינן במגילה ואפשר עוד דדינא דיגנוז ליתא במגילה דהתם היינו טעמא משום דמיחזי כמעומר ואם החמירו בס"ת בכך משום זה אלי ואנוהו אפשר שאין להחמיר כל כך במגילה: **תנו** רבנן השמיט בה הקורא פסוק אחד וכו'. ה"ה דאפילו השמיט בה תיבה אחת שצריך לחזור למקום אותה תיבה ולקרות משם ולהלן והאי דנקט פסוק אחד לרבותא נקטיה סד"א חד פסוקא מילתא באפי נפשיה הוא ובתר כולה אפשר למקרייה קמ"ל דלא וכן סיפא דקתני נכנס לבהכ"נ ומצא צבור שקראו חציה לא יאמר אקרא חציה וכו' הוי רבותא טפי מפסוק אחד דאע"ג דכל פלגא ופלגא ענין בפני עצמו אפי' הכי לא אלא קורא מתחלה ועד סוף: **היכי** דמי מתנמנם אמר רבא נים ולא נים תיר ולא תיר. איכא מאן דמפרש נים ולא נים בתחילת שינה תיר ולא תיר שכבר ישן וכשנעור לא נעור יפה והאי פירושא הכא סליק שפיר אבל אשכחן האי לישנא גופיה גבי אכילת פסחים דאמרי' התם [דף קכ:] נרדמו לא יאכלו פי' משום דהויא ליה כשתי חבורות ואין הפסח נאכל לשתי חבורות נתנמנמו יאכלו ובפ"ק דתענית [דף יב:] נמי דחינן אליבא דמ"ד דישן אסור לאכול (בה אח"כ) דכי קתני ברייתא ישן ועומד הרי זה אוכל התם במתנמנם ואמרינן התם אבל חדא היכי דמי מתנמנם נים ולא נים תיר ולא תיר והתם לא אפשר לפרושי הכי תיר ולא תיר שכבר נרדם ואינו נעור יפה דא"כ משעה שנרדם נאסר אלא ודאי דהתם כולהו חדא מילתא קאמר דלא נים ולא תיר ובתחילת שינה קאמר: וקי"ל כרבי יוחנן דאמר אסור לכתוב אפילו תיבה אחת שלא מן הכתב חוץ מתפילין ומזוזות וכו'. מוכח בירושלמי שאם כתב שלא מן הכתב אסור לקרות בו שלא בשעת הדחק דגרסינן התם בפרק הקורא את המגילה עומד ויושב א"ר זעירא בשם רבי חננאל אפילו רגיל בתורה כעזרא לא יהא הוגה מפיו וכותב וקורא במה שכתב *שנאמר מפיו יקרא אלי ואני כותב והא תניא מעשה בר"מ שהיה כותב באסיא ולא היה שם מגילה כתובה עברית וכתבה מפיו וקראה אין למדין משעת הדחק וי"א שתים כתב [כתב] את הראשונה מתוך פיו ואת השניה מתוך הראשונה וגנז את הראשונה וקרא בשניה: **והלכתא** מזוזה צריכה שרטוט תפילין אין צריכין שרטוט. ואפשר דהיינו טעמא לפי שהמזוזה נבדקת פעם אחת בשבוע והתפילין מתוך שנשמרין אין נבדקין אלא פעם אחת ביובל ולפיכך אין צריכין כתב המיושר כ"כ ומש"ה אין צריכין שרטוט [*ולפי זה ספרים בעו שרטוט שלא יערבב הקורא בהם שזהו בדיקת כל שעה וכדמסיק] אבל ר"ת ז"ל פי' דכי אמרינן מזוזה צריכה שרטוט היינו שצריכה שרטוט בכל השיטות ותפילין אין צריכין שרטוט בכל השטות שהוא ז"ל סובר דלא בעי' שרטוט בס"ת אלא בשטה ראשונה וכ"ש בשאר ספרים ומש"ה איצטריך הלכה במזוזה להצריכה שרטוט בכל השטות דאם איתא דכל כתבי הקדש צריכין שרטוט בכל השיטות למאי איצטריך הלכה במזוזה ותפילין נמי אמאי אין צריכין שרטוט וכי מגרע גרעי אלא ודאי אין הספרים צריכין שרטוט אלא בשטה ראשונה חוץ ממזוזה שהיא צריכה שרטוט בכל השטות ותפילין כספרים שאין צריכין שרטוט אלא בשטה ראשונה אבל בשטה ראשונה מיהא צריכין דהא א"ר יצחק שנים כותבין בלא שרטוט שלש אין כותבין ועוד הביא ראיה מדאמרינן במגילה [דף טז:] צריכה שרטוט כאמתה של תורה ומשמע דהיינו כמזוזה שיש בה מלכות שמים דאם איתא דכאמתה של תורה היינו ס"ת למה לן למילף הכא מדברי שלום ואמת תיפוק לי מדאמרי' בפ"ק [דף יט.] דנקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונילף נמי שרטוט מהתם אלא משום דס"ת אינו צריך שרטוט אלא בשטה ראשונה ומזוזה צריכה שרטוט בכל השיטות ולפיכך אמר במגילה שצריכה שרטוט כמזוזה ואין אלו ראיות דלעולם כל כתבי הקדש צריכין שרטוט בכל השטות והלכתא דמזוזה אצטריכא ליה משום דכי בעי שרטוט ה"מ במה שנתן לקרות בו כדי שלא יתערבב הקורא בקריאתו הלכך מדינא מזוזה ותפילין שאין קורין בהן כל עיקר אין צריכין שרטוט אלא דאתאי הלכתא לאצרוכי שרטוט למזוזה ותפילין בדינייהו קיימי ודאמרי' במגילה מלמד שצריכה שרטוט כאמתה של תורה כבר פרש"י ז"ל דהיינו ס"ת עצמו והכי מוכח בירושלמי דגרסי' התם נאמר כאן דברי שלום ואמת ונאמר להלן אמת קנה ואל תמכור הרי היא כאמתה של תורה מה זו צריכה שרטוט אף זו צריכה שרטוט מה זו ניתנה להדרש אף זו ניתנה להדרש אלמא דס"ת עצמה קרי אמתה של תורה וה"נ מוכח בירושלמי דמגילה שכתבי הקדש צריכין שרטוט בכל השטות דאמרינן התם הלכה למשה מסיני שיהו כותבין בעורות בדיו ומסורגל כלומר מסורטט בין שטה לשטה דהיינו לשון סרגול בכל מקום ובויקרא רבה אמרינן קווצותיו תלתלים זה הסרגול שחורות כעורב אלו השטות והיינו סרגול כל שטה ושטה שהן עשויות תלתלים וכי תימא אם כן למאי איצטריך דברי שלום ואמת במגילה תיפוק לי דנקראת ספר י"ל דאדרבה כיון דנקראת אגרת כדאיתא התם הייתי אומר שאינה צריכה שרטוט שבכך היא דומה לאגרת יותר משאר הספרים: **וצריך** לשרטט למגילה דאמר רבי אסי צריכה שרטוט כאמתה של תורה. וכבר פי' דמשום דנקראת אגרת הוצרכו ללמוד שצריכה שרטוט כשם שהוצרכו נמי [דף יט.] דכתיבה כתיבה דבעי' בה קלף ודיו אע"פ שהן צריכין בס"ת כי היכי דלא לימא דמשום דנקראת אגרת לא יהו צריכין במגילה ועדיין לא למדנו בשרטוט דסגי לעיקר כתיבתה הוקשה לספר דהיינו קלף ודיו אבל לא לשרטוט שאינו אלא תקון הכתיבה ומש"ה איצטריך ואמת לומר שאף

נר מצוה

תנו רבנן השמיט בה הקורא פסוק אחד לא יאמר אגמור את כולה ואחזור ואקרא אותו הפסוק אלא קורא מאותו פסוק ואילך נכנס לבית הכנסת ומצא צבור שקראו חציה לא יאמר אקרא חציה עם הצבור ואחזור ואקרא חציה הראשון אלא קורא מתחלה ועד סוף: ומתנמנם. היכי דמי מתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקארו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר: היה כותבה דורשה ומגיהה אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא. אוקימנא כגון דכתיבא כולה (א) קמיה וקרי פסוקא פסוקא במגילתא דמנחה קמיה וכתב ליה דאפילו למאן דאמר מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה וקי"ל כרבי יוחנן דאמר אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב חוץ מתפילין ומזוזות דאמרינן אביי שרא להו לבני בי רחבא למכתב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב כמאן כי האי תנא דתניא רבי *יהודה אומר משום רבינו תפילין ומזוזות נכתבין שלא מן הכתב ואין צריכין שרטוט (א) והלכתא מזוזה צריכה שרטוט תפילין אין צריכין שרטוט ואידי ואידי נכתבות שלא מן הכתב מ"ט מיגרס גריסין: וצריך לשרטוטה למגילתא *דא"ר אסי ב מגילה צריכה שרטוט כאמתה של תורה:

גרסינן

רש"י

תיר. ער: לאהדורי סברא. דבר הלכה מבינת הלב: בי רחבא. מוכרי תפילין: מיגרס גריסין. שגורות בפי כל: כאמתה של תורה. כספר תורה עצמו:

הטומדין

פיסקא היה כותב. וכו': גמ' דאפי' למאן דאמר וכו'. כלומר ליכא לאוקימה בדכתיב פסוקא פסוקא וקרי ליה דאפי' למאן דאמר מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בריב"ש הלכות מזוזה סי' רמ"א:

בירושלמי הגי' כמה שנאמר

א מיי' פ"א מהלכות תפילין סמג עשין כב טוא"ח סי' לב טוי"ד סי' רעד: ב מיי' פ"ב מהלכות מגילה סמג עשין ד טור א"ח סי' תרצא:

בגמ' איתא ירמיה

אלף עו

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ומנחה:

לענין שרטוט נקראת ספר והכתי אצטריך למכתב וכתב בספר ללמד שאף אם תפרה בחוטי פשתן פסולה כדאיתא לקמן [דף יט.] דבלאו הכי הוה אמינא דכשרה לפי שהתפירה אינה דבר שבגופה ממש כקלף ודיו ושרטוט ומ"מ כיון שנקראת אגרת הקלו בה דבשלשה חוטי גידין כשרה שכן דרך האגרות שאין תופרין בהן אלא מעט וכיון שאין התפירה מגופה ממש יש להקל בה בכך וכל שכן בדברים שהם חוץ לגופה כגון קריאה שלה שדינה כדין אגרת וזהו שנינו הקורא את המגילה עומד ויושב יצא מה שאין כן בתורה ומכאן נראה שהקורא

ר"ף

גרסי' בגיטין בפ"ק *שלח ליה *מר עוקבא לר' אלעזר בני אדם העומדין עלי ובידי למוסרן למלכות מהו שרטט וכתב ליה °אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי אע"פ שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום שלח ליה מצערן לי טובא ולא מצינא דאיקום בהו שלח ליה °דום לה' והתחולל לו דום לה' והוא יפילם לפניך חללים חללים השכם והערב עליהם לבהמ"ד והן כלים מאליהם: *א"ר יצחק א שנים כותבין בלא שרטוט שלש אין כותבין בלא שרטוט במתניתא תנא ג' כותבין ארבע אין כותבין: מתני' *ב היתה כתובה בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתום על הנייר ועל ג הדיפתרא לא יצא עד שתהא כתובה אשורית ובספר ובדיו: גמ' *דפתרא מליח וקמיח ולא עפיץ נייר מחקא: מתני' בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהם מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו ר' מאיר אומר כולה רבי יהודה אומר מאיש יהודי ר' יוסי אומר מאחר הדברים האלה: גמ' בן עיר שהלך לכרך אמר רבא לא שנו אלא שעתיד לחזור ג בליל י"ד ונתעכב ולא חזר אבל אם אינו עתיד לחזור בליל י"ד ד קורא עמהם דכתי' °היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מכדי היהודים הפרזים כתיב למה לי למכתב היושבים בערי הפרזות אלא הא קמ"ל דפרוז

רש"י

העומדין עלי. לחרף ולגדף: ובידי למוסרן. כח בידי להלשין עליהם: שתים כותבין. שתי תיבות כותבין מן המקרא בלא שרטוט: קמיח. במים ולא מעובד בעפצים שקורין גאל"ש: מחקא. נייר של מין עשבים: מתני' בן עיר. שזמנו בי"ד שהלך לכרך שזמנו בט"ו: אם עתיד לחזור. מפרש לקמן בגמ': קורא כמקומו. כחובת מקומו בן עיר בי"ד בן כרך בט"ו: ר' מאיר אומר כולה וכו'. וקאמר בגמרא כלם מקרא אחד דרשו דכתיב ותכתוב אסתר ומרדכי היהודי את כל תוקף מ"ד כולה תוקפו של אחשורוש מ"ד מאיש יהודי תוקפו של מרדכי ומ"ד מאחר הדברים האלה תקפו של המן: גמ' נ"ש. (א) דבן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור למקומו קורא כמקומו בט"ו ולא בי"ד: אלא שעתיד לחזור בליל י"ד. אם קודם עמוד השחר יוצא מן העיר הוא דקאמר מתני' אין צריך לקרות בליל י"ד ואע"פ (א) שעכב שם הואיל וביום י"ד לא יהא שם אין זה אפילו פרוז בן יומו: אבל אם אין עתיד. לצאת משם בלילה דהשתא הוי פרוז לאותו יום אע"פ שעתיד לחזור למחר וליומא אוחרא נקרא פרוז וקורא עמהם (ב) וה"ה לבן עיר שהלך לכרך אם עתיד לחזור בליל ט"ו שלא יהא שם ביום ט"ו לא הוי מוקף ליומו וקורא בי"ד ואע"פ שהוא בכרך אבל אם אין עתיד לחזור בליל ט"ו א"צ לקרות בי"ד וממתין וקורא עמהם ואע"פ שסופו להזור לאחר זמן:

תורה אור / נר מצוה

פוסק כאגרת כמנהג הגאונים ואינו קורא וכורך כס"ת כמנהג רבותינו הצרפתים שהצריכו כן וכן יש ללמוד שצריכה עבוד לשמה דדבר שבגופה הוא וקי"ל בס"ת דבעי ביה עבוד לשמה כדאמרי' בפרק הניזקין [דף נד:] ההוא דאמר ס"ת שכתבתי לפלוני גוילין שבו לא עבדתים לשמן ואמרינן עלה מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת הלכך משמע דמגילה נמי בעי' בה עבוד לשמה כל זה כתב הרמב"ן ז"ל ועוד הביא ראיה מדאמרי' בירושלמי מה בין ספרים למגילת אסתר, שהספרי' נכתבים בכל לשון ומגילת אסתר אינה נכתבת אלא אשורית משמע הא לכל דבריהם זה וזה שוין אבל הרמב"ם ז"ל כתב שהמגילה אינה צריכה עבוד לשמה וכתב הרמב"ן ז"ל דשמא הוא סבור לומר דלשמה כיון שאינה דבר (נזכר) [ניכר] בה כלל אינו כדברים שמגופה ולא כדברים שהם בה ואינן מגופה כתפירה אלא כדברים שהם חוץ לגופה ולפיכך דינה בעבוד כדין אגרת אלא שמ"מ יקשה מן הירושלמי אא"כ יאמר דקולי ספרים קתני חומרי ספרים לא קתני ואינו מחוור כלל ע"כ. ולא ידעתי מה הוא דע"כ כי קתני אין בין הייינו לענין דברים שבגופה דאילו לענין דברים שאינן מגופה הא איכא נמי בין ס"ת למגילה מאי דמקילינן בה משום דנקראת אגרת: ויש מחמירין ומצריכין למגילה תגין ולא נהוור דלא מצינו תגין אלא לס"ת שמלאו משה להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות כדאיתא במנחות [דף כט:] ובשבת [דף פט.] והני דאיתרבי לשרטוט לתגין לא אתרבי: גרסי' בגיטין בפ"ק שלח ליה מר עוקבא לר"א בני אדם העומדין עלי. לחרף ולגדף: ובידי למסרן למלכות. כח בידי להשליך עליהם עול המלכות: השכם והערב לבית המדרש. דריש דום מלשון דמדומי חמה: אמר רבי יצחק שתים כותבין. שתי תיבות כותבין בלא שרטוט אבל שלש אין כותבין והורו מקצת רבותי' הצרפתים ז"ל דכי אמרי' שלש אין כותבין ה"מ כי מייתי קרא גופיה כדאמרינן בתלמוד אבל כותב אגרות הרשות ומדבר בלשון נקיה ונקיט לישנא דקרא אין צריך שרטוט שהרי אין זה קדוש שאינו מתכוין לפסוק אלא ללשון נח ובירושלמי לא משמע הכי דגרסי' פרק בני העיר שלח ר' אבהו וכתב לו הרי פייסנו לג' דילטורים אבל תמר תמרורית בתמרוריה עומדת ובקשו למתקה ונעשה צרוף צרף ר' חייה מסלח כתב לר' אושעיה בר שימי ראשיתך מצער מאד ישגא אחריתך אלמא דאפי' בכה"ג מקפיד היה לכתוב שלא כסדר הפסוק כדי שלא יצטרך לשרטוט מיהו כתב הרמב"ן ז"ל דכי אמרי' דצריכין שרטוט דוקא בכתיבה אשורית אבל שאר כתיבות אין צריכות שרטוט ועל זה סמכו שלא לשרטט אגרותיהן: במתניתא תנא שלש כותבין ד' אין כותבין. בהלכות גדולות פסק כרבי יצחק אע"ג דפליג אמתניתא דיודע היה שאינה עיקר: מתני' היתה כתובה בסם בסיקרא. מיני צבעים הם: ובקנקנתום. מפרש בגמ' חרתא דאושכפי ופרש"י ז"ל אורפימנ"ט ובתוס' אמרו שאינו כן שאם איתא היה אסור להטילו בדיו של ס"ת מדאמרי' בפ"ק דעירובין [דף יג.] ובפ"ג דסוטה [דף כ.] אמר ר"מ כשהייתי למד תורה אצל ר' ישמעאל הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדיו וכשבאתי לפני ר"ע אסרה עלי ואנו רגילין לתת אורפימנ"ט לתוך הדיו על כן פירשו הם קנקנתום ויטריאו"ל וכן פרש"י ז"ל בעירובין מיהו אפשר דקיימא לן כמאן דאמר התם חוץ מפרשת סוטה שבמקדש ולפיכך מותר להטיל בין אורפימנ"ט בין וידריאו"ל לדיו של ספר תורה: גמ' דפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ. מהכא משמע דאין כותבין אלא על עור מעופץ ומיהו [ר"ת] כתב ה"מ בעבוד שלהם שלא היה טוב בלא עפצים אבל עבוד שלנו טוב ומתקיים אע"פ שאינו מעופץ ותדע לך שהרי בגיטין פסלו דפתרא מפני שיכול להזדייף כדאמרינן התם [דף יא.] והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף ומבינן בדעפיצן ואנו רואין שעבוד שלנו מזדייף מגד הלבן מיהת אע"פ שאין מעופץ ואף בימי רבותינו היו כותבין בעור שאינו עפוץ דאמרינן בפרק הקומץ רבה [דף לא:] קרע הבא בתוך שתים יתפור בתוך שלש לא יתפור והא תניא בתוך שלש יתפור וכו' ומשני לא קשיא הא בהדתא הא בעתיקתא ולאו חדתא חדתא ממש ולא עתיקתא עתיקתא ממש אלא הא דעפיצן הא דלא עפיצן אלמא אף בס"ת היו כותבים בקלפים שאינן עפוצין: מתני' בן עיר שהלך לכרך. בן עיר שזמנו בי"ד שהלך לכרך שזמנו בט"ו: אם עתיד לחזור למקומו. מפרש בגמרא: קורא כמקומו. כחובת מקומו: מהיכן קורא את המגילה ר"מ אומר וכו'. טעמא דכולהו מפרש בגמרא: גמ' אמר רבא לא שנו אלא שעתיד לחזור בליל י"ד. אבן כרך שהלך לעיר בלחוד קאי והכי קאמר שאם עתיד לחזור למקומו בליל י"ד קודם זמן השחרית אינו צריך לקרות עמהם כיון שלא יתעכב כאן ביום י"ד אי נמי אפילו נתעכב שכיון שנתעכב שלא מדעתו וכן דעת

וי"ל לא ראה לפרש מלתא דרבא גם אבן עיר שהלך לכרך דלא מסתבר למימר שאם ישנו בכרך ביום י"ד שחלה עליו חובת קריאת מוקפין וישאר שם יום ט"ו ויקרא עמהם אי נמי אם יחזור לעירו יקרא בט"ו כיון דעדיין לא הגיע זמן קריאת מוקפים למה תחול עליו חובת קריאתו וזהו סברת רש"י מיהו ליבנא דתלמודא משמע דרבא קאי אכולה מתני' וכן מוכח בירושלמי ויש ליישב דברי רבא אכולה מתני' וכמו שמועיל לבן כרך להיות כבן עיר כשעמד שם ליל י"ד ומקצת היום שהוא זמן קריאתה של בני העיר והלה עליו חובת קריאתו כמו כן מועיל לבן עיר שהלך לכרך ועמד שם עד מקצת יום י"ד כיון שבזמן חיוב קריאת בני מקומו אינו עמהם נסתלק מעליו חובת קריאת אנשי

המאור הקטן

מתני' בן עיר שהלך לכרך וכו' כתב הרי"ף ז"ל בן עיר שהלך לכרך אמר רבא לא שנו אלא שעתיד לחזור בליל י"ד ונתעכב ולא חזר וכו' א] ולא נתבררו לנו דבריו בזה מאי עתיד ומאי נתעכב אם חזר חזר ואם לא חזר לא חזר ועכוב בזה מאן דכר שמיה אלא הכי נקטינן פירושא דמימרא דרבא אבן כרך שהלך לעיר קאי שאם עתיד לחזור למקומו בליל י"ד קורא כמקומו בט"ו כיון שלא נשתהה שם עד שיאיר מזרח שהוא זמן קריאת המגילה ביום אבל אם אין עתיד לחזור בליל י"ד ונשתהה שם עד שיאיר המזרח הרי הוא פרוז בן יומו וקורא עמהם בי"ד והא דנקטה רבא לשמעתיה על בן כרך שהלך לעיר משום קרא דכתיב בהדיא על פרוז בן יומו שנקרא פרוז ומרוקיא דפרוז נפקא לן נמי מוקף שאפי' בן יומו נקרא מוקף הלכך בן עיר שהלך לכרך אם עתיד לצאת מן הכרך לחזור למקומו בליל ט"ו קורא כמקומו בי"ד ואם לאו שאין עתיד לחזור אלא שיש בלבו לשהות שם עמהם עד שיאיר מזרח קורא עמהם בט"ו שהמוקף בן יומו נקרא מוקף:

מלחמת ה'

[illegible]

השגות הראב"ד

[illegible]

[illegible]

שיטת ריב"ב

[illegible]

הגהות חו"י

[illegible]

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בשודנו: (ב) כ"ב בין ליל י"ד בין ביום י"ד:

שלטי הגבורים

[illegible]

ד כתב הרא"ש ז"ל הרב

דעת הרב אלפסי ז"ל שכתב ונתעכב ולא חזר אבל אם אין עתיד לחזור בליל י"ד כלומר שלא היה בדעתו לחזור למקומו באותו לילה אלא להתעכב כאן ביום י"ד ונתעכב קורא עמהם ביום י"ד שנעשה פרוז בן יומו ומיהו אם חוזר למקומו בליל ט"ו [חוזר] וקורא עמהם וגדולה מזו אמרו בירושלמי בן עיר שעקר דירתו ליל ט"ו נתחייב כאן וכאן וזהו שכתוב בהלכות (א) בן עיר שהלך לכרך פסקא דמתני' הוא: ומדפרוז בן יומו נקרא פרוז מוקף בן יומו נקרא מוקף וכו'. כלומר דבבן עיר שהלך לכרך נמי אמרי' שאם היה דעתו בליל י"ד לחזור למקומו בליל ט"ו לא יהא נר מצוה

נעשה מוקף בן יומו וקורא באותה העיר עצמה בי"ד בלילה וביום (ט"ו) [י"ד] כמקומו אבל אם דעתו בליל ארבעה עשר להתעכב שם ליל ט"ו וקצת מן היום אינו צריך לקרות בליל י"ד וביום י"ד אלא ממתין עד ט"ו וקורא עמהם דכי היכי דפרוז בן יומו נקרא פרוז ה"נ מוקף בן יומו נקרא מוקף ובן יומו הייט בליל ט"ו וקצת מן היום ומה שפירשו בן כרך שהלך לעיר תחלה הייט משום דבההוא מפרש קרא דפרוז בן יומו נקרא פרוז ומינה גמרינן למוקף:

ואפי' למ"ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה. הא לאו הכי אפי' בדיעבד לא יצא והכי נוכח בגמרא כמ"ש למעלה: מגילה נקראת ספר. דכתיב ונכתב בספר: ונקראת אגרת. דכתיב את אגרת הפורים: שאם תפרן בחוטי פשתן פסולה. כספר תורה: ובלבד שיהיו משולשין. פרש"י ז"ל שיהיה מרחק היריעה עד התפירה הראשונה כמתפירה ראשונה לשניה ובודאי דהכי משמע לישנא דמשולשין גבי ערי מקלט דאמרינן בהו [מכות דף ט:] ובלבד שיהו משולשין ואמרינן התם שיהא מדרום לחברון כמעיר לעיר ומיהו בבכורות גבי *) חורון והמומין הקבועין אמרינן דבודקין אותו ג' פעמים תוך שמונים יום ואמר רב חננאל עלה [דף לט.] ובלבד שיהו משולשין ומשמע ודאי התם דמשולשין

דפרוז בן יומו נקרא פרוז ומדפרוז בן יומו נקרא פרוז מוקף בן יומו נקרא מוקף: [א] מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו ר"מ אומר כולה ר' יהודה אומר מאיש יהודי ר' יוסי אומר מאחר הדברים האלה אמר ר' חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי האומר כולה ואפילו למ"ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה אמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [ב] מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת אגרת שאם הטיל בה ג' חוטי גידין כשרה שתים בב' קצות היריעה ואחת בתוך היריעה א"ר נחמן בר יצחק ובלבד שיהו [א] משולשין *א"ר יוחנן הקורא את המגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו ליה אמוחא לא אמרן לא יצא אלא [ב] בצבור אבל ביחיד יצא אמר רבא ובצבור נמי לא אמרן אלא דלא מחסרא פורתא או מייתרא פורתא אשאר יריעתא אבל מחסרא פורתא או מייתרא פורתא אשאר יריעתא כיון דמחזיא כמגילה בפני עצמה אפי' בצבור נמי יצא ואמר רבי יוחנן שיור התפר שמשיירין בתחלת היריעה וסופה הלכה למשה מסיני ומחו ליה אמוחא לא אמרו אלא כדי שלא יקרע: **מתני'** [ג] הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש [ג] שוטה וקטן ור' יהודה מכשיר בקטן: *אין קורין את המגילה אלא ביום לא מלין ולא טובלין ולא מזין וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד [ד] הנץ החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר

רש"י

בחוטי פשתן פסולה. דאיכא למאן דאמר במס' מכות ס"ת שתפרן בפשתן פסולה: שיהו משולשים. שיהא מרחק *התפר עד מקום (א) תפירתו כממנו ועד הגיד השני ומן השני לשליש כמשליש לסוף היריעה: ומחו ליה אמוחא. לאחר שאמרו הכה על המוח כלומר חזרה וסתרה ואמר לאו הלכה למשה מסיני הוא אלא חכמים אמרו: לא אמרו. לשייר בו אלא כדי שלא יקרע שאם אינו משייר כשהוא מהדק הס"ת בחוזק מקרעו אבל עכשיו כשהוא מהדקו בחוזק רואה שיור התפר שהוא מתחיל להרחיב ורוצה להקרע ומונע מלהדקו יותר: **מתני'** אין קורין את המגילה אלא ביום. וכולהו יליף בגמ' מפסוקי וקאתן אכתוב. במגילה כתיב הימים האלה נזכרים וגו': ולא מוהלין. דכתיב וביום השמיני: ולא טובלין אלא ביום. כשיגיע שביעי לזב ולטמא מת אין אומרים משחשיכה בכניסת שביעי ראוי לטבול בלילה: וכן שומרת יום. ובגמ' מפרש מאי שנא (ב) דתני לא מזין באנפי נפשה הא תני ליה לא טובלין. שומרת יום כנגד יום. לאחר שכלו ז' ימי נדה נכנסין (ג) ימים הקרויין ימי זיבה שאם תראה בהם ג' (ד) רצופין הרי היא זבה וטעונה ספירה שבעה נקיים וקרבן ואם תראה יום אחד שומרת יום המחרת מקלתו וטובלת ומקראי ילפינן לה ומייתי לה בשמעתא בתרייתא דנדה ויליף ממנה מדכתיב וספרה לה שבעת ימים: עד שתנא הנץ החמה. שלא מספק נילה: וכולן שעשאו וכו'. למעלות

דקאמר הייט שיבדוק בתחילת שמונים ובאמצעיתן ובסופן ולא מצי משמע שיהא צריך לבדוק משלים לשלים וה"נ אפשר דה"ק שיהא תופר תפירה אחת בתחלה ואחת באמצע ואחת בסוף וכן דעת הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל פירש משולשין שיהא בין כל תפירה ותפירה שלשה גידין שהן תשעה בין כולם: **ומסתברא** דכי גמרינן מגילה מס"ת הייט לדברים הפוסלין ס"ת כתפירה בפשתן אבל דברים שאין פוסלין ס"ת כגון אורך השטין ומנין הדפין וכו' וכיוצא בזה במגילה כשר אפי' לכתחילה: **הקורא** במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא. אפילו בכתובים שלהם שעשויין כתקון ס"ת כיון דהויא בין הכתובים ולא הויא באפי נפשה לא יצא אבל בספרים שלנו לא צריך למימר דאפי' באפי נפשה כעין ספרים שלנו לא חשיבא: **ומחו** ליה אמוחא לא אמרו אלא בצבור. יש מפרשים לא אמרו לא יצא אלא בצבור אבל ביחיד יצא וכן דעת הרב אלפסי ז"ל וליתא לא משמע הכי דא"כ הול"ל וה"מ בצבור אבל ביחיד יצא ומדקאמר ומחו ליה אמוחא משמע שהן מחלישין כח הדבר בעצמו לפיכך נראה דה"ק ומחו ליה אמוחא שאין לך לומר לא יצא שלא אמרו אלא בצבור אבל ביחיד אפילו לכתחילה הלכך אפילו בצבור דיעבד מיהא יצאו: **שיור** התפר וכו' ומחו ליה אמוחא. לא אמרו אלא כדי שלא יקרע ואפשר דה"נ לא עבד הכי ולא שייר מידי לא מיפסיל ס"ת בהכי: **מתני'** הכל כשרין לקרות המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן. ברים ערכין דרים כולהו הכל דתלמודא ודרים להאי הכל לאתויי נשים ומשמע שמוציאות את הרבים ידי חובתן וכריב"ל דאמר נשים חייבות במקרא מגילה וי"א שאע"פ שהן מוציאות אין מצטרפות למנין עשרה למאן דמצריך עשרה במקרא מגילה כדאשכן בברכות [דף מה:] לענין בהמ"ז דאע"ג דנשים מזמנות לעצמן אפ"ה אין מצטרפות למנין ג' לזמן עם האנשים משום פריצותא וה"נ דהתם הוא שאינן מוציאות האנשים בברכתן אבל כאן הילך אפשר שמוציאות האנשים ידי קריאה ואין מצטרפות עמהם למנין אלא ודאי מצטרפות וכי תימא ואמאי לא חיישינן הכא לפריצותא כי היכי דחיישינן התם אפשר לומר דשאני הכא דע"י צירוף אין שנוי במטבע ברכה אבל זמון דהוי שנוי במטבע ברהמ"ז וכיון שניכר צירופן עם האנשים איכא למיחש לפריצותא אבל כאן במגילה אין צירופן ניכר שכן דרך קריאתה ליחיד כרבים וכיון דאין צירופן ניכר מותר דדכותיה נמי בבהמ"ז היכא דאיכא תלתא בר מנשים מצטרפין אף הנשים עמהן משום דהשתא אין צירופן של נשים ניכר עמהם כלל: חוץ מחרש שוטה וקטן. האי חרש דהכא אפי' במדבר ואינו שומע ואע"ג דאמרי' דכתם חרש בכל מקום הייט שאינו שומע ואינו מדבר אבל מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הן כפקחין לכל דבריהן כדאי' בפ' מי שאחזו [דף עא.] אפ"ה הכא חרש המדבר ואינו שומע לא הוי למקרא דהא לא כר' יוסי דאמר בפרק היה קורא [דף טו.] הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא [והאי נמי כיון שאינו משמיע לאזנו לא יצא] וכיון דאיהו לא נפיק גופיה לאחריני נמי לא מפיק: רבי יהודה מכשיר בקטן. הקשו בתוס' האי קטן היכי דמי אי בשלא הגיע לחנוך מ"ט דר' יהודה הא [ר"ה דף כט.] כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן ואי בקטן שהגיע לחנוך מ"ט דרבנן הא כיון דמחויב מדרבנן ליתי דרבנן וליפוק דרבנן דהכי אמרינן בפ' מי שמתו [דף כ:] גבי בן מברך לאביו ואשה מברכת לבעלה דמוקים לה התם בדאכל שיעורא דרבנן ואתי דרבנן ומפיק דרבנן וניחא להו דקטן הוה ליה תרתי דרבנן ולא אתי תרתי דרבנן ובן מברך לאביו דאמרינן התם הייט בשאכל הבן שיעורא דאורייתא ואביו שיעורא דרבנן דליכא אלא חד דרבנן בכל חד והרמב"ן ז"ל תירץ דרבנן סבירא להו שאינו בדין שהקטן אע"פ שהגיע לחנוך יוציא הגדולים ידי חובתם משום דלאו מצוה דידיה אלא דאבוה דאיהו לא מיחייב במצות כל עיקר ור' יהודה עצמו לא התיר בקטן אלא במגילה מפני שכולם היו באותו הנס ומה שאמרו בן מברך לאביו בבן גדול איירי נמי [והאי] דאמרינן תבא עליו מארה הייט משום שאינו יודע לברך והאי דאוקימנא ליה התם בדאכל שיעורא דרבנן הייט משום דקתני דאשה מברכת לבעלה מוקמינן לה הכי נומר שאין הנשים חייבות בברהמ"ז מדאורייתא ולא ניחא לי בהאי פירוקא דאי איהו לאו בר חיובא הוא במצות אפילו מדרבנן כי הוי באותו הנס מאי הוה והאי טעמא לא שייך אלא במאן דהוי בר חיובא בשאר מצות כנשים דמחייבינן להו נמי בהאי מפני שאף הן היו באותו הנס אבל מאן דלא שייך בו חיובא היכי מחייבינן ליה משום הכי לפיכך כראין דברי התוס' עיקר: **אין** קורין את המגילה. פי' של יום. ולא מוהלין ולא טובלין. אלא ביום. ולא מוהלין ילפינן לה בגמ' מדכתיב וביום השמיני ימול ביום ולא בלילה: ולא טובלין. האזוב שמזין בו אין טובלין אותו במי חטאת כדי להזות בו אלא ביום והכי איתא בהדיא בפ' בתרא דפרה טבל את האזוב ביום והזה ביום כשר בלילה והזה ביום פסול אבל הוא עצמו טובל בלילה כלומר דטמא מת טובל בלילה: וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה. מדאורייתא כל הרואה יום אחד בתוך י"א יום שבין נדה לנדה צריכה לשמור יום אחד ושימור דלילה לא הוי שמור ומש"ה לא תטבול אלא ביום מיהו האידנא אפילו ביום לא תטבול עד שתספור ז' שהרי [ברכות דף לא.] בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות דם טפה כחרדל יושבות עליה ז' נקיים: עד הנץ החמה. משום

*) נ"ל חורור והמים

ואם לאו שאין עתיד לחזור בליל ט"ו אלא שיש בלבו לשהות שם עמהם בט"ו שמוקף בן יומו נקרא מוקף כל זה לשון הרב דודי ז"ל וכן פירשה רבינו שלמה ז"ל: מתני' מהיכן קורא אדם את המגילה וכו': גמ' נקראת ספר. ונכתב בספר: נקראת אגרת. [אגרת] הפורים הזאת השנית: פסולה. דאיכא למ"ד ס"ת שתפרו בפשתן פסולה: שיהו משולשים. שיהא מרחק הספר עד מקום תפירת הגיד הראשון כממנו עד הגיד השני ומן השני לשליש כמשליש לסוף הכתב: הכתובה בין הכתובים. ספרים שבימי החכמים היו עשוין כולן בגליון כס"ת שלנו: לא יצא. דבעינן אגרת לעצמה דמפרסם ניסא טפי וכי כתובה בין הכתובים נראה כשוכן במקרא: ומחו לה אמותא. אחר שאמרוה מחו על קדקדה וסתרו מקלתה: לא אמרו אלא בצבור. פי' הרב דודי ז"ל לכתחלה אין קורין אותה במגילה הכתובה בין הכתובים בצבור מפני כבוד צבור אבל דיעבד יצאו וסיינו דמחו לה אמותא וביחיד אפי' לכתחלה מיהברא הו מייתרא פורתא אפי' בצבור ואפי' לכתחלה: מתני' הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחש"ו. אסיקנא בגמ' לא כדאיתא ולא כדאיתא הרב לכתחלה הוא דלא הא דיעבד בפיל דמי וטוטה וקטן

שלטי הגבורים

אנשי מקומו ונכלל עם בני הכרך להתחייב בזמן קריאתו וקריאה ביה מוקף בן יומו כיון שהוא בכרך בזמן קריאת בני עירו ונסתלק מעליו חובת מקומו הקוראים ביום י"ד וקרי ביה מוקף בן יומו ואף אם יחזור לעירו יקרא ביום ט"ו הרב אלפס כ' ל"ש אלא שעתיד לחזור בליל י"ד ונתעכב ולא חזר ואשמועינן שהדבר תלוי בכוונתו בשעה שיצא מביתו אם היה בדעתו להיות ליל י"ד בביתו הרי הוא כמקומו אף אם נתעכב שמה אבל אם אינו עתיד לחזור בליל י"ד קורא עמהם דכתיב על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מדכתיב היהודים הפרזים למה לי למכתב בערי הפרזות הא קמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז ומדפרוז בן יומו נקרא פרוז מוקף בן יומו נקרא נמי מוקף:

א ומשום שיש בו פירושים שונים צריך לצאת ידי כולם לעשות אחד בראש היריעה ואחד באמצעיתה ואחד בסופה וא' בחלק רביעי מכאן וא' בחלק רביעי מכאן:

לשון ריא"ז

ואם הטיל בה ג' חוטי גידין כשרה ובלבד שיהו משולשים שני חוטי תפירה בשתי קצות היריעה ואחד באמצע וכן בכל יריעה ויריעה אבל ס"ת ותפילין כולן בגידין כמו שמבואר בפרק שלמעלה:

ב כתב ב"ה הא דאמרי' בצבור לא יצא פי' בבהכ"נ שהוא מקום צבור ואיכא פרסומי ניסא אבל שלא בבהכ"נ אפי' בי' יצא ול"נ דכל י' מיקרי צבור לכל דבר ואין חילוק אם הם בבהכ"נ או לא ואם אין מגילה כשרה יש מתירין לקרות בחומש כדאמרי' לענין לולב שיצא ביבש בשעת הדחק. כתב ב"ה ז"ל שאם קרא במגילה גזולה יצא:

ג מדהביא רבינו המשנה כצורתה משמע דדעתו לפסוק כת"ק וכן כתבו מיי' וטור וה"ג אבל בעל העיטור פסק כתנא בתרא:

לשון ריא"ז

ואם היה קטן שהגיע לחינוך מוציא הרבים י"ח שכל דבר שהוא מד"ס קטן שהגיע לחינוך מוציא הרבים י"ח כמו שביארנו בהלכות ברכות בפ' מי שמתו החרש שאינו שומע אע"פ שהוא מדבר לא יקראנה לכתחלה לאחרים הואיל ואינו שומע קריאתו ואם קראה יצא בקריאתו ולהוציא עצמו קורא לכתחלה שהרי אינו שומע מאחרים:

לשון ריא"ז

ד הזבה שספרה שבעה ימים נקיים טובלת ביום ז' וכל היום כשר לטבילתה ובלבד שלא תטבול בליל ז' או קודם לכן אבל אחר שעבר יום ז' יכולה לטבול בין ביום בין בלילה כמו שביאר מז"ס:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל שאם גי' ההלכות כן הוא ראיה לפי' הה"ר"י שפי' דמלתא דרבא אכולה מתני' קאי דלא כרש"י ימכו שבן כרך כשדעתו לעמוד בעיר ליל י"ד ומקצת היום קרוי פרוז יום ה"נ בן עיר שדעתו לעמוד בכרך ליל י"ד ומקצת היום כיון שבלק ממנו זמן חובת עירו אף שביום ט"ו יחזור לעירו קרוי מוקף יום וקורא כהמשה עבר:

עין משפט

א מיי' פ"ק מהלכות מגילה סמג עשין ד טור א"ח סי' תרל:

ב מיי' פ"ב שם סמג שם טור א"ח סי' תרלא:

גי' מהר"ם היריעה וכ"ה בס"י

ג מיי' פ"א שם סמג שם טור א"ח סי' תרפח תרפט:

הגהות הב"ח

(א) תפירת הגיד כצ"ל: (ב) דתני לאו הו באנפיה נפשה כצ"ל: (ג) נ"ל י"א יום: (ד) מ"ב ימים:

שיטת ריב"ב

עד הא תינח פרוז מוקף מנא לן סברא הוא מדפרוז בן יומו נקרא פרוז וכו' וכתב הרב אלפסי ז"ל בן עיר שהלך לכרך אמ'רבא לא שנו אלא שעתיד לחזור בליל י"ד ונתעכב ולא חזר ולא נתבררו לנו דבריו בזה מאי עתיד ומאי נתעכב אם חזר חזר ואם לא חזר לא חזר ועכוב זה מאן דכר שמיה אלא הכי נקטי' פי' דמימרא דרבא אבן כרך שהלך לעיר קאי שאם עתיד לחזור למקומו בליל י"ד ונשתהה שם קודם שיאיר מזרח אינו קורא עמהם בליל י"ד ואע"פ שעודנו שם אלא קורא כמקומו בט"ו כיון שלא נשתהה שם עד שיאיר מזרח שהוא זמן קריאת המגילה ביום אבל אם אינו עתיד לחזור למקומו בליל י"ד ונשתהה שם עד שיאיר מזרח הרי הוא פרוז בן יומו וקורא עמהם בי"ד והאי דנקטה רבא למעתיה על בן כרך שהלך לעיר משום קרא דכתיב בהדיא על פרוז בן יומו שנקרא פרוז ומדיוקא דפרוז נפקא לן נמי מוקף באפי' בן יומו נקרא מוקף הלכך בן עיר שהלך לכרך אם עתיד לצאת מן הכרך ולחזור למקומו בליל ט"ו קורא כמקומו בי"ד

מפום דיום ברור הוא. בהנך החמה אבל מדינא מכי סליק לפרא יממא הוא ומשום הכי כולן שטעו משעלה עמוד השחר כשר:
כל היום כשר לקרות המגילה וכו' ולתפלת המוספין ולמוספין. ואע"ג דאמרינן [פסחים נט.] שאין לך דבר קודם לתמיד של שחר ואמרי' נמי [שם נח.] עליה השלם כל הקרבנות כולם וכיון שכן זמן המוספין אינו אלא בין תמיד של שחר לתמיד של בין הערבים אפ"ה כיון שאם הקדימוהו קודם תמיד של שחר או אחרוהו אחר תמיד של בין הערבים כשרים שפיר מצי תני דמצותן כל היום ותמידין לא תני הכי

נר מצוה

מתני'

השחר כשר: °*כל היום כשר לקרות את המגילה. לקרות את ההלל. לתקיעת שופר. ולנטילת לולב. ולתפלת המוספין. ולמוספין. ולוידוי הפרים. ולוידוי מעשר. ולוידוי יום הכפורים. לסמיכה. לשחיטה. לתנופה. להגשה. [לקמיצה]. להקטרה. למליקה. ולקבלה. ולהזיה. ולהשקאת סוטה. ולעריפת עגלה. ולטהר את המצורע. כל הלילה כשר לקצור את העומר ולספירת העומר והקטר חלבים ואברים °זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום וכל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה:

סליקו להו הקורא את המגילה

בני *העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בהכ"נ בהכ"נ לוקחין תיבה תיבה לוקחין מטפחות מטפחות *לוקחין ספרים ספרים לוקחין תורה אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים לא יקחו מטפחות מטפחות לא

משום דתמידין אין זמנם כל היום דזמן תמיד של שחר ליתא אלא עד ארבע שעות או עד חצות וזמן תמיד של בין הערבים ליתא אלא משש שעות ומחצה ולמעלה ומש"ה לא תני פסחים שאין זמנן אלא בין הערבים אבל קודם לכן לא ואע"ג דתנן זה הכלל כל שמצותו ביום כשר כל היום הרי אמרו שאין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בהן חוץ ועוד דאכן לא אמרינן אלא כל דבר שמצותו ביום כתם אבל תמידים ופסחים כבר פירש בהן הכתוב שעה מיוחדת:

ולוידוי פרים. פר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח שמתודין עליהן: ולוידוי מעשר. בשנה שלישית שמתודה כדכתיב בערתי הקדש מן הבית: ולוידוי בכורים כשמביא בכורים מתודה כדכתיב הגדתי היום לה' אלהיך: ולוידוי יום הכפורים שמתודה כהן גדול כדכתיב באחרי מות: ולסמיכה. כדכתיב וסמך: ולשחיטה. של קרבן: ולתנופה. דכתיב והניף הכהן: להגשה. שהיה מגיש מנחת סוטה בחודו של מזבח כדאיתא בסוטה: לקמילה. כדכתיב וקמץ מן המנחה: להקטרה. הקטרת הקומץ דכתיב והקטיר המזבחה: ולמליקה. כדכתיב בקרבן העוף ומלק: ולקבלה. לקבל דם הקרבן: להזייה. בין להזאת דמים בין להזאת מי חטאת: ולטהר את המצורע. כדכתיב ביום טהרתו וכל הני יליף בגמ' בהדיא: **כל** הלילה כשר לקצירת העומר. שהיה נקצר בלילה: ולהקטר חלבים ואמורים. שלא נתעכלו ביום וכל הנך דמתני' דוקא נינהו אינהו דקתני בהו ביום [ביום] ולא בלילה והני דקתני בהו בלילה בלילה ולא ביום וא"כ קצירת העומר אינה אלא בלילה ולא ביום לעיכובא דס"ל להאי תנא דנקצר ביום פסול ורבי אלעזר ברבי שמעון הוא דס"ל הכי בפרק רבי ישמעאל במנחות דשנינו שם [דף עא.] נקצר ביום כשר ודוחה את השבת והקשו שם והא תנן כל הלילה כשר לקצירת העומר זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה קתני לילה דומיא דיום מה יום בלילה לא אף דלילה ביום לא אמר *רבה לא קשיא הא רבי הא רבי אלעזר ברבי שמעון וכו' כלומר דמתני' רבי אלעזר בר' שמעון דאיהו סבירא ליה נקצר ביום פסול וכן יש שם משניות אחרות דאתו אליביה דקתני התם שקצירתו דוחה את השבת וכיון דדוחה את השבת ע"כ זמן קצירתו לעכובא בלילה ולא ביום שאם נקצר ביום כשר אם כן משמע שאם נקצר שלא כמצותו כשר וא"כ היה לו לקצור מע"ש כדאמרי' התם ואי סלקא דעתך נקצר שלא *כמצותו כשר אמאי דוחה את השבת נקצריה מע"ש אבל ההיא מתני' אחריתי דתנן התם בסוף פרקין [דף עא.] נקצר ביום כשר ודוחה את השבת כרבי ודוחה את השבת דקתני אוקים לה התם [שם עב:] להקרבה וכיון דהתם בפרק

ריש"י

דמעלות השחר יממא הוא אבל לפי שאין (א) בקיאין בו הוצרכנו להמתין עד שתנץ החמה: כל היום כשר. אע"ג דקי"ל זריזין מקדימין למצות כדכתיב וישכם אברהם בבקר אפ"ה כשר כל היום: לקרות הלל. דכתיב זה היום עשה ה': ולתקיעת שופר. דכתיב יום תרועה: ולנטילת לולב. דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון: ולתפלת המוספין. דכתיב במוספין דבר יום ביומו ותפלת המוספין כמוספין: ולוידוי פרים. פר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור שמתודין עליהם חטא שהביאום עליה כדאמרי' במס' יומא ומתודה על [חטאת] עון חטאת וצריך יום כדאמרי' בגמ' ויליף כפרה כפרה כתיב הכא וכפר עליו הכהן וכתיב התם ביוה"כ יעמד חי לכפר עליו וכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם הוא כפרת דברים: ולוידוי מעשר. שנאמר בערתי הקדש מן הבית וסמיך ליה היום הזה :דפכה: ולוידוי יוה"כ. כאשר פירשתי: לסמיכה ולשחיטה. איתקש סמיכה לשחיטה דכתיב וסמך ושחט וכתיב בשחיטה ביום זבחכם יאכל: לתנופה ולהגשה. איתקש הגשה לתנופה דכתיב והניף והקריב והקרבה היא הגשה (ב) וא"א לומר הך הקרבה היא הקטרת הקומץ דהא כתיב בתריה וקמץ והקטיר ומה היא הגשה מגיש את המנחה כולה ומגיעה בקרן מערבית דרומית של מזבח כנגד חודה של קרן וא"כ קומץ ומקראי ילפינן לה במס' סוטה ובמנחות: לקמילה ולהקטרה. בהקטרת קומץ קאמר שהיא במנחות כנגד זריקת דם בזבחים ואינה כשרה אלא ביום אבל הקטרת חלבים ואברים תנן במתני' שכשר כל הלילה: למליקה. של עוף: לקבלה. קבלת הדם: להזיה. זריקת הדם על המזבח והזיות פרים הנשרפים וכל חטאות הפנימיות שהיא זריקה שלהם וצריך יום כדכתיב ביום צותו את בני ישראל להקריב [את] קרבניהם וכל הני בכלל הקרבת קרבן נינהו (ג) דכתיב להקריב כל צרכי הקרבה משמע בין הקטרה קמילה (ד) [מליקה קבלה והזייה] דאי אפשר בלא הם אבל הגשה תנופה אין מעכבין: להשקאת סוטה. דכתיב על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט וכתיב בה ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת ואתיא תורה תורה (ה) דכתיב התם משפט מה משפט ביום דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו וגו' ואורעה כל הפרשה כולה להיות דין בסנהדרין בפ' אחד דיני ממונות אי נמי מדכתיב והוקע אותם נגד השמש דהיינו ביום (ו) והוא הדין לעריפת העגלה כפרה כתיב בה כקדשים דכתיב ונכפר להם הדם ובקדשים כתיב כי ביום הזה יכפר: לטהרת מצורע. דכתיב זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו וטהרת המצורע היה בשתי צפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת: כל הלילה כשר לקצור העומר ולספירת העומר. דאמר מר קצ"ר וספירה בלילה והבאה ביום דכתיב לחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה כדאמרי' במנחות יכול יספור ויקצור ויביא הכל ביום ת"ל שבע שבתות [תמימות] אימתי אתה מוצא תמימות בזמן שאתה מונה מערב הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום דכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם: והקטר חלבים ואברים. דכתיב כל הלילה עד הבקר על מוקדה על המזבח: וכל דבר שמצותו וכו'. וקאמר בגמ' לאיתויי מאי לאיתויי אכילת פסחים שכשר כל הלילה ודלא כראב"ע במס' (ז) ברכות: סליקו להו הקורא את המגילה

בני העיר שמכרו רחובה של עיר. שבו קדושה כדמפרש ואזיל בגמ' הואיל ומתפללים בו בתעניות ובמעמדות: לוקחים בו ספרים. נביאים וכתובים: אבל מכרו ס"ת כו'. שמעלין בקדש ולא מורידין: וכן

רבי ישמעאל פליגי סתמי אי קצירת לילה מעכבת או לא משמע דקי"ל כסתם מתני' דהכא קתני לה גבי הלכתא פסיקתא ואע"ג דההיא דפרק רבי ישמעאל במנחות דסתם לן תנא כר' אתגיא בדוכתא וסתמא בדוכתא עדיפא הא איכא נמי סתמא אחרינא התם דאתיא כר' אלעזר בר' שמעון ועוד הביאו ראיה בתוס' דקצירת העומר דוחה את השבת וממילא שמעינן דאינה אלא בלילה וכדכתיבנא דאמרינן התם בפ"ק דמועד קטן [דף ג:] א"ר שמעון בן פזי אריב"ל משום בר קפרא ר"ג ובית דינו נמנו על שני פרקים אלו והתירום כלומר של תוספת שביעית ומפרש רב אשי התם דר"ג ובית דינו סבירא להו כר' ישמעאל דאמר עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלמ"מ מה ערבה ונסוך המים בזמן שבהמ"ק קיים אף עשר נטיעות נמי אינה נוהגת אלא בזמן שבהמ"ק קיים אבל בזמן הזה לא שאין תוספת שביעית נוהג בזמן הזה ולפיכך אמרו שם דלר' ישמעאל בחריש ובקציר לא מידרים לתוספת שביעית דהא מהלכה גמרינן לה אלא אתי לאידך דרבי ישמעאל דאמר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהיא מצוה ודוחה את השבת ומשמע דהכי קי"ל דמדאמרינן נמנו וגמרו משמע שנתברר להם הדבר וכיון שקצירת העומר דוחה את השבת ע"כ אינה אלא בלילה לעכוב כמ"ש למעלה: **ומכאן** סמך ר"ת ז"ל שאם לא ספר בלילה אינו סופר ביום דקצירה וספירה כי הדדי נינהו כדאמרי' בגמ' [מכילתין דף כא.] דאמר מר קצירה וספירה בלילה והבאה ביום ואיכא נוסחי דגרסינן במתני' לקצירת העומר ולספירת העומר ועוד דודאי לדברי הכל ספירה אינה אלא בלילה דהא גמרינן לה בפרק רבי ישמעאל [דף סו.] משבע שבתות תמימות תהיינה אימתי הן תמימות בזמן שהוא מונה מבערב וכיון שכן מנא תיתי שאם לא ספר בלילה שיספור ביום אבל בה"ג כתב שאם לא בירך בלילה מברך למחר ור"ת ז"ל דחה דבריו ולפיכך טוב שאם לא ספר בלילה שיספור ביום בלא ברכה: **זה** הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום מצותו בלילה כשר כל הלילה. אמרו בגמ' זה הכלל דיום לאתויי סדור בזיכין וסלוק בזיכין כלומר בזיכי לבונה שהיו מניחין עם לחם הפנים וזה הכלל דלילה לאיתויי אכילת פסחים כר"ע דסבר לה הכי ודלא כר"א בן עזריה דאמר בברייתא עד חצות ואע"ג דהאי סתמא כר"ע איכא סתמא בפ"ק דברכות כר"א בן עזריה כדדייקינן התם [דף ט.] אילו אכילת פסחים לא קתני וכן נמי בפרק איזהו מקומן דתנן התם [דף נו:] הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות וכיון שכן לא פסיקא לן הלכתא כמאן ולפיכך צריך להזהר שלא לאכול מצת מצוה שבלילי פסחים אחר חצות: וכן בהלל. שבלילי פסחים התמירו בתוס' שלא לקרותו אחר חצות:

סליקו להו הקורא את המגילה

בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת. שצריכין לעלות בדמיו ורחוב הוא מקום שמתכנסין בו בתעניות אחרונות ומוציאין שם את התיבה ומתפללין בו כדאיתא בתענית [דף טו.]: בית הכנסת לוקחין תיבה. מכרו בהכ"נ לוקחין בדמיו תיבה שהוא מקום שמניחין בו ס"ת שאנו קורין ארון והוא קדוש יותר מבהכ"נ: תיבה לוקחין מטפחות. מטפחות ס"ת דקדישי טפי: מטפחות לוקחין ספרים. נביאים וכתובים ואפילו במטפחות ס"ת מיירי דנביאים וכתובים קדישי טפי ממטפחות תורה והכי איתא בירושלמי מטפחות לוקחין ספרים אפילו מטפחות תורה וחומשים לוקחין בהם נביאים וכתובים ובסיפא דספרים לא יקחו מטפחות גרסינן נמי התם אפילו נביאים וכתובים אין לוקחין בהם מטפחות תורה וחומשין: ספרים לוקחין תורה. שאם מכרו נביאים וכתובים לוקחין ס"ת והו ליכא לעלויי: **אבל** אם מכרו ספר תורה לא יקחו ספרים. נביאים וכתובים משום דאין מורידין בקדושת דמים הא תורה לוקחין מיהו איבעיא לן בגמ'

א מיי' פי"א מהלכות תפלה טור א"ח סי' קנד:

[ד' רסג ע"ב]

[בגמ' מהופך פרק הקורא עומד הוא פ' שלישי ופ' בני העיר הוא פרק בתרא]

כתב הר' אפרים ז"ל הא מתני' קשיא רישא אסיפא דכוליה רישא שמעינן מינה היכא דלא מעלי ליה אסור וסיפא דקתני אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים שמעינן מינה דלא בעינן עילויי וכיון דקשיא רישא אסיפא ליכא למשמע מיניה אי מעלין דוקא אי מורידין דוקא אלא מדקא אמרי' לקמן בענין ס"ת כיון דלא קא מעלי ליה אסור אלמא מעלין דוקא ואיידי דתנא רישא ספרים לוקחין בדמיהן תורה דדוקא תורה ולא ספרים תנא נמי סיפא ספרים לא יקחו מטפחות ולעולם אפי' ספרים לא יקחו בדמיהן ספרים אלא תורה:

שיטת ריב"ב

אפי' דיעבד נמי לא והכורי מיחסרא והכי קתני הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחש"ו חרש לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי ובוטה וקטן אפי' דיעבד נמי לא בד"א דקטן אפי' דיעבד נמי לא בקטן שלא הגיע לחינוך אבל קטן שהגיע לחינוך אפי' לכתחלה כשר דברי ר' יהודה שר' יהודה מכשיר בקטן שהגיע לחינוך אפי' לכתחלה:

סליק פירקא

רחובה של עיר. יש בו קדושה כדמפרש בגמ': לוקחין ספרים. נביאים וכתובים: אבל אם מכרו וכו'. שמעלין בקדש ולא מורידין

בגמ' דף עב.

ג' מסר"ס בזמנו

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הכל: (ב) נ"ל דא"א: (ג) דאילו הקטרת קומץ הקרבה היא וקמילה איהקש להקטרה דכתיב וקמץ והקטיר מליקת העוף מליקתו והזייתו כאחד והזייתו היא הקרבתו קבלת דם הקרבה קרי לה דאמר מר והקריבו זו קבלת הדם אי נמי להקריב כו' כצ"ל ותיבת דכתיב נמחק: (ד) וקבלה ומליקה דכולן צרכי הקרבה הן דאי כו' כצ"ל: (ה) נ"ל וכתיב: (ו) והוא הדין בכל משפט והס"ד ומה"ד לעריפת כו': (ז) נ"ל פסחים:

לא יקחו תיבה תיבה לא יקחו בהכ"נ בהכ"נ לא יקחו את הרחוב וכן במותריהן :

גמ' °אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי רבי מנחם ברבי יוסי סתימתאה אבל חכמים אומרים א רחוב אין בו משום קדושה ור' מנחם בר' יוסי מ"ט הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות ורבנן ההוא אקראי בעלמא הוא : בית *הכנסת לוקחים תיבה . אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יוחנן לא שאנו אלא ב בית הכנסת של כפרים אבל בשל ג כרכין כיון דמעלמא קאתו ליה הויא דרבים ולא מצו מזבני ליה אמר רב אשי והאי בי כנישתא דמתא מחסיא אע"ג דמעלמא קאתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו לה אי בעינא מצינא לזבונא: *אמר רב לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפי' *למשתי ביה שכרא ד שפיר דמי רבינא הוה ליה ההוא תלא דבי כנישתא בארעיה אתא לקמיה דרב אשי (א) אמר ליה זבניה משבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר וזבנה וזרעה. אמר רב חסדא לא לסתור איניש בי כנישתא

רש"י

וכן במותריהן . מכרו ספרים ולקחו במקצת הדמים ס"ת לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה : גמ' זו (א) דברי ר' מנחם בר' יוסי סתימתאה . דבהדיא תניא בתוספתא דמגילה דהוא אמרה : הואיל והעם מתפללין כו'. כדתנן במס' תענית מוליאין את התיבה לרחובה של עיר : אקראי בעלמא הוא . אינו תדיר : לא שנו . (ג) מכירת בית הכנסת אלא בשל כפרים : אבל בשל כרכים . הוה ליה בית הכנסת דרבים והכל בעליהן ואין בני הכרך בעלים לבדם : למשתי בהן שיכרא . לקנות בדמים שכר לשתות : תילא . כל בית חרב קרוי

בגמרא [דף כז.] אי שרי לכתחילה למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש או אסור כיון דליכא לעילוי ולא איפשיטא ונקטי בה רבוותא לחומרא ומדלאבעיא לן בס"ת דליכא לעלוי בה מכלל דפשיטא לן דבהנך אחריני דאיכא לעלוי בהו אסור למכרן וליקח כיוצא בהן וכתוב בספר המאור כתב הר"ר אפרים ז"ל הא מתניתין קשיא רישא אסיפא דכולה רישא שמעינן מינה היכא דלא מעלי אסור וסיפא אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים שמעינן מינה דלא בעינן לעלויי וכיון דקשיא רישא אסיפא ליכא למשמע מינה אי מעלין דוקא או מורידין דוקא אלא מדקאמר לקמן בענין ס"ת כיון דלא מעלי ליה נר מצוה אסור אלמא מעלין דוקא ואיידי דתנא רישא ספרים לוקחין בדמיהן תורה דדוקא תורה ולא ספרים תנא נמי סיפא ספרים לא יקחו מטפחות ולעולם אפי' ספרים לא יקחו בדמיהן אלא תורה ע"כ ובודאי דמגמרא הכי משמע דעילויא בעינן דע"כ לא איבעיא לן אלא בס"ת דלא מצי לעילויי אלמא משמע דכל היכא דמצי לעלויי מעלינן ומיהו אכתי מבעיא לן היכי משמע הכי ממתניתין ואמאי נקט תרי גווני דדוקא דחד סתר לדיוקא דאידך ונראה לי דתנא הכי קתני בבא דרישא קמ"ל דכל מידי דאפשר ביה עלויא מעלינן ליה וסיפא דלא יקחו מס"ה לא נקטה בשוין משום דאם איתא דמותר למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש אשמעינן ברישא דסיפא דספרים הוא דלא יקחו [בדמי] תורה הא תורה בתורה שפיר דמי משום דמשמע לן דתנא לא איירי באיסורא דמכרו ס"ת שלא כדין אי נמי משום דאי לא שריא ליה למעבד הכי הוה לן למימר שתבטל מכירתן ומשום חד מהני טעמי דייק בגמ' דהא תורה בתורה שפיר דמי (א) ומש"ה איצטריך למנקט ברישא דסיפא אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים ואם תמצא לומר דאסור למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש קמ"ל דאע"פ שמכרוהו שלא כדין (ב) מכירתן מכירה ספרים הוא דלא יקחו הא תורה שפיר דמי ומכרן קיים ועוד שלא תאמר כיון דבעינן עלויא ובס"ת לא מצינן למעבד עלויא נמצא שמה שראוי לאותה קדושה ראשונה א"א להתקיים במה שנקח בדמיה וכיון שכן קדושה חדשה היא זו ואפילו ספרים אנו יכולין ליקח מהם קמ"ל דלא הלכך בכל חד גוונא מגווני דבעיין איצטריך לאתחולי ולמתני מכרו תורה אל יקחו ספרים וכיון דבגרועי אתחיל נקטינהו לכולהו נמי בגרוע ספרים אל יקחו מטפחות ומטפחות לא יקחו תיבה והה"נ דבשוין נמי אסור : וכן במותריהן . מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה צריכין ליקח ג"כ מן המותר תורה והשתא לא איירי אלא מן הדמים אבל ודאי זכה בו לוקח ולקמן תנינן מה יעשה בו ומשמע ממתני' דנביאים וכתובים כי הדדי נינהו דספרים תנינן סתמא ולא מפלגינן בינייהו כלל ולענין הנחה נמי משמע לקמן דמשוויה שוו אהדדי ומאי דאשכחן בגמ' [ר"ה לב:] במלכיות זכרונות ושופרות דר"ה דמקדמין כתובים אפשר דהתם סדרא דגברי נקטינן משום דדוד ראשון לנביאים דאמרינן בפ"ק דב"ב [דף יג:] דאיכא מ"ד דאין מדביקין תורה נביאים וכתובים כאחד אלא תורה בפני עצמו נביאים בפני עצמן כתובים בפני עצמן לאו משום מעליותא דהני אהני לענין נביאים וכתובים אלא משום דכל אחד ענין בפני עצמו ולאו משום מעליותא כלל*) . ובני העיר דקאמרינן במתניתין היינו שמכרו בני העיר שלא מדעת פרנסיהם וכל כי האי גוונא בעי עילויא וכן מוכח בתוספתא דתניא התם בפרק בתרא דמגילתא רבי מנחם ברבי יוסי אומר בני העיר שמכרו בית הכנסת לא יקחו את הרחבה אמר רבי יהודה במה דברים אמורים שלא התנו עמהם פרנסי העיר אבל התנו עמהם פרנסי העיר רשאין לשנותה לכל דבר שירצו הפוסק לצדקה עד שלא זכו בה פרנסין רשאי לשנותה לדבר אחר משזכו בה פרנסין אינו רשאי לשנותה לדבר אחר אלא מדעתם והיינו דאמר רבא בגמרא [דף כו.] ל"ש אלא שלא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר כלומר שמכרו אנשי העיר שלא מדעת הפרנסין אבל אם הסכימו ז' טובי העיר באותו מכר והיו במעמד אנשי העיר רשאין להוציא המעות לכל מה שירצו : והיכא שמכרו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר ה"נ הוו דינייהו דמכירתם מכירה אלא דבעינן עלויה והכי איתא בירושלמי ג' מבהכ"נ כבהכ"נ ז' מבני העיר כעיר מה אנן קיימין אם בשקבלו עליהן אפילו אחד ואם בשלא קבלו עליהם אפי' כמה אין אנן קיימין [אלא] בכתם והכי פירושה ג' מבהכ"נ כגון בהכ"נ של טרסיים ושל יחידים כדאיתא בגמ' הרי כח ג' שהעמידו עליהן ככח אותן יחידים של אותו בהכ"נ וכן ז' מבני העיר שמכרו את הרחוב וכיוצא בו הרי דינן כאנשי העיר שמכרוהו שלא מדעת השבעה דבכל הני מכירתן מכירה ומיהו בעינן עילויא ובתר הכי קאמר מה אנן קיימין אם בשקבלו עליהן בני העיר כל מה שיעשו השבעה במכר זה אפילו אחד ואם בשלא קבלו עליהן כלל ממכרן בזה אפילו כמה שמכרו אין ממכרן ממכר והעמידוהו בסתם כלומר שהעמידו עליהם סתם ז' טובי העיר לפקח על עסקי צבור הלכך אע"פ שלא קבלו עליהן [בני העיר] בפירוש מכר דברים אלו אפ"ה ממכרן ממכר שלא תאמר דברים של תשמישי קדושה ובהכ"נ לא עלתה על לב דעת בני העיר שימכרו אלא מדעתן ולא תועיל מכירתן אא"כ נטלו רשות מבני העיר בפירוש קמ"ל : ירושלמי כל כלי בהכ"נ כבהכ"נ ספסילא וקלטירא כבהכ"נ כילא דעל ארונא כארונא : גמ' זו דברי ר' מנחם בר' יוסי סתימתאה מתני' דקאמר דרחוב יש בו קדושה וצריך לעלות בדמיו ר' מנחם בר' יוסי סתימתאה תני ליה וקרי ליה סתימתאה מפני שנסתמה משנה זו לדעתו דאית ליה האי סברא בדינא דרחוב : אבל חכמים אומרים רחוב אין בו משום קדושה . ואין צריך לעלות בדמיו : הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות . בתעניות אחרונות היו מוליאין את התיבה לרחובה של עיר ומתפללין שם כדאיתא בתענית [דף טו:] ודאמרי' במעמדות לאו דוקא ומשום אגררת לישנא נקטיה וכדאמרי' בעלמא [יבמות כ. וכד.] גרושה וחלוצה לכהן הדיוט דהא במעמדות לא היו מתפללין ברחוב אלא נכנסין בבית הכנסת כדאיתא בהדיא בפרק בתרא דתענית [דף כו: ע"ש] ועוד דאי במעמדות היו מתפללין ברחוב הא לא הוי אקראי בעלמא אלא בכל יום ומאי טעמייהו דרבנן אלא ודאי משום אגררת לישנא נקטיה דמרגלא בפומיה בשאר דוכתי למתני תעניות ומעמדות וענין מעמדות מפורש בפרק בתרא דתענית ואיכא נוסחא דלא גרסי הכא ובמעמדות : אבל בית הכנסת של כרכים כיון דמעלמא קאתו לה רבים הוי ליה דרבים ולא מצו מזבני ליה . יש מפרשים דהיינו טעמא משום דכיון דמעלמא קא אתו לה רבים הוליאו בבנינה ושמא יש אחד בסוף העולם שהוליא בה וחלקו מעכב לפי שאין בני העולם כפופין לבני עיר זו ולא לז' טובי העיר שבה אא"כ יש שם אדם חשוב כרב אשי שכל הנותנים לצרכי בהכ"נ על דעתו הן נותנין והיינו דאמר רב אשי האי בי כנישתא דמתא מחסיא וכו' והכי מוכח בירושלמי דגרסי' התם רבי שמואל בר נחמני בשם רבי נתן הדא דתימא בבהכ"נ של יחיד אבל של רבים אסור ואני אומר שמא אחד מסוף העולם קני בה אבל אחרים פירשו דשל כרכין היינו טעמא דלא מצו מזבני לה מפני שהן בונים אותה על דעת כל העולם והרי הן כמקדישים אותה לכל ומסתברא דה"ה נמי לכל מה שקנה במסכתנו כגון תיבה ומטפחות וספרים דכולהו גרירי בתר בהכ"נ וכל היכא דאיתו אדעתא דכ"ע הנך נמי אדעתא דכ"ע : כיון דאדעתא דידי קא אתו אי בעינא מזבנינא להו . כלומר בהדי גבורא ולאפוקי מדכרכין דלגבורא לא מצי מזבני ליה : לא שנו אלא שלא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר וכו' אפי' למשתי ביה שיכרא . כלומר בדמיו שפיר דמי ולקמן מפרש טעמא : רבינא הוה ליה ההוא תלא דבי כנישתא בארעיה אתא לקמיה דרב אשי א"ל מהו למזרעה . כתב הרמב"ן ז"ל דרבינא מספקא ליה אי קי"ל כר"מ דאמר דאין מוכרין בהכ"נ של רבים ליחיד או כרבנן דשרו ורב אשי הורי ליה כרבנן והא דבעי מעמד משום דאנשי העיר לא הוו צריכין תיבה וס"ת ואי לא הוו מצו מפקו דמי לחול לא הוו מזבני ליה ומשום הכי יהיב ליה עצה למזבן מז' טובי העיר במעמד אנשי העיר כי היכי דליזבנו ליה אבל יש שגורסין במילתיה דרבא דלעיל בסמוך אפי' למשתי ביה שיכרא ולמשטח ביה פירי ולפי גירסא זו משמע שבני העיר במעמד אנשי העיר יכולין לתת רשות ללוקח להשתמש בבית הכנסת בדברים שלא היה רשאי לעשות מן הסתם וזהו שכתב הרמב"ם ז"ל בפי"א מהל' תפלה בני הכפר שמכרו בהכ"נ שלהם אין הלוקח רשאי לעשות בו מרחץ ובית הטבילה וכו' ואם התנו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר שיהא הלוקח רשאי לעשות בו כל אלו מותר ולפי זה משמע דרבינא הכי קא מבעיא ליה מהו למזרעה דנמצא שהוא מבטל שם של בית הכנסת מעליו לגמרי

*) עי' בר"ן ר"פ בתרא דר"ה

יקחו מטפחות ולעולם אפי' ספרים לא יקחו בדמיהם ספרים אלא תורה : גמ' זו דברי ר' מנחם בר' יוסי סתימתאה . בהדיא תניא בתוספתא דמגילה דהוא אמרה : בתעניות ובמעמדות . כדתנן במס' תענית מוליאין את התיבה לרחובה של עיר : אקראי בעלמא . אינו תדיר : פיסקא בהכ"נ לוקחין תיבה : גמ' לא שנו . שיכולין בני העיר למכור בהכ"נ אלא של כפרים אבל של כרכים הויא לה דרבים והכל בעליה ואין בני העיר לבדם בעלים לה ולא מצו מזבני לה : לא שנו . שאין מורידין הדמים מקדושתן למשתי ביה שכרא לקנות בדמים שכר לשתות : רבינא הוה ליה הסוה תילא וכו'. כתב הרב ר' אברהם ז"ל נראה לי כי רבינא היה חושש במה יפסעו בדמים מלקטת בהם דבר קדושה לפיכך אמר לו רב אשי זבניה מז' טובי העיר ויש מי שרוצה לומר שאין מותר ללוקח להשתמש בו עד שיקנה בדמים דבר המוקדש יותר ממנו ורבינא לא היה יכול להמתין כל כך :

שלטי הגבורים

א וכן בתים ותגרות שמתקבלים כהן להתפלל באקראי אין בהן שום קדושה :
ב וכן כל יחיד בשלו יכול למוכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה אפי' ס"ת ובהכ"נ :
לשון ריא"ז
יחיד שעשה בהכ"נ לעצמו אע"פ שהוא בכרכים רשאי למוכרה לכל מי שירצה והלוקח עושה בה כל צרכו שהרי זה המוכרה הוא בעליה ולא מסרה לרבים: עיר שיש בה חכם ובאין שם ג"ם מאלף עיירות בשביל החכם יכול החכם למכור בהכ"נ של עירו עם בני עירו לפי שכל הבאים בשבילו הם באים ודעתם סומכת עליו :
לשון ריא"ז
ג אבל בהכ"נ של כרכים שבאים שם הרבים מאלף עיירות אין כל בני העיר יכולין למוכרה ולהוציאה מקדושתה לפי שכל באי העולם יש להם רשות בה ומז"ה אומר בפסקיו שאפי' כנסת של כרכים יכולין למוכרה ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר ואין שיטת התלמוד כדבריו כמבואר בקונט' הראיות : וכתב הרא"ש ז"ל אבל של כרכים כיון דמעלמא קאתו ליה הויא להו דרבים ולא מצו מיזדבני לה ואפי' הוי ידוע שבני הכרך בנו אותה ולא סייע להם מחוץ לעיר בהוצאת בניינם אפ"ה כיון דמעלמא קאתו לה בני העיר הקדישוה לדעת כל העולם אבל כנישתא דמתא מחסיא אע"פ שקדושה היא לדעת כל העולם כולם מסכימים לדעת רב אשי והיא בבהכ"נ של טרסיים הכי פירושו בי כנישתא זוטאי הואי ולא היו נכנסים בה אלא אותן בעלי אומניות והא דקאמרינן בירושלמי הדא דתימא בבהכ"נ של יחיד אבל של רבים אסור שאני אומר שמא אחד מסוף העולם קנוי בה פי' יש לו זכייה בה ואפי' הסכימו כל הרגילים ליכנס לזאת העיר למוכרה שמא יש אחד בסוף העולם שהיה סמוך לעיר הזאת והיה רגיל ליכנס בה ולדעתו הוקדשה ירושלמי ע"כ כשבנייה לשם בהכ"נ בנייה לשם תגר והקדישה מהו נשמעינה מן הדא קונם לבית זה שאני נכנס ונעשה בהכ"נ כהדא אמרי' בנייה לשם תגר והקדישה קדשה אימתי היא קדשה מיד או בשעת תשמיש נשמעינה מן הדא כו' ע"ש:
ד כתב הרא"ש ז"ל בבית הכנסת של כפרים איירי אבל של כרכים לא מהני מידי טובי העיר למוכרו ואכל הני דמתני' קאי הלכך יחיד שמכר ס"ת שלו יכול להשתמש בדמיו כי לדעתו הוא מוכרו ודינו כמו שמכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אפי' למשתי בהו

הדושי אנשי שם

מהר"ם (א) או מטעמא דמכר ס"ת ישן שלא היה ראוי לקרות בו ובדין מכר או משום דלא ליתי למטעי לומר בה המכר בטל ותוזר ומקח ומש"ה איצטריך למינקט ברישא דהפ"ה מכרו תורה לא יקחו ספרים :
(ב) נראה דס"ל הוה מצי למינקט דאע"פ שמכרוהו כדין מכירתן אינה מכירה וספרים הוא דלא יקחו הא תורה שפיר דמי ומכרן קיים :

עין משפט

א מיי' פי"א מהלכות תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' קנג :

הגהות חו"י

(א) כ"ב עי' בר"ף כתובות פ"ב סי' ר"ג :

בגמ' ובהרא"ש אי' אמר רבא.

הגהות הב"ח

(א) א"ל מהו למזרעה א"ל זיל זבנה משבעה כו' אנשי העיר וזרעה כו' כצ"ל ותיבת וזבנה נמחק : (ב) דיכולים למכור בהכ"נ כו' כצ"ל :

שיטת ריב"ב

וכן במותריהן. מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה . כתב הרב ר' אפרים ז"ל הא מתני' קשיא רישא אסיפא דרישא שמעינן מינה היכא דלא מעלי ליה אסור וסיפא דקתני ספרים לא יקחו מטפחות שמעינן מינה דלא בעינן עלויי דבשלמא מיתני' לא יקחו ספרי' דשמעת מינה הא תורה בתורה שפיר דמי ליכא למשמע מינה דאיכא למימר כיון דליכא לעילויי שפיר דמי אלא מספרים לא יקחו מטפחות דשמעת מינה הא ספרים בספרים שפיר דמי ואע"ג דאיכא לעילויי שמעינן מינה דלא בעינן עילויי וכיון דקשיא רישא אסיפא ליכא למשמע מינה אי מעלין דוקא אי אין מורידין דוקא אלא מדקאמרינן לקמן בענין ס"ת כיון דלא מעלי ליה אסור אלא מעלין דוקא ואיידי דתנא רישא ספרים לוקחין תורה דדוקא תורה ולא ספרים תנא נמי סיפ' ספרים לא

לגמרי ויתיאשו עוד להחזירו לעולם ואורי ליה רב אשי דז' טובי העיר במעמד אנשי העיר יכולין להתנות ולתת רשות בכך וזהו שכתב הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל כלשון הזה אמר אברהם אין זה מחוור שיוכלו להתנות על ארבעה דברים הללו ואם אמר שיהיו יכולין להתנות עליה לזורעה והוא היה תל חרב לא אמרינן לחלל הבית שהיה לתפלה להיות בורסקי וכיוצא בו ושמעינן ממתניתין שאע"ג דאיכא במתא יתומים קטנים אפ"ה בני העיר מצי מזבני משום דמסתמא כאפוטרופסין דידהו שנטלו רשות מב"ד דמי ומסתברא נמי שמוכרין בלא הכרזה שלא

רש"י

תילא כמו והיתה תל עולם: משום פשיעותא. שמא יפשע ויתיאשו ולא יבנה אחר: תיוהא. בקיעות: ולא אפקיה לפורייה. מהתם בשביל שיפלו גשמים עליו ועל מטתו וימהר לבנות: עד דתקין כולהו שופכי. הצינורות והמרזבות שמעכבין הגשמים שלא יפלו בבית: חלופי וזבוני שרי. שחלה קדושתה על החילוף או על הדמים והוא יוצא מן הקדושה ומותר להשתמש בו: ליבני. לבינים של בהכ"נ: בעתיקי. (ב) שנכנסו בכותל בהכ"נ ונפל: אבל בחדתי. חדשים שנעשו לשם בהכ"נ לית לן בה: ואפילו למ"ד. בסנהדרין פרק נגמר הדין גבי אורג בגד למת דאסיר בהזמנה בתכריכי המת דאסיר בהנאה דגמרינן שם שם מעגלה ערופה: הנ"מ באורג בגד למת. שאינו חסר אלא אריגה דכיון שארגו מיד הוא ראוי לפרוש על המת אבל אלו הלבינים מחוסרין בנין והלכך כשנלבנו לבהכ"נ הוו ליה כטווה פשתן לארוג למת עד שיבנה: וליכא למ"ד. גבי הך (ג) הזמנה למילתא היא: מתנה. נתנו בני העיר מבהכ"נ שלהן לתשמישי חול: תשמישי מצוה. דברים שמשמשו בהן מצוה: דלוסקאות. בלע"ז קאישא: תיק ונרתיק. (ד) תיק נופל על דבר ארוך ונרתיק נופל על כל דבר קצר:

גמרא

כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי משום פשיעותא: וגרסי' בפ' השותפין* [דף ג:] והנ"מ דלא חזא ביה תיוהא אבל חזא ביה תיוהא סתר ובני לה כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא בבי כנישתא דמתא מחסיא סתרה ובנייה ולא אפקיה לפוריא מינה עד דתקין לה שופכי: אמר רבא האי בי כנישתא חלופא וזבונא שרי אוגורה ומשכונה אסיר מ"ט בקדושתה קיימא (א) כדמעיקרא ליבני נמי חלופינהו וזבונינהו שרי אוזפינהו אסור והנ"מ בעתיקא אבל בחדתא לית לן בה ואפילו למ"ד הזמנה מילתא היא הנ"מ כגון בגד למת דחזי לאשתמושי ביה אבל הני כטווי לארוג דמי °וליכא מאן דאמר. מתנה בשבעה טובי העיר (ב) במעמד אנשי העיר פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי מאן דאסר במאי תפקע קדושתה ומאן דשרי אמר אילאו דהוה ליה הנאה מיניה לא יהב ליה מתנה הלכך הויא ליה מתנה כזביניה והלכתא כמאן דשרי: ת"ר *תשמישי מצוה נזרקים [אלפס] תשמישי קדושה נגנזין ואלו הן תשמישי מצוה סוכה ולולב וציצית ושופר ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקאות (ה) תפילין ומזוזות ותיק של ס"ת ונרתיק של תפילין ורצועותיהן

רבינו נסים

נר מצוה

מצינו הכרזה אלא בדבר שמוטל על ב"ד לעשותו כגון ב"ד שמוכרין להגבות לאחרים כדאיתא בהדיא בערכין [דף כב:] בלישנא דהכרזה ע"מ ליתן לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו אבל בדבר שאנו עושין בדעתנו ואין אנו צריכין בו לב"ד לא הוזכרה בו הכרזה ואין במכירה זו דין אונאה כשליח המוכר אלא כמוכר משלו דקי"ל [ב"מ נו.] דאין אונאה לקרקעות לפי שאנו כמוכרין בשלהן הרא"ה ז"ל וכתב עוד שמכאן אתה דן לקרקע שהוא הקדש לעניים ונתרצו כל בני העיר למכרו או להחליפו שהרשות בידן שכולן שותפין בו עד שהן פסולין להעיד בו ולדון עליו כדאיתא בבבא בתרא [דף מג.] ואע"ג דאיכא קטנים ונשים אידך כאפוטרופסי' דידהו הוו שנטלו רשות מב"ד שיכולין למכור קרקעות כדאית' בתוספתא ומיהו דוקא כל היכא דלא עברי בהא מילתא המצוה לקיים דברי המת: **אבל** חזא ביה תיוהא. דבר רעוע סתר ובני דסכנתא היא: ולא אפיק לפורייה מינה. ואע"ג דבתי כנסיות אין ישנין בהן צורבא דרבנן שאני וכ"ש דלצרכו עבד ומדת חסידות נהג במילתא דאילו מדינא לא הוה צריך: חלופא וזבונא שרי. דחיילא קדושה אחליפין ואדמים: ואפילו למ"ד הזמנה מילתא היא. בסנהדרין בפרק נגמר הדין [דף מז:]: **ומאן** דשרי אמר אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא יהב ליה הלכך הויא ליה מתנה כזביני. הקשה הרמב"ן ז"ל כיון דבעי מידי דתתפקע ביה קדושתו נהי דמתנה כזביני היכי תפקע קדושתו בההיא הנאה והא כבר אכלוהו ואינה בעולם ועוד הקשה כיון דשמעתין מוכחא דבהכ"נ יש בו קדושה דהא אמרינן אוגורא ומשכונא אסור מ"ט בקדושתיה קאי ואמרינן נמי במאי תפקע קדושתיה היאך נמכר והא דבר שראוי לגופו במוקדשין איתא נפדה ובתוספתא דהאי פירקא תניא אבני היכל ועזרות שנפגמו ושנגממו אין להם פדיון ותו כי מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר היכי שרו דמייהו למשתי בהו שיכרא והא נתפסין הן בקדושתן ותירץ ז"ל דבהכ"נ עשו אותו כתשמישי מצוה כסוכה ולולב שנזרקין לאחר מצותן ובזמן מצוה יש בהן קדושה של כבוד כדאמרינן התם אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה ואמרינן נמי דנויי סוכה אסור להסתפק מהן כל שבעה ואבוהון דכולהון דם [שחיטה דתניא ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יהו מצות בזויות עליו] כדאיתא התם בפרק במה מדליקין (דף כב.) ולפיכך בהכ"נ כל זמן שבני העיר רוצין בו נוהגין בו קדושה אפילו בחורבנו שהרי עדיין לא עבר זמן מצותו וראוי לחזור ולבנותו הלכך כשמכרוהו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר אין בני העיר רוצין מן הסתם שתבטל מצותם לגמרי אלא שתחול קדושת בהכ"נ על הדמים אבל כשנמלכו בני העיר למכרו לשתות בו אפילו שכר שרי לפי שעבר זמן מצותו ונפקעה קדושתו ממנו כסוכה ולולב לאחר זמנן ומ"מ כל שאין להן אלא בהכ"נ אחד אסור למוכרו דאמרינן (ב"ב דף ג:) לא לסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא הלכך בשיש להם אחרת מותר למכרה דהוה ליה כהפרים ז' אתרוגין לז' הימים דיוצא בו ואוכלה [סוכה דף מו:] ליומיה ספרים וכל תשמישי קדושה נמי אע"פ שבכל מקום שהן בקדושתן הן עומדין אפ"ה אם מכרם לעשות בהם צרכיהם איכא משום אכחושי מצוה דמוכרין הלכך עד שיסכימו במכירתן ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אין רשאין להוציאן בצרכיהם ולא מפני שקדושתם נתפסת ממש על הדמים כדאמרן ומה שחלקו במתנה מאן דאסר סבר שאין אנשי העיר רוצים שיפקיעו ז' טובי העיר מצותם אא"כ יפקעו אותה על מצוה אחרת ומאן דשרי סבר אי לאו דיהיב להו מידי דדבר מצוה כגון תיבה ומטפחות או ספרים לא היו נמלכין טובי העיר לתת לו בהכ"נ זו הלכך כזביני היא ושרי דלאו גרועי מצוה הוא אלו דבריו ז"ל ואין דבריו ברורים אצלי דאי משום בזויי מצוה אתינן עלה וכדאמרינן (שבת דף כב.) אבוהון דכולהון דם בדמים שלא היו מצוה מעולם מאי בזוי מצוה איכא שמא תאמר אם לא יקחו בהם דבר של קדושה נמצא שעברו על דעת בני העיר במכירת בהכ"נ ונמצאת מכירתו בטלה א"כ למאי דמספקא לן אי אסור למכור ס"ת ישן לקנות בו חדש כי מכרו ס"ת תבטל מכירתן שהרי עברו על דעת בני העיר שאינן רוצים אלא בעלוי ומאי קא משנינן לקמן בגמרא מתני' דיעבד ועוד דאי משום בזויי מצוה בלחוד אתינן עלה למה לן עלויא הא אפילו בדוכתי סגי דהא קי"ל [שבת דף כב:] מדליקין מנר לנר ותו קשיא לי בלישנא דאמרינן אי לאו דה"ל הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה לא משמע דההיא מתנה תיהוי דיהיב להו מידי דדבר מצוה כגון תורה ומטפחות או ספרים ועוד שהרב אלפסי ז"ל כתב מתנה משבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר פליגי בה רב אחא ורבינא וכה"ג אפילו למשתי בהו שיכרא שרי לפיכך נ"ל דבהכ"נ ודכוותיה כיון שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם ואפילו התנו עליו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אי אפשר שתפקע קדושתו בכדי מפני כבוד הקדושה שיש בו מיהו לאחר שהטילו קדושתו על הדמים קדושת דמים קלישא מקדושת בהכ"נ לפי שדמים אלו לא עמדו מעולם לדבר שבקדושה ועוד דהויא לה קדושה שניה וקלישא מקדושה ראשונה כדאשכחן [מעשר שני פ"ג מ"י] לר' יהודה דס"ל דלקוח בכסף מעשר שנטמא יקבר משום דלא אלים למתפס פדיונים כמעשר גופיה הלכך בין שמכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר או שלא במעמד אנשי העיר לעולם דמים נתפסים בקדושת בית הכנסת ומפקע קדושתיה גבייהו אלא דשבעה טובי העיר לחודייהו לא מצי לאפקועיה ההיא קדושת דמים אע"ג דאיקלישא אבל במעמד אנשי העיר יכולין להפקיע לקדושת בהכ"נ להפקיע בכדי (א) ומש"ה אמרינן במתנה אפילו נתנוה ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר במאי תתפקע קדושתיה ומאן דשרי סבר דמפקעא בההיא הנאה דהוו להו מיניה שהרי הן כמחויבים לשלם לו גמול וכיון דמפקעא אמידי דהיינו ההיא הנאה אע"פ שיצאה לחולין אין בכך כלום שרשאין הן בכך ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר: **גרסי'** בגמרא [דף כו:] רמי בר *אבא הוה בני בי כנישתא הואי ההוא בי כנישתא עתיקתא בעא למסתרי ולעיולי כשורי מיניה ואתוי להאי וקא מבעיא ליה הא דאמר רב חסדא לא לסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי משום פשיעותא כי האי גוונא מאי ואתא לקמיה דרב פפי ואסר ליה אתא לקמיה דרב הונא בר תחליפא ואסר ליה: **תשמישי** מצוה נזרקין. רשות לזורקן לאחר שעברה מצותן: תשמישי קדושה נגנזין. חובה לגנזן: תיק ונרתיק. תיק גדול נרתיק קטן ודקדקו מכאן בעלי התוספות ז"ל שהדלי"ת והיו"ד שהן בקשר הרצועה אין להם דין אותיות ואינן הלכה למשה מסיני כשי"ן של תפילין מדלא קא חשיב להו לרצועות אלא תשמישי קדושה ועוד מדאמרינן בשבת בפרק במה מדליקין [דף כח:] לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד ואמרינן למאי הלכתא וכו' אלא לעורן והא אמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני כלומר וכיון שכן פשיטא דתיפוק לי משום שי"ן אלא לרצועות והא אמר רבי יצחק רצועות שחורות הלכה למשה מסיני ומשני נהי דגמירי שחורות של בהמה טהורה מי גמירי ואם היו האותיות שברצועות הלכה למשה מסיני הוו להו לאקשויי נמי והאמר מר דלי"ת ויו"ד הלכה למשה מסיני כדאקשינן בשי"ן ומדלא אמר הכי שמע מינה דאינן האותיות אלא קשר בעלמא ואמרינן נמי בפרק במה אשה [דף סב:] והרי תפילין דמחופות עור ותניא הנכנס לבית הכסא חולץ תפיליו ונכנס שאני התם משום שי"ן ולא קאמר משום דלי"ת ויו"ד וזה שלא כפרש"י ז"ל שכתב אהא דאמרי' בפ' הקומץ [דף לה:] וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך אלו תפילין שבראש דהיינו טעמא דשל ראש קודשין יותר משל יד שבשל ראש יש שי"ן ודלי"ת שהם רובו של שם ומהא שמעינן דליתא אלא התם הכי פירושא אלו תפילין שבראש שהן בגובה של ראש ונראין לפיכך הן דומין לאות משא"כ

שלטי הגבורים

כמו שכתב פי' רש"י בדמים והדין עמו משום דבכולי איירי מתניתין כדקתני לוקחין בדמיה ומ"מ כ"ה בבהכ"נ יכול הלוקח לעשות בה כל צרכו אפי' ארבעה דברים שאסרו חכמים דכולה מתני' איירי כשלא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי בני העיר וכן הסיא תלה דבי כנישתא רצה לקנות לזורעו ואמר ליה רב אשי שלא יוכל לזרוע בו אם לא יקנה אותו מטובי בני העיר אבל אחר שיקנה אותו יוכל לזורעו וזריעה תשמיש של גנאי דהא בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשוין ובחורבנה מותר להשתמש בהן כל תשמיש שאינו של גנאי:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ע"ס יש כאן דבלא"ס דבריו סותרין זה את זה דלעיל אמר דאפילו במעמד אנשי העיר א"א שתפקיע קדושתו בכדי גם מסיק ע"ז ומש"ה אמרי' במתנה וכו' אמאי תפקע קדושתו וכאן אמר דמהפקע בכדי אלא ודאי יש כאן דילוג וצ"ל הכי ומיהו אין להם כח בקדושת בהכ"נ להפקיע בכדי וכו':

שיטת ריב"ב

חלופא וזבונא שרי. שחלה קדושה על החליפין או על הדמים והוא יוצא מן הקדושה ומותר להשתמש בו: לבני. לבינים של בהכ"נ: בחדתי. לבינים חדשות שנעשו לבהכ"נ: ואפי' למ"ד. תכריכי המת בהזמנה הני מילי כגון אורג בגד למת נמי כיון שהוא ארוג מיד הוא ראוי לפרשו על המת אבל לבינים מחוסרין עשייה ותיקון לבנותן בחומה הלכך שלבינים מוכנים לבהכ"נ הוה ליה כטווה פשתן לארוג למת: דליכא מאן דאמר. בהא הזמנה מלתא היא: מתנה. פי' הרב ז"ל מז' טובי העיר במעמד אנשי העיר דבאנפא אחרינא לא משכחינן מתנה בבהכ"נ דהא הויא לה מתנה כמכירה למשתי שכרא ומאן דאסר לאו דמשום דלית להו רשותא לשנויה טובי העיר ליתן בהכ"נ במתנה אסר דהא אמרי' לעיל דז' טובי העיר במעמד אנשי העיר בכל מידי אית להו רשותא אלא מש"ה אסר דלא אפשר ליה למקבל מתנה לאשתמושי ביה דאמאי תפקע קדושתיה ומאן דשרי אי לאו וכו': הדר הויא לה מתנה כזביני. ומותר להשתמש בו:

עין משפט

א מיי' פ"י מהל' תפילין וס"ג מהלכות ציצית סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי' קנד:

הגהות חו"י

(א) נ"ב כענין מ"ש בסמוך במאי תיפוק קדושתה: (ב) נ"ב לע"ג דע"כ לאו בהכי מיירי:

[דף רסה ע"א]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בספרים: (ב) שנכנסו כבר כצ"ל: (ג) נ"ל דהזמנה מלתא: (ד) תדא סיא אלא שלשון תיק כו' ולשון נרתיק נופל כו' כצ"ל:

משא"כ בשל יד דהא אמרינן התם נך לאות ולא לאחרים לאות: מריש הוה אמינא האי כורסיא תשמיש דתשמיש הוא. ולא בעי גניזה כסא שהיו מניחין עליו מטפחות ועליו מניחין ספר תורה ותשמיש דתשמיש לא בעי גניזה: כיון דחזינא דזמנין דמותבין ספרא עליה. כלומר בלא מטפחתא: **מריש** הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא. פרש"י ז"ל יריעה שפורסין בתוך התיבה דהיינו הארון מבפנים ולא נהירא דאדרבה כי האי גוונא תשמיש ממש הוא אלא יריעה היא שפורסים על התיבה כענין שכתוב ופרשו עליו בגד תכלת מלמעלה דאמרינן בסוטה [דף לט:] אסור להפשיט את התיבה בצבור וגרסינן בירושלמי כילא דעל ארונא כארונא: **האי** תיבותא דאירפט. שנשבר: מעבדי כורסיא אסור. דקדושת תיבה חמירא טפי שמכניסין בתוכה ספרים ולפיכך אסור לפחות קדושתיה ולעשותה כסא שמניחין עליו ס"ת לשעה: **הני** זבולי דחומשי וקומטרי דספרי תשמישי קדושה נינהו ונגנזי'. פרש"י ז"ל כעין ארגזים: וכאנדרונא דמיין. כענין בנין קרקע זוית קטן עשוי ליתן בו ספרים ומשתמרין שם דלית בהו משום קדושה: ואפילו שונה הלכות. שלא שמש תלמידי חכמים: ובכלי חרס. שאין נותנין אותו בעפר אלא בכלי חרס נותנין אותו ושמין אותו אצל ת"ח דאע"פ שגונזין אותו עושין לו תקנה כמה שאפשר לקיימו: מבי כנישתא לבי רבנן שרי. לעשות מבית הכנסת בית המדרש מותר דעלויי מעלי ליה: והלכתא כרב פפי. איכא מרבוותא דדייק מהכא דריב"ל ור' יוחנן הלכה כריב"ל דהכא מייתי סייעתא מדריב"ל אע"ג דפליג עליה דרבי יוחנן כדמוכח בגמרא: **מניחין** תורה ע"ג תורה ותורה על גבי חומשין. כל חומש בפני עצמו עשוי כתקון ס"ת אבל לא נביאים וכתובים ע"ג חומשין משמע דנביאים וכתובים לענין הנחה כי הדדי נינהו מדלא קתני בהו מניחין ואין מניחין וא"ת והיכי אמרי' דאין מניחין נביאים וכתובים ע"ג תורה והא קי"ל בפ"ק דב"ב [דף יג:] דמדביק אדם תורה נביאים וכתובים וכיון שכן לא סגיא דלא הוו נביאים וכתובים ע"ג תורה בכריכה וי"ל דהא קיימא לן התם דנביאים וכתובים נגללין כלפי תחלתן כלומר שמתחיל מסופן וגולל עד שמגיע לתחלתן וס"ת נגלל לאמצעיתו ונמצא דלעולם הוי ס"ת על גביהן דכולהו: **אין** מוכרין ס"ת אפי' ישן ליקח בו חדש. בגמ' מספקא לן אהא דר"ג [אי] דוקא בדליתי' אכתי לחדש אלא דבעי למעבדי מהני דמי ומשום פשיעותא אבל היכא דאיכא חדש בידו ללוקחו מעכשיו מדמיו של ישן אפשר דשרי כיון דס"ת אי אפשר לעלויי והרב אלפסי ז"ל מכתם לן סתומי דכל כי האי גוונא מנקט לחומרא עדיף: **ומיהו** במידי דמלי לעילויי כגון ספרים ואיכך אחריני עלויי בעי ואיגו מוכר להחליפן בדוכתייהו ומוכח בגמ' דאי בעינן עילויא בספר תורה אסור לגלול ספר תורה זה במטפחות של ס"ת אחר: **וכתב** הרשב"א ז"ל שאנו שמתנדבין ספר תורה ומניחים מטפחת בבהכ"נ מותר להשתמש בהן כל ספר וספר שעל דעת כולן הוקדשו אבל אלו שמניחין בביתם ואח"כ מקדישין כיון שעל דעת אותו ספר נעשה ונשתמש בו אותו ספר אסור להניחו בס"ת אחר דהא בעינן עלויא וגרסי' בירושלמי ר' ירמיה אזל לגולגלא חמתין יהבון מקושא גו ארונא אתא שאיל לר' אימי אמר ליה אני אומר לכך התנו עליו בתחלה ומכאן ראיה לאלה שמשימין עטרות ס"ת בראש הקורא בסיום התורה שהוא מותר שאני אומר לכך התנו עליו בתחלה ורבינו האי גאון ז"ל [כתב ומה] שאסר לשום עטרות בראשי חתנים התם הוא לפי שהחתנים באים לעטר עצמן בעטרות ספרים ואין אדם מתנה בעטרות שהן תשמישי קדושה שישתמש בהן הדיוט לכבוד עצמו אבל התם לכבוד קריאת התורה משתמשין ואני אומר דלכך התנו עליו מתחלה ע"כ: **אין** מוכרים ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה. ות"ת מפני שהוא מביא לידי מעשה אשה נמי דלא תהו בראה לשבת יצרה: ואע"פ שאינו צריך לו. שיש לו אחרים: או בתו. לשפחות: ל"ש אלא שמכרו והותירו מהן. שחייבין לקנות ג"כ (כדבר) [במותר דבר] זה מידי דבר עלוי: אבל גבו. מן הקהל לצורך אחד מן הדברים השנויים במשנתנו וקנו ולא הוצרכו כל הדמים שגבו: מותר. להוציא המותר בכל מה שירצו ובלבד שיוציאו אותן בצרכי צבור: מאי דכסוסיא פרשא דמתא. בני העיר שסוכרין רוכב סוס שהוא מזומן להם לשלחו אל מושל העיר כשיצטרכו לו וה"ה שעושין בדמיו כל מה שרוצין: **בני** העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו להם צדקה נותנין. להוציא עצמן מחשד נותנין אותה לגבאי של אותה העיר: וכשהן באים מביאין אותה עמהם. נוטלין אותה מידי אותו גבאי ומביאין אותה לעירם: ומפרנסין בה עניי עירם. ע"י גבאי שלהם: חבר עיר. חכם המתעסק בצרכי צבור האי הוא פירושא דחבר עיר הכא אע"ג דבפ"ב דר"ה [דף לד:] חבר עיר הייט צבור: **מתני'** אין מוכרין בהכ"נ של רבים ליחיד וכו' אין מוכרין בהכ"נ אלא על תנאי וכו'. וא"ת וכיון

תורה אור | נר מצוה

ורצועותיהן. ואמר רבא מריש הוה אמינא כורסיא תשמיש דתשמיש הוא כיון דחזינא דמותבן ספרא עליה אמינא תשמיש קדושה הוא ואמר רבא האי תיבותא דאירפט מעבדיה תיבותא זוטרתי שרי (א) כורסיא אסיר כורסיא (ב) מעבדיה כורסיא זוטא שרי דרגא לכורסיא אסיר ואמר רבא (א) (ג) האי פריסא א תשמיש דתשמיש הוא כיון דחזינא דעייפי ליה ומנחי ספר תורה עילויה אי נמי פרסי ליה אסיפרא אמינא תשמיש קדושה (ד): ואמר רבא הני זיבולי דחומשי וקומטרי דספרי תשמישי קדושה נינהו ונגנזים פשיטא מהו דתימא הני לאו לכבוד עבידי לנטורי בעלמא עבידי וכאנדרונא דמיאן קמ"ל: אמר מר זוטרא משמיה דרב ששת מטפחות ב ספרים שבלו עושין אותם תכריכים למת מצוה וזו היא גניזתן ואמר רבא ספר תורה שבלה גונזין אותה אצל תלמיד חכם ואפילו שונה הלכות ואמר רב אחא בר יעקב ובכלי חרס שנאמר ונתתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים ואמר רב פפי משמיה דרבא מבי כנישתא לבי רבנן שרי מבי רבנן לבי כנישתא אסור ורב פפא משמיה דרבא אמר איפכא והלכתא כרב פפי *דאמר ריב"ל בהכ"נ מותר לעשותו בהמ"ד דאלמא בית המדרש עדיף ת"ר ג מניחין תורה ע"ג תורה ותורה על גבי חומשין וחומשין על גבי נביאים וכתובים אבל לא נביאים וכתובים על גבי חומשין ולא חומשין ע"ג תורה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום ר"ג אין מוכרין ס"ת ג אפילו ישן ליקח בו חדש וא"ר יוחנן משום ר"מ אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ת"ר לא ימכור אדם ס"ת אע"פ שאינו צריך לו יתר על כן אמר רשב"ג אפילו אין לו מה יאכל ומכר ספר תורה או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם: וכן במותריהם. אמר רבא לא ג שנו אלא שמכרו והותירו אבל גבו והותירו מותר ומכרו והותירו נמי לא אמרן אלא שלא התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל (ב) התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו לדוכסוסיא מותר מאי דוכסוסיא פרשא דמתא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בני ד העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו (ה) להם צדקה נותנין וכשהן באין מביאין אותה עמהם ומפרנסין בהן עניי עירם תנ"ה בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה נותנין וכשהן באין מביאין אותה עמהם ומפרנסין בה עניי עירם ויחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה תנתן לעניי אותה העיר רב הונא גזר תעניתא על לגביה רב הונא בר חנילאי וכל בני מתיה רמו עלייהו צדקה יהבו כי בעו למיזל אמרי ליה ליתבינהו ניהלן מר וניזיל ונפרנס בו עניי דמאתן אמר להו תנינא במה דברים אמורים שאין שם *חבר עיר אבל יש שם חבר עיר תנתן לחבר עיר וכ"ש דעניי דידי ודידכו עלאי סמוכו:

מתני' ה אין מוכרין משל רבים ליחיד מפני שמורידין אותם מקדושתם [א] דר"מ אמרו לו א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה אין מוכרין בהכ"נ אלא על תנאי אימתי

[דף רסו ע"א] הגהות מא"י [א] דברי ר' יהודה:

רש"י

כורסיא. בימה של עץ שקורין אלאברא"ה בלע"ז: תשמיש דתשמיש. שפורס מפה עליו ואח"כ נותן ס"ת עליו: דמותביה ספר עילויה. בלא מפה: דאירפט. ארון שנתקלקל ונפרד (ו) מחבירו ויש דוגמתו בברייתא מנעל המרופט ביבמות: למעבד תיבותא דזוטרתי שרי. לעשות תיבה קטנה מן הראשונה: למעבד כורסיא. בימה אסור: זבילי. כמין דלוסקמא: וקומטרא. ארגזין שקורין איסקרי"ן והרבה יש בתרגומו של יהונתן חבלים חבושים (ג) וארגזין אמלין דזוריתא מחתין בקומטרין וכן לאשר על המלתחה לדעל בי קמטרא: אנדרונא. חדר: מטפחות ספרים. אפי' של ספרי תורה: ואפי' שונה הלכות. כלומר אפי' לא שימש תלמידי חכמים בגמ' ותלמוד אלא במשניות ובברייתות: מבי כנישתא לבי רבנן. לעשות (ז) בהכ"נ בהמ"ד אלמא דבהמ"ד עדיף: חומשין. ס"ת שאין בו אלא חומש אחד: (אבל לא נביאים וכתובים): ללמוד תורה. להתפרנס בו *בתלמוד: שאינו צריך. שיש לו אחר: אינו רואה סימן ברכה. באותן דמים: שמכרו והותירו. מכרו אחת מן הקדושות הללו ולקחו ממקצת הדמים קדושה מעולה והותירו (ח) משם: אבל גבו. מעות מן הקהל לצורך ס"ת וקנאוהו ונותר מן הדמים מותר להורידן שהרי עדיין לא באו לשימוש קדושה חמורה: שלא התנו. על מנת לעשות רצוננו מן הדמים: לדוכסוסין. מפרש לקמן: (ט) כי התנו מאי הוי. הלא דמי קדושה נינהו: פרשא דמתא. בני העיר שוכרים (י) רוכב סוס ומזומן לשולחו בשליחות אצל מושל עיר כשיצטרכו: נותנין לגבאי העיר. כדי שלא יחשדום כפושעין. שפוסקין צדקה לרבים ואין נותנין: וכשהן באין. לחזור למקומן תובעין אותו מן הגבאי ומפרנסין (כ) את עניי עירם: חבר עיר. חכם המתעסק

אע"פ שלא התנו הם יכולין לעשות בכל הדמים כל חפצם: נותנין. להוציא עצמן מן החשד: פרשא דמתא. בני העיר שוכרין רוכב סוס שהוא מזומן להם לשלחו אל מושל העיר כשיצטרכו לו: חבר עיר. חכם המתעסק בצרכי צבור מתני' אין מוכרין את של רבים וכו' אין מוכרין בהכ"נ וכו'. מתני' מילי מילי קתני מעיקרא קתני שאם מכרו בני העיר בהכ"נ לחלל קדושתו על הדמים יש להן באותן דמים לעלות בקדושה כדקא

המאור הקטן

מתני' אין מוכרין בהכ"נ אלא על תנאי אימתי שירצו יחזירו' דברי ר"מ הר' אפרים ז"ל פירשה בבהכ"נ של יחיד א] והוצרך לפרש כן משום דקשיא ליה דר"מ אר"מ כיון דאמר ר"מ שאין מוכרין:

השגות הראב"ד

א] והוצרך לפרש כן וכו' דר"מ אדר"מ וכו': א"א ובירושלמי אמרו כאן דקתני רישא אין מוכרין של רבים ליחיד אין כאן בהכ"נ מה אנן קיימין אין כר"מ אף ר"מ בהכ"נ על תנאי כלומר וכיון דעל תנאי הוא דמי:

שלטי הגבורים

א וכל מה שעושה גס"ת אם עשאו על תנאי להשתמש בו שאר תשמיש אם רצה מועיל בו התנאי כתב הרמב"ם התפותי זהב שעושין לס"ת לנוי תשמישי קדושה הן ואסור להוציאן להולין אם לא לקנות בדמיהן ס"ת או חומש ע"כ ומיהו כפ' בני העיר קאמר על כל הנך דקתני בהם שאסור לבנותם לקדושה קלה אמר רבא לא שנו אלא שלא מכרוהו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרוהו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר שרי אפי' למשתי ביה שכרא וכתב הרא"ש הלכך יחיד שמכר ס"ת שלו מותר להשתמש בדמיו דדמי למכרוהו ז' טובי העיר ולפי זה התפוחים יכולין בעליהן למוכרן והלוקח יכול לעשות בהן כל מה שירצה:
לשון ריא"ז

ב כלי בהכ"נ הרי הן כבהכ"נ כגון הספסלים והיריעות שפורסים בבית הכנסת ושפורסין על הארון הרי הן כמו הארון כמו שמבואר בתלמוד א"י והלוחות והבימות אין בהם משום תשמישי קדושה וכן המעלות והבימות שעושין לפני הארון שמניחין בו הספרים ואינו דומה לקדושת הארון אלא לקדושת בהכ"נ כמבואר בקונט' הראיות: נכרי שהתנדב קורה לבהכ"נ בודקין אותו אם אומר בדעת ישראל הפרשתיה מותר להשתמש בה ואם לאו טעונה גניזה חוששין שמא היה לבו לש"ש והנהגה ממנה מעל וזה מבואר בפ"א של ערכין ונראה בעיני שישראל שהקדיש דבר לבהכ"נ אע"פ שהוציא מפיו לשם הקדש אין חוששין שמא היה לבו לשמים שהרי לבהכ"נ הקדיש והולכין בנדרים אחר לשון בני אדם כמבואר בקונט' הראיות:
ג נראה מדברי רבינו דהא דאין מוכרין ס"ת קאי אבני העיר אבל יחיד שפיר דמי לעשות בשלו כל מה שירצה אלא שאינו רואה סימן ברכה וכ"כ הטור א"ח סי' קנ"ג דיחיד בשלו יכול למוכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה אפי' ס"ת ע"כ ומדברי מיי' וסמ"ג לא משמע כן והטוי"ד סי' ר"ע כתב ומיהו אם צריך למכרה כדי ללמוד תורה או לישא אשה ואין לו דבר אחר למכור שפיר דמי וכתב הרא"ש ז"ל שזה לא נאמר אלא בדורות הראשונים שהיו כותבין ס"ת ולומדין בה אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותו בבהכ"נ לקרות בהן ברבים מ"ע על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חמשה חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהן להגות בהן הוא ובניו כי מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה דכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם ועל ידי הגמ' ופירושיה ידע פי' המצות והדינין על כן הן הן ספרים שאדם מצווה לכותבן וגם שלא למוכרן אם לא ללמוד תורה ואח"כ לישא אשה:

הגהות חוי
(א) נ"ל מריש הוה אמינא האי כו': (ב) נ"ב עי' בתוס': (ג) נ"ל ארגזין:

עין משפט

א מיי' פ"י ופי"א מהלכות תפילין טוש"ע סי' קנד טוי"ד סי' רפב:
ב מיי' שם טור י"ד סי' רפב:
ג מיי' פי"א מהל' תפלה טור א"ח סי' קנג:
ד מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים טוי"ד סי' רנו:
ה מיי' פי"א מהלכות תפלה (סמג עשין כט) טור א"ח סי' קנג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מעבדים: (ב) נ"ב רבא נמי: (ג) נ"ב מריש הוה אמינא: (ד) נ"ב הוא: (ה) נ"ל עליהם: (ו) נ"ל מחבורו: (ז) מבהכ"נ בהמ"ד כצ"ל: (ח) נ"ל מהן: (ט) מן כי עד נינהו מוקף: (י) נ"ל אדם רוכב סוס שיהא להם מזומן: (כ) נ"ב הם:

שיטת ריב"ב

כורסיא. בימה של עץ שקורין אלמימברי"ו: תשמיש דתשמיש הוא. שפורס מפה עליו ואחר כך נותן ספר תורה עליה: תיבותא דאירפט. ארון שנתקלקל והכרו מנעל המרופט. מלמד שמפתי זקנים מתרפטות: זבילי. כמין דלוסקמי: קומטרי. ארגזים: אפי' שונה הלכות. שלא שימש תלמידי חכמי': מבי כנישתא לבי רבנן. לעשות מבהכ"נ בית מדרש: אין מוכרין לכתחלה. אינו רואה סימן ברכה באותן הדמים: פיסקא וכן במותריהן: גמ' שמכרו והותירו. מכרו אחת מן הקדושות הללו ולקחו במקצת הדמים קדושה אחרת והותירו מהם. אבל גבו מן הצבור לצורך ס"ת וקנאוהו ונותרו בידם מן המעות מותר לעשות באותו מותר כל חפצם שהרי עדיין לא באו לכלל קדושה: אבל התנו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר מותר. ואע"פ שלא מכרו אותן ז' טובי העיר מותר שאינו מכרו

דסבירא ליה לר"מ שאין מוכרין אפילו מרבים ליחיד וכל שכן להוציאה לחולין א"כ למה צריך תנאי והא בקדושתה קיימא ככר נשמר מזה רש"י שפי' דהייט טעמא כדי שלא יראו המוכרין כמזלזלין בקדושתה וכאלו אינם חפצים בה (ו) א"נ מתני' מילי מילי קתני כשמוכרין אותה ממכר עולם צריך שלא יורידוהו מקדושתו לר"מ ואם מורידין אותו אין מוכרין אותו אלא על תנאי ובגמ' דייקינן ור"מ דאמר על תנאי מוכרין אותו לוקח היכי דייר ביה שהרי אם רצו להחזיר נמצא לוקח משתמש בו בינתים בשכר מעותיו והוי רבית: חוץ מד' דברים וכו' בית המים. דהייט בית הכביסה דבכל הגי היכא זלזול לבית הכנסת:

ועוד אמר רבי יהודה בהכ"נ שחרב וכו'. אע"ג דר' יהודה בפלוגתא קמייתא מיקל טפי מדרבנן דרבנן סברי שצריך להתנות במכירת בהכ"נ שלא ישתמש בה בד' דברים ור' יהודה אמר דמוכרין אותה לשום חצר והלוקח כל מה שירצה יעשה אפי' הכי קאמר הכא ועוד משום דלמאי דס"ל לרבי יהודה גופיה שהלוקח כל מה שירצה יעשה אחמורי הוא דקא מחמיר במאי דקאמר דאין מוכרין אותה אלא לשום חצר ומש"ה קאמר ועוד מחמיר נמי חומרא אחריתא בבית הכנסת שחרב: ואין מפשילין בו חבלים. גודלין והוא הדין לכל מלאכה אלא שהפשלת חבלים צריך מקום רחב ידים ובית הכנסת בית גדול הוא וראוי לכך: קפנדריא. בגמ' מפרש: מפני עגמת נפש. כדי שתהא עגמת נפש לרואיהם שיזכרו את ימי בנייט ואת שהיו רגילין להתאסף שם וישתדלו להחזירו ליסודו: **גמ'** מותר להשתין מים בתוך ד' אמות של תפלה. שאין צריך להרחיק ד' אמות ממקום שהתפלל וגרסינן עלה בגמרא המתפלל ישהה כדי הלוך ד"א וישתין כלומר דבליר מהכי אסור לפי שכל שיעור ד' אמות תפלתו סדורה לו בפיו ורחושי מרחשן שפוותיה והמשתין ישהה כדי הלוך ד' אמות ויתפלל כלומר כדי שיהו נצוצות של מימי רגלים כלים בכסותו: במה הארכת ימים. באיזו זכות: ולא בטלתי מקדוש היום ביין. שהוא מלוה מן המובחר: פעם אחת לא היה לי קדוש היום. ביין: ומכרה כפה שעל ראשה. שהיה היין אצלם ביוקר: ואין נאותין בהן. אין מתקשטין בהם: **בתי** כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויות. אין לפרש שיהא מותר לנהוג בהן קלות ראש בחרבנן מדמייתי לה בפיסקא דבהכ"נ שחרב דהא ליתא מעובדא דרבינא דלעיל דהוה ליה תלא דבי כנישתא בארעיה ולא שרו ליה למזרעה אלא במכירה דשבעה טובי העיר ורבינא בבבל הוה וכל שכן [*שאין] ראוי להעמידן בישובן מדאמרינן בפרפ דספדיה *לכלתיה משום דהוה ליה הספד של רבים דשרי בכל בתי כנסיות שבעולם ורפרס בבבל הוה ורבינא ורב אחא נמי כד אתא עלייהו זילחא דמיטרא אמרי משום דשמעתא בעיא צילותא כדאיתא בסמוך לפיכך פירש הרמב"ן ז"ל שעל תנאי הן עשויות הייט לענין שאם הוצרכו אנשי העיר להאכיל בהן עניים או להשכיבם שם מותר וה"ה לכל צרכי עניים לפי שעה וכדאמרינן בפרק ערבי פסחים [דף קא.] לאפוקי עניים דאכלו ושתו בבי כנישתא וכן חכמים מותרין ליהנות בהן והוא שהוצרכו להם כגון שהיה מקום דחוק לתלמידים אבל שלא בשעת הדחק אסור כדמוכח עובדא דרבינא ורב *אדא בר אהבה וגרסינן בירושלמי רבי אמי מפקד לספריא אילו אתו לגביכון אינש מלוכלך באורייתא תהוון מקבלין ליה ולחמריה ולמאניה פי' מלוכלך משוח כלומר שיש לו קלא תורה וכדאמרי' בהגדה [ויקרא רבה ס"פ כב] גבי יבצא כי יגיח ירדן אל פיהו אין בו כדי לכלוך פה כלומר לטבול בו קלא הפה ואע"פ שלכל הדברים הללו מועיל תנאי לבתי כנסיות שבבבל אין תנאי שלהם כלום לענין קלות ראש וחשבונות: בהכ"נ שמחשבין בו חשבונות לסוף מלינין בו מת מלוה. שאין מספיקין לעשות צרכיו: **רבינא** ורב אדא בר אהבה וכו' זילחא דמיטרא. זרם מים: צילותא. דעת צלולה. אע"ג דבתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויות ה"מ בשעת הדחק וכאן לא היה דוחק כל כך ואע"ג דאמרינן חכמים ותלמידיהן מותרין משמע לי דהייט בבהמ"ד ולפי שעומדין שם כל היום כדאמרינן מאי בי רבנן ביתא דרבנן אבל בבהכ"נ לא: אי נמי נשהי פורתא וניקום. שלא יהא נראה כנכנס בה לצרכו בלבד: הספד של רבים. שהרבים עוסקים בו: מחוי רב חסדא כגון הספידא דקאי ביה רב ששת. דמשום יקרא דידיה אתו כולי עלמא ורב ששת אמר כגון הספדא דקאי ביה רב חסדא וכל אחד היה אומר כן לכבוד חבירו: ודאישתמש בתגא חלף. מי שנשתמש בכתר תורה דהייט ס"ת: חלף. אבד מן העולם: זה המשתמש במי ששונה הלכות. אע"פ שהוא לומד תלמוד כיון שלומד הלכות דהייט משנה: דאמר עולא לשתמש אינים

תורה אור

נר מצוה

איפתי שירצו יחזירוהו דברי ר"מ וחכמים אומרים מוכרין אותו ממכר עולם א חוץ מד' דברים למרחץ ולבורסקי ולבית הטבילה ולבית המים רבי יהודה אומר מוכרין אותו לשם חצר והלוקח מה שירצה יעשה *ועוד א"ר יהודה בית הכנסת שחרב אין מספידין בתוכו ואין מפשילין לתוכו חבלים ואין פורסין לתוכו מצודות ואין שוטחין על גגו פירות ואין עושין אותו קפנדריא שנאמר °והשמותי את מקדשיכם בקדושתן הן אף כשהן שוממין עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש: **גמ'** *אמר רב יהודה אמר שמואל ^א^מותר לאדם להשתין מים בתוך ד' אמות של תפלה. שאלו תלמידיו את רבי ינאי במה הארכת ימים אמר להם מימי לא השתנתי מים בתוך ד' אמות של תפלה ולא כניתי שם לחברי ולא בטלתי מקדוש היום אמה זקנה היתה לי ופעם אחת לא היה לי יין לקדוש היום מכרה כפה של ראשה והביאה לי יין לקידוש היום וכשמתה הניחה לו ג' מאות גרבי יין וכשמת הוא הניח לבניו ג' אלפים גרבי יין: ועוד אמר ר' יהודה וכו'. ת"ר ^ב^בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן ואין שותין בהן *ואין נאותין בהן ואין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים (א) אבל קורין בהן ושונין בהן ^ב^ ומספידין בהן הספד של רבים ומכבדים אותן ומרביצים אותן א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחרבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים מפני עגמת נפש: א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל ^ג^ על תנאי הן עשויות ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש ומאי ניניהו חשבונות דאמר רב ששת בהכ"נ שמחשבין בה השבונות לסוף מלינין בו מת מצוה: ואין נאותין בהן אמר רבא חכמים ותלמידיהם מותרין דאריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן: ואין נכנסין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים רבינא ורב אחא בר אבא הוו קיימי וקא שיילו שמעתא מרבא אתא זילחא דמיטרא עיילי לבי כנישתא אמרי הא דעיילינן לבי כנישתא לאו משום מיטרא הוא אלא דשמעתא בעיא צילותא א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי וכי איצטריך איניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי א"ל אי צורבא מרבנן (ב) לימא שמעתא ואי תנא הוא לימא הלכה ואי קרא הוא לימא פסוקא ואי לאו בר הכי הוא °לימא לינוקא אימא לי פסוקך אי נמי נשהי פורתא וניקום: ומספידין בתוכו הספד של רבים. מחוי רב חסדא כגון הספדא דקאי ביה רב ששת מחוי רב ששת כגון (ג) דקאי ביה רב חסדא רפרם ספדה לכלתיה בבי כנישתא אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דידה (ד) מיתא אתו כולי עלמא ר' זעירא ספדיה להווא מרבנן בבי כנישתא אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דידיה (ה) מיתא אתו כ"ע: תנן התם ^ו^ודאישתמש בתגא חלף א"ר שמעון בן לקיש זה שמשתמש במי ששונה הלכות דאמר עולא לישתמש אינש

רש"י

המתפשק בגרכי לבור: **מתני'** לבית המים. לכביסה אי נמי לבית מי רגלים: מפשילין. גודלין והוא הדין לכל מלאכות אלא לפי שהמלאכה זו בעי מקום רחב ידים ובהכ"נ גדולה וראוי לכך: קפנדריא. מפרש לקמן: **גמ'** בד' אמות של תפלה. לאחר זמן: כפה. לניף: אין אוכלין בהן. גרסי' ול"ג ואין אוכלין בהן דכולהו פירוש דקלות ראש הן: קלות ראש. שמקילין אותו: ואין נאותין. מתקשטין בתוכם: מטיילים. אשפצי"ר: הספד של רבים. של ת"ח שמת שרבים צריכין להאסף ולהספיד ובית הכנסת ראוי לכך לפי שהוא בית גדול: מרבצין. לאחר שמכבדין את הבית זולפין המים להרביץ האבק: מפני עגמת נפש. מניחין אותו לעלות בו עשבים כדי שיהא עגמת נפש לרואיהם ויזכרו ימי בניינו ואת שהיו רגילין להאסף שם ויבקשו רחמים שיחזרו: מת מלוה. שימותו בעיר מתים שאין להם קוברין: מאי בי רבנן. למה קורין בתי מדרשות בי רבנן לפי שהן ביתם לכל דבר ואמרו לעיל דבתי מדרשות עדיפי מבתי כנסיות א"כ בתי כנסיות מותר להם לתשמישיהן: זילחא דמיטרא. זרם מים אונדיא בלע"ז: לאו משום. שינן עלינו מפני הגשמים שאם לא היינו עוסקין בשמעתתא לא היינו נכנסין: צילותא. דעת צלולה: למקרי גברא מבי כנישתא מאי נעביד. מאחר שאין נכנסין בהן לצורך: לימא ליה לינוקא. שהיו התינוקות רגילין לקרות בבהכ"נ: הספד של רבים. כגון הספידא דקאי ביה רב ששת אם ימות: אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דמיתא · הוה ליה הספידא דרבים ואתי כולי עלמא להספד: בתגא. כמו כתר בס"ת: חלף. שבטל מן העולם: במי ששונה הלכות. אפילו לא שימש

ורבינא ורב אחא נמי כד אתא עלייהו זילחא דמיטרא אמרי משום דשמעתא בעיא צילותא כדאיתא בסמוך

המאור הקטן

ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו על מה צריך תנאי הלא הוא עומד בקדושתו לעולם ו..ה' פירש משום שנראה כמזלזל כשמהלימין אותו מסלקין את עצמן ממנו ולי נראה מתני' קתני אם מכרו לעלות בדמיו מותר לחלל קדושתו ואפי' לר"מ הדקתני רישא לוקחין בדמיו מכרו להעמידו בקדושתו עושין בדמים כל צרכן ובזו אסר ר"מ למכור משל רבים ליחיד רבים לרבים מותר ועושין בדמים כל צרכן ואע"פ שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר שאלמלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפי' לשתות שכר בדמיו מותר ואע"פ שמכרוהו לחלל קדושתו ובתר הכי קתני אין מוכרין בהכ"נ אלא על תנאי כשמוכרין אותו לעלות בדמיו ולחלל קדושתו בקדושת הדמים והיינו דקא הוינן בגמ' היכי דייר ביה הויא לה רבית אלמא כשמוכרין לבית דירה עסקי' והא לאו דוקא אלא או לפירושא דידן או לפי' הר' אפרים ז"ל אבל לפי' הר' שלמה ז"ל הוה ליה למימר היכי מצלי בה:

השגות הראב"ד

כגו אכתי של רבים הוא ואין כרבנן מוכרין אותו ממכר עולם וכו' ר' חייא בר אבא בשם ר' אבא אבל בהכ"נ לר"מ מוכרין ליחיד ועל תנאי כדי שתעמוד בחזקת רבים וממילא לר"מ אין ביחיד רשאי מוס דייר תולין שהרי שם בהכ"נ עליו ושל רבים וכי אמרי' בגמ' היכי דיירה בה לאו דוקא דירה אלא שאף התפלה אסורה להם כדירה משום רבית · ומי' מילי שאמר זה מילי בעלמא נינהו דאי סיפא כשמכרו לעלות בדמים ומותר לחלל קדושתה מה צורך לתנאי זה וכשלוקחים בדמי התיבה בעלי התיבה ג"כ מתנין של התיבה להחזירה ולהחזיר המעות סוף דבר אין בדבריו כלום

שלטי הגבורים

א כתב מיי' דאין הלוקח רשאי לעשות בהן אלו הד' דברים אא"כ התנה במעמד אנשי העיר והשיגו הראב"ד וכשמוכרין בני הכפר בהכ"נ יכולין למוכר ממכר עולם והלוקח יעשה בה מה שירצה חוץ ממרחץ ובורסקי ובית הטבילה ובית הכבה ופא דאמרי' דהמעות נשארים בקדושתם ואין הלוקח יכול לעשות בו אלו הד' דברים הני מילי כשלא מכרוהו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרוהו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר עושין במעות מה שירצו וכן הלוקח יעשה בה אפי' אלו הד' דברים:

לשון ריא"ז

אע"פ שבהכ"נ יש בו קדושה אם מכרו אותה ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר הרי הוא יוצא מקדושתו ואפי' לשתות בו שכר מותר וכשמוכרין אותו מוכרין אותו לשם חצר והלוקח יעשה בו מה שירצה:

ב נשאל מרבינו האיי אדם חשוב שמת מהו לעשות הספד וס"ת מונח לפניהם וסדין פרוש עליה והתיר לעשות כן לאדם חשוב וגדול בתורה ויחיד בדורו לגאון בענין ההספד נוהגין בישיבה להספיד לפני המטה נשאר התלמידים אבל חכם ואלוף וגאון מכניסין אותו לבהמ"ד ומכניסים המטה במקום שהיה דורש וסופדים התלמידים וקהל ישראל וכשמוציאין המטה סופדים אותו עד לבית הקברות ואם חכם הוא סופדים אותו עד יום א' בתוך ימי האבל ולזמן ישיבה סופדין אותו כל ישראל הקרובים והרחוקים לפי כבודו בחדש אדר ואלול וליום ג' ובשביעי עולין לבית הקברות ומבקרים אותו ליום ל' ושוב אין מבקרין אותו ותכלית י"ב חדש משכיבין אותו ומבקרין אותו:

לשון ריא"ז

בהכ"נ שהוא פתוח לבית שהמת מונח שם אסור לכהנים לכנס ולהתפלל שם עד שיעשו מחילה לפני הפתח ואם העמידו שם התיבה של ספרים אינה מועלת שפעמים מטלטלין עם הספרים והרי היא מקבלה טומאה ודבר המקבל טומאה אינו חוצץ:

לשון ריא"ז

ג ונראה בעיני שלא נאמר על תנאי הן עשויות אלא לאורחים שבבבל שיו מצויין אורחים העוברים ממקום למקום והיו אוכלין ושותין בבהכ"נ אבל בני העיר אין נכנסין אלא לתלמוד תורה:

גי' מהרש"ם לגרתים

אתא בר אבא כצ"ל

הגהות הב"ח

(א) רי"ף ואי מספידים בהם הספד של יחיד אבל כו': (ב) נ"ל הוא כו' ואי קראי כו': (ג) ר"ב הספדא: (ד) נ"ל דמיתא: (ה) נ"ל דמיתא: (ו) ול"ג דמתני' כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פי"ד מהלכות תפלה סמג עשין יח טור א"ח סי' קנ:
ב מיי' פי"א שם סמג עשין יט טוא"ח סי' קנא טור י"ד סי' שדמ:
ג מיי' פי"ג מהלכות א"ח סמג עשין יג טור י"ד סי' רמו:

שיטת ריב"ב

דקא תני בית הכנסת לוקחים תיבה והסמכרו בית הכנסת להעמידו בקדושתו עושין בדמיו כל צרכן וגזו אסר ר"מ למכור את של רבים ליחיד אבל את של רבים [לרבים] מותר ועושין בדמיו כל צרכן וכל זה בשלא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר שאלמלא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אע"פ שמכרוהו לחלל קדושתו על הדמים אפי' לשתות שכר באותן דמים מותר ובתר הכי קתני אין מוכרין בהכ"נ אלא על תנאי כשמוכרין אותו לעלות בדמיו ולחלל קדושתו בקדושת הדמי' אסור למכרו לארבעה דברים הללו: מפשילין. גודלין וה"ה לכל מלאכה אלא שהפשלת חבלים צריך מקום רחב ידים ובהכ"נ בית גדול וראוי לכך: מפני עגמת נפש. מניחין אותו לעלו' בו עשבים כדי שתהא עגמת נפש לרואיהם שיזכרו את ימי בניינו ואת שהיו רגילים להאסף שם: גמ' במה הארכת ימים. באיזו זכות: ואין נאותין בהן. אין מתקשטין בהן: על תנאי. ע"מ שישתמשו בהן: זילחא דמיטרא. זרם מים: צילותא. דעת צלולה. איצטריך ליה לאיניש וכו'. כיון שאין נכנסין בהן לצורכם הוא"ד לקרות. אמר מבהכ"נ מה יעשה: מיתא אתו. בוא יבואו:

איניש במאן דתני ד'. פי' הרב אלפסי במי ששונה ד' סדרי משנה: ולא לישתמש במאן דמתני ד'. היינו שגומר תלמוד ד' סדרים כלומר דבעי תלמוד עדיף מבעל משנה וריש לקיש לחומרא קאמר דאפילו מי ששונה הלכות דהיינו משניות מיקרי תנא ומילתא דעולא נמי ריש לקיש מייתי לה אלא תלמודא מייתי לה ואחרים פירשו דתני לעצמו ומתני לאחרים וריש לקיש קאמר דאפילו שונה לעצמו נמי תנא מיקרי:

מבטלין ת"ת להוצאת המת. (לאו) דוקא להוצאה אבל לשאר צרכיו לא ואע"ג דאמרינן במס' מ"ק פרק (משקין) [ואלו מגלחין דף כז:] (א) כל בני העיר הכורין נר מצוה בעשיית מלאכה אפי' הכי כיון שאינו מוטל עליו לקוברו אין מבטלין ת"ת לשאר צרכיו ויש מפרשים דמבטלין ת"ת דקאמר היינו רשות בעלמא ולא חובה דבמת מצוה בלחוד הוא דקאמר דמיחייב כדאיתא בפ' קמא דמגילתא אבל בשאר מתים רשות וכמו שכתבתי שם והיינו דאמר הכא אמרו עליו על ר' יהודה בר' אלעאי שהיה מבטל וכו' דאלמא רבנן אחריני לא מבטלי ולאו ראיה היא דמעשה שראו לר' יהודה ברבי אלעאי הביאו לראיה שמבטלין אבל לעולם הוא מבטלין חובה הוא ובשיש עמו כל צרכיו דאמרי' אין מבטלין היינו לומר שאינו חייב לבטל והכי מוכח בירושל' במסכת כלאים: מאבונא ועד בי סכרא. מפתח העיר עד לקבר: נטילתה כנתינתה. נתינתה בס' רבוא דהא מסקינן דבמאן דקרי ותני עסקינן ונטלאת מיתתו נטילתה של תורה: אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא. משמע ת"א בתלמוד ואחרים פירשו מתני לאחרים ולמאן דלא קרי ולא תני כתבו מקצת הגאונים ז"ל דבעשרה סגי ליה: אדמקיפנא אדרי אעול בהאי. בעוד שאקיף שורות הללו אקצר את דרכי ואכנס דרך הבית הזה ואמרינן עלה בגמ' א"ר אבהו אם היה שביל מעיקרו מותר וגרסינן נמי התם הנכנס לבהכ"נ להתפלל מצוה לעשות קפנדריא שנאמר ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער לפונה להשתחוות יצא דרך שער נגב וגו' וכתבה הרב אלפסי ז"ל בפ' הרואה וטעמא דמילתא מפני שנראה כמחבבה:

נר מצוה תורה אור

איניש במאן דתני ארבעה ולא ישתמיש איניש במאן דמתני ארבעה פירוש דתאני ארבעה מי ששונה ארבעה סדרי משנה ופירוש דמתני מי שגמר תלמוד ארבעה סידרי:*ת"ר (א) *מבטלין תלמוד א תורה להוצאת המת ולהכנסת הכלה בד"א בשאין לו כל צרכו אבל יש לו כל צרכו אין מבטלין וכמה כ"צ אמר רב שמואל בר אויא משמיה דרב תליסר אלפי גברי ושתא אלפי שיפורי והנ"מ לדקרי ותני אבל דמתני לית ליה שעורא: ואין עושין אותה קפנדריא [ב]מאי קפנדריא כמאן דאמר אדמקיפנא [אדרי] אהדר ואעול בהא אמר ר"נ (ב) אמר רבה בר אבהו הנכנס לבהכ"נ על מנת שלא לעשות קפנדריא מותר לעשות קפנדריא: עלו בה עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש תניא לא יתלוש ויאכל אבל תולשו ומניחו ת"ר בית הקברות [ג]אין נוהגין בה קלות ראש ואין ב מרעין בהם את הבהמה ואין מוליכין בהם אמת המים ואין מלקטין מהן עשבים מפני כבודן של מתים ואם לקט שורפם במקומם: **מתני'** [ד]ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת. בשניה זכור בשלישית פרה אדומה ברביעית החדש הזה בחמישית חוזרין לסדרן לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים ולתעניות ולמעמדות וליום הכפורים: **גמ'** *מאי פרשת שקלים רב אמר °)צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ושמואל אמר °כי תשא תניא כוותיה דשמואל ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין כי תשא ומפטירין ביהוידע הכהן ואמר רבי יצחק נפחא ר"ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלש תורות וקורין באחת ענינו של יום ובאחת ר"ח ובאחת כי תשא: ואמר רבי יצחק נפחא ר"ח טבת שחל להיות בשבת מוציאין שלש תורות אח' קורין בו ענינו של

°)במדבר כח

ת"ר בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש וכו'. ואם לקט שורפן במקומן מפני שאסורין בהנאה: **מתני'** ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים. בר"ח ניסן היו צריכין לקנות קרבנות מאותן שקלים שתורמין מר"ח אדר ואילך לפי שצריך להקריב קרבן מתרומה חדשה ופשטינא לה בגמרא מדכתיב זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה אמרה תורה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה ומחדשי יתירי דכתיבי בהאי קרא דרשינן דקרא הכי קאמר יש ר"ח שאתה חייב להקריב בו קרבן מתרומה חדשה כל אותה שנה מר"ח ואילך וגמרינן בפ"ק דר"ה [דף ז.] דהאי חדש היינו חדש ניסן דכתיב הכא לחדשי השנה וכתיב התם ראשון הוא לכם לחדשי השנה מה להלן ניסן אף כאן ניסן ומש"ה קרינן בר"ח אדר כשחל להיות בשבת בפרשת שקלים וכדתנן התם באחד באדר משמיעין על השקלים וכו' ובגמרא יהבינן טעמא למה מקדימין כל כך: חל להיות ר"ח אדר בתוך השבת מקדימין לשעבר. מקדימין לקרות פרשת שקלים ביום שבת שעבר קודם ר"ח ומפסיקין לשבת אחרת שאין קורין בו פרשה כדי שיקראו פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים ומשום דבעינן למיקרי תמחה את זכר עמלק סמוך למחיית של המן שילא ממנו: בשניה זכור. לרב דקי"ל כותיה דאמרי' בגמרא פורים שחל להיות בערב שבת מקדימין שבת שלפניו לקרות פרשת זכור האי בשניה זכור קאי בין אחל ר"ח אדר להיות בשבת ובין אחל להיות בתוך השבת ומיהו האי כגוונא והאי כגוונא דכשחל להיות בשבת האי שניה שניה ממש שקורין בה זכור ואי חל להיות בתוך השבת האי שניה היינו שניה להפסקה שהשבת הבאה אחר ההפסקה קורין זכור: בשלישית פרה אדומה. כדי שיטהרו טמאי מתים עצמן לפני הפסח: וברביעית החדש הזה לכם ראש חדשים. משום ר"ח ניסן והאי רביעית ושלישית על כרחין להפסקה היא ואחל להיות בתוך השבת קאי ומיהו שפי בשבת ליתיה בכלל חל להיות בתוך השבת דאי לא תימא הכי היכי קאמר דבשלישית להפסקה פרה וברביעית החדש והא ע"כ כל שחל ר"ח אדר בע"ש יש שתי הפסקות וסימן לו וב"ו כלומר דכשחל ר"ח אדר בו' מפסיקין בב' ובי"ו כדי לקרות פרשת פרה בשבת הסמוכה לר"ח ניסן ונמצא שאין קורין פרשת פרה בשלישית להפסקה אלא ברביעית ולא ברביעית פרשת החדש אלא בחמישית הלכך ע"כ ע"ש ליתיה בכלל חל להיות בתוך השבת כשם שא' בשבת איתו בכללו כמו שאכתוב בגמ' בס"ד וטעמא דמילתא דבתוך השבת משמע אמצע שבת שיש חול לפניו ולאחריו מה שאין כן בא' בשבת וששי בשבת: בחמישית חוזרין לכסדרן. בגמ' מפרש לסדר מאי: **לכל** מפסיקין וכו'. אף המועדות בכלל דמתני' הכי קתני לכל המועדות מפסיקין שמניחין פרשת היום וקורין בשל יו"ט וכן לראשי חדשים ולחנוכה ולפורים ולתעניות שגוזרים בשני ובחמישי ולמעמדות של יום שני ויום חמישי שהיו קורין בתורה במעשה בראשית כדאיתא בפ' בתרא דתעניות [דף כו.] מיהו הך הפסקה לאו בחדא גוונא היא דבי"ט מפסיקין בפרשה בין בשבת בין בשני ובחמישי שאין קורין אותה פרשה שהיא באה על הסדר ואילו בר"ח ובחנוכה שיכולין לבא בשבת איני כן שאין מבטלין הפרשה בשבת אלא שמפסיקין בהן להפטרות כלומר שאין מפטירין מענין הפרשה אלא מענין ר"ח או חנוכה כדרך שנוהגין בשבתות של פרשיות הללו שמפטירין בהן מעין כל פרשה ופרשה וכן בראשי חדשים וחנוכה כשהלו להיות בשבת קורין הפרשה שהיא באה על הסדר ואח"כ קורין פרשת ר"ח או פרשת חנוכה ומפטירין הפטרת חנוכה או ר"ח ונמצא שאין הפרשה הבאה על הסדר מתבטלת בשבת מחמתה אלא שההפטרה משתנית אבל בימות החול כלומר בשני או בחמישי איננו כן שאין קורין בתורה אותה פרשה שהיתה ראויה לקרות אלא קורין בענין חנוכה ופורים ור"ח וכן פורים לדידן בני ארביכר ותעניות בא"ח שיבואו בשבת הפסקה שלהן היינו שאין קורין בשני ובחמישי בפרשה שהיתה ראויה לקרות אלא בפרשה שלהם והפסקה דמעמדות נמי בשני ובחמישי הוא כענין שאמרו ולא בשבת שאע"פ שהמעמדות היו כן בשבת אעפ"כ אי אפשר שתהא מחמתן הפסקה בשבת לפי שאין קורין פרשה מיוחדת דהיינו מעשה בראשית שהיו קורין בהן אלא בששת ימי השבוע כמו שמפורש בפרק בתרא דתעניות אבל בשבת לא היו קורין אלא בסדר היום כדרך שהצבור קורין הלכך לא משכחת לה הפסקה דפורים ותעניות ומעמדות אלא בשני ובחמישי ויום הכפורים. דקתני אגב גררא דתעניות נקטיה אע"ג דבכלל רישא דמתניתין הוא דקתני לכל מפסיקין דהיינו לכל ימים טובים כמו שכתבתי והאי לכל מפסיקין דסיפא דומיא דמפסיקין דרישא הוא שכל אחד עניינו שמפסיקין מאותו סדר שכבר התחילו לקרות אע"ג דבמפסיקין דרישא חוזרין לסדר כל השנה כולה דמכל מקום מפסיקין הן מסדר פרשיות שהתחילו לקרות: **גמ'** מאי פרשת שקלים רב אמר צו את בני ישראל וגו'. ומקריא פרשת שקלים משום דכתיב בההיא פרשה זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה דדרשינן מיניה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה ומיניה ילפינן שצריכין לשקול מחדש: ושמואל אמר כי תשא. משום דשלש פעמים [תרומת ה'] כתוב בההיא פרשה וילפינן מינה שלש תרומות של אדנים ושל מזבח ושל בדק הבית: **ראש** חדש אדר שחל להיות בשבת וכו' ר"ח טבת שחל להיות בשבת וכו'. בגמ' אמרי' דחדא

הגהות הב"ח (א) נ"ב את בעיר:

רש"י

תלמידי חכמים: דתאני. לעצמו: דמתני לאחרים: ד'. ארבע סידרי: להכנסת כלה. ללותה מבית אביה לחופתה: אדמקיפנא אדרי [אהדר] ואעול בהא. בעוד שאקיף שורות הללו של בתים אכנס דרך הבית הזה ואקצר דרכי: מפני כבודן של מתים. אאין נוהגין בהן קלות ראש קאי: **מתני'** קורין פרשת שקלים. להודיע שיביאו שקליהם באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה: ומפסיקין לשבת הבאה. כלומר פרשה שניה כדי שתקרא בשבת הסמוכה לפורים פרשת זכור כדי לסמוך מחיית עמלק למחיית המן: פרה אדומה. להזהיר ישראל לטהר כדי שיעשו פסחם בטהרה: ברביעית החדש הזה לכם. שיש פרשת פסח: חוזרין לכסדרן. בגמ' מפרש לה: לכל מפסיקין. לכל המועדות מפסיקין לקרות בענין השבוע וקורין בענין המאורע: למעמדות. קורין במעשה בראשית כדתניא לקמן: **גמ'** את קרבני לחמי. וכתיב בתריה זאת עולת חדש בחדשו ובשקלים איירי שיביאו קרבנות באחד בניסן מתרומה חדשה וכיון דבניסן בעינן אקרובי מש"ה מקדמינן וקרינן מאחד באדר כי היכי דלייתי שקלים בכל יום ויום למקדש כדי שיהא תמידין ומוספין של ראש חדש ניסן קריבין מתרומה חדשה: ומפטירין ביהוידע. דדמי לפרשת כי תשא דהכא כתיב כופר נפשו והתם כתיב איש כסף נפשות

עין משפט

א מיי' פי"ד מהל' אבל סמג עשין [דרבנן] ב טור י"ד סי' שסא:
ב מיי' פי"א מהל' הפלה סמג עשין (יח) [קסד] טוא"ח סי' קנא:
ג מיי' פי"ד מהל' אבל סמג עשין [דרבנן] ב טור י"ד סי' שסח:
ד מיי' פי"ג מהלכות תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' [תרפד] תרפה(ותרפו):

שיטת ריב"ב

פיסקא ואין עושין אותו קפנדריא: בגמ' אדמקיפנא אדרי איעול בהא. בעוד שאקיף שורות סללו אכנס דרך בית הזה ואקצר דרכי ממבוי למבוי ובהכ"נ בינתים ולא ידעתי על מה הסמיך הרב ז"ל מלכתוב להא דא"ר אבהו עלה אם היה שביל מעיקרו מות' והא דא"ר חלבו אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת להתפלל מצוה לעשו' קפנדריא שנא' ובבא עם הארץ לפני ה' וגו' הזכירה במס' ברכות פרק הרואה: מתני' קורין בפרשת שקלים. להודיע שיביאו שקלים באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה ומפסיקין לשבת אחרת לעולם אםשחל ר"ח אדר בתוך השבת בשבת של אחר ר"ח מפסיקין: בשניה זכור בשלישית פרה אדומה. כי"ל הכותב דלאו שבת שניה ושבת שלישית קאמר אלא שאר פעמים שמפסיקין בין פרשת זכור לפרשת פרה כגון שחל ר"ח בששי בשבת כדבעי' למימר קמן והיכי קאמר בשניה זכור בשלישית פרה אדומה אלא הכי קאמר פרשה שניה היא פרשת זכור ופרשה שלישית היא פרשה פרה: בחמישי' חוזרין לכסדרן. פירשה ר' ירמיה לקמן בגמ' לסדר הפטרות אבל פרשת היום אין מפסיקין: לכל מפסיקין. פירשה בגמ' שמפסיקין הפטרת היום ומפטירין בענין המאורע: לראשי חדשים וכו'. אבל בפרשת היום לא לכל מפסיקין אלא פעמי' מפסיקין ופעמי' אין מפסיקין פעמי' מפסיקין בכל המועדות ופעמים אין מפסיקין כגון בארבע פרשיות וכגון בראשי חדשים: ובחנוכה ובפורים. לבני חמשה עשר שלא חלים בשבת אין מפסיקין פרשת היום אבל הפטרת היום לעולם מפסיקין ומפטירין בענין המאורע: לתעניות ולמעמדות.

שלטי הגבורים

א כתב בס"ג כיון שיש לו מי שיתעסק עמו א"צ להתבטל בשבילו ורב נטרונאי כתב דכי ליכא עשרה מבטלין וכתב הרמב"ן דטעמא דמסתבר הוא דלא איכא שורש זקדים וברכת אבלים דבעינן י' וכתב עוד שא"צ שידע בודאי שיש לו כל צרכו אלא כיון שיש בעיר מי שראוי לעסוק בו א"צ נראה אם יש מי שיעסוק בו אלא כיון שיש מי שיעסוק ת"ת קודם י"א שא"צ לבטל בשביל אשה ותינוק אלא כמאן דלא קרי ותני וי"א כיון שאינם מצווה לקרות ועושה מה שמוטל עליה וזהירה בלמוד בניה ובעלה דינה כמאן דקרי ותני כתב ה"ר יו"ם מיוני שתינוקות של בית רבן אינן מבטלין בשביל הוצאה' כמת שהרי אין מבטלין אפי' לבנין בהכ"נ וכל זה לא איירי אלא בשעת הוצאתו שצריכין להתבטל ללוותו אבל כל זמן שמוטל לקוברו אינן מבטלין בשבילו ת"ת אלא אם יש חבורות בעיר שכל אחת מתעסקת יומה אותה שאינה יומה מותרת בין בתלמוד בין בשאר מלאכות ובשעת הוצאתו מבטלין מכל שאר מלאכות ובאין ללוותו אפי' אי לא קרי ותני דלא מפליגין בין קרי ותני אלא בביטול ת"ת אבל בשאר מלאכות אפי' אי לא קרי ותני שכל בטלין ובאין ללוותו ואם אין חבורות בעיר כל בעלי מלאכות צריכין להתבטל ולהתעסק בו עד שיקבר אבל מת"ת אין צריכין להתבטל אלא בשעת הוצאתו כדפרישית וי"א בה דמבטלין ת"ת להוצאתו היינו דוקא במת מצוה ולא נהירא אלא בכל מת נמי איירי ירושלמי רבי אבהו שלח לר' חנניה בריה לטבריא פי' ללמוד אמרו לו גומל חסד הוא שלח לו המבלי אין קברים בקסרין שלחתיך לטבריא נמנו וגמרו בעלית בית נתזה בלוד דתלמוד קודם למעשה שהתלמוד מביא לידי מעשה רבנן דקיסרין אמר הדא דתימא בשיש שם מי שיעשה מעשה אבל אם אין שם מי שיעשה מעשה קודם לתלמוד והיינו מה שמחלק בגמ' דידן בין אם יש שם כל צרכו או לא:

לשון ריא"ז

מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה ללוותה מבית אביה לבית חופתה כמו שביאר המורה בד"א כשאין לו למת כל צרכו אבל אם יש לו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אם היה קורא מקרא ושונה משנה שיעורו עד שתהא מחיצת אנשים מפתחי העיר עד בית הקברות ואם היה לומד תלמוד אין לו שיעור ונראין הדברים שאם היה קורא ושונה אם יש לו כדי קוברין אין מבטלין תלמוד תורה בשבילו וכן ביאר מז"ס:

ב כתב סמ"ג דוקא כשהן על הקברים עצמן מפני שיש להוכיח דעפר הקבר אסור בהנאה ועי' פ' נגמר הדין והרא"ש ז"ל כתב הא דקתני אין מרעין את הבהמה נראה דמיירי אף בקרקע עולם דאסור מפני כבודן של מתים דאי על הקברים אם הוא קבר של בנין אסור בהנאה והאילנות הנטועין בבית הקברות מותר ללקוט פירותיהן ואין כאן השש מפני כבוד מתים:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' ברי"ף כתובו' סי' קפ"ב: (ב) נ"ב עי' ברי"ף ברכות סי' רכ"ג:

דחדא מכלל חברתה איתמר : ואח' בשל חנוכה . דלעולם מקלע ר"ח טבת בחנוכה ומש"ה מוליאין שלש תורות ולא קיינן כולהו בחדא לפי שאין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור כדי שלא יתעכבו בינתים וליכא משום פגמו של ראשון כשמוליאין ס"ת אחר דליכא למיחש בהכי אלא בחד גברא אבל בתרי גברי לא כדאיתא ביומא [דף ע.] ובסוטה [דף מא.] : **ר"ח** טבת וכו' קרו תלתא בר"ח וחד קרי בחנוכה וכן הלכה . משום דר"ח תדיר מבוין ליה עיקר : וחד חוזר וקורא מכי תשא עד ועשית כיור נחשת . כדי שידעו שמצות היום בפרשת שקלים :

תורה אור

של יום ואח' בשל ראש חדש ובאח' בשל חנוכה . וראש חדש טבת שחל להיות בחול אמר רבי יצחק נפחא קרו תלתא בראש חדש וחד קרי בחנוכה וכן הלכתא וראש חדש אדר שחל להיות בואתה תצוה אמר אביי קרו שמות ל שיתא בואתה תצוה עד °ועשית כיור נחשת וחד חוזר וקורא מכי תשא עד ועשית כיור נחשת וקיימא לן כוותיה . חל להיות בכי תשא עצמה דף ל. *אמר אביי קרו שיתא מכי תשא עד ויקהל וחד חוזר וקורא מכי תשא עד ועשית כיור . תניא כוותיה דאביי חל להיות בכי תשא עצמה קורין אותה וכופלין אותה : איתמר ראש חודש אדר שחל להיות בערב שבת רב אמר מקדימין וקורין בשבת שעברה ושמואל אמר מאחרין וקי"ל כרב : בשניה זכור : איתמר פורים שחל להיות ערב שבת רב אמר מקדימין ושמואל אמר מאחרין והלכתא כרב ואפילו בני חמשה עשר שחל פורים שלהן להיות בשבת מקדימין וקורין בשבת שעברה: בשלישית פרה אדומה: תנו רבנן ראש חדש אדר שחל להיות א בשבת קורין בכי תשא ומפטירין ביהוידע הכהן ואיזה היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ר"ה טו ואפי' בע"ש. בשניה זכור ומפטירין °כה אמר ה' צבאות פקדתי ואיזה היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפי' בערב שבת: יחזקאל לו בשלישית פרה אדומה ומפטירין °וזרקתי עליכם מים טהורים ואיזו היא שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריו : (א) משבחת לה כשחל ר"ח ניסן באמצע שבת °אבל אם חל ר"ח ניסן להיות בשבת הויא שלישית הסמוכה לר"ח ניסן . ברביעית °החדש שמות יב הזה ומפטירין °כה אמר ה' אלהים בראשון באחד לחדש יחזקאל מה *ואיזו היא שבת רביעית דף ל: כל שחל ר"ח ניסן להיות בתוכה ואפי' בע"ש. בחמישית חוזרין לסדרן לסדר מאי א"ר אמי לסדר פרשיות ור' ירמיה אמר לסדר הפטרות וקי"ל כר' ירמיה : ירושלמי ר' אבא בשם ר' חייא בר אשי אמר אין מפסיקין בין פורים לפרה ר' לוי אמר אין מפסיקין בין פרה להחדש וסימן כל הפרשיות הללו בין הכוסות האלו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה ובדין הוא שיקדים החדש לפרה שבאחד בניסן הוקם המשכן ובשני ימים בניסן נשרפה פרה אדומה ולמה הקדימוה מפני שהיא טהרתן של ישראל : נקוט האי סימנא בידך כד מקלע ר"ח אדר הסמוך לניסן בשבת או בשני בשבת או ברביעי בשבת או בששי בשבת צריכין לאפסוקי בהדין פרשיות וסימן זבד"ו והדין פרטא דמילתא כד מיקלע ביום שבת מפסיקין בחמיסר באדר וסימן זט"ו וכד מיקלע בתרין

[ד' רסז ע"ב]

רש"י

נפשות ערכו וגו' : תלתא בר"ח . משום דתדיר ושאין תדיר תדיר קודם : עד ועשית כיור נחושת. דלית הלכתא כר' יצחק נפחא דאמר קרו שיתא עד כי תשא וחד מכי תשא עד ועשית (ב) דאמרי' אוקימיה הוא דקא מוקים התם (ג) דאמרי אינשי האי שביעי דקא קרי עד ועשית לאו משום פרשת שקלים אלא פרשת אתה תצוה מארכת עד ועשית ולא נסתיימה ע"כ : וחוזר וקורא מן כי תשא וכו' . דלית הלכתא כרבי יצחק דקאמר (ד) מועשית עד ויקהל וחד קרי מכי תשא עד ועשית דאמרי העולם למפרע הוא דקא קרי : רב אמר מקדימין . וקורין כי תשא לשבת שעברה וטעמא מפ' בגמ' : להיות בתוכה . בתוך השבוע ואפילו חל בע"ש כאלו חל בתוך השבוע : (חל) שבת שניה . כלומר שבת של פרשה שניה שהיא פרשת זכור (בתוכה) : לסדר פרשיות . הוא חוזר שבשבתות הללו הפסיקו סדר הפרשיות ולא קראו אלא בד' פרשיות הללו : לסדר הפטרות . הוא חוזר שעד הנה מפטיר מעין פרשיות הללו (ה) הפטרות השנויות לעיל בברייתא : שלישי לרביעי . בין פרה להחדש לא יארע הפסקה : זט"ו . אם בא לך ר"ח אדר בשבת יהיה לך הפסקה ביום ט"ו ולא יותר שהרי ביום ר"ח קורין פרשת שקלים ובשבת הבאה פרשת זכור דאמרי' איזו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו ע"ש ומתני' נמי הכי תנן בשניה זכור והיינו כרב דאמר פורים שחל להיות בע"ש מקדימין ועכשיו יחול פורים בע"ש ואנן מקדימין כרב אבל לשבת שלישית של אדר שהוא יום חמשה עשר (ו) מפסיקין ובשבת רביעית שהיא סמוכה לפורים של מוקפין מאחריה קרינן פרה אדומה כדתנן בברייתא איזוהי שבת שלישית כל שסמוכה [לפורים] מאחריה ואוקימנא היכא דחל ר"ח ניסן בחול וזה יחול לו באחד בשבת שהוא חול ופרשת החודש נקרא בשבת של אחריה שהיא סמוכה לר"ח ניסן

הרי

כופלין אותה . וקי"ל כוותיה ובגמרא פליגי עליה : חל להיות בכי תשא עצמה וכו' וחד חוזר וקורא מכי תשא עד ועשית כיור נחושת . כדי שידעו דמצות היום בפרשת שקלים ולדידן השתא לא מתרמי פורים בואתה תצוה ולא בכי תשא אבל לדידהו הוה מתרמי: רב אמר מקדימין . וקורין פ' שקלים בשבת שעברה : ושמואל אמר מאחרין . וקורין פרשת שקלים למחר ובגמרא מפרש טעמייהו : בשניה זכור. איתמר פורים שחל להיות בע"ש. מקדימין לקרות פרשת זכור בשבת שלפניו כי היכי דלא תקדום עשיה דהיינו פורים לזכירה דהיינו פרשת זכור : ושמואל אמר מאחרין . מפרש טעמא בגמרא דכיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר עשיה וזכירה בהדי הדדי קא אתיין : ואפילו בני ט"ו שחל פורים שלהם להיות בשבת מקדימין וקורין . כלומר פרשת זכור לשבת שעברה ולדידן לא מיקלע י"ד בשבת אלא ט"ו וא"ת והא תנן חל ר"ח אדר להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת וכן חל פורים בשבת הרי חל ר"ח אדר להיות באחד בשבת ונמלא שהוא בכלל חל להיות בתוך השבת דקתני עלה ומפסיקין לשבת אחרת אלמא לא חיים דתקדום זכירה לעשיה י"ל אמר לך רב דמאי בתוך השבת אמלע שבת שיש חול לפניו ולאחריו משא"כ באחד בשבת הלכך ליתיה בכלל חל להיות בתוך השבת : **ת"ר** ר"ח אדר שחל להיות בשבת וכו' ואיזו היא שבת ראשונה . איזו היא לעולם שבת שקורין בה פרשה ראשונה אע"פ שר"ח אדר לא חל באותה שבת : כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ואפילו בע"ש.אבל כשחל בשבת קורין בו ביום כדקתני רישא בהדיא : בשניה זכור . בשבת שניה של פרשיות קורין זכור : ואיזו היא שבת שניה . שקורין בו זכור : כל שחל פורים להיות בתוכה . ואפילו בע"ש לאו דוקא דאפילו חל פורים בשבת עלמו מקדימין שבת שלפניה וקורין זכור לרב דקי"ל כוותי' וכמ"ש למעלה אלא משום רישא דלא מתני ליה גבי פרשת שקלים אלא בע"ש דאילו בשבת קורין בשבת עלמה נקט ה"נ אפילו בע"ש ולאו דוקא :

בשלישית פרה אדומה . בשבת שלישית של פרשיות קורין פרה אדומה ומשכחת לה כשחל ר"ח ניסן באמלע שבת דהתם קורין פרשת פרה בשבת הסמוכה לפורים מאחריה אבל אם חל ר"ח ניסן להיות בשבת שקורין פרשת החדש בו ביום הויא לה פרשה שלישית שבת הסמוכה לר"ח ניסן ולא הסמוכה לפורים דכל היכא דר"ח ניסן בשבת איכא שלש שבתות מפורים לר"ח ניסן עם אותו שבת שחל בו ר"ח ניסן שקורין בו פרשת החדש ואי אפשר להפסיק בין פרשת פרה לפרשת החדש כמו שיתבאר לפנינו בס"ד ולפיכך מפסיקין בשבת של אחר פורים אבל כי מיקלע ר"ח ניסן באמלע שבת קורין פרשת פרה בשבת הסמוכה לפורים מאחריה ואם תאמר והלא כשחל ר"ח ניסן להיות באחד בשבת אי אפשר לקרות פרשת פרה בשבת שלאחר פורים לפי שחל ר"ח אדר בשבת ופורים בע"ש ואיכא שלש שבתות בין פורים לר"ח ניסן וסימן זט"ו כלומר כשחל ר"ח אדר להיות בשבת מפסיקין בט"ו ונמלא שאין קוראין בפרשת פרה בשבת הסמוכה לפורים יש לומר שאע"פ שאין קורין בשבת הסמוכה לפורים של פרזים קורין אותה מיהת בשבת הסמוכה לפורים של מוקפין שאיתה שבת של הפסקה שהוא ט"ו באדר הרי הוא פורים למוקפין וקורין פרה בשבת שלאחריה : **לסדר** מאי אמר רבי אמי לסדר פרשיות · רבי אמי סבירא ליה שאין קורין באותן ארבע שבתות בסדר היום כלל ומש"ה מפרש דחוזרין לכסדרן היינו לסדר פרשיות כלומר לסדר היום : ור' ירמיה דאמר לסדר הפטרות . ס"ל דבאותן ארבע שבתות גופייהו קרינן סדר היום אלא שקורין ארבע פרשיות אלו עמהן אבל הפטרות ודאי מעינן אותן פרשיות הן ולא מעינן סדר היום : ואח"כ חוזרין לסדר הפטרות . כלומר להפטיר מעינן סדר היום וקיימא לן כרבי ירמיה : **ירושלמי** רבי לוי אמר אין מפסיקין בין פרה להחדש . כלומר שלא יפסיק בין שלישית לרביעית : שבאחד בניסן הוקם המשכן ובשני בניסן נשרפה הפרה . מפני שלא היו יכולים לשרוף את הפרה עד שהוקם המשכן ונמלאת פרה מאוחרת לר"ח ניסן אלא שהקדימוה מפני שהוא טהרתן של ישראל וכיון שכן אין ראוי להפסיק בין פרה להחדש כדי שלא תקדים כל כך מאחר שהיתה ראויה להיות מאוחרת : **נקוט** האי סימנא בידך וכו' . לדידן לא מקלע לן ר"ח אדר אלא בזבד"ו כלומר או בשבת או בשני או ברביעי או בששי אבל לא מיקלע לעולם בבג"ה כלומר יום א' ויום ג' ויום ה' משום יום הכפורים דלא ליקלע לא בערב שבת ולא במולאי שבת ומשום יום ערבה דלא ליקלע בשבת וכל הני יומי דזבד"ו דמקלע לן אדר לריך לאפסוקי בפרשיות דכל חד וחד בגוניה : כד מקלע בשבת מפסיק בט"ו באדר . שהוא יום שבת ואין קורין בו פרשה והסימן זט"ו : כשר"ח אדר ביום ב' הפסקה יום ו' שהוא שבת . והסימן ב"ו : כשראש חדש אדר ביום ד' הפסקה יום ד' . שהוא שבת והסימן ד"ד : כשר"ח אדר ביום ו' איכא תרתי הפסקות ביום שני וביום ט"ז שהם ימי שבת והסימן וב"ו : **גרסי'** בגמ' עלה דמתני' דתנן מפסיקין לתעניות . כלומר כשהל תענית בשני ובחמישי מפסיקין פרשת היום ואין קורין בה אלא פרשת תענית קורין ופרכינן [דף ל:] בתענית למה לי הפסקה ליקרו בצפרא מעניינא דיומא ולמנחתא דתעניתא ופרקינא אמר רב ששת בריה דרב אידי מסייע ליה לרב הונא דאמר מצפרא

כנופיא

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ומשכחת וכ"ב והו מלשון הרב ילא מלשון הברייתא : (ב) א"ב דאמרי: (ג) א"ב כלומר: (ד) נ"ב קרו שיתא: (ה) תי' הפטרות נמחק: (ו) נ"ב לחודש:

שלטי הגבורים

א ר"ח אדר שחל להיות בשבת מוליאין ג' ספרי תורה בא' קורין ס' בני אדם בפרשת אותה שבת ובא' קורא הששי בענין ר"ח שהוא פרשת צו את בני ופרשת וביום השבת ופרשת ובראשי חדשיכם ובג' קורא השביעי בפרשת כי תשא וכשמפסיקין בקדים בין הז' למפטיר המפטיר חוזר וקורא מה שקרא הז' או כל קריאתו או מקצת קריאתו שאין המפטיר קורא בתורה אלא לכבוד התורה וכן ר"ח ניסן שחל להיות בשבת מוליאין ג' ס"ת הא' קורין בו ס' בפרשת אותה שבת וא' קורא בו' בענין ר"ת והא' קורין בו הז' בפרשת החדש ואין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור אלא על כל ענין וענין מוליאין ס"ת א' וכן ר"ח טבת שחל להיות בשבת מוליאין ג' ס"ת הא' קורין בו ו' בפרשת אותה השבת והאחד קורא בו הז' בפרשת ר"ח והא' קורא בענין הנוכה ומפטיר המפטיר בענין חנוכה כמו שביאר מז"ה וכן מבואר בקונט' הראיות :

שיטת ריב"ב

פירשו בגמ' דהעניות ומעמדות שהן בחול ואין בחול הפטרה כדי שנאמר שנפסיק הפטרת היום ונפטיר בענין המאורע הפסקתן היא הפסקת הפרשה שמניחין פרשת היום וקורין בפרשת התעניות או המעמדות והא כדאיתא והא כדאיתא. לכל מפסיקין דרישא קאי בהפסקת ההפטרה כדפי' לעיל ותעניות ומעמדות שהן בחול ואין בחול הפטרה הפסקתן היא הפסקת הפרשה:גמ' ואפי' בני חמשה עשר וכו' . מקדימין וקורין . פרשת זכור : בשבת שעברה . ומשכחת לה כשחל ר"ת ניסן להיות באמלע שבת שבשבת שלפני ר"ח ניסן קורין פרשת החדש ובשבת שלפני אותו שבת שהוא לפני ר"ח ניסן קורין פרשת פרה ואותה שבת היא סמוכה לפורים מאחריה אבל אם חל ר"ח ניסן' להיות בשבת הויא לה שבת של פרשה שלישית שבת הסמוכה לר"ח ניסן לפי שבאותה שבת עלמה קורין פרשת החדש ובשבת הסמוכה לה מלפניה שהוא ביום כ"ג לחדש קורין פרשת פרה ואותה שבת אינה סמוכה לפורים מאחריה שהשבת הסמוכה לפורים היא ביום ט"ז לחדש ומפסיקין בה כדי שנקרא פרשת פרה לשבת הבאה שהיא ביום כ"ג לחדש ופרשת החדש לשבת האחרת שהיא ביום ר"ח ניסן : ירושלמי . אמר ר' חייא בדין הוא שתקדום פרשת החדש לפרשת פרה אדומה שהרי בא' בניסן הוקם המשכן ובשני לו נשרפה הפרה ומפני מה הקדימוה מפני שהיא טהרתן של ישראל כלומר קודם פרשת שבה מלות הפסח יזכירו את טהרתן ולכך אין ראוי להפסיק בין פרשת פרה לפרשת החדש שהזהרת הטהרה לריכה להיות סמוכה לפרשת מלות הפסח : פיסקא בחמישית חוזרין לכסדרן : גמ' לסדר הפטרות . אבל פרשת היום אין מפסיקין : נקוט האי סימנא בידך וכו' עד וסימן זט"ו.ואע"ג דאמרי' דהיכא דחל ר"ח ניסן באמלע שבת קרינן פרשת פרה בשבת הסמוכה לפורים מאחריה והכא כיון דמיקלע ר"ח אדר ביום שבת מיקלע ר"ח ניסן באמלע שבת וכיון שכן היכי מפסיקין בט"ו באדר

כנופיא כלומר דמעייני למילי דמתא לתקוניהו ומש"ה לא אפשר למיקרי בתורה עד המנחה וה"ת לדידן דלית לן כנופיא וקורין תרי זימני בספר תורה בפרשת ויחל אמאי לא קרינן בצפרא מעניינא דיומא איכא למימר דכיון דקמאי תקון הפסקה בתענית ולא היו קורין בעניינו של יום אנן נמי לא קרינא: **מתני'** בפסח קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים. בחומש ויקרא והיינו בפרשת שור או כשב: בעצרת שבעה שבועות תספר לך. היינו פרשת כל הבכור הכתובה בראה אנכי ולפי שכבר קראו בפסח בפרשת מועדות שבת"כ קורין בעצרת בפרשת מועדות שבמשנה תורה: ביו"ט הראשון

תורה אור נר מצוה

בתרין בשבא מפסיקין בשיתא באדר וסימן ב"ו וכד מקלע בארבע בשבא מפסיקין בד' באדר וסימן ד"ד וכד מיקלע בשיתא בשבא מפסיקין בתרין ובשיתא עשר באדר וסימן בי"ו: **מתני'** בפסח קורין בפרשת המועדות שבתורת כהנים בעצרת שבעה שבועות תספר לך בר"ה בחדש השביעי באחד לחדש ביוה"כ אחרי מות ביום הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים ובשאר ימות החג קוראין בקרבנות החג: **גמ'** בפסח קורין בפרשת המועדות שבתורת כהנים *והאידנא נהוג עלמא למיקרי משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא ומפטירין ביום הראשון בפסח גלגל ובשני (א) פסח יאשיהו וביו"ט האחרון וידבר דוד ולמחר עוד היום בנוב לעמוד: בעצרת ביום הראשון בחדש השלישי ומפטירין במרכבה וביום טוב שני שבעה שבועות ומפטירין בחבקוק: בר"ה ביו"ט הראשון וה' פקד את שרה ומפטירין בחנה וביום שני ויהי אחר הדברים האלה והאלהי' נסה את אברהם ומפטיר הבן יקיר לי אפרים ביוה"כ שחרית קוראין אחרי מות ומפטירין כי כה אמר רם ונשא במנחה בעריות ומפטיר ביונה בן אמתי: בחג בשני ימים טובים הראשונים קורין בפרשת המועדות שבתורת כהנים ומפטירין הנה יום בא לה' וביום טוב שני מפטירין ויקהלו אל המלך שלמה ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג: גרסינן בסוכה בפרק אחרון* אתקין אמימר בנהרדעא דמדלגין דלוגי וקא פריש גאון כך מנהג בשתי ישיבות ביום ראשון ג וביום שני שהם שני ימים טובים קורין ובחמשה עשר בלבד וביום שלישי שהוא חולו של מועד קורא כהן וביום השני ולוי קורא ביום השלישי וישראל (ג) קורא וביום השלישי והרביעי קורא וביום השני וביום השלישי ויום רביעי כהן קורא וביום השלישי ולוי קורא וביום הרביעי וישראל קורא וביום הרביעי והרביעי קורא וביום השלישי וביום הרביעי ועל פי הסדר הזה קורין

רבינו נסים

של חג קורין בפרשת מועדות שת"כ. היינו פרשת שור או כשב הכתובה בויקרא לפי שכבר קראו בעצרת בפרשת מועדות שבמשנה תורה חוזרין עכשיו לקרות פרשת מועדות שבתורת כהנים: ובשאר ימות החג קורין בקרבנות החג. הכתובים בסדר פינחס ומיהו איכא מילי בהך מתני' דלא כהיגנא להו השתא וכמו שיתבאר בגמ' בס"ד: **ומדאמרי'** דבשאר ימות החג קורין בקרבנות החג משמע שלא היו מוציאין בשאר המועדות ספר שני לקרות בו פרשת הקרבנות וה"נ מוכח בגמ' דאמרינן ובשאר ימות הפסח מלקט וקורא מענייניה הפסח ואילו בקרבנות לא קאמר אבל אנו מלבד סדר פרשיות מוציאין ס"ת ב' לקרות בו בקרבנות היום כך הוא בסדר רב עמרם וסומכין על מה שאמרו בגמ' (דף לא:) שאמר לו הקב"ה לאברהם דבזמן שאין בית המקדש קיים יהיו ישראל קורין בסדר קרבנות ומעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומוחל אני על כל עונותיהם ובשבת היינו טעמא דלא קרינן בקרבנות משום דבקרבן שבת אין בו לכפר ואינו בא אלא לרצון ואחרים אומרים דהיינו טעמא לפי שאין בקרבנו אלא שני פסוקין ואין קורין משלמעלה ולמטה הימנו לפי שאינו מדבר מעניינו של יום [*א"נ לפי שהמפטיר הוא מפטיר תמיד מעין הפרשה שהוא סדר אותה שבוע צריך שיקרא בסדר היום לא במוסף של יום] א"נ משום דביו"ט מפסיקין וקורין בעניינו קוראין נמי בקרבנו שהרי כל קריאתו לחובת היום אבל בשבת שלא תקנו בקריאתו שתהא מעניינו [של יום] אלא לקרות התורה על הסדר לא תקנו גם כן לקרות בקרבנו ור"ח קריאתו בחובת היום ולפיכך קורין בקרבנו דעניינו וקרבנו חדא מילתא היא: **גמ'** והאידנא נהוג עלמא למיקרי משך תורא וכו'. סימני פרשיות הן ביום הראשון משכו ביום שני שור או כשב ביום שלישי קדש לי כל בכור ברביעי אם כסף תלוה בחמישי פסל לך בששי במדבר סיני בז' ויהי בשלח בח' כל הבכור וטעם סדר פרשיות הללו משום דבשני אית לן למיקרי שור או כשב משום דכתיב ביה וספרתם לכם ובשני מתחילין לספור את העומר ובשביעי אית לן למיקרי ויהי בשלח שבשביעי אמרו ישראל שירה על הים והשאר כולן נקראות כסדר כתיבתן בתורה וכתוב בהן מעניינו של פסח: וביו"ט האחרון מפטירין בוידבר דוד. לפי שהיה שירה ובשביעי של פסח אמרו שירה: ולמחר עוד היום בנוב לעמוד. לפי שמפלתו של סנחריב היתה בפסח כדאיתא בפרק חלק (דף צה:): בעצרת בחדש השלישי. לפי שבו ניתנה תורה: ומפטירין במרכבה. לפי שירד הקב"ה על הר סיני בהוד מרכבתו: ביו"ט שני שבעה שבועות. היינו פרשת כל הבכור הכתובה בסדר ראה אנכי. וכמו שכתבתי במשנתנו: ומפטירין בחבקוק. משום דכתיב ביה אלוה מתימן יבא דהיינו במתן תורה: בר"ה ביום א' וה' פקד את שרה ומפטירין בחנה. לפי ששתיהן נפקדו בר"ה כדאיתא פ"ק דר"ה (דף יא.): וביום ב' ויהי אחר הדברים האלה. כדי להזכיר ענין עקידת יצחק ואילו שבשביל כך תוקעין בשופר של איל: ומפטירין הבן יקיר לי אפרים. מפני שחובת היום להזכיר זכרונות וכתיב זכור אזכרנו: ביוה"כ שחרית קורין אחרי מות. שמדבר בעבודת היום: ומפטירין כי כה אמר רם ונשא. משום דכתיב ביה ענין תשובה ותענית וכתיב ולקדוש ה' מכובד ודרשינן זה יוה"כ: ובמנחה קורין בעריות. לפי שנפשו של אדם מתאוה להן וצריך אדם לקדש את עצמו מהן: בחג בשני ימים הראשונים קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים. אותה פרשה עצמה שקראו ביום הראשון חוזרין וקורין ביום שני: ומפטירין ביום ראשון הנה יום בא לה'. משום דכתיב ביה לחוג את חג הסוכות: וביום שני מפטיר ויקהלו אל המלך שלמה. לפי שאותה אסיפה היתה בחג: **גרסי'** בסוכה (דף נה.) אתקין אמימר בנהרדעא דמדלגי דלוגי. שמפני ספק היום לדידן דאית לן תרי יומי צריך אחד מן הקורין לדלג למפרע לחזור ולקרות מה שקרא אותו שהוא קודם לו כדמפרש רא"ף והזיל דבג' שהוא חולו של מועד כהן קורא ביום השני לוי קורא ביום השלישי וישראל חוזר וקורא ביום השלישי רביעי קורא ביום השני וביום השלישי משום דספק הוא אם הוא יום שני או יום ג' ומיהו ביו"ט שני אע"ג דספק הוא אם הוא ראשון או שני כיון שעושין אותו יו"ט אין מזלזלין בו לספוקי ביה ומש"ה לא קרינן ביה אלא קרבן יום ראשון בלבד דהיינו בט"ו יום וע"פ הסדר הזה קורין בכל יום ויום עד יום ז' ונמצא לפי פירוש זה של גאון אין קורין בכל יום ויום אלא בספקו של יום אבל רש"י ז"ל כתב בפרק ה' דסוכה

רש"י

הרי לך פירוש זב"ו: וזה לך פירוש סימן ב"ו. אם בא לך ר"ח אדר בשני בשבת תהא לך הפסקה בשבת של אחר ר"ח שהוא יום ששי לחדש שהרי הקדמת קריאת פרשת שקלים לשבת שעברה כדתנן חל להיות (ג) בשני בשבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ושוב אין לך הפסקה בהן [שהרי שבת של אחריה נקרא פרשת זכור והוא יום שלשה עשר לחדש ופורים ליום מחר] ושבת שלאחריה (ד) פרה אדומה שהיא סמוכה לפורים מאחריה ושבת של אחריה שהיא יום עשרים ושבעה לחדש תקרא החדש הזה לכם ראש חדשים שהיא סמוכה לר"ח ניסן הרי לך פירוש ב"ו: וזה לך סימן ד"ד. פירוש אם בא לך ר"ח אדר ברביעי בשבת תהא לך הפסקה בד' בחדש שבת שלאחר ר"ח אדר שהרי הקדמת פרשת שקלים (ה) לפני ר"ח אדר כל הטעם כטעם פי' של ב"ו ואין לך עוד הפסקה בהן והרי פי' סי' ד"ד: ופי' של בי"ו. אם בא לך ר"ח בששי בשבת יהא לך שתי הפסקות אחד ביום מחר שהוא יום שני לחדש והשניה ביום ט"ז לחדש הראשונה ליום מחר כדתנן חל להיות (ו) בע"ש מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ופרשת זכור שבת של אחריה שהוא יום תשיעי לחדש והיא סמוכה (ז) מלפניה ובשבת שלאחר פורים שהוא ט"ז לחדש הפסקה שניה ואע"פ שהיא סמוכה לפורים מאחריה לא תקרא פרה אדומה כדאמר ר' חמא ברבי חנינא לעיל דהיכא דחל ר"ח ניסן בשבת קורין פרשה שלישי בשבת הסמוכה לר"ח ניסן (ח) לפי שתקרא פרשת החדש בשבת של ר"ח ניסן ופרה אדומה בשבת שלפניה שהוא יום כ"ג לחדש והרי פי' סי' ובי"ו וסימן כל הפסקות זב"ו ב"ו ד"ד וט"ו: **מתני'** פ' מועדות שבתורת כהנים. שור או כשב או עז וביומא קמא איירי: קורין בקרבנות החג. פי' רב אלפס לקמן: **גמ'** והאידנא נהוג עלמא למקרי משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא. פירוש משכו שור או כשב קדש לי כל בכור אם כסף פסל לך וידבר דבהעלותך ויהי בשלח כל הבכור: בפסח גלגל. ביהושע בעת ההיא: וידבר דוד. ומדבר (ט) ביציאת מצרים עלה עשן באפו וגו' וישלח (י) חצים: עוד היום. לפי שמפלתו של סנחריב בפסח היתה: ומפטירין בחבקוק. אלוה מתימן יבא ובמתן תורה משתעי: במרכבה. דיחזקאל על (כ) שנגלה בעצרת על הר סיני ברכב רבותים אלפי שנאן: מפטירין בחנה. לפי שפקידתה היתה בר"ה: ויהי אחר הדברים האלה. בעקדת יצחק כדי שיזכור לנו היום עקדתו במשפט: הבן יקיר לי אפרים. (ל) וכתיב זכור אזכרנו דמיירי בזכרונות ביום הזכרון: כי כה אמר ה'. שהפרשה מלמדת תשובה הכזה יהיה וגו' הלא זה צום אבחרהו וגו': בעריות. שאם יש עבירה בידו יפרוש הימנה לפי שעריות הן עבירות המצויות ונפשו של אדם מתאוה להן ויצרו תקפו: ומפטירין ביונה. דאנשי נינוה שעשו תשובה: הנה יום בא לה'. דכתיב ביה לחוג את חג הסוכות: ויקהלו. על (מ) שחנוכת הבית היתה באותה אסיפה ובחג: דמדלגין ללוי. פירש רא"ף מה שפירש ורבינו שמעון [ש"י] פירש בע"א וז"ל יום ראשון ושני מפטיר קורא בחמשה עשר ואע"פ שיו"ט שני הוא אין קורין וביום השני להראות שהוא ספק שני ספק ג': יומא קמא. של חול המועד קמא קורא ביום השני תניינא וביום הג' תליתאה ביום ד' והרביעי שהוא נוסף בשביל חולו של מועד הוא קורא שני ספיקי היום ומה הם ביום הב' וביום הג'. וכן למחר ראשון קורא ביום השלישי שני קורא וביום הרביעי שלישי קורא וביום החמישי והד' קורא ביום השלישי וביום הרביעי שהם ספיקי יום וכן תמיד קורא הרביעי מה שקראו ראשון ושני חוץ מיום האחרון של חול המועד שאי אפשר לקרות ביום החג שאינו מימות החג אלא רגל בפני עצמו לפיכך יום ז' דחול המועד קמא ביום החמישי שני וביום הששי שלישי קורא ביום השביעי והרביעי קורא ביום הששי וביום השביעי שהם ספיקי היום:

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל תימה דפסח ועצרת ובימים ראשונים ואחרונים של סתג ובר"ה וביוה"כ אנו מוציאין שתי תורות וקורין באחת בקרבנות היום וזה אינו שנוי לא במשנה ולא בתלמוד ואפשר שאחר שנכלם התלמוד תקנוהו רבנן סבוראי או הגאונים ויסנו בסדר רב עמרם ואולת יש סמך לדבר מדאמרי' לקמן אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע וכו' אמר לו כבר תיקנתי להם סדר קרבנות שכל זמן שקורין בהן וכו' ואין להביא ראיה מדאמרי' לקמן ביום של יו"ט האחרון של חג מפטירין בויעמוד שלמה לפי שמדברת בשמיני עצרת וא"כ יש להוכיח שקראו בס"ת שניה פרשת קרבנות של שמ"ע דאם לא קראו אלא וזאת הברכה למה יפטירו בויעמוד שלמה ואנן בעינן הספטרה דומיא דפרשה שקרא כדאמרי' לעיל בשלמא למ"ד כי תשא היינו דמפטירין ביהוידע הכהן דכתיב ביה כסף עובר איש כסף נפשות ערכו אלא למ"ד צו את בני ישראל וכו' משום דאיכא למימר כיון שהספטרה מדברת בענין שמ"ע יש לאומרה אע"פ שאינה מעין הפרשה שקרא בתורה כדאמרי' בסמוך בר"ח שחל להיות בא' בשבת מפטירין מאתמול מחר חדש אע"פ שאינה מעין הפרשה שקרא שכיון שהוא מעין המאורע שיהא מחר חדש וגם מצינו בירושלמי כעין מנהגנו אמר ר' יצחק נפחא שבת שחל להיות בחולו של מועד בין בפסח בין בסוכות קורין ראה אתה אומר אלי ומפטיר קורא במוספין דפסח בפרשת מועדות שבתורת כהנים: ב ומז"ס הנהיג להתחיל מן והיה היום הזה לכם לזכרון עד מארץ מצרים חל להיות יום ראשון של חוה"מ בשבת שקורין בו ביום ראה אתה אומר אלי ופרשת פסל לך כמו שיתבאר אין קורין פסל לך עוד ביום הג' בחוה"מ שכבר קראו אותה ביום ראשון אלא קורין ביום ב' קדש לי כל בכור וביום הג' אם כסף תלוה וביום ד' במדבר סיני כסדר שהן כתובות בתורה כמבואר בקונט' הרא"ש וכך הוא המנהג:

לשון ריא"ז

ג בחוה"מ של חג הסוכות קורין בקרבנות החג כיצד ביום א' כהן קורא וביום השני לוי קורא וביום השלישי ישראל קורא עוד וביום השלישי והד' קורא ביום השלישי וביום הרביעי שהן ספיקי היום וכן ביום השני כהן קורא וביום השלישי לוי קורא וביום הרביעי ישראל חוזר וקורא עוד וביום הרביעי והד' קורא עוד וביום השלישי וביום הרביעי שהן ספיקי היום וכסדר הזה עושין בכל ימי החול של חג וכן ביום החמישי של חוה"מ שהוא שביעי של חג כהן קורא וביום הששי לוי קורא וביום השביעי ישראל חוזר וקורא עוד וביום השביעי רביעי חוזר וקורא עוד ששי ושביעי וכן ביאר מז"ס בפרק החליל וכן עיקר: סמ"ג עיין י"ס פליג עם רבינו שכתב כפי' רש"י דכהן ביום השני לוי ביום השלישי ישראל ביום הרביעי רביעי ביום השני וביום השלישי ובשביעי שהוא הושענא רבה יתחיל כהן למעלה ביום החמישי לוי ביום הששי ישראל ביום השביעי רביעי ביום הששי וביום השביעי שהוא ספיקו של יום ומשנין ביום כפרנס הסדר משום דאיט יכול

עין משפט

א מיי' פי"ג מהלכות תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' תפח ותצ ותקצ: ב מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' תקפד ותרא ותרכא: ג מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' תרסג ותרסד:

שיטת ריב"ב

באדר שהוא שבת הסמוכה לפורים מאחריה יש לנ' כיון דיום (טוב) [ע"ן] אדר פורים הוא לבני כרכים השבת הסמוכה לפורים של מוקפין היא הנקראת שבת הסמוכה לפורי' מאחריה ובאותה שבת הסמוכה לפורי' של מוקפין שהוא יום כ"ב באדר קורין פרשת פרה ולשבת אחרת שהוא יום כ"ט קורין פרשת החדש: וכד מיקלע בתרין בשבת וכו'. פשוט הוא: מתני' בפסח קורין וכו'. בגמ' אמרי' דהאידנא לאו כמתני' נהוג עלמא וכולהו פרשיו' דמועדי' והפטרותיהן מפרש בגמ': גמ' והאידנא נהוג עלמ' וכו'. ומוציאין בכל יום שני ספרי תורה וקורין בא' על הסדר הזה ובשל מוסף קורין ובחדש הראשון: בעצרת ביו"ט הראשון וכו'. ומוציאין בכל יום שני ספרי תורה ובשל מוסף קורין וביום הבכורים: בר"ה כו'. ובשל מוסף קורין ובחדש השביעי: בחג בשני ימים טובים הראשונים וכו'. ומוציאין שני ספרי תורה וקורין בשל מוסף ובחדש השביעי: ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג. ואין מוציאין אלא ס"ת אחד:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בפסח: (ב) חוזר וקורא כצ"ל וכן בכל הענין: (ג) בתוך השבת כצ"ל: (ד) נ"ב פרשת: (ה) נ"ב בשבת: (ו) נ"ל בתוך השבת: (ז) נ"ב לפורים: (ח) נ"ל כדי: (ט) נ"ב כס: (י) נ"ל חציו ויפיצם: (כ) נ"ב שם: (ל) מבוס דכתי' ביה זכור כו' כצ"ל: (מ) נ"ב שם:

דסוכה שהראשון קורא ביום השני והשני ביום השלישי והשלישי ביום הרביעי והרביעי קורא ספקו של יום דהיינו ביום השני וביום השלישי:
יו"ט האחרון של חג. דהיינו שמיני חג עצרת: קורין כל הבכור. יש נוסחאות בגמרא שכתוב בהן קורין מצות וחוקים וכל הבכור כלומר שמתחילין בפרשת עשר תעשר וקרי ליה מצות וחוקים לפי שיש באותה פרשה מצות וחוקים הרבה הנוהגות באותו זמן שהוא זמן האסיף שהוא עת שעניים צריכין לאסוף מאכל ביתם ויש באותה פרשה מצות מעשר עני ומצות נתון תתן ומצות פתוח תפתח והעבט תעביטנו והענקה מגורן ויקב לעבד עברי בשעת שלוחו שכל זה סימן לאזהרת צדקה ולפי נוסחא זו משמע שלעולם מתחיל מן עשר תעשר ואין אנו נוהגין כן אלא כשחל להיות בשבת [ואנו בשמיני חג העצרת לעולם מתחילין עשר תעשר בין בחול בין בשבת ובשאר המועדות בשמיני של פסח ובשני של עצרת מתחיל בחול כל הבכור ובשבת עשר תעשר]: ומפטירין ויהי ככלות שלמה. לפי שכתוב בה ביום השמיני שלח את העם ויום שמיני של חג היה: למחר קורין וזאת הברכה. לפי שהוא סוף כל המועדות חותמין בברכת משה רבינו שבירך את ישראל: ומפטירין ויעמוד שלמה לפני מזבח ה'. לפי שהוא תפלה שהתפלל על כל ישראל: נוסחא אחרינא ויהי אחרי מות. לפי שהתחמנו בפטירתו של משה רבינו ע"ה מפטירין במה שצוה הקב"ה לאחר שנפטר ליהושע תלמידו: מקרא קרינן ראה אתה אומר אלי. לפי שיש בו [רמז] לשבת [ורמז] לחולו של מועד דכתיב את חג המצות תשמור ילפינן מיניה איסור מלאכה בחולו של מועד בפרק אין דורשין: אפטורי בניסן העצמות היבשות. שהן עצמות אותן שיצאו ממצרים קודם הקץ ומתו בדרך וחיו בימי יחזקאל: בתשרי ביום בא גוג. דהיא אותה מלחמה דהנה יום בא דכתיב ולחוג את חג הסכות: **מתני'** בחנוכה בנשיאים. דכתיב בפרשת נשא והיתה לחנוכת המזבח: בפורים ויבא עמלק. לפי שהמן יצא מזרעו ואע"ג דלית ביה אלא ט' פסוקים וקי"ל דאין פוחתין מי' פסוקים בבהכ"נ היכא דמפסיק ענייגא שאני: במעמדות. שהיו עומדין על הקרבן כדאמרינן בפ"ב דתעניות אפשר קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו ולפיכך תקנו מעמדות והיו בהם כהנים לוים וישראלים והיו קורין במעשה בראשית לפי שמעשה בראשי' מתקיים בזכות הקרבנות [וסדר קריאתן] בכל יום מפורש בפרק ב' דתעניות: בתעניות ברכות וקללות. הכתובות באם בחוקותי כדי לכוף לבו של אדם ומיהו אין אנו נוהגין כן אלא קורין ויחל משה: אין מפסיקין בקללות. בגמ' מפרש טעמא: בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין כסדרן. שמתחילין הסדר בכל פעם: ואין עולה להם מן החשבון. לקריאת הסדר בשבת הבאה שחרית שלעולם חוזרין לראש הסדר ובשבת במנחה קורין סדר שבת הבאה: שנאמר וידבר משה את מועדי ה'. לא קאי אהא מילתא אלא אכל הני דאמרן לעיל בפסח קורין בעצרת קורין וכו': **גמ'** שבת ראשונה נרות דזכריה שנייה נרות דשלמה. אע"ג דנרות דשלמה קדימי אפ"ה עדיפי לן נרות דזכריה משום דנבואות עתיד ניהו: מאתמול קרינן ויאמר לו יהונתן מחר חדש. יום שבת שלפניו: ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי. ומיהו האידנא נהוג עלמא דלא מפטירין בחדשיכם ומועדיכם דהיינו חזון ישעיהו אלא בשבת שלפני ט"ב ור"ח אב שחל להיות בשבת אין משנין הפטרה אלא מפטירין שמעו דבר ה' לפי שאנו נוהגין על פי הפסיקתא ומתקנת הראשונים ז"ל להיות מפטירין קודם ט"ב תלתא דפורענות' היינו דברי ירמיהו שמעו דבר ה' וחזון ישעיהו ולאחר ט"ב שבע דנחמתא ותרתי דתיובתא: דאמר קרא מוסר ה' בני אל תמאס וגו'. ואלו היה מפסיק נראה שהוא קץ בתוכחתו: לפי שאין אומרין ברכה על הפורענות ואלו היה מפסיק היה אותו שבא לקרות חייב לברך על הקללות ואע"ג דאמרינן [ברכות דף נ"ד] חייב אדם לברך על הרעה לא דמיא להאי דהכא כעין הודאה הצדקת דין הוא אלא היכא עביד כשבא לקרות בקללות שלא לברך עליה: כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכו'. לאו דוקא דהא אין מתחילין בפרשה בפחות מג' פסוקין ואין משיירין פחות מג' פסוקין ולא אמר אלא שלפניהם מתחיל לקרות ואחריהם ג"כ כשמסיים ומיהו ודאי ג' פסוקין בעינן: הללו משה מפי עצמו אמרן ואע"פ שהסכים הקב"ה שיכתב בתורה לא חשיבי פורענות כולי האי וראוי לברך עליהם ומימרא דאביי בטעמיה דריש לקיש שייכא ותניא נמי כותיה דהשתא מתני' דמתחיל בפסוק שלפניהם כוותיה אתיא: שיהו קורין קללות שבת"כ קודם עצרת. דהיינו אם בחוקותי: ושבמשנה תורה. היינו והיה כי תבא: ובעצרת על פירות האילן. שהקב"ה דן פירות האילן בעצרת והאידנא חיישינן טפי שלא לסמוך קללות לעצרת ולר"ה ומשוו חד סדרא ביני ביני ומתנחי בה

תורה אור

נר מצוה

גמרא / משנה

קורין בכל יום ויום עד יום שביעי: ביום טוב האחרון של חג (א) כל א הבכור ומפטירין ויהי ככלות שלמה ולמחר קורין וזאת הברכה ומפטירין ויעמוד שלמה לפני מזבח ה'. ס"א ויהי ב אחרי מות משה: אמר רב נחמן בר אבא *שבת ג שחלה להיות בחולו של מועד בין בניסן בין בתשרי קרינן ראה אתה אומר אלי ואפטורי בניסן העצמות היבשות בחג בתשרי והיה ביום ההוא ביום בא גוג: **מתני'** ד בחנוכה בנשיאים בפורים ויבא עמלק בראשי חדשים ובראשי חדשיכם במעמדות במעשה בראשית בתעניות קללות וברכות אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן בשני ובה' ובשבת במנחה קורין כסדרן ואינו עולה להם לחשבון שנא' וידבר משה את מועדי ה' מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו: **גמ'** בחנוכה בנשיאים ומפטירין בנרות דזכריה ואי מקלעי שתי שבתות שבת ראשונה בנרות דזכריה ובשבת שניה בנרות דשלמה: ג בפורים קורין ויבא עמלק בראשי ה חדשים ובראשי הדשיכם ואי מיקלע בשבת מפטירין והיה מידי חדש בחדשו: א"ר הונא ר"ח שחל להיות באחד בשבת מאתמול מפטירין ויאמר לו יהונתן מחר חדש ואמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב (אשי) *ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ובתשעה באב קורין כי תוליד בנים ובני בנים ומפטירין אסוף אסיפם נאם ה': בתעניות ה ברכות וקללות (ג) אין מפסיקין בקללות מנה"מ אמר רב אחא בר גמדא א"ר גסימאי דא"ק מוסר ה' בני אל תמאס *ר"ש (ג) אמר לפי שאין אומרים (א) ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהם אמר אביי לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים אבל בקללות של משנה תורה פוסק מ"ט אמר אביי הללו בלשון רבים והללו בלשון יחיד הללו משה מפי הגבורה אמרן והללו משה מפי עצמו אמרן תניא ר"ש בן אלעזר אומר עזרא תקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה מ"ט אמר אביי ואיתימא ר"ש בן לקיש כדי שתכלה שנה וקללותיה דעצרת נמי ר"ה לאילן הוא כדתנן *ובעצרת על פירות האילן: ו בשני ובחמישי. ת"ר מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם קורין במנחה בשבת במנחה (ז) בשני בשני בחמישי בחמישי לשבת הבאה ד"ר מאיר

רש"י

קורין כל הבכור. ובגמ' אמרי' [כל הבכור] מצות וחוקים ופי' רבי' שי' פרשת כל הבכור קורין אלא שמתחילין מעשר תעשר כי (ה) [יש באותה] פרשה מצות וחוקים הרבה הנוהגות באותו זמן שהוא זמן האסיף ועת הוא שהעניים צריכין לאסוף מאכל ביתם ויש באותה פרשה (ו) מעשר עני ומצות נתון תתן פתוח תפתח הענק תעניק לעבד עברי השלוח חפשי והעבט תעביטנו: ויהי ככלות שלמה. על שם ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך: מקרא קרינן. ראה אתה אומר שיש בה מצות שבת ורגלים ורמז חולו של מועד דכתיב את חג המצות תשמור ולמדנו מכאן איסור [מלאכה] בחה"מ במסכת חגיגה: בעצמות היבשות. שהיו מיוצאי מצרים לפני הקץ: ביום בא גוג. שהיא המלחמות האמור (ב) בזכריה הנה יום בא: **מתני'** בחנוכה בנשיאים. דהוה נמי חנוכת המזבח: במעשה בראשית. בפרק בתרא דתענית שנינו סדר קריאתן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע בשני יהי רקיע ויקוו המים בשלישי יקוו המים ויהי מאורות בד' יהי מאורות וישרצו המים בה' ישרצו המים ותוצא הארץ בו' (ז) ותוצא הארץ ויכולו והתם מפרש טעמא אמאי קורין במעשה בראשית (בשביל) במעמדות שבשביל הקרבנות מתקיימין שמים וארץ: ברכות וקללות. דאם בחוקותי להודיע שעל עסקי החטא באה פורענות לעולם ויחזרו בתשובה ויגלו מצרתם שהם מתענין עליהם: ואין מפסיקין בקללות אלו. כדמפרשינן מילתיה אין שנים קורין אותם אלא אחד קורא את כולן (ח): **גמ'** בנרות דזכריה רני ושמחי על שם ראיתי והנה מנורת זהב כלה: נרות שלמה. ויעש חירם: כי תוליד בנים. יש קצת תוכחה שנאמר העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבוד תאבדון מהר: מה"מ. דאין מפסיקין בקללות: אל תמאס. והמפסיק בהן מראה בעצמו שקשין בעיניו לקרות ובמסכת סופרים יליף לה מסיפא דקרא ובל תקוץ בתוכחתו אל תעשה קוצים קוצים פסקים פסקים לשון קצינה: אין אומרים ברכה על הפורענות. כגון הכא שאלו היה פוסק הקללות נמצא כשהוא מברך בתורה ברכה שלאחריה מברך על הפורענות ואין מברכין על הפורענות ואע"ג דאמרינן חייב אדם לברך על הרעה ה"מ ברעות המתרגשות דלא אפשר ליה למעבד אי לאו דבריך אבל הכא איפשר למיקרי כלהון כסדרן: ומשה מפי הגבורה אמרן. נעשה שליח לאמר כך אמר הקב"ה שהרי אומרן בלשון ממשלה ונתתי והפקדתי והשלחתי מי שיכולת בידו לעשות אומר כך אבל במשנה תורה ידבק ה' בך ישלח ה' בך: קודם עצרת. שהוא זמן קציר ראש השנה לאילן. שהוא דן על האילנות:

שלטי הגבורים

יכול לקרות ביום השמיני בחוה"מ ולפי' רבינו שמשון יום ראשון דחוה"מ כהן קורא ביום השני לוי ביום השלישי ישראל ביום השני רביעי ביום השלישי וכן תמיד:

א סמ"ג עשין י"ט פליג עם רבינו בקריאת שמיני עצרת וכתב דקורין בשמ"ע עשר תעשר וכל הבכור אפי' לא אירע בשבת אבל בפסח אין קורין כל הבכור אם לא אירע בשבת ורבינו אינו מחלק בין פסח לשמ"ע:

ב ובירושלמי יש מפטירין ויהי אחרי מות משה וכהי מנהגינו ובשלישי מתחיל בראשית וקורין אותה בשמחת תורה לפי שמסיימים בו ראוי לשמוח בסיומה ורגילין להתחיל מיד בראשית כדי שלא יהיה פתחון פה לשטן לקטרג לומר כבר סיימו אותה ואינן רוצים לקרותו עוד ומרבים בפיוטים כמו אבר בגלל אבות ויש מקומות שמוציאין כל הספרים ואומרים על כל א' וא' פיוט כל מקום לפי מנהגו ונוהגין באשכנז שהמסיים והמתחיל נודרי' נדבות וקוראין לכל מריעיהן ועושין משתה ושמחה ויו"ט לסיומא של תורה ולהתחלתה:

לשון ריא"ז

ובב' יו"ט אחרונים של חג ביום ראשון קורין עשר העשר עד סוף הפרשה כמו שביאר מורה ומז"ם ומפטירין ויהי ככלות שלמה וביום ב' קורין וזאת הברכה ומפטירין ויעמוד שלמה מלפני מזבח ה' ויש שמפטירין ויהי אחרי מות משה:

לשון ריא"ז

ג שבת שחלה בחוה"מ קורין ז' בענין היום והמפטיר קורא קריאת המוספין וקריאת המוספין של חג הוא ספיקי היום כמו שאומרן ש"ל בתפלת המוספין שהרי יום ראשון של חוה"מ הוא ספק יום ב' ספק יום ג' ולפי ענין זה הם מסופקין כולן שאר ימים של חוה"מ הן חול וקורין ד' בני אדם ובפסח מוציאין ב' ספרים הא' בקורין בו ג' בענין היום וא' שקורא בו הרביעי בקריאת המוספין ובחג אין שם קריאת המוספין בימי החול שהרי כל ענין היום הוא ענין המוספין ואין מוציאין בהן אלא ספר א' שקורין בו ד':

ד וקורין בפרשת נשא בנשיאים ג' בכל יום ומפרש בפסיקתא משום שנשלם מלאכת המשכן בכ"ה בכסליו ומתחילין בו ויהי ביום כלות משה ויש מקומות שמתחילין בברכת כהנים ומנהג יפה הוא לפי שנעשה הנס ע"י כהנים וכן הסדר ביום הראשון מתחיל ביום כלות משה וקורא אותו עם כהן ולוי וישראל קורא ביום הראשון ביום ב' קורא כהן ביום השני עד פר אחד בן בקר ולוי עד וביום השלישי וישראל חוזר וקורא ביום השני וכן בכל יום ויום השמיני מתחילין ביום השמיני וגומר כל הסדר:

לשון ריא"ז

בחנוכה קורין בנשיאים שבפרשת נשא ונהגו לקרות ביום ראשון מויהי ביום כלות משה עד קרבן נחשון בן עמינדב ביום ב' נהגו לקרות ביום השני וביום השלישי ובשלישי קורין ביום השלישי וביום הרביעי וברביעי ביום הרביעי וביום החמישי ובחמישי קורין ביום החמישי וביום הששי ובששי קורין ביום הששי וביום השביעי בשביעי קורין וביום השביעי וביום השמיני ובשמיני מביום השמיני עד סוף הפרשה: ה יש אומרים שכל תענית שיארע בב' וה' שקורין שחרית בפרשת היום ובמנחה ויחל דתדיר קודם או יקראו שנים בפרשת היום והשלישי ויחל חוץ מט"ב ורב שר שלום

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ג מהל' תפלה סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' תרסח:
ב מיי' שם סמג שם טור או"ח סי' תרפד:
ג מיי' שם סמג שם טור או"ח סי' תרצג:
ד מיי' שם סמג שם טור או"ח סי' תכה:
ה מיי' שם סמג שם טור או"ח סי' תקסו ותקעט:
ו מיי' שם סמג שם טור או"ח סי' קלה:

שיטת ריב"ב

ביו"ט האחרון של חג קורין כל הבכור וכו'. ובשל מוסף קורין ביום השמיני וגו': מתני' במעמדות. שהיו עומדין על הקרבן בשעת הקרבתו: ברכו' וקללות. להודיע שעל עסקי החטא פורענות באה לעולם: בשני ובחמישי וכו'. בגמ' מפרש לה: שנא' וידבר משה את מועדי ה' וגו' אכולה מתני' קאי: (מתני') שבת ראשונה בנרות דזכריה. שעיקר נבואות זכריה היתה בבית שני ובבית שני נעשה הנס לכך אנו מקדימין נרות זכריה לנרות שלמה: מוסר ה' בני אל תמאס. והמפסיק בהן מראה בעצמו שקשה בעיניו לקרותן:

הגהות הרי"ב

(א) נ"ב פסקו עי' הא בימיהם לא היה מברך על התורה רק ראשון ואחרון עיין מ"ש:
(ב) נ"ב לכאורה קשה היאך יפטירו שנית בשבת חוה"מ דסוכות מה שכבר הפטירו ביום א' דחג אבל מנהגינו להפטיר בשבת חוה"מ והיה ביום ההוא ביום בא גוג ביחזקאל סי' ל"ח וגם רש"י כך דעתו אלא ר"ל ביחזקאל גיבא נ"ב על מ"ש בזכריה לכן יש לאומרה בשבת דסוכות כמו הנה יום בא:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב קורין: (ב) נ"ל ואין: (ג) נ"ב בן לקיש: (ד) שם קורין בשני. בשני שם קורין בחמישי. בחמישי שם קורין לשבת הבאה כצ"ל: (ה) בפרשה זו יש מצות כו' כצ"ל: (ו) נ"ב מצות: (ז) נ"ל הוצא: (ח) נ"ב ושנים הראשונים קורין פרשה ברכות:

המאור הקטן

מתני' בפורים ויבא עמלק גרסי' בתענית ירושלמי רב הונא אמר ג' קרויות שבתורה לא יפחתו מי' פסוקים ר' פליפא בר' פרוסא אמר קומי ר' זעירא הרי פרשת עמלק א"ל שניא היא שהיא סדרו של יום ומכאן תשובה לאומרים שחוזרין פסוק האחרון בצבור להשלים עשרה פסוקים ויש מקדימין וקורין מן ויאמר ה' אל משה עבור לפני העם והכל טעות הוא בידם

בה סימנא מנה ועצור קום ותקע כנומר קורין במדבר סיני שבה מנין ישראל קודם עצרת ואתם נצבים קודם ר"ה: ושם קורין במנחה ובשני ובחמישי ובשבת הבאה. שמתחילין לקרות בראש הסדר: וכן הלכתא. והכי איפסיקא בגמ' הלכה כר' יהודה. ואע"ג דמילתיה דרבי יהודה היינו מילתיה דתנא דמתני' דקתני אין עולין להם מן החשבון משום דהוה אמינא דמתני' הכי קתני בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין כסדרן במקום שמסיים בשני שם מתחיל בחמישי ואין עולה להם לשבת הבאה מן המנין אלא חוזר וקורא מראש הסדר וזו מחלוקת שלישית ומשום הכי פסיק כמתניתין דמפרשן מלתא: פותח ורואה. אותו פסוק שיש לו להתחיל ולקרות: וגולל. ס"ת: ומברך. ברכת התורה שלפני קריאתה וחוזר ופותח וקורא דברי ר"מ מפרשינטעמיה דר"מ בגמ' כדי שלא יאמרו ברכה כתובה בתורה: ר' יהודה אומר פותח ורואה ומברך וקורא. וקי"ל הכי ומיהו כתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהל' תפלה דבברכה אחרונה גולל ואח"כ מברך: **ירושלמי** בפרק אין עומדין. זה שעומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון: חוזר לקרות מתחילה ויברך. וא"ת ממקום שפסק ולא יהא צריך לברך א"כ הראשונים פסוקים הראשונים שקרא הראשון נתברכו לפניהם שברך זה לפני קריאתן ולא נתברכו לאחריהן שלא הספיק לברך והאחרונים פסוקים שקראן האחרון: **הלוחות**. לוחות ובימות היו בבה"כ שהיו משתמשין בהן להניח ספר תורה עליהם בשעת קריאה ולא היו מיוחדין לכך ומשום הכי קאמר דאין בהם משום קדושה ואמרו בירושלמי אין בהם משום קדושת ס"ת אבל משום קדושת בהכ"נ יש בהן וזה יותר נכון ממה שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק י' מהלכות תפלה וכבר השיגו הראב"ד ז"ל: **הגולל** ס"ת יעמידנו על התפר. פרש"י ז"ל מפני שמתהדק יפה כשהתפירה בין שני העמודין אבל הרב אלפסי ז"ל כתב שאם יקרע יקרע בתפר: הגולל ס"ת גוללו מבחוץ. למי שאוחז אותו קאמר שתהא הכתיבה כלפי הגולל ולא כלפי מי שאוחז ס"ת: וכשהוא מהדקו. (ד) ושמי שאוחז ס"ת מהדק אותו אחר שנגלל כדי שיעמוד הכרך מהודק צריך שתהא הכתיבה כלפי המהדק ולא כלפי הגולל *) כללו של דבר הכתיבה ראויה שתעמוד כלפי אותו שעוסק בס"ת מפני כבוד התורה והתרים פירשו שהיו נוהגים שהיה ס"ת נתון בתיק ומשום הכי קאמר שאם רצה לגוללו מצד זה לצד זה שגוללו מבחוץ כלומר שמוציאו מן התיק ואין גוללו מבפנים שמא יקרע וכשהוא מהדקו כלומר שמהדק הכרך אחר שנגלל נותן הספר בתיק ואח"כ מהדקו שם ואינו רשאי להדקו מבחוץ שאין זה כבודו: **עשרה** שקראו בתורה גדול שבכולן גולל ס"ת. אע"פ שאין צריכין לקרות אלא ז' כיון שאין קורין בתורה בפחות מעשרה נקט עשרה ויש מי שכתב דמהא משמע שהגדול שבעשרה גולל אף על פי שלא קרא דחולקין כבוד לגדול ליטול שכר כנגד כולם: וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים. אני נתתי להם חוקים והם לא טובים זה לזה לפיכך אני מביא עליהם משפטים לא יחיו בהם: והאוחז ס"ת ערום. בלא מטפחת: בלא אותה מצוה. אע"פ שגולל שוב אינו מקבל שכר: תגלל המטפחת ולא תגלל ס"ת. כשכורכין ס"ת ראוי להעמיד ס"ת קיים וכורכין המטפחות בהקף ולא שיעמידו המטפחת ויקיפו ס"ת לכרוך המטפחת: מצוותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו. קרא יתירא דריש דהא כתיבי כולהו פרשיות ובתרייהו כתיב וידבר משה את מועדי ה' לומר שהיה דורש הלכותיהן בזמנן: סליקו להו בני העיר

הקורא את המגילה עומד ויושב יצא קראה אחד קראוה שנים יצאו. יצא ויצאו לאו דוקא דיעבד אלא אפילו לכתחלה נמי דהא בכולהו קתני לישנא דיעבד ועוד ראיה דקתני בברייתא [דף כא:] ובמגילה אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין דמשמע לכתחלה: לא יברך. אין צריך לברך: בשני ובחמישי וכו'. עזרא תקן שיהיו קורין וכו' והכא אשמעינן דג' הן כהן לוי וישראל: ואין מוסיפין עליהן. שלא יקשה לצבור מפני שהן ימי מלאכה ובשבת במנחה נמי סמוך לחשיכה הוא שהרי כל היום היו רגילין לדרוש: ואין מפטירין בנביא. מהאי טעמא גופא: הפותח והחותם בתורה. בגמרא מפרש ליה וכו': **והקשה** רבינו תם ז"ל היכי תנן ואין מפטירין בנביא והא אמרינן בפרק במה מדליקין (דף כד.) רב אחדבוי בר אמי אמר רב יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה אינו מזכיר של יום טוב שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב יש לומר דכי קתני אין מפטירין היינו לומר שאין תקנה קבועה להפטיר בנביא במנחה בשבת כשם שהיא תקנה קבועה להפטיר בו בבקר והתם מיירי במקומות שנהגו להפטיר בנביא במנחה בשבת והכי קאמר דאפילו במקום שנהגו להפטיר בשבת במנחה לא נהגו כן ביום טוב ולפיכך אינו צריך להזכיר של יום טוב וכן כתב רב האי גאון שמנהגות חלוקות הן ועדיין יש בפרס ומדי הפטרות ידועות לשבת במנחה לכל השנה כולה ויש שגבשו אותה גירסה בפרק במה מדליקין מדוחק קושיא זו והגיהו יום הכפורים שחל להיות בשבת ואין צורך וכבר כתבתי זה שם בסייעתא דשמיא: **גמ'** תנא מה שאין כן בתורה. שאינו רשאי לישב: מנין לרב שלא ישב ע"ג מטה וישנה לתלמידו ע"ג קרקע שנאמר ואתה פה עמוד עמדי. משמע דתלמיד יהא שוה לרב בשעה שלומדין: **ומקשן** הכא והא אמרינן בפרק השוכר את הפועלים [דף פד:] **) דרבן גמליאל ורבי יהושע בן קרחה הוו יתבי אספסלי ורבי אלעזר ורבי שמעון הוו יתבי קמייהו אארעא ובפ"ק דסנהדרין (דף יז:) נמי אמרינן ביבנה היו ד' ובמעון התימני היה דן לפניהם בקרקע ואף בימי דוד אמרינן במ"ק (דף טז:) עירא היאירי הוה מתני להו לישראל על גבי כרים וכסתות

מאיר רבי יהודה אומר מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה °וכן הלכתא **תנו רבנן פותח ורואה גולל ומברך וחוזר ופותח וקורא דברי ר"מ ר' יהודה אומר פותח ורואה ומברך וקורא וכן הילכתא: ירושלמי [ב]בפרק אין עומדין להתפלל היה קורא בתורה ונשתתק זה שעומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון ואם תאמר ממקום שפסק הראשונים נתברכו לפניהם ולא לאחריהם והאחרונים נתברכו לאחריהם ולא לפניהם וכתיב °תורת ה' תמימה משיבת נפש שתהא כולה תמימה א"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל [ג]הלוחות והבימות אין בהם קדושה אמר רבי שפטיה [ד]א"ר יוחנן הגולל ס"ת יעמידנו על התפר שאם יקרע יקרע על התפר וא"ר שפטיה א"ר יוחנן הגולל ס"ת גולל מבחוץ ואינו גולל מבפנים וכשהוא מהדקו [א] מהדקו בפנים ואינו מהדקו בחוץ: וא"ר שפטיה אמר רבי יוחנן עשרה שקראו בס"ת [ב] גדול שבכולן גולל ס"ת דאמר רבי יהושע בן לוי י' שקראו בתורה הגולל מקבל שכר כולן שכר כולן ס"ד אלא אמר אביי נוטל שכר כנגד כולן א"ר משרשיא שני תלמידי חכמים שיושבין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה עליהם הכתוב אומר °וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם פי' וגם אני נתתי להם חוקים והם לא טובים זה לזה לפיכך אני מביא עליהם משפטים לא יחיו בהם [ה]והאוחז ס"ת ערום נקבר ערום ערום ס"ד אלא אימא נקבר ערום בלא אותה מצוה א"ר ינאי בריה דר' ינאי סבא משמיה דר' ינאי רבה מוטב תגלל המטפחת ואל יגלל ס"ת: [ו]°וידבר משה את מועדי ה' מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו ת"ר משה תקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בעניינו של יום הלכות פסח בפסח והלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג:

סליקו להו בני העיר

*הקורא [ז]את המגילה עומד [ג] ויושב קראה אחד קראוה שנים יצאו מקום שנהגו לברך יברך שלא לברך לא יברך בשני ובחמישי ובמנחה בשבת קורין שלשה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהם ואין °מפטירין בנביא [ח]והפותח וחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה: **גמ'** הקורא את המגילה עומד ויושב תנא מה [ט]שאין כן בתורה ומנא לן דקורא [ד] בתורה צריך להיות עומד א"ר אבהו דאמר קרא °ואתה פה עמוד עמדי אמר רב יהודה אמר רב °מנין לרב שלא ישב על גבי מטה וישנה לתלמידיו על גבי קרקע שנאמר ואתה

רש"י

פותח וקורא דברי רבי מאיר. דאיכא למיטעי ולומר ברכות כתובות בתורה: רבי יהודה אומר פותח ורואה. דהכל קיימי דאין ברכות כתובות בתורה: הלוחות. לא ידעתי מהו וי"מ הן לוחות העשויין לספרים שלנו שאין עשויין בגליון: והבימות. בימה של עץ שהיו עושין למלך בפרשת הקהל כדתנן בסוטה: על התפר. כנגד התפר כי שם ראוי להדקו יפה: הגולל ספר תורה. מענין לענין והוא יחיד וס"ת מונח על ברכיו וגולל: גוללו מבחוץ. העמוד שהוא אוחז לו יקח ויגול מצד החוץ לצד פנים שאם יאחז העמוד הפנימי ויגול לצד החוץ תפשט היריעה ויפול לארץ: וכשהוא מהדקו. משגמר מגוללו והוא בא להדקו יאחז (א) פנימי ויהדקנו על החיצונה כדי שלא יכסה הכתב בזרועותיו שמצוה להראות הכתב לעם כשהוא מהדקו במס' סופרים: י' שקראו. שנאספו וקראו ג' או השבעה בחוק היום (ב) לפי שאין קורין בתורה פחות מעשרה נקט עשרה שקראו בתורה: ערום. בלא מטפחת: תגלל המטפחת. סביב ס"ת ולא יגלל ס"ת בתוך המטפחת: סליקו להו בני העיר

הקורא את המגילה עומד ויושב. אם רוצה עומד אם רוצה יושב: קראוה שנים כאחד יצאו. ולא אמרינן אין שני קולות נשמעין כאחד: **גמ'** (ג) שלא ישב ע"ג מטה

אם רצה עומד אם רצה יושב: קראוה שנים כיחיד יצאו. ולא אמרי' תרי קלי לא משתמעי: לא יברך. א"צ לברך: בשני ובחמישי וכו'. עזרא תקן שיהו קורין בהן והכא אשמעי' בשלשה הן כהן לוי וישראל: ואין מוסיפין עליהן. שלא יקשה לצבור מפני שהן ימי מלאכה ובשבת במנחה נמי סמוך לחשיכה הוא שהרי כל היום היו רגילין לדרוש: ואין מפטירין. מהאי טעמא גופיה: הפותח והחותם וכו'. בגמ' מפרש לה: גמ' מה שא"כ בתורה. שצבור מיושב:

*) עי' בהאר"י כי לא פירש כן גם אין מוכרח כן **) נ"ל רשב"ג ור"י כו' ור' אלעזר בר' שמעון ורבי הוו יתבי קמייהו אארעא. כ"ה בגמ' שם

שלטי הגבורים

בטור כתב שכבר ת"ל וכו' העניה בגזורינעל הגבמי' וכל דבר שצריך להם אומרים ויחל בשחרית ובמנחה בין בשני ובחמישי בין בשאר הימים:

לשון ריא"ז

בת"צ קורין ברכות וקללות וכבר נהגו מימות הגאוני' הקדמונים לקרות בכל תעניות ויחל ומפטירין דרשו ה' בהמצאו ואין בו קריאה במנחה כמבואר בקונטרס הראיות ונהגו לקרות הכהן ויחל משה עד סוף פסקא והלוי מדלג ומתחיל פסל לך וקורא הוא וישראל הקורא אחריו עד אשר אני עושה עמך ובי"ז בתמוז אינו מדלג אלא קורין כל מעשה העגל עד סוף הקריאה שרגילין לקרות בכל תענית ובתעני' של ט"ב קורין כי תוליד בנים וקורין שם ג' בני אדם בין אם חל ביום ב' ויום ה' בין אם חל בשאר ימי השבת וקורא השלישי ומפטיר באסוף אסיפם עד כי בהלה תפלתי וצריך לברך לפניה ולאחריה ומסיים ברוך מנחם ציון בבנינה וכך היא בסדר הגאונים במנחה קורין ויחל משה ונהגו להפטיר שובה ישראל וכתב סמ"ג דאין קורין ויחל אע"פ שהיא לסוף שני פסוקין מן הפרשה וכתב עליו במגיה ואני הנקדן אומר שזה אינו צריך כי טעות הוא בטופס הספרים מאותה פרשה ובספר רבינו משה אין שם פרשה כלל לא פתוחה ולא סתומה ומדברי רבינו נראה דבתענית קורין ברכות וקללות:

א פי' כשהספר עומד לפניו יהפך הכתב אליו ויתחיל לגלול מבחוץ ואחר שגמר הגלילה יהדק סוף המטפחת מבפנים שכשיבא לקרות בו ימצא ההידוק בפנים ולא יצטרך להפך הספר לצד ההידוק:

לשון ריא"ז

ב י' שהתפללו והוציאו ס"ת לקרות. גדול שבכולן גולל ס"ת שהגולל ס"ת נוטל שכר כנגד כולן והוא המצוה הקריאות שצריך לקרות בהן וי"מ שהוא הגולל אותו לכרכו במטפחת:

ג וטור כתב משמע בדיעבד אבל לכתחלה לא יקרא יושב ובירושלמי קאמר דאפי' לכתחלה ומיי' כתב אבל לא יקרא לכתחלה יושב מפני כבוד הצבור:

לשון ריא"ז

הקורא את המגילה בין עומד בין יושב בין שקראוה אחד בין שקראוה שנים יצאו כל השומעים ובתלמוד א"י מפרש שאפי' לכתחלה מותר לקרות מיושב וכן נראה בעיני בקריאת ההלל שאם רצה לקרותו מיושב קורא' בידו:

ד ומטעם זה נמי צריך ליזהר שלא לסמוך דאמרי' בפ"ב דזבחים עמידה מן הצד פי' ע"י סמיכה איכא בינייהו לרבנן לא הוי עמידה

לשון ריא"ז

אבל בקריאת התורה לא יצדא אלא מעומד בתורה' בעמידה ניתנה שנאמר ואתה פה עמוד עמדי ומכאן אמרו שלא ישב אדם וישנה לתלמידו ע"ג קרקע שנאמר ואתה פה עמוד עמדי:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בפנימי: (ב) ולפי כנ"ל: (ג) כאן נ"ל ד"ה בשני ובחמישי וד"ה ואין מוסיפין וד"ה ואין מפטירין: (ד) נ"ל כשמי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ח מהלכות תפלה טור א"ח סי' קלט:
ב מיי' פי"ב שם טוא"ח סי' קמ:
ג מיי' פי' מהלכות ס"ת סמג עשין כה טור א"ח סי' קנד:
ד מיי' פי"ב מהלכות תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' קמז:
ה מיי' פי' מהלכות ס"ת ופי"ב מהלכות תפלה טור א"ח סי' קמז:
ו מיי' פי"ג מהל' תפלה:
ז מיי' פי"ב מהלכות מגילה סמג עשין ד טור א"ח סי' תרצ"ב:
ח מיי' פי"ב מהלכות תפלה טור א"ח סי' קמא:
ט מיי' (פ"ח) [פ"ד] מהל' ת"ת טוי"ד סי' רמו:

שיטת ריב"ב

ר' יהודה אומר מקו' שמפסיקין וכו'. כמו שאנו נהוגין היום. והיינו דאמרי' במתני' אינו עולה להם מן החשבון: פותח ורואה וכו'. טעמיה דר"מ כדי שלא יאמרו ברכה כתובה בתורה: הלוחו'. הן עשויין לספרים שלנו שאין עשוין בגליון: הבימו'. בימה שהיו עושין למלך בפרשת הקהל כדאית' בסוט': יעמידנו על התפר. פי' רש"י ז"ל שבשם ראוי להדקו יפה: הגולל ס"ת. מענין לענין והוא יחידי וס"ת מונח על ברכיו וגוללו: גוללו מבחוץ כלומר העמוד שהוא חוזה לו יקח ויגלול מצד חוץ לצד פנים שאם יאחז העמוד הפנימי ויגלול לצד החוץ יתפשט היריעה ויפול לארץ: וכשהוא מהדקו. כשגמר מלגוללו והוא בא להדקו מהדקו מבפנים שיאחז בעמוד הפנימי ויהדקנו על החיצון כדי שלא יהא פושט זרועותיו על הכתב שמצוה להראות את הכתב לעם כשמהדקו כדגרסי' במס' סופרים: עשרה שקראו. עשרה שנאספו וקראו הג' או הז' כהק היום ולפי שאין קורין בתורה פחות מי' נקט י': ערום. שלא במטפחות תגלל המטפחות. סביב ס"ת ולא תגלל ס"ת בתוך המטפחות: עומד ויושב.

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' תפלה טור א"ח סי' קמא [קמה]:
ב מיי' פ"ק מהלכות מגילה סמג עשין ד טור א"ח סי' תרצב:
ג מיי' פי"ב מהל' תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' קלה:
ד מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' קלז:
ה מיי' פ"ו מהל' ס"ת טור א"ח סי' תכח:

וכתות ודוד לא קביל עליה אלא אארעא י"ל דכי היכי דמתרגי' בגמרא רכות מעומד' קשות מיושב ה"נ בשמועות קשות היו יושבים אפשלי שאם היו יושבין בקרקע עם תלמידיהם לא היו יכולין לעיין בהן היטב אי נמי כאן קודם שהגיעו לכלל סמיכה כאן לאחר שנסמכו דהתם ראוי לרב לחלוק להם כבוד: קראה אחד קראוה שנים יצאו תנא מה שאין כן בתורה. שאינו קורא אלא אחד אע"ג דהאידנא קרי תרי דלצועלם קרי שליחא דצבורא בהדי ההוא דקרי איכא למימר דתקון הכי שלא לבייש מי שאינו יודע לקרות כדאמרינן במסכת בכורים [פ"ג מ"ז] לענין מקרא בכורים:

תורה אור | נר מצוה

ואתה פה עמוד עמדי: קראה אחד קראוה שנים (א) *תנא מה שאין כן א בתורה תנו רבנן *בתורה אחד קורא ואחד מתרגם ב ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין ובנביא אפילו אחד קורא ושנים מתרגמין ובלבד שלא יהו שנים קורין ושנים מתרגמין ובמגילה אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין מ"ט כיון דחביב' להו יהבו דעתייהו: מקום ב שנהגו לברך יברך אמר אביי לא שנו אלא לאחריה אבל לפניה חייב לברך דאמר רב יהודה אמר רב כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן ומאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא דכתיב °וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי: לפניה מאי מברך רב ששת מקטרוניא איקלע לקמיה דרב ששת ובריך ג מנ"ח סימן: לאחריה באתרא דנהיגי מאי מברך א"ר יוחנן ברוך ד הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו ברוך הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם רבא אמר האל המושיע אמר רב פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו: ג בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין ג' הני ג' כנגד מי א"ר אסי כנגד כהנים לוים וישראלים (ב) אין ד פוחתים מעשרה פסוקים בבית הכנסת וידבר עולה מן המנין (ג) ירושלמי והא איכא פרשת עמלק ומשני שאני התם דסליק ענינא ואיבעית אימא שאני הכא שהוא סדורו של יום והני עשרה פסוקים כנגד מי אריב"ל כנגד עשרה בטלנין של בהכ"נ רב יוסף אמר כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני רבי יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם והא תשעה הוו בראשית נמי מאמר הוא דכתיב °בדבר ה' שמים נעשו אמר רבא ראשון שקרא ארבעה משובח °שהרי הקופות שכתב עליהן אלף בית גימל לידע איזה מהן נתרמה ראשון להקריב ממנה ראשון שמצוה בראשון: ואמצעי שקרא ארבעה הרי זה משובח דתניא אל מול פני המנורה יאירו מלמד שמצדד פניהם כלפי נר מערבי (ד) א"ר יוחנן מכאן שאמצעי משובח: ואחרון שקרא ארבעה משובח משום דמעלין בקדש ולא מורידין רב פפא אקלע לבי כנישתא דאבי גזר קרי קמי ראשון ארבעה ושבחיה רב פפא: ובפרשת ה האזינו קורין בסימן הזי"ו ל"ך ה שקורא ראשון מן האזינו עד זכור ימות עולם והשני קורא מן זכור ימות עולם עד ירכיבהו והשלישי קורא מן ירכיבהו עד וירא ה' וינאץ ובשבת קורא הרביעי מוירא ה' עד לו חכמו והחמישי קורא מלו חכמו עד כי אשא אל שמים ידי והששי קורא מן כי אשא אל שמים ידי ועד סוף השירה: גרסינן בפרק הקומץ את המנחה *אמר רבי יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב שמונה ו פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם בבהכ"נ:

רש"י

מסה. אלא יהו שניהם ע"ג מטה או שניהם ע"ג קרקע: ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמים. (ה) שהתרגום אינו אלא להשמיע וכ"ש שאין שניהם קורין (ו) משום דתרי קלי לא משתמעי: ובנביא אפי' אחד קורא ושנים מתרגמין. שהתרגום אינו אלא להשמיע לנשים ולעמי הארץ שאין מכירין לשון הקדש והתרגום הוא לעז הבבלי ובתרגומו של תורה צריכין אנו לחזור שיהא (אף) מבינים כדי שידעו את המצות אבל בשל נביאים לא קפדינן עלייהו כולי האי: מנ"ח. על מקרא מגילה ושעשה ניסים ושהחיינו: (ז) בשני בחמישי. בשבת במנחה. עזרא תיקן שיהו קורין ובבבא קמא מפרש טעמא והכא אשמועינן דג' הם כהן לוי וישראל: ואין מוסיפין עליהם. שלא יקשה לצבור מפני שהן ימי מלאכה ושבת במנחה נמי סמוך לחשיכה הוא שהרי כל היום היו רגילין לדרוש: ואין מפטירין. משום האי טעמא גופיה: וידבר עולה (ח). וידבר ה' אל משה לאמר אע"פ שאין ללמוד ממנו כלום: בראשית נמי. (ט) משתעי בבריאת שמים וארץ: מאמר הוא. אף הם במאמר נבראו: שכתב עליה אב"ג. כדאיתא במסכת שקלים בג' פרקים בשנה תורמין בג' קופות את הלשכה בפרוס הפסח בפרוס עצרת בפרוס החג ובכל פרק ופרק תורמין אותה בג' קופות ראשונה לשם א"י [ראשונה כלומר הפרשה ראשונה] ושנייה לשם כרכין המוקפין שלישית לשום בבל ולשום מדי ולשום מדינות הרחוקות לכפר על היהודים הדרים בהם וכל קופה ג' סאין דכתיב והעמדנו עלינו לתת שלישית השקל בשנה מכאן לג' סאין מכאן לשלש קופות מכאן לשלש הפרשות: אל מול פני המנורה יאירו. למול פני הנר שהוא בגוף המנורה שהוא אמצעי היה מצדד פני שש הנרות שבששת הקנים: שמונה פסוקים שבתורה וכו'. כדאיתא בפ"ק דב"ב מן וימת משה וטעמא מפרש התם דכל התורה כולה ע"י סרסור נתנה דהקב"ה קורא ומשה (י) [קורא] וכותב חוץ משמונה פסוקים שהקב"ה קורא ומשה כותב בדמע ולא היה קורא ומשום כך יחיד קורא

תנו רבנן בתורה אחד קורא ואחד מתרגם. דרכן היה לתרגם הפסוק בצבור לפי שהיו כולן מספרין בלשון ארמי והיו מתרגמין כדי שיבינו הכל ולפיכך בתורה שהיא עיקר קפדינן אפילו במתרגם שלא יתרגם אלא אחד אבל בנביא אקריאה קפדינן שלא יקרא אלא אחד אבל אתרגום לא קפדינן: ובמגילה אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין דכיון דחביבה להו יהבי דעתייהו. כלומר משתמעי תרוייהו כנ"ל דאי תרוייהו לא משתמעי חד מינייהו לא משתמעי דמערבב משום קלא דאידך אלא ודאי דתרוייהו משתמעי. ומדאמרי' הכא דמתרגמינן במגילה שמעינן מינה שיש תרגום בכתובים דאע"פ שלא אמרו יונתן בן עוזיאל כדמוכח בפ"ק בגמרא חכמים אחרים אמרוהו:

אמר אביי לא שנו אלא לאחריה. דההיא תליא במנהגא: אבל לפניה חייב לברך. ולא תליא במנהגא: ובריך מנ"ח סימן. על מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו ומדלא קאמר דבלילה מברך שלש וביום מברך שתים [כדאמרי' גבי נר חנוכה דיום אחד מברך ג' ובשאר יומי שתים] שמע מינה דאפילו ביום מברך מנ"ח וכן בדין דעיקר קריאתה ביממא הוא וכמו שכתבתי לעיל:

ברוך הרב את ריבנו. יש לתמוה ברכה זו למה פותחת בברוך שהרי היא סמוכה לברכה שלפניה דבשלמא ברכת התורה כשהיא פותחת בברוך התם היינו טעמא משום קודם תקנה שהיה הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה וכיון דבתרי גברי הוה לא ראו לעשותה כסמוכה לחברתה ובתר תקנה נמי דתקון לכל חד ברכה לפניה ולאחריה כיון שכבר נתקנה ברכה שלאחריה לא ראו לשנות מטבעה שלה שלא תהא פותחת בברוך אבל הכא אמאי דהא מגילה ודאי לא מפסקא כי היכי דלא מפסיק ק"ש בברכותיה דמשום הכי חשבינן ברכה אחרונה שלה סמוכה לחברתה ובמגילה נמי לימא הכי י"ל דהאי ברכה אחרונה לאו אקריאת מגילה אלא ברכה בפני עצמה שנתקנה על הנס: בשני ובחמישי וכו' הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. משום דתנא ברכת מגילה תליא במנהג קתני דברכת התורה לא תליא במנהג אלא חייב הוא לברך ודוקא פותח וחותם בלבד הוא דמברכי אבל אמצעיים פטורין משום דקריאת התורה חשיבא חדא מצוה וכולהו הוו כחד גברא: הני ג' כנגד מי. כנגד כהנים לוים וישראלים. הראויין לקרות בה: אין פותחין מעשרה פסוקים בבית הכנסת. שזה לשני קרואים וארבעה לאחד: כנגד י' בטלנין שבבית הכנסת. פירש רש"י ז"ל להשכים ולהעריב וניזונין משל צבור: בראשית נמי מאמר הוא. שאף שמים וארץ נבראו מעיקרן הלכך חשיב מאמר. וא"ת והא איכא פרשת עמלק דקרינן בפורים דאינה אלא תשעה פסוקים וכן במעמדות בראשית ויהי רקיע ויקוו המים שאינן אלא שמונה פסוקים י"ל דהתם שאני דסליק ענינא והיינו סדרו של יום ואינו בדין שיקראו במה שאינו סדר היום כדי להשלים י' פסוקים כדאמרי' לקמן המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים ואקשינן והא איכא עולותיכם ספו על זבחיכם ופרקינן שאני התם דסליק ענינא והכי איתא בירושלמי: ראשון שקרא ד' משובח. כיון שאין פותחים מעשרה פסוקים בבהכ"נ ודאי שאחד מן הקוראין קורא ד' וקאמר רבא דכל אחד מן הקוראין שקרא ד' איכא למימר דשפיר עבד: הקופות. שהיו תורמין בכל שנה ושנה מן השופרות שהיו נותנין בהן מחצית השקל לקרבנות צבור: מלמד. שמסדיר פניהם כלפי מערב א"ר נתן מכאן שאמצעי משובח סבר לה כמ"ד התם במנחות (דף צח:) דנרות לפון ודרום היו עומדין ואמצעי הוי נר מערבי לפי שפונה כלפי קודש הקדשים שהוא במערב ושאר הנרות פונין כולן נגד נר מערבי והיינו דכתיב אל מול פני המנורה יאירו ונמצא שאמצעי משובח: שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם בבהכ"נ. פירש רבינו משולם ברבי קלונימוס ז"ל יחיד קורא אותן שאין ש"צ קורא עמו ור"ת הקשה מאי איריא הני כל קריאות שבתורה כך הם שהיחיד קורא ואין ש"צ מסייע כדתנן קראוה שנים יצאו ואמר עלה מה שאין כן בתורה ומה שנהגו עכשיו שש"צ קורא בקול רם אפשר שהנהיגו כן כדי שלא לבייש מי שאינו בקי לקרות בדקדוק הקריאה כמו שאמרו במסכת בכורים [פ"ג מ"ג] נמנעו מלהביא בכורים התקינו שיהו מקרין את הכל אלא כמו שפרש"י ז"ל עיקר שאדם אחד קורא אותן פסוקים כולן ואין מפסיקין בהן ויהבינן טעמא בפרק הקומץ (דף ל.) משום דאשתני משאר תורה אי למ"ד יהושע כתבן אי למאן דאמר דעד שמונה פסוקים היה משה אומר ומוציא בפיו מה שהקב"ה היה אומר לו ואח"כ היה כותב ומתחילת אותם שמונה פסוקים

ואין ש"צ קורא עמו והקשה לו ר"ת ז"ל הא כל התורה כולה נמי כך דינה כדאמר לעיל קראוהו שנים יצאו מה שא"כ בתורה אלא ה"פ יחיד קורא כל ח' פסוקים ולא יקראו אותם שנים שנים והיינו טעמא לפי שאילו הפסוקים יהושע אמרם ולמ"ד נמי במשה אמרם נשתנו בכתבם בדמע:

שיטת ריב"ב

ובלבד שלא יהא א' קורא ושנים מתרגמין. דבתורה אפי' בתרגום קפדינן שהתרגום הוא להשמיע הנשים ועמי הארץ שאין מבינין לשון הקודש והתרגום הוא לעז של בבליים ובתרגום של תורה צריכין אנו שיהו מבינין כדי שידעו את המצות אבל בשל נביאים לא קפדינן כולי האי: ועשרה מתרגמין. לא גרסי' לפי שאין התרגום בכתובים: פיסקא מקום שנהגו וכו': גמ' מנ"ח. מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו. ודוקי' בקריאת הלילה אבל בקריאת היום אין אומרין זמן והמקומות שנהגו לומר זמן בקריאת היום טועים הוא בידם: הקופות. של תרומת הלשכה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כו': (ב) נ"ל תניא: (ג) מן ירושלמי כו' עד אחר סדורו של יום תא"מ ונ"ב בא"י איזה וכן נראה מדברי הר"ן: (ד) נ"ל וא"ר: (ה) שהתרגום אינו . . אלא להשמיע תא"כ: (ו) נ"ב וטעמא: (ז) בשני ובחמישי בשבת ובשבת כנ"ל: (ח) נ"ב מן הממנין: (ט) נ"ל משתעי: (י) נ"ל קורא:

שלטי הגבורים

א ואין ש"צ קורא עמו ומה שנהגו שאדנא שש"צ קורא פי' הרא"ש לפי שאין הכל בקיאין בטעמי קריאה ואין הציבור יודעין בקריאתו והוא בעיניו כיודע ואם לא יקראוהו אתי לאנצויי עם ש"צ לכך תקנו שיקרא ש"צ שהוא בקי בקריאה ומ"מ גם העומד לקרות יקרא בנחת עם ש"צ שלא יהא ברכתו לבטלה והא דאמרי' שלא יקראו ב' פי' בקול רם וטעמא משום דתרי קלי לא משתמעי ומי שאינו יודע לקרות אינו ראוי שיקראוהו ש"צ והויא ברכה לבטלה ולא מסתבר לטור שיברך על קריאה שבע"פ ומיהו אם יודע לקרות כשמקרין אותו ש"ד ואם ש"צ רוצה לברך לעצמו ולקרות צריך שיהא אחד עומד אצלו דתניא בתוספתא החזן העומד לקרות א' עומד ומחזן עליו עד שיקרא וגרסי' נמי בירושלמי רב שמואל בר יצחק על לבי כנישתא וחזא חזנא דקרא ולא קאי בר איניש תחותוי א"ל אסור לך משום שנתינתה ע"י סרסור:
ב בימי חכמי התלמוד היו רגילין לתרגם כדי שיבינו העם כי לשונם היה ארמי ואין הקורא רשאי לקרות לתורגמן יותר מפסוק א' ומתרגמו והוזר וקורא לו פסוק ב' ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא ואין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מן המתרגם ולא המתרגם יותר מהקורא [כו'] כתב רב נטרונאי אלו שאין מתרגמין ואומרין אין אנו צריכין תרגום דרבנן אלא בלשון שלנו בלשון שהצבור מבינים אין יוצאין י"ח אלא חייבין לתרגם אבל אם אינם מתרגמין להכעים בני נדוי הן ואם מפני שאינם יודעין לתרגם ילמדו ויתרגמו ואם יש מקום שרוצים לפרש להם יעמוד אחד חוץ מן המתרגם ויפרש להם כרצונם אבל התוס' כתבו על הא דתניא [ר' חלפתא בן שאול אומר ל"ש אלא במקום שאין תורגמן אבל כו' מכמע שגם בימי חכמי התלמוד היו מקומו' שלא היו מתרגמין מכאן סעד למנהג שלנו שאין אנו רגילין לתרגם. וכן איתא בירושלמי הדא אמרה שאין התרגום מעכב] (זה הנהגה מהטור):
לשון ריא"ז
דרכם היה בבבל לתרגם הקריאה כדי שיבינו ההדיוטות שהיה לשונם תרגום ותרגום של תורה אנשי כנסת הגדולה תקנוהו וכן הטעמים שבמקרא בספר תורת אלהים מפורש ושום שכל:
ג עיין לעיל פ"ק דין שהחיינו:
ד מיי' וסמ"ג כתבו דמברך האל הרב את ריבנו וכן הטור ודברי רבינו נראין כדברי רע"ס שכתב לא אמרי' האל הרב את ריבנו דהא אמרי' אלהינו ובה"ס כתב כיון שברכה אחרונה במנהגא תליא מלתא אין לגעור במי ששח דלאו הפסקה היא אלא בקריאה תליא מלתא ואינו נראה דכיון שהוא מברך צריך שלא להפסיק דמאי נפקא מיניה דתלי במנהגא סוף הוא מברך וכ"כ ריא"ז:
ה וכ"כ רב פלטוי והטור ומיי' ורש"י פירשו האזינו זכור ירכיבהו וירא לולי כי ידין וכ"כ בספרי ובמס' סופרים ויצמן לולי כי ידין ור"ת וערוך פי' וירא לו כי ידין:
ו פי' ה"ר משולם ז"ל שקורא אותם העולה

פסוקים עד סוף התורה לא היה משה מוליא מפיו פלוס מתוך נעדו אלא היה כותב וכיון דאשתנו משאר תורה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה עבדינן בהו היכרא שלא יקראם אלא אדם אחד והרמב"ם ז"ל כתב בפרק שלשה עשר מהלכות תפלה שמונה פסוקים שבסוף התורה מותר לקרותן בבהכ"נ בפחות מעשרה והראב"ד ז"ל כתב עליו מה שכתב זרות הוא מאוד והגבור היכן הלכו: הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה [ט'] גזירה משום הנכנסין וגזירה משום היוצאין. שיאמרו יוצאין שאין מברכין בתורה לאחריה והם אינם יודעים שעתיד אחר לקרות אחריו ונכנסים יאמרו שאין ברכה בתורה לפניה והם אינן יודעין שכבר קרא אחר לפניו ובירך:

מתני' בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פותחין מהן ואין מוסיפין עליהם. פרש"י ז"ל שלא להטריח את הצבור דראשי חדשים אין בהם אסור מלאכה ומועד נמי מלאכת האבד מותרת בו: זה הכלל כל שיש בו מוסף. לקמן מפרש דסימנא בעלמא הוא: אין פותחין מהן אבל מוסיפין עליהן. ומדברי רש"י ז"ל נראה דאכולהו הנך יומי קאי דכיון שאסורין במלאכה מוסיפין עליהן דליכא למיחש משום בטול מלאכה אבל אחרים מפרשים דהכי דאין פותחין קאי אכולהו אבל מוסיפין עליהן אשבת בלחוד קאי אבל בשאר לא כדי שלא להשוותם לשבת שהוא עדיף מיניהו ובשבת דוקא דמוסיפין משום דליכא יומא דעדיף מיניה ויתיר ממנינא: **הפותח** והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. הא דמהדר ותני הכי במתני' גבי ר"ח ומועד והדר תני גבי שבת ויום טוב ויוה"כ היינו משום דס"ד אמינא דכי שני בברכת פותח וחותם הנ"מ היכי דלא הוו אלא שלשה קורים אבל היכא דנפישי בעינן שיהו כולן מברכין לפניה ולאחריה קא משמע לן דלא:

גמ' פרשת ר"ח כיצד קורין אותה. כיצד נחלק אותה בין ד' קורין: ליקרו תרי תלתא [תלתא] פשו [להו] תרי ואין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים שלא יאמרו היוצאים העתיד לקרות ישלים הפרשה ולא יקרא אלא שני פסוקים שאם לא בשביל כך למה לא

תורה אור / נר מצוה

א הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. תנא פותח מברך לפניה וחותם מברך לאחריה והאידנא דכולהו מברכי לפניה ולאחריה היינו טעמא (א) תקינו רבנן גזרה משום הנכנסין וגזרה משום היוצאין:

*מתני' ב בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פותחין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה זה הכלל כל שיש בו מוסף ואין בו יו"ט קורין ד' ביו"ט ה' ביום הכפורים ששה בשבת ז' אין פותחין מהן אבל מוסיפין עליהן ומפטירין בנביא והפותח והחותם בתורה א מברך לפניה ולאחריה: **גמ'** בעא מיניה עולא בר רב מרבא פרשת ר"ח כיצד קורין אותה °צו את בני ישראל וגו' דהוי תמניא פסוקי היכי לעביד ליקרי תרי תלתא תלתא פשו להו תרי ואין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים ליקרו [תרי] ארבעה (ב) °וביום השבת דהויא תרי ובראשי חדשיכם (ג) חמשה היכי לעביד ליקרו תרי מהא וחד מהא *אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקין ליקרו תרי מהא ותלתא מהך אין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים ופשטינן רב אמר דולג °ושמואל אמר פוסק ופירוש דולג חוזר השני וקורא (ד) פסוק (מן) השלישי שקרא הראשון ומוסיף שנים אחרים נמצא שקרא שלשה ונשארו שלשה (ה) קורא אותן השלישי ושמואל אמר פוסק פוסק אחד לשנים וקורא את חציו ומניח את חציו שלח ליה רבה בריה דרבא לרב יוסף הלכתא מאי א"ל (ו) דולג והלכתא האמצעי דולג: ותשעה באב ותענית צבור קורין שלשה דתניא זה הכלל כל יום ג שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור ותשעה באב קורין שלשה ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי

רש"י

קורא אותה בלא הפסק: הפותח וחותם. מפרש בגמרא לקמיה: גזירה משום הנכנסים. שמא יכנס אדם לבהכ"נ אחר שבירך ראשון ואם לא ישמע (ז) האחרים מברכין יאמר אין ברכה בתורה לפניה ומשום היוצאין ולא ישמעו (ח) החותם מברך לאחריה והראשונים לא ברכו בתורה אחריה [והיוצאין] [יאמרו *אין ברכה בתורה לאחריה]: **מתני'** ואין מוסיפין עליהם. שלא יקשה לצבור דראשי חדשים אינו אסור רק לנשים וחול המועד נמי איכא דיחול מלאכה דמלאכת דבר האבד מותרת: **גמ'** כיצד קורין אותה. בארבע בני אדם: אין משיירין בפרשה וכו'. לקמן אמרי' ומפרש טעמא כנגד תורה נביאים וכתובים ואין מתחילין נמי לקרן אמרינן ומפרש טעמא: ליקרי שלישי שנים מהא. שני מקראות (ט) בפרשה וביום השבת ותלתא קראי מבראשי חדשיכם פשו ליה תרי קראי כו': דולג. השני חוזר ומתחיל פסוק שגמר אותו שלפניו: פוסק. הראשון קורא חצי המקרא השלישי (י) ופוסק וטעמא דרב דאמר דולג ולא פוסק דקסבר כל פסוקא דלא פסקיה משה רבינו אנן לא פסקינן ושמואל אמר פוסק ולא דולג גזרה משום הנכנסין הבאים לבהכ"נ (כ) ויראו שהראשון לא קרא אלא שני פסוקים ומשום (ל) היוצאין שיראו וידמו שהאחרון לא יקרא אלא שנים: זה הכלל כל שיש בו בטול מלאכה. במה שהן מאחרין בבית הכנסת כגון תענית צבור שהוא מותר במלאכה רוב תעניתם של צבור מותרין במלאכה (מ) אלא במקום שנהגו

סיים זה הפרשה: ואין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים. גזירה משום הנכנסין שיהיו סבורין שזה התחיל לקרות בתחלת הפרשה: ליקרו תרי מהך ותלתא מהך פשו להו תרי ואין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקין. הוא הדין דהוה מצי למימר דלא סגי בב' פסוקים שהרי הרביעי לא יוכל לקרות אלא שני פסוקים לבדם אלא משום פרכיה דלעיל פריך הכי ועוד דכיון דשלישי גופיה קשיא ליה סגיא ליה בהאי וכי תימא יתחילו לקרות למעלה מפרשת צו או למטה מובראשי חדשיכם לאו קושיא היא שאין לנו לקרות אלא בסדרו של יום ופרשת צו סדרו של יום הוא שהרי מקריבין תמידין בראשי חדשים ושבת נמי פעמים שהוא בא בר"ח ולפיכך ראויות פרשיות הללו לראשי חדשים מה שאין כן מה שלמעלה ולמטה מהם: **ושמואל** אמר פוסק. בגמרא שיילינן מ"ט לא אמר דולג ומשני גזירה משום הנכנסין והיוצאין כלומר דאי שני דולג איכא למיחש ליוצאין בין (א) שני לשלישי שיאמרו שהשלישי לא יקרא אלא שני פסוקים ואע"ג דרב גופיה חייש לנכנסין ויוצאין כדמוכח בגמרא הכא בהכי פליג עליה דשמואל דסבירא ליה לרב דכיון דלא אפשר מוטב לדלג ולא נפסוק פסוקא דלא פסקיה משה ושמואל סבירא ליה דפוסק עדיף: **הלכתא** מאי א"ל דולג והלכתא אמצעי דולג. הרב אלפסי ז"ל והגאונים פירשו בפרשת ר"ח ואמצעי היינו שני והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דאם כן מה הועילו בתקנתן והלא אותה חששא דנכנסין במקומה עומדת שהרואה אותו מתחיל בפסוק שלישי שבפרשה יאמר הראשון לא קרא אלא ב' פסוקים ואי לא חיישינן לנכנסין בדלא אפשר למה דולג יקראו השנים בפרשת צו והשלישי יקרא וביום השבת ופסוק אחד מפרשת ובראשי חדשיכם דמאי איכא משום דאין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים והא ההיא אינה אלא משום הנכנסין וכיון דאפילו בדלוג אכתי איכא להאי חששא גופה למה ידלוג נקריה כדרכו ולא נחוש לנכנסין כיון דלא איפשר לפיכך פי' הוא ז"ל דפלוגתא דרב ושמואל אמעמדות קאי דתנן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע כדאיתא בגמ' דהתם ליכא אלא תמניה פסוקי הלכך לא אפשר אלא בדולג או פוסק וכמו שכתבתי בחדושי אבל בר"ח קורא כדרכו ומנהגינו אינו כן שהרי אנו נוהגין בראשי חדשים שהשני דולג והרשב"א ז"ל תירץ להעמיד המנהג דמשום הכי פסקי' דדולג בראשי חדשים ולא אמרינן שיקראו כדרכן וכדכתיבנא משום [דכי אמרינן] דאמצעי דולג דהיינו שני ליכא למיחש אלא בחד נכנסים דהייני אותן שיכנסו בתחילת קריאת השני ואילו היו קורין כדרכן ויקרא השלישי פרשת וביום השבת דהוו תרי פסוקי ופסוק אחד מובראשי חדשיכם איכא למיחש לתרי גווני נכנסים חד לנכנסין בשעה שהוא מתחיל לקרות אותו פסוק של ובראשי חדשיכם שהוא סבור שמשם התחיל לקרות שאם לא כן למה לא סיים בסוף פרשת וביום השבת ואיכא למיחש נמי לנכנסין בתחילת קריאת הרביעי דכד חזו ליה מתחיל בפסוק שני סברי דקמא לא קרא אלא פסוק אחד הלכך דולג עדיף ולי אין צורך לכך אלא רבנן גזור דלעולם אין מתחילין בפרשה ואין מסיימין בפרשה פחות מג' פסוקים והך תקנתא לא מעקרא לעולם הלכך אי אפשר שיקראו כדרכן בראשי חדשים דהיכי ליעבד כדאיתא בגמרא שאלו היו קורין כדרכן לא לנכנסין וליוצאין בלבד איכא למיחש אלא אפילו לעומדין שם מתחלה ועד סוף איכא למיחש לחורבה שיהיו סבורין לומר שמותר להתחיל בפרשה בפחות מג' פסוקים ורגילו לעשות כן כשיזדמן להן ואיכא משום הנכנסין או אם ישייר בפרשה בפחות מג' פסוקים ורגילות לעשות כן בכל השנה ואיכא משום היוצאין ולפיכך לא רצו חכמים לעקור אחת משתי תקנות אלו לעולם אפילו אי לא אפשר שמא תאמר והא אכתי כי אמרינן נמי דולג איכא למיחש שהעומדים שם יהיו סבורין שמותר לדלג בעלמא ויבואו לעשות כן בפסוק שלישי שבפרשה ואיכא משום הנכנסין הא לא קשיא שאין הדילוג מצוי ולמה יבואו לדלג אדרבה מי שהוא בבהכ"נ מתחילה ועד סוף שואל למה הוא דולג כיון דאיכא פסוקי טובא ומפרשי ליה שלפי שאין מתחילין ואין משיירין בפרשה עושים כן ומתוך כך לא יבואו לדלוג בעלמא בכוונה בזה כדי שלא יחשבו הנכנסין שהתחילו בפרשה בפחות מג' פסוקים ועוד שאין הדלוג מצוי ואינו נעשה אלא מדוחק וליכא למיחש ביה אבל אם היו קורין כדרכן העומדים בבהכ"נ אין רואין שינוי כלל ואינן סבורין דהכא שאני משום דלא אפשר אלא סוברין כדרכן הן קורין שמותר להתחיל ולסיים בפרשה פחות מג' פסוקים ומפני טעם זה שכתבתי אמרו סתם אמצעי דולג על השני ולא הוצרכו לפרש משום דמדינא הוה לן למימר אחרון דולג לפי שאין ראוי לדלוג אלא בשעת הצורך והיינו אחרון שאין הפסוקים מספיקין לו אבל הראשונים שהפסוקים מספיקין להם למה ידלגו ואפילו הכי לא אמרינן דאחרון דולג משום דאי הכי עבדינן משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים וכיון דמב"ה הוא ממילא נמי משמע דכשאמרו אמצעי דולג על השני משמע ולא על השלישי דאי עבדינן הכי עבדינן כמי אין משיירין פחות מג' פסוקים וכיון שכן למה נקדים לומר לג' שידלוג ידלוג אחרון הלכך ממילא משמע כשאמרו אמצעי דולג שעל השני אמרו: **בתשעה** באב ובתענית צבור קורין שלשה זה הכלל כל יום שיש בו בטול מלאכה לעם. שהיום מותר במלאכה והעם מתבטלין באחורן בבהכ"נ: כגון תענית צבור ות' באב. רוב תענית צבור מותר במלאכה חוץ משל נשמים

נשמים

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ב מהלכות תפלה טור א"ח סי' קלט:

ב מיי' פי"ב ופי"ג מהלכות תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' (תכג) תכג

ג מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' תקנט וסי' תקעט [עג ע"ב:

ד' מסרי"ם [והכ"ח]

הגהות הב"ח

(א) ג"ל דתקינו: (ב) ג"ב שפשו להו ד': (ג) נ"ב דהויא: (ד) פסוק אחד מן השלשה פסוקים כצ"ל: (ה) נ"ל וקורא: (ו) נ"ב הלכתא: (ז) נ"ב את: (ח) נ"ב את: (ט) נ"ל דפרשת: (י) ופוסקו: (כ) נ"ל וידמו: (ל) היוצאין שידמו כצ"ל ותיבת שיראו נמחק: (מ) נ"ב הוקבעו נשמים אמצעיים ואחרונים ומי בהב נמי מותר במלאכה כו':

שלטי הגבורים

א ירושלמי ר' אבא בריה דר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן היה קורא בתורה ונשתתק זה שעומד אחריו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון אי תימא ממקום שפסק הראשון נתברכו לפניהם ולא לאחריהם האחרון מתברכו לאחריהם ולא לפניהם וכתיב תורת ה' תמימה משיבת נפש שתהא כולה תמימה מימרא זו נאמר בתר דתקינו שכל אחד מברך ושמעינן שהוא מתחיל ממקום שהתחיל ראשון ומברך ברכה ראשונה ואם היה מתחיל ממקום שפסק אינו מברך כי הוא גומר קריאת הראשון על סמך ברכתו ומכאן דקדק רבינו אבי העזרי התוקע ושתק ועומד אחר לתקוע מתחיל ממקום שפסק ואינו מברך דדוקא בתורה דכתיב בה תמימה הוא דמתחיל בראש ומברך אבל שאר מצות לא:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) רש"י פי' בין הראשון לשני שבמעו את הראשון קורא שלשה ויצאו מבהכ"נ ויאמרו לא יקרא שלישי אלא שנים ושמא סובר הר"ן שלישי דולג:

שיטת ריב"ב

משום הנכנסין. שאם יכנס אדם לבהכ"נ ויראה שלא יברך הקורא לפניה יאמר אין ברכה בתורה לפניה והוא לא ידע שכבר קרא אחר לפניו: ומשום היוצאין. שאם יצא אדם מבהכ"נ ויראה שלא יברך הקורא לאחריה והוא לא ידע שעתיד אחר לקרות אחריו: מתני' ואין מוסיפין עליהן. שלא להטריח על הצבור דראשי חדשים אין בהן איסור מלאכה וחול המועד נמי מלאכת דבר האבד מותרת בו: גמ' אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים. גזירה משום היוצאין שלא יאמרו העתיד לקרות ישלים הפרשה: ואין מתחילין. נמי משום הנכנסין שלא יהו סבורין שלא קרא זה אלא מתחלת הפרשה: קורא אותן השלישי. והרביעי קורא וביום השבת ובראשי חדשיכם: והלכתא אמצעי דולג. בגמ' לאו הדרשה הדבר קאי שאין בראש חדש קורא שיהא ראוי לקריתו אמצעי דלא אמעמדות קאי בקורין שלשה כדדרשה בגמ' וכן כתב רבינו בנימין ז"ל: הלכתא מאי. בגל המעמדות:

גשמים בתעניות אמצעיות ואחרונות השניות בפ"ק דתעניות ט' בא"ב נמי מותר במלאכה אלא במקום שנהגו: כגון ראשי חדשים וחולו של מועד. דרכן היה שלא לעשות מלאכה בר"ח ומסמיכין הדבר למקרא שכתוב אשר נסתרת שם ביום המעשה ותרגם יונתן ביומא דחולא וגבי ר"ח הוא דקאמר הכי כדכתיב מחר חודש מדקאמר ביום המעשה מכלל דר"ח לאו יום המעשה הוא חוה"מ נמי אין עושין מלאכה אלא בדבר האבד: **אין** אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע. כשמרבה בתחנונים על עסקי צבור ובצבור דהויא ליה כסופא אם אינו נענה: חזינא להו לאביי ורבא דמגלי אגלויי. שמטין על צדיהן כדי שלא יראו כנופלין על פניהם: **זה** הכלל וכו'. גרסינן בגמרא [דף כג.] ת"ר ביו"ט מאחרין לבא וממהרין לצאת כלומר מאחרין לבא בבהכ"נ מפני שטרודין בצרכי היום שהרי מותר במלאכת אוכל נפש: וממהרין לצאת. משום עונג יום טוב: בשבת ממהרין לבא וממהרין לצאת. פי' ממהרין לבא שהרי אסור בעשיית מלאכ' וממהרין לצאת משום עונג שבת: ביוה"כ ממהרין לבא ומאחרין לצאת. פי' ממהרין לבא שהרי אסור בעשיית מלאכה ומאחרין לצאת משום דנפיש סדורא דיומא שהיו רגילין לומר סדר עבודת היום כמו שאנו עושין וכדאמרינן ביומא פרק הוציאו לו (דף נו:) ההוא דנחית קמיה דרבא אמר וכו' ילא והניחו על כן שני שבהיכל כו' אמרו ליה שבקת רבנן וכו' ומרבין ג"כ בדברי שבח ותפלה מפני שהוא יום מחילה וכפרה: **הכל** עולין למנין שבעה ואפילו אשה ואפי' קטן. פי' עולין להשלים קאמר ולא שיהו כולם קטנים ולא נשים דכיון דלאו בני חיובא נינהו לא מפקי לגמרי. ולפום עיקר דינא נמי שאינו מברך אלא הפותח והחותם אשה וקטן אין קורין ראשון ולא אחרון משום ברכה לפי שה"א לקורין האחרים שילאו בברכתם ומיהו השתא דתקון רבנן שיברכו כולם אשה וקטן קורין אפי' ראשון ואחרון וכיון דקורין ודאי מברכין מידי דהוה אקטן דמפטיר בנביא ומברך ברכת הפטרה: **איבעיא** להו מפטיר מהו שיעלה למנין רב הונא ורב ירמיה בר אבא חד אמר עולה וחד אמר אינו עולה. מפרשינן טעמייהו בגמרא מאן דאמר עולה דהא קא קרי ומ"ד אינו עולה כדעולא דאמר עולא מפני מה

תורה אור | נר מצוה

ראשי חדשים ומועד קורין ד': א"ר אלעזר אין [א]אדם (א) חשוב רשאי ליפול על פניו אא"כ נענה כיהושע שנאמר ויאמר ה' אל יהושע קום לך (ה) אמר רב חייא בריה דרב הונא חזינא להו לאביי ורבא דבי נפלי אאפייהו דמצלי אצלויי: זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יו"ט קורין ארבעה ביו"ט [א]חמשה וכו' זה הכלל סימנא בעלמא הוא דלא תימא יו"ט ומועד כי הדדי נינהו אלא *נקוט האי כללא בידך כל דטפי מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירה בראשי חדשים ובמועד דאיכא קרבן מוסף ארבעה ביו"ט דאסור בעשיית מלאכה חמשה ביוה"כ דענוש כרת ששה בשבת דאיסור סקילה שבעה *ת"ר הכל עולין למנין שבעה ואפילו קטן ואפילו אשה אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד הצבור איבעיא להו מפטיר מהו שיעלה למנין (ג) רב הונא ורב ירמיה בר אבא חד אמר עולה וחד אמר אינו עולה והלכתא עולה דאמרינן בפרק בני העיר *ר"ח אדר שחל להיות בואתה תצוה אמר אביי קרו שיתא מואתה תצוה עד ועשית כיור נחשת וחד קורא מכי תשא עד ועשית כיור נחשת והיינו מפטיר אלמא מפטיר עולה [ב] למנין ז'. וכן הלכה. אלא אשכחן מרב נטרונאי גאון דאמר משמיה דרבנן סבוראי דהיכא דקרו שיתא ואפסיקו בקדיש והדר אפטירו אינו עולה והיכא דלא אפסיקו בקדישא לקמיה הפטרה עולה למניין ז' וטעמא רבה ומסתבר הוא: תניא מפטיר בנביא לא [ג]יפחות מעשרים ואחד פסוקין כנגד ז' שקראו [ג] בתורה *ואי סליק עניינא בבציר מעשרים ואחד כגון עולותיכם ספו על זבחיכם לא בעינן עשרים ואחד ואי איכא תורגמן נמי לא בעינן עשרים ואחד אלא אפי' לא קרא אלא י' פסוקין שפיר דמי דתני ר' חלפתא בן שאול לא שנו אלא במקום שאין תורגמן אבל במקום שיש תורגמן פוסק (ג) דאמר רב נחמן בר אבא זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב נחמן וכי הוה קרינן י' פסוקים במקום שיש תורגמן אמר לן אפסיקו: ירושלמי משה תקן להם לישראל שיהו קורין [ד] בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד שנא' וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל עזרא תקן להם לישראל שיהו קורין שלשה בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה: **מתני'** [ד]אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין

(שוליים: יהושע ז | מגילה כב: | אלף קכד | אלף קכה | דף כב: | כג. | דף ל. | דף כג. | אלף קכו | ויקרא כג | אלף קכז)

רש"י

שנהגו: ראשי חדשים. אין בהם כל כך ביטול מלאכה לפי שאין הנשים עושין בו מלאכה ושמעתי מפי מורי הזקן זצ"ל שנתנה להם מצוה זו בשביל שלא פרקו נזמיהם לעגל ומקרא מסייעו דכתיב אשר נסתרת שם ביום המעשה ויונתן תרגם ביומא דחולא והתם גבי ר"ח קאי דקאמר מחר חדש (ד) קירא לערב ר"ח יום המעשה אלמא ר"ח לאו יום המעשה וחול המועד נמי אין בו משום בטול מלאכה אלא בדבר האבד: אלא א"כ נענה כיהושע. כלומר אא"כ בטוח במעשיו שיהא נענה בתפלתו: ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה אתה נופל על פניך וגו'. (ב) אלמא לא (ה) יש לא לעשות: דמצלו אצלויי על צדיהם. ולא נופלין על פניהם ממש לפי שאין אדם חשוב רשאי (ו): כנגד שבעה שקראו בתורה דכל אחד לא פיחת משלשה פסוקים: במקום שיש תורגמן פוסק. שיש טורח לצבור להאריך: **מתני'** אין פורסין על שמע. מנין הבא לבית הכנסת לאחר שקראו הציבור (ז) עומד אחד ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שלפני קריאת שמע: פורסין. לשון אכילת פרס: ואין עוברין לפני התיבה. ס"ל: ואין

אמרו מפטיר קורא בתורה תחלה מפני כבוד התורה להראות שהיא עיקר וכיון שהוא צריך לקרות בתורה מפני שרוצה לקרות בנביאים אין ראוי שתעלה קריאתו בתורה למניין שבעה ובעיין לא אפשיטא אבל הרב אלפסי ז"ל כתב והלכתא עולה דהא אמרינן בפרק בני העיר (דף ל.) ר"ח אדר שחל בואתה תצוה אמר אביי קרו שיתא מואתה תצוה עד ועשית כיור נחושת וחד קורא מכי תשא עד ועשית פירוש שאם יקראו ששה מואתה תצוה עד כי תשא יחשבו השומעין שסדר היום הוא שמשלים שם בכל שנה ושנה ואין כאן סימן לפרשת שקלים אלא מיהו חזינא לרב נטרונאי גאון ז"ל דאמר משמיה דרבנן סבוראי וכו' וכמו שכתוב בהלכות וראיית הרב אלפסי אינה ברורה דהא אפשר לדחותה דבר ממפטיר הוא דקאמר ויש מי שכתב דליכא למימר דמספקא לנקוט לחומרא לומר שאינו עולה דהא חומרא דאתי לידי קולא הוא דהא בכולי יומי לבד משבת אין פוחתין ואין מוסיפין בקורין וזה ע"פ הפי' שכתבתי למעלה ואי דינא היא דעולה ואמרי' דאינו עולה כמאן שמוסיפין שלא כדין ומש"ה עדיף לאפוקי נפשיה מספקא למפסק בקדישא ובכה"ג ליכא ספיקא דאינו עולה כמו שכתב רב נטרונאי ז"ל ואין צורך לכל זה דכיון דספיקא דרבנן היא נקיטינן לקולא: **וכתב** הרשב"א ז"ל דאפילו נימא דאינו עולה יכול מפטיר לסיים את הפרשה שלא תאמר כיון שאינו עולה צריכין השבעה לסיים כל הפרשה והמפטיר יחזור ויכפול קצת ממה שקרא שאם לא יקראו השבעה כל הפרשה כמאן שהוא כאלו לא קרא אלא מתחלת הפרשה שהרי המפטיר קריאתו אינו עולה דליתא דמכל מקום הרי נקראת הפרשה על ידי כולן והביא ראיה לזה מן הגמרא ומה שאין אנו נוהגין כן היינו מפני שאנו מפסיקין בקדיש בין קריאת השבעה לקריאת המפטיר ואינו בדין שיפסיקו בקדיש באמצע הסדר ומ"מ נפקא מינה לשבת ור"ח שמוציאין שני ספרי תורה שהשבעה קורין בפרשת היום והמפטיר יכול לקרות פרשת החדש ואפילו למאן דאמר אינו עולה והראיה שהביא ז"ל אינה ברורה בעיני וכמו שכתבתי בחדושי אבל מכל מקום הדין דין אמת משום דנקטינן דעולה למנין שבעה וכדכתיבנא: **תניא** המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקין כנגד ז' שקראו בתורה. פירוש כנגד ז' שמברכין וקורין בתורה והיינו שבעה ותוביהו בכ"א פסוקים לפי שאין אחד קורא פחות מג' פסוקים: ואי סליק עניינא. שנגמר ענין הפרשה: ואי איכא תורגמן אפילו לא קרא אלא עשרה פסוקים שפיר דמי. משום דבהדי תרגום הוו עשרין ופסוק אחרון שחוזר וכופל אשורית קרי עשרים ואחד (אבל במקום שיש תורגמן פוסק כל שקרא עשרה): **ירושלמי** משה תקן להם לישראל וכו' שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. וקרא יתירא הוא דהא לעיל מיניה כתיב כולהו מועדות ולהכי דריש ליה: עזרא תקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה שלשה בשני ובחמישי ובמנחה בשבת. אמרינן בפרק מרובה (דף פב.) דנביאים שביניהן תקנו להן לישראל כך במדבר. ודרשינן הכי מדכתיב וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים אלא דאינהו לא תקון אלא חד קורא בלהוד ואתא עזרא ותקון תלתא: **מתני'** אין פורסין על שמע. פרש"י ז"ל כגון שהיו כאן עשרה בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביחיד ולא שמעו לא קדיש ולא קדושה הרי אחד מהם עומד ומתפלל בקדיש וברכו ומתחיל ביוצר מפני קדושה שבה ולשון פורס חולה כלומר שהוא אומר מחלית הברכות כדאמרינן [שקלים רפ"ג] בפרוס הפסח דהיינו ט"ו יום שהם מחלית מגלשים שהתחילה חובתו של פסח לענין [פסחים דף ו:] מפרש ויולא בשיירא ואמרינן נמי [שם] שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום והכא נמי תנן פורסין מפני שהוא אומר קצת מברכת קריאת שמע דהיינו ברכה ראשונה בלבד ולאחר שסיים אותה ברכה מתחיל לתפלה מעומד לפי שיש בה קדושה והא דאיפסיק להו בתרתי אין פורסין על שמע

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א יו"ט של פסח ושל עצרת ושל ר"ה ושל חג הסוכות בכולן קורין ה' בענין היום ואומר החזן קדיש ואח"כ מוציאין ס"ת אחר קורא בו המפטיר במוספי היום הפסוקים האמורים בתפלת מוספין (ותפלת) [וקריאה] מוספין אין לה זכר בתלמוד (ואין נראה) [ואינה] אלא תקנת האחרונים כדי להזכירן ש"צ בפיו ולפיכך נתנו קריאה זו למפטיר שאינו מן המנין כמו שביאר מז"ס:

ב ומפטיר מבעיא אם עולה אם לאו ואסיקנא דעולה לפיכך נוהגין בתענית ויום הכפורים במנחה ובט"ב דהשלישי מפטיר כיון שעולה למנין ואין יכולין להוסיף על ג' אבל בשבת ויו"ט ויוה"כ שיכולין להוסיף נוהגין שבשבת הח' מפטיר וביו"ט הו' וביוה"כ הז' ואתי שפיר בין למ"ד עולה בין למ"ד אינו עולה שאם עולה והוסיפו עליהן אין לחוש שהרי יכולין להוסיף ואם אינו עולה הרי כבר קראו שבעה לפניו והלכך קורא שבעה וגומר עמהן הפרשה ואומר קדיש וחוזר וקורא עם המפטיר מה שקרא השביעי כתב הר"ם מרוטנבורק שאם טעה ש"ל וסיים הפרשה עם הששי ואמר קדיש שא"צ לקרות עוד אחר אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא עם הששי ויאמר אחריו קדיש שהרי מפטיר עולה למנין ז' והרא"ש היה אומר שאין לומר קדיש פעם אחרת:

ג כתב הרא"ש ז"ל משמע דבימי חכמי התלמוד לא היו רגילין לקרות למפטיר מה שקרא אחרון אלא היה קורא דבר אחר דאילו היה קורא מה שקורא אחרון כמנהגינו אמאי קאמר כיון דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא בעינן תיפוק ליה דלא קראו אלא אחד ועשרים פסוקים ועוד קשה מהא דקא מסני לעיל כיון דמשום כבוד תורה למניינא לא סליק טפי הל"ל כיון דאינו קורא אלא מה שקרא אחרון למניינא לא סליק אלא שמע מינה שבימיהם היה המפטיר קורא פסוקים אחרים מה שלא קראו לפניו ותימה למה אין אנו נוהגין כן ונראה כי בימי חכמי התלמוד לא היו אומרים קדיש בין שביעי למפטיר וכן נהגו לגמור כל הסדר ואחר שנשלם התלמוד תיקנו לומר קדיש בין שביעי למפטיר ולכך נהגו לגמור כל הסדר קודם קריאת המפטיר כי לא מסתברא לומר קדיש באמצע הסדר כיוצא בו מצינו שנשתנה הסדר אחר השלמת התלמוד שתיקנו לומר פסוקים וראו עינינו אחר השכיבנו ובימי חכמי התלמוד לא נהגו כן וגם תיקנו לומר קדיש קודם תפלת ערבית להודיע שתפלת ערבית רשות ולאפוקי מדר' יוחנן דאמר בפ"ק דברכות איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית וכן נמי תקנו לומר קדיש בין שביעי למפטיר לומר שאין ממנין השבעה ולכך צריכין לומר לו מן הפרשה שקרא השביעי אבל ימים טובים וארבע פרשיות שמוציאין שני ספרים אין המפטיר חוזר וקורא מה שקרא אחרון אלא אומר קדיש אחר שקראו שבעה בשבת וחמשה ביום טוב ובספר השני קורא המפטיר חובת היום ובשמואלין ג' ספרים קורין בשם באחד והשביעי בשני ואומר קדיש ובשלישי קורא המפטיר פרשה שהיא מעין ההפטרה אבל אם היה קורא השביעי בספר השני כשמואלין בניס או בשלישי כשמואלין שלשה היה המפטיר צריך לכשול לפי שלא יאמרו קדיש עד שיגמרו הפרשה ואחר שגמרו פרשה אומר קדיש והמפטיר קורא בו מה שקרא השביעי וכך הנהיגו רבינו הזקנים ורבינו משולם ז"ל ומנהג כשר הוא דלא מסתבר דקטן המפטיר שאינו מן המנין ביקרא חובת היום ובסדר רב עמרם כתוב שבמקום שמפסיקין בקדיש אין מפטיר עולה למנין שבעה הרי למדנו מדבריו שהיו רגילין להפסיק בקדיש בין שביעי למפטיר ומה שאין מוציאין בשבת ס"ת לקרות וביום השבת כמו שקורין ביו"ט קרבנות היום לפי שאין בפרשה של שבת רק שני פסוקים ואין לקרות אלא מעניינו של יום ועוד טעם אחר דקאמרינן לקמן פ' בתרא דתעניות תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שהן קורין בהן מעלה אני עליהן כאילו הקריבום לפני ומוחל אני עליהם על כל עונותיהם וקרבן שבת אין קרבן לכפר דכולן עולות: לשון ריא"ז ד כל הפרשיות של כל השנה קורין אותן כולן כל שבת ושבת כיצד בשבת ראשונה [שהיא] אחר שמ"ע קורין פרשת בראשית בבניה אלה תולדות בג' לך לך וכן כולן בשחרית קורין כל הפרשה כולה במנחה מתחילין פרשה שניה וקורין בה ג' בני אדם וקורין י' פסוקים או יותר ובמקום שקורין בשבת במנחה שם קורין בג' ושם קורין בה' ובשבת הבאה מתחילין מתחלת הפרשה ומשלימין אותה כולה וקורין בה ז' בני אדם:

עין משפט

א מיי' פ"ה מהלכות תפלה טור א"ח סי' קלא:
ב מיי' פי"ח וי"ב מהלכות תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' רפח ותכג:
ג מיי' פי"ב שם סמג שם טור א"ח סי' רפד:
ד מיי' פ"ח שם טור א"ח סי' נה וסי' סט קמג:

שיטת ריב"ב

דמצלוי אצלויי. על צדיהן. לפי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו: פיסקא זה הכלל וכו': בגמ' סימנא בעלמא הוא. ולאו לרבויי מידי אתא: ר"ח אדר שחל להיות בואתה תצוה אמר אביי קרו שיתא וכו'. שאם קראו הששה מאתה תצוה עד כי תשא והשביעי מכי תשא עד ועשית יחשבו השומעי' כי סדר היום הוא שמשלים לשם בכל שנה ושנה ואין כאן סימן לפרשת שקלים: כנגד שבעה. שלשה לכל א' וא' אבל במקום שיש תורגמן פוסק מפני טורח צבור: מתני' אין פורסין על שמע. מנין הבא לבהכ"נ לאחר שקראו צבור את שמע עומד א' ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שלפני קריאת שמע: פורסין. לשון חצי דבור: ואין עוברין לפני התיבה. ס"ל:

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב עי' בר"ן תענית סוף פ"א: (ב) לשון רש"י אלמא אין לו לעשות וכ"ע:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וגו': (ב) נ"ב שבעה: (ג) נ"ל ואמר: (ד) נ"ל וקורא: (ה) נ"ל היה ותי' יש נמחק: (ו) נ"ב ליפול על פניו: (ז) נ"ב את שמע:

נר מצוה

תורה אור

ואין נושאין את כפיהם ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד ומושב ואין אומרים ברכת אבלים ותנחומי אבלים וברכת חתנים ואין מזמנין על המזון בשם פחות מעשרה ובקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן: גמ' מנה"מ א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן אמר קרא ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא א פחות מעשרה: ואין עושין מעמד ב ומושב מ"ט כיון דבעו למימר עמדו יקרים עמדו שבו יקרים שבו בבציר מעשרה לאו אורח ארעא: ירושלמי אין ג פורסין על שמע פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להם מקצתם גומר אין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להם מקצתם גומר אין נושאין את כפיהן (א) פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להם מקצתם גומר (ב) אין מפטירין בנביא פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להם מקצתם גומר ועל כולם הוא אומר ועוזבי ה' יכלו: אין אומרין ג ברכת אבלים וברכת חתנים מאי ברכת אבלים ברכת ד רחבה דא"ר יצחק א"ר יוחנן ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין ברכת אבלים בי' ואבלים אינם מן המנין: ואין ג מזמנין על המזון מ"ט כיון דבעי למימר נברך לאלהינו בציר מעשרה לאו אורח ארעא: מתני' ה הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים ולא יקרא לתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא שלשה

ואם

(ויקרא כב; ישעיה א; אלפס קכח, קכט, קל, קלא)

רש"י

ואין נושאין את כפיהם. בברכת כהנים: ואין קוראין בתורה. בצבור: ואין עושין מעמד (ג). למת כשנושאין המת לקברו היו יושבין ז' פעמים (ד) לכבוד המת והרוצה לסופדו יספד והכי תניא במסכת ברכות אין פוחתין מז' מעמדות ומושבות למת כגון עמדו יקרים עמדו שבו יקרים שבו: ברכת אבלים. מפרש לקמן: תנחומי אבלים. עומדים בשורה כשחוזרין מקבורת המת ומנחמין האבל ואין שורה פחותה מעשרה בסנהדרין: ואין מזמנין על המזון בשם. נברך אלהינו: והקרקעות. של הקדש הבא לפדותן צריך עשרה ואחד מהן כהן: ואדם כיוצא בהם. אם בא לפדות מיד הקדש ובגמ' מפרש י' כהנים כתובים בפרשת הקדשות ג' בערכין וד' בקרקעות וג' בבהמה וכיון דמשלמי להו י' בעי להו עשרה חד לגופיה דכהן בעינן ואידך הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפילו תשעה ישראל וחד כהן: ואדם כיוצא בהן. מפרש בגמ' באומר דמי עלי דהוי קדוש לדמיו וצריך לפדות בשומא של י' בני אדם אבל באומר ערכי עלי לא צריך י' בני אדם דהא ערכו כתיב בתורה אם מבן חודש וגו' אם מבן עשרים וגו' וקרקעות נמי הא דבעינן י' בני אדם להוציאה מן ההקדש לאו בשדה אחוזה דהא נמי דבר קצוב הוא כדכתיב והעריכו הכהן: גמ' בתוך בני ישראל. וכתיב הבדלו מתוך העדה הזאת וקאמר במס' ברכות פ' מי שמתו אתיא תוך תוך (ה) אתיא עדה עדה ממרגלים (ו) יצאו יהושע וכלב נשארו עשרה: לאו אורח ארעא. להטריח לכך ולקרותם יקרים דאם כן מה הנחת למרובים: ברכת רחבה. בפ"ק דכתובות: ואין אבלים מן המניין. שהרי היא ברכה למנחמים בפני עצמן אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם ברוך (ז) משלם הגמול. לאבלים בפני עצמן בעל נחמות ינחם אתכם ברוך מנחם אבלים ואינן נכללין יחד: מתני' ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד. שלא יטעה המתורגמן שמתרגם על פה: ובנביא שלשה. אם ירצה ולא איכפת לן אם יטעה דלא נפקא מינייהו הוראה:

ואין עוברין לפני התיבה משום דאמרינן בירושלמי אין פורסין על שמע בפחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להם גומר עד כאן. ולהכי פסיק להו בתרתי לאשמועינן שאע"פ שאמרו ברכה ראשונה בעשרה והלכו מקצתן אין עוברין לפני התיבה דהיינו להתפלל תפלה מעומד בפחות מעשרה ולא תימא איט אלא גמר וכיון שהתחילו בעשרה גומרין קמ"ל דלא וכן הוא בירושלמי אמרו שם מכיון דתנינן אין פורסין על שמע בפחות מעשרה מי לא תנינן אין עוברין לפני התיבה ומשני לכן צריכה להדא דתנינן אין פורסין על שמע פחות מעשרה התחילו והלכו מקצתם גומר אין עוברין לפני התיבה וכו' התחילו בעשרה והלכו מקצתם גומר וליסנא דאין עוברין לפני התיבה היינו מפני שדרכן היה שלא לעבור ש"צ לפני התיבה עד שמגיעין לתפלה ובשם רש"י ז"ל אמרו תלמידיו שאפילו בשביל אחד פורסין על שמע אע"פ שכל השאר כבר שמעו קדיש וברכו וקדושה ואפי' קרא הוא עצמו את שמע אפ"ה יכול לחזור ולפרוס על שמע כדי שיאמר קדיש וברכו וקדושה וכדכתוב במס' סופרים ובמקום שיש תשעה או עשרה ששמעו בין קדיש בין ברכו ולאחר תפלה חוזר האחד בפני אלו ואומר קדיש או ברכו וענו אלו אחריו יצא ידי חובתו אבל ר"ת ז"ל לא היה נוהג כן עד שיהיו שם ששה שלא שמעו קדיש וברכו והביא ראיה ממה שאמרו במסכת סופרים ואין אומרים קדיש וברכו בפחות מעשרה רבותינו שבמערב אומרים אותן בז' ונותנין טעם לדבריהם בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' כמנין התיבות וי"א בששי שברכו ששי הוא ע"כ. ופירש הוא ז"ל הני שבעה וששה שלא שמעו קדיש וברכו דאילו שבעה בין כולם יחלוק עם מתניתין ומיהו אפשר לפרש כדברי רבינו תם ז"ל יקשה מה שאמרו שם אפילו יחיד בתוך תשעה או עשרה שחזר ואמר בפני אלו קדיש או ברכו וענו אלו אחריו קדיש או ברכו יצא כמו שכתבנו למעלה ועל זה היה נראה למקצת רבותינו הצרפתים ז"ל דאפי' אין בין כולם אלא שבעה או ששה בלבד פורסין על שמע לדברי מסכת סופרים וחולק על תלמוד שלנו בזה וכמו שהתחיל אינו אומר קדיש וברכו בפחות מעשרה דאלמא משמע דרבותינו שבמערב חולקין בזה שאין מצריכין בין כולם אלא שבעה או ששה ועוד הביא בספר הישר אגדה אין אומרים ברכו אא"כ יש שם חמשה בני אדם שלא שמעו שנאמר בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו כל זה לפי שיטת רש"י ז"ל דאין פורסין על שמע: אבל הגאונים ז"ל פירשו דאין פורסין על שמע אין מתחילין והכי קאמר אין מתחילין בברכות של ק"ש שיברך האחד ויצאו האחרים בברכתו אלא בעשרה מה שאין כן בשאר ברכות כגון קידוש והבדלה וכיוצא בהן שהיחיד אומרם וחבירו יחידי שומען גם כן ויוצא בין בעונה אמן בין בלא עונה אמן דהא קי"ל דשומע כעונה חוץ מברכת הנהגין דמי שנהגה ראוי שיברך כל אחד אבל היכא דמברך גופיה מיחייב ואיכא קביעותא דדמו כולהו כחד גופא ולבד מברכת המזון דאחמירו בה רבנן מפני שהיא באה על הנאה שנהנה ולפיכך החמירו שיברך אותה כל אחד לעצמו ואסמכו למילתייהו מדכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך אא"כ איכא זימון של שלשה ביניהו דחשיבי צירוף ואיכא שבח וקלוס יותר כשמצטרפין ואסמכו למילתייהו מדכתיב גדלו לה' אתי ולפי שברכת המזון לאחריה מן התורה חשיבא משלפניה ומשום הכי בלפניה סגי בלי קביעות [זימון] ובלאחריה בעינן קביעות ותבורת זימון ואף כאן ראו חכמים בברכות ק"ש שלא יהא אחד מברך ואחד יוצא אלא בצירוף עשרה מפני דבר שבקדושה שבהם דהיינו בשפה ברורה וכו' ואף בברכות ק"ש דערבית אין פורסין בה בפחות מעשרה להוציא אחר ידי חובתו ואע"ג דלית בה קדושה ולא פלוג רבנן בתקנתייהו ומיהו משמע דכי היכי דאמרינן התם בברכות לענין ברהמ"ז שאם היה אחד מהן סופר ואחד בור דסופר מברך ובור יוצא ה"נ אמרינן בברכות ק"ש בר מדבר שבקדושה דאית בהו [שכל אחד צריך לענות] ותמהני על פי' זה דאי הכי משמע דבתפלה כל היכא דאיכא עשרה ש"ל מוציא את הבקי ידי חובתו ואלו בסוף ר"ה משמע דבתפלה כל היכא דאיכא עשרה אין ש"ל מוציא הבקיאים ידי חובתן: ושמעי' ממתני' שאין היחיד אומר קדושה של יוצר אבל סדר קדושה של ובא לציון אומר דהא קראי בעלמא הוא דקא מסדר: ואין נושאין את כפיהם פחות מי'. דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וכתיב כה תברכו את בני ישראל אמור להם ובני ישראל עשרה משמע כדילפינן בגמרא לענין דבר שבקדושה מדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל ואע"ג דההוא יליף מדכתיב הבדלו מתוך העדה הזאת דאתיא תוך תוך דבר הלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בגזירה שוה ומיהו הני מילי כולהו אסמכתא דרבנן נינהו דסדר תפלה גופה דרבנן: ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא בפחות מעשרה. דתקנתא דרבנן הוא ולא תקון אלא בצבור: ואין עושין מעמד ומושב בפחות מעשרה. דרכן היה בשובן מבית הקברות לעשות מעמד ומושב לאבלים ואין עושין בפחות מעשרה ובגמרא מפרש טעמייהו בהדי אידך דמתני': והקרקעות תשעה וכהן. מקדיש קרקע לבדק הבית ובא לפדותו בעינן שיהיו עשרה בני אדם בשומתו ואחד מהן כהן ובגמ' יליף והיינו בקרקע דלאו שדה אחוזה דאלו בשדה אחוזה כבר פי' הכתוב פדיונו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף: ואדם כיוצא בהן. מפרשינן ליה בגמ' באומר דמי עלי דאלו באומר ערכי עלי הרי ערכו מפורש וקצוב בתורה אלא באומר דמי עלי שחייב לתת כדי דמיו להקדש ושמין אותו כעבד הנמכר בשוק ועבד אתקש לקרקע ומיהו עבד גופיה אמרי' בירושלמי דלא שמינן ליה בעשרה משום דאושא מילתא ושמא ישמעו ויברחו ואע"ג דמדאורייתא בעינן עשרה מדאורייתא נמי [בדיעבד] בכל דהו סגי כשמואל דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל כדאיתא התם בערכין [דף כט.] כיון דדיעבד הוי פדוי בכל ענין עבוד רבנן [תקנתא] להקדש כדי שלא יפסיד הכל: גמ' מנה הני מילי וכו'. וכל דבר שבקדושה לא יהיה פחות מעשרה. ילפינן האי ונקדשתי בתוך מדכתיב הבדלו מתוך העדה והתם הוו עשרה שהרי מרגלים היו שנים עשר איש [איש] למטה טול מהם יהושע וכלב נשתיירו עשרה וגמרי' תוך תוך מה להלן עשרה אף כאן עשרה הכי איתא בגמרא והאי טעמא סגי לאין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה משום קדושה דאית בהו ולאין נושאין את כפיהם מטעמא דכתיבנא במתניתין ולא אצטריכו בגמרא לפרושי: ואין עושין מעמד ומושב. משום דבבציר מעשרה לאו אורח ארעא למימר עמדו שבו יקרים שבו: ברכת חתנים בי' וחתנים מן המנין. היינו שבע ברכות כמו שהן מסודרות בפ"ק דכתובות (דף ח.): ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין. לפי שיש בה דברים כלפי אבלים ואינו בדין שיהו אבלים מן המנין ובפרק קמא דכתובות [שם ע"ב] איתא להא דרבי יצחק ופרישנא לה בברכת רחבה כדאיתא התם: ירושלמי אין פורסין על שמע בפחות מעשרה התחילו בי' והלכו להן מקצתן גומר מכהברא דדוקא בנשתיירו רובן וכבר פירשתי זה למעלה: מתני' הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים ולא יקרא לתורגמן יותר מפסוק אחד. דרכן היה שהתורגמן היה מתרגם כל פסוק ופסוק כדי שיבינוהו לפי שכולן היו בקיאין בלשון תרגום וקאמר שלא ימתין המתרגם עד שיקרא שנים או שלשה פסוקים אלא כל אחד ואחד מתרגם בפני עצמו קודם שיקרא האחר לפי שהתורה צריך שיבינוה יפה: ובנביא שלשה. דשאין לקרות שלשה פסוקים ולתרגם אותן ביחד:

יחס

שלטי הגבורים

א ע' בפ' שלשה שאכלו אם קטן מצטרף לי': ב כתב הרא"ש והאידנא לא נהגו לעשות אלא מושב אחד והכל תלוי במנהג:

לשון ריא"ז

ואין עושין מעמד ומושב אלא בי' שהיה דרכן בחזרתן מבית הקברות לומר שבו יקרים שבו והם יושבים ועוד אומר עמדו יקרים עמדו והן עומדין ועושין כן עד ז' פעמים כנגד ז' הבלים שבקהלת: ג ע' בברכות דין פריסת שמע בפ' היה קורא רבינו טוביה הביא ראיה מאבל לפרוס על שמע בשביל אחד:

לשון ריא"ז

אין פורסין על שמע להעמיד ש"ל לברך ברכות של ק"ש פחות מי' לפי שצריכין לומר קדושה בברכת יוצר אור ואין אומרים קדושה אלא בי' ואם אין להם עשרה מברך כל אחד לעצמו ומדלג בברכת יוצר אור ומעביר הקדושה ואומר ואשר משרתיו לאל ברוך נעימות יתנו וכן היה מנהג מז"ה:

ד סמ"ג עשין כ"ז הביא דעת רש"י והוס' וכתב בשמם דברכת אבלים שבמזון צריך י' ואין מברכין אותה בפחות מי' אמנם רבינו יהודה בשם ר"י ובשם הגאונים כתבו דהיא ברכת אבלים שהזכיר התלמוד אבל ברכת אבלים שבבהמ"ז לא הוזכר זה בתלמוד דדוקא בברכת רחבה צריכה י' ואינו רק מנהג ולכן אומרין אותה בג' וכן פי' רבינו דברכת אבלים שבתלמוד היא ברכת רחבה וכתב הטור והאידנא לית לן ברכת רחבה ולא ברכת שורה אלא הטוב והמטיב דיין אמת וי"א ברוך מנחם אבלים וטעות הוא שמכניסים בברכה דבר שאינו מן הברכה ומוסיפין על המטבע שתקנו חכמים והרמב"ן הסכים לדעת רב עמרם לומר ברוך מנחם אבלים כתב רב סעדיה שבעה ימי האבל מברך האבל לעצמו בהטוב והמטיב אל אמת ואם ברכו אחרים לפניו כך הם מברכין ויש מוסיפין בבית האבל נחם ה' אלהינו את אבילי ציון ואת אבילי ירושלים. ואת אבילי עמך ישראל ואין בכך הפסד ובשבת אין אומרים אל אמת וכ"כ רב נטרונאי גאון שאין מברכין ברכת אבלים בשבת כיון שמברכין בג' או בי' לאו דברים שבצנעא הוא ובס"ג כתב שמברכין ברכת אבלים דהוי דברים שבצנעא דמי שאין לו מברכין הוא מברך לעצמו והרמב"ן כתב בירך ביחיד או בג' מברך כדרך שמברך בחול דצנעא הוא ואם אכלו אחרים עמו וברכו אין מברכין דכיון דאיכא אחרים לאו צנעא הוא ומ"מ בדברי כולם יליף שמברכים אל אמת כל ז':

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' אבל טור י"ד סי' שעו ובעש: ב מיי' פי"ו מהלכות איסות סמג עשין מח טור אה"ע סי' סב: ג מיי' פ"ח מהל' ברכות סמג עשין כז טור א"ח סי' קנב: ד מיי' פי"ב מהלכות תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' קנז:

שיטת ריב"ב

ואין נושאין את כפיהם. כהנים: ואין קורין בתורה. בצבור. ואין עושין מעמד ומושב. למת: וקרקעות של הקדש. הבא לפדותן צריך שיהא שם י' ואחד מהן כהן ובגמ' מפרש טעמא: ואדם כיוצא בהן. מפרש בגמ' באומר דמי עלי: גמ' ואין אבלים מן המנין. שהרי הוא אומר ברכה למנחמין בפני עצמן ולאבלים בפני עצמן: מתני' יותר מפסוק אחד. שלא יטעה התרגמן: ובנביא שלשה. אם ירצה ולא איכפת לן אם יטעה דלא נפקא מינה הוראה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בפחות: (ב) אין קורין בתורה ואין כנ"ל: (ג) נ"ב ומושב: (ד) נ"ל לבכות את המת ותיבת לכבוד נמחק: (ה) נ"ל ואתיא: (ו) נ"ב דכתיב במרגלים עד מתי לעדה הרעה הזאת: (ז) נ"ל אתם ס' משלם הגמול ולאבלים כו' ברוך אתה ס' בנ"ל:

ואם היו שלשתן שלש פרשיות. לאו דוקא ג' פרשיות אלא ג' ענינים חלוקים: קורין אחד אחד· שמתרגם כל אחד בפני עצמו עד שלא יקרא חבירו דכיון דעניניס חלוקין הם אינו רשאי לערבן: מדלגין בנביא. שהמפטיר בנביא אינו חייב לקרות כסדר הכתוב בו אלא רשאי לדלג בו מפרשה לפרשה: ועד כמה מדלג. כלומר בנביא: בכדי שלא יפסיק התורגמן. קודם שיגלול ויגיע לאותה פרשה שרוצה לקרות: **גמ'** הני שלשה כנגד מי וכו' ואם היו של ג' פרשיות קורין אחד אחד. כלומר ומתרגם כל אחד עד שלא יקרא חבירו: כגון אחרי מות ואך בעשור. דכלהו משתעי בקרבן

נר מצוה

יוה"כ וקורא אותו כהן גדול כדאיתא ביומא(דף סח:):ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו דה"ל למפרע ואין קורין למפרע: **גרסי'** בפרק בא לו כהן גדול. במסכת יומא (דף סח:) גבי קריאת כ"ג שקורא בתורה ביוה"כ פרשת אחרי מות וגולל ס"ת ומניחו בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי בפניכם כתוב כאן לפי שצריך לקרות על פה כדמפרש ואזיל [דף ע.] אומר כן שלא יראה ס"ת חסר: ובעשור שבחומש הפקודים. פרשת בעשור לחדש הכתובה בספר במדבר סיני: אין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור. שיהיו צריכין להמתין עד שיגלל: משום פגמו של ראשון. שיהא נראה שהוא פסול: כגון ר"ח טבת שחל להיות בשבת. שמוציאין שלש תורות באחת קורין בסדר היום ובאחת בר"ח ובאחת בחנוכה: **ירושל'** רבי שמואל בר רב יצחק על לבי כנישתא חמא בר נש דקאי ומתרגם סמוך לעמודא. שמודעל עמוד בעוד שמתרגם: כך אנו צריכין לנהוג בה באימה. ומשום הכי אסור לסמוך בשעה שמתרגם שעומד בגסות: חמא חזנא קאי ומתרגם ולא הוה בר נש קאי ומתרגם. (ודעתו) שהחזן עצמו היה מתרגם: כשם שניתנה תורה על ידי סרסור. כדמפרש ואזיל: על ר' יהודה בן פזי ועבדיה שאלה. אומרה בדרך שאלה ותשובה ופשיט לה מדכתיב אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא שהקב"ה היה אומר למשה ומשה מתרגם ומפרש לעם: חמא חד ספר מושיט תרגומא מגו ספרא. שהיה התרגום כתוב בספר והיה המתרגם קורא התרגום באותו ספר: אמר ליה אסור לך דברים שנאמרו בפה בפה ושנאמרו בכתב בכתב. התם בפרק הניזקין [דף ס·] ילפינן לה מדכתיב כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת (כל) ישראל דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרן בכתב ודכוותיה דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן על פה אלא כל אחד באותו ענין שנאמרו וניתנו וטעמא דמילתא משום דדברים שבכתב איכא מילי טובא דמדרשי מתוך הכתב כגון חסרות ויתרות וקרי ולא כתיב ודכוותייהו ואי אמרת להו על פה בצרי להו וכן דברים שבעל פה הם פירוש לדברים שבכתב וכשאין נאמרים אלא בעל פה א"א לעמוד עליהן אלא מפי מלמד שיפרש לו הפירוש יפה ואלו היה נכתב אפשר שיסתפק בו שלא יבין הלשון ומיהו ה"מ לדידהו אבל האידנא שרי למכתב תורה שבעל פה מפני שהשכחה מצויה וכתיב עת לעשות לה' הפרו תורתך:

תורה אור

[א] [ב] [ג] [ד]

°*ואם היו שלשתן שלש פרשיות קורין אחד אחד. מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה ועד כמה מדלג בכדי שלא יפסיק התורגמן: **גמ'** הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים הני ג' כנגד מי כנגד תורה נביאים וכתובים ואם היו שלשתן שלש פרשיות כגון °כי כה אמר ה' חנם נמכרתם °כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי בראשונה °ועתה מה לי פה נאם ה' כגון אלו קורין אחד אחד: [א]מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה הנ"מ בשני ענינים אבל בענין אחד מדלגין ואע"פ שהן מרוחקין זה מזה כגון °אחרי מות °ואף בעשור ובנביא מדלגין אפי' בשני ענינים וזה וזה בכדי שלא יפסיק התורגמן כלומר שלא (א) שהה בדילוג אלא בכדי שלא ישלים התורגמן אותו פסוק ותניא נמי הכי מדלגין בתורה בענין אחד ובנביא בשני ענינים וכאן וכאן בכדי שלא יפסיק התורגמן ואין מדלגין מנביא לנביא ובנביא של שנים עשר מדלגין ובלבד שלא יהא מדלג מסוף הספר לתחלתו: גרסי' בפרק בא לו כהן גדול לקרות *וגולל ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ובעשור לחודש שבחומש הפקודים קורא על פה *אמאי תגלל ספר תורה עד דמטי להומש הפקודים ונקרי ביה אמר רב ששת זאת אומרת אין גוללין ספר תורה בצבור מפני כבוד הצבור וניתי ס"ת אחריני וניקרי ביה רב הונא בר יהודה אמר משום פגמו של ראשון והנ"מ חד גברי בתרי ספרי הוא דהוי פגמא אבל תלתא גברי בתלתא ספרי כגון ר"ח טבת שחל להיות בשבת לא הוי פגמא *אמר עולא מפני מה אמרו [ב]הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה. ירושלמי רבי שמואל בר יצחק על לבי כנישתא חזא בר אינש דקאי ומתרגם סמוך לעמודא א"ל אסור לך כשם שנתנה תורה באימה כך אנו צריכים לנהוג בה אימה ר' שמואל בר יצחק על לבי כנישתא חמא הזנא קאים ומתרגם ולא קאים בר נש תחותוהי א"ל כשם שנתנה תורה ע"י סרסור כך אנו צריכין לנהוג בה ע"י סרסור על ר' יהודה בן פזי ועבד בו שאלה קמיה °אנכי עומד בין ה' וביניכם להגיד לכם את דבר ה' א"ר חגי ר' שמואל בר יצחק על לבי כנישתא חמא חד סופר מושיט תרגומא מן גו ספרא אמר ליה אסור לך דברים [ג]שנאמרו בפה א בפה בכתב בכתב. תוספתא בני הכנסת [ד]שאין להם ב מי שיקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב ועומד וקורא ויושב ואפילו שבעה פעמים קטן מתרגם על ידי גדול אבל אינו כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן שנאמר °ואהרן אחיך יהיה נביאך [ה]ראש הכנסת או חזן הכנסת לא יקרא עד שיאמרו לו אחרים קרא שאין אדם מבוזה לו חזן העומד לקרות אחר עומד ומחזן עליו עד שיקרא כיצד זקנים יושבים °פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי הקדש וכשהכהנים נושאים כפיהם פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי הקדש [א] וכשמניחין התיבה פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי הקדש וחזן הכנסת וכל העם פניהם כלפי *כהנים שנאמר °ותקהל העדה אל פתח אהל מועד: [ו]אין ג פותחין פתחי בית הכנסת אלא למזרח שכן מצינו בהיכל שפתוח למזרח שנאמר °והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה: גרסינן בפרק הניזקין* [ח]אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום וכו' כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל ותניא °וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון

אמר

רש"י

ואם היו שלשתן וכו'. לקמן מפרש היכי משכחת לה רצופין: (ב) מדלגין בנביא. [מפטיר] בפרשה זו ומדלג לפרשה אחרת: ואין מדלגין בתורה. שהשומע אותו קופץ ממקום למקום אין לבו מיושב לשמוע: **גמ'** והנ"מ בשני עניינים. כגון מפרשת נגעים לפרשת זבין ויש כאן טירוף דעת: אבל בענין אחד. שניהם מדברים בדבר אחד כגון אחרי מות ואך בעשור ששניהם מענין יוה"כ: בכדי שלא יפסיק המתורגמן. שקודם שיגמור המתורגמן לתרגם פסוקו יגיע הוא למקום דילוגו ולא יפסיקנו כלל אלא תיכף לתרגומו יתחיל הוא לקרות ומשום שאין כבוד לצבור לעמוד שם בשתיקה: ואין מדלגין מנביא לנביא. שיש כאן טירוף יותר מדאי: מסוף הספר לתחלתו. למפרע: בא לו כהן גדול לקרות. ומפרש (ג) שקורא אחרי מות ואך בעשור בפרשת אמור ובכדי שלא יפסיק (ד) גולל ספר כו' ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ובעשור לחדש שבחומש הפקודים בפנחס קורא על פה ומפרש שם שעל כן צריך לומר יותר ממה שקריתי וכו' שלא להוציא לעז על ס"ת כשרואין קורין בפרשה שלישית על פה יהו סבורין שאותו ס"ת חסר אותו פרשה: מפני כבוד ציבור. שיהו יושבין ומצפין ואין זה כבוד לצבור: לפתוח ראשון. בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה: ולברך ראשון. בסעודה: וליטול מנה יפה ראשון. אם בא לחלוק עם ישראל על דבר שיחלקו בשוה אומרים לו ברור

עין משפט

א מיי' פי"א מהלכות תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' קמד:
ב מיי' פי"ב מהל' תפלה טור א"ח סי' קמא:
ג מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' קמג:
ד מיי' שם טור א"ח סי' קמה:
ה מיי' שם טור א"ח סי' קלט:
ו מיי' פי"א שם טור א"ח סי' קכ:
ז מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' (קכ) [קנ]:
ח מיי' פי"ב שם סמג שם טור א"ח סי' קלה קנו:

שלטי הגבורים

א כתב הר"ר הי"א כל דבר שרגיל ושגור בפי כל אין בו משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה והרא"ש היה אומר דלא אמרינן דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה אלא להוציא אחרים י"ח אבל כל אחד לעצמו שרי לכן נוהגין בתפלה כשמגיע ש"צ לפסוקין שבתפלה כגון מי כמוכה באלים ה' ה' ימלוך לעולם ועד שהוא שותק והקהל אומרים אותו כל א' וא' בפני עצמו וכ"כ כמ"ג והביא ראיה ממס' תענית פ' שלשה פרקים דא"ר יוסי היאך יכול היחיד לקרות בצבור על פה והלא אמרו שאינו אלא דברי שבח וכן מלכיות זכרונות שופרות שאומר בר"ה הן שבח מענינו של יום וכן כי פדה ה' את יעקב ניתקן שם לצורך החתימה מעין הפתיחה ול"נ דדוקא היחיד אסור לקרות על פה אבל כשהצבור קורין עמו ש"ד לקרות דברים שבכתב על פה ומש"ה נהגו ערבית ושחרית שאומרים מי כמוכה וה' ימלוך כל הקהל כאחד בקול רם:
ב וכתב הרא"ש דזו התוספתא נבנית לפי מנהג הראשון שהיה הראשון מברך לפניה והאחרון לאחריה לכך צריך לישב בכל פעם להיכירא שהן שבעה אבל האידנא שצריך לברך בכל פעם ופעם ברכה ראשונה ואחרונה כמו כהן שקורא במקום לוי א"צ לישב:
ג פירשו התוס' דוקא בימיהם שהיו מתפללין למערב אבל אנו שמתפללין למזרח נגד א"י אין עושין הפתח במזרח:

שיטת ריב"ב

ואם היו שלשתן וכו'. בגמ' מפרשי מדלגין בנביא מפרשה לפרשה ואין מדלגין בתורה שהקופץ ממקום למקום אין לבו מיושב עליו לשמוע: ועד כמה הוא מדלג בנביא בכדי שלא יפסוק התורגמן. שלא יהא הדולג רחוק ממקום שהוא קורא אלא כדי שיוכל הקורא לגלול הספר ולקרות במקום שדולג בטרם גמר התורגמן תרגום ממקרא: גמ' ואין מדלגין מנביא לנביא שיש כאן טירוף יותר מדאי: וקדשתו כי לחם אלהיך וגו'. לפתוח ראשון בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש: ולברך ראשון. בסעודה: וליטול מנה יפה ראשון. אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שיחלקו בשוה אומר לו ברור וטול איזה שתרצה:

תוספתא בני הכנסת שאין להם מי שיקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב ועומד וקורא ויושב אפילו ז' פעמים. פי' בשאין שם יודע לקרות אלא הוא ומיהו יש שם עשרה דאי לא אין קורין בתורה בפחות מעשרה והא דקאמר בכל זימנא ויושב היינו לדידהו שלא היו מברכין בתורה אלא ראשון לפניה ואחרון לאחריה הלכך אם לא היה חוזר ויושב במקומו בכל פעם לא יהא ניכר שיהא כקורא אחד אבל בתר דתקון שיהא כל אחד מברך לפניה ולאחריה אינו צריך לישב דהא איכא היכירא: **קטן** מתרגם על ידי גדול. שהגדול קורא וקטן מתרגם אבל אינו כבוד לצבור שהגדול יתרגם על ידי קטן שהקטן יקרא והגדול מתרגם: שנא' ואהרן אחיך יהיה נביאך. ומתרגמינן יהיה מתורגמנך והוא קטן לגבי משה: ראש הכנסת. מנהיג הצבור בבהכ"נ: או חזן הכנסת. ש"צ: לא יקרא עד שיאמרו לו אחרים קרא שאין אדם מבוזה לו. דרכן היה שהחזן הכנסת היה מודיע לצבור מי יקרא היום וש"צ נותן רשות לקוראים ומש"ה הם עצמם לא יקראו אלא ברשות אחרים שאין ראוי לאדם שיטול חלק לעצמו: חזן הכנסת העומד לקרות אחד עומד ומחזן עליו עד שיקרא. מפני מראית העין שלא יראה כאלו אין כאן ש"צ: פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי הקדש. מקום שמניחין בו התיבה בבהכ"נ דהיינו הארון שהספרי תורה נתונים בתוכו נקרא מקום הקדש והעם יושבין ופניהם כנגדו והזקנים דהיינו חכמים יושבין כנגד העם ונראין העם כיושבין לפניהם ונמצא אחוריהם של זקנים כלפי הקדש ופניהם של זקנים כלפי העם: וכשמניחין את התיבה. כשמוליאין את התיבה ומניחין אותו ברחוב פניהם של זקנים שהם יושבין שם כלפי העם ואחוריהם כלפי הקדש ונמצא כל העם פניהם כלפי הקדש: שנאמר ותקהל העדה אל פני אהל מועד. ומשה מדבר עמהם [משם] ומסתכל כנגדם ונמצא פניו כלפי העם ואחוריו כלפי הקדש: **גרסי'** בפ' הניזקין (דף נט:) וכו' לפתוח ראשון. בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה ידבר ראשון ולברך ראשון בסעודה: וליטול מנה יפה ראשון. בכל שעה שבא כהן גדול להקריב

מקריב

הגהות הב"ח

(א) ישהה כצ"ל: (ב) מדלגין בנביא מפרשה זו לפרשה אחרת כצ"ל ותיבת ומדלג נמחק: (ג) נ"ב שם: (ד) נ"ר סוף.

הגהות מאי'

[א] וחזן הכנסת וכל העם פניהם כלפי כהנים:

מקריב ובשעת חלוקה נוטל החלי דהכי ק"ל מדכתיב (ויקרא כד) והיתה לאהרן ולבניו חציה לאהרן [שבת כ"ג] וחציה לבניו וכן לדורות ואותה חציה שיטול הרשות בידו לברור מה שירצה וליטול היפה ורש"י ז"ל פירש אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שחלקו בשוה יאמר לו ברור וטול איזה מהם שתרצה ואע"ג דקרא דוקדשתו *גבי כהן גדול כתיב מיניה ילפינן דכהן הדיוט נמי ראוי שיהא מקודש מישראל: **נקיטינן** אין שם כהן נתפרדה חבילה. כתב רש"י ז"ל נפסק הקשר אבד הלוי את כבודו בשביל חבילתו הנפרדת ואינו קורא כלל כך אמר מורי הזקן ומורי רבי נר מצוה

יצחק בר' יהודה וכן סדר רב עמרם אבל לתלמיד מורי רבי יצחק שמעתי משמו בע"ה שאין סדר להקדים לוי וישראל ומי שירצה יקדים עד כאן ולהאי פירושא בתרא איכא למידק מדאמרינן בפרק האשה שנתארמלה [דף כה:] מוחזקני בזה שהוא כהן שקרא אחריו לוי ואם איתא דכי אין שם כהן לוי יכול לקרות היאך ידע שהוא כהן מפני שקרא אחריו לוי דילמא ישראל הוה תירצו בזה שאותו לוי היה חשוב יותר מן הראשון ואם לא היה הראשון כהן לא היה קורא אחריו ופשטא דמילתא לא משמע הכי לפיכך נראה שאין לוי קורא אחר ישראל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהל' תפלה ואף ראשון נ"כ איכא למימר דאינו קורא משום דאתי למימר דכהן הוא דזמנין דידעי ביה הנך דחזו ליה דלא ישראל הוא הלכך כי קרי קמא אמרינן כהן הוא: **אם** אין שם לוי כהן קורא. שני פעמים: כהן אחר כהן לא יקרא. משום פגם ראשון אוקמוה בפרק הנזקין בדמוחזק לן באבוה דהאי שני דכהן הוא הלכך ליכא למיחש אלא לפסולו של ראשון שיאמרו שמפני שנמצא הראשון פסול שהוא בן גרושה או בן חלוצה ונמצאת קריאתו בטלה קרא זה השני אבל לפסול אחרון ליכא למיחש דאי שני פסול היכי קרי במקום לוי אבל לוי אחר לוי לא יקרא משום פגם שניהם ואפי' בדמוחזק לן באבוה דלוי הוא דאמרי' שמא איפסיל ראשון דנסיב אבוה ממזרת או נתינה ולפיכך העלו השני תחתיו או שמא זה השני פסול וקורא במקום ישראל והך חששא משום נכנסין ויוצאין היא שאין רואין אם ישלימו למנין הקורין וכן אין רואין אם קרא זה במקום שקרא זה: **אחריהם** מי קורא. אחריהם דכהן ולוי מי קורא

כלום תקנו שום סדר לישראל בשבתות מפני דרכי שלום: הראויין למנות. דאמרינן [באלו קשרים] (דף קיד.) אי זהו ת"ח שראוי למנותו פרנס על הצבור כל ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ ואומר: אין קורין בחומשין. יש שכותבין להן ה' חומשין כל אחד לעצמו וכל ספריהן היו במגילה וכס"ת שלנו ודוקא מפני כבוד הצבור הא מדינא קורין בהן: ואע"ג דאמרינן התם דס"ת שחסר יריעה אחת אין קורין בו הא פסקו לה התם בגמרא דלא דמי דהתם מיחסר במילתיה והכא לא מיחסר במילתיה ומיהו בחומשין שלנו מדינא אין קורין בהן שהרי אינן עשויין כתקון חכמים שאינן נגללין ולא נתפרין בגידין: **גרסי'** בסוטה וכו'. מפורש זו תרגום. דמפרש ליה נקרא: ושום שכל. אלו הפסוקים נקודות המפסיקות בין פסוק לפסוק וקרי להו שום שכל שעל ידיהן אדם מבין חלוקי המקראות: ויבינו במקרא. זה פסוק טעמים שע"י הטעמים הכתוב מובן יותר כדאמרי' בפ"ק דחגיגה [דף ו:] נפקא מינה לפסוקי טעמים: אלו המסורת. מה שנמסר במסורה: **וקשיא** לן ההיא דברכות וכו' ורבוותא אחריני פריקו להאי קושיא וכו' · והרב רבינו יונה תירץ דשאני רב ששת שהיה מתחיל נקרות בגירסתו קודם שנפתח ס"ת והיינו דאמרי' מהדר אפיה וגרים

תורה אור

אמר אביי נקיטינן (א) אין שם כהן נתפרדה א חבילה ואמר אביי נקטינן אם אין שם לוי כהן קורא כלומר במקום לוי ודוקא אותו כהן שקרא ראשון הוא שקורא שנית במקום לוי דאמר ר' יוחנן כהן אחר כהן לא יקרא משום פגם משפחת ראשון לוי אחר לוי לא יקרא משום פגם שניהם שלחו ליה בני גלילא לר' חלבו אחריהם מי קורא *לא הוה בידיה אתא שיילה לרבי יצחק נפחא א"ל אחריהן קורא תלמיד חכם הממונה פרנס על הצבור ואחריהן תלמיד חכם הראויין למנותן פרנסין על הצבור ואחריהן בני ת"ח שאביהן ממונין על הצבור ואחריהם ראשי כנסיות וכל אדם: רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין קורין בחומשין ב בבהכ"נ מפני כבוד הצבור: גרסינן בפרק שלשה שאכלו כאחד* אמר רב חנן בר אבא מנין לעונה אמן שלא יגביה קולו יותר מן המברך שנא' °גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו א"ר שמעון בן פזי *מנין למתרגם שלא יגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר °משה ידבר והאלהים יעננו בקול (א) ממשמע שנאמר יעננו איני יודע שבקול אלא מה תלמוד לומר בקול בקולו של משה תניא נמי הכי אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא ואם אינו יכול להגביה קולו כנגד הקורא ימעיך הקורא קולו ויקרא: גרסינן בסוטה בפ' ואלו נאמרין בכל לשון* אמר רב חסדא אין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הצבור ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה פסוק מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי המתרגם וגרסינן (בה) בפירקא קמא* אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מאי דכתיב °ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקים ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים ואמרי לה אלו המסורת אמר ר' תנחום אמר רבי יהושע בן לוי המפטיר אינו מפטיר עד שיגלל ספר תורה °גרסינן בפרק מאימתי *אמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מאי דכתיב °ועוזבי ה' יכלו זה המניח ספר תורה כשהוא פתוח ויוצא רבי אבהו נפיק בין גברא לגברא בעי רב פפא בין פסוקא לפסוקא מאי תיקו וגרסינן בפרק ואלו נאמרין בכל לשון *אמר ר' תנחום אריב"ל אין הצבור רשאין לצאת עד שינטל ספר תורה ושמואל אמר עד שיצא ולא פליגי הא ג דאיכא פיתחא אחרינא והא דליכא פיתחא אחרינא אמר רבא בר אהינא אסברא לי °אחרי ה' אלהיכם תלכו פירש גאון וששאלתם הא דאמר ר' תנחום אריב"ל וכו' מאי שינטל ומאי שיצא דברים הללו שאמר שמואל במקום שאין מניחין ספר תורה בבהכ"נ אלא מצד בהכ"נ או שיש עמו במבוי בית ששומרין (ב) ספרי תורה ור' תנחום אמר ר' יהושע בן לוי בכל מקום קאמר כששליח צבור אומר עושה שלום אחרי גמירת התפלה אין הצבור רשאין לצאת עד שינטל ס"ת להצניעו והוסיף שמואל כי במקום שמוציאין אותו מבית הכנסת להצניעו אין רשאין לצאת עד שיצא ויהלכו אחריו ויעשו לו הדור דאמר רבא בר אהינא אסברא לי אחרי ה' אלהיכם תלכו לעכבו לס"ת (א) עד דנפיק והוו אחוריה ולא ניפקו מקמיה ואי איכא פיתחא אחרינא רשאין: וגרסינן תו התם אמר רבה בר רב הונא כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפילו בדבר הלכה שנא' °ובפתחו עמדו כל העם ואין עמידה אלא שתיקה שנאמר °והוחלתי כי לא ידברו כי עמדו לא ענו עוד ר' זירא אמר רב חסדא מהכא °ואזני כל העם אל סה"ת וקשיא לן ההיא דברכות* רב ששת מהדר אפיה ד וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו וכתב בעל הלכות והנ"מ דאיכא י' דצייתין לס"ת אבל ליכא י' דצייתין לא ורבוותא אחריני פריקו להאי קושיא וקאמרו דוקא כגון רב ששת דתורתו אומנתו אבל ב"ע

רש"י

ברור וטול מה שתרצה: נתפרדה החבילה. נפסק הקשר איבד הלוי את חבילתו ואינו קורא כלל כך אומר מורי הזקן ומורי רבי יצחק ברבי יהודה וכן סדר רב עמרם אבל תלמיד מורי רבי יצחק הלוי. מורה משמו שאין לדבר קצבה להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים: מפני פגמו של ראשון. שלא יאמרו הראשון אינו כהן ולקמיה פריך והא חזי דקא סלקא ממניינא דשבעה: משום פגם שניהם. דלא ידעי אינשי פגמא בהי מינייהו ואמרי הראשון איט לוי לפיכך חוזר וקורא לוי אי נמי השני אינו לוי אלא ישראל ולקמיה פריך גבי כהן אמאי ליכא פגם שניהם דאתי למימר שני נמי כהן אלא לוי והכל מתרץ התם: מפני כבוד צבור. דומה כמו שכולם אינם יכולין לעשות ס"ת שלם כי חומשים שלהם כל ספר וספר היה לבדו והכל במגילה: זו מקרא. לשון עברית: הפסוקין . היכן נפסקין: פיסוק טעמים. פסוקי הנגינות אלו הניקוד והטעמים ·

מתני'

[ההמשך בעמוד הבא]

שלטי הגבורים

א פירש"י בלשון אחד שלא יקרא לוי כלל וכ"כ ר"ת ורב עמרם ופי' אחר פי' שלא יקדים לוי לישראל וכתב הרא"ש ודוקא אם ישראל הוא גדול קודם ואם הלוי הוא גדול או אפי' שוין הוא קודם וכן עיקר ואמר אביי נקטינן אם אין שם לוי כהן קורא במקום לוי ודוקא כהן ראשון עומד במקום לוי ומברך פעם אחרת יקורא אבל כהן אחר לא יעלה שמא יאמרו הראשון פגום הוא וכן לא יעלו ב' לוים זה אחר זה שלא יאמרו א' מהם פגום הוא ויש מקומות שנוהגין לקרות הרבה כהנים בהפסק ישראל ביניהם ואין חוששין שמא יאמרו הראשון פגום כיון שקרא ישראל אחריו וכ"כ רב עמרם וכתב דקרי כהן ולוי וישראל קרי מאן דבעי אי בעי כהן למיתניה ומיקרי ש"ד וכשאין שם כהן וקורא לישראל במקומו אומרים במקום כהן כדי שלא יטעו להאכילו חלות אבל בעולה במקום לוי א"צ לומר במקום לוי דמעשר ראשון מותר לזרים וגם לא שכיח:

לשון ריא"ז

אין שם כהן נתפרדה החבילה ולא יקדים לוי לישראל אבל כהן אחר לא יקרא אחר הכהן הראשון שלא יאמרו הכהן הראשון פסול היה וכן לוי אחר לוי לא יקרא ואחר הלוי קורין כולם לפי מעלתן והגדול גדול קודם:

ב מיי' כתב שהם כרבי' וטור כתב דדוקא אם כתבו חומש לבדו אפי' בגלילה כס"ת אין קורין בו עד שיהו כל ה' חומשין ביחד משמע דאם היו חומשין כולם בגלילה ש"ד וצ"ע:

ג פרש"י אי איכא פתחא אחרינא מבינטל ס"ת לצאת דרך פתחו הרוצה לצאת בפתח אחר יוצא אפי' לא יצא ס"ת ליכא פתחא אחרינא נכון הוא שיצא ס"ת ולא יצא אדם בפני ס"ת:

ד עיין פ"ק דברכות בהגה"ה:

שיטת ריב"ב

נתפרדה חבילה. יש שפירשו שאין קורא כלל. וכתב דודי ז"ל פי' שלא יקרא לו בתורת קביעות ראשון אלא קורא באיזה מקום שירצה כפי מה שראוי לו לפי מעלתו אחרת לא לפי מעלת לויה אם אינו רוצה לקרות לא יקרא כלל: כהן אחר כהן לא יקרא. משום פגם ראשון דלא לימרו אבוה דקמא גרושה או חלוצה נסיב ואחליה סוף סוף לוי מי הוי דלקרי במקום לוי הלכך על כרחךכיון דאבוה כהן אין זה חלל ואין כאן פגם אלא לראשון: לוי אחר לוי לא יקרא משום פגם שניהם. דאמרי אבוה דקמא ממזרת או נתינה נסיב ופסליה ולא היה לו לקרות אחר כהן לפיכך קרא השני שהוא לוי תחתיו או שמא הראשון היה לוי וקרא כדינו והשני הוא שהיה פגום וקרא במקום ישראל: אחריהן דכהן ולוי מי קורא. הראוין לימנות על הצבור דאמרי' במס' שבת בפ' (כל כתבי) [באלו קשרים] איזהו ת"ח שראוי למנות פרנס על הצבור כל ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה: בחומשין. יש שכותבין להן חמשה חומשין כל חומש לעצמו וכל ספריהן היו במגילה כספר תורה שלנו:

עין משפט

[נע"ג דהא בכהן הדיוט כתיב בויקרא כ"א ואולי תחת וקדשתו ז"ל והיתה כי מן וקדשתו ליכא להוכיח על דבר שבממון ומקשה לרב"י איך ילפינן והיתה הנאמר בכ"ג על כה"ד וישראל וע"ז מתרץ בסיר ועי']

א מיי' פי"ב מהלכות תפלה טור א"ח סי' קמה:

ב מיי' שם טור א"ח סי' קמג:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) מכך דבריו הלכך ליעכבו עד דנפיק ס"ת והוי אחוריו כו' ובא"ח סי' קמ"ט הביא פי' הגאון וגורס לעכבו לס"ת עד דנפיק כו'

מגילתין דף ג.

נחמיה ח

ברכות ח. אלף קמא

דברים יג

הגהות חו"י

(א) שהקב"ס דיבר עם מרע"ה ומשה עם כל ישראל והיה הקב"ס כביכול מגביה קולו שלא יהיה קולו של משה גדול מקולו כל כך:

נחמיה ח

איוב לב

נחמיה ח

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אם:

(ב) נ"ב נו:

המאור הקטן

כתב הרי"ף ז"ל הא דגרסי' בגיטין אמר אביי נקטינן אם אין שם כהן נתפרדה חבילה ולפי שיש הרבה משתבשין בפירושה ראיתי לכתבה יש שסוברין לומר שאם אין שם כהן לא יקרא לוי כלל וסומכין על סדר מר רב עמרם בר שישנא גאון ואין הפירוש נכון אלא הנכון הוא שלא יקרא לוי בתורת קביעות [א] אלא קורא באיזה מקום שירצה כפי מה שראוי לו לפי מעלתו אחרת לא לפי מעלת לויה או אם אינו רוצה לקרות לא יקרא כלל זהו פי' נתפרדה חבילה ויש שסוברין לומר שאין לו ללוי לקרוא אחר ישראל לעולם אבל במקום כהן קורא במקום שאין שם כהן ומביאין ראיה מההיא דגרסי' בכתובות ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מוחזקני בזה שהוא כהן א"ל מה ראית שקרא ראשון בבהכ"נ א"ל בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול אמר לו שקרא אחריו לוי ואם איתא שלוי קורא אחר ישראל במקום שאין כהן מאי אהניא סהדותיה דלמא מקום שאין כהן הוה וקרא ישראל במקום כהן ואחריו לוי אלא שאין ללוי לקרוא אחר ישראל לעולם ואני אומר שאין ראיתו זו ראיה כי נראין הדברים שזה המעיד לא היה מכיר הקורא ראשון לא בכהונתו ולא בגדולתו אבל מכיר היה הקורא השני שהיה לוי ולא היה גדול ואילו לא היה שם כהן ונתפרדה חבילה לא היה ראוי לקרוא אפי' שני וכיון שקרא בחזקת לוי ולא בחזקת גדול בידוע שקרא לפניו כהן וא"ת מנין לנו שיש חזקה גדולה לקורא השני אתיא מההוא עובדא דא"ל בחזקת שהוא לוי או בחזקת שהוא גדול ואתיא נמי מההיא דשלחו בני גלילא לר' חלבו ופשטו ליה אחריהן קורין פרנסין הממונין על הצבור ואחריהן בני ת"ח שאביהן ממונין פרנסין על הצבור ואחריהן ראשי כנסיות וכל אדם הא למדת שאין כל אדם קורין אלא בשבת ומקום שביעי אבל הששה כולם יש להם מעלה או מכהונה ולויה או משאר מעלות לפיכך זה שראה הלוי קורא שני ולא היה לו שום מעלה אחרת נתברר לו שמסדר חבילתו קרא ולא נתפרדה חבילה ולעולם במקום שאין כהן קורא לוי באיזה מקום שירצה אם רצה לקרוא קורא ואם לאו אינו קורא וזה הוא הפירוש הנכון:

סליקו להו מסכתא מגילה

השגות הראב"ד

[א] אלא קורא כו': א"א ואם במקום שהוא רוצה לקרות קורא לפי מעלתו לוי אחר לוי לא יקרא משום פגם שניהם ומאי פגם איכא מימר אמר לוי וגדול הוא וקורא לפי מעלתו אחר לוי אלא וד אי כמו שאמר בעלוו ז"ל:

וכיון שהתחיל במלות תורתו גומרה והוא הדין לכל אדם אבל אם לא התחיל בתורתו עד שנפתח ס"ת אע"פ שתורתו אומנתו אסור ואחריס תירלו דרב ששת סגי נהור היה ולא היה חייב בתורה שבכתב דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה והייט דקאמר אנן בדידן ואינהו בדידהו : **מתני'** המפטיר בנביא הוא פורס על שמע והוא עובר לפני התיבה. מי שהפטיר בנביא או מי שהוא עתיד להפטיר בנביא כפי הפירושים שכתבתי למעלה הוא פורס על שמע ועובר לפני התיבה ומפני שלא היה דרכן לעבור לפני התיבה בק"ש עד שעת תפילה נר מצוה נקט להו בתרתי וטעמא דמילתא מפרש בגמ' משום כבוד או משום אכסויי כלומר דמשום דמילתא דאפטורי בנביא לא חשבי ליה עלמא ליקרא משום דאיתא אפילו בקטן תקנו הכי רבנן לפיוסיה ולא ליתי לאכסויי. בהדי אחריתא אי איהו מפטיר ואחריתא מללי : ואם היה קטן. המפטיר : אביו או רבו עוברים על ידו · פורסים את שמע ועוברים לפני התיבה בשבילו : קטן קורא בתורה. להשלים למנין ז' ולא שיהיו כלם קטנים ולא רובם כמו שכתבתי למעלה אלא על ידי צירוף קאמר דמצטרף לשבעה : **אבל** אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה. שכל מי שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן : אינו נושא את כפיו. אם הוא כהן שאין כבוד לצבור להיות כפופים לברכתו ואם תאמר דהכא משמע דדוקא קטן הא גדול שהביא שתי שערות עובר לפני התיבה ונושא את כפיו ואלו בסוף פ' קמא דחולין (דף כד:) תניא נתמלא זקנו ראוי לעשותו ש"צ ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו אלמא אפי' גדול עד שיתמלא את זקנו יש לומר דהתם מיירי לירד לפני התיבה בקבע ולישא את כפיו תדיר ולהכי בעינן עד שיתמלא זקנו אבל באקראי בעלמא בגדול בלחוד סגי ואם תאמר והא בפרק לולב הגזול (דף מב.) משמע דאפילו קטן פורס את כפיו דתניא התם גבי קטן יודע לפרוס את כפיו חולקים לו תרומה בבית הגרנות יש לומר דהתם לא שישא את כפיו בפני עצמו אלא עם אחיו הכהנים להתחנך בעלמא וכעין דאמרינן בערכין (דף יג:) דקאמר התם ר' אליעזר בן יעקב שאין הקטנים עולין למנין המשוררים אלא בין רגלי הלוים היו עומדים ולוערי הלוים היו נקראין אבל רש"י ז"ל פירש שם בפרק לולב הגזול דלאו בקטן ממש מיירי התם אלא הכי קאמרינן קטן היודע לפרוס את כפיו כלומר שאין יודעים בו אם הגדיל עדיין אם לאו כיון שהוא נושא כפיו בידוע שהביא שתי שערות שאלמלא כן לא היה נושא את כפיו ומשום הכי מחלקין לו תרומה בבית הגרנות ולא מיחוור דכולה ההיא ברייתא דלולב הגזול בקטן ממש איירי :

פוחח. פרש"י ז"ל פוחח יחף והביא ראיה מתרגום ערום ויחף שהוא ערטילאי ופוחח. ולא נהירא מדקתני אבל אינו עובר לפני התיבה ואלו לקמן במתניתין תנן האומר איני עובר לפני התיבה בסנדל אף יחף לא יעבור משמע דהא אחר עובר אף על פי שהוא יחף אלא פירוש פוחח שבגדיו מקורעין ובשרו נראה בהרבה מקומות וכן פירש הרב אלפסי ז"ל בסמוך ומתרגם ערום ויחף פוחח ויחף וראוי לפרוס על שמע שלא היו עוברין לפני התיבה בפריסת שמע וכן רשאי לתרגם דתרגום לא חשיבותא כולי האי שהגדול קורא בתורה וקטן ממנו מתרגם עליה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו שאינו דרך כבוד לצבור : מי שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע. לפי שלא נהנה מן המאורות : **גמ'** גרסי' בחולין בפרק קמא תנו רבנן נתמלא זקנו ראוי להיות ש"צ וכו'. פירשתיה במשנתינו : **מתני'** כהן שבידו מומין לא ישא את כפיו. מפני שמסתכלין בו : איסטים. דבר שצובעים בו לצבע אדום : מפני שהעם מסתכלין בו. ואיכא תרתי חדא שאין מתכוונין כראוי לברכה ועוד שאסור להסתכל בכהנים שנושאין כפיהם מפני שהשכינה שורה בין קשרי אצבעותיהם כדאיתא בחגיגה (דף טז.) ואף על פי כן אי אפשר לו לאדם להעמיד עצמו שלא לראות בהן כלל וכשידיו צבועות מתוך שאדם רואה בהן דבר חדוש מסתכל בהן ועובר : **האומר** איני עובר לפני התיבה בצבועים אף בלבנים לא יעבור. שדרך המינין להקפיד על צבועים ומשום הכי אמרינן אף בלבנים לא יעבור : בסנדל איני עובר. שדרך המינין להקפיד בכך ומשום הכי אף יחף לא יעבור אי נמי כיון שאין דרכן של ישראל להקפיד בכך חוששין שמא הרהורים של שטות עלו בלבו ונזרקה בו מינות : העושה תפלתו עגולה. תפלה של ראש : סכנה ואין בה מצוה. סכנה משום דבמקום הנחתן מקום רפה וכך שבראש דהייט מקום שמוחו של תינוק רופף והעושה אותן עגולות סכנה שלא יזיקו לראש מפני דחקן : ואין בה מצוה. דמרובעות בעינן : נתנה על מצחו. לתפלה של ראש : ועל פס ידו. לתפלה של יד : הרי זה דרך מינות. דמשמע להו בין עיניך כפשטיה דהייט מצח ועל ידך יד ממש ואין מאמינין בתורה שבעל פה ואכן

תורה אור

לאו [א] ומסתברא כותייהו : **מתני'** *המפטיר בנביא הוא פורס על שמע [*והוא עובר לפני התיבה ונושא את כפיו] אם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו. קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני לפני התיבה ואינו נושא את כפיו: פוחח פורס על שמע ומתרגם אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו סומא פורס על שמע ומתרגם (א) אבל אינו קורא בתורה (ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו) (א) ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע : **גמ'** גרסינן בחולין בפירקא קמא* תנו רבנן נתמלא זקנו ראוי להיות ש"צ ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו : המפטיר בנביא הוא פורס על שמע. מאי טעמא אמר רב פפא מפני הכבוד [ב] רבא בר שימי אמר משום אינצויי : (ג) פוחח פורס על שמע ומתרגם אבל אינו קורא בתורה וכו' : פירש פוחח מי שבגדיו קרועים וכתפיו וזרועותיו ערומות שנמצא בגדו שעליו כעין אזור תחת אציליו ידיו ולמטה כגון זה נקרא פוחח כדכתיב ופתחת השק מעל מתניך ומתרגמין תיזיל ותיסר שקא על חרצך וכתיב ויעש כן הלוך ערום ויחף ויאמר ה' כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף ומתרגמינן ואמר ה' כמה דאזל עבדי ישעיהו פוחח ויחף הא למדת שהפוחח הוא החוגר חגור על מתניו ומניח כתיפיו וזרועותיו פרועות ובירושלמי סוף משקין אמרינן מת לו מת קורע מת לו מת אחר מרחיק ג' אצבעות וקורע שלמו מלפניו מהחיל מאחוריו שלמו מלמעלה מתחיל מלמטה שלמו אלו ואלו ר' חייא בר אבא דמן יפו אמר נעשה כפוחח : ר' יהודה אומר אף מי שלא ראה מאורות מימיו וכו' : וקי"ל כרבנן דאמרי סומא פורס על שמע ואע"פ שלא ראה מאורות מימיו *דהא איתא ליה הנאה מיניה כי ההוא מעשה דרבי יוסי דאמר פעם אחת הייתי הולך באישון לילה ואפלה וראיתי סומא ואבוקה בידו אמרתי לו בני אבוקה זו למה אמר לי כל זמן שאבוקה זו בידי בני אדם (א) רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתים ומן הקוצים ומן הברקנים : **מתני'** כהן שיש בידו מומין לא ישא את כפיו רבי יהודה אומר אף מי שהיו ידיו צבועות איסטים [ג] וקוצה לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו האומר איני עובר לפני התיבה בצבועים אף בלבנים לא יעבור בסנדל איני עובר אף יחף לא יעבור העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה נתנה על מצחו ועל פס ידו הרי זה דרך מינות ציפה

רש"י

מתני' המפטיר בנביא. מי שרגיל להפטיר בנביא תקנו חכמים שיהא פורס על שמע ברבים והוא עובר לפני התיבה להוציא את הצבור בקדושה שבתפלה : עוברין על ידו. במקומו: קטן קורא בתורה. ועולה למנין ז' כדאמר לעיל הכל עולין למנין ז' אפילו נשים וקטנים : אבל אינו פורס על שמע. דכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן: ואינו נושא כפיו. דלאו בר הכי הוא שהיו רגילים לברך בשם המפורש : **גמ'** (ג) משום כבוד רבו. (ב) וכיון שמזלזל בכבודו לעשות תלמידו מפטיר ולא עולה [הוא] במנין ז' שקראו בתורה דין הוא לכבד רבו בכך שיהא פורס על שמע:משום אינצויי.דאם [אחר] עובר לפני התיבה ובנו או תלמידו מפטיר (ד) יבא לידי מחלוקת : פוחח. מלובש בבגדים קרועים ובמס' סופרים מפרש כל שכרעיו נראין : פורס על שמע. דהא מחוייב בדבר וכיון דאינו יורד לפני התיבה אלא עומד במקומו ופורס על שמע ומתרגם ליכא למיחש לכבוד צבור : ערום ויחף. מתרגמינן ערטלאי ופוחח:אבל אינו קורא(ה) דהיינו לפני צבור וחוששין (ו) לכבודו : סומא פורס על שמע. אותו ברכה של יוצר המאורות וכ"ש דעובר לפני התיבה להתפלל שמנה עשרה דהא מחוייב בהן ונושא כפיו נמי אם היה כהן (ז) כדלקמן : וריא"ף פירש פוחח בענין אחר ויישרים דבריו : **מתני'** כהן שיש בידיו מומין כו'. לפי שהעם מסתכלין בו כדאמרינן לקמן ואמרי' במסכת חגיגה המסתכל בכהנים כשנושאים כפיהם עיניו כהות לפי שהשכינה שורה על ידיהן ומלאתי דבאותו זמן קמיירי שהיו מברכין בשם המפורש אבל בזמן הזה מותר: איסטים וקולה. גייר"א וגרניים"א : אף בלבנים לא יעבור. כדמפרש לקמיה בגמ' : העושה תפלתו עגולה סכנה. תפילין של ראש עגולין מקום בית הנחתן סכנה היא שלא יפלע מוחו מפני שהן עגולין : ואין בו (ח) מלות תפילין דמרובעות בעינן: נתנה. תפילין שבראש על מצחו תפילין שבזרועו על פס ידו : הרי זו דרך המינין. שכן עושין המינים דדרשי ידך ידך ממש ובין עיניך ממש ולא דרשי ידך זה קיבורת בין עיניך זה הראש כדנפקא לן בהקומץ רבה מג"ש נאמר כאן והיו לטוטפות בין עיניך ונאמר להלן לא תשימו קרחה בין עיניכם למת מה להלן בגובה של ראש במקום שעושה קרחה אף כאן נמי במקום קרחה וידך נמי נפקא לן דהיינו קיבורת דאמרה תורה הנח תפילין בראש ואמרה תורה הנח תפילין ביד מה להלן בגובה של ראש אף כאן בגובה של יד דהיינו קיבורת ובלע"ז ברצו"ן והוא בשר ע"ג

עין משפט

א מיי' פ"ח מהלכות תפלה (סמג עשין כ) טוא"ח סי' נג : ב מיי' שם טור א"ח שם : ג מיי' פט"ו שם סמג עשין כ טוא"ח סי' (קכח) [נג] :

הגהות חו"י

(א) נ"ב כה"ג בריא"ף שבת בפרק מפנין סי' תפג :

הגהות הב"ח

(א) אבל אינו קורא כו' את כפיו כ"ז מוקף וכ"ב בגמ' אינו וכן בפסקי הרא"ש וכן באלפסי ישן אינו : (ב) נ"ב באלפס ישן גורס פוחח : (ג) נ"ב זהו

שלטי הגבורים

א אין ממנין אלא מי שנתמלא זקנו אבל מי שהביא ב' שערות יכול לירד לפני התיבה ובלבד שיהא באקראי אבל למנותו אין ממנין אותו אפי' אם יש אחר ממונה אלא שממנה זה תחתיו להתפלל במקומו לעתים ידועים וז"ל הרא"ש שכתבתם שנהגו באלו המקומות למנות בזויי המשפחות נב"ל ויש בדבר הזה בזוי מצוה כאילו אינו כדאי למיוחסים שבישראל אלא כשאר אומניות והנלייה להיות מלאכת ה' אימנית אלא עטרה לראש גם אני נתרעמתי מיום בואי פנה על הוני הארץ הזאת אבל לא נתרעמתי על שלך כי תלית הדבר ביחס משפחה ואינו כן בעיני המקום אם הוא מיוחס ורשע מה תועלת לפני המקום ביחס שלו ואם הוא ממשפחה בזוים וצדיק טוב לקרב מזרע רחוקים שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב אבל תרעומתי כי חזני הארץ הזאת הם להנאתם לשמוע קול ערב ואם הוא רשע גמור אין חוששין רק שיהיה נעים זמירות והקב"ה אומר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה ומה שכתבתם שממנין חזן להתפלל כל השבוע קודם שנתמלא זקנו וסומכים על זה שיש לכן חזן אחר ... ממונה ודוקא באקראי ולא בממונה יכול להתפלל אחר שהביא שתי שערות ע"כ :

לשון ריא"ז

קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס על שמע ואם הביא שתי שערות פורס על שמע כמו שמבואר בתלמוד א"י ואם נתמלא זקנו ראוי לעשותו ש"צ ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו כמו שמבואר בסוף פרק הכל שוחטין ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא משום כבוד הצבור אבל אם הצבור אינן מקפידין בדבר ראוי לירד לפני התיבה ולישא את כפיו משהביא שתי שערות כמבואר בקונטרס הראיות :

ב כתב הרא"ש סומא שלא ראה מאורות מימיו יכול לפרוס על שמע ולברך יוצר המאורות שאע"פ שאינו רואה הוא נהנה במאורות שרואים אחרים שיורוהו הדרך אשר ילך בה וכ"כ הרא"ש שיכול להתפלל ולהוציא אחרים ובלבד שלא יקרא בתורה שאסור לקרות בה על פה ויש מי שהורה שהסומא יכול לעלות ולקרות בתורה :

ציפה זהב ונתנה על בית אונקלי הרי זה דרך החיצונים: גמ' אמר רבי יהושע בן לוי ידיו בהקניות לא ישא את כפיו תניא נמי הכי ידיו א בהקניות לא ישא את כפיו עקומות ועקושות לא ישא את כפיו: א"ר אשי חיפני ובישני לא ישא את כפיו תנ"ה אין מורידין לפני התיבה לא אנשי חיפה ולא אנשי בית שאן ולא אנשי טבעונין מפני שקורין לעיינין אלפין ולאלפין עיינין אמר רב הונא זבלגן לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר: תניא נמי הכי סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר והא ההוא דהוה בשיבבותיה דר' יוחנן ונשא את כפיו ההוא דש בעירו הוה: רבי יהודה אומר אף מי שהיו ידיו צבועות איסטים. תנא אם רוב אנשי אותה העיר מלאכתן בכך מותר: גרסינן בראש השנה בפרק ראוהו בית דין* מניין אלכהן שעלה לדוכן שלא יאמר הואיל וניתנה לי רשות לברך את ישראל אוסיף ברכה אחת משלי כגון אלהי אבותיכם יוסף עליכם ת"ל לא תוסיפו על הדבר ואמרי' התם דאילו מתרמי ליה ציבורא אחרינא הדר מברך ושמעינן מינה דכהן דפרים ידיה בחדא דוכתא ואזל לדוכתא אחריתי ואשכח ציבורא דלא מטו לברכת כהנים כד מטו לברכת כהנים פרים להו ידיה ושפיר דאמי: גרסינן בסוטה בפרק שביעי *ואלו נאמרין בלשון הקדש מקרא בכורים וחליצה ברכות וקללות ברכת כהנים וכו' ואמרי' בגמרא* בת"ר כה תברכו בלשון הקדש וכו' כה תברכו בעמידה כה תברכו בנשיאות כפים כה תברכו בשם המפורש יכול אף בגבולין ת"ל ושמו את שמי במקום ששמי שם דכתיב לשום (את) שמי שם כה תברכו פנים כנגד פנים כה תברכו בקול רם: אמר אביי נקטינן לשנים קורא כהנים לאחד אינו ב קורא מ"ט אמור להם לשנים ולא לאחד וכן הלכתא: תני אבא בריה דרבי בנימין בר חייא עם שאחורי כהנים אינם בכלל ברכה א"ר חסדא אין כהנים רשאין לכוף קשרי אצבעותיהן עד שיחזרו פניהם מן הצבור אמר ר' זירא אמר רב חסדא אין הקורא רשאי לקרות כהנים ג עד שיכלה אמן מפי הצבור ואין הכהנים רשאין להתחיל ברכה עד שיכלה הדבור מפי הקורא ואין הציבור עונין אמן עד שתכלה ברכה מפי הכהנים ואין הכהנים (א) מתחילין בברכה אחרת עד שתכלה אמן מפי הצבור ואין הכהנים רשאין להחזיר פניהם מן הצבור עד שיתחיל ש"צ שים שלום ואין הכהנים רשאין לעקור רגליהם עד שיגמור ש"צ שים שלום וצריכין הכהנים לשאת ידיהם כנגד ד כתפותיהם כדתנן במדינה נושאין ידיהם כנגד כתפותיהם ובמקדש על גבי ראשיהם חוץ מכהן גדול שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ:*אמר ריב"ל כל כהן המברך מתברך ושאינו מברך אין מתברך שנאמר ואברכה מברכך: ואמר ריב"ל כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה עשה ה כה תברכו אמור להם ושמו את שמי ואמר ריב"ל כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם מה להלן בעבודה אף כאן בעבודה תני ר' הושעיא לא שנו אלא שלא עקר את רגליו אבל עקר את רגליו עולה וכן הלכה ואע"ג דלא מטי ליה לדוכן אלא לאחר עבודה ואמר ר' שמעון בן פזי כל כהן שלא ו נטל את ידיו לא

ולכן דרשינן במנחות (דף לז.) בין עיניך היינו בגובה של ראש ועל ידך זה קיבורת: ציפה זהב ונתנה על האונקלי הרי זה דרך החיצונים. ציפה זהב דלא דרשו למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך כלומר שתהא כתובה במאי שמותר בפיך דהיינו עור בהמה טהורה וסי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני כתיבתן בעינן שתכתב במה שמותר בפיך: ונתנה על בית אונקלי. היינו שנתן תפלה של יד על חלוקו מבחוץ שכנגד הקבורת ממש לא על בשרו ממש ועבדי הכי משום דכתיב (דברים ו) לאות על ידך וכיון שהן לאות סבורים הן שראוי שיראו לכל ולא דרשו והיו לך לאות ולא לאחרים לאות: הרי זה דרך החיצונים. קרוב למין הוא אבל מין גמור לא הוי דהא לא עקר ג"ש דהא מניחה במקום הקבורת ומכאן דקדק הרשב"א דתפילין של ראש מותר לתת אותה על כובעו או על כסוי הראש דהא בשל יד לא אסרו ליתן אותם על גבי אונקלי אלא משום דכתיב בהו לך לאות הא לאו הכי שרי ואלו תפילין שבראש אדרבה כתיב בהו וראו כל עמי הארץ וגו' כדאמרי' בעלמא [ברכות ו. מנחות לה:] אלו תפילין שבראש והא דאמרי' [ערכין דף ג:] מקום יש בין ציץ למצנפת להניח בו תפילין איפשר דהיינו משום דאסור לתת כלי אחר של מצוה על המצנפת: גמ' בהקניות. לגטישוא"ש בלע"ז: עקומות. שנתעקמה ידו אחורנית: עקושות. שאינו יכול לחלק אצבעותיו: חיפני וביסני. כהן שהוא מאנשי חיפה ומאנשי בית שאן: זלגן. עיניו זולגות דמעות: דש בעירו. רגיל בעירו: אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך מותר. שסוב אין מסתכלין בו: גרסי' בר"ה בפ' ראוהו ב"ד (דף כח:) מניין לכהן שעלה לדוכן וכו' ת"ל לא תוסיפו על הדבר שכל שיש לו שיעור למעלה עובר משום בל תוסיף כשמוסיף עליו: ואמרי' התם דאלו מתרמי ליה לצבורא אחרינא הדר מברך. פי' דהתם מסקי' שהמוסיף על המצות שלא בזמנו כגון הישן בסוכה בח' לא עבר משום בל תוסיף אלא א"כ מתכוין לעבור דלעבור שלא בזמנו בעי כונה והכא היינו טעמא דעובר משום דאילו מתרמי ליה לצבורא אחרינא הדר מברך הלכך בזמנו חשיב ולעבור בזמנו לא בעי כונה: גרסי' בסוטה (דף לג.) מקרא בכורים כשמביא בכורים קורא הגדתי היום לה' אלהיך כדאיתא בסדר והיה כי תבא: וחליצה. כשהיבמה חולצת קוראה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה וגו': ברכות וקללות. שצוה תורה לברך את ישראל בביאתן לארץ בהר גריזים ולומר קללות בהר עיבל: כה תברכו בעמידה. דהיתקש לעבודה דכתיב (ויקרא ט) וישא אהרן את ידיו ויברכם וירד מעשות העולה וכתיב (דברים יח) ושרת בשם ה' אי זהו שירות שהוא בשם הוי אומר זה נשיאות כפים ואיתקש לשירות דהיינו עבודה ועבודה קיימא לן דבעמידה כדכתיב לעמוד לשרת: כה תברכו בנשיאות כפים. ילפינן לה התם נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם מה להלן בנשיאות כפים אף כאן בנשיאות כפים: כה תברכו בשם המפורש. ילפינן לה התם מדכתיב ושמו את שמי שמי המיוחד לי: יכול אף בגבולין. שיברכו בשם המפורש: במקום ששמי שם. דכתיב (מלכים א ט) לשום (את) שמי שם עד עולם והיינו בבית המקדש: כה תברכו פנים כנגד פנים. נפקא לן התם מדכתיב אמור להם: נקטינן לשנים קורא כהנים. שליח צבור קורא להם קודם שיעמדו לברך: אין הקורא רשאי לקרות כהנים עד שתכלה אמן מפי הצבור. אמן של ברכת הודאה: ואין הכהנים רשאין להתחיל. בברכה עד שיכלה הדבור מפי הקורא דבור של קריאת כהנים ואחרים פירשו שמקרין היו הכהנים כדי שלא יטעו שהיה שליח צבור קורא לפניהם כל תיבה ותיבה כשראויין לאמרה ואין הכהנים רשאין להתחיל. אפילו בתיבה ראשונה דליכא למיחש לטעות וכל שכן באידך עד שיכלה דבור מפי הקורא. ואין הכהנים מתחילין בברכה אחרת. כגון יאר ישא עד שיכלה אמן מפי הצבור: ובמקדש על גבי ראשיהם. מפני כבוד שם המפורש שמזכירין: חוץ מכהן גדול שאינו מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני כבוד השם הכתוב בו: כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה. דוקא בשקראו אותו הא לאו הכי לא מחייב וכדמתרגמינן כד תימרון להון ובספרי אמרינן שצריך שיאמר להם חזן הכנסת (ג) שאו ידיכם קדש כה תברכו אמור להם ואע"ג דדרשינן ליה לשנים קורא כהנים ולא לאחד שנאמר (במדבר ו) אמור להם שמעת מינה תרתי והיינו כשהוא *בחוץ אע"פ שקרא אותו אינו עובר וגרסי' בירושלמי ר"ש בן פזי כד הוה תשיש הוה קאי אחורי עמודי רבי אלעזר נפיק לברא: כל כהן שאינו עולה לדוכן בעבודה שוב אינו עולה. מהא משמע לכאורה דהא דאמרינן לעיל דשליח צבור

רש"י

של זרוע עגול כנגד הצלעות: ציפה זהב ונתנה על בית אונקלי. על בית ידו של חלוקו מלמעלה כנגד הקיבורת ולא על בשרו ממש: ה"ז דרך החיצונים. כלומר קרוב למין הוא אבל מין גמור לא הוי דהא לא עקר ג"ש שהרי מניחה במקום קיבורת אלא שמניחן למעלה מחלוקו במקום נראה וקי"ל והיה לך לאות ולא לאחרים לאות וציפה זהב נמי דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך שיהיה הכל מן בהמה טהורה: גמ' בהקניות. לגטילוד"ש: עקומות. כפופים: עקושות. לצידיהן ומצאתי עקומות שנתעקמה ידו אחורנית עקושות שאינו יכול לחלוק אצבעותיו: חיפני וביסני. כהן של (א) חיפה ושל בית שאן לא ישא את כפיו: טבעונין. מאותו מקום: מפני שקורין לאלפין וכו'. ונמצא מחרף לפעמים: זבלגן. עיניו מדמעות תדיר: לא ישא כו'. מפני שמסתכלין בו: ואם היה דש בעירו מותר. כבר היו רגילין בו אנשי עירו ואין מסתכלין בו עוד: דש. לשון מרגיל כמו כיון דדש דש: לשנים קורא כהנים. כשיש שם שנים כהנים לברך ש"צ כשגומר ברכת הודאה קורא אותם כהנים והם הופכים פניהם שהיו הופכים נגד התיבה להתפלל הא דאמרינן לקמן יהי רצון ה' אלהינו שתהא ברכה זו ואינו בכלל ברכה כדאמרי' לעיל כה תברכו פנים בפנים: לכוף קשרי אצבעותיהן. שפושטין אצבעותיהן כשמברכין ולאחר שגמרו סוגרין אגרוף שלהם כשאר אדם: הקורא. ש"צ קורא כהנים שיחזרו פניהם לברך: עד שיכלה אמן. של ברכת הודאה: כנגד כתפיהם. מפני שצריך נשיאות כפים: ובמקדש למעלה מראשיהן. מפני שמברכין העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהן: למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב עליו: ואברכה מברכיך. ואלו ואני אברכם אישראל קאי: שאינו עולה בעבודה. קודם שיסיים ש"צ רצה צריך לעלות על הדוכן שנאמר וירד מעשות החטאת וישא אהרן את ידיו אל העם אלמא בעוד העבודה בידו בירך ואח"כ ירד מעשות החטאת: שלא עקר רגליו. עד לאחר עבודה אבל אם עקר רגליו כשהיה אומר רצה אע"ג דלא מטי וכו' ופרש"י ז"ל סדר דוכן וז"ל עוקר רגליו בעבודה ממקומו ובא לפני התיבה ומתפלל יהי

שלטי הגבורים

א כתב מיי' מי שיש לו מום בפניו או בידיו וברגליו לא ישא את כפיו ובגמ' לא קאמר אלא בידיו מפני שהוא נושא אותן ונכר בהם:

לשון ריא"ז

כהן שהיו מומין בפניו או בידיו או ברגליו לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו ומסיחין דעתן מן הברכה וטעם זה מבואר בתלמוד א"י:

ב רבינו פרץ כתב שא"צ לקרות ליחיד וטור כתב ש"ד לקרות גם ליחיד:

לשון ריא"ז

ואם אין שם אלא כהן א' אין הש"צ קורא אותו אלא הוא עולה ופותח בברכת כהנים מאליו וגם כתב סמ"ג דמן הדין א"צ להקרות ליחיד לפיו שהרי מה שש"צ מקרא מאמור להם נפקא לן ועמא דבר להקרות אף ליחיד ורבינו פרץ כתב כסמ"ג וכתב עליו הטור ולא נהירא:

ג פי' אמן שעונים אחר ברכת מודים ומכאן (נראה) שאין ש"צ אומר אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כהנים וכתב הר"ר פרץ בשם ר"ת שאין ש"צ אומר אלהינו ואלהי אבותינו וכו' אלא מיד כשמסיים מודים קורא החזן כהנים ור"י כתב דוקא להם שלא היו רגילין לומר אלהינו אבל עכשיו שהש"צ רגיל לאומרו בכל פעם בצבור גם כשהכהנים נושאין כפיהם נכון לומר וכן היה נוהג הר"ר מאיר מרוטנבורק כשהיה ש"צ היה אומר אלהינו בלחש עד כהנים ואומר כהנים בקול רם כדי לקרות אותם ואומר עם קדושך בלחש ומדברי רבינו נראה שאין אומרים אלהינו בלחש שהשמיטו מפסקיו כתב בעל המנהיג ברכת כהנים אסור ליחיד לאומרה גם בצבור יש אומרים אותה ובדברים שבין בני בבל ובני א"י אנשי מזרח ש"צ אומר ברכת כהנים בקול רם אנשי מערב ש"צ אומר ושמו את שמי שאסור להזכיר השם אא"כ היה כהן למדנו מזה שאסור ליחיד לקרותה ומ"מ כל הגלות אנשי מזרח קורין אותה כקורא בתורה. וכתב עוד על שם רש"י שאין לש"צ לומר פסוק ושמו את שמי שכבר בקשנו המשולשת בתורה ומה לנו להוסיף עוד ושמו את שמי כשם שאין אנו אומרים כה תברכו שעניינם לשון צואה ולא לשון ברכה. אבל רב עמרם כתב ואם אין שם כהנים ש"צ אומר אלהינו וכו' עד וישם לך שלום ושמו את שמי ומסיים עד השלום.

לשון ריא"ז

עד שיכלה אמן מפי הצבור כמו שכתב המורה וכל כהן שלא עקר את רגליו לעלות בברכת עבודה שוב אינו עולה אחר שהתחיל ש"צ ברכת הודאה וענו הצבור אמן הש"צ קורא כהנים ואין הש"צ רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן מפי הצבור:

ד ופושטים ידיהם וחולקין אצבעותיהם על פי המדרש מציץ מן החרכים שכינה למעלה מראשיהם ומציץ מבין חרכי אצבעותיהם ומכוונים לעשות ה' חורים בין ב' אצבעות לב' אצבעות אויר א' ובין אצבע לגודל ובין גודל לגודל לקיים מציץ מן החרכים:

ה כתב ה"ר פרץ שאם אין שם אלא אחד אינו עובר דילפי' ליה מאמור להם דמשמע דוקא לרבים ואינו נראה לטור דלהם על אהרן ובניו קאי ופי' אמור להם לכל א' מהם:

לשון ריא"ז

ואם היה הכהן חלוש שאינו יכול לישא את כפיו ... עד שלא ... ברכה כמו שמבואר בתלמוד ארץ ישראל: ו וכתב מיי' שצריך ליטול ידיו עד הפרק כמו בעבודה: לשון ריא"ז וכל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו שנאמר שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונראה בעיני שאפי' ביוה"כ נוטל ידיו לנשיאות כפים כמבואר בקונט' הראיות:

עין משפט

א מיי' פי"ד מהל' תפלה ופמ"ג טוש"ע א"ח סי' קכח: ב מיי' שם סמג עשין (ג) [כ] טור א"ח שם: ג מיי' פט"ו שם סמג שם טור א"ח שם:

שיטת ריב"ב

על בית אונקלי. על בית יד לובשו מבחוץ: הרי זה דרך החיצונים. דבעי' לך לאות ולא לאחרים לאות: וצפה זהב. בעי' תורת ה' בפיך שיהא הכל מן המותר בפיך: גמ' בהקניות. לינטוי"ש: חיפני וביסני. כהן שהוא מאנשי חיפה ומאנשי בית שאן: זבלגן. עיניו זולגות דמעה: דש בעירו. רגיל בעירו: לשנים קורא כהנים. כשיש שם שני כהנים לברך כשגומר ש"צ ברכת הודאה: קורא אותם. כהנים: עם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה. כדאמרי' לעיל כה תברכו פנים כנגד פנים: לכוף קשרי אצבעותיהן. שפושטין אצבעותיהן כשמברכין ולאחר שגומרין סוגרין אגרוף שלהן כשאר בני אדם: הקורא. ש"צ הקורא כהנים: שיכלה אמן. של ברכת הודאה: לעקור רגליהן. מן הדוכן אלא עומדין כפופין לפני התיבה:

הגהות הח"י

(א) נ"ב משמע שלא היו מוכנין להקרות לכהנים אלא מלת יברכך ותו לא דהא בהתחלה אמר עד שיכלה הדיבור מפי הקורא והכא קאמר עד שיכלה אמן מפי הצבור:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בית: (ב) שאו ידיכם קדש הס"ד ואחר כך מה"ד כה תברכו:

*צ"ל בבהכ"נ אבל כשהוא בחוץ כו' בב"י [וכ"ה הב"ח]

קורא לכהנים דבתחלת עבודה קורא להם עד שלא יתחיל רצה דהא מאותה שעה צריכים לעלות אבל רש"י ז"ל כתב שהן עוקרין רגליהם מאליהם בעבודה ולאחר ברכת הודאה קורא אותן שליח צבור כהנים: וכהן שנושא את כפיו מאי מברך. כלומר מקמי ברכת כהנים: כד עקר כרעיה למיסק אומר. כלומר מקמי הך ברכה דאמרה דהא הכא ברכה הסמוכה היא לברכת כהנים ואיהו עקר כרעיה בעבודה: **וכתב** רש"י ז"ל יש ללמוד מכאן שסדר נשיאות כפים כך היא עוקר רגליו ממקומו בעבודה ובא לפני התיבה ומתפלל יהי רצון שתהא ברכה זו וכו' כדלעיל ומאריך בה עד שיכלה אמן של הודאה מפי הצבור ושליח צבור קורא כהנים אם שנים הם ואם יחיד הוא אינו קוראו והוא מחזיר פניו מאליו כדאביי דאמר לעיל לאחד אין קורא כהנים וכשכלה הדבור מפי קורא מברך אקב"ו וכו' ואח"כ מתחילין בברכה וכשכלה אמן אחרון מפי הצבור הן מחזירין פניהם וכופפין קשריהן אם רוצין ושליח צבור מתחיל שים שלום והכהנים מתפללין רבש"ע עשינו מה שגזרת וכו' ומאריכין בה עד שתכלה ברכה מפי ש"צ ועוקרין רגליהן והולכין להם: ואינו מסביר להקב"ה. שמודים לפניו על ברכותיו להראות שהן נוחין להן: ברכו ה' מלאכיו ברכו ה' צבאיו ברכו ה' כל מעשיו. שלשה מקראות הן כנגד שלש ברכות:

שכור אסור בנשיאות כפים. מנ"ל וכו' אף כהן מברך אסור ביין בשעה שמברך ושיעורו במהלך רבוע שלשה מילין כדאיתא בעירובין (דף סד:) ומהלך ברגליו דרך מיל כדאמרינן דרך מיל ושינה כל שהוא מפיגה את היין והיינו למאן דשתי רביעית בלחוד אבל למאן דשתי יותר מרביעית לא ושיעוריה לכל חד וחד לפי מה שירגיש עצמו שיפיג את יינו: אין הכהנים רשאין לעלות בסנדליהן. לדוכן שמא יפסק רצועה מסנדלו ואתי לאיטרוד ואיכא פרסי ידיהו ואתי למיחש בתריה שמא בן גרושה ובן חלוצה הוא והכי איתא בפרק ואלו נאמרין (דף מ.): **מתני'** האומר יברכוך טובים ה"ז דרך מינות. באותו זמן היו שם מינין מאמינין בב' רשויות אחד מטיב ואחד מריע והאומר יברכוך טובים כלומר אותם שאתה מטיב להם ה"ז דרך המינות שנראה מדבריו שאינו אלוה קנאה להם: על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו. על כל אחד משלשתן ומפרש בגמ' דמש"ה משתקין אותו כשאמר על קן צפור יגיעו רחמיך מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית כלומר שיחוס הקב"ה על זה ולא על זה שהרי אין אדם חייב בשלוח הקן אלא בעוף טהור וטעמא אחרינא נמי אמרינן בגמ' מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים והם אינן אלא גזרות כלומר שאינו רחמים במקום הזה שהרי התיר הכתוב שחיטתן ואכילתן אלא גזירות כלומר שאין מטעם הזה של רחמים ואין אנו יודעין טעמן: ועל טוב יזכר שמך. משמע נמי על הטובה אין על הרעה לא ותנן [ברכות נד.] חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה: מודים מודים משתקין אותו. משום דמחזי כשתי רשויות: **המכנה** בעריות. שמתרגם ערות אביך ערות אמך קלון אביך וקלון אמך ומראה שכוונתו שלא

תורה אור | נר מצוה

ישא את כפיו שנאמר °שאו ידיכם קדש וברכו את ה' וכהן הנושא כפיו *מאי מברך אמר רב חסדא ברוך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה כד עקר כרעיה למיסק אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא הברכה הזאת שצויתנו לברך את עמך לא יהיה בה מכשול ועון מעתה ועד עולם וכד מהדר אפיה מציבורא אומר רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו *עשה כמה שהבטחתנו °השקיפה ממעון קדשך מן השמים וגו': העם בשעת ברכת כהנים מה הם אומרים °אמר רב חסדא °ברכו ה' מלאכיו וגו' ברכו ה' כל צבאיו וגו' ברכו ה' כל מעשיו *אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל האומרן בגבולין אינו אלא טועה אמר רב חיננא בר פפא תדע שבמקדש נמי לא בעי למימרינהו כלום יש עבד שמברכין אותו ואינו מסביר פנים א"ר אבהו מריש הוה אמינא להו כיון דחזאי לר' אבא דמן עכו דלא אמר להו אנא נמי לא אמינא להו א"ר אלעזר כל כהן שהרג א את הנפש לא ישא את כפיו °שנאמר °ידיכם דמים מלאו: גרסינן בפרק בשלשה פרקים הכהנים נושאים את כפיהם ארבעה פעמים ביום *שכור ב אסור בנשיאות כפים מנא לן א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא למה נסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר לומר לך מה נזיר אסור ביין אף כהן מברך אסור ביין *ת"ר אין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן וזו אחד מט' תקנות שהתקין ג רבן יוחנן בן זכאי. ה**האומר** איני עובר לפני התיבה בצבועין אף בלבנים לא יעבור מ"ט שמא מינות נזרקה בו: **מתני'** **האומר יברכוך טובים הרי זה דרך מינות על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו ו'המכנה בעריות משתקין אותו האומר ומזרעך לא תתן להעביר למולך לאעברא בארמיותא משתקין אותו בנזיפה מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם מעשה[א] תמר נקרא ומתרגם מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם ברכת כהנים (א) ומעשה דוד ואמנון(א) נקראין ולא מתרגמין אין מפטירין במרכבה ר' יהודה [ב] אומר מתיר ר' אליעזר אומר אין מפטירין °בהודע את ירושלים: **גמ'** ת"ר יש נקראין ומתרגמין נקראין ולא מתרגמין לא נקראין ולא מתרגמין מעשה בראשית נקראין ומתרגמין ולא חיישינן דילמא אתי לשיוליה מה למעלה מה למטה *מה לפנים מה לאחור מעשה לוט ובנותיו נקראין ומתרגמין ולא חיישינן לכבודו של אברהם מעשה יהודה ותמר נקראין ומתרגמין משום דשבח ליהודה משום דאודי מעשה העגל הראשון נקרא ומתרגם ולא חיישינן לכבודן של ישראל כי היכי דתיהוי להו כפרה הקללות והברכות נקראים ומתרגמין ולא יהא אחד מתחיל ואחד גומר אלא המתחיל הוא גומר את כולן והנ"מ קללות שבתורת כהנים כדכתבינן בפ' בני העיר °אזהרות ועונשין שבתורה נקראין ומתרגמין ולא חיישינן דילמא אתי למעבד מיראה מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם מעשה אבשלום בנשי אביו נקרא ומתרגם ולא חיישינן לכבודו של דוד מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם °הודע את ירושלים את תועבותיה נקרא ומתרגם ומעשה באחד שקרא

רש"י

יהי רצון שתהא ברכה זו וכו' כדלעיל ומאריך בה עד שיכלה אמן של הודאה מפי הצבור ושליח צבור קורא כהנים אם שנים הם ואם יחיד הוא אינו קורא והוא מחזיר (ב) מאליו כדאביי דאמר לעיל לאחד אין קורא וכשיכלה הדבור מפי הקורא מברכין אשר קדשנו כו' ואחר כך (ג) מתחיל בברכה וכשכלה אמן אחרון מפי הצבור (ב) הם מחזירים פניהם וכופפין קשריהם אם רוצים וש"צ מתחיל שים שלום והכהנים מתפללין רבונו של עולם עשינו מה וכו' ומאריכין בו עד שתכלה ברכה מפי ש"צ ועוקרין רגליהם והולכים להם: בשלשה: חיישינן שמא נזרקה בו מינות. שהיו מקפידין על כך: **מתני'** יברכוך טובים הרי זה דרך המינין. שאומר שלא נכלל רשע בשבח של מקום וחכמים למדו מחלבנה שריחה רע שמנה הכתוב עם סמני הקטורת: על קן צפור יגיעו רחמיך. לשון זה הוא רחמיו מגיעין על קן ציפור כך חוס ורחם עלינו ומשתיקים כדאמרי' בגמ' מחלוקת חד אמר משום דמטיל קנאה (ד) על העופות חס ועל הבהמות והחיות לא (ה) וחד אמר כי הוא עושה גזירות של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות להטיל עלינו עולו להודיע שאנו עבדיו ושומרי מצותיו: ועל הטוב יזכר שמך. כלומר על טובתך נודה לך ודומה כאלו אמר ולא על הרעה: או שאומר מודים מודים משתקין אותו כו'. דומה הוא כאילו יש שתי רשויות: המכנה בעריות. כדאמרינן בגמ' קלון אביו וקלון אמו והיינו מכנה בעריות שמהפך המקרא ממדרשו ואומר ערות אביך לאו (ו) ממש אלא קלון שאם היה יודע דבר [של] קלון באביו או באמו לא יגלה עריות ממש לא: והאומר מזרעך לא תתן להעביר למולך לאעברא בארמיתא. שדורש כך הפסוק לא תתן לא תבעל ארמאית כדי שיהיו לך בנים ממנה ונמצאו בניך עובדים למולך לע"ז לפי שאתה אוסר אותה בעילה [המביאה] לבנים ומתיר שאר זנות שאינו בא לידי בנים ועוקר המקרא ממשמעו דקי"ל בסנהדרין דממש אוסר הכתוב ליתן מזרעו למולך שע"ז אחת היתה ששמה מולך: מעשה עגל ראשון. כל פרשת העגל עד ואשליכהו באש: עגל שני. (ז) שחזר אהרן וספר כל המעשה הוא קרוי מעשה עגל שני שכתוב בו ויצא העגל הזה: לא מתרגמין. פן ישעו עמי הארץ ויאמרו ממש היה בו שיצא מאליו אבל המקרא אינם מבינים: הודע את ירושלים תועבותיה. פרשה היא ביחזקאל: **גמ'** מה לפנים מה לאחור. חוץ לדפני העולם ואמרינן במס' חגיגה המסתכל בד' דברים הללו ראוי לו שלא בא לעולם: משום למודה. שהודה על חטאתו: מיראה. של עונשין

יספר אדם בקלונם: משתיקין אותו. מפני שהוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה: האומר ומזרעך לא תתן להעביר למולך לא תתן לאעברא בארמיותא. שמפרש הכתוב בישראל הבא על הנכרית והוליד ממנה בן לעבודת כוכבים משתקין אותו בנזיפה שגם זה מגלה פנים בתורה שלא כהלכה ומחייב כרת לבא על הנכרית: **מעשה** ראובן נקרא ולא מתרגם. מעשה ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו נקרא ולא מתרגם משום כבוד יעקב: מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם. משום שבחיה דיהודה דאודי: מעשה עגל הראשון ומעשה עגל השני ילפינן בגמרא: ברכת כהנים נקראין ולא מתרגמין. מפרש טעמא בגמ': ואין מפטירין במרכבה רבי יהודה מתיר. וקיימא לן כרבי יהודה כדמוכח בפרק בני העיר: רבי אליעזר אומר אין מפטירין בהודע את ירושלים. ולא קיימא לן כותיה: **גמ'** ברכות וקללות נקראין ומתרגמין. ולא חיישינן דילמא עבדי מיראה כדשמעינן להו: אזהרות ועונשין שבתורה נקראין ומתרגמין. ולא חיישינן דילמא אתי למעבד מיראה ואיכא נסחא אחרינא דילמא פייגא דעתייהו דצבורא כלומר דילמא מיטריד דעתייהו: מעשה אבשלום בנשי אביו נקרא ומתרגם. ולא חיישינן לפרסומי שכן היה ענשו של דוד כמו שכתוב ואני אעשה לעיני השמש הזאת: מעשה פילגש בגבעה. ולא חיישינן לכבודם דבני

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג מומר שעשה תשובה ישא את כפיו וכתב מיי' אפי' שב בתשובה לא ישא אבל על שאר עבירות אין מונעין אותו מלישא את כפיו ורש"י כתב כיון ששב בתשובה יכול לישא את כפיו וכ"כ רבינו גרשון והביא ראיה מירושלמי שלא תאמר כהן פלוני מגלה עריות ושופך דמים ומברכני ואומר לו הקב"ה וכי הוא מברכך הלא כתיב ואני אברכם וכה"ר מרוטנבורק כתב שאין אומרים לו לעלות ואם עלה אין מוחין בידו ורב נטרונאי כתב שאין לעלות בתורה ראשון שכבר חלל קדושתו של אהרן ואם קרא בתורה ראשון יש חילול גדול ולא מסתבר לטור דאף אם לא ישא כפיו משום דאיתקש לשירות אבל לקרות בתורה ודאי כיון שכבר קרינן ביה ובשוב רשע מרשעו וגו':
ב כתב מיי' שתה רביעית יין בבת אחת לא ישא את כפיו שתאו בב' פעמים או שנתן לתוכו מעט מים מותר ואם שתה יותר מרביעית אע"פ שהיה מזוג ואע"פ ששתאו בכמה פעמים לא ישא עד שיסיר את יינו מעליו:
ג כך כתבו כל הפוסקים שהיא תקנת ריב"ז והכי איתא פרק בתרא דר"ה אבל מיי' כתב מהתקנת עזרא שלא יעלו הכהנים לדוכן בסנדליהם אלא עומדין יחפים וצ"ע:

שיטת ריב"ב

מתני' האומר יברכוך טובים. פירשנוה בברכות: המכנה בעריות. שאומר קלנא דאבוה וקלנא דאימיה: האומר ומזרעך וכו'. שאומר בישראל הבא על הנכרית והוליד ממנה בן לעבודת כוכבים שכתוב מדבר ועוקר הכתוב ממשמעו ומחייב כרת הבא על הנכרית: מעשה עגל הראשון. בגמ' מפרש: ברכת כהנים. בגמ' מפרש טעמא: במרכבה. ביחזקאל: גמ' קללות וברכות נקראין ומתרגמין. ולא חיישינן דלמא פייגא דעתייהו דציבורא: מעשה פילגש בגבעה וכו'. ולא חיישי' לכבודן דבני בנימין:

הגהות הר"י

(א) נ"ל לא נקראין: (ב) נ"ב נ"ע דהא אינן רשאים להחזיר פניהם עד שכבר התחיל ש"צ שים שלום:

הגהות מאי"

[א] אמנון ותמר: [ב] ר' מתיר:

עין משפט

א מיי' פי"ד מהלכות תפלה ופ"ג מהלכות תפלין טוש"ע סי' נג:
ב מיי' פט"ו מה' תפלה סמג עשין יט טוש"ע סי' קכח:
ג מיי' פי"ב שם:

[דף רעד ע"ב]

תענית כו:

סוטה מ.

מכילתין כה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נקראי' ולא מתרגמין: (ב) נ"ב פניו: (ג) מתחילין כנ"ל: (ד) נ"ב לומר: (ה) נ"ב חס: (ו) ערוה ממש דיבר הכתוב כנ"ל: (ז) נ"ב חס:

יחזקאל טז

דף כה:

[דף רעה ע"א]

יחזקאל טז

תורה אור

שקרא לפני ר"א הודע את ירושלים את תועבותיה אמר ליה צא והודע את תועבת אמך ולית הלכתא כותיה. והמרכבה קורין אותו לרבים. מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם (א) מעשה ברבי חנינא בן גמליאל שהלך לכבול והיה קורא °ויהי בשכון ישראל ואמר לו למתורגמן אל תתרגם אלא אחרון ושבחוהו חכמים. מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם פירוש משום כבודו של אהרן ואלו הן מעשה עגל השני מן °ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה עד וירא משה את העם כי פרוע הוא *ועד פסוק ויגף ה' את העם. ברכת כהנים נקראים ולא מתרגמין מאי טעמא משום °ישא. מעשה דוד ואמנון לא נקראין ולא מתרגמין והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם לא קשיא הא דכתיב אמנון בן דוד והא דכתיב אמנון סתמא: ת"ר כל המקראות הכתובים בתורה לגנאי קורין אותן לשבח °ישגלנה ישכבנה °בעפולים בטחורים °חריונים דביונים °לאכול את חוריהם ולשתות את מימי שיניהם לאכול את צואתם ולשתות את מימי רגליהם °למחראות למוצאות ר' יהושע בן קרחא אמר למחראות כשמה מפני שגנאי לע"ז דאמר רב נחמן (א) כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דע"ז דשריא דכתיב °כרע בל קורס נבו וכתיב °קרסו כרעו יחדיו (ב) ר' ינאי אמר מהכא °לעגלות בית און יגורו שכן שומרון כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו אל תקרי כבודו אלא כבדו בלומר כאילו ניטל כבדו ובטלה תאותו ואין מועיל כלום וזהו לשון ליצנות א"ר הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא שרי ליה לישראל למימר ליה לעובד כוכבים שקליה לע"ז ואנחיה בשי"ן תי"ו שלך והאי מאן דסני שומעניה שרי לבזויי בג' ושי"ן פי' בן שפחה בן גיורתא וגרסי' בסנהדרין* כמאן קרינא לרשיעא א בר צדיקא רשיעא בר רשיעא כי האי תנא וכו': תוספתא הכתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד ליחיד אין מכנין אותו לרבים ר' יהודה אומר המתרגם פסוק אחד כצורתו הרי זה בדאי והמוסיף הרי זה מגדף תורגמן העומד לפני חכמים אינו רשאי לפחות ולא להוסיף ולא לשנות אלא אם כן הוא אביו או רבו:

שמות לב / במדבר ו / בראשית לד / דברים כח / מ"ב יח / ישעיה מו / הושע י / דף נב.

סליקו להו הקורא את המגילה*) וסליקא לה מסכת מגילה

*) בש"ס ובהל"ש פרק זה סוף פרק שלישי ופרק בני העיר סוף פרק בתרא

רבינו נסים

בנימין: אמר לו לא והודע תועבותיה של אמך. בדקו ומצאו בו שמץ פסול ואע"ג דלית הלכתא כותיה מכל מקום אותו אדם לא היה לו להפטיר במקומו של רבי אליעזר עד שישאל את פיו במה יפטיר: אל תתרגם אלא אחרון. ויהיו בני יעקב שנים עשר ומקרא זה נפסק בו פסק פרשה ולכך קראו אחרון כאלו הוא פסוק בפני עצמו: מעשה עגל שני נקרא ולא מתרגם. משום כבודו דאהרן כך פירש הרב אלפסי ז"ל ובגמ' משמע טעמא דמילתא שמא יטעו השומעים לומר ממש היה בעגל כיון שיצא מאליו: ברכת כהנים נקראין ולא מתרגמין. טעמא מאי משום דכתיב בה ישא השם פניו אליך ובמקום אחר כתוב אשר לא ישא פנים ניהו פשטיה דקרא בפיר מתורץ משום דהכא בברכת כהנים לא כתיב ישא השם פניך אלא ישא השם פניו אליך ואפ"ה חיישינן דילמא אתי למטעי: מעשה דוד ואמנון לא נקראים ולא מתרגמינן: והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם. במתני': הא דכתיב אמנון בן דוד. נקרא ולא מתרגם: הא דכתיב אמנון סתמא. נקרא ומתרגם. ישגלנה ישכבנה שיותר מפורסם בנשים משגל ממשכב. בשי"ן תיו שלך. שם: והאי מאן דסנו שומעניה שרי לבזוי בגימ"ל ושי"ן. בן נכרית ושפחה ומיהו ה"מ בהיכא דעלמא אבל לורבא דרבנן לא אלא כשהו כלילה וכדמוכח בפרק אלו מגלחין [דף יז.] וגרסי' בסנהדרין [דף נב.] כמאן קרינא האידנא לרשיעא בר צדיקא רשיעא בר רשיעא כמאן כי הא תנא גבי ובת כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת שנוהגין בו מנהג וכו':

תוספתא הכתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד. כשקוראין אותו בצבור: המתרגם פסוק אחד כצורתו הרי זה בדאי. דכתיב ויראו את אלהי ישראל ואם יתרגמנו כצורתו בדאי הוא כי לא יראני האדם וחי: המוסיף עליו. וחזו ית מלאכיה דה' אלהא דישראל ותחות כורסי יקריה: הרי מחרף ומגדף. שמשוה כבוד עבד לכבוד רבו אלא יתרגמנו כמו שתרגם אונקלוס וחזו יקר אלהא דישראל: תורגמן העומד לפני חכם אינו רשאי. המתורגמן לפחות או להוסיף על דברי החכם אלא אם כן הוא אביו או רבו של מתורגמן לפי שאין מקפידים עליו כדאשכחן בדוד ייטב השם את שם שלמה משמך וברבו כתיב ויהי נא פי שנים ברוחך אלי וכדאמרינן בעלמא [סנהדרין קה:] בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו:

סליקו להו הקורא וסליקא להו מסכת מגילה

רש"י

עונשין ולא לשום אהבה: אל תתרגם אלא אחרון. ויהיו בני יעקב שנים עשר והמקרא הזה נפסק בהפסק פרשה לכך קראו אחרון כאילו הוא פסוק לעצמו: משום ישא. שלא יאמרו הקב"ה נושא פנים ואינם יודעים שכלפי שם ישראל נשאת פנים להם כדאמרינן בברכות לא כדי להם לישראל שנשאת להם פנים אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם מחמירין על עצמן עד כזית ועד כביצה: אמנון בן דוד. שנא' ויאהב אמנון בן דוד: ישגלנה. לשון כלבא כדאמרינן והשגל יושבת אצלו כלבתא: בעפולים. לשון מפורש לגנאי יותר מטחורים ושניהם נקב בית הרעי: חריונים לשון דביונים. הזב מן היונים שלא לפרש שהיו אוכלין גלליהן בשומרון: את חוריהן: רעי היוצא דרך הנקב: מימי שיניהם. כמין שינים יש לכרכשתא ויוצא לחה ורכה יש בהן וקרויין מימי שיניהם: וישימו למחראות. גבי ע"ז בספר מלכים (ג) כי הוא קורא לשון מוציא רעי: לעגלות בית און. לקול השמועה הבא על עגלי בית אל יגורו שכיניהם שבשומרון כי אבל (ד). על העגל: עמו וכמריו עליו יגילו. אשר היו רגילין לשמוח עליו עתה יתאבלו על כבודו כי גלה ממנו: אלא כבדו. כובד משא של רעי שהיה בו וכובד עגבותיו יחודגמתו בישעיה: קרסו כרעו יחדיו ולא יכלו מלט משא. הוא משא הרעי ורבותינו דרשו וכמריו עליו יגילו שהיו שמחים שהקל משאו אבל אין לפרש כן שהעגל כולו גלה כאחד שנטלו סנחריב: שי"ן תי"ו. לשון חשופי שת ערות מצרים: דסני שומעניה. שיצאו עליו שמועות שנואות שהוא נואף: בג' ושי"ן. בר עובדת גלולים וזונה בן שפחה מותר לבזות גם אמו שילדתו ורבותינו פירשו גייפא שייפא:

סליקו להו הקורא וסליקא לה מסכת מגילה

בראשית לה / שמות לב / במדבר ו / ישעיה מו / הושע י / שם

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ומעשה: (ב) נ"ל וגומר: (ג) כי הוא לשון מוליא רעי הוא כנ"ל: (ד) נ"ב עליו: בראש"י איתא ועוד ועי"ש נקרנן נתגלגל.

שלטי הגבורים

א עיין במרדכי בבבא קמא בדין מי שחרף את חבירו וקרא אותו רשע בן רשע.

שיטת ריב"ב

אלא אחרון. ויהיו בני יעקב שנים עשר. המקרא הזה נפסק בהפסק פרשה לכך קורהו אחרון כאלו הוא פסוק בפני עצמו: מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם. פי' הרב ז"ל משום כבודו דאהרן ובגמ' מתחזי טעמא שמא יטעו השומעים ויאמרו ממש היה בעגל כיון שיצא מאליו: ברכת כהנים נקראין ולא מתרגמין. הדא ברייתא בהדיא פליגא אמתני' לגי' הרב ז"ל דמתני' תנן ברכת כהנים ומעשה דוד ואמנון לא נקראין ולא מתרגמין ובברייתא תנא ברכת כהנים נקראין ולא מתרגמין ותמיהני על הרב ז"ל שהביא בהלכותיו המשנה והברייתא ולא נאמר במה שחולקת הברייתא על המשנה: תוספתא הכתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד ליחיד אין מכנין אותו לרבים. כגון מקראות של קללות במקום שצריך לקרותן בכנוי כדאיתא בסוף פרק שבועת העדות אין מכנין כנוי של רבים ליחיד ולא כנוי של יחיד לרבים:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת מגילה

הגהות חו"י

(א) נ"ב בר"ף סנהדרין פרק ארבע מיתות סי' אלף לה:

הגהות פעולת שכיר על הרי"ף ממסכת מגילה מהג"מ וכו' מוהר"ר ישכר בער זצ"ל זקן ההוראה פה ווילנא.

דף א ע"ב בר"נ ד"ה ואימא תריסר ותליסר וכו' דגרסינן שהם תן ימים כנגד ימים כנ"ל:

דף ב ע"א בר"נ ד"ה אמר ריב"ל כרך וכו' דקאמר היינו. נ"ב עי' ב"י כי' תרס"ח ה"מ ופר"ח שם: ע"ב בר"נ ד"ה אמר רבא פשיטא וכו' אלא משום דאיירי בעבודת מצוה דוקא כנ"ל. ועי' ד"ת:

דף ג ע"א בר"נ ד"ה וכתב בספר המאור וכו' ותו גרסי' בירושלמי. נ"ב פ"ב הל"ג: ע"ב בר"נ הנמעל"ד ד"ה מתני' איזה עיר וכו' שכלפי שנתנה תורה זמנים לבד מי"ד וט"ו כנ"ל: שם בא"ד אי נמי בשבת אתרי כן.פי' אתרי כן מוקפים: שם בד"ה אלא מקרא מגילה וכו' מחייב לבסומי בפוריא מדרבנן בעלמא כנ"ל והשאר מוקף ונ"ב ד"ת מ"ז:

דף ד ע"ב בר"נ במשנה ד"ה אבל קורין אותה וכו' בפ"ק בגמרא שברא הוא דלא אתא תי' שברא הוא נ"ל מוקף ונ"ב ר"ל דמדינה גיפטית לגיפטים יצא ע"כ אתא לומר דקרא לא אתא למעט אלא כשאינו מכיר בהם הא מכיר בהם כשרים כל הלשונות וא"כ ממילא משמע דכל שיודע כו': שם בא"ד דאפי' בבקי מיעטינהו. נ"ב ר"ל ואפי' גפטית לגפטים נמי לא יצא:

דף ה ע"א ברי"ף פי' שהמתרגם מוסיף דברים. נ"ב עי' טו"א מה שתמה בזה על הרי"ף ז"ל ובאמת הא דאסר ליה בירושלמי משום מה שבפה בפה צריך ביאור ומובן דלפי הטעם שכתב הר"ן לקמן שם בהא דתורה שבע"פ שאסור לאומרן מן הכתב לכאורה אינו ענין כלל לאסור משום זה הקריאה בתורה שנכתב כמעותק ללשון אחר דמה לי לה"ק ומה לי לשון אחר אלא עקרן של דברים ע"פ התוספתא שהביא הרי"ף ז"ל שלפי מכילתין רי"א המתרגם פסוק כצורתו ה"ז בדאי כו' ע"ש ופי' שם הר"ן אלא יתרגם כמו שתירגם אונקלוס וחזו יקר דאלהא ישראל אלמא אע"פ שמוסיף תי' יקר על הכתוב כאן שאונקלוס קבל מר"א ור"י שכך הוא פי' הכתוב וה"ה כל מה שהוסיף בכל התורה כולה לבאר הכתוב אנן בתר קבלתו גררינן ומש"ה אסור לנו לאומרן מן הספר דכל מה שבפה בפה דההוספה הוית ממש תורה שבע"פ שאסור לאומרן מן הכתב שלא בע"פ כדברי הרי"ף ודבריו עם בירושלמי אחד הם. ובהכי ארווח לן בהא דאמרינן במס' שבת. ף קט"ו ע"א היו כתובים תרגום או בכל לשון דלא ניתנו לקרות בהם וע"ש בתוס' שנסתפקו בזה ולפום מאי דכתבינן א"ש דממ"נ אין קורין בהם דאי תרגמו מלה"ק ללשון אחר מלה במלה ודאי לא ניתנו לקרות שהקורא בהם מתרגם פסוק כצורתו וה"ז בדאי ואי הוסיף לבאר מדעתו ה"ז מחרף ומגדף ואי תרגמו כתרגום אונקלוס אסור לקרות בהם משום דברים שבע"פ אסור לאומרן מן הכתב. ואפשר שזה כוונת הר"ר פורת שבתוס' שם אלא שקיצר בלשון ומתורץ קושית התוס' שם. ובכ"ז עדיין לא נתיישבה דעתי ממאי דקשיא לן בגופא דברייתא שבא לאשמועינן שהקורא מקרא כמגילה בע"פ יצא ומי כמה ליה למיתניא יקראו ע"פ כמו ששנינו במשנה ול"ל כל ענין ממשל משלים וקראו כמו תרגמו המתרגם. וכ"ל דאתי לאשמועינן רבותא טפי ולא מבעיא קאמר לא מבעיא כשהקורא תרגים וידע שהמגילה חסרה תיבות או פסוק אלא מפני שהוא יודע אותם בע"פ קורא אותם בתורת קריאת המגילה דבודאי יצא אלא אפי' שלא תרגים הקורא במגילה שלפניו שום חסרון וכשבור היה שבך צריכה להיות כתובה אלא שסבור שיש קיצור בלשון וצריך ביאור וביאר מדעתו שלא בכוונת קריאה אלא כמו מתרגם שמוסיף דברים לברר כוונת המקרא ואיתרמי שאמר באותו לשון ממש שחסר במגילה שלפניו אפ"ה יצא כיון שעיקר הקריאה היא בכוונה וקורא מקרא ע"פ יצא אינו מזיק חסרון בכוונה לקריאת מגילה באותו תיבה או פסוק. ואם כך היא פי' הברייתא הן בן בגאמרים ברי"ף והרי הן מתורין כמלה ולא שייכי כלל להא דירושלמי דלקמן: שם בר"ן ד"ה וגרסי' בירושלמי וכו' בעשיית מלאכה נימא בי"ד כנ"ל ונ"ב והוא בטוי ש"ל בי"ד בברכים:

דף ו ע"א בר"נ דיפתרא דמלית וכו' שאנו רואין שעיבוד שלנו אינו מזדייף כנ"ל:

דף ח ע"א בר"נ ד"ה ומאן דשרי כו' במעמד אנשי העיר יכולין לספקיע לקדושת בהכ"נ. ונ"ב ר"ל דהא על הדמים אבל גלא דמים לא:

דף ט ע"ב בר"נ ד"ה מתבואה ועד בי סכרא. נ"ב לשון גמ':

דף י ע"א ברי"ף ויראה חדש אדר. נ"ב עי' בק"נ: שם בר"ן ד"ה אל להיות בכי תשא עצמה וכו' לא מיתרמי פורים בואתה תצוה. תי' פורים מוקף:

דף יא ע"ב בר"נ ד"ה בלוחות וכו' שרמב"ם ז"ל בפיי מהני' ס"ת כנ"ל:

דף יב ע"א בר"נ ד"ה ובמגילה אפי' עשרה וכו' כלומר משתמעי תרוייהו. נ"ב עי' תי' רשב"א לר"ה דף ל"ד ריש ע"ב גבי מט' בני אדם כאחד לא יצא שלא כ"כ וכן מתבאר מדברי תוס' כרשב"א שהביא בכ"י בסי' תר"ן שכל מי שתופס בידו מגילה שאינה כשרה כו' וכן סתם שם בשו"ע ועי' בדברי המאירי שדעתו כדעת הר"ן ולא כסתימת השו"ע: ע"ב בר"נ ד"ה ומשאל אמר וכו' איכא למיחש ליוצאין בין. ונ"ב שנ"ל לנכנסים בתחלת קריאת השני שלא יאמרו הראשון לא קרא אלא שני פסוקים ואי שלישי דולג איכא למיחש. ד"ת:

דף יג ע"א בר"נ ד"ה ביוה"כ ממהרין לבוא וכו' שהכל כו' א"ל שבקת. ונ"ב ובפ' אמר להם הממונה דף ל"ו כהוא דנחת קמיה דרבה ועבד בר"ת א"ל כו' ועי' ר"ן סוף יומא דמהני תרי עובדא מוכח שמנהגן לומר עבודת יוה"כ בחזרת הש"ץ: ע"ב בר"נ הנמעל"ד ד"ה אין פורסין על שמע וכו' ועוד הביא בס' היטר וכו' אא"כ יש שם שעה ב"א כנ"ל: שם ד"ה אבל הגאונים ומש"ה בלפניה סגי בלי קביעות זימון. נ"ב בקביעות נ"ל כ"ל: שם כד"ה מנא בני מילי הבדלו מתוך העדה נ"ב ואתיא עדה עדה דכתיב עד מתי לעדה הרעה הזאת.

דף יד ע"ב בר"נ הנמעל"ד ד"ה וליטול מנה יפה וכו' ואע"ג דקרא וקדשתו גבי כהן גדול וכו'. נ"ב עי' בלשון שבע בתי' הוריות דף י"ב שהאריך לתמוה ולהוכיח דוקדשתו דפ' אמור גבי כבן הדיוט כתיב ונ"ל בדעת הר"ן דתדרי"י לאו מוקדשתו דפ' אמור דכתיב גבי נשים פסולות קדריש ליה דאיצטריך ליה למאי דדרשינן מיניה בספרא וביבמות דף פ"ח שאם לא רצה דפטו אלא מוקדשתו אותו וכהן לי דפ' פקודי (שמות מ' פ' י"ג) ובקרא דבתריה גבי כהן הדיוט לא כתיב וקדשת אלא דמכה"ג ילפינן דכהן הדיוט נמי ראוי ביה מקודש מישראל מיהו צ"ע דהא בריש פ' תצוה (שם ל' פ' ל') כתיב וקדשת אותם גבי כהן הדיוט ודלמא מהא דריש ליה תדר"י וי"ל לפום ס"ה דר"ן דלא ילפינן הדיוט מכה"ג היינו משום דכה"ג משוח והדיוט דורות אינם משוחים ומש"ה בקרא דפקודי דמיירי בהדיוט דורות כדכתיב והיתה להם משחתם לכהונת עולם לדורותם לא כתיב וקדשת אלא גבי כה"ג אבל בקרא דתצוה דלא מיירי אלא באהרן ובניו דכולהו משוחים נינהו כתיב וקדשת אכולהו ואכתי הדיוטות דורות שאינם משוחים מנא לן:

דף טו ע"א בר"נ ד"ה בסנדל איני עובר וכו' א"נ כיון וכו'. נ"ב עי' ש"ת ריב"ש סי' רכ"ד: ע"ב ברי"ף ואם היה דם בעיר מותר. נ"ב עי' בכ"ז ג"י הש"ס שלפנינו: בר"נ ד"ה כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה וכו' וכדמתרגמינן אמור להם כד יכו' כנ"ל:

דף טז ע"א ברי"ף יש עבד שמברכין אותו ואינו מאזין. אמר ר' אחא בר חנינא פדע דבנבולין נמי מיבעי למימרינהו כלום יש עבד שמברכין אותו ואינו מסביר פנים כנ"ל: שם בר"ן ד"ה כד עקר כרעיה וכו' דהא הכיא ברכה המוכה כנ"ל: ע"ב ברי"ף כי פרוע הוא ועד פסוק אחר כנ"ל: סליק

ספר מרדכי למסכת מגילה

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחידושי דינים רבים:

עם הגהות הרמ"א ז"ל. והם מסוגרים בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*). גם הצגנו הדפין מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי.

[דף ב] **מגילה** נקראת בי"א בי"ב בי"ג וכו' תשעד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כו' תניא בתוספתא (א) אע"פ שאמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום [*ר"ל כיון שקורים כשמקדים] ומקיימין שמחה בזמנה: [שם] ותימא שיתסר ושיבסר אמר קרא ולא יעבור תניא בתוספתא דמגילה פ"ק היוצאין בשיירא והמפרשים בספינה קורין בי"ד וכ"כ בה"ג לא אמרו להקדים אלא לכפרים ויש מרבותינו שאומרים שאם אין בידם מגילה נוטב שיקדימו ויקראו ממה שלא יקראו כלל וכן נראה בעיני דגרסינן בירושלמי דמגילה פ"ק תניא רבי נתן אומר כל החדש כשר לקריאת מגילה שנאמר והחדש אשר נהפך להם וגו' אמר רבי חלבו ובלבד עד ט"ו הא דתימא כל החדש כשר לקריאת מגילה (ב) (*בשביל הולכי דרכים שאין בידם מגילה) אבל לסעודה אין עושין אלא בי"ד או בט"ו ויהיו אלו לקריאה ואלו לסעודה ואפילו קודם י"א נראה לי די"א לא תנן אלא לכפרים משום יום הכניסה אבל להולכי דרכים לא תנן מדלא אמר רבי חלבו ובלבד מי"א עד ט"ו שמע מינה כדפירש' ותו ראיה מפ"ק דפסחים המפרש בים והיוצא בשיירא תוך שלשים יום זקוק לבער ומסיק אפי' אין דעתו לחזור אע"ג דלית (*ליה) [*ביה] משום בל יראה מקדימין זמן (ג) וחייב לבדוק והיא דתוס' בדאפשר לו לקרות עמהן עד כאן לשון ראבי"ה: תשעה ומה שלא נהגו לקרות המגלה יום י"ד ויום ט"ו מספק בזמן הזה כדעבדי' בי"ט יש לומר משום דדילמא י"ד נקבע בזמנו ואיכא בט"ו משום ולא יעבור (ד) ואע"פ שקראו כבר [*ס"א וא"כ לאו זמנו הוא ואינו עובר בבל תוסיף אלא בזמנו מ"מ איסורא איכא וכו'] (ה) איכא איסורא בעלמא משום בל תוסיף ואפי' אי משום בל תוסיף ליכא הואיל ולאו זמן קריאה הוא כדאיתא פרק ראוהו ב"ד ובפרק המוצא תפילין מיהו איסור איכא הואיל ומכוין לקריאה ותנאי לא שייך הכא אי נמי יש כאן משום בל תוסיף דהא זמניה הוא אי מתרמיא ליה מבני מוקפין חומה והיה יכול להוציאם י"ח ודוקא משום איסור מלאכה נהוג שני ימים (*ואנן) [*ואע"ג דאנן] בקיאינן בקביעא דירחא ובקריאת מגילה לא נהוג עיין בסוף סוכה: בתלמודא פריך ותימא י"ב וי"ג תשעו ומשני י"ג לא צריך קרא זמן קהלה לכל היא *פר"ת לפי שהכל מתאספין לצום אסתר שהוא בי"ג ומתאספין לעיירות כדרך שאר תעניות [*הלכך] לא צריך קרא דסברא הוא דשפיר קורין שבכל שנה ושנה היו מתאספין לשם פורים · וכן בשאלתות דרב אחאי ומכאן מצא לו סעד לתענית אסתר שאנו עושין שלא מצינו ראיה מפורשת בתלמוד אם לא מכאן ומה שאנו מקדימין התענית ליום ה' כשחל פורים אחד בשבת מפרש שם מפני שאין יכול לקובעו בע"ש מפני שהן טרודין לטרוח בכבוד שבת והכי איתא בתשובת הגאון ואע"פ (*דט') [דאמרינן לקמן ט'] באב מאחרין ולא מקדימין משום דפורענותא הוא (א): הגה"ה בתשובת רבינו יואל הלוי שכתב ראיתי שהקשה אדוני מורי ז"ל על התענית אסתר שלפני פורים למה אנו מתענין דהא יום שלפני פורים [*הוא] אע"ג שמגלת תענית בטלה חנוכה ופורים לא בטלו ואסור בתענית והאריך לתרץ ונראה לי דלהכי מתענין דאע"ג דלא בטלה מגילת תענית דפורים יום שלפניו בטל משום דיום י"ג יום נקנור הוא [*פירושו של נקנור וטוריינוס תמצא בפ"ב דתענית] והואיל ובטל עם שאר מגילת תענית כדאמר בפ"ק דר"ה בטל לגמרי שאפי' משום יום שלפני פורים לא נאסר מלהתענות כדאמרינן בפ"ב בתענית [*גבי] הא דתנן אע"ג שאמרו מקדימין ולא מאחרים מותרין בהספד ותענית ומוקמינן ליה בבני י"ד דקרו בי"ב (*ודקאמר) [*קאמר] יום טוריינוס הוא טוריינוס גופיה [*בטולי] בטליה משום יום שלפני ניקנור נקוט וניגזור ע"ש · ורשב"ם כתב דחנוכה הוא פרסומי ניסא ופורים דכתיב בכתובים הוי ליה כד"ת ולא בעי חיזוק וראיה דבירושלמי (ו) מדמה להו [*י"ט דר"ח] דאמר בכל מתענין חוץ משבתות ויו"ט ור"ח וחנוכה ופורים · עד כאן הגה"ה: תשעז הגה"ה ומה שנותנין ג' מחציות לפורים משום דכתיב בפרשת כי תשא ג"פ מחצית השקל ובמקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים שלו לעצמן וליתנן במקום שירצה: [*כ"ז צ"ל כתוב לעיל קודם פי' ר"ת] (*הגה"ה זמן קהלה לכל היא פירש"י זמן מלחמה ולא צריך קרא והקשה ר"י (ב) דאי בלא קרא מהיכא ניתי לן דנקראת מגילה צלתי י"ד וט"ו אם אין קרא מרבה עוד זמנים ועוד אדרבה ביום נוח מאויביהם יש לקרות ולא ביום מלחמה (ע"כ) [על כן] פירש ר"ת וכו' · עד כאן הגה"ה): תשעח תלמוד תורה ומת מצוה מת מצוה עדיף לאו דוקא מת מצוה דהא מבטלין ת"ת להוצאת המת שאין מת מצוה אלא נקט הכא מת מצוה משום דעדיף [*מעבודה]: תשעט [דף ד] נשים חייבות במקרא מגילה הלשון (*משמע דנקט מקרא מגילה) [*במקרא מגילה דנקיט משמע] שהן יכולות לקרות ולהוציא אחרים אף זכרים י"ח וכן משמע בריש ערכין דקאמר הכל כשרין לקרות את המגילה הכל לאתויי מאי לאתויי נשים והתם פרש"י לאתויי נשים שיכולות להוציא האנשים ובה"ג פי' דאין הנשים מוציאות אנשים וכ"פ ראבי"ה וראיה מתוספתא דמגילה נשים ועבדים וקטנים פטורים מלקרות המגילה ומהשתא הוו להו שאינם מחויבות בדבר ואין מוציאין אחרים י"ח ובה"ג (*גר') [*פסק] הכי אמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות במשמע מגילה והכי איתא בירושלמי דמגילה פרק שני אמר בר קפרא צריך לקרותה בפני אנשים ונשים וקטנים שאף הם היו באותו הנס בספק להרוג וכו' ועתה לא תקשה לריב"ל מן התוספתא דהא נשים חייבות בשמיעה ולא בקריאה (*ומיהו תנן) [*ומשום הכי] אינן מוציאות אנשים והוא דערכין י"ל לפי ה"ג דהא דקאמר נשים כשרות במקרא מגילה פי' להוציא נשים כמותן דס"ד שלא יהא קריאתן חשובה להוציא אפי' נשים קמשמע לן · ונראה לראבי"ה דנשים מברכות על משמע מגילה ואפי' אי קרו לעצמן ומספקא ליה לראבי"ה אי קטן מצי לאפוקי נשים דשמא אע"ג דתרווייהו פטורים מקריאה וחייבים בשמיעה דלמא אין חייבין בשוה כדאיתא פרק מי שהחשיך גבי חרש שוטה קטן הי מנייהו עדיף: שאף הן היו באותו הנס נשאל לרבינו תם תשפ אם נשים חייבות בשלש סעודות בשבת והשיב דודאי חייבות שאף הן היו בירידת המן ועל ידי כן נתקן שלש סעודות בשבת: הגה"ה פרש"י בערבי פסחים בשם ר"י הלוי לפי שעיקר הנס היה על ידן וכן בנר חנוכה וכד' כוסות כדאמר בזכות נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו ומיהו הלשון לא משמע הכי דקאמר אף הן דמשמע שהן טפלות אלא נראה כדאיתא בירושלמי שאף הן היו באותו הנס להשמיד להרוג ולאבד ואע"ג דפרעה לא גזר אלא על הזכרים מכל מקום הנשים לא היו יכולות להתקיים בלא הזכרים עכ"ה: הגה"ה ואם תאמר יהיו נשים חייבות בסוכה שאף הן היו בנס דענני כבוד וכן יהיו חייבות במצה מטעם זה ומה צריך טעם דכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ויש לומר דלא אמרינן הא טעמא אלא במילתא דרבנן כגון מגילה וחנוכה וד' כוסות עכ"ה: תשפא חייב אדם לקרא המגילה בלילה ולשנותה ביום פי' רשב"ם דאין צריך לברך זמן ביום כיון שכבר בירך בלילה ור"ת אומר דגם ביום יש לברך זמן דעיקר מצות קריאתה ביום והכי משמע קרא אלהי אקרא יומם ולא תענה וגו' וכן משמע לקמן פ"ב כל היום כשר לקריאת מגילה ולקרות ההלל ובתר הכי קתני כל הלילה כשר לספירת העומר ואינו מזכיר לקרות המגילה משמע שאין חייב לקרות בלילה כמו ביום וה"כ אמרינן לקמן והימים האלה נזכרים ונעשים ור"ת היה רגיל לומר זמן ביום בלחש בתוך כך שהיו הקהל עונין אמן לאפוקי מיד כל רבוותא: [דף ה] אמר רב תשפב מגילה בזמנה קורא אותה ביחיד ר"ת ור"ח פסקו כרב וראיה מפרק ב' לקמן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומסיק לא אמרו אלא בצבור אלמא דנקראת שפיר שלא בצבור ומיהו מצוה בי' וכן *פי' רבינו שמחה כרב ורב עמרם פסק כרב אסי ור"ג פי' וז"ל יחיד הקורא את המגילה לא יברך לא לפניה ולא לאחריה דאמר רב אסי מגילה בזמנה בי' וכיון דצריך י' יחיד לא מחייב לקרות דהיכי מברך הא ה"ל מוציא ש"ש לבטלה וכ"ת מידי דהוה אבי עשרה דצריכי לאזמוני בשם וכי בצרו מזמני כי אורחייהו הכא נמי אע"פ דבצירי להו לא דמי להדדי דגבי ברכת המזון כל חד מחייב באנפי נפשיה לברך אבל גבי מגילה לא מחייב יחיד בקריאתה הלכך משום פרסומי ניסא קרי להו בלא ברכה עכ"ל: הגה"ה תשפג במסכת סופרים על רות איכה קהלת ושיר השירים מברך על מקרא מגילה (ז) ואם היתה כתובה בין הכתובים מברך על מקרא כתובים · עכ"ה: הגה"ה ויעבירנו ארבע אמות ברה"ר וא"ת אמאי לא נקט ויוליכנה מרה"י לרה"ר דהכי אורחא דמילתא טפי שעומד ברה"י ומוציא לרה"ר וי"ל דמרה"י לרה"ר אין רגילות לטעות דמדכר [*ע"י מחילות] אבל פעמים שעומד ברה"ר עם (הספר) [השופר] והמגילה ולא מדכר ומייתי לה ד' אמות ברה"ר והיינו טעמא דשופר עיין בריש פ' לולב וערבה · עכ"ה: תשפד אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין אמר ר"מ היינו קודם שבטלה מגילת תענית אבל בזמן הזה כיון שבטלה מגילת תענית והותרו כל הימים אין אסורין בהספד ותענית (ח) אלא בחנוכה ופורים דמתפרסמא מילתא דניסא כדמפרש פ"ק דר"ה לבד מפורים דאית ביה מקרא מגילה אבל י"ד דאדר הראשון כיון דלית ביה פרסום ניסא ולא מקרא מגילה לא עדיף משאר מגילת תענית ומותר בהספד ובתענית ועוד קבל מור"ם דהא דאמרינן דאסור בהספד ותענית (ט) דוקא בקראו המגילה ונתעברה השנה ונשאל לרבינו גרשום תשפה מי שאירע לו אבל בפורים אם נוהג אבילות אם לאו והשיב כך דעתי נוטה שנוהג אבילות בפורים שלא מנו חכמים במשנה ימים שאין אבילות נוהג אלא שבת ורגלים ור"ה ויו"כ אבל ר"ח ופורים לא וכ"ת בפורים לא תנהוג אבילות דכתיב ימי משתה ושמחה הא תני רב יוסף שמחה שאסור בהספד משתה שאסור בתענית וכן חנוכה וראש חדש מיהו מצאתי דלאחר שהתפללו בבית האבל בליל פורים בערב לעת קריאת המגילה מותר לילך לבה"כ דאפי' עבודה דקרבן נדחה מפני מגילה דוחה אע"ג דעבודה דחיא שבת כדאמרי' פ"ק דמגילה כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם מבטלים ובאין לשמוע מקרא מגילה כ"ש דדחיא אבילות דרבנן ולענין שלוח מנות כ"ל דמותר ואדרבה חייב הוא לשלוח מנות דאבל חייב בכל מצות האמורות בתורה: תשפו אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון כו' רבן שמעון בן גמליאל אומר אף ספרים לא התירו ליכתב אלא לשון יונית וכתב יונית או כתב אשורית ולשון הקודש אבל כתב אחר ולשון אחר לא מכאן אסר רבינו יואל לגר להעתיק ספר חומש מספר פסול של כומרים ובשביל שהגר לא ידע לשון הקודש אלא לשון כומרים רצה להעתיק להיות לו לפירוש ועוד ראי' מפ' כל כתבי אמר היו כתובים תרגום כו' עד דמסיק תנאי היא עד מעשה בהבא חלפתא שהלך אצל ר"ג ובידו ספר איוב תרגום והיה קורא בו כו' וצוה עליו וגנזוהו אלמא שאר לשונות (י) אפי' כתובים בכתבי הקדש אסור לקרות בהן ומה שאנו קורין בתרגום חומש ונביאים סמכו אההיא דמגילה שאמרוהו יונתן ואונקלוס (יא) ורש"י כתב בתחלת כל כתבי אם אמרום יונתן ואונקלוס לא כתבום ובעיר וירצבור"ק מנעוהו לגר *להתפלל ולהיות ש"ץ וראיה מדתנן במסכת בכורים אלו מביאין ולא קורין הגר מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו כשהוא בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל כשהוא בב"ה אומר אלהי אבותיכם ורבינו יואל התיר דגרסינן בירושל' בסיפא דהך מתני' תני רבי יודא גר עצמו מביא וקורא מה טעם כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היית אב לארם מכאן ואילך אתה אב לכל הגוים ריב"ל אמר הלכה כרבי יודא אתא עובדא קמיה דרבי אבהו ואורי כרבי יהודה והאמוראים פוסקים כרבי יהודה ודלא כמתני' ומעשה רב: [דף ג] כרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר תימה לר"י אי לית ביה עשרה בטלנין הא נידון ככפר בכל ענין ואי אית ביה י' בטלנין הא נידון כעיר היא

[*שאל ר' עובדיה גר צדק את ר' משה המיימון ז"ל על עסק התפלות כשמתפלל ביחיד או בצבור מהו שיאמר אלהי ואלהי אבותינו אשר קדשנו וכו' והוציאנו ממצרים וכאלה רבות · השיב יש לך להתפלל כדרך שאנו מתפללים ואל תשנה בין ביחיד בין בצבור והטעם כי אברהם אבינו לימד כל העם והשכילם בדרך האמת ביחוד השם ובעט בע"ז וצוה בניו ובני ביתו על ככה דכתיב כי ידעתיו אשר יצוה את בניו ושמרו דרך השם לכן כל המתגייר עד סוף כל הדורות הם בניו של א"א ובני ביתו נמצא א"א אב לכל הולך בדרכו ולכל גר שיתגייר הלכך אביך הוא כמו אבינו אבל שהוציאנו ממצרים אם תרצה לשנות לומר שהוציא עמך תוכל לומר ואם לא שנית אין בכך הפסד שכל הנסים שנעשו אין חילוק בינינו וביניך שנאמר ואל יאמר בן הנכר הנלוה יבדילני ה' מעל עמו הא למדת שאין הבדל והפרש וכתיב חקה אחת ומשפט אחד לכם ולגר הגר ודע כי במצרים אבותינו היו רובם עע"ז עד שגלה לנו משה רבינו והבדילנו מן העמים והכניסנו תחת כנפי שכינה לנו ולכל הגר חקה אחת ולא עוד שאנו מתייחסים אחרי האבות ואתם וכל הגרים מתייחסים אחר הקב"ה וכן מפורש בישעיה זה יאמר לה' אני וזה יאמר בשם יעקב וגם ממסכת

הגהות מהר"י ומהצה"ש (א) אבל צום אסתר לאו פורענותא הוא: (ב) דמ"מ בלא:

בגדי ישע והוא פי' על רב מרדכי מהגאון החסיד כו' מהו' ישעיה הלוי הורוויץ בעל השל"ה זצ"ה:

(א) **אע"פ** שאמרו כפרים מקדימין כו' · ר"ל אע"פ שמקדימין בקריאת המגילה וגובין ומחלקין ביום שקורין כשמקדימין כמו שמפרש בתוספתא הטעם מפני שעיניהם של עניים נשואות ליום מקרא מגילה אפ"ה מקיימין השמחה בזמנה דהיינו בי"ד באדר: (ב) **בשביל** הולכי דרכים · אין זה לשון הירושל' אלא הספר מפרש דמה שמכשיר קריאת המגילה היינו בשביל הולכי דרכים וק"ל: (ג) **וחייב** לבדוק ה"נ הכא הואיל ויודע שלא יהיה לו מגילה בי"ד: (ד) **ואע"פ** שקרא כבר · ר"ל בי"ד שהוא זמנו דאז אין עובר על ולא יעבור שהרי קרא בזמנו: (ה) **איכא** איסורא בעלמא משום בל תוסיף · ר"ל ממ"נ אין לקרות המגילה נ"כ בט"ו דאם תחשב קריאת יום י"ד לקריאה א"כ איכא ביום ט"ו איסור משום בל תוסיף ואם לא תחשוב קריאת יום י"ד לקריאה אז אסור משום בל יעבור דשמא אתמול היה י"ד באמת בשלמא מה שאנו עושים ב' ימים י"ט הוא משום דבי"ט לא כתיב ולא יעבור אבל במגילה לא שייך זה מטעם דפרי' ודו"ק: (ו) **מדמה** להו · ר"ל לר"ח: (ז) **ואם** היתה כתובה בין הכתובים במסכת סופרים הנדפס ז"ל ואע"פ שכתובה בין הכתובים מברך כו': (ח) **אלא** בחנוכה כו' דמתפרסמא מילתא דניסא ר"ל בחנוכה מפורסם הנס מכח הנרות שמדליקין ובפורים מפורסם הנס מכח מקרא מגילה: (ט) **דוקא** בקראו המגילה ונתעברה השנה שקראו המגילה בי"ד ובו ביום עיברו השנה אסור בהספד ותענית · אשר"י: (י) **אפי'** כתובים בכתב הקדש · ר"ל בכתב אשורית: (יא) **ורש"י** כתב כו' אם אמרום יונתן ואונקלוס כו' · לא שהזכיר רש"י בדבריו אונקלוס דלא הזכיר שם רש"י ר"פ כ"כ אלא תרגום יונתן ואותו תרגום מיירי שם אלא ה"ק שמכח מה שפירש"י ר"פ כ"כ מוכח דמ"ש פ"ק דמגילה דתרגום של תורה אונקלוס אמרו ושל נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו דר"ל שהם אמרו אבל לא כתבו דהא רש"י כ"כ בהדיא אתרגום יונתן שר"ל אמרו ולא כתבו ממילא ה"ה מ"ש תרגום של תורה אונקלוס אמרו שג"כ ר"ל אמרו אבל לא כתבו

פורים יש רוצים ר"מ אומר גר מביא ואינו קורא ר' יהודה אומר מביא וקורא אמר ריב"ל הל' כר"י עכ"ל]:

דהויא כעיירות גדולות ונראה לר"י דלעולם אין בו עשרה בטלנין ואפילו הכי אם הוקף מתחלה היה נידון ככרך ולא בעינן עשרה בטלנין במוקפין ומתניתין נמי לא תני ליה אלא בעיירות גדולות ושמא טעמא הואיל ולא שכיחי כולי האי לא חשיב להצריך להם עשרה בטלנין ואם תאמר הא בסמוך קאמר אכרך נמי דכי אין בו י' בטלנין נידון ככפר וי"ל דהאי כרך היינו עיר כמו שהחכמים הקילו על הכפרים מפני שמספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכין דהיינו עיירות ומה שפרש"י נידון ככפר לענין בתי ערי חומה משמע דלענין מגילה לא. ולא נראה דא"כ לא שייכא הכא מידי לשון התוספות: תשפז [דף ז] סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא פירש ראבי"ה שצריך לנהוג כלילי שבת ויומו דומיא דקריאה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים ואין היקש למחצה ומורי ה"ר מרדכי כתב שאינו מבין דהא בתריה קאמר רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא נגה ולא הוה קא אתו רבנן אמר מאי האי דלא קאתו רבנן לבי מדרשא א"ל דילמא טרידי בסעודת פורים א"ל ולא הוי אפשר למיכלא באורתא א"ל ולא סבר לה מר להא דרבה דאמר סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב משמע דסעודה אחת די ודוק: שנינו פרק המקבל [*דף עח] תשפח מגבת פורים לפורים ואין רשאי עני לקנות מהם רצועות למנעלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר זו דברי ר' מאיר שאמר משום ר' עקיבא ורשב"ג מיקל והלכה כרבי עקיבא מחבירו: תשפט ועדיף יומי דפוריא כיום שניתנה בו תורה כי הא דמר בריה דרבינא הוה יתיב בתענית כולה שתא לבר מתרי יומי יומא דעצרתא משום שניתנה בו התורה ויומא דפוריא משום ניסא (ועי' שבת פח.): [דף טז] תשצ חוץ משירה זו שאריח ע"ג אריח רש"י פי' אריח הוא הכתב והלבינה הוא החלק שהוא גדול כפלים מן הכתב ואין נראה לר"ת דהא חלק לא יקרא לבינה ור"ת פירש שניהם מן הכתב השטה ארוכה קרויה לבינה והקצרה אריח והאריך בתוספות: הגה"ה אך (*בשיטת) [*בשירת] האזינו פר"ת שהיא לבינה ע"ג לבינה וכן מוכח במ"ס שכתב השיטות ארוכות זו כזו וגם שנינו האזינו שעשאה שירה ושירה שעשאה האזינו לא יקרא בו וזהו לבינה על גבי לבינה וכן נראה לר"י שכל השיטות ארוכות וכי היכי דבעשרת בני המן אמרי' דטעמא שלא תהא תקומה למפלתן פירוש כשהחומה שוה בשני ראשיה (יב) ואין בליטות עליה אין להוסיף כמו באותה שיש בה בליטות בב' ראשי החומה הכא נמי איכא מפלתן של עכו"ם ושל רשעי האומות כדכתיב מראש פרעות אויב ודם עבדיו יקום (יג) והך דשמעתי' לא תקשה דלא אתיא למעוטי אלא אריח על גב אריח ולבינה ע"ג לבינה כמו בני המן עכ"ה • בירושלמי בעי כדין לעכב או למצוה ומסיק לעכב ר' יוסי ברבי בון אומר איש בריש דפא ואת בסוף הדף כזה:

איש	ואת
פרשנדתא	ואת
דלפון	את
אספתא	את וכו'

סליק פירקין:

תשצא **הקורא** את המגלה [דף יז] הסדיר י"ח ברכות על הסדר ביבנה מכאן קשה על מה שפירש"י פ' אין עומדין [*דף לה] גבי אמצעיות אין להם סדר ראשונות ואחרונות יש להם סדר שאם שכח אחת מן הראשונות חוזר לראש וכן אם שכח אחת מן האחרונות חוזר לברכת רצה אמצעיות אין להם סדר שאם שכח אחת מן האמצעיות כל מקום שיזכרנה יאמרנה ולא נראה לר"י דהא משמע הכא שיש להם סדר כדמפרש טעמא שכולן מסודרות זו אחר זו ותנן נמי התם הקורא את המגילה למפרע לא יצא וכן בהלל וכן בקריאת שמע ותפלה אם אמר למפרע לא יצא הרי דצריך לאומרן כסדר ונראה לר"י אין להם סדר דאין להם לחזור לראש אבל חוזר לתחלת ברכה שטעה וגומר הכל על הסדר וכ"פ רשב"ם וכן תני לקמן גבי מגילה שאם השמיט פסוק אחד קורא על הסדר מכאן ואילך ואומר הכא בשמעתין וכן בק"ש והלל ומגילה ותפלה אלמא דתפלה וק"ש ומגילה שוים לאומרם על הסדר ואומר ר"י דכ"מ להאי פירוש [*נמי] בתענית צבור (א) שמתפלל ש"ץ עננו בין גואל לרופא אם שכחו אין מחזירין [*אותו] אפילו אם לא סיים אלא אותה ברכה אין מחזירין וכל היכא דאמרינן אין מחזירין אם הוא חוזר ברכה לבטלה היא אבל לפירוש רש"י שאומר הברכה במקום שזוכר אם שכח עננו יאמר במקום שנזכר • והגאונים פסקו כרב אסי (א) וכן ר"י דהא רב ששת קאי כוותיה ופריך לרב הונא ממתניתין ודחיק לשנויי ועוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל עיין בהלפס פרק אין עומדין: **מתני'** קראה סרוגין ומתנמנם [יצא] כו' ירושלמי מעשה בחד דהוה יתיב קומי ר' זעירא וקא מתנמנם אמר ליה חזור בך דלא כוונתה ואיכא למימר דלא פליג אמתני' דהם קרא מתנמנם מאחר שהוציאה בפיו יצא אבל אם שמעה מתנמנם לא יצא: תנן אין מדקדקין בטעיותיה יצחק בר אבא בר מחסיה ורב חננאל הוו יתבי קמיה דרב חד אמר יהודים וחד אמר יהודיים ולא חזר חד מנהון רבי יוחנן קרי טולהו יהודיים :* ואפילו שהה יותר מכדי לגמור את כולה יצא וכ"פ ר"ח דהא רב אמר אין הלכה כרבי יהודה וקי"ל דהלכה כרב באיסורי וכ"פ השר מקוצי עיין בפרק מי שמת וס"פ בהרא דר"ה: [דף יח] תשצב לא קשיא הא בכולה הא במקצתה פירוש כיון דבמקצתה כתובה כתיקון חכמים כשרה וקרינא ביה בספר ואין כאן איסור משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה תשצג ומינה יש ללמוד דס"ת דחסרין בה אותיות או תיבות או פסוק דאין להפסיק לקורא להביא ספר תורה אחרת אלא קורא אותה בע"פ כיון דלא אפשר שתחלת הדבר לא היה דעתו לקרות בע"פ ותו יש לחוש להביא ס"ת אחרת כדאמרינן ביומא ובסוטה גבי כ"ג דקורא אחרי מות בס"ת ובעשור לחדש שבחומש הפקודים קורא על פה ופריך בגמרא ולייתי ס"ת אחריתי וניקרי ומשני ר"י מפני פגמו של ראשון ר"ל אמר מפני ברכה שאינה צריכה פרש"י שאם היה מביא ס"ת אחרת היה הקורא צריך לברך לפניה ולאחריה הלכך קורא ע"פ דבחד ברכה נפיק ואע"ג דליכא פגמו של ראשון שהרי פגומה היא וחסרה היא (ב) מיהו משום דריש לקיש יש לחוש משום ברכה שאינה צריכה דלא פליגי אלא דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: תשצד והא דפסקינן דלכתחלה קורא ע"פ פסוקין החסרים ה"מ אם לא קרא עדיין ג' פסוקים או שהוא רביעי בר"ח או בחולו של מועד שצריך לגמור הפרשה שאין מוסיפין עליה או שהחסרון בסמוך לפרשה שני פסוקין דאין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים כדאמרינן לקמן פ"ג דהוי דומיא דכ"ג דמוטל עליו לקרות הכל אבל אם כבר קרא ג' פסוקים ורחוק מן הפרשה שאפשר לו לסיים ולברך יברך אשר נתן לנו וימתין עד שיביאו ס"ת אחרת ויקרא אחר דאין כאן ברכה לבטלה ואין כאן משום פגומה דהא פגומה היא קריתי מאבי"ה: [*ואין צריכות שרטוט והלכתא מזוזה צריכה שרטוט בגמ' דף י"ח חסר שם והלכתא מזוזה צריכה שרטוט]: תשצה נכתבות שלא מן הכתב (ג) מזוזה צריכה שרטוט מלמד שצריכה שרטוט כאמתה של תורה אומר ר"ת דאע"ג דס"ת לא בעיא שרטוט בין שורה לשורה אבל מגילה צריכה שרטוט כאמתה של תורה דהיינו מזוזה שיש בה מלכות שמים וכן פי' ר"ת דמגילה צריכה עיבוד לשמה גם בתגין גם בזיונין ובחטרת החי"ת ובפתיחת הה"א והקו"ף ובקולי יודי"ן ובהיקף גויל ובכל ענייניה היא כספר תורה מלבד שהתלמוד דימה אותה לאגרת שאם הטיל בה שלשה חוטין פירוש ג' תחיבות אבל ספר תורה צריכה שתהא תפורה כולה בגידין כדאיתא התם: ובלבד שיהיו משולשין פירש"י שיהא מראש התפר עד מקום תפירת הגידין כממנו עד הגיד השני ומגיד השני לשלישי כמשלישי עד סוף התפר וכן נראה לר"י דהא משמע במכות גבי ערי מקלט הכי ויש מפרשים דמשולשין דקאמר שיהיו הגידין בראש המגילה ובסופה ובאמצעיתה דכה"ג קרי משולשין פרק כילד מעברין דתנן וכן ג' כפרים המשולשין אם יש בין החיצונים קמ"א אמה ושליש ושני הפרושים יכולים להיות אמת ויש להחמיר (ג) ולעשות כשני הפירושים כשתופרין המגילה בגידין: [דף יט] שיור התפר הלכה למשה מסיני מספקא לן אי בעינן במגילה שיור תפר וסברא היא דבעינן בכל הספרים שיור התפר שלא יקרע: [דף כד] ר' יהודה אומר תשצו כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע כו' משמע הא אם ראה מאורות פורס על שמע ותימה דבפרק החובל [*דף פז] פטר ליה ר"י [*סומא] מכל המצות [*פי' אפי' (לא) ראה מאורות מימיו] וי"ל אע"ג דפטר ר' יהודה סומא מכל המצות מ"מ מדרבנן חייב דאע"ג דאשה מפטרא במ"ע שהזמן גרמא ולא מחייבא אפילו מדרבנן כ"א בנר חנוכה ובמגילה ובארבעה כוסות שאף הן היו באותו הנס מ"מ סומא חייבוהו חכמים שלא יהא לגמרי כעכו"ם משא"כ באשה דמחייבא בשאר מצות אבל סומא אי לא מחייבינן ליה מדרבנן הוי כעכו"ם לגמרי (ג) הלכך אם ראה מאורות מימיו תשצז יפרוס על שמע ומוציא אחרים י"ח משום דאתי דרבנן ומפיק דרבנן ק"ש דרבנן כדאיתא פרק מי שמתו: ונשאל לה"ר טוביה מוויג"א איך סגיא נהור תשצח פוטר בניו ובני ביתו מקידוש והא לרבי יהודה דאמר סומא פטור מן המצות פרק החובל א"כ לא מיחייב אלא מדרבנן והיכי אתי דרבנן ומפיק דאורייתא והשיב דאשכחן דכוותיה גבי קידוש גופיה דאמרינן פרק תפלת השחר מתפלל אדם של שבת בע"ש ואומר קדושה על הכוס והתם מוכח דהיינו שעה ורביע קודם הלילה שעדיין לא קידש היום דאין לומר דשאני התם דהוספת שבת דאורייתא כדאמר פ"ק דר"ה השנה ור' ישמעאל (דאמר) דמוסיף מחול על הקודש מנא ליה נפקי ליה מדכתיב ועניתם את נפשותיכם הא ליתא כבר פירש רבינו תם דלא נפקא לן מהאי קרא (*אלא) [*ולא] מדכתיב תשבתו שבתכם אלא דוקא לאחריה (*דעד) [*דעל עד] הערב דמינה סליק קאי שהוא תוספת של אחריה דוקא והשתא ניחא הא דקאמר פ"ק דמו"ק הלכתא לר' ישמעאל דבתוספת שלפניה מיירי התם לכך קאמר הלכתא היא ולא קרא וא"כ (לר"ע) [לר' ישמעאל] דאמר הלכתא לא הוי תוספת שבת מה"ת ואפ"ה נפיק בההוא קידוש דמקדש מבע"י דאינו אלא מדרבנן ע"י קידוש דאורייתא שיתחייב לאחר שתחשך גם בנדון זה האי סגי נהור יש לומר שמוציא אחרים המחויבים מדאורייתא אע"פ שאינו מחויב הוא אלא מדרבנן דאע"ג דגבי נשים פרק מי שמתו פריך גבי ברכת המזון אלא אי אמרת דרבנן היכי אתי דרבנן פירוש נשים ומפיק דאורייתא פי' אחרים יש לומר דשאני נשים דלא יבואו לידי חיוב לעולם אבל זה יכול לבא (ד) לידי חיוב דאורייתא אם נתפקח והואיל וכן יכול להוציא אחרים ידי חובתן אע"פ שהוא מדרבנן והם מדאורייתא דהא פרק שלשה שאכלו אמר ר' יוחנן לעולם אינו מוציא אחרים עד שיאכל כזית דגן ואע"ג דכזית וכביצה אינו אלא מדרבנן כדאמרינן פרק אלו עוברין דקאמר התם אסמכתא נינהו אפ"ה מוציא מי שאכל כדי שביעה גמורה שהוא דאורייתא הואיל ויכול לבא לידי חיוב דאורייתא אם יאכל עד שישבע ומיהו כ"ל דאין ראיה לכאן דהתם בידו להביא עצמו לידי חיוב דאורייתא אבל כאן אין בידו להביא עצמו לידי חיוב דאורייתא באותה שעה ומ"מ ראיה היא מקידוש שרשאי לומר על הכוס מבע"י אע"פ שאין בידו להביא עצמו לכלל חיוב דאורייתא באותם שעות וה"ל לגבי ילותא קידוש כמקדש באמצע השבוע לשם שבת ועוד יש לומר גבי האי סגי נהור דחייב מדאורייתא וקי"ל כר' מאיר בהא דאמרינן סומא חייב מדאורייתא במצות ואע"ג דקיי"ל פרק מי שהוציאוהו ר' מאיר ור' יהודה הלכה כרבי יהודה הכא הלכה כר' מאיר דהתם ליה כוותיה פרק החובל דקתני וישן שביים פטור משמע הא סומא שביים חייב ומהאי טעמא קאמר עלה בגמרא מתניתין דלא כר' יהודה ועוד דמסתברא דהכא הלכה כר' מאיר דקיימי רב אחא בר יעקב ורב ששת ורב (*יוסף) כוותיה פרק ערבי פסחים דהתם לא פטר רב אחא בר יעקב סומא (ה) אלא משום דכתיב בעבור זה דמינה דריש דסומא פטור מלומר הגדה (*ומדרבנן) (ו) [*מיהו שאני התם דמדרבנן] נמי פטור (ז) אע"פ דלית ליה מצה בזמן הזה דרבנן כדאיתא סוף פרק ערבי פסחים: תשצט רבינו יהודה בר' קלונימוס היה מסופק אם סומא מברך בורא מאורי האש כיון דקי"ל כרבנן דאמרי סומא פורס ע"ש דאית ליה הנאה מיניה ולראבי"ה נראה דלא מברך דהתם לאו בהנאה גרידא תליא מילתא כדתנן פרק אלו דברים אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו והתם תניא שאין מברכין עד שיראה שלהבתו וישתמש לאורה כו' כדמפרש התם אבל בפורס על שמע בהנאה תליא מילתא ואפי' מאחרים כדמייתי והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה: לעיל (דף יט) הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחש"ו פר"י דאפילו בקטן שהגיע לחינוך איירי דאל"כ לא היה רבי יהודה מכשיר ואם תאמר מאי טעמא דתנא קמא הא כיון דקריאת מגילה דרבנן וקטן שהגיע לחינוך חייב מדרבנן אתי דרבנן ומפיק דרבנן כדאיתא פרק מי שמתו [*דף כא] דהיכא שאכל האב שיעורא דרבנן בכזית או כביצה הבן מברך לאביו דאתי דרבנן ומפיק דרבנן וכן נמי בפרק לולב וערבה [*דף לב] גבי הלל מי שהיה עבד ואשה וקטן מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרים ואמאי לא אתי הכא נמי דרבנן ומפיק דרבנן י"ל דקטן במגילה אינו מוציא גדול משום דקטן הוי תרי דרבנן חדא שאינו רק הגיע לחינוך ועוד דמגילה דרבנן וה"ה דקטן שאכל כזית שמא לא יוציא גדול דאכל כדי שובעו [*כל"ה כזית] אלא דוקא שאכל קטן כדי שובעו יוציאנו • תוס': [דף י] תת הקורא המגילה במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא והני מילי בצבור אבל ביחיד יצא ידי חובתו ובצפנת פענח נמצא שם שזה שהתירו ביחיד לקרות במגילה הכתובה בין הכתובים הני מילי בימי חכמים שהיו

הגהות מהר"י ומהצה"ש (א) דאמצעיות אין להם סדר: (ב) נראה דבזה"ז דכל אחד בלאו הכי מברך תחלה וסוף ליכא למיחש לדר"ל: (ג) מגילה:

בגדי ישע

כתבו והא דאיתא בברכות אמר ר' אמי לעולם ישלים אדם שנים מקרא ואחד תרגום מ"ש ואחד תרגום ר"ל שיאמר אותו בע"פ וק"ל: (יב) ואין בה בליטות עליה אין להוסיף • פי' דכשהחומה שוה למעלה ולמטה שאין לה בליטות כלל מלמטה יותר מלמעלה תפול בקל ואין יוכל להוסיף בנין עליה משא"כ בחומה שיש לה בליטה מב' צדדיה אף אם יוסיף עליה ויגביה החומה ויקים אותה לא תפול: (יג) והך דשמעתין לא תקשה ר"ל אין להקשות דאמר כל השירות לבינה ע"ג אריח או אריח ע"ג לבינה חוץ מזו והא איכא נמי שירת האזינו דאינה אריח ע"ג לבינה או איפכא ומשני דלא כו':

סליקא פירקא

(א) שמתפלל ש"ץ עננו בין גואל לרופא • ר"ל ושכח לאמרו עד שסיים ברכת רפאנו ואם כן לר"י ורשב"ם אין לו להחזיר ולהתפלל עננו דאם יתפלל עננו יצטרך להתפלל גם רפאנו דהא עננו נתקן בין גואל לרופא ואם כן היתה ברכת רפאנו ברכה לבטלה וק"ל: (ג) ולעשות כב' הפירושים • וא"ת והיאך אפשר וי"ל דלא קפדינן אלא שלא יפחות אבל יוסיף כרצונו: (ג) הלכך אם ראה מאורות כו' ואתי דרבנן ומפיק דרבנן • אע"ג דמביא לקמן בס"ס תשצ"ט דלא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן כבר הקשו התוספות זה דף כד ע"א וחילקו בין סומא שהוא גדול לקטן ע"ש: (ד) לידי חיוב דאורייתא אם נתפקח • ר"ל נתרפאו עיניו: (ה) אלא משום דכתיב בעבור זה • ר"ל ש"מ מדמצריך קרא למפטר גבי האגדה ש"מ דסומא חייב בכל מקום אחר דאורייתא: (ו) ר"ל ומיהו שאני התם דמדרבנן נמי פטור • ר"ל לעולם אימא לך דאין הסומא חייב אלא מדרבנן והא דאצטריך קרא בעבור זה לפטור אותו מהאגדה היינו משום דיהיה פטור אף מדרבנן ומביא הכתוב לאסמכתא בעלמא דמטעם שפטור כאן אפילו מדרבנן הוא משום שאני התם דכען דאורייתא יתיקן ע"ש: (ז) אע"ג דלית ליה מצה • נ"ל דצ"ל אע"ג דאית ע"ש

כתובים בגליון כמו מגילות שלנו אבל עתה שאינו כן אפילו ביחיד לא יצא *והקורא אותה קורא ופושטה כאגרת וכשיגמור חוזר וכורכה כולה ומברך אבל בתשובת הגאון נמצא כורכה וקורא כספר תורה ואינו פושטה כאגרת וכן נמסר בבתי ישיבות ונהגו בכמה מקומות שקורא וכורך כס"ת: [דף כ] אין קורין את המגילה וכו' עד הנץ החמה נראה לראבי"ה, דהני מילי בהגהו תנא דכתיב בהו ביום בהדיא אבל ליליא לא כתיב ביה יום בהדיא אלא ורואים אותו ברא״יה תליא מילתא ומעמוד השחר שרי לכתחילה וכן עמא דבר: [שם] וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה ואומר בגמרא סלקא דעתך אמינא תהא כראייה ראשונה של זב קמ"ל כיון דבעיא ספירה וספירה ביממא הוא אלמא כל מילתא דלא סליק ביומיה דבעיא ספירה לא אמרינן מקצת הלילה ככל (הלילה) [*היום] עד לאחר הנץ החמה ומכאן פסק רבינו מאיר תתב באבל דלא אמרי' מקצת היום ככולו לא ביום שביעי ולא ביום ל' עד הנץ החמה ומיהו לענין שמועה רחוקה לא בעינן ספורים הלא שנה אחת סלקא אפילו בלילה: [שם] תתג כל הלילה כשר לקצירת העומר ולספירה ולהקטר חלבים והלכתא ככך סתמא דבלילה איתא ולא ביום וכ"כ בה"ג מי שלא בירך על ספירת העומר בלילה לא יברך ביום מהך סתמא דמגילה (ח) דדייקינן בפ' העומר דלילה דומיא דיום מה דיום בלילה לא אף בלילה יום דבתריה פסל וכן פי' ר"ת וכבר שאלו לרבינו יעקב בר' יקר מי שלא בירך בלילה מהו שיברך ביום והשיב שכר ספירה יהבינן ליה שכר ספירה בזמנו לא יהבינן ליה ואין הדבר ידוע אם אמר להם לספור למחר ולברך או לספור בלא ברכה וראבי"ה אומר דודאי כי לא בירך בלילה לא יברך ביום משום ברכה לבטלה אבל מונה בלא ברכה ולולי שקשה בעיניו לחלוק על ה"ג היה אומר לברך ביום כההיא דפרק תפלת השחר טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים ודווקא בשכח ולא בביטל כדקאמרינן התם: במסכת ברכות אמרינן פשיטא דהיכא דנקט כסא דחמרא בידיה וסבר דשיכרא הוא פתח ובירך וכו' אלא היכא דכסא דשיכרא בידיה וקסבר חמרא פתח אדעתיה דחמרא וסיים בדשיכרא בתר פתיחה אזלינן ולא יצא או דילמא בתר חתימה אזלינן ויצא ולא איפשיטא מכאן דקדק רבינו אבי העזרי דהיכא דקאי בה' ימים וקסבר שהם ארבע פתח ובירך אדעתא דארבע וסיים בה' אי נמי להיפוך לא יצא הואיל ולא איפשיטא אזלינן לחומרא וחוזר ומברך וסופר כהלכתו כההיא דפרק מי שמתו דאמר רב יהודה אמר שמואל ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר קסבר ק"ש דרבנן אמת ויציב דאורייתא וחוזר ואומר אמת ואין בו ברכה לבטלה הכי נמי ספירת העומר דאורייתא חוזר ומברך וסופר ועוד כתב ראבי"ה שאם אינו יודע חשבון הימים ודעתו לברך ולסיים כמו שישמע מן הקהל או מחביריו ואדעתא דהכי פתח ושהה בסיום עד שישמע הימנו וכן סיים גם הוא אחריהם דכה"ג נפיק דפתיחה וסיום איכא: פרק רבי ישמעאל אמר אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי רבנן דבי רב אשי מני יומי ומני שבועי אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא וקיימא לן כאביי אבל רבינו אפרים פי' מצוה למימני יומי עד שיגיע לכלל שבוע כגון שהיום ז' ימים שהם שבוע א' אבל בח' וט' וי' א"צ למנות עם השבוע הבא יום של שבוע שעבר אלא הכי מברך על ספירת העומר שהן שבוע אחד ויום אחד ואין צריך לומר שהיום ח' ימים שכבר מנאם בשבוע שעבר וכן לט' ולי' וכן כל הסדר אבל שבוע צריך להזכיר עם כולן אבל בתשובת הגאון מצא ראבי"ה דשבוע לא צריך למימני עד סוף השבוע וכשיגיע לט' יאמר שהיום ט' ימים וכן כל השבוע עד שיגיע לי"ד שהן שני שבועות וזה להפך מרבינו אפרים:

סליקא פירקא

הקורא את המגילה למפרע תתד באתרא דנהיגי מאי מברך בה"ג אמר מרנא רבנא נתן ראש ישיבה הכי נהוג במתיבתא לומר בא"י אמ"ה הרב את ריבנו ולא לימא האל דקאמר כבר ה' אלהינו (א) וצ"ע בברכת המזון אם יש לומר האל אבינו מלכנו במסכת סופרים תניא צריך ליתן שבח והודאה על הגאולה ועל הפדות וחותם בא"י משלם גמול לאויבינו ומגן לצדיקים ומושיע לישראל מכל שונאיהם ואח"כ מקלס הצדיקים ברוך מרדכי ברוכה אסתר ברוכים כל ישראל רב אמר צריך לומר ארור המן ארורים בניו אמר רבי תנחום צריך לומר חרבונה זכור לטוב: [שם] תתה אין קורין בפרשה פחות מעשרה פסוקים ופרשת עמלק שקורין בפורים שהיא ט' פסוקים (א) הואיל וכבר עניינא הוא לית לן בה והכי איתא בירושלמי (ב) והכי איתא גבי הפטרה לקמן דהיכא דמפסיק (בחד) עניינא קורין פחות מכ"א פסוקים *ובפרשת האזינו קורא כסדר הזי"ו ל"ך (ג) באלפסי משמע שבמנחה שבשבת וביום שני וחמישי קורא הזי"ו ובשבת מוסיף ול"ך ולאו אין מנהגינו אלא בשבת הזי"ו ל"ך (*ולא) כפירוש האלפסי: ו' וירא ה' ובמסכת סופרים כתב ויסמן לו' ור"ת כתב וירא לו' [*ברי"ף כתב ל' לו חכמו] (ד) ובספרי כתב לולי וכ"פ רש"י וכן עמא דבר עיין תוספות פרק ראוהו בית דין: רב אמר דולג ושמואל אמר פוסק תימה לר"י על מנהגינו שאנו קורין בתעניות ויחל והראשון מתחיל שם והוא לסוף שני פסוקים מפרשה שלמעלה והא אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים גזירה משום הנכנסין שלא יאמרו שקרא אחד לפניו והתחיל בפרשה ולא קרא רק שני פסוקים וליכא למימר דקיימא לן כרב דאמר דולג ולא חייש לגזירה דנכנסין ויוצאין ולא חייש אלא לשמואל דאמר פוסק דהא לקמן פריך מהא דאמרינן אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים ואי איתא למ"ד דולג לדלוג ולמ"ד פוסק נפסיק ומשני שאני התם דאפשר משמע דהיכא דאפשר אין לדלג וא"כ [*אפילו למ"ד דולג מלינו] (לוי) דחייש לגזירה דנכנסין ויוצאין היכא דאפשר ובפ' ויחל (ה) ובפ' והקרבתם אפשר ועוד דהאידנא התקינו לברך לפניה ולאחריה [איכא] משום גזירה דנכנסין ויוצאין מסתמא אתיא אליבא דרב וי"ל בדוחק דפרשת ויחל [ופרשת והקרבתם] והאי ליכא למיגזר מידי משום דפרשת ויחל ופרשת והקרבתם ידועים הם ויודעים הכל שלא קרא לפניו שום אדם וליכא למיחש משום נכנסין ויוצאין וצ"ע: שאין בו ביטול מלאכה לעם תתו כגון ראשי חדשים (ו) כי דוקא לנשים ניתנה מצוה זו בשביל שלא פרקו נזמיהם לעגל ועוד אומר ר"י דמלאכה כבידה כגון לחרוש ולזרוע אסור אף לאנשים מדכתיב אשר נסתרת שם ביום המעשה ותרגם יונתן ביומא דחולא והתם גבי ר"ח קאמר וקרי לערב ר"ח יום המעשה אלמא ר"ח לאו יום המעשה הוא: תתז אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו וכו' בירושלמי מפרש הייט דוקא כשמתפללין בשביל הצבור ובצבור אבל היכא שמתפלל בינו לבין עצמו בביתו ש"ד דהיכא שמתפלל על הצבור ובצבור ואין נענה כסיפא ליה מילתה שמהרהרין אחריו שאין הגון: [דף כג] דכי נפלי אאנפייהו מצלי אצלויי לעיל גרסינן בתלמוד ואי בעית אימא רב פישוט ידים ורגלים הוא דעביד כעולא דאמר עולא לא אסרה תורה וכו' ר"י פירש דמעיקרא אסרה להם מדרבנן אפילו בלא פישוט ידים ורגלים ולבסוף קאמר איבעית אימא דאינו אסור מדרבנן ורב פישוט ידים ורגלים עביד שזה אסור מן התורה ומיהו קשה לליסנא קמא דאסור (אפילו) מדרבנן אפילו בלא פישוט ידים ורגלים יש לתמוה על בתי כנסיות שיש להם רצפה ונופל שם ש"ץ על פניו [*ואומר ר"י דאצלי אצלויי ובהכי שרי] וכן משמע (ז) דקתני התם ברייתא דבסמוך קידה על אפים וכו' ואמר רב חייא בריה דרב הונא חזינא להו לאביי ורבא דמצלי אצלויי פי' שהיתה שם רצפה של אבנים ומהפכין על צידיהן שלא היו נראין כמשתחוין אע"פ שלא היו עושין פישוט ידים כלל ושמעתי דמשום האי טעמא משימין ביהכ"פ עשבים בביהכ"נ לכסות את הרצפה משום דנופלים על פניהם כשאומרים והכהנים והעם וכו': תתח והמוסיף לא יוסיף על שלשה השיב ר"י בר' אברהם על מעשה שבא לפניו שאירע ג' חופות ביום ד' אחד והיה אחד מהן כהן וב' ישראלים והורה שביום ה' היו יכולין לקרות בתורה ואע"פ ששנינו והמוסיף לא יוסיף על שלשה (והשיב) נראה בעיני דהוי כמו מועד דקורין ארבעה כדקאמרינן בפ"ק דכתובות דמדמה חתן למועד וימי המועד שלו חשיב ליה [*לדידיה] רגל וכי היכי דאמרי' במועד אע"פ שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים שבצנעה נוהג הכי נמי אמרינן בחתן דאינו נוהג בו אבילות וא"ת א"כ אפי' כשאין שם אלא חתן אחד יהיו קורין ארבעה נראה לומר (ח) דאין חשיב מועד אלא לגבי חתנים גופייהו אבל לגבי אחרים לא דהכי אמרי' פירקא קמא דמועד קטן חתן הטולד בו נגע נותנים לו שבעת ימי המשתה לו ולאיצטליתו ולכסותו וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל הלכך גבי דידהו קרינן ליה מועד אבל כשהאחרים יקראו בתורה בעדו יותר משלשה לא שהרי שנינו לא יוסיף משלשה אבל אותם ארבעה שאירעו באותו יום חמישי כולם היו חתנים והיה להם מועד לכן הכהן קורא פעמים (ב) ואחריו שנים הישראלים הרי ד': [שם] תתט חד אמר עולה וחד אמר אינו עולה פר"ת דקי"ל כמאן דאמר עולה שהרי בשל סופרים הלך אחר המיקל לכן אנו נוהגים בתענית ובט"ב וביו"כ במנחה דהשלישי מפטיר משום דאז אסור להוסיף על שלשה בני אדם אבל בשבת ויו"ט שמותר להוסיף עליהם אז אנו עושין כמאן דאמר אינו עולה ואע"ג דאמר פרק בני העיר קרו בותתה תלתה שיתא וחד בכי תשא מכל מקום תקנו עכשיו שיקרא המפטיר שהוא שמיני בכי תשא כדי לנהוג אליבא דתרווייהו · כך השיב רבינו תם לרבינו משולם · וכן פסקו רב עמרם ורב יהודאי גאון דכיון דנהיגין בשבת לקרות ז' בלא מפטיר משום הכי נהגו לומר קדיש בין השביעי למפטיר להודיע שאינו מן המנין השבעה כמו שתקנו קדיש בין תפלת ערבית לי"ח ברכות להודיע דתפלת ערבית רשות ולפיכך חוזר המפטיר וקורא במה שקרא השביעי ובימי חכמי התלמוד לא היה כן אלא קורא המפטיר מה שלא קראו עדיין והכי מוכחא סוגיא דשמעתין דקאמר כיון דמשום כבוד תורה כנגדו נמי לא בעינן ולא קאמר כיון דאינו [*אלא] חוזר וקורא (אלא) מה שקראו אחרים כנגדו לא בעינן ורבינו אליעזר הנהיג שאפילו בשעה שמוציאין ג' ספרי תורות שקורין הז' בכולן ולאחר שקרא השביעי בס"ת שלישי יאמר קדיש והמפטיר חוזר וקורא מה שקרא בס"ת האחרון כבשאר שבתות השנה וכן הנהיג רבינו משולם את בני עירו (ט) וכן נוהגין בצרפת ואין להקשות על מנהגינו שקטן קורא (ג) במוספין דהא קטן עולה למנין ז' וכ"ש שקורא לפרשת המוספין: [שם] לא שנו אלא במקום שאין מתורגמן משמע מהכא שאפי' בימיהם יש מקומות שאין מתרגמין ומכאן סעד למנהג אשכנז שאין נוהגים לתרגם: [שם] תתי אין פורסין על שמע מפרש בירושלמי דאם התחילו בי' ויצאו מקצתם גומר ועל היוצאים שאין מניחין שם י' נאמר ועוזבי ה' יכלו: תתיא [דף כד] מדלגין בתורה בענין א' ובנביא בשני עניינים כאן וכאן בכדי שלא יפסיק התורגמן והא דמדלגין מן ויהל לפסל לך משום דהכל ענין אחד הוא דהא כהן גדול מדלג וגולל מאחרי מות לאך בעשור דהכל ענין אחד הוא כדאיתא ביומא ובסוטה ובכדי שלא יפסיק התורגמן אבל בעשור שבחומש הפקודים מרוחק וא"א בדילוג ובגלילה להכי קורא (ד) מבחוץ *תניא בתוספתא בני הכנסת שאין להם שיקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב ועומד וקורא וטעמא [*משום] דאל"כ במאי מינכר והך תוספתא מיתניא קודם תקנה שתקנו לכל אחד לברך לפניה ולאחריה משום הנכנסין והיוצאין ולהכי לא מינכר אבל לדידן שהתקינו לברך לפניה ולאחריה לא צריך לישב דמינכר בברכה שמברך שבע פעמים לפניה ולאחריה ומשום הכי כהן הקורא פעמים במקום שאין לוי א"צ לישב בינתים ומשום רבינו יהודה כתבו דאם אין בב"ה רק כהנים יקרא אחד ז' פעמים ועל כל פרשה יברך לפניה ולאחריה: *ראש הכנסת או חזן לא יקרא עד שיאמרו לו אחרים קרא שאין אדם מבזבז לו פי' אינו נוטל שררה לעצמו ואע"ג דאקריאה דתורה קאי ה"ה במגילה וכן ש"ל שהוא שושבין וקורא נראה דצ"ל לו אחר קרא · ראבי"ה: חזן העומד לקרות אחר עומד ומחזן עליו עד שיקרא כך היא בתוספתא ומייתי לה הכא באלפסי והכי איתא בירושלמי דפירקין רב שמואל בר ר' יצחק עאל לבית הכנסת הוה חד בר נש קאי וקרי ולא מוקי בר נש תחותיה אמר ליה אסור לך כשם שניתנה התורה ע"י סרסור וכו' ויליף לה מדכתיב אנכי עומד בין ה' וביניכם: תתיב *אין פותחין פתח בית הכנסת אלא למזרח פרק קמא דברכות פר"י דוקא לדידהו בני בבל שהיו הופכין עצמן נגד מערב כי א"י במערב אבל לדידן לא: תתיג *כהן אחר כהן לא יקרא מפני פגמו של ראשון רבינו אפרים היה מוחה לכהן שהוא שליח צבור לקרות כהן חברו לס"ת וכן לוי שהוא חזן לקרות לוי חברו לספר תורה כדאמרינן כהן אחר כהן לא יקרא מפני פגמו של ראשון וכן בלוי כמו כן ורבינו יואל דחה סברתו וראייתו ואמר כי מנהגנו טוב כי הכל יודעין שכהן מותר להיות שליח צבור (י) ואי משום אורחים הבאין

הגהוה מהר"י ומהצ"ש (א) הואיל ופסק עניינא ביה: (ב) ואף אם הי' שם לוי כיון שהלוי לא היה חתן: (ג) הפטרה במוספין ביום שקורין מוסף היום בס"ת דהא כו': (ד) בעל שם:

בגדי ישע

(ח) דדייקינן בפרק העומר · פרק ר' ישמעאל נקרא פרק העומר משום דמיירי כולו מעומר וכן בכ"מ קורא המרדכי פרק איזהו נשך פרק הרבית משום דמיירי ברבית:

סליק פירקא

(א) וצ"ע בברכת המזון אם י"ל כו' וקשה למה יהא חילוק בין ברכת המזון לברכת חייב את ריבנו דהא גם בברכת המזון אמר כבר ה' אלהינו וכ"כ לעיל בסוף מסכת ברכות בנוסח ברכת המזון סי' ר"ו בפשיטות אבינו מלכנו ולא הזכיר האל וי"ל דמ"ה יש סברא בברכת המזון לומר האל משום דמפסיק בין ה' אלהינו מלך העולם האל אבינו מלכנו בתיבות הטוב והמטיב כדאיתא שם הנוסחא ולא כנוסחא שלנו וק"ל: (ב) והכי איתא גבי הפטרה לקמן סימן אלף קכ"ו דקאמר שם המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים כנגד ז' שקראו בתורה שחיובייהו כ"א פסוקים כי כל א' צריך לקרות ג' פסוקים וזהו שכתב קורין פחות מכ"פ ר"ל מפטירין פחות מכ"א פסוקים דאז לא מגיע נגד כ"א שקרא ג' פסוקים ובס"א בספרי דפוס כתב פחות מכ"א פסוקים: (ג) באלפסי משמע כו' שבמנחה כו' לעיל דף שע"א ע"א כתב ובשבת מרביעי קורא כו' ש"מ דעד השתא לאו בשבת קמיירי: (ד) ובספרי כתב לולי ר"ל ללמ"ד דהזי"ו ל"ך ולא כמ"ש הרי"ף והרא"ש לו חכמו עיין ברש"י ותוס' פרק בתרא דר"ה: (ס) ובפרשת והקרבתם ר"ל המפטיר בי"ט בחוה"מ דפסח שמתחיל והקרבתם שהוא לסוף ב' פסוקים מראש הפרשה תוס': (ו) כי דוקא לנשים ניתנה מצוה זו עיין בתוס' דהקשו מפרק אין דורשין דאמר שם ר"ח יוכיח כו' ומותר בעשיית מלאכה והכא משמע דאסור ועז"א כי דוקא לנשים כו' א"נ ה"ק כי דוקא לנשים ניתנה כו' ולא לאנשים וא"כ במה נודע שניתנה לנשים אם לא מכח מלאכה שהנשים אין עושין ומדמוכרח לומר שהנשים אין עושין מלאכה ע"כ אמר שאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ר"ח דהיינו משום שהנשים אין עושין בו מלאכה וכן פירש רש"י ודו"ק: (ז) דקתני התם ברייתא כו' ואמר רב חייא כו' כתב זה להוכיח דטעמא דאביי ורבא דמצלו אצלויי הוא משום שלא יהא נראה כמשתחוה ולא כפרש"י וכמשמעות הרי"ף שס"ל שעשו כן משום הא דר"א דאין אדם חשוב רשאי ליפול כו' דכדמייתי לה בתר הך ברייתא דקידה על אפים כו' אמר רב חייא בריה דרב הונא לאשמעינן אע"ג דמה"ת אין השתחואה אסורה על הרצפה אלא בפישוט ידים ורגלים מדרבנן אסור אף בלא פישוט ידים ורגלים ולהכי הוו"מצלי אביי ורבא כן הוא לשון הרא"ש: (ח) דאין חשוב מועד אלא לגבי חתנים אבל לגבי אחרים לא וא"ת א"כ איך יקראו בצבור והא איכא ביטול מלאכה לעם במה שהן מאחרין בב"ה כדפרש"י בתלמודא דף כ"ב ריש ע"ב וי"ל דאין האיחור הוא מה שמפסיקין הפרשה לד' דמאי אכפת בזה אם מחלקין לג' או לד' מאחר דעכ"פ צריך לגומרה אלא האיחור הוא במה שצריכין לקרות כל פעם איש אחר מן הצבור ולהשהות עליו עד שיבא אבל בנידון דידן שכהן קורא פעמים וא"כ הוי כפעם אחר שקורין ג' ודו"ק: (ט) וכן נוהגין בצרפת וכתב הרא"ש ע"ז ומנהג כשר הוא דלא מסתבר דקטן המפטיר שאינו מן המנין שיקרא חובת היום עכ"ל: (י) ואי משום אורחים הבאין מארץ רחוקה ר"ל שאינן יודעים שהוא ש"ץ: סליק פירקא

ובו

שבאין מארץ רחוקה מה הן יודעין שהחזן הוא כהן ואי משום המכירין אותו אין לחוש : *המפטיר לא יפטיר עד שיגלול ס"ת פי' ה"ר שמואל מבונביר"ק עד שיגמור הגלילה כדי שגם הגולל יבין את המפטיר : תתיד [דף כג] מאי ברכת אבלים ברכת רחבה דאמר ר' יוחנן ט' מכאן מוכיח ר"י דברכת המזון דאבלים אינו בי' אע"פ שאומר אל אמת שופט צדק דלא מצינו ביה י' ואע"ג דמילתא קמייתא דר' יצחק פ"ק דכתובות הוה בעי לאוקמי התם בברכת המזון מיהו במסקנא מוקים לה בברכת רחבה · וכן מצא ר"י בתשובת הגאונים שלו שאין מברכין בי' אלא בברכת רחבה בלבד וכן פירש בסה"מ במצות עשה סימן מ"ה ורבינו מאיר כתב שברכת אבלים בברכת המזון אינו אלא בי' כיון דפר"ק דכתובות מעיקרא ס"ד דמקשה דמיירי בברכת אבלים וקאמר בי' אי לאו משום דאמר כו' : תתטו [דף כד] קטן אינו נושא את כפיו פירוש אע"פ שיודע לישא את כפיו ואמר ר"י דדוקא בפני עצמו אינו יכול לישא כפיו אבל עם הכהנים גדולים יכול לישא את כפיו דאמר פרק לולב הגזול קטן היודע לישא כפיו חולקין לו תרומה וכה"ג אשכחן בערכין פרק שני גבי שיר של לוים שאין הקטנים עולין למנין המשוררין ואין עולין לדוכן אלא בין רגלי הלוים משוררים כדי להתחנך והא דמצריך פ"ק דחולין מלוי זקן היינו לישא כפיו הדיר בקביעות אבל באקראי בעלמא יכול לישא את כפיו כדי לאחזוקי נפשיה בכהני אע"פ שלא נתמלא זקנו מצאתי דכהן פנוי אינו נושא את כפיו א כי השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה וראוי למברך שיהא שרוי בשמחה כמו שמצינו ביצחק אחרי שאכל כתיב ואברכך וכן מצינו שמחים וטובי לב וכתיב ויברכו את המלך : מתני' תתטז [שם] מפני שהעם מסתכלין בו פירש"י הטעם מפני שעיניו כהות וליתא להא טעמא אלא בזמן שביהמ"ק קיים שמברכין בשם המפורש כדאיתא פ"ב דחגיגה והכא מיירי בזמן הזה דהא פריך הכא מדרב הונא ודרבי יוחנן שמע מינה דבזמן הזה איירי ואסור משום היסח הדעת והכי משמע בירושלמי והכי סלקא שמעתין דכל המומין אם דש בעירו מותר דעקומות מני הכא בכלל המומין ושרי להו בירושלמי דפרקין [*דגרסינן] נפתלי הוו אצבעותיו עקומות אתיא שאל לרבי מאיר אמר ליה מכיון שאתה דש בעירך מותר : *כה תברכו בקול רם בסיפרי תניא כדי שיהו כל הקהל שומעין : *אין הכהנים רשאין לכוף קשרי אצבעותיהם כתב ראבי"ה מה שהכהנים פותחין אצבעותיהם דבר זה לא מצינו בתלמוד אלא דרשנים אמרו טעם אמר מלא ו' קח אותה ו' ושים אותה בתוך כ"ה ויהיה כוה לשון חלון וכשהכהנים נושאים כפיהם נהגו לחלק אצבעותיהם לדוכן וזהו מציץ מן החרכים מבין אצבעותיהם של כהנים שעושין מידיהם חלונות : עם שאחורי הכהנים ירושלמי העומד מן הצדדין לכהנים נשמיענה מן הדא (א) נתכוין להזות לפניו והזה לאחריו הזאתו פסולה ואם נתכוין להזות לפניו והזה לצדדין הזאתו כשרה הדא אמרת העומד מן הצדדין הרי הוא בכלל ברכה : תתיז *לשנים קורא כהנים כתב ר"ת בספר הישר דש"ל אסור להפסיק לקרות כהנים דאפילו לאמן יהא שמיה רבא מברך אסור להפסיק ואפילו אם המלך שואל בשלומו ואפילו נחש כרוך על עקבו ואי אייתר חילי אבטליניה דכי אמרינן לשנים קורא כהנים אחזן קאי ולא אש"ל דהרי ניגהו דחזן הוא השמש העוסק בצרכי ביהכ"נ ורואה היכן קורין וכילד מקרין ושנים הם כדאמרינן בסנהדרין פ"ק וב' חזנים וש"ל הוא מובחר שבקהל [*ועניו] ומרוצה כדמפרש גבי תעניות בתענית והתם מוכח שהחזן אומר לש"ץ תקע ועוד דאמרינן אין הכהנים רשאין להתחיל בברכה עד שיכלה הדבור מפי הקורא דהיינו החזן ובסיפא קאמר דאין ש"ל וכו' מכלל דקורא וש"ל לאו חדא נינהו וכתב רבינו מאיר בין למנהג שלנו שהש"ל קורא כהנים ומקרא אותן בין לפירוש ר"ת הרבה נפלאתי למה מדלגין מקצת ברכה של ברכת כהנים שאין אנו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה וכו' עד יברכך ולפירוש ר"ת עד שים שלום ויש לומר כיון דכהני עקרי כרעיהו ב להדי ליבורא לברך יי"ר לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל שלא יהיה בה מכשול ועון זה במקום שהש"ל אומר כל השנה ברכנו בברכה וכי ליכא נשיאות כפים אמר לה ש"ל וכי איכא נשיאות כפים אמרי לה כהנים ועדיף טפי מאלו אמר ליה ש"ל וכמדומה לי כי מתחילה לא נתקן לומר ברכנו בברכה אלא כי ליכא נשיאות כפים ועוד האריך הרב ואני קצרתי כי לא נפניתי : הגה"ה אמר רב חסדא וצריך שיהא החזן ישראל וכן נוהגין ע"פ מור"ם ז"ל כשהש"ל כהן אחר מקרא מצאתי : הגה"ה מצאתי אם אותו הנותן מים לכהנים ליטול ידיהם בא אצל ש"ל ומזכירו ליטול את ידיו צריך לישא כפיו אף בים שם כהנים אחרים ואם לא יעלה עובר בשלשה עשה אבל מלמדין את הנותן מים שלא יזכיר את הש"ל ליטול את ידיו היכא דאיכא כהנים אחרי' דהשתא לא עבר אם לא ישא את כפיו דכתיב אמור להם ומתרגמינן כד יימרון להון וכדאמרינן בירושלמי · עכ"ה : גרסינן בירושלמי בשם רבי אליעזר כל כהן שהוא בביהכ"נ ואינו נושא את כפיו עובר בשלשה עשה ר' יודן בן פזי כד הוי חשיש וחדיק רישיה קם ליה אחורי עמודא ר' אליעזר (אומר) נפיק לברא מכאן האריך ה"ר יעקב הלוי מספיר"א לצאת לכהן מבית הכנסת קודם שיתחיל ש"ל בעבודה כשהכהן אינו נושא כפיו ע"י דחדיק רישיה או בתוך שנים עשר חדש על אביו ואמו כי אז נוהגין שלא לישא את כפיהן : תתיח כל כהן שהרג את הנפש פירש רבינו אבי העזרי במפורסם להרוג שהוא מועד לכך דהא גרסינן בירושלמי דפרק הניזקין שלא יאמר אדם כהן זה מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני אמר הקב"ה וכי הוא מברכך אני מברכך שנאמר ושמו את שמי וגו' משמע מהתם דכהן שהרג את הנפש נושא את כפיו : נשאל לרבינו שמשון משנ"ץ על אודות כהן שמל את התינוק ומת אם יכול לישא את כפיו והשיב דנושא את כפיו ולא דמי לכהן שהרג הנפש דפרק [הקורא] דהתם מיירי במזיד דכתיב ידיכם דמים מלאו ואפילו אם תמצי לומר בשוגג שאני הכא דאיכוון לשם מצוה ועוד מי יימר דכלו לו חדשיו ועוד שמא הרוח בלבלתו גם נשאל לו על כהן שנעשה מומר ועשה תשובה אם יכול לישא כפיו עוד והשיב דלא מיבעיא לרב נחמן דאמר פרק בתרא דמנחות הזיד בשחיטה והשתחוה לע"ז ושב קרבנו לריח ניחוח אלא אפי' למ"ד אין קרבנו לריח ניחוח ה"מ קרבן במקדש אבל נשיאות כפים דבגבולין לא כדכתיב אך לא יעלו כהני הבמות למזבח ה' בירושלים וכן השיב רבינו גרשום מאור הגולה :

סליקא פירקא

בני העיר : [דף כו] תתיט אבל בחדתא לית לן בה ואפי' למ"ד הזמנה מילתא היא ובפ נגמר הדין פסקינן כרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא .(ב) ומהשתא (*איכנו) [*אי בנו] נקרא ב"ה חדש היכא דלא התפללו בה לא קדים ולא ברכו מקרי זימון (א) וכן אם בנו לשם בית ושוב הקדישו לב"ה היינו זימון בדבור בעלמא והזמנה גרידא בין בדיבור בין במעשה לא הוי הזמנה אא"כ עשה דיבור ומעשה כדרב חסדא גבי תפילין לר ביה ואזמניה לצורך תפילין פי' לעולם ולא לפי שעה או אקדים כי לר ביה חד זימנא והני מילי היכא שהקדישה לשם ב"ה ואז התפללו בה אפי' אורחים לפי שעה כיון שמיוחד לתפלה קדשה ואם לפי שעה הקדיש כגון בתי כנסיות שבבבל על תנאי עשויין שרי ואי אתני הכל לפי תנאו וכן משמע בירושלמי (*דאתני) [*דקאמר מ"י] (ג) תתכ רבי יונה [אי] עבד ליה מגדל ואתני עליה עילי' דספריא וכי היכי דאתני רבי יונה צריך להתנות בזמן הזה על כורסיא שהוא השמש לספר תורה שאל"כ אסור להשען עליו להגאתו ואפילו ספרים אסור להניח עליו כדמשמע הכא גוללים תורה במטפחת ספר אבל לא ספר במטפחת תורה ואפילו נביאים וכתובים אסור ויש למצוא היתר קצת לכורסיא בזמן הזה שאין רגילין לתת עליו ספר תורה בלא מטפחת והוי תשמיש דתשמיש · מיהו משום מטפחת עצמה יש למנוע אם לא יתנה כדפרישית קצרתי מדברי ראבי"ה : [שם] טווי ואריג מי איכא למ"ד נשאל לר' מאיר תתכא על ראובן שאמר קרקע זו אני נותן לבנות עליה ביהכ"נ ואחר הזמן נתרצו הקהל לבנות עליה והיו הנוצרין מעכבים על ידו ועכשיו אומר הקהל נבנה עליה בית התלמוד וראובן השיב אדעתא דהכי לא נתתיו והשיב דודאי ראובן לא מצי הדר ביה דנעשה נדר מכי אמר קרקע זו לביהכ"נ ואיטו אם ראובן זה לא היה דר באותה העיר (ג) דבר פשוט הוא דבני העיר יכולין לשנותה מבי כנישתא לבי רבנן כדאמרינן ס"פ בני העיר [*ואפי' לדבר הרשות רשאי בני העיר לשנותה כל כמה דלא התפללו בו כבר ולא נשתמש בו כבר דאמר] חלופי זבוני שרי פרש"י דיוצא מן ההקדש אוגרא ומשכונא אסור בקדושתיהו קיימי עד הכי מילי בעתיקי אבל בחדתי לית לן בה ואפילו למ"ד האורג בגד למת אסור דהזמנה מילתא היא ה"מ בגד למת דחזי לאשתמושי ביה אבל הכי כטווי לאריג דמיא וטווי ואריג ליכא למ"ד ואפילו כי אמר דקרקע זו לביהכ"נ כאורג בגד למת ולא הוי כטווי ואריג דהא חזי להתפלל כמו שהוא והא דקרי ליה התם טווי אליבני קאי ולא אבי כנישתא גופא מכל מקום לדידן שרי דקיי"ל כרב אדא גבי האורג בגד למת דהזמנה לאו מילתא היא וכ"ל דאפילו אם ראובן עומד וצווח עכשיו איני חפץ שיהיה הקרקע אלא לב"ה לא משגחינן ביה דכיון דמעיקרא סתמא אמר ולא כפליה לתנאיה דלא אמר אם לא יבנו ב"ה יחזירו לי הקרקע אמרי' אדעתא דידהו יהבה מעיקרא והשתא קהדר ביה ולא מצי והא דאמר פ"ק דערכין ישראל שהתנדב מנורה או נר לב"ה דאסור לשנותה לדבר הרשות ה"מ בשכבר הדליקו בה לב"ה דנשתמש בהן קדש אבל לא הדליקו בהן עדיין מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות והזמנה לאו מילתא היא ואם ראובן מבני אותה העיר אינם רשאין לשנות בלא דעתו אם הוא עומד וצווח כיון דאיתיהיב אדעתא דכולהו אא"כ יש שם חבר עיר כרב אשי בדורו במתא מחסיא דכל מה דאתי אדעתא דידיה אתי והא דאמרינן פ"ק דב"ב ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי והתמחוי קופה ולשנותה לכל מה שירצו ה"מ בז' טובי העיר במעמד אנשי העיר כדאיתא פרק בני העיר או חבר העיר כרב אשי אבל בענין אחר לא ומיהו נהי דאין רשאין לשנותה בלא דעת ראובן ראובן נמי לא מצי לשנות ולמיהדר דלא גרע מהאומר אתן לפלוני עשיר אם היה דעתו שיהיה נדר דנעשה נדר כ"ש הכא דאיכא נמי עניים בעיר דנעשה נדר ולא מצי מיהדר ביה ואם לא יוכלו עתה לעשותו ב"ה ימתינו לאחר זמן שמא יתנו להם הכומרים רשות לאחר כן או יפייסו ראובן שיתרצה להם לשנותה : [שם] אמר רבא מרים הוה אמינא האי פורסא תשמיש דתשמיש הוא [פרש"י] פורסא יריעה שפורסין סביבות הארון בפנים ור"י פירש דפורסא היא יריעה על הארון מבחוץ לכסותו ולהכי ס"ד דרבא דהוי תשמיש דתשמיש ושאל ה"ר אביגדור כהן לה"ר יצחק מוינ"א תתכב על בנין שבב"ה העשוי בבנין אבנים בתוך חומה מזרחית ומפני שהיו מתקלקלין ספרי תורות המונחות [בתוכו] מחמת לחלוח הקרקע עשו ארון עץ תלוש והוציאו מתוך הישן ונתנוס בחדש ומתקיימין בו יפה ושאל השואל אם מותר להרוס את הראשון ולגנוז את אבניו כדין תשמישי קדושה כי מאחר שאין משתמשין אלא בארון עץ מה צורך בשתי ארונות הללו (ד) ופשיטותא אין שייך כאן והמקום צר לעמוד זה בפני זה · והשיב הר"י לא שאלת אלא אם מותר להרוס את הראשון ולגנוז את אבניו אבל פשיטא לך דיש בו משום תשמישי קדושה כך נראה בעיני דאין בו משום תשמישי קדושה דאף על גב דארון ודאי יש בו משום תשמיש קדושה דאמרינן פרק בני העיר מרים הוה אמינא האי פורסא תשמיש דתשמיש הוא ובפרק ב' דשבת נמי קרי ליה ארון הקדש כדתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר בעון שני דברים עמי הארץ מתים על שקורין

הגהות מהר"י ומהצ"ש (א) תימה הא תלמודא הוא לפנינו סוטה דף נח ע"ב : (ב) אפי' בנו ביהכ"נ כו' היכי דנו ולא כו' מקרי :

חדושי אנשי שם

מהר"ם א וכן כתוב בשבולי הלקט בשם רבינו יצחק בר' יהודה והרשב"א כתב בתשובה שאינו מוצא כמך לזה בתלמוד ובמה מדרש אגדה הוא ומיהו בספר הזכר נמצא שכהן מ"ט נשוי-פסול לעבודה וכהן העובד מברך שנאמר ויברכם וירד מעשות החטאת וגו' ומהאי טעמא אונן לא ישא כפיו שהרי אינו עובד ומה"ט אין נשיאות כפים בלילה כדמוכח בתוספות ר"פ תפלת השחר עיין בהגה"ה במיימון פ"ג דה"ת וברכת כהנים ובפס"ז · גם האחרי מביאו בהל' יו"כ : **מהר"ם ב** מיהו לא משמע לישנא כי אמר עקר כרעיה להדי לצורא לברך ברכת כהנים אלא כי עקר כרעיה ממקומו בעבודה לכך נראה לפרש כפשוטו ואעפ"כ יוכל לייטב המנהג והוזכרני לומר כי ברכנו בברכה כו' אינו כלל מטופס הברכה שתקנו ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים עד שים שלום הוספתא היא שהוסיפו בדורות האחרונים ולא ידעתי מתי וכן מצאתי שוב בסדר רב עמרם שכתב תחילת כל ברכה של י"ח ברכות וסוף כל ברכה וכשהגיע לרצה כתב וז"ל רצה יי' אלהינו בעמך עד בא"י המחזיר שכינתו לציון מודים עד הטוב שמך שים שלום עד בא"י המברך את עמו ישראל בשלום עכ"ל אלמא הברכה מתחלת בשים שלום וכן משמע בריש הקורא את המגילה דגרס מה ראו לומר ברכת כהנים אחר ההודאה דכתיב וישא אהרן עד ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים דכתיב ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם וברכה דקב"ה שלום דכתיב ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום וע"כ הכי פירושו מה ראו לומר ברכת כהנים פי' נשיאות כפים שאומרים הכהנים יברכך ומפסיקין בתפלה בין הודאה לשים שלום ואין לפרש מה ראו לומר ברכנו בברכה עד שים שלום דא"כ מאי הדר תו קבעי מה ראו לומר שים שלום וכי נכון לגמור הברכה מעין תחילתה הלא תחילתה עיקר בברכת כהנים ובה מסיימינן שלום והלא בברכת הודאה יש בה אריכות יותר בלא צורך הלא הכי מיבעי ליה מה ראו שהש"ץ יבקש על שימת השלום על מה שכבר אמרו הכהנים ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום אלא תקנו בקשת רחמים להקב"ה שיקיים לנו הבטחתו שנאמר ושמו את שמי וגו' ואני אברכם הסכים לברכתן והאומר אני באותם שהנהיגו שהש"ץ קורא כהנים ומקרא אותם היה להם טורח כי אם יפסיק ש"ץ בתפלתו התנן בפרק אין עומדין העובר לפני התיבה לא יענה אמן מפני טירוף והיאך יפסיק ש"ץ כלל לקרית כהנים ותקנו שיאמר בלחש דרך תפלה ובקשה אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו עד כהנים עם קדושך כאמור · והאומר בלחש עד כהנים והאומר בקול רם כהנים ומסיים בלחש עם קדושך כאמור ומקרא יברכך כו' בקול רם נמצא שאינו מפסיק בתפלתו · וכן אנו רגילין לעשות כי טורח הוא לנו להנהיג כר"ת ולשנות סדר קדמונינו כי מדבריו משמע שאפי' הוא עצמו לא נהג כדבריו שכתב אי אייתר חילי אבטליניה מכלל דלא בטלו ומצאתי כדברי ק"א בתוספות רבינו יהודה בפרק אין עומדין ואגב אורחא אכתוב מה שנהגו שלפעמים אומרים ברכנו ופעמים מתחילין שים שלום ופעמים בשלום רב ואומר אני שחרית ומוסף שהכהנים רגילין לעלות לדוכן אז אומרים ברכנו כו' ובמנחה דליכא נשיאות כפים משום שכרות כדאיתא פ"ב דתענית אין אומרים ברכנו אלא שלום רב זהו בחול אבל בשבת במנחה שקראו בתורה י"א שים שלום מפני שיש בו כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו תורת חיים כו' לבד מיו"כ ותענית במנחה שאומרים ברכנו בברכה לפי שאז ראויין הכהנים לישא כפיהם כדמשמע בר"י פ"ב דתענית ומיהו בסדר רב עמרם לא חילק כלל באותה ברכה וכתב בכל שעה מתחילין בשים שלום : ואגב אורחא אני כותב מההיא דפ' אין עומדין אם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו כו' ואם הבטחתו כו' ויש ליזהר שלא יעמוד אחר תחתיו לסקרות הכהנים ולומר שים שלום מי שלא נתן לבו לתפלת ש"ץ עד ברכת כהנים וכ"ש מי שמת בשעה שסיים ש"ץ מתפלל דא"כ נמצא שעומד תחתיו מסיים ברכת כהנים בא"י המברך את עמו ישראל בשלום ולא פתח בברכה אבל אם כוון לבו בתפלת ש"ץ שפיר דמי דשומע כעונה וה"ל כאילו הוא התחיל ברכתם :

בגדי ישע

(א) וכן אם בנו לשם בית ר"ל אפילו אם התפללו בו : (ב) ר' יונה עביד ליה מגדל ז"ל הירושלמי עביד ליה מגדל ואתני עליה עיליה עילאה דספריא וארעיא דמנין פי' מגדל יש בו חילוקים זה על גבי זה והתנה שיהא העליון לספריא והתחתון לכלים : (ג) דבר פשוט הוא כו' מבי כנישתא לבי רבנן דכן אי' בתריא פרק בני העיר דבי כנישתא יכולין לשנותה לבי רבנן : (ד) ופשיטותא אין שייך

שקורין לארון הקדש ארנא ובירושלמי בית עם אלמא ארון הקדש מיקרי וש"מ תשמישי קדושה הוא הפ"ה על נדון זה דאתינא עלה נראה בעיני דלית ביה משום ארון הקדש שאני אומר אין קרוי ארון הקדש אלא שעשוי כמין ארגז ולכבוד ולא לשמירה ותדע דרבא קרי ליה תיבה דאמר רבא תיבותא דאירפט כו' אלמא דבכה"ג לא מיקרי ארון הקדש אבל זה שהוא עשוי בבנין החומה לשמירה הוא עשוי ולא לכבוד ס"ת והויא לית ביה משום תשמישי קדושה וכדאמר רבא גבי הני זבילי דחומשי כו' דקאמר מהו דהימא הני לאו לכבוד עבידי אלא לנטורי בעלמא הוא דעבידי (כאגדרונא בעלמא דמי) קמ"ל פירוש קמשמע לן דלאו לנטורי עבידי אלא לכבוד ותו נראה בעיני דהואיל שהיו מהקלקלים ספרי תורות המונחים בתוכו א"כ לא היה ראוי לתשמיש קדושה ולא חלה עליו שם קדושה דהא לא מיקריא תשמישתיה דידיה אלא מזיק דידיה הואיל והוא מקלקלו : ועוד כתב תתכג בספר א"ז דצריך ליזהר שלא יהו מטפחות של ס"ת ושל נביאים וכתובים ושל שאר ספרים (שלא יהו) שעטנז לפי שפעמים מחמם בה ידיו שכורכה סביב ידיו בימי הקור כדתנן פרק בתרא דכלאים מטפחות ספרים אין בהן משום כלאים ור' אליעזר אוסר ובירושלמי פסיק כר' אליעזר דאוסר : תתכד [דף כו] אין מוכרין ס"ת אפילו ישן ליקח בה חדש פי' ראבי"ה (ה) דקאי אמתני' דאוקימנא בכפרים *אי נמי בכרכים כדפירש לעיל אבל כל הני קדושות דמתני' אם הם של יחיד יכול לעשות בהם כל מה שירצה דאדעתא דדידיה עבדינהו כדחזינא דאמר ר"א כיון דאדעתא דידי קאתי מזביננא ליה ובס"ת דיחיד המוכרו ליכא איסורא אבל אינו רואה סימן ברכה כדאמר רבן שמעון בן גמליאל : [שם] תתכה בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה כו' בתוספתא ובירושלמי גרסינן הכי בן עיר שפסק בעיר אחרת נותן עמהם בני העיר שפסקו [בעיר אחרת] [*לעניים] נותנין במקומם הלכך לא שנא פסקו עליהם לא שנא פסקו מעצמן נותנין משום חשד וחוזרין ונוטלין ונותנין לבני עירם וה"פ בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה נותנין ביד נאמן שבעירו כדי שלא יחשדום כפוסקין ואינם נותנין ונשאל לרבינו מאיר על אחד שישב בתוך קהל ועדה ואמר אם אשחוק עוד בקוביא אתן ה' זקוקין לצדקה וכן אמר כמה פעמים ועבר על נדרו ועתה שואלים הגבאים שבעירו ה' זקוקים והוא אומר שיתן חוץ לעיר מקום שהוא חפץ והשיב נראה לי דבר פשוט שיתנם בעירו ותניא בתוספתא ורשב"ם הביאה בפירושו פרק חזקת הבתים האומר תנו מנה לב"ה יתנו לב"ה שהוא רגיל בה ואם רגיל בשניהם יתנו לשניהם וכן האומר מאתים דינרין לעניים יתנו לעניי אותה העיר כו' מיהו ההוא יש לדחות בש"מ שאמר כן ומת ולא נודע מה היה דעתו דמסתמא אמרינן דעתיה הכי (ו) אבל היכא דפירש יעשה כפירושו אבל נראה לי ראיה מפרק בני העיר דקאמר בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה נותנין וכשיחזרו לעירם מביאים אותה עמהם ומפרנסים בה עניי עירם אלמא (דאפי') בני העיר דחשיבי שלא להתבטל דעתם אצל בני העיר שהטילו עליהם צדקה שאינם צריכין לתת מה שפסקו בעיר שפסקו לשם אע"פ שהיחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה צריך לתת אותה שם אפ"ה בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה אינם חייבים ליתנן לשם אלמא אמרינן כיון דמרובים הם לא בטלו דעתם אצל דעת בני העיר אעפ"כ חייבין לפרנס בה עניי עירם מדלא אמר מביאין אותם עמהם ומפרנסין עניי עירם וכל מי שירצו אלמא דוקא עניי עירם וכ"ש אם פסקו בעירם שיתנו לעניי עירם וכ"ש היחיד שפסק שצריך ליתן לעניי עירו א : [שם] וחכמים אומרים תתכו מוכרין אותו ממכר עולם חוץ מד' דברים ופסק ראבי"ה (ז) דהוא הדין כל הני דשרינן למכור אסור לארבעה דברים : [דף כח] א"ר יהודה ב"ה שחרב כו' כי ב"ה נקרא מקדש מעט כדלקמן בפירקין ולכך אסור לנתוץ דבר מב"ה דתניא בספרי מנין לנותץ אבן מן ההיכל ומן המזבח ומן העזרה שהוא בלא תעשה תלמוד לומר ונתצתם את מזבחותם לא תעשון כן לה' אלהיכם ואם נתן ע"מ לבנות שרי דהוית נתיצה בנין מיקרי : תתכז [דף כו] מותר לאדם להשתין וכו' הגה"ה מימי לא השתנתי בתוך ארבע אמות של תפלה פי' לא נהגתי היתר על ידי שהייה כדי הילוך ד' אמות (ח) אלא הלכתי ארבע אמות עד כאן : מסקינן הכא ופרק מי שמתו דהמשתין שוהה כדי הילוך ארבע אמות ומתפלל וגרסינן בירושלמי ר"י בשם ר' שמואל בשם רב הדא המתפלל לא ירוק עד שיהלך ד' אמות : גרסינן בתלמוד [דף כח] תתכח שאלו לרבי פרידא במה הארכת ימים אמר מימי לא ברכתי לפני כהן ופריך הא כל ת"ח שמברך לפניו כהן עם הארץ חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות ומשני כי קאמר איהו בשוין והקשה ר"י מאי רבותיה פשיטא שהכהן יקדים ויש לומר דלאו דוקא בשוין ממש (ט) אלא שניהם ת"ח ורבי פרידא גדול ממנו הוה ואפ"ה לא בירך לפניו וא"ת והכתי מאי רבותיה והלא הא *דרב קרי בכהני היינו משום דר"א ורב אמי כהני חשיבי דארעא דישראל הוו כייפי ליה כדאיתא פרק הניזקין וי"ל דגם רבי פרידא היו כל הכהנים כפופים לו אי נמי דוקא בקריאת התורה שתקנו מפני דרכי שלום דכהן קורא ראשון התם לא יקרא שום ישראל בכהני אא"כ הוה גדול הדור דטלאו כהני כייפי ליה והכא (נמי) גבי רבי פרידא מיירי בברכה שבסעודה דלא תקון בה מידי מפני דרכי שלום לכך היה יכול לברך לפני כהן הפחות ממנו מיהו אם רוצה לכבדו מעליותא הוא כיון דלאו עם הארץ הוא אבל אם הוא ע"ה אין רשאי להקדים לעצמו משום שנאמר ולמשנאי אהבו מות ובקרה"ת מסופק ר"י בת"ח ישראל וכהן ע"ה אי זה יקדים כי לא מצינו דאיכא בקריאה משום ולמשנאי אהבו מות ונראה דבסעודה אם החכם ישראל מקדים את הכהן ע"ה לברך לפניו דרך חק ומשפט בגלל הכהונה על זה נאמר ולמשנאי אבל אם החכם נתן רשות לכהן ע"ה לברך ברכת המוציא או ברכת המזון אין כאן בית מיחוש דהא הכא יכול ליתן רשות ואפי' לישראל הפחות ממנו כדאיתא בברכות דרבי אמר לרב (י) קום משי ידך ומפרש התם דלענין ברכת מזונא קאמר ליה וכן בר קפרא שנתן רשות לאחד מתלמידיו לברך פרק כילד מברכין (יא) וקפץ ובירך על הפרגיות וה"ה ברכת המזון דיכול החכם להרשות אפי' ע"ה אלמלא שאין מזמנין על עם הארץ כדאיתא פ' שלשה שאכלו ולפי מה שאין אנו נזהרין עתה בצירוף ע"ה לזימון יכול החכם ליתן רשות לכהן ע"ה לברך כיון שאינו מקדימו מעצמו לענין כהונה : [דף כח] תתכט אין ישנים בהם מפרש ר"י דכל דבר שהוא לצורך ב"ה כמו ביו"כ כדי לשמרו מותר כדאמר פ"ק דב"ב ועייליה לפורייה בגויה ועל דא סמכינן לישן בב"ה ביו"כ כדי לשומרו : הגה"ה [שם] בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויין היינו בחורבנם אבל לא בישובן כדאמר לקמן דרבינא ורב אחא לא עיילו לבי כנשתא משום זילותא דמיטרא עד כאן : [דף כט] תתל אין מרעין בהם בהמה אומר ר"י דמיירי בקרקע שלא חפרו כלל ואפ"ה אסור משום כבודן של מתים דאי בשאינו קרקע עולם מאי קאזיל וחשיב הא הכל אסור בהנאה והגנות והאילנות (יב) שנטועים בבית הקברות מותר וליכא למיחש משום כבודן של מתים כיון שאין על הקברים עצמן : הגה"ה ואם ליקט שורפן במקומן *דאמרינן פרק נגמר הדין קבריה דרב שקלי מיניה עפרא לאישתא בת יומא התם כיון דלרפואה עבד אין זה קלות ראש והא דשורפן במקומן אין זה כבוד של מתים אלא קנסא או משום שלא יחשדוהו שמוליכו לבהמתו עכ"ה : תתלא ר"ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלשה ס"ת כו' ומפטיר קורא בכי תשא ומפטיר בשקלים וזה הכלל לעולם המפטיר הולך לאחר הפרשה שקרא באחרונה ויש חולקין (*עליו) [*על זה] ואומר להמפטיר בר"ח משום דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם וליתא דאדרבה דר"ח קורא קודם משום דתדיר והמפטיר מפטיר בדסליק מיניה וכ"פ ר"י פ"ב דשבת בשבת ור"ח וחנוכה : [שם] ר"ח טבת שחל להיות בשבת כו' במ"ס איתא דמפטיר בר"ח וכן העיד ה"ר שמואל מפי אביו ר' דוד שמפטירין בר"ח ואע"ג דר"ח אדר שחל להיות בשבת מפטירין ביהוידע היינו משום דכלול בה של ר"ח ושל שקלים כדרבי טבי ומהאי טעמא מפטירין בר"ח ניסן שחל להיות בשבת בראשון באחד לחדש אבל הפטרה דלא משתעי בדר"ח כלל נדחית מפני ר"ח חדא דתדיר קודם ותו לפרסם שהוקבע ר"ח בזמנו כדאמרי' פרק החליל ר"ח שחל להיות בשבת שיר של חדש דוחה שיר של שבת מאי דוחה להקדים ומאי תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם א"ר יוחנן לידע שהוקבע ר"ח בזמנו אבל בסידור רב עמרם יש שמפטיר בנרות של זכריה וכ"פ ר"י בר' יהודה וכ"פ ר"י פ"ב דשבת משום דפרסומי ניסא עדיף כתב רבינו משולם חתן שחל להיות בר"ח מזקינים אתבונן מפטיר. בשל ר"ח שכך יש בתשובתו שאלתי שבתו של חתן אם היה מארבע פרשיות הללו במה מפטירין והשיבני רבותי שבגרמייזא להפטיר של פרשה וכן היה מעשה בימי הקדוש ר"י והורה להפטיר בשל פרשה שהפטרות של פרשיות כתובות בתלמוד ואילו הפטרה של חתן לא מצינו בתלמוד אלא שמחה בעלמא עכ"ל התשובה ואשתקד ישבו זקני קהלנו ונתיישבו בדבר ונמנו וגמרו שלא לדחות הפטרות נ"ע אר"ק שד"ש הואיל ופסקה רב כהנא ויש סמך מדברי רבותינו (א) ומהתם מצינו למידק אם אירע הפטרת חתונה בער"ח מפטירין מחר חדש משום שהיא כתובה בתלמוד עכ"ל רבינו משולם (יג) וכתב בספר א"ז וז"ל מעתה יש ללמוד דכ"ש שאין דוחין הפטרת ר"ח גופיה מפני הפטרת חתן ב וחתן הבא בשבת רני עקרה יפטיר שוש אשיש (יד) ובשבת של עניה סוערה (*יפטיר) [*יתחיל] רני עקרה ואם בא חתן בשבת של עניה סוערה יפטיר שוש אשיש שכבר אמר עניה סוערה בהפטרה של רני עקרה כתב ראבי"ה מנהג ההפטרות לשתי פרשיות ביחד אמרו משום ר"י הלוי שהנהיג אביו בפ' ראשונה ולא בשניה לפי שיש בכל הפטרה ראשונה מעין פ' ראשונה ושניה כגון נעמן יש בה מעין אשה כי תזריע ותורת מצורע זהו שנה פשוטה ובשנת העיבור היה שבת הגדול בזאת תהיה (טו) והפטירו רבותינו בארבעה אנשים לפי שבאשה כי תזריע לא יכלו להפטיר בנעמן לפי שהיתה פרשת החדש עכ"ל ובמנהגים מצאתי כל פרשיות הסמוכות מפטירין הפטרה של אחרונה חוץ מאחרי מות וקדושים שאז מפטירין הלא כבני כושיים שהיא הפטרה של פרשה ראשונה מפני שהפטרה של פרשה שניה מזכרת מתועבות ירושלים : [דף ל] בר"ה (ב) אין לתמוה למה לא יתחיל בתחלת פרשת המועדות (ג) שור או כשב או עז כמו שעושין בפסח ובחג דיש לומר דבפסח ובסוכות ראוי לקרות כל פרשת המועדות לפי שהם רגלים ועוד דמתנות עניים דכתיב מיקמי בחדש השביעי שייכי עפי לפסח דהוא תחלת הקציר ולחג דהוי זמן אסיף ומה שייכי לר"ה ובגמרא

*כיון דמעלמא אתו הוי ליה דרבים יש לפרש לפי שאם רגילין ללכת להתם אע"פ שאין נותנין כלום בבנינו כיון דלדעת אותן רבים תקנו נעשה קדושתו המורה ואין יכולין למוכרה · וכתב ראבי"ה פי' דבכפרים אפי' אם אחרים נתנו להם כיון דאין רגילות לבא שם (עם) אדעתא דידהו יהבו דמאי דבעו עבדי ביה הכי אמרינן מסתמא אבל גבי מקום סחורה ורגילות לבא שם רבים מסתמא כולי עלמא נתנו בבנינו שהרי נתקן לצורך רבים ואם ברור לנו שבני הכרך בנאוה משלהם אם נמלכו כולן לשנותה שרי אפילו למשתי ביה שיכרא · והאריך מ"י :

הגהות כהר"י ומהצ"ש (א) ומסכת כנ"ל: (ב) בתוס השביעי. (ג) או :

חדושי אנשי שם

מהר"ם א והא דאמרינן פ"ק דערכין עד שנה באת ליד גבאי רשאי לשנותה אין פי' רשאי לשנות למצוה אחרת וכל שכן לפתותה ממנה דכל מה דאתי אדעתא דידהו אתי ובלבד שלא ישנוה לדבר הרשות כדאיתא התם והנודר עצמו אפי' למצוה לא ופי' עד שלא באת ליד גבאי רשאי לשנותה היינו ללותה ולפורעה לאחר זמן וכן מוכח שם כל השמועה מאיר בר ברוך זלה"ה : ב פי' לפרשת נח שהפטרה שלה רני עקרה עד כי פאהרך בין לפרשת כי תצא שהפטרה שלה ג"כ רני עקרה בלבד עד אמר מרחמך ה' וידחה הפטרת רני בשתי אלה כשאירע בהם הפטרת חתן שהרי יש לה תשלומין כילד בפרשת נח ישלים רני לפרשת כי תצא כשתגיע לאחריה ולפרשת כי תצא כשתבא בה התונה יקדים להפטיר בשבת פרשה ראה שלפניה שדינה להתחיל עניה סוערה יתחיל ברני עקרה ויפטיר עד מרחמך כמו שמפטיר בפרשת נח כדי שתהא פרשת כי תצא פנויה להפטרת החתן ואם בא חתן בשבת של עניה סוערה דהיינו פרשה ראה יפטיר הפטרת של חתן שהוא שוש אשיש מ"מ שהרי כבר אמר עניה סוערה בהפטרה של רני עקרה דהיינו בפרשת נח וסמכינן על אותה הפטרה אע"פ שודאי לכתחילה לא לשם תשלומין של עניה סוערה נתכוין אלא שכך דינה של שבת פרשה נח להפטיר ברני עקרה עד כי פאהרך ותהיה עניה סוערה בכללה לעולם . וא"ת לפרשת כי תצא שדינה להפטיר רני כשתגיע בה חתונה למה יקדים לה תשלומין לשבת ראה שלפניה יסמוך ג"כ על הפטרת נח וי"ל מאי דאפשר לתקן מתקנינן והיכא דלא אפשר לתקן כגון שבא חתן בשבת ראה שהיא הפטרת עניה סוערה הרי סומך על שהפטיר אותה בשבת של פרשת נח אבל תימה דגם עניה סוערה יש לתקן ע"י תשלומין לאחריה בפרשת כי תצא באין דינה להפטיר אלא עד אמר מרחמך וישלימנו להשלומי עד כי פאהרך ועיין בתשובות מהרי"ל סי' ל"ע :

בגדי ישע

שייך כאן · לישנא דש"ס הוא ור"ל שמא יפשע ולא יעשה אחר אין שייך כאן דהא עשו אחר : (ה) דקאי אמתניתין דקאי אכפרים ש"ס דף כ"ו ע"א א"נ בכרכים כדפי' לעיל ר"ל א"נ מיירי בכרכים ר"ל דע"ד שפירש שם ר' אשי מיירי מתני' נמי בכרכים דאמר שם אמר ר"א האי בי כנישתא דמתא מחסיא כו' דלפ"ז מצינו נמי לפרש מתני' בכרכים ובראש ישיבה כרב אשי וע"ז קאי הא דאין מוכרין ס"ת דבין ס"ת של כרכים ובין של כפרים אסורין למכור אותה אבל יחיד יכול למכור ס"ת שלו ואין נקרא ס"ת של יחיד אלא כשלא הקדישה אבל הקדישה נקרא ספר תורה של רבים עיין בב"י בטור או"ח סימן קנ"ג : (ו) אבל היכא דפריש · ר"ל שמפרש דעתו ואומר שדעתו היה ליתן למקום שחפץ : (ז) הוא הדין כל הני דשרינן למכור אסור לד' דברים ר"ל דמיהם : (ח) אלא הלכתי ד' אמות דאי הוי פירושו רק ששהה אין שייך בזה התפארות דהא איכא מאן דס"ל בש"ס דצריך שהייה וק"ל . (ט) אלא שניהן ת"ח ר"ל דמ"ש בשוין כלומר ששוין הם בזה ששניהם ת"ח ולא אחד ת"ח ואחד ע"ה : (י) קום משי ידך וא"ת מה מייתי ראיה מרב דהוא ת"ח לגבי ע"ה וי"ל דתלמיד גבי רבו יש לו דין ע"ה : (יא) וקפץ ובירך על הפרגיות אפשר דמייתי לראיה שאינו ת"ח הוי אותו תלמיד שהרי טעה במה שבירך על הפרגיות כדאיתא שם ואפ"ה נתן לו רשות : (יב) שנטועים בבית הקברות נראה דגרסינן וכ"ה באשר"י דאל"כ מה חילוק יש בין אילנות לעשבים דאמרינן בהם ואם ליקט שורפן במקומן והשתא ניחא דמיירי שנטועין מקודם שנעשה בית הקברות : (יג) וכתב בס' א"ז וז"ל מעתה יש ללמוד כו' נלע"ד דהא"ז הוא מפרש תשובת רבינו משולם שפתח דבריו בחתן שחל להיות בר"ח וסיים בחתונה דהיא בערב ר"ח ע"ז כתב הא"ז דסיים כן משום דאז יש ללמוד בחתונה שחלה בר"ח דמכ"ש שאין דוחין הפטרת ר"ח : (יד) ובשבת של עניה סוערה יתחיל רני עקרה צ"ע דהא מפטירין עניה סוערה קודם לרני עקרה דע"ס היא הפטרת ראה ור"ע היא הפטרת כי תצא ונלע"ד דר"ל בפ' נח דגם בפ' זו מפטירין ר"ע ואז כשאירע חתונה בפרשה נח ונדחית הפטרת ר"ע טוב הוא מאחר שיכול לשלם ולהגיד אותה דנעשה כן דהיינו כשיגיע פ' ראה שבו מפטירין ע"ס שהוא באמצע סי' מ"ד בישעיה אז יתחיל מראש הקאפיטל דהיינו מר"ע ואל תתמה ע"ז שהרי כדמות זה כתב בסמוך ובשנת העיבור היה שבת גדול כו' ודו"ק · ואם בא חתן בשל עניה סוערה אז בזו נדחת הסי' של דש"ח הוא מאחר שכבר בפ' נח נאמר גם עניה סוערה ודו"ק · אחר כתבי זה מצאתי בהגה"ת מנהגים סי' צ' וז"ל לא נהיגין כמרדכי דכתב בשבת עניה סוערה מתחילין רני עקרה בשביל שיבא החתונה בשבת דרני עקרה ויצטרכו לומר שוש אשיש וכן אם חתונה בשבת דעניה סוערה טפטירין שוש אשיש לא נהוג עד כאן לשונו משמע דמפרש הא דאמר וחתן הבא בשבת רני עקרה דרצה לומר בפרשה כי תצא ואמר דבפרשה ראה מתחילין להפטיר ברני עקרה בשביל החתונה שתבא בפרשה כי תצא וצריך עיון אם כן מאי האי דקאמר בתר הכי ואם בא בשבת של עניה סוערה כו' שכבר אמר ע"ס ואפשר שט"ס הוא וצ"ל יפטיר שוש אשיש ויאמר ע"ס כו' או אפשר לומר דה"ק אם תהיה החתונה ברני עקרה יתחיל בשבת של ע"ס בר"ע ממילא ה"ה אם תהיה החתונה בע"ס יאמר בשבת ר"ע גם ע"ס ואה"נ אמר דאם גם בע"ס תהיה חתונה דאז לא יוכל להשלים אותן ההפטרות אפ"ה יפטיר שוש אשיש משום שכבר אמרם אילו בפ' נח דבו מפטירין ר"ע אמרו ג"כ בו ע"ס ויהיה הפשט איך שיהיה קשה לי הלא שוש אשיש היא הפטרת אחת מז' דנחמתא דמפטירין אחר ט' באב א"כ למה לא יאמרו שוש אשיש כשתהיה חתונה באחד משבתות הללו ואח"כ בשבת שוש אשיש יפטירו אותם הפטרת שדחו אח"ז מצאתי בתוס' שכתבו דף ל"א וז"ל ולכך מקדימין ע"ס קודם ר"ע דדרך הנחמות להיות הולכות ומשובחות יותר וכו' ולעולם שוש אשיש באתם נצבים דהיינו שבת שלפני ר"ה לפי שהוא סוף נחמות עכ"ל ולפ"ז א"ש דצריך להיות שוש אשיש באחרונה : (טו) והפטירו בזאת תהיה כארבעה אנשים ר"ל ולא בהפטרה דשבת

ובגמרא מסיק דקורין ביום ראשון וה' פקד וביום שני עקדה: [שם] ושאר כל ימות החג קורא בקרבנות החג תימה דבכל י"ט אנו מוציאין שני ספרים וקורין בו קרבן דמוסף ביומו וזה לא מצינו בתלמוד אך בסדר רב עמרם ישנו ואנו נוהגים כן ע"פ הקבלה וקצת יש סמך מדאמרינן לקמן אמר אברהם לפני הקב"ה כו' כבר תקנתי להם סדר קרבנות כ"פ ר"י וראבי"ה הביא ראיה מן הירושלמי דגרסי' התם א"ר יצחק נפחא שבת שחל להיות בחול המועד בין בפסח בין בסוכות קורין ראה אתה אומר אלי ומפטיר קורא במוספין ובפסח מפטירין היתה עלי יד ה' ובסוכות מפטירין שיש פניך על גוג: [דף לא] משך תורא ט' אמר רבי יצחק דזה הסדר לא ישתנה אלא כשחל פסח ביום ה' אז קורא ביום ה' ב' משך תורא וביום שבת שהוא יום ג' קורין ראה אתה אומר אלי ובכללה הוי פסל לך וביום דה"ו יקרא קדש בכספא במדברא וטעמא לפי שיש לנו לקרות כסדר הכתובין בתורה בכל מה שאנו יכולין ומה שאנו קורין שור או כשב או עז ביום שני לפי שכתוב בו בחמשה עשר ופרשת בשלח שייכא ליום השביעי שאז עברו את הים והשאר הם כסדר: [שם] ביוה"כ במנחה בשל עריות לפי שנפשו של אדם מתאוה להם וישמעו וישובו ומפטירין ביונה שיש בה תשובה [שם] בחג ביום ב' מפטירין ויקהלו אל המלך שלמה ויש מתחילין ותשלם כל המלאכה והכי איתא בירושלמי בחג בי"ט ראשון ושני קורין בחמשה עשר יום וי"ט שני אע"פ שהוא ספק משום כבוד י"ט לא קרינן ספיקי היום (טז) וכל סדר המועד פרש"י כסדר האלפסי וי"מ דסדר זה אינו נכון לפי שמשתנה בשביעי של חג אלא קורין ב' הראשונים ספיקי היום ושני האחרונים חוזרין וקורין ספיקי היום: [שם] אמר רב הונא ר"ח שחל להיות בא' בשבת מפטירין ויאמר לו יהונתן ואין לתמוה מ"ש דר"ח אדר וניסן שחל להיות באחד בשבת דאין מפטירין מחר חדש וי"ל דמפטירין לפני ר"ח אדר בשקלים דיהוידע והיא מוכחת שבאותו שבוע יהיה ר"ח אדר וכן הפטרה בראשון באחד לחדש היא מוכחת שבאותו שבוע יהיה ר"ח ניסן: [שם] שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל שאל לרבינו אליהו מפרי"ש למה אין קורין המוספים בשבת כמו בר"ח וברגלים שקורין מעניינו של יום והשיב לפי שכל קריאתנו שאנו קורין לכפרה הן באות כדאמרי' וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מעתן שיהו קורין כל א' בזמנו ואמר כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקורין לפני מעלה אני עליכם כאילו הקרבתם ומוחל לכם עונותיכם הלכך בר"ח וברגלים שחטאת קריבה קבעוה לדורות אבל במוסף דשבת אין חטאת קריבה לכן לא קבעוה לדורות: הגה"ה וי"מ לפי שאין בה שלשה פסוקים ותימה ויתחילו כמו בר"ח דמתחילין מלמעלה בפרשת תמידין עכ"ה: [שם] ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם היינו הפטרת חזון ישעיהו ואנו אין נוהגין כן אלא שמעו דבר ה' בירמיה ובשבת שלפני תשעה באב חזון ישעיה וכן אנו נוהגין על פי הפסיקתא דש"ח ט"ע אר"ק שד"ש שלשה דפורענות [*קודם תשעה באב ושבעה דנחמתא לאחר תשעה באב וב' דתשובה · ועוד יש הרבה] שמניחין התלמוד ועושין על פי המדרש שהרי קאמר בשמעתא בתעניות קורין ברכות וקללות ואנו נוהגין לקרות ויחל על פי מ"ם דברי חכמים כדרבונות שכתוב שם סתם בתעניות של ט"ב ובז' אחרונות של עצירת גשמים קורין בברכות וקללות אבל תעניות אחרים קורין ויחל ומפטיר דרשו ומיהו בט"ב נהגינן כתלמודא דידן למיקרי כי תוליד בנים ובני בנים ולהפטיר אסף אסיפם (יז) ואי מיקלע ר"ח אלול בשבת אין מפטירין השמים כסאי כי אין מדלגין ז' דנחמות ובשפייר"א נהגו לדלג ז' דנחמות מפני השמים כסאי ומפני ויאמר לו יהונתן שהן כתובות בתלמוד: הגה"ה ובפסחים פרק כל שעה בדבור אבל עושין ממנו תכריכין פי' התוס' ובכמה דברים אנו סומכין על ספרים חיצונים (יח) ואנו מפטירין השמים כסאי ע"פ פסיקתא עכ"ל וגם ראיתי כתוב שהר"ס ז"ל נוה להפטיר השמים כסאי עכ"ה: [שם] ותניא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניה לאו דוקא פסוק אחד דהא יש שם פרשה ואין משיירין ומתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים כתב ראבי"ה נהגו העם שקורין ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך וחוזר *וכופלו הקורא את התוכחה ולא ידענא אמאי דהא לא מתחיל בתוכחה דהא איכא קראי דברכות טובא מיקמי התוכחה ועוד דהא אמרינן תוכחות דמשנה תורה פוסק אי בעי ואם כן למה נדלג בשל משנה תורה על חנם ורב ושמואל נחלקו בפרק הקורא בדילוג של ראש חודש ואין נכון בעיני הך כפילות וכן כתב רבינו אפרים לרבינו יואל הנה בשמחת תורה יצאתי מבית הכנסת בחרי אף (יט) כי שמעתי (לבלע) זה החזן (כ) מדלג יותר מעשרה פעמים ו' פסוקים ומי התיר לו לדלג ולא אמר ולדן אמר ולגד אמר ולאשר אמר ורב ושמואל נחלקו בדילוג גבי ראש חודש ובדוחק התירו לו דלא אפשר: [שם] כדי שתכלה שנה וקללותיה שאלו לרבינו נסים גאון למה מחלקין פרשת אתם נצבים ופרשת וילך שהם קצרות כשיש שתי שבתות בין ראש השנה לחג וקורין פרשת נצבים לפני ראש השנה ופרשת וילך אחר ר"ה ואין מחלקין פרשת מטות ומסעי שהן פרשיות גדולות [והשיב הא דמחלקין וילך מאתם נצבים היינו משום דבעינן שיתמו שנה וקללותיה שיש קללות באתם נצבים ואין אנו רוצים שיכנסו תוכחות של שנה שעברה בשנה הבאה · ונראה לר"י דבפרק הספינה משמע דלא קרי קללות אלא באם בחקותי והיה כי תבא אבל משם ואילך לא חשיבי קללות] ופי' ר"י לפי שרוצים לקרות אתם נצבים קודם ר"ה [*כדי] להפסיק [*בין] הקללות שבוהיה כי תבוא [*ובין] לר"ה וכן אנו קורין במדבר קודם עצרת כדאמרינן הכא קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת כתב רבינו יוסף טוב עלם שר"ש היינו שוש אשיש ודרשו ושובה וכן פי' רבינו תם וכן סדרן בפסיקתא והפטרה דשובה י"ל בשבת שבין סוכות ליו"כ שהוא מדבר בשאלת מטר קודם לחג ומפטירין ביואל וה' נתן קולו לפני חילו ויפה לעקה לאדם קודם גמר דין מלאחר גמר דין כדאית' בר"ה אך רי"ץ גאות כתב שמפטירין שובה בפרשת נצבים אכן רמב"ם ז"ל כתב שקורין שוש אשיש ודרשו בצ"ג ושובה בשבת שבין ר"ה ליו"כ: כתב רמב"ם ז"ל ונ"ל שמנהג פשוט בעירנו להיות מפטירין בנחמות ישעיה אחר ט"ב עד ר"ה ובשבת שבין ר"ה ליו"כ מפטיר שובה ישראל עכ"ל וההגהות לא כתבו מאומה על זה: ודרשו יש לאומרה בין ר"ה ליו"כ כדאמרינן דרשו ה' בהמצאו אלו י' ימי תשובה ואומרים אותה בצום גדליה וכשחולקין אתם נצבים אומרים אותה גם בשבת וע"כ אותם שמקדימין שובה לפני יו"כ ושוש אשיש לאחר יו"כ ומביאין ראיה מהא [*גלחיא] דנקטין לולביהון בידהם טעות הוא בידם ע"כ פר"ת וכתב כל הנוהג כמנהג הזה אין רוח חכמים ורוח המקום נוחה הימנו ולכן אין אנו נוהגין כן אלא מפטירין שובה בי' ימי תשובה ושוש אשיש קודם לכן ודרשו קורין אותה בצום גדליה ודי ואם יארע שבת בין חג ליו"כ יש מפטירין וידבר דוד לה' כנגד האזינו שירה לשירה וכן עושין במגנצ"א ויש מקומות שמפטירין שוש אשיש: [דף לב] ת"ר פותח ורואה וכו' ובגמ' מסיק טעמיה דר"מ שלא יאמרו ברכות כתובות בתורה ור' יהודה תרגום איכא למטעי ברכות ליכא למטעי מדברי שניהם נלמוד דאין לכתוב ברכות בתורה ופסק ראבי"ה דה"ה במגילה ועוד דאיתקש לס"ת ולא דמי למגילה הכתובה בין הכתובים גם נראה לומר דמכאן משמע דס"ת לא תהיה פתוחה בין גברא לגברא: ירושלמי דפרק אין עומדין והאלפסי מייתי לה הכא במתניתין תתלב היה קורא בתורה ונשתתק זה שהוא עומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון וא"ת ממקום שפסק הראשונות נתברכו לפניהן ולא לאחריהן והאחרונים נתברכו לאחריהם ולא לפניהם וכתיב תורת ה' תמימה שתהא כולה תמימה ופי' רבינו יואל הלוי כיון שנשתתק ה"ל הסיח דעת ועל כן צריך השני לברך הא לאו הכי היה יוצא השני בברכה שבירך הראשון וראיה מדתניא בתוספתא דמגלה ומייתי לה בירושלמי מעשה בר' מאיר שקרא מיושב בב"ה של טבעין ונתנה לאחר ובירך עליה ופריך בירושלמי זה קורא וזה מברך א"ר ירמיה מכאן שהשומע כקורא משמע דאדם יוצא בברכת חבירו ואפ"ה כשנשתתק צריך השני לברך מכאן יש לפסוק דאדם העומד לקרות בתורה ובירך ברכה שלפניה וקרא מקצת פסוקין ופסק ודבר דברי תורה או דברי חול צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה אם רוצה לקרות יותר ועוד ראיה מפרק הקומץ רבה גבי תפילין סח בין תפלה לתפלה מברך שנים על של ראש והא הכא אע"ג דתפילין של יד אין מעכבת של ראש ושתי מצות הן כשסח הוי היסח הדעת מברכה ראשונה ה"נ מי שקרא בתורה ג' פסוקים יצא ידי קריאתה ואם סח בינתים יברך ברכה שלפניה ורבינו אפרים חולק עליו וכתב דאפילו הסיח דעתו א"צ לחזור ולברך וראיה מפרק שני דברכות בפרקים שואל מפני הכבוד כו' אלמא אע"ג דסח אין צריך לחזור ולברך ברכות שלפני ק"ש ומתחיל ממקום שפסק וק"ש גם היא תורה וכתיב בה תמימה ומתפילין אין ראיה משום שהן פעמים מצוה אחת ופעמים שהן שתי מצות לא סח מצוה אחת סח שתי מצות ומה ראיה מתוס' דמגילה ומן הירושלמי ומה חידוש הוא זה דאחד מברך ואחר יוצא וכן תנן כל המצות כולן אע"פ שיצא מוציא וכ"ש אותו שלא יצא אבל המברך הקורא בתורה אין מוציא את הרבים בברכתו שהרי כל אחד ואחד צריך לברך ולקרות הלכך היכא שנשתתק צריך אחר לברך (א) אבל היכא דסח אפילו הסיח דעתו א"צ לברך: הגה"ה (כא) והשיב רבינו יואל אי לאו משום נכנסין ויוצאין כל הז' יוצאין בברכות הראשון הרי דמוציא את הרבים והיכא שנשתתק ליכא למיחש משום יוצאין ונכנסין דקלא אית ליה: [שם] הלווחין פרש"י לוחות לספרים שלנו שאין נגללין ורבינו אבי העזרי פירש כגון לווחים של כומרים וכותבין עליהן לפעמים כתבי הקודש ואינם מיוחדים לכך כדגרסינן בפרק הבונה על שני לווחי פנקס: [שם] גדול שבכולן גולל ס"ת השיב הר"י מויכ"א בספר א"ז על שאלתם תתלג שמעון מוחה ביד מי שקנה מן הקהל להוציא ס"ת מן הארון הקודש ולתתו ביד ש"ל וכן להחזירה והמעות הללו באות לכיס של צדקה ושמעון מוחה מפני שזו מצוה של החזן נראה בעיני שלא כוון יפה אותו שמעון שהרי במה זכה בה החזן ודאי אילו לא היה יכול לקרות בספר תורה אלא הוא ודאי היה זוכה אבל עתה שיכול אחר לקרות מעשה בכל יום שראובן מתפלל שחרית ושמעון קורא ולוי מתפלל מוסף וא"כ היאך נאמר שזכה בה ותנן בתמיד נשחטו שחטו ישראל וקבל הכהן נתנו לחבירו וחבירו לחבירו ואמרינן בגמרא שמע מינה הולכה שלא ברגל שמה הולכה דילמא דנייד פורתא ומאי קא משמע לן ברוב עם הדרת מלך והלא דברים ק"ו ומה הכהן שכבר זכה שכבר קיבל הדם בידו אעפ"כ נותנו לאחר להוליכו ואותו המוליך נותנו לאחר לזורקו משום ברוב עם הדרת מלך כל שכן בנדון זה וכן המשפט שיכול לקנות להושיט המעילים לגולל ואין הגולל יכול למחות כי אע"פ שקנה הגלילה לא קנה ליקח המעילים וקבלתי תתלד ממורי ה"ר אליעזר מגרמיז"א מעיל שתפור תחתיו פשתן צריך להשים צד המעיל על הספר תורה ולא צד פשתן דומיא דמזבח הקטרת לענין יין הבדלה כל מי שיתן יותר לצדקה הרי הוא זוכה ולא שייך ירושה במצות: [שם] כל האוחז ס"ת ערום נקבר ערום בלא אותה מצוה כתב רבינו אבי"ה כ"ל דהני מילי בידים שתם אבל נטל ולא הסיח דעתו לא קפדינן:

הגהות מהר"י ומהרצ"ש (א) פי' ולא משום היסח דעת כר"י הלוי:

סליקו להו בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

בגדי ישע

דשבת הגדול: (טז) וכל סדר המועד פרש"י כסדר האלפסי כפי הנוסחא דאלפס שלנו אין כאן אלא האלפס פירש פי' אחר ומה שמקשה אחר כך דסדר זה אינו נכון לפי שמשתנה כ"ז אינו קשה לפי' הרי"ף ע"ש וצ"ע: (יז) ואי מקלע ר"ח אלול בשבת כו' ובשפייר"א נהגו כו' דוקא ר"ח אלול לפי שיש בהשמים כסאי ג"כ נחמות דירושלים כמ"ש במנהגים אבל בר"ח אב אין שייך עדיין להפטיר בנחמות אלא ג' דפרענותא: (יח) ואנו מפטירין השמים כסאי ע"פ פסיקתא והא דכתב לעיל דקורין דש"ח ע"פ פסיקתא היינו היכא דלא חל ר"ח בשבת וע"ש בתוס' דפ' כ"ש דף מ' דכתבו זה על ר"ח אב שחל בשבת דמפטיר בו השמים כסאי וצ"ע דהא בפירקין כתבו דמפטיר בו שמעו וכ"כ הפוסקים: ומ"כ ע"ז וי"ל דהפסיקתא לא מיירי כלום מר"ח אב או מאלול שחלו בשבת אלא שצריך להפטיר סי' דש"ח נו"ע אר"ק כו' אלא שהתוס' דפסחים ודמגילה מוכיחים מהפסיקתא דאין אנו הולכין בתר תלמודנו בכ"מ שהרי לפי תלמודנו שבר"ח אב שחל בשבת מפטירין חזון ישעיה א"כ בודאי בשבת שלפני ט"ב צריכין להפטיר הפטרה אחרינא וזה נגד שנהגנו לפי הפסיקתא שאנו מפטירין סי' דש"ח לפני ט"ב אבל מה שאנו מפסיקין להפטיר השמים כסאי במקום שמעו בר"ח אב שחל להיות בשבת בזה לא נסתר סי' הפסיקתא כיון דהפטרת ש"ח מסי' דש"ח במקומה עומדת ומ"ש שם בפסחים שאנו מפטירין השמים כסאי וכאן כתבו דאנו מפטירין שמעו בזה לק"מ לפ"ז דהא ג"כ כתב המרדכי בר"ח שחל בשבת שבשפייר"א נוהגין לדלוג ולהפטיר השמים כסאי ובשאר מקומות אין מדלגין א"כ י"ל דגם בר"ח אב שחל בשבת נחלפו מנהגי מקומות והתוס' לא באו לכתוב הדין איך שינהגו בר"ח אב שחל להיות בשבת אלא עיקר כוונתם להביא ראיה שאין הולכין בכ"מ אחר התלמוד ודו"ק: (יט) כי שמעתי לבלע זה החזן כך היה שמו וכ"ה בכתוב בלע ובכר: (כ) נ"ל דה"ג מדלג יותר מי' פעמים ז' פסוקים ומי התיר לו לדלג ולאשר אמר ולנפתלי אמר ולדן אמר ולגד אמר ולאשר אמר כו' ר"ל ששוב חזר חלילה ודילג כסדר הזה עד י"פ ודו"ק: (כא) והשיב רבינו יואל כו' כתב מהר"י אבוהב נראה מדברי ר"י דדוקא כשקרא ג' פעמים ואח"כ שח צריך לחזור ולברך אבל אם לא קרא עדיין ג"פ עדיין לא עשה גמר מצוה שהתחיל ואפילו שח אין לו לחזור ולברך עכ"ל ב"י בטא"ח סי' ק"ם · סליק בגל"ך ולאע"י

סליקא לה בגדי ישע על המרדכי ממסכת מגילה

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת מגילה

פרק מגילה נקראת

(א) אף על פי שאמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה נוהגין בו ביום ומתאבלין בו ביום ומקיימין שמחה בזמנה :

(ב) היושבין בבירה והמפרשים בספינה קורין בי"ד כתב ה"ג לא אמרו להקדים אלא לכפרים ויש מרבותינו שאומרים שאם אין בידם מגילה מוטב שיקדימו ויקראו ממה שלא יקראו כלל :

(ג) כל החדש כשר לקריאת מגלה בשביל הולכי דרכים שאין בידם מגילה אבל לסעודה אין עושין אלא בי"ד או בט"ו :

(ד) מה שלא נהגו לקרות המגילה יום י"ד ויום ט"ו מספק כדעבדי ביו"ט י"ל משום דדילמא י"ד נקבע בזמנו והיכא בט"ו משום לא יעבור :

(ה) זמן קהלה לכל שהיו מתאספים לגוס אסתר שהוא בי"ג ומתאספים לעיירות כמו בשאר תעניות ומכאן סמך לתענית אסתר שאנו עושין שלא מצינו רמזה מפורשת בתלמוד :

(ו) מה שאנו מקדימים התענית ליום ה' כשחל פורים בא' בשבת מפני שאין יכול לקבוע בע"ש מפני שהן טרודים לטרוח לכבוד שבת :

(ז) פי' בה"ג מאחרין ולא מקדימין משום דפורענותא הוא · קשה למה מתענין תענית אסתר לפני פורים אף על פי שמגילת תענית בטלה חנוכה ופורים לא בטלו ואסור בתענית · תשובה משום די"ג יום נקנור הוא ובטל עם שאר תענית ורש"י פירש דחנוכה היא פרסומי ניסא ופורים דכתיב בכתובים הוי ליה כד"ת ולא בעי חיזוק :

(ח) מה שנותנין ג' מחצית לפורים משום דכתיב בפרשת כי תשא ג"פ מחצית השקל ·

(ט) ובמקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים שלו לעצמו וליתנן במקום שירצה :

(י) נשים חייבות במקרא מגילה כלשון משמע שהן יכולות לקרות ולהוציא אף זכרים י"א ורא"ה כתב נשים מברכים על מקרא מגילה ואפי' אי קרו לעצמן :

(יא) ר"א כ' נשים חייבות בג' סעודות שאף הן היו בירידת המן וע"י כן נתקן שלש סעודות בשבת :

(יב) [נשים חייבות בד' כוסות שאף] הן היו באותו הנס אע"ג דפרעה לא גזר אלא על הזכרים מ"מ הנשים לא היו יכולות להתקיים בלא הזכרים :

(יג) למה לא יהיו נשים חייבות בסוכה שאף הן היו בנס דענני כבוד וכן יהיו חייבים במצה ומה צריך טעם דכל שישנו בבל תאכל חמץ י"ל דלא אמרינן הא טעמא אלא במילתא דרבנן כגון מגילה וחנוכה וד' כוסות :

(יד) רבינו תם אומר דגם ביום יש לברך זמן משום דעיקר מצוה ביום :

(טו) ר"ת היה רגיל לומר זמן ביום בלחש בתוך כך שהיו קהל עונין אמן להפוקי מיד רבוותא :

(טז) מגילה בזמנה קורא אותה ביחיד מיהו מצוה בעשרה:

(יז) יחיד הקורא את המגילה לא יברך לפניה ולא לאחריה :

(יח) במסכת סופרים איתא על רות איכה קהלת שיר השירים מברך ע"מ מגילה ואם כתובה בין הכתובים מברך על מקרא כתובים :

(יט) אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא מקרא מגלה ומתנות לאביונים :

(כ) ר"מ כתב בזמן הזה כיון שבטלה מגילת תענית והותרו כל הימים אין אסורים בהספד והתענית אלא בחנוכה ופורים ולכן מותר בהספד בי"ד דאדר קמא :

(כא) ר"ג · אבילות נוהג בפורים שלא מנו חכמים במשנה שאין אבילות נוהג אלא שבת ורגלים וראש השנה ויום כפורים אבל ר"ח ופורים לא · מיהו מצאתי דלאחר שהתפלל בבית האבל בליל פורים בערב לעת קריאת המגילה מותר לילך לבהכ"נ וחייב לשלוח מנות :

(כב) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון כו' :

(כג) רבינו יואל אסר לגר להעתיק ספר תורה מספר של הכומרים ובשביל שהגר לא ידע לשון הקדש אלא לשון הכומרים רצה להעתיק להיות לו לפירוש :

(כד) בעיר ווירצבור"ק מנעו לגר להתפלל ולהיות ש"צ :

(כה) סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ומשמע דסעודה אחת די :

(כו) מגבת פורים לפורים ואין רשאי עני לקנות מהם רצועות למנעלו אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר :

(כז) עדיף יומא דפוריא כיום שניתנה בו תורה : אריא ע"ג אריא רש"י פירש אריא הוא הכתב והלבנה הוא החלק ור"ת פירש ארוכה קרויה לבנה והקצרה אריא :

פרק הקורא למפרע

(כח) המנצפיות אין להם סדר היינו שאין צריך לחזור לראש אבל חוזר לתחלת ברכה שטעה ;

(כט) כל מקום שאמרו אין מחזירין אם הוא חסר הויא ברכה לבטלה :

(ל) יש ללמוד דס"ת דחסרין בה אותיות או תיבות או פסוק דאין להפסיק לקורא להביא ס"ת אחרת אלא קורא אותה בעל פה :

(לא) אם כבר קרא ג' פסוקים ורחוק מן הפרשה שאפשר לו לסיים ולברך יברך ויגמור ויביאו ס"ת אחרת :

(לב) מגילה צריכה שרטוט כאמתה של תורה ובכל ענייניה היא כס"ת :

(לג) כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע :

(לד) ראה מאורות מימיו יפרוס על שמע ויוצא אחרים ידי חובתן :

(לה) נשאל להר"ר טוביה מרוינ"א איך סגי נהור מוציא בניו ובני ביתו מקדש וי"ל שמחוייב מדרבנן יכול לפטור המחוייב מדאורייתא או הלכה כר' מאיר דסבר סומא חייב במצות מדאורייתא :

(לו) רבי יהודה ברבי קלונימוס היה מסופק אם סומא מברך בורא מאורי האש :

(לז) בלשכת פענח נמצא שזה שהתירו ביחיד לקרות המגילה הכתובה בין הכתובים הני מילי בימי חכמים שהיו כתובים בגליון כמו מגילות שלמו אבל עתה שאינו כך אפילו ביחיד לא יצא והקורא אותה קורא ופושטה כאגרת :

(לח) עד הנץ החמה כ' אבי"ה הני מילי הנהו דכתיב בהו יום כבדיא אבל לילית לא כתיב ביה יום כבדיא אלא וראיתם אותם בראיה תליא מילתא ומעמוד השחר שרי :

(לט) פסק ר' מאיר בהא דלא אמרינן מקצת היום ככולו לא ביום ז' ולא ביום ל' עד הנץ החמה מיהו לענין שמועה רחוקה לא בעינן ספורים אלא שעה אחת סלקא אפילו בלילה :

(מ) כל הלילה כשר לקצירת העומר ולספירה ולהקטר חלבים :

(מא) כ' ר' יעקב בר יקר מי שלא בירך בלילה שכר ספירה יהבינן ליה שכר ספירה בזמנה לא יהבינן ליה :

(מב) כ' אבי"ה מי שלא בירך בלילה לא יברך ביום משום ברכה לבטלה אבל מונה בלא ברכה :

(מג) אם אינו יודע חשבון הימים ודעתו לברך ולסיים כמו שישמע מן הקהל או מחביריו ולדעתא דהכי פתח ושהה בסיום עד שישמע הימנו וכן סיים גם הוא אחריהם בכה"ג נפיק דפתיחה וסיום איכא :

(מד) מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי וכ' אבי"ה דשבועי לא צריך למימני עד סוף השבוע כו' וזה להפך מרבי אפרים :

פרק הקורא עומד

(מה) נהגו במתיבתא לומר בא"י אמ"ה הרב את ריבנו ולא לימא האל דקאמר ברוך ה' אלהינו וצ"ע בברכת המזון אם יש לומר האל אבינו מלכנו :

(מו) אין קורין בפרשה פחות מי' פסוקים ופרשת עמלק שקורין בפורים שהיא ט' פסוקים הואיל וכחד ענינא הוא לית לן בה :

(מז) הוי"ו לך בספרי כתב גלי וכ"פ רש"י וכן עמא דבר:

(מח) תימה לר"י על מנהגנו שאנו קורין בתעניות ויחל והראשון מתחיל שם והוא לסוף שני פסוקים מפרשה שלמעלה וקא אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים גזירה משום הנכנסים שלא יאמרו שקרא אחד לפניו ומתחיל בפרשה ולא קרא רק שני פסוקים :

(מט) שאין בו בטול מלאכה לעם כגון ר"ח כי דוקא לנשים נתנה מצוה זו בשביל שלא פרקו נזמיהם בעגל:

(נ) אומר ר"י דמלאכה כבידה כגון לחרוש ולזרוע אסור אף לאנשים :

(נא) אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו כו' ירושלמי הייט דוקא כשמתפללין בשביל הצבור ובצבור אבל היכא שמתפלל בביתו בינו לבין עצמו שפיר דמי דליכא כסופא אם לא נענה :

(נב) דכי נפלי אאנפייהו מצלי אצלויי :

(נג) יש לתמוה על בתי כנסיות שיש להם רצפה וטפל שם ש"צ על פניו :

(נד) השיב ריב"א על מעשה שבא לפניו שאירעו ג' חופות ביום רביעי אחד והיה ראשון מהן כהן ושני ישראלים והורה שביום ה' היו יכולים לקרות בתורה :

(נה) פר"ת קי"ל כמאן דאמר עולה שהרי בשל סופרים הלך אחר המיקל לכך אנו נוהגין בתעני' ובט"ב וביום טוב במנחה דהשלישי מפטיר משום דהא אסור להוסיף על ג' בני אדם אבל בשבת ויום טוב שמותר להוסיף אז אנו עושים כמאן דאמר אינו עולה :

(נו) תקנו עכשיו שיקרא המפטיר שהוא שמיני בכי תשא כדי לנהוג אליבא דתרוייהו :

(נז) כיון דנהיגין בשבת לקרות ז' בלא מפטיר משום הכי נהגו לומר קדיש בין השביעי למפטיר להודיע שאינו מן מנין השבעה כמו שתקנו קדיש בין תפלת ערבית לי"ח ברכות להודיע דתפלת ערבית רשות :

(נח) אין להקשות על מנהגינו שקטן קורא במוספין דהא קטן עולה למנין ז' וכ"ש שקורא לפרשת המוספים:

(נט) משמע שאפילו בימיהם יש מקומות שאין מתרגמין ומכאן סעד למנהג אשכנז שאין נוהגים לתרגם :

(ס) מפרש בירושלמי דאם התחילו בי' ויצאו מקצתן גומר ועל היוצאים שאין מניחים י' נאמר ועוזבי ה' יכלו :

(סא) מדלגין מן ויחל לפסל לך משום דהכל ענין אחד הוא :

(סב) לדידן שהתקינו לברך לפניה ולאחריה לא צריך ליתב דמינכר בברכה שמברך ז' פעמים לפניה ולאחריה משום הכי כהן קורא פעמים במקום לוי ואין צריך ליתב :

(סג) אם אין בבהכ"נ רק כהנים יקרא אחד ד' פעמים ועל כל פרשה יברך לפניה ולאחריה :

(סד) ראש הכנסת או חזן לא יקרא עד שיאמרו לו אחרים קרא שאין אדם מבזבז לו :

(סה) ש"צ שהוא שושבין וקורא נראה דצריך לומר לאחר קרא · אבי"ה :

(סו) אין פותחין פתח בהכ"נ אלא למזרח פר"י דוקא לדידהו בני בבל שהיו הופכים עצמן לצד מערב כי א"י במערב אבל לדידן לא :

(סז) רבינו אפרים היה מוחה לכהן שהוא ש"צ לקרות כהן חבירו לס"ת וכן לוי ורבינו יואל דחה סברתו:

(סח) המפטיר לא יפטיר עד שיגמור הגלילה כדי שגם הגולל יבין אל המפטיר :

(סט) מוכיח ר"י בבכות דאבלים אינם בעשרה :

(ע) קטן בפני עצמו אינו יכול לישא כפיו אבל אם הכהנים גדולים יכול לישא כפיו :

(עא) מצאתי דכהן פסי' אינו נושא את כפיו כי השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה וראוי למברך שיהא שרוי בשמחה :

(עב) מפני שהעם מסתכלין בו פי' טעם מפני שעיניו כהות וליתא להא טעמא אלא בזמן שבית המקדש קיים שמברכים בשם המפורש ובזמן הזה אסור משום היסח הדעת :

(עג) כל המומין אם דש בעירו מותר :

(עד) כ' אבי"ה מה שהכהנים פותחין אצבעותיהם דבר זה לא מצינו בתלמוד אלא דרשנים אמרו טעם אמור מלא זי"ן קח אותה וי"ו ושים אותם בתוך כה ויהיה כה לשון חלון וכשהכהנים נושאין כפיהם נהגו לחלוק אצבעותיהם וזהו מציץ מן החרכים כו' :

(עה) ש"צ אסור להפסיק לקרות כהנים דאפילו לאמן יהא שמי' רבא אסור להפסיק :

(עו) השמש הוא העוסק בצרכי בית הכנסת וש"צ הוא מובחר שבקהל :

(עז) ברכה מצאתי למה מדלגין מקצת ברכה של ברכת כהנים שאין אנו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כו' וי"ל כיון שהכהנים מברכים יהי רצון לפניך כו' זה במקום שהש"צ אומר כל השנה ברכנו בברכה :

(עח) וצריך שיהא החזן ישראל כשהש"צ כהן אחר מקרא :

(עט) אם אותו המתן מים לכהנים לטול ידיהם בא אצל ש"צ ומזכירו ליטול ידיו צריך לישא את כפיו אף בים שם כהנים אחרים ואם לא יעלה עובר בשלש עשה אבל מלמדין את הנותן מים שלא יזכיר את הש"צ ליטול את ידיו :

(פ) הר' יעקב לוי מספירא הצריך לצאת לכהן מבית הכנסת קודם שיתחיל ש"צ בעבודה כשהכהן אינו נושא כפיו ע"י דהדריך רישיה או בתוך י"ב חדש על אביו ואמו כי אז נוהגין שלא לישא את כפיהן:

(פא) כל כהן שהרג את הנפש פי' ראבי"ה במפורסם להרוג שהוא מועד לכך :

(פב) נשאל לר"ם משלכן על אודות כהן שמל את התינוק ומת יכול לישא את כפיו והשיב דנושא את כפיו ולא דמיא לכהן שהרג את הנפש :

(פג) גם נשאל לו על כהן שהמיר דתו ועשה תשובה אם יכול לישא כפיו עוד והשיב דמותר וכן השיב רבינו גרשום מאור הגולה :

פרק בני העיר

(פד) היכא שהקדישו לשם בהכ"נ ואז התפללו בה אפי' אורחים לפי שעה כיון שמיוחד לתפלה קדשה :

(פה) צריך (להתענות) [להתנות] בזמן הזה על כורסיא שהוא תשמיש לס"ת שאל"כ אסור להשען עליו להנאתו ואפי' ספרים אסור להניח עליו :

(פו) יש למצוה שיתר קלת לכורסיא בזמן הזה אין רגילין לתת עליו ס"ת בלא מטפחת והוי תשמיש דתשמיש מיהו משום מטפחת עצמה יש למנוע אם לא יתנה :

(פז) נשאל לר"מ על ראובן שאמר קרקע זו אני נותן לבנות עליה בהכ"נ ואחר הזמן נתרצו הקהל לבנות עליה היו העמים מעכבים על ידו ועכשיו אומר הקהל נבנה עליה בית התלמוד וראובן השיב אדעתא דהכי לא נתתיו והשיב דודאי ראובן לא מצי הדר ביה :

(פח) ישראל שהתנדב מנורה או נר לבהכ"נ אסור לשנותה לדבר הרשות כ"מ בשכבר הדליקו בה לבהכ"נ דנשתמש בהן קודש אבל לא הדליקו בהן עדיין מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות והזמנה לאו מילתא היא :

(פט) בנין שבבהכ"נ העשוי בבנין אבנים בתוך חומה מזרחית מפני שהיו מתקלקלים ס"ת המונחות מחמת לחלוח הקרקע ועשו ארגז עץ תלוש אין בו משום תשמישי קדושה :

(צ) בעונן ב' דברים עמי הארץ מתים על שקורין לארון הקדש ארנא ולבית הכנסת בית עם :

(צא) כ' א"ז צריך ליזהר שלא יהו מטפחת של ס"ת נביאים וכתובים ושאר ספרים של שעטנז לפי שפעמים מחמם בה ידיו שכורכה סביב ידיו בימי הקור :

(צב) כ' אבי"ה כל הני קדושים דמתני' אם הם של יחיד יכול לעשות בהן כל מה שירצה דאדעתא דדידיה עבדינהו :

(צג) בן עיר שפסק בעיר אחרת נותן עמהם בני העיר שפסקו לעירם נותנים במקומם :

(צד) אחד שישב בתוך קהל ועדה ואמר אם אשחוק עוד בקוביא אתן ה' זקוקים לצדקה וכן אמר כמה פעמים ועבר נדרו שואלים הגבאים שבעירו ה' זקוקים והוא אומר שיתן חוץ לעיר מקום שהוא חפץ דבר פשוט שיתנם בעירו :

(צה) היכא דפרים יעשה כפירושיו :

(צו) בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה אינם חייבים ליתנם לשם :

(צז) כ' אבי"ה הוא הדין כל הני דבעינן למכור אסור להרבעה דברים ·

(צח) מימי לא השתנתי בתוך ד' אמות של תפלה פי' לא נהגתי היתר ע"י שהיה כדי הילוך ד' אמות אלא (הלכתא) [הלכתי] ארבע אמות ע"כ :

(צט) בקריאת התורה שתקנו מפני דרכי שלום דכהן קורא ראשון לא יקרא שום ישראל בכהני א"א"כ הוא גדול הדור דכולהו כהני כייפי ליה אבל בסעודה דלא תקון בה מידי משום דרכי שלום יכול לברך לפני כהן הפחות ממנו מיהו אם רוצה לכבדו מעליותא הוא כיון דלאו עם הארץ אבל ע"ה אין רשאי להקדים :

(ק) בקריאת התורה מסופק ר"י בת"ח ישראל וכהן ע"ה איזה מהם יקדים כי לא מצינו דהיכא בקריאה משום ולמשנאי אהבו מות :

(קא) אין יכנים בהם וכל דבר שהוא לצרך בהכ"נ כמו ביום כפורים לשמרו מותר :

(קב) אין מרעין בהן אר"י דמיירי בקרקע שלא חפרו בו כלל והגנות והאילנות שנוטעים בבית הקברות מותר וליכא למיחש משום כבודן של מתים כיון שאינו על הקברים עצמן :

(קג) ר"ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין ג' ס"ת כו' זה הכלל המפטיר הולך לאחר הפרשה שקרא באחרונה :

(קד) ר"ח טבת שחל להיות בשבת במ"ס איתא דמפטיר בר"ח וכן העיד הר' שאכן מפי אביו ר' דוד ובסדור רב עמרם יש שמפטיר בנרות דזכריה וכן פר"י בר יהודה ורש"י :

(קה) כתב רבי' משולם חתן שחל להיות בר"ח מפטיר בשל ר"ח וכן אם היו מד' פרשיות הללו לפי שהפטרות של פרשיות כתובות בתלמוד ואילו הפטרה של חתן לא מצינו בתלמוד אלא שמחה בעלמא :

(קו) נמנו וגמרו שלא לדחות הפטרות ט"ע אר"ק שד"ש ומצינו למידק אם אירע הפטרת תשובה בערב ר"ה מפטירים מחר חדש שהיא כתובה בתלמוד :

(קז) ואתחנן הבא בשבת רני עקרה יפטיר שוש אשיש ובשבת של עניה סוערה יפטיר רני עקרה ואם בא חתן בשבת של עניה סוערה יפטיר שוש אשיש שכבר אמר עניה סוערה בהפטרה של רני עקרה :

(קח) כתב אבי"ה מנהג ההפטרות לשתי פרשיות יחד אמרו משום ר"י הלוי שהנהיג אביו בפרשה ראשונה ולא בשניה לפי שיש בכל הפטרה ראשונה מעין שניה וראשונה :

(קט) במנהגים מצאתי כל פרשיות סמוכות מפטירין הפטרה של אחרונה חוץ מאחרי מות וקדושים שאז מפטירים הלא כבני כושיים שהיא הפטרה של פרשה ראשונה מפני שבהפטרה שניה מזכרת מתועבות ירושלים :

(קי) אין לתמוה למה לא יתחיל בר"ה בתחלת פרשת המועדות ושור או כשב כו' כמו שעושין בפסח ובחג:

(קיא) תימה דבכל יו"ט אנו מוציאים שני ספרים וקורין בו קרבן דמוסף ביומו וזה לא מצינו בתלמוד אך בסדר רב עמרם ישנו ואנו נוהגים כן על פי הקבלה וראבי"ה הביא ראיה מן הירושלמי :

(קיב) משך תורה כו' זה הסדר לא ישתנה אלא כשחל פסח ביום ה' לפי שיש לנו לקרות כסדר הכתובים בתורה ככל מה שאנו יכולים :

(קיג) ביה"כ במנחה בשל עריות לפי שנפשו של אדם מתאוה להם ויחטאו וישובו :

(קיד) אין לתמוה מ"ש דר"ח אדר וניסן שחל להיות בא' בשבת דאין מפטירין מחר חדש כי מפטירים לפני ר"ח אדר בשקלים דיהוידע והי' מוכחת שבאותו שבוע יהיה ר"ח וכן הפטרה בראשון בא' לחדש היא מוכחת שבאותו שבוע יהיה ר"ח ניסן :

(קטו) מה שאין אנו קורים המוסף בשבת כמו בר"ח וברגלים לפי שכל קריאתינו שאנו קורין לכפרה הן באות ובשבת שאין חטאת קריבה לכן לא קבעוה לדורות :

(קטז) ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם הפטרת חזון ישעיה ואנו אין נוהגים כן אלא שמעו דבר ה' בירמיה ובשבת שלפני תשעה באב חזון ישעיה ע"פ הפסיקתא דש"ת נו"ע אר"ק שד"ש ונוהגין לקרות ויחל ע"פ מ"ס :

(קיז) בט"ב נהגינן כתלמודא דידן למקרי כי תוליד בנים ובני בנים ולהפטיר אסוף אסיפם :

(קיח) בפסחים פי' התוס' בהרבה דברים אנו סומכים על ספרים חיצונים ואנו מפטירים השמים כסאי על פי פסיקתא :

(קיט) כתב רבינו אפרים לר' יואל הנה בשמחת תורה יצאתי מבית הכנסת בחרי אף כי שמעתי לבלע זה החזן מדלג יותר מי' פעמים ו' פסוקים ומי התיר לו לדלג :

(קכ) מחלקין פרשת אתם נצבים ופרשת וילך שהם קורות כשיש שתי שבתות בין ר"ה ליה"כ ואין מחלקין מטות ומסעי שהן ארוכות לפי שרוצים לקרות אתם נצבים קודם ר"ה להפסיק הקללות שבוהיה כי תבא לר"ה אנו קורים במדבר קודם עצרת :

(קכא) ודרשו יש לאומרה בין ר"ה ליה"כ :

(קכב) ואנן אין אנו נוהגים כן אלא מפטירין שובה בין ימי תשובה ושוש אשיש קודם לכן ודרשו קורין אותה בצום גדליה ודיו :

(קכג) אין לכתוב ברכות בתורה ופסק אבי"ה דהוא הדין במגילה וגם משמע דס"ת לא תהיה פתוחה בין גברא לגברא :

(קכד) היה קורא בתורה ונשתתק זה שהוא עומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון :

(קכה) אדם העומד לקרות בתורה ובירך ברכה שלפניה וקרא מקצת פסוקים ופסק ודבר דברי תורה או דברי חול צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה אם רוצה לקרות יותר :

(קכו) כ' א"ז על שאלתם שמעון מוחה ביד מי שהגיע מן הקהל להוציא ס"ת מן הארון הקדש ולהחזיר ביד ש"צ וכן להחזירה והמעות הללו באות לצרך של צדקה ושמעון מוחה מפני שזו מצוה של החזן נראה בעיני שלא כיון יפה אותו שמעון :

(קכז) וכן המשפט שיכול לקנות להושיט המעילים לגולל ואין הגולל יכול למחות כי אע"פ שקנה הגלילה לא קנה ליקח המעילים :

(קכח) מעיל שתפור תחתיו פשתן צריך להשים צד המעיל על הספר תורה ולא צד הפשתן דומיא דמזבח הקטרת :

(קכט) ולעניין יין הבדלה כל מי שיתן יותר לצדקה הרי הוא זוכה ולא שייך ירושה במצות :

סליק לוח הדינים שבמרדכי מגילה

לוח הדינים אשר בהר"ן ממסכת מגילה

כולל כל חדושי דינים שהובאו בר"ן על דעת הרמב"ם ז"ל, מאת הרב הגאון ר' יוסף אוטילינג זללה"ה.

א מגילה דלילה אפשר דבני כפרים לא קרו לה : דף א' במשנה ד"ה אלא

ב כרכין המוקפין חומה שבחוצה לארץ קורין בט"ו : ע"ב ד"ה כרכין

ג כל שדרים שם י' בני אדם שהולכים בקר וערב לב"ה הרי הוא כאילו יש שם עשרה בטלנים : דף ב' ע"א ד"ה אבל

ד עיירות המסופקות אם מוקפות מימות יהושע או לא הולכים אחר רוב עיירות שאינן מוקפות: שם ד"ה ולענין

ה כהנים המבטלים מעבודה היינו כשיכולים אח"כ להשלים העבודה הא לאו הכי לא : ע"ב ד"ה ישראל

ו עבודה חמירא מתלמוד תורה היינו ת"ת דיחיד כלומר שאינו ת"ת של כל ישראל : שם ד"ה מכאן

ז למת מצות תובה לבטל מקרא מגילה ולשאר מתים רשות : שם ד"ה ת"ת

ח נשים חייבות לקרא המגילה כשאר החייבים להוציא רבים ידי חובתן : שם ד"ס נשים

ט פורים שחל להיות בשבת מקדימין לקרות המגלה בערב שבת : שם ד"ה פורים

י חל פורים בע"ש עיירות גדולות ומוקפות קורין בו ביום ושאין מוקפים עושים סעודה באחד בשבת : דף ג' ע"א במשנה ד"ה איזו

יא חל י"ד בע"ש מוקפין קורין בו ביום עושים סעודה לאחר השבת וי"ד בשבת לדידן לא מיקלע : בא"ד ובדף כ' ע"ב ד"ס פורים

יב משלוח מנות ליתיה אלא באדר שני : דף ג' ע"ב ד"ה אלא

יג לאו שפיר דמי לאבסומי בפורים עד דלא ידע מאי קאמר : שם ד"ה מיחייב

יד אבלות יום ראשון נוהג בפורים ומיום ראשון ואילך ספק : דף ד' ע"א ד"ה ומדאמרינן

טו אחר שגלו ישראל חזרו שאר ארצות להכשרן לומר שירה והלל בנס העשוי בהם : שם ד"ה משיכנסו

טז יודע אשורית ולעז אינו מוציא אחרים ידי חובתן בלעז : ע"ב במשנה ד"ה אבל

יז עכשיו לא הוכשר לשון יוני אלא למכירים אותו לפי שאין אנו בקיאים בלשון יוני הקדום: שם ד"ה אבל

יח אם טעה במגילה ולא הזכיר אפי' תיבה אחת לא יצא ידי חובתו : שם ד"ה תנא

יט חל ט"ו בשבת שכרכין מקדימין לי"ד הם מותרים בעשיית מלאכה:דף ה' ע"א ד"ה וגרסינן

כ טעות שהענ"ין והלשון אחד לית לן בה כיהודים ויהודיים בל טעות אחר פסול : שם בד"ה תו גרסינן

כא במגילה והלל ותקיעות אם שהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש : שם ד"ה ר' מונא

כב השמיט הקורא תיבה אחת צריך לחזור למקום אותה תיבה ולקרא משם ולהלן : ע"ב ד"ס ת"ר

כג אסור לכתוב תיבה אחת חוץ מן הכתב ואם כתב אסור לקרות בו שלא בשעת הדחק : שם ד"ה והלכתא

כד אמתתה של תורה היינו מזוזה ולא ס"ת עצמה: בא"ד

כה מגילה נמי בעי עבוד לשמה : שם ד"ס וצריך

כו לא מצי:ו תגין אלא לספר תורה : דף ו' ע"א ד"ה ויש

כז כותב אגרת הרשות ומתכוין ללשון צח ונקים לשנא דקרא אין צריך שרטוט: שם ד"ה גרסינן

כח אף בימי רבותינו היו כותבין בעור שאינו עפוץ ועיבוד שלנו אינו מזדייף מצד הלבן אע"פ שאינו מעופץ : שם ד"ה דפתרא

כט מגילה אפי' באפי נפשה כשהיא כתובה כעין ספרים שלנו אין קורין בה : ע"ב ד"ה הקורא

ל נשים מצטרפות למנין עשרה לענין מגילה : שם במשנה ד"ה הכל

לא לא ספר עומר בלילה יספור ביום בלא ברכה : דף ז' ע"א ד"ה כל הלילה

לב מצת מצוה יש ליזהר שלא לאכלה אחר חצות וכן הלל שבאותה לילה שלא לקרותו אחר חצות: שם ד"ה זה הכלל

לג מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה צריך נ"כ ליקח מן המותר תורה והלוקח זכה בספרים : ע"ב ד"ה וכן

לד העמידו הצבור ז' לפקח על צרכי צבורם אף מקח וממכר של דברים שבקדושה בכלל : שם ד"ה והיכא

לה מכרו ז' טובי העיר אין בו דין אונאה כשליח שמכר אלא כמוכר שלו וקרקע של הקדש לעניים ונתרצו כל בני העיר למכרו הרשות בידן : שם ד"ה לא שנו

לו לא לסתור איניש בי כנשתא עד דבני בי כנשתא אחריתי ואם יש להם בית הכנסת אחר מותר לסתור : דף ח' ע"א ד"ה ומאן

לז בית הכנסת הנמכר בין ע"י ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר או שלא במעמדם דמים נתפשים בקדושת בית הכנסת : שם בא"ד

לח דלי"ת ויו"ד שבתפילין אינן אותיות אלא קשר בעלמא : שם ד"ה תפיפי

לט היתר למשימין עמודות של ס"ת בראש הקורא בסיום ס"ת : ע"ב ד"ס וכתב

מ מבטלין ת"ת דוקא להוצאת המת ולשאר צרכיו לא : דף ט' ע"ב ד"ה מבטלין

מא למאן דלא קרי ולא תני כתבו מקצת הגאונים דבעשרה סגי : שם ד"ה אבל

מב כשמוציאין ב' ס"ת וקורין בהם בשני בני אדם לית בשני משום פגמו של ראשון אלא כשקורין ב' בני אדם כאחד : דף י' ע"א ד"ס ואחד

מג בברכה אחרונה גולל ואח"כ מברך : דף י"א ע"ב ד"ה ר' יהודה

מד פי' הגולל ס"ת גוללו מבחוץ : שם ד"ה הגולל

מה בפרס ומדי עדיין יש הפטרות במנחה בשבת : שם ד"ס והקשה

מו תלמיד יהא שוה לרב בעוד שלומדין שנא' ואתה פה עמוד עמדי : שם ד"ס תנא

מז בשמועות קשות היו יושבים אספסלים מפני העיון לאחר הסמיכה הרב ראוי לחלוק כבוד לתלמיד : שם ד"ס ומקשו

מח האידנא קרי ש"צ בהדי מאן דקרי שלא לבייש מי שאינו יודע לקרות : דף י"ב ע"א ד"ה קרא

מט יש תרגום בכתובים אע"פ שלא אמרו יונתן בן עוזיאל חכמים אחרים אמרוהו : שם ד"ס ובמגילה

נ ביום מברך בקריאת מגילה שה"ח : שם ד"ה וצריך

נא ח' פסוקים שבסוף התורה קורין אותן בבית הכנסת בפחות מי' : שם ד"ס שמנה

נב מוסיפין בשבת על הקורים בתורה [ולא] דוקא ז' ובמועדים לא : ע"ב ד"ס אין

נג נשים וקטנים עולים להשלים מנין ז' ולא שיהיו כולם קטנים : דף י"ג ע"א ד"ה הכל

נד כשמוציאין ב' ס"ת וקורין ז' באחד המפטיר יכול לקרות פרשת החודש בשני: שם ד"ה וכתב

נה קרא המפטיר י' פסוקים ואיכא תורגמן פוסק : שם ד"ה ולאי

נו אי איכא ט' ששמעו קדיש וברכו ולאחר התפלה חוזר אחד שלא שמע ואומר קדיש וברכו וענו אלו אחריו יצא ור"ת חולק : שם ד"ה אין

נז התחילו בי' ויצאו מקצתן גומר אם נשתיירו רובן : בא"ד

נח בתר דתקון שיהא כל אחד ואחד מברך לפניה ולאחריה אם אין מי שיקרא אלא אחד הוא עומד וקורא ואין צריך לישב ז' פעמים לעשות היכר : דף י"ד ע"א ד"ה תוספתא

נט כהן פותח ראשון לכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה ידבר ראשון ולברך ראשון בסעודה: שם ד"ס גרסינן

ס אע"ג דקרא דוקדשתו בכ"ג כתוב מ"מ גמרינן מיניה שכהן הדיוט יהא מקודש מישראל : שם ד"ה וליטול

סא אין שם כהן לא יקרא לוי לא ראשון ולא שני לרמב"ם ויש חולק : ע"ב ד"ס נקטינן

סב מדינא קורין בחומשין שהיו כותבין כספר תורה שלנו אלא שאסור מפני כבוד צבור:שם ד"ה אין

סג כל אדם אם התחיל מצות תורתו לעסוק בה וקראוהו לקרות בתורה מהדר אפ"ה ונדים ואם לא התחיל עד שלא נפתח ס"ת אפי' מי שתורתו אומנתו אסור : שם ד"ה וקשיא

סד גדול שהביא ב' שערות עובר לפני התיבה ונושא כפיו באקראי והא דאמרינן נתמלא זקנו יורד לפני התיבה ונושא כפיו היינו לקבע: דף ט"ו ע"א ד"ה אינו

סה כל שיש לו שיעור למעלה כשמוסיף עליו עובר משום בל תוסיף : שם ד"ה ואמרינן

סו ראיה על שאין אדם מקפיד ומתקנא בבנו ובתלמידו מדוד ואליהו הנביא : דף ט"ז ע"ב ד"ה תורגמן

גליון מהרש"א על הרי"ף ממס' מגילה מהגאון וכו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ג ע"א ר"ן ד"ה א"ר. אפיי כב אסי נמי מודה דינא. ועי' לקמן דף לס"א א' בר"ן ד"ה ומתו ליה אמותא :

דף ד ע"א ר"ן ד"ה ומדאמרינן דאבילות מדאורייתא דתי עשה. עי' מ"ש הרבינו יונה בסוף פרק היה קורא : **ע"ב** ר"ן מתני' הקורא. כך זה כיון שלעצמו אינו מוציא. ובתי' הריב"ש סי' ש"ל השיב על הר"ן דיש לפרש הירושלי' בהיתה כתובה אשורית והוא קורא אותה בלעז דמצד השומע לא מקרי כקורא בעל פה כיון דמ"מ הענין כתוב. אבל הקורא עצמו אינו יוצא וע"ז מסיק כיון דהקורא א"י מקרי איט מתויב ואינו מוציא השומע אף דבשמיעה אין חילוק אבל אם כתובה לעז וקורא לעז גם הקורא עצמו יוצא. ועי"ש סי' בנ"א ד"ס ואני אומר אפשר כו' ואם היה אפשר שהשומע יוצא איך לא יצא הקורא שהרי גם הוא שומע ומפני שקורא ג"כ לא גרע :

דף ז ע"ב ר"ן ד"ה וכן. משום דדוד ראשון לנביאים. ועי' בר"ן ר"ה דף כ"ד ע"ב ד"ס מתחיל כתב דנביאים חמור מכתובים ועי' מג"א סי' קנ"ג ס"ק כ' : סליק

הגהות בן אריה להג"מ זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף א ע"א בר"ן ד"ס ויש כו' לשון שאינה מוקפת חומה המוסגר במרובע הוא מוקף [או שצ"ל שהיתה מוקפת חומה] : **ע"ב** ברי"ף אמר רבב"ח כו' דדרים זמן זמנם ומניהם כו'.נ"ב עי' גמ' [ופירש"י ד"ס היכא דאמרי כו'] : שם ר"ן ד"ה ארביסר כו' בירושלמי כו' דגרסינן התם כנגד ימיה כו'. נ"ב נ"ל דגרסינן התם תן ימים כנגד ימים כו' [לשון הירושלמי ימים אין כתיב כאן אלא כימים. תן ימים כנגד ימים. י"ב י"ג כנגד י"ד ט"ו כו'] : שם בר"ן ד"ה כרכים כו' מדגרסינן בירושלמי כו' בו אין קורין בתוגה לארץ קורין כו'. נ"ב בירושלמי לפנינו איתא בתוגה לו קורין ועי' בקרבן עדה שם :

דף ב ע"א ר"ן ד"ס אמר כו' וי"מ דנראה וסמוך כו'. נ"ב עי' בית יוסף [סי' תרפ"ח סד"ה וכן הכפרים מה שכתב בפירוש דברי ר"ן אלו] : שם ד"ס ומיהו כו' ומשמע דהאי הוקף ולבסוף ישב כו'. נ"ב נ"ל ומשמע דאי הוקף ולבסוף ישב כו' :

דף ד ע"א ברי"ף מתנוכה ופורים כו' לפניהם ולאחריהם נמי אסור בתענית ובהספד כר' יוסי כו' תיבת בתענית מוקף וכ"ב ועי' במאור : שם ברי"ף דהא רב אשי קאמר [בתענית דף יח ע"א] כל שלאחריו אסור בהספד ובתענית מותר וכו'. נ"ב עי' במאור וכן הביאו הגירסא הזאת התוס' במנחות דף ס"ה ע"א ד"ה אלין יומיא כו' אלא שדתו אותה כמו שדחה בעל המאור ז"ל כאן ע"ש וע"פ גירסא זו מסיים כאן אסור בהספד כו' ובי"ג אסור בהספד לתודים. ומה שהגיה מהר"ן שפירא ומה שכתב מהר"ס [בחדושי אגבי שם] בגליון אינו נכון כלל בכוונת ר' אפרים שהוסיף זאת בלשון הרי"ף ועי' בתשו' ר' מנחם עזריה סי' י"ב :

דף ה ע"ב ר"ן ד"ה היכי דמי כו' אפילו רגיל בתורה כעזרא אלא יסא הוגה כו'.נ"ב נ"ל כעזרא לא יסא הוגה כו' [וכן הוא בירושלמי שם ה"א] :

דף ח ע"ב ר"ן ד"ס מרים כו' דאמרינן בסוטה אסור כו'. נ"ב דף ל"ט ע"ב עי' רש"י שם :

דף י ע"א רי"ף ורהם חודש אדר שחל להיות בואתה תלוה כו'. נ"ב עי' קרבן נתנאל על הרא"ש [אות ל"ז מה שכתב על זה] : שם בר"ן ד"ה חל להיות בכי תשא עצמה כו' ולדידן השתא לא מתרמי פורים בואתה תצוה כו'. סיבת פורים מוקף [וקאי על פרשת שקלים] :

דף יב ע"א רי"ף ירושלמי כו' ומשני שאני התם דסליק ענייניה ואב"א שאני הכא כו'. נ"ב עי' ירושלמי [הלכה ב' שלפנינו ליתא רק תירוץ שני] ועי' קרבן נתנאל על הרא"ש אות ז' וקל"ע דמלשון הרי"ף שלפנינו משמע דשני תירוצים ניניהו : **ע"ב** בר"ן ד"ה הלכתא כו' ואי לא חיישינן לנכנסין בדלא אפשר לומר דולג יקראו כו'. נ"ב נ"ל בדלא אפשר למה דולג יקראו כו' :

דף יד ע"א ר"ן ד"ס וליטול מנה יפה כו' ואע"ג דקרא דוקדשתו גבי כהן גדול כתיב כו'. נ"ב זה תמוה דקרא גבי כהן הדיוט כתיב וקדשתו כי את לחם אלהיך כו' (ויקרא כ"א פסוק ח') ונראה דט"ס גדול יש כאן וצ"ל הכל להיפך וקאי על הפירוש הראשון [נראה בכוונתו ז"ל שצ"ל ואע"ג דקרא דוקדשתו גבי כהן הדיוט כתיב מיניה ילפינן דכהן גדול נמי ראוי שיהא מקודש מאחר כהנים. ועי' מש"כ בגליון הר"ן על אלפס סוף מס' מועד קטן . ובנדרים דף ס"ב ע"ב ואולי יתכן שהיה גירסת הר"ן מקדשו לכל דבר שבקדושה כו' ודרים מקרא כי אני ה' מקדשו הכתוב גבי כהן גדול דקרא דוקדשתו דרשינן בתו"כ וביבמות דף פ"ח ע"ב לדרשא אחרת וקדשתו בעל כרחו ע"ש ולפ"ז ג"ל כאן ואע"ג דקרא דמקדשו כו' אך בכל המקומות איתא וקדשתו] :

דף טו ע"א במתני' סומא כו' ובהדוסי אגבי שם אות א' בסדר המשנה כו'. נ"ב אכן רבינו ירוחם פסק על פי הנוסחא שברי"ף כאן ע"ש בנתיב ב' חלק ו' ז' ורים נתיב י"ג והביא שם שכן הוא בילמדנו [הוא מדרש תנחומא] פ' תולדות פסוק ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו כו' ועי' ב"י סי' נ"ג וסי' קכ"ח :

דף טז ע"א ברי"ף לא תיבעי מימריכהו כלום יש עבד שמברכין אותו ואין מסביר פנים. נ"ב עי' בגמרא דסוטה דף מ' ע"א [ובפירש"י שם] : **ע"ב** ברי"ף ויהא משה את העם כי פרוע הוא ועד פסוק ויגוף כו'. נ"ב נ"ל ועוד פסוק ויגוף כו' [פי' שגם פסוק זה בפני עצמו מדלג מלתרגם] וכ"ה בתוספתא מגילה פ"ג [ושם איתא בזה הלשון ועוד כתוב אהר ויגוף כו'] ועי' ירושלמי [הלכה י"א] ועי' בס"ג בהלכות נרכי נכור [שגם שם מפורש כן וכ"ה ברמב"ם פי"ב מהל' תפלת שאחר הל' י"ב ומקורו מהתוספתא הנ"ל] :

הגהות מלא הרועים מהגאון כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל.

דף ב ע"א ר"ן ד"ה ולענין עיירות המסופקות כו' עד לפיכך קורא בראשון ופטור בשני. נ"ב עי' בדברי הר"ן בפ' ע"פ דקנ"ה ב' ד"ה והשתא וכבר עמד בזה במשנה למלך פ"א מהל' מגילה דין י"א ובס' קול בן לוי הביא קושייתו ולא שמע התי' שכתב ותי' מדעתו נ"ב מדבריו :

דף ט ע"א ברי"ף ועולין בהם עשבים ולא יתלוש מפני ע"ג כו' כצ"ל : סליק